GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICON
LINGVÆ LATINÆ

Præfigitur ejusdem

De LITTERARVM PERMVTATIONE Tractatus.

Editio novissima

In qua præter ISAACI VOSSII additiones

Ad fidem Amstelodamensis anni 1695. expressas

ACCESSERVNT NVNC PRIMVM EDITÆ

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIÆ QVAMPLVRIMÆ EX ORIENTE PETITÆ

ET

TYRRHENICARVM VOCVM ORIGINATIONES.

NEAPOLI. EX REGIA TYPOGRAPHIA

MDCCLXII.

ILLVSTRI ET NOBILISSIMO VIRO,

D. JACOBO DE WIT,

Urbis Dordracenæ ſæpius Conſuli, & in ſupremo conſeſſu & Collegio DD. Ordinum Hollandiæ ac Weſt-Friſiæ, nec non Præpotentium DD. Ordinum Generalium Fœderatarum Provinciarum ſæpius Deputato, multiſque Legationibus ad Reges Sveciæ, Daniæ, Poloniæque defuncto, nunc in Camera Rationali dominiorum Hollandiæ & Weſt-Friſiæ Senatori:

OPUS quod vides, Illuſtris Vir, jam olim a parente tibi promiſſum, licet ſero ad te veniat, non tamen ideo ingratum aut injucundum, ut ſpero, eſt futurum. Si typographo placuiſſet, ante octo vel plures annos lucem potuiſſet adſpicere: ſed illo in aliis occupato, me vero propter abſentiam in oris exteris editionem non urgente, ſegnes admodum fuere operæ, nec permiſere ut voluntatem patris aut etiam meum officium maturius expedire potuerim. Non recte facerem, ſi multis apud te contenderem, ut benigna fronte munus quod offero, admittere digneris: tuum erga parentem quamdiu vixit ſtudium & benevolentia; honorificum tuum de ſcriptis ejus judicium, faciunt ut non in ſecurum tantum, ſed & in felicem portum ſcriptum hoc adpulſurum eſſe confidam. Quod ſi ſepoſito affectu ipſius ſaltem operis a te habeatur ratio, & tum quoque eſt quod bene ſperem. Quamvis enim jam ab ineunte juventute ampliſſima Reipubl. ſemper obieris munia, nec legationibus tantum ad Septentrionis regna, ſed & domi talem fœderato Belgio operam navaveris, ut nemo ſit qui aliquam rerum noſtrarum habeat cognitionem, qui, prout læta vel difficilia fuere tempora, tuam non laudet prudentiam, vel miretur conſtautiam; vixque fieri potuiſſe videatur, ut tot tantiſque publicis negotiis deſtricto ad Muſas divertendi fuerit otium: attamen etiam harum conſcendiſti ſacraria, earumque conſuetudine illud conſecutus es, ut quidquid fere utile aut præclarum in ſtudiis & in ſcientiis occurrit, ita teneas, ac ſi omne vitæ ſpatium in ſolis tibi effluxiſſet literis. Cum vero non tam noſtro quam eruditorum fretus judicio, non poſſim non bene ſentire de ſcriptis paternis, quidni etiam tibi vel ſolo ſui pretio placitura exiſtimem? Quia tamen etiam alia adeſt ratio, quæ mihi fiduciam faciat, non eſt quod ultra dubitem. Sive itaque ſolo, ſive pluribus nominibus non tibi diſpliceant iſti paterni labores, ut eos benigno animo ſuſcipere digneris, etiam atque etiam rogo. Quod ſi noſtræ quoque quidquam apud te valeant preces, hoc etiam libenter flagitem, ne noſtrum aſpernere obſequium, ſed quem parenti olim præſtitiſti adfectum, eundem in nos transſcribas. Vale, Vir Illuſtris, & in longum tempus poſteris tuis interſis, & in illis quam diutiſſime imaginem tuam recognoſcas.

Tuus omni cultu & obſequio,

cIↄ Iↄc LXII. 20. Jan.

ISAACVS VOSSIVS.

BENIGNO

BENIGNO (1) LECTORI

S. P.

TYPOGRAPHI.

Tandem aliquando exhibemus tibi, Lector benevole, opus magni Vossii *de Natura & Origine Linguæ Latinæ. Si nostra in eo divulgando tarditas aliquamdiu te suspensum tenuerit, ipsa libri bonitas & utilitas facile, ut speramus, hanc moram compensabit. Quamvis etiam alii in eodem laborarint argumento, quantum tamen cæteros in hoc scripto post terga reliquerit, & tuo & eruditorum judicio libenter permittimus. Solæ autem voces Latinæ continentur hoc opere; Barbaræ enim & exoticæ recensentur in eo scripto, quod de vitiis & glossematis Linguæ Latinæ olim in lucem edidimus. Quod si te præsens delectet labor, curabimus ut & aliud hoc quamprimum videas scriptum, non tantum priori emendatius, sed & altera ut minimum parte auctius.*

Simul quoque hic habes tractatum de Literarum Mutatione. Invenies forsan in eo nonnulla quæ tibi displiceant, dum non suas, sed aliorum sequitur sententias circa originem quorundam vocabulorum: Auctor nempe non perfecit hoc opusculum; quia tamen dignum censuimus, quod lucem aspiciat, ita ut in schedis invenimus, ita etiam exhibemus.

Unum (2) *etiamnum addimus, mi Lector, quod te scire velimus, hoc nempe, quantumvis sedulo curaverimus ne qua menda Correctorum oculos effugerent, peccatum tamen fuisse in ipso operis capite pag.* 1. *ubi legitur* ETYMOLOGICVM ROMANVM, *cum* LATINVM *scribendum sit. Vale, & laboribus Vossianis fruere.*

BENIGNO (3) LECTORI

S. P.

TYPOGRAPHI.

Vides hic, Lector benevole, novam operis magni Vossii *de Natura & Origine Linguæ Latinæ editionem: quam vere novam vocamus: quia in ea occurrunt centenæ aliquot origines vocum ab* Isaaco Vossio *sparsim margini operis paterni adscripta, quas ex ipso illius autographo fideliter expressimus. Eas textui, ubi commodissima inferendi se offerebat occasio, quæ quandoque non sine molestia* (4) *quærenda fuit, insertas, &, ut a paternis Originibus facile discerni queant, duobus uncinulis* [ ] *inclusas, tibi exhibemus. Opus hoc, quo solæ continentur voces Latinæ, brevi alterum excipiet de Vitiis & glossematis Linguæ Latinæ, quo Barbaræ & exoticæ recensentur: quod non tantum variis in locis ipsa* Vossii *manu correctum, sed & quinque novis libris, ac proinde altera ut minimum parte auctius, proditurum est. Atque hac ratione operum* Vossii *editionem continuaturi sumus, omniaque magni illius Viri opera, nunc sparsim & diversa forma edita, multaque hactenus inedita, in unum quasi opus colligemus. Vale & nos usibus tuis inservientes favore tuo prosequere.*

PRAEFATIO

(1) Epistola haec praefigitur editioni Elzeviriorum anni 1662. eademque legitur in Editione Lugdunensi anni 1664. sed in fine decurtata.

(2) Tota haec periocha deest in Editione Lugdunensi. Caussa in propatulo est. Lugdunenses typographi pro τῷ *Latinum* ipsi quoque *Romanum* ediderunt. Idcirco consultius duxerunt, §. hunc, quo redarguuntur erroris, omittere; quam scientes prudentesque peccasse videri.

(3) Legitur epistola haec in Editione Amstelodamensi anni 1695.

(4) Isaaci Vossii additiones sunt plerumque mutientis potius, quam sensus explicantis plane suos. Praeterea editorum Amstelodamensium in reponendo locis opportunis hujusmodi additiones operam laudamus quidem; est tamen ubi eorum diligentiam desideremus. E.g. in v. *Lis*, haec uncinulis complexi sunt „ [. . . sed si *longus* pro *tardo* accipitur, potest „ duci a λεγγάζειν] „ quam additionem ad v. LONGVS pertinere, quis diffitebitur?

P R A E F A T I O

De noviſſima editionis hujus accuratione & acceſſionibus.

CUM primum ad recudendum Gerardi Joannis Voſſii Etymologicon Linguae Latinae adjeci animum, unice mihi tua, Lector, utilitas ob oculos obverſata fuit; eâque mihi ſemel propoſitâ, quominus ab incepto deſiſterem, nullo me labore vigiliiſque deterreri paſſus fui. Et quidem tuis commodis fuiſſe impenſe advigilatum, vel illud fidem fecerit, quod cum ceteroqui muneri meo ſatis feciſſe videri potuiſſem, ſi ad fidem Amſtelodamenſis ſane quam nitidiſſimae Neapolitana haec editio prodiret; ego tamen, ut bono tuo conſulerem, id ſedulo dedi operam, ut noſtris, quam ceterorum antea laboribus, tutius acquieſceres: tutius, inquam; nam eo confidentiae me non proceſſiſſe fateor, qui hoc loco, velut in pergula, merces tamquam vitio quantulocumque immunes extrudere me profitear, potumque propinare Blanduſiae fonte ſplendidiorem. Hoc unum quovis depoſito pignore contendo, idque te, Lector, pro certo habere volo, ſtudium curamque noſtram typographorum non modo antiquiorum, ſed & Amſtelodamenſium diligentiam longis itineribus antevertiſſe. Porro initio Voſſii etymologicum exercuerat anno 1662. prela Elzevirii ſtrenuiſſimi viri, & in re typographica magni nominis. Biennio poſt altera editio (non ſine ambitioſo, uti mos eſt, programmate illo: Editio noviſſima & a mendis omnibus accurate repurgata*) Lugduni ornata fuit. Poſtremo Amſtelodami anno 1695. cum ceteris immortalibus viri ſummi operibus prodiit Etymologicum aliquanto quam ante auctius; locis enim ſuis inſertae ſunt Iſaaci Voſſii additiones nonnullae, quae filius etymologici paterni margini adleverat.*

Quis autem ſibi non perſuaderet, mendas quae anteriore operarum ſive feſtinatione ſive oſcitantia irrepſerant, iteratis editionibus veluti continenti manuum affrictu emaculari debuiſſe? Atque equidem Elzevirium, primum Etymologici editorem, non valde miror. Nam quis enſem tum primum excuſum atque a fornace adhuc prope calentem, quavis ex parte habilem & idoneum dare queat, ni ſedula deinde lima ſcabritiem omnem arroſerit? Miror magis poſteriores editores, qui qua parte prior offenderat, ipſi eadem ibidem peccando, errores turpiter repetiverunt. Itaque ſiquis negligentiae (adverſus quam numquam ſatis habent praeſidii humana conſilia) Elzevirium accuſaverit, is quo pacto poſteriores typographos ſupinitatis abſolvet?

Atque hic equidem gloriari videbar, me lexicon Voſſianum ab omni parte perfectum emittere, ſi quidem in hac ἐκδόσει priores mendas in totum fuiſſe deterſas in fronte proſcriberem. Verum tantum equidem ab artibus uſitatis mangonicis abſum, ut potius oratos lectores velim, ut ſiqua parte peccatum animadverterint, id minus incuriae, quam conditioni humanitatis aſſignent; poſtremo ſat ſtrenue a nobis actum fateantur, ſi quidem plurimas ſuperiorum exemplarium mendas hic cura & labore expurgatas animadverterint. Ac forſitan ad calcem poſterioris voluminis (quod jam majori ex parte proceſſiſſe, ſciatur volo) exponetur index praecipuorum locorum in hac repetita editione caſtigatorum. Catalogus ille cauſam orabit ἐκδόσεως hodiernae.

Non tantum autem emendatiores, ſed & multo locupletiores has Origines *lectori damus, quippe quas etymologiis ex Oriente petitis ditavimus ſane quam plurimis. Atque eae originationes duûm generum ſunt, aliae Tyrrhenici, aliae Latini peculii. Ac Latina quidem quae putantur ab initio fuiſſe nomina, ea quam ſaepiſſime ex Orientis fonte cadere, animadvertit vir in hac Originum diſciplina diu verſatus Alexius Symmachus Mazochius. Atque hic multis ab hinc annis in more habebat, quoties Latialium verborum etymon aliquod a linguis Orientis petitum in mentem veniret, talia in obviis quibuſque ſchedis cuotata,*

tata, in loculos mox conjicere: quarum veterum chartularum qualiscumque copia (praeter ea, quae fervente editionis hujus negotio cudit, atque adhuc calentia editori tradidit) lexico huic ditando usui magno fuit. Cave tamen putes, Mazochio fuisse unquam propositum Latina lexica a principio ad calcem perlustrare ad aucupandas, ubicumque se darent, Orientales etymologias. Ad vorandum laboris tanti taedium nec otium, nec editionis festinatio, nec valetudo suppetivisset, & Etymologicon istud, jam ceteroqui superioribus multo obesius, supra modum intumuisset. Ad summam quae ab illo damus, ea maximam partem non sunt recentis sed praeteritae industriae: nec ordine ullo elucubrata; quia tum tantum modo, quoties hujus generis aliquid sese offerret, id unum temere chartis committere in more habuit.

Sed eidem Mazochio in Tyrrhenicis praesertim vocibus colligendis ac derivandis praecipua cura fuerat, ut qui etiam Tuscas origines abhinc plures annos collectas & enodatas justo volumine complexus fuit. Quo ille in opere Etruscos non ex Graecia (quod plerique obfirmate suadere voluerunt) sed ex Chanaanitide, finitimisque Orientis locis ita arcessivit, nullus ut ejus argumentis esse tergiversationi locus videatur: cujus rei specimen Romae anno 1741. apud Pagliarinum tom. III. Dissert. Corton. a pag. 1. ad 66. comparuit. Sed in illo specimine is non in appellativorum nominum etymologiis insudavit, sed in eorum Italiae locorum, quae ab Etruscis primitus insessa scimus. Ea quippe geographica nomina cum nihil Graece, nihil Latine sonent, sed contra in Hebraea cognatisque linguis significationes congruas temporibus, locis & rebus edant; quis dubitabit, quin haud aliunde quam ex Oriente huc principio Tyrrheni inundaverint, locisque a se cultis nomina sermoni suo consentanea dederint? Et quidem in Cortonensibus illis Romae editis tantum geographica nomina Etrusca dari opus fuit, appellativa non item, quia non id agebatur. At in Tyrrhenicis originibus MSStis etiam appellativa nomina omnium artium a Tuscis in Italiam invectarum (veluti Divinationum, sacrorum, auspiciorum, rei fetialis, conditurae cadaverum, similiumque) quas artes Etrusci non sine suis nominibus Latium docuerunt, ex linguis Orientis explanantur. Atque haec artium rituumque vocabula ex Hebraeo enodata, ex amplioribus illis, quas modo dixi, Originibus in hoc Etymologicum nunc invecta fuerunt.

Verum cum in Mazochianis illis, quas saepe dixi Originibus, ea vocabula non alphabeticâ serie, sed per rerum classes digesta fuissent; contra in hoc lexico mediâ incedi viâ necesse fuit, ut quod in iis Tyrrhenicorum classibus praecipuum nomen esset, id in seriem alphabeticam referretur, cetera vero ejusdem artis ritusve vocabula eâ serie subjicerentur, quam ordo doctrinae posceret. Atque ex hoc facto auguror equidem fore ut aliquid incommodi lectori gignatur, ignaro scil. sub qua littera aut sub quo nomine hoc illudve vocabulum sit requirendum, quo opus habent. Fateor equidem. At huic incommodo medebitur indiculus alphabeticus vocum omnium ex Oriente explicatarum, quarum sicubi expositio sub alio primario classis alicujus nomine lateat, id in primis lectori indicabitur.

Habes jam, aequissime lector, pluribus quam necesse erat, expositam omnem accurationis nostrae rationem. Tu porro cum is sis, qui non tibi uni, sed & aliis capere consilia ab studio & eruditione valeas, non dubito quin labores nostros recte interpretatus, ceteris etiam auctoritate tua sis documento futurus.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

LITERARUM PERMUTATIONE TRACTATUS.

A additur in initio.

ÆOLES ἀσφὶ pro σφὶ dicunt.

Attici ἄσταχυς dicunt pro στάχυς.

A additur in medio.

Ποσειδάων pro Ποσειδῶν.

Ita forte *Jacio* factum est ab *Ico*, quod ipsum tamen deductum putant ab Hebræo נכה, *Icere*, *ferire*.

Gannio deduxerunt aliqui a κνύω vel κνύζω, quod inter alia exponitur *Gannio*.

Laganum, λάγανον, Delicatius placentæ genus, in ganeis atque aliis vitiorum officinis frequens, a λάγνος, qui Hesychio est καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, περὶ πορνείαν ἐπτοημένος, hoc ipsum tamen λάγνος dici putant quasi λάγυνος, hoc est, λίαν γυναικώδης.

A additur in fine.

SIC Græci, more Chaldaïco, literis Hebræorum in fine adjiciunt A: facientes *Alpha* pro *Alepha* ex *Aleph*; *Beta* ex *Beth*; *Gamma* ex *Gimel* vel *Gamal*; *Delta* ex *Daleth* vel *Deleth*. vide hac de re Postellum libro de Phœnicum literis.

A abjicitur in initio.

Ita Græci dicunt νήλιπος, νωδὸς, νώδυνος, νώνυμος, pro ἀνήλιπος, ἀνώδυς, ἀνώδυνος, ἀνώνυμος. Iisdem quoque ῥάπτω usurpatur pro ἀράπτω. Imo & Græcum σοφὸς pari prorsus ratione quidam derivarunt ab אסף.

Fruti ab Α᾽φροδίτη.

Lalisio ab ἀλαλίζων.

Meator, unde postea *Melior*, putant esse ab ἀμείνων, quod Tarentinis est ἀμείνων.

Meto ab ἄμητος ab ἀμῶ.

Minium ab ἀμίνιον.

Mollis ab ἀμαλός.

Mulgeo ab ἀμέλγω.

Munio ab ἀμύνω.

Natolia quasi *Anatolia* ab ἀνατολή.

Necesse, auctore Nunnesio, est ab ἀνάγκη, κατ᾽ ἀφαίρεσιν τοῦ α.

Raram ab ἀραιόν.

Stella ab *asterula*, quod est diminutivum ab *aster*.

Temere ab ἀθεμερῶς.

Sparagi quoque sunt *Asparagi*; Varro apud Nonium in *Sparagi*. Græcis integre ἀσπάραγος dicitur. Vide interim Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. LIII. Attici σφὶς dicunt pro ἀσφὶς· σπαίρω, σπάλαξ, σφάραγος, σφαραγίζω, pro ἀσπαίρω, ἀσπάλαξ, ἀσφάραγος, ἀσφαραγίζω. Sic *arrabo rabo*, *asparagi sparagi*, *apruzaus praguus*.

A abjicitur in medio.

Æoles pro ἄλαλος dicunt ἄλλος.

Ita Græcum ἁδρὸς, ea notione qua apud Athenæum libro VI. legimus μέγας καὶ ἁδρὸς τὴν ψυχὴν, socer meus Fr Junius deducebat ab הדר, *Honoravit*, *honorem habuit*, *honore affecit*. unde & הדר est *Decor*, *honorata conditio*, *majestas*. הדר, *Decorus*, *speciosus*.

Balneum a βαλανεῖον.

Brutus a βαρύτης. nam *Brutum*, auctore Festo, *antiqui Gravem dicebant*.

Caco a κακκάω.

Cupressus a κυπάρισσος.

Damnum a δαπάνη.

Glaber desumtum censebat socer meus Franciscus Junius a גלב, *Tonsor*. Eidem quoque *Glomus* & *Glama* videntur esse a גלם, *Convolvit*, *complicavit*, *conglomeravit*.

Glos a γάλως.

Hercules, Ἡρακλῆς.

Malva a μαλαχή.

Manicæ a μανίακαι.

Mulceo a μαλακόω.

Palma a παλάμη.

Armentum quasi *Aramentum* ab *Aratum*.

A mutatur in Æ.

Æsculapius ab Α᾽σκληπιος.

Præmium a βραβεῖον.

A mutatur in AV.

Æoles pro ναὸς dicunt ναυὸς, pro ἀὴρ αὐὴρ, pro ἄως αὔως.

Ita Græcum αὐλὴ deduxerunt ab ἄω.

Audio ab ἀΐω.

Caupo a κάπηλος.

Claudo a Dorico κλᾴζω pro κλῄζω.

Faunus a Πὰν vel obsoleto Πάνος.

Gaudeo a Dorico γαθέω pro γηθέω.

Haurio ab ἀρύω.

Plaudus a πλαδὸς, unde πλαδαρός. Scal.

Plautus a πλατύς.

A mutatur in E.

Æoles pro κράτος dicebant κρέτος, γαλήνη γελήνη, δράκων δρέκων.

Attici dicebant ἵλεως pro ἵλαος, νεὼ pro ναὸς, λέως pro λαός. unde & Α᾽γησίλεως, Μενέλεως, Πρωτεσίλεως Iis erat Α᾽γησίλαος, Μενέλαος, Πρωτεσίλαος.

In illis quæ a γαῖα derivantur, mutatur quoque α in ε, ut εὔγειος, ἐπίγειος, περίγειος, &c.

Belus deduxerunt viri docti a בעל, *Dominari*. σέβεσθαι similiter deducunt a זבח, *mactavit*, *sacrificavit*; quia sacrificium erat potissima externi cultus pars.

Ante ab ἄντα.

Ardelio ab ἄρδαλος. prout ἀρδάλους Hesychius exp. εἰκαίους, *temerarios*, *vanos*, *futiles*.

Betere vel *bitere* antiquis erat *ire*, a βατεῖν, quod Hesychio exp. πορεύειν, πορεῖν.

Brevia a βραχία.

Camera a καμάρα.

Cedere a χαδεῖν.

Centum ab ἑκατόν.

Decem a δέκα.

Devir & postea *Levir* a δαήρ.

Dies e Punico *Dia*. Caninius.

Elacus ab ἀλύω. A. Gellius XVI, XII.

Hirpex ab ἅρπαξ.

Lepesta a λεπαστή.

Palpebra a βλέφαρον.

Pellex a παλλακὴ vel παλλακίς. A. Gellius IV. III.

Pello a βάλλω vel πάλλω.

Pessulus a πάσσαλος.

Pretium a πράτιον.

Rego ab ἄρχω.

Securis a σάγαρις, *Securis Amazonica*.

Segesta ab Α᾽κεστα.

Siser a σίσαρον vel σίσαρος ἄγριος.

Sorex ab ὕραξ.

Stagnum a τέγγειν. Siculi σταγνὸν dicunt. Salm.

Talentum a τάλαντον.

Tellus a Punico *tall*. Caninius.

Titex a τίταξ, quod Hesychio exp. ἔντιμος.

Ventus ab Æolico ἄεντος. Caninius.

Latinis quoque ab *Arceo* est *Coërceo*. ab *Ager* est *Peregre*. ab *Ars* est *Iners*. sicuti & a quinque artibus dictum est *Quinquertium*, &c.

Avarus ab *Aveo*. A. Gellius x. v.

Compescere est velut in eodem pascuo continere. Festus.

Delectare & *Oblectare* sunt a *Lactare*, hoc est, dulcedine aliqua tenere; Donatus in Andr. v. iv.

Exemplum videtur dici, cum ex ampla materia adducimus in unum duo similia. Cæsar Scaliger libro tertio Poëtices, cap. lxxi.

Integer proprie est ἄθικτος vel ἀθιγής. ab *In* & *Tago* pro *Tango*.

Intemeratus quidam volunt de libris sacris, commutatis literis, esse præsumptum; *timaram* enim Fidem, id est, Scientiam in sacris dicebant. Servius ad Æneïd. ii. cxliii.

Particeps est, qui certam capit partem, & non indivise agit, ut Socius. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.

A *mutatur in* I.

Bibliander Græcum κνίω deducit a *CANA*, a quo *Canaan*, quod Hieronymus & Philo exponunt σάλος, *commotio*, *concitatio*.

Apinæ ab ἀφάνιαι.

Aries ab ἄρῥαος.

Bitere veteres pro Ire usurpabant, a βαινῶ.

Buccina a βυκάνη.

Cachinnor a καγχάζα.

Caligæ a χαλάω.

Canistrum a κάνασρον.

Catinus a κάτινος.

Comissari a κωμάζειν.

Disco a δάω, δαήναι.

Fascinus a βάσκανος.

Fiscus a φάσκος.

Gibbus a גב, *Eminentia*, *gibbus*.

Hio, *hisco*, a χάω, χάσκω.

Hirrire ab ἀραμίζειν.

Humilis a χαμηλός.

Ira a χαρά.

Lapithum a λάπαθον.

Lepista a λεπαστή.

Libitina primum *Labitina* a λαβεῖν, unde quoque originem trahunt *Labor* & *Labrum*. Cæsar Scaliger Poëtices iii. xc.

Limpidus, λάμπω,

Machina a μηχανή.

Masinissa a Μασανίσσης.

Massilia a Μασσαλία.

Mithridates a Μιθραδάτης.

Mollis a μαλακός.

Numidæ a Νομάδες.

Patina a πατάνη.

Petilus a πίταλον.

Pila a πάλλα.

Pinguis a παχύς.

Popina a πόπανον.

Pumilus a πυγμαλίων.

Runcina a ῥυγκάνη.

Scribo a γράφω.

Scutica a σκυτάλη.

Sica ab ἄκη. Salm.

Sicharbas ab Α᾽χάρβας.

Silex a χάλιξ.

Similis ab ὁμαλός.

Sine ab ἄνευ. Salm.

Sinister ab ἀριστερὸς. Salm.

Sino ab ἀνία, ἀνῶ. Salm.

Spolio a σκυλάω.

Stillare a σαλάζειν.

Stringo a σραγγίζω.

Tristis a ταράττω.

Trutina a τρυτάνη.

Vesica a φυσάω.

Vitricus a πατρικός.

Umbilicus ab ὀμφαλὸς sive ὀμφαλικός.

Ita quoque Latini pro *e manu* dixerunt *Eminus*. a *Pro* & *Stabulum* fecerunt *Prostibulum*

Huc etiam refer *Adipiscor*, *desipio*, *procido*, *accino*, *illicio*, *efficio*, ab *Apiscor*, *sapio*, *cado*, *cano*, *lacio*, *facio*, & ejusmodi innumera.

Concilium a *Concalando*. Festus.

A *mutatur in* O.

Ita socer meus Junius Græcorum ὅλμος, *Tudes*, *tudicula*, *pila culinaria*, deduxit, ab הלם, *Contudit*, *contrivit tudite sive tudiculâ*.

Guili. Stuckius in Arriani Periplum suspicatur Græcum βωμὸς profluxisse ex protrita atque in Sacris literis passim obviâ voce במה, *Excelsa*: quo nomine cum montes atque colles, tum altaria quoque atque sacella in iisdem a Gentilibus ædificari solita designantur.

Attici certe, quemadmodum auctor est Athenæus libro tertio, ἄσακον dixerunt ὄσακον, sicuti & ἀσταφίδας ὀσταφίδας.

Æolibus quoque & Cretensibus familiare fuit α in ο permutare, dicebantque ὀνάγυρις pro ἀνάγυρις, βόταις pro βάτις.

Atque adeo reliquis etiam Græcis derivata a βάλλω plerumque definiunt in βολὴ vel βόλος. Huc etiam faciunt sequentia. Θορσέως Æolice pro θαρσέως, ἀόρ pro ἀήρ, βροδέως pro βραδέως, στροτὸς pro στρατὸς, ὄνω pro ἄνω, ὀνίλωται pro ἀνήλωται, ὀνεχώρησεν pro ἀνεχώρησεν, τολείς, pro ταλείς, πλορμὸς pro πλασμός.

Corylus a κόρυλος.

Corymbus, κόρυμβος, a κάρα.

Crocio a κράζω.

Domo a δαμάω, δαμῶ.

Donum a δῶρος.

Follis a φαλλὸς.

Loqui a λακεῖν.

Marmor a μάρμαρος.

Mollis a μαλακὸς vel ἀμαλός.

Monile a μάννος, μάνος, vel μανιάκης.

Ocrem antiqui montem confragosum vocabant; unde fortasse etiam *Ocreæ* sunt dictæ, inæqualiter tuberatæ; Festus. ab ὄκρις vel ἄκρις *Summum cacumen*.

Oratores quasi ἀρητῆρες, ab ἀρῶ, vel ἀρῶμαι. Festus. Ita & Caninius Latinum *Oro* desumtum putat ex ἀρῶ.

Polenta a παλύνη. Æolice πολύντα.

Pollen a πάλη.

Porrus a πάῤῥος antiquo, ex quo πάρσος & πράσος.

Posco a φάσκω.

Puer a παῖς. nam Cretenses & Lacones dicebant πόϊρ pro παῖς.

Sapio & *Sapus* a σοφὸς.

Sopor ab ὕπαρ.

Sordes a σαρόω.

Thronus a θρᾶνος a θράω.

Tolero a ταλάω. atque inde fortasse & *Tollo*.

Colossus a *Calete* artifice. Festus.

Fovea priscis Romuli nepotibus dicebatur *Favia*; unde & *Fabii* olim dicti quasi *Fovii*.

Sporta dicta est a *Sparto*.

Toxicum a *Taxus*.

A *mutatur in* V.

Σάρκας Æoles σύρκας. Item pro πρὸς vel πρῶς, illi πρῦς dicebant.

Ita Bibliandro Græcum κηρύσσω est ab Hebræo *CERAZ*.

Aplustra ab ἄφλαστα.

Botulus a βόθαλον, quod Hesychio exp. βύσμα. Salm.

Capulus a κάπαλος. unde & *Cupa*. Salm.

Cicuma a κικαβὴ, κόραξ.

Crapula a κραιπάλη.

Culmus a καλάμη.

Curculio sive *Gurgulio* a γαργαρεών.

Dumus a θάμνος.

Gelu a γέλα.

Hecuba ab Ε᾽κάβη.

Hercules ab Η᾽ρακλῆς.

Humi a χαμαί.

Juno a Ζανά.

Lucunter a γλυκαστήρ.

Lurco a λαρκός.

Malus a μέλας.

Molucrum, μόλακρον. Festus.

Mucro a μακρὸς, ob longitudinem. unde & *Machæra*. Isidorus Originum xviii. vi.

Mulceo a μαλακόω.

Pecudes a πωάδες.

Pessulus a πάσσαλος.

Pluteus a πλαείον Dorico pro πλαίσιον.

Prudens, φράδων vel φραδμὼν a πέφραδα Præt. perf. medio verbi φράζω, *Considero*.

Rudis, virga, olim *Raudus*, a ῥαῦδος.

Scrupus, a σκιράφιον.

Securis a σάγαρις. *Securis Amazonica*.

Secus ab ἑκάς.

Spinturnix a σπινθαρίς.

Strangulo a σραγγαλῶ.

Triumphus a θρίαμβος.

Trux a τραχύς.

Vapulo ab ἀπαλῶ.

Vitulus ab ἰταλός.

Umbones ab ἄμβωνες.

Uncus ab ἀγκύλος.

Ursus ab ἄρκτος.

Vulpes ab ἀλώπηξ.

Adtubernalis, habitator contiguæ *tabernæ*; Festus. Huc etiam refer *Contubernalis* & *Contubernium*, ac reliqua derivata ex *Taberna*.

Amussis ab *Am* & *Assis*, quod veteribus idem eum *As*. unde & *Decussis*, &c.

Crepundia a *Crepando*.

Culcita a *Calcando*.

Cumera quasi *Camera*.

Delubra dicunt ea templa, in quibus sunt *labra* abluendorum corporum mortuorum, &c. Asconius in Divinationem Ciceronis.

Ebur quasi *e barro*.

Furfur a *Far*.

Insubidus est *sapientia* carens.

Insulsus quasi minime *salsus*, nihil habens salis atque elegantiarum.

Lubricus a *Labor*.

Muria a *Mare*, propter gustum maris. Isidorus.

Pulpa

Pulpa est Caro fine offibus, a *Palpitando* dicta; mollis enim est ac tremula. Casaubonus ad Persii Satyram II. LXIII. ubi quoque monet Satyricum eo in loco *Palpæ* vocem accepisse pro Carne totoque adeo corpore mollitie ac luxu diffluente. plane ficut in Sacrâ paginâ *Caro* accipi solet.

Æ *mutatur in* A.

Agrippa, auctore A. Gellio, ab *ægritudine pedum* dictus est.

As ab *Ære*, juxta Varronem. Vide Casaubonum ad Tranquilli Octavium, c. LXIV.

Harviga dicebatur Hostia, cujus *adhærentia* inspiciebantur exta. Festus. *Haruga* nuncupatur istiusmodi hostia Donato in Phorm. IV. IV. Hujus vocis occasione visum est Soceri mei conjecturam hoc in loco adscribere: Ab Hebræo הרג, *Occidit*, *interfecit*, sunt Græcorum ἄρχα apud Hesychium, & Latinorum *Ariga* vel *Haruga* (unde *Aruspices* vel *Haruspices* dictos volunt) pro Hostiâ vel Ariete mactando. Festus ab *Hærendo*, Donatus ab *Hora* derivatum putat, Varro ab *Arietando*, quum ait, *in hostiis ea est Ariga quæ cornua habet*. Hæc Junius.

Æ *mutatur in* E.

Tanta certe affinitas est inter Æ & E, ut olim *Edepol*, *era*, *eramaa*, *esculus*, &c. pro *Ædepol*, *æra*, *æramna*, *æsculus* scripserint. Unde & Latinum *Æstimo* putant esse ab ἐκτιμῶ.

Cespes a *Cædo*.

Erinaceus ab *Hærendo*.

Teter, a *Tædet*.

Venetia prius *Ænetia* dicebatur. vide Servium ad Æneid. I. CCXLVII.

Æ *mutatur in* I.

Scipio certe Africanus pro *Pertæsus* scribebat *Pertisus*, teste Festo in *Redarguisse*. Huc etiam refer *Excido*, *occido*, *cicuta*, *cisiam*, *allido*, *collido*, & reliqua composita a *Cædo* & *Lædo*.

Cicatrix est a *Cæco*, id est, occludo.

Litus putant esse a *Lædo*.

Hirudo ab Hæreo.

Iniquus ab *Æquus*. Ita quoque *Amicus* quasi *Amæquus*, hoc est, Utrimque æquus, videtur dictus Scaligero.

Succidaneæ hostiæ prius *Succædaneæ* dicebantur. A. Gellius IV. VI.

Æ *mutatur in* O.

Bolo bolonis a *Balæna*.

Æ *mutatur in* V.

Cudo a *Cædo*.

Æ *mutatur in* AV.

Cauda a *Cædo*.

AI *Græcorum exprimitur per* Æ.

Æ syllabam antiqui Græca consuetudine per *AI* scribebant: ut *Aulai*, *Pictai*, *Musai*. Festus.

AI *interdum additur*.

Lyæus, Λυαῖος, ἀπὸ τοῦ λύειν.

AI *quandoque omittitur*.

Αἰαῖα, *oppidum Colchidis*, & Αἶα.

Agolum ab ἀγελαῖον.

Lino a λειαίνω.

AI *Græcorum frequenter amittit* I, *vel* (*quod eodem recidit*) *sæpenumero*

mutatur in A.

Pro Θηβαῖος Æoles dicunt Θηβάος, & pro ἑταῖρος ἑτάρος, pro Ἀλκαῖος Ἀλκάος.

Maxime locum id habet in Præt. baryt. ut φαίνω πέφασμαι, πέφασμαι. Sic ἀμίαντος venit a μιαίνω. Id ipsum quoque accidit eorundem verborum Futuris, ut φανῶ, φανῶ. Atque ita *Epiphania* est ab ἐπιφαίνομαι.

Aqua ab ὠκός, *æquus*, *levis*. Caninius.

Aræ ab ἀείρω, *attollo*, *sursum tollo*. eâ nempe acceptione quâ margines sive promiuentes crepidines earum molium, quibus flumina oppilantur, olim dicebantur *Aræ*. Vide Scaligeri Ausonianas lect. lib. II. c. XXII.

Asarum a σαίρω. unde & *Asarota*.

Ater. ab αἴθω.

Atrium ab αἴθριον. Scaliger.

Basis a βαίνειν.

Catharticum a καθαίρω.

Catus ἀπὸ τοῦ καίεσθαι. vide Servium ad Æneid. I. CCCCXXVII.

Chartam nonnulli ab eo putant denominatam, quod epistolis præfigi soleat χαίρειν.

Chlamys a χλαίνω.

Crapula a κραιπάλη.

Dapes a δαίς δαιτός.

Diabatram a διαβαίνειν.

Lamæ, lacunæ majores continentes aquam pluviam seu cælestem, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, quæ ingluvies est & vorago viarum, seu fossæ fluviorum. Hinc quoque dictæ sunt *Lamiæ*, puerorum voratrices. Vetus commentator in Horatii lib. I. epist. XIII.

Rarum ab ἀραιόν.

AI *mutatur in* AÏ.

Phaëthon ἀπὸ τοῦ φαίνειν. Servius ad Æneid. V. CV.

AI *mutatur in* E.

Ita γαῖα Græcis dicitur & γέα in compositione. ἀκροβὰς est τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαίνον.

Aruteaa ab ἀρύταινα.

Citheron, Κιθαιρών.

Clytemnestra, Κλυταιμνήστρα.

Creo a κραίνω.

Esculus olim *Æsculus* ab αἰγίλωψ.

Fenestra a φαίνεσθαι.

Horreum ab ὡραῖον.

Olea & *Oleam* ab ἐλαία & ἔλαιον.

Peto ab αἰτῶ vel ἐπαιτῶ.

Phlegethon conflatum est ex φλέγω & αἴθω.

Quæ est ex καί.

Seta a χαίτη.

Venio a βαίνω.

Verro a σαίρω.

Voveo a βοῶμαι.

AI *mutatur in* I.

Dalivus a δείλαιος.

Fascino a βασκαίνω.

Hami a χαμαί.

Spiro a σπαίρω.

Titio a δαίω.

AI *mutatur in* O.

Marmor a μαρμαίρειν.

Scorta dicuntur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Græce *palpitare* intelligitur, quod illa faciunt crissando, &c. vide Donatum ad Eun. III. I.

Sordes a σαίρω.

AI *mutatur in* V.

Curro a καίρω.

Fuscus a φαιός.

Pusio a παιδίον.

Puvire a παίειν. Festus in *Depuvire*.

AI *mutatur in* AV.

Audio ab ἀΐω.

Causia a καίω. unde & καυτήριον. item ἐγκαυστική.

Claudo a κλαὶς κλαιδός.

AN *mutatur in* AIΣ.

Æoles παίσαις pro πασῶν, γέλαις pro γελῶν.

AV *mutatur in* A.

Sic ἀτὰρ fit ab αὐτάρ.

Caminus, κάμινος quasi καύμινος, ab inusitato, καύω pro καίω.

Largus a λαῦρος.

Parum a παῦρον. *Parumper* a παῦρόν περ.

Catus quasi *Cautus*, a *Cavendo*.

Mactus quasi *Magis auctus*.

AV *mutatur in* E.

Obedio ex *Ob* & *Audio*.

AY *mutatur in* I.

Siccus a σαυκός. Hesychius: Σαυκόν, ξηρόν. Συρακούσιοι.

AV *mutatur in* O.

Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus *Ollas*; Festus.

Aurata, *orata*; Macrobius lib. III. cap. XV.

Auricula, *oricula*: unde *Oricilla*.

Auscalari, *osculari*. *Ausculana* vel *Osculana pugna*, de eâ in quâ victus vincit. Festus.

Caudex codex, *caulis colis*, *saurex sorex*; hæc tria habet Servius ad Georg. II. XXX.

Caupo, *copa*. *Caurus*, *corus*. *Cautes*, *cotes*.

Claudius, *Clodius*. *Claustrum*, *clostrum*.

Fauces, *suffoco*.

Plaudo, *explodo*. *Plaustrum*, *plostrum*. *Plautus*, *plotus*,

Scrautum, *scrotum*; Festus.

Sodes est *si audes*. ut *sis* est *si vis*: nam delirat, qui σῶος ζῆς interpretatur *Sodes*. Donat. in Andr. I. I.

AV *mutatur in* V.

Susurrus, a σαυρωτός. Hesychius certe σαυρωτὸν exp. ψιθυρόν. unde & σαυρασμὸς Aristoteli est Affectio linguæ susurrantis magis quam loquentis præ ariditate.

Apluda est ab *Applaudo*.

Caupa, *cupa*. Cicero in Pisonem, *Panis & vinum a propolâ & de cupâ*. quo significatur eum non vivere de penu suo; sed de caupona; quod Horatio est *numerato vivere*.

Capedia quasi *Caupedia*. Scaliger.

Defrudo a *Fraudo*. unde quoque *Frustra* & *Frustum*.

Includo & *Occludo* sunt a *Claudo*.

Rudis, virga gladiatoria, olim *Raudus*.

AV *usurpatur pro* AO.

Laudicea pro *Laodicea*.

Laumedon pro *Laomedon*.

B *additur in initio*.

Æoles β præmittebant. nam ex ῥάκος (quomodo dicitur *Vestis lacera*, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι) fecere βράκος, unde *Bracca* nomen accepit. ex ῥυτὴρ fecerunt βρυτὴρ, unde Gall. *bride*. ex ῥοδινὸν quoque βροδινὸν, & ex ῥῶπες fecerunt βρῶπες, unde *Vepres*. ex ἄγος ῥάγος, ex ἰυχὸς βυγχὸς, ex ὄνις βύνις, unde *Buris*. Sic Salmasius. Notandum tamen Æoles non semper initiali ρ præfigere β, sed tantum, ut monent Grammatici, ὅταν ἐπιφέρηται τὸ α, ἢ τὸ δ, ἢ τὸ ζ. Itaque pro ῥυκάνη dicebant βρυκάνη, pro Ῥαδάμανθυς Βραδάμανθυς, βρυτίον pro ῥυτίον, *poculi genus*, pro ῥάζω *latro*, βράζω, unde Belgicum *blaffe*. Hinc patet βρῶπες pro ῥῶπες non esse Æolicum. Heraclides quoque apud Eustathium tradit Pamphylios gaudere τῷ β vocalibus affixo; atque ita pro φάος dixere φάβος, pro αἴλιος βαβέλιος. qui mos non multum recedit ab Æolibus digamma præponentibus. Latinis quoque *Bruscus* est ex *Ruscus*. *Bustum* ex *Ustum*.

B *additur in medio*.

Græci β interjiciunt in Syncope post M. ut γάμος γαμηρὸς γαμβρὸς, μεσημερία μεσημβρία, μέλομαι μεμέλομαι μέμβλομαι. [Pergæi pro αἰετὸς dicunt αἰβετὸς, Etym. μέγα.

Bibo a πίω.

Bolbitum quasi βόλιτον, a βολὴ.

Bubo ab Æolico βύζας vel βύβας pro βύας.

Calbeos armillas dicebant quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur; Festus. dictæ a καλός.

Dubium a *Duo*. ut δοιὴ a poëtico δοιὼ pro δύο. unde δοιάζω, *dubito*. & δοιὴ, *dubitatio*.

Gibbus a κυφός.

Morbus a μόρος, quod Hesychio exp. νόσος, φθόρος.

Palpebra a βλέφαρον.

Robur a ῥώμη.

Subare a συῶ vel θυῶ. vide Festum in *Suillum genus*.

Uber ab ὕω, *irrigo*, *quadam veluti pluvia perfundo*.

Ambages ab *Am* & *Ago*.

Ambio ab *Am* & *Eo*.

Comburo a *Con* & *Uro*.

Consobrini quasi *Consororini*.

Creber a *Cresco*.

Criber, unde *Cribrum*, a *Cerno*.

Flebilis a *Fleo*.

Rutabu a *Ruo*, *rutum*.

Scaber a *Scarreo*. unde *Scarrosus* Lucillio est λεπρός.

Suber a *Suo*; insuitur enim solo calceamenti.

Superbire a *Super* & *Ire*.

B *abjicitur in initio*.

Rancus a βράγχος.

Rigo a βρέχω.

Rugio a βρυχᾶομαι.

B *abjicitur in medio*.

Gener a γαμβρός.

Grabatus a κράββατος.

Larus quasi λάβρος.

Rudis a ῥάβδος. unde & *Radius*.

Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

Omitto ab *Ob* & *Mitto*.

Operire ab *Ob* & antiquo *Perire*. nisi forte contendas hic *P* omitti; esset enim *Opperire*, propter *P* sequens.

Opiter ab *Ob* & *Pater*.

Oscitæ pro *Obscitæ*, hoc est, *adscitæ*. nam *Ob* persæpe est *Ad*. unde & *Obstetrix* videtur dicta quasi *Aastetrix*.

Ostendo ab *Obs* & *Tendo*.

Ostium ab *obstando*.

Suspicor a *Sub* & *Specio*.

B *mutatur in* C.

Occatio dicta est quod sit Obcæcatio seminis: Nonius ex Cicerone.

Occino, *succino*, &c. eandem patiuntur permutationem literæ B.

B *mutatur in* D.

Βδελλὸς. Æolib. est δελλός. ὀβελὸς, ὀδελός.

B *mutatur in* F *vel* PH.

Ita ab Hebræo בג, *Cibus*, non male fortasse derivarunt aliqui Græcum φαγεῖν, & Latinum *Fames*. prorsus ut *Far* deduxerunt a ברה, *Comedere*, vel בר, *Frumentum*. Huc etiam facit illud Eustathii in Dionysii Periegesin, ἀμφιλαφὲς κυρίως ἐστὶ τὸ δασὺ, ὃ ἐστιν ἀμφοτέρωθεν λαβέσθαι, τραπέντος τοῦ β εἰς φ, Μακεδόνων ἔθει. Rectius tamen dicemus ἀμφιλαφὲς dici quasi ἀμφιλαφὲς, undique tectum. Macedones pro Φίλιππος dicunt Βίλιππος. Similiter βαλακρὸς pro φαλακρὸς, Βρύγες pro Φρύγες, Βερενίκη pro Φερενίκη. Item *ventos* παρὰ τὸ φυσᾶν φυσήτας, illi βόλητας adpellant.

Bufo ab Æolico βύβας pro βύας.

Fascia a βασκία.

Fascino a βασκαίνω.

Flacceo a βλακεύω.

Fluo a βλύω.

Formica ab Æolico βόρμαξ pro μύρμηξ.

Fremo a βρέμω.

Fruges a βρύκειν, *Manducare*, *devorare*.

Frutex a βρύω.

Fullo dictus est quasi ὁ βυλλῶν, nam a βύω, *Impleo*, *stipo*, *farcio*, est βυλλὸς, *Confertus*, *oppletus*: & βυλλόω, *Oppleo*. unde ὁ βυλλῶν est *Condensator*.

Fundum a βυθός.

Furfur a βόρβορος.

Triumphus a θρίαμβος.

Latini quoque pro *Bubalus* scripserunt & *Bufalus*. item pro *Sibilare* apud Nonium Marcellum est *Sifilare*, quibus adde *Rufus* ex *Rubeus*: item *Offacio* ex *Ob* & *Facio*, &c.

B *mutatur in* G.

Æoles pro βλέφαρα, Eustathio teste, dicunt γλέφαρα. Hesychius: γλέφαρα. βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Iidem Æoles pro βάλανος dicebant γάλανος, unde κατὰ συγκοπὴν est Latinorum *Glans*, ac fortasse quoque κατ' ἀφαίρεσιν *Galla*. Dicebant & pro θλίβω, φλίγω, unde *Affligo*. item pro πρέσβυς dicebant πρέσγυς, unde *Priscus*. Salmasius.

B *mutatur in* M.

Κάμηλος vel (ut Varinus legit) κάμιλος Græcis est *Rudens*, *funis densus*: quod socer Junius, mutato B in M derivat a חבל, *Funis*, *chorda*, *restis*, *fides*, *fidicula*, *laqueus*, *rete*, *rudens*, *pes navis*, & si qua sunt ejusmodi, proprie: metonymice vero *Possessio vel possessionis portio quævis*, *magna aut parva*, *privata aut publica*, ex eo dicta, quod funibus dividi soleret communis hereditas.

Ἀμφισβαινα, Hesychio teste, dicebatur, & ἀμφισμαινα.

Γομολῖται Stephano dicuntur Idymæi, qui aliis Γοβολῖται nuncupantur.

Græcis Ἀβαντες Latinis *Amantes*.

Ἐρεμνὸς quasi ἐρεβεννὸς ab ἔρεβος. σεμνὸς quasi σεβνὸς a σέβω.

Cicuma a κικάβη, κόραξ.

Præmium a βραβεῖον.

Formosos dicimus, quibus color sanguinis ex rubore pulchritudinem creat. nam *Formum* est *Calidum*. Servius ad Æneïd. VIII. CCCLI.

Glomus est ex *Globus*.

Gluma, hordei tunicula, dicta quod glubatur id granum; Festus.

Promuscis ex *Proboscis*.

Summitto, *summoveo*, *summoveo*, sunt a *Submitto*, &c.

B *mutatur in* P.

Πάλαι derivant ab Hebræo בלה, *Vetustatem habet*, *consenuit*.

Παλάθη Græcis est *Massa pinguium caricarum*. Socer meus Junius derivat a דבלה vel רבלה, *Palatha*, *massa ficuum coacta*. Sublatâ nempe primâ radicali.

Pario desumptum putant a ברא, *Creavit*. unde & *Paro*: nisi postremum hoc malis esse a πράττω.

Precor derivant a ברך, *In genua procumbere*.

Cretenses ἀβλόπες dicunt pro ἀπλᾶκες.

Ampulla ex αμβολὴ vel ἀναβολλα.

Canopus a κάνωβος.

Cuppa a κύββα.

Luppa a λαμβάνειν.

Palea a βάλλειν.

Palpebra a βλέφαρον.

Papa a βαβαί. quamquam Græci etiam παπαὶ dicunt. Sed Charisius pro eodem habere videtur *Baba* & *Papa*.

Pasco a βόσκω.

Pateo, *patens*, a βαθὺς. Caninius.

Pedo a βδέω.

Pello a βάλλω.

Pessum ab Ionico βυσσός.

Planta ab Æolico βλατίη pro βλάστη.

Plantus ex βλαύτη.

Pluo a βλύω.

Præmium a βραβεῖον.

Premo a βάρυνω.

Puber a βούπαις.

Pulegium, βλήχων.

Pulpitum a πύλβιον, quomodo Arrianus appellat Cathedram cui pulvinum impositum est. vide Casaubonum in Persii Satyram I. XVII.

Puteus a βυθός.

Stipa a στοιβή.

Stipare

Stipare a στείβειν.
Turpis a τύρβη.
Alpes ab *Albore nivium* denominatæ.
Nuptiæ dictæ quod nubentium capita *obnubantur*.
Scopæ a *Scobs*, vel a *Scabo*.
Scripsi, *nupsi*, &c. sunt a *Scribo*, *nubo*. etsi *B* in his retineant alii.

B *mutatur in* R.

Arripio est ab *Abripio*.
Surripio a *Subripio*.

B *mutatur in* T.

Ritus a τρίβος. *Tardus* a βραδύς.
Telum a βέλος.
Tussio a βήσσω vel βήττω.

B *mutatur in* V *vocale*.

Ab Hebræo נבל non modo νάβλοι, sed & ναῦλοι fecere Græci. utrumque enim apud eos in usu est.
Rudis, olim *Raudus*, a ῥάβδος.
Aufero pro *Abfero*.
Aufugio, pro *Abfugio*.

B *mutatur in* Vau.

Arvina est a Siculo ἀρβίνη.
Avus videtur esse ex Hebræo אב.
Ervum ab ὄροβος.
Gavia a γάβια.
Gilvus a γίλβος.
Laverna, unde Gall. *laron*, est a λαβεῖν.
Livor a Λίβυς. quoniam Libycæ genti ardentissimum cœlum colorem facit ex pallido nigrescentem.
Pavor a φόβος.
Pravus a παραβαίνω.
Severus a σέβεσθαι.
Vacca a βοίκη. Caninius derivat e Punico *Baccara*.
Vado a βατῶ pro πατῶ. vel a βάζω sive βάδω, ὁ παράγωγον, Eustathio teste, est τὸ βαδίζω.
Vadum quasi βατόν.
Vah a βᾶ, Irridendi particula.
Valgus a βλαισός.
Vallum a βάλλω.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. quoniam Vinum acetosum inter omnia alia βάμματα vel ἐμβάμματα principem locum tenet. Salmasius, & ante eum Scaliger in Catalecta.
Varius a βαλιός.
Vatius a βατός.
Venenum a βέλεμνον.
Venio a βάινω.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Ver ab Ionico βῆρ. Varro v. de L.L.
Vescor a βόσκω.
Vetus a βιέτης. βῶ intendit.
Vicia a βικία.
Vio obsoletum verbum (unde remanserunt *Vieo*, *vimen*, *vitex*, *vitis*, *vitrix*, &c.) est ab Æolico βίω pro μίω, *Ligo*, *plico*, *plecto*. atque adeo Latinis quoque *Vitta* dicta est ab Æolico βίτλος. pro μίτλος. vide Salmasii Plinianas exercit. p. 246.
Vis a βία.
Viscus ab Æolico βίσκος pro ἰξός.
Vivo & *Vita* a βιῶ & βιοτή.
Voco a βοῶ. *Vola* a βολή.
Volo a βόλομαι. *Vorax* a βορός.
Voveo a βεβαιῶ.
Vulva est ab Æolico βόλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.

Clavi quasi *Calybi*, quod fiant ex calybe, hoc est, ferro. Isidorus Originum XIX. 19.
Cohibeo a *Cohibeo*.
Helvus ab *Albus*.
Vacillare est Baculo tarditatem levare.
Vervecum quasi *Barbascum*.
Verona dicta est quasi *Brennona*, a *Brenno*. eam etenim solam Brennus a suo nomine appellavit, licet in Italiâ condiderit etiam Bergomum, Brixiam, Comum, & Cremonam. ita Jos. Scaliger in Julii patris vitâ.

C *additur*.

Bacchus est ab ἰαχῆ. nam inde factum est Græcorum ἴακχος, *Bacchus*.
Buccina a βυκάνη.
Cætera ab ἕτερα vel potius ex καὶ ἕτερα.
Calx, extremus pes, a λάξ.
Caulæ, munimenta & septa ovium. est autem Græcum nomen, C detracto: nam Græci αὐλὰς vocant Animalium receptacula. unde & in sacris ædibus, & in tribunalibus septa quæ turbas prohibent aulas vocamus. Ita Servius ad Æneïd. IX. 60. [καυλὰς & αὐλὸς].
Centum ab ἑκατόν.
Cnephosum, κνεφαῖον a νέφος.
Costæ ab ὀστᾶ.
Elucus fortasse ab ἤλεος.
Fauces a φαύω. *Flacceo* a βλακεύω.
Gracilis a γραῦ. *Lurco* a λαῦρος.
Maccus παρὰ τὸ μὴ ἀκούειν.
Marceo a μαραίνω. *Musca* a μυῖα.
Partus a παῦρος.
Quæso ab αἰτῶ, quod idem. utrumque enim *Peto* significat: atque adeo apud omnes in confesso est *C* & *Q* nihil aut parum distare.
Specus a σπέος. *Vacca* a βοική.
Voco a βοῶ.
Cacumen ab *Acumen*.
Cortina, locus unde oraculum datur, quibusdam videtur dicta quasi *Ortina*, quod inde vox oriatur. Servius ad Æneïd. III. 92.
Eruca ab *Eruo*.
Ferctum vel *Fertum* a *Fero*.
Mancus a *Manus*.
Merces a *Merendo*.
Muccus a *Mugo* pro *Mungo*.
Mulcta, quæ & *Multa*, a multus, a, um.
Nuncubi, *sicubi*, *alicubi* pro *Numubi*, *siubi*, *aliubi*.
Parcus a *Parum*, vide A. Gellium III. 19.
Scirpus a *Sirpus*. *Succus* a *Sugo*.
Uncia ab *Unus*.
Ab ἴω pro εἰμὶ Imperfectum esset ἶον, & sine Augmento ἴον. pro quo Æoles, σκ inserto, ἴσκον dicunt. Latini similiter in hoc verbo substantivo *C* inseruere, sed in Futuro. nam *escit* dixere pro *esit*, hoc est, *Erit*; quemadmodum auctor est Festus. atque ita Lucretius lib. I. *Atque inter rerum summum minimumque quid escit?* Sic *obescit* pro *ovesit*, hoc est, *oberit* vel *aderit* ut idem Festus monet: & *Superescit* pro *Superit*, in illo Ennii, *Dum quidem unus homo Romæ totæ superescit*. sicuti emendat Turnebus Adverf. lib. X. cap. XV. Librarii veteres solebant *C* multis in locis inserere, ut sciunt mediocriter in vett. membranis versati. vide Festum in *Dumella*, & in *Deblacterare*. *C* quoque additur, ubi *S* mutatur in *X*, de quo in *S*.

C *abjicitur*.

Alapa fortasse a κόλαφος.
Aper a κάπρος.
Cacabus a κακκάβος.
Cacare a κάκκη.
Cucullus a κουκος vel κόκκυξ, quod Hesych. exp. περιοφθαλμια, λόφος. ita Salmasius in Notis ad script. Historiæ Aug. pag. 129.
Cuculus a κόκκυξ.
Lacus a λάκκος.
Mica a Dorico μίκκος pro μικρός.
Scævus a *Scævus*, quod a σκαιός.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato τ in ς. Caninius.
Cleropeplum (quod dicitur quasi *Cleri peplus*) nunc corrupte dicitur *Liropepium*.

C *mutatur in* B.

Tabes a Dorico τάκω pro τήκω.
Craber, qui postmodo dictus est *Crabro*, a *Cracco*, hoc est, gracilis sum.
Faber a *Facio*.
Suburanam tribum antea *Succisanam* appellabant. Festus.

C *mutatur in* CH.

Anchora ab ἀγκύλος vel ὄγκω.
Bacchus, Βάκχος derivant a בקק, *Evacuavit*, *exhausit*. unde & βακχιῶ, *Inebrior*, *demens ex ebrietate fio*. βάκχλος, *Demens*.
Bruchus, βροῦκος a βρύκειν.
Stomachus, στόμαχος quasi στόμα μάκος. Aristot.

C *mutatur in* D.

Dama a κεμμάς. Siculi καμμάς dicebant. unde Latinorum *Damma* & *Dama*. Salm.
Lividus quasi *Libycus*.

C *mutatur in* F.

Fleo a κλαίω. *Frigus* a κρύος.

C *mutatur in* G.

Agrigentum ab Ἀκράγας.
Angina ab ἀγκύρα.
Anguilla ab ἀγκύλος vel ἀγκὼν, ut Scaliger.
Culignum a κύλιξ κύλικος.
Cygnus a κύκνος.
Digitus a δείκνυμι.
Dignus a δεικνύειν. Facile enim æstimari ac monstrari possunt ea quæ dignitatem habent. Sic Attici τὸ ἄξιον vocabant, quod facile poterat æstimari. vide Scaliger. in Cirin.
Dogma a δοκέω. unde & *Doceo*.
Frigus a φρίκη.
Fruges a βρύκειν, *Manducare*, *devorare*.
Galbeæ a καλός.
Gallus a κάλλαια.
Gemio a κνίω vel κνίζω.
Gargara, montis Idæ cacumina, dicta sunt quasi κάρα καρός. hoc est caput capitis, altitudinis altitudo.

tudo. Servius ad Æneïd. XI. 86.
Gavia a καύης καύηκος.
Gibbus a κυφός.
Gladius a κλάδος.
Glebu a κολοβόν.
Glocire, κλώζειν, Græcis est *Graculorum instar vociferari*; sed Plutarchus gallinaceo quoque generi tribuit κλωσμόν.
Gloria Passeratiò videtur dici quasi *Cleoria*, a κλέος.
Gobius a κώβιος.
Grabatus a κράββατος.
Gradivus Mars appellatus est, quod vibret hastam, a κραδαίνειν. vide Festum.
Gruxo a κράζω.
Grossus a κρύος.
Guberno a κυβερνῶ.
Gummi a κόμμι.
Mugio a μυκῶμαι.
Nævus, &, ut olim scribebant, *Gnævus*, sunt a κναίω pro διαφθείρω.
Niger a νεκρός.
Plaga a πλὴξ πληκός.
Pugil a πύκτης. quod ipsum tamen est a πὺξ, *Pugno*, hoc est, manu in pugnum complicatâ constrictâque. unde Lat. *Pugna*, atque etiam *Pugnus*. Nisi mali *Pugnum* inde potius dictum, quod manus antea passa & μακὸ (unde & nomen accepit,) contracta clausis digitis facta est πυκνὸ. Julius Scaliger, Poëtices libro primo, c. XXII.
Rugosus a ῥυσώδης.
Sagitta ab ἀκὶς. ἀκίδος. Caninius.
Segesta, Α'κέστη.
Signum a δείκνυμι.
Viginti ab εἴκοσι.
Gladius dictus, quod fit in hostium *cladem*. Varro.
Gracilis a *Cracere*.
Negotium a *Nec* & *Otium*.
Quadringenti, *quingenti*, &c. a *Centum*.
Sagmina quasi *Sanctimina*.
Segmentum a *Seco*.
Suggillo a *Sub* & *Cello*.
Vagina quasi *Vacina* a *Vaco*.
G certe aliquamdiu ignorarunt Veteres. unde in Regiis legibus ACNOM legas pro *Agnum*. ACROM pro *Agrum*: LECE pro *Lege*, &c. In Columnâ quoque Duillii scribitur LECION. PUCNANDO. MACESTRATOS. EXFOCIONT. pro *Legion*, *pugnando*, *magistratus*, *effugiunt*. Festus quoque testatur *Acetare* olim dixisse, quod nunc dicimus *Agitare*. putatque idem *Prodigium* simili mutatione a *Prædicendo* dictum; contraque, mutando G in C, *Orcum* ab *Urgendo* nuncupatum censet. *Cererem* adhæc quasi *Gererem* a *Gerendo* dici volunt Varro, Cicero, Arnobius, alii. *Cujus* denique & *Gajus*, *Cneus* & *Gneus*, atque alia his similia in vett. libris passim quoque confunduntur.

C *mutatur in* M.

Hamus fortasse est ab ἀκὴ, *Mucro*, *cuspis*.
Murex piscis a κήρυξ. ubi tamen &, metathesis est literarum Υ atq; Η.

C *mutatur in* N.

Planus a πλακός.
Dani olim *Daci*.

C *mutatur in* P.

Ο'καῖος, ὁποῖος, Α'ττικῶς. Hesychius.
Clypeum ab Æolico κλύπειον pro κύκλον. Græci enim τὴν ἀσπίδα vocabant κύκλον. unde Latini, transpositione ab originibus suis Æolibus familiari, fecere κλύκειον, & mox, permutato κ in π, *Clupium*, *Clypeum*. Salm. Plinianarum exercitat. p. 321. Sic quidem ille, sed rectius ex κέλλυψ κέλλυπος formes *clupeum*. Olim namque clypei ex tergoribus bubulis.
Lupus a λύκος.
Sepes a σηκός. nam σηκὸν Græci vocant qualemcunq; περίβολον. Salm.
Spina a σκῶλος vel σκίζω.
Spolium a σκῦλον. *Spolio* a σκυλάω.
Vespa a σφὴξ σφηκός.

C *mutatur in* Q.

Æquum a Dorico αἰκὸς pro εἰκός. unde & *Aqua*.
Aquilo, ab ἀκρίς. Caninius.
Loqui a λακεῖν.
Qua ab Ionico κῃ pro πῇ.
Qualus a κάλαθος.
Que a καί.
Querquedula a κερκίς.
Querquerus a κάρκαρος.
Quot ab Ionico κόσοι.
Siliqua a ξυλική.
Tesqua a δάσκια.
Usque ab ἄκρα.
Aquila quasi *Acute volans*. item *Aquilo*.
Arquites ab *Arcus*.
Cunire est Stercus facere. unde & *Inquinare*; Festus suo loco, & in *Aucunulentæ feminæ*.
Curis est Sabine Hasta: unde Romulus, quia eam ferebat, *Quirinus* dictus est; & Romani a *Quirino* dicuntur *Quirites*. Festus. vide quoque Servium ad Æneïd. I. CCXCVI.
Inquilinus ab *Incolendo*.
Qualus a *Colando*. Isidorus.
Quoniam a *Cum* & *Jam*.
Sanqualis porta a *Sanco* deo, unde & *Sanqualis*, avis quæ aliter *Ossifraga*; ita dicta, quia in Sanci tutela est, ut ait Festus.
Squama a *Scabo*,
Sterquilinium a *Stercus*.

C *mutatur in* S.

Æstimare ab ἐκτιμᾷν.
Sulpistu, *falpictu* a σαλπιγκτής.
Lassus a *Lacio*.
Mulsum a *Mulceo*. Servius ad Æneïd. I. LXX.

C *mutatur in* T.

Τῆνος Doricum est pro κεῖνος.
Τυφίλη κυψέλη, *Aurium sordes*.
Bestia videtur esse a βόσκημα. Caninius.
Lutetia est a Λευκετία. prorsus ut *Lutum* herba est a λευκόν. vide Salmasii Plinianas exerc. p. 256.
Otium ab ὄκνος.
Toleno prius forte *Coleno* a κώλον κώλωνος. atque ita quoque ἄντλον Latini vocant *Anclum*. ἀντλεῖν, *Anclare*. Salmasius Plin. exerc. p. 589.
Arista ab *Aresco*.

C *mutatur in* Van.

Vannus a κανός.
Vapor & antique *Vapos* a κάπνος.
Venari a κύνες vel κυνάγειν.
Verro a κορῶ.
Foveo a *Focus*.

C *mutatur in* X.

Bœoti κ mutant in ξ. ut in illo οἱ δ' ἶξον κοίλην Λακεδαίμονα.
Æoles pro δὶκ dicunt δὶξ. unde apud Archilochum δὶξ σπλῆνος. & alibi apud eundem δὶξ τὸ μύρτον, ἀντὶ τοῦ διὰ τὸ μύρτον, ὅπερ μυρσίνην σημαίνει.
Ita ἀλξίνη est ab ἄλκω. πλέξιμον a πλέκω.
Fulx a πέλεκυς.
Lux a λύκη.
Lynx a λύκος.
Malaxare a μαλακίζειν. Varro V. de L. L.
Nex a νέκυς.
Pellex a παλλακή.
Arx ab *Arceo*.
Auspex ab *Avibus speciendis*.
Bifax, *trifax* a *Facies*.
Dux a *Duco*.
Fax, quod *Faciat lucem*.
Nox & *Noxius* a *Noceo*.
Pauxillum, *pauxillulum* a *Paucum*.
Pax a *Pacifcor*.
Vox a *Voco*.

CH *abjicitur*.

Ab Hebræo חמם, *Calor*, Græci habent suum ἄμμος vel ἄμαθος, & κατὰ πρόσθεσιν unius literæ ψάμμος vel ψάμαθος, *Arena*, *sabulum*; quia arenosæ sunt, & ex arena æstuant solitudines. unde & Jupiter Ammon vel Ammoniacus in loco arente ac solitudine siticulosa habitans. & ἀμμῶν Athenis festum Jovis, quod etiam ἀμμαλὸ nuncupabant. item ἀμμοῖν, *Dipsas*, genus serpentis qui etiam ἀμμώδης, ἀμμόσιος, καὶ ἀμμοβάτης dicitur Cyrenæis. Sed hæc omnia cum aspirationis nota scribi debere censebat socer meus Junius.
Λιαρὸν, χλιαρόν. Hesychius.
Aranea ab ἀράχνη.
Janus a χαίνω. vide Festum in *Chaos*.
Ira a χαρά. *Lænu* a χλαῖνα.
Ora a χώρα. *Res* a χρέος.
Bacar a *Bacchus*.

CH *mutatur in* B.

Bilis a χολή.

CH *mutatur in* H.

Ita ab Hebræo חלף, *Mutavit*, *novavit*, socer Junius derivat καλαφάζειν, quod in re nautica usurpatur pro *Curare naveis atque reficere*. Galli corrupta voce dicunt *calfatrer*, vel *calefeutrer une navire*.
Ε'κεχειρίαν significanter Græci dixerunt *Cessationem pugnæ pactitiam*, exempta una litera sonitus vastioris, & subjuncta lenioris. nam quod eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐχεχειρίαν appellarunt. vide A. Gellium noct. Attic. I. XXV.
Κάδος putatur dictus a χανδεῖν.
Κάρκινος a κάρχαρος.

Κίβδηλος

Κίβδηλος quasi χίβδηλος a litera χ, qua in odium Chiorum nummi adulterini signabantur.

Κρόνος a χρόνος.

Acus aceris ab ἄχυρον.

Aringa. Hesych. ἄριχα, ἄρτος πρόβαιον.

Aruncus ab ἤρυγγος.

Cære, urbs Tusciæ, de qua hæc habet Servius ad Æneïd. VIII. ccccxev. Agylla civitas est Tusciæ a conditore Agella appellata, cui ex inscientia Romana aliud est inditum nomen. nam cum Romani euntes per Tusciam interrogarent Agyllinos, quæ diceretur civitas; illi, utpote Græci, quid audirent ignorantes, & optimum ducentes si prius eos salutarent, dixerunt χαῖρε. quam salutationem Romani nomen civitatis esse putaverunt, & detracta aspiratione eam *Cære* nominaverunt.

Calasis, tunicæ genus, quasi χάλασις.

Calculus a κάχληξ.

Caligæ a χαλῶν.

Calx a χάλιξ.

Canere Latini ab hiatu dixere Græca voce ἔχανον. nam Æoles ab eo quod est χαίνειν, non apponunt incrementa Præteritis, sed dicunt κάνον, dementes aspirationem quasi rem barbaram. Scaliger cap. LII. de Causis L. L.

Carcer, κάρχαρα, αἱ μάνδραι. Scaliger.

Carinare a χαίρειν.

Carissa a χάρις. item *Carus*.

Casteria a σχαστήριον.

Cavus a χάος. vel ab antiquo χάω pro χαίνω.

Corpus a χρὼς χρωτός.

Cyathus, κύαθος, a χύω.

Furca ab ὄρχη.

Glisco a γλισχρὸν a γλίσχομαι.

Lancea a λόγχη.

Locus a λόχος. nisi quis malit deducere a λόχος, quod Homero significat *Locum insidiis accommodum*.

Muscus a μόσχος.

Nauci a ναὶ & ἀχὶ.

Ocrem antiqui vocabant Montem confragosum. Festus. Fortasse ab ἐχυρὸς vel ὀχυρὸς, *Locus naturâ munitus*.

Orca ab ὀρχὴ.

Orcus ab ὀρχὸς, *Fovea in qua conduntur mortui*. Ipsum vero ὀρχὸς, dicitur quasi ὀρυχὸς, ab ὀρύσσω. vide Casaubon. in Tranquilli Octavium, cap. 34.

Procerus a προεχὴς, pro quo Æoles προιχὴρ, πρεχὴρ, & προχὴρ dicebant.

Scindo a σχίζω.

Scrapta a χρεμπτεσθαι.

Siccus a σικχός.

Socci a σύκχοι. *Spica* a σταχύς.

Stica a στιχή.

Tricæ, τριχώματα.

Trucalus a τρόχω.

Urceus ab ὀρχὴ.

CH *mutatur in* CT.

Bractea a βράχειν. Isidorus Originum XVI. XVIII.

Rictus a ῥύγχος, abjecto prius γ, deducitur. Sed perperam: est enim a *ringo*.

CH *mutatur in* F.

Fel a χολή.

Finis a σχοῖνος. unde & *Funis*. Antiquis a σχοῖνος erat *Sfænis*, ut a σφόγγος, *Sfungus*, a σφενδόνη, *Sfunda*. at postea σ periit. inde igitur *Sfænire* primum, *Fænire* postea, nunc autem *Finire* est σχοινίῳ μετρῆσαι. Scaliger.

Flos a χλόος. *Floris* a χλωρὸς.

Fovo sive *Foveo*, unde *Fovea* & *Fovissa*, sunt ab Æolico χόϐω pro χόω, *Cavo*.

Fundo a χόω vel χύνω. χυτὸς, *Fusus*. atque inde est *Futilis*.

CH *mutatur in* G.

Amygdala ab ἀμυχή.

Angina ab ἀγχόνη.

Ango ab ἄγχω.

Anguilla ab ἔγχελυς.

Anguis a Dorico ἄχις pro ἔχις.

Caliga olim *Calga* a καλχη, *Pellis*. Salm. in script. Historiæ Augustæ.

Caligo ab ἀχλὺς κατὰ μετάθεσιν.

Congia a κόγχη.

Culigna a κυλίχνη.

Doga a δοχή.

Egeni, ἐχῆνες, Hesychio sunt κενοὶ, πτωχοί. Cambro-Britannis quoque *achanog* est *Egenus*.

Galbanum a χαλβάνη.

Ganna, unde *Gannare* & *Subgannare* pro Deridere, a χάνος, *Rictus oris hiatu maximo diducti*.

Gero a χεὶρ χειρὸς vel χερός.

Glarea a γλαρίον.

Grates a χάριτας.

Gutta a χύω.

Lingo a λειχω. unde & *Ligurio*.

Longus a λόγχη.

Mingo ab ὀμιχέω.

Pinguis a παχύς.

Pulegium a βλήχων.

Rego ab ὀρχω. *Rigo* a βρέχω.

Rugio a βρυχάομαι.

Stigium a στιχίον.

Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.

Vulgus ab Æolico ὄλχος, βόλχος pro ὄχλος.

CH *mutatur in* H.

Halo a χαλῶ. *Hara* a χοῖρος.

Her beris, sic *Herinaceum* vocabant, a χὴρ. Salm.

Heri, quod olim *Hesi* dicebant, est ab illo χεσὶ, unde χθὶς.

Hiems a χειμὼν.

Hio hisco a χάω χάσκω.

Hir a χεὶρ. *Hirundo* a χελιδὼν.

Hortus a χόρτος. Veteribus denotabat *villam*; unde *Cohortem* dixere Aream cum Horto, id est, villa junctam. Posteriores *Cortem* & *Curtem* nuncupabant. vide Salmasii Plinianas exercit. pag. 310.

Humi, χαμαί. *Humilis*, χαμαλὸς.

Humor, a χυμὸς.

Menæhmi a Μέναιχμοι.

Vebo ab Æolico ϝέχω.

CH *mutatur in* J *consonum*.

Janus a χαίνειν. vide Festum in *Chaos*.

CH *mutatur in* K.

Derivata a δέχω mutant χ in κ, ut μηλοδόκος, πανδόκος, ξενοδόκος.

CH *mutatur in* M.

Mille, a χίλιοι.

CH *mutatur in* PH.

Æoles αὐχένα vocant αὔφενα.

CH *mutatur in* QV.

Aqua ex ἀχοὴ, a fusione; Caninius Cæsar Scaliger in Primum Theophrasti de Plantis, quemadmodum & Exercitat. cccxxv. II. adversus Cardanum, nomen Aquæ antiquioribus Græcis non fuisse incognitum, colligit ex nomine Ἀχελῶος. nam ut initio non obscure præ se fert Aquæ vocem, ita pars posterior videtur respondere Dorico λάειν pro λύειν. Hæc Scaliger. Quod autem Acheloï nomine quamlibet olim aquam intellexerint Græci, docet nos Macrobius Saturnal. V. VIII. ubi & ejus rei rationem reddit.

Quatuor a χάτερος. postquam enim dixerant ἓν, δύο, τρία, dicebant χάτεροι pro καὶ ἕτερον, & inde καὶ ἓν καὶ vel χένε. ab illo est *Quatuor*, ab hoc *Quinque*.

Squarra ab ἐσχάρα.

CH *mutatur in* S.

Ensis ab ἔγχος. *Seta* a χαίτη.

Silex a χάλιξ.

CH *mutatur in* T.

Hortus fortasse est ab ὄρχος. quod idem signat.

Mostus sive *Mustus*, hoc est, Novellus, videtur est a μόσχος. Scaliger ad Varronem.

Nato a νήχω.

CH *mutatur in* TH.

Ὄρνιχες pro ὄρνιθες dicebant Tarentini.

Similiter quoque κάλθη dicebatur κάλχη Siculis, *Caltha* Latinis.

Carthago a Καρχηδών.

CH *mutatur in* Vau.

Brevia a βραχέα. *Brevis* a βραχύς.

Malva a μαλαχή.

CH *mutatur in* X.

Coxa a κοχώνη. *Trux* a τραχὺς.

Truxalis a τρόχω.

CT *mutatur in* S.

Ursus ab ἄρκτος.

CT *mutatur in* TT.

Trutta a τρώκτης. Scaliger Ausonianarum lectionum libro primo, c. III.

Saggitta a *Sagaci ictu*, secundum nonnullos.

CT *mutatur in* X.

Atrox appellatur ex Græco, quia illi ἄτρωκτα vocant, quæ cruda sunt. Festus.

Flexum, φλεκτὸν, ustulata enim prava fiunt. Scaliger.

Flexuntæ veteribus erant Equites, a *Flecto*. vide Servium ad illud Virgilii Æneid. IX. DCVI. *Flectere ludus equos*.

Pax dicta est a *Pactione*. Festus.

D *additur*.

Ita Græcis ἰχθυδόνα est ex ἴχθυς & ὄψ. πίδαξ a πίω. ὕδωρ ab ὕω. ἀνὴρ, ἀνέρος, ἀνδρὸς.

Alcedo παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν.

Amygdala ab ἀμυχή.

Andabata ab ἀναβάτης.

Audio ab ἀΐω.

Blandus

Blandus a πλάνος.
Cedes a κόω. *Claudus* a χωλός.
Cordax a χόρος.
Coriandrum a κορίαννον.
Fendo vetus, unde *Infensus* & *Offensus*, videtur esse a φένω.
Fodere a χόειν. *Fœdus* a φοῖος.
Fuado a χύω vel χόνω.
Lardum a λαρόν. *Medulla* a μυελός.
Ordo ab ὅρος. Dicebant enim militibus Tribuni, ut ait Cæsar Scaliger de Caussis L.L. c. xxxv. Hactenus tibi licet. Hic consistes. Eo progrediere. Huc revertere. ὅρον δῶ. Inde *ordo*.
Sordes a σαίρω vel σαρόω vel συρφός.
Tæda a δαῒς δαΐδος vel δᾷς δᾳδός.
Teado a τείνω. *Tondere* a τομεῖν.
Trudo a τρύω, *Vexo*.
Ardeo ab *Areo*. *Audeo* ab *Aveo*.
Bidens quasi *Bidennis* sive *Biennis*. vide Aulum Gellium xvi. vi. *Bidentes dictæ sunt quasi Biennes*, inquit Servius ad Æneïd. iv. lvii. *quia neque minores, neque maiores, licebat hostias dare. Sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatum apparent; nec in omnibus, sed in his quæ sunt aptæ sacrificiis, inveniuntur*.
Candeo a *Caneo*.
Carduus a *Careo*.
Corruda a *Corruo*.
Cupido a *Cupio*.
Forda a *Ferendo*. Notum est illud poëtæ Sulmonensis Fastorum iv. dcccxxix.

> *Forda ferens bos est; fecundaque dicta ferendo;*
> *Hinc etiam fetus nomen habere putant.*

Gaudeo ab antiquo *Gaveo*, unde *Gavisus*.
Grandis a *Granum*. item *Grando*.
Indagare ab *In* & *agere*.
Indigere ab *In* & *egere*.
Induciæ ab *In* & *Ocium*.
Mendum a *Minus*: ut *Mando* pro παρεγγυῶ est a *Manus*. a *Mendo* quoque est *Mendicus*, cui deest aliquid: nam *Mendum* proprie defectus. Itaque qui minus quam opus est, dicit, is veritatem imminuit, dicturque *Mendax*. Velum quoque minus vocabant *Mendicum*, quod nempe in prora ponitur. Græce ὁ ἀρτέμων, aliter σίφθρον. unde locus ex quo proreta speculatur scopulos in mari, dicitur περθρατήρ. Hæc Scaliger.

Præcipue tamen interjicitur *D* in compositione, sequente vocali. Ita ab *Ago*, *amo*, *arguo*, *eo*, sunt *Prodigo*, *redamo*, *redarguo*, *redeo*. Occurrit & *Antideo* apud Plautum pro *Anteeo*. Similia sunt *Redigo*, *redimo*, *redintegro*, *redundo*, &c. Interdum quoque id usu venit sequente consona, ut in *Reddo*. Immo & euphoniæ sæpe caussa in diversis vocabulis extra compositionem concurrentibus. ut *med erga* apud Plautum, & *sed obsecro*, & *Simulabo med esse ebrium*. aliaque id genus.

D *abjicitur*.

Æoles pro Ἀρτέμιδος dicunt Ἀρτέμιος, pro μάρτυδος μάρτιος, pro Θέτιδος Θέτιος.
Ionice & Æolice tollitur aliquando, ut δεινὸς αἰνός.
Subinde quoque cadit ob metrum, ut μόλιβδος μόλιβος.
Exuo manifeste est ab ἐκδύω.
Ros a δρόσος.
Simila a σεμίδαλις.
Aperio ex *Ad* & *Pario*.
Ara fortasse ab *Ardeo*.
Clavis a *Claudo*, ac forte *Clavus*.
Igitur ex *Id agitur*.
Iacus ab *In* & *cudo*.
Penis a *Pendeo*.
Recens a *Re* & *candeo*.
Solium dictum quasi *Solidum*, ac proprie denotabat Armarium uno ligno factum, in quo uno Reges sedebant propter tutelam corporis sui. Servius ad Æneid. i. dx.
Subucula a *Sub* & *Duco*, pro *Induco*.
Tomentum a *Tondeo*.

D *mutatur in* B.

Æolice Δάδαλος genus avis Βάδαλος, Δελφοὶ Βελφοὶ, ἐνδύναι ἐμβύναι. Sed & iisdem δέλεαρ est βέλεαρ, δύπτης βύπτης, ὀδελὸς ὀβελὸς, δελφὺς βελφὺς, unde *Vulva*. Κλάδα κλάβα, unde *Clava*. Δερτὸρ βερτὸρ, unde *Verber*. Salmasius Plinianarum exercit. pagina 87. Non autem Æoles soli, sed & Bœoti δ vertunt in β, ut cum δελφῖνας vocant βελφῖνας.
Bis, δίς. *Bipes*, δίπυς.
Boa, quatenus Serpentem aquatilem denotat, est ab illo δύης, pro quo Æoles & Bœotii βύης dicebant: nam δύης & ὕδρος idem sunt quod κολυμβητής. at *Boa*, quatenus Tumorem qui ex labore viæ in cruribus colligitur, significat, aliam habet originem, sed æque Græcam. nam δύη est κακοπάθεια, πόνος, ταλαιπωρία. Æolice βύη. Latine *Boa*.
Morbus a Punico *mard*. Caninius.
Sibilla est ab Æolico σιβὴ pro σιδή. Salm.
Terebra vocata a verme ligni, quem Græci τερηδόνα vocant. Isidorus Originum xix. xix.
Bellum a *Duellum*.
Bes a *Des*, quia triens demitur de asse. Varro.
Bonus a *Duonus*.

D *mutatur in* C.

Cecrops a κέρδος.
Jucundus ab ἰδανός.
Fæciales olim dicebantur *Fædales*. Servius ad Æneïd. i. lxvi.

D *mutatur in* G.

Pro δημήτηρ Dores dicunt γημήτηρ.
Exemplo Doriensium reliqui etiam Græci commutarunt δ in γ. nam διφύρα iis est γεφύρα. δνόφος, γνόφος. δᾶ, γᾶ. οὐ δᾶν, οὐ μὰ τὰν γᾶν. φεῦ δᾶ, φεῦ γᾶ, ἀλευάδα, ἀλέα τὰν γᾶν.
Carthago a Καρχηδών.
Eugium ab ἰνδιαιον.
Aggero, *agnosco*, *aggravo*, &c. pro *Adgero*, *adnosco*, *adgravo*.

D *mutatur in* J.

Jus quidam deduxerunt a δίον.

D *mutatur in* L.

Λέψιο δάφνη, Περγαῖοι. Hesychius. [Κύδιον, Jonice Κύλιον. Hesych.]
Δίσπος δίσκος. Hesychius.
Alacris ab ἄδακρυς.
Lacryma a δακρυμα.
Lævir a δαήρ, quasi primo fuerit *Devir*.
Lautia, *dautia* a δόντια.
Lepista, λεπάστη a δεπάζω.
Licet a δίκη.
Lolium quasi δόλιον.
Lorica antea *Dorica*, θώρηκα. Salm.
Lorus a δορός. *Olere* ab ὄδωδα.
Olor ab ᾠδός.
Pollux a πολυδεύκης.
Ulysses ab Æolico Υ᾽δύσσευς pro Ὀδυσσεύς.
Allabi, *allicere*, *allidere*, *alloqui*, &c. pro *Adlabi*, *adlicere*, *adlidere*, *adloqui*.
Cælare a *Cædendo*. Festus in *Ancæsa*.
Consilia dicta sunt quasi *Considia*. Sedentium animi tranquilliores fiunt. Servius ad Æneid. ix. iv.
Delica pro *Dedica* sive *Indica*. vide Nonium.
Delicatus quasi *Dedicatus*.
Dingua in priscis legibus est *Lingua*.
Famelicus quasi *Famedicus*, a fame & edendo dictus; Donatus in Eun. ii. ii.
Fidius (unde *Medius fidius*, μὰ Διὸς υἱὸν) postea fuit *Filius*.
Grallæ a *Gradior*.
Impelimenta pro *Impedimenta*. Festus.
Melicæ gallinæ quasi *Medicæ*. Festus.
Myrmillones a *Myrmidones*.
Novensides postea *Novensiles*.
Odefacit, *olefacit*. Festus.
Pelluviæ, quibus pedes lavantur, quasi *Pedilaviæ*.
Seliquastra, *sedilia*. vide Festum.
Solium a *Sedeo*, quasi *Sodium*. nam & *Sella* quasi *Sedda* dicta est. Servius ad Æneid. vii. clxix.

D *mutatur in* M.

Ammoneo pro *Admoneo*.
Gremium ab *Ingrediendo*.
Præmium a *Præda*.

D *mutatur in* N.

Laciniæ a λακίδες.
Annitor, *annumero*, pro *Adnitor*, *adnumero*.
Arvipennium pro *Arvipendium*. Dicebant enim *Dispennere* & *Tennere* pro *Dispendere* & *Tendere*. Donatus in illud Terentii, *Non rete accipitri tenditur, neque milvio. Legitur*, inquit, *& Tennitur: habet enim N litera cum D communionem*.

D *mutatur in* P.

Appareo, *Apparo*, *Appello*, *Appeto*, *Applico*, *Appono*, pro *Adpareo*, *adparo*, &c.

D *mutatur in* R.

Corium a κώδιον.
Lepus leporis a λίπυς λίποδος.
Veteres pro *Ad* sæpe *Ar* adhibebant: quemadmodum videre est in *Arcesso*, *arrepo*, *arrideo*, *arrodo*,

do, &c. Ita quoque *Arseria aqua* est apud Festum. & *Arvorsum* pro *Advorsum* occurrit in priscis legibus.

Asseres ab *Assidendo* putantur dicti.

Caro dicta quasi *Cado*, ut *R* pro *D* ponatur. Donatus in Hecyram III. IV.

Feroniam, libertorum Deam, dictam volunt quasi *Fidoniam*, fortasse quod in ejus templo mancipia, post fidelem operam heris navatam, raso capite pileum acciperent. In hujus etiam templo Tarracinæ sedile lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat; *Beno meriti servi sedeant, surgent liberi*. Servius ad VIII. Æneïd. CCCCLXII.

Laudus & *Laudea*, si audimus Isidorum, prius a *Laudo* nomen acceperunt; postea vero *Laurus* & *Laurea* obtinuerunt. vide quoque Servium ad Eclogam VIII.

Meridies quasi *Medidies*.

Merula quasi *Medula* a *modulando*.

D *mutatur in* S.

Ita ab ὦτος prius dixere *Audes*, unde *Audio*: hinc *Auses*, unde *Ausculto*: tandem vero *Aures*, quod *remansit*.

Pusio a παιδίον. *Rosa* a ῥόδον.

Signum a δείκνυμι.

Assideo, *Assigno*, *assimilo*, pro *Adsideo*, &c. Multa quoque sunt verba in *DEO* & *DO*, quorum Supina desinunt in *SUM*; ut *Ardeo arsum*, *Mordeo morsum*, *Cado casum*, unde *Casus*, *occasus*, *occasio*. *Cudo cusum*, unde inusitatum *Cuso*, cujus composita sunt *Accuso*, *incuso*.

Cæsaries a *Cædendo*, unde quoque *Cæsitium*, *cæsius*, *cæstus*, *cæspes*, *cisium*.

Cuspis a *Cudo*. *Fons* a *Fundo*.

Impensa ab *Impendo*.

D *mutatur in* T.

Catamitus videtur a γαδαμείδης, quod idem est cum γανυμήδης, detortum esse: γάδεσθαι enim & γάνυσθαι idem. atque ita prius fuerit *Gadamidus*, inde *Catamitus*. Scaliger in Elegiam de Mæcenatis obitu.

Intus ab ἔνδον. *Mutus* a μύδος.

Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.

Spatium ab Æolico σπάδιον *pro* στάδιον. Scal.

Sporta a σπυρὶς σπυρίδος.

Tæda ab Acc. δαΐδα, a recto δαΐς, & fortasse *Titio*.

Tapes a δάπιδος.

Tenebræ quasi *Denefræ* a δνοφερός. Caninius.

Tesqua a δάσκιον.

Terra a ξηρά. *Tina* a δῖνος.

Titio a δαίω.

Tussis a δύσις Martinio.

Uterus ab ἔδρος.

Attamino, *attero*, *attingo*, pro *Adtamino*, &c.

Catax a *Cadendo*.

Matula a *Madeo*.

Ostentum ab *Ostendo*.

Patavium dictum a *Padi* vicinitate. Servius ad Æneïd. I. CCXLVI.

Pedotentim a *Pedibus tendendis*.

Præputium, quod sit *Præpudendo*.

Vitrum a *Videndo*.

D *mutatur in* Vau.

Clava a κλάδη, Æolice κλάβα.

Verber a δερτὸρ, Æolice βερτόρ.

Fovea a *Fodio*.

DI *mutatur in* Z.

Διαφλεγὴς Æolice ζαφλεγὴς, & διαμενὴς ζαμενής.

Καρδία *cor* Æolice καρζὰ, διακοντὸς ζακοντός.

Διάπλυτος, ζάπλυτος.

Diabolus, *Zabulus*, διαβάλλειν ζαβάλλειν.

Diæta, *Zeta*.

Diarrhytus, *Zarrhytus*.

E *additur in initio*.

Æoles εἶνος vocant ἴνιον, δάπεδον ἰδάπεδον, unde credo ἔδαφον factum esse.

Attici dicunt ἐάρων & ἐωνεράμην, &c. pro ἄρων & ἀνεράμην. Item ἐέρση pro ἔρση, & εἴδια pro ἴδια. Sed & pluribus vocabulis eadem litera præponitur a Græcis. Sic εἶκα ἔοικα, ὀδύνατ ἐώδυνατ, ἐς ἐός, εἷς ἕεις, ὁ ἰὰ, ὃ ἰὸ, ἐλπομένη ἐελπομένη.

Elysium, ἀπὸ τῆς λύσεως, *a solutione*; Servius ad Æneïd. V. DCCXXXV.

E *additur in medio*.

Frequens id Ionibus. nam in Nominibus μνέα dicunt pro μνᾶ, ἀδελφεὸς pro ἀδελφὸς, πορφύρεαν & συμφέαν pro πορφυρᾶν & συμφῶν. in verbis vero ἐῶν & παρεῶν dicunt pro ὢν & παρὼν, item ὁρέω pro ὁρῶ. in Participiis χρεώμενος malunt quam χρώμενος. in Adverbiis ἀληθέως dicunt pro ἀληθῶς.

Ager ab ἀγρός.

Algeo ab ἀλγῶ. vide Festum.

Apeo ab ἀπό.

Aranea ab ἀράχνη.

Asperum ab ἄσπρον, unde & *Aspredo*.

Audeo ab αὔεω, τὸ τολμῶ. ut exponit Suidas in Αὔοντες.

Calendrum a κάλυντρον.

Castanea a κάσταναι.

Celebro a κλείω.

Cieo, unde *Citus*, est ab antiquo *Cio*. quod est ex κίω pro πορεύω, *Vado*, & *ad ambulandum provoco*.

Fateor a φατὸς, quod a φημί.

Ferveo a φέρω Æolico pro θέρω.

Glarea a χλαρόν. *Habeo* ab ἄβω.

Lageos a λαγώς. *Lancea* a λόγχη.

Laqueus a λόχος.

Lateo a λήθω, Dorice λάθω.

Macer a μακρὸς, quod macri longi sint. ita quoque *Tenuis* παρὰ τὸ τείνεσθαι. Scaliger.

Maneo a μένω. *Medeor* ex μήδομαι.

Mereo a μείρω. quod distribuitur *Merces*.

Misceo a μίσγω pro μίγνυμι.

Moveo a μόω. *Mulgeo* ab ἀμέλγω.

Niteo a νίπτω vel νίζω.

Oleo ab ὄζω.

Palea a πάλλω, unde & *Palear*.

Palleo a παλλύνω.

Pasceolus a φάσκωλος.

Pereo a φθείρω.

Phœniceus a φοινικοῦν.

Pileus a πῖλος. *Polleo* a πολύς.

Puteo a πύθω. *Scateo* a σκάτος.

Sedeo ab ἕζομαι.

Suadeo a *Suavi*, vel ab ἥδω.

Teneo a τείνω. *Tepeo* a τύφω.

Terreo a τρέω.

Torpeo a τέρπω. *Tumeo* a θυμός.

Video ab εἴδω.

Aleo, *ferveo*, *oleo*, *strideo*, olim fuere pro *Alo*, *fervo*, *strido*.

Careo a *Carus*.

Cavea a *Cavo*, unde & *Caveo*.

Corneus a *Cornu*. *Laureus* a *Laurus*, &c.

Delibero quasi *Delibro*, a *Libra*.

Facetus a *Factus*.

Granea a *Granum*.

Irceus ab *Hircus*.

Luteus color a supino *Lutum*.

Mulleus a *Mullus*.

Noceo a *Neco*. *Rideo* a *Ringo*.

Solea a *Solum*.

Veterinus ab *Uterus*.

Vigeo & *Vegeo*, unde *Vegetus*, a *Vi* & *Ago*.

E *abjicitur in initio*.

Iones dicunt κεῖνος pro ἐκεῖνος, ὁρτὴ pro ἑορτή. Bœoti quoque (sicuti observat Salmasius de Hellenistica, pag. CCCLXXVI.) pro ἐγὼν, detractione τοῦ ε, primum γὰ vel γὼν dixere, postea vero γ in ι mutantes, ἰὼν fecerunt ex γών. Retinuerunt autem aspirationem, quoniam γ densiorem plerumque spiritum in se continet, quem non pariter cum ipsa litera putabant abjiciendum. Fortasse interim hinc ortum traxit Hispanorum atque Italorum *io*. Huc pertinent quoque,

Centum ab ἑκατόν.

Fui fuisti fuit, ἔφυν ἔφυς ἔφυ.

Lamina ab ἐλαμίνη.

Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.

Lis ab ἔρις.

Lutra ab Æolico ἐλύδρις pro ἐνύδρις.

Pæan Græce Laus omnis dicitur, ab admiratione, ἐπαινεῖν etenim Græcis est *Laudare*. Lactantius in Statii Thebaïd. VIII. CCXXIV.

Peto ab ἐπειγῶ.

Remus ab ἐρετμός. *Rixor* ab ἐρίζω.

Ruber ab ἐρυθρὸς, unde & *Rutilus*.

Rugo vel *Ructo* ab ἐρεύγω.

Ruo ab ἐρύω.

Squarra, vel, ut Veteres scribebant, *Scara*, sunt ab ἐσχάρα.

Ruta Ulpiano sunt *Eruta*.

E *abjicitur in medio*.

Iones dicebant ἱρὸς pro ἱερὸς, ἴρηξ pro ἱέρηξ. νοσσὸς pro νεοσσὸς Atticum est.

Agmen ab ἄγημα. Caninius.

Ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta est. Donatus in Andr. I. I.

Βάτραχος παρὰ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ἔχειν.

Culus a κύλεος.

Eurus ἀπὸ τοῦ εὖ ῥέειν, vel ἀπὸ τῆς ἠῶ ῥέειν, ut A. Gellius II. XXII.

Falx a πέλεκυς.

Grus quasi *Gerus*, ex γέρανος, κατ' ἀποκοπήν.

Inquio ab ἐνίπω. *Mingo* ab ὀμιχέω.
Nascor olim forte *Gnascor*, unde *Gnatus*, a γεννάω.
Plus a πλέον.
Sandapila quasi σανὶς τῦ πτωλῦ.
Satura a σατύρων.
Sponte & *Spondeo* a σπονδή. nam quod per sacrificia firmabatur, erat σπονδή. atque ab ea mente *Sponte*, nam id non inviti faecere debemus: unde & *Liber*, olim *Loeber* vel *Loiber*, ab eadem quoque causa dictus est: siquidem λοιβὴ Græcis est *Libatio*. Scaliger.
Struo a στορέω.
Sycomorus a συκομορέα.
Templum a τέμενος.
Trabs pro *Trabes* a τράφηξ.
Trans a πέραν. *Ulna* ab ὠλένη.
Huc etiam refer *Cappadox*, Græce Καππάδοξ teste Stephano ex Καππαδόκης. Cui simile fuerit *Pharnax* apud Priscianum, e *Pharnaces*, Græce Φαρνάκης.
Quibusdam quoque Grammaticis Latinis *Ara* videtur dicta ab *Area*.
Bonus a *Beo*. *Aprilis* quasi *Aperilis*, quamvis potius ab *apro* dictus videatur.
Cerritus quasi *Cereritus*, a *Ceres*, sicut Δημητριακὸς a Δημήτηρ.
Cervisia a *Ceres*.
Clam a *Celando*.
Concio a *Conceo*.
Creo olim erat *Cereo*.
Demo quasi *Deemo*.
Diræ quasi *Deorum iræ*.
Divido a *Dis* & *Video*.
Dorsum quasi *Deorsum*.
Extra, *infra*, *intra*, *supra*, quasi *Extera*, *infera*, *itera*, *supera*.
Fretum quasi *Fervetum* a *Ferveo*.
Fruor a *Fero*, item *Frustum*.
Granum a *Gerendo*, item *Gravis*.
Ignis quasi *ingenis*.
Latro quasi *Latero*, a *Latere*.
Libra quasi *Libera*.
Lucus a *Luceo*.
Monstrum quasi *Monestrum*, a *Monendo*.
Mortarium quasi *Moretarium*, a *Moretum*.
Privignus quasi *Prigenius*, ut *Bignæ* quasi *Bigenæ* Festo.
Promo ax *Proemo*.
Salictum quasi *Salicetum*.
Scrancia a *Screando*.
Scraptæ a *Screando*; Festus.
Scutna quasi *Sceutna*. A. Gellius XX. II.
Sedo a *Sedeo*. *Seps* a *Sepes*.
Sido a *Sedeo*.
Soror a *Seorsum*. A. Gellius XIII. X.
Strufectum a *Strue* & *Fectum*.
Trama a *Trameando*.
Triones quasi *Teriones*.
Vitis & *Vimen* a *Viere*.

E *abjicitur in fine*.

Cis a κεῖτε pro ἐκεῖτε.
Haut ab ἄτε.
Nunc ex νῦνγε.
Quandrantal ex *Quadrantale*.
Quin ex *Quine*.
Seu ex *Sive*.

E *mutat quantitatem*.

Ita ex ἀστὴρ est ἀστρία. Hoc accidit in Nominibus Quintæ decl. simpl. in ηρ vel ην. πατὴρ πατέρος, ποιμὴν ποιμένος, φρὴν φρενὸς, unde φρενίτις, &c.
Verba in εω Primæ circumfl. ε mutant in η in formatione Futuri, ut φιλέω φιλήσω πεφίληκα.
Α᾽θλητὴς ab ἀθλέω.
Crepida a κρηπίς.
Meæsri a μέδεσθαι.

E *mutatur in* A.

Ubi Iones ε habent, Dores amant α. nam Α᾽ρταμις dicunt pro Α᾽ρτεμις, πιάζω pro πιέζω, τράχω pro τρέχω, φρασὶ pro φρεσί. usurpant & γα pro γε, & κα pro κε. Iidem Dores pro πότε, ὅτε, ἄλλοτε, τότε, dicunt πόκα, ὅκα, ἄλλοκα, τόκα. Æoles quoque, quibus aliqua est cum Doribus affinitas, dicunt μυνάων, πανάων, ὡράων, ubi Iones μουσέων, πασέων, ὡρέων.
Bibliander censet Græcorum κράζω esse a Syriaco KRAAZ. Ab Hebræo ac Syro EREB, quo significatur *Vespera*, dicti sunt Arabes, quasi ἑσπέριοι, ut censet Ios. Scaliger. Græcorum terminatio Fœminina Latine vertitur in *A*, ut *Apotheca* ex ἀποθήκη, *sambuca* ex σαμβύκη, &c.
Æsculapius ab Α᾽σκληπιός.
Amygdala ab ἀμυχή.
Anas a νῆσσα.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Anguis ab ἔχις, inserto *N*. Caninius.
Angulus ab ἐγγύς.
Aanus ab ὄνος. *Ardea* ab ἐρωδιός.
Aretalogus ab ἀρετὴ & λόγος.
Ariæ in Glossis Isidori dicuntur Mortuorum pulvinaria, ab ἠρίον, quod Suidas exp. τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα.
Aries ab ἐῤῥὰς vel ἔῤῥηνος.
Aruncus ab ἤρυγγος.
Basium a Punico *Besas*. Caninius.
Caduceus a κηρύκειον.
Caleo a κῆλεος. *Calpar* a καλπή.
Calvarium a κεφαλή.
Camus a κημός. *Caput* a κεφαλή.
Castigo a κεστός. *Castus* a κεστός.
Choragus a χορηγός. vide Casaubonum in Tranquilli Octavium, cap. LXX.
Clarigo ἀπὸ τῦ κλήρου.
Clathrus a κλῆθρον.
Clavis a κλεῖς.
Coram a κόρη. quasi dicas ob oculos. Scaliger de Causis L. L. cap. CLV.
Crotalum a κροτέω.
Dama a κεμμάς. Salmasius.
Fagus a φηγός. *Fallo* a φηλῶ.
Falx a πέλεκυς. *Flagro* a φλέγω.
Gigas quasi γηγενής.
Gramia a γλάμων. *Lacus* a λάκκος.
Ladanum a λήδανον.
Lamentor a λημῶν. *Lana* a λῆνος.
Magister a μέγιστος.
Magnus a μέγας.
Malus a μέλας. Isidorus.
Maneo a μένω.
Narita, ostrei genus, Græcis est νηρίτης.
Palla a πέπλος. *Palleo* a πελιός.
Palpebra a βλέφαρον.
Palus ab ἕλος vel πηλός.
Pando a πετάω.
Pango a πήγω vel πήγνυμι.
Panicula a πηνίκη.
Pannus a πῆνος. *Panus* a πηνίον.
Papilio ab ἠπίολος.
Pardus a πέρδω.
Pastinare, *repastinare*, a πάσσω.
Pateo a πετάω. *Plaga* a πληγή.
Prandium a πρὸ & ἔνδιον.
Rates a ῥέω.
Sabini quasi *Sebini*, a σέβομαι, quod præcipue Deos colant, juxta Varronem.
Sacoma a σήκωμα. *Scapus* a σκήπτω.
Scrapta a χρέμπτεσθαι.
Stagnum a στεγνὸν, quod Siculis σταγνόν.
Stamen, στήμων.
Stomachus quasi στόμα μῆκος. Aristot.
Strabo a στρέφω. *Talis* a τηλίνας.
Vanus a κενός. *Zamia* a ζημία.
Ador olim *Edor*.
Amurca ab *Emergo*.
Antarius ab *Ante*. *Arca* ab *Areeo*.
Asparagi, quod crescat in locis *Asperis*.
Atque ex *Et æque*.
Cinara ex *Cineres*.
Decanus a *Decem*.
Familia a *Femore*.
Germanas a *Germen*, quasi de eodem germine. vide tamen Servium ad Æneïd. v. ccccXII.
Graculus quasi *gregatim volans*.
Gramen quasi *Germen*.
Patavium quasi *Petavium*. Servius ad Æneïd. I. CCXLVI.
Derivata a *Pes*, quæ in *peda* desinunt, videntur huc pertinere; ut *decempeda*, *centipeda*, *millipeda*, &c.

E *mutatur in* Æ.

Æoles pro θνήσκω & μιμνήσκω dicunt θναίσκω & μιμναίσκω.
Ita *Ædes* deducunt ab ἕδος, *Sedes*.
Cape fortasse est ex γύπτειν. pro quo Æoles γῦφυ vel γαῖφυ dixerunt.
Mænala mons Arcadiæ dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius in Georg. I. XVII.
Antæ ab *Ante*. vel potius quod primum fuerit *Anta* in Singulari.
Carites a *Cera*.
Obscænus a *Scena*.

E *mutatur in* AV.

Claudo a κλήζω.

E *mutatur in* EI.

Bœoti pro εὐγενὴς dicunt εὐγενεὶς, pro εὐσεβὴς εὐσεβείς.

E *mutatur in* I.

Lacones pro Θεὸς dicunt Σιός.
Posteriores quoque Græci pro *Census* dixere κῆνσος.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Animus ab ἄνεμος. item *Anima*.
Apyrinus a πυρήν.
Aries ab Α᾽ρεως.
Arsineum ab ἄρσην.
Blitum a βλιτόν. *Brevia* a βραχέα.
Canistra a κάνεα.
Cinædus, κίναιδος ὁ ποδὸς αἰδῶς.
Cœmiterium a κοιμητήριον.
Crista a κέρας. *Figo* a πήγω.
Fingere & *Pingere* deducit a φλίγω Jul. Scaliger de causis L.L. cap. LXXXVII.

Firmus

Firmus ab ἕρμα.
Gigas quasi γηγενής.
Hirundo a χελιδών.
Impilia ab ἐμπίλια. *In* ab ἐν.
Induo ab ἐνδύω. *Inquio* ab ἐνίσπω.
Intus ab ἔντος. *Irrito* ab ἐρίθω.
Lamina ab ἐλαμίνη.
Liber olim *Leber* a λέπος.
Lira a λῆρος. & *Delirare* a ληρεῖν.
Lorica a θώρηκα.
Meditari a μελετᾷν.
Milium a μελίνη, *Panicum*. ob similitudinem.
Niger a νεκρός.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Ocyus ex ὠκέως.
Pampinus ab ἄμπελος.
Patior a παθέω. *Pingo* a φύγσα.
Pipor a πίπτειν. *Pirata* a πειράω.
Plico a πλέκω.
Rica, ῥίκνος, ῥῖκνος. *Ricinium*. Scal.
Rigo a βρέχω. *Rima* a ῥῆγμα.
Rivus a ῥέω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit; sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneïd. I. CLXVIII.
Sicilia, Σικελία. *Signum*, Σημεῖον.
Simila, Σεμίδαλις. *Stirps* a στερεώτης.
Striblita, *striblig o*, a στρεβλός.
Tingo a τέγγω. *Tiro* a τείρω.
Vestis ab ἐσθής. *Vitulus* a ἰταλός.
Ubi antiquiores Romani in Præt. *E* habent, *I* extulere juniores. nam columna Duilliana ubique habet ORNAVET, CAPET, ubi juniores *Ornavit*, *cepit*. & contra ubi posteriores *Conseptum*, priores dixere *Consiptum* teste Festo. Olim quoque dicebant *Leber*, *magester*, *Dijove*, *Vejove*, pro *Liber*, *magister*, *Dijovi*, *Vejovi*.
Propter cognationem *E* & *I* literarum, inquit Donatus in Phorm. I. I. non dubitaverunt antiqui & *Here* & *Heri* dicere, & *Mane* & *Mani*, & *Vespere* & *Vesperi*.
Acidus ab *aceo*.
Ædilis ab *Ædes*.
Ambitus ab *Ambeo*.
Amplio, *amplius*, ab *Am* & *pleo*, quasi Undique impleo.
Anticus ab *Ante*, ac forte etiam *Antiquus*.
Antegerio ab *Ante* & *Gero*.
Antistes ab *Ante* & *Sto*.
Aridus ab *Areo*. item *Arista*.
Avidus ab *Aveo*.
Candidus a *Candeo*.
Canis veteribus numero singulo dicebatur *Canes*, quemadmodum ex Ennio Lucilioque docet Varro libro Sexto de L. L.
Comes a *Comitari*. unde & *Comitia*.
Cribrum a *Creber*, vel a *Cerno*, *crevi*.
Duodecim, *tredecim*, &c. a *Decem*.
Erinaceus ab *Hærendo*.
Eximius quasi *Exemptus*.
Faliscus a *Falenis*.
Familia a *Famel*, voce Oscâ.
Janus postea dictus est, qui prius *Eanus*.
Illico quasi *E loco*.
Lentiscus a *Lentesco*.

Libido, *lubido* a *Libet*, *lubet*.
Ligna a *Legendo*, quod ea caduca legebantur in agro, quibus ad focum uterentur. Varro lib. V. de L. L.
Macies a *Maceo*.
Mantissa quasi *Manu tensa*.
Miles a *Merendo*.
Minerva veteribus *Menerva* dicebatur a *Meneo* veteri pro *Moneo*.
Mulciber non a *Mulcendo ferro* dictus est, sed a *Mulcendo*, hoc est, Mitigando, deliniendo. nam *Mulciber* vetustissimis Latinis proprie μειλίχιος θεὸς erat, qualis colebatur Athenis, qui Plutarcho περὶ ἀοργησίας dicitur μαιμάκτης. Scaliger.
Nihilum a *Ne* & *Hilum*.
Obsideo, *desideo* a *Sedeo*.
Pertinax a *Per* & *Tenax*.
Præbia a *Præbeo*.
Protinus a *Pro* & *Tenus*.
Religio a *Relegendo*.
Sica a *Secando*. *Spissus* a *Sæpe*.
Subsicivum a *Subsecando*. de tempore quod succidimus debitis officiis.
Subtilitas a filis tenuioribus originem traxisse videtur, quæ in telâ bene textâ oculorum aciem pene fallunt: unde significationis proportio ad alia quoque translata fuit. Scaliger in ipso statim initio Exercitationum adversus Cardanum.
Suspicor a *Sub* & *Specio*.
Tignum a *Tego*. *Tilia* a *Telum*.
Vesica a *Visire*, quod est βδεῖν.
Via a *Vehendo*. *Villus* a *Vellendo*.
Viscus visceris a *Vescendo*.

E mutatur in O.

Æoles pro ὑπὲρ σε dicunt ὑπὸρ σε.
Pleraque Præt. med. conjugat. Baryt. verborum dissyllaborum mutant *E* in *O*, ut λέγω λέλογα, πείθω πέποιθα, &c. Id ipsum quoque usu venit in ὀδὺς ex ἔδω, πόρος ex πέρω, φορμὸς ex φέρω, εὔφρων, σώφρων a φρέω, &c.
Ador ab ἀθήρ.
Agolum ab ἀγέλη vel ἀγελαῖος.
Alo ab ἀλέω. *Amor* ab ἵμερος.
Amphora ab ἀμφὶ & φέρεσθαι.
Apocha ab ἀπέχω.
Apologus ab ἀπολέγω.
Berenice, Βερενίκη.
Cardo a κραδή. *Celox* a κέλης.
Cor a κῆρ.
Corallium quasi κῆρ ἁλός.
Corcyra, Κέρκυρα.
Corgo a κῆρόθι, *cordicitus*.
Cornu a κέρας.
Dolus a δόλος. obsoletum enim δέλω, unde δέλεαρ, peperit δέδολα, δόλος.
Domus a δέμω. *Dorcas* a δέρκω.
Dormio olim *Dermio* ἀπὸ τῶν δερμάτων, nam pellibus olim incumbebant dormientes.
Ecloga ab ἐκλέγειν, unde & *Elogium*.
Episcopus ab ἐπισκέπτομαι.
Epistola ab ἐπιστέλλω.
Formus a θερμός.
Gonorrhea a γονὴ & ῥέω.
Heliotropium ab ἥλιος & τρέπειν.

Io ab ἰώ. *Locus* a λέχος.
Lopas a λέπος.
Meneo pro *Moneo* a μέμνημαι, vel a μένος, vel a μηνύω.
Modus a μέδομαι. *Novem* ab ἐννέα.
Novus a νέος. *Ob* ab ἐπί.
Obolus ab ὀβελός. *Oleum* ab ἔλαιον.
Opus ab ἕπω, *facio*, *administro*. unde ὄπος, *administrator*, *præfectus*. Scaliger.
Orcus ab ἕρκος.
Organum ab ἔργον. item *Orgia*.
Parochus a παρέχειν.
Ploro a πλαρῶ.
Ploximum a πλέξιμον.
Pompa a πέμπω.
Probum ex πρέπω.
Pronus ex πρηνής.
Proserpina, Περσεφόνη.
Ptolomæus, Πτολεμαῖος.
Rhombus ἀπὸ τοῦ ῥεμβεσθαι.
Rhomphæa a ῥέμπω.
Rhonchus a ῥέγχω.
Rogo ab ὀρέγω. *Ros* ab ἔρση.
Scopulus ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν, quod sit navium tegumentum. Servius ad Æneïd. I. XLIX.
Socer ab ἑκυρός.
Sodalis a poëtico ἕταρος.
Sol a σέλας.
Stola a στέλλω. unde & *stolo*.
Stomachus quasi στεῖν μῆκος.
Tollo a τέλλω. *Tomus* a τέμνω.
Torpeo a τέρπω. *Torreo* a τέρσω.
Trochus a τρέχω. item *trochilus*, *trochlea*.
Tropicus a τρέπω. unde & *tropaum*.
Vomo ab ἐμῶ. *Vomitus*, ἐμετός.
Voveo a βεβαιῶ.
Veteres *Apello* dixere, & *Hemo*, & *Elus*, & *Benus*, pro *Apollo*, *Homo*, *Olus*, *Bonus*. Dicebant quoque vice versa *Amplocti* pro *Amplecti*, quemadmodum & *Animadvorti* pro *Animadverti*, teste Prisciano libro primo, cap. de Literarum accidentibus. Pro *Adversus* denique dicebant & *Advorsus*; hinc *Advores* Philoxeno ἐναντίοι.
Colossus a *Caleto* artifice.
Cortina, locus unde oraculum datur, dicta videtur quasi *Certina*, quod certa illinc responsa funduntur. Servius ad Æneid. III. XCII.
Forda a *ferendo*, unde & *Forum*, *Fors*, &c.
Humor, *Calor*, *Favor*, ab *humeo*, *caleo*, *faveo*, &c.
Messee populi Josepho dicti, Melæ dicuntur *Moschi*, hodie vero *Moscovitæ*, quemadmodum auctor est Postellus cap. XXI. libri de Originibus.
Noceo a *Neco*. *Non* a *Nenu* vel *Neno*.
Officium dicitur quasi *efficium*, ab *efficiendo* quod unicuique personæ congruit. Donatus in Adelph. I. I.
Podex a *Pedo*, ut πορδὴ a πέρδω.
Polliceor a *Pellicio*.
Pollio, prius *Pellio*, a *Pellibus*.
Polluo a *Perluo*. *Pondus* a *Pendo*.
Porta & *Porticus*, quod sint *Aperta*.
Sobrius quasi *Sebrius*, hoc est, ab ebrio separatus. Donatus in Andr. IV. IV.

Secors,

Socors, *secors*, a *se* & *cor*.
Solium a *sedendo*.
Toga a *tego*. *Vortex* a *verto*.

E *mutatur in* V.

Brundusium, Βρεντήσιον.
Caballus a καβάλλης.
Camurus a καμπή.
Capsula a κυψέλη.
Capulus a κώπη.
Catapulta a καταπέλτης.
Clueo a κλέω, ex quo κλέομαι.
Curusco a κόρη.
Crumena a κρεμᾶν, quia plerumque de collo suspensa gestabatur. Plautus, Truculento:
. . . . *Homo crumenam sibi de collo trahit*.
& alibi tribus quatuorve locis. Inde est *decollare*, quod proprie de marsupio dicitur, quod collo abest & periit. unde & *Decollare* sumitur pro οἴχεσθαι, ut cum *spem Decollare* ait Varro. Casaubonus ad Theophrasti characteres.
Funda a σφενδόνη.
Fundum a βένθος.
Hulcus, *ulcus*, ab ἕλκος Æolico pro ἕλκος.
Luna a σελήνη. *Mulgeo* ab ἀμέλγω.
Nebula a νεφέλη. *Nubes* a νέφος.
Pubes ab ἥβη. *Pulvis* a πηλός.
Pungo a πύγω.
Scopulus a σκόπελος.
Struo a στορέω.
Sum ab Æolico ἐμὶ, *sum*. ἐντὶ, *sunt*.
Suus ab ἑός. *Turpis* a τρέπω.
Tuus a Dorico τεός.
Unus ab ἑνός.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urruncus ab ὄρυγχος.
Uter ab ἕτερος. *Utor* ab ἔθω.
Zumum alibi scriptores Latini dixere *Olliam* ἀπὸ τῦ ζέματος. Salm.
Arcus ab *arceo*. *Arundo* ab *areo*.
Augustus ab *augeo*.
Catustra a *coalesco*.
Constantus a *contineo*.
Culullus a *culeus*.
Decumanus a *decem*. unde & *decuria*.
Diu, *diuturnus*, *diurnus*, a *dies*.
Fammus ab Osco *famel*.
Matula a *madeo*.
Medisullium quasi *Medium telluris*.
Monumentum a *moneo*. Nonius.
Occulo ab *ob* & *celo*.
Pulso a *pello*. *Sedulus* a *sedeo*.
Trua, *trulla*, a *terendo*. Nonius.
Tugurium a *tego*.
Turunda a *terendo*. nam *terere* est μάζειν, unde & Græcis μᾶζαι.

E *mutatur in* Y.

Ita Græcorum ζύμη est a ζέω, quemadmodum Latinorum *Fermentum* est a *Ferveo*.
Oesypum ab οἶς & σήπεσθαι.
Zephyrus quasi τὸ ζῆν φέρων.

EI *quandoque adauctur*.

Πανάκεια a πᾶν & ἄκος.

EI *abjicitur*.

Æoles pro ἀγείρω dicunt ἄγρω & pro ἐγείρω ἔγρω. Solent enim illi τὰ βαρύτονα τῶν ῥημάτων συ[illegible].
Æther ab ἀεὶ θέειν. Aristot.
Damnum a δάνειον.
Ornus quasi ὀρεινός.

EI *mutatur in* A.

Dores κλεῖδας vocant κλᾶδας.
Culare a καλεῖν.
Careo a κείρω, ἔκαρον. inde *Carduus*. & *Floccum* Latini, ἀκαρὶς Græci vocant id, qood manibus carminantium deteritur, nihili rem. Scaliger.
Clathrum a κλεῖθρον.
Dalivus a δείλαιος.
Errare ab ἐρέειν. Varro circa finem libri v. de L. L. ubi Scaliger reponit ἔρρειν.

EI *mutatur in* Æ.

Æquus ab εἰκὸς. unde ἐπιείκεια, *Æquitas*.
Cædo a κλείω, vel a καίω.
Læda a λεὶς λεῖδος.

EI *mutatur in* AI.

Ita pro εἴδω, κτείνω, φθείρω, Dores dicunt αἴδω, κταίνω, φθαίρω. Item αἰνείρων κήπαιρον, αἶνεν αἶνος.
Tænia, ταινία, a τείνω.

EI *mutatur in* AV.

Claudo a κλείω vel κλειδόω.

EI *mutatur in* E.

Iones ἀπόδεξις & ἀποδέξασθαι dicunt pro ἀπόδειξις & ἀποδείξασθαι.
Æneas, Αἰνείας.
Aër, ἀπὸ τῦ ἀεὶ ῥεῖν.
Alexandrea, Ἀλεξάνδρεια. proinde quoque hic est E longum. *Alexandrea supplex*; Horat. Carm. IV. XIV. at Propertius III. II.
Noxia Alexandrea, dolis aptissima tellus.
Alpheus fluvius, Ἀλφειός.
Calliopea, Καλλιόπεια.
Chorea, χορεία.
Comopoles, κωμοπόλεις.
Conopeum, κωνωπεῖον.
Experientia, usu nata doctrina, hoc est, ἡ πεῖρα. Servius circa initium Primi Georg.
Forbea, Φορβεῖα. *Logeos*, Λόγειος.
Lebes ἀπὸ τῦ λείβειν. Ita Sabini Liberum appellabant *Lebasium*, quia Græce λοιβὴ dicitur res divina. Servius circa initium primi Georg.
Leo verbum, ex λείω.
Mereo a μείρω, quod distribuitur merces. Scaliger.
Odeum, Ὠδεῖον. *Panacea*, πανάκεια.
Perco a φθείρω.
Periri, onde *Experiri*. a πειρᾶν sive πειρᾶσθαι.
Plateam Πλατεῖαν dixerunt Græci. Secundum formam ejusmodi Μηδείαν quoque *Medeam*, & σπονδεῖον *Spondeum* scribimus; ot ait Donatus in Andriam IV. V.
Retrix a ῥεῖθρον. *Sterilis* a στεῖρα.
Strutea mala, στρούθεια.
Talea a θάλεια.
Temo a τείνω. unde & *teneo* & *tenuis*.
Tero a τείρω. *Tres* a τρεῖς.

EI *mutatur in* I.

Aliptes ab ἀλείφω.
Apica ovis dicitur, quæ ventrem glabrum habet; Festus. ἄπεικος Græcis est *Glaber*. nam πεῖκος & πεῖκος in Neutro idem quod πέκος in Masculino.
Archivum, ἀρχεῖον.
Boia a βοεία, scilicet δορὰ, *Pellis*.
Catamitus a γανυμήδης. Scaliger.
Centaurium, κενταύρειον.
Cercolips a κέρκος & λείπω.
Charonium, Χαρώνειον.
Chilo, χείλων.
Chiragra, χειράγρα. & reliqua comp. a χείρ.
Cichorium, κιχώρειον.
Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον.
Ciris a κείρειν. *Cis* a κεῖσε.
Cliens a κλείω, *honoro*.
Crocodilus, κροκόδειλος.
Darius, Δαρεῖος.
Dico, *dicis*, a δείκω sive δείκνυμι. onde & *Digitus* & *Dignus*. nihil interim aliud est *Dicere*, ut loquitur Caninius, quam ostendere animi sui sententiam.
Dirus a δεινός. *Durius* a δούρειος.
Enchiridium, ἐγχειρίδιον.
Epiphania, ἐπιφάνεια.
Exilis ab ἐξειλεῖν. *Firmus* ab εἱρμός.
Graphium, γραφεῖον.
Hir a χείρ. *Icon*, εἰκών.
Idolum, εἴδωλον.
Idyllium, εἰδύλλιον.
Ileus, εἰλεός. *Iris*, παρὰ τὸ εἴρειν.
Ironia, εἰρωνεία. *Libo* a λείβω.
Libs, ventus pluvius, a λείβω, *Stillo*.
Lichen a λειχήν. *Lilium* a λείριον.
Limus a λειμών. *Lingo* a λείχω.
Lio ex λειῶ. *Minor* a μείων.
Minri, Μείμροι. *Nilus*, Νεῖλος.
Nimium ex νὴ & μεῖον.
Orchites ab ὄρχεις.
Paradisus, παράδεισος.
Pinurii a πεῖνα, *Fames*. Servius ad Æneïd. VIII. CCLXVIII.
Pirata a πειρατής.
Raphium, ῥαφεῖον. *Si*, ab εἰ.
Signum a δείκνυμι.
Sirenes a σειρᾶσθαι. *Siri*, Σειροί.
Sirius, Σείριος. *Sirpo* ab εἴρω.
Sistrum, Σεῖστρον. *Spira*, Σπεῖρα.
Stipo a στείβω. Varro IV. de L. L.
Thalia. Θαλεῖα. *Timeo* a δεῖμα.
Tina a δῖνος vel δεῖνος.
Video ab εἴδω.
Viginti a Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

EI *mutatur in* IE.

Sic *Hiems* videtur esse ex εἰμὼς, ut Præpositiva Subjunctivæ, hæc illius locum teneat.

EI *mutatur in* O.

Tonus a τείνω.
Volvo ab εἴλω.

EI *mutatur in* OI.

Æolibus ὄνειρος est ὄνοιρος.
Μοῖρα a μείρω.

EI *mutatur in* V.

Alumen ab ἄλειμμα.
Aluta ab ἀλειπτὴς. *Sum* ab εἰμί.

EI *mutatur in* Y.

Agyrta ab ἀγείρω.
Myops ex μείων & ὄπτεσθαι.

EV *abjicitur*.

Stringo a στρευγγίνω.
Urino ab ἀρεύνω.

EV *mutatur in* E.

Cethra a κεύθω.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.

EV *mutatur in* EI & I.

Paradisus, παράδεισος, a παρὰ & δεύω.
Augario ab ἀγγαρεύω.
Ithyphallus ab ἰθὺς pro εὐθύς.
Picea a πεύκη.

EV *mu-*

EV *mutatur in* O.

Latrones, conducti milites, a λατρεύειν, *Obsequi & servire mercede*. Servius ad Æneïd. XII.VII.

EV *mutatur in* V & Y.

Batuo a βατεύω. *Dulcedo* a δεῦκος.

Erysipelas ab ἐρεύθω & πέλας.

Fugio a φεύγω. *Futuo* a φυτεύω.

Gnavus a γναφεὺς vel κναφεύς.

Gustus a γευστὸς, quod a γεύομαι.

Lucunter, λευκαντήρ.

Lutetia, Λευκετία.

Nuo νεύω. *Abnuo*, ἀνανεύω.

Pulmo, πλεύμων. *Putus* a πεύθω.

Ructus ab ἐρεύγω. *Erugere*. vide Festum.

Ruma a ῥεῦμα.

Salum a σαλεύω. unde & *Salacia*.

Uber, copiosus, ab εὔπορος.

Uro, *ussi*, ab εὔω vel εὕω, εὗσα.

EV *usurpatur pro* EO.

Theudosius pro *Theodosius*.

F *additur*.

Felis ab Æolico φαιλὶς pro αἰλὶς, unde Græcis quoque dictus est αἴλουρος, *ælurus*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina. MIX.

Filius ab ὑιὸς, quod Hesychio exponitur υἱός.

Frago, *frango*, a ῥάγω vel ῥήγω pro ῥήγνυμι.

F *abjicitur*.

Aio a φάω. *Rana* a φρῦνος.

Renes a νεφροί.

F *mutatur in* B.

Plutarchus certe in Hellenicis quæstionibus tradit Macedones *B* usurpare pro φ, ac pro φαλακρὸς, Φίλιππος & Φερονίκη dixisse βαλακρὸς, Βίλιππος & Βερονίκη. manifeste quoque in nomine *Beronice* imitantur eos Latini, quemadmodum liquet vel ex solo Catulli Carmine de Coma Beronices.

Albus ab ἄλφος. vide Festum.

Ambi, vel *ambe*, i. Circum, ab ἀμφί.

Ambo ab ἄμφω. *Balæna* a φάλαινα.

Bruges Priscis dicebantur Φρύγες.

Carbo a κάρφω. *Corbis* a κόφινος.

Gibbus a κυφός. *Glaber* a γλαφυρός.

Nebula a νεφέλη. *Nubes* a νέφος.

Obryzum ab Ὄφειρ.

Orbus ab antiquo ὀρφὸς, ex quo ὀρφανός.

Probrum ex προφερόμενον.

Scribo a γράφω. *Scrobs* a σκαρίφω.

Sibi a σφίν. *Sibilo* a σιφλάζω.

Sibus a σοφὸς, pro quo Æoles σῦβος. *Sibus* vero exp. *callidus* Festo.

Sobrius a σώφρων.

Strabo a στρέφω. ita quoque *strabus* est a στρέφεσθαι.

Suber a σύφαρ, quod *corticem* significat: atque inde nomen arbori quæ tota est cortex.

Tenebræ quasi *denefræ* a δνοφερόν. Caninius.

Trabes pro *Trabs* a τράφηξ.

Tuber a τῦφαρ pro τῦφος.

Uber ab Æolico οὖθαρ pro οὖθαρ.

Umbilicus ab ὀμφαλικός.

F *mutatur in* G.

Gero a φέρω. *Nugo* a νίφω.

Tergus ab Æolico τέρφος pro στέρφος.

F *mutatur in* H.

Herba ab Æolico φερβὴ pro φορβὴ, a φέρβω, *Pasco*, *nutrio*. unde & φορβὴ Hesychio inter alia exp. βοτάνη. atque ita accepere veteres. Quemadmodum igitur antiqui, teste Festo, dixere *Fedus*, *folus*, *fostis*, *fostia*, pro *Hedus*, *holus*, *hostis*, *hostia*; ita quoque prius fuerit *Ferba* quam *Herba*.

Heu a φεῦ.

Haunla, parva delubra, quasi *Faunula*; Festus.

Hariolus quoque putatur Latinis dictus quasi *Fariolus* a *Fari*. Donatus in Phorm. IV. IV.

F *mutatur in* P vel PH.

Græcis idem sunt ἀφυνίω ἀπυνία, γρῖφος γρῖπος.

Alpes ab ἄλφον.

Alphesibœus, Ἀλφεσίβοιος.

Alpheus fluvius, Ἀλφειός.

Aper ab ἀφρὸς, *Spuma*; quoniam Apris irritatis, *Fervida*, *cum rauco latos stridore per armos Spuma fluit*, ut loquitur Ovidius VIII. Metamorphos. vers. CCLXXXVII.

Aphrodisia, Veneris Festa, Ἀφροδίσια.

Aplustra ab ἄφλαστα.

Apricus quasi ἀφρίκης, id est, sine horrore frigoris; Festus.

Apricum quasi ἄνευ φρίκης, *Sine frigore*: inde & Aphrica, quod est calidior. Servius ad Æneïd. V. CXXVIII.

Apua, ἀφύη. *Atriplex*, ἀτράφαξις.

Buphthalmum, βούφθαλμον.

Caput, κεφαλή.

Capisterium, Σκαφιστήριον.

Carpo a κάρφω.

Catampo quasi κατ' ἄμφω.

Clypeus, ἀπὸ τοῦ γλύφειν.

Crepus, unde *Crepusculum*, a κνέφος.

Delphinus a δελφίν.

Ephebus, ἔφηβος.

Ephemeris, ἐφημερίς.

Ephippium, ἐφίππιον.

Graphica, ars pingendi, γραφική.

Ophites lapis, ὀφίτης.

Pænula a φαινόλης.

Palangæ a φάλαγγες.

Palatium a φαλάγγιον. Ita vocabant summa juga veteres Latini & Græci. Scaliger.

Palpebra a βλέφαρον.

Pando a φαντὸς a φαίνω.

Pasceolus a φάσκωλον.

Paveo a φοβέομαι.

Paulum a φαῦλον.

Pellis a φελλὸς, quod Hesychio inter alia exp. φλοιὸς δένδρου.

Pereo a φθείρω.

Perperus & *perperam* a περπερεύεσθαι.

Picati appellantur, quorum pedes formati sunt in speciem Sphingum, quod eas Dorii *Phicas* vocant. Festus. Huc facit illud Hesychii, φίκα, φίγα, σφίγγα. Et mox, Φικιῶν, πρὸς Θηβῶν.

Pilo, unde *Compilo*, a φιλήτης. quod Hesychio exp. κλέπτης. vide Festum in *Pilare*. ut & Senecam epistola LI.

Pingere & *Fingere* a φίγγω deducit Scaliger cap. LXXXVII. de Caussis L. L.

Plancæ a φάλαγγες. prius enim *Palancas* dicebant *Plancas*. Scaliger.

Phœnus, Φοῖνιξ.

Porto a φόρτος, unde φορτίζω.

Prudens, φράδων vel φράδμων a φράζω, πέφραδα. *Considero*.

Pubes a φοῖβος.

Punicans a φοινίκεος.

Purpura a πορφύρα.

Sapiens a σοφός.

Scalpo a γλάφω, Æol. γάλφω, Sicul. σγάλφω.

Scrupus a σκιράφιον.

Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.

Sipho a σίφων. *Sirpe* a σίλφι.

Stupo a τύφω.

Stroppus a στρόφιον. vide Festum.

Supparus ex *Sub* & φάρος.

Talpa a τυφλός. *Tepeo* a τύφω.

Tipula a τίφη.

Quibus adde, quod Judaïcarum antiquitatum scriptor, etsi Hebraïce sit Joseph, maluit tamen scribere Ἰώσηπος, quam Ἰώσηφος, & quidem eo sæculo, quo nullum *P* agnoscebant Hebræi: unde & eo nomine culpatur a Josepho Scaligero epistola quadam ad Laur. Joubertum.

F *mutatur in* T.

Rufuli olim, postea *Rutuli*. Festus.

F *mutatur in* TH.

A φῦμα, id est, *Tumor*, venit *Tumeo*.

F *mutatur in* Vau.

Calvarium a κεφαλή.

Gnavus a γναφεὺς vel κναφεύς.

Vannus a φανεῖν.

Vates quasi φάτης a φημί. *Fari* nempe veteribus Latinis erat προφητεύειν.

Vesica a φύσκη. *Vespa* a σφήξ.

Vilis a φαῦλος. *Vos* a σφώ.

Vulva ab Æolico βόλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα.

Videtur & mutari in Germanicum W. nam quæ olim *Flaccia* a *Flacco* præside Romano vocabatur, ea nunc Walachria nominatur, quemadmodum etiam annotavit Vincentius Lupanus ad Flavium Vopiscum.

G *additur*.

Quæ ab Aoristo β fiunt, paragoga sæpe adsumunt γ, ut ab ἔφυγον φυγγάνω, ab ἔτυχον τυγχάνω, ab ἔλαχον λαγχάνω, ab ἔδακον δαγκάνω.

Ab Hebraïco certe לשון putatur γλῶσσα dicta quasi λῶσσα. כנר quoque Græce est κίγχυρις apud Josephum lib. III. Judaïcarum antiquitatum cap. VII. quod Rufino est X. Sed apud eum perperam edidere *Citharis* vel *Cytharis*. Assumitur & Γ ab Æolica dialecto: ut cum γέννα dicunt pro ἔννα ab ἴλω. Sic a νέφος est γνέφος, γνόφος, teste Eustathio. a λάμη est γλάμη, unde *Gramia*. ab ἔλειος μῦς est γέλειος, atque inde *Glis*. ab ἔντερα est γέντερ, atque inde *Venter*.

Algor & *Algeo* videntur esse ab ἄειλος, quod est ab α privativo & ἕλη.

Caligæ a χηλάω.

Clingere pro *Cingere*, a κλείειν.

Ergo ab ἄρα. Caninius.

Frigus a κρύος. *Græcus* a Γραικός.

Largus a λαῦρος.
Murgiso a μωρὸς. Scaliger.
Orgia ἀπὸ τῶν ὀργῶν. *Pergo* a περῶ.
Pingo a πίναξ.
Rigo a ῥίω vel *Rivus*.
Salgama ab ἁλμαία.
Signum a σημεῖον.
Spargo a σπορὰ vel Aor. ἔσπαρον.
Valgus a βλαισὸς, ut primo per metathesin fuerit *balsus* vel *valsus*, ac deinde, mutato *S* in *G*, *valgus*. Caninius.
Auriga ab *Haurio*, id est, Ferio.
Gigno a *Geno*.
Murgiso a *Mora*. Festus.
Tongo Prænestiuum, hoc est, Nosco, rem omnem teneo. fortassis est a *Tenzo*.

G *abjicitur*.

Γιγνώσκω & γινώσκω, γίνομαι & γίγνομαι.
Cachinnor a καγχάζω.
Lac lactis ex veteri γλάξ γλακτός. Salm. in script. Historiæ Augustæ pagina 196.
Lucunter, authore Festo, *genus operis pistorii*, est a γλυκαντήρ.
Narro antiquitus *Gnaro*, a *Gnarus*. unde *Gnarigo*, apud Festum, & *Dignorare* apud eundem. Omnia παρὰ τὸ γνωρίζειν. Sic *Gnascor* & *Gnatus* παρὰ τὸ γενάω, γεννάω. ut a γνόω, γνώσκω sunt *Gnosco* & *Gnotus*. Scaliger.
Norma a γνώρισμα. *Nosco* a γνώσκω.
Pumilus ex πυγμαλίων. ita quoque πύμαντος legas apud Hesiodum pro πύγματος.
Rima a ῥῆγμα.
Latini promiscue scribunt *Narus gnarus*, *Natus gnatus*, *Navus gnavus*.
Culina dicta est, quod in ea *colamus ignem*.
Purus a *Purgo*. *Sanies* a *Sanguis*.
Sumen quasi *Sugimen* a *Sugendo*.

G *mutatur in* B.

Ἄργος Ætolis, Æolibus est Ἄρβος, ex quo *Arpos*. Servius ad versum CCCLXXXVI. septimi Æneidos: *Non una est Argos. Fuit enim & in Italia, quam Diomedes condidit; quæ primo Argi, post Argyrippa* (nempe ex Ἄργος ἵππιον) *post Arpi dicta est*.
Fibula a *Figo*.

G *mutatur in* C.

Arceo, ab εἴργω vel ἔργω.
Cachinnari videtur esse a γαγγαλιᾷν, quod Hesychio est γαγγαλίζεσθαι, ἥδεσθαι, *Titillari*, *lætitia affici*. pro quo tamen & καγχαλᾷν habet idem Grammaticus.
Κάμηλος est ab Hebræo גמל.
Ceres videtur desumi posse ab Heb. גרש, *Spica tusa*, *triticum comminutum*. quæ soceri mei Francisci Junii conjectura est. Quibusdam dicta videtur a γῦρις, *Pollen*. Varroni & Ciceroni quasi *Geres*.
Latinum *Amurca* est ab ἀμόργη.
Cape ab Æolico γάπιον pro γήπεδον.
Cajus est a Γάϊος Dorico pro γήϊος.
Calathus a γάλα & τίθημι.
Camelæ Virgines, γαμήλιοι θεαί. adi Festum.
Catamitus quasi γαδαμείδης. Scalig.

Candela a γανδᾷν, quod Hesychio exp. λάμπειν.
Clivus a γεωλόφος.
Clypeus ἀπὸ τοῦ γλύφειν.
Cnens a γνήσιος, quod est *Generosus*.
Congrus a γόγγρος. *Corytus* a γωρυτός.
Crates a γέῤῥα. Rectius tamen a κρατεῖν derivant, quod virgulta in cratem contexta atque implicata invicem se teneant. Prior tamen originatio videtur habere auctorem Festum in *Cerrones*.
Curvus a γυρός.
Elucus ab ἠλυγὸς, ὁ ἐπεσκιασμένος.
Æsculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Focus a φῶγος.
Misceo a μίσγω pro μίγνυμι.
Nunc a νῦνγε.
Orca ab ὄρυγα vel ὄρυξ.
Periculum est ab Æolico παράγολος pro παράβολος. nam Æoles, præter usitatissimam sibi transpositionem literarum, τὸ β quoque in γ mutare solebant, ut γλέφαρον pro βλέφαρον, &c. vide Salmasium de Modo usurarum, pagina 671.
Plancæ a φάλαγγες.
Racemus a ῥὰξ ῥαγός.
Sacer ab ἅγιος.
Scalpo a γλάφω, pro quo Æoles & Siculi dicunt γάλφω, σγάλφω.
Scribo a γράφω. *Scruta* a γρύτη.
Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.
Arcus ab *Arrigendo*.
Securis a σάγαρις, *Securis Amazonica*.
Curculio quasi *Gurgulio*. Varro.
Frugimal & *Frucinal*, quemadmodum ex Pauli epitoma cognoscimus, dictum est templum Veneris Fruti. apud quem tamen *Frutinal* quoque legimus, ut sit a *Frutis*, quod cognomen Veneris nemo non videt corruptum esse ex Ἀφροδίτη.
Graculi, quod *gregatim* volent.
Juncus a *Jungendo*.
Licium a *Ligando*.
Mucus a *Mugo*.
Mustricula a *Mus* & *Stringo*.
Pertica a *Pertingo*.
Saucio a *Sanguis*.
Succus proprie quasi *Sugus*, quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. Donatus ad Eun. II. III.

G *mutatur in* CH.

Ἀράχνη socero Junio videtur dicta ab ארג, *Texuit*. unde & *Argon* dictus est filius Nini primus rex Sardium ex Heraclidarum genere, qui Sardios textrinam mollem docuit. Herodotus.
Γαλβάνη dixerunt olim, nunc χαλβάνη.

G *mutatur in* CT.

Τρώκτης a τρώγω.
Acta, littus, ab ἄγω vel ἄγνυμι, *Frango*.
Analecta ab ἀναλέγειν.
Flecto a φλέγω. *Ructo* ab ἐρεύγω.
Hæc mutatio frequens est in Præteritis pass. secundæ conjug. Græcorum Baryt. ut & in Supinis Latinorum verborum in *GO*.
Lictor a *ligando*; A. Gellius XII. III.

G *mutatur in* D.

Dores pro γνόφος dicunt δνόφος, & δνοφερὸν pro γνοφερόν.
Δημήτηρ quasi γημήτηρ.
Dulcis a γλυκύς. *Rodo* a τρώγω.
Redeo a *Ringo*.

G *mutatur in* H.

Hinnus, quo significatur paullus mulus, ut multi interpretantur, vel potius Equus pumilus, venit a Græco γίννος, quo Aristotelem Strabonemque usos ostendit Scaliger Castigationibus in Manilium.

G *mutatur in* L.

Sileo a σιγάω. *Pala* a *Pungendo*.

G *mutatur in* M.

Fames a φαγεῖν. *Fulmen* a *Fulgere*.

G *mutatur in* N.

Anchises, Ἀγχίσης.
Anchora, ἄγκυρα.
Angelus, ἄγγελος.
Anguilla, ἔγχελυς.
Ango ab ἄγχω. *Angulus*, ἀγκύλον.
Lancea a λόγχη. *Sphinx*, Σφίγξ.
Varro libro Primo de L. L. & Victorinus de Orthographia auctores sunt Attium Græcos secutum scripsisse *agguium*, *aggulam*, *agguem*, *iggerens*, pro quo alii *angulus*, *anguilla*, *anguis*, *ingerens*, atque ita in aliis. Attii illius versus est;
Pallas bicorpor agguium spiras trabit.
Tingo, τέγγω.

G *mutatur in* P.

Lepus a λαγώς. *Rupes* a ῥὼξ ῥωγός.

G *mutatur in* Q.

Aquila Caniuio est ab Æolico ἀγύρ. Hesychius: ἀγὺρ, ἀετὸς. Κύπριοι.
Laqueus a λύγος. *Loquor* a λόγος.

G *mutatur in* S.

Miser ab Æolico μυγερὸς pro μογερός.
Alsiosus ab *Algeo*.

G *mutatur in* T.

Turtur ab Æolico τυργὸς pro τρυγός.

G *mutatur in* V vocale.

Raucus a βράγχος.

G *mutatur in* V consonum.

Favus a φαγεῖν. Isidorus Originum XX. II.
Frigola sunt proprie vasa fictilia quassa: unde dicta verba *Frivola*, quæ minus sunt fide subnixa. Festus.

G *mutatur in* X.

Atrox a τρώγω. *Laxus* a λαγαρός.
Metaxa a μετάγω.
Styx dicta est ἀπὸ τοῦ στυγεῖν, a tristitia. Servius ad Æneid. VI. CXXXIV.
Sphinx, dicta est ἀπὸ τοῦ σφίγγειν, *Constringere*, *vincire*; quod ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Lactantius in Statii Thebaïd. LXVI.
Ambaxiosi ab *Ago*.
Fraxinus quod crescat in locis *fragosis*.
Juxta & *juxtim* a *Jugando* vel *Jungendo*.
Lex a *Legendo*. *Rex* a *Regendo*.
Rixa a *Ringendo*.
Strix a *Stringendo*.
Taxo a *Tango*. *Texo* a *Tego*.
Uxor ab *Ungo*.

G *mutatur in* Z.

Iones pro φύγω dicunt φύζω, pro

ὀλίγου

ὀλίγοι ὀλίζοι.

Dores pro γεύω dicebant ζεύω. vide quæ annotamus in Z.

H *additur in initio.*

H *litteram, sive illam spiritum magis quam literam dici oportet, inserebant Veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset vividior vegetiorque, atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ*, &c. Gellius II. III.

Habeo ab ἄβω, prout Hesychio ἄβεις exp. ἔχεις. quod ipsum quoque habet Phavorinus, addens ita loqui Pamphylios. Salmasius putat desumtum ab illo ἀμέχειν, quod ponitur pro ἔχειν ἀπό τινός. vide eum cap. VI. de Usuris.

Halo ab ἄω. *Haurio* ab ἀρύω.

Haut ab ἄτε.

Herniam Jos. Scaliger putat dictam ab ἔρνος, quod interdum *Ramum* denotat; firmatque hanc ἐτυμολογίαν, quod & Latini *Ramicem* appellant, quoniam intestinum in scrotum incidens videtur *ramum* facere. vide eum in Catalecta Virgilii.

Hirrire ab ἀρρίζειν.

Historia ab ἵστωρ. *Honor* ab ὄνομα.

Horreo, ab ὀρρωδία. *Hortor* ab ὄρω.

Hortus fortasse est ab ὄρχος, quod idem signat.

Humerus ab ὦμος.

Hamus ab *Amus*.

Helluo ab *Eluendo*.

Helvus ab *Albus*.

Hortus ab *Oriendo*.

H *additur in medio.*

Anchora ab ἄγκυρα.

Cythisus, κύτισος.

Gehenna, γέεννα. sed satius forte sit *Gehennæ* vocabulum immediate petere ex Syro & Caldeo גהינא, quod per metaphoram accipiunt pro loco sceleratis torquendis destinato. Est autem translatio hæc desumta a valle Hinnomi vel filiorum Hinnomi Hierosolymorum urbi vicina, ubi sacrificiis humanis litabatur. Josuæ XV. VIII. vide Eusebium lib. I. de Præpar. Evangelica.

Gryphes, γρύπες. *Stilpho*, Στίλπων.

Triumphus, θρίαμβος.

Trophæum, τρόπαιον.

H *abjicitur in initio.*

Ἀλαλὰ, quod exp. ᾠδὴ ἐπινίκιος, ἐνθύμιος βοή, est ab הלל, *Luculentus fuit*, item *illustravit*, *ornavit laudibus*. quæ conjectura est soceri mei Fr. Junii. Cui quoque Græcum ὄρος est ab הרר, הרר, vel הר, *Mons*, *montuosa regio*.

Æoles & incolæ magnæ Græciæ omittebant spiritum asperum, teste Dionysio Halicarn. & Fabio Quintiliano. unde & Latini ἀπὸ τῆς αἰμυλίας τοῦ λόγου dixere non *Hæmulium*, sed *Æmilium*. Similiter quoque spiritum hunc amittunt plurima derivata ab ἅλς.

Æmidum, tumidum, Festus. ex αἱμώδης.

Alcedo, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν.

Amor, ab ἵμερος.

Aptum ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι.

Aqua ex ἀχοά. Caninius.

Is, ab ὅς.

Olympus quasi ὁλολαμπής.

Omnis ab ὁμῶς vel ὁμοῦ.

Opus ab ἕπω, *Operor*, *ago*.

Ora ab ὅρος. *Orcus* ab ὅρκος.

Ordo ὅρος δεῖ. vide Scaligerum de Causis L. L. cap. XXXV.

Orgia ἀπὸ τοῦ ὀργᾶν.

Rica a ῥῖνος. *Rima* a ῥῆγμα.

Ringo a ῥῖνες. *Risens* a ῥύσσω.

Uber ab οὖθαρ. *Ubi* ab ὅπου.

Udus ab ὕδωρ, poëtice ὕδος, Æolice ὕδος.

Ulcus ab ἕλκος.

Unda ab ὕδωρ. *Unus* ab οἷς ἑνός.

Usque ab ἄχρις. *Uter* ab ἕτερος.

Allucinari pro *Hallucinari*.

Auriga ab *hauriendo*, id est, feriendo.

Auster quasi *Hauster*, ab *hauriendo*.

Erinaceus ab *harendo*.

Ircens ab *Hircus*.

Olus & *Olera*, olim *Helus* & *Helesa*.

H *abjicitur in medio.*

Βαλλὸν & βαλὸν Græci appellant *Citum*, *festinum*, *celerem*. Socer meus Fr. Junius desumtum putat ex בהל, *Accelerare*, *tumultuarie aliquid agere*. inde deducit βαλλίζειν, *celeri saltationis genere uti*.

Πέλεκυς Jos. Scaliger deduxit ex Syriaco PHELEQ.

Acus ab ἄχυρον.

Caron antiquis dicebatur *Charon*, qui Græcis Χάρων. Ita enim, aspiratione interlisa, dixisse veteres jam olim docuit Jos. Scaliger epigrammate isthoc L. Manilii;

Cascum cascam duxisse non mirabile est,
Quoniam Caron eas faciebat nuptias

Inebræ aves, quæ obstant quo minus aliquid fiat, ab *inbibendo*.

Probrum, *proëbrum*, a *probibendo*.

H *mutatur in* F vel PH.

Falerii oppidum a *Sale* dictum, teste Festo: nempe ab ἅλς, quasi *Halerii*, quia apud eos Sal fieret. vide quoque Servium ad Æneid. VII. DCCXCV.

Familia videtur esse ab ὁμιλία.

Favus forte ab ὕφος, *opus textum*.

Ferme ab ἁρμοῖ. Scaliger.

Festum ab ἑορτῆ.

Firmus ab ὅρμα vel εἱρμός.

Fistuca ab ἱστῶ, *statuo*.

Formiæ ab ὅρμος. vide Festum.

Fortis ab ἱρωτός. *Horctem & forctem pro Bono dicebant*. Festus.

Furca ab ὕρχη.

Phialæ dictæ, quod ex vitro fiant. *Vitrum* enim Græce ὕαλος dicitur. Isidorus Originum XX. V.

Febris prius dicebatur *Hebris*, teste Servio ad Æneid. VII. DCCXCV.

Filum ab *bilum*. *Findo* ab *bio*.

Fœdus nomen habet ab *hirco* & *hædo*. hunc veteres in gravi significatione ponebant. Isidorus X. Originum.

H *mutatur in* G.

Gesum vel *Gessum* fortasse idem cum ὁσσός.

Gibber ab ὕβος. *Tragula* a *trahendo*.

H *mutatur in* P.

Palus ab ἕλος.

Pollex fortasse est ab illo *allex* vel *hallex*, quæ veteribus, auctore Festo, denotabant Pollicem in proximum digitum veluti insilientem, ἀπὸ τοῦ ἅλλεσθαι.

Posterior ab ὕστερος.

Pubes ab ἥβη.

H *mutatur in* S.

Sacer ab ἅγιος.

Sal ab ἅλς. item *Salum*.

Salio ab ἅλλομαι. *Sarpo* ab ἁρπῶ.

Satis ab ἅλις. *Se* ab ἕ.

Seculum ab ἡλικία.

Secus ab ἑκάς. vide Casaubonum in Suetonii Tiberium, c. II.

Sedeo ab ἕζομαι. *Sedes* ab ἕδος.

Semis ab ἥμισυ. vide Festum.

Septem ab ἑπτά. *Sequi* ab ἕπεσθαι.

Sermo ab εἱρμός. Scaliger.

Serpo ab ἕρπω.

Serpyllum, ἕρπυλλον. Servius in Eclogam secundam.

Sex, ἕξ.

Sexus ex Græco ἕξις. Festus.

Similis ab ὁμαλός.

Sisto ab ἵστω sive ἵστημι.

Socer ab ἑκυρός. *Socrus*, ἑκυρά.

Sodalis a poëtico ἕταρος.

Solea ab ὑλίας, *Pellis*. Salmasius in scriptt. hist. Aug.

Soleo ab ὅλος.

Solus, *solum*, ab ὅλος, ὅλον.

Solvo quasi ὅλον λύω. Jul. Scaliger cap. 25. de Causis L. L.

Somnus ab ὕπνος. *Sopor* ab ὕπαρ.

Sorex ab ὕραξ. *Sors* ab ὅρος.

Suadeo ab ἁδω. *Sub* ab ὑπό.

Sudor ab ἱδρώς vel ὕδωρ.

Sui ab οὗ. *Sulcus* ab ὁλκός.

Sullus ab ὕλλος.

Sulphur quasi ὅλον πῦρ.

Super ab ὑπέρ.

Superbus ab ὑπέρβιος.

Supinus ab ὕπτιος.

Sus ab ὗς. *Suculæ*, ὑάδες.

Suus ab ἑός.

Sylva ab ὕλη. unde & *Sylvanum* prudentiores dicunt esse ὑλικὸν θεὸν, hoc est, Deum τῆς ὕλης. vide Servium ad Æneid. VIII. CCCCXCIX.

H *mutatur in* TH.

Amabant majores, ubi aspiratio erat, θ ponere, inquit Servius ad Æneid. VIII. CCCXXVIII.

H *mutatur in* Vau.

Velia ab ἑλία. Servius ad Æneïd. VI. CCCLIX.

Vermis ab ἕρπω.

Verpus, Lumbrici genus, ab ἕρπω. translata vox est & ad obscœna, ob exilitatem, non a vertendo pellem ut ajunt. Scaliger cap. XXVIII. de Causis L. L.

Vesper ab ἑσπέρα. *Vesta* ab ἑστία.

Volvo ab εἴλω.

Venetus ab *Henetus*.

Verbenæ quasi *Herbenæ*, redimicula sunt ararum. Donatus in Andr. IV. III.

I *additur in initio.*

Γλῆτες & Ἴγλητες, populus Hispaniæ.

Γνῆτες & Ἴγνητες dicti Rhodii.

Ipse est a Dorico ψὶ pro σφί.

I *additur in medio.*

Iones hanc vocalem plurimis interserebant

terserebant vocabulis; dicebant enim εἰρωτᾶ pro ἐρωτᾶ, κεινὸς pro κενὸς, ξεῖνος pro ξένος, unde ξεινίζειν apud Herodotum, & *Euxinus Pontus*, qui prius Ἄξενος, *ob inhospitalitatem accolarum*.

Acies ab ἀκή. *Alius* ab ἄλλος.
Arrugia ab ὀρυγή. *Aulio* ab αὐλός.
Κάρκινος a κάρχνος.
Corallium quasi κῦρ ἁλός.
Cranium a κράνος.
Cybium παρὰ τῦ κύβυ.
Cladius a κλάδος vel *Clades*.
Gramia a γλήμη. *Gumia* a γόμος.
Helcium ab ἕλκω. *Hernia* ab ἔρνος.
Inquio ab ἐνίπω.
Ithyphallium ab ἰθὺς & φαλλός.
Maceries a μακρός.
Medius a μέσος. *Metior* a μετρῶ.
Mina a μνᾶ. *Mugire* a μυκᾶσθαι.
Munio ab ἀμύνω. *Navis* a ναῦς.
Navita, *nauta*, a ναύτης.
Opium ab ὀπός.
Orior ab ὄρω vel ὄρνυμαι.
Papilio ab ἠπίολος.
Pario ab Hebræo ברא.
Pelvis a πέλυς. *Pinguis* a παχύς.
Quiesco a κίω. *Radius* a ῥάβδος.
Rapio ab ἁρπῶ.
Salaputium a *Puta*, quod πόσθη, unde & *Præputium*.
Scipio a σκίπων. *Sibilo* a σιφλάζω.
Spurius a σπορά. *Studium* a σπυδή.
Tænia a ταινία. *Tertius* a τρίτος.
Tilia a τίλον vel *telum*.
Vatius a βατός. *Venio* a βαίνω.
Vesica a φύσκη. *Urino* ab ἀρνεύω.
Antiæ ab *Anta*. *Cliens* a *colendo*.
Everriator ab *everrendo*.
Genius a *geno* pro *gigno*.
Gradior a *gradus*.
Intemperies, *temperies*, a *tempero*.

I *additur in fine*.

Iones addunt *I* Dativis pluralivis primæ, secundæ & tertiæ declinationis.

I *abjicitur in initio*.

Crux ab ἰκρίον.
Balsa pro Ἴβαλσα oppidum Hispaniæ. Γνῆτες pro Ἴγνητες, & Γλῆτες pro Ἴγλητες.

I *abjicitur in medio*.

Θηβαῖος Æolice Θηβάος, ἀρχαῖος ἀρχάος.
Ἑταῖρος Æolice ἐτάρος. Iidem Æoles τὸ ι sæpe mutant in sequentem consonantem, ut cum φθέῤῥω dicunt pro φθείρω, ἔῤῥω pro εἴρω.
Calx a χάλιξ.
Chlamys, χλαμὺς, a χλιαίνω.
Cordus a κυρίδιος.
Dextra a δεξιτερά.
Eugeium ab εὐδιαιον.
Festum ab ἑστιᾶν. *Grates* a χάριτες.
Gula a γύαλος.
Læna, χλαῖνα, a χλιαίνω.
Norma a γνώριμα.
Obliquus a πλάγιος.
Onager quasi ὄνος ἄγριος.
Opilio ab αἰπολίον.
Persona quasi περὶ σῶμα.
Poëma, *poëta*, a ποίημα, ποιητής.
Pumilus a πυγμαλίων.
Sandapilam dixerunt σανίδα τῦ πτωλῦ.
Sarpa a σαίρω. *Scelus* a σκόλιος.
Scrupus a σκιράφιον. *Sum* ab εἰμί.
Trochleæ a τροχιλέα.

Valgus a βλαισός. *Vesta* ab ἑστία.
Ardum pro *Aridum* Lucillius dixit. Nonius.
Audacter pro *Audaciter*.
Augurium dictum quasi *Avigerium*, id est, quod aves gerunt. Servius ad Æneid. V. LXXIII.
Auspicium quasi *Avispicium*.
Caldus, *Calidus*.
Caussa quasi *Cavissa*.
Cautio quasi *Cavitio*.
Clam pro *Calim*, quod in priscis Legg. occurrit.
Contus quasi *Conitus* a *Cono*!
Dudum ex *Diu* & *Dum*.
Fautor olim *Favitor*.
Flamen quasi *Filamen*.
Fluta a *Fluitando*.
Germen quasi *Genimen*.
Lamna a *Lamina*.
Lana a *Laniando*.
Lardum a *Laridum*.
Lurco quasi *Lurico* a *Lura*.
Munus a *Muniendo*.
Nasturcium quasi *Nasitortium*.
Nucleus quasi *Nucileus* a *Nux*.
Orno quasi *Orino* ab *Ora*.
Prætor quasi *Præitor*.
Quæstio, *quæstor*, pro *Quæsitio*, *quæsitor*.
Salmo, *salar*, a *Saliendo*.
Segnis a *Se* & *Ignis*.
Subula quasi *Suibula* a *Suo*.
Surgo a *Surrigo*.
Vetus quasi *Vietus*.

I *abjicitur in fine*.

En ab ἠνί. *Est* ab ἐστί.
Mel a μέλι. *Per* a περί.
Piper a πίπερι.

I *mutatur in* A.

Ala ab ἴλη. *Amor* ab ἵμερος.
Cancelli, κιγκλίς. *Hora* ab ὁρίζειν.
Ruga a ῥυτίς. *Tango* a θίγω.
Prosapia quasi *Prosipia* a *Sipare*, hoc est, Jacere. unde *Dissipare*.
Reapse pro *Reipsâ*. Festus.
Scandula a *Scindendo*.

I *mutatur in* Æ.

Præneste locus est haud longe ab Urbe, dictus ἀπὸ τῦ πρίνυ, hoc est, *ab ilicibus*, quæ ibi abundant. Serv. ad Æneïd. VII. DCCLXXVIII.

I *mutatur in* E.

Iones pro ψιμύθιον dicunt ψιμμύθιον.
Ita Græci *Capitolium* scribunt Καπετώλιον, *Britanni* Βρεττανοὶ, *Domitianus* Δομετιανὸς, *Trebacus* Τρέβακος, unde *Trebacius*. Ac fortasse hinc est, quod Evangelista Marcus cap. VI. *Spiculatorem*, qui sic a *Spiculo* dictus est, vocat σπεκυλάτωρα. Hinc denique est, quod Bibliander Græcum σημεῖον derivat ab Hebræo & Syriaco SIMAN.

Constat interim veteres Latinos literis *I* & *E* indifferenter usos. dicebant enim *præfiscini* & *præfiscine*, *heri* & *here*, *vipres* & *vepres*, quæ in MSS. crebro occurrunt. Dicebant & *die quincti* & *die quincte*, quæ aliud sunt quam *die quincto*: nam hoc dicitur de præterito, ut *die quarto*, similiaque; at *die quarti* vel *die quarte*, *die quincti* vel *die quincte*, dicitur de futuro. vide A. Gellium lib. X. cap. XXIV. Macrob. lib. I. cap. IV. Itidem dixere *germin* & *germen*, *rumin* & *rumen*, *macescat* & *macescat*, *putiscat* & *putescat*.

Acer ab ἀκίς.
Animæ pro Ventis & flatu ἀπὸ τῦ ἀνέμυ.
Ardea ab ἐρωδιός. *Beo* a βιῶ.
Bybleum a βύβλινον.
Caduceus a κηρύκειον.
Cæpe a γήτειον. *Cochlea* a κοχλία.
Copreæ sunt homines βωμολόχοι, γελωτοποιοί. Græci κοπρίυς ἄνδρας vocant vel κοπρολόγυς. vide Casaubonum in Suet. Tiberium, cap. LXI.
Cupressus a κυπάρισσος.
De a διά. *Fera* a θηρ.
Jubeo a βία. *Lacero* a λακίζειν.
Menta a μίνθη. *Merda* ex μίνθος.
Mille a χίλιοι. *Nausea* a ναυτία.
Neptunus a νίπτω. Jul. Scaliger cap. XXV. de Causis L. L.
Ocrea ab ὀκρίς. *Palleo* a πελιός.
Pincerna a πίνειν & κεραν.
Pluteus a Dorico πλάτιον pro πλυτίον.
Puteus a πύθιον. *Rheno* a ῥηνός.
Scorteus a σκύτινος.
Silex a χάλιξ. *Sirpe* a σίλφι.
Sublestus ab ὑπόλιστος.
Termes a τέρμις. *Tertius* a τρίτος.
Tomex a θώμιγξ.
Troclea a τροχαλία.
Vello a τίλλω. *Vena* ab ἶς ἰνός.
Ameria urbs in Umbria ab Amiro sic appellata. Festus.
Amuletum ab *Amolior*.
Arena ab *Ariditate*.
Bipennis a *Pinna*.
Clemens quasi *Clinans mentem*.
Cœtus quasi *Coitus*.
Cupediæ a *Cupiditate*.
Delubrum a *Diluendo*.
Electabo, *eliciam*: Festus. *Elegantem* prius *Eligantem* dicebant. A. Gellius XI. II.
Elementum quasi *Alimentum*.
Fex quasi *Fixa* sive *Affixa* vasi.
Inebræ ab *Inbibendo*.
Intemeratus volunt de libris sacris commutatis literis esse præsumptum; *timaram* enim Fidem, hoc est, scientiam in sacris, dicebant. Servius ad Æn. II. CXLIII.
Malleus a *Molliendo*.
Mendum a *Minus*.
Passer a *Passim*.
Salebræ a *Salio*, quod salientes per eas transire soleamus.
Sepes a *Sepio*.
Stellionem Verrius dictum ait, quod virus stillet cibo. Festus.
Vesica a *Visire*.

I *mutatur in* H.

Hui est ab ἰῦ, particula irridendi.

I *mutatur in* N.

Rhegiuos seu *Rhegienses* sic facere notat Aristarchus junior Grammaticus in canonum Thesauro. Ipsum quoque hoc faciunt Argivi.
Cretes similiter pro ι ponunt ν, ut cum dicunt τιθῖνς pro τιθείς.

I *mutatur in* O.

Post ab ὄπισθεν. *Scrobs* a σκαρίφω.
Sons a σίνω. *Canpo* a *Copiis*.
Leno a *Lenio* vel *Delenio*.

I mutatur

I *mutatur in* V.

Botulus a βόττις, *cibus*.
Carus a χάρις. *Crux* ab ἰκρίον.
Cucumis, κικυός. inde *Cucuma*, quod ventrem magnum habeat. Scal.
Decumatum, δέκαμον.
Duplex a διπλοῦς.
Esculus olim *Æsculus* ab αἰγίλωψ.
Glus, *gluten*, a γλία.
Iduo pro Seorsim pono, fortasse est ab ἴδιος vel ἰδία.
Mucro a μακρός.
Notus a νοτίς. quod sit nebulosus atq;humectus. A.Gellius II.XXII
Rumpo a ῥηγνύω. *Seculum* ab ἡλικία.
Scrupus a σκίρος. *Sumo* ab αἱρέω.
Biduum, *triduum*, a *Dies*.
Capulum a *Capiendo*.
Colurnus pro *Corylinus* vel *Corylnus* a *Corylus*.
Delubrum a *Delibrando*. Huc facit illud Servii ad Æneïd. IV. LVI. *Simulacrum dicimus Delubrum, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græce ξόανον dicitur.*
Ferula a *Feriendo*.
Frustum a *Frio*.
Insulæ ab *Insilando*.
Præsul a *Præsilio*.
Recupero a *Recipio*.
Satur a *Satiare*.
Stupeo quasi *Stipeo* a *Stipes*.

I *in* Y.

Æoles ἀφροδύτη pro ἀφροδίτη, μίνος μύνος, δίνη δύνη.

I *mutatur in* AI.

Κορυφαῖος a κορυφή.

I *mutatur in* OE.

Fœdus a *Fides*.

K *additur*.

Sic ab ἔρα est κέραμος quasi ἔραμος, ut proprie sit *Terra figularis*, μετωνυμικῶς vero τὸ ἐκ κεράμου πεποιημένον, nempe πίθος vel aliud aliquod vas fictile. Inseritur quoque κ in μηκέτι, οὐκέτι, pro μὴ ἔτι, οὐ ἔτι.
Reliqua ad hanc literam pertinentia vide in litera *C*.

L *additur in initio*.

Labor ab ἄπος.
Loligo fortasse est ab ὄλος, qui *Niger est succus sepiæ*, cujusmodi succum & de se loligo fundit.
Laridus quibusdam est ab *Aridus*, non longe abeunte Avieno apud Macrobium libro septimo, cap. XXII. cui *Laridum* videtur dici quasi *Large aridum*.

L *additur in medio*.

Abolla a Dorico ἀμβολὰ pro ἀναβολή.
Ampulla quasi *Ampla* vel ab ἀναβολή.
Anguilla ab ἔγχελυς.
Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν. Servius in Eclogam Quintam.
Argilla ab ἄργιλος.
Aula ab ἄω. item αὐλός.
Bellum a πόλεμος.
Bulla a βουλή. *Chylus*, χυλὸς a χύω.
Collis a κολώνη. *Collum* a κῶλον.
Corallium quibusdam quasi πῦρ ἁλός.
Crotalum a κροτέω.
Dulcedo a δεῦκος. Φαλὸς a φάω.
Fallo a φηλῶ. *Fello* a θηλή.
Filius ab Æolico ϝυιός.
Fulix, *fulica* a φύλιξ.
Φῦλον a φύω. *Halo* ab ἄω.
Medulla a μυελός.
Megallium a μέγας μεγάλου.
Mille a χίλιοι.
Mollis a μαλακὸς vel ἀμαλός.
Pales, *palatum*, a πάω.
Palleo a πελιός, vel a Dorico παλλύνω pro παλύνω.
Pellis a φελλός. *Pollen* a πάλη.
Polleo a πολύς. *Polluo* a μολύνω.
Pullus a πῶλος. Caninius utrumque derivatum censet e Punico *fala*.
Salus, *salvus*, a σάος Poëtico pro σῶς.
Solius Oscis erat Totus, ab ὅλος. inde *Sollicitare* est Totum ciere. & *Sollers* dicitur, qui Totus ars. & *Sollenne*, quod Totis vel omnibus annis frequentatur.
Stella a σέλας. *Sterilis* a στεῖρα.
Stillo a σταλάω vel σταλάζω.
Suggillare, a *Sub* & *Gula*, vel συγκλάω.
Tithymallus a τιτθὸς ἀμαλός.
Tollo a ταλάω.
Trochlea a τρόχος. Isidorus XIX.II.
Vallis ab αὐλών.
Aclides, teli genus, ab *Acies*.
Batillum a *Batulum*.
Callus a *Cala*, hoc est, *lignum*.
Capillus quasi *Capitis pilus*.
Caulæ a *Cavo* dictæ: antiquitus enim, ante usum tectorum, oves in antris claudebantur. Festus.
Cella a *Celando*, Servius ad Æneid. I. CCCCXXXVII.
Helluo ab *Eluendo*.
Incile ab *Incido*, hoc est, *increpo*.
Ullus ab *Unus*, *unulus*.

L *additur in fine*.

Animal ab *Anima*.
Arferial pro *Arferia*.
Janual a *Janus*.
Tribunal a *Tribunus*, &c.

L *abjicitur*.

A θάλλω θαλὸς, ab ἀγγέλλω ἄγγελος, a ποικίλλω ποικίλος.
Abolere ab ἀπολλύειν.
Alibi ab ἄλλοθι. *Alius* ab ἄλλος.
Alter ex Æolico ἀλλότερρος pro ἀλλότριος.
Angelus ab ἀγγέλλω. Accidit hoc in Futuris Baryt. verborum in λλω. ut ψάλλω ψαλῶ, &c.
Bolus, βωλὸς a βάλλω.
Cavo a γλάφω. Κίλης a κέλλω.
Cilibas a κυλλὸς, Dorice *Ajinus*, & βάσις.
Colephium a κόλλιξ.
Cymbalum ἀπὸ τοῦ κύμβου βάλλειν.
Digitus a δάκτυλος. Caninius.
Epistola, ἐπιστολὴ ab ἐπιστέλλω.
Magis a μᾶλλον.
Melere, unde *Remeligines*, non minus dicebant veteres quam *Mellere*, unde *Promellere* est apud Festum. utrumque vero est a μέλλειν.
Pala a πάλλω. item πάλλη.
Palea a πάλλειν.
Palumbes a πάλλεσθαι.
Parabola a παραβάλλειν.
Pila a πάλλω.
Pulex a ψύλλος. *Silenos* ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν dictos putant: σιλλὸν enim interpretantur ψόγον κατὰ παιδιᾶς δυσαρέστου, *Contumeliam cum joci acerbitate*.
Salio ab ἅλλω.
Stola, στολὴ a στέλλω.
Tapes quasi θάλπης.
Temere a τολμηρῶς.
Thalia a θάλλειν. *Uncus* ab ἀγκύλος.
Asilus ab *Asellus*.
Favissas prisci Latini videntur *Flavissas* dixisse; quod in eas non rude æs argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur: unde liquet flavissas iis dici quos thesauros Græco nomine appellamus. vide A. Gellium, noct. Attic. II. X.
Fuligo a *Pullo colore*.
Melior quasi *Mollior*, item *Mulier*.
Milium a *Mille*. Festus.
Solidus a *Sollus* Osca voce pro *Totus*.
Vilis a *Villa*, vel a *Vilius*.

L *mutatur in* C.

Scutica a σκυτάλη.

L *mutatur in* D.

Ita דלילה, quæ Josepho Δαλαλὰ, LXX Interpretibus est Δαλιδά.
Videntur etiam Laconum φιδίτια dicta quasi φιλίτια. quod istiusmodi συσσίτια amorem benevolentiamque civium soverent. Alii tamen censent φιδίτια dici quasi φειδίτια, a frugalitate ac parsimonia. Porphyrius περὶ ἀποχῆς libro quarto. Josephus quoque Scaliger *Mediam* insulam haud aliam putat, quam Μῆλον, ob frequentem literarum *L* & *D* permutationem. nam & contra *Medicæ Gallinæ* (sicuti supra monuimus) dictæ quæ alias *Melicæ*.
Dithyrambus olim in honorem Liberi patris videtur factitatus, ad exemplum Nympharum acclamantium parturienti coxæ Jovis λῦθι ῥάμμα. Cæsar Scaliger Poëtices libro primo, cap. XLVI.
Madidus a μυδαλέος.
Meditari a μελετᾷν.
Rigidus, ῥιγηλός.
Dedicare olim *Delicare*. Festus.
Reduvia quasi *Reluvia*. Est autem *Reduvia* quum se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Turnebus lib. XVII. Adverſ.cap. VIII. putat *Reluvia* scribendum, non *Reduvia*; quoniam est a *Reluo*. videtur tamen hic locum habere familiaris harum literarum commutatio.

L *mutatur in* G.

Attici μόγις dicunt pro μόλις.
Magis a μᾶλλον.

L *mutatur in* I.

In primis locum id habet in Græcis, quando alterum λ antecedit.
Alius ab ἄλλος.
Baleares insulæ, & βαλιαρεῖς οἱ σφενδονῆται, sunt a βάλλω.
Caliendrum, κάλλυντρον.
Cilium, κυλλόν. *Folium*, φύλλον.
Melior, ab ἀμέλλων pro ἀμείνων ἀμείνων.
Salio ab ἅλλομαι. *Thalia* a θάλλος.
Solium est ex *Sollum*, quod Oscis est Totum; quia *Solium*, proprie dicebatur Sedile ex materia solida excisum. *Solla* vero antiquis dicta Sedilia; testis est Festus.

L *mutatur in* N.

Cretes pro βέλτιον dicunt βέντιον.
Ita *Non* derivant ex לא.
Ἄλλον & αἶνον Græci dicebant *Cœnam*, *postcœnium*.

Dores ponunt ι pro λ sequente θ vel τ, dicentes ἦνθον pro ἦλθον, βέντιστος pro βέλτιστος, φίντατος pro φίλτατος.
Ἄθλον Eustathius dictam vult quasi Ἄθελον ὡς μὴ θηλάζουσαν.
Caupones a καπηλείω.
Grunnio a γρυλλίζω.
Mænala, mons Arcadiæ, dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est, *ab ovibus*, quibus plenus est. Servius ad I. Georg. XVII.
Minium a μίλτος.
Nympha a λύμφη.
Pampinus ab ἄμπελος.
Pene a πέλας. *Spina* a σπίλος.
Tenus a τέλος. unde *Hactenus* nihil aliud est, quam Huc usque, vel Hic finis est. item *Quatenus*, authore Festo, significat Qua fine.
Venenum a βέλεμνον, *telum*. prorsus ut *toxicum* est a τόξον, *sagitta*. atq; ita ἰοσπόνδαμος, cujus succo sagittarum cuspides inunguntur. Hispanis etiamnum hodie dicitur *veleño*.
Nuscitiosus veteres pro *Luscitiosus*, Festus.
Pisinnus ex *pusillus*.
Prænum pro *Prælum*, Gloss. vett. *Prænum*, ἐκπιεστήριον ληνοῦ, ubi ληνοῦ legendum.
Vannus ex *vallus*.

L *mutatur in* P.

Parnassum grammatici Græci dictum volunt quasi *Larnassum*, quod eo in monte diluvii λάρναξ constiterit. Confutat id Casauboni ad Persii prologum commentarius.
Scalpo a σκάλλω.

L *mutatur in* R.

Ita σαμβάλα est a Chald. סרבל. τόρνος quasi τόλατος· est autem Æolicum a τρίτος, quod inde venit, ut & Lat. *Tertius*. Attici κεφαραλγία dicebant pro κεφαλαλγία. κρίβανος pro κλίβανος. item ἀργαλέος pro ἀλγαλέος. Cypriis ἀβρεμὴς est ἀβλεπής. ἀλαβάρχης scribitur & ἀραβάρχης.
Area ab ἅλων vel ἀλωά.
Cantherias a κανθήλιος.
Flagellum posteriores Græci φραγέλλιον.
Gramia a γλάμων Æolico pro λήμη.
Grex ab ἀγέλη.
Hirundo a χελιδών.
Larus, quia λάρος.
Marcus, *marcidus*, *murcidus*, a μαλακὸς, & Æolico μαλκὸς, *imbecillis*, *ignavus*, *imbellis*.
Palilia & *Parilia* dicebant Romani unde & Græci non modo Παλίλια & Πελίλεα, verum etiam Παρίλια dicebant.
Sirpe a σίλφι.
Strigil a στλεγγὶς vel a *stringo*. Priscianus lib. VII.
Varius a βαλιός.
Vermis ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς.
Cœluleus olim, nunc *Cœruleus*.
Coaflages & *Confrages* dixere a *conflando*.
Flatularius & *Flaturarius*. Scaliger ad Manilium.
Jannalis quoque & *Jannarius* veteres dixisse argumento est, quod Hymni in *Jannum* dicti *Jannalii*; at mensi nomen *Jannarius* est inditum.
Latialis olim, post *Latiaris*.
Mortualia olim, post *Mortuaria*.
Prælialis olim, post *Præliaris*.

L *mutatur in* S.

Cœsium colorem quasi *Cœleum*, de colore cœli denominatum putabat Nigidius, teste Gellio.
Annibal Græcis est Ἀννίβας.

L *mutatur in* T.

Mitis a μείλιχος. *Satis* ab ἅλις.
Thelis olim, at postea *Thetis*: Varro libro tertio de Re rust. cap. IX.

L *mutatur in* V.

Cretenses αὐκυὸν dicunt pro ἀλκυὸν, αὐκὰ pro ἀλκὰ, αὖσος pro ἄλσος, θεύγεσθαι pro θέλγεσθαι.

L *mutatur in* X.

Axilla ab *ala*. *Maxilla* a *mala*.
Taxillus a *talus*. *Paxillus* a *palus*.
Vexillum a *velum*. Aliter tamen de his omnibus sentit Scaliger de Causis L. L. cap. XXXI.

M *additur in initio*.

Mamma μάμμα ab ἄμμα.
Mars ab Ἄρης. nisi forte malis deducere ab Hebræo מרץ, *pollere*, *validum esse*.
Mancus ab *Ancus*, quod est apud Festum.
Mundus & *Mundare* ab *unda*.
Ἄχρις, μέχρις.

M *additur in medio*.

Almus ab *alo*.
Ambrosia ab α privativo & βροτὸς
Ambubaia a Syr. אבוב.
Campana a καπάνη.
Camphora a Chaldaïco כפור.
Campus a Dorico κᾶπος pro κῆπος. at καμπτὸς Syracusanum est.
Clamo a κλάω pro κλαίω.
Columna a κολώνη.
Coram a κόρη vel a κάρα.
Crumata a κρέω.
Cucumis, κικυός. inde *Cucuma*, quod ventrem magnum habet. Scalig.
Cymba a κύπ]ω.
Damnum a δάνειον. Nisi forte cum Jos. Scaligero malis *Dampnum* (nam ita quoque scribebant) derivare a δαπάνη.
Decempeda, ab Græco Accusativo, ἀπὸ τοῦ δεκάποδα, inquit Priscianus libro VI.
Gemma a *geno* vel γέμω.
Lambo a λάπ]ω. *Lemniscus* a λῆνος.
Limbus a λοβός.
Lucumo Tuscum, & tamen origo Græca. nam in Latio dicebantur *Lucumones*, qui in Arcadia Λυκάονες. Scaliger.
Mamphula a *Chald.* מפל.
Nummus a νόμος, unde νόμισμα, νοῦμμος.
Poëma, ποίημα, a ποιέω.
Remus a ῥέω. nisi malis esse ab ἐρετμός.
Romphæa, ῥομφαία a ῥέπω.
Rumor a ῥύω vel ῥέω.
Rampo a ῥεπώ.
Sambuca a Chal. סבכא.
Simpalum a ספל. *Syrma* a σύρμα.
Tympanum quasi τύπανον a τύπ]ω.
Arcuma ab *arcuatâ formâ*.
Femur ab inusitato *feo*.
Ferme a *fero*. *Germen* a *gero*.
Lumbi a *lubidine*.
Lumbricus quasi *Lubricus*.
Numella quasi *Nuella* a *uno*;
Salmo a *saliendo*.
Sermo a *ferendo*, vel a *ferie*, ut Varro.
Summum a *sumendo* derivat Jul. Scal.

M *additur in fine*.

Decem a δέκα. *Item* ab ἔτι.
Septem ab ἑπ]ά.

M *abjicitur in initio*.

Ἴα dicunt Æoles pro μία, ἄχρις pro μέχρις, χεράδας pro χερμάδας.
Ala a μάλη.
Axilla fortasse est a μασχάλη. vocabulum etenim hoc non factum esse per deminutionem ex *Ala* docet Scaliger de Causis L. L.
Imitor a μιμοῦμαι.
Voxum vel *Voxosum* hodie nonnulli appellant Glirem, voce ex μυοξὸς detorta; vide Salm. Plinianarum exercit. pag. MIX.

M *abjicitur in medio*.

Alumen ab ἅλειμμα.
Amenta ab ἅμματα.
Amor potest dici vel ab ἅμμα, *vinculum*; vel ab ἅμα, *simul*.
Coma a κέκομμαι a κόπ]ομαι.
Dama a κεμμάς. Salm.
Labdæ a λαμβδα. *Palo* a παλάμη.
Sagitta a σάγμα. *Scipio* a σκίμπων.
Scrapta a χρίμπ]εσθαι.
Sipho a σίμφων. *Venenum* a βέλεμνον.
Aplustre ab *amplus*. *Hibris* ab *imber*.
Mamilla a *mamma*.
Quasi ex *quam* & *si*.
Squatus, piscis, quasi *Squamatus*.

M *mutatur in* B.

Atticis βεμβρὰς dicitur species Apuæ, quæ communiter μεμβρὰς dicebatur.
Æoles mutant μ in β, ita μίλλειν dicebant βίλλειν. ἐπισομεῖν ἐπισοβεῖν. μεμβράδες βεμβράδες. ἀμφίμαλλον ἀμφίβαλλον. τύμινος τύβενος & consonante geminata τύβεννος. τέρμινθος iis quoq; est τερίβινθος. μόρμυξ βόρμυξ. μυρτίνο βυρτίνο. μύραξ βύραξ. μύτ]ος βύτ]ος, unde *puta* posterioribus sæculis accipi cœpit pro *muliebri pudendo*, atque Italis ab eadem quoque origine *putana* dicitur scortum. μελγὸς βολγὸς, unde *bulga*. μίω βίω, unde *vio* seu *vico*. item μίτ]ος βίτ]ος, unde *vitta*. μῦνα Hesychio sunt κέρατα, quæ dicebant & βῦνα, a quo non abludit Teut. *Beck*, *Rostrum corneum*. βάσκα, βασκάνια & προβασκάνια vocabant *res turpiculas & larvas deformes ad avertendum fascinum adhibitas*: pro βάσκα tamen dicebant & μάσκα, unde *mascas* recentiores Latini dixerunt *larvas & personas*. Syracusanis quoque βάμμα vel ἔμβαμμα dicebatur βάμβα teste Hesychio; at Æolibus βάμμα dicebatur βάππα, unde *vappa* dicebatur Latinis *vinum acetosum*, quoniam acetum inter ἐμβάμματα principem obtinet locum. Hæc fere sic habet Salmasius in Notis ad Tertullianum de Pallio, pag. LXX βλίτ]ω fit a μέλι, quasi μελίτ]ω. Caninius.
Barbitus, βάρβιτος quasi βαρύμιτος.
Basilica & βασιλεύς, a בסר, *dominari*, *præesse*.

Faba

Faba a πύαμος pro κύαμος.
Stibium, στίμμι.
Bascauda dicebatur & *Mascauda*.
Globus a *glomus*.
Scabellum a *scamellum* vel *scamillum*, diminutivis a *scamnum*.
Tuber a *tumeo*.

M *mutatur in* D.

Sordes a σάρμα.

M *mutatur in* F.

Φόρμυγξα, μύρμηκα. Hesychius. inde *Formica*.
Fors a μόρος.

M *mutatur in* G.

Agnus ab ἀμνός.
Frumen nomen tractum est a *frumine*, id est, eminente gutturis parte. Servius ad Æn. s.CLXXXII.

M *mutatur in* L.

Balbus a βαμβαίνω.
Silus vel *Silo* a σιμός.
Prelum a *premo*. Isidorus.
Squaleo a *Squamma*.

M *mutatur in* N.

Ita νάρκη est a μάλκη, quod ipsum tamen est ex μαλακίω.
Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τοῦ χάσματος, ita ut hujus quoque originationis occasione *Casmenæ* prius dictæ fuerint, quæ postea *Camenæ*.
Catena a κάδημα. *Gener* a γαμβρός.
Ne a μή.
Nideo, unde *Renideo*, a μειδιῶ.
Nuceris, *nux*, a μύκηρος.
Ocinum dixere antiquiores Latini herbam Græcis ὤκιμον dictam. *Nimas* mons in pluribus antiquis codicibus *Minas* scribitur. Proclives nempe in harum literarum mutatione fuere pleræque nationes. ita quæ veteribus *Matta*, hodie Franco-Gallis est *natte*. quæque illis erat *Mappa*, Franco-Gallis nunc est *nappe*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina DCCCLXS.
Persona quasi περὶ σῶμα.
Pugnus a πυγμή.
Signum a στιγμή, vel a σημεῖον.
Tondere a τομεῖν.
Annus, *solennis*, olim *amnus*, *solemnis*.
Antennæ quasi *ante amnem*.
Cano ex *Camena*, permutato *N*, ut ait Varro V. de L. L.
Decanus a *Decem*.
Duntaxat a *Dum* & *taxo*.
Perendie quasi *Peremto die*.
Quantus & *Tantus* a *Quam* & *Tam*.
Quoniam ex *Quum* & *Jam*.
Sinciput quasi *Semi caput*.
Vindico quasi *Vim dico*.

M *mutatur in* P.

Æoles pro μετ' ἐμοῦ dicunt πεδ' ἐμοῦ, pro ὄμματα ὄππατα, pro ὄμμα ὄππα. Imo & pro ὄμμα dicunt ὄππα. atque inde sumserunt Latini suum *offa*.
Iidem Æoles pro μικκύλος dicunt πικκύλος, unde remansit Italorum *piccolo*.
Cypriis ἀβρεμής est ἀβλεπής.
Pollno a μολύνω.
Plumbum a μόλιβος.
Vappa est ab Æolico βάππα pro βάμμα. Syracusiis certe βάμμα erat ἔμβαμμα. & quoniam Acetum inter ἐμβάμματα familiam ducebat, Romanis quoque *Vappa*, ex Æolico βάππα, usurpari cœpit pro vino acetoso. Salm.

M *mutatur in* PS.

ψιν pro μιν.

M *mutatur in* R.

Passer a *Passim*.
Squarrosus a *Squamma*.

M *mutatur in* S.

Similis a μιμηλὸς, *Imitatus*, *imitando repræsentatus*.
Sors a μόρος.

M *mutatur in* Vau.

Vellus a μαλλός. *Flavus* a *Flamma*.
Pulvinar, *pulvinus*, a *Pluma*.

N *additur in medio*.

Ita δάκνω, *Mordeo*, est ab inusitato δήκω, quod ipsum socer meus Fr. Junius deducebat ab Hebræo דכא vel דכה, *Contudit*, *contrivit*.
Ita ab obsoletis βάω, φάω, χάω, sunt βαίνω, φαίνω, χαίνω, &c. Præcipue tamen Dorienses inserunt ν verbis in ιω & υω. ita τίω iis est τίνω, πίω πίνω, φθίω φθίνω, θύω θύνω, δύω δύνω, ἀρτύω ἀρτύνω, ἰσχύω ἰσχύνω.
Amenta ab ἅμματα.
Anguis a Dorico ἄχις pro ἔχις.
Annus ab ἔνος.
Ansa est a veteri *Asa*, quod ipsum tamen est ab Hebræo און, *Auris*.
Aringa ab ἀρίχω, quod Hesychio exponitur ἄῤῥεν πρόβατον. Scalig.
Averrunco ab ἀπερύκω.
Canna a קנה, *Calamus*.
Canus a καίω. *Carinari* a χαρίειν.
Centum ab ἑκατόν.
Cincinnus a κίκιννος.
Clingere pro *Cingere*, a κλείειν.
Cornu a κέρας. Caninius utrumque derivatum censet e Punico *carn*.
Culigna a κύλιξ. *Cunnus* a κύων.
Densus a δασύς.
Fermentum a φύραμα φυράματος.
Frago, unde *Frango*, olim significabat *Lento*, *flecto*, παρὰ τὸ φράγειν & φράττειν, unde φράγνυσθαι est *Lentare*. Scal.
Fundo a χύω vel χέω.
Fundus a βυθός. *Gannire* a γάνυσθαι.
Hirundo a χελιδών.
Inanio ab ἰνέω vel ἰνάω.
Jungo a ζεύγω. *Lenis* a λεῖος.
Lingo a λείχω. *Linquo* a λείπω.
Linx a λύκος. *Magnus* a μέγας.
Mensa Varroni dicta est quasi μέσα, puto, quod media inter accumbentes ponebatur. Idem tamen Varro ibidem quoque innuit, inde etiam videri posse *Mensam* denominatam, *quod ponebant pleraque in cibo mensa*.
Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.
Minor a μείων.
Ningo, vel *Ninguo*, a νίφω.
Omnis ab ὁμῶς vel ὁμοῦ.
Orno ab ὥρα. *Pando* a πετάω.
Pango a πήγω vel Dorico πάγω.
Pannus a *Panus* vel πῆνος.
Pinguis a παχύς. *Pinso* a πτίσσω.
Planca a πλάκος vel πλάξ.
Planta pedis a πλάτη.
Planta arboris ab Æolico βλάστη pro βλάστη. Salm.
Plenus a πλέος.
Prandium a πρώϊ. Scal. ad Festum.
Pungo a πύγω. *Runcina* a ῥυκάνη.
Sanus a σάος. unde & *Sanguis* derivant.
Scandalum a σκάζω.
Scena dicta est ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatri scena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quærebant. Servius ad Æneïd. I. CLXVIII.
Scindo a σχίζω.
Sindon a *Sidon* urbe, vel a Syr. SADIN.
Sperno a σπυρίζω.
Spinturnix a σπινθαρίς.
Splendeo a σπλαδέω. prout nempe σπλαδῶ Hesychio exponitur σποδὸς, λεπτὴ κόνις.
Sturnus a ψαρός. *Supinus* ab ὕπτιος.
Tango a θίγω.
Thensæ, vehicula quibus Deorum simulachra portantur, ἀπὸ τοῦ θεῖν, a re divina. Servius ad Æn. I. XXI.
Thronus ab inusitato θράω.
Truncus a τρύχω. *Tunc* a τότε.
Verrunco ab ἐῤῥίπω.
Viginti ab εἴκοσι, quod Dorice εἴκατι.
Unda ab ὕδωρ.
Unus & antique *oinus* ab οἶνος.
Urina ab οὖρον. *Vulnus* ab οὐλή.
Annus dictus quasi *Anus*, id est, *Annulus*. Varro.
Cerno ab antiquo *Cereo* pro *Creo*.
Dani prius *Daæ* dicti. Servius ad Æneïd. VIII. DCXXVI.
Findo ab *Hio*. *Finis* a *Fio*.
Granum a *Gero*.
Lacerna quasi *Lacera*.
Lancino a *Lacino*.
Nundinæ a *Nono die*.
Pignus a *Pago*. *Plango* a *Plaga*.
Ranceo a *Raceo*. *Regnum* a *Rego*.
Sancio a *Sacer*. *Secundus* a *Sequor*.
Tignum a *Tego*. *Tolleno* a *Tollo*.
Transenna a *Transeo*.
Tunica a *Tueor*. *Veternus* a *Vetere*.

N *additur in fine*.

N addunt Græci propriis nominibus Latinis in *O* terminantibus; ita dicunt Κάτων, Πολλίων, Σκιπίων pro *Cato*, *Pollio*, *Scipio*, &c.
Æoles ἐγῶν dicunt pro ἐγώ. Dorienses autem ἐγών usurpant pro ἐγὼ, ἐμὶν pro ἐμοί, τὶν pro σοί, utrobique expuncto ο.
Culmen a *Culmus*. *Nomen* ab ὄνομα.
Ren a ῥέω.

N *abjicitur in medio*.

Græci abjiciunt ν in Latinis aliquot nominibus propriis. ita Κλήμης iis est *Clemens*. Πούδης *Pudens*, Ῥοῦνος *Rhunens*, Ταῤῥούτιος *Tarruntius*. quamobrem quoque perperam censuit Lambinus, rectius *Hortesius* quam *Hortensius* scribi propter Græcum Ὁρτήσιος.
Ascia a Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη.
Bublenm a βύβλινον.
Camillus a κάμιλος. *Cieo* a κινέω.
Creo a κραίνω. *Dumus* a θάμνος.
Mampur a μαντοφόρος.
Memoria a μνήμη.
Palantium primo, post *Palatium*, a Φαλάντιον.
Palor a πλανῶ.
Ramus ab ὄραμνος. *Rugosus* a ῥυσώδης.
Salpicta, *salpista*, a σαλπιγκτής.
Scorteum a σκύτινος. *Siligo* a σίλιγνις.
Strix avis, a στρίγξ.

Tomex,

Tomex, & *Tomix*, a θώμιγξ.
Tomus a τόμος. *Trua* a τορύνη.
Ægrum & prisce *Aigrum* est ab ἀνιγρόν. Festus. ubi tamen vide Scaligerum.
Canalis a *Canna*.
Clytemestra Ausonio est *Clytemnestra*, quum ait in Agamemnonis epitaphio:
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterii si Clytemestra necat?
Hunc etiam facit quod Cassius Hemina, ut ex P. Danielis Servio discimus, scribit Siculum quendam nomine uxoris suæ *Clytemnestræ* condidisse *Clytemestrium*, mox corrupto nomine *Crustumerinum* nuncupatum.
Coctiones vel *Cuctiones* a *Cunctatione*; Festus.
Columella a *Columna*.
Conivum a *Connivendo*.
Conjunx a *Conjungendo*.
Contiguus a *Contingo*.
Contumax a *Contemno*.
Creo, & olim *Cereo*, a *Cerno*.
Fatui sunt, non stulti, sed multum fantes, id est, loquentes. nam *Fatui* quoque Dii sunt, qui & *Fauni* dicuntur. Donatus ad Eun. V. VIII.
Figura a *Fingo*. *Effigies* ab *Effingo*.
Fragor a *Frango*. *Fusus* a *Fundendo*.
Ignis quasi *Ingenis*.
Jugum a *Jungendo*. ita & *Jugerum*.
Ligula, mensuræ genus, a *Lingua*.
Ligurio a *Lingo*.
Mostellum a *Monstrum*. unde *Mostellaria* Plauti & *Mostellarius vicus*.
Mustricula a *Mus* & *Stringo*.
Nix a *Ningo ninxi*.
Pertica a *Pertingo*.
Pervicax a *Pervinco*.
Pugillus a *Pugnus*.
Repagulum a *Repango*.
Rideo a *Ringo*, item *Rictus*, & *Rixa*.
Scabellum, *scamellum*, a *Scamnum*.
Seta quasi *Senta*, quod *sentium* instar pungat.
Solipuga a *Sole* & *Pungo*.
Strigosus morbus, quasi *Stringosus*, a *Stringendo*. Nonius.
Tesum pro *Tensum* dixere veteres. unde Scaliger vult *Mantisam* dici quasi *Manu tensam*.
Trado a *Transdo*, sic & alia composita a *Trans*.
Tuditantes, & *Tudites*, a *Tundendo*. Festus.
Vermis ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς.
Verruca a *Verrunco*.
Uxor quasi *Unxor* ab *Ungo*.

N *abjicitur in fine*.

Latini plurima nomina propria Græcorum desinentia in ΩΝ, per O efferunt. ut Πλάτων, Ξένων, *Plato*, *Xeno*, &c.
Arrhabo, ἀῤῥαβών.
Bubo, morbi genus, a βουβών.
Draco, δράκων. *Fullo*, ὁ φυλλῶν.
Leo a λέων.
Pulmo ab Æolico πλεύμων pro πνεύμων.
Pusio a παιδίον. *Sapo* a σάπων.
Scipio a σκίπων. *Serpedo* ab ἑρπηδών.
Sipho a σίφων. Græci certe σίφωνα, & σιφώνιον, vocant *Avenam*. & σιφωνίζειν τὸν οἶνον iis est *Calamo vinum sorbillare*.
Spado, σπάδων. *Teredo* a τερηδών.
Umbo ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.

N *mutatur in* A.

Æoles pro πίθοιντο dicunt πιθοίατο, pro φράσαιντο φρασαίατο, pro γένοιντο γενοίατο.

N *mutatur in* B.

Bibo a πίνω. *Habena* ab ἡνία.
Tibi ex Dorico τίν pro σοί.

N *mutatur in* C.

Amaracus ab α privativo & μαραίνω.
Lacus a λάκκος. *Stercus* a *Sterno*.

N *mutatur in* D.

Cædo a κτείνω vel καίνω.
Coriandrum a κορίαννον.
Tendo ab Æolico τένω pro τείνω.
Pendere a *Pennis avium* ductum.

N *mutatur in* G.

Cingo a ζωννύω. *Rigo* a ῥαίνω.
Præsertim tamen apud omnes in confesso est, *N* ante γ, κ, ξ vel χ plerumque transire in γ, quemadmodum videre est in ἔγγονος, ἔγγυος, ἐγχέω, &c. Excipiuntur tantum duo vocabula Æolica ἐγένγω καὶ Γάγγα. atque ita quoque constat veteres Romanos *Agceps*, *Agchises*, *Agcora*, *Aggens*, *Aggnilla*, *Aggulus*, *Iggerunt* scripsisse pro *Anceps*, *Anchises*, *Ancora*, *Angens*, *Anguilla*, *Angulus*, *Ingerunt*. Sed *G* istud videtur intermedium quid habere inter mutam *G*, & liquidam *N*: unde & Græcis per adulterinum Γ, Latinis vero per *N* adulterinum scribitur. Illustria hac de re verba Nigidii Figuli & Marii Victorini, antiquorum juxta atque eruditissimorum Grammaticorum, adduximus cap. XX. libri primi de Arte grammatica.
Religiosus a *Relinquendo*. A. Gellius IV. IX.

N *mutatur in* I.

Siculi pro σκίνδω dicunt σκινδῶ, pro ἰνδὸν ἰνδοῖ, pro ἰνιάνυχος ἰνιανυχοι.
Ocimum ab ὤκιμον.

N *mutatur in* L.

Scaliger certe in Notis ad vett. fragmenta operi de Emendatione temp. subjecta docet Chaldæos NVN cum LAMED commutare; ut *Nabonidus Labonidus*, *Nabonassar Nabo-lassar*.
Etiam Græci *N* Latinorum, sequente *L*, mutabant in λ. ita *Manlius* iis erat Μάλλιος. Æoles atque Attici sæpe mutabant ν in λ, dicentes pro ἀνδράχνη ἀνδράχλη, pro νίτρον λίτρον, pro νέπους λέπους, unde *Lepus*. pro ἔνυδρις ἐλύδρις, unde *Lutra*. pro πνεύμων πλεύμων, unde *Pulmo*. pro ἴτυνος ἴτυλος. pro ἀνάβατρος ἀλάβατρος. est autem ἀνάβατρος proprie *vas quo aliquid gestatur*, ab ἀναβαστάζω, *Ferre*; unde & βαστάζειν. Hæc fere habet Salmasius Plinianarum exercitat. pag. CLXXXVII.
Amuletum ab ἀμύνω.
Anculo ab ἄγκονος. prout ἀγκόνους Hesychius exp. διακόνους, δούλους.
Cilium a κύλιον. unde ἐπισκύνιον.
Cillere, movere, a κινεῖν.
Collis a κολωνός.
Filius, ab υἱς, quod Hesychio exp. υἱός, νέος, παῖς, βρέφος, ἀπόγονος, νήπιος.
Lympha a νύμφη, Æolice λύμφη.
Melior est ab antiquo *Menior*, quod ipsum tamen est a Tarentino ἀμένων pro ἀμείνων. Scaliger ad Festum in *Melsom*.
Scutilum quasi σκύτινον.
Silenus a σίνος, τὸ αἰδοῖον. Schol. in Aristophanis Νεφέλας.
Templum a τέμενος.
Trichila a τρίχινον, quod Tarentinis denotabat *Spissum a pilis*. nam nihil aliud est *Trichila* quam *Jugamentum & umbraculum vitium aut cucurbitarum*. vide Scaligeri notas ad Festum in *Umbræ*.
Trulla pro *Torulla* a τορύνη.
Bellus a *Bonus* vel *Benus*.
Catella a *Catena*.
Catillum a *Catinum*.
Collido, *colligo*, *colludo*, &c.
Femella a *Femina*.
Illaqueo, *illido*, *illimis*, &c.
Malluviæ, quibus manus lavantur; ut *Pelluviæ*, quibus pedes. Fest.
Nuscitiosus, quod occurrit apud Fest. postea *Luscitiosus* dixerunt.
Peculator, qui furtum facit pecuniæ publicæ. Asconius in Prooem. Actionis in Verrem.
Villum a *Vinum*. *Ullus* ab *Unus*.
Bononia nunc *Bologna*.
Naupactus nunc *Lepanto*.
Panormus nunc *Palermo*.

N *mutatur in* M.

Hæc mutatio potissimum contingit, cum *N* positum est ante β, π, φ.
Amphora ab ἀμφιφέρω.
Amplus ab ἀνάπλεος.
Ampulla ex ἀναπλαλὶ vel ἀναβόλλα.
Chlamys a χλαῖνα.
Hem ab הן, *Ecce*.
Lima a ῥίνη.
Mamphula a μανοπήλας.
Mamphur a μανοφόρος.
Marceo a μαραίνω.
Meo a νέω, quod Suidæ exp. πορεύομαι.
Ramus ab ὄρπος.
Temo a *Teneo* vel τείνω.
Huc refer etiam derivata a Græcis nominibus in ON desinentibus. ut Παλλάδιον, *Palladium*. Πήλιον, *Pelium*. Ἄντρον, *Antrum*. Ἄροτρον, *Aratrum*, Βαλανεῖον, *Balneum*. Κύμινον, *Cuminum*, &c.
Abstemius olim erat *Abstenius* ab *Abstineo*.
Bimus, *trimus*, *quadrimus*, ab *Annus*.
Cremor a *Cerno*.
Gemma a *Geno* pro *Gigno*,
Imbellis, *imbutus*, *immaculatus*, *immitis*, *immunis*, *impræmeditatus*, &c.
Melo dictus est *Nilus* a veteribus Romanis necdum assuetis Linguæ Græcæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Melo*.

N *mutatur in* P.

Tempus a τέμνω.

N *mutatur in* Q.

Torqueo a τόρνος.

N *mutatur in* R.

Buris ab Æolico βύρις pro ὕις.

Crepus

Crepus a κνέφας. unde *Crepusculum*.
Crispus a κυισπος.
Crissare a κνισσᾶν vel κνίζειν.
Dirus a δεινός. *Diræ* δεῖναι.
Furere a φορεῖν. *Furia* a φοιία.
Groma a γνῶμα, quod idem cum γνώμων. Salm.
Merda a μίνθη, quod est *Stercus humanum*, auctore Hesychio.
Merus ab Æolico μερος pro μόνος. nam *Merum antiqui*, teste Festo, *dicebant Solum*.
Mora a μονά. *Myrrha* a σμύρνη.
Parum ab Æolico πάρος pro σπάνος.
Torus a τόνος. Salm.
Ita quoque Latinis *Carmen* dicitur quasi *Canimen*, a *Cano*. *Germen* quasi *Genimen*, a *Geno* pro *Gigno*.
Carcer a *Cancer*. nam *Cancri dicebantur ab Antiquis, qui nunc per deminutionem Cancelli*; Festus. *Inter Orci cancros jam ipsos adhæsisti*; Appuleius.
Clura quoque est πίθηκος in veteri Glossario pro *Cluna*. eodemque modo in MSS. Plauti atque Arnobii codd. legisse ait Jo. Meursius.
Huc etiam pertinent *Corrigo, corrodo, corrumpo*, &c. item *Irrepo, irretio, irrigo, irrogo, irrumpo, irruo*, &c.

N *mutatur in* S.

Æoles pro ὀρθῶν dicunt ὄρθοις, pro γυψῶν γύψοις, pro χρυσῶν χρύσοις.
Cestrum a κέντρον. *Cos* ab ἀκόνη.
Gurges a γοργών. *Limus* a λειμών.
Plus a πλέον. *Prius* a πρίν.
Pubes a βουβών.
Pumilus a πυγμαλίων.
Res pro opibus a ῥέν.
Mantissa quasi *Manu tensa*.
Mastarbare quasi *Manu stuprare*.
Passus a *Pando*. A. Gellius, XV. XV.

N *mutatur in* T.

Περσεφάττα pro Περσεφόνη Attici.
Πέττε pro Πέντε Siculi.
Catamitus dictus est *Ganymedes* a veteribus Romanis needum assuetis Græcæ Linguæ. vide Festum in *Alcedo*, *Alumento*, & suo loco in *Catamitus*.
Clitellæ a κλίνω. unde & κλιτός & κλιτύς.
Matutinus quasi *Manutinus*, a *Mane*. nisi malis esse a *Matuta*.

NN *mutatur in* ST.

Asbestum, ἄσβεστος, a σβέννυμι.

O *additur in initio*.

Οὖ poëtice ὄν, ut apud Homerum. Sed & in his redundat τὸ ο, βέλος ὀβελός, βριμοῦ ὄβριμος, σφρὺς ὀσφρὺς, κρυόεις ὀκρυόεις.
Obliquus a πλάγιος. nisi forte putes coaluisse vocabulum ex ὁ πλάγιος.
Oceanus quasi ὠκύνεος. Isidorus, Originum XIII. XV.
Opimus a πιμελής. *Opinor* a πνέω.
Osiris putatur quibusdam Sol dictus, quasi ὁ Σείριος. vide Plut. de *Iside* & *Osiride*.

O *additur in medio*.

Ξενοφόων pro Ξενοφῶν.
Eous, ἑῷος ab ἕως.

O *abjicitur in initio*.

Cello ab ὀκέλλω. *Dentes* ab ὀδόντες.
Mingo obsoletum ab ὀμιχέω.
Nomen ab ὄνομα. *Post* ab ὄπισθε.
Ramus ab ὄρμενος. *Rogo* ab ὀρέγω.
Ruo ab ὀρύω.
Ricinus forte ex *Oricinus*, quia Canum (ut Isidorus ait) *ores* hoc est, aures infestat.

O *abjicitur in medio*.

Α᾽γὸς quasi ἄγονος, qui non genuit.
Alter ex Æolico ἀλλότερρος pro ἀλλότριος. Caninius.
Antrum ἀπὸ τοῦ ἄνω τετρῆσθαι.
Ardea ab ἐρωδιός.
Ars ab ἄρος, *Utilitas*.
Arteria ab ἀορτή.
Βραβύλα a βορὰ & βάλλω.
Clura pro κόλουρα. *Collis* a κολωνός.
Cornix a κορώνη. *Ervum* ab ὄροβος.
Extra ab ἔξωθεν. *Flos* a χλόος.
Gens, a γένος.
Glus, unde *Gluten*, a γλοιός. Salm.
Hesperus quasi ἕως πέρας.
Mamphula a μονοπάλης.
Mamphur quasi μονοφόρον.
Mens a μένος, quo vis animi significatur.
Mons a μόνος, vel potius a βουνός.
Mors a μόρος.
Otium ab οἴοθεν, Solitarie.
Pars a πάρος. *Pus* a πύος.
Res a χρέος. *Ros* a ῥόος.
Sarcio a σάω ῥάκος.
Scordalus a σκόροδον.
Sors a σορός.
Thus a θύος, quod idem cum θυμίαμα.
Trua a τορύνη. *Vita* a βιωτή.
Vulpes ab Æolico ϝαλώπηξ pro ἀλώπηξ.
Almus & *Alnus* ab *Alo*.
Carcer a *Coërcendo*. Varro.
Chortes pro *Cohortes*.
Cliens quasi *Colens*.
Copis quasi *Coopis*, a *Cum* & *Ope*.
Dubium a *Duo* & *Via*.
Trossuli quasi *Torosuli*. Nonius.

O *abjicitur in fine*.

Ab ab ἀπό. *Ob* ab ἐπί.
Sub ab ὑπό.

O *mutatur in* A.

Æoles ἄττα pro ὄττα. Iidem Ποτείδαν dicunt pro Ποσειδῶν. παιαν pro παίων.
Dorice ο aliquando convertitur in α. ut cum εἴκατι dicunt pro εἴκοσι. Iidem Dorienses ο in α productum convertunt: ita πράτιστος dicunt pro πρώτιστος, φαριαμὸς pro φωριαμὸς, θᾶκος pro θῶκος.
Æoles in Participiis secundæ contractorum γελᾶς dicunt pro γελῶν, ἰλᾶς pro ἰλῶν.
Bœotiis Ποτειδᾶν est Ποσειδῶν. φυτᾶντες, φυτῶντες.
Arator ab ἀρότης.
Aratrum ab ἄροτρον.
Arrugia ab ὀρυγή.
βάτραχος olim βότραχος, παρὰ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ὄχειν.
Branchiæ βράγχια, a βρόγχος.
Capulus a κώπη.
Ceratum, κηρωτὸν, a κηρόω.
Guarus a γνώριμος.
Lancea a λόγχη. *Lavo* a λόω.
Paraphis a παρόψις.
Paro est ab illo πορῶ, ex quo πορίζω.
Pasco a βόσκω. Scaliger derivat a πάω πάσκω. unde etiam πῶϋ, *Grex*.
Prandium est a Græco πράω. Scaliger ad Festum.
Sapor ab ὀπὸς, vide Salm. Exercitat. Plinianas.
Sapus, unde *Sapiens*, a σοφός.
Taxus a τόξον. *Arbor* a *robur*.
Arca ab *arceo*.
Avillæ, *ovillæ*; Festus.
Caligæ a *colligendo*.
Fabii olim *Fovii*; Festus.
Favilla a *fovendo*.
Favissæ olim *Fovissæ*; Festus.
Valvæ a *volvendo*.

O *mutatur in* Æ *vel* AI.

Sic pro ἀπὸ Nicander dixit ἀπαί. & Homerus pro ὑπὸ dixit ὑπαί.
Præ a πρό.
Præputium a προπόσθιον.

O *mutatur in* AV.

Audes olim nunc *Aures*, ab ὦτα vel ὦτες.
Aurichalcum ab ὀρείχαλκος. Festus.
Aurum ab ὀρόω. Festus.
Claudus a χωλός.
Faunus ἀπὸ τῆς φωνῆς dictus; quod voce non signis ostendat futura. Servius ad Æneid. VII. LXXXI.
Lautia, *dautia*, a δῶτιν.
Caupo a *Copiis*.
Præcipue tamen *O* longum vel *OO* fit *au* in denominatione *Austriæ*, quæ non accepit nomen ab *Austro*, quod hoc potissimum vento perflctur, ut Wolfg. Lazius putabat, sed ab *oost*, hoc est *Orientalis*; quia comparata eum reliqua Germania, sit maxime ad *Orientem* sita, uti recte visum Leunclavio in Pandecte historiæ Turcicæ, cap. CCXXIV. Similiter prætorem Græciæ ὄστρικον dixere, ut ibidem monitum.

O *mutatur in* E.

Æoles πρὲς σὲ pro πρὸς σὲ, ἔδοντες pro ὀδόντες. ἐδύνη pro ὀδύνη.
Α᾽ φέρω φερένικος & φερονίκη, a μένω Μενέλαος.
Ædes ab αἶθος, quod est apud Pindarum.
Alpes ab ἄλφος.
Anethum ἄνηθον, ab ἄνω θέω.
Area ab ἅλωή. *Aries* ab ἔρρος.
Avernus ab ἄορνος. *Bellum* a πόλεμος.
Bestia fortasse est a βόσκημα.
Choraules a χόρος & αὐλός.
Cocles a κύκλος vel κύκλωψ.
Coluber quasi κολοβὸς ἑρπών.
Decumatum, δέκατον.
Dentes ab ὀδόντες. *Dies* ἀπὸ τοῦ Διός.
Ervum ab ὄροβος.
Ethruriam Scaliger dictam putat quasi ὀθρυερίαν, ab ὄθρυς, *Montes*; quia montosa est: non quasi ἕτερον ὄρος, quod alteram Tyberis ripam Hetrusci, alteram Romani incolebant; nec, ut vult Stephanus, ἀπὸ τοῦ τὸν αἰθέρα ἀσκεῖν, ob augurìorum peritiam; neque ab oppido Ethruriæ *Atria*, quod a Diomede conditum ac primo *Æthriam* nominatam idem Stephanus tradit.
Februarium mensem ἀπὸ τῶν καταχθονίων φόβων dictum putabat Juba Maurus, quasi φοβερόν. vide Athenæum Deipnos. lib. III. cap. XVIII.
Fel a χολή.
Frater a φράτωρ Æolico pro φράτηρ.
Genu a γόνυ.
Gleba a κολώνη, vel a *Globus*.
Gurges a γόργυρ.

f *Hinnea*

Hirnea vel *Irnea*, genus vasis vinarii. Antiquitus *Erneum* vocabatur, παρὰ τὸ ὄρνεον, quod figuram avis haberet. vide Scaligerum in Catalecta.
Humerus ab ὦμος, Laconice ὦμορ.
Lepus ab Æolico λεπὸρις pro λαγώς.
Liber ab Æolico λίπορ pro λεπος, *Cortex*.
Magister a μέγιστος. *Marceo* a μαραίνω.
Merus a μόνος.
Metus a μέθος. ab antiquo nimirum μέθω est μέμοθα, μόθος. prorsus ut ab antiquo μέδω, unde μέδιμνος, est μέμοδα, μόδος, *Modus*. unde *Modius* Scalig.
Miser a μῦσος.
Moretum a μύτωτος.
Nepenthe, νηπενθὲς, a νὴ & πένθος.
Nubes a νέφος.
Pecudes a πεκάδες. Scaliger.
Pellis a φολίς. *Pes* ab Æolico πός.
Pedes a πόδες. *Peto* a ποθῶ.
Procum a *Procando*. *Procare* vero a πρὸξ προικός. unde προῖξ. Scal.
Propero, προπορεύω vel προπορεύομαι.
Pubes a ἡβάω. *Rigeo* a ῥιγόω.
Scelus a σκολιός. *Sedes* ab ἕδος.
Serapis ex Varronis atque Eusebii sententia dictus est quasi *Sorosapis* vel *Sorapis*; quia ad sarcophagum, qui etiam σορὸς dicitur, primo venerati sunt eum.
Serum lactis ab ὀρός.
Stamen a στῆμον vel στάμον.
Sternere a στορεννύειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Stipes a στύπος. *Temere* a τολμηρῶς.
Tenebræ quasi *denefræ* a δνοφερόν. Caninius.
Teres quasi τορευτὸς, *torno elaboratus*.
Termen a τέρμων.
Uber, copiosus, ab εὔπορος.
Veho ab Æolico ϝοχῶ pro ὀχῶ.
Vepres ab Æolico ϐρῶπες.
Verro a κορῶ. *Vescor* a βόσκω.
Ulex ab ὕλη.
Cercuri, ut vult Scaliger ad Festum, dictæ quædam naves ab insula *Corcyra*; prorsus ut *Parones* & *Myoparones* dictæ a *Paro* insula; *Liburnæ* itidem vel *Liburnicæ* a *Liburnia*, regione Illyridis.
Epulæ ab *Opulens*.
Honestus ab *Honos*.
Melior quasi *Mollior*.
Merula a *Modulando*.
Pendere a *Pondus*; pondere enim omnia deorsum vergunt. Jul. Scaliger in Hypercritico.
Testu quasi *Tostu*, a *Torrendo*.
Velites a *Volando*. item *Velox*.
Vester, olim *Voster*, a *Vos*.

O *mutatur in* EV.

Ἀγλαυρόω ab ἄγλαυρος.
Ζεὺς ἀπὸ τῆς ζωῆς. Servius ad Æn. X. CCCXCII.

O *mutatur in* I.

Æmidum, *tumidum*; Festus. Manifeste est ex αἰμώδης.
Alibi ab ἄλλοθι. Caninius.
Alsine herba, ἀλσίνη ab ἄλσος.
Angina ab ἀγχόνη. *Axis* ab ἄξων.
Bilis a χολή. *Caulis* a καυλός.
Ciccus a κόκκος, quod *Granum* est *mali punici*.
Cingo a ζωννύω. *Cinis* a κόνις.
Cirri ab Æolico κίῤῥοι pro κόρσοι. Salm.
Collis a κολώνη vel κολωνός.
Cutis a σκύτος.
Exomis, ἐξωμὶς, ab ὦμος.
Felis a φῦλος.
Fibra a φορβὴ, quod quidam *Ligulum* vel *Vinculum* interpretantur.
Imber ab ὄμβρος.
Irnea, genus vasis, ab ὄρνεον, quod Avis figuram repræsentaret.
Is ab ὅς. *Lenis* a λεῖος.
Limbus a λοβός. *Nidus* a νοσσιά.
Omnis a μόνος. Caninius.
Opilio ab οἰοπόλος.
Panis a πανός. nam ita *Panem* vocant Messenii.
Pixis a πύξος. *Primus* a πρόμος.
Proditor a προδότης.
Qui a καὶ ὅ. *Quis* a καὶ ὅς.
Scrinium a σχοίνιον.
Sibus a σοφός. *Similis* ab ὁμαλός.
Sodalis a Poëtico ἔταρος.
Terminus a τέρμων τέρμονος.
Testis a θέστωρ. *Vilis* a φαῦλος.
Urina ab οὖρον.
Ilico quasi *e loco*. cui simile *Extemplo*, quia (ut ex Festo discimus) veteres *templum* vocabant locum *qui ab omni parte adspici*, *vel ex quo omnis pars videri potest*.
Illi antique *olli*; unde & *Ab oloes* dicebant olim pro *Ab illis*, ut scribit Festi epitomator.
Inquilinus ab *Incolendo*.
Titivilitium a *totum vile*.

O *vel* Ω *mutatum in* OI.

Bœoti pro πατρῷος dicunt πατροῖος, pro ἥρως ἥροιος, pro ὑμῷος ἡμοῖος.

O *mutatur in* OV.

Μοῦσχος a μόσχος.
Thucydides, Θουκυδίδης, ἀπὸ τῶ θόκου, τῶ θρόνου, quibusdam, cum tamen sit a θεὸς & κῦδος.

O *mutatur in* V.

Æoles μύγις pro μόγις, ὔμφαλος pro ὄμφαλος, ὔμοιον pro ὅμοιον. ὄνομα ὔνυμα, στόμα στύμα.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Ampulla ab ἀναβάλλω vel ἀναβολή.
Amurca ab ἀμόργη.
Anculo ab ἄγκιστος.
Argentum. ἄργυρος ab ἀργός.
Atabulus ab ἀτάβολος.
Bajulus a βαιὸς, *Parvus*; quod onera minora bajulentur, majora vehantur.
Bitumen a πίτυωμα.
Brachium, βραχίων.
Bruma Jos. Scaligero est a *Brumo*. hoc a βρόμιος, quia December est genialis.
Bulbus a βολβός. *Bulga* a μολγός.
Bura quasi βοὸς οὐρά. Servius.
Coluber a κολοβός. *Columna* a κολώνη.
Cothurnus a κόθορνος.
Cuculus a κόκκυξ.
Culmus ab Æolico κόλομος pro κάλαμος. Salm.
Culpa a κλοπή. *Cunila* a κόνυζα.
Duco pro Opinor a δοκῶ.
Esculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Fluta, muræna, a πλώτης.
Fungus a σπόγγος. *Funus* a φόνος.
Fur a φώρ. A. Gellius, I. XVIII.
Furere a φορεῖν.
Furia a φονία. Aliam interim atque (ut puto) veriorem verbi *Furo* Etymologiam invenies, ubi agimus de mutatione *TH* in *F*.
Furfur a βόρβορος. *Genus* a γένος.
Gruma a γνῶμα. vide Salmasii Plinianas exercitat. pagina DCLXX.
Gumia a γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νηὸς, ἕρμα. *Saburram* vocant Latini. Ita qui nimis ingurgitant se cibo, ita sunt dicti, quod semet ipsos plus justo saburrent. Scal.
Gummi a κόμμι. *Gurges* a γοργός.
Humerus ab ὦμος.
Imbulbitare, puerili stercore inquinari; a βόλβιτον, *Fimus*; Festus.
Jubeo ab ἰῶ βίῳ.
Jubilo ab ἰὼ ἰὼ vocculis triumphantium. Scaliger cap. XXXIII. de Causis L. L. vide locum.
Luus a λαὸς, vel a λάω, id est, φάω.
Lautumia a λατομία.
Mamphur a μανοφόρος.
Murgiso a μωρός. Scaliger.
Murmur a μορμύρω.
Murra a μόῤῥα. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. CCIII.
Musæ a Dorico μῶσαι pro μοῦσαι.
Muschus a μόσχος. item *Mustum*.
Num a μῶν, per metathesin.
Numa dictus est ἀπὸ τῶν νόμων, ab inventione & constitutione legis. Servius ad Æneid. VI. DCCCVIII.
Numero a νόμος. unde & *Numus*.
Numidæ a νομάδες.
Pænula a φαινόλης.
Populus olim *Popolus* a πολὺς, geminatione syllabæ principis.
Præputium a προπόσθιον.
Pullus a πῶλος.
Pulpamentum a πολφός.
Puls a πόλτος.
Puppis a πόποι, Dæmones vel Dii tutelares in puppe depicti.
Puta, ut observavit Jos. Scaliger. est a πόσθη. unde paullo ante fuit *Præputium*. imo & *Salaputium* apud Catullum a *Putæ salacitate*.
Satura a σατύρα. *Scurra* a σκῶρ.
Spurius ἀπὸ τῆς σπορᾶς.
Sturnus a στρουθός. *Sulcus* ab ὁλκός.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Sum ab ἔσομαι.
Surus, piscis, quem & Lacertum vocant, a σαῦρος. Julius Scaliger cap. XXVII. de Causis L. L.
Syrupus quasi Συρίας ὀπός.
Tripudium a τριπόδιον.
Tructa a τρώκτης. *Turba* a θόρυβος.
Turgeo ab ὀργῶ.
Turma a τόρμος, *Rotunditas*. Scal.
Ubi ab ὅπη.
Ulciscor ab ἀλίσκω pro ἀλίσκω vel ὄλλυμι.
Ulna ab ὠλένη. *Ululare* ab ὀλολύζειν.
Ulysses ab Ὀδυσσεύς.
Umbo ab Æolico ὄμβων pro ἄμβων.
Umbra ab ὄμβρος. unde quoque terra *Umbria* nomen accepit.
Uncus ab ὄγκινος.
Unguis ab ὄνυξ ὄνυχος.
Upupa ab ἔποψ ἔποπος.
Urgeo ab εἴργω.
Urus ab ὄρος. Servius ad Georg. II. CCCLXXIII.
Usque ab ὥστε. *Ut*, ὡς.
Uter utrius a πότερος.

Uterus

Uterus ab ὕδερος. *Uti* ab ὅτι.
Vulgus ab Æolico ὄλχος vel βόλχος pro ὄχλος.
Adulari olim *Adolari* ab *adorando*.
Alumnus ab *alo*.
Amuletum ab *amolior*.
Angulus item *Angustus* ab *ango*.
Apluda ab *applodo*.
Arbustum ab *arbor*.
Bucina a *vocando*.
Caducus a *cado*. *Calculus* a *calco*.
Campiductor pro *campidoctor*.
Credulus a *credo*.
Culina, quia in ea *colitur ignis*.
Cupediæ, item *Forum cupedinis*, a *cupa*. ipsum vero *cupa* est a *copa* vel *caupa*.
Cura dicta, quia cor edat, vel quia cor urat; Festus.
Denuo quasi *de novo*.
Dolus a *dolor*.
Exul quasi *Extra solum constitutus*.
Fulgur a *fulgor*.
Jubilare prius fuit *Jobilare*, ab *io* acclamatione rustica.
Juglans quasi *Jovis glans*.
Jupiter quasi *Jovis pater*.
Jusjurandum quasi *Jovis jurandum*.
Legumen a *lego*. item *ligustrum*.
Lucumones a *loco*, verbo.
Multus olim *moltus* a *moles*.
Murgiso a *morando*.
Muto a *motus*.
Nasturtium quasi *nasitortium*.
Nundinæ a *nono die*.
Nuncupo a *nomen capio*.
Occulo a *colo*.
Petulans a *peto*. item *Petulcus*.
Publicus quasi *populicus* a *populus*.
Rubigo olim *Robigo*, quia coloris *robi*. *Robum* enim τὸ πυῤῥὸν vocabant seu Rutilum.
Sedulo a *se*, id est, *sine*, & *dolo*.
Surdus olim *sordus* a *sordibus*.
Tullius est a *tollo*.
Urbs dicta est ab *orbe*, juxta Servium; quia solebant *urbes* in *orbem* condere.
Vultus a *volo*, alius enim atq; alius pro affectibus animi solet esse *Vultus*.

O *mutatur in* Y.

Ὅμοιος Æoles ὕμοιος.
Ita Æoles μύν dicunt pro μονή.
Bibliander quoque ζύγος sive ζεῦγος, *jugum*, *par*, vult esse a Syriaco Zoo, quod a ZAVEG, *Jugavit*.
Hymenæum quibusdam dictum placet ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ναίειν.

OE *mutatur in* I.

Pilomnœ poplœ pro *Pilumni popli*.
Olœ pro *Oli* & postea *Olli*. vide Regiam legem apud Festum in *Plorare*.

OE *mutatur in* V.

Cœrare & *Cœrator* veteres scripsere pro *Curare* & *Curator*; unde in vett. inscript. legas DE SUO COERAVERUNT.
Mœnire olim erat *Munire*, inde *mœnia* & *mœnicipium* in vett. inscript. pro *municipium*.
Mœrus olim erat *Murus*. unde *pomœrium*.
OEtier & *OEtantur* dixere pro *Utier* & *Utantur*. vide Scal. ad Festum in *Publica*.
Pœniceus color veteribus, nunc *Puniceus*.
Punicus a *Pœnus*.
Punire, & *Impune*, a *pœna*.

OI *mutatur in* A.

Hara a χοῖρα. *Vacca* a βοικά.

OI *mutatur in* I.

Finis a σχοῖνος.
Liber, olim *Loeber* vel *Loiber*, a λοιβῇ, *libatio*. prorsus ut *Spondeo* & *sponte* sunt a σπονδῇ, Libatio fœderibus sanciendis adhibita. nam id non inviti facere debemus. Scal.
Pampinus quasi ἀμπὶ οἴνῳ.
Pica quasi ποικίλα.
Stica a στοιχὸ. ut *Stipa* a στοιβῇ. vide Salmasii Plinian. exerc. p. 1062.
Via ab οἴα. Scal. *Vinum* ab οἶνος.

OI *mutatur in* OE.

Alphesibœus, Ἀλφεσίβοιος.
Cœlebs quasi κοιλεψ, *Concubitu carens*, a κοι & λειπω.
Cœlum a κοῖλον.
Cœmiterium, a κοιμητήριον.
Cœna a κοινῇ, quasi κοινή.
Cœnum a κοινοῦ. Scalig. cap. XXXIV. de Causis L. L.
Cœra prius dicebant pro *Cura*, & *Cœrare* pro *Curare*. *Cœra* igitur παρὰ τὸν κορον, κοῖρα, a satietate. hinc *Satagere*, curare. unde κοίρανος. Scaliger.
Melibœus, Μελίβοιος.
Mœchus, μοιχός.
Mœreo a μοῖρα, quod pro Dolore τροπικῶς sumitur Scaliger.
Mœrus prius, postea *Murus*, a μοῖρα, quod quisque pro parte sua eos servaret. Hoc docet Lucillius, cum ait;
Mœnu' tamen fungi ac mœros servare potessint.
Item adsignificat & *Mœnia*, quod partes officii cujusque significat, quasi *Mœria* dicta, postea *Munia* Scaliger.
OEdipus, Οἰδίπους.
OEnanthe, οἰνάνθη, quasi οἴνης ἄνθος.
OEnophorus, οἰνοφόρος.
OEstrus, musca bubus molesta, οἶστρος.
OEsypum, οἴσυπον. ab οἶς & σήπεσθαι.
Phœbus, Φοῖβος. *Pœna*, ποινή.
Pœnis olim a Φοίνιξ. at postea dixerunt *Pœnus*, ut *Hilaris* & *Hilarus*.

OI *mutatur in* V.

Bœoti pro ἐμοὶ dicunt ἐμύ, & pro καλοὶ καλύ.
Brucus a βροῦκος. *Bucula* a βοικά.
Futuo Latinorum, & Gallorum *putain*, censet Henr. Stephanus derivari posse ab illo φοιτᾷν, quod scriptores Græci usurpant de feminis stupri causa frequenter ad viros commeantibus, Veneremque impetu furiato appetentibus. vide Thes. Stephani in φοιτᾷν & φοιτάς.
Iudu a Syracusano ἰνδοὶ.
Mutuum a Siculo μοῖτον. Varro IV. de L. L.
Pubes a Φοῖβος. *Puniceus* a Φοινίκεος.
Unus ab οἶνος, hoc est, μόνος. unde οἰνόω & οἰνίζω, *Ago vitam solitariam*. Docte de hoc Salmasius Notis ad Vopiscum, pag. 472.
Utor, *usus*, olim erat *OEtor*, *œsus*, vel *oitor*, *oisus*, ab εἴωθα. Scal.

OY *omittitur*.

Κυρήνη prius dicebatur, quæ postea per syncopen Κρήνη. auctor Strabo.
Stirps a στερεώτης.

OY *mutatur in* A.

Valeo ab οὐλέω.

OV *mutatur in* AV.

Aura pro vento fortasse est ab οὖρος. Ita Virgilio in Culice *Aura secunda* est πόμπιμος οὖρος. qui alias quoque οὐρία πνοὴ, item φορὸς vel ἐπίφορος ἄνεμος nuncupatur.
Haut ab οὔτε.
Lautolæ Latine, quæ Græce λουτρά. nam *Balneum* est ex βαλανεῖον. Dicebantur & *Albulæ*. Lautolæ autem vocatus Romæ locus ab ea fabula quam narrat Janus apud Ovidium.
Sumque repentinas ejaculatus aquas, &c.

OY *mutatur in* E.

Æoles pro φοβούμενος dicunt φοβέμενος.
Duplex a διπλοῦς.
Placenta a πλακοῦς πλακοῦντος.
Tripes a τρίπους.

OY *mutatur in* I.

Ita, quum similitudinem denotat, est ab ουτω.
Ubi ab ὅπου.

OY *mutatur in* O vel Ω.

Μοῦσα Doriensibus dicitur Μῶσα.
Antipodes, *tripodes*, a πούς ποδός.
Bos a βοῦς. *Cordus* a κυρίδιος.
Nepos a νέπους. Varro.
Orion ab οὖρον. vide Lactantium in Statii Thebaïd. VII. CCLVI.
Volo a βούλομαι.

OY *mutatur in* V.

Adulari a δοῦλος vel ab οὐρά.
Ampulla ex ἀναβουλή.
Arcturus, ἀρκτοῦρος.
Bubalus, βούβαλος.
Bucephalus, βουκέφαλος.
Buceros, βουκέρως.
Butyrum, βούτυρον. & cetera a βοῦς derivata.
Buleutæ, βουλευταί.
Bulla a βουλή. Festus.
Bunias, species naporum, βουνιάς.
Ceruchus, κηροῦχος. *Cerussa*, κηροῦσσα.
Clura, pro κόλουρα. *Coluri*, κόλουροι.
Crumata a κρούω. item *Crus*.
Culus a κυλεός. *Dasypus*, δασύπους.
Durum a δοῦρον, *Lignum*. unde & *Durateus*.
Eunuchus, εὐνοῦχος.
Hinnuleus, ab ἴννος. *Luna* a λούνη.
Lutra a λουτρίς. unde & ἐνυδρίς, eadem. Scaliger.
Lutum a λοῦτρον.
Lyncurium, λυγκούριον.
Melanura a μέλαινα οὐρά.
Miuri a μείουροι.
Musica, μουσικὴ a Μοῦσα.
Nummus a νοῦμμος.
Nuncius a Syracusano νούγκιος. quemadmodum enim Siculi ab ἐν ἑνὸς οὐγκία declinarunt, sic a νέος νούγκιος. Scaliger.
Palinurus, παλίνουρος. *Polypus*, πολύπους.
Pubes a βούβων.
Romulcum a ῥυμουλκεῖν.
Rura ab ἄρουρα. *Sciurus*, σκίουρος.
Silurus, σίλουρος.
Strutheum in Mimis præcipue vocant obscœnam partem virilem, a salacitate videlicet passeris, qui Græce

Græce στρυθὸς dicitur. Festus.
Struthio a στρὶς vel στρυθὸς.
Studium a σπουδή. *Suber* a σῦφαρ.
Uber ab οὖθαρ.
Udo, genus calciamenti, ab ὕδος.
Ulex ab ὕλος. *Uncia*, οὐγκία.
Urina ab οὖρον. *Vulnus* ab οὐλή.

OY *mutatur in* UI.

Sui ab οὗ.

OY *mutatur in* Vau.

Væ, οὐαὶ.

P *additur*.

Ita Græcis δραπέτης est ab inusitato δράω vel δρῆμι, *Fugio*.
Cereops a κέρδος.
Cippus olim erat Lignum bipatens ac multiplieiter perforatum ad includendos constringendosque sontium pedes. ποδοκάκη, ποδοστράβη. Videtur esse a κύπτω, quod Hesychio exp. τρώγλη, *Caverna, foramen*.
Dapes a δαίς. *Lapis* a λᾶας vel λᾶς.
Lappa a λαβεῖν.
Lippus a λίπος vel λιπεῖν.
Pampinus ab ἄμπελος. nisi malis dici quasi πᾶν ἀμπὶ εἶναι.
Papilio ab ἠπίολος. *Peto* ab αἰτῶ.
Plumbum, præfixo *P*, fortasse factum est ex *Lumbus* sive *Lumbum*, quod ipsum tamen κατὰ μετάθεσιν fortasse erit ex μόλιβος.
Pubes videtur esse ex ἥβη.
Puppis a πόποι. *Sarpo* a σαίρω.
Scalpere a σκαλεύειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Scrupus fortasse a σκῖρος.
Sirpo, hoc est, Ligo, as, ab εἴρω.
Sispes a σώζω. *Templum* a τέμενος.
Cespes a *Cædo*. *Cuspis* a *Cudo*.
Oppidum dici putant, quod *Opes* illo munitionis gratia congestæ sunt. Servius ad Æneid. IX. DCVIII.
Scrapta a *Screatus*.
Stuppa quasi *Stippa* a *Stipando*.
Supparus a *Supra*.
Vappa quasi *Vapida*.

P *abjicitur*.

Ita Græci quandoque dicunt ἔγανον pro πήγανον, sicuti & ἀλαιὸς pro παλαιός. [ἤλινος pro πήλινος, ἔλυτρον pro πέλυτρον].
Æsculus olim *Æculus* ab αἰγίλωψ.
Aluta ab ἀλειπτή.
Camelus a καμπύλος. unde quoque *Camera* & *Camerus*.
Cocles a κύκλωψ.
Damnum a δάπτομαι.
Latus a πλατός. *Niteo* a νίπτω.
Prosapia a πρόσαπτος.
Sero a σπείρω. Addere hoc in loco libet soceri Junii conjecturam: Ab Hebræo זרע, *Sevit*, *seminavit*, sunt Græcum σπείρω, per epenthesin τοῦ π, & Latinum *Sero*, una cum conjugatis: ut sunt *Seia*, Dea sementis apud Plinium lib. XVIII. Nat. hist. cap. II. quæ etiam *Seia* & *Segetia* Tertulliano dicitur. item *Sirelia*, locus Romæ portam Romanulam versus, dicta a serendis & texendis funibus, Varroni lib. V. de L. L.
Tudo a τύπτω. *Uro* a πῦρ.
Uter utrius a πότερος.
Sarmenta quasi *Sarpimenta*.

P *mutatur in* B.

Plutarchus certe in Hellenicis quæstionibus observat Delphis B pro Π usurpari, ac βατεῖν & βικρὸν dici pro πατεῖν & πικρόν. Simili prorsus ratione Thraciæ urbem Παλλήνην vocant Βαλλήνην unde apud Aristophanem Βαλληνικὸν βλέπειν.
Ab ab ἀπό. *Abolere* ab ἀπολλύειν.
Absinthium, ἀψίνθιον.
Absis, ἀψίς. *Absyrtus*, Ἄψυρτος.
Ambulo ab ἀμ & πολῶ.
Arabs, Ἄραψ.
Attubus ab ἄττυπος. Scaliger Ausonianarum lect. lib. II. cap. IX.
Barba Martinio videtur esse παρειῶν. sicuti πώγων eidem est πώγωνίς, *Herba genarum* vel *menti*.
Bellum a πόλεμος. nisi forte est a *Duellum*.
Bibo a πίνω. *Bitumen* a πίτυς.
Blandus a πλάνον.
Brasica, hortulanum olus, a πρασική. Scaliger.
Burgus a πύργος.
Burrus a πυῤῥός. unde *Byrrhiæ* nomen.
Buxus a πύξος.
Cambio a κάμπτω. Priscianus lib. X.
Carbasus a κάρπασος.
Cœlebs a κοίτη & λείπω. qua forma κορπόλιψ & αἰγόλιψ dicimus.
Cubo a κύπτω. unde quoque κύβος & κύμβη.
Diribeo a διαῤῥίπτειν.
Hebdomas ab ἑπτά.
Labor ab ἄπος. *Lambo* a λάπτω.
Libs, ventus qui alias nuncupatur Africus. Græcis est λίψ.
Libya quasi λιπούσα, *Egens pluviæ*. Servius ad Æneid. I. XXVI.
Ob ab ὄπως deducit Scaliger. non male tamen videtur deduci posse ab ἀπὸ, quod aliquando διὰ vel ἐπὶ significat.
Obliquus a πλάγιος.
Probum ex πρέπον.
Scabo a σκάπτω. *Sub* ab ὑπό.
Tubi a τύποι, quod cavi. Scaliger.
Uber, coplosus, ab εὔπορος.
Ubi ab ὅπου.
Batillum quasi *Patulum*.
Publicus quasi *Populicus* a *Populus*.

P *mutatur in* C vel K.

Iones in interrogativis & Relativis mutant π in κ. ita κῶς dicunt pro πῶς, ὅκως, pro ὅπως. κῇ pro πῇ, κόσος πόσος, ὁκόσος ὁπόσος, κοῖος ποῖος, ὁποῖος, ὁκοῖος, πότε κότε, ὁπότε ὁκότε. Græcis quoque κύαμος vel πύαμος est *Faba*.
Jecur ab ἧπαρ.
Scintilla quasi *Spintilla*, a σπινθήρ.
Æoles quoque uti K pro Π testatur Etymologiei auctor in Κοῖος.

P *mutatur in* D.

Tudo, unde *Tundo*, est a τυπῶ.

P *mutatur in* F vel PH.

Bosphorus, βόσπορος.
Faba a πύαμος pro κύαμος.
Falx a πέλικυς.
Faunus fortasse est ab Æolico Πάονος pro Πάν.
Fere a περί.
Fides ab Æolico πίστις pro πίστις.
Fido a πιθῶ. *Figo* a πείγω.
Fluta a πλώτης. *Forare* a πόρος.
Frio a πρίω. *Fungus* a σπόγγος.
Gryphes, γρῦπες.
Offa ab Æol. ὄππα pro ὄμμα. Salm.
Phiala, φιάλη, a πιεῖν ἅλις.
Rhomphæa, ῥομφαία, a ῥέπω.
Riphæi montes, Ῥίπαια ὄρη.
Sulphur quasi ὅλον πῦρ.
Trophæum, τρόπαιον.
Filum a *Pilus*. Isidorus, Originum XIX. XXIX.
Fulicæ a *Pullo colore*. item *Fuligo*.
Officina quasi *Opificina*.
Philistæi iidem qui *Palæstini*.
Solipuga & *Solifuga*. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 100.

P *mutatur in* G.

Luctus, & *Lugere*, a Græco λυπεῖν. Festus.

P *mutatur in* L.

Palla fortasse a πέπλος.

P *mutatur in* M.

Æoles ματῶ dicunt pro πατῶ, μαθῦσα pro παθῦσα, Cypriis ἀβρεμὴς est ἀκλεπὴς, mutatis π in μ, & λ in ρ.
Clam a κλέπτω. Fortasse enim prius a *Clepo* vel κλέπτω dixerint *Clepsim*, ut *Furtim*, atque inde fuerit *Clam*.
Damnum a δαπάνη.
Scomma, σκῶμμα, a σκώπτω.
Somnus ab ὕπνος. *Summa*, τὸ σύμπαν.
Vermis ab ἕρπω.
Decermina a *Decerpendo*.

P *mutatur in* N.

Lentus a λεπτός.
Persona a πρόσωπον, nonnihil interim firmat hanc etymologiam, quod etiam a Περσεφόνη est *Proserpina*.

P *mutatur in* Ψ vel PS.

Mutatio hæc accidit Fut. verborum primæ Baryt. ut τύπτω τύψω, &c. *Clepsydra*, κλεψύδρα, a κλέπτω (quod Attice, inserto τ, est κλέπτω) & ὕδωρ.
Hapsus ab ἅπτω.

PH *mutatur in* P.

Æoles ἀπῦκεν dicunt pro ἀφῦκε, & ἀπειλκυσεν pro ἀφείλκυσε.

PH *mutatur in* PS.

Φαιδρὸν ψαιδρόν. Hesych.
Φεῖρος ψεῖρος.
Φύλλιον herba quasi φυλλίον.

P *mutatur in* Q.

Maxime tamen locum id habet in iis vocibus, in quibus juxta Jonicæ atque Æolicæ dialecti proprietatem Π transiit in K.
Equus ab Æolico ἴκκος pro ἵππος.
Inquio, ab ἐνέπω, Æolice ἐνέκω.
Linquo ab Æolico λείκω pro λείπω, vel a λείπω λιμπάνω.
Qua ab Ionico κῇ pro πῇ.
Quatuor a πέτορα κέτορα.
Quinque a πέντε, πέμπε, κέμκε.
Quis a τίς, κίς.
Quoties ab Ionico κότε pro πότε.
Quotus a κότος pro πότος.
Sequo ab ἕπω pro ἕπω, unde *Sequester*, & *Insequo* pro ἐνέπω.
Sequor ab ἕκομαι pro ἕπομαι.

P *mutatur in* S.

Ita Græcis κόσσυφος est eadem Avis quæ alias dicitur κόψιχος, *Merula*.
Sternuo a πτάρνυμαι.

PS *mutatur in* BS.

Vide Festum in *Abs*.

PS *mutatur in* S.

Ita Græcis idem sunt, ψίττα σίττα, ψιττακὸς

ψιττακὸς σιττακὸς, ψύγδας σύγδας, πάψος πάσος.
Susurro a ψιθυρίζω.

P *mutatur in* T.

Blatta a βλάπτω.
Lista a λιστη. inde *Sublestus* ὑπόλιστος.
Studium a σπουδή.
Sturnus a ψάρος. ubi præter metathetin, etiam est τ insertum.
Tessera a πισσός. *Trans* a πέραν.
Verto a τρέπω.
Tuta fortasse est a *Puta* (πόσθη) unde *Tutinus* vel *Tutunus* Deus, qui & Priapus. Notum interim *Mutuni Tutuni sacellum* ex Festo. vide Cl. Salmasii Plinianas exercitat. pag. 310.
Carpentum a *Carrus* & *pompa*.
Catinus a *Capiendo*.
Catus a *Captando*.
Percote oppidum dicitur a *Percope* Meropis filia.

P *mutatur in* Vau.

Averrunco ab ἀπειρύκω.
Clivus ab Æolico κλιϝὸς pro κλιτός.
Levis a λεπὶς. *Vas* a πάω.
Vitricus a πατρικὸς, quia privigno veluti pater est.
Vitulus a πίταλος.
Vervex a *Verpa*. *Vilis* a *Pilus*.
Volo volas a πετῶ.

PS *additur*.

Α'μαθος ψάμαθος.

PS *mutatur in* M.

Ψίχες, *micæ*.

PT *mutatur in* SP.

Spuo a πτύω.

PT *mutatur in* SS.

Æoles pro ἐμπίπτειν dicebant ἐμπίσσειν, pro νίπτειν νίσσειν, pro quo Tarentini dicunt νίζειν. Iidem Æoles pro ὄπτω dicebant ὄσσω, pro πέπτω πέσσω.

Q vel QV *additur in initio*.

Quiescendi verbum habet modum & originem Græcæ vocis ἴσχειν vel ἴσκειν Ionice, a verbo ἴσχω ἴσχω vide A. Gellium lib. VI. cap. XV.

Q *mutatur in* C.

Q in *C* abire nihil est mirandum, cum doctissimorum hominum judicio eadem sit litera. Ita *Aquipencer* & *Acipenser* idem sunt. *Cujus* & *Cui* sunt obliqui a *Quis*.
Cur a *Quare*.
Hircus ab *Hirquis*. unde *Hirquitallire*.
Locutulejus a *Loquor*.
Percutio est a *Quatio*.
Secolum est a *Sequor*. unde & *Secundus*, *secus*, *socius*.
Sublicos a *Sub* & *Liquus*. unde *Obliquus*.
Torcular a *Torquendo*.
Græci mutant *Q* in *K*. Ita pro *Quadrans*, quæ Romana vox est, Marcel XII. habes κοδράντης.
Latinis quoque *Aquilo* dictus est ab ἀκυρός. nam ἀκυρὸς Hesychio exp. ὁ βοῤῥᾶς.
Calamus, κάλαμος, a Punico *qalam*. Caninius.
Canna, κάννα, a Punico *qane*. Caninius.

Q *mutatur in* L.

Ita Prisciano non tantum *Coquina*, sed & *Culina*, derivantur a *Coquo*, cum tamen a *colendo* dicta sit, quasi *colina*.

Q *mutatur in* M.

Tormina a *Torquendo*. Nonius. Attamen nulla hic fit literarum mutatio, sed *tormen* est contractum ex *torquimen*.

Q *mutatur in* P.

Pitpit Osce *quidquid*. Festus.

Q *mutatur in* V.

Torvus a *Torqueo*.

Q *mutatur in* X.

Elixus a *Liquore aquæ*.
Præcox a *Præcoquo*.

R *additur*.

Ita Græcis ὄῤῥιν est ab Α'ρης, δαιρὸς a δαίω, τολμηρὸς a τολμάω, &c. Latinis *Æther* est ab αἴθω.
Autræ ab ἄνθος vel ab ἀντρῶν.
Aplustra ab ἄφλαστα.
Averrunco ab ἀπειρύκω.
Aura ab ἄω. *Barrus* a βαρύς.
Boreas a βοῇ. A. Gellio, II. XXII.
Braxea a βάσις. *Calpar* a κάλπη.
Calyptra a καλύπτω.
Celebro a κλείω.
Cestrum a κέντω pro κεντέω.
Cetra a κεάθω. *Cholera* a χολή.
Corbis a κόφινος.
Coriandrum a κορίαννον.
Curro a κείρω.
Cylindrus a κυλινδεῖν.
Extra ab ἔξωθεν.
Ferre a φέρω. Varro sub finem Libri quinti de L. L.
Flagro a φλέγω.
Fratrias, quas Tribus vocamus, dixerunt ἀπὸ τοῦ φρέατος. magna enim erat societas inter eos qui uno puteo utebantur. Servius ad Æneid. VII. CCCLXXXVI.
Garrio a γαρύω Dorico pro γηρύω.
Gonorrhœa a γονὴ a ῥέω.
Hilaris ab ἵλαος.
Hirrire ab ἀρπαρίζειν.
Horreum ab ὡραῖον vel ὥριον, hoc est, ἀποθήκη. ὁρᾶν certe Græcis est *Videre*, *curare*, *defendere*; ut & Latinis *Tueri*. unde ὄρος & Dorice ὤρος est φύλαξ.
Irrito ab ἐρίθω, vel ab *Ira*.
Lepra a λέπω, vel λέπος vel λεπίς.
Mersor a מכר. *Mitra* a μίτος.
Murex a μύαξ. *Norma* a νόμος.
Nurus a νυός. *Ostreum* ab ὄστρεον.
Phlegra regio est in qua debellati Gigantes ignitis fulminibus perierunt. φλέγειν enim Græce *Ignire* proprie dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. VI. CCCLVIII.
Phrasis a φράζω, quod ipsum tamen est ab illo φάζω quo Siculi quidam usi sunt pro φάω. vel φημί.
Pirum ab ἄπιον. *Prorsum* a πρόσω.
Putreo a πύθω. *Putredo*, πυθεδών.
Rarus ab ἀραιός. *Sarrio* a σαίρω.
Scorteus a σκύτινος.
Tartari corrupte nobis dicuntur, qui proprie *Tatari*, ab Hebræo TATAR, *Residuum*. Rationem denominationis tradit Postellus cap. XVIII. Libri de Originibus.
Terra ab ἔρω vel a *Terendo*.
Terreo a τέρας, vel τρέω. nisi forte malis esse a ταράττω.
Theatrum a θεάομαι.
Thyrsus a θύω. *Tolero* a τλάω.
Torreo a θέρω.
Verro a σαρῶ vel σαίρω.
Urruncus ab ὄρυγ[illegible]ος.
Autrorsum ab *Ante* & *versus*.
Calcitro a *Calcibus*.
Capreolus a *Capio*.
Castrare a *Castus*.
Clarus a *Calando*.
Cochlear a *Cochlea*.
Diurnus a *Dies*.
Diuturnus a *Diutinus*, *diu*.
Fragro ab antiquo *Frago* pro *Frango*.
Inebræ aves ab *Inhibendo*.
Iser ab *Ira*. *Jubar* a *Juba*.
Laurus a *Lavo*. Martinius.
Liber a *Libet*.
Lumbricus a *Lumbis*.
Marceo a *Macies*.
Narro a *Narus* pro Gnarus; nam ut ait Varro V. de L. L. *Narro*, *cum alterum narum facio*.
Probrum a *Prohibendo*.
Proprius a *Prope propius*.
Serranus, cognomen Attilii, a *Serendo*. Plinius XVIII. III. *Serentem invenerunt dati honores Serranum, inde cognomen*. Respexit eo Virgil. VI. Æneid.
...*Vel te sulco, Serrane, serentem*.
Spectrum a *Specto*. *Spurcus* a *Spuo*.
Tergus est a *Tego*, juxta Varronem. nam veteres videntur dixisse *Tegus*.
Vitrum a *Video*.

R *abjicitur*.

Aries ab ἔριφος. *Artus* ab ἄρθρον.
At ab ἀτάρ.
Calasis Græcis est καλάσιρις.
Cassis quasi *Carassis* a κάρα.
Centones Græcis sunt κέντρωνες.
Dirsheo a διαῤῥήγνυμι.
Dumus a δρυμὸς, *Sylva querna*, & in genere *Arbusta quævis*.
Fimus a φόρμω, quod Hesychio exp. κόπρος.
Lampiam civitatem Arcadiæ, nivosis montibus constitutam, a candore pruinarum dictam nominis ipsius proprietas monstrat. λαμπρὸν enim Græce *Splendidum* dicitur. Lactantius in Statii Thebaid. IV. CCXC.
Lectus a λέκτρον. *Lutum* a λῦτρον.
Mica a μικρός. *Pedo* a πέρδω.
Acerra ab *Arcendo*, quod cadaveris graveolentiam arceat.
Arilator ab *Arra*.
Carina a *Currendo*. item *Crus*.
Culsicula a *Culter*.
Curules, quia *Curru vehebantur*.
Intestinus ab *Inter* & *Sto*.
Lacinia a *Lacerando*.
Mas a *Mars*.
Nefarium est, quod sacra polluit, *farre* pio solito celebrari. ergo Nefarii, sacrilegi. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.
Ocrea ab *Ob* & *Crura*.

R *trajicitur*.

Ingentem numerum vocabulorum, non modo hujus literæ, sed & aliarum literarum transpositione notabilium, congessimus ad calcem hujus opusculi.

R *mutatur in* C.

Paucus a παῦρος.
Arcus ab *Arrigendo*.
Farcio a *Farre*.

R *mutatur in* D.

Caduceus a Tarentino καρύκειον pro κηρύκειον

Gaudeo a γαυρῶ.

Gaudium, γαυρίαμα.

Lampidus a λαμπρός.

Querquedula a *Querquerus*.

R *mutatur in* G.

Agna ab ἀρνί. *Seges* a *Serendo*.

R *mutatur in* L.

Ita Græcis, Hesychio teste, λάκη sunt ῥάκη. unde fluxit inusitatum *Laco*, ex quo *Lacero*, *lacino*, & *lacinia*. Latinum *Adulari* est ab οὐρῶ vel ab *Adorare*.

Aquila Caninio est ab Æolico ἀγύρ·

Aquilo ab ἀκιρὸς, qui Hesyc. est ὁ βορρᾶς.

Baculus a βάκτρον.

Balathrones a βάραθρον.

Calvus a καρίς.

Clibanus a Dorico κλίβανος pro κρίβανος. quod Eustathius dici vult quasi κριθῆς βαῦνος.

Exoletus ab ἴξωνος.

Gurgulio a γαργαρεών.

Lautola Latine, quæ Græce λυτρά. nam *Balneum* Græcum est. Scal.

Lilium a λείριον. *Lima* a ῥίνη.

Lis ab ἔρις. *Mille* a μύριοι.

Paullum a παῦρον.

Satelles a Syro טלא.

Sodalis a Poëtico ἕταρος.

Stella ab ἀστὴρ ἀστέρος.

Stellio est ab Æolico ἀστερίων vel στερίων pro ἀστερίων Salm

Cancellus ex *Cancer*, *Libellus* ex *Liber*, *Nigellus* ex *Niger*, *Pulchellus* ex *Pulcher*, &c.

Capella ex *Capra*.

Castellum ex *Castrum*, *Rastellum* ex *Rastrum*, *Mostellum* ex *Monstrum*, &c.

Familia a *Femore*.

Flagellum a *Flagrum*.

Fratellus a *Frater*.

Hira deminutive dicitur *Hilla*; Fest.

Indulgere contrarium est τῷ *Urgere*. ea enim origo vocis. *Indulgere* nimirum pro *Inurgere* dixerunt, inserto *D*: ut *Indolescere* pro *Inolescere*, unde & *Indoles* dicta est. deinde *L* pro *R* posito. Sunt enim in omnibus linguis eæ literæ facile invicem permutabiles. *Urgere* est severi ἐργοδιώκτου. qui pensum morose exigit. *Indulgere* est ejus, qui de summo jure aliquid remittit, ut fere parentes liberis. Hæc habet Casaubonus ad Persii Satyram v.

Lemures quasi *Remures*.

Magalia a *Magar*.

Miles a *Merendo*. Olim etenim dicebant *Merites*, postea *Melites*, ac tandem *Milites*.

Palma, *palmularii*, pro *Parma*, *parmularii*.

Peculatus a *Pecore*; Festus.

Pellucidus, *perlucidus*, &c.

Rallus a *Rarus*.

Remeligines a *Remorando*.

Rubellio a *Ruber*.

Rullus a *Rure*.

Sacellum ex *Sacer* diminutum est. Aul. Gellius VI. XII.

Stilla a *Stiria*. Festus in *stiricidium*.

Vespillones, qui præerant funeri, primum *Vesperones* dicti a *Vespera*: quoniam Romani cadavera noctu efferebant ad funalia. Servius ad Æneïd. XI. CXLIII.

R *mutatur in* M.

Amomum videntur veteres vocasse omne genuinum sincerumque ἄρωμα unde neque mirum cuiquam videri potest, si nomen inde putemus desumptum.

Autem ab αὐτάρ.

R *mutatur in* N.

Angina ab ἄγχουρα. Scal. ad Festum in *Anginam*.

Donum a δῶρον. *Plenus* a πλήρης.

Sinister ab ἀριστερός. *Teneo* a τηρέω.

R *mutatur in* S.

Attici dicunt ἄρσην, θαρσαλέος, κόρση, ταρσὸς, pro ἄρρην, θαρραλέος, κόρρη, ταρρός.

Arbustus ab *Arbor*. Observa interim hic ex Festo, quod *Arbosem* pro *Arbore* antiqui dicebant, & *Robosem* pro *Robore*. unde *Robustus*.

Assus ab *Ardendo*.

Cajeus fortasse est ab antiquo *Caries* pro *Caries*. ita καρυώδη vocat Theophrastus, quæ sunt vermiculata. Scal.

Fac a *Fari*. *Nasus* a *Naris*.

Talassio a τάλαρος. vide Festum.

Testis a θέτωρ.

R *mutatur in* ST.

Bastaga a βαρός.

Ustum, *bustum* ab *Uro*.

R *mutatur in* X.

Celox a *Celer*.

S *additur in initio*.

Sæpissime nempe addunt Latini *S* principio vocabulorum a vocali inchoantium: & sicuti supra quam plurimis docuimus exemplis eos Lenem spiritum Græcorum in Sibilum plerumque permutasse, ita & hoc in loco monendum eos Lenem quoque Græcorum spiritum frequenter in *S* commutare.

Sagitta ab ἀκὶς ἀκίδος.

Saltus a Dorico ἄλδος pro ἄλσος.

Sapinus ab ἄβιν.

Sapor ab ὀπὸς. unde & *Sapa* & *Sapio*, quum ad gustum referuntur.

Segesta ab Α᾽κέστα. vide Festum in *Segesta*.

Sequo pro Dico est ab ἕπω. unde apud veterem Poëtam *Insequé* est ἔννεπε. A. Gellius XVIII. IX.

Sermo ab εἰρμός· nam ab εἴρω vel ἔρω est priscum verbum *Sero* pro Dico; unde remanserunt *Seruro*, *assero*, *dissero*.

Serum ab ὀρός. utrumque nempe significat Aqueum illud quod in lacte est.

Servus ab Æolico ἔρϝος. pro ἔρος.

Sesopia in Augurali & Saliari carmine appellantur quæ alias *Esopia*, pro Sedilibus. Festus.

Si ab εἰ. *Sica* ab ἀκή.

Sicharbas Servio, *Sichæus* Virgilio. *Acervas* Justino dictus est Didonis maritus, qui Græcis Α᾽χαρβᾶς nuncupatur.

Sidus ab εἶδος, quia species vel effigies est rei stellis pluribus adumbratæ.

Sine ab ἄνευ. *Sinister* ab ἀριστερός.

Sino ab ἀνίω ἀνῶ.

Sirpare Latinis est πλέκειν, *plectere*, *colligando implicare*, a *Sirpus*, quod non σχοῖνον, sed πλέγμα significat. nam ῥιπὲς sunt πλέγματα. Æoles pro ῥιπὸς dicebant ἰρπὸς unde *Sirpus*.

Sorbeo ab Æolico ἐρφέω pro ῥοφέω.

Spatior a πατῶ pro περιπατῶ.

Sudus fortasse est ab ὕδος, quomodo nuncupatur *Calida & sicca cœli temperies*.

Sum a Dorico ἐμμὶ, pro εἰμί.

Frequenter adhæc σ additur initio vocabulorum a consonante inchoantium: plenioris enim soni gratia Σ principiis vocabulorum sæpenumero addebant Græci, dicentes φῶ, φαζω, σφάζω· μῶ, σμῶ, σμάχω· μέρδω, σμέρδω· μῦς, σμῦς. μυδρὸς, σμυδρὸς· quæ ex antiquis authoribus adducit Hesychius. Dicebant quoque σμικρὸς & σμάραγνα pro μικρὸς & μάραγνα.

Scala a κάλον.

Scalpo a γλάφω, γάλπω, σγάλφω.

Scarabæus a κάραβος.

Scrapta a χρέμπτεσθαι.

Scribo a γράφω. *Scrinium* a γράνιον.

Scrotum a σγροτόν pro γροτόν.

Scrupedas Scaliger dictos monet *Ægre incedentes*, a κρύπεδα quæ & κρύπεζα.

Scruta a γρύτη. ita Græci dicunt Variam ac minutam mercem.

Sculpo a γλύφω, γύλφω, σγύλφω.

Smaragdus a μάραγδος.

Stella a τέλλω.

Strido a τρίζω. nisi utrumque a sono.

Stropus a τρόπος. vide Salmasii Plinianas exercitat. pag. 371.

Scudicia nomen ex *Caudice* retinet, quod circa caudicem terram aperiat. Isidorus Originum XX. XIV.

Sterna quasi *Trena*. vide Festum.

Stritare pro *Tritare* legit Scaliger apud Varronem.

Stritavum antiqui dicebant pro Tritavo; Festus.

S *additur in medio*.

Obstrudo usurpavit Plautus pro *Obtrudo*; vide Festum.

Subscus a *subcudendo*.

ST *additur in initio*.

Latini Veteres, ut docet Festus, dicebant *Stlata* quæ *Lata* erant. *Stlitem* quoque *Litem* dicebant, & *Stlocum Locum*.

S *additur in medio*.

Classis ἀπὸ τῶν κάλων. Isidorus Originum XIX. I.

Discus a δίκω.

Ensis ab ἕω vel ἑάω.

Esculus, olim *Æculus*, ab αἰγίλωψ.

*Fascicul*us a φάκελος.

Glisco a γλίχομαι. *Grossus* a κρύος.

Hesperus quasi ἕω μέρας.

Lustra veteres Latini vocabant quæ Græcis λύτρα. Varro tamen *Lustrum* vult dictum a *Luendo*; & proprie *Lustrum* quod pendebatur quinto quoque anno. Scal. in Catal.

Mensis a μήν. *Musca* a μυῖα.

Nassa quasi νάσσα a νάω.

Pausa a παύομαι. *Pessum* a πεσεῖν.

Tussis a *Tussione* Isidor. a δύσις Martin.

Ast

Ast ab *At*. *Capsa* a *Capiendo*.
Colossus a *Calete* artifice.
Dusmoso in loco apud Livium significat Dumosum Locum. antiqui enim interserebant σ literam, & dicebant, *Cosmittere* pro Committere, *Casmenæ* pro Camenæ; Festus.
Fasti & *Nefasti dies* a *Fando*.
Faustus a *Faveo*. *Festuca* a *Fetu*.
Luscus a *Luce*.
Pæsnis pro *Pænis* dicebant antiqui. Festus.

S *additur in fine*.

Græci addunt Σ Latinis nominibus propriis in *A* desinentibus: ut ὁ Κατιλίνας *Catilina*. ὁ Φιμβρίας, *Fimbria*. ὁ Σύλλας, *Sylla*.
Meus a Dorico μεῦ.
Napus ab Attico νάπυ.
Nos a νώ. *Vos* a σφώ.
Trans a πέραν.
Potis a Dorico ποτὶ pro πρός.
Antes ab *Ante*. *Postes* a *Post*.

S *abjicitur in initio*.

Capisterium, σκαφιστήριον.
Casteria σκαστήρια.
Cilium a σκίλιον, unde ἐπισκύνιον.
Cio pro Divido, ut *erctum citum* est a σχία pro σχίζω.
Cirrus a σκιῤῥός. vide Salmasium, Plinianarum exercitat. pag. 762.
Cutis a σκύτος. *Fallo* a σφάλλω.
Fascis a σφάκελος. *Funda* a σφενδόνη.
Fungus a σφόγγος. *Funis* a σχοῖνος.
Myrrha a σμύρνα.
Palpo ab Æol. σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ
Parum ab Æolico πάρος pro σπάνος.
Tego a στέγω. *Torus* a στορία.
Vespa a σφὴξ σφηκός.
Irpix a *Serpendo*.
Pumex a *Spuma*. nam *Spumex* prius dictus fuit: neque enim aliud est quam spuma & fæx quædam lapidum liquefactorum, ut Scoria aliorum metallorum. Scaliger in Ætnam.

S *abjicitur in medio*.

Nonnulli e Doriensibus populis, quales sunt Argivi, Lacones, Pamphylii, Eretrienses, & Eropii, ἀντὶ τοῦ σ δασεῖαν χαράττουσιν ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις φωνήεσιν, ut cum dicunt ποιῆαι pro ποιῆσαι, βωὰ pro βωσὰ, μῶικα pro μουσικά.
Anas a νῆσσα.
Casno dicebant olim pro *Cano*. Credo ἀπὸ τοῦ χάσμηζος. itaque ab hac, ut videtur, origine veteribus *Casmen* & *Casmenæ* erant Carmen & Camenæ.
Catamitus a κατὰ & μισθός.
Cneus a γνήσιος, quod est *Generosus*.
Como a κοσμῶ. unde & *Coma* & *Comis*.
Gloria antique *Glosia*, a γλῶσσα. Scal.
Ligo ligonis a λισγος. Salm.
Nitor, a νίσσομαι. *Pisum* a πίσσα.
Ptisana a πτισσάνη. *Pulex* a ψύλλος.
Puta a πόσθη, hoc est τὸ αἰδοῖον. unde & προπόσθιον dictum est *Præputium*.
Putus a πυστὸς, quod ἀπὸ τοῦ πεύθειν vel πεύθεσθαι, *Aurum explorare*. Theocritus, χρυσὸν πεύθονται ἀμοιβοί. ita Scalig. in Catalecta Virgilii.
Vado a Dorico βάσδω pro βάζω.
Aper ab *Asper*.
Camilla prius *Casmilla* dicebatur.

Prædium a *Præstando*.
Serius a *Se* & *Risus*, quasi dicas Sine risu. Nonius.
Soror a *Seorsum*.

S *abjicitur in fine*.

A vocativis in σ desinentibus Æoles auferunt σ. ut pro Σώκρατες Σώκρατε, pro Α᾽ριστόφανες Α᾽ριστόφανε & sic in cæteris. In genitivis similiter auferunt hanc literam, ut cum dicunt Σωκράτω, Α᾽ριστοφάνω, Σοφοκλέω.
Ubi Græci Σωσίας, Latini maluere Sosia.
Homo ab ὁμῶς, est enim animal sociale, ut ait Jul. Scal. cap. XXVIII. de Causis L. L. Rectius tamen derives ab ὁμοῦ, *Simul*, quam ab ὁμῶς, Æque.
Pænula a φαινόλης.

S *mutatur in* C.

Barca quasi *Barsa* a βάρις. Caninius.
Con, *cum*, a σύν. ita συμβιόω est *Convivo*. συμφέρω, *Confero*, &c.
Porca a πρασιά.
Procsimus sive *Proximus*, est a *Prope propior*. nam ἀναλόγως inde esset *Propissimus* & *prossimus* κατὰ συγκοπήν.

S *mutatur in* CT.

Præcipue locum id habet in verbis in σσω Quartæ Barytonorum. ut μοκτὴρ a μύζω vel μύσσω, &c.
Cataphractus a καταφράσσω.
Cataracta a καταράσσω.
Character χαρακτὴρ, a χαράσσω.
Lucta a λύσις. *Tacticus* a τάσσω.

S *mutatur in* D.

Dorienses dicunt ὀδμὴ pro ὀσμὴ, ἴδμεν pro ἴσμεν, κεκαδμένος pro κεκασμένος.
Audeo, ab αὔσω, τὸ τολμῶ. quemadmodum expon. Suidas in Αὔσωσι.
Crepido a κρηπὶς κρηπῖδος.
Medius a μέσος.
Stadium ἀπὸ τῆς στάσεως.
Acredula ab *Acris*.
Claudius olim *Clausus*. nam Appius Claudius Sabinus, qui sexto post Reges exactos anno se Regillo Sabinorum oppido Romam contulit cum clientibus, apud Sabinos Clausus dicebatur. Romam vero ut venit, *Claudus*, & post *Claudius*, dictus est; a quo gens Claudia descendit.
Fraudo a *fraus*. *Laudo* a *laus*, &c.
Pecus, *pecudis*.

S *mutatur in* F.

Ficatum, συκωτόν. Ital. *fecato*, *figadello*. Gall. *foye*.
Ficus, σῦκος. *Ficedulæ*, συκαλίδες.

S *mutatur in* G.

Tergo ab Æolico τέρσω pro τρίβω.
Valgus a βλαισὸς κατὰ μετάθεσιν.

S *mutatur in* H vel aspirationem.

Lacones, Argivi, Pamphylii & Eretrienses Σ eximere solent, atque aspirationem ejus loco sufficere, ita μῶσα iis est μῶά. μουσικὰ μωικά. πᾶσα πᾶά. βωσὰ βωά. ποιῆσαι ποιῆάι. εὖ σοὶ εὖ οἱ, quæ est bacchantium acclamatio Eu vel *Evohe*.

S *mutatur in* L.

Hannibal ab Α᾽ννίβας.
Hasdrubal ab Α᾽σδρούβας.

S *mutatur in* N.

Æoles pro εἰρησὸς dicunt εἴρηνος, pro κεκρυμὸς κεκρυμμένος.
Amazones dictæ sunt quasi ἅμα ζῶσαι, quod simul vivant sine viris: vel quod unam mammam exustam habent, quasi ἄνευ μαζοῦ. Servius ad Æn. I. CCCCXCIV. & ex eo Lactantius in Achilleid. II. CLVI.
Hemina ab ἥμισυ. Festus.
Pinso a πτίσσω.
Pesna olim, teste Festo, quæ postea *Penna*.

S *mutatur in* P.

Pulpa a *Pulso*.

S *mutatur in* R.

Acer ab ἀκίς. unde & *Acerbus* & *Acervus*.
Arator ab ἀρότης. *Celer* a κέλης.
Coluber a κολουὸς τὴν οὐράν.
Cruor a κρόος.
Erit, olim *Esit*, ab ἔσαι.
Ero, ἔσω, ex quo ἔσομαι.
Gloria, antique *Glosia* a γλῶσσα. Scaliger.
Humerus ab ὦμος.
Inter ab ἐντός. *Labor* ab ἄσος.
Magister a μέγιστος. *Miser* a μῦσος.
Moretum a μόσσωτος.
Olo ab ὀδός. *Pavor* a φόβος.
Por veteribus, qui postea *Puer*, a Laconico ποὶς pro παῖς vel παῖς. inde *Quintipor*, *Marcipor*, *Gneipor*, apud Festum.
Procerus a προιχής unde, & *Proceres*.
Torreo a τέρσω.
Turris ab Attico τύῤῥις pro τύρσις.
Vapor a κάπνος.
Acus aceris, *Pecus pecoris*, *pignus pignoris*, &c.
Æs æris. unde *Æra* & *Ærumna*.
Alburnum ab *Albus*.
Asa, *asena*, *casmen*, *fesiæ*, *lases*, dicebant antiqui pro *Ara*, *arena*, *carmen*, *feriæ*, *lares*.
Asser olim *Assis*.
Auselii, *Fusii*, *Papisii*, *Valesii* prius dicti, qui postea *Aurelii*, *Furii*, *Papirii*, *Valerii*.
Cesna olim, quæ deinde *Cerna*, ac tandem *Cena*. a *Cerna* interim remansit *Silicernium*, hoc est, Convivium funebre.
Helesa prius, postea *Holera*; Festus.
Humor ab *Humus*. *Lucar* a *Lucus*.
Marci nomen quibusdam videtur esse a *Marra* instrumento rustico; sed omnino a *Mas* prius fuit *Masius*, inde *Marcus*, a quo *Marcellus*.
Pignosa, *pignora*. Festus.
Plusima, *plurima*. Festus.
Satur a *Satis*.

S *mutatur in* T.

Æoles pro σὺ dicunt τὺ, & pro σοὶ τοί.
Lacones pro ἐνιαύσιος dicunt ἐνιαύτιος, pro πλούσιος πλούτιος, pro πλησίος πλατίος.
Attici frequenter vertunt Σ in T. ita γλῶσσα iis est γλῶττα, τέσσαρα τέτταρα, σήμερον τήμερον, φυλάσσω φυλάττω, &c.
Botulus a βόσις.
Fides ab Æolico πίτις pro πίστις.
Myrtus a μυρσίνη. *Nitor* a νείσσομαι.
Pastino, *repastino*, a πάσσω.
Prata a πρασιαί. quomodo Horti olim vocati.
Quot ex Ionico κόσοι.
Saltus ab ἄλσος.

Titanes

Titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, *ab ultione*. Ferunt enim fabulæ Titanes ab irata contra Deos terra ad ejus ultionem ereatos. Servius ad Æneid. VI. DLXXX.

Titurus a Tarentino τίτυρος pro σάτυρος, quo κριὸν significari monuit interpres Theocriti.

Tot a τόσα. *Tristis* a ταράττω.

Tu a Dorico τὺ pro σύ.

Turpis a σαπρός.

Tuus a Dorico τεός pro σός.

Viginti a Dorico εἴκατι pro εἴκοσι.

Vt ab ὡς.

Hæc mutatio freqoens est apud Latinos in plerisque nominibus Tertiæ decl. in Σ desinentibus; ut *Ars artis*, *Mars Martis*, *pars partis*, *fors fortis*, *Samnis Samnitis* &c.

Aconitum ab *Aconis vico* juxta Theophrastum. *Adgretus* & *egretus* pro *adgressus* & *egressus* dici monet Festus.

Astulæ pro *Assulæ* occurrit in veti. libris.

Exfuti exfusi; Festus.

Mertat pro *Mersat*; Festus.

Pultare pro *Pulsare*.

Terta pro *Tersa*. Nonius.

S *mutatur in* Vau.

Verro a σαίρω.

S *mutatur in* X.

Æoles pro ψῆφος dicunt ψάφαξ.

Ξὺν pro σὺν dicebant veteres Attici. item ξύμμαχος, ξυγγραφεὺς, ξυνθήκη, &c.

Dorienses Σ mutant in Ξ in Fut. & Aor. priore Quartæ baryt. κλείω κλείσω κλαξῶ. καθίζω καθιξῶ ἐκάθιξα. ἀσπαξῶ. ita quoque κλεὶς iis erat κλάξ, & pro ὄρνις ὄρνιθος dicebant ὄρνιξ ὄρνιχος. ψῆφος Æolibus est ψάφαξ, & δίφρος δίφραξ.

Latinis *Ajax* est Αἴας.

Baxea a βάξις pro βάσις.

Callixtus pro *Callistus* a κάλλιστος.

Duplex, διπλοῦς.

Filix quasi *pilix* a πτιλὶς, vel a πτερίς. nam veteres scribebant quoque *Felix* & *Felicata opera*.

Pistrix, πίστρις. *Pulex* a ψύλλος.

Spinturnix, σπινθαρίς. *Ulex* ab ὕλη.

Pulvis aotiquis etiam *Pulvix* dicebatur.

SS *mutatur in* Z.

Æoles pro ἐκπλήσσω dicunt ἐκπλάζω. Sappho, τὸ δ' ἐκπλάζει μ' ἄνεμοι φέροιεν.

SS *mutatur in* X.

Iones δίξος dicunt pro δισσὸς, & τριξὸς pro τρισσός. Iuvenias quoque *Ulyxes* pro *Ulysses*.

Malaxo a μαλάσσω.

Maxilla a μασσάομαι. Scaliger cap. XXVIII. de Causis L. L.

Paxillus a πάσσαλος. *Pix* a πίσσα.

ST *mutatur in* S.

Segestre a στέγαστρον. Vide mox *T* in medio abjectum.

T *additur in initio*.

Taceo ab ἀκέω vel ἀκὴν, *Tacite*. quod derivant ex α & χαίνω.

Tædeo ab ἀηδέω. *Tephria* ab אפר. *Terebinthus*, τερέβινθος. *Terra*, ἔρα.

Turgeo ab ὀργῶ, vel *Urgeo*.

Tyberis sive *Tybris*, prius *Thris* vocabatur ἀπὸ τῆς ὕβρεως. vide Servium ad Æneïd. III. D. item ad Æneïd. VIII. CCCXXVIII.

Teter ab *Ater*.

T *additur in medio*.

Cyprii & vetustiores Attici τ interjiciunt Nominibus & verbis; dicunt enim πτόλις, πτόλεμος, πτόρθος, ἀπύτω, ἐρύτω, κλέπτω, κόπτω, κύπτω, τύπτω, pro πόλις, πόλεμος, πόρθος, ἀύω, ἐρύω, κλέπω, κόπω, κύπω, τύπω.

Attubus, ab ἄτυπος. Scal. Aoson. lect. II. IX.

Catus, callidus, doctus, ardens, παρὰ τὸ καίειν, unde & *Cato* dictos; ingeniorum etenim igneus vigor esse videtur. Donatus in Aodriam, v. II.

Chartam nonnulli deduxerunt ab isthoc χαίρειν, quod præmittitur epistolis.

Coctum a κοκκόν. Casaub. ad Theophrast. Charact.

Crista a κίρνος.

Flecto a φλέγω. ustulata etenim curvantur. Scal. Sed videtur potius tactum ex πλέκω, unde *flectto flecto*.

Frutex a βρύω. *Gutta* a χέω.

Hortor ab ὁρμῶ.

Historia ab ἵσαμι ab ἵστημι.

Pecto a πέκω. *Pestis* a ποιέω.

Plecto a πλέκω.

Protelare a πρὸ & ἐλάω dictum est, quod est *Ante* & *Trahere*. Donatus in Phorm. I. III.

Tittex a τίναξ.

Actio, *actor*, ab *ago*.

Cautes a *cavus* vel a *cavendo*.

Consuetudo a *consueo* pro *consuesco*.

Cortina a *Corium*. Servius.

Doctus a *doceo*. *Dubito* a *dubium*.

Fautor a *faveo*.

Festino & *confestim* a *ferendo*.

Fustis a *fusus*. *Habitus* ab *habeo*.

Identidem pro *idem*.

Linteum a *linum*. *Multus* a *moles*.

Opto ab *ope*.

Planta pedis a *planus*.

Propter, hoc est, Juxta, a *prope*.

Simultas a *simulo*. *Tutor* a *tueor*.

Vastus a *vase*. *Urtica* ab *urendo*.

T *additur in fine*.

Fremit, βρέμει. *Tremit*, τρέμει.

T *abjicitur in initio*.

Ritus a τρίβος. *Rodo* a τρώγω.

Atavum Festus dici vult, quia est avi *Tata*, hoc est, *Pater*, ut pueri usurpare solent.

Vulcanus a *Tubal-cain*.

Huc etiam pertinet, quod Hebræorum צ, quod valet *TS* vel *TZ*, pronunciarunt veteres abjecto *T*. nam a צר, *tsor*, tum est τύρος, tum *Sarra*; siquidem eadem est *Sarra* ac *Tyrus*; unde Poetis idem sunt *Sarranum ostrum* & *Tyrius murex*. Sed & qui Arabice صفي, *Tzophi*, nobis suot *Sophi*. Ea vox, ut scribit Jos. Scaliger, significat puræ religionis hominem & in melius reformatum, cujusmodi suam esse religionem Persæ contendunt, eoque nomine perpetuæ iis cum reliquis Mahumedanis inimicitiæ, haut secus ac Samaritis cum Judæis.

T *abjicitur in medio*.

Bitumen a πίττωμα.

Cædo a κτείνω.

Campus a κάμπτω. unde Syracusanum καμπός.

Charta a χαράττω.

Citeria, κίττα & ἔρις. quod imaguncula talis loquacior sit picâ.

Clepo a κλέπτω.

Crupellarius a κρύπτω.

Cubo a κύπτω. item *Cubus*.

Diribeo a διαρρίπτω.

Filix, & antea *Pilix*, a πτιλίς. Salm.

Fratilli a φράττω. *Lambo* a λάπτω.

Lyra a λύτρον. notissima est tabula quæ huic etymologiæ ansam præbuit.

Nidus a νοττός.

Penna ex Æolico πτεννὸς pro πετεινός.

Perna a πτέρνη. *Pilus* a πτίλος.

Piso, unde *Pinso*, est a πτίσσω. inde & *Pisum*. sic etiam πιστὴ, ὁ λαὸς, amittit *T*, a πτίσσω. a quo πιστικὴ νάρδος in Evangelio est Nardus expressa & contusa in liquorem & unguentum; quod spicatum dicebatur, si ex spica exprimeretur; foliatum, si ex foliis. Scal.

Remus ab ἐρετμός.

Scapulæ a σκάπτεσθαι.

Scopæ a σκάπτω. *Scopus* a σκέπτομαι.

Segestre a στέγαστρον. vide Casaubonum in Suetonii Octavium, cap. LXXXIII.

Signum a στιγμή. *Stica* a στιχίς.

Supinus ab ὕπτιος.

Ursus ab ἄρκτος. *Arcuma* ab *Arctus*.

Macellum a *Mactandis pecoribus* dictum, Donatus ad Eun. II. II. ubi tamen ex Varrone idem Donatus verisimilem aliam præmiserat etymologiam.

Torus quasi *Tortus*. nam ut vir illustris ad Varronem monet, proprie eo significatur Funis ex toris tortus, quomodo Cato usurpat. Hinc Lectus dicitur *Torus*, quod *toris* tendatur. vide quoque Servium ad Æneïd. I. DCCXII.

Veru a *verto*.

T *mutatur in* B.

Balbus fortasse a βάττος, vel a βαμβαίνω.

Libra a λίτρα. *Terebra* a τέρετρον.

Tribus a τριττύς. uode & *Tribuo*.

Verber a δέρτρον. Æolice βέρτρον.

Cælibem quasi *Cælitem* dicunt Romani. Donatus in Adelph. I. I.

T *mutatur in* C.

Dorienses id faciunt in aliquot Adverbiis; ita pro ὅτε dicunt ὅκα, pro πότε πόκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro τότε τόκα.

Auclare, haurire, a Græco ἀντλῶ descendit. Festus.

Lascivus a λάσθη.

Piacula ἀπὸ τῶν περάτων. Servius ad Æneid. VII. DCLXVIII.

Proceres a πρότεροι.

Fœcundus a *Fœtus*.

Hircus quasi *Hirtus*.

Mulciber quasi *Multiber* a *Multando*. Donatus in Adelph. I. II.

Nasturcium quasi *Nasitortium*.

T *mutatur in* D.

Ædes ab αἴθος.

Andabatæ, ἀναβάται.

Brundusium, Βρεντήσιον.

Cado

Cado a κάτω.
Caliendrum a καλάντρον.
Cidaris a κίταρις.
Cudo, a כתת, *Tundere*.
Dama, quasi *Tamma*, a Siculo, ταμμὰς pro κεμμάς.
Endo ab ἐντῷ.
Fides ab Æolico πίτις pro πίστις.
Nidus a νοττίς.
Pando a πετάω, vel a φαντὸς a φαίνω.
Sodalis a Poetico ἕταρος.
Tudo a τύπτω.
Turunda factum ex τορύντα τορεῦντα, ac proprie quidem Caseati sive Libi genus denotat, postea tamen accipi cœpit vox pro Massa qualibet vel Globo cujuscunque materiæ. Salm.
Vado a βατῶ pro πατῶ.
Vadum a βατόν.
Fides nomen ipsum mihi videtur habere, quum fit quod dicitur. Cicero IV. de Rep. apud Nonium.
Lodix lodicis a *lotus*.
Mendax a *mentior*.
Prædium a *præstando*.
Pudor ab antiquo *putus*, hoc est, *purus*.
Quadra, *quadrans*, &c. a *quatuor*.
Spondeo a *sponte*. Varro V. de L.L.

T *mutatur in* G.

Γεγίον ἴτιον. Hesychius.
Purgo a ῥύπτω. *Rugo* a ῥυτίς.
Vergo a *verto*.

T *mutatur in* I.

Apio antiquum pro *adligo*, ab ἅπτω.
Cambio a κάμπτω.
Capio a κάπτω, quod Etymologo exp. χωρῶ, prout nempe locus dicitur aliquid capere.
Farcio a Poetico φαρκτὸς pro φρακτός.
Eximius quasi *exemtus*.

T *mutatur in* L.

Thelis antiquioribus Romanis, Varrone teste, dicebatur quæ Græcis Θέτις.
Volo volas a πετῶ.
Exemplum quasi *exemptum*.

T *mutatur in* N.

Næniam extremam cantionis vocem ab eo appellarunt, quod chordarum ultimas Græci νήτας dicunt; Festus.
Pinus a πίτυς.
Fœnum, & *fœnus*, a *fœtu*; Festus.

T *mutatur in* P.

Æoles pro τολὴν, dicunt σπολὴν, unde *spolium*: παλάις σπαλάις, τετράπλαι πίπραπλαι.
Dores pro τάδιον dicunt στάδιον.
Τέσσαρες Comm. Τέσσερες Ion. Τέτορες Dor. Πίσυρες Poët. Πέσσυρες vel πέτορες Æolice. unde *Petoritum*. vide Festum.
Æoles quoque pro γήτειον dicunt γήπειον, unde *Cepe*. & pro κλιτὺς κλιπύς. pro θύτης φύτης, unde *Popa*.
Cretenses τάδιον dicunt στάδιον, unde *Spatium*.
Corpus, χρὼς χρωτός. [imo χρόος, χρόFος.]
Dapes a δαὶς δαιτός. [imo δαίς, δαFίς.]
Pavo ab Æolico ταFὼς pro ταώς.
Pipire a πιπίζειν.
Spica ab Æolico σπαχύς pro σταχύς.
Arriano Πίγρις dicitur qui aliis Τίγρις. vide Salmasium Plinianarum exercitat. pag. DCXCIV.

Hospes est ab *Hostis* hoc est, Peregrinus. Ita quoque ξένος non modo Græcis dicitur *Hospes Peregrinus*; verum etiam ξένοι appellatione designantur iis οἱ μισθοφόροι. *Exteri mercede militantes, mercede conducti*. Festus; ut & Serv. ad Æn. IV. CCCXXIV.

T *mutatur in* Q.

Quatuor a τέτορα. *Que* a τε.
Quis a τίς. Omnino tamen hic recurre ad ea quæ supra annotavimus in mutatione τοῦ *P* in *Q*.

T *mutatur in* R.

Careo a χατέω. *Ciborium* a κιβωτός.
Maturus a *matutu*.
Parricida quasi *patricida*.
Verro a *verto*.

T *mutatur in* S.

Nausea a ναυτία. *Ossa* ab ὀστῶ.
Resina a ῥητίνη.
Rapsodia a ῥάπτειν τὰς ᾠδάς.
Servo a τηρῶ.
Ursus ab ἄρκτος, extrito κ, & mutato *T* in *S*.
Censi more veterum dicebantur, qui *centum* millia professione detulissent. hujusmodi adeo facultates Census vocabantur. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.
Colossus dictus est a *Coleto* artifice; Festus.
Procapis a *caput*.
Russeus color a *rutilus*.
Sonus a *tonus*. *Tensus* pro *tentus*.
Versuti, quorum mentes crebro ad malitiam *vertuntur*. Festus.
Visula a *vitis*.

T *mutatur in* TH.

Thensæ sunt vehicula sacra, quæ alii a divinitate dici putant: alii, quod ante ipsas lora *tenduntur*, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt. Asconius in Verrinam de Prætura urbana.

T *mutatur in* Vau.

Curvus a κυρτός. quod incurvata contrahantur.
Vello a τίλλω. *Verto* a τρέπω.
Laverna in via Salaria lucum habet. est autem Dea furum, ac simulacrum ejus fures colunt, & qui consilia sua volunt tacita; nam preces ejus cum silentio exercentur. sic dicta fortasse a *latendo*; nam Fures olim *Laterniones* & *Laverniones* dicebantur. Vetus commentator in Horatii librum primum, epist. XVI.

T *mutatur in* X.

Mutatio hæc frequens est Quartæ conjugar. barytonor. in πτω vel σσω.
Apoplexia ab ἀποπλήττω.
Saxum a σάττω. *Laxus* a *latus*.
Medioxumus a *mediotumus*.

TH *additur*.

A τρίχα & τέτραχα pleonasmo τοῦ θ, fit τριχθὰ & τετραχθά.
Πλήθω & πλῆθος a πλέος.

TH *abjicitur*.

Dores ἐσλὸν pro ἐσθλὸν, ut Pindarus.
Minuo a μινύθω. *Pereo* a φθείρω.
Suem non modo θῦν sed & ὗν dixere ἀπὸ τοῦ θύειν. atque hanc quidem originem non modo Athenæus & Clemens Alexandrinus afferunt, sed & Varro confirmat, quum scribit immolandi pecoris initium cœpisse a suillo. vide quæ hac de re observavit doctissimus Sept. Florens Christianus in Aristophanis εἰρήνῃ.

TH *mutatur in* B.

Alibi a ἄλλοθι. Caninius.
Liber fortasse est ab ἐλεύθερος.
Plebs olim *Plebes* a πλῆθος.
Ruber ab ἐρυθρός.
Rubor ab Æolico ἔρυθορ pro ἔρυθος.
Uber ab οὖθαρ. Æolice οὖφαρ. nam Æoles mutabant θ in φ, at Latini hoc ipsum φ permutabant in *B*. vide Salmasii epistolam super Herode infanticida, pag. CCXVI.

TH *mutatur in* C.

Cœna a θοίνη.
Lascivus a λάσθαι, vel a λάσθαν.
Placeo fortasse a πλήθω. quod ea quæ nobis grata sunt, abunde expleant animum. Pari prorsus ratione Teutonicum *genoegen*, *satisfacere*, *placere*, est a *genoeg*, *Satis*. unde quoque *genoegte* est *Jucunditas*, *voluptas*, &c.

TH *mutatur in* CH.

Siculi & Tarentini ὄρνιχες dixere ὄρνιθες. Similiter etiam quæ Afris *Carthada*, quod *Novam civitatem* significat, ea Siculis Καρχαδὼ, atque aliis Græcis Καρχηδών. Latini fidelius *TH* servant, dicentes *Carthago*.

TH *mutatur in* D.

Ador ab ἀθήρ. *Deus* a θεός.
Dumus a θάμνος. *Fido* a πιθῶ.
Fundum a βύθος.
Gaudeo a Dorico γαθέω pro γηθέω.
Inde ab ἔνθεν. *Merda* a μίνθος.
Ordo ab ὀρθός. *Pardus* a πάρθω.
Perdo a πέρθω.

TH *mutatur in* F.

Affinitatem literarum φ & θ attingit Athenæus lib. XI. cap. XIV.
Θλᾶται, φλᾶται. Æoles.
Æoles & eorum exemplo Attici sæpe mutant Θ in Φ, quod ipsum quoque Latini factitasse videntur, quum iis
Fello, quod Nonius interpretatur Sugo, desumitur ex Æolico φηλῶν pro θηλῶν.
Fera ab Æolico φῆρ pro θήρ.
Ferveo a φέρω pro θέρω.
Fiber a φιβρός pro θιβρός.
Fio unde *Suffio*, & *suffitus*, a φυῶ pro θυῶ.
Fligo unde *Affligo*, a φλίβω pro θλίβω.
Follis a φύλλις pro θύλλις.
Foris a θύρα. *Foras* a θύραζε.
Formus, hoc est, Calidus, a φερμὸς pro θερμός.
Fumo a φυμιῶ pro θυμιῶ.
A θύω, *Fio*; θῦμα, *Fumus*. ut Galeno θύματα θυμιάματα.
Furiæ & *Furoris* etyma ab Æolico Græco, unde omnia fere Romana vocabula descendunt. nam θορῶ idem est quod *Irruo cum impetu*. θόρος, *impetus violentus* & *furiosus*. θοῦρος Ἄρης, *Furiosus Mars*, qui & absolute quandoque dicitur Θοῦρος. Æoles porro pro θορῶ dicebant φορῶ. unde *Furo* Latinorum. Similiter quoque pro θόρος dicebant φόρος, unde

Furor

Furos & *Furor*. pro θορία denique dicebant & φορία, ex quo Romani sumserunt suum *Furia*. vide cl. Salmasii epistolam super Herode infanticida, p. CCXXVI.
Popa est ab Æolico φύπας pro θύτης.

TH *mutatur in* G.

Corgo apud antiquos pro Adverbio, quod est Profecto, ponebatur; Festus. Jos. Scaliger putat esse a κηρόθι, ex animo, cordicitus.

TH *mutatur in* L.

Lorica a θώρηκα factum putatur, sed perperam, cum sit a *loro*. Olim enim e *loris* fiebant *loricæ*:

TH *mutatur in* P.

Palpo a θάλπω. *Pio* a θύω.

TH *mutatur in* Q.

Quatuor quidam putaverunt esse ex θάτερα Attico pro τὰ ἕτερα. Similem fere originationem habet Jul. Scal. cap. XXVIII. de Caussis L. L. Sed rectius deducitur ab Æolico πίτορα, ut alibi indicavimus.

TH *mutatur in* S.

Græci veteres videntur olim Θ ore blæso extulisse atque in tantum eliquasse, ut potius sonaret Σ quam Θ. unde quoque Æolibus, qui receptæ pronunciationi scribentes insistebant, Πάρσοι, dicti sunt, qui aliis Πάρθοι, item Πέρσαι. Σίναι quoque & Θίναι iisdem sunt, quos *Chinas* hodie pronunciant. vide Salm. de Hellenistica, p. CCCLXVII.
Iones pro βυθὸς dicunt βυσσός.
Lacones Σιὸς dicebant pro Θεὸς. item Ἀσάνα pro Ἀθάνα. σίγω pro θίγω. κισσὸς pro κισθός. ἀγασὸς pro ἀγαθός.
Capis a καπίθη.
Erysipelas, ἐρυσίπελας ab ἐρύθω vel ἐρυθρὸς & πέλας.
Servus ab Æolico σέρπος pro θέραψ. Salm. de usuris, pag. CCLVI.
Sus a θῦς. *Subare* a θυῶν.
Susurro a ψιθυρίζω.

TH *mutatur in* ST.

Æstus ab αἴθω.

TH *mutatur in* T.

Æoles pro καθίνας dicunt κατίνας.
Bibliander censet Græcum τηρεῖν desumptum a Syriaco THAR, *observare*, quemadmodum & Græcum τρίβειν derivatum putat a Syriaco THARAR, *Terere*, *frangere*, *scalpere*.
Auto ab αὖθος. *Artus* ab ἄρθρον.
Ater ab αἴθω.
Atrium ab αἴθριον. Scal.
Bootes a βοῦς & θέω.
Botulus a βύθαλον. quod Hesychio est βύσμα. Salm.
Calantia pro καλὸν ἄνθος.
Catena quasi καθ' ἕνα, vel a κάθημα.
Cetra a κείθω. *Extra* ab ἔξωθεν.
Fistula a φύσθλα. *Irrito* ab ἐρίθω.
Lateo a λήθω, Dorice λάθω.
Letum a λήθη.
Maltas veteres *Molles* appellari voluerunt, quasi μαλθακούς. Nonius.
Menta a μίνθη. *Metus* a μόθος.
Obturare a θύρα. Festus.
Opistographum ab ὄπισθε & γραφή.
Opto a ποθῶ, κατὰ μετάθεσιν.
Pati a παθεῖν. *Peto* a ποθῶ.
Post ab ὄπισθε.
Præputium a προπόσθιον.
Puta a πύσθη. *Puteo* a πύθω.
Putens, quod Æoles dicebant τὸν πόθιον καὶ ποθουμένην. Varro IV. de L. L.
Putus a πύθω. *Retrix* a ῥεῖθρον.
Roto a ῥοθῶ. *Rutilus* ab ἐρυθρός.
Satyrus a σάθη *Penis*.
Spatalium a σπαθάλιον.
Tago unde *Tango* a θίγω.
Talea a θάλλω. *Talla* a θαλλός.
Tangere, & in comp. *Tingere* a θιγγάνειν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Tapes quasi θάλπης.
Temere ab ἀθυμηρῶς.
Testis, sicuti ad Phallica scribit Scaliger est a θέτωρ, quomodo veteribus Græcis dicebatur ὁ μάρτυς. nempe a θέσθαι, quia dicebant μάρτυρας θέσθαι & ἐπιθέσθαι.
Titio fortasse a θύω.
Tomex & *Tomix* a θώμιγξ.
Torreo a θέρω.
Tueor, *intueor*, a θεῶ vel θεωρῶ.
Tumor a θυμός. *Tumeo* a θυμοῦμαι. Plautus; *Uxor tumet*; θυμοῦται.
Turba a θόρυβος.
Tusci quasi θυσκόοι. Festus.
Vestis ab ἐσθής. *Utor* ab ἴθω.

TT *mutatur in* CT.

Mactea a ματτύη. vide Casaub. in Tranquilli Caligulam, c. XXXVIII.
Hecta pro *Hetta*.

V *vocale plerumque exprimit* Υ *Græcorum*.

Arrugia, ab ὀρυχή.
Averrunco, ἀποῤῥύω.
Aula, αὐλή. *Austerus*, αὐστηρός.
Bardus, *tardus* a Poëtico βαρδὺς pro βραδύς.
Bitumen a πίτυς. *Botrus*, βότρυς.
Brutus, ἀπὸ τῆς βαρύτητος.
Buxus, πύξος. *Caduceus* a κηρύκειον.
Clivus ab Æolico κλιτύς.
Clunis a κλύζω. *Cubus*, κύβος.
Cumæ, Κύμαι. *Cuminum*, κύμινον.
Cupressus, κυπάρισσος.
Curvus, κυρτός. *Cutis* a κύτος.
Dumus a δρυμός. *Duo*, δύο.
Fruges a φρύγω. Priscianus.
Frutex a βρύω. *Fucus*, φῦκος.
Fuga, φυγή. *Furca* ab ὕρχη.
Futuo a φυτεύω. *Genu*, γόνυ.
Guberno a κυβερνῶ. *Lucubro* a λύχνη.
Ludi & *Ludii* ἀπὸ τῶν Λυδῶν.
Luo a λύω. *Lupus*, λύκος.
Minuo, μινύθω. *Mugio*, μυκάω.
Munio ab ἀμύνω.
Murmuro a μορμύρω.
Mus, μῦς. *Mutilus*, μύτιλος.
Mutus a μῦθος. *Nunc*, νῦν vel νῦνγε.
Nurus, νυός. *Pus* a πύος.
Puteo, πύθω. *Romulus*, Ῥώμυλος.
Ruga a ῥυτίς. *Rumor* a ῥύω.
Runcina a ῥυγκάνη. *Ruo*, ὀρύω.
Ruta, ῥύτη. *Scruta* a γρύτη.
Scutum a σκύτος.
Spelunca, σπήλυγξ σπήλυγγος.
Spuo, πτύω. *Suggillo* a συγκελῶ.
Supinus, ὕπτιος. *Sus*, ὗς.
Tribus a τριττύς. unde & *Tribuo*.
Trua a τορύνη. *Truncus* a τρύχω.
Trutina a τρυτάνη. *Tumba*, a τύμβος.
Turba a τύρβη. *Turris* a τύρσις.
Udus ex Æolico ὔδος pro ὑδὸς.
Unda ab ὕδωρ. *Urceus* ab ὑρχή.

V *additur*.

Æoles pro ταὼς dicunt ταῦος, pro ἀτὰρ αὐτὰρ, pro δαλὸν δαυλόν.
Æsculapius ab Ἀσκληπιός.
Alcumena Plauto, ab Ἀλκμήνη.
Alumen ab ἅλμη. quod sit Salsugo terræ.
Andruaro ab ἀναδρῶ.
Arguo ab ἀργός. *Caupo* a κάπηλος.
Fatuus a φάτης. unde & *vates*. Constat sane *Fatuos* primum vocatos fuisse *vates*, postea tamen vocabulum ad Væsanos translatum: prorsus ut Plato in Phædro μαντικὴν suam putat dictam, quasi μανικήν. Scaliger.
Fibula est ex φίβλη, illud autem ex ἐφιβολὴ pro ἐπιβολή.
Fraus a φράζω. *Fulgeo* a φλέγω.
Haurio ab ἀρύω. Caninius.
Hercules ab Ἡρακλῆς.
Langueo a λαγγάζω, *Pigror*, *otior*, *tricor*, ut solent languescentes.
Lituus a λιτός. Nisi forte malis deducere a λύγίζω. A. Gellius, V. VIII.
Statuo a στατός. *Plaudo* a πλάδος.
Plautus a πλατύς.
Pulegium a βλήχων.
Strebula a στρεβλός. *Strenuus* a στρηνής.
Tenuis a τείνω.
Tueor, *Intueor*, a θεῶ vel θεωρῶ.
Alius olim *Alis*.
Ampulla quasi *Ampla*.
Cernuus a *cerno*.
Consualia a *Conso*, Deo consiliorum.
Contiguus a *contingo*.
Continuus a *contineo*.
Genuini a *genendo* sive *gignendo*.
Inguen ab *ingeno*.
Lingua a *lingo*. *Vacuus* a *vaco*.

V *abjicitur*.

Dores ναῦν dicunt νᾶν.
Græci pro *Proculo* Πρόκλον, pro *Catulo* Κάτλον, dicunt.
Barbitum a βαρὺ μίτον.
Nero appellatus est ex Claudiis, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine; sed id Sabini accepisse a Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. vide A. Gell. noct. Attic. lib. XIII. cap. XXI. vide quoq; Casaubonum in Tranquilli Tiberium, cap. I.
Faba a πύαμος pro κύαμος.
Orca ab ὕρχη ὕρυγος.
Pulcher a πολύχρους.
Semis ab ἥμισυ.
Anclabris apud Festum ab *Anculando*, hoc est, ministrando.
Bellum a *duellum*.
Circlos pro *circulos*. Virgilius; *Suspende ex vimine circlos*.
Hercle pro *Hercule*.
Lucmo pro *Lucumo* apud Propert. *Prima galeritus posuit tentoria Lucmo*.
Manceps quasi *manuceps*.
Mando quasi *manu do*.
Mansuetus quasi *manusuetus*.
Manterium apud Varronem quasi *manuterium*.

Mantica,

Mantica, *mantile*, &c. a *manu*.
Publicus olim *poplicus* quasi *populicus* a *populus*.
Saltem a *salutem*. Egregie Donatus ad Act. II. Sc. II. Adelph. *Natum est a captivis SALTEM, qui nihil aliud præter salutem a victore petant*. vide quoque A. Gellium lib. XII. cap. XIV. ut & Servium ad Æn. IV. CCCXXVII.
Surclos pro *Surculos* apud Varronem lib. I. de R. R.
Tablinum quasi *tabulinum*. est enim locus, teste Festo, in quo antiquitus rationum suarum tabulas magistratus collocabat.
Templum pro *tempulum*. Plautus Aulularia;
Nam si ignis vivit, tu extinguere extempulo.
pro *Extemplo*.

V *mutatur in* A.

Æoles pro κυλίω dicunt καλίω, unde καλίνδω.
Γαληνὸς & γαλερὸς a גיל, *Exultavit*.
Calix a κύλιξ.
Canis a κύων κυνός.
Capsa a κυψέλη.
Cicatrix a κικύω significante ἰσχύω.
Condalus & *Condalium*, teste Festo, anuli genus, a κόνδυλος.
Galea a γολ'ος.
Gannio a κνύω vel κνύζω.
Gena a γένυς. *Laqueus* a λύγος.
Madeo a μυδάω. *Sisara* a σίσυρος.
Talpa a τυφλός.
Tragœdia quasi *Trygœdia*, & *Tragœdi* quasi *Trygœdi* dicti sunt. Τρύξ enim Græce, *Fex* dicitur Latine. nondum enim usu personarum invento, Actores fece vini faciem perungebant, vasis fece tenus epotatis. Vetus commentator ad versum CCLXXVII. Horatii de Arte.
Ululare ab ὀλολύζειν.
Balteum vocabant cingulum e corio *bullatum*. Varro.
Carina quasi *currina* a *currendo*. Isidorus Originum XIX. II.
Glaber a *glubo*. Scaliger.
Prosapia a *prosupando*, hoc est, *proferendo*. Nonius.

V *mutatur in* E.

Alcedo ab ἀλκυὼν sive ἀλκυδών.
Ardea ἀπὸ τοῦ ἀέρα δύειν. quod alte volet.
Argentum ab ἄργυρος.
Glaber a γλαφυρός. *Ibex* ab ἴβυξ.
Mattea a ματτύη.
Meta a Siculo μύτος.
Moneo a μηνύω.
Pessum ab Ionico βυσσός.
Polenta a παλυντή. *Remus* a ῥυμός.
Ῥυμουλκῶ, *Remuleo*.
Socer ab ἑκυρός.
Tepeo a τύφω.
Venari a κύνες vel κυνάριν.
Verber a δερτύρ. *Vesica* a φύσκα.
Vibex ab ἴβυξ. *Arcera* ab *arcus*.
Dejerat, *Pejerat* quasi *dejurat*, *perjurat*.
Dives quasi *divus*. *Fleo* a *fluo*.
Fretus a *fruor*. *Iter* ab *itu*.
Litera quasi *litura*.
Nebula a *nubes*.
Ocrea ab *ob* & *crura*.

Ponderosus a *pondus*.
Stlembus a *lumbis*.

V *mutatur in* I.

Derivata a νῦς, χροῦς, ῥοῦς, πλοῦς & βοῦς mutant υ in ι. Sic a πρωτεύω πρωτεῖον, ab ἀριστεύω ἀριστεῖον, a δευτερεύω δευτερεῖον, a βραβεύω βραβεῖον.
Accipiter ab ὠκύπτερος.
Æmilius ab αἱμύλος. teste Plutarcho in Paulo Æmilio, sicuti & in Numa.
Alacris ab ἄδακρυς.
Ancilia ab ἀγκύλος.
Aspis a πτύω.
Caries a κάρυον. Scal. ad Varronem.
Cumila a κύτυξω. *Dulcis* a γλυκύς.
Ficus a σῦκος. *Filius* a φυλόν.
Fimus a φυρμός. *Fio* a φύω.
Frigo a φρύγω. *Garrio* a γηρύω.
Gibbus a κυφός. *Haurio* ab ἀρύω.
Hiems ab ὕω.
Hinnus ab ὕννος, ἴννος, vel γίννος.
Ligo ligas a λύγος, quod *Viticem* denotat.
Mattiei dicuntur homines magnarum malarum; Festus. quia ματτύας veteres Græci τὰς σιαγόνας vocabant. Scal.
Miser a μῦσος. vel a μογερός pro μογερός.
Nenia a νυνυρίζειν.
Odi ab ὀδύω, pro quo & ὀδύσσομαι.
Pio a θύω. *Rictus* a ῥύγχος.
Riscus a ῥύσκω. *Rivus* a ῥύαξ.
Sandapilam dixere σανίδα τοῦ πυελοῦ.
Siliqua quasi ξυλικά.
Stipes a στύπος.
Stipo stipas a στύφω.
Vibices ab ἴβυκες.
Acicula quasi *acucula* vel *acutula*.
Ancilla ab *ancula*.
Anniculus ab *annus*.
Batillum a *batulum*.
Circinus a *circus*. item *Circiter*, *circitor*, *ventus circius*.
Consilium a *consulo*.
Exilium ab *exulo*.
Familia a *Femur*.
Finis a *funis*. veteres enim agros funibus circumscribebant ac finiebant. unde perantiquo cujusdam Agrimensoris fragmento legas, *Finis dicta eo, quod agri funiculis sint divisi*.
Janitor & *Janitrix* a *Janua*.
Indigenæ ab *Indu* pro *In*, & *Geno* pro *Gigno*.
Ira ab *Uro*.
Optimus maximus ab antiquis *optumus maxumus*.
Suggillare a *sub* & *gula*. vide Scal. ad Festum.
Tibia a *tuba*. *Timor* a *tumor*.
Titulus a *tutando*. Festus in *Tituli milites*, &c.
Vacillo a *baculus*, *bacillus*.
Vitiligo a *vitulus*.

V *mutatur in* O.

Anchora ab ἄγκυρα.
Boa ab Æolico βόης pro δύης.
Botulus a βύθαλον, quod Hesychio exp. βύσμα, *Fartum*, *farcimen*. Salm.
Cocetum a κυκεών. vide Casaubonum in Theophrasti Charact.
Cocles a κύκλωψ. *Folium* a φύλλον.
Follis a θύλλις. *Fores* a θύρα.

Grossus a κρύος.
Moretum a μύρωτος.
Mola a μύλη. *Nox* a νύξ.
Orca ab υρχη Ionice ὕρχη.
Scorteus a σκύτινος.
Socci, σύκχοι, ὑποδήματα φρύγια. Hesychius.
Solea ab ὑλίας, *Pellis*. vide Cl. Salmas. in scriptt. Historiæ Augustæ.
Somnus ab ὕπνος. *Sopor* ab ὕπαρ.
Sorex ab ὕραξ. *Sors* a σύρειν.
Spolio a σκυλάω.
Sporta a σπυρὶς σπυρίδος.
Storax a στύραξ.
Ador ab *aduro*.
Bolus a *bolo*, quomodo dicebantur olim qui Cete, hoc est, Pisces magnos venditabant.
Cloaca ab antiquo *cluo* vel *conluo*.
Comitari a *cum* & *Itare*.
Corbis quasi *curvus*.
Costæ a *custodiendo*.
Fons a *fundendo*.
Jovem Latini veteres a *Juvando* appellavere. A. Gellius V. XII.
Orbis ab *urvum*.
Soboles a *suboleo*. hoc est, succresco.
Tonsæ a *tundendo*.

V *mutatur in* OI *vel* OE.

Ita Poëtis δοιοὶ sunt δύω.
Lagœna a λάγυνος.
Amœna sunt loca solius voluptatis plena, quasi *amunia*, unde nullus fructus exsolvitur; unde quoque nihil præstantes *immunes* vocamus. Servius ad Æneïd. V. DCCXXXIV.

V *mutatur in* OY.

Bruchus, βροῦκος vel βροῦχος παρὰ τὸ βρύκειν, τὸ ἐσθίειν. Bœoti pro ὑμίων, dicunt οὑμίων vel οὐμίων. λουγυρὰ pro λυγυρὰ, οὕλη pro ὕλη, οὕδωρ pro ὕδωρ.

V *mutatur in* R.

Vibro ab ἰβύω.

V *mutatur in* Vau.

Gavia a καύης καύηος.
Nervus a νεῦρος. vide A. Gel. noct. Attic. XIII. XXI.
Pelvis a πέλυς.
Solvo ab ὅλον λύω.

V *mutatur in* Y.

Abyssus. ἄβυσσος. *Amylum* ἄμυλον.
Moly herba μῶλυ. *Oryza* ab ὄρυζα.
Assyria ab *Assur*.
V consonans, quod alias *Vau*, exprimit Æolicum digamma.

Vau *additur in initio*.

Valeo ab ὕλω. *Vallis* ab αὐλών.
Vapor ab ἀποφορὰ, *Exhalatio*.
Vapulo ab ἀπαλῶμαι, *Percutior* ab ἀλοάω, *Trituro variis ictibus comminuo & frango*.
Velia, auctore Servio in V. Æneïd. dicta est a paludibus quibus cingitur, quas ἕλη dicunt Græci.
Vena ab ἴν ἰνός. *Veneo* ab ὠνέομαι.
Veneti, Ἐνετοί.
Venetia prius *Ænetia* dicta. Servius ad Æneïd. I. CCXLVII.
Venter ab ἔντερος.
Ventus ab ἀεὶς ἀέντος.
Ver ab ἦρ pro ἔαρ.
Vergo ab ἔρα & ἄγω.
Vesper ab ἕσπερος. *Vesta* ab ἑστία.
Vestis ab ἐσθής. *Vetus* ab ἔτος.
Via ab εἴω. Scal. *Vibex* ab ἴβυξ.
Vibro ab ἰβύω. *Video* ab εἴδω.

Viginti

Viginti ab εἴκοσι.
Vineo a νικῶ, per metathesin.
Vindico ab ἐκδικέω.
Vinum ab οἶνος.
Viola ab ἴον, ὑποκοριστικῶς.
Vis ab ἴς. alii a βία.
Viscus ab ἰξός.
Vitulus ab ἰταλός. unde & *Italia*.
Vitus ab ἴτυς. *Volvo* ab εἰλῶ.
Vomo ab ἐμῶ. *Vomitus*, ἔμετος.
Vulgus ab ὄλχος pro ὄχλος.
Vulnus ab ὠλή. *Vulpes* ab ἀλώπηξ.

Vau *additur in medio*.

Achivus, Ἀχαιός. *Ævum* ab αἰών.
Archivum ab ἀρχεῖον.
Argivus, Ἀργεῖος.
Avernus ab ἄορνος.
Boves a βόες. *Calvus* a καρφεῖς.
Cavo a χάω, Æolice χάϝω.
Cervus a κεραός.
Clavis a Dorico κλᾷς pro κλείς.
Corvus a κόραξ. *Curvus* a γυρός.
Dalivus a δείλαιος.
Davus a Δᾶος. *Divus* a Δῖος.
Faveo ostendo benevolentiam a φαύω, unde πιφαύσκω. & *Faustus*, φαυστός. Scaliger.
Ferveo a θέρω.
Fovo obsoletum pro Cavo, fodio est ex Æolico χόϝω pro χάω.
Levir a δαήρ. tanquam primo fuerit *Daver* vel *Devir*.
Lævus a λαιός. *Lavo* a λαύω vel λόω.
Levis a λεῖος.
Maleventum, Μαλόεντος, quæ postea *Beneventum*; vide Stephanum in Βενεβεντός. Procopius, Latina pronunciatione deceptus, putavit *Maleventum* dici a malo vento.
Minerva olim dicebatur *Menerva*, a *Meneo* pro *Moneo*. quod est a μένος.
Moveo a μόω. *Navis* a ναῦς.
Novem ab ἐννέα.
Noverca quasi νέα ἀρχή.
Novus a νέος.
Oliva ab ἐλαία vel ἐλάα.
Ovis ab ὄϊς. *Ovum* ab ὠόν.
Pavio a παίω, pro quo Æoles divisim πάω & cum digamma πάϝω, dicebant. Sed & πάϝω dixere Æoles, & cum digamma πόϝω unde *Pavio*. nam α frequenter mutabant Æoles in ο, dicentes πόϊς & πόϊρ pro παῖς, unde Lat. *Puer* vide Festum in *Depuvire*.
Pavo a ταώς. *Pravus* a πραῦος.
Privignus a πρόγονος.
Privus a πρίω.
Providere a προϊδεῖν. Varro sub finem libri quinti de L. L.
Pulvis a πάλη, vel a πάλη.
Rivus a ῥύαξ. *Saliva* a σίαλος.
Scævus a σκαιός. item *Scævola*.
Servo a τηρῶ.
Servus ab ἔρος. unde & ἔριθοι dicebantur Mercenarii. *Eritudo*, *servitudo*; Festus.
Sylva ab ὕλη. *Vivo* a βιόω.
Volvo ab εἴλω. *Cadaver* a *cado*.
Civis a *coëundo*.
Compluvium, *impluvium*, a *pluo*.
Diluvium, *proluvium*, *malluviæ*, &c. a *luo*.
Exuviæ ab *exuo*. *Larva* a *lara*.
Protervus a *protero*.
Reduviæ a *reduo*. *Salvus* a *salus*.

Torvus a *terreo*.
Vervactum quasi *vere actum*.

Vau *abjicitur*.

Ita pro Latino *Favonius* Græci dicunt φαώνιος.
Antrorsum, *retrorsum*, *prorsum*, *seorsum*, sunt a *versum* pro *versus*.
Fretum a *fervendo*.
Labrum quasi *lavabrum*.
Pulex a *Pulvis*.

Vau *mutatur in* B.

Lacones, Cretenses, & Pamphylii pro digamma adhibent β. siquidem, ut tradit Heraclitus, Pamphilii β præponunt omnibus vocalibus, dicentes φάος φαβος, αἴλιος βαβέλιος, ὀρύω ὀρυβῶ. Cretensibus ἐλευθέρης erat βελευθέρης, Laconibus ἄξον est βάξον, ab ἄγνυμι. ἀνθινὸς est βίνθινος. Hesychius citat θάβανος & δαβαλος pro θάνος & δαλός.
Bestiæ dictæ quod earum plurimæ homines *vestiant*.
Betonica a *Vetonibus* populo Hispan.
Bucina a *vocando*.
Corbis quasi *curvus*.
Delubra quidam dicunt esse templa multarum ædium sub uno tecto a diluvio pluviæ munitarum. Asc. Pedianus in divinationem Ciceronis.
Dubium ex *duo* & *via*.
Fabii olim dicebantur *fovii*.
Febris a *fervendo*. item *februa*.
Gabata quasi *cavata*.
Nobilis quasi *non vilis*. Isidorus.
Rabula a *ravus*.
Urbs ab *urvum*. unde & *Orbis*.
Græci *Vau* Latinum nunc in *B* mutant, nunc pro eo ponunt *OY*. ita *Varro* iis est Βάῤῥων. *Valens*, Οὐάλης. *Virgilius*, Βεργίλιος & Οὐεργίλιος. *Valerius*, Βαλέριος & Οὐαλέριος. *Nervii*, Νέρβιοι & Νερούιοι. Sic *Livius* Λίβιος, & *Ovicula* Ὀυικόλας apud Plut. in Fabio. Etsi vero neutrum damnare est nostrum, tamen, quod & Xylander in Plutarchi Camillum attigit, puto B rectius pro *Vau* usurpari, quam *OY*. partim quia consona melius pro consona ponitur, quam pro vocali: partim quia vocabulum alioqui syllaba tota augetur.

Vau *mutatur in* C.

Focus a *fovendo*.

Vau *mutatur in* D.

Fodio a *foveo*, unde *fovea*. *Foveo* interim seu *fovo* est ab Æolico χόϝω pro χάω.
Suadeo a *suavis*.

Vau *mutatur in* G.

Vestis & *Venter* Γέστις & Γέντερ apud Hesychium. Nempe ille passim pro digamma utitur gamma.
Ligones quod terram levent, quasi *Levones*. Isidorus, Origin. XX. XIV.

Vau *mutatur in* M.

Samnitibus nomen factum ab *hastis*, quas σαύνια Græci appellant. Fest. Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικόν, καὶ παρθένιον χαῦνον ἀνθινὸς παρὰ Κρατίνῳ. Hesyc.
Amita quasi *avita*.
Bruma a *brevitate*.
Fomes a *fovendo*.
Promulgare quasi *provulgare*. Fest.

Vau *mutatur in* N.

Furnus a *furvo colore*.

Vau *mutatur in* P.

Calpitur pro *calvitur*.
Opilio quasi *ovilio*.

Vau *mutatur in* S.

Casa a *cavando*. Festus.

Vau *mutatur in* T.

Tolutim quasi *volutim*. Nonius.

Vau *mutatur in* V vocale.

Soluit pro *solvit*. Catullus.
Quod zonam soluit diu ligatam.

X *additur*.

Cornix a κορώνη. *Fax* a φάω.
Grex ab ἀγέλη. *Ilex* ab אלה.
Matrix a μήτρα. *Calx* a *calore*.
Carex a *carendo*.
Cervix quasi *cerebri via*.
Frux a *fruendo*. *Limax* a *limus*.
Lodex a *Lotum*. *Murex* a *Mure*.
Pollex a *Pollendo*. *Pumex* a *Spuma*.
Rumex a *Rumpo*. *Sagax* a *Saga*.
Salix a *Saliendo*. *Vertex* a *Verso*.
Vix a *Vi*. negat enim facilitatem Adverbium hoc, ut censet Scaliger cap. XXXI. de Causis L. L.

X *abjicitur*.

Coliphium a κόλιξ. *Pingo* a πίναξ.
Egens velut *Exegens*. Festus.

X *mutatur in* G.

Abacus ab ἄβαξ ἄβακος.
Cicada a κίξιος, vel a κὶκ (sono insecti) & ᾄδω.
Graco, unde *Graculi* fortasse dixere a κρώζω.
Licium a λίξ. *Mucus* a μύξα.
Calcens a *Calx*. *Crucio* a *Crux*.
Lacio a *Lax*. *Luceo* a *Lux*.
Picens a *Pix*.

X *mutatur in* CC.

Accipiter ab ὠκύπτερος.

X *mutatur in* χ vel CH.

Ἀκρόνυχος quasi ἀκρὰ νύξ.

X *mutatur in* CS.

Ἵερακς pro ἱέραξ.

X *mutatur in* CT.

Ἐκτικὸς ab ἕξις.
Blaterare (quod alibi sæpe *Blacterare* scribitur) est a βλάξ. Festus quem ipsum quoque vide in *Deblacterare*.
Nox noctis, νύξ, νυκτός.
Carectum a *Carex*.

Y *mutatur in* G.

Sic verba Quartæ conjugat. baryt. quæ Fut. habent in ξω, mutant illud ξ in γ in Præt. medio. πλήσσω, πλήξω, πέπληγα, &c. A *Grex*, *lex*, *rex*, sunt derivata *Gregarius*, *legitimus*, *regius*, &c.
Augeo ab inusitato αὔξω. unde & *Auxilium*.
Frugi & *frugalis* a *Frux*.
Impetix, *impetigo*; Festus.
Regaviolus quasi *Rex avium*, Græcis βασιλίσκος. vide Casaubonum in Tranquilli Julium, cap. LXXXI.

X *mutatur in* Q.

Laqueus a *Lax*.
Liquor a *Lix* hoc est, aqua; unde *Lixæ*, & *Elixum*.

X *mutatur in* S.

Corvus a κόραξ. *Flos* a φλόξ.
Rivus a ῥύαξ.
Senonas Gallos, quia novi venerint ex Transalpina regione, Verrius putat primum appellatos ξένους, postea

postea *Senonas*. Festus. At Servius ad Æneid. VIII. DLVI. *Senones* dictos vult, quod Liberum patrem hospitio recepissent.
Siliqua a ξυλικὴ. *Trabs* a τράφηξ.
Vulpes ab ἀλώπηξ.

X *mutatur in* SC.

Ita Æoles σκένος dicunt pro ξένος, σκιφίας pro ξιφίας.
Ascia ab ἀξίνη. *Viscus* ab ἰξὸς.

X *mutatur in* SS.

Asseres, ἄξονες. similiter quoque dixere *Assamentum* & *Axamentum*; item *Coassare* & *Coaxare*.
Cossim quasi *Coxim*. Nonius.
Oxime, *ocissime*; Festus.

Υ *additur*.

Cyniphes κνῖφες, vel κνίπες. vide plura in *u* vocale, quod similiter exprimit Υ Græcorum.

Υ *mutatur in* I.

Æoles pro ὑψηλὸν dicunt ἰψηλὸν, pro ὑψόθεν ἰψόθεν, pro ὕπαρ ἴπαρ. Iidem pro ἀνθρώπους dicunt ἀνθρώποις pro τοὺς θεοὺς dicunt τοὶς θεοὶς.

Z *additur*.

Additur in quorundam verborum Sextæ conjugat. derivatione. ἑρπύω ἑρπύζω, μύω μύζω, τρύω τρύζω, κνύω κνύζω.

Z *abjicitur*.

Grunnio a γρυλλίζω.
Lacio a λακίζω. *Porto* a φορτίζω.
Vado a βαδίζω. *Ululo* ab ὀλολύζω.

Z *mutatur in* B.

Tabula a τάζω. vide Scaligerum cap. XXXI. de Causis L. L.

Z *mutatur in* C.

Bucca a βύζω. *Cingo* a ζωννύω.
Crocire a κρώζειν. *Glocire* a κλώζειν.
Licet a λίζω, hoc est, ἐάω.

Z *in* CT.

Stacte, στακτὴ, a στάζω.

Z *mutatur in* D.

Æoles pro ζυγὸς dicunt δυγὸς, pro ζαμὸς δαμὸς.
Cedo a χάζω. *Claudo* a κλῄζω.
Lædo fortasse est a λάζω, quod Hesychio exp. ὑβρίζω.
Nidor a κνίζω.
Odor ab ὄζω, ὄδωδα.
Prudens, φράδων, vel φράδμων, a φράζω πέφραδα. Scal.
Scandalum a σκάζω.
Scidia a σχίζειν. unde & *Scindere*.
Sedeo ab ἕζομαι.
Strido a τρύζω vel τρίζω.
Vado a βάζω.
Medentius, teste Prisciano, antiqui scribebant pro *Mezentius*.

Z *mutatur in* DD.

Lacedæmonii & Bœoti commutant ζ in δδ. ita iis μᾶζα erat μᾶδδα, γυμνάζομαι γυμνάδδομαι, παίζειν παίδδειν, χρῄζω χρῄδδω, σφαιρίζειν σφαιρίδδειν.

Z *mutatur in* DS.

Æolii ζ sæpe resolvunt in σδ, dicentes Σδεὺς pro Ζεὺς, μελίσδειν pro μελίζειν, παίσδειν pro παίζειν.

Z *mutatur in* G.

Harpago ab ἁρπάζω.
Lugeo fortasse est a λύζω, *Singultio*.

Z *mutatur in* I.

Bajo obsoletum, unde *Bajulo*, κατὰ συγκοπὴν factum est a βαστάζω.
Jungo a ζύγω. *Jugum*, ζύγον.
Juno a Ζανὸ. *Jupiter*, Ζεὺς πατήρ.
Majus a μεῖζον.

Vice versa *Zasu* pro *Jesu* legas in Annalibus Francorum a Pythœo editis: *Sic me Deus adjuvet Zasu patrocinio*. Locus est pag. 510. editionis Wechelianæ, anno 1594.

Z *mutatur in* L.

Cunila a κόνυζα. *Oleo* ab ὄζω.
Stilus a στίζω.

Z *mutatur in* M.

Stimulus a στίζω.

Z *mutatur in* N.

Clunis a κλύζω. *Spina* a σπίζειν.
Stannum a στάζω.

Z *mutatur in* R.

Lacero a λακίζω.

Z *mutatur in* S.

Futura verborum in ζω Quartæ conjug. baryt. desinunt in σω. ut φράζω φράσω, &c.
Adamas a δαμάζω.
Agaso est a Tarentino ἀγάζω pro ἄγω. sicut Acus qua mulier scalpit caput, vocatur *Cnason* a κνάζω. Scal. ad Fest. in *Cnasonas*.
Persona quasi περιζώνη.
Pes a πέζα.
Saguntum a Ζάκυνθος.
Salum a ζαλόω. *Setus* a Ζῆθος.
Sospes a σώζω.

Z *mutatur in* SD.

Dorienses & Æoles μελίσδειν & Συρίσδειν dicunt pro μελίζειν & Συρίζειν.
Æoles pro Ζεὺς dicebant Σδεὺς, sed & ζυγὸς illis σδυγός.

Z *mutatur in* SS.

Assidue ab ἀζηχὴς poëtico pro ἀδιεχὴς, id est, ἀδιαλείπτως. Caninius.
Atticisso ab Ἀττικίζω.
Comessari a κωμάζειν.
Conisso a κονίζω. *Crisso* a κρίζω.
Massa a μάζα. *Musso* a μύζω.
Patrisso a πατρίζω. *Pitisso* a πιτίζω.
Tablisso apud Diomedem est e Semi-Græco ταβλίζω.

Z *mutatur in* ST.

Amystis a μύζω.
Pristis ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα, a secatione fluctorum. Serv. ad Æn. v. CXVI.

Z *mutatur in* T.

Buteo a Syro בזז, *Diripere*.
Glutio & *Glutto* sunt ab illo γλύζω, quod Henr. Stephanus in veteri Lexico inventum sibi ait pro *Glutio*. Eximie interim magnus Casaubonus ad Persii Satyram v. vers. CXII. *Gluttus* est ea colli pars, per quam cibi transmittuntur. vox est ficta per Onomatopœian: *glut* enim est imitatio soni, quem edit liquor per angustum tramitem means. Vetus poëta de rustico ebrio.

Percutit & frangit vas, vinum defluit, ansa
Stricta fuit, glut glut murmurat unda sonans.

Niteo a νίζω.

Z *mutatur in* X.

Graxo a κράζω. *Rixor* ab ἐρίζω.
Vocabula aliquot in quorum derivatione R vel alia quædam litera sede sua movetur.

Ἀμάλλα vel ἄμαλλα, *Manipulus*, per metathesin videtur esse ex אלם. quæ soceri Junii conjectura est.
Βραβεὺς, *Brabeutes*, qui præmia certaminis tribuit. Grammatici & Lexico-graphi derivant a ῥάβδος. vide eos.
Λοιμὸς plerique putant dici quasi ὄλιμος ab ὄλλυσθαι.
Φλαῦρος quasi φλυαρός.
Anas a νῆσσα.
Apud vel *Aput* a ποτί.
Ara ab ἀράω. Hesychius, ἀράνας βωμούς.
Arx fortasse est ab illo ἄκρα, quod per se positum significat ἄκρα τῶν ἱερῶν. quomodo ἀκροκόρινθος dicebatur *Arx* in editiore urbis loco atq; ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς Κορίνθου exstructa.
Bardus a βραδύς.
Byrsa a βύρσα, id est *Arx*. Dido nempe capta insula Cothone in portu Carthaginensi, ibi prius consedit locumque munivit, quo usa est arce belli adversus Afros, qui eam litore prohibebant. At novo anno postquam a Pygmalione pulsa erat, locum in cotinente occupavit, quem βύρσα vocarunt, id est *Arcem*. nam בצרה est ὀχύρωμα, idem quod ultimis Romani imperii temporibus *burgus* dicebatur; quemadmodum docet Scaliger Lectionum Ausonianarum libro Secundo, cap. IX. Sed Hellenismus non patiebatur dici βύρσα, quare βύρσα dictus est locus, appellatione in Græcam terminationem deflexa, & caussa hujus appellationis relata est ad illam corii bubuli fabulam, de qua Maro I. Æneïd. versu CCCLXXI.

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Vide eundem Scaligerum Notis in fragmenta veterum subjecta operi de Emend. temp. pag. 27. & 28. vide quoque ejusdem Scaligeri adnotata ad Festum in *Suses*.
Calculus a κάχληξ. *Caligo* ab ἀχλύς.
Calx a λάξ. *Cancer* a κάρκινος.
Cardo a κραδή. *Caro* a κρέας.
Carthago a Καρχηδών.
Centum ab ἑκατόν.
Cerberus dictus est quasi κρεοβόρος. nam Cerberus terra est, quæ est comsumptrix corporum. Servius ad Æneïd. VI. CCCXCV.
Cerno a κρίνω. *Circus* a κρίκος.
Clacendix a κάχληξ.
Classis ἀπὸ τῶν καλῶν. Servius ad Æn. I. XLIII.
Clingere a κυκλίζειν.
Colei, sive Testiculi. Oppiano dicuntur ὄλκοι.
Colus a ἠλακάτη. *Contra* ab ἄντικρυ.
Copula a πλοκή. *Coturnix* ab ὄρτυξ.
Crates a γέῤῥα. *Culpa* a κλοπή.
Decus a κῦδος. *Dormior* a δέρμαι.
Dulcis a γλυκύς. *Epulæ* ab εἰλαπίνη.
Et est ex τέ.
Fascis, *fasciculus*, σφάκελος.
Fibra a φορβή.
Ficedulæ, συκαλίδες.
Fistula quasi φύσαλλα.
Forma a μορφή. *Fucus* a φῦκος.
Fulgeo a φλέγω. *Glans* ab ἄκυλος.
Gratiæ a χάριτες. *Haurio* ab ἀρύω.
Inula herba, ab ἑλένιον.

i Item

Item ab ἴτι.
Lac, a γάλα γάλακτος.
Lædo a δηλεῖν. *Laterna* a δίλετρον.
Latus hoc est, portatus, a τλάω.
Manare a νᾶμα.
Mentula videtur dicta Martinio, quod sit sexus μηνυτὴς sive *Index*.
Metior a μετρῶ. *Mens* ab μένος.
Mutilus a μίτυλος. *Naris* a ῥὶν ῥινός.
Nervus a νεῦρον. *Num* a μῶν.
Omnis a μόνος. ut inquit Caninius, significatio non aliena est.
Opto a ποθῶ. *Palor* a πλανάω.
Palpebra a βλέφαρον.
Paro a πράττω. *Parvum* a παῦρον.
Patella a λοπὰς λοπάδος.
Pateo, a πετάω. *Pedo*, a βδέω.
Porca. Nonnulli a πρασιά, converso α in ο. ut *Porrus* a πάῤῥος antiquo, ex quo πάρσος, & πρόσος. ut πόῤῥω, πόρσω, πρόσω, a quo *Porro*, & *Prorsus*; ut *Prorsi limites*, & *Prorsa oratio*, deinde *Prosa*: ut *Rursum*, *Rusum*: *Sursum*, *Susum*: *Prorsum*, *Prosum*: Afranius. Scaliger.
Porrum, a πράσον.
Proserpina a Περσεφόνη.
Pruina & *Pruna* a πῦρ.
Pulex a ψύλλα. *Pulmo* a πλεύμων.
Qualis ab Æolico ἀλίκα. Caninius.
Ramus ab ἔρνος. *Rapax*, ἅρπαξ.
Rapio, ἁρπάζω. *Ratis* a τάρσος.
Rego ab ἄρχω. *Rex regis*, ἀρχός.
Renes, abjecto φ, a νεφροί.
Repo ab ἕρπω. *Ros* ab ἔρση.
Saliva a σίαλος. *Scalpo* a γλάφω.
Scio ab ἴσκω. *Scrupus* a σκίρος.
Sculpo a γλύφω. *Seco* a χάζω.
Seculum ab ἡλικία. *Sinister* ab ἀριστερός.
Specio a σκέπω. *Specula* a σκοπιᾶς.
Sterno a στορεννύω. *Sudor* ab ἱδρώς.
Talpa quasi τυφλή.
Tantalum Plato in Cratylo dictum vult quasi ταλάντατος, quod avaro nihil miserius.
Tapes quasi τάπης. *Tardus* a βραδύς.
Tartarus a ταράττειν, quia omnia illic turbata sunt. Isidorus Originum XIV. IX. vide quoque Servium ad Æneid. VI. DLXXVII.
Tata ex ἄττα. *Tener* a τέρην.
Tero a τρύω.
Territus ἀπὸ τοῦ τρεῖν.
Tonitru a τονθορὺς, *murmur*.
Tunica a χιτών. *Turpis* ex σαπρός.
Valgus ex βλαισός.
Vallis ex αὐλών. *Varus* ex ῥαιβός.
Vepres ab Æolico βρῶπες.
Verto a τρέπω. *Vespa* a σφὴξ σφηκός.
Vester a σφέτερος. *Vinco* a νικῶ.
Vos a σφώ. *Uterque* ab ἑκάτερος.
Vulgus ab ὄχλος. *Caper* a *Carpendo*.
Clientes quasi *Colentes*.
Cloacæ a *Conluendo* dictæ.
Cohum poetæ Cælum dixerunt a *Chaos*. Festus.
Creo a *Cerno*. unde & *Cremor*.
Divido ab antiquo *Iduo*, hoc est, partior. unde *Idus*, quia mensem partiuntur. & *Vidua* a viro sejuncta separataque.
Febris a *Ferveo*. unde & *Februa* & *Fretum*.
Geminus quasi *Genimus*, a *Geno* pro Gigno.
Gramen quasi *Germen*.

Ingluvies a *Gula* dicta est.
Lavernio a *Levando*, hoc est, furando.
Macer a *Marcendo*. Varro.
Palumbes a *Pabulo*.
Pristes a *Pistris*.
Procella, quod omnia impetu suo *percellat* atque evertat.
Pulvinar quasi *Pluminar*.
Taberna quasi *Trabena*, a validioribus dicta est *trabibus*, quibus superiora suspensa sunt. Donatus in Adelph. III. III.
Tunica quasi *Inanca*. Varro.

Vocabula quibus adjicitur aliquid in initio.

Cacula a κάλον.
Populus, antique *Popolus*, a πολύς. Scal.
Propero a περῶ. nisi sit a προπερῶ, aut προπορεύομαι, aut potius a πρὸ πρὸ, quæ reduplicatio insinuat celeritatem. Scaliger.
Susurro a σύρος. unde σύριγξ. Scal.
Tartara dicta ἀπὸ τῆς ταραχῆς, quod omnia illic turbata sint. Lactantius in Statii Achilleid. I. CXXXIV.
Titillo a τίλλω.
Cucumeres dicuntur a *Curvore*, ut *Curvimeres*. Varro IV. de L. L.
Audio ab ἀΐω. *Aurora* ab αὔρα.
Calator a καλήτωρ. *Celebro* a κλείω.
Crepitus, κρότος.
Crepitaculum, κρόταλον.
Habena ab ἡνία.
Humerus ab ὦμος.
Jaculum ab ἄκων. *Laqueus* a λάγος.
Maceries a μακρός.
Origo fortasse ab ἀρχή.
Palpito a πάλλω.
Parvus a παῦρος, prima reduplicata. Scalig.
Privignus a πρόγονος.
Actutum ab *actum*.
Cinctutum a *Cinctum*.
Culullus a *Culeus*.
Hedera ab *Hæreo*.
Suppostitius, a *Suppositus*.
Territorium dictum est quasi *Tritorium*, tritum bubus & aratro. Conditori enim civitates taurum in dextra, vaccam in sinistra jungebant; & cincti ritu Gabino, id est, togæ parte caput velati, parte succincti tenebant stivam obliquam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent; & ita sulco ducto, loca designabant murorum; aratrum suspendentes circa loca portarum. Serv. ad Æn. V. DCCLV.
Veneror a *Vereor*.

in fine.

Abacus ab ἄβαξ.
Aconitum ἀπὸ τῆς ἀκόνης. Ovidius Metamorph. VII. CCCCXX.
Alica ab ἄλιξ.
Alucinor ab ἀλύω, A. Gell. XVI. XII.
Astutus ab ἄστυ. sic enim Athenienses, teste Donato ad Eun. V. V. vocabant urbem suam, ut ipsi incolæ ἀστοὶ dicebantur. vide Stephanum de Urbibus.
Calamistrum a καλαμίς.
Capulus a κώπη.
Castigare a κάστος, *Lignum*. Hesychius, κάστον, ξύλον. Ἀθαμᾶνες. atque ita *Castigare* olim proprie fuerit, quod postea *Fustigare* dicebant. vide tamen Casaubonum in Persii Satyram I. vers. VI.
Diplomata non tantum propter publicum cursum ab eo, qui Remp. tenebat, dari petique solita; sed ita quoque vocabant alias literas indices ac testes concessi beneficii ab eo, qui præest Reipublicæ. Sunt autem a forma *Diplomata* appellata; nam formabantur in modum tabellarum *duplicum*. quare etiam διπλᾶς Græci vocant. At literæ aliæ Principum quibus aliquid jubebatur aut vetabatur, ἁπλᾶ vocabantur. Casaubonus in Tranquilli Octavium, cap. L.
Frittinnio a φριτίζω.
Ganeum veteres dixerunt Meritoriam tabernam ἀπὸ τῆς γῆς, quod ipsa sit in terra, non ut cœnacula superius. Donatus, in Adelph. Act. III. Scena III.
Lepidus, qui politus est ut λεπίς, hoc est, *Lamina*. Donatus ad Eun. III. I.
Ligo ligonis, λίγξ, ἐργαλεῖόν τι. vel quod Terra λίγξ. Clemens Alexandrinus. Hæc Scal. ad Varron.
Ligurire est ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ. nam λιγυρὸν Græci *Suave* appellant. Donatus ad Eun. II. II.
Memoria a μνήμη. *Mensis* a μήν.
Metreta, mensuræ genus, a μετρέω.
Mussare dictum, quod muti non amplius quam μῦ dicunt. Varro VI. de L. L. Donatus in Adelph. II. I.
Pulpamentum a πολφός.
Pedica, πέδη.
Petauristæ ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι. Nonius.
Pinguis a πίων.
Spelunca a σπήλυγξ.
Spinturnix Latinis, producto nomine est a σφίγξ σφιγγός.
Strenuus a στρηνής.
Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est, a tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æn. VI. DLVII. Lactantius in Achilleid. I. CXXXIV.
Termentarium. ita vocarunt linteum ποδηνεκῆ. nam vestem ποδηνεκῆ & talarem Græci vocant τερμιόεντα. Scal.
Thyades, Bacchæ, a θύω, id est, *Sacrifico* & *Insanio*. Commentator vetus in Horat. Carm. II. XIX.
Urceus ab ὕρχη. *Urina* ab οὖρον.
Æditumus, *finitimus*, *legitimus*, &c. A. Gellius, XII. X.
Amorabundus, *errabundus*, *ludibundus*, *ridibundus*, &c. A. Gellius XI. XXV.
Arcera ab *Arca*. Nonius.
Bellarium, & *Bellaria*, res bellas appellabant; Festus. ubi Scaliger. Sane Latini *Bellariorum* nomine accipiunt, quæ Græci ἱερεῖα vocant, hoc est, *Cupedias*, unde & *Pulchralia* eadem dixit Cato, &c.
Curia locus est, ubi publicas *curas* gerebant, &c. Festus. Lactantius in Statii Thebaid. II. CL.
Delubrum nominatus est locus, in quo Deum ponerent: sicut *Candelabrum* appellabant locum, in quo figerent candelam. Varro apud

apud Macrobium Saturnal. III. IV.
Morosi homines, qui sui cujusdam moris sunt. Donatus in Hecyram IV. II.
Necessitudo, *acerbitudo*, *acritudo* &c. A. Gellius XIII. III.
Pavimentum a *Pavio*.
Pecunia a *Pecu*, quod omnis veterum substantia in re pecuaria. Sic Græci πρόβατα a *proventu* dixere: nam πρόβασις Homero *Proventus*. Scaliger.
Sanniones a *Sanna*. de qua voce vide Casaubonum ad Persii Satyram I. LXII.
Stipatores a *Stipe* denominati sunt: sicuti *Latrones* olim dicti sunt Satellites vel Milites mercenarii, a λάτρον, *Merces*.
Testamentum. vide A. Gellium lib. VI. cap. XII.
Veterator est *Vetus* in astutia, & qui in omni re callidus est. Donatus in Andr. II. VI.
Volema dicuntur pira quædam, eo quod *volam* impleant. Servius ad Æneid. III. CCXXXIII.

Vocabula quibus detrahitur aliquid in initio.

Cello ab κέλλω. *Dentes* ab ὀδόντες.
Lactes, partes intestinorum, γαλαξίδες. Priscianus, libro sexto.
Lamentari ab ἐλελίζειν.
Latrare ab ὑλακτεῖν.
Luna a σελήνη. *Muria* ab ἁλμυρός.
Ramus ab ἀκρέμων.
Ruo ab ἐρύω. *Sumo* ab αἱρῶ.

in medio.

Abolla est a Dorico ἀμβολά, pro ἀναβολή.
Apricus quasi ἄπο φρίκης. Isidorus, Originum XIV. VIII.
Bruma quasi βραχεῖα ἡμέρα. Isidorus, Originum libro quinto, cap XXXV.
Brutus ἀπὸ τῆς βαρύτητος.
Buris quasi βοὸς οὐρά. Isidorus, Originum XX. XIV. Servius ad Georg. I. CLXX.
Cavillari, χαριεντίζεσθαι.
Clivus a γήλοφος.
Dego a διάγω.
Dico a δικάζω. Varro lib. V. de L.L.
Exilis quasi ἐξίτηλος.
Forcipes quasi *Forbicapes*, nam *Forbum* est Calidum Servius ad Æneïd. VIII. CCCLI.
Grus a γέρανος.
Horreo ab ὀρρωδέω.
Imus ab *Infimus*.
Incestum, quod sit ἀνάγνευτον κακόν.
Ocrea ab ὀκριόεις. Scaliger.
Pæan παιάν, Hymnus in Appollinem ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. vide tamen Scaligerum Poëtices libro I. cap. XXIII.
Palpo ab Æolico σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ.
Pica quasi ποικίλη.
Planca a φάλαγξ.
Plautus a πλαδαρός.
Polio quasi ποιῶ λεῖον.
Procerus a προεχὴς, *Qui in aliqua re eminet*. Æoles προεχὴς, πρεχὴς, & προχὴς dicebant.
Promo a προκομίζω.
Pronus quasi προνενευκώς, a προνεύω.
Dicebant tamen & προνωπής.
Pulcher a πολύχρους.
Sibyllæ dictæ sunt quia divinam voluntatem hominibus interpretari solebant. nam Σιὸς Æolico sermone *Deum*, βουλὴν Græci *Mentem* nuncupant, quasi *Dei mentem*. Isidorus, Originum lib. VIII. cap. VIII. & Servius ad Æneïd. III. CCCCXLV. Aliter Salmasius Plinianarum exercit. pag. 80. quem vide.
Sterno a στρώννω.
Stirps a στερεότης.
Teres quasi τορευτός.
Trux a τραχύς.
Triticum a τρύγη.
Turba a θόρυβος.
Tussis quasi δύσπνοος.
Vapor ab ἀποφορά. *Exhalatio*.
Viadico ab ἐνδικέω.
Alacrem putant dici Festinantem & properum, quasi *alis acrem*. vide Asconium in Proœmium Actionis in Verrem.
Apisci pro *Adipisci* usurpavit Lucilius. vide Nonium.
Bigæ, *trigæ*, *quadrigæ*, quasi *Bijugæ*, *trijugæ*, *quadrijugæ*.
Capronæ, comæ ante frontem, quasi a *capite pronæ*. Nonius.
Cautionem olim *Cavitionem* dicebant.
Cette olim pro *Cedite* dicebant. Nonius.
Cogitatio quasi *Coagitatio*. Festus.
Cuncti quasi *Conjuncti*.
Cura quod *Cor urat*. Varro. Servius ad Æneïd. I. CCXII.
Dies dictus quod *divini* sit operis, sive ab Jove ejus, ut putabant, rectore, quem Græci Δία appellant; sive quod aer diurnus *dehiscat* in candorem. Festus. Sane lingua Osca *Lucetius* est *Jupiter*. dictus a *Luce* quam præstare dicitur hominibus. Ipse est nostra lingua *Diespiter*, id est, *Dies pater*. Servius ad Æneid. IX. DLXX.
Dirum quasi *Deorum ira missum*. Nonius.
Discrimen quasi *Discernimen*.
Dorsum quod pars ea corporis devexa sit *deorsum*. Festus.
Ericeus & *Erinaceus* ab *Eres*. Sane *eres*, *ericeus*, & *erinaceus*, idem animal ac Echinus.
Exta quasi *Exsecta*.
Frater quasi *Fere alter*. A. Gellius, XIII. X.
Fermentum quasi *Fervimentum* a *Fervendo*.
Frui est *Vesci*, a *Frumine*, quæ est summa pars gulæ; a quare etiam his, quæ nec cibo nec poculo sunt, *Frui* dicimur καταχρηστικῶς. Donatus ad Eun. IV. VII.
Gliscit, est *Congelascit* & *colligitur* vel *crescit*. Nonius.
Ilicet per συγκοπὴν semper finem rei significat, ut *Actum est*. Sic Judices de consilio dimittebantur, supremâ dictâ, quum Præco pronunciasset *Ilicet*; quod significat *Ire licet*. Donatus in Phorm. I. III.
Imago quasi *Imitago*.
Induciæ ab *Inde uti jam*. A. Gellius, I. XXV.
Initium olim *Endoitium*.
Involare est *Intra volam tenere*. Servius ad Æn. III. CCXXXIII.
Lavrum quasi *Lavabrum*:
Lardum & *Laridum* quasi *Large aridum*.
Mactus Festo, Nonio, Isidoro est *Magis auctus*. estque nomen tractum a sacris. quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur, dicebant: Mactus est taurus vino vel thure, hoc est, Cumulata est hostia & magis aucta verbenis, floribus, auro, vittis, mola salsa, thure, vino. vide Servium ad Æn. IV. LVII.
Monstrum quasi *Monestrum*. Festus.
Nequitia proprie libidinosa inertia dicta est, quod nihil queat, nullique rei apta sit; unde & *Nugæ*, quod *nihil agunt*, vel a *non agendo*. Donatus in Adelph. III. III.
Nomen quasi *Novimen*.
Obnunciare proprie dicuntur augures, qui aliquid mali ominis lævumque viderint. Ego *Obnuncio* est malum imminens quasi *omen nuncio*; inde enim etymologia hujusce verbi est. Donatus, in Adelph. IV.
Obscœnum quasi *Obscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Varro.
Officina quasi *Opificina*.
Omen velut *Oremen*. Festus.
Penus a *Penitus*. A. Gellius, IV. I.
Pernix a *Pernitendo*.
Plaustrum, quasi *Palaustrum*, a *Palare*, quod Extendere significat. Scal.
Possum quasi *Potis sum*.
Præbeo a *Præhibeo*.
Priscum a *Prius quam*, ut *Antiquum* ab *Antequam*.
Pristina quasi *Prinstina*.
Probi velut *Prohibi*, qui se a delinquendo prohibent. Festus.
Proles a *Pro* & *Olescendo*. ut *Suboles* a *Subolescendo*.
Prudens quasi *Porro videns*. Isidorus.
Sarmenta quasi *Sarpimenta*.
Securis quasi *Semicuris*. Servius ad Æneid. I. CCXCVI.
Seditio dicitur, *quod seorsum eunt alii ad alios*. Cicero, VI. de Rep. apud Nonium.
Semen quasi *Serimen*.
Serra quasi *Secerra* a *Seco*.
Severus quasi *Satis verus*. Isidorus.
Siccus, quod sit *Sine succo*. Isidorus.
Squatus quasi *Squamatus* a *Squama*.
Sudum quasi *Semi udum*, Nonius. vide Servium ad Æneïd. VIII. CCCCXXVII.
Sumen quasi *Sugimen*.
Taberna quasi *Tabulerna*.
Vafer quasi *valde Afer*. Nonius.
Venerari quasi *Veniam orare*. Festus.
Veredus quod *Vehat redam*.
Uligo detritum ex *Udiligo*.

in fine.

Acus aceris ab ἄχυρον.
Adamas, ἀδάμας, quasi ἀδάμαστος, *Indomitus*, ob duritiem.
Antes ab ἀντιτείνειν. Servius, ad Georg.

Georg. II. CCCCXVI.

Calasis a καλάσιρις.

Capsa a καψίλη.

Hecaten dictam esse tradunt, quod eadem & Diana sit & Proserpina ἀπὸ τῶν ἑκατέρων· vel quod Apollinis soror sit, qui est ἑκατηβόλος. Servius ad Æneïd. IV. CCCCX.

Nenia a νηνείζειν· vel a νιάτος.

Pratum a Dorico πρατιὰ pro πρασιά. Scal.

Tartarus ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est a tremore frigoris. Sole enim caret. Servius ad Æneid. VI. DLXXVII. Lactantius, in Achilleïd. I. CXXXIV.

Telum secundum Græcam etymologiam dicitur a τηλόθεν, id est quicquid longe jaci potest. Servius.

Trabs a τράφηξ.

Bulla a *Bulliendo*. vide Asconium in Verrinam de prætura urbana.

Funus a *Funalibus*: etenim noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam. Donatus, in Andr. I. I. vide quoque Servium ad Æneïd. XI. CXLIII.

Persona a *Personando*. A. Gellius, V. VII.

Retæ vocabantur Arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum exstarent, quod prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent. A. Gellius, XI. XVII.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII
ETYMOLOGICVM
LATINVM

C U M

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIIS QVAM PLVRIMIS EX ORIENTE PETITIS

E T

TYRRHENICARVM VOCVM ORIGINATIONIBVS.

Etymologiae Mazochianae signum † praefixum habent.

A Præpositio fit ab integro *ab*, qua ratione *e* fit ab integro *ec*. Veteres enim, ut ex antiquis, & lapidibus, & libris, apparet, scripsere *ecfero*, *ecfari*, *ecsequor*, atque ita in aliis. *Ab* vero simili apocope recisum ex ἀπὸ, abjecta ultima, ac tenui in mediam conversa; quomodo ab ὑπὸ est *sub*. Ac Cæsar Scaliger, de caussis LL. c. XXXIV. censet *ob* itidem venire ab ὅπου, id est, *ubi*, vel ὅπως, hoc est, *quomodo*. Sed recedit nimis significatio, ut potius videatur esse ab ὀπὶ, quod interdum διὰ, hoc est, *propter*, significat: vel ab ἐπὶ, quod sæpicule per *ob* exponitur. A præpositione *ab* per paragogen literæ *s* fit Abs, similiter atque Græci ab ἐκ fecere ἐξ. Nam *s* in duplici continetur. Imo & Latini ab *ec* fecere *ecs* sive *ex*. Sed de *abs* dissentit Festus Pompejus, cum ait: *Abs præpositio a Græco deducitur ἄψ. Significat autem retractionem in partem posteriorem*. Sed sive ἄψ valet ὀπίσω, hoc est, *retro*, sive πάλιν, ἐκ δευτέρου, *rursum*, (utramque significationem Hesychius agnoscit) longius abit utraque notio, ab ea, quam *abs* possidet. Sed ἄψ, ab ἀπὸ venire, planum est. Nam quod retrocedit, id ab aliquo abit. Quod si *obs* dixere, similiter hoc erit ab *ob*. Sane Priscianus extremo libro IX. censet, *obsoletus* esse ab *obs* & *oleo*: item *obscenus* ab *obs* & *cano*, vel *cænum*, vel κοινὸς. Addunt aliqui *obscurus*, quod a *cura*, cum Perotto, deducit Scaliger loco eo, quo ante diximus. Quid autem de compositis hisce sentiendum sit, suis melius locis de singulis exponemus. Ex *abs* & *que* componitur Absqve. *Que* vero hic non tam conjunctio est, quam syllabica adjectio: uti in aliis multis. De quo ita Priscianus in XIV. Absqve *quibusdam composita a præpositione* Abs & qve *conjunctione videtur: sed nunquam* qve *conjunctio compositione suam vim amittit: ut, atque, neque, quoque. Ergo quando amittit significationem, syllabice magis adjecta videtur. Est igitur, ut mihi videtur, derivatio ab* Abs *absque, quomodo ab unde undique, ibi, ibique*, (leg. ubi, ubique) *ita, itaque, uter, uterque, quis quisque, in quibus conjunctionis significatio nulla remanet. Ostendimus tamen in superioribus, quod etiam Græci soleant addere δὲ sine aliqua conjunctionis significatione, ut ὅδε, τάδε, τῷδε.*

A B

Abacvs, ab ἄβαξ, ἄβακος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum. Guicharto est Ἄβαξ quasi μὴ ἔχων βάσιν, ut est apud Etymologum. Itaque proprie abacus est mensa quæ basim non habet, ut illa logistarum de pariete suspensa: item coquinaria, quæ nunc parieti applicatur, nunc soluta demittitur, ut vasa super ea reponantur: unde & *repositorium* dicitur Plinio lib. XXVIII. cap. II. Guicharto *Abacus* Latinus, & ἄβαξ Græcus, dicuntur ab אבק, pro quo usitatum est התאבק, *extolli*, *elevari*: quod rem aliquam elevatam notet, ad reponendum in eo aliquid. De variis *abaci* significationibus plura vide apud Cælium Rhodiginum lib. II. cap. XXX. Fulvium Ursinum ad Ciacconium de Triclinio, Turnebum lib. II. Advers. cap. III. & lib. XXVI. cap. III. & Bernardinum Baldum libro de vocibus Vitruvianis. Apud Papiam legas: *Abax & abacus, tabula, in qua viridi pulvere formæ depinguntur, qua Philosophi utuntur*. Barthius pro *viridi* legit *vi radii*. Fortasse trajectis literis *viridi* ex *radio* in factum fuit. Sane radio Mathematici scribebant in erudito illo pulvere: ut Cicero vocat in secundo de Nat. Deor. Cujus & illud Tuscul. V. *Ex eadem urbe humilem homunculum a pulvere & radio excitabo, qui multis post annis fuit, Archimedem*.

Abare apud Ausonium legitur Epist. I.

> . . . . . . *Nam supparis ævi*
> *Sum tibi ego, & possum fratri abare vicem.*

In vulgatis est, *fratris habere vice*. Sed prius illud in optimo & antiquissimo Ausonii codice invenere Scaliger & Vinetus. Etsi autem suspecta ea vox esse possit, propterea quod in nullo præterea scriptore, ac ne in vetustis quidem Glossariis invenitur: tamen eruditæ Scaligeri conjecturæ fidem derogare non ausim, propterea quod, ut a *lallus lallare*, a *pappa pappare*; sic ab *aba* dicere potuerunt *abare*: quod Isocrati in Æginetica est ἀδελφίζειν, hoc est, ἀδελφὸν τινα καλεῖν, ut interpretatur Pollux. *Aba* autem fuerit ab ἀπφα, qua appellatione erga fratrem, aut sororem, blandientes utebantur. Suidas: Ἀπφὰ, ἀδελφῆς, ἢ ἀδελφοῦ, ὑποκόρισμα. Eustathius tamen in Il. ε, p. DLXV. edit. Rom. vult, solam sororem sorori dicere ἀπφά. Atque addit, inde fieri τὸ ἀπφίον, ὑποκόρισμα ἐν ἐρωτικοῖς. At Ἀββᾶ, aliud est. Nam vox est, qua alii ipsos seniores, aut parentes, appellabant. Estque plane a Syris, qui patrem vocant אבא, nempe per anadiplosin Hebræi אב, quod idem signat. Apud Marcum cap. XIV. XXXVI. Paulum ad Rom. cap. VIII. XV. & ad Gal. cap. IV. VI. invenias Syriacum nomen, sed sic, ut semper additum habeat πατήρ: sive id, ἐξηγητικῶς factum, quod scribit Hieronymus in epist. ad Galatas; sive, quod alii cen-

sent, ob ἔμφασιν eam vocem geminet Syrus Interpres. Ab Syriaco אבא monachorum antistes dicitur ἀββᾶς. Quod legas apud Justinianum Novella CXXIII. De ea voce sic B. Hieronymus comment. ad Gal. cap. IV. *Cum Abba pater Hebræo Syroque sermone dicatur, & Dominus noster in Evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum, nisi Deum; nescio qua licentia in monasteriis, vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus.* Qui *Abbatissæ* vocem probant ex Hieronymiana regula monacharum, scire debent, eam non Hieronymi esse sed hominis indocti; quod & res clamat, & optimus Patrum censor, Erasmus, observavit.

Abdomen, in vett. Glossis exponitur λαπάρα, ὑπογάστριον, ὑποκοίλιον. Ita dici censet Perottus, quod abditum sit. Tegere enim eas partes natura jussit. [Quod habet *omen* i. e. *omentum*. Vide *Omentum*.] In vett. Glossis est *abdumen*, quasi ut a *lego* est *legumen*, sic ab *abdo* sit *abdumen*. Sed *o*, & *u*, facile commutantur.

Abies, dicta putatur *ab abeo*, ut a *facio facies*, a *specio species*. Isidorus lib. XVII. cap. VII. *Abies dicta, quod præ cæteris arboribus longe eat, & in excelsum promineat.* Græcis similiter, Etymologo teste, ἐλάτη vocatur, παρὰ τὸ ἐλᾶν, ὅ ἐστιν, ἐς ὕψος ἀνατετάσθαι. Indeque & Homero, Iliad. I, dicitur ἐλάτη οὐρανομήκης. Ἐλάτην vero esse abietem, clare scribit Plinius lib. XII. cap. ult. Ab abietibus coëmendis, Festo teste, dicitur *abietaria negotiatio*. Sic enim, non *negotia*, in manuscripto legi, indicavit Fulvius Ursinus.

Ablegmina dici debent, quæ corrupte *albegmina* vocantur in Festi Epitome. Sane in quibusdam etiam MSStis partim *amblegmina*, partim *ablegmina* legitur: ut illis præceptoris mei Nansij. Ac, quemadmodum ad Festum movet Scaliger, ita dicuntur partes, quæ a reliqua visceratione separabantur, Diisque porriciebantur: unde & *prosiciæ*, vel *prosecta* vocata sunt. *Ablegmina* autem dicta ab *ablegere*, quod *separare* notat, ut Græcis ἀπολέγειν, ut *ablegmina* nihil aliud sint, quam ἀπολεγμοί. Ab eodem ædes eas, quæ quasi pro derelictis haberentur, *ablectas*, vocat Plautus Mostell. act. III. sc. III. Falsi enim fuere Turnebus, & Lambinus, qui *abjectas* legunt, contra antiquorum & MSStorum, & prælo excusorum, fidem.

Abolla fuerit ex Græco ἄβολος, si verum est quod putabat Gulielmus Stukius, scholiis in periplum maris Erythræi: ubi tradit, *abolos* & *abollas* idem esse vestimenti genus. Sed aliud Arriano esse ἄβολον, aliud ἀβόλλαν, (utroque enim utitur) certissimum est, Siquidem ἄβολοι χιτῶνες vocantur, quæ aliter, ἀπλοΐδες & ἀπληγίδες, ut δίβολοι iisdem quæ & διπλοΐδες. Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum. Nihilo verius est quod ibidem Stukius tradit, & a Baifio quoque proditum ait, *abollas* dici quasi *abullas*, quod undique essent *bullatæ*. Nam quis unquam bullas agnovit in abollis? Et, si etymon id verum est, unde princeps litera in *abolla*? omnino autem venit *abolla* a Græco ἀμβολή, quod ab ἀναβολή, quo *amictus* Græcis significatur, ab ἀναβάλλομαι, *induor*. Aristoph. in Vesp. In vett. Glossis *abolla* exponitur ἱμάτιον, quod etsi generatim, *vestem* notat, tamen speciatim significat τρίβωνα, sive *pallium*. Erat lane *abolla* pallium militare; unde & *togæ* apud Varronem & Martialem opponitur. Nonius: *Abolla, vestis militaris*. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου. *Toga detracta est, & abolla data est ad turbam mihi, fera militiai munera belli ut præstarem.* Sic Varronis locum emendat Palmerius. Martialis lib. VIII. ep. XLVIII.

Nescit, cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
Dum mutat cultus, induiturque togam.

De *abolla* quædam veterum loca collegit Marcellus Donatus dilucidationum in Sueton. Calig. cap. XXXV. Ex iis plenius cognosces, & cujusmodi vestis fuerit abolla, & qui eam gestarint. Non audiendus tamen, cum ait, abollam quoque fuisse Philosophorum. Nec movet quod Juvenal. sat. III. de Stoico Philosopho ait: .... *Atque audi facinus majoris abollæ.* Nam ita loquitur poëta καταχρηστικῶς, & cum irrisione quadam. Sententia enim est; Audi quid commiserit, non jam miles aliquis, sed qui majoris sit dignitatis, ac a quo longe aliam, quam a milite, sanctimoniam expectes.

Abrotonum aliquibus quasi ἄβροτον, *inhumanum*, quia ipso est absinthio amarius: vel quasi ἄβρωτον, quia *cibo inutile*: vel διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλως τε διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι, quod *conspectu appareat molle ac delicatum*; vel quod *halitum difficilem sive gravem vel acrem spiret*, ut scribit Nicandri interpres. Quibus scholiastæ verbis duplex, ac a prioribus diversum, adfertur ἔτυμον. Prius est, ut dicatur, quia conspectu tenerum, molle, & delicatum appareat: unde & ἁβρόκαρπον dicebatur, Hesychio teste. Hoc etymon si verum est, videtur ἁβρότονον dicendum spiritu aspero, ut in ἁβρός. Alterum est, ut dicatur quasi ἄβαρον, ab α ἐπιτατικῷ & βαρος, i. *gravitas*; quia gravem acremque halitum spiret. Sed prius malim. Nec illud de spiritu movet, cum multa derivata eum mutent. Posteriores duæ syllabæ erunt vocis productio: nisi malis esse a τόνος, quia ἁβρῶς τείνεται, *molliter extenditur*. Atque hoc quintum etymon esto.

Absinthium, Gr. ἀψίνθιον, pro quo & ἄψινθος, & ἀψίνθιον per υ dicitur. Latini π mutant in β. Quomodo iidem pro ὀψώνιον dicunt *obsonium*, pro Ἄψυρτος *Absyrtus*, pro ἀψὶς *absis*. Sic enim hæc proferri debent, non per *p*. Dicitur ἀψίνθιον, quasi *indelectabile*: ab α στερητικῷ, & ψίνθος, quod Hesychius interpretatur τέρψις, *delectatio*. Id malo, quam ut sic dicatur quasi ἀπίνθιον: etsi ita, Etymologo teste, quidam veterum Comicorum, id ad etymon, credo, alludentes, appellarunt. Ἀπίνθιον vero sonat *impotabile*, quasi ὃ οὐκ ἄν πίῃ τις, διὰ τὴν πικρότητα, ut idem Etymologus ait. Quibusdam & ἀψίνθιον per ἀντίφρασιν dici videtur ab ἅπτεσθαι, quod est *tangere*; quia, ob insignem amarorem, a nullo animalium attingatur. Sed nos ἀντίφρασιν abunde in Rhetoricis nostris explosimus. Quod si ἀψύνθιον dixere, non absurde deduxeris ab Apsyntho, Thraciæ civitate. Stephanum vide. Ab absinthio est vinum *absinthites*, quod posteriori seculo, ut ex Lampridij Heliogabalo paret, *absinthiatum* dicebatur. Sic *rosatum* ibidem vocatur, quod priores Græca forma dixissent vinum *rosites*, à ῥόδον, h. e. *rosa*. Capitolinus ea circumlocutus in Gordianis, ubi ait: *Fuit vini cupidior, semper tamen undecunque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, cæterisque rebus, quibus gula maxime delectatur.* Posteriori seculo pro *absinthium absentium*, & inde *absentiatum vinum* dixisse videntur: ut ex MSS. codd. probat Salmasius ad Capitolinum.

Absis scribo per *b*, non per *p*, etsi Græce sit ἀψίς. Nam Latini in hujusmodi convertunt π in β, quemadmodum in *absinthium* diximus. Est vero ἀψὶς ab ἅπτω, significante συνάπτω, *ligo*, *necto*. Confirmatur hæc originatio, cum ex Hesychio, qui συναφαί, & ἅμματα, interpretatur: tum quod etiam, quando sic dicuntur τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέρειαι καὶ καμάραι, (quomodo idem Hesychius exponit,) plane accommodata est hæc originatio. Quippe in omni curvatura & fornice, sivo arcuata figura, pars una alteri est connexa. Fallitur igitur cum aliis doctissimus Hermolaus Barbarus, qui in Glossematis Plinianis putat, quia *absis* etiam ponitur pro rotæ curvatura, sive ligneo rotæ circulo, qui terram, dum volvitur, contingit: idcirco plane esse ab ἅπτομαι, i. *tango*. Non enim tam ad specialem quempiam vocis usum, quam ad generalem ejus notionem, attendere oportet. Apud Isidorum legas Originum lib. XV. cap. VIII. *Apsida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendeat.* Videtur eo respexisse, quod lumen de lumine accendere Græci dicant λύχνον ἅπτειν, unde ἀψὶς verbale inusitatum. Sed de etymo fallitur, ut antea ostendimus. Sequitur apud Isidorum: *Sed utrum absidam, an absidem, dicere debeamus hoc verbi genus, ambiguum quidam doctorum existimant.* Nempe posteriores ex obliquo accusativo fecere rectum *absida*: ut dixere *lampas*, & *lampada*, *hebdomas* & *hebdomada*, *Narbon* & *Narbona*, *Ancon* & *Ancona*, aliaque. *Absidem* autem hic Isidorus dixit pro sanctuario templi, sive, ut loquimur, choro: quod lumen ait recipere per arcum, sive, ut alibi vocat, cameræ lacunar. Sic *absidis* vel *absida* vocem crebro legas apud scriptores Ecclesiasticos. Ut Paullinum epist. XII. ad Severum. Nihilque apertius loco illo Concilii Carthaginensis

thaginensis III. Can. XXXI. *Cujuscunque autem pænitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem ei manus imponatur.* De variis *absidis* significationibus aliquid legere potes apud Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII. c. X. Sed & *absis* in Glossis Philoxeni exponitur πρόσφατον, νεαρόν: Indeque fortean *absitanum*, εἶδος χροιᾶς, ut in iisdem Glossis exponitur. Dicam quid hac de voce existimarit vir quidam longe doctissimus. *Absitanum* sic conjectabat dici ab ἀψητὸν, quod per crasin erit ab ἀεψητὸν, h. e. *purgatissimum* & *percoctum* igne: nam ἕψω *coquo*. Vel ab *Ausitanis*, qui in Hispania. Nam apud Ptolomæum lib. II. cap. VI. Αὖσα est oppidum Hispaniæ Tarraconensis, situm in Αὐσετανοῖς, ut apud Ptolomæum est, sive in Ausetanis, ut est apud Plinium lib. III. cap. III. vel, quod maxime ei placebat, ab ἀψὶς, quod in Glossis Philoxeni *recens* sive *novum* exponi dicebamus: ἀψὶς vero fit ab ἄψ h. e. *denuo*; quod dicitur quasi *de novo*. Itaque *absitanum* proprie esse suspicabatur aurum *recens*, nec usu tritum. Judicium penes lectorem esto. Ab *apsis* est *parapsis* juxta Cujacium, ut in *parapsis* dicemus.

Abstemius, ab *abstinentia* temeti dictus, teste Fabio lib. I. cap. VII. Idem sensit Gellius. Cujus hæc verba lib. X. c. XXIII. *Mulieres Romæ, atque in Latio, ætatem abstemias egisse, h. e. vino semper quod temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse, dicunt.* Nisi etymon hoc certissimum esset, videri posset, venire non ex *abs* & *temetum*, sed simpliciter ab *abstinendo*, ut putarunt, qui *abstenius* scripsere superioribus seculis. Imo & dixerit aliquis, hanc esse caussam, cur interdum ab antiquis addatur *vini*. Ut apud Plinium lib. XXII. cap. XXIV. *mulieribus vini abstemiis*; ac Ausonium, in Professoribus Burdigalensibus: *vini cibique abstemius*. Sed de cibo, quod additur, plane καταχρηστικόν. Nam proprie *abstemius*, ὁ μὴ μετέχων οἴνου, ut Philoxeni Glossæ interpretantur. Appuleius, lib. XI. pro eo nove *invinius* dixit.

Absurdus, est a *surdus*, ut a *sonus absonus*. Proprie itaque absurdum dicitur, quod surdis auribus audiendum, sive quod auditu plane indignum. (pro *absurdum*). In Glossis Philoxeni *absurdum* exponitur ἀπρεπὲς, ἀτυχὲς, ἀσοφὸν. Plus vero esse, quam *ineptum*, & Terentius clare indicat, Adelphis act. III. sc. III. & act. V. sc. VIII. & ad utrumque locum vetus interpres. Græcis *absurdum* dicitur ἄτοπον, quasi cui nullus sit in natura locus. Quamquam & κωφὸς non admodum absimili tralatione sumatur, ut κωφὸν βέλος, apud Homerum, pro *irrito telo*; κωφὰ ἔπη, apud Sophoclem, *versus frigidi*, & *inepti*.

Abyssus, ἄβυσσος. Quod Aretas, in explanatione Apocal. cap. XXVI. deducit a βύω, *tego*, *operio*. Atque addit, sic dici, vel κατὰ στέρησιν τοῦ βύεσθαι, quia semper pateat hiatus, nec unquam *obturetur* vel διὰ τὸ πολυβαθὲς, *ob summam profunditatem*. Ut α hic non στερητικὸν sit, sed ἐπιτατικόν. Hac ratione ἄβυσσος dicetur pro ἄβυστος, a βύω. Quæ originatio satis dura. Nihilo mollius, quod Etymologus scribit in hac voce, ac apud Suidam quoque legere est, ἄβυσσος dici quasi ἄδυσσος, a δύω, quod est εἰσέρχομαι *subeo*, *ingredior*. Simplicissimum, verissimumque, quod idem Suidas tradit, esse ab Ionico βυσσὸς, pro βυθὸς, θ converso in σ. Quomodo & Lacones pro θεὸς dicunt σιός. Unde Σίσυφος, quasi θεόσοφος, & Σίβυλλα, quasi Θεοῦ βουλή τις. Et τῷ σιῷ τῷ Διοσκόρῳ, Attice. (Βυθὸς vero *fundus*. Itaque ἄβυθος, *quod tam profundum sit, ut quasi fundo careat*.

A C

Ac, putat Becmannus, per apocopen fieri ab integro *atque*. Sed omnino *atque* est ex *ac* & *que*; ut *neque* a *nec* & *que*; *absque* ex *abs* & *que*. *Que* autem hic syllabica est adjectio. Vide Prisciani locum in *A* citatum. Est autem *ac* κατὰ μετάθεσιν a καὶ, ut *et* a τε. Id ut lim, quam ut sit ab אך *ach*. Quippe hoc signat, *sed*, *omnino*, *sane*, *duntaxat*: quæ significationes longius abeunt.

Academia, etsi usu commune, sive, ut vulgo loquuntur, appellativum factum sit: proprie tamen ita dicebatur nemorosus extra Athenas locus, in quo Philosophiam primus docuit Plato. Dici quidam putarunt, quasi ἄκος δήμου, *medicina populi*. Alias quoque ejus generis allusiunculas fingunt. Sed certum est, prius fuisse Ἑκαδημία, ac sic vocari ab *Ecademo* Heroë. Quod ex Timonis versibus probat Hesychius illustrius; ex iis vero, & Eupolide, Laërtius; uterque in Platone. Respexit eodem Horat. lib. II. epist. II.

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Ecademi quærere verum.

Quanquam in quibusdam libris Herois ejus nomen per *A* scribatur, *Academus*. Quod penultima vocis *Academia* nunc correpta inveniatur, nunc porrecta, id ex eo est, quod Græci & Ἀκαδημία dicant, & Ἀκαδήμεια. Corripiunt itaque Claudianus & Sidonius. Producit Cicero, I. de Divinat. cum ait:

Inque Academia umbrifero, nitidoque Lyceo.

Item Laurea Tullius, epigr. ad patronum suum Ciceronem:

Atque Academia celebratam nomine villam.

Becmannus autumat, hic Græci accentus habitam rationem. Sed cum apud Aristophanem, aliosque per ει quoque scribatur; nihil isthac excusatione opus. Præterea probandum fuerat, non minus Tullii, quam Prudentii, ac Sidonii ævo, solere syllabam, natura correptam, haut alia de caussa produci, quam quia acuatur ea apud Græcos.

Acanthis, ἀκανθὶς, ab ἄκανθα, id est, *spina*. Caussam ponit Plinius lib. X. c. LXXIV. *Et acanthis in spinis vivit: Iccirco asinos & ipsa odit, flores spinæ devorantes.* Acanthidem, & carduelem, eandem esse avem, sensit Probus: *Acanthis*, inquit, (al. acalanthis,) *ea est, quæ Græce ἀκανθὶς, dicta est, Latine Carduelis, a carduo.* Similiter Isidorus lib. XII. cap. VII. *Carduelis, quod spinis & carduis pascitur: unde etiam apud Græcos acanthis dicta est, ab ἀκάνθαις, id est, spinis, quibus alitur.* Servius dubie magis loquitur. Nam ad illud III. Georg.

Littoraque halcyonem resonant, & acanthida dumi.

scribit in hunc modum: *Acanthidem alii lusciniam esse volunt, alii vero carduelem, quæ spinis & carduis pascitur: ut inde etiam apud Græcos ἀκανθὶς dicta sit, ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν, id est, spinis, quibus pascitur.* Etiam in Glossis Cyrilli legas: Ἀκανθυλλὶς, *cardelis*. Ubi *carduelis* legendum esse, satis liquet. Sed Brodæus, lib. VII. Miscell. c. I. diversas facit. Sane nihil caussæ video, cur eandem putarint, præterquam similem originationem. In Maronis loco Pierius, deleta copula legit, *acalanthida*; seque cum Probi loco tuetur; tum imprimis, quod eam lectionem uno consensu invenerit in codd. antiquis. Et sane Græcis ἀκαλανθὶς quoque dici, ex Hesychio, & Suida, cognoscimus. Sed pro vulgata, cum Theocriti hoc facit, Idyll. VII.

Ἄειδον κόρυδοι, καὶ ἀκανθίδες·

tum hoc Calphurnii, eclog. VI.

Astyle, credibile est, ut vincat acanthida cornix?

Theodorus Gaza ἀκανθίδα vertit *spinum*; quod a spinis, ut ἀκανθὶς ab ἄκανθα. Ferri poterat, nisi Latini proprium *carduelis* nomen haberent. Bellonius vero non audiendus, qui *spinum* Gazæ, & σπίνον Græcorum, idem esse arbitratur. Nam Gazæ *spinus* est *acanthis* sive *carduelis*. At qua Theophrasto σπῖνος, alii etiam σπίζα, hæc Latinis *fringuilla*, vel etiam *fringillus*.

Acanthium, ἀκάνθιον, folia habet aculeata, instar τῆς ἀκάνθης λευκῆς, *spinæ albæ*: ut Dioscorides ait. Atque ob has ἀκανθώδεις ἐξοχὰς sive aculeos, nomen habet acanthii. Idem auctor est, lanuginem habere, unde vestes texantur. De eodem sic Plinius lib. XXIV. c. XII. *Huic* (spinæ albæ) *similis, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente.* Varro apud Servium in illud Virgilii: *Et circum textum croceo velamen acantho. Ctesias ait, in India esse arbores, quæ lanam ferant. Item Epicadus, in Sicilia, quarum floribus cum demti sunt aculei, ex his implexis mulieres multiplicem conficere vestem. Hinc vestimenta acanthina appellata.* De arboribus Indicis quod ex Ctesia ait, ex Theophrasto etiam constat. Sed in Sicilia non sunt ejusmodi arbores: ut omnino lanugo illa Sicula, unde vestes texebantur, fuerit ex acanthio spina. Nec tamen de eo Virgilius loquitur, qui non *acanthio* dicit, sed *acantho*, herba topiaria & vulgari. Unde Servius ad hunc

locum interpretatur; *herba acantho, id est, flexibili virgulto*. Quomodo ait auctor carminis de Phœnice quod Lactantio solet tribui: *& olentis vimen acanthi*. Et Maroni quoque *mollis acanthus* nihil aliud est, quam lentus, & flexibilis; quomodo idem *mollia crura* dixit, & *mollia colla*. Imo neque virgultum ipsum per croceum acanthum a Marone intelligitur, sed limbus coloris crocei; qualis cernitur in acantho. Quomodo & Hesychio Ἄκανθος, περίῤῥαμμα ὑφασμένον. Acanthinæ vestis meminit & Isidorus: sed perperam putavit, eam fieri ex acantho herba Ægyptia: cum ea soleat texi ex pappis sive lanugine acanthi, quod spinæ vel cardui genus fuit. Vide, si voles Isidorum l. XVII. c. IX.

ACCENDO, *incendo, succendo*, a *cendo* venire ait Velius Longus libro de Orthographia. Nec movet eum, quod non dicatur *cendo*. Nam, inquit, nec dicitur *caso*: & tamen dicitur *accuso, excuso*. Sed hæc sunt a *caussa* & *caussare*. Melius, qui dicunt, esse a *candeo*. Revera autem sunt ab antiquo *cando*. Nam ut *suspendo*, non a *pendeo*, sed a *pendo* esse, tum terminatio indicat, tum significatio: ita & hæc duo, *accendo* & similia, a *cando* esse evincunt. De significatione quod dico, id istiusmodi est. *Pendeo* neutrale est, venitque a *pendo*, quod activum est, unde *suspendo*, quod itidem activum. Ergo *candeo*, quod neutralis significationis est, similiter erit a *cando*, quod activum fuit; indeque *accendo*, *succendo*; & *incendo*, quæ & ipsa activa sunt. Ex hac vocis origine paret, *accendere* & *incendere* proprie notare *candidum reddere, illuminare, illustrare*; sed μεταληπτικῶς accipi pro *inflammare*, quia flammam comitatur lux; μεταφορικῶς vero sumi pro *crebriorem reddere*: ut apud Plautum Trinummo, act. III. sc. II. *Si istuc, ut conare, facis indicium, tuam incendes genus*. Et fortasse Cornelium Severum in Ætna: *Nunc opus artificem accendit, caussamque reposcit*. Quod Scaliger interpretatur, opus in caussa est, ut artificem admiremur, caussamque accuratius exquiramus. Quod si *incendere* proprie est *excandefacere*, quod origine vocis comprobavimus; nil mirandum sane, Varronem, ut *excandefacere annonam*, sic & *incendere annonam*, dixisse. Ita enim ait lib. III. de R.R. c. II. *Aut collegiorum cœnæ, quæ tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli*. Et paulo post: *Quotus quisque enim est annus, quo non videas epulum, aut triumphum, aut collegia non epulari; quæ nunc innumerabiles incendunt annonam?* Item Varro Μενίππῳ apud Nonium in Edones: *Edones Romam, ut turba incendat annonam? Sed propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem, non video*. Sic locus hic ex Scaligeri & aliorum emendatione legi debet; ut sententia sit: Romamne se Edones conferunt, quo annonam cariorem reddant? Atqui tantum istic helluonum est, ut nec turdum, aut ficedulam, videre sit, nisi volantem. Fabius quoque declamat. XII. similiter dixit, *annonæ incendium*.

ACCENSI, sæpius nominantur cum in scriptoribus tum lapidibus antiquis. Nec eadem semper notione ea vox sumitur. Asconio quidem sic describitur in III. Verr. *Accensus nomen est ordinis & promotionis in militia, ut nunc dicitur princeps, vel commentariensis, aut cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sunt*. Plurimum autem ita dicti fuere ministri magistratus. De vocabuli origine non convenit. Varroni interdum placet, ita ab *accio* vocari, sive quod accirent alios ad prætorem: sive quia accirentur ipsi ad eorum, quibus ministrarent, arbitrium. Varro lib. V. de L.L. *In aliquot rebus, item ut præco, accensus acciebat, a quo accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere, Bœotia ostendit: quam Comœdiam Ælii esse dicunt, hoc versu: Ubi primum accensus clamarit meridiem. Hoc item Cosconius in actionibus scribit, prætorem accensum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur, horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam, & horam nonam*. Aliter idem Varro in VI. de L.L. *Accensos, ministratores Cato esse scribit. Potest id ab arbitrio; nam inde, Ad arbitrium ejus, cujus minister*. Nam videtur hoc velle, *censere* idem esse ac *arbitrari*: unde *censores* dicti. Atque ab ea notione *censendi*, dictos esse *accensos*, quia ad arbitrium eorum agerent, quorum ministri forent. Non multum abit Nonius Marcellus in *Decuriones*. Ubi sic dici ait ab *accensendo*, id est, *attribuendo*. Atque huc refert verba illa Varronis lib. III. de vita pop. Rom. *De adscriptivis, cum erant attributi decurionibus, & centurionibus, qui eorum haberent numerum, accensi vocabantur*. Ita legit Scaliger, ubi in vulgatis: *Quid ea scripti vis, cum erant*, &c. Ecce & tertium Etymon apud eundem Varronem lib. XX. Rhetoricorum, ut est in vulgatis codd. Nonii, sive potius rerum humanarum, ut viri eruditi emendant: *Consules ac Prætores qui sequuntur in castra, quod ad necessarias res sæpius acciantur, velut accessiti; quos nunc dicimus deputati*. Ecce ait, *accensos* dici quasi *accersitos*. Sed placet emendatio Scaligeri legentis, *accensitos*. Sane a *censendo*, *accensos* dici ἀναλογία docet: unde & *accensi*, qui aliter *adscripti* ii. Festus: *Adscriptitii, veluti quidam scripti, dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur: hos & accensos dicebant, quod ad legionum censum essent adscripti*. Vide quæ ibi notat magnus interpres, & quæ Godscalcus Stevvechius in Vegetii lib. II. cap. XIX. item Robortellum lib. II. Emendat. cap. XXI. Sigonium de antiquo jure Italiæ, lib. II. cap. XV. Onuphrium Panvinium in civitate Rom.

ACCENTUS, quod vulgo pro tenore sive tono usurpatur, id fit κατ' ἐξοχήν, cum natura sua tam late pateat quam Græcum προσῳδία, quod & ἔτυμον indicat. Nam ut προσῳδία est a πρὸς, *ad*, & ᾠδὴ, *cantus*, ita & *accentus* dicitur quasi *accantus*; ac comprehendit utraque vox præter tenorem, etiam spiritum & quantitatem: e quibus tenor quidem syllabæ accidit secundum longitudinem, spiritus secundum latitudinem, quantitas secundum profunditatem. Unde vero accentus alius acutus dicatur, alius gravis, alius circumflexus: dictum nobis lib. II. Exercitationum Grammaticarum.

ACCEPTOR, plane censeo esse corruptum ex ἀξυπτέρος, quod genus est accipitris. Ejus meminit & Macarius homil. XXXII. p. 415. Aliis placet, *accipitrem* vocari, quod male *accipiat aves*. Gregorius lib. XXXIII. Moral. cap. XI. (al. XVI.) *Accipere aliquando auferre dicimus; unde aves, quæ alias rapiunt, accipitres vocamus*. Eandem Etymologiam sequitur Beda in quæst. super sentent. cap. X. & Isidorus lib. XII. cap. VII. Cum hoc etymo consentit appellatio Germanica *Habbich*; pro quo inferiores Germani *Havik*. Est enim *Habbich* ab *Happen*, quod est *arripere*, *apprehendere*. At species ea, quæ *accipiter fringillarius*, aut etiam *nisus* vocatur, Germanis, cum superioribus, tum inferioribus, Belgisque, dicitur *Sparwer*, seu *Sperwer*, uti & Italis *Sparaviero*, Gallis *espervier*. De origine ejus vocis sic Cæsar Scaliger, Exercit. CCXXIII. *Sparverium aliqua ida a Græco deduxissem, παρὰ τὸ σπαράττειν aves; quam vocem in Italiam simul Exarchatus cum Græcula superbia importassent; nisi Germanice sic eum appellaremus*. Hæc ille. A Germanis igitur hanc vocem habent Itali ac Galli, diciturque iis *sparver*, quasi *par-veer*: h. e. *expandens pennas*. Nam *sparren* iis *expandere* sive *extendere*, *veer* autem contractum ex *veder*, seu *feder*, h. e. *pennæ*, sive *alæ*. Ratio nominis est, quod avis ea sereno cœlo, quo calorem Solis omni corpore attrahat, alas expandat instar conopei, quod & Itali iccirco appellare videntur *sparaviero*. Plura de accipitris, vocumque synonymarum notatione, tum imprimis de ipsius avis natura, vide sis apud Ulyssem Aldrovandum lib. IV. Ornithologias.

ACCUSARE, *incusare, recusare, excusare*, a *cuso* veniunt, hoc a *cudo*: ut quidem Priscianus credit lib. X. *Ejus (verbi cudo) frequentativum cuso est, ex qua composita incuso, recuso, accuso, excuso*. Idem censuit Velius Longus lib. de Orthograph. *Mihi placet ut accusator per unum s scribatur. Nam, quomodo in eo, quod est incusare, cusare nihil est: & accendere, cendere per se nihil est: dicimus tamen & accendere & incendere*, &c. Sed bis peccat Velius. Primum in eo, quod censet, *accuso* esse a *cuso*, cum sit a *causso*: Deinde quod *accendo* putat esse a *cendo*, cum sit a *cando*; de quo superius dictum. Eadem vero ratione a *caussa*, est *caussare*, indeque *accusare*, & similia: qua ab αἰτία, quod est *caussa*, est αἰτιᾶσθαι, quod est *caussam tribuere*, *caussari*, & inde ἐπαιτιᾶσθαι & κατῃτιᾶσθαι, *accusare*; qua in notione & simplex usurpatur. Obiter addo, apud Ciceronem, atque alios, plurimum tria hæc differre, *postulare*, *deferre* & *accusare*.

re. Primo enim postulabatur, ut deferre aliquem liceret: Deinde sequebatur nominis delatio: Postrema fuit accusatio. Cælius ad Cic. ep. v. *Illud mihi accurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem, uxor a Dolabella decessit*. Cic. pro Domo: *Sexti Propertii nomen detulit: accusare propter calumniæ metum non est ausus*. Pro *postulare* etiam dicitur *reum facere*: ut eadem Cælii epistola: *Non dubito, quia perlatum ad te sit; Appium a Dolabella reum factum*. Sic pro Scauro: *Reus est factus a Capione*. Et sane diversum esse ab accusatione, Asconius docet in II. contra Verrem: *Quid est reum fieri, nisi apud prætorem legibus interrogari? Cum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud prætorem reo, Aio, te Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis ei æstimabatur: si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum ejus criminum, & instituebatur accusatio*. At longe aliud est *reum peragere*; quod de accusatore dicitur, cum caussam vicit. Male igitur, *reum agere*, & *peragere*, vulgus confundit, & cum vulgo, magnus Desiderius.

Acer, arbor; quia acris, hoc est, duri admodum ligni est. Unde & Græcis a σφένδαμνος (quomodo iis acer vocatur) σφενδάμνινος, non pro *acerno* solum, sed etiam κατὰ μεταφορὰν pro *duro* & *solido*, usurpatur. Hæc magis verisimilia sunt, quam Perotti sententia, cui *acer* dici videbatur, quia *acria* in ea artificum ingenia exerceantur: juxta illud Plinii, lib. XVI. cap. XV. *Acer ejusdem* (ac tilia) *amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate citro secundum*. Sic jam olim cum locum legit Perottus. Nec aliter antiqua mea Parmensis anni CIↃCCCCLXXVI. In vulgaris *cedro* male editum. Sane cum citro conjungit & Martial. l. XIV. epig. XC. cujus lemma, Mensa acerna:

Non sum crispa quidem, nec silvæ filia Mauræ;
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Citrus enim crescit in Atlante Mauritaniæ monte. Unde Petronius; *Ecce Afris eruta terris Citrea mensa*. indeque idem Martialis lib. XII. epig. LXVII. *Et Maurusiaci pondera rara citri*. Et lib. XIV. epig. LXXXIX. cujus lemma, De mensis citreis: *Accipe felices Atlantica munera silvas*. Nec est quod obducat quis illud Plinii, lib. XIII. cap. XV. *Atlas mons peculiari proditur silva, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt*, &c. Nam hic quoque (ut de MSStis taceam) citri, non cedri habet optima illa Parmensis editio, cujus ante memini. Quare fallitur Matthæus Raderus, qui in suis ad Martialem notis ex superiori Plinii loco colligere conatur, citrum & cedrum a veteribus confundi.

Acer, adjectivum, videtur esse ab ἀκίς, *acies*, *acumen*. Juvat hanc ἐτυμολογίαν, quod tum de acie ea voa dicatur; ut apud Cic. III. de Orat. *Acris acies in naturis hominum & ingeniis*: tum de aceto, quod primam suam originem ab ἀκίς trahere, suo loco dicetur. Horat. lib. II. sat. III. . . . . *Acre potet acetum*. Et Cornelius Celsus lib. IV. cap. IV. *Asclepiades, auctor bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum*. Vel *acre* est ab ἄκρον, *extremum*: ut *acre* proprie vehementiam ac perfectionem significet. Ab *acris* est diminutivum *acriculus*, ut a *fortis* *forticulus*. Cic. III. Tusc. *Et hoc ille acriculus, me audiente Athenis, senex Zeno*. Sic legit quoque Turnebus lib. XX. c. XVI. pro quo alii *Græculus* aut *acrocholus* substituunt. Ab eodem est *acrimonia*: ubi tres postremæ syllabæ sunt vocis productio; ut in *sanctimonia*, *castimonia*, *cærimonia*; item *testimonium*, *vadimonium*, *matrimonium*. Quæ omnia fiunt a casu in I. Est vero *acrimonia* proprie ἀκρίβεια. Nam ἀκριβὲς proprie τὸ ἐς ἄκρα βαῖνον, prout scite ἐτυμολογίζει Julius Scaliger. lib. III. de re Poët. cap. XXXIII.

†Acer & ad animum & ad rerum sapores pertinet. Quocumque modo accipiatur, est ab Heb. עכר *acar*, quod vulgo non inepte exponunt *turbare*. Ideo factum, quod id verbum apud Judaeos & Arabas significat saepe ὑλικὴν (*materialem*) *turbationem*, uti quum dicimus *turbare aquas* & similia. Ex eo inquam factum, ut id verbum ad animum translatum reddere placuerit per verbum *Turbo*. At revera apud LXX. semel tantum ei verbo respondet ταράσσω i. e. *turbo*: nam alibi varie admodum sunt illud interpretati. Ad summam, quid sit עכר *acer*, interdum magis intelligi potest, quam apte reddi. At non raro ea radix scite τῷ Acer respondet, uti quum Ps. XXXVIII. (Heb. 39.) 3. dicitur, *Dolor meus* נעכר *turbatus est*; aptius dixeris, *acrior evasit*. Quod si Acer ad sapores referas (quo significatu ejusdem est familiae ac Acor, Aceo, Acidus sicuti *Macer* & *Maceo* sunt ex una eademque domo: quod non monerem, nisi Vossius Acer & Aceo, sive Acidus pro diversis radicibus habuisset) vel sic ab עכר *acar* venit; quatenus id verbum *conturbationem* ὑλικὴν (*materialem*) notat apud Judaeos & Arabas; etsi in Scripturis nullum hujus notionis exemplum reperio. Ergo quia in vino & liquoribus ceteris turbari idem est, ac acescere sive saporem acrem contrahere; hinc recte ab עכר *acar* eo significatu fit Acar & Aceo, & quae ab utroque plurima suboles nascitur. Mazochius.

Acerbus, ab ἀκίς, *acies*, *acumen*; quia, quod gustatu acerbum, id linguam pungit ac mordet. Id malim, quam, ut sit ab *acerum* asperitate: Vel ab *acer*; quod acerba saporem acrem habent. Dispar tamen quantitas in adjectivo *acer*, ac *acerbus*. Unde aliqui malunt esse a substantivo *acer*; quod quantitate convenit. Sed, ut dixi, verisimilius est, a Græco ἀκίς venire.

Acerra, non potest esse patera, in qua libatur: quod tamen legere est apud pseudepigraphum Cornutum ad Pers. sat. II. & veterem Horatii interpretem ad lib. III. Od. VIII. Quippe cum patera conjunxit Ovidius, eatremo lib. IV. Fast. *Cumque meri patera thuris acerra fuit*. Quare rectius Festus sive Paulus: *Acerra, ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebantur. Alii dicunt, arculam esse thurariam*. In Glossis quoque Philoxeni legitur: *Acerra λιβανωτρίς*. Ac in iisdem quoque Glossis, ubi vulgo, *acceptararia*, λιβανωτρίς, recte emendat Scaliger, *acerra thuraria*. An ergo acerra prius fuit arcerra, & sic dicta quod odores in ea accensi arcerent cadaveris graveolentiam? Sane & Cicero, II. de Legg. de funeribus tractans, ait: *Ne sumtuosa respersio, ne longæ coronæ, nec acerræ prætereantur*. An ab *acere* quasi *acerna*? Nempe a materia, ut *pixis*, quia e πύξῳ, hoc est, *buxo*. An vero est ab *ago*, & *ara*? ut sic dicatur, quod esset agilis ara, quæque huc illuc transferri posset? Nam veteres c usurpabant pro g. Unde Festo teste, *acerare dicebant, quod nunc agitare*. Sic eadem, *subicitaro subigitaro*, *cerro gerro*, *calbei galbei*, &c. An potius quemadmodum a *cista* est *cistula*, inde *cistella*; (a quo & *cistellulam* dixit Plautus;) sic ab *arca* est *arcula*, unde *arcella*, ac pro *arcella* dicitur *acerra*? Hanc opinionem firmare videtur, quod Festus scribit, quibusdam *arcerram* dici *arcellam*, sive arculam thurariam. An vero ex Græco ἐσχάρα, i. e. *focus*: Item *ara*? An origine potius Hebræum, κατὰ μετάθεσιν nempe, ab חרר *charar*, id est, *accendere*? Nempe ut ara sit, in qua odores incenderentur, juxta definitionem Festi? Sane sacrorum vocabula pleraque Thusca sunt, & ab Orientis linguis deflexa.

†Acerra Vossio in Etymol. videtur Tuscum vocabulum. *Sane* (inquit in *Acerra*) *sacrorum vocabula pleraque Tusca sunt, & ab Orientis linguis deflexa*. Hinc eidem Vossio videtur per μετάθεσιν factum ab חרר *charar*, quod est *incendere*. At Servio ad V. 745. *Acerra* est *arca turalis*: quod & Glossae innuunt. Id si est ab Heb. *Charar* (i. e. *incendere*) eâ de causâ oritur, quia arca illa continebat id, quod incendi deberet, tus scilicet, quod aevo posteriore *Incensum* est appellatum; sicuti & θύη (unde *tus*) est *suffimentum*, θυμίαμα. Mazochius.

Acersecomes, ἀκερσεκόμης, Apollinis epitheton. Sed Juvenalis utitur pro catamito, sive puero usurario. Locus est Sat. VIII.

. . . . . *Si nemo tribunal*
Vexdit acersecomes.

Conflatum ex α priv. & κείρω, sive Dorico ejus futuro κέρσω pro κερῶ, *tondere*, & κόμη, *coma*. Ut κυρίως notet *intonsum*.

Acervus, vel est ab ἀκίς, *acies*, *acumen*; ut proprie sic dicatur rerum minutarum congeries fastigiata, sive in

in acumen desinens. Vel ab *acus aceris*; ut proprie significet aceris sive paleæ cumulum. Hinc vero extensa latius significatione accipi cœperit pro quarumvis rerum minutarum congerie. Vel a Græco ἀγερμὸς, quod Hesychius ἄθροισιν interpretatur. Nempe ἀπὸ τοῦ ἀγείρειν quod est *colligere*.

ACHATES, ἀχάτης, gemma est, ita dicta ab Achate, Siciliæ fluvio, ubi Achates primum inventus, uti Plinius ait lib. XXXVII. cap. X.

†ACHERONTICI libri Arnobio in II. contra Gent. memorantur his verbis: *Neque quod Etruria libris in Acheronticis pollicetur, certorum animalium sanguine certis numinibus dato, divinas animas fieri, & a legibus mortalitatis educi*. Servius ad VIII. *Sed sciendum, secundum aruspicinae libros, & sacra ACHERONTIA, quae Tages composuisse dicitur, fata decem annis quadam ratione differri*. Ergo sacra Acherontia ad *morandum* & *differendum* valebant; nam quia per ea sacra fatis nectebatur mora, hinc fuere sic dicta; nimirum ab Hebr. אחר *achar* quod est *morari* ac *retardare* (quod verbum etiam Chaldaice, Syriace, & Arabice eamdem vim habet) a quo verbo quae derivantur, eodem spectant: nam אחר *acher* est *alter* sive *alius*, quia ex dilatione fit dies alius atque alius, unde est illud Catulli, *Haec atque illa dies atque alia atque alia*: indidem est אחר *achar*, *post*: indidem (ut alia taceam) אחרון *acheron*, *posterior* aut *postremus*, unde ne una syllaba minus, fiunt ACHERONTIA sacra, quae eam habebant vim, ut quae instarent jam, postrema evenirent. Potuerant sane & a Syro אכבא *uchoro* h. e. *prohibens*, *impediens* derivari; nisi prius etymon luculentius & verissimum esset. At ACHERON inferorum sive fluvius sive aestuarium (qui *Acheron* revera in Campania inter Misenum & Bajas erat: de quo vide Servium ad VI. 108.) is credo est ab Hebr. אכר *achar*, quod est *turbare*, ab aquis scilicet turbidis. De *Acheronte* vide dicta Diatr. V. in Tyrrhenicis. MAZOCHIVS.

ACIARIVM videtur esse ab *acu*, ut sit ῥαφιδοθήκη. Sed in Glossis Philoxeni legas: *Acciarium*, στόματα. Ubi, *aciarium*, στόμωμα, legi debere, liquet ex loco alio in iisdem Glossis; ubi est, *densiculum aciarium*, στομωμάτιον. Fuerit igitur *aciarum* ab *acie*; proprieque sit σίδηρος ἐστομωμένος, *ferrum acie roboratum*: Est *aciarium* vox ævi posterioris. Pro eo Plinius *aciem* dixit. Ut cum ait, *ferrum excoqui ad indurandam aciem*. *Indurare* hic est στομῶσαι, ut in vett. Gloss. exponitur. Ergo acies indurata, στόμωμα. Quæ & Daimacho apud Athenæum χαλυβδικὸν στόμωμα, *acies chalybdica*: a Chalybibus, Ponti populo, optimam aciem, sive, ut postea locuti, optimum aciarium, mittentibus.

ACIDVS, ab *acor*, sive verbo *aceo*, unde *acesco*; nempe ut *calidus*, a *calor*, vel *caleo*, unde *calesco*. *Acor* vero & *aceo* sunt ab ἀκὴ sive ἀκὶς, quod generatim *aciem* sive *acumen* notat. *Aceo* usurpat Cato de re rustica cap. CXLVIII. Item Sidonius lib. VII. ep. VI. *Aceris* vox haut ignota Perotto, qui pro ipsa *acetositate* poni ait: sed apud eum, etiam in Aldina, pro *acor* vitiose *acer* editum est. Utitur, præter Columellam, Fabiumque, Tertullianus, libro primo adversus Marcionem cap. II. *Modicoque exinde fermenta totam fidei massam hæretica acore desipuit*. Sic eum locum in castigationibus ineditis præclare emendat Jos. Scaliger. In vulgatis minus recte est: *hæretico acore decepit*. Quid sint *sipare*, *desipere*, *insipere*, suo loco dicemus. Porro Dictionarium, quod *Gemma* inscribitur, Antverpiæ anno clɔcccccxciv. excusum, τὸ *acidum* sic derivat: *Vinum aqua mixtum cito in aceti saporem redigitur: unde acidum quasi aquidum*. Ab *acidus* in Glossis est *dulcacidus*, exponiturque ὀξύγλυκυς. Cui voci affine illud Catulli de Venere: *quæ dulcem curis miscet amaritiem*. Quemadmodum vero Græcis ab ὀξὺς, id est, *acutus*, venit, ὀξίζω, *aceo*, & ὄξος, *acetum*, & ὀξὶς, *acetabulum*: sic apud Latinos quoque ab *aceo* (quod ejusdem originis est ac *acuo*, cum utrumque descendat ab ἀκὶς, significante ὀξύτητα) tum venit vox *acetum*: (nam acuisse, ac coacuisse, Ulpiano, ac Pomponio, id vinum dicitur, quod in acetum versum, acoremque contraxit:) tum etiam nomen *acetabulum*. Nec enim dubium, quin prius dictum ita sit vas cui acetum infunderetur: inde autem translatum ad significandum mensuræ genus, quod heminæ quartam partem, id est, drachmas xv. continere scribit Plinius lib. XXI. cap. ultimo. Atque hoc etymon eo certius est, quod *acetabulum* Græcis non ὀξὶς tantum, sed & ὀξύβαφον vocetur, quod manifeste est παρὰ τὸ ὄξος, καὶ βάπτειν, τὸ δύω. Displicet tamen hæc *acetabuli* originatio doctissimo Hermolao Barbaro, qui in Plinii lib. XIX. cap. ult. *acetabulum* dici ait, quasi *acceptabulum*; similiterque *acetaria* (quomodo Plinius vocari ait olera hortensia) dici quasi *acceptaria*. Verba ejus apponam: *Acetarium non ab aceto, ut credi cœptum est, sed ab accipiendo, flectitur. Ideo enim*, inquit Plinius, *Acetaria appellabantur horti, hoc est, hortensia, quoniam expedita res, & parata semper esset. Nam & acetabulum ab accipiendo dicitur: etiamsi Græci oxybaphum appellant, quasi ab aceto*. Hactenus Hermolaus. Sed fallitur. Nam acetaria sunt olera, quæ cruda sumuntur ex aceto. Acetabula autem vascula, quibus acetum infunditur. Ab ea autem notione *acetabuli*, qua notat vasculum acetarium, transfertur ad significandum sinum, seu cavum, in quo caput femoris volvitur: quomodo Plinius utitur lib. XXVIII. cap. XI. Nempe quia os hoc figuram habet oxybaphi: quippe est forma orbiculari, cava & sine marginis latitudine: ut Marcellus ad Dioscoridem annotavit. Simili translatione *acetabula* dicuntur forcipata brachia polyporum, cancrorum, similiumque animantium. Sic usus Plinius, libro IX. cap. XXIX. ubi de polypis tractat. Ovidius IV. Met. fab. XI. quæ de Hermaphrodito, *flagella* nominat. Nam omnino istæ flagella, quæ Plinio cum acetabula, uti diximus, tum etiam cirri, chelæ, brachia, aut forcipes denticulati, appellantur. Beroaldus tamen *acceptabula* apud Plinium legit: uti & apud Senecam lib. VI. epist. ubi præstigiatorum caliculi, seu vascula, sic dicuntur. Videre autem hæc apud Beroaldum potes, T. I Thesauri Critici, p. CCCVI. Sed *acceptabulum* vox nihili est, & ab eruditis hominibus ficta: etsi ea non displicuit Cæsari Scaligero lib. x. de hist. anim. cap. III. ubi κοτυληδόνας *acceptabula* & ipse appellat. Nisi autem certum esset, quod de origine *acetabuli* diximus, videri posset, *acetabulum* hac notione venire inde, quod veteres *acetare* dicebant, quod nunc *agitare*, teste Festo. Veteres nempe pro *g* usurpabant *c*, ut *leciones*, *pucnando*, *Carthacinienses*, *cesaciunt*, aliæque in Columna Duilliana. Item in plerisque *e* posuere pro *i*: ut *cepet*, *exemet*, *navebos*, *enque*, & alia in eadem columna. Utrumque est in *macestratos* pro *magistratus*; & *aceto*, penultima correpta, pro *agito*. Unde *acetabulum*, ut a *suscito suscitabulum*, a *tintinno tintinnabulum*. Ergo κοτυληδόνες eo Latinis dicerentur *acetabula*, quia forent instumenta *acetationis*, hoc est, agitationis. Quod si placet, *acetabulum* erit inter ὁμώνυμα ἀπὸ τύχης. Alia enim ab origine fuerit cum ὀξύβαφον notat: alia, cum κοτυληδόνας. Sed omnino prior sententia verior est. Quippe & Græcis κοτυληδὼν non tantum de hominis & polypi acetabulo dicitur: sed etiam universe de cavitate; ut apud Nicandrum, κοτυληδόνι κνήθῃ. Estque κοτυληδὼν a κοτύλη, quod cum universe cavitatem, tum vasculum acetarium seu oxybaphum notat. Ergo, imitatione Græcorum, Latini in homine quoque κοτυληδόνας acetabula dixere; quod acetabuli, hoc est, oxybaphi, formam habeant. Ac par ratio de polypi caliculis, & præstigiatorum.

ACIERIS, ut Festus ait, *est securis ærea, qua in sacrificiis utebantur Sacerdotes*. Ita constanter MSSti: nisi quod quidam numero singulo, *utebatur Sacerdos*. At Gloss. Philox. *Acceris*, ἀξίνη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος. Si rectum est *acieris* fuerit ab *acie*. Perottus *acieris* scribit, quasi ab *acie æris*. Si magis de recta scriptura constaret, dispici posset, an non origine sit Hebræum, ut pleraque sacrorum vocabula.

ACINACES, Gr. ἀκινάκης. Male igitur pleraque Lexica, *acinacis*, per tertiam vocalem. Etymologus ait, esse genus jaculi Persici. Suidas quoque, μικρὸν δόρυ Περσικόν. Verum Hesychius non tantum δόρυ Περσικὸν interpretatur, sed etiam ξίφος, uti & vetus Horatii interpres: eaque interpretatio est subnixa auctoritate Herodoti; qui in Polym. disertim scribit, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι. Horatio vocatur *Medus acinaces*, quia

quia Medos & Persas confundere solent poëtæ. Non dubitandum autem; quin cum re a Persis vox ipsa in Græciam pervenerit; inde ad Latinos. In peregrinis autem Græcum quærere etymon, insanire est. Quare non probo Etymologum, cui ἀκινάκης, per α, dici videtur, παρὰ τὴν ἀκὴν, τὴν ὀξύτητα, ἀκινάκης vero per ω, (quomodo apud Herodotum scribitur,) quasi ἀκινάκην (h.e. ξίφος) ἔχων τὴν ἀκήν.

Acinus, sive *acinum*, (hoc Varro crebro; illo Cicero usus,) ab *acuo* deducit Perottus. A quo non admodum discedunt, qui deducunt ab ἀκὶς, *acumen* sive *acies*. Nam quin ab ἀκὶς *acuo* derivetur dubium non est.

Acipenser, genus piscis; ut ait Festus: ubi MSSti complures, *acupenser*. Idem est Martiali, *acipensis*. Hic ut apud Perottum legitur, sic dictus videtur ab *accipiendo*, quod frequens mensis accipiatur. Quæ sententia refellitur eo, quod primam corripiat Lucilius apud Cic. lib. II. de Fin. Ovidius in Halieuticis, & Martialis in Xeniis. Præterea rarus erat piscis, ut constat ex Plinio, & Macrobio, imo & Martiale, qui *munera rara* propterea eum appellat. Ideo & a coronatis ministris cum tibicine inferri mensis solet, ut ex Athenæo & Sammonico scimus. Apud Gesnerum triplicem invenio de vocabulo eo conjecturam. Nempe ut præposito α fiat a κίων, quomodo galeus Rhodius vocabatur Syracusiis: eundem enim esse huncac acipenserem, putabat Archestratus; ut apud Athenæum legitur, lib. VII. Vel ut prius fuerit *aquirensis*, idque a Græcu ὀξύῤῥυγχος ab *acuto rostri* figura. Vel ab Latino *acutus*; ob eandem causam. Quibus duplicem originationem addit Martinius: ut dicatur ita, quia se in *aqua pandat*; (nam c & q eadem est litera;) vel quia est *acie* sive *acumine panso*; hoc est, quia lato est rostro & patente. Denique Salmasius censet, *acipenser*, κατὰ μετάθεσιν dici pro *acipesner*, ab *acumine pesna*, hoc est, *pennæ*. Nam antiqui, Festo teste, *pesna* & *cœsna* dixere pro *penna* & *cœna*: uti & *dusmosus* pro *dumosus*, *Casmenæ* pro *Camenæ*, & similia. Pennam vero dixere pro quavis re in acumen exeunte. Unde, ut idem ait, spicæ cum aristis in Saliari carmine dictæ, agnæ pennatæ: *Penna* igitur de acumine rostri: ut inde sit *acipenseri* nomen. Sane Cæsar Scaliger putabat, acipenserem eadem de caussa ὀξύῤῥυγχον. Sed est quidem acipenser inter pisces ὀξυῤῥύγχους, h.e. acutum rostrum habentes; verum veteribus piscis ab acipensere diversus proprio nomine oxyrrhynchus: ut diximus in *Oxyrrhynchus*. Idem Scaliger cum Rondeletio putabat, sturionem nostrum esse acipenserem veterum. Sed acipenser solum marinis; cum sturio non fluviatilis minus sit quam marinus.

†**Acisculus**, olim libentius dicebatur, idq. constat ex antiqua inscriptione apud Phil. a Turre & apud me in *De Ascia* pag. 39. ubi verbum Exacisclare; & *Acisclum* pro *Acisculum* etiam Prudentius usurpavit. At Latini deinde tamquam si ὑποκοριστικὸν nomen esset, dixere Acisculus. Id vero erat instrumentum ex una parte asciam ex altera mallei caput gerens, uti constat ex denario gentis Valeriae, quem ibid. pag. 37. produxi. Ergo Acisculus idem instrumentum erat, ac illud quod alio nomine *ascia* vocabatur, ut ex antiquis asciae schematibus in eod. libro allatis, quae etiam in altera parte malleum gerebant, ostenditur. At Acisculus est ipsum Hebraicum כשיל *cascil*, quod Ps. LXXIII. (Heb. 74.) 6. una cum analogo vocabulo *callopoth* jungitur. Id quamvis ibi *securis* aut *bipennis* in antiquis translationibus (vide Polyglotta) redditur, id non aliunde fit, quam quia saepe *Ascia* securim ex altera parte gerebat. Ceterum Mercerius in Pagnino testatur, τὸ *Cascil* ex plurium sententia revera *asciam* fuisse: id quod etiam ex eo ostenditur, quod *Cascil* est ex verbo כשל, *cascial*, quod est *impingere*, & etiam apud Syros idem significat; unde ab *impingendi*, *tundendi*, & (quae propria in ea re locutio est) *dolandi* officio τὸ *cascil* nomen reperit. Atqui ex Cascil, tantum eisdem vocalibus transpositis, fiebat Aciscl & cum Latina terminatione *Aciclus*. Deinde per novam consonarum μετάθεσιν, sicuti in Glossis Isidori Asciculus pro *Acisculus* legitur, sic etiam inde abjecta terminatione diminutiva factum est Ascia, tamquam si hoc primitivum nomen esset, ex qua manasset forma diminutiva *Asciculus* & *Acisculus*. Atque ea hujus vocabuli fortuna mihi videtur fuisse, putanti primitivum nomen *Acisclum*, non vero *Asciam* fuisse. Sed dicent *Asciae* vocem reperiri in XII. in illo *rogum ascia ne polito*. At equidem pro certo habuerim, posteriores Romulidas in recitandis xviralibus verba obsoleta cum usitatioribus commutasse, testibus fragmentis a Cicerone recitatis, a quo etiam legem istam didicimus; in qua suspicor xviros usurpasse *acisclo* nomen, id vero postea tum alios tum ipsius Tullium cum usitatiore permutasse. Mazochius.

Aclides, breve fuisse jaculum, indicat Nonius. Sed curatius de eo Servius ad illud VII. Æn.

> . . . . *Teretes sunt aclides illis*
> *Tela; sed hæc lento mos est aptare flagello.*

Aclides, inquit, *sunt tela quædam antiqua adeo, ut nec usquam commemorentur in bello. Legitur tamen, quod sint clavæ cubito semis factæ, eminentibus hinc & hinc acuminibus quibusdam: quæ ita in hostem jaciuntur religata loro vel lino, ut peractis vulneribus possint redire.* Meminit *aclidum* quoque Valerius Flaccus, lib. VI. Sidonius, Carm. V. & Vopiscus in Claudio. Quod ad etymon; cum Servius dicat, habuisse eminentia hinc & inde acumina, facile adducor, ut credam dici *aclides*, quasi ἀκίδες. Ἀκὶς enim generatim *aciem* sive *cuspidem* notat, & peculiariter *cuspidem sagittæ*. Nec minus tamen placet sententia Turnebi, qui lib. XXX. c. XXI. *aclides*, κατὰ συγκοπὴν factum putat ex ἀγκυλίδες, quod ab ἀγκύλαι. Quippe ἀγκύλη jaculi genus fuit; ut Hesychius, Eustathius, & Suidas testantur: & quidem jaculum amentatum, ut ex Euripidis scholiaste patet; qui auctor est, ἀγκύλας forte dici, διότι ἀπὸ τῆς κατὰ μέσον ἀγκύλης λαμβανόμενοι ῥίπτονται. Et is, qui indicem in Eustathium confecit, scribit, sive ex Eustathio, sive aliunde, ἀγκύλη tum jaculi genus notare, tum amentum, hoc est, lorum, quo vinciuntur jacula, ut mitti possint. Quare cum Servius dicat, aclides solere loro religari; & ἀγκύλας Græci dixerint tela quæ loro religabantur; plane verisimile est ab ἀγκύλαι per diminutionem esse ἀγκυλίδες, atque inde, luxata fractaque paullum voce, *aclides* a Latinis appellari.

Acnua, quid sit, indicat Varro, lib. I. de R.R. cap. X. *Actus quadratus, qui & latus est pedes* CXX. *& longus totidem, is modus acnua Latine appellatur*. Ita in vett. omnibus codd. P. Victorius invenit. Apud Columellam vero lib. V. cap. I. legas: *Sed hunc actum Provinciæ Beticæ rustici agnam vocant*. Sed in vett. libris est *acnua*, vel *agnua*. Videtur utrobique rescribendum *acnam*. Quod fuerit ex ἄκαινα vel ἄκενα. Priores ἄκαινας dixere mensuræ agrariæ genus. Usus Apollonius, lib. III. Ubi scholiastes ejus annotavit, sic dici tum pedum, sive virgam pastoritiam, tum etiam μέτρον δεκάπουν sive *decempedam*. Sed prior significatio magis propria. Est enim ἄκαινα sic dicta ἀπὸ τῆς ἀκῆς, *ab aculeo*, quo boves incitantur. Inde translatum ad mensuræ genus. Pro ἄκαινα vero postea dixere ἄκενα. Ut apud Heronem Geodæten, qui ait, habere σπιθαμὰς XV. Id fuerit pedes duodecim. Ex ἄκενα vero est *acna* κατὰ συγκοπήν. Mensura tamen non convenit, cum Varro dicat, acnam longam latamque esse pedes CXX. Adde, quod Columella Bæticum esse vocabulum dicat. Sed si Latini, ut ait Varro, sic dixere, Bætici a Latinis acceperint. Et videtur acena utrumque mensuræ genus notasse: puta pedes decem, & pedes CXX. Ut idem fuerit decempedæ nomen, & mensuræ eam duodecies complectentis.

Acoluthi, ἀκόλουθοι, Platoni in Cratylo ita dicti videntur quasi ὁμοκέλευθοι, extrito μο, & ο in α abeunte. Sed magis placet, ut in ἄκοιτις, ἀδελφὸς, & similibus, ita hic quoque, α significare ὁμοῦ. Interim convenit, alteram compositi partem esse κέλευθος, via. Petrus Lombardus, lib. IV. dist. XXIV. litera F, Latine putat sonare *ceroferarios*, h. e. qui cereos deferunt, quando vel Evangelium legendum, vel sacrificium offerendum. In quo, si audimus Erasmum in cap. I. Matth., ipsisse errat: quanquam non tam vitio suo, quam seculi Græce nescientis. Sed puto, Lombardum non tam ὄνομα vocis quam munus ejus

apud

apud Latinos voluisse indicare. Præsertim quando idem legere est apud Isidorum, lib. VII. cap. XII. quem exscripsit Lombardus.

Aconitum, ἀκόνιτον, Theophrasto, lib. IX. cap. XVI. dictum videtur ab *Aconis*, vico Perlandinorum, ubi plurimum nascitur. Sed *Mariandynorum* apud eum legi debere, ex Ptolomæo, Strabone, Plinio, aliisque, jam alii observarunt. Stephanus, περὶ πόλεων, *aconitum* quoque ab *Aconis* deducit: sed oppidum esse ait prope Heracleam. Itaque Theophrastum, Stephanumque, dissentire hic ajunt; a quibus ipse dissentio. Nam eundem uterque Bithyniæ locum intelligit, quando & Heraclea, Bithyniæ civitas est; & Mariandyni populi sunt Bithyniæ, ut patet ex octavo Strabonis. Ambigitur, an eundem locum in animo habuerit Nicander, cum in alexipharm. scribit:

. . . . ἐν δ' Ἀκονιαῖς
Θηλύτων ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ὀρόγκοις.

Magis verisimile est, cum Theophrastus agnoscat, non Aconis tantum, sed ubique, attamen in locis petrosis, nasci; non hic certum intelligi pagi sive oppidi nomen, verum *cautes*, quas Græci ἀκόνας vocant. Et hinc sane *aconita* quoque deduxit Ovidius, Met. l. VII.

Quæ quia nascuntur dura " vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. (Alii legunt, " *dira.*)

Eandem originationem adfert Plinius: nisi quod is non ἁπλῶς *cautes* dicat, sed nudas & sine pulvere, respiciens ad originem vocis ἀκόνιτι quæ est ab α *priv.* & κόνις, *pulvis*; ut proprie signet saxa ne pulvere quidem tecta. Imo aliam quoque apud eum rationem nominis legas, ut *aconitum* dicatur, quia ut τῆς ἀκόνης vis se habet, statimque persentiscitur in acuendo ferro; sic hujus, in acceleranda morte. Sed ipsius Plinii verba adferam, e lib. XXVII. cap. III. *Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem, nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur.* In hac opinionum diversitate, eam, quam secundo loco Plinius commemorat, ineptam puto: plane vero acquiescit animus in illa, quam Ovidius adfert, quamque priori loco commemorat Plinius. Sententiam vero Theophrasti, quam & Solinus sequitur, cap. XL. eo minus probo, quia ἀναλογία τῶν ἐθνικῶν sic non servetur. Nam ab oppido Ἀκόναις esset ἀκόνιος, vel ἀκοναῖος, vel ἀκονικὸν, vel ἀκονιτικὸν, non vero ἀκόνιτον. Crescebat quidem juxta Aconas Heracleoticas aconitum: sed hoc inde erat, quia locus illic πετρώδης, quales amat: eoque non ibi solum, sed ubicumque similis locus, solet provenire. Ut omnino ab ἀκόναις, sive *cautibus*, verisimilius sit provenire.

Acoros, sive *acoron*, herba, de qua Theophrastus, lib. IX. Hist. Plant. Dioscorides, lib. I. cap. I. Plin. lib. XXV. cap. XIII. Ubi de ea sic inter alia: *Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo ejusdem poto.* Unde colligimus, ita dici, quia medeatur κόραις, h. e. oculorum *pupillis*. Vide de ea Ruellium, lib. II. cap. II. Matthiolum ad Dioscoridem; atque alios. Nun galangam esse, sed calamum aromaticum, ait Robertus Constantinus.

Acredula, ab *acri* & *acuto* cantu nomen accepit. Usus Cic. I. De Divin.

Et matutinis acredula vocibus instat.

Et apud Isidorum, lib. XII. Origin. cap. VII. versus iste ex Ciceronis Prognosticis adducitur:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Addit ibidem Isidorus, acredulam esse eandem ac lusciniam. Sed multum metuo, ne fallatur. Apud Aratum enim, quem Cicero vertebat, est iste versus:

Ἤ τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών.

Unde etiam colligo, Ciceronem potius scripsisse,

Aut matutinos exercet acredula cantus.

Quis autem unquam dixit ὀλολυγόνα idem esse ac ἀηδόνα, sive lusciniam? Theon quidem ad Aratum nihil tale; qui tamen ait, avem esse loca sula amantem, ac matutino tempore cantui instantem. Festus Avienus vertit *ululam*:

Si matutinis ululæ dant carmine vires.

Sunt quibus placet esse fulicam. Et videtur favere iis hoc Plinii, lib. XVIII. c. XXXIII. *Fulicæ matutino clangore tempestatis prænunciæ sunt.* Ceterum *acredula* vocem retinet quoque auctor Philomelæ:

Vere calente, novos componit acredula cantus:
Matutinali tempore, tunc mittlans.

Sive, ut in MSSto reperit Andr. Schottus,

Matutinali tempore rurululans.

Unde conjectabam legi debere,

Matutinali tempore rure ululans.

Sane hoc convenit cum eo, quod Avienus *ululam* vertit. Apud Isidorum, lib. XII. cap. VI. legas & *agredula*: sed dicitur, sic vocari ranas parvas, in sicco vel agris commorantes, atque inde etiam, nempe ab agro, nomen accepisse. Sed sunt hæc inepta.

Acronychus, *ortus* vel *occasus*. Ἀκρόνυχος, qui fit ἀκρονυχὶ, sive quando est, ἄκρα νὺξ, hoc est, πρώτη. Usus Firmicus, & vetus scriptor, qui Censorino solet subjungi. Locus est c. III. ubi in membranis est, *acronicos* pro *acronycho*. Pro eo Hesiodus dicit ἀκροκνεφαῖος, loquens de ortu vespertino Arcturi. Ad eum locum sic Proclus: Αὕτη ἐςὶν ἡ ἑσπερία ἐπιτολὴ τοῦ ἀρκτούρου ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ καιροῦ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλοντος· κνέφας γὰρ ἡ νύξ. καὶ περιέχει ὅτος τοῖς ἀςρονόμοις ἀκρονύχως τινὰς καλεῖν.

Acrostichis, ἀκροςιχὶς quando initiales literæ versuum continent aliquam dictionem, ut in argumentis Comœdiarum Plauti, & aliquot oraculis Sibyllinis. Ab ἄκρον & ςίχος. Quippe ἄκρον τοῦ ςίχου, ut monet Scholiastes Thucydidis notat τὴν ἀρχὴν τοῦ ςίχου: eique opponitur ἀκροτελεύτιον, quod est finis versus.

Acrumeruma, legas in codd. Festi MSStis: atque additur, sic dici *utensilia ampliora*. Vett. editt. habent *arumeruma*: unde Scaliger legit, *ærumina*, vel *æramina*; q. d. χαλκώματα. Dionysius Gothofredus mavult *macrærumina*; q. d. μακρὰ *ærumina*, h. e. *æramenta majora*. Sed ad hybridam ejusmodi compositionem haut facile recurrendum.

Acta, ἀκτὴ, *litus*, vel speciatim potius *litorum* virides vestitus ac amœnitates. Est ab ἄγνυμι, *frango*; quia ad litus *frangantur* undæ. Usus Cicero, lib. V. in Verrem, & Maro V. Æn. In Culice quoque usum putat Scaliger. Sed conjectura ejus non usque adeo certa est. Porro, non, quia Cicero & Maro utuntur, iccirco passim *actam* pro *litore* dicere liceat. Quippe uterque horum de Sicilia loquitur. In rebus autem externis sua res lingua licet appellare. Imo, ut dixi, proprie ita vocabant amœnitates *litoris*. Nam Servius interpretatur, *secreta & amena locorum*: ac in veteri quoque Glossario legas *Amœna, αἱ ἀκταί*. Porro, quia veteres, quando genio indulgere vellent, actam partim piscium gratia, partim ob eorum amœnitatem, sectabantur; inde est quod formarint verbum ἀκτάζειν, quod nova voce *a lari* dixeris. Itaque quoties sese liberalius invitare vellent, proverbialiter dicebant, Σήμερον ἀκτάσομεν, q. d. *hodie actabimur*. Ponam hac de re locum Plutarchi lib IV Sympos. probl. IV. Τί δ' οἱ πολλοὶ βούλονται, πρὸς θεῶν ὅταν ἡδέως γενέσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους, λέγωσι: Σήμερον ἀκτάσομεν; οὐχὶ τὸ παρ' ἀκτῇ δεῖπνον ἥδιςον ἀποφαίνουσιν, ὥσπερ ἐςίν; *Quid autem, per Deos, volunt, qui ad oblectationem se mutuo invitantes, dicunt, Hodie in acta convivabimur? nonne quod in litore convivium esse suavissimum sentiunt, uti revera est?*

Actuarium minutum, vel *actuariolum*, (utroque modo loquitur Cicero) est navigii genus ita appellatum, sive ob celeritatem, quia cito agatur, quod sensit Nonius: sive potius, quod non velis modo, sed & remis agatur; ut præeunte Isidoro scripsit Budæus. Græcis ἄκατος, & diminutive ἀκάτιον dici, post Vallam scripsit Hermolaüs Barbarus. In quo ei refragatur Baifius b. Sed immerito. Nam remis velisque ἀκάτια agi solere, ex Xenophonte, & Thucydide, cognoscitur. Loca ipsa apponerem; nisi id in Thesauro suo fecisset H. Stephanus.

Actus, pro Comœdiæ aut Tragœdiæ parte, ea ratione ab *agendo* est, qua apud Græcos δρᾶμα ἀπὸ τοῦ δρᾶν, quia nempe οἱ δρῶντες μιμοῦνται. Quam nominis rationem Aristoteles adfert eo de re poëtica libro, qui e tribus solus superest. *Actus* vero in agris sic dicitur, quia

quia hoc *agebant* fructus, ut scribit Varro, IV. de L.L. vel quod eo armenta *agebant*, ut vult Pomponius JCt. Differt a via & semita, quod via sit dimidium actus, semita dimidium viæ. Nam in semita pedibus tantum ire licet, carpento uti non licet: diciturque a semis, quia est semissis viæ. Via autem dicta quasi veha, quia ea vehebant fructus; unde vehiculi unius capax fuit. At *Actus* est via duplex, qua occurrentia sibi vehicula commeare possunt. Et hæc quidem ex Servii sententia, cujus hæc verba ad IV. Æn. *Semita est semis via; unde & semita dicta est. Via est actus dimidius, qua potest ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum.* Sed si vocis propriam nativamque vim spectemus, quod de actu ait, verum non est. Nam cum homo ire possit, quo grex vel armentum agi non potest, hæc autem agantur angustiori aditu, quam vehicula trameant: plane *semita* atque *iter*, cui ab itu nomen, angustiora sunt *actu*, quod ab agendo pecore nomen accepit; actus vero angustior *via*, quæ a *vehendo* sic vocatur. Nec vocabulorum origo tantum, sed & auctoritas Varronis Servio adversatur. Quippe Varro vult, viam esse octo pedes latam, actum vero quatuor dumtaxat: quod & Cajus confirmat in l. VIII. de servit. Insuper Justinianus sub tit. de servit. rustic. præd. *Et iter*, inquit, *& actum in se via continet*. Plura hac de re dicturi sumus, voce *Via*. At longitudo actus erat CXX. pedum. Atque ut centuriæ in jugera, ita jugera dividebantur in actus. Ab ea *actus* mensura dicuntur *limites actuarii*: qui ab omni latere CXX. pedes continerent. Sic *actuarii pali*, qui inter CXX. pedes figerentur. Vide de his Hygenum, & alios agrimensores.

ACTUTUM, ab *actum*, per anadiplosin, quomodo a *cinctus*, *cinctutus* antique dixit Horat. in arte. Unde vero fit quod *actutum* significet *statim*, ignorare nequit, qui cogitarit Terentianum istoc Andr. act. II. sc. III. *Dictum ac factum, invenerit aliquam caussam, quamobrem ejiciat oppido.* Ubi Donatus monet, *dictum factum, proverbium esse celeritatis; id est, cito. Actutum* igitur, quasi *actum dictum*. Non quasi ex utroque hoc conflatum sit, sed ἁπλῶς ab *actum*. Nam *actutum* sonat tam cito, quam *agere* possis; ut *mox*, quam cito te possis *movere*. Priscianus in XV. *Actutum derivatum est ab actu, id est, celeritate.* Virgil. in VIII. Æneid.

> . . . . . *Tum cætera reddet*
> *Actutum pius Æneas, atque integer ævi*
> *Ascanius.*

ACUS aceris, est palea, ut Festus exponit, sive quod Græci πιτύρια vocant, id est, *purgamentum tritici*, ut Priscianus interpretatur lib. V. A Græco ἄχυρον, quod idem notat, deducit Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, ac Julius Scaliger cap. XXVI. de caussis L.L. Isaacus Casaubonus lib. VIII. Animadvers. in Athen. cap. II. addit, Lacones ἄχυρ dixisse pro ἄχυρον atque ab ἄχυρ esse Latinorum *acus*, *r* in *s* converso; quomodo contra Lacones, σ convertebant in ρ. Quemadmodum cum ex vett. Glossographis videre est, tum veteri Lacedæmoniorum adversus Timotheum Senatusconsulto. Quod vero ad χ, quod in ἄχυρ, id in tenuem convertitur, more Jonum. Ab *acere* in Glossis est *acero*, ἀχυρόω. Ab eodem Lucilius dixit *cœnum aceratum*, h. e. cum paleis mixtum: ut Festus, & Nonius interpretantur. Sic cum Petronius dicit, *parietem luto satiatum & palea*, plane significat parietem acerato fartum. Ab eodem *far acerosum*, i. sordidum, nec acere paleæque retrimentis carens. Frustra est Nonius, distinguendo inter *acerosum*, & *aceratum*: ut qui panem *acerosum* esse dicat, qui fit e farre minus purgato, nec sordibus a candido separato; qualem Græci vocant αὐτόπυρον. Nam talis Latinis *cibarius*, aut *secundarius* dicitur: *acerosus* vero est, non qui furfures retinet, sed qui fit e farre aceroso.

ACUS quartæ declinat. nunc sarcinatricum est; quomodo dicimus vestes acu pictas: nunc ornatricum; quam Græci βελόνην dicunt, atque acum crinalem vocat Appulejus lib. VIII. Ejus geminus erat usus. Prior erat, capillum distinguere: unde aliter *discerniculum* dicebatur, teste Nonio. Alter erat, capillos comptos figere ac sustinere. Nempe hæc *in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsi dissipentur*: ut eam descripsit B. Hieronymus in cap. III. Jesajæ, & ex eo exscribit Isidorus lib. XIX. Orig. Habes apud Martialem lemma, *Acus aurea*: cui hoc distichon subjicitur:

> *Tenuia ne madidi violent bombycina crines,*
> *Figat acus, sparsas sustineatque comas.*

Ejusdem est illud:

> *Unus de toto peccaverat orbe comarum*
> *Anulus, incerta non bene fixus acu.*

Unde satis indicat, capillos multis orbibus circa acum volvi solere: ita ut eo fixi continerentur, ne fluere possent. Quod ad etymon, non dubium, quin utraque *acus* ab eodem fonte descendat. Sunt quibus dici videtur ab ὀξύς, *acutus*. Nam & acum comatoriam, vere esse acum, indicat quod Appulejus ait, *Acu comatoria malas pungebat*. At Jul. Scaliger cap. XXVI. de caussis L.L. *Acus*, inquit, *ab ἄχυρον, tam pro arista excussa, acus aceris proprie, quam metaphorice pro instrumento sutorio*. De *acere* recte, de *acu* non item. Est enim hoc ab ἀκέσασθαι, *sarcire*. Quamquam & possis ab ἀκή, sive ἀκίς. Quod etsi proprie *mucronem* sive *cuspidem* ferri notet, generatim tamen pro *acumine* sive *acie* passim accipitur. Quare nec dubium, quin *acies* ab ἀκή originem ducat: nempe inserto i; quomodo a σκίπων est *scipio*; a μνᾶ *mina*. Ab eodem est *acuo*; unde *acutus*. Fallitur Perottus, qui *aciem* vult dici ab *acu*, proprieque esse *acumen acus*: *acus* vero dici ab ἀκόνη, *cos*; quia nempe cultri eâ acuuntur. *Acus*, piscis, nomen habet a similitudine *acus*. Nam est rostro acuto, tenui, & longo. Ac similiter Græcis ῥαφὶς & βελόνη vocatur. *Acicula*, ὑποκοριστικὸν est ab *acus*, non qua sarcinatricum, sed ornatricum, instrumentum notat. Itaque *acicula capitis* legas lib. I. de repudiis, in C. Theodos. Quod si Priscianum audimus, *aculeus* ab eodem diminutivum est. Id si est, formatione, non significatione, fuerit diminutivum. Sed rectius statuitur ejusdem originis ac *acus*. Ab *acus* est *acia*; de quo ambigit Had. Junius, num *suturam*, an *filum acus*, significet. Sane in vett. Glossis exponitur ῥάμμα, quod utrumque notat. Sed *aciam* omnino filum acus notare, indicat hic locus ex Barbato Titinnii, apud Nonium in *Phrygio*:

> *Phrygio fui primo, beneque id opus scivi:*
> *Reliqui acus aciasque hero atque heræ nostræ.*

Et ille Celsi, lib. V. cap. XXVI. *Utraque optima est ex acia molli non nimis torta, quo mitius corpori insidat.* Sermo est de glutinatione, quæ vel fibula, vel sutura fit. Omnino falluntur Guilielmus Pantinus, & Balduinus Ronsæus, qui in suis notis *acu* pro *acia* legere jubent.

A D

AD & AT, non tantum ob significationem, sed & originem diversam diversimode scribere satius est. Quippe *ad* venit ab Hebræo עד, quod pro *Ad* accipitur Hos. XIV. II. & Deuter. IV. XXX. *At* vero est ab ἀτάρ: uti ab *at*, *ast*, inserto *s*. In veteribus tamen inscriptionibus, librisque antiquis, *Ad* sæpe copula; *At* vero præverbium est. Ut Nannius monet lib. III. Miscell. cap. XXV. ac ante eum ostenderat Pierius in III. Georg. & initium IV. Æn. Et sane Charisius lib. II. etsi fateatur, vulgo inter An, & AT, discrimen observari; putat tamen, id negligi debere, quando aliud postulat εὐφωνία. Uti in illo Licinii Calvi: *Ad ita mihi Jovem Deosque immortales velim bene fecisse, judices*. Ubi εὐφωνότερον ait An per n scribi, *ne subsequens* T *litera, duriorem, suique similem sonum literæ amplexa, dictum faciat immitius*. Similiter *adque* pro *atque* legas in vett. inscript. ut dicemus in *Atque*. Quod composita cum An, etsi, qui de Orthographia scripsere, monent, n fere abire in eam consonantem, a qua altera compositi pars incipit; in Pandectis tamen Florentinis, quarum maxima ob antiquitatem auctoritas esse debet, præpositio hæc semper integra servatur. Itaque in iis legas *adnatus* pro *annatus*, sive *agnatus*. Item *adcresco*, *adsinis*, *adfero*, *adpono*, *adrogo*; atque ita in aliis. Componitur autem & cum adverbiis: ut, *adeo*, quod valet *eo usque*, sive, *ad eum usque modum*.

ADAGIUM, & *adagis*, idem notant. Itaque cum in

 Glossis

Glossis Philoxeni *adagium* exponitur προοίμιον, *adagio* παροιμία, priori quoque loco παροιμία legi debet. Dicitur *adagio*, non quia ad agendum apta sit, ut ἐτυμολογίζει Festus: sed vel quod e sua propria significatione agatur ad aliud indicandum: ut Jul. Scaliger sentit lib. III. de re Poët. cap. LXXXIV. vel quasi *abagio*, aut *ambagio*, h. e. *circumagio*, quod apud Varronem legas lib. VI. de L.L. Nempe quia *adagio* sit sermo circumambulans. Sane similiter *paræmia* seu παροιμία vocatur a παρὰ & οἶμος i. ὁδὸς, quasi *ad viam* dicas. Unde Basilio παρόδιος λόγος appellatur, & a Suida παρόδιον δίηγημα. Nisi hoc malis esse a παρὰ & οἴμη, quod non tantum ᾠδὴν sive *cantum* significat, sed & λόγον, ἱστορίαν, φωνὴν, ut exponit Hesychius. Quam etymologiam si sequimur, ad verbum respondebit voci *proverbii*. Nam *proverbium* similiter dictum, quod sit commune omnium verbum, h. e. sententia. Id enim hic *verbum* significat. Quomodo & Plautus accipit in Truculento, act. v.

Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio ?

Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.

De voce *adagionis*, & imprimis de ejus definitione, vide sis, quæ dissertamus in Oratoriis nostris lib. IV. cap. II. [forte αὐδάγιον, ab αὐδῶ αὐδάζω.]

† Adagio aut Adagium unde nomen trahant, nemo hactenus expedivit; nec enim in Graeca nec in Latina lingua id profecto vocabulum fixas radices habet, sed, quantum video, in orientali sermone. Est autem, nisi fallor, ab Heb. הגיון *higgajon*, sive cum aliis vocalibus *hegjon*: quo altero modo & Hebraei nunc interdum, Chaldaei vero semper id nomen efferunt. Atqui a LXX. ea vox bis μελέτη redditur h. e. *meditatio*: non male ad rem nostram; est enim *adagium* scitum ac *meditatum* dictum. Verum iidem Graeci interpretes bis alias eam vocem transtulerunt ᾠδὴ, ut appareat τὸ *hegjon* fuisse *carminis meditati* nomen ac genus. Ergo Adagium, si ejus originem nominis spectamus, *carmen* notabit, eadem plane notione, qua veteres quaedam formulae sive legales sive pontificiae aut alterius generis, Livio & aliis *carmina* nuncupantur: quo etiam sensu quaedam antiqua effata, usu atque experientia firmata, dicta fuisse *carmina*, etsi numeris adstricta non essent, non est dubium: maxime quum horum carminum sive proverbiorum liber integer a regum sapientissimo scriptus circumferretur: ad cujus exemplum & poëtae γνωμολόγοι plures postmodum sua scripta conformarunt. Accedit quod Graecum παροιμία non tam ab οἶμος, quae via est, quam ab οἴμη, quod *carmen* designat, derivatur, sicuti & προοίμιον dicitur, quod sit πρὸ οἴμης, *ante canticum*. Ergo *Adagium* erit ipsum Heb. *hegjon*: nisi quod huic dictioni una ab initio adcrevit syllaba Ad. Ea syllaba fortassis non aliud fuerit, quam Hebraicum עד *ed* i. e. *testis*. Etenim ubi tale aliquod commune proverbium usurpabatur, sic illud citari consueverat עד-הגיון *ed-egjen*, sive potius cum *He* emphatico sic עד-ההגיון *ed habegjon* h. e. *testis sit carmen illud* quod in medium proferebatur. Deinde, uti fit, ex ea citandi formula vox una Adagion coaluit, non secus ac ex *Hu-pherat* Gen. II. 14. conflatum est *Euphratis* nomen, & ex Homerici versus initio Εἰν Ἀρίμοις conjuncto mox nomine *Inarime* appellata fuit. Ergo ex *Ed hagjen* conflatum est initio Edagion sive Adagion. At hoc rectum (ubi apud Latinos nomina per quosdam declinationum tramites flecti coeperunt) duplicem ex sese patrium casum genuit, unum Adagionis, ut esset tertiae declinationis, respondentis Graecorum quintae; alterum Adagii, ut esset secundae respondentis tertiae Graecorum. Sic in antiquis inscriptionibus a servili vocabulo Philemation obliqui casus tum *Philemationis* tum *Philematii* exiverunt; & plura in eumdem modum in antiquorum sermone ἰδιωτικῷ. Mazochius.

Adamas, ἀδάμας, dubium, sitne ab Arabibus, quibus דיאמה *diamah*, a דים *dim*, *durare*: an ab α privativo, & δαμάω sive δαμάζω, eo quod *indomabilis*: quam originem adducit B. Hieronymus in Zachariæ cap. VII. 12. *Adamas*, inquit, *lapis fortissimus*; *qui Hebraice dicitur* Samir, *in tantum durus est, ut omnia metalla confringat, & ipse non confringatur ab ullo. Unde a Græcis* ἀδάμας *dicitur, quasi indomabilis.* Prævit autem ei Plinius lib. XXXVII. cap. IV. *Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrimque dissultet; incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritiâ inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Unde & nomen indomita vis Græca appellatione accepit.* Sed quod de tanta duritie prædicat Plinius, id Garcias ab Horto l. I. rerum Indicarum, vanum se comperisse ait: nam & in scobem malleolo redigi, & facillime confringi, atterique in mortario pistillo ferreo. Idem quoque vanum se expertum scribit, id quod paullo post subjicit Plinius de hircino sanguine rumpente adamantem: deque dissidio magnetis & adamantis. Ab illa adamantis duritie *adamantæus*, pro, adamantis instar, *duro*, dixit Ovid. 7. Met. Fab. I.

Ecce adamantæis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri.

Veteribus ἀδάμας etiam notabat ferrum durissimum; quomodo Hesiodus usurpat in Theogonia. Hesych. Ἀδάμας, γένος σιδήρου. Item, αὖτρει, τὸ ἐν σιδήρῳ ἀδαμάντινον. Nempe aciem signat, quæ Græcis στόμωμα vocatur. Vide *Aciarium*. De cetero, quid adamas proprie notet, vide apud Guichartum, p. 346. & seqq.

Adasia, *ovis vetula recentis partus*, ut ait Festus. Apud quem sic constanter MSSti, & excusi. Similiter Glossæ Isidoro tributæ: *Adasia*, *ovis major natu*. Ubi *natu* legendum. Sed præterit ea de partu. Num nomen ex eo, quia præter ætatem adacta ad partum, quasi adaxia? Nempe ab *adaxint*, pro *adegerint*, ut ab *axim*, i. *egerim*, axies, i. *una agentes*, & axitiosi, i. *factiosi*.

Adeps, neque ita dicitur quia *ad dapes* pertinet: neque quia ex multo cibo proveniat, quasi sit ab ἄδην, *affatim*, & ἕψω, *coque*: sed potius ut ex *bicapis* est *biceps*, ita ex *adapis* est *adeps*. *Adapis* autem est ab antiquo *adapio*, id est, *conjungo*. Nempe quia cohæret adeps carni. Simplex est *apio*; de quo fuse suo loco. Nec minus placet, si dixeris, esse ab Hebræo טפש, quod est *incrassatum & impinguatum esse*. Semel tantum eo usæ sacræ literæ; puta Psal. CXIX. 70. Vel ut sit a Chaldæo אטפש, *atpesch*, quod & ipsum notat *impinguare*. [δάις δάφις, unde *daps*, & *adpis*, *adipis*.]

Adiantum, quod Officinæ appellant *capillum Veneris*, Græce ἀδίαντον, a διαίνω, *humecto*. Plinius lib. XXII. cap. XXI. *Aliud adianto miraculum: æstate viret; bruma non marcescit: aquas respuit; perfusum, mersumve, sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur. Unde & nomen a Græcis.* Idem tradiderat Theophrastus lib. VII. cap. XIII. historiæ plantarum. Placuit & Nicandro. Ac Cælius quidem Calcagninus caussam ejus rei adferre conatur lib. II. ep. XII. Frustra. Nam falsitatem ejus rei expertum se scribit Brasavolus; uti & Brodæus lib. II. c. XXVIII. ubi ait, *adianti folium plerumque humore conspersum videri, ac si quis leniter aquam injiciat, nunc plane & expanso eam infidere, nunc & parvis orbibus globari.*

Adjicialis cœna, & *adjiciale* epulum, dicebatur, quod adjici soleat ab eo qui inaugurabatur, aut alioqui in publica lætitia. Ad etymon hoc respexit Tacitus lib. II. Annal. *Rhescuporis* (al. Thrascypolis) *sanciendo, ut dictitabat, fœderi, convivium adjicit; tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam*, &c. Adjicialis cœnæ meminit Plinius lib. X. cap. XX. Adjiciales epulas nominat idem lib. XXIX. pene initio capitis IV. Plura de eis Fulvius Ursinus in appendice de Triclinio.

Adminiculum, quia ad *manum* ac præsto est. Græci similiter πρόχειρον dicunt. A *minando* aliquis deducat, ut baculum fonet, quo pecudes *minarent*, h. c. *agerent*. Sed vox *minare* (ut in *miner* dicemus) posterioribus tantum seculis in usu fuit, ut inde vetus & proba *adminiculi* vox esse non possit. In Glossis Isidori legas: *Miniculo*, *auxilio*. Unde cognoscimus, infelici eo seculo *miniculum* corrupte pro *adminiculum* dici solere.

Adolere, proprie est *crescere*, ut scribit Servius ad Ecl. VIII. Sed κατ' εὐφημισμὸν ponitur pro *sacrificare*, ac *comburere*, quia flamma sacrificiis augetur: qua de re satis diximus lib. IV. Orat. Inst. cap. X. Doctissimus Joachimus Camerarius in notis ad Ecl. VIII. putat, cum *olere*, sit *odorem emittere*, *adolere* proprie notare, *incensum odorem emittere*. Et sane hoc simplicius sit quam ut ad εὐφημισμὸν recurramus, etsi hac parte Servium in Oratoriis secuti sumus. Adversus tamen hanc Camerarii sententiam objici possit *adolescentis* vox; quam ab *adolescendo* esse scribit e Varrone Censorinus. Quod indicio esse videtur, *adolesco* proprie *crescendi* habere significationem. Verum ad hoc respondet Camerarius, fortasse & *adolescentia* nomen habere *odoris* significationem, qui in ætatis sentitur *incremento*. Sed mihi quidem hoc longe nimis arcessitum videtur. Puto, potius respondendum, etsi *oleo* habeat, & *crescendi*, & *odorem emittendi* notionem; tamen potius ab ea venire *adoleo*, qua signat *odorem emitto*. Nam thus, aliaque odorifera, in sacrificiis incendi solere. Ad *adolescens* redeamus, quod aliqui sic dici censent, quasi ἀδολεσχῶν. Id *loquaculum* ac *nugatorem* notat. Solent esse tales adolescentes. Sed hoc non etymon, verum allusio est. Quanquam & id apud Festum, in *Adolescit*; quod ab ἀδολεσχῶ deducit; id autem exponit *adcresco*. Sed sunt ista a Paullo, vel librariis. Pro *adolescens* in veteribus libris quoque *adulescens* legas per *u*. Id damnant quidam, quia *adolescens* sit ab *adolescendo*; quod ea ratione est ab *adolendo*, [cui contrarium *aboleo*, vide *leo*.] qua ab *alendo* est alescere. Ut apud Lucretium lib. II.

Donicum alescendi summum tetigere cacumen.

Sed scrupulus hic facile eximitur. Nam fatendum, ἀναλογίαν exigere *adolescens* per *o*: verum ob affinitatem literarum *o* & *u*, facile eas olim commutabant; unde & *adultum*, pro *adoltum*, sive *adolitum*, dicimus ab eapse voce. Cumque Græce sit ἐπιστολὴ, in veteribus tamen libris non *epistola* tantum, sed & *epistula* legas. Quis *adolescens* κυρίως dicatur, disputant viri eruditi. Proprie, arbitror, sic vocari mares usque ad annum ætatis quintum & vigesimum: feminas usque ad vigesimum primum. Tum enim adolescere desinunt. Si tamen usum veterum, uti convenit, spectemus, *adolescentis* & *juvenis* voce promiscue usi Romani de omnibus, qui necdum pertigissent usque ad annum quintum & quadragesimum; a quo anno incipit *cruda viridisque senectus*, ut vocat Maro. Sic apud Plautum Menæchmis, Peniculus parasitus, qui se plus annis triginta natum dicit, aliquoties vocatur adolescens. Et Curionem, qui non minor, quam annorum XXX. adolescentem vocat Cicero epist. II. lib. II. Idem pro Muræna adolescentem appellat Sulpitium, qui nec ipse minor quam triginta annorum erat. Et libro II. de Orat. cum dixisset de L. Crasso, *Non multa eum, quæ quidem extarent, & ea ipsa adolescentem, scripta reliquisse*: postea lib. de Claris Orat. significat, extare orationem ejus, quam habuit pro lege Servilia annos natus XXXIV. Sallustius quoque Cæsarem vocat adolescentulum, quo anno pontificatum maximum est adeptus: hoc est, minimum post annum XXXV. Livius libro IX. de Alexandro Magno ait: *Adolescens in incremento rerum, nondum alteram fortunam expertus, decessit*. At obiit annos natus XXXII. Valerius quoque Maximus Scipionem Æmilianum, qui triginta & quatuor impleverat annos, admodum adolescentem vocat. Imo Cicero Brutum & Cassium, anno præturæ, id est, anno ætatis XL. adolescentes appellat: eundemque Brutum eopse anno adolescentem nominat Cornelius Nepos in Attici vita. Itaque nec mirum, si *peradolescentulus* ab eodem Nepote appelletur Eumenes, qui annorum erat plus quam viginti: ut omnino immerito hic locus viro docto de mendo fuerit suspectus. Vide Paullum Manutium comm. in Cic. lib. II. epist. I. Robertum Titium libro V. loc. contr. cap. XVI. Janum Dousam schediasmate succidaneo ad Tibullum.

Ador, farris sive frumenti genus, teste Festo, Nonio, Servio in VII. Æn. ac Glossis Philoxeni, quæ ζειὰν interpretantur. Originem genuinam ponit Festus: *Ador farris genus, edor quondam appellatum, ab edendo: vel quod aduratur, ut fiat tostum: unde in sacrificio mola salsa efficitur*. Priscianus deducit ab *adoro*, quia eo uterentur in sacrificiis. Sic enim ille, lib. IV. *In* or *& in* ur *a verbis invenio fieri abjectione* o, *ut coloro color, laboro labor, honoro honor, decoro decor, adoro ador, murmuro murmur, auguro augur, saturo satur*. Idem lib. VI. de genitivo *adoris* tractans: *Puto*, inquit, *ideo produci, quia a verbo derivatur producente* o *penultimam, id est, adoro*. Sed Nonius contra putat, *adorare* esse ab *ador*. *Ador*, inquit, *frumenti genus quod epulis & immolationibus sacris pium putatur: unde & adorare, propitiare religiones, potest dictum videri*. Verissimum puto, venire *adur* ab ἀθὴρ, *arista*, converso *e* in *o*, ut a θεὸς, *Deus*. Vir summus pro ἀθὴρ, ad Festum scribit ἀθύρ. quod, Hesychio teste, Ægyptiacum est mensis nomen. Sed Græcum non est. Dicitur autem & *ador adoris*, & *adus adoris*, ut *decor decoris*, & *decus decoris*. Gloss. vett. *Adus* σῖτος. Penultimam producit A. Gannius apud Priscianum lib. VI.

Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.

At corripit idem, cum ait:

Illam sponte satas adoris stravisse maniplos.

Item:

Hic adoris dat primitias, tibi sanguine libat.

Nec est quod contendat quis, etiam *ador* penultimam corripere, quia Ausonius dixit Idyll. V.

Mox ador atque adoris de polline pultificum far.

Quippe *ador* hoc antique ponitur pro *adus*, quomodo veteres *corpor* dixere pro *corpus*. Posteriores vero *ador* dixere in masculino, producta penultima in genitivo: *adus* autem in neutro eadem correpta. Ab *ador* est *adoreus*, ut *adoreum far*, apud rei rusticæ scriptores: *adorea liba*, apud Maronem in VII. Æn. *Adoreæ falces*, apud Varronem lib. IV. de L. L. ubi quidam *arboriæ* malunt. Sed nihil mutatione opus. Ab eodem substantive dicitur *adorea*, quomodo veteres vocabant omnem ex agris proventum. Plautus, Amph. act. I. sc. I. *Qui præda atque agro adoreaque affecit populares suos*. Sulpicius apud Varronem lib. IV. de L. L. *Plebi rura largiuntur adoream*. Sic locum eum legit Scaliger. Postquam vero militibus præmium fuit frumentum, *adorea* pro *laude* accipi cæpit. Gloss. vett. *Adorea*, νίκη, ἡ ἀπὸ τοῦ πολέμου. Plinius lib. XVIII. cap. III. *Gloriam denique ipsam a farris honore adoream appellabant*. Festus: *Adoream laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret*. Usus hoc pacto Appulejus; lib. III. & VII. Met. item in Apolog. ac Solinus cap. VI. Quod nisi certa essent quæ diximus; poterat videri, *adoream* esse dictam ab אדר *adar*, *magnificentia*. Ab *adorea* est *adoreosus* ἔνδοξος, ut ex Festo Pompeio probant veteres Glossæ. Sed in epitome Paulli vox hæc neglecta est.

†**Ador** genus frumenti esse, inter omnes veteres grammaticos convenit: quibus tamen de etymo (sive ut sit ab *edo*, sive ab *aduro*, sive ab *adoro*) minime assentior. **Ador** & **Adorea** sacrorum verba erant, quibus notabatur illud farris genus, cui *farris* (*) *pii* nomen adhaesit. At verba sacrorum & Tusca erant pleraque & eadem ab Oriente sumpta. Est autem **Ador** a Chald. אדר *iddar*; quod apud Paraphrastas Chald. *aream* sive *horreum* significat, ac respondet Hebraeo גרן *goren*: sicuti ubi distinguuntur fructus de area (Heb. *goren*, Chald. *iddar*) & de *prelo*; aut de *gregibus*, & de (*iddar*) *area*.

(*) *Servius ad Virgilianum illud* Farre pio *V.* 745. pium *dici ait* Vel quia inde sacrificabant, vel quia ... divinum ignem farre fervorent ... Far autem frumenti certa species est, sicut adoreum. Horatius: Non sumptuosa blandior hostia Mollibit aversos Penates Farre pio & saliente mica. Et Tibullus: Farre pio placant & saliente sale.

Ex his vides, τοῦ אדר *iddar* nomine quidquid frugum est, venire: sicuti etiam Adorea, ejusque synonymum Far apud Romanos antiquitus omnes agri (**) proventus significabat. Si quaeras, unde *iddar* apud Chaldaeos *aream*, *borreum*, & fructus eo pertinentes significaverit; facile intelligemus, id esse ex eo, quod Hebr. אדר *eder* & אדרת *idderet* est *magnificentia*, ut & אדיר *addir* est *magnificus*; quia certe in areae fructibus opes potissimum consistebant. At sic quoque Adorea apud Latinos ponitur pro *magnificentia*, & *gloria*, & pro *laude ob partam victoriam*. Festus. Adoream *laudem sive gloriam dicebant*; *quia gloriosum eum putabant*, *qui farris copia abundaret*. At Plinius XVIII. 3. *Gloriam* . . . . *a farris* (quod victores consequebantur) *honore* Adoream appellabant. Atque haec de *Adoris* & *Adoreae* vocibus.)(Proderit huc etiam & *Farris*, & *Hordei* (& si quod tale aliud) ἐτυμολογούμενα, indidem adscita, conferse. Nam etiam altera vox Far & Tusca videtur esse (quae si probe memini, occurrit in Tab. Eugub.) & orientalis; nimirum ut sit a פרה *phara*, quod est *fructificare*. Verisimilius est Far esse a בר *bar*, sive var (priore littera in digamma abeunte, quod est obvium) quod Hebraice frumentum significat. Antiquissimis Italiae temporibus vix puto aliam, quam farris sive adorei sationem fuisse usitatam, quod vel sine ulla paene cultura plurimo cum foenore pruvenit. Ac facile mihi persuadeo, Evangelii & veterum testimonia de fructu centuplo, de *farre*, (quod & frumenti nomine venit) esse intelligendum; id quod ad Evangelii locum explanabimus. Hinc factum ut Farar generis nomen (ab Heb. *phara* scilicet quod est *fructificare*) quaesitum fuerit. Hinc quoque fluxit, ut *far* tantum (teste Servio & aliis) in sacris locum haberet. Nam quia antiquitus id ferme tantum ferebatur, id etiam diis offerebatur: deinde vero ad antiqui ritus observantiam mansit, ut de eo tantum diis offerri placeret. Eodem pertinent *Confarreationis* & *Diffarreationis* nomina & ritus. Postremo ab eodem verbo Heb. פרה *phara*, & Favoa venit; sicuti ab hoc deinde & *Fructus*, & *Frux* (unde *frugis*, *fruges* &c.) & *Frumea* & *Frumentum* & *Frit*, & si qua sunt alia, descendunt. Nec quidquam causae video, quin & Horoevm Tyrrhenica vox esse possit; quae ab Oriente certe fluxit, sive ab Heb. שערה *sebora* i. e. *hordeum*, sive potius a Chald. סערתא *sharta* ejusdem significationis, evanescente sibilo, & T in D mutato. Mazochivs.

Adoraae esse ab *ador*, scribit Nonius, quia nempe eo in immolationibus uterentur. Nonium ut videtur, secutus, Robortelius annot. in s. Æn. Sed hoc refutatione indignum videtur. Alii ab *os* derivant, proprieque esse ajunt, *manu ad os admota salutare*. Is enim Deos salutantium mos. Lucianus περὶ ὀρχήσεως· Καὶ Ἰνδοὶ, ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχωνται τὸν Ἥλιον, οὐχ, ὥσπερ ἡμεῖς, τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχὴν, &c. Simplicissima autem, verissimaque ἐτυμολογία est, ut sit compositum ab *oro*; quod ab *ore* factum, ac proprie significat, *ore precor*. *Adoratio* igitur proprie ore fit, sed generatim pro veneratione usurpatur. Gloss. vett. προσκύνησις, *adoratio*, *adveneratio*. Προσκύνημα, *veneratio*. Προσκυνητὸς, *venerandus*. Προσκυνῶ, *adoro*, *venero*. Aliquid de *adorandi* voce Valla lib. v. cap. xi. & nos quoque in Oratoriis nostris; quæ repetere non visum.

Adversaria, & *codex*, opponuntur. Nam, *adversaria* erant tabulæ tumultuariæ, in quibus memoriæ caussa res perscribuntur, ut per otium referantur in *codicem*. At *codex*, notat tabulas justas, æternasque, in quibus res sunt digestæ, & ordine conscriptæ. Atque hoc discrimen manifeste colligitur ex orat. Cic. pro Roscio. Erant igitur *adversaria*, ut quotidiana vitæ, ac ephemerides. Nomen ex eo esse tradit Becmanus, quod semper essent *adversa*, h. e. objecta, ac præsto. Vel ab *advertendo*, quod in iis scitu necessaria consignarent. Sed verius, cum alii, tum Melchior Guilandinus commentario de papyro, ubi ait, sic dici, quod in adversa pagina scriberetur. Caussam tamen nominis non satis commode enarrat. Nam quale, quæso, est, quod ait, in adversariis non aversæ tantum, sed etiam adversæ paginæ inscribi solere? Quis nescit, nunquam veteres scripsisse in aversa, quin prius scripsissent in adversa? Quare scitius Jos. Scaliger animadversionibus in Guilandinum; ubi docet, eadem fuisse *adversaria* & *opisthographa*, ac utrique paginæ inscribi solere; unde dicta *opisthographa* ab ὄπισθεν & γράφω. Sed *adversaria* dici ab usitatiore pagina, quæ erat *adversa*. In hac enim rationes dati & expensi perscribi solitæ, ut in *aversa* accepti: quæ paginæ si convenirent, h. e. si rationes accepti congruerent cum rationibus dati & expensi, tunc hoc dicebant *utramque paginam facere*, item *pariare*, aut *paria facere*; cui opponitur *reliquari*: ut dicemus voce *Reliquus*.

Adulari unde sit, disceptant. Multæ sane afferuntur originationes ejus vocis, quædam etiam putidulæ. Simplicissimum videtur, quod Festo placuit, κατὰ μετάθεσιν fieri ab *alludo*. Sane veteres dixere *adulo*. Alii volunt, esse ex *ad* & οὐρὰ, *cauda*. Utrumque hoc etymon eo verisimilius, quod ut Nonius scribit, canum proprium sit, qui cauda alludunt & adulantur: Immo & de aquilæ cauda usurpat Accius Prometheo apud Nonium:

. . . . . *Sublime advolans*
Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.

Ubi, ut Turnebus monet lib. 18. cap. 9x. sermo est de aquila, quæ, avolans, tractu caudæ sanguinolenta Promethei vulnera nonnihil detergeret, eaque palpando quasi adularetur. Monet idem inibi, se audisse, qui *adulare* hic per diminutionem pro *adorare* dictum crederet. Nunnesio, & quibusdam aliis, non displicet venire a Dorico ἀδολίζω, pro ἡδυλίζω quo Menander usus, teste Eustathio: ac valet idem ac ἡδυλογῶ, sive, *byssinis ac suavibus verbis utor* more adulantium. Laurentius Valla putabat, *adulari* conflari ex *a* & δοῦλος quia servile quiddam est adulatio. Eumque secutus Cæsar Scaliger, in Arist. Hist. animal. lib. s. cap. 81s. Præpositionem *a* præfigi ait, quia assentatio est a servis: similiterque in *ebur* præfigi *e*, quia est e barro. Perottus & alii componunt ex *ad* & *aula*, quia ab omnibus retro seculis in Principum aulis maxime in usu fuerit: *au* vero in *u* mutari censet, ut in *excludo* a *claudo*. Sunt & quibus videatur esse ab *ad* & *ala*; ut proprie sit, *ad alam* alterius esse: *a* vero in *u* abire, quomodo a *taberna* est *contubernalis*. Denique aliqui putant, veteres *olare* dixisse pro *colere*: indeque factum

(**) *Plautus Amphit. I. 1. 38.* Praeda atque agro, adoreaque affecit populares suos. *Sulpicius apud Varronem in IV. de L. L.* (*ed. Amstel. pag. 11. fin.*) Plebi rura largitur ad aream: *pro quo tamen Scaliger reponit* largiuntur adoream. *Idem Varro ibid. pag.* 33. *fin.* falces adoreas *memorat* (*eas scilicet quibus segetes omne genus secarentur*) *quas a* fenariis *distinguit*. *Festus in* Farrago *sic posuit*: Farrago appellatur id, quod ex pluribus satis pabuli causa datur jumentis. *Ergo quia omnia sata* Farris *nomine veniebant*; *idcirco* Farrago *ea notione usurpabatur*. *Eodem pertinet*, *quod in re militari plurima* Farris *est mentio*; *nimirum omne id quod militibus admetiebantur*, Far *vocabant*; *ut & servorum demensum* Far *quoque dicebatur*, & *quod plebi dono dabatur*. *Adhaec Festus* Fornacalia *dicit esse ferias institutas* farris torrendi gratia: *at Ovidius in II. Fast.* fruges *pro* farre *posuit*. Facta Dea est fornax: laeti fornace coloni Orant ut fruges temperet illas suas. *Indidem est*, *quod* (*teste Festo in* Horreum) Horreum antiqui dicebant Farreum a farre: *quia hoc fruges omnes complectebatur*. *Adde ejusdem Festi locum in* Restibilis, *qui talis est*: Restibilis ager dicitur, qui biennio continuo seritur Farreo spico, idest aristato: quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere. *Ubi vides*, *triticum*, *hordeum*, *Far proprie dictum*, *siliginem*, & *si qua sunt alia*, Farrei spici *nomine contineri*: *quod argumento est* Farreum *etiam non spicum fuisse*, *veluti avenam*, *legumina* &c.

ctum *adolari*, & postea *adulari*. Quod icciroo interdum pro simplici sumitur, ut apud Tertull. de pallio, *adulari Æsculapio*. Atque hoc etymon eo confirmatur, quod in antiquis codd. haut temere aliter reperias, quam *adolari*, per *o*. Sane Glossæ Philoxeni: *Adolat*, κολακεύει. Indeque *adolabilis* pro *adulabilis*, dixit Ennius apud Nonium voce *Propitiabilis*. At male Nonius *adolabilis* dici censet quasi *sine dolore*. Sic enim & vetus habet Aldina anni MDXIII. & ea antiquior Veneta Pinciana anni MDI. Pro quo, nescio, qua auctoritate, *sine dolo* scribit Marsilius notis ad legg. XII. Tabb. Sed multo minus eidem assentio, cum in Ennii loco legit *ira adolabilis*. Nam omnino recta est vulgata lectio: *Huic est animus propitiabilis ita & adolabilis*. Sed de hoc alibi dicemus.

ADULTER, Angelo Caninio videtur esse a Syriaco *gaiar*, ut, *adultera* a *gajarta*, sive *gaiasta*. Sed simplicius veriusque Festus; *Adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum sese conferunt*. Nempe *a* abit in *u*. Quod in compositione interdum fieri, docet, quod a *taberna* est *contubernalis*; & *ebur*, ut ajunt, quasi *e barro*. [Malo ab ἠδυλίτης, nam ἠδυλίζειν, συνουσιάζειν. Idem quod *adulator*, aut saltem ejusmodi originis.] Ab *adulter* est *adulterium*, ut a *magister magisterium*. Unde liquet, Fungerum & alios, falli, qui *adulterium* dici putant, quasi *ad alterum torum*. Nam postrema vocabuli pars, ejus tantummodo productio est.

ADVOSIS, *advorsus* sive *adversus*. Festus: *Advosem, adversarium, hostem*. At Glossæ Philoxeni: *Advores*. ἐναντίοι. Nempe, ut ex *prorsu*, *prosu*, extrito *r*: item ex *sursum*, *susum*: ita ab *advorsus*, *advosus*: & *s* in *r* mutato, *advorus*, vel *advores*: quomodo *Valesii*, *Auselii*, *Papysii*, *Alases*, *asena*, prius dixere, pro *Valerii*, *Aurelii*, *Papyrii*, *Alares*, *arena*.

ADYTUM, ἄδυτον, ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. Recte id Servius ad II. Æn. deducit ab *a* & δύω, quod est, *ingredior*, *subeo*; quod nulli liceret ingredi præterquam Sacerdoti. Ex eo enim oracula reddebantur. Unde locum Vaticinationis idem interpretatur ad VI. Æn. Cæsar, lib. III. de bello civili: *Pergami in occultis ac remotis templi, quo, præter Sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt*.

A E

ÆDEPOL vulgo scribunt, ac dici putant quasi per *ædem Pollucis*. Sed non ita est. Nam scribendum *edepol*: quod conflatum ex tribus vocibus; particula jurandi *me* vel *e*; & *deus Pollux*. Simile est *me dius Fidius*. Ex duobus autem est *epol*, ut in *mecastor* & *ecastor*. Vide de his fusius in *Me dius Fidius*.

ÆDES ex Græco αἶθος, quod idem notat. Eustathius enim, p. 3819. exponit ἐνδιαίτημα, *habitatio*, *domicilium*. Usus Pindarus in Olympionicis, unde Eustathius adducit, Διὸς αἶθος πανδόκῳ, *Jovis domicilio omnes capiente*. Ait autem, esse λέξιν μονήρη, & quam alibi non reperias. Non, ut puto, quia nova, sed quia prisca, & prope obsoleta. Hujus vocis ignoratio dici nequit quam multos fefellerit in *ædium* etymo. Quod ut liqueat, non defugiam commemorare, more nostro, variorum sententias. Ac Isidorus quidem, lib. XV. cap. III. auctor est, quosdam ab *edendo* deducere, eoque trahere illud Plauti, Pœnulo, act. III. sc. I.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.

Verum hic loquitur Plautus, non de privatis ædibus, quas Isidorus intelligit; unde idem mox addit, *ædificium similiter dictum, quod prius fuerit ad edendum factum*: Sed de æde sacra, in quam olim, quando sacrificarent, amicos convivatum invitare solent. Qua de re plura apud Acidalium. Verisimilior paullo originatio Varronis, lib. IV. de L. L. ubi *ædes* dici scribit, quasi *ades*; quod eas plano pede adirent. Immo Festus quoque eandem secutus ἐτυμολογίαν, si recta emendatio Scaligeri, legentis: *Ædis, domicilium in aditu positum, simplex, atque unius aditus*. Quam originationem eo confirmat Scaliger, quod ædificia prius a veteribus Romanis dicta fuerit, quæ a Græcis οἰκόπεδα, *quæ de plano adeuntur*; vel ut Tertullianus loquitur, libro de pallio, *planitus adeuntur*. In vulgatis Festi codd. erat; *Ædis* (MSSti *Ædes*) *domicilium in edito positum*. Itaque Angelus Decembrius lib. VII. de politia literaria, parte LXXVII. scribit, *forte ædes domos altiores dici, quod sint editæ, vel loco edito positæ*. Sed aliud quoque etymon ibidem agnoscit Festus, his verbis: *Sive*, inquit, *ideo ædis dicitur, quod in ea ævum degatur, quod Græce αἰὼν vocatur*. Ubi dubium, an velit conflari ex *ævum* & *dego*: an ita quasi ἀΐδιος, id est *perpetuam*. Nec multum abeunt, qui conjectant, dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ δίειν, quia *semper subimus*. Nunnesius in Grammatistice deducit ab ἕδος, *sedes*. Proque eo est, quod *sedes* non raro ponatur pro *domicilio*. Ut cum Tibullus ait; *Est visus nostra ponere sede pedem*. Et apud Cic. in Cluentiana: *Sceleratorum sedes atque regio*. At sententia est Becmanni, venire ab ארן, *eden*, *basis*; vel ab ἀΐδης, ut proprie notet *domum opacam*, ab α στερητικοῦ & ἰδεῖν. Omnia enim ædificia opaca sunt, si conferantur cum locis apertis & patentibus. Adde quod olim, ut Ovidius canit, *domus antra fuerunt*. Ea autem opaca. Confirmat quoque hanc sententiam, quod Plutonia domus vocatur Ἀΐδης, quia solis luminisque expers. Denique apud Martinium reperio & ista, alibi nobis non visa, venire forte ab αἴθουσα· quomodo Homero dicitur *porticus*, ubi se calefacerent, quod Græcis αἴθειν· vel ab αἴτοις, id est, φραγμοὶ sive *sepes*, ut Hesychius exponit. Sane & Lucretius *septa domorum* dixit, κατὰ περίφρασιν. Sed omnino, ut diximus, *ædis*, sive, ut veteres loquebantur, *aides*, est ab αἶθος. De origine satis. Iis hoc addimus, aliud esse ædem sacram; aliud, templum. Nam templum per se auguratum est, non sanctum: ædes per se sancta, non augurata. Itaque rostra in foro sæpe templa vocantur, quia augurato constituta. Non tamen dicuntur ædis sacra; quia nulli erant dicata Deo. At si quid & augurato constitutum & Deo dicatum esset, tum & templum, & ædis sacra dicebatur. Atque hinc quoque cognoscere est, qua ratione differant templum & curia. Nam curiæ non ante dici potuere templa, quam inaugurata. Itaque curia Hostilia, Pompeia, ac Julia, cum prius fuissent profanæ, templi appellationem acceperunt, postquam sunt per augures constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. Docet hoc ex Varrone Gellius lib. XIV. cap. VII.

ÆDILIS, ex Festi sententia, ita dicitur, quod facilis ad eum plebi *aditus* esset. Sed remota nimis est hæc ἐτυμολογία. Simplicius, qui, ut ab *ovis ovilis*, sic ab *ædis ædilis* esse volunt. Varro, IV. de L. L. *Ædilis, qui ædes sacras & profanas procuraret*. Ab eadem voce, sed ab alia caussa, deducit Pomponius l. II. D. de origine juris: *Ut essent*, inquit, *qui ædibus præessent, in quibus omnia scita sua plebs deferebat, duos ex plebe constituerunt: qui etiam ædiles appellati sunt*. Imo sunt, qui putent, ut prætoris, & alia aliquot honorum vocabula, ita hoc, non tam Romæ esse natum, quam e Latio Romam perductum. Sane ex veteris ævi historiis & antiquis inscriptionibus constat, in Latinis oppidis fuisse, qui dicerentur *ædiles quinquennales*. Munus hoc signat Spartianus in Hadriano: *In Hetruria præturam Imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir fuit*. Ita Romæ *ædiles* non ex re sint cognominati, sed ab exemplo. Non tamen hoc prohibet, in Latio *ædilem* primo ab *ædibus* dictum esse. Si Romæ hoc nomen factum, dicendum, a potissima muneris parte esse impositum. Nam *ædilium* erat: tum plebiscita in *æde* Cereris asservare, adeo ut iccirco potissimum constitutos putet Pomponius: tum *ædium* sacrarum curam gerere: unde Dionysius scribit lib. VI. ἀφ' ἑνὸς, ὧν πράττουσιν, ἔργων, ἱερῶν τόπων καλεῖσθαι ἐπιμελητὰς, *ab uno operum, quæ agunt, ædiles dici, quasi ædium sacrarum curatores*: tum curare ædificia publica privataque, item balnea, aquæductus, cloacas,

platcas,

plateas, & loca omnia urbis, ut pura mundaque essent. Atque hinc liquet, cur Papinianus *ædiles* ἀστυνόμους, quasi urbis curatores, vocet in l. 3. D. de via publica. Quod vero dixi, synecdochicam esse appellationem, liquet ex eo, quod tum rerum quoque venalium cura atque æstimatio ad eos pertineret: unde Dio ubique eos ἀγορανόμους vocat: tum etiam ludorum sollemnium; quod vel ex Terentianarum comœdiarum inscriptionibus patet. Quin a scenica illa cura, qua fabulas agendas examinabant, verisimile est, manasse jus judiciumque in libros alienos. Liquet ex Senatusconsulto, apud Tacitum, lib. IV. Annal. quo jubentur Ædiles cremare Cremutii Cordi scripta. Porro tria ædilium munera, quæ hactenus exposuimus, paucis lege sua complexus Cicero III. de Legg. *Suntoque*, inquit, *ædiles, curatores urbis, annonæ ludorumque sollemnium*. Cetera de ædilibus; ut de eorum divisione, in curules, cereales; de prima eorum institutione, de curis quibusdam ad res nobis intactas pertinentibus; eo præterimus, quia vocum caussas, non ritus antiquos, scribimus. Vide de iis, si voles, eos qui scripsere de magistratibus veteris pop. Romani.

ÆDITIMVS, quasi *ædis intimus*, dici, scribit Paullus Diaconus. Sed rectius Servius Sulpitius, qui, ut in Topicis scribit Cicero, putabat, *timus* in *æditimus*, *finitimus*, *legitimus*, non minus esse vocis productionem, quam *tullium* in *meditullium*. Pro *æditimus* postea *æditnus* dici cœptum: sed prius illud, ut antiquum ac genuinum, magis probabat Varro, ut scribit Agellius lib. XII. c. X. Putabat autem Varro, quem & Festus, & Carisius, & alii, sequuntur, *æditnus*, dici a *tuendis ædibus*: ideoque Lucretium, extremo libro VI. pro eo dixisse *æditnentes*. Sed omnino secus est. Nam ex *æditimus* sive *æditumus*, κατὰ συγκοπὴν extrita est litera *m* ad commoditatem sermonis. Simili errore *testamentum* credidere esse compositum a *mente*, cum *mentum* vocis tantum productio sit, ut in *pavimentum*, *vestimentum*, *juramentum*, & similibus. Vide Gellium lib. VI. cap. XII.

ÆGIS nomen habet ἀπὸ τῆς αἰγός. Nam etsi munimen sit corporis æneum, prius tamen e pelle *caprina* fuit. Sic *lorica*, quod esset facta e *loro*: & *scutum* a σκῦτος, *corium*, *pellis*. Virgil. XI. Æn. de Ornitho:

Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit.

Dicitur autem lorica in homine, ægis in Deo. Martialis l. VII. ep. I.

Accipe belligeræ crudum thoraca Minervæ,
Ipsa Medusææ quem timet ira Deæ.
Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari;
Pectore cum sacro sederit, ægis erit.

ÆGRVM, olim *aigrum* quibusdam factum putatur a voce doloris αἶ αἶ. Auctor Festus. Apud quem & alteram legas originationem, ut sit ab ἀνιγρὸς, quod idem ac ἀνιαρὸν, unde etiam, ex Etymologi sententia, factum per syncopen, & pleonasmum literæ γ. Sed ἀνιγρὸς mere poëticum est: at Latini quidem a Græcis multa habent, sed rarius alia quam quæ essent recepta in vulgus. Si ab αἶ fuerit, *ger* erit productio vocis. Id quia aliis displicet, conjectant, esse ab αἶ & γοερὸς, *lamentabilis*. Sed dure. Isidorus lib. X. *Æger, quod agatur infirmitate vel tristitia ad tempus*. Quod etymon ineptum. Verisimilius magnus Cæsar Scaliger, animadversionibus in cap. X. lib. V. historiæ Theophrasti; ubi vult, *æger* esse ab ἀεργὸς. quæ vox proprie notat *privationem operis officiorumque*. Sane *ægritudo*, sive morbus, definitur *læsio aut ablatio officiorum*. Doctissimus socer, Franciscus Junius putabat, *aigrum* potius esse ab αἰκιαρὸν, quod ab αἰκία. Nec abludit a vero, cum αἰκία inter alia cum *plagas*, tum *cruciamenta* signet, Hesychio teste. Nec inerudite Martinius, ut dicatur quasi *auger*. Nam Cretenses αἰγῶ pro ἀλγῶ, *doleo*, dixere, teste Hesychio. Ab *ægrum* est *ægritudo*, & *ægrotare*, unde *ægrotatio*; quæ eo ab ægritudine differt, quod ægrotatio proprie corporis sit: *ægritudo* animi: quemadmodum Cicero scribit IV. Tuscul. Ubi & illud inter alia: *Præclare nostri, molestiam, sollicitudinem, angorem, propter similitudinem corporum ægrorum, ægritudinem nominaverunt*. Hoc tamen *ægri* & *ægroti* discrimen non semper observatur: ut ex Horatio, Marone, Lucretio, atque adeo aliquot ipsius Tullii locis ostendit Josephus Castalio cap. XI. Var. Lect. Ab *ægrum* quoque est *ægresco*, ut quidem Grammatici volunt; eos inter P. Consensius: *Praterea*, inquit, *fiunt etiam a nominibus inchoativa verba, ut æger, ægrescit*. Sed omnino magis verisimile est, illa in *sco* venire a verbis, ut *ægresco* sit ab *ægreo*, qua ratione *senesco* est a *seneo*, quo usus Catullus; item a *labo labasco*, a *puero puerasco*; quod postremum usurpant Ausonius Claudianus Mamertus, & Sidonius. At *ægreo* usurpat Lucretius lib. III. v. 837.

Præter enim quam quod morbis cum corporis ægret.

Sic legendum pro quo levicula immutatione in calamo exaratis est *ægrit*; unde *ægrire* pro *ægrere* dici, colligebat Turnebus lib. XXX. cap. X. Verum si *ægrire* diceretur, *ægrisco*, non *ægresco* dicendum esset. Nam ut a *tremis* est *tremisco*, sic ab *ægris* esset *ægrisco*. Nunc, *ægresco* dicimus ab *ægres*, ut *calesco* a *cales*, *horresco* ab *horres*.

ÆMIDVS, Festus interpretatur *tumidus*: ac Glossæ vett. πεφυσημένος, *inflatus*. Similiterque in Isidori Glossis invenias: *Æmidus, tumidus, inflatus*. Videtur autem esse ab αἷμα, *sanguis*, quod plethorici sint corpore inflato. Αἷμα forte a Caldaico אדם, quod Hebræis דם *sanguis*.

ÆMVLATIO, per *æ* scribi, quia qui *æmulatur*, alteri esse *æqualis* conetur, legas apud disertissimum virum Joannem Sturmium, lib. I. de Imitatione, in Notis quas capiti primo subjecit. Sed id mallem non scripsisset. Ut & nec illa, *quam Græci dicunt* μίμησιν, & ζήλωσιν, *Latinis tum imitationem, tum æmulationem vocari*; ζήλωσιν *vero quasi* ζήτησιν *appellari*. Cujusmodi etyma quis probare possit?

ÆMVLVS, ab αἱμύλος, mutata nonnihil notione, venire censet Mekerchus lib. de Pronunt. L. Gr. cap. XXXII. Sed nimis sane abit significatio. Nam αἱμύλος, vel αἱμύλιος, est, *lepidus*, *festivus*, atque, ut Hesychius exponit, ἀστεῖος, *urbanus*. Unde αἱμυλίῳ λόγῳ, *blandiloquentia*. A qua nomen *Æmylios*, ut in Paullo Æmylio tradit Plutarchus. Censeo igitur, *æmulari* esse ab ἁμιλλᾶσθαι, *certare*, *contendere*, *æmulari*. Quæ conjectura, meo judicio, tam certa, ut pluribus eam firmari opus non sit. Sane & ἐφάμιλλος Græcis, qui Latinis *æmulus*.

ÆNIGMA, dictum allegoricum, ambagibus involutum. αἴνιγμα vero ab αἰνίττομαι *obscure loquor*; quod ab αἶνος *oratio obscura, & figurata*. Sed non hic sistendum est; sed ad עין, abeundum, quo *speculatio*, aut *consideratio* vocatur.

ÆQVILAVIVM ab *æquatione in lavando*. Festus: *Æquilavium significat ex toto dimidium; dictum a lavatione lanæ: quæ dicitur æquilavio redire, cum dimidium decidit sordibus*. Ita & MSSti. At Glossæ Isidori: *Æquilatium æquatio*. Ubi vel legendum *æquilavium*, vel *æquilotium*. Nimis enim laxe *æquatio* exponitur pro *æquatione lotionis*.

ÆQVVS, ut Jos. Scaliger, multoque ante eum Angelus Caninius, ac post utrumque Petrus Nunnesius scripsit, venit ab εἰκὸς, *ei* in *ai* sive *æ* converso, more Dorum, qui pro εἰ κα dicunt αἰ κα pro εἶθε αἶθε, pro φθείρω φθαίρω, pro κτείνω κταίνω. Ab *æquus* est *æquor*: teste Varrone lib. VI. & Nonio in *Æquor*. Qui ab aqua sic dici putant (quos inter Cæsar Scaliger c. XXVI., & XXVIII. Lib. de caussis L. L.) plane falli puto. Nam sic dici ab æquitate, clare indicat hoc Ciceronis a Nonio citatum ex secundo Acad. quæst. *Quid tam planum videtur, quam mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant*. Merito autem *a poëtis* sic appellari ait Cicero, cum proprie non mare notet, sed planiciem ejus. Id manifeste comprobat, cum Maronis hoc VII. Æn. *sterneret æquor aquis*: tum istud Poëtæ veteris apud Marium Victorinum lib. II. cap. de metro Anapæstico: *Mare non amo, quod, modo cum*

placido

placido ftetit æquore; littora cadit. Æquoris itaque defcriptionem habemus in illo Maronis Ecl. II. *Cum placidum ventis ftaret mare*. Opponiturque ei mare magnum quomodo locuti Lucretius, Catullus, Virgilius. Quamquam nec defunt, qui per mare magnum intelligant mare Tyrrhenum; ut ita vocetur ad difcrimen fuperi five Adriatici; quod anguftius.

Aer, ἀήρ, ab ἄημι, *fpiro*. Ἡ γὰρ κίνησις αὐτοῦ ποιεῖ τὸν ἄνεμον. Eo Cicero alludit, lib. II. de nat. deor. *Principio enim terra, fita in media parte mundi, circumfufa undique eft hac animabili fpirabilique natura, cui nomen eft aër, Græcum illud quidem, fed receptum jam tamen ufu a noftris*. Sunt & aliæ originationes, fed quæ minus placeant, quam ea quam pofuimus. Ut cum ex Platone tradunt, ἀήρ effe ab ἀεὶ ῥέειν, quod *femper fluat*. Aut cum nonnulli, Etymologum fequuti, derivant παρὰ τὸ αἴρω, τὸ κουφίζω *elevo*; quoniam in eo quædam animalia tolluntur, five quod fit κοῦφος, *levis*. Aut cum quibufdam placet, κατὰ μετάθεσιν fieri ab Ἥρα *Juno*: cum hoc potius ex ἀήρ, fit factum μεταθέσει. Aut, cum fatis inepte deducunt ab α & ὁρᾶν. Cui etymologiæ occafionem præbuit, quod apud Homerum ponitur pro *caligine*, feu ἀορασίᾳ.

† Aer & ἀήρ an ab אד *ed* i. e. *vapor*? unde verfo Tyrrhenice *Daleth* in R fieret *Er*, five potius (*more* h. c. pronuntiato *Jod*) *Aïr* aut *Aër*. Mazochius.

Æram dixere illuftre annorum initium. Ut *æram* Alexandri magni; Diocletiani, Napopolaffaris, & fimiles. Ufitatiffima hæc vox in Hifpania fuit: unde ad Afros, etiam Gallos, & alios defluxit. Incipit autem æra Hifpanica ab anno XXXVIII. ante Chriftum natum. Itaque fi velimus æram Hifpanicam, revocare ad æram Chrifti Dionyfianam, vel Chrifti annis addemus XXXVIII. vel æræ Hifpanicæ XXXVIII. adimemus. Ut cum in Concilio Toletano legimus, id contra Prifcillianiftas celebratum effe anno CCCCXXXVIII. fuerit is annus Chrifti CCCC. Et qui hodie annus eft CIↃIↃCXXIII. is æræ Hifpanicæ fit CIↃIↃCLXI. Quamquam hodie ea numerandi ratio nec in Hifpaniis obtinet. Imo jam ante ducentos annos, primum in Arragonia, anno CIↃCCCLVIII., hinc in Caftella, anno CIↃCCCLXXXIII. tandem & in Lufitania, anno CIↃCCCCXV. exolevit. Quæritur, unde *æra* illa appellatio originem habeat. Joannes Sepulveda Cordubenfis, libello, quem fcripfit de correctione anni menfiumque, cenfet, primitus fic brevitatis cauffa fcribi folitum: A. ER. A. Id autem notaffe, *Annus erat Augufti*. Pro eo facit, quod æra incipit ab eo anno, quo Calendarium Romanum receperunt. Factum id anno proximo, quam victi effent a Domitio Calvino, ut Dio teftatur. Is autem eos devicit proximo poft confulatum fuum anno, ut ex eodem Dione fcimus. Nihil igitur certius, quam fatis convenire quod Sepulveda ait, cum annis iis, quibus fub Augufto effe cœperunt. Is enim tum temporis Occidentis imperium habebat, uti Antonius, Orientis. Objicit Scaliger, cauffam non fuiffe, cur fcriberent potius, *Annus erat Augufti*, quam *Julii*. Sed fi a reformatione Calendarii voluiffent ordiri, debuiffent quinquennio ordiri altius. Id cum factum non fit, nihil mirum, fi ab Augufto potius numerarint, quo auctore Julianum annum receperunt. Objectat quoque, non AERA, fed ERA fcribi in monumento veteri. Sed vetuftiffimum, quod affert, habet, *era* DIII. Qui erit annus Chrifti CCCCLXV. Quo tempore jam in defuetudinem abire diphthongi cœperant: præfertim in Hifpaniis, Africa, aliifque terris longius ab urbe diffitis. Alia quoque adfert fummus ille Vir: fed, ut mihi videtur, nihilo firmiora. Nec tamen Sepulvedæ opinionem certam effe dejerare aufim. Sed exiftimo, minime effe puerilem, uti Vir ille incomparabilis putabat, verum ingeniofam plane, & non verifimilem minus, quam eorum eft, qui ab *ære* deducunt. Quod Ifidorus & Scaliger faciunt, etfi diverfa de cauffa. Ifidorus quidem de eo fic fcribit Originum lib. V. cap. XXXVI. *Æra fingulorum annorum conftituta eft a Cæfare Augufto, quando primum cenfum exegit, ac Romanum orbem defcripfit. Dicta autem æra ex eo, quod omnis orbis æs reddere profeffus eft Reip.* Ubi manifefte confundit tempus defcripti orbis ab Augufto, quo Jofeph cum Maria prægnante Hierofolymam adfcendit; & illud, quo Hifpani, a Domitio Calvino Proconfule victi, recepere annum Julianum annis XXXVIII. ante natum Chriftum. Rectius igitur dixiffet, *æram* ex eo dictam, quod Hifpani poft cladem a Calvino acceptam Romanis *æra* perfolverent. At Jofephus Scaliger cenfet, *æra* accipi pro numero; atque hoc inde effe quia in rationibus olim æra notarent, ut vulgo ITEM folent. Lucilius apud Nonium: *Hæc eft ratio? perverfa æra, fumma fubducta improbe*, five, ut legit Scaliger, *Hæc eft ratio perverfa; æra fummæ fubducta improbe*. Cicero Hortenfio: *Quid tu, inquam, foles, cum rationem a difpenfatore accipis, fi fingula æra probafti, fummam, quæ ex his confecta fit, non probare?* Cenfet autem, cum veteres in plurativo dicerent *æra*, pofterioribus feculis *æram* dixiffe: quomodo in veteri lingua *Oftiam* dixere oppidum, ab oftio Tiberis: item pofterioribus feculis in fingulari *aëra*, *athera*, *biblia* & fimilia. Mihi quidem hæc conjectura fummi Viri admodum effe incerta videtur. Et tamen magis in eam inclino fententiam, quam illam Chriftmanni, cui Arabicum effe placet ab ארח *arach*, *fupputare*, *numerare*: a quo תאריח *tarich*, *aera*, *fupputatio*. Nam feculis aliquot ante Arabum in Hifpaniam adventum vox *æra* recepta ibidem erat: ut ex iis liquet, quæ fupra de Concilio Toletano dicebamus.

Æro, idem eft φορμὸς five *phormio*: nempe vafis fparthei genus, quod fportam vel fifcinam dicimus: atque ut φορμὸς ἀπὸ τοῦ φέρειν vocatur, ita *æro* dicitur ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod eft βαστάζειν. Vas enim erat tollendo ferendoque aliquid idoneum. Unde liquet, perperam *baro* fcribi cum *h*: ac pejus etiam *bero*, vel *ero*. Idem effe *æronem* ac *phormionem* feu φορμὸν, indicat Donatus in Phorm. I. II. *Phormio*, inquit, *non a formula, fed a phormione fparteo, quem nos æronem dicimus trivialiter & pro confuetudine*. At φορμοί, πλέγματα· ut ex Hefychio conftat. Ac in Gloffis Philox. legas: *Æro*, κοῖξ. Κοῖξ autem inter τὰ ἐκ πλέγματος σκεύη a Polluce etiam refertur lib. X. cap. XLVI. Ubi vulgo corrupte ea vox legitur: fed *æronum* vocem viri docti reponunt. Vitruvius lib. V. cap. XII. *Et inter deftinas cratu æronibus ex ulva paluftri factis calcetur*. Ubi vulgo *deftinatas* pro *deftinas*; & pro *æronibus*, *meronibus*, Philander perperam *peronibus*. Plinius libro XXXVI. cap. XIV. *Id confecutus eft ille æronibus arenæ plenis*. Ubi vulgo *peronibus*. L. XXXI. D. Locati, *æronibus clufum frumentum*. Ubi *beronibus* malebat Cujacius: fed invitis Pandectis Florentinis, ut ipfe agnofcit.

Ærumna, quidam olim per fimplex *e* fcripfere, quidam per *æ*. Ut indicat hic Sofipatri locus lib. I. *Erumnam Ennius ait per e folum fcribi poffe, quod mentem eruat: vel per œ, quod mœrorem nutriat*. Quo loco intelligendus videtur Ennius Junior, quem de literis, fyllabis, metris, & augurandi difciplina, fcripfiffe, auctor eft Tranquillus, initio Libelli de illuftribus Grammaticis: Nifi malis cum Paullo Merula (comment. ad Ennium pag. 180.) pro *Ennius* legere *Annæus*, ut intelligatur Annæus Cornutus. Sed quod ad ἐτυμολογίας attinet, omnino ridiculæ funt. Quin nec fatisfacit Feftus, qui voluit *ærumna* effe κατὰ συγκοπὴν ab *ærumina*, five αἰρομένη· quomodo nempe ab ἐλαμένη, eft *lamina*, inde fimili συγκοπῇ *lamna*. Verba Fefti funt: *Ærumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas farcinas viatores gerebant. Quarum ufum quia C. Marius retulit, muli Mariani poftea appellabantur. Sive a Græco fermone deducuntur. Nam αἴρειν Græce, Latine tollere dicitur*. Fungerus quoque ab αἴρω effe vult, fed quia tollit ac conficit hominem. Idem ab *ære* duci poffe cenfet, quia *æris*, id eft, pecuniæ cauffa, homines magnos fubeunt labores. Mallem dixiffet, ab *ære* effe, proprieque notare laborem, qui in ærifodinis infumitur. Sed fimpliciffima ἐτυμολογία eft, fi dicamus, effe

a μέριμνα,

a μέριμνα, quo significatur *anxia sollicitudo*, ἀπὸ τοῦ μερίζειν, quod animum distrahat. Unde eam egregie describit Maro lib. VIII. Æneid.

. . . . *Magno curarum fluctuat æstu,*
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illhuc,
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

Æs, unde dicatur, minus evidens est. Forte est ab Hebræo אש, *esch*, id est, *ignis*, ob splendorem. Unde *micantia æra*, & *Ære renidenti*, dixit Maro. Aliunde tamen fit, si prius in recto fuit *æris*; quomodo *as* dicitur pro veteri *assis*, unde *decussis*, *centussis*, &c. Nempe *æri* nomen fuerit, vel ab ארץ *erets*, *terra*; quia *effodiuntur opes*, ut Naso I. Metam. ait; vel potius *æris* fit ex *æsis*; quomodo *ara* prius fuit *asa*; *lares* item ex *lases*, *arena* prius *asena*, *carmen* est ex *casmen*: & ita in sexcentis. *Æsis* autem forte ex αἶσα, quod est μοῖρα, *portio*: nempe quia eo effosso illud divideretur inter illos qui reperissent. Aut ab αἴσιμον, quod Hesychius exponit, ἀγαθόν, σύμφορον· nempe ob insignem æris usum. Vel potius fit ab αἶθος, & ita dicatur a *splendore*; ut verbale sit ab αἴθω, quod non tantum *ardeo*, sed & *splendeo* signat: proque hac sententia impense facit, quod poëta ab eodem αἴθω dixit αἴθοπα χαλκόν, *æs splendidum*, ac coruscum instar ignis. Sane absurda hæc non sunt. Sed vide quanto simplicius sit, si dicamus, esse ab ἄρης. Unde antiquus rectus *aires*, & κατὰ συγκοπὴν *æs*, ut a *plebes plebs*. Nec obstat, quod ἄρης non *æs*, sed *ferrum*, videatur notare. Nam pro *ferro* cœpit accipi, postquam *ferrea* arma in usu esse cœpere: at pro *ære* sumebatur, cum *ærea* solum obtinerent. Notum illud Hesiodi:

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
Ære operabantur: non enim nigrum erat ferrum.

Pluraque ea de re diximus lib. IV. Instit. Orat. cap. VIII. Et sane hinc quoque esse videtur, quod Germani ferrum vocant *aisser* seu *eiser*: quod κατὰ μετάθεσιν est ab ἄρης, seu *aires*. Ab ære est *æramentum*, ut a *ferro ferramentum*. Gloss. *æramentum*, χάλκωμα. Ab eodem prius fuit *arineus*, ut a *mucco muccinium*, Arnobio lib. II. Postea per syncopen *æneum* dixere. Fallitur igitur Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & conversione, ubi ait, *æneus* dici pro *æreus* converso *r* in *n*. Ab *æneus*, est diminutivum *æneolus*. Festus *æneolum* exponit, quod ex ære fit. Ab eodem *æneatores* dicuntur, qui *ænea* canerent tuba; quod prius fiebat cornu animalium; unde & *cornicines* dicebantur. Sed post inventionem tubarum, diversus cornicinum atque æneatorum in castris usus fuit. Vide Scalig. ad Festum in *æneator*. In Gloss. vett. *æneator* exponitur κυμβαλοκρουστής. Sed aliter usus Suetonius in Julio cap. XXXII. *Cum inter eos concurrissent & æneatores, rapta ab uno tuba, prosiluit ad flumen*. Pro *æneus* dixere & *ahënus*, τρισυλλάβως. Ut apud Maronem: *Et luce coruscus aëna*. Indeque fuerit *aënator*, quasi ab *aëna* tuba. Sane *anator* pro *æneator* constanter est in MSSis Festi codd. Ab *aëneus* est *aëneum*; pro quo & inserta aspiratione *ahenum* dicebant. Ejus diminutivum *aënulum*, Festus: *Aënulum, vas ex ære parvum*. Nisi a diphthongo incipere malis. Apud Isidorum *a* plane omittitur. Nam *enulum* interpretatur *caldarium*. Quia vero antiquissima pecunia *ænea* fuit, inde est quod *ære diruti* milites dicantur, quibus ob ignominiam stipendium adimebatur. Item *obærati*, quia *ære* alieno obstricti. Item *æstimo*; sive sic dicatur, quasi *æs taxo* quod scribit Perottus: sive ab *æs* & Græco τιμῶ· de quo plenius suo loco. Videri etiam possit hinc esse *æruscare*, sive *æsculari*. Nam *æruscare* Festus exponit, æra undique colligere. Ac Glossæ, in operum Cyrilli calce inventæ, *æsculor* interpretantur χαλκολογῶ. Verum non hac in voce respiciendum ad *æreæ* pecuniæ antiquitatem, sed quod minimi pretii nummi *æra* vocarentur, ut Græcis χαλκοῖ. Glossæ Cyrillo tributæ, κέρμα, *æs*. Itaque de mendicorum stipe sæpe dicitur. Martialis, lib. XI. ep. XXVIII.

Nec nisi prima velit de Thusco Serica vico,
Aut centum aureolos, sic velut æra rogat.

Ovid. quoque primo de Ponto *stipis æra* dixit. Et Appul. VIII. Met. *stipes æreas*. Hinc igitur, qui Græcis χαλκολόγοι, Latinis *æruscantes*, sive *æruscatores*, aut etiam *æsculatores*, appellantur. Gloss. eædem: καλκολόγος, *nummularius*, *æsculator*. Glossæ Philoxeni: *Æsculator*, χαλκολόγος. *Æruscans* est apud Gellium lib. IX. cap. II. *Æruscator* apud eundem lib. XIV. cap. I. Eandem vocem Vulcatio Gallicano restituit Jo. Bapt. Pius lib. annotat. post cap. LIX. Optime *æruscatorum* nomen convenit famulis Idææ matris, qui stipem Megalensibus cogebant, unde & μητραγύρται vocantur Græcis, a μήτηρ, & ἀγείρειν, *congregare*. De his sic Cic. 2. de Legg. *Præter Idææ matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito*. Caussam legis idem paullo post assignat, his verbis: *Stipem sustulimus, nisi eam quam ad paucos dies propriam Idææ matris excepimus. Implet enim superstitione animos, & exhaurit domos*. Quod ipsum verissime de Ordine Mendicantium dici posse, censet Guil. Budæus in comment. L. Gr. ubi Græcorum Romanorumque μητραγύρτας, sive *æruscatores*, confert cum iis, qui B. Mariæ, Sebastiano, aut Rocho, stipem cogunt; & addit, eos *epulones potius esse divorum, quam cultores*. Ab *ære* quoque *ærarium* dicitur, locus pecuniæ publicæ. Hanc nominis caussam adfert vetus Persii interpres a Pythœo editus, ad illud sat. II. *Saturniaque impulit æra*. *Æs*, inquit, *in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque signato: unde ærarium nomen accepit*. Item Isidorus lib. 15. cap. 5. *Ærarium*, inquit, *vocatum, quia prius æs signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in usu erat, auro argentoque nondum signato: ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarii permansit, ab eo metallo, unde pecunia initium sumsit*. Eadem legas cap. XVII. Ubi & ærarium vult ideo Saturno fuisse sacratum, quia is primus signarit pecuniam. Aliam rei ejusce rationem adfert Macrobius lib. I. Saturn. cap. 8. Differt ærarium a fisco, quod illud esset imperii, hic principis. Hinc Tacitus l. 5. *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur*. Plinius Panegyrico: *An fortasse non eadem severitate fiscum, qua ærarium, cohibes. Imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico, credis*. Spartianus in Hadriano: *Damnatorum bona in fiscum privatum redigi vetuit, omni summa in ærario publico recepta*. Plura de *ærea* pecunia diximus in *AS*. Ab *ære* quoque est *æripes*. Quo modo *æripedem* cervam legimus apud Maronem, VI. Æn. & *æripedes* tauros apud Ovid. epist. Medeæ, & Val. Flaccum lib. VIII. Ab *ære* vero sic dici clare docet, quod Græci similiter dicant χαλκόποδες· ut Homerus Il. θ, & Apollon. l. III. Proprie autem ea vox dicitur de equis sub pedibus soleas *æneas* sive ferreas habentibus. Qualem signat Maro cum ait, *Cornipedem ferrata calce fatigat*. Sed quia ea res celeritatem in currendo adjuvat, inde est, quod κατὰ μετάληψιν *celeripedem* notat. Atque hoc, ni fallor, occasionem præbuit fabulæ, qua *æreos* pedes tribuere omnibus, quæ a celeritate commendabantur. Sic Ovidius epist. Medeæ, cum primo dixisset, *æripedes* tauri, postea ait, *Ære pedes solidi*. Cumque cervam Maro vocat *æripedem*, intellexit eam, quæ revera pedes *æneos* haberet. Juvat quoque hanc sententiam, quod Prudentius pro *æripedem* dicat *ænipedem*. Falluntur igitur Charisius lib. IV. cap. de metaplasmo; Diomedes, lib. II. cap. V. Priscianus, lib. XVII. c. I. Beda, de orthographia, atque alii; qui volunt, *aëripes* dici ab *aëre*, eoque apud Poëtas esse συναλοιφήν. Nec movet, quod quidam velint exprimi Græcum ἀερίπης, quod apud Suidam; sive ἀερσίπους, quo Homerus usus Il. γ. Nam ἀερσίπους non est ab ἀὴρ, sed ἀείρω, eumque notat, *qui pedes in altum erigit*. Quin apud Suidam pro ἀερίπους plane lego ἀερσίπους. Quippe subjicit, ὁ εἰς ὕψος αἴρων τοὺς πόδας.

Æsalo, Aristoteli & aliis αἰσάλων; pro quo apud Hesychium, vitiose, ut suspicor, αἰσάρων per ρ editum est. Nomen videtur esse ab ἀΐσσω, *ruo*, *prosilio*; quia in aves irruat. Albertus Magnus, & alii recentiores, corrupte vocant *assalon*, & *azalon*.

Iidem

lidem & vocis fimilitudine decepti, male confundunt cum *falo*, hoc eft ægitho avicula. Eft enim *æfalo* avis ea quæ Ifidoro *fmerillus*, Petro Crefcentienfi *ifmerlus*, Italis *fmerle*, five *fmeriglio*, Germanis *fmirle*, vel *mirle*, Gallis *efmerillon*: quæ omnes voces videntur defcendere a Latino *merula*: quia nempe, ut Ifidorus ait, *merillus* non multo major fit merula: imo, ut Albertus M. fcribit, figura coloreque adeo fimilis fit, ut, nifi roftrum & ungues haberet aduncos, vix ab ea dignofci poffet. Quod vero Plinius, lib. x. cap. LXXIV. inter aves parvas reponit, id non accipiendum ἁπλῶς, ut Turnebus cepit lib. VIII. Adverf. cap. XVI. ubi Plinium in eo falfum putat: fed de iis potius intelligendum, quæ funt minimæ e genere avium rapacium. Plura de *æfalone* fi voles, adi Ariftotelem lib. IX. hiftor. animal. cap. I. Plin. lib. x. cap. I. & LXXIV. item Albertum, Gefnerum, & imprimis Aldrovandum in Ornithologia.

†AESAR apud Suetonium, Dionemque Tufcis *Deum*, fignificat. Poteft deduci ab עשר *afar*, *ditem effe*, ut id nomen refpondeat Hebraeo שדי *Saddai* (uni fcil. ex Divinis nominibus ad hanc notionem pertinens) & defcriptioni Pauli ad Rom. X. 12. *Dives in omnes qui invocant illum*. Vel ab אצר *ofer*, *thefaurus*. Utrumque etymon eo pertinet, ut *Aefar* fit *Ditis* feu Πλούτω (nimirum praecipui Tufcorum numinis) appellatio. Deinde poteft & a שר *Sar*, *princeps* venire, praepofito *He* emphatico, quod deinde cum nomine coalefcens, ac per nudum A redditum, effecerit nomen *Afar* five *Aefar*. Verum his & fimilibus miffis, omnium veriffimum etymon eft ab אשר *affer*, *beatum praedicavit*, apud Chriftianos *beatificavit* unde אשרי *afre*, *beatitudo*, *beatus*. Nullum vulgatius eft apud Graecos Deorum nomen, quam quo μάκαρες aut μακάριοι vocantur: cui Tufcum *Aefar*, aut *Afar* (ex Hebraeo אשר expofitum) ad amuffim refpondet. MAZOCHIUS.

ÆSCULUS, arboris genus eft ex quatuor glandiferis. Eæ funt robur, quercus, fagus & æfculus. Pro quo quidam efculus malunt, etymon, ut ajunt, fecuti. Nam, quemadmodum fagus ἀπὸ τῦ φαγεῖν, *edere*: ita ex eorum fententia efculus ab efca: quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus vefcebantur: ac jam inventis frugibus, pauperes tamen ac tenuiores glandibus contenti erant. Placuit hoc etymon Ifidoro lib. XVII. Orig. cap. VII. Et ante eum fic Servius ad II. Georg. *Æfculus, arbor eft glandifera: quæ, licet ab Efu dicta fit, tamen per Æ fcribitur: ficut & Cælatum, licet a Celo Celas habeat derivationem*. Sed multo verifimilius eft, *æfculus* effe ab αἰγίλωψ. Gloffæ: *Æfculus*, εἶδος δένδρου, φηγὸς βαλανηφόρος. Clare arborem glandiferam facit: fed perperam cum fago confundit. Omnino enim æfculus eft a fago diverfa: planeque fagus eft φηγὸς, æfculus eft αἰγίλωψ, aut faltem tam vicina, ac fimilis, ut mirum non videatur, fi Latini æfculum eo nomine vocarint. Vide quæ de ægilope fcribit Theophraftus Hiftor. Plant. lib. III. cap. 18. De eadem fic Plinius lib. XVI. cap. VIII. *E glandiferis fola, quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, mufcofo villo canos, non in cortice modo, verum & e ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta*. Ab αἰγίλωψ fit *æcilus* vel *æculus*, ut a κύκλωψ, *cocles*. Sed *s* inferuere, ut effet *æfculus*: quomodo a μυῖα fecere *mufca*, a πεῖνα *pefna*, a *fubcudo fubfcus*. Ab *æfcula*; *æfculeam coronam* Plinius, *æfculinos axes* Vitruvius dixit. Item hinc *æfculetum*.

ÆSTIMO, cum idem fit quod τιμῶ, & primo ænea pecunia ufi fuerint Romani: (qua de re abunde in *Æs* dictum;) plane cenfeo, ex utroque effe conflatum: five ἀμίτιμος fit ex τιμᾶν, & *ære*: five a τιμᾶν *timare* dixerint prifci, ac huic poft *æris* voce adjecta, cuderint vocem *æftimare*. Nec repugno tamen, fi quis totum Græcum putet, ab ἐκτιμᾶν, vel ἐπιτιμᾶν, quorum utrumque *æftimo* notat. Ut apud Platonem epift. VII. ἂν ἐκτιμᾷ τις ὀρθῶς· *fi quis æftimet recte*. Eft vero τιμᾶν a τιμὴ, *pretium*; hoc a τίω, quod non tantum *ulcifci* notat (unde Furiarum una Τισιφόνη, quafi τίων τὰς φόνους, *vindicans cædes*), fed etiam *pretium ftatuere*, *æftimare*. Quare non fequor doctiffimum Angelum Caninium, qui vocem τιμᾶν arceffit a Punico *theman*, converfo *th* in *t*; quomodo, ut idem addit, ab *harrab* eft ἀῤῥαβὼν. Ab *æftimo* non *æftimatio* tantum, fed pro eo etiam *æftimia* dixere: tefte Fefto. Habes in legg. XII. Tabb. ÆRISQUE ÆSTIMIAM IUDICAT EI PRÆDICATO. Poftea *æftimium* maluere. Hygenus de agr. menf. *Nam & poffeffiones pro æftimio ubertatis anguftiores funt affignatæ*. Sæpius etiam apud Jul. Frontinum de limitibus legas. Ab *ex* & *æftimo* eft *exiftimo*, *æ* in *i* abeunte; quomodo a *cædo*, *occido*. Nempe quia demum rebus perpenfis & æftimatis exiftimamus ac judicamus. Marius Victorinus in orthograph. *Quid enim facietis in his, quæ velitis, nolitis, & fcribenda funt, & legenda, ut fcripta funt? Ut exempli cauffa, exiftimo, non exæftimo, & conquinat, non coinquinat*.

ÆSTUS (unde *æftas*) eft commotio vel in igni, vel in aqua, vel in animo. Omnis autem commotio fervorem gignit. Itaque appofite æftus deducitur ab Hebræo אש, *ignis*. Unde & Græcum ἐσχάρα, *focus*. Vel forte veteres Græci dixere αἰςὸς, quod verbale fit ab ἧςαι, perfecto verbi αἴθω, *accendo*. Quæ Nunnefii in Grammatiftice fententia videtur, quando ab αἴθεσθαι deducit. [a ζέω & Æolico σδέω, ζέσος & σέδος. σέδος enim Æol.] *Æftus* vero nomen etiam maris commotioni tribui, non mirum magis, quam ejus partem *fretum* dici a *fervendo*. Hinc *æftuarium*, *qua mare tum accedit, tum recedit*, ut ait Feftus. Ab *æftus* eft *æftuo*, quod & ipfum nunc de iis, quæ vere calent, dicitur; ut illo Juvenalis, *fi dixeris, æftuo, fudat*: nunc de mari, ut apud Curtium, *æftuare femper fretum*. Nec cum μεταφορικῶς fumitur, obfcurum eft videre, ab utro æftus genere fumatur translatio. Nam cum ait Salluftius *æftuare invidia*, unde fit, indicat, quod fimiliter dicimus *flagrare invidia*. Cum vero Cicero, IV. Verrina, inquit, *æftuors dubitatione*, patet, effe ab æftu marino; quando apud Maronem fimiliter legimus, *magno curarum fluctuat æftu*; & Græci eodem modo dicunt, κυμαίνεται ψυχή. Ab *æftu* quoque nomen *æftivis*; quo nomine vocata, quæ æftu cœpta; adeo ut nec nomen id amitterent exacto jam autumno. Sic Cicero, epift. IX. lib. III. ad famil. *æftiva confecta nonaifi capta Pindeniffo*, fignificat. At Pindeniffum captum Saturnalibus, hoc eft, 14. Cal. Januar.

ÆTHER, αἰθὴρ, Ariftoteles lib. de cælo dici ait ab ἀεὶ θεῖν, quod femper currat ac moveatur: ubi & Anaxagoram damnat, quod αἰθέρος voce abufus fit pro elemento ignis. Auctor quoque libelli de mundo (quem vulgo, Juftinum fecuti, Ariftotelem effe falfo perfuafum habent,) idem adducit ἔτυμον, eorumque fententiam damnat, qui ἀπὸ τῦ αἴθειν deducunt. Auctoris hujufce locum fic interpretatur Appulejus lib. de mundo: *Sed cælum ipfum ftellæque caligeræ, omnifque fiderea compago, æther vocatur: non ut quidam putant, quod igneus fit & incenfus, fed quod curfibus rapidis femper rotatur*. Quibus in verbis pro *caligeræ*, omnino *cæligenæ* legerim, idque præeunte Scaligero in ineditis ejus viri, quæ apud me. Sane non ftellæ cælum, fed cælum gerit ftellas. Stellæ vero fcite cælo genitæ dicuntur, quandoquidem, ex Ariftotelis fententia, nihil funt aliud, quam denfiores fui orbis partes. Anaxagoræ fententiam fecutus Cicero, II. de nat. Deor. *Hunc*, inquit, *aerem rurfus amplectitur immenfus æther, qui conftat ex altiffimis ignibus*, &c. Sed hanc opinionem folide diluit τῆς ἀληθείας Philofophus. Tertium quoque ἔτυμον reperio, quod proponere vifum verbis Cælii Calcagnini, extremo libello de perenni motu terræ: *Quum*, inquit, *diu perquifitum foret a prifcis Philofophis, unde æther nomen accepiffet: & eorum aliquot* ἀπὸ τῦ θεῖν *ab excurrendo, alii vero* ἀπὸ τῦ θέρειν, *hoc eft, a calfaciendo, dictum exiftimaffent: Empedocles, quafi honorarius arbiter invocatus, pro iis ftetit*,

non qui motum, sed quiætheri calorem tribuissent. Est & quartum ἔτυμον. Nam Becmannus deducit ab Hebræo fonte. Si quidem אדר est, *illustris fuit*, & clarus instar purissimi ætheris. Nomen est אדיר, *illustris*, *splendidus*, *clarus*. Ab *æther* est *ætereus* sive *ætherius*. Utroque enim modo invenitur in libb. antiquis, ut *aëreus* & *aërius*. Hoc, more Græco, qui scribunt αἰθέριος, ἀέριος. Illud more Romano, qui per *e* dicunt, *igneus*, *flammeus*, *aureus*, *æreus*, &c. Ab eodem *æternus* dici volunt quasi *ætherinus*. Sed magis placet per συγκοπὴν dici pro *æviternus*, quo usus Varro. Nam & *ætas* similiter contractum ex *ævitas*; quod idem Varro usurpat, ut in *Ævum* dicemus. Ab *æther* quoque est *æthra*, ut scribit Servius ad III. Æn. & Eustathius confirmat, qui docet, ut a genitivo γαστέρος est γάστρη, *fundum vasis*; a πατέρος, *patria*; sic ab αἰθέρος esse αἴθρη, *æthra*. Proprie vero αἴθρα est *aëris serenitas*. Unde τῇ ἀέρι, *caligini*, opponitur apud Homerum Il. ρ. Sed Latini id non observant. Sane Servius cum dixisset, *æthera* esse elementum, *æthram* vero splendorem aëris; subjicit post, *æthera* & *æthram* idem videri, eoque *æthera siderum* intelligi in illo Maronis lib. III. Æn.

> *Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus Æthrâ*
> *Sidereâ polus.*

Aetites, ἀετίτης ab ἀετὸς, *aquila*. Duplex ejus nominis lapis est. Unus, qui in aquilarum nido invenitur, & ex eo nomen accepit. De quo dicimus in *Gagates*. Alter sic dicitur a colore plumarum *aquilæ*, candidam habentis caudam. Pleræque enim gemmæ nomen habent a colore *animantium*. Sic *geranites*, γερανίτης, a colore *gruis*, qui Græcis γέρανος. *Hieracites*, ἱερακίτης, a colore *accipitris*, qui Græce ἱέραξ· milvinis enim, nigrisque plumis distinguitur, ut Plinius ait, ac Aëtius confirmat. Similiter *echites*, ἐχίτης, a *vipera*, quæ ἔχις. *Carcinias*, καρκινίας a colore *cancri* marini, qui καρκῖνος. Plinius lib. XXXVII. cap. XI. *Ab animalibus cognominantur, carcinias, marini cancri colore; echites, viperæ; & a gruis collo, geranites; hieracites, accipitris*. Pluraque id genus ibidem recenset.

Ævum, ab αἰὼν, inserto *v* consono, more Æolum; quomodo ab ὠὸν est *ovum*, ab ὄϊς *ovis*, a λαιὸς, *levis*, &c. Αἰὼν vero dicitur quasi ἀεὶ ὢν, *semper existens*: ut scripsit Aristoteles lib. I. de Cælo. Nisi potius (quæ doctissimi Abrahami Costeri suspicio est) ab Arabum أوان *avan*, quod illis *ævum* denotat. Pro *ævum* quoque *ævus* dixere veteres. Plautus, Pœn. act. v. sc. IV. *vitalem ævum*. Et Lucretius lib. III. *Non omnem possit durare per ævum*. Porro ea Græci αἰὼν etymologia, quam posuimus, confirmat sententiam Servii, sic scribentis in VI. Æn. *Ævum proprie, æternitatis est; quæ non nisi in Deos venit.* Ennius;

> *Romulus in cælo cum Dis genitalibus Ævum*
> *Degit . . . .*

Male autem vendicavit usus, per quem dixit Maro: Longævosque senes. Hæc Servius. Plenius vero de ævo Censorinus c. XVI. *Ævum*, inquit, *est immensum, sine origine, sine fine; quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est*, &c. Ab *ævum*, ut Priscianus scribit in secundo, est *ævitas*. Quo usus Varro, Tithono, sive περὶ γήρως, apud Nonium in *Ævum*: *Quia volantis ævitatis extima, adtigit metam ævitas*. Sic eum locum legit Theodorus Marsilius. Est & in legibus XII. Tabb. apud Gell. lib. XX. c. I. Si Morbus Ævitasve Vitium Escit. Priori loco *ævitas* ἁπλῶς ætatem, posteriori malam ætatem sive senium significat. Quod si *ætas* prius fuit *ævitas*, falli necesse est qui ab ἔτος derivant, i. *annus*. Ab *ævum* quoque *æviternus*. Varro, Pseudonea apud Priscianum, extremo prope lib. II. *Per æviternam hominum domum tellurem propero gradum*. Ab *ævitas* vero per συγκοπὴν fit *ætas*. Ejus accusativum *ætatem* poni ajunt adverbialiter, & notare, *sæpe ac diu*, prout a Nonio exponitur. Sed rectius dixisset, poni pro *æternum*. Nam *ætatem* dicunt antiqui pro *per omnem ætatem*; estque Hellenismus. Nam similiter Græci dicunt δι' αἰῶνα, pro δι' παντὸς βίου. Plautus, Asin. act. II. sc. II. *Ætatem velim servire, Libanum ut conveniam modo*. Lucilius similiter, in aureo illo dicto:

> *. . . . Ut multos mensesque diesque,*
> *Non tamen ætatem, tempestate hac scelerosi*
> *Latentur* . . . Ita optime legit Duza in Centurion. l. I. c. VI.

Utrobique *ætatem* notat *omnem ætatem*: Ut autem *ætas* est ex *ævitas*, ita & ab *æviternus* similiter *æternus*: ut ibidem scribit Priscianus. Quare falluntur, meo judicio, qui *æternus* quasi *ætherinus* dici censent, quia cælum sit ἀΐδιος καὶ ἄφθαρτον. At ineptius multo, sed seculi vitio, non suo, M. Albertus; qui super IV. φυσ. ἀκρ. tractatu ult. *æternum* dici ait, quasi *extra terminos existens*: nempe quia *æternitas* est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio: prout definit Boëthius lib. V. de consol. Philos. pros. VI. Ab *æternus* est *sempiternus*, *e* in *i* converso, quomodo a *cædo* est *occido*.

A F

Affaniae, a fando quoque dictæ: ut censet Beroaldus ad illud Appuleii libro IX. *Hæc & alias similes affanias frustra oblatrantes eos retrorsum abducunt pagani*. Nempe ut fabula, cui itidem a fando nomen, natura de veris fictisque dicitur, speciatim vero de falsis vulgo accipitur: sic vox *affaniarum* etsi cuilibet affamini & confabulationi conveniat, tamen speciatim de congerronum nugis usurpatur. Mihi tamen magis placet, Affanias ab Ἀφάνναι, quod ignobile Siciliæ oppidum, aut, ut alii, Atticæ locus fuit: sed proverbialiter de remotissimis dicebatur: ut præter Hesychium docent Hermolai Byzantini ex Stephano excerpta. Scaliger ad Festum in *buttubata* ab Ἀφάνναι deducit *Apinæ*, quod idem notat. Gloss. vett. *Apinæ* Ἀφάνναι. Sic enim legit. Sed mihi dubium non est, quin *Apinæ* potius sint dictæ ab *Apina*, quæ non Siciliæ, aut Atticæ: sed Italiæ civitas fuit. Nam in Daunia sive Apulia fuit, uti & Trica: quarum utraque in proverbium abiit. Plinius lib. III. cap. XI. *Dauniorum præter supra dicta coloniæ Luceria, Venusia: oppida Canusium, Arpi: aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum venere Apinam & Triccam*. Quo ex loco aperte discimus, quod res futiles ac nugatorias, *apinas* ac *tricas* appellamus, id originem trahere a duobus ignobilibus Apuliæ oppidis. Sic usus Martialis, epig. I. lib. XIV.

> *Sunt apinæ tricæque & si quid vilius istis.*

Et alibi:

> *Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi.*

Alias *tricæ* accipitur pro impedimento, sed tunc sumta translatio a pilis, quibus involvuntur pedes pullorum gallinaceorum: qua de re dicemus suo loco. Qui vero *apinas* dici putant ab apino fructu, cui Plinius fragilem tribuit corticem, decepti sunt corrupto Plinii loco, qui est libro XV. cap. X. ubi, ut legit Perottus: *Tertium* (nucum pinearum genus) *apinæ e pinea sativa, nucleorum cute verius, quam putamine, adeo molli, ut simul mandatur*. Et in vett. sane libris est *appiniæ*. Sed *Sapiniæ* Plinius scripsit; de quibus nucibus idem agit cap. XII. ejusdem libri, & lib. XVI. cap. XXXIX.

Africus ab occidente spirat hiberno, ut docent Vitruvius lib. I. cap. VI. Seneca lib. V. nat. quæst. cap. VI. Gellius lib. II. cap. XXII. Nomen ex eo, quia ab *Africa* spiret, unde & Λίψ sive *Libs* vocatur, quia Libya eadem ac Africa. Ita Isidorus lib. XIII. Orig. c. XI. *Africa* autem ejusdem originis putatur ac *apricus*: nempe ab *α* privativo, & φρίκη, id est, *horror*; quia torrida est, unde Maro *sitientes Afros* dixit. Ita idem Isidorus lib. XIV. cap. V. Sed addit aliis ita dictam videri ab Afro, uno ex posteris Abrahæ de Cethura. Quod ipsum est legere apud Hieronymum, quæst. ad Genes. c. XXV. Nec displicet eorum sententia, qui nomen habere putant, quod ob æstum ac siccitatem pulverulenta sit,

fit, ab Hebræo עפר, quod est, *pulvis*, unde עפר, *pulveratit*, *pulverem excitavit*. Nec in re adeo incerta improbare velim sententiam Jo. Leonis Africani, qui initio descriptionis Africæ ait, Arabibus dici Iphriciam, a verbo פרק, *aphrak*, id est, *divido*. Nempe quia ab Europa quidem mari mediterraneo: ab Asia autem, seu Nilo seu Isthmo, inter sinum Arabicum, & mare mediterraneum dividatur. Addit & alteram rationem, ut sit ab Iphricio primo Arabiæ Felicis Rege. De quo nihil legere memini.

A G

†Agalletor est *puer*. Hesychius: Αγαλλέτορα, παῖδα Τυῤῥηνοί. Videtur esse ab עגל *egel*, *vitulus*. Μόσχος Graecorum i. e. *vitulus* ad ceterorum etiam animalium teneros fetus, imo & arborum surculos ant stolones transfertur. Imo, si Suidam audimus, μόσχος Homero idem quod ἁπαλὸς, *tener*, ut quum μόσχοις λύγοις dicit, i. e. *tenera vitilia*: de quo videatur & Eustathius. Similiter & πῶλοι (i. e. *pulli*) apud Euripidem & alios sunt etiam *pueri*, & *puellae*. En igitur, cur Tuscis *Agalletor* (nomen ab עגל *egel*, *vitulo* deductum) *puerum* designet. Nisi mavis esse ab עגל *agol*, *Rotundum* (nimirum a *rotunditate membrorum*, quae sicuti vitulis nomen imposuit, sic etiam & pueris nomen indere potuit) cujus plurale est עגלות *agullot* cum *Dages*, haud aliter quam *Agalletor* eodem *Dages* est praeditum. Et hoc magis verum. Marochius.

Agaso is *dicitur*, *qui jumenta tractat*, ut Acro scribit ad Ecl. viii. lib. ii. Satyrarum. Vett. Gloss. Philoxeni similiter interpretantur δοῦλον ἐπὶ κτήνεσιν. Sic locum eum corrigit Scaliger. Paulus e Festo interpretatur *equos agentes*, quod seculi sui voce interpretatur *minantes*. Est vero *agaso*, non ab *agendo*, qua forma ab *equo* est *equiso*: sed ab ἀγάζων, quod Tarentinum pro ἄγων. Tarentini enim, ut ad Festum notavit Scaliger, solent voces κατὰ παραγωγὴν producere. Sic pro κνάω, κνῶ, quod est *scalpo*, dicunt κνάζω, unde ὁ κνάζων, *cnaso*. Festus: *Cnasonas*, (ita & MSStus,) *acus*, *quibus mulieres scalpunt caput*. Glossæ vett. Isidoro tributæ: *Casona* (l. Cnason.) *acus*, *qua mulier scalpit caput*. Duplices enim *acus* ornatricom; una, qua caput scalpunt, quæ *discriminalum* dicitur; altera, qua crinem fingunt & sustinent, quam Græci καλαμίδα appellant, ac σύριγγα quoque, ut Hesychius indicat voce καλαμίς.

Agea, [agear] ab agendo. Festus sive Paullus: *Agea*, [agear] *via in navi dicta*, *quod in ea maxima quæque res agi solet*. Ita & MSSti omnes. Isidorus lib. xix. c. ii. *Agea*, *pervia loca sunt in navi*, *per quæ ad remiges hortator accedit*. Sic locum cum e MSSto meo lego. Subjicit deinde locum Ennii: *Multa foro ponis*, *& agea* [agearia] *longa repletur*. Jos. Scaliger legit: *Multa forum*, *pontei &*, *ageaque longa repletur*. Paull. Merula emendat: *Multa foro ponens*, *ageaque longa repletur*: quæ emendatio si vera, aut *agea* ab *agendo* non est, aut recedit a quantitate primogenii. Quod non existimo. Potius puto, esse ab ἀγυιά, id est, *via*. Et sic quoque originis caussa eadem erit, quia & ἀγυιὰ est ab ἄγω. Vett. Glossæ Philoxeni: *Agear*. παραμόνιον, καὶ πάροδος πλοίου. Scaliger corrigebat: *Agea*, παρὰ Ἐννίῳ, ἡ πάροδος πλοίου. Possis & cum B. Vulcanio legere, *Agea*, πορεῖα καὶ πάροδος πλοίου. Ab *agea* est *ageator*. Isidori λέξεις. *Egeator* (recte Vulcanius corrigit *ageator*) *hortator navis*. Additur ibidem in Glossis, sic dici a *mari Egeo*. Sed ab *Ægeo* esset *egeator*.

Ager, Græce ἀγρὸς, utrumque factum videtur ἀπὸ τοῦ ἄγειν, vel ab Hebræorum כר, *ager*, vel אגר, *colligere*, quod inde fructus colligantur: vel potius a Chaldæorum חקל, adspiratione tenuata, & ל in ר verso. Si Varronem audimus, lib. iv. de L. L. *ager* nomen habet ab *agendo*, nempe *in quo terram agebant*, *& ubi agebant aliquid fructus causâ*, aut (ut Donatus scribit) *quod in eo multa sunt agenda*. *Id Græci dicunt ἀγρὸν*, ait Varro. At si Græcis dicitur ἀγρὸς, quæ invidia est aliunde deducere? Sane, ut ex Aurelii sententia scripsit Charisius, nomina quæ apud Græcos desinunt in ρος, aut τρος, aut δρος, aut κρος, ea a Latinis per *er* efferuntur; ut ἀγρὸς, *ager*; Ἀντίπατρος, *Antipater*, Μένανδρος, *Menander*, Τεῦκρος, *Teucer*. Duo tamen hinc excipi agnoscit, *Codrus*, *& Congrus*. *Teucrus* vero, & *Evandrus*, quæ Maro usurpat, Poëtica sunt. Ab ager *agellus*, unde *Agellius*, qui vulgo *Aulus Gellius*. *Agellius* approbant libb. vett. & Priscianus. Ab eodem *agrosius*, dives agri. Varro lib. iv. de L. L. *Si ab agro ad agrosum hominem & agricolam pervenero*.

† Agra a כר *car* (quod sit a כרר) ager *pascuus*: vel potius ab Chald. *Acal*. Unde *Acel dama* est *Ager sanguinis*. Huc refer & Chald. חקלא *hacla* ejusd. significationis, quod & Syri usurpant. In his autem Latini L in R verterunt, Tyrrhenico Rhotacismo. Marochius.

Agilis, quia facile agit: uti qui levi & expedito est corpore, animoque ad agendum prono. Cornelius Fronto, libello de differentiis vocum: *Agilem actio facit*, *strenuum motus*, *fortem corpus*. Sive: ut in quibusdam libb. est, *fortem animus*; *robustum*, *corpus*.

Agina, quia in ea trutina agitur, vertiturque. Unde *aginari*, pro negotiari, aut tricari. Ut ab hoc *aginator*, qui levi lucro movetur, haut secus ac *agina* exiguo pondere, attollitur deprimiturque. Festus: *Agina est*, *quo inseritur scapus trutinæ*, *id est*, *in quo foramine trutina se vertit*. *Unde aginatores dicuntur*, *qui parvo lucro moventur*. Ita constanter MSSti. At Glossæ Isidori: *Acinari*, *tricari*, *in parvo morari*. Ubi *aginari* legendum liquet. Gloss. Latino-Græcæ Philoxeni: *Aginat*, διαπράσσεται, σπεύδει, μηχανᾶται. Et paulo post. *Aginat*, σπατεύει [σπαγγεύει.] Ubi Scaliger legit: πραντεύει, quod infimæ vetustati notat *negotiari*. Invenias id verbum in Græcis Imperatorum constitutionibus. Uti & nomen πραντευτῶν, h. e. *tractantium*, sive *negotiantium*. Estque omnino πραντεύειν factum ex Latino *tractare*.

Agmen, Græce ἄγημα. Unde & *agmen* dici censet Angelus Caninius. Sed non dubium, quin *agmen* sit ab *ago*, ut ἄγημα a Græco ἄγω. Eustathius ad Οδ. π, pag. 1399. ed. Rom. scribit, ἄγημα Macedonibus esse cohortem ex selectis equitibus & gravis armaturæ militibus, ac sic fortasse dici οὐκ ἀπὸ τοῦ ἄγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγητὸν, ὅ ἐστι θαυμαστόν. Sed fallitur. Nam omnino est ab ἄγω, vel potius ἀγόμενος, pro ἀγομένη. Nempe ut a πιῶ πίσμα, sic ab ἄγω ἄγημα. *Agmen* vero vel per syncopen dicitur pro *agimen*, a præsenti *ago*; vel a supino *actum* pro *acmen*, *c* in *g* converso. Sic *momen* vel dicitur quasi *movimen*, a *moveo*; vel a *motum*, converso *tum* in *men*. Item *nomen* vel dicitur quasi *noscimen*, a *nosco*, sive *novimen*, a *novi*; vel a supino *notum*. Sane sunt quæ rectius a præsenti deducas, ut a *doceo*, *documen*, unde *documentum*: non a *doctum*, *doctimentum*: sunt quæ omnino sint a supino: ut a *stratum*, *stramen*; non a *sterno*, *sternimen*. De origine satis. Quod ad significationem, Servius ad vii. Æn. sic scribit: *Agmen est proprie exercitus ambulans*, *quicquid fuerit aliud*, *abusive dicitur*. Verum origo comprobat omnino natura sua vocem latius patere: eoque sæpius absque ulla καταχρήσει pro actu sive ductu usurpatur. Contentus ero ea de re ponere hæc verba Macrobii e libro vi. cap. iv. *Agmen pro actu & ductu quodam ponere*, *non inelegans est*; ut,

. . . . *Leni fluit agmine Tibris*.

Imo & antiquum est. Ennius enim quincto ait:

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Hactenus Macrobius.

Agnus quasi agnatus. Varro, iv. de L. L. *Pecori ovillo*, *quod agnatus*, *agnus*. Ἀμνός. Festus duas alias adducit Etymologias. Prior est, ut sit ab ἁγνὸς, id est, *castus*, eo quod sit hostia pura & innocens. Itaque & nonnulli *arietem* in ovilio pecore ab *ara* dictum existimarunt. Altera apud eum etymologia est ab ἀμνός. Ita enim vocant Græci. Addamus & quartam, ut sit a genitivo ἀρνὸς, facto per syncopen ex ἀρενὸς τοῦ ἄρην, vel ἦν, quod idem ac ἀρνός. Quippe Latini ab obliquis Græcorum rectos suos plurimum formant. Ab *am* & *agnus* est *ambiagnus*, sive *ambegnus*

ambegnus, *ambignus*. Varie enim hæc vox ſcribitur. B cur inſeratur, dicimus in Am. Varro lib. vi. de L. L. *Ambiegna bos apud Augures, quam circum aliæ beſtiæ conſtituuntur*. Feſtus: *Ambegni, bos & vervex, appellabantur, cum ad eorum utraque latera agni in ſacrificium ducebantur*. Fulgentius de priſco ſermone: *Bæbius Macer, qui faſtalia dierum ſcripſit*, (ſic locus is in Baſilæenſi Hervagii, ac codd. mſſ. legitur,) *ait, Junoni eas, quæ geminos parerent oves, ſacrificare, cum duobus agnis altrinſecus alligatis; quas oves, ambignas* (in Hervagiana male eſt *ambiguas*) *vocari, quaſi ex utraque parte agnos habentes*.

† Agnus eſt a בג *bag* i. e. *agnus* (quo ſignificatu uſurpatur Pſ. cxvii. in fine *Iſru bag, ligate agnum*, & alibi pluries) quod in incremento dageſſatur. At *Dages* Chaldaice reſolvitur per N, unde fieret *angus*, & cum metatheſi *agnus*. Mazochius.

Ago, ab ἄγω, quod eſt, *duco*, *ago*. Uti differant, *agere*, *facere*, *gerere*, optime exponetur verbis Varronis e quinto de L. L. *Tertium gradum agendi dicunt, ubi quid faciunt. In eo, propter ſimilitudinem agendi, & faciendi, & gerendi, quidam error his, qui putant, eſſe unum. Poteſt enim aliquis facere, & non agere, ut poëta facit fabulam, & non agit: contra, actor agit, & non facit, & ſic a poëta fabula fit, & non agitur; ab actore agitur, & non fit. Contra Imperator, qui dicitur res gerere, in eo neque agit, neque facit, ſed gerit, id eſt, ſuſtinet. Translatum ab his, qui onera gerunt, quod ſuſtinent*. Hæc Varro. Sane *agimus* tum verbis, ut in ſtipulatione; tum re, ut numeratione: ſed *gerere*, de re dicitur ſine verbis. Unde liquet, cur res geſtæ, quæ Imperatorum propriæ ſunt, opponantur actis, h. e. iis quæ togatus quis in magiſtratu fecit. Diſcrimen tamen hoc perpetuum non eſt. Magis interim obſervatur, quam quod inter hæc conſtituebat Valla; qui *acta* putabat eſſe rerum privatarum; *geſta*, publicarum. Acta etiam ſpeciatim dicebantur, quæ auctoritate judiciali ad indubitatam memoriam deſcribuntur apud magiſtratum. In vett. Gloſſ. ὑπομνήματα exponitur. Indeque in iiſdem Gloſſis, *actuarius*, ὑπομνηματογράφος· pro quo & *actarius* dicitur in veteri lapide. Munus ejus, acta Senatus excipere velociori manu. Vide ſis de iis Beroaldum, & Torrentium, ad Suetonii Julium cap. lv. Langiæum lib. vii. c. 212. otii ſemeſtr. Lipſii comment. ad annal. Taciti. Ab agendo quoque dicta *actio*. Quæ vox etſi late naturâ patet, ſpeciatim tamen ad uſum forenſem reſtringitur, ſæpiuſque accipitur pro accuſatione, & potiſſimum ea, quæ legitima eſt. Similiter *actoris* appellatio, etſi generatim competit omnibus cauſſarum actoribus, ſive patronis; ſpeciatim tamen tribuitur accuſatori, ſive petitori. Sed & *actor* Theophilo in Inſtitutionum paraphraſi vocatur δεσπότης πάσης οὐσίας, h. e. ut Plautus loquitur Aſinaria, *cui omnium rerum herus ſummam credidit*. Ita dictus, quod ei rerum omnium *actus* incumbat: non autem, quod apud *acta* conſtituatur, ut Theophilus putabat: neque quia ejus officium fuerit in litibus exercere & perſequi *actiones*; quod Hottomannus & Briſſonius ſcripſerunt. Videndus Hamenvelto Goldaſtus, notis ad Doſitheum. Ab agendo quoque ſunt *actus* & *actuarium*: de quibus ſeorſim. Item hinc dictus eſt *Agonius*. Feſtus: *Agonium putabant Deum dici præſidentem rebus agendis. Agonalia, ejus feſtivitatem*. Sed de Agonalium feſto fallitur ſeu Feſtus, ſeu Paulus. Nam erant ea feſtum, quo hoſtia, dicta agonia, offerebatur. Vide quæ in *Agonia* diximus. Ab *ago* compoſita multa. Ut *abigo*: unde *abacti magiſtratus, qui coacti depoſuerant imperium*, teſte Feſto: & *greges furto abacti*. Cujus criminis reus eſt *abactor* & *abigeus*: illo Paulus utitur, hoc Ulpianus. Ab *abigeus* vero & *abigeator* formarunt: quomodo appellatur in Lege Dei, Tit. xi. ſive de abigeatoribus. Item *abiga*, quia abigit partus. Plinius lib. xxiv. cap. vi. *Chamæpitys Latine abiga vocatur, propter abortus: ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus, & odore*. Unde & liquet, cur χαμαιπίτυς, quaſi terreſtris pinus, dicatur. Sed pro *abiga* in Parmenſi anni cIↄ cccclxxvi. *ajuga* legas: quam lectionem mirum præteritam eſſe Dalecampio, cum ea ſatis uſitata ſit medicorum filiis. Nec quicquam ad eum locum Hermolaus, vel Pintianus. Aquæus ibidem monet, *ainga* aliis dici: ſed facilis error is ex *ajuga*, uti is ex *abiga*. Quibus *ajuga* placet, volunt eſſe ex Græco ἄζυξ: vel Latino *a* & *jugum*: quia abortus adverſantur jugo matrimonii. Sed hæc duriuſcula. Quare *ajuga* corruptum putamus ex *abiga*, hoc ab *abigo*. Eſt & compoſitum *ſatago*, unde *ſatageus*, apud Senecam epiſt. xcviii. *Et iſtos ſatageos ac ſibi moleſtos*. Ita enim ibi legere Eraſmus, Alciatus, Gruterus. Quid *ſatagere* ſit, conſtat ex notiſſimo Domitii Afri dicto de Sura multum in agendo diſcurſante, manus jactante, aliiſque talibus intento: quem non agere dixit, ſed ſatagere, teſte Fabio Quinctiliano. Pro eo & ſatagitare dicitur. Quo κατὰ τροπὴν uſus Plautus, Bacch. iv. iii. *Nunc agitas ſat tute tuarum rerum*. De cæteris ab *ago* compoſitis, ſeorſim dicemus.

† Ago & Gr. ἄγω ſunt ab Heb. נהג *nahag*, quod eſt *ducere*, depereunte priore ſyllaba, quod uſuvenit in defectivis *Pe Nun*. Sane ſicuti ab *Ago* fit Actus i. e. ſemita, qua agi jumenta aut pecora poſſint; ſic verbum Arabicum *nahaga* plura nomina derivata habet ejuſdem ſignificantiae: quo & Gr. ἀγυιὰ pertinet. Mazochius.

Agolum, (penultima correpta,) ab agendo, ut ſenſiſſe videtur Feſtus, ſive Paulus, cum ſcribit: *Agolum* (ita & MSSti) *paſtorale baculum, quo pecudes aguntur*. Sed magis placet, quod ad locum hunc monet Scaliger, *agolum* eſſe detortum ab ἀγελαῖον, quod eſt *armentale*, ab ἀγέλη, id eſt, *armentum*. Nempe ab ἀγελαῖον prius per ſyncopen fuerit *agelum*, ac poſtea, *e* in *o* mutato, *agolum*; quomodo, quod prius *hemo*, *elus*, *henus*, id poſtea *homo*, *olus*, *bonus*.

Agonia, hoſtia, ut eſt in Gloſſis quæ Iſidori nomine circumferuntur. In iiſdem eſt, *Agonei*, *victimæ*. Ubi *agones* ſcribendum, patet ex loco Varronis, quem mox ponam. Gloſſæ Philoxeni: *Agionia* (leg. Agonia) ἱερεῖον. Eædem: *Agonalia*, & *Agonaria*, θυσίαι. Ubi lege θυσία. Quanquam *Agonalia* non tam ſunt ſacrificium ipſum, quam dies feſti, quibus ſacrificatur ab eo, qui principem tenet locum in civitate. Auctor Feſtus. Et ante eum Varro lib. v. de L. L. *Dies Agonales, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone, eo quod interrogatur princeps civitatis, & princeps gregis immolatur*. Sic eum locum legit Scaliger, in vulgatis eſt, *a principe civitatis*. Ex hoc autem loco colligo, voluiſſe Varronem, dies hos ab agone, id eſt, victima, κατ' ἐξοχὴν dictos *Agonales*. Aliter tamen Feſtus, cum ſcribit: *Agonias hoſtias putabant ab agendo dictas*. Et poſtea: *Agonium putabant Deum dici, præſidentem rebus agendis; Agonalia, ejus feſtivitatem*. Sed omnino melius Varro. Verum unde *agon*? A Græcis puto, ſed hi ſtrictius uſi. Nam Suidas auctor eſt, ἄγωνα vocari τὰ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χώματα· eamque & cauſſam eſſe, cur ἄγωνα dicerentur: atque hac ſignificatione ἀγώνους χοὰς legimus apud lxx. interpretes: ut etiam Cælius Rhodiginus obſervat. lib. x. cap. iii. Putat Meurſius, *agonis* vocem a Plauto uſurpari, Pœnul. act. ii. Nam ubi in Aldina, Baſilienſi, aliiſque aliquot codd. legitur, *Sexagenos immolavi*; unde fecere, *ſex agnos immolavi*; cenſet, revocata voce antiqua, ſcribi debere, *agonas immolavi*. Ingenioſe. Verum *ſex immolavi agnos*, etiam eſt in optimis MSStis Palatinis. Porro habet *Agoniam* & alteram ſignificationem præter ante dictam. Nam, ut ad Feſtum docet Scaliger, ſic quoque dicebatur locus, in quo ludi initio facti ſunt, nempe ab ἀγών. Quæ vox Bœotis ἄγυριν ſignificavit: ut monet Euſtathius ad verſum primum Iliad. α. Ubi & triplicem ejus vocis originem ponit his verbis: Ἐτυμολογεῖται δὲ ἀγὼν ἢ παρὰ τὸ ἄγω, ἢ ἀπὸ Ἀγῶνος υἱοῦ Χίου φασὶ Πέλοπος, ἢ παρὰ τὸ α στερητικόν, καὶ τὴν γωνίαν, διότι τόπος κυκλοτερής, καὶ γωνίαν οὐκ ἔχων, καὶ διὰ τοῦτο εὐρύς. Duplicem etymologiam aſſignat etymologicum magnum: Ἀγὼν λέγεται ὁ κυκλοτερής, καὶ γωνίας μὴ ἔχων τόπος· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ συνάγεσθαι. Eorum opinionem, qui ab

a &

α & γωνία deducunt, sequitur & Festus: *Agonium*, inquit, *id est ludum, ob hoc dictum, quia locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo: cujus festa Agonalia dicebantur*. Et Festo igitur ἀγὼν, quasi ἀγώνιος, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν γωνίαν· quia sit rotundus, & sine angulo. Hæc opinio confirmatur eo, quod vett. Grammatici ἀγῶνα κύκλον interpretentur, ut verba hæc Eustathii indicant, ad Iliad. σ. pag. 1148. edit. Rom. ἀγὼν γὰρ, φάσιν, ὅμιλος, κύκλος, μάχη, ἔρις, ἀγορὰ, συναγωγὴ, καὶ ἐπίδειξις.
Et Apollonii est de certaminis curulis loco:
. . . . εἰς εὐρὺν κύκλον ἀγῶνος.

‡ Agonia & *Agonium* quocumque significatu accipiatur, vix est quin, utpote sacra, Tusca sint nomina, & radices in Orientis linguis habeant. Hebraice & Chaldaice אגן *agan*, *pelvim*, *craterem*, *phialam* significat; inde credo factum, ut *Agonia hostiam* significaret; quia nulla sine his sacris vasis hostia sacrificabatur. Adhaec Chaldaicum אגונא *ogona*, *circulum orbemque* designat; & אגניא *aganja*, *fossam* sive *lacum* notat, sed proprie rotundum ad imitationem craterum rotundorum, docente R. Davide. Ex quo intelligis, primariam radicis hujus notionem fuisse *rotunditatem*; ex qua sequebatur, ut & crateras rotundos, & fossas rotundas eadem vox notaret. Hinc assequimur, cur *Agonium* & ludum & locum ludorum significaverit; *Quia* (inquit Festus in *Agonium*) *locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo*; putat enim dictum Graece ἀγώνιον i. e. sine γωνία h. e. *angulo*. Atqui id, uti dixi, Hebraicae & Chaldaicae originis erat; a quibus linguis & ad Tuscos Latinosque vox Agonium, & ad Graecos Ἀγὼν manavit, apud quos notante Eustathio, ἀγὼν inter cetera κύκλον significat. Hinc *circus Flaminius* dicebatur etiam *Agon*, uti notat H. Stephanus in Ἀγών. Sed vide tum hunc in Thes. tum Varronem, Festum, Glossas, & qui antiquorum omnia collegit, Vossium in *Agonia*. Mazochius.

Agrippa, ὁ ἐπὶ πόδας γεννηθεὶς, ut interpretantur Philoxeni Glossæ. Agellius lib. xv. cap. xvi. *Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, (qui partus difficillimus ægerrimusque habetur,) agrippæ appellati; vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto*. Verum, si partus is ægerrimus, ut Agellius vere ait, cur non potius ab ægritudine partus nomen impositum dicamus? Sensit id Nonius. Cujus hæc verba: *Agrippa, qui cum labore matris eduntur; hoc est, per pedes contra naturam, non per caput. Quasi ab ægro partu*. Et fortasse tamen ne illud quidem etymon verum sit: sed Græcum sit ab ἀγρεύω, *venor*, *capto*, & ἵππος, *equus*. Nam Græcanicum nomen est τοῦ Ἀγρίππου. [vide in *Labrusca*. Puto *Agrippas* dictos a populis *Agrippæis* seu *Argippæis*, qui erant calvi a nativitate, ut ex Herodoto constat. Latini enim *Agrippæos* vocant, quos Herodotus *Argippæos*. vide Clocles.]

Agumentum, farciminis genus. Est ab ago, ut a tego, tegumentum; ab moneo, monumentum, &c. Varro iv. de L. L. *Agumentum, quod ex immolata hostia desectum in jecore, imponendi caussa*: Usus Arnobius lib. vii.

Agyrta, ἀγύρτης, quia ἀγείρει τὸν ὄχλον, ut est apud Hesychium. Ubi & exponitur συμφερτάδης. Sed legendum συρφετώδης. Per υ scribitur, more Æolum, qui pro ἀγορὰ dicunt ἄγυρις, unde πανήγυρις. Μητραγύρτης, qui Latinis *circulator*, sive *ascutator* magnæ Matris. Vide Institutiones nostras Oratorias lib. iv. cap. vi.

A H

Ah, si Priscianum audimus, κατ' ἀποκοπὴν fit ab *aha*. ut *vah*, a *vaha*. Sic enim ille lib. i. cap. de numero literarum: *Quæritur, cur in vah, ah, post vocales ponitur adspiratio? Et dicimus, quod apocopa facta est extrema vocalis, cui præponebatur adspiratio. Nam perfecta, vaha, aha, sunt*. Hæc ille. Sed (quemadmodum pluribus in *vah* dicemus) nil opus hoc commento, cum *ah* interjectio sit, φύσει significans non θέσει.

Itaque & Hebræi dicunt אה, ut Ezech. xxi. xv. Indeque אנח, *suspirium*. In optimis autem libris, pro *ah* sæpe reperias *a*; ut *pro* ἀντὶ τοῦ *proh*, sine spiritu. De quo nos plura in Methodicis lib. vi. cap. ult. Græci pro eo itidem dicunt ἆ ἆ. Aliquis deduxerit hoc ab Hebræo: verum obstat, quod, ut dicebamus, istiusmodi interjectiones natura magis significent, quam instituto. Quod de quibusvis vocibus male credebat Plato. Porro Græcis ἆ ἆ, non gementis tantum, sed & ridentis adverbium est. Romani distinguunt. Nam, cum gementis est, spiritum subdunt. *ah*. Cum est ridentis, eundem præponunt. Dicunt enim, *ha ha he*; ut videre est apud Plautum, Pseudolo act. iv. sc. i. & Terentium, Eunucho, act. iii. sc. ii.

A I

Aio, suspicor esse a φάω, unde φημί. Nec minus tamen placet Martinii originatio, ut sit ab היה *hajah*, id est, *fuit*, *est*, *erit*. Quæ simplicissima ratio est affirmandi. Ausonius, Idyllio ix. cujus inscriptio, Ναὶ καὶ οὒ Πυθαγορικόν.

Est, & *non*, *cuncti monosyllaba nota frequentant*,
His demtis, nihil est hominum quod sermo volutet.

At durius, qui arcessunt ab Hebræo Dei nomine יה. Nec enim in omni assertione Deus testis advocatur. Nec magis ab ἄω, id est, *spiro*, cum etiam spiremus tacentes. [ab ἄω est αὐτὴ & αὐδή.]

A L

Ala ab ἄλη, ι in *a* abeunte, ut a θίγω, *tango*; *amor* ab ἵμερος, &c. [forsan a πάλλω & πάλος]. Ἴλην Græci dixere *agmen*, & peculiater *agmen equitum* lxiv. unde & plerique *alam* exponunt. Sane & *alas* dici *equitum ordines*, apud Gellium quoque Cincius ait: sed de etymo dissentit. Nam ita dici arbitratur, eo *quod circum legiones dextra sinistraque, tanquam alæ in avium corporibus, locabantur*. Similiter Vegetius lib. ii. cap. i. *Equitum alæ dicuntur ab eo, quod ad similitudinem alarum ab utraque parte protegant acies*. Et satis hæc sententia verisimilis est. At non item liquet, unde in avibus hoc nomen. Varie ἐτυμολογίζει doctissimus Martinius. Nempe ut vel origine sit Latinum, quasi *avola*, quia iis volant aves, quomodo Græcis πτέρα, & πτέρυγες, ἀπὸ τοῦ πτέσθαι, quod est, *volare*: vel Græcum ab ἄελλα, id est, *procella*, cujus velocitatem imitatur: aut ab ἀλέη, id est, *effugium*, cujus ergo alæ concessæ a natura: vel ut Hebræum sit ab עלה, *alah*, id est, *adscendere*, quod alia superiora petantur: vel ab אל, *el*, id est, *fortis*, quia in alis est avium fortitudo: unde & Hebræis *ala* est אבר *ober* ab אביר *abir*, *fortis*. Hebræum esse, magis placet. Quod si est; ab *ala* fit ὑποκοριστικὸν *axilla*. Verum aliter veteres. Quippe censent, ala κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *axilla*. Docet hoc Cic. Orat. ad Brutum; eumque sequitur quoque Cæsar Scal. lib. i. de causs. L. L. Utriusque verba adfero in voce Velum. Quæ sententia si magis placet, vel ob summam Tullii auctoritatem; porro, unde *axilla* sit, quæri oportebit. Nempe hoc fuerit ab *axula*, hoc ab *axa*, quod ab *axo*. Sic enim veteres dixere pro *agero*: unde *axitiosi*, quo usus Plautus apud Varronem: *Axitiosa annonam caram e vili concinnant viris*. Item *axites*. Nam ita, ut Scaliger observavit, cum apud Festum legendum, tum in vett. Gloss. ubi exponitur ἀποτελεσματικοί. Festi verba sunt: *Axitiosi factiosi dicebantur, cum plures una quid agerent, facerentque. Axit autem antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. Unde Axites* (male vulgo *Axies*) *mulieres, sive dii, dicebantur una agentes*. Ab eodem, Festo teste (sed una apud cum litera excidit), *axes*, vel *axei*, adglomerati, universi. Item compositum ejus, *ambaxes*, vel *ambaxites*, quæ circumeunt catervatim: ut idem exponit: nisi malimus, *Ambaxitiosi*: quod sit ab *Axitiosus*, ut dictum in *Ambaxioqui*. Quemadmodum autem ab *ago* est *axo*, unde *axa*, ut hinc *axula*, a quo *axilla*, ex quo *ala*: sic videri possit, ab

antiquo

antiquo *pago*, pro *pango*, fuisse *paxi*, pro *panxi*; unde *paxus*; a quo *paxulus*; ut hinc *paxillus*; e quo κατὰ συγκοπὴν *palus*. Ratio nominis fit, quia palus in solo figitur pangiturque. Sed ut hoc minime inepte dici possit, ita magis mihi verisimile fit, esse a Græco πάσσαλος, quod idem significat, *s* convertitur in *x*, quomodo a πίσσα est *pix*, ab Αἴας, *Aiax*, &c. At simile magis est *taxillus*, ut nempe a *tago*, pro *tango*, fit *taxi*; unde *taxus*; a quo *taxulus*; unde *taxillus* & per syncopen *talus*. Vult & Jul. Scaliger itidem, *mala* esse a *maxilla*, hoc a *maxa*, istoc a *maxo*. [*Maxilla* puto est a *mando*, unde *mansum*, *mansica*, *masca*, & *mascilla*.] Ita enim priscos dixisse, ut *axs*, *faxo*, &, quod Jul. Scaliger addit, *graxo*. Quo usus putatur Plautus, prologo Asinariæ: *Age nunc reside, cave modo ne graxis*. Prout legit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis, voce *Plauti*; & observat Giffanius, in indice Lucretiano, voce PROGRAXE; editumque hoc pacto in antiqua editione, ante annos nonaginta Venetiis excusa, cum variorum annotationibus. Sed metrum omnino reclamat: quod Jambicum trimetrum esse debet. Itaque Bernardus Sarracenus, ante hos annos centum, legit *ingratiis*: quem Rivius secutus. Sed sententia exigit *gratiis*, quod & Lambinus probat, & pluribus comprobat Acidalius. Validior est alter locus, quo iidem, Hermolaus, dico, & Giffanius, vocem hanc adsertum eunt. Nam & in MSS. & excusis legitur, lib. v.

Quippe ubi se multi, per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes, prograxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

Imo Lambinus quoque hanc lectionem probat: nempe ut, quemadmodum ab ἔκαμψα, sive futuro, κάμψω, est Latinum *campso*, teste Prisciano: sic ab ἔκραξα, sive a κράζω, fit Latinum *craxo*, vel, mutata tenui in mediam, *graxo*: *Procraxe* autem, sive *prograxe*, (utro enim modo scribas, nil refert) κατὰ συγκοπὴν fuerit e *prograxisse*: h. e. indicasse, effutiisse. In Aldina & quibusdam aliis, est *protraxe*. Quod similiter factum e *protraxisse*. Nec male huic loco convenit. Quare utro modo scripserit Lucretius, haut facile dixerim. Nisi quod magis inclino in *protraxe*. Quia, si *graxo* dixissent Latini, puto, vox adeo insolens, in tam nobili scriptore, non fugisset Festi, Nonii, vel aliorum industriam. Nunc de eo altum apud Veteres silentium est.

ALABARCHES quis sit, disputatur. Pompejum ita vocat Cicero ad Att. lib. II. epist. XVII. Et apud Juvenalem est Sat. I.

Atque triumphales inter, quos ausus habere
Nescis quis, titulos Ægyptius, atque Alabarches.

Quidam scribunt *balabarches*, quasi Græce sit ἁλαβάρχης. Nempe iis dici videtur quasi ἁλὸς ἀρχὸς, h. e. *salis præfectus* sive princeps: quomodo cum in historia Ecclesiastica, tum in Josephi translatione, vertit Ruffinus. Josephi quidem hæc verba, l. XX. c. v. Ἦλθε δὲ Φάδῳ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διάδοχος, Ἀλεξάνδρου παῖς, τοῦ καὶ ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, γένει καὶ πλούτῳ πρωτεύσαντος τῶν ἐκεῖ κατ᾽ αὐτόν. Quæ verba sic transtulit Ruffinus: *Venitque Fado successor Tiberius, Alexandri filius, qui etiam in Alexandria fuit Halabarches; id est, Princeps salis, genere divitiisque Alexandrinorum cunctos excellens*. Sed Ruffino, puto, nemo hac in parte assentietur, nisi Græcanicæ compositionis ignarus. Omnino enim ἁλιάρχης dici oporteret. Verisimilius igitur Jac. Cujacius, lib. VIII. observat. c. XXXVII. qui Ἀλαβάρχης dici censet ab ἀρχὸς & ἄλαβα, quod Hesychius interpretatur μέλαν, ᾧ γράφομεν, *atramentum, quo scribimus*. Ita *Alabarches* proprie erit magister sive præfectus scripturæ, hoc est, vectigalis, quod percipitur e pastione pecorum in pascuis publicis. Itaque Cicero Pompejum vocat Alabarchen, quod in multis Asiæ locis constituisset vectigalia, seque gloriaretur auxisse vectigalia populi Romani. Et sane Alabarchiæ vectigal legas quoque l. IX. Cod. de vectigal. Nicolaus autem Fullerus, lib. IV. Miscell. Theol. c. XVI. multis refellit eam Cujacii interpretationem, ac contendit majoris fuisse dignitatis Alabarchen, quam ut atramenti sive scripturæ præfectus, vel publicanus, dici mereretur: quippe eum fuisse præsidem eum, seu præfectum gentis, qui alius, nempe ejus cujus αὐτοκρατορία foret, vicem obtineret; eoque esse ex חלף, id est, *vice*, *loco*, &, ארכן, atque in compositione ארכא, hoc est, ἄρχων. Ut Ἀλαβάρχης sit idem ac ὕπαρχος, hoc est, ὁ ὑπ᾽ ἄλλῳ ἄρχων. In quibusdam Ciceronis, & Juvenalis codd. legitur *Arabarches*. Quæ lectio si placet, non quidem dicendum, *Arabarchen* dici, tanquam Arabum Ægyptiorumque instar mollem & effeminatum; quod Baptista Pius scripsit, Annotat. Poster. cap. XCIII. sed neque Antonius apud Cic. intelligendus, ut is ita dicatur, quod vectigalia exigeret ab Arabibus, & Ægyptiis; ut scribit Alciatus in priori Prætermissorum lib. Sed statuendum, Pompejum ita dici, quia domuerat Arabas, uti & Palæstinam, ac vicina Orientis loca: ut nempe Arabarches, Arabum præfectum signet, dicaturque ea forma, qua apud Strabonem, atque alios, legimus Asiarches. Vel potius; cum verisimile non sit, Alabarchen & Arabarchen esse diversa, statuendum, Arabarchen iis locis poni pro Alabarchen, qua ratione Latiales dicimus & Latiares, prælialcs & Præliares, Palilia & Parilia, mortualia & mortuaria: quomodo item pro Latino *flagellum* Græci scribunt φράγελλον; unde apud Marcum Evangelistam cap. XIV. est φραγελλώσας.

ALABASTER, seu *alabastrum*, Gr. ἀλάβαστρος seu ἀλάβαστρον. Utroque utuntur Latini, ac Græci. Dicitur ἀλάβαστρος vel ab α & λαβεῖν, quasi, ὃ λαβέσθαι, (hoc est, *quod prehendere*,) ob levorem, sit impossibile: quam originationem Methodius attulit, teste Etymologo. Vel ab α & λαβὴ, id est, *ansa*; quod ansas non habeat; quod apud eundem Etymologum, & Suidam legas. Utramcumque sequaris etymologiam, *l* inseritur per pleonasmum. Aliis tamen placet, (uti doctissimo Salmasio,) ἀλάβαστρος dici pro ἀνάβαστρος, ν in λ Attice & Æolice converso: quomodo dixere λίτρον pro νίτρον, πλεύμων pro πνεύμων, &c. Ἀνάβαστρος vero sit ab ἀναβαστάσαι, quatenus notat *ferre*, *gestare*, unde βαστάζειν. Sic ἀλάβαστροι pro ἀνάβαστροι dicebantur *pertica*, sive *falangæ*, quibus onera a bajulis ferebantur. Et sane hæc doctissimi viri sententia magis, quam veterum, probatur. Est vero ἀλάβαστρος, vasis unguentarii genus, longitudine fastigiata in pleniorem orbem desinens: ut indicant, quæ de elenchorum figura (quos alabastris confert) scribit Plinius, lib. IX. cap. XXXV. Hinc *alabastrites*, ἀλαβαστρίτης, lapidis genus, ex quo fierent hæ μυροθῆκαι, alio nomine, ὄνυξ dicitur. Dioscorides lib. v. cap. CX. Ἀλαβαστρίτης λίθος, ὁ καλούμενος ὄνυξ. Plinius lib. XXXVI. cap. VII. *Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi, nasci putavere nostri veteres*, & de eodem, initio sequentis: *Hunc aliqui lapidem alabastritem vocant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur*. Onyx vero nominatur, quia referat unguis humani colorem levoremque: Nam ὄνυξ, *unguis*, per συνεκδοχὴν seu μετωνυμίαν materiæ, pro alabastro usurpat Horatius, lib. IV. Ode XII. *Nardi parvus onyx eliciet cadum*. Ubi Acro monet, *onyx* poni pro ampulla marmorea, proprieque sic dici marmoris genus, ex quo ad unguenta odorata parva fierent vasa. Eodem, ac Horatius, modo usus Propertius lib. III. eleg. IX. Catullus de coma Berenices; Martialis lib. VII. epigr. XCIII. &c. Cave autem putes antiquis id fuisse alabastrum, quod nos hodie sic vocamus. Vulgo enim sic dicitur lapidis genus, e quo torno vasa fiunt, venis subnigris per ea discurrentibus, pellucido livore, materiaque plane fragili: quæ gypsi species est, non species veteris alabastri: qui cujusmodi fuerit, imprimis sciunt, qui Romæ veterum ædificiorum rudera viderunt.

ALACER, est a privativo *a*, & *lacer*, ut quidem sensit Asconius Pedianus. Cujus hæc verba: *Alacris, sive alacer, dicitur is, qui intentus est sensibus universis, quod est indicium erecti animi, atque sublimis. Nam e contrario lacer dicitur amputatis a corpore sensuum membris*,

membris, hoc est, auribus oculisve. Quæ significatio ad animum sæpe transfertur. Ut enim plerumque afflicto animo sensibus non utimur erectis, sic alacer dicitur is, cui omnes sensus in loco quisque suo vegeti sunt & intenti. Paulio post idem alteram quoque ἐτυμολογίαν subjicit: *Sunt*, inquit, *qui alacrem, festinantem & properum dici putant, quasi alis acrem.* Placuitque hæc sententia Perotto quoque. Sed ea originatio dispari quantitate refellitur. Quia Christophorus Colerus notis ad fragmenta Sallustii apud Asconium pro *alis acrem* unius literæ trajectione legendum putat *saliacris*; qua ratione *alacris* proprie fuerit, qui *in saliendo* est *expeditus*. Quod si ab *ala* fiat, non tam componatur ex *ala* & *acer*: quam fuerit simplex derivatum. Quantitas tamen primæ nonnihil repugnat. Quare verissimam arbitror ἐτυμολογίαν Donati, qui, Eun. act. 2. sc. III. verba *alacer es*, interpretatur, *lætus*; atque addit. *Nam, alacris, l litera pro d posita, non tristis, id est, ἄδακρυς, intelligitur.* Sane quod ait de mutatione literæ *d* in *l*, id in aliis quoque multis usu venit. Ut, δάκρυον, *lacryma*; Ὀδυσσεύς, & Æolice Ὀδυσσεύς, *Ulysses*. Ab *odore* quoque prius fuit *odere*, postea *olere*; & *odefacit* pro *olefacit*; eodemque modo, teste Festo, *delicare* veteribus fuit, quod posterioribus *dedicare*, & *dingua* dixere pro *lingua*, & *Capitolium* pro *Capudolio*; quemadmodum scribit Victorinus.

ALBURNUM, est mollis ac pessima ligni pars, cortici proxima: ab *albore* ita dicta, ut Plinius ait, lib. XVI. cap. XXXVIII. Adipi in homine respondere, ibidem scribit: ac Glossæ quoque vett. στέαρ τοῦ δένδρου interpretantur. Inde *exalburnare* idem Plinius dixit, libri ejusdem cap. XL. h. e. *alburnum amputare*.

ALBURNUS, piscis Ausonio in Mosella:

> *Noris & alburnos, prædam puerilibus hamis.*

Argenteis est squamis, ut a candore omnino nomen acceperit. Nec propterea cum Agricola generatim *Weissfisch* exponendum: cum varia sint alborum piscium genera; alburnus autem sit id genus, quod Germanis, Belgisque, *blyk*, vel *blik*, similiter appellatur, a *blicken*, hoc est, *candicare*, *splendere*. [ἄλφος idem quod λίπος adeps.]

ALBUS, Festo teste, ab ἀλφὸς, quod est λευκὸς, ut interpretantur Hesychius & Suidas. [ἀλφὸς idem quod φαλός.] Itaque & vitiliginis species est, quæ a colore ἀλφὸς dicatur. De ea sic Cornelius Celsus lib. V. cap. ultim. Ἀλφὸς *vocatur, ubi color albus est, fere subasper, & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus, serpit.* Sabini, Festo teste, pro *album* dixere *alpum*; indeque idem *Alpes* vocatas ait, ob nivium candorem. Multi eosque inter Cambdenus in Britannia sua, suspicantur, Britanniam quoque sive ab ἀλφὸς, sive Latino *albus*, dici *Albionem*, ob rupes albicantes; a quibus & Orpheo in Argonauticis Λευκαῖον χέρσον, id est, *albicantem terram*, dici arbitrantur. Sed Buchananus arbitratur antiquis *albus*, sive *alpus*, non colorem tantum, sed & altitudinem notasse; indeque cum Alpibus nomen impositum, tum Albioni, ob montium altitudinem. De Alpibus favet, quod Glossæ *Alpes* interpretantur ὄρη ὑψηλά· quodque Isidorus lib. XIV. c. VIII. ait, *Gallorum lingua Alpes montes alti vocantur.* Vide sis Buchananum lib. I. rerum Scotic. Fortasse tamen verius, *Alpes* dici quasi *alberg*, id est, *omnino montes*. Interim, *Album* ab ἀλφὸν venire certum est. Est vero ἀλφὸν per μετάθεσιν ab Hebræo לבן (*laban*,) quod idem notat. Angelus Caninius ἀμφίσως *alba* vult dici a *laban*. Sed magis verisimile fit, Cadmum eam vocem tulisse in Græciam, hinc hausisse Romanos. Ab albo colore *Album* dicebatur id, in quo proponebantur edicta Prætoris. Græcis similiter appellatur λεύκωμα, teste Polluce. Ælius Lampridius in Alexandro Severo nominat *pittacium*. Vulgo *matriculam* vocari scribit Budæus, annot. in Pandect. At cave idcirco barbarum credas. Nam *matriculæ* voce sic quoque usus Vegetius, lib. I. cap. 26. Vide, si voles, quæ de *albi* voce scribit Hermolaus, in Glossis Plinianis. Ab *albus* est *albatus*, ut a *candidus candidatus*. Illud, albis; hoc, candidis vestibus indutum, significat Pers. Sat. 2.

> . . . . . *Negato*
> *Jupiter hoc illi, quamvis te albata rogarit.*

Hoc est, quamvis puris albisque vestibus te accedens, egregie simulet pietatem. Ab *albus* est *albumen*, ut Græcis λεύκωμα. Ab eodem est *albugo*, ut a *salsus salsugo*. Et ea macula in oculo alba, quæ Græcis similiter λεύκωμα, & λεύκωσις, a λευκός. Ab eodem est *albarium*, opus quod calce pura illitum est. Legas apud Plinium semel iterumque: item lib. VII. cap. II. de tectoriis. Græcis opus ejusmodi dicitur κονίαμα. Unde apud Matth. XXIII. legas, τάφοι κεκονιαμένοι, *sepulchra operis albarii*. Hesych. κονιῶντες, λευκαίνοντες. Hinc οἱ κονιάται, *albarii*, in codd. Theod. lib. XIII. Tit. IV. qui & *albini* dicuntur Theodosio & Valent. Cod. leg. X. de excusat. artif. Sic vocantur qui dealbant, quod calce sit mera. Nam tectorium opus sit arenata calce. Ab eadem est *albeo*. Tacitus lib. VI. Annal. *Simul albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes*, &c. Hinc *albesco*, ut a *clarus clareo*, unde *claresco*. *Clarere* dixit idem scriptor, lib. IV. Hist. *Quantis exercituum nostrorum laboribus, quove eventu Germanica bella tractaverimus, satis claret.* Ita enim est in Vaticano exemplari, pro quo in vulgatis, *satis clarum*. Ab *albeo* fuerit *albegmen*, ut a *præseco præsegmen*. *Albegmina autem sunt partes extorum, quæ diis immolabantur*; ut est apud Festum. A candore nomen hoc accepisse, censet quoque Perottus. Sed Scaliger legit *ablegmina*, quod eadem ἀναλογίᾳ sit ab *ablego*. Et sane magis placet. Vide quæ de hoc suo loco dicimus. Est quoque ab *albeo*, *albico*, ut a *fodio*, *fodico*. Ab *albico* vero *albicasco*, ut a *labo labasco*. Cn. Mattius apud Agellium lib. XV. cap. XXV. *Jamjam albicascit Phœbus*. h. e. λευκαίνει, ut loquitur Euripides. Alii *albicassit* legunt, sed hoc fuerit futurum subjunctivi, ut *levasso*, pro *levavero*; *expugnasso*, pro *expugnavero*.

† ALBUS a לבן, cujus fut. in *Hiphil* אלבין *albin*, i. e, *albescere*: non vero ab ἀλφὸς, nam hoc indidem est, idque Græci per Tyrrhenos Aeolas ab Italia acceperunt. Illud prius jam Caninius in Vossio viderat.)(Ab *Albo* est *Albarium opus*. Sed prius illud inquirendum videtur, utrum *Albarium opus*, de quo Vitruvius aliique, tantumdem sit, quod marmoratum, sive *lo stucco* nostrorum structorum, ex Perraultii sententia; an ut alii statuerunt, hoc intersit, quod illud sola calce constabat, hoc etiam marmoris scobe? Equidem non possum hoc Perraultio assentiri, Plinium & Palladium inter *marmoratum* & *albarium* distinguentes, fuisse deceptos. Veluti siquis nunc reperiatur, qui, quia architectonicen non profitetur, ignoret quid sit simplex tectorium, quid *lo stucco*, quidve hodiernum albarium. At enim (inquit ille) si *albarium* non idem quod *marmoratum*, quo pacto Vitruvio fides constabit, coronas albario opere conficienti? Sic enim ille V. 2. *Praecingendi sunt parietes medii coronis ex intestino opere aut albario.* Dicam quod sentio. Ibi quidem per *albarium opus* non aliud quam *lo stucco* intellexit Architectus; non quod *Albarium* idem plane quod *marmoratum*, sed quia marmorato superinducitur. Nec aliter nostri homines loquuntur, qui templa aut conclavia opere marmorato exornata nuncupant *Mura bianche*, uti ab aliis ornamentorum generibus sive intestini operis, sive marmorum incrustatione, sive picturis distinguant. Quem in modum & Plinius loqui consuevit; qui XXXVI. 25. sic narrat: *Agrippa certe in Thermis, quas Romae fecit, figlinum opus encausto pinxit: in reliquis* ALBARIA ADORNAVIT (nel resto se ornamenti bianchi) *non dubie vitreas facturus cameras* (i. e. opere musivo) *si prius inventum id fuisset*. Qui vitreas tanto sumtu facturus fuisset cameras, certe operi marmorato non pepercit: at hoc Plinius mera *albaria* appellavit, quia marmorato postremum albarium accedit; non quod marmoratum & albarium duo sint ejusdem rei vocabula. Postremo & *Albarii* in Cod. Theod.

Theod. sunt iidem ac quos Ulpianus & alii *tectores* appellant; quos vulgo nos dicimus *Stuccatori*. Cur *Albarii* dicuntur? an quia *marmoratum* idem ac *albarium*? non: verum quia qui marmoratum inducunt, ad extremum iidem puram calcem illinunt. Ab eo scilicet quia *Albarium* ultimo inducunt, *Albarii* sunt appellati; eoque distinguuntur ab intestinariis, musivariis, sculptoribus, quadratariis &c. Atque hæc ad refellendum Perraultium.)(*Album praetorum*, nec secus aliorum (quod Græcis etiam λεύκωμα dicitur) est sive asser, sive paries, sive quaevis alia superficies opere albario obducta. Ac sane errant, quicumque *Albi* vocabulum ad litteras, quasi albae fuerint, referunt: quos haud dubie Theophilus aliorsum acceptus transversos egit. Qui tit. *de Actionibus* §. 12. ita scripsit: Ἄλβον δὲ λέγεται τὸ Ἔδικτον, διὰ τὸ λευκοῖς γεγράφθαι γράμμασιν: quod vulgo vertunt: *Album dicitur Edictum, quod ALBIS LITTERIS perscriptum sit*. Quibus haud dubie vocis γράμματος ambiguitas fraudi fuit: quae sicuti saepe *litterarum* characteres notat, ita non raro *monumenta* sive publica sive privata (ut apud Dionysium γράμματα τιμητικὰ sunt *censoriae tabulae*, & γραμματοφυλάκιον, *tabularium*) aut Epistolas, & quaslibet chartas designat. Itaque Theophilus haud dubie *albatas tabulas* intellexit, in quibus praetor proscribere moris habuit. Rem ita esse ostenditur ex veteribus Glossis verborum Juris in fine Glossarii Car. Labbei, in quibus Theophili locus totidem verbis describitur, non tamen sine auctario huc faciente. Ἄλβον λέγεται τὸ Ἔδικτον, διὰ τὸ γεγράφεσθαι (scribe γράφεσθαι, aut, ut in Theophilo, γεγράφθαι: nisi siquis malit, γεγράψεσθαι) λευκοῖς γράμμασιν. Hactenus ex Theophilo habet. At statim hanc de suo addit rationem; ἐπὶ γὰρ κονιάματος τὰ διατάγματα καὶ τὰς παραγραφὰς ἐξετίθεσαν: *In albario enim opere constitutiones & proscriptiones exponebant*, utique atro aliove colore. Sicut ebori atrata illinebatur scriptura apud Martialem in Apophor. 3. cujus lemma *Pugillares eborei*. At loquus sim, nisi & ex Hesychio & ex Suida hauriam. Ille: Σανίς . . . λεύκωμα, ἐν ᾧ αἱ γραφαὶ Ἀθήνησιν ἐγράφοντο πρὸς τοὺς κακούργους. Suidas: Λεύκωμα· τοῖχος γύψῳ ἀληλιμμένος πρὸς γραφὴν πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιτήδειος h. e. *Leucoma Album est paries gypso illitus, ad res civiles proscribendas idoneus*. Album autem & atratis, & rubricatis litteris illinebatur. De rubri coloris litteris habeo exempla quae prodam: at vero saepius atramento ad signanda elementa usos fuisse, lex Servilia testatur (apud Brissonium lib. 2. de Form.) capite *De DCL. vireis in eum annum legundeis*, ubi circa medium sic legitur . . . *In* · *Tabula* · *In* · *Albo*. ATRAMENTO · *Scriptos* · *Patrem* · *Tribum* · *Cognomenque* · *Tributimque* · *Descriptos*. Sic & ubi in albo muri tectorio publice aliquid proscribebatur, nigro id charactere fiebat: quod hodieque fit. Et tamen alibi nigris, alibi rubris characteribus quoddam aedilitium programma locationis praediorum *Juliae Sp. F. Felicis* bene longum, in pariete coloniae Pompejanae depictum, haud ita pridem in Regiis effossionibus Pompejanis prodiit: maximi haud dubie pretii, nisi quod fugiente littera. Quae de *Albario opere*, deque *Albo* pauca diximus, ea latius edisseruimus in de *Dedic. sub Ascia*, & in *Comment. Tab. Heracl.* MAZOCHIVS.

ALCES; juxta meliores libros, dicitur Latinis, quæ Græcis ἀλκή. Ita *hæ alces* Capitolino: *αἱ* ἀλκαὶ Pausaniæ. Hæc res movet nonnullos, ut nomen ei credant esse a *vi* & *robore*. Nam ἀλκή, *robur*. Nempe quia, ut de ea Alciatus in Emblem. ait,

Fortior hæc, dubites, ocior anne, fiet.

Sed non dubito, quin vox ab ea sit gente, ubi animal nascitur. Germanis & Belgis *eelland*, *elent*, vel *ellent*, vocatur, quæ vox *miseriam* sonat. In caussa esse ajunt, quod quotidie laboret morbo comitiali. Addunt, non liberari eo, priusquam dextri posterioris pedis ungulam inseruerit auriculæ sinistræ. Quod puto hominum esse vanorum commentum. Vide de hoc animali Cæsarem, lib. VI. de Bello Gallico; Plinium lib. VIII. cap. XV. Pausaniam, in Eliacis. Qui tamen in ejus descriptione non conveniunt.

ALCEDO, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν, quod in mari cubet: quomodo & *halcyon* ἁλκυὼν vocatur ab ἅλς & κύω, id est, τίκτω quod in mari pariat. Nec obstat, quod *alcedo* scribi soleat, non *halcedo*. Nam & ἀλκυὼν, ejusque derivata sæpius tenui spiritu scripta reperias quam aspero. Plautus, Pœnulo, act. I. sc. II. *Jam hercle tu periisti, nisi illam mihi tam tranquillam facis Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos*. Varro lib. VI. de L. L. *Hæc avis nunc Græce dicitur ἀλκυὼν, a nostris alcedo. Hæc hieme quod pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies Halcyonios appellant*. Plin. lib. X. cap. XXXII. *Fetificant halcyones bruma* (sive, ut idem refert, lib. II. c. XXVII. circa brumam, sive Virgiliarum occasum:) *qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & navigabili, Siculo maxime. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt*. (Brumam parum Latine *solstitium hibernum* vocant.) *Nidi earum admirationem habent, pilæ figura, paullum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine. Ferro intercidi non queunt, franguntur ictu valido, ut spuma arida maris: nec unde confingantur, invenitur*, &c. Vide eumdem, lib. II. cap. XLVII. item Senecæ Nat. Quæst. Servius in illud I. G. *Dilectæ Thetydi halcyones*; *Hæ aves*, inquit, *nidos faciunt in mari, media hyeme, quibus diebus tanta est tranquillitas, ut prorsus nihil in mari moveri possit: unde dies Halcyonii vocantur*. Qui dies solent esse ἑβδομαῖ (ut Aristoteles, lib. V. de Hist. Animal. cap. VIII. sive Cæs. Scal. cap. IX. sect. LX. loquitur) h. e. *tranquilli*, sic ut mare non agitetur ventis: unde Simonides, ut ibidem Philosophus ait, *Alcyonia* eleganter vocat λανθάνεμον ὥραν, q. d. *tempus ventos recondens*: *oblivionem ventorum* haut inscite Cæsar Scaliger vertit. Vide & Lucianum in halcyone, seu περὶ μεταμορφώσεως· & illustrem Eustathii locum in Il. I, pag. 776. Quemadmodum vero a Græcis dicuntur ἀλκυόνειαι, vel ἀλκυονίδες ἡμέραι· ita & ab *alcedine alcedonia* Latine appellarunt: Unde Apulus ἀνώνυμος, prologo Plautinæ Casinæ: *tranquillum est: alcedonia sunt circa forum*. Vide & de *alcedone* & *alcionis* Isacium in Lycophronem, atque alios.

ALCHIMIÆ *scientiam* nominat Firmicus lib. III. cap. XV. Ita quidem editum ab Aldo. Sed in chirographis est *chimiæ*. Græci χημείαν dixere, & χημευτικήν. Vide Suidam in voce Δέρας, atque iterum in voce χημεία. Sed viri eruditi legere malunt χυμεία· Nempe ut sit a χύω pro χέω, vel a κεχύμαι, sublato κ. Unde & χυμίζειν. Ut apud Aristophanem Θεσμοφοριαζούσαις· οἷπερ ἁρμονίαν ἐχύμισαν. Sic enim legendum; pro quo parve ἐχύμευσαν· ac corruptus etiam οἱ περὶ, pro οἷπερ. Sane si χημεία est ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευή, *argenti atque auri præparatio*, ut eam describit Suidas: absurdum non videtur, nomen eam accepisse a χῦμα, pro χεῦμα, quod est, *fusio*, vel *fluxus*. Nempe quia fundit metalla, immutat, villusque in melius convertit. Nisi malis nomen esse a quodam, qui arte ea excelluerit, cui nomen Χύμης. Ejus meminit Zosimus Panopolita. Sed eidem & χύμης vocatur, unde fit *alchimia*, de quo diximus. Et potuit ei verum nomen esse χύμης· unde χυμεία foret: quomodo Suidæ hanc artem vocari diximus. Et recentiores Græci dicunt ἀρχημίαν. Nempe pro ἀλχημίαν. Ubi *al* est articulus ab Arabibus præfixus: ut in ἀλκυρὸν, pro κυρὸν, & *almageste*, pro μεγίστη, & aliis, in nomine *Manacus* adductis. Non audiendus Cælius Rhodiginus, cum lib. VIII. cap. II. scribit, *alchimiam* luxato vocabulo dici pro *archyminam*, quasi ἀργυρίου χυμείαν. Quemadmodum nec audiendus Quercetanus, lib. I. de priscorum medicina, cap. II. ubi *halchymiam* scribit, atque esse ait ab ἅλς & χέω, ut proprie sonet *salis fusionem*.

ALEA, ut Isidorus scribit lib. XVIII. cap. LX. *inventa a Græcis in otio Trojani belli a quodam milite nomine Alea, a quo & nomen accepit*. Sed de Alea milite vellem laudasset auctorem. Raphaël Volaterranus, lib. XXXIX. c. de ludo, Palamedi aleæ inventionem tribuit,

tribuit, atque id perscriptum refert a Philostrato in Heroïcis. Sed fallitur. Sic enim Philostratus in Palamede: ὄντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Αὐλίδι, πεττοὺς εὗρε. At πεττοὶ, sive calculos, sive latrunculos transferre lubet, aliud sane a tessera sive alea, quæ Græcis κύβος. Itaque Eustathius hæc manifeste distinguit, ad Οδ. α' sententiamque suam confirmat loco Herodoti e lib. I. ubi ait; a Lydis inventos τοὺς κύβους, καὶ τοὺς ἀστραγάλους, καὶ τὴν σφαίραν, καὶ ἄλλα παίγνια, πλὴν πεττῶν, *tesseram, sive aleam, & talos & pilam, & alia ludicra, præterquam calculos*. Sed Palamedi tamen ab aliis adscribi, minime diffiteor, quando id testatum facit vel hic locus Sophoclis in Palamede, quem paginâ proxima ad discrimen idem comprobandum adducit Eustathius: Ἐκεῖνος ἐφεῦρε πεττοὺς, κύβους τε, τερπνὸν ἀργίας ἄκος. *Invenit is calculos, tesserasque, jucundum otii inertiæque remedium*. Ægyptiis quoque quidam tribuunt. Sed de Alea militari nihil alibi reperio. Quare non tam ab Alea milite sic dici placet quam ab ἀλᾶσθαι, quod est *vagari*, *incertumque esse*. Nihil enim alea incertius. [malo a πάλλειν, i. e. κληροῦν]. *Aleonem* pro *aleatore* dixisse veteres, Nævii auctoritate comprobat Festus.

ALECTORIA, & *alectorius*, dicitur: in priori *gemma*, in altero *lapis* intelligitur; ab ἀλέκτωρ, qui est *gallus gallinaceus*, in cujus ventriculo reperitur. Plinius lib. XXXVII. cap. I. *Alectorias vocant, in ventriculis gallinaceorum inventas, crystallina specie, magnitudine fabæ; quibus Milonem Crotoniensem usum, in certaminibus invictum fuisse, videri volunt*. Apud Solinum cap. IV. perperam edidit Delrio: *Sane alectore traditur usus, qui crystallina specie*. Pro *alectorio*. Nam ἀλέκτωρ non lapis, sed gallus.

ALES, ut Varro IV. de L. L. ait, ab *alis* dicitur, qua nempe ratione a πτερὸν est πτερόεις. Differt ab ave, ut species a genere. Nam avium aliæ oscines, aliæ alites: illæ ore, hæ *alis* auspicium faciunt. Prioris generis sunt corvus, cornix, noctua; posterioris, buteo, sanqualis, &c. Picus autem Martius, Feroniusque, quia & cantu & volatu faciunt auspicium, inter oscines & alites reponuntur. Auctor Festus in *Oscines*. Conjungit utrumque avium genus Cicero II. de nat. Deor. *Aves quasdam*, inquit, *& alites, & oscines, ut augures nostri appellant*. Et planius epist. VI. lib. VI. ad fam. *Non igitur ex alitis volatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, tibi auguror*. Item Plinius lib. X. cap. XIX. *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, oscines, & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit*.

ALGA, κατὰ συγκοπὴν, ex *aligo*: ab *alligando*, quia natanti atque etiam submerso involvi & alligari soleat. Sic dicitur herba, quæ in mari nascitur, ut scribit Servius ad illud Ecl. VII.

Horridior rusco, projecta vilior alga.

Festus similiter: *Alga*, inquit, *herba, quam mare ad litus projicit*. Unde liquet cur Maro dicat, *alga projecta*. Glossæ, Φῦκος, *alga*, *fucus*. At φῦκος est quod Dioscoridi βρύον θαλάσσιον, sive τὸ προσφραττόμενον, ἀπὸ τῆς θαλάττης τῇ γῇ, ut exponit Hesychius. [qui ἅλικα vel ἁλικὰ, *salsa*, *marina*.] Id in fluvio ac palude dicitur *ulva*. Maro VI. Æn.

Tandem trans fluvium incolumes, vatemque virumque,
Informi limo, glaucaque exponit in ulva.

Ubi Servius *ulva* interpretatur *herba palustris*. Uti & ad illud II. Æn.

Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
Delitui.

Sed non videtur id discrimen esse perpetuum, ut mox patebit. *Algæ* geminum etymon posuit Isidorus lib. XVII. cap. IX. *Alga nomen sumsit ab algore aquæ: vel quod alliget pedes, quia crassa est, foliis aquam ex parte superantibus*. Ibidem ait, *ulvam* esse alga molliorem, magisque fungosam; & nasci circa fontes, paludes, stagna; & dici ita ab *uligine*. Sed Scaliger, exercitatione XXXIX. ex eo dictam ait, quod prisci Syri aquam vocarent ὕλην, indeque & *uliginem* dici arbitratur. Sed de Syris illud, adstrui debuit. Malim accedere Scaligero filio, cui *uligo* ab *udus*; pro *udiligo*; ut a *vitium vitiligo*, quia infectæ cutis vitium est. Ac ab *udo* similiter *ulva* nomen accepit pro *udva*. Nam *d* & *l* commutari solent. Nisi ab *alluendo* malis, quia aquis alluitur. Ab *alga* est *algosus*. Auson. epist. VII. ad Theonem:

· *Algosa legitur litore concolor*.

Sidonius lib. VIII. epist. IX. *Algoso prope concolor profundo*. Idem epist. II. lib. II. *Lacus is circa principia sui solo palustri voraginosus, & vestigia inspectoris inadibilis est; ita limi bibuli pinguedo coalescit sese fontibus algidis, litoribus algosis*. Ubi ut *pelagus* paullo ante dixerat, pro *lacu*; sic nunc *litus* ait, pro *ripa*; & *ulvam*, pro *alga*.

ALGERE proprie dicitur, cui membra dolent immodico frigore. Venit enim ab ἀλγέω *doleo*. Festus: *Algeo ex Græco ἀλγῶ dicitur, id est, doleo; ut sit algor, dolor quidam membrorum rigore collectus*. Sic optime eum locum restituit Bon. Ulcanius, notis ad vett. Gloss. At in vulgatis, imo & MSStis, pro *algor* est *frigus*, quod ex Glossatoris cujuspiam interpretatione irrepsit in contextum. Perperam etiam pro *collectus*, *conjectus* reposuere. Possis & deducere ab ἄγαλος, quod ex α στερητικῷ & ἄλη, quomodo dicitur ἀ τῆ ὕλῃ, αὐγή. Inseritur *g* ut a *mari mergo*, ab ἴσπαρον *spargo*. [ἄλυς, βλάβη, & ἀλύσσειν, τρέμειν.] Ab *algeo* est *alsiosus*. Gloss. *Alsiosi*, κρυόεντες. Nisi *algiosus*, quod puto legendum. De eo mox. Ab eo quoque non tantum *algor*, sed & *algus* dicitur, uti Græcis ἄλγος· sed his dolorem notat. Ablativo *algu* usi apud Nonium Accius, Varro, Lucilius, *Alga* pro eo dixit Lucretius, si stamus vulgatis Nonii codicibus. Nam Lambinus apud Lucretium *algu* legit. Si *alga* placet, dicendum, *algus* olim etiam fuisse fecundæ. Neque enim verisimile mihi sit, quod in Indice Lucretiano scribit Giffanius, *alge* dixisse Lucretium pro *algore*, per apocopen, qua ratione idem, & Lucilius, *guberna* dixere pro *gubernacula*, ut Nonius & Victorinus testantur. Ab eodem pro *algidus* dicitur *algiosus*. Gloss. Philoxeni: *Algiosus*, δυσρίγος. At *algosus* aliud est. Nam ab *alga* venit, de qua ante diximus.

ALICA potionis genus, quod Græce χόνδρος· ex quo Arabes corrupte fecere suum *Candarusium*. Fit ex zeæ specie, quæ δίκοκκος dicitur, teste Dioscoride, lib. II. cap. LXXXIX. Qua ratione fieri soleat, docebit Plinius lib. XVIII. cap. XI. & Dionysius Uticensis, sive Cassianus Bassus Scholasticus, vel quisquis auctor Γεωπονικῶν, Constantino Cæsari dicatorum, lib. III. cap. VII. Cujus lemma, χόνδρου ποίησις. *Alicam* sine adspiratione scribi, tradidit Verrius, teste Charisio lib. I. Ab *alendo* dici, scribunt Festus, & Velius Longus. Ab *alica*, meretrices dictæ *alicariæ*; ut apud Plautum, Pœnulo, act. I. sc. II. *Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias*. Festus: *Alicariæ meretrices appellabantur in Campania; solitæ ante pistrina alicariorum versari quæstus gratia, sicut eæ, quæ ante stabula sedebant, dicebantur prostibulæ*. Sunt & qui ab alica ὑποκοριστικῶς *aliculam* dixisse putent Martialem. Locus poëtae est lib. XII. epigr. LXXXIII.

Bruma diebus, feriisque Saturni
Mittebat Umber aliculam mihi pauper:
Nunc mittit alicam: factus est enim dives.

Sed falluntur. Nam alicula hic est vestimenti genus, quomodo & usurpatur ab Ulpiano in l. XXIII. §. II. Dig. de aur. arg. *Sic autem* (Velii Longi verbis utor) *existimant dictam, quod alas nobis injecta contineat*. Verum potius censeo, ut Latini ab ἴον non vium, vel via dicunt, sed ὑποκοριστικῶς *viola*; sic eosdem ab ἄλλιξ ἄλλικος, pro *allica*, & abjecto priori *l*, *alica*, per diminutionem dicere *alicula*. Hesychius: Ἄλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς, παρὰ Εὐφορίων· h. e. tunica manuleata, seu manicata, sive chiridota. Quam Græcam vocem retinet P. Africanus apud Agellium lib. VII. cap. XII. Hujusmodi igitur tunicam, qua pueri uti solent, ait Martialis sibi ab Umbro, dum pauper erat, donari solere. At postquam dives factus, non aliculam, inquit, misit, sed alicam h. e. χόνδρον. sive potionem ex zea decorticata: cujusmodi paupe-

rum donum esse solet. Unde idem Martialis, in Xeniis, lemmate VI.

Nos alicam; mulsum poterit tibi mittere dives.

Videtur Martialis dicere, plus ab Umbro mitti quam solet, quia nunc alicam mittit, non aliculam. At revera perstringit hominis avaritiam, qui postquam majores nactus divitias, sordidior sit factus, quia revera plus est alicula, quam alica. Vide de alica Plinium lib. XVIII. cap. XI. & lib. XXII. cap. XXV. ubi inter alia ait, omnes ptisanæ laudes in alicam transire. Adi & Palladium in Junio Tit. XII.

ALIPILUS, sive *alipilarius*, dicitur, qui Græcis est δρωπακιστής. Erat inter servilia munera. Sic dictus quia alarum pilos vellcret. Seneca epist. LVI. *Præter istos, quorum, si nihil aliud, rectæ voces sunt, alipilum cogita, tenuem & stridulam vocem*, &c. Antiquiores Romani alarum pilos vellebant; idque absque ulla mollitiei nota: Posteriores vero, qui magis molles & effeminati, brachia, crura, aliasque corporis partes volsellis, pice, ac resina depilare solent.

ALIPTES, ἀλείπτης, ἀπὸ τοῦ ἀλείφειν, quod est ungere: unde proprie signat *unctorem*: eaque notatione sæpe usurpat Cælius Aurelianus. Non tamen id solum aliptarum munus fuit; sed insuper & virium & coloris habebant rationem, quæ non unctione procurantur, sed ratione exercendi, quam gymnastæ præscribebant. Eaque est ratio, cur, ut palæstra sæpe ponitur pro gymnasio, cujus alioqui pars erat; sic quoque aliptes interdum accipiatur pro gymnasta, quamquam, si vocem spectes, tantum partem muneris signet. Sic utitur Cicero lib. I. ad fam. ep. IX. *Sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptæ, virium & coloris habere rationem voluissent*. Et Celsus lib. I. cap. I. *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neque medico, neque alipta egere.* Quamquam in aliis est *jatralipta*: sed eadem mente. Aliud autem ἀλείφειν, aliud χρίειν, si proprie loqui volumus. Χρίειν est *linere*. Gloss. *Linit*. χρίει. Unde, *quæ illinuntur*, dicuntur φάρμακα ἐπίχριστα. Hæc sunt spissiora. At ἀλείφειν convenit liquidis, quibus aliquid perfundimus. Unde liquet, quid discriminis sit inter χρίσματα, & ἀλείμματα.

ALIQUIS, est ab antiquo *alis*, pro *alius*, (de quo in *Alius* dicam) & *quis*. Ab *aliquis*, & *ubi*, est *alicubi*. Ab *aliquis*, & *unde* est *alicunde*. Quo de sic scribit Cæsellius apud Cassiodorum de Orthogr. cap. X. *Aliquunde, per quun debet scribi. Divisio enim illius est, aliquo, & unde; hoc est, ex aliquo loco. Sed certe* n, *non* m, *erit; quia unde per* n *scribitur. Et aliquubi, æque. Ex aliquo enim, & ubi est, in aliquo loco. Sed hæ syllabæ, quæ literis* q, v, o, *constant, non exaudiuntur, perscribi tamen debent.* Verum de scribendi modo non assentio: quando, ut Papirianus apud Cassiodorum eopse libello ait, aliter scribere, & aliter pronuntiare, vecordis est.

ALIUS, ab ἄλλος. Nam duobus λλ concurrentibus posterius interdum commutatur in ἰ, ut a φύλλον *folium*, ab ἄλλομαι *salio*. Ab *alius* fit antiquum *alista*, id est ἄλλως. Fuit id, ut Festus docet, in legibus Numæ Pompilii: SI QUIS ALIUTA FAXIT, IPSOS JOVI SACER ESTO. In MSSto tamen est *aliuta*. Antiqui pro *alius* dixere *alis*; ut Priscianus testatur lib. XIII. cap. de secunda declinatione, & lib. XV. ubi agit de adverbiis in *r*; item Charisius, lib. II. cap. de pronomine; & Diomedes, lib. I. cap. de compositis pronominibus. Probant id hoc Sallustii in Catilina: *Alis alibi stantes, omnes tamen adversis vulneribus conciderunt.* Aliter tamen hodie legitur is locus in codd. vulgatis; quibuscum & consentiunt mei manuscripti. Sed extra controversiam est, id usurpasse Catullum de coma Berenices:

Anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Conjugium? quod non fortior aut sit alis?

Aldus Manutius, Scholiis in Sallustii Catilinam, eodem usum putat Varronem, Meleagris; e quibus citat hunc locum: *Cum etiam alis Menandri tunicam demissam habeas ad talos*. Quem locum citat Nonius in *dimissum*. Sed pro *alis* apud eum est *Thalis*, quæ vera lectio est. Idem ait, Lucretium ab *alis* in neutro dicere *alid*. Ut lib. I.

Quando alid ex alio reficit natura....

Item;

Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris.

Et aliquot aliis locis. Sed hic quoque fallitur Manutius. Nam, ut a *potis* dicitur *pote*, sic ab *alis*, *ale* dici deberet. Sane veteres *alid* dixisse, nemo veterum scripsit. Quare omnibus iis locis, quos adducit, *aliud* scripsit Lucretius; sed id per synecphonesin in metiendo versu dissyllabum est. Sic eidem *potius* dissyllabon est lib. VI. *Janua ne potius his Orci regionibus esse Credatur*. Hæc enim vett. codd. lectio est. *Fiat* item monosyllabon est lib. eodem: *Naturam, quo fiat tantus decursus aquarum*. Sic in antiquis libris legi monet Giffanius. Ab *alis* est *aliter*, ut a *fortis fortiter*. Ab *alius* quoque *alioqui*, ut a *ceterus ceteroqui*. Item ab antiquo genitivo *alii*, & *modi*, *alimodi*, pro *aliusmodi*, teste Festo. Ab *alius* & *versum*, *alioversum*, & κατὰ συγκοπὴν *aliorsum*. Festus: *Aliorsum, & illorsum, sicut introrsum, dixit Cato*. Ab *alius*, & *ubi* est *alibi*, & per συγκοπὴν *albi* Gloss. Philoxeni; *Alibi*, ἀλλαχῆ. Utitur integro hoc Plinius aliquoties. Unum ponam locum e lib. XI. cap. XIV. ubi ter junxit; *Alibi favi cera spectabiles gignuntur; ut in Pelignis, Sicilia: alibi mellis copia: ut in Creta, Cypro, Africa: alibi magnitudine; ut in Septemtrionalibus*. Usurpat & Tertullianus lib. de spectaculis, cap. XVI. ut quidem in Parisina Rhenani, Antuerpiana Pamelii, & Franekerana Junii, recte editum est: pro qua Ganæus minus recte *alicubi* substituit. Nam ut in *Aliquis* dicimus, *alicubi* non est ab *alius* & *ubi*, sed ab *aliquis* & *ubi*. Neque enim *alio loco* signat, ut *alibi*, sed *aliquo loco*. Falluntur ergo & illi qui ab *alius* esse censent, interjecto *c*, quomodo a *si* & *ubi* est *sicubi*, quod est, *si aliquo loco*; quomodo item a *num* & *ubi* est *nuncubi*, quod est, *num aliquo loco*. Ab *alius* quoque est *alienus*, ut a *dubius dubienus*, a *socius socienus*, a *porcula porculena*: de quibus vocabulis, quia nonnullis nova videbuntur, pauca adjicere visum. De *dubienus* fidem facit Festus, si quidem Scaligeri placet emendatio, sic legentis apud eum Grammaticum: *Ad dubienum, ad dubium*. Item *Dubienus apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius*. Pro ea interpretatione faciunt Glossæ Philoxeni: *Dubienus* διστακτός. Nam & hic *dubienus* legendum censet. In vulgatis Festi exemplaribus scribitur: *Dubenus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus*: pro qua lectione (cui & MSSti favent) facit, quod in iisdem Glossis est: *Dubius*, διστακτός. At *sociennu* pro *socii* voce usus Plautus, Amph. act. I. sc. I. ubi cum socia dixisset, se esse Amphitryonis Sociam, ac hoc nomine a Mercurio vapularet, callide fingit, se non Sociam, sed sociennum, h. e. socium, dicere voluisse. Meursius tamen *socium* hic, non *sociennum*, legendum putat: sed, ut *sociennus* malim, facit, quod & codd. MSSti, & editiones antiquissimæ, habent *socium ne* vel *socium næ*, quod plane factum puto ignoratione vocis *sociennus*. Ne quis tamen ob hunc dissensum eam vocem in dubium vocet, addam & alterum Plauti locum, in quo quin *sociennum* sit legendum, nullus dubitat, ob vett. codd. consensum. Is est Aulul. sc. Foras foras. *Ibo intro, atque illi socienno tuo jam interstringam gulam*. Postremum, quod exempli loco attuleram, erat *porculena*, pro *porcula*. Eo usus Plautus, Mil. Glor. act. IV. sc. II.

Non hic suo seminio quamque porculenam impertiturus est.

Sic enim is locus in vett. MSS. legitur, uti & antiqua Veneta anni 1518. quæ cum Saraceni, Pyladis, aliorumque commentationibus prodiit. In vulgatis audaciter pro eo *porcula* substituerunt.

ALLIUM vulgo scribitur sine adspiratione, unico *l* & per vocalem tertiam. Quæ partim recte, partim male. Unico *l* scribi debere, ex codd. antiquis probat Pierius, ad Ecl. II. Penultimam per *e* quoque

que legere est in quibusdam codd. ut & in *doleum*, & *palleum*. Imo jam Charisii ætate hic mos inolcverat, ut *alea* scriberetur: sed merito eum damnat, ac Maronis auctoritate refellit Charisius, lib. I. Sunt & qui *balium* scribere jubeant, quia sit ab *balando*. Verum hæc ἐτυμολογία parum certa, saue non tanti, ut quis ea subnixus scribendi rationem immutare possit. Præsertim cum Isidorus lib. XVII. c. X. sic dici velit, quod *oleat*. Aliis visum deducere ab ἄλλεσθαι, quod *exiliendo* crescat. Mihi vix dubium quin *allium* sit ex eo, quia Græcis ἄγλιθες, sunt σκορόδων κεφαλαὶ, *alliorum capita*. Ab *allio* moretum dicitur *alliatum*, quod ei allium esset immixtum. Plautus, Mostell. a. I. sc. I. *Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aves; sine me alliato fungi fortunas meas*. Nisi potius *alliatum* scripsit Plautus. h. e. allio utentem. Ab *allio* est *alliatus*, ut ab *unguento unguentatus*.

ALMUS ab *alendo* dicitur: ac proprie idem est quod *alens*, eaque ratione accipitur, cum Ceres, quæ tellus est, *alma* appellatur: sed improprie sumitur, cum Venus dicitur *alma*, ubi *alma* est *sancta*. Festus: *Alma, sancta sive pulchra; vel alens, ab alendo scilicet*. Servius ad X. Æn. *Alma proprie tellus est, ab eo quod nos alat: abusive etiam aliis nominibus hoc epitheton datur*. Idem ad I. Æn. *Lux alma dicta, quod alat universa, unde alma Ceres, quod nos alat. Nam Physici dicunt, omnia per diem crescere*. Glossæ Philoxeni: *Almus* κλυτος, ἔνδοξος. Et paulo ante: *Alma* κλυτη, ἁγνη, ὡραῖα, θρέπτειρα. Qui locus plane illustris est. Nam κλυτη sive ἔνδοξος notat, cum Horatius od. IV. lib. IV. adoream almam dixit. Ἁγνη est, cum Maro VI. Æn. Sibyllam, quia virgo erat, almam nominat. ὡραῖα videtur significare, cum idem Ecl. VIII. almum diem inquit. Denique θρέπτειρα significare liquet, cum eidem I. G. Ceres alma nominatur, uti & cum Plautus Curcul. ait: *Invoco almam meam nutricem*. Videri autem possit, *alma*, cum pro *sancta* accipitur, esse ab Hebræis, quibus עלמה est *puella*. Quippe B. Hieronymus cum docuisset: *Alma* Hebræis semper de Virgine usurpari, quam significationem & in lingua Punica habet: subjicit, Latinis etiam *alma* esse *sancta*. Sed, ut scribit Erasmus ad I. c. Matthæi, *Joco verius, quam seriis, locutus videtur. Neque enim*, inquit, *si in tot millibus vocum una aut altera casu conveniat, continuo videri debet linguarum commercio fuisse factum*. Utrum lingua Latina in pauculis adeo conveniat cum Punica, non disquiram hoc loco. Sed *almum* non posui pro *sancto*, quia *alma* Pœnis virginem notet, lubens Erasmo concessero. Fuerit forte a חלם *pinguescere saginare*, de quo vide Guichartum, p. 284. 285. Ab *almus* est *almities*. Festus, sive Paullus: *Almities, habitus almarum rerum*. Gloss. Philoxeni. *Almities*, ἄνξησις ἀρχῆς. Eædem: *Almities*, (male vulg. *almeties*,) κάλλος ἀνατρεφὲς, Charisius, lib. I. *Almities, almities*, εὐπρέπεια. Ab eodem est *almitus*, pro eductione. Glossæ, quas ante laudavimus: *Almitus*, ἀνατροφη, ἀναγωγη.

†ALMUS, ALMA, ALMUM ab *alendo* factum, inter antiquos novosque grammaticos plane convenit. At equidem & ALMUM, & ALENDI, & ALESCENDI verba & OLEO (pro *cresco*) & hujus composita *Adoleo, Adolesco, Suboleo, Subolesco* & alia plurima, ea inquam omnia, sicut & adverbium OLIM, ex una Orientis radice antiquitus pullulasse existimo.

Ordior ab ALMA (nam antiquis solum femininum in usu erat) cujus vocabuli quum orientalem originem Hieronymus demonstrasset, Erasmo non persuasit, in hunc modum scribenti ad cap. I. Matth. *Joco verius quam seriis locutus videtur; neque enim si in tot millibus vocum una aut altera casu convenisse, continuo videtur linguarum commercio fuisse factum*. At nostra haec omnis originationum orientalium sylva, an una aut altera dumtaxat vox conveniat, abunde ostenderit. Ceterum ALMA longe aliud est, quam sibi vulgo persuasum habent. Festus: *ALMA, sancta sive pulchra; vel alens ab alendo scilicet*. Ubi prior significatio vera ferme est: at alteram extorsit grammaticis praejudicata opinio, de origine ab *alendo* deducta. Simile judicium de Philoxeni Glossis esto, in quibus ALMA est κλυτη, ἁγνη, ὡραία, θρέπτειρα. Atqui ultima notio ab volgo recepta etymologia ortum duxit: & vero antiquitas originationis ejus fecit, ut ALMUS pro alente usurparetur nonnumquam. Verum interim non est dubitandum, quin ex vero Hieronymus affirmaverit, ALMAM esse ipsum Hebraeum עלמה *alma*, h. e. *virgo*, & Poenos etiam tum ipsius aevo *Almam* vocasse, quam nos *virginem* dicimus. Sed & Virgilius Sibyllam vocavit *Almam* i. e. virginem: unde & Venus & Ceres, & Tellus & Deae ceterae *almae* dicuntur h. e. *virgines*; eo sensu, quo apud Latinos *Virgo* nonnumquam de nuptis usurpatur. Possit sane & ALMA, quatenus *sancta* redditur, & item a verbo עלם *alam* (unde fit עלמה *alma, virgo*) quod est *latere* deduci; quia *sancta* occultantur. Sed studiose mihi videtur ἀμφιέσας ab עלמה *alma*, i. e. *virgo* fieri. Quid ita? quia apud veteres feminino tantum genere usurpabatur, nec Festus nisi τὸ ALMA suo Lexico inseruit; at deinde, ubi semel origo ab *alendo* placuit, etiam ex substantivo in adjectivum transiit. Paullo ante Ciceronis aevum id contigit, Lucretio primum scribente, *Liquor almus aquarum*, deinde Virgilio *almum diem*, & *almum agrum*, Horatio *almum solem*, postremo Valerio Flacco *almum jubar* appellantibus. Habes de ALMAE Latialis etymologia.

Nunc ipsum Hebraeum עלמה *alma* i. e. *virgo* aggrediamur. Quod vulgo universi putent factum ab Hebraeco verbo עלם *alam* quod est *secaitari*. Id quidem certissimum est: at quam rationem, cur inde derivetur, afferunt, eam non probo. Quia, inquiunt, apud orientales puellae antequam nuberent, in gynaeceo occultae detinebantur. Id quod verum non fuisse, Rebeccae aquatum proficiscentis, Dinae regionem Sicemitarum peragrantis (utriusque vero sine comite) & alia plura exempla, docebunt. Et is heroicorum temporum mos erat, ut & ex paribus Homeri locis ostendi potest. Verum quid moror? Hebraicum *Alma* a verbo quidem *Alam* fluebat; sed alio plane significatu; quatenus scilicet id verbum notabat etiam *adolescere*. Non equidem possum ullum Scripturae locum afferre, in quo id verbum positum sit pro *adolescere*: at primum id possum ostendere ex cognatis linguis. Nam Syris idem verbum cum juvenescendi notione usurpatur, apud quos עלם *alem* est *adolescere fecit*, & Apoc. XIV. 18. in *Ephael* ponitur pro ἀκμάζειν h. e. *crescere, adolescere*. Idem verbum עלם *alam* apud Chaldaeos est *robsrari*, quod τῷ *cresco* ἀνάλογον esse ostenditur ex Luc. I. 80. & II. 40. ubi *crescebat & confortabatur* tamquam synonyma ponuntur. Adhaec autem apud Hebraeos ipsos hujus verbi derivata *adolescendi* notionem obtinent: nam עלם *elem* est *adolescens*, & עלומים *alumim* est *adolescentia*: ex quo sequitur & τὸ עלמה *alma*, *adolescentulam* significare sed tamen (ex usu perpetuo Scripturae) intactam; ut facile suspicer, ipsum verbum praeter primariam *latendi*, etiam secundariam *adolescendi* notionem obtinuisse. Quid autem τὸ *latere* (quod esse dixi Hebraico verbo primarium) cum *adolescere* commune habeat, unus pulcherrimus Horatii locus ostendit:

Crescit OCCVLTO velut arbor aevo
Fama Marcelli.

Nimirum enim quia aevum *occulte* & sensim sine sensu procedit; idcirco Hebraeis עולם *olam* a *latendo* dicitur (non vero, quod propter diuturnitatem finem latentem habeat, quam vulgo perversam derivationis rationem afferunt) ob eamdem vero rationem apud eosdem Hebraeos & adolescentia, quia occulte progreditur, *alumim* a latendo dicitur, & adolescens *elem*, & adolescentula intacta vocatur *alma*; ac postremo verbum ipsum apud Syros est *crescere* & *juvenescere*, nimirum quia totum adolescendi negotium occulte & sensim sine sensu peragitur. Hinc etiam in Philoxeni Glossis ALMITIAS redditur ἄνξησις ἀκμῆς; sic enim posteriorem vocem corrigendam censeo, nam ἀρχῆς, quod nunc legitur, nihil est.

Jam

Jam his intellectis, & pleraque Latina juvenescendi verba suam originationem reperient. Nam ALO quidem non aliud est quam *crescere facio:* id quod ex ALESCO intelligitur, quod apud Varronem ac Lucretium est *cresco:* nisi vero in his auctoribus pro *alesco* legendum sit *Olesco* (*). Rursus OLEO & OLESCO eamdem significationem obtinent, & horum infinita prope composita, ut *proles*, quasi *prooles*, & *suboles*, *subolesco*, *adoleo*, *adolesco*, *inoleo inolesco*, & horum contraria *aboleo*, *abolesco*, *exoleo exolesco* &c. ea, inquam, omnia incertus sum animi, utrum ab eodem verbo עלם *alam*, quatenus est *occulte crescere* deducenda censeam, an vero (quia nulla in his labialis littera cernitur, quae in verbo *alam* est ultima) potius ab עלה *alah* (quod est *ascendere* h. e. sursum crescere, & in auras se submittere) eadem illa deflectam. At adverbium OLIM Andrea Masio judice ab עולם *olam*, i. e. *aevum* oritur, hoc vero est a verbo *alam* uti diximus. MAZOCHIUS.

ALNUS, Græcis est κλήθρα. De origine sic Isidorus lib. XVII. cap. VII. *Alnus vocatur, quod alatur amne. Proxime enim aquæ nascitur, nec facile extra undas vivit: hinc & tenera, & mollis, quia in humecto loco vivit.* Arboris ejus præconium habes apud Vitruvium, lib. II. cap. IX. *Alnus, quæ proxima fluminum ripis procreatur, & minime materies utilis videtur, habet in se egregias rationes. Etenim aere est & igni plurimo temperata, non multum terreno, humore paullo. Itaque, quia non nimis habet in corpore humoris, in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum, palationibus crebre fixa, recipiens in se quod minus habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ, & sine vitiis conservat. Ita, quæ non potest extra terram paullum tempus durare, ea in humore obruta permanet ad diuturnitatem.* Postrema verba occasionem præbent deducendi ab אל, id est, *robustus*. Videri possit venire ab אלה, *allah*. Sed ea potius est ilex, robur, quercus. Ex iis autem, quæ Vitruvius de alni natura tradit, liquet, cur primum ea ex navigia fecerint, si Maroni credimus in I. G.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Nisi συνεκδοχικῶς pro quavis arbore placet accipere.

ALO, an ab ἀλέα, h. e. *calor*, quo opus ut plantæ atque alia alantur? Sed fovet quidem & firmat calor; at potius alit atque educat pluvia: juxta illud Catulli de flore,

Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.

An igitur potius ab ἄλευρ, id est, *farina frumenti*, quod ab ἀλέω *molo*? An ab ἄλδω extrito δ, id est, *augeo*? Sane, hoc si verum, propric *alo* erit *incrementum do:* συνεκδοχικῶς autem de nutrimento animatorum dicetur. Ab *alendo* dicta *altilia*. Apud Bedam de Orthographia, p. 2330. legas, *altilia*, *quasi alatilia, id est aves saginatæ*. Sed legendum *quasi altilia*, a supino *alitum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *altum* dicitur. Si hoc Beda non dixit, dicere saltem debuit. Nam, etsi *altile* quoque dicatur id quod alit: tamen ei etiam, quod saginatur, convenit. Unde in Gloss. vett. *Altilos*, σιτιστοί. Et, *Altiliarius*, ὀρνιθοτρόφος. h. e. qui altilia, sive aves, alit. Festus: *Alebria, bene alentia. Aletudo, corporis pinguedo.* Isidori Glossæ: *Altilis, pasta, ab alendo. Alebra, bona, quibus alimur. Alibre, alimentum.* Ubi pro *Alebra*, leg. *Alebria*. Gloss. Philoxeni: *Alerius*, εὔτροφος, θρέμβος, θροφεύς. Ubi pro θρέμβος Salmasius θρέψιμος legit. Martinius θρεπτὸς, quomodo & in Glossis aliis, θρεπτὸς, *alumnus*, *nutritius*.

ALOE, ab *adolendo* fuerit, si audimus Isidorum, lib. XVII. c. VIII. *Aloës lignum vice thymiamatum adoletur altaribus; unde & nomen traxisse videtur.* Sed quomodo ab *adolendo* sit, si & Græci ἀλόην vocant? Verisimilius igitur, qui derivant ab ἅλς, id est, *mare*, quia in locis maritimis crescat. Sed sine dubio est ab Hebræis, quibus dicitur אהלות, *ahaloth*. Habes eam vocem Cant. IV. XIV. ubi interpretes vertunt ἀλόη· ac in quibusdam est ἀλώθ, quod contractum ex *ahaloth*. Ab integro *ahaloth* videtur esse ἀγάλλοχος, *agallochus*, quæ est aloë aromatica. Nicomedes Jatrosophista in Lexico: Ἀγάλλοχος, ἀλόη.

ALOSÆ, piscis, primus meminit Ausonius in Mosella:

Stridentisque focis, obsonia plebis, alosas.

Sive, ut in aliis libris, *alausas*, Gallis hodieque est *alose*. Et inde accepit Gallus Ausonius. Nam, si Latinum foret, meminissent Plinius, & alii. Quare non est, quod ab *alendo*; quia alat, dictum putemus. Si veteribus Latinis piscis is notus erat, fuerit fortasse, qui *Clupea* est Ennio, hoc versu, apud Appulejum, in Apologia:

Omnibus, ut clupea, præstat, mustela marina.

Eundem sane Massarius putabat. Et pro eo est, quod Veneti alosam vocant *chiepam*, quæ vox ex *clypea* esse corrupta videtur. Sed scrupulum injicit, quod Plinius, lib. IX. c. XV. vocet eum *piscem minutum*. Alosa autem ad cubiti magnitudinem accedit. Huic argumento non est difficile obviam ire. Nam Plinius non ἁπλῶς minutum vocat; verum comparatione attili, piscis cetacei, quem jugulat. Hæc enim sunt Plinii verba: *Attilus in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec nisi boum jugis extractus. Atqui hunc minimus piscis, appellatus clupea, venam quandam in ejus faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat.* At extra comparationem eam magnum piscem dici posse, cognoscimus ex Stobæi sermone XCVII. περὶ νόσου, ubi ex Callisthenis Gallicorum libro tertiodecimo citat hæc verba: Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθὺς, Κλυπαία καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. *Nascitur in eo magnus piscis, Clupæa dictus ab incolis.* Nec ignoro, Josephum Scaligerum Ausonianarum lect. lib. I. c. III. putare, aliam esse Plinii Clupæam, aliam Callisthenis. Sed argumento ejus, quod Plinii loco subnixum est, jam occurrimus. Ceterum, Κλυπαία non esse nomen Græcum, discere inde est, quod ab incolis Gallis sic vocari, in Gallicis suis scripserat Callisthenes. Est igitur origine Celticum. Græcis autem vocatur θρίσσα, ut ex Athenæo cognoscimus.

ALSINE, ἀλσίνη ab ἄλσος, *lucus*. Dicitur & *myosoton*, quasi *muris auricula*. Plinius lib. XXVII. cap. IV. *Alsine quam quidam myos ota appellant, nascitur in lucis, unde & alsine dicta est.* At utriusque appellatione caussam affert Dioscorides lib. IV. cap. LXXXVII. (al. LXXXII.) Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠσίοις· ἀλσίνη δὲ, διὰ τὸ σκιερούς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπους. *Alsinen nonnulli myos ota vocant, quoniam folia aures musculorum imitantur. Alsine vero dicta, quod locis opacis, lucisque gaudeat.*

ALTARE dicimus, & κατ' ἀποκοπὴν, *altar*. Gloss. Isidor. *Altar, altare*. Prudentius: *Ossibus altar & impositam.* Unde dicatur, & quomodo ab *ara* differat, docet his verbis Servius ad Ecl. V. *Novimus, aras diis esse superis & inferis consecratas: altaria vero esse superorum tantum deorum; quæ ab altitudine constat esse nominata.* Et aliquanto post: *Varro diis superis altaria, terrestribus aras, inferis focos dicari adfirmat. Alii altaria, eminentiam ararum, & ipsa libamina, ut, Paterisque altaria libant.* Ex quibus Servii verbis cognoscere est, altaria, ex quorumdam sententia, significare τὸ ἐπίκρανον, sive superiorem aræ partem, ubi ignis accenditur, extaque comburuntur: item sic vocari ea ipsa, quæ aræ imponuntur. Sed utraque, ut puto, impropria significatio est. De eadem voce sic Festus, sive Paullus: *Altaria*, inquit, *sunt in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui diis superis in ædificiis a terra exaltatis sacra faciebant, diis terrestribus in terra: diis infernalibus in effossa terra.* Hæc ille. Eadem fere scribit Placidus Lactantius, ad quartum Thebaïdos. Tria

(*) *In illo certe Lucretii versu,*
Donicum alescendi summum tetigere cacumen,
alii legunt olescendi. *Quod si rectum est, etiam in Varrone pro prima vocali reponenda tertia fuerit.*

Tria sunt in sacrificiis loca, per quæ piationem facimus. Scrobiculo facta inferis, terrestribus supra terram sacrificamus, cœlestibus exstructis focis, ad quæ sacrificantes manus porrigimus in altum. Est igitur ab *altus altar* sive *altare*, ut a *lucus lucar*, quod prius fuit *lucare*. At minime placet, quod Isidorus lib. XV. cap. IV. scribit, & cum eo Fungerus, *altare* dici quasi *alta ara*; aut, quod alii tradunt, esse a supino *altum*, quia igni adducitur alimenta. Porro, differre aram & altare, enim ea indicant, quæ ex Servio supra diximus, tum hic Arnobii locus lib. VI. *Aræ istæ, quas dicitis, altariaque hæc pulchra, infelicissimique animalium generis ustrinæ*, &c. Jacobus Davus, Episcopus Ebroicensis, lib. adversus D. Plessæum, pag. 164. & seqq. probare conatur, aras esse, quæ Græcis βωμοὶ, altaria vero θυσιαστήρια· illa fuisse Gentilium, qui accendebant in aris; hæc Christianorum, in quibus θυσίαι ἄναιμοι, καὶ μυστικαὶ ἱερουργίαι, ut vocat Eusebius, in vita Constantini, lib. IV. Sed de hoc alibi dicemus.

ALTELLI in etymo quam veteres sudarint, indicant hæc verba Festi: *Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure, vel quod tellurem suam aleret, sive quod alerctur telis, vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis, & alternis vicibus audierit, locutusque fuerit. Sicut enim fit diminutive a macro macellus, a vafro vafellus, ita ab alterno altellus.* Hæc Festus. Sed in omnibus istis οὐδὲν ὑγιές. Verisimilior multo est sententia Scaligeri, qui in notis docet, ab *alendo* esse *altum*, & ὑποκοριστικῶς *altellum*: ac generatim sic dictos pueros suppositios, postquam inventi, ab aliis, quam parentibus, alebantur. Merito igitur sic Romulus vocabatur, quando is quoque expositus est, & a Faustulo, regis pastore, educatus. Quod si hæc sententia non arrideat, vide an magis placeat illa Meursii, qui ex *alter* formabat *altellus*, ut ita dictus sit Romulus, quia alter erat e geminis.

ALTER prius fuit *alterus*, ut *vir virus*, *satur saturus*. Dicitur vero *alterus* non quidem ἁπλῶς, ab ἕτερος, quod Nunnesius in Grammatistice tradit: sed vel quasi ἄλλος ἕτερος; quam originationem legere est apud Festum, & ex eo apud Scaligerum de caus. L. L. cap. LXXXIX. vel, quod Angelo Caninio visum, & magis mihi verisimile fit; ab ἀλλότριος, quod Æolicum pro ἀλλότριος. Æoles enim ρ transponunt, ac geminant, ac ι mutant in ε· unde κόῤῥα dicunt pro κόρια, Πέῤῥαμος pro Πρίαμος, &c. Voce *alter* usi veteres pro *secundo*. Ut apud Maronem:

Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.

Hoc est, decimus tertius. Livius similiter, *Altero & vigesimo*, hoc est, vigesimo secundo. Etiam Jurisconsultos similiter loqui, ac Manilium observat ad eum scriptorem Jos. Scaliger. Ab *alter* & *plico*, *alterplices* dicti, ut a *duo* & *plico*, *duplices*. Et sane iidem *alterplices* qui *duplices*, hoc est, ἀμφίβολοι. Festus: *Alterplicem, duplicem*. Sic plures MSSti. Quidam, *Alteriplicem*. Isidorus vero in Glossis: *Artiplicem* (*l. alterplicem*,) *duplicem, dolosum*. Eædem: *Biplicitas, duplicitas, alterplicitas*. Ab *alter* est *alternus*, unde *alternatio*, per vices successio: ut ait Festus. Ab eodem est *altereo*, ut Terentius loquitur, &, quod usitatius, *altercor*. Itaque *altercari* non semper de iis dicitur, qui verbis contendunt, unde Festus *altercationem* exponit jurgationem: sed generatim quoque significat, *alternatim loqui*. Quomodo Appulejus usurpat, lib. II. Met. *Dum hunc & hujusmodi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus, ad domum Byrrhenæ pervenimus*. Ab *altercor* etiam herba *altercum* dicitur, quæ Græcis ὑὸς κύαμος, quasi dicas *faba suilla*. Auctor hujus rei Scribonius Largus cap. CLXXXI. *Altercum, quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent; mente alienabuntur cum quadam verborum altercatione. Inde enim hoc nomen herba trahit, altercum.* Plinius tamen ab Arabibus acceptum putat. Sic enim ille, lib. XXV. cap. IV. *Herculi eam quoque adscribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum sive altercangenon, apud Græcos vero hyoscyamos appellatur.*

ALTHÆA, ad verbum sonat *herbam medicam*. Est enim Græcum ἀλθαία ab ἄλθος, id est *medicamentum*. Ita autem vocatur, quia multis medeatur morbis: ut Dioscorides docet lib. III. cap. CLXIII. Imo & eadem ἰβίσκος seu ἐβίσκος (*hibiscum* etiam Maro appellat) dici videtur a חבש, quod notat *obligare*, & speciatim *obligare vulnus*, ac *vulneri mederi*: ut Jobi XXXIV. XVII. Item Germanis nuncupatur *heilwurtz*, quasi dicas, *sanans radix*; vel *hilfrowurtz*, hoc est, *juvans radix*.

ALTUM, quasi *alitum*, quia alimonia plantæ & animantia in sublime crescunt. Quam originem adducit Franc. Junius, Animadvers. in Bellarminum, Controvers. V. lib. II. pag. 620. edit. Rapheleng.

ALTUS, pro educato, est ab *alendo*; pro sublimi autem non quidem dicitur ab *altitudine*, ut est apud Paullum; (nam *altitudo* potius est ab *altus*;) sed cum Græce sit αἰπύς, (utrumque enim notat *excelsum*,) ex Græco fortasse originem capit [Ἄλτος, ὑψηλὸν Κρῆτες. Stephanus de Urbibus.] Nisi malis esse ab Hebræo, a quo minus abit. Nam עַל, *altus*, a radice עלה *ascendit*, *sursum evectus est*. Sane horum utrumque verius puto, quam ut tum quoque sit ab *alendo*, quia quæ alimonia non destituuntur, in altum excrescunt: vel ab ἅλλεσθαι, id est, *salire*, ut proprie significet motum in sublime. Ab *alto*, unde spirat, ventus *altanus*. Plinius, lib. II. cap. XLIII. *Videmus & alios, quos vocant altanos, e terra consurgere*. Servius in VII. Æn. *Ventus, qui pelagi, altanus vocatur*. Isidorus lib. XIII. Orig. cap. XI. *Altanus qui in pelago est, per derivationem ab alto, id est, mari, vocatus*.

† ALTUS est ex Heb. nomine עַל *al*, ejusdem notionis, addito *Tau* emphatico ex more Chaldaeo & Syro. MAZOCHIUS.

ALUCINARI, pro quo alii *allucinari*, & *hallucinari*, scribunt, notat aberrare, & non consistere, ut interpretatur Nonius. Festus similiter: *Alucinatio, aberratio*. De etymo summus est dissensus. Gellius lib. XVI. cap. XII. *Cloatius Verus, in libris, quos inscripsit, VERBORUM A GRÆCIS TRACTORUM, alucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν. unde elucum quoque esse dictum putat, a litera in e versa, tarditatem quandam animi & stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit*. Fulgentius de prisco sermone: *Alucinari, dicitur vana somniare; tractum ab allucitis, quos nos κώνωπας dicimus, sicut Petronius Arbiter asserit: Nam centum vernales me allucita molestabant*. Octavius Pantagathus, ut in Orthographia scribit Aldus, deducebat a præverbio *a* & *luce*; ut proprie sit, *a luce oberrare*. Ejus sententiam confirmat, quod similiter *oblucinare* dixerint pro *errare*. De qua significatione attestit Festus, non item de origine. Sic enim scribit: *Oblucinasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse*. Aliquibus, *alucinari* dicitur quasi εἰς ἅλα λύεσθαι· quod, qui in mare solverunt e portu, non amplius suo ferantur arbitrio, sed acti ventis errent per mare vastum. Alii παρὰ τὸ εἰς ἄλλο κινεῖσθαι· quod errare soleant, qui alio, quam oportet, movent, & appellunt animum. Nec desunt, qui *hallucinari* velint proprie esse *illidere pedem*; μεταφορικῶς vero sumi pro *errare*, quomodo *impingere* pro eodem usurpatur. Atque his placet, qua ratione a *sermo* est *sermocinor*, a *balbus balbucinor*, eadem ab *hallux* esse *hallucinor*. Est vero *hallus*, non ἁπλῶς ἀντίχειρ, id est, *pollex*, ut est in veteri Onomastico: sed ποδὸς μέγας δάκτυλος, prout exponunt Glossæ Philoxeni. Paulloque strictius Festus: *Allus, pollex, scandens proximum digitum: quod velut insiluisse in altum* (MSStus *altum*) *videatur, quod Græce dicitur ἅλλεσθαι*. Idem: *Hallux pedis, scandens super proximum, dictus a saliendo. Nam ἅλλομαι Græce, Latine significat salio*. In quibusdam tamen Festi exemplaribus pro *allus* legitur *allex*. Ac similiter in Isidori Glossis invenias: *Allex, pollex in pede*. In hoc dissensu eos sequor, qui a *luce* derivant. Nec tamen arbitror, tam esse *a luce aberro*, quam *ad lucem offendo*. Eoque scribendum puto *allucinari*, quasi *adlucinari*.

lucinari. Ut de iis dicatur, qui, luce oculos perstringente, minus vident. Quemadmodum illis usu venire solet, qui contra claram solis lucem direxere pertinacius oculos, vel e locis apricis in tenebricosa abiere.

A L V M E N, quibus id pro salsugine terræ celebratur, illi non inepte ad τὴν ἅλμην, quod salsuginem, muriam, salsilaginem notat, reducunt. De hoc reliqua videantur in *Aluta*.

A L V M N V S, ab *alo*. Nisi per sincopen sic dici putes, quasi *alitumnus*, vel *altumnus*: ut nempe sit ab *alitum* seu *altum*; quomodo ab *auctum* est *auctumnus*. Sed prius simplicius; neque omnia ab eodem formantur verbi tempore aut casu. Alumnus autem vocatur tam qui alit, quam qui alitur: ut quidem ait Isidorus initio decimi Originum. Idem variis auctorum locis adstruere conatus Nonius Marcellus: sed quam invalidis utatur argumentis, docebit Valla lib. IV. cap. I. Non dubium tamen, quin pro eo, qui alit, usurpetur a Marone in Ciri, cum ait:

. . . . Nec & illa quidem communis alumna
Omnibus injecta tellus tumulabit arena.

Nisi *alumnis* legendum; quod suspicatur Scaliger; sed me non probante. Similiter enim locutus Appuleius in Apolog. *Olitori merito est concessum, olus, & vinum, ex nobilitate soli commendare. Vinum Thasium, olus Phliasium. Quippe illa terra alumna multum ad meliorem frugem juverit, & regio fecunda.* Ac ut hi terram, ita aquam alumnam vocat Festus Avienus in Arateis: *Arentesque locos unda fecundat alumna.* De Nilo loquitur.

A L V T A dicitur pellis, quando subacta & tincta est, quod a βυρσοδέψαις, *coriariis*, alumine fiebat & galla. Gloss. vett. Στυπτηρία, *alumen*, *aluta*. Στυπτηριακὸν δέρμα, *aluta*. Στυπτηρία vero a Græcis dicitur, quia στύψις & στύμμα est *tinctura*. Ut ἐστυμμένον δέρμα nihil aliud sit quam corium perfectum, hoc est, domitum ac tinctum. Nempe quia tinctura adstringit, quod Græcis est στύφειν. Quod si aluta alumine subigebatur ac tingebatur, verisimile est, & *aluta* & *alumen* ab eadem origine venire. Nempe ab ἀλείφω, quod est, *inungo*. Ita *aluta* fit ab ἀλείπτη: *alumen* autem ab ἄλειμμα, quod Æolibus ἄλυμμα: unde *alumen*, ut fortasse ab ὄνομα *nomen*. Vel, ut ab *albo albumen*: ita *alumen* fuerit ab ἅλς, id est, *sal*. Est enim salsugo terræ ut Plinius ait, lib. XXXV. cap. XV. At eorum sententia non placet, qui, ut a *fluo* est *flumen*, ita ab *alo* censent esse *alumen*. Nec enim significatio convenit. Neque assentior Servio in Eclog. IV. ubi ait, *alutam* natura sua esse albam, arteque reddi luteam, id est, croceam, & hinc *alutam* dici. Nec probare possum, quibus placet esse ab ἀλέα, id est, *calor*. Neque Isidorum, qui lib. XVI. Orig. cap. II. a *lumine* derivat, quia *lumen coloribus præstat tingendis*. Nec magis satisfaciunt, quibus *aluta* dici placet quasi *abluta*, quia abluitur. Primam enim corripiunt Juvenalis atque alii. Potius censeam, si non sit ab ἀλείπτη, κατὰ συγκοπὴν sic dici, quasi *aluminata*. Sane *aluminatam pellem* dixit Marcellus Empiricus. Nempe, quia, ut dixi, alumine tingitur, & adstringitur. Ita ea *aluminata* fit *aluta* per syncopen. Ab *aluta* est *alutarius*, apud Plautum. Ab *alumen* vero *exaluminatus*, apud Plinium: qui auctor est, *exaluminatum* esse colorem optimum in lapidibus ac margaritis. Nempe claras margaritas dixere exaluminatas; a claritate aluminis, quia quasi alumine sint infectæ. Peccant, qui vocem hanc mutare satagunt.

A L V V S, ab *alo* [a δελφὺς, βελφύς.] Festus: *Alvus, venter feminæ, ab alendo dicta est*. Sed quod *mulierum* ait, caute capiendum. Nam & virorum esse, Agrætius merito agnoscit. Attamen hoc non impedit, quo minus significatione prima feminis conveniat. Sin placet prima notione utrique sexui convenire, forte est ea *abluus*, extrito *b*, & *u* vocali in *v* consonum degenerante. Sane sordes ea abluuntur, sive eluuntur; unde *cloacam* a *colluendo*, Plautus in Cistellaria, *ventris proluviem* Maro appellat, III. Georg. Ab *alvo* in fluviis dicitur *alveus*, quod ejus quasi alvus est. Nisi malis, quia alluit utramque ripam.* Sed prius magis placet. Κατὰ μεταφορὰν autem ad alia quoque vasa transfertur. Atque inde *alveare*, & *alvearium*; quia in eo sunt alvei apum. Caper de dubiis verbis: *Alvus hæc, nunc sedapium*. Lego, *Alveare, nunc sedapium*. Vel, *Alveare, non sedapium*. Vel, quod imprimis placet, *Alveare, sed nunc apiarium*. Nam vulgi ea vox; ut indicat Agellius lib. II. cap. XX. Usus tamen non uno loco Columella, scriptor Latinissimus. Dixere autem *sedapium*, quasi *sedem apium*.

† A L V V S est a חלב *adeps*; nam adeps imo ventri obtenditur. Ab *belev* in forma emphatica fit *balvus*, deinde spreta aspiratione *alvus*. M A Z O C H I V S.

A M

A M, valet *circum*. Unde VII. Æn. *amsancti valles*, id est, *omni ex parte sancti*, ut Servius interpretatur. Fuerit ab Græco ἄμ, si eo usus Theocritus, ut censet Jul. Scaliger, de caussis L.L. c. CLV. Sed decipitur. Est autem *am* ab ἀμφὶ, κατ' ἀποκοπὴν, quomodo ab ἀπὸ, & ὑπὸ, sunt *ab* & *sub*. Præpositio est loquelaris. Ita Festus aliique veteres Grammatici eas vocant, quæ non inveniuntur separatim. Veteres tamen etiam usi extra compositionem videntur. Ut Cato in Originibus, apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XIV. *am terminum*. Quod Macrobius interpretatur *circum terminum*. Sed falli Macrobium, unaque voce *amterminum* legi debere, censet Jos. Scaliger: qua de re dicemus voce *Terminus*. Præverbium hoc ante vocalem accipit *b*. ut, in *ambire*, *ambigere*, *ambarvale*, & similibus; de quibus suo loco.

A M A R A C V S, sive *amaracum*, Græce ἀμάρακος, & ἀμάρακον. Utramque enim in utraque lingua habet terminationem. Vulgo *Majorana* vocatur. Volunt esse ab Hebræo מור, *mur*, quod *myrrham* notat. Forte ob odorem. Sed forte dici videtur quasi *minime cescibilis*, ab *α* στερητικῷ, & μαραίνω, id est, *marceo*: ut ejusdem sit originis ac *amarantus*; de quo mox dicam. Sane origine Græcum esse, eo lubentius credimus, quod aliud nomen, nempe *sampsuci*, habuerit apud Syros & Ægyptios. Verba quippe Plinii sunt lib. XXI. cap. XI. *Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens, appellavere, quod Ægyptus & Syria sampsucum*. Firmius tamen hoc argumentum foret, nisi Artemidorus distingueret, Oneirocriticon lib. I. cap. LXXIX. ubi ait. Σισυμβρίῳ δὲ, καὶ ἀμαράκῳ, καὶ λαπάθῳ, φρυγίῳ, καὶ ἑλενίῳ, καὶ ἀνεμώνῃ, καὶ σαμψύχῳ στεφάνους ἀναδεῖσθαι, πᾶσι πονηρόν. *Ex sisymbrio autem, & amaraco, & rumice, & phrygio, & helenio, & fremio, & sampsucho, coronas* (in somnio) *circumdatas habere, omnibus malum est*. Utcumque hoc est, origine Græcum putamus, ut quasi ἀμάραντος dicamus. Poëtæ, aliam etiam nominis caussam adferunt. Nam quia laudatissima amaracus cresceret in Cypro, fabulati sunt, puerum Cinyræ Regis, nomine Amaracum, dum alabastrum unguento fragrantissimo refertum ferret, lapsum esse, præque luctu ob fractum alabastrum contabuisse, inque florem versum esse, qui ab eo amaracus vocaretur. Tangit hanc fabulam quoque Servius, ad illud I. Æn.

. . . . Ubi mollis amaracus illum,
Floribus, & dulci adspirans complectitur umbrâ.

Unguentum ex amaraco confectum dicitur *amaracinum*, quod aliter *sampsucinum*. Meminit Lucretius, lib. 6.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum: nam setigeris subus acre venenum est.

Quo ex loco lucem capit illud Agellii, cap. ult. lib. ult. *Vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui.*

A M A R A N T V S male vulgo per *th* scribitur, *amaranthus*. Nam Græce est ἀμάραντος: quod & florem notat, & adjective significat *immarcescibilis*: ab *α* privativo, & μαραίνω, *marceo*. Cur vero eo nomine flos iste dicatur; indicant hæc verba Plinii lib. XXI. cap. VIII. *Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reviviscit, & hibernas coronas facit.*

Summa

Summa ejus natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. Etymon hoc respexit Artemidorus lib. I. cap. LXXIX. ubi, ut rosas ait malum ægrotis portendere διὰ τὸ εὐμάραντον, *propterea quod facile marcescant*: ita amarantum portendere bonum, & nomine suo, & colore non marcescente.

AMARVS, ex sententia Cæsaris Scaligeri, lib. de caussis L. L. cap. LXVIII. venit *a mari*: hoc ab Hebræo *marat*. Sane מרת *marath*, Hebræum quidem; verum femininum constructum, pro מרה *mara*. Quare proclivi errore *maras* pro *marar*, scriptum puto. Nam radix est מרר *marar*, id est, *amarescere*; unde מר *mar*, *amaror*, sive *amaritias*. Et vera hæc *amari* origo videretur, nisi princeps litera foret in Chaldæo אמרר *amrar*: quod & ipsum notat *amarescere*. Inde igitur *amarus*. [ἀλμυρὸς, idem quod ἁλμυρός.]

AMBACTVS legimus apud Cæsarem, lib. VI. de bello Gallico: *Plurimum circum se ambactos clientesque habet*. Usus quoque Ennius: ut indicant veteres Glossæ; in quibus legas: *ambactus*, δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Cæsar tamen non pro servis conductitiis usurpat, sed pro viris dignitate præstantibus, municipii alicujus, aut agri præfectis. Ideo clientibus eos Cæsar præponit, tanquam digniores. Esse vocem Gallicam clare ait Festus, sive Paulus. Et sane veteri lingua Belgica *ambacht* signat *jurisdictionem*. Unde *ambachts-heeren* usitate vocantur, penes quos territorii alicujus dominium ac jurisdictio est. Quod autem vulgo Belgæ *ambacht* pro opificio usurpant: id ex abusu vocis provenit; ut pluribus ostendit Goropius Becanus, vir ingeniose eruditus, & a quo interdum etiam verum exspectes, utcumque sæpius judicio frustretur. Atque hæc, quæ de *ambacti* originatione diximus, falli ostendunt, qui per ambactos Cæsaris intelligunt libertinos: nempe ut ita dicantur, quia circumagerentur in manumissione. Unde Persius, sat. V. . . . *Quibus una Quiritem Vertigo facit*. Est hæc sententia Antonii Augustini, in notis ad Festum. Sed ei obstat, quod a Cæsare clientibus præponantur. Ut omnino fuerint viri illustres. Et Festus clare agnoscit, Gallicum nomen esse. Ac ne quidem origo ea convenit Ennianæ notioni, qua servum conductitium vocat, non libertum. Potius ex eo nomen, quia servi conductitii circumagantur, quo lubet conducentibus: ut qui quævis ubivis exsequi teneantur. Ita ejusdem sit originis, ac *ambages*, de quo nunc dicam.

AMBAGES, ab *am*, id est *circum*, & *ago*; ut proprie, περίοδον seu *circuitum* notet. Gloss. vett. *Ambages*, πλάναι, περίοδος. Aliæ: *Ambages*, περιαγωγή. Nec est quod turbet penultimæ productio. Nam idem fit in *indago*, & *fatigo*; quorum utrumque ab *ago*. Sed de *fatigo* ratio hæc adferri potest, quod ut ex *deago* fit *dego*, ex *coago*, *cogo*, in quibus ob crasin prior est porrecta: sic *fatigo* dicatur pro *fatiago*, ut quod fiat ex *ago* & antiquo *fatim*, id est, *adfatim*. Sed in *ambages* & *indago* vix video, ut contractio hujusmodi locum habere possit. An dicendum, *indago* non esse ab *in* & *ago*, sed *inde* & *ago*, quia *inde*, hoc est, ex loco suo, *agimus*, quæ venamur? Sic sane censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXXII. Mihi vero placet esse ab *indu*, pro *in*, unde & *induperator* pro *imperator*, & *industrius*, *induciæ*, aliaque. *Indago*, igitur contractum ex *induago*. Ac *ambages* similiter ex *ambeages*. Nam ab ἀμφὶ *ambe*, ex quo *am* κατ' ἀφαίρεσιν. Vide *Ambe*.

AMBAXIOQVI, *circumeuntes catervatim*. Sic vulgo legitur apud Festum. Ubi MSSti similiter, alii *Abi axioqui*: alii *Ambiaxioquæ*. Puto, legendum, *Ambaxitiosi*, *circumeuntes catervatim*. Vel, *Ambaxes*, *qua circumeunt catervatim*. Vel, *Ambaxies*, *quasi circumeuntes catervatim*. Ut ab *am*, & *arvales*, *ambarvales*: sic ab *am* & *axitiosi*, *ambaxitiosi*; ab *am* & *axies*, *ambaxies*. Qui vero *axitiosi*, quæque *axies* dicantur, docent hæc verba Festi: *Axitiosi*, *factiosi dicebantur*, *cum plures una quid agerent*, *facerentque*. *Axit autem antiquos dixisse pro egerit*, *manifestum est*. *Unde axies mulieres*, *sive dii*, *dicebantur*, *una agentes*. Ex iis etiam discimus, *axitiosos*, & *axies*, sic dici ab *axo* pro *egero*. Indeque & *axes* vel *axoi* adglomerati. Vide de eo plura in *Ala*.

AMBE, vel *ambi*, significat *circum*; & est ab ἀμφὶ, ut *ambo* ab ἄμφω. Præpositionem eam agnoscit Varro: lib. VI. de L. L. ubi sic scribit. *Apud Lucilium*: *Quid tibi ego ambages*, *Ambivi*, *scribere coner? Profectum a verbo Ambe*, *quod est*, *in ambitu*, & *ambitiosus*. Scio Vertranium pro *ambe* reponere *ambio*. Sed multa Vertranius audacius immutavit. Quare editionem Romanam præferimus, quam ex MSStis repræsentavit Antonius Augustinus. Et ita quoque editiones veteres: ut Aldina (an. 1513.), & ea antiquior, Mediolanensis (an. 1500.) Etiam derivatis idem comprobatur. Nam cur in *ambages*, & participio *ambitus*, media est longa, contra quam fit in simplicibus *ago*, & *itum*? Nonne propter contractionem vocalium *ea* in *a*, & *ei* in *ei* diphthongum? Nam *ambages* est ex *ambeages*, *ambitus* ex *ambeitus*, unde *ambeitus*, &, *ei* in *i* longum abeunte, *ambitus*. Fit igitur simile in *ambitus*, ac in *Diana*; quod conflatum dicebamus ex *dea Jana*. Nam & hoc quando syncope est, corripit *i*; quando contractio in *ei* diphthongum, vel pro eo *i*, producit mediam.

AMBIGVVM, ut Festus ait, *quod in ambas agi partes animo potest*. Unde colligunt, esse ab *ambe*. Nempe ut *dubium* a *duo*: & Belgicum *twijfelen*, id est, dubitare, a *twy* sive *twee*, id est *duo*. Sed omnino ut ab *exigo* est *exiguum*: ita ab *ambigo* est *ambiguum*. *Ambigo* autem est ex *ambe* id est, *circum*, & *ago*. *Ambe* ab ἀμφὶ: ut paulo ante diximus. Imo, ut ex *ambo*, & *ago*, est *ambiguum*: ita & Græcis ἀμφίβολον ab ἀμφὶ, id est, *ambe*, sive *circum*, & βάλλω, *ferio*, ut proprie notet, quod utrimque feritur. Similemque *anceps*, quod *utrimque capitur*. [ἀμφίγυος *quod duas habet manus*.]

AMBITVS, & *ambitio*, ab *ambe*, id est, *circum*, & *itus*, sive *itio*, quod a verbo *eo*. De præpositione *ambe* diximus suo loco. De proprietate vocis ita Festus: *Ambitus proprie dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum*, & *semipedis*, *ad circumeundi facultatem relictus*: *ex quo etiam honoris ambitus dici cœptus est*, *a circumeundo*, *supplicandoque*. Romani enim ambibant, aut populi captantes suffragia, aut implorantes judicum misericordiam. Indeque & qui gratiam judicum, & qui magistratum captarent, dicti *ambitiosi*. Adscribam & hac de voce locum Tertulliani, lib. de habitu muliebri, cap. IV. *Hæc erit ambitio*, *unde* & *nomen ejus interpretandum*, *quod concupiscentia apud animum ambiente*, *nascatur*, *ad gloriæ votum*. Camerarius in Orat. pro Murena annotavit, *ambitum*, & *ambitionem* ita differre, quod illud sit criminis (Græci δημοκοπίαν vocant;) hoc cupiditatis. Nam licebat quidem circumire, & prensare, hoc est, benigne manus omnium prehendere ad suffragia impetranda suæ benevolentiæ significatione: at non licebat corrumpere profusione & largitionibus; quod crimen *ambitus* vocabatur, & latis legibus puniebatur. *Ambitiosa* decreta quæ dicantur apud Ulpianum, docet Rævardus lib. V. Var. cap. VI.

AMBO, ab ἄμφω. Ab eo & *catampo*, quasi κατ' ἄμφω. Quæ verba videntur eorum qui ludum hunc exercerent. Nam *catampo* esse lusus genus, scribit Festus; ad quem plura hac de voce Scaliger. Sane *catampo* etiam est in MSStis.

AMBO vocatur ab Ecclesiasticis scriptoribus *suggestus Episcopi concionantis*. Latinum id nomen putabat Walafridus Strabo, de exordiis & incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. VI. *Ambo ab ambiendo dicitur*, *quia intrantem ambit*, & *cingit*. Sed accepere Latini a Græcis, qui similiter usi suo ἄμβωνι· ut Sozomenus lib. VII. cap. II. Nempe ita dixere, quia Græcis ἄμβων sit, quicquid eminet ac protuberat forma rotunda vel κωνοειδεῖ. Nomen ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, sive ἀναβαίνειν. Atque inde & Latinum *Umbo*, de quo suo loco.

AMBRICES, *regulæ*, *quæ transversæ asseribus & tegulis*

lis interponuntur. Ita Festus: de cujus verbis magis laborarem, nisi inconstanter in MSStis nunc *ambrices* esset, nunc *acrebices*, vel *acrobrices*. Sed & MSSti quidam, *regulis interponuntur*. Martinius a Celtis arcessit: quia Francis, *lambris*, laquear: ac Belgis, *bricke* later: unde conjectat dici, quasi, *am bricke*.

AMBRO in Isidori Glossis exponitur, *devorator*, *consumtor patrimoniorum*, *decoctor*, *luxuriosus*, *profusus*. [Idem forsan quod *Umber* vel ab ἀνάβορος, vel ὀμβρηρός.] Caussam appellationis adfert Festus his verbis: *Ambrones fuerunt gens quædam Gallica; qui subita inundatione maris cum amisissent sedes suas, rapinis & omnuctionibus se suosque alere cœperunt. Eos, & Cimbros, Teutonosque, C. Marius delevit. Ex quo tractum est, ut turpis vitæ homines Ambrones dicerentur*. In eo, quod de inundatione scribit, Ephorum sequitur: sed eum refellit Strabo lib. VII.

AMBROSIA, cibus est Deorum, *nectar* vero potus: unde Ovid. I. de Ponto, el. XI. *Nectar & ambrosiam, latices, epulasque Deorum*. Græci tamen interdum id discrimen negligunt. Nam & ἀμβροσίαν pro nectare, & νέκταρ pro ambrosia ponunt: ut Anaxandridis, Sapphus, & Alcmanis locis comprobat Athenæus lib. II. pag. 39. edit. Commel. Idem monet Eustathius in Il. α, pag. 162. edit. Rom. ubi & vocis utriusque etymon ponit. Ἀμβροσίαν quidem dici putat ab α στερητικῷ & βροτὸς, *mortalis*, quia nullus eam habeat mortalis, inserto μ ante β, ut in aliis multis. Νέκταρ vero dici a νε στερητικῷ, & κτῶ sive κτῶμαι, quasi ἄκτητον, quod nullius mortalis esset κτέαρ, κτῆμα, *possessio*. Auctor Etymologici magni, duo alia ejus vocis etyma adducit. Unum est, ut dicatur quasi νεόκταρ, a νέος & ἴσχω, quod juventutem conservet, eoque & fingere Poëtas, id fundi ab Hebe, quæ est Juventa. Alterum est, ut dicatur παρὰ τὸ νε στερ. καὶ τὸ κτῶ, τὸ φονεύω, *occido*: quod, qui id bibunt, occidi non possint, sed sint immortales.

AMBUBAIA (quâ voce usus Horat. lib. I. sat. II. & Suetonius in Nerone, cap. XXVII.) putat Turnebus, lib. XI. Advers. cap. XXIII. venire ab *amba*, pro *am*, h. e. *circum*, & *Baja*; fuisseque mulieres impudicas circa Bajas versantes. Addit ibidem, se iis assentiri non posse, qui ex Syriâ usque hanc vocem repetunt. Respicit autem sententiam Acronis, sic ad Horatium scribentis: *Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicinæ, lingua Syrorum. Etenim Syris tibia, sive symphonia, ambubaia dicitur*. Quam etiam sententiam secutus erat Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Est & tertia ἐτυμολογία. Nam Cruquius censet, *ambubaias*, vel potius *ambubeias*, esse agyrtas, omnium morborum remedia vanissime pollicentes, atque ita dici ab *ambubeia* herba, ex qua pharmacopœi conficiebant τὸ πάγχρηστον, *medicamentum ad omnes morbos utile*. Sed vera est Acronis & Caninii sententia. Nam Syris אבוב, *abbub*, est tibia sive *fistula*: sed Arabes inserunt n, אנבוב, *anbub*. Latini m maluere: quomodo & a Syro *tuppin* est τύμπανον: aliis n similiter inserunt, ut a Syro *Sadia* σινδών. Sunt igitur *ambubaiæ* mulieres & prostituendo & tibiarum cantu sese sustentantes; cujusmodi est illa Copa Syrisca, de qua carmen est incerti scriptoris in Virgiliana appendice. Neque movere debet aut Turnebus, qui mirari se ait, ex Syria hanc vocem arcessi; aut Torrentius, qui in comment. ad Suetonium, Turnebum sequi maluit quam Acronem. Nam vestium, eduliorum, instrumentorumque musicorum genera, una cum nominibus suis, in alias gentes invehi solere, planum fit ex plurimis exemplis, cum antiquis, tum iis etiam quæ hodieque advehuntur ex India, aliisque regionibus longinquis. Syros vero tibicines ac tympanistas Romæ fuisse, docebit ille locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes
Et linguam & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Hanc *Ambubaiarum* ἐτυμολογίαν sequuntur Jos. Scal. in conjectaneis, itemque in *Copam*; If. Casaubonus comment. in lib. VI. Suetonii; P. Mercerius; doctissimus socer meus Fr. Junius; item Schindlerus; &, ut arbitror, quotquot Syriace sciunt.

AMBULO, venire ab *am*, hoc est, *circum*, scribit in Actio suo Jovianus Pontanus (fol. 132. edit. Ald.) Sed hoc integram notationem non indicat, quam nos adseremus. Πολεῖν est idem ac στρέφειν: ac interdum absolute sumitur pro ἀναστρέφεσθαι, Eustathio teste in Iliad. α, pag. 578. edit. Rom. ubi ait: ὁ πολῶν, ὁ ἐστὶν ἀναστρεφόμενος. Diciturque etiam de hominibus huc illuc itantibus, uti pascentes solent, dum pecus errans sequuntur. Ita Hesychius πολεῖν exponit, νέμειν, βόσκειν. Locum item habet de iis, qui in multitudine versantur, quos versari similiter dixit Maro:

. . . . *Ipse catervis*
Vertitur in mediis, & toto vertice supra est.

Quomodo & ἀναστρέφεσθαι accipiunt. Ut apud Plutarchum in Fabio: Ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεστρέφετο, *in foro versabatur*. Ab hac notione verbi πολεῖν est ἀναπολεῖν, idem hac ἀναστρέφεσθαι ut περιπολεῖν idem ac περιστρέφεσθαι. Unde Proclus in Hesychium: Τὸ γὰρ στρέφειν, πολεῖν ἔλεγον, καὶ τὸ ἀναστρέφειν ἀναπολεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἀρχαῖον οὐρανὸν διὰ τὴν στροφὴν τὴν περὶ τὴν πόλιν λέγειν περιπολεῖν. Est igitur περιπολεῖν *obire*, sive *circumire*: ἀναπολεῖν, *ire ac redire*, *reciprocare gressum*, *versari in loco*. Pro ἀναπολῶ autem dicitur ἀμπολῶ, unde *ambulo*. Romani enim solent sequi Æoles ac Dores. Qui similiter pro ἀναβάλλω, dicunt ἀμβάλλω pro ἀναβολὰ ἀμβολλα, unde Latinum *abolla*, ut superius dictum. Hæc omnino magis placent, quam ut *ambulo* sit ab ἀμβαίνω, pro ἀναβαίνω *ascendo*: vel ab ἀμείβω, *permuto*, *alterno*, *pertransco*: quæ Nunnesii sententia erat. Dixere & *Perambulo*, juxta Varronem. Et *Abambulo*. Festus: *Abambulantes*, *abscedentes*.

AMBURBIUM, locorum circa urbem lustratio, ad expiandam urbem. Vopiscus in Aureliano: *Lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum*. Habes & apud Festum in *Amburbium*. Atque ut ab arvorum lustratione ambarvale sacrificium, ita ab *amburbio*, *amburbiale* dictum sacrificium. Festus: *Amburbiales hostiæ dicebantur, quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur*. Amburbialem hanc lustrationem signat Lucanus lib. I. hisce versibus:

Mox jubet & totam pavidis a civibus urbem
Ambiri, & festo celebrari mœnia lustro.

AMELETIDES apud Ovidium legas, lib. III. de arte;

Conveniunt tenues humeris ameletides altis:
Angustum circa fascia pectus eat.

Ita est in Aldina, &, antiquiore hac, Veneta, a Bernardino procurata anno CIↃ CCCCLXXXVI. Nec multum abit MSStus meus, ubi est *amaletides*. Scaliger, Conjectaneis in Varronem, legit *omaletides*, quod unius literulæ mutatione abit. Et facile a in o commutatur. Ὁμαλέτιδες fuerint fasciæ, quibus humeros complanarent nimie luxuriantes. Ab ὁμαλὸς, seu ὁμαλὴς, id est, *planus*, *æquus*, *æqualis*. Cælius vero Rhodiginus, lib. XIII. cap. XXXI. legit *analectides*. Quod fuerit ab ἄνω, id est, *sursum*, & λέγω, *cubo*: ut figuet pulvillos humeris incubantes.

AMELLUS, est ἀστὴρ Ἀττικὸς, si Matthiolum audimus. A quo Hadrianus Junius dissentit. Nempe quia in astere Attico folia sunt rara, in amello multa: in eo stellatus vertex, unde & nomen asteris: at eum ignorat in accurata descriptione sua Maro: cujus verba ista IV. Georg.

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ: facilis quærentibus herba:
Namque uno ingentem tollit de cespite silvam:
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe Deum nexis ornatæ torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina Mellæ.

Ad extrema verba ita Servius: *Mella, fluvius Galliæ est, juxta quem herba hæc plurima nascitur. Unde & Amello* (malim Amellus) *dicitur: sicut etiam populi habitantes juxta Lemannum fluvium Alemanni dicuntur*

dicantur. *Lucanus*: *Destruere cavo tentoria fixa Lemanno*. Hæc Servius. A quo abire videntur Glossæ Philoxeni: quæ a *melle* originem arcessunt. Sane in iis legas, *Amellum*, μελίφυλλον.

AMENTUM, est lorum, quo hasta media religatur: ut scribit Servius ad VII. Æn. Gloss. vett. *Amentum*, ἅμμα ἀκοντίου, *vinculum jaculorum*. Eædem: *Amentum*, ὅθεν κατέχεται ἡ λόγχη· *id quo tenetur hasta*. Paullus sive Festus: *Amenta*, *quibus ut emitti possint*, *vinciuntur jacula*. [*amenta* ex ἱμάντος.] Amentum est ab *amen*, quod ab *apo*, seu *apio*, id est, *ligo*, *necto*, *vincio*, unde *aptus* ἐνάρμοστος. *Apio* autem ab ἅπτω, id est, *ligo*. Apud Festum geminam amenti etymologiam legas; sed quæ ab allato etymo non multum recedunt. Unam sine dubio ex Festo Paullus Diaconus exscripsit: *Amenta*, inquit, *ex Græco*, *quod est*, ἅμματα, *sic appellata*. Nempe ab ἅμμα foret *amen*, elisu altero *m*; inde *amentum*, qua ratione a *momen* fit *momentum*, a *limen limentum*, a *monumen monumentum*, &c. *Amen* sic usurpat Arnobius lib. VII. quemadmodum idem nec *momen* aut *torrem* reformidat. Græcis vero ἄμην, & ἄμης, est εἶδος πλακοῦντος, ut ait Hesychius. Hebræis *amen*, אמן, est πεπιστωμένως, ἀληθῶς, ut Suidas exponit; id est, *certe*, *vere*; quomodo in dominicæ orationis exodio usurpatur. Atque hæc ad illustrandam priorem Festi originationem. Alterius propemodum auctorem crediderim ipsum Paullum: *Vel*, inquit, *amenta dicta*, *quia aptantes ea ad mentum trahunt*. Invenitur tamen & *amentum* sive *ammentum* quadam significatione, qua a *mento* omnino dici videatur. Nam si sic vocatur in animalibus pars mento proxima, quis dubitat, quin *ammentum* dicatur quasi *admentum*? Confirmat hanc rem, quod in Glossis vett. legitur *armentum*. Nam veteres dixere *ar* pro *ad*, ut diximus in *arcessere*. Juvat idem, quod *submentum* itidem ex præverbio, ac voce *mentum*, conflatum est. Nam in Glossis Cyrilli legas, Ἀνθερεὼν, *mentum*, *submentum*. *Amentum* autem hac, qua proxime dixi, significatione, usurpasse videtur Plautus, Menæchmis, act. III. sc. III. Scio, Turnebum legere *scitamentorum*. Sed longius hoc recedit a vett. lib. in quibus plane *amentorum* perscriptum est; quod & approbat Lambinus. Ad priorem illam amenti significationem redeamus. Ab ea *amentare*: ut apud Lucanum: *Cum jaculum parva Libys amentavit arena*. Indeque *hastæ amentatæ*, apud Cicer. & alios. Differunt a velitaribus, ac manipularibus; quod hæ essent leviores, eoque levi opera eminus jacerentur: at amentatæ majores gravioresque erant, atque idcirco amento opus erat, quo in medio religatæ, majore cum impetu torquerentur. Hinc scite B. Ambrosius: *Intorquenda est amentata illa*, *non manipularis sententia*. *Amen* vero, quo Arnobium, si plerisque libris fides, usum diximus, facit ex se compositum *examen*. Quam etymologiam sic probamus. *Apes*, ut Charisius lib. II. docet, dictæ sunt, *quasi aptæ*, *quod invicem colligentur*. Quibus verbis indicat, *apes* esse ab antiquo *apio* sive *apo*, quod est *vincio*, *ligo*. Atqui *apo*, est a Græco ἅπτω, quod idem significat, indeque ἅμμα, *vinculum*, *nexus*: ab ἅμμα vero *amen*, unde *examen*, eadem nempe de caussa, ob quam *apes* ab *apere* deducebat doctissimus Charisius. [*examen* ab ἑσμὸς vel ἐξεσμὸς, quod idem. Vide Hesych. in ἐξέσμων.] Apium igitur *examina* dicta, quasi ἐξαπτόμενα, sive ἐξημμένα, ac Æolice ἐξαμμένα. Ac hinc quoque vocis *examen* originem petendam puto, cum ponitur pro filo quo trutina regitur: ut definit Servius ad duodecimum, & Isidorus lib. XVI. cap. XXIV. Siquidem filum illhoc ligamen trutinæ est: quod Græce ἅμμα, ut diximus. Non igitur audiri debent, qui *examen* ab *exeundo* dici putant, tum in statera, quia eo exit, quo pondus vergit: tum de apibus, quia nova earum soboles a parentibus ex alvearibus ad novas sedes exire cogatur.

AMAS, [ἱμᾶς] inter aucupum est instrumenta. Horat. Epod. Od. II.

Aut amite levi rara tendit retia,

Turdis edacibus dolos:

Ubi vetus interpres: *Ames proprie est furcula*, *qua rete suspenditur*, *ad capiendas aves*. Gloss. Phil. *Amites*, πάλιμοι. *Amites*, ἐξωτικοὶ κάλαμοι. Nomen ex eo videtur, quod retia amitem circumeant; ab *am*, & *eo*. Qua forma ab *eo* quoque sunt *comes*, & *trames*.

AMETHYSTUS, ἀμέθυστος, pro quo & ἀμέθυσος dicitur. Utrumque ab α στερητικοῦ & μεθύσκω, *inebrio*. Causa nominis duplex adfertur. Utramque ponit Plinius, lib. XXXVII. cap. IX. *Caussam*, inquit, *nominis adferunt*, *quod usque ad vini colorem accedens*, *prinsquam eum degustet*, *in violam desinat*: *fulgorque quidam in illa purpuræ*, *non ex toto igneus*, *sed in vini colorem deficiens*. Et paullo post: *Magorum vanitas resistere ebrietati eas promittit*, *& inde appellatas*. Si priorem sequimur nominis caussam, erit ab ea ἀμέθυστον significatione, qua notat *non ebrius*; ac sic dicetur, quia ita colorem vini habet, ut eo tamen ebrius non sit, verum leviter degustet. Sane & Theophrastus οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ facit: & Thryphiodorus ait, αἱμαλέην ἀμέθυστον· nempe ob dilutum sanguinis colorem. Et Dionysius Afer inquit, Καὶ γλυκερὴν ἀμέθυστον ὑπαιρέμα πορφύρουσαν. *Et dulcem amethystum leviter purpurascentem*. Sin posterius magis etymon placet, erit ab ἀμέθυστος, qua notat *arcens ebrietatem*. Quomodo medici dicunt ἀμέθυστα φάρμακα aut πότους. Nempe ut ἄλιμος dicitur qui famem non sentit, & qui famem pellit: ut item ἄκοπος vocatur, qui lassitudinem non patitur, & qui tollit lassitudinem: (unde medicamenta lassitudinem pellentia, *acopa* appellantur a Plinio, lib. XXIX. cap. III. Celso, lib. V. cap. XXIV. & Scribonio Largo, quatuor extremis capp.) sic *amethystus* dicitur, & non ebrius, & ebrietatem arcens. In amethysti originatione lusit Martialis lib. XIV. distich. CLIV. cujus lemma: *Lanæ amethystinæ*:

Ebria Sidonia cum sim de sanguine conchæ,
Non video quare sobria lana vocer.

Sententia est, cum bibam purpuram, eaque ebria fiam, cur dicor *lana amethystina*, quod Latine esset *sobria*? Nec *amethystinum* tantum, sed & *amethystinatum*, de eo dicitur quod colorem habet amethysti. Martialis lib. II. epigr. LVII. *Amethystinatus media qui secat septa*.

AMIA, *genus piscis*, ut ait Festus. De eodem sic Plinius, lib. IX. Hist. Nat. cap. XV. *Amiam vocant*, *cujus incrementum singulis diebus intelligitur*. Atque idem Aristoteles tradit in Hist. anim. lib. VI. De etymo ita Athenæus lib. VII. Ἀριστοτέλης δὲ, παρετυμολογῶν αὐτῆς τοὔνομα, φησὶν, ὀνομάσθαι παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις· ἔστι γὰρ συναγελαστικά· *Aristoteles*, *non tam rationem ejus nominis quam allusiunculam reddens*, *ait*, *ita vocari*, *quia simul eat cum sui similibus*. *Quippe gregatim vivit*. Sane inter ἀγελαῖα sive *gregatim degentia*, reponit & eam Aristoteles, lib. I. Hist. suæ. Sed si hæc non ἐτυμολογία, verum παρετυμολογία, quod verum ἔτυμον; Eustathius vero in Il. λ. pag. IↃCCCLXVIII. edit. Romanæ, etiam alterum etymon adfert, ut sit ab α στερητικοῦ & μία, *una*, quia nulla amia sola conspiciatur.

AMIANTUS, ἀμίαντος, lapis fossilis, qui in ignem conjectus, non inquinatur, sed splendidior apparet, unde & nomen ab α στερητικοῦ, & μιαίνω, *polluo*. Vide de eo Dioscoridem lib. V. cap. CXIII. & Plinium lib. XXXVI. cap. XIX.

AMICINUS, sive cum Philoxeni Glossis visum exponere ἀσκοῦ στόμα, sive cum Festo, *utris pediculum*, *ex quo vinum diffunditur*: quia limbo amicitur, dictus Martinio videtur.

AMICIO, est ex *am*, hoc est, circum, & *icere*, hoc est, jacere. Nam *amicire*, nihil aliud est, quam vestem corpori circumjicere. Varro lib. IV. de L. L. *Amictus dictum*; *quod amjectum*, *id est*, *circumjectum*. Sic eum locum legit Jos. Scaliger. Idem confirmatur illo Arnobii, lib. II. *Habitare jussæ sunt has partes*, *& humani corporis circumjectione vestiri*. Imo & Christophorus Colerus legit apud Plautum, Milite, act. II. sc. II. *Herus meus elephanti corio circumjectus est*, *non suo*. In vulgatis pro *circumjectus* est

circumtectus. Mihi non displicet *circumtentus*, prout e manuscriptis Camerarii legit Gruterus. Ab *amicire* est *amictus*, & *amiculum*. Cum autem verbalia a *jacio* habeant *e* vocalem, ut *abjectus*, *rejectus*, *injectus*, similiaque, parere puto, cur *amicire* potius ab *icere* quam *jacere* deducam. Nam, ut ab *icere*, *ictus*; sic ab *amicire* dicimus *amictus*, non *amjectus*. Quomodo vero ab *amicire* fiat *redimire*, dicemus suo loco.

†Amicus & Amacus (nam hoc quoque veteribus dicebatur) videtur potuisse fieri ab Heb. עמית *amith* quod *proximum* & *amicum* significat, T cum C alternante non praeter morem. Id si est, ab hoc nomine deinde ortum est verbum Amo & Amor &c. Quamquam alibi dixi Amor videri ortum a חמר. Mazochius.

Amitæ triplicem originationem ponit Festus. Prima est, ut *amita* dicatur, quasi *a me tertia*: quæ originatio durior est. Altera est, ut factum dicatur ex *avita*, quomodo veteres dixere. Sane apposite. Nam cum patris fratrem appellassent *patruum*, quasi alterum patrem; matris sororem *matertera*m, quasi alteram matrem; commode & condecenter ab avo & patris sororem *avitam*, veluti alteram aviam, & matris fratrem *avunculum*, quasi alterum sive exiguum avum, nominarunt. Tertia originatio est, ut *amita* sit ab *amore*, quia a patre meo amata est. Nam, ut Festus, inquit, *plus sorores a fratribus quam fratres diligi solent: videlicet propter dissimilitudinem personarum, quæ ideo minus habent dissensionis, quo minus æmulationis*. Sed & *amita* dicta videri potest, *ab amore*, quo fratris liberos prosequi solet ac debet: quam rationem cum superiori conjunxerim. Nam ut magis amatur a fratre; sic eam liberos fratris magis quam sororis amare verisimile est. Ad amorem hunc amitæ erga fratris liberos pertinet locus Plinii lib. iv. ep. xix. *Filiamque ejus ut tuam diligens, nec tantum amitæ ejus, sed etiam patris amissi affectum repræsentas*. Quod si cui nulla superiorum sententia probatur, videat, an non rectius cum Martinio ab Arabibus originem arcessat. Nam iis עם *am*, *patruus*, cujus femininum עמת *ammat*, amita.

Ammoniacum, sive ut Plinius vocat, *Ammoniaci lacryma*, ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Africa gignit, ut Dioscorides scribit lib. iii. cap. lxxxii. Nomen est ab ἄμμος, *arena*; quod ab arbore sua destillans, incidat in arenas, inque iis in grumos quosdam thuris modo concrescat: vel potius ab *Ammonia* Libyæ regione, in qua templum erat Jovis Ammonis, juxta quod istihoc ferulæ genus imprimis nascebatur. Utramque etymologiam confirmant hæc verba Plinii lib. xii. c. xxiii. *Ergo Æthiopiæ subjecta Africa Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis: inde & nomine, etiam ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam metopion vocant, resinæ modo aut gummi*. *Ammoniacum* quoque, pro sale Ammoniaco, ab eadem origine descendit. Nam & in arenis invenitur, & optimum juxta Ammonis oraculum ab accolis effoditur. Hinc Plinius lib. xxxi. cap. vii. *Quo exemplo postea inter Ægyptum & Arabiam, etiam squallentibus locis, coeptus est inveniri, detractis arenis: qualiter & per Africæ sitientia usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco & ipso, quia sub arenis inveniatur, appellato*. Meminit ejus & Dioscorides lib. v. cap. lxxxv. Alii cum spiritu aspero scribunt, *Hammoniacum*, ut & Jupiter *Hammon*: eamque scripturam præter veterum codicum auctoritatem, quam & Lud. Carrio agnoscit, notis ad lib. ii. Val. Flacci, comprobat quoque Festus, qui *Hammon* ponit in litera *H*. Et sane quamquam Græce sit ἄμμος, Ἀμμώνιος, & Ἀμμωνιακόν, nihil tamen prohibet, id Latinos per adspirationem extulisse. Nam similiter ab ἕρνος dixere *hernia*; & cum priores *triumpus* dicerent, (ut ex columna Duilliana scimus,) posteriores ex eo fecere *triumphus*; ac ab *erindo* quoque *hortum* dici sentiunt Charisius, & alii. Sed unde Jupiter *Hammon* sive *Ammon* appellatus? Num quia templum ejus in locis arenosis exstructum a Libero patre? Unde Propert. lib. iv. Eleg. i. (*Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat antrum*.) An potius *Ammon* Ægyptia vox est, ac Jovem iis significat? An ab Hebræo חמן, *Sol*? unde &, juxta Rabbinos, *Chammanim* dicuntur sacrificia in locis excelsis, solisque calorem excipientibus. Nisi potius ea vox a Persis, quod Josephus Scaliger ait, qui & ab eo, præfixo א, *Achaman* factum censet, indeque Persas dictos achæmenios, seu achæmenidas. Vide quæ is suse & erudite (ut omnia) de *achæmeniorum* voce disseruit ad Catulli epig. lxxxviii.

Amnis etymon non perspexit Isidorus. Sic enim ille lib. xiii. cap. xxi. *Amnis, fluvius est, nemore ac frondibus redimitus, & ex ipsa amœnitate amnis vocatur*. Omnino autem paret esse ab *am*, i. e. *circum*. Varro iv. de L. L. *Amnis id flumen est, quod circuit aliquid, nam ab ambitu amnis* [Melius ab ἀμνὸς deduci possit.] Jovianus quoque Pontanus, in Actio, pag. cxxxii. h. edit. Aldinæ, sic dici ait, quod amnium cursus plerumque sint sexuosi. Sed aliis placet, non simplex esse derivatum, sed compositum, sive ex ἀμφὶ, & νέω, sive potius ex *am* & *no*, hoc est, *nato*. Festus: *Amnis proprie dicitur a circumeundo: quoniam am, ex Græca præpositione sumtam, quæ est ἀμφὶ, significat circum; & nare flare*. Porro, ex etymo hoc ratio promi posse videtur, cur Oceanum qui Orbem ambit universum, *amnem* appellant poëtæ. Ut Tibullus lib. 3. El. 4.

Jam nox, æthereum nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleo laverat amne rotas.

Quomodo & ante dixerat idem:

Solis anhelantes abluit amnis equos.

Sed simplicius puto, si dicamus, id factum imitatione Homerica, qui itidem Oceanum ποταμὸν, *fluvium*, appellaverat. Ut Οδ. λ, sub finem:

Τὸν δὲ κατ' Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο.

Et Οδ. μ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς.

Et pluribus aliis locis. Vide illustrem hac de re locum philosophi Stagiritæ lib. i. μετεωρ. c. ix.

A *per* & *amnis*, est *perennis*. Festus: *Peremne dicitur auspicari, qui amnem aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit*. Idem; *Petronia amnis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicato transeunt, cum in campo quid agere volunt: quod genus auspicii Peremne vocatur*. Cic. lib ii. de Divinat. *Bellicam rem administrare majores nostri, nisi auspicato, noluerunt. Quam multi anni sunt, cum bella a proprætoribus & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Itaque nec amnes transeunt auspicato: nec tripudio auspicantur*. Etiam ut a medio terræ est *mediterraneus*, sic a medio amnis dicitur *mediamna*, teste Prisciano in xvii. Similiaque sunt *Interamna*, & *Antemna*, opida Varro lib. iv. de L. L. *Opidum Interamna dictum, quod inter amnes est constitutum: item Antemnæ, quod ante amnem, qui influit in Tiberim; quod in bello male acceptum consenuit*. Festus: *Amnenses appellabantur urbes sitæ prope amnem, ut a mari maritimæ. Unde Interamnæ & Antemnæ dictæ sunt, quod inter amnes positæ sunt, vel ante se habeant amnes*. Servius ad Æn. vii. *Antemnæ dictæ sunt quod eas amnis præterfluat, quasi ante amnem positæ*.

Amo, & *amor*, veniunt ab ἅμμα, *vinculum*, vel ab ἵμερος, *amor*. Ubi i in *a* abit, ut a θίγω, *tango*. Nisi magis placet *amo* esse ab ἅμα, *simul*; quod amor est appetitus unionis. Vel ab חם *cham*, sive *ham*, id est, *calefacere*; ut proprie sit, *ardere amore*. Vel ab חמר id est, *desiderare*, *concupiscere*. Sane quanto hæc verisimiliora, quam ut, quia amantes sint loquaces, eo tum ἔρως hoc est *amor* derivemus ab ἐρῶ, sive εἴρω quod est *dico* (quam vocis caussam etiam legere est apud Etymologum;) tum *amo* similiter deducamus ab אמר (*amar*,) hoc est *loqui*. Cujus etymi quoque meminit Caussinus, lib. viii. de Eloquentia, cap. xiv. Sunt, qui ab Hebræo אם, *mater*, ducant. Matribus enim proximum amorem competere. Ab *amor* est *amasco*, hoc est, ama-

re incipio, ut Glossæ Isidori interpretantur. Ab *amasco*, vero est *amasius*, hoc est amator. Diomedes, lib. I. cap. de qualitate verborum: *Ab amo veteres inchoativo modo dixerunt amasco. Unde & amasios amatores dicebant. Ut Plautus Truculento: Istos mundulos amasios. Nævius: Nunc primulum amasco.* Hactenus Diomedes. Cujus verba adduxi, prout in vett. libris legi, jam alii monuerunt. In vulgatis & Nævii locus omittitur, & pro *amasius* scribitur *amaseus*. Quæ scriptura refellitur Plauti loco. Neque enim dubium, quin Diomedes respexerit locum hunc Trucul. act. III. sc. I.

Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.

Est vero *amasco* a secunda verbi *amo*, ut a *labas labasco*, a *calet calesco*, a *tremis tremisco*. Nam vocalis ante *sco* sequitur naturam verbi unde deducitur. Quod dum non perpendit Pierius, in Castigationibus Virgilianis, *tremesco* dicendum ait, quia dicamus *calesco*, *frigesco*, *horresco*. Qui error viro tanto indignus. Ab *amore* vulgo *amicum* dici putant. Sed sententia hæc facile refellitur. Nam veteres dixere *amecum*, pro quo posteriores *amicum*. Festus: *Ab antiquis* Ameci & Amecæ *per e literam efferebantur*. Plautus Casina:

Mihi benevolentes atque ameci prodeunt.

Ita eum locum corrigit in Plautinis Quæst. Janus Gulielmius, ad Caf. c. II. In vulgatis est *a me*: quomodo si legas, & sententia & numerus claudicabit. *Amecus*, ut veterum quibusdam persuasum esse video, per syncopen factum ex *animæcus*, quod ex *animus*, & *æquus*, conflatum. Proprie enim is *amæcus*, qui æquo erga alium animo est. Glossæ Philoxeni: *Animæcum*, ἰσόψυχον. Scribe, *Animæcum*, quomodo dixere pro *Animæquum*, *q* in *c* converso, ut in sexcentis factum. Quod si hoc etymon verum est, apud Festum pro *amecam* legi debet *amæcus*. Unde *amicus* fuerit, quo pacto a *cædo* est *occido*. Nisi malis; ex *æquus* perire diphthongum in *amæcus*: ut ab ἔλαιον est *oleum*, a βαίνω *venio*, a βοῦς, *bovee*, &c. Atque hæc quidem pro veterum opinione. Sed quanto simplicius, imo & verius est ut a φιλῶ est φίλος, sic ab *amo* esse *amicus*. Vel, ut a *mero* est *meracus*, sic ab *amore amecus*, aut *amicus*. *Amicitia* est ab *amicus*, ut *justitia* a *justus*. Sed pro *amicitia* etiam *amicities* dixere, ut testatur Charisius lib. I. Apud Festum est: *Amatio ab amore denominatum*. Hoc monere Festum, non fuit operæ. Sed in MSSis est *amutio*. Qualia Festum scripsisse, non est vero simile.

Amoenum [*secessus jucundus remotus a manibus*. Vel *quod immunes ibi essent ab oneribus urbanis*. Nam veteres scribebant *munera* & *mœnia*, *mœrus*, pro *munera*, *munis*, & *murus*] l'ctio dictum videtur, quod ad se *amandam* alliciat, licet non raro damnosa. Plaut. Menæchm. act. II. sc. III.

Munditia illecebra animo est amantium.
Amanti amœnitas mala est, nobis lucro est.

Hæc origination si placet, videtur *amœnus* scribendum, per *æ*. In vett. tamen libris scribitur per *œ*. Pro que ea etymologia facit sententia Servii, sic scribentis ad v. Æn. *Amœna sunt loca solius voluptatis plena: quasi amunia, unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil præstantes, immunes vocamus*. Vult igitur Servius, *amœnus* dici ab antiquo *mœnia*, pro quo posteriores *munia*, *œ* in *u* converso, quomodo a *Pœnus* est *Punicus*, a *pœna impune*. Utramque autem etymologiam conjunxit idem ad vi. Æn. *Amœna*, inquit, *quæ solum amorem præstant*. *Vel*, *ut supra diximus*, *quasi amunia*, *h. e. sine fructu*; *ut Varro & Carminius docent*. Sed nec absurde a *mœnibus* deduxeris, quorum amœnitas magna esse solet, cum quia arboribus ipsa consita sunt, tum quod inde in hortos proximos longe lateque pateat prospectus. Hinc Appulejus, lib. de Mundo: *Quare & eos, qui nobis unius loci ingenia, qualitatesque describunt, aut mœnia urbis, aut alicujus amnis fluenta, aut amœnitates, & magnitudines montium*. Vides ut *mœnia urbis* inter amœnitates reponat. Fortasse tamen apud Appulejum potius legendum *amœnia urbis*, prout Bonaventuræ Ulcanio videbatur. Nam favet huic scripturæ codex Manuscriptus optimus, ac in Gloss. veteri est, *Amœnia*, *αἱ ἄνεσις*. Cui interpretationi favet Servius in v. Æn. in illud,

At procul in sola secretæ Troades acta.

Ubi ait, *Acta*, *nomen substantivum*, *significat secreta & amœna locorum*. Puto tamen interpretationem eam Servii mutilam esse, dicique debuisse, acta esse *secreta & amœna locorum juxta mare*. Quæ & proprie *amœnia*, juxta Glossas. Ab *amœnus* est *amœnare*, vox usurpata Sidonio lib. I. epist. IX. ad Heronium, Cypriano lib. IV. ep. II. ad Donatum, Salviano item atque aliis, quorum loca integra apponit Savaro ad Sidonium.

†Amoenus originationibus amoenissimis a veteribus grammaticis illustratur: quum tamen oriri potuisse videatur a verbo אמן *aman*, quod Hebraeis est *nutrire*; nam amoena loca mire nutriunt. Id sicui non arrideat, possit eadem vox derivari ex Arabica rad. עמן, unde fit nomen עמינה *amicab*, quod in Lexicis redditur *planicies*, seu *terra aequabiliter explicata*. Id enim, si quid aliud, amoenitatem parit. Verum his missis, sine dubio Amoenus fiet ab Heb. נעם *naam*, quod est *amoenum esse*, ex quo verbo fit נעמנים *naamanim* quod *amoenitates* notat, ex quo nomine (extrito *Nun* pro more defectivorum *Pe-Nun*) restat *Amanim*, idest in singulari *Aman*, sive cum alia vocali *Amen*, h. e. ipsum Amoenus. Sciendum est autem, ex eadem radice apud Arabes plura suboriri nomina, quibus locorum amoenitates notantur. Mazochius.

Amomum, ἄμωμον, uva ex Indica labrusca, vel potius frutex, cujus lignum ita in se convolveretur, ut βότρυν seu uvam referret. Adeatur de eo Theophrastus, Hist. Pl. lib. IX. cap. VII. Diosc. lib. I. cap. XIV. Plin. lib. XII. c. XIII. Videri possit a præstantia dictum quasi ἄρωμα ἄμωμον. Nam ἄμωμος idem ac ἀμώμητος, *irreprehensus*, *reprehensione major*. Sed potius vox ea est ab Orientalibus. Sane Arabibus vocatur חמאמא, *amama*. Movet etiam, quod Maro in Eclogis dicat, *Assyrium amomum*. Et Papinius in epicedio Pileti Ursi ait:

. . . . *Phariæque exempta volucri*
Cinnama, & Assyrio manantes gramine succos:

Ubi per *Phariam volucrem* intelligit Phœnicem, quod Heliopolim Ægypti urbem devolaret: at per *Assyrium gramen* signat amomum. Quomodo, de Phœnice itidem loquens, vocat Avienus, his verbis: *Ales*, *amica Deo*, *largum congessit amomum*. Ubi per *Deum* intelligit Solem. Quare cum te puto *amomi* vocem ab Oriente acceptam. Amomum addebant unguentis, quibus corpora condirent. Unde Pers.

. . . . *Tandemque beatulus alto*
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit.

Hinc unguenta, quibus corpus condirent, vocarunt *amomiam*: unde postea, truncata voce, fecere *momiam* & *mumiam*: ut nunc loquimur. Ab *amomum* est *amomis*, ἀμωμὶς, herba adeo similis amomo, ut hoc eo adulteretur: quemadmodum Dioscorides ait.

†Amor est a חמוד *hamud* & (verso de more D in R) *amor*, ejusdem significationis. Ab Amor deinde verbum Amo. Mazochius.

Amphibium, ἀμφίβιον, animal in aqua & terra vivens. Ut interpretatur Hesychius; & e Latinis Varro lib. IV. de L. L. Columella lib. VIII. c. XIII. Isidorus lib. XII. cap. VI. Dicitur ἀμφίβιον, quasi *utrobique vivens*, ab ἀμφὶ & βίος. Hinc Suidas; Ἀμφίβιον, ἐν ἀμφοτέραις δυνάμενον ζῆν, καὶ θαλάσσῃ, καὶ γῇ. Cicero, lib. I. de natura Deorum, *ancipitem bestiam* appellat, sed nove, ut indicat, quod præmittat particulam *quasi*. *Bestiarum*, inquit, *terrenæ sunt aliæ*, *partim aquatiles*, *aliæ quasi ancipites*, *in utraque sede viventes*.

Amphimalla Plinio, lib. VIII. cap. XLVIII. sunt vestes utrimque villosæ. Gr. ἀμφίμαλλα ab ἀμφὶ, & μαλλὸς, hoc est, *vellus* sive *lana promissa*. Dicuntur & ἀμφιτάπητες. Unde Hesychius: Ἀμφιτάπητες.

πος, χιτὼν, ἑκατέρωθεν ἔχων μαλλούς. Hinc Latinum *amphitapa*; quod Isidorus, lib. XIX. cap. XXVI. similiter interpretatur, *ex utraque parte villosa tapetia*. Ibidem adducit illud Lucillii, e primo satyrarum, quod apud Nonium quoque legas:

Psilæ atque amphitapæ molles cum ingentibu' villis.

Sic eum locum legit Scaliger. Idem Lucilius lib. VI.

Pluma, atque amphitapa, & si aliud quid deliciarum.

Varro, Manio: *Alterum bene acceptum dormire super amphitapa bene molli*. Utrumque locum citat Nonius. Usus & Ulpianus, l. vestis. §. vestimenta. ff. auro & argent. leg. Eustathius ad Il. ι. pag. DCCXLVI. edit. Roman. Ἐοίκασι δὲ καὶ μαλλωτοὶ τάπητες εἶναι· ὅθεν Αἴλιος Διονύσιος, ἀμφιτάπητάς φησι τοὺς μὴ ἑτερομάλλους, ἀλλ' ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν δασεῖς· καὶ Παυσανίας δὲ λέγει, ὅτι ἀμφιτάπητες, οἱ ἀμφίμαλλοι· οἱ δὲ, ἑτερόμαλλοι τάπητες. Ἑτερόμαλλα autem non tantum τάπητες, sive τάπιδες, dicebantur, quod cum aliunde, tum ex hoc Eustathii loco, colligimus, sed & ψιλαί. Unde *psilas* vocat Lucillius, ut ante vidimus. Nempe quia ψιλὸς, est *nudus*, *pilis seu villis carens*. Ψιλη autem genere muliebri maluere, quia respexerunt ad δάπις, quod idem ac τάπης, sed genere differt. De *psila* quod dixi, confirmatur Glossis Philoxeni; in quibus legas: *Tapedus*, τάπις ψιλή. Ubi recte corrigit Bonav. Ulcanius: *Tapetus*, τάπης, ψιλο. Quin & conjunctim: Ψιλοτάπιδες, αἱ καλύμματα ὑποστρώματα καλά. Cum autem non tantum τάπης aut τάπις dicatur: sed & δάπις (quo Xenophon, Plutarchus, Athenæus, aliique utuntur:) plane arbitror, dici δάπις quasi δάπεδος, παρὰ τὸ ἐν δαπέδῳ στρώννυσθαι, ut scribit Eustathius ad Il. ω. pag. MDCCCXLVII. ed. Rom. Idem Eustathius ibidem, & ad Iliad. κ. pag. DCCCXCV. hac ipsa de caussa, quemadmodum ταπεινὸς dicitur ἀπὸ τοῦ πάτω, sic τάπης quoque dici ait quasi πάτης, ἀπὸ τοῦ πατεῖσθαι. Nempe quia, ut dixi, pavimenta his tori instar sternerentur: quemadmodum Turcæ hodieque ea sternunt tapetis exterius villosis, eorumque imitatione Hispani idem agunt tapetibus crassioribus e Turcia advectis, quæ illi, (ut me Bonav. Ulcanius docuit,) voce ab Arabibus sive Mauris relicta, *alhombras* nominant. Præter hæcce duo est & etymon tertium quartumque apud Eustathium, ad Il. ω. eapse pag. Nam ait, a θάλπω esse θάλπης, & omissa liquida, ac substituta tenui pro adspirata, τάπης. Vel τάπης dici pro τάφος, a ταφὼν, ὁ ἐκπλαγεὶς, quia ὁ τάπης τὸν ὁρῶντα ἐκπλήττει. Addo & quintum ex Becmano, qui deducit a חפה, id est, *amictur*, vel, *opertus est*. Item sextum, e Martinio; ut sit a דף *daph*, id est, *asser*, *tabula*: cujus usum interdum præstat. Porro Latini non tantum *tapes* dicunt, sed etiam *tapetum*, vel *tapete*, ut ad VII. Æn. monet Servius. Primo usus Maro, Æn. IX. cum ait, *pulcrosque tapetas*. Similiterque Statius, I. Theb. *altosque inferre tapetas*. Ineptit Nonius, cum Maronis loco probat, dici *tapete* in neutro. Nisi forte quædam desunt. Alterum habes, cum Maro VII. Æn. ait, *pictisque tapetis*. Tertium est in hoc Turpilii & Cæcilii, *glabrum tapete*: & isthoc Plauti, Pseudolo, act. I. sc. II.

Ita ego vestra latera loris faciam, ut valide varia sint,
Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

Ubi *tapetia belluata* vocat, ut Græci ζωωτὰ, h. est, in quibus ζῶα sive *belluæ* sunt acu pictæ. Nonius *tapete* dici probat eo, quod Varro & Maro *tapetibus* dicunt. Sed hoc non minus a *tapes*, quam *tapete*, esse potest. Plures *tapetium* appellationes vide in *Aulæum*.

AMPHISBÆNA, ἀμφίσβαινα, serpentis genus, nunc in anteriorem progrediens partem, nunc in posteriorem: unde & nomen, ab ἀμφὶς, *utrimque* & βαίνω, *eo*, quasi ἑκατέρωθεν βαίνοντα. Quomodo & Gallis dicitur *Double-marcheur*. Quia autem utrimque progreditur, eo, qui non satis caput a cauda distinguerent, credidere, utrimque caput habere, unum quo loco reliqua animantia, alterum in cauda. Hanc sententiam etiam Plinius sequitur, lib. VIII. cap. XXIII. Item Galenus, lib. de theriaca. Etiam Lucanus, Solinus, Isidorus; qui ait, *currere ex utroque capite, tractu corporis circulato*. Sed si quis serpens visus biceps, vel triceps, inter monstra haut minus debuit referri, quam cum homines vel canes bicipites nascuntur.

AMPHITHEATRUM, Ἀμφιθέατρον, ea eo nomen habet, quod e duobus constaret theatris: adeo ut, cum theatrum forma esset hemicyclii, ac ante se haberet scenam, quæ ab uno theatri cornu ad alterum porrigebatur; amphitheatrum scena hac (nomine eo proscenium quoque, & postscenium comprehendo) caruerit, sedilibusque continenter dispositis ambierit in orbem. Dio Cassius, lib. XLIII. Θέατρόν τι κυνηγετικὸν, ὃ καὶ Ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν, προσερρήθη· *Theatrum venatorium, quod & Amphitheatrum (eo quod in orbem undique sedes, absque scena, habeat) dictum est.* Cassiodorus lib. V. epist. XLII. *Cum theatrum, quod est hemisphærium, Græce dicatur; amphitheatrum, quasi in unum juncta duo visoria, recte constat esse nominatum.* Isidorus lib. XVIII. c. LII. *Amphitheatrum locus est spectaculi, ubi pugnant gladiatores.* Et mox: *Amphitheatrum dictum, quod ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum vero ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.* Non tamen, quod Isidorus dicere videtur, amphitheatrum plane circuli habuit figuram, sed ovi: quemadmodum scribit Cassiodorus, loco ante dicto: sed in Parisiensi, anni CIƆ IƆLXXIX. vitiose scriptum: *Qui speciem ejus arena concludens*. Pro, *ovi speciem*. Respexit huc Calp. in Ecl. de venatione Carini:

Et geminis medium se molibus alligat ovum.

Nam vult duas moles, hoc est, duo theatra, in ovi speciem conjungi. Nec figura tantum, sed & usu theatrum & amphitheatrum differebant. Nam in theatro ludi scenici, in amphitheatro gladiatorii fiebant, ac circenses. Itaque illud Veneri, hoc Marti sacrum fuit. Cetera si voles, adi Lipsii de amphitheatro commentarium.

AMPHORA, a Græco ἀμφορεὺς, quod κατὰ συγκοπὴν factum ex ἀμφιφορεὺς, quo Homerus usus aliquoties: hoc conflatum ex ἀμφὶ & φέρεσθαι· nempe quod hoc vasis genus utrimque ansas haberet, quibus ferretur. Hesychius: Ἀμφιφορεῖς, ἀγγεῖα τὰ ἑκατέρωθεν ὦτα ἔχοντα. Idem tradidit Athenæus lib. XI. item Eustathius ad Il. ψ, pag. MCCCLXXXIII. & Od. ζ. pag. MDCCCCXLV. Fuit & amphora liquidorum aridorumque mensura, capiens urnas duas. Columella, lib. XII. cap. XX. *Quadrantem medicaminis in binas amphoras miscere solitus sum, ita ut quatuor urnarum esset musti modus.* Festus: *Quadrantal vocabant antiqui; quam Græci amphoram dicunt: quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.* Julius Africanus, in fragmento περὶ μέτρων· Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεὺς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοὶ, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι κάδδους ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὔρνας· ὥστε τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη΄. *Amphora vini, quam & metretam multi vocant, continet semiamphoras duas, quas cados communi nomine appellant, Romani vero urnas dicunt: ita ut amphora sit sextariorum* XLVIII. Volusius Metianus: *Nam quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo*, &c. Sed hæc capienda de amphora Romana. Nam Attica trium urnarum fuit. Hinc Fannius:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus: hanc facies nostra si adjeceris urnam.

Cave iis credas, quæ de amphora, ceterisque mensuris scripsit doctissimus Politianus, epist. ult. lib. X. Nam ea erroribus scatet, planeque indigna est Politiano: quod si a nobis dici mireris, lege quæ hac de re scripsit Budæus initio lib. V. de asse.

AMPLUM, [ἔμπλεος] ut M. Victorinus scribit, dicitur, quod late patet, & per multa diffunditur. Sipontinus putat, *amplus* esse ex *am* & *plus*, ut *amplum* proprie dicatur, quasi *ex omni parte plus*. Sed aliis videtur proprie dici de *maris* spatio, ut sit ex ἀνάπλοος, sive ἀνάπλους, quod ab ἀναπλέω, *navi in altum*

altum provehor, *e portu solvo*. Nempe ut ab ἀναβάλλω, est ἀμβάλλω, ab ἀναβαίνω ἀμβαίνω, ac ἀμβωμοῖς dicitur pro ἀνὰ βωμοῖς· sic ab ἀνάπλεως erit ἄμπλεως, unde *amplus*. Sed nihil opus a *mari* arcessere originem. Simplicius dixeris, *amplus* esse ex ἀνάπλεος, quod Attice ἀνάπλεως, hoc est, *plenus*, *refertus*. Ab *amplus* est *ampliare* verbum forense. Sosipater Charisius cap. de Adverbio: *Amplius adeo prolixum temporis spatium significat*, *ut judices quotiescumque significarent*, *adhuc se audire velle*, AMPLIVS *dicebant*. *Itaque negotium differebant*: *unde hodieque*, AMPLIARI IVDICIVM, *differri dicitur*.

AMPVLLA, [ἀμφικύπελλον.] qui ex ἀναβολῆ, sive Tarentino ἀμβόλλα factum putant, vellem sententiam suam rationis alicujus pondere firmassent. Nunnesio, in Grammatistice, placet, esse a πομφόλυξ, quomodo bulla vocatur, & quicquid bullæ simile, ut ὀμφαλὸς sive *umbo* in clypeo. O abire ait in a, quomodo & a πόρω deducit *para*, a λόγχη *lancea*, &c. Videri etiam possit ex eo nomeo accepisse, quod esset *ampla*. Erat enim vas ventricosum, ut appellat vetus Horatii interpres. Hinc *verba ampullosa*, ac tumentia, κατὰ μεταφορὰν ab Horatio, in Arte, *ampullæ* dicuntur: *Projicit ampullas*, & *sesquipedalia verba*. Neque enim, quod vulgo sentiunt, ampullæ hic sunt verba dithyrambica, & magnitudine ampullas æquantia (nam hæc mox vocat sesquipedalia); sed turgida tumentiaque: ut ampullæ sint διανοίας, sesquipedalia λέξεως· quemadmodum erudite Yvo Villiomarus notat, animadversionibus in Titil lib. II. cap. IX. Atque hoc quoque confirmat verbum *ampullari*. Nam id non ad verborum magnitudinem, sed dictionis ac compositionis grandiloquentiam pertinere, clare indicant verba Horatii lib. I. ep. III.

An Tragica desævit & ampullatur in arte?

AMVLETVM videri possit dictum ab ἀμύνω, id est, *propulso*, *auxilior*: vel ab ἅμμα, *vinculum*, quia alligatur: unde & Græcis vocatur περίαμμα, sed omnino est ab *amoliendo* dictum, ideoque per *o* rectius scribitur in secunda. Gloss. Philoxeni: *Amoletum*, φυλακτήριον.

AMVRCA, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI. Originum cap. VII. *ab emergendo dicta*, *quod ab oleo mergat*, & *fex ejus sit*. At fex post oleum desidit, quum amurca sordes sint, quæ ante oleum emergunt, & id præcedunt. Omnino est a Græco ἀμόργη. Nam, quod, Græcos a Latinis eam accepisse vocem, Isidorus ait, spissus est error. Gloss. Philoxeni: *Amurca*, ἀμόργη· ἔστι δὲ τρὺξ ἐλαίου· Polluci quoque, lib. I. cap. XII. τρὺξ vocatur: Τρὺξ, inquit, οὐκ ἐπὶ οἴνου μόνου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλαίου. Diosc. lib. I. c. CXXXV. Ἀμόργη ὑποστάθμη ἐστὶν ἐλαίας τῆς ἐκθλιβομένης; *expressæ olivæ recrementum*. Similiterque interpretatur Erotianus, Lexico in Hippocratem. Ἀμόργη vero dicta παρὰ τὸ ἀμέργειν, *terendo premendoque*. Amurcæ utilitatem docet Varro, lib. I. c. LV. de re rust.

AMVSSIS, ex quorumdam sententia, ut Festus ait, fit ex *a* negativo, ut in *amens*, & verbo *mutire*, id est, loqui; ut *amussim* sit *non tacite*. Perottus derivat ab *æmulor*, quia est norma, quam æmulamur, hoc est, imitamur. Franciscus de S. Quercu ab *am*, & *æquus*; quasi *utrimque æqua*. Melius Martinius, ab *am*, & antiquo *assis*, pro *asser*, quia adhibetur ad tabulas dirigendas: vel a Græco ἅμμα, id est, *nexus*, quia nectitur & suspenditur, ad explorandum, quid rectum, quid curvum, unde & *perpendiculum* vocatur. [est ab ἀμμάξαι, idem quod ἁμαμάξαι, unde ἁμάμυξ. ἁμαμάξυς Aristoph. p. 322. vel potius ab ἀμοργίς.] Festus; *amussim*, *regulariter*, *tractum a regula*, *ad quam aliquid exæquatur*; *quæ amussis dicitur*. Nonius Marcellus: *Est amussis regula fabrorum*, *quam architecti*, *cum opus probant*, *rubrica illinunt*. Ibidem citat hæc verba Varronis ex ejus secundo, sive, ut in veteri Veneta legitur, ex tertio Quæstionum Plautinarum: *Amussis est æquamentum lævigatum*; & *est apud fabros tabula quædam*, *qua utuntur ad saxa coæquanda*. Etiam ex Sisenna hæc adducit Charisius, cap. de Adverbiis: *Examussim*, *pro*, *examinate*. *Amussis enim*, *est tabula rubricata*, *quæ demittitur*, *examinandi operis gratia*, *an opus surgat*. Inque Glossis Isidori est: *Amussis*, *regula*, *fabrica*, *qua tabulæ diriguntur*. Ab *amussis* est *adamussim*, & *examussim*. Posterius hoc crebrum est Plauto. Ac Carrio, lib. I. Antiquarum Lect. cap. XIX. eandem vocem Gellio ait restitui debere lib. I. Noct. Att. c. IV. ubi in vulgatis legi solet, *adamussim*. In quo Carrioni assentio, quia ita in MSStis invenit. Ceteroquin *adamussim* surcillari non oporteat. Nam ita locutus Varro, περὶ παιδοποιίας, ut idem Nonius testatur. Item lib. I. de re rust. cap. I. & Macrobius lib. I. Saturn. c. IV. Ab *amussis* legas *amussium*, apud Vitruvium lib. I. cap. VI. sive, juxta ed. alias, c. X. *Amusium*, simplici *s*, pro eo legas in Florentina anni CIↃ IↃXXII. Sed *amussium*, geminato sibilo, habet Florentina anni M. CCCCXCVI. Similiter apud eum reperias *opus amussiatum*: quod Plauto, Mil. act. III. sc. I. vocatur *amussitatum*. Citat Nonius ex Plauti Milite: *Inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles*. Atque addit, id est, *examinata*. Ubi pro *emussitata* (quod etiam est in Aldina) legendum *amussitata*: prout habet Veneta a Philippo de Pinzis excusa ann. CIↃ CCCCXCVI. Minime vero audiendus Hadr. Junius, in Nomenclatore; ubi, cum amusium Vitruvio dixisset esse tympanum circinatum; Plinio autem tabulam, ex qua ad libellam collocata cognoscitur unde spirent venti: adjungit, fortasse ex eo nomen esse, quia ἀμούσοις, hoc est, imperitis hominibus eo consulatur in ventorum exploratione. Nam, ut diximus, omnino ex eo nomen est, quoniam ad libellam amussimve exigeretur.

AMYGDALA, ἀμυγδαλῆ, juxta Etymologici magni auctorem ex eo nomen habet, quia, in osseo putamine, quod viridi externo proximum est, habet moltas strias, sive sulcatas lineas, quas Græci ἀμυχὰς vocant, ab ἀμύσσω, quod est, *rado*, *carpo*, *vellico*, *lancino*.

AMYLVM, ut Plinius lib. XVIII. cap. VII. ait, *inde est appellatum*, *quod sine mola fiat*. Nempe ab *α* στερητικοῦ, & μύλη, quæ est *mola*. Caper, de Verbis dubiis: *Amolum*, *non amylum*, *quod non molatur*. Ac similiter Isidorus, lib. XX. Originum cap. II. Falli utrumque ex iis liquet, quæ jam diximus. Modum conficiendi ejus docet Plinius ibidem, uti & Cato de R. R. c. LXXXVII. Inter placentarum genera reponitur ab Athenæo lib. IV.

AMYSTIDAM, ἀμυστίδα sive ἄμυστιν, dixere potationem, qua sine respiratione & uno quasi spiritu poculum ebibebant; ab *α* στερητικοῦ & μύζω quod est, *os & labra claudo*: quia haustim, & labris non clausis, biberetur. Aristophanis Scholiastes in Acarnan. Ἄμυστιν ἀθρόως ἔπινον, ἢ παρὰ τὸ ἀπνευστὶ ἐκπιεῖν, ἢ παρὰ τὸ μὴ μύειν. Ἔστι δὲ καὶ εἶδος ποτηρίου. Similia apud Eustathium legas. Eo autem, quo dicebam, modo Thraces bibere solent. Unde Pollux, lib. VI. cap. III. Ἀμυστὶ πίνειν, ἀμυστίζειν, χανδὸν πίνειν. Θρακία πρόποσις. Σκυθικὴ πόσις. Hinc ἀποσκυθίζειν, pro *ingurgitare se vino*. Et Callimachus, apud Athenæum lib. X. pag. 442. edit. Comm. & lib. XI. p. 477. & Macrobium, lib. V. cap. XXI. ἄμυστιν vocat Θρηΐκιον ac similiter dixit Horatius, lib. I. od. XXXVII. *Bassum Threicia vincat amystide*.

A N

ANAGLYPTA, Ἀνάγλυπτα, vasa figuris extantibus excisa: quæ & ἀνάγλυφα ab ἀναγλύφω, *in asperitatem cælo*. Plinius, l. XXXIII. cap. XI. *Vasa ex argento*, *nunc anaglypta*, *in asperitatemque excisa*, *circa linearum picturas quærimus*. Circa hæc versabatur pars quædam artis toreutices: uti altera circa emblemata, sive sigilla, quæ vasis illigabantur: alia circa crustas cælatas, unde dicti *crustarii*. Γλύφω ab Hebræa גלף, quod idem ac γλύφω.

ANALECTA, Martiali creduntur esse quisquiliæ cibi sub mensa. Gr. ἀνάλεκτα. q. dicas, *collectanea*, ab ἀναλέγω, id est, *colligo*; quia per mediastinos colligerentur, dum triclinium purgant, sive scopis verrendo, sive spongia extergendo, quod imprimis

fiebat

fiebat, si pavimenta essent majoris pretii. Saltem constat, hoc qui facerent, ab ea caussa dictos *analectas*. L. quæsitum. §. item spongiæ. ff. de fund. instr. Vide I. Gruterum ad illud Senecæ ep. XXVII. *Ut Grammaticos haberet analectas* &c. Et sane nihil prohibet, quo minus similiter accipiamus apud Martialem: nempe ut *analecta*, non τὰ ἀνάλεκτα, sed ὁ ἀναλέκτης dicatur: quæ P. Scriverii sententia est. Locus Martialis est lib. VII. ep. XX.

Colligere longa turpe nec putat dextra,
Analecta quicquid, & canes reliquerunt.

Quem versum aliter vulgo distinguunt, ut *analecta* cum *colligere* cohæreat. Alter versus est in Apophoretis carm. LXXX.

Otia sed scopis nunc analecta dabit.

Sic optime legit idem Scriverius: ubi vulgati, *dabunt*.

ANAS, ut Varro, IV. de L. L. scribit, nomen habet a *nando*. Qua ratione Græcis νῆσσα seu νῆττα dicitur a νέω, κολυμβῶ· Unde & νῆσος, *insula*; quia mari velut innatat. Angelo tamen Caninio, & Petro Nunnesio, magis verisimile fit, *anas* κατὰ μετάθεσιν fieri ex νῆττα· similiaque esse σίαλος *saliva*, σφάκελος *fascis*, κάχληξ *calculus*, φλέγω *fulgeo* &c. Hinc *anatarius*, νηττοφύλαξ, ut exponunt Glossæ veteres; & *anataria aquila*, quæ anates occidit, νηττοφόνος. Porro *anas* alteram quoque significationem habet. Nam & *anas* dicitur vetularum ætas, seu morbus. Sed tunc venit ab *anus*, estque contractum ex *anitas*. Vide *Anus*.

ANATHEMA, priori porrecta, aliud fuerit, quam *anathema* priori correpta. Ἀνάθημα significat donarium numini dicatum, inque templo suspensum. Nempe est ab ἀναθεῖναι, quod significat *dedicare*, *consecrare*. Pollux: Ἀναθήματα ποιήσασθαι, ἀναθεῖναι εἰς τὸν ναόν. Habet ἀνὰ hic eam vim, quam habet in ἀναβάλλειν. Ut hoc notat, *sursum jacere*, ita ἀναθεῖναι est, *ponere in sublimi*. Itaque ἀναθήματα sunt coronæ, phialæ, acerræ, & alia, quæ Pollux enumerat. Nec unquam ea vox in malam partem sumitur. At ἀνάθεμα est ab ἀναθέσθαι, significante, *removere*, *separare*. Quomodo dicimus, ψῆφον ἀναθέσθαι, *dimovere ac reducere calculum*. Ubi ἀνὰ sumitur ut in ἀνακαλεῖν, *revocare*. Itaque ἀνάθεμα est ἀφωρισμένον, *separatum*. Ut quæ a communi usu segregantur, ac sacrantur Deo. Unde Photius apud Oecumenium, ἀνάθεμα εἶναι, interpretatur, χωρισθῆναι καὶ ἀλλοτριωθῆναι, *separari & alienum reddi*. Expositionem hanc imprimis firmat, quod Apostolus dicat, ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. q. dicat, *separatum quid a Christo*. Itaque ἀνάθεμα proprie iis dicit Ecclesia, quos a communione & convictu fidelium sejungit. Vide, quæ pro hac sententia scribit Chrysostomus.

ANCEPS, prius fuit *ancapis*. Dubium autem, num dicatur a *caput*, an *capiendo*. Posterius magis probat Festus: *Anceps*, inquit, *videtur significare id, quod ex utraque parte caput habeat, ut securis, bipennis. Sed magis a capiendo, quod ex utraque parte æque capiatur, appellatum est*. At priorem sententiam secutus Priscianus, cujus verba mox ponam. Similiter *præceps* prius fuit *præcapis*. De quo itidem ambigunt, sitne a *caput*; ut proprie sic dicatur quod in caput ruit, atque inde ad alia transferatur: an potius sit a *capiendo*; ut *præceps* proprie sit, qui prius capit locum, consilium, aliudve, pro natura rei, de qua sermo. *Princeps*, item, prius fuit *primicapis*: quod si a *caput* venit, princeps dicetur, quasi primum caput; sin a *capiendo*, princeps vocabitur, quia prius cepit. Et pro posteriori etymo est, quod similiter *deinceps*, Festo teste, dicatur, quia dein capiatur: ut cum Appulejus ait, tertio Flor. *deincipe die*; & alibi, *deincipem sermonem*. Petrus Colvius pro *deincipe die* mavult *deincipiti*. Sed ut a *primo*, & *capio*, est *princeps*, sic a *dein*, & *capio* est *deinceps*. Verius puto, ut *princeps* facit *principe*, sic *deinceps* facere *deincipe*. Sane veterum ea Grammaticorum opinio est, quæ a *capiendo* veniunt, non augeri in obliquis. Locum id habet in *forceps*: sive prius *formicapis* fuit, atque ita dictum, quod capiat forma, hoc est, calida: quod Servius scripsit ad VIII. Æn. sive, quod longe verisimilius videtur, prius fuit *ferricapis*, ac de fabrorum forcipibus proprie dicatur, quia ferrum caperet. Quo de etymo plura diximus in *forceps*. Eam autem, quam dixi, veterum fuisse Grammaticorum opinionem, fidem fecerint hæc verba Rhemnii Palæmonis: *Quæstio est, si princeps principis, præceps præcipitis, quare non præcipis, quomodo principis dicimus? Sed princeps, quod primus capiat, dictus est, & venit a capiendo: præceps vero a capitis significatione dicitur, quod præbeat caput*. Ac similiter Priscianus lib. VII. c. de genitivo tertiæ declin. *Omnia, quæ a capite composita in ps desinunt, habent duabus syllabis superantem genitivum; ut anceps ancipitis, biceps bicipitis, centiceps centicipitis: quæ veteres, in es proferentes, secundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, sicut hospes hospitis, sospes sospitis*. Nec tamen hæc Rhemnii ac Prisciani sententia validis adeo rationibus subnixa est, ut nihil contra obducere possimus. Nam, cur dicere non liceat, ut ab usitato *iter* est obsoletum *iteris*, & ab inusitato *itiner*, est usitatum *itineris*: (*iteris* & *itiner* Paccuvium dixisse, docebit Charisius lib. I.) sic ab usitato *præceps* vel *anceps* esse inusitata *præcipis* & *ancipis*, sed ab inusitato *præcipes* & *ancipes* esse usitata *præcipitis* & *ancipitis*? Hanc sententiam probatum eo ipsius Prisciani verbis. Sic enim ille extremo lib. VI. *Antiqui ancipes & præcipes & bicipes proferebant in nominativo, & sic secundum analogiam sequebatur genitivus, ancipes ancipitis, ut sospes sospitis*. Plautus in Commorientibus: *Saliam in puteum præcipes*. *Idem in Rudente: Post altrinsecus est securicula ancipes item aurea. Iidem tamen vetustissimi etiam præcipes genitivum, qui a nominativo præceps est, secundum analogiam nominativi protulerunt. Livius in Ione: Sequi in alta maria præcipem, inops, agra, sanitatis herois. Ennius in XVII. Annalium:*

Occumbunt multi letum ferroque, lapique,
Aut intra muros, aut extra præcipe casu.

Hactenus Priscianus. Porro *ancipes* & *præcipes*, dici quasi *ancapes* & *præcapes*, eo quoque argumento probatur, quod similiter a *caput* dixere *concapes*. Ut in legg. XII. Tabb. TIGNOM JVNCTOM ÆDIBVS, VINEÆQVE CONCAPES, NEI SOLVITO. Ita recte legit Scaliger; ut *Concapes* tignum dicatur, quia caput habeat cum capite vineæ commissum. At haut εὐστόχως Simo Bosius ad epist. 10. lib. I. ad Att. *Tignum junctum ædibus, vineæque, e compage ne soluito*. Nam nulla est compago tigni ejus quod vineæ jungitur. Quædam etiam de vocabulis in *ceps* exeuntibus vide in Caput.

†ANCHARIA fuisse ARSCVLANORVM (nimirum ἐπιχώριον eorumdem nomen) Tertulliano Apolog. cap. 24. & in II. ad Nation. 8. dicitur. Ac pro ARSCVLANORVM, quod nusquam est, Reinesius ad Cl. II. num. 23. reponebat FAESVLANORVM. Fundus correctionis hujus summo critico fuit, quia inscriptio Faesulis reperta, quam ibi affert, in hunc modum habet: *L. Magilius. L. F. Paullinus. Variscus. III. vir. signum. ANCHARIAE. sua. pec. restitu. L. D. D. D.* Nam quia epigraphe Faesulis detecta fuit, hinc *Anchariam* colligit Faesulanorum fuisse. At pace V. Cl. ex loco detectae inscriptionis non continuo sequitur, Deam peculiarem ejusdem loci fuisse. Poterat *Ancharia* fuisse AESVLANORVM, poterat ASCVLANORVM (nam alterutro ex his modis alii Tertulliani locum restituebant: ac falsum est, quod sibi sumit Reinesius, ibi Tertullianum solos ferme Etruriae municipales Deos ponere) & tamen huic Deae signum Faesulis dedicari. Verum ne morer; summum criticum opinione sua minime falsum, ex Etrusco demum anaglypto deprehendi, quod affert Cl. Gorius in Museo Etrusco Tab. XIII. In quo litteris Etruscis scriptum reperio ANKAR FESIAR, nisi in ἀντιγράφῳ scriptum fuerit FESLAE. Sed ut ut est, mihi non est dubium, quin & illud ANKAR notet Deam *Anchariam*, & illud FESIAR aut potius FESLAR ad Faesulas pertineat. Quocirca pro certissimo posthac habendum erit, Anchariam fuisse Deam Faesulanorum; nec aliter quam FAESVLANORVM esse in duobus

bus Tertulliani locis reponendum.

Jam si a me quaeras, cujusmodi hoc numen fuerit; respondebitur, fuisse agriculturae Deam, quippe & Faesulanos agri (*) mira fertilitate illectos, agricolationi addictissimos fuisse oportuit, nec aliud numen magis quam agriculturae praeses coluisse; & in Goriano illo anaglypto *Ancharia* exhibetur alato capite (in morem Tyrrhenicorum numinum) alticincta, tamquam scilicet operi addicta, adhaec bipennem dextra tenens, duabus vero arbusculis hinc atque inde exsculptis. Haec fortasse dices leviora indicia agriculturae esse. Sed nomen tamen, non aliud *Anchariam* quam agriculturae Deam fuisse, certo arguit. Hebraicum אכר *iccar*, *agricolam* significat. Eamdem significationem id vocabulum Chaldaice, Syriace, & Arabice obtinet. Et quidem prima vocalis Syriace & Arabice est A; haud secus ac in *Ancaria* nostra. At illud N unde irrepsit? quia nempe Dages forte Hebraeorum solent Chaldaei, Syri, & Arabes (quos Tyrrheni sequuntur) in N resolvere. Hinc ANCHARIA pro *Accharia* dicta fuit. Huc usque illud etiam accedit, quod FAESVLANVM nomen ab anaglypto non abhorret. Nam sive a פסל *phesal*, sive potius a פצל *phasal* sit: utrumque materiariae rei verbum est; nam illud Hebraice, Chaldaice, & Syriace est *dolare*, *sculpere*, & plerumque ad ligna refertur; hoc vero Hebraice est *decorticare*, at Chaldaice & Syriace est *findere* & *secare*, nec nisi de materia usurpatur. Eo nempe pertinent arbusculae & bipennis in Deae dextera. Arbores autem caedere, decorticare, findere opus agricolarum erat. Postremo videndum, an non huc etiam ANCHARIVS pertineat; quam vocem Lucilius apud Nonium in verbo QVIRITARE usurpavit his versibus:

Haec inquam rudet e rostris, atque ejulitabit
Concursans velut ANCHARIVS, clareq. quiritans.

Si quis, inquam, *Ancharium* pro rustico (sensu collectivo) accipiat, atque ista de rusticorum inconditta quiritatione accipiat; non erit magnopere reprehendendus. Tamen & qui *Ancharium* interpretatur *Asinum*, sic quoque huic jumento ab *agriculturae* usibus nomen Tusci fecerint. MAZOCHIVS.

ANCILIA, quæ Nonius scuta grandia interpretatur, Mureto, lib. XIII. Var. Lect. cap. XVII. dici videntur a Græco ἀγκύλος, *incurvi*. Est & aliorum quorundam hæc opinio, qui iccirco *ancylia* per y scribunt. Verum in veteri Antonini Pii nummo, ubi tria scuta, ovali prope figura, conspicere est ANCILIA adscriptum. Eodemque modo in antiquis codd. MSS. inveniri, auctor est Pierius ad VIII. Æneid. Verius etymon apponit Varro lib. VI. de L. L. *Ancilia*, inquit, *dicta ab ancisu, quod ea arma ab utraque parte, ut pelta Thracum, incisa*. De iisdem sic Festus: *Mamurii Veturii nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant hac de caussa. Numa Pompilio regnante, e cœlo cecidisse fertur ancile, id est, scutum breve; quod ideo sic est appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum, infimumque ejus, latius medio pateret, unaque edita vox, Omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt ejusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci caleste posset. Probatum opus est Mamurii Veturii; qui praemii loco petiit, ut suum nomen inter carmina Salii canerent*. Hactenus Festus. Eadem fere legas apud Servium, ad illud VII. Æn.

. . . . *Lævaque ancile gerebat*.

Et ad istud VIII. Æn.

Lanigerosque apices, & lapsa ancilia cœlo.

Sed alterum quoque ibidem etymon adjicit. *Ancile*, inquit, *dicitur, aut quasi undique circumcisum, aut quasi ἀμφίχειλον, id est, undique labrum habens*. Prius etymon secutus quoque Ovidius III. Fast.

Atque ancile vocat, quod ab omni parte recisum est;
Quemque notes oculis, angulus omnis abest.

Idem eopse Ovidii loco tuetur Isidorus lib. XVIII. cap. XII. Invenio & quartum etymon, sed ineptum. Nam volunt nonnulli, esse ab ἄκος, *remedium*, quoniam pestilentiæ esset remedium. De ancilibus quædam Turnebus lib. V. Adv. c. I. Sed verius de iis Justus Lips. l. V. Antiq. lect. c. XVI. ubi docet, quotannis, mense puta Martio, ancilia moveri, certoque die condi solita; dumque movebantur, religionem fuisse Romanis vel bellum adire, vel iter ingredi. Quemadmodum neque conjugium eo tempore feliciter adiri putabant. Unde Ovid. tertio Fast.

Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis;
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

ANCILLÆ nomen qui ex *am* & *cella* conflatum putant, vix merentur, ut eorum ratio habeatur. Melius de eo Festus, qui geminum etymon ponit his verbis: *Ancillæ dictæ ab Anco Martio, quod is bello magnum feminarum numerum ceperit. Sive ideo sic appellantur, quod antiqui anculare dicebant, pro ministrare. Ex quo dii quoque ac deæ feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi & Anculæ*. Hæc Festus. Sed extra controversiam poni debet, *ancilla* esse ὑποκοριστικὸν ab *ancula*, quod illud de Diis Anculis liquido probat. Erant enim hi deorum quasi ministri. Quippe sic, meo quidem judicio, dicti non ab *am* & *colo*, quasi *ancoli*, quia in circuitu colebantur: verum potius ab *anculare*, hoc est, *ministrare*. [ab ἄγχω idem quod ἄγω. unde ἀγγίλλω & ἄγγιλος pro *ministro*.] Pro *anculare* per syncopen dixere *anclare*: unde *anclabris*, *anclabria*, *anclator*. Festus: *Anclabris, mensa ministeriis divinis apta. Vasa quoque ænea, quibus sacerdotes utuntur, anclabria dicuntur*. Gloss. vett. Philoxeni: *Anculator*, ὑπηρέτης. Ubi, *anclator* legendum, omnes vident. *Anculare*, sive *anclare*, etiam interpretantur *haurire*. Festus: *Anclare, haurire*. Livius: *Florem anculabant Liberi ex carchesiis*. Sic legit Scaliger, ut sit trimeter. Glossæ Philoxeni: *Ancleat* ἀρύεται. Ubi Scaliger emendabat, *anclat*. Ego & apud Festum, & in Livii versu, & in Glossis, *antlare* per *t* scribendum puto: cujus rei caussam adferam in verbo, *Exantlare*. *Anculare* vero unde sit, mirifice docere conatus Jovianus Pontanus, in Actio suo, fol. 132. edit. Ald. *Cum*, inquit, *tempestate ea hominum vita esset agrestior, magnaque daretur laudi, fruges ipsas post annum observasse, unde perannare factum esset, formatum primo verbum exannicule, donec ex eo subductum fuit exanclo, quod verbum relatum esset ad labores, ad pericula, ad difficultates. Quid enim difficilius, quam vina, triticum, poma, in alium atque alium annum illæsa perducere, ætatemque iis addere, quibus a natura vix aliqua esset data?* Hæc Pontanus. Quorum mens, ab *anno* esse *annicule*, hinc per syncopen *anculo*. Muretus lib. XIII. Var. Lect. c. XVII. ait, *anculo* esse ab ἀγκύλος, *curvus*: indeque & *angulum* dici, & *ancile*. Sed cum Græci curvaturam brachii, itemque manus, ἀγκῶνα nominent, ac ἀγκύλη iisdem sit ἡ καμπὴ τοῦ ἀγκῶνος, *cubiti incurvatio*, item τὸ ἐντὸς τοῦ ἀγκῶνος, *pars cubiti interior*, (utraque interpretatio Hesychii est;) fortasse hinc rectius *anculare* deduxeris; quandoquidem cubito, seu brachio, sive manu imprimis, utimur in ministeriis ac operibus peragendis. Ita ab ἀγκὼν, sive ἀγκύλη, erit *anculus*, qua ratione a *manu* est *amanuensis*. Atque hoc etymon quoque placuit Hermolao Barbaro, & eum, ut agnoscit ipse, secuto Cæsari Scaligero, Animadvers. in l. I. Theophrasti Historiæ cap. XXI. Video, & placuisse Becmano. Ac favet quod similiter, a *manu*, *minister*, a *pedibus*, *pedisequus*. Vel potius *anculo* dicetur pro *ancuno*, vel *ancono*, ab ἄγκωνες, quod *ministrum* notat. Hesychius: ἀγκώνας, διακόνους δούλους. Estque ἄγκωνες sine dubio ejusdem originis ac διάκονος· de quo suo loco. Ab *anclare* est *exanclare*: sed de hoc separatim dicturi sumus.

ANCORA, ἄγκυρα. Quod esse volunt ab ἀγκύλος, *incurvus*. Mihi fit magis verisimile, ab ὄγκη, quod uncum sive *hamum* signat, venire tum ἀγκύλος, tum ἄγκυρα,

(*) *De agri Faesulani bonitate fidem faciet Livius Libr. XXII.* Regio est in primis Italiae fertilis, Etrusci campi, qui Faesulas inter Arretiumque jacent, frumenti ac pecoris, & omnium copia rerum opulenti.

ἄγκυρα, tum ὄγκινος, tum etiam Latinum *uncus*.

ANCVS, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est, *cubito*. Quippe ita, ut inqoit Festus, *appellatur, qui aduncum brachium habet, ut exporrigi non possit*. Et vett. Gloss. *Ancus*, *mancus*, κυλλὸς, λορδός. Ab hoc vitio nomen accepit quartus Romanorum rex. Servius in VI. Æn. *Ancus, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est, a cubito, quem incurvum habuisse dicitur*. Similiter Zonaras T. II. Annalium: Ἀγκὼν proprie est flexus sive curvatura brachii: unde & Ancon, vel Ancona, dicta Piceni urbs in Italia. Quo respiciens Plinius lib. III. *In ipso*, inquit, *flectentis se oræ cubito sita*.

ANDABATÆ, ex Erasmi sententia, est a Græco ἀντιβάται, converso I in *d*. Sic autem dici putat, quod hostem invadentem sustinerent, quomodo januæ repagulum invadentibus obsistit; ab ἄντα, *contra*, & βαίνω, *vado*. Sed cum andabatæ dicti sint, qui ex equis frontem oculosque tecti pugnarent, non dubium, quin ea vox sit a Græco ἀναβάτης, *d*, ut in aliis multis, inserto. Nam ἀναβάτης etsi natura generatim *adscensorem* notat, peculiariter tamen Xenophonti, & aliis, eum significat, qui equum conscendit. Scripsit Varro librum, cui nomen *Andabatæ*. In eo de hominum cæcitate & erroribus dissertabat. Eainde hoc fragmentum citat Nonius in *Præstinguere*: *Aurum non minus præstinguit oculos, quam τὸ σοῦ κράνος*. Sic corrigit Lipsius, ut sententia sit; non minus aurum homines excæcat, quam tua hæc galea, qua oculos tegeris, dum pugnas. [Sed rectior est lectio Merceri.] Vide plura de Andabatis apud Erasmum in Chiliadibus in *Andabatæ*; Turnebum in Adversariis, lib. XIX. cap. VIII. Lipsium in Saturnalibus, lib. II. cap. XII. [*Andabatæ* dicti quasi *adabatæ*, *qui nempe tecti essent orci galea*, ἄϊδος κυνῇ, quales & ἀϊδολόφοι dicebantur. Hesych. αἰδοφόλοι legendum videtur ἀϊδοπέλοι, vid. Steph. forte ἀϊδοφίλοι. Sed omnino puto legendum Ἀϊδολόφοι, *qui jam orci gestant galeam*.]

ANDROSACES, Ἀνδρόσακες, est herba, quæ sic dicitur, quasi ἀνδρὸς ἄκος, quod *homini remedium* afferat. De ea sic Dioscorides (ut quidem is locus in quibusdam codd. legitur) lib. III. cap. CL. (al. CXXXIII.) Ἀνδρόσακες γεννᾶται ἐν Συρίᾳ ἐν παραλίοις τόποις· πόα δέ ἐστι λευκὴ, λεπτόκαρφος, πικρὰ, ἄφυλλος, θυλάκια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος. *Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autem herba alba, tenuibus virgultis, amara, absque foliis, folliculos in capite habens, quibus semen continetur*. Eadem legas apud Plinium lib. XXVII. cap. IV. Apud utrumque vero ejus quoque vires invenias. Est & herba *androsæmon*, ἀνδρόσαιμον, de qua ibidem Plinius, & Dioscorides lib. III. cap. CLV. sive, aliis, CLXII. Uterque hanc nominis caussam adfert, quod ejus flores, si digitis atterantur, succum emittant sanguini humano similem. Nam ἀνδρὸς αἷμα, *sanguis hominis*. Ab eadem ἀνδρὸς voce est proprium *Andreas*, Ἀνδρέας, quod, cum per ε scribatur (ut videre est apud Evangelistas,) male vulgo pronuntiatur penultima porrecta. Germanis sit *Carolus*, seu *Karolomannus*, *Kerl*, seu *Karel*. Quippe *Karl* conflatur ex *kar*, seu *gar*, id est, *plano*, *omnino*, & *bel*, *vegetus*, *strenuus*, *acris*. Equidem veriorem longe hanc conjecturam nostram puto, quam eorum qui dici volunt ab Hebræo קרא, *invocavit*, & אל, *Deus*. Nam Germanicæ vocis origo, unde melius quam e lingua Germanica petatur? *Carel* autem, seu *Karl* (unde *Karlman*,) prisca Germanorum lingua robustum ac fortem significare, agnoscit quoque Cæsar Scaliger, Exerc. CCLXVI.

ANDRVARE, Festus interpretatur *recurrere*, vultque esse ab ἀναδρᾶν, id est, *iterum facere*. Sed quod complures monuere, & MSSti codicis auctoritate firmatur, legendum ἀνδραμεῖν, sive ἀναδραμεῖν, quod est, *recurrere*. Imo similiter in Glossis Philoxeni, in quibus scriptum, *andruare*, ἀνδρίζεσθαι· pro ἀνδρίζεσθαι videtur ἀναδραμεῖν vel ἀνδραμεῖν legi debere. Fatendum tamen, has emendationes parum esse certas. Quippe fieri potest, ut Glossographus *andruare* ἀπὸ τῆς ἀνδρείας deduxerit; ac proinde putarit, *andruare* idem esse, quod *mascule agere*. Quodque ad Festi locum attinet, cum apud eum legatur, inde *truam* dici; valde verisimilis est Scaligeri conjectura, Græcam vocem ab alio esse adjectam, Festum vero in hunc modum scripsisse: *Andruare est recurrere, a verbo truare, id est, movere*. Vide quæ de vocibus *truæ*, *truare*, *amtruare*, & *redamtruare*, dicimus voce *Trua*.

ANEMONA, ἀνεμώνη, ab ἄνεμος, *ventus*. Caussam adfert Plinius lib. XXI. cap. XXIII. *Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepit*. Ad etymon hoc alludit Ovidius X. Met. fabula de Adonide in Anemonem converso. His enim fabulam & librum claudit:

> . . . . *nec plena longior hora*
> *Facta mora est, tum flos de sanguine concolor ortus;*
> *Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,*
> *Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.*
> *Namque male hærentem, & nimia levitate caducum*
> *Excutiunt idem, qui præstant nomina, venti.*

In MSSto meo est, *qui præstant omnia*: sed rectum est *qui præstant nomina*, prout in aliis quibusdam MSStis invenitur. Sententia est: iidem venti excipiunt, a quibus nomen accipit. At male in vulgatis excusum, *qui perflant omnia*. Porro ex eo Ovidii loco paret, falli illos, qui florem Adonidis censent esse *eranthemum*.

ANETHVM, ἄνηθον. De quo sic Etymologus: Ἄνηθον παρὰ τὸ ἄνω θεῖν, διὰ τὸ ἐν τάχει αὔξεσθαι. *Anethum, ab ἄνω, id est, sursum, & θεῖν currere, quia cito crescat*.

ANGARIARE non tantum legimus apud vulgatum interpretem Matth. c. V. XLI. & c. XXVII. XXXII. & Marc. cap. XV. XXI. verum etiam apud Ulpianum, l. XV. Dig. Tit. de privilegio veteranorum: *Naves eorum angariari posse, Ælio Firmio, & Antonio Claro, veteranis, rescriptum est*. Est a Græco ἀγγαρεύειν, hoc ab ἄγγαρος, quomodo Persicorum regum nuncii vocantur, ut scribit Suidas, & Hesychius confirmat, qui sic apud Persas appellari ait eos, qui regias epistolas alter alteri succedendo ferunt. Galli nominant *postas*, quod *positas* habeant equorum stationes. Quia vero hi regii Persarum nuncii jus habebant, cujusvis equos, aut naves, atque adeo homines ipsos rapiendi ad cursum; uti hodie apud Turcas: inde factum, ut ἀγγαρεύειν, sive *angariare*, capiatur pro *cogere*: uti ex Evangelistarum locis, & Ulpiani, cognoscimus. Similiterque ἀγγαρείαν, Suida teste, dixerunt coactam servitutem, sive ministerium quod quis coactus obit. Cum autem, seu sonum & corpus vocum, seu formam ac significationem earum spectes, summa sit inter ἄγγελος & ἄγγαρος similitudo; plane unam ab altera originem capere, verisimile est. Sane ἄγγελος Græcis *nuncius*: at Persis κατ᾽ ἐξοχὴν ἄγγαρος est *regis nuncius*. Λ autem in Ρ, & vicissim Ρ in Λ, sæpe abit. Sic a βαλιὸς est *varius*, a σίλφιον *sirpe*, & contra a λείριον *lilium*. Suntque trecenta id genus, quæ suis locis proponimus.

ANGELVS, ἄγγελος, *nuncius*. Sed Christianis κατ᾽ ἐξοχὴν sic dicuntur spiritus Deo ministrantes. Isidorus lib. VII. cap. V. *Angelorum vocabulum officii nomen est, non naturæ. Semper enim spiritus sunt, sed cum mittuntur, vocantur angeli. Quibus ideo pictorum licentia pennas facit, ut celerem eorum in cuncta discursum significent; sicut &, juxta fabulas poëtarum, venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem scilicet. Unde Scriptura sacra dicit, Qui ambulat super pennas ventorum*. Et mox: *Angeli vocantur, propterea quod de cælis ad annunciandum hominibus mittuntur*. Ἄγγελος est ab ἀγγέλλω, *nuncio*: nisi utrumque, ut plane censeo, a Persis fuerit: quo de in *Angariare* satis diximus. Ab ἀγγέλλω quoque est ἀγγελία, *res nunciata*; unde εὐάγγελιον, *bonus nuncius*. Quam varias ea vox habeat notiones, & pueris notum.

ANGERONA, sive *Angeronia*, dubium, an sit ab *angina*, cui præerat, an *angendo*, sive *angoribus*, quibus medebatur. Sed ἀναλογία magis favet posteriori etymo, ut *Angeronia* sit ab *ango*, quomodo a *pello Pellonia*, apud Arnobium; a *populor Populonia*, apud Augustinum. *Pellonia* enim dicta a pellendis

lendis hostibus; *Populonia*, ut videtur, quod populationes arceret. Similiter igitur *Angeronia*, quod anginam morbum, vel quod angores & anxietates pellat. Prius etymon secutus Festus in *Angerona*: & Julius Modestus apud Macrobium, lib. I. Sat. c. X. Posterius amplexus Verrius Flaccus, & Massurius apud eundem Macrobium ibidem. Sed potius *Angerona*, quia angit, & comprimit os. Nam est dea ἐχεμυθίας. Ideo in Glossis Philoxeni *Angeronia* dicitur *dea consilii & temporum*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Ambigunt aliqui, an non potius legi debeat, *Ageronia*; quæ sic dicta, quod ad agendum excitet: ut docet Augustinus, lib. IV. de Civit. Dei, c. VI. Sed sana est vulgaris lectio. Nam *Angeronia* ideo consiliis præest, quia in iis opus est silentio. Consilia enim non sunt consilia, si ea hostes resciscant. Ideo simulacrum Angeronæ, fuit *ore obligato signatoque*, ut est apud Plinium: similiterque Massurius apud Macrobium: *ore præsexo, obsignatoque*, ut pro eo est apud Solinum. Macrobii quoque est lib. III. cap. IX. *Angeronam, quæ digito ad os admoto silentium denuntiat*, nempe ad indicandam taciturnitatem, qua in arcanis, seu sacris, seu consiliis opus. Idem quoque clarius liquet, si cum Jos. Scaligero legamus *Angenora*, ut sit ab *angendo ore*. Sed rectum est *Angerona*. *Angenora* vero respuunt omnes libri. Massurius, cur ore signato dea hæc effingi soleat, caussam adfert aliam; quam apud Macrobium vide lib. I. Sat. cap. X. Angeronæ festum dictum *Angeronalia*, teste Varrone lib. V. de L. L. & Festo. Fuit illud XII. Kal. Januarias, Plinio, Solino, Macrobio testibus. [Ἀγηρώνα pro ἀγηρώνη. a γῆρυς, γηρύω, γηρύσω & Bœotice γηρυνα, quia muta & ore signato fingeretur. Hinc Pythagorici ἀγηρόνιοι dicti, pro quo apud Hesych. Ἀγηρονες. Vide Garrio.]

ANGINA, præter vulgarem significationem, etiam notat ancoram. Glossæ Philoxeni: *Angina*, ἄγκυρα, συνάγχη, τένaγχος. Isidorus tamen *anguinam* sive *anginam* (sic enim apud eum legendum pro *anquina*) funem nauticum interpretatur, quo antenna constringitur. Locus est lib. XIX. c. IV. ubi illud Cinnæ adducit: *Atque angina regit stabilem fortissima cursum*. Quo loco si angina est ancora, non dubium, quin, ut ancora, sic angina quoque sit a Græco ἄγκυρα. Sin placet, cum Isidoro funem interpretari, quo antenna malo alligatur; *angina* dicta erit, quia angit ac constringit. Quod ad vulgarem anginæ significationem, paret, hanc dici ab *ango*, ut Græcis συνάγχη a σὺν & ἄγχειν. Sic autem vocatur, quod hominem laquei instar suffocet ac strangulet: ut recte scribit Cælius Aurelianus, l. III. ὀξέων, c. I. At male addit idem, furtasse συνάγχην dici a συνέχειν, *continere*, quod, spiritum continendo, respirationem neget. Nam omnino ab ἄγχω venire, indicat quoque vox ἀργυράγχη, quæ lepide a quodam conficta, cum Demosthenes, ne diceret contra Milesios, a quibus pecuniam acceperat, se synanchen pari simularet: quo de Gellius lib. XI. cap. IX. Simili joco *anginam vinariam* pati dicitur, qui vino suffocatur. Festus in *Angina vinaria*. Græce sit οἰνάγχη. *Mentis* quoque *angina* scite dixit Tertullianus, lib. de anima, cap. XLVIII.

ANGIPORTI de etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Angiportum & id angustum, ab angendo & portu*. Idem lib. V. *Agitur pecus pastum, qua vix agi potest; hinc angiportum, quia nihil in eo potest agi*. Festus: *Angiportus, iter compendiarium in oppido, eo quod sit angustus portus, id est, aditus in portum*. Quam ἐτυμολογίαν quoque sequitur Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Ulpianus, Tit. de verb. signif. *Portus appellatus est locus conclusus, quo importantur merces, & inde exportantur: eaque nihilominus statione conclusa atque munita sunt: inde angiportum dictum est*. Quem ad locum monet Cælius Calcagninus, quanquam Jureconsultus velit *angiportum* dictum, quod locus sit anguste munitus & conclusus; tamen potius dici ab *ango* & *portus*, quatenus ea vox antiquis viam significat; ut *angiportus* nihil aliud sit quam angusta via. Atque hoc etymon simplicissimum videtur. Interim & aliud addemus. Sane, si veteres *angus* dixere pro compitis in angulum desinentibus, indeque est diminutivum *angulus*: non dubium, quin ab *angus* quoque & *portus*, dicatur *angiportus*. Vide *Angulus*.

ANGO, Perotto teste, quibusdam conflatum videtur ex *am* & *ago*; quia, qui enecantur, in diversum agi videntur. Sed recte ipse deducit ab ἄγχω, χ convertitur in *g*. Quomodo ab ὄνυξ ὄνυχος est *unguis*. Ἄγχω notat, *strangulo, suffoco, constringo fauces*: quomodo & veteres Latini *angendi* voce usi: indeque inflammatio faucium, cum angustiæ sensu, & spirandi difficultate, ut Græcis συνάγχη, ita Latinis *angina* appellatur: item ἀργυράγχη, *argentangina*. Diomedes, lib. I. *Præfoco, præfocavi, Probus, quasi novam vocem, miratur. Angit enim veteres dicebant: ut Virgilius; Et faucibus angit inhærens*. Glossæ Philoxeni: *Angit*, θλίβει, στενοχωρεῖ, ἄγχει, πνίγει. *Angor* μέριμνα. *Ancti*, ἀγχόμενοι. *Anctos* ἀπαγχονισθέντας. Est vero *anctus* ἀρχαϊκόν. Apud Festum legas: *Antios, excruciatos*. Sed rectum esse *anctos*, prout Scaliger legit, satis ex dictis liquet. Ab ἄγχω est ἄγχουσα, *anchusa*, quod vim habeat adstringendi. Errant, qui sic dici putant a florido radicis colore. Nam ab ἄνθος esset *anthusa*, non *anchusa*. Ab *angendo* est *angor*; unde *angustus*. Scio, Nunnesium velle, ex στενός, κατὰ μετάθεσιν, fieri *angustus*. Sed ἀναλογία docet, ab *angor* esse *angustus*, ut ab *honor honestus*, ab *onus onustus*, &c. Ajunt aliqui, esse ab *ango angustus*, ut ab *augeo augustus*. Sed *augustus* est ab *augurio*; de quo suo loco. Sæpe autem a librariis *angusti* & *augusti* voces confunduntur. Ut apud Juvenalem, sat. X.

> . . . . *Tutor haberi*
> *Principis, angusta Caprearum in rupe sedentis*
> *Cum grege Chaldæo*.

Ubi corrupte vulgo *Augusta*. Ab *anxi* est *anxius*. Nisi potius dicimus *anxius*, pro *anctius*, a supino *anctum*.

ANGUILLAM, quia angui similis sit, ita vocatam, scribit Varro, IV. de L. L. Nempe non tam substantiæ diminutionem, quam imitationem signat, ut ait Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XCV. Sed Caninio magis placet, esse ab ἔγχελυς, ut *anguis* ab ἔχις. Homerum anguillas e piscium numero exclusisse, sentire videtur Rondeletius lib. I. de Piscibus, cap. XIII. In hanc autem sententiam eum impulere verba isthæc Athenæi, lib. VII. pag. CCXCVIII. edit. Commel. Διὸ καὶ Ὅμηρον, τῆς τῶν ἰχθύων φύσεως χωρίζοντα τάδε εἰπεῖν·

> Τείροντ᾽ ἐγχέλυές τε, καὶ ἰχθύες, οἳ κατὰ δίνας.

Quamobrem Homerum, eas ab aliorum piscium natura segregans, ait.

> *Vexantur anguillæ, & pisces, qui circa aquarum vortices*.

Sed quid usitatius, præsertim apud poëtas, quam ut vocabulo speciali subjiciatur generis appellatio? Quare argumentum istud plane ridiculum est.

ANGUIS de etymo sic Isidorus, lib. XIV. Orig. cap. IV. *Anguis vocabulum, omnium serpentium genus; quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quod angulosus, & nunquam sit rectus*. Becmanus putat, *anguis* esse ab *ango*, id est, stringo; quia se mire stringit, & in gyrum vertit. Mihi, ut & Scaligero, maxime placet, esse ab ἔχις, inserto *ν*. quomodo ab Hebraico sadin est *sindon*, a κίκιννος *cincinnus*, a λείχω *lingo*, a ῥυκάνη *runcina*, a σχίζω *scindo* &c. De discrimine anguis, serpentis, draconis, sic scribit Servius, ad illud II. Æn.

> . . . . *immensis orbibus angues*
> *Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt*.

Angues, inquit, *aquarum sunt; serpentes, terrarum; dracones, templorum: ut in hoc loco indicat, Tranquilla per alta Angues. Paullo post: Serpens amplexus uterque. Item: Delubra ad summa dracones. Sed hæc significatio plerumque confunditur*. Hactenus ille. Quod ipsum discrimen iisdem verbis transtulit Isidorus in suum differentiarum libellum: si modo hic ejus auctor. Ac discrimen hoc videas in Plinio observa-

ri: non item a Solino. Ab *anguis* est *anguesca*. Tertull. lib. de Pallio, c. III. *Taceo cervum, quod & ipse ætatis suæ arbiter, serpente pastus, veneno anguescit in juventutem*. Sic legit Scaliger. In vulgatis est *languesca*.

Angulus, ab *ago*, si Varronem audimus. Cujus hæc verba lib. v. de L. L. *Primum, quod dicitur ago: (Actio ab agitatu facta.) Hinc dicimus. Agit gestum tragœdus; &, agitantur quadrigæ. Hinc, agitur pecus pastum, qua vix agi potest. Hinc angiportum, quia nihil in eo potest agi. Hinc angulus, quod in eo locus angustissimus, cujus loci is angulus*. Duo alia etyma ponit Festus: *Angulus*, inquit, *a Græco* ἀγκύλον (corrupte in Aldina editum, γωνία) *sive ab eo quod est* ἐγγύς, *id est, prope: quod aduncatur, quod ex diversa coacta faciunt anguli formam*. Quem locum trajectis verbis sic emendo: *Angulus a Græco* ἀγκύλον, *quod aduncatur: sive ab eo quod est* ἐγγὺς, *id est, prope, quod ex diversa coacta faciunt anguli formam*. Sententia est, vel venire ab ἀγκύλος, *incurvus*, idque quia omnis angulus aduncatur, hoc est, ἐπικάμπτεται, sive *incurvatur*: vel esse ab ἐγγὺς, *prope*; quia duo latera approximando ac concurrendo efficiunt angulum. Aut sane sic legendum, aut pro *aduncatur*, scribendum *adducatur*: prout editum in veteri Aldina. [Ἀγκῶνες, αἱ γωνίαι τοῦ τείχους. Hesych.] Porro tribus hisce etymis addo & quartum, ut ab *ango* dicatur, *quia angulus omnis angustior est loco, cujus est angulus*, ut bene inquiebat Varro. Adjicio & quintum, ut sit diminutivum ab antiquo *angus*, quomodo dixisse videntur *compitum* in angulos desinens: ut inde sit vox *angiporti*; item *angustus*; quod ab *angus* erit, qua ratione ab *arbos* est *arbustum* pro *arbosium*. *Angus* vero fuerit ab ἄγκος, quod de locis depressis ac præruptis dicitur. Vel potius ab ἀγκών, quod curvaturam brachii significat. [ab ἄγος unde ἀγοστός, idem quod ἀγκών.] Ex hisce etymis nullum minus arridet, quam illud Varronis ab *agendo* derivantis; aut posterius Festi, quo ait, esse ab ἐγγύς. Quod postremo loco ponebamus, valde placeret, si certioribus indiciis constaret, veteres ea notione *angus* usurpasse. Quare vel ab *ango* esse statuimus, vel, quod simplicissimum, & nostro judicio omnium verissimum, a Græco ἀγκύλος.

Anima, & *animus*, ut differant, indicat hic locus Accii Epigone apud Nonium: *Sapimus animo: fruimur anima: sine anima animus est debilis*. Et ille Varronis, Andabatis: *In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. Hinc animus ad intelligentiam tributus*. Quod ad etymon, *anima* est ab *animus*, ut *domina* a *dominus*, *regina* a *rex*. Merito autem illa feminino, hæc masculino genere appellata, quia animus potior est animæ pars, eamque moderatur ac regit. *Animus* vero est a Græco ἄνεμος, quod dici volunt quasi ἄεμος, ab ἄω, sive ἄημι, quod est πνέω. Becmanus deducit ab נָאַם, quod interpretatur, *spiravit, flatum edidit*. Seu hoc, seu illud etymon sequaris, prima significatione notabit *ventum*, neque aliter differet ab αὔρα, quam apud Latinos discrepant *ventus* & *aura*. Auctor libelli de mundo, Aristoteli tributi: Τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν ἀνέμους· αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς. *Flatus vero, qui in aëre spirant, ventos vocamus; Auras vero, exspirationes ex humore prodeuntes*. Similiter ventus & Græcis πνεῦμα dicitur, a πνέω, & Latinis a *spirando spiritus*, ac utraque vox animo quoque tributa. Imo & ψυχὴ est a ψύχω, quod Hesychius exponit πνέω, & Hebræis vocatur נפש, quod itidem est a נפש, quod *spirare* notat. Caussam appellationis indicant hæc Tertulliani verba, lib. de anima, cap. III. *Animam ex Dei flatu, non ex materia vindicamus, muniti & illic divinæ determinationis inobscurabili regula; Et flavit*, inquit, *Deus flatum vitæ in faciem hominis, & factus est homo in animam vivam, utique ex Dei flatu*. Atque hoc de voce Hebræa. Quod ad nationes alias; aut dicendum, eas, voces suas formasse ad Hebræorum imitationem, aut ab effectu nomen imposuisse, quia, quamdiu vivimus, spiramus: aut, κατὰ μεταφορὰν, ἄνεμον seu *spiritum* vocasse, quod eam ad venti aërisque naturam proxime accedere putarent. Quod postremum eo minus in cæcis nationibus mirandum, quando & Tertullianus, antiquus ac gravis scriptor, Carthaginensis Ecclesiæ Presbyter, is quem Cyprianus magistrum suum appellare solet, in spisso adeo errore hæsit, ut animam putaret esse corpoream, & quidem effigiem habere, eamque coloris aërii ac lucidi. Qui his purgandis aut excusandis mantelum quærunt, melius tacendo poterant operam collocare. *Animam* pro *vento* accipit Horat.

Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Pro *halitu* accipit Titinius: *Interea fœtida anima nasum oppugnat*. Et Plautus, Asin. act. v. sc. II. *Dic, amabo, an fœtet anima uxoris tuæ*. A posteriori hac significatione interdum bene maleve *animatus* dicitur, cui anima bene maleve olet. Sic sane interpretantur quidam illud Varronis, Bimargo: *Avi & atavi nostri, cum allium ac cæpe eorum verba olerent, tamen optime animati erant*. Ab *anima* est adiectivum *animalis*. Unde *animales Dii*, qui certis sacris ex animis humanis Dii facti sunt, ut ex Labeone scribit Servius ad III. Æn. Item *hostia animales*, quando sola anima Deo sacratur; ut ex Trebatio tradit Macrobius, lib. III. Sat. c. v. Ab *animale* per ἀποκοπὴν factum *animal*, quomodo *vectigal* & *Minerval* facta ex *vectigale* & *Minervale*.

Anisum, ἄνισον, quia ἀνίησι, hoc est, *remittit ac laxat flatulentas tensiones*. Plinius de eo, lib. xx. c. XVII. *Præcipuum est ad ructus: ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur*. Etiam *anicetum*, ἀνίκητον vocatum, ab α στερητικῷ & νικῶ, quasi a nullo medicamento vincatur, sed cetera exsuperet. Idem Plinius paullo ante: *Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has caussas quidam anicetum id vocavere*.

Annona, quanquam res omnes ad victum pertinentes contineat, proprie tamen notat rem frumentariam, & quidem quantum anno provenit; unde & nomen. P. Faber, lib. II. ἀγωνιστικῶν, cap. XVII. censet, vocabulum ex eo ductum esse, quod hieronicis a civitatibus, unde oriundi erant, annua cibaria obsoniaque persolverentur. Sed vox ea non est ab sacris certaminibus, sed ab agricolis. Ut enim pomona est pomorum proventus, quomodo Solinus hanc vocem usurpat: sic annona est anni proventus. Unde ut dea est Pomona: sic & Annona. Inscriptio vetus: Divæ Annonæ. At inepte omnino Isidorus, qui lib. xx. cap. II. censet, ut ex *ad* & *nuo* est *annuo*, sic ex *ad* & *nona* esse *annonam*; quia nempe Romani hora nona simul cibum caperent: unde Cic. lib. IX. epist. ad Pætum: *Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi*. Et Martialis, lib. IV. epig. VIII. *Imperat exstructos frangere nona toros*. Sane videntur Belgæ ab hac consuetudine retinuisse vocem *noen* & *noenmael*; quomodo *prandium* vocant.

Annus, unde sit, veterum verbis ostendam. Varro lib. v. de L. L. *Tempus a bruma ad brumam, dum sol redit, vocatur annus, quod, ut parvuli circuli annuli, sic magni dicebantur circites* (al. *circi*) *anni: unde Annus*. Festus Pompeius: *Annus ex Græco venit, quem illi ἔνον dicunt: & quod nos triennium, illi dicunt τριένον*. Macrobius lib. I. Sat. c. XIV. cum dixisset, annum lunarem ex lunæ circuitione confici, ac annum brevem appellari, annum vero solarem peragi solis circuitu, ac dici annum magnum, ut apud Maronem, *Interea magnum Sol circumvolvitur orbem*: subjicit hæc verba: *Hinc Atteius Capito annum a circuitu temporis putat dictum: quia veteres an pro circum ponere consueverunt, ut Cato in originibus. An terminum, id est, circum terminum, & ambire dicitur pro circumire*. Servius ad illud I. Æn. *Triginta magnos volvendis mensibus orbes*: *Annus*, inquit, *dictus, quasi anus, id est, anulus, quod in se redeat, ut est, Atque in se sua per vestigia volvitur annus. Vel*, ἀπὸ ἀνανεοῦσθαι, *id est, ab innovatione*. Utrumque hoc e Servio etymon ponit

ponit quoque Isidorus lib. v. cap. xxxvi. Posterius etiam legas apud Honorium Augustodunensem, libro de Temporibus, c. viii. Imo utrumque posuisse censeo. Sic enim lego: *Annus dicitur ab innovando, sive eo quod in se revolvatur, ut circulus.* In vulgatis omittitur *sive*. Porro Græcum etymon plane ineptum. Meliora duo reliqua etyma. Si placet esse ab ἔνος, quod Suidas interpretatur ἐνιαυτὸς, dicendum, *e* in *a* mutari, quomodo a μένω est *maneo*, ab ἔρβενος *aries*, ab ἐρωδιὸς *ardea*, syncope τοῦ ε. E junioribus hoc *anni* etymon amplexus Angelus Caninius, qui & addit, ἔνος, literarum trajectione factum esse a Punico *sene*. Sin placet inde nomen impositum: quia *annus* proprie *circum* notet: *annus* autem circuli instar in se redeat: tum prima origo erit *am*, id est, *circum*, quod ab ἀμφί· dicendumque *annus* εὐφωνίας gratia dici pro *amnus*. Quam originationem e recentioribus secutus Jovianus Pontanus, in Actio, pag. 133. edit. Ald. Sed quod idem addit, veteres *amnus* prius dixisse, postea *annus* frequentatum esse, id verum non puto. Nam veterum Grammaticorum aliquis hujus rei meminisset, aut vestigia aliqua ejus rei extarent in antiquis inscriptionibus. Ideo *bimus* & *trimus* scribi per *m*, quia contracta sint ex *biamnus*, & *triamnus*, id infirmo fundamento subnixum est: ut alibi dicimus. Quod si probari posset, veteres *amnus* per *m* dixisse, equidem non aspernarer hanc Joviani opinionem. Quemadmodum tum neque ab iis dissentirem, qui *sollemnis* ideo in antiquissimis libris per *mn* scribi putant, quia sit ex Osco *sollus*, & antiquo *amnus* pro *annus*. Nunc potius dicendum, *mne* in *sollemne* tantum syllabicam esse adjectionem; qua de re plura in *Sollemnis*. Ab *annus* est *annos*. Gloss. vett. Philox. *Annos*, *annua*, πολυετής. Ubi pro *annua* B. Vulcanius *anna* vel *anus* legendum suspicatur. Fortasse autem pro *annos* scribendum *annosus*. Qui error fuerit proclivis. Ut a *cras crastinus*, sic ab *anno annotinus*. Vel si sit rectum *annos*, genitivum fecerit *annotis*: unde *annotinus*. Glossæ exdem: *Annotinal*, ἐνιαύσιος, ἐνιαύσιοι. Ab *annus* quoque *annales*, quod natura adjectivum. Gloss. vett. *Annale*, ἐνιαυσιαῖον. Item *annosi*, quod exdem exponunt πολυετεῖς. Item *anniculus*, ἐνιαυσιαῖος· ut eædem explicant. Hinc quoque nomen accepit *Anna Peranna*, nempe quod ejus beneficio annare perennareque contingat; ut ostendit Macrobii locus lib. i. cap. xii. Aliter tamen Ovidius, cujus illud iii. Fast.

Amne perenne latens, Anna Peranna vocor.

Quemadmodum idem & tertiam opinionem paullo post adducit: ut *Anna* quidem sit anus pauperculæ nomen, *Perenna* autem vocata sit, quia huic ob beneficia ac sedulitatem,

Pace domi facta, signum posuere perenne.

Ut autem ab *annus* est *perennis*, ita ab hoc est *perennare*; quo usus Ovidius, atque alii.

Ansa prius fuit *asa*. *N* insertum, ut *densus* a δασύς, *lingo* a λείχω, item *tango*, *frango*, *ninga*, aliis multis. *Asa* autem, juxta Franciscum de S. Quercu, est ex Hebræo און *ozen*, id est *auris*. Nempe κατὰ μεταφορὰν, quia ansæ sunt auriculæ vasorum: unde & Belgæ hodieque *een oor* vocant. Sane *ansis teneri solere vasa, quis dubitet?* ut Macrobius inquit lib. iii. Sat. cap. ii. [vel ab οὖς idem quod ὦς. unde *aures*, *auses*, *auscultare*, *audire* omnia ab ἀΐω.]

Anser, vel a similitudine *anatis*, vel a *nando* dici ait Isidorus lib. xii. Orig. cap. vii. Esse a Syris, censet Angelus Caninius. Nempe ab *auaa*, *oza*, *anser*. Possis &, ut ab obliquo κυνὸς est *canis*, ita & a genitivo Dorico χανὸς deducere *anser*. Sed simplicius puto dici, esse id nomen a sono factum. Varro lib. iv. de L. L. *De his pleræque a suis vocibus, ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo, item hæ: Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Dicitur proprie anser *gratitare* vel *gingrire*. Auctor Philomelæ: *Cacabat hinc perdix, hinc gratitat improbus anser.* Glossæ Latino-Gr. Philox. *Anseres gingriunt*: Χῆνες ἰυλύζουσι. *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Utrumq; est a sono; quem variis vocibus aliter atque aliter exprimi, nihil sane mirandum, cum sonus is sit inarticulatus, nec semper uniusmodi. Vide *Gingrire*.

Antæ, Vitruvio sunt postes sive pilæ lapideæ, quæ in lateribus ostiorum sunt. Græcis παραστάδες. Glossæ: *Postes*, παραστάδες. Hesychius: Παραστάδες, οἱ πρὸς τοῖς τοίχοις τετραγωνισμένοι κίονες. Festus *antas* interpretatur *latera ostiorum*: Nonio sunt *quadræ columnæ*, hoc est, plinthi seu plinthides quadratæ columnarum; quomodo *quadræ* voce usus Vitruvius lib. iii. cap. iii. Videtur Nonius conciliari posse cum Festo, si dicamus, *antas* esse proprie *quadras* columnarum, quæ ad latera ostiorum ponuntur. Quemadmodum autem Græcis dicuntur παραστάδες, quasi *juxta* sive a *latere stantes*; a παρίσταμαι, quod est *adsto*: sic Latinis vocatæ *antæ* ab *ante*, quia ante stent. Quanquam & possis esse ab ἀντάω, quod est *occurro*, *obviam eo*. Nam *antæ* ante hominem se offerunt & quasi occurrunt. Ab ἀντάω fit ἄντης, unde *anta*, ut a χάρτης *charta*, a μαργαρίτης *margarita*. At plane falli puto Festum, & Nonium, cum deducunt *antas* a voce *antes*. Verba eorum infra in *Antes* adferam. Ab *ante*, & *pango* dicta *antipagmenta*. Festus: *Antipagmenta, valvarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id est, affiguntur.* Quo ex loco discimus, antipagmenta dici sculpturas Deorum, hominum, animantium, aliarumve rerum, quæ fieri solent in postibus aut columnis fores sustinentibus. Possis tamen dicere, & *antipagmenta* esse ab *ante*, ut simile sit *antefixa*, item *anteporta*, & similia. Plautum *antipagmenti* voce in Mostellaria usum, censet Nicolaus Loënsis; quem, si voles, vide lib. i. epiphyll. cap. xiii. At non audiendus Philander, qui in Vitruvium scribens, *antas* & *antipagmenta* idem censet. Nam falli eum, liquet ex iis quæ diximus.

† Antar. Hesychius: Ἄνταρ, ἀετὸς ὑπὸ Τυῤῥηνῶν, ait τὸ *Antar* significare *Aquilam* lingua Tyrrhenica. Origo vocis est sive a נטר *natar*, quod verbum apud Arabas est *acutum videre*, quod Aquilis tribuitur; sive a radice Arabica חגר, quam vide inter Arabica Castelli; nam num. 12. est *pupilla oculi*, num. 15. *nigrum oculi*, *pupilla*, num. 17. 18. *scopus*, *intenti visus objectum*, num. 19. *homo acutum videns*. Mazochius.

Ante, quidam κατ' ἀντίστοιχον dici censent ab ἄρτι, id est, *nunc*, vel *paullo ante*. Scaligero, de causs. L. L. cap. clv. fieri placet ex *am*, & *te*, syllabica adjectione; quæ & in *tute*. Sed significatio repugnat, quia *am* est *circum*. Itaque omnino est ab ἄντα, quo, eapse significatione, usus aliquoties Homerus. Ab *ante* est *antea*, & *antehac*; quasi *ante ea*, *ante hæc*, puta *tempora*. Ab eodem est *anticus*, ut a *post posticus*. Festus: *Anticum veteres etiam pro janua posuere.* Gloss. Phil. *Antica linea*, διάμετρος. Vide quæ de antico & postico in *Post* dicemus. Ab eodem videtur esse *antarius*. Idem Festus: *Antarium bellum, quod ante urbem geritur.* Gloss. vett. *Antarium bellum*, ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος. Ac censet Scaliger, exinde etiam Vitruvio lib. x. cap. iii. *antarios funes* vocari. Sed potius id nomen est ex eo, quod ad antes pertineant, hoc est, extremæ fabricæ columnas. Vel ἀπὸ τοῦ ἀνταίρειν, quod est, *contra aliquid attollere*. Quomodo *antarii funes* etiam sint qui Homero πρότονοι, puta, τὰ σχοινία τὰ ἀντέχοντα τὸν ἱστὸν, *funes qui malum sustinent*, ut exponit Scholiastes ejus. In Glossis Philoxeni legas: *Antarium*, ἀνταρσιός. Scaliger ad Festum, ἀνταρμὸς, exponit *antipagmentum*. Sed hoc quoque est ab ἀνταίρω, significante *resisto*, *obnitor*. Gloss. Cyrilli: Ἀνταίρω, *rebello*. Ἀνταρσία, *rebellatio*, Ἀντάρτης, *rebellio*, *perduellis*. Ubi maluissem, *rebellis*, *perduellis*. Sane Hesychio ἀντάρτης exponitur τύραννος ἀντεπαίρων βασιλεῖ, *tyrannus adversus regem insurgens*. Et fortasse ne quidem *bellum antarium* dicitur, quod ante portas geritur, ut Festus exponit; sed ab ἀνταίρω, ut proprie signet ἀνταρσίαν seu *rebellionem*. Mihi quidem hoc magis probatur. Ab *ante* est *inante*. Propertius lib. ii. eleg. iii.

Hic dominam exemplo ponat inante meam.

Eodemque modo *abante oculis*, legere est in antiqua in-

inscriptione, quam ponit & exponit Scipio Gentilis lib. I. παρεργ. c. XIV.

ANTELOGIUM legimus apud Plautum, prologo Menæchmorum:

Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.

Neque enim recte Camerarius edidit *ante elogium*. Est *antelogium*, ab *ante*, & λόγος. Simile est *anteloquium*, nisi quod hoc plane Latinum. Usurpat id Macrobius lib. I. cap. XXIV. & lib. VII. cap. XIV. Est tamen qui his quoque locis præferat *antelogium*. Verum nil mutatione opus, cum eodem modo apud Plautum legamus *pauciloquium*, & *multiloquium*. Sunt alii, qui contra, nec apud Plautum *antelogium* probant, sed *antilogium* per *i*, ut sit a Græco ἀντιλόγιον. Verum non convenit significatio; cum nulla in prologo illo antecesserit ἀντιλογία seu ἀνταγώνισμα. Nec hybrida hæc compositio facit pro iis, qui *prologus*, *propola*, *elogium*, & similia, itidem e Latino præverbio ac Græco vocabulo facta esse arbitrantur. Nam horum longe alia ratio est: quandoquidem voces sunt in vulgus receptæ. At *antelogium* nove finxit Plautus. Cum enim dixisset, comœdiam non Atticissare, sed Sicilissitare, fingit & ipse vocem quasi Sicilissitantem, hoc est, quæ nec pura esset Græca, nec Romana.

ANTENNA, est lignum in malo transversum. Unde Cæsar, lib. III. de bello Gallico: *Funes, qui antennas ad malos destinebant*. Græcis dicitur κέρας, vel κεραία, sive, ut Artemidorus composita voce nominat, ἱστοκεραία. Glossæ Philoxeni: *Antenna*, κέρας, πλοίου. Id ad verbum sit *cornu*. Sed Latini τὰ ἀκροκέρατα, hoc est, *antennæ extremitates*, hoc nomine appellant. Maro, III. Æn. *Cornua velatarum obvertimus antennarum*. Quod ad etymologiam, [*Antemna* factum ex ἀρτέμων] plerique ejusdem esse originis censent, ac *Antemna*, seu *Antemnæ*, Sabinorum oppidum cis Anienem. Id ex eo dictum, quod *ante amnem*; ut ex Varrone, Festo, & Servio diximus in *Annis*. Atque hinc liquet, cur Grammaticorum vulgus vocem hanc scribat per *mn*. Verum Ludovicus Carrio, ad primum Valerii Flacci librum, monet in libro calamo exarato, ceterisque antiquitatibus, *Antenna* per geminum nn legi, nec etymon adversari, cum sit ab *am* & *tenendo*. Equidem hanc originationem juvare videtur, quod & *tenendi*, sive *distinendi* verbo de ea utatur Cæsar, uti vidimus. Sed tamen veriorem arbitror conjecturam, ut vel simplex sit derivatum ab *ante*; quomodo a *socius* est *sociennus*, ita ab *ante* sit *antenna*: vel compositum quidem, verum ex *am*, id est, *circum*, & *tennere*, pro *tendere*: quæ vox apud aucupes in usu remansit. Terent. Phorm. II. II. *Quia non rete accipitri tennitur, neque milvio*. Ita enim legendum esse, constat ex Donato. Atque hinc, ut *distennere* pro *distendere*, sic *dispennere* pro *dispendere*: quo Meursius usum putat Plautum Mil. Glor. sc. ult.

Dispennite hominem diversum, ac distennite.

Pro quo in vulgatis:

Dispendite hominem diversum, & dispendite.

Nec inepte dicatur, *tennere* factum esse ex *tendere*, ob literæ communionem, ut Donatus ait. Sane & Muretus quoque, lib. XIX. Var. lect. cap. VII. scribit, vulgus Tiburtium, Interamnatium, & aliorum quorundam, similiter pro *nd* duplex *n* plerumque pronuntiare. Interea longe magis verisimile, non *tenno* esse a *tendo*, sed *tendo* ab antiquo *tenno*, vel potius *teno*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut ex Fabio, & Festo alibi diximus. Ita in *tens* *d* insertum erat, quomodo, ut vir eruditus I. Meursius censet, ab *aveo* est *audeo*, a *caneo* *candeo*, a *gaveo*, unde *gavisus*, *gaudeo*, &c. Ut hanc opinionem veriorem putem, facit, quod *tendo* Græcis est τείνω, & Æolice τέννω, absque *d*. Ab eo igitur *tenno* & *teno*, ut ab hoc, *tendo*.

ANTERIDES, ἀντηρίδες, pilæ lapideæ, aut ligneæ, quæ muris objiciuntur, ut, eorum ponderi renitendo, fabricam fulciant. Usus Vitruvius, lib. X. cap. XVI. Aliter dicuntur *erismæ*. Unde idem Vitruvius, lib. VI. cap. XI. *Deinde in frontibus anterides, sive erismæ sint*. Ac *erisma* quidem est ex ἔρεισμα, *firmamentum*, *fulcimentum*. Quod ab ἐρείδω, *fulcio*, *firmo*. Ab ἔρεισμα dixere *erismam*, ut a σχῆμα *schemam*: multaque ejus generis adduximus Oratoriar. Instit. lib. V. cap. I. Ἀντηρίδες itidem ab ἀντηρείδω, *ad fulciendum objicio*, *atque oppono*. Gloss. Ἀντηρίδα, *obfleis*. Ἀντηρίδες, *tibicines*. Ubi per *tibicines* intellige pilas, quæ fabricam sustinent. Hesychius: Ἀντηρίδες, τὰ ἀντερείδοντα ἢ λίθινα κατασκευάσματα. Si Servium audimus, Latini pro *anterides* etiam dixerint *antes*. Sic enim scribit in II. Georg. *Proprie antes sunt, eminentes lapides vel columnæ, quibus fabrica sustinetur*. Sed metuo, ne *antes*, & *anterides* confuderit. Nam *antes* proprie anteriores vitium ordines, vel etiam exercitus, aut rei alterius. Vide *Antes*.

ANTAS [an ab *amites*] esse tantum plurativum, ac generis virilis, ait Phocas. Usus Maro, II. Georg. *Jam canit effœtas extremos vinitor antes*. Quem ad locum sic Servius: *Antes alii extremos vinearum ordines accipiunt: alii macerias, quibus vineta clauduntur: quæ maceriæ fiunt de assis, id est, siccis lapidibus. Unde assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem antes a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam: nam proprie antes sunt eminentes lapides, vel columnæ ultimæ, quibus fabrica sustinetur. Et appellantur antes ἀπὸ τοῦ ἀντέχειν. Ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum possumus trahere, qui ante stant*. Quod ad priorem illam Servii, qua sic vocari ait ordines vinearum, eam confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus lego: *Antes*. οἱ τῶν ἀμπέλων στίχοι. Et: *Antium* (patrius is casus) τάξεων, ὀρχάτων. Item Festus, cujus hæc verba: *Antes sunt extremi ordines vinearum; unde etiam nomen trahunt antæ, quæ sunt latera ostiorum*. At Nonius aliter: *Antes*, inquit, *sunt quadratura, unde & antæ, dictæ sunt quadræ columnæ*. Hinc superiorem Maronis locum subjicit Junius Philargyrius. Ad eundem versum sic scribit Cato de re militari: *Pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducas. Sunt autem extremæ quadrarum partes*. Ubi non dubium, quin Cato *antibus* dixerit pro *ordinibus*. Sed si, ut ait Philargyrius, *antes* natura sua *extremitatem* designat, caussa non erat, cur Maro diceret *extremos antes*. Quare dicendum, esse in vineis & primos antes, & medios, & ultimos. Interim *antes* omnes sunt anteriores, hoc est, a fronte sunt. Indeque nomen, juxta Isidorum, cum ait, *antes*, & *postes*, esse ab *ante*, & *post*; ut nempe eodem modo opponantur, quo *antica* & *postica*. In eo tamen lapsus Isidorus, quod *antes* & *postes*, composita censeat, cum sint simpliciter derivata. Verba ejus apponam e lib. XV. cap. VII. *Postes, & antes, quasi post, & ante, stantes. Et antes, quia ante stant, vel quia antea ad eas accedimus, priusquam domum ingrediamur. Postes eo, quod post ostium stent*. Quæ verba, non dubito, quin more suo, ex antiquo aliquo Critico exscripserit Isidorus. Hinc igitur colligimus, proprie in janua dici *antes* & *postes*, illos ante, hos post, stare. Indeque & Turnebus, lib. XIX. cap. XIX. interpretabatur Maronis locum, ut is extremos vineæ antes dicat, quia essent in ingressu, qui & finis est laboris, cum ad eum perventum. Hoc si placet, *antes* Maro *extremos* dixerit ἐπιθετικῶς, quia omnes *antes* sunt extremi. Sed verisimilius est, quod dicebam, sic scribere διακριτικῶς, ut a primis & mediis antibus distinguat. Porro quod *antes*, ab *ante* appellatos ex Isidoro dicebamus, id etymon quoque ex Servio ipso confirmare est: tum qua dicit, ante stare extremos vinearum ordines: tum qua antes quoque dici ait extremas fabricæ columnas. A posteriori notione hac *antarii funes* dicuntur Vitruvio lib. X. cap. III. Nisi malis, esse ab ἀντέχειν, de quo in *Ante* dictum. A priori autem significatione etiam saltationis genus *Antes* dicebatur. Inde *Antiosa*, quæ saltationem eam saltat; Eædem Glossæ *Antiosa*, ὀρχήστρια.

ANTIÆ ab *ante*. Sic enim dicuntur anteriores capilli de

de fronte pendentes, quos scite *anteventulos* & *propendulos* vocat Appulejus lib. I. Florid. *Jam primum*, inquit, *crines ejus premulsis antiis & promulsis caproneis anteventuli & propenduli*. Aliam originem ponit Festus, sed quæ minus placeat. *Antiæ*; inquit *muliebres capilli demissi in frontem, appellari ex Græco videntur: quod enim nos contra, illi ἀντὶ dicunt.* Quid sint, docent & Glossæ Philoxeni, ut in quibus *Antiæ* (sic enim in iis pro *Antide* legendum paret) exponantur κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι γυναικεῖαι. In antiquo Onomastico, olim Argentorati edito, ac nuper Lugduni recuso, *antia* exponuntur προκόμιον. In aliis Glossis legitur: *Antia*, τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Leonis antias nominat Tertullianus in scholastico scripto de Pallio, cap. IV. ubi sermo de exuviis leonis ab Hercule domiti: Verba ejus sunt: *Ne sobriæ mulieris quidem aut viraginis alicujus scapula sub exuvias bestiæ tantæ introire potuissent, nisi diu mollitas & evigoratas & exodoratas, quod apud Omphalen balsamo aut telino spero factum. Credo &, jubas pectinem passas, ne cerviceam enervem inureret stiria leonina; hiatus crinibus infarsos, genuinos inter antias adumbratos, ne tota oris contumelia mugiret.*

ANTIDOTVS, ἀντίδοτος, ab ἀντὶ, *contra*, & δίδωμι, *do*; quia contra venena datur. Natura sua adjectivum est: unde Ἀνθολογ. lib. II. φάρμακον ἀντίδοτον.

ANTIGERIO *Antiqui pro valde dixerunt*: ut ait Festus. Gloss. Isidori: *Antigerium, quemadmodum imprimis*. Ubi leg. *Antigerio*. Ex eo quod additur, *quemadmodum imprimis*, cognoscitur etymon. Nam ut, *imprimis*, quod *in primis* fit: sic *antigerio*, quod *ante alia geritur*. Et simile quoque est *præsertim*, quod *præ aliis seritur*. Quare non audiendi illi codd. Festi MSSti, ubi *Aaugerio* legitur.

ANTIPODES, in Glossis vett. *adversipedes* exponuntur. Conflata vox ex ἀντὶ, quod est *contra*, & πούς. Hos respexit Maro, cum de polo antarctico I. G. ait. . . . *At illum*

Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Iidem *antichthones*, ἀντίχθονες, ab ἀντὶ, & χθὼν, *terra*; Quia in terra habitant nostris pedibus opposita.

ANTIQVVS, ab *ante* venit. Significat enim id quod ante nostra fuit tempora [*anticus.*] Nunc per *q* scribitur; sed fuit tempus, cum *q* necdum invento, per *c* scriberetur ANTICVS. Imo hoc pacto ea vox non raro legitur in vetustis codd. Unde cognoscimus, eodem modo ab *ante* dici *anticus*, ac a *post* venit *posticus*. Velius Longus: *In* ANTIQVO *videmus literam* (de *q* sermo antecesserat) *habere*, & *in postico non habere. Nam & antiquum ab eo quod est ante, quod apparet ex scriptione temporum.* Atque ex his satis liquet, falli eos, qui *antiquum* dici putant quasi *ante ævum*. Aliud autem *antiquum*, aliud *vetus*: quæ iccirco non semel conjungit Plautus. Illud novo, hoc recenti opponitur. Recens vero & novum itidem junxit Cicero pro Flacco, & epist. XXI. lib. XI. ad famil. quem ad locum plenius hac de re P. Manutius. Ab *antiquus* est *antiquarius*, ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος, ut exponunt Glossæ Philoxeni. Ita dictus, quia antiquis gaudet.

†ANTIQVVS non fit ab ANTE (a qua praepositione oritur ANTICVS cum C, sicuti a POST fit POSTICVS) verum fine ulla controversia est ab Heb. verbu עתק *atuq*, quod est *veterascere*, *antiquum fieri*. Nam ab hoc verbo Chaldaeum nomen עתיק *attiqu* (i. e. *antiquus*) quo utitur Daniel non raro. Jam vero si hujus nominis *Dages* in N resolvas (quod saepissime fit) & terminationem Latinam addas, exsistet ne una littera minus nomen ANTIQVVS; cujus originem falso hucusque ab *Ante* arcessiverunt. MAZOCHIVS.

ANTISTES, ab *antisto*. Quomodo veteres non raro scripsere pro *antesto*. Itaque Fulgentius exponit, *præcellere*. Ita accipit Lucretius lib. V.

Herculis antistare autem si facta putabis.

Usi quoque eodem modo Æmilius Probus, in Aristide. Agellius lib. VII. cap. V. & lib. IX. cap. XII. Censorinus, de die natali c. XV. Mela lib. II. cap. V. multique alii. Femininum ejus *antistita*. Quo non tantum usi Plautus, Rudente; Virgilius, Ciri; Ovidius, XIII. Met. Severus in Ætna: sed & Cicero ipse; *qui*, (Gellii verbis utor,) *cum insolentias verborum a veteribus dictorum respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, Sacerdotes* inquit, *Cereris atque illius fani antistitæ*. Locus Gellii est lib. XIII. cap. XIX. Ciceronis autem lib. IV. in Verrem. Sed corrupte ibi vulgo, *antistites*.

ANTÆ, convalles, vel arborum intervalla, ut exponit Festus. Suspicor, ita dici, quia loca ea sint floribus grata. Nempe quasi ἀνθηρὰ ab ἄνθος, *flos*. Vel ἀπὸ τοῦ ἀντᾶν, quia ibi alter alteri *occurrit*. Aut, quia ibi fiant Diis ἀντήσεις, hoc est, *supplicationes*. Sed primum malim. Verum obstare videtur, quod in Isidori Glossis est, *Angræ, intervalla arborum, vel convalles*. In Glossis item Philoxeni: *Ancræ*, ἄγκεα, αὐλῶνες. Sane, si pro eo Græce dicunt ἄγκεα, (id *vasa* notat) verisimilis admodum fuerit conjectura Scaligeri, legentis *anciæ*, vel *angiæ*. Nam *c* facile in *g* abit. Sed *antræ* constanter est in MSStis Festi codd. sive potius Pauli.

ANTRVM, ab *atro* esse scribit Ambrosius. Sed purum putum Græcum est vocabulum. [ἄνθρου κρύπτη. Hesych.] Ut frustra Ambrosio patrocinetur Ptolemæus Flavius. Ait, similia multa esse apud Varronem: ut in voce *Agri*, *Furis*, aliisque. Sed hoc est quod dicitur, omnes ire, non qua eundum, sed qua itur. Porro ἄντρον, forte παρὰ τὸ ἄνω τετρῆσθαι. [ἀμφίτρης & ἀμφίτρητον.] Alia quoque vide apud Etymologum. Hesychius & Etymologus interpretantur σπήλαιον, quo ipso quoque Latini utuntur. Sed Ammonius censet, ἄντρα esse cavernas sponte ortas: σπήλαια vero manufactas. Ab *antrum* videri possint veteres dixisse *antruare*: ut quod Glossæ Philoxeni, si emendationem Josephi Scaligeri sequimur, σπηλεῦσαι interpretentur. Ego, tametsi non videam, quid melius pro σπήλαιον substitui possit: tamen sola summi viri conjectura stare non ausim. Sed nec κυρίως usurpatum puto pro *gratias agere*: quomodo exponit Festus. At proprie *amtruare* haud aliud esse censeo, quam *undique commovere*, ab *am*, i. *circum*, & *truare*, i. *movere*; quod a *trua*, quomodo vocatur *id quo permovent coquentes exta*; uti scribit Festus ipse in *Antroare*. Κατὰ μεταφορὰν autem, *amtruare*, vel *redamtruare* potius, positum fuisse ab aliquo pro *gratias referre*, facile mihi persuadeo. Vide *Andruare* & *Trua*.

ANVS, priori producta, sic vocatur ab orbiculari figura. Nam *anus*, sive, ut posteriores scripsere, *annus*, proprie notat *circulum*, ab *am*, i. *circum*. Indeque ὑποκοριστικῶς *annulus*, sive, ut veteres scribebant, *anulus*. Veteres enim non geminabant consonantes, ut præter alios docent Fabius, lib. I. cap. VII. & Festus, in *Anus*. Atque hinc quoque Solaris Lunarisque annus nomen accepit, si Varronem, Attejum Capitonem, Serviumque audimus: nempe quia in se redeat instar annuli. Quod vero *anum*, pro podice a figura sic dici dicebam, id eo quoque confirmatur, quod similiter Græcis eadem δακτύλιος vox, & *annulum* notat, & τὸν πρωκτόν: ut cum Alexander Aphrodisiensis lib. I. Problem. ait, πάπυρον σφαιρώσαντες ἐμβάλλουσιν εἰς τὸν δακτύλιον. Imo in Syriaca quoque lingua, ut Scaliger in Conjectaneis monet, idem nomen, & pro annulo, & pro parte pudenda accipitur: nempe vox טבעת, *tabbath*. Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXII. b, edit. Ald. vult, ab hac significatione vocis *anus*, qua ab *Am* venit, vetulam quoque *anum* dici: nempe, quia, ut ait, *senilia corpora plurimum a capite inclinant in pedes, ac redduntur incurva*. Sed de hoc aliter Festus: *Anus*, inquit, *dicta ab annorum multitudine: quoniam antiqui non geminabant consonantes; vel quod jam sit sine sensu, qui Græce dicitur* νοῦς [ab ἄνους.] Prius etymon probare non possum, tum quod quantitas adversetur: tum quia, si vetulæ ab annis nomen imponere placuisset, non nomen finxissent sola quantitate, sed potius terminatione differens: cujusmodi est *Anna*; de quo alibi dictum.

dictum. Quare, etsi video, esse, qui non nisi ab antiquitatum rudioribus vocem hanc Græcæ originis credi velint: tamen nondum aliorum sententiam damno. Nihil enim prohibet, primo voce hac signari eas, quæ jam senio delirant, posteaque latius extensam esse significationem. Cic. lib. II. de Divin. p. CXXXVII. *An tu censes, ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi ista casu nonnunquam, forte, temere concurrerent?* Ab *anus* est *anas*. Festus: *Anatem morbum anuum dicebant, id est, vetularum, sicut senium morbum senum.* Gloss. vett. *Anas*, γῆρας, κατ' ὀργὴν Θεῶν. Puto, ut ex *satietas* factum *satias*, sic ex *anitas* factum *anas*: præsertim quando in iisdem est, *Antas*, γεροντία. & in aliis Glossis legitur, *Anitas*, γηραότης. Porro, ut a *senex* est *seneo*, sic ab *anus* quoque est *aneo*. Glossæ Philoxeni: *Anet*, γηρᾷ. In iisdem paullo post legitur: *Anni*, γηράσκει. Ubi itidem legendum *anet*, vel *anis*.

A P

APAGE, ἄπαγε, imperativus est adverbialiter positus, ab ἀπάγω, *abduco*. Similiter a simplici ἄγω est Græcum Latinumque ἄγε, *age*, quod hortantis est: ut ἄπαγε, abominantis ac rejicientis.

APELLAM idem esse, quod *verpum*, seu *recutitum*, ac dici quasi *sine pelle*, etiam magnus Turnebus censet, lib. XXIV. cap. IX. & lib. XXVIII. cap. XXI. Eadem & Fungeri ac Becmani in Etymologico, multorumque aliorum opinio est. Quemadmodum & errorem hunc, a magistris suis haustum, secutus illustris Hermanus Comes Novæ aquilæ, carm. de Passione Christi scripsit: *Vendidit exili pretio quem fœdus apella.* Imo in veteri quoque Glossario, Argentorati excuso, anno CIƆIƆXXX. & Lugduni Bat. anno CIƆIƆC recuso, legere est, *Apella* λιπόδερμος. Imposuit iis illud Horatii lib. I. sat. V. *Credat Judæus Apella, Non ego.* Ubi *Apella* esse proprium viri, tum quantitas primæ syllabæ comprobat, tum quod eodem modo *Coium Apellam* legere sit apud Ciceronem, lib. XII. ad Att. epist. XIX. cujus initium: *Est hic quidem.* Sed & *Apellæ* liberti meminit idem, epist. XXV. lib. VII. ad famil. cujus initium *Quod epistolam.* itidem Judæum Ἀπελλῆν, Romæ habitantem, salutari jubet B. Paullus ad Romanos cap. XVI. X.

APENARII, apud Trebellium Pollionem leguntur in Gallienis. *Cyclopea*, inquit, *luserunt omnes apenarii.* Marcellus Donatus in Elucidationibus suis, existimat, *apenarios* esse gladiatores: atque ita dici quasi ἀπηνεῖς, id est, *crudeles & sanguinarios.* Joanni Meursio in Glossario Græcobarbaro videtur, apenarios esse mulocisiarios seu carrucarios, a Græco ἀπήνη, quod est vehiculi genus. Claudius Salmasius, notis ad Trebellium, censet, esse μωρολόγους, quique tum moribus & salibus *ridiculi* essent, tum corporis motibus ac gestibus aliorum mores & gestus deridiculi caussa imitarentur. *Apenarios* autem dici arbitratur ab *apinis*, quomodo eosdem a *sanna sanniones* dictos existimat. Sane simpliciora hæc, & ut puto veriora. Quid enim gladiatoribus, aut carrucariis cum Cyclopum ludo? At ut Cyclopem saltarent mimi ac sanniones, plane conveniens erat. *Apenarios* per *e* dixere pro *apinariis*, ut *patena* pro *patina*, *legula* pro *ligula*, & multa id genus.

APEO, verbum antiquum, pro *removeo*, *prohibeo*, ab ἀπό· ut proprie sit, facere ut aliquid sit ἄπωθεν, hoc est, *remotum*, *longinquum*. Festus: *Ape, apud antiquos, dicebatur, prohibe, compesce.* Gloss. vett. *Ape*, κώλυσον. *Apet*, ἀποσοβεῖ.

APER unde sit, nescivit Isidorus. Verba ejus hæc, lib. XII. cap. I. *Aper a feritate vocatus, ablata f litera, & subrogata p.* Sic eum locum, manuscripto meo assentiente, lego; ut sententia sit, *Aper* factum ex *fera*, *a* in primum locum trajecto, & pro *f* posito *p*. In vulgatis, quotquot vidi pro *f* est *a*, facili errore. Verum etymon non nescivit Varro, etsi more suo, aliud, ceu verius, præmittat. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Apri ab eo, quod in locis asperis, nisi a Græcis, quod hi κάπροι.* Non dubitandum, quin posterius verum sit, truncata principe litera; quomodo a Tarentino ἀμείνων est *melior*, ab Ἀφροδίτη *Fruti*, ab ἀνατολὴ vulgo *Natolia*, &c. Aliud autem κάπρος Tyrrhenis, aliud Græcis. Nam Tyrrhenis *caprum* notabat. Hesychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοῖς. Inde igitur Latinorum *caper*. At Græcis transmarinis κάπρος est *aper*: in quo multi lapsi interpretes, qui non tam, puto, inscitia quam oscitantia, *caprum* transferre solent. Id aliquot exemplis ostendit Paullus Leopardus, lib. II. cap. X. Ab *aper* est *aprugnus*, ut ab *abies abiegnus*. Plautus, Persa, II. V. *Magis calleo, quam aprugnum callum callet.* Et Pœn. III. II. *Callum aprugnum callere æque non sinam.*

APERIO, ut Priscianus lib. VIII. agnoscit, factum ex *ad* & *pario*, quomodo & Belgis aperire est *openbaeren*, quod conflatum ex *open*, hoc est, *patefactum*, & *baeren*, hoc est *parere*: Ita ut & Latinum *aperire*, & Belgicum *openbaeren*, proprie dicantur de partu, quo id quod in utero latebat, patescit. Similiter contrarium ejus *operire*, eodem Prisciano teste, factum ex *ob* & *parere*. Ut in *aperire* perit *d*, ita *b* extritum in *operire*. Neque obstat, quod *aperio*, & *operio* sint quartæ, quia & *pario* olim quartæ fuit, ut Diomedes lib. I. & Priscianus lib. VIII. & X. Ennii versu comprobant, quem infra ponam. [ἀείρω, ἀναίρω i. e. proprie *sursum & in conspectum tollo.*] Ab *aperio* ducit Festus *Aperta*, quod Apollinis cognomen fuisse censet, ut nempe sic dicatur, *quod patente*, ut ait, *cortina responsa ab eo dentur.* Sed Josephus Scaliger, in notis ad eum locum, arbitratur, *operta* esse a Tarentino sive Æolico Ἀπερῶτα, pro Ἀπεράτης, quod transmarinus Deus sit & peregrinus. At, adversus Titium, (neque enim Yvo ille alius, quam magnus Scaliger,) *Apertam* ne quidem cognomen esse putat, sed errasse Festum, dum oscitanter legit illud veteris poëtæ, a Nonio quoque adducti: *Aperte fatur dictio*, hoc est, Τρανῶς ἀπεῖπε χρησμός. At vere ab *aperiendo Apertularius*, si sic dictus, qui janitor. Glossæ Philox. *Apertularius*, θυρεπανοίκτης. Sed subjungunt eædem: *Apertularius*, θλάσμα ἔχων ἵππος, *fracturam, attritum, contusionem habens equus.* Ab *operio* est *operta*. Festus: *Opertae, sæpe opertæ.* Ab eodem *operio* est *operculum*, ac a *cooperio coopercul*um: nempe per syncopen, pro *opericulum* & *coopericulum*, ut a *fers ferculum* pro *fericulum.* Nam integra hæc non esse, docebunt, quæ de *periculi* voce mox subjiciam. Ejusdem quoque originis sunt *opertorium* & *coopertorium*. Porro *coperculi*, *opertorii*, & *coopertorii*, vocibus posterioris ævi scriptores uti, docebit Savaro ad Symmachi lib. III. ep. XII. A *pario* quoque sunt *reperio* & *comperio*. Nam *repertum* dicitur quasi *repartum*, & in lucem editum; parque ratio in *compertum*. Hanc etymologiam adducit & Alexander ab Alexandro, lib. I. cap. XII. Cumque *parare* sit, *cum labore parere*; unde *pecunia parta*: comprobat hinc, *reperire* esse consilii, non fortunæ; uti senserat Valla, qui *invenire* consilii esse putarat, *reperire* fortunæ. Fefellerat Vallam (in quo præter alios Alexander quoque cæcutiit) Ovidii locus male intellectus. Est is lib. I. Met. fab. X.

> . . . . *Tuna es quæsita per omnes*
>
> *Nata mihi terras? tu non inventa, reperta es.*

Nam est ὀξύμωρον. Non inventa, inquit, inventa es. Non inventa, quia vaccam, non filiam, vidit ius pater; & inventa tamen, quia filia in vacca quodammodo erat. *Opperior* quoque ejusdem originis est propriεque significat, *adsidere parturienti, partumque exspectare.* Nam *ob* veteribus notabat *ad*. Quo de Festus in *ob*. Sunt & qui *experior* ab hoc fonte arcessant. Eos inter Priscianus, lib. X. cap. de præteritis quartæ conjugationis. Verba ponam, quoniam confirmant ea, quæ supra de *aperio*, *operio*, & *reperio* diximus. *Aperio aperui; quod videtur a pario compositum, quod vetustissimi non solum secundum tertiam, sed etiam secundum quartam conjugationem declinabant.* Unde Ennius.

Ova

Ova parire solet genus pennis condecoratum.
Igitur ex eo composita, si principalem syllabam puram, nec ex integra præpositione habuerint, io in ui convertunt in præterito: ut, aperio aperui, cooperio cooperui. Reperio vero duplicavit p in præterito, quippe diminuta una syllaba repperi. Simile est præteritum a comperio, comperi. Sunt & alia ex hoc ipso composita deponentia, experior, opperior; quorum participia, expertus & oppertus, ostendunt a pario esse composita, cujus participium partus est. Hactenus Priscianus. Sed de *experior* quod hic ait, fallitur. Nam ut ab antiquo *parire* est *aperio*; sic ab antiquo *periri* est *experior*. Fuit autem *periri* idem quod *conari*, *tentare*, *discere*. Unde, *periculum facere*, pro *experiri*. Ut in γνώμῃ istac apud Terent. Heaut. act. I. II. *Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet*. Ut a *notare novaculum*, a *perpendere perpendiculum*, a *specere speculum*, ab *amicire amiculum*; sic a *periri periculum*, pro quo *periclum* scribebant, per *i*, teste Velio Longo. Ejusdemque originis est *peritus*. Nam, ut a *doceor* (puta supino ejus) est *doctus*, ab *erudior eruditus*; sic a *perior peritus*. [*peritus*, πειρατὸς, quod & ipsum a πειρᾶν.] *Periri* vero est a πειρᾶν, seu πειρᾶσθαι, eliso ι: more Jonum, qui μέζων dicunt pro μείζων, κρέσσων pro κρείσσων, ἐπιτήδεος pro ἐπιτήδειος, ἀπόδεξις pro ἀπόδειξις, ἀποδέξασθαι pro ἀποδείξασθαι, ne quis hoc apud Herodotum legens, putet esse ab ἀποδέχεσθαι. Est vero πειρᾶν idem quod *perior*, hoc est, *experior*, *tento*. Unde medici quidam Græcis ἐμπειρικοὶ, ac Latinis similiter *empirici* dicuntur; quia nempe, neglecta rationum obscurarum indagatione, solum experimentorum habent notitiam. Vide de iis Celsum, in præfatione Operis; & Plinium, lib. XXIX. cap. I.

†APERIO & OPERIO sunt, Prisciano teste, illud ab *Ad* & *Paris*, hoc ab *Ob*, & eod. verbo; a quo verbo etiam composita volunt REPERIO, COMPERIO, EXPERIOR. De ultimis tribus amplius considerandum. Verum APERIO est certe ab Hebraeo פער *paar*, quod non Hebraeis tantum, sed & Chaldaeis, Syris, Arabibus *aperiendi* notionem habet. Ab ea radice factum est primo simplex PARIO: quod etsi hodie sit inusitatum, superest tamen fortassis ex ejus supino nomen PORTA: nisi si potius PORTA sit ἀπόγονος a verbali nomine פער (*peor*) *hiatus*, & cum emphasi Chaldaica פעורא *peorta*; ex quo, absorpto *sceva*, contractum est PORTA: quod verissimum est. Verum loco simplicis PARIO, usus retinuit compositum, aut speciem compositi habens APERIO. Quod quia pro composito est habitum; repertum est aliud contrariae compositionis OPERIO, quasi sit ab OB & PERIO. Paria fortassis de REPERIO, COMPERIO, EXPERIOR statuere possis. MAZOCHIUS.

APES, & *apis*, dici ajunt. Sed malim *apis*. Ut apud Ovid. XIII. Met.

Non apis inde tulit collectos sedula flores.

A *pes* venire Priscianus ait, in VI. Caussam adfert Servius, ad illud IV. Georg.

Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent.

Ubi sic Servius: *Hinc multi dictas apes volunt, quod se pedibus invicem teneant; licet crebrior sit illa opinio, quod sine pedibus primo esse dicantur*. Isidorus similiter, lib. XII. Orig. cap. VIII. *Apes dictæ, vel quod se pedibus invicem alligent, vel pro eo, quod sine pedibus nascantur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt.* Pro posteriori ratione est Maro, IV. Georg.

Trunca pedum primo, mox & stridentia pennis
Miscentur.

Item Ovid. XV. Met. fab. seu tmemate XXXIV.

Nonne vides, quos cera tegit sexangula fetus,
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?

Sed etymo isti adversatur, quod necdum apes sint, cum pedibus carent: ut Cæsar Scaliger ait, in Aristot. hist. de anim. lib. IX. cap. III. At pro caussa priori est, quod Maro ait, *pedibus connexas pendere*, ut ante vidimus. Eaque res etiam alterius etymi occasionem præbet. Nam si connexæ cohæreant, atque (ut Isidorum dicere audimus) *se pedibus invicem alligant*: quid prohibet deducere ab antiquo *apio*, id est, *necto*, *ligo*? a quo & *apex*, & alia. Est hæc sententia Cæsaris Scaligeri, in libb. de caussis L. L. Ac præivere veteres. Nam apud Charisium, lib. II. legas: *Apes, quasi aptæ, quod invicem colligentur*. Ubi *aptæ* non valet *idoneæ*, sed *vinctæ*, *colligatæ*. Ut in illo Catulli:

Apris sarcinulis & expeditis.

De *Apiendi* voce suo loco dicetur. [Ἄφυς, ἴχνη. Hesych. Ἄφυς pro ὄφυς· volatilia quoque dicuntur ὄφις· vide Hesychium in Οἰωνοί· Anacreon, ὄφις με ἔτυψε μικρὸς &c. Sic quoque Theocritus.]

†APEX duo ferme significat: nam γενικῶς quamvis *summitatem* notat, at peculiariter sive ipsum flaminum pileum, sive in pileo virgam laneam eminentem: de quo vide antiquorum loca in Vossio. In Glossis APEX est tum τὸ ἐπὶ τοῦ πιλίου παράσημον, tum ἄκρον. At utra harum notionum prior & propria sit, utra secundaria & μεταφορικὴ, incertum: nam & ex sacerdotalis pilei eminentià transferri vox potuit ad summitates ceteras, & contra. Porro si *summitatis* notio γενικὴ prior est; poterit deduci ex אפיק *apik*, quod in Lexicis exponitur *validus*, *robustus*; ac meo judicio verti etiam potest *eminens*, nam apud Hebraeos *summitatis* & *fortitudinis* eadem sunt vocabula; ut in שגב *sagab*, & *misgab*, & *toaphot harim* (*fortitudines* i. e. *altitudines montium*) & pluribus aliis verbis fit manifestum, quae aeque *exaltare* & *roborare* notant. At mihi plane persuadeo, alteram notionem sacerdotalem priorem esse, tum propter antiquorum auctoritates, quas vide in Vossio; tum propter tertiam aliam *apicis* significationem, qua κεραίαν (ut ex Glossis & N. T. ubi κεραία vertitur *apex*, fit manifestum) designat. At κεραία idcirco *apex* vocabatur, quia flaminalem apicem referebat. Statuamus ergo Tuscos hoc vocabulum in Latium intulisse, atque ex significatione rituali pilei flaminici vocabulum traductum fuisse tum ad scriptorios *apices*, tum ad quamlibet summitatem designandam. Nunc de etymologia est laborandum. Nam ut ab *apiendo* i. e. *ligando* derivetur, vehementer vereor. Nam quod hanc etymologiam antiqui protulerunt, ferendi, eo quod Hebraice ignari meliora non suppeterent, & cogerentur ex radicum Orientalium inopia in suarum originum ignoratione versari. Verum quid moror? Vox Talmudica אפיק רפות *apik refuth* est *velamen capitis*, quod unde unde deducatur (nec enim illos audio, qui τὸ ἐπίκουρον illuc advocant) certe communem originationem cum Tuscorum *apice* obtinet. Huc etiam pertinet Syrum אפקרסא (quod cum punctis est sive *aphkarso*, sive *aphkarsa*) quod exponitur *findon* sive capitis tegumentum. Nam & *findon* & *fudar* (Latinis *sudarium*, de quo in loco) Orientis voces sunt ad operimentum capitis signandum. Fortassis allatae voces omnes secundum priorem compositionis partem sunt a Syro אפקטא *aphakta*, quod lexica interpretantur *gossypium carminatum*, ex quo scilicet illud capitis velamen conficiebatur. MAZOCHIUS.

APEXABO, vel *apexao*, ut in aliis est libris, farciminis genus. Ut ostendunt hæc Arnobii verba, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, irceæ, silicernia, longabo? Quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Quod in hoc farcimine summo quiddam eminet, ab eo, ut in capite apex, apexabo dicta*.

APHRONITRUM, ἀφρόνιτρον Atticis, ἀφρὸς νίτρου dici, auctor est Phrynichus. Id *spumam nitri* notat. Vitruvius vocat *florem nitri*, lib. VII. c. XI. Nempe quia spuma floris instar est. Differre tamen *aphronitrum* & *spumam nitri*, censet Aëtius, lib. I. c. LX. Ἔτυμον, quod dixi, adfert & Martialis, in Apophoretis, carm. LVIII.

Rusticus es? nescis, quid Græco nomine dicar.
Spuma vocor nitri. Græcus es? ἀφρόνιτρον.

APHROSCORODON, ἀφροσκόροδον, prægrandis allii genus, quod aliter ἀντισκόροδον. Liquet, venire a σκόροδον,

σκόροδον, quomodo *allium* vocatur. Sed quæritur, utra prior sit compositi pars, num Afer, an ἀφρὸς, id est, *spuma*. Pro utroque etymo facit locus ille Plinii, lib. XIX. c. VI. *Ulpicum quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiscorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma*. Ecce ait, Africæ celebrari; unde *Aphroscorodon* dicetur: ait item, tritum excitare spumam, quæ Græcis ἀφρὸς: unde item Ἀφροσκόροδον erit. De Africa quod ait, etiam confirmatur verbis istis Columellæ lib. XI. c. III. *Ulpicum, quod quidam allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longe majoris est incrementi, quam allium*. *Aphroscorodon* & *antiscorodon* idem notare, etiam auctor est Gorræus in definitionibus medicis, item Dodonæus.

APIASTRUM ab *apibus* dictum, quæ eo delectantur: unde & Græcis μελισσόφυλλον dicitur; quasi dicas, *apifolium*. Plinius, lib. XX. c. XI. *Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat*. Imo non Hyginus sic primus nominavit: sed antea vocarat Varro; ut testis est Junius Philargyrius, ad Georg. IV. *Melisphylla*, inquit, *herba est, quam, ut ait Varro, alii apiastrum, alii meliacem appellant*. Ubi videmus, *melisphyllum* dicere, non *meliphyllum*, nempe κατὰ συγκοπὴν, quia sic metri caussa vocarat Maro, pro *melissophyllum*:

Trita melisphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

Nam *meliphylla*, ut vulgo scribitur, modulis versus refragatur. Non desunt, qui ab *apio* dictum putent *apiastrum*. Sed Scaliger, cap. XCV. de caussis L. L. & Dalecampius, ad superiorem Plinii locum, merito hos redarguunt, quia apiastrum hoc nullam habeat cum apio cognationem. Rectius igitur ab apibus deducitur. Unde & dictæ *aves apiastræ*: sed dissimili de caussa. Servius ad illud IV. Georg. *Meropesque, aliaque volucres. Ostendit etiam aves esse meropes. Sunt autem virides & vocantur apiastræ, quia aves comedunt. Apiastrum, quia apes eo gaudent; apiastræ, quia apibus gaudent.*

APICÆ oves dicuntur, quæ ventrem lana nudum habent. Varro, lib. II. de R. R. c. II. *Ovem esse oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, villis altis & densis toto corpore, maxime circum cervicem & collum: ventrem quoque ut habeat pilosum. Itaque quæ id non haberent, majores nostri apicas appellabant, ac rejiciebant*. Festus: *Apica dicitur ovis, quæ ventrem glabrum habet*. Ita constanter MSSti. Plinius, lib. VIII. c. XLVIII. *In ipsa ove satis generositas ostenditur brevitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabantque*. Est vero *apicus* (quemadmodum Scaliger, in Conjectaneis, & ex eo Nunnesius atque alii monuere) ab ἄπτιλος, *glaber*: hoc a πτίλος, quod *lanam* seu *vellus* notat. Hesychius interpretatur ἔριον, ξάσμα. Est a πέκω, *pecto, carmino*. Apicæ oves aliter dicuntur *minæ*. Varro, lib. II. de R. R. cap. II. *Uti pecus ovillum, quod recte sanum est, extra luscam, surdam, minam, id est, ventre glabro*. Plautus, Trucul. act. III. sc. I.

Minas viginti mihi dat, accipio libens.
Condo in crumenam: ille abiit, ego perperas minas
Ovis in crumena hac in urbem detuli.

Ubi venuste ludit Comicus voce *minas*. Nam & respicit minas argenti, quas adolescens ex asinis venditis acceperat, & simul alludit ad id, quod apicas oves aliter *minas* appellarent.

APIO, sive *apo*, antiquis erat *adligo*, sive *vinculo comprehendo*: prout scribit Festus, in *Apex*. Servius, ad X. Æn. Isidorus lib. XIX. cap. XXX. Confirmat & Glossarium Arabico-Latinum; ubi legas, *Apio, ligo*. Est a Græco ἅπτειν, *nectere, ligare*. A quo ἀφὴ, & cum præverbio συναφὴ, sive συνάφεια, *connexio*. Ab *apere* iidem deducunt *apex*; quomodo dicebatur *virga, quæ in summo pileum Flaminum lana* (ita lego, pro *luna*) *circumdata, & filo colligata erat*: uti ibidem Servius definit. Sive, ut idem ad II. Æn. scribit: *Apex proprie dicitur in summo Flaminis pileo virga lanata: hoc est, in cujus extremitate modica lana est*. Atque hæc significatio propria: quomodo accipit Maro, II. Æn.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex.

Sed, per συνεκδοχὴν partis, pro integro Flaminis pileo sumitur: qua de significatione sic Servius Danielis ad superiorem Maronis locum: *Sytonius* (l. *Suetonius*) *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur; apicem, tutulum, galerum. Sed apicem, pileum sutile circa medium virga eminente: tutulum, pileum lanatum, metæ figura; galerum, pileum ex pelle hostiæ cæsæ*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXX. *Apex pileum sutile, quo sacerdotes gentiles utebantur; ab apiendo, id est, ligando*. Sic *apicis* voce hac usus Cicero, I. de Legg. *Nec dubito, quin iidem & cum Egeria collocutum Numam, & ob aquila Tarquinio apicem impositum putent*. Ab *apio* est *apiculi* vox. Festus: *Apiculum, filum, quo Flamines velatum apicem gerunt*. De materia & forma *apicis*, uti & de *apiculo*, & *albo galero*, vide quæ scribit Philippus Rubenius, lib. II. Electorum, cap. XXV. Ab *apio* quoque, Festo teste, *aptus* is dicitur, *qui convenienter alicui junctus est*. Nempe quia *apio* est *jungo, ligo*. Græce sit ἐνάρμοστος. In quibusdam libris veteribus (Maronis imprimis) est *haptus*, cum spiritu aspero: puta, quia ἅπτομαι primam adspirat. Verum nec, si hinc ἁρμόστος veniret, quod Nunnesio placebat, ista hæc justa adspirandi ratio foret, quando Latini in Græcis spiritum sæpe vel adimunt, vel addunt. *Apti* voce, ea, qua dixi, significatione usus Maro, XI. Æn. *Invertit cælum stellis ardentibus aptum*. Ubi Servius *aptum* interpretatur *conjunctum*, ac scribit, esse ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι. nempe non proxima origine, sed mediata. Idem plenius hac de voce ad illud IV. Æn.

. . . . . Ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Ubi cum eadem legas, tum hæc insuper: *Bene aptum, colligatum*. Cicero in Timæo: *Quo ex conjunctione cælum ita aptum est*: id est, *constrictum & complexum*. Item in Oratore: *Facilius est enim, apta dissolvere, quam dissipata connectere*. Hactenus Servius. Junius quoque Philargyrius, ad illud II. Georg. . . . *ipsis e torquibus aptos Junge pares*. *Aptos*, inquit, *est unitos aut connexos. Est enim apta, jungi*. Ubi pro *apta*, vel *api*, vel saltem *aptari* legi debere, recte censuit P. Merula. Similiter Glossæ Fornerii: Συναφθεὶς, *aptus, connexus*. Sæpius sic usus Lucretius. Nec aliter accipi debet hoc Catulli, ep. XXVIII.

Aptis sarcinulis & expeditis.

Aut quod Solinus ursos ait congredi *aptos congressibus mutuis*: pro quo apud Plinium est, *non vulgari quadrupedum more, sed cubantes complexique*. Similiter etiam capiendum in illo, apud Cic. lib. III. Offic. *Fides apta pennis*, id est, *pennata*. Sane & Appulejus, Apol. II. (ut Turnebus monet lib. VI. cap. XVIII.) eopse modo dicit, *verba pinnis apta*; quod Homero est πτερόεντα, nempe quia nihil est velocius verbis: unde est, quod Mercurius, qui sermonis typum gerit, fingi soleat alatus. Optime quoque *aptum*, junctum sive nexum interpreteris in illo Sidonii, Carm. I.

Tunc Faunis Dryades, Satyrisque Mimallones aptæ,
Fuderunt lepidum, rustica turba, melos.

Plura loca alia suggeret Nonius Marcellus. Nec *aptus* tantum, sed & *exaptus* dixere, ab *exapio*, quod est ab ἐξάπτω, hoc est, ἐξαρμόττω. Lucilius lib. X.

Pellicula extrema exaptum pendere opus ingens.

Lucretius, lib. IV.

Brachia tum porro validis exapta lacertis.

Atque ea propria *apti* & *exapti* notio est. Hinc petita translatione *aptus* ponitur pro *convenienti*: a qua significatione *ineptus* dicitur, qui a quovis reprehendi potest; ut Donatus ait, in Andr. act. I. sc. V. Sed curatius hac de voce Tullius, II. de Orat. Curatissime vero Jul. Cæsar Scaliger, oratione, quam de

de *inepti* voce conscripsit. Ex ea discas, *aptum* dici, qui aut natura, aut institutione, cum ingenii moiumque est temperationem consecutus, ut sui, aliorumque, rei, loci, temporis, modi & calleat, & habeat rationem: qui contra se habet; *ineptum* appellari. Hinc *ineptia*, pro quo in plurativo tantum *ineptias* dici vulgo putant. Sed singulari usus Plautus, Mercatore, act. I. sc. I. *Ineptia stultitiaque adeo, & temeritas*. Dixitque similiter Terentius: *Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam*. Sic in vett. codd. utrobique legi, monuit & Muretus, lib. VIII. Var. Lect. cap. IX. *Ineptitudo* pro eo dixit Cæcilius, teste Nonio. Et hæc de illa *apti* significatione, qua *ligatum*, vel *conveniens*, notat: sed tunc est ab *apisci*. Alias *aptus* est idem quod *adeptus*. Festus sive Paulus: *Aptus cum propria significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto: sicut apisci pro adipisci*. Sic usus Plautus, Captivis, act. IV. sc. I. *Sine sacris hereditatem sum aptus effertissimam*. Et in epitaphio, juxta quosdam: *Postquam mortem aptu' st Plautus, Comœdia luget*. Valens Acidalius sic legit: *Postquam morti datu' st Plautus*: quomodo & in Stephanica Gellii editione legitur. Usus & Varro:

Hic Demetrius æneas tot aptu' st,
Quot luces habet annus absolutus.

Nugatur Ausonius Popma, qui legit *nactus*, reclamante versu, qui Phalæcius esse debet. Sed & Accium, Pacuvium, Lucilium, similiter locutos, docebit Nonius. Ab *apio* est *apiscor*. Nam quæ apimus, id est, comprehendimus, ea apiscimur. Quod Nonius interpretatur *invenire*. Vett. Glossæ exponunt κτᾶσθαι & ἐπιτυχεῖν. Utitur Tacitus, lib. VI. Annal. *Jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi*. Et eodem. *Scientia Chaldæorum artis, cujus apiscendæ otium, apud Rhodum, magistrum Thrasyllum habuit*. Et eodem libro: *Nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur*. Usus & Lucretius, lib. I. & VI. sæpiusque in Ciceronis, Sallustii, & plerorumque omnium scriptorum, antiquis codd. invenitur; sed indocti διασκευασταὶ in vulgatis *adipisci* substituerunt. Ab *apisci* non *adipisci* tantum dicimus, sed & *indipisci*, Festo teste, ac antique *indipiscere*. Plautus, Aul. act. II. sc. II. *Nunquam edepol quadrigis albis indipiscet postea*. Unde liquet veteres quoque dixisse *apisco*. Utrumque ἀναλογία comprobat. Nam ut a *tremo tremisco*, sic ab *apio*, vel *apo*, *apisco*. At ut a *pacere paciscor*, sic ab *apere apiscor*. Ut ab *apio*, vel *apiscor* est *aptus*, sic ab *indipio*, vel *indipiscor* est *indeptus*; unde *indepto*. Festus: *Indeptare, consequi*.

APIUM est quod Græcis dicitur σέλινον, nempe, ut Etymologus ait, παρὰ τὸ ἐξ ἅλης σείεσθαι· unde & species ejus vocatur ἐλεοσέλινον, q. d. *paludapium*. Apud Isidorum, lib. XVII. c. XI. vitiose pro eo etiam in MSStis meis *eleoselinum* legitur. Quamquam nec damnem *oreoselinum*, cujus meminit Plinius, lib. XX. c. XI. Id ad verbum sit *apium montanum*. Est & *hipposelinon*, q. d. *equapium*; quod Latinis *olus atrum* vocari, scribit Plinius. Quod vero a *petris* vulgo *petroselinum* vocatur, illud, juxta Gorræum, est, quod ἁπλῶς Græcis σέλινον nuncupatur. Latinam vocem video quosdam deducere a Dorico ἄπιον, pro ἤπιον. Vellem, adjecissent, quis Græcorum σέλινον nominavit ἄπιον. Mihi quidem nunc nullus occurrit. A Latinis originem arcessit Isidorus, loco citato, ubi ait: *Apium dictum, quod ex eo apex, id est, caput antiquorum triumphantium coronabatur*. Confirmat hanc sententiam, quod fuerit inter præmia quatuor sacrorum Græciæ certaminum: ut vel ex illo Archiæ notum:

Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.
Præmia sunt, pomum, pinus, oliva, apium.

Aliis placet sic dici, quod eo apes gaudeant. Sane ob eandem caussam herba alia *apiastrum* ab Hygino dicta est: nempe Græcorum exemplo qui μελισσόφυλλον vocant; ut superius diximus.

APLUDA, [ἄπλυστα, φυραμά.] sive *appluda*, quid sit, Plinius docet, lib. XVIII. cap. 10. *Milii, & panici, & sesamæ purgamenta, appludam vocant; alibi aliis nominibus*. Gellius lib. XI. cap. VII. *Legerat ille, apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse, idque a Plauto in comœdia, si ea Plauti est, quæ Astraba inscripta est, positum esse*. Eadem Nonius in *Apludas*. Glossæ vett *Apluda*, ἀχυρίον. Festus: *Apluda, est genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici, de qua Nævius.*

Non hercle apluda est hodie, quam tu, nequior.

Addit deinde: *Sunt qui apludam sorbitionis liquidissimum putent genus, quod flatu dejiciatur, & quasi applaudatur*. [ἀποπάτημα.] Sed de sorbitionis genere, alibi non memini legere. De etymo ἀναλογία non repugnat. Nam *au* in *u* sæpe abit, ut *claudo occludo*, *fraudo defrudo*. Imo & MSSti quidam Festi codd. habent hic *aploda*, &, *aploditur*. Ut a *plaudo plodo*, a *Caurus Corus*. Porro tale minutum liquidissimum, quod spiritu dejicitur, non est cogitandum, quod illud, solo allisum, edat plausum, strepitumve, sed quod, situ dejectæ sorbitione liquidissima, intra labia, vel ex ore, applaudatur, id est, plausus, strepitus, crepitusve, quantuluscumque, inter expellendum edatur.

APLUSTRA, sive *aplustria* (utrumque dici, docet Priscianus l. VII. quid, & unde sint, docere conatus Festus Pompejus: *Aplustra*, inquit, *navium ornamenta. Quæ, quia erant* AMPLIUS *quam erant necessaria usu, etiam* AMPLUSTRIA *dicebantur*. Jul. Scaliger, Comm. in Arist. hist. anim. lib. IX. sect. CLXII. derivat ab *amplus*, id est, *capax*. Alii putant, sic dici ab α privativo, & πλεῖν, *navigo*. Nempe quia Festus, ut jam audiimus, dicat, non esse ea ad navigandum necessaria. Verum omnino placet, *aplustra* esse a Græco ἄφλαστα. Docet hoc vetus interpres Juvenalis, sat. V. *Aplustra, tabulatum, ad decorandum superficiem navis appositum. Alii dicunt, rostra navis, ornamentum puppis*, ἄφλαστα. Item Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Aplustra*, ἄσφαλτος, καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης· ubi pro ἄσφαλτος, legendum, ἄφλαστον. Etiam in Glossis legas: *Aplustra*, πτερὸν πλοίου, ὡς Ἔνιοι. Significat, Immo ea voce notari τὰ πτερώματα τοῦ πλοίου· ut cristas, vel simile ornamentum, in prora. Usus ἀφλάστου voce Apollonius, lib. II.

. . . Ἀφλάστοιο παρεστηριγμένον ἄκρα κόρυμβα.

Cui simile hoc Lucani, lib. III.

- . . . *Validis aplustre lacertis,*
Avulsasque rotant excusso remige sedes.

Aplustrium quoque meminit Lucretius, lib. II. & VI. Usus & Cicero, & Germanicus Cæsar, uterque in Arateis, apud Priscianum, lib. VII. Item Silius, & alii. Græcum vero ἄφλαστον unde deducant Grammatici, docebit Eustathius, loco ante monstrato. Scholiastes Apollonii, in I. Argonaut. & auctor Etymologici magni. Vide & quæ his de vocibus notavit B. Vulcanius, ad Glossas Philoxeni, col. XI. XII. & XIII. & Salmasius imprimis in exercitationibus ad Solinum pag. 572. *Latini veteres ex Græco* ἄφλαστον *fecerunt aplustrum: antiquissimi dicebant amplustre, inde Grammatici amplustria dicta interpretantur, navium ornamenta, quæ erant amplius quam essent necessaria usu.*

APOCHA, scriptum quo creditor debitorem absolvit. Gr. ἀποχὴ ab ἀπέχω quod est, ἀποφέρομαι, sive ἀπολαμβάνω. Quomodo Christus Matth. VI. ait, eos qui eleemosynas dant, aut hoc fine precantur Deum, ut ab hominibus videantur, ac laudentur, ἀπέχειν τὸν μισθὸν αὐτῶν. Ac Plutarchus quoque similiter locutus, ut ad eum locum notavit doctissimus interpres. Quomodo differat ab *acceptilatione*, cognoscimus ex l. IX. D. de Acceptil. ubi sic loquitur Ulpianus: *Inter acceptilationem & apocham hoc interest, quod acceptilatione omni modo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: apocha non alias, quam si pecunia soluta sit*. Eadem habes in Glossario Græco: Διαφέρει ἀποχὴ ἀθετήσεως· ὅτι ἡ μὲν ἀποχὴ οὐ πάντως ἔχει τὴν ἐλευθερίαν, εἰ δὲ ἀθέτησις· ἡ δὲ ἀθέτησις ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ διαστάσεως ἐλευθεροῖ· καὶ πάλιν ἡ μὲν ἀθέτησις πάντως ἐλευθεροῖ. ἡ δὲ ἀποχὴ, εἰ ἄλλως ἢ ὅτι

ἢ ὅτι καταβληθῇ τὰ χρήματα.

APOLOGVS, ἀπόλογος, quia sit λόγος ἀπὸ λόγου. Nam aliud aperte dicit, aliud innuit. Apologia, ἀπολογία, ab ἀπολογεῖν, si vim partium τοῦ ἀπὸ & λόγου, spectemus, proprie notat *refellere*. Quod quia facit, qui se defendit, hinc factum, ut ἀπολογεῖν sit *caussam dicere*, sive *defendere se*; ἀπολογία *defensio* seu *caussæ dictio*. *Apologare* etiam apud L. Senecam legas, epist. XLVII. *Ipse illum invicem apologavit, & ipse non judicavit domo sua dignum.* Ea constans vett. libb. lectio est. Quæ si recta; fuerit ab ea notione τοῦ ἀπολέγειν, qua notat, *admittere nolle*, *rejicere*, *repellere*: quomodo Polybius, Plutarchus, aliique utuntur. Ita Lipsio etiam videtur. Nec insolens eo seculo, ut Latini Græca vocabula donarent terminatione Latina; quando similiter dixerunt, *entamidiare*, *aporiari*, *chromatiare*, & alia. Henricus tamen Stephanus malebat *ablegavit*: sed invitis libb.

APOPHORETA, ἀποφόρητα, ab ἀποφέρω, id est, *aufero*. Nominis caussam non intellexit Calderinus. Nam ait, *sic dici dona, quæ amici remitterent illis, a quibus dona accepissent: ita populum Vespasiano misisse xenia, Vespasianum ei remisisse apophoreta*. Sed sunt ista λῆροι. Apophoreta enim dicuntur, quæ convivis dantur domum auferenda: juxta interpretationem ipsius Martialis, cum, epig. I. Apophoretorum, ait:

Præmia convivæ det sua quisque suo.

Turnebus, Advers. lib. IX. cap. XXIII. probat idem, hoc Ambrosii, Exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, apophoreta secum reportare consueverunt. Ego ad Bononiense invitatus convivium, ubi sancti Martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratiæ reservavi.* Idem, vel potius sub ejus nomine alius (Hilarius diaconus, ut arbitror), in epist. ad Rom. *Ad quod omnes invitati apophoreta duplicia consequuntur.* Isidorus, lib. XX. c. IV. in muliebri genere dicit *apophoretam*, idque ex more seculi; ut *biblia* posteriores, pro bibliis. Exponit idem vas escarium, quo poma, vel alia, inferrentur. Plura de *apophoretis* Lipsius, Saturn. lib. I. cap. XVI. & Fulvius Ursinus, appendice extrema de Triclinio.

APOPLEXIA, ἀποπληξία, quasi *vehemens percussio*, ab ἀποπλήττω, quod est, *percutio*. Cælius Aurelianus lib. III. cap. V. *Apoplexia dicta est, quod tanquam ex letali percussu repentinum faciat casum*. Scribonius Largus vocat *siderationem*, quia hoc morbo laborantes, quasi sidere aliquo sunt percussi. Cornelius Celsus, lib. III. c. XXVI. tales appellat *attonitos*: sed tamen, latius patere, agnoscit. *Attonitos*, inquit, *raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo: ἀποπληξίαν Græci appellant*. Nempe attonitum, proprie τὸν ἐμβροντηθέντα dicimus: sed per translationem, τὸν ἀπόπληκτον. Idem Celsus, cap. seq. suo seculo *paralysin* vocari ostendit his verbis. *At resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes, infestat. Veteres auctores illud ἀποπληξίαν, hoc παράλυσιν nominaverunt. Nunc utrumque παράλυσιν vocari video.* Nempe παράλυσις est ἡμιπληξία, cum altera tantum cerebri pars ab humore pituitoso, vel etiam melancholico, obstruitur: ἀποπληξία vero, cum humor is universum cerebri corpus imbuit, ac facit, ut vel nullus, vel perexiguus spiritus animalis subeat in nervos: unde fit ut aboleatur motus facultatis animalis. Qui si non aboletur penitus, sed tantum corrumpitur, (fit hoc cum humor non tam obstruit cerebrum, quam copia & malignitate gravis ac molestus est; unde ipsum movendi & sentiendi principium in se recurrit, & eam a se amoliri contendit crebra & inæquali corporis convulsione & concussione, eaque tanta, ut ex humore in cerebro exagitato spumam eliciat.) hoc, inquam, cum fit, ἐπιληψία vocatur, διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κρατεῖσθαι τὰς αἰσθήσεις, ut ait Trallianus: quia *sensus invadit*, *eosque retinet*. Nam utrumque, τὸ ἐπιλαμβάνειν notat; *invadere* sive *corripere*, & *retinere* seu *sistere*. Unde & Trallianus duo hæc, ἐπιλαμβάνεσθαι (pro quo corrupte apud eum ἐπιλανθάνεσθαι editum est) & κρατεῖσθαι, conjungit.

APOSTEMA, Plinio, quod Celso, *abscessus*. Ἀφίσταμαι, *abscedo*, *secedo*. Unde ἀπόστημα esse, etiam Galenus scribit, ad Glauconem. Nempe quia humor, qui digeri non potuit, in suppurationem versus partes eas, quæ humorem præter naturam in se recepere, resolvit, ac cum antea essent contiguæ, separat ac disjungit. Ejusdem originis est ἀποστάτης, *apostata*, desertor religionis Christianæ. Unde *apostatare*, apud veterem Sirachidæ interpretem, cap. X. 14. & XIX. 3. est ἀφίστασθαι, *deficere*.

APOSTOLVS, ἀπόστολος, *legatus*; ab ἀποστέλλω, quod est, *cum mandatis emitto*. Matth. cap. X. 5. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς. *Hos duodecim legavit*, sive cum mandatis emisit, *Christus*. Classem quoque emittendam Græci vocarunt ἀπόστολον & , quibus ejus emittendæ cura esset, ἀποστολεῖς: cujusmodi & judices erant in controversiis nauticis. Auctores Suidas & Harpocration. Aliam quoque notionem docet Paullus, Sentent. lib. V. tit. XXXIV. *Ab eo*, inquit, *a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, literæ dimissoriæ diriguntur, quæ vulgo apostoli dicuntur.*

APOTHECA, ἀποθήκη, ab ἀποτίθεσθαι, quod est, *reponere*, *recondere*. Isidorus lib. XV. cap. V. *Apothecæ, vel horrea, a Græco, verbum ex verbo, repositoria, vel reconditoria dici possunt, eo quod in iis homines elaboratas fruges reponunt. Unde & ἐνθήκην, Græco sermone, repositam rei copiosum substantiam appellamus.* De *entheca* quod ait, sic sæpe utuntur scriptores Ecclesiastici. Ut Cassianus, libro de institutis monachorum, cap. IV. *Cumque totam enthecam cœnobii suam esse credat substantiam*. Et Gelasius, XII. q. II. c. *Vobis enim si quis forte sub annua remanebit extensa, electo idoneo ab utraque parte custode, credantur enthecis*. Sed redeamus ad *apothecam*. Quæ vox generalis est. Unde a Jurisconsultis, & aliis tribuitur vinorum, olei, librorum, similibusque receptaculis. Quomodo ab *officina* & *taberna* differat, ostendimus in *Taberna*.

APRICVM opponitur *opaco*. Unde in Glossis vett. exponitur, ἡλιαζόμενον. Item τόπος εὐήλιος, προσήλιος. Est igitur locus soli expositus. Dicitur *apricum* quasi *africum*, ab α στερητικῷ & φρίκη, *horror*. Sic Festus, in *Apricus*. Servius, in V. Æn. Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. Atque ab eadem origine *Africam* dici volunt iidem. Sed de *Africa* quidem quin fallantur, nullus dubito. Vide quæ hac de re in *Africus* dicimus. Nec de *aprico* assentire ausim. Magis placet, *apricus* quasi *apericus* dici, quia locus sit *apertus*, solique expositus. Nec tamen quivis locus soli expositus sit apricus: sed temperatus, atque ad apricandum idoneus. Unde est, quod in vett. Gloss. exponitur εὐήλιος. Ubi attendere oportet vim adverbii εὖ. Hinc *apricitas*, de temperie loci. Sic usi Plinius, Justinus, Solinus.

APRILIS geminum etymon ponit Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. Unum est, ut sic dicatur, quasi *aperilis*, quia *aperit omnia*. Quod etymon cum Varroni placuit, cujus verba mox ponemus, tum Ovidio, lib. IV. Fastorum; Macrobio, lib. I. Saturn. cap. XII. & Servio, ad illud I. Georg.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

Alterum etymon est, ut *aprilis* dicatur, quasi *aphrilis* ab ἀφρὸς, *spuma*; quia nempe ex hac nata Venus; cui is mensis sacer. Hujus etymi auctores qui sint, mox ex Varrone dicemus. Eosque etiam Nonnius sequitur in Grammatistice: ut cui *aprilis* sit ab Ἀφροδίτη. Verum Cincius, ut ibidem auctor est Macrobius, negabat, huic mensi a Venere indi nomen potuisse, eo quod Venus antiquis illis Romuli nepotibus fuerit ignota, ut cui nullum instituerint diem festum, ac cujus nulla in Saliaribus hymnis mentio fiat. Cincio adstipulatur Varro. Ut hæc ejus indicant verba, e lib. V. de L. L. *Secundus mensis*
(ut

(ut Fulvius Flaccus scribit, & Junius Gracchus) *a Venere, quod ea sit Ἀφροδίτη. Cujus nomen ego, antiquis literis quod nusquam inveni, magis puto dictum, quod ver omnia aperit, Aprilem.* Josephus Scaliger, Conjectaneis in Varronem, idem ab Arnobio proditum ait, lib. II. Sed apud eum haud aliud lego, quam Apollinis nullam fieri mentionem in Indigitamentis Numæ Pompilii. De Venere autem ne γρῦ quidem. Quare hoc quidem μνημονικὸν ἁμάρτημα esse suspicor. Porro illud adjicimus, nec *aprilem* ab *aperiendo* dictum videri, quamquam id putabat Varro; sed ab *aper*. Visum hac de re adducere illustrem Josephi Scaligeri locum e scheda ejus inedita, quam penes me habeo. *Quomodo*, inquit, *mensis Aprilis dici potuerit ab aperiendo, equidem non video. Primum cum annus ab initio x tantum mensium fuerit, necesse est semper menses vagos fuisse, neque stationes temporum fixas tenuisse. Ita Aprilis semel tantum incidebat in tempus vernum, & post* XII. *annos Romuleos, hoc est, x. Lunares, redibat in orbem. Deinde Aprilis non potest descendere a verbo. Nam nomina, quæ hujus terminationis sunt, si descendunt a verbo, penultimam corripiunt: ut, probabilis, utibilis vel utilis, facibilis vel facilis. Si autem a nomine, eandem producunt: Equus, equilis; ovis, ovilis; caper, caprilis* (utitur hac voce Varro II. de R. R.) *aper, aprilis, &c. præter pauca: humilis, similis, &c. Ergo Aprilis ab apro, hoc est, porco. Ut Athenis ἐλαφηβολιὼν, hoc est, cervilis. Sic Aprilis καπροβολιὼν vel καπροβολιών.* [atqui media producitur. Rectius itaque ab *apro*, qui tum sacrificabatur.]

APUA, genus minimi pisciculi, ut ait Festus. Venit ab ἀφύη, mutata adspirata in tenuem. Quomodo a πορφύρα est *purpura*, a Φοῖνιξ *Pœnus*, &c. Etsi autem ἀφύαι etiam dicantur quædam, quæ nascuntur e semine, uti apua cobitis, & quædam aliæ: vere tamen proprieque id nomen convenit ei speciei, quæ non e semine nascitur, sed superfluitante in mari spuma, quæ excitatur, cum aqua multa e cœlo fluxerit. Hoc genus Aristoteli icciro ἀφρὸς, Athenæo ἀφρίτης, aliis, eodem Athenæo teste, ἀφρύα appellatur. Estque Veneri dicatum, quia & Dea illa e spuma maris nata fingitur, indeque nomen Ἀφροδίτης accepisse, a Platone & aliis putatur. Dicta vero ἀφύη ab ἀπὸ & ὕω, *pluere*, quia imbribus multis collectis, excitatur spuma istæc, e qua apuam nasci dicebamus. Plinius lib. XXXI. cap. VIII. *Apuam nostri, aphyen Græci vocant; quoniam is pisciculus e pluvia nascitur.* Vel dicta ἀφύη, quasi ἀφυὴς, hoc est, ἄσπορος, quasi non nata, quia nempe coitu non procreetur. Hanc etymologiam ponit Athenæus, lib. VII. In Aldina pro ἀναφυεῖς, editum δισφυεῖς, quasi *bis natas*; ut quæ temporis spatio pereant, ac denuo nascantur, auctore Aristotele. Verum, sic non ἀφύαι, sed ἀναφύαι dicerentur. Neque hoc dicit Aristoteles, easdem numero apuas renasci, sed specie easdem. Quare non dubitandum, quin recte in postrema editione ἀναφυεῖς legitur. De apuis videre præter alios potes Aristotelem, lib. VI. de histor. animal. cap. XV. Rondeletium, lib. VII. de piscibus; Isaacum Casaubonum, lib. VII. Animad. in Ath. cap. VIII.

APUD, quasi *ad pedes*: ut censet Cæsar Scaliger, de caus. L. L. cap. CLVII. Sed obstare videtur, quod veteres pro eo *apor* dixere, teste Festo. Nisi malis *apot*. Sic enim MSStus unus: ubi complures *apor*. Vel scribendum *ape*. Nam in Glossis Philoxeni est, *Ape*, παρὰ. Verum potius emendandæ Glossæ ex Festo. Nam & legas apud Victorinum: *Sed nos nunc & adventum, & apud, per d potius, quam per t scribimus, arventum, & apur*: fortasse autem *apor* sive *apur* sit ex *apere*, quod valet *apisci*: hoc est, *invenire* ac *comprehendere*. Sane, quæ *apud nos* sunt, inventu ac comprehensu facilia sunt.

APUS, ἄπους, quasi, *sine pedibus*. Plinius lib. X. cap. XXXIX. *Plurimum volant, quæ apodes, quia careant usu pedum. Ab aliis cypseli appellantur. Nidificant in scopulis. Hæ sunt quæ toto mari cernuntur: nec unquam tam longe naves tamque continuo cursu recedunt a terra, ut non circumvolitent eas apodes. Cetera genera residunt, & insistunt: his quies, nisi in nido, nulla: aut pendent, aut jacent.* Ceterum, non in totum pedibus carent: sed eos pilosos, adeoque minutos habent, ut carere videantur. Ideo Aristoteles, lib. I. historiæ de animal. Ὄρνιθες εἰσί τινες κακόποδες, οἳ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες. Non dicit, carere pedibus, sed pedum usu carere. Nam κακόπους, non *depes*, ut Gaza vertit; sed potius *pravipes*, ut transfert Cæsar Scaliger. Sed in America aves sunt vere *depedes*; ut ex Hispanicis navigationibus constat. Quod autem Plinius ait, *apodes* aliter *cypselos* vocari, id clare dixerat Aristoteles in histor. animal. lib. IX. cap. XXX. Οἱ δ᾽ ἄποδες, οὓς καλοῦσί τινες κυψέλους, ὅμοιοι ταῖς χελιδόσιν εἰσί. Et videntur *cypseli* dictæ, a κυψέλη, quod est *capsæ* genus: sive e vimine plexum, sive e luto factum. Caussa nominis erit, quia nidos faciunt ad *capsulæ* formam. Etiam Periandri pater, quia delituisset ἐν κυψέλῃ, Κύψελος dictus, ejusque posteri Κυψελίδαι. Herodotum vide in V. Becmanus volebat, avi cypselo nomen esse a קפוז *kippoz*. Sed eo potius *ericius* notatur, ut R. Salomon sensit, & Aben-Esra, ut testatur Kimchi in libro Radicum. Eoque modo, præter vulgatum interpretem, vertit Vatablus. Sunt, qui *testudinem* exponant; &, quibus *avem* esse placet, aut *vulturem*, aut *ululam*, aut *merulam* esse arbitrantur. *Merulam* quidem vertit socer Junius, idque approbante etiam in Lexico suo doctissimo Buxtorfio.

APYRINORUM mentio apud Martialem, in Xeniis, epigr. XLII. & XLIII. item Plinium, lib. XIII. cap. XIX. & lib. XXIII. cap. VI. Est ab α στερητικῷ, & πυρὴν, *nucleus*, sive ligneum osseumve illud, quod inest pomis, uti cerasis, mespilis, & similibus. Hanc vocis originem clare indicat Plinius, his verbis: *Divisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest.*

A Q

AQUAM Festus dici ait, quasi *a qua juvamur*: ubi codd. alii *vivamur*, alii *vivemus*. Possis & dicere, *a qua simus*; quia aqua rerum omnium principium est, ut quidem voluit Thales. Hanc etymologiam confirmare videtur, quod Lucretius primam producere videatur, cum scribit, lib. VI.

Quæ calidum faciunt aquæ tactum atque saporem.

Verum, etsi Lambini audaciam probare non possum, qui sola fretus conjectura, pro *aquæ* reposuit *laticis*, tamen nec iis assentio, qui primam hic produci putant: quos inter Scipio Gentilis, lib. II. παρεργ. cap. ult. Nam *aqua* hic trisyllabon est, quasi *acuam* dicas: quomodo eidem alibi *relicuus* tetrasyllabon est, pro, *reliquus*. Quare si hic versus quicquam facit ad eruendum etymon, potius crediderim, eo confirmari illorum sententiam, qui *acuam* esse volunt ab ἀφύη, quod erit ab ἀπὸ, & ὕω· ut proprie notet aquam pluvialem; ut & ὕδωρ, sive ὕδος· quando hoc quoque ab ὕω Grammatici esse volunt. Quod si cui hoc etymon improbatur, quia ἀφύη non inveniatur ea notione apud Græcos, is, vel cum Varrone, possit *aquam* deducere ab *æquitate*, hoc est planitie. Vel possit, cum Angelo Caninio, & *aquam*, & *æquor*, deducere a Dorico ἀϊκὲς, quod *æquum* ac *leve* notat. Vel, cum Petro Nunnesio, deducat ab ἰχώρ· quod est, ὑγρότης λεπτὴ, *humor tenuis*, ut explicat Galenus. Vel denique, cum Julio Scaligero, dicere possit, veteribus Græcis *aquam* dictam ἄχα. Quod probari videtur voce Ἀχελῷος. Siquidem ea est, non παρὰ τὸ ἄχη λύειν, quod scripsit Eustathius; sed, ut Scaliger, cap. XXVIII. de caussis L. L. & Exercitat. CCCXXV. docet, ab ἄχα & λῶος, quod a λούω, ut ad verbum sonet, *aquæ lavacrum*. Pro hac sententia est, quod veteres *Achelοum* pro quavis aqua dixerint: ut Macrobius ait, lib. V. cap. XVIII. Servius, in I. Georgicorum; Eustathius, in Iliad. φ & Etymologus, in Ἀχελῷος· Non ignoravit hoc divinus poëta, cum scripsit:

Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.
Euripidem quoque aliquot locis sic locutum, docuit Fulvius Ursinus. Sed, ut verum dicam; ex cunctis his nullum Etymon satisfacit. Verum autem puto, vel *aquæ* vocem non habere originem in Latio aut Græcia: vel esse a *fusione*; quod Caninius quoque scripsit; quasi ἀ χεῶ. Nam interdum Latini articulum nomini jungunt. Sic ex τὸ μέθυ, *temetum*. Ac videtur similiter ex ὁ χὴν (quomodo *anser* vocatur a Græcis) factum *ocha*, vel *aucha*. Glossæ vett. χὴν, *auca*, *anser*. Ab *aqua* est diminutivum *aquula*; apud Cicer. I. de Orat. & Plautum, Curcul. Pro quo & *aquila*, legitur, per *i*. Quia vero hæc vox & aquilam militarem notat, more suo lusit ea Plaut. Pers. act. v. sc. I. *Hic statui volo primum aquilam mihi, Unde ego omnes hilaros* &c. Ita plerique emendant, consentientibus fere MSSris, & vetere Aldi. In vulgatis verba sunt trajecta. Ab *aqua* & *ago* in Digestis est *aquagium*; quod ad verbum sonat ὑδραγώγιον, unde Festus *aquæductum* interpretatur. Dicitur vero & *aquagium*, & *aquæductus*, quia aqua ex loco quovis ageretur sive duceretur in castellum, ut inde in loca distincta certa efflueret mensura. Gloss. vett. ὑδραγωγεῖον, *aquiductium*, *aquarium*, *aquagium*. Ubi & *aquarium* dici videmus: quod reperias in quibusdam Solini codd. Dionysius Hal. l. III. vocat τὰς τῶν ὑδάτων ἀγωγάς. Alii simpliciter ἀγωγὰς appellant. Vide de his duos Frontini libros; Plinium, lib. XXXI. cap. VI. & e junioribus G. Fabricium, in Roma sua; ac Aldum Manutium, lib. I. de quæsitis per epist. *Aquileges* sunt, qui aquarum indagatores vocantur Columellæ, l. II. cap. II. ac aquarum libratores appellantur, l. II. de excusat. artific. in Cod. Theodos. sic autem ab aquis legendis sive colligendis dicuntur, ut ex Nonio cognoscimus. Ubi hæc citat e Varronis Quinquatribus: *An hoc præstat Herophilus Diogeni, quod ille e ventre aquam mittit? an hoc te jactas? At hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.* Utitur & Seneca, lib. III. natur. quæst. cap. XV. *Sæpe colligitur, roris modo, tenuis & dispersus liquor, qui ex multis in unum locis confluit. Sudorem aquileges vocant*: ubi male quidam, *aquæ leges*. Invenias & apud Plinium Veronensem, lib. XXVI. cap. VI. & Novocomensem, epist. ad Trajanum. Budæus quoque, in verbis Callistrati, *aquileger* pro *aquilices* legendum suspicatur. Sed nihil mutatione opus censeo. Nam *aquileges* quoque ab aquis eligendis dicuntur *aquilices*. Gloss. vett. *Aquilices*, οἱ τὰ ὑδραγώγια ἐργαζόμενοι, οἱ ἀποχιτάριοι, κρηνουργοί, ὑδρονόμοι. Alias *aquilices* sunt, qui in siccitatibus, rei divinæ procuratione, aquas cælo elicerent. Hinc *aquælicium*, sive *aquilicium*, ipsum sacrificium, quod pro impetrandis imbribus fiebat. Festus, vel potius Paullus: *Aqualicium dicitur: cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur, ut quondam manali lapide, si creditur, in urbem ducto.* Tertullianus, apolog. cap. XL. *Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis.* Aliquid hac de re quoque dicemus in *Manalis*. Ab *aqua* item *aqualis* dictus, ut Varro ait, IV. de L. L. Vas est aquarium, unde manibus aqua affunditur. Est & apud Plautum, Curcul. actu II. scen. III. & Mil. act. III. sc. II. Μεταφορικῶς autem sumitur pro imo ventre, quia ut aqualis aquam, sic ea pars urinam fundat. Pers. sat. I.

. . . . Nugaris, cum tibi, Calve,
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat.

Nec pro imo tantum ventre, sed & pro stomacho seu ventriculo accipitur. Seneca, apud Lucillium: *Cum pervenit cibus in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur, tunc demum corpori accedit.* Marcellus quoque Empiricus utitur hoc pacto aliquoties. Hujus etiam loci est, *aquæmanalis*; quo usus Varro, apud Nonium, in *Trullium*. Posteriores pro eo dixere *aquæ manile*. Nam *manale*, & *manile*, dicebant, ut *lucrale*, & *librile*. Utitur Paullus, l. III. in princ. ff. de supell. Sic enim apud eum legi debere, recte censent Cujacius, lib. X. Observ. c. XIII. & Jos. Scaliger, ad Festum, in *Manalem lapidem*. Vulgo trajectis male litteris *aquiminale* apud eum scribitur. In vett. Gloss. exponitur χέρνιβον. Sic vero dicitur, vel quod ex eo aqua manet; quod Varro existimabat: vel potius ab *aqua* & *manibus*. Quod confirmatur veterum ritu, qui aquam ante cibum his verbis poscebant. *Aquam manibus*. Plautus, Persa, act. V. sc. I. *Meum natalem agitemus amœnum: date aquam manibus: apponite mensam.* Fabius Pictor, apud Nonium, in *Polubrum*: *Aquam manibus pedibusque dato: polubrum sinistra manu teneto, dextera vasum cum aqua.* Ejusdem originis est *aquiminarium*, vel potius *aquimanarium*, apud Pomponium, in l. XXI. ff. de arg. & aur. leg. Vide quæ de eo Cujacius, l. X. Observ. cap. XVII. *Aquarii* dicuntur, qui aquam ferunt, ὑδροφόροι. Item ὑδροφύλακες, aquarum custodes, sive aquæductuum curatores. Cui hominum generi cum cura incumberet deducendi in urbem aquas publicas, sæpe eas in privatum usum convertebat, aut, aliis facientibus, connivebat. Julius Frontinus, lib. I. de aquæductibus: *Caussa est fraus aquariorum, quos aquas ex publicis ductibus in privatorum usum derivare deprehendimus. Sed & plerique possessorum, & quorum agris aqua circumducuntur, fraude formas rivorum perforant: unde fit, ut ductus publici hominibus privatis, vel ad hortorum usum subserviant, vel ad itinera suspendant*, &c. Hinc liquet, cur Cælius epist. VIII. ad Cic. scribat, se pugnare cum tabernariis & aquariis. Nam erat Cælius ædilis curulis. Ad hos autem cura aquarum publicarum pertinebat. Ac putat Paullus Manutius, in comment. ad eam Cælii epistolam, eos, qui in stupris uxorum conniverent, inde *aquariolorum* nomen indeptos, quod *aquariis* essent similes, qui itidem conniverent in publicarum aquarum derivationibus. Sic sane *aquarioli* voce usus videtur Appulejus, Apol. II. *Aquariolus iste uxoris suæ.* Sed magis placet, *aquariolos* proprie esse πορνοβοσκούς. Festus: *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ.* Sic utitur Tertull. in Apolog. cap. XLIII. *Primi erunt lenones, perductores, aquarioli.* Videturque id nomen esse ὑποκοριστικῶς factum ab altera illa aquariorum significatione, qua ὑδροφόρους notat: ut nempe proprie sic dicantur, quod aquam ferrent meretricibus, qua Veneri operatæ indigerent ad sese eluendas. Hinc apud Plautum ait meretrix, Pœnulo, act. I. sc. II. *Aggerunda aqua sunt viri duo defessi.* Idem docet Lampridius, in Commodo: *Aquam gessit, ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quam ei loco, crederes, ad quem fortuna provexit.* Itaque & in vett. Glossis legas: *Aquariolus, lenocinatur.* Vide Turnebum, lib. XIV. cap. XII. Lipsium, lib. I. Antiq. cap. XII. Colvium & Scip. Gentilem, ad II. Apol. Appuleii. Nec tamen displicet doctissimi Savaronis sententia; qui, ad Sidonii ep. VII. lib. IX. *aquariolos* dictos scribit, quia ad aquas versarentur, meretricum gratia, quæ olim cellas suas in acta constituebant. Firmat hanc rem M. Tullius de suppliciis: *Tametsi in acta cum mulierculis jacebat ebrius.* Et postea: *ipsum unum ad partem litoris, ubi per eos dies tabernaculis positis castra luxuriæ collocarat.* Idem Suetonius, in Nerone, cap. XXVII. *Quoties Ostiam Tiberi defflueret, aut Bajanum sinum prænavigaret, dispositæ per litora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur, insignes ganea matronarum, institoria copas imitantium, atque hinc inde hortantium ut appelleret.* Vide & quædam, quæ hujus item loci sint, in *Lupanar*.

† AQVAE etymologia adhuc obscura fuit, in tantum ut non immerito in ea evolvenda tum aliis tum ipsi aqua haeserit Vossio: qui ubi se diu frustra fatigasset, ad extremum concludit, sibi videri, AQVAE *vocem non habere originem in Latio aut Graecia*. Et certe non alibi ea quaerenda est, quam in linguarum matrice, & in eo Geneseos loco (Gen. I. 9. 10.) ubi prima aquae mentio occurrit: vide ibi dicta, quae juvabit hic in pauca contrahere. Verbum קוה *Quava* primaria notione *cavitatis* (inde enim apud Latinos CAVO & CAVVS) notionem obtinet: unde Gen. I. 9. *Iquu* i. e. *incaventur* (h. in cavum congregentur) *aquae in locum unum . . . & incavationem* (i. e. congregationem) *aquarum appellavit maria*.

ria. Et If. XXII. 11. *Cavum* (Heb. *miqve*) *fecistis inter duos muros*: vide locum. Ex hac *cavitatis* notione proficiscitur altera *exspectandi*, quae saepissime inest illi Hebraico verbo: nam cavus embolum exspectat. Rursus ex exspectandi significatu oritur notio quiescendi; quia quamdiu praestolamur, quiescimus: vide in QVIRO & in CAVVS. Sed redeo ad primariam significationem, qua קוה est *incavari* h. e. cavum petere: id quod proprie de aquis dicitur, quae sua sponte in cava seu declivia feruntur. Ea aquarum *incavatio* (i. e. in cavum itio) Gen. I. 9. Ex. VII. 19. Lev. XI. 36. vocatur מקוה *mikve* sive (quia Koph respondet Latino Q) *Miqve*. Itaque sermone primitivo MIQVE erat *aquæ* appellatio, ab ejus natura petita, quod nata esset ad cava se ferre. At primi illi orientis coloni, qui in Latium venere, ei vocabulo pro *Mem* formativo, *Aleph* formativum (nam utraque littera est ex Heemanticis) praeposuerunt, ut esset אקוה *aqve* pro *Miqve*. Atque ea originatio certissima est. Postremo tum certa est, ut ab ea & AEQVI & AEQVORIS & קו *Kav* Hebraici origo promanet. Nam quia aquæ in suis cavis se librant, & quasi tento funiculo se complanant, hinc Hebraeis קו *Kav* est *linea*, *filum*, quo fabri utuntur; hinc etiam AEQVVS & AEQVOR, quae duae voces de iis dicuntur, quae aquarum instar levigantur, & quasi ad lineam exaequantur. AQVA (praeter modo dicta) poterat peti ab אגם *agam*, *stagnum*. Sed a קוה *quava*, est verius, ut supra dictum. MAZOCHIVS.

AQVIFOLIVM ἀξυάκανθος, ut *Aquifolia ilex*, ἡ ὀξύφυλλος πρῖνος. Nomen utrique ab aculeatis foliis ac pungentibus. Plinius lib. XVI. cap. XXIV. *Folia aculeata aquifolio, & ilicum generi*. Aquifolium igitur quasi acuti folium. *c* & *q* facile commutantur: ut, *quis*, *cujus*: *quatio*, *percutio*. Imo fortasse, ut a *rigo* *riguus* dicitur, a *noceo* fuit *nocuus*: sic *acuo* *acuus*: unde *acuifolium*, vel *aquifolium*. Simile est *aquipedius*; ab acumine pedum. Quod simile est Græco ὀξυπόδης, de iis qui celeriter currunt. Glossæ: *Aquipedum*, ὀξυποδία. Festus: *Acupedius dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum*. Lucilius: *Aquipes vocem mittere cœpit*. *Aquipes*, vel *acupes*, quasi ὀξύπους, qui & πόδας ὠκύς. Vulcanius, notis in Glossarium, putat: apud Festum pro *acupedius* legendum *acripedius*. Nec enim arbitratur, acumen commode dici pro celeritate. Sed eum refellunt, quæ diximus. Et *acupedius* constanter est in MSStis, & vett. editt.

AQVILÆ geminam originationem ponit Festus, sive Paullus. Una, quam ipse sequitur, est ab *aquilo*, hoc est, fusco sive subnigro colore, qualis aquæ esse solet, unde & *aquilo* nomen: ut suo loco dicemus. Altera, quam aliis tribuit, est ab *acute volando*. Nam *avi hac nulla volat vehementior*, ut est apud Cic. II. de Divinat. Ac apud Cedrenum legimus, videri Veteres, ad significandam raptus celeritatem, finxisse, Ganymedem aquila a Jove raptum esse. *Aquila* autem ab *acumine*, hoc est, celeritate volatus, ea ratione dicetur, qua, ab *acumine* sive celeritate *pedum*, dicere *aquipes*, & *acupedius*: ut in *Aquifolium* ostendimus. Quod si quis volatui acumen haud recte tribui putet, per me licet, aquilam ab *acuto*, non volatu, sed visu, dictam esse existimet. Quippe, ut B. quoque Augustinus, post Homerum & alios, scripsit, *aquila est acuti adeo contuitus, ut cum in eam altitudinem elata est, ut nec humanis pateat oculis, tamen & minutos videat pisciculos in mari natantes, & lepusculos sub umbroso frutice recubantes*. Notum etiam, ut aquila, quemadmodum Silius Italicus cecinit,

Phœbea dubios exploret lampade fœtus.

[Π λαυ, λάω, λεύσσω, ἀκυλάης, *ab acuto visu, unde & leo dictus*.] Duplicem, vel triplicem potius, aquilæ etymologiam vidimus. Addam & quartam, quam verissimam censeo. Plene enim adsentio doctissimo Angelo Caninio, qui *aquila* esse putat ab ἀγέρ, quomodo avis ea Cypriorum dialecto vocatur, teste Hesychio. Eamque sententiam amplexus & Petrus Nunnesius. *r* conversum in *l*, quomodo a κανθήλιος est *cantherius*, a στλεγγίς *strigilis*, a κάγχαλος, Hetruscum *gangbero*, & similia, quemadmodum in *Aquilo* dicemus. Hæc de prima aquilæ significatione. Insuper vero & piscis sic vocatur, quia velut expansis alis aquilam imitatur. Sic quoque dicebatur id Romanarum legionum signum, quod a prima cohorte legionis suscipi solet: ut scribit Vegetius. Sic autem appellabatur, quod esset aurea argenteave effigies aquilæ in sacrario constitutæ. Id sacrarium imponebatur hastæ, quæ ex parte inferiori acuta erat, quo in terram defigi posset. Meminit tum aquilæ argenteæ, tum sacrarii ejus Cic. Catilin. I. & II. Erat autem una unicuique legioni aquila, cum signa tot fuerint, quot cohortes. Unde liquet, merito signa & aquilas, tanquam diversa, conjungi a Claudiano lib. II. in Eutrop. vers. CCXXV.

. . . . *Hos aquilæ, Romanaque signa, sequuntur*.

Ubi & Tacito lib. I. & XV. Annal. ac II. & III. H. lor. & apud alios Auctores passim. Vide H. Jun. lib. III. Animadv. cap. XIII. & imprimis Justum Lipsium, comment. in II. Annal. Taciti.

AQVILO Latinis dicitur, qui Græcis *boreas* [μελαμβόρειος, nam ἄκυλος μέγας.] Estque ventus spirans ab ortu solstitiali sive æstivo; ut scribit Gellius, lib. II. cap. XXII. Confirmat id Cornelius Nepos, in Miltiade. Ubi idem, Lemniorum responsum commemorans, prius, *ventum aquilonem*, ait; post, *ventum boream*, inquit. De etymo sic Festus; *Aquilo ventus a vehementissimo volatu ad instar aquilæ appellatur*. Sed verius Angelus Caninius; juxta quem, uti & Petrum Nunnesium, *aquilo* est ab ἀκυρὸς, quomodo ὁ βορέας, *boreas ventus*, vocatur, Hesychio teste. Conversum *r* in *l*, quo pacto a βακτρὸν est *baculum*, sive *baculum*, ac a *Remo* *Lemures* dicimus, non *Remures*. Plura id genus adferebamus, cum a Cyprio sive Æolico ἀγέρ *aquilam* similiter dici, ostenderemus.

AQVILVS, coloris hujus meminit Plautus, Pœn. act. V. sc. II. & Suetonius Aug. Lucilio quoque eam vocem tribuunt vett. Glossæ, ut mox patebit. Apud Nonium item, in *Lavit*, sic locum Varronis emendat Scaliger:

Atque Ægeus fluctus, quem lavit ante aquilo,
Saxeus ubi posuit Neptuni fœtus urbem.

De vocis origine sic Festus: *Aquilus color ab aqua est nominatus. Nam cum antiqui duos omnino naturales nossent, id est, album & nigrum: intervenerit autem is quoque, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat: potissimum ab aqua eum denominarunt, cujus incertus est color*. In vett. Glossis est, *Aquilum*, μέλαν· ὡς Λυκίλλιος. Quod non refragatur Festo. Nam, quod subnigrum est, id & nigrum vocari solet. Homerus, Odyss. ε, sub finem:

. . . Καὶ μέλαν ὕδωρ
Πίνουσι.

Maro:

Qua niger humectat flaventia culta Galesus.

Nigra autem vel subnigra vocatur aqua, non quia talis est, sed quia ob agitationem aut profunditatem nigricans videtur. Isque apparens aquæ color, ratio est, cur Neptuno nigrum taurum sacrificare soleant; ut auctores sunt Phurnutus, & Eustathius in illud Od. γ' Ταύρους παμμέλανας. Ab *aquilus* est *Aquilius*. Festus: *Aquilius, prænomen, ab aquilo colore, id est, nigro, est dictum*.

A R

ARÆ geminam ἐτυμολογίαν adfert Varro. IV. de L. L. *Ubi*, inquit, *frumenta secta terantur, & arescant, Area. Propter horum similitudinem loca in urbe pura, Areæ. A quo potest etiam Ara deum esse, quod pura. Nisi potius ab ardore, ad quem ut fit, fit ara: a quo ipsa area non abest: quod, qui arefacit, ardor est solis*. Posteriorem ἐτυμολογίαν adfert quoque Isidorus, lib. XV. Orig. cap. IV. Ab *ardendo* autem *aram* dictam putant ob sacrificiorum ignes, qui in iis

lis feoant. Hinc apophthegma illud Augusti Cæsaris; qui, cum Tarraconenses nuntiarent, palmam in ara ejus esse enatam: *Apparet*, inquit, *quam sæpe accendatis*. Auctor Fabius, lib. VI. cap. III. quod de risu. Scribit Isidorus loco assignato, quosdam velle, *aras* dici *ab altitudine*. Quæ mirifica est etymologia. Quare puto, eos non simpliciter dixisse, *aram*, dici quasi *alta*; sed, *ara* esse ab ἄιρω, quod est, *tollo in altum*. Tertiam ibidem ponit his verbis: *Alii aras dicunt a precationibus, quas Græci ἀρὰς vocant, unde contra imprecatio fatura dicitur*. Ubi pro *fatura* (quomodo in ultima Parisina Brenlii expressum, ac in MSSto quoque meo legitur) plane corrigendum κατάρα. Est enim locus desumtus ex istis Servii ad IV. Æn. *Ara autem dicitur a precibus, quas Græci ἀρὰς dicunt, unde contra imprecatio κατάρα dicitur*. Imo ἀρὰ non tantum precationem sive preces, sed etiam imprecationem sive diras significat. Item ἀράομαι *precor* & *imprecor* notat. Estque hæc notio ab Hebræo ארר arar, *maledixit, execratus est*. Sed ab altera notione τῆς ἀρᾶς, qua precationem notat, *ara* nomen accepit. Est autem hæc Etymologia simplicissima. Non inerudita tamen illa Varronis, ut *ara* sit ab *asa*, converso *s* in *r*. [ab ἄζα] Quomodo, qui prius *Valesii, Fusii, Papisii*, postea dicti *Valerii, Furii, Papirii*. *Asa* vero antiquis fuit, quod postea *ansa*. Juniores inseruere *n*. Quomodo *tango* dixere pro antiquo *tago*; unde *tagax*: *frango*, pro *frago*; unde *fragilis*: *tensa* item & *mensa*, pro *tesa* & *mesa*. De hac *ara* originatione ponam verba Macrobii, e lib. III. cap. 10. *Multifariam legimus, quod litare sola non possit oratio, nisi & is, qui deos precatur, etiam aram manibus apprehendat. Inde Varro, divinarum libro quinto, dicit, aras primum asas dictas; quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri. Ansis autem teneri solere vasa, quis dubitet? Commutatione ergo literarum aras dici cœptas; ut Valesios & Fusios dictos prius, nunc Valerios & Furios. Hæc omnia illo versu Poeta exsecutus est:*

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,
Audiit omnipotens.

Nonne eo additum credideris, non quia orabat tantum, sed quia & aras tenebat, auditum? Nec non, cum ait:
Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

Item:

Tango aras, medios ignes ac numina testor:

Eamdem vim nominis ex apprehensione significat. Hactenus Macrobius. Plaut. Rudente. GR. *Tange aram hanc Veneris*. LA. *Tango*. GR. *Per Venerem hanc jurandum est tibi*. Et paulo post: GR. *Tene aram hanc*. LA. *Teneo*. GR. *Dejura, te mihi argentum daturum*. Appulejus lib. VI. *Tunc genu nixa, & manibus aram tepentem amplexa, detersis ante lacrymis, sic adprecatur*. Vide plura in formulis Brissonianis. Græcis *ara* est βωμός, a במות *bamoth*. Eo pro ara excelsa, in montibus aut collibus exstructa, sæpe utuntur Hebræi in sacris literis.

†ARACVS. Hesychius: Ἄρακος, ἱέραξ, Τυῤῥηνοί. I. e. ARACVS *dicitur Accipiter apud Tuscos*. Videri poterat *Araci* vox ex Græco ἱέραξ facta. Atqui, quia res accipitraria ex Oriente ad nos manavit; verisimilius est & Tuscos & Græcos ex eodem Orientis fonte accipitris nomen hausisse. Ac videtur, ni fallor, arcessi debere ex verbo חרך *Arac*, quod est *clathris continere aves* i. e. caveis clathratis includere. חרכים *haraccim* Cant. II. 9. sunt *clathri*, & Prov. XII. 27. יחרך *jaharoc* est *clathris claudes*, Fullero judice. Accipitres caveis cancellatis inclusi detinebantur, ex quibus tunc demum emittebantur, quum præda in conspectu esset. In III. Tab. Iguvina VRARV legitur; nam V. Tuscis amicissimum. Adde quod Oracus teste Festo antiquis dicebatur ORACVS: quod etiam est ab חרך *coërcere*.

ARANEVS, & *aranea*, ab ἀράχνης, omisso χ. Quomodo a χλαῖνα est *læna*. Sic ἀράχνιον Latinis *araneum*, nempe tela araneæ. Sed transfertur ad plantas. Nam ἀράχνιον inter oleæ morbos refert Theophrastus, quando iis quiddam innascitur simile telæ araneæ. Plinius similiter lib. XVII. cap. XXIV. *Est etiamnum peculiare olivis ac vitibus. Araneum vocant, cum veluti telæ involvunt fructum, & absumunt*. Varia Græcæ vocis ἀράχνης etyma apud Etymologum, & alios, legere est. Sed certum, meo judicio, est, venire ab ארג, *arag*, id est, *texere*.

ARBITER Nunnesius Valentinus in Grammatice Græca credidit esse a βραβευτής, nempe κατὰ συγκοπήν. Sed verisimilius multo socer meus Franc. Junius putabat, in notis ad Tertull. Apologet. cap. VII. venire ab antiquo *ar* pro *ad* (unde *arferia*, *arcesso*, similiaque) & antiquo *bito* pro *eo*; unde *perbitere*, pro *perire*. Pro eo est propria & vetus significatio *arbitri*, qua inspectorem ac testem significat; unde *arbitrari* pro inspicere, *arbitrium* pro inspectione. Cic. postrema actione in Verrem: *Amœno sane & ab arbitris remoto loco*. Passim sic Plautus: ut Aulular. act. IV. sc. I. Mil. Glorioso, II. II. & alibi. Hinc *arbitrium* pro arbitrorum sententia, & *arbitrari* de arbitris sententiam ferentibus. Sed generatim iis vulgo utimur. Antiquus Ecclesiæ Doctor Hypognost. lib. III. *Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat, quidve renuat, puto quod nomen accepit*. In Glossis Isidori legas, *Arbiterium, collectio arbitrorum multorum, id est, ipsa consensio*. Puto, *arbitrium* legendum. Loquitur de cœtus alicujus arbitrio, h. e. de multorum collectis in unum sententiis.

†ARBITER quum arbitrium faciebat, de veritate spondebat. Unde venit a ערב *arab*, quatenus est *spondere* sive arbitrium facere. In Ps. 118. ערב *arab*, *arbitrum te gero servo tuo in bonum*. MAZOCHIVS.

ARBOR a *robore* dici vult Priscianus lib. VI. At ab *arvo* venire, putat Isidorus lib. XVII. cap. VI. Sed Cæsar Scaliger Exercit. CXXXIX. censet ex eo nomen fieri, quia αἴρεται βίᾳ. Ita arbor factum sit ex *aribior*, nomenque fuerit a magnitudine, quia valde attollitur. Post hos liceat & nobis conjectare. *Arbosem* veteres pro *arbore* dicebant, ut *roborem* pro *robore*; auctor Festus. Quid si igitur *arbor* sit ex *arbosis*, hoc ex αἴρω, h. e. *attollo*, *evebo*, & βόσις, id est, *cibus*, *pabulum*. Sane cum reliquus e terra, vel in terra, nascens cibus, oculis manibusque proximus sit, solus ille arborum plurimum longe a terra atque oculis nostris attollitur. Quod cum aliquam mortalibus molestiam adferret, si frui vellent, jure hinc plantæ isti nomen dedere. Quod si etymon hoc subtilius, quam verius, videatur, non displiceat origo ab אב *arbor*, inserto *r*: ut *herba* a Chaldaico אבא, itidem *r* inserto. Est vero אבא, *viror*, *primum plantæ germen*. [f. ex καρφος vel καρπός.] Ab *arbore* est *arboretum*: quo Claudius Quadrigarius usus primo annalium: *Convalles*, inquit, *& arboreta magna erant*. Citat Gellius lib. XVII. cap. II. atque addit, *Arboreta ignobilius est verbum, arbusta celebratius*. Ut a *jus* est *justus*, ab *onus onustus*; sic ab *arbos arbustum*. Vel, ut a *salix salicetum*, *salictum*, a *carex caricetum*, *carectum*; sic ab *arbos arbosetum*, *arbustum*. Ab eo, *arbustare agrum*, dixit Plinius: *arbustivas vites* Columella, ac Palladius, hoc est, quæ arboribus maritantur. Notum Plinii illud: *Longo judicatur ævo, nobilia vina non nisi in arbustis gigni*. Apud Tertullianum quoque *arbustior* legas lib. II. adversus Marcionem, cap. ult. Ubi *arbustior* videtur dixisse pro *arbustivior*. Nisi *arbustivior* legendum: vel (quod Latinio placebat) *austerior*.

†ARBOR ab ערבים *arabim*: quod quidem vulgo interpretantur *salices*: sed vereor ut sint universe *arbores*. Aut si fuit speciei nomen, videtur postea *Arbor* ex peculiari voce evasisse apud Latinos generis appellatio: quod saepe accidit. MAZOCHIVS.

ARBVTVS, genus arboris frondibus raris, ut Festus ait, ac Servius. Plenius de eo Plinius. Sit ex ἄρκευθος, si recte Glossæ Philoxeni: *Arbustus* (leg. *Arbutus*) κόμαρος, ὅ ἐστιν δένδρον, ἡ καλουμένη ἄρκευθος. Sed κόμαρος quidem *arbutus*, at ἄρκευθος *juniperus*.

Arca, *quod arceantur fures ab ea clausa*. Sic Varro lib. IV. de L. L. Nec abit Servius, cujus hæc verba ad I. Æn. *Arcana est secreta, unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, a qua omnes arceantur.* Græce similiter φωριαμὸς διὰ τὸ τὰς φῶρας ἀπείργειν, ut scribit Eustathius. Nisi cum Etymologo sic dictum malis, ἐπεὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φωρῶν κατεσκεύασται· *quoniam ad cavendum sibi a furibus est parata.* [ab εἵργειν, εἱργὴ & ἕρκος.] Alias quoque originationes ponit idem Etymologus, sed quibus parum veri insit. Imo neque ea arcæ etymologia, quam ex Varrone adtuli, admodum verisimilis est, longeque magis placet arcam dici, quod inclusa contineat ac servet. Nam *arcere* idem Festus ait, antiquis notabat *continere*. Imo, si audimus Julium Scaligerum in IV. de re poët. cap. XVI. hæc princeps ejus verbi significatio est. De diminutivis arcæ sic idem Festus: *Arca diminutivum facit arculam, & arcellam: ut a porca porculum & porcellam, a mamma mammulam & mamillam*. Ab *arcis* dictus Deus *Arculus*. Idem Festus, *Arculus putabatur Deus, qui tutelam gereret arcarum*. Sic enim legendum non *arcorum*. Est & *Arcula* ab *arcendo*, id est, vetando. Quo pertinet hoc Festi: *Arcula dicebatur avis, quæ in auspiciis vetabat aliquid fieri*. Ubi Scaliger mavult *arciva*. Sed MSSti constanter *Arcula*. Redeo ad *arca*: unde & est *arcarius*, quomodo in Cod. Theodos. dicitur, *qui pecunias arcis publicis includendas reciperat, receptasque adservaret*. Gloss. Isidori: *Arcarius, dispensator, actor*. Gloss. vett. *Arcarius*, ὑποδέκτης χρυσοῦ. Latinam vocem retinuit Macarius Homil. XVI.

†**Arca** una ex iis vocibus est, quam Tusci ex Oriente in Italiam attulerunt: nam origo vocis (de qua frustra litigant ἐτυμολόγοι) non alia est, quam Chaldaicum ארגז *argaz*, quod pro *Arca* accipitur in Targum I. Sam. VI. 8. De hac etymologia vide dicta in Dissert. de Arca Noæ. Est & arcae synonymum VANA, quod non minus Orientale est, & plane Tuscum. Nam venit a Chald. ארונא *arona*, aut ארון *arnon*, quorum utrumque *arcam* sive *urnam* significat. Dixi nomen esse Tuscum: quod patet ex Tuscorum urnis sepulcralibus, quae litteris Tyrrhenicis perscriptae hoc habent initium, si Latinis litteris reddatur; AV. OVRMNA. h. e. *haec* (est) *urna* τοῦ δεῖνος. De quo vide dicta in Diatr. IX. §. 3. in vocibus Tuscorum monumentorum. Mazochius.

Arcanum, ἀπόῤῥητον, μυστηριῶδες, ἀπόκρυφον· ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Id quibusdam videtur esse ab *arce*, vel *arca*: aliis contra, & *arx*, & *arca*, videntur esse ab *arcanus*. Prior est sententia Festi, sic scribentis: *Arcani sermonis significatio trahitur sive ab arce, quæ tutissima pars est urbis; sive a genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum a notitia vulgari, ut ne literis quidem mandetur: sed per memoriam successorum celebretur: sive ab arca, in qua quæ clausa sunt, tuta manent: cujus ipsius origo ab arcendo pendet*. Altera est opinio Servii, cujus hæc verba ad I. Æn. *Arcana est secreta, unde & arca, & arx dicta, quasi res secreta, a qua omnes arceantur*. Sed rectius Festus. Nam ut ab *oppido oppidanus*, a *fonte fontanus*; sic ἀναλόγως ab arca fit *arcanus*; ut proprie ita dicatur, quod arca continetur, conservaturque.

Arceo & *arcio* plurimum differunt. Nam *arcio* venit ab antiquo *ar* pro *ad* & *cio*: unde *arcesso*, de quo mox dicam. At *arceo* est *propulso*, estque juxta Festum a Græco ἄρχω, *impero*, quia τῶν ἀρχόντων est prohibere, ac cogere. Vel potius est ab ἀρκέω, quod non tantum significat *sufficio*, (unde αὐτάρκης, *sibi sufficiens*) sed etiam *propulso*, & *auxilior*. Hoc nisi esset, poterat, quod Nunnesio placuit, videri factum ab εἴργω, vel ἔργω, mutato γ in c, quomodo a Γαῖος, est *Cajus*, ab ἀμόργη, *amurca* a γωρυτὸς *corytus*: aliaque id genus, ut diximus voce *Congruus*. Ἀρκέω forte est ab Hebræo ערק, quod notat *insequi*, *fugare*, *pellere*. Ab *arceo* est *arcivus*. Gloss. vett. εἰργτικὸς, κωλυτικός. Indeque *arciva* avis, juxta Scaligerum, qui apud Festum legit: *Arciva dicebatur, avis, quæ in auspiciis aliquid vetabat fieri*. In vulgatis est *arcula*. Ab *arceo* quoque est *artus*, unde quidam scribunt *arctus*. Sed de hoc separatim secundum seriem dicemus. Compositum est *coërceo*, quod Festus exponit *continere*. Item hine *porceo*, quasi *porro arceo*. De quo in *Porca*. Et *abarceo*. Festus: *Abarcet, prohibet*. Ubi MSSti, *Abercet*, ut *coërcet*.

†**Arezo** est ab חסן ejusdem significationis, unde primum fiebat Asezo, deinde (sicut Falisci & Valesii, postea pro S assumpserunt R) Arezo. Mazochius.

Arcera, ut Varro in IV. de L. L. ait, *etiam in XII. tabulis appellatur, quod ex tabulis vehiculum erat factum, ut arca, arcera dictum*. Possit & videri esse ab *arcus*, quia vehiculum fuerit arcuatum seu fornicis instar. Sed Scaligero visum, esse ex antiquo *ar* pro *ad* (de quo sæpius dictum) & *currus*. Ut simile sit voci *epirrhedium*, quod itidem ex ἐπὶ & *rheda*.

Arcesso non tantum cum *voco*, sed & cum significat *accuso*, eodem modo scribitur, ejusdemque originis est. Nec adeo diversæ sunt hæ significationes, quam volunt. Nam qui accusat, is in judicium vocat. Nec obstat: quod *accerso* & *arcesso* differre velint Charisius, Diomedes, Agrætius, Adamantius, Martyrius, pluresque alii. Nam multis argumentis evincere possumus, *accerso* per *c* non esse Latinum, sed posterioribus sæculis, quibus hi vixere Grammatici, corruptum esse ex *arcesso*. Sane, quod præter alios Adamantius scribit apud Cassiodorum in Collectancis de Orthographia, *accerso* per *c* esse *advoco*; *arcesso* per *r* esse *prohibeo*, *repello*: id facile refellitur. Primo enim obstant antiquiss. & optimi quique libri; in quibus (ut Pierius in X. Æn. Manutius in Cic. lib. VII. ep. XXIII. pluresque alii monuerunt) *arcesso* per *r* in vocandi scribitur significatione. Ut apud Cæsarem lib. III. de bello Gallico: *Auxilia a Belgis arcessiti*. Ubi vulgo *accersiti*; in MSSto est *arcessiti*. Et possim mille ejusmodi locos adferre. Similiter Glossæ: *arcessit*, μετακαλεῖται. Deinde, *arcesso* nunquam significat *prohibere*, eoque nec ab *arceo*, esse potest, quod nihil ad vocationem facit, ac potius contrarium significat. Quod si omnino fatendum *accerso* quoque dici, idque ob Charisii, & aliorum quorundam auctoritatem; qui videri possunt & ipsi, antiquis codd. nisi, sic statuisse: nihil tamen hine aliud efficitur, quam *accerso* & *arcesso*, esse unum idemque verbum, quæ Terentii Scauri, Velii, pluriumque aliorum sententia est. Verum nos, quanquam horum sententiam non audemus plane damnare; tamen longe præferimus *arcesso* per *r*. Nam alterum illud unde quæso erit? Ab *accio*? At tum esset *accesso*, non *accerso*. At *arcesso* unde sit, planum est. Venit enim ab *accio*, sive, ut veteres dicebant, *arcio*, quod ex *ad* sive *ar*, & *cio* sive *cieo*. Antiqui enim *r* pro *d* ponunt in præverbio *ad*: unde *arcedere* pro *accedere*, dixit Turpilius, & *arvectum* pro *advectum* dixit Cato, libb. de R. R. cap. CXXXV. & *arversarius* pro *adversarius* legitur in inscriptione antiqua, quæ est p. DVII. edit. Gruter. Hanc originationem secuti e veteribus Velius Longus, & Priscianus. Utriusque verba ponam. Sic igitur Velius in Orthographia. *Et in eo quod est arcesso, accerso, putaverunt, quandam differentiam esse, ut accerso sit voco, tractum ab accendo: arcesso, summoveo, ab arcendo tractum. Sed erraverunt. Arcesso enim, pro eo quod est arceo, nunquam positum est. Verum, quod putant a literam obstare significationi, errant:* d *enim non minus in* r *literam transit, quam in* c, *cum dico & accedo & accommodo; quam apud antiquos in arverso, in arversario. Unde pro audiculis ab audiendo, auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur. Id ergo nihil interest, utrum arcesso, an accerso dicant, eadem significatione manente*. Illustris quoque hac de re locus est apud Priscianum lib. I. cap. de literarum numero & permutatione: *Antiquissimi*, inquit, *pro* ad *frequentissime* ar *pone-*

ponebant, *arcenas*, *arventores*, *arvocatos*, *arfines*, *arvolare*, *arfari dicentes*, *pro advenas*, *adventores*, *advocatos*, *adfines*, *advolare*, *adfari*; *unde ostenditur*, *recte arcesso dici ab arcio verbo*, *quod nunc accio dicimus*, *quod est ex ad & cio compositum*.

Architectura, & *architectonica*, idem sunt, ut Græcis ἀρχιτεκτονία & ἀρχιτεκτονική· sed illud venit ab *architectus*, hoc ab *architecto*, cujus obliquus *architectonis*. Usus Plautus aliquoties. Est vero ἀρχιτέκτων, unde utrumque descendit, ab ἀρχὸς & τέκτων, quasi dicas, *structorum* sive *fabrorum principem*. Nam ita vocatur, qui mathematica quadam dispositione fabris modum singula disponendi præscribit. Hinc κατὰ μεταφορὰν, *architectonicus* finis pro *summo* ac *principali* apud Aristotelem atque alios. Extat de Architectura M. Vitruvius, sive (quomodo is in quibusdam libb. vocatur) Victurinus.

Architriclinus in Glossis Isidori exponitur *major domui*. Ubi malim *major domus*: quomodo Francis dicebatur *magister* sive *præfectus aulæ*. Est autem ἀρχιτρίκλινος ex eo, quia triclinio præsit.

Archivum Græce tum ἀρχεῖον, tum ἀρχαῖον dicitur. Si ab ἀρχεῖον, esse placet, tantummodo interseretur digamma Æolicum, quomodo ab ὄϊς est *ovis*, a λεῖος *levis* &c. Sin malis esse ab ἀρχαῖον (quomodo apud Athenæum legitur) erit ab ἀρχαῖον *archivum*, quomodo qui Græcis Ἀχαιοὶ & Ἀργεῖοι, Latinis sunt *Achivi & Argivi*. Est vero *archivum* id, quod aliter dicitur *grammatophylacium*, quasi γραμμάτων φυλακή· locus nempe ubi disponebantur & servabantur tabulæ publicæ. Ulpianus de pœnis, l. moris: *Solent & sic, ne eo loci sedeant, quo in publica instrumenta deponantur, archivo forte vel grammatophylacio*. Dicitur ἀρχεῖον, non, quod Becmanus scribit, παρὰ τὸ ἀρχαῖα καὶ ἔχειν, sed ab ἀρχή, qua *magistratum* notat. Inde enim ἀρχεῖον primo vocata *magistratus curia*; post accipi cœpit pro *grammatophylacio*, quia nempe acta publica in curia asservarentur, uti hodieque fit. Latinis dicitur *tabularium*, a tabulis publicis: quod clare indicat hic Ciceronis locus, Orat. pro Archia: *Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas, quas Italico bello, incenso tabulario periisse scimus omnes*. Usus & Maro, II. G.

> . . . . *Nec ferrea jura,*
> *Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.*

Ubi sic Servius: *Tabularia sunt, ubi actus publici continentur. Significat autem templum Saturni, in quo & ærarium fuerat, & ubi reponebantur acta, quæ susceptis liberis faciebant parentes*. Juvenalis:

> *Tollis enim & titulis actorum adspergere gaudes*
> *Argumenta viri.*

Hæc Servius. Volunt idem *tablinum* dici, quasi *tabulinum*, quomodo *figlinum* dicitur pro *figulinum*. De etymo recte: sed non memini me vocem hanc legere, nisi pro loco in ædibus privatis, ubi tabulæ reponerentur. Sic sane usos paret Vitruvium lib. VI. cap. IV. Plinium lib. XXXV. cap. II. Appulejum lib. II. Florid.

Archon, ἄρχων. Usus Cicero de Fato. At idem interdum vertit, *prætor*; Plinius crebro, *magistratus*. Ita lib. III. ἄρχοντος Νικοδώρου, id est, *Nicodoro Magistratu*, quemadmodum & Seneca, epistola XVIII. dixit, *Charino magistratu*, h. e. Χαρίνου ἄρχοντος. Sed loca utriusque in vulgatis codd. corrupta, quæ sic, uti dixi, corrigit Casaubonus, notis ad Theophrasti characteres. Hebræis dicuntur *sophetim*, unde Punicum *suffetes*. Vulgo *judices* vocamus; ut, cum dicimus, *libri Judicum*. Athenienses primo habuere βασιλέας sive *reges*. Primus eorum Cecrops, ultimus Codrus. Postea habuere ἄρχοντας διὰ βίου, *magistratus* sive *judices perpetuos*. Hinc ἄρχοντας δεκαετεῖς sive *decennales*. Tandem ἄρχοντας ἐνιαυσίους sive *annuos*. Etsi autem novem erant *Archontes*, unus tamen eorum dicebatur ἐπώνυμος, a quo fasti signabantur. Itaque ut Romæ dicebant hoc vel illo consule aliquid accidisse, sic Athenis dicebant τοῦτο γέγονεν ἄρχοντος τοῦ δεῖνα. Est vero *archon* sive ἄρχων, ab ἄρχω, quod ab Chaldæo *rac*, quod *regem* significat. Vide quæ de eo dicemus in *Rego*.

Arcifinius *ager*, quis sit, & unde dicatur, ostendit Frontinus de agrorum qualitate: *Ager arcifinius, sicut ait Varro, ab arcendis hostibus est appellatus. Qui postea, interventu litium, per ea loca quibus finit, terminos accipere cœpit. In his agris nullum jus subsecivorum intervenit*. Similiter alii qui de limitibus agrorum scripsere. Sed perspicue magis Isidorus lib. XV. Originum, cap. XIII. *Arcifinius ager dictus est, quia certis linearum mensuris non continetur; sed arcentur fines ejus objectu fluminum, montium, arborum; unde & in iis agris nihil subsecivorum intervenit*. Satis indicat, *arcifinium* agrum non limitibus ullis claudi: sed monte, via, arboribus, aqua, vel culturæ discrimine terminari. Dixere & *arcifinalis* eadem notione, & origine. Siculus Flaccus de condit. agr. *Bellis gestis victores populi terras omnes, ex quibus victos ejecerunt, publice atque universaliter territorium dixerunt, intra quos fines jus ducendi esset: deinde ut quisque virtute colendi occupavit, arcendo vicinum arcifinalem dixit*.

Arctos, ἄρκτος, *ursa* a figura. A qua & prius ἄμαξα, sive *plaustrum*, nominabatur. Ab *arcto* nomen habet *polus arcticus* & *antarcticus*. Item, *arcturus*, ἀρκτοῦρος· quasi ἄρκτου οὐρά, *ursæ cauda*. Item, *arctophylax*, quasi ἄρκτου φύλαξ, *ursæ custos*. Qui aliter *Bootes*.

Arcuma, inquit Festus, *genus plaustri est modici, quo homo gestari possit*. Si hominis unius solum capax erat, videri posset ex eo dicta, quod *arcta* esset. Fortasse idem ac Petronii *chiramaxium*, quod a χείρ, *manus*, & ἅμαξα, *currus*, quia non ab equis traheretur, sed servis. Possit & *arcuma* dicta videri ab *arcuata figura*. Imo fortasse nec verum est *arcumæ* nomen, sed *arcirmæ*; uti, idque ex MSSto codice, ad oram legitur Festi; item in Onomastico veteri, Argentorati edito, *Arcirma*, ἁμάξιο.

Arcus, pro *fornice*, duplex etymon ponit Festus. *Arcere*, inquit, *est continere; unde & arcus in ædificiis dictus est: quia se ipsum continet. Alii dicunt arcum dictum esse, ab opere arrigendo in altitudinem*. Tertium ponit Isidorus lib. XV. cap. IIX. *Arcus*, inquit, *dicti, quod sint arta conclusione curvati: ipsi & fornices*. Idem etymon ponit lib. XIIX. cap. IX. [a κύρτος vide Hesych.] Sed nullus dubito, quin *arcus* in ædificiis dicatur a similitudine arcus, qua notat instrumentum, quo sagittæ emittuntur. Quemadmodum & ob hanc ipsam translatum ad *arcum cœlestem*. Nonius distinguit inter *arcum* & *arquum*. *Arcus*, inquit, & *arquus hoc distant. Arcus enim suspensus fornix appellatur. Arquus non nisi, qui in cœlo apparet, quem Irim poëtæ dixerunt: unde & arquati dicuntur, quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem*. Lucret. lib. VI.

> *Tum color in nigris exstabat nubibus arqui.*

Hæc Nonius. *Arquati* autem voce sic usus idem Lucret. lib. IV.

> *Lurida præterea fiunt, quæcumque tuentur Arquati.*

Varronem quoque usurpare, docebit Nonius in *Arquatus*. Discrimen vero illud, quod inter *arcum* & *arquum* Nonius ponit, minime observant codices antiqui. Vidimus unde *arcus* dicatur, cum pro *fornice* accipitur: dicendum unde sit, cum ἀντὶ τόξου ponitur. Isidorus lib. XIIX. cap. IX. *Arcus vocatur eo quod arceat adversarium*. Ita *arcus* fit ab *arceo*, ut *decus* a *decet*, *promus condus* a *promo condo*. Vel *arcus* dicetur quasi *arctus*: & ideo quartæ erit, quia fit verbale substantivum in *us*, quæ fere quartam sequuntur: ut, *incessus*, *volatus*, & similia. Sed obscurius id in syncopen passis, quale fuerit *arcus*. Adferam de hujusmodi vocabulis locum Prisciani, lib. VI. *Illud etiam possumus dicere, quod artus ideo quartæ est declinationis, quod a verbo arto artas vel vocabulum fit artatus, & per syncopen, artus, quomodo a poto potas potatus, potus. Ideoque nomen etiam quod significat ἄρθρον, h. e. artus, quia vocabulo rei est simile, etiam eandem servavit declinationem, quomodo exercitus, fnitus, magistratus. Et forsitan ideo etiam acus ab acutu, portus a portatu, lacus a lacuatu, sinus a sinuatu, currus a cursu, gradus a gressu*

gressu nata, *primitivorum servant declinationem*, *quomodo unnecea fixa*. Ab *arcus* dicti *arquites*. Gloss. Phil. *Arcuses*, *Τοξόται*. Item *arculum* & *arculata*: etsi hic non semicirculi figura, sed circuli totius. Festus: *Arculata dicebantur circuli, qui ex farina in sacrificiis fiebant*. Idem: *Arculum appellant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur*. Quomodo idem alibi *Cesticillum* describit. Sed & aliam *arculi* notionem adfert Servius Danielis in IV. Æn. *Arculum est virga ex malo Punico incurvata, quæ fit quasi corona, & ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat*. Ubi *regina* est uxor ejus, qui dicebatur *rex sacrorum*. Hæc *arculo* insigniebatur, loco coronæ aureæ, quæ regum Romanorum fuerat insigne. Notum, ut, regibus exactis, ob ea sacra quæ rex solitus erat administrare, creatus sit, cui hæc sacra faciendi cura esset: ac ne quid de nomine decederet in divinis, regis ei nomen datum: sed ne id nomen spiritus nimios adderet, rex is Pontifici Max. subesse jussus est. Pro *arculo* autem & *inarculum* dixere. Festus: *Inarculum virgula erat ex malo Punico incurvata, quam regina sacrificans in capite gestabat*.

†ARCUS fit ab ארך *extensio*, pro quo Chald. ארכא; unde ARCUS, cujus peculiaris est *tensio*. MAZOCHIUS.

ARDEA sive *ardia* (ut eam vocem in vett. libb. sæpe invenias) Græce dicitur ἐρωδιός. Nam Ciceronem fugit ratio, cum Græcum hoc apud Aratum vertit *fulicam*. Yvonem Villiomarum vide, adversus Titium, lib. IX. cap. XVI. & imprimis Salmasium ad Solini cap. VIII. Omnino vero *ardea* est ab ἐρωδιὸς, syncope τῶ ω, & ε converso in *a*, quomodo a μένω est *maneo*, ab ἔριφος, *aries*, &c. Quare fallitur Servius, cum ab *arduo* altoque volatu sic dictam putat. Sic enim scribit ad illud Maronis I. G.

Atque altam supra volat ardea nubem:

Ardea dicta est quasi ardua: quæ cum altius volaverit, significat tempestatem. Lucanus.

Aut siccum quod mergus amat; quodque ausa volare
Ardea, sublimis pennæ confisa natanti.

Idem etymon ponit Isidorus lib. XII. cap. VII. At ineptius quoque, qui sic dictam putant ab ardore, h. e. calore. Neque veritas exspectanda a poëtis, qui ita appellatam volunt, quod ea avis emerserit ex *Ardea* urbe in cineres redacta. Vide Ovid. XIV. Met. fab. XIV. Ab *ardea* est diminutivum *ardeola*. Ab *ardeola* vero, Perottus non inepte *ardeliones* dictos putat, [ἀρδάλους, ῥυπαρούς, Hesych.] ut nempe sic dicantur, quia, avis hujus instar, huc illuc volitent, & omnia circumcursent, dum omnibus se studeant negotiis immiscere. Ut a *stella stellio*, a *tabella tabellio*, sic ab *ardeola*, *o* eliso, erit *ardelio*. Domitius Calderinus ad Martial lib. II. epigr. VII. deducit ab *ardendo*, i. e. *festinando*, quia ardore quodam omnia orditur, nihil pertexat ac perficiat. Sed magis placet Perotti sententia. Elegantem *ardelionum* descriptionem habes apud Martialem cum loco dicto, ubi Attalum depingit, & lib. IV. epist. LXXIX. ubi itidem Afri mores describit: tum apud Phædrum, Augusti libertum, fab. XXXVI. lib. II.

Est ardelionum Romæ quædam natio
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta, & aliis odiosissima.
Hanc emendare, si tamen possum, volo
Vera fabella, &c.

ARDEO, quod Nonius *ignescere* interpretatur, quibusdam, Perotto teste, videtur fieri ab *areo*, quia quæ arida sunt, facile ardeant. Nec displicet. Nam, seu deducit ab *aridus*, pro eo veteres (ut Lucilii auctoritate Nonius probat) dixere *ardus*, unde erit *ardeo*: seu κυρίως ab *areo* esse malis; *d* inseretur, quomodo ab *aveo* est *audeo*, a *caneo candeo*, a *gaveo*, unde *gavisus*, *gaudeo*. *Areo* autem, ut quidem censet Verrius sive Festus eumque secutus Nunnesius in Grammatistice, κατ' ἀντίφρασιν dicitur ab ἄρδω, h. e. *irrigare*. Sed ἀντίφρασιν alibi explosimus, ut putidum Grammaticorum καταφύγιον. Mihi magis verisimile fit, *areo* esse a חרר *charar*, id est, *ardere*, *exsiccari*, *arescere*. At laudare magis, quam probare eos possum, qui censent, *ardeo* factum esse ἀπὸ τοῦ ἀέρα ὁδεύειν, quia nempe flamma superiora sive aërem petat. Nec item satisfaciunt quibus placet, esse ab Hebræo בער, quod tum active *comburere*, tum neutraliter *ardere* significat. Nec enim satis convenire videntur utriusque vocis literæ. [ab *areo*, *aridus*, unde *arrideo* & *ardeo*, *areo* autem ab ἄζω.] Quod si omnino, contra quam diximus, *areo* ab *ardeo* esse malis; dicendum abjici *d*, quomodo a δαιδὸς Jonice & Æolice dicitur δαΐς, ac a σεμίδαλις est *simila*. Invenio verbi *areo* & aliud etymon. Nam Perottus censet, *areo* esse ab *ara*, quia quæ diis adolentur, torrendo sicca aridaque reddi solent. Idem putat ab *ardeo* fieri *arduus*. Sed ingeniosius, qui *arduum* dici putant ab ἀέρα ὁδεύειν, ut proprie notet *celsum*. Interim simplicius videtur, ita dici: quia instar flammæ, omniumque quæ ardent, ad summa tendit. Ut a *resideo*, *residuus*, ab *assideo assiduum*, sic ab *ardeo*, *arduus* [*arduus* ab ὄρθιος, ὑψηλὸς Hesychio, vel ab ἄειρω ἀρθείς.]

†ARDOR est a חרר *hara*, *ardere*, inserto D. MAZOCHIUS.

AREA ab *areo*, unde *aresco* & *aridus*. Varro IV. de L. L. *Ubi frumenta secta teruntur & arescant, Area. Propter horum similitudinem loca in urbe pura, Areæ. Ubi pura loca sunt non ædificata*. De origine *area* paulo aliter Festus. *Area*, inquit, *proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit, & non possit quicquam generare*. Quæres utrum Festi an Varronis magis placeat sententia? Autumem, cum area in se arida sit, & quia arida est, in ea arescant fruges, videri potius accepisse nomen ab eo, quod in se est, quam ab effectu. Fortasse tamen utrumque respexerunt. Imo fortassean neutra opinio vera est, sed *area* est vel a Punico *arba*, quod ἐπίπεδον, sive *solum*, significat: vel ab ἅλως quando, ut in *Strigilis* quoque dicimus, λ & ρ sæpe commutantur. Sane hoc impense placet.

†AREA quomodo fit a Chald. ארעא *arha*, *terra*, dixi in Tyrrhenicis; quia, *Ain*, quando est in medio, in vocalem transit, ut in *Pharao* &c. At ab eodem ארעא est etiam & verbum AREO; quia in primitivo sermone *terrae* & *Aridae* vocabula erant synonyma. Nisi mavis τὸ ARIDUS quidem fieri ἀμέσως ab Hebr. ארץ *arets*, *Tsade* (quod sæpe fit) in *D* transeunte, ut in *Adria* &c. deinde ab ARIDUS ex post facto inventum esse thema ARDO: a quo ARDO scilicet fieri oportuerat τὸ ARIDUS, sicut a FRIGEO *frigidus*, a *splendeo splendidus*, & cetera in eumdem modum. MAZOCHIUS.

ARENA a Græcis arcessit Petrus Nunnesius, ut cui in Grammatistice *arenosus* sit a ψαμμώδης, sane dura originatione. Mihi placet cum vulgo, esse *arena* ab *areo*, quia arida bibulaque, unde *arentes arenas* dixit Horatius in Odis. Alii tamen *harena* cum adspiratione malunt, aliasque adferunt nominis caussas. Ponam hac de re illustrem locum Velii Longi: *Nonnulli*, inquit, *harenam cum adspiratione, sive quoniam hæreat, sive quod aquam hauriat, dicendam existimaverant: aliis sine adspiratione videtur enuntianda. Nos non tam per illas caussas, quas supra proposuimus, quam propter originem vocis; siquidem, ut testis est Varro, a Sabinis fasena* [ab ἄζειν. vide areo.] *dicitur: & sicut s familiariter in r transit, ita f in vicinam adspirationem mutatur. Similiter ergo & hædos dicimus cum adspiratione, quoniam fædi dicebantur apud antiquos. Item hircos, quoniam iidem æque firros vocabant. Nam & e contrario, quam antiqui habam dicebant, nos fabam dicimus*. Sane *harena* per *h* probat quoque Marius Victorinus in Orthogr. & Eutyches apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. Ac interdum in vett. libb. sic scriptum invenitur: verum placet judicium Servii, qui ad illud I. Æn. *optata potiuntur Troës arena*, in hunc modum scribit: *Quæritur habeat nec ne, nomen hoc adspirationem, & Varro sic definit: Si ab ariditate dicitur, non habet; si ab hærendo, ut in fabricis videmus, habet. Melior tamen*

 est

est superior etymologia. Hæc Servius. Charisius, l. I. probat utrumque. *Harena* tamen cum adspiratione vult gratius sonare. Quare in hoc veterum Grammaticorum dissensu utram sequamur vel scribendi rationem, vel etymologiam, parum interest. Ponitur usitate *arena* pro *amphitheatro*, quia is locus soleat arena sterni in usum pugnæ. Nam si lapide aut ruderato, solum nimis fuisset lubricum in tam crebra sanguinis effusione. Itaque *Arenarum spectacula* pro *amphitheatralibus*, legimus apud Imperatorem, l. VIII. C. de repudiis. *Nec ullo*, inquit, *modo uxorem expellet, nisi adulteram, vel Circensibus, vel Theatralibus, vel Arenarum spectaculis, se prohibente, gaudentem*. Hinc *Arenarii*, qui in arena depugnant: quomodo hac voce, præter Jurisconsultos, usi, Tertullianus, Symmachus, Firmicus, alii. Nec Arcadius JC. per *arenarium testem* aliud intellexit, quam arena alterutra (nam & circus arena sternebatur) pollutum, eoque infamem. Ab *arenæ* priori illa propriaque acceptione dictum *arenatum*, quia ex calce arenaque fieret. Usi Varro, Vitruvius, Plinius, alii. Vide quæ de *tectorii* voce tractamus in voce *Tego*.

Areopagus Juvenali, sat. III. lib. III. dicitur *Martis curia*.

Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

Hieronymus in epist. ad Titum, cap. I. *In Areopago, quæ est curia Atheniensium*. Non tamen id κατὰ λέξιν sonat, sed *Martis collem*, vel *saxum* sive *rupem*, ab Ἄρης, i. e. *Mars*, & πάγος, *rupes*, ut apud Æschylum, τῷδ᾽ ἀπανθρώπῳ πάγῳ, *huic inhumano saxo*. Ut igitur Romæ Tarpejum saxum, sic Athenis Ἄρειος πάγος, *Martium saxum*. Sane e Stephano, sive potius Hermolai Byzantini excerptis, discere est, *Areopagum* fuisse ἀκρωτήριον Ἀθήνησι, qualis Corinthi Ἀκροκόρινθος, quomodo dixere *arcem Corinthi in colle structam*. Augustinus, lib. X. de Civ. Dei, cap. X. *Areopagum* vertit *Martis pagum*. Quomodo Sedulius, lib. I. postea dixit:

. . . . . *Athenæi pædorem linquite pagi*.

Sed in errorem induxit Magnum Doctorem, quod Latinis *pagus* sit *vicus*: verum Græcis aliud est, puta *collis*, qui fortasse sic vocatur a παγὰ, sive πηγὴ, i. e. *fons*, quia fontes in collibus oriri solent; qua de re Aristoteles in Meteorologicis. Eadem res imposuit Fungero; quippe qui similiter ac Augustinus interpretatur in Etymologico suo. Imo, quod magis mirandum, excidit idem tum Bedæ, in Actorum cap. XVII. & libro de Nomin. Locor. in Actis Apost. tum Græce doctissimo Budæo, annot. in Pand. in longa illa digressione ad l. ultim. de Senatoribus; & præstantissimo Carol. Sigonio, lib. III. de rep. Atheniens. cap. de judicio Areopagi. Sed nondum munere nostro functi sumus, nisi ostenderimus, cur, cum prius ἁπλῶς vocaretur πάγος, postea Ἄρειος πάγος dici cœperit. Rationem invenio non unam. Communis opinio est, ita appellatum esse, quod *Mars* primus in eo caussam dixerit, idque cum interfecisset Halirrhotium Neptuni filium, qui Alcippen Martis filiam attentarat. Sic Pausanias, Apollodorus, alii. Servius, ut agnoscit ex caussa Halirrhotii primum capitis judicium in Areopago disceptatum, ita de cæde ipsa non convenit cum ceteris. Vult enim, cum Halirrhotius indigne ferret patrem suum Neptunum a Minerva victum esse, oleas cœpisse excidere, dumque id agit, ferrum de manubrio decidisse, ac caput amputasse: Neptunum autem ob hanc rem Martem ipsum in judicium vocasse. Vide eum ad illud I. G. *Oleæque Minerva Inventrix*. Verum Æschylus, Eumenidibus, putat, non Martem, sed Orestem primum in Areopago cædis fuisse accusatum: cur vero *Areopagus* dicatur, eam adfert caussam, quod Amazones hunc locum pro arce belli munivissent, inque eo hostias Marti immolassent. Atque huc pertinent quoque, quæ Harpocratio refert in Ἀμαζόνιον. Vide quæ fusius hac de re scribit Jos. Scaliger in animadversionibus Eusebianis, ad annum CCCCXCVIII. h. e. pag. XXX. Plura de *Areopago* & *Areopagitis* si voles, adi cum Budæum, & Sigonium, locis ante indicatis: tum imprimis Joannem Meursium, singulari libello de Senatu Areopagitico.

Aretalogus Suetonio in Augusto ea forma, qua *Chrestologus* Spartiano in Pertinace. Nempe ab ἀρετὴ & λόγος, non quasi verus philosophus eo signetur, sed is qui in mensis suaviter apud saturos Romanos de virtutibus disputaret, ad sui ostentationem, & aliorum oblectationem. Vel hoc verum est, vel dicitur quasi ἀρεταλόγος, quia proferret ἀρεστὰ, hoc est, *placentia*. Sane in veteri Lexico legas, *Aretos, placitus: aretalogus, placita loquens*. Placet hoc Turnebo in Adversariis, lib. X. cap. XII. Prius autem Casaubono, ad Sueton. Certiora adferremus, si Græci ea voce usi essent. Sed nata est Romæ, neque id, uti videtur, ante tempora Augusti.

Arferia, & *arferia*, aqua, ab *arferre* pro *adferre*. Nam veteres *ar* dicebant pro *ad*: ut pluribus ostendimus in *Arcessere*. Dicta autem *arferia*, quia eam cum funere efferebant, quo manibus profunderetur. Festus: *Arferia*, *aqua* (ita constanter MSSti,) *quæ inferis libabatur: dicta a ferendo: sive vas vini quod sacris adhibebatur*. Priorem interpretationem sequuntur Glossæ vett. in Cyrilli calce inventæ. Ubi legas: ὕδωρ, τὸ ἐπὶ νεκροῖς σπενδόμενον. *Adferial*. Græci vocant χθόνια λουτρά.

Argentum ab ἄργυρος esse paret. Ac agnoscit id quoque Isidorus lib. XVI. cap. XVIII. Ἄργυρος vero sic dicitur παρὰ τὸ ἀργὸν, τὸ λευκὸν, ut recte scribit Etymologici Magni auctor. Videtur & ab eadem ἀργοῦ notione esse ἀργεννὸν, quod idem notat. Usi Homerus, alii. Imo apud Festum est, *Argennum, argentum percandidum*: sive, ut Scaliger mavult, *argenteum, percandidum*, quod verius. Alterum tamen constanter est in MSStis. Ab ἀργὸς quoque Ἀργέστης, *argestes*, qui aliter λευκόνοτος, Latinis *albus notus*, quia non est imbrifer, sed nubes pellit. Horatii illud notum,

Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos.

De *argentariis*, Brissonii Lexicon adi, & Tit. ff. de Edendo. lib. II.

Argeorum sacelli meminit Varro in IV. de L. L. Locum item adducit ex iis, quæ in Argeorum sacris scripta erant. Etiam in lege Flaminia erat: CUM EAT AD ARGEOS, NEQUE CAPUT COMITO, NEQUE CAPILLUM DEPECTITO. Auctor Gellius lib. X. cap. XV. Meminere & *Argeorum* Ovidius in Fastis, Plutarchus, alii. Caussam nominis adfert Festus: *Argei, loca Romæ appellantur, quod in his sepulti essent quidam Argivorum illustres viri*. Ergo *Argei* ex Ἀργείων. *Argeos* etiam, ut Festus ait, vocabant *scirpeas effigies, quæ per virgines Vestales annis singulis jaciebantur in Tiberim*. De his quidam Livium loqui putarunt, cum ait lib. I. *Multa alia sacrificia, locaque sacris faciendis, quæ Argeos pontifices vocant, dedicavit*. Sed ea sententia satis ipsis Livii verbis refellitur. Gloss. vett. *Argiar-a*, ἀφιδρύματα. Lege cum Scalig. *Argei ara*. Vult *Argei* fuisse *aram* ac *simulacrum*. Nam hoc Græcis ἀφίδρυμα signat.

Argilla, ab ἄργιλος, sive ἄργιλλος, ut apud Hesychium ea vox scribitur. Ἄργιλος dicta videtur ab ἀργὸς, qua album notat: ut proprie notet λευκάργιλλον, de qua sic Plinius lib. XVII. cap. VII. *Leucargillon vocant candidam argillam; qua in Megarico agro utuntur*. Nisi verisimile magis, sic dici ab ἀργὸς, qua inertem ac desidem notat: nempe quia terra istiusmodi infœcunda est.

Arguo, plane est ab ἀργὸς. [ἀγορεύω.] Sed cum ea vox varie sumatur, merito quæritur a qua notione descendat. Omnino, arbitror, est ab ἀργὸς, significante, *clarus* ac *manifestus*: ut cum dicunt λευκὸς λόγος. Movet, quod *arguo*, proprie notat, *ostendo*: ut illo Horatii:

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Hoc est, ἐλέγχεται. Hac de significatione ita Agrætius: *Arguere, ostendere, & patefacere*. Virgilius:

Degeneres animos timor arguit. . .

Unde argumenta dicuntur, quæ caussam caussæ ostendunt.

dunt. Aliquibus tamen verisimile magis fit, *arguo* proprie notare *reprehendo*, *accuso*, *convinco*: posteaque istius extensam acceptionem, ut generatim significet *ostendo*. Ita *argumentum* proprie erit, quo aliquem erroris aut delicti convincimus. Συνεκδοχικῶς vero quævis ratio ad aliquid probandum assumta. Ex horum mente dici debeat venire ab ἀργὸς notante *segnem*, ab α & ἔργον. Nempe ut *arguo* proprie quidem notet *ferior*, sive *ab opere cesso*: sed μεταληπτικῶς accipiatur pro *reprehendo*, *castigo*, idque quia ii, quibus abs re sua otium, aliena curare solent, inque alienis vitiis tam acutum cernunt, quam aut aquila aut serpens Epidaurius, ut est apud poëtam Venusinum. Etiam tertia sententia occurrit. Nam quid si dicamus, quia ad alios arguendos ἀγχινοίᾳ & *celeritate mentis* opus est; iccirco *arguo* videri non tam esse ab ἀργὸς, qua *clarum* vel *otiosum*, quam qua *celerem* notat? Confirmant hanc sententiam verba Isidori, lib. x. *Argutus*, inquit, *quia argumentum cito invenit*. Ac Glossæ Philoxeni similiter exponunt ὀξύς. Pertinet huc quoque quod Probus sic vocari docet, qui præpropere multumque loquantur. Nam huic quoque interpretationi celeritatis inest mentio. In hac originatione præit Servius P. Danielis. Ejus verba multifariam sunt corrupta: sed apponam, prout ad oram codicis mei manu sua felicissime restituit magnus Jos. Scaliger: *Pelias, cum accepisset responsum ab Apolline, fore ut ab eo privaretur regno & vita, qui altero pede nudo ei sacrificanti occurrisset, forte vidit Jasonem nudo pede venisse, qui dum Junonem, transmutatam in anus speciem, credens mortalem, pedetentim per vadum fluminis transferret, alteram ex caligis in limo amiserat. Igitur Pelias metuens ex responso fata, jussit eum Colchos proficisci ad petendam auream pellem arietis, qui Phryxum & Hellen Colchos pertulerat, qui fabricata navi, quam ab Argo fabricatore Argo appellavit, contractaque juventute Græciæ, Typhim habuit gubernatorem. Sane quidam Argo a celeritate dictam volunt. Unde, verso in Latinum verbo, argutos celeres dici. Socii vero Jasonis Minyæ appellati sunt, vel ab agro hujus nominis Colchorum, vel quod multi ex quadam Minya nati Jasoni se conjunxerint; vel quod Minya Jasoni materna avia fuerit: qui autem cum Jasone profecti sint, apud eos qui de fabulis scripserunt, plenius invenitur*. Etsi tribus prope verbis absolvuntur, quæ ad præsens institutum pertinent: integrum tamen locum adscribere visum fuit, quia fœde adeo in vulgatis corruptus: ut in quibus post *vita*, τὸ *qui* sit omissum: pro *anus* legas *anni*: pro *pedetentim*, petentem: pro *fata*, facta: pro *agro*, Argoi: pro *Jasoni materna*, Jasonina terra. Porro ex iis, quæ hactenus diximus, satis paret, quid proprie sit *argutus*. At κατὰ μεταφορὰν ad res quoque inanimas translatum, ut apud Maronem I. Georg.

Arguto conjux percurrit pectine telas:

ubi Servius interpretatur *sonoro & stridulo*: idemque epithetum pectini tribuit Appulejus lib. XI. Met. & Theodosius Imp. in l. temperent. C. de vestibus oloveris & auratis, l. x. *Ilicem* quoque *argutam* dixit Maro in Ecl. Ubi *sonantem* interpretatur Nonius. Sed quia homines *argutuli* aut loquaces multas comminiscuntur nugas, inde est, quod Glossæ Philoxeni quoque interpretentur ἀδολεσχόν, φλύαρον. Ab *argutus* est verbum *arguto*, *argutas*: cujus verbi meminit Sosipater lib. I. Usus eo Propert. lib. I. el. VI.

Illa mihi totis argutat noctibus ignes.

Usitatius pro eo dicitur *argutor*. A supino *argutum* fit *argumen*, unde adjecto *tum*, *argumentum*, ut a *fictum*, *testamen*, unde *testamentum*: de cujusmodi vocabulis sæpius diximus. Ab *argumentum* vero est *argumentor*: unde *argumentatio*. Differt ea ab *argumento*, quod *argumentum* dicitur sola ratio, qua conclusio probatur; *argumentatio* vero & rationem & conclusionem comprehendit. Pro *redarguo*, *redargua* dicebat Scipio Africanus, Paulli filius, teste Festo; quomodo idem *pertisum* malebat, quam *pertæsum*. A *redargua* est *redargutio*, quomodo Boëtius transfert Græcum ἔλεγχος. Quare non ausim id damnare cum Laurentio Humfredo.

Ariæ, mortuorum pulvinaria, ut Isidori Glossæ interpretantur, ab ἠρίον, quod significat τάφον, τὸ ἐν τῇ γῇ μνῆμα, ut interpretatur Suidas.

Aries, cur pro instrumento bellico ponatur, a qua notione verbum *aristo* defluxit, docet his verbis Vegetius lib. IV. cap. XIV. *Testudo intrinsecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & Falx vocatur, ab eo quod incurva est; ut de muro extrahat lapides: aut certe ipsius caput vestitur ferro, & appellatur Aries; vel quod habet durissimam frontem, qui subruat muros; vel quod more arietum retrocedit, ut cum impetu vehementius feriat*. At unde animali ipsi *arietis* nomen factum sit, conatur aperire Isidorus l. XII. cap. I. *Aries*, inquit, *vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, i. a Marte vocatus, unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur: Sive quod hoc pecus a Gentilibus primum aris est immolatum. Aries quod aris imponeretur. Unde est illud, Aries mactatur ad aram*. Sed verisimilis magis sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, qui deducunt ab ἐῤῥενὸς, pro quo quidam scribunt ἐῤῥὸς. Hesych. ἔῤῥης κριός. Et sane hac in sententia acquiesceret animus, nisi scirem, *arietem* quoque ἄριχα appellari. Hesychius; ἄριχα, ἄῤῥεν πρόβατον. Ubi ἄριχα, Glossographorum more, in accusandi casu ponit, prout apud veterem scriptorem repererat. Rectus vero est, ἄριξ, unde ἄριχος, ut ab ὄρτυξ ὄρτυχος. Ab ἄριξ igitur abjecto κ fit *aris*, sive *ares*. Nam in plerisque e & i promiscue usurpabant, ut alibi ostensum. Veteres autem *ares* dixisse, ex Varrone scimus. Ex *ares* antiquo factum *aries*: quod idem Varro agnoscit. Quare unde *aries* acceperint Latini, amplius dubitandum non est. Porro pro *aries*, vel *ares*, etiam *arvix* dixere antiqui Romani. Auctor idem Varro, cujus tandem verba ponimus e lib. IV. de L. L. *Aries, quod eum dicebant ares veteres: nostri, arviga: hinc arvignus*. Ubi pro *arviga* malim *arvix*, vel *arvigem*. Nam Græcus accusativus in α, ut a poëtis usurpari soleat, non tamen agricolis ac vulgo in usu erat. Rectus autem *arviga*, hac quidem notione, esse nequit. Quippe cum ea vox solam marem ovem notet, non nisi masculini generis esse potest: cui generi ea terminatio in hujuscemodi vocibus repugnat. Præterea *arvigem* mox dicit ipse Varro. Nam continuo subjicit: *Hæ sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. Quas & Attius scribit, & in pontificalibus libris videmus in hostiis eam arvigem, quæ cornua habet*. Censeo autem, ut pro ὕλη Æoles dixere ὕλϝη, unde *sylva*, item pro ὄρος ὄρϝος, unde *forum*: sic eosdem pro ἄριξ dixisse ἄρϝιξ, unde *arvix*. Ita hujus quoque vocis etymon invenerimus. Ab *arvix* autem, ut ex Varrone vidimus, est *arvignus*, nempe ut a *salix salignus*. Quemadmodum vero ab ἄριξ, Latini omisso κ dixere *aris*, vel *ares*; uti superius dictum: ita ab Æolico ἄρϝιξ, eadem litera omissa, dixere *arvis*. Colligimus hoc ex derivato *arvinus*, quod ea ratione ab *arvis*, qua *ovinus* ab *ovis*. Itaque *arvina* primo fuit *arietinum sevum*, etsi postea latius extensum: ut nempe generatim significet *sevum*. At nimis notionem ejus extendit Paulius Diaconus, apud quem in Festi epitoma legas: *Arbilla* (ita constanter MSSti) *arvina*, *pinguedo corporis*. Melius Philoxeni Glossæ: *Arvina* λίπος ἄνω σαρκός. Usus Maro in VII. Æneid.

Pars levis clypeos & spicula lucida tergent
Arvina pingui.

Ubi sic Servius: *Secundum Suetonium, in libro de vitiis corporalibus, Arvina est pingue durum, quod est inter cutem, & viscus. Alii arvinæ nomine laridum dicunt*. Hæc Servius. Dixere autem, & *arvina*, & *arbina*. De *arvina* in Philoxeno vidimus; & ante idem ex analogia ostensum. At *arbina* dixisse, paret ex *arbilla*, quod apud Festum. Nam ut ab *ovinus* est *ovillus*; sic ab *arbinus*, *arbillus*. Sed *arbina* unde? A Siculis, censeo. Nam apud Hesychium est Ἀρβίνη, κρέας Σικελοί. Ubi pro κρέας legendum

φίας. uti in Glossario Græco-Barbaro (voce ἀρβίνα) monuit doctissimus J. Meursius, & multo ante eum ad Festum notarat illustris Scaliger. Ergo ut Latini ab *arvis arvina*, ita Græci ab ἄρβιξ ἀρβίνη seu ἀρβίνη. Α῎ρβιξ vero quin dixerint Græci, nullus dubito. Nam ut Æolica dialecto vocalibus præmittitur digamma; ita aliorum dialecto β. Sic Pamphyliorum, Heraclito teste, est φάβος pro φάος, βαβέλιος pro ἠέλιος, ὀρίβω pro ὁρῶ. Cretensium quoque βαλικιώτης pro ἡλικιώτης, Laconum βίωθινος pro ἄωθινος conversa insuper vocali. item βάξος pro ἄξος ab ἄγνυμι. Ergo pro ἄριξ tum ἄρβιξ dictum, unde *arvix* & *arvignus*: tum ἄρβιξ, unde *arbina* & *arbilla*. Ab *arvix* est *arviga*. *Arvigam* dixere hostiam, cum *arvigem* mactarent. Sed postea latius extensum. Nam generatim apud Festum legas: *Harviga, dicebatur hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta.* Sive, ut editum in antiqua Mediolanensi anni cIↃ. IↃ. *cujus ad hepetia inspicienda conducuntur arioli*. Fortean scripsit Diaconus, *cujus ad hepar & exta inspicienda conducuntur arioli*. Quod autem apud Festum, ac Donatum, sit *harviga* cum spiritu aspero, id est a consuetudine posterioris seculi, qua plerique vocales, ac consonas adspirare amabant: quem morem jam Catulli ævo cœpisse paret ea ejus epigr. de *Arrio*: *Aringa* autem, quomodo apud Varronem, Festum, Donatum, legit Scaliger, Latinum non est. Vide *Aruspex*, ubi & Velii Longi hac de voce locum emendamus. Ab *aries* est *arietinus*, apud Columellam & Plinium: nempe ut a *paries parietinus*, unde *parietinæ*, supple, *ruinæ*. *Arietinum* oraculum est Jovis Ammonis, cujus caput habebat *arietis* cornua.

ARILATOR Festus (apud quem MSSti quidam *arillator*) deducit a Græco αἶρε, i. e. *tolle*, quia, ut ait, *sequitur merces*. Sed longe verius Scaliger ab *arra* ortum putat. Quippe Gellius lib. XVI. cap. VII. ac Festus in *Arilator*, eundem esse dicunt *arilatorem*, & *cocionem*, sive *coctionem*. Idem vero in *Coctio* sic scribit: *Coctiones dicti videntur a cunctatione, quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi pretii finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per u literam scribebatur.* Ex quibus cum Scaligero colligimus *arralatorem* dicendum esse, ac sic vocari, quia emturiens data *arrâ* postulet sibi credi: *coctionem* vero a *cunctatione* sic dici, quasi *cunctionem*, sive *cuctionem*, pro quo *coctio* dixere, & eliso *t*, *cocio*. Turnebus lib. XIII. cap. XIV. censet, *coctionem* dici a *coquendo*: eundemque *arulatorem* vocari ab *arula*, h. e. *foculo*, in quo *coquat*: eamque sententiam comprobat e Glossis Philoxeni, in quibus, col. XXV. Stephanicæ editionis, *arulator* exponitur ἑψητής. Sed neutrum vocabulum sic unquam accipi puto. Sane videtur Glossographus, vel is, quem secutus, existimasse *cocio* ea ratione fieri a *coquus*, qua a *pusus* est *pusio*: nisi forte præ illa Festi originatione arrideat sententia viri eruditi Joannis Meursii, qui Auctarii Philologici c. XXXIV. *cociones* dictos putat ob ollas, quas auro habebant plenas. Nam quia ollæ *coctioni* inserviunt, ideo hi, qui olliis aurum servabant, & quasi elixabant, quodammodo a *coquendo cociones*, non *cibarii*, sed *aurarii*, vulgi dicterio appellati videri queant. *Arrulatores* vero eosdem vocatos ab *arra* censent, quia etsi opulenti essent, tamen tricones essent maximi, *arrâque* data reliquum persolvere cunctarentur. In iisdem Philoxeni Glossis additur altera *cocionis* interpretatio: sed, uti sentio, æque, ac prior illa, a falsa originatione profecta. Nam exponitur βωμοφόρος, quasi nempe sit ab *ara*, quæ Græce βωμός. At verior enarratio tertia, cum exponitur πραγματευτής, quod, Suida teste, idem ac ἔμποροι, h. e. *negotiator*, seu *mercator*. Eidem mente paullo post in iisdem Glossis legas: *Aribiator* (scribe *arilator*, vel *arrulator*) μεταβόλος, ἀρχώνης. Nam μετάβολος, seu μεταβολεὺς, idem quod πραγματευτής, Hesychio teste. Suidas similiter μεταπράτην exponit. In iisdem Glossis *cocio* quoque μετάβολος exponitur. Imo in Isidori quoque Glossis scriptum: *Arialator* (scribe *arulator* seu *arrulator*) *cocio*, ὁ μεταβολεύς. Quæ Glossographorum loca clare docent, falli Turnebum, cum *arulatorem*, aut *cocionem*, putat esse *coquum*. Nihilo melius Muretus, qui lib. IX. Var. Lect. c. XI. *cotionem* per *t* scribit, atque ita dici censet pro *cautione*, quomodo ex *aula* factum *olla*: ut nempe Plautini loci, *Nihili cocio*, hæc mens sit, Nihili esse *cautionem* sive *syngrapham*, tutiusque præsenti pecunia emi. Sed hæc sententia facile diluitur Grammaticorum veterum auctoritate; Festi dico, Philoxeni, Isidori, vel quicumque Glossarum istarum auctores. Eadem caussa facit, quo minus adsentiam viro magno, qui *cocio* putabat dici a *conciendo*, ac significari eum, qui Græcis λαογονάκτης. At multo etiam minus probatur Andreæ Alciati sententia, qui Annotat. in tres posteriores Codicis libros, & lib. I. παρ. cap. 24. censet *coactio* pro *coctio* legendum apud Plautum. Cui & hac in re subscribit Lævinus Torrentius ad Suet. Vesp. cap. I. *Coctionis* voce usus Laberius apud Agellium lib. XVI. cap. VII. Ab Agellio autem vox ea reponitur inter pervulgata, & conculcata. Credo ita visum Gellii ævo. Ceterum usus & Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Vetus est, Nihili cocio est. Scis cujas? non dico amplius.

Monuit autem me clarissimus vir Janus Rutgerius, eandem Latini hujus proverbii vim esse, ac Græci istius:

Ο'υδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας.
Difficilis emtor haut bona edit obsonia.

Quod proverbium respexisse videtur Pollux, cum lib. III. cap. XXV. ait: ὁ γὰρ δυσώνης ἂν οἶδα μὲν ἐν παρά τισι, ἐν παροιμίᾳ δὲ. *Vox* δυσώνης *nescio an a quopiam usurpetur: ceterum est in proverbio.* Sane Δυσώνης est *cocio*. Dispiciendum autem, integrene enuntiarit Comicus proverbium id; ut nempe sententia sit, δυσώνης nullius æstimari: an potius *est* sit *edit*, ac intelligi debeat *carnem*: ut nempe integrum proverbium sit, *Cocio est nihili carnem*: quod ad verbum exprimet illud Græcum, Δυσώνης ἂν ὀψωνεῖ χρηστὸν κρέας. Sed prius malim. Ut nihili esse cocio dicatur, propterea quod bonam carnem non edat. Nam quis difficilis ac cunctator est in emendo, faciles emtores præ eo carnes bonas nanciscuntur.

† ARIMI, ἄριμοι, apud Strabonem Tuscum est vocabulum, quod *simium* significat: inde (*) INARIME (**) ENARIA & ΠΙΘΗΚΟΥΣΑΙ tria sunt ejusdem insulae vocabula ejusdem significationis. *Arimos* autem esse ab חרים *harum* (quod Lev. XXI. 28. *fimum* significat; quae significatio in cognatis linguis, praesertim Arabica, sollemnis & familiaris est) jam ipse Bochartus optime vidit: quem adi pag. 585. 40. & copiosius pag. 592. MAZOCHIUS.

ARISTA, *apex spicæ*, eo quod *arescit prima*, ut Varro ait lib. I. de R. R. cap. XLVIII. Servius in illud VII. Æn.

Vel cum sole novo densæ torrentur aristæ,

& Isidorus lib. XVII. Orig. c. III. Sed etsi sententia hæc satis sit verisimilis, censeo tamen potius κατὰ μετάθεσιν esse ab ἀθὴρ, quod idem notat. Nam ἀθέρικες & ἀνθέρικες, Hesychio teste, sunt τὰ τῶν σταχύων ἄκρα, nempe idem ac ἀθέρες. Ac placuit idem etymon Nunnesio.

ARISTOLOCHIA, ἀριστολόχεια vel ἀριστολοχία, herba, cui ea eo nomen, quia ἄριστα βοηθεῖ ταῖς λοχείαις. *optime juvat partus*: ut est apud Dioscoridem lib. III. cap. IV. Plinius similiter lib XXV. cap. VIII. *Inter nobilissimas aristolochia nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset* ἀρίστη λοχούσαις. Pro quo in antiqua Parmensi anno cIↃCCCCLXXI. editum *aristis secuses*, hoc est, ἀρίστη τεκούσαις. Sed satis liquet esse ab ἄριστος & λοχεία, quod est, *partus* sive *puerperium*. Nimirum sic dicitur, quia post partum educit secundas, & quod remanet post partum.

ARMA (ut quidem Varro IV. de L. L. ait,) *dicta ab arcendo, quod hic arcemus hostem*. Sed magis placet

(*) *INARIME corrupte pro ARIMI Homerico. Non Virgilius auctor corruptionis. Vide Erythraei indicem.*

(**) *ENARIA non AENARIA scribendum. Vide Servium.*

cet esse ab *armus*: qua *humeros* olim ea vox notabat, ut diximus in *armillæ*. Festus: *Arma proprie dicuntur ab armis, id est, humeris dependentia, ut scutum, gladius, pugio, sica, & ea quibus prope præliatur: sicut tela, quibus procul*. Servius ad illud IV. Æn.

. . . *Et arma viri, thalamo quæ fixa reliquit*.

Arma, inquit, *dicit gladium abusive*. Nam ait paullo post:

. . . . *Ensemque relictum*.

Proprie enim arma sunt, quæ armos tegunt, hoc est scutum, quod Græcis ὅλον (f. solum) ὅπλον dicitur, cum cetera sua nomina habeant; unde ipse ait:

At Lausum socii exanimem super arma ferebant.

Sed hic ideo (Dido) *generaliter arma nominavit, ne inventione soli ur gladii consilium proderetur*. Isidorus lib. ult. cap. v. *Arma proprie dicta sunt, eo quod armos tegunt*. l. *humeros*; ut, *Latos huic hasta per armos Acta tremit*. Quod ibidem addit Isidorus, posse & arma sic dicta videri ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, h. e. *Marte*: id longe posthabendum censeo priori. Ab *armus* dicti *armites*. Glossæ Philoxeni: *Armites* ὁπλῖται, οἱ ἐν ἐσχάτῃ τάξει. *Armites*, παράταξις ὅπλων. Ab eodem est *armare*, unde *armamenta*: ut *vinearum armamenta* apud Plinium. Sed imprimis sic vocari solent in navi funes ac rudentes. Sic usi Plautus, Cicero, Columella, Plinius: qui lib. XIX. c. de lino, ait: *Hinc fuisse & navium armamenta apud Homerum interpretantur eruditiores, quoniam cum sparta dixit, significaverit sata*. Sic vero loquuntur Græcorum exemplo, qui similiter vocant ὅπλα. Hesychius: ὅπλα, τὰ τῆς νεὼς σχοινία. Gloss. Græc. ὅπλα, κάλοι ἀπὸ σπάρτου, ἢ λίνου, ἢ καννάβεως. Ut ab *armis* est *armarium*, ita ab *armamentis armamentarium*: quæ vox propria armis militaribus. Isidorus lib. XV. cap. V. & κατὰ λέξιν apud Bedam de Orthographia: *Armarium, ubi quarumcumque artium instrumenta servantur: armamentarium, ubi tantum tela armorum*.

ARMENTVM ab *arando* per syncopen dicimus pro *aramentum*. Varro, IV. de L. L. *Armenta, quod boves ideo maxime parabantur, ut inde eligerent ad arandum: inde aramenta dicta; postea tertia litera extrita*. Nisi magis placet sententia Festi, ab *armis* deducendis: quam & sententiam secutus Servius ad III. Georg. *Armenta*, inquit, *sunt equorum & boum, quod hæc animalia apta sunt armis: ut scutis boum coria, equi prælio*. Utramque sententiam ponit Isidorus lib. XII. cap. I. Sed de scutis, quod ait Servius, id mihi longius quæsitum videtur. Magis ad rem facit, quod de equis addit: quibus *armenti* appellationem competere, vel illud Maronis fidem fecerit:

Bello armantur equi, bello hæc armenta minantur.

Verum probandum fuerat Servio, magis *armenti* vocem equis competere, quam bubus. Sane mihi contra videtur, *armentum* proprie magis de bobus, *jumentum* vero de equis dici. Nam Pomponius, de verb. signif. l. boves. *Boves*, inquit, *armentorum magis, quam jumentorum nomine appellantur*. Ac Columella fere *jumenti* vocem de equis accipit, ut cum lib. I. cap. VI. ait: *Non altius edita esse præsepia conveniet, quam ut bos aut jumentum sine incommodo stans vesci possit*. Ἀναλογία quoque Varronis sententiam confirmat. Nam ut ab *incitatum*, *incitamen*, inde *incitamentum*: a *juratum*, *juramen*, inde *juramentum*: sic ab *aratum*, *aramen*, unde *aramentum*, & per syncopen *armentum*. Estque similis syncope in *jumentum*: sive a *jugando* esse placet, sive *juvando*. Nam a *jugatum* est *jugamen*, a quo *jugamentum*, & per syncopen *jumentum*. Ac similiter a *jutum* erit *jutamen*, *jutamentum*, *jumentum*. imo si ab *armis* quoque *armentum* esse placet, non tamen ἀμέσως hinc descendet, sed ab *armando*, eoque simili hic syncope opus erit. Nam ab *armatum* erit *armamen*, inde *armamentum*, a quo *armentum*.

ARMILLÆ sunt, quæ *brachialia* appellantur, ut ait Priscianus lib. XII. Glossæ Philoxeni interpretantur ψέλλια, & κλάνια. Itidem *armillarius* interpretantur ψελλιοπώλης. De vocis origine sic scribit Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. Unde arma ab his dependentia sunt vocata*. Videtur autem *armillarum* vox ὑποκοριστικῶς facta esse ab *armeæ*, quæ sic vocatæ, quia *armorum* sunt ornamentum. *Armeæ* sane voce Plautum usum putat Meursius, qui Epid. act. V. sc. I. legit: *Armeam ad te adferre*. Sed plane correctio hæc incerta. Porro præter superius etymon, alterum quoque lego apud Isidorum, qui non *armos*, sed *arma* iis nomen dedisse censet. Sic enim ait lib. XIX. cap. XXXI. *Armillæ autem proprie virorum sunt, collatæ victoriæ caussa militibus ob armorum virtutem*. Quod etymon confirmat Festus ipse, cum agnoscit, eas viris fortibus donari solere ab imperatoribus. Idem docet Livius lib. decimo, extremo, Juvenalis sat. ult. & hic locus Tertulliani, lib. de Pallio, cap. IV. *Cum latrinarum antistes sericum ventilat, & immundiorem loco cervicem monilibus consolatur, & armillis, quas ex virorum fortium donis ipsæ quoque matronæ temere usurpassent, omnium pudendorum conscias manus inserit*. Verum non si arma sint caussa, cur *armillæ* donarentur, eo necesse est, ut *arma* quoque sint nominis caussa. Quare magis placet Festi sententia, ut nempe, quemadmodum illas Hispani vocant *manilla* a *manibus* (cujus appellationis caussam indicat hoc Plinii secundi in Romulo: *Illa petiit, quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos, & armillas*:) quemadmodum item eæ a *brachiis*, Plinio, lib. XXVIII. cap. VII. dicuntur *brachialia* (unde & Itali vocant *braccialetto*, & Galli *brasselet*:) ita *armillæ* dicantur, quia circumdari soleant *armis*, h. e. *brachiis*, quomodo hodieque Germani, & Germano-Belgæ, *brachia*, *armen* vocant. Quamquam veteribus Latinis, non solum *brachium*, uti postea, sed *humeros cum brachiis* notabat: ut clare ait Festus. Magis vero proprie notabat *solos humeros*: unde est, quod nunc quoque in ἀλόγοις *armus* dicatur, quod in homine est *humerus*. De homine usus Maro, XI. Æneid.

. . . . *Latos huic hasta per armos*
Acta tremit . . . . ,

Ubi sic Servius. *Armos dicit abusive; nam proprie armi quadrupedum sunt*. Mallem dixisset Servius, antique sic locutum Maronem. Nam si etymon spectes, caussa non est, cur ea vox non sit generalis. Est enim *armus* ab ἁρμὸς, hoc est, *compages*, *commissura*; ut hinc pareat, nec *humeros* quidem κυρίως notasse, sed *humerorum cum brachiis commissuram*. Porro ab ea significatione, qua Maro accepit, nuncupata videntur & *arma*, & *armillum*. Sed de his separatim partim diximus, partim dicemus.

ARMILLVM, ut cum Festus, tum Isidorus in Glossis, docet, fuit *vas vinarium in sacris*: unde proverbium, *Anus ad armillum*: quod ex Lucilio citat Nonius in *armillum*. Vide quæ de eo diximus in Oratoriis lib. IV. cap. XI: Festus *armillum* ita dictum ait, *quod armo, id est, humero deportetur*. Nempe prius fuit *armeum*, unde ὑποκοριστικῶς *armillum*. Itidem suspicantur *armillam* dici ab *armea*, quia sit *armorum ornamentum*: de quo jam ante diximus.

ARMILVSTRVM, sive *armilustrium*. Haut recte Varro lib. IV. de L. L. *Armilustrum ab ambitu lustri locus*. Melius lib. V. *Armilustrium, ab eo quod in armilustrio armati sacra faciunt. Nisi locus potius dictus ab his; sed quod de his prius. Id ab luendo, aut lustro, h. e. quod circuibant ludentes ancilibus armati*. Verum vocis etymon est ab *armis* & *lustrando*. Unde Glossæ Philoxeni: *Armilustrium*, ὁπλοκαθαρμὸς, ὁπλοκαθαρσία. *Armilustrium* enim dictum, quia exercitus lustraretur armatus: eaque vox, & tempus, & locum significabat. Diaconus cum, quid *armilustrium* sit, docet, non satis Festum intellexit.

ARNA, *agna*, vel *mater agna*. Festus: *Arnæ caput, agnæ caput*. Nempe ex eo, quia Græci ἄρνας *agnos* vocant. In Gloss. Philox. col. XX. ed. H. St. *Arna*, μήτηρ κατὰ βάρβαρον. Intellige μήτηρ οἰὸς, ovis *mater*. Ut dicat, agnæ matrem sic dici a Varrone.

ARO,

ARVO, ab ἀρόω, unde ἄρουρα, a quo Latinorum *rura*. Ut suo loco dicemus. Ἀρόω vero est ab Ἄρης, significante *ferrum*: eo enim terra in arando scinditur: vel ab ἀρὸς, quod *pratum* vel *locum irriguum* significat: vel potius ab Hebræo חרש *charasch*, omisso spiritu. Quippe ea vox inter alia notat *arare*, ut Jud. XIV. XVIII. Hos. X. XIII. & alibi. Ab *aro* est *arvum*, ut ait Varro lib. IV. de L. L. Idem lib. I. de R. R. cap. XXIX. *Seges*, inquit, *quod aratum satum est: arvum, quod aratum necdum satum est*. Festus: *Arvum dicimus agrum necdum satum*. Vel pro ἀρὸς, de quo dixi, Æoles dixerint ἀρϝὸς, inde *arvum*: ut ab ὕλη, Æolice ὕλϝα, unde *sylva*. Ab *arvo* dicti *fratres arvales*. Varro lib. IV. de L. L. *Fratres arvales dicti sunt, qui sacra publica faciunt propterea, ut fruges ferant arva*. *Ambarvale* sacrificium dictum, Festo teste, ab *am*, & *arva*, *b* interjecto: ut in *ambitus*, *ambedo*, & similibus. Nominis ratio est, quod ter arva segetesque lustrarent, ac circum ea victimam ducerent. Ecl. V.

. . . . . Et cum lustrabimus agros.

Georg. I.

Terque novas circum felix eat hostia fruges.

Tibullus:

Quisquis adest, faveat; fruges lustramus & agros.

Aratrum non inepte deducunt ab ἄροτρον, quod idem notat. Interea verum id etymon non est: quippe cum penultimam producat, plane dicendum ab *aratum* dici *aratrum*, qua forma a *ratum* est *rutrum*. Nec admodum dissimile a *lavatum*, *lavacrum*; a *sepultum*, *sepulcrum*, &c.

AROMA, ἄρωμα. Ἀρόω, *aro*, unde Attici ἄρωμα *seminatum*: ex quo ἀρώματα, quæ suffimentis & unguentis apta sunt. Ita Bibliander Verborum Indice in Marcum. Verum aliis placet, ab ἄρω quidem esse ἄρωμα. sed ἄρωμα venire ab ἄρι particula αὐξητικῇ, & ὄζω sive ὀδμὴ, unde a Suida exponatur εὐωδίασμα μυρεψικόν. Uti & in Glossario Græco-Barbaro, quod hactenus ineditum servo. Turnebus, notis in Theophrastum de odoribus, censet, quia veteres ante pecudum immolationem litarent odoramentis, eo hæc *aromata* dicta ἀπὸ τοῦ ἀρᾶσθαι, quod Jonibus est *precari*. Martinio placuit ἄρωμα venire ab ἄρω, id est, *apto*; quia eo conditi cibi fiant aptiores ac gratiores palato. Qua ratione nunc Græci ἀρτύσιμα vocant, quia iis cibos ἀρτύουσι, h. e. *condiunt*. Legas id verbi in Turco-Græcia Crusii. In hoc dissensu maxime placet secunda sententia: ut nomen sit a fragrantia odoris: atque ἄρωμα proprie sit, quod bonum spirat odorem. Hodie *aromata* appellant, quæ aliter dicunt *droguas*, hoc est, species omnes seu grati, seu ingrati odoris. Olim vero ἄρωμα dicebatur herba sive species odorifera, sive domi crescens, sive peregrina. Item quiddam arte factum & compositum ex pluribus speciebus ad bonum odorem. Ut apud Theophrastum lib. IX. Histor. Plant. cap. VI. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ εὔοσμα, οἷς πρὸς τὰ ἀρώματα χρῶνται. *Cetera odorata, quorum ad aromata usus*. Recenset deinde magnum talium numerum. Hinc κάλαμος ἀρωματικὸς dictus, qui Dionysio εὐώδης.

ARRA sive *arrha* vocem præter Plinium & Jurisconsultos usurpat Jul. Capitolinus in Maximino Juniore. Quid, & unde sit ex parte discere est ex hisce verbis Isidori, lib. V. cap. XXV. *Interest in loquendi usu inter pignus & arram. Nam pignus est, quod datur propter rem creditam, quæ dum redditur, statim pignus aufertur. Arra vero est primum, quod pro re bonæ fidei contractu empta ex parte datur, & postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda: unde, qui habet arram, non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem; & dicta arra a re pro qua traditur*. Hæc Isidorus. Sed quod *arram* ex præverbio *a*, & voce *res* conflatum putat, hoc vero ineptum est. Omnino autem est ab *arrabo* κατ' ἀποκοπήν. Usus hoc Plautus, Mil. act. IV. sc. I.

Hunc arrabonem amoris primum a me accipe.

Et Terent. Heaut. act. III. sc. III.

Ea relicta arrhaboni est huic pro argento.

Quem ad locum recte monet Eugraphius: *arrabonem* poni pro *pignore*. Quare aut *arrabo* non plane idem est, quod *arrha*, aut discrimen id perpetuum non est, quod inter *arram* ac *pignus*, posuit Isidorus, & ante eum Hieronymus comment. in Pauli epist. ad Ephes. cap. I. XIV. Est autem *arrabo* a Græco ἀῤῥαβών. [ἄρφα & ἄρχα ἀῤῥαβῶνα Hesychio.] Varro in IV. de L. L. *Arrabo sic dicta, ut reliquum reddatur; hoc verbum a Græco ἀῤῥαβών*. Suidas & Etymologus: Ἀῤῥαβὼν, ἡ ταῖς ὠναῖς περὶ τῶν ὠνουμένων διδομένη πρώτη καταβολὴ ὑπὲρ ἀσφαλείας. Unde sit, dissentiunt veteres Grammatici. Quidam ab ἀῤῥαγὴς deducunt, quod *infragile* ac *firmum* significat: ut nempe sic dicatur, quia *arrabone* evidenter firmiterque comprobari potest, de pretio convenisse. Merito autem hanc opinionem improbat Etymologus. Sed nihilo meliores duæ, quas ipse ponit. Ignoscendum hominibus Hebraice nescientibus. At qui oram ejus linguæ adbibit, is scit esse ab Hebræo ערבון, quod *pignus* significat, a ערב, *spondere* ἐγγυᾶν.

† ARRHABO est ne littera minus ipsum Hebraeum ערבון *arabon* ejusdem notionis: nisi quod Hebraei litteram caninam non geminant, quam Tusci (per quos pleraque orientalia Latini habent) geminare amant, aut alteri Hebraicae radicali consonae comitem addere. Ea vero vox apud Hebraeos fit a ערב *arab spondere*; quia sponsiones datis arrhabonibus firmantur. Ab ARRHABO contractum est ARRHA. MAZOCH.

ARRUGIA, quid sit, docet Plinius lib. XXXIII. cap. IV. *Tertia*, inquit, *quærendi auri ratio opera vicerit gigantum: cuniculis per magna spatia actis, cavantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant*. Hinc liquet, *arrugias* esse cuniculos, e quibus effoditur aurum. Quid si igitur statuamus, ita dici quasi *auragia*, ab *aurum* & ὀρυγὴ sive ὀρυχὴ, quo *fossa* significatur? Sed obstat, quod prior pars Latina sit, altera Græca. Quare verius videtur, esse simplex derivatum ab ὀρυγὴ, quasi *oragia*, *o* in *a* abit, ut a βόσκω, *pasca*, *r* additum, ut a φλέγω, *flagro*.

ARS fortasse ab ἄρος, quod Æschylo in Supplicibus ὄφελος sive *utilitatem* signat, ut Eustathius annotavit in Ὀδ. α. Ut a μένος, *mens*, sic a γένος *gens*, sic ab ἄρος *ars*. Ἄρος autem, παρὰ τὸ ἄρω, τὸ ἁρμόζω, ut ibidem Eustathius ait. Possis & ἀμέσως deducere ab hoc ἄρω. Nam *artis* est cuncta ἀρτᾶν, hoc est, *apta ac congrua reddere*. Vel erit ab ἀρτύω, id est, *paro*, *struo*. Ut rectus prius fuerit *artis*, unde *ars*, ut e *plebes plebs*. Et facit pro hoc, quod similiter Græci a τεύχω, i. *struo*, *paro*, τέχνην dixere. Aliter tamen hac de voce veteres. Eorum enim plerisque ita dicta videtur ab *artus*, sive *artare*. Festus: *Artifices dicti, quod scientiam suam per artes exercent, sive quod apte opera inter se artent: qua ex causa etiam artes appellatæ sunt*. Quod probare non possum. Melius Donatus, Andr. act. I. sc. I. *Ars* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς *dicta est per syncopam*. Et Eunuch. a. III. sc. II. *Solers*, inquit, *quasi totus ex arte consistens, ut* ὅλος ἀρετή, *quod Latinis verbis, quasi solus in arte sit. Huic iners contrarium. Nam solers, quasi* ὅλος ἀρετὴ *dicitur; ὅλον solum ut, ἓξ sex, & ὗς sus dicimus*. Idem *artis* etymon ponit Servius ad V. Æn. Diomedes utrumque ponit, pene initio lib. II. *Ars dicta, quod arte præcepta singula definiat, & veluti vias quasdam ostendat: vel* ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *unde veteres artem pro virtute appellabant*. Item Isidorus lib. I. cap. I. *Ars dicta est, quod artis præceptis regulisque consistat. Alii dicunt, a Græcis hoc esse vocabulum*, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, *id est, a virtute, quam scientiam vocaverunt*. Et sane hoc etymon præ ceteris probem. Nam solent Latini suos rectos formare ab obliquis Græcorum. Ita *ars* κατὰ συγκοπὴν fit ex ἀρετῆς. Vel fit ex Siculo ἀρετὶς pro ἀρετή. Ἀρετὴ vero est ab Ἄρης, quod *Martem* notat: ut proprie ἀρετὴ sit *fortitudo*, ac imprimis bellica. Sane *fortitudinem* solam antiqui homines æstimasse videntur, unde & ab Ἄρης dixere ἄρειος, quod proprie notat maxime *Martium* sive *Martialem*. Id magis verum putamus, quam ut, quod

quod Beemanus sensit, sit ab Hebræo אשר, i. e. *beatus*, seu *felix fuit*. Similiter φέρτερος dixere, quod proprie ei competit, *qui maxime in ferendo valet*. Item βέλτιστος, cum proprie id ei conveniat, *qui valet in jaciendo*, quod Græcis βάλλειν. Latinis quoque *virtus* dicitur κατὰ συγκοπὴν, quasi *viritus*: quod ipsum argumento est, primo hanc vocem *fortitudini* convenire. Nam virorum propria fortitudo: unde & *mares* dictos arbitrantur, qui deducunt ab Ἄρης, h. e. *Mars*. Ἄρης vero *fortem* proprie sonare, ostendit origo, quam putamus esse ab Hebræo ארי, quod *leonem* notat, & μεταφορικῶς etiam dicitur de magnatibus se leonum instar gerentibus, ut lib. II. Sam. cap. XXIII. Proptere igitur Ἄρης erit *vir leonino robore præditus*. Sane ἐτυμολογία nostra, si non vera, saltem magis verisimilis est, quam illæ, quas apud Eustathium & Etymologici Magni auctorem legere est. Quod vero Donatus, uti paulio ante vidimus, *iners* ab *arte* deducit, verissimum est. Nam proprie eum signat, qui nullam exercet artem, sed generatim de eo dicitur, qui se non movet: unde Ovidius.

Nec quicquam nisi pondus iners. . . .

Lucilius:

Ut perhibetur, iners, ars in quo non erit ulla.

†ARSE VERSE quid sit, Festus sic exponit: ARSE VERSE, *averte ignem significat*. *Tuscorum enim lingua* ARSE *averte*, VERSE *ignem constat appellari*: *unde Afranius ait*: *Inscribat aliquis in ostio* ARSE VERSE. Haec Festus. Scaliger Afranii versum, ut constet, sic legit: *Inscribat aliquis* ARSE VERSE *in ostio*. Haec sunt incendiorum deprecationes, de quibus Plinius lib. 28. *Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur*. Porro Dacerius ARSE interpretatur *arsisse* i. e. ignem, VERSE vero *verte*. i. e. *averte*: contra quam Festus facit. Verum Tusca haec esse, non Latina, Festus ait. Ac videamus, si quo pacto expediri ex Hebraeo possint. ARSE est ab הרס *harac*, quod *demoliri*, *evertere*, amoto nimirum spiritu; a quo imperativus cum *He* paragogico fieret הרסה *hersa* aut *harsa*, & sine spiritu *Arsa* i. e. *averte* aut *everte*. Deinde VERSE est ab אש *esh*, *ignis*: a quo sicuti addito digamma fit *Vesta* Romanorum Dea, sic addito rursus R (quo Tusca vocabula multo scatent) fit VERSA, aut VERSE. Hinc fit VERSVIVS sive (amoto R) VESVIVS. MAZOCHIVS.

ARSENICUM, ἀρσενικὸν, idem quod *auripigmentum*. Glossæ Philoxeni: *Auripigmentum*, Ἀρσενικὸν, χρυσοφάρμακον, ψιλωθρον. Sed *arsenici* vocem retinet Plinius lib. XXXIV. cap. ult. Ἀρσενικὸν, quasi *masculum* dici videtur, a *mascula* vi ad hominem interimendum. Nam ἄῤῥην, sive ἄρσην, *mas*. Ælius Dionysius ait, Attice ἀῤῥενικὸν dici debere, non ἀρσενικὸν, ut auctor est Eustathius. Sed, ut ibidem ait Eustathius, Strabo etiam ἀρσενικὸν dicit. Vide eum in Il. μ. pagina IↃCCCCXIII. edit. Rom. Quamquam autem Glossæ generatim interpretentur *auripigmentum*, videtur tamen *arsenicum* latius patere, solumque *arsenicum* luteum sic vocari. Quod *auripigmentum* dicebatur, quia colorem haberet auri, isque picturæ esset utilis. Plinius lib. XXXIII. cap. IV. *Aurum faciendi est etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Invitaveratque spes Cajum principem, avidissimum auri; quamobrem jussit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellens, sed ita parvi ponderis, ut detrimentum sentiret; illud propter avaritiam expertus, quanquam auripigmenti l.XIV. permutarentur: nec postea tentatum ab ullo est*. Isidorus lib. XIX. cap. XVII. *Arsenicum, quod Latini ob colorem auri, auripigmentum vocant. Colligitur in Ponto ex auraria materia, ubi etiam Sandaracha. Optimum est, quod in auri colorem transit, purum & fissile, gracile venarum discursu*. Vide de eodem Dioscoridem lib. v. cap. LXXX. sive aliis CXXI. Item Georg. Agricolam libro III. de Nat. Foss. cap. XXIII.

ARSINEUM, usurpat Cato in VII. Orig. A Festo exponitur *ornamentum capitis muliebris*. In vett. Glossis est, *Arsinum*, διάκρισμα. Διάκρισμα vero, sive διακρισμὸς, est ornatus capitis, quo capilli in duos ordines discriminantur. Fiebat id vitta, pectine, acu, quæ exinde *discriminalis* vocabatur. Fortasse *arsineo* nomen ἀπὸ τῆς ἄρσεως, quia attolleret & elevaret capillos. Certius vero aliquid adferri posset, si satis constaret, cujusmodi fuerit hoc ornamentum. Ut mittam, quod nec de genuina lectione satis liquet. Nam in MSto quodam pro *arsineum* est *arnesium*: ac proxime post *Arnæ* memoratur. [f. ex *Arsinoeum*, ab *Arsinoe regina*.]

ARTEMISIA, unde dicatur, Plinius indicat lib. XXV. cap. VII. *Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in quibus Artemisia, uxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea παρθενὶς vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis*. Ἄρτεμις Εἰλείθυια quæ sit, satis liquet ex Horat. carmine seculari, ubi sic Ἄρτεμιν, hoc est, *Dianam*, compellat:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya, tuere matres.

Estque eadem,

Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audit.

ut idem loquitur lib. III. od. XXII.

ARTEMON vocatur Latinis *trochlea collocata in radice machinæ cujusdam πολυσπάστου*. Græci *trochleam* hanc, ἐπάγοντα vocant. De utroque auctor Vitruvius lib. X. cap. V. Plane autem falluntur, quibus *artemo* dici videtur, quasi *arrectus temo*. Nomen enim ab ἀρτάω, *appendo*, *suspendo*: unde & in navi *artemo* dicitur, non quidem *antenna*, prout interpretatur Erasmus Act. XXVII. sed *velum*. Quod cognoscere est ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa sat. XII. verba,

. . . . *Quod superaverat unum*
Velo prora suo jam deficientibus austris,

annotat in hunc modum: *id est*, *artemone solo velificaverunt*. Nec tamen omne velum est *artemo*, sed minus illud, quod velorum potius additamentum est: unde in Digestis legas lib. V. Tit. XVI. Leg. CCXLII. *Malum, navis esse partem, artemonem non esse, Labeo ait, Artemon magis adjectamento, quam pars navis est*.

ARTERIÆ geminum etymon ponit Isidorus lib. XI. Origin. cap. I. *Arteriæ*, inquit, *vocatæ*, *sive quod per eas a pulmone aër, hoc est, spiritus, fertur: seu quod arctis, & angustis meatibus spiritum vitalem retineant, unde vocis sonos emittunt*. Sed est plane Græcum ἀρτηρία, quod usurpant Plato in Timæo, Aristoteles lib. II. de anima, atque alii. Ἀρτηρία autem satis concinne ita dici putatur ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν. Est enim *spiritus conceptaculum*, ut Gellius vocat. Sane magis id placet, quam ut dicatur ita διὰ τὸ ἀρτᾶσθαι τῆς καρδίας, vel ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι, quasi ἀλτηρία, quæ aliorum sententia est. Addamus & quintam etymologiam. Fortasse enim prius fuit ἀορτηρία ab ἀορτή, quod ἀγγεῖον notat, ut ex Polluce constat. Sunt autem *arteriæ*, vasa ac conceptacula spiritus, uti diximus. Pro hac sententia est, quod veteres Græci *arterias* omnes dixere ἀορτὰς, ut scribit Rufus Ephesius: & usitate adhuc ἀορτὴ vocatur *arteria* magna, quæ a sinistro cordis ventriculo exoritur. Quam ἀορτὴν vocari, quia sit sanguinis ἀορτή, hoc est, ἀγγεῖον sive *conceptaculum*, nemo, puto, in dubium vocaverit. Utcumque est, *arteria* plane est a Græcis, qui itidem ἀρτηρία dicunt. Lucretius vero haut imitandus, qui in neutro eo usus in IV.

. . . . *facitque*
Asperiora foris gradiens arteria clamor.

†ARTERIA & neutrum ARTERIUM ἀναλογικῶς fluit ex tertia praeteriti verbi ἤρτημαι; quia *aspera Arteria* (quae sola primitus id nomen obtinebat) est instrumentum ad *extollendam* vocem. Nam ea vix opus esse ad loquendum veteres putabant, sed potissimum ad tollendam vocem. Vide de his plura ad Kalendarium marmoreum die 2. Junii ad Acta SS. Petri & Marcellini in Disquisitione *De Arteriis ambabus* a pag. 503. ad 508. Poterat & illud dici verum *Arteriae* (& quidem *asperae*) etymon esse ab strigilis simi-

similitudine; nam apud Hesychium *Ἀρτὴρ* est *ξύστρα* i. e. *strigilis*. Verum de hoc toto negotio vide ad Kalend. Marmor. loco cit. MAZOCHIVS.

ARTOPTA (unde *artopticius panis*, h. e. *tostus*) sic dicitur ab *ἄρτος*, i. e. *panis* & *ὀπτᾶσθαι*, quod est, *torrere*. Perottus multique alii putarunt, sic dici mulierem: quem in errorem eos impulere verba Plinii male intellecta. Est vero *artopta* vasis genus, in quo *panis tostus* fiebat: quod etiam ex Polluce discimus. Meminit Plautus, Aulul. act. II. sc. IX.

Ego hinc artoptam ex proximo utendam peto.

Quamquam hoc de versu jam olim magna concertatione pugnatum fuit: ut ait Plinius lib. XVIII. cap. XI. Ibidem Plinius tria enumerat *panum* genera, *furnaceum*, *clibanitem*, & *artopticium*: quæ ipsa, ut diversa, recenset Athenæus lib. III. Vide & Turnebum lib. XIV. cap. V.

ARTUS vel adjectivum est, ac notat idem quod *angustus*: vel substantivum, ac *compaginem* & *nodos corporis* signat: qua in significatione & *artu* dicitur, unde *artua* apud Plautum, Mostell. etiam Prisciano, & Nonio, testibus. Estque ab *artua*, *artuare*. Onomast. Latino-Græc. *Artuo*, *διαρθρόω*. Hinc, *deartuare*, apud Plautum Captivis, scen. Injicite huic astutum, notat, *in articulos dissecare*. Ac putat Simo Bosius, Ciceronem similiter *exartuare* dixisse epistola II. libro VII. ad Att. Ad priorem *artus* significationem pertinent hæc loca in Glossis Philoxeni: *Arta*, *στενωπά*. *Arte*, *ἐσφιγμένως*. *Artat*, *στενοχωρεῖ*. At utramque complexæ, cum scribunt: *Artus*, *μέλη τὰ ὁλόκληρα*, *ἐσφιγμένον*. Priori significatione dicitur *artus* ab *arceo*. Nam ut a *farcio* est *farcitum*, & per syncopen *farctum*, pro quo *εὐφωνίας* caussa dicimus *fartum*: sic ab *arceo* esset *arcitum*, & per syncopen *arctum*, pro quo dicimus *artum*. Et sane vulgo *arctus* scribunt. Sed in antiquis melioris notæ codd. est *artus* sine *c*. quemadmodum testatur Pierius ad I. Æn. Confirmat quoque hanc scribendi rationem tum Valerius Probus qui *artas* pro *angusto*, & *artus* pro *membro*, sola declinatione distinguit: tum Festus voce *Artifex*, ubi *artes* dici vult, *quod apte inter se opera artent*. At *artus* pro *membro*, aut *compago membrorum*, vel est ab *ἄρθρον*, omisso *ρ*. quomodo a *λέκτρον* est *lectus*: vel est ab *artare*, i. e. *coartare*, *arte compingere*. Festus: *Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt: sive artus dicti, quod membra membris arceatur.* Posterius etymon agnoscit quoque Priscianus lib. VI. pag. DCCXIV. edit. Putsch. & Isidorus lib. XI. Orig. cap. I. ubi addit, ab *artus* esse diminutivum *articulus*: ac *artus* majorum esse membrorum, ut brachii: *articulus* minorum, ut digitorum. Glossæ Philoxeni: *Articuli*; *ἄρθρα*, *κόνδυλοι*. Hinc *articulare*, tum nomen, tum verbum. De priori sic eædem Glossæ: *Articulare*, *Ἀπροδάκτυλος*. *Ἀρθρικόν*. *Ἀπράγχον*. A verbo *articulare*, est *articulator*, quod eædem Glossæ explicant, *μελανόπος*. Item *articulatim*, quod itidem a supino, ut a *raptum raptim*. Ab *artus* quoque censeo esse *artitus*, dicique id pro *artatus*, quomodo *impetrire* dicebant pro *impetrare*, *negibundus* pro *negabundus*, teste Festo. De *artitus* sic idem: *Artitus, bonis instructus artibus*. Ubi *artibus* antique ponitur pro *artubus*. Nam veteres, sive ab *ars*, sive ab *artus*, *artibus* per *i* scripsisse, ostendimus alibi ex Velio, & inprimis Scauro. Id quidam non cogitantes scribere jubent *artubus*. Verum si quis in Festi verbis error, potius fuerit in verbo antecedente. Neque enim displicet, quod quidam corrigunt, *bonis & strictis artibus*. Postremæ vocis ambiguitate deceptus quoque vetus Criticus. Quippe in Glossis Philoxeni legas: *Artitus*, *πάντεχνος*, *δαίδαλος*. Qua ex interpretatione paret, cum sic *artibus* accepisse, quasi esset ab *ars*. *Artiti* voce Plautum usum censet Turnebus lib. XXIV. cap. XXXI. Sic enim apud eum legit Asin. act. III. sc. II.

Ubi sæpe caussam dixeris pendens adversus octo
Artitos viros, valentis virgatores.

In vulgatis, adsentientibus MSStis Camerarii, & antiquis editt. legitur *Astutos, audaces viros*. Sed *artitos* rejicere non ausim, tum quia veteri codice correctio ea est subnixa: tum quod parum verisimile sit, ab imperito librario profectam esse vocem adeo insolentem, atque ei loco accommodatissimam, præsertim si de artuum nervorumque robore intelligamus. Quod optime convenit cum eo, quod sequitur, *valentes virgatores*. Imo nec plane aliena a proposito erit: si cum Turnebo interpretari lubeat ex Philoxeni mente. Nam refertur ad id quod de caussæ dictione antecedit, in qua valent viri eloquentia & artibus instructi. Sed prius simplicius veriusque est.

†ARTUS sive sit substantivum quartae declinationis sive adjectivum, eamdem notionem imbibit, eademque proinde ab radice prodire debuit. Vossius, ubi varias etymologias retulisset, postremo a Graeco *ἄρθρον* deducit: non male ille quidem, quod & Festus viderat. Verum & ARTUS & ipsum *ἄρθρον* in orientis sermone fixas radices habent; a quo nostrum ARTUS propius abest, quam Graecorum *ἄρθρον*. Et quidem substantivum ARTUS priscis ARTU & plur. ARTUA dicebatur, quo utitur Plautus in Mostellaria, etiam Prisciano & Nonio id agnoscentibus. At hoc est ipsum Hebr. חרצבות *bartuvoth*, cujus si fiat singulare חרצבה *bartuva*, nec in litteris nec in vocalibus discrimen erit. At ne significatio quidem disconvenit. Nam Hebraica vox in Psalmo LXXIII. 4. & Isaia LVIII. 6. *nexus*, *vincula*. & *ligamenta* significat. Id ipsum autem & ARTUS sive ARTUA designat: nec enim proprie *Artus* sunt membra, sed membrorum *compages*, & *colligationes*. Et est ubi apud Latinos *artus catenarum* usurpatum legas, i. e. catenarum nexus. At ab Hebraeo fonte, uti dixi, *ἄρθρον* longiuscule recedit; nec a vero abludit, Graecos suum *ἄρθρον* ab Italia per Tuscos Aeolas accepisse, nimium Rhotacismo delectatos. MAZOCHIVS.

†ARVINA videtur olim *Arbina* fuisse dicta, modo mendosa non sit scriptio Glossarum Cyrilli, in quibus *ἰξύγγιον* est *Arbina*. Tametsi B & V passim permutabantur. Utut est; venisse videtur a חלב, *Heleb* (Chald. חלבא, *Halba*) quod *Adipem* notat. De liquidis L & R creberrime alternantibus videatur, Vossius in *de Litterar. permut.* & Bochartus hoc ipsum in vocibus Orientalibus exemplis *ψαμμακοσίους* ostendit. Maxime autem Tyrrhenorum Rhotacismus in causa fuit, ut pro *Halba* usurparetur *Harba*: unde *Arbina* & *Arvina*. MAZOCHIVS.

ARVIPENDIUM, funis erat, quo agros metiebantur, unde *σχοῖνος γεωμετρικὸς* exponitur in Glossis vett. Videtur vocabulum Gallicum, quia Columella lib. V. cap. I. ait: *At Galli candetum appellant in areis urbanis, spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL. quod aratores cadetum nominant: semijugerum quoque arepennem vocant.* Imo H. Stephanus, c. VIII. expostulationis suæ de Latinitate falso suspecta, suspicatur, Columellam scripsisse *arpennem*: quia hodieque Galli dicunt *arpent*. Imo in Glossis quoque ante memoratis legas, *Arpendia*, *πλέθρα*. Contra Jos. Scaligero, in Valerii Catonis diras, magis verisimile fit, vocem Gallicam corruptam esse e Latina. *Arvipendium* autem dici, quasi *arvipennium*, ut *n* in *d* sit conversum, qua ratione *dispennere* dicitur pro *dispendere*, quod a *dis*, & *pando*. Utitur Plautus, Mil. Glor. act. V. sc. I. *Dispendite hominem diversum & dispendite*. Aliter quidem de voce *dispennere* Nonius sensit: ut qui non a *pando* deducat, sed a *pennis*: ut proprie signet *pennas avi amputare*: *μεταφορικῶς* autem Plauto notet *brachia homini abscindere*. Sed hæc sane *ψυχρικά*, ac putida, ut multa alia apud Nonium. Nec propterea Scaligero assentio: sed si Galli eam vocem a Latinis acceperint, censeam *arvipendium* dici ab *arvis pendendis*, id est, *metiendis*. Scio *pendere* proprie dici de *pondere*, quod *libra expendere*, non de fune aut pertica, quibus agros metimur. Verum minus hoc mirabitur, qui cogitet, ipsam *libræ* vocem ad agrorum mensuram itidem esse translatam a Gallis. Sic enim scribit Hyginus in Gromaticis: *In Narbonensi quoque provincia varia sunt vocabula: alii appellant libram, alii parallelon, in Hispania*

spanis centurias: ita fient in consuetudine regionis alicujus invenicmus, ita renuntiundum: jugera tot, versus tot, sive libræ tot, sive quodcumque aliud vocabulum. Sed ut hæc non absurde dicuntur: ita nec minus mihi fit verisimile, vocem esse peregrinam. Movet me auctoritas Columellæ, qui vocem esse Gallicam dicit. Hoc puto non diceret, si rustici Romani similiter loquerentur. Movet etiam, quod Bæticam vocem alii vocent. Ut in libro, de agrorum conditionibus & limitum constitutionibus, a Turnebo primum edito: in quo post verba illa, *Actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* hæc subjunguntur: *Hunc Bætici urapennem vocant*. Scio continuo subjici, *ab araudo scilicet*: sed plane censeo, hæc ab alio esse adjecta. Nam si Bætici ita locuti, origine quoque Bæticam esse vocem verisimile est. Scio, multa accepisse Hispanos ac Gallos a Romanis. Sed ejusmodi voces non iccirco desiere esse Romanæ, utut Bæticæ ac Gallicæ factæ sint. Tum autem si scriptor hic priorem partem in *urapennis*, vel *arvipendium*, vidit esse *ars*, cur partem alteram non expressit? Præterea in lingua Belgica (quæ profluxit a veteri Celtica: hæc autem eadem prope erat Germanis, Gallis, Hispanis) *aertpant* notat certum terræ ambitum ab *aert*, id est, *terra* & *pant*, quod signat *ambitum*, sive *quicquid certo termino circumseptum*. Unde & *thoracis lacinias priores dependentes, in quadrum fere concisas*, appellamus *voorpanden* & *schootpanden*: ipsaque *vestis quadratas illas lacinias habens*, *panstreck* nominatur. Atque idem etiam visum doctissimo & amicissimo viro Isaacio Pontano in Glossario Prisco-Gallico, ubi plura hac de re disserit.

ARVNCVS est, quod Virgilius vocat,

> . . . *Barbas incanaque menta*
> *Hirci Cyniphii*. . . .

Id nos Plinius docet lib. VIII. cap. L. *Dependet* (capris) *omnibus mentis villus, quem aruncum vocant*. Græce est ἤρυγγος, Dorice ἄρυγγος, unde *aruncus*. Ita vocat Aristoteles lib. IX. histor. animal. cap. III. quem Plinius loco ante dicto exscripsit.

ARVNDO, canna est ab *ariditate* sic dicta, ut auctores sunt Agrætius & Isidorus lib. XVII. cap. VII. Eutyches tamen *harundo* cum *h* probat apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. IX. [ab ἄρδις.]

ARVSPEX dici putatur, quia in *ara inspicit exta*, unde & Varroni *extispex* vocatur. Imo Græcum βωμοσκόπος, quomodo *aruspicem* interpretantur Glossæ, similiter est a βωμὸς *ara*, & σκοπῶ *specio*. Verum nonnihil obstat quantitas, quæ dispar in *ara*, & *aruspex*. Sunt quibus placet, sic dici ab *hara*, ave augurali. Sed istiusmodi avis, nec Plinio, nec aliis nota, qui avium historiam tractant. Ad verum etymon prævivit Donatus, cujus verba prius ponam, prout ea leguntur in vulgatis codd. ad Phorm. act. IV. sc. IV. *Haruspex*, inquit, *ab haruga nominatur*. *Nam haruga dicitur hostia ab hara, in qua concluditur & servatur. Hara autem est, in qua pecora includuntur. Plautus, Rusticus, hircus, hara, Mostellaria.* Hæc Donatus; sed de etymo *harugæ*, vel potius *harvigæ*, aut *arvigæ*, plane fallitur doctissimus Grammaticus. Nec enim ab *hara* venit, sed a Græcorum voce, ut qui ἄρνιχα *arietem* vocent, teste Hesychio. Proprie igitur *harviga*, sive *arviga*, erit *hostia, qua aries cæditur*. Sed postea latius patuit. Festus: *Harviga, hostia, cujus adhærentia inspiciebantur exta*. Non audiendus magnus Scaliger, cum apud Varronem, Festum, Donatum, *aringa* legi jubet, ut id ἄριχα sit, inserto *n*. Nam omnino ab ἄριξ est arvix, inserto digamma, more Æolum, quos Romani solent imitari. Et sane vel *arviga*, vel *aruga*, nusquam autem *aringa*, reperio in antiquissimis Varronis, Festi, Donati codd. Apud unum Velium invenio *ariuga*. Sic enim habent codd. vulgati. *Item arispex ab ariuga, quæ esset hostia, non aruspex*. Verum & hic omnino legendum *arviga*. Nec enim video, cur non ab *ariuga* asse possit *ariuspex*, & per syncopen *aruspex*: quod Velius aperte damnat. At tum demum validum erit Velii argumentum, si legamus *arviga*, unde *arvigispex*: & per syncopen *arispex*, ut quidem Velius dicendum putat: pro quo vulgo, *i* in *u* converso, scribimus, *uruspex*. Vide pluscula, huc pertinentia, in *Aries*.

†ARVSPEX, aliter *Haruspex*, est procul dubio ab *Haruga*, notante *hostiam*: de quo vide in *Haruga*. MAZOCHIVS.

†ARVVM est a חרבה *baraba*, quod in forma constructa aut cum suffixis fit disyllabum, unde (excidente gutturali) fit ARBVM sive *arvum*. Illud autem Hebraeis notat, non sicca loca, sed μεμονωμένα i.e. sola loca. Hinc *urvis* nomen repertum fuit, quia horum solitudo urbium frequentiae opponitur. Vide mihi dicta ad Prov. XVII. I. MAZOCHIVS.

ARX ab *Arcadibus*, si credimus Solino, initio Polyhistoris sui: *Arcades*, inquit, *quoniam in excelsa parte montis habitassent, derivatam deinceps, ut tutissima urbium arces vocarentur*. Sed hoc probare neutiquam possum. Nec puto sit ab *arcendo*: etsi Varro lib. IV. de L. L. *Arx ab arcendo, quod is locus munitissimus urbis, a quo facillime possit hostis prohiberi*. Neque, puto, ab *arcano*: quod Servio visum ad I. Æn. *Arcana*, inquit, *est secreta: unde & arca & arx dicta, quasi res secreta, a qua omnes arceantur*. Longe autem magis placet, *arx* κατὰ συγκοπὴν esse ex ἀκρόπολις (sane Charisius in primo *arx* exponit ἀκρόπολις.) vel ex ἕρκος, quo *locus septus & munitus* significatur: vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ab ἄκρις, aut obliquo ἄκριος. Nam, Hesychio teste, ἀκρόπολις etiam dicebatur ἄκρα. Sic usi Æschines, Plutarchus, alii. Porro ἄκρα a Syriaco *qerac* venire, censet Angelus Caninius. Ab *arx* & *cubare*, dictæ *arcubiæ*, quasi *in arce excubiæ*, teste Festo. In quibusdam vero MSStis ejus *arcubii* legas.

ARVTENA, ut est in MSto, vel potius *arytana*, plane Græcum est. Nam ἀρύταινα legas apud Aristophanem Equitibus, Athenæum lib. XI. Pollucem in X. ac meminit quoque Eustathius, qui vasis esse genus ait, ita dictum ab ἀρύω, id est, *haurio*. Similiter Festus: *Arutæna, sive artæna, vas ab hauriendo sic appellabant*. Usus Lucilius, cujus est, *Arutenas & aquales*. Refert Charisius. Κατὰ συγκοπὴν pro eo etiam *artena* dici, ex allatis Festi verbis cognoscimus. Glossæ Philoxeni: *Atena* (leg. *Artena*) εἶδος ποταμίου ἀγγείου, ᾧ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται.

AS

As, *assarius*, & *assipondium*, idem sunt. *Assarius* veteres dixisse docet Charisius lib. I. Apud Evangelistam quoque ἀσσάριον legas, item Plutarchum in Camillo: ac Hesychius quoque τὸ λεπτὸν interpretatur. At cave iccirco a Græcis esse putes. Nam cum veteres Græci hanc vocem ignorent, dubitari nequit, quin posteriores eam acceperint a Latinis. Est vero *assarius* ab antiquo nominativo *assis*. *Assipondium* est apud Varronem l. IV. de L. L. sive ab *assus*, id est, *merus* & *pondo*, quia *unica sit libra*, sive ab *as* & *pondus*, quia *assis*, h. e. *libræ*, *pondus* contineat. Varronis verba sunt: *Dupondius a duobus ponderibus, quod unum pondus assipondium dicebatur, id ideo quod as erat libræ pondus*. Ibidem unde *as* sit docet. *As*, inquit, *ab ære*. Id malim, quam, quod tradit Georgius Henischius libro de asse, *as* esse ab אשש, id est, *assamentum*, sive quicquid ex asseribus concinnatum: ut sunt arca, capsa, dolium. Ut Varronis sententiam plenius exponamus, sciendum, *as* priscis fuisse *aream laminam*, ac primo quidem fuisse *rudem* & *libralem*, h. e. unciarum XII. post *signatam*, & semiunciæ dumtaxat. Servii Tullii tempore pro *rudibus assibus* uti cœperunt *signatis*. *Librales* autem permansere usque ad primum bellum Punicum. Tum facti *sextantarii*, hoc est, *ex uno asse seni*, qui tamen tantundem valerent. Post *unius unciæ*, tandem *semiunciæ* factæ sunt. Auctor Plinius libro XXXIII. cap. III. Quia autem pro diversis temporibus differebat *assium pondus*, iccirco scriptores, si de *assibus libralibus* loquantur, *æs grave* appellant: ut Livius

lib. IV. *Indicibus dena millia æris, quæ tunc divisia habebantur, data*: Et lib. V. *Decis millibus æris gravis eos condemnavit*. Falluntur igitur Budæus, atque alii, qui *æs grave* & *rude* habent pro eodem. *Æs grave* opponitur *assibus unius sextantis*, *unciæ*, *aut semiunciæ*. *Æs rude* opponitur *signato*. *Æs grave* in usu fuit usque ad primum bellum Punicum. *Æs rude* tantum duravit usque ad Servii tempora. Quia autem ante Servium pecuniam *appendebant*, non numerabant, hinc vocabula illa *impensæ*, *compendii*, *dispendii*, *libripendis*, *dispensatoris*, & similes. Quia item *ærea* usi primum *pecunia*, inde voces *ærarii*, *obæratorum*, *militum ære dirutorum*, *æris uxorii*, quod solvebatur ab iis, qui sine uxore ad senectutem pervenerant. Ac pleraque hæc apud Plinium ibidem invenies. Obscurius autem est, quamdiu *ærea* tantum *pecunia* usi sint Romani. Scribit Plinius, *argentum signatum* esse quinquennio ante primum bellum Punicum. Nec aliter Eutropius, si meliores codd. consulimus. Nam in vulgatis, novennio post bellum Punicum id factum dicitur. At aliter Varro, e cujus tertio Annali hæc verba adducit Charisius lib. I. *Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicunt. Is quatuor scriptulis major fuit, quam nunc est.* Num dicemus Servii tempore usos argento non signato? At idem est conflari & signari: quemadmodum argumento est vox *flavissæ*. Nam quos thesauros Græco nomine appellamus, prisci Latini *flavissas* dixerunt, quod in eos, non rude æs, argentumque, sed *flata* signataque pecunia conderetur: ut ex Varrone (qui ex Q. Sorano id didicerat) Agellius docet lib. II. cap. X. & Nonius Marcellus voce *Flavissæ*. Quare a vero non abludit, Servium quidem primum signasse argentum, sed, ob tenuitatem Reip. id postea esse omissum, obsoletumque: quæ Hottomanni suspicio est lib. de re numaria, cap. de Denario. Hæc universe de *asse*, æreaque pecunia. Non incommode autem hoc loco subjiciemus partes *assis*, ne, si de singulis dicamus singulatim, eadem sæpius repetere cogamur. Dividitur *as* in partes vel æquales vel inæquales. In æquales, ut in duos semisses, tres trientes, quatuor quadrantes, sex sextantes, octo sescuncias, duodecim uncias. In inæquales, ut in unciam & deuncem, in sextantem & dextantem, in quadrantem & dodrantem, in trientem & bessem, in quincuncem & septuncem. *Uncia* est vel ab *uno*, quod Varro putavit: vel a Siculo οὐγκία, quam vocem Aristoteles agnoscit. Vide quæ hac de re infra dicimus in *Uncia*. Duæ unciæ dicuntur *sextans*, quia sunt sexta pars assis. At *sextula* aliud est. Nam sic vocatur sexta pars unciæ, ut docet Varro, IV. de L. L. Item Fannius, versu istoc:

Sextula quæ fertur. Nam sex bis uncia constat.

Item Isidorus lib. XVI. cap. XXIV. ubi solidum *sextulam* dici ait, quia iis sex, uncia compleatur. Tres unciæ vocantur *quadrans*, quia est quarta pars assis. Vide *Quadrans*. Quatuor unciæ sunt *triens*, quia tertia pars assis. Quinque unciæ sunt *quincunx*, a *quinque* & *unciæ*. Sex unciæ, *semissis*, in quo, ut Varro ait, *se valet dimidium, ut in selibra, & semodio*. Ergo ut *selibra*, quasi *semilibra*; *semodius*, quasi *semimodius*; sic *semissis*, quasi *semiassis* κατὰ συγκοπήν. Septem unciæ dicuntur *septunx*, a *septem* & *uncia*. De ceteris sic ibidem Varro: *Reliqua obscuriora, quod a deminutione: & ea quæ deminuuntur, ita sunt, ut extremas syllabas habeant: ut, a duodecim una dempta uncia, deunx; dextans, dempto sextante; dodrans, dempto quadrante; bes, ut olim des, dempto triente*. Varronis mentem plenius explicabimus. Octo unciæ dicuntur *bes*, quod prius fuit *des*, quomodo *bonus* factum ex *duonus*, *bellum* ex *duellum*, *bis* a δίς. *Des* autem dictum, quia *demitur triens*; nisi potius, quia *deinceps* (neque enim id factum in *assis* partibus, quæ antecedunt) *ab asse fiat deminutio*. Quippe *novem uncias* vocamus *dodrantem*, quia *deminus quadrantem*; *decem uncias* dicimus *dextantem*, quia *deminus sextantem*; denique *undecim uncias* appellamus *deuncem*, quia *detrahimus unciam*. Festo *bes* compositum videtur ex *bis* & *triens*. Sane is constat *duobus trientibus*. Sed etymon plane durum: verum autem, quod ex Varrone ponebamus. Hæc de *assis* partibus. Videamus porro de iis ab *asse* compositis, quæ plures *asses* significant: ut sunt *tressis*, *quinquessis*, *octussis*, *nonussis*, *decussis*, *vicessis*, *tricessis*, *centussis*. Hæc sic dicuntur, tribus, quinque, octo, novem, decem, viginti, triginta, centum assibus. Itaque Varro, lib. IV. de L. L. eum docuisset, *unicum assem*, *assipondium* dici, *duosque asses* vocari *dupondium*, scribit hunc in modum: *Ab tribus assibus, tressis, & sic proportione usque ad nonussis. In denario numero hoc mutat, quod primum est ab decem assibus: secundum ab duobus decussibus, vigessis*. Et mox: *Reliqua conveniunt, ut tricessis a tribus, sic proportione usque ad centussis, quo majus æris vocabulum non est*. Hæc Varro. *Tressis* igitur quasi *tres asses*. Utitur Pers. sat. V.

. . . . . *Hic Dama est non tressis agaso.*

Tripondium quoque, sive *trepondium*, pro eo eadem forma, qua *dupondius*, dicitur: ut docet Fabius lib. I. *Quadrassis*, quasi *quatuor asses*. *Quincussis*, quasi *quinque asses*. Usus Appulejus in Epitoma, ut discimus ex sexto Prisciani. Sic *sexcussis*, quasi *sex asses*; *septussis*, *septem*; *octussis*, *octo*. Usurpat Horat. II. Serm. Sat. III. *Nonussis*, quasi *novem asses*. *Decussis*, quasi *decem asses*. Verum, quod clare satis indicant verba, quæ paullo ante ex Varrone adduximus, *undecussis* non dicitur, sed *undecim æris*; nec *duodecussis*, sed *duodecim æris*: ut apud Tullium pro Roscio Comœdo: *Nam illa membra merere per se non amplius poterant duodecim æris*. Sic *tredecim æris*, *quatuordecim æris*, usque ad *viginti asses*, qui dicuntur *vigessis*, ut apud Martialem lib. XII. epi. LXXVII. *Amphora vigessis*. Item *triginta asses*, *trigessis*: parque ratio in aliis usque ad *centussis*, quo usi Lucilius apud Agellium lib. II. cap. XXIV. Varro sat. περὶ ἐδεσμάτων, Pers. sat. V. &c. *Centumpondium* aliud est. Sic enim vocatur *lapis unicus centenarii ponderis*, quo in appendendo utuntur. Cato, cap. XIII. *Centumpondium incertum unum, & pondera certa*. Ubi recte pro *incertum* emendant *incretum*, quod Festus interpretatur, *indivisum*. Post *centussim* disjunctim dicimus, *ducenti asses* vel *æris*, *trecenti asses* vel *æris*, &c. Sic *ducenti æris* est apud Agellium lib. II. cap. XXIV. & *trecenti septuaginta quinque æris* apud eundem lib. XVI. cap. X. *mille asses* apud Ulpianum, tit. reg. jur. Quamquam & forma hæc loquendi crebro usurpatur in iis, quæ vocibus *decussis*, *vigessis*, & similibus poterant exprimi. Ita *æris deni*, *viceni*, *triceni*, *centeni*, dixit Agellius lib. II. c. XXIV. & lib. II. cap. I. Cetera, quæ ad rem numariam pertinent, imprimis persequimur in voce *Denarii*, *Sestertii*, & *Talenti*.

ASAROTA ἀσάρωτα, quæ & ἄσυρα, teste Hesychio. Sic dicitur pavimenti genus, picturæ arte elaboratum. Plerique sentiunt sic vocari, ab α στερητικῷ, & σαίρω, verro, quia scopis verri non soleant, aut debeant. Quippe moris fuisse ajunt, ut purgamenta manu colligerentur, posteaque pavimenta hujusmodi spongia mundarentur. Sic sane Perottus, &, qui eum secutus, Bernardus ad Statii lib. I. Silvarum. carm. III. Contra Domitio Calderino ad Martialis lib. XIV. ep. LXXXII. videtur esse ab α ἐπιτατικῷ, & σαίρω, id est, *purga*. Sed vera est ea nominis ratio, quam nos docet Plinius, qui sic vocari indicat, non quia præ aliis verri debeant, quod voluit Domitius, nec quia non essent versa, ut censuere alii; sed quia hæc pavimenta viderentur non versa. Verba Plinii apponam e lib. XXXVI. cap. XXV. *Pavimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, pictura ratione, donec lithostrota expulere ea. Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus* (sic vitiose vetus Parmensis, unde non male quidam faciunt *Zenodatus*: in vulgatis est *genere Sojus*) *qui Pergami stravit, quem vocant asaroton æcon, quoniam purgamenta cœnæ in pavimento, quæque everri solent, veluti relicta fecerat, parvis e testulis, tinctisque in varios colores*. Plura ibidem de *asarotis* videre potes. Usus & ea voce Statius Papinius lib. I. Silvar. carm. in Tiburtinum Manlii:

. . . . *Va-*

. . . . *Varias ubi picta per artes*
Gaudet-humus, superantque novis asarota figuris.
Placet enim Salmasii emendatio, pro *juberant* reponentis *superant*, ut sententia sit, Tiburtinæ villæ pavimentum superare artificio Veterum *asarota*.

Asarum, ἄσαρον, ab aliis *nardum silvestre* appellatur, teste Plinio lib. XII. cap. XIII. Caussam nominis idem docet lib. XXI. cap. VI. *Asaron invenio vocitari, quoniam in coronis non addatur*. Miratur hanc nominis caussam H. Stephanus in Thesauro suo. Nempe quia σαρὸς notet *scopas*. At quid scopis cum corona? Sed occurrit Stephano Dalecampius. Nam esse ait ab α στερητικῷ & σαίρω, *orno*, unde Plutarcho in Catone, γῆ σαιρομένη, *terra floribus ornata*.

Asbestinum, lini genus, ita dictum, quia ἄσβεστον, id est, *inextinguibile*; ab α & σβέννυμι, id est, *exstinguo*. Plinius lib. XIX. cap. I. *Inventum jam est etiam linum, quod ignibus non absumeretur. Vivum id vocant, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quam possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis favillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitque vivere ardendo, rarum inventu, difficile texeu propter brevitatem. Rufus de cetero color, splendescit igni. Cum inventum est, æquat pretia excellentium margaritarum*. Linum hoc *asbestinum* confundunt viri eruditissimi cum *lapide Carystio*: in quibus Hieronymus Mercurialis: nempe quia lapis hic in filamenta deductus linum gignat, quod itidem igni resistat. Imo ajunt lintea olim præbuisse idonea ad cineres exustorum cadaverum asservandos. Sed hanc rem, ut fabulosam, rejicit merito Casaubonus ad Suet. Aug. cap. C.

Asciæ de notatione & etymo sic Isidorus lib. XIX. cap. XIX. *Ascia ab assulis* (l. *assulis*) *dicta, quas a ligno eximit, cujus diminutivum nomen est asciola. Est autem manubrio brevi, ex adversa parte referens vel simplicem malleum, aut cavatum, vel bicorne rastrum*. Perotto, Hadriano Junio in Nomencl. & Fungero in Etymologico, nomen accepisse videtur ab *a* vel *ab*, & *scindo*. Sed omnino est a Dorico ἀξίνα pro ἀξίνη, ξ conversum in *sc*, more Æolum, qui pro ξένος dicunt σκένος, pro ξιφίας, σκιφίας, &c. Hinc *sub ascia dedicare* dicebant: de quo vide Indicem Grut. Inscriptionum. Ab eo *exasciare*, ascia præparare. Ἀξίνη autem ab ἄγνυμι, i. *frango*, cujus fut. ἄξω.

Ascopera, ἀσκοπήρα, ab ἀσκὸς, i. *utris*, & πήρα, i. *pera*, *saccus*. Est igitur *ascopera*, saccus coriaceus seu pelliceus. Suidas *marsupium* exponit. Sed prior interpretatio magis convenit huic loco Suetonii in Nerone, cap. XLV. *Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus, Ego quid potui? sed tu culeum meruisti*. Sic primus hunc locum ex vett. lib. restituit Angelus Politianus, cap. XX. Miscell. Scio etiam in MSStis multis esse *ascopa*, vel, & *scopa*, quod etiam reperi in MSto ornatissimi & amicissimi juvenis Guil. Oomsii. Sed obortus error ex eo, quod librarius, compendio literarum studens, scripserat *ascopa*, lineola per *p* trajecta, ut *per* denotaret. Sane multo id verisimilius, quam ut *ascoma* scribamus, ut facit Turnebus, Adversariorum libro XXV. cap. XI. Vocem *ascopera* usurpat & vetus interpres Judith. X. V. *Imposuit itaque abra suæ ascoperam*. Ubi Vatablus, *utrem vinarium ancillæ tradidit*. Græce est, Κ᾽ δωκε τῇ ἄβρᾳ τοῦ ἀσκοπυτίνην οἴνου. *Ascoperæ* vocabulo similis vox *hippopera*, ἱπποπήρα, ab ἵππος, i. *equus*, & πήρα; unde liquet sic vocari, *saccos*, quibus equites necessaria itineri circumferunt. Idem ostendunt verba Senecæ, epist. LXXXVII. *M. Cato Censorius canterio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, ut secum utilia* (Pincianus, *utensilia*) *portaret*.

Asilus, quia a *Silaro* amne: ut *adulari*, quia a *duli*, sive δούλοις, *ebur*, quia e *barro*. Maro Georg. III.
Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo
Romanum est, œstrum Graji vertere vocantes.
Aliis *asilus*, ab *asellus*, quia *asinorum* gregem infestet; quamquam non *asinos* modo, sed etiam alia *armenta*. Unde Maro continuo subjungit:
Acer, acerba sonans, quo tota exterrita silvis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, silvæque, & sicci ripa Tanagri.
Vide & Senecam, epist. LVIII. Vel quia nascitur e *limo*. Nam ἄσις idem ac ἰλὺς *limus*. Græcum nomen est οἶστρος, ut allatus Virgilii versus indicat. Item Isidorus lib. XII. *Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Græcum est, quod Latine asilus, vulgo tabanus vocatur*. Eustathio placet οἶστρος venire ab οἴω *fero*, quia animalia *œstro* percita cum impetu ferantur. [malo ab ἄσις, idem quod ἄτη noxa unde ἄσκρος.]

Asinus. Hujus vocis mirificum etymon adfert Isidorus lib. XII. cap I. *Asinus* inquit, & *asellus*, *a sedendo dictus, quasi assidus. Sed hoc nomen, quod magis equis conveniebat, ideo hoc animal sumsit, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperunt. Animal quippe tardum, & nulla ratione renitens, statim ut voluit, sibi homo substravit*. Hæc Isidorus. Quibusdam ob pigritiem sic dici placuit, ab עצל, quod est, *pigrescere*, ut עצל, *piger*. Sed magis placet esse ab אתון (*athon*) quod *asinam* notat. Nempe *θ* convertitur in *s*, quomodo Jones pro βυθὸς dicunt βυσσὸς, unde ἄβυσσος, & Lacones pro Θεὸς dicunt Σιὸς, unde Σίβυλλα, quasi θεοῦ βυλά. Vel ab α στερητικῷ & σίνος, id est, *noxa*, ut dicatur *asinus*, quasi ἀσινὴς, qua voce Homerus & Æschylus usi pro *innocuo*. Ita ingeniose Heinsius in erudita & festiva laude asini. Fuit, cum suspicarer esse ab antiquo *asnus*, interjecto *i*; hoc, ab ὄνος, *s* inserto, ex more veterum, quomodo dixere *casnus* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, *pusna* pro *pœna*, *Casmilla* pro *Camilla*. Nec sententiam hanc damno. *Monoceros* quoque *asinus* dictus est, sed discriminis caussa *Indicus*. Plinius lib. XI. cap. XXXVII. *Nec solipedum ulli, excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu*. At idem alibi bovem appellat. Sic enim scribit lib. VIII. cap. XXI. *In India & boves, solidis ungulis, unicornes*. *Asellus* piscis sic dictus nonnullis videtur, quia fuste, *asini* instar, feriatur, priusquam coqui possit. Sed hoc verum dumtaxat est de *asello arefacto*. At ὀνίσκος, sic dictus, quia colore *asellum* refert: ut Varro scribit lib. IV. de L. L. Insecti quoque genus est, quod *asellum* vocare possumus, Græcorum more, quando Latini videntur propria carere appellatione. Id sic περιφράζει Scribonius Largus, cap. XXXIX. *Item bestiolæ multorum pedum, quæ tactæ conduplicant se in orbem, pilulæ rotundissimæ similem* (*καταικίδιους ὄνους, aut πολύποδας Græci hoc genus animalium vocant*) *oleo domestico compluresinfervefactæ vase ferreo, benefaciunt*. Quem locum iis adde, quos hac de bestiola adducit Hadr. Junius lib. V. Animadv. cap. XV. Unde Corneliæ genti, *Asina* cognomen adhæserit, docebit Macrobius lib. I. Satur. cap. VI. Nempe quia Cn. Cornelius Scipio, qui bis consul, ac etiam triumphalis fuit, emto fundo, vel, ut alii malunt, filia elocata, cum ab eo exigerentur sponsores, *asinam* pecunia onustam in forum produxerit ad tribunal, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Cur Junius Bassus sit *Asinus albus* appellatus (quod Fabius testatur lib. VI. cap. de risu) hanc caussam adfert Turnebus, quod *Asinus* quidem dici meruerit ob ineptias ridiculas; *albus* vero propter jucunditatem. Vide eum l. XXVIII. Advers. cap. XXXXV. De adagione apud Petronium, *Post asellum diaria non sumo*, videre potes Palmerium in Spicilegio. Unde Judæi, atque adeo Christiani quoque a Gentibus sint dicti *Asinarii*, docet Tertullianus in Apologetico, cap. XVI.

†**Asinus** est ab Heb. אתון *athon* (id est unum ex asini nominibus) *Tau* cum *Shin*, & *Vau* cum *Jod* pro more alternantibus, ut sit *Asiu*: unde cum Latina terminatione ASINUS. MAZOCHIUS.

Asparagus, unde sit, docet Varro IV. de L. L. *Asparagi, quod ex asperis virgultis nascuntur, & ipsi scapi, asperi sunt, non leves. Nisi Græcum. Illic*

enim quoque dicitur ἀσπάραγος. Hæc Varro. Sed non dubium, quin sit a Græcis. Nec dubitavit de eo Varro, sed prudens sciens errare mavult, quam recte sentire. At mirum, Festum sive Paullum, vero etymo neglecto, prius tantum ponere. Uti & Isidorus facit lib. XVII. Orig. c. X.

Asper, unde sit, docere conatus Perottus, cum ait: *Mon*e*ndum judicamus, asperum a Græco deduci. Quippe Græci* ἀσπρὸν *asperum,* ἀσπρότητα *asperitatem dicunt.* [σπαρὸν σπαρότης.] Sed quæ de Græcis istis vocabulis scribit, plane commentitia sunt. Paullo post addit idem: *Sunt qui asper non a Græco deductum velint, sed a spe, quemadmodum prosper.* Verum hoc quoque vanum, quando *prosper* est a πρόσφορος, hoc est, *utilis*: quemadmodum suo loco dicemus. Vera autem *asperi* etymologia est, quam in vulgatis Lexicographis legas. Ajunt enim esse ab ἄσπορος. Caussam appellationis, quam reticent, affert Jul. Scaliger in Theophrastum de plantis: ubi docet, *asperum* vocem esse priscorum agricolarum, sumtam a terra quæ cultui est inepta, παρὰ τὸ μὴ σπείρεσθαι, nempe quia hæc ob saxa & squalorem partes habet inæquales; quæ proprie est *asperitas*: unde & sapori ea vox accommodatur, ob partes dissimiles & inæquales. Est enim sapor is terreus, unde non mirum si humore diluatur. Dura enim tenerescunt aqua. Ab *asper* non tantum *asperitas* dicimus, sed etiam *asperedo* & *asperitudo*, quibus usus Cornelius Celsus: illo quidem, lib. V. cap. XXVIII. hoc, lib. VII. cap. XXIII. & XXVI. Item *asperitudo*, quod est apud Tertullianum lib. de Pœnitentia, cap. XI.

Aspis, ἀσπὶς, quæ vox Græcis non tantum *serpentis genus*, sed & *clypeum* notat. Perottus non audiendus, cum *clypeum* dici vult ἀσπίδα ob *asperitatem signorum*: nempe quia Græcis (ut falso putat) *asperum* ἀσπρὸν dicatur, & ἀσπρότης *asperitas*: tum autem, quia *clypeus* similiter ob *signorum cælaturam*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, nomen acceperit: quod tamen etymon plane incertum, ut suo loco parebit. Isidorus deducit ab ἰὸς, id est, *venenum*. Sed quam alteram compositi partem esse velit, non satis liquet. Forte Latinum *spuo*, vel Græcum πτύω, ut *aspis* dicatur, quia *spuit* ἰὸν. Sane & *aspides* quædam πτυάδες vocantur, h. est, *spuentes*: atque earum non morsus modo, sed saliva etiam venenata est. Vel σφάω, id est, *occido*, quia *aspis* σφάει ἰῷ, hoc est, *veneno necat*. Verba quidem Isidori sunt ista lib. XII. cap. IV. *Aspis vocata, quod morsu venena immittat & adspergat. Ἰὸς enim Græci venenum dicunt, & inde aspis, quod morsu venenato interimat.* Græci censent, esse ab α στερητικῷ, & σπίζω id est, *extendo*, quia forma sit non oblonga, sed rotunda. Vel a σπίζω, id est *sibilo*, quia non sibilet. Priorem originis caussam ponit Scholiastes Aristophanis in Vesp. Verba ejus adscribam: Δοκεῖ δὲ μοι ταυτάσπιδα τὸ ὅπλον ἀπὸ τοῦ τοιούτου ὠνομάσθαι ζώου, διὰ τὸ εἰς κύκλους πολλοὺς ἑλισσόμενον καθεύδειν. κυκλικαὶ γὰρ ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν, ὡς Αἰσχύλος. Ἄλλοι δὲ πολλοὶ (ἀσπίδας κύκλους λέγω) ἔφριξαν δινηθέντες. οὕτω δὲ τὸ ζῶον ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ α ἐπιτατικοῦ μορίου καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸ αὐτοῦ στρογγύλον. ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος. Verba Æschyli sic distinguenda, prout a nobis factum. Aliter autem de iis vocibus alii, ut ex Eustathio & Etymologo discere potes.

† Aspis ab עכשוב *acsub* ejusdem notionis, excidente *Caph*, & *Beth* in suam tennem transeunte. Mazoc.

Assa, τροφὸς, ut est in vett. Glossis. Juvenalis, sat. XIV.

Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ.

Ubi vetus Scholiastes *assæ* interpretatur *siccæ*: atque hæc præmittit: *Assa nutrix dicitur, quæ lac non præstat infantibus, sed solum diligentiam & munditiem adhibet.* Varronem quoque usum censet. Sic enim hunc ejus locum legit Scaliger in Conjectaneis: *Assa non multo post, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit.* Citat Nonius in *Betere*. Verum in vulgatis est *Assa nos multos*. Quod si emendatio hæc vera, *assa* hic erit *obstetrix*. Sed profecto magis placet Mureti emendatio, qui l. XV. Var. Lect. cap. XV. Varronem egisse putat de Spurio Carvilio, qui, cum uxorem liberûm quærendorum caussa censori se habere jurasset, sterilem a se dimisit, eoque verba Varronis legit in hunc modum: *A se annos multos, quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras jussit.* Vide quæ hoc de loco disserit Carrio lib. II. Emend. cap. IX. Quod ad caussam nominis, eam ponit Nonius his verbis: *Assas nutrices difficilis multi existimant intellectus. At vero acri intentione potuimus indagare, ob eam proprietatem officii eo nomine nuncupari, quod assint iis quas nutriant, nec vel exigua divellantur.* Censet igitur Nonius ex eo *assas* dici, quod veteres *assum* dixerint pro *adsum*: unde apud Plautum, Pseudolo, dicente servolo, *Assum apud te eccum*, respondet herus Agorastocles: *At ego elixus sis volo.* In vett. quoque Valerii Flacci codd. lib. II. *assunt* pro *adsunt*, & *assis* pro *adsis*, semper legi, scribit in Castigat. ad eum poëtam Ludovicus Carrio. Verum quid si dicamus, *assam* dici ab antiquo *assus*, id est, *merus*, ut quarum simplex esset cura valetudinem ac munditiem tuendi, non item lactandi? Quæ nominis ratio fiet ex iis manifestior, quæ ex Nonio proxime dicemus de voce *Assum*. Sed profecto nec hæc, nec quam Nonius ponit, vera est etymologia. Imo nec illa, quam Muretus loco ante citato adducit. Ait, *assa* esse ab ἄττα, quod idem notat. Eustathius ad Il. ζ. pag. IↃCLIX. ed. Rom. Ἔστι δὲ τὸ μὲν τέττα φίλου. τὸ δὲ ἄττα τροφέως. Τὸ δὲ πάππα πατρός. τὸ δὲ ἠθεῖε ἀδελφοῦ. Vide eundem ad Il. ι. pag. IↃCCLXXVII. Omnino autem *assus*, pro *sicca*, venit ab ἄζειν, id est, *siccare*. Eademque ratione, qua Latini dixere *assam nutricem*, Belgæ quoque dicunt *een drooge minne*. Plura hac de notione in *Assum* pro *assato*.

Assentari dicuntur, *qui alicui in omnibus assentiunt, ut eidem placeant.* Itaque ab *assentiri* venit: imo quandoque etiam pro eo ponitur. Ita locutus Velleius lib. II. *Et iis, qui a Cæsare dimittendos exercitus contendebant, adversabatur; iis, qui ab ipso, assentabatur.* Nec aliter capio illud Tertulliani, lib. V. adversus Marcionem, cap. XIV. *Non altum sapientes, sed humilibus assentantes.* Transtulit Tertullianus illud Pauli ad Rom. cap. XII. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. Sane συναπάγεσθαι (ut compositio indicat) proprie est, *sinere se aliquo a quopiam abduci*. Eoque allusit vir eruditus, cum *assentari* ait hic Tertulliano a *semita* dici, quasi *assemitari*, sive *assemtari*. Verum absque hac significationum pro diversis etymis diversitate, locum Tertulliani optime exponere possumus. Nam cum illi qui se patiuntur abduci, communemque cum aliis insistunt vitam, hoc ipso ostendant, se aliis nolle adversari, sed iis velle accommodare: merito συναπάγεσθαι quoque sumitur pro *assentari*, hoc est, *assentiri*, sive *obsecundare*: unde & vetus interpres, in ipso eo Pauli loco, συναπαγόμενοι exponit *consentientes*. *Assentari* vero, quod apud Tertullianum est, poni interdum pro *assentiri*, non tantum superior Velleji locus indicat, sed etiam ea, in quibus similiter *assentatio* ponitur pro *assensu*: ut in illo ejusdem scriptoris: *M. Fulvio tantum tribuêre, ut pene assentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret.* Et illo Petronii: *Tacentibus adhuc nobis, & ad neutram partem assentationem flectentibus.* Et ante omnes isthoc Plauti, Bacch. III. III.

Hei mihi, hei mihi, isthæc illum perdidit assentatio.

Asseres dicuntur crassior angustaque materies, fereque quatuor pollices lata: quæ trabibus insterni solet. Belgæ *eeken ribben* vocant. Ejus vocis etymon ponit his verbis Festus: *Asseres dicti, quod assideant parieti trabibusque.* Sane Græcis similiter σφηκίσκοι dicuntur, quod trabibus insternantur. Sunt enim σφηκίσκοι, τὰ μικρὰ δοκίδια τὰ ἐπάνω τῶν δοκῶν τιθέμενα, ut Harpocration scribit & Suidas. *Asseres* vero idem esse ac σφηκίσκοι, docet hic locus in Glossis Philoxeni: *Asseres*, κοντοὶ, δοκοὶ, σφηκίσκοι. Item, *Asseres*, δοκίδες, ὡς Γαβιάλιος. In Glossis quoque Cyrillo tributis legas: σφηκίσκος, ἡ λεπτὴ δοκὸς, *asserculus*; σφηκίσκοι, *asseres*. Est & alterum *asserum* etymon, quod Jul. Scaliger adducit ad Theophrastum, & libb. de causs.

causs. L. L. cap. XXIIX. & Jos. Scaliger ad Festum in *Asser*. Hos secutus sentio, pro *asseres* prius dictum *axeres*: id vero esse ab ἄξων. ξ abit in *ss*. quod non mirabitur, qui cogitabit, similiter & *coaxare* & *coassare* dici. *n* vero in *r* mutatum, quomodo a *genimen* est *germen*, a *gnoma groma*, a *condolium*, *cordolium*, &c. Tertium quoque etymon, sed quod probare non possim, ponam ex Rodolphi Agricolæ epistola ad Alexandrum Hegium, quæ extat in centuria philologica epistolarum a Goldasto editarum: *Asser*, inquit, *ab asserendo id quo gestamen aliquod aut libitinam manu asserimus, h. e. prehendimus, nomen habet. Nam quod vulgo asserem vocamus, tabula dicitur proprie.* Hæc Agricola. De propria vocis *asser* significatione subscribit quoque Grapaldus, qui in ea vocabulorum explicatione, quæ libro de partibus ædium, in veteri Parmensi editione subjecta est, scribit in hunc modum: *Asseres tigilla dicuntur, non tabulæ, Vitruvio, Juvenali, Plinio. Fuit, quando tabulas errore cum multis communi existimarem*. Hæc ille. Sed de etymo, subscribit Festo. Nobis media placet sententia. Vide quædam ad eam pertinentia, in voce *Axis*.

ASSIDUUS (pro quo & *adsiduus* & *atsiduus* in vett. codd. legi scribit Pierius castigat. ad Ecl. II.) geminam, vel potius tergeminam ἐτυμολογίαν adfert Festus: *Adsiduus* inquit (per *d* hanc vocem scribit) *qui in ea re quam frequenter agit, quasi consedisse videatur; alii adsiduum, locupletem, quasi multorum assium, dictum putarunt; alii eum, qui sumtu proprio militabat, ab asse dando vocatum existimarunt*. Hæc Festus. Sed & prima & tertia ἐτυμολογία vera esse potest. Siquidem *assiduus*, vel, *in re aliqua frequentem atque adeo perpetuum* significat: vel, *divitem ac locupletem*. Cum priori modo sumitur, videtur esse ab *adsidendo*, quomodo a *residendo* est *residuus*, & a *desidendo desiduus*, in vett. Glossis. Sane quia a *sedendo* est, hunc quidam *adsedum* dicebant, quos damnat Caper de verbis dubiis. Ergo *assiduum esse in aliquo*, dixere Latini; ut Græci, προσεδρεύειν πρός τι. Ut Aristoteles lib. II. Polit. cap. III. ubi adversum Platonicam bonorum communionem disputat. Ait enim, si quisque propria possideat, facere id ut bona ac possessiones augeantur, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσεδρεύοντος, *dum quisque in propriis assiduus est*, sive, *dum suis quisque assiduo occupatur*. Hæc docent, ut προσεδρεύειν est ab ἕδρα, *sedes*: ita a *sedendo* esse *assiduum*. Cum vero *assiduus locupletem* notat, dicitur hoc modo, quia *asses duit*, h. e. *det*. Cic. in Topicis: *Cum lex Ælia Sentia assiduo vindicem assiduum esse jubeat, locupletem jubet locupleti. Locuples enim est assiduus, ut ait Ælius, appellatus ab ære dando*. Fortasse tamen acutior hæc originatio est quam verior. Sane & alteram apud Agellium legas lib. XVI. cap. X. *Assiduus*, inquit, *in duodecim tabulis aut pro locuplete & facile facienti dictus ab assibus, id est, ære dando, cum id tempora reip. postularent; aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate*. Imo & Sosipater, licet unam tantum originem afferre velle videatur, geminam tamen atque adeo triplicem suggerit. Earum una, ob *assibus dandis*: altera, ab *assiduitate*. h. e. *frequentia in munere publico*: tertia, quod *locupletes perpetuo in negotiis publicis assint*, ut loquitur Plautus, h. e. *adsint*. Verba ipsa Charisii, lib. I. hæc sunt: *Adsiduus quidam per* d *scribunt, quasi sit a sedendo figuratum, sed errant. Nam cum a Servio Tullio populus in quinque classes esset divisus, ut tributum, prout quisque possideret, inferret: ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt; & quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos, ab assibus, dixerunt*. Accedat tam diversis etymologiis hæc quoque, quod sic dicti queant videri, quia, non labore sibi victum parent, ut homines paupertinæ sortis, verum molliter domi considant, ac divitiis suis incubent: quæ, si recte assequor, Becmani sententia est. *Assiduum* pro *locuplete* videtur & Plautus dixisse, Amphitr. I. I. *Noctes diesque assiduo satis superque est*, &c. Agellius quoque κατὰ μεταφορὰν, scite *assiduum scriptorem*, pro *probatissimo*, dixit, lib. XIX. cap. VIII. *Classicus*, inquit, *assiduusque scriptor, non proletarius*.

ASSIRATUM dicitur, uti *silatum*. Utrobique subintelligitur *vinum*. Illi nomen ab *assir*, huic, a *sili*. Festus: *Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem assir vocarent*. Gloss. Philoxeni: *assir*, αἷμα. Utitur Cato, cap. CXXXII. de re rustica: *Daps Jovi assiri a pecu in urna vini, caste profanato in contagione*. Ita eum locum emendat Radulphus Fornerius, lib. II. rerum quotidianarum, cap. ultimo. In vulgatis legitur hunc in modum: *Daps Jovi assaria pecuina urna vini Jovi caste. Profanata sine contagione*.

ASSULA, est diminutivum ab *assis*, sive *axis*. Utroque enim modo efferebant, ut *coassare*, & *coaxare*. *Assulæ* igitur sunt tabellæ: uti ex quibus conficitur janua. Unde Plautus, Mostell. act. II. sc. II. *Pulsando pedibus pene confregi assulas*. Et Mercat. act. I. sc. II. *At etiam cesso foribus facere hisce assulas?* Neque solum tabellæ sic vocantur, sed etiam minuta illa fragmenta, quæ desiliunt, quando asser frangitur. Plinius lib. X. cap. II. *Alii assulis tædæ subjectis, & subinde instratis, oleo adspersum accendunt*. Paulinus Natali X.

. . . . *Vicit brevis assula flamam*.

Atque usurpat idem epist. XI. & XII. Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum cæduntur, excussæ*. Vide & Servium Danielis in hoc Maronis:

. . . . *Rapuitque in fomite flamam*.

& Isidorum libro XVII. capite VI. in *Hastula*, & libro XIX. capite XIX. in *Ascia*. Nec ligni tantum, sed etiam lapidum *assulæ* sunt, uti marmoris. Vitruvius lib. VII. capite VI. *Quibus autem locis hæ copiæ non sunt, cæmenta marmorea, sive assula dicuntur, quæ marmorarii ex operibus dejiciunt, pilis ferreis tunduntur, & cribris excernuntur*. In vett. libris pro *assulis* interdum leges *asulis*. Nempe ut *aggretus* dixere pro *aggressus*, *pulso* pro *pulso*. Ab *assula* est *assulatim*: quod Nonius recte interpretatur *minutatim*. Plautus, Captivis, act. IV. sc. II. *Aperite hasce ambas foreis, Prius quam pultando assulatim foribus exitium affero*. Idem, Menæchmis, act. V. sc. II.

.... *Securim capiam ancipitem, atque hunc senem*
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

Assulose pro eo dicit Plinius lib. XII. cap. XXII. *Calamus melior, qui minus fragilis, & qui assulose potius, quam raphani modo, frangitur*.

ASSUM, quod pro *assito* ponitur, Varro, IV. de L. L. dictum ait *quod ab igne assudescit*. At Perottus (quem alii sequuntur) venire putat ab *areo*: suamque sententiam eo probat, quod *assum* proprie sit, *ad ignem torrefactum*. Sed Jul. Cæsar Scal. de caussis L. L. cap. XXXI. censet, *assum* dici ab *ardeo*, quasi *arsum*. Movet illum ea ipsa vocis proprietas, quam ex Perotto adduximus. Ac præit Scaligero hac parte Isidorus, lib. XX. Orig. cap. II. *Assum, quod ardeat, quasi arsum*. Sane, ut Latinis *assum*, & *arsum*, solum litera differunt: ita Belgis *braden*, id est, *assare*, & *branden*, i. e. *ardere*. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult esse a Punico *esua*, e in *a* converso, quomodo a Punico *besas* est *basio*; a Punico *fetl*, *fatuus*, &c. Possis & simili mutatione deducere ab אש, i. e. *ignis*, unde & *æstus*, ac *æstas*. Sed maxime omnium placet, ut sit ab ἄζω, id est, ξηραίνω, *sicco*. Nam Latini *z* in geminum *s* mutare solent. Et Servius favet in II. Georg. cum scribit, ex quorundam sententia *antes esse maceriem de assis, id est, siccis lapidibus*. Etiam huc facit, quod *assam nutricem* siccam dixere, ut jam ostensum. Item quod Celsus lib. III. de re medica, cap. ult. *assas sudationes* vocat, quæ, ut loquitur ipse, lib. II. cap. XVII. fiunt calore sicco: ut quæ sole, vel exercitio corporis fiunt: aut in laconico, vel clibano, aut similibus modis. Quibus opponuntur sudationes ex calore aquarum in balneis. Hæc de *assi* significatione; qua dicitur de *cibis assis*. Sed longe alia notione accipitur *assus*, cum

assa

assa voce canere dicuntur ii, qui nullis utuntur instrumentis musicis, aut *assa tibiâ*, si nulla vox admisceretur. Asconius Pedianus in Divinat. *Cani remigibus celeuma per symphoniacos solebat, & per assam vocem, id est, ore prolatam, &, ut in Argo navi, per citharam.* Ait *assam vocem*, cum vel solum humana vox, vel solum organum musicum auditur, puta cithara, tibia, vel aliud. Festus: *Assa dicebatur cantus tibiarum*. Sententia est, *tibicines assare, cum solis canunt tibiis*. Similiter Servius ad II. G. *Assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce*. Nonius: *Assa voce, sola voce, lingua tantummodo, aut vocis humana, non admissis aliis musicis* (sic est in antiqua Veneta,) *esse voluerunt*. Varronem, & Catonem, sic locutos, docet ibidem Nonius. Quod si virum magnum audimus, *assare* quoque hinc dicebantur poëtæ veteres, cum in unum solum facerent poëma. Hinc enim vult, Janualia, Junonia, Minervia, similiaque Saliorum priva carmina, vocata esse *assamenta*, quia nempe in singulos erant Deos conscripta. Itaque & idem censet, id nomen maxima ex parte mereri poëmata Silvarum Statii Papinii. Verum hæc *assamenta* dici posse, nullo argumento comprobari potest: neque adeo vera est hæc etymologia, ut parebit ex iis, quæ in voce *Axis* afferemus. Unde igitur, dixerit aliquis, *assa voce* aut *tibiâ* canere dicebantur? Num dicemus hanc *assi* notionem esse ab ᾄσαι, id est, *canere*? Non displicet. Alii tamen malunt, hic *assus* significare *merus*. Idque propterea, quod, si quid assetur aut torreatur, humidum abeat, solumque id remaneat, quod siccum aridumque est: sive, quod cibi, qui assantur, soli coquantur, non cum humore: eoque cibi, assati tostique, proprium solum saporem habeant, contra quam sit in elixis, quæ varios a jusculo sapores accipiunt. Nonius: *Assum existimandum est, ut in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.*

†Assus, *assa*, *assum* non aliud quam siccum significat: idque non tantum de cibis, verum etiam ubi de *voce*, *tibiis* &c. sermo est. Nam sicuti *panis siccus* in vita Divi Pii est panis solus & sine opsonio (Italis *pane asciutto*,) sic etiam Theocritus de vulpe auferente puero edulia dixit, ἐν ξηρῷ, *in sicco posuit* puerum; & sic quoque ξηροφαγία apud antiquos erat in jejuniis pane solo vesci, ut alibi a me demonstratur, non vero aridis cibis uti. Sic etiam vox *assa* h. e. *sicca* est vox *sola*, & sic de tibiis & rebus aliis. Nunc de etymo videamus. Siccus quidem originem habet Hebraicam, ut alibi ostendimus. At etiam Assus venit, opinor, ex עשש, *asas*, quod tantum in Psalmis ter reperitur, & quidem de oculo, ventre, ac de ossibus. Quibus locis *siccandi* notio apte convenit; quo etiam redit *tabescendi* notio, quam ei verbo in eis locis vulgo impertiunt. Sane Arabicum עש *assa* & exsiccari & extenuari significat, idque tum de animalib. tum de plantis. Mazochius.

Astra, ἀστήρ, *stella*. Ἀστήρ unde sit, alibi dictum. Sed κατὰ μεταφορὰν vox ea ad multa transfertur. Ut *floribus*. Quomodo ἀστὴρ Ἀττικὸς dicebatur, quia haberet folia similia stellæ. Item *gemmis*. Ita apud Plutarchum de flum. *aster* dicitur gemma, quæ aliter βαλλὴν. Item *plantis*. Nam *bubonium*, aliter *aster*, teste Plinio lib. xxvii. cap. v. Item *terræ*. Ut *aster Samius*, genus terræ candidissimæ. Plin. lib. xxxv. cap. xvi.

Asterias, ἀστερίας, gemmæ nomen. Plinius de ea lib. xxxvii. cap. ix. *Proxima candicantium est asteria, principatum habens proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quodam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eademque contraria soli regerens candicantes radios: unde & nomen invenit, difficilis ad cælandum*. Satis liquet, putasse, *asteriam* dici, quia candicantes radios regerat *astro*, hoc est, *soli*. Sic enim interpretatur. Sed Græci non vocant solem *astrum*. Eoque rectius Dionysius Periegetes, cum ait:

> Ἔνθα μελισσοβότοιο κατὰ σκοπιὰς Παλλήνης
> Φύεται ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
> Μαρμαίρων . . . .

Quod Priscianus sic vertit:

> *Nascitur hic scopulis Pallenæ gemma refulgens,*
> *Asterium perhibent; stellis certare putatur.*

Sed alter interpres Avienus maluit, ἀστέριον, *stellatum* interpretari. Perperam sane. Nam *asterias lapis* non est stellis compunctus. Verum interim est, ἀστέριος tum significare *stellans*, h. e. *stellæ instar fulgens*; tum *stellatus*, h. e. *stellis distinctus*. A priori solum significatione lapis hic dictus *asterias*, vel *asterius*. Sed a posteriori significatione multa nomen acceperunt. Ita *ardeæ genus* a plumæ varietate dicitur Aristoteli lib. ix. histor. animal. cap. i. & Plinio lib. x. cap. lx. *Asterias* similiter *aquilæ genus* esse arbitrantur], ac de eo intelligendum Ælianum lib. ii. de animal. cap. xxxix. Est & *accipitrum genus*, de quo Aristoteles, hist. lib. ix. cap. xxxvi. Item *piscis*, ex genere γαλεῶν, sive *mustellarum*, ut Gaza vertit: de quo idem Aristoteles, lib. v. cap. x. & lib. vi. cap. xi. item Athenæus. *Asteriam* accipitrem, vulgo *asturem* nominant, quod vocabulum cum Albertus Magnus purum putum Latinum putaret, scribere non dubitavit, sic dici ab *astu* maximo, quo in venatu utitur. Quippe qui semper lateat, præterque aliorum accipitrum morem, e latebris improviso provolans, aves invadat. Sed omnino *astur* detortum ex Italico *astor*: hoc vero est a Græco ἀστερίας, a quo ipso est Gallicum *autour*, *s*, more gentis, omisso. Ἀστερίας vero est ab ἀστὴρ, i. e. *stella*. Quare Latine *accipitrem stellarem* dixeris. Sic vero vocatur, quia avis hæc punctis & maculis quibusdam, veluti stellis, distinguatur. Nam, quamvis & alii accipitres hujusmodi notis ac maculis ornentur, *asteriæ* tamen hoc convenit imprimis. *Asteriæ* quoque *ardeæ*, *aquilæ*, ac *pisci* similis est nominis ratio, nempe punctis, quibus, ceu stellis, insigniuntur.

Astraba, in Glossis Isidori exponitur *tabella*, *ubi pedes requiescunt*. Etiam in Philoxeni Glossis est: *Astrama*, Σανὶς, Ὑποπόδιον. Ubi legendum *Astraba*. Nam est ἀστράβη ab α & στρέφεσθαι, quia non vertitur, sed stabile est. Verum Græcis ἀστράβη aliud esse videtur. Nempe *ephippium* seu *clitellæ*: item *mulæ clitellariæ*. Hesychium vide in Ἀστράβη, & Eustathium in Od. α pag. clxxxxx. edit. Rom. Planeque hanc sententiam firmat, quod Plautus Comœdiam edidit, quam & Græco nomine *Astrabam*, & Latino *Clitellariam* inscripsit. Meminere Varro, Probus, Gellius, atque alii. Operæ vero etiam fuerit adire, quæ de *astraba* erudite scripsit Salmasius, epist. secunda de Cruce, pag. lxxxi. ac seq.

Astrum, Græcum: unde Servius ad Ecl. ix. *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum*: *Astrum*, inquit, *Græce dixit, nam stellam debuit dicere*. Καταχρηστικῶς *astri* vocem usurpat, si Grammaticorum scita audimus, qui inter ἀστὴρ & ἄστρον distinguunt. Suidas: ἀστὴρ δὲ ἄστρου διαφέρει. ὁ μὲν ἀστὴρ ἐν τι ἐστί. ἄστρον ἐκ πολλῶν. Similiterque distinguunt apud Latinos *stella* & *sidus*: ut docet Isidorus lib. iii cap. lix. Sed apud neutros observatur. Hesych. Ἄστρα Ἀστέρες τινὲς ἀστέρας. Glossæ Philoxeni: *Astra* ἀστέρες. Et sic sane accipit Maro. Nomen & ἄστρον & ἀστὴρ esse putant ab α στερητικῷ, & στῶ, h. e. *sto*, quasi οὐδέποτε ἱστάμενα, ἀλλ' ἀεὶ κινούμενα. Nam semper una cum cælo moventur, cujus, si Peripateticis credimus, sunt densiores, eoque lucidiores partes. Sane ob perpetuum illum motum cælum quoque dictum αἰθὴρ, nempe ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θέειν, ut putabat Aristoteles. Aliis placet, ἀστὴρ & ἄστρον esse ab Hebræo אש, h. e. *ignis*. Quippe sidera igneæ videntur naturæ: unde & ignea poëtæ appellant. Sed veram nominis caussam in *Stella* adducemus, quæ Persis *ster*: [ستاره] unde ἀστήρ.

Astvrco, est *equus tolutaris*, sive *gradarius*, ab *Asturia*, Hispaniæ regione, ita dictus, ut Plinius nos docet libro viii. capite xlii. *In eadem*, inquit, *Hispania Gallaica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus minori forma appellatos*

latos asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere in cursu traditur arte. Martial. lib. XIV. epigr. CXCIX.

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Ubi *Asturem equum* pro *Asturcone* ait. Vocem & ad alios gradarios esse translatam, indicat illud Petronii in Satyrico: *Cras puero asturconem Macedonicum optimum donabo.*

ASTVS, ab ἄϛυ. Festus: *Astu apud poëtas astutiam significat, cujus origo ex Græco, ab oppido ἄϛυ deducitur: in quo qui conversati adsidue sint, cauti atque acuti esse videantur.* Voce ἄϛυ usus quoque Terentius, Eunuch. act. V. sc. V. *An in Astu venis?* Athenas intelligit. Ita & Cic. II. de Legg. *Ut vestri Attici, priusquam Theseus eos demigrare ex agris & in astu, quod appellatur, omnes conferre se jussit, & Sunii erant iidem, & Attici.* Quem locum in commentariis horum librorum fuse enarrat Turnebus. Vide & Germanum Valentem Pimponcium, in Ecl. II. Virgil. & in Paralipomenis: & quæ scripsimus in Oratoriis nostris, lib. IV. cap. X. Ab *astus* est *astutus*, sed simplex derivatum est, non compositum, ut censet Festus, vel potius Paullus, qui *astutus* dici sit, quasi *arte tutus*. Fere autem vox hæc in malam partem sumitur. Servius ad XI. Æn. *Astu, h. e. malitia. Nam proprie astutos, malitiosos vocamus.* Glossæ Philoxeni: *Astutia*, πανουργία, κακοποιία.

ASYLVM, ἄσυλον, habet adfinitatem cum Hebræo אשל, quod est, nemus. Et silvas interdum fuisse *asylum* vel fidem fecerit hoc Maronis in VIII. Æn.

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer asylum
Rettulit. . . .

Sed fere templa potius, quam nemora, *asylum* erant. Unde Livius lib. XXXV. *Ea religione, & eo jure sancto, quo sunt templa, quæ asyla Græci appellant.* Itaque & Servius ad superiorem Maronis locum *asylum* interpretatur *misericordiæ templum*: quale primum Athenis ait statutum ab Herculis nepotibus, cum sibi ab eorum metuerent insidiis, quos avus adflixerat. Idem in illud II. Æn. *Junonis asylo*, *asylum* vocari dicit templum, non quodvis, sed cui consecrationis lege esset concessum, ut inde nemo rapi posset ad supplicium. Ac ideo ἄσυλον, quasi ἄσυρον dictum ab α στερητικῷ, & σύρειν, quod est *trahere*. Alterum quoque ἔτυμον addit, ut sit ab α privativo, & σύλη, quod est, *spolium*; quia, eo qui confugissent, hos spoliare non liceret. Quod ἔτυμον verius puto. Σύλη vero est a שלל, quod est, συλᾶν, *prædari*, *spoliare*. A συλᾶν vero est σκυλᾶν, inserto κ. A σκυλάω forte sit *spolio*, κ in π converso, quomodo a λύκος fit *lupus*. Vide *Spolium*.

A T

ATABVLVS, ventus Apuliæ proprius, ut cognoscimus ex Horat. sat. V. lib. I. & Plinio lib. XVII. capite XXIV. ubi ait: *Est in Apulia Atabulus. Hic si flavit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis postea solibus recreari possint.* Atque hinc liquet, cur veteri Horatii interpreti Ἀτάβολος dici videatur, quasi τὴν ἄτην βάλλων, id est, *perniciem adferens*.

ATANVVIVM (ut Festus interpretatur) *est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis Romani utebantur sacerdotes Potitii.* Sed in Glossis Isidori legas: *Attanabo, genus vasis.* In Glossis autem Philoxeni: *Atanulus*, ἄγγος ἱερῶς σκεῦος, κεραμεῖον. In diversa adeo scriptione difficile est originem conjectare. Si *atnanulus* rectum, videbitur esse a *nanus*. Nam ut Festus alibi ait: *Nanum Græci vas aquarium dicunt humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum.* Sin *attanabo* placet, videri posset habuisse formam *sartaginis*, quæ Græcis ἄττανον vocatur. Hesych. Ἄττανα, τὰ τήγανα. [*Attanus* Varroni apud Nonium.]

ATER aliqui satis inepte, ab *atterendo* dici scripsere: quia alba usu nigrescunt. Melius illi, qui ab αἴθω, i. *uro*, quia, quæ usta sunt, colorem hunc habent. Nam similiter a δαίω, quod est, *incendo*, est δνοφερὸς, quod Hesychius exponit μέλαν & καιόμενον. [αἴθοπος & δνοφός.] Vel erit ab ἀτηρὸς, i. *noxius*, *damnosus*. Nam albus color boni est ominis, niger contra res infelices signat, ac portendit. Unde Æthiopis occursus infortunium credebatur portendere: magis sane hæc placent, quam quæ scribit Scaliger Exercitat. CCCXXV. tmem. XVII. *Ater*, inquit, *quasi a terra. Quid si etiamnum magis argutemur; Chaldæam esse vocem, ut plerasque alias? Fumum enim apud eos significat.* Hæc ille. Si placet esse *a terra*, dicendum, sic vocari, non quia terra natura sua atra sit (nam si elementa, in se considerata, coloris sunt expertia, ut sciscunt Peripatetici, terra ne nigra quidem natura sua erit, nedum atra;) verum quia terra, quo ad generationem melior, hoc magis pulla atraque est, idque ob humoris compositionem: ut argumento est, quod ea sole excocta pulliciem amittat: quemadmodum & lintea humore nigrescunt, siccata candescunt. Sed hæc quamquam de terræ colore vere ab eodem Scaligero asseruntur adversus Cardanum Exercitat. XXXV. de etymo tamen assentire non possum. Dura enim est compositio: etsi non ignorem, aliquos velle, *ater*, quasi *a terra* dici, ut amarus, quasi *a mari*. Quod alibi refellimus. Nec magis assentio, quod putat esse a Chaldæis, quibus עטר, *atar*, *fumavit*; unde עטרא, *itra*, *fumus*. Nam & hoc, si rem spectes, longius abit. Sed si recurrendum ad Orientis linguas, maxime placet esse ab Hebræo קדר, *coder*, quod est, *ater*, *pullatus*, *obscurus*: a קדר, i. *nigrescere*, *tenebrescere*. Initiale ק sive κ abjectum a Latinis, simili plane ratione, ac iidem a κάπρος dicunt *aper*. Ab *ater* est *atritas*, quod idem ac *ator*. Hoc Agellius usus; illo, Plautus. Festus: *Atritas*, *ater color*. Ab eodem videntur dixisse *atrare*, ut a *niger*, *nigrare* & *denigrare*. Ab *atrare* est *atratus*. A supino quoque *atratum* est *atramen*, unde *atramentum*, a quo *atramentale* & *atramentarium*. Glossæ Philoxeni: *Atrum*, μέλαν, *atramentum*, μελάνιον, *atramentale*, μελανοδόχιον, *atramentarium* καλαμάριον. *Calamarium* dicebatur, quia in eo tingeretur calamus: unde & ἐμβάφιον vocabant, ab ἐμβάπτω, *intingo*, unde & ἔμβαμμα, *intinctum*.

ATHLETA, Græce ἀθλητὴς, verbale est ab ἀθλέω, hoc est, *certo*: quod ipsum est ab ἄθλος, hoc est, *certamen*. Ἆθλος κατὰ συγκοπὴν vel κρᾶσιν factum ex ἄεθλος, ut ᾄδω ex ἀείδω. Ἄεθλος juxta Eustathium est ex α στερητικῷ, & ἐθέλω, quia ἀέθλους οὐκ ἄν τις ἐθέλοι, *certamina ac labores nemo non refugit*. Contra ἆθλον, h. e. *certaminis merces* sive *præmium*, est ex α ἐπιτατικῷ, & ἐθέλω quasi τὸ πάνυ ἐθελητὸν, *quod quis valde expetit*, ut scribit Etymologus. Erasmus *Athletas* dictos scribit quasi ἀθλίους, hoc est *miseros*. Eum hoc nomine, more suo exagitat Robortelius. Nannius haut alio Erasmum defendit, quam quod mire in ἐτυμολογίαις ludant auctores. Vellem addidisset, Galenum ipsum hanc adduxisse nominis rationem lib. III. cap. XXX. ad Thrasybulum. Interim certum est, ἀθλητὴς esse ab ἀθλέω, ac ipsum ἀθλεύεσθαι venire ab ἀθλητὴς ob immensos eorum labores. Nisi malis tum ἄθλιος, quod *miserum* notat, tum ἀθλεύεσθαι, esse ab ἆθλος, quod non *certamen* tantum, sed & *labores* notat; quomodo dicimus, ἆθλοι, sive *labores Herculis* aut *Ulyssis*.

ATQVE non fit ex *at* & *que*, sed *ac* & *que*. Quippe ut *neque* est idem quod simplex *nec*, & *absque* idem quod simplex *abs*, sic *atque* est idem quod simplex *ac*. Becmanum non audio, qui *ac* putat decurtatum esse ab *atque*: qua nempe ratione ab ἀπὸ est *a* & *ab*; & *am* ab ἀμφί. Quemadmodum autem in vett. lapidibus ac libris crebro legas *ad* pro *at*, & contra; sic in iisdem invenias *adque* per *d*, pro *atque*. Ita pag. CCCCXII. edit. Gruter. habes, BALLIS ADQVE VICTORIIS. Item, ADQVE AB INEVNTE ÆTATE. Item, AMORE ADQVE PROVIDENTIA. Videri possit hoc facere pro sententia Julii Scaligeri, qui ex *ad* & *que* conflatum putat. Sic enim scribit lib. I. de cauff.

causs. L. L. cap. XXII. T *posuimus pro d. Adque illi dixere, nos Atque. Sane melior priscorum ratio. Nam & melior sonus est, & origo servatur. Præpositionis enim vis adhuc manet, ut dicamus, Tu atque ego: & sit, Tu, & ad te ego. Sed voluere discrimen esse inter præpositionem, & conjunctionem.* Hæc Scaliger. Accipitur antique pro *statim*. Alias quoque nonnullas significationes habet. Vide Agellium lib. X. cap. ult. & quæ ex eo Nonius in *Atque*. Adi & Godscalcum Stevvechium lib. I. de particulis L. L. & notis ad lib. V. Arnobii, pag 383.

ATRIPLEX, herba, quæ Græce χρυσολάχανον, quomodo interpretantur Glossæ Philoxeni. *Atriplexum* prius vocatum, scribit Festus. Sic dictum ajunt, quod comestum homines reddat atros. Idem per *atrum olus* intelligi volunt apud Plautum, Pseudolo, act. III. sc. II. Ego censeo, *atriplex* corruptum esse *atraphax*, a Græco ἀτράφαξις. Sic enim Græci vocant. Dioscorides lib. II. cap. CXLV. sive aliis CXII. Ἀτράφαξις, οἱ δὲ χρυσολάχανον γνώριμον. Columella lib. XI. cap. III. *Chærephyllon, itemque olus atriplicis, quod Græci vocant ἀτράφαξιν*. Martinio ita vocari videtur παρὰ τὸ ἀθρόως αὔξειν. Nam octavo, ex quo sata est, die erumpit e terra, ut Theophrastus ait in Historia Plant. lib. VII. cap. I.

ATRIUM unde sit, docet Varro lib. IV. de L. L. *Atrium appellatum ab Atriatibus Tuscis; illinc enim exemplum sumtum*. Et hanc, & alteram originationem adfert Festus. Locum integrum ponam: *Atrium*, inquit, *proprie est genus ædificii ante ædem, continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendit. Dictum autem atrium, vel quia id genus ædificii Atria primum in Etruria sit institutum; vel quia a terra oriatur, quasi aterreum*. At aliter Servius, cujus hæc verba ad illud Maronis I. Æn. .... *vocemque per ampla volutant Atria. Tangit*, inquit, *morem Romanorum. Nam, ut ait Cato, & in atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui. Unde ait Juvenalis: Quis fercula septem Secreto cœnavit avus? Ibi & pecunias habebant: unde qui hongratiores servi erant, liminum custodes adhibebantur; ut, Qui Dardanio Anchisæ Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos. Ibi etiam & culina erat, unde & atrium dictum est; atrum enim erat ex fumo*. Hactenus Servius: cujus sententiam confirmant, quæ de fumosis imaginibus scribunt poetæ. Nam imaginum in atrio locus erat. Affert eam *atrii* ab *atro colore* ἐτυμολογίαν Isidorus quoque, lib. XV. Orig. cap. III. Sed aliam mirificam adjungit, quasi nomen sit ex præpositione *a*, & voce *trium*. *Atrium*, inquit, *est spatiosa domus, & dictum est atrium, eo quod addantur ei tres porticus exterius*. Sed hoc ineptum. Quatuor his etymis accedat quinctum, quod est Josephi Scaligeri in Conjectaneis. Is *atrium* factum putat ex αἴθριον. eaque etymologia locum habet, sive sumas pro *area subdiali ante ædes*, quomodo accipit Festus: sive pro *prima ædium parte*, ut utitur Servius. Si prius placet, sic dicetur, quia ὑπαίθριον, sive *sub dio*; sin alterum, nomen erit ex eo, quod fornice amplissimo, & ornatissimo *æthram* repræsentet. Sed prius malim. Ab *atriorum* tutela, Varrone teste, nomen habent servi *atrienses*: quorum non semel mentio in antiquis inscript. tum inprimis apud Jurisconsultos. In veteribus Glossis *atriensis* exponitur διαιτάριος, διαιτάρχης. In aliis item Glossis habes, *Atriarii, atrienses, sunt custodes atrii*. Fulvius Ursinus, appendice de triclinio, suspicatur, eosdem esse, qui in inscriptionibus dicuntur SERVI A SUPELLECTILE: quia nempe servarint supellectilem convivalem, veteresque cœnitarent in atrio, hoc est, in culina, vel prope culinam: quod colligere est e Servii verbis quæ supra adduximus.

†**ATRIUM** Tuscum nomen esse & ab חצר *hater* ejusdem significationis deduci, in Tyrrhenicis, ubi de *Hatria*, liquido ostensum fuit. MAZOCHIUS.

ATROPHUS, ἄτροφος, ὁ μὴ τρεφόμενος, *qui non alitur*, hoc est, qui ex cibo potuque nihil, vel parum nutritur, sic ut non augescat, sed deficiat. Plinius lib. XXVIII. cap. IX. de lacte asinino: *Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant*. Et lib. XXXI. cap. X. *Prosunt atrophis, opisthotonis, tetanis*. Crebro etiam usurpat Firmicus.

ATROX, unde sit, docet his verbis Festus: *Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda sunt. Sive, atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat. Τρέσαι enim Græci dicunt timere*. Sic sane hæc verba adducit quoque Fungerus. At debuerit is saltem consuluisse, quæ ad eum locum notavit Vir Illustris. Invenisset pro *atrocia* legi debere *atrocta*, sive ἄτρωκτα. Nam aliquando dixisse videntur ἀτρὼξ ἄτρωγος, atque id significavit quod nondum esui est maturum, ab α στερητικῷ, & τρώγω, i. *edo*. Inde igitur *atrox* pro *crudo*, quomodo usus hac voce Nævius apud Nonium, cum ait: *Simul exta porricerent* (in vett. libris est *projecerunt*) *atrocia ministratores*. Μεταφορικῶς vero translata hæc vox ad animum, uti & Latinum *crudus* pro *crudeli*. Apud Isidorum, lib. X. legas, *atrox*, dici a *tetris moribus*. Quibusdam etiam placet, *atrox* dici ab *ater*: quia homines sævi & atroces ira fuscescunt. Ita Perottus. Sed si *atrox* proprie *crudum* est, quam significationem Nonius agnoscit, omnino vera erit prior Festi ἐτυμολογία, quam & Nunnesius sequitur. Vel dicendum, esse a τρώω, id est, *saucio, vulnero*. Unde ἀτρὼς, id est, ἄτρωτος, *illæsus, non vulneratus*. Suidas: Ἄτρωτος, ἀσινὴς, ἀπαθής. Qui & veteris scriptoris hunc locum adducit: Ἀλλ' ἔμενεν ἄτρωτος ὑπὸ τῶν τοιούτων παθῶν, ὡς ὁ Αἴας ὑπὸ σιδήρου. *Sed ab hujusmodi affectionibus illæsus permanebat, ut Ajax a ferro*. Describit hominem affectibus non succumbentem: qualis creditur Cato. Unde Horatius lib. II. Od. I.

> *Et cuncta terrarum subacta*
> *Præter atrocem animum Catonis*.

Ubi *atrocem*, plane est, ἄτρωτον, hoc est, *invictum*. Nam opponit *terras subactas*, & *animum atrocem*. Hesychius: Ἀτρέπτως, ἀνικήτως.

ATTA dicitur, *qui talipedat*, hoc est, propter vitium crurum, aut pedis, plantis, vel talis, insistit. Plane est ab ἄττω, *salio*. Quia qui terram metuit tangere, confestim subsilit. At veteribus placuit, dici *atta*, quasi *attinga*, quia magis terram *attingit*, quam *tangit*. Nam *attingere* est *leviter tangere*: unde est, quod Donatus ad act. II. sc. I. monet *attingere*, minus esse quam *tangere*. Nempe (ut ludere liceat) quemadmodum *atta talipedans* terram quasi metuit tangere: ita in pronuntiando integram *attinga* vocem efferre quasi formidarunt. Fuit hoc cognomine Quinctius poeta, cujus, præter Plinium, Diomedem, Nonium, aliosque plurimos, meminit Horatius, qui scite, de fabulis ejus loquens, *perambulandi* voce utitur, quasi ad *Attæ* nomen alludens. Locus est lib. II. ep. I.

> *Recte, nec ne, crocum floresque perambulet Attæ*
> *Fabula*.

Et etymi, & poetæ, meminit Festus: *Attæ*, inquit, *appellantur, qui propter vitium crurum, aut pedum, plantis insistunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Quod cognomen Quinctio poetæ adhæsit*. Interpretationem vero confirmant Glossæ vett. in quibus est: *Atta*, ὁ τοῖς ποσὶν ἀρχόμενος περιπατεῖν. Idem fere erunt *strictivillæ*, quomodo Turnebus dictas censet feminas, quæ terram tantum euntes stringerent. Vide, quæ hac de re dicimus in *Tentipellium*. Ab *atta* videri possit nomen accepisse gens *Attia*. Neque enim recte sentiunt, qui eo, quod apud Maronem legere sit,

> *Alter Atys, genus unde Attii duxere Latini*.

ideo *Atius* unico *t* semper scribendum esse, semper id nomen esse ab *Aty*, existimant. Nam, meo judicio diversæ sunt familiæ *Atii* & *Attii*. Sane apud Dionem legimus, Ἀττία, ac Hieronymus quoque Ferrarius ait, se Philippica secunda in omnibus vett. libb. reperisse: M. ATTIUS BALBUS. Sed & hanc scribendi rationem non uno loco firmat Pierius in castigationibus Virgil. Ab utroque differt *Actius* per *ct*, quod cognomen est Apollinis, sic dicti ab *Actio*, Acarnaniæ oppido, quod se offert ab Ambraciæ sinu

nu venientibus: Maro in VIII.

Actias hec cernens arcum intendebat Apollo.

Male in quibusdam libb. est *Accias* per duo *c*. Nam *Actias* idem hic est, quod *Actiacus*.

ATTAGEN, vel *attagena*, ἀτταγὴν & ἀτταγᾶς, Latinis *gallina rustica*, & *rustica perdix*, & *rusticula*: ubi *rustica* & *rusticula* est *agrestis*. Glossæ Philoxeni: *Gallina rustica*, ἀτταγήν. Glossæ Cyrilli: Πέρδιξ, *perdix*, *gallina rustica*. Sed perdices distinguit Plinius, lib. x. cap. XXXVIII. *Currunt, ut perdices, rusticulæ*. Imo & Martialis lib. XIII. epigr. LXXVI. cujus lemma est *rusticula*.

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix: sic sapit illa magis.

Nempe *perdix*, & *rustica gallina*, sive *rusticula*, ejusdem generis sunt: sed vulgatior *rustica indigena*, rarior *perdix*, sive *attagen Jonicus*: qui iccirco maxime celebratur. Horatius Epod. od. II.

Non attagen Jonicus.

Plinius lib. x. cap. XLVIII. *Attagen maxime Jonius, celebratur & vocalis alias, captus vero obmutescens, quondam existimatus inter raras aves: jam & in Gallia Hispaniaque capitur, & per Alpes etiam*. Martial. lib. XIII. ep. LXI.

Inter sapores fertur alitum primus
Jonicarum gustus Attagenarum.

Attagen (ut apud Athenæum est, lib XI.) ὅλος κατάγραφος τὰ περὶ τὸ νῶτον, κεραμεοῦς τὴν χρόαν, ὑποπυρρίζων μᾶλλον, *toto dorso varius est compunctus notis, colorem habet fictilium, sed subrufus magis*. Ὑποπυρρίζων enim ibi cum Casaubono malim, prout est in Excerptis, quam ὑποπορίζων. Quod si avi est huic color κεραμεοῦς, sive *fictilium*, videri possit nomen accepisse a *vase fictili*, quod ἄττανον Græci, Latini *sartaginem* vocant. [malo ab ἄττειν ἀτταγᾶς ab *incessu saltari*.]

ATTAMINO, compositum esse, inque eo *d* præpositionis *ad* in *t* converti, ut in *attingo* & *attinet*, scribit Priscianus lib. I. cap. de literarum numero & permutatione. Alteram compositi partem reticet. Ea est obsoletum verbum *tamino*, quod paret ex aliis compositis, ut *contamino*, item *intaminatus*, quo usus Horatius lib III. Od. II. *Intaminatis fulget honoribus*. Quod male quidam mutare conantur. Glossæ Philoxeni: *Intaminata*, μιανθέντα. Eodemque modo interpretantur vocem, *attaminata*. Itidem in Glossis Cyrillo tributis, legis: Μιαίνω, *attamino*, *inquino*, *polluo*, *incesto*. Assentio autem Becmano, & aliis; qui *tamino* censent esse ab *tame* טמא, hoc est, *contaminatum*, *pollutum*, sive *immundum esse*. [forsan a *tame*.] Quamquam & affinitatem habet cum voce דמן, hoc est, *stercus*, *sterquilinium*. Sed prius magis placet. Putabat Perottus, *contamino* dici a *manibus*, proprieque notare, manibus luto plenis aliquid attingo, ac per μετάληψιν poni pro *polluo*. Sed hoc si est, unde *ta* syllaba in *contamino*, *attamino*, & *intaminatus*?

ATTEGIÆ, Juvenali, sat. XIV. *tuguria*. Græce καλύβαι, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. Similiterque & *tuguria* dicuntur a *tego*, quasi *teguria*: & ex *adtego*, seu *attego*, *attegiæ*. Vetus Onomasticum Latino-Græcum *Attegiæ* (sci. *attegiæ*) σκηνοποιία.

ATTELABUS, ἀττέλαβος. Plinius lib. XXIX. cap. IV. *Adversantur & locustarum minime sine pennis, quos attelabos vocant*. LXX. Interpretes quoque usi prophetæ Nahum cap. II. Nisi quod ea vox per *e* ab iis scribatur, ἀττέλεβος. Quem ad locum sic B. Hieronymus: *Locustæ, & bruchus, & parva genimina locustarum, quæ vocantur attelabi*. Et mox: *Porro attelabus, quem significantius comessorem interpretatus est Aquila, parva locusta est inter locustam & bruchum, & modicis pennis reptans potius, quam volans, semperque subsiliens, & ob hanc caussam ubicumque orta fuerit, usque ad pulverem cuncta consumit: quia donec crescant pennæ, abire non potest*. Atque iterum: *Confertur exiliens attelabo, & locustæ, quæ in die frigoris, eo quod avolare non possit, resideat in sepe; & postea, orto sole, & in illius ardore calefacta, exiliat, & ad alias regiones avolans, nequaquam meminerit sepis, in qua tempore frigoris sederat*. Quod eam semper subsilire ait Hieronymus, ac calore solis calefactam, alio e sepe exilire: id satis probabilem reddit conjecturam H. Stephani, qui ita dici putat ab ἅττω, id est, *salto*. Unde & *attacus* dici videtur [item ἄττακος.] Est id in vulgata translatione, Levitici XI. 22. Atque etiam apud interpretes LXX. in edit. Complutensi. In Romana enim est τὸν ἀττάκην, non τὸν ἄττακον. Sed de origine *attelabi* dispiciendum, an non potius sit a fonte Hebræo. Nam & אטלף, *ataleph*, Jesajæ cap. II. Quod David Kimchi interpretatur *marem alatum*, *nocte volantem* h. e. *vespertilionem*. Cum & *ataleph*, & *attelabus*, sint animantia alata, volantia quidem, sed reptantia in terris, ejusdem esse originis, plane, ut puto, existimandum.

ATTUBUS, qui laborat linguæ vinculo, quod Græcis medicis γλωττόδεσμος vocatur. In Evangelio dicitur μογιλάλος. Est a Græco ἄτυπος, quod ab α στερητικοῦ & τύπος, quia sensa animi expedire nequit verborum typis sive formis. Sunt enim verba typi atque umbræ cogitationum: cogitatio vero est imago rei extra intellectum. Gloss. vett. Philoxeni, & aliorum: *Attabus*: μογιλάλος, μόγγος, ἄτυπος. Usus Ausonius versu isthoc; *Cauus, comosus, bispidus, trux, attubus*. Ita optime emendat Scaliger in lectionibus Ausonianis, lib. II. c. XXIX. In vulgatis male est *artubus*.

A V

†AUCELOS. Hesychius: Αὔκελος, ἕως ὑπὸ Τυῤῥηνῶν. *Aucelos, Aurora dicitur a Tyrrhenis*. Estne a Chaldaico קריץ *keris* sive קריצא *kerisa*, quod millies in Targumim *Auroram* significat? Mutatio litterae R in L perquam familiaris in omnibus linguis est. Itaque pro *keris*, Tusci dicebant *kelis*, sive (quia *Jod* & *Vau* alternant) *kelos*. Deinde fieri potuit, ut pracnomen הוא *hu*, *Ipse*, initio dictionis adhaeserit; ac sicuti Gen. II. 14. ex הוא פרת *hu*. *Pherat* simul coalescentibus facta est vox *Euphrates*; sic ex *Hakelos* (*ipsa aurora* h. e. *jam est aurora*) evasit nomen unum AUCELOS. Ac notandum est pracnomen tertiae personae, quod Hebraeis הוא *hu* dicitur, apud Paraphrastas (maxime in Bibliis Regiis: de quo consules Buxtorfii Chaldaeam grammaticam ad finem pag. 37.) הו cum *patach* scribi, & *hau* (ex forma scilicet Syriaca) pronuntiari; ex quo amota aspiratione, ut in *Euphrates*, exsistit ipsissimum AUCELOS, nempe ex Chaldaeo totum. MAZOCH.

AUCEPS, quasi *aviceps*. Ab *aucupe* vero *aucupium* & *aucupari*. Priscianus lib. I. *Auceps aves capiens*, *ut* *mnceps*, (idem de *manceps* scribit lib. v.) *mente captus*, *municeps munera capiens*. Eadem de voce sic Velius Longus: *item qui aucupium per u scribunt, putant ab ave occupanda dictum: aut quia aucupium ab ave capienda, cum a litera in o familiaris transitus sit. Quibus æque opponi potest, non minus in i transire quam in u. Nam & ab amico fit inimicus, & a salso insulsus.*

AUCTOR, *autor*, an *author* scribendum sit, disputant. *Author* per *th* præter alios probat Adolphus Meckercus, lib. de pronuntiat. Ling. Gr. vultque esse ab αὐθέντης. Et sane in vet. Glossis legere est, *Auctoritas*, αὐθεντία. Item, *Auctor*, αὐθέντης. Mihi diu placuit, *autor*, simplici scribi *t*. Non quia esse putarem ab *audeo*, *d* in *s* converso, quæ quorumdam sententia est: nec quasi sit a Græco αὐτουργός, κατ' ἀποκοπήν, ut aliqui arbitrantur: verum quia esse crederem ab inusitato supino verbi *aveo*. Ut a *cautum*, *cautor*; a *fautum*, *fautor*: sic deducebam ab *autum*, *autor*. Quippe *autor* is proprie dicitur, qui aliquid avet ac cupit fieri, sive id ipse exequitur, sive per alium, et quid fiat, hortatur. Verum adversus hæc non exiguum scrupulum injicit, quod Veteres semper *auctor* per *ct* scripserint. Quare videri possit utraque significatione ab *augendo* esse. Verum obstat, quod posterior significatio (qua pro illo sumitur, cujus quis

auxilio & auctoritate ad agendum impellitur) non satis isti etymo convenit. Iccirco non displicet, ut sit ab antiquo *auquo*, quod Aldus in Orthographia scripsit. Hoc si parum arridet, proximum est, ut statuamus, cum prius diceretur de eo, qui rem ab alio cœptam promoveret, postea ad eum quoque extensum, qui inciperet, ac suaderet. Utut est, insistendum nobis Veterum consuetudini, qui uti dicebam, sive accipiatur pro illo, qui auget sive illo, cujus auctoritate sententia aliquid fit: semper per *ct* hanc vocem scribebant. Id enim clare indicat hic locus Charisii, lib. I. *Auctor propterea dicitur, quod augeret & generaret: & auctricem dicemus, quod pariter augere possit: cum vero ad auctoritatem refertur, pro communi accipiendum.* Idem docet Valerius Probus in Catholicis: *Auctor si sit tractum a verbo augeo, auctrix facit; si non venit a verbo, sed significat principem, quod nomen non venit a verbo, etiam feminino genere auctor facit: sicut Virgilius ex persona Junonis, Auctor ego audendi, princeps, non quæ augeat: nam auctrix diceret.* Hæc Probus. Imo Pierius ad XII. Æneid. docet, se in exemplaribus antiquis, quotquot videre contigit, utraque significatione *auctor* per *ct* invenisse: aliquot quoque inscriptiones adducit in quibus vox ea hoc modo legatur. Eandem orthographiam, probat Hieronymus Ferrarius, initio Emendationum in Philipp. I. & Aldus Manutius in Orthogr. pluresque alii, quorum & ipse sententiæ inscribo. Ab *auctor* est *auctorare*, quod significat, aliquem sibi obligare, adeo ut quis non amplius sit sui arbitrii, sed res alio agat auctore: unde & nomen. Livius lib. VII. *Eo enim pectore veluti auctoratum sibi proditorem ratus est*, i. obligatum obstrictumque. Item Pomponius lib. IV. D. de auctoritate & consensu tut. *Etsi pluribus datis tutoribus unius auctoritas sufficiat: tamen si tutor auctoretur, cui administratio tutelæ concessa non est; id ratum a prætore haberi non debet.* Ubi *auctorare* est *auctoritatem alicui accommodare*, & quod dicunt Belgæ, *iemant volmachtigh maken*. Huic contrarium *exauctorare*, pro eo quod est, *obligatione solvere*. Ab *auctorare* est *auctoramentum*, pretium & quasi stipendium auctorati pro facta obligatione. Est & cum magis speciatim hæ voces dicuntur de gladiatoribus. Nam scribit Acro ad sat. VII. lib. II. *auctoratos* ab antiquis dictos, qui se ludo vendiderant. Quod confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *Auctoratus*, αὐθαίρετος εἰς δούλαν ἑαυτὸν βάλλων, καὶ μονομάχος. Sic usurpat Seneca, ludo de morte Claudii: *Qui contra hoc SC. Deus factus, fictus, pictusve erit, eum dedi larvis & proximo munere inter novos auctoratos, ferulis vapulare placet.* Item Quinctilianus in argumento Declam. CCCII. quæ inscribitur, *Auctoratus ob sepeliendum patrem:* GLADIATOR, inquit, IN QUATUORDECIM GRADIBUS NE SEDEAT: *quidam ut patrem sepeliret, auctoravit se: die muneris productus*, &c.

AUDEO, ex mente quorundam, venit ab αὐθέντης, hoc est, αὐτόχειρ, *qui manu sua interimit*. Hoc enim est audentis. Juxta Nunnesium vero est ab αὐθάδης *arrogans, superbus*. Verum, quid si derivemus ab αὔσω, hoc est, *audeo*? Suidas: Αὔσονες οἱ βασιλεῖς παρὰ τὸ αὔσω τὸ τολμῶ, οἱ πάντα ἐπιτολμῶντες τῷ πράγματι. *Ausones, reges Itali, ab* αὔσω, *id est audeo, quia suis mandatis omnia auderent.* Vid. Pimponcius in Virgilium, pag. 597. Sed multum metuo, ne forte allusiuncula fuerit Græculi perstringentis Romanos, quasi jure *Ausones* dicantur, qui in victas gentes quidvis *ausint*. Sed utrum Græci etiam αὔσω dixerint, haut facile pronuntiem. Nec in una hac allusiuncula, quæ a voce Romana esse videtur, firmum satis argumentum posuerim. Quocirca magis placet, *audeo* esse ab *aveo*, inserto *d*. quomodo *gaudeo* est a *gaveo*, unde *gavisus*, *tendo* a *teno*, quod a τείνω. [Ab *avidus*, *avideo*, *audeo*.] Vel *audeo*, κατὰ μετάθεσιν erit a δαῦκος, quod *audacem* notat. Hesychius: Δαῦκος, ὁ θρασύς. Sed ut *audeo* inde fit, *audax* ἀμέσως inde non erit, etsi ita videatur viro erudito, quia *audax* iccirco dicitur, quasi *audox*, a δαῦκος. Omnino enim ἀναλογία requirit, ut ab *audeo* deducamus *audax*, quomodo a *rapere* est *rapax*: vel, si hoc ab ἅρπαξ esse malis, saltem, ut a *tagere tagax*, a *sagire sagax*, a *tenere tenax*. Ab *audace* autem dicta *audacia*, non ab *avide agendo*, ut dure ἐτυμολογίζει Festus. Nec multo melius, quibus *audax* placet esse ab αὐθάδης. Ab *audaci* quoque *audaciter* & κατὰ συγκοπὴν *audacter*. Integro non Sallustium modo, sed Ciceronem ipsum, Oratione pro Roscio Amer. usum, scribit Priscianus lib. XV. Faërnus ait quoque, se Orat. pro Fonteio in antiquo suo codice reperisse: *Audaciter hoc dico, judices*. Fortasse tamen hæc librariis tribuenda, quando apud Quinctilianum legimus lib. I. cap. VI. *Inhærent quidam molestissima diligentiæ perversitate, ut audaciter potius dicant, quam audacter, licet omnes oratores aliud sequantur.*

†AUDEO verbi (quod in flectendo & derivatis modo D retinet, modo S pro D assumit) quaerenda est radix, quae utriusque litterae vices pro usu reddat, ac praeterea diphthongum AV. Ea est עז oz i. e. *robur*, quod Syrorum more O in AV resolventium erit AVZ, unde AVSUS, AUSIM, & quaecumque S gerunt. At Chaldaei Z in D mutabant. Hinc AUDEO, AUDAX, & quaecumque D retinent. A robore autem non est dubium, quin audacia provenire crederetur. Nam audacia quae ad animum pertinet, est μεταφορικῶς, & ea quoque in animi viribus est posita. MAZOCHIUS.

AUDIO, quidam ab *aura* dici putant, qui vocem per aëra ad aures nostras deferri necesse est. Alii ab *haurio*, tum *audio*, tum *auris*, deducunt, quia audientes, auribus haurimus vocem: unde Maro;

. . . . *Vocemque his auribus hausi.*

Sed hæc merito rejicimus. Omnino autem est utrumque a Græco fonte. Nempe vel ab αὐδή, quod est, *sonus*, unde *audio* erit, quia sonus est auditus objectum. Αὐδὴ vero, ab αὔω, quod est, φωνῶ. Vel est *audio*, ab ἀΐω, quod idem significat, inserto *d*, quomodo a τένω, quod Æolicum pro τείνω, est *tendo*, item a *cano candeo*, & similia. Ab *audiendo* vero dictæ sint *audes*, quæ postea *aures*, ut a *laude laudus* & *laudea*, quæ postea *laurus* & *laurea*: quod & *aurium* & *laurus* etymon Isidorus probat, lib. XVII. cap. VII. Ac adfert quoque Velius Longus: *Pro auriculis ab audiendo auriculas dicimus, & meridiem pro medio die loquimur.* Vel *audio* contra est ab antiquo *audes*, pro quo postea *auses*, & tandem *aures* dixere: quomodo qui prius *Ausetii*, *Fusii*, hi postea *Aurelii*, *Furiæ*. *Audes* vero quasi *autes* dictæ. Nam pro οὖς ὠτὸς, id est, *auris*, Cretice & Tarentine dicitur αὖς αὐτὸς. Sic Cretenses quoque pro αὐτοῦ dicunt ἀυτοῖ, Æoles similiter pro ὑψοῦ ὕψοις, pro χρυσοῦ χρύσοις, pro τοὺς ἵππους τοῖς ἵπποις, nisi hic antiptosin malis statuere. Ὦτα vero ab Chaldæo אודן, *udan*. Ab antiquo *auses*, pro *aures*, est *ausculto*: de quo seorsim. Ab *audio* est *auditavi*, pro *sæpe audivi*. Sed pro eo *audivitavi* male est, etiam in MSStis Festi codd. Ab eodem est *inaudio*, hoc est, *leviter audio*. Nam imperfectum [illegible] notat. At *inauditus*, nunc significat *non auditum*, nunc vero *quod non audit*, ut docet Nonius. *Inauditiuncula*, quod Græce ἀκροαμάτιον. Usus Gellius lib. V. cap. XXI. De *Obedio* seorsim dicam. *Oricilla*, quo Catullus utitur, alterum diminutivum est ab *auricula*. *Au* in *o* abit, ut in *orata* pro *aurata*, *olla* ab *aula*.

AVELLANAM, cave cum *corylo* confundas, cum vulgo. Nam *avellanæ* nomen specialius est: ut bene monet scriptor Anonymus in notis ad Theophrasti historiam plantarum. Eum si nescis, eruditissimum virum Jacobum Dalecampium esse scito. Quod ad etymon, sunt qui ab *avellendo* dici censeant. Sed rectius Servius ad II. Georg. *Avellanæ*, inquit, *ab Avellano, Campaniæ oppido, ubi abundant, nominatæ sunt.* Eadem, more suo, exscripsit Isidorus lib. XVII. cap. VII. Quod autem hi *Avellanum* vocant, id Silio, lib. VIII. est *Avella*. Hinc *Avellinates* apud Lucanum. Veteres hæc vocabula quoque, per *b* scribunt

bunt, *Abella*, *Abellinates* &c. Indeque est quod nuces hæ prius *Abellinæ* sint vocatæ. Plinius lib. xv. c. xxii. *Ceteris, quidquid est, solidum est, ut in avellanis, & ipso nucum genere, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant*. Sic sane & vetus habet Parmensis: Possis tamen & *abellanas* legere, quod Turnebus ex MSStis codicibus comprobat lib. xxvii. c. xvii. Dicuntur Græcis κάρυα Ποντικὰ, prout Glossæ Philoxeni interpretantur. Plinius: *In Asiam Græciamque e Ponto venere, & ideo Ponticæ nuces vocantur*. Idem ait Macrobius. Item Isidorus loco ante citato: *Hæ a Græcis Ponticæ appellantur, eo quod circa Ponticum mare abundent*. Ac ut generali nomine Ponticæ, ita speciali dicta Ἡρακλεωτικά. nempe ab Heraclea, quæ discriminis caussa dicebatur Pontica. Quamquam Oppius apud Macrobium, dicat, *Heracleoticam nucem* quibusdam esse *castaneam*. Prænestinas etiam vocari, Plinius docet. Vocantur & λεπτοκάρυα. Dioscorides lib. i. cap. clxxx. τὰ δὲ Ποντικὰ, ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσι, ἐστι κακοστόμαχα, &c. Verisimile est, ad λεπτοῦ καρύου appellationem respexisse Juvenalem, cum sat. v. ait:

> . . . . *Viridem & thoraca jubebit*
> *Adferri, minimasque nuces.*

Avena, Græce βρόμος, [est ab αὐτὸ & ἀνέω.] alia sativa est ac frugifera, alia sponte proveniens ac sterilis: cujus species est αἰγίλωψ. Posterior sola in usu erat Romanis. De qua Maro, i. Georg.

> *Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.*

Ubi Servius: *Steriles autem avenas secundum situm Italiæ dixit; nam in Thracia fructuosa sunt*. Ac similiter Hesychius: βόρμος, ὃν καὶ βρόμον λέγουσι. ἔστι δὲ τροφὴ τετραπόδων τὸ πολλαχῆ μὲν σπειρόμενον, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτομάτως φυόμενον. Utriusque etiam meminit Plinius, lib. xviii. cap. xvii. *Primum omnium frumenti vitium avena est, & hordeum in eam degenerat: sic ut ipsa frumenti sit instar: quippe cum Germaniæ populi serant eam, nec alia pulte vivant*. Ubi in eo peccat, quod ob ambiguum vocabulum rem eandem credat; cum avena illa, in quam hordeum degenerat, specie differat a sativa, quæ in pultem cedit. Nec tamen penitus ignorabant sativam Romani. Nam Maronis est, i. Georg.

> *Urit enim campum lini seges, urit avenæ.*

Ubi Servius sic: *Cælius lib. tertio seri avenam ostendit. Sed videtur poëta velut interrogatus, cur linum, & quæ sequuntur, dicat, non seri debere: respondisse, Urit enim: quia Enim caussalis conjunctio est*. *Avena* συνεκδοχικῶς pro *stipula*, sive *calamo avenæ*. Ut i. Ecl.

> . . . . *Tenui Musam meditaris avena.*

In vett. Glossis *avena* non solum αἰγίλωψ exponitur, sed etiam αἶρα, quæ *lolium* est. Sed ea distinguit Maro, ut antea vidimus. *Avena* Perotto sic dici videtur ab *a*, & *venio*, quod *ad fructum non veniat*: ut quæ sterilis sit, ac frumenti vitium. Nam etsi sativa etiam sit, tamen appellatio ab ea sit, quæ in usu erat Romanis: ut ostendit, quod rei rusticæ scriptores de satione ejus nihil præcipiant. Sed huic etymo modulus secundæ syllabæ refragatur. Rectius igitur dixeris, ut ab *habeo* est *habena*, sic ab *aveo* esse *avena*: sive ab *occupandi aviditate*, quod Agrœtius scripsit: sive potius, quod *aveant illud edere pecudes ac equi*. Unde Hesychius βρόμον vocat τροφὴν τετραπόδων. Ac hodieque pro pabulo equis datur.

Avere, pro *salutare*, vide in *Have*. *Avere* alias est *cupere*. Lucilius apud Nonium: *Cocus non curat cadam insignem esse, dum pinguis fiet. Sic animum amici quærunt, parasiti divitias avent*. Est ab Hebræo אבה, quod est, *velle*, *concupiscere*: vel ab חפץ, quod itidem notat, *velle*, *cupere*: vel ab אוה, *expetere*, *desiderare*: unde אוה, *desiderium*. Ab *avere* est *avidus*, ut recte scribit Festus in *avere*, & Nonius in *Avarus*. At inepte apud eundem Festum perscriptum: *Avidus, a non videndo, propter nimiam cupiditatem, appellatur, sicut amens, qui mentem suam non habet*. Inepte, inquam. Nam ut a *torreo torridus*, a *caleo calidus*, a *rapio rapidus*: sic ab *Aveo avidus*. Ejusdem originis est *avarus*: sive dicitur, quasi *avidus æris*; e detrita e diphthongo, quod scripsit Nigidius Figulus, teste Agellio: sive, quod ipse mavult Agellius, sit ab uno solum verbo inclinatum, puta *aveo*: ut nempe *arus* sit vocis productio, quemadmodum in *amarus*. Vide Agellium lib. x. cap. v. Mihi Nigidii sententia non improbatur. Nec ei derogat vox *amarus*, quia hæc verbale non est, quale esset *avarus*, si vera est Agellii sententia. Nec est, quod obducat quis, similiter ab *ignoro* fieri *ignarus*. Nam *ignarus* fit a *gnarus*. Ab *ignoro* vero foret *ignorarus*. Agellii tamen sententiam sequitur quoque vetus Horatii interpres, ad sat. i. lib. i. *Avebas*, inquit, *i. e. avide cupiebas, unde avidi dicti sunt avari*. Apud Isidorum, lib. x. legas, *avarus* dici, quasi *avidus auri*, extrito *u*. Sed si compositum est, non tam ab *auro* est, quam *ære*, ex quo antiquitus pecunia erat.

Averruncare non modo Afranius dixit apud Nonium in *Verruncent*, aut Pacuvius apud Festum eapse voce, aut Cato libb. de R. R. sed & Livius lib. viii. *Ab V. C. placuit averruncandæ Deum iræ victimas cædi*. Et Cicero epist. ii. lib. ix. ad Atticum: *Dii, inquis, averruncent*. Significat *avertere*, unde *averruncus*, ἀλεξίκακος, ut *Dii Averrunci*. De *averruncandi* ratione videndus Desiderius Heraldus ad Martial. lib. xi. epig. l. Quod ad ἔτυμον, Ludovicus Vives ad lib. iv. Augustini, de Civitate Dei, uti & in Thesauro suo R. Steph. itemque in Etymologico suo Becmanus, censent esse a *runcare*: ut nempe confletur ex *ab* & *erruncare*, ac *au* pro *ab* ponatur, ut in *auferre*: *erruncare* autem pro *ecruncare* dicatur, ab *ec* sive *ex*, & *runcare*: quomodo, & *ecfari*, & *effari*, dicitur. *Runcare* vero est *cædere runca*, unde & nomen. Hanc ἐτυμολογίαν confirmat interpretatio in vett. Glossis, ubi exponitur ἀποτίλλω. Verum & aliæ duæ etymologiæ occurrunt. Una est, ut esse dicamus a Græco ἀπορρέω, quod, Suida teste, est ἀποκωλύω. Præter Homerum, Xenophontem, aliosque, usus Sophocles in Ajace:

> . . . . ἀλλ' ἀποτρέποι
> Καὶ Ζεὺς κακὰν καὶ Φοῖβος Ἀργείων φάτιν.

Alterum etymon est, ut sit a simplici *verruncare*: quod cum in usu sit, dubitandum non est, quin hæc vera sit origo. Meminit, cum Festus, qui interpretatur *verto*, tum Nonius, qui insuper Accii & Pacuvii loca adducit. Illius est:

> *Te, sancte, venerans precibus, invicte, invoco.*
> *Portenta ut populo patriæ verruncent bene.*

Hujus est:

> *Precor veniam, petens, ut quæ egi, ago, axim, verruncent bene.*

Apud Festum vulgo legitur *veruncet*. Sed in MSStis est *verruncent*. Cum autem *averruncare* sit *avertere*, *verruncare* item *vertere*: videri possit, *verruncare* esse a *vertendo*. Sensit id Varro: cujus hæc verba sexto de L. L. *A vertendo* (f. *avertendo*) *averruncare, ut Deus, qui iis rebus præest, Averruncus. Itaque ab eo precari solent, ut pericula avertat*. Magis tamen placet, ut ab ἐῤῥύω sit *verrunco*, præmissa digamma, quomodo ab εἴδω *video*, ab ἰταλὸς *vitulus*. Vide *Vis*. *n* vero insertum, ut in *runcina*, quod a ῥυκάνη. Porro pro *Averruncus* videntur quoque dixisse *Auruncus*, pro *averruncare auruncare*; quomodo *prudens* factum ex *providens*, *dites* ex *divites*, *junior* ex *juvenior*, &c. Sane, in Glossis Philoxeni legas, *Auruncius*, θεὸς ἀποτρόπαιος, ubi *Auruncus* legendum nemo non videt. Apud Festum quoque cum ait, *aurum* dici ab *avertere*, *auruncare* plane substituendum, ut monuit Scaliger. Sane hinc decenter & commode magis *auri* vocem derivaris, quam ab *avertendo*. Censet idem, *Auruncos* sic dictos, quasi ἀποσπασθέντας, h. e. *averruncatos* sive *aversos avulsosque a sedibus suis*. Sunt vero *Aurunci* (ut ad vii. Æn. scribit Servius) antiquissimi Italiæ populi, qui Græce, ut ait, Αὔσονες appellantur. Glossæ quoque ante laudatæ interpretantur αὐτόχθονες Ἰταλίας, & Festus, in *Ausonia*, indicat, ab *Ausone* descendere, ut quem *Auruncam* urbem in Italia condidisse dicat.

Avoco, ab ἄυξω, sive inusitato αὐξέω. Σ, quod in ξ inest, perit, ac κ, quod in eodem, abit in γ, quo-

quomodo a αὐβιρῶ est *guberno*, a κόμμι *gummi*, &c. Magis ad ἀὔξω accedit præteritum *auxi*. Ab eo est *auxilium*, quod esset legionibus augendis & juvandis. Varro, IV. de L. L. ubi distinguit *præsidium*, *subsidium*, & *auxilium*: *Auxilium*, inquit, *appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ*. Vegetius lib. II. cap. II. *Legionibus semper auxilia, tanquam levis armatura, in acie jungebantur, ut in his præliandi magis adminiculum esset, quam principale subsidium*. [ἀρωγῶ auxilior & ἀρωγητὴρ auxiliator.] A supino *auctum* est *auctio*. Est enim publica venditio, qua quid addicitur ei, qui postremus pretium auxerit: hine *auctionari*. Ab *auctum* quoque est *auctarium*, *quod supra measuram vel pondus justam adjiciebatur, ut cumulus vocatur in modio*, teste Festo. Idem *auceta*, (si recta hæc scriptura) exponit *sæpe aucta*. Ego pro *auceta*, sive, ut in MSSto est, *aucata*, mallim *auctata*. Nam *auctare* proprie *sæpe augere*. Idem quid *auctum* in Circo sit, docet: *Auctum vocabatur spatium Circi, quod supra definitum modum victoriæ adjungitur*. *Auctumnus*, pro quo fere, eliso *c*, scribimus *autumnus*. Festus: *Auctumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus*. Hinc *auctumnitas*, auctumni tempestivitas. Cato de R. R. cap. V. *Circum oleas auctumnitate ablaqueata*. Sic idem ab *oliva olivitas* dixit c. LX. h. e. tempestivitas legendæ oleæ. Ab *auctumno* est *auctumnale*, & per apocopen *auctumnal*, quomodo & *vectigal*, *cervical*, *capital*, *tribunal*, *animal*, dicimus, quæ, si rationem audimus, in *e* desinere debebant: ut ait Charisius lib. I. Similiter igitur Varro, eodem auctore, dixit, *æquinoctium auctumnal*.

AVGVR, οἰωνοσκόπος, ὀρνεοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni; quid sit, docet his verbis Servius Petri Danielis ad III. Æn. *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem* (lego, *consultationem*) *avium aut signorum; quod tunc peti debet, cum id quod animo agitamus, per augurium a Diis volumus impetratum*. Plura ibidem de *augurio* legas, quæ in vulgaris Servii codd. neglecta. Quod ad etymon, docet idem ad V. Æn. *augurium* dici, quasi *avigerium*: quod ipsum habes apud Isidorum lib. VIII. Orig. cap. IX. Est igitur ab *avium gestu*: ubi *gestus* nomen non *ad tripudium solistimum* refero, (ut Torrentius facit ad Suetonii Augustum) sed *ad modum quo se aves gererent in volando*. Apud eundem Isidorum, alterum quoque etymon reperio, ut *auguria* dicantur, quasi *avigarria*. Utrumque etiam complexus Pompeius: *Augur*, inquit, *ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicitur: sive ab avium garritu, unde & augurium*. Sunt & quibus placeat, *augur*, non ab *avium gestu garritu*ve dici, sed *avium gu*[illegible]*a*, quod communis hic sit utriusque syllabæ vocalis, & felix augurium crederetur si aves pascerentur. Nec desunt quibus ab *augendo* vox ea ducta videatur. Sane pro priori etymo sunt quæ de *augusti* voce scribit Festus: *Augustus, locus sanctus, ab avium gestu, id est, quia ab avibus significatus est, sic dictus: sive ab avium gustatu, quia aves pastæ id ratum fecere*. At pro utroque etymo facit hic locus Tranquilli, in Aug. cap. VII. *Loca religiosa & in quibus augurato quid consecretur, augusta dicuntur ab auctu, vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet scribens:*

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

Ovidius quoque & *Augurii* & *Augusti* vocem ab *augendo* deducit. Sic enim ille, I. Fast.

Sancta vocant Augusta patres: augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.
Hujus & Augurium dependet origine verbi:
Et quodcumque sua Jupiter auget ope.

Idem, ad etymon hoc alludens, continuo subjicit in gratiam Augusti:

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos.

Adderem & Egesippi auctoritatem, nisi is scriptor esset supposititius, & infimæ vetustatis. In hocce auctorum dissensu, de utraque voce sententiam nostram proponemus. Quod igitur ad *auguris* vocem attinet, non magis *augur*, quam *auspex*, ab *augendo* fieri puto. Potius autem *augurium*, quasi *avigerium*, quam *avigarrium*, dici censeo, quia alioqui produceretur antepenultima. Quodque ad vocem *augusti*, quanquam fateor, eam posse ἀναλόγως ab *auctu* deduci (nam ut ab *ango* est *angustus*, ita ab *augeo* erit *augustus*:) si tamen propria vis vocis attendatur, puto præferendam esse eorum opinionem, qui ab *augurio augustus* dici volunt. Nam *augustum* proprie dicitur, quod *augurio* est *consecratum*, eoque sanctum & venerabile. Id indicat superior Tranquilli & Festi locus, ac Ennii versus, quem & Varro citat, lib. III. de R. R. c. I. Dio quoque, lib. XLIII. & Pausanias in Laconicis, *Augustus* vertunt Σεβαστὸς, I. e. *venerabilis*. Pro eadem sententia est interpretatio veterum Glossarum Philoxeno tributarum. In iis legas: *Augustus*, Σεβαστὸς, Ἱερὸς, Σεβάσμιος, & *Augustissima*, Σεβαστοτάτη. Nec repugnat ἀναλογία. Nam erit ab *augurio augustus*, quomodo (ut in Conjectaneis scripsit Scaliger) ab *unco* est *uncustus*, a *fide fidustus*, a *veru verbustum*; ut, *caro verbusta*, apud Plautum, &, si Varronem sequimur, a *corio corusta*, & per συγκοπὴν *crusta*. Et hæc quidem de etymo *auguris* & *augusti*. Ab *augur* est *auguraculum*, locus sive arx Romæ, ubi auguria capiebant. Græce οἰωνοσκοπεῖον dixeris. Festus: *Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur*. Ab eodem est *inauguratum*, h. e. augurium actum perfectumque. Glossæ Philoxeni: *Inauguratus*, ἀνοιωνίστως. Utitur Plautus, Asinar. act. II. sc. I. *Impetritum, inauguratum'st, quovis admittunt aves*. De *augurio canorio* vide Cælium Rhod. lib. XVII. cap. XXVII. Sed de tota *auguriorum* ratione adi Ulyssem Aldrovandum, qui generatim de eo tractat in prolegomenis operis sui, quod ὀρνιθολογίαν inscripsit; speciatim vero de singulis avibus, in speciali earum historia. Aliquid quoque addamus de derivatis ab *Augustus*. Hujusmodi est *Augustale*. Fabius, lib. VIII. c. III. sive de perspicuitate: *Carmen funebre proprie nænia; & tabernaculum ducis, Augustale*. Ab eodem dicti milites *Augustales*. Vegetius, lib. II. cap. VII. *Ordinarii dicuntur, qui in prælia primos ordines ducunt. Augustales appellantur, qui ab Augusto ordinariis juncti sunt. Flaviales item, tanquam secundi Augustales, a D. Vespasiano sunt legionibus additi*. Vide quæ hac de voce scribit Andr. Alciatus annotatiunculis in tres posteriores Codicis libros. Ab *Augustus* est *Augustinus*, ut a *Faustus Faustinus*, a *Macer Macrinus*, a *Martius Martinus*, pluraque id genus adducimus in *Catharticum*.

AVIS, meo judicio, est ab עופף, *oph*, id est, *volans*, sive ab radice ejus עוף, *aph*, *volavit*. [ab ἄϊς, ὄφις, nempe οἰωνός. vide *Apis*.] Verius id, quam quod scribit Festus: *Aves*, inquit, *ab adventu earum dicuntur, quod inde veniant, unde quis non suspicetur*. Vel, quod Isidorus ait lib. XII. Orig. c. VII. *Aves dictæ, eo quod vias certas non habeant, sed per avia quæque discurrant*. Festum sequitur etiam Perottus.

†AVIS est ab Hebr. & Cald. עוף *oph* significationis ejusdem: quae vox etiam Syriace, Arabice, Aethiopice eadem notione usurpatur. Ergo פ i. e. F, tanquam Digamma, in V consonum transiens AVI nomen fecit: nisi hoc mavis proxime esse a Syriaco עופא *aupho* (Syri enim *cholem* in diphthongum AV resolvere amant) a quo evanescente Digamma ortum sit AVIS. Videntur autem Latini ab Etruscis eam vocem adscivisse, apud quos *auguria* & *auspicia* reperta fuere: quae vox utraque nihilo videtur minus Tyrrhenica fuisse. AVSPEX enim est ab AVIS & ab Heb. צפה *sapa*, sive ut Chaldaei cum sceva fugitivo (*) efferunt *spa*, quod est *speculari*, *observare*; est in auspicando, unde quis avem prospexit, quum eodem revertitur. *Vide mox eumdem in* Respici.

(*) *Inde composita a specio in augurali scientia passim usurpantur. Festus in* Respicere *ait:* Respicere avem

re : unde & verbum SPECIO. In *Augur* autem pars prior itidem ab *Avis* est; posterior autem (ut etyma (*) intricatiora omittam) est ab Hebr. & Chald. גור *gur*, quod *morari*, & *permanere* significat : *Quia* (ait Servius ad illud VI. 197. *Vestigia pressit*) *ad captanda auguria, post preces, immobiles vel sedere vel stare consueverant*. Ad illud Juvenalis VI. 396. *Varicosus fiet haruspex*, sic adnotat vetus Scholiastes: *Varicosus*, inquit, *multum stando, dum Deos aut exta consulit*. Nam diu stando sanguis crassior in tibiarum venas decumbit. Vide Hippocr. VI. Aphor. 21. Imo & cubabant interdum. Servii schedae, ubi de *Templi* augurali notione: *Quod . . . lineis aut loris, & simili re septum est : quod effatum est : amplius uno ostio in eo esse non oportet, quum ibi sit cubiturus auspicans*. Eodem pertinent & plurima lecti & cubationis ac sessionis mentio in re auspicali apud Festum in *Silentio surgere* & in *Solida sella*. Et quando *Avis* & Tusca vox & ab Oriente profecta videtur ; quidni & compluriurn avium vocabula ejusdem originis fuerint?)(INEBRAE AVES, de quibus sic Festus in ea voce : *Inebrae aves, quae in augurio aliquid fieri prohibent*. Idem vocem *Enubro* (vide in ea voce) exposuit *Inhibenti*. Servius : *Quae* (aves) *si fuerint prosperae, praepetes, si adversae, inebrae dicuntur*. In Glossis: *Enibra, ἰσωτία*. Alibi: *Eniber picus ἄρης πωνικά*. Videndum an non id vocabulum sit non tantum ab *Inhibeo*, uti putant, quam a Syriaco vocabulo נבּרא *nbero* apud Bar Bahlul & Novarinum, quod exponitur *Aduncus unguis avis rapacis*. Hinc & CLIVIA AVSPICIA (quae apud Festum in *Clivia* sunt, *quae aliquid fieri prohibebant*) revera derivata videntur a verbo כלא *cala*, quod non Hebraice solum, sed & Chaldaice & Syriace est *cohibere*, *prohibere*.)(ANSER est a Chald. אוזא *avaza*, *anser*, cujus plur. אוזין *avazin* usurpatur Est. III. 8. in sec. Targ.)(PASSER propter salacitatem inde nomen invenisse videtur, unde & *Passaris aquae*, de quibus vide dicta in *Tyrrhenicis*.)(Fortasse MILVVS sic dictus, quod imbrium, & *inundationis* praesagus haberetur: vide dicta mihi ibidem in *Miluius pons*.)(Sed & verbum GARRIO ita est de Graeco γαρύω sive γηρύω; ut tamen utrumque a גרון *garon*, quod Hebraice & Chaldaice *guttur* significat, sicuti & גרגרת *gargera*, quae sunt a verbo גרר *garar*, cujus duplex R in GARRIO, superest.)(Et quando in Auguralibus vocibus exponendis versamur ; non omittam PVLTEM, de qua Festus: *Puls potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere in terram, quod tripudium faceret*. Nec tamen contendo *pultem* ita pullorum auspicalium fuisse peculiarem vocem, ut non etiam hominibus convenerit : nam & Carthaginenses *pultiphagi* Plauto dicuntur Mostellaria III. 2. 141. (male Martinius, Vossius aliique Mercatorem Plauti citant; qui error ex Scaligeri conjectaneis fluxit, memoriter unam pro altera comoedia laudantis) & Romanos jam inde ab initio *pultiphagos* fuisse, testatur Plinius XVIII. 8. bis verbis: *Pulte, non pane, vixisse longo tempore Romanos, manifestam ; quia & inde pulmentaria hodieque dicuntur*. At in vocis etymologia rimanda vano labore se ad hunc diem viri docti exercuerunt. Plurimas aliorum, ac suas attulit Martinius, sed minime idoneas. Nec plus promovit Vossius: qui a פול *pul* id est *faba* deduci putavit, quia ea fabis aliisque leguminibus fieret. Verum PVLS & POLENTA synonyma sunt, nec valent aliud, quam quod vulgus Italorum *farinata*, *polta*, *polenta* aliisque vocabulis vocat: quod non est aliud, quam φύραμα (*conspersio*) ex farina & aqua vel lacte in olla coctum; eaque simplea est *puls*; cui solebat interdum caseus, ova, aliaque adjungi. Varro: *Sed simul manibus trahere lanam, nec non simul observare ollam pultis, ne aduratur*. Hodieque rustici experiuntur, dum suam polentam coquunt, quam pertimescendum sit, ne ex adustione fumeum odorem concipiat, ideoque a pulte versanda non desistunt. Ac ne plura: PVLS & POLANTA sunt a verbo פול *pul*, quod Chaldaeis Syrisque est idem quod Graecis φυράω (quod ab eadem Chaldaica radice venit, tantum L in R commutato, quod saepe fit) hoc est, *conspergo*, *misceo*, *subigo*. PVLTIS autem & POLENTAE usum ac nomina Tyrrheni ab oriente in Italiam detulerunt ; a quibus ea Romani didicerunt. Nec mirum si Poeni PVLTEM communem cum Italis habuerint; quia Poenis origo eadem quae Tuscis fuit.)(Postremo OFFA mirum ni sit ab Hebr. עוף *oph* i. e. *avis*. Cur? nimirum quia initio *offa* ea dicebatur, quae pullis offerebatur in auspicando. Cicero: *Quum* OFFA *jam ex ore pulli deciderat, tum auspicanti tripudium solistimum nuntiabatur*.)(Sed & SILENTIVM Augurali h.e. Tusca dialecto longe aliud erat, quam Latinorum *Silentium*, quod a *sileo* deducitur. Et quidem Tuscorum auspicantium SILENTIVM quid sit, declarat Cicero in II. de Divin. *Id enim* (ait) *silentium dicimus in auspiciis*, QVOD OMNI VITIO CARAT : *hoc intelligere perfecti auguris est. Ille autem qui in auspicium adhibetur* (id est augur) *quum ita imperavit is, qui auspicatur* (Consul scilicet, aut Praetor, aliusve qui auspicia habebat) DICITO SI SILENTIVM ESSE VIDATVR, *nec suspicit, nec circumspicit ; statim respondet*, SILANTIVM ESSA VIDEAI. *Tum ille*, DICITO SI PASCVNTVR. PASCVNTVR. Ergo Ciceroni silentium est, *quod omni vitio caret*. Nec aliter Festus, qui in SILENTIO SVRGERE sic posuit: *Hoc enim est proprie silentium*, OMNIS VITII IN AVSPICIIS VACVITAS. Idem in SINISTRVM ait : *At* SILENTIVM, *ubi dumtaxat vacat* VITIO. Ergo augurale *silentium* cave arcessas a verbo *sileo*. Imo est ab Hebraeo שלם *salem*, hoc est *integrum*, *perfectum*, *completum*, quodque vitio caret. Ab eo fit Syriacum שלמותא *selamto*, quod in Ferrarii Nomenclatore, & Castelli Lexico exponitur *Perfectio naturalis*. Hinc mutato euphoniae causa M in N, & addita terminatione Latina, oriri potuit SILANTIVM sive (nimirum ut ad notam Latinorum vocem deflecteretur) SILENTIVM, quod apud augures est *integritas* sive vacuitas omnis vitii.

AVLA, αὐλὴ, ut Athenaeus lib. V. scribit, ὁ διαπνεόμενος τόπος, *locus subdialis, ac perflatilis*. Nempe ab ἄω, i. e. *flo*, unde & αὐλὸς, *tibia*, quia *insufflatur*. Idem ibidem docet, Homerum sic semper αὐλῆς voce uti : sunt tamen loca, ubi interpretentur *atrium*, h. e. prægrande illud triclinium, quod vulgo *salam* dicimus. Ait quoque Athenæus, Homeri posteros vocem hanc usurpare pro *regia*, sive *domo principis* : quomodo Menandrum & Diphilum usos comprobat. Rationem quoque hujusce appellationis adjicit ; nempe, vel quod ante hujusmodi domus sint loca illa subdialia, quæ αὐλὰς proprie dici dicebamus : vel quod satellites in regiis aulis soleant παραυλίζεσθαι, h. e. *excubare*. Ab *aula* dicta *aulæa*, eademque ab *Attalo* dicta *Attalica*. Servius ad III. G. *Aulæa dicta sunt ab aula Attali, in qua primum inventa sunt vela ingentia, postquam is populum Romanum scripsit heredem*. Plinius lib. VIII. c. XLVIII. *Aurum intexere in eadem Asia invenit Attalus rex ; unde nomen Attalicis*. Donatus de Comœd. & Trag. *Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus : pro quibus siparia, ætas posterior accepit*. Eadem vocantur Babylonica : cujus caussam continuo post verba superius allata subjicit Plinius : *Colores*, inquit, *diversos pictura intexere Babylon maxime celebravit, & nomen imposuit*. Græcis quoque περιπετάσματα dicuntur, a περιπετάζω, quod est, *in orbem expando*, sive *circumquaque obtendo*. Usus & Cicero quarta in Verrem : *Quid? illa Attalica, tota Sicilia nominata*,

(*) *Ceteroqui enim posset τοῦ* Augur *posterior syllaba esse a* עור ur (*sive* Ain *per* G *reddito, ut in* Gaza *& sexcentis aliis*) gur, *quod in* Hiphil *excitare significat ; quia augures auguria precibus quibusdam excitabant, ex Servio ad VI.* 197. *vel a* ערוי gorro, *quod in Syriaca versione Is. XXX.* 17. signum *aut* speculam *notat*.

nominata, ab eodem Hejo peripetasmata emere oblitus es? Eadem, vel affinia, sunt περιστρώματα, quæ sic dicta a περιστρωννύω, i. e. *circumcirca sterno*: eadem nempe ratione, qua Larini a *sternendo*, vestes *stragulas* appellant. Græco illo usus Plautus Pseud. act. I. sc. II. Item Cic. Philip. II. *Conchyliatis Cn. Pompeii peristromatis*.

†AVLA quid sit, notant ab eo derivata AVLÆA. Est ab אהל *obel*: a quo (Syro more resoluta diphthongo, & media aspiratione evanescente) AVLA. At Graecum αὐλὴ per Aeolas Etruscos ab Italia ad Graecos manavit. *Aula* vero h. e. *Olla* alio pertinet: de quo vide in *Simpulum*. MAZOCHIVS.

AVLIO, tibicen, ab αὐλὸς *tibia*, Gloss. Philox. *Auliones*, αὐληταί. Αὐληταὶ ab αὐλέω, *tibia cano*. Iidem & *auloedi*, αὐλῳδοί, ab αὐλὸς & ᾠδὴ, *cantus*. Ab eodem & μόνος, *solus*, est μόναυλος, *tibia singularis*: cui opponitur ζεῦγος, h. e. *par tibiarum*. Mart. de tibicina:

Sæpe duas inflat, sæpe monaulon habet.

Plinius l. VII. c. LVII. *Fistulam & monaulon Pan Mercurii, obliquam tibiam Midas in Phrygia, geminas tibias Marsyas in eadem gente*. Sed Athenæus ex Juba facit μόναυλον εὕρημα Ὀσίριδος. Cui subscribit Pollux, qui dici esse εὕρημα Αἰγυπτίων.

AVRA, pro *ventulo*, est ab αὔρα, quod ab ἄω, *spiro*. Etymologus ait esse ab ἀὴρ. Nam ab ἀὴρ esse ἄρα, & per epenthesin τῦ υ, αὔρα. Aliis placet esse ab ἀὴρ & ῥέω. Sed Angelus Caninius censet esse a Punico *raub*, eujus plurale *aruab*. Hebræis dicitur רוח, *ruab*. *Aura* vero, pro *splendore* (ut in VI. Æn. *Auri per ramos aura refulsit*,) est ab Hebræo אור, hoc est, *flamma ignis*. At videntur Græci similiter usi voce αὔρα, unde ἄαυρος & ἄγχαυρος, ut in *Aurum* dicemus.

†AVRA & AVRVM indidem sunt, teste Servio ad illud VI. Aen. *Discolor unde auri per ramos aura refulsit*. Ubi adnotat: AVRA *idest splendor. Hinc &* AVRVM *dicitur, a splendore, qui est in eo metallo*. Videatur Lucianus, ubi Charon in aëra sublatus a Mercurio, ab eodem sciscitatur quid sit illud quod tam impense luceret. Id aurei lateres Croesi erant. Ergo utrumque vocabulum est ab אור *or, lux*, resoluta Syro more diphthongo. MAZOCHIVS.

AVRICHALCVM, Festus, Servius & Isidorus, putarunt esse vocem hybridam ex Latino *aurum*, & Græco χαλκὸς, quod *æs* significat. Ac Servius quidem ad XII. Æn. & Isidorus, lib. XVI. Orig. cap. XIX. ita dici putant, *quod & splendorem auri, & duritiam æris possideat*. Festus vero duplicem sententiam ponit. Una est eorum, qui putant compositam ex *ære* & *auro*. Altera illorum, qui sic vocari censent *quod colorem habeat aureum*. Quam Festus priori loco adfert, eam secutus quoque Philoxenus, vel quisquis auctor Glossarum, primitus editarum ab H. Stephano. In iis legas: *Aurochalca*, Κραμάτινα. Ubi recte B. Vulcanius corrigit: *Aurichalcum*, κρᾶμά τι. Sed profecto mixtura istiusmodi non est in rerum natura: quemadmodum auctor est Aristoteles apud interpretem Apollonii. Et tamen commentitium istud *aurichalcum* tanto olim in pretio fuit, ut servus ille apud Plautum, Pseud act. II. sc. III. summi pretii metallum nominaturus, dicat: *Aurichalco contra non carum fuit meum mendacium*. Curculione quoque, act. I. sc. III. cum dixisset adolescens: *Auro contra cedo modestum amatorem, a me aurum accipe*: subjicit servus: *Cedo mihi contra orichalco, cui ego sano serviam*. Imo disertim scribit Servius ad XII. Æn. *Apud majores orichalcum pretiosius omnibus metallis fuit*. Et mox: *Orichalcum fuisse pretiosum Plautus docet, qui ait in Milite Glorioso: Ego istos mores orichalco contra comparem*. Quamquam Servius non de commentitio illo *aurichalco* Plautum loqui censet, quod ex *auro* & *ære* conflatum putabant, sed pretiosissimi intelligit æris genus, quale Corinthiacum fuit. Sic enim scribit: *Sicut Lucretius dicit, cum primum homines silvas incendissent, nullarum adhuc rerum periti, terra casu fertilis omnium, ex incendii calore desudavit metalla: inter quæ orichalcum pretiosius visum est, quod & splendorem auri, & æris duritiem possideret. Namque de auro primum securis facta displicuit caussa mollitiei, simili ratione & argenti contemtus est usus; mox æris; orichalcum placuit, donec veniretur ad ferrum; unde etiam secula ita dicuntur fuisse divisa*. Hæc Servius. E quibus cognoscimus, Servium, quem & Isidorum sequi, ante diximus, *orichalci* nomine intellexisse æris genus, cui aurum argentum, ceteraque metalla essent admista: cujusmodi metallum effodi ait ex visceribus terræ, silvarum incendio calefactis. Verum negamus, id veteres *orichalci* nomine intellexisse: neque id probari potest e Lucretio, cujus se auctoritate tuetur Servius. Quippe locis istis, ubi de mixtura istiusmodi ex silvarum incendiis tractat Lucretius, nulla plane *orichalci* mentio fit. Vide eum lib. V. ver. CIↃCCXLII. & seqq. Omnis erroris fons Grammaticis hisce fuit vitiosa pronuntiatio. Nam cum Græce sit ὀρείχαλκος, *orichalcum* dicere debuerunt: atque ita usus Horatius, in Arte: *Tibia non ut nunc orichalco vincta*. Ubi, ut optime ad Festum monuit Scaliger, *orichalci* nomine intelligendum, quod vulgo vocamus *letonum*. Id clare docet Hesychius, cum dicit, esse ὕλην ὅμοιαν χαλκῷ, *materiam æri similem*. Quia vero æri simile fuit, quod Græce χαλκὸς, & e *montibus* effoditur, qui Græce ὄρη, inde est quod dixere ὀρείχαλκον, quasi *æs montanum*. Sed Latini quemadmodum, Festo teste, pro *aurum* dixere *orum*, pro *aurata orata*: sic contra ex *osculor*, fecere *ausculor*, ex ὦτα quasi ab ὦτες, *audes*, posteaque *aures*, similiterque pro *orichalcum* quoque dixere *aurichalcum*. Ubi vero ea invaluit appellatio, invaluit simul opinio, esse *aurichalcum* ex *auro* & *ære* conflatum: uti nomen ipsum sonare videbatur.

AVRES, prius dictæ *Audes*. Indeque *Audiculæ* pro *Auriculæ* teste Velio Longo. Vide, *Audio*. [Prius *auses* ab οὖς, ὦς, ab ἀίω.]

AVRIGÆ de origine ita Isidorus lib. XVIII. cap. XXXIII. *Auriga proprie dictus, quod currum agat, sive quod feriat junctos equos. Nam haurit, ferit dicimus: ut, Latus haurit apertum*. Quibus verbis Isidorus duplicem proponit ἐτυμολογίαν: una est, ut *auriga* dicatur, quasi *curriga*, quia *currum agat*; altera, ut sit ab *aurire* sive *haurire*, h. e. *ferire*, quomodo Maronem usum docet Sed utraque originatio satis dura, ut pleræque Isidori. Quare alii ita dici putant ab *agendo*, unde & *agitator* dicitur, ut ibidem docet Isidorus. Alii etiam ex eo nomen accepisse putant, quod *auris* ac clamoribus populi *agat*. Ita Priscianus lib. XII. Sed nibilo hæc meliora istis Isidori. Paullo verisimilius, qui auriga dici volunt, quasi ὀρείγας, ab ὀρεὺς quo, vel *malus silvestris* significatur, vel generatim *mulus*, quia animal id præ aliis idoneum sit ad opera montana. Nam ὄρος *mons*. Sed vera origo est ab *aureis*, quomodo vocantur τὰ ἡνία. Festus: *Aureax, auriga. Aurea enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur: orias, quo ora coërcebantur*. De *aureax* quod Festus dicit, probatur etiam cum veteri Glossario, tum Glossis Isidori, in quibus exponitur ἱππεύς, & *eques solitarius*, ut omnino *aureax* ex horum mente sit, quem Græci κέλητα vocant, Latini autem *singulatorem*: ut ex iisdem Glossis discimus. Sane *auriga* quoque a Lucano in Catalectis ad Pisonem, pro equite tantum accipi, censet Josephus Scaliger. [Malo *aurigam*, quasi *urigam* dictum, *qui flagellis urit*, ut loquuntur Latini. Vide *proriga*, & *flagro*.]

AVRIGO est morbus is, qui Germanis, ac Belgis *geel'sucht*. Sic dicitur ab *auri* colore, quem bilis toto diffusa corpore repræsentat. Græci recentiores similiter appellant χρυσομορφὸν quod crebrum est apud Joannem archiatrum. Alii scribunt *auruga*: & rectius, ut puto: ut ab *auro* sit *aurugo*, quemadmodum a *ferro ferrugo*, ab *ære ærugo*. *Aurugo* quoque perscriptum apud Scribonium Largum, cap. CXXVII. Idem approbant Glossæ Philoxeni: in quibus legas: *Aurugo*, ἴκτερος. *Auriginosus*, ἰκτερικός. Si tamen vulgatam appellationem defendere animus est, dicendum

cendum ea forma dici, qua a *rubore* est *rubigo*. Sunt & aliæ hujus morbi appellationes. Celsus lib. III. cap. XXIV. *Æque notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant. Arquatus* vocatur a colore *arquus cælestis* æmulo. *Regius* dicitur ab Horatio epist. ad Pisones:

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

Caussam nominis docent hi versus Sereni Sammonici, capite LVIII.

Regius est autem signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curetur in aula.

Celsus quoque inter alia, quæ de morbi hujus curatione ait, scribit in hunc modum: *Per omne vero tempus utendum est exercitatione, frictione, si hiems est; balneo, si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi cultiore, clausa loco, uti & ludis, lascivia, per quæ mens exhilararetur. Ob quæ Regius morbus dictus videtur.* Hæc Celsus. Aliis placet regium dici, quod curaretur mulsi potione, quæ in regum erat deliciis. Mulsum sane præscribit & Plinius lib. XXX. cap. XI. Græce hic morbus vocatur ἴκτερος, & qui eo laborant ἰκτερικοί. Ictericorum appellationem retinet & Plinius lib. XX. cap. IX. Unde appellatio sit, non convenit. Aëtius lib. X. cap. XVII. tradit ἴκτερον dici ab animalculo, quod ἴκτις, hoc est, *viverra* appellatur; esse autem mustelam silvestrem, quæ auricolores oculos habet. Eadem sententia *Aretæi*. At Plinius aliter, cujus hæc verba lib. XXX. cap. XI. *Avis icteros vocatur a colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & avem mori. Hanc puto Latine vocari, galgulum.* Hæc Plinius.

†AVAIS nomen & verbum AVOIO cur Etrusca putem, illud facit, quod Etruscorum erat D ita blæsum pronuntiare, ut R videretur. Itaque Etruscorum lingua, quia ex Chaldaeo sermone propagata fuit, pars illa, qua auscultamus AVOIS (ex Chaldaeo scilicet ודן *uden*, sive אודנא *udna* id est *auris*, resoluto tamen V longo in AV, quod saepe fit): at Latini, qui secunda syllaba litteram caninam pro D audivisse sibi videbantur, ex AVOIS fecere AVAIS. Sed in verbo tamen mansit D primitivum; nam a Chaldaeo *Uden*, sive *Auden* (quod est *Auris* nomen apud Chaldaeos) factum est AVOIO. Vellus Longus mire favet, ubi ait: *Pro* AVDICVLIS *ab audiendo*, AVAICVLAS *dicimus; & meridiem pro medie die loquimur*. Parum ab hoc etymo absuit Varro lib. V. de L. L. *Ab* AVAIAVE *videntur dicta verba* AVDIO *&* AVSCVLTO. At Lactantius ex vero scripsit in lib. de Opif. Dei cap. 8. *Per immutationem litterae,* AVRES *velut* AVDES *sunt nominatae*. Utinam & Chaldaicam originem scisset. MAZOCHIVS.

AVRVM, unde sit, docent hæc verba Festi: *Aurum*, inquit, *dictum quia præcipue custoditur. Græce enim* ὠρεῖν *custodire dicitur. Hippocrates medicus* (Scal. recte corrigit *Hypsicrates*) *de nomine inventeris id dictum putat, quem vocitatum ait, Aurum* (MSSti *Aurium*) *quidam a similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant; nonnulli quia mentes hominum avertat* (Scaliger corrigit, *auruncet*, id est, *averrat*; nam indifferenter dicebant *auruncus* & *averruncus*, *auruncare* & *averruncare*); *alii a Sabinis translatum putant; quod illi ausum dicebant*. Hæc Festus. Quinta est sententia Servii, qui ad illud VI. Æn.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Aura, inquit *id est, splendor. Hinc & aurum dictum a splendore, qui est in eo metallo*. Idem tradit Isidorus lib. XVI. cap. XVII. Item Angelus Decembrius lib. IV. de politia liter. tmem. XXXII. Sextum etymon, quod nulli eorum, quæ diximus, cedit, est Joachimi Camerarii, qui quinta decuria Etymologica tmem. IV. censet *aurum* ob igneum nitorem dici ab אור, i. *flamma, ignis*: unde & Solem ab Ægyptiis *Orum* tradit appellari. Septimum etymon, quod sequor, est Jul. Scalig. qui sic de eo Exerc. LXXVIII. *Est autem tota Græca vox, Aurora. Cujus postrema pars adhuc in usu est Græcis ipsis, ὥρα; prior autem nobis tantum, Aurum: illis non nisi in composito θησαυρός*. Et Exerc. CCCXXV. tm. XII. *Aureus color a Græco vocabulo, quod desitum est: unde Aurora. Compositum remansit θησαυρός, Quod & alibi dictum est*. Et de causs. L. L. cap. XCI. *Metallo & præviæ diei parti, fulgoris nomen inditum est Græca voce αὐρός. Prisca eam est, quod testatur αὔριον, scilicet sequens mane, quod & Germani imitati sunt, & Hispani, & Itali*. Eadem sententia Josephi filii in Conjectaneis: *Aurora*, inquit, *ab αὔρα; unde ἄγχαυρος. Ἄγχαυροι κνώσσοντες ἀλινάμενοι φάος ἠῶς. Apoll. Sic Aurum, αὐρός. Nam remansit θησαυρός*. Idem tradit ad Festum in *Aurum*. Verba utriusque adscripsi, ut eadem pareat, unde *aurora* nomen acceperit: nempe, non ab *aureo* colore, quod Varro scripsit lib. VI. de L.L. (quem & Camerarius sequitur, loco ante citato) neque, quæ aliorum sententia est, ab *aura*, hoc est, ventulo, qui matutino tempore spirat: neque ab *aurum*, & *rosa*, etsi Homero ἠὼς dicatur ῥοδοδάκτυλος; neque quasi *aurea hora*: quæ duo etyma apud Fungerum legas: sed a prisca Græcorum voce notante fulgorem, sive a αὐρὸς fuit, sive αὔρα, quando & Latini sic vocant. Sane ab alterutra est ἄγχαυρος, quo diluculum significatur, παρὰ τὸ ἀγχοῦ ἢ πλησίον ἔχειν τὴν αὔραν ἢ αὐρόν. Ubi αὔρα non ventus levior intelligi debet (etsi id senserit Suidas qui pro sententia sua adfert isthoc Homeri hemistichium, αὔρη δὲ ψυχρὴ πνέει ἠῶθι πρό:) sed *aura* ibi notat splendorem: ut dicatur ἄγχαυρος, quia cælum tunc rutili & aurei fit coloris. A qua τῆς αὔρας notione etiam αὔριον venit, hoc est *cras*, quasi simul ac sol denuo cælum aureo fulgore suo cœperit lustrare. Similiter igitur aurora, quasi τῆς αὔρας ὥρα, *auræ*, sive *splendoris tempus*: quemadmodum ex Cæsare Scaligero ante dicebamus. Ab *auro* quoque *aurata piscis*: de quo dicemus in *Orata*. Ab eodem etiam *Aurigo*, sive, quod magis placet, *aurugo*. Sed & de hoc suo loco. Item *aurilegus*, & *aurilegulus*, qui aurum legit, seu colligit. Glossæ vet. *Aurilegatus*, χρυσεκλέκτης. In vet. Onomastico exponitur χρυσολόγος. Sed hoc potius orationem respicit: ut idem sit, ac χρυσόστομος. Itaque, ut Græcis Joannes, Episcopus Constantinopolitanus, dictus *Chrysostomus*, Ita e Latinis Petrus Ravennas vocatus *Chrysologus*.

AVSCVLTO ab antiquo *ausis*, pro *auris*: quomodo & Papisii, Ausesii, Valesii, Fusii, asa, Lases, asena veteres dixere, quæ posteriores extulere per *r*. [*Aus, ausiculus, ausiculo, ausiculito.*] Varro ab *audiendo* deducit, lib. V. de L. L. *Ab audiendo*, inquit, *auscultare declinamus, quod hi auscultare dicuntur qui auditis pareat; a quo dictum poëta, Audio, aut ausculto*. Poëtæ loco quem tangit Varro simile hoc Cæcilii:

Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare.

Et hoc Paccuvii.

Magis audiendum, quam auscultandum, censeo.

Citat utrumque Nonius in *Auscultare*. Ac Paccuvii locus etiam extat apud Cic. extremo I. de Divinat.

AVSPEX, οἰωνοσκόπος, ut interpretantur Glossæ Philoxeni quasi *avispex*, ab *avibus*, hoc est, *videndis*, teste Festo; nempe quomodo *auceps* quasi *aviceps* ab *avibus capiendis* dicitur, ut addit Isidorus lib. X. Ab ejus obliquo *auspicis* est *auspicium*, & *auspicari*: ut ab *aucupis*, *aucupium*, & *aucupari*. Ab *auspicium* vero est *auspicialis*. Eædem Glossæ: *Auspicium* οἰωνοσκοπία. *Auspicialis* οἰωνιστικός. Quemadmodum autem *aucupari* μεταφορικῶς ponitur pro solertia quadam quærere, & consectari; ut eum legimus aucupari syllabas, famam, rumusculos hominum: Ita *auspicari* μεταληπτικῶς sumitur pro *inchoare*; unde in iisdem Glossis, *Auspicatur*, ἀπάρχεται, ἄρχεται *auspicium*, ἀρχή. Hoc loquendi genus inde originem cœpit, quod veteres nihil publici, aut privati, inciperent *inauspicato*. Ita inter alios erant *auspices nuptiales*. Eædem Glossæ: *Auspex pronubus*, παράνυμφος. Ad hos allusit Plautus, Casina, ubi de meretrice ait: *Ultro ibi nuptum, non manebit auspices*. Legas quoque apud Ciceronem in Cluentiana: *Nubit genero socrus, nullis auspiciis*. Suetonius ait Sporum puerum Neroni nupsisse, dote inter *auspi-*

ces

ces consignata, Meminit & Cicero libb. de Divinat. *auspicii per acumina*, quod militare esse ait. Eo quid intelligatur, docet in epistolicis quæstionibus Cælius Calcagninus lib. I. ep. 51. Scribit Beemannus in Etymologico suo, quia gentium *auspicia* aut Christianis abominatio, videri piis hominibus voce hac penitus abstinendum esse, etiam cum μεταφορικῶς accipitur. Non abstinuere tamen Ecclesiastici scriptores. Nam gravissimus auctor Tertullianus, sic usus aliquoties de primo hominis peccato tractans. Ut Apologetici sui cap. XXII. *Sic malitia spiritualis a primordio auspicata est in hominis exitium.* Et lib. de Pœnitentia cap. II. *Nam Deus post tot ac tanta delicta humanæ temeritatis a principe generis Adam auspicata.* Et lib. de Patientia cap. V. *Quid primum fuerit ille Angelus perditionis, malus an impatiens, contemno quærere; palam cum sit, impatientiam cum malitia aut malitiam ab impatientia auspicatam.* Et quomodo aliter interpretemur in hoc lib. de Corona militis, cap. I. *Ibidem gravissimas penulas posuit revelari auspicatus?* Nam sententia est, Gloriosus ille in Deo miles exuta lacerna jam detegi cœperat. Ubi vides ut in re quoque laudabili ac pia, hac voce utatur. Quare non reformidem dicere, bellum aliquod ductu hujus vel illius principis, auspicii vero Regis, aut Illustr. Ordinum, gestum esse. Imo nec versum Horatii metuam hoc pacto παρῳδιάζειν.

Nil desperandum Christo duce & auspice Christo.

Scio auspicem gentium, ubi ex avibus, deorum quasi nuntiis, felicem successum rei cognorat, fuisse auctorem aliis, ut inciperent quod instituissent; atque hanc caussam esse cur *auspex* pro auctore, *auspicium* pro initio, *auspicari* pro incipere, passim accipiatur. Verum si omnibus iis vocibus abstinendum, quorum ortus a superstitione dependet, magna profecto caterva Latinarum vocum carendum erit. Sane non pauci viri eruditi ipsi *Dei* vocabulum primo Jovi, ceterisque planetis impositum putant: nempe a perpetuo cursu sive motu. Nam θεῖν *currere*, unde θεὸς dici censent. Quod si persuaserint, ipsa *Dei* voce in posterum fuerit abstinendum: quod nemo dixerit. Et fortasse hoc si verum, Christum non liceat dicere summum *Pontificem*; quia Romanis ea vox notarit abominandæ impietatis antistitem, cui id nomen a *ponte sublicio*, quem faciebat. Sed de hoc satis.

AVSTER, ventus est humidus ac calidus. Nec satis liquet, utrum ab humore, an calore, nomen acceperit. Prius placet antiquis, nempe ut, *ab hauriendis aquis*, quasi *hauster*, dicatur, ut Græcis νότος, διὰ τὸ νοτερόν. Ita Agellius lib. II. cap. XXII. & Isidorus lib. XIII. cap. XI. De *humore* tellis Maro, I. Georg.

. . . . . *Quid cogitet humidus auster.*

Ac Horatio similiter *notus* dicitur *udus*, Ovidio *aquaticus*, Claudiano *madidus*. Augustinus quoque scite vocat *pincernam pluviarum*; quemadmodum idem *Boream* eleganter nominat *terræ scopas*. Fortasse tamen propter *calorem* potius videatur dici, quasi αὔστηρ, ab αὔω, sive αὔω, id est, *sicco*, *uro*. Nam Hesychius αὔειν interpretatur ἀνάπτειν; idemque αὖσαι exponit καῦσαι, φλέξαι. Sane ventus hic ob æstum plantis plurimum incommodat. Unde Maro in Georgicis:

Arboribusque satisque Notus pecorique sinister.

Imprimis autem flores torret atque interficit. Unde idem in Eclogis:

Eheu quid volui misero mihi? floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Et Statius Papinius lib. III. Silvarum III.

Pubentesque rosæ primos moriuntur ad austros.

Eoque impensius hoc etymon placet, quia similiter ab αὔω est *austerus*, de quo nunc dicam. [ab ἄω, *spiro*, ἄεσερ.]

AVSTERVS, a Græco αὐστηρὸς, quod idem notat. Cornelius Fronto: *Austerus Græca consuetudine: severus a sævo.* Est vero αὐστηρὸς ab αὔειν, quod ab αὔω, hoc est, *sicco*. Non retinet quantitatem primogenii, uti nec αὖος, quod est *siccus*: unde illud Heracliti philosophi: αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, *sicca anima sapientissima*.

AVT, vult Angelus Caninius esse e Punico *au*, adjecto *t*. Quomodo Latini addunt *t* in tertiis personis: ut βρέμει *fremit*, τρέμει *tremit*, &c. Sed Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXII. disjunctivum *aut* deducit a Græco αὖτε. ac a disjunctivo *aut*, censet esse negativum *haut*, quia nihil est negatio, quam prædicati a subjecto remotio ac disjunctio. Sed magis verisimile est *haut* venire ab οὔτι, quod κατ' ἀποστροφὴν οὔτ' vel potius οὐδὲ, aut οὐδ'. Hinc *aud* vel conversa media in tenuem, *aut*. Olim enim eodem modo, & disjunctivam, & negantem particulam, scribebant: post, discriminis caussa, pro negando adverbio scripsere *aud* vel *haut*. At frustra quidam utrumque discrimen conjungentes scribunt *haud*.

AVTEM juxta aliquos ab *aut*, ut *item* ab *ita*. Censeo potius venire ab αὐτὰρ, quod ejusdem est significationis. Estque αὐτὰρ, ab αὖτε ἄρ. ab αὐτὰρ vero κατὰ συγκοπὴν fit ἀτὰρ, quamquam Eustathius contra censeat, αὐτὰρ venire ab ἀτάρ.

AVTHENTICA scripta Jurisconsultis veteribus dicuntur quæ vulgo *originalia*: uti exemplum iisdem, quod vulgo *copia*. Ita dicuntur, ob auctoritatem quam habent. Nam αὐθέντης Græcis *auctor*, αὐθεντία *auctoritas*: ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Hinc Ciceroni αὐθεντικῶς dicitur nuntiari, cujus auctor scitur. Vide l. X. ep. X. ad famil. Alias αὐθέντης, *homicida*, ὁ αὐτοχειρίᾳ φονεύς. Quod cum non animadverteret Julius Firmicus, *auctorem* vertit, ubi *homicidam* dicere oportuerat. Ut lib. IV. c. XV. *Facies auctores, audaces, periculosos.* Ubi Græce sine dubio erat, ποιεῖ αὐθέντας, παραβόλους, ἐπικινδυνώδεις. Vide Scaligeri notas in barbaricam Manilii sphæram.

AVTHEPSA, vasis genus esse, paret ex hoc loco Ciceronis pro Roscio Amer. *Domus referta vasis Corinthiis, & Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto pretio nuper mercatus est, ut qui prætereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrarentur.* Verum cujusmodi vasis genus fuerit non aliunde, quam ex sola vocis origine cognoscere est. Viris quibusdam eruditis videtur esse ab αὖτε, *rursus*, & ἕψω, i. *coquo*; ut nempe intelligatur vas illud quod in mensis solemus patinis supponere, ne cibi e jure refrigerentur. Sed communis magis opinio est, *authepsa* esse ab αὐτὸς, i. *ipse* & ἕψω, ut proprie sit vas duos habens fundos, quorum inferiori igniculus superimponebatur, superiori, sive interiori, cibi, quos igniculo coqui volebant. Sane appellatio satis accommodata, quia cum lebes sive olla hujusmodi ignem contineat, non indiget exterius foculo, eoque quasi per se cibos coquat. Qui audiere Patavii Lazarum Bonamicum superiorem Ciceronis locum enarrantem, ajunt, dixisse, Romæ aliquando a se vas non dissimile visum esse: quod tamen non constanter adfirmabat.

AVTVMARE, unde Romanorum post Varronem doctissimus Nigidius Figulus deduxerit, docet Agellius lib. quincto decimo, cap. 3. *Invenimus*, inquit, *in commentario Nigidiano verbum autumo compositum ex ab præpositione & verbo æstimo: dictumque intercise, autumo quasi ab æstumo, quod significaret totam æstumo, quasi abnumero.* Sed merito hanc Nigidii sententiam improbat Agellius. Verba ejus sunt: *Quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque esse videtur, quam verius.* AVTVMO *enim non id solum significat, sed & DICO, & OPINOR, & CENSEO, cum quibus verbis præpositio ista, neque cohærentia vocis, neque significatione sententiæ convenit.* Hæc Agellius. Quod ait *autumo*, notare *dico*, id e Pacuvio, Lucilio, Plauto comprobat Nonius. Ac in Glossis quoque Philoxeni legas, *Autumat*, λέγει. *Autumator*, ἐπιμενής. Verum etsi Nigidii etymon improbat Agellius, verum tamen non ponit. Videtur autem *autumo* esse ab obsoleto *auquo*, quod videtur significasse, ad agendum aliquem meo consilio & auctoritate impello.

lo. Id colligo ex verbo *auctor*, quomodo vocatur is, cujus auctoritate aut sententia aliquid fit. Verum si hoc persuadere non possumus, proximum erit, ut dicamus, ab *auctor* fieri *autumo*, eliso *e*, quomodo & *autumnus* vulgo dicitur pro *auctumnus*. Ita *autumare* proprie erit *auctor sum*, quod valde convenit cum interpretatione Agellii. Nam quid aliud est, *auctor sibi sum*, quam *sic tibi agendum censeo ac dico*?

Avus, unde dicatur, quadrifariam ostendit Festus: *Avus patris matrisque pater: dictus a Græco vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdam literis. Alii volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Græcos τάτα* (Scaliger ex Callimacho legit ἄττα) *appellatur, significatque Magnum, cum veluti magnus pater sit avus. Alii putant avum dictum esse, quia ad duos attineat, quasi adduum, vel quia ad patrem sit additus*. Hæc Festus. Ex his primam opinionem imprimis amplexus Nunnesius Valentinus. Quinctam quoque originem ponit Isidorus lib. IX. cap. V. *Avus patris pater est, ab ævo dictus, id est, ab antiquitate*. Sextam septimamque commenti alii. Nam vulgo ajunt, *avus* dici ab ἄυος, quod est, *siccus, aridus*: quia talis est ætas senilis: vel ab ἄυω, quod est, *clamo, resono*, quia ætas illa impendio loquacior. Ex hisce etymis simplicissimum videtur illud Isidori. Verum hoc ipso magis arridet Cæsaris Scaligeri sententia lib. de caussis L. L. cap. XCV. deducentis ab ἀββᾶ, אבא, quod Chaldæis & Syris est *pater*. Arabes pro eo *Aba* dicunt. Hebræi אב, *ab* seu *av*, אבות, *aboth*, sive *avoth* patres. Nec dubitandum, quin ab אב sit *avus*. Nec enim אב solum dicitur de *patre*, sed etiam de *avo*; ut Gen. XXXII. 10. *Dixit Jacob, Deus avi mei Abraham*. Ubi Hebraice אבי אברהם. Quid mirum? quando & *avus* est pater. Nam & *avum* hoc nomine recte censeri docet illud Virgilii, X. Æn.

Pilumnusque illi quartus pater.

Et hoc Persii, sat. V.

. . . *Quære ex me, quis mihi quartus*
Sit pater.

Ubi intelligendus *abavus*. Nam *avi* parens *proavus*, qui quasi tertius pater; ut *abavus*, quartus. Sic & quinctum, sextumque patrem dicere possimus. Sed proprias secundum seriem appellationes docet hic Plauti locus Persa, act. I. sc. II.

Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edere alienum cibum.

Item hæc Servii ad VIII. Æn. *Minores non dicimus, nisi quoties graduum deficit nomen, ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos. Ubi isti gradus defecerint, merito jam dicimus minores: sicut etiam majores dicimus post patris, avi, proavi, abavi, atavique vocabulum*. De eodem sic Isidorus, lib. IX. cap. V. *Proavus, avi pater est, quasi prope avum. Abavus, proavi pater, jam longe ab avo. Atavus, abavi pater. Tritavus, atavi pater, quasi tetravus, id est, quartus supra abavum. Sed tritavus ultimum cognationis nomen est*. Hæc Isidorus. Porro ex Isidori, & imprimis Plauti verbis, paret, mutilam esse Servianam enarrationem, cum post *atavum* putat appellationum seriem deficere. Sane contra Servium manifeste quoque est hic locus Paulli, l. ult. D. de gradibus & aff. *Parentes usque ad tritavum apud Romanos proprio vocabulo nominantur: ulteriores, qui non habent speciale nomen, majores appellantur: item liberi usque ad trinepotem, ultra hos posteriores vocantur*. Quod ad caussas nominum, paret ex Isidoro, *proavum* dici a *pro*, l. *ante*, quia ante avum: *abavum* vero, qui ab *avo*: quippe unus inter eum & avum interjectus. Similiter Festus: *Abavus dicitur, quia abest ab avo, & est avus avi. Atavus* vero unde dicatur, non indicat Isidorus. Festo videtur esse compositum a *tata* & *avus*, ut dicatur quasi *tatavus*: nisi forte, uti censeo, pro *tata* apud Festum legi debet *ata* vel *atta*, quod ab Hebræo אבא, i. *pater*. Quippe ἄττα, ut Didymus scribit ad Odyss. Ο, est ἐπίφθεγμα τιμητικὸν νεωτέρου πρὸς παλαιότερον, *honorifica appellatio junioris ad senem*. Imo ipse Festus paullo post ait: *Attam, pro reverentia seni cuilibet dicimus: quasi eum Avi nomine appellemus*. Mihi interea dubium non est, quin *atavus* dicatur ab *ad* & *avus*, ut recta ὀρθογραφία sit *adavus*: quomodo ea vox in melioribus codd. Juris scripta invenitur. Sane ut *proavus*, & *abavus*; sic *adavus* quoque a præverbio venire verisimile est. Par ratio in *atnepos*, & *atneptis*, pro quibus ἐτυμολογία requirit *adnepos*, & *adneptis*. Sane posterior hæc scribendi ratio auctoritate Pandectarum Floren. confirmatur. Nec tamen damnem vulgarem scribendi modum. Nam ut in vett. libb. legas *haud* & *haut*, *sed* & *set*, similiaque: sic etiam *adavus* & *atavus*, *adnepos* & *atnepos*, scripsisse, verisimile est. De *tritavi* appellatione non audiendus Isidorus, cum dici censet, quasi τέταρτος, h. e. *quartum avum*. Nam si a Græco, cur non potius a τρίτος; Sed omnino utraque compositi pars Latina est, diciturque *tritavus*, quasi *triavus*: quomodo ea vox scribitur in Pand. Florent. vel quasi *tertavus*, h. e. *tertius avus*. Et sane suspicor, Isidorum, vel alium quempiam, quem secutus Isidorus, apud veterum aliquem legisse *tertavum*, unde ipse fecit *tetravum*, falsa adjecta interpretatione. Ab *avus* quoque est diminutivi forma factum *avunculus*, ut Adamantius Martyr scribit apud Cassiodorum, & Beda de Orthographia. Sed & ante eos sic de eodem scripserat Festus: *Avunculus matris meæ pater, traxit appellationem ab eo, quod æque tertius a me, ut avus est: sed non ejusdem juris: ideoque vocabuli facta deminutio est: sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium*. Secutus eos Scaliger de caussis L. L. capite XCV. *Patris fratri, cum patrui nomen, quasi patrem alterum attribuerent, matris fratrem quasi remotiorem, pusillum avum appellarunt*.

†Auxilium est a particip. עזר, Ozer, *cholem* Syriace verso in AV, & R abeunte de more in L. Maz.

A X

Axilla, non dubito, quin vel abjecto μ fiat a Græco μασχάλη, quod idem significat: vel ab Hebræo אצילה, *atzila*, quod similiter idem notat. Doctissimus tamen vir Isaacus Casaubonus, lib. II. de Satyra, cap. IV. putat, *axilla* non magis esse ab Hebræo illo, quam Græcum σωτὴρ ab Hebr. סותר, *soter*, i. e. *qui tegit*: etsi *protegere* sit *tueri* ac *servare*. Nempe quia ἀναλογία clamat, σωτὴρ esse a σώζω. Similiter, inquit, analogia docet, *axilla* esse diminutivum ab *ala*. Ut nempe a *palo paxillus*, a *mala maxilla*. Quæ ita esse & Ciceroni visum fuisse, addit. Sed memoria fugit summum virum. Contrarium enim docet Cicero in Oratore ad Brutum. Ubi ait, *ala* κατὰ συγκοπὴν fieri ex *axilla*, & itidem e *maxilla* esse *mala*, e *palus paxillus*, & ita in aliis, Vide quæ hac de re disserimus in *Velum*.

Axinomantia, ἀξινομαντεία, ab ἀξίνη, *ascia, dolabra*, & μαντεία, *divinatio*. Plinius lib. XXXVI. c. XIX. *Gagate dicuntur uti Magi in ea, quam vocant axinomantiam*. Fuerit ea *divinatio per ascias* seu *dolabellas*. Sed quid illa ad *gagatem*? Dalecampius ait, eam fieri, si *gagates* imponatur securi candenti. Sed hæc dicuntur sine auctore. Locum vero corruptum esse, indicat dissensus librorum. Sane in aliquibus est *necyomantia*: ut antiqua Parmensi anni CIↃCCCCLXXIV. Salmasius legit *causimomantia*, ut μαντεία intelligitur καύσιμα, hoc est, *ea quæ uruntur*. Sane de *gagate* sequitur apud Plinium: *& peruri negant, si eventurum sit quod aliquis optet*. Sic κατοπτρομαντεία, quæ fit per κάτοπτρον, i. e. *speculum*. Meminit ejus his verbis Spartianus in Didio Juliano: *Carmina profana incantaverunt, & ea, quæ ad speculum dicuntur fieri, in quo pueri præligatis oculis, incantato vertice, respicere putantur*. Vide quæ ibi Casaubonus fuse annotavit.

Axioma, ἀξίωμα, ab ἄξιον, *dignum*. Proprie enim sic vocatur ejusmodi pronuntiatum, cui quivis consentit, qui id audierit, nec probationem ullam requirit. Sed generatim pro quovis pronuntiato sumitur: ut Donatus non uno loco testatur, ac Cicero

ipse sæpius usurpat. Possis & generalem hanc notionem deducere ab ea significatione verbi ἀξιόω, qua notat, *putare, opinari*. De *axiomatis* voce, & quomodo verti debeat Latine, deque ejus generibus, vide eleganter dissertantem Gellium, cap. XVI. Att. Noct. cap. VIII.

Axis, non solum id esse, circa quod rota vertitur, cum Festus docebit in *axis*, tum vel fidem fecerit hic locus Vitruvii, l. IV. cap. II. *Trabes enim supra columnas, & parastatas, & antas, ponuntur: in contignationibus, ligna, & axes*. [ἄξος, ὕλη Μακεδόνες Hesych.] Nec minus late patet Græcum ἄξων, unde Latinorum *axis* descendit. Quippe ἄξονες quoque Athenis dicebantur tabulæ, quibus erant incisæ leges civitatis. Nam Solonis leges incisas fuisse ἐν ξυλίνοις ἄξοσι, tradit Plutarchus in Solone. Eoque respexit Horatius in arte, cum ait:

. . . . *Leges incidere ligno.*

Neque nescio, Pollucem scribere, ἄξονας fuisse χαλκοῦς, id est, *æreos*. Verum cum Plutarcho, præter alios, est quoque Agellius, qui sic de eo, lib. II. cap. XII. *In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo, Athenienses, ut sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert*, &c. Ubi veteres libri pro *axibus* habent *axeribus*. Recte sane. Nam (quemadmodum ad Festum, in *Asseres*, monet Scaliger) veteres, ut *sus fueris*; *bovis boveris*; *nucis, nuceris*; *Jovis Joveris*: sic & *axis axeris*, dixerant. Ab more eo axibus inscribendi leges, profluxit vox *axare*, pro *nominare*. Festus: *Axare, nominare*. Glossæ Philoxeni: *Anaxant*, ὀνομάζουσι. Ubi mallim, *Adaxant*, ut proprie signet, ad axem, sive asserem sive tabellam, decretum aliquod adscribo, ut publicitus innotescat. Literarum tamen ordo requirere videtur, ut *anaxant* retineamus, cum legatur inter ea quæ *n* habent post *a*. Porro pro *axis* in quibusdam libb. scribitur *assis*: ut in illo Plinii, lib. XXXVI. cap. V. *Quernisque axibus contabulare*: quomodo & in veteri Parmensi est: quidam habent, *assibus*. Idem in Columella, aliorumque locis factum. Nec damnandum, quando similiter compactio assium sive axium, quibus cœnacula ad pavimenta sustinenda sternuntur, *coassatio* vel *coaxatio* vocatur. Ita in antiquis Vitruvii codd. lib. IX. cap. II. nunc *coaxatia* legas, nunc *coassatio*. Prius est in Florentina anni MCCCCLXXXVI. alterum in Florentina an. CIↃIↃXXII. Apud Plinium quoque lib. XXXVI. cap. XXV. ubi in vulgatis *coassationes*, in vett. fuit *coaxationes*: quemadmodum quoque argumento est, quod pro eo in Parmensi anni MCCCCLXXVI. *taxationes* corrupte editum est. Imo similiter ab ipsa *assium* seu *axium* voce, & *assamenta* dixere & *axamenta*: unde est quod Scaliger in Conjectaneis velit, *assamenta* esse ab *assare*, quod interpretatur, *in unum solum hominem poëma condere*: idem vero ad Festum velit, *axamenta* dici ab *axare*, id est, *nominare*, qua de notione ex Festo, & Glossis, paullo ante diximus: vel, quod ibidem addit, ab *axibus*, quod inscriberentur Græcorum leges ἐν τοῖς ἄξοσι, quemadmodum superius retulimus. Verum omnino postremum etymon prioribus, meo judicio, verius certiusque est. Nam quod vir magnus scribit ab *assus*, id est, *merus*, venire *assare*, id est, *privum, & in unum aliquem carmen componere*, indeque *assamenta* dici ejusmodi carmina; eoque nomen id etiam Statianis Silvis magna ex parte competere: id non video, unde probari possit: non quidem ex Festo, qui non aliud docet, quam hymnos in singulos Deos, a nomine Dei vocatos, Janualios, Junonios, Minervios: sed eos, qui in homines universos componebantur, *axamenta* nominatos: neque item ex vett. Glossis, quando *axamenta* interpretentur, στίχοι ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους· unde non aliud extorchirate est, quam *axamenta* dici versus, qui canebantur a Saliis in sacrificiis, quæ Herculi fiebant. Quippe Maronem, & alios secutus, Herculi Salios tribuit Glossographus, non Marti.

Axungia ab *unctione* dici, tradit Isidorus lib. XX. cap. II. nempe ita dicta, quod ea curruum axes unguantur, ut facilius circa eos volvantur, brevique tempore majus conficiant spatium. Plinius lib. XXVIII. cap. IX. *Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen*. Martialis lib. II. epigr. LXXVIII.

Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
Utilis ungendis axibus esse potes.

Glossæ Philoxeni: *Axungia*, λίπος ἐν ᾧ τοὺς ἄξονας χρίουσιν. Hinc Græcorum ὀξύγγιον, quo præter alios utitur Dioscorides, lib. III. cap. CIV. Glossæ Cyrillo tributæ: Ὀξύγγιον, *arbina, unguen, ungaina*. Falsus Hermolaus Barbarus, cum deducit ab ὀξύς, ac nunc *poscam*, nunc *aceti fœcem* interpretatur. Nam, cum eo solum recentiores Græcorum utantur: manifestum est, non *axungia* esse ab ὀξύγγιον, sed ὀξύγγιον a Latino *axungia*. Imo & ἀξουγγία dixere: quod legere est apud Phæmonem, in Cynosophio, capite VIII. & in Constitut. Alexii Comneni.

A Z

Azymus *panis*, ἄζυμος ἄρτος, *panis fermenti expers*, apud Athenæum lib. III. Et *azyma*, apud Judæos festum erat Pascha præcedens, quo fermentatis abstinebant, ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, Luc. cap. XXII. vers. I. & Act. Apost. XII. 3. Sed κατὰ μεταφορὰν, ponuntur *azymus* & *azyma* pro *sincera*: ut, I. Corinth. v. 8. Est ἄζυμος ab α στερητικῷ & ζύμη, h. e. *fermentum*. Ζύμη vero (ut inter alia etyma docet Etymologici Magni auctor) dici videtur, quasi ζέμη, a ζέω, i. e. *ferveo*; qua ratione ῥεῦμα est a ῥέω. Pro hoc etymo est, quod Isidorus lib. XX. cap. I. similiter Latinis ait a *fervendo*, *fermentum* dici, quasi *fervimentum*, nempe quia massam in qua continetur, quasi *fervefacit*, & attollit, turgidamque reddit. Idem confirmat, quod Plato inter ζύμωσιν & ζέσιν non distinguens, definit eam τῆς γεώδους οὐσίας ὁμοῦ κίνησιν καὶ αἴρεσιν, quorum verborum mens est, *fermentationem* esse motum in terreno crassoque corpore, quo id in tumorem leviter attollitur, conceptoque aëre inflatur ac distenditur. At non puto audiendum Angelum Caninium, vel Petrum Nunnesium, qui *fermentum* deducit a φύραμα, quasi non aliud sit ζύμη, *quæ fermentat*; aliud, φύραμα, *quod fermentatur*. Est enim φύραμα, *massa* ad panificium *macerata subactaque*, a φυρῶ quod est, *macera, subigo*. Priori ad Corinth. cap. V. vers. VI. οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. At Græcum ζύμη possis & κατὰ μετάθεσιν deducere ab Hebræo חמץ, quod notat, *fermentari*; ut videre est Exod. XII. vers. XXXIX. & Hos. VII. IV. Imo, ut Hebræa vox interdum ponitur pro *excandescere, exacerbari, irasci*: ut Ps. LXXII. sive al. LXXIII. vers. 21. sic & apud Latinos *fermenti* vox ad eundem transfertur adfectum: quomodo Plautus, Mercat. act. V. sc. III. de irata uxore ait, *Tota in fermento jacet*: quia nempe animus ira tanquam fermento & acescit & turgescit. Posterius respexit Pers. sat. III. cum ait:

. . . . . *Turgescit vitrea bilis.*

Et Cicero ex Homero, lib. III. Tuscul. quæst.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris.

Imo aliis quoque affectibus accommodari, docebit illud Prudentii:

Cum fermentati turgescant mores.

B A

Babæ, βαβαί, usus Plautus, Pseud. act. I. sc. III. sed usitatius pro eo est *papæ*; a παπαί, quod apud Lucianum legas, pro βαβαί. Avenarius, Becmannus, alii censent esse ab אבוי. Sed metuo, ne obstet diversa significatio. Nam illa admirantis sunt; hæc abominantis, maleque minantis, particula est: ut liquet Prov. XXIII. 29. Itaque non dubito, quin אבוי, sit Græcum οὐαί, unde Latinorum *væ*. Nisi malis οὐαί, ac *væ*, esse ab Syro וי, vel Hebr. הוי, quod idem.

Bacar, Festo exponitur, *vas vinarium, simile bacrio*-*ni*.

ni. De bacrione autem mox subdit: *Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrii: hoc alii trullam appellant*. *Bacar*, sive *baccar*, fortasse a *Baccho*. Nam vinarium erat vas, ut vidimus. In Glossis Philoxeni ἁπλῶς est, *Bavar* (leg. *Bacar*) εἶδος ἀγγείου. In Glossis autem Isidori: *Baccarium, vas aquarium*. Item, *Bacario, urceoli genus*. Ubi perperam, *Bagario, orceoli genus*. A *bacario*, κατὰ συγκοπὴν, *bacrio*: de quo jam vidimus e Festo. A *bacar* est Belgicum *beker*, quod *calicem* notat. A *baccario* vel *bacarione* vase, etiam *aquarii* sive *aquarioli*, hoc est, meretricum ministri, dicebantur *bacariones*, quasi *bacario* seu *bacarione aquam iis ferentes* ad eluendas partes Veneri sacratas. Glossæ vett. *Bacario*, πορνοδιάκονος.

BACCA, Græce κόκκος, de minuto & rotundo dicitur fructu, ut non conveniat pomis, quæ majora. Unde Plinius distinguit lib. XV. cap. XXVIII. *Quæ baccis natura & pomis*. Oliva baccas habet. Unde Maro:

. . . . *Teritur Sicyonia bacca trapetis*.

Hac de voce sic Perottus: *Bacca non deducitur a Baccho, sed primogenium est. Significat minutiores arborum fructus, ut sunt lauri & olivæ, a quorum similitudine gemmæ quoque & lapilli baccæ vocantur*. Sed primogenium non est, si proprie de fructu mori dicitur. Sane Hebræis בכא, dicitur *morus* arbor, quæ & *sycaminus*. A *baccis*, h. e. margaritis, est *baccatum*, quod Græce κοκκωτόν. Nam *bacca*, κόκκος, ut dictum.

BACCHARI, etsi de cunctis præ ira vel alio adfectu furentibus, atque adeo de ventis etiam dicatur; tamen proprium est *baccharum*, quæ tertio quoque anno cum thyrso conveniebant: magnoque cum ululatu Orgia celebrabant. Locus, ubi bacchæ baccharentur, *bacchanal* dicebatur. Isidori Glossæ: *Bacchanal, sacrarium Liberi patris*. Eo adlusit Plautus, Aul. act. III. sc. I. *Neque ego unquam, nisi hodie, veni in bacchanal coquinatum*. In vett. quibusdam libris est *bacchival*. Nempe utroque modo dixere, ut, *Fontanalia*, & *Fontinalia*.

BACULUM putatur *Bacchus* invenisse, quo vino gravati hoc se sustentarent: & hinc nominis quoque caussam arcessunt. Isidorus lib. XX. cap. XIII. *Baculus a Baccho, repertore vitis, fertur inventus, quo homines moti vino inniterentur*. Hoc etymon amplexus quoque Perottus. Sed melius Jovianus Pontanus, fol CXXXIII. edit. Ald. ob affinitatem literæ *b* & *v* consoni, *baculum* censet prius fuisse *viaculum*, ut ita dictum sit, quod infirmiores, eo in via innitantur, seque sustentent. Proque hac sententia est, quod, ut mox dicam, *imbecillem* dicimus pro *infirmo*, *languido*. At hoc ipso Pontani etymo magis arridet sententia viri docti, qui notis in X. cap. Matth. censet esse ab Hebræo מקל, *makel*, [βάκτλα] quod hac ipsa significatione legitur Genes. XXXII. 10. Exod. XII. II. I. Sam. XVII. ver. 40. Verum omnium simplicissima verissimaque videtur sententia Angeli Caninii, qui censebat, esse a βάκτρον, converso ρ in *l*, quomodo ab ἀκυρὸς est *equile*. Βάκτρον autem dicitur παρὰ τὸ βαίνειν, quomodo & ῥάβδος dicta existimatur παρὰ τὸ ῥᾷον ποιεῖν βαδίζειν. A *baculo*, est *vacille*, si Nonium audimus. *Vacillare*, inquit, *est trepidare, vel cum lassitudine niti, a senibus, qui sunt ævo defessi, atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levant*. Sed hac de voce fusius dicemus suo loco. [*Vacillo* vel *vaccillo* est a *vago*, de quo vide Nonium. unde *baculus*.] A *baculus*, est *imbecillis*, sive *imbecillus*, quia nempe baculo innitatur, qui infirmis sit pedibus. *Imbecillus* dixit Afranius apud Nonium in *Vescus*: & Sallustius initio belli Jugurthini. Mirum autem, cum prima in *baculus* sit correpta, secundam in *imbecillus* produci ab Horatio, lib. II. sat. VII.

BADIUS color in Glossis Philoxeni exponitur χελιδόνειος. Meminit apud Nonium Varro ὄνος λύρας. *Equi colore dispares: hic badius, iste gilvus, ille murinus*. Palladius, lib. IV. cui Index *Martius*, Tit. XIII. *Colores hi præcipui; badius, aureus, albineus, russeus, murteus*, &c. De etymo sic Isidorus, lib. XII. cap. I. ubi de equi coloribus inter alia ait: *Badium antiqui vadium dicebant, quod inter cetera animalia fortius vadat*. Subjicit deinde Isidorus, *badium colorem* esse eundem, qui *spadix*, aut *phœniceus* dicitur. Qui cujusmodi sit, docet Agellius lib. II. cap. XXVI. *Spadix*, inquit, *pœnicei συνώνυμος, qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & pœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. Porro ex horumce duorum scriptorum locis hoc pacto verum *badii coloris* etymon rusparimur. Ait Isidorus *badium* eundem esse colorem ac *phœniceum* ac *spadicem*. At ut φοινίκεος, sive *phœniceus*, dicitur a φοῖνιξ, quo palma & ejus termes, & fructus signatur: idque, quia color ille refert palmæ fructum: ita & constat, *spadicem colorem* sic dici a σπάδιξ, quomodo vocatur κλάδος seu ῥάβδος φοίνικος *ramus palmæ*, ut Pollux exponit. Gellius ad etymon respiciens (est enim σπάδιξ a σπάω, sive potius, si id quidem in usu, σπάζω, hoc est, *traho*, *avello*) interpretatur, avulsum e palma termitem cum fructu. Atqui βαΐς quoque ab Hesychio exponitur ῥάβδος φοίνικος· & Etymologus itidem βάϊον interpretatur κλάδον φοίνικος. Ac Glossæ similiter, *Palma*, χεὶρ, βαΐς, φοῖνιξ. Ut omnino idem sint σπάδιξ & βαΐς sive βάϊον. Nec obstat, quod Evangelista Joannes, cap. XII. dicat, ἔλαβον τὰ βάϊα τῶν φοινίκων. Nam id simile est ei, quod apud Herodotum est σκύλακες λέοντος, & apud Lucretium, *scymnique leonum*; cum tamen σκύμνοι proprie dicantur ἔκγονα leonum: ut testatur Pollux. Nempe id eo factum, quia voces hæ aliquando latius usurpantur. Atque hoc eo majori fiducia dicimus, quia & Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum dicat, *palmam* in Ægypto βαΐα appellari. Concludimus igitur qua ratione a σπάδιξ, quod *palmæ ramum* notat, *color puniceus* dicitur *spadix*: sic a βαΐς, quod ipsum quoque *palmæ ramum* notat, eundem *colorem puniceum* nominari *badium*. Nempe a βαΐς est βαΐδος & βᾶδος, ut a δαΐς δαΐδος & δᾷδος. A βᾶδος vero βάδιος. Imo ab eodem *balium* colorem dictum contendo: nec alium eum esse, quam *badium*. Nam δ mutatum in *l*. ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*: ab δάκρυμα, *lacrymæ*: a δαὴρ, *levir*, &c. A *balius*, est ὑποκόρισμα, *baliolus*: quod Afrorum cognomen a colore. Plaut. Pœn. a. V. sc. V. *Non pudet puellam amplexari baliolum in media via*. Ubi *baliolum* vocat Hannonem Pœnum.

BÆTICUS color, qui & *Hispanus*, ita a *Bætica* Hispaniæ regione appellatur. Antonius Tylesius, libello de coloribus, ita ait *colorem pullum* vocari, propterea quod in Bætica coloris ejus lanæ tingerentur. Atque addit, eundem similiter *Mutinensem* dictum a *Mutina*, Galliæ Cisalpinæ oppido. Arbitror potius, *Bæticum*, & *Mutinensem* dici, quia color is locis iis nativus foret. Atque idem voluisse videtur Cæsar Scaliger advers. Cardan. Exercit. CCCXXV. num. XII.

BÆTULUS, Græce βαίτυλος. Priscianus lib. V. *Abadir Deus est; dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur devorasse pro Jove, quem Græci βαίτυλον vocant*. Hesychius: Βαίτυλος, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. Etymologus: Βαίτυλος δὲ ἐκλήθη καὶ ὁ λίθος, ὃν ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος ἔπιεν. *Abadir* igitur sive *bætulum* intelligit Hesiodus, cum in Theogonia ait: Τῷ δὲ σπαργανίσασα μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν. *Huic autem*, Saturno nempe, *fasciis involutum magnum lapidem in manus dedit*. Et Lactantius, cum, lib. I. institut. cap. XX. sic scribit: *Quid, qui lapidem colunt informem atque rudem; cui nomen est terminus? Hic est, quem pro Jove Saturnus dicitur devorasse: nec immerito illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum Deorum sacella essent: consuluit eos per auguria; utrum Jovi cederent, & cedentibus ceteris, solus Terminus mansit. Unde illum Poëta, Capitoli immobile saxum vocat*. Sed de origine vocis videamus. Etymologus deducit a βαίτη, quod idem ac διφθέρα, h. e. *pellis* sive *corium*: quia nempe ὁ Ῥέα λίθον

λίθον βαίτυλ αἰγὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δίδωσι. h.c. *Rhea lapidem pelle caprina involutum*, & (ut cum Celso & Spartiano loquar) *fasciatum*, *Saturno dedit*. Sed magis arridet sententia Jos. Scalig. qui vult, morem inungendi lapides, cepisse originem ab eo lapide, quem unxerat Patriarcha Jacob in Bethel, ut legimus Genes. XXVIII. 18. 19. indeque lapides hujusmodi, vocatos βαιτύλους. His adde quæ erudite de cultu hujusce lapidis notat idem, animadvers. Eusebian. ad annum MMCXLVIII. pag. 188. & 189.

BAIVLO, forte prius fuit *baio*, ut, *toiero*, a *tolo* sive *tolla*. *Baio* κατὰ συγκοπὴν ex βαστάζω. Nam ζ in ι abire solet, ut ζυγὸς, *jugum*. Vel κατ' ἀφαίρεσιν erit ab Hebræo סבל, *portavit*, *bajulavit*: unde סבל, *bajulus*. Vel a פעל, *operatus est*. [a βάδω *vado*, est *badiolus*, *bajulus*.]

BAIVLVS est, qui proprio gestat corpore. Perottus putat esse a *Bais*, oppido juxta Lucrinum sinum: nempe quod propter advenas eo confluentes multi ibidem *bajuli* forent. Alii derivant a βαιὸς *parvus*: quia minora levioraque gestentur, graviora vehuntur. Nunnesius in Grammatistice censet esse a βαστάζω. Gloss. *Baiat* (l. *bajulat*,) βαστάζει. Sed nihilo propius accedit ad βαστάζω, quam ad Hebræum סבל *portavit*. Martinius censet, omnino esse a פעל, *operari*, ut idem proprie sit ac ἐργάτης. [a βαιὸς βάσταξ & βάστολος.] Infimæ ætati *bajulus* vocabatur ὁ τροφεὺς, *nutritor*, qui & *pappas*. Vide Scaligerum ad Eusebii annum DCXXXVI. sive pag. 39. a.

BALÆNA, inter Oceani belluas a Plinio quoque recensetur, l. XXXII. cap. XI. Isidorus, l. XII. c. VI. ait, ita dici, a βάλλω, id est, *jacio*, *emitto*: nempe quia altius aliis maris bestiis undas jacit. Sed est a φάλαινα, conversa adspirata in mediam. Festus: *Balænæ nomen a Græco descendit; hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, qua πύῤῥον burrum, πύξον buxum dicebant. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pristim, id est, cetum*. Sic postrema verba recte restituit Scaliger. Dictam φάλαιναν putat Becmannus ab Hebræo בלע, quod est, *absorbere*, *deglutire*. φάλαινα [φάλλη] quoque dicitur insecti genus, quod Plinio *cicindela* & *lampyris* vocatur. Nicander in Theriacis:

> . . . . Φαλαίνῃ ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους
> Ἀκρέσπερος δινησεὺς ἀπλήκτου πεφόρηνται.

Quem ad locum Scholiastes alia quoque hujus animalculi nomina recenset, atque inter alia ait, φάλαιναν esse Rhodiorum vocabulum, qui sic appellent *animalcula circum lucernas volitantia*. Itaque & sic dici putant, παρὰ τὸ ἐς φῶς ἅλλεσθαι.

BALANVS βάλανος, *glans*, ex eo nomen accepisse videtur, quia proprie *fructus* est *quercus*. Nempe ut composita voce dicatur, quasi באלון, *belon*, id est, *in quercu*. Eo magis autem a Phœnicibus & Hebræis profecta ea vox videtur, quod, ut Martinius observat, apud Plinium legatur, lib. XIII. cap. IV. *In aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine a nobis appellantur balani*. Hinc *myrobalanus*, μυροβάλανος *glans unguentaria*, ex μύρον *unguentum*, & βάλανος *glans*. Itaque sic περιφράζει Martialis in Apophoretis, dist. LVII.

> *Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,*
> *Hoc ex unguento constat, & ex balano.*

Plinius lib. XII. *Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Judæam ab Ægypto disterminat, commune est, nascens unguento, ut ipso nomine apparet*. Significat, nomen huic *balano*, sive *glandi*, ab *unguento* esse impositum, quia ex ea fieret oleum, cuius usus esset in pretiosissimis unguentis. Simile est apud Plinium *Phœnicobalanus*, ut Dioscoridi φοινικοβάλανος, quasi φοίνικος βάλανος, *palmæ glans*: non ut putant aliqui, quasi φοινικῆ βάλανος, *glans punicei coloris*.

BALARA, est a sono vocis factum, ut recte scribit Charisius, l. IV. & Festus, in *Barrire*. Aliis placet, esse a Dorico βλάχειν pro βλήχειν. Romani enim in multis imitati sunt Dores: ut scribit Halicarnassensis. Belgæ, communem linguam secuti, *bleeten* dicunt. Sed in ὀνοματοπεποιημένοις parum refert, utrum dicamus, gentes plures in vocabulis suis vocis sonum imitatas, an gentis unius vocem ex alius vocabulo formatam, quæ prior vocis sonum expresserit. Quod si etiam unum ab altero longius abeat, minime dubitandum, quin utraque gens sonum exprimere conetur, sed diversimode id interdum fecerint. Hæc caussa est cur non assentiam Cælio Rhodigino, qui, lib. XXV. cap. I. a μηλάω censet esse *balare*, μ in *b* transeunte: quod & censet discipulus ejus Cæsar Scaliger, de caussis L. L. cap. XXIIX. ac Petrus Nunnesius in Grammatistice. Porro ex voce βλήχειν satis paret, ῆτα non sonuisse olim ι, sed η longum: quod ipsum etiam paret ex voce μηλάω, quæ & ipsa vox a sono facta, etsi aptum magis βῆλα futurum fuerit, quam μηλάω. Nam βῆ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, ut Eustathius scribit, atque illo Cratini probat, quod est apud Ælium Dionysium: Ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ, βῆ, λέγων βαδίζει. Vide, si voles, quæ de voce βλήχειν Joannes Checus respondit primæ epistolæ Stephani Wintoniensis episcopi.

BALATRONIS voce usus Horatius lib. I. sat. II.

> *Mendici, mimæ, balatrones. . . .*

Quem ad locum sic vetus interpres: *Balatrones, luxuriosos ac perditos vocat, a Servilio Balatrone, cujus in secundo libro meminit. Ex hujus autem vitæ nomine similis vitæ homines balatrones sunt appellati; a balatu fortasse dicti, quæ vox intorta est & ridicula. Legitur & barathrones, qui bona sua devorando, quasi in barathrum mittunt. Iidem & blatrones proprie dicti sunt, a blatiendo, id est, vaniloqui*. Hæc ille. Primum autem etymon probare non possumus. Nec enim *balatrones* id nomen habent a *Servilio*; sed *Servilius* potius id nomen accepit, quod nihili homo foret, ac decoctor merus. Nec magis placet, a *balatu* ita dictos. Quod si foret, ita vocarentur proprie *loculei* & *blaterones*, quod falsum est. Verisimilius est tertium etymon, ut *bonorum gurgites* ita vocentur, quia sint

> *Ingluvies & tempestas, barathrumque macelli:*

ut loquitur idem Horatius. Sane *barathrum* Athenis locus erat immensæ profunditatis. Sed κατὰ μεταφορὰν sumitur a Plauto pro *stomacho*. Inde igitur *decoctores* dicti *barathrones*, quia cuncta conderent in *barathrum*, hoc est, *stomachum*. Quod autem addit Horatianus interpres, aliter dici *blaterones*, id satis refellitur iis, quæ diximus. Est & aliud *balatronum* etymon apud Festum: ex cujus verbis cognoscitur *balatrones* ita dictos videri, a vocabulo *bala*, sive (ut MSSti habent) *balla*, aut simili, significante *lutum*: *quod ex itinere adhæret, sive quod de calceamentorum soleis raditur*. Juxta hanc sententiam *balatrones*, non tam sint *decoctores*, quam *homines nihili*. Sane pro *flagrione* usurpat Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Videbo jam vos*, inquit, *balatrones & huc adferam meum corium, & flagra*. A *balatronis* voce est, quod Italis homines nequam *balatroni* & Gallis *belitres* dicuntur.

BALBVS, a *balando*, si credimus Isidoro lib. X. Nunnesius in Grammatistice derivat a ψελλὸς, *balbus*, ut ψ in *b* abeat. Aliis placet, esse a βαμβαίνω *inarticulate loquor*, *balbutio*. Unde *infans* Italis *bambino*. Vel a βαμβαλίζω, *præ frigore dentibus crepito*, quod qui facit, etiam verba confuse profert. Mihi *balbus* effictum videtur a sono, uti & verba βαμβαίνω, & βαμβαλίζω, nisi hæc a βάζω esse malis, quod est, *loquor*. A βαμβαλίζω est *bambalio*. Cicero Philipp. III. *Tua conjugis, bonæ feminæ, atque locupletis quidem certo, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiam linguæ, stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxit*.

†BALAVS non recte a Vossio & aliis ἑτυμολογεῖται, quum revera sit a Chald. בלבל *balbel*, quod est confundere, ac de labiis aut lingua usurpatur. Quare inde fit BALAVS, cujus scil. lingua confusum quid sonat. MAZOCHIVS.

BALISTA, sive potius *ballista*, ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est,

est, *jaclendo*, quod iis jacerent lapides: unde Græci λιθοβόλης, & πετροβόλης, & ὄργανα πετροβολικὰ nuncupant. In Glossis Philoxeni est, *Balista*, Σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. Vides hic vocari *manganum*, quo vocabulo usi posteriores. Et inde *manganica*, etiam Cedreno, Βάλλεται δὲ ἐκ τῷ μαγγανικῷ λίθῳ. Vide Lipsium Poliorceticon lib. III. dial. III.

BALNEUM, a βαλανεῖον, quod simplex derivatum est a βάλανος, id est, *glans*; juxta alios autem compositum ex βάλανος & αὔω, quod Hesychius exponit καίειν, φλέγειν. Caussa nominis est, quod veteres, qui βαλανοφάγοι erant, putamina glandium soleant succendere. Auctor Suidas. [ἀλανῶ, ἀλανοῦμαι & ἀλῶσαι, idem quod ἀλείφειν. unde & *balineum* & βαλανεῖον, ἀλειπτήριον.] Etymologo placet, sic dici, παρὰ τὸ ἀποβάλλειν, *quod pellat ex animo dolorem ac tristitiam*. Quod etymon & B. Augustinus adfert lib. IX. Confessionum: *Visum etiam mihi est, ut irem lautum, quod audieramus, inde balneis nomen inditum, quod anxietatem pellat ex animo*. Sane medentur balneæ lassitudini: unde Plautus, Mercatore.

Nunquam edepol omnes balneæ mihi hanc lassitudinem eximent, &c.

Athenæus quoque lib. I. *balnea* idcirco vocat ἄκος πόνων παντοίων. Sane lotione animus exhilaratur, quia crassus ac melancholicus humor ea temperatur. De balneis, eorum partibus, lotione, unctioneque balneari, aliisque ad balnea pertinentibus, fuse scripsit Fulvius Ursinus in Appendice de triclinio. Hoc magis nos ea tantum persequemur, quæ ad vocabula pertinent. A *balneis* dicitur *balneator*, qui iis præest. Utitur Capitolinus in Claudio. Ac in veteri inscriptione, ANTEROS, BALNEATOR. *Balnearii fures* Catullo sunt, qui vestes in balneis lavantium surriperent. Ab eodem est *imbalnities*, ἀλουσία. Lucilius:

. . . . *Hic cruciatur fame*,
Frigore, inluvie, imbalnitie, imperfundie, incuria.

Quod Scaliger, comment. in Cirin, expressum putat ex illo Euripidis in Oreste:

Ὡς ἠγρίωσαι διὰ μακρᾶς ἀλουσίας.

Balneaticum dicebatur, quod pro balneis solvebatur, Gloss. vett. *Balneaticum*, βαλανικόν.

†BALNEUM. *Balnearum* & Βαλανεῖον etyma mira prorsus ac suavia afferunt veteres novique grammatici. At id nomen totum est Orientale. Chaldaeis בלן *ballan* est *balneator* & בלנאי *balnai*, *balneatores*; בלניות *ballanioth* & בלנרין *balnarin* sunt *balneatoria vestimenta* aut *lintea*. Dicent forte a Latinis aut Graecis Chaldaeos petiisse haec nomina. At mirus est cognatarum linguarum consensus. Syris בלניא *balani* est *balneum*. Arabibus בלאן *ballan* idem significat; ajuntque lexicographi, ortam esse vocem a verbo duplicante secundam בלל *balala*, quod est *madefacere*. Ergo a *madefaciendo* apud Orientales *balneae* nomen habent. Nec immerito Chaldaei *Dages* in secunda littera insigunt; quia venit a radice duplicante secundam. Ab Orientalibus vero Βαλανεῖα vox in Graeciam per Pelasgos; *Balnearum* vero nomen in Latium per Etruscos manavit. Nam sicuti delicias ceteras, sic & balneare negotium in asperam moribus rudemque Italiam Asia primum per Tyrrhenos importavit. Quem morem tanti Latium fecit, ut inde *Valendi* verbum exortum fuisse videri possit; quasi lavandi consuetudine tota valetudinis ratio contineatur. Etsi verbi VALEO veriorem etymologiam suo loco docuimus. MAZOCHIUS.

BALSAMUM, βάλσαμον, quomodo Servius ad II. Georg. & Isidorus lib. XVII. cap. VIII. arborem vocari ait, ut succum ejus *opobalsamum*. Verum *balsamum* Dioscoridi est, tum liquor aromaticus, tum planta fragrantissimum illum odorem fundens. Interdum tamen liquor ille differentiæ caussa, vocatur ὀποβάλσαμον, hoc est, *succus*, seu *liquor olei*. Nam ὀπὸς, *succus*, *liquor*, seu sponte seu scarificatione aut alio vulnere emanans. Plinius lib. XII. cap. XXV. *Succus e plaga manat, quem opobalsamum vocant, suavitatis eximiæ, sed tenui gutta*. Dioscorides quoque nunc ὀποβάλσαμον nunc divisim, ὀπὸν τοῦ βαλσάμου, appellat. Plinio est *oleum balsaminum*, quomodo & Simeoni Setho dicitur βαλσαμέλαιον. Similiter *lignum balsami* dicitur ξυλοβάλσαμον, ut Servius, & Isidorus, locis citatis monent. In Servio tamen P. Danielis vox ea corrupta est. Usus Plinius eodem capite. Simile est καρποβάλσαμον, *carpobalsamum*, *fructus balsami*, apud Dioscoridem, & Galenum. Justinus tamen, quod mirum, *opobalsamum* ponit pro *arbore*, *balsamum* pro *succo*. Sic enim scribit de *arbore*: *In ea silva est, & ubertate & amœnitate insignis, siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur*. Ac postea: *Arbores opobalsami formam similem piceæ arboribus habent*. De *succo* autem ait: *Hæ arbores certo anni tempore balsamum sudant*. Quod ad *balsami* etymon, cum e Judæa balsamum acceperint gentes exteræ, non displicet, quod ajunt, sic ob præstantiam vocari, quasi בעל שמן, *bahal schemen*, i. *princeps* sive *dominus olei*. Vicina huic voci est *balsamen*: quod Punicum, ut videre est e Plautina Pœnulo, ubi Hanno Pœnus hac utitur. Sed & idem clare patebit ex loco Philonis Byblensis, unde discere erit, *balsamen* idem esse Pœnis, quod Hebræis בעל שמים, *princeps* aut *dominus cœli*. Nam (ut de utroque vocabulo quædam mantissæ loco adjiciamus) שמים, est *cœlum*. Quod factum ajunt, ex שם, i. *ibi*, & מים, i. *aquæ*. Sed etymon hoc plane incertum, præsertim quando Aben-Esra (ut ad I. Gen. caput notavit P. Fagius) *schamaim*, idem ait significare *altum* vel *supra*: quod & comprobat ex lingua Ismaëlitica, cum qua Hebræa magnam habuit affinitatem. Verum, ut etymon illud verum esse demus, me quidem aries ille non percellet. Dicam enim, sic nuncupari ratione aëris, in cujus media regione sunt nubes. Triplex enim in Scripturis cœlum; superum, sive aërium, ut, cum legimus, *Volucres cœli*: superius, seu ætherium, in quo sidera: & supremum, quod Angelorum beatarumque animarum sedes est. Primo cœlo proprie Hebræa vox conveniet, sed συνεκδοχικῶς tribuitur toti illi expanso, quod ab terræ & aquæ globo ad extimam ætherei cœli superficiem extenditur. Quare qui censent ex hujus vocis etymo comprobari posse, aquas esse supra ætheream plagam, infirmo admodum tibicine suam fulciunt sententiam. Nec loca alia Scripturæ, quæ adducunt, id evincunt, quo de alibi commodior sese offeret dicendi locus. Et quia de parte una Punici illius *balsamen* diximus; age, de altera quoque pauxillum dissertemus; præsertim, quando ea res cum Latinis, tum Græcis scriptoribus, afferet lucem. Est ea vox בעל, i. *dominus*. Sane a *baal* seu *beel* est Græcum Βῆλος. Usus & Maro, I. Æn.

. . . . *Quam Belus & omnes*
A Belo soliti.

Ubi Servius, cum dixisset, *Belum* fuisse primum Assyriorum regem, addit, Pœnis *Bal* significare *Deum*. Recte sane. Nam nomen בעל commune est cujusvis Dei apud Tyrios, Sidonios, & Ammonitas: indeque est, quod Hebræi multis בעלים, i. *baalibus* serviisse dicantur. Sed cum ἁπλῶς ac sine adjectione diceretur בעל, intelligebatur בעל שמים, *baal schamaim*, i. *dominus cœli*. Verum, ut ante dicebamus, Phœnices, (quorum lingua ab Hebræa, tantum dialecto differt) dicebant pro eo *beelsamen*. Philo Byblensis ex Sanchoniathone Berythio: τὸν γὰρ θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, ΒΕΕΛΣΑΜΗΝ καλοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ, Ζεὺς δὲ παρ' Ἕλλησι. Ad verbum igitur est, Ζεὺς Ὀλύμπιος. Sic *baal reem*, *dominus tonitruum*. Nam רעם, *tonitru*. Sed Scriptura cum ridicula appellatione nominat *baal phegor*, quod est, *deus crepitus*, πορδῶν, non βροντῶν. Nam Hebræi non solent deos gentium suo nomine appellare, sed per contumeliam. Itaque (ut videmus e II. Reg. I. 2.) Accaronitarum deum dixere *beel-zebub*, בעל-זבוב, quod est, *dominus muscæ*. Videtur autem verum nomen fuisse *bahal zebahim*, בעל זבחים, *dominus sacrificiorum* seu *victimarum*. Confirmat idem quoque, quod cum Samaritæ dicerent *beth el*, i. *domus Dei*, Hebræi vocabant *beth-awen*, *domum vanitatis*. Nam בית, *domus*, און, *mendacium*, *vanitas* iniquitas,

iniquitas. Vide quæ de his scribit Jos. Scaliger, appendice lib. de emendat. temp. pag. XXIV. & XXV. & Elencho trihæresii Serariani, cap. I. Sane mihi quidem hæc sententia maxime probatur. Non desunt tamen, qui existiment, *beel-zebub* fuisse vocatum ab ipsis Tyriis, & Sidoniis: ut nempe sic dicatur, sive quia *muscarum* coleretur *effigie*, sive quod *muscas abigere* crederetur. Ac pro hac sententia advocant, quod Apollo quoque a σμίνθος (quomodo *murem* vocari, auctor est Eustathius) dictus sit Σμινθεὺς, quasi μυοκτόνος. Utitur Ovid. XII. Metamorph.

Talibus intonsum compellat Sminthea dictis.

Huc respiciens Arnobius, lib. III. Appollinem vocat *perniciem murium*: quod non satis perspexit Desiderius Heraldus. Locum Arnobii alibi emendamus. Caussam vero, cur Apollo sic a muribus dicatur, attulimus in Oratoriis nostris lib. III. cap. II. A בעל quoque venit *Hannibal*, quod notat *dominum gratiæ*. Altera compositi pars est חנן, quod est, *rem gratam fecit*. Unde liquet, recte eam vocem aspirari, etsi Græce sit Ἀννίβας. Par ratio in *Hanna*, & *Johannes*, quæ ejusdem originis. Sed quod vulgo spiritum omittant, id fit imitatione Græcorum, qui Ἄννα scribunt & Ἰωάννης.

BALTEUS, Thuscum est vocabulum, ut Varronem scripsisse, lib. XVIII. rerum humanarum, e primo Charisii cognoscimus. Aliter tamen Varro lib. IV. de L. L. *Balteum*, inquit, *quod cingulum e corio habebant bullatum, balteum dictum*. Μεταφορικῶς *balteus* dicebatur in amphitheatro, gradus latior altiorque, reliquos minores velut præcingens, unde & *præcinctia* vocabatur. Eadem de caussa Græca voce *diazoma* dicebatur. *Balteus* dicitur Tertull. de spectaculis, & Calpurnio in Ecl. *Præcinctionem* nominat Vitruvius lib. V. cap. III. *Diazoma* appellat idem c. VII. ejusdem libri. Lipsium adi de amphitheatro, cap. XIII. [an ab *aluta*? potius a Teutonico *band*, quod a *binden*, *vincire*, πεδᾶν vel πεδᾶν, quæ omnia ejusdem originis. Sed rectius a βαλάντιον, *zonam* quatenus notat, *quæ & bulgæ loco est, & simul gladium fert*.]

†BALTAUS (Varrone teste apud Charisium) Tuscum est vocabulum. Venit, si me audis, a Chaldaeo בלט *belat*, quod est *eminere*: a quo verbo sicuti fit בליטות *belita*, *prominentia*; sic poterat ἀναλόγως ex eadem radice בלטא *balta*, significans aliquid in summo humero eminens; cujusmodi est apud Virg. Pallantis *balteus* in Turni humero exstans. Sic enim habet XII. 941.

..... *infelix humero cum apparuit alto*
Balteus, & notis fulserunt cingula bullis.

BALUX, seu *baluca*, vel *balluca*, est χρύσαμμος, sive ἡ χρυσῖτις ἄμμος. Vocabulum hoc ab Hispanis acceptum. Plin. lib. XXXIII. c. IV. *Hispani aurum, quod minutum est, balucem vocant*. Glossæ Cyrillo tributæ: Γήδιον χρυσοῦ ἀκαθάριστον, *balluca*. Eædem, χρύσαμμος, *valuca*. Itaque Turnebus apud Martialem lib. XII. epigr. LVII. corrigendum putat:

Hinc balucis malleator Hispanæ.

Ubi in vulgatis est *paludis*. Legas & *balluca* nomen C. Theod. lib. X. Tit. XVIII. qui est de metallo & metallariis, leg. III. Ubi Impp. Valentinianus & Valens AA. sic scribunt: *Itaque, si qui sponte confluxerint, eos laudabilitas tua octenos scripulos in balluca cogat exsolvere*. Et leg. prox. *Quatuordecim uncias ballucæ pro singulis libris constat inferri*. Quæ verba & Tribonianus in Codice Justinianeo refert lib. XI. Tit. VI. qui est de metallariis: sed post *balluca*, addit, *quæ Græce χρύσαμμος appellatur*. Hesych. Βάλλογα ψῆφος. Nempe vult, *ballucam* esse auri calculum exiguum: quod & superior Plinii locus innuit: ut Turnebus parum apte *ballucam* exponat auri massam.

BAPTISMUS, βαπτισμὸς, pro quo & *baptisma*, βάπτισμα, dicitur, ut apud Tertull. lib. I. adversus Marcionem, & alibi. Estque Titulus Codicis: Ne sanctum baptisma iteretur. Fuit utrumque a βαπτίζω, quod ipsum a βάπτω est. Βάπτω autem (ut Bibliander Indice in Marcum scripsit) venit κατὰ μετάθεσιν ab Hebræo טבע; quod idem significat. Cum autem βάπτω sit *mergo*, βαπτίζω, commode vertamus *mergito*: præsertim, si sermo de Christianorum baptismo, qui trina fit immersione. Sic transtulit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. III. *Denique ut a baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu contestamur, nos renuntiare diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit*. Cyprianus quoque in eo secutus magistrum suum Tertullianum, quod Latinam vocem usurpat, sed is *tingendi* voce utitur. Nam epistola ad Cæcilium verba baptismi, quæ sunt cap. ult. Matthæi, interpretatur in hunc modum: *Docete omnes gentes, tingentes eos in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti*. Etsi autem βάπτω & βαπτίζω tum *mergo*, vel *mergito*, tum *tingo* transferri soleant; proprie tamen *mergo* notat, & μεταληπτικῶς *tingo*. Nam posterior est immersione tinctura: quia hæc immersione fit. Porro ab ea significatione, qua *mergere* notat, factum, ut modificate in Scripturis sumatur de *baptismo sanguinis*: ut ab altera illa, qua *tinctionem* significat, factum, ut in iisdem transferatur ad *baptisma*, quod *flaminis* vulgo nominant. A βαπτίζω quoque est βαπτιστήριον, *lavacrum*. Usus Plinius l. II. epist. XVII. ad Gallum, & lib. I. epist. VI. quæ ad Apollinarem; & Sidonius lib. II. epist. II. quæ ad Domitium. Sunt & pluscula a βάπτω venientia, quibus utuntur Latini: ut *baptæ*, de quo Politianus cap. X. Miscell. *Bammum*, quod est apud Cassiodorum de Orthographia, in excerptis ex Adamantio: est vero idem ac βάμμα. Exponitur autem ὀξυτήριον, sed legendum ὀξυγάριον. Quomodo dicebatur *vas oxygari*. Βάμμα autem, *quia in eo tingerent*. Pro βάμμα, Syracusii dixere βάμβα. Hesych. Βάμβα, τὸ χρῶμα, καὶ μέρη τι μέρος καὶ τὸ ἔμβαμμα, Συρακούσιοι. Ab illo *bamba* est *bambata* hoc est, *instinctu condita*. Ut *bambatæ scillæ* apud Columellam lib. XII. cap. XXIV. Et *bambatum* pro *intincta* apud Appuleium. *Embamma*, ἔμβαμμα, i. *intinctus*, ab ἐμβάπτω. Usi Columella, lib. XII. cap. LV. & Ulpianus lib. IX. fin. de contrah. emt. *Dibapha*, δίβαφα, purpura Tyria, vel alia melioris notæ, a δὶς & βάπτω. quo usus Plinius lib. IX. cap. XXXIX. *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur*. Est & apud Ciceronem lib. II. epist. XVI. *Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur*. Et lib. II. ad Att. ep. X. *Denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant*. Quem locum explicat Rhodiginus lib. XXX. cap. XXVI.

BARATHRUM, βάραθρον, pro quo Homerus βέρεθρον. Nempe ε & α commutantur sæpe, quomodo Jones μέγαθος, τάμνω, τράπομαι, τραφθεὶς. dicunt pro μέγεθος, τέμνω, τρέπομαι, τριφθεὶς. Generatim βάραθρον ab Hesychio exponitur ὄρυγμα, βάθος, γῆς βόθρος. Peculiariter vero Atheniensibus sic dicebatur τόπος βαθὺς, ὅπου οἱ κακοῦργοι ἐνεβάλλοντο καὶ οἱ ἐπὶ θανάτῳ, ut Spartæ εἰς τοὺς καιάδας, quemadmodum scribit Suidas. Diomedes lib. I. *Barathrum; locus apud inferos, proprie autem apud Athenienses, in quem noxii præcipitabantur*. Hanc significationem respexisse videntur, qui βάραθρον deducunt a βαρὺς hoc est, *gravis, molestus*. Verum ea originatio refellitur vocis proprietate. Nam generatim notat locum profundum, ut ex Hesychio vidimus, & hæc Festi verba indicant: *Barathrum Græci appellant locum præcipitem, unde emergi non possit*. Addit ibidem Festus, venire a βαθὺς, i. *profundus*: nisi apud eum quoque βαρὺς legi debet. Ridicule vero Isidorus lib. XIV. cap. IX. ubi *barathro* Latinam originem assignat: ac *barathrum* dici putat quasi *veratrum*: *Barathrum*, inquit, *nimiæ altitudinis nomen est, & dictum barathrum quasi vorago atra, scilicet a profunditate*. Nec audiendus Bocacius lib. I. de genealogia deorum cap. XIV. qui *barathrum* ait dici a forma vasis viminei, quod proprie dicatur *barathrum*. Nec multo melius Cælius Rhodiginus l. IX. c. XXXII.

a βαί-

a *βαίνω*, id est, *eo*, nempe quia, ex ejus mente proprie ita dicantur cataractæ, ob aquarum ingressum. Quanto verisimilius doctissimus Martinius a Chaldæis esse putat, quibus בִּיר, *ber*, *puteus*, & אתר, *athar*, *lacus*. Quippe Jonibus dicitur *βέρεθρον*, quod Hesychius exponit *κοίλωμα καταχθόνιον*.

BARBAM, si quis quasi *virarbam* dictam putet, quid nisi fatuitatem prodat? etsi apud Isidorum lib. XI. cap. I. legere sit, *barbam* sic dici, quod virorum, non mulierum sit. Nisi respexerit is, quod *Baro* virum notat, unde Hispanis est *Varo*. Sed quantillo id melius? Nec minus stulte, qui *barbam* dici putant, quod eam barbari prælongam ferre consueverint: quos merito ridet Perottus. Is autem *barbam* esse censet primogenium. Apud Becmannum legas, sic dici a *βαρύ*· quod etymon tribuit Valentino Hartungo. Sed *pilis* a *pondere* nomen esse impositum, mihi non sit verisimile. Quamquam nec diffitear, alio respexisse Valentinum. Nempe quod *barba* gravitatem atque auctoritatem conciliet. Acutius Martinius, *barba*, quasi *παρειᾶς ποία*, *genæ herba*, ut *πώγων*, quasi *ποία γενύων*, *herba menti*. [ut ἀπὸ γενύων, γενειάτης, sic quoque ἀπὸ παρειᾶς dicta *barba*, quasi *παρεία* & *παρειάτης*, *παρειάτης barbatus*. *Βάρβη*, *καδία μάκαρος* Hesych.] Stephanus Guichartus deducit a *πάππος* inserto *r*. Est vero *πάππος*, *lanugo*, prima barba. Statuunt Grammatici discrimen inter *barbam*, & *barbas*: illam hominis, hanc pecudum esse censent. Sic quidem Velius Longus lib. de Orthogr. & Servius ad II. Æn. Sed refellit hanc sententiam Charisius lib. I. Et sane Plinius de hircis in singulari usus l. XXIIX. cap. XIII. *Rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa non abire eos in alienum gregem*. Ac de pluribus hominibus recte *barbas* in plurativo tribui, docet isthæc Silii lib. XIII.

Spectabantque viros, & læta & tristia ferre
Indociles: nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum.

Porro *cirros*, sive *brachia polypi*, Plinius quoque *barbas* vocat, lib IX. cap. XXX. Pro *barba* dicitur quoque *barbitium*, quo usus Appul. V. Met. *Confingit esse juvenem quendam, & speciosum, commodum lanoso barbitio genas inumbrantem*. Ac alibi quoque similiter ait: *Hircino barbitio philosophum mentiebatur*. Ut a *servus servitium*, a *capillus capillitium*, a *satelles satellitium*, a *lana lanitium*; sic a *barba barbitium*. Compositum ejus *imberbis*, pro quo & dicitur *imberbus*. Imo, si Charisium audimus, posterius tantum rectum. Sane *imberbus* dici, Varronis, Ciceronis, & Livii auctoritate confirmat. Idem Lucilii, alterque Varronis loco probat Marcellus. A *barba* quoque species aquilæ dicitur *barbata*; estque ea, quæ alio nomine *ossifraga* appellatur. Plin. lib. x. cap. III. *Quidam adjiciunt genus aquilæ, quam barbatam vocant, Tusci vero ossifragam*. Est & *barbatus* vasis nomen, cujus meminit Varro lib IV. Item Festus his verbis: *Nanum Græci vas aquarium dicunt, humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum: unde Nani, pumiliones appellantur*. In Glossis quoque Philoxeni est, *Bardatus*, *Νάνος*, *τὸ σκεῦος*. Ubi *barbatus* recte emendari, ex Varronis & Festi loco paret. Etiam piscis, qui Græcis *τρίγλη*, ac *φάγρος*, Ciceroni a *barbæ forma*, quam habet, nunc *mullus barbatus*, nunc *barbatulus mullus*, Ausonio *barbus*, Glossario Philoxeni *barbulus* vocatur. Ex iisdem Glossis discas, tonstrinam dictam *barbatoriam*, ut hodie Belgis *barbierswinckel*, q. d. *barbatoris officina*. Verba Glossarum sunt: *Barbatoria*, *πωγωνουργία*.

BARBARUS, *βάρβαρος*. Ridicule deducunt a *barba* & *rure*, quod qui rure habitant, barbam hispidam habere soleant. Quam originationem Cassiodoro tribuit Antonius Delrio, comment. ad Medeam Senecæ. Vellem locum Cassiodori annotasset. Perottum quoque a *barba* derivasse scribit Becmannus, qui & eum hoc nomine castigat. Sed Perottum neutiquam putasse, vel *barbarus*, a *barba*: vel *barba*, a *barbarus*, venire, vel fidem fecerit quod in ipso operis ingressu ait, *barbarus*, esse nomen a sono iis tributum, qui dure aspereque loquerentur; stulteque quosdam hinc *barbam* deducere, quod eam *barbari* prælongam ferre consueverunt. Quare non dubito quin Perotto hac in re fiat injuria. Sed *barbarus* esse *ὀνοματοποιηθὲν*, quod Perottus scripsit, id & Strabo sensit lib. XIV. ubi fuse disputat, cur Homerus Cares præ aliis vocarit *βαρβαροφώνους*, easdemque docet nationes alias a Græcis dictas *barbaras*; tum quod vernaculus earum sermo Græcis videretur inconcinnus abionusque (uti & Græcorum sermo gentibus aliis) tum quod Græce loqui volentes, difficulter, duriter aspereque Græca sonarent: uti & Græci linguas exterorum. Ac hanc quidem ait primam fuisse *τοῦ βαρβάρου* notationem: postea autem ea voce usos Græcos in divisione nationum, *barbaros* Græcis opponentes. Nec Cares solum *βαρβαρόφωνοι*, sed & Phryges. Hesychius: *Βαρβαρόφωνοι, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ Κᾶρες. ὡς τραχύφωνοι, καὶ ἀτρανῆ τὴν φωνὴν ἔχοντες*. Ubi pro *Ἠλεῖοι* plane legendum *Ἴωνες*. Error natus ex eo quod *η*, ut *ι* vulgo efferretur. Sunt qui scribant, nationes ceteras Græcis dictas *barbaros*, quia identidem in hanc vocem *βάρβαρ* inciderent. Sed hoc putare, ridiculum est. Dicere debuerant *βάρβαρ* esse vocem confictam ab iis, qui exteros ridere vellent, idque quia aut hoc, aut simile quid ipsis sonare viderentur. Etsi vero hæc *barbari* originatio satis verisimilis est, tamen alteram quoque ponam ex Leonis Africani, de Africa, commentariis, unde & Jul. Cæsar Scaliger eam, uti alia multa, in Exercitationes suas transtulit. Docet igitur Leo, Arabibus *barbar* significare *murmurare*, indeque esse quod Africæ pars ab Arabibus dicta sit *Barbaria*, [Non illa Africæ pars quæ vulgo sic dicitur, sed *Marmarica*. & ab illis *μαρμαρίων* forte & barbarorum nomen ortum.] quod nempe Africanus sermo Arabibus non aliter sonet, quam belluarum vox, nec loqui illis, sed inconditum quid murmurare videntur. Quare & Græci fortean ab Arabibus hanc vocem hauserunt. Sed de originatione satis. Græcos præter se omnes vocasse *barbaros* ante dicebamus; atque id etiam scribit Ammonius libello de differentiis, ac Festus in *barbarum*. Eorum imitatione Plautus aliquoties Italos ipsos *barbaros* vocat: ut Asinariæ prologo, *Marcus vertit barbare*. Et prologo Trinummi, *Plautus vertit barbare*. Et Pœnul. act. III. sc. II. *Macerato hoc pingues fiunt in barbaria boves*. Alioquin Romanis *barbari* dicebantur omnes præter Italos & Græcos, uti Hispani, Galli, &c. imo sub Cæsaribus solum *barbari* vocabantur, qui sub imperio Romano non essent; ut, Sarmatæ, Persæ, Scythæ, &c. Hoc pacto crebro ea voce utitur Ammianus Marcellinus, uti & alii ejus ævi scriptores. Vide quæ de hujusmodi acceptionibus notat Scipio Gentilis lib. I. cap. XXIV. Imprimis autem antiquioribus Græcis Romanisque scriptoribus Phryges ac Persæ *barbari* vocantur, quod *κατ᾽ ἐξοχὴν* fit. Nam cum utrorumque summæ opes & potentia fuere, tum illi bello Trojano nobilitati, hi bellis, quæ Græciæ infeliciter intulere. Sane similiter per excellentiam Persarum rex, qui alioqui & *μέγας βασιλεὺς* & *βασιλεὺς βασιλέων* dicebatur, *ἁπλῶς* Græcis *Rex* vocabatur, ut præter Suidam testatur Curtius. Græcorum imitatione dixit Terent. Heaut. I. I.

In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

Barbaricum pro Persico poni, facile mihi persuadeo in istoc veteris poëtæ apud Cic. II. Tuscul. quæst.

. . . . . Quibus
Magis palæstra, Eurotas, Sol, pulvis, labos
Militia in studio est, quam fertilitas barbara.

Nisi & hic Phrygio malis interpretari. Romani enim imprimis hac voce Phryges signare solent, uti Græci Persas. Ac in caussa est, quod Romani a Phrygibus originem traxerint. Quare non tantum sic loquuntur, cum de bello Trojano sermo est, uti in illo Horatii lib. I. epist. II.

Græcia barbariæ lento collisa duello.

sed etiam extra hoc argumentum: ut cum idem ait Epod. od. IX.

Sonante

Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Doriam, illis Barbarum.

Ab hac *Barbari* acceptione est, quod qui acu pingunt (quod artificium Phryges invenisse dicuntur,) ut Phrygiones, ita etiam *barbaricarii* dicebantur: ipsæque vestes acu pictæ similiter *barbarica* vocerentur. Donatus ad illud XI. Æn. *Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum*: *Nomine*, inquit, *artis, qualis esset tunica demonstravit. Nam hujusmodi vestes acu picta dicuntur. Tegebantur autem crura ejus barbarico opere tegminibus factis, & hoc nomen est. Nam qui hanc exercent, barbaricarii dicuntur, exprimentes ex auro & coloratis filis hominum formas, & diversorum animalium & specierum imitatam subtilitate veritatem*. *Barbaricariorum* voce sic usi Jurisconsulti. Sed loca apud eos interdum corrupta. Quemadmodum præter alios monuere Alciatus annotat. in poster. codd. libros, & Brissonius lib. II. de verborum significationibus, in voce *barbaricarii*. Vestium *barbaricarum* meminit Appul. libro X. Milef. *In modum Paridis Phrygii pastoris, in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulcro indusiatus adolescens, aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium.* Citant & viri docti ex Glossis Palæmonis: *Barbarica, ornamenta ex auro*. Item ex MSStis veteris & novi Test. Glossis. *Barbarica, opera ex auro*. Et *Barbarica, opera subtiliter ornata*. At a generali magis notione *barbaricum* pro clamore exercitus. Festus: *Barbaricum appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari utantur*. Item *barbarismus*, βαρβαρισμὸς, qui Latinis *sermo rusticus*. Sed de hoc plura in Methodicis dicta nobis.

BARBITVS, quidam a *barbaris*, deduxere, quia instrumentum hoc a *barbaris*, acceptum sit. Sed originem eam jure Perottus improbat. Interim negare non ausim, esse a *barbaris*: quando id Strabo clare ait lib. X. Fallitur tamen Strabo, si *barbitus*, est (ut plerique volunt) Anacreontis, vel Terpandri inventum, vel etiam Alcæi, quod indicare videtur Horatius lib. I. Od. XXXII. cum ait:

Lesbio primum modulate civi.

Quare nec improbare ausim sententiam Etymologi. Is ait, Æoles pro βάρβιτον dicere βάρμιτον, atque id argumento esse, quod sic dicatur quasi βαρύμιτον, quia *gravem emittat sonum*; μίτους enim dictas fuisse τὰς χορδὰς, quoniam ante nervorum inventionem uti solebant λινοῖς μίτοις, h. e. *lineis staminibus* sive *filis*. [a μίρμος, μιρμιτὸν *fidibus tensum*.]

BARDI, vox varias habet significationes. De duabus sic Festus: *Bardus stultus a tarditate ingenii appellatur*. Cæcilius: *Nimis audacem, nimisque bardum, barbarum. Trahitur autem a Græco, quod illi βαρδεῖς (leg. βραδεῖς) dicunt. Bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, a genta bardorum, de quibus Lucanus: Plurima securi fudistis carmina bardi*. Hæc Festus. Quod ad priorem significationem, Nonius similiter exponit ingenio tardum, itidemque esse ait a βραδὺς, quo Homerum sic usum docet. Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia exponit ἀναίσθητος. In veteribus quoque Philoxeni Glossis legere est: *Bardus*: ἀναίσθητος, βραδὺς ἄφρων. Quare quin proprie ingenio tardum notet & κατὰ μετάθεσιν e βραδὺς factum sit, dubitandum non est: præsertim cum & Græci ipsi in superlativo βάρδιστος dicant pro βράδιστος. *Bardi* voce ita usi Latinæ linguæ principes, Plautus ac Cicero. Accedo ad alteram acceptionem. Nam & Gallis sic vocantur ὑμνηταὶ καὶ ποιηταὶ, ut ait Strabo lib. IV. μελῶν ποιηταὶ, ut est apud Diodorum Siculum, idemque confirmat Posidonius apud Athenæum lib. VI. Τὰ δὲ ἀκούσματα αὐτῶν εἰσιν οἱ καλούμενοι Βάρδοι. Ποιηταὶ δὲ οὗτοι τυγχάνουσι μετ᾽ ᾠδῆς ἐπαίνους λέγοντες. Et Ammianus Marcellinus l. XV. *Et Bardi quidem fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt*. Quæ plane confirmant sententiam Festi, scribentis *bardum* esse vocem Gallicam, ac significare cantorem. Sane hodieque Britannis *Bard* dicitur, qui versibus pangit facta illustria, insuperque pertexendis genealogiis operam imprimis navat. At vetus Celtarum lingua eadem fuit, ac Britannica: qua de re vide Cambdeni Britanniam. Egregius, & Philologus, & Theologus Abr. Vandermyl, in Glossario suo censet, *bardos* esse a veteri Teutonum voce *Bardo*, sive, ut alii extulere *wardo*, quod est, *video*, vel *observo*: ut nempe sic dicantur, qua ratione *vates* seu prophetæ apud Hebræos dicti ראים, i. e. *videntes*; vel cum summo viro, Mat. Martinio, statuendum venire a *waerde*, id est, *woort*, quo & verbum, & carmen signasse videntur, ut Græcis ἔπος utrumque notat. Quare *bardus* significat ἐποποιόν, quod optime cum eo convenit, quod poëtæ erant Gallorum. Alterutri horum etymo facile subscribet, qui sciat eandem fuisse veterum Germanorum, ac Gallorum linguam: quod idem Mylius erudite demonstrat in suis de lingua Belgica commentariis. Pythœus putabat, *bardos* esse eosdem, ac Druidas. Sed *bardi*, poëtæ Gallorum; Druidæ, eorundem erant sacerdotes. Ita manifeste distinguit Lucanus:

Vos quoque, qui fortes animas, belloque peremtas
Laudibus in longum vates demittitis ævum;
Plurima securi fudistis carmina, bardi:
Et vos barbaricos ritus moremque sinistrum
Sacrorum, Druidæ, positis repetistis ab armis.

Distinguit & eosdem Strabo lib. IV. Perperam autem cum *bardis* Galliæ, viri docti confundunt *bardeos* seu *bardæos* Dalmatiæ, de quibus ita Glossæ Latino-Græcæ, ab Henrico Steph. primum editæ. *Bardei*, Ἰλλυριοὶ δοῦλοι, οἱ καὶ ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας κατὰ Κίννα καὶ Μαρίου στρατευσάμενοι· καὶ ἐπὶ τούτου τυραννήσαντες, κατὰ τῶν δεσποτῶν. τούτους Σερτώριος δόλῳ περικυκλώσας ἀνεῖλε. Ac paullo post in iisdem legere est, *Bardes*, Δορυφόρος, Ἰλλυριὸς, Δοῦλος. Ubi scribendum conjunctim, Ἰλλύριος δοῦλος. Egregius quoque de iis est locus Plutarchi in Mario, ubi narrat, ut is prius ante portas constiterit, cavillatus se exsulem esse, sibique patria interdictum: mox priusquam tres quatuorve tribus suffragia iniissent, abjecta simulatione & caussatione exilii inierit urbem circumseptus servis, quos Bardiæos appellabat, ac servi isti multos ad nutum imperantis Marii obtruncarint. Κατῄει δορυφόρους ἔχων λογάδας, οὓς Βαρδιαίους προσηγόρευσε. Item Vatinii imper. epist. ad Cic. lib. V. *Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti. Ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & tamen aliquando eruam*. Similiter Plinius lib. III. cap. XXII. ubi de Liburniæ populis tractans, ait *populatoresque quondam Italiæ Vardæi*. Ptolemæo sunt Οὐάρδαιοι, Straboni & Appiano, sed corrupte, Ἀρδιαῖοι. ut Ortelius observat. Ab hisce Βαρδιαίας, sive βαρδιαίους, sive βαρδαίους, *bardaicus* vel *bardiacus* dicitur. Nempe ut ab ἀρχὴ est ἀρχαῖος, unde ἀρχαϊκὸς, a quo *archiacus*; sic a βάρδος, βαρδαῖος, unde βαρδαϊκὸς, a quo *bardiacus*. Juvenalis sat. XVI.

Bardiacus judex datur hæc punire volenti.

Et Martialis lib. IV. epig. IV.

Lassi Bardiaci os quod evocati.

Ubi *evocati* sunt veteranorum militum genus: de quo inter alios Lipsius multa in Electis.

BARDOCVCVLLVS, utrum a *Bardis* Galliæ, an *Bardæis* Dalmatiæ veniat, quæri possit. Sed prius malim. Nam vocatur Santonicus. Santones autem in Gallis. Martial. lib. XIV. distich. CXXVIII.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo.

Et Juvenal. sat. VIII.

. . . . Si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Etiam Lingones in Gallia, unde Lingonicus dicitur Martiali lib. I. epigr. IV.

Sic interpositus vili contaminat unca
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Vir eruditissimus *bardocucullus* interpretabatur *cucullum viatorium*, h. e. quo peregre uterentur. Esse enim a Gallica voce *bardus* notante viam, Hesychius: βαρδοὶ. αἱ ὁδοὶ, [ἀοιδοὶ.] παρὰ Γαλάταις.

Li

Et sane Germanis & Belgia *fard* seu *vaert* est iter, profectio, a *faren*, seu *vaeren*, quod est proficisci, in itinere esse. Sane ingeniosa sententia. Sed veriorem puto, quam ante diximus. Quodque ad Hesychii locum, quo uno nititur: Turnebus optime vidit, apud eum pro ἰδοὶ legendum esse ᾠδοὶ, id est, *cantores*, *poëtæ*. Quales Gallis *bardos* fuisse, satis ex iis liquet, quæ diximus in *Bardus*.

†Baanus (inquit Festus) stultus, a *tarditate ingenii*; nim. a Græco βραδὺς. Eadem & in Nonio reperies. Sed stulti plerumque non tam tarditate, quam perversitate ingenii peccant. Omnino Baanus est ab Heb. בער *baar*, quod *insipientem* significat. Ex *Baar* contracto in unam syllabam, acceptaque Latina terminatione satis usitata in us, manavit vox Barnus. Sed & Barni Gallorum poëtae indidem dicti fuere: qui postquam furore poëtico correpti fuerunt, ob eamdem rationem *bardi* sunt appellati h. e. *insani*. Ac forte Galli poëtas suos paullo aliter ipsi sua dialecto nuncupabant: sed veteres Romani, in quorum primum notitiam illi venerunt, ita Gallicum vocabulum emolliverunt, ut Latino plane vocabulo Barni dicerentur, quod nomen ad furorem illorum notandum aptissimum erat. A Romanis postmodum idem nomen Græci historici desumpserunt. Mazochius.

Barous, *bargina*, *vargus* & *vargina*, appellatio est barbarica hominis extorris & latrocinio viventis. Sidonius lib. vi. epist. iv. *Namque unam feminam de affectibus suis, quam forte Vargorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) superventus abstraxerat, isto deductam ante aliquot annos.* Ubi fortasse pro *indigenas* scribendum *indigenæ*. Legis Salicæ tit. lvii. §. v. de corporibus expoliatis: *Si quis corpus jam sepultum effoderit, wargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago.* Et legis Ripuariæ titul. lxxxvii. §. i. *Wargus sit, hoc est, expulsus.* Gloss. Philox. *Bargina*, νεκροφόρος, βάρβαρος, προσφώνησις βαρβάρων. Ubi triplicem tribuit notionem, ut sit *vespillo*, vel *homo barbarus*, vel *barbarica compellatio*. Ac postremum hoc etiam est in Glossis, Cyrillo tributis. Sic enim illæ: Προσφώνησις βαρβαρικὴ, *bargina*. Quod autem etiam βάρβαρος exponitur, confirmatur illo Flavii Capri, libro de Orthographia: *Bargina, non bargenna, id est, homo vitiosæ gentis, quia barbarus interpretor vitiosus: unde & barbarismus dicitur vitium.* Item Glossis Isidori ubi est, *Barciæ*, *barbari*. Nam pro *barciæ*, scribi debuit *barginæ*. Ac in Glossis MSStis Pauli diaconi est, *Barginæ, peregrinæ*, scribe, *peregrini*. Et in Glossis aliis: *Varginus, alienigena peregrinus, quasi barbaris genitus.* Vult, cum Capro, *Vargus* & *Varginus* corruptum esse ex *barbarus*, ob affinitatem literarum *b* & *v*. Sed si *appellatio* est *barbarica*, ut in Glossis Philoxeni, ac Cyrilli item legi dicebamus, verisimilis sit sententia Bonaventuræ Vulcanii, qui acute conjectabat, *bargena* esse Teutonicum, quo obvium interrogamus, *Waer-benen*? id est, quo tendis? Nec impedit, quod utrobique per *i* legitur *bargina* seu *borgina*. Nam ex allatis Capri verbis cognoscimus, aliquos *bargena* dixisse. Alioqui enim id non damnaret. Nempe superiores Germani dicunt *hin*: Belgæ & alii, *henen*. Ex appellatione autem ea qua *barbari* uterentur, factum fortasse, ut *barbaris* ea vox aptaretur, atque adeo extorribus & latronibus, qui cum *barbaris* se miscerent, vel moribus eos referrent.

Baris esse navigii genus testes Hesychius & Suidas. Jonum id vocabulum esse, Corinthus auctor est. Videntur & illi a *barbaris* accepisse: ac propterea, puto, Euripides βαρβάρους βάριδας dixit. Et a quibus potius, quam Ægyptiis? Nam Herodotus in Euterpe, cum locutus esset de genere navigii Ægyptiaci, atque id nominasset βάριν, subjicit, τοῖσι γὰρ δὴ οὔνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοισι, *hoc enim his navigiis est nomen*. Propertius quoque, qui unus Latinorum usus videtur, sic de Ægypti regina scribit lib. iii. Eleg. x.

> *Scilicet incesti meretrix regina Canopi,*
> *Una Philippeo sanguine inusta nota,*
> *Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubin,*
> *Et Tiberim Nili cogere ferre minas.*
> *Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,*
> *Baridos & contis rostra Liburna sequi.*

Vicinum est *barca*, vox posterioris ævi, de qua Isidorus l. xix. cap. i. In Glossis Græco-barbaris: pro eodem habentur ἀκάτιον, βάρκα vel βάρις, & λέμβος. Legas apud Arnoldum presbyt. in Chronico Slavorum cap. viii. Ac nunc quoque est in usu Hispanis, Italis, Gallis, Belgis. Sed utrum a βάρις sit haut facile dixerim. Non puto.

Baro aliud notat antiquis, aliud infimi ævi scriptoribus. Veteribus signat *bardum* ac *stupidum*: quomodo Ciceronem aliquot locis usum, docebit P. Victorius castigationibus in Cic. lib. ix. epist. ad famil. In vett. quoque Persii codd. legitur Sat. vi.

> *Baro, regustatum digito terebrare salinum*
> *Contentus perages, si cum Jove vivere tendis.*

Quem ad locum sic vetus Scholiastes: *Lingua Gallorum barones vel varones dicuntur servi militum: qui utique stultissimi sunt, servi videlicet stultorum.* Sunt qui nomen id arcessant a *Barone*, muliere philosophiæ dedita: cujus meminit Suidas. Ita *barones* per contemptum vocabuntur, qui non tam veris philosophis, quam qui mulierculæ isti comparari merentur. Sed hæc sententia omnino explodenda. Plane autem arbitror, *baronem*, pro *stulto*, venire a *Varro*. Nam veteres non duplicabant consonas. *B* autem & *V* facile commutantur. Lucilius sane *Varronem* dixit pro *stupido* & *agresti*:

> *Varronem & rupicum squarrosum, incondita rostra.*

Unde autem *Varrones* dicantur, ostendimus in *Valium*. Et hæc de priori notione. Posterioribus autem seculis *baro* notavit *virum*. unde Glossæ Philoxeni: *Baro*, ἀνήρ. Sic sane *Baronis* vox passim usurpatur in veteribus legibus Saliorum, Langobardorum, Alamannorum, & Ripuariorum. Non semper tamen ἁπλῶς accipitur pro *viro* sive *mare*: sed & pro *viro strenuo*: unde Glossæ Arabico-latinæ: *Baro, Gr. fortis in laboribus*. Indeque factum putatur, quod *Baro*, vulgo vocatur, qui (ut eum Baldus definit) merum mistumque imperium in aliquo castro oppidove concessione Principis habet. Hoc etsi verius puto, tamen & aliquot aliorum sententias apponam. Nonnullis placet, esse ab Ægyptiaco *pharao*, quod illis *regem* notabat: quam opinionem proponit Keckermannus in Systemate Geographico: Erasmo, & aliis, sic dicitur a βαρὺς, id est, *gravis*, quomodo Latinis, *graves* dicuntur viri eximii ac magnæ auctoritatis. Imo Græcos quoque sic loqui argumento est, quod Plutarchus in Demetrio, cum prius dixisset, τὸ γὰρ αὐτὸ, καὶ χάριν, καὶ βάρος, καὶ ὥρας εἶχε, paullo post pro βάρος dicit ἐπισόβαρα βασιλικὸν. Non multum ab hac sententia abit Isidorus, qui & ipse βαρὺς deducit, verum censet is, *barones* proprie dictos *milites mercenarios*. Quod si verum est, dicendum fuerit, vocabulum hoc esse usu & longo tempore emollitum. Verba Isidori sunt lib. ix. cap. iv. *Mercenarii sunt, qui serviunt accepta mercede: iidem & barones Græco nomine, quod sint fortes in laboribus.* Βαρὺ *enim dicitur gravis, quod sit fortis: cui contrarius est levis, hoc est, infirmus.* At Alciatus in parergis, lib. v. cap. xvi. originem vocis ex eo arcessit, quod Βαρίονες, sive Dorice Βαρίονες, sint Hispaniæ populi: quos ait, ut nunc Germani principibus, solere excubias agere, ac verisimile esse solitos eligi, qui prægrandi essent corpore, quamvis mente essent stolida. Quæ Alciati sententia, si veterum auctoritate comprobari posset, magis saltem verisimilis videretur, quam eorum opinio, qui a Græcis originem petunt.

Barrire, & *bardire*, facta sunt a sono, cujusmodi ὀνοματοποιΐα appellantur. Illud elephantorum est; hoc, cervorum, qui & rugire dicuntur, quo tempore Veneri student. Glossæ Philoxeni: *Barrit*, τρίζει. Ἐλέφας βοᾷ. Glossæ Cyrillo tributæ: ἔλαφος κρώζει, *bardit*, *rugit*. Elephantos *barrire* cum Festus docet, tum etiam indicat hic Spartiani

locus in vita Getæ: *Agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, ursi sæviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, asini rudunt, tauri mugiunt*. Imo & ipsi elphanti *barri* dicuntur, ut docet Adamantius apud Cassiodorum lib. de Orthographia cap. v. & Gloss. vett. in quibus est *Barrus*, ἐλέφας. Usus hoc pacto Horatius lib. Epodon:

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Est vero *barrus* a βάρος, ob *gravitatem*. Est enim maximum id animal inter quadrupedes, uti inter volucres struthio: inter fluviatilia crocodilus: inter marina, balæna. Vel potius *barrus* est a *bar*, בר, id est, *extra*, *foras*, quia est animal peregrinum. Unde & θήρβαρος deducimus. Vel potius est a *beira*, seu בעירא, qua voce in Targo exponitur, Jobi XL. Hebræum *Behemoth*, בהמות. Quod si placet, Ita κατ' ἐξοχὴν dicetur. Nam *behemoth* generatim notat *maximam bestiam*. Vide Fullerum Miscell. libro IV. capite X. A *barrire* est *barritus*, vox elephanti. Significat etiam clamorem militarem. Vegetius libro III. de re milit. cap. XVIII. *Clamor, quem barritum vocant, non prius debet exaudiri, quam acies utraque se junxerit*. Existimare aliquis possit vocem esse ab elephantis translatam. Sed secus est. Est enim vox ea a barbaris. Docet hoc Ammianus lib. XXVI. *Pro terrifico fremitu, quem barbari dicunt barritum*. Item lib. XXXI. *Romani quidem voce undique Martia concinentes, a minore solita ad majorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, vires validas erigebant*. Nec desunt, quibus videatur esse a Germanica voce *bare*, quæ fluctum notat. Atq; e hoc firmare conantur loco illoc Ammiani lib XVI. *Cornuti, & braccati usu præliorum diuturno firmati, excipiunt eos, jam gestu rientes barritum ciere vel maximum; qui clamor ipso fervore certaminum a tenui susurro exoriens, paullatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cautibus illisorum*. Sed puto, non tam esse a fluctibus translationem, quam vocem petitam a communi notione Germanici verbi *baeren*: quod signat, *clamare*, *tumultuari*. A qua undæ ipsæ *baeren* appellantur.

Barcæ, ædes sunt, latæ quidem, sed ob raritatem columnarum humiles, ut pondus superimpositum facilius sustineant columnæ. Unde & nomen. Nam βαρὺς, *gravis*. *Barncephalæ* [vide Salmas.] autem dictæ, quod pro columnarum paucitate satis grave pondus sustineant. Quasi dicas, *gravicipites*, qua forma a binis capitibus est *biceps*. Nam κεφαλὴ, quæ altera compositi pars est, *caput* designat. Vitruvius lib. III. cap. II. *Ipsarum ædium species sunt, barucæ*, [forte *baricæ* a βαρὺς.] *barycephalæ, humiles & latæ, ornantque signis fictilibus, aut æreis inauratis earum fastigia*.

Basaltes est marmor ferrum & colore & duritia imitans, atque inde Æthiopico nomine ita vocatum ab Ægyptiis, qui illud in Æthiopia invenere. Nam *basal* Æthiopibus, *ferrum* signat, uti Hebræis ברזל, *barzel*: unde Æthiopicum illud ejecta litera canina. Plinius lib. XXXVI. cap. VII. *Invenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem vocant basaltem, ferri coloris atque duritiæ: unde & nomen ei dedit*. Super basalten hunc exstructa est Stolpa, arx Misen. Episcopi: ut scribit Georg. Agricola de natura Fossilium lib. VII. cap. III.

Basanus, sive *basanitis lapis*, βάσανος & βασανίτης, fortasse ita dicitur a colore ferri, quod Hebræis *barzel*, Æthiopibus *basal*, ut diximus in *basaltes*. Voluisse id videtur Isidorus lib. XVI. cap. V. *Basanites ferrei coloris sine duritia; unde & nomen ei datum est, inventus in Ægypto & Æthiopia*. Sed quis veterum dixit, *basanum* in Ægypto & Æthiopia esse repertum? *Basaltes* est, qui ab Ægyptiis in Æthiopia inventus. At *basanus* ubi reperiri soleat; argumento est, quod is aliter dictus *lapis Lydius* & *Heraclius*, ab Heraclea Lydiæ civitate. Clarus etiam iste Plinii locus lib. XXXIII. c. VIII. *Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant*. Quare omnino emendandus est Isidori locus, proque *basanitis*, legendum *basaltes*. Sed unum huic correctioni obstare videtur, quod Isidorus dicat, esse hunc lapidem ferrei quidem coloris sed *sine duritia*; cum *basaltæ* Plinius etiam ferri tribuat duritiem. Vulgo quidem ita apud Isidorum legi agnosco; sed emendandum, *ferrei coloris sive duritiæ*; prout est in uno e MSStis meis. Anselmus Boëtius arbitratur, eundem esse qui *basaltes* & *basanites* dicitur. Sed Plinius aperte distinguit.

Bascauda usurpat Juvenalis sat. XII.

Adde & bascaudas, & mille escaria.

Domitius Calderinus ait, se in antiquo codice *bascanda* per n reperisse. In optimo MSto meo plane est *bascauda* per u. Quid sit, ostendit vetus Juvenalis Scholiastes. *Bascaudæ*, inquit, *vasa ubi calices lavabantur & cacabas*. Britannicam esse vocem, ostendit hoc Martialis, lib. XIV. dist.

Barbara de pictis veni bascauda Britannis.
Sed me jam mavult dicere Roma suam.

Sane Anglis *basket* sonat sportam, vel canistrum. Inde, credo, *bascauda*. [Vide Gloss. MSStas in *cauda*, inde *was kande*, *ubi calices lavantur*.]

Basilicæ, Romæ complures fuere. Primam Cato exstruxit, Porciamque appellavit: de qua Plinius, vel quisquis auctor libro de viris illust. cap. XLVII. Aliam ædificavit Julius Cæsar: de qua Plinius l. V. epist. ult. atque Suetonius in Caligula, & Inscript. antiquæ. Huic construendæ præfuisse se scribit Vitruvius lib. V. Fuere & aliæ, de quibus Sex. Victor, & e junioribus Onuphrius Panvinius, atque alii. Quod ad nomen attinet Statius Papinius, I. Silvarum, transfert *regia*, cum ait;

Illic belligeri sublimis regia Paulli.

Ac putatur ex eo sic appellari, quod omnia, quæ grandia sint, excellentiaque, βασιλικὰ appellentur, etiam apud Latinos: ut, cum Plautus dicit, *basilicus jactus*, status, victus, *basilicæ* editiones, *basilica* facinora, *basilice* eleutheria agere, *basilice* ornatus incedit; imo etiam in re mala, *basilice* interii. Apud Plinium quoque habes, *basilicam vitem*, & *basilicam nucem*, pro juglande. Verum etsi hanc opinionem non damno, verius tamen puto ex eo *basilicæ* nomen impositum, quod βασιλεῖς appellatione non solum reges vocantur, sed & alii ἔνδοξοι καὶ βασιλικοί, Eustathio teste. Ita Hesiodus judices vocat βασιλῆας. Nec nomen repugnat: sive dicatur a βάσις, & λαὸς, quasi *populi fundamentum*. Sive, ut Becmannus monuit, a בעל, id est, *dominus*: vel a כבש, id est, *dominari*, *præesse*: quæ etyma molliora sane, quam ullum ex iis omnibus, quæ apud Etymologici magni auctorem legas. A generali igitur illa significatione esse putamus, quod domus amplæ, in quibus magistratus jus dicit, *basilicæ* nominentur. Erat basilicarum ea forma, quæ nunc templorum. Nam forma erat oblonga Orientem versus, navi similis; quæ Ecclesiarum sive templorum forma præscribitur apud Clementem, Apostolic. constitut. lib. II. cap. LVII. Hinc factum, ut & basilicis dirutis ecclesiæ earum spatium occuparent: & integræ etiam in ecclesias converterentur: quo pertinet illud Ausonii, orat. ad Gratianum: *Basilica olim negotiis plena, nunc votis*. Ac facile assentio amplissimo doctissimoque M. Velsero, qui hanc caussam putet, cur passim maximæ amplissimæque ecclesiæ vocentur *basilicæ*; quamquam aliter hac de re Isidorus lib. XV. cap. IV. *Divina*, inquit, *templa basilicæ appellantur, quia ibi regi omnium Deo cultus & sacrificia offeruntur*: eamque rationem etiam sequuntur Amalarius lib. III. capite II. Walfridus Strabo cap. VI. & VII. Joannes Stephanus Durantius, lib. I. cap. I. Vide & aliqua quæ de Basilicis notavit Barthius, Adversariorum lib. LX. col. 2833. & seq. A basilicis dicti *subbasilicani*. Ita Plauto Captivis, Act. IV. sc. II. dicuntur ii, qui sub basilicis versantur. Unde idem Curcul. Act. IV. sc. I. *Ditis* (al. *dictis*) *damnosus maritos sub basilica quærito*. Simile est *subrostrani*,

rostrani, quo modo a Cæsare (epistola ad Cic. lib. 8. carum quæ ad familiares dicuntur) vocantur ii, qui plurimum obambulant sub rostris; quod faciebant homines otiosi, omniumque rumorum aucupes. In Philox. Glossis quoque legas, *Basiliciarius*, μωλωκὸς ἀγοραῖος, ubi Janus Gruterus mavult *basilicarius*, vel potius *basilicanus*. *Blasius* quoque ex *Basilius* corruptum.

BASILINDA, βασιλίνδα, a βασιλεὺς, *rex*; ludi genus, in quo qui rex electus, imperat, alii imperata facere coguntur. Vide Pollucem lib. IX. cap. de ludis convivalibus. Non absimile ei, quod inter Christianos obtinet *feriis*, ut vocant, *regalibus*.

BASILISCUS, βασιλίσκος, *regulus*, serpentis genus. Geminam nominis caussam adfert Festus: *Basiliscus*, inquit, *appellatur genus serpentis: vel quod in capite habeat album instar diadematis: vel quod reliqua serpentum genera vim ejus fugiant*. Utrumque ἔτυμον confirmant hæc Plinii verba lib. VIII. cap. XXI. *Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes*, &c. Diadema, regium erat insigne. Erat id in Persicis regibus purpurea fascia cidarim sive tiaram ambiens, & albo distinctum. At in aliis tantum fuit candida fascia regum frontem præcingens. Hinc liquet, cur Festus velit, *basiliscum*, qui candidam maculam diadematis instar in capite habuit, *basilisci*, h. e. *reguli* nomen hinc adeptum esse. Sed alteram nominis caussam sequi maluit Isidor. lib. XII. cap. IV.

BASIS, βάσις, *fundamentum*, unde & Vitruvio ita vocatur spira scapo supposita: item apophysis sive contracturæ conflexus, ubi in dimensione columnæ diametros intelligitur. Philandrum vide, & Bernardinum Baldum. Pro pede seu fulcimento columnæ usus & Naso lib. III. de Ponto, el. II.

Quoque minus dubites, stat basis orba Deâ.

Non tamen propria hæc significatio: sed primo *gressum* notat, a βάω, sive βαίνω, *eo*, *incedo*. Atque ita Sophocles, & alii, usurpant. Hinc pedibus tributum, quod e Platone comprobat Pollux lib. II. cap. IV. Fundamento autem attributum, sive, quia tum e terra nascentia, tum quæ arte construuntur, ab imo βαίνειν ac consurgere soleant. Quod & confirmat axioma illud, *Omnis motus fit super immobili*. Nisi hæc certissima forent, deducerem a Chaldæo בסיס *besis*, id est, *basis*, quod Schindlerus deducit a בסס, id est, *calcare*. A *basis*, quo imum notari diximus, est Gallicum *bas*, id est, *humilis*: ac vulgo in Musica dixere *bassum*, pro imum: quemadmodum argumento est, quod ei opponunt *altum*.

BASIUM, *osculum*, & *suavium*, sic distinguit Donatus ad Eunuch. act. III. sc. II. ut *oscula* officiorum sint, ut, cum peregre advenientes osculamur; *basia*, pudicorum affectuum, ut patris erga liberos; *suavia*, libidinum, vel amorum. Sed discrimen id minime observatur, ut ostendimus alibi. Quod ad originem, Petrus Nunnesius censet, id κατὰ μετάθεσιν venire a σέβω, *colo*. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ait, *basis* esse a Punico *besas*, ut *basium* a *bes*. Quæ sententia perplacet. Alioqui videri possit venire a Chaldæo בסים, *bassim*, id est, *suave*. Addam & etymon Cæsaris Scaligeri, quod etsi verum non putamus, tamen acumine suo delectare potest. Is, exerc. CCCX. putat, *basium* esse a βάσις. nempe quia sapientes id putarunt amoris esse fundamentum. Nam βάσις, *fundamentum*. [*basium*, a βαίνειν, φιλεῖν, βασιάζω.]

BASSARIDES sunt Mænades, sive Bacchæ, ut *Bassareus*, Bacchus ipse. Utriusque vocabuli eadem origo: quam e Latinis adducit vetus Scholiastes Persii, ad illud sat. I.

Et captum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris. . . . . .

Ubi sic scribit: *Bassarides*, *Bacchæ*, *quibusdam videtur a genere vestis*, *qua Liber pater utitur*, *demissa ad talos*, *quam Thraces bassarim*. *Quidam a vulpibus*, *quarum pellibus Bacchæ succingebantur*. *Vulpes Thraces bassares dicunt*. Hæc confirmari possunt e Græcis Grammaticis. Nam Hesychio βασσάραι sunt χιτῶνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βάκχαι: *tunicæ*, *quas gestabant Thraciæ Bacchæ*. Lycophronis vero Scholiastes scribit, ἀλωπέκων τινὰ εἴδη nominari βασσάρας. Idem quoque testantur Hesychius, Suidas, Etymologus: quamquam in terminatione ejus vocis discrepant. Nam apud Suidam & Etymologum habes, Βάσσαρος, ἀλώπηξ κατὰ Ἡρόδοτον. At apud Hesychium est: Βασσαρὶς, ἀλώπηξ, καὶ βασσάρα (βασσάρη reponendum censeo cum H. Stephano) παρὰ Κυρηναίοις. Porro non Thracum solum hæc vox fuisse videtur, sed & Afrorum. Nam, ut idem Hesychius scribit: Βασσάρια, τὰ ἀλωπέκεια οἱ Λίβυες λέγουσι. Ex hisce igitur concludimus, Bacchum & Bacchas dictas *Bassarides* a *bassara* significante tunicam talarem, qua indui solent: tunicam vero hanc sic vocatam, quia esset e *pelle vulpium*, quæ *bassaros* vel *bassaris* Thracibus diceretur: unde & vocem *Vossen* apud Belgas hodieque superesse verisimile est. Quamquam Bacchæ non vulpinis tantum, sed & hinnulorum pellibus utebantur, quas Statius lib. II. Thebaïd. & II. Achill. *nebridas* dixit, Græcorum more, qui pelles eas νεβρίδας vocant a νεβρὸς, id est, *hinnulus*, sive *cervi pullus*. Vide *Nebris*.

†BASSUS cur inter Latina verba non recipiatur in Lexicis, non intelligo, quando & cognomen familiare Latinis erat, & in Cyrilli Glossis tantumdem est, quod ἔγχυλος, παχύς: i. e. *succiplenus*, *crassus*. Unde apparet, vocabuli originem ex Heb. verbo אבס petendam, quod *saginari* significat, ex quo integro venit OBASUS, ex truncato autem BASSUS. Scio & *tauros* בשן *Basan* a LXX. & vulgato Interprete reddi *tauros pingues*. A *Basan* autem fieri potuit *Basanus*, exinde BASSUS. MAZOCHIUS.

BASTAGA, onus jumentis impositum, ut res fisci portent. lib. VIII. Cod. de cohortalibus, lib. XII. & in Leonis Imp. libro de Bellico apparatu sæpius. Est a Græcis. Hesychius: βαστάγη, βάρος. Hinc *bastagarii*, qui, ut *bastagæ*, id est, onera jumentis imponantur, procurant. lib. IV. & lib. VIII. Cod. de murilegul. lib. XI. & l. IV. & l. XI. eod. Tit. in C. Theodos.

BASTARNA, posterioris ævi vox. Usi Lampridius, Ammianus, alii. Est vehiculum muliebre, ut cognoscimus ex veteri Juvenalis interprete ad sat. IV. Ubi legas in MSto meo, ad locum eum, ubi Specularium poëta meminit: *Est basterna vehiculum*, *unde speculabantur matronæ*. In eo a lectica veterum differebat, quod illa ferretur a servis: hæc traheretur a burdonibus, hoc est, mulis. Unde epigramma vetus *de basterna*:

Aurea matronas claudit basterna pudicas
Quæ radians latum gestat utrumque latus:
Hanc geminus portat duplici sub robore burdo,
Provehit & modico pendula septa gradu.
Provisum est cauto, *ne per loca publica pergens*
Fucetur [*Fuscetur* v.] *visis casta marita locis.*

Et sane a mutis animantibus, non a servis trahi solere *basternam*, indicat etiam Isidori locus iste lib. XX. capite XII. *Basterna*, *vehiculum itineris*, *quasi viæ sterna*; *mollibus stramentis est posita*, *a duobus animalibus deportatur*. Animalibus autem generatim, quam burdonibus, aut mulis, dicere maluit, quia interdum & ab aliis animantibus traheretur. Ut a mannis. Unde Isidorus in Glossis: *Basterna*, *tecta mannalis*: Sic recte corrigit doctissimus Salmasius, ubi vulgo *manualis*. *Tecta* autem, ut idem monet, absolute dixit pro *lectica tecta*. Ad originem vocis quod attinet, plane ineptum illud etymon, quod Isidorus adfert, a *via* & *sterno*. Nec ratione ulla subnixum est, quod comminiscitur Marcellus Donatus, in Elucidationibus; ubi, qui *Bastarnas* sciret Sarmatiæ esse gentem, suspicatur inde dictam *basternam*, quia fortasse huic populo in usu esset. Sed verum est, quod ibidem addit, venire a βαστάζω, id est, *bajulo*, *porto*. Præsertim cum posteriores Græci pro βαστάζειν dixerint βαστάσσειν & βαστῶ. Inde *basterna*, ut a *luce*, vel *luceo*, *lucerna*; a *cavo*, *ca-*

verna, aliaque id genus [a βακτὶς *baculus*, *burdo*.]

Batillus, seu *batillum*, sive *vatillum*, (nam ob affinitatem literæ *B* & *V* factum, ut utrumque reperiamus in codd. antiquis) est instrumentum ferreum, quo cineres & prunas tollimus, alioque transferimus, Belgis, *een vierschuppe*; Celtis, *une paele a feu*. Glossæ Philoxeni: *Vatilum* πυράγρον. Ubi scribendum, *Vatillum*, πυράμον. Usus ea notione Plinius cum alibi, tum lib. XXXIII. c. VIII. Et Apitius lib. VII. cap. IX. Quorum loca jam olim huic rei firmandæ adduxit Perottus. Addit idem, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν a *batulum*: id vero dici quasi *patulum*. Sunt & *batilli* in armis rusticis, sed hi lignei, non ferrei, ut illi, de quibus dictum. Meminit Varro L. III. de R.R. cap. VI. quod de pavonibus. *Utrumque*, inquit, *locum purum esse volunt hæ volucres. Itaque pastorem earum cum batillo circumire oportet, ac stercus tollere.* Habet & tertiam ea vox significationem. Significat enim foculum gestatilem, in quo odores accendebantur, aut qualis hieme mensis imponitur. Vetus Horatii interpres ad illud lib. I. sat. V.

Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.

Vatillum, inquit, *diminutivum a vase, est vas parvum, in qua pro felici hospitum adventu incensis odoribus Jovi hospitali sacra fiebant*. Et paullo post: *Est & vatillum, in quo ponuntur prunæ in hieme super mensam, ne cœna frigeat*. Hæc ille. Puto autem eo veteres usos in hospitum adventu, non tam sacrificii causa, quam ut hospites grato odore delectarent: Sane suffitus gratia & olim viris principibus (ut hodieque nationibus quibusdam mos est) præferri solet, unde apud Abdiam legas lib. IX. historiæ Apostolicæ: *Erant autem virgines cum lyris cantantes, alii cum tibiis, alii cum tympanis, alii cum batillis & thuribulis*. Quo de more fuse alicubi Casaubonus. De *batili* seu *vatilli* voce sic Isidorus in Glossis: *Vascillum parvum vas: Marob. solvens radiis in aqua subjecta vascillo*. Ubi Janus Rutgersius emendabat: *Vatillum parvum vas. Marbodæus: Dissolvens radiis in aqua subjecta vatillo*. In Marbodæo enim de gemmis versus sic legitur. De origine autem vocis, non dubito, quin Acron fallatur. Nec placet sententia Perotti, qui a *pateo* deducit *batulum*, inde *batillum*. [est a *spatha spathillum*.] Potius credo, *batillum* esse ὑποκοριστικὸν a *batinum*, hoc autem ea ratione fieri a Siculo βατάνιον, qua *patina* fit a πατάνη, *catinus* a κάτανος, *runcina* a ῥυγκάνη, &c. Hesychius: Βατάνια, τὰ λοπάδια· ἡ δὲ λέξις Σικελική. Apud Athenæum quoque lib. I. laudantur, Κνίδια κεράμια, Σικελικὰ βατάνια, Μεγαρικὰ πιθάκνια. Usi Alcæus & Antiphanes apud eundem lib. IV. Budæus foculum mensarium, hoc est, vas illud, quod in mensis cum prunis lancibus escariis subjici solet (authepsam veterum quidam esse autumant) *batillum mensarium* appellare non dubitat. Sed illum plane abuti *batilli* voce, patet ex iis, quæ hactenus diximus. *Batilla* etiam fuisse inter instrumenta, quibus Christiani a Gentilibus torquerentur. Ut in actis Laurentii apud Surium: *Interim Decius jubet omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, ungues, lectos, batilla*.

Batiola, ποτήριον, ut Glossarium vetus exponit. Usus Plautus Sticho Act. V. sc. IV.

> *Suum quemque decet; quibus divitiæ domi sunt, scaphio & cantharis*
> *Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo poterio*
> *Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus nostris mœnia.*

Etiam ex Plauti Colace citat Nonius: *Batiolam auream, octo pondo habebat, accipere noluit*. Fortasse tamen utrobique legendum *batiocis*, vel *batiacis*. Sane in Stichi loco manuscripti Palatini *Batiocbis*, vel *batiobis*, habent. Præterea in Isidori Glossis clare est, *Batioca*, *patera*. Denique origo vocis *batiocam*, vel *batiacam*, requirere velle videtur. Nam βατιάκη & βατιάκιον, inter poculi genera clare reponitur ab Athenæo lib. II.

Batrachites, βατραχίτης, lapis Copto mitti solitus, habens ranæ colorem, ut apud Plinium legimus lib. XXXVII. cap. X. A βάτραχος, *rana*. Pro quo vetustiores βότραχος dixere. De Hippocrate quidem Galenus testatur. Confirmat hoc sententiam Etymologi magni: ubi legas, ita dici quasi βοάτραχος, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, *quia aspero est clamore*. Quamquam & alterum ibi additur, ut ita a sono dicatur. Βατράχιον herbæ genus, quod Latinis similiter *ranunculus*. Vide Dioscoridem lib. II. cap XXVI. & Plinius lib. XXVI. cap. ult. Etiam βατράχιον, coloris genus, quo histriones inungebantur ante personas sive larvas inventas. Auctor Scholiastes Aristoph. in Equites.

Battologia, βαττολογία, non est ab Ovidiano illo *Batto*, ut putant quidam; sed huic ipsi a poëtis nomen ex re impositum, quod βάττος fuerit, hoc est ταυτόλογος, καὶ φλυαρός. Estque βάττα vox a sono facta, proprieque de infantibus dicitur identidem *ba* vel *bat* in ore habentibus: unde & est quod *battubata* Nævii hinc tertiam accepit syllabam. Est enim ea vox conflata ex *bu*, *tu*, *ba*, & *ta*: qua de re plenius suo loco. Possis & βάττος deducere ab Hebræo פצה, quod est, *os aperire*, *proferre*, *pronuntiare*. Item *effutire*. Ab hoc est Græcorum βάζειν, quod est *loqui*: unde ἄβαζος, quod Suidas exponit ἥσυχος, ἤγουν ἐστερημένος τοῦ βάζειν, ὅ ἐστι λέγειν. Βαττολογία Hesychio exponitur ἀργολογία καὶ ἀκαιρολογία. Unde apud Matth. VI. 7. βαττολογεῖν recte vertitur, *multum loqui*. Nam subjungitur, facere id ethnicos, quia fore sperent, ut exaudiantur ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν.

† **Battus** est a בטא *bota*, *effutivit*: quae radia usurpatur etiam in *Piel*, ubi T per *Dages* geminatur. Mazochius.

Batuo, tum notat, *concido*, *contundo*: tum & *Venerem exerceo*. Gloss. Philox. *Battuit*, καταχόπτει. *Battutum*, τυπτηθέν. Α᾽ναιδὸ. Ubi legendum, *batuit*, & *batutum*. Α᾽ναιδὸ vero corrupte scriptum pro ἀναιδής, id est, *impudens*, *obscenum*: nisi malis, compendii gratia sic scriptum, pro ἀναιδευόμενον, quod idem notabit: similiter sane in iis ἀσχ. legas pro ἀσχήμων. Quod vero de obscena significatione indicar, id confirmatur illo Ciceronis, lib. IV. ep. XXII. *Batuit*, inquit, *impudenter: depsit multo impudentius*. Hac obscena notione est a βατεύειν, quod de maribus dicitur feminas insilientibus rei Venereæ gratia. Theocritus Idyll. α.

> . . . . . ὅκκ᾽ ἐσορῇ τὰς μηκάδας, οἷα βατεῦνται,

id est, *cum capras intuetur, quando coeunt*.

Ubi Scholiastes βατεῦνται interpretatur τοῖς τράγοις μίγνυνται. Ac Eustathius quoque in Il. α. pag. DCCCCXLI. βατεῦνται ait a Theocrito dici, ἐπὶ ζώων μίξεως. Βατεύω autem est a βαίνω sive βάω, uti hoc a בוא, *venit*, *ingressus est*. Sane & Hebræum בוא, & Græcum βαίνω, & Latinum *inire*, ac *coire*, de venereo congressu usurpantur. At alia ratio est vocis *batuo*, qua signat *percutio*. [βατεῖν & πατεῖν indidem, *pedibus percutere* & *conculcare* a πατεῖν, πατάσσω.] Tum enim est a πατάσσω, quod idem notat: a qua voce etiam descendere putatur Gallicum *pataraffe* pro ictu: pro quo male quidam dicunt *petaraffe*. Πατάσσω vero censeo esse ab Hebræo פטש, quod & ipsum notat *percutere*. Possis & hinc deducere *batuo*, pro *ineo*. Nam & Græcum πατάσσω interdum est obscenum. Docet id Aristophanis Scholiastes in Aves, ubi interpretans verba illa, τύραξ, πάταξ, sic scribit: ἐπιῤῥήματά τινα ἀνέπλασεν εἰς τὸ κακέμφατον παρὰ τὸ ἐρωτικῶς συμμιγνύεσθαι, καὶ τὸ πατάξαι. ὅθεν καὶ χαρακτηρίζεται ἐν πόρναις. καὶ Μένανδρος. πρώην ἄγαν ἐπάταξα. *Batuere*, pro *percutere*, ac *concidere*, dixit Plautus, Casina, Act. II. sc. VIII.

> . . . . *Sculponeas*,
> *Quibus batuatur tibi os, senex nequissime*.

Pro *dimicare*, ac *velitari*, usurpat Sueton. in Caligula capite XXXII. *Myrmillonem e ludo rudibus secum batuentem & sponte prostratum, confodit ferrea sica, ac more victorum cum palma discucurrit*. Et c. LIV. *Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo*. Ab hac *batuendi* significatione posteriori seculo *batualia*, & corrupte *battalia* dicta: quæ vox

vox etiam in lingua Italica, Gallica & Hispanica remansit. Adamantius Martyrius in Collectaneis Cassiodori de Orthographia: *Bat in uno tantum reperitur nomine generis neutri pluraliter enuntiato; id est, batualia, quæ vulgo battalia dicuntur, quæ B mutam habere cognovimus; exercitationes autem militum vel gladiatorum significant; inde etiam battuatos, τοὺς βατταρίσμους, dici puto.*

†Batvo (unde habent Itali suum *battere*) est ab Heb. שבט *shebet*, quod virgam significat. Eadem significatio & Chald. & Syr. reperitur, in quibus dialectis & verbum שבט *shebat* reperitur pro eo quod est *batuere*. Ab his elisa per aphaeresim priore syllaba fit Batvo. Mazochivs.

Batvs, mensura apud Hebræos in Scripturis sæpius memorata. Erat autem ejusdem capacitatis ac epha: sed batus erat liquidorum, epha aridorum. De voce ita Isidorus libro xvi. cap. xxv. *Batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quæ bath apud eos: vel olearia mola, capiens L sextaria, quæ mensura unâ mola vice proteritur.* Ab Hebræis esse recte ait Isidorus: sed de originis caussa vellem certiora attulisset. Interim quæ nominis caussa sit, satis obscurum est in Hebræa lingua. Quod si ex Arabica liceat originem arcessere, res plana erit. Nam iis בתה, *distribuere, diffundere, dispertiri*: ut est in Lex. Raphel. De re ipsa, si voles, adi Stanislaum Grsepsium libello de mensuris Hebraïcis.

Bavbari, est idem quod latrare, [hinc *baffen*.] estque verbum factum a sono canum, qui apud Aristophanem in Vespis est αὖ, αὖ. unde & in prologo Casinæ scriptum: *Plautus cum latranti nomine.* Nempe *Plauti* nomen *latratum* exprimit, ratione prioris syllabæ. Voce *baubari* utitur Lucretius libro v. *Et cum deserti baubantur in ædibus.* Glossæ Philoxeni: *Baubantur, baubant, latrant*, ὑλακτοῦσι. Est & poculi genus angusti oris, quod βαυκάλιον dicitur, quia, dum liquor ei infunditur, velut βαύζει ac *baubatur*. Hanc nominis caussam adfert Alexander Aphrodis. lib. i. probl. 94. cum ait; διὰ τί τὰ λεγόμενα καυκάλια (recte Gaza legit βαυκάλια) ἐν τῷ πληροῦσθαι ὕδατος ψόφον τινὰ ἀποτελεῖ, ὅθεν καὶ ἡ φύσις, καὶ τὸ ποιὸν τοῦ ψόφου ὡς ὄνομα αὐτοῖς μετέτυχεν, ὡς καὶ τὸ φλοῖσβος καὶ βορβορυγμὸς καὶ τὰ λοιπά; Solutionem vero problematis apud ipsum Alexandrum vide. A βαυκάλιον est Italicum *boccale*, ac Belg. *bocael*.

Baxearvm mentio apud Plautum, Menæchmis, act. ii. sc. iii. Esse calciamenti genus, clare jam olim comprobavit Beroaldus illo Appuleii, lib. ii. Met. *Juvenem quempiam, linteis amiculis intectum, pedesque palmeis baxeis indutum.* Et illo ejusdem in Floridis: *Vestem de textrina emere, baxeas istas de sutrina præstinare.* Ideo cum socco conjungit Tertullianus, lib. de Idol. cap. viii. ubi ait: *Soccus, & baxea quotidie deaurantur.* Philosophos autem potissimum hoc calciamenti genere usos, paret illo ejusdem Appuleii: *Nec quid pallio, baculoque, & baxeis & hircino barbitio, philosophum fingeret.* Atque hinc lucem accipit illud Tertulliani, lib. de pallio, cap. iv. *Si philosophus in purpura, cur non & in baxea Tyria calciare?* Nam *baxea* quidem philosophis conveniunt, *Tyria* non item. Videri autem queant Imperatores his uti solere propter illud Spartiani in Alexandro: *Fasciis semper usus est, baxeas albas habuit, non coccineas, ut prius solebant.* Sic enim locum Lipsius restituit, lib. i. Elect. cap. xiii. pro quo in vulgatis est, *baccas albas*, vel *braccas*. Sed profecto rectum est *braccas*: quemadmodum in notis ad hunc locum ostendit doctissimus Casaubonus. Quod ad Etymon *baxearum*, censeo esse a πάξ. Hesychius: πὰξ ὑπόδημα, εὐυπόδετον. Vel dicendum tum πὰξ, tum *baxea*, esse originis ejusdem. Sane eruditissimus socer meus Junius, in notis ad superiorem Tertulliani locum, *baxeas* dici scribit ἀπὸ τῆς βάξεως, hoc est βάσεως, quo *gressus*, item *pes* signatur. Nempe, uti arbitror, a Dorien βαξῶ pro βάσω. Nam & Latini (ut & Dionys. Halic. scripsit) Dores solent imitari; qui pro κλάσω dicunt κλαξῶ, pro ἁρπάσω ἁρπαξῶ, pro ὀγέλασα ἐγέλαξα, pro κλεὶς κλὰξ, pro ὄρνις ὄρνιξ, &c. Viri eruditi pro *baxeis* etiam dicunt *braxea*. Ac laudant illud Isidori, lib. xix cap. xxxiv. *Braxea calciamentum comœdorum erat, sicut tragœdorum cothurni; quos quidam etiam calones appellant, eo quod ex salice fierent. Nam Græci lignum Κᾶλον vocabant.* Ac aliquanto post: *Braxeæ calciamenta mulierum sunt.* Itaque censent, ut a βάσις est *baxea*, ita a βράξις esse *braxeæ*, quia sonum inter eundum ederet. Hesychius: βραχεῖν, ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Hoc est *sonum edere, crepitare*. Hæc minime improbarem, si constanter apud Isidorum *braxea* legeretur. Nunc utrobique apud eum in MSStis meis constanter vel *baxa* lego, vel *baxea*, sine *r*; quod rectum arbitror.

B D

Bdellivm, βδέλλιον, diminutivum est a βδέλλα: quod apud auctorem Peripli non semel. In vett. Plauti libris scribitur *bedellium*. *Bedella* dicitur Isidoro: *Bedella*, inquit, *Indiæ & Arabiæ arbor.* Ac ne calami errorem putes, etiam apud Marcellum Empiricum legas:

> .... *Crocon, atque bedellam.*

Est autem βδέλλα a בדלח, cujus mentio, Genes. ii. xii. Sunt quibus placet, hac voce a Mose signari *lapidem pretiosum*: qui Prisciano se tuentur. Sed apud eum nunc lib. i. legitur, *bdellium, abdir, genus lapidis*; ubi *abdir* est, *abaddir*, sive βαίτυλος, lapis, quem Saturnus pro filio devoravit. Et sane, si Mosi *bdellium* lapis esset, præmisisset vocem lapidis vocabulo *bedolach*, non vocabulo sequenti. Nunc ait: *Ibi est bedolach, & lapis onyx.* Quare per βδέλλιον (quomodo jam olim transtulere, ut indicat Hieronymus quæst. in Genesin) intelligi debet arbor nigra, magnitudine oleæ, folio roboreo, fructu caprifici, gummi genus exudans. Maxime commendatur bdellium, quod in Bactriana provenit; quanquam & in Arabia, & India, & Media, & Babylonia. Vide de eo Plinium, lib. xii. cap. 19. & Dioscoridem, lib. i. cap. lxix. sive, juxta aliorum distinctionem, lxxxi. Meminit & *bdellii* Plautus, Curcul. act. i. sc. ii. ubi sic anus alloquitur vinum:

> *Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est;*
> *Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,*
> *Tu crocum & casia es, tu bdellium....*

Non tamen usque adeo certa est hæc lectio; quando in MSStis, & vett. excusis, est *ptellium* vel *petalium*, quod Saracenus, Valla, & Pylades interpretati sunt *foliatum*, quia πέταλον *folium* esse scirent. Alii legunt *megalium*, quod prope ad *petalium* accedit: alii item malunt *telinum*, quod non longe abit a *ptellium*. Porro, & *megalii*, & *telini*, inter unguenta meminit Plinius, lib. xiii. cap. i. unde & discere potes, ea quibus utrumque fieri soleat. *Megalium* Græce est μεγαλεῖον μύρον, ac sic dici putatur ab ea μεγαλεῖον significatione, qua notat *magnificum*, ut nempe sic dicatur a *magnificentia*, sive *virium magnitudine*. Estque hæc sententia Plinii, cum ait, *Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed aliter Grammatici Græci, qui ab inventore *Megalo* nomen accepisse putant. Etymologus: μεγαλεῖον ἐστι μύρον ἀπὸ Μεγάλου Σικελιώτου πρώτου εὑρόντος. Eademque Suidæ sententia. *Telinum* vero dici putatur a *Telo*, maris Carpathii insula, quæ & Agathussa Callimacho vocata apud Plinium & Stephanum. Hanc insulam cum Isidorus nesciret, pro *Telo*, nominat *Delum*. Sic enim ille lib. iv. cap. xii. *Unguenta quædam dicuntur a locis, ut Telinum, cujus Julius Cæsar meminit dicens: Corpus suavi Telino unguimus. Hoc conficiebatur in insula Delo, quæ est una ex Cycladibus.* Verum neutra sententia vera est: τήλινον μύρον, dicitur, quia præcipuum eorum, ex quibus componitur, est fœnumgræcum, quod Græcis τῆλις· unde similiter τήλινον ἄλευρον dicunt Græci, *farinam ex fœnogræco confectam*. Hoc verum etymon esse, clare docet Dioscorides lib. i. c. lix. ubi τηλίνου σκευασίαν explicaturus, sumere jubet τήλεως λί-

τρας

τρας δ' ἐλαίῳ λέτρας ϑ' &c. Idem confirmat hic locus Plinii, lib. XIII. cap. I. *Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnogræco, melle, melino, maro, amaraco*. Porro *telini* quoque *unguenti* (ut Athenæum aliosque Græcos mittam) meminit e Latinis Tertullianus, lib. de pallio, cap. IV. *Quod apud Omphalen balsamo aut telino spero factum*. At inepte plane ille, qui hic *phyllino* substituebat.

B E

BEATUS est, quem fortuna (ut vulgus loqui amat) donis suis beavit. Quare nemo non videt, ea ratione id dici, a *beo*; qua *legatus*, est a *lego*. Nugatur more suo Isidorus, cum, lib. X. sic scribit: *Beatus dictus, quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod velit, & nihil patiendo quod nolit*. Movit autem Isidorum ea beati acceptio, qua accipitur pro divite: unde Varro, lib. IV. de L. L. *Beatus, qui multa bona possidet*; & Seneca, epist. XLV. ait, vulgo appellari *beatum, ad quem pecunia magna confluxit*. Sic sane Ovidius dixit lib. I. Amorum, el. VIII.

Scis bero te, mea lux, juveni placuisse beato.

Similiterque usi Horat. Juvenal. alii. *Beo* vero dictur fortasse quasi βιῶ. Nam βίος non raro notat *divitias* ac *bona*: unde Tzetzes inter sex hujus vocabuli significationes ponit, quod notat *fortunas*, ut πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ βίος. Quomodo non poetæ modo loquuntur, sed etiam Aristoteles, & alii qui prosâ scripserunt. Fortasse existimet aliquis, *beo* esse ab antiquo *benus*. Sed hoc si sit, necesse est dicamus, prius fuisse a *benus*, *beneo*, id est, bene alicui facio. Inde κατὰ συγκοπὴν esse *beo*. Sed quanto verisimilius est, *benus* esse a *beo*, qua ratione *fenus* est ab antiquo *feo*, unde *fetus*, & *femina*? *Beo* autem, si minus a βιῶ esse placeat, possis deducere a βάω, id est, βαίνω. Hesychius: Βάσκομαι, πορεύομαι, ζητοῦμαι. Est hæc sententia doctissimi Martinii, ingeniosa sane & erudita. Ita *beo* proprie erit, facio, ut res eat, sive procedat. Nam *eundi* & *procedendi* verba prope in omnibus linguis usurpentur, cum bene res habet. Ut, cum Germani dicunt, *es gehet*; Belgæ, *'t gaet*; Galli, *il va bien*, hoc est, *vadit bene*. Et apud Græcos συμβαίνειν & προχωρεῖν· apud Hebræos item אשר, proprie notat *incessit*, ut Proverb. IX. 6. ac κατὰ μεταφορὰν *beavit*, ut Malach. III. 12. Quid igitur prohibet, quo minus credamus similiter βάω sive βαίνω proprie quidem *eo* notare, sed translatum esse ad beandi notionem?

BELA, quomodo teste Varrone, lib. II. cap. I. oves antiqui appellarunt, ut Græci μῆλα· venit a יובל *jobel*, *aries*; abjecta principe syllaba, יו *jo*.

BELLARIA (ut vulgo quidem, atque etiam in MSStis legitur apud Festum Pompeium Paullum) dicuntur *res aptæ bello*. Eoque Festi loco motus Perottus, scribere non dubitat, arma, sagittas, similiaque, antiquis dicta *bellaria*. Sed nihil eo ineptius. Melius, qui legunt, *res aptas epulis*. Vera autem est emendatio Scaligeri, sic Festi locum corrigentis: *Bellarium, & bellaria, res bellas appellabant*. Nam cupediæ hoc nomine intelligendæ: quod indicat locus iste Agellii lib. XIII. cap. XI. *Significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. Nam quæ πέμματα Græci, aut τραγήματα dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellaverunt; vina quoque dulciora est invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata, dictaque esse ea Liberi*. Hæc Agellius. Similiter Glossæ Philoxeni: *Bellaria*, τραγήματα. Et Onomasticum vetus, *Bellaria*, τρωγάλια. Quare non dubium, quin *bellaria* dicantur, quia *bella* sunt, eadem ratione, qua Græci illa, appellant ὡραῖα (nam ὡραῖος, *bellus*, ac *pulcer*;) qua item Cato *pulcralia* vocat in ea, quam habuit fundo oleario: ut Festus in hac ipsa *pulcralium* voce indicat: qua denique *res bellas* pro cupediis dixit Terentius Adelphis, Act. IV. sc. II.

Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem

Quem ad locum sic Donatus: *Proprie bellissimum dixit, unde & hujusmodi ad irritandam gulam cibi, bellaria dicuntur*. Mirum vero, non hoc Terentii, ac Donati loco motos fuisse, ut desipere desinerent, qui *bellaria* vocata dixerunt, *quia minime bella*, utpote valetudini noxia: quod etymon haut damnandum censet Fungerus: tum item, qui sic appellari credunt, *quia bellatoribus sunt opportuna*, quod Franc. Patritio excidit, & Fungero ingeniose excogitatum videtur, cum nihil sit stultius.

BELLUA, ridicule quidam sic dictum ajunt, quasi *velua*, nempe ob communionem literæ *b* & *v*, ut sit a *ve*, id est, *sine*, & *lumen*, quia sine mentis lumine feratur. Doctissimus Hadrianus Junius, quia hac voce notatur immanis fera & formidabilis, sic dictam censebat, quasi *minime bellam*. Sed quid de ἀντιφράσει sentiendum sit, sæpius diximus. Quare magis placet id nomen esse a *bello*, quia bellum gerant inter se, & pleræque etiam cum hominibus. [Φηρ, Φηρία vel ab ἄλλος *ferus certus*.] A *bellua* est *belluatus*: ut apud Plautum. Pseud. Act. I. sc. II. *belluata tapetia*, hoc est, in quibus belluæ acu pictæ ζωωτά, ut interpretantur Gloss. vett. olim Argentorati excusæ, & postea Lugduni recusæ. Apud Festum, *Belluinus*, *bestiæ similis*. Fortasse tamen *belluatus* legendum. In Glossis, quas diximus, etiam in MSStis, legas: *Belluinus*, Θηριώδης· ut in Philoxeni Glossis, *belluinus*, Θηρίῳ ὅμοιος· item *belluile*, Θηριῶδες. In iisdem Argentoratensibus Glossis est, *belluosus*, κητώδης· quo loco Glossographus in animo habuit istud Horatii, lib. III. Od. XIV.

Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis.

Ubi vetus interpres, *Belluosus* interpretatur, *marinis abundans*. Atque ab hac quoque mente est, quod Glossæ Philoxeni *belluam* exponunt κῆτος· quodque in Onomastico ante memorato scribitur *Belluosus*, κητώδης. Videndum an & *bellutus* dixerint, pro *belluatus*. Sane in Glossis Cyrillo tributis est Θηριώδης *bellutus*, *efferus*. Inque Glossis Isidori: *Bellutus*, *moribus bestiarum*.

BELLUM, quasi *minime bellum* dici, scribit Charisius lib. IV. Diomedes lib. II. Donatus cap. de barbarismo, Servius Fabricii, ad illud primo Æn. *sic volvere Parcas* (in illo Danielis Servio non reperias,) Sidonius lib. II. epist. I. Hieronymus, Fabiolæ, Mansione XXXIII. Cassiodor. Psalm. LV. & CXVIII. Sed ἀντίφρασις, ut sæpe diximus, tantummodo inscitiæ est asylum. Aliis placet, *bellum* dici a *belluis*, quia belluarum perniciosa sit dissentio: quod etymon ponit Festus sive Paullus. Verum *belluæ* contra dictæ a *bello*: ut ante diximus. Tertia eorum opinio est, qui censent esse contractum ex *duellum*. Quam præter alios secutus Isidorus lib. XVIII. cap. I. e junioribus autem Joachimus Camerarius, in problematis de etymis, cum prius proposuisset belli tale etymon, ut sit a βέλος, quod *telum* notat, cujus imprimis usus in bellis; mox tamen id ipse damnat, ac a *duello* factum censet: Eadem sententia Cæsaris Scaligeri, lib. III. de re poëtica, cap. XC. De hac autem opinione judicium meum mox ponam. Quarta est illorum, qui a *Belo bellum* volunt. Hyginus, de fabulis, cap. CCLXXIV. *Afri, & Ægyptii, primum fustibus dimicaverunt, postea Belus, Neptuni filius, gladio belligeratus est: unde bellum dictum*. Eum secutus Cassiodorus, lib. I. epist. XXX. *Inter ipsos*, inquit, *adversarios, ut scitis, non erant prius armata certamina; sed pugnis se, quamlibet fervida, lacessebat intentio; unde & pugna nomen accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo & bellum placuit nominari*. Sed profecto hoc de *Belo* puto esse Latinorum commentum: nec aliunde, quam ex *belli* vocabulo confictum. Sane non Belum, sed Beli filium, Ninum, primum finitimis bella intulisse, scribunt Trogus, & alii. Plinius, VII. cap. LVI. Lacedæmoniis tribuit inventionem galeæ, gladii, & hastæ. Aliis tribuunt alii: at nemo Belo. Quinta est, opinio Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto putat, *bellum* factum ex πόλεμος· [a πόλεμος.]

μος.] quod etymon, scio, ridebunt indocti. Sed censuit vir ille doctissimus (quem & Nunnesius in Grammatistice sequitur) a πόλεμος fieri hanc vocem abjecta & mutata π in mediam *b*, abjecta terminatione ος, quomodo ab ἀπὸ est *ab*, ab ὑπὸ *sub*, ab ὅπη *ubi*, a πυῤῥὸς *burrus*, &c. Equidem plane huic etymo subscriberem, nisi putarem prius *duellum* dici solitum, quam *bellum*: quod si est, non dubium, quin ex eo *bellum* factum sit. Sane hæc sententia cum auctoritate maximorum virorum, tum etiam ἀναλογίᾳ subnixa est. Varro lib. VI. de L. L. *Apud Ennium: Quam inde invitis sumserunt perduellibus. Perduelles sunt hostes; ut perficit, sic perduellum, duellum: Id postea bellum. Ab eadem caussa facta Duellona, Bellona*. Cicero in Oratore: *Ut duellum, bellum, & duis, bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duellii*. Quinctilianus libro I. capite IV. *Nec non eadem fecit ex duello bellium, unde Duellos quidam dicere bellos ausi*. Injurius, puto, tantis viris sim, si addam, idem sensisse Isidorum lib. XVIII. cap. I. ac quosdam alios ejus farinæ scriptores. Nam sane adeo frequens est Isidoro, & similibus, falsum etymon adferre, ut prope metuam, ne eo falsum hoc etymon credatur, quia apud hujusmodi reperiatur scriptores. Sic igitur statuimus, ut a *duis* (quod a Græco δὶς) venit *bis*, ut a *duonum* est *bonum* (quemadmodum suo loco ostendemus,) sic a *duellum* est *bellum*. *Duellum* vero dictum a *duobus*, unde & proprie videtur esse μονομαχία. Vetus Horatii interpres ad epist. II. lib. I. *Duellum proprie est quod a duobus bellum geritur*. Verum nihil impedit, quo minus ea vox haberet locum, cum *bellum* est *inter plures*: quandoquidem tum quoque est inter duas, urbes, gentes, & partes. Gloss. Vett. *Duellum*, πόλεμος ἀρχαῖος. lege ἀρχαίως, vel ἀρχαϊκῶς. Usi tamen ea voce non antiqui solum (ut Ennius, I. Annal. Plautus Truculento, act. II. sc. VI. & alibi) sed & Horatius lib. I. epist. II. Ovid. VI. Fast. Juvenalis sat. I. pluresque alii. A *duello* dicti *duelles* pro hostibus. Arnobius lib. I. *Cur, duelles cum pereunt, lætum avocuriam non sum, nec adversus spes bonas mali ominis absenitate traducor?* Ab eo *perduelles*. Plautus, Amph. Act. sc. I. *Perduelles penetrant in fugam*. Hinc quoque ortum capit vox *perduellio*. Priscianus lib. XII. *Duellum dicebant antiqui pro bellum, ex quo perduellio*. Est vero *perduellionis crimen*, idem quod læsæ majestatis. Nomen ex eo est, quod a quo committitur, *perduellis*, hoc est, hostis, debeat censeri. Nam *per* hic notat *perquam*, seu *valde*, teste Charisio, cui *perduellis* significat *valde duellem*, sive *hostem*. At non audiendus Sacer Grammaticus, qui, ut ibidem Sosipater dicit, *perduellionis judicium ab Horatio sumtum ait, dictumque, quod per tempus belli sit factum, cum in sororem suam gladio usus esset*. Est & Plauti *duellator*, prologo Cap. *Domi duellique duellatores optimi*. *Duellicus* dixit Lucretius lib. II. *Equorum duellica proles*. Similiter *Duellonam* veteres dixere pro *Bellona*. Gloss. Philoxeni: *Duellona*, πολεμικὴ. Plenius eadem in voce *Bellona* interpretantur, Ἐνυὼ. Ἐρινύς. Θεὰ πολεμικὴ. Eam male quidam confundunt cum Pallade bellatrice. Nam *Bellona* est ex Diis inferis. Dicti ab hac *Bellonarii*, qua voce usus Acro ad sat. II. *Bellonarii*, inquit, *lacertos humerosque concidunt*. ubi respicit morem Bellonariorum, sese cultris ferientium, quo sanguine suo Bellonam placarent. In Gloss. Philoxeni legas: *Bellonarii*, οἱ θεοφορούμενοι, lib. de offic. Proconsulis. Nempe sic interpretatur, quia furentes vaticinarentur: unde Martialis lib. XII. epig. LVII.

Nec turba cessat entheata Bellonæ.

Et lib. XI. epig. LXXXV.

Alba minus sævis lacerentur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios enthea turba modos.

Quibus ex versis etiam Acronis locus lucem accipit. Sed & illud de vaticiniis, & alterum de voluntaria Bellonariorum cruentatione, clare complexus his versibus Tibullus:

Hæc ubi Bellonæ motu est agitata, nec acrem
Flammam, non amens verbera torta timet:
Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam:
Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea magna monet.

Pertinet huc quoque locus Tertulliani in Apolog. c. IX. *Hodie istic Bellonæ sacratus sanguis de femore proscisso in palmulam exceptus suis datur signatis*. Quare non belli solum rationem habuit, sed & morem hunc Bellonariorum respexit Horatius, cum, lib. II. sat. III. ait:

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

A *bellonariis* dicta herba *bellonaria*, quam sumentes fiebant enthei, ac spiritu pleni. Itidem a *vatibus* dicta *vatica*. Vide Appuleium in Herbario.

† BELLUM. Belli autem sicuti ab antiquiore aliquo populo (nec aliunde quam a Tuscis, qui primi armis sibi subegerunt Italiam) Latini didicerunt; sic indidem & hauserunt vocabula. Ac ne hanc quidem ipsam vocem BELLVM excipio: quam viri docti a DVELLO dictam volunt. At aliud est, quod antiqui quae a B incipiunt, etiam loco B, syllabam DV usurparint, ut DVONVM pro BONVM, DVELLVM pro BELLVM, & alia plura: aliud etymologias ab ea dialecto captare. Alioqui si *Duellum* sic dictum contendas, quia inter duos (supple *populos*) gereretur; quamnam mihi δυάδα in DVONVM reperies? Ergo, dialecto seposita, Bellum a verbo בלל *balal* venit, quod tum Hebraice, tum in cognatis linguis *confundere & miscere* significat; non tantum quia Bellum omnia divina atque humana confundit, verum etiam quia ipsa pugna non aliter quam ordines inter se permiscendo existit, unde sicuti *miscere praelia aut certamina* Latini dicunt, sic Hebraei in eadem phraseologia *miscendi* verbum passim usurpant, unde & תגרה *tigra* i. e. *conflictus* a miscendo nomen habet, ut & Italis *Mischia*. Sane quum BELLVM mediam duplicet, vix est quin ab orientali verbo secundam duplicante (cujusmodi est בלל *balal*) oriatur; quam observationem in derivatis ab Oriente raro falsam deprehendi. Jam vero cetera *belli* vocabula indidem orta persequamur. Incipiam a Velitibus; quia ab his pugna exordiebatur.)(VELITES a *volando* dictos, quidam ex antiquis dixerunt. Nec enim quid aliud promerent, suppetebat. At Isidorus videtur Etruscae originis fecisse: sic enim XVIII. 17. habet: *Vocati sunt ... a civitate Etruscorum, quae Veletes dicebatur*. Hanc quidem civitatem nemo praeter Isidorum memorat. Sed tamen apud antiquos id legerit oportet. Utut est, Tuscum id inventum existimatum fuisse, clarum inde est quod velitarem hastam a Tyrrheno inventam Plinius dicit. Vide mox in HASTA. Nec VELITES etymologia Chaldaica carent. In Targumim בלושין *Valosin* (sed *sin* in *Tau* mutato, quod Chaldaeis sollemne est, fiet *valotin*) sunt *milites* exploratorii; nec alii certe quam VELITES, qui eminus pugnando, pugnam explorabant ac pertentabant. Nam *Velitatio* ea erat quae justo certamini praeludebat. In *Comment. ad Tab. Heracl.* p. 237. adn. 45. memini me *Velitum* etymon a verbo בלה *Vala*, quod est *atteri*, sive *depauperari* non inconcinne repetivisse; quia ex incensis inopibusque scribebantur Velites. Ibi vide, si tanti res erit.)(PHALANX origine sua non tam legionis Macedonicae nomen est, quam συνασπισμὸς i. e. quum vir viro, pes pedi, scutum scuto conseritur, ne perfringatur acies. Hinc Caesari *phalangem facere* est τὸ συνασπίζειν in eum, quem dixi, modum. Cetera hujus rei documenta vide apud Martinium. Nec idem vir doctus a vero aberravit, quando primam ejus vocabuli originem ab Oriente arcessivit, sive a פלח *phalach*, quod Syris est *militare*; sive, uti vult, a פלג *phalag*, quod Chaldaeis est *contendere*. Equidem ab hoc posteriore arcessendum puto, sed non quatenus μεταφορικῶς est *contendere*, sed a primitiva significatione, qua valet *dividere*, a quo notio altera *contendendi* translata est. Etenim phalanx

phalanx proprie erat cuneus densus militum, confertusque in eum modum, quo supra descripsimus. Is vero συνασπισμὸς ad utrumque valebat: tum ne finderetur, tum potissimum ut hostilem aciem finderet ac perfringeret; eoque a *dividendo* PHALANX est appellata. Accedit quod *digitorum internodia*, & quae cetera φάλαγξ significat, commode ea quoque indidem dici potuerunt. Verum quid Phalangi cum Etruscis, quae Macedonica fuit? At equidem nego fuisse Macedonum peculiarem eo significatu, quo diximus; sed omnibus militari scientia præditis communem. Vide quae Martinius exempla affert. At si quaerat ex me aliquis, quis PHALANGIS nomen intulerit in Italiam; pro me Nicias apud Athenaeum (lib. VI. cap. 21. pag. 273.) respondebit his verbis: Ἔλαβον δὲ καὶ παρὰ Τυῤῥηνῶν τὴν σταδίαν μάχην Φαλαγγηδὸν ἐπιόντων. Quod quia pessime vertit interpres, possis sic commode interpretari: *Ab Etruscis autem* (Romani) *stataria n pugnam acceperunt, cum scilicet, qua facta phalange* (sive ut Graeci dicunt, συνασπισμῷ) *hostium acies perrumpitur*. Tyrrheni autem rem simul ac nomen ex Oriente in Italiam intulerunt.)(Jam vero ad arma venio, atque ab iis ordior, quae a Tyrrhenis accepisse Romanos scriptum reperio. HASTA. Plinius VII. 56. *Hastas velitares Tyrrhenus, pilumque invenisse dicitur*. Et quidem in HASTAE etymologia detegenda frustra se viri docti defatigarunt; quae non est aliud, quam Hebraicum עץ *hes*, quod & *lignum* significat, & insuper *hastile* ligneum lanceae, uti patet ex I. Sam. XVII. 7. & alibi saepe. Nec antiquitus in Italia *hastae* nisi *purae* erant h. e. ex mero ligno sine ferro; unde ad antiquitatis memoriam milites strenui hasta pura donabantur. *Hasta* vero *Pura* tantumdem est ac *lignum purum* sive ferro carens. Sic & gentes aliae fustibus primum bella gerebant. Plinius VII. 56. *Praelium Afri contra Aegyptios primi fecere fustibus, quos vocant phalangas*. Nam Φάλαγξ *fustem* quoque significat. Hanc *Hastae* etymologiam, alioqui certissimam, firmat illud, quod apud Graecos Δόρυ & *lignum* & *hastam* significet, non secus ac apud Latinos. Nam si a me quaeras quid proprie HASTA Latinis sit, audacter respondebo, ea voce antiquitus primario *lignum* consuevisse significari, deinde κατ' ἐξοχὴν lignum illud sive contum, quo in bello utebantur. Cujus rei certum est indicium HASTVLA (sic enim in MSS. passim legitur pro *assula*) quae ligni fragmentum, est, quod ascia deciditur. Eodem quoque pertinet HASTILE, quod & pro cujuslibet instrumenti manubrio ligneo, aut ceteroqui pro ligno ἀπλῶς (*) ponitur. At, inquies, quo pacto ab עץ *hes* i. e. *lignum* vox HASTA deducitur. Nempe quia ea vox in forma constructa *A* brevissimum (h. e. *Patach* semivocale) initio assumit, deinde secundum Chaldaeorum formam emphaticam etiam *Tau* adsciscitur. Ergo sicuti ab אש *es*, *ignis*, fit Chaldaeis אשתא *esta*, unde Latinis *Vesta*; sic ab עץ *hes* i. e. *lignum* fit אעצתא, *hasta*, illud ipsum, de quo quaerebamus.)(PILVM (ut & SECVRIS) indidem est, quia Pilum ab Etruscis arcessit Plinius, si vulgatam ejus lectionem sequamur: nec desunt idoneae *Pili* originationes ex (**) Oriente petitae. Verum Harduinus hanc alteram lectionem tuetur, quam se in optimis exemplaribus reperisse dicit: *Hastas velitares Tyrrhenum, Pilum Penthesileam Amazonem, securim Pisaeum &c. invenisse dicunt*. Quae si vera lectio est, adimetur Tyrrhenis *Pilum*. At eisdem contra SECVRIS attribuetur; quia Pisaeus ille alibi in eo capite *Tyrrhenus* Plinio dicitur. At SECVRIS est ipsissimum סיקורא *sikora*, quo in Targum Jonathanis & Hierosol. *Securis* notatur: de qua *securi* vide dicta infra in FASCES.)(Venio ad alia armorum nomina; quae quia sunt originis orientalis, non dubito, quin invecta a Tyrrhenis fuerint. Ac primum nullum est magis late patens vocabulum, quam TELVM; de quo nugas agunt veteres novique Grammatici, dum persuadere cupiunt, ita dictum, quod τηλόθεν i. e. *eminus* mittatur. Nam ecce *Telum* pro *gladio* sumi a Virgilio, agnoscit Servius Lib. IX. nec aliter locutus est Herennianus: utriusque locum vide in Vossio. Adde illam γνησίαν TELI definitionem, quam Paullus L. 11. § 1. ad L. Jul. De vi publ. tradit his verbis: *Telorum appellatione omnia ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur*. Et ita *Teli* verbum in XII. Tabul. (quae latronem, qui se telo defenderet, occidi permittebant) accipi, Cajus in L. 233. D. De *verborum sign.* tradit. Non ergo sola quae eminus mittuntur, sed & quae cominus ut sica, gladius &c. TELA jure appellantur. Ac frustra sunt qui per Graeciam aut Latium circumferunt oculos, sicubi vestigia etymologiae reperiant, quae non alibi quam in Oriente est. Nam TELVM non est aliud, quam ipsissimum Hebraicum שלח *selah* (quod omne genus *missilia* significat, tam quae eminus jaculari solent, quam quae cominus, etiam saepissime *gladium*) sed Chaldaeorum more *Sin* in *Tau* mutantium ex *selah* fit *telah*; deinde cum terminatione Latina TELVM.)(GAESVM unde sit, tamquam de Homeri patria litigatur; dum ejus originem Athenaeus ab Hispanis, Servius, Nonius aliique plures a Gallis, Cambdenus aliique insulani a Britannis arcessunt. Verum quia vox aperte Chaldaica est, non invitus conjecerim & GAESVM & Gaesi vocabulum Etruscos, quos ubique Chaldaizantes ostendimus, in Italiam intulisse. Certe in Targum 2. Sam. XVIII. 14. גיסין *gisin* sunt *tela*, *jacula*. Ac verisimile est petitam esse notionem a גס *gas* (V. Buxtorf. Lex. Chald. in rad. גסס *gasas* quod est *crassum fieri*, i. e. *crassus*: nam *gaesa* graviora & crassiora jacula erant, ut viri docti fatentur.)(FRAMEA potuisset a Chald. רומחא *romcha* fieri (addito tantum Digamma) nisi Tacitus Germanicam esse vocem dixisset his verbis: *Hastas, vel ipsorum vocabulo frameas, gerunt angusto & levi ferro*.)(Quamquam ab allata voce *Romcha* si quis RHOMPHAEAM deduxerit, non multum vero is aberraverit.)(PARMAM quoque ab orientali sermone deducit Martinius (quem vide) etsi Suidas Poenis illam tribuit, alii Thracibus.)(PELTAM Martinius a פלט *palat*, quod est ἀνασῴζεσθαι, *liberari* (nam scuta tantum ad defendendum valebant) arcessit. At idem verbum Chaldaeis est *exspuere*, *ejicere*; quia jacula mox ut in peltam incidebant, exspuebantur, ac resiliebant. Prorsus simile est, quod a verbo Chaldaeo כהף *sehaph* quod est *repellere*, fit מכהפא *mesahapha* i. e. *clypeus*. MAZOCHIVS.

BENE, adverbium est ab antiquo *benus*, pro *bonus*; quomodo & *beno*, & *elus*, & *Apello*; pro *bono*, *oius*, *Apollo*, dixere. A *benus* est *benignus*, de quo postea; item *bennlus*, unde *bellus*, ut ab *uuus*, *unulus*, *ullus*, a *vinum*, *vinulum*, *villum*, &c. Quare fugit eos ratio, qui scripsere ideo in priori syllaba esse *e*, non *o*, quia sit ex *bonellus*: qua in sententia Becmanno prævivit Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XXIX. *Bonus* inquit, *bellus*. *Fuit enim bonulus bonellus*. [ἰλλὸν ἀγαθόν. Hesych.] Imo & Priscianus non satis ad antiquum *benus* attendisse videtur, cum lib. VIII. scribere est contentus: *Bonus bellus, bona bella, bonum bellum facit*. Omnia

(*) *Apud rei rusticae scriptores* Hastile *est pertica, cui vitis aut tenellae plantae innituntur*. *Plinius*: Circumligatis hastilibus. *Sic etiam Virg. II. Georg.* 358. hastilia *aptat vitibus*. *Idem de stolonibus myrti usurpavit III. Aen.* 5. Densis hastilibus horrida myrtus. *Cicero pro Rab. de Q. Scaevola*: Praepeditus morbo, mancus, & membris omnibus captus, ac debilis, hastili nixus. &c.

(**) *At primum Chald.* פלי peli (*quod ad rad.* פלא *reducitur*) *est* diffindere, *quia pilo homines aut scuta transadiguntur*. *Eadem significatio inest Chaldaico verbo* פיל pajel, *unde exsisteret* PIL. *Adhaec Syriacum* פלפל palpel *est* cruentare. *Postremo verisimilius* Pilum *deducetur a verbo* פלח pelah, *quod Syris est* militare; *cujus derivativa* militarem *significationem obtinent*. Pilum *autem ita Romani militis proprium erat, ut inde & primipili vox, & plures aliae fluxerint*.

mvis in us desinentia masculina geminant in diminutivis, *ut geminus gemellus*. Nam aperte ait, ut a *geminus gemellus*, sic a *bonus* esse *bellus*. Atqui *gemellus* ἁπλῶς non est a *geminus*, sed a *geminulus*: ut *bellus* non ἁπλῶς a *bonus*, sed a *benulus* quod a *benus*. A *bellus bellitudo*, ut a *magnus magnitudo*. Venius usurpat, ut quidem vulgo, atque etiam MSStis, legitur apud Festum, Venii epitomatorem. Sed pro Venio puto *Varum* scripsisse, ut Antonius Augustinus ad oram annotavit. A *belle* est *bellule* apud Plautum, quod & Festus observat.

Benignus est largus, liberalis: quod Ciceronis ac Plauti locis plusculis ostendit Lambinus in Horatii od. XXVII. libro I. *Malignus* contra, est illiberalis, parcus: unde Plautus, Bacch. Act. III. sc. II. *Justus*, *injustus*, *malignus*, *largus*, *commodus*, *incommodus*. Et Horat. ad Augustum, lib. II. epist.

Cum recte tractent alii, laudare maligne.

Ubi plura id genus congessit idem Lambinus. Festus ait, *benignum* dici proprie, qui *bonis* & *dignis* largitur. Unde & conflatum videri queat. Sed addit Festus, esse ex *bene* & *gignendo*. Ut nempe contractum sit ex *benegignus*. [*benigenus* & *maligenus*.] Sed neutrum etymon est verum. Nam a *bonus*, sive potius antiquo *benus*, est *benignus*, addito *gnus*: ac similiter a *malus* est *malignus*.

Benna est a Gallis, Belgis, quibus hodieque *benne* est corbis, cista, item vehiculum vimineum quadratum, duabus rotis volubile. Festus: *Benna lingua Gallica genus vehiculi appellatur; unde vocantur combennones, in eadem benna sedentes*. Gloss. vett. *bennarius*, συνάρχης. Fortasse *benna* a βένα. Nisi potius a Belgico *bane*, id est, via, callis, & imprimis via aperta, plana. [*benne* πλέγμα, & *menne* aurigare.]

Berylla, βήρυλλος, ab Oriente accepimus. Sane Arabibus est בלור. Isidorus lib. XVI. cap. VII. *Beryllus in India gignitur, gentis suæ lingua nomen habens*. Plura de eo ibidem, & apud Boëthium aliosque, qui de gemmis scripsere.

Besalia a Charisio, lib. I. capite eo, quo in nominibus genera & numeros discernit, reponitur inter illa quæ singulo numero destituuntur. Βήσαλον pro eo Græci dixere. Gloss. Cyrillo tributæ: βήσαλον, *later coctus*. Legas & L. XIX. D. Urbanorum; ubi pro *opere figlino* sumitur. Item L. I. §. I. D. de tigno juncto: ubi *testa* sic vocatur. Etiam apud Theophilum, lib. II. Tit. I. qui est de rerum divis. *signi* appellatione βήσαλον dicitur contineri. Sed Jacobus Curtius perperam vertit *pessulum*, cum *laterem* deberet. Recte autem observat Martinius, esse purum putum Chaldæum. Nam בשלא, *besbala*, *coctile*, a *beschal*, quod Hebræis בשל, *baschal*, id est, *coxit*.

Bestia, quasi *vastatia*, ut sentit Isidorus lib. XII. cap. II. *Bestiæ*, inquit, *dictæ a vi*, *qua sæviunt*. Sed si a vi, qua sæviunt, nomen accepere, potius κατὰ συγκοπὴν, ita dictæ, quasi *βιαστικαὶ* quod Martinio non temere placuit. Qui & etyma alia addit, nempe ut ex eo sit nomen, quia truculentæ feræ non tam alendis, quam *vestiendis*, hominibus serviant. Vel ut sit nomen ex loco, ubi plurimum agunt. Nam βῆσσαι Homero sunt *saltus*, ac *convalles*. Vel a *Bessis* Thraciæ populis, quos *immanes* vocat Valerius Flaccus. Quamquam, si horum alterum ab altero foret, potius *Bessis* a *bestiis* nomen foret. Nec enim dubium, quin Latio nomen *bestiarum* notum fuerit ante *Bessos*. Aliud & etymon reperio apud Caninium, & Nunnesium, qui esse a θηρίον censent, conversa a in τ, quomodo Dores, quos Latini solent imitari, pro αὐτὸς dicunt τῆνος, pro ἐκ τῶν, ἐντῶν. [βωτία, nisi sit a φήρες θηρία.] *Bestiarii* dicti, tum qui in hoc damnabantur, ut bestiis subjicerentur; tum qui citra damnationem intromittebantur in arenam, cum bestiis pugnaturi. Onomasticum vetus: *Bestiarii*, θηριομάχοι. Glossæ Philoxeni: θηριομάχος, *bestiarius*. At corrupte mox; θηριάτης, *bestiarius*. Forte voluit, θηριώδης. Sequitur enim: θηριώδης, *belluus*, *efferus*. *Bestiarii* voce usi, Cicero pro Sextio, & in Vatinium; Seneca lib. II. de benefic. cap. XIX. & epist. LXX. Tertullianus Apolog. cap. XLII. Ammianus lib. XV. &c. At Græcis posterioribus, ut Codino, atque aliis, βεστιάριος est, qui Latinis *vestiarius*, hoc est, qui Imperatoris vestes, & pretiosissima quæque adservaret. Unde & fecere πρωτοβεστιάριος. Atque ut a Latinis Græci *vestiarius*: ita a Græcis Latini *protovestiarius* accepere. Vide de istis Meursii Glossarium Græcobarbarum.

Beta, a figura literæ βῆτα, quam habet, cum turget semine. Columella:

Nomine tum Grajo, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida, beta.

Quia autem Græci literam secundam integre *beta* nominant, Latini priorem tantum syllabam efferunt: inde est quod Symposius sive Symphosius (varie enim poëtaster ille vocatur in codd. antiquis) sic de ea scribat, ænigm. XLII.

Tota vocor Græce, sed non sum tota Latine.
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam,
In terra nascor, lympha lavor, ungor olivo.

Est vero beta saporis insipidi, nisi condiatur: unde *fatuam* appellat Martialis. Eadem languida: maxime tenera. Unde Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta.

Hæc caussa est, cur Augustus Cæsar (ut Suetonius auctor est in vita ejus, cap. LXXXVII.) a *beta* dixerit *betizare*, pro *languere*. nempe qua forma vulgo a λάχανον, quod Atticis *beta*, dicebant *lachanissare*, hoc est, λαχανίζειν. Gloss. Philoxeni interpretantur *vacillare*, sed in iis corrupte scriptum λαχανίζειν, ut monuit Casaubonus. A *beta* quoque est *betaceus*, ut a *malva*, *malvaceus*. Cum vero utrumque natura sua adjectivum sit, tamen olim quoque substantive usurpabantur, idque pro *parva beta* aut *malva*. Docet id clare Sosipater lib. I. *Hypocorismata*, inquit, *semper generibus suis, unde oriuntur, consonant; pauca dissonant, veluti unguis, unguicula: hæc rana, hic ranunculus. hic anguis, hæc anguilla. hoc glandium, hæc glandula. hic panis, hoc pastillum, ut Varro dixit. hæc beta, hic betaceus. hæc malva, hic malvaceus. hoc pistrinum, hæc pistrilla*, &c. Ac ne excidisse hæc Charisio putes, inter alia hæc ipsa *betacei* & *malvacei* exempla repetit lib. II. cap. de Nomine; ac Priscianus eadem plane docet extremo lib. tertio. Eandemque sententiam tuetur Turnebus lib. XI. cap. III.

Betonica, sive, ut alii scribere malunt, *vetonica*, aut *vettonica*, ita dicitur a *Vettonibus*, Lusitaniæ populo: eadem Latinis *serratula*, a *foliis* circumquaque *serratis* vocatur: Græcis ψυχότροφον, a ψυχρὸν, *frigidum*, & τρέφομαι, *nutrior*; quia in humidis crescit locis: item κέστρον ab ἀκέομαι, *medeor*, nempe quia morbis admodum variis medetur. Plinius lib. XXV. cap. VIII. *Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Græcis cestron, aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima*. Imprimis commendata est ab Antonio Musa, Augusti medico, qui de ejus præstantia atque utilitate commentariolum reliquit. Etiam a multiplici ejus remedio originem traxit proverbium apud Italos, quo laudantes aliquem utuntur, *Tu hai più virtù, che non ha la betonica*: tu pluribus es præditus virtutibus, quam betonica. Matthiolum vide ad Dioscor. lib. IV. cap. I.

Betula de arbore sic Plinius lib. XVI. cap. XVIII. *Gaudet frigidis sorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis. Eadem circulis flexilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt*. Quibus ex verbis geminum atque adeo triplex etymon usurpantur viri docti. Cambdenus in Britannia, & ex eo in Galliæ descriptione Merula, suspicantur, quia scribat Plinius esse arborem Gallicam, vocem *betulæ* esse a Gallis, eo magis, quia vetus Celtarum lingua, aut eadem, aut non longe diver-

sa, fuit a Britannica, hodieque Britannis, apud quos arbor ea late lateque provenit, *Bedu* nominetur. Sane non facile hoc etymon respuet, qui vocabula Gallica, quæ apud antiquos habemus, cum Britannicis contulerit: cujus rei speciem qui volet, videat apud Cambdenum. Interea nec altera nobis omittenda originatio, quæ itidem ex Plinii verbis adstrui potest. Nam ait is, *betullam* esse terribilem magistratuum virgis. Quare Dalecampius (in notis ad Theophrasti historiam, quæ absque auctoris nomine in lucem prodierunt, una cum animadversionibus Julii Scaligeri) suspicatur *betulam*, quasi *batulam*, a *batuendo* dici, quia ejus viminibus pueri cædantur, ac adulti etiam a magistratu. Tertiam quoque legas ibidem, ut *betula* sit a *bitumine*, quia Plinius dicat Gallias ex ea bitumen excoquere. Hoc etymon placuit Matthiolo in Dioscoridis lib. I. cap. XCIII. Rejicit autem id Dalecampius. Mihi Cambdeni sententia maxime arridet.

B I

Biblia, *βιβλία*, κατ' ἐξοχὴν sic dicuntur libri θεόπνευστοι Veteris & Novi Testamenti. Sed natura sua quibusvis libris convenit. Proprie autem *βύβλος*, sive *βίβλος*, *papyrus*, planta Ægyptia. Sed quia inde chartæ conficiebantur, hinc factum, ut pro *libro* accipiatur. Ab eo ὑποκοριστικῶς fit *βιβλίον*, quod proprie *libellum* significat, sed ἁπλῶς sæpe pro *libro* usurpatur. Hinc βιβλιοθήκη, quasi βιβλίων θήκη, unde liquet proprie sic vocari armaria, in quibus sunt libri collocati: quomodo χειροθήκη dicitur, quasi χειρῶν θήκη, ubi manus reponimus. Sed & *bibliotheca* locus ipse, ipsique libri dicuntur, ut Nerva apud Ulpianum scribit l. librorum, 52. §. sed si bibliothecam. D. de legatis, 3. Gloss. Isidori: *Bibliothecarius, qui codices secat*, scr. *servat*. Vide de bibliothecis syntagma Julii Lipsii.

Bibo merito videtur Angelo Caninio esse a πίνω converso *N* in *B*, quomodo a τὶν est *tibi*. [a πῶ, πίνω.] Vel est a πίω, adjectione literæ. Πίω, a פה, sive פ, id est, *os*. Triplex enim oris usus, *loqui*, *edere*, *bibere*; eoque tria inde hæc verba fecere, φάω, φάγω, πίω. A *bibere* est *biber*. Charisius l. I. *Biber*, τὸ πιεῖν. G. Fannius Annalium octavo: *Domina ejus, ubi villam venerat, jubebat biber dari*. Cato quoque usus libris Originum. Sed & Titinnius in Prælia: *date illi biber, iracunda hæc est*. A *biber*, extrito *b*, est Belgicum *bier*, id est, *cervisia*.

Bidental, in Glossis exponitur, τόπος κεραυνοπλήξ, *locus fulmine ictus*. Paullus e Festo sic scribit: *Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus sacrificaretur*. Ubi Festus per *templum* intellexit, locum religionis caussa muro, palis, fune, aut simili re clausum septumque. Id enim templum notare alibi ex Servio diximus. Cornelius Fronto: *Bidental, locus fulmine tactus & expiatus ove. Bidentes enim oves appellantur*. Persii vetus interpres in sat. II. *Bidental est locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est*. Satis ex his liquet, *bidental* a *bidente* sic dici: proprieque sic vocari locum fulmine ictum, & bidentibus ovibus expiatum consecratumque: quem ideirco ingredi & calcare nefas esset. Nimirum aruspex pura indutus veste *bidente* locum expiabat, expiatum consecrabat, consecratum sepiebat, quia calcari nefas erat. Hinc Artemidorus, l. II. c. VIII. Ὁ κεραυνὸς τὰ ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας· τὰ δὲ πολυτελῆ χωρία ἔρημα καὶ ἄβατα ποιεῖ· οὐδεὶς γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐνδιατρίβειν ἔτι θέλει. *Fulmen ignobiles locos nobiles facit, propter aras quæ in iis statuuntur, propterque sacrificia, quæ in iis fiunt: loca vero sumtuosa, deserta & inaccessa efficit. nemo enim in iis conversari amplius vult*. Modus vero aris consecrandi, cum & reliqua sacrificiorum pompa, fulguralibus Tagetis libris ac reliquorum Hetruscorum continebatur. Quemadmodum vero *carcer* a Lucilio sumitur pro eo, qui dignus est carcere; sic & *bidental* notat hominem fulmine occisum, cujus caussa fieri debeat *bidental*. Sic usus Persius, sat. II.

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Græci *bidental* vocant ἐνηλύσια, quod discere est ex nono Pollucis libro, & Hesychio, qui interpretatur, κατασκηφθέντα χωρία, id est, *fulmine icta*. Nam σκηπτὸς *fulmen*, ut discere est ex auctore libelli de Mundo, qui male vulgo Aristoteles putatur. Vide *Fulmen*.

†**Bidental & Puteal** sunt ferme rei ejusdem synonyma. Et quidem Puteal Dionysius Βωμὸν i. e. *aram* appellat: cui Artemidoros (*) Pausaniasque adstipulantur. Ac revera in duobus apud Spanhemium (in de praest. & usu num. to. a. pag. 190.) aliosque in nummis consularibus *Puteal* Scribonianum seu Libonis aram refert, verum hanc cylindricam, non τετραγώνον, nec, ut arbitror, solidam, sed pertusam & cavam. At alii Puteal *putei operculum* interpretantur: non optime. Qui interpretaretur melius *putei crepidinem* aut *sepimentum*, ut infra exponam. Et certe loca *fulgurita* (quae Graeci κατασκηφθέντα χωρία vocant) illo seu cippo, seu ara, seu cylindro pertuso muniebantur, ne calcarentur. Vides hinc profecto quid proprie *puteal* fuerit: nim. cylindrici scapi portio, arae munus implens, & arae speciem & ornamenta contemplantibus referens, uti ex indicatis nummis constat: at interius excavata, quantum ex (**) Glossis percipio; ac talis omnino, qualis est crepido illa cylindrica, quae parvis puteis, unde hauritur aqua, imponi eleganter ex marmore solet: quae, loquam, cylindri portio loco fulgurito, seu conditi fulminis, imponebatur. At idem prorsus & Bidental appellitabant; si recte Horatii in fine Artis versiculum illum capio, *Utrum minxerit in patrios cineres, an triste bidental* Moverit *incestus*. Hinc enim discimus bidental non aliud fuisse, quam aliquod, quod loco moveri haud difficile posset, quod tamen qui loco (***) *movisset*, *incestus* diceretur, h. e. aram illam cylindricam cavamque, quae in nummis Puteal nuncupatur. Aut certe aevo Horatii *Puteal* & *Bidental* inter se mutuo confundebantur: etsi forte potuerit antiquitus inter ea (saltem ratione etymologiae habita) aliquid fuisse discriminis. Nam vocum quod spectat originem; eas equidem ab Etruria esse, certum habeo; unde non tantum procurandorum fulminum disciplina, sed & voces eodem pertinentes manarunt in Latium. Vide locis suis Fulgur, Fulmen, Elicius, hujusque cognatum

(*) *Pausanias l. V. 14. meminit* Βωμοῦ, *qui* Διὶ Καταιβάτῃ *non sine septo ponebatur. At* Ζεὺς καταιβάτης *est fulminis aut* Jovis fulminatoris *nomen, cui Ara in loco fulgurito statuebatur. Adhaec Artemidorus II. 8. ait fulmen ignobiles locos, nobiles facere* διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας, propter aras in iis positas, & sacrificia, quae lo lis fiunt.

(**) *In Glossis Philoxeni* Puteal *est* περιστόμιον: *in aliis est* περιστομὶς φρέατος: *at* περιστόμιον *non id est, quo os obstruitur, sed id, quo circum sepitur: unde in Graeco Exodi XXVIII. 32. & XXXIX. 23.* περιστόμιον *exponitur* capitium. *Ex his vides* Puteal *proprie esse* putei crepidinem. *Nec aliud est, quod in aliis Glossis legitur, in quibus de sacro* Puteali *agitur, ubi* Puteale (*sic enim ibi scribitur, sicuti* Penetral *etiam* penetrale *dicebatur, & alia plura terminationis utriusque*) *est* τόπος ἱερὸς περικεκλεισμένος, locus sacer circumclusus, *nempe crepidine illa cylindrica, quae arae speciem prae se ferebat. Item alibi sic exponitur:* ἱεροῦ φραγμός *i. e.* sacri sepimentum.

(***) *An* τὸ Moverit *Horatii commune quid habeat cum* τῷ … *Hesychii & Etymol. haud facile dixerim. Utriusque loca producam in medium infra in* ELICIUS; *ubi de* Ἐνηλυσίοις, *quae Hesychius & Etymologicum exponunt* τὰ ἐνηλύσια. *Vide ibi dicta.*

tum ENHAYΣIA , & alia plura . Accedit vocum de quibus nunc disputo , terminatio in AL , quae in Tuscis vocibus frequens est . Atque ut a *Puteali* incipiam ; quod nomen istud vulgo a *puteo* dictum volunt ; do manus : sed ita tamen , ut vox ipsa PVTEVS Tuscanica fuerit : quae vox proprie non tantum eam foveam , unde hauritur aqua , sed & alios quoslibet terrae cavos significat ; de quo vide dicta in Tyrrhenicis in PVTEOLI. Ergo locus conditi fulguris PVTEVS erat ; cujus loci sepimentum seu crepido PVTEAL . At Graeci loco *putealis* videntur interdum *hydriam* apposuisse , quantum ex Pausania (*) potest intelligi . Accedo jam ad BIDENTAL ; cujus ubi verum etymon commonstravero ; tum vero demum videbor etiam vim vocabuli , ac primitivam ejusdem notionem in aperto posuisse . Ac vulgo quidem Grammatici (**) veteres ita dictum voluerunt , *quod in eo bidentibus sacrificaretur* , uti loquitur Festus . Id tum demum credam , ubi alia commonstrarint loca , quae ab hostiis sibi nomen quaesierint . Ostendant ergo , si possint , esse loca , quae dicantur *porcal* , *agnal* , *taural* , *juvencal* aut similia , quia hae hostiae ibi mactarentur . Verum non est dubium , quin vulgaris originatio ex Tusci sermonis inscitia prodierit . Nam certe BIDENTAL vox Etrusca est , eaque a Chaldaeis petita , apud quos בירנתא *biranta* (sive pronuntiatione (***) Tusca , BIRANTA) *palatium* significat , idque saepissime in totis Targumim. At quae voces apud Orientales *palatium* , eaedem & (****) *templum* quoque notant ; imo & Hebraicum בירה *bira* (a quo certe Chaldaicum (*****) בירנתא *biranta* deducitur) in 1. Paral. XXIX. 1. 19. Templum Salomonicum notat , eademque vox apud Talmudicos non aliud , quam modo dictum Templum Hierosolymitanum designat: de quo vide Buxtorf. Lex. Chald. in rad. ביר *bir* . Ergo Chaldaicum בירנתא *biranta* , seu Tusca pronuntiatione *Bidanta* , & (addita terminatione Etrusca) *Bidantal* , seu BIDENTAL non tantum *palatium* , sed & *aedem* significabat sive *templum* . Ac vide quam belle omnia procedant . Nam BIDENTAL *quoddam templum* fuisse dicitur apud Festum : quas voces duas frustra ac inepte Scaliger (cetera doctissimus) tamquam spurias & a mutilatore Paulo Festi textui assutas rejecit : BIDENTAL (ait apud Paulum Festus in ea voce) *dicebant* QVODDAM TEMPLVM , *quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur*. In quibus verbis etsi ψευδέτυμον contineatur; at definitio verissima est. Nam *Bidental* erat revera non quidem *templum* tale, qualia cetera vulgo nota, sed tamen erat *quoddam templum*. Quale id demum? qualia ea sunt, quae ab eodem Festo describuntur in *Minora templa* his verbis : *Minora templa fiunt ab Auguribus, quum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur , ne uno amplius ostio pateant , certis verbis definita*. Atque hanc templi descriptionem *Bidentali* convenire, fidem facit Pausanias v. 14. in haec verba : τῷ δὲ Καταιβάτῃ Διὸς προβέβληνται μὲν πανταχόθεν πρὸ τοῦ βωμοῦ ΦΡΑΓΜΑ i. e. *Jovis Cataebatae* (sic fulmen appellabant) *ara septo undequaque ambitur*. Vides duo agnovisse Pausaniam in ritu procurandi fulminis , tum *aram* scil. tum etiam *septum* , quod sit circum aram: id vero septum & TEMPLVM MINVS sermone Augurali dicebatur , & Tusco sermone BIDENTAL. Plutarchus etiam in IV. Sympos. 2. ait, corpora de caelo tacta nec cremari nec sepeliri consuevisse , sed *relinqui sepimento circumdata* , ἀλλ' ἐῶσι περιφράξαντες . Postremo etiam Pollux IX. 41. τὸ ἐνηλύσιον (sic locum fulguritum vocat) ait fuisse περιειργμένον , i. e. *circumsepta* ; ita ut *Templum minus* esset, Chaldaice *Biranta* , Tusce *Berental* , aut (ut alii vulgo sibi audire videbantur) BIDENTAL . Atque haec quidem ex Graecis scriptoribus . At praestat haurire ex Latinis , quae testant . Apuleius in de *Deo Socratis* ita memorat *Fulguritorum bidentalia*. Ubi non aliud *Bidentalium* nomine intellexisse videtur, quam *sepimenta* . Nam explicat ipse se idem philosophus haud longe ab initio Floridorum , ubi eadem res sic circumscribitur , *Colliculus sepimine consecratus* . Ac fortasse *Colliculus* eo pertinet , quod loco putealis illius , quod supra descripsimus , qui parcere impensis vellent , humum aggerabant , quam deinde maceria consepiebant. Postremo Sidonius carm.9. ad Felicem Cos.

Nec quae , fulmine Tuscus expiato ,
SEPTVM numina quaerit ad bidental.

Festus in *Fulguritum* ait : *Qui locus statim fieri putabatur religiosus , quod eum Deus sibi dicasse videretur* . Ob eam vero causam consepiebatur , ne scilicet proculcaretur . Ad illud Persii *evitandumque bidental* , notat Scholiastes , *quem* (locum) *calcare nefas est* : unde Pollux loco citato : περιειρχθέντα δὲ τὰ ἐνηλύσια , ΑΒΑΤΑ ἂν εἴποις . *Fulgurita circumsepta* , ἄψαυστα (h. e. intacta) *dixeris* . Vide plura de his in ELICIVS, ubi de Ἐνηλυσίοις. MAZOCHIVS.

BIDENTES , *oves bimas* , interpretatur vetus Horatii interpres ad lib. III. od. XXIII. Quin sic ab aetate dici , quasi *biennes* , disputat Agellius , lib. XVI. cap. VI. Eademque sententia Nonii Marcelli , uti & Macrobii , qui totum Agellii caput exscripsit lib. VI. cap. IX. Hi si recte , sane ut a *trabis* , *plebes* , *mentis* ; dicimus , *trabs* , *plebs* , *mens*: sic a *bidennis* erit *bidens* . *Bidennis* autem dicetur pro *biennis* , interjecto D, ut in *redarguo* , *redintegro* , & similibus. Sed

N 2　　contra

(*) *Pausanias in Eliacis prioribus cap. XI. p.* 403. ἀντὶ δ' ἐς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνὸν φασιν, ὕδρια καὶ ἐπίθημα ἐς ἐμὲ ἦν ἐκ χαλκοῦ . Eam pavimenti partem repente de caelo tactam memorant , quo loco usque ad meam aetatem urna vitrea aenea , eique impositum operculum . *At veram fuisse hydriam* , *vix crediderim* . *Fuerit potius aliquid Latinorum* puteali *non dissimile* (*ac fort. urna sine fundo carens*) *quod tamen Graeci* ὑδρίαν *vocabant* , *non sine aliquo respectu ad* Puteal *Etruscum*. *Jam vero quod ei hydriae operculum imponebatur* ; *id argumento est* , *ne Romanum quidem* Puteal *suo operculo caruisse* . *Maxime quia* hoc modo contacta loca (*ut est apud Ammianum XXIII.* 5.) nec intueri nec calcari debere , fulgurales pronuntiant libri : *nec immerito* , *quia fulmen ignis sacer ibidem nuncupatur* . *At sive* puteal *sive* hydria , *si quidem operculo caruisset* ; *proculcationem arcuisset* , *intuitum non item*.

(**) *Eamdem quae in Festo* , *originationem & in Frontone Cornelio & in Persii Scholiaste* (*quorum loca vide apud Vossium*) *reperies* . *Postremo idem quoque reperies in Acrone & Porphyrione ad supra adscriptum Artis Horatianae locum* : *nisi quod impropriè iidem* Agna (*sic* bidentem *appellant* : *quum tamen bidens sit agni grandior*) *dictam autumant* . *Nec tantum ovis* , *sed & bos* bidens *vocabatur* . *Vide Festum in* Bovem Bidentem.

(***) *Nam a Tuscis* R *ita blaese pronuntiabatur* , *ut viderentur* D *extulisse* : *de qua Tuscorum blaesa pronuntiatione vide mihi dicta in Tyrrhenicis tum in ANCONA* , *tum in CAPVA in tosi cujusdam expositione*. *Hinc illud Hesychii* : Δέα , Ῥέα ὑπὸ Τυῤῥηνῶν , *id est RHEA ita a Tyrrhenis pronuntiabatur* , *ut DEAM dicere viderentur*.

(****) *Sic* היכל hecal *&* בית bait *quamcumque domum notant* , *tum sacram i. e.* templum , *tum etiam profanam* .

(*****) *Non est dubium* , *quin Chaldaicum* בירנתא biranta *sit ex Hebraeo* בירה bira . *Patet hoc ex plurali* בירניות biranjot , *quod usurpatur in Hebraeo libri* 2. *Paral. XVII.* 12. *XXVII.* 4. *Quod quidem plurale etsi indolem Chaldaici nominis praeseferat* ; *tamen non est dubium*, *quin ad* בירה bira *sit referendum* , *unde assumpto* N , *fieret* בירן biran *&* בירניה biranja , *a quo & plurale quod supra adscripsimus* . *Indidem demum*, *addita terminatione Chaldaica* , *fit* בירנתא biranta : *quod tamen Buxtorfius* (*fortassis peculiaris suae methodi gratia*) *sub commentitia radice* ברן *collocavit*.

contra hanc sententiam illud afferimus, quod si ab *annus* veniret *bidennis*: *biennis* diceretur, ut *triennis*. Quare paret, *bidentes* dici a *dentibus*, præsertim quando & *ambidentes* similiter vocabantur, ut indicat Festus in *Ambidens*. *Ambidens*, inquit, *sive bidens, ovis appellabatur, quæ superioribus & inferioribus est dentibus*. Ut *bidens*, & *ambidens*, sit ἀμφόδους, hoc est, *utrimque dentatus*. Non igitur putandum, *bidentes* vocari, quasi duos tantum habeant dentes, quam opinionem merito rident A. Gellius, & Macrobius: verum quia binos haberent dentium ordines, utpote dentati in utraque maxilla. Vel si non de ordinibus dentium, verum dentibus duobus capere lubet, eo respexere, quia in sacrificiis requireretur, ut duos haberent dentes eminentiores; haud aliter ac in tauro τελείω requirebatur, ut cornua haberet diversa & patentia, cujusmodi boves iccirco *petales* dicuntur Plauto in Truculento. Quod de duobus dentibus dixi, clare ostendit locus Hygini, e cujus quarto librorum de Virgilio, hæc verba citat Agellius: *Quæ bidens est hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem transcendisse*. Ei subscribit Festus; qui itidem *bidentes*, exponit *dues dentes longiores ceteris habentes*. Similiter Servius ad 6. Æn. *Bidentes oves sunt circa bimatum, habentes duos dentes eminentiores: quæ erant aptæ sacrificiis*. Et Isidorus lib. XII. cap. I. *Ex ovibus quasdam bidentes vocant, eo quod inter octo dentes, duos altiores habent: quas maxime Gentiles in sacrificium offerebant*. Sic enim legendus is locus. In vulgatis editt. etiam Parisina Breulii, pro *habent*, corrupte iteratum *vocant*. Porro ex his paret, quomodo capiendus sit locus ille in Glossis Philoxeni: *Bidentes*, ἐπὶ τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα αὐτὰ εἶναι. Nam paret, non ea verba κατὰ ῥητὸν accipienda: sed intelligenda esse de duobus dentibus eminulis: ut ceteros vidimus locutos. Sic igitur statuimus, *bidens* esse, non quidem a *bis*, vel *binus*, & *dens*, sed a *duo* & *dens*; ut *tridens*, non a *ter*, vel *ternus*, & *dens*: sed a *tribus dentibus*. Prius fuit *duidens*, unde *bidens*: ut a *duonum*, *bonum*; a *duellum*, *bellum*; a *duis*, *bis*.

Bifariam; *trifariam*, *omnifariam*, sunt a *fari*, ut Priscianus ait in XV. Nempe qua ratione Græcis a φάω sunt διφάσιος, *duplex*; τριφάσιος, *triplex*. Glossæ Cyrilli: διφασίως, *bifariam*. *Bifarius* pro διφάσιος dixit Apuleius περὶ Ἑρμ. *Ut bifaria fit subalternatio*. Dicitur & *ambifariam*, quod Glossæ Philoxeni interpretantur, *in amborum partes*: non quasi sit ab *ambo*, sed ab *am*, id est, *circum*, & *fari*.

Bigæ, quasi *bijugæ*; *quadrigæ*, quasi *quadrijugæ*, ut indicat Fronto apud Agellium, cap. VIII. lib. XI. Similiter Isidorus lib. XVIII. cap. XXXVI. *Quadrigæ & bigæ, trigæ & sejugæ, ab equorum numero & jugo dictæ*. Rob. Stephanus in Thes. existimat, *biga*, *triga*, *quadriga*, dici, quasi *biaga*, *triaga*, *quadriaga*. Et magis placet id Martinio, partim quia Græci similiter δίφρος dicunt, a δὶς & φέρεσθαι, cui similis sit *biga*, ex *bis* & *agere*; partim quia eodem modo est *auriga*, quasi aureis agens: partim quia omnino durius sit, ut coalescat J consonum cum vocali priori, ut fieret, si ex *bijugæ* sint *bigæ*. A *bigis* & *quadrigis* insculptis nummi dicti *bigati* & *quadrigati*: teste Plinio, lib. XXXIII. cap. III.

Bilis, Perotto conflatum videtur ex *bis*, & *lis*. Nempe quod *biliosi*, hoc est, ii, qui bile abundant, sint iracundi & *litigiosi*. Proque sententia sua citat, quod veteres in accusandi casu *bilitem* dixerint, ubi posteriores *bilem*. Prora & puppis huic rei istoc Nævii: *Bilitem mihi super excitavit*. Ubi *stlitem* legendum, quod antiquum pro *litem*, ut *stlata* pro *lata*. De quo alibi. Aliis placet, *bilis* esse ex πυρίνος. Quod sane longe abit. Alii a *bullio*, vel βυλλος, quod Hesychius exponit, βεβυσμένος, id est, *confertus*, *oppletus*. Mihi vix dubium, quin, cum & *i* in *bilis*, & η in χολη, solum sint productio vocis, duo ista, *fel*, & *bilis*, sint ab una origine: Sane *bilis* esse e voce χολῆς, etiam Nunnesius putavit. Et inde etiam *fel* fuerit κατ' ἀποκοπήν. Nam χ quandoque abit in F; ut alibi dictum.

Billis quid sit, Festus docet: qui & Africanam esse vocem indicat. Martinius observat, videri esse a Chaldæis, quibus בלם, *mijcere*, vel ab Hebræis, quibus בלל, *perfundere*, *miscere*.

Bimus, *trimus quatrimus*, pro quibus, de pueris loquentes, potius, *bimulus*, *trimulus*, *quadrimulus*, dicimus, ab annorum numero ortum ducunt. Sed quæritur, utrum simpliciter sint derivata a *bis*, *tria*, *quatuor*: an vero conflata sint ex istis, & voce *annus*. Posterius censet Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XCVIII. Etiam negat facile caussam adferri posse, cur, cum dicamus, *legitimus*, *finitimus*, *aditimus*, penultima correpta; *bimus* tamen, *trimus*, *quadrimus*, eam producant: nisi propter concisionem. Vult igitur esse concisa ex *biannus*, *triannus*, *quadriannus*. Sed cur per *M* scribuntur? Jovianus Pontanus in Actio suo, pag. CXXXIII. edit. Ald. hoc inde fieri ait, quia veteres ab *am*, id est *circum*, dixerint *amnus*. Eoque contracta illa esse ex *biamnus*, *triamnus*, *quadriamnus*. Mihi magis placet, *bimus*, *trimus*, *quadrimus* simplicia æque esse ac *binus*, *trinus*, *quaternus*. Quodque *binus* & *trinus* per *M* scripsere, id differentiæ caussa factum censeo. Et cum in *bimus*, & *trimus*, id fecissent, etiam placuit in *quadrimus*.

Bipennis, δίστομος ἀξίνη, ut Glossæ Philoxeni interpretantur. Belgæ *bellebaerd* nominant. Nomen adjectivum est, in quo κατ' ἐξοχὴν intelligitur *securis*, quod & ipsum interdum additur, ut ostendit hic Varronis locus a Nonio adductus: *Ferens ferream humero bipennem securim*. *Bipennis*, a *bis*, & *pinna*; quod est acumen: unde & *pinnæ* templorum, murorumque legimus. Fabium hac de re audiamus, libro I. capite IV. *Nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum, aut a pinna, quod est acutum, securis utrimque habens aciem, bipennis: ne illorum sequatur errorem, qui, quia a pennis duabus hoc esse nomen existimant, pinnas avium dici volunt*. Fabio subscribit Servius ad XI. Æn. *Bipennis dicitur, quod ex utraque parte habeat aciem, quasi duas pinnas, quas veteres dicebant*. Et Nonius Marcellus: *Bipennis manifestum est dici, quod ex utraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenuiores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter*. At opinionem, quam Fabius damnat, secutus est Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XIX. *Securis apud veteres penna vocabatur, utramque autem habens aciem, bipennis dicitur: quod ex utraque parte habeat acutam aciem, quasi duas pennas. Pennum autem antiqui acutum dicebant. Unde & avium pennæ, quia acutæ. Et ecce nomen, quod reservavit antiquitatem, quia veteres dicebant pennas, non pinnas*.

Bis, a *duo* esse scribit Priscianus in quintodecimo. Sed est ab antiquo *duis*, quod a Græco δὶς. Cicero in Oratore: *Ut duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt; cum superiores appellati semper essent Duellii*. Quo in loco, pro *Ducinii* & *Bellii*, rectius legatur *Duilii* & *Bilii*: quando *Bilia* seu *Bilia*, non *Bellia*, ea gens dicta, ut ad Ennium ostendit Paullus Merula. De *duis* Tullium secutus est Festus: *Duis*, inquit, *duas habet significationes: nam & pro bis ponebatur, & pro dederis*. Extant prioris significationis vestigia in vocibus *duicensus* & *duidens*, pro *bicensus* & *bidens*. Festus: *Duicensus dicebatur cum altero, id est, cum filio, census*. Idem: *Duidens, hostia bidens*. A *bis* est *binus*, ut a *pris* (unde & *pridem*) est *primus*, a *ter*, *ternus*. Fallitur Priscianus in IV. & XVII. cum *bini* dici censet, quasi *binni*, a *bis*, & *unus*.

Bison, qui & Græcis βίσων, feri bovis genus, ut ex Plinio, Solino, aliis, constat. Nomen iis a *Bistonibus*, Thraciæ populo. Oppianus lib. II. Κυνηγ. vers. 155.

> Ἔστι δ' ἀμαιμάκετον φονίης ταύροιο γενέθλη,
> Τοὺς καλέουσι βίσωνας, ὅπη πάτρης τελέθουσι
> Βιστονίδος Θρῄκης.
> *Est indomitum cruentis tauris genus*,

Quos

Quos Bisonas vocant, quia e patria sunt
Bistonide Thracia.

In veteri cod. est βίωνας· sed vel βίσωνας scribendum, ut Budæo & Gesnero visum, vel, ut in vulgatis est Oppiani libris, βίσωνας, ut σ liquescat in dimetiendo versu, quod non est insolens. Sed prius malim, cum nemo alius βίσωνας appellet. Sane Pausanias in x, βίσωνας vocat, Xiphilinus in Severo βίσωνας, qui ait esse βοῶν τε γένος βαρβαρικόν. Latini potius dicunt, *bisontes*. Ut contra Græci, λέοντες, δράκοντες, dicunt, ubi Latini, *leones*, *dracones*.

BITIENSES, Festo teste, *dicuntur, qui peregrinantur assidue*. Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano voce *Dubitare*, legendum censet *betiensis*, per secundam vocalem, idque, quia, ut ait, veniat ab antiquo *betere*, pro *ire*. Et sic sane veteres dixisse, negari nequit, cum id uno Varronis, & duobus Pacuvii locis comprobat Nonius. Ac locis iis addere possis illud Plauti Astraba: *Quæ nisi sic beteris, nimis es vegrandi gradu*. Non tamen cum Giffanio *betiensium*, vocem refingere animi, verum potius ex *bitiensium* voce colligam, veteres & *betere* dixisse & *bitere*: præsertim quando in codd. antiquis *bitere* nonnunquam legas hac significatione: quod clare ex seculi more scriptum, pro *bitere*. Id in Lucilii quodam loco factum putat Palmerius pag. 724. facis Criticæ. Adde quod sunt plurima alia, in quibus antiquiores *E*, posteriores *I*, usurparunt. Illustrem hac de re Fabii locum ponam e lib. 1. cap. IV. Quid non *E* quoque *I* loco fuit? ut *Menerva*, & *leber*, & *magester*, & *Dijove*, & *Vejove*, pro *Dijovi*, & *Vejovi*. Videtur autem *betere*, esse a βάω, vel βέω, quod idem signat. Sane βῆτε quid aliud est, quam *bete*? Quod vero in Calepino legas *bito*, quasi *bene ito*, id plane ineptum. A *betere*, seu *betire*, sunt hæc composita, *adbito*, *combito*, *imbito*, *perbito*, *præbito*, *rebito*. Plautus Captivis Act. III. sc. IV. *Namque edepol si adbites propius, os denasabit tibi Mordicus*. Idem eadem Com Act. II. sc. III. *Si non rebitas huc, ut viginti minas dem pro te*, id est, *redeas*. Idem, Epidico Act. I. sc. II. *Meam domum ne imbitas*, id est, *ineas*. Idem Rudente, Act. II.

. . . . Qui homo:
Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Sicilia perbiteres.

Ubi *perbitere* est *perire*. Itaque nihil caussæ est, cur displiceat lectio isthæc in Captivis, Act. III. sc. V.

Qui per virtutem perbitat, non interit.

Ubi Camerarius (quem Obertus Giffanius sequitur, Indice Lucretiano, voce *Dubitare*,) pro *perbitat* mavult *perbiot*; ac ne claudicet versus, *Qui per* διὰ λύσιν efferre in dimetiendo jubet, ut sit jambus.

BITVÆ dicuntur mulieres: quæ Græcis δίκοροι, quia *duplex* iis *pupilla*, quæ Græcis κόρη, atque Aristoteli etiam ὄψις. Id proprie *obtusum* notet. Similiterque *bitua*, a *bino intuitu*.

BITVMEN, ex sententia Becmanni, primum dicebatur, quod flueret ex pinu, quæ Græce πίτυς, unde *bitumen*, converso Π in B. quomodo a πύξος est *buxus*; ab ἀπὸ, *ab*; ab Ἄψυρτος, *Absyrtus*, &c. Sed rectius Martinius derivat a πίττα, *pix*, unde πιττόω, a quo *bitumen*, quasi πίττωμα dicas. Sane *bitumen* dicitur Germanis *erdpech*, q. d. *pix terrestris*. Idque quia pici simile est, eique miscetur, ut e Plinio mox ostendam. Græce *bitumen* dicitur ἄσφαλτος, unde *lacus* in Judæa *Asphaltites*. A πίττα, id est, *pix*, & ἄσφαλτος est πισσάσφαλτος. Plinius lib. XXIV. c. VII. *Est & pissasphaltus mista bitumine pice naturaliter ex Apolloniatarum agro*. Hebræis *bitumen* vocatur כפר, a כפר, quod est, *bitumine oblinere*. A כפר est κάφουρα *caphura*, quæ vulgo *camfora*. Primus *caphuræ* ex antiquis meminit Aëtius. Est gummi arboris Indicæ, nuci persimilis, ut ait Garcias ab Horto, qui & auctor est, id quod in Christianum orbem advehitur, ex China apportari: sed esse præter id, alterum *caphuræ* genus ex Borneo allatum, idque centuplo pretiosius, quæ & caussa est, cur in hosce tractus non soleat apportari.

B L

BLÆSVS, a βλαισὸς, quomodo Græcis vocatur qui Latinis *valgus*, ὁ τοὺς πόδας ἐπὶ τὰ ἔξω διεστραμμένος, καὶ τῷ Λ στοιχείῳ ἐοικώς, ut explicat Etymologus, qui & addit, matrem Cypseli, tyranni Corinthii, eo quod *valga* esset, λάμβδα appellatam. Nomen vero βλαισὸ censet esse a βλάπτω, hoc est, *lædo*, quia valgi oblæsum habeant gressum. Sed Latinis aliud est *blæsus*. Neque enim iis sic dicitur, qui cruribus est distortis, sed κατὰ μεταφορὰν sic his appellatur, qui ex oris tortura certas literas distorquet. Hanc cum secundariam esse significationem non videret Isidorus in X. Originum: scripsit, *blæsum*, ut & *balbum*, a *balando*, dici, quia verba frangit. Sed & tributa hæc vox iis qui *R* literam pronuntiare non possent. Hoc verum esse, indicat locus iste in carmine Ithyphallico:

Cum loquor, una mihi peccatur litera. Nam pro,
Pæ, dico semper, blæsaque lingua mea est.

Quare non audio Julium Scaligerum, cum in lib. de causs. L. L. cap. XIV. Erasmum eo nomine reprehendit, quod *blæsos* vocarit, qui *R* pronuntiare non possent: quo vitio laboravere inter alios, cum Aristoteles, & Alcibiades, tum Cæsar Scaliger, ut de se ibidem testatur.

BLANDVS, fortasse a βλὰξ, id est, *mollis*: vel potius a πλάνος, seu *planus*, quo impostor signatur. Ita *blandus* sit, qui suavibus, sed fallacibus utitur verbis. *D* insertum, ut a μυελὸς, *medulla*; a τείνω, *tendo*. [φλοιδάω φλαιδάω] Quid, si & dicamus, *blandus* esse effictum ad exprimendum molliculum verborum sonum, quo palpantes gaudent? Is sonus est in syllaba *LA*, & *BLA*, quibus & pueruli blandiri solent. Hinc, *lallare*, & verbum *blatio*, etsi hoc in contemtum abiit. Nam signat inania verba funditare. Facilitas & mollities soni præcipue est in *L*. Nam, quod Plato etiam testatur, ut *R* convenit iratis, ita *L* blandientibus. Sane blandiendi caussa diminutiva Latini fere per *L* extulerunt. Ut *puellus*, *labella*. Etiam sapientissimus Maro frequentat *L* in rebus blandiculis. Ut, IV. Æneid.

. . . . Si quis mihi parvulus aula
Luderet Æneas . . . .

Item Nævii est: *Libera lingua loquuntur ludiis Liberalibus*. A *blandus* est *blandiculus*, unde *blandicellus*. Festus: *Blandicella verba blanda, per diminutionem sunt dicta*. *Blandidicus*, qui blanda dicit. Onomasticum vetus: *Blandidicus*, χρηστολόγος. Proxime antecedit: *Blandicus*, ἐπαγωγός. Lege *blandidicus*.

BLASPHEMUS, βλάσφημος, in Glossis Cyrillo tribuitis, *maledicus* vertitur: ut, βλασφημῶ, *maledico*, *jurgo*; βλασφημία, *infamia*; ubi active Latina vox sumitur, pro *maledicentia*. Dicitur βλάσφημος, quasi βλαψίφημος, seu βλαπτίφημος, a βλάω, sive βάλλω, i. *peto*, *impeto*, & φήμη, *fama*, quia sinistram de alio famam spargit, eoque rumore alium, velut telo impetit. Eustathius in Il. β. pag. 219. Ταῖς ὥσπερ ὡς βέλεσι βάλλοντα. ὃ ταυτόν ἐστι τὸ βλάσφημον. Βλάσφημος γὰρ ὁ βάλλων ταῖς φήμαις. Apud Etymologum vero legas esse a βλάβη, id est, *noxa*, & φήμη. Idem dicunt, qui volunt dici, quasi βλαψίφημος, παρὰ τὸ βλάπτειν τὴν φήμην, quia *famam lædit*.

BLATERAONES, quos cum *baratronibus* perperam confundit vetus Horatii interpres, sunt homines in verba projecti, ut ait Agellius, lib. I. extremo, cap. XV. ubi & eos *lingulacas* dictos ait, ac plenius initio capitis describit, vocans leves, & futiles, & importunos locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt. Dicti autem *blaterones* a *blaterare*: qua de voce adeundi Festus, Nonius, Fulgentius. De camelorum voce dici, Festus indicat: de ariete usurpat auctor Philomelæ:

Blaterat hinc aries, & pia balat ovis.

Nisi hic *braterat* legendum, ut in MSto Schotti: quod verum censeo. Sane *blatero* primam corripit apud Horatium, contra quam hic sit. Non de mutis solum animantibus, sed etiam hominibus garrulis dici,

dici, clare ait Festus: & confirmant Glossæ Philoxeni; ubi est, *Blateroi*, *ματαιολογεῖ*. Hinc, *deblaterare*: pro quo apud Festum *deblatierare*. Sed MStus *deblaterare*. *Blaterare* est a *blatis*. Usus eo Plautus, Amphitr. II. I.

Qui malum intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.

Et Curcul. Act. III.

Credo hercle te esse ab illo, nam ita nugas blatis.

Ut a *lambo*, *lambero*, a *prope*, *propo*, *propero*, ita a *blatio*, *blatero*. *Blatio* a sono incondito garrulorum effictum videtur. Vel quando *blaterones* sunt homines *in verba projecti*, ut Gellium loqui paullo ante dicebamus: possis & deducere a Dorico *βλατὸς*, pro *βλητὸς*, quod est, *jactum*, seu *projectum*, ἀπὸ τοῦ *βάλλειν*· vel cum Festo derivemus a *βλὰξ*, quomodo proprie vocatur *piscis inutilis*, quemadmodum Hesychius & Etymologus docent, ac Erotianus confirmat, qui & ab hoc pisce *βλακεύειν* venire putat. Ac κατὰ *μεταφορὰν* notat *βλὰξ*, *simplicem*, *stupidum*, *fatuum*: unde Glossæ Philoxeni, *Blaux* (leg. *blax*) *ἀνόητος*. Ceterum, ut a *blaterando*, *blateronem*: ita a *blatiendo*, *blatonem* etiam dixisse videntur. Gloss. Philox. *Blato*, *ματαιολόγος*. In Isidori Glossis etiam legas, *Blato*, *cubicularius*, *hospitalarius*.

Blatta, vermiculus, quasi *blapta*, ἀπὸ τοῦ *βλάπτειν*, id est, *nocendo*, quia libros ac vestes erodit. [a λαμπ*ρα*.] A vermiculo hoc dicta herba *blattaria*. Plinius lib. xxv. cap. IX. *Herba hæc objecta blattas in se contrahit, ideo Romæ blattariam vocant*. Posterioribus autem seculis a rubore, quo *blatta* apprehensa inficit manum hominis: *blatta* etiam dicebatur exquisitæ purpuræ genus. Ita sumitur L. I. Cod. quæ res vendi non possunt. *Fucandæ atque distrahendæ purpuræ, vel in serico, vel in lana, quæ blatta, vel oxyblatta, atque ianthina dicitur, facultatem nullus possit habere privatus*. Sic usus Cassiodorus, lib. I. Var. epist. II. *Cum blatta, quam nostro cubiculo dare singulis annis consuevisti, venire festina*. Et Sidonius Apollinaris, in Paneg. Mario:

Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.

Item carmine, epist. XIII. lib. IX.

Rutilasque ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat unda.

Et Lampridius, in Heliogab. *Paraverat igitur funes, blatta, & serico, & cocco intortos*. Quem ad locum monet Baptista Egnatius, *blattam* esse purpuram ex Indico conchylio factam. Verum Sidonii locus satis indicat, non debere *blattam*, ad Indicam purpuram restringi; verum etiam nomen hoc mereri, Sarranum ostrum, seu Tyrium muricem, ut vocat Maro. Cum autem hæc *blattæ* significatio posterioribus tantum seculis nota fuerit; patet, falli Isidorum, cum, lib. XII. c. VIII. ait, infectum illud libros vestimentaque erodens (qua significatione etiam usus Maro, Horatius, Columella) sic dici: quia apprehendenti manum tingat colore, qui exinde *blatteus* appellatur. Contra enim dici debuerat, colorem *blatteum* dici, quia similis sit colori, quo blattæ apprehensæ tingunt manum hominis. Idem, lib. XIX. c. XXVIII. *blatteum*, sui seculi voce *blavum*, interpretatur. Sed si quis ambigat, num recte statuerimus, *blatteum* esse purpureum, ei scio scrupulum omnem eximet locus Eutropii in Nerone: *Retibus aureis piscabatur, quæ blatteis funibus extrahebat*. Nam Tranquillus hæc ita extulerat: *Piscatus est reti aurato, purpura coccoque funibus nexis*, id est, funibus purpurei ac coccini coloris. Usus & hac voce Cassiodorus, lib. V. epist. XXXIV. *Chamæleon colores suos multifariam qualitate commutat, ut modo Veneta, modo blattea, modo prasina, modo possit cyanea reperiri*. Sic tunicam *blatteam* dixit Gregorius Turonensis, lib. II. Hist. c. XXXIIX. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in basilica B. Martini tunica blattea indutus est*. Itidem legas apud Vopiscum in Aureliano: *Idem concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberent, & ceteras vestes*. Sed & paullo ante dixerat idem: *Cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit, absit, ut auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit*. Fit quoque mentio *blatteæ sericæ*, seu *sericoblattæ*, *sericæblattæ*, seu *sericæblatteæ* (diversimode enim vox hæc scripta invenitur,) lib. X. de murileg. lib. II. C. Just. & l. ult. de murileg. in Cod. Theodos. & l. XIII. eodem Tit. ejusdem Codicis, *Blattifer Senatus*, legas apud Sidonium in carmine, epist. ult. lib. IX.

Blennus, *stultum* notare comprobat Festus illo Plauti Bacch. Act. V. sc. I. *Stulti*, *stolidi*, *fatui fungi*, *bardi*, *blenni*, *buccones*. Proprie autem *blennus* est *mucosus*. Nam narium catarrhus, qui recentioribus, Galeno teste, *μύξα* dicitur, antiquioribus, tum *κόρυζα* vocabatur, tum etiam, quod ex Hippocrate paret, *πλέννα* & *βλέννα*· quod idcirco *μύξα* interpretantur Hesychius, & Etymologici auctor. Inde igitur *blennus*, quasi *βλεννώδης*, καὶ *κορύζης μεστός*. *Ἐτυμολογίαν* hanc adducit Camerarius in utriusque linguæ Commentariis. Eandem post secutus Turnebus, libro III. Adv. capite x. & sane meo judicio certissima est. Videtur autem & Plautus, Curcul. II. III. dixisse *dentes blennos*, hoc est stupidos, & quasi muco plenos. Vide quæ hac de re notavit Janus Gruterus in Suspectis, quæque ex ejus schedis ad eum Plauti locum adnotat Taubmannus.

Blitum, genus oleris insipidi, unde betam & blitum conjungit Plautus, Pseud. A. III. sc. I. Græce *βλίτον*, pro quo vitiose apud Dioscoridem est *βλέτ-τον*, apud Theophrastum, *βλῆτον*, apud Suidam, *βλίττον*. Festus scribit esse a Græco *βλὰξ*, hoc est *supinus*, *stultus*. Quod probare non possum. At ineptius etiam Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Blitum, genus oleris, quasi vilis beta*. Verisimilius Bauhinus, qui dici censet, quasi *βλητὸν*, id est, *abjiciendum*. Nempe ob vilitatem, vel saporem fatuum. A *βλίτον*, *βλίται*, καὶ *βλίτωνες*, οἱ *εὐήθεις*, Hesychio teste. Similiter *βλιτάδες*, αἱ *εὐτελεῖς γυναῖκες*. Eo respicit Plinius lib. XX. cap. XXII. *Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Unde convitium feminis apud Menandrum faciunt mariti*. Latinis quoque *bliteæ* dicuntur, ut apud Plautum Truculento Act. IV. sc. IV. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam*.

B O

Boa, vocatur *hydrus* hoc est, *serpens aquaticus*, teste Festo, cujus verba infra adferam. Nominis caussam ponit his verbis Plin. lib. VIII. cap. XIV. *Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ, in tantam amplitudinem exeuntes, ut, D. Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere*. Quo ex loco alterum quoque etymon ruspatus Perottus. Nam putat, & inde nominis originem capere potuisse, quod *instar bovis turgeant*. Mihi Plinii sententia magis placet. Præterea sumitur *boa*, pro morbi genere: quomodo usus Lucilius hoc versu:

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Originem vocis aperire conatus Plinius, cujus hæc verba lib. XXVIII. cap. XVIII. *Boas*, inquit, *abolet fimum bubulum, unde & nomen traxere*. Meminit ejusdem, lib. XXVI. cap. XI. ubi & quis morbus sit, explicat; *Ebuli*, inquit, *folia contrita, & e vetere vino imposita, etiam boam sanant, id est, rubentes papulas*. Sunt igitur *boæ*, quæ Græci *ἐξανθήματα*, Belgæ autem, *maselen*, appellant: quod & confirmat hic ejusdem Plinii locus libro XXIV. cap. VIII. *Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora*. Sane morbi Gallici papulæ hodieque ab Hispanis *boæ* appellantur. Aliter tamen hæc vox a Grammaticis exponitur, ut videri queat & alias habuisse acceptiones. Festus: *Boa serpens est aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, a qua icti obturgescunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus boa appellatur*. Sensit igitur Festus, *boam* quoque dici, cum crura ex viæ labore tument, ad similitudinem eorum,

rum, qui a *boa* serpente icti obturgescunt: unde & nomen. Et fortasse hinc etiam etymon *boa*, qua papulas notat, non inepte colligamus: ut nempe sic dicatur, non quia fimo bubulo sanetur, quæ Plinii sententia est; verum quia corpus turgeat, haut secus ac illis evenit, qui a *boa* icti sunt. Vidimus, unde *boa* origo peti debeat: si eam e Latio ἀγώνως arcessere velimus. Sed doctissimus Salmasius censet hanc etiam vocem Æolibus deberi. Nam *boam* Græcis dici δοον, & δύτην, Æolibus vero, qui δ in β mutare solent, βύτην, & βύαν: unde *boa*. Δύτης vero dicatur ea de caussa, ob quam & *natrix* vocatur. Gloss. *Natrix*, *boa*, ἔχιος εἶδος. Ut ergo *natrix* a *nando*: sic δύτης, a δύειν, quod est *urinare*. Hesych. δύτης, κολυμβητὴς, δύτης. Nec minus *boam*, pro morbo, idem derivat ab Æolico βοα, pro δοα· quod Hesychio & Suidæ exponitur, πόνος, ταλαιπωρία, δυστυχία. Videntur autem aliæ etiam esse *boa* significationes. Nam quemadmodum carcer etiam ponitur pro homine carcerem merente: sic *boa* quoque usurpatur pro homine *boa* laborante. Id enim colligi potest ex Glossis Philoxeni; in quibus vulgo quidem legitur: *bor*, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων· sed *boa* scribi debere, jam olim monuit Scaliger. Sane aut hoc verum est, vel *boar* scripsit Glossographus, aut vocem huic similem, a *boa* derivatam. Cum autem hoc Glossographi loco confirmetur sententia Festi; nondum ausim subscribere Perotto, qui ob allatam a Plinio *boa* interpretationem, non dubitat Festum insimulare erroris atque inscitiæ. Quartam quoque *boa* acceptionem reperio. Nam in Glossis Philoxeni est: *Bova*, νόσος βοῶν. Neque est, quod quis ob insertum *V* consonum, censeat, hanc aliam esse vocem a priori. Nam & in Plinii ac Festi locis ante adductis, codices alii quidem *boam*, alii vero *bovam* habent, ut utroque videantur usi veteres; haut aliter ac & *boare* dixerunt, & *bovare*, unde apud Ennium fuit,

. . . . *Clamore bovantes*.

Interim nihil ausim asserere. In mentem enim venit, pro βοῶν, legi posse, βρεφῶν. Præsertim cum itidem corrupte paullo ante scribatur, *boa*, βρέφος. Ubi excidisse potest vox νόσος. Ut fuerit itidem, νόσος βρεφῶν. Hæc interpretatio cum Pliniana illa de exanthematis, ac papulis rubentibus, optime convenit. Eoque minus damnare eam audeo, quod pro morbo *boum* nemo, quod sciam, usurpet. Ait quidem Scaliger ad Festum, sic usurpari a rei rusticæ auctoribus. Sed multum metuo, ne eum memoria fefellerit. Nec verum puto, quod Turnebus existimabat, *bovam* etiam sumi pro vase vinario, longo, turgido & amplo, bovæque serpenti simili. Colligebat hoc vir summus ex loco illoc Varronis in Mysteriis, apud Nonium in *Portitor*: *Æs defraudasse camponem*, *bovam luto oblevisse*, *tum portitores terram duxe*. Sive, ut in MSStis est, *rram duxe*, unde Mercerus optime *circumluxe*, hoc est, *circumduxisse*. Sed pro *bovam*, sive, ut in libris aliis, *bonam*, Cujacius *obbam* faciebat. Sane hoc malim, quam novam ex corrupto loco architectari *bovæ* notionem.

Boethoavm mentio fit in l. IV. C. de tabulariis, scribis, logographis & censualibus. Sic vero appellantur, qui officialibus morbo vel occupationibus nimis detentis, succurrunt, eosque opera sua sublevant. Βοηθεῖν, *auxiliari*, *succurrere*, quasi, ἐς βοὴν θέειν, *ad alicujus clamorem juvandi caussa accurrere*. Inde βοηθόος, & βοηθὸς, *auxiliator*, *adjutor*. A βοηθὸς, seu *boëthus*, est nomen proprium *Boethius*, quod male indocti absque spiritu efferunt. Nam & in antiquo marmore, quod Derchonæ in B. Martiani cœnobio extat, inscripto tumultum factum indicat Boëthio & Euthario coss. Jovianus Pontanus in mortuorum dialogis inducit Grammaticum dicentem, *Boëthium* non ex eo nomen accepisse quod natus sit in *Bœotia*, sed a *vescenda boum carne*: atque id se ex Boëthii coquo audiisse. Quæ, cum risus tantummodo caussa a Pontano conficta sint, minime vir summus hoc nomine a nasutulis reprehendi debet.

Boia factum ex βοεία, id est, *bubula*, quod substantive accipitur, subintellecto δορὰ hoc est, *pellis*. Ea re motum censeo Brodæum, ut lib. II. cap. X. scriberet, *bojas* esse lora, e corio bubulo confecta: eoque has intelligi, cum Plautus Amphit. scribit: *Faxo, ut bubulis coriis onustus sis*: cumque in Asinaria ait: *Ubi vivos homines mortui incursant boves*. Sed male confundit Brodæus *bojas* cum taureis. *Taureæ* enim scuticæ sunt e pelle taurina seu bubula. *Bojæ* vero sunt genus vinculi, ut ait Festus: torquis damnatorum, ut Isidorus exponit. Ac quamquam, si originem spectes, proprie fuerit e corio bubulo, tamen καταχρηστικῶς (qua nempe ratione pyxidem argenteam dicimus) etiam de ligneis ferreisve usurpatur; quod idem Festus, sive Paulius, testatur. Itaque pro collari clare sumitur apud Aldhelmum de laudibus virginit. *Bojam in collo & compedes in cruribus nectant*. Atque ita in Martyrologiis passim. Quamquam non solum colli vincula, sed etiam manicas, hoc est, manuum vincula, hoc nomine significari indicant Glossæ Cyrillo tributæ; ut in quibus legas, Κλοιὸς, *boja*. Κλοιὸν περιτίθημι, *in boja*. Ubi scribendum *imbojo*, quod erit, *boiis vincio*. Κλοιὸν vero, tum *collare*, tum *manicas*, notare, ostendit hic locus Hesychii: Κλοιὸς περιτραχήλιος δεσμὸς, κολλάριον, ἢ τοῖς μανικαῖς. Isidorus lib. V. cap. XXVII. (quem Perottus, & alii multi hodie sequuntur,) vult, *bojas* sic dici, quod similes sint vinculis, quibus jugum bubus adstringitur: quidam etiam proprie id vinculi genus *boijas* dici censent, unde & *bojas*, quasi *bovias*, dici volunt. Sed simplicius, meo judicio, veriusque, *bojas* factum esse ex βοεῖαι, proprieque sic dici a materia, quomodo & *taureæ* sic vocatæ, quod fierent e corio taurino, sive bubulo: ut ante dicebamus, & plenius ostendemus voce *Taurus*. Quia vero *Boji*, etiam sunt Galliæ populus (quod ex Cæsare & aliis liquet:) inde est, quod vocis hujus ambiguitate ludens Plautus Captivis, Act. IV. sc. II. ait:

At nunc Siculus non est, Bojus est, Bojam terit,
Liberorum quærundorum caussa ei, credo, uxor data est.

Nam etsi *boja* hic *collare* signet, tamen hoc sic accipi voluit Plautus, quasi dixisset, Gallum cum Galla cubare. Quippe *terendi* verbum hic ea notione sumitur, qua Petronius dixit, *Mutuis libidinibus attriti*. A Latino *boja*, Germano-Belgæ manicas & pedicas *boeye* appellant.

Bolaiton, vocari *fimum bubulum*, Plinius auctor est, libro XXVIII. cap. XVII. Schol. Aristophanis in Equites: βόλιτος, ὁ σπέλεθος τῶν βοῶν. Quanquam idem in ranas paulo aliter: βόλιτος κυρίως τὸ τῶν ὄνων ἀποπάτημα. Sed asini merdam, ὄνθα· boum, βόλιτον, dici, ait Pollux, lib. V. cap. XIV. Nomen est, ἀπὸ τῆς βολῆς. Ὁ κόπρος γὰρ ζώων βάλλεται, ἤγουν ῥίπτεται· ut ait Eustathius in Odyss. α. pag. MCCCCIV. Addit mox, dici βόλιτον, & βόλβιτον. Quod & agnoscit Scholiastes Aristophanis in Acharnenses: sed ait, communiter βόλβιτος, Attice autem βόλιτος dici. A βόλβιτον est *bulbitum*, & *imbulbitare*, de quo dicemus in *Bubinare*.

Bolona usurpat Arnobius, lib. II. *Quid bigarios*, *salinatores*, *bolonas*, *unguentarios*. Ita est in MSStis regiis, ut Heraldus observat, non *volones*. Quid *bolonæ* sint, docebit Donatus in Eunuch. *Cetarii*, inquit, *sunt*, *qui cete*, *id est*, *magnos pisces venditant*, *& bolonas exercent*. Ut *bolona* videatur esse *cetaria mercatura*. Sed videtur potius dici de ipsis *cetariis*. Glossæ Philoxeni: *Bolonæ*, μεταπράται, πολυγκάπηλοι· Isidorus in Glossis: *Bolonæ*, *cetarii*, *qui diversa genera piscium emunt*. Turnebus conjectabat, *bolonas* dici a *bolis piscium*. Vide eum Advers. lib. XVII. cap. XIV. Ita *bolonæ* dicentur, quia emerent simul, quantum retis bolo sive jactu caperetur. Martinius dispiciendum relinquit, an non possit esse ex πωλὴ, *venditio*, & ὠνὴ, *emtio*. Vel a *balæna*, præsertim quando *balona*, per *A* in prima, habent Glossæ Philoxeni: & ut a *cete cetarii*, ita a *ba-*

a *balæna balenæ*, quasi *balænaril*, dici putuere. [φάλαι, idem quod φάλαιναι *balenæ*. a φάλη ita & αἰς, *belonæ*.]

Bolus, priori correpta, est a βόλος, similiterque *bolis* est a βολίς. Utrumque est a βάλλω, id est, *jacio*. Ac βολὶς quidem *jaculum* notat. Græcam *bolidum* appellationem retinet Plin. lib. II. c. XXVI. ubi eas reponit inter meteora ignita, & a lampadibus distinguit. Alias βολὶς est *perpendiculum*, quo nautæ altitudinem maris explorant. Unde apud Lucam in Actis XXVII. 28. βολίσαντες, quod vulgatus interpres vertit, *summittentes bolidem*: Erasmus, *bolide demissa*. Βόλος vero est *jactus*. De aleæ jactu utitur Plautus Curcul. Act. V. sc. II.

Si vis tribus bolis, vel in chlamydem.

Et Rudente, Act. secundi sc. III. ait:

.... Oh Neptune lepide, salve,
Nec te aleator ullus est sapientior. Profecto:
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.

At *bolus*, priori producta, est a βῶλος, quod *glebam* notat, unde βῶλος Ἀρμενία, *bolus*, seu *gleba Armenia*. Est lapis pallidus, ac friabilis, instar calcis ac asteris Samii, astere tamen Samio levior. Aëtium vide lib. II. cap. X. Μεταφορικῶς βῶλος, notat massam, & partem sive frustum: unde est, quod Latinis *bolus offam*, & μεταφορικῶς, *prædam*, notat: ut apud Terent. Heautont. Actu IV. sc. II.

Cracior bolum tantum mihi ereptum tam subito ex faucibus.

Ubi Eugraphius *bolum* interpretatur *prædam*. A βῶλος est βωλίτης, unde Latinum *boletus*. Est fungi genus, omnium fungorum minime noxium. Vide iis, quæ de eo tradit Plinius, lib. XXII. cap. XXII. Apparatum ejus docet Apicius lib. VII. cap. XIII. Quanto olim in pretio fuerint, indicat hoc Martialis lib. XIII. dist. XLVIII.

Argentum atque aurum facile est, lanamque, togamque
Mittere: boletos mittere difficile est.

Maxime autem nobiles morte Claudii Imperatoris, qui iis, ab Agrippina veneno tinctis periit: ut, cum assignato Plinii loco legere est, tum apud Tranquillum in Claudio, cap. XLIV. Hinc Juvenalis Satyra V.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed quales Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Et Satyra VI.

.... Minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus ....

Et Martialis, lib. I. ep. XXI.

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Argute autem Nero Cæsar, quia *boletus* Claudium necando, ejus ἀποθέωσιν maturavit, *boletos* vocabat cibum Deorum: quemadmodum tradit Dio fine libri ultimi. Quod ad etymon attinet, a βῶλος, βωλίτης, seu *boletus*, nuncupatus, quia figura sua convolutâ globosaque similis sit βώλῳ, hoc est, *glebæ*: vel potius, quod colore suo referat βῶλον, hoc est, *rubricam*, qua pictores utuntur in deaurando: quippe *boletus* exterius rubet, etsi interius sit luteo colore. Id quod de convolutione & luteo colore dixi, hæc Plinii verba, loco antecitato, adstruunt: *Volvam terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, seu in ovo, est luteum*. A *boletis*, patina, quibus *boleti* inferebantur, *boletarium* dicebatur. Interim *boletarium* etiam *coliculis*, qui *boletis* multo viliores, inserviebat: unde est quod apud Martialem, lib. XIII. dist. CI. cujus lemma, *boletarium*, loquatur in hunc modum:

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, servio coliculis.

Pro eodem, ut etiam Turnebus, Marcellus Donatus, atque alii, observant, *boletaro*, vel *boletar*, dixere. Apicius, lib. II. cap. I. *Exinanies in boletari*. Ubi corrupte vulgo *in volutari*. Ac similiter, ut Salmasius testatur, MSS. veteres apud Trebellium Pollionem. *Voletar balenticum argenteum librarum* XX. Usus vetus etiam interpres Juvenalis, in illud Satyr. XI. vers. CXXXVII.

.... Cui cedere debeat omnis
Pergula....

Coquina, inquit, *qua boletaria ponuntur*. Est & in veteri epigram.

Comptas nolo dapes, vacuum mihi pone boletar.
Quod placet adspiciam, renuo quod saturat.

Bombax est interjectio apud Plaut. pseud. I. III. Accepit a Græcis. A quibus βομβάξ, fictum ad instar βαβαὶ, & ex compositione ejus βομβαλοβομβάξ, quod apud Aristophanem habes in Θεσμοφοριαζούσαις. Scholiastem ibi vide, & Eustathium in Odyss. M. pag. 1718. edit. Rom.

Bombus, βόμβος, vox est a sono facta. Proprie convenit apum murmuri, etsi ad alios quoque sonos transferatur: ut in illo Neronis Cæsaris apud Persium, Sat. I.

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Quod expressum ex illo Catulli, de nuptiis Pelei & Thetidis:

Multi raucisonis inflabant cornua bombis.

A *bombus* est *bombilare*, quod de apibus proprie dici indicat auctor Philomelæ. Fortasse tamen rectius *bombitare* dicitur, quod analogia postulare videtur, cum sit frequentativum. Addo, quod *bombito*, non modo in nuperis Festi exemplaribus excusum est, sed & antiqua Mediolanensi anni 1500. Quin Obertus Giffanius, in Indice Lucretiano, voce *Persice*, non *bombito* modo approbat, sed similiter quoque apud Catullum *pipito* mavult, quam *pipilo*; quippe quod non a *pipulus* veniat, sed a *pipio*. Eo usus Tertullianus, lib. de monogamia, cap. XVI. *& uteros nauseantes, & infantes pipiantes*. ☞ in Valentinianos, cap. XV. *Celestes matres pipiavit Achamoth*. Imo, nisi vett. codicum obstaret auctoritas, dubitari posset, an non verius rectiusque esset *bombulo*, quam vel *bombilo*, vel *bombito*. Sane doctissimus Th. Gaza, *bombylo*, seu *bombulo*, scribebat, quem eo motum puto, quod Græcis βομβύλιος sit genus apis aut vespæ, sic dictæ a *bombo*, sive sono, quem edit. Id docet Hesychius: Βομβύλιος ζῶον, ἠχόν τινα ποιοῦν, τοῦ γένους τῶν σφηκῶν, ἢ μέλισσα μεγάλη, ἢ μυῖα. Aliter dicebatur βομβύλη. Nam eam esse εἶδος μελίσσης, *genus apis*, tradit Scholiastes Apollonii Rhodii. Quin etiam, ut idem ait, sic dicitur, ποτηρίου εἶδος, ὡς Ἀντισθένης παραδίδωσιν· ἔχει δὲ τοῦτο στενοτράχηλον. Unde cognoscimus, βομβύλιον, etiam fuisse *vas collo angusto*, ac sic fuisse appellatum a sono, quem liquor edit angusto currens tramite. Idem etiam βομβύλιος dictum, ut in proverbio, *Sambria bombylius*, apud Athenæum. Pollux *bombylium* definit: τοῦτο ἔκπωμα ὃ βομβεῖ ἐν τῇ πόσει· Id Latine sonet, *Angustum poculum, quod inter bibendum bubit*. Nam *bilbere*, seu *bilbire*, dicunt Latini, quod Græcis est βομβεῖν, seu βομβύζειν, vel βομβυλιάζειν, a quo βομβυλιός. Glossæ Philoxeni: *Bilbit*, βομβύζει. Esse ὀνοματοπεποιημένον, indicat hic locus Festi: *Bilbit, factum est a similitudine sonitus, qui fit in vase*. Nævius: *Bilbit amphora*. Inde *bilbinus* idem quod βομβύλος. Gloss. Philox. *Bilbinus*, εἶδος ἀγγείου. Addamus & rei novæ vocem novam, sed ab eadem origine. Ea est *bombarda*, a *bombo* & *ardore*. Descripsit hanc carmine heroico Jos. Maria Catanæus. De origine autem vocis hæc habet:

Abstulit hæc tormenta nova virtute bombarda,
Sive placet bombarda magis: quæ dicta beatu,
Seu bombo, procul exsistens mortalia corda
Terrisat horrendo strepitu, longoque fragore.

Carmen id subjunxit commentariis in Plinium, Mediolani editis MDXXXI.

Bombyx, βόμβυξ· quæ vox, ut puto, ab Oriente. Nota res de Assyriis *bombycibus*, & Sericis vestibus. Nempe vocabulum una cum re ad Græcos manavit. Id malo credere, quam nomen acceperit a *bombylio* vase, quia ut hoc bibendo exhauritur, & exhaustum nihil præter aëra habet; ita *bombyx* exhauriatur nendo, & solum aëra contineat, quod Isidorus videtur voluisse, lib. XII. cap. V. Sane si a *bombylio* vase sic dicitur, potius censeam sic vocari a figura.

a figura. Nam *bombyx*, textili suo nido involuta refert *bombylium* vas, cui collum angustum, venter prominens ac turgidus, fundus acutus. A *bombyce* dictæ *bombycinæ* vestes. Ut hæ a byssinis, & sericis, differant, fuse persequimur voce *Byssus*, & *Sericum*. Quare hoc loco solum ostendam, aliud esse vestes *bombycinas*, aliud *bombacinas*, sive *bambacinas*. Nam *bombyx* est notus vermiculus: e cujus filis erant vestes *bombycinæ*, quæ & *Coæ* dicebantur, quia *bombyces* in Co insula nascerentur. Ab mollitie hujus lanæ vox *bombycinæ* etiam extensa ad omnem molliorem lanuginem, unde vestes texerentur. Id ita esse liquet e Plinio, qui *erioxylon*, sive interiorem gossipii lanuginem, *bombycem* vocat. Verba ejus mox adducam. Quod vero priores dixere *bombycem*, id posteriores vocarunt *bombacem* & *bombacium*. Ita βομβάκιον habes apud Nicolaum Myrepsum. Hinc & *bambacem*, & *bambacium*, & aliter, dixere: quod hic Suidæ locus indicat: Βάμβαξ, ἢ Πάμβαξ, καὶ Παμβακίς, τὸ παρὰ πολλοῖς λεγόμενον βαμβάκιον. Fortasse & *manbax* dixerint. Saltem id credidit auctor Glossarii Arabico-Latini, ubi in litera *M* legas: *Mambax*, id est, *bombyx*, *gossipium*. A βάμβαξ, aut βόμβαξ, est italicum *bambagia*, ac *bombazo*: quanquam & iisdem (uti & Celtis, Belgis, Anglis) *cotone* nominatur. Germanis dicitur *baumwol*, ac Belgis Germanizantibus *boomwol*, q. d. *arborum lanam*; quæ appellatio vel ex eo est, quod frutices etiam arbuscularum nomine vulgo dignentur; vel potius a veterum errore, existimantium plantam hanc esse arborem: quod etiam præter alios sensit Theophrastus, lib. IV. hist. plant. cap. IX. ubi arborem eam ait crescere in Tylo, Arabici maris insula. At recte Plinius, qui lib. XIX. cap. I. fruticem appellat. Sic enim scribit: *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis candore mollitiave præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.* Hæc Plinius. Ubi per *bombycem* minime intelligere oportet fila bombycum, sed lanuginem fructu xyli contentam, quam sic vocat, quia & mollitie similis est bombycum operi, & similiter ex ea telas nent, vestesque texunt. De hac lanugine sic Ulpianus in leg. si cui lana legetur. ff. de legatis III. *Lana legata etiam leporinam lanam & anserinam & caprinam credo contineri: & de lino, quam Græci ἐριόξυλον, hoc est, ligneam lanam, appellant.* Ubi observandum, ξύλον, ab Ulpiano *lignum* reddi, & ἐριόξυλον, *ligneam lanam*: imo Pollux quoque videtur ξύλον, generali hac notione accepisse: quippe qui lib. VII. cap. XVII. ἀπὸ ξύλου ἔριον, appellet. Sed ad ambiguitatem vocis vitandam, melius puto, Græcam *xyli* vocem retinebimus. Crescit autem hic frutex non in Tylo modo, cujus rei Theophrastum meminisse diximus; sed etiam in plerisque Mediterranei maris insulis: uti Melita, Creta, locisque aliis ad Austrum vergentibus.

BONA dici, quod *beent*, hoc est, beatos seu fortunatos, aut locupletes faciant, legere est l. XLIX. de verb. signif. Festus sive Paullus scribit, *bona* ex eo dici, quod bonis sint digna: quæ sententia hoc veteri senario confirmari videtur: Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. Sed etymon id, boni definitione facile refellitur. Quippe est quidem *bonum*, genus ἀφ᾽ ἑνός, sive, ut Scholastici vocare solent, *analogum*: verum non iccirco ὁμώνυμον, ac omnis definitionis expers, putari debet: sed tantummodo hinc concludi potest, esse intermediæ inter homonyma & synonyma naturæ, ac quanquam non sic proprie dictæ definitionis capax, posse tamen describi: ut ab Aristotele factum, qui lib. I. Eth. Nicom. cap. I. docet *bonum* esse id, quod omnia desiderant: hoc est, eam rerum conditionem, secundum quam id, quod expetitur, expeti dicitur. Quare, cum opes quoque sint inter ea, quæ expetantur, imo a vulgo præ ceteris rebus expeti soleant, patet, & ipsas bonorum nomen accepisse, non quia homines ob eas *boni*, hoc est, probi & virtute præditi, dici mereantur: verum quod opes revera bonæ sint, hoc est, reapse expeti soleant, sive sui, sive alterius, sive utriusque gratia. Quare videtur *bonus* esse ab Æolico βόνος, quod ab inusitato ὀνῶ, sive ab ὀνίω vel ὄνημι, hoc est, *juvo*, *prosum*, *utilitatem adfero*. Tale enim quod est, id bonum censetur. Vel quod censet Ulpianus, a *beando*, bonum dicitur. Nam vulgo beati censentur a quovis boni genere, sive illud animæ sit, sive corporis, seu fortunæ. Ac pro hoc etymo illud quoque facit, quod antiqui pro *bonus* dixere *benus*, unde etiamnum in usu sunt *bene*, & *bellus*; eique simile *Apollo* ab *Apello*, quod a Dorico Ἀπέλλων. Verum enim vero unum est, quod contra hæc etyma adferri queat. Nam nec veteres primo *benus* dixisse videntur; sed *duenus*; unde *benus* ea ratione venit, qua *bellum* est a *duellum*, quod antiquius esse etymon docet. Siquidem a *duobus* dictum, ut suo loco ostendimus. Sed & simile est *bis* a *duis*, unde id factum Cicero docet, & Græcum δὶς comprobat. Putamus igitur, similiter *benus* factum esse ex *duenus*; *bonus* item ex *duonus*. *Duenus* nusquam nunc reperias: quod haut mirandum. Nam ne *benus* quidem, quod a *duenus* factum nunc, legas. Sed cum sciamus, veteres usurpasse *E* pro *O*, idem hic factum cognoscimus ex *bene*, & *bellus*. At vero non *benus* tantum dixisse sed & *duenus*, non obscure ex eo paret, quod *duonus* dixerint pro *bonus*. Festus: *Duonum*, *bonum*. Glossæ Philoxeni: *Duonus*, ἀγαθός. Saliari carmini vocem hanc restituit Jos. Scaliger in Conjectaneis.

. . . . *Omnia*
Dapatilia comisse Jani cusiones.
Duonus ceruses Divius Janusque venit.

In illo quoque Plauti versu, *Jovem se placare posse donis hostiis*: pro *donis* substituendum *duonis*, quomodo ad oram codicis nunc mei manu sua correxit idem Scaliger. Alios quoque, qui hac voce utantur, laudat Savaro ad Sidonii epist. I. lib. II. Unde autem *duenus*, seu *duonus* sit, satis obscurum est. Interea, ut acute excogitatam, laudamus sententiam Camerarii. Censet is in problematis, *Duonum* dici a *duobus*; nempe quia omne bonum, ut participatione Dei, est, ita ipsum etiam sui sit communicativum, quæ res *duum* mentione indicatur. Quia autem *duonus* veteres dixere pro *bonus*, sive *duenus* pro *benus*: inde est, quod etiam quidam non dubitarunt dicere *duellus* pro *bellus*; cui simile, quod & forte *duilis* dixerint pro *bilis*. Prora & puppis ejus sententiæ sunt Glossæ vett. Guilielmi Fornerii, in quibus legitur *Duilis*, σχολὴ (χολὴ legendum paret) *duellus*, καλός, apud Nævium: *Facies virginis duella*. Nævium igitur, & eos, qui Nævium secuti, designat Fabius, cum lib. I. c. IV. ait: *Nec non eadem fecit ex duello bellum; unde duellos quidam dicere bellos ausi*. Porro cum Nonius in *Contemplo*, adducat hoc Nævii ex Danaë: *Contemplo placide formam & faciem virginis*: acute conspiciebat Paullus Merula: hunc ipsum locum signari a Glossographo, eoque scripsisse Nævium: *Et faciem virginis Duellæ*. Interim ambigo, num librarius postremam vocem neglexerit, quod non assequeretur, an potius Nonius ipse, quod nil faceret ad præsens institutum.

BOOTES, βοώτης, hoc est, *bubulcus*, a βοῦς, *bos*, & ὠθέω, *trudo*, *pello*. Etiam *booten* dixere sidus celeste, quia antiqui ursam majorem, cui sidus hoc proximum est, vocarent ἅμαξαν, sive *plaustrum*, stellasque duas pariles, maxime loco conjunctas, pro bubus, Hygino teste, haberent; reliquas quinque pro plaustro. Postquam vero Astrologi plaustrum stellis auxerunt, sic ut non amplius tam plaustri, quam ursæ haberet effigiem: tum & pro plaustro ἄρκτος sive *ursa* dici cœpit, & *bootes* similiter vocatus ἀρκτοφύλαξ, hoc est, *ursæ custos*.

BORRAS, est ventus flans ab ortu solstitiali sive

æstivo: quemadmodum ait Favorinus apud Agellium, lib. II. cap. XXII. & Appuleius lib. de mundo: si modo quæ illic de ventis speciatim ex Favorino adferuntur, ab Appuleio ipso, ac non potius a sciolo quopiam sunt inserta. Sane apud Aristotelem, quem transfert eo libello Appuleius; nihil istorum legas. Sed hoc, utut est, idem de borea sensit Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineæ caput, septentrioni proximum, a parte exortiva, solstitialem habebis exortum, hoc est, longissimi diei, ventumque Aquilonem, Boream Græcis dictum.* Sed hæc quidem ex eorum opinione, qui octo tantummodo ventos agnoscunt, triplicem orientalem, & totidem occidentales, idque pro triplici solis ortu occasuque: unum item a meridie, unum a septentrione. Sed quibus duodecim, vel plures ponere libuit, his boreas ventus est septentrionalis, non orientalis. Docet hoc Plinius, ipse, lib. II. cap. XLVII. *A septentrionalibus*, inquit, *Septentrio, interque eum, & exortum solstitialem, Aquilo: Aparctias dicti, & Boreas.* Item Vitruvius lib. I. cap. VI. Locum integrum apponam: *Itaque dextra & sinistra circa Austrum, Leuconotus & Altanus flare solet. Circa Apbricum, Libonotus, & Subvesperus. Circa Favonium Argestes, & certis temporibus Etesiæ: ad latera Cauri, Circius & Corus. Circa Septentrionem, Thrascias & Gallicus. Dextra ac sinistra circa Aquilonem Supernas & Boreas. Circa Solanum, Carbas, & certo tempore Ornithiæ. Euri vero medias partes tenens: in extremis Cæcias, & Vulturnus.* Hæc Vitruvius. Quod ad vocis etymon attinet, *boream*, ἀπὸ τῆς βοῆς, dici, quod sit *turbulentus* ac *sonorus*, non Nonius modo Marcellus scribit: sed & Plinius, ac Agellius, locis ante citatis. At magis placet, sic dici, ἀπὸ τῆς βορᾶς, id est, *cibo*, sive *pabulo*: idque vel quoniam eo abundant boreales tractus, ut censet Porphyrius: vel quod vento hoc flante avidiores ac edaciores simus: vel quod frugibus præbens incrementum, nobis ferat βορὰν, sive *alimentum*: quas duas nominis caussas ponit Etymologus. Sane a βορὰ venire, illud quoque confirmat, quod & Nicander, in Theriacis, scorpionis chelas vocat βορέας quasi πολυφάγους, id est *voratrices*. Sunt & aliæ nominis caussæ apud Etymologum: sed maxime verisimilis visa, quam adduxi.

Bos, a Græco βῶς, ut agnoscit Varro in IV. de L. L. Nempe more Dorum, qui βῶς dicunt. Possis & dicere, *bos* esse κατὰ συγκοπὴν factum ex *bovis*, hoc autem esse ab obliquo βοὸς, sive potius Æolico βοϝός. Nam Latini interdum rectos formant ab obliquis Græcorum. Sic a κυνὸς, est *canis*. Veteres autem in recto dixisse *bovis*, auctor est Varro, lib. VII. de L. L. A *bovis* dixere *bovare*: unde Ennius, *Clamore bovantes*. Citat Varro lib. VI. de L. L. In Glossis quoque Philoxeni legas *bobantes*, (scr. *bovantes*) βοῶντες. Sed usitatius pro eo, *boare*, quod ἀπὸ τοῦ βοὸς· nisi potius cum Festo deducere malis a Græco βοᾷν, hoc est, *clamare*. Nam *boatus* est βοὴ τοῦ βοὸς. Veteres etiam *boere* dixerunt: quemadmodum comprobare est illo Paccuvii, Medea: *Clamore & sonitu colles resonantes bount*: & hoc Varronis, Parmenone: *Exeunt citi, strepunt, bount*. Quibus locis, *bount*, a boum mugitibus dici scribit Nonius. A *bos* est diminutivum *buculus*, apud Columellam, lib. VI. cap. II. Item *bucula*, ut ad Ecl. VIII. scribit Servius. Nempe id contractum ex *bovicula*, quomodo a *sus* est *sucula*, quasi *suicula*. Simili crasi vel συγκοπῇ, pro *bovibus* dicitur *bobus* ac *bubus*; item pro *suibus*, *subus*, quod apud Lucretium, & Varronem legas. A *bubus* est *bubulus*. Item *bubile*, ut a *bove bovile*. Usi Cato, Columella, Plautus. Ab eodem est *bubulcus*, uti a *subus subulcus*. Gloss. Philox. *Bubulcus*, ὁ βοηλάτης. Pro *bubulcus* etiam dicitur *bubsequa*: quod est a bubus sequendis, eo inclinatu, quo dicitur *pedisequa*. Usus Appuleius, lib. VIII. Met. in Apologia, & lib. I. Floridor. item Sidonius lib. I. epistola VI. Onomasticon vetus: *Bubsequa*, βουκόλος. At longe aliud *bucæda*, quod Plautus usurpat Mostell. act. IV. sc. II. Neque enim sic dicitur, qui boves cædit; sed qui cæditur loris bubulis. Alii scribunt *bucida*, ut simile sit illis *bovicida*, *parricida*, *tyrannicida*, & similibus. A *bove* quoque est *bovilla*. Philox. Gloss. *Bovilla*, βοοστασία. Etiam pro eo *bostar* dixere, a *bos* & *sto*, ut Græci βουστάσιον, & βουστάθμη. Gloss. Isidori: *Bostar, ubi stant boves*. Item a *bove*, *bovatim*, id est, boum modo. Nigidius Figulus apud Nonium: *Sunt etiam assimulanter dicta hæc, canatim, suatim, bovatim, quæ ab animalibus sumuntur*. Sunt alia ab hoc fonte, de quibus seorsim.

Boscas, βοσκὰς, avis palustris, ac marina, quæ Columellæ, lib. VIII. cap. XV. *boscis* dici videtur. Meminit ejus Aristoteles Hist. Animal. lib. VIII. cap. III. Vocem *boscas* ibi retinet Gaza. Sed Julius Scaliger in tralatione sua *pascula* vertit. Nempe quia nomen ei sit, a βόσκω, *pasco*. Sane βοσκὰς, *pastui indulgens*: ut apud Nicandrum in Theriacis: βοσκὰς νηδὺς, *venter pastui indulgens*, & eidem βοσκὰς ὀρταλὶς, hoc est, ὄρνις νέμουσα, *pascens avis*, ut Scholiastes interpretatur.

Botrus, βότρυς, ut botrys, βοτρυόν. Martialis lib. XI.

Nec tota dignam se botryone putat.

hoc est, *conditio racemo*, ut in vett. Glossis explicatur. Dicitur βότρυς, juxta Etymologum, vel παρὰ τὸ ποτόν, quasi πότρυς, quia, quod bibimus, inde effluit: vel a βῶ, quod est, πατῶ, quia pedibus calcetur. βότρυς quoque dictæ *Pleiades*, seu *Vergiliæ*: Eustathio teste, nempe a *racemi figura*. Artemisia quoque herba ita vocata est, sive *quod circa imum caulem in ramulis semen est uvis dependentibus odore vinoso*; quam nominis rationem Plinius adfert, lib. XXVII. cap. IV. sive quod plura ejus semina totis caulibus sic conferta pendeant, ut racemi in uva imaginem faciant: quod mavult Marcellus Empiricus. A *botrus* est *botronatum*, quod inter ornamenta muliebria reponitur a Tertulliano, lib. de cultu feminarum, & Cypriano. Nomen ex eo, quod βοτρυδὸν, hoc est, *botri in modum*, extuberet.

Botulus est φύσκη, prout exponunt Gloss. Philoxeni, [a γάθυλος, idem quod γαστὴρ seu γαστρίον· vide ἀλλᾶς.] Nempe idem est, quod lucanica carnis suillæ bolis farta; unde & nomen esse putabat Festus: *Botulus*, inquit, *genus farciminis propter connexionem a bolis* (ita & MSSti) *sic appellatur*. De etymo hoc mox videro. Usus Laberius in mimo, qui inscribitur *Saturnalia*: teste Agellio, lib. XVI. cap. VII. Legas & apud Tertullianum Apolog. cap. IX *Denique inter tentamenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admovetis*. Item adversus Psychicos, cap. I. *Exteriores & interiores botuli Psychicorum*. Vir eruditus, quia Tertullianus ait fuisse sanguine distentos, eo dici putabat a colore *boæ*: quomodo vocantur rubentes pabulæ, ut testatur Plinius, lib. XXVI. cap. XI. & lib. XXIV. cap. VIII. Sed parum verisimile sit, ab ingratissimo morbidi corporis colore imponere voluisse nomen ciborum deliciis. Potius ex eo sit nomen, quia inter cibos delicatiores habeantur: nempe a βόω (unde βόσκω) est βόσις & βοτὸς, *cibus*, *alimonia*: unde ὑποκοριστικῶς erit *botulus*. Vel, quod solum verum puto, *botulus* sit a βύτταλον, quod veteres exponunt βύσμα. Hoc a βύω, vel βύζω, quod est, *farcio*, *oppleo*. Est enim farciminis genus. Ut igitur a *farcio farcimen*; sic a βύζω βύτταλον. Diminutivum est *botellus*, in quo primam corripit Martialis, lib. V. Epigr. LXXIX. At, si, ut Festus censuit, *botulus* veniret a *bolus*, quod Græce βῶλος, ἀναλόγως ea produceretur. Usus & *botelli* voce Sidonius, lib. VIII. Epist. II. Item Apicius, qui ejus apparandi modum docet, lib. II. cap. V.

Bovinari, & *bovinator*, est a *bove*. Nam proprie ea vox dicitur de bove maciliento, inque arando tergiversante, non autem sulcum uno ductu peragente. Verum κατὰ μεταφορὰν usurpatur de homine, qui instar jumenti illiusmodi morabundus est: unde Agellius, lib. II. cap. VII. *tergiversatorem* interpretatur: ubi & Lucilium sic usum ait illoc versu:

Hic a

Hicce ſtrigoſu' bovinatorque ore improbu' duro.

Eadem ſententia Nonii: *Bovinatores*, inquit, *ſunt quos nunc malitioſos & tergiverſatores dicimus*. Deinde eumpſe Lucilii verſum ſubjicit. In Gloſſis quoque Iſidori hac ipſa mente exponitur, *inconſtantes*. Sed alteram quoque ſignificationem habet, ſi recte Feſtus, eum, *bovinatur*, exponit, *conviciatur*. Sane pro eo ſunt Gloſſæ Philoxeni, ubi *Bominatores* (omnino legendum, *bovinatores*) θορυβοποιοί, θρύλλον ποιοῦντες, ἢ ταραχήν. [vide num *bovinari* ſit quaſi *bombinari*.] Et conjectabat Martinius, cœpiſſe a moribus ruſticorum, qui, ubi de iucello minimo agitur, ad jurgia ac convicia ſunt propenſi. Hinc βωκολία, Heſychio teſte, κακολογία· βωκολῶν, ἀπατῶν, σοφιζόμενος· βωκολητας, ἀπατεών· & apud Suidam, βουκολήσας, ἀπατήσας.

Boa, piſcis Plinio, lib. xxxii. cap. xi. Feſto eſt *bocea*, Græce βόαξ & βῶξ, παρὰ τὴν βοὴν, ut Athenæus ſcribit in vii. atque etiam Feſtus indicat, cum ait, ſic *bocam* dici, a *boando*, id eſt, *vocem emittendo*. Similiter Oppiani Scholiaſtes: Βὼξ λέγεται, διὰ τὸ μόνος τῶν ἰχθύων φωνὴν ἀφιέναι. Atque inde cauſſam cognoſcimus, cur eum Mercurio, vocis præſidi, antiquitas dicarit: ut ab Athenæo ibidem proditum eſt. Etſi autem καταχρηστικῶς dicatur in *boce* φωνή, tamen, eum unus eam habere dicatur, videtur propius ad φωνὴν accedere, quam piſces alii, quos ψόφον, aut τριγμὸν, non φωνὴν, habere, Ariſtoteles ſcripſit in quarto hiſtoriæ de animalibus. Ceterum non audiendus Ariſtophanis Scholiaſtes, qui βῶκα, ait appellari debere βόωπα, quia, cum piſcis ſit minutus, grandes tamen habeat oculos. Neque enim debet ille bonus vir ſine populi ſuffragio cenſuram vocum exercere, proque ſenſu ſuo receptas voces damnare, & novas reponere.

B R

Brabyla, Plinio, lib. xxvii. cap. viii. pruna ſunt ſilveſtria, quæ ſero admodum matureſcunt. De iis ſic Athenæus, lib. ii. Σέλευκος δὲ ἐν γλώσσαις, βράβυλά φησι, ἄλα, κοκκύμηλα, μάδρυα, τὰ αὐτὰ εἶναι. τὰ μὲν μάδρυα οἷον μαλόδρυα. τὰ δὲ βράβυλά φησι, ὅτι εὐκόλια, καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα. ἄλα δὲ, οἷον μῆλα, ὡς Δημήτριος ὁ Ἰξίων λέγει ἐν ἐτυμολογίᾳ. Dici ait βράβυλα, quaſi βορᾶβυλα, a βορὰ, id eſt, *cibus*, & βάλλω, *jacio*, quia ejus ſunt naturæ, ut *alvum ducant*. Unde videmus, corrupte apud Suidam ſcribi βράβηλα. Et ſane repugnat modulus penultimæ: quam Theocritus corripit Idyll. vii. ubi & Scholiaſten ejus vide.

Braca (pro quo vulgo *bracca*, vel *bracha*, minus recte ſcribunt) Iſidoro, lib. xix. cap. xxii. videtur dici, quod ſit *brevis*, nempe a Græco βραχύς. Aliis placet, eſſe a ῥάκος, quod, a ῥήσσω ſeu ῥήγνυμι: unde ab Euſtathio eſſe dicitur διεῤῥωγὸς ἱμάτιον, *veſtis diſrupta*. Æoles (quos Romani maxime imitantur) literam β literæ ρ præmittunt, quando poſt ρ ſequitur α, η, vel ο· ut, ῥήτηρ, βρήτηρ· ῥόδον, βρόδον· ῥάκος, βράκος, &c. Sed ſane *bracæ* vox eſt a Gallis Belgis. Quippe hodieque Belgæ, ſive Germani inferiores, eam *broeck*, appellant, ut Cimbri, *brog*, Britanni, *breacbe*. At *braca* eſſe a Gallis, clare docet Diodorus Siculus, cujus illud de Gallis, χρῶνται δὲ ἀναξυρίσιν, ἃς ἐκεῖνοι βράκας καλοῦσι. Similiter Heſychius, olimque Galliæ pars ab harum uſu dicta *bracata*. Idem confirmant verſus iſti apud Sueton. in Julio, cap. lxxx

Gallos Cæſar in triumphum ducit: idem in curia
Galli bracas depoſuerunt, latum clavum ſumſerunt.

Sed & *bracarum Gallicarum* liquido meminere Vopiſcus in Aureliano, Lampridius in Alexandro Severo, pluresque alii. *Bracatos* quoque milites Gallicos appellat Ammianus, lib xvi. Quare & *bracæ* vocem Gallicam putamus: vel, ſi origo eſt Græca, vocem eam acceperint Galli a Maſſilienſibus: qui Græce loquebantur. Non ſoli autem *bracis* uſi Galli; ſed & Perſæ, quibus eas tribuit Ovidius v. Triſt. el. xi. item Sarmatæ, ſive Scythæ, ut ex eodem, item Mela & Valerii v. Argon. conſtat.

Brachium, βραχίων, ἀπὸ τῆς βραχύτητος. Feſtus: *Brachium nos, Græci βραχίων dicunt; quod deducitur a βραχὺ, hoc eſt, breve; eo quod ab humeris ad manus breviora ſint, quam a coxis plantæ*. Sed videtur obſtare Feſto, quod *brachium*, ac βραχίων, proprie dicatur de oſſe, quod inter ſcapularum, & cubiti articulos, interjacet. Eoque potius *brachium* ſic dici cenſeo, quia os id, quod dixi, breve ſit, imprimis ſi conferetur cum oſſe femoris, cui ἀνάλογον eſt. Nam ut pedibus manus, lacertus tibiæ, genu cubitus, ſic femori brachia reſpondent. Ac, quia de hac vocis proprietate aliquis litem movere poſſit, addo τὴν ὅλην χεῖρα (intelligo per χεῖρα totum illud ab humero uſque ad extremos digitos, quomodo hac voce etiam uſi Homerus, & Hippocrates) dividi a Galeno in partes tres; βραχίονα, πῆχυν, & ἀκρόχειρον· quæ ipſa etiam complexus Naſo, cum, i. Met. ait:

. . . . *Laudat digitoſque manuſque*
Brachiaque & nudos media plus parte lacertos.

Quare, cum tres ſint brachii partes, os illud totius brachii maximum, quod eſt inter humerum & cubitum, proprie βραχίων, ſeu *brachium*, appellabitur. Os alterum inter brachium & manum Latinis fuerit *lacertus*, Græcis πῆχυς· quanquam hæc vox & anguſtius interdum ſumatur. Nam cum os illud duobus conſtet oſſibus; uno inferiori & grandiori, altero ſuperinſidente, & minori; illud quidem eodem nomine cum toto dicitur, πῆχυς, ſive *ulna*; hoc vero, quia parvarum rotarum radios refert, κερκὶς, ſive *radius* nominatur. Quod ſupereſt, ἄκρα χεὶρ, & una voce, ἀκρόχειρον, ac, κατ' ἐξοχὴν, χεὶρ, Latinis *manus* dicitur. Ex his igitur liquet, quid proprie *brachii* nomine ſit intelligendum. At Celſus, lib. viii. cap. i. quemadmodum pro *brachio humerum* dixit, ita per brachium intelligit omne illud a ſcapulis dependens uſque ad extremam manum. Quin ſimiliter βραχίονος vocem uſurpat Ariſtoteles, lib. i. hiſtor. animal. cap. xv. ubi hæ a philoſopho ſtatuuntur partes βραχίονος· ὦμος, ἀγκὼν, ὠλέκρανον, πῆχυς, χείρ. Ὦμος ei eſt articulus brachii cum ὠμοπλάτῃ, ſive *ſcapula*. Ἀγκὼν eſt, quod interjacet inter dictum articulum & eum, cui innitimur. Is articulus Ariſtoteli eſt ὠλέκρανον, quibuſdam *cubitus*, aliis *gibber brachii*, nominatur. Πῆχυς eſt, quod inter manum & acutam gibberamque brachii partem, ſitum eſt. Χεὶρ palma & digitis conſtat. Quædam tamen ex hiſce vocabulis aliter ab Hippocrate, & aliis, accipi, non ignoramus: & qui neſcit, diſcere poſſit ex definitionibus medicis doctiſſimi Gorræi. Iſidorus autem plane audiri non meretur, cum lib. xi. cap. i. hoc pacto ſcribit: *Bracius a fortitudine nominata*: Βαρὺ *enim Græco grave & forte ſignificat; in brachiis enim tori lacertorum ſunt, & inſigne muſculorum robur exiſtit.*

†Brachium & βραχίων cur ἀπὸ τῆς βραχύτητος ſic dicatur, multa poſt Feſtum Voſſius diſputat: quae ſunt nugae canorae: quandoquidem Brachium eſt a Chald. דרע *drag* (quod Chaldaei uſurpant pro Heb. זרע *zroag*) deinde per Aeolicam mutationem D in B (cujus vide exempla apud Salmaſ. in Voſſio) ſive Tyrrhenicam potius, factum eſt Brachium: cujus obliqui caſus apud Graecos (βραχίονος &c.) productiores evaſerunt. Mazochius.

Bractea, eſt exilis auri, vel alius metalli, lamina. Imo & *ligni laminam*, dixit Plinius, lib. xvi. c. xliii. Suſpicor eſſe a ברק, quod de metallis, aliiſque rebus *fulgidis*, dicitur. Itaque & ſpeciatim pro ferro ſeu lamina lanceæ uſurpatur. Nachum iii. iii. Favet, quoque huic conjecturæ, quod Belgis *bleck*; aut *blick* dicitur a *bliken*, vel *blinken*, id eſt, *fulgere*. Nec tamen diſplicet ſententia Iſidori, qui, quia tenuis eſt & præ exilitate crepitans lamella, eo lib. xvi. c. xviii. deducit a βραχεῖν, id eſt, *crepitare*: unde Maro dixit vi. Æn.

. . . . *Sic leni crepitabat bractea vento.*

Sane & Heſychio βραχεῖν eſt ἠχῆσαι, ψοφῆσαι. Eique Etymologus ſubſcribit, qui addit, eſſe verbum ὀνοματοποιητικόν. Quidam hoc *bractea* etymo adducti, non *bractea*, ſed *brachtea*, ſcribere jubent; ſed, ut Pierius ad vi. Æn. monuit, contra veterum codd. ſidem, in quibus vel *bractea* eſt vel *brattea*, gemi-

no *TT*; quomodo & in Latino-Græcis Philoxeni Glossis scriptum est. Sed prior scribendi ratio vera est; altera errore quodam nata ex eo, quod in Longobardicis literis *C* & *T* haut multum distent. A *bractea* est *bracteatus*, hoc est, bractea obductus: ut, *bracteatum lacunar*, apud Sidonium, lib. II. ep. x. & translate, ornatus atque elegans: ut *dictum bracteatum*, apud Ausonium ad Gratianum: *bracteata eloquentia*, apud Fulgentium; ut Solinus in præfatione dixerat, *bracteas eloquentiæ*. Etiam, quia *bracteæ* exterius apponuntur, *bracteatum* dixere, cum interius minus est, quam foris apparet: ut apud Senecam, epist. cxv. *Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est*. Ab eodem, *bractearius*, in Pandectis; & *bracteator*, apud Julium Firmicum, lib. VIII. c. XIX. Græce πεταλουργός. Item, *imbracteari auro* apud Ammianum lib. XIV. & XVII.

BRANCHIÆ, Græcis similiter βράγχια, vocantur, a βρόγχος, id est, *guttur*. Quippe iis sunt gutturis loco. Alia enim animantia pulmones ac guttur habent ad aëra hauriendum, quo intus refrigerentur: etiam gutture vocem formant. Pisces autem aquam ore acceptam ad refrigerandum, branchiis reddunt: etiam branchiis, non quidem vocem, sed tamen, ut Aristoteles vocat, τετριγμὸν, seu *stridorem*, edunt. His igitur de caussis βράγχια dixere a βρόγχος. O in A converso, quomodo ab eodem βρόγχος fecere βράγχος, id est, *raucedo*, unde βραγχιᾶν, *raucescere*.

BRASSICA, Catonis panacea (uti liquet ex cap CLVII. libri de R. R.) Festo, sive Verrio, dicta videtur a *præsecanda*. Dura sane ἐτυμολογία: sed mollior tamen videbitur, si duo sciamus. Unum est, composita a *seco*, in compositione, *E* solere mutare in *I*, unde *dissico*, *subsico*, aliaque, de quibus fuse Aldus in Orthographia. Alterum est, *B* in multis olim sonuisse ut *P*; qua de re vide Lips. lib. de pronuntiat. L. L. cap. XII. Quibusdam placet, *brassicam* dici, quasi *prasicam*, quod ex *scapo præsecetur*, & *passa* fiat. imo hanc etymologiam Varroni ipsi tribuunt Grapaldus, Raderus, & alii. Sed Varro idem scripsit, quod Festus. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Brassica ut præseca, quod ex hujus scapo minutatim præsecatur*. Sic enim locus is legitur non solum in nuperis editt. sed etiam Aldina anni CIↃ IↃ XIII. & Mediolanensi anni CIↃ IↃ. Tertia eorum sententia est, qui deducunt a βράσσω, id est, *voro*, quia avide ea veteres vesci solebant. Quartum est etymon Josephi Scaligeri. Docet is in Conjectaneis, *brassicam* dici a Græco πρασικὴ, utpote *hortulanum olus*. Nam πρασιὰ notat *areolas hortenses*: unde & *pratum* nomen accepit. Hoc etymon imprimis placeret, nisi esset *brassicæ* vox a majori Græcia, quæ pro eo dixit βράσκη. Hesychius: Βράσκη, κράμβη. Ἰταλιῶται. Ubi Ἰταλιῶται, non sunt Latini, sed Tarentini, atque alii. Aliud *brassicæ* genus est *crambe*: ut Plinius docet, lib. XX. cap. IX. De hoc proverbium, Δὶς κράμβη, θάνατος. Et creditur Juvenalis eo allusisse, sat. VII.

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Sed in plerisque manuscriptis *cambre* legitur: quod in suo etiam codice invenisse se testatur Jo. Pincierus in Parerg. l. IV. cap. V. Legit item hoc pacto Domitius Calderinus: sed interpretationem ejus mire exagitat Politianus, Miscellaneorum c. XXXIII. Dicitur κράμβη, quasi κορέμβη, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει. hoc est *pupillam*, seu *visum hebetat*. Vel quia τῷ κάτω ἀντιβαίνει, ὅθεν καὶ πρῶτον ἐν τοῖς συμποσίοις δίδοται. quia ebrietati, atque inde provenienti *sopori ac veterno, resistit: unde & in conviviis primum datur*. Utrumque & Suidas adfert, & Etymologus.

BREVIS, Festo teste, est a βραχὺς, nempe converso χ in *V*, quomodo a μαλάχη, est *malva*. Βραχὺς autem a Caldæo Syriaco & Arabico פרך, id est, *frangere*, unde Chald. פר, *por*, id est, *frustrum*. Hesychius; Βαρ, μικρόν. *Brevis*, *breves*, *brevia*, *brevicula*, *breviarium*, dicuntur breves tabellæ, seu libelli: unde Zonaras in Concilio Carthaginensi: Βρέβιον, ἡ ἐπιτομὴ λέγεται καὶ σύντομος γραφὴ, hoc est, *compendiaria scriptura*. Hinc in antiqua inscriptione Romæ sub Janiculo: *Accipere autem secundum constitutum brevem, molendinarias tam in Janiculo, quam per diversa, præcipimus*. Vid. inscript. pag. CXIV. Latinam vocem retinet Sallarius epist. ad commune Judæorum. Ananias Alex. VI. crebra etiam in Ἀνεκδότων libb. Plura si voles, adi Barnabam Brissonium, lib. II. de Vocum significat. & Marcellum Donatum, Dilucidat. in Tranquillum, cap. CI. Est & adverbium *breve*, pro *brevi*; nisi quod illud præteriti; hoc, futuri sit temporis. Itaque sic ex vet. MSto legit Scaliger apud Catullum:

Vos bone senibus viris
Cognitæ breve feminæ.

Brevi, pro *breviter* ac *paucis*, dixit Varro, lib. IX. de L. L. *Quibus rebus solvi arbitraremur posse, quæ dicta sunt priore libro contra analogiam, ut potui, brevi percurri*. *Brevia* etiam dicuntur *loca vadosa*, per quæ possumus *vadere*: ut scribit Servius ad illud I. Æn. *In brevia & syrtes urget*. Pomponius Sabinus, a *brevitate aquarum*, sic dicta opinatur: nempe quia *aqua* sit *brevis*, hoc est minime profunda, eoque non idonea naves sustinere. Sed omnino quemadmodum *brevis* est a βραχὺς, ita *brevia* est a βραχέα. Sic enim Græci hæc loca vocant, sive ἀπὸ τῶ βραχεῖν, quod est ἠχεῖν, *sonare*, *crepitare*, quod videbatur Romulo Amasæo, Romuli filio: ut ad primum Æn. notavit Sebastianus Regulus: sive, quod alii malunt, ἀπὸ τῶ βράσσειν, quod est, κινεῖν, sive σείειν, vel potius καγχλάζειν μετὰ ἀφρώματος. Vide Brodæum, lib. VI. cap. XXIV. & Florentem Christianum ad ἱερ. Aristoph.

BRISA, ex sententia Georgii Merulæ Alexandrini, dicitur *vinaceus*, cum calcatur. Forte a πρίω, *seco*, vel potius a βρύω, *mano*, *scaturio*, quia, cum calcatur, vini liquorem effundit. Usus Columella, lib. XII. cap. XXXIX. *Postea vinaceos calcare adjecto recentissimo musto, quod ex aliis uvis factum fuerit, quas per triduum insolaveris: tum permiscere, & subactam brisam prelo subjicere, passumque secundarium statim vasis oblitis includere, ne fiat austerius*. Hinc posteriores dixere *brisare*. Cornutus in illud Persii, sat. I. *Est nunc Brisæi quem vinosus bibi, Acci: Est Brisæus Liber pater cognominatus, ut aliquibus videtur, ab uva, quod uvam invenerit & expresserit. Brisare enim dicimus exprimere*. [Βλίσαι, τρυγῆσαι, βρίσαι, βαιοῖναι, ita Etym. ω. Βρίσαι, Νυσαῖος Etym. μ. vide in Ὀρφεομυσταῖς.] Sed est *brisare* vox posterioris ævi, a quo Gallicum *briser*, obterere, comminuere. Nisi malis, hoc esse a βρίζειν, *impetum facere*. Volunt & *brisare* accipi pro *consumere*. Huic rei adferunt illud Afranii, in Divortio, apud Nonium, in *Vafer*: *Qui coner noctu clanculum brisare dotem, ne remittat vafer*. Sed in vett. edit. uti Mediol. Ald. aliis, legas *brusiro*. Vera autem lectio est: *Qui conere noctu clanculum rus ire, dotem ne repremittas vafer*. Ut in Merceriana editum.

BROMOSA, in Glossis Isidori exponitur *immunda*. Et *exbromare*, pro *emundare*, sive *purgare*, legas apud scriptorem rei culinariæ, qui Cælius Apicius vocatur. Origo est Græcanica. Nam Βρῶμος ὀζόμενον, teste Hesychio. Et Dioscorides Castorea, quæ Maro *virosa* vocat, dixit βαρύοσμα, καὶ βρωμώδη, hoc est, *virosa*, & *gravis odoris*. *Bromosa* igitur proprie *graveolentia*, & μεταληπτικῶς, *immunda*: quomodo eo usos, Zenonem Veronensem & Aldhelmum, Salmasius observavit.

BRUCUS, in Gloss. Philoxeni exponitur, Βρύκος, Μωρὸς, ἠλίθιος, βραδύς. Sed patet legendum *brutus*, quod & Dionysius Halicarnassensis, & Glossæ Græco-Latinæ Cyrillo tributæ, similiter ἠλίθιον, exponunt. Pro βρύκος vero, βρῦτος scribendum, ut indicetur *Brutus* etiam fuisse familiæ nomen apud Romanos. Nec tamen putandum *bruchus*, sive *brucus*, Latinum non esse. Usus enim Hieronymus, sed alia longe significatione. Locus est Comment. in Malach. cap. III. *Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quidem fertilitas, verum aut locusta, aut bruchus, aut ærugo, aut eruca, destruant, & labores hominum pereant*. Quem locum eo lubentius attuli, quia ex illo paret, falli Suidam, cum ait, βροῦχος (inde enim *bruchus*)

chus) notare κάμπην, five *erucam*. Rectius Etymologus, qui ait, esse εἶδος ἀκρίδος, *locustæ genus*. Nec obstat quod *locustæ* etiam meminerit Hieronymus. Nam stricte *locustæ* voce utitur. Ita Levitici cap. xi. xxii. apud veterem interpretem conjungi videmus, *brucum*, *attacum*, *ophiomachum*, *ac locustam*. Vatablus retinet Hebræas appellationes, *arbe*, *salaam*, *hargol*, & *hagab*. Porro pro βροῦχος Hesychius scribit βρύκος, qui & ipse ait, ab Jonibus sic vocari certum *locustæ genus*: addit autem, Cyprios *viridem locustam* vocare βρύκον, Tarentinos ἀττέλεβον, alios ἀγροιμίον μάντιν, hoc est, *agrestem vatem*, nempe quia, ubi apparet, famem portendit. Valde autem appositum est etymon illud apud Etymologum, cum ait, βροῦκος, five βροῦχος esse, παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν. Nam & μάσταξ (quomodo Ambraciotarum dialecto *locusta* vocatur, ut ex Clitarcho idem tradit,) nomen similiter habet ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι, hoc est, *edendo*: unde Nicander dixit, Μάσταξ σιτοβόρος ἐκλέγμιος· quia nempe segetes depopulatur. At aliud *bruchus* aliud *brochus*, unde *brochitas*. Plinius lib. xi. cap. xxxvii. *Labra, a quibus brochi labeones dicti*. Sic enim ea vox scribitur in optima Parmensi anni cIↃ IↃ LXXVI. Similiterque in Glossis Latino-Græcis Philoxeni legitur: *Brochus*, ὁ τὸ ἄνω χεῖλος προέχων. Apud Nonium, absque spiritu & inserta liquida, legitur *broncus*. Sic enim ille: *Bronci sunt producto ore, & dentibus prominentibus*. Lucilius sat. lib. iii. *Broncu' novit lanius, dente adverso, eminulo; hic est Rhinoceros*. Pro *novit lanius*, vel *Bovillonus* legendum cum Turnebo, vel *notus lanius*, cum P. Merula. *Broncum* vocat *Rhinocerota*, ob dentem eminulum, quo rhinocerota refert. Francisc. Duza, adductus superiori loco Nonii, in Gloss. quoque *broncus* pro *brocus* legere jubet. Dicere possum, quosdam qui nascente demum typographia vixere, quando Nonii locum adducunt, *brocus*, absque *N* scripsisse: quomodo & legit Joannes Petrus Valla, in commentariis Plautinis ad Mil. Act. iii. sc. i. Sed quia in vetustis Nonii editt. *bruncus* lego cum liquida, malo Nonii codd. opponere tum Plauti veterem editionem, quæ cum Vallæ, Grapaldi, & aliorum commentariis prodiit ante annos centum, & amplius: in qua liquido eo loco, quo proxime diximus, *brochus* editum est: tum etiam Græco-Latinas Philoxeni Glossas, item Plinii locum ante citatum, & alterum eopse capite, ubi ait: *Senectus in equis, & ceteris veterinis, intelligitur dentium brochitate*. Item hoc Varronis, lib. ii. de R. R. cap. vii. *Cum dentes facti brochi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ, ex observatu dicunt, eum equum habere annos sedecim*. Alia aliorum loca adferre in tantula re piget. *Bronchus* tamen requirat ἀναλογίᾳ si est a βρόγχος, id est, *guttur*: ut nonnulli arbitrantur. Sed cum longe aliud Latinis sit *brochus*, ut vidimus, ex incerto etymo de ὀρθογραφίας, nihil certi colligere est.

BRVMA, ἡ χειμερινὴ τροπὴ, unde ejus dies, ut Ovidius primo Fastorum, ait:

. . . *Novi prima est, veterisque novissima Solis*.

Nobis igitur ac Romanis initium est hiemis: uti Græcis media hiems. Nam Græcis solstitium & bruma non inchoant æstivum & hibernum tempus, sed dividunt in partes æquales. Quod indicat Galenus in Hippocratis principium Epidemicorum, pag. 164. edit. Ald. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνοντες, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον. Quod ad etymon *brumæ*, Varro lib. v. de L. L. & Festus, eam a *brevitate dierum*, appellari ajunt. Sed hoc non omnes similiter interpretantur. Sunt enim, qui *bruma* κατὰ συγκοπὴν ex *brevissima*, factum putent. Aliis placet, abjecto ρ, fieri e βραχὺ ἦμαρ, hoc est *brevis dies*: quam originationem quoque amplexus Macrobius, lib. i. Saturnal. c. xxi. Isidorus, lib. v. cap. xxxv. & Cæsar Scaliger, cap. xix. lib. i. de causa L. L. Alterum quoque etymon dicto loco refert Isidorus, ut sit a βορὰ, hoc est, *cibus*, quia brumæ tempore sumus voraciores. Atque hinc inquit, *imbrumati dicuntur, quibus fastidium est ciborum*. His accedat sententia Tzetzis in Hesiodi ἔργ' β' & Jos. Scaligeri in conjectaneis, nec non in notis ad initia, sive hymnos Orphei. Hi volunt *bruma* esse a Βρῦμος quomodo *Dionysium*, sive *Bacchum* vocari docent. Est autem βρῦμος, factum e βρόμιος. Ratio, cur *brumæ*, a *Baccho* nomen esse velint, obscura esse nequit, quandoquidem id circiter temporis incidunt *Bacchanalia*, & alioqui Decembri genio indulgeri solet. Hinc Ovid.

Acceptus geniis illa December habet.

Sed sententia hæc magis placeret, si ipse brumæ dies Baccho sacer foret. Quod quia non est, maxime placet, quod ex Varrone & Festo diximus, sic a *brevitate* nominari: & quidem origine Latina. Nempe ut ab *exterus*, dicimus *exterior*, inde esset *exterrimus*, pro quo dicimus *extremus*, & *extimus*: ut item a *superus*, *superior*, fit *superrimus*, pro quo dicimus *supremus*, & *summus*: sic a *brevis*, *brevior*, *brevissimus*, fit *brevimus*, *brevma*, *breuma*, *bruma*. Cui etiam similia a *citerior*, *citimus*; a *posterior postumus*. At a *bruma* sunt *brumalia*. Etymologus: Βρυμάλιον παρὰ τὸ ἐξ ἀλλοτρίων βρωμάτων τρέφεσθαι ἄλις· ἔστι δὲ λέξις Ῥωμαϊκή. Si Romana est dictio, ut fatetur, quid insulsius, quam constatum dicere ex βρῶμα, & ἄλις, quia de alieno tum affatim homines satientur? Omnino autem est simplex derivatum. [Κρυμὸς olim ut *brima* a Φρίμα, a Φρίττω, ῥιγέω, nam loco F præponitur sæpe φ, β, & F. ut & in *rigeo* & *frigeo* est a Δρίμα i. e. ψῦχος. Hesych.

BRVTA, arbor solum Orienti nota, de qua sic Plinius, lib. xii. cap. xvii. *Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, jucundi odoris accensam, & eam miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia ejus inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque ejus contra ligna alia remedio. Nascitur ultra Pasitigrim in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro*. Hæc Plinius. Forte autem est a ברוש, vel ברות, quæ duo idem significant. Hieronymus *cupressum* interpretatur, Kimhi *buxum*, alii *abietem*. Jes. xli. xix. Cantic. i. xvii.

† BRVTA arbor & BRVTINA ligna sunt a ברות pro ברוש. Confer Comment. ad Tab. Heracl. p. 547. Adn. 118. ubi de his copiose actum. Indidem (sed reduplicato Beth) videtur & BARBITOS nomen accepisse. Nam hujusmodi instrumentorum materia abiegna erat. MAZOCHIVS.

BRVTIANÆ *parmæ dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt usi*. Ita Festus. Idem de *Brutianis* hoc pacto: *Brutiani dicebantur, qui officia servilia magistratibus præstabant: eo quod hi primum se Hannibali tradiderant, & cum eo perseveraverunt, usque dum recederet de Italia*. Eadem refert Gellius, lib. x. cap. iii. Atque addit, ita *Brutianorum* voce usum Catonem, lib. de falsis pugnis, ubi de Q. Thermo ita conqueritur: *Dixit a decemviris parum sibi bene cibaria curata esse; jussit vestimenta detrahi, atque flagro cædi; decemviros Brutiani verberavere; videre multi mortales, &c. Gerones* aliter a Romanis dicebantur: ut auctor est Fulgentius in *Congerrones*. Nempe a literis magistratuum gerendis, ut videtur. Vel quia ex magistratuum jussu res *gerebant*, hoc est faciebant. Sed prius cum Strabone malim. Nam & Strabo, extremo lib. v. clare ait, hoc pœnæ iis esse impositum, ut loco militiæ cogerentur ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν, hoc est, ut *cursores essent & tabellarii*.

BRVTVS, quasi *obrutus*, dici, sensit Isidorus, lib. x. Sed hoc ineptum; [a *ruo*, ut *ruere terram*. unde *rutus*, *brutus*, *obrutus*.] Nec magis placet a βροτὸς venire, id est, *mortalis*, quæ sententia est Julii Scaligeri, libb. de caussis L. L. cap. xxvi. Nec a βρότος, *sanies*, uti scriptum apud Petrum Nunnesium in Grammatistice. Nec iis assentio, qui deducunt a βρωτὸς, hoc est, *vescus*, *edulis*. Nam immane quantum horum discrepat significatio. Potius e πρόβατον, hoc est, *ovis*, contractum sit brutum. Sane vere id *brutum* animal. Vel fuerit, ἀπὸ τῆς βαρύτητος, id est *gravitate*. Nam *gravem*, interpretatur

interpretatur Festus in *brutus*, & *obrutui*: *immobilem*, (ut videtur) Servius, quem vide ad illud x. Æn. *Et tremefacta solo tellus*, &c. Ut proprie locutus sit Horatius, lib. I. od. XXXIV. cum *terram* vocat *brutam*, id est, *gravem*, & *immobilem*. Et convenit huic expositio etiam Isidori, lib. x. ubi *brutum* interpretatur, *sensu carens*. Nam terra a sensu longissime abest. Sed κατὰ μεταφορὰν ὑπερβολικὴν, postea vox hæc, tum *tardis* ac *stupidis*, accommodata: quomodo Plinius, l. XI. c. XXXVII. ait: *Bruta æstimantur animalium, quibus durum cor riget: audacia, quibus parvum est: pavida, quibus prægrande*: tum *stultis*; unde L. Junius, primus consul Romanus, *Brutus* dictus est, quod se ad imitationem stultitiæ estinxisset, ut contemtu tutus esset a Tarquinio, qui patrem fratremque ejus interemerat. Auctores Dionysius, Livius, Plutarchus, alii. Ovidius lib. II. Fast.

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.

At hinc est, quod Dionysius quidem Halicarnassensis, lib. IV. & Glossæ Græco-Latinæ in Cyrilli calce inventæ interpretantur ἠλίθιον. Festus, in *obbrutui*, *stupidum*; Nonius, *hebes*, & *obtusum*. Quod si hæc præcipua est significationum non illa, quam prius dicebam, posses deducere ab Chaldaico בירות, *birutb*, id est *stupiditas*, *stultitia*. Ab ea significatione, qua ἀναισθητεῖν significat, *obbrutescere*, pro sensum utrumque amittere, de anima dixit Lucretius, lib. III.

Nec vescor, utrum pereat dispersa per auras,
An contracta suis e partibus obbrutescat.

Ab eadem significatione est, quod notat *obstupescere*, quia & id cum sit, sensuum animique vigor amittitur. Afranius apud Festum: *Non possum verba facere; obbrutui.*

B V

B V B A L V S, Græce βούβαλος, vulgo sumi solet pro bove silvestri, qui aliter *urus* vocatur. Ita accipit Martialis, sive alius in Spectaculorum libello:

Illic tulit geminos facili cervice juvencos,
Illi cessit atrox bubalus atque bison.

Ac apud Agathiam quoque lib. I. Histor. legas: Νῦν δὲ ἐπὶ θήραν ἰὼν ταῦρος αὐτῷ ὑπαντιάζει, μέγας τε καὶ ὑψίκερως, οὐ τῷ τιθασῷ δή τῳ τύπῳ καὶ ἀροτῆρι, ἀλλ' ὑλονόμος καὶ ὄρειος, καὶ τοῖς κέρασι τὸ ἀντίπαλον διαφθείρων, βουβάλους οἶμαι τοῦτο τὸ γένος καλοῦσι. *Nunc vero, cum venatum isset, accurrit ei taurus ingens, & excelsis cornibus, non domito & aratori similis, sed silvestris ac montanus, quicquid obvium foret, disperdens: bubalos puto hoc genus appellant.* Extrema verba B. Vulcanius sic vertit: *Bupalos, uti arbitror, gens illa appellat.* Quare videri possit vox Celtica. Sed non hoc dicit Agathias, quod putavit doctissimus vir. De bestiæ enim, non hominum genere, intellexit. *Bubalo* autem nomen potius a *similitudine bovis*, Isidorus, lib. XII. cap. I. *Bubali vocati per derivationem, quod sint similes boum: adeo indomiti, ut præ feritate cervicibus non recipiant. Hos Africa procreat.* Sed aliud Græcis & Latinis antiquis *bubalus* erat. Plinius lib. VIII. cap. XV. *Germania gignit insignia boum ferorum genera, jubatos bisontes, excellentique vi & velocitate uros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius cervi-ve quadam similitudine.* Similiter Solinus, cap. XXIII. *Bubalus* igitur integrius loquentibus Africanum animal erat cervi quadam similitudine, sed cervo minus. Unde Hesychius: βούβαλος, δορκάδιον. Nec βούβαλος modo, sed & βούπαλις, dicebatur. Idem Hesych. βουπάλις, βούβαλος. Vide de hoc animali inter alios Oppianum, Cyneget. lib. II. vers. 300. At de *bubalo*, ut *urum* notat, vide quæ in Urus diximus.

B V B I N A R E, & *bulbitare*, vel potius, *imbulbitare*; sic differunt, quod illud sit, menstruis feminarum, hoc, stercore infantium, inquinari. *Bubinare* suspicor esse a *buo*, unde *imbuo*, ut proprie sit, imbuere menstruis. Vel, ut *dominor*, est a *domus*, ita *bubino* erit a βύζα, quod notat, *plena confertaque*; qua ratione *bubinare* proprie fuerit, *repleri mulierum profluvio*. Sed hoc conjectare est. At de *bulbitare* res magis paret. Est enim a βόλβιτον, quod idem ac βόλιτον, unde & derivatur, ut βόλιτον ἀπὸ τοῦ βοός, vel potius βολὴ, ut non simpliciter βοῶν σπέλεθον, signet, (quomodo explicat Scholiastes Aristophanis: ipso etiam firmante Comico, qui tribus locis, ubi a Scholiaste hæc vox explicatur, βοῶν mentionem facit) sed ἁπλῶς, *stercus* notat, quia ab animantibus βάλλεται, hoc est, ῥίπτεται, quam etymologiam apud Eustathium legimus ad Od. α. pag. 1404. edit. Rom. Festus: *Bubinare est menstruo mulierum sanguine inquinari.* Lucilius: *Hæc*, inquit, *imbubinat*, & *contra te imbulbitat*. *Imbulbitare est puerili stercore inquinari; dictum ex fimo, quod Græci appellant βόλβιτον.* Quod ad Lucilii versum, omnino placet emendatio Francisci Duzæ:

Hæc te imbubinat, & contra te imbulbinat ille,
Vel, ... *Et contra te imbulbinat infans.*

Vocem *bubinare* etiam legas in Glossis Isidori, in quibus est: *Buvinare, sanguine inquinare mulieris menstruatæ.* *V* pro *B* positum ex more posterioris seculi.

B V B L E V M, sive *bublinum*, vini genus esse tradit Paullus Diaconus in epitoma Festi. Sane, οἶνον βύβλινον meminit quoque Hesiodus, ἔργ. β. Idem Theocritus, & alii. Volunt sic dici a Byblo civitate, vel Byblinis Thraciæ montibus, ubi proveniebat. Sic Athenæus, Suidas, Etymologus. Scaliger, dissertatione adversus Guilandinum, dici tradit a *biblo*, sive *byblo* stirpe Ægyptia, quæ aliter *papyrus* dicebatur. Hanc enim fuisse aquaticam, indeque οἶνον ὑδαρῆ dictum βύβλινον. Itaque senario hocce quem Suidas adducit:

Ὕδωρ δὲ πίνει, τὸν δὲ βύβλινον φύγει,

Indicari vult, vinum hoc adeo fuisse dilutum, ut etiam aqua eo esset firmior.

B V B O, avis est nomen a sono factum: ut Isidorus ait, lib. XII. capite VII. & multo ante docuerat his verbis Varro, IV. de L. L. *De his* (volucribus) *pleræque a suis vocibus, ut hæ; Upupa, cuculus, corvus, hirundo, ulula, bubo: item hæ; Pavo, anser, gallina, columba.* Confirmatur id quoque tum Græca voce βύας, quæ *bubonem* significat (a qua Latinum *bubo* Nunnesius deducit:) tum verbo βύζειν, quæ vox est *bubonum*, βῦ sonantium. Latini id dicunt *bubulare*: unde auctor Philomelæ:

Bubulat horrendum ferali carmine bubo.

Sed & eundem sonum exprimit Hispanicum *bubo*, & Italicum *bufo*. quomodo nationes hæ *bubonem* vocant. Quare omnino falluntur, qui *bubo* venire putant a βοῦ ἐπιτατικῷ, quia nempe sit τὴν μὲν ἰδέαν ὁμοία γλαυκὶ, τὸ δὲ μέγεθος οὐδὲν ἀετοῦ ἐλάττων. *specie quidem similis noctuæ, sed magnitudine non minor, quam aquila*: ut scripsit Aristotel. lib. VIII. hist. animal. cap. III. Æque falsum, quod sic vocari aiunt, sive quia *boum mugitum* voce sua imitetur, sive quod *bovem* æmuletur *cornibus*. *Bubo* quoque vocatur *in unis morbus*, a Græco βουβὼν, quo tum *inguen*, tum *tumor inguinis* denotatur: nempe a βοῦ particula ἐπιτατικῇ, & βάω, sive βαίνω, id est, *eo*: quia μεγάλως βαίνει εἰς οἴδημα. Inde *bubonium* herba, quæ inguinum præsentaneum remedium est, ut Plinius ait, lib. XVII. cap. V. Videtur & *bubo*, vel *bubia*, esse verbum. Auctor Philomelæ:

Inque paludiferis butio bubit aquis.

Sed illuc *butit*, ex MSSto codice reponit Schottus. Est id a sono *butionis* factum.

B V B V L C I T O, vel *bubulcitor*, est a *bubulcus*, ac proprie signat, *bubulcum ago*, *boves pasco*, βουκολῶ. Plautus Mostell. Act. I. sc. I.

Decet me amare, & te bubulcitarier.

Appuleius Floridis: *Est apud illos genus, qui nihil amplius, quam bubulcitare, novere: ideoque cognomen illis bubulcis inditum*: At translulisse alio videtur Varro, cum apud Nonium ait: *Vinicius meus, quod apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit.* Videtur *bubulcito* posuisse, pro declamitare more *bubulcorum* verius, quam Oratorum. In Onomastico veteri

veteri est *bubulcis*, βουκολῶ. Ambigo, utrum *bubulcits*, legi debeat. Fortasse enim & *bubulcio*, & *bubulcits* dixerunt.

BVCARDIA, βουκαρδία, a βοῦς, *bos*, & καρδία, *cor*. Plinius lib. XXXVII. cap. X. *Bucardia, bubulo cordi similis, Babylone tantum nascitur*. Anootat ad eum locum Dalecamplus, *Callaïdis est, sive Turcicæ genus, quale ego vidi*.

BVCCA, proprie est cavitas interior genarum. Ut videatur esse ab illo Hebr. בוקה, *buca*, id est, *vacua*, *cava*. [a βοῦξ βοῦξ] Nisi malis esse a βυζω, id est, *inflo*. Nam insiantur, præsertim ab arrogantibus, qui inde dicuntur *buccones*. Sane *bucco* ea ratione a *buccis* dicitur, qua, Hesychio teste, γνάθων, a γνάθος, hoc est, *maxilla*. Sed distant significatione. Nam γνάθων, *parasitus*: unde Terentlanus *Gnatho* nomen habet. *Bucco* vero plurimum est *garrulus*, ac imprimis, qui laudes suas plenis *buccis* prædicat: quales Belgis similiter, *blaeskaken* appellantur. Isidorus, lib. X. *Bucco garrulus, quod ceteros oris loquacitate, non sensu exsuperet*. Idem legas in Glossis Isidori, sed in his additur, *rusticus, stultus*. Glossæ Latino Gr. Philoxeni: *Buccones*, παράσιτοι, βουκκίωνες. Ubi vides confusum discrimen, quod ante inter *bucconem*, & *gnathonem*, ponebamus. Et sane Plauto etiam Bacch. V. I. atque Appuleio apol. II. *bucco*, non tam *inflatum* signat, quam *stultum*: ut Isidorus exponit [a βοκὸς *stultus*.] Imo *buccones* interdum etiam *parasiti* ac *scurræ*. Qui & *buccæ* dicuntur. Ut Juvenali satyr. III. . . . . *notæque per oppida buccæ*. Itemque sat. XI. . . . . *An Curtius & Matho buccæ*. Errat enim vetus interpres, cum *buccæ* exponit, *jactanticuli, qui tantum buccas inflant, & nihil dicunt*. Sæpe tamen ita accipi, verum est. A *bucca* quoque diminutivum *bucculu* est, pro maxilla: ut apud Suetonium in Galba, *bucculam apprehenderc*. Et Appuleius, lib. III. *bucculis rubentibus*, lib. VI. *perpressa cupidinis buccula*: Atque inde & *bucculu* dicitur ea cassidis pars, quæ *buccas tegit*. Gloss. Philox. *Buccula*, παραγναθίς. Legas apud Juvenalem, sat. X. Spartianum in Maximino Jun. item l. I. de Fabricensibus, in Cod. Theodos. Hinc *buccularii*, l. ult. D. de jure immunit. Ita quidem legit Turnebus lib. IX. cap. XVI. Ubi corrupte vulgo *bacularii*. *Buccularii* sunt, qui galeas faciunt.

† BVCCA est ipsum בוקה quod est *vacuum*; quia vacuitas utriusque genæ *bucca* dicitur, unde *buccas ambas* in Horatio. Vossius id viderat. Hinc hoc cum derivatis suis cum uno C interdum in Glossis scribitur, ubi reperitur BVCA, BVCALLAE, BVCINO, BVCINAE & alia plura. MAZOCHIVS.

BVCCEA a *bucca*. Frustum rei esculentæ, ut, *buccea panis* apud Tranquillum. Sed sumitur ἁπλῶς, pro *pane*. Uti & diminutivum ejus, *buccella*, pro quo & *buccellam* dicere. Utrumque, ψωμίον exponitur in vett. Gloss. Hinc & *buccellatum*, panis sex unciarum. Ab eo *buccellarii* dicuntur, qui aliter domestici, vel custodes, aut stipatores corporis. Nomen ex eo, quia domini sui viverent *buccella*, sive quadra, aut pane. Isidorus in Glossis: *Scurra, parasitus, buccellarius*. Item: *Adsecula* (l. *adsecla*) *buccellarius, homo*. Ubi *homo* stricte, sumitur, ut saepe apud posteriores. Aliter de *buccellariis*, scio, Turnebus, Marcellus, Donatus, alii. Sed sequor Salmasium, quem vide in aureo commentario ad hist. August. scriptor.

† BVCCEA, BVCCELLA (sive cum uno C, ut saepe in Glossis scribitur) non inde dicta, quod tantum id esset, quod in os infertur, Italis *boccone*, sed quod esset in pane buccellatu una ex areolis quadratis, ex quibus illud opus reticulatum componebatur. Inde nomen habuere haec vocabula, quod *Buccam* sive vultum referrent. Nam hinc quoque PANIS nomen sibi quaesivit. Vide nos de PANIS & BVCCA ad Ex. XXV. 30. Hinc quoque *buccellarii* sunt qui loricam opere reticulato distinctam ad buccellati similitudinem habebant, uti judico. Vide infra in PANIS. MAZOCHIVS.

† BVCCINA sive cum uno C, ut interdum in Glossis scribitur, non est a Gr. βυκάνη· sed Graecum aeque ac Latinum sunt a BVCIS sive BVCCIS, quibus inflatis animatur bucina. BVCA autem orientale nomen est: vide in BVCCA. Frustra autem Vossius, uti dixi, *Bucinam* a βυκάνη arcessit; quum Syris (a quibus ex Horatio, Juvenale, & aliis horum instrumentorum res & nomina fluxerunt) בוקינא *bucino* sit idipsum, quod nos bucinam dicimus. A quo Latini neque littera ulla nec vocali differunt, quum contra Graeci A pro I substituerint, sicuti a Latino *Machina* fecerunt μηχανή. &c. Vide in MACHINA. MAZOCHIVS.

BVCEPHALVS, ut ait Strabo, lib. XV. nomen ἀπὸ τοῦ πλάτους τοῦ μετώπου, hoc est, quod latitudine frontis bubulum caput referret. De eodem ita Plinius, lib. VIII. cap. XLII. *Bucephalum vocarunt, sive ab adspectu torvo, sive ab insigni taurini capitis, armo impressi*. Gellius lib. V. cap. II. *Equus Alexandri regis, & capite, & nomine, bucephalus fuit*. Quamquam hinc non satis diiucet, num a similitudine capitis bubuli, an a magnitudine ita dictum censeat, ut βοῦ sit ἐπιτατικόν, ut in βούπαις, βούλιμος, & similibus. Festus: *Bucephalus vocatus est propter quandam bubuli capitis similitudinem*. Hæc illi. Vera autem nominis ratio est, quod fuerit unus ex generosioribus equis Thessalis: qui etsi κοινῶς ita dicerentur, equus tamen Alexandri, quia tantopere historiis celebraretur, κατ' ἐξοχὴν, illud nomen retinuit solus. Hæc ita esse didicimus ex Etymologo, qui & ex Aristophanis gemino loco sententiam suam probat. Ipsum audiamus: Βουκέφαλος ἀνόμασται, ὅτι οὕτως ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκαλοῦντο οἱ ἵπποι ἔχοντες ἐγκεκαυμένον βουκράνιον. Ὅτε δὲ τῶν Θετταλικῶν ἵππων τινὲς ἐκαλοῦντο βουκέφαλοι, δηλοῖ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρῳ, Μὴ κλαῖ', ἐγώ σοι βουκέφαλον ἀνήσομαι. Καὶ πάλιν, ψήχει ἠρέμα τὸν βουκέφαλον, καὶ κοππατίαν. Vera igitur nominis ratio est, quod generosioribus equis Thessalicis (qualis fuit ille Alexandri Magni) inureretur bucranium, sive cranii bubuli figura: quomodo Σαμφόραι, vocati equi, quibus impressum Σ, quasi σὰν φορεῦντες, hoc est, σίγμα (nam Græcis vetustioribus, Eustathio teste, litera hæc vocata σὰν, Syrorum more, qui σιν dicunt pro *Sin*, vel *Schin*, *I* in *A* converso,) quomodo item Κοππατίας, dixere equos, quibus inustum κόππα, quo nomine, si Hesychium, Eustathium, & Aristophanis Scholiastem audimus, κόππα antiquis signabatur; sed revera sic dicta *Kophe*, sive *Kuph*, quæ ejusdem est potestatis ac Latinorum Q. Vide quæ de hac litera monet Jos. Scaliger, Animadversionibus Eusebianis, in longa illa, sed & longe doctissima, digressione de literis Jonicis. Rob. Titius, *Samphori*, & *coppatii*, scribendum putavit: sed ipse errat, cum σαμφόραι, & κοππατίαι, Græce dicatur. Ergo ut Πανδέκται, est *Pandecta*, ita Σαμφόραι, & Κοππατίαι, *Samphoræ*, & *Coppatiæ*.

BVCERVS, βούκερως, a βοῦς, & κέρας, ut proprie sit, *bubulis præditus cornibus*. Nisi βοῦ hic auget, ut sit *ingentia habens cornua*. Sed prius magis placet, ut *boves* signet. Pro eo & *bucerius* dicitur. Lucretius lib. II. vers. DCLXIII. *Buceriæque greges*. Ita est in MSStis, & apud Nonium Marcellum: sed usitatius est *bucerum* ut apud eundem Lucretium, lib. V. vers. DCCCLXIII.

Lanigeræque simul pecudes, & bucera secla.

Et Ovidium, lib. VI. Metamorph.

. . . . *Armentaque bucera pavit.*

Imo est & apud Festum: *Bucerum pecus de bubus dicimus*. Et in Philoxeni Gloss. scriptum, *Bucerum*, γέννημα βίος. ubi βοὸς, legendum paret. Recte vero *secla*, quod est in versu Lucretiano, Glossographus interpretatur γέννημα· hoc est, *propaginem*, *sobolem*, *genus*. Nam & similiter, lib. II. ait: *Secla animantum*, &, *Secla ferarum*; & lib. III. *Scriptorum secla priora*. Quæ non aliter, quam μετωνυμικῶς, accipi debent.

BVCETVM, a *bubus*. Signat locum, ubi boves pascuntur, & universe armenta. Usus Lucanus, lib. IX. vers. CLXXXV. item Sidonius, libro II. epistola II. Legitur & *bucita* per *I*, quomodo Varronem vocare censet Scaliger. Ita enim corrigit in IV. de L. L. *Quod ea pecus in bucita, tum antiquum oppidum exigebant*.

gebant. In vulgatis unica voce legitur *bucitatum*. Idem Scaliger tuetur receptam lectionem apud Gellium, libro XI. capite I. *Quoniam boves Graca veteri lingua ἰταλοὶ vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuit, bucetaque in ea terra gigni pascique solita sunt compluria*. Ubi pro *buceta*, alii *bucera* reponunt, id est, *armenta*. Quod mihi quidem sententia requirere videtur, propter sequentia illa, *gigni*, *pascique*: etsi non ignoro, ut ea interpretetur Scaliger. Idem vir summus censet, *bucita* dici, quia eo *boves cieant*, id est, compellant. Et pro eo sunt Glossæ Isidori, ubi disertim, *Bucita*, *pascua*, *ubi cientur boves*. Sed si dixere *bucita*, & *buceta*, absque dubio eadem vox erit, nec diversa quærenda est origo. At *buceta* secundam producit apud Lucanum. Ut omnino ea forma sit factum, qua dicimus *dumetum*, *oletum*, & similia. Quod igitur *bucitum* dixere, id factum *E* in *I* abeunte.

BUCINA, & *bucinus*, sic distinguit Flavius Caper, libello de Orthographia: *Bucina erit tuba, qua signum dat bucinator: bucinus ipse canor ex hac editus*. Dicta *bucina*, quia quasi *bou bou* canit. Id voluit Varro, lib. IV. de L. L. cum ait: *Etiam buccinator a vocis similitudine & cantu dicitur*. Ac nomen sit a *vocando*, quasi *vocina*: si fidem habemus Isidoro, lib. XVIII. cap. IV. Sed hoc ineptum. Aliis placet, *buccinam*, vel a *bucca* sic dici, vel a *bove*, quia boum exprimat mugitum: quæ duo etyma ponit Perottus. Posteriorem vero eo firmatum it, quod Græci dicunt βυκανιστής, & βυκανιστήριον. Glossæ Cyrillo tributæ: βυκανιστής, *buccinator*; βυκανιστήριον, *buccina*, *buccinum*. Sed merito addit Perottus, judicare se has voces Græcos hausisse a Latinis. Neque enim quisquam eorum qui pure scripsere, sic locutus. At posteriori ævo etiam βούκκινον legas, pro *buccina*: ut apud Nicetam in Manuele Comneno, lib. VI. Leonem, Constit. VII. & alios. Similiterque βυκκινάτωρ pro *buccinatore*, dicunt Codinus, Cedrenus, Leo, & alii: quemadmodum te docebit Glossarium Græco-barbarum doctissimi Meursii. Sed hæc quomodocunque vidit Perottus; Verum autem etymon non magis perspexit, quam Isidorus. Est enim *buccina*, a βυκάνη, ut *patina*, a πατάνη, *trutina*, a τρυτάνη, &c. Festus: *Buccina quam nos appellamus, Græci βυκάνην, a similitudine soni, dicunt*. Sic enim legendum. Glossæ Philoxeni: *Buccinum*, βυκάνη. legendum βυκάνη. Sane & Suidas docet, βυκάνην esse ὄργανον μουσικόν. Ac βυκανητὴς, ab eo dixit Dionysius Halicarn. pro quo posteriores βυκινάτωρ dixisse, ante dicebamus. Βυκάνη vero Festo videtur a sono nomen accepisse. Sed docuit me Angelus Caninius, omnino esse a Syriaco & Arabico בוק, *buk*, quod *tubam* notat. Quamquam, si Syriacum illud a sono fiat, etiam alterum, quod Græcam solum terminationem assumpsit, a sono factum dici potest. Hieronymus epist. ad Dardanum ait: *Bucca vocatur tuba apud Hebræos: deinde per diminutionem buccina dicitur*. Sed videtur Syriacum illud *buk* spectasse. Nam Hebræis בוקה, potius est *vacua*, vel *cava*. De usu *buccinæ*, & an differat a cornu, docebit Lipsius de Militia Romana, libro IV, Dial. X. A *buccina*, vel *buccinum* (utroque enim modo dicitur,) conchæ marinæ datum nomen *buccinum*. Plinius libro IX. capite XXXVI. *Buccinum minor concha, ad similitudinem ejus buccini, quo sonus editur, unde & caussa nomini*.

BUCOLICON carmen, βουκολικὸν, hoc est, *pastorale*, a βουκόλος, quod ex βοῦς, *bos*, & κόλον, id est, τροφή. ut βουκόλος proprie *bubulcum* notet: generatim tamen pro *pastore* accipitur, quia boves inter ea, quæ pasci solent, principatum obtinent. De *bucolico carmine*, vide quæ scribit Servius ad Ecl. I.

BUFO, ab Servio in I. Georg. dicitur esse *rana terrestris nimiæ magnitudinis*. Ut videri possit esse a particula βοῦ, quæ *magnitudinem signat*. Vel fuerit a βοῦς, *bos*, & φύω, vel potius φύω, *accido*: quod voluisse videtur Perottus, cum ait, plerosque ita dictum putare, quia devoratus a bobus eos angina necet. Addit Martinius, posse & deduci a βουβὼν, id est, *plenus*, *confertus*: vel βουβὼν, qui *inguinis* est *tumor*. Tumida enim bestia est, unde Belgis proverbium, *hy swelt als een padde*. Quod & Germanis in usu. Sed his dicitur *eine kröte*, vel *erdkröte*. Græcis est φρῦνος, si credimus Onomastico veteri. Nam μυωξὸν esse *glirem*, censet Cæsar Scaliger, adversus Cardanum Exercit. CXXIII.

BUGLOSSUS, vel *buglossum*, βούγλωσσος, seu βούγλωσσον, ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ, ut Dioscorides ait, lib. IV. cap. CXXVIII. aliis CXXIII. Atque addit, ὅπερ καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον εὐφρόσυνον δοκεῖ εἶναι. Similiter Plinius, lib. XXV. cap. VIII. *Jungitur huic buglossus, boum linguæ similis: cui præcipuum, quod in vinum dejecta animi voluptates auget, & vocatur euphrosynum*. Atque idem dicit Isidorus, lib. XVII. Origin. capite IX. Quidam ob vim exhilarandi ei tributam, idem, Galeno teste, esse autumant, ac Homericum *nepenthes*, quod ita dicitur a νη particula privativa, & πένθος, id est, *luctus*, quia *animi tristitiam pellat*. Quam autem hodie *buglossum* vocant, ea non est *buglossus* veterum, sed quæ *borrago*, vocatur. Pro quo apud Appuleium, lib. de herbarum medicaminibus, *corrago* scriptum est. Itaque prius *corrago* videtur dicta, quia *cordie affectibus* opitularetur: prout Matthiolus ἐτυμολογίζει. Juniores ex principe consona secundam fecerunt.

BULAUS, a βολβὸς, *o* mutato in *u*, quomodo qui Græcis Νομάδες, Latinis dicuntur *Numidæ*, & quæ Græcis Πολυξένη, veteribus Latinis est *Pulyxena*. Βολβὸς vero dictus, quasi ὁ βίᾳ γῆθεν ἀποβαλλόμενος. ut ex Herodiano Grammatico tradit Eustathius. Simplicius dixisset, esse ἀπὸ τοῦ βάλλω, inserto β, quomodo alibi a βάλλω deducit βέλτερον καὶ βέλτιστον. A βολβὸς est βολβίνη, quippe *bulbi* species. Sed Latini, ut pro βολβὸς, *bulbus*, ita pro βολβίνη, *bulbine*, dixere. Vide de ea Theophrastum, l. XVII. cap. XIII. & Plinium lib. XX. cap. IX.

BULEUTAS nominat Plinius, lib. X. epist. CXIII. Ita dicti in Græcia & Asia *senatores*. βουλευταὶ, a βουλὴ *consilium*. Qua *bules* voce usus idem eadem epistola: *Eos qui in bulen a censoribus leguntur*. Similiter *buleuterium*, ubi *senatus conveniret*, apud Ciceron. Verr. IV. & Plinium, lib. XXXVI. c. XV. Latini *curiam* vocant.

BULGA, ut ait Nonius, *est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt: & est sacculus ad brachium pendens*. Lucil. Satyr. lib. VI.

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse.
Cum bulga cœnat, dormit, lavit. Omnis in una
Spes hominis bulga, hac devincta est cetera vita.
[*bulga hac devincta lacerto est.*]

Varro Octogest. περὶ νομισμάτων. *In quo nobilius est Philippeum, quod accepimus, quam quod bibimus; cum alterum abdamus in bulgam, alterum in vesicam*. Lucill. lib. XXVI. *Ita ut quisque nostrum e bulga est matris in lucem editus*. Hæc Nonius. Ajunt Latinos *Bulgæ* vocem accepisse a Gallis, qui hodieque dicunt *bouge* & diminutivo usitatiori *bougette*. Favet Festus: *Bulgas Galli sacculos scorteos appellant*. Sed quid repugnat, quo minus Gallos hanc vocem dicamus accepisse a Massiliensibus, qui Græce loquebantur? Nempe ut *bulga* sit ex βολγὸς pro μολγὸς, quod Hesychio teste est βόειος ἀσκὸς, *saccus coriaceus*, *bulga*. Æoles μ in β convertunt: quomodo dicunt, βύσταξ pro μύσταξ, βύρμαξ pro μύρμαξ, & similia. Similiter igitur pro μολγὸς βολγὸς, unde *bulga*.

BULIMUS, & *bulimia*, βούλιμος, & βουλιμία, a λιμὸς, *fames*, & particula βου, quam amplis rebus Græci præponunt, teste Festo qui idcirco interpretatur, *magnam famem*. Aliter vocatur φαγέδαινα, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν ἄδην, *quod affatim edatur*. E Latinis *phagedænæ* vocem reservant, Plinius l. XXVI. c. XI. & Cælius Aurelianus qui de ea tractat, lib. III. Tard. Pass. cap. III. Horatiano edacitas præter consuetudinem appellatur.

BULLA, proprie πομφόλυξ, ut interpretantur Glossæ Cyrilli. Utrumque forte sit inter ὀνοματοποιηθέντα.

Hu-

Hujusmodi enim sonum edunt bullæ in liquidis excitatæ. [*πάλλα*, *pila*. de quo vide Salm. ad Sol.] Quanquam & a *βρύω* deducere possis, ut proprie sit, quod ebullit e terra, quæ *πηγαῖς βρύει*, hoc est *scaturit*, ac *diffluit*. Vel a *βλύζω*, quod idem notat teste Hesychio. Vel, quod maxime placet, a *φλύω* quod est, *ferveo*, *bullio*, *ebullio*. Κατὰ *μεταφορὰν* vero *bulla* aliis rebus tribuitur. Nam in ostiis *bulla* dicuntur *umbellata clavorum capita*, quibus ditiorum fores exornabantur. Meminit eorum Plautus Asin. Act. II. sc. IV. Hinc *bullatas nugas*, dixit Persius Satyr. V. Nisi *ἁπλῶς* potius *bullata*, pro vanis & inanibus, instar *bullæ* spiritu in aqua excitatæ, perque aëra volitantis sed mox perituræ. *Bulla*, quoque insigne erat ætatis prætextatæ. De quo sunt hæc Asconii verba in III. Verr. *Simul cum prætexta etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea; libertinis scortea; quasi bullientis aquæ; sinus communiens, pectusque puerile*. At unde ea notio? An a propria *bullæ* significatione, sive quia esset *πομφολυγοειδὴς* hoc est *bullæ similis*: sive ad significandum, pectus puerile affectibus, aquæ instar, perpetuo bullire? An a Græco *βουλὴ*, id est *consilium*? Sane Varro (ut Plutarchus tradit ἐν Ῥωμ. quæst. c. I.) putavit esse ab Æolico *βόλλα*, pro *βουλὴ*, ac pueris id datum, ut *εὐβουλίας σύμβολον*, hoc est *boni consilii signum*. Festus itidem, sive Paullus, ait a *βουλὴ* esse, ac geminam ejus etymi caussam ponit: nempe, vel quia pectus tegat, in quo *βουλὴ*, hoc est *consilium*; vel quod adhiberetur ad indicandum, puerilem ætatem alieno indigere consilio. Huc quoque referri posset, quod esset *cordis figura*, ut Macrobius indicat his verbis, lib. I. Saturn. cap. VI. *Nonnulli credant, ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram, in bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent*. De origine *bullæ*, sic Plinius, lib. XXXIII. cap. I. *Sed a Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætexta annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ duravit, ut eorum, qui equo meruissent filii, insigne hoc haberent, ceteri lorum*. Hinc *bullatus heres*, Juvenali, Sat. XIV. quod vetus interpres *parvulus* interpretatur: quippe *bullam* adhuc *gestans*, quod fiebat usque ad annum XIV. Nam, ut Porphyrion testatur, in Horatii lib. I. Sat. V. puberes facti Laribus eam suspendebant, ut puellæ Veneri pupas suas: unde Persius Sat. V.

Bullaque succinctis laribus donata pependit.

BVMASTVS, *βούμαστος*, uvæ genus, crassioris mammæ instar intumescens: unde & nomen. Nam *βοῦς bos*; *μαστὸς*, *mamma*. Plinius lib. XIV. cap. *Tument vero mammarum modo bumasti*. Virgil. II. Georg.

. . . . *Tumidis bumaste racemis*.

Ubi sic Servius: *Bumastus, uva in mammæ bovis similitudinem*. Probus itidem, *Bumastus, quod imitetur papillas vaccæ*. Meminit & Columella l. III. cap. II. & Macrobius lib. III. Saturn. cap. XX. ubi addit, *bumammam* Latinis vocari. Et sane ita appellarat Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Novi*, inquit ille, *majestatem boum, & ab his dici pleraque magna, ut βούπαις, βουσυκῆ, βούλιμος, βοῶπις, uvam quoque bumammam*. Unde colligo, Varronem putasse, *bumastum*, & *bumammam*, non tam dici a similitudine *mammæ bubulæ*, quam a particula *βοῦ*, quæ magnitudinem signat. Dalecampius ad superiorem Plinii locum annotat, etiam *uvas ollares* vocari, non modo a Cælio Aureliano, sed etiam Martiale, lib. VII. epig. XVII. Ac similiter Aëtio dici, *σταφυλὴν ἀπὸ χύτρας*, uti & *σταφυλὴν ἐκ τῶν σταμνῶν*. Dioscoridem quoque appellare *σταφυλὴν ἐκ σταμνῶν, καὶ ἐκ τῶν βικῶν*. Est & *bumastus*, herbæ genus, quod aliter *bumanes*, herbæ genus, quod aliter *bumanes*. Hesych. *Βουμανὶς, οἱ δὲ βούμαστον, εἶδος βοτάνης*. Nomen utrumque, quia *eo gauderent boves*. Nempe *βουμανὶς*, quia *insanum in modum ameni*. *Βούμαστος* vero, a *μάσαι*, *quærere* unde *μαστὸς*, *quæsitus*. Legitur apud Maronem in Culice: *Bumastusque virens*. Sic enim edit. vett. ut Mediolanensis, anni CIↃCCCCLXXX. Aldina CIↃ. IↃXXXIV. Posteriores *buphthalmus* edidere.

BVNIAS, *bunion*, *βουνιὰς*, *βούνιον*, napus silvestris; a *βουνὸς* id est, *collis*, ob figuram, qua colles refert. Nam in altum excrescit cum orbiculari tumore.

BVPHTHALMVM, *βούφθαλμον*, herba sic dicta a *βοῦς*, & *ὀφθαλμὸς*, quod sit *similis boum oculis*: ut tradit Plinius lib. XXV. cap. VIII. Isidorus l. XVII. cap. IX. *ἁπλῶς* tradit *ab oculis* sic nominatum, ut ex eo cognosci non possit, utrum senserit, *βοῦς*, hic animal notare, an esse *ἐπιτατικόν*· quam notionem in compositione etiam Varro agnoscit lib. II. de R. R. cap. III. *Novi majestatem boum, & ab his dici pleraque magna*. Ubi non iter videmus, bubus tribui majestatem quam superstitiosuli quidam regibus metuunt tribuere, quasi divinæ sic majestati injuria fiat. Plinius memorato loco addit, quibusdam vocari *colchia*. Sed *κάλχα* videtur aliud esse: nempe Latinorum *caltha*. Nam Siculi *κάλθα* pro *κάλχα*, vel *κάχλα*, dicere. Nec Romani videntur habere, quo *buphthalmum* exprimant, ideoque Græcam appellationem retinuit Maro in Culice: *Buphthalmusque virens*. Tamen apud Neophytum quoque legas: *χρυσάνθεμον, ἢ χάλκας, οἱ δὲ χαλκῖτις, οἱ δὲ χαλκάνθον, οἱ δὲ χαλκάνθεμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, Ῥωμαῖοι κάλθα*. Etiam Glossæ: *Caltha, βούφθαλμον*. Quæ argumento sunt, aliquos *βούφθαλμον* vocasse *caltham*. Nimirum Romani vocem eam etiam *caltha*, ob similitudinem tribuere, significatione latius extensa, quod iis insolens non est, ut non semel ostendimus.

BVPRESTIS, Gr. *βούπρηστις*, insectum est de genere cantharidum, habens pedes, sanguine carens: unde paret male cum *ricino* confundi, qui hirudinis genus est, grandis pulicis similis, pedibus carens, & sanguine tumens: ut liquet ex iis, quæ de *bupresti* scribunt Dioscorides, lib. II. cap. LV. & lib. VI. cap. III. Galenus lib. XI. de simpl. med. facult. Plinius lib. XXX. cap. IV. De ricino autem Cato de re Rust. capite XCVI. Varro, lib. II. cap. IX. Plin. lib. XXX. cap. XII. & inprimis Cæsar Scaliger, Exercit. CXCVII. dist. VII. Vocis *buprestis* originem indicat Nicander in Alex.

Ἢ καί τευ δαμάλεις, ἐριγάστορας ἄλλοτε μόσχους
Πίμπρασαι ἐκ ποίης θῶρα νομαζομένοις δατέονται
Τοῦνεκα τοι βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες.

Id sic transtulit Gorræus:

. . . . *fortes nunc illa juvencos*,
Nunc vitulos inflat, si quando pascua læta
Carpentes avido laceraverint ore latentem:
Unde illam Grajo buprestida nomine dicunt.

Dubitatur autem, cum *πρῆσαι*, tum *inflammare* significet, tum *inflare*, utra hic significatio habeat locum. Plinius priori modo accepisse videtur. Sic enim ille, lib. XXX. cap. IV. *Buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabæo multipedi. Fallit inter herbas bovem maxime, unde & nomen invenit: devoratumque, tacto felle, ita inflammat, ut rumpat*. Quæ ipsa totidem verbis exscripsit Isidorus, lib. XII. cap. ult. Sed apud eum etiam in MSto meo antiquissimo pro *rarum*, meo judicio vitiose legitur *parvum*, proque *multipedi* corrupte itidem *longipedum*, editum est. Quanquam vero tum Plinius, tum Isidorus, *πρήσειν*, vertant *inflammare*: tamen vir doctissimus Jo. Gorræus putabat potius transferendum *inflare*, idque tum quia inflationi potius, quam inflammationi succedit ruptio: tum autem, quod Dioscorides, qui fidus Nicandri interpres esse solet, scribat, *bupreste* magnos excitari tumores, qui inflationem potius, quam inflammationem, sequuntur: tum quod experientia ipsa *buprestim* inflare comprobetur. Quod vero ad Plinii auctoritatem, *inflat* pro *inflammat*, apud eum legendum suspicatur. Ego nihil mutandum puto, partim quia *inflammat* inveniam in antiquissimis, tum prelo excusis, tum manu exaratis, tam Isidori, quam Plinii, codicibus: partim quia nihil prohibet, simul inflare & inflammare: nec inflationem solum, sed

& inflammationem tumor fequitur, aut ruptura: ut tum ex ulceribus notum, tum fulmine nubes rumpente. Meminit *brupeftis* quoque Marcianus, l. III. §. alio SC. ff. ad legem Cornel. de ficar. Sed apud eum legitur *bubroftis*. In Pandectis vero Florentinis habes *bubreftis*. Eft & *bupreftis* herbæ genus, ob eadem cauffa ita appellatum, quod oftendit hic locus Plinii, lib. XXII. cap. XXII. *Bupreftim magna inconftantia Græci in laudibus olerum etiam habuere: iidemque remedia, tanquam contra venenum, prodiderunt. Et ipfum nomen indicio eft, boum certe venenum efse, quo diffilire deguftato fatentur.* Galenus, in Gloff. Hippocratis, λαχανὸν ἄγριον appellat. Ac Hefychius, etiam λαχανῶ fpeciem facit. Defcriptionem ejus fi voles, Theophraftum adi lib. VII. de plantis, cap. VIII.

Bvra, quæ Maroni *buris*, eft pars aratri pofterior incurvata, ut interpretatur Nonius. Unde Maro I. Georg.

Continuo in filvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.
Huic a ftirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorfo.

Satis hinc liquet, effe imam temonis partem, cui aptatur dentale, uti dentali vomer præfigitur. A *bubus* fic dici, fcribit Varro. lib. IV. de L.L. Plenius illi, qui a *bura* dici ajunt, quafi βοὸς οὐρά, quod inftar caudæ bovinæ incurvata fit. Ita Servius, in I. Georg. & Ifidorus, lib. XX. cap. XIV. Ubi corrupte: *beofira*, vel *boofaria*, legitur in MSStis, pro *boofura*. Perottus derivat ab *uro*, quod, ut curvari poffit ante peruritur. *B* præponitur, ut in *buftum*. Imo idem fenfiffe videtur Philargyrus, ut qui *burim* effe dicat, *partem aratri curvam, quæ, ut curvari poffit, ante præuritur*. Sed verifimile magis eft, *buris* effe ex Æolico βῦνις, pro ὕνις, quo *vomer* fignificatur. *N* crebro abiit in *R*. ut, a φονᾷν, *furere*; a μονὰ, *mora*; a δεινὸς, *dirus*; & fimilia. Si difplicet, quod fignificatio non omnino eadem eft, dicamus, quia *bura*, pars eft aratri incurva, κατὰ μετάθεσιν fieri *bura* ex *urba*. *Urbum* enim & *urvum*, dixere veteres pro *curvo*. Indeque incurvam aratri partem *urbum* quoque dictum, clare Varro indicat, in IV. de L. L. Ac fimiliter Ifidorus, lib. XV. cap. III. *Urbs ab urbo, parte aratri, quo muri defignabantur*. Qua de re plura in *Urbs*. Onomafticon vetus *buram* interpretatur ἐχέτλη. Sed in Gloffis Cyrilli, ἐχέτλη vertitur *ftiva*, quæ a *buru* differt. Etiam in Gloffis legas: *Buris*, ῥυμός. Atqui ῥυμὸς *temo*: *buris* autem non temo, fed ima ejus pars. At *buris*, γύης, quod Hefychius exponit, τὸ κατώτατον μέρος τῦ ἱστοβοέως. Julius Pollux: Ὁ δὲ ῥυμὸς ὅρμοσται ἐκ τῦδε. τὸ μὲν ἐπικαμπὲς αὐτῦ, ᾧ ὑποτείνεται τὸ ἔλυμα γεγομφωμένον, γύης. τὸ δὲ μετὰ τὸν γύην, ἱστοβοεὺς. Ἔλυμα vero dicitur παρὰ τὸ ἐλύειν τε καλύπτειν, ut ad Hefiodum notavit Proclus.

Bvrdo, id eft, *mulus*, a פרד, *mulus*.

Bvrgi, funt limitum ὀχυρώματα, hoc eft, *arces* ac *propugnacula*: indeque Germanicum *burg*, a quo *burggravii*, hoc eft, arcium præfecti. Eft vero *Burgus* a Græco πύργος. Hos fortaffe ab Hebræo בירה, quod *bafilicam*, aut *palatium* notat. Germani Π in B mutavere, exemplo Macedonum, qui Βερονίκη dicunt pro Φερονίκη. In Gloffis Cyrillo tributis legere eft: πύργος, *turris*, *bugus*: ubi *burgus* legendum, quivis videt. Quia vero ex limitaneis arcibus caftrifque temporis tractu urbes factæ, inde eft, quod per Germaniam, aliifque locis tot *burgos* habemus. Inde etiam eft, quod civis five oppidanus Gallis eft *bourgeois*, Belgis Germanifque, *burger*. A *burgis* quoque *Burgundiones* nomen accepiffe, præter Paullum Diaconum, Luitprandum & alios, tradit Ifidorus, lib. IX. cap. II. & IV. Pro *burgis* etiam *clufuras* dixere: ut in leg. II. §. in Sardin. & leg. curæ. Cod. de offic. mag. officiorum. Luitprandus, Ado, Sigebertus, aliique ejus ævi fcriptores, *clufas* pro eo dicere folent: ut monet Pythœus, Subfecivorum lib. I. cap. XIV. Dictæ vero *clufæ* & *clufuræ*, a *claudendo*, quafi *claufæ* & *claufuræ*; quia regionum tanquam *clauftra* effent. *AU* in *U* mutari paret ex *defrudo*, a *fraudo*; *cupa* a *caupa*; item *accufo*, *recufo*, & fimilibus a *cauffa* venientibus.

Bvrrire, eft ὀνοματοποιούμενον, ad fonum formicarum exprimendum. Appuleius lib. VIII. Met. *Cujus in ipfo cariofo ftipite, inhabitantium formicarum ædificia burriebant*. Nam *bulliebant*, quomodo emendat Beroaldus, nec manufcripti aut editi cujufdam codicis fide fubnixum eft; nec fonum formicarum tantopere exprimit, ut bene obfervavit P. Colvius. Addere illud potuit, formicam Græcis βύρμακα etiam vocari, a fono, ut arbitror. Hefychius, βύρμακας, μύρμηκας. Quamquam & Græcum βύρμαξ & Latinum *burrire*, videri queat effe a βρύω, id eft, *fcaturio*. Quippe poft verba allata continuo fubjicit Appuleius: *& ultro citroque commeabant, multijugo fcaturigine*.

Bvrrvs, a Græco πυῤῥὸς, quod idem notat. Gloff. Philoxeni: *Burrum*, ξανθὸν, πυῤῥόν. Feftus: *Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum: unde rustici burram appellant buculam, quæ roftrum habet rufum: pari modo, rubens cibo ac potione ex prandio, burrus appellatur*. Sane ab hac *burri* fignificatione Comicis dicuntur *Burrbiæ*, οἱ Πυῤῥίαι, a colore capillorum. Ab eodem vultus colore effe videtur, quod Hifpanis ebriofus, *borracho* appellatur. At a generali notione fuerit, quod *ofellam*, quæ colore ad τὸ πυῤῥὸν accedit, *burram* nominant, ut ad Gloffas Philoxeni monuit præceptor meus B. Vulcanius. A *burrus* quoque Latinis *burranica* dicebatur mulfum lacte dilutum. Idem Feftus: *Burranico potio appellatur lacte commixtum fapâ. a rufo colore, quem burrum nominant. Burranicam* igitur defignat Ovidius, cum quarto Faftorum ait:

Dum licet appofito veluti cratere camello
Lac niveum potes, purpureamque fapam.

A *burranica* vero vas *burranicum* dictum cenfeo, ut a *vino*, *vinarium*. Paullus ex Fefto: *Burranicum genus vafis*. Etiam veftis genus *burrus*, vel *byrrus* vel *birrus*, dicebatur: nempe quia plurimum effet coloris burri, five ruffei. Habes leg. I. Cod. Theodof. *De habitu quo uti oportet intra urbem*. Verba apponam: *Servos fane omnium, quorum tamen dominos follicitudine militiæ conftat non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis*. Legas quoque apud veterem Perfii interpretem, qui in Sat. I. *lacernam* interpretatur *birrum*, ac effe ait *pallium fimbriatum*, quo foli milites utebantur. Diftinguit tamen Severus Sulpitius dialog. I. cap. XIV. *Illa ut byrrhum rigentem, hac ut fluentem textat lacernam*. Itaque non multum, attamen aliquid inter ea difcriminis fuiffe cenfeo. Dicere etiam liceat diverfimode loqui fcriptores, quia fæpe fit, ut rebus tempore mutatis maneat vetus appellatio. *Birrus* geftamen philofophorum erat Gentilium, nec non Chriftianorum facerdotum. Unde in vita Cypriani, a Pontio ejus diacono confcripta, legas, *birro* fuiffe indutum, cum ad fupplicium duceretur. Auguftini quoque verba funt in fermone diverf. ad clericos fuos: *Offeratur mihi, verbi gratia, birrum pretiofum: forte decet epifcopum, quamvis non deceat Chriftianum*. At pretiofius eft, quam ut deceat monachum, ftatuit Caffianus, de habitu monachi, cap. VII. Atque idem tradidit Ifidorus. Non defunt tamen, qui putent, *burram* adeo vile fuiffe veftis genus, ut etiam pro nugis & ineptiis fumeretur. Nempe quia apud Aufonium legatur, Idyll. VII.

At nos illepidum novum libellum
Burras, quifquilias, ineptiafque.

Verum opinatur Scaliger in Aufon. Lect. poëtam uti hic voce Aquitanica: quando hodieque major pars Aquitanorum *burras* dicat, pro *quifquiliis*. Negare interim non poffumus etiam *burram* dici, pro *burro*: & pro vili vefte accipi. Quod oftendunt verfus hi Eucheriæ in epigrammatis antiquis.

Nobilis horribili jungatur purpura burra.
Nectatur plumbo fulgido gemma gravi.

Græci ex *birrus* fecere βίρος. quomodo vocatur concilii Gangrenfis can. XII. Artemidoro lib. II. cap. III. dicitur βιῤῥίον. Suidas vocat βίῤῥον. Unde

de *βυῤῥοφόροι* apud Palladium in Lausiaca, ubi de Serapione.

Bursa, a בורסא, *pellis cutis*. [*βύρσα*.]

Bustum, si ἁπλῶς sepulcrum notaret; videri posset venire a *βύω*, id est, *tego*, *operio*. Nunc ab *urendo* dici paret. Sed dubium, an dicatur quasi *benustum*, quæ veterum est sententia, an *κατ' ἀφαίρεσιν* fiat ex *combustum*, an antiqui dixerint *buro*, unde *comburo*: an ἁπλῶς fiat ab *ustum* præposito *B*, more Æolum, qui, pro *ῥῶπες* dicunt *βρῶπες*. Quæ maxime nobis placeat sententia, dicimus voce *Uro*. Quid *bustum* sit, docet Donatus in XI. *Busta*, inquit, *sunt loca*, *in quibus jam corpora arserunt*. Pleniusque Festus his verbis: *Bustum proprie dicitur locus*, *in quo mortuus est combustus*, *& sepultus*: *diciturque bustum quasi bene ustum*: *ubi vero combustus quis tantummodo*, *alibi vere est sepultus*, *is locus ab urendo ustrina vocatur*; *sed modo bustum*, *eo quod sepelitur*, *sepulcra vocamus*. Servius ad XI. Æn. *Pyra est lignorum congeries*. *Rogus*, *cum jam ardere cœperit*, *dicitur*. *Bustum vero jam exustum vocatur*. *Quem ordinem servat Poëta*, *dicens*, *Constituere pyras*. *Item*, *Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos Decurrere rogos*. *Item postea*, *Semustaque servant Busta*. Inter Festum, & Servium, hoc interest, quod Servio locus sit *ustrina*, at *bustum* sit ipsa rogi ustio: Festo vero, sive Paullo, locus generatim dicatur *bustum*, quasi bene *ustum*: at speciatim idem locus, si in eo cadaver sepeliatur, *sepulcrum* dicatur; sin alio transferatur, *ustrinæ* nomen obtineat. Procopius quoque lib. IV. rerum Gothicarum, cum retulisset, ut Narses adversus Totilam cum exercitu profectus consedisset, ubi olim Camillus Gallos Senonas occidisset, qui locus *Busta* Gallorum vocaretur, addit, Βῦςα γὰρ Λατῖνοι τὰ ἐκ τῆς πυρᾶς καλῦσι λείψανα. *Busta enim Latini appellant reliquias rogi*. Nos Festo subscribimus. Quippe quia plurimum nobiles Romani eodem loco, & cremarentur & sepelirentur, inde est, quod *bustum* accipi soleat pro sepulcris, præsertim, si ibidem essent extructa, ubi cadaver combussissent. Hanc rem non ibo probatum variis auctorum locis, quando id factum a Marcello Donato scholiis in Suetonii Neron. capite XXXIII. Quemadmodum autem aliquid *bustum* esse poterat, licet *sepulcrum* non esset: puta, quando cineres alio transferrentur: ita & *sepulcrum* quoque esse potuit, quod *bustum* non esset. Nam *bustum* tantum eorum fuit, quibus jam enati dentes, ut docet Plinius, lib. VII. Nat. histor. Infantes, qui XL. dies nati nondum forent, sepeliebantur, non cremabantur. *Sepulcrum* horum dicebatur *suggrundarium*, ut discimus e Fulgentio Planciade, lib. de prisco sermone. Nominis hujus caussam aperimus in *Suggrunda*. Pro *busto* etiam *bustar* dixere. Charisius lib. I. *Bustar*, *locus*, *ubi concremantur mortuorum corpora*. A *busto* est *busticus*, apud Plautum Truculento, hoc est, *busto* proximus, sive ad *busta* portandus. Inde & *bustuarius* dictus, qui corpora comburit. Isidorus in Glossis. Etiam gladiatores ante sepulcra dimicantes, *bustuarii* dicebantur, ut in X. Æn. scribit Servius. Onomasticon vetus: *Bustuarii*, *ἐπιτύμβιοι*. Mœchas quoque diobolares, seque inter *busta* pene in propatulo prostituentes, *bustuarias*, vocarunt. Martialis l. III. epigrammate LI.

Admittat inter bustuarias mœchas.

De quibus similiter, lib. I. epigrammate XCI. ait:

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Sic & Catullo *semitarii mœchi* appellantur, qui sub dio in agrorum semitis scortilla subigerent: ut monuit Turnebus, lib. XIII. Adversariorum, cap. XIX. Aliter autem aliquanto *τυμβάδας* Græci dicunt, quam Latini *bustuarias*. Hesychius: Τυμβάδας ἔλεγον τὰς φαρμακίδας ἀπὸ τῦ περὶ τὰς τύμβυς διατρίβειν, καὶ τὰς νεκρὰς ἀκρωτηριάζειν. *Tymbades dixere veneficas*, *quia in τύμβοις*, *hoc est*, *sepulcris*, *sive monumentis*, *versarentur*, *ac mortuos mutilarent*. Propius ad hanc notionem accedit, quod Ammianus, lib. XXVIII. Leonem notarium vocat *bustarium*, quasi, busta spoliantem. Affine ei *bustirapus*, qua voce usus Plautus, Pseudolo, Act. I. sc. III. Sic vero dicti, qui nec e silicernio quidem, hoc est, cœna funebri (id enim *silicernium* est, unde in vett. Gloss. exponitur *περίδειπνον*,) lucelli caussa cibum rapere dubitabant. Hoc est, quod Terentius dicit, *e flamma cibum petere*: & Catullus, *capere de rogo cœnam*: quam ipsam rem ita expressit Tibullus:

Ipsa fame stimulante furens, *escasque sepulcris*
Quærat & a sævis ossa relicta lupis.

Vide *Silicernium*. *Bustare*, pro sepelire, quod in Isidori Glossis legas, barbarum est. Fortasse & *busticeta*, pro sepulcris in agris, quod ibidem reperitur.

Butao, *ὀρνέου εἶδος*, ut est in Glossis Philoxeni. In Onomast. veteri est: *Buteo*, *τριόρχης*. Atque ita vocatur Aristoteli, lib. IX. Hist. cap. XXXVI. De eodem sic Plinius, lib. X. cap. VIII. *Accipitrum genera sexdecim invenimus*. Et mox: *Triorchem*, *a numero testium*; *cui principatum in auguriis Phœmonoë dedit*: *buteonem hunc appellant Romani*: *familia etiam ex eo cognominata*, *cum prospero auspicio in ducis navi sedisset*. De *Buteonum* cognomento videre potes Cælium Rhodiginum, lib. XXIV. cap. IV. Aliquid quoque de hoc ante cum Philippus Beroaldus annotat. post cap. XVI. item Baptista Pius annotat. post cap. XVI. Quod ad vocis originem, cum avis sit rapax, satis verisimile est, venire a Syro בזז, *buz*, id est, *diripere*. A quo Arabes *accipitrem* vocant באזי, *bazi*. Ac *buteonem* esse accipitris genus Aristoteles, & Plinius, clare dicunt. Alii putant, esse a *bubo*, vel potius Græco, *βύας*, quæ eadem est. Pro his est Festus Pompeius, cum scribit: *Buteo genus avis*, *quæ ex eo se alit*, *quod accipitri eripuerit*: *vastitatisque est caussa his locis*, *qua intraverit*, *ut bubo*, *a quo etiam appellatur buteo*. Quibus in verbis nonnulla censoriam notam merentur. Nam quod *buteonem*, sive a *bubone*, sive a Græco *βύας*, dici ait, metuo ne omnino vanum sit. Cumque indicat, caussam esse vastitatis, signum dicere debuerat, ut quæ avis sit mali ominis. Imo ne mali quidem, sed prosperi, quod superior Plinii locus indicat. Neque verum esse potest, quod dicit, vivere eo, quod accipitri eripuerit, quando haut verisimile est, eam avem accipitri aliquid eripere posse, quæ, Alberto teste, adeo timida sit, ut nonnisi minutas sectetur aves, imo ab his non raro fugetur. Et sane quomodo accipitri eripiat cibum, quæ & ab ardea sibi cibum eripi patitur? quod indicant hi versus Simonidæ, apud Athenæum.

Ἐρωδιὸς γὰρ ἐγχέλυν Μαιανδρίην
Τριόρχην εὑρὼν ἐσθίοντ' ἀφείλετο.
Ardea enim, *anguillam Mæandriam*
Buteonem cum reperisset edentem, *hanc eripuit*.

Itali quoque ab hac ave homines meticulosos vocant *pojanas*, hoc est, *buteones*: & Germani otiose confidentes dicere solent, *Du sitzest wie ein busbard*, hoc est, *buteonis instar consides*. Proverbium id originem ex eo cepit, quod avis hæc adeo segnis sit, ut telo petita, non solum non ad primum aut secundum, sed ne tertium quidem ictum, cedere dicatur. Græcis ea dicitur *τριόρχης*, ut vel ex Plinii & Simonidæ loco videre fuit. Ea vox sonat *trisestigerum*; quomodo, Plinio teste, vocatur quod tres habeat testes. Negat id quidem doctissimus Gesnerus: verum assentior hac in parte curatissimo scriptori, Ulyssi Aldrovando, qui, lib. V. *ὀρνιθολογίας*, cap. VII. in anatome ternos se observasse ait. Neque obstat, quod tertius ille non verus fuerit testiculus. Nam cum in ea præter binos testiculos inveniatur glandosa portiuncula, testiculo non absimilis, eaque in alio nullo avium genere reperiatur: satis paret, non aliunde, quam hinc veteres avem eam *τριόρχην* appellasse.

Butubata, sive *buttubata*, quid sit, docet his verbis Festus: *Butubata* (MS. *butabata*) *Nævius pro nugatoriis posuit*, *hoc est*, *nullius dignationis*. Non ingeniose minus, quam vere, ut mihi quidem videtur, originem vocabuli exposuit in Etymologico

fuo V. Cl. Matthias Martinius. Cenfet ille, effe ex Hebræo ביטו בוטה, *bita bote*, hoc eft, *locutionem garriens*, five *futilia effutiens*. Nec afpernandum, quod addit, forte & originem præbuiffe ftultum Buthom, de quo apud Hefychium, Βυθὼς περιφορτῷ, παροιμία ἐπὶ τῶ ἐυήθων καὶ παχυφρόνων. Nec tamen præteriri meretur fententia Jofephi Scaligeri, qui effe eam vocem conflatam putat ex quatuor aliis, quæ omnes fint inter nutricum ineptias. Eæ funt, *bu*, *tu*, *ba*, & *ta*: ex quibus, *bu*, *buam*, hoc eft, *potum*; *ba*, five *pa*, *papam*, hoc eft, *cibum*; *ta*, *tatam*, hoc eft, *patrem*, fignificat. Docet id hic Varronis locus e *Cato*, five *de liberis educandis*, a Nonio citatus in *Bua*: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent*; *& matrem mammam, patrem tatam*. De fyllaba *tu* non fatis convenit. Nos contenti erimus pofuiffe fententiam Jof. Scaligeri, qui eam cenfet notaffe cibum, atque hinc factum *tuburcinari*, quod Nonius interpretatur, *raptim manducare*. Ejufdem quoque originis eidem videtur *titia*. Gloffæ Philoxeni: *Titia*, κρία σηπίων, ὃ λέγουσι. Sed neque de fyllaba *pa* omnibus fatisfacit fuperior interpretatio. Credo, quia *TV*, in *butubata*, *cibum* notare diximus, minus iis verifimile fit, alteram quoque in eo vocabulo vocem inveniri, quæ idem fignificet. Sed his forte non difplicebit, quod idem Scaliger monuit, *ba* hic poni pro *ma*, ut facilis eft lapfus a *b*, ad *m*. *Ma* vero erit *mamma*, hoc eft *mater* ut ex fuperiori Varronis loco conftat. Imo quid, fi dicamus *ba*, five *bat*, effe vocem infantilem nullius certæ fignificationis, in quam fubinde incidant, quamdiu inarticulate loquuntur. Quin ea non infantium modo eft, fed & blæforum, & fatuorum: addo & cornicinum, lituum ex ore eximentium, quemadmodum de fententia Cæfellii Vindicis tradit Charifius, lib. II. cap. de interjectione. Ufus Plautus, Pfeud. Act. I. fc. III. Ps. *Potin aliam rem ut cures?* Ca. *At*. Ps. *bat*. Ca. *Crucior*. Ps. *Cor dura*. Quia vero *βα*, five *bat*, eft vox ἀναρθρος, & imprimis (uti dicebamus) infantibus, blæfis, ac fatuis familiaris: inde eft, quod veteres varias hinc voces per ὀνοματοποιΐαν formarunt. Tale eft βαβάζειν, quod Hefychius exponit, τὸ μὴ διηρθρωμένα λέγειν. Item βάβαξ, quod idem interpretatur, μάταιος, λάλος, φλύαρος. Item βάττος, quod idem explicat, τραυλόφωνος, ἰσχνόφωνος. Fortaffe & hinc fuerit βάκηλος, quod eidem eft, ἀνόητος. Unde & Auguftus Cæfar pro ftulto ὑποκοριστικῶς *baceolum* dicebat, ut Suetonius fcribit in Augufto, c. LXXXVII. Nifi potius, juxta aliorum codicum fidem, *bateolus* legere malis cum Cafaubono; quod fortaffe erit a βάταλος, quomodo, ut Harpocration fcribit, Demofthenes ab Æfchyne vocatus ob mollitiem. Meminit ejufdem rei Etymologus, qui & ait, βάταλον notare τὸν μαλακὸν, καὶ βδελυρὸν καὶ αἰσχρὸν, idque a *Batalo* quodam tibicine, qui ut mollis atque effeminatus erat, ita quoque ejus generis αὐλήματα invenerit. Verifimile quoque eft, a *ba* fyllaba effe fictum nomen *babas*: quomodo homo notiffimæ fatuitatis vocatur a Seneca, epift. XV. *Quam tu nunc*, inquit, *vitam dici exiftimas ftultam? Babæ, & Ixionis?* Meminit & in ludo de morte Claudii. Inde & *baburrus*, & *babiger*. Gloffæ Ifidori: *Baburrus*, *ftultus*. Eædem: *Babiger*, *ftultus*. Prius illud etiam eft in Gloffis Arabico-Latinis. In Gloffis Philoxeni pro eo eft *Barburra*, quod exponitur, Ἄφρων, ἀνόητος, μάταιος. Sufpicor & Belgicum *babock*, quod *bliteum*, ac *imperitum* notat, venire ab ea ipfa fyllaba *ba*, & voce *bock*, quod proprie, *hircum*; at μεταφορικῶς, *ftupidum*, fignificat. Imo, cum literæ *c* & *r* in manufct. fæpe confundantur, putet aliquis, *babuccus* fuiffe. Sed puto potius, *baburra*, vel *barburra*, effe a *burra*, quomodo Aquitani vocant nugas, & eorum exemplo Aufonius, ut fupra vidimus in *Burrus*. Inde igitur *baburrus*, *baburra*, vel *burburra*.

BVTYRVM, βούτυρον, quanquam ex aliorum quoque animalium lacte fiat, proprie tamen hæc vox ei convenit, quod fit e *lacte bubulo*. Docet id quoque Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. *E lacte fit butyrum barbararum gentium laudatiffimus cibus, & qui divites a plebe difcernat. Plurimum e bubulo; & inde nomen*. Nempe conflatum ex βοῦς, id eft *bos*, & τυρὸς, quod hic non fpeciatim *cafeum*, fed late *coagulum* notat; unde τυρόω, eft ταράττω, κινῶ, *agito*, *turbo*, *mifceo*, ut exponit Hefychius. Dicitur autem βούτυρος, & βούτυρον. Ufi Diofcorides, Galenus, alii. Sed apud Ariftotelem, ne quidem ubi rem ipfam tangit, invenias ufpiam. Quid mirum, quando Græci Romanique *butyro* non utebantur? Imo, fortaffe e Græcis Diofcorides, e Latinis primus ejus meminit Plinius. Saltem antiquior nemo occurrit. Imo cum Diofcorides, lib. II. de materia medica capite LXVI. celebraffet *butyrum* ex lacte ovillo & caprino: contra Galenus, lib. X. de fimplic. med. facult. cap. X. miratur, ejus *butyri* Diofcoridem maxime meminiffe, cum etiam ex *bubulo* fiat, atque addit, tanquam de re non vulgari, fefe oculis fuis tale *butyrum* vidiffe; atque inde appellari *butyrum*. Imprimis autem memorabilis eft fuperior Plinii locus, ubi appellat *barbararum gentium cibum*. Sed ut Romanis Græcifque antiquis *butyrum* in ufu non erat, ita barbari *cafeum* nefciebant. Unde idem Plinius, lib. XI. cap. XLI. *Mirum barbaras gentes, quæ lacte vivant, ignorare aut fpernere tot feculis cafei dotem, denfantes id alioquin in acorem jucundum, & pingue butyrum. Spuma id eft lactis, concretiufque, quam quod ferum vocatur. Non omittendum in eo olei vim effe, & barbaros omnes, infantefque noftros, ita ungi*.

BVXVS, Ifidoro tefte, lib. XVII. cap. VII. eft a πύξος, nempe converfa tenui in mediam, quomodo a Κανωβὸς eft *Canopus*, a Syriaco *abba*, Græcum ἄππα. Πύξος videtur effe a πυκνὰ, id eft, *denfe*, *fpiffe*; unde πυκνὸς, *fpiffus*. Rationem adfert Plinius, lib. XVI. cap. XL. *Spiffiffima ex omni materie, ideo & graviffima judicatur ebenus, & buxus*. A *buxo buxetum*, πυξεῶν, ut Gloffæ Cyrilli exponunt. Item *color buxeus*, quem luteo dilutiorem effe ait Scaliger, Exercit. CCCXXV. XII. Pro eo Appuleius, lib. VIII. *buxantem pallorem* dixit. Ovidius, IV. Met.

> .... *Oraque buxo*
> *Pallidiora gerens*. ....

In carmine Ithyphallico:

> *Buxo pallidior, novaque cera*.

B Y

†BYGOE Nympha artem fulguritarum fcripferat, tefte Servio ad VI. 72. ubi ait, Romae in templo Apollinis adfervatos fuiffe non tantum libros Sibyllinos, & Martiorum, fed *&* BYGOES *Nymphae, quae artem fcripferat Fulguritarum* (credo fubaudiri *arborum*) *apud Tufcos*. At ipfum *Bygoes*, feu (quod idem eft) BVGOES nomen Tufcum & Orientale eft; quippe quum Arabicum verbum בגא *baga* in conjug. V. de *fulgure* ufurpetur *fplendente & quoque verfum micante*: unde Arabicum nomen בגו *baugo* id eft BVGO: certe quia Arabes familiare habent O aut V ceterarum dialectorum in AV refolvere. Hinc vero Tufcum BVGOE, factum a *Bago*, quod exponitur in lexicis *corufcatio fulguris*. MAZOCHIVS.

†BYRRHVS. Hefychius: Βύῤῥις κάνθαρος Τυῤῥηνός: *Byrrhus, poculum eft Tyrrhenicum*. Videtur fuiffe immanis capacitatis, ut propterea בור *bor* (inde Βύῤῥις) i. e. *cifterna* diceretur: ficuti labrum illud praegrande in Templo *Mare aeneum* vocabatur. MAZOCHIVS.

BYSSVS, a Græco βύσσος, hoc ab Hebræo, Chaldæo, & Syriaco, בוץ, quod eadem fignificatione legas, II. Par. II. Hefychius ait, Βύσσον effe χρῶμα ἀπὸ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον. Idem βύσσινα exponit πορφυρᾶ. Suidas etiam ait, βύσσον effe βαφὴν ἐκ πορφύρας. & βύσσινον, τὰ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed iis, qui pure locuti, conftat, βύσσον non effe coloris, fed lini præftantiffimi genus. Melius igitur Pollux, lib. VII. cap. XVII. & Ifidorus, lib. XIX. cap. XXVII. qui tradunt, effe lini genus apud Indos candidiffimi & molliffimi. Ac Ifidorum fecutus & Papias in Gloffis. His refellitur Antonius Tylefius Cofentinus, qui ait,

ait, *byssum* coloris fuisse pene aurei. Cui & adversatur illud Eucherii, lib. I. Instructionum: *Byssus castitatis vel continentiæ candor*, in *Exodo*. Arethas in Apocalypsin interpretatur, corticem arboris Indicæ, in linum redactam. Sic enim scribit cap. LVII. Τοιοῦτον γὰρ ἡ βύσσος, φλοιὸς δένδρου Ἰνδικοῦ εἰς λίνον κατεργασμένος. Sed fallitur. *Byssus* enim e terra nascitur, simillisque fuisse videtur lino isti, quod vulgo *Cameracense* appellamus. Plinius lib. XIX. cap. I. post linum asbestion *bysino* tribuit principatum. Quamquam vero Indiæ solum meminerant Pollux & Isidorus, tamen in Ægypto quam maxime crevisse cognoscimus ex Ezechielis cap. XXVII. & Hieronymi in illud commentariis. Idem Hieronymus, epistola ad Fabiolam, *bysso* non modo decorem tribuit, sed etiam quod difficulter rumpatur. Quod & Eucherius facit, lib. II. Instruct. Ut de Isidoro taceam. Sed non prætereundi versiculi Paullini ad Cytherium.

Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.

Differre autem *byssum* a *serico*, vel fidem fecerit hic locus Tertulliani, lib. de cultu feminarum: *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ*. Nec quomodo differant, obscurum esse potest, cum *byssus* e terra nascatur: *sericum* vero producatur a vermiculis; sive cura in ædibus asservatis, uti id fit apud nos; sive illa in arborum foliis gignentibus, unde postea depectatur: quod olim fieri solere testantur Maro, Plinius, atque alii; ac hodie etiam in Oriente obtinere ex navigationum commentariis cognoscere est. *Coa* autem vestes, quarum Horatius, Propertius, Ovidius, Plinius, atque alii meminere, non *byssinæ* sunt, sed *bombycinæ*; sic dictæ a Co insula, in qua *Pamphile*, Latoi filia (sic apud Plinium ex Aristotele scribendum, non *Plates*, ut vertit Gaza, quem etiam secutus Baisius,) prima reperit rationem telam a Seribus missam redordiendi, hoc est, in fila dissolvendi, ac denuo texendi. Hæc mens loci Pliniani, lib. XI. cap. XXII. Sed in quibusdam codd. pro *redordiri* scriptum *retorqueri*. Quod si placet, *retorqueri* sit ἀναλύεσθαι, sive ἀναπηνίζεσθαι· quod est, evolvere stamen involucro tramæ. Ita sententia sit, telam, quam bombyces texuerant, resolvisse, novamque inde telam texuisse. Hermolaus Barbarus in notis ad eum locum censet, pro verbis illis *in Co insula*, scribendum *in Cea insula*. Est hæc insula illa, quam tenuit Aristæus. Et sane in Ceo hanc rem inventam tradit Plinius, lib. IV. cap. XII. his verbis: *E Ceo profectam delicatiorem feminis vestem, auctor est Varro.* Plinium quoque secutus Solinus, cap. XIII. *Multæ*, inquit, *insulæ abjacent Atticæ continenti: sed suburbanæ ferme sunt Salamis, Sunium, Cos, Ceos, quæ ut Varro testis est, subtilioris vestis amicula arte lanificæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit*. Atque idem apud Isidorum legas. Sed qui hinc colligunt, vestes, non *Coas*, sed *Ceas* dici debere, non cogitant a quam multis scriptoribus antiquissimis *Coæ* appellentur, juxta omnium & MStorum & antiquitus excusorum fidem. Quare hi non minus errant, quam illi, qui contra, cum *Ceæ* id feminæ ab aliis tribui vident, non *Cea* sed *Coa* legendum censent: in quibus est Ortelius in Thesauro, voce *Ceos*. Nam ea iis, quæ diximus, paret, non convenisse antiquos in hujus inventi gloria, quam alii *Ceæ*, alii *Coæ* mulieri tribuerunt. In hoc veterum dissensu, cum Brodæo illis potius subscripserim, qui in *Co* hanc artem inventam prædicant, idque potissimum auctoritate compulsus Aristotelis, cujus hæc verba, lib. V. de historia animalium, cap. XIX. Πρώτη δὲ λέγεται ὑφῆναι ἐν Κῷ Παμφίλη, Λατώου θυγάτηρ. *Prima autem Pamphile, Latoi filia, in Co insula texuisse dicitur*. Ubi ἐν Κῷ, est *in Coo*, non *in Cea*: ut Varro & Plinius cepere.

CA

CABALLUS nomen de equis vilioribus dicitur: ut ψευδεπίγραφος Cornutus innuit notis in Persium. Itaque de iis, qui in pistrino essent, usurpat Pomponius in l. si ita in principio. D. de instrum. legat. Horatius lib. I. sat. II.

. . . . *Aut clitoris aget mercede caballum.*

Lucill. lib. II. apud Nonium, in *Caballus*.

Succussatoris tetri tardique caballi.

Idem origo indicat. Nam venit a Græco καβάλλης, quod Hesychio interpretante, est ἐργάτης ἵππος. Venit autem a Dorico καββάλλειν pro καταβάλλειν. Vide quæ fuse de *caballi* voce disserit Isaacus Casaubonus in anteloquium satyrarum Persii. At Isidorus audiri non debet, qui de vocis origine sic scribit lib. XII. Origin. cap. I. *Cavallus*, a *cavando dictus, propterea quod gradiens ungula impressa terram concavet: quod cetera animalia non habeat*. Pro *caballo* ævo posteriori extulere *cabo*, ut ex Glossis Isidori constat. Ab eodem *caballinum* dixere pro stercore equino: quomodo usus scriptor historiæ miscellæ, lib. XXI. item *caballarius*, pro equite, quomodo Jul. Firmicus usurpat. In Glossis Græco-Lat. nunc κέλης ἵππιος, nunc ἱπποκόμος· in Glossis Isidori *alaris* exponitur, hoc est, qui est in ala seu turma equitum. Ab eodem fecere *cavallico*, qua ratione Galli a *cheval* (quod a *caballus* deductum) dicunt *chevaucher*. Legas id verbi in lege Salica, Tit. XXII. apud Werlbertum in vita Caroli M. & Haimonem; Anastasium in Canone, Haimonem in Homiliis: quos adducit Meursius in Lexico Græcobarbaro.

CACABARE, κακκαβίζειν, perdicum vox, quæ κακκάβαι dicuntur, teste Hesychio. Athenæus quoque lib. IX. auctor est, τοὺς πέρδικας, a quibusdam dici κακκάβας, ab Alcmane κακκαβίδας. Auctor Philomelæ, Ovidio falso tributi:

Cacabat hinc perdix: hinc gratitat improbus anser.

Non tamen omnis perdix *cacabat*. Nam, ut Aristoteles scribit, lib. IV. Hist. animal. cap. IX. ubi de vocum differentia agit: Διαφέρουσι καὶ τῶν ἐν ταὐτῷ γένει ζώων κατὰ τόπους, οἷον τὸ τῶν περδίκων, οἱ μὲν κακκαβίζουσιν, οἱ δὲ τρίζουσι. Theophrastus pro τρίζειν dicit τιττυβίζειν, ut & Pollux, ac in Onomastico veteri legas, *cacabo*, τιττυβίζω. Est vero κακκαβίζειν, a κάκκη, quomodo *stercus* vocabant, unde κακκᾶν, puerilis vox, pro χέζειν. Usus utroque Aristophanes: estque a κακκᾶν, Latinorum *cacare*. Similiter πέρδιξ (unde Latinum *perdix*) est ἀπὸ τοῦ πέρδειν, quod est *crepitum ventris edere*. Ratio vero, cur & *perdici*, a *pedendo*, & *voci* ejus a *cacando* nomen fecerint antiqui, ea est, quod vox hujus avis cacantium, & crepitum ventris emittentium, referat sonum. Vulgo *perdix* eadem putatur ac *gallina rustica*: sed secus est. Martialis hac de re locum ita emendat B. Vulcanius e MSS.

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix. Sic sapit illa magis.

Nempe, ut ait Satyricus:

. . . . . *Magis illa juvant, quæ pluris emuntur.*

CACABUS, a κάκαβος, pro quo frequentius κάκκαβος legas gemino κκ. Imo Latine quoque rectius *caccabus* dixeris, quomodo scribitur ea vox in Pandectis Florent. Cum autem (quemadmodum ex quarto Athenæi paret) voce κακκάβη, & κάκκαβος, utantur Aristophanes & Antiphanes, scriptores antiquissimi; frustra dubitat Isidorus, num forte vocem eam Græci acceperint a Romanis: quod nonnisi in iis vocabulis locum habet, quæ irrepsere in linguam Græcorum, postquam devicti sunt a Romanis. Verba Isidori sunt, lib. XX. cap. VIII. *Cacabus & cucuma a sono ferveris cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia nomina habent: sed utrum Latini a Græcis, an Græci a Latinis, hæc vocabula sumserint, incertum est*. Sed neque audiendus Varro, qui *cacabum* a *caldo* deducit, indeque & *calicem* dici ait, cum hoc quidem sit a κύλιξ, illud a κάκαβος. Verba ipsa Varronis ponam e lib. IV. de L. L. *Calix*, inquit, *a caldo, quod in eo calda puls apponebatur: & calidum eo bibebant. Vas, ubi cibum coquebant, ab eo cacabum appellarunt*. Interim ex hoc loco discimus, quid proprie *cacabus* dicatur: idemque

idemque paret ex illis Paulli verbis, l. 18. D. de instruct. & instrum. leg. *Caccabos, & patinas, in instramento fundi esse dicimus: quia sine his pulmentarium coqui non potest. Nec multum refert inter caccabos, & aënum, quod supra focum pendet; hic aqua ad potandum calefit: in illis pulmentarium coquitur.* Eadem sententia Ulpiani, l. cum aurum. 19. §. si cui escarium argentum legatum sit. D. de aur. argentoque legat. Cum autem & Isidorus scribat, *caccabus*, seu κάκκαβος, a sono nomen accepisse: paret non esse commentum Huguitionis, cum scribit: *Caccabus, lebes a sono fervoris dictus est: fervendo enim exprimit hunc sonum, ca, ca, ca.* Quanto at eruditius Martinius, qui cum sciret e Varrone, *cacabum* esse vas, quo cibi coquuntur, conjectabat esse ex καίω, *uro*, & κάβη, *cibus*, ut proprie signet, vas quod imponitur igni, ut in eo coquantur cibi.

Cachinnari dicunt Latini, a καγχάζειν, extrito γ, quod ipsum & Græci interdum prætereunt. Anacreon od. ΙΙ. Α'εὶ δ' ἅλλεται καχάζων. Aliter si legas, non constabit versus. Καγχάζω autem est ὀνοματοποιούμενον, ut & nostrum, *lacchen*, quod alioquin videri queat esse κατὰ μετάθεσιν, factum ex καχλάζειν, extrita prima syllaba & duplici. Sed neque multum abit ab Hebræo לעג, quod est *deridere, subsannare*; unde Græcorum γελᾶν, id est, *ridere*, a quo *gelasini* dentes, Polluce teste, qui in ridendo nudantur. Idem corrugatio oris in ridendo: quomodo usus videtur Martialis, lib. VII. XXIV.

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

Ad *cachinni* vocem redeamus: quam per ὀνοματοποιΐαν efformatam, docet & Porphyrio. Est vero *cachinnus*, cum voce risus lascivior, ut scribit vetus Persii interpres, ad Sat. I. Salonius quoque, in Ecclesiasten, interpretatur, risum immoderatum, dissolutum atque perstrepentem. Consentit Suidæ interpretatio, cui καγχλάζειν est, ἀθρόως γελᾶν, *effuse ridere*: quod Latini dicunt *cachinnum* vel *risum tollere*. Ita locutus Cicero, lib. de fato. Locum apponam integrum historiolæ caussa: *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum notarit Zopyrus physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte, pernoscere? stupidum esse Socratem dixit & bardum, quod jugula concava non haberet: obstructas eas partes & obturatas esse dicebat: addit etiam mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse.*

Caco, juxta Nunnesium, a χέζω, quod idem notat. Sed omnino est a κακκᾶν, hoc est, *cacare*, ut κάκκη, *stercus*. Κακᾶν autem, seu κακκᾶν, a κακὸς esse arbitrantur, διὰ τὸ δύσοσμον. A *cacare*, posteriori ævo *cacabulum* dixere, pro loco ubi cacatur. Sæpius legas id Vitis Sanctorum.

Cactus, a Græco κάκτος. Usus Tertullianus in scholastico scripto, de Pallio, capite II. *Eradicato omni aconito hostilitatis, & cacto & rubo subdolæ familiaritatis.* Ubi minime mutanda vox *cacti*, eo quod fuerit inter esculenta. Quippe eo meminit Tertullianus, quod spinosa esset: quemadmodum cum ea aliis veterum locis notum, tum illo Hesychii: Κάκτος, ἄκανθα, ἐφ' ἧς ἐὰν πληγῇ νεβρὸς, ἀχρεῖα ἴσχει τὰ ὀστᾶ εἰς αὐλούς· hoc est, *Cactus, spina, quæ si pupugerit hinnulum, ossa ejus faciendis tibiis sunt inepta.* De *cacto*, sic Plinius, lib. XXI. c. XVI. *Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cujus in terra serpunt caules a radice emissi, lato folio & spinoso; Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inveteratos quoque: Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto, & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam.* Qui locus expressus ex Theophrasti plantarum historiæ lib. VI. cap. IV. Eundem adducit Athenæus, lib. II. ubi & inter alia docet, κάκτον esse, quem Romani *carduum*, Græci κινάραν nominant. Germano-Belgæ altiles hosce carduos, sive caules, vocant *Artischok*, Galli *artichaut*, nempe, quasi ἀρτυτικοὺς καυλοὺς, ut quidam ajunt, qui & eos ab Alexandro Tralliano ἀρτυτικὰ vocari admonent. Alii quasi *archicarduum* dici arbitrantur. Vide quædam de eo apud Baptistam Egnatium Annotat. poster. cap. CLXVIII. & nos infra voce *Cinara*.

Cacvlæ voce usus Plautus, Trinummo, Sc. *Sta illico: Video*, inquit, *caculam militarem me futurum.* In Glossis Philoxeni exponitur, δοῦλος στρατιώτου. Eadem interpretatio Festi, qui & etymon adferre conatus. Verba ejus pono: *Caculæ, servi militis. Dicitur autem a Græco κᾶλον, quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sunt.* Hæc ille. Quo in loco notandum, milites Romanos habuisse servos clavigeros, qui iccirco (ut Festus in *calatores* ait, *clavatores* appellantur a Plauto, Mercatore. Militarium clavarum meminit & Cicero in Catone Majore; *Sibi igitur habeant arma, sibi equos, sibi hastas, sibi clavam, sibi pilam, sibi venationes.* Iis clavis solent tirones se exercere ad palum, ut docet Vegetius, libro I. capite XI. Pugna hæc dicebatur *palaria*, ut Charisius docet lib. I. Meminit & ejusce pugnæ Vegetius, lib. II. c. XXIII. Et Juvenalis, Sat. IV.

. . . . Aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros. . . .

Ex his quidem abunde lucem capit, quod de clavis ait Festus. Sed quis non videt, *calones* quidem a *cala*, vel κᾶλον, deduci ἀναλόγως; at *caculas* non item? Ut autem nil opus sit multum insistere inquirendo vero ejusce vocis etymo, fecit Jul. Scaliger, qui apposite admodum originem *caculæ* indicat, Exercitat. CCC. sect. III. & de L. L. capite XXII. quibus locis docet, *caculam*, ex eo nomen accepisse, quod non esset in numero militum sed imbellium, a κακὸς, quod proprie *imbellem* notat. Nempe ἀπὸ τοῦ χάζεσθαι quod est vitium in militia, cum locum omittunt in acie. Usus Homerus aliquoties. Nec longe abit Nunnesius, cum *caculam* ἀπὸ τοῦ deducit a χάζεσθαι. Ab adducta κακοῦ significatione Becmanno placet nomen inditum *Caco* illi, quem devicit Garanus pastor, ut Verrius Flaccus scripsit, qui & auctor est, quod poëtæ ab Hercule interemptum dicant, id ex eo esse, quod omnes magnarum virium veteribus *Hercules* dicerentur. Auctor Servius, ad VIII. Æneid. Sed verisimilius est, quod Servius ibidem ait, *Cacum* ab Arcadibus sic appellatum, a κακὸς, quod malum pravumque notat. Nam & hoc sensisse videtur Ovidius in Fastis:

Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hospitibusque malum.

A *cacula*, est *caculatus*. quod Festus generatim interpretatur *servitium*. Sed intelligendum servitium eorum, qui militibus famulantur.

Cacvmen, quin ab *acumen* veniat, dubium non est. Est enim summitas arborum ac montium. Sed dispiciendum, utrum princeps litera (quod sane non displicet) similiter assumatur ad roborandum sonum: quomodo ab αὐλὴ est *caula*, teste Servio, & ab αἰτῶ, *quæso*: an vero sit ex compositione: puta vel ex *caput*, ut *cacumen* sit *capitis acumen*, quæ Francisci de S. Quercu opinio est: vel ex præpositione loquelari *con*, ut *cacumen* factum sit ex *coacumen*, quia in unum coëunt acumina, quæ conjectura est doctissimi Martinii. *Cacuminare*, pro *acuere*, legas apud Sidonium non semel.

Cadaver, a *cadendo*, quia absque anima corpus sese fulcire nequit: Sic Isidorus, lib. XI. cap. II. & ante eum Servius, ad illud VI. Æn.

. . . . Belloque caduci
Dardanidæ. . . . .

Græci similiter vocant πτῶμα, ἀπὸ τοῦ πίπτειν. Suaviter nugantur, qui *cadaver* conflatum ajunt ex tribus vocibus, *caro data vermibus*. Ut nempe princeps solum syllaba remanserit ex quaque voce. *Cadaverosa facies* Terentio, qualis cadaveris esse solet.

Cadivus, a *cado*, quod sponte, vel facile, cadit. Onomasticum vetus: *Cadivus*, αὐτομάτως πίπτων. Ab eo, & loquelari præverbio, est *recidivus*, quamquam ei, non

non tam inusitatum *cadivus*, quam usitatum *caducus*, solet opponi. Ausonius in doctissima pro consulatu gratiarum actione: *Quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala, prospicis ne possint esse recidiva.* Differt *recidivus* a *redivivus*, uti Sosipater monet, quod *rediviva* dicantur, quæ post interitum redeant: *recidiva* autem, quæ ex suo casu restituuntur. Unde Virgilius.

Et recidiva manu posuissem Pergama Teucris.

Ubi tamen quidam libri *rediviva*: sed *recidiva* agnoscit quoque Servius. Itidem lib. x. Æn.

. . . . *Recidivaque Pergama quærunt.*

Quamquam hic quoque eadem in voce variant antiquissimi codices. Nec mirum: quando etsi *redivivus* proprie conveniat τοῖς ἐμψύχοις (dicitur enim quia redit in vitam; unde & in Glossis Philoxeni exponitur παλίνζωος,) tamen & de ædificiis usurpatur κατὰ μεταφοράν. unde in Græco-Latinis Glossis exponitur παλίγκτιστος. Sane vocem esse architectonicam, etiam discimus ex illo Ciceronis in Verrinis: *Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere novam, nullo opere redivivo.* Et Catullus pontem *irredivivum* appellat, qui prolapsus nequit instaurari.

CADMEA *terra, quæ in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Ita Festus: ubi in MSto est *Cadinea*: sed perperam. Nam Plinius similiter, lib. XXXIV. cap. X. *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ utilis.* Meminit & cap. I. ejusce libri. Nomen ex eo esse creditur, quia Cadmus Tyrius auri metalla, eorumque fusuram, invenit. Ita Agricola de Metall. lib. I. c. IV. Alii, quia in Cypro effoderetur, Plinio teste: ac Cyprus Græcis sit ad Orientem. Nam Cadmus notat orientalem, a קדם, *ortus*.

CADO, a κάτω, hoc est, *deorsum*. Nam cadere, nihil aliud est, quam naturaliter, hoc est, ob gravitatem, deorsum ferri. Jul. Scaliger, comm. in libro II. Theophrasti, de causs. pl. capite XIII. & libb. de causs. L. L. capite LXXX. dictum ait, vel a χάζω, id est, *cedo*, cujus aorist. II. χαδῶ. vel a χαω seu χάσκω, Æolico flexu: hoc est, *hisco*: quia nempe in omni casu fit intervallum. Argute sane, sed, ut censeo, prius etymon simplicius veriusque; quod & Nunnesius in Grammatistice amplexus. A *cado* sunt *cadaver*, *cadivus*, *caducus*, *casus*, alia, de quibus seorsim.

CADUCEUS, pacis signum, ut Nonius vocat ex Varronis lib. II. de vita pop. Rom. est κηρύκιον, ὃ βαστάζουσιν οἱ πρέσβεις. caducifer, κηρυκιοφόρος. caduceator, κῆρυξ ὁ ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστελλόμενος, καὶ τὸ κηρύκιον φέρων. prout voces hæ in veteribus Glossis explicantur. *Caduceo* autem seu *cerycio* exteræ solum gentes utebantur: Romanis vero pro eo *sagmina* in usu erant. Hinc Marcianus, L. sanctum. de divis. rerum: *Sunt*, inquit, *sagmina quædam herba, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret; sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur cerycia.* Et Plinius lib. XXIX. cap. III. *Hic*, inquit, *complexus anguium, & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes, caduceum in pacis argumentum circumdata effigie anguium fecerint.* Quod Marcianus *Cerycium* dicit, id Plinio est *caduceus*; quod si scisset Alexander ab Alexandro, non scripsisset, lib. V. cap. III. *Cerycium* esse legatorum ornatum. Sane nec dubium, quin Latina vox e Græca originem ceperit. Neque obstat, quod κηρύκειον vulgo scribatur per ει, etiam apud Pollucem, lib. VIII. cap. XI. Τὸ κηρύκειον φόρημα ἦν τῶν πρεσβέων. Nam in Glossis Philoxeni est, *caduceum*, κηρύκιον. Imo lib. II. Epigr. legere, est κηρύκιον γὰρ ἔχων καὶ πλαστὰ πέδιλα. A κηρύκιον igitur, vel potius καρύκιον, sive καρύκιον (quomodo Tarentini dixere & Syracusani,) dixere Latini *caduceum*, pro *caruceum*, R in D converso, quomodo pro λαμπρὸς Latini dixere *limpidus*, & Hetrusci a *rarus* fecere *rado*; a *quæro*, *chiedo*: cui contrarium Latinis *meridies* pro *medidies*. Vulgo *caduceum* dici ajunt a *cadendo*, sive quia facit ne in eundo cadatur, sive quod cadere faciat contentiones atque certamina: quia nempe, ut per *feciales* bella indicebantur, ita per *caduceatores* finiebantur. Sed si a *cadendo* esset, prima corriperetur, quam Ovidius in *Caducifer* producit. Quare simplicior veriorque sententia eorum, qui deducunt a καρύκιον, quam etiam amplexus Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, & Jos. Scaliger ad Festum in *Caduceator*. Quæ *caducei* sit forma, origo, & quid συμβολικῶς notet, vide sis apud Hyginum, libro II. signorum cælest. cap. VIII. ubi de lyra; Plinium, lib. XXIX. c. III. Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XIX. Cælium Rhodiginum, lib. XXI. cap. XVI.

†CADUCEUS est ipsum Graecorum Καρύκειον, quod saepe in Tabulis Graecis Heracleensibus legitur. Ad primam hujus Καρυκείου vocalem quod attinet, noli sic accipere, quasi τὸ H, quae propria vocis hujus vocalis esset, Dores in A commutarint. Imo potius nativa vocabuli vocalis A fuerat, quam postea ceteri Graecorum in H verterunt. Nam Κάρυξ primitus non vero Κῆρυξ dicebatur, qui Latine *praeco*, cujus Caduceum insigne fuit. Origo Hebraica id suadet; quippe cum a קרא *Kara*, *clamavit*, meo judicio Κάρυξ fluxerit. Nam in praeconibus Stentorea vox requirebatur: unde & *vox praeconia* de vasta & ingenti voce in quibusdam Actis Martyrum usurpatur. Eadem vocalis A ab Latinis etiam in *Caduceum* & *Caduceus* retenta fuit: haud dubie quod hoc vocabulum ex Magnae Graeciae sermone Latini didicerint. Nam quod τοῦ Καρύκειον caninam literam iidem in D permutarint: id ex eo factum, quod D & R in omnibus linguis forma characteris & sono sunt maxime affinia, eaque gratia quam saepissime alternant. Sane vero *Caduceum* verbum Fetiale esse in meis Tyrrhenicis ostendebam. Cumque Fetiale jus peculium Tuscorum esset; hinc vocis origo ab Oriente ad Tyrrhenos, ab his ad Graecos Italiotas Latiumque manasse mihi videbatur. Vide meum Comment. in Tab. Heracl. pag. 151. Adn. 15. Sed de hac voce rursus in *Fetialis*. MAZOCHIUS.

CADUCUS est a *cado*, quo respexit Appuleius in Apolog. *Tu potius caducus, qui jam tot calumniis cecidisti.* Gloss. Philox. *Caducus*, πτωτικός. Onomasticon vetus: *Caducus*, πτώσιμος. Hinc *caduca oliva*, apud Columellam, lib. XII. extremo c. L. quod aliis XLIX. & *caduca glans*, L. XXX. D. de verbor. signif. Hoc est, quæ cecidit, vel casura. Maro, I. Georg.

Sæpe levem paleam, & frondes volitare caducas.

Morbus caducus, Isidorus, lib. X. Originum: *Caducus a cadendo dictus, id est, lunaticus, eo quod certo lunæ tempore patiatur.* Gloss. Cyrilli: Ἐπιληπτικὸς, *caducus*. Etiam *caduci*, qui bello cecidissent. Maro, VI. Æn.

. . . . *Belloque caduci*
Dardanidæ . . . .

Caducæ aquæ dicuntur Frontino, lib. II. quæ e castellis & titularum manationibus effluunt ac cadunt. Nam propria hic *cadendi* vox; unde lege prædiorum urbanorum (ut Varro testatur, lib. IV. de L. L.) scriptum fuit: *Stillicidia, flumina, aquæ, uti* (ita emendat Scaliger) *fluant cadantque*. Et in Senatusconsulto apud Frontinum. *Quo minus ea aqua ire, cadere, fluere*, &c. Ab eadem mente dixere *caduciter*, quod Nonius explicat, *præcipitanter*. Varro:

At frigidos nimbos aquæ caduciter ruentes
Pertimuerint aquatiles querquedulæ natantes.

Sic locum hunc apud Nonium emendo. *Caduca auspicia* dicebantur, *cum aliquid in templa excidit, veluti virga in manu*: ut scribit Festus; qui his verbis indicat, si virga e manu Flaminis, quam *commentaculum* vocabant, cecidisset, id dictum *auspicium caducum*: videturque fuisse infelix, ut ad eum Festi locum monet Scaliger. *Caducæ hereditates* apud Cicer. Philipp. X. Juvenalis, Sat. IX.

Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.

Isidorus lib. V. capite XXV. *Caduca inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt.* Unde liquet, cur Juvenalis *dulce* vocet *caducum*, nempe quia insperato contingit. Sed plenius rem exponit Ulpianus in fragment.

fragment. tit. VII. *Quod quis, inquit, sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex caussa deinde non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo: verbi gratia; Si cœlibi vel Latino Juniano legatum fuerit: nec intra dies centum vel cælebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium consecutus fuerit: aut si ex parte heres scriptus vel legatarius ante apertas tabulas decesserit, vel peregrinus factus sit.* Hactenus Ulpianus. Legibus autem caducariis bona vacantia in fiscum redigebantur. Unde in Glossis Philoxeni: *Caducum*, πολιτικὸν δημόσιον. Et in Glossis Beati Germani Parisiensis: *Caducum*, τὸ χηρῶν εἰς τὸν φίσκον. Rex Theodoricus apud Cassiodorum: *Caduca bona fisco nostro competere, legum cauta decreverunt.* Huc quoque pertinet *caducarius*. Isidorus in Glossis: *Caducarius, ad quem pertinent, quæ cadunt, defuncto aliquo, cui non est, qui succedat.*

CADURCUM legas apud Juvenalem, Sat. VI,

Magnaque debetur violato pœna caduro.

Et Sat. VII.

. . . . Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter quam
Institor hibernæ tegetis, niveique cadurci.

Ad priorem locum sic vetus interpres: *Per cadurcum, membrum mulieris intelligitur, cum sit membri velamen. Vel, ut alii, est instita, qua lectus intenditur.* Unde ait Sulpitia,

Ne me cadurcis destitutam fasciis,
Nudam Calæno concubantem proferat.

Ad posteriorem autem locum sic scribit: *Cadurcum quidam cucullum dicunt candidum, propter hiemes & nives comparatum: alii tabernaculum, aut tentorium, quibus merces suas protegere consueverunt.* Ex Sulpitiæ loco satis liquet, *cadurcum* fuisse tegmen lecti, quo pudori consulitur concumbentium: fuisseque id nivei coloris, ait Juvenalis. Sed fueritne stragulum, an cortina, sive peripetasma, dispiciendum adhuc. Posterius malim. Nam & tabernacula similiter iis velarunt: unde Vetus vocabularium exponit, *tentorium*: sed ridiculam addit nominis caussam, *quod facile cadit*. Est enim appellatio ea a *Cadurcis*, populo Galliæ Celticæ, cujus urbs *Cabors*. Meminit *Cadurcorum* Cæsar, lib. VII. & Plinius, lib. IV. cap. XIX. ubi eos Narbonensi Galliæ conterminos facit. Item, lib. XIX. cap. I. ubi inter alia inquit; *Nullum est candidius linum lanæve similius; sicut in culcitis præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum. Hoc ad samenta pariter inventum.* Clare ait a *Cadurcis* esse laudatissimum linum, ejusque usum esse in culcitis ac tomentis. Sequitur continuo apud eundem; *Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti.* Quorum sententia est, morem illum culcitam sive stramentum faciendi ex lino *Cadurcico* indicari appellatione, sive nomine stramenti, quod in Italia obtinet: nempe quod culcita, sive stramentum dicatur *cadurcum*, quasi *stramentum Cadurcicum*, sive *culcita Cadurcica*. In hujusmodi culcita dormiebant feminæ, quæ pervigilii tempore in templo secubarent. Quo tempore si eum viris concubuissent, credebatur *cadurcum* esse *pollutum*. Ac cogebantur viri veniam petere ejus delicti. Quod clare indicat Juvenalis:

Hic petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu, sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Ac videntur Sulpitiæ versus eodem pertinere: ut sententia sit, nolle se accusari ejus criminis, quasi cum mulieres aliæ in casto essent Cereris, vel Isidis, ac seorsim cubarent a viris, ipsa cum marito jacuerit nuda. Nisi malis loqui de fasciis, ex lino *cadurcico*, quibus destituti οἱ συγκοιτάζοντες, nudi conspicerentur. Quod autem interpretem Juvenalis, dicentem audivimus, quosdam per *cadurcum* intelligere τὸ αἰδοῖον γυναικεῖον, id quoque legere est in Glossis Isidori: nisi quod ibi corrupte est, *Cadurda, labra pudendi muliebris, aut sponda lecti.* Scribe *Cadurca*. Similiter in voce, quæ proxime ibi antecedit, *Carduum, membrum feminæ*: trajectis literis scribendum *cadurcum*. Sed quod partem eam, quæ feminæ id sunt, quod dicuntur, ita vocari credit, omnino errat: nec aliunde is error profectus, quam ex loco Juvenalis non satis intellecto.

CADUS, Gr. κάδος, quod Etymologus dici monet, παρὰ τὸ χαδεῖν, τὸ χωρεῖν. Ejus opinionem firmat nonnihil, quod pro ὄχαδον, poëtice quidem κέχαδον, at Jonice κέκαδον, dicitur. Sane etymon verum videri poterat, nisi כד (*cad*) Hebræis notaret *hydriam*, aut *lagenam*, aliudve vasis genus. Usus *cadi* voce aliquoties Plinius: sed ut Georgius Agricola monuit, non nisi cum, vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Exstat & ea vox apud Ulpianum, l. sed si XV. §. proprietatis, VI. ff. de usufructu; & Proculum, leg. penult. de vino leg. Nonius *Cados* interpretatur vasa, quibus vina conduntur. Atque ita usum docet Lucilium, Virgilium, Varronem. Sed habet præterea notionem strictiorem, qua mensuræ est genus. Capiebat ea urnas tres, ut Isidorus ait, lib. XIV. cap. XXV. atque hic Rhemnii Fannii locus indicat:

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus: hanc facies, nostræ si adjeceris urnam.

Nam per *nostram* intelligit amphoram Romanam, quæ urnas capiebat duas. Vide sis, quæ de *cado* habet Pollux, lib. X. cap. XX.

CÆCIAS ventus, καικίας. Seneca lib. V. Nat. Quæst. *Ab oriente solstitiali excitatum Græci καικίαν appellant: apud nos sine nomine est.* Vide de eo Aristotelem lib. II. Meteor. cap. VI. Plin. lib. II. cap. XLVII. Gellium lib. II. cap XII. Ita dicitur, quia spirat a Caïco, Mysiæ fluvio. Etymologus: Καϊκός ἐστιν ὄνομα ποταμοῦ, ὅθεν καὶ Καικίας, ὁ ἐκεῖθεν πνέων ἄνεμος. Apud Hesychium legas: Καικίας, ὁ Καικίας ἄνεμος ἀπὸ τοῦ Καΐκου ποταμοῦ. Sed scribendum Καΐκου ποταμοῦ. Latini, ut ex Φαέθων fecere *Phæton*, ita ex Καικίας, *Cæcias*.

CÆCUS, quod *careat* visu appellatus videtur Isidoro lib. X. [ἄκικυς vel potius a κίκυμος, aut κοικύλλων.] Perottus non tam dici putat a *carendo*, quod oculis careat, quemadmodum neque a *capiendo*, quod oculis captus sit; (quam quorundam sententiam esse, ait) quam a *cædendo*, quod sit oculis concisus. Utrumque vero etymon (tam, inquam hoc a *cædendo*, quam alterum a *carendo*,) adducit Angelus Decembrius, lib. VII. de politia literaria, parte LXXVIII. Martinius, quia ignis, & fumus, maxime visum impediunt, conjectat *cæcus*, quod olim *caicus*, esse a καίω, *uro*: ut τυφλὸς, a τύφω, id est, *accendo*. Sed ut bene idem agnoscit, *cæci* originatio plane cæca est occultaque. A *cæcus* est *cæco*, τυφλῶ. Lucretius lib. IV.

Sol etiam cæcat, contra si cernere pergas.

Item, *cæcutio* & *cæculto*. Festus: *Cæcultant, cæcis proximi sunt oculorum acie obtusa.* Plautus.

Numnam mihi oculi cæcultant? Estne hic noster Hermio?

Ita & MStus. Forte tamen rectum est *cæculco*. Onomast. vetus: *Cæculco*, Ἀμβλυώττω. Ὑποκοριστικὸν est *cæcilius*, unde *cæcula* inter serpentes. Isidorus lib. XII. cap. IV. *Cæcula dicta eo, quod parva sit, & careat oculis.* Cæcarum serpentium mentio & apud Plinium lib. IX. cap. LI. Columella lib. VI. cap. XVI. *cæcilias* vocat. Sic Græcis τύφλινος, & τύφλωψ, vocatur a τυφλὸς, *cæcus*. Etiam a *cæcus* sunt cognomenta Romana *Cæcilius*, & *Cæcina*, quæ iccirco per *a* scribuntur in vett. lapp. & libb. *Cæcigenus*, τυφλογενής. Lucretius lib. II.

Non cum cæcigeni, soli qui lumina nunquam
Adspexere. . . .

CÆDO, olim *caido*, ab Hebreo כתת quod idem notat: unde & κόπτω. [*coida*, unde & *cudo* a κόπτειν, idem quod κόπτειν. vide *cudo*.] Id magis placet, quam ut *cæda* sit a *cado* vel κτείνω, vel καίνω quod scribit Festus in *Cædes*, & Jul. Scaliger de caussis L. L. cap. XXVII. & XXVIII. qui hoc exemplo *N* in *D* converti probat: uti & facit Nunnesius in Grammatistice. A *cædo* est *cædes*, quæ vox non hominum modo est, sed & arborum: ut apud Gellium, lib. IX.

lib. IX. cap. XII. *Cur tantam ligni ac frondium cædem faceret, percontatus est*. Nempe qua ratione *materiem*, vel *frondem cædere*, dixere rei Rusticæ scriptores, item Plinius, Vegetius, alii. Sic *cædua silva*, quæ in hoc habetur, ut cædatur, ac succisa rursus renascitur. Item *arbores cæduæ*, quæ Hesychio κοπάδες, quæ *cæduæ* sunt naturæ, hoc est, ejus, ut cæsæ iterum crescant. Composita a *cado* sunt *occido*, *incido*, *concido*, *succido*, *præcido*, *excido*, *trucido*, quod dicitur, quasi *truciter cædo*, eoque plus est, quam *cædo*. Item ex *am*, id est, *circum*, & *cædo*, dicta *ancæsa*. Festus: *Ancæsa dicta sunt ab antiquis vasa, quod circum cædendo talia fiant. Excidio*, ab *excidendo*, teste Festo. Ab *homo* & *cædo*, est *homicida* per syncopen, pro *hominicida*; ut *sanguisuga*, pro *sanguinisuga*. Item a *cædendo*, *bovicidium* dictum Solino, Græcis βουθυσία, qua *buthysia* voce usus & Tranquillus. Id esse ex βοὸς θυσία, satis liquet. Etiam hujus loci sunt *præcidanea*, *succidanea*, *succidia*, & alia de quibus seorsim.

CÆLARE, & *celare*, sic Nonius distinguit, quod hoc sit, *tegere*, & *abscondere*: illud, *insculpere*. *Cælo* puto esse a *cædo*. Nam *D* & *L* sæpe commutantur: ut ab Æolico Ὀδύσσευς *Ulysses*. [*cælo* a κοιλῶ, idem quod κοιλαίνω. Sic Plutarcho κοῖλον ἀργύριον *cælatum*. Sed & cum pro *abscondere* accipitur, & tum quoque ab eadem est origine. *Cava enim ad cælandum idonea*. Utroque vero modo potest per *a* & *æ*. Nam κάος & κόος idem.] Conjectabam etiam, ut ab *ustum* est *ustulo*, & a *postum*, unde *repostum* pro *repositum* est *postulo*, sic a *casum* fuisse *casulo*, & κατὰ συγκοπὴν *calo*. Ac sic quoque fuerit a *cædendo*. Nempe quia *cælator* incidit metallum. A *cælando* id est *cædendo*, est *cælum*, instrumentum scalptoris: quomodo Græcis id dicitur τορεύς, a τορεύω, quod Hesychius exponit, τὸ τέρετρον. Ac fortasse hic quoque fuerit συγκοπὴ, *cælum* ex *cæsulum*, a *cælo*, ut *prelum*, ex *premulum*, a *premo*. Servius videtur *celum*, per nudam vocalem; *cælo*, per diphthongum scripsisse. Vide eum in illud Virgilii, I. Æneidos:

> . . . . *Cælataque in auro*
> *Fortia facta patrum*. . . .

Cælum pro instrumento cælatorum usurpat Varro apud Nonium:

> *Nunnam cælatus in manu dextra scyphus*
> *Cælo doctus artem ostentat Mentoris?*

Ausonius, Epigramm. LVI.

> *Talem fecerunt ferrea cæla deam*.

Usi quoque Martialis, Statius, alii. Conveniunt *cælatura*, & *sculptura*, quod utraque figuras facit, extantes & e plano protuberantes: quanquam de cælatura multi contrarium tradant, & in his Cardanus, libro de lapidibus. At differunt eo, quod materies sculpturæ latius patet, ut his verbis ostendit Fabius Quinctilianus lib. III. cap. XXI. *Et cælatura quæ auro, argento, ære, ferro, opera efficit: nam sculptura lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præter ea quæ supra dixi, etiam complectitur*. Itaque *cælatum argentum* legas passim: at *gemmas sculptas*, item *sculptorem* legas *ligni*, aut *marmoris*. Poëtæ tamen id non observant. Nam Maronis est in Eclogis.

> . . . . *Pocula ponam*
> *Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis*.

Cælatum dixit pro *sculptum*. *Cælator* in Glossis Phil. exponitur, τορευτής. Nempe τορεύειν est *cælare*, ut τόρευμα, *aurum* vel *argentum cælatum*. Usi *cælatoris* voce Fabius lib. II. & Juvenal. Sat. IX. *Cælatura* est apud Senecam, epist. V. In Glossis exponitur τόρευσις.

CÆLEBS [pro quo *cæleps*, per *p* magis probat Curtius Papirianus apud Cassiodorum, in Collectaneis de Orthogr.) per *æ* scribere jubent Aldus Nepos in Orthogr. & Marius Corradus, lib. II. de L. L. Nec damnare ausim, quando sic vett. habent libb. & lapp. Etymon tamen repugnat. Nam a κέρκος, & λείπω, est κερκόλειψ, *carens cauda*; sic a κοίτη, vel κοίτη, & λείπω, est κοίλειψ, quia ei λείπει κοίτη γάμιος, *deest lectus nuptialis*: quod sic περιφράζει Maro:

> *Non licuit thalami expertem sine crimine vitam*
> *Degere*. . . .

Ad verbum igitur, *cælebs* sonet *decubis*. Glossæ vett. *decubis*, ἀπέναυτος. [a κολοῦς *privatus aliqua re*, ὁ ἐστερημένος.] Miro autem consensu antiqui a *cælo* nomen arcessunt, ut *cælebs* dicatur, quasi οὐρανίως, hoc est, *cælivivus*. Quintilianus, lib. I. cap. V. *Ingeniosus sibi visus est Cajus Granius cælibes dicere, veluti cælites, quod onere gravissimo vacent: idque Græco argumento: ἠιθέους enim eadem de caussa dici affirmat*. Festus: *Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat*. Donatus ad illud Adelph. act. I. sc. I.

> *Quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui*.

Romani, inquit, *cælibem, quasi cælitem dicunt*. Priscianus, lib. I. *Pro v consonante b ponitur. Cælebs, cælestium vitam ducens*. Quare nihil mirandum, si etymon vulgo receptum arripuerit B. Hieronymus, acerrimus virginitatis defensor, cujus hæc verba, lib. II. contra Jovinianum; *Cælibes, quod cælo digni sunt, inditum nomen*. Nec abit Beda, qui lib. de Orthogr. ait: *Cælebs, qui sibi iter facit ad cælum, & Cælebs cælestium ducens vitam*. Item Isidorus l. X. *Cælebs, inquit, connubii expers, qualia sunt nomina in cælo, quæ absque conjugibus sunt. Et cælebs dicitur, quasi cælo beatus*. Imo, quod mirari satis non possum, Cæsar Scaliger de caus. L. L. cap. XII. scribere non dubitat: *Ad hanc*, inquit, *naturam non potuit v adspirare, sed transiit in pleniorem, scilicet in b, cælebs. Neque enim temere a cælo & vita deduxit Cajus, minime meritus hoc, qui a Quinctiliano notaretur*. Sed quis conjugii expertibus, a cælo nomen impositum, persuadere sibi possit, qui sciat, Lycurgi, ac Romanis legibus, mulctatos esse *cælibes*? Tertium quoque etymon apponam. Nam Julio Modesto placuit esse a *Cælus*, qui Saturni pater fuit, unde de eo Ennius, apud Sosipatrum, lib. I.

> *Quem Cælus genuit*. . . .

Rationem ejusce etymi indicat Fabius, lib. I. c. VI. ubi cum superiorem Granii opinionem indicasset, subjicit hæc verba: *Nec ei cedit Modestus inventione. Nam quia Cælo Saturnus genitalia absciderit, hoc nomine appellatos qui uxore carent*. Omnino autem verum etymon est, quod primo loco ponebamus.

†CÆLVM a כלה *cele*, *prohibitio*, *abstaculum*, ob ejus officium arcendi aquas superiores ab inferioribus: uti copiosius ostendi ad Gen. I. 8. MAROCHIVS.

CÆMENTVM, a *cædo*, quamquam in Pandectis Florentinis scribatur *cementum* absque diphthongo. Sed vitiose, cum certum sit, *cæmentum* ejusdem esse originis ac *cæsura*; ac sic dici, quia fit *cæsum* a lapide majore. Neque enim *cæmentum*, intritum sive ferruminationem ex calce & arena, significat, ut Accursius putavit: ac vulgo hac voce utuntur multi: sed lapides minores rudes, ac informes, & quævis lapidum fragmenta, atque assulas, quibus utuntur artifices ad operum farcturas. Liquet hoc ex Vitruvio, lib. VII. cap. VII. Atque ita etiam usus Livius, lib. I. de bello Punico: *Nec erat difficile murum subruere, quod cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquo genere*. Vide & Vitruvium, lib. II. c. VIII. Adi & Nonium, qui *cæmenta* lapides esse ait, quibus ædificia consurgunt. Idem ostendit, Sisennam, Varronemque *cæmenta* in neutro dixisse. At Ennium eo usum in feminino. Hinc *cæmentitia structura*, & *cæmentitii parietes*, apud Vitruvium. Item *cæmentarius*, qui *cæmentum* componit sive ex luto interlinat, quod ruinæ caussa; seu calce duret, quod firmitatem præstat.

CÆPA, seu *cæpa*, teste Isidoro, lib. XVII. cap. X. Ita dici videtur a *capitis* magnitudine: eaque caussa est, cur per Æ scribatur. Imperitus aliquis huic rei firmandæ advocet illud ex auctore Moreti.

> . . . . *Et nomen capiti debentia cæpe*,

Sed hoc ineptissimum sit. Nam, cum duo sint cæparum genera, condimentaria, & capitata, posterius genus tangit poëta. Plinius, lib. XIX. c. VI.

Apud nos duo prima caparum genera. Unum condimentarie, quam illi gethyon, nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Majo. Alterum capitatæ, qua ab æquinoctio autumni, vel a Favonio. Ubi videmus, *gethyon* opponi *capitatæ*, nempe quia gethyon caput non habet, aut vix habet. Theophrastus, Historiæ Plant. l. VII. c. IV. Τὸ δὲ γήθυον καλούμενον, ἀκέφαλόν τι καὶ ὥσπερ αὐχένα μακρὸν ἔχει. *Quod gethyon dicitur, sine capite est, & quasi longam cervicem habet.* Id Plinius sic expressit: *Gethyon pene sine capite est, cervicis tantum longæ, & ideo totum in fronde.* [Κάπια, τὰ σκόροδα Hesych.] Pro γήθυα etiam γήτεια dixere. Hesychius: Γήτεια κρόμμυα, ἃ καὶ γήθυα καλοῦνται. Etiam apud Plinium & Apicium vett. libri, assumpto *N*, *gentia* habent. Ac censet Salmasius Æoles pro γήτιον dixisse γαίτιον, inde esse *cæpe*; vel venire illud ex Æolico γᾶθυ, vel γαῖθυ, pro γῆθυ. Æoles enim η in αι convertebant: ut, pro σκηνὴ, σκαινὴ, unde *scena*. Simile fit pro γῆθυ, γαίθυ, inde *cæpe*. Græcis *cæpe* dicitur κρόμμυον, imprimis *capitata*: Nam altera proprium nomen habet γήθυον, ut diximus. Ac fortasse κρόμμυον a κάρα, id est, *caput*: quomodo *cæpa* a *caput*, juxta Isidorum. Aliis placet, κρόμμυον vocari ὅτι κόρας συμμύειν ποιεῖ, nempe quia vapore tenui & acri lacrymas ciet. Unde Lucilius, lib. V.

Flebile cæpe simul, lacrymosæque ordine tallæ.

Nam *tallæ* sunt interiores *cæparum* tunicæ: ut monet Festus. Ex eodem citant Nonius & Priscianus.

Lippus edendi acri assidue cæparius cæpâ.

Eapse de caussa, κρόμμυα ἐσθίειν, καὶ κρόμμυα ὀσφραίνεσθαι, *cæpas edere & olfacere*, dicuntur, qui suum infortunium plorant. Ita Bias apud Laërtium, Halyatti, Lydorum regi, mandanti, ut ad se veniret, rescribit. Ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, pro κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι. Et apud Aristophanem, Ranis, Xanthias vapulans, rogante Æaco, Τί δαὶ κλαίεις; respondet, Κρομμύων ὀσφραίνομαι. A fertili *cæparum* proventu agri Corinthiaci vicus dictus videtur Κρομμυὼν, seu Κρομυὼν, pro quo & Κρεμμυὼν, seu Κρεμυὼν, scribitur: nempe, ut suspicor, quia & *cæpe* non κρόμμυον tantum, sed etiam κρέμμυον dicitur: quemadmodum testis est Hesychius. Hinc ὗς Κρομμυωνία, seu Κρεμμυωνία, quam Theseus interfecit, unde *Theseidem* vocat Maro in Ciri, juxta restitutionem Scaligeri;

Infestumque suis dira Theseidos exit
Spelæum . . . .

Occasionem fabulæ vide apud Plutarchum in Theseo.

Cærimonia [ἱερομηνία] per *Æ* & *I* in secunda scribendum censeo, quomodo eam vocem legi in antiquo lapide, docet Aldus in Orthogr. Sed veterum quoque originationes satis comprobant, per diphthongum scripsisse antiquos. Festus enim testatur, alios quidem putasse, id nomen esse a *caritate*, alios autem a *Cære* oppido. Fuit id oppidum Thusciæ, non longe a Tarquiniis situm, conditum a Pelasgis, qui e Thessalia venerant. Sed hi *Agyllam* vocarunt. Postea autem nomen *Chære* accepit, idque occasione istiusmodi. Lydis, qui Tyrrheni dicti sunt, adversus Agyllinos bellum gerentibus, quidam ad urbem propius accessit, nomenque urbis interrogavit; a Thessalo autem e muro responsi loco accepit χαῖρε· Id omen accepere Tyrrheni, captaque urbe, *Chære* nomen fecerunt. Auctor Strabo lib. V. Cur vero a *Cæretanis*, seu *Cæritibus*, dictæ existimentur *cærimoniæ*, id ex eodem Strabone cognosci potest. Nam paullo ante dixerat, *Cærites*, quo tempore Galli Romam obtinebant, conservasse, cum Romanos, quotquot hoc in oppidum confugissent, tum etiam æternum ignem, Virginesque Vestales. Idem narrat Valerius Maximus lib. I. cap. I. Florus lib. I. cap. XIII. & ante hos Livius, lib. VII. ubi idcirco *Cære* appellat *sacrarium populi Romani, diversorium sacerdotum, ac receptaculum Romanorum sacrorum*. Existimantur igitur Romani, remunerationis ergo, sacros ritus a *Cære* dixisse *cæremonias*. Quam sententiam, cum quincuplicem prius originationem attulisset, præ aliis sibi probari scripsit Josephus Vicecomes, de antiquis Baptismi ritibus, lib. I. cap. II. Ac secundum hos *cæremonia* per *Æ* scribi debent. Uti & fortasse secundum illorum etymologiam, qui a *carendo* deducunt. Eos inter Massurius Sabinus apud Agellium, lib. IV. cap. IX. *Religiosum*, inquit, *est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est, verbum a relinquendo dictum, tanquam cærimonia a carendo.* Macrobius lib. III. cap. III. *Servius Sulpicius religionem esse dictam tradidit, quæ propter sanctitatem aliquam remota ac seposita a nobis sit; quasi a relinquendo dicta, ut a carendo cærimonia.* Augustinus, lib. II. Retractat. cap. XXXVII. *Cum agerem de observationibus Judæorum, a quibusdam escis secundum veterem legem abstinentium, dixi, Quarundam escarum cerimoniæ, quod nomen non est in usu literarum sanctarum, ideo tamen mihi congruens visum est, quod a carendo appellatas cerimonias, quasi caremonias, memoria tenebam, eo quod observantes careant his rebus, a quibus abstinent.* Isidorus lib. VI. cap. ult. *Cerimoniæ apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos Orgia vocantur. Proprie autem visum est doctoribus, a carendo appellari cærimonias, quasi Carimonias, eo quod ea quæ in sacris divinis offeruntur, in ipso usu carerent homines; quod etiam nomen in usu est literarum sanctarum. Alii cærimonias proprie in observationibus Judæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus, quibus se abstinuerint.* Hactenus Isidorus. Eandem ὀρθογραφίαν sequuntur illi, qui a *cælo cærimonias* dici ajunt, quasi *cælimonias*, *L* in *R* converso, quomodo a *cælo cæruleus* dicitur, pro *cæluleus*. Nam & *cælum* veteres per *Æ* videntur scripsisse: ut dicemus suo loco. Et hæc quidem etyma invenio, quæ per *Æ* scribendum adstruant. Ponam nunc ea, quæ monophthongum probent: ut quod nonnulli proprie ritus sacrorum *Cereris ceremonias* dici putarunt. Hinc Glossæ Latino Græcæ Philoxeni: *Cerimonia*, Δημητρία. Nam Δημήτηρ, *Ceres*. Certum tamen est, *cærimoniarum* vocum latius patuisse apud Romanos. Servius ad IV. Æn. *Sane sciendum, Orgia apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos ceremoniæ dicuntur.* Quod ipsum Isidorum dicere supra vidimus. Per *E* quoque simplex scribi debeat, si (ut Joachimus Camerarius verisimile putavit, Etymologiarum decur. III. cap. IV.) *quasi gerimonia dicatur a gerendo, sicut a gemendo gemonias scalas fecerunt, a querendo querimoniam, ut indicentur ea, quæ in sacris geri ritu solenni deberent.* Quamquam & alterum ibidem etymon addit, ut sit a *caritate*. Sed prius illud quantopere etiam placuerit Bartholomæo Keckermanno; hinc videre est, quod, lib. I. Systematis Logici, sect. II. cap. 8. cum divisisset etymologias, in veras, & apparentes, veræ exemplum esse ait, *cerimonia, quasi gerimonia, aut a Cære oppido*. At verisimilius longe Josephus Scaliger, qui censet, *cerimonias* dici ab antiquo *cerus*, id est, *sanctus*, unde in Saliari carmine, *cerus manus*, id est, *sanctus, bonusque*. Ita a *cerus* erit *cerimonia*, ut a *sanctus sanctimonia*, a *castus castimonia*, a *cultus cultimonia*, qua voce idem Tertullianum uti censet, lib. de Pallio, cap. IV. circa finem. In vulgatis, *cultum omnia* corrupte editum est. Sunt & ejusdem generis *alimonia*, & *querimonia*; quia etsi a verbis veniant, similiter tamen *monia*, vocis productio est. At in *histrionia* (quod simile esse scripsit Camerarius, & ex eo Taubmannus) longe aliter se res habet. Quippe cum sit a dativo *histrioni*, solum primam vocalem voci additam paret. Sed neque id *cerimoniarum* etymon, quod e Scaligero ponebamus, controversia caret. Nam Festus, seu Paullus Diaconus (in voce *matrem matutam*,) *cerus manus* interpretatur, *creator bonus*: quod si rectum, *cerimonia* hinc nomen accepisse non possit. Et sane puto Festi sententiæ standum. Nam *cerus* est a *cereo*, id est, *creo*: qua de re plura in *Creo* dicemus.

Cæ.

Cærites tabulæ, ita dictæ a *Cære*, Hetruriæ oppido, quod *Agylla* ante dicebatur. Ejus civitatis incolæ ad hoc tantum cives censebantur, ut tributum penderent. Hinc *Cærite* cera digni Horatio, qui merentur loco poni parum honesto. Plenius rem exponit Asconius, in Divinat. *Qui plebejus erat, in Cæritum tabulas referebatur & ærarius fiebat: ac per hoc non erat in albo centuriæ suæ, scilicet ad hoc, ut civis esset: sed tantummodo, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* Gellius lib. XVI. cap. XIII. *Primos municipes sine suffragii jure Cærites esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent; pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cærites appellatæ, versa vice, in quas Censores referri jubebant, quos notæ caussa suffragiis privabant.* Vide Horatii interpretem veterem, in epist. VI. lib. I. Festum in *Municipium*, & *præfectura*: & e Græcis Strabonem, lib. V.

Cæsaries, nunc dicimus; fortasse & olim, *cæsaria*. Est a *cæso*, ut a *luxu*, *luxuria*, vel *luxuries*. Cum autem sit a *cædendo*, tantum erit virorum: quemadmodum scribit Servius ad I. Æn. & Isidorus, lib. XI. cap. I. Idem quoque etymon ponit Marius Victorinus, lib. I. extrema parte capitis de Orthogr. Perottus ait, similiter apud Græcos κόμμω dici, a κόμμειν, hoc est, *secare*. [κομμωῦ a κομμὸς a κόπτω.] Ubi κόμμειν librarii errore pro κόπτειν irrepsisse videri poterat: nisi is passim proderet Græcæ linguæ imperitiam; ut, cum *brachium* dici ait, ἀπὸ τῆς βραχείας, hoc est, *brevitate*. Nam βραχύτητος dicere debuit. Suntque apud eum id genus plurima. A *cæsaries* est *cæsariatus*, quod Festus exponit, *comatus*. Præter Plautum & Appuleium usus quoque Tertullianus de Pallio, cap. IV. *Numidas etiam equis cæsariatos*. Qui locus lucem capit ex illo Maronis, X. Æn.

. . . . . *Cristaque hirsutus equina*.

Cæsitium, sive *Casicium*, nominat Plautus, Epid. II. II. *Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium*. Quid, & unde sit, docet his verbis Nonius Marcellus: *Casicium, linteolum dicitur purum & candidum, a cædendo, quod ita ad candorem perveniat, vel quod oras circumcisas habeat*.

Cæsius, γλαυκὸς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiter Donatus, ad Hecyræ Act. III. sc. IV. *Cæsius*, inquit, *glaucis oculis, quasi felis oculos habens, & glaucos*. Fronto apud Gellium lib. II. c. XXVI. *Neque potuit Virgilius, colorem equi significare viridem volens, cæruleum magis dicere equum, quam glaucum: sed maluit verbo uti notiore Græco, quam inusitato Latino. Nostris autem veteribus cæsia dicta est, quæ a Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cœli, quasi cælia*. Quod ad etymon hoc attinet, Claudius Verderius in sua scriptorum censura negat, eundem esse colorem *cæsium*, ac *cæruleum*, eoque nec *cæsium* a *cælo* deduci ait; sed a *cæsim*: atque id in caussa esse, cur color is tribuatur diis, qui *cædibus* gaudent. Imo & Perottus scripserat, *cæsium* dici, quasi *cæsum* apertumque. Sed idem alibi a *cælo* ipse derivat. Melius sane. Si enim id nomen a *cæde* esset, potius oculos *sanguinei coloris* signaret, quam *glaucos*. Nunc quis dubitat, quin Minerva quæ Græcis γλαυκῶπις, ea Latinis *cæsia* sit?

Cæsones, a *cædendo* dicti. Festus: *Cæsones appellati, ex utero matris exsecti*. Idem tradit C. Titius Probus, sive Julius Paris in epitoma de nominum ratione, quæ Valerio Maximo subjici solet. Imo & *Cæsares* putantur hinc nomen accepisse. Scripsit id Accurtius in præf. inst. in voce *Imperator*. Vapulat hoc nomine a quibusdam. Atqui hoc non primus scripserat Accurtius: sed veterum quorundam sententiam est secutus. Plinius, lib. VII. cap. IX. *Auspicatius enecata* (ita MSSti, unde leg. *e necato*) *parente gignuntur: sicut Scipio Africanus, prior natus, primusque Cæsarum a cæso matris utero dictus: qua de caussa & Cæsones appellati*. Solinus, more suo Plinium exscribens, similiter cap. IV. *Rursum necatis matribus ortus est auspicatior: sicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum Cæsar dictus est*. De Scipione idem indicat Tertullianus, lib. de anima: *Possumus illos quoque recogitare, qui exsecti matris utero vivi aërem hauserunt: Liberi aliqui, & Scipiones*. Ubi cum Liberi meminit, ortum Bacchi respexit. Ut omnino fallantur, qui *Laberii* reponunt. De etymo consentit & Nonius Marcellus: *Cæsares dicti, qui cæso matre nascuntur*. Isidorus, lib. IX. cap. III. *Cæsar dictus, quod cæsæ mortuæ matris suæ utero prolatus eductusque fuerit, vel quod cum cæsarie natus sit, a quo & Imperatores sequentes, Cæsares dicti, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero eximebantur, cæsones, & cæsares, appellabantur*. Quod *Cæsarem* a *cæsarie* dictum ait, id non Isidori somnium est; sed multo ante idem scripserat Festus: *Cæsar*, inquit, *quod est cognomen Juliorum, a cæsarie dictus est, quia scilicet cum cæsarie natus est*. Nec dubium, quin idem tradiderit Verrius Flaccus, quem Festus in compendium redegit. Ut non temere hæc sententia debeat damnari: cum Verrius non solum Augusti ætate vixerit, sed ab eo etiam præfectus fuerit nepotibus, quos in palatio docuit, teste Tranquillo. Potuit igitur doctissimus Grammaticus facile scire, quid *Cæsarum* familia de nomine suo sentiret. Juniores tamen & tertiam nominis caussam addunt. Servius, in I. Æn. *Cæsar*, inquit, *vel quod cæso matris utero natus est, vel quod avus ejus in Africa occidit elephantum, qui Cæsar dicitur Pœnorum lingua*. Imo quatuor caussas adfert Spartianus in Ælio Vero: *Cæsarem, vel ab elephanto (qui lingua Maurorum Cæsar dicitur) in prælio cæso, eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel quia mortua matre, ventre cæso sit natus: vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quod oculis cæsiis & ultra humanum morem viguerit*. Ex hisce quatuor etymis, postremum tale videtur, ut ejus ratio haberi non debeat. Nam a *cæsiis* oculis non *Cæsar*, sed *Cæsius* dictus esset: cum id fuerit inter Romana nomina. Nec sane inveniatur, qui hanc sententiam sequatur. At tertium non indignum est, de quo cogitetur. Nam multa nomina Punica in *ar* desiere: ut hoc quoque nomen aliquid Punicum videatur redolere: & nisi *Cæsar* esset elephas Pœnis, unde id Spartianus & Servius hausissent? Fortasse & hanc sententiam confirmant Cæsaris nummi cum nota elephanti: quos inter unicus est Punicis literis circa elephantum inscriptus. Sed hoc argumentum non est admodum firmum: cum ejus imaginis aliam caussam adferre possimus, quam quod Cæsar hoc pacto publicare voluerit originem familiæ suæ. Nam Carolus Sigonius, libello de Romanis nominibus, ostendit, instrumenta in altera nummi facie non esse interimendi elephanti (uti erat fabrile scalprum cum malleo;) sed pontificalia ac religiosa: puta, albogalerum, vel tutulum, secespitam, aspersorium, & vas sacrificale. De quorum singulis pluribus ibi tractat, ac tandem colligit esse ea instrumenta pontificalia, quæ divo Julio Cæsari consecrato, inque deos relato, tributa sint ab Augusto, qui, in patris Pont. max. honorem, hunc nummum percusserit: eoque elephantem quoque, qui ab altera parte conspicitur, consecrationis symbolum videri. Præsertim cum etiam apud Suetonium in Claudio legatur, Claudium aviæ Liviæ divinos honores, & Circensi pompa currum elephantorum Augusteo similem, decernendum curasse. Accedit, quod elephanto subjiciatur anguis, qui heroïbus sacer, ut Plutarchus in Cleomene auctor est. Unde Maro, ut Servius observat, de angue ait, ad Ἀποθέωσιν Anchisæ indicandam,

Incertus geniumne loci, famulumne parentis
Esse putet, cædit quinas de more bidentes.

Nec video, quid adversus ista dicere possimus, nisi forte illud, eo elephantum pro symbolo Julii elegisse

gisse Augustum, quia inde Cæsarum familia nomen haberet. Mihi tamen potius Latinum hoc nomen, quam Punicum videtur: ut nempe *cæsaries* caussa sit appellationis. Vel siquis ob Plinii auctoritatem pertendat, a *cæso utero*, *Cæsaris* nomen esse: non multum repugnabo, dum inde nomen accepisse credat aliquem ex Julii majoribus, non ipsum Julium, quod Cedrenus, Suidas, & Græcorum alii, temere tradidere. Hæc enim sententia abunde eo refellitur, quod matrem demum amisit, cum in Galliis subigendis occuparetur: ut Tranquillus auctor est lib. I. cap. XXXVI. Porro a *Julio Cæsare*, successores ejus *Cæsares* vocati sunt, ut ab *Augusto*, *Augusti*. Sed posterioribus sæculis separari cœpere hæc nomina, ita ut *Augustus* esset, qui imperaret; *Cæsar* vero qui futurus esset imperii successor. Sextus Aurel. Victor in Diocletiano: *Is Maximianum Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum, cognomento Armentarium, Cæsares creavit.* Ubi Maximianum ait, vocatum *Augustum*, utpote collegam, & ex æquo imperii consortem; at Constantium, & Maximianum armentarium, *Cæsares* ait creatos, quia in spem vocati futuræ successionis. Similiter loquuntur, cum Spartianus, Lampridius, Capitolinus; tum etiam veteres Jurisconsulti. Hodie *Cæsarem* vocant, quem veteres *Augustum*: & *Regem Romanorum*, quem illi *Cæsarem*. Fallitur autem Aurelius Victor, cum scripsit, morem hunc separandi, *Augusti*, & *Cæsaris*, appellationes, cœpisse a Trajano, qui primus Hadrianum dixerit *Cæsarem*. Nam L. Vero primo hic honos habitus, ut docet Spartianus, juxta codicis regii lectionem, quam in notis suis indicavit Casaubonus.

Cæstus sunt *arma pugilum*, teste Festo. Addit, idem esse & muliebrem ornatum, *cingulum* nempe. Sed in hoc manifeste fallitur, sive Festus, sive ejus compilator Paullus Diaconus. Nam arma pugilum *cæstus* dicuntur per Æ: estque ea vox a *cædendo*. At pro *cingulo* est *cestus*, a Græco κεστὸς, quia sit κεκεντημένος ταῖς ῥαφαῖς. Mirum vero, eadem quoque confundi a Cæsare Scaligero: quippe qui, lib. I. poët. cap. XXII. scribat, lora, pugnis pugilum ad munimentum addita, *cestus* dici, quia κεστὸς Græce sit *cingulum*. Ubi & in ὀρθογραφίᾳ & etymo falli, planum est ex superioribus. Erant autem duo *cæstuum* genera. Nam non tantum *cæstus* dicebatur, genus clavæ, plumbeas pilas loris bubulis appensas habens: sed & laminæ ferreæ aut annuli connexi, quibus vel alterutrum, vel utrumque brachium armabatur. Propertius lib. III.

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris.

Cæstuum certamen inter Daretem & Entellum describit Virgil. V. Æn. ubi Servium vide: e Junioribus Onuphrium Panvinum adi, lib. II. de ludis Circensibus, cap. II. & Hieronymum Mercurialem de arte Gymnastica, lib. II. cap. IX.

Cætera, καὶ ἕτερα, [κἄτερα.] unde liquet per Æ diphthongum scribi debere, etsi in vett. & libris & lapp. per simplicem vocalem invenias: quod idcirco in Orthographia sua magis probat Aldus. In singulo numero est *cæter* κατ' ἀποκοπὴν pro *cæterus*. Quamquam integro illo Cato esse usus dicatur, in libris de R. R. Sed aliter est in vulgatis. Interim singulo numero sæpe usi veteres: ut *cætera vita*, *cætera series*, *omne cæterum*, & similia, etiam apud Tullium ipsum.

†Caetera, omnino sine diphthongo *Cetera*: ea enim rectissima scribendi ratio est in elogiis aurei saeculi usurpata, ut sit ab ἕτερος, aspiratione in C abeunte, ut ab ἑκατὸν fit *centum*: quod aliis quoque visum. Mazochius.

Calamistrum est, ferrum, quo calefacto capillus intorquetur. Id, quo teneri possit, dum calidum est, manubrium habet ligneum. Unde nomen acceperit, docere conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Calamistri*, inquit, *quod his calefactis, in cinere capillus ornatur:* sive, ut Scaliger corrigit, *Calamistrum, quod calfactum in cinere, quo capillus ornatur.* Nonio Marcello *calamistrum est fistula brevis, qua cirri continentur.* Ubi Godscalcus Stewechius, ad secundum Arnobii librum, corrigit: *Calamistrum, ficula brevis, qua cirri concinnantur*. Sed rectum est *fistula*, ut Græce σύριγξ. Cavum enim ferrum erat. Quamquam vero *calamistrum* & *acus crinalis* differant; illius usus fuerit in torquendis & vibrandis capillis; hujus in discriminandis, & continendis: veteres tamen videntur & acu calefacta capillos vibrasse. Unde Isidorus, lib. XX. cap. XIII. *Calamistrum est acus, quæ calefacta & adhibita calefacit & intorquet capillos. Unde & calamistrati appellantur, qui comam torquent.* Imo Servius similiter in illud XII. Æn.

. . . . Et fœdare in pulvere crines
Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes.

Ubi sic scribit: *Vibratos calido ferro, hoc est, crispatos calamistro. Nam calamistrum est acus major, quæ calefacta & adhibita intorquet capillos. Unde etiam Cicero calamistratam comam appellat frequenter.* Non Servius & Nonius *calamistrum* atque *acum* confunderent, nisi & *acu* pro *calamistro* quandoque usi fuissent. Quod ad originem, merito a Varrone abeunt viri docti, cum docent, esse a Græco καλαμὶς, quod Hermolaus Barbarus recte *calamistrum* interpretatus est. Hesychius: Καλαμὶς, κοσμάριόν τι περὶ τῆς πλοκάμους. Hinc fecere καλαμίζω· etsi nunc id aliud Græcis: nempe *calamo canere*. A καλαμίζω autem *calamistrum*. Καλαμὶς vero a κάλαμος, *calamus*, *arundo*. Καλαμὶς igitur proprie erat *acus arundinea*. Ab hujus similitudine sic dixere, etiam cum esset e ferro, sed arundinis instar cavo: unde *fistulam* vocat Nonius, ut vidimus.

Calamitas [ex *cadamitas* a *cadendo*, unde *cadaver*.] videri queat levicula metathesi fieri e קטל, quod est, *excidere*, *succidere*. Sed longe simplicius veriusque, qui a *calamis* deducunt: ut quæ proprie sit *calamorum imminutio*. Scite allusit Parmeno Terentianus, qui *Thaidem* sic vocat, Eun. I. I.

Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas.
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Quem ad locum sic Donatus: *Proprie calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est, culmum ac segetem.* Ita proprie fuerit *calamitas*, quod Græci dicunt χαλαζοκοπίαν, hoc est, cum calami segetum confringuntur grandine ac procellosa aliqua tempestate, qualem describit Maro, cum I. G. ait:

Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent.

Allusit Cicero, cum Verr. III. ait, *Verrem per omnes provinciæ partes, tanquam aliquam calamitosam tempestatem pestemque, pervasisse.* Plautus, Casina, A. V. sc. II.

. . . . Profecto hercle non fuit quicquam olerum:
Nisi quicquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita, quicquid erat, grande erat.

hoc est, χαλαζοκοπία τινι οὐχ ἥψατο πώποτε. Intelligit autem τὸ αἰδοῖον. Porro, quod ad superiorem Donati interpretationem attinet, cum grando fruges quidem contundat, at non intercipiat: videndum an non rectius senserit Petrus Nannius, qui, lib. I. Misc. cap. XV. ob illam Comici ἀντιλογίαν, eum respexisse putat ad *locustam*, quæ messem agricolis destinatam intercipere consuevit. Sententiæ hujus fundus est, locus Theocriti in Messoribus, ubi puellam, alieni patrimonii comestricem, ea ratione καλαμαίαν vocat, qua Terentius *meretricem* appellat, *calamitatem*. Sic enim ait: Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐζεται ἁ καλαμαία. Verum Theocritus non ἁπλῶς *locustam* vocat ἀρουραίαν, ut Nannius scripsit: sed μάντιν ἀρουραίαν, ac per μάντιν intelligit ἀκρίδα, quam sic vocat, quia *famem prænunciet*; ut monet ad eum locum Græcus Scholiastes. At καλαμαίαν idem interpretatur, ἐν καλάμῃ γινομένην.

†Calamitas, cui dubium esse poterat quin esset ipsum Syrorum כלמטים aut כלמיטים? quae duo in radice כלם Castelli lexicon inter Syriaca secundo loco recenset, eaque interpretatur *Calamitas*, id quod & litteris totis notant. Verum cum ea duo nec in Ferrarii nec in Crinesii lexicis invenerim; suspicor ea non fuisse nativa Aramaeae linguae vocabula, sed

sed illa ex Latinis Syros juniores totidem litteris expressisse. At ceteroqui quia apud Latinos vox CALAMITAS nec parentes ciere potest, nec filios, excepto uno *Calamitosus*; nondum Latialem *Calamitati* nativitatem, utpote ἀπάτορι & ἀτέκνῳ vocabulo, vindicare queo. Nisi vero quem Donati etymologia delectet ad Terentianum illud. *Fundi calamitas* Eun. I. I. ita notantis: *Proprie calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est culmum ac segetem*. Qua fractus auctoritate Vossius id esse proprie χαλαζοκοπίαν (*) dixit. Verum parum in hoc veteres grammaticos moror; qui ubi semel etymologiam aliquam imbiberunt, etiam novas comminiscuntur verborum proprietates, ut illi originationi velificentur. Ceterum *calamitatis* notio γενικωτέρα est, & ad omnia detrimenta, damna, resque adversas pertinet. Ad originem vero vocis quod attinet, ea cum in Latio Graeciaque nec patrem digito monstret, nec ducat familiam; hoc ipso se peregrinam prodit, nec sese aliunde quam ex Oriente allatam. Equidem parum dubito quin apte natales ejus adscisci possint ex Hebraeo כלם, quod in *Niphal*, *erubescere* interpretantur, in *Hiphil*, *pudore afficere*. Consentit & Chaldaica ejusdem verbi notio. Quid *puderi*, inquis, cum *calamitate* commune? Multum sane: nam sermone heroicorum temporum καταισχύνειν & *pudefacere* idem erat, quod damnum inferre. In quodam ex Hymnis Homero tributis legisse memini . . . ᾔσχυνε ῥέεθρα i. e. *pudefecit* (pro *arefecit*) *fluenta* cujusdam fluminis. Et ut verum fatear, quoties נכלם *niclam* & הכלים *hiclim* in Heb. fonte legitur, id quidem *confundi*, *erubescere*, aut *pudore afficere* vertunt; ac re vera de damno accepto aut accipiendo saepe agitur. Nec temere est, quod in Graeca translatione pro passivo נכלם *niclam* alicubi reponitur κόλασιν λαμβάνειν, *castigari*; & pro כלמה *Celimmah* saepe est βάσανος *cruciatus*. Vide Trommii Concordantias. Ferme omiseram, quod apud Arabas idem hoc verbum (כלם *calama*) primario est *vulnerare*. Hactenus dicta ex mox dicendis de CALVMNIA illustriora fient, ex quo apparebit, veram Radicis כלם apud Orientales notionem esse plerumque *nocendi* sive *damnum accipiendi*. MAZOCHIVS.

CALAMITES, vel *calamita*, καλαμίτης, & quid sit & unde dicatur, Plinius docet his verbis, lib. XXXII. cap. X. *Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesque vivat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri jubent*. Meminit & cap. VII. ejus libri.

CALAMOCHNVS est, quæ aliter *adarce* dicitur. Plinius lib. XXXII. cap. X. *inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent*. Dicitur καλαμόχνοος, & contracte καλαμόχνους ex κάλαμος, *calamus*; & χνόος *lanugo*, q. d. *arundinum lanugo*. Quia nempe in arundinibus invenitur, quasi concreta lanugo. Vide quæ de ea Gorræus scribat in definitionibus medicis, voce Ἀδάρκη.

CALAMVS, proprie de arundine dicitur; at μετωνυμικῶς pro *tibia* usurpatur. Nam primo tibiæ ex *calamis* fiebant: unde & Pollux, cum earum materiam adfert primo loco κάλαμον ponit. Isidorus putavit, *calamum* esse originem Latinam. Sic enim scribit, lib. VI. cap. XIV. *Dictus calamus, quod liquorem ponat. Unde & apud nautas calare, ponere dicitur*. Sed satis constat, Græcos eadem significatione κάλαμος dicere. Ac censet Etymologus, κάλαμον appellari, παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι, *quod bene metatur & congregetur*. Sed cui hoc etymum placere potest: is forte nec damnabit, si dicatur esse a קל, id est, *levis*. Vel levicula transpositione ab Hebræo קטל, quod est, *excidere*, *succidere*. Ita Jes. XIX. VI. ubi in Latino est, *calamus*, *& juncus*, *exciderentur*, in Hebræo est קמלו, a קכל *torrere*: quomodo *arundo* ab *areo*. Quæ etyma Martinius adsert. Si poëtas audimus, *calamus* sic dicetur a *Calamo*, Mæandri fluvii filio, in calamum transmutato. Fabellam sic narrat Servius P. Danielis, ad illud Ecl. V. *Ne calamis solum æquiparas: Fabula*, inquit, *de calamo talis est. Veteres Zephyro vento unam ex Horis conjugem adsignant, ex qua & Zephyro Carpon filium pulcerrimi corporis editum dicunt, quem cum Calamus Mæandri fluvii filius amaret a Carpo mutua vice etiam ipse adamatus est. Sed Carpus cum in Mæandrum fluvium cadens esset extinctus, Calamus patrem propter hoc scelus aversatus aufugit, rogavitque Jovem, ut finem suis luctibus daret, sibique mortem præstaret, ut amato post obitum jungeretur: quem miseratione Jupiter ductus in arundinales calamos verti jussit, qui semper circa oras fluminum nasci solent. Carpon vero in fructus rerum omnium vertit, ut semper renasceretur*. Hactenus Servius. Vulgo, etsi tantummodo pennis utamur, pro iis tamen καταχρηστικῶς *calamum* dicimus, cum *calamus* proprie fiat ex arundine, *penna* vero avium sit: ut hæc quoque distinguit Isidorus. In causa autem est, quod veteres *calamis* in scribendo uti soleant. Ad hoc autem munus imprimis expetebantur Ægyptii. Martialis lib. XIV. dist. XXXVIII.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus,
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Nam sententia est *calamis* Ægyptiis scribi debere, cæteris tecta muniri. Plinius tamen præfert Cnidios, & qui juxta Anocam Cariæ urbem crescunt. Sic enim scribit lib. XIV. cap. XXXVI. *Chartisque serviunt calami, Ægyptii maxime, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidii, & qui in Asia, circa Anaiticum lacum, nascuntur*. Calamus etiam ἁπλῶς ponitur pro *calamo odorato*, qui in India, Arabia, Syria gignitur, multis modis geniculatus, fulvus, fragrans spiritus suavitate, qui cum frangitur in multas partes fit fissilis. Auctor Plinius, lib. XII. cap. XXII. Vulgo nominant *calamum aromaticum*; sed *odoratum* appellat Plinius, cum loco dicto, tum lib. XIII. cap. XI. quem ad locum fuse de *calamo odorato* scribit Guilandinus, in comment. de Papyro. At ἁπλῶς *calamus* vocatur cum a Sereno Sammonico, lib. de medicina, tum apud Martianum in l. ult. §. species, ff. de publicanis. Fugit eos ratio, qui locum Martiani corruptum, & *calais* reponendum, arbitrantur. A *calamis* dicta *calameta*, qua voce non καλαμὼν significatur, hoc est, *arundinetum*, sed *fragmenta veterum calamorum*. Utitur Columella initio cap. XXVII. lib. IV. Sed in antiquissima editione Regiensi, quam Beroaldus dedit, corrupte *calmetis* est pro *calametis*. [*Calamus* tam Græcum, quam Latinum est ex *canna* factum, olim enim *cala*, *calla*, & *canna*. Hesych. Κάλλα ἢ κάννα, κάλαμος.]

CALANTICA, tegimen muliebre, quod capiti innectitur, ut Nonius ait; qui hoc adducit Ciceronis in Clodium: *Tune, cum vincerentur pedes fasciis, cum calanticam capiti accommodares*: Ita editum in veteri Mediolanensi, & Aldina, & apud Junianum Majum. Sed MStus Nonii codex habet *calautica*. Etiam in Glossis Philoxeni est *caeautica*, quod proxime accedit. Sed exponitur, εἶδος ζώνης. Apud Servium incerta est lectio. Nam ad illud IX. Æn.

. . . . *Et habent redimicula mitræ*:

sic quidem legas in vett. editt. *Pilea virorum sunt, mitræ feminarum, quas calaticas vocant*. Ita quidem Vicentina, anni CIↃCCCCLXXIX. Mediolanensis, anni proximi; & CIↃ IↃXVI. & Veneta, CIↃ CCCC LXXXVI.

(*) *Quae proprietas etiam si vera esset; tamen calamitas deduci posset ab Arab.* קלם Kalama, *quod est incidere, unde* Kalmon, *incisio, a segetum scil. incisione. Vel si calamitas est a CALAMVS; hoc ipsum est non aliud, quam* קולמוס Kolmos *Chaldaicum, quod quidem interpretantur* calamum *scriptorium; sed fort. tam late patuit, quam apud Latinos* calamus, *&* culmus; *quorum utrumque ex Chaldaeo* Kolmos *venit*.

LXXXVI. Sed cum illa Georgii Fabricii, tum P. Danielis, *calvatica* habet. In Digestis Florentinis, tit. II. lib. XXXIV. per *V* legas. Verba ibi Ulpiani sunt. *Ornamentorum hæc, vitta, mitræ, semimitræ, calautica, acus cum margarita, quam mulieres habere solent.* Contra *Calantica*, per *N*, est apud Ausonium in Periocha Odyss. ι. *Quæ calanticam capiti suo demtam natanti accommodat.* Apud Homerum ibi est κρήδεμνον, quod Eustathius ait, esse κεφαλῆς κάλυμμα, παρείμενον μέχρι τῶν ὤμων. Higynus tamen *balteum* vertit. Et convenit cum eo, quod Philoxeni Glossæ dicunt, esse εἶδος ζώνης. A *calautica* est *decalauticare*. Prout apud Nonium constanter, quotquot vidi, editt. habent. Verba Lucilii, quæ citantur, sunt ista:

Depoculassere aliqua sperans me, ac deargentassere,
Decalauticare, eburno speculo depeculassere.

Ubi, *decalauticare*, est, *calauticam detrahere*. Sed nondum diximus, unde sit seu *calautica*, seu *calantica*. Si *calantica*, vel *calanthica* rectum est, videtur conflatum ex καλὸν & ἄνθος, ac nomen ex eo erit, quia floribus intextis variegata esset. Sin *calautica* vera est appellatio, fuerit a καλύπτω, id est, *operio*. Sane Hesychio κάλλυντρα, κοσμητήρια. Item, κάλυπτρα, κοσμητήρια κεφαλῆς. Et ex horum altero fortasse *calautica* est corruptum. [vel a forma *calathi*, vel ab urbe *Calathis*.]

CALARE, antiquum, a Græco καλεῖν, id est, *vocare*. Sane Pontifex solet in Curia Calabra dicere populo, *dies te quinque calo, Juno novella: septem te dies calo, Juno novella.* Auctor Varro in v. de L. L. A *calare* sunt *calator*, *calenda*, *clarus*, & *classis*, de quibus seorsim. Item *Calabra Curia*, de quo in *Calenda*. Ex eodem varia componuntur. Ut, *incalare*. Festus: *Incalanto, invocanto. Incalationes, invocationes.* Item, *intercalare*. Gloss. *Intercalo*, ἐμβολίζω. Onomasticon. *Intercale*, παρεμβάλλω. Hinc *versus intercalaris*, qui sæpius intercalaretur, ac repeteretur: ut ille Ecl. VIII. *Incipe Mænalios.* Item, *intercalaris mensis*, qui Græce ἐμβόλιμος, vel ἐμβολιμαῖος. Ita dictus is, cui dies intercalabatur, quod fiebat ante v. Kal. Mart. Vide Macrobium lib. I. Sat. cap. XIV. De intercalari, & die, & versu, ita scribit Servius, Ecl. VIII. *Dicitur versus intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus: sicut intercalares dies, aut menses, vocantur, qui interponuntur, ut ratio lunæ solisque conveniat.* Hæc qui legat, putare possit, *versum intercalarem* dictum ad exemplum, quo dicerent, *dies intercalaris*. Sed contra est. Nam (ut Scaliger lib. VII. de emendat. temp. ait) diei intercalationem vocarunt *a carmine succentivo, quod colis & strophis absolutis iterabatur*. Isidorus, lib. VI. cap. VII. ait, *intercalares dies* dici, quia interponuntur, a *calare*, id est, *ponere*. Sed *calare*, est, καλεῖν, uti dictum.

CALASIS, dubitarunt olim, utrum *tunica* sit, an *nodus tunicæ*. Quod his verbis docet Festus: *Calasis* (ita & MSSti) *tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν dicunt. Alii dicunt nodum esse tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur.* Καλάσιρις etiam legas apud Herodotum, lib. II. Eique χιτὼν πλατύσημος, item ὑποχιτὼν καὶ ἱππικὸς χιτών· ut Hesychius tradit. Videri possit esse a χαλᾷν *laxare*, & σύρειν, *trahere*. Sed nomen est Ægyptium. Pollux, lib. VII. c. XVI. Καλάσιρις, χιτὼν θυσσανωτὸς Αἰγύπτιος· *Tunica fimbriata Ægyptia.* Suidas, Καλάσιρις, χιτὼν πλατὺς· οὕτως Αἰγύπτιοι. Itidem Aristophanis Scholiastes ex Cephisodemo docet, esse vocem Ægyptiam, eoque ab aliquibus reprehensam, ut peregrinam, & barbaram. Quare vocabulum hoc habere originem Græcam nequit. Nec puto, vocem, vix Græcis cognitam, fuisse notam hominibus Romanis. Magis igitur placet altera sententia, ut *calasis* sit *nodus* vel *laxamentum tunicæ muliebris*. Nam χάλασις, *laxamentum, resolutio*, ἀπὸ τοῦ χαλᾷν, quod est, *laxare*. Et inde *acalasis*, atque ex eo *aclassis*. Festus: *Aclassis, tunica, ab humeris non consuta.* Gloss. Philox. *Aclassi* (leg. *Aclasses*) λῶματα. Est autem λῶμα, ῥαφὴ ἢ κλωσμὸς εἰς τὸ κατώτερον τοῦ ἱματίου, ut Hesychius ait. Nec prætereundum videtur in MSStis codicibus Festi, quæ fuere præceptoris mei Nansii, fuisse *Anclasses*. Et puto, sic legendum, ut sit ab *am*, id est, *circum*: quippe *amictus genus*.

CALATA comitia, non ὁμοίως ἀπὸ τοῦ καλεῖν dicuntur, sed ab antiquo verbo *calare*, quod idem significat ac καλεῖν. Agellius, lib. XV. cap. XXVII. *In libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis aut flaminum inaugurandorum caussa: eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. Curiata per lictorem curiatum calari, id est, convocari; centuriata per cornicinem.* Theophilus ad Justinianum, lib. II. tit. X. Καὶ τὸ μὲν calatis comitiis, ἐγίνετο καιρῷ εἰρήνης, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦτον τρόπον. ὁ κῆρυξ ἅπασαν περιῄει τὴν πόλιν συγκαλῶν, καὶ πᾶς ὁ δῆμος συνέτρεχε, καὶ ὁ βουλόμενος ὑπὸ μάρτυρι διετίθετο τῷ δήμῳ, εἴρηται δὲ calatis comitiis διατίθεσθαι. Calare γάρ ἐστι, τὸ καλεῖν. Comitia δὲ ἡ σύνοδος. ἐπειδὴ οὖν καλούμενοι συνήεσαν, ἐκλήθη calatis comitiis. Hactenus Theophilus. Vide plura, in *Comitia*.

CALATHUS, κάλαθος. Festus: *Calathos Græci; nos dicimus quasillos.* Servius ad Ecl. III. *Sane calathus Græcum est, nam Latine quasillum dicitur, Cicero, Philip. III. At vero hujus domi inter quasilla appendebatur aurum.* Isidorus, lib. XIX. cap. XXVIII. *Calathus, leve gestamen ex ligno, vel canna, aut ex junco factum, in quo vel pensa ponuntur, vel leguntur flores. Κᾶλον enim Græce lignum est, a quo derivatum est calathus.* De etymo assentit Eustathius, cujus hæc verba, in Il. σ. p. 726. Ἐκ δὲ τοῦ εἰρημένου θέειν, καὶ ὁ ἐν Ὀδυσσείᾳ περιφερὴς θόλος, καὶ ὁ κάλαθος δὲ, ὁ χρῆσις παρὰ πολλοῖς. ὃν δηλαδὴ ἀπαρτίζουσι κᾶλα θέοντα, ἤγουν ξύλα καὶ λύγοι περιηγμένοι εἰς κύκλον. Sed ab Eustathio dissentit Etymologus: Κάλαθος, inquit, κυρίως εἰς ὃν τὰ κάλλη ἀποτίθεται, κάλλη δέ εἰσι τὰ βεβαμμένα ἔρια, καταχρηστικῶς δὲ, καὶ ἐπὶ τοῦ δεκτικοῦ τῶν τυρῶν καὶ σταφυλῶν. ἢ παρὰ τὸ γάλα, γάλαθος, εἰς ὃν τὸ γάλα ἐπιτίθενται τυρεύοντες. Quod Etymologus ait, κάλαθον dici, a *lanis tinctis*, quas Græci κάλλη nominant: id facile ipsâ vocis scripturâ refellitur. Verisimilius, quod ait, κάλαθον vocari, quasi γάλαθον, a γάλα, id est, *lac*, quod eo asservaretur. Sane pro vase hujuscemodi usus quoque Maro, III. Georg.

Quod surgente die mulsere, horisque diurnis
Nocte premunt: quod jam tenebris & sole cadente,
Sub lucem exportans calathis.

Ubi Servius, *calathis*, exponit, *vasis æreis, in quibus lac vel recens caseus distrahitur*. Similiter usurpat Columella, lib. VII. cap. VIII. *Confestim eum concrevit, liquor in fiscellas, aut in calathos, vel formas transferendus est.* Nec tamen inepte, qui cum Isidoro & Eustathio deducunt a κᾶλον, id est, *lignum*, ut proprie *calathus* sit, in quo pensum & fusos reponerent: γυναικεῖον σκεῦος, εἰς ἐρίων παράθεσιν. ut interpretatur Hesychius. Sic usus Maro, in septimo:

. . . . Non illa colo; calathisve Minervæ
Femineas assueta manus.

Ac diminutivum *calathiscus* (quod a Græco καλαθίσκος,) similiter usurpat Catullus, de nuptiis Pelei & Thetidos:

Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.

Erat & *calathorum* usus in reponendis floribus: Maro, II. Ec.

. . . . tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis . . .

Et Naso, IV. Fast. ubi describit puellas, in campo Ennæo flores cum Proserpina legentes:

Hæc implet lento calathos e vimine nexos:
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.

Aliam quoque apud Maronem significationem habet, Ecl. V.

Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.

Ubi

Ubi sic Servius: *Ordo est, Vina fundens calathis, id est, culicibus, quo vina sint novum nectar.* Eodem modo accipitur in illo Propertii, lib. II. el. xv.

Ac veluti folia arentes liquere corollas,
Quæ passim calathis strata natare vides.

Et hoc Martialis, lib. IX. ep. LX.

Expendit veteres calathos, & siqua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.

Eamdem significationem discimus ex Apophoretis, in quibus lemma 97. est, *Calathi*: distichon vero tale:

Nec Satyrus, nec Bacchus amat, nec ebria tigris,
Perfusos domini lambere docta pedes.

Etiam multi codd. MSSti, lib. I. epigr. LXXI. habent:

Nævia sex calathis, septem Justina bibatur.

Ubi alii, *cyathis*. Nec hanc acceptionem nesciunt Græci. Nam Hesychius, varias hujus vocis significationes recensens, inter alia ait etiam notare ποτήριον, ὁ καὶ ψυκτήρ.

Calator, a *calare*, quod antiquum est pro *vocare*, a Græco καλεῖν. Ita dictus, non tam quod calaret eum dominus, quam quod alios calaret, domino jubente. Paulo tamen aliter Festus: *Calatores dicebantur servi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare; quia semper vocari possent, ob necessitatem servitutis.* Plautus, Rudente. Act. II. sc. III. *Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?* Eodem modo usus, Pseud. Act. IV. sc. II. κατ' ἐξοχὴν vero ita appellati *servi publici*; cujusmodi quoque erant *sacrorum ministri*. Hinc Isidorus in Glossis: *calator, minister publicus*. Pluribus id probat Carrio, lib. I. Ant. Lect. cap. XIV. & lib. III. cap. IV. Sed & Scaligerum ad Festum adi, in *Calatores*, item in *Curiales*, & in *Respici avis*. A *calator* & *nomen*, est *nomenclator*. De quo suo loco.

Calbeos, ut Festus ait, *armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Videtur eodem pertinere, quod in Glossis Philox. legitur: *Calbæ κόσμια*. Unde vir doctus conjectabat, *calbæ*, & *calbeus*, esse a καλός. [*Calbeus* f. a κλαδός.] Malim a calore *galbeo*, id est, *viridi*. Nam Festus similiter: *Galbeum, ornamenti genus*. Fortasse & in Glossis Philoxeni pro *calbæ*, *calbei* scribendum: quod idem ac *galbei*, vel *galbea*. Lucem ista capiunt ex iis, quæ in *galbus* dicemus. Verum eruditissimus Salmasius ingeniose censet, cum *calbei*, Festo teste, sint *armillæ*, *calbeos* esse a καρπὸς, id est, *junctura manus*. Unde primo *carpion*, hinc *calpion*, ac tandem *calbion* vel *calbeum* fuerit. Armillis ex lana veteres includere solent remedia quædam adversus morbos. De quibus idem (longe sane aliter, quam Casaubonus) intelligit istoc Suetonii, in Galba: *Alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana involutis, assidue uteretur.* Atque uti hic *galbeorum ex lana*, ita *galbeorum lineorum* mentio fit a Catone apud Festum in *Ruscus*.

Calcar, a *calce*, quia *calcibus* alligetur. Ita Priscianus in IV. & Isidorus, lib. XX. cap. XVI. Vel a *calce* quidem fuerit *calco*; a *calcando* autem *calcar*, ut ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, κέντρον.

Calceus, unde sit, non satis vidit Isidorus, l. XIX. cap. XXXIV. *Caligarius non a callo pedum, sed a calo, id est, ligno vocatur: sine quo consui calciamenta non possunt, quod Græci καλοπόδιον dicunt. Fiebant autem prius ex salice tantum: hinc & calciamenta dicta, quod in κάλῳ, id est, in ligno, fiant, vel quod calcentur.* Ubi pro *caligarius* aliquis existimet legendum, *calcearius*, præsertim quia inscriptio capitis est, *de calciamentis*. Sed in MSStis constanter invenio *caligarius*. Et *caligæ* sunt *calciamenti* genus, ut suo loco ostendemus. Quare nihil mutandum. Duplex autem *calcei* etymon adfert Isidorus. Unum sit a κᾶλον, id est, *lignum*, quia fieret olim e ligno saligno: alterum a *calcando*. Prius illud non est assis. Omnino autem *calceus* est a *calx*, quia calcem munit, contra quam facit *solea*, quæ tantum tegat *solum* sive plantam pedis: ut in *Solea* dicimus. *Calceorum* varia genera, de quibus Pollux lib. VII. cap. XXII. Raphaël Volaterranus, l. XXVII. Philologiæ cap. ult. Hieronymus Magius, Miscell. lib. III. cap. III. Fuugerus in Etymologico, voce *Calceus*, & imprimis Benedictus Balduinus Ambianus, libro de calceo antiquo & mystico. A *calceus* est *calcearium*, sive, ut in Pandectis Flor. legitur, *calciarium*. Usus Suetonius, in Vespas. cap. VIII. & Ulpianus, l. VIII. XIV. de transact. & l. dimils, XXI. de alim. legat. Quamquam autem in Rob. Steph. Thes. legas, eo signari *calceum*, aliudve pedis munimentum: tamen Suetonii & Ulpiani verba satis indicant, eo non *calceum* unum signari, sed quantum *calceorum* usui satis est: quod pro personæ conditione accipi debere, eadem loca indicant.

†Calceorum item aeque ac nomina pleraque ab Etruscis esse, suadet Virgilius VIII. 458. ubi *Evander Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.* Ad quem locum sic adnotat Servius: *Tusca calceamenta. Et dicit* Carpinas, *quas primo habuere Senatores; post Equites Romani, nunc milites. Alii calceos Senatorios volunt: quia hoc genus calceamenti a Tuscis sumptum est.* Illustrabitur hic locus in diss. de diversis Calcei nominibus ad Act. XII. 8. Interim ex hoc loco videtur *Calcei* nomen indidem fuisse, unde & *calcei* usus, ex Etruria scil. At id aegre concesserint viri docti, quum *calcei* etymon sit a *calce* Latina voce, non ab Orientali ullo nomine. Atqui ego contra suspicor, Calceum esse a Caliga per συγκοπὴν ortum, unde simul etiam & Calci, & verbi Calco origo fuit. ☓ At ipsum primitivum nomen Caliga Tuscum est, & a Syro קליגא *Keligia* (quod est Calcei nomen, quod ex Bar Bahluli lexico affert Castellus) ortum. De quo vide in eadem modo citata Dissertatione, ubi & plura etiam calcei nomina Orientalia produximus: quae nomina quum apud Latinos in usu fuerint; ea certe Latini per Tuscos ad se traducta didicerunt. ☓ Ac primum Talaria (quae quia Tusci primi omnium Mercurio induerant, uti patet ex Mercurii sculpturis Etruscis; hinc non immerito vox Etrusci peculii haberi debet) est a Chald. טלריתא *talarita*; quae vox in Targum I. Reg. II. 5. Hebraico נעל *naal*, i. e. *calceo* respondet. Hine verisimile fit, etiam Talum Etruscam esse dictionem a rad. טלר scil. quod est *ambulare, incedere*; quia talis potissimum ingredimur. ☓ Sandalium nec Græcae nec Latinae vox est originis, verum Orientalis; unde per Pelasgos Graeci, per Tuscos eam Latini didicerunt. In Targumim enim nullum est usitatius *calcei* nomen, quam סנדל *sandal* & סנדלא *sandela*. ☓ Cothurnus Graece Κόθορνος vocatur. Sed originem ab Oriente esse, liquet ex Virg. qui Virginibus Tyriis morem fuisse canit *Purpureo alte suras vincire cothurno*. Ab Oriente autem *Cothurnum* & Tusci & Graeci profecto hauserunt, ubi infixas radices id nomen habuit; nam verbum קטר *Ketar* tum Chaldaeis tum Syris est *vincire, nectere, nodare*; a quo verbo plura fiunt in utraque dialecto vocabula, quae significant *nexum, vinculum, nodum* (cujusmodi erat vetus calceus, maxime Orientalis, pluribus nexibus ac vinculis intricatus) eaq. proxime ad Cothurni vocem accedunt. ☓ Quin & Soccus est a סכך *sacac, tegere*: unde hoc quoque a Tuscis Latinos didicisse credendum est. Vide quae de his omnibus in cit. Differt. diximus; ubi & de Tzanga & de Solea quoque disseruimus; quorum illud Syrum est (צנקא *sanko* Syris *calceum* notat) hoc vero Chaldaeum, nam סוליא *solia* hoc ipsum notat, quod nos *soleae* nomine intelligimus: nisi quod hoc ultimum verebar ne a Latinis Talmudici accepissent. Verum re melius perpensa vox est Chaldaica ab Heb. סלח *salah*, quod est *calcare* orta: de qua voce plura dixi in Differt. saepius indicata, quam vide. ☓ Verum nescio quo pacto Mulleos praeterieram. Hos Salmasius ad Vopiscum putat esse illos Tyrrhenicos calceos, quos Virgilius ac Servius loco supra cit. intelligunt. Ac Mulleus qui-

quidem, si me audis, est ab Heb. מנעל *minal*, sive (quia Syri aeque ac Tusci amant priori syllabae V vocalem adhibere) Mvnal; deinde (transposita vocali) Mvnlava, sive Mvllavs. De his omnibus vocabulis, quae hic carptim in unum fasciculum contuli, adibis supra citatam Differt. ex qua intelliges frustra se torsisse ad hunc diem *ἑτυμολόγους* in assignanda eorum vocabulorum *ἐτυμότητι*. ut qui non intellexissent esse Orientalia omnia, imo ipsissima calceorum vocabula quibus Hebraei, Chaldaei, Syri utebantur; quaeque inde Tusci primitus in Latium attulerunt.)(His adde Ocream & Peronem. De Ocrea dicam infra in Ocris. At Pero facile est a Syro vocabulo ברונס (quod sine vocalibus sub rad. ברן affert Castellus ex Bar-Bahlull Lexico Syriaco: sed credo efferri posse ita ut posui) *Berunas*, quod significat *calcei corrigiam*. Mazocuivs.

Calcitro, *calcibus peto* [*calcotero.*] Ut apud Plin. l. xxx. cap. xvi. *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Ut autem a *verberando, verberones*, ita a *calcitrando, calcitrones*. Nonius: *Calcitrones, qui infestant pedibus*. Plautus, Asin. *Clamat procul, si quem videt ad se ire calcitronem*. Varro, Sesquiulyss. *Itaque tum equum mordacem, calcitronem horridum, miles ut vir vuabat*. Corrupta hæc vox in Glossis Isidori: *Calcitio, rusticus, eo quod dure calces. Plautus: Clamat, si quid videt ad se ire calcitionem*. Quæ ex Nonio sunt corrigenda. Dicitur & *calcitrosus*: ut *juvencus calcitrosus*, apud Columellam, lib. ii. cap. ii. Onomasticon vetus, *Calcitro*, λακτίζω. *Calcitrosus*, λακτιστής.

Calco, *calcibus premo*. *Calcatorium*. Palladio, ubi uvæ *calcantur*: ut Græcis πατητήριον, *torcular*; πατητής, *calcator uvarum*. A *calco* quoque est *culcita*, de quo seorsim.

Calcvlvs, a *calce*. [κόχλαξ.] Ita quidem Isid. l. xvi. cap. iii. *Calculus est lapillus terræ admistus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quod sine molestia brevitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui, si inciderit in calceamentum, nocet, & molestia est animo: unde & molestiam animi dicimus scrupulum. Hinc & scrupea saxa, id est, aspera.* Isidorum sequitur Fungerus. Ac Becmanus ita dici innuit, quia *calci* sit *molestus*. Verum esse ὑποκοριστικὸν a *calx*, recte docet Festus in *Cancri*: quod mox planius faciam. Speciatim autem *calculi* vox restricta ad *calculos lusorios*. Perperam hic novum etymon quærit Isidorus, lib. xviii. cap. lxii. *Calculi*, inquit, *quod per vias ordinales, quasi per calles, eant*. Nam pro *latrunculis*, ut *calculos*, ita etiam *calces*, dicimus. Plautus, Pœnulo, Actu iv. sc. ii.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Lucillius, lib xiv. apud Priscianum, lib. vi.

Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare, &
Calces: delectes te, bilo non rectius vivas.

Calculis quoque numerabant: unde Juvenal. Sat. ix.

. . . . *ponatur calculus; adsint*
Cum tabula pueri . . . . .

Gloss. Philox. *Calculus*, ψῆφος. Unde *calculator* Martiali, lib. x. epig. lxi. Glossæ Cyrillo tributæ: ψηφιστής, *calculator*. Onomasticon vetus: *Calculo*, ψηφίζομαι.

†Calcvli vocabulo viri docti *lapillum* primaria notione designari hactenus existimarunt; hinc vero eam vocem fuisse translatam ad rationum calculos, & ad lusorios, & ad suffragiorum calculos; quod lapillis in talibus uterentur. At falsum est, eos quos dixi calculos fuisse lapideos. Ad suffragia materiae cujusvis tessellis utebantur, etiam fabis, aut id genus aliis. Similiter lusorii calculi modo vitrei erant, modo aurei argenteique, plerumque eborei, nec dubito quin & lignei fuerint. Nec diversa erat materia calculorum, quibus numerabatur, si quidem adscriptas habebant litteras, quibus numerorum significantia inesset: id quod aegre lapillis inscribebatur. Verum quid moror? Origo vera vocabuli (nam Vossianas etymologias non magni facio) veram Calcvli notionem docebit. Calcvlvs fit ab infinitivo כלכל *calcel* (quod est in *Piel* a verbo כול *cul*, uti volunt: at ἀναλογία juberet referri ad כלל) quod Hebraice est *dispensare, in numerato habere, alere ad mensuram*, sive *demensum dare*; nam Genes. xlvii. 12. pro verbo כלכל lxx. posuerunt ἐσιτομέτρει h. e. tritici demensum dabat; nec Kimchius ab ea significatione abhorret. Jam vero non est dubium, quin apud Chaldaeos verbum כלכל *calcel* sit pariter *dispensare* & commeatus rationem inire, & *metiri*, apud quos etiam כלכלה *calcala*, *mensuram* significat. Vide Buxtorfii Lex. Chald. in כול *cul*, & Syriaca Lexica in eadem Radice. Hinc ortum est Latinorum Calcvlvs: quae vox id omne significabat, cujus ad rationes ineundas usus erat, praesertim in dispensanda annona. Verum usus obtinuit, ut tessellae quaedam ex quavis materia, quibus ad numerandum utebantur, *calculi* dicerentur. Ac fieri potest ut prisco aevo scrupis ad numerandum uterentur: at postmodum tessellas usurpabant ex alia commodiore materia. Nec tantum ea tradita originatione ostenditur, primariam *calculi* notionem fuisse illam, quae ad rationes ineundas valet, verum id etiam liquet ex frequentiore ejus vocabuli uso, ex quo tot locutiones eodem pertinentes oriuntur, unde etiam & *calculandi* verbum & *calculatoris* nomen fluxit. Ab ea primaria significatione ortae sunt aliae. Nam quia similibus tessellis in ludo latrunculorum, & in ferendis suffragiis utebantur; hinc invenere nomen & lusorii calculi & calculi suffragiorum. Postremo quia antiquitus loco tessellarum fabrefactarum obviis quibuscumque lapillis utebantur, hinc factum est; ut *calculus* etiam lapillum notet. Nec dissimilis ratio fuit in *scrupi* nomine: cujus ὑποκοριστικὸν *scrupulus*. Nam in quadam inscriptione apud Fabrettum pag. 96. num. 219. *scrupulus* pars est horae, utique quia *scrupus* ad numerandum (ut & *calculus*) valet. Alias *scrupulus* est ponderis genus. Sed & *calculorum* ludus interdum vocatur *ludus duodecim scriptorum*. Cic. in Hortensio ait: *Quod in duodecim scriptis solemus*. Sed vereor, ut legendum sit Scripis (sic enim antiqui usurpabant pro *scrupis* (*), & Scripvlvs pro *scrupulus*) pro Scriptis, & Scriporvm pro *scriptorum*. Nam quum eo ventum esset ut *calculus*, & ἀριθμητικούς, & lusorios, ac postremo quoslibet lapillos notaret; eadem latissime patens significatio & in *scrupi* vocabulo valuit. Vide Vossii Etymol. in Scriplvm, pro quo alii Scriptvm: nisi sit primitus Scripvm pro Scrvpvm. Mazoch.

Calendæ, *idus*, *nonæ*, unde appellentur, cum Græculi ignorarent, ridiculam admodum fabellam sunt commenti. Ajunt, tempore Antonini Imp. cum urbs fame laboraret, tres fuisse istos, *Calandum*, *Idum*, *Nonum*; eos orbem totam pavisse; Unum, xviii. Alterum, viii. Tertium, dietus iv. atque eos mercedem hanc retulisse, ut a se dies cujusque mensis appellarentur.

Auditum admissi risum teneatis amici?

Quis nescit, ante Antoninum Imp. moris semper fuisse, ut Romani per Calendas, Idus, Nonas, numerarent? Ne hoc quidem vel ex Ciceronis epistolis possunt nescire, qui necdum ære lavantur. Quid, quod nec satis consentanea sunt, quæ fingunt? Nam, cum semper octo sint Idus, Nonæ vel quatuor vel sex, cæteri dies a Calendis nominentur, oportuit dicere, Idum octo dies pavisse Romam; Nonum, iv. Calandum, seu Calendum,

duo-

(*) *Huc confer quae habet Vossius in* Scriplvm: *quae etiam atque etiam consideranda sunt. Huc enim pertinet illud Remmii Fannii*: Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores. *Ex quo videtur scriplum esse idem ac scrupus sive calculus ἀριθμητικός, quibus calculis litteras inscribebantur; vide Priscum in* Nvmerare.

duodeviginti. Nunc dicunt, Idum quatuor, Nonum octo pavisse diebus: quasi Nonus Idi pretium intercepterit. Sed Græculum ista referentem audiamus. Est is jactantissimus ille Johannes Tzetzes, Chil. III. hist. VI. VII. VIII.

Εἰ Κάλανδαι, Νῶναί τε, καὶ Εἶδοι τῶν τούτων,
Ὥσπερ τὸ εὐεργέτημα ἡμέρας παρεγράφη.
Ἐν χρόνοις Ἀντωνίου γὰρ Ῥωμαίων ἡττηθέντων,
Καὶ συγκλεισθέντων ἐν αὐτῇ τῇ γεραιτέρᾳ Ῥώμῃ,
Κινδυνευόντων τε λιμῷ πάντων διαφθαρῆναι,
Οὗτοι τὸν δῆμον οἴκοθεν ἔτρεφον τὸν τῆς Ῥώμης,
Ἡμέρας ὀκτωκαίδεκα Κάλανδος κατὰ μῆνα,
Νῶνος ἡμέρας δὲ ὀκτὼ, τὰς τέσσαρας Εἶδος δέ.
Ἡσύχιος ἰλλούστριος, Πλούταρχός τε καὶ Δίων,
Καὶ Διονύσιος ὁμοῦ, γράφουσι ταῦτα πάντα.

Satis autem mirari nequeo, potuisse hæc placere gravi & docto scriptori Balsamoni. Ejus hæc verba ad Concilium, VI. Can. LXII. Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνὸς, νῶναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἶδοι αἱ τρίται. Ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπό τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν ἐν καιρῷ λιμοῦ τό καὶ τὴν Ῥώμην ἀποθρεψάντων. Verum de commento istoc satis, & plus satis. Nunc, quæ *Calendarum* vera sit ἐτυμολογία, videamus. De *idibus* enim, & *nonis*, suis videbimus locis. Dum autem de *calendis* agimus, simul referemus, unde *Calabra curia* vocetur. Eadem quippe origo, & iisdem utrumque veterum locis lucem capit. Macrobius, lib. I. cap. XV. *Priscis temporibus, antequam fasti a Cn. Flavio scriba, invitis patribus, in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc provincia delegabatur; ut novæ lunæ primum observaret adspectum, visamque regi sacrificulo nuntiaret. Itaque, sacrificio a rege & minore pontifice celebrato, idem pontifex kalata, hoc est, vocata in Capitolium plebe juxta curiam kalabram, quæ casæ Romuli proxima est, quot numero dies a kalendis ad nonas superessent pronuntiabat: & quintanas quidem, dicto quinquies verbo* καλῶ, *septimanas repetito septies, prædicabat: verbum autem* καλῶ *Græcum est, hoc est, voco, & hunc diem, qui ex his diebus qui kalarentur, primus esset, placuit kalendas vocari: hinc & ipsi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum est.* Hactenus Macrobius. Idem cognoscere est ex Varrone lib. V. de L. L. Locum adponam, prout restituit Joseph. Scaliger: *Primi dies mensium nominatæ Kalendæ, ab eo, quod iis calentur ejus mensis nonæ a pontificibus, quintanæ an septimanæ sint futuræ, in Capitolio, in curia calabra sic:* DIES TE QVINQVE CALO, IVNO NOVELLA. SEPTEM TE DIES CALO, IVNO NOVELLA. Hæc Varro. Quædam etiam de *curia calabra* diximus in *Curia*. A *Calendis* est *calendarium*, quomodo a Scævola aliisque Jurisconsultis vocatur is codex accepti, & expensi, qui pertinebat ad pecunias in fœnore positas. Ratio nominis est, quod antiquis moris esset pecunias Kalendis credere, & usuras exigere: unde est, quod Plutarchus, libello de non fœnerando, ait, neomenias ac Kalendas, dies sacratissimos, a fœneratoribus reddi nefandos ac detestabiles. Ad hunc usurariorum morem pertinet etiam Horatii locus, lib. I. Serm. Sat. III.

Odisti & fugis ut Drusonem debitor æris,
Qui nisi, cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat....

Et ille, od. II. lib. Epod.

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

Ubi Iduum eo meminit poëta, quod fœneratorum is fuerit mos, ut quamquam Calendis usura deberetur, tamen in Idus concederent dilationem. Quam consuetudinem ait Pithœus reperisse se a veteri Glossario annotatam ad illud Ciceronis in Catil. *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis idibus senties.* Quædam etiam de Calendariorum, & Iduariorum corporibus, quorum in antiqua inscriptione mentio fit, annotat idem Pithœus. Ipsum adi lib. II. Subsec. cap. IV.

CALEO, fuerit a Dorico καλέω pro κηλέω· si recte id vulgaria Lexica exponunt, *comburo*. Hesychius quidem longe aliter, qui κηλεῖν interpretatur, εὔχεσθαι, ac κηλεῖ εὔχεται Θεῷ. [ab ἀλέα *solis calor*.] Quare malim *caleo* deducere a Dorico κάλεος pro κήλεος quod Hesychius exponit, καυστικὸς, θερμὸς, λαμπρὴ. Ignis epitheton est apud Homerum, Il. Σ. & Χ. Κάλεος vero, ab Hebræo קלה, quod est, *torrere, assare, ustulare*. Unde & Germanicum *kölen*, ac Belgicum *kolen*, id est, *carbones*. Possis & ἀμέσως ab Hebræo deducere *caleo*. Et fortasse non aliunde Græcum καίω. A *caleo*, *calor*, ut ab *humeo*, *humor*. Non contra. Etsi apud Varronem in Andabatis sit: *Alterum appellamus a calendo calorem, alterum a fervore febrim.* Sed priorem sententiam ἀναλογία defendit: eoque nec audiendus Cæsar Scaliger, in primum de plantis, ubi *calorem* dici ait, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν, quia *laxat* & *solvit*. A *caleo*, integre *calidus*, & per syncopen *caldus* dicitur: unde apud Vitruvium *calda lavatio*, apud Senecam *calda aqua*, uti & apud Jurisconsultos. Gloss. Philox. *Calda*, θερμὸν, ubi *aqua* intelligitur. Sed Augustus Cæsar, ut auctor est Quintilianus, lib. I. cap. VI. *in epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quod is calidum dicere quam caldum malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, & ut ipse Græco verbo significavit,* περίεργον. Quo loco (ut censet Scipio Gentilis, παρέργων lib. X. cap. XII.) *odiosum* id dixit verbum, quia proxime accedit ad *calidum*: περίεργον autem, quia *caldum* & idem significet, & antiquius dicatur. *Caldor* quoque, pro *calor* similiter legere est apud Arnobium. Item *caldarius*, θερμοδότης, pro ut exponitur in excerptis e vett. Gloss. col. CCCVIII. edit. H. Steph. & *caldaria*, vasis genus, apud vulgatum interpretem, I. Samuelis, cap. II. vers. XIV. *Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam.* Pro quo & *caldarium*. Onomast. vetus: *Caldarium*, λέβης. Plurimum autem per *caldarium* intelligitur locus in balneis, testudinis instar constructus, aërem plane continens ab igni sine fumo accenso: unde ξηρὸν θόλον vocat Alex. Aphrodis. *Caldarium* appellat Vitruvius, lib. V. cap. X. & lib. VIII. cap. II. A sicco vapore dicitur etiam *vaporarium*. Cicero, lib. III. ad Q. Fr. ep. I. *In balneariis assa in alterum apodyterii anguli promovi, propterea, quod ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subjectum cubiculis.* Ac quia id esset eliciendo sudori, etiam *sudatorium* vocatum. Seneca epist. LI. *Quid mihi cum istis calentibus stagnis? quid cum sudatoriis? in quæ siccus vapor corpora exhausturus includitur.* *Laconicum* quoque vocatum: qua de voce separatim dicemus. *Caldarium* quoque pro vasis genere sumitur. Itaque Vitruvius, lib. V. cap. X. cum prius dixisset: *Ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno:* ubi per *caldarium*, & *tepidarium*, cellas balneorum intelligit: paullo post eopse capite iisdem vocibus utitur de vasis: *Ahena, inquit, supra hypocaustum tria sunt componenda: unum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium; & ita collocanda, ut ex tepidario in caldarium, quantum aquæ caldæ exierit, influat.* *Caldarium æs* dicitur, quod caldore ignis fusile fiat, Polluci lib. VII. cap. XXIV. dicitur χαλκὸς τροχίας, quia nempe ignibus liquefactum per scrobes τρέχει, hoc est, *currit*. Ei opponitur *regulare*, sic dictum, quod obsequatur *malleis*, iisque in quamlibet partem *regatur*. Idem etiam *ductile*, ac Polluci τυπίας vocatur, quia *malleis*, quos Græci τυπάδας vocant, ducitur, hoc est, in laminas attenuatur. Plinius, lib. XXXIV. extremo cap. VIII. *Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile; quibus regulare obsequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est.*

CALIENDRUM legas apud Arnobium, lib. VI. *Fasciculæ, claves, caliendra, fomites, talaria.* Ante eum usus Horatius, lib. I. Sat. VIII.

Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere....

Ubi sic vetus interpres: *Caliendrum, peplum capitis*.

tis, *aut crinis supposititius*, *seu capillamentum*, *aut galericulus*, *capitisve ornamentum*. *Caliendri meminit & Varro*, *in eo libro*, *qui inscribitur*, *Virgula divina*, *dicens*: *Ego nunc postulo Agamemnona meum*: *tantis cothurnis accipit Critona caliendrum*. Ex hisce verbis liquet, olim fuisse dubitatum, utrum *caliendrum* notet *comam* προσθετον, sive *appositam*: an *capitis operimentum*. Posterius amplectitur Turnebus, lib. VII. Adverf. cap. XX. Atque addit, *caliendrum* videri esse a Græco κάλυπτρον. Hesyc. Κάλυπτρα, κάτροπτρα. Similiter Suidas. Est vero κάλυπτρον, ejusdem originis ac κάλυπτρον, seu κάλυπτρα. Nempe ἀπὸ τῦ καλύπτειν, quod est *operire*. Sane ea origo utrique convenit notioni. Nam & *galericulus*, & *coma apposita* operit caput.

CALIGÆ triplex ἔτυμον reperio apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXXIV. Nempe ut sit, vel a *callo pedum*, vel a *colligando*, vel a κᾶλον, id est, *lignum*. Verum potius ex eo dicta videri queat, quod *calorem pedum foveat*. Sane nihilo durior hæc etymologia, quam illa Isidori, a *calore* similiter *caligo* deducentis, quia calore aëris gignatur. Interea agnosco, parum mihi tam hoc, quam istud, etymon probari. Ac *caliginem* quidem a *calis*, id est, *lignis*, dici, magis verisimile est: quemadmodum suo loco comprobamus; *caliga* vero commodius deducitur a *calco*, unde *calcia* & κατὰ μετάθεσιν *caliga*, quomodo veteres scripsere: quippe qui G literam non haberent, ut ex columna Duilii constat. Vel est *caliga* a χαλάω, hoc est, *laxo*, quod χαλαρὸν, seu *laxum*, esset id calciamenti genus, uti ocreæ hodie solent. Neque enim *caliga* est id crurum tegumentum, quod vulgo sic vocant: sed στρατιωτικὸν ὑπόδημα, *militare calciamentum*, ut vocat Dio; indeque, ut idem ait, C. Cæsar, Germanici filius, quod puer etiamnum *caliga* in castris uteretur, *Caligulæ* quasi *parva caliga*, nomen reportavit. Idem docet Suetonius in vita Caii Cæs. cap. IX. *Caligula cognomen castrensi joco traxit*, *quia manipulario habitu inter milites educabatur*. Et Tacitus lib. I. Annal. *Jam infans in castris genitus*, *in contubernio legionum eductus*, *quem militari vocabulo Caligulam appellabant*, *quia plerumque ad concilianda vulgi studia*, *eo tegmine pedum induebatur*. Sed, quod non satis Dio percepisse videtur, non quorumvis militum *caliga* fuit, sed gregariorum; unde Suetonius, uti vidimus, manipularium, Tacitus vulgi habitum facit: quemadmodum & idem Tacitus *gregalem habitum* postea appellat: *Tanquam*, inquit, *parum ambitiose filium gregali habitu circumferat*, *Caligulamque appellari velit*. Itaque, cum *caligatorum* militum mentio fit, intelligendi obscuri, gregarii, seu manipularii: sive qui in armata militia nullum militare officium haberent. Venuleius lib. IX. Dig. de custod. & exhibit. *Is autem qui exercitum accipit*, *etiam jus animadvertendi in milites caligatos habet*. Nempe *caligatos* cum exceptione ait, quia dispar ratio insigniorum. Similiter etiam locutus Quinctilianus in Declam. *Parere caligatum tribuno lex jubet*. Et paulo post: *commendem sibi ordinem caligati militis*. Vide Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum; Brissonium, lib. secundo selectarum Antiquitatum; Justum Lipsium in Annal. lib. I. Taciti; & Joh. Drusii Miscellan. Centur. I. cap. LXIX. ubi ex B. Hieronymo, & veteri Actorum interprete, *caligas* pro *sandaliis* accipi ostendit.

CALIGO, nomen, verbumque quid & unde sit, docere conatus Isidorus, lib. XIII. cap. X. *Caligo*, inquit, *umbra est de spissitudine aëris effecta*. *Et dicta caligo*, *quod maximo aëris calore gignatur*. Hæc Isidorus. [καλύγη, pro καταλύγη, a λύγη *tenebris*, idem quod ἐλύγη, ἀλύγη &c.] Sed magis placet, *caligo* esse ab antiquo *cala*, hoc est, *lignum*, proprieque de fumo dici, qui e lignis oritur igni appositis. Hoc pacto, e Servii sententia, *cala* voce usus Lucilius: *Scinde puer calam*, *ut caleas*. *Igo* erit productio vocis, ut in *prurigo*, *vertigo*. Possis & deducere a κᾶλον, quia universe de *ligno* vel *arbore* dicitur. Sunt enim nemora umbrosa ac opaca, unde & Græcis βαθύσκια, & πολύσκια dicuntur. Nec minus verisimilis est conjectura Martinii, ut sit vel ab antiquo *calim* pro *clam*: facit enim *caligo*, ut quæ cæteroquin cerneremus oculis, sint *clam* nobis: vel a κάλιος, quod Hesychius δεσμωτήριον, sive *carcerem*, interpretatur. Clara satis originis caussa erit, cum *carcer* sit *obscurus*, unde *tenebrosus* appellatur a Lucano, Seneca, Juvenale. Aliud etiam etymon reperio, sed meo judicio argutum magis, quam verum. Censet enim Julius Scaliger, ut *instigo* est ab *instare* & *agere*, sic *caligo* conflatum esse ex *calare* & *agere*: nempe quis pastores, cum aëris spissitudine ademtus esset conspectus, inter se *calare*, hoc est *vocare*, solcant, quid agerent, & ubi locorum essent. Hæc sunt ejus verba, in Commentario in priorem eorum de Plantis, qui perperam Aristoteli tribuuntur: pag. 99. edit. Crispin. *Hujus vocis*, *si patiuntur delicatiores*, *videor acutissime originem vestigasse*. *Primum sui ortum habuit inter pastores*: *quorum mutuus conspectus cum esset ejusmodi aëris* (nebulæ puta, quam & caliginem dicimus) *ademtus spissitudine*, *vocibus inter se manebant*, *ubi essent locorum*, *quid agerent*, *quo eundum esset*. *Usitatum Priscis verbum calare*. *Altera vocis pars est*, *sicut in alio verba instigo*, *ab instando*, *&* *agendo*, *pastorum quoque soboles*, *certo comet*. Vide eundem Scaligerum in Theophrasti, lib. II. hist. plant. Tam diversis sententiis addamus & conjecturam nostram. Quid si enim κατὰ μετάθεσιν dicamus esse ab ἀχλὺς, quod idem notat? Glossæ Phil. *Caligo*, ἀχλὺς, ὁμίχλη. Ita dicetur, quasi *calugo*, pro *aclugo*, quod ab ἀχλὺς, ut a *falsus*, *falsugo*, ab *albus albugo*. Μεταθέσεως similis exempla sunt non pauca, ut, μορφὴ, *forma*, τέρην, *tener*, &c.

CALIX, unde sit, sic docere conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Calix a caldo*, *quod in eo calda puls apponebatur*; *& calidum eo bibebant*. Ubi respicit veterum morem, qui calidam aquam bibebant, eamque vino permiscebant: quo de multa veterum loca congerit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, & I. Lipsius lib. I. Electorum, cap. IV. Sed non dubitandum, quin *calix* sit a κύλιξ, ut ait Priscianus in quincto. Festus, tam hoc quam illud, Varronis ἔτυμον adfert. Κύλιξ autem dicitur, παρὰ τὸ κυλίεσθαι, teste Athenæo, & Eustathio. Olim enim *torno calices* fieri solebant. Ita scripsit Theophrastus, de terebintho tractans, τορνεύεσθαι ἐξ αὐτῆς καὶ κύλικας Θηρικλείους. Quod ipsum legas apud Plinium, lib. XVI. cap. XL. *Celebratur*, inquit, *& Thericles nomine*, *calices ex terebintho solitus facere torno*, *per quem probatur materies*. Turnebus in Adversariis, lib. VII. cap. XIX. monet, vocalem quæ in *calix*, mutata est, permansisse in *culigna*, quod & ipsum, *vas potorium* notat Catoni. Sed fallitur in eo vir summus, quod utrumque a *calix* venire censet. Nam *culigna* est a κυλίχνη. Vide quæ in *Culeus* de eo dicemus. A *calix* est *caliculare*, & κατὰ συγκοπὴν, *caliclare*, *mensa*, cui *calices* imponuntur. Gloss. τραπεζοφόρον (scr. τραπεζοφόρον) *caliclare*. Græcum hoc est & apud Pollucem, qui interpretatur, τράπεζαν ἐφ' ᾗ τὰ ἐκπώματα κατάκειται.

†CALIX est a Chal. כלידא *callida*, quod in Onkelo saepissime, & apud Syros *Calicem* designat. Atque hanc veram esse etymologiam Varro subindicat: cui in IV. de L. L. aliquid ex Oriente suboluit, ita scribenti: *CALIX a CALDO*, *quod in eo calda puls apponebatur*, *& calidum eo bibebant*. Eamdem ἐτυμότητα, & Festus attulit. Porro autem si a *Calida*, longe alterius significantiae vocabulo, oriri potuisse *Calix* visus antiquis fuit; quid si illi nossent, calicem Chaldaeis *Callida* appellatum? an de aliata etymologia dubitassent? Et tamen nostri aevi etymologi perstant *calicem* a κύλιξ arcessere. Etsi re vera utrumque ab Oriente est, sed illud propius, hoc longiuscule recedens, saltem in vocali prima, quae in *Calix* mansit, in κύλιξ abiit in Y. MAZOCHIVS.

CALLAICVS color vocatur, quem vulgo dicimus *viridem marinum*, ac veteres aliter *Venetum* dixere, Gloss. Cyr. Καλλάϊνον, *Venetum*. Incertus de Circo scriptor. Βένετοι δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλάϊνον χρῶμα

χρῶμα προσηγόρευον. Usus e Latinis Martialis, lib. XIV. ep. CXXXVII.

Jungere nescisti nobis, o stulte, lacernas.
Indueras albas, exue callaïcas.

Nomen colori huic a *gallorum barba*, sive *palea*, quæ Græce κάλλαιον, atque etiam κάλλαιος. Hesychius: Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάϊνον. κάλλαια, τὰ βαπτὰ ἔρια. Etymologici magni scriptor; Κάλλαια καλοῦνται τὰ κάτωθεν τῶν ἀλεκτρυόνων, ὥσπερ γένεια, διὰ τὸ εἶναι ἀνθηρὰ καὶ πορφυρώδη. Ἔνθα καὶ τὸ καλλάϊνον. Ἔστι δὲ χρῶμα ἀνθηρὸν, ἢ τὸ βένετον χρῶμα, οὕτως λεγόμενον. Ex his eadem videmus, *callaicum* colorem, nunc exponi ἀνθηρὸν, hoc est, *purpureum* aut *puniceum*: nunc *Venetum*, qui est purpuræ dilutioris, ut in smaragdo, qui e pallido viret. Etiam dicitur is color, γαλλαΐζειν, pro καλλαΐζειν, κ in γ converso, ut sæpe. A *callaico* hoc colore nomen habet gemma *callais*. De qua sic Plinius, lib. XXXVII. cap. X. ubi gemmas literarum ordine exponit: *Callais sapphirum imitatur, candidior & litoroso mari similis.* Ubi *litorosum mare* exponit pro *alto*: illius color dilutior: hujus turbidior. Videtur idem ab *callai* diversam facere *callainam*. Nam post *callain* sequitur *capnites*, ac deinde subjungit: *Callainas* (in turbido callaino,) *feruntque plures conjunctas semper inveniri*. Verba illa, *in turbido callaino*, in Dalecampiana editione neglecta: sed ad oram adjecta: pro quibus in Parmensi antiqua tantum est, *e turbido*. Videtur igitur *callais* colorem habere maris litoralis: *callaica* non plane eundem, sed e turbido. Quod discrimen & Salmasius annotavit. De *callai* sic Solinus c. XXIII. *In Germania continentibus callais reperitur: quam gemmam Arabicis anteponunt, vincit enim gratia. Arabes quidem dicunt, non alibi eam deprehendi, quam in nidis avium, quas μελαγκορύφους vocant; quod nullus recipit, cum apud Germaniæ populos, quamvis rara, in saxis tamen appareat. Honore & pretio ad smaragdos viret. Pallidum nihil jucundius aurum decet.* Isidorus pro *callais*, legit, *callaica*, vel saltem eandem gemmam putavit. Sic enim loquitur, lib XVI. Orig. cap. VII. *Callaica colore viridis, sed pallens, & nimis crassa: nihil jucundius aurum decens. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo exuberans.* Ubi videmus, ut *callaicam* putarit idem ac *callain*. Plinius tamen distinguit, ut diximus. Ait Isidorus nasci in Germania. Sed in MSStis meis est *Carmania*. Atque ita legendum. Ac sæpe vox similiter corrupta a scriptoribus. Præterea ex verbis Isidori videmus, putasse eum, *callaicam* dici, vel a κάλλος, id est, *pulchritudo*; vel quia deceat *callaicum aurum*: cujus meminit Martialis, lib XIV. ep. XCV. Lemma est; *Phiala aurea cœlata*. Distichon tale.

Quamvis Callaico rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis, nam meus iste labor.

Dictum autem *Callaicum aurum*, a *Callaicis*, hoc est, ut nunc loquimur, *Gallæcis*, Hispaniæ populo: unde *Callaicum Oceanum* idem poëta dixit, lib. X. ep. XXXVII. Sed quod censet: *callaicam* dici ab *auro Callaico*, plane fallitur: Nam ejusdem est originis ac *callais*, a quo non multum colore differt, ut diximus.

CALLIONYMUS, καλλιώνυμος, q. d. *pulcrinominis*, seu *pulcrinominis*, a κάλλος, & ὄνομα. Dicitur & κάλλιχθυς, quod ad verbum sonat *pulchrum piscem*. Nam ἰχθὺς, *piscis*. Est autem piscis σαρκοφάγος. Eoque etiam λύκος, seu *lupus*, est vocatus, si vulgatæ Athenæi lectioni standum est, lib. VII. Nam Rondeletius λευκὸν mavult legere: eo quod nullus piscis λύκος dicatur. Sed eum Casaubonus refellit auctoritate Hesychii scribentis, ἰχθὺν ποιὸν vocari λύκον. Quare arbitratur, cum λύκος diceretur ob violentiam, εὐφημίας caussa vocatum esse καλλιώνυμον, ut pontus *Euxinus*, qui ἄξενος foret. Hujus piscis fel volunt medici oculorum aciem plurimum juvare, & initia suffusionum digerere: eoque facile a *docto* Francisco Vallesio, cum de sacra philosophia, cap. XLII. suspicatur hujus piscis felle sanatum esse Tobiam, qui stercore hirundinis fuerat excæcatus.

CALLIS, in Glossis exponitur, via pecorum vestigiis trita. Quomodo Livius, lib. XXII. ait: *Nos hic pecorum modo per æstivos saltus & devias calles exercitum ducimus.* Itaque *callem* dici putant, quia *callo pecorum* calcata perdurataque. [ab αὐλὶς idem quod αὐλών.] Sed γενικῶς dicere malim *callo pedum*, quam ἰδικῶς, *callo pecorum*: quanquam sic etiam loquuntur Servius, in IV. Æneid. & Isidorus lib. XV. cap. XVI. Item e junioribus Turnebus, lib. III. cap. IX. & XXII. Sic Græcis ἁπλῶς, τρίβος, a τρίβω, *tero*; πάτος, a πατῶ, *calco*. Est vero *callis*, *minor semita*; ut, *semita*, *via*; *via*, *actus*. Servius, ad illud IV. G. *Convectant calle angusto*: *Callis*, inquit, *est semita tensior callo pecorum praedurata. Unde & callum & callidos dicimus. Semita est semis via; unde & semita dicta est. Via est is actus dimidius, qua potest ire vehiculum. Nam actus duo corpenta capit propter euntium & venientium vehiculorum occursum.* Sic Servius Danielis. Sed pro *tensior* leg. *tenuior*. Deinceps etiam corrigo; *Unde & callem ac callidos dicimus.* Nam quemadmodum ubi, quid semita sit, dixit, originem ejus ex allata definitione eruit: ita hic quoque idem in *callis* factum puto. Quod vero Servius ait a *callo* venire *callidus*, id verissimum est, quamquam non ἀμέσως inde descendat. Nam a *callus* est *calleo*, unde *callidus*, ut in *Callus* dicemus.

†CALLIS ab עקל *akal*, *tortuosum esse*, aut potius ab ejus derivato עקלקלות *akalkaloth*, quod tum Jud. V. 6. tum etiam Ps. CXXV. 5. *calles tortuosos* notat. Nugatur Servius, qui a *callo*, quo teritur *callis*, derivat. MAZOCH.

CALLISTRUTHIÆ, *ficus genus*, Plinius lib. XV. cap. XVIII. *Callistruthiæ ficus partim sapore præstantiores* (*Lydus*,) *ficorum omnium frigidissimæ*. Ubi recte ex Athenæo emendat Dalecampius, *haut parum*. Capitolinus, in Clodio Albino: *Quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant, jejunum comedisse dicunt.* Satis autem concinna est conjectura Marcelli Donati, qui in Capitolini hoc loco, pro *passarias*, legere malit *passerarias*: ita enim dici, quia gratus is cibus passeribus foret, eosque pingues redderet: atque hoc quoque Græco nomine cognosci, quod est ex κάλλιστος, *optimus*; & στρουθὸς, *passer*. Metuo nihilominus, ne fallatur. Sane στρούθιον etiam *herbæ* est *genus*: item *genus mali cotonei*. Sed ficus hoc genus non ἁπλῶς στρούθια placuit vocare: verum καλλιστρούθιον, a κάλλος, quod *elegantiam* notat. Itaque proprie *egregia struthia* significet. Meminit & Onomasticon vetus, ubi legas, *Callistrutia*, ψυκτάρια. Lege cum Martinio, *Callistruthia*, ψυκτήρια, vel ψυκτήρια σῦκα· quod sit, *ficus refrigerantes*. Quia autem non modo *callistruthia*, sed & alia a κάλλος derivata, accepere Latini a Græcis: illud universe hoc loco semel dixisse sufficiat, κάλλος esse a καλὸς, *pulcer*: καλὸς autem dici, non, uti ajunt, a καλεῖν, quia quod *pulcrum* est, advocat atque allicit homines: sed potius ab Hebræo כלל, quod est, *absolvit*, *perfecit*: ut Ezech. XXVII. II. כללו יפיך, *perfecerunt pulcritudinem tuam.* Nam *pulcrum* id, in quo omnia perfecta absolutaque.

CALLUS, a *calx*, vel *calco*. Ut proprie sit durities ea, quæ eundo in *calce* pedis contrahitur. Vel durities, quæ *calcando* contrahitur in pedibus. [κηλίς.] Postea κατὰ συνεκδοχὴν extensa significatio ad manus, & alias corporis partes. Addit & aliam conjecturam Martinius, ut sit a *cala*, vel κᾶλον, id est, *lignum*. Ita proprie sit *lignosa cutis*, hoc est, *dura*: ut *durum* a δόρυ, id est, *lignum*. A *callus* est *callosus*, ut, *callosa dextera* apud poëtam: *callosa tunica* apud Plinium. A *callus* est verbum *callere*, quod proprie est, *callum contrahere*. Sed μεταφορικῶς, a corpore ad animum transfertur. A *calleo* autem est *callidus*; ut a *caleo*, *calidus*; a *torreo*, *torridus*, &c. Proprieque *callidus* est, cujus, *tanquam manus opere*, *sic animus usu concalluit*: quemadmodum ipse Cicero interpretatur, lib. III. de

nat. Deor. Ac similiter Donatus in Adelphis, Act. III. III. ait: *Callidus dicitur, qui callum sibi usu artis induxerit*. Ludit non semel Plautus ambiguitate vocis *calleo*. Ita, Perf. II. V. & Pœn. III. II. cum dicere vellet, quempiam totius rei esse intelligentissimum, ait, eum *callere* magis, quam *callum aprugnum*, hoc est, lumbos, vel sumen apri; quod *calli* etiam nomine appellat Plinius, lib. VIII. cap. V. idque, ut censeo, ob teneram ac *callosam* duritiem. Eapse de caussa aliis quoque rebus vox *calli* tribuitur; ut illo ejusdem Plinii, lib. XV. cap. XXVIII. *Carne, palmæ placent; crusta, Thebaicæ; succo, uvæ & caricæ; callo, pyra ac mala; corpore, melimela; mora, cartilagine*. Et hoc Lucretii, lib. IV.

Propterea que fere res omnes aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Item, cum Catius *callosa* maxime *ova* probat, apud Horatium, lib. II. sat. IV.

CALONES, & qui sint, & unde dicantur, docet his verbis Servius, in septimum Æn. *Calas dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi, sequentes dominos ad prælium: unde etiam calones dicebantur. Nam consuetudo erat militis Romani, ut sibi arma portaret, & vallum. Vallum autem dicebant calam. Sic Lucilius: Scinde, puer, calam, ut caleas. Id est, a puer, frange fustem & fac focum*. Est igitur *calonum* Latina origo, ut hic Servius vult. Sed idem, in primum Æn. *Classis*, inquit, *dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est, a lignis; unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant, & καλοπόδια*. Eadem de voce sic Festus Pompeius: *Calones, militum servi dicti, quia ligneas clavas gerebant, quæ Græci κᾶλα vocant*. Nonius Marcellus Servio assentit: *Calonum*, inquit, *proprietas hæc habetur, quod ligna militibus subministrent. Κᾶλα enim Græci ligna dicunt. Is quoque qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur*. Servii quoque verba, more suo, exscripsit Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Classis*, inquit, *dicta est a Græco vocabulo, ἀπὸ τῶν κάλων, id est, lignis, unde & calones, naviculæ, quæ ligna militibus portant*. Ubi legendum, *calones, caculæ, qui l. m. p.* Operæ autem fuerit, cum pareat, Grammaticos veteres non convenire, utrum *calo* sit a *cala*, an κᾶλον: tum item, num *calonum* fuerit clavas ligneas ferre, an ligna colligere, ac foco subministrare; ut nostram de utroque sententiam adferamus. Sane, si *cala* idem est, quod κᾶλον, verisimile est, *calo* esse a *cala*, hoc a κᾶλον. At potius ἀμέσως a κᾶλον deduci debet, si *cala* μόχλον, sive *vectem*, notat: quomodo in Lucilii loco accipit Jos. Scaliger; vel si ita vocatur ἐπίκοπον, sive ἐπίξηνον, hoc est, *mensa coquinaria*, supra quam carnes conciduntur: quam ei significationem tribuunt veteres Glossæ. Ut in quibus legere sit: *Cala*, ἐπικοπὶς, sive ἐπιγλυφίς. Sed, ut *cala* etiam, pro κᾶλον, dixisse Latinos putem, facit allatus ante Lucilii locus. Quodque ad munus *calonum* attinet, censeo, iis utrumque vere tribui: imo aliis quoque ministeriis fuisse obnoxios arbitror. Fortasse & publicis. Nam in Glossis Latino-Græcis legitur: *Calo*, δοῦλος δημόσιος. Verum, ut hic *calator* potius legi debeat: at de privatis ministeriis dubitari nequit. Quippe in Onomastico veteri est *calo*, σκευοφόρος. Et in Glossis Isidori. *Calones, galearii milites*. Ac similiter Vegetius, lib. III. cap. VI. *Ex ipsis calonibus, quos galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant*. Qui *calones* sint, & unde dicantur, ex his satis liquet. Solum refellendus nobis Festus, qui, parum sibi constans, alibi *calones*, æque ac *calatores*, ἀπὸ τοῦ καλεῖν dici scribit. Vide eum in *procalare*. Eumque errorem altero etiam auget Porphyrio, sive ejus interpolator, in illud poëtæ: *Hunc permixerunt calones*: ubi legas: *Calones dicuntur a calando, & hoc est, quod vocent ad ministerium: nonnulli a calendis putant, quod ea die cibaria accipiant*. Sane, si *calo*, a καλῶ esset, primam haberet correptam, quam Horatius producit, secutus modulum Græci κᾶλον. Idem dictum velim de altero etymo, ut sit a *Calendis*. Sed hoc levius, quam ei ut immorandum sit. Cæterum, apud Festum quoque legas, *Calones esse calceos ex ligno factos*. Hoc si verum est, erit & ipsum a κᾶλον, h. e. ξύλον. Multum autem metuo, ne Paullus confuderit *calones* cum *calopodiis*. Nam καλοπόδιον, *pes ligneus*, a κᾶλον, & πούς. Horatius, Sat. III. lib. II. vocat formam: *Si scalpra & formas non sutor*. Ubi Acro exponit, *calopodias*. Nempe ex more seculi, pro *calopodia*. Nam neutra fere muliebri genere efferebant: ut alibi dictum.

CALPAR, genus vasis fictilis, sive dolium, a Græco κάλπη, quod est *urceus*, sive ut Glossæ Cyrillo tributæ explicant, *urna*: Hesychius similiter exponit, ὑδρίαν, στάμνον, *hydriam*, *urnam*. At στάμνος, *urceus*, *urna*, ut est in Cyrilli Glossis. Atque hæc prima est propriaque *calparis* significatio: μετωνυμικῶς autem pro *vino* accipi solet: ut Nonius ait validèque firmat illo Varronis, lib. I. de vita Pop. Rom. *Quod, antequam dolii nomen prolatum esset, cum id genus vasorum calpar diceretur, id vinum calpar appellatum*. Κατ' ἐξοχὴν autem *calpar* vocatum id vinum, quod libabant Vinalibus. Festus: *Calpar vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii caussa antequam gustetur. Jovi enim prius sua vina libabant, quæ appellabant festa vinaria*. Idem tamen alteram quoque significationem agnoscit. Nam mox subdit: *Calpar genus vasis fictilis*. Significationem illam a Festo adductam, tradunt & Glossæ Philoxeni, in quibus est: *Calper* (lege *Calpar*) οἶνος ἐν θυσίᾳ. Item: *Calcar* (lege *Calpar*) θυσίας ἀπαρχῶν οἶνοι. Quemadmodum igitur in frumentis, quod sacrificii caussa ante præmetebant, *præmessa* appellabant: sic in vinis *Calpar* vocatum, quod, antequam vina gustarent, sacrificii caussa e vase demptum, Jovi libabant: quippe id ni facerent, vinum omne in apothecis sacrum fiebat, usibusque humanis eripiebatur: *calpare* vero libato, hac religione solvebantur. Monuit id in Conjectaneis Scaliger, ubi plura hac de re, & inter alia, vinum hoc etiam dictum fuisse *inferium*, quia solum inferretur, his verbis. *Macte hoce vino inferio esto*. Festum, quo id fiebat, Pompeio teste, *Vinalia* appellabatur, quomodo vocat Varro, lib. V. de L. L. Atheniensibus simile festum, doliorum apertione (nam πίθος, *dolium*: οἴγω, *aperio*.) πιθοιγία vocabatur: ut indicat Plutarchus, lib. III. Sympos. probl. VII. & lib. VIII. probl. X. item Proculus, & Tzetzes, ad Hesiodum in voce πίθος. Vide & quæ de *inferio vino* scribit Carrio, lib. II. Emendat. cap. III.

†CALPAR Tuscum vocabulum esse, ostendit tum terminatio in R apud Etruscos frequens, tum quod sacrorum nomen est. De quo sic Festus: *CALPAR vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii causa, antequam gustetur. . . CALPAR genus vasis fictilis*. Atqui ea duabus his significationibus posterior primaria est, ea qua prior manat, ut μετωνυμικῶς etiam vinum designet. Rem ita esse, ostendit Nonius loco Varronis in *I. De vita pop. Rom.* qui talis est: *Quod* (*) *antequam dolii nomen prolatum esset, quum id genus vasorum Calpar diceretur*, (etiam) *id vinum calpar appellatum*. Vides jam vasis notionem primariam *Calpari* esse. Atqui ea vox eo significatu est a Chaldaco קלפא *Kalpa*, quod vasis genus est, tum Lev. XVI. 8. tum alibi. Ab eo vero vocabulo tum Κάλπη apud Graecos, tum apud Etruscos *Calpar* manavit.)(Quandoquidem autem CALPAR idem quod DOLIUM; videamus nunne hoc etiam Orientale sit nomen per Tuscos delatum in Italiam. Nam certe Vossio, qui *dolium* a *dolo*, *dolas* arcessit refragatur primae syllabae disparilitas, quae in *dolium* longa est, in *dolo* brevis; & nimis vaga originatio. At non est mihi dubium, quin DOLIUM sit a Chal. דול *dul* seu *dol*, quod If. XL. 15. ponitur pro Heb. דלי *deli* i. e. *urna*; quae urnas duum generum notare

(*) *Illud QUOD respondere videtur τῷ* ΟΤΙ, *quod grammatici in suis excerptis praeponunt singulis capitibus*.

re potest, tum illas quibus hauritur ex puteo aut ex majore dolio, tum illas ex quibus hauritur: nam ex urnis majoribus (puta doliis, hydriis &c. vide Jo: II. 9. ubi dicitur *Haurite nunc &c.*) quia situlis minoribus hauriebatur ex hydria. Ergo ea DOL, *dolium*.)(Ac ferme video vasa vinaria magna ex parte ex Oriente petita, per Tuscos utique, qui & vinearum cultum & artem *οἰνοποιητικὴν* intulere primi in Italiam. Sic CVPA est vel a Chaid. קופא *cupa*, quod *arcam* sive *capsam* significat (nam cupae erant ligneae, non fictiles ut dolia) vel propter formae suae curvaturam deducitur sive ab Heb. כפף *capap* sive a Chaid. כפה *cepa*; quorum utrumque est *curvandi* & in orbem flectendi verbum.)(Adhaec CADVS est ipsissimum Hebraeorum & Chaldaeorum כד *Cad*.)(LAGENA est *ὁλογραμμάτως* ipsum Chaldaicum לגינא *lagena*, quod etiam Syris in usu est; & quidem non minus in Oriente quam apud Latinos vas est vinarium.)(Postremo VRNA cur nomen Tuscum sit, & unde deducatur, dixi supra in ARCA.)(Possem hic & de vasis compluribus sacris agere, quorum nomina Tusca sunt, ab Oriente delata. Ea vide in *Simpulum*. MAZOCHIVS.

CALTHA, aliter *χρυσάνθεμον*. Eundem enim esse florem, constat ea Dioscoridis lib. IV. cap. LIII. Vulgo *calendulam* appellant: quod corruptum ea *calthula*, unde *caltula*, & *e* inserto, *caledula*, posteaque n addito, *calendula*. *Chrysanthemum* diacre a colore aureo. *Χρυσὸς aurum*; *ἄνθος*, *flos*. Ut & Belgis *gouds bloeme*. Sane luteum colorem tribuit & Maro in Eclogis.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Caltha autem dicitur, non, ut ajunt, a forma, qua *calathum*, sive *calicem* refert: sed a Græco *κάλχα*, quod apud Nicandrum & Hesychium. Siculi commutant *θ* & *χ*. ut *ὄρνιθος*, *ὄρνιχος*. Sic *κάλχα*, *κάλθα*, *caltha*. A *caltha* est *calthula* genus tunicæ, a colore ita dictum: ut *crocotula* a colore *croceo*. Ideo conjunxit Plautus. Audiamus Nonium: *Calthulam & Crocotulam, utrumque a generibus florum translatum, a caltha & croco*. Plautus Epidico:

Indusiatam, patagiatam, calthulam, aut crocotulam.

A *calthula* fit *calthularius*, qui *calthulas* facit. Id se Lambinus ait reperisse in MSto Plauti codice, in Aulul. III. v. ubi vulgo *carinarii* legitur.

CALVMNIA est callida & malitiosa juris interpretatio; ut scribit Cicero I. Off. Nonio definitur malitiosa & mendax infamatio. Philoxenus in Glossis interpretatur *ἐπήρειαν*. Generatim autem signat vexationem, quæ fit per fraudem & frustrationem. Atque id, etymon quoque confirmat. Neque enim est a *καλεῖν*, id est, *vocare*, neque ab Hebræo כלם, quod est, *pudefieri*, sed (quod & Beda lib. de Ortographia vidit) a *calvor*, hoc est *frustror*, aut *decipio*, nempe a supino *calutum*. Bedæ hac in parte præeunt antiquiores Grammatici, ac primo Charisius, lib. I. *Calumnia*, inquit, *prima correpta effertur, venit enim a verbo calvor, hoc est frustror*. Sententia Charisii est, priorem in *calumnia* corripi, quia ea sit correpta in supino verbi *calvor*, unde descendit. Id confirmare est verbis Prisciani, lib. X. *Solvo, solvi; volvo, volvi; calvo, calvi; unde Sallustius, in* III. *Histor. infinitum passivi protulit: Contra ille calvi ratus. Calvi, pro decipi*. Et mox: *Supinum, I in* TVM *convertentia, faciunt, v necessarie in vocalem redeunte, solvi solutum, volvi volutum, sic debet etiam calvi, calutum facere, quod tamen in usu non inveni; & puto, Calumniam ex hoc esse derivatam*. Hactenus Priscianus. Est & altera loci Charisiani interpretatio. Nam fortasse hoc vult, priorem in *calumnia* corripi, quia etsi prior in *calvor* positione sit longa, *A* tamen in eo, sono profertur correpto. Sic enim sæpe loquuntur veteres Grammatici. E. g. cum Festus docet, *lustrum* priori correpta significare lamas, ac lupanaria: quod de quantitate vocalis solius, non totius syllabæ, est accipiendum: ut pluribus ostendimus in animadversionibus Grammaticis. Vocem *calvor* legere quoque est in legg. XII. Tabb. SI CALVITVR, PEDEMVE STRVIT, MANVM ENDOIACITO: unde illud Lucilii, lib. XVII.

Si non it, capito, inquit, eum; & si calvitur, endo
Ferto manum. . . .

Ita cum locum apud Nonium in *Calvitur*, emendari debere docet Carrio, l. II. Emendat. c. XII. His vero adde illud Plauti, Casina, Act. I. sc. III.

. . . . *Nam ubi domi sola sum,*
Sopor manus calvitur. . . .

Paccuvium quoque Acciumque usos esse, ex Nonio discimus. Imo & Terentium quidam usum existimant, Eunucho, Act. I. sc. II.

. . . . *Nuncubi meam*
Benignitatem sensisti in te calvier.

Quæ lectio placuit Mureto. Sed rectum est *claudier*, quod Donatus agnoscit, ac interpretatur, *claudicare*, quomodo & semel iterumque Sallustium usum docet. Plura hac de ejus vocis acceptione dicemus in *Claudica*. Est & alter locus Terentii, in quo magis caussam suam mihi probant. Est is Adelphis, Actu IV. scena III. *Propter suam impotentiam se semper credunt calvier*. Ubi quamquam in meis aliorumque MSStis, ac vett. editt. etiam antiqua mea Tarvisina, anni 1476. pro *calvier* inveniam *neglígi*: tamen cum Donatus ad eum locum scribat, in quibusdam codd. legi *claudere*, vel *claudicare*, ac horum neutrum satis conveniat, facile credo, pro *claudere* apud Donatum *calvier* legi debere. Quod ad vocis etymon, vel est *calvor* a *καλύπτω*, id est, *καλύπτω*, quod est, *tego*: nempe ut *calver* sit, aliquem tecte decipio. Vel potius est a *calvus*, ac significat, aliquem *frustror* more *calvorum*, qui pugnaturi in alienos involant capillos: ipsi autem aliorum conatus eludunt, quia nullus iis est capillus, quo capi, aut rapi possint. Idem dicit, nisi quod ad scenam restringit, Nonius Marcellus: *Calvitur*, inquit, *dictum est, frustratur: tractum est a calvis mimis, quod sint omnibus frustratui*. Ita habet Aldina. Intelliguntur autem *frustrationes*, quas mimi dant in comœdiis. Ita *comicas frustrationes* legas apud Plautum, Mostell. sc. ultima.

Dicito iis, quo pacto servus tuus te ludificaverit:
Optimas frustrationes dederis in Comœdiis.

In Veneta Philippi de Pinzis, anno CIↃ CCCC XCVI. pro *mimis* est *inimicus*. Non displicet id Marsilio, qui de utraque lectione fuse edissertat, ad leges XII. Tabb. Sed omnino rectum est *mimis*, prout habet Aldina. Nec in eo Marsilius tantum fallitur: sed etiam quod *calvos inimicos* cum hostibus confundit: tum etiam in illo, quod ad *calvos mimos* refert illud dicterium in Iul. Cæs. quod est apud Suetonium in Julio, cap. LI.

. . . *Mœchum calvum adducimus.*

†CALVMNIA non verborum tenus procedit, sed proprie ad omnes vexationes, & *concussiones* (uti ICti vocant) ac malefacta pertinet. Cui *fiscales calumniae*, aut FISCI JVDAICI CALVMNIA SVBLATA (ut in Nervæ nummo legitur) inaudita sunt? Et illud Johannis Baptistae militem hortantis, *Neminem calumniemini* i. e. vexetis: ut & apud Isaiam illud Latini Interpretis, *Assur calumniatus est eum*. Nec raro *calumniae* sunt captiosae rapinae. In Glossis *calumniator* est *κακοπράγμων* i. e. *malefactor*. Venio jam ad etymon. Vossius Prisciano & Charisio subscribit; apud quos *calumnia* est a prisco verbo CALVOR aut *Calvo* (i. e. frustrari aut decipere) cujus supinum fuisse augurantur CALVTVM, ut a *solvo solutum*: a quo supino factum putant *calumniae* vocabulum. Laudo sane grammaticos, quod quae potuerunt, ex penore suo protulerunt. Verum supinum CALVTVM in hoc tantum ab illis confictum fuit (nec enim uspiam reperitur) ut suae etymologiae servirent. Deinde ut a *solutum* fit *solutio* non *solumnia*; sic a *calutum* non *calumnia* erit, sed *calutio*: nam illae liquidae M & N per quas rimas perrepserunt in hoc vocabulum? Verum nihil est, cur fruge reperta, adhuc glandibus haereamus. Est enim

enim CALVMNIA ab eodem illo כלם, unde & *calamitas* venit (vide sup. in CALAMITAS) & fortassis ipsum etiam CALVOA five CALVO: nisi quod in hoc ultimo tertia Radicis littera i. e. M deperiit. Quod כלם etsi in *Niphal* exponatur *erubescere*, & in *Hiphil*, *pudore afficere*, tamen plerumque illud est *damnum pati*, hoc *inferre*; vide in CALAMITAS illud ἤγχυνε ἔτιθρα. Imo & Jud. XVIII. 7. τὸ מכלים *maclim* non aliter quam *calumniae* in accuratis Pagnini versionibus redditur. Locus sic habet: *Et non calumnians* (Heb. מכלים *maclim*) *verbum* (i. e. *quidquam*) in *terra*: pro quo Vulgatus apposite habet, *Nulla ei penitus resistente*. Consentit ibi Targum Jonathanis, qui מזיק דמנזק *demanzek*, i. e. *nocens* interpretatur. Consentit Syrus, participium illud unum Hebraicum pluribus synonymis complexus, quae Latine sic valent, *perniciosus*, *quive molestiam aut negotium facesseret* (pulcra sane tum Hebraici CALAM tum etiam Latinae *Calumniae* περίφρασις) consentit Arabs interpretatus, *Qui laederet*. Possem & alia plura Scripturae loca proferre, in quibus & Heb. CALAM & κατασχύνειν in LXX. ad male facta pertinet. Itaque CALVMNIA est ipsissimum כלמה *celimma*, quod ex toties nominata radice prodit: quod quidem a LXX. semel ἀτιμία i. e. *injuria*, at quater alias βάσανος i. e. *cruciatus* vertitur; ut facile appareat, ex mente Graecorum interpretum ea voce non meram ignominiam notari, sed etiam tormenta, & quidquid vexationum est. A *celimma* autem, mutato I in V (Syriaco more ac Tyrrhenico: utrique enim V amant) fiebat primum CALVMMA, deinde, *Dages* resoluto in M N, CALVMNA & CALVMNIA. Et sincera quidem *Calumniae* etymologia in hunc modum habet. Confer dicta in CALAMITAS, ex ead. rad. facta. MAZOCH.

CALVA a *calvus*, quia ossibus calvis, ut recte Isidorus, lib. XI. cap. I. Cur *cranium* aliter vocetur, suo loco dicimus. *Calvariam* quoque appellari, ex Celso Pliniolque constat. *Calvaria*, quasi *calva* capitis *area*. Sed in Glossis Philoxeni quoque legas, *Calvarium*, κρανίον. Ambigo, quam recte. Etiam piscis est *calvarium*, qui similiter a κεφαλή, *cephalaeum*. Ennius apud Appuleium, Apol. I.

. . . *Calvaria pinguia Acarna*.

Turnebum vide, lib. XXI. Adverf. cap. XXI. *Calvus* unde fit, infra dicimus. Uti & unde *nuces avellanae* dicantur *calvae*.

†CALVARIA ex גרגר *gargar*, *nudatissimus*, fit, verso priore R in L, (quod passim fit) & posteriore Ain in Digamma transeunte, quod etiam usitatum. Deinde ex *calvaria* truncatum est adjectivum CALVVS. Vide omnino nobis dicta ad Jos. XIII. 9. 16. 25. ubi de *Gargari* (quod totidem litteris est ipsum גרגר *gargar*) calvitie. Tametsi si statuas *Calvariam* a *Calvus* venire; vel sic *Calvus* ἀμέσως ex Heb. erit. Vide mox in CALVVS. MAZOCHIVS.

CALVVS, quasi *capillus vacuus*, si credimus Scaligero in primum Aristotelcae Hist. de Animal. Ubi & hoc a se expositum ait in Originum libris. [ab ἀλφὸς *albus* olim & φαλακρὸς a φαλὸς *albus*.] Nec inepte deduxeris a κείρω, unde ἔκαρον. Ut a λείριον, *lilium*, sic a καρεῖν, *calvus*, converso utrobique *R* in *L*. Καρεῖν manifeste est ab Hebraeo קרח, hoc est, *tondere*, *depilare*, *decalvare*. Longe tamen magis arrider, ut vel sit a φαλακρὸς *calvus* κατὰ μετάθεσιν, & ablato φ; vel ab Hebraeo קל, quod significat tum leve, ut gravi opponitur, tum leve priori porrecta, ut contrarium est aspero: qua notione est a Greco λεῖος. A posteriori notione est קלל, *tersus*, *politus*, Ezech. I. VII. Hoc *calvi* etymon firmat ipsa definitio *calvitii*, quae est apud Aristotelem, lib. III. hist. animal. cap. XI. Ἡ κατὰ κορυφὴν λειότης φαλακρότης καλεῖται. Quod Gaza vertit: *Capitis levitatem calvitium nuncupamus*. Julius Scaliger autem: *Verticis glabritia calvitium dicitur*. Nec praetereundum, quod Martinius addit, *calvus* videri esse a Chaldaeo קלף, quod est, *decorticare*, *delibrare*. A quo & Graecum κέλυφος, *crusta*, *putamen*, *involucrum*. De proprietate vocis satis. Κατὰ μεταφορὰν autem *calvus*, *calvatus*, *calvitium*, ad alia etiam transferuntur: ut apud Columellam *calvitium loci*, in vinea, quando pampinis destituitur: & apud Catonem Pliniumque *calva* aut *calvata vinea*, ubi rarae vites. Nux item *calva* dicitur, quae non obducitur undique cortice, sed summo apice nuda est. Cato de R. R. cap VIII. *Nuces calvas*, *avellanas*, *Praenestinas*, & *Graecas*, *haec facito uti serantur*. Itaque in Glossis Philoxeni, legas: *Calva*, ποντικὰ πεφρυγμένα· hoc est, *Pontica* sive *avellana tosta*, quasi nempe tostura sit facta *calva*. Sed certum est *calvam* dici non a tostura, sed natura. At male, in iisdem, juglandibus haec appellatio tribuitur, si vera est nostra emendatio. Nam ubi vulgo *calbaria* βασιλικὰ φαλάκρα, jubens scripserim, *Calvae*, βασιλικὰ, φαλακραί. Ut nempe gemina ponatur explicatio, quia vox Latina tum de nuce, tum de nomine dicitur. Sed si vera est ea nominis ratio, quam paullo ante adducebamus, juglandibus non convenit *calvarum* appellatio; cum undique cortice obducantur, nec alicunde *calvitii* speciem repraesentent. Fit & *calvarum* mentio apud Plinium, lib. XV. cap. XXII. *Adjicit praeterea avellanas*, & *calvas Praenestinas*. Sic corrigit ex Catone Turnebus, lib. XXVIII. cap. XVII. Subjicit deinde Plinius de Catone: *Quas maxime laudat*, & *conditas ollis in terra virides tradit*. Unde liquet, quod dixi, natura *calvas* esse, non tostura. Josephus Scaliger suspicatur quoque in carmine ithyphallico legi posse; *Nucemve longam*, *quae vocatur* & *calva*. Quamquam nec improbat, *quae vocatur Albana*: ut nempe intelligatur Albensis, quam cum Thasia suo aevo celebratam tradit eodem capite Plinius. Sane *Albana* quoque dicuntur in vett. Gloss. quae interpretantur *nuces Praenestinas*. Adde quod *Alvana* proxime accedit ad libb. vett. in quibus scriptum, *quae vocatur alva*, vel, *quae vocatur Alana*. In vulgatis est: *Nucemve longam*, *quam vocant Avellanam*. Unde quidam collegere, *nucem longam*, & *avellanam*, esse eandem. Sed decepti sunt falsa lectione. Quanquam neque si haec vera sit, inde eandem esse consequitur, cum *longa* nux species *avellanae* esse possit: quod verum est. Nam duo sunt *avellanarum* genera, unum rotundum, alterum oblongum; qua de re Theophrastus, & alii.

†CALVVS & quae inde fiunt, est ab Heb. קרח *carah*, quod est *decalvare*: ex quo R cum L (quod saepissime accidit) alternante, & *Chet* pro more in V consonum transeunte, fit CALVVS. Et κείρω indidem fluit, sed per alios tramites. Nisi vero malis τὸ CALVVS a כלח, *senectus* deducere, *Chet* pro more in V consonum mutato. Quamquam & ipsum *Coelach* (quod in Jobo tantum bis usurpatur) fortassis proprie calvitiem notaverit, figurate vero senium. MAZOCHIVS.

CALX, pro significatione diversa, diversam habet etymologiam; quippe pro *extremo pede* venit a λάξ, hoc est, λέγοντι μέρος τοῦ ποδός, ut Eustathius exponit. Estque λάξ, a λήξω, futuro verbi λήγω, hoc est, *desino*, quomodo πούς, unde *pes*, est a παύσω, futuro vocis παύω, hoc est, *cesso*, *desino*. Nisi potius ab Hebraeo, de quo suo loco. [λάξ, πῆχυς, sed & *robur*.] A *calx* est *calcaneum*, quod idem notat. Item verbum *calcare*. Non contra *calx* a *calcando*: quod putabat Fungerus. *Calcare* enim proprie est, *calce premere*, cujus composita sunt, *inculco*, *conculco*, *proculco*. A *calx* quoque est, *calcitro*, quod est, *calce peto*: item *calcar*, ac *calceus*, de quibus seorsim. *Calx* vero, qua caementarii utuntur (Graeci τίτανον vocant,) si Perottum audimus, ex eo nomen accepit, *quod in aedificiis calcetur*. Nonnullis autem a calore ita dici videtur, quia fiat e lapide calido & adusto. Sed verisimilius est, venire ab ea notione *calcis*, qua ὑποκοριστικῶς ex se *calculum*, hoc est, *lapillum*, format. Sane non e conchis solum fit, de quo Dioscorides, libro V. capite XCI. sed etiam vario lapidum genere. Palladius, lib. I. cap. X. *Calcem ex albo saxo duro*, *vel Tiburtino*, *aut columbino fluviali*, *coquemus*, *aut rubro*, *aut spongia*, *aut marmore*,

Porrectum,

Postremo, quæ erit ex spisso & duro saxo, structuris convenit: ex fistuloso vero aut molliori lapide, tectoriis adhibetur utilius. Vitruvium quoque vide, l. II. cap. IV. & V. Plinium, lib. XXXVI. cap. XXIII. & XXIV. Quare non dubito, quin *calx* dicatur ratione materiæ, quia fit *lapis coctus*. Nam *calx*, ut diximus, *lapis*, a χάλιξ, quod notat *lapidem*, vel *lapidum fragmenta, e quibus cæmentum fit*. Ita Thucydides usus, lib. I. item Plutarchus, lib. VI. Problem. V. ubi quærit, cur putei frigidiores fiant, si in eos conjiciantur αἱ χάλικες καὶ αἱ μολυβδίδες. Et sane a χάλιξ prius fuit *calix*: unde *calicatam*, vel *calecatum*. Festus: *Calicata ædificia, calce polita. Calicatis, calce politis*. Hoc Græce fit κεκονιαμένοις. Ita in veteri tabula Aletri: COIRAVIT BASILICAM CALECANDAM. Item *decalicare*, vel *decalcare*. Festus: *Decalicatum, calce litum*. Sed a *calix* κατὰ συγκοπὴν *calx*. Inde est *calcarius*. Legas id apud Catonem, cap. XVI. qui in Jure, *calcis coctor*. Item *calcaria* in Digestis, qui *calcarius fornax* est Plinio, libro XVII. capite IX. Prius etiam apud Tertullianum habes, in scito isthoc de carne Christi, cap. VI. *De calcaria in carbonarium*. Nec *calx* solum est *lapis coctus*, sed & is, quem natura facit. A qua *calcis* notione venit diminutivum *calculus*: ut in *Calculus* dictum. *Calx* vero ea acceptione per syncopen factum est a κάχληξ, quo nomine generatim *lapilli*, sive *calculi*, significantur, peculiariter autem *lapilli*, quos invenire est *in aquis & maris littoribus*; ut ex Suida discimus, cui κάχληκες, sunt λίθακες ἐν τοῖς ὕδασιν. Vel erit *calx* a χάλιξ· quo, ut paullo ante diximus, significantur *cæmenta*, hoc est, *lapidum fragmenta*, quibus farciunt structuras. Hesychius: χάλικες, οἱ εἰς τὰς οἰκοδομὰς μικροὶ λίθοι. *Calcem* quoque pro *circi meta* dixerunt veteres. Sive pro *alba linea*, quæ non longe a carceribus ducebatur; ubi & cursus initium, & finis erat. *Calx* ea linea dicebatur vel μεταφορικῶς, quomodo & *calx*, ultima in homine est; vel potius μετωνυμικῶς, quia *calce* seu *cretæ quodam genere* linea illa designaretur. Seneca, ep. CVIII. *Hanc quam nunc in circo metam vocamus, calcem antiqui dicebant*. Sic usus Varro Margopoli.

Nemini Fortuna currum carcere emissum intimo
Labi inoffensum per æquor candidum ad calcem finit.

Ubi *calcem* pro *meta* accipit, idque genere virili: unde aliquis existimet, significationem hanc potius esse a *calce humano*, quam *calce* pro *creta*. Nam *calx cæmentarii* semper generis est mulieris: at pro *humano calce* dubium est, sive generis promiscui. Verum huic sententiæ obstare videtur, quod Varro *candidum calcem* dicit: eo enim plane respexit morem illum creta notandi locum in circo, ubi cursus esset finis. Unde in melioribus codd. Propertii sic legitur, lib. IV. eleg. II.

. . . . *Hæc spatiis ultima creta meis.*

Plinius, lib. XXXV. cap. XVII. *Est & vilissima (creta,) qua Circum præducere ad victoriæ notam, pedesque venalium trans mare advectorum denotare instituerunt majores*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XXXVIII. *Septem spatia quadrigæ currunt: quibus peractis vitæ terminus consummatur, quorum finis est creta, id est, judicium*. Ubi libri aliqui pro *creta* habent *certa meta*. Sed perperam. Respicit enim Isidorus quod ad *cretam* cursus finiretur, atque ibi victores pronuntiarentur. Unde & Plinius, ut vidimus, *cretam* vocat victoriæ notam. Neuipe quia post cursum soli illic consisterent, qui victores pronuntiarentur. Ita enim locum illum capiendum arbitror. Chrysostomus, oratione de Circo: Itidem appellat λευκὴν, hoc est, *cretam*. Pro quo λευκὸν edidere, hoc est, *album*. Sed non sumitur ea vox absolute pro λευκῇ γάστρῃ. Rectum igitur λεύκη. Gloss. Tit. de Spectaculis: Λεύκη *creta*. Ac simililiter Gloss. Philox. *Creta*, λεύκη.

CALYPTRA, genus vestimenti, quo capita operiebant. Ita Festus, nisi quod per *I* perperam apud eum scriptum *caliptra*. Est enim Græcum καλύπτρα, quod ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, id est, *tegere*, *operire*: unde κεφαλῆς κάλυμμα, exponit Hesychius. Esse autem tegumentum muliebre, cognoscimus ex Pollucis lib. III. capite III.

CALYX, & *calix*, ut significatione, ita origine plurimum differunt. Nam *calix*, est poculi genus, quo calidam bibebant potionem; estque a Græco κύλιξ. qua de re plura suo loco; at *calyx*, quod & Græce κάλυξ, est a καλύπτω, id est, *tego*; ac notat folliculum, quo primum flos, post herbarum semen involvitur: item quo castaneæ, juglandes, & similes fructus proxime conteguntur. Plinius, lib. XV. cap. XXII. *Nec non & honor his* (de nucibus juglandibus sermo est) *naturæ peculiaris, gemina protectis operimento, pulvinari primum calycis, mox lignei putaminis*. Verum imprimis sic vocari solet, globus rosæ nondum patentis, sed adhuc conniventis: quod, præter Hesychium, Suidam & Etymologum, etiam B. Hieronymus docet, in Esaiæ cap. XXV. *Calyx* etiam vocatur crusta, ex gypso, vel cera malis servandis inducta. Plinius, lib. XV. XVII. *Mala vero generosissima eadem ratione crassant gypso vel cera, quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt*. Quamquam ibi vulgo *calicem* per *I* scribitur. Aliter *conivum* vocatur, quia flos nondum sit apertus, sed tantummodo conniveat. Glossæ: *Conivum*, κάλυξ ῥόδου, μυρτινός. Vide de eo plura in *Cobivum*.

CAMBIO, & *campso*, a κάμπτω, *flecto*. Priscianus, lib. X. *Cambio*, ἀμείβομαι *ponit Charisius, & ejus præteritum campsi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα Græco esse videtur. Unde & campso campsas solebant vetustissimi dicere*. Ennius in X. *Leucatem campsant*. Gloss. Isidori; *campsat*, *flectit*. *Cambiendi* verbum præter alios usurpat Appuleius, Apol. I. Gloss. Philox. *Cacumbeat*, διαλλάσσει. Leg. *cambit*, vel *cambiat*, ut corrupte posteriores dixere. A *cambiendo* vulgo *campsorem* dicunt *argentarium*, sive *nummularium*: item hinc vulgo dictæ literæ *cambii*: hoc est, *collybi*. Vide Alciatum lib. I. Παρεργ. cap. XLV. Etiam *cambium* dixere humorem illum in corporibus nostris qui proxime commutatur in glutinosam substantiam, uti proxime hæc in carnis substantiam transit. Caussa est nominis, quia in glutinosum illud, quod proximus est partium corporis alimentum, *cambitur* sive mutatur. Utuntur Arabum interpretes; unde Arabicum esse, sed falso, credidit Keckermannus, in systemate Physico, lib. III. cap. XII.

CAMELOPARDALIS, καμηλοπάρδαλις. Varro, L. IV. de L. L. *Camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit: ut Alexandria Camelopardalis nuper addacta, quod erat figura, ut camelus; maculis, ut panthera*. Confirmat idem Plinius, lib. VIII. cap. XVIII. Dio, lib. XLII. & Solinus, cap. XXXI. qui ajunt, *camelopardalim* ex eo nomen accepisse, quod sit capite *camelino*; corpore, ut *pardalis*, variegato. Similiter Isidorus, lib. XII. Orig. cap. II. Ubi *camelopardus* vocatur. Saltem scribi sic debet. Sane & vulgatus interpres, Deuter. XIV. 5. *camelopardum*, vel juxta alios codices, *camelopardalum* appellat. Etiam ἐτυμολογίαν hanc stabilit hoc Horatii, lib. II. ep. I.

Diversum panthera genus confusa camelo.

Et istoc Oppiani, lib. III. de Venat.

Πάρδαλιν αἰολόνωτον ὁμοῦ ξυνέντα καμήλῳ.
Pantheram tergo variam, similemque camelo.

Heliodorus quoque in X. Æthiop. Τὸ ζῶον ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος καμηλοπάρδαλις κατηγορηθὲν. *Animal hoc ex præcipuis corporis partibus camelopardalis nuncupatum*. Solinus addit, dictam quoque *ovem feram*, quia adspectu magis, quam feritate, sit cospicua. Sane minime feram esse, & Strabo testatur in XVI. Maculæ sunt *camelopardali*, non rotundæ & oculis similes, quales habet *panthera*, sed virgatæ, inque longum ductæ: quas ῥαβδωτὰς σπίλας vocat ibidem Strabo. Est vero *camelopardalis* animal forma referens *camelum*, *pardum* autem colorum varietate: unde nomen: quemadmodum Varro ait in IV. de L. L. non exinde, quod nascatur ex *camelo*, & *pardo*: quæ non miscentur: imo *pardus*·

dus non generat, sed ipse est hybrida.

CAMALVS, Græce κάμηλος. Sed Græcia non *animal* tantum ita dicitur, verum & *rudens*, sive *funis nauticus*; ut quidem scribunt Suidas & Camers. Ac facit pro iis Theophylactus, qui ita accipi putat a Matth. cap. XIX. cum dicit Christus, facilius esse, κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Sed omnino hic *animal* intelligi debet: quomodo acceperunt Origenes, & Hieronymus, atque adeo etiam Syrus interpres. Estque proverbialis locutio, quam apud Thalmudistas quoque observavit Caninius. Neque obstat sermonis absurditas. Nam ea ad emphasin facit. Quod ad vocis originem, eam duplicem ponit Isidorus, lib. XII. cap. I. *Camelis caussa nomen dedit, sive quod, quando onerantur, ut breviores & humiles fiant, accumbant, quia Græci* χαμαὶ (leg. χαμαίζηλον, vel χθαμαλὸν) *humile & breve dicunt: sive quia curvus est dorso: camor enim* (leg. καμπύλος) *verbo Græce curvum significat*. Sed si a *curvitate* nomen habet, videri queat potius ita dictus a *camerus*, sive *camurus*, id est, *curvus*. Attamen obstat, quod κάμηλον Græci vocent. Ergo verisimilius deduxeris, non quidem a καμπύλος, quod longius abit: sed a κάμνω, *laboro*. Est enim animal ad labores natum. Vel a κάμπτω *flecto*, & μηρὸς, *femur*, quia genu flectat. Artemidorus lib. Onirocritic. capite V. Κάμηλος οἱονεὶ κάμμηρος, ὡς φησιν Εὔηνος ἐν Εὐήνου ἐρωτικοῖς. Atque hæc quidem speciose dicerentur, nisi Syri *gemal*, Hebræi *gamal*, Chaldæi *gamla*, dicerent. Hesychius: Γαμάλη, κάμηλος παρὰ Χαλδαίοις. Varro, lib. IV. de L. L. *Camelus suo nomine Syriaco in Latium venit*. Quod si κάμηλος quoque pro *rudente* ponitur, erit ὁμώνυμον ἐκ προαιρέσεως, non ἀπὸ τύχης. Nam vel κατὰ μεταφορὰν sic dicitur, quia rudens referat animal illud ingens ac distortum, vel per μετωνυμίαν: sive συνεκδοχὴν, materiæ pro materiato, quia olim rudentes e pilis camelorum texerentur. Utramque hanc significationis caussam adfert quoque Erasmus, ad XIX. cap. Matth. qui tamen merito ambigit, num ita accipi soleat, cum neque Pollux κάμηλον nominet inter instrumenta nautica, neque veterum quemquam ita usurpasse constet. Etiam illud adversatur isti homonymiæ, quod apud Aristophanis Scholiastem legere est, *funem nauticum* dici κάμιλον, ut *I* sit in secunda syllaba. A *camelus* est, *camelarius*, quomodo qui *camelorum* curam gerit, appellatur, l. ult. §. Camelasia, D. de muneribus & honoribus, quibus camelorum cura mandatur. *Camelasia* ibidem est munus alendi *camelos*. Indeque *camelasium*, tributum, quod *camelasiæ* nomine pendebatur. Utitur Ammianus, lib. XVII. Budæus credidit, pro *camelasia* dici debere *camelaria*. Idem secutus Turnebus, Advers. lib. II. cap. XIII. Sed postea mutavit. Nam, lib. XXI. c. XXVIII. docet, ut ἀπὸ τοῦ ἱππάζειν ἱππασία dicitur, sic καμηλασία formatum esse quasi ab καμηλάζειν. At cave ad *camelum* quicquam pertinere putes *Camelas virgines*: de quibus sic Festus: *Camelis Virginibus supplicare nuptura solitæ erant*. Nam *Camelæ virgines* γαμήλιαι θεαί. G, & C commutantur: ut ab Hebræo *gamal*, κάμηλος. Sic Γάϊος, *Cajus*; *Galbei*, *calbei*; *agitare*, *acetare*; & similia. *Camelæ* igitur, vel *Camelia*, ἀπὸ τοῦ γαμεῖν.

CAMENA est a *canendo*, ut recte tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III. & Macrobius in lib. II. Som. Scip. Licet contra *Cano* a *Camena* deducere videatur Varro, lib. V. permutato nempe *M*. Vide *Cano*.

CAMARA, sive *camera*, a *curvatione*, quæ Græcis καμάρα, nomen habet: ut ait Festus. Similiter Isidorus, lib. XV. cap. VIII. *Cameræ sunt volumina introrsum respicientia, appellata a curva*. Καμπύλον *enim Græce curvum est*. At Servius & Nonius deducunt a *camurus*, hoc est, *curvus*, *obtortus*; quomodo interpretantur illud Maronis, III. Georg.

. . . . *Et camuris hirtæ sub cornibus aures*.

Est vero *camurus*, Festo teste, a καμπύλος, ejecto π, quomodo a πάππας est *papa*; a δαπάνη, *damnum*; etsi & quidam olim scripsere *dampnum*. Ut differant *boves camurus*, *patulus*, & *licinus*, disco ex veterum Grammaticorum libellis, qui de verborum proprietate inscribuntur. Sic enim in excerptis e Servio legere est: *Camuri sunt boves qui conversa introrsum cornua habent: quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent: quorumque cornua terram spectant: His contrarii licini, qui sursum versum cornua habent*. Dubitat autem Erythræus in indice Virgiliano, num *camurus* per quinctam vocalem scribi debeat, an *camerus* per secundam, quomodo in Nonii codd. legitur. Sed, seu hoc, seu illo modo, scribas, non minus falsi sunt veteres illi, cum ab ea voce *cameram* deduxere, quam illi, qui a καμπύλος. Nam plane est a καμάρα, quod & ipsum, ut Latinis *camera*, *fornicem* sive *testudinem* notat. Ideo *camara* per *A* malebat Verrius. De eo sic Charisius in primo: *Camaræ dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non cameræ per E. Sed Lucretius . . . . Cameræque caminis Ex crasibus . . . . . etiam cameram dici posse ostendit*. Καμάρα autem scite H. Stephanus dictum vult παρὰ τὸ κάμνειν τῷ βάρει. Quomodo nempe *fornicem* dici arbitrantur, quia *ferendo nitatur*. Non minus tamen verisimilis est conjectura doctissimi Martinii: qui ab Oriente originem petit. Nam Chaldaicum est קבר, *cingere*, a quo קמור, *cingulum*, *zona*. Cinguli enim formam habent loca fornicata. Vel a Rabb. קמר, *clausit*, unde קמור, *arca*. Quippe *camera* locum superne claudit. Vel ab Arabico קבר, *luna*, *media lunatia*. Hujus enim formam *camera* interdum habet: de quo Philander ad Vitruvium, lib. VII. cap. III. *Camurum* quoque idem Martinius deducit a כמור, id est, *clausum*, ut quod curvatione clausum sit. Mihi de hoc Caninii, quam retuli ante, sententia minime improbatur. Sunt & *naves*, quas Ponti ac Bospori accolæ *cameras* vocant. De iis sic Tacitus, lib. III. Hist. *Quin & barbari contemtius vagabantur, fabricatis repente navibus, quas cameras vocant, artis lateribus, lato alveo, sine vinculo æris aut ferri connexa*. Strabo quoque idem confirmat in descriptione oræ Bosporianæ: Siquidem cum Lipsio legamus: Καλοῦσι δ' αὐτὰ (ἀκάτια) καμάρας. Nam in vulgatis additur, οἱ Ἕλληνες.

CAMILLVS a veteribus, nunc, *puer ingenuus*, exponitur: nunc *minister*, *in rebus occultioribus*, veluti *sacris*, aut *nuptialibus*. Priori modo interpretatur Festus. Atque ita accipitur in istoc veteri dicto rustico: *Hiberno pulvere, verno pulvere, grandia farra, Camille, metes*. Sed posterior expositio est apud complures alios. Varro lib. IV. de L. L. *In Medo Ennius: Cælitum Camilla, expectata advenis; salve hospita. Camillam, qui glossemata interpretati, dixerunt administram: addi oportet, in his quæ occultiora. Igitur dicitur in nuptiis, qui cum merum fert, in quo quid sit in ministeria, plerique extrinsecus nesciunt. Hinc Casmillus nominatur in Samothraces mysteriis Dius quidam administer diis magnis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachum in poëmatis ejus inveni*. Dionysius Halicar. lib. II. Ὅσα δὲ παρὰ Τυῤῥηνοῖς καὶ ἔτι πρότερον παρὰ Πελασγοῖς ἐτέλουν ἐπί τε Κουρήτων καὶ Μεγάλων θεῶν ὀργιασμοῖς οἱ καλούμενοι πρὸς αὐτῶν Κάδαλοι, [Καδμῖλοι. vide Arcadium Gram.] ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπηρέτουν τοῖς ἱερεῦσιν οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων Κάμιλλοι. *Quæ apud Etruscas, atque ante etiam Pelasgos in Curetum, & Magnorum Deorum mysteriis peragebant ii, qui vocabantur ab ipsis Cadoli, ea ministeria eodem modo sacerdotibus præstant, qui nunc a Romanis Camilli appellantur*. Macrobius, lib. I. Saturn. cap. VIII. *Statius Tullianus, de vocabulis rerum, libro primo, ait dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium: quo vocabulo significant præministrum Deorum; unde Virgilius ait, Metabum Camillam appellasse filiam, Dianæ scilicet præministram. Nam & Pacuvius, cum de Medea loqueretur, Cælitum Camilla, exspectata advenis; salve hospita. Romani quoque pueros & puellas nobiles & investes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros*. Quo iisdem verbis

verbis Servius refert in illud XI. Æn.

. . . . Matrisque vocavit
Nomine Casmilla mutata parte Camillam.

Solum ex Macrobio corrigenda verba illa: *Ait dixisse Callimadium apud Camillam appellari Mercurium.* Ubi leg. *Dixisse Callimachum, Tuscos Camillum appellare Mercurium.* Idem Servius mox ad illud poëtæ:

Alma, tibi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,
Ipse pater famulam voveo.

Voveo, inquit, *consecro in suum ministerium.* Ubi in veteri codice hæc subjunguntur: *Ministros enim & ministras impuberes Camillos & Camillas in sacris vocabant. Unde & Mercurius Etrusca lingua Camillus dicitur, quasi minister Deorum.* Hæc quid *Camilli* nomine veteres intellexerint, non obscure docent. Sed unde nomen? Num a κάμνω, quod est, *laboro*. Id enim convenit ministris. An potius ab Hebræo כמר, *camirus*, & ὑποκοριστικῶς *camillus*? Habes II. Reg. XXIII. 5. *Cessare fecit* כמרים, *cemarim*, hoc est, *sacerdotes*, ut vertit vetus interpres; sive, ut Montanus habet, *sacrificulos*. Vatablus in notis interpretatur, *dignitate privavit sacerdotes fanorum*. Socer Junius transtulit, *Præterea abolevit atratos*. Sed addit, per *atratos* intelligi *sacrificulos pullis vestibus indutos*. Sane cuncti conveniunt. Verum de etymo assensum moratur, quod veteres non *camillum* dixere, sed *casmilum*. Hoc non tantum ex Virgilii versu liquet, sed etiam ex Varrone. Ac, ne dicas, Latinos *S* inseruisse, ut in *dusurosus*, *Casmena*, & similibus: etiam Græci Κάσμιλλοι, ut de Callimacho idem Varro auctor est. Atque Apollonii interpres auctor est, quatuor esse Cabiros, atque addit, ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος, Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος.

†CAMILLVS sive *Casmillus* apud Etruscos Mercurii nomen est: id quod ex Orientis linguis manasse, ostendit Bochartus; idque optime interpretatur pag. 395. seq. Quem omnino videas, censeo. In eorum vero gratiam, qui Bocharto carent, eo summa redit. Mercurius apud Boeotos sive Phoenices (hi enim in Boeotia diu haeserunt) Κάδμιλος vocabatur, teste Lycophrone ver. 162. & ibi Scholiaste. Atqui tritissimum Arabibus verbum est חדם *Chadama*, quod est *ministrare*. Ex eo verbo & ex IL (nam אל *El*, *Deus*, a Graecis Ἴλος scribebatur) factum est *Cadmilus*, h. e. *Dei minister*, Mercurii munus. At Romani pro *Cadmilo*, modo *Casmilum*, modo *Camillum* nuncuparunt. Plura, apud Bochartum reperies. Quod si forte malis CAMILLVS cum Latinis legere, tum composita vox erit ea קם *kam* (*stans*) & ex אל *IL*, *Dei* nomine. *Stans* autem idem quod *Minister*; horum enim *Stare* proprium fuit. MAXOCH.

CAMINVS, κάμινος. Virgilius, Æn. III.

. . . . Ætnam ruptis flammam exspirare caminis.

Ubi Servius, *id est, fornacibus. Græce dixit, ἀπὸ τοῦ καίειν.* Isidorus, lib. XIX. cap. VI. *Caminus est fornax, & est Græcum, derivatum ἀπὸ τοῦ καύματος, id est, a calore.* *Camini* igitur vox veteribus *fornacem* notat. Quamquam & pro *hypocausto* sumitur, vel *igni*. Nos hodie fumimus pro *gula*, *quæ fumum extra tectum emittit*. At veteres istiusmodi *caminos* ignorarunt. Neque enim, ut nunc fit, in excavato pariete, sed in medio cubiculo hiberno, quod conclave dicebatur, (nam in æstivis & exhedris non fuisse focum, colligitur ex Vitruvio, lib. VII. cap. III.) fieri solebat. Præterea *caminus* veterum non habebat exitum, unde iis necesse erat fumi molestias perpeti, nisi vel fenestram aperirent, qua ratione vento & frigori aditus patebat: vel, quod Cato docuit, lignis uterentur amurca illitis, quæ res non exigui sumptus erat. Hæc Philander ad Vitruvii dictum locum pluribus docet: multisque ea testimoniis comprobat Paullus Manutius comment. in Cic. epist. X. lib. VII. ad famil. Ab Ἥλιος, id est, *sol*, & κάμινος, est *heliocaminus*: ut ad verbum sonet, *solaris fornax*: Eo veteres in locis apricis usi ad excipiendum solis calorem. Plinius, lib. II. epist. de diæta quapiam agens: *In hac heliocaminus quidam, alia xystum, alia mare, utraque solem prospicit.*

CAMMARVS celebratur Plinio, lib. XXXII. cap. ult. Item Juvenali, Sat. V.

Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur exigua feralis cœna patellâ.

Et Martiali, lib. II. epigr. XLIII.

Concolor in nostra, cammare, lance rubes.

Ennio quoque, cujus versus corruptissime leguntur apud Festum in *Narica*, restituere id vocabuli conatus Scaliger conjectaneis in Varronem. Appellatio est a Graecis, quibus dicitur κάμμαρος κάμαρος, κάμορος, vel κάμμορος. Suspicor autem κάμμαρος dici, quasi κάραμος, κατὰ μετάθεσιν· nempe ut sit a κάρα, hoc est, κεφαλὴ, unde & καρὶς vocatur. Hesychius: Καμμάραι, ἢ καμάραι, καρίδες, Μακεδόνες. Glossæ Philoxeni: *Cammari*, καρίδες. De etymo καρίδων ita Etymologus: Παρὰ τὸ κάρα καρίς· καὶ γὰρ ὅλη ἡ καρὶς σχεδὸν κεφαλή ἐστι. Vel nomen acceperit κάμμαρος, ab *incurvo* & *gibbo* tergo. Nam seu κάμμαρος unico μ primo dixere, erit hoc a κάμαρα, id est, *camera*, *fornix*: seu primum est κάμμαρος gemino μ, fuerit a κάμμα, inusitato verbali a κάμπτω, *flecto*, *incurvo*, unde κάμψις, καμπτὸς, & alia. Si Plinium audimus, a *cammaro* pisce etiam *aconitum* aliter *cammoron* vocatur. Sic enim ille, lib. XXVII. cap. III. *Aconitum habet radicem modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellavere.* Etiam Galenus in Glossis Hippocraticis: Κάμμορον τό τε τῇ σμικρᾷ καρίδι ἐοικὸς ζῶον, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτο τῶν ῥιζῶν ὁμοιότητος, τὸ ἀκόνιτον. Sed non ita est. Nam nomen ex eo accepit, quia κακῷ μόρῳ, id est, *malo fato*, seu *mala morte* hominem tollat. Hesychius: Κάμμορος, κακόμοιρος. Atque hoc alia quoque nomina *aconiti* indicant, quæ recenset Dioscorides, lib. IV. cap. XXVII. Ex his liquet eadem, non *cammaron*, ut apud Plinium legitur, sed *cammoron*, vocari.

CAMPANA, forte a καπάνη, inserto *M*, quomodo a Syro *Sadin* est *sindon*, a *tappin* *tympanum*, &c. Καπάνη proprie, Hesychio teste, est τριχίνη κυνῆ, *galea e pilis*. Inde dicta fuerit *campana* quia forma ejus a *campana* non abhorreret. Nisi potius dicendum, καπάνης vocem extensam ad *galeas æreas*: has autem loco *tintinnabuli* solitas pulsari, atque ab hac consuetudine *campanæ* nomen originem traxisse. Sed metuo ne, quæ hactenus diximus, plus argutiarum habeant, quam veritatis. Quippe plane puto, *campanæ*, addo & *nolæ*, vocabulum a posteriori esse seculo, etsi res sit admodum vetus. Nam & veteres *æris*, *tintinnabuli*, ἠχεῖον, χαλκεῖον, aliisque vocabulis nominarunt: qua de re Hadr. Junius, lib. III. Animadvers. cap. II. Primus autem putatur, Paullinus Nolanus episcopus, Hieronymi æqualis, in ecclesia sua ad pios usus transtulisse: ut nempe ejus pulsu qui longius abessent, ad conciones vel preces sacras convocarentur. Atque hinc etiam factum creditur, ut a regione quidem *campana*, a civitate autem, *nola* nomen imponeretur. Adferam hac de re locum illustrem Walafridi Strabonis (qui Ludovici Pii temporibus vixit,) lib. de divinis officiis, cap. V. *De vasis fusilibus, vel etiam productilibus, quæ simpliciter signa vocantur, quia eorum sonoritate, quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia: de his, inquam, hic dicendum videtur, quod eorum usus non adeo apud antiquos habitus proditur, quia nec tam multiplex apud eos conventuum assiduitas, ut modo est, habebatur. Apud alios enim devotis sola cogebat ad statutas horas concurrere: Alii pronuntiationibus publicis invitabantur, & in una solemnitate proxime futuras dicebant. Apud quosdam tabulis, apud nonnullos cornibus horæ prodebantur. Vasorum autem de quibus sermo ortus est, usum primo apud Italos affirmant inventum. Unde & a Campania, quæ est Italiæ provincia, eodem vasa, majora quidem, Campanæ dicuntur: minora vero, quæ & a sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant, a Nola ejusdem civitate Campaniæ, ubi eadem vasa primo sunt commentata.* Fortasse autem aliquis etiam pertinere huc credat locum Isidori, lib. XVI. cap. XXIV. *Campana a regione Italiæ nomen accepit, ubi primum ejus usus repertus est.* Sed secus est. Nam loquitur Isido-

rus de *trutina campana*, quæ constat scapo notis distincto, discrimina librarum indicantibus. Indicant hoc ipsius Isidori verba, quæ continuo subdit: *Hæc duas lances non habet, sed virga est signata libris & unciis, & vago pondere mensurata*. Glossæ Cyrillo tributæ: Καμπανὸς, *stater*. Leg. *Statera*. Putare etiam aliquis possit, *nolæ* vocabulum antiquius esse, quam dicebamus: quando apud Fabium, lib. IX. cap. III. legimus ænigma istoc, *In triclinio coa, in cubiculo nola*. Cælius quidem Rhodiginus, lib. IX. cap. XI. per *coam* intellexit *bibacem*, a *coa* mensuræ genere; per *nolam* notari putat *garrulam* ac *sonoram*, *nolæ* seu *tintinnabuli* instar. Sed plane fallitur. Nam *coa* & *nola* voces hic a *coëundi* & *nolendi* verbis nove sunt confictæ, planeque eo ænigmate signatur femina, quæ ubi extra cubiculum foret, paratam se simularet ad coitum, seu Venerem: sed ut in cubiculo staret dictis, adduci nequaquam posset. Diximus & hoc de ænigmate, lib. IV. Orat. Inst. cap. XI.

CAMPE pro *eruca*, a Græcis, quibus itidem καμπή. E Latinis Columella usus, lib. X. item lib. XI. cap. III. Sed & καμπὴ dicitur *cetaceum omne & quivis ingens piscis*, nempe quia caudam κάμπτει, id est, *flectit*. Martialis ita usus:

Campis dives Apollo sic marinis.

Ubi κατ᾽ ἐξοχὴν signat *delphinum*, qui Phœbo sacer: ut ex numis XV-virum cognoscere est. *Marinis* autem, non *murinis*, legi debet, quod ad Manilium Scaliger observat. Hinc *Hippocampus*; qua voce significantur *equi marini* vehentes currum Neptuni, ab ἵππος, & καμπὴ, quomodo vocabant *cetacea omnia*, & *ingentes pisces*: unde & Epicharmus finxit καμπίκητος. Neoipe quia caudam κάμπτουσι, hoc est, *flectunt*. Festus: *Cappas* (leg. *Campas*) *marinos equos Græci a flexione posteriorum partium appellant*. Nonius: *Hippocampi equi marini a flexu caudarum, quæ piscosæ sunt*. Dicitur & *hippopotamus*, quasi *equus fluvialis*. Nam ποταμὸς, *fluvius*. Calphurnius:

. . . . *Et equorum nomine dignum*
Sed deforme pecus . . . . .

Hoc animal in imo sceptro sculpebant antiqui, ut ciconiam in summo; eo significantes, improbitatem esse justitiæ obnoxiam. Nam *Hippopotamus* improbitatis est symbolum, *ciconia*, justitiæ; cujus ratio nota ex Græco Proverbio, ἀντιπελαργεῖν. Usus eo symbolo in libris prælo suo excusis Joannes Gymnicus. Pluscula erudite de *hippocampo*, *hippocampa*, & *hippopotamo*, notavit Scaliger, in Conject. ad IV. Varronis.

CAMPI quadruplicem reperio ἐτυμολογίαν. Prima est Varronis a *capiendo*. Sic enim is, lib. IV. de L. L. *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, campus dictus*. Altera est Isidori, lib. XIV. cap. VIII. qui putat, contractum esse ex χαμαίπους, hoc autem conflari ex χαμαὶ *humi*, & ποῦς, *pes*, quomodo & πεδίον vocatur. Ita autem dici ait, quia *brevis sit pedibus*. Tertia est Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto, & Cæsaris Scaligeri, Exercitat. XCIX. sect. X. Hi volunt esse a Dorico κᾶπος pro κῆπος, quomodo vocatur ὁ περιπεπόρπηνος καὶ ἐπίπεδος τόπος, a κᾶπος significante πνεῦμα, ut docet Hesychius, cui subscribunt Eustathius, & Etymologus. Quarta est Josephi Scaligeri, quam solam amplectimur. Is in Conjectaneis censet omnia plana, quæ poëtæ *æquora terræ* appellant, *campum* dici ab eo, quod *circus*, sive *hyppodromus* Siculis, Hesychio teste, καμπὸς vocatur: nempe ἀπὸ τῆς καμπῆς, hoc est, *equorum flexu*; unde & *metæ* ipsæ, καμπτῆρες. Pollux lib. III. cap. XXX. περὶ δὲ ὃ κάμπτουσι, νύσσα καὶ καμπτήρ. Satis indicat, καμπτῆρα esse *flexum metæ*, sive *decursum circa metam*: unde & pro *meta* sumitur. Sic usus Paccuvius apud Nonium:

Extremum intra campterem ipsum
Jam prægreditur Parthenopæum.

Pro eo & καμπτὸς dixere. Glossæ: Καμπτὸς, *flexus, hæc meta*. Itidem Latini a κάμπτειν, dicunt *campsare*: ut Priscianus, lib. X. probat isthoc Ennii, X. Annal. *Leucatem campsant*. Isidorus in Glossis: *Campsat, flectit*. Est ab ἔκαμψα, *campso*; ut ab ἔγραψα, *graxo*; quo de verbo suo loco. De voce *campsis* Prisciani illustrem locum vide adductum a nobis in *cambio*. De eadem vide & Casaubonum ad Apolog. Appuleii. Κάμπτειν vero est ab Hebr. כפף, hoc est, *curvare*, *incurvare*, *flectere*. A *campo* est *campestris* quod in Glossis Cyrilli exponitur, πεδινός. Sic dicimus loca *campestria*. Ab eodem inter tegmina est *campestre*, ita dictum, quia juventus nuda, & solo induta *campestri*, in campo Martio exercebatur. Unde Horatius:

Pennia solstitis, campestre nivalibus auris.

Ubi Acro ait, nihil præter inguina tegere. Asconius in orat. pro Scauro: *Cato prætor judicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus; in forum quoque sic descenderat, jusque dicebat: idque repererat ex vetere consuetudine, secundum quam & Romuli ætatis statuæ in Capitolio, & in Rostris Camilli, fuerunt togatæ sine tunicis*. Inde *campestratus*. De utroque ita Augustinus, lib. I. contra duas Pelagianorum epistolas, cap. XVI. *Neque enim (primi homines) sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt: quæ nonnulli interpretes nostri minus diligentes tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est: sed generale nomen est tegmen, quod indumentum & operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum Græcus perizomata posuit, quibus non teguntur nisi pudendæ corporis partes, sic & Latinus aut ipsum Græcum poneret, quia & ipso jam consuetudo utitur pro Latino, vel, sicut quidam, succinctoria; vel, sicut alii melius, campestria, nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo: unde campestrati appellantur hodie, qui eadem membra cingendo cooperuerint*. A prisco καμπὸς etiam dicta *Campania*, quia πεδιαῖος, sive *campestris*. A καμπὸς fit καμπανός, inde καμπανία. Erit fortasse, qui a Latina *campi* voce malit originem arcessere. Sed cogitandum, veteres Pelasgos, insedisse in Italia, locisque nomen imposuisse. Ita iidem *Apuliam* dixere, quasi ἀπειλίαν, quia *soli* esset *apposita*, ab ἕλη: quomodo vocatur ἡ τοῦ ἡλίου αὐγή, ut interpretatur Eustathius. Vocarunt quoque *Hetruriam*, vel (ut vulgo putatur) quasi ἑτερορίαν, ab ἕτερον ὄρος, quod extenderetur ad alteram Tiberis ripam. Vel potius (ut idem Scaliger censet) ab ὄτρυς, quomodo Cretensibus ὄρος, sive *mons*, appellatur. Ut Λίγυες, *Ligures*; sic Ὄτρυες, *Etrures*, O in E converso: quomodo a γόνυ est *genu*, a πὸς ποδὸς, *pes pedis*, &c. Ita *Hetruriæ* nomen erit ex eo, quod *montosa*; ut contra *Campania*, quia *campestris*. *Hernica*, quia *saxosa*. Festus: *Hernici dicti a saxis, quæ Marsi herna vocant*. Similiter in Græcia Phthiotidis circa Heracleam pars, quia saxosa, dicta *Trachinia*, quasi τραχεῖα, hoc est, *aspera*: quod confirmant *montes* dicti *Trachinei*, quorum meminit Herodotus, lib. VII. Umbri vero, in Hetruria sic vocati, quasi *insititii*, sive ὄμβριοι, hoc est *spurii*, *hybridæ*. Hoc enim ὄμβριον notare ostendimus in *Musmones*.

CAMPIDOCTOR, an *campiductor*, dici debeat, ambigi possit. Pro posteriori etymo est, tum quod per *u* scribi videamus, ac Chrysostomus quoque ad Innocentium Episcopum καμπιδούκτορας dicat; tum quod sciamus, Sallustium dixisse *ductare exercitum*, imo & præfecti exercituum *duces* dicantur, ac posteriori etiam seculo *ducatores*, & præfecturæ ipsæ *ducatus*: quemadmodum pluribus ostendimus voce *Duco*. Mihi nihilominus prior magis placet sententia, tum quia in veteribus inscriptionibus semel iterumque CAMPIDOCTOR legere sit (puta collectaneorum Gruteri. pag. LXXX. inscriptione II. & pag. DLXV. inscript. V.) similiterque semper exaratum apud Vegetium: tum quod Glossæ vett. ὁπλοδιδάσκαλον interpretentur: tum quod ἀρχαϊσμὸς in vocibus hujusmodi *u* pro *o* poni soleat, ut in *armiductor*: quomodo in Glossis Cyrilli scribitur. Exponitur tamen ὁπλοδιδάσκαλος, ut liqueat esse ab *armis docendis*. Itidem igitur a *docendo* fit *campiductor*. Unde & apud Lampridium in Alexandro legimus: *Campiductores vestri hunc vos docuerunt*. Usus hac voce & Ammianus Marcellinus, lib.

lib. xv. & xix. Ut de Juvenalis Scholiaste & aliis dicetur.

Camulus apud Tuscos Mars vocabatur: de quo vide Gorii Museum Etruscum. Id possit esse a קום *Kum* idest *stare*, cujus participium קם *Kam*, *stans*. Ergo nomen *Camulus* notat robur illud, ac vehementiam, quae in *stataria* pugna se prodit, quaeque proprie STATVS appellatur Latinis. Quo pertinet illud Horatii: *minaci Porphyrion* STATV. Hinc *stare*, & militare verbum est, & forense. Hor. I. Sat. 9. *Intercam, si Aut valeo stare, aut novi civilia jura*. Sic etiam קמים, *Kamim* i. e. *Stantes* pro hostibus, qui ex adverso stant, ponitur Ex. xv. 7. ubi *stantes tui* dicitur, i. e. *hostes tui*. Postremo etymon erit absolutissimum, si pro *Camulus* scribatur sive *Camelus*, sive *Camilus*; tum enim erit ex *Kam* & ex EL aut IL (Heb. אל: de quo nomine vide modo dicta in fine *Camilli*) conflatum. Mazoch.

Camus, κημὸς, quomodo inter alia vocatur ἰδίως χαλινῦ, teste Polluce, lib. x. cap. x. Item Hesychio. Usus Xenophon de re equestri. Habes & Psal. xxxi. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις. Interpretatio Hieronymi est: *In camo & freno maxillas eorum constringe*. Imo & Ambrosius, lib. vi. Hexaëmer. cap. iii. *Si*, inquit, *te edacitas equi intemperantiaque delectet: & adhinnire ad feminas voluptati est: delectet in freno maxillas tuas camoque constringi*. Isidorus, lib. ult. Orig. cap. ult. *Camus, genus asperi freni est, quo caballi superbi coërceri solent*. Addit ibidem, ita dici a *curvitate*, quia χαμὸς Græce notat *obliquum*. Sed nihil eo recurrere opus, quando Græci, ut vidimus, eadem ac Latini, notione κημὸν, ac Dorice καμὸν, dicunt. Quod si καμὸν luber deducere a χαμὸς, hoc est, *curvus*, non repugnem. Magis interim placet, quod Martinius annotavit, venire ab Hebræis. Quippe apud Arabas in usu remansit כמם, pro *capistrare*. Videtur autem *camus* Latinis latius patuisse, quam Græcis. Nam & accipitur pro fune, quo furciferi alligari solent furcæ. Plautus, Casina, Sc. *Tace, Chaline*:

Tacco, Deos quaeso, tu ut quidem hodie camum,
& furcam feras.

Ita enim est in vett. libb. ubi nune editum est, *canem & furcam feras*. Nec solus ita loquitur Plautus. Nam apud Nonium in *Collus* citatur ex Nævii Epigonis:

Quid cesso ire ad eam: bem præsto est, camo collum gravem.

Ubi malim, *camo en collum gravem*. Doctissimus Mercerus emendat, *quam amo collum gravem*. Male, meo quidem judicio. Nam *camo* disertim est in MSSris, & editt. antiquis. Et sententia, puto, commodior est, *collum camo onere gravari*, quam ut quis dicat, se grave collum amare. Apud Horatium quoque H. Stephanus legendum potabat:

Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere camo?

Sed de civibus hic sermo: *camus* autem ad servilia supplicia pertinebat. Quare retineo *Cadmo*, qui lictor erat Horatii ævo, ut vetus interpres indicat.

Canalis, a χάος, hoc est, *hiatus*, *rictus*, ἀπὸ τῦ χαίνειν: vel a *canna*, pro quo etymo est Maronis locus, lib. iv. Georg. *Mellaque arundineis inferre canalibus*. Item Isidorus, lib. xv. cap. viii. *Canalis, ab eo quod cava sit, in modum canna*. A *canalis* est ὑποκοριστικὸν *canalicula*, quo Lucilius usus apud Nonium, & Gellius, lib. xvii. cap. xi. Onomasticon *Canalicula*, σωληνάριον. At aliud longe *canalicola* per *o* in penuit. nempe *homines forenses*, qui Græcis ἀγοραῖοι. Festus: *Canalicola forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent*. Ubi recte pro *canales*, *canalem* numero singulo legit Scaliger. Plaut. Curcul. Act. iv. sc. i.

In foro infimo boni homines, atque dites ambulant:
In medio, propter canalem, ibi ostentatores meri.

Usus Agellius, lib. iv. cap. xx. *Qui jurabat, cavillator quidem, & canalicola, & nimis ridicularius fuit.* In vulgatis est *canicula*: sed *canalicola* recte legit Lipsius, quem vide, Electorum lib. ii. cap. iii.

Cancelli, ὑποκοριστικὸν a *cancri*, quo eadem in significatione utitur Appulejus: *Inter orti cancros jam ipsos adhæsisti*. Festus: *Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli*. Sunt vero *cancri*, sive *cancelli*, septa ex rectis, obliquis, transversis lignis contexta compactaque, ac plagulis sive foraminibus distincta. Cassiodorus, ut mox videbimus, scite vocat *lucidas fores* & *fenestratas januas*. Becmanns in Etymologico putat, id nomen esse a *discretis cancrorum pedibus*. Sed omnino est a κιγκλὶς, converso *I* in *A*; nam quod Græcis κιγκλὶς, id Latinis *cancelli*. Pollux lib. viii. Αἱ μὲν ἐν τῶν δικαστηρίων θύραις, κιγκλίδες ἐκαλῦντο, ἃς οἱ Ῥωμαῖοι καγγέλλυς λέγυσι. Eandem interpretationem legas apud Hesychium, Etymologum, Aristophanis Scholiastem, in Equites, & Vespas. A *cancellis* est *cancellatim*, id est, ad modum cancellorum. *Cancellare*, id est, facere ut aliquid *cancellorum* similitudinem habeat. *Cancellatus*, hoc est, ad formam factus *cancellorum*. Usi iis Columella, Plinius, ac veterum alii. At Latinis posteriori ævo dictus *cancellarius*, per quem ad principis aures, supplicum desideria perferebantur, quem ad responsa sua princeps elegerat, ejusque fidei consistorii secreta commissa erant; λογοθέτης Græcis dicebatur, ut scribit Nicetas in Man. Comneno l. vii. Nomen Latinum ex eo, quod *cancellarius* undique conspicuus steterit intra cancellos. Cassiodorus, lib. xi. Var. epist. ad Joannem Cancellarium: *Respice quo nomine nuncuperis. Latere non potest, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, claustra patentia, fenestratas januas*. Confirmat eandem ἐτυμολογίαν, quod qui *cancellarii* essent, a *cancellis* esse, vel *cancellos* agere, ac *cancellorum* officium sumsisse dicerentur. Loquitur hoc modo Cassiodorus, lib. xi. de prærogativario, & lib. xii. epist. i. Item Erricus Monachus, lib. vi. de vita Germani. Sunt tamen, qui deducant a *cancellando*, quia ejus sit curare, ne quod rescriptum, edictum, decretum, contra jus aut Remp. impetretur; quod si præsenserit, id debeat *cancellare*, hoc est, transversâ lineâ circumducere vel conscindere. Sic Vincentius Lupanus, lib. ii. de magistratibus Francorum. Et pro eo sunt veteres Glossæ, in quibus legas: *Cancellarius est, qui habet officium, scripta, responsaque imperatoris, atque mandata inspicere, & male scripta cancellare, & bene scripta signare*. *Cancellandi* autem vox ea notione usurpatur in Digestis, in quibus est, *cancellare testamentum*, aut *chirographum*, quemadmodum & in iisdem legas, *cancellatas cautiones*, *tabulas*, *chirographa*: item *pro cancellato haberi*. *Cancellarii* nomen invenias non uno loco Codicis, item apud Cassiodorum, lib. i. epist. xxxv. & inscriptione epist. i. lib. xii. Tempore Constantini Magni, nondum erat in usu. Tunc enim dicebatur *Quæstor Palatii*, quæ appellatio sub ipso Constantino cœpit. Quæstoris vero bujusce munus originem cepit a *Quæstore principis*, sive *Augusti*, qui & *Candidatus principis* dicebatur. Sic nominatur in digestis, itemque apud B. Hieronymum de vitâ S. Hilarionis: *Constantii imperatoris candidati rutilans coma*. Quemadmodum igitur *candidatus principis* in *Palatii Quæstorem*, ita hic in *Cancellarium* desiit. Etiam *cancellos*, & *cancellare*, de agris dixere. Ut apud Cassiodorum, *Tuscia cancellos*, hoc est, limitem. Et in agrimensoriis, *cancellatio agri*, pro limitatione; & *ager cancellatus*, pro delimitato.

Cancer varias admodum significationes habet. Olim etiam notabat κιγκλίδας, unde & nomen, *I* in *A* converso: non quod frequentia habeant foramina, qualia gignit *cancer morbus*: quam nominis caussam adferebat Perottus. De hac *cancri* significatione, vide quæ scribimus in *Cancelli*. *Cancer*, pro pisce, unde nomen habeat, ridicule Isidorus tradit, lib. xii. cap. vi. Vult enim dici *cancer*, quasi *conchicrus*, quia sit *concha habens crura*. Sed est a καρκῖνος, quod idem signat. Nam fere in Latinis *R* locum mutat. Sic a τέρην est *tener*, a νεῦρον *nervus*, a μορφὴ *forma*, a κρίνω *cerno*, a παῦροι *parvi*; plurasque ejusdem generis, quorum aliqua adducimus in *caro*.

Καρκῖνος autem a καρχαλέος, *asper*. Testa enim, & chelis, asper est. Græcam *carcini* appellationem retinuit Lucanus, lib. IX.

. . . . Et idem quod Carcinus ardens,
Humidus Ægoceros. . . .

De *cancro* sidere loqui paret. Cui hoc nomen ex eo, quia cum sol ad ejus circulum pervenit, *cancri* instar retrocedit. Quomodo & *carcini* versus, qui aliter *retrogradi*. Morbo quoque *cancri* nomen impositum, idque Græcorum imitatione, qui similiter vocant καρκῖνον, ac, quod usitatius, καρκίνωμα, quo ipso etiam utuntur Latini. *Cancer* autem dici putatur, quia cancri instar serpat: unde Ovidius, II. Met. fab. XII.

Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

Aëtius ex Archigene & Leonida tradit, καρκῖνον dici, quia sicut *cancri* animalia sunt aspera, ac, si quid acetabulis, sive brachiis, apprehenderint, haut facile dimittant: ita hic morbus quoque, ubi semel radices egerit, malignus sit, & protervus, quemque blanda manuum tractatio efferet magis, quam mitiget. Nonnulli etiam inde nominis caussam arcessunt, quod *cancri* tumor ipsum, ut ajunt, cancri corpus referat, venæ autem tumidæ ejusdem pedes repræsentent.

CANDELA erat funiculus pice illitus, aut cera vestitus. Postcaque etiam ex papyro fecere, quam cera circumdabant: ut videre est ex Servio, in I. Æn. ubi de funalibus agit. Idem videre est ex Donato, in Andriam, cum ait: *Funus a funalibus dictum est, id est, uncis vel cuneis candelabrorum, quibus delibuti funes, pice vel cera infiguntur*. Nam si *candela* erat, quod *candelabro* infigebatur, funalee illi, *candela* recte dicuntur. Ex scirpis etiam fiebant. Plinius, lib. XVII. cap. XXXVII. *E quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus serviunt*. *Candela* dicitur a *candeo*, cujus de vocis triplici significatione diximus in *Candidus*. Simile plane est a *suadeo*, *suadela*; a *loquor*, *loquela*; a *queror*, *querela*. Sic enim unico *L* scribere jubet ἀναλογία. quanquam in vett. codd. ac monumentis non raro *querella* legere sit; ut etiam observavit Pierius ad IV. Æn. Quin & a *fugio* similiter dixere *fugela*, unde *confugela*, Festo teste, pro *confugia*. Ac putat vir eruditus, eopse modo a *turba* dici *turbela*; eoque apud Plautum, Bacch. IV. 9. legit: *Tantas turbelas facio*. Nam ὑποκοριστικὸν *turbella* non videtur hic habere locum. A *candela*, & λαβεῖν, *candelabrum* factum esse putat Fungerus: quod ridiculum plane. Aliam quoque apponit ἐτυμολογίαν, ut sit e *candela*, & *labrum*. Sed vetus is error, ut viri haut illiterati, decepti vocis productione, aliquid esse compositum credant, quod derivatum est, at simplex. Ita *testamentum* quidam putarunt dici, quasi *testationem mentis*; & *sacellum*, quasi *sacram cellam*: quem errorem merito refutatum it Agellius. Est vero *candelabrum*, ut recte scripsit Varro IV. de L. L. & Festus, lib. III. a *candela*, quæ in eo constituitur. Quod etiam cognoscitur ex Donati verbis superius adiatis. Ac simile derivatum est *delubrum*. Nam ut *candelabrum*, in quo defigitur *candela*: sic *delubrum*, in quo collocatur *deus*. Hanc & *delubri*, & *candelabri*, etymologiam attulit Varro, lib. VIII. rerum divinarum: quemadmodum cognoscimus ex Macrobii lib. III. Saturn. cap. IV. Atque hinc liquet, *candelabrum*, & *lucernam* (quæ Beroaldus confundit, ad II. Met. Appuleii,) merito distingui a Paulio lib. III. D. de supell. leg.

CANDIDUS, ut ad III. Georg. indicat Servius, eo differt ab *albo*, quod splendorem addat; unde & nivem recentem, argentum politum, aliaque hujuscemodi, proprie *candida* vocamus. Isidorus mirificam adfert etymologiam, lib. X. *Candidus*, inquit, *quasi candor datus. Studio enim accedit candor. Nam album vocari naturæ est*. Et sane Fronto, quoque scripserat: *Album natura, candidum cura fit*. Atqui nix *candida* est natura: non cura, ac studio. Est vero *candidus* a *candeo*, ut a *luceo lucidus*, a *caleo calidus*, &c. *Candere*, ut Julius Scaliger scribit, Exercit. CCCXXV. tmem. XI. venit a χανεῖν, id est, *hiare*, idque ob effectum, quia candida visum dissipant, ac confundunt. *D* insertum, quomodo a τείνω, sive Æolico τέννω, est *tendere*, a μυελὸς, *medulla*, &c. Sed sane quam longe hoc petitum, ut *candidis hiatus* dederit nomen. Verisimilius Petrus Nunnesius in Grammatistice arbitratur, *candeo*, vel *cando*, vel *candidus*, esse a κάνος, quod valet ὁ λευκὸς πάντα καὶ καθαρὸς, teste Hesychio; *K* abeat in *C*, ut a σπινθὴρ, *scintilla*, a πέπτω, *coquo*. Vel dicamus, *candeo*, esse ab Græco κάω, sive καίω, id est, *uro*. Magna enim est affinitas vocum inter τὰ καίοντα, & *candentia*. Significatio autem eadem. [est a Γανδᾶν, λάμπειν. Hesych. vide quoque Γανᾶν.] Vel sit *candeo* ab *cando*, hoc ab Hebræo קדח, *cadah*, quod est, *incendere*. *N* insertum: quomodo ab Hebræo *Sadon*, est *sindon*; a *sephel*, *simpulum*; a *copher*, *camphora*, &c. Sane eadem significatio Hebræi *cadah*, & Latini *cando*. Sic enim veteres dixere. Indeque composita *accendo*, & *incendo*. *Cando* igitur activum: inde autem *candeo*, quod neutrum, ac vel *ignitum* esse significat; unde, *ferrum*, aut *carbo*, *candens* dicitur: vel esse *nitenti albore præditum*; unde Maro, *Vacca candentis*: Tertullianus, de pallio, cap. I. *Si tunica non canduerit*, scilicet ob cretam: aut simpliciter *splendere*; ut, cum Horatius, II. Serm. Sat. VI. ait:

. . . . Rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Quo loco *candere* dicit, quod *coccinum* erat, sive, ut idem mox loquitur, *purpureum*: quemadmodum & contra, *purpureum* nonnunquam appellatur, quod *candidum* est: ut, cum Horatius *olores* vocat *purpureos*, aut Pedo Albinovanus *nivem purpuream* appellat: quo de in Oratoriis Instit. abunde diximus. A *candeo* est *candico*, ut a *fodio fodico*. Appuleius, libro V. Met. *Per humeros volatilis Dei pinnæ roscidæ micanti flore candicant*. Primo quoque Floridorum recte legere est in quibusdam codd. *Ebore candicat*: non *candidat*, prout est in Aldina. A *candidus* est *candidatus*; ut a *magister*, *magistratus*. Nihil iis, qui litteraturam gustarunt, notius est, quam Romanos vulgo togis albis uti solere: sed cum magistratum peterent, solitos addere cretam, ut splenderet; indeque dictos *candidatos*. Quod si cui nihilo minus hic aqua hæret; adeat I. Lipsium, lib. I. Elect. cap. XIII. Inter *canditatos* hosce interdum erant amici Cæsaris, quos ipse populo commendabat: quod Augustum fecisse narrat Suetonius. Tales favore principis subnixi non magnopere supplicabant: unde jocus ille, *Petis, tanquam Cæsaris candidatus*, quo Quinctilianus, lib. VI. de risu agens, Galbam usum ait; sed ita, ut, ludens ambiguitate vocis *petere*, de eo usurparit, qui in lusu negligenter petebat pilam. Sed & *Candidatus principis*, sive *Augusti*, dicebatur, per quem Cæsaris orationes in Senatu recitabantur: qualis tempore Constantini, *Quæstor palatii* vocabatur; ac postremo tempore dictus *Cancellarius*, sed appellatione nimis tenui pro tanti honoris majestate: quemadmodum parebit ex iis, quæ de hisce appellationibus diximus voce *Cancelli*.

CANENTAE Festus exponit *capitis ornamenta*. Fortasse a κανοῦς, quæ in capite portabant *canephoræ*: ut Ovidii loco in *Canephoræ* adducto liquet. Nisi placet, *carentas* legi, a κάρηνον, *caput*. Sed *canentas* etiam est in MSStis.

CANEPHORÆ, κανηφόροι, quasi τὸ κανοῦν φέρουσαι. Erant virgines primariæ, quæ in Panathenæis aliisque festis, *canistra ferebant* Palladi: ut Harpocration tradit in Κανηφόροι. Festus: *Canephora mulier appellatur, quæ fert canum, id est, quasillum, quod est cista genus*. Quam mulierem vocat, virgo erat. Unde *puella* dicitur Ovidio, lib. II. Met.

Illa forte die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.

Plura si voles, adi summi viri Joannis Meursii eruditum, ut omnia ejus viri, opus, quod Panathenæa

thenæ inscripsit, ac Clarissimi Jani Gruteri, meoque, qui ejus erga nos amor, nomini, dicavit.

Cani (quomodo ἁπλῶς dicimus, respiciendo ad capillos) nonnullis primas literas retinuisse videtur ex *candidus*, & *niger*, unde sit conflatum. Hoc legerat Isidorus, cum lib. XII. cap. I. ait: *Canus dictus, quia ex candido colore, & nigro est*. Sed omnino seu singulo *canus*, seu plurativo numero *cani*, dicas, simplex est, non compositum. Nec *canus* est a *candidus*, sed contra a *canus* est *caneo*, unde *candeo*, a quo *candidus*. *Canus* autem est a καίω, *uro*, quia ignis lucem parit, quæ *candida* a poëtis vocatur: vel potius ἀπὸ τοῦ γανοῦν, quod Hesychius exponit: λευκαίνειν. [γάνος, λευκότης· & γανοῦ, λευκαίνου Hesych.]

Canicæ veteribus dictæ furfures, ut Nonius interpretatur, qui & Lucilium eo usum comprobat. Originem iodicat Festus: *Canicæ*, inquit, *furfures de farre, a cibo canum vocatæ*. Hinc *canicaceum* pro *furfuraceo*. Paccuvius: *Qui apud te quasi servos est canicaceum panem*. Citat Festus.

Canis geminam ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV. de L. L. Vult enim esse vel a *catus*, hoc est, *acutus*, *sagax*: vel a *canere*, quod instar eorum, qui cornus aut tubæ cantu signum dant, *canis* quoque voce velut signo, homines commonefaciat. Locus Varronis est corruptus, de quo hoc minus laboramus, quod neutrum etymon sit verum. Nam cum Græce dicatur κύων, omnino est a genitivo κυνὸς, υ in α conversо; quomodo a κύλιξ fit *calix*. Κύων vero, juxta Etymologum, sic dicitur, παρὰ τὸ κύειν, τὸ φιλεῖν, quia est animal φιλοδέσποτον. Quamquam & alias originationes adferat, sed duriores: quas iccirco apud ipsum legi malim. Cur *præfectos custodiæ*, Latini *canes*, Græci κύνας, dixerint, fatis ex eo liquet, quod *canum* proprium videatur custodire domi. Diximus de eo Institut. Orat. lib. IV. cap. VI. Nec minus aperta est tralatio, cum *canis* pro litigiosa femina, aut parasito usurpatur. Neque obscura ratio, cur in aleæ ludo *canem* vocarint jactum infelicissimum: unde *damnosos canes* Ovidius, *damnosam caniculam* Persius appellat. Nam inde est, quod instar *canis* morderet eum, qui lusisset. Sed cur & sidus cæleste κύων vel *canicula*? ob æstum ejus sideris, ut arbitror. Sed plenius hæc exponamus. Κύων nomen est sideris cælestis, quod alias Σείριος appellatur: Latinis vocatur *Canicula*; quæ triginta fere diebus post solstitium oritur, ut tradit Columella, lib. X. Ab hoc sidere nomen impositum est *diebus canicularibus*: quod vulgo putaretur, caussam intensi caloris esse a *Canicula*; cum iis revera non sit a *canicula*, sed a *Leonis signo*, quod Sol tum peragit. Vulgarem opinionem fuse refutatum it Geminus in Isagoge sua εἰς τὰ Φαινόμενα. A *Canicula* diversus est προκύων, q. d. *Præcanis*, sive, ut Cicero transfert, *Antecanis*, vel *Anticanis*. Sic enim ille in Arateis:

> .... *Et hic geminis est ille sub ipsis*
> *Antecanis, Grajo* προκύων *qui nomine fertur*.

Minusculum canem vocat Vitruvius, ad discrimen alterius, qui & Arato μέγας κύων, ac Hygino, *major canis* dicitur. Et sane *Procyoni* potius *Caniculæ* nomen competebat, quam *Sirio*; cum *Sirius* sit stellarum omnium fulgantissima, unde & factum putatur, quod nomen suum Soli ipsi interdum commodet; quemadmodum Suidas testatur, & paret illo Maronis, IV. G.

> *Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos*
> *Ardebat cælo* ....

Sed hac de re judicium nostrum suo loco adferemus. Sunt autem qui Plinium reprehendant, quod putarit, Latinos carere vocabulo, quo προκύονα appellent; quia, ut ajunt, *Antecanem* Latinis dici ex Cicerone paret. Verba Plinii sunt lib. XVIII. cap. XXVIII. *Procyon apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc velimus intelligi, hoc est, minorem canem; sane ut in astris pingitur*. Sed recte Plinius, quia loquitur de vocabulo recepto, quale minime erat *Antecanis*, quod nova erat a Cicerone confictum. Nec recte culpant alii, quod ambigat, num *Procyon* sit *Canicula*. Neque enim ignorare potuit, Σείριον sic vulgo appellari: sed rem ipsam spectavit, non dubium autem, quin, cum *Procyon* longe sit minor *Sirio*; illi potius, quam huic, nomen *Caniculæ* conveniat.

Canistrum, sive, ut Palladius vocat, *canister*, cujusmodi fuerit vasis genus, satis paret ex illo Maronis, I. Æn.

> *Dant famuli manibus limphas, Cereremque canistris*
> *Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis*.

Et alibi:

> *Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris*.

De etymo sic Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Canistrum fissis cannis contexitur, unde & nuncupatur. Alii Græcum asserunt*. Posterius verum est. Vidit hoc Varro, lib. IV. de L. L. *Tryblia & canistra, quæ putant esse Latina, sunt Græca*; τρυβλίον, καὶ κάνεον, *Græca sunt*. Plurativus est κάνεα, & contracte κανᾶ· unde sic Festus: *Cana dicunt Græci, nos canistra, & per deminutionem canistellu*. Sane κάνεον hac significatione crebrum apud Homerum: uti κανοῦν apud eos, qui prosa scripsere: indeque puellæ κανηφόροι, quæ, ut Suidas tradit, Minervæ *ferrent canistra*, in quibus erant, quæ ad sacra Panathenæorum aliasque pompas pertinerent. Vide de iis Pausaniam in Atticis, & quæ diximus in *Canephori*. Sed cum Græci pro κανοῦν etiam dicant, κάναστρον, quemadmodum docent Pollux, & Hesychius: non dubitandum, quin *canistrum* potius sit a κάναστρον, α in ι mutato, quo modo a ῥυκάνη est *runcina*; a πατάνη, *patina*; a βατάνιον, *batillum*, &c. Recentiores Latini *caniculum* dixere pro atramentario: nempe ex κανοῦν, non quatenus stricte sic dicitur, quod e vimine contexitur, sed generali illa acceptione, quomodo in Glossis κανοῦν exponitur τρυβλίον, μαγίς.

Cannabis, Gr. κάνναβις, vel κάνναβος, unde & Belgicum *kennep*, quasi *kannab*. Herba est funibus faciendis idonea, a lino & tenuitate & candore distans. Est vero κάνναβις a κάννα, qua de voce abunde dictum in *canna*. Ac quia, ut ibi dicebamus, κάνα quoque pro κάννα dixit Pollux, nil mirum, quod apud eundem Pollucem etiam κάναβις legimus simplici *N*.

Cannam cum *arundine* & *calamo* vulgo confundunt. Atqui *canna*, ut calamo major, sic arundine minor est: unde Columella, lib. IV. cap. XXXII. *Ea est arundineti senectus, cum vel exaruit situ, & inertia plurium annorum, vel ita densatum est, ut gracilis & canna similis arundo prodeat*. [κάλλα, κάννα, & κάλαμος idem Hesychio.] Vide de hoc plura apud Bernartium, in primum Silvarum Papinii. Est vero a Græco κάννα, quod Hesychius, Eustathius, & Aristophanis interpres, exponunt, ψίαθος. Latine significat, *tegetem*, *storiam*, seu *mattam*. Sic enim vocat Ovidius, VI. Fast.

> .... *Plaustroque morantes*
> *Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit*.

Unde sine dubio Germano-Belgæ dicunt *matte*, ut & Angli: Galli autem *nate*. Non tamen ψίαθος proprie, sed μετωνυμικῶς, *tegetem* seu *mattam* notat. Proprie enim notat plantam unde tegetes confici solent: quomodo & vocem ψίαθος accipi ex Hesychio constat. Κάννα vero paret esse a קנה, quod *calamum*, seu *cannam* significat. Atque id firmare videtur Pollucis sententiam, qui uno in loco κάνα scribit simplici *N*. Porro ab eapse Hebræa voce (ut suo loco dicemus) fortean est Latinum *canere*, quia canna seu calamo canere soleant antiqui, ut ex bucolicis scriptoribus notum. Ab eodem quoque *canon* videtur esse de quo seorsim.

Cano a *Camena* videtur deducere Varro, lib. V. permutato nempe *M*. ita apud Varronem scribi debet, ubi vulgo *permutatu N*. Sed contra *Camena* est a *canendo*, ut recte tradunt Festus in *Camena*, Servius in Ecl. III. & Macrobius in lib. II. Somn. Scip. Julius Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. LII. uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice, arbitrantur *cano* esse ἀπὸ τοῦ χαίνειν, id est, *hiare*, nempe ab

ab Æolico aoristo κάνον, pro ἔχανον, quia Æoles, & augmentum omittunt, & aspirationem fugiunt, ut rem barbaram. Sed immane quantum differunt *hiatus*, & *cantus*. Quare potius audio Angelum Caninium, qui ab Hebræis ac Pœnis esse censet. Nam linguæ Hebrææ gnari vident id vel κατὰ μετάθεσιν factum ex נגן, quod est, *canere instrumento musico*, unde Psalm. LXI. על נגינת, *super Neginath*, hoc est, *organum*, ut transfert Hieronymus. Vel, si hæc literarum trajectio displicet, a קנה, quod est, *calamus*, sive *canna*, qua agricolas canere solitos, constat ex scriptoribus Bucolicis. A *canendo*, mimus *cantor*, & *cantator*, in ludis scenicis dicebatur, Horat.

. . . . Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Hinc *cantica* mimorum, quæ fere maledica erant procacitatis: unde accipitur pro canticis probrosis. Appuleius in Apolog. *Janua calcibus propulsata, fenestræ canticis perstrepita*, &c. Vide, quæ diximus in *Dicterium*. A *cano* est frequentativum *canto*; quod speciatim de magicis carminibus dicitur: ut apud Maronem, VIII. Ecl.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Unde *incantare*, & *excantare*, pro magicis carminibus obligare. Nempe uti Græcis ἐπᾴδειν, unde ἐπῳδὴ, *incantatio*. Servium vide ad locum Maronis adductum. A *canto* quoque est *occento*: in quo verbo est *cantici* significatio, quam probrosis canticis competere dicebamus; de quo sic Festus: *Occentassint antiqui dicebant, quod nunc convicium fecerint dicimus, quod id clare & cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit; quod turpe habetur, quia non sine caussa fieri putatur*. Hæc Festus. Usus ejus in Leg. XII. Tabb. SIQUIS CARMEN OCCENTASSIT, QUOD ALTERI FLAGITIUM FAXIT CAPITAL ESTO. Dicitur pro eodem *flagitare*, & *pipulo poscere*: de quibus suo loco. Item hinc *incento*, unde *incentor*, qui incinit, non ab *incendendo*, quod putabat Isidorus in X. nempe quia *incinendo* incendit animos. Sed ab *incendo* est *incensor*: ab *incento*, *incentor*, uti & *incentio*, ἐπαύλησις· item *incentivus*, ἐπαυλητικὸς, ut Onomasticum interpretatur. Et *incentivum*, cantûs præludium: vett. Gloss. ἐνδόσιμον exponunt. Κατὰ μεταφορὰν *incentivum laudis* dixit Arnobius, lib. IV. *incentivum peccaminis*, Prudentius, in Ἀποθεώσει. Hoc est, *incitamentum*. Nam cantu tubarum incitantur ad prælium milites. A *cano* etiam est *liticen*, qui lituo canit, ut ait Cæsellius Vindex apud Agellium, lib. XX. cap. II. item Nonius in *siticines*. Suntque similia *lyricen*, *cornicen*, *fidicen*, *tibicen*; quod postremum præter aliorum morem, penultimam producit propter crasin. Nam est contractum ex *tibiicen*. Ab eodem verbo Catoni *siticines* dicuntur τυμβαῦλαι· nempe (ut ex Capitonis Atei conjectaneis ibidem docent Agellius & Nonius) quod *canant* apud *sitos*, hoc est, *mortuos*. Eos enim proprie *sitos* dici, præter illos quos laudavimus, scriptores, auctor locuples est Cicero, cum lib. II. de Legg. ait: *Declarat enim Ennius de Africano: Hic est ille situs. Vere nam siti dicuntur ii, qui conditi sunt*. Hæc Tullius. Tangit autem illud Ennii Epigramma in Scipionem Afric.

Hic est ille situs, cui nemo civis, neque hostis
Quibit pro factis reddere opræ pretium.

†CANO est ab Heb. ענה *gana* (nam hujus prima littera in ceteris linguis modo per C, modo per G exprimitur) quod Ex. XV. 21. est *canere* Judæis interpretibus & auctore vulgatae. Item Ex. XXXII. 18. Psal. LXXXVIII. 1. Syris quoque idem verbum saepissime pro *Cano* usurpatur, & ejusdem verbi derivata *cantionem* notant. Aut vero potius fuerit a נגן, *nagan*, quod Hebraeis est *canere fidibus*, & ad instrumenta κρουστὰ (*pulsatilia*) pertinet: Chaldaeis autem ad vocalem etiam melodiam refertur. *Nun* prius, utpote defectivum, in suo derivato CANO de more abjicitur. MAZOCHIUS.

CANON, κανὼν, quod a קנה, *Kaneh*, quod LXX. interpretes fere κάλαμον reddunt, interdum καλαμίσκον. A quo Hebræo est Latinum *canna*, ut superius diximus. Nec obscura est ratio, cur *canoni* a *canna* nomen sit. Nam *canna* recta est, eoque antiquitus obtinuit, ut ea esset recti mensura. Scio improbari hanc sententiam doctissimo Arnoldo Pontaco, apparatu in Eusebii Chronicon. Sed juvat hanc sententiam, quod κανὼν interdum significat κάλαμον μόνον, calamum, circa quem fila involvunt textores: prout ad Iliad. Ψ, interpretatur auctor brevium scholiorum. Attamen & dicere possis κατὰ μετάθεσιν fieri ab נקך, quod *canonem*, seu *perpendiculum*, notat. Vel a כן, id est, *rectus*. Nam ad *canona* exigimus ecquid rectum. Κατὰ μεταφορὰν autem vox hæc translata ad leges, quibus aliquid præscribitur. Quomodo sacra Scriptura est *canon* fidei & vitæ. Item ordo quisque habet *canona* suum, secundum quem componere se debeat. Item *canon* est lex de tributo. Vel tributum, quod stata lege penditur, publicoque infertur, vel iis persolvitur, quibus decreto publico cedit. Ludit hoc Ecclesiastici & civilis *canonis* ambiguo vocabulo Wolcuinus abbas, homilia de Zizania, cum ait, sane eleganter juxta ac severe: *Rara avis in terris hodie canonicus est a canone vitæ, unde ergo? audi, unde. Est namque canon vitæ, & est canon pecuniæ: videlicet alicujus pensionis certæ; unde solet dici: Solve mihi canonem meum, id est, pensionem meam. Eja ergo, a canonice, inveniamus canonem tuum, a quo derivaris. Id est, a canone pecuniæ, non a canone vitæ: id est, a canone regionis, non a canone religionis*. Est & κανονικὴ geometriæ pars. Item pro metrica arte sumitur. De utroque Gellium vide, lib. XVI. cap. XVIII.

CANTABRA, quo usus Minutius & Tertullian. vid. testimon. ab Hebræo חנית, *chanit*, *hasta*. abjecto י, nisi a Chaldæo קנת, *kanat*, malis; quod idem notat.

CANTABRICA herba unde dicatur, Plinius aperit, lib. XXV. cap. VIII. *In Hispania inventa est cantabrica, per divi Augusti tempora a Cantabris reperta.*

CANTHARIDES, κανθαρίδες, a κάνθαρος, *scarabæus*. *cantharides* sunt parvi scarabæi frumentum erodentes, ut Plinius ait, lib. XVIII. cap. XVII. Vetera scholia in Nicandri Alexipharmaca: Κανθαρίδες ἐστὶ τὰ καρποβόρα καὶ σιτοβόρα ζῷα, οἱ λεγόμενοι κάνθαροι. Sic rescribendum, ubi vulgo legitur, τὰ καρποφόρα καὶ τοφόρα ζῷα. Sic & vocantur animalcula venenata, e vermibus nascentia, minutorum *scarabæorum* forma: unde & nomen. *Cantharidum* potentissimæ, variæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, multum pingues; ut idem Plinius auctor est, lib. XXIX. cap. IV. ubi & refert, eas Catoni Uticensi objectas, ceu venenum in auctione regia vendidisset. Cicero, lib. IX. epist. XXI. *Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur*. Idem, Tuscul. V. *Theodorus Lysimacho mortem minanti, Magnum vero, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es*. Ovid. in Ibin.

Cantharidum succos, dante parente, bibas.

Et *cantharidis venena* dixit Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem, cap. XIV.

CANTHARUS, Gr. κάνθαρος, vas vinarium, Baccho sacrum, ut præter Athenæum, & Macrobium, docet Plinius, extremis verbis, cap. XI. lib. XXXIII. *C. Marius, post victoriam Cimbricam, cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur*. Ac pertinet eo quoque illud Arnobii, pene extremo libro sexto: *Quid in Liberi dextra pendens poterius cantharus?* Dicitur κάνθαρος, quia figuram habebat *scarabæi*, qui Græce dicitur κάνθαρος· nempe (ut Suidas & Aristophanis Scholiastes docent) quasi κάνθορος, κατὰ τὸν κάνθωνα, qui *asinus* est, & θορὸς, vel θορὸς, quod est σπέρμα, unde θορίζειν, quod est, *seminare*, *generare*. Ratio nominis est, quod animalculum hoc e *stercore asini* nascatur, & vivat, unde & κοπριώνα appellat Hippocrates, & Aristophanes, initio εἰρήνης suæ, duos inducit famulos, sive vernas, quorum unus scarabæos præbeat, alter pro cibo præparet τὰς ὄνθας, hoc est, ὄνου κόπρον. Alias quoque nominis caussas adfert Suidas. Nec mirandum,

dum, a *scarabæo* nomen inditum vasi potorio. Nam & alia poculorum genera a similitudine animalis nomen acceperunt. istiusmodi est *birnea*, vel potius *irnea*, quod prius *erneum* ab ὄρνεον, hoc est, *avis*. Istiusmodi item est Ausonii *myobarbum*: de quo seorsim dicemus. *Cantharus* quoque dicebatur annulus, aut marculus ferreus, quo fores pulsantur. Sic usurpat Plautus, Act. I. sc. II. Rationem hujusce appellationis adferre conatus Baptista Pius, cap. V. posteriorum annotationum. Vult enim sic dici, quia marculi isti fierent manus similitudine, quæ ventre capaciore & ansa *Cantharum* refert. Huic probando adducit, quod *marculus* Lucretio, lib. I. vers. CCCXVII. dicatur *manus dextera*, vel potius *manus extera*. De Lucretii loco Pium sequitur quoque Junius in Nomenclatore, sed merito dissentiente Giffanio, cujus Indicem vide, voce MANUS. *Canthari* quoque dicebantur effigies quædam, ex quarum rostris aqua saliebat. Vide omnino Brissonium, lib. III. de vocum significationibus. Nodus quoque sub lingua sancti Ægyptiorum bovis, quem Apim dicunt, a nigrore & scarabæi similitudine, *cantharus* vocatur, ut testantur Herodotus, lib. III. Plinius, lib. VIII. cap. XLVI. Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Est & piscis genus apud Aristotelem, VIII. historiæ animalium. Gaza *scarabæum* vertit. Sed *canthari* nomen retinet Plinius, lib. XXXII. cap. II.

CANTHERIUS seu *canterius* in Glossis Philoxeni, exponitur καβάλλης μηχανικός. Sed plenius, quid sit, docet Festus: *Cantherius*, inquit, *hoc distat ab equo, quod majalis a verre, capus a gallo, vervex ab ariete. Est enim cantherius equus, cui testiculi amputantur*. Dictus *canterius* quasi *carentarius*, ut his verbis indicat Varro, lib. II. de re rustica, cap. VII. *Propter quod discrimen maxime institutum, ut castrentur equi. Demtis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo quod semine carent, ii canterii appellati, ut in suibus majales; gallis gallinaceis, capi*. Sed rectius Angelus Caninius, qui in Hellenismi alphabeto, monet esse a κανθήλιος, converso λ in ρ. Nec obstat quod Suidas velit, κανθήλιον proprie signare ὄνον μέγαν. Quippe ut κάνθων, ita & κανθήλιος interdum generatim sumitur pro *quovis jumento*. *Canterius* quoque dicebatur simplex vineæ jugum, hoc est, arundines binæ viti applicatæ cum pertica transversa: quæ eo *canterii* nomen obtinent, quia ut *canterius* tergo suo onus: ita jugum hoc vineam sustineret. Sic *canterii* voce usus Columella, lib. IV. cap. XII. Hinc eidem, lib. V. cap. IV. *vites canteriatæ*, quæ pedamentis canteriisque jugantur. Opponitur ei apud Plinium *compluviata*, quæ tecti in modum fornicata est. Idem Columella, lib. XI. cap. III. *Cum*, inquit, *cepæ fecerint caulem, humilioribus quasi canteriolis interpositis rigorem stylorum conservato*. Ubi per *canteriolos* intelligit adminicula quibus fulciuntur. In architectura quoque *canterii* vocantur tigna tecti oblonga, a culmine ad imum tectum ducta, quæ si longius promineant, constituunt suggrundam, hoc est partem tecti prominentem, quæ efficit, ne parietibus damnum inferatur a pluviis. Sic usus Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Et transtra*, inquit, *& capreoli, columen, & canterii prominentes ad extremam subgrundationem*. Hujusmodi *cantherium* Itali materiarii *caballum* vocant: ut testatur Bernardinus Baldus Italus, lib. de vocibus Vitruvianis. Nec dubito, quin posterioribus Græcis similiter καβάλλης dictus sit. Nam in Glossis Latino Græcis legas: καβάλλης μηχανικός· ubi μηχανικὸς additur, ut distinguatur a *caballo animali*. Fallitur summus vir, qui, in Glossario Græco Barbaro, de animali intelligit, quasi μηχανικὸς sit idem, quod ἵππος ἐργάτης. Atqui μηχανικὸς nunquam id significat: sed vel de homine dicitur & est idem, quod μηχανοποιὸς· vel de opere, & est idem, quod ἔργον, vel ὄργανον μηχανικόν. Præterea *canterios*, præeunte Vitruvio, vocamus ligna lingulata (γλωσσοειδῆ) quæ fabri materiarii pro adminiculis subjiciunt materiæ ferro dissecandæ. Belgis dicuntur *schragen*. Est hordei genus, quod *cantherinum* dicitur, a *cantherio* animali. Ruellius, lib. II. historiæ stirpium, cap. XVI. sic dici vult, quia ut *cantherii* semine carent: sic hordei hoc genus folliculo castratum nascitur. Sed rectius Columella, qui sic appellari vult, quia *cantherios*, aliaque jumenta optime pascat. Sic enim scribit, lib. II. cap. IX. *Proximus est his frumentis usus hordei, quod rustici hexastichum, quidam etiam cantherinum appellant; quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, melius, quam triticum, & hominem salubrius, quam malum triticum pascit*. Ubi ἑξάστιχον dicitur hordeum, quod habet ἓξ στίχους, seu *versus*, sive *ordines granarum*. Quomodo δίστιχοι κριθαὶ dicuntur *spicæ hordeaciæ*, quæ *binis granorum versibus* constant.

CANTHUS est circulus ferreus, quo absis sive rotæ curvatura munitur. Persius, Sat. V.

Vertentem sese frustra sectabere canthum.

Quinctilianus existimavit esse peregrinum; ut indicant hæc ejus verba, lib. I. cap. V. *Barbarismum pluribus modis accipimus: unum gente: quale si quis Afrum vel Hispanum Latinæ orationi nomen inserat; ut ferrum quo rotæ vinciuntur, dici solet canthus: quamquam eo, tanquam recepto, utitur Persius*. Videri tamen queat esse origine Græcum, idque non tantum, quia eodem modo apud eos accipi soleat, quando Etymologici auctor scribit, τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σίδηρα ἢ χαλκᾶ, κανθοὺς καλεῖσθαι· sed etiam quia hoc nomine appellantur apud eos oculorum κύκλοι, quod alteri est significationi affine, cum & ferramenta, quibus rotæ vinciuntur, sint quidam κύκλοι, sive circuli. Hesychius: κανθὸς, ὁ τοῦ ὀφθαλμοῦ κύκλος. De *canthi* voce quædam legere potes apud Cælium Rhodiginum, lib. XII. cap. III. Sed imprimis adi commentarium Casauboni, ad Persii Sat. V.

CAPER est hircus castratus: unde Martial.

Dum jugulas hircum; factus es ipse caper.

Quare κατάχρησις est in illo Maronis: *Vir gregis ipse caper*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Capra, carpa, a quo scriptum, Omnicarpæ capræ*. Idem lib. II. de R. R. cap. III. *Studiose enim de agrestibus fruticibus pascuntur, atque in locis cultis virgulta carpunt. itaque a carpendo capræ nominatæ*. Festus: *Capræ dictæ, quod omne virgultum carpant, sive a crepitu crurum. Unde & crepas eas prisci dixerunt*. Utrumque etymon adfert & Isidorus, lib. XII. Originum, cap. I. Sed omnino est a Tyrrhenis, quibus *caper* dictus κάπρος. Hesychius: Κάπρα αἲξ Τυρρηνοί. Unde liquet, aliud longe Tyrrhenis *caprum* significasse, quam Græcis transmarinis, quibus κάπρος fuit *aper*. Est vero κάπρος, vel a κάπτω, *edo*, *voro*: nempe ab Aoristo ἔκαπον; est enim animal vorax. Vel ab Hebræo צפיר, quod *hircum* notat. Nec repugnem, si hinc ἀφαιρέσει deducas Latinum *caper*. Leve enim discrimen inter *caper* & *tsapir*, seu *tsaper*. A *caper* est *caperare*: ut apud Plautum in Epid. V. I. *caperat frons*, hoc est, *contrahitur*, *corrugatur*. Itaque *caperata frons*, est quam *tristitia striatam* vocat Appuleius. A crispis caprorum frontibus tractum ait Nonius. Festus vero a caprinorum cornuum similitudine. Locutus eo pacto Paccuvius in *Dulorefte*:

Amplus, rubicundo colore, & spectu protervo ferox,
Voce suppressa, caperata fronte, vultu turbido.

Ita hosce versus jungendos censeo, quorum prior apud Nonium legitur in *Spectu*, alter in *Frons*. Sed apud eum pro *caperata fronte*, in Aldina aliisque editionibus legitur *innata*, quod metrum respuit, & quid quæso, sit *innata frons*? Præterea, quod scrupulum omnem eximere debet, Varro, extremo lib. V. disertim in *Dulorefte* legi ait, *Caperata fronte*. Unde discimus vel Nævium (nam ejus nomen proxime antecesserat,) μνημονικῷ errore, a Varrone pro Paccuvio nominari; vel utrumque in *Dulorefte* suo sic locutum. A *capra* est *caprea*. Varro, lib. IV. de L. L. *Caprea a similitudine quadam capra*. Isidorus, lib. XII. cap. I. *Capreæ, capræ agrestes, quas quidam, eo quod acutissime videant, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, dorcadas appellaverunt*. Quibus in verbis

cauto

caute accipiendum , quod *capream* facit genus *capræ* silvestris . Nam id non tam *capreæ* convenit , quam rupicapræ, ibici, damæ, utpote non corpore modo, sed etiam cornibus *capræ* similibus ; eoque magis *capræ* silvestris nomen merentibus . At *caprea* etsi corporis figura *capram* referat , unde & *caprea* dicta : tamen cum cornibus sit ramosis , & cervinis similibus, potius mediæ videtur naturæ inter *capram* silvestrem , & cervum . A *caprea* est ὑποκοριστικὸν *capreolus*, ut a δορκὰς , δορκαλίς, apud Oppianum . Ac male quidam δορκαλίδας vertunt *cervi* . Sed de *Capreolo* seorsim . Uti & de *Capricorno* & *Caprifico*.

CAPILLVS, quasi *capitis pilus* : ut tradit Isidorus, lib. II. cap. I. Liquida geminatur , contra quam fit in primogenio, quod priorem corripit . Ovid.

Inque cava nullus stet tibi nare pilus .

[a καμπύλος vel καμπτῦλος , *crispum nempe capillitium* .] Ponitur καταχρηστικῶς pro quibusvis pilis , quomodo accipi constat in illo Persii:

. . . . *Et positis bicolor membrana capillis*.

Estque apud Agellium similis locus, lib. XII. cap. I. *Nam, si ovium lacte hædi , aut caprarum agni alantur , constat ferme in his lanam duriorem , in illis capillum gigni teneriorem* . A *capillis* , arbores *capillatæ* . Docet id Festus : *Capillatam , vel capillarem arborem dicebant , in qua capillum tonsum suspendebant* . Plinius lib. XVI. cap. XLIV. *Antiquior illa est lotos , sed incerta ejus ætas , quæ capillata dicitur , quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur* . Juvenes *capillum* , aut primam barbam Diis sacrabant : ac virgines quoque Vestales tonderi solebant, priusquam in collegium sacrarentur . Vide quæ de hoc more Dalecampius ad dictum Plinii locum annotavit . A *capillis* quoque est *capillitium* , pro quo *capillaginem* Tertullianus dixit , lib. de anima . Atque idem *futile & textile capillamentum* vocat τὴν πρόσθετον κόμην . *Capillatum* est apud vulgatum interpretem , I. Petr. III. III.

CAPIO , Scaliger observat esse a Syriaco כף , *cap* , id est , *vola manus*, sive *curvum in manu* , a כף , *curvare* . Proprie igitur signet *manu capere* . Vel sit *capio* a κάπτω · κάπτω autem , a Syriaco illo כף . Sane κάπτειν etiam est ἀποδέχεσθαι , ut Hesychius exponit; χωρεῖν, ut interpretatur Etymologus. Quamquam strictius accipi solet . Nempe ut , Budæo interprete , signet , *mordicus peto , ore hianti rapio* : item *mordeo* ; unde quod Aristoteles apud Athenæum , lib. IX. ait : Πορφυρίων μόνος κάπτων πίνει · id Plinius , lib. X. cap. LXVI. transfert , *Porphyrio solus morsu bibit* . Neque enim Gesnerum sequor , qui δάκνων corrigit. Imo Eustathius, Hesychius, Suidas, Etymologus , κάπτειν ἁπλῶς interpretatur ἐσθίειν · eoque , si strictam potius , quam generaliorem interpretationem spectemus , videri possit *capere* de iis proprie usurpari , qui *cibum capiunt* . Sed cum idem Eustathius alibi interpretetur χανδὸν ἐσθίειν , quod est *avide comedere* , ut solent , qui ore hianti in cibos involant ; non minus verisimile foret, primo proprieque competere hominibus voracibus , quando hianti ore cibos rapiunt. Atque hoc etymo quoque confirmabitur , si placet κάπτειν factum esse ex καταφαγεῖν , unde *belluo* , καταφαγὰς dictus Æschylo & Myrtilo Comico , Polluce teste . Latius tamen ejusce verbi extensa est postea significatio : etiam cum de cibis dicitur : quod vel ex derivatis cognoscimus . Nam a κάπτω est καπάνη , quod Hesychius φάτνην interpretatur : hoc est , *præsepe* . Sic autem vocatur ; quod cibum ex eo capiant jumenta . Ejusdem & originis & significationis est κάπη, unde apud eundem Hesychium βουκάπαι , *boum præsepia* . Est ab eodem fonte κάπηλος , *caupo* , quod hospitibus præbeat cibum : & ἔγκαφος , *buccella*, ab ἐγκάπτω , *exedo* , quomodo Phormione Comicus dixit : *Tute hoc intristi : tibi omne est exedendum*. Sed hæc quidem a κάπτω · ex quibus vis ejus verbi abunde paret . Nunc ea persequamur , quæ a *capio* descendunt . Tale est *capto* , quod non frequentativum est , uti quibusdam videtur : sed desiderativum . Significat enim *capere cupio* , ut paret ex istis loquendi formis , *captare benevolentiam* , *captare cœnam* . Suntque similia , *ostento* , *vendito* , & multa alia . Ejusdem originis est , *captura* , quo significatur , quod meretrici datur pro concubitu : ut in illo Cæstii Pii , apud M. Senecam , lib. I. Controv. *Pretia stupri accepisti , & manus , quæ Diis daturæ erat sacra , capturas tulit* . Accipitur etiam pro stipe mendicantium , & vili mercenariorum mercede . Idem debilitato mendicante , lib. X. Controv. *Tibi captura quotidiana non respondet : apparet nondum satis hominibus miserum videri* . Usi etiam Suetonius in Caligul. c. XL. Val. Maximus lib. III. cap. IV. lib. VI. cap. X. lib. IX. cap. IV. A *captus* est *captivus* , ut a *fatus*, *fatuus* . A *captivus* est *captivare* , quo Appuleius utitur I. Met. & SS. Patres sæpe . Glossæ Græco-Lat. ab Henr. Steph. editæ : Αἰχμαλωτίζομαι , *captivor* . A *capio* est *capesso* , ut a *facio facesso* , a *lacio lacesso* , ab *arcio arcesso* . Ab eodem verbo compositorum est ampla seges . *Accipio* primus gemino *cc* scripsit Lucilius , cum antea unico scriberetur , ut auctor est Velius Longus , eoque modo in vett. quoque codd. scriptum reperiri , auctor est Pierius. Ab eodem est *incipio* , cujus præteritum per *OE* *incœpi* , est a *cœpio* , si Scaligerum audimus, lib. de caussis L. L. cap. XXIV. Sed fallitur , quia cum *incipit* dicamus penultima correpta , satis liquet , ut a *facio* est *fecit* , sic ab *incipio* esse *incepit* . *Præcipio* proprie est προλαμβάνειν · quomodo & Lucretius , aliique usi . Postea hæc vox restricta ad eos , qui jubent , aut instruunt : unde *præceptorum* appellatio. A propria notione est *præcipuum* , quia præ aliis capitur . Similiterque ab *excipio* est *exceptum* . Festus : *Excipuum , quod excipitur ; ut , præcipuum , quod ante capitur* . Ab eodem *excipulis* nomen, quia piscibus excipiendis fabricantur : ut indicat Plinius, lib. IX. cap. XXII. Glossæ Philoxeni : *Excipulum* , ὑποδοχεῖον . Simile est *decipula* , seu *decipulum* , quod sic dictum , quia comparatum est ad decipiendas aves aut feras . Usus Appul. VIII. & X. Met. *Suscipio* vel est a *susum* , sive *sursum* , & *capio* (quod Priscianus scribit , lib. I. ubi & simile esse ait *sustollo*) vel est a *sub* & *capio* : ut dicatur pro *succipio* . Sane Pierius in I. Æn. scribit , *succepit* in vett. aliquot libb. inveniri . Sunt & quædam composita a *capio* , quæ in declinando non servant simplicis naturam . Ut enim a *cubo* venientia non mutata primæ sunt , velut , *incubo* , *recubo* ; tertiæ autem inflexionis , quæ *M* adsciscunt, ut, *incumbo*, *recumbo* : sic quæ integre servant simplex , ejusdem sunt inflexionis ac simplex , ut *accipio* , & *occipio* : quæ autem deperdunt ultimæ proximam vocalem , in aliam declinationem migrant , ut *anticipo*, & *occupo* . A *capio* est *discepto* , ad eam formam , qua Græci dicunt Διαλαμβάνειν . Nam seorsim pars quæque aliquid capit ad sui defensionem .

CAPIS , & *capula* , vasorum sunt genera : ut docet Varro , lib. I. de vita Pop. Rom. *Etiam nunc pocula , quæ vocant Capulas , ac Capides , item Armillum , quod est urceoli genus vinarii* . De Origine, ac re ipsa , sic idem Varr. lib. IV. L. L. *A quo illæ capis , & minores capulæ , a capiendo : quod ansatæ , ut prehendi possint , id est , capi . Harum figuras in vasis sacris ligneas , & fictiles antiquas , etiam nunc videmus* . Festus : *Capis poculi genus , dictum a capiendo* . Priscianus , lib. VI. *Invenitur etiam hæc capis capidis : cujus diminutivum est capidula . Aruntius : Capis vasis, genus est pontificialis, diminutivum capidula . Lucillius , in IX. Hinc ancilia , ab hoc apices capidasque repertas . Et vide , quo magis Græcum esse ostenditur , cum in AS protulit accusativum pluralem*. Hæc ille , e quibus paret, Aruntium , a *capis* formare ὑποκοριστικὸν *capidula* , pro quo *capula* est in utroque Varronis loco . Quare suspicari aliquis possit , *capidula* pro *capula* scriptum esse librarii culpa , qui *capulæ* vocem nesciret , & a *capis* ἀναλογώτερον *capidula* dici cogitaret. Nam ut a *pyxide* est *pyxidula* , (prout in plerisque Celsi libris legitur) sic a *capide* fuit *capidula* . Fortasse autem utrumque recte dicitur ; integre quidem *capidula* ,

as

at *capula*, κατὰ συγκοπήν. Insuper in superiori Prisciani loco observa, quod ait de accusativo in *AS*. Nam inde paret, falli eos, qui *capides* in Lucillii versu legendum putant. Dubitari etiam possit, eum *capidas* incusandi casu dicat Lucillius, vocabulumne id Latinam, an Græcam habeat originem. Ego minime arbitror esse accusativum tertiæ declinationis; sed venire a recto *capida*. Nempe, ut *Narbon* dicimus, & *Narbona*; *Ancon*, & *Ancona*; *hebdomas*, & *hebdomada*; *lampas*, & *lampada* (quod apud Manilium) item *cassis* & *cassida* (de quo paullo ante dixerat Priscianus) similiter censeo, veteres *capis* & *capida* dixisse. Nec iccirco nego, *capis* venire a Græcis. Nam, ut sic suspicer, facit, quod Pollux, lib. iv. c. xxiii. καπίθη reponat inter mensurarum nomina, & Hesychios clare scribat, esse vasis genus, quod capiat duas cotylas Atticas. Imo apud Xenophontem ipsum legas, lib. i. Αναβάσεως: Ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Αττικὰς ἐχώρει. Quod si nihilominus placet Latinam habere originem, non multum repugnabo; modo dicatur, non quidem ob capacitatem sic appellari; quæ quorundam sententia est, sed ob capiendi facilitatem, quod ansis prehendi possit; quemadmodum superior Varronis locus indicat. Eadem autem ratio est vocis *capedo*, quod itidem vel est a καπίθη, vel a *capiendo*. Nam ut ab *uro uredo*, a *torpeo torpedo*: sic a *capio* fuerit *capedo*, unde *capedunculа*. Utrumque usurpat Tullius. Prius etiam Plinius, lib. xxxii. cap. ii. & Tertullianus, in Apolog. cap. xxv. Atque hoc quidem, quod de *capedinis* etymo, qua vasis genus notat, dicebamus, plane arbitrarium est. At certum contra *capedo* a *capiendo* venire, qua ex se gignit compositum *intercapedo*. Quia sic proprie dicitur quod inter duo temporis spatia intercipitur. Gloss. vett. *Intercapedo*, διάστημα χρόνου. Festus: *Intercapedo, tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum*. Simplicem *capedinis* vocem pro loco accepit, non Perottus modo, qui *spatiosum aliquid, & alicujus rei capax* interpretatur: sed etiam Onomasticon vetus, in quo vertitur εὐρυχωρία, q. d. *latifundium*. Non memini tamen sic uspiam eam vocem accipi. Utcumque est, fallitur vir eruditus Joannes Morisotus, cum in Græca translatione sua paradoxorum Ciceronis, ubi Cicero *capedines*, ipse vertit εὐρυχωρίας. Nempe eum Onomasticum hoc decepit. Ciceroni sane *capeda* non locus est *capax*, sed *vas sacrificiale*.

Capisterium habes apud Columellam, lib. ii. cap. ix. Georgius Merula Alexandrinus, in priscarum vocum enarratione putat, rectius legi *scaphisterium*: quod ait, vas esse rusticum. Sed nihil impedit, quo minus vulgata lectio retineatur. Nam ut a σφάλλω, *fallo*; a στέγω, *tego*; a σχαστήρια, *casteria*; ita a σκαφιστήριον fit *capisterium*.

Capistrum possit Græcum videri. Nam καπίστριον eadem notione legas apud Hesychium, Suidam, Etymologum: quod Nunnesium movit, ut a καπίστριον deduceret *capistrum*. Quod si placet, erit a κάπη, id est, *præsepe*. Sed Græci posteriores καπίστριον a Latinis acceperunt. Veteres autem pro eo dicebant φορβεάν & κημόν. Priori modo *capistrum* Glossæ Philoxeni, posteriori Onomasticon vetus interpretatur. Quare melius; *capistrum*, a *capite jumentorum* dici scribit Isidorus, lib. ult. c. ult. Ac similiter Perottus. Sed imprimis placet, ut deducamus a *capiendo*, quia eo jumenta *capiuntur*, teneunturque. Juvat ἀναλογία. Nam ut a *moneo* est *monitum*, hinc *montum*, unde *monstrum*: sic a *capio* est *capitum* (pro quo per syncopen *captum* dicimus) a *capitum* vero *capistrum*. Nec abludunt, a *luo*, *lutum*, *lustrum*; a *claudo*, *clausum*, *claustrum*, & similia. *Capistra* etiam rei rusticæ scriptoribus dicuntur vincula, quibus vineæ capiuntur ac ligantur. Columella, lib. iv. cap. xx. *Cum ad summum palum vitis extenta est, capistro constringitur, ne fœtu gravata subsidat, curveturque*. Sed & Cato, cap. xii. *capistra* dicere videtur retinacula, quibus prœla tanquam frenis capiuntur, cum ducenda sunt & torquenda, vel potius subducenda: ut monuit Turnebus, lib. viii. cap. vi.

Capitiorum meminit Ulpianus, l. xxvii. D. de auro, arg. leg. De iis sic Varro, lib. iv. de L. L. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, induitu comprehendit*. Non audiendus Nonius Marcellus, qui literarum adfinitate ac sono deceptus, *capitis tegmen* esse tradit. Sane, quem pro se adducit Varronis locum, is adversus ipsum testimonium dicit. Sic enim Varro, libb. de vita pop. Rom. *Nec ad arbitam matrumfam. instituti, quod ea pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant*. Plura hac de voce diximus, Animadversionum Grammat. lib. iii.

Capparis, non a feminum capitibus, quæ in summo habet: sed Græcum est κάππαρις. Mirifice unam hinc sententiam fabricat Isidorus, lib. xvii. c. x. *Capparis a Græcis nomen sumsisse videtur, quod habeat rotunda in summitatibus feminum capitella*.

†Capra. Hesychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί. i. e. quae αἴξ Graecis, ea *Capra* Tuscis vocatur. Ex quo discimus *Caprae* & *Capri* (*caper* non tantum est *hircus castratus*, verum etiam *hircus maritus*, unde Virg. *Vir gregis ipse caper*) nomina a Tuscis sumpsisse Latinos. Porro *Capra* & *Caper* poterat ab Arabico deduci. Vide Castelli Arabica sub rad. גפר, ubi haud semel *capellae* significatio occurrit. Sed aegre adducor, ut ab Arabica lingua etyma vocum Tuscarum ducam, quae parum fida observavi. Est omnino a Chaldaico צפיר *Tapir* & צפירא *Tepira* (utrumque significat tum *hircum* sive *caprum*, tum etiam *capram*: prius in Daniele, utrumque in Targumim millies occurrit) a *Tapir*, inquam, sive *Taper* fit *Caper*: modo T in C mutes: quae mutatio in linguis omnibus saepe (*) fit. Deinde a *Caper* fit *Capra*; quae capra poterat ceteroqui ab altero *Tepiro* sive *Tapero* mox *Capera*, descendere. Alibi τὸ capra ex כפיר *cepir*, *Leonis* vocabulo deducebamus per ἱεραφορῶς (?). Mazochius.

Capreolus pro silvestri *capro*, quomodo usus Maro in Eclogis, diminutivum videtur a *capreus*, cum tamen non *capreus*, sed *caprea* in fem. dicamus, ut Priscianus ait, lib. iii. At magis operæ est dicere, quare *capreoli* in vitibus dicantur cincinni illi, sive claviculæ, ut Plinius vocat, quibus repit vitis. Caussa autem est, quia *capreoli* animalia cornua inflexa referant; unde & *intortos cincinnos* appellat Varro. Cum autem hoc *capreolum* dixissent, placuit id, onde *capreolus* oritur, *capream*, velut parentem, appellare. Id Varro nos docet, lib. i. de R. R. cap. xxxi. *Ex altera, inquit, parte caprea dicta, quod parit capreolum: is est colliculus viteus intortus, ut cincinnus*. Aliud tamen etymon *capreoli* idem ponit. Continuo enim subdit: *Is enim, vites ut teneat, serpit ad locum capiundum, ex quo, a capiendo, capreolus*. Et Festus: *Capreoli, vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt, appellati*. Similiter Isidorus lib. xvii. cap. v. *Capreoli dicti, quod capiant arbores. Sunt enim cincinni, vel uncinuli, quibus se innectere vites, & suspendere solent arboribus: quo adminicula freti palmites ventos ac turbines sustinere queant, & sine lapsu pediculorum, fructus suos sustineant, & sua voga proceritate diffundant*. Sed magis placet, esse metaphoram ab animali. Quemadmodum & ad alia translatum. Nam ab hac similitudine cornuum *capreo-*

(*) *Mutatio litterae* T *in* C *occurrit in Phoenicio Carthaginis vocabulo* Chartada, *ex quo prius fieri debuit* Καρθηδών, *deinde* (*mutato* Θ *in* Χ) Καρχηδών. *Quas ceteri Graecorum* ὄρνιθας, *eas Siculi* ὄρνιχας *appellabant. Pro communibus adverbiis* ὅτε, ποτὲ, τότε, ἄλλοτε, *Dores dicebant* ὅκα, πόκα, τόκα, ἄλλοκα. *Ab* ἀγκάλαις *Latini fecerunt* Anclare, *auctore Festo*. Piracula Ditis *pro* πείρατα *i. e.* fines Inferorum, *teste Servio ad* VI. 568. *Postremo* (*ut alia taceam*) *alterum* Capri *vocabulum* hircus *fit ab* Hirtus; *haud aliter, quam apud Hebraeos vox* שעיר tair *aut* tsair *non tantum* hirsutum *significat, sed etiam* hircum *ipsum*.

T   li

li factum est, ut ferramenti bicornis genus, *capreolus* diceretur. Columella, lib. XI. cap. III. de asparago: *Vere deinde, priusquam cœperit germinare, capreolis, quod genus bicornis ferramenti est, terra commovetur.* Etiam inde est, quod in architectura *capreoli* sunt *proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios sustinent*: ut interpretatur Philander. Similitudinem in eo esse censent Hermolaus Barbarus, ejusque gentilis Daniel Barbarus, quod, *sicut capreolus vites, ita ligna illa canterios, complectuntur.* Sed magis placet sententia Bernardini Baldi, qui ita dici censet, a *capreolo* animali, quia, *ut illi incursant adversis cornibus & renituntur: ita capreoli isti assurgentes; capita, seu cornua & frontes, canteriorum ponderibus opponunt.* Nam inde & Græcis dicuntur συγκύπται, ἀπὸ τοῦ συγκύπτειν, quod est, *pariter inclinare, atque incumbere in aliquid.* Et fuisse hanc quoque sententiam magni Turnebi, satis, puto, ostendunt hæc ejus verba, lib. II. Adversar. cap. IV. *Capreoli, qui a Græcis συγκύπται appellantur, tigilla sunt fastigiata, & in columellam suis capitibus nitentia, eamque hinc inde firmantia, ne nutet aut vacillet.*

CAPRICORNUS, quasi *caper cornutus*: ut Græcis αἰγόκερως, ab αἴξ, *capra*; κέρας, *cornu*. Sic dicitur, quia superiori corporis parte *caprum* refert, uti inferiori piscem. *Capram* fingitur referre, & quidem scandentem, quia sol, ubi ad *Capricorni* sidus pervenerit, iterum ad nos revertatur. Sed cur inferior pars piscis? quia primus tunc incipit mensis hibernus, quæ tempestas *pluvia*, unde & *hyems* dicta. Nam ὕειν, *pluere*. Atque iccirco & proximis duobus sideribus, Aquarii, & Piscium, nomen fecere. De *Capricorno* quod dixi, auctorem dabo Isidorum, lib. III. cap. LXX. *Capricorni figuram ideo inter sidera finxerunt, propter capram Jovis nutricem: cujus posteriorem partem in effigiem piscis ideo finxerunt, ut pluvias ejusdem temporis designarent, quas solet idem mensis plerumque in extremis habere.* Vide & quæ de hoc sidere Hyginus.

CAPRIFICUS, ἀγρία συκῆ, *ficus silvestris*, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Vulgo Græcis ἐρινεὸς, & ὄλυνθος. Rem ipsam Plinius describit, lib XV. c. XIX. De etymo sic Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Caprificus appellata eo, quod parietes, quibus innascitur, carpit: Rumpit enim, & prodit e latebris, quibus concepta est.* Nempe ficum hanc, *caprificum* κατὰ μετάθεσιν dici opinatur a *carpendo*, quomodo & *capras*, quasi *carpas*, dici putabat Varro. Rationem autem adfert, quod parietes, atque adeo saxa sibi obstantia, discerpat: unde Martialis, lib. X.

Marmora Messalæ findit caprificus. . . . .

eodem respexit Persius, cum Sat. I. ait:

Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus
Innata est, rupto jecore exierit caprificus?

Sed ut de *capræ* etymo falsus Varro, ita neque dubium, quin hi in *caprifici* etymo aberrent: neque alio argumento iis refutandis opus, quam quod arbor hæc Messeniis similiter dicatur τράγος, id est, *hircus*, ut ex Pausania Suidas testatur. Fortasse etiam veteres Latini, Messeniorum imitatione, eam *caprum* dixere, quam aliter vocarunt *caprificum*, quasi *caprum ficum*, ad differentiam capri animalis. In quo si vera ariolamur, videri etiam queat, *Junoni Caprotinæ*, & *Caprotinis Nonis*, inde nomen impositum, quod Nonis hisce Junoni sacra fierent sub *capro*, hoc est, *caprifico*. Sane a *caprifico* nomen impositum esse constat ex antiquis, fuseque ejus rei caussam narrat Macrobius, lib I. Sat. cap. XI. Verum ἀναλογώτερον, a *capro caprotinus* fit, quam a *caprificus*, unde potius fit *caprificinus*, vel *caprificalis*. At *caprotinus* a *capro* erit. A *caprificus* est *caprificare*, hoc est, culicibus, e *caprifico* genitis, ficubus aliis maturitatem adferre. Plinius, lib. XVI. cap. XXVII. *Fici caprificantur*. Palladius, lib. VII. cap. V. *Nunc caprificandæ sunt arbores fici.* Rem plenius explicat locus Plinii, lib. XV. c. XIX.

CAPRONÆ, sive *caproneæ*, aliquibus dictæ videntur, quia *caprorum* propriæ sint. Merito autem rejicit hanc sententiam Perottus. Placet autem ei sententia Festi scribentis: *Caprone* (MStus, *Caproneæ*) *equorum jubæ in frontem devexæ, quasi a capite pronæ.* At Nonius non equorum modo, sed & hominum recte facit. Generatim enim ab eo definiuntur, *comæ, quæ ante frontem sunt*. Deinde idem quod Festus, etymon subjicit, atque hoc Lucilii adducit e Sat. VII.

Aptari caput, atque comas fluitare caponas
Altas frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Fortasse tamen non est vox composita: sed simplex sive a *capite*, sive a *caperando*, quia frontem caperent, & corrugent. Hadr. Junius in Nomenclatore & libello de coma, idem esse ait, *antias* & *capronas*. Sane ex iis, quæ de his veteres Grammatici prodidere, difficile est discriminare. Differre tamen vel fidem fecerit hic locus Appuleii, lib. I. Florid. *Jam primum*, inquit, *crines ejus, præmulsis antiis, & promulsis caproneis, anteventuli & propenduli.*

CAPRUNCULUM, *vas fictile*, exponit Festus. Nisi legendum *capunculus*, quod erit diminutivum a *capis*. Festus: *Capis, poculi genus dictum a capiendo.* Sin *caprunculus* rectum (ita est quoque in MSto), fortasse ex eo nomen sit, quia *capri* habuit figuram.

CAPSA, a *capiendo*. Nempe a *capso*, quomodo veteres dixere pro *prehendero*, teste Festo. Vel *capsa* & *capsula* sunt a κυψέλη, υ in α converso, quomodo a κύλιξ est *calix*; a μυδάω, *madeo*, &c. Hesychius: Κυψέλαι, τὰ σιταρὰ ἀγγεῖα. Idem: Κυψέλη, πλεκτὸν ἀγγεῖον μελισσῶν. Priori modo usus Aristophanes in εἰρήνῃ, ubi vetus Scholiastes docet, κυψέλην fuisse vasis aut mensuræ genus figlinum sive testaceum, interdum etiam ex vitilibus, idque δεκτικὸν πυρῶν ἢ κριθῶν, nomen autem accepisse ab obscuritate, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὸν ὅλον. Addit quoque differre a κυψελὶς, quia eo notentur *aurium sordes*. Vel dicendum, *capsa* esse a κάπτω, κάψω, quod est ἐσθίω, ut nempe proprie notet id, in quo cibi reponuntur. Vel quod maxime placet, esse a κάμψα. Hesychius: Κάμψα, θήκη, γλωσσοκομεῖον. Item, Καμψίον, κανοῦν, κανίσκιον, κανίσκια συνηγορικά, ὡς γύργαθοι ἢ ὑποδήματα ποιά. Imo Festus quoque hanc sententiam secutus videtur. Nempe ut hæc vera sit lectio: *Capsæ a Græco appellantur. Hæ illi κάμψας vocant.* Non autem κάμπτρας. κάμψα autem παρὰ τὸ κάμπτω, κάμψω, ἐπειδὴ ἐκ κεκαμμένων ξύλων αὐτὰς συνεσκεύαζον. Ita Etymologus, atque ejus sententiæ auctorem laudat Dionem. Dicat aliquis, nihil opus esse longius ire, cum Græci non κάμψα solum, sed & κάψα dixerint, quod a κάμπτω venire, idem Dion apud Etymologum tradit. Imo & apud Suidam legas: Κάψα, κίστη καὶ θήκη. Sed omnino Græci posteriores κάψα a Latinis accepere. Quod si quis pertendat, ne κάμψα quidem nunc legi apud veteres Græcos, concessero ei hoc quidem: sed negabo, Verrium unquam *capsa* a κάμψα deducturum, nisi ipse apud veteres reperisset. Nam κάμπτρα, quod nunc legitur apud Festum, Græcum non est. Et ita prope ad illud accedit κάμψα, ut melius substitui non possit. A *capsa* est *capsarius*, apud Suetonium, in Ner. cap. XXXVI. *Constat, quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos.* Sic vocantur, qui pueris in scholam euntibus portant *capsam* librariam. Juvenal. Sat. X.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quam sequitur custos angustæ vernula capsæ.

Similiter *capsarii* dicti, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt: prout definit Paullus, l. III. §. fin. ff. de offic. præfect. vig. Eamque descriptionem comprobant hæc verba Epiphanii, l. II. πρῶτον γάρ φησι τῆς τοιαύτης τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας ἤτοι φυλὰς καὶ σπήλυγγας ἐν ὑπονόμοις οἰκοδομεῖσθαι, ἐν δὲ τῷ ἔξωθεν ἱματοφύλακας εἶναί τινας παῖς ταῖς θύραις δίκην καμψαρίων, ὑπὸ αὐτῶν ἐπιτεταγμένων. Quem locum, licet jam ab aliis observatum, nobis quoque eo reponere visum fuit, quod, cum *capsarios* Epiphanius καμψαρίους vocet, non leviter ea res confirmet etymon illud, quo a κάμψα *capsa* fieri dicebamus.

CAPULUS,

CAPULUS, sive capuium, duo notat: nunc enim manubrium gladii significat: nunc arcam funebrem, qua mortui elati. Posteriori significatione per k legas Kapulus, in Glossis, idque differentiæ caussa. Pro capulo ensis omnino nomen a capiendo, quia capitur ea parte: ut manubrium, quia manu prehenditur. Ac similiter Græcis vocatur λαβὴ a λαβεῖν. At pro arca funebri potius fit a κάπαλος, α in υ verso, ut ab ἰταλὸς, vitulus. Nempe a figura præsepis, quæ Græcis καπάνη. Hesych. καπάλαι, φάτναι. Quamquam & hac significatione a capiendo esse possit, quia mortuum capit. Et ita veteres. Festus: Capuium, & manubrium gladii vocatur, & id, quo mortui efferuntur. Utrumque a capiendo dictum. Sane a capulo fit capularis. Servius ad VI. Æn. Pheretro Græce dixit. Nam capulus dicitur a capiendo. Unde ait Plautus, Capularis senex, id est, capulo vicinus. Nonius Marcellus: capulum dicitur quicquid aliquam rem intra se capit. nam sarcophagum, id est, sepulcrum, capulum veteres dici volunt, quod corpora capiat. Sed fallitur, cum id capuium putat. Nec enim capulus arca est, qua mortuus conditur, sed qua effertur. Sequitur deinde apud Nonium: Plaut. Asin. dicens de sene: Perii misera, ut osculatur carnufex, capuli decus. Idem Milite: Quid ais tu? Itane tibi ego videor oppido Acheronticus, Tam capularis? id est: capulo proximus. Novius Pappo: Præterito, dum istos invitaveris suffragatores, pater prius in capulo, quam in curuli sella suspendit nates. Lucillius Satyra, libro secundo.

Quem cum vidissent Hortensius, Postumiusque,
Cæteri item in capulo hunc non esse, olimque cubare.

Varro Cosmotoryne περὶ φθορᾶς κόσμου, propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori. Isidorus de capuli etymo paullum abit. Sic enim ille, lib. ult. cap. II. Feretrum dicitur, quod in eo mortui deferantur, & est Græcum nomen. Nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est, a ferendo, Nam Latine capulus dicitur, quod super capita hominum feratur: sic Plautus, capularis senex, id est, vicinus capulo. Sed omnino audiendi potius Festus, Servius Noniusque, quam unus, isque omnium recentissimus Isidorus: cui plus debemus, cum fidi exscriptoris, quam cum veri scriptoris munus obit. Ut autem Latini dixere capularem, hoc est, jam morti contiguum (ita & Fulgentius exponit de prisco sermone;) sic Græci τυμβογέροντα vocant; similiter etiam σορέλλην dixere, quasi qui alterum pedem jam habeat ἐν σορῷ, hoc est, in sepulchro. Hesychius: Σορέλλη, σκῶμμά τι ἀποχωρίαζον εἰς τοὺς γέροντας.

CAPUT, qui dictum volunt ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, uti Nunnesius inter alios facit, quique cum Festo deducunt a κάρα, ejusdem significationis vocabulo; hi, si Fungerum audimus, non adeo rem ipsam assecuti videntur, atque illi, qui, duce Varrone, etymi rationem inde arcessunt, quod a capite initium capiant sensus & nervi. Sed Fungeri judicium in etymologiis sæpe desideramus. Quare, eo licet repugnante, malimus ipsi caput deducere a κεφαλή. Nam & φ interdum habit in tenuem p, quomodo a σοφὸς, est sapio; a κάρφω, carpo &c. & E non raro in A abit, quomodo a μένω est maneo; ab ἔνος, annus, &, juxta quosdam, a σέβομαι, Sabini; ab Hebræo & Syro ARRA, quo ἱστορία significatur, Arabes, &c. Quod si hæc minus placent, fuerit a כף, curvare, seu Syro כפא, inclinare, quia caput forma est globosa, & ad inclinandum se idonea. Sane a Syro illo est & κύπτειν, caput inclinare. A caput est capidulum, & capitulum. Sed capidulum est genus vestimenti, quo caput tegebatur, teste Festo. Et similiter Glossæ Arabico-Latinæ: Capedulum, vestimentum capitis. Sed capitulum est diminutivum. Hoc alterum diminutivum ex se non format. Neque enim a capitulum dicimus capitellum, quamvis a cistula est cistella, imo & cistellula apud Plautum. Varro, lib. VII. de L. L. Minima in quibusdam non sunt, ut avis, avicula, avicella: caput, capitulum, capitellum. Capitella tamen legimus apud Plinium, lib. XXIV. cap. ult. & lib. XXXVI. cap. XXIII. Scio, in quibusdam codd. legi capitula. Sed capitella utrobique scriptum etiam in optima illa Parmensi, anno 1476. A caput quoque est capitarius. Neque enim capitarium æs dicebatur, quod capi potest, prout in vulgatis Festi codd. legitur; sed τὸ ἀρχαῖον δάνεισμα, quod Platoni κεφάλαιον, Ciceroni caput dicitur; tanquam caput ac principium usuræ: vel (quod Scaligero verisimilius fit) æs illud quod capite penditur. Nam, ut alibi ait Festus, duplex erat tributorum conlatio, una in capita, altera e censu. Unde capite censi quia capite potius, quam ære censerentur. Sane proletariis ipsis minus honorati erant. Vide Gellium, lib. XVI. cap. X. Ejusdem originis est capitalis: unde capital κατ' ἐξοχὴν dicitur pro capitale; quomodo & vectigal dicitur pro vectigale; Minerval pro Minervale; animal, pro animale, sal, pro sale, &c. Capital vero, Festo teste, facinus vocatur, quod capitis pœnâ luitur. Eodem auctore capitalis locus (ita corrigit Scaliger) dicitur is, ubi, siquid peccatum est, capite violatoris expiatur: Sic capitale fuit templum captæ Minervæ, de quo Naso, III. Fast.

An quod habet legem, capitis qua pendere pœnas
Ex illo jubeat furta recepta loco?

A capite etiam capito; ut a fronte, fronto; labeo, a labiis; naso, a naso. Capito autem Ciceroni, qui magno est capite: unde & piscis ita dictus Catoni. Etiam capito, qui non decedit de sententia: quomodo duros capitones Plautus dixit, Persa. Onomasticon vetus, Capitones, ἀτέραμονες. De compositis, Capillus, Sinciput, Occiput, seorsim dicemus. Solum hic agemus de iis, quæ in ceps desinunt. Ut sunt, biceps, triceps. Nec enim audiendus H. Stephanus, qui, libro de suspecta Latinitate, hæc eâ ratione facta censet a δικέφαλος, & τρικέφαλος, quâ a διφάσιος & τριφάσιος sunt bifarius & trifarius. Nam quæ, cum integra essent, in capitis, vel capis desinebant, sive a caput, sive a capio descendant, κατὰ συγκοπὴν in ceps terminantur. Biceps autem, & triceps, facta sunt ex bicapitis & tricapitis. Idem judicium esto de præceps, quod factum ex præcapitis; quemadmodum argumento est, quod præcipitem dare, Græcis fit, ῥίπτειν εἰς κεφαλήν. Falluntur enim, qui præceps dictum ajunt, quia re necdum consideratâ aliquid præcipit, ac præoccupat. Itidem parum convenit, num anceps a caput sit, an a capiendo. Utramque sententiam ponit, sed posteriorem magis probat Festus Pompeius. Verum (quemadmodum in Anceps diximus) facile hic nodus solvitur, si verum est, quod statuunt veterum quidam, omnia a caput derivata facere cipitis in casu patrio; contra in cipis vel cupis terminari, quæ a capio descendunt. Sane cipitis faciunt, biceps, triceps, præceps, quæ a capite esse ostendimus. Contra in cipis vel cupis desinit genitivus vocum particep., municeps, auceps, manceps, forceps, quæ a capio derivantur, factaque sunt e particapis, municapis, avicapis, manucapis, formicapis, vel potius ferricapis. Eodem etiam indicio constare possit, princeps, & deinceps a capiendo esse, quod & Festus confirmat: Deinceps, inquit, qui deinde cepit; ut princeps, qui primum cepit. Item deincipem antiqui dicebant, proxime quemque captum; ut principem, primum captum. Par ratio in inceps. Nam ab inde capiendo, inceps; ut a deinde capiendo, deinceps. Quamquam nec tam ab inde & deinde, quam ab in & dein. Inceps autem dixisse veteres, ex Festo discimus. Sunt qui hæc deducant a caput, corrupto Festi codice decepti. Nam in deincipem pro captum male legerunt capitum. Sed quod ad σημεῖον illud, quo veteres putant, derivata a caput dignosci a prole verbi capio: non videtur illud certum satis esse τεκμήριον, quemadmodum alibi ostensum. A princeps est principium; ut a conjux, conjugium: ac ut a conjux, conjugalis; a conjugium, conjugialis dicimus; sic a princeps fit principalis; a principium, principialis, quo Lucretius utitur, lib. II. & VI. Plura de hujuscemodi in CEPS derivatis in ANCEPS diximus.

†CAPVA quid apud Tuscos significet, & quomodo id vocabulum ex כף Cap, deducatur (non dissentiente

Bocharto

Bocharto pag. 585. 38.) dixi supra Diatr. V. §. 2. Mazochius.

CARABUS, κάραβος, cancri genus cauda a ceteris cancris distans: ut ait Plinius, lib. IX. cap. XXXI. Inde Belgis *krabbe*, & Germanis *krebs*, & Gallis *escrevisse*: nisi hoc a Francis in Gallias invectum. Κάραβος autem, juxta Etymologum, παρὰ τὸ τῷ κάρᾳ βαίνειν, τῆς κεφαλῆς προέχοντος. Possis & a *gravitate capitis* deducere, a κάρα & βαρύς. Addit Etymologus, & de navigii *genere* dici. Cujus notionis etiam mentio apud Isidorum, lib. XIX. cap. I. *Carabus, parva scapha ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus navigii præbet*.

CARACALLA videri possit ita dici, quasi κάρας κάλλος, hoc est, *capitis ornamentum*. Sed obstat quod sit *vestis talaris*. Hinc Rhodiginus volebat esse vocem hybridam e Græco κάρα id est, *caput*, & Latino *calx*, quia a capite usque ad calcem demittatur. Talarem quidem esse vestem indicat Spartianus: *Ipse* (Antoninus) *Caracalli nomen accepit a vestimento, quod populo dederat, demissa usque ad talos, quod antea non fuerat. Unde hodieque Antoninianæ dicuntur Caracallæ ejusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ*. Eadem fere Sext. Aurel. Victor, editus ab Andr. Schotto. Alter vero Aurel. Victor. hac de re sic scribit: *At cum e Gallia vestem plurimam devexisset, talaresque caracallas fecisset, coegissetque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujusce vestis Caracalla cognominatus est*. Ubi cum dicat Victor, e Gallia prodiisse, videri possit esse ὑποκοριστικὸν a *caraca*, sive *casaca*, quo nomine Galli hodieque chlamydem appellant. Confirmat hanc rem, quod *cuculiæ* propriæ fuerint Gallorum: at *caracalla*, cucullam habuit, unde Gloss. vett. Καρακάλλιον, *cuculla*. Hieronymus de veste Sacerdotali: *Et efficitur palliolum miræ pulcritudinis, præstringens fulgore oculos, in modum caracallarum, sed absque cucullis*. Ubi mirum ab Hieronymo *caracallam* vocari palliolum, cum Spartiano & Victori sit vestis talaris, ut vidimus. Dion ποδήρη similem facit. Vide Scaligerum, ad Eusebii annum MCCXXIX.

CARBAS ventus est circa Solanum spirans, ut ait Vitruvius, lib. I. cap. VI. Estque ea constans veterum codicum lectio. Nec aliter Onomast. vet. *Carbas*, *ventus*, Λίψ. Sane Africus Italis dicitur *garbino*. Forte ex eo nomen, quia *carbasos* implet: quomodo *carbaseos ventos* dixit Tibullus. Vel ab acri flatu. Nam *acre*, vel *acutum*, Hebræis חרף. Similiter Martinius. [a *Caribus* dictus.]

CARBASI de voce sic Servius, ad illud III. Æn.

> . . . . *Et auræ*
> *Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austro*.

Carbasus genus lini est: quod abusive plerumque pro vela ponitur. Est a Græco κάρπασος, mutata tenui in mediam. At κάρπασος, quemadmodum Angelus Caninius scripsit, est a כרפס *carpas*, quod Hieronymus *carbasinum* transtulit. Habes Hebræum, Esther 1. 6. Sed quid, si dicamus, *carbasum*, seu κάρβασος, esse vocem Hispanicam? Nam cum re voces communicari solent. *Carbasus* autem primum reperta in Hispania citeriore, circa Tarraconem; ut disertim Plinius tradit, lib. XIX. cap. I. Καρπασίου λίνου, sic a *Carpaso*, aut *Carpasia* Cypri urbe, dicti, meminit Pausanias, libro primo: ubi id igne consumi negat: καὶ οἱ, inquit, ἐκ λίνου Καρπασίου θρυαλλὶς ἔνεστιν· ὃ δὴ πυρὶ μόνον λίνων οὐκ ἔστιν ἁλώσιμον. Sed nihil hoc ad *carbasum*, quia loquitur Pausanias de lapide Carystio, ex quo lini genus texebatur, quod ignibus resisteret: imo igni injectum redderetur splendidius. *Carbasi* succus est inter medicamenta venenata: ut docet Dioscorides, lib. VI. cap. XIII. ubi ait: τὸν τῆς καρπάσου ὀπὸν ποθέντα κάρον ἐπιφέρειν καὶ πνιγμὸν ὀξύν. *epotum carbasi succum, soporem adferre, citamque strangulationem*. Galenus, lib. I. de antidot. & τοῦ κατὰ τόπους, lib. I. cap. III. composita voce ὀποκάρπασον vocat, qui Dioscoridi καρπάσου ὀπός. Ex *carbaso* texebantur vela tenuissima, unde Maro, VIII. Æn. de Tyberino ait:

> . . . . *Eum glauco tenuis velabat amictu*
> *Carbasus, & crines umbrosa tegebat arundo*.

Valerius quoque Maximus id vestimenti genus tribuit Æmiliæ, virgini Vestali, lib. I. cap. I. de cultu Deorum. Novembri quoque *carbaseum* indutum assignat Ausonius, Idyl. de mensibus. Vide & Nonium, cap. de gen. vestimentorum.

† CARBASUS vocabulum est ab Hispanis Tarraconensibus petitum: de quo vide Vossium. At hi a Poenis, qui postremo ab Orientalibus, apud quos כרפס *carpes* (in lib. Esther) est *Carbasus*. Nec secus se res habet in SVDARIVM, quae vox a Syris ad Poenos, hinc ad Hispanos manavit, a quibus tandem ad Latinos ea vox pervenit, ut alibi ostendimus. Mazochius.

CARBO proprie est *pruna* exstincta, ut *pruna carbo* ardens: quod discrimen Servius ponit, in XI. Æn. & Isidorus lib. XIX. cap. VI. Itaque iidem *prunam*, quasi *perurinam*, a *perurendo* dictam volunt: ac addit Isidorus, *carbonem* similiter dici, quia caret flamma. Nempe a *carea*, inserto *b* discriminis caussa fiet *carebo*, inde per syncopen *carbo*. [a *cremando* dicta. vide notata ad Κράμβος, κραμβαλίζειν, ἀποκραμβαλισμός.] Sed alii malunt deducere a κάρφω, hoc est, *arefacio*, ξηραίνω. Vel a Chaldæo חרובא, id est, *siccitas*, *ajus*. Itaque *carbones*, interpretantur ligna arida ustulataque. Vel etiam quæ calorem & æstum præstant. Nec enim discrimen illud, quod veteres ipsi inter *carbonem*, ac *prunam* ponunt, perpetuum est. Cicero, II. de officiis, de Dionysio Siciliæ tyranno agens: *Cultros metuens tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum*. Ovid. lib. III. Trist. el. XI.

> *Protinus inclusum lentis carbonibus ure*.

A *carbo* est *carbunculus*, ut a *fur*, *furunculus*; ab *avus*, *avunculus*, &c. In propria significatione usus Plautus, Mostellaria: *Amburetur misero ei corculum, ut carbunculus*. Hinc transfertur ad varia; uti ad terræ genus: de quo sic Varro, lib. I. de R. R. cap. II. *In terra cum sit dissimili vi ac potestate, partes permultæ: in queis lapis, marmor, rudus, arena, sabulo, argilla, rubrica, pulvis, creta, glarea, carbunculus, id est, quæ sole perferve ita fit, ut radices satorum comburat*. Vitruvius, lib. II. cap. VI. *Itaque ut in Campania, exusta terra, pulvis; sic in Etruria, excocta materia, efficitur carbunculus*. Quibus subjungit: *Est autem ibi materia potestas mollior, quam tophus, solidior quam terra, quo penitus ab imo vehementia vaporis adusto, nonnullis locis procreatur id genus arenæ, quod dicitur carbunculus*. Ex quibus, cur *carbunculus* dicatur, satis liquet. Usi etiam Columella, Plinius, Palladius, alii. Transfertur præterea ad gemmæ genus ob ignis similitudinem: de quo ita Isidorus, lib. XVI. cap. XIII. *Omnium ardentium gemmarum principatum carbunculus habet. Carbunculus autem dictus, quod sit ignitus ut carbo, cujus fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris, adeo ut flammas ad oculos vibret. Genera ejus duodecim, sed præstantiores qui videntur fulgere, & velut ignem effundere. Carbunculus autem Græce ἄνθραξ dicitur*. Sed & idem scripserat Plinius, cujus hæc verba, lib. XXXVII. cap. VII. *Principatum habent carbunculi, a similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id a quibusdam apyroti vocati*. Ejus species est *Carchedonius*, de quo seorsum agimus. Est & ejusdem species, quæ *carbunculus amethystizon* dicitur: cujus caussam docent hæc Plinii verba: *Optimos vero amethystizontas, hoc est, quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat*. De ceteris *carbunculorum* generibus ibidem vide. Est & *carbunculus* vitium atque arborum morbus. Plinius, lib XVII. cap XXXIV. *Quapropter & grando in his caussis intelligi debet, & carbunculatio, & quod prunarum injuria evenit. Hæc enim, verno tepore invitatis, & erumpere audentibus, satis mollibus insidens, adurit lactescentes germinum oculos: quod in flore carbunculum vocant*. Hæc Plinius. *Carbunculus* vero & *carbunculatio* vocatur, quia carbonis instar adurat, unde & Græcis καῦσις dicitur. Docet hoc idem Plinius, lib. XVIII. cap. XVIII. *In hoc temporis intervallo res summa vitium agitur, decretorio*

torio uvis sidere illo, quod Caniculam appellavimus. Unde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustae.

CARCERIS ἔτυμον, ac *Tulliani* quoque (quomodo in carcere locum vocari Sallustius in Catilinaria scribit) ponit his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Carcer a coërcendo, quod exire prohibentur. In hoc pars, qua sub terra, Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege.* Sentit Varro, *carcer* dici, quasi *coacer*: quam ἐτυμολογίαν Servius quoque amplectitur, ad I. Æn. & Isidorus, lib. V. Orig. cap. XXVII. & lib. XV. cap. II. quo loco firmandæ hujus rei adducit illud Frontonis: *Ut pergræcari potius amœnis locis, quam coërceri carcere videretur.* [ab ἕρκος, ἕρκος idem quod εἱρκτή vel εἱρκτὴ. Hesych. Γόργυρα, αὐλὴ, δεσμωτήριον.] *Tullianum* vero vult Varro dici, a Servio *Tullio*, qui primus hanc sub terra partem addiderit carceri. At carcerem ipsum (ut lib. I. tradit Livius) primus ad terrorem increscentis audaciæ, media urbe, foro imminentem ædificavit Ancus Martius. De *Tulliano* recte Varro; de *carceris* vero etymo magis placet sententia Scaligeri, qui in conjectaneis vult dici a κάρκαρα, quod pro μάνδραις usurpari discimus ex Hesychio. [Γοργύρα. Κάρκαραι, δεσμοί. Hesych.] Idem tamen ad Festum tradit, esse a *cancer* mutato *n* in *r*: qua de re plura diximus in *Cancelli*. Imo Santra, apud Festum, in *Querquera*, deducit a κάρκαρος significante *tremorem ex frigore*: vel *horribilem*, quando exponitur δεινά. Sed & esse potest a κάρκαρα, qua, eodem Hesychio teste, significat δεσμωτήριον, ut proprie de *vinculis publicis* dicatur. Sane magis hæc placent, quam ut (quæ eruditissimi Friderici Morelli, in notis ad Dionem, suspicio est) *carcer* dicatur, quasi κέραμος. quomodo Cretensibus, seu Cypriis, *carcer* vocabatur: si veteribus scholiis credimus. Μεταφορικῶς autem *carceres* dicti, quos Græci ἀφετηρίας, & ἱππάφεσιν appellant, ut interpretantur Glossæ B. Benedicti. Nempe quia equi istic, usque dum dimittantur, tanquam intra *carcerem* conclusi consistant. Varro IV. de L. L. *In circo primo, unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres. Nævius Oppidum appellat. Carceres dicti, quod coërcentur equi, ne inde exeant, antequam magistratus misit: Oppidum, quod a muri parte pinneis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit Poëta: Dictator ubi currum insidit, pervehitur usque ad oppidum.* Quo ex loco lucem capit hoc Festi: *Oppidum dicitur & locus in circo, unde quadrigæ emittuntur.*

CARCHEDONIUS, & *Chalcedonius*, differunt. *Chalcedonius* est species jaspidis: de quo alibi. At *Carchedonius* species est carbunculi. Unde pro eodem habet Publius Syrus, cum ait:

> *Quo Carchedonios optas ignes lapideos,*
> *Nisi ut scintillent? pictas est carbunculus.*

Ubi videmus, *Carchedonium* dici *scintillare*, vocarique *ignem lapideum*, ac mox *carbunculum* nominari. Idcirco & idem censetur ac *pyropus*, cui nomen ex πῦρ, *ignis*, & ὤψ, ὠπὸς, *adspectus*. Unde Ovidius, Solis domum describens:

> *Clara micante auro, flammasque imitante pyropo.*

Carchedonius autem dictus a *Carthagine*, quæ Græcis Καρχηδών. Non quasi Carthagine nasceretur: sed quia e Garamantibus Carthaginem, inde ad alios adveheretur. Hinc Plinius de carbunculis: *Horum genera Indici & Garamantici, quos & Carchedonios vocavere propter opulentiam Carthaginis magnæ.* A *Carchedonio* hoc *carbunculo* diversus est, qui ἁπλῶς vocatus *Carchedonius*: qui, Plinio auctore, non apud Indos, sed apud Nasamones in Africa, inque Ægypto circa Thebas, nascebatur: iisque e locis portabatur Carthaginem: unde itidem *Carchedonii* nomen accepit.

CARCHESIUM, καρχήσιον, proprie est summa mali nautici pars: unde Athenæus, lib. XI. interpretatur, τοῦ ἱστοῦ τὸ πρὸς τῷ τέλει. Pollux, lib. I. cap. IX. τὸ τελευταῖον, τὸ πρὸς τῇ κεραίᾳ. Hesychius: τὰ ἄκρα τῶν ἱστῶν. Fortasse nomen διὰ τὸ καρχαλέον, τουτέστι τὸ τραχὺ, ut idem Hesychius interpretatur. Ob similitudinem vero sic dicitur *poculi genus*: nempe quod extendatur, ut malus in navi: quemadmodum ibidem Athenæus ait, & ex eo Eustathius. Sed verba ipsius Athenæi ponam: Καλλίξενος ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξανδρείας φησὶν, ὅτι καρχήσιον ποτήριόν ἐστιν ἐπίμηκες συνηγμένον εἰς μέσον ἐπιεικῶς, ὦτα ἔχον μέχρι τοῦ πυθμένος κατήκοντα· ἐστὶ δὲ ἱκανῶς ἐπίμηκες τὸ ποτήριον τὸ καρχήσιον, καὶ τάχα διὰ τὸ ἀνατετάσθαι οὕτως ὠνόμασται· ἀρχαιότατον δ' ἐστὶ ποτήριον τὸ καρχήσιον, εἴγε ὁ Ζεὺς ὁμιλήσας Ἀλκμήνῃ, ἔδωκε δῶρον αὐτὸ τῆς μίξεως, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ δευτέρᾳ ἱστορεῖ, καὶ Ἡρόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης. Ἀσκληπιάδης δ' ὁ Μυρλεανὸς κεκλῆσθαί φησιν αὐτὸ ἀπό τινος τῶν ἐν τῇ νηῒ κατασκευασμάτων· τοῦ γὰρ ἱστοῦ τὸ μὲν κατωτάτω πτέρνα καλεῖται, ἣ ἐμπίπτει εἰς τὴν ληνόν· τὸ δ' οἷον εἰς μέσον τράχηλος· τὸ δὲ πρὸς τῷ τέλει καρχήσιον. ἔχει δὲ τοῦτο κεραίας ἄνω συννευούσας ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη, καὶ ἐπίκειται τὸ λεγόμενον αὐτῷ θωράκιον, &c. Quæ verba Latine transferre supersedeo, cum quia interpretationem eorum imperitior reperiet pag. 474. edit. Commel. tum quia eadem prope scribit Macrobius, cujus hæc verba, lib. V. Sat. cap. XXI. *Est autem carchesium poculum Græcis tantummodo notum. meminit ejus Pherecydes in libris historiarum; atque, Jovem Alcmenæ pretium concubitus carchesium aureum dono dedisse: sed Plautus insuetum nomen reliquit, aitque in fabula Amphitryone, pateram datam: cum longe utriusque poculi figura diversa sit; patera enim, ut & ipsum nomen indicio est, planum ac patens est. Carchesium vero procerum & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter, ansis a summo ad infimum pertinentibus. Asclepiades autem vir inter Græcos apprime doctus ac diligens, carchesia a navali re existimat dicta. ait enim navalis veli partem inferiorem pternam vocari, at circa mediam ferme partem τράχηλον dici, summam vero partem carchesium nominari, & inde diffundi in utrumque veli latus ea quæ cornua vocuntur.* Porro utramque *carchesii* significationem exemplis illustrat Nonius Marcellus: *Carchesia*, inquit, *genera poculorum. Virgil. Æn. lib. I.*

> *Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.*

Et Georg. lib. IV.

> *. . . Mater, cape Mæonii carchesia Bacchi.*

Alias summa pars mali, hoc est, foramina, quæ summo mali funes recipiunt. Lucilius:

> *Tertius hic mali superat carchesia summa.*

Catullus Veronensis:

> *Lucida qua splendent summi carchesia mali.*

Hæc Nonius. Præterea, ut Hesychius tradit, καρχήσιον dicitur τὸ ἐπικείμενον τῷ ἱστῷ ξύλον, καὶ ἐργαλεῖον τεκτονικὸν δελτοειδές. Quo pertinere videtur hic Vitruvii locus, lib. X. cap. ult. *Eo tempore quidam architectus ab Arado, nomine Callias, Rhodum cum venisset, acroasin fecit, exemplumque protulit muri, & supra id machinam in carchesio versatili constituit, qua helepolim ad mœnia accedentem corripuit & transtulit intra murum.* Meminit & ejus, cap. V. ejusdem libri. Ita autem dicebatur a similitudine navalis *carchesii*. Eam optime exponit Bernardinus Baldus, his verbis: *Carchesium*, inquit, *est trabs erecta, robusta quidem, & annulis ferreis revincta; in cujus suprema parte, ferreæ fibulæ inserta, transversa alia pars librata continetur, & facile circumvertitur: ab altera extremitate ferrei harpagones dependent, quibus onera annexa sublevantur, & machina vectibus circumversa curribus facillime imponuntur. Ejus imaginem affabre expressam habemus in majusculis litteris* T, ✝.

CARDAMOMUM, καρδάμωμον, nomen habet a *cardamo* & *amomo*. Est enim κάρδαμον, sive *nasturtium*, vulgari *cardamo* magis aromaticum, propeque accedens ad *amomum*. Hinc Plinius, lib. XII. cap. XIII. cum de amomo & amomide locutus esset: *Simile his & nomine, & frutice, cardamomum, semine oblongo.* Quod si *cardamomum* dicitur, quia sit *cardamon*, simile *amomo*: etiam *cinnamomum*, κινάμωμον, ex eo nomen habebit, quia sit κίναμον, *cinnamon*, simile *amomo*. Itaque probare non possum illud Isidori, lib. XVII. Orig. cap. VIII. *Amomum vocatum, quod veluti odorem cinnamomi referat.* Mallem dixisset: *Cinnamomum vocatum, quod veluti odorem amomi referat*

ferat. Veteres hac de caussa, tam Græci quam Latini, sæpe *cinnamomum* & *amomum* confundunt.

CARDIACI, καρδιακοί. Ciceroni, Juvenali, aliis, ita dicuntur, non qui *corde*, sed qui *stomacho* laborant. Nam καρδία veteribus Medicis est superius stomachi orificium; quomodo & Hippocratem usum esse Galenus docuit. Hujus vocis ambiguitas Lucretium ipsum decepit, quo loco pestilentiam Atticæ descripsit. Victorium vide lib. XXVIII. Var. Lect. cap. XVII.

CARDO unde sit, docere conatus Servius ad I. Æn. *Cardo*, inquit, *dictus, quasi cor januae, quo movetur*, ἀπὸ τῆς καρδίας. Et Isidorus, lib. XV. cap. VII. *Cardo*, inquit, *est locus, in quo ostium vertitur, & semper movetur, dictus* ἀπὸ τῆς καρδίας, *quod quasi cor hominem totum, ita ille cunctus januam regat ac moveat. Unde & proverbiale est, In cardine rem esse*. Hæc Isidorus. Proverbii autem ejusce meminit & Servius ad illud I. Æn.

. . . *Haut tanto cessabit cardine rerum*.

De etymo longe veri similiora sunt, quæ Martinius adfert. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν sit a κράδη hoc est, *hamus*, vel aliud, ex quo quid suspenditur. Sane Germanis similiter cardo est *thürangel*, quasi *januæ hamum* dicas. Vel a κραδάω, hoc est, *agito*. [a καρτύνω καρτύνεις, nisi malis ab ἀρτύνω. sed melius a κραδάω, unde & κράδη *machina theatri*] In cardinibus enim janua agitatur, vertiturque. Horum alterum malim, quam ut sit a κρατέω, *firmiter teneo*: quia januam retinet. Vel a κάρτος, pro κράτος, hoc est, *robur*, *firmitas*, quam janua in solis cardinibus habet. *Cardo* ad varia transfertur. Ad cælestia, ut cum sic *cardines* dicunt cæli plagas: ut cum de ventis agens Vegetius, vocat *cardinem meridianum*, *occidentalem*, *septemtrionalem*. Unde ventos a quatuor mundi plagis spirantes dicimus *cardinales*. Quomodo Servius vocat in illud poetæ, *Eurum ad se, Zephyrumque vocat*. Vegetius eos *principales* nuncupat lib. IV. cap. XXXVIII. Imo similiter quatuor virtutes principes vocarunt *cardinales*. Ac quia janua vertitur in *cardine*; etiam usi eo pro illo, in quo negotium vertitur. Ut apud Maronem:

. . . . *Haut tanto cessabit cardine rerum*.

Quem ad locum ita Servius: *Aut* δυνατικῶς *dixit, ne in tantum quidem: hoc est, brevi occasione cessabit. Aut simpliciter intelligendum: non poterit in tanta rerum opportunitate cessare. Ut sit de proverbio tractum, quod dicitur, Res est in cardine, hoc est, in articulo*. *Cardo*, agrimensoribus etiam limitis genus est. Cujusmodi limes sit, ostendere conatus est Servius, in I. Georg.

Ne signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat . . . .

Signare, notare, propterea quod cum agri colonis dividerentur, fossa ducebatur ab Oriente ad Occidentem, quæ Kardo nuncupabatur: & alia de Septemtrione, quæ Decumanus limes vocabatur. Sed Servio imposuit, quod hujusmodi sæpe est limitum ratio in præfecturis, ubi alia erat ratio, quam in coloniis. In his enim decimanus in Orientem, *Kardo* in Septemtrionem: unde & nomen a *Kardine* mundi. Quod ostendunt hæc Hygini verba, initio libri de limitibus constituendis: *Primum duos limites constituerant: unum, qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duodecimanum. Alterum a Meridiano ad Septemtrionem, quem Kardinem nominaverunt a mundi Kardine*. In Italia Duodecimanos vocarunt Gallicos, quia Gallia est ad Occidentem: ac *Kardinem* dixere maritimum, quia ad Septemtrionem ei sit mare Adriaticum. Frontinus de Coloniis: *Adrianus ager de limitibus maritimis & Gallicis: quos nos decumanos, & Kardines appellamus*. Ad januarum *cardines* revertor. His quæ præerat dea *Carna* dicebatur. Ovid. VI. Fast.

Prima dies tibi, Carna, datur: dea cardinis hæc est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Non tamen a *cardine* id nomen, quia (ut poëta ibidem ait:)

. . . . *Granen dixere priores*.

Inde *Carna* κατὰ μετάθεσιν. Cæteroquin a *carne* poterat dicta videri. Vitalibus enim præerat: qua de re Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XII. Sed a *Cardo Cardea* dicta sit, si id quoque verum *Carnæ* nomen. Augustinus, lib. IV. de civit. D. cap. VIII. *Tres Deos isti posuerunt, Forculum foribus, Cardeam cardini, Limentinum limini. Ita non poterat Forculus simul fores, & cardinem limenque servare*. Verum metuo, ne *Caream* vel scripserit, vel scribere debuerit Augustinus. A *cardo* est *cardinatus*; ut, *cardinatum tignum*, apud Vitruvium, lib. XII. cap. XXI. Item, *cardinalis*, pro principali, & in quo quasi *cardo* vertitur Reip. aut Ecclesiæ. Ita in libro Officiorum Theodosii *Cardinales* vocantur Præfecti prætorio Asianæ diœceseos, & Præfectus Africæ, quod ceteris essent majores. Civilium autem magistratuum exemplo, ut Alciatus quoque opinatur, introductum est *Cardinalium* nomen in Ecclesiam. Ac putat Duarenus sic proprie dictos presbyteros, qui in majore Ecclesia, quam cathedralem appellamus, cum episcopo suo facerent rem divinam. Quando vero id nomen in Ecclesia cœperit, & quomodo paulatim *Cardinales* ad tantum honoris fastigium pervenerint, alibi commodius edissertabimus.

CARDUUS sic vocatur a *carere*, quia aptus carendæ lanæ. *Carere* est κείρειν, sive ξαίνειν, quomodo utitur Plautus, Menæchmis, act. V. sc. II.

. . . . *Dare unâ operâ pensum postules,*
Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere.

Ita hunc locum legit Varro, lib. VI. de L. L. Itemque Nonius. At in Camerariana, ac MSS. quoque codd. male est *carpere*. Plura vide infra in *Caro*. Est vero *carduus* alius quidem agrestis, de quo Maro:

. . . . *Segnisque horreret in arvis*
Carduus . . . .

Alius autem sativus ac hortensis: qui κατ' ἐξοχὴν sic vocari solet: unde Gloss. *Carduus*, κινάρα. Siculi κάκτον vocant. Vide *Cactus*, & *Cinara*. A *carduus* est *carduetum*, locus *carduis* consitus. Usus Palladius. Ab eodem *carduelis*, de quo in *Acanthis*.

CARENUM est vini dulcis genus, quando decocta musti parte una duæ relinquuntur. Legas non modo apud Græcos, sed etiam Palladium, lib. XI. cap. XVIII. item Apitium, de re coquinaria: & in Glossis Arabico-Latinis. Nomen videtur conflatum ex Κᾶρες καὶ οἶνος, quod primi illud Cares decoxerint. Id si est, *Caroenum* scribi debet. Vel potius simplex est, quando *Cares* etiam *Carini* vocabantur, ut apud Cassiodorum, in hist. tripart. Est hæc Turnebi sententia, lib. XIII. Advers. cap. XXIII. Isidorus Latinum putat. Ita enim ille, XX. cap. III. *Carenum eo, quod fervendo parte careat. Tertia enim parte musti amissa, quod remanserit, carenum est*. Hinc *carenariæ* dicuntur cortinæ & vasa, in quibus *carenum* coquitur. Usus Palladius, lib. VIII. cap. VII.

CAREO, vel est a *carus*, quod Jul. Scaliger scripsit, libb. de causs. L. L. cap. XXII. *quoniam nempe deficiente annona carebant, atque ibi tum illa cara erat*. Vel potius a χατέω, quæ Angeli Caninii sententia est. Notat id verbum, *careo*, *egeo*, χρείαν ἔχω, ut interpretatur Hesychius. *T* conversum in *R*, quomodo & a *patricida* forte est *parricida*, & a πότνια πόρριs, pro quo alii scribunt πότνις. Vel quod non minus placet, venit a χηρεύω, id est, *destituor*, *careo*. Aut est ab Hebræo ערה, hoc est, *nudari*, *evacuari*. A *careo* est *caritum*, unde (ut Priscianus docet, lib. XI.) *cassum*, qua ratione a *defetiscor*, pro *defetiscitus* dicimus *defessus*. Proprie enim dicimus *nucem cassam*, quæ *vitiosa* dicitur Plauto, in Milit. act. II. sc. III. & Pseud. I. III. sive quæ, ut Petronius loquitur, *inanis, & sine medulla, ventosa est*. At μεταφορικῶς dixit Afranius: *numero pertimuisti cassam terriculam adversarii*. Et Appuleius: *Quin igitur masculum animum sumis, & cassa speculæ renuntias fortiter*. Fallitur Servius, cum a *quatiendo* dici putat. Sic enim ille ad secundum Æn. *Cassum*, inquit, *privatum, vacuum. Et cassum est quasi quassum, & nihil continens. Nam & vas quassum, quod humorem in se non continet, & est vacuum: unde & retia casses, qui multum in se vacui habent*. Quam Servii

Servii sententiam de voce *cassus* merito damnat Nonius: at interea haut recte ipse deducit a *cassibus*: quæ verisimilius deduxeris a *cassus*, ut bene notarat Servius. Verba Nonii sunt: *Cassum veteres inane posuerunt; & arbitrandum est, ejus verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam, quod sint levis ac nullius ponderis; non ut quibusdam videtur, quasi quassum*. Verum *cassis* etymon suo loco adducimus. A *cassum* est *incassum*, qua ratione dicimus, *in vanum*, *in nihilum*. Quare nec audiendus idem Servius, cum, ad illud III. G. *Non cassibus ullis*: scribit in hunc modum: *Cassibus*, inquit, *id est, retibus. Hinc est, quod & incassum dicimus, id est, sine caussa, quasi sine cassibus, sine quibus venatio est inanis*.

CAREX, *herba acuta & durissima, sparto similis*: ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. IX. Sed etymologiam non addit. A *careo* esse videtur: non quidem quia *viribus careat*, ut quidam putarunt: sed quia ob acumen & duritiem idonea esset ad *carendum*, hoc est, carpendum & abradendum. A qua *carendi* notione *carduum* dici, ante ostendimus. A *carex* esset *caricetum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν *carectum* dicitur, locus caricibus abundans.

CARICÆ, fici genus. Plinius, lib. XIII. cap. V. *Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia; in ficorum caricas*. Meminit Papinius, lib. IV. Silv. carm. ult. *Chartæ, Thebaicæve, caricæve*. Ubi *Thebaicæ* sunt palmæ ex Thebaide; *carica*, ficus siccæ, quæ Græcis ἰσχάδες. Sic autem a *copia* appellatæ: ut apud Isidorum, etiam in MSStis reperio, lib. XVII. cap. VII. Suspicor tamen, Isidorum pro *copia* scripsisse *loco*. Nisi forte Isidori mens est, sic dici, a *loco*, in quo carum *copia*. Sane nomen illis a *Caria*, ut vel fidem fecerit, quod eædem *Cauneæ* sunt dictæ a *Cauno*, *Cariæ* oppido: cujus Ptolemæus, Plinius, aliique plurimi meminerunt. Cicero, lib. II. de Divinatione: *Cum M. Crassus exercitum Brundusii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cauneas clamitabat*. Plinius tamen *cauneas*, & *caricas* diversas facit, lib. XV. cap. de ficis: *Ex hoc genere sunt, ut diximus, Cottana, & Caricæ: quæque conscendendi navim adversus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce Cauneæ*. Sed eo Plinius separat, quoniam *Caricæ* illi non solum, quæ e *Caria* advectæ, sed universe ἰσχάδες. unde & *Syriæ*, quemadmodum vidimus, tribuit, ac lib. XV. cap. V. etiam tribuit *Ægypto*. Nempe ut *Pergamena* prius, quæ *Pergamo* afferebatur, postea membrana quævis; sic *carica* prius, quæ e *Caria* ferrentur, postea quævis ficus siccatæ. Glossæ: ἰσχὰς, *carica*. Item aliæ cap. de fructibus: *Ficus*, σῦκα. *Caricæ*, ἰσχάδες. Sunt quibus placet, etiam καρύκας legi hac significatione. Nam Lucianum ajunt ea ratione dixisse τὰς παλάθας τῶν καρυκῶν· quà Athenæus, Suidas, ἐγχυτρίαι seu ἐγχυτρία interpretantur, σύκων καὶ ἰσχάδων παλάθην, hoc est, μᾶζαν. Verum, meo judicio, a κάρ fit καρυκαὶ, non καρύκαι, aut καρύκκαι. Nec καρύκη, seu καρύκκη, est *carica*; sed, quemadmodum Erotianus auctor est, *intriti genus*, colorem habens sanguineum, quo quidam decepti αἱματιὰς esse crediderunt. Galenus in Lexico Hippocratico ait, esse Λύδιον ἔδεσμα ποικίλον, ἐξ αἵματος σκευαζόμενον. Sane & Athenæus, lib. XII. Lydios ejus inventores facit. Verisimile autem est, inter alia admiscuisse genus καρύων, hoc est, *juglandium*: atque inde καρύκην nomen accepisse. Multum igitur distat a *caricis*. Has, uti & dactylos, missiculabant amicis, ac comedebant, boni ominis caussa. Ovid. I. Fast.

> *Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,*
> *Et data sub niveo condita melle cado?*
> *Omen, ait, caussa est: ut res sapor ille sequatur,*
> *Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.*

CARIES fortasse a *carendo*, quia res præ vetustate aut putredine caret vigore suo. Ita Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Caries putredo lignorum; dictum hoc nomine, quod eveniat lignis virtute carentibus*. Ut a *facio*, *facies*; a *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*: sic a *careo* erit *caries*. [a κείρω, καρῶ *edo*, *voro*, nam *caries exedit*.] Verum Scaliger in Conjectaneis monet *esse* a κάρυον· καρυώδη enim a Theophrasto vocari, quæ sunt *vermiculata*. Idem alteram quoque ἐτυμολογίαν ponit. Nempe ut sit ab Osco *casus* pro *vetustus*: unde *casus* & *casnar*. Prius igitur fuerit *cases*: unde postea *caries*; ut ex *aso*, *asena*, *Lases*, facta *ara*, *arena*, *Lares*. Quod si, an Osci *casus* pro *vetusto* dixerint, non satis liquet: possis deducere *cases* ab Hebræo כסה, quod est, *tegere*, *operire*. Sane *caries* est *vetustas* ac *putrilago*, ut ait Nonius. Vetusta autem sunt vermiculata, ac situ squaloreque obducuntur.

CARINA trifariam sumitur. Proprie in navi notat trabem imam, fundamentum totius fabricæ. Græcis στεῖρα vocatur. [ἐρίξαι, ὑποστηρίξαι. vide quoque Hesych. in κάρυνα.] Hinc ea vox accommodata infimæ navis alvo, quam pro tugurio habere Afri solent: ut in Jugurthina Sallustius tradit. Τρόπις Græcia nuncupatur. Denique poëtæ ita totam navim vocare solent. Mediam notionem respexit Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Carina a currendo dicta, quasi currina*. Hoc est, ut Perottus exponit, *quod per eam liceat currere*. Sin primam notionem respexit Isidorus, voluit *carinam* dici, quia ejus præcipue beneficio per aquas curritur. Veteres non geminabant consonas. Ideo *curo* dicebant, unde *curina*, & post *carina*. Nec *currendi* translatio locum hic habet ullum. Nam & Cato dixit: *Mare aut amnis, qua naves ambulant*. Et *currum* pro navi usurpat Catullus:

> *Diva levi fecit volitantem flamine currum.*

Quomodo & poëtæ Græci appellant ἅρμα θαλάσσης, vel Ποσειδάωνος. Mirum autem, & Latinum *carina*, & Græcum στεῖρα, prope adeo accedere ad voces ejusdem notionis, *carere* dico, & στερεῖσθαι. Sed cur a *carendo* huic navis parti nomen facerent, difficile ei sit caussam adferre, qui nugari nolit. Et στεῖρα, Eustathio teste, potius dicitur quasi στερρὰ, hoc est, *firma solidaque*; unde ea & στήριγμα dicebatur, auctore Hesychio. Et *carina* potius a κείρειν, non qua *tondere* notat, etsi *remos* a *tonsendo*, *tonsas* dici Festus doceat: atque hoc a *tondendis aquis* plerique interpretentur, præter Festi mentem tamen: sed qua significat, *scindere*, vel *secare*: quomodo de *carina* sive navigio etiam Latini loquuntur. Ut, V. Æn.

> . . . . *Sic ipsa fuga secat ultima Pristis*
> *Æquora* . . . . .

Et X.

> *Massicus ærato princeps secat æquora Tigri.*

A *carina* forte est *carinari*, de quo deinceps.

CARINARI est illudere: ut Isidorus in Glossis exponit. [est a καρινᾶν, id est, κατακρινᾶν idem quod κατειρωνεύειν. Hesych. ἀρίνητον λοιδορεῖν. & alibi γαρρίνεσθαι, λοιδορεῖσθαι.] Originem conatus aperire Festus; *Carinantes*, inquit, *probra objectantes, a carina dicti, quæ est infima pars navis. Sic illi sortis infimæ*. Non tamen putem, tam respexisse eo, quod *carina* sit in ima nave: quam quod qui in *carina* essent, sæpius contumeliosis verbis alios impeterent. Quomodo & & a γέφυρα, id est, *ponte*, Græci γεφυρίζειν fecere, quasi *de ponte convitio jacere*. De quo vide Ammonium in Σκῶμμα. Imo ne a *carina* quidem ea vox est, sed a χαρίεν, id est, *venustum*, *lepidum*: ut *carinari* proprie sit, facete & salse jocari, &, ut Galli dicunt, *plaisanter*. Ad etymon hoc Glossæ Philoxeni præeunt, in quibus est: *Carinari*, χαριεντίζεσθαι. Vel sit a *caro*, hoc est, κείρω, *carpo*, quomodo dicimus *lanam carere*, hoc est *radere*, *carpere*. A *caro* fit *carino*, ut a *nato*, *natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ab *expleo*, *expleno*, apud Festum; a *pago*, *pagino*, unde *pagina*; a *lurcor*, *lurcinor*, unde *collurcinatio*, apud Appuleium; a *nego*, *negino*, in carmine Cn. Marcii apud Festum, & alia alibi. Hanc sententiam juvat, quod, ut *carere* de veste dicitur, & dictis mordacibus: sic πλύνειν significet tum *vestes lavare*, unde πλύντης, *fullo*: tum ἐλέγχειν, ac *maledictis & convitiis proscindere*: ut apud Aristophanem, Demosthenem, alios. Usus *carinandi* verbo semel iterumque Ennius. Cujus illud apud Servium Danielis:

Sed

Sed neque me decet hanc carinantibus edere chartis.
Corripit penultimam, ut non possit esse a *carina* navis. *Carinantes chartas* dixit *mordaces*, *alterumque carpentes*. Alter Ennii versus sic recte a Salmasio corrigitur:

Ac contra carinans, verba atque obscena profatus.

Ubi vulgo, *Contra carinantes*: sed invito metro.

CARISSA utrum Lucillio *vafrum*, an *vafram*, notet; difficile est e Festo scire, codicibus ejus variantibus. Adhæc in Philoxeni quidem Glossis legas. *Carisa*, μαυρίας, [μαυλιστὴς] πορνοβοσκός. Sed in Glossis Isidori est: *Carissa*, *lena vetus & litigiosa*: *ancilla dolosa & fallax*. Sed seu *lenonem*, seu *lenam*, signet, videri possit ejusdem esse originis ac affine Gallicum *caresse*, hoc est, blanditiæ, & *caresser*, blandiri. Nempe a Græco χάρις, vel χαρίεν, vel χαρίζεσθαι. Sane virgo ἄχαρις,

. . . . *Veneris qua gaudia nescit*,

ut cum poëta loquar, χαρίζεσθαι, *grata*, *lepida*, *urbana proferre*. Sed paullo hæc incertiora, quia pro *carissa* etiam legitur *caprissa*: quasi eam signet, quæ capræ vel meretricis mores imitetur.

CARMEN duplicem habet significationem. Pro instrumento, quo lana purgatur, a *carendo* dicitur, quasi *carimen*: qua de re dicimus voce *caro*. At *carmen*, pro vincta oratione aliunde est. Sed unde veniat, non ita apertum est. Vir summus censet esse ab Chaldæo כרמא, *carma*: hoc est, *vitis*, vel *vinea*, quæ Hebræis כרם, *cerem*. Nempe arbitratur, vocem hanc primo signare *vitem*; inde cœpisse accipi pro *dolio*: item *scena plaustro imposita*, unde *carmina* fundebantur. Quod probat ex illo Hesychii: Καρύμος, πίθος. Καρμύμα ἡ ἐπὶ τῆς ἁμάξης σκηνή. Ac *scena* quidem, unde *carmen* dicebatur, sic ei dicta putatur, quia *vite* esset tecta; nam a vinitoribus ac vindemiæ tempore *carmen* est inventum, saltem comicum & tragicum: eoque & *carmini* inde nomen. *Dolio* vero id nomen datum, quia vino impleretur. Indeque & κέραμος & κεραμεοῦς. Non repugno, quo minus hæc aliquis amplectatur. Mihi tamen simplicius veriusque videtur, *carmen* esse factum a *casmen*, quod a *casno*, unde & primo *Casmenæ* dictæ, quæ postea vocatæ *Carmenæ*, postremo *Camenæ*, ut recte monet Varro, lib. VI. de L. L. Siquidem quod nunc *cano*, id olim fuit *casno*, credo ἀπὸ τοῦ χανεῖν, inserta litera S: quomodo *dusmus*, & *dusmosus* dixere, pro *dumus*, & *dumosus*. [*Casmena*, & *casno* ἀπὸ τοῦ ψαισμοῦ, ut *cano* a χανῶ.] A *casno* vero *Casmenæ* primo dictæ, quod veteres usurpant poëtæ, & fortean Ausonius. Exin, ut dicebamus, vocatæ *Carmenæ*, converso *S* in *R*; qua ratione, *ara*, *lares*, *feriæ*, *arena*, facta sunt ex *asa*, *asenæ*, *lases*, *fesiæ*, nec non *Papirii*, *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Papisii*, *Valesii*, *Fusii*, *Auselii*; ut constat e Fabio, lib. I. cap. IV. Festo in Aurelia, Macrobio, cap. II. lib. III. Saturnal. Velio Longo de Orthographia, aliisque. Et *R* quidem in *carmen* remansit: at ex *Carmenis* factæ *Camenæ*, eliso *R*, aspera & canina litera, ut vocant Naso, Persiusque. Possis & dicere, ut a *genimen* est *germen*; sic a *canimen* esse *carmen*, *n* in *r* converso, ut in aliis multis. Item a *cano* dici *canena*, & converso *N*, *Camena*, quod Macrobius tradit in lib. II. de Somnio Scip. At audiri non debent, qui *carmen* dici ajunt, quia *carptim* pronuntietur: vel quod vates *carere* mente existimentur. Utramque originem Isidorus promit, lib. I. cap. XXXVIII. Nec placet eorum sententia, qui *carmen* dici ajunt ab ἁρμὸν, quod est, *aptum*, *concinnum*, *harmonicum*: quod ipsum quidam deducunt ab ערם, id est, *callide & concinne aliquid coagmentare*. Quemadmodum & displicet, qui *camenas* conflatum putant ex *casta* & *mens*, quia sint castæ mentis præsides: vel ex *cano* & *ante*, quia canant antiquorum laudes: quæ duo ἔτυμα Festus subjungit, eum a carminibus eas ita vocari dixisset. Item qui *camenas* dici ajunt, quasi *canentes amœne*. Porro veteres cum desinentia in *MEN*, etiam per *mentum* afferrent (ut *momen momentum*, *documen documentum*,) etiam pro *carmen carmentum* dixisse videntur. Inde *Carmenta*, quia *carmine futura proderent*. Ac festum earum *Carmentalia*. Varro, lib. V. de L. L. *Carmentalia nominantur*, *quod sacratum*, & *feriæ Carmentis*.

† CARMEN est a קדם *Kadam* (quod Chaldaeis, Syris & aliis dialectis Orientis ad praedictiones, & vaticinia saepe transfertur: vide Castelium & alia lexica) mutato Daleth in R pro more Tyrrhenico. Etenim CARMEN proprie prophetarum erat: qui quia ferme numeris vinctam orationem effundebant, hinc *carmen* etiam de versibus sine vaticinio usurpari coepit. Ceterum Vaticinia sine versu etiam CARMINA dicebantur. Apud Liv. saepe formula, quam quis praeibat, a ceteris repetendam, CARMEN dicitur, utique quia קדם est etiam *praeire verba*, & *praecinere*. A CADMEN sive *Carmea* sunt *Cadmenae* sive *carmenae*, quae & *Casmenae*. MAZOCHIUS.

CARO, *caris* (nisi potius *carro* scribendum gemino *RR*,) est verbum antiquum pro ξαίνω. De ejus usu ac ἐτυμολογίᾳ sic Varro, lib. VI. de L. L. *In Menæchmis Plauti*, *Inter ancillas sedere jubeas*, *lanam carere*. *Idem est hoc verbum in Cosmotria Nævii* (alii Æmæthia, aut Cosmeteria.) *Carere a carendo*, *quod eam tum purgant ac deducunt*, *ut careat spurcitia*. *Ex quo carminari dicitur tum lana*, *cum caret eo*, *quod in ea est nequam*. Verum, ut in Conjectaneis suis monet Scaliger, dubium non est, quin *caro* sit a κείρω, ἔκαρον. A *carero* sive *carere*, tum *carduus* est, de quo separatim: tum *carmen* pro instrumento, quo lana purgatur. Hac significatione dixit Lucretius, lib. IV.

. . . . *Quasi carmine lana trahatur*.

In vett. codd. est *quasi marcine*, unde quidam *quasi margine*, alii quasi *imagine*, alii aliud fabricarunt. Sed acute vidit magnus Scaliger ad Tibullum, solum literarum trajectione facta *carmine* legi debere. A *carmen*, qua a *carendo*, quasi *carimen*, dicitur, venit *carminare*, ut superior Varronis locus indicat. Notat ea vox lanam *carmine* purgare. Gloss. vett. *Carminat*, ξαίνει. Glossæ Arabico-Latinæ: *Carmino*, *canto*. Fortasse legendum *carpo*. Vel verum, quod dixi: vel error est auctoris, ignorantis eam *carminis* notionem, quam adduximus. Plinius, libro IX. capite XXXVIII. *Quinis lana potat horis*, *rursusque mergitur carminata*, *donec omnem ebibat saniem*. Putabat & Janus Guillelmius, lib. III. Verisi. cap. XX. apud Plautum legi debere: *Bene autem ora carminavi atque ex mea sententia*. Locus est Menæchmis, act. V. sc. VII. Sed rectum esse *commentavi*, quod in MSStis quoque legitur, solide comprobat Gruterus.

CARO, sive *carnis* (nam sic in recto dixere veteres, teste Prisciano, in VII.) ita a *creando* dici videtur Isidoro, libro XI. cap. I. At a *carendo* deducit Donatus, non quidem in Heautontimorumenon, ut ait Duza, Præcidaneis in Petronium Arbitrum (nam non Donatus, sed Calpburnius, in Heautontimorumenon scripsit.) verum ad Hec. act. III. sc. IV. *Caro*, inquit, *dicta est*, *eo quod careat anima*. *Et caro proprie dicitur mortuorum*. *Virgil*. *Et corpora luce carentum*. *Unde carnifices dicti*, *quod carnes ex homine faciant*. *Pulpa vero proprie ea quæ manducatur*, *eo quod pulsetur & conscindatur*. *Potest & R pro D poni*: *ut caro sit dicta quasi cado*; *ut Virgilius*: *Belloque caduci Dardanidæ*; *quod jam scilicet sine anima sit & cadat*. Similiter Jul. Scaliger, lib. III. R. P. cap. LXXXVI. *Nos in Originibus ita commenti sumus*. *Carnis vocabulum vix & raro in vivente*, *nisi apud philosophos*: *at vulgus cadaveris carnem dicebat*, *quia jam careret vita*. Hæc Scaliger. Quod ait, veteres illos non temere *carnis* voce, de viva intelligere. Nam Maximiani (qui Cornelii Galli diu nomine latuit) ratio haberi non debet, quando ait:

Carnis ad officium carnea membra placent.

Nec enim *caro* de viva proprie dixeris, careat vita: si etymon allatum verum est. Sane simile quid observavi in lingua Germano-Belgica: Nam *lick* appellant *cadaver*: at corpus vivum nominant *lichaem*, nempe, ut suspicor, a *lick*, quod ἁπλῶς *corpus* notat; & *aem*, quod contractum ex *adem*, id est, *spiritus*,

flatus, *anhelitus*, *anima*: ut *lichaem* proprie sit *corpus animatum*; *liick*, *corpus inanimum*. Quin eodem modo differre ajunt apud Græcos σὰρξ, & σῶμα. Id autem probant Plutarchi loco in problematis Symposiacis, quo non obscure indicat, Stoicos quosdam ita distinguere inter σὰρξ, & κρέας, quod illud de *mortua*, hoc de *viva carne* dicatur. Imo doctissimus H. Junius notis ad eum Plutarchi locum, censet hanc significationem posse ipsa ἐτυμολογίᾳ confirmari, quia σὰρξ Æolice sit σύρξ, a σύρω, cujus futurum Æolicum σύρξω, ac rationem nominis esse, quod *carni mortuæ detrahatur cutis*. Κρέας vero esse a κέαρ, quod *animam* notat, vel ἀπὸ τοῦ κεράω, hoc est *miscere*, quia conflata temperataque sit e quatuor elementis. [a κείρω *edo*] Sed corrupta Plutarchi lectio decepit virum doctissimum, longaque illa ad eum annotatio plane est absurda, quemadmodum te docebit Paullus Leopardus, lib. XVIII. cap. III. Quare & invalido admodum argumento est subnixa Julii Scaligeri sententia, cum σαρκασμὸν esse putat, *irrisionem super mortua*, aut *certo morituro*: versusque omnino videtur σαρκάζειν proprie dici de canibus super osse carnisve frusto hirricotibus: quemadmodum in Oratoriis diximus, lib. IV. cap. XIII. Nec movent, quæ de ἐτυμολογίᾳ vocabulo *caro*, & *carnifex*, adducunt. Nam (quemadmodum ibidem docuimus) *carnifex* dicitur, quia *carnem faciat*, hoc est, *conficiat*, sive *interficiat*. Quippe ut Græcis ῥέζειν, ita apud Latinos *facere*, non tantum ποιεῖν notat, sed etiam *occidere*; quæ significatio remansit in compositis, *conficere*, & *interficere*: *Caro* autem non *a carendo* est, sed κατὰ μετάθεσιν a κρέας, quod idem ac κρέας, Hesychio teste. Vel est *caro* a κρέας. Nam fere Latini ρ trajiciunt, ut cum ab ἅρπαξ dicunt *rapax*; a Περσεφόνη, *Proserpina*; a στρωννύω, *sterno*; suntque alia id genus multa, quorum quædam adduximus in voce *cancer*. A *carne* forte dicta Dea *Carna*. Nam ut inter alia scribit Macrobius, lib. I. Sat. cap. XII. *Hanc Deam vitalibus humanis præesse credunt; ab ea petitur, ut jecinora & corda, quæque sunt intrinsecus viscera, salva conservet*. Aliis verisimilius fit, *Carnea* factum esse ex *Cardea*, hoc ex *Cardinea*. Sane *Cardeam cardini* præesse scribit Augustinus, extremo, cap. VIII. lib. IV. Diximus hac de re quoque in *Cardo*. Ædiles, qui *carni* præessent, dicti *carnales*, ut ex Varrone Nonius docet: etsi apud eum corrupte *scdules* pro *carnales*. Vide Turnebum, lib. XXIX. cap. XXI.

CARPENTUM constat esse vehiculi genus: sed non æque constat, quale sit. Cæsar Scaliger, Animadversionum in Historiam Theophrasti lib. V. cap. VIII. esse currum cum sella duos capiente, ac Græcis dici δίφρον, quasi διφόρον, quia duos ferat. Nomen est a *Carmenta*, Evandri matre, quasi *carmentum*, ut conjectat Ovidius, I. Fast.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.

At Isidorus, lib. XX. cap. XI. *Carpentum*, loquit, *pompaticum vehiculi genus est, quasi carrum pompaticum*. Censet igitur conflatum esse ex *carrus*, & *pompa*. Nempe quia vehiculum esset honoratorum. Suspicari etiam liceat, esse a Græco καρπάλιμος, id est, *celer*: quia hoc καρπαλίμως veherentur: vel a *carpino* arbore, ex cujus ligno fieret. Sed profecto nihil horum placet. Potius fit a *carpendo*, *carpentum*, sive qua notione dicimus *capere iter*: sive potius qua *carpere* est *scindere*: quia ex scissis fieret lignis. A qua significatione Gallis hodie *charpentier* dicitur faber lignarius, quia ligna *carpit*, hoc est, caedit. [a *carrus carimentum*, aut a καράβατον, unde & *grabatum*.]

†CARPENTI vox veteris Latii fuit, facile a Tuscis accepta: maxime si deduxerimus ab Hebr. רכב *rachaph* (& per metathesin *charap*) quod est *vectari*, ita ut *vectabuli* genus universum notet. Quamquam propius vero est, ut ab Orientali radice principio verbum *Carpo* fluxerit, deinde a *Carpo* nomen *Carpentum*. *Carpo* Latinis generalem *permeandi* notionem meo judicio obtinet. Virg. 3. Georg. 142. *Carpere prata fuga*. Et v. 191. *Carpere mox gyrum incipiat*. Ovid. 3. Fast. 416. *Aethera carpere equis*. I. Trist. X. 23. *Pede carpere campos*. *Carpere iter* tritissima locutio est: in qua *Iter* pro *Via* ponitur. Quocirca *Carpere iter* tantumdem quod *Carpere* (h. e. permeare) *viam*. Hoc ultimum Virgil. Aen. VI. 629. usurpavit: *Sed jam age carpe viam*. Atque hoc etymon *Carpenta*, utpote plurimum gestatorio vehiculo, convenientissimum. Porro *Carpentum* quo pacto cum *Plaustri* voce alternet, vide mihi dicta in Comment. in *Tabb. Heracl.* pag. 359. Adnot. 79. MAZOCHIUS.

CARPO, forte a κάρφω, Homerus vers. CCCXCVIII. Odiss. ν.

Κάρψω μὲν χρόα καλὸν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι.

Ubi vertere possis, *Carpam pulchram cutem in flexilibus*, *atque*, ut Horatius loquitur, *cereis membris*. Simili metaphora transferas; *deflorescere faciam*. Eustathius interpretatur ξηράναι καὶ συσπάσαι, *arefacere*, & *contrahere*. Vel *carpo* (quod magis placet) ejusdem, ut significationis, sic originis erit, ac Græcum καρπόομαι, vel καρπίζω nempe a καρπὸς, quod cum *juncturam manus*, tum *fructum* significat, qui proprie καρπίζεται, hoc est, *carpitur*, sive *decerpitur*, καρπὸς vero (ut quidem Scaliger scribit, ad lib. I. Theophrast. de caussis plant. cap. XXVI.) erit a κείρειν, sive ἀποκείρειν. Nam ab ἀκίνακος, transpositis litteris, καρπὸν putat fieri; nempe non a substantia sed ab eventu. Becmannus monet, non multum abludere ... , id est, *carpsi*. A *carpendo carptores* dicuntur, qui in conviviis cibos scindentes carpentesque præministrant. Ita Juvenalis dixit, *carptores*, *archimagiri*. Iidem & vocati *structores*, quia eorum, ut Maro loquitur, *cura penum struere*. Vide sis, quæ de horum munere scribit Lipsius, lib. II. Saturn. cap. II. & Fulvius Ursinus, Appendice de Triclinio. Vide & *Struo*.

†CARPUS a כף *cap* i. e. *manus*, μετωνυμικῶς. Ab hoc fieri debuisset CAPPUS. Sed non raro prior ex geminatis litteris in R vertitur. Exempla sunt innumera. MAZOCHIUS.

CARRUCA, vehiculi genus apud Spartianum, Vopiscum, & alios. Onomast. vetus: *Carruca*, μονότροχος. Puto esse a *carrus*: vel, ut *carrus* a *currus*, ita *carruca*, quasi *curruca*. Honoratorum erat. Leg. unica. Cod. de honoratis vehiculis: *Omnes honorati seu civilium, seu militarium dignitatum, vehiculis dignitatis suæ, hoc est, carrucis, intra urbem utantur*. Alexander Senatoribus permisit, ut *argentatas* haberent *carrucas*; quemadmodum auctor Spartianus in ejus vita. Hinc *currucarius*, etiam apud Græcos. Glossæ Cyrilli: Καρουχάριος, *mulocisiarius*, *carucharius*. Additur, καρούχιον, *rheda*. Imo apud Hesychium etiam καροῦχα legas. Nempe ea a Latinis Græci acceperunt. A καρούχιον autem, quod diminutivam formam habet, *carrocium* legas apud Godefridum Monachum in Annalibus, & juniorum alios.

CARRUS, κατ᾽ ἀντίστοιχον est a *currus*. Id verisimilius, quam ut sic dicatur *a cardine rotarum*, quod Isidorus tradit, lib. XX. cap. XII. *Carris se vallare exercitus solet*. Sisenna, Hist. lib. IV. *Impedimenta collocant omnia, construunt carros, & farraca crebra disponunt*. Carros plaustraque in orbem disposita, ut pro vallo essent, *carraginem* dixere ævo posteriori. Vopiscus in Aureliano: *Quærere præterea ubi carrago sit hostium, & vere scire, quanti qualesque sint*. Usus & Ammianus, lib. XXXI. & Trebellius Pollio, loco non uno. Græcis junioribus dicitur καραγὸς, quod ex *carrago* corruptum. Leo Imperator in Tacticis: Καραγὸς λέγεται ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν, καὶ τριβόλων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Observavit & Meursius in Lexico, & Auctarii Philologici cap. XVI. Item Wouwerius ad Ammiani lib. XXXI.

CARTIBULUM, quid sit, & unde dicatur, explicat his verbis Varro in IV. de L. L. *Altera vinaria mensa erat lapidea, quadrata, oblonga, una columella; vocabatur cartibulum. Hæc in ædibus ad compluvium apud multos*,

multor, me puero, ponebatur: & in ea, & cum ea, ænea vasa. a gerendo Gertibulum, unde Cartibulum post dictum. In Isidori Glossis corrupte est, *capipulum mensa quadrata*.

CARTILAGO a *carnium*, κατὰ συγκοπήν. Ita Isidorus lib. XI. *Cartilagines, ossa mollia & sine medulla, quod genus auriculæ, & narium discrimen, & costarum extremitates habent, sive spercula ossium, quæ moventur. Et dictæ cartilagines, quod levi attritu carent dolore, dum flectuntur*. Sed cum *cartilago* mediæ sit naturæ inter carnem & ossa, satius sit deducere a diminutivis vocis *caro*, unde *caruncula*: ut ab antiquo nominativo *carnis* esset *carnicula*, teste Prisciano in sexto. A *caruncalago* vel *carniculago* fit *cartilago*, mutatione literæ, & syncope, qualis in *imago*, quod ex *imitago* ab *imitor*. Vel simpliciter a *carne* fit *carnilago*, hinc *cartilago*, ut *lago* sit vocis productio. [κράτος, κάρτος, κάρταλος, *quoniam in ea est robur ossium*.]

CARUS, & *caritas*, etiam tum sine aspiratione legas in vett. lapp. & libb. cum significat φιλητὸν, seu ἀγαπητὸν, quemadmodum in orthographia probavit *Aldus*. Vulgo tamen hac significatione *charum* scribunt, idque, ut ajunt, διακριτικῶς. Ego veteres sequi malim. Sed etymon quoque scripturæ vulgari favere ajunt. Nam esse a χάρις seu χαρίεις. Sane in centuria epistolarum Philologicarum, a Goldasto edita, exstat epistola Petri Schotti ad Rodolphum Agricolam, qua quærit, *charitas* Latinumne sit, an Græcum; & si Græcum, qua deductione ἀπὸ τῆς χάριτος deducatur. Sunt & alii, quibus hoc etymon imprimis placuerit. Sed nihil eo incertius. Magis verisimile fit; *carus* proprie notare *pretiosum*, ac μεταληπτικῶς significare *dilectum*. Nam quæ πολύτιμα, eadem ἀγαπητὰ esse solent. Quod si est, omnino *carus* scribi debeat, seu vili opponatur, seu notet amicum dilectumque. Sed unde *carus* pro pretioso? Num a *carendo*, quod Perottus ait? Sane deficiente annona, *carent* homines, atque ibi tum illa *cara*: ut & Scaliger scribit, cap. XXII. libb. de caussis L. L.. Sed longe magis placet, *careo* truncatum esse ab Hebræo יקר, sive potius Chaldæo יקר: utrumque notat *pretiosum*, sive *carum esse*.

CARYATIDES erant statuæ muliebres in columnis, quarum Plinius quoque meminit, lib. XXXVI. cap. v. Nominis rationem his verbis aperit Vitruvius, lib. I. cap I. *Carya, civitas Peloponnesi, cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriose bello liberati, communi consilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deleta, matronas eorum in servitutem abduxerunt. Nec sunt passi stolas, neque ornatus matronales deponere, uti non uno triumpho ducerentur: sed æterno servitutis exemplo gravi contumelia pressæ pœnas pendere viderentur pro civitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis designaverunt earum imagines oneri ferendo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Caryatium memoriæ traderetur*. Hæc Vitruvius; cui adstipulantur Pausanias, Athenæus, alii. Philander, ad superiorem Vitruvii locum, ait, & alteram esse originationem, quam legere sit apud Lactantium. Eadem quoque sententia Baptistæ Pii, Annot. post. cap. CAA. Respicit autem uterque, quæ notavit is Scholiastes ad istuc Statii, IV. Thebaidos:

Plaudentique habiles Carya resonare Dianæ.

Ubi sic scribit: *Templum in Laconia Dianæ sacrum, quod etiam Caryatium nominatum est, ex hac caussa. Quum luderent virgines, minitante ruina, omnis chorus in arborem nucis fugit, & in ramo ejus pependit, quam nucem Græci caryan vocant*. Sed (quod Egnatius, ac Philander, non viderunt) loquitur Statius, ejusque Scholiastes, de *Carya* Laconica, quæ tantum templum erat Dianæ: quemadmodum de hac quoque capiendum, cum in Messeniacis Pausaniæ legimus, quomodo sub Aristomene, virgines Laconicæ, *Caryatidi* Dianæ choros agitantes captæ sint. Quodque Dalecampius non satis perspexit, ad hanc pertinet illud Plinii, lib. XXXVI. cap. v. *Romæ Praxitelis opera sunt quas Thyades vocant, & Caryatides*. At præterea est & *Carya*, δῆμος Τεγέας, in Arcadia, ut Pausanias docet. Atque hanc Vitruvius intelligit, ut argumento est, quod ait eam tantæ fuisse potentiæ, ut Græcorum in se bellum concitarit. Sed & Phoronco, finitimo regi, bellum intulisse testatur Eusebius, juxta certissimam emendationem Jos. Scal. apud quem plura de utraque Carya legere potes in animadvers. Eusebiana.

CARYOPHYLLUM, καρυόφυλλον, a κάρυον, & φύλλον, planum est venire: q. d. *nucis folium*. Si tamen rem spectes, neque ejus habet naturam, neque formam. Nam, ut auctor est Paulus, flos est arboris Indicæ festucaceus, in clavi modum capitatus: unde & Germani *nägelin*, *clavos*, vocant, & Belgæ similiter *geroflenagel*, q. d. *caryophylleus clavus*. Quamobrem non desunt, qui Græcanicam *caryophylli* vocem corruptam suspicentur. A *caryophyllis* nomen accepit *flos caryophylleus*, quia radix ejus *caryophyllorum* odorem verno tempore spirat. Germani vocant *nägelblumen*; Belgæ, *girsffel-bloemen*, & *groffels bloemen*; Itali, *garofoli*; Galli, *Oeillets*, unde & hodie quidam, *ocellos*, *ocellos Damascenos*, ac *ocellos Barbaricos* appellant. Quidam, veterum *betonicam*, aut *Cantabricam*, esse censent. Sed plurimum ab utraque discrepat. Quare Ruellio & Donæo subscribo, qui florem, quem *caryophylleum* vocamus, veteribus ignotum fuisse existimat. Nec enim, si scissent, verisimile est, fuisse neglecturos, cum facile inter flores primas teneat post rosam.

CARYOTA *palmula* Varroni est, quæ καρυωτὸς φοῖνιξ Aëtio dicitur, lib. XI. cap. XXX. Plinio epist. VII. lib. I. ἁπλῶς dicitur *caryota*: uti & Plinio Veronensi, cum alibi, tum lib. XV. cap. XXVIII. cum ait; *Carne palmæ placent, crusta Thebaïcæ, succo uvæ & Caryotæ*. Ubi communem *palmam*, ἁπλῶς vocat *palmam*: iis addit duo *palmarum* genera, *caryotam*, & *Thebaïcam*. Unde videmus, etsi Plinius alibi dicat, undequinquaginta fuisse *palmarum* genera, tamen in his *caryotam*, & *Thebaïcam* maxime memorari. *Caryota* nomen a κάρα, id est, *caput*; vel καρόω. id est *sopore*, *capitis gravedinem concilio*. Unde καρωτικὰ Medicis dicuntur, quæ soporem aut capitis gravedinem adferunt: uti mandragora, Dioscoride & Plinio testibus: item nux juglans, quæ inde κάρυον Græcis appellatur, ut dicemus in *nux*. *Caryotidum*, quod diximus, etymon adfert Plinius, lib. XIII. cap. III. *Ab his*, inquit, *caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua vina Oriente iniqua capiti; unde pomo nomen*. Alii tamen non a καρόω, vel κάρα, dici putant; sed a κάρυον, quasi *nucales*. Quod magis placet. Nec enim *palmulæ* omnes, *caryotæ*, sed majores quæ formam haberent amplæ nucis, & refertæ essent succo. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Fructus palmæ dactyli, a digitorum similitudine nominati sunt. quorum etiam nomina variantur. Nam alii appellantur palmulæ, similes myrobalani. Alii Thebaïci, qui & Nicolai. Alii nucales, quas Græci caryotas vocant*. Sic locus is legendus. Meminit & *caryotarum* Martialis, lib. VIII. ep. XXXIII.

Hæc linitur sputs Jani caryota Kalendis.

Et in Xeniis:

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis.

Caryotam appellat *auream*, quia quæ Kalendis Januariis dono mittebatur, hæc aureis tunicis sive bracteis involvebatur, prout & hodie istiusmodi tunicis operiri in nuptiis solent pleraque opera e saccharo confecta. Nisi respexerit *caryotam* Babylonicam: cujus color aureus. Nam electri iis colorem, qui aureus est, tribuit Xenophon, lib. II. de electione Cyri: ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρῳ οὐδὲν διέφερε. *Adspectu nihil ab electro differebant*. Et Diodorus quoque Siculus quasdam *caryotas* vocat μηλίνους, sive *luteas*. Ac Galenus meminit χρυσοβαλάνων. Pro *Caryota*, & Καρυῶτις dicitur; ut apud Dioscoridem, lib. I. extremo cap. CXLIX. μάλιστα δὲ αἱ καρυώτιδες ἐσθιόμεναι ἀρτηριῶν τραχύτητας ἰῶνται. *Maxime autem caryotides comestæ faucium medentur asperitati*. Similiter apud Papinium legas,

legas, lib. I. Silv. Carm. ult.

. . . . Et latente palma
Prægnantes caryotides cadebant.

Et Martial. lib. XI. ep. XXXI.

Et notas caryotidas theatris.

Quibus locis uterque poëta indicat; *caryotas* inter missilia populo spargi solere.

CASA ab Isidoro in Glossis *tugurium* exponitur. Glossæ Philoxeni similiter interpretantur καλύβην. Quod ad etymon, Festo est a *cavatione*, nempe quod antiquitus, ut Naso ait, *domus antra fuerunt*. Perotto est a *caso*, frequentativo verbi *cado*, quod *casa* facile cadant. Aliis a κάειν, quod erit a καίω, hoc est, *uro*, *cremo*: ut proprie sic dicatur, quod in ea ignis strui possit. Sed omnino, ut a tegendo, *tugurium*; ut καλύβη παρὰ τὸ καλύπτειν· sic *casa* a כסה, *casa*, quod est *tegere*. A qua origine etiam videtur esse κασᾶς, pro *lacerna*, sive *chlamyde equestri*, quomodo usus Xenophon, lib. VIII. Κύρου παιδ. Nempe qua ratione a *tegendo* dixere *togam*: ea *chlamydi* quoque ab Orientis voce, quæ *tegere* notet, nomen impositum sit. Quod eo verisimilius, quia κασᾶς, pro *lacerna*, nemo veterum dixerit præter Xenophontem in Persicis: ut videri possit vox esse ab Oriente accepta. Græcis vero κασᾶς, vel κασῦς, sumebatur pro *tapeti*, aut *stragulis*. Hesychius: Κασᾶς, ἀμφιτάπης, καὶ πιλωτά. Arcadius Grammaticus: Κασᾶς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον περιπατᾶται. Fortasse & *lacerna equestris*, de qua Xenophon, fuerit opus πιλωτὸν, sive *coactile*. Utcunque hoc est, videmus, quomodo ut a *tegendo* Latini, tum ædificii partem, tum vestis genus, *tectum* dicebant; qua de re in *Tego* dicemus: ita a *tegendo* & vestem κασᾶν, vel κασῦν, & domum etiam *casam* esse nuncupatam. Quod eandem esse originem utriusque vocis ostendit. Isidori etiam ætate ὑποκοριστικῶς *casulam* dixere, non tantum pro *parva casa*, sive *tuguriolo*, sed etiam pro *cucullatæ vestis genere*. Unde vetus vocabularium: *Casula etiam dicitur vulgo planeta presbyterorum, quod instar parvæ casæ totum hominem tegit*. A *casa* pro *tugurio* est *casarius*, καλυβεὺς, ut exponitur in Gloss. vett. Sic *casaria* Festo, quæ *casam* custodit.

CASCUM est *antiquum*, ut interpretatur Festus Pompeius. Legas apud Varronem, lib. IX. de L. L. Sed plenius de eodem, lib. VI. his verbis: *In carmine Priami apud Accium, quod est:*

Veteres, o Camenæ, cascas res volo proferier
Et Priamum . . . .

Cascum significat vetus, ejus origo Sabina, quæ usque radices in Oscam linguam egit. Cascum vetus esse significat Ennius, cum ait:

Quam primum casci populi genuere Latini.

Eo magis Manilius, quod ait:

Cascum cascam duxisse, non mirabile 'st,
Quoniam Caron (id est Charon) *eas sanciebat nuptias.*

Item ostendit Pompilii epigrammation.

Ridiculum est, cum te Cascam tua dicit amica,
Fili Petroni, sequisenex puerum.
Dic tu pusam illam: sic fiet mutua muli.
Nam vere pusus tu, tua amica senex.

Item ostendit, quod oppidum vocatur Casinum. Hoc enim a Sabinis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostri: unde & Cascinum, forum vetus. Item significant in Atellanis aliquot pappum senem, quod Osci Casnar appellant. Hæc Varro, cujus verba edduxi, prout ea restituit Jos. Scaliger. Quod autem Varro ait, *priscos* illos *Latinos*, qui fuere ante conditam Romam, *cascos* ab Ennio appellari, idem etiam legas apud Cic. I. Tuscul. quæst. & Hieronymum, ad Niceam. *Casnarem* vero Oscorum lingua *senem* dici, præter Varronem scribit Festus. Eo usum Labienum, seu is Cornelius Gallus fuit, auctor est Fabius lib. I. cap. V. Eidem quoque Scaligero, & Hadriano Junio assentio, cum sic apud Nonium legunt. *Casnares*, *senes*. Varro Sexagesimo: *Vix ecfatus erat, cum more majorum, ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant*. Paret alludi ad senes *depontanos*, qui LX. annos nati dejiciebantur de ponte; unde & satyræ inscriptio, *Sexagesimus*. Ac putabat Palmerius, similiter apud eundem Nonium restituendum illud Turpilii, Epiclero: *Te quidam omnium jam pater copem casnarem facit*. Ut nempe & hic *casnar* non ad ætatem referatur, sed munerum honorumque privationem. Sed tandem ad etymon utriusque vocis accedamus. Id docuit nos Scaliger in Conjectaneis. Vult autem & *cascus*, & *casnar*, esse ab Osca voce *casus*, significante παλαιὸς· unde & *caseum* hinc deducere non dubitat, ut proprie sit lac vetustate coactum ac concretum. Item *caries*, ut prius fuerit *casies*, de quo seorsum dicemus. Oscum *casus* sit a Chaldæo קש, id est, *senescere*, unde קשיש, *senex*. Arabibus כסים, *senex*. Hæc verisimiliora mihi videntur, quam quod doctissimus Masius in Jos. cap. XI. annotavit, antiquos a *cadendo* dictos *cascos*, exemplo Hebræorum, quibus *casci* vocabantur נפלים, *nephilim*, quod itidem est a *cadendo*.

CASEUS, a *coago*, hoc est, *cogo*, *premo*, sive quia coagulo prematur, sive quia prematur manu; quod etiam fit, ne sit nimis laxus ac fistulosus. [*carere* est κείρειν, κειρᾶν idem quod Germanis *Karen* vel *Keernen*. unde similiter *Kaes*.] Suetonius in August. cap. LXXVI. *Et caseum bubulum, manu pressum, maxime appetebat*. Et Columella, lib. VII. cap. VIII. *Illa vero nobilissima est ratio faciendi casei, quem dicimus manu pressum*. Itaque Maro *caseum* sic περιφράζει, Eclog. I.

Et pressi copia lactis.

Non inepte igitur Varro, lib. IV. de L. L. *Caseus a coacto lacte, ut coaxeus dictus*. Et lib. V. *Sic e lacte coacto caseus nominatus: sic ex hominibus concio dicta, &c.* Sed apud Festum, sive Paullum, legas, *caseum* dici a *carendo*. Isidorus, lib. XX. cap. II. a *carendo*. *Caseus, inquit, vocatur, quod careat sero, quasi careum. Nam serum ei omne deducitur, ut ponderibus arguatur*. Julius Scaliger, cap. XXXIV. de causis L. L. a *casa* dici censet, quia nempe ibi fiat. Jos. Scaliger in Conject. ait esse ab Osca voce *casus*, pro παλαιὸς, unde *cascus*, & *casnar*. Ita *caseus* proprie erit lac vetustate coactum, concretumque. Ego quoque ab Oscis esse facile credo. Sed *casus* dixisse pro *antiquo*, ut certissimum adseverare minime ausim. Utcumque est, habuere, vel vocem *casus*, vel similem, quæ veniret a Chaldæo קש, id est, *senescere*. A *caseus* est *caseatum*, τυρωτὸν, ut exponitur in excerptis ex vett. Gloss. ab H. Steph. editis; item *casearia* taberna, quomodo Aristo apud Ulpianum vocat, non eam, ubi *casei* venduntur, ut putavit Accursius; sed, uti Brissonius, lib. III. Select. Antiquitatum, scripsit, ubi fumo, ex culmis aut malignis ac viridibus lignis facto, casei siccabantur ac colorabantur. Nam hanc in plerisque Italiæ locis consuetudinem obtinuisse, docebunt Columella, lib. VII. cap. VIII. & Plin. lib. XI. cap. XLII. Ac pertinet eodem illud Martialis, in Xeniis:

Non quemcumque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit.

Columella, lib. XI. cap. XV. *caseale* vocat: ut quidem in vett. libris legitur, approbante etiam Scaligero. Quidam reposuere *casale*, ac latrinam interpretantur, ut sit ἀπὸ χέζειν. Sed errant.

†CASEUS dici debuisset *Capheus* aut *Capeus* ab Hebr. קפא *kapha*, i. e. *concrescere*, *coagulari*: quod est verbum caseo peculiare, ut ostendit illud Job: *Et sicut caseum* (תקפיאני *thakpieni*) *me coagulasti*. Verum P in S transeunte (sicuti eadem permutatione facta pro πταρνύω Latini dixerunt *sternuo*, & contra ex Hebr. צלל *salam*, quod est *palpitare* Latini fecere PALPITO) factum est CASEUS. Veterum autem etymologiarum *Casei* ab eruditiss. Vossio contractarum quem non misereat? MAZOCHIUS.

CASIÆ vocabulum Latinis duplicem habet significationem: quæ caussa est, cur subinde eæ confundantur a veteribus ipsis. Interdum est genus herbæ apibus gratissimæ: ut Maroni, in Bucolicis & Georg. Eam Servius ait a Græcis etiam κασίαν vocari. Sed

fallitur. Debuisset dicere *κίναμον*, vel *θυμιάματα*. Priori modo vocat Theophrastus: altero Dioscorides. Nomen *casia* est, vel quia apum caussa juxta *casas* feratur: vel potius, quia alteram *casiam*, de qua deinceps dicam, odore referat. Nam præterea *casia* est frutex aromaticus, in Æthiopia & Arabia crescens; de eo sic Plinius, lib. XII. cap. XIX. *Frutex & casia est, juxtaque cinnami campos nascitur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui cute verius quam cortice: quem, contra atque in cinnamo, levari & exinaniri, pretium est*. At ubi *cinnamum* crescat, indicant hæc verba Plinii, eodem cap. *Cinnamomum, idemque cinnamum, nascitur in Æthiopia Troglodytis connubio permixta*. In Arabia nasci ait Aristotel. lib. IX. hist. animal. cap. XIII. idemque de *casia* præter alios tradit Dioscor. lib. I. cap. XII. Est vero *κασσία*, quod Belgæ, Celtæ, Itali, Hispanique *canillam*, vel *canelam* vocant, nempe *ὑποκοριστικῶς* a vocabulo *canna*, quod casiæ cortex cannam referat. *Κανέλλαν* quoque appellat Nicolaus Myrepsus, lib. de antidotis, cap. LXXVII. Spissus autem eorum error, qui *cinnamum*, seu *cinnamomum*, eundem ac *casiam* fruticem esse putant: cum Plinius loco ante citato aperte distinguat. Atque idem facit Theophrastus, lib. IX. cap. VII. & Dioscorides, lib. I. cap. XII. & XIII. Etiam Persius conjungit.

. . . . . . *Sic spirent cinnama surdum,*
Seu ceraso peccent casiæ . . . .

Et Martialis:

. . . . . . *Casiaque cinnamoque*.

Sed seculo nostro id eo minus mirandum, quod Galenus lib. I. de antidotis, scribat, *casiæ* genus, *Zigi* vocatum, usque adeo æmulari *cinnamomum*, ut essent, qui suo ævo *cinnamomi* loco venderent. Et sane, si optimam *cassiam* eligerent, haut multum (ut Mathiolus quoque censet) hac in parte aberrarent, quando Galenus ibidem ait, *cassiam* sæpenumero in *cinnamomum* transmutari: seque conspexisse & *cinnamomi* surculos *casiæ* persimiles, & *casiæ* ramulos plane *cinnamomum* referentes. Quare arbitratur idem, pro qualibet *cinnamomi* parte in componendis medicamentis duas electæ *cassiæ* adhiberi posse. Nec ignoravit hoc Isidorus, cujus hæc verba, lib. XVII. cap. VIII. *Casia nascitur in Arabia: virga robusti corticis, & purpureis foliis, ut piperis. Est autem virtutis cinnamomi similis, sed potentia inferior, unde pro cinnamomi vice duplex ejus pondus in medicamentis admiscetur*. Frutex hic *κασία* etiam Græcis vocatur, ut dixi, pro quo in multis codd. legas, *κασσία*. Sed *κασία* non modo est apud Galenum, uti Hesychium, in *κασιοφόρος*, ac Etymologum qui *κασίαν* dici ait, *παρὰ τὸ κάσαι τὸ κοσμῆσαι*, quasi *κοσμοῦσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὴν αἴσθησιν*, hoc est, *ornantem & reficientem sensus odoris bonitate*. Sed, ut rem, ita vocem quoque, barbaris deberi puto, Phœnicibus nempe, quorum lingua eadem ac Hebræorum. His autem *casia* vocatur קציעות, quod legas Psalm. XL. v. IX. quamquam aliqui *costum* interpretentur. Sed *casiæ* malim vel ob summam literarum sonique affinitatem. Est vero Hebræum illud a קצע, *abradere*, *decorticare*: quia frutex is cortice inprimis commendetur. Garzias ait, deteriorem *casiæ* speciem in Malavar dici *cais manis*: id est *dulce lignum*. Atque hoc quoque ostendat, *casiæ* nomen deberi Orienti. *Cinnamomum* vero, seu *κιννάμωμον*, non, ut aliqui putant productione factum ex *κινάμωμον*, sed ex *κίνναμον*, & *ἄμωμον* conflatum est. Scio hodie *κίνναμον*, non legi apud Græcos: sed utuntur Statius, & alii: quos a Græcis illud accepisse, indicat vox *κινναμολόγος*, avis nomen sic dictæ, quia *συλλέγει τὸ κίνναμον*. Plinius, lib. IX. cap. XIII. *In Arabia cinnamologus avis appellatur: cinnami surculis nidificat. Plumbatis eos sagittis decutiunt indigenæ mercis gratia*. Apud Aristotelem tamen, lib. IX. hist. animal. cap. XIII. unde hæc desumsit Plinius, non *κινναμολόγος*, sed *κινναμώμος* vocatur: ac similiter appellat Philes, in his jambis:

Ὄρνις δ᾽ ὁ κινναμωμος ὀνομασμένη
Τὸ κιννάμωμον εὗρεν ἀγνοούμενον.

Sed nihil prohibet, quo minus & *cinnamologus* (pro quo *cinnamolgus* est in MSStis.) & *cinnamomus* etiam dicatur. Hoc utut est, *κίνναμον* prius fuit quam *κιννάμωμον*, quando Hebræis similiter dicitur קנמון, ut videre est Prov. VII. v. XVII. & Exod. XXX. v. XXIII. Rabbi David censet, vulgo dici *lignum aloë*. Sed fallitur.

†CASNAR vocabulum Oscum (i. e. Etruscum: nam Oscos Etruscorum sive traduces sive parentes fuisse, non dubito) *Senem* significat, testibus Varrone in VI. de L. L. (p. 71. ed. Amstel.) ac Festo: cujus vocabuli est & apud Quintilianum l. 5. & Nonium mentio. Videri poterat ab Hebr. זקן *zacen* per *μετάθεσιν* factum *Casnar*: in quo vocabulo ultimum R ad Tuscam desinentiam pertinet. Sed longe mihi praestabilior visa fuit originatio altera a Chaldaeo קשיש *Kasis*, & Syro קשישא *Kasisa*, quae *Senem*, *Decrepitum*, *Presbyterum* significant. Ab eo vocabulo fit tum CASCVS i. e. *vetus* (nam ea radix tum Hebraice in קשקשת *kaskeset*, *squama*; tum etiam Chaldaice in קשקש *kaskes*, *stipula*, *quisquiliae*, & aliis vocibus, reduplicationem patitur) tum etiam istud CASNAR. Quae cum scripsissem, vidi etiam Jo: Ger. Vossio eamdem etymologiam in mentem venisse (quem rogo adeas in voce CASCVM; quaeque ibi affert, cum his nostris jungas) ut jam de hac originatione, propter viri tanti judicium, minime dubitandum videatur. MARGCHIVS.

CASSIS, pro *galea*, est a Tuscis, ac dici videtur quasi *carassis*, a *κάρα* id est, *caput*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XIV. *Cassidem a Tuscis nominatam dicunt: Illi enim galeam cassim nominant. Credo a capite*. [*ἀ κὰς δέρμα*, unde *κασῆς τὸ πιλώτιον ἱμάτιον*. Arcad. Vide quoque Pollucem, pag. 341.] Pro *cassis* dicitur quoque *cassida*, ut pro *lampas*, *lampada*; pro *hebdomas*, *hebdomada*; pro *Narbon*, *Narbona*; pro *Ancon*, *Ancona*. *Cassida* dici ostendit Propertius:

Aurea cui postquam nudavit cassida frontem.

Et Maro:

. . . . *Aurea vati*
Cassida . . . .

Quibus locis idem comprobat Sosipater, lib. I. Apud Festum, sive Paullum, legas; *Cassilam antiqui pro casside ponebant*. Ita & MSSti. Sed *cassidam* legendum puto. Etsi non ignoro, sæpe *D* & *L* commutari. Priscianus lib. VI. ait, *cassida* esse accusativum Græcum: Maronem vero eo usum pro recto. Addit & Probum in Catholicis ostendisse, nomen hoc esse Græcum. Quæ non satis intelligo. *Cassis* pro *reti* Servio est ab Hebræo קש, hoc est *irretire*, *illaquEare*: vel *κατ᾽ ἀφαίρεσιν*, a יקש *rete tendere*. Verius hoc, quam quod veteres tradunt esse a *cassus*: qua de re in *careo* diximus. A *casse*, pro *reti*, est *cassiculum*. Festus: *Cassiculum*, *reticulum*, *a cassibus per diminutionem dictum*. Glossæ Isidori: *Cassiculum*, *retejaculum*. ab eodem *Incassum* deducunt. Sed de eo in *Careo* dictum.

†CASSIS. *Cassidem autem* (ait Isidorus XVIII. 14.) *a Tuscis nominatam dicunt: illi enim galeam* CASSIM *nominant*, *credo a capite*. Ultimum hoc sic interpretatur Vossius, ut sit *Cassis* quasi *Carassis* a *κάρα caput*. Sed Tusca quae sunt, frustra est, ut quis se excruciet, quo a Latinis aut Graecis vocibus arcessat; quod vel Varro eos docere potuisset, qui non semel negat, quae Tusca sint, ea in Latio radices habere; ac ne in Graecia quidem, cum quâ nihil Etruria commune habuit. Nisi quod Graecos potius plurima a Tuscis, antiquiore scilicet populo, mutuatos exemplis probare possim. Ac ne plura: Tuscum CASSIDA (nam casu recto sic dicitur Virgilio Propertioque) est *ὁλογραμμάτως* ipsum Chaldaicum קסידא *Kassida*, seu ut alibi scribitur קסדא *Kasda*; & plurali numero קסידין *Kassidin*; quae vox saepe apud Talmudicos *galeam* sive *Cassidem* notat. Scio dicturos, hoc Talmudicos de Latino sumpsisse. At velim ostendant mihi, quam multa Talmudici (Talmudici, inquam: nam Rabbinos aliquot Latina saepe corrupisse sat scio) de Latio hauserint. Deinde hoc vocabulum apud eosdem Talmudicos

(quippe

(quippe in solo patrio) prosapiam habet nam inde est קסדור *Kasdor* sive קוסדור *Kusdor*, quod apud eosdem Talmudicos, *apparitorem*, *lictorem* significat; utique quia hi ministri galeati incedebant. Verum age: volo liberaliter agere. Sit sane Talmudicum *Cassida* novitium vocabulum, ac de Latino sumptum. At negari nequit, quin קולס *Kolas* & קולסא *Kulsa* (i. e. *galea*) sit mere Chaldaicum & Targumicum. Ab eo autem per consonarum μετάθεσιν sit CASSILA; quo sane modo antiqui dicebant *Cassidem*. Festus: CASSILAM (quod male viri docti in *Cassidam* mutarunt) *antiqui pro Casside ponebant*. MARTINIUS.

CASTANEA, a Græco κάστανον. Sed hoc unde sit, porro videndum. Isidorus quidem, lib. XVII. cap. VII. sic scribit: *Castaneam Latini a Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci κάστανον vocant, propter quod fructus ejus gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sunt, qui dum ejiciuntur, quasi castrantur*. Sed Græcum κάστανον a Latino *castro* venire nequit. At est a *Castana*, seu *Castanea* Thessaliæ urbe, circa Peneum, ubi magnus earum proventus. Hinc Nicander in Alexipharmacis:

Δυσλεπίος καρύοιο, τὸ Καστανὶς ἔτρεφεν αἶα.

CASTERIA aliud sunt, quam *castoria*. [καστήρια vel καστήριαι apud Hesychium pro καταστήρια.] *Castoria* sunt castoris testiculi, vel unguentum ex iis confectum. At *casteria* proprie in navi, ut docet hic locus Nonii Marcelli: *Casteria locus, ubi cum navigatio conquiescit, remi & gubernacula conquiescunt*. Plautus Asinaria, Act. III. sc. I.

Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria,
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Turnebus tamen, lib. IV. cap. XIII. censet, *casteria* non esse Latinum, eoque legit *schasteria*, quæ navis pars erat: ut indicant hæc Hesychii verba: Σχαστήρια, ὁρμιστήρια, καὶ μέρος τι ἐν τῇ νηΐ. Ac verisimile est, sic dici a σχάζω, id est, *dimitto*, *intermitto*, quoniam ibi remi inhibentur. Nam κώπην σχάσαι, quomodo locutus Pindarus, est εἰρεσίαν καταπαῦσαι, remigationem intermittere: prout Scholiastes Aristophanis explicat, ad illud in Nubibus, σχασάμενος τὴν ἱππικὴν, quod idem Scholiastes interpretatur, καταλύσας τὴν ἱππικὴν, *equorum studium desinens*, *sive intermittens*. *Casteria* tamen invenio in antiquissimis tum Plauti, tum Nonii codd. Nec multum abit *cisteria*, quod in MSSto Bircheim. se reperisse ait Christ. Colerus. Præterea *casteria* legit Statii interpres, quanquam male (ut in *Portisculus* dicemus) *casteria* cum *portisculo* confundat. Sic enim ille ad illud VI. Theb.

Et signo de puppe dato posuere parumper
Brachia: . . . .

Pertica, inquit, *quædam est in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incusserit, remiges non desinunt; si deposuerit, quiescunt a labore: Hanc casteriam Plautus nominavit in Asinaria:*

Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria.

Hæc Lactantius, sive Lutatius. Imo Turnebus ipse, lib. XXIX. cap. XCI. *casteria* retinet, ac dici censet, quasi γαστηρίαν, a *ventre* navis. Ita & legit Jovianus Pontanus in Actio suo, ubi, ut *castra*, & *castella*, sic *casteria* quoque a *claudendo* dici admonet. Verba Pontani ponimus in *Castra*. Sed neutrum etymon placet. Non dubium enim quin *casteria* sit ex σχαστήρια. Nec propterea *schasteria* scribendum. Nam σ sæpe initio perit, si altera sequatur consona. Ut, φαιρίζειν, pro σφαιρίζειν: item a σφάλλω, *fallo*; a στέγω, *tego*.

CASTIGO, ut ad primam Persii sat. scribit Casaubonus, proprie est, *loris cædo*, venitque a κασὸς, quomodo Dores Siculi dicebant pro κεστὸς, quod est *lorum*. Nisi malis dicere, *castigo*, proprie esse, *fuste punio*, quia Hesychius κασὸς interpretatur, *fustis*. Verum minus posterius etymon placet, quando idem Grammaticus addit, κασὸς hac notione propriam esse Athamantum vocem. Venit autem a *castos*, *castigo*; ut ab *instos*, *instigo*; a *fustis*, *fustigo*. Sunt qui *castigo* censeant esse a Latino *castus*, notareque *castum reddo*: Imo Perottus compositum putat, dicique quasi *castum ago*. Sed non ad solam *castimoniam* pertinet *castigo*. [est a κατίζω, pro κακατίζω. Nam & σιάδος & σιγὼν est μαστιγίας Hesychio.] Glossæ Philox. *Castigat*, *objurgat*, ἐπιπλήττει. Glossæ Cyrilli. Δέρω, τύπτω, *castigo*. Onomasticon vetus, *Castigo*, παιδεύω.

CASTOR, κάστωρ, quo usus Aristoteles, lib. VIII. Hist. animal. cap. V. ut *castoria*, καστόρια, seu καστόριον, ὄρχεις τοῦ κάστορος, teste Galeno. In singulari usurpat Lucretius, lib. VI.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit.

Videtur, κάστωρ dici, quasi γάστωρ, quia id animal *ventricosum*. Falso omnino, cum Græca vox sit, a *castrando* dici censent, non Albertus modo, sed etiam Isidorus, imo & Servius ipse, ad illud, I. G.

. . . . *virosaque Pontus*
Castorea. . . . .

ubi sic scribit: *Fibri canes sunt Pontici, quorum testes apti sunt medicaminibus, propter quos ubi se requiri senserunt, eos secant. De his Cicero, pro Æmilio Scauro. Redimunt se ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur. Juvenalis Sat.* XII.

. . . . *Imitatus castora, qui se*
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum. . . .

Castores autem a castrando dicti sunt. Hæc Servius; quæ omnia prope κατὰ λέξιν describit Isidorus, lib. XII. cap. II. Imo idem narrant, cum Strabo, Solinus, Horapollo, Plinius, non uno loco; tum Ælianus, lib. VI. Animalium, cap. XXXIV. Ammianus, lib. XVII. Appuleius, lib. I. & V. Metamorph. Et e junioribus, Valesius, de sacra historia, cap. III. Olaus Magnus, lib. XVIII. cap. XI. Ac allusit eo Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem, cap. I. *Quis enim tam castrator carnis castor, quam qui nuptias abstulit?* De eadem re sic vetus interpres, ad superiorem Juvenalis locum: *Castorem, bebrum dicit, qui cum viderit se obsideri, & non posse evadere, testiculos suos morsu avulsos projicit. Intelligit enim ob hanc rem se capi: quia ad medicinam valde sunt necessarii*. Quibus in verbis notandum obiter, quod *castora* vocet *bebrum*, quomodo & Belgis vocatur *bever*, Gallis *bievre*, Italis & Hispanis *bivaro*: quanquam & aliæ appellationes ejus animalis apud has gentes. Sed has solas posuimus, quia clare e *bebri* voce factæ sunt: quemadmodum & ipsum *bebri* vocabulum, quod posterioribus demum seculis irrepsit, levicula mutatione ex *fibri* voce, coruptum est. Nisi forte magis placet (quod aliquando suspicabar) nomen id esse a *Bebrycis*, Ponti in Asia accolis, juxta Stephanum. Juvenalis, Sat. II.

Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis,
Bebryaci campo spolium affectare palati.

Quem ad locum ita Scholiastes: *Bebryaci, id est, Pontici, unde pelles Bebrinæ. Galba enim Ponticus fuit*. Sane convenit inter omnes, Pontum fuisse *fibris* nobilem: unde Maro, I. G.

India mittit ebur, molles sua tura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea. . . .

Ac *fibri* ipsi inde vocati *canes Pontici*: ut superior Servii locus indicat. Pro *bebrinæ* autem *bebriciæ* apud Scholiastem legendum censeo. Nam *bebrinus* non tam esset a *bebrycis*, quam a *bebris*, id est, *fibris*. Vel verum est, quod dicebam: vel fallitur Interpres. Nam non dubium, quin *bebrina* pelles sic dicantur a *bebro*, id est, *fibro*. Porro, quod de testiculis *fibri* referunt supra laudati scriptores, id refellit Albertus M. & ante eum Plinius, lib. XXXII. cap. III. ubi sic scribit: *Spectabilis naturæ potentia, quibus & in terris, & in aqua victus est, sicut & fibris, quos castores vocant, & castorea, testes eorum. Amputari hos ab ipsis, cum capiuntur, negat Sextius, diligentissimus medicinæ. Quinimo parvos esse substrictosque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse*. Idem quoque censet Dioscorides, cujus hæc

hæc verba, lib. II. cap. XXVI. Μάταιοι δὲ ἱστοροῦσι, ὅτι διωκόμενον τὸ ζῶον ἀποσπᾷ τοὺς διδύμους, καὶ ῥίπτει. ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἅψασθαι αὐτῶν προσστόντων ὥσπερ ὑός. *Vanum autem est, quod tradunt, animal hoc, quando venatores urgent, testes sibi avellere, atque abjicere. Neque enim id fieri potest, cum substricti sint, ut in sue.* Quibus Plinii & Dioscoridis verbis refellitur sententia Bellonii, lib. I. de Aquatilibus, scribentis, in *fibri* anatome nihil tam esse mirandum, quam quod tam grandes habeat testiculos, ut ad taurinos accedant, inque iis rotundos calculos ovi magnitudine a se conspectos: Nempe pro testiculis (qui gallorum testiculis non sunt majores,) habuit folliculos, juxta inguen, qui ovi gallinacei magnitudinem adæquant. Vide de his Matthiolum in Dioscoridem.

† Castor & Pollux in monumentis Musei Goriani perscribuntur litteris Tyrrhenicis in hunc modum Kastur & Pultuke. Et certe ea numina sunt a Tyrrhenis antiquitus culta, qui ea ab Oriente, non secus ac primi gentis Graecanicae conditores, detulerunt. Nomina quidem certe manifesto ab Oriente sunt. Kastur significat *sagittarium*, sive jaculandi arte peritum; est enim ab Heb. קשת *Keset* i.e. *arcus*: quod Chaldaeis, & Syris modo cum *Tau*, modo cum *Tet* scribitur, apud quos facile prima syllaba vocalem A assumit. Porro Dioscuros, ac nominatim Castorem arcûs inventorem fuisse, apud Natalem Comitem reperio: cui famae ansam etymon modo traditum praebuit. Alterius nomen Tuscum Pultuke fuit: unde apud veteres Latinos Polluces is Deus vocabatur. Usurpavit hoc Plautus Bacchidibus IV. 8. 52. *Ita me . . . Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules . . . ament.* Ac mihi aegre est, quod in quibusdam Latinis lexicis hic locus sic accipitur, quasi sit plurale *Polluces* pro singulari positum; ut etiam *Castores* dicitur. Male: nam *Castores* utrumque gemellum significat: at heic, quia jam Castor praecessit, non potest Polluces nisi nominativus singularis esse. Verum quid multis opus est? Aperte Varro in IV. de L. L. dixit: *Ut Πολυδεύκης Polluces non, ut nunc, Pollux.* Huic tamen viro doctissimo non assentior in eo, quod τὸ *Polluces* a Πολυδεύκης venire credidit: nam nemo non videt a Tusco illo *Pultuke*, & Latinos τὸ *Polluces* arcessivisse suum; & Graecos tamen (ne minus Graecanicum id nomen videretur) non nihil a vero nomine recessisse, ac deflexisse ad linguae suae ingenium, ita ut Πολυδεύκης dicerent. Sed tamen cum Graecanicum (*) nomen parum deo sit consentaneum; Tuscum contra multo aptissimum reperio. Nam Pultuke est ab Hebr. פלט *pillet*, quod est *liberare*; qua significatione etiam Chaldaeis ac Syris est usitatissimum. Imo apud Syros in derivatis sibi facile prima syllaba V adsciscit (ut פולטא, *puleta*, *liberatio*) quod Tusci hic & alibi imitari amant. Ad summam Pultuke significat Σωτῆρα, *servatorem*; quo elogio Heroes Diique mirifice gaudebant. Nota est Pollucis de Amico victoria. Haec & similia certamina non alia de causa Heroes suscipiebant, nisi ut populos ab efferatorum hominum violentia liberarent, ac praeclarum illud Σωτῆρος nomen sibi pararent. Mazochius.

Castra, *casteria*, *castella*, unde dicantur, docere conatus Jovianus Pontanus; cujus hæc verba, in Actio, fol. 139. edit. Ald. *Castra sunt*, inquit, *qui putent a servanda castitate dicta* (eos inter Isidorum, lib. IX. Orig. cap. III.) *ambitiose sane, quippe quæ sint a claudendo: claudebantur enim vallo & fossa. Sic & casteria locus in triremi: sic etiam vallis illa Canatra, quod sit undique clausa montibus, hodieque ex eo vocatur Caudium. Sic quoque & Castellum quod fossis claudatur & muris. Erant etiam in aquarum ductibus Castella, quod in iis aquæ concluderentur, unde post largius effluerent.* At Cæsar Scaliger, lib I. poëtices, cap. XXI. *castra* a *casis* dicta putat; quia ab antiquis scenæ, sive umbracula militaria, *casæ* appellarentur. [κάστις *lignum*, Hesych. Sed omnino *castrum* est a κάστρωμα pro κατάστρωμα.] A *castris* vero ὑποκοριστικῶς dixere *castellum*, elisa liquida, pro *castrellum*, quomodo a *monstrum*, non *monstrellum* dixere, sed *mostellum*, unde nomen Plauti *Mostellaria*. Hinc milites, qui *castellum* incolunt, *castellani* dicuntur, l. II. de fundis limitrophis, lib. X. C. *Castellum* etiam dixere aquæ publicæ receptaculum, ex quo per omnes viarum anfractus, aqua dividebatur: unde & *dividiculum* vocatum. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.* Apud Hesychium quoque legas: Κάστελλοι, ὄνομα τόπῳ ἄνω φέροντος καὶ κάτω φέροντος, καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Sic *castelli* voce usus Vitruvius, lib. VIII. cap. VII. Item Plinius, Frontinus, & sæpe apud Jurisconsultos. Ex quibus discas, quemque ex *castello* fistulis solere aquam ducere in fundum suum. Exstant hodieque Romæ *castellorum* ejusmodi semidirutorum vestigia. *Casteria*, non *a claudendo* dicta, quod Pontanus in superiori loco autumat, sed a γάστηρ, quasi *gasteria*. Nisi potius *scbasteria* legendum, apud Plautum. Vide quæ hac de re diximus in *Castor*.

Castrare, εὐνουχίζειν. *castratus*, εὐνοῦχος, ὁ ἐκτομίας. *castrator*, εὐνουχιστής, ut est in Glossis Cyrilli. Glossæ Philox. *Castratus*, ὁ ἐκτετμημένος. *Castrare* plane dici censeo *a castus*: quia *castrando* vis libidinis extinguitur. Alii tamen dici putant, quasi *castorare*, ut κυρίως sit, *castorem*, sive *fibrum* imitari, qui ipse sibi testiculos creditur amputare: qua de re in *Castor* satis dictum. [a στερεῖν est στεῖρα, & inde καταστειροῦν & καστροῦν.]

Castula ex eo nomen accepit, quod ea consuleretur pudori & castitati. Est enim ὑποκοριστικὸν *a casta*. [κάστολα id est κατάστολα.] Breve palliolum erat, Nonio teste: qui hunc Varronis locum adducit e libro primo de vita populi Rom.: *Castula est palliolum præcinctui, qua nudæ infra papilias præcinguntur, qua mulieres nunc, & eo magis utuntur, postquam subuculis desierunt.*

Castus, a Nonio exponitur, *sine libidinis & turpitudinis nota*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἁγνεία, *castitas*: pro quo & dicitur *castimonia*, & *castitudo*, quo usus Accius, Phœnissis. De etymo sic Isidorus, lib. X. *Castus primum a castratione nuncupatus. Postea placuit veteribus sic nuncupari, qui perpetuam libidinis abstinentiam pollicebantur.* Similiter Perottus. Sed *castra* potius est a *castus*, ut superius dictum. Itaque alii volunt, esse a *cestus*, sive κεστός. Id Veneris cingulum est, quo in honestis utitur nuptiis: unde nuptiæ honestati repugnantes dicuntur *incesta*. Hanc enim *incesti* ἐτυμολογίαν ponunt Lutatius & alii. Festus Pompeius vult, *incestum*, esse ex Græco ἀνάγνιστον. Sed profecto simplicius veriusque est, ut *incestus*, sit a *castus*, uti a *factus infectus*. Docet id clare ἀντίθεσις ista in illis Phædræ verbis apud Senecam, Hippolyto, Act. IV. sc. I.

> . . . . . . *Morere, si casta es, viro;*
> *Si incesta, amori. . . .*

Et mox:

> *Juvenisque castus crimine incestæ jacet.*

Ubi *casto* ἁπλῶς opponitur *incestus*. Sane *incestum* poni pro quovis illicito concubitu, satis arguit, quod apud eundem Senecam, in Herc. Fur. *vers.* CCVII. *incestus* vocatur Jovis cum Alcmena congressus. Itaque *castus* censeo esse a κάζω, quod significat, ... interpretari velit, in vetere sibi interpretatione placebit. Nam Κάστωρ volunt a κάζω, *orno*, fieri. Sed utriusque interpretatio Graeca nihil ad Dioscuros: cum tamen iidem sermone Tyrrhenico h. e. Orientali praeclaras significationes praeseferant, uti jam superne luculenter demonstravi.

(*) Πολυδεύκης est *multum similis*, aut *multis similis*: nam Hesychius τὸν πολυδευκέα φῶτα interpretatur πολλοῖς ἐοικότα. Adhaec eidem grammatico δευκές est λαμπρόν, ὅμοιον, i.e. *splendidum*, *simile*. Vides quam parum conveniens hoc nomen Deo illi fuerit. Nec ille alter *ovo prognatus eodem*, si nomen suum Grae-

significat, κοσμέω, orno, decoro: nempe ab Chaldæo קשט, quod idem notat. Itaque dicetur *castus*, quasi κοστος, id est, *ornatus*, *decorus*. Sane mire *castimonia* decorat atque exornat, ut generali nomine meruerit nominari. Porro quia in facris ritibus nihil magis requirebatur, quam ut a Venere abstinerent; inde est, quod, quando accipitur substantive, idem significat, ac *institutum*, sive ἁγνεία. Sic apud Nonium usurpat Varro, lib. I. rerum humanarum: *Nostro ritu sunt facienda civibus, quam Graeco castu*. Ubi *ritus* & *castus* sunt συνώνυμα. Idem Varro: *Et religiones, & castus, id possunt, ut ex periculo eripiant nos*. Sic dicebant, *in casto esse*, pro ἁγνεύειν, ut apud Festum: *Minuuntur populo luctus, cum in casto Cereris constitit*. Ubi, *in casto Cereris esse*, significat ἁγνεύειν Δημητρι, *Cereri operari*. Usus quoque Tertullianus de Jejun. *Sed bene, quod in nostris xerophagiis blasphemias ingerens, casto Isidis & Cybeles eas adæquas*. [*Castus a* χάζω, unde χάδιος, χαιὸς, & χαστοὶ οἱ ἀναπεχωρηκότες.]

† Castvs, *casta*, *castum* non uno modo ἐτυμολογίζεσθαι potest. Ac primum Hebr. קשיטה *Kesita* est *agnus*; sic enim & Paraphrastes Chaldaeus, & LXX. & Judaei eam vocem interpretantur. At *casti* in Scripturis per *agnum immaculatum* συμβολίζονται. Accedit, quod una eademque vox Agnvs Latinis pecudem, Graecis *castum* designat: quocirca simili modo factum est, ut una eademque radix קשיטה Hebraeis pecudis tenellae nomen esset, Latinis autem eam virtutem designaret, quae per illam animantem adumbratur. Et haec optima quidem mihi etymologia videtur. Sed addam alias. Apud Latinos Castvs & Sanctvs sunt synonyma: unde Alma (quae vox, ut suo in loco diximus, *virginem* proprie notat Hebraice ac Latine) a Festo & aliis exponitur *sancta* sive casta. Quare Castvs fieri potuit a חסיד *chasid*, *pius*, *sanctus*; sive a קדוש *Kados* ejusdem notionis; in quorum utroque ס cum ד alternasse oportuit, at in posteriore etiam metathesi opus fuit. Postremo Castvs, ubi substantivum est, quartae declinationis, significat λειτουργίαν, *cultumque* numinis alicujus. Sic Varro *Graeco castu* pro *ritu* dixit, itemque *religiones & castus* tanquam synonyma posuit: unde *in casto Cereris esse* & similes locutiones. Eo autem significatu Castvs est a Chald. קשט *Kasset*, quod est κοσμεῖν, *ornare*, *exornare*. Id vero quia ad animum saepe transfertur; hinc Heb. קשט *Kofet* ut & Chald. קשוטא est *veritas* seu *rectitudo*, & קשיט *Kasit* Chaldaeis est *rectus*, *verus*, *sanctus*, h. e. quod Graecis κόσμιος i. e. *mundus* dicitur. Ut autem Mvndvs ad animum translatum idem est ac *purus*, *integer*, sic etiam Castvs (ex קשיט *Kasit* derivatum) eâdem notione usurpatur. Nam sermone orientali, & biblico *Castus* & *verus* sunt synonyma; cujus rei exempla passim obvia, praesertim apud S. Joannem. Inscriptio Christiana apud Fabrettum pag. 564. n. 107.

D ☧ M i. e. Deo Christo Magno.

Tvllie caste vere
casteqve vixit
annos xxxvii. mesea

cetera desunt.

Hinc verissimam etymologiam si sequimur, eamdem cum prima reperiemus; quia קשיטה *Kesita*, *agnus* eisd. litteris constat, & quia *a puritate* id animal apud Hebraeos id nomen invenit. Postremo ex his omnibus animadvertimus, apud antiquos omnium gentium homines hoc a natura insitum fuisse, ut corporis non minus ac mentis puritatem ad sacra afferendam esse existimarent: in tantum, ut eodem vocabulo & corporis continentiam, & animi sanctitatem, unaque cultum Divini numinis designarent. Mazochivs.

Casvs, est a *cadendi* ea notione, qua *evenire* significat. Sed Grammaticis *casus* sunt formæ vocabuli a recto cadentes. De utroque Festus: *Casus dicimus non modo ea, quæ fortuito hominibus accidunt: sed etiam vocabulorum formas; quia in aliam atque aliam cadunt effigiem*. Similiter Græci πτώσεις dicunt. Est vero *casus* universe quivis eventus; sed speciatim, inopinatus, cui humana infirmitate resisti nequit: ut, piratarum incursus, incendium, diluvium, servorum fuga, & similes; quales, si vere sunt fortuiti, a nemine præstantur, nisi aliter convenerit.

Catabolicvs, καταβολικὸς, a καταβολὴ, id est, *jactus*, qui ex alto fit deorsum, a καταβάλλω, *dejicio*, *prosterno*. Tertullianus, lib. de anima, cap. xxviii. *Scimus enim, magos elicere explorandis occultis per catabolicos & paredros & pythonicos spiritus*. Ubi, ut quidem censet Turnebus, lib. xxvi. Adv. cap. xxi. per *catabolicos* intelligit infaustos genios, sæpe eum, in quo sunt, posternentes ac dejicientes per furorem. Sed placet Sig. Gelenii & soceri Fr. Junii sententia, qui pro *per catabolicos* legunt *procatabolicos*. Nam καταβάλλω non tantum notat *dejicio*, sed & *persolvo*: unde προκαταβάλλω, interdum *præjacio* est; interdum *repræsento*, aut, *ante diem solvo*. Posteriori significatione spiritus quidam dicti προκαταβολικοὶ, qui non perpetuo adsunt, sed ex condicto, & quasi devincti pignore, aut pretio ex parte numerato, repræsentare tenentur sese. Iis addit Tertullianus προσεδροὺς, qui semper adsunt. Cumque hæc duo genera privatim hominibus inserviant, addit Tertullianus tertio loco *Pythonicos*, qui in commune respondent consultoribus. Ita optime, meo judicio, locum hunc enucleavit Junius in suis ad gravissimum illum scriptorem notis. Sane ab eadem notione verbi καταβάλλεσθαι: vel καταβάλλειν, qua nempe *persolvere*, vel *præstare*, notat, dicti quoque *catabolenses*, quorum mentio est in rubr. C. Theodos. de pisto. & cataboi. lib. xiv. Tit. iii. & eopse Tit. l. ix. Quibusdam placet, sic vocari, quia panes exercitui præstarent. Movet eos, quod in rubrica dicta pistoribus conjungantur. Sed legendum videtur *pictorum*: quibus *catabolenses* recte jungi ostendit hic locus Cassiodori, lib. iii. Var. epist. ad Festum: *Atque ideo magnitudini tuæ, præsenti admonitione declaramus, ut marmora, quæ de domo Pinciana constat esse deposita, ad Ravennatem urbem per catabolenses vestra ordinatione dirigantur*. Recte quoque Brissonius apud eumdem legit, lib. iv. Var. ep. ad Godiscalcum Saionem: *Et ideo quinquaginta solidorum mulctam, jam non veredarius, sed catabolensis incurrat*. Ubi male vulgo *catabulcasis*, vel *catabulneasis*, legitur.

Catabvlvm sive potius *catabolum*, locus erat, in quo feræ erudiebantur, sive ad mansuetudinem; sive etiam ad crudelitatem, quam in bestiarios exercerent. Papias: *Catabulum, clausura animalium, ubi desuper aliquid jacitur*. Originem respicit. Nam καταβάλλω, *dejicio*, *deorsum aliquid jacio*. Græcis tamen καταβολον aliud est. Nempe *navale*, *emporium*: ut Suidas docet. Sed illâ Latinorum notione, quam attulimus, sumitur in Actis Marcelli Papæ & Martyris, per Marcellum Papam conscriptis: *Qui semper contemnens & deridens dicta & præcepta Maxentii, damnatus est in catabolum: Qui dum multis diebus serviret in catabolo orationibus & jejuniis, domino deservire non cessabat. Mense autem nono venerunt clerici ejus omnes, & eruerunt eum noctu de catabolo*. Et paulo post: *His auditis a Maxentio, jussit in eadem ecclesia iterum plancas exsterni, ut ibidem animalia catabolì congregata starent, & ipsis B. Marcellus deserviret*. Sed hisce locis pro *catabolum* vitiose *cathabulum* semper editum est.

Catadromvs, κατάδρομος, q. d. *decursorium*. De eo non audiendi Accursius, Alexander ab Alexandro, Beroaldus, Alciatus, Brodæus, Hottomannus: verum Turnebus, Brissonius, Torrentius, Casaubonus, qui recte docent, *catadromum* fuisse funem ex summo theatro extentum in inferiorem partem, per quem σχοινοβάται, sive *funambuli*, decurrebant; unde & nomen: qua ratione Græci quoque δρόμον, & περίδρομον, pro *fune* dicunt. Favet huic interpretationi Suetonius in Nerone, cap. xi. *Notissimus eques Romanus elephanto supersedens per catadromum decurrit*. Quod Xiphilinus sic expressit: Καὶ ἐλέφας ἀνή-

χθη

χθη εἰς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἀψῖδα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίου κατέδραμεν ἀναβάτην φέρων. *Demissum funem* vocat Maro, Æneid. I. *Rectum funem*, Juvenalis sat. XIV.

An magis oblectans animum jactata petauro
Corpora, quique solent rectum descendere funem.

Chrysostomus, homil. XVI. in epist. ad Hebræos, vocat id διὰ σχοίνου τεταμένης βαδίζειν. Ac Manuel Palæologus, orat. II. similiter dixit, ὀρχεῖσθαι ἐπὶ σχοίνου τεταμένης. Porro ex his paret, cur decursum per *catadromum* inter res periculosas reponat Labeo, in l. si servus, LIV. D. de act. emt. *Si periculosam rem ante venditionem facere solitus est, culpâ tua id factum esse videbitur. puta enim eum fuisse servum; qui per catadromum descendere, aut in cloacam demitti, solitus esset.*

CATAMITUS dicitur *puer meritorius*, ut ait Servius, ad illud Ecl. VIII. *Sparge marite nuces*. *Puerum usurarium* appellat Plautus, Curcul. act. III. sc. I. Cic. Philipp. II. generatim *catamitum* dixit pro effeminato aut impudico. *Ergo*, inquit, *ut te catamitum nec opinato cum ostendisses; præter spem mulier adspiceret; iccirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu, perturbasti*. Dixere autem veteres *catamitus* pro *Ganymedes*: ut testatur Festus, in *Alcede*, *Alumento*, & *Catamitus*. Sic usurpat Plautus, Menechmis, act. I. sc. II.

Dic mihi, nunquid tu vidisti, tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Nam paret hic, *Catamitus* esse proprium. Videntur autem Græci dixisse Γανυμείδης pro Γανυμήδης, a γάνυσθαι, quod idem est ac γάνυσθαι. Inde fuit ptius *Ganamidus*, ac post *Catamitus*, converso *n* in *t*; quomodo a *mane* est *matutinus*; nisi malis esse a *Matuta*. Putat Fungerus, *catamitus* esse ex κατὰ & μισθὸς, hoc est, *merces*. Ut quo *puer meritorius* signetur. Videtur idem voluisse Ulysses quoque Aldrovandus, lib. I. ornithologias, pag. XVIII. ubi *Ganymedem* ab officio quod Jovi præstat, *catamiti* nomine vocari ait. Sane si est a μισθὸς, melius per *ei* scribatur: ut in Onumastico veteri, *catamithus*, πόρνος. Sed vera est origo, quam nos Festus docet: quam etiam amplexus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto ac Jos. Scaliger, castigat. in elegiam Pedonis de obitu Mæcenatis. Quam variæ autem de raptu Ganymedis sententiæ sint, dicere supersedeo. Neque enim est hujus loci. Vide sis, quæ in Chronico Eusebius scripsit, quem secutus Orosius, lib. I. cap. XII. tum quæ pag. XCVIII. & IXC. quæ etiam apud Suidam invenias. E recentioribus etiam adi Cælium Rhodig. lib. XV. cap. IX. Paulum Leopardum, lib. IV. cap. IV. Meursium, cap. VII. libri de funere, qui vult fabulam ex eo ortam, quod, quia olim ante lucem sepelire solent, si adolescens formosus esset mortuus, ἡμέρας ἁρπαγὴ, *diei raptus*, diceretur: ut scribit Heraclides in allegoriis Homericis, atque etiam comprobatur inscriptione hac arulæ sepulcralis: SOL ME RAPUIT. [tales ab *Aurora* potius rapi dicebantur. Itaque Ἡμέρα potius de Luna accipiendum, est enim *Dianæ* epitheton ἡμέρα. Alterum vero accipiendum de illo, quem *Sol* mensis Martii necarit.] Docet Casaubonus ad Fl. Vopiscum, homines etiam revera ab aquila raptos esse. Sed hæc, ut dixi, alius sunt loci.

CATAPHRACTUS, κατάφρακτος, undique armis munitus, καταπεφραγμένος ὅπλοις, ut loquitur Plutarchus in Alexandro. A καταφράσσω, *armis munio*. Unde καταφράκτη, *cataphracta*, id est, *lorica*, sive *thorax militaris*, *squamis ferreis consertus*, quomodo aliquoties usus Vegetius, lib. I. cap. XX. Indeque vox etiam translata ad crocodilorum pellem, quam Ammianus *cataphractam tergoris* appellat. Nempe quia τὸ δέρμα αὐτῶν πᾶν φολιδωτόν ἐστι· ut ait Diodorus Siculus. Equitum *cataphractorum* meminit Livius, lib. XXXV. non longe a fine: *Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in Europam: partim loricatos, quos cataphractos vocant; partim sagittis ex equo utentes*. Et lib. XXXVII. *His tria millia equitum loricatorum* (*cataphractos ipsi appellant*) *adjunxit*. Quanquam hic in aliis codd est *peditum loricatorum*: sed improbante Glareano. Porro non equites solum, sed equi etiam, lorica induebantur. Maro, undecimo Æn.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis abenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.

Ubi sic Servius: *Cataphractum eum fuisse significat. Cataphracti autem equites dicuntur, qui & ipsi ferro muniti sunt, & equos similiter munitos habent: de quibus Sallustius: Equis paria operimenta erant, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant*. Paullo post citat idem hoc Sallustii: *Et sequebantur equites cataphracti*. Armatorum equorum meminit & Justinus, lib. XLI. *Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegebant*. Meminere & Curtius, Ammianus, alii. Nondum tamen in eo Servio adstipulari ausim, quod non alios, quam quorum & equi loricati, *cataphractos* putat appellatos. Neque enim id puto, reticuisset Livius. *Cataphractorum* in exercitu munus indicat Nazarius in Panegyr. Iidem Lampridio, aliisque ejus ævi scriptoribus, dicti *cataphractarii*, ea nempe ratione, qua *hastati* ab his *hastarii*; *scutati*, *scutarii*; *velites* etiam *velitares*, appellantur. Etiam *clibanarii* vocati, voce, si ortum spectes, non Latina, aut Græca, sed barbara. Lampridius, in Alexandro: *Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus*. Ammianus Marcellinus, lib. XVI. *Sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros: quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, junctura cohærenter aptata*. Quem locum integrum adscripsi, quia eleganti ὑποτυπώσει *cataphractorum* armaturam ob oculos ponit. Nec inde tantum discimus, *cataphractos* posteriori seculo dictos *clibanarios*, sed etiam vocem *clibanariorum* esse a Barbaris, ut quam Persicam dicat Ammianus. In Glossario tamen Nomico legas: Κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι. κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι, ἀντὶ τοῦ καλυμμάτων. L. 9. C. de ann. civica. Qui plura de *cataphractis*, seu *clibanariis* volet, his alia addat e B. Brissonii lib. III. de regno Persico.

CATAPIRATER, καταπειρατὴρ, *plumbum* illud quo altitudo maris exploratur: a καταπειράω, *tento*, *exploro*. Lucilius:

An catapirateris eodem deferet uncum
Plumbi pauxillum raudus, linique metaxam.

Censet Salmasius, Statio vocari *molybdum*, quia Græcis μόλυβδος, seu μόλιβδος, *plumbum*. Itaque sic apud Statium Papinium legit:

Sunt quibus explores rupes gravitate molybdi.

Ubi pro *molybdus* veteres codices habent *molucrus*.

CATAPULTA, a καταπέλτης, *E* mutatur in *V*, quomodo a σκόπελος est *scopulus*. Antiquioribus sic dicebatur machina emittens tela, nempe, si Lipsium, Fungerum & alios audiamus, ἀπὸ τῆς πέλτης, quæ auctore Hesychio notat δόρυ καὶ ἀκόντιον, *hastam & jaculum*. Mihi magis placet, esse a κατὰ & πάλλω, quia κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πάλλει τὸ βέλος, *quod in hostem ejaculatur telum*: quam originationem illud quoque comprobat, quod etiam καταπάλτης dicitur, ut Hesychius indicat his verbis: καταπάλτης, βέλος. πολεμικὸν ὄργανον, καὶ τὸ ἀφιέμενον βέλος. Perotti non est quod ratio habeatur, qui a *depellendo* dici ait. Porro posterioribus *catapulta* etiam vocatur, quo saxa aliaque jaciebantur. Sane saxa iis jaci indicat & Cæsar, II. de bello civili. Ac firmat Sidonius, cum ait:

Non quæ stridentes torquet catapulta molares.

Hinc Aristophanis Scholiastes: Καταπέλτης, εἶδος μηχανῆς, ἀφ' ἧς ἀκόντια καὶ ἄλλα τινὰ πέμπουσι. *Catapultæ* inventio Dionysio tyranno tribuitur ab Æliano, lib. VI. Var. Hist. cap. XII. Ac juvat Plutarchus, qui ait, Archidamum, cum e Sicilia allatum esset *telum*

lum *catapultarium* recens inventum, dixisse, ὄλετο ἀρετὰ, *periit virtus*. Sed Plinius, lib. VII. cap. LVI. Syris hanc tribuit laudem, si vett. sequimur editt. In quibus (etiam antiqua Parmensi) legas, invenisse *Pisseum venabula; & in tormentis, scorpionem Cretas; catapultam Syros; Phœnicas ballistam & fundam*. Sed in aliis est: *Pisseum venabula, & in tormentis scorpionem; Cretas catapultam; Syros Phœnicas* (Pintianus legit Syrophœnicas) *ballistam, & fundam*. Multa de *catapulta* J. Lipsius, lib. III. πολιορκ. dial. II. Nonnihil etiam Brodæus, lib. II. Misc. c. XXX. Turnebus, lib. XV. cap. I. Bernardus Baldus in vocibus Vitruvianis.

CATARACTA, seu *catarracta*; καταῤῥάκτης, seu καταῤῥάκτης; (utroque enim modo scribitur.) a καταράσσω, vel ἀράσσω quod est, *cum impetu decido*, vel *defluo*; hoc a ῥάσσω, quorum utrumque significat *tundere*, *collidere*: ἀράσσω vero (unde per aphæresin ῥάσσω factum) venit ab Ἄρης, proprieque notat διὰ σιδήρου τέμνω, ut scribit Eustathius, cum alibi, tum Il. ν. pag. 947. edit. Rom. Est autem *cataracta* præruptus ac præceps in flumine locus, unde aqua καταράσσει, hoc est, *ruit* potius, quam fluit: ut sunt *cataractæ* Nili, de quibus Strabo, initio lib. XVII. Plane deceptus Ammianus Marcellinus, homo licet Græcus, ut ipse de se scribit: qui, lib. II. de Nilo loquens, ait: *Ad catarractas, id est, præruptos scopulos venit*. Neque enim *cataracta* de scopulis dicitur, sed flumen sic vocatur de scopulis cum fragore ruens. Proprie autem id sibi nomen fluvii diversi vindicarunt, ut inter alios ille Pamphyliæ, cujus nominis caussam adducit his verbis Strabo, lib. XIV. Μετὰ ταῦτα ὁ Καταῤῥάκτης λεγόμενος, ἀφ᾽ ὑψηλῆς πέτρας καταῤῥάττων ποταμὸς πολὺς καὶ χειμαῤῥώδης, ὥστε πόῤῥωθεν ἀκούεσθαι τὸν ψόφον. *Inde est fluvius, qui Catarractes dicitur, quia copiosus de excelso saxo ruit, torrentis instar, sic ut procul sonus ejus audiatur*. Etiam hoc modo appellantur *portæ* ex funibus aut anulis ferreis pendentes, quales in urbium portis ponuntur, ut si hostium pars intrarit, ea demissa extinguantur inclusi: quemadmodum docet Vegetius, lib. IV. cap. IV. Eumque usum malo suo didicere Hannibal ac profugi Romani, cum Salapianos conarentur decipere: uti Livius narrat, lib. XXVII. Vocantur etiam hoc nomine *portæ*, quibus sublatis fluminum aquæ emittuntur, ac demissis retinentur. Præterea & *aves Diomedeas* sic vocabat Juba, Plinio teste lib. X. cap. XLIV. Nimirum, quia ex more omnium avium prædatricium καταῤῥάσσουσι, hoc est, *cum impetu se superne in prædam immittunt*. Itaque & *aquilam* sic vocavit Sophocles in Laocoonte, ut Hesychius testatur.

CATASTAM dici *compedem* ligneum, præter Lexicographos tradit Philander, ad Vitruvii lib. VIII. cap. IV. & Had. Junius, lib. V. Advers. cap. XIV. Sed nunquam id *catasta* significat; verum interdum quidem notabat *machinam*, in qua servi exponebantur venales: quod indicat his verbis Scholiastes Persii, ad sat. VI. *Venales gladiatores in catasta ponebantur, ut in eis possent omnia membra inspici*. Quamquam præter *catastam* illam, in qua publice ad venditionem stabant, erant & aliæ, in quibus collocarent mangones pueros formosos, qui, licet non producti in publicum, domi facile emptores invenirent. Iccirco *catastam* hujusmodi Martialis, lib. IX. ep. LX. *arcanam* vocat. Interdum vero *catasta* dicebatur *equuleus*, aliudve *pegma*, in quo reus supplicium pendebat. Ita in martyrologiis sæpe sumitur, item apud Prudentium, cum alibi, tum περὶ στεφ. hymno X.

Emitto vocem de catasta celsior.

Vide, quæ de hisce *catastæ* acceptionibus scribit Casaubonus, ad Sat. VI. Persii. Quid, quæso, est, cur *compedem* potius, quam *machinam*, de qua servi emebantur, intelligere oporteat in illo Plinii, lib. XXXV. cap. CLXXXV. *Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ*. [κατάστημα φάσις Hesych.] Aut cur non hanc ipsam *machinam* intelligamus in illo Tibulli, lib. II. el. III.

Nota loquor; regnum ille tenet, quem sæpe coegit

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Ubi poeta signat Pallantem, Claudii libertum, de quo etiam intelligenda querela Plinii, extremo capite istoc, cujus ante facta mentio. Pro hac vocis interpretatione facit quoque etymon, cum sic dicatur a καθίστημι, id est, *statuo, colloco*, quia & servi venales & rei in ea exponebantur ac collocabantur. Nec obstat, quod ea vox non inveniatur apud scriptores Græcos. Nam accepta a Siculis qui multa aliter efferebant quam Græci. Unde Plautus, Menæchmorum prologo:

Non atticissat, verum sicilissitat.

A *catasta* quoque, cum Philander, & H. Junius, tum Brodæus, lib. I. cap. XVII. servos *catastos* dici volunt. Movet eos locus hic Vitruvii, lib. VIII. *Ideoque semper transmarinos catastos emere formosos, & puellas maturas, eosque conjungere, ut, qui nascerentur ex his, non solum egregia voce, sed etiam forma essent non invenusta*. Item ille Martialis lib. XII. cap. LXXV.

Cum tibi Niliacus portet crystalla catastus.

Ita uterque locus legitur in postremis editt. Sed aliter quidam & MSSti, & olim excusi. Sane in Vitruvii loco vetus mea Florentina, anni 1498. habet *calastros*: quomodo & legit Hermolaus Barbarus, castigat. in Plin. lib. V. cap. IV. & Cælius Rhodiginus, lib. XIX. cap. XVII. quorum hic sensit, sic dici pueros canoræ vocis, nempe quia Vitruvius dicat, ex *calastris* nasci, qui & voce sint egregia, & forma venusta. Quæ sententia si vera, dicentur *calastri*, a καλιστρέω, quod est, *clamo*. Hesychius: Καλιστρεῖν, καλεῖν. Sed Turnebus, lib. XXIV. cap. VII. & Yvo Villiomarus, hoc est, Scaliger, animadv. in Titii lib. X. cap. XXIV. pro *calastros*, unica literula inserta, legere jubent *catlustros*: ut intelligantur pueri comati Ægyptiæ vernilitatis & leporis. Et sane ea vox admodum eo loco accommodata est. *Catlaster*, κατὰ συγκοπὴν, fit ex *catulaster*, hoc est, a *catulire*, quod Græci σκυζᾶν. Vide quæ hac de voce diximus in *Catulus*. Quod vero ad Martialis locum attinet, ne illic quidem *catastus* probem, quamquam sic Brodæo placuisse videam: sed *cataplus*, quod in vett. libb. exstat, & agnoscitur a Domitio Calderino; Turnebo, lib. X. cap. XXXIII. ac lib. XXX. cap. XXVI. & Yvone Villiomaro, loco ante citato. Κατάπλοος seu κατάπλους, est *navigatio*, vel *appulsus*, item *locus, ubi appelli solet*. Glossæ Isidoro adscriptæ: *Cataplus adventus navis*. Nec mirandum, Græca appellatione uti Martialem. Nam quemadmodum ἀκτὴ pro littore dicunt Tullius, & Maro, quia sermo erat de *littore* Siculo, quod a Siculis ἀκτὴ dicebatur: sic Martialis *navigationem* in Ægyptum, quod nautæ Ægyptii, aliique, Græco vocabulo, κατάπλουν dixere, ipse etiam *cataplum* appellavit. Eopse vocabulo similiter usus Marcellus Sidites, de medicina, citante Savarone.

Et quicquid confert medicis Lalugæa cataplus. [*Lagea*].

Ausonius in Urbibus, carm. XII.

. . . . Toto tibi navigat orbe cataplus.

Sidonius, epist. VIII. lib. VI. *quoties cum pecuniis quorumpiam cataplii recentis nundinas adit*. Et epist. VII. lib. VII. *Si tamen cataplus arriserit*. Ulpianus, l. IV. §. 5. D. de offic. proconf. *Ingressum etiam hoc eum observare oportet, ut per eam partem provinciam ingrediatur, per quam ingredi moris est: & quas Græci ἐπιδημίας appellat, sive κατάπλουν, observare, in quam primum civitatem veniat vel applicet: magni enim facient provinciales, servari sibi consuetudinem istam, & hujusmodi prærogativas.*

CATAX, *claudus*, ut scribit Festus. Similiter Nonius: *Catax*, inquit, *dicitur, quem nunc coxonem vocant*. *Lucill. sat. lib. II.*

. . . . Hastilibu' contra

Pestem perniciemque catax, quam & Manliu' nobis.

In quibus Nonii verbis ex seculi sui more *coxonem* dixit pro *claudo*: quod indicat hic locus in Isidori Glossis: *Catax, claudus, coxus*, & ille in excerptis ex antiquis Gloss. col. CCCXLIX. *Coxus*, λίλος (leg. χωλὸς) *Coxigat*, χωλαίνει. Sane Hispani hodieque

slaudum vocant *caxo*. Quod ad etymon, *catax* dicitur a *cadendo*, quasi *cadax*. Gloss. Isidori: *Cadax, claudus, qui sæpe cadit*. Vel potius Græcum est, κάταξ, ἀπὸ τοῦ κατάξαι, quasi κατεαγὼς τοὺς πόδας, *fractos habens pedes*. *Coxus* autem, si Nunnesium audimus, sit a χωλὸς, λ in ξ converso.

Cateia: est apud Virgilium, *Æn.* VII.

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Ubi sic Servius: *Cateja, Gallica tela sunt: unde etiam Teutonicum ritum dixit Virgilius*. Ubi videmus, ut Teutonas & Gallos pro iisdem habeat. Nempe Septemtrionales hi populi Galli, Celtæ, Teutones, Cimbri, communi nomine appellari solent. Ceterum *cateja* pro telo hodie Gallis aut Germanis in usu non est: sed Germanis & Belgis *Katte* est jocus, unde tela tormentaque mittuntur. Verum, credo, olim aliud vox ea notabat. Nam & Avcotinus auctor est, genus fuisse tormenti, quo majores solcant saxa jaculari.

Catenam Perottus dici censet, a *cane*, & *teneo*, ut proprie signet eas, quibus canes tenentur liganturque. Nec multum abit Isidorus, lib. V. cap. XXVII. *Catenæ*, inquit, *quod accipiendo teneant utraque vestigia, ne progrediantur. Item catenæ, quod se capiendo teneant plurimis nodis*. [a καιθὸς vide *canibus*.] Sed magis verisimile sit, quia varios annulos jungit unitque, sic dici *catena*, quasi καθ' ἕνα. Quantitas tamen penultimæ obstare videatur. Quare imprimis placet, esse a κάθημα, quo *catena* sive *monile* significatur: ut Pollux indicat, lib. V. cap. XVI. Similiter Hesychius, nisi quod per *E* scribit, Κάθεμα, ὁ κατὰ τῶν ὤμων ὅρμος. Atque hæc fortasse caussa est, quod in quibusdam codicibus *cathena* cum adspiratione scriptum invenias. Sed meliores libri habent *catena*, quod sequor. Nec id etymo obstat. Nam in quibusdam spiritum abjiciebant antiqui, quomodo a *prohibendo* est *probrum*; ab *inhibendo*, *avee inebræ*: quomodo item *Caron* dicebant pro *Charon*: ut in Epigr. L. Manilii:

Cascum casceam duxisse non mirabile'st,
Quoniam Caron eas fanciebat nuptias.

Sic enim cum Scaligero legere malim, quam *canorus*, quod est in vulgatis, vel *casnareas*, id est, *antiquas*, a *casnar*, de quo diximus in *Cascus*. A *catena* est *catella*; ut a *catinum*, *catillum*; a *vinum*, *villum*; ab *unum*, *ullum*, in quibus *N* mutatur in *L*, ut scribit Priscianus, lib. I. Nempe prius fuit *catenula*, *vinulum*, *catinulum*: post *V* abjectum, & *N* mutatum in *L*, ob sequens *L*, συμφωνίας caussa, *Catellæ* voce usus Cæcilius, teste Nonio. Usurpant & Livius atque Horatius. Nonius etiam *catellum* in neutro gen. dici probat illo Plauti, Curcul. *Delicatum te hodie faciam, cum catella ut accubes, Ferreo; ego dico*. Sed fallitur. Etenim a recto *catellus*. Id ὑποκοριστικὸν est a *catulus*, quo pro vinculi genere usus Lucilius. Qua de re etiam dicemus in *Catulus*. Addo obiter, Veteres solitos pro dignitate personarum injicere *catenas* ferreas, argenteas, aureasve: *catenas* etiam frangi, non solvi solere, ut catenarum dedecus extingueretur. Utrumque veterum scriptorum locis comprobat Durantius Casellius, lib. II. Var. cap. XIII.

Catharticum medicamentum est, quod vulgo dicimus *purgationem*. Celsus: *Sed medicamenta stomachum fere lædunt, ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est*. Καθαρτικὸν φάρμακον appellat quoque Plutarchus. Est a καθαίρω, hoc est, *purgo*, *mundo*. Item, *verro*, *lustro*, unde κάθαρμα non tantum *purgamentum*, sive *quisquilias* & per μεταφορὰν, *viles contemtosque homines*, significat: sed etiam *piaculum*, sive *lustrationem*: & μετωνυμικῶς, *homines piaculares*, proque patriæ lustratione ac expiatione devotos, quales a Latinis *sacri* appellantur. Utroque modo accipere possis in illo Paulli, I. ad Corinth. cap. IV. ὥσπερ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Sive, ut in aliis, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου. Priorem interpretationem sequitur Œcumenius, qui καθάρματα interpretatur ἀποσαρώματα, hoc est, *sordes, quæ everruntur*. Posteriorem adfert Brodæus, ut sententia sit, non minus Gentibus execrabiles facti sumus, quam qui diris obruti pro salute publica succidaneæ fiunt victimæ. A καθαίρω quoque est καθαρὸς *purus*, *mundus*, unde *Catharis* hæreticis nomen. A *catharus*, seu καθαρὸς, est *Catharinus*; ut a *Justus*, *Justinus*; ab *Augustus*, *Augustinus*; a *Maximus*, *Maximinus*; a *Severus*, *Severinus*; a *Longus*, *Longinus*. A *Catharinus* est muliebre nomen *Catharina*, ut idem sit, quod *munda*, *pura*. Itidem a *puritate* & *pudicitia* est *Agnes*, ἁγνὴ, quod idem ac καθαρά. Nec abludit *Agatha*, quod a *bonitate*. Ἀγαθὸς vero sic dicitur, vel quasi ἀγαστὸς, id est, *admirabilis*, ut proprie notet eum, cujus res gestas admiramur: vel potius quasi ἀγαθὸς, hoc est, ἄγαν θεατὸς, *valde spectandus*.

Catinus in virili dixit Mæcenas, apud Sosipatrum, lib. I.

Jugeribus fumans calidis cum farre catinus.

At in neutro quoque *catinum* dici indicat Priscianus, lib. I. cap. de numero literarum; & Isidorus, lib. XX. cap. VI. *Catini* geminam notationem ponit Varro, lib. IV. de L. L. *Vasa in mensa escaria, ubi pultem, aut juru lenti quid ponebant, a capiendo, catinum nominaverunt, nisi quod Siculi dicunt* κάτινον (leg. κάτανον) *ubi assa ponebant*. Hujus diminutivum est *catinulus* & *catillus*: illo usus Asinius contra maledicta Antonii:

..... *Volitantque urbe tota catilli*.

At *catinuli* dixit Varro, lib. II. ad Cic. Utriusque meminit Sosipater, lib. I. Priscianus lib. I. a neutro *catinum* format *catillum*. A *catillis* est *catillo*, quod Festus *gulosum* interpretatur. Nec minus commode exponas *liguritorem*. Nam ut *liguritor* a λείχειν, quod est *lingere*, ita & *catillo* dicitur a *catinis lingendis*. Μεταφορικῶς vero *catillo* quoque dictus *lupus piscis*. Macrobius, lib. III. Saturn. cap. XVI. *Sed & Lucillius, acer & violentus poëta, ostendit, scire se, hunc piscem* [*lupum*] *egregii saporis, qui inter duos pontes captus esset, eumque quasi ligurritorem, catillonem appellat: scilicet qui proxime ripee stercus insectaretur. Proprie autem catillones dicebantur, qui ad pollucum Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurribant. Lucillii versus hi sunt:*

Fingere præterea afferri quod quisque volebat,
Illum sumina ducebant atque altilium lanx,
Hunc pontes Tiberinu' duo inter captu' catillo.

Hactenus Macrobius. *Catillare*, pro *ligurrire*, dixit Plautus, Casina, act. III. sc. II. *operam uxoris polliceor foras Quasi catillatum*. Ita hunc locum legit Fulgentius Planciades: sed fere refragantibus, qui nunc sunt, manuscriptis. Item Fulgentius de etymo ejusce vocis a Macrobio dissensit. *Catillare*, inquit, *est per alienas domos gyrare*. (corrigunt *ligurrire*) *tractum a catulis, quod per omnes domos circumeant*. Fulgentio ea parte subscribit Beroaldus, ad lib. I. Appul. Nam itidem a *catulis* dici putat: sed caussam nominis adfert aliam: puta quod gulosi carnibus *catulinis* Romæ vesci soleant. Id probare est loco Plinii, lib. XXXVIII. cap. IV. *Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur his*. Item illo Festi Pompeii: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert*. Nec est, quod magnopere hæc miremur quando & Hippocrates sæpius de *caninæ* & *catulinæ* carnis esu agat: ut qui libro de superfœtatione, item libro de his quæ uterum non ferunt, *cocti catelli* esum præscribat concipere volenti: ac libro de internis actionibus lienosis præscribat: ὀψώνιον δ' ἐχέτω κρέας κυνὸς μείζονος. Meminit & lib. II. de victus ratione. Oribasius quoque, Collect. I. collaudat easdem carnes ex sententia Mnesithei Atheniensis. Interim non est, quod hoc argumento moti *catillare* a *catulis* potius dici putemus, quam *catillis* sive *catinis*, quod Macrobius scripsit, & linguæ Germano-Belgicæ consentaneum est, in qua itidem *catillo* appellatur *een plateellicker*. A *catillando* est *catillatio*. Festus: *Catillatio grave opprobrium hominibus generosis objiciebatur, si qui provincias amicas populi Romani expoliassent*.

Catomvm

Catomum legas apud Victorem Uticensem, lib. I. Histor. Afr. *Venerabilem senem in publica facie catomis ceciderunt*. Et in vita S. Viti: *Hoc audiens pater ejus, jussit infantem catomis cædi*. Et sæpe in vetustis Martyrologiis. Ac Turnebus, lib. I. cap. XXVIII. censet *catomum*, esse *vinculum*, aut *catenam*. Sed longe melius verius que Jos. Scaliger ad Manilium, ubi factum putat ex Græco κατ' ὤμους, proprieque sic dici *commissuram cervicium cum humeris*: unde Glossæ ex Arabico-Latino Glossario collectæ, cumque Glossis Philox. & aliis, a B. Vulcanio editæ: *catomum, cervix*. Itaque *catomis* cædi Scaligero est, in cervice cædi plumbatis: quod Prudentius fieri solitum, his versibus indicat.

Tundantur, inquit, terga crebris ictibus,
Plumboque cervix verberata extuberet.

Quodque ad illud in vetusto Martyrologio, XIV. Kal. Decemb. *Catomo eum suspendi ac verberari*: id explicat, *Cervice seu capite deorsum suspendi*. κατωκάρα κρέμασθαι. Hactenus recte: sed minus probo, quod apud Laberium quoque legit:

. . . . *Bona fide*
Tollet vos Orcus nudas in catomium.

Hoc interpretatur, γυμνὰς κατωκάρα ὑμᾶς στήσεται, sive ut Plautus dixisset, *nudas capite sistet*: quo nihil fœdius mulieri. A *catomum*, vel *catomium*, venit verbum *catomidiari*: si hæc vera (ut arbitror) est ὀρθογραφία. Sane eo pacto exaratum in MSStis compluribus: etiam ita inveniri in membranis regiis (nisi quod in iis vitiose additur adspiratio lo-secunda) locuples testis est Isaacus Casaubonus. *Catomidiari* autem fuerit κατ' ὤμους τύπτεσθαι. Verba Spartiani sunt: *Decoctores bonorum suorum, si suæ auctoritatis essent* (id est, αὐτεξούσιοι.) *catomidiari in amphitheatro & dimitti jussit*. Vir multæ lectionis, Philippus Beroaldus, ad librum Appuleii ante citatum, *Quid*, inquit, *sit catomidiari, quidve significet, ingenue nescire me fateor, verbum inauditum, illectum, inusitatum*. Addit, opinari se pro *catomidiari* scribendum esse *catonudari*, quod erit ex κάτω & *nudare*, sententiaque fuerit, jussisse Hadrianum, ut decoctores inferiori corporis parte nudatâ, risui & ignominiæ in amphitheatro exponerentur. Alii retinent (ut in vulgatis editum est) *catamidiare*: atque interpretantur publice irrisui ac ludibrio præbere, a Græco καταμωκᾶν, cujus simplex est μωκᾶν, hoc est, γελᾶν, ut, μώκημα, & μῶκος, idem sunt, quod γέλως, unde Veneris epitheton, φιλομμειδής, quod Horatius respexit, cum, lib. I. od. II. ait:

Sive tu mavis Erycina ridens.

Juxta hos a Græco καταμωκᾶν, terminatione Latina, factum sit *catamidiari*, quomodo II. Corinth. IV. cap. VIII. ἀπορεῖσθαι, quod est *hæsitare*, vetus interpres transfert, *aporiari*: quam vocem etiam legas apud eundem Esa. LIX. XVI. quomodo item a χρωματίζειν, id est, *colorare*, dixerunt *chromatiare*, unde *chromatiarii* apud veterem Scholiasten Persii, ad illud Sat. IV. *curata cuticula sole*: suntque id genus alia multa apud posterioris ævi scriptores. Sed apud Spartianum, rectum puto *catomidiari*, quam & fuse defendit vir summus Salmasius, in eruditis ad eum scriptorem notis.

Catonium dixit Dec. Laberius, in Staminariis:

. . . . *Bonâ fide*
Tollet vos orcus nudas in catonium.

Citat Gellius, lib. XVI. cap. VII. Beroaldus, in lib. VI. Appuleii, recte ait, *catonium* notare inferorum locum, ut *in catonium* sit εἰς κατώνιον· ac κατώνιον fit a κάτω, quomodo κατώγεως, & κατώγειος dicunt Græci pro *subterraneo*. Similiter *catonii* voce usus Cicero, lib. VII. ad Fam. ep. XV. *Vereor ne in Catonium Cato nos*: quam lectionem amplexus Beroaldus: sive, ut P. Victorius, Lambinus, & Salmasius, legunt, *Vereor ne in catonium Catoninos*: ut sententia sit, Metuo, ne Cæsar me teque, qui Catonem extollimus, ad inferos agat præcipites; sive, ut Maro loquitur, *ad Orcum demittat*. Quæ sententia impense placet. Turnebus tamen, lib. I. cap. XXVIII. utrobique legit *catomum*, uti & Scaliger facit. Sed non eodem modo eam vocem interpretatur: qua de re *in catomum* diximus. Vir eruditus, Auctarii Philologici cap. XXXIV. apud Laberium legit *Caronium*, id est, *charonium*, χαρώνιον. Nam *Caron* dixere pro *Charon*; ut apud veterem poëtam.

Quoniam Caron eas faciebat nuptias.

Ubi *Caron* est *Orcus*. Ita *caronium* locus ille sit, cujus fines *Orci cancros* vocat Appuleius. Sed elegantior fit παρονομασία, si *catonium* retinemus. Quod autem doctissimus ille vir ibidem negat, versum id ferre, ut *Catonium*, vel *Catomium* legamus, in eo perspicue fallitur. Nam κατώνιον est dijambus, qui quin Jambicum optime claudat, quis ambigat.

Catuli etsi etiam sint leonum, simiarum, murium, avium, colubrorum, aliorumque animantum, proprie tamen sunt, non quidem *felium*, uti Perottus sensit, eo, credo, motus, quod Itali, Galli, Hispani, Angli, ac Germani *aluros*, sive *feles*, *Gattos*, vel *Cattos* sua lingua appellent: verum *canum*, ut recte scripserat Isidorus lib. XII. cap. II. Quod nisi esset, non apud Varronem legeremus lib. VIII. de L. L. *Ut est cista, cistula, cistella; canis, catulus, catellus*. Neque Priscianus, lib. I. *N* in *L* abire comprobaret, eo quod a *canis* dicamus *catellus*. Neque scripsisset Nonius: *Catuli non solum canum diminutive, verum omnium animalium, appellantur*: quod pluribus deinde exemplis confirmat. Estque par ratio Græcanici σκύλαξ, quod & ipsum, cum proprie de canibus dicatur, ut σκύμνος de leonibus, νεβρὸς de cervis, ἄρκηλος, sive ἄρκυλος, de ursis: interdum tamen aliis quoque animantibus tributum invenitur. Porro ut σκύλαξ apud Græcos non tantum notat ἔγγονα κυνὸς, sed & δεσμὸν σιδηροῦν, ut scribit Pollux, lib. X. cap. XXXIX. similiter & latinis *catulus*, notat vinculi genus, ut Festus testatur, ac illo Lucilii probatur:

Cum manicis, catula, collarique, ut fugitivum,
Deportem . . . .

Dicitur pro eo & *catellus*. Ludit ambiguitate hujus vocabuli Plautus, Curcul. Act. IV. sc. ult. *Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubet*. Sed, ut explicet se, subjungit: *Ferreo ego dico*. Quod ad originem vocis *catulus*, cum proprie *canum* sit, ut diximus, non abludit a vero immutatione aliqua factum esse *caniculus*: quod etymon adstrui potest Varronis loco ante adducto. Sed apud eundem alterum quoque etymon legimus, lib. IV. de L. L. *Catulus a sagaci sensu & acuto*. Sane nihil cane magis catum, hoc est sagacius: ut merito ἔγγονα ejus, *catuli* dici meruerint. A *catulus* est *catulire*, quod de *canibus* dicitur, cum libidine lasciviunt. Male Theodorus Gaza *canire*, pro eo dixit, transferens Græcum σκυζᾶν, quo usus Aristot. lib. VI. de histor. animal. cap. XVIII. Verba Gazae sunt: *Canes eodem illo modo affecta, canire dicuntur*. At *catulire* pro eo dixerat Varro, lib. II. de R. R. cap. IX. *Principium admittendi faciunt veris principio: tunc enim dicuntur catulire, id est, ostendere, velle se maritari*. De lupa eo vocabulo usus Laberius, ut Nonius ostendit. Ad hominem quoque transtulit Plautus, si recte ex eo citant: *Cum uxorem meam vidi catulientem*. Quem locum, nescio unde citant, Perottus, uterque Stephanus in suis thesauris, Calepini auctores, pluresque alii. Ad terram quoque transferri docebit locus Plinii, lib. XVI. cap. XXV. Nam cum primo dixisset: *Ordo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente vento Favonio*: paullo post subjicit hæc verba: *Catulitionem rustici vocant, gestiente naturâ semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis*. Ita habet optima illa Parmensis, anni 1476. in quibusdam MSStis ac vett. editt. pro *catulitio* legitur *catlitia*, quod per syncopen factum erit ex *catulitia*; quomodo Græci pro *Catulo* Κάτλον dicunt: quomodo item ex *tempulum* & *extempulo* (quo usus Plautus,) fiunt *templum*, & *extemplo*; ex *tabulinum*, *tablinum*; ex *Lucumone*, *Lucmo*, quod apud Propertium. A *catuliendo* est *catulaster*, quod in Glossis Philoxeni exponitur, βάτας. In aliis quoque Gloss. perscriptum,

Catulaster, *pupa*, *pupula*, *πάλλαξ*. Priscianus, lib. III. cap. de diminutivis; iterum lib. IV. vult, *Catulaster* esse diminutivum a *Catulus*, ut ab *Antonius*, *Antoniaster*: a *parasitus*, *parasitaster*; a *furdus*, *furdaster*. Sed hæc significatio hujus loci non est. Pro *catulaster*, apud Charisium, lib. I. est *catlaster*, eadem nempe ratione, qua *catlitio* dicitur pro *catulitio*. *Catlastri* voce usus Vitruvius, ut ostendimus voce *Catasta*. *Catillare* quoque a *catulis* deducit Fulgentius: qua de re in *Catinus* diximus. A *Catulus* quoque *catulinus*. Festus: *Catulinam carnem esitavisse*, *hoc est*, *comedisse Romanas*, *Plautus in Saturione refert*. Suspicor & *Casilina*, quod proprium est, factum esse ex *catulina*, ut *catulinam carnem* proprie signet. A *Catulus*, quoque *porta Catularia*. Idem Festus: *Catularia porta Romæ dicta est*, *quia non longe ab ea ad placandum caniculæ sidus*, *frugibus inimicum*, *rufæ canes immolabantur*, *ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur*.

Catus *sapientem* notat: ut indicat Plinius, lib. VII. cap. XXXI. ubi ait, a *sapientia* esse imposita *caterum* & *corculorum* cognomina. Idemque de *Catonum* cognomento dici debet. [a *γάδης γάιδος*]. Varro, cujus verba mox ponemus, a Sabinis esse id verbum ait. Sed Servius, ad illud Æn. *Instant ardentes Tyrii*: *catus* ait esse origine Græcum a *καίω*, hoc est, urs, ut quis *catus* dicatur ob fervorem ingenii. Sequitur hanc *ἐτυμολογίαν* quoque Angelus Decembrius, lib. III. cap. XXVII. Alii agnoscunt, dici quasi *cautus*: sed a *caveo*, non a Græco, esse volunt. Sunt & qui a *canibus* deducant, ut alii contra *cani* a *catus* nomen esse putant. Mihi, si origo ejus adferri possit, a *caveo* dici maxime probatur. Nonius Marcelius *catus* exponit *sapiens*. Varro aliter, qui sic scribit, lib. VI. de L. L. ex Scaligeri restitutione: *Apud Ennium*:

Jam cata signa fere sonitum dare voce parabant.
Cata, *acuta*. *Hoc enim verbo Sabini dicunt*. *Quare*,
. . . . Catus Æliu' Sextus;
non, *ut ajunt*, *sapiens*, *sed acutus*. *Et quod est*:
Tunc cœpi memorare simul cata dicta. . . .
accipienda acuta dicta. Hactenus Varro. Usus hoc pacto Arnobius, lib. I. cum ait: *Et illi cati*, *sapientes*, *prudentissimi vobis videntur*. Ausonius pro *peritis* usurpat, in Mosella, cum inquit:
. . . . Legumque catos, *fandique potentes.*
Ubi Jurisconsultos & oratores *περιφράζει*. Scripsit Varro librum, cujus *ἐπιγραφὴ*, *Catus*, sive de liberis educandis. Crebro ejus mentio fit apud Nonium atque alios. Apud Agellium, lib. IV. cap. XIX. corrupte pro *Catus*, *Capys* editum est. Nam *Catus* legi debere cognoscimus ex illo ejusdem Agellii, lib. XX. cap. X. *In logistorica M. Varronis*, *qui inscribitur*, *Catus*. Quare fallitur quoque Ausonius Popma, qui, suis in Varronem annotationibus, tradit, non *Catus*, sed *Cato*, huic libro, fuisse nomen. Sane corruptus quoque ille Agellii locus, pro nobis facit, cum major inter *Capys*, & *Catus*, quam *Cato*, sit affinitas. Est & *Catus* proprium. Unde *Catifons*. Festus: *Catifons ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit*, *dictus*, *quod in agro cujusdam fuerit Cati*. Ubi in MSSto distincte est *Cati fons*.

Cauda, quæ & *coda*, Perotto videtur esse a *cavus*, quia intus *cava* fit. Et pro hac sententia illud afferre possim, quod *cavia*, vel *caviar*, diceretur pars secundum *caudam*: unde Festo teste, hostiæ *caviares*, quas ait quinto quoque anno pro collegio pontificum poni solere. Sed quid, si dicamus, potius esse a *cado*, *i* in u abeunte? Sane hæc pars minimo damno abscatur: ut in canibus videmus. Imo *amputata lacertis ac serpentibus renascitur*: ut Plinius ait lib. XI. cap. I. Et tamen nec hoc etymon quidem verum ausim spondere. [*κῶλα* interpretatur Hesych. *κερκίδες*. sæpe λ transit in δ. uti & ρ. itaque & ex *οὐρὰ* possis deducere]. A *cauda* est *caudea*. Plautus, Rud. IV. IV. *Cistellam istic inesse oportet caudeam in vidulo*. Festus: *Caudeca cistellæ ex junco a similitudine equinæ caudæ factæ*. Ubi *caudeæ* legendum. Quod etiam in quibusdam est MSStis, ubi alii *Caudeæ*, vel *Caudeta*. Pro *cauda* dixere *coda*, ut pro *caurus*, *corus*, pro *aula*, *olla*. Hinc *codetum*. Festus: *Codeta appellatur ager trans Tiberim*, *quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarum similitudinem*. Ubi in MSto pro *Codeta* est *cocleta*: nempe facile *d* in *cl* mutant librarii. *Caudex*, truncus arboris, ita dictus videtur a *caido* sive *cædo*, quia in plures secaretur tabulas crassas: quarum etiam contextus *caudex* propterea dicebatur. [vide ad *κῶος*.] Ac naves, quæ ita fierent, *caudicariæ*. Festus: *Caudicariæ naves*, *ex tabulis crassioribus factæ*. Sed hanc rem plenius in *Codex* explicabimus.

Cavea, a *cavitate*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Ea voce Ciceronis ævo vix aliter usi, quam pro *theatro*: sed postquam sub principibus amphitheatrum increbuit, pro *amphitheatro* accipi cœpit. Sic usus Tertullianus adversus Marcionem: *Non frequentas sollemnes voluptates circi furentis*, *& caveæ sævientis*, *& scenæ lascivientis*. Ubi tria nominat spectaculorum loca, *circum*, *caveam* sive *amphitheatrum*, & *scenam* sive *theatrum*. In primo furor, ob factiones aurigantium. In altero sævitia, ob cædem gladiatorum ferarumque. In tertio lascivia, ob impudicos versus & gestus. At cum *caveæ* in plurativo dicitur, *theatrum*, & *amphitheatrum*, comprehenduntur. Salvianus: *Quicquid immoderationis in circo*, *quidquid furoris in caveis*. *Cavea* autem nomine cum *theatrum*, tum *amphitheatrum*, dictum, quod interior pars concava esset, capaci quadam profunditate. Dividebatur *cavea* in imam, mediam, summam. Ima continebat Orchestram & Equestria. Orchestra erat sedes Senatorum, cumque plurimum fuerit graduum, honoratior erat is locus, qui podio & arenæ propinquus; utpote ad videndum audiendumque accommodatior. Equestria Orchestræ proxima: fuere ea graduum quatuordecim: unde passim legas, *sedere in quatuordecim*. Non dubium autem, quin, equitum numero ab imperatoribus immaniter aucto, plures sint equitibus tributi gradus. Remansit tamen hic loquendi modus. Ausonius, ludis sapientum: *Tu qui orchestra proximus Gradibus propinquus in quatuordecim sedes*. Media & summa cavea assignata *populo*, hoc est, *plebi*: unde & locus is *Popularia* dicebatur. Sic usus Suetonius, Claudio, cap. XXV. Sed media cavea honoratior. Nam *pullatis* media cavea sedere interdixit Augustus, teste Tranquillo, in vita ejus. Icirco conqueritur Calpurnius, quod principem videre non potuerit, quia, cum pullatus esset in summa cavea sedendum fuerit, longissime a podio, ubi princeps. Versus sunt:
O utinam nobis non rustica vestis adesset!
Vidissem propius mea numina: sed mihi sordes
Pullaque paupertas, & adunco fibula morsu
Obstiterunt . . . .
Ab eadem caussa est, quod legimus apud Senecam, de Tranquillitate: *Verba ad summam caveam spectantia*, hoc est, *villa*, & ad gustum infimæ plebis. Feminis quoque nonnisi ex ea ipse cavea spectare idem concessit, ut ibidem tradit Tranquillus. Hinc Calpurnius:
Venimus ad sedes, *ubi pulla sordida veste*
Inter femineas spectabat turba cathedras.
Et Propertius inter præcepta æmulantis Cynthiæ ponit, quod in quatuordecim sedens non deberet oculos adjicere ad summam caveam, ubi mulieres:
Tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra,
Et, *cum lascivum sternet arena forum*,
Colla cave inflectas ad summum obliqua theatrum.
Fuere & alia in popularibus discrimina: quemadmodum docet hic Suetonii de Augusto locus: *Militem secrevit a populo*, *maritis e plebe proprios ordines designavit*, *prætextatis cuneum suum & proximum pædagogis*. Subjicit deinde de pullatis & feminis quod supra dixi. *Sanxit*, inquit, *ne quis pullatorum media cavea sederet*. *Feminis ne gladiatores quidem*, *quos promiscue spectari sollemne erat*, *nisi ex loco superiore spectare concessit*. Totam hanc rem accuratissime persecutus, ocellus Belgicæ, Justus Lipsius, lib. de Amphitheatro.

Caveae,

Caverax, a *cavo* dici censet Varro, lib. IV. de L.L. Si modo sana est lectio vulgata. Negat id Scaliger. Nam quæ, inquit, ratio est, ut *cavere* a *cavo* deductum sit? Sed rationem non absurdam adfert Jovianus Pontanus. Ita enim in Actio suo scribit, fol. CXXXI. edit. Ald. *Prisci illi, qui Latium, a quo Latinam esse linguam sunt qui velint, etiam ante Aborigines tenuere, plerique in cavernis habitabant, quæ a cavando essent dictæ. Iis autem & æstus cavebant & frigora, pleraque etiam alia incommoda; in illisque se & sua cautius tutabantur. Qua de re verbum caveo ab iisdem esse deductum.* Hactenus Pontanus. Porro *cavere sibi*, nihil aliud est, quam sibi prospicere ac consulere: unde speciatim in jure ponitur *cavere*, pro securum facere, ut, cum pignora dantur aut fidejussores: sed & speciatim de Jurisconsultis dici solet, cum iis consulunt, a quibus consuluntur. Hinc Plautus, Epidico:

Hic poterit cavere recte, jura qui & leges tenet.

Ubi ad Epidici nomen respicit Comicus. Tullius, lib. I. de legg. *Non enim id quæris, quemadmodum caveamus in jure, aut quid de quacumque consultatione statuamus.* Ludit hujus vocis ambiguitate Ovidius lib. I. παραινετικῶν.

Ille sæpe loco capitur Consultus amore,
Quique aliis cavit, non cavet ille sibi.

Et Cicero, Epist. VI. lib. VII. ad famil. *Tu qui cæteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto.* Idem similiter *cautionis* voce ludit, epist. XVIII. ejusdem libri: *Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei.* Est autem *cautio* a supino *cautum*, nisi malis κατὰ συγκοπὴν factum e *cavitio*: quo usus Varro. Et veteres *cavitio* pro *cautio* dixisse, auctor est Festus. Similiter *cautor*, vel est a *cautum*, vel integrum erit *cavitor*; quomodo *favitor* pro *fautor* dixere Lucillius & Plautus. *Cautor* est apud Tullium, qui pro Sestio dixit, *cautorem alieni periculi*. Ac apud Plaut. Capt. Act. II. sc. II. est:

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.

A *cautum* quoque est *cautus*, qua voce, si passivam terminationem spectes, proprie signabitur, non qui sibi *cavet*, sed qui sedulo *cavendus*. A *cavendo* quoque est *cavillari*. Sed de hoc, suo loco.

†Caverer Legislatorum & jus respondentium verbum est. Itaque venire videtur a קו, quatenus est *norma, regula, amussis, filum mensorium.* Imo Ps. XIX. (Vulg. XVIII.) *In omnem terram exivit sonus* (Heb. *Kavam* i. e. δόγμα, *sanctio, scita*) *eorum.* Ab eo inquam est *caveo* νομικόν. At alterum *caveo*, quod est ἀσφαλείας, est μεταφορικόν. Mazochius.

Cavillor est a *caveo*, ut a *sorbeo*, *sorbillo*. *Cavere* autem proprium est jurisconsultorum, ut in *Caveo* otteusum. *Cavillari* autem est legulejorum ac rabularum forensium. Sed interdum pro primogenio sumitur. Ut apud Tertullianum, lib. de corona militis, cap. XI. *Dum suscepta fide atque signata, aut deserendum statim sit, ut multis actum; aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversus Deum committatur, quæ nec ex militia permittuntur; aut novissime perpetiendum, quod æque fides pagana condixit.* Ubi *cavillandum* est *cavendum*, καὶ περιεργαστέον. Quare falli eos censeo, qui *cavillor* deducunt a *calvor*, hoc est, *frustror*, sive *decipio*. Apud Cajum tamen legas, CCXXXIII. De verb. signif. *Si calvitur, & moretur, & frustretur. Inde & calumniatores appellati sunt, quia per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus. Inde & cavillatio dicta est.* Hæc Cajus. *Cavillum*, & *cavillatio*, Festo teste, dicitur *irrisio*, *jocosa calumniatio*. In Philoxeni Glossis est: *Cavillatio*, Ἐπήρεια, Ἀπάτη, Παρεγχείρημα. Item, *Cavillatio*, Κακοήθεια, Εἰρωνεία. *Cavillari*, pro *refugere ad tergiversandum*, usurpat idem Tertullianus, lib. de pudicitia, cap. X. *Non ergo & Jonas idcirco ethnicis Ninivitis non putabat pœnitentiam necessariam, cum cavillaretur in prædicationis officio, an potius misericordiam DEI providens etiam in extraneos profusam, quasi destructuram præconium verebatur?* Quia autem, qui tergiversantur, ne vera cogantur agnoscere, captiose quædam undequavorsum congerere solent: hinc factum conjicio, ut *cavillari* ponatur pro σοφίζεσθαι, ac *cavillatio* speciatim id genus sophismatis Ciceroni ac Senecæ notet, quod Stoici σωρίτην vocant. Ulpianus, l. CLXXVII. de verb. significationibus: *Natura cavillationis, quam Græci σωρίτην appellaverunt, hæc est, ut ab evidenter veris, per brevissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.* Gloss. vett. col. DCXXIX. Σωρίτης, *cavillatio*.

Cavla a *cavitate*. Festus: *Caulæ a cavo dictæ. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur.* Similiter Varro in IV. de L. L. ut quidem emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *caulia* erat *cavila*. Ortus ex eo error videtur, quod, cum ignorarent librarii, veteres scripsisse *caulla*, ut *paulla*, crediderint prius *L* esse *I*. Hebræis *caula*, sive *caulla*, dicitur מכלה, a כלא, id est, *prohibere*, *claudere*. Interdum suspicatus sum, ab hoc verbo, *V* tantum inserto, factum esse. Sane id quidem non minus mihi verisimile videtur, quam ut sic dicatur ab Hebræo מכלא, id est, *caula*: vel quia e *caulibus*, hoc est *viminibus*, fiat: quæ duo etyma ponit vir eruditus. Sed profecto nihil horum omnium verum est. Nam cum αὐλὴ, Græcis & *aulam*, & *caulam*, notet (unde in Glossis Cyrillo tributis legas, αὐλὴ βασιλική, *aula*; αὐλὴ τῶν προβάτων, *stabulum*) quis ambigat, quin *caula* fiat ab αὐλή; Vidit & hoc Servius, IX. Æn. *Caulæ, munimenta & septa ovium. Est enim Græcum nomen, C detracto. Nam Græci αὐλὰς vocant animalium receptacula.* C præpositum, quomodo fortasse ab ἀκίς, *acus*, *acumen*, *cacumen*. *Caula* pro *theatro*, & *amphitheatro*, dixit Tertullianus, lib. de Spectaculis: *Credo circo, & utraque caulla, & omni stadio gratiora.* Nisi (quod Lipsius suspicatus) potius *cavea* legi debet, de qua suo loco.

Cavlis, a Græcis accepimus, ut agnoscit Varro, lib. IV. de L. L. Ii dicunt καυλὸς, ut apud Theophrastum de rosis, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· quod Plinius vertit, *Caule concisi inseruntur.* Latius tamen Græcis ea vox patet, quam Latinis. Nam apud Græcos locum habet in omni genere plantarum, ita ut quoque τὸ στέλεχος, sive *truncum*, tanquam speciem comprehendat. Theophrastus, lib. I. cap. II. hist. plant. Καυλὸν δὲ λέγω τὸ ὑπὲρ γῆς πεφυκὸς ἐφ' ἕν, ὃ ἐπὶ τῶν δένδρων καλεῖται στέλεχος. id est, *Voco* καυλὸν (non habent Latini vocem, quæ Græcum ad amussim exprimat,) *quod supra terram simplex assurgit; quod in arboribus caudex appellatur.* At Latinis *caulis* de herbis solum ac fruticibus dicitur, non item arboribus: ut bene docet Isidorus, lib. XVII. cap. X. Sed etymon quod inibi videtur innuere, ut nempe *caulis a coalescendo* dicatur, id plane ineptum puto. Verba ejus ponam: *Caulis est generaliter herbarum & olerum medius frutex, qui vulgo thyrsus dicitur, quod a terra sursum conscendat: ex quo derivatum est, ut specialiter quoddam genus olerum caulis diceretur, quia thyrsus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit, hoc est, crescit. Est autem generale nomen. Omnis enim frutex caulis.* A *caulis* Germano Belgæ *brassicam* *kool* vocant, quasi *caulem*, nempe κατ' ἐξοχὴν, quomodo & usus Plinius, lib. XVII. extremo cap. XXIV. *Odit vitis & caulem & olus omne.* Nam quod hic *caulem* vocat, id alibi *brassicam* appellat: ut lib. XXIV. cap. I. *Pernicialia & brassicæ cum vite odia: ipsumque olus, quo vitis fugatur, adversum cyclamino & origano arescit.* Sed nec Martialis per *caules* aliud, quam *brassicam*, vel interiorem *brassicæ* partem intellexit. Locus est, lib. XIII. ep. XVII.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitrata viridis brassica fiat aqua.

Lemma ejus distichi est, *Coliculi*, quod ὑποκοριστικὸν est a *colis*, hoc est, *caulis*. *Colis* legitur in melioribus codd. Horatii, lib. II. Sat. IV.

Cole suburbano, qui siccis crevit in hortis
Dulcior . . . . .

hoc est, *caulis*, sive *brassica* agrestis hortensem dulcedine exsuperat. Ut a *caupa*, *copa*; ab *aula*, *olla*; ab *aurata*, *orata*;

orata; ab *Aasculana*, pugna *Osculana*; sic a *caulis*, *colis*; & a *cauliculus*, *coliculus*. Inde est, quod Germano-Belgæ hodieque *brassicam* vocant *kool*. Sed & alia sunt in eorum lingua, in quibus *AV* in O mutetur, ut *Mauri*, *Mooren*; *claustrum*, *clooster*, hoc est, cœnobium, quod *claustrum*, seu *clostrum*, dixere posterioris ævi scriptores, multaque alia id genus. Porro censet Turnebus lib. XIX. cap. XXVIII. *caulis*, præter eam, quam diximus significationem, etiam notare *minutam caulam*. Ac sic locutum censet Varronem, lib. III. de R. R. cap. V. Quod si verum, ut ab αὐλὴ est *caula*, sic ab αὐλὶς erit *caulis*. Verum *caulis* hac notione Latinum non est. Quodque ad Varronis locum, in ejus restitutione Turnebus nihil minus est, quam Turnebus. Veram & lectionem & sententiam aperit unius sospitator Varronis, imo alter Varro, Jos. Scaliger.

CAVLIS sive *colis*, quod a Græco καυλὸς, proprie *scapam*, sive *thyrsum brassicæ* notat, sed κατὰ συνεκδοχὴν sumitur pro *brassica*, unde & Belgicum *kool*.

†CAVLIS & Gr. καυλὸς (quod Theophrasto non tantum olerum & fruticum, sed etiam arborum truncum notat) est ab Heb. חבל *chevel*, unde in forma emphatica Chaldaeorum fit CAVLIS & καυλὸς. Et quidem Heb. חבל *chevel* primaria significatione *truncum* sive arborum sive parvarum stirpium notabat (uti patet ex Prov. XXIII. 34. ubi חבל est *malus arboris*, unde & *nautici socii* vocantur חבלים *chovelim*) sed quia rudis antiquitas scirporum truncis h. e. caulibus ad ligandum pro funibus utebantur (unde Latinis IVNCVS est a *jungendo*) hinc passim חבל *cheval* pro *fune* usurpatum fuit. At apud Latinos & Graecos mansit primaria Hebraei חבל significatio in CAVLIS & καυλὸς. MAZOCHIVS.

CAVPO, unde sit, docere conatus Jovianus Pontanus, in erudito dialogo qui *Actius* inscribitur: ubi (fol. CXXXII. b. edit. Aldinæ) ait: *Ab verbo CAVO factam esse primo cavipam, vas vinarium, ab eoque cavipoiam, & cavipunem, quod cavis in locis, vel cavis doliis, vinariam exercerent, e quibus posteriores vocalem I detraxissent, indeque esse hodie cupas, au in u productum esse versum, ut claudo, cludo, & cauponam, cauponemque & cauponari*. Alteram quoque *cauponis*, ac *caupona*, ἐτυμολογίαν habes apud Festum, cum scribit: *Copona taberna a copiis dicta*. Ac probat hanc sententiam Adr. Turnebus, lib. XIV. Adverf. cap. V. ubi & recte docet, non solum dici *cauponem* qui vinum vendit, quomodo utitur Martialis, lib. I. cum ait:

Non potes, ut cuperes, vendere caupo merum.

sed nomen esse generale a *copiis*, ut etiam comprehendat mercatores & institores, unde apud Plautum, Aulul. Act III. sc. V. *Caupones patagiarii*, *indusiarii*. Ubi *Caupones patagiarii* sunt, *qui patagia vendunt*, similiterque *caupones indusiarii*, *indusiorum institores*. Quam interpretationem etiam sequitur Lambinus. I. Meursius pro *caupones* legit *cmissones*, contra fidem omnium codicum MSStor. & eorum etiam quæ ante Aldinam in lucem prodierunt: tum etiam citra caussam, cum *caupo* Latinis non late minus pateat, quam Græcis κάπηλος, quod idem significat. Atque hæc ratio est, cur superioribus duabus tertia adjicienda sit etymologia: ut nempe (quæ summorum virorum, Angeli Caninii, in Hellenismi alphabeto; & Josephi Scaligeri, in conjectaneis, sententia fuit) *caupo* dicatur esse a κάπηλος, *V* inserto; quomodo a γαθέω est *gaudeo*, ab ἀφύω, *haurio*. Hoc ut alia pleraque, fecerunt Latini more Æolum, qui pro ἄλος dicunt ὕλος. pro ὄρος, ὄρος. pro ἄρρητος ἄυρητος, multaque id genus alia. Quod vero ad terminationem, ut a πίθηκος, πίθων. a κάνθηλος κάνθων: sic a κάπηλος, κάπων, unde *caupo*, qui & *copo*, converso *AV* in O, quomodo a *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*, &c. Glossæ Philoxeni: *Copo*, *qui & caupo*, κάπηλος. Similiter & *copa* dicitur, quam Græci καπηλίδα nominant: unde illud:

Copa Syrisca caput Graja redimita mitella.

Item *copona* pro *caupona*, unde Festus exponit *tabernam*. Sed & pro *copa* dixere *cupa*, *AV* in *V* mutato, quomodo a *claudo* est *cludo*; a *defraudo*, *defrudo*. Cic. in Pisonem: *Panis & vinum de propola & de cupa*. Ubi, ut optime exponit Scaliger, *propola* τὸν μεταβόλον, *cupa* τὴν καπηλίδα, notat; ut sententia sit, eum non de *penu* & *promtuario vivere*, sed de *caupona*, quod Horatius vocat *numerato vivere*. Pro *copa*, seu *cupa*, dicitur & *copona*. Priscianus, lib. VI. *Draco dracæna*, *leno lena*, *caupo caupona*, *quod significat tam ipsam tabernam*, *quam mulierem*. Lucilius, in III. *Caupona hic tamen una Syra*. Idem dixerat; lib. V. Etiam in Onomastico veteri legas: *Caupona*, καπηλίς. *Cauponaria*, καπηλικὴ puta τέχνη. Hinc *cauponari*, καπηλεύειν. Ennius: *Non cauponantes bellum*, *sed belligerantes*.

CAVRVS, sive *chaurus*, idem est ac λιβόνοτος, si Vegetium audimus: a quo ad sinistrum meridiani cardinis collocatur. Sed aliis est ἀργέστης, ventus ab occasu æstivo adversus aquilonem spirans; ita Phavorinus, apud Agellium, lib. II. cap. XXII. Similiter Vitruvius lib. I. cap. VI. *Inter Favonium & Septemtrionem caurus*, *quem plures vocant corum*. Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Ex adverso Vulturni flabit Corus ab Occasu solstitiali & Occidentali latere Septemtrionis*. Servius ad III. G. *Caurum pro corum*, *sicut saurex pro sorex*, *caulis pro colis*. Isidorus lib. XIII. cap. XI. *Corus est*, *qui ab occidente æstivo flat*, *& vocatus Corus*, *quod ipse ventorum circulum claudat*, *& quasi chorum faciat*. *Hic antea Caurus dictus*, *quem plerique Argesten dicunt*, *non*, *ut imprudens vulgus*, *Agreste*. Favet Isidoro, quod in Romano Maronis codice cum adspiratione *chaurum*, ac Longobardico eodem modo *chorum* scribi III. Georg. auctor est Pierius, in Castig. Virgilianis. Sed puto, rectum esse *corus*. *H* vero illud esse a consuetudine vitiosa tenues adspirandi, quæ jam Ciceronis Catullique ævo irrepserat: ut ex illo, in Oratore ad Brutum; ex hoc, epigr. in Arrium cognoscitur. Neutiquam autem *corus* a *choro* venire, inde cognoscimus, quod, ut ipse Isidorus fatetur, prius fuit *caurus*, unde *corus* factum; ut ab *aula*, *olla*; a *Claudius*, *Clodius*, a *plaustrum*, *plostrum*; a *claustrum*, *clostrum*; unde est quod Belgæ monachorum claustra *cloosters* vocant. Hac notione venit *caurus*, seu *corus*, a קר, id est, *frigus*: [potius a *calore* & καῦρος est καίω.] Gratius in Cynegetico.

Verum ubi caurino perstrinxit frigore vesper,
Ire placet . . . .

Fortasse igitur *corus* ex χωρός. Nempe ut δῆμος, *populus*; δημὸς, idem ac δημότης, *popularis*: ita χῶρος, *locus*; χωρὸς, idem ac χωρίτης, hoc est, ἐγχώριος, sive ἰθαγενὴς, *naturalis*, *ac loci alicujus proprius*. A χωρὸς fit *chaurus*; ut ab ὀρείχαλκον, *aurichalcum*. Est & *corus* mensuræ genus apud Hebræos, quibus כר dicitur. Capiebat autem modios triginta, ut cum Epiphanius testatur, lib. de ponderibus & mensuris; tum Isidorus lib. XVI. cap. XXV. Fuse de eo Stanislaus Grsepsius, lib. de mensuris Hebraicis, & B. Arias Montanus, Antiquitatum Judaïcarum, lib. VII. qui *Thubal-Cain* inscribitur.

CAVSIA vox est apud Plautum, Mil. 4. 4. Val Maximum, lib. V. cap. I. & Martial. lib. XIV. Nomen est a καίω, hoc est, *uro*. Erat enim pileus latos margines habens ad prohibendum solis æstum. Suidas: Καυσία εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ. Romæ tamen quoque usurpatum fuisse indicat locus Martialis, lib. XIV. dist. XXIX. cujus lemma *Causia*: non *Gausapa*, ut in Aldina legas:

In Pompeiano tectus spectabo theatro,
Nam ventus populo vela negare solet.

Sententia est: Si ventus impedierit, quo minus theatrum velis tegi possit ad arcendum solis æstum, caput *causia* tegam. Alteram quoque significationem habet *causiæ* vox, si recta in plerisque Vegetii codd. leg. lib. IV. cap. XV. *Vineas dixerunt veteres*, *quas nunc*, *militari barbaricoque usu*, *causias vocant*. Sed hoc loco mirifice variant codd. Vide quæ ad eum locum notat Stewechius. Quemadmodum autem a κέκαυται est καυσία, sic a κέκαυσαι est καυστικὸς, *urendi vim habens*. *Caustici* vocem crebro usurpat Plinius

Plinius. Legas & apud Martialem, in Apophoretis, epig. xxvi. Ab eodem καυτὴρ, καυτήριον, ὁλόκαυτον, ὑπόκαυστον, de quibus seorsum.

Caussa, a *cavillando*, quibusdam dici videtur, ut ex Scauro discimus. Aliis, ut a παῦσις est *pausa*, sic a καῦσις videtur esse *caussa*, nempe a καίω, hoc est, *accendo*, quia hominem ad rem agendam incitet atque inflammet. Legas illud apud Perottum. Uti & quod a *chao* nonnullis (quos & sequitur Nunnesius in Grammatistice) esse creditur, quia illud omnium rerum *caussa* est. [est ab αἶτα pro quo Æoles αἶσα. Αἶτα & αἶτα & ἆτα vel αἶτα. Vide *Accusare*.] A *casu* esse Isidorus tradit, lib. xviii. cap. xv. ut *caussa* sit, quicquid *cecidit*, hoc est, *accidit*: inde ad illud transferatur, propter quod res fit, uti & in *occasio* factum putant, quod ipsum etiam pro *caussa* rei accipitur. Sed profecto hoc fit vi præpositionis. Est enim *occasio*, id ob quod cecidit sive accidit aliquid. Quod nihil aliud est dicere, quam *caussam* sive *originem rei*. Quare satius sit deducere *caussam*, sive *causam*, a *caiso*, seu *quaeso*, quomodo veteres scripsere, pro *quæso*. Nam αἰτῶ nihil est aliud, quam *quæso*, seu *peto*. Qui autem petit, aut jubet aliquid fieri, is *caussa* est cur fiat. Unde Græcis αἴτιος, *qui in causa est*. Nempe ἀπὸ τοῦ αἰτεῖν, ut nobis quidem videtur. Ut proprie signet eum, cujus postulato, vel jussu, sive voluntate, res facta est. Similiterque, qui Græcis αἴτιος, Latinis est *auctor*, nempe quia rem fieri voluit, ab *avere*, id est, *cupere*. Vel hoc verum est, quod diximus, vel erit *caussa* a *cavendo*. Nempe a supino *cavitum* (pro quo *cautum* dixere per syncopen) erit *cavissa*, unde *caussa*, ut a *fodio*, *foditum*, unde supinum *fossum*, & verbale *fossa*. Nec caussa originis obscura sit: cum, ut *cavere* juris vox est, ita *caussa* sit, imo *caussidici* vocentur, quia *caussas* rerum plurimum expediunt. Ut quidem Appuleius scribit in Apolog. *Tertio*, inquit, *quæsivisti*, *ut qui scires omnium factorum rationes diligentius examinandas*, *ac sapius caussas quæri*, *facta concedi*, *eoque etiam patronos litigatorum caussidicos nominari*, *quod*, *cur quæque facta sint*, *expediant*. Hæc *caussæ* a *cavendo* ἐτυμολογία non leviter eorum confirmat sententiam, qui, Ciceronis & Maronis exemplo, *caussa* gemino *SS* scribunt. Eam tamen scribendi rationem improbat Terentius Scaurus: cujus hæc verba sunt, libro de Orthographia: Causam *multis scio per duo SS. scribi*, *ut non attendentibus*, *hanc literam*, *ut etiam cognatam illius* R, *nisi correpta vocali præcedente*, *non solere geminari*; & *præterea quoties productam vocalem* V *sequatur*, *in id solere desinere syllabæ sonum*, *ut in* plausu & lusu. *Ita*, *cum hic unique literâ ejusmodi syllabarum finiri sonus debeat*, *nunquam autem a gemina ulla syllaba incipiat*, *apparet*, causam *geminatum SS non recipere*, *quoniam neque in fine præcedentis syllabæ alterum potest poni*; *neque a gemino sequens incipere*. *Sed illud secuti videntur*, *quod* causa *dicta sit a* cavillationibus, *vel a* cavendo, *deinde per* συγκοπὴν causa, *ita* & *in id jam* συγκοπῆς *geminandam putaverunt*, *ut originatio appareret*. Quibus placet, geminato *SS* scribi, hi se tuentur auctoritate Tullii & Maronis, quos sic scripsisse docet his verbis Fabius Quinct. lib. i. cap. vii. *Quid*, *quod Ciceronis temporibus*, *paullumque infra*, *fere quoties S litera media vocalium longarum*, *vel subjecta longis esset*, *geminabatur*? *ut*, caussæ, cassus, divissiones: *quomodo* & *ipsum*, & *Virgilium quoque scripsisse*, *manus eorum docent*. Sed ad hoc argumentum respondent veteres Grammatici, eosdem etiam & *cassus*, & *divissio*, & similia, ex seculi more scripsisse, in quibus posterius seculum a priori recessit. Audiamus hac de re Annæum Cornutum, qui sic de eo apud Cassiodorum scribit, in collectaneis de Orthographia: Causa *per unum S*: *nec quemquam moveat antiqua scriptura*: *nam* & accussare *per duo SS scripserunt*: *sicut*, fuisse, divisisse, esse, & caussasse, *per duo SS*. *In qua enuntiatione quomodo duarum consonantium sonus exaudiatur*, *non invenio*. Eadem sententia Marii Victorini, lib. i. ubi, cum dixisset, ostensurum se quomodo veteres scripserint, & quomodo nunc scribere debeamus, hæc inter alia subdit de veterum scriptura, quam sequi non oporteat: *Veteres voces*, *quæ pressiore sono eduntur*, ausus, causa, fusus, odiosus, *per duo SS scribebant*, aussus, &c. Beda similiter: Causa *per unum S scribatur*. Unum etiam e junioribus ponamus, Jovianum Pontanum, cujus hæc verba, in Actio, fol. cxxxii. edit. Ald. *Quod in causa ipsa cavisse oporteret*, *inde ab initio dictam esse* cavissam. *Post vero subtracta vocali* caussam, *nomine ipso tres adhuc syllabas retinente* ca-ussa.) *Postremo*, *prima* & *secunda syllaba*, *duabusque illis vocalibus literis in unum coactis*, *vocem ipsam factam esse dissyllabam*, *ac nihilominus duplex SS mansisse* (Caus-sa,) *quod tandem leniendæ vocis gratia simplex exstitisset* (cau-sa,) *quando duplex ipsum post* au *diphthongum sonaret horridius*, *præsertim* C *consonante diphthongum præcedente*. Post tot auctores adferamus & ipsi judicium nostrum. Plane probo *caussa* gemino *SS*. Quippe ea ὀρθογραφία imprimis nobis sequenda, quæ obtinuit, cum maxime floreret imperium ac sermo Romanus. At Augustæo, & proximo ævo, *caussa* scribebant geminato sibilo: quod & veteres Grammatici testantur, & lapides Capitolini docent, quorum auctor Verrius Flaccus. Nec *caussa*, per geminum *SS*, horridius sonat, quam *paullum*, per geminum *LL*; quod sic scribi debere agnoscit Scaurus. At inquiunt, eopse seculo etiam scripsere, *accussa*, *cassus*, *divissa*. Verum quid, si dicam, & hæc, sic scribi a nobis posse; sed consuetudini id dari, quod aliter scribamus? At in *caussa* rationem esse disparem, quia is scribendi mos nunquam plane exolevit, quod vett. lapp. & libri testantur, & seculorum omnium super ea voce dissertatiunculæ valide confirmant.

†Causa (missis Vossianis ψευδέτυμοις) est a Chald. כוס *cus*, quod est *causari*, *arguere*, *corripere*, ἀντιλέγειν: cujus vocalis more Syro & Arabico in AV resoluta fuit, quomodo Jobi patria pro *Hus* a Graecis dicta Αὐσῖτις fuit. Mazochius.

Cauterium, καυτήριον, vocatur instrumentum, quo notæ & stigmata inuri solent: item, quo medici inurunt partes male affectas. Nempe a καίω, sive καύω, id est, *uro*; unde & κέκαυται, a quo καυτὴρ, & καυτήριον. Mirifice hanc vocem ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. ult. cap. ult. Nam ex *caveo*, & *uro*, conflatum ait: *Cauterium*, inquit, *dictum*, *quasi cautiurium*, *quod urat*, & *provida sis in eum severaque cautio*: *ut*, *dum videtur*, *cujas sit*, *avaritia refrenetur*. *Quod interdum pro signo*, *interdum pro cura*, *adhibetur*; *ut vis morbi*, *ignis ardore siccetur*. Pluscula ad hanc *cauterii* acceptionem pertinentia legere potes apud Cælium Rhodig. lib. vii. cap. xxxi. Porro Martiano, lib. xvii. de instr. vel in instrum. legat. *Cauteria* quoque dicuntur ea pictorum instrumenta, quibus in pictura *encaustica* ad colores ceris inurendos utebantur.

Cautes, a *cavus*, si recte Isidorus, lib. xvi. cap. iii. *Cautes aspera saxa in mari*; *dictæ a cavando*, *quasi cavata*. At non in solo mari *cautes*, verum etiam in terra. Puto, *cautes* potius esse a *caveo*, ut a quibus cautio esse debeat, ne impingamus. [vide *cos*.]

Cavus, a *chao* dici vult Varro, lib. iv. de L. L. Similiter Festus: *Cavum a chao dictum*, *ex ejus inanitate*. Quæ vera lectio, etsi in MSto sit, *immanitate*. Nempe ut sit χάος, a χαίνω, id est, *hio*. Ἀναλογώτερον tamen dicas, *cavum*, & verbum *cavo*, esse ab antiquo χάω pro χαίνω, inserto *V*, quomodo a δῖος, *divus*; a λεῖος, *levis*, &c. Vel est *cavus* a κόος, quod Æolice κόϝος, id est, *cavitas*. A κόος superest κοῖς, & κοῖξ, *fiscella*, sive *aro*, seu *phormio*. Etiam a κόος *covum*, quomodo antiqui dixere cælum. Vel est *cavus* ab Hebræo נקב, id est, *cavum fecit*. Vel a כף, quod est *curvitas*, *cavitas*, ac propterea pro *vola manus* sumitur, a כפף *curvare*. A *cavus* est *cavaticus*, ut *balneaticus*, *fenaticus*: Plin. lib. xxx. cap. vi. *Cochleæ Balearicæ*, *quas cavaticas vocant*, *quoniam in speluncis nascuntur*.

†Cavus a נקב *nakab*, *perforare*, per abjectionem primae

mae pro more defectivorum. Vel videtur factum ex Hebr. & Chald. גבא *geve* (G in C verso, ut in Cameius &c.) quod *fossam* sive *cavum* significat. Postremo, quod omnium verisimillimum puto, fuerit a קוה *Kava*, quod ubique notionem imbibit *cavitatis*. If. xxii. 11. *Et cavum* (מקוה) *fecistis inter duos muros*. Et Gen. 1. 9. *Incaventur aquae in locum unum*. Et Gen. 1. 10. *Incavationem aquarum appellavit maria*. His locis omnibus, & alibi rad. קוה *kavah* legitur. Ab hac *cavitatis* notione (quae mihi videtur primaria in verbo קוה) proficiscitur altera *exspectandi*; quia *CAVUS exspectat embolum*. Vel CAVO & CAVUS est ab Arabico. Vide Castelli Arabica in rad. קוב, & ejusdem Syriaca in קבא. Sunt enim omnes hae cognatae radices. MAZOCH.

C E

CEDO, juxta aliquos, a צעד, quod est, *ire*. Sed nimis hæc notio generalis. Quare vel erit κατὰ μετάθεσιν ab ἐκχάω, quod Atticum, pro ἥκω, *cedo*: vel fuerit a χάζω, id est, *cedo*. Nempe ab aoristo χαδῶ, *A* in *E* abeunte, quomodo a βραχία est *brevia*; a πάσσαλος, *pessulus*; a πετάω, *pateo*, &c. A *cedo*, sive supino *cessum*, est *cessare*, ut a *dico*, *dictum*, *dictare*. Est igitur *cessare*, *cedere a labore*. Ab eadem origine est *cessim*. Nempe ut a *rapio*, *raptim*; & a *saltum* fortasse *saltim*; ita a *cessum* est *cessim*. Vtitur Alfenus I. C. l. LII. D. ad legem Aquiliam: *Superius plostrum cessim ire cœpit*. Et eodem §. *plostrum cessim redisset*. Et Martianus Capella, lib. VIII.

Cessimque formidantes
Abeunt pedes tremore.

Utitur & Justinus, lib. II. *Vos commisso prælio ite cessim, inhibete remos, & a bello discedite*. Appuleio quoque, II. Met. restituit hanc vocem P. Colvius. Glossarium vetus explicat, *cessim*, *gradatim*. Sed notat, *retro*. Hinc *recessim*. Plautus, Casina, II. VIII.

Recessim cedam ad parietem, imitabor Nepam.

A *cedo* est quoque *occedo*, quod est, *contra cedo*: unde *obviam occedere* dixit Plautus, Asinaria, Sticho, Trinummo: &, si Guilielmium ac Passeratium audimus, Pseud. Act. I. Sc. III. Hinc quoque *abscedo*: unde *abscessus*, Celso, uti Plinio, *apostema*; Hippocrati, ἀπόστασις, ἀπὸ τοῦ ἀφίστασθαι. Nam partes antea continuæ per humorem collectum, qui in pus convertitur, resolvuntur ac separantur. Hæc de *cedo* priori porrecta. Nam cum eam corripit, valet *dic*. Unde *cette*, pro *dicite*, apud Nævium, Ennium, Accium, Paccuvium. Vide Nonium.

CEDRUS, κέδρος, fortasse a κάω, id est, *uro*. Virgilius lib. VII.

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vel a κηώεις. Odoratam enim hic poëta vocat. At κηώδης est εὐώδης, τεθυμιαμένος, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι· ut ait Hesychius, vel est ab ארז, κατὰ πρόσθεσιν τοῦ Κ, καὶ ἐπένθεσιν τοῦ Δ, quod idem notat. Ex κέδρος, & ἐλάτη, hoc est *abies*, est κεδρελάτη, *cedrus magna abietem æquans*. Ab eodem sunt, κεδρία, κέδριον, κεδρέλαιον. Plinius, lib. XXIV. cap. V. *Cedrus magna, quam cedrelatem vocant, dat picem, quæ cedria vocatur*. Meminit & Vitruvius, lib. II. cap. IX. Videtur autem κεδρία esse adjectivum substantive usurpatum: subintellecto ῥητίνη, id est, *resina*; aut πίσσα, id est, *pix*. Similiter cum κέδριον legimus, videtur subintelligi ἔλαιον, id est, *oleum*, ut idem sit κέδριον, quod κεδρέλαιον dicitur. *Cedri* voce usus Vitruvius, lib. II. cap. IX. *Item cedrus & juniperus easdem habent virtutes & utilitates: sed quemadmodum ex cupressu & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedrium dicitur, nascitur; quo reliquæ res cum sunt unctæ, (uti etiam libri) a tineis & carie non læduntur*. Eamdem *cedrio* vim tribuit Plinius, lib. XVI. cap. II. Ac, lib. XIII. cap. XIII. scribit ex sententia Cassii Heminæ, libros Numæ tineas non tetigisse, quod *cedrati* fuissent.

† CEDRUS est ipsum Chaldaicum קדרוס *Kadros*, i. e. *cedrus*, quo utitur Onkelos Gen. VI. 14. At sunt, qui hoc ex Graeco κέδρος arcessivisse Chaldaeos putent. Atqui nego, Onkelosum facile Graeco vocabulo usurum fuisse, quem optimum Chaldaei sermonis auctorem omnes existimant. Deinde terminatio in OS Chaldaeis familiaris est. Postremo vocalis A in prima syll. satis ostendit, nihil heic Paraphrasten de Graeco vocabulo cogitasse. Verum quid pluribus opus est? Ea vox in Graeco etymologiam nullam ostentat. At Chaldaei illud a verbo קדר *kedar* (quod est *nigrescere*; eamdemque apud Hebraeos significationem obtinet) arcessunt: optime: nam ligna cedrina a nigro colore celebrabantur. Haec cum verissima sint, quid Vossio fiet, qui in CITRUS scriptum reliquit, Graecos ex *Citro* fecisse κέδρον? Verum Vossio id condonandum. At quo pacto Buxtorfius ferendus est, qui & hoc nomen, & plura alia passim de Graeco in Chaldaeum transfundere satagit? At קדרינון *Kedrinon* i. e. *Cedrinum* analogiam habet Graecanicam: ac facile juniores Chaldaei istud a Graecis sunt mutuati. MAZOCHIUS.

CELEBRIS, a κλέω, id est, *celebro*. Nisi potius a *celer*. Pro quo est Nonii istoc: *Celebre non solum frequens, sed etiam velox*. *Accius*, *Ægistho*: *Celebri gradu gressum accelerasse decet*. Vel est *celebre*, a *calando*. Est enim *celebris*, cujus nomen *calatur*; unde & *clarus*, quasi *calarus*. Vide plura in *Calare*. [καλῶ ὀρμάω.]

CELER, ab Æolico κέλης, pro κέλης, quod a κέλλω· id Græcis signat, ταχέως βαδίζω, ut censet Etymologus, qui & inde deducit κέλης. Κέλης vero Græcis eum notat, qui primo currit equo: unde equites dicti *celeres*, uti dicemus in *Tribus*. Κέλλω autem, a קל, id est, *celer*, quod a קלל, *celerem esse*. A *celer* est *celeritas*. Contra, scio, Isidorus, lib. X. *Celer*, inquit, *appellatus a celeritate*, *quia quod ejus exigit*, *celerius facit*. Sed quamquam verum est, hominem, ut *justum*, a *justitia*; *sapientem*, a *sapientia*; sic *celerem* dici a *celeritate*; si rem spectes, uti a Logicis fit in paronymorum doctrina: tamen certum est, *celeritas* esse a *celer*, si vocabulum consideres cum Grammaticis; quia concreta, quale est *celer*, priora sunt notioraque nobis; etsi abstracta sint priora notioraque natura.

CELEUSMA est *adhortatio portisculi*, qui Græcis κελευστής, Ennio, VII. Annal. *hortator* dicitur, ut *celeusmata* Nonio *hortamenta*. Porro & κελευστής, & κέλευσμα, est a κελεύειν, hoc est *jubere*: unde κελευστής, ad verbum in Glossis vett. exponitur *jussor*, similiterque Sallustius, in historiis κελεύσματα vocat *jussa*. Utitur *celeusmatis* voce Martialis, cum alibi, tum lib. IV. Epigr. LXIV. Usus & Rutilius in Itinerario:

His mecum pigri solabar tædia venti,
Dum resonat variis vile celeusma modis.

Quomodo autem *celeusma* fieri soleat, docet hic Asconii locus, in Divinat. *Cani remigibus celeusma per symphoniacos solebat, & per assam vocem, id est, ore prolatam, & ut in Argo navi, per citharam*. Sunt tamen & alii modi, ut dicimus in *Portisculus*. Quod vero de Argo navi ait, confirmatur ab Hygino, qui fab. XIV. ait: *In Argo navi celeusma dixit Orpheus*. Apud Apollonium tamen Orpheus quidem navigantibus Argonautis citharam pulsat, sed nullum canit *celeusma*: quod potius facit Tiphys: ut ostendit Cl. Daniel Heinsius, ad lib. VI. Silii. In arte metrica pes *proceleusmaticus* sic dicitur a *celeusmate* nautico, cui ob celeritatem est aptissimus. Κελεύω, Eustathio teste, ea ratione venit a κέλω, qua βουλεύω, a βόλω. Sed horum passiva solum terminatio in usu est, κέλομαι, βούλομαι. Κέλω est ab Hebræo קול, id est, *vox*, *clamor*: unde & καλεῖν, id est, *calare*, *vocare*.

CELLA, a *celando*. Festus: *Cella*, *quod ea celentur*, *quæ velimus esse occulta*. Malim *cella*, & *celare*, simplici *E*. Idem etymon adferunt Servius, I. Æn. & Isidorus, libb. XX. Orig. cap. III. Sane antiqui *cela* scripserunt, quia ante Ennium non solent consonæ geminari. Vel est *cella*, a כלא, quod *locum clausum*, item *carcerem*, notat: a rad. כלא, hoc est *prohibere*,

prohibere, *claudere*. Vel *cella* est a Chaldæo כלא, quod idem ac Hebræum כלל.

CELLO verbum antiquum, quod doctissimus Caninius censet esse ab ἰκέλλω, omisso ι, quomodo ab ὀρύω, est *rus*; ab ὀδόντες, *dentes*; ab ὄρπηκες, *ramus*; & fortasse ab ὄνομα, *nomen*. Sed simplicius veriusque est, venire a κέλλω, quo Homerus, Euripides, Apollonius, aliique usi, a quo etiam ipsum ἰκέλλω venit, uti & δίκελλα, *bidens*; μάκελλα, *ligo non bifidus*; παρὰ τὸ κέλλειν μονόδοντα· item κέλης, quo significatur *equus singularis*, quo in certamine quis utitur, item *eques ipse*, qui hoc pacto, non autem bigis, aut quadrigis, certat. Confundunt vulgo κέλητας cum ἀποβάτας· quo de errore vide sis, quæ notavit Xylander ad Plutarchi Phocionem & Æmilium. Ab hoc κέλης, ait Festus *equitem* dici *celsum*: atque id quidam firmatum eunt istoc Horatii, in Arte,

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Verisimilius sane, quam ut a *cælo* dicatur *celsus*, quasi *cælestis*; ut Isidorus tradit, lib. x. Sed omnino, ut *excelsus* ab *excello*, sic *celsus* a simplici *cello*. *Cello* vero, uti dixi, a κέλλω, quod Eustathius interpretatur tum κινῶ, quam significationem esse ait in μάκελλα, & δίκελλα· tum βαδίζω, seu τρέχω, unde κέλητα esse censet. Qua notione κέλλω est a קל, *velox*; cujus radix כלל, *velocem esse*. A *cella* est, *antecello*, *excello*, *percello*, *procello*, *recello*. Perottus, & quidam alii, censent, hæc esse a *cella*, seu *cello*, significante *cedo*. Sic ut scriberent, impulit eos, quod viderent, *antecello* esse *antecedo*, *præcello præcedo*, *excello excedo*, &c. Sed nunquam hanc significationem vocis *cello* commenti essent, si cogitassent, κέλλειν esse κινεῖν, & nonnunquam esse κινεῖσθαι, sive κλίνειν. Itaque *recellere*, Festus interpretatur, *reclinare*, ut, *excellere*, *in altum extollere*. Priori, præter Appuleium Liviumque, usus Lucretius, lib. VI.

. . . . *Inclinatur enim, retroque recellit,*
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.

Hinc *meretrices* Plautus appellat *recellicluntas*. A *procellendo* dicta *procella*. Servius Danielis, ad I. Æn. *Procella est vis ventorum cum pluvia; dicta procella, quod omnia percellat* (malim *procellat*, ut in aliis,) *hoc est*, *moveat*. Ubi vides, ut Servius *cellere* interpretetur *movere*; quemadmodum Eustathius κέλλειν, κινεῖν. Etsi autem *percellere* de animo tantum dici volunt; legimus tamen apud Ovid. v. Metam.

Stipite, qui medià positus fumabat in arâ,
Perculit . . . .

CELO, est *occulto*, a Chald. כלא, quod Hebræis כלל. A כלא est κλείω, *claudo*. A כלל est vetus *calim*, pro quo postea *clam*. Vide *Clam*.

†CELO l. e. *occulto* est a כלא *cala*, quod est *prohibere*; a quo fit *celo*. Nam celare illum de illa re (saepe enim hoc modo construitur) quid est aliud, quam illum illius rei notitiâ prohibere? At CAELO i.e. *scalpo*, videtur esse a כרה *cara*, *fodere*; aut כרות *carat*, *sculpere*, *caelare*, R de more in L verso. MAZOCHIUS.

CELOCEM, ut Fulgentius ait: *dicunt genus naviculæ, quod blanstum* (al. *bamplum*) *dicimus*. De eodem sic Nonius: *Celox est navigium breve, sic dictum a celeritudine*. Usurpat Ennius:

Labitur uncta carina per æquora cana celocis.

Non *celonis*. Quomodo etiam citat Fulvius Ursinus, in Virgilio cum Græcis collato, ad VIII. Æn. Præterea Turpillum, Plautum, Varronem, & Appuleium, usos esse docebunt veteres Grammatici, quos ante laudabam. Solum Phaleuceum hunc Varronis ponam ex Bimargo:

Nautæ remivagam movent celocem.

Unde paret, male a quibusdam corripi penultimam. De etymo fallitur Nonius. Neque enim dubito, quin, ut a πρηνὴς, est *pronus*; ab ἴω, *io*; sic a κέλλω fit *celox*. Sic enim Græci id navigii genus nominant, ut clare docet hic Gellii locus, lib. x. cap. XXIV. *Navium*, inquit, *quas reminisci tunc potuimus*, *appellationes hæ sunt: gauli*, *corbitæ*, *caudicæ*, *longæ*, *hippagines*, *cercuri*, *celoces*, *vel*, *ut Græci dicunt*, *celetes*, *lembi*, *oriæ*, &c. Κελήτων, καὶ κελητίων, mentio apud Thucydidem, lib. I. & IV. Polybium, lib. V. & alios. Ac tradit Thucydidis Scholiastes, sic dici, ducta tralatione ab *equo celete*, quia ut hic ab uno regitur sessore, ita navigium istoc unico tantum per transtra remo agatur. *Celocem* esse Rhodiorum inventum, tradit Plinius, lib. VII. cap. LVI. Turnebus, lib. XXIX. cap. XVIII. ait, eo in loco *celetem* in vetustis exemplaribus reperiri, seque id verius existimare. *Celocem* tamen est in optima Parmensi, anni ∞ CCCCLXXVI. Nec, utram lectionem sequaris, multum referre puto, si recte Gellius pro eodem habet, fortasse alterum, ex interpretatione in contextum irrepsit: quod Gellii sententiam firmabit: quam Laurentius Valla interdum sequitur in Thucydidis translatione, ac Lazarus Baïfius approbat, lib. de re navali.

CENSEO, cum varie sumatur, & difficile dictu sit, quæ notio sit princeps, difficile est etiam indicare, quam originem habeat. Plerisque tamen notare videtur, *opum censionem*. Itaque putant, κατὰ μετάθεσιν esse a כנס, id est, *censuit*, *profuit*, unde *thesauri*, מכנסות. Alii malunt deducere ab Hebræo מכס, *supputare*, *numerare*. Alii aliter. [An a *conso*, *conseo*? Hesych. κῆνσαι etiam exponit κελεῦσαι, a κεντεῖν. *Census* itaque dictus videri a κῆνσαι. *Notabantur enim in albo Magistratuum singulorum nomina*. Illud vero κεντεῖν vel φίξειν dicebatur. Vide Notata de ἀρίστου χωρίῳ. Est *census* ex κῆνσος pro κέλσος, istud autem a κέλομαι, & inde κῆνσαι pro κέλσαι apud Hesych. *Census* ergo *mandatum*, *jussum*.] A *censeo*, *census* dici, planum est. Nec magis dubium, quin posteriores Græci a Romanis vocem κῆνσος acceperint. Quare miror, Græcos ejus vocabuli originem quærere in sua lingua. Sic enim scribit Suidas: Κῆνσος, τὸ νόμισμα ἐτήσιον τέλος, παρὰ τὸ καίνω, τὸ κόπτω, κῆνσος, ὅτι τῇ ἐπιχωρίῳ γλώττῃ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἐξέτασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους προσαγορεύουσι. Usus κήνσου voce Matth. Evangel. cap. XXII. & Marc. cap. XII. Etiam κίνσος pro eo dixere, ut ex Hesychio constat, in κῆνσος, & κίνσος. Similiter posteriores Græci usurpant vocem κηνσεύειν, *censere*; κήνσωρ, *censor*; κηνσουάλιος, *censualis*; κηνσίτωρ, *censitor*, hoc est, *agrimensor*, ut Isidorus in Glossis interpretatur. Vide Glossarium Græco barbarum doctissimi Meursii. A *censeo* est *succenseo*, quod μεταληπτικῶς ponitur pro *irasci*, quia, ubi res male gesta est, ira comitatur censuram. Aut hoc verum est, aut fuerit a *succensum*, quomodo aliquem dicimus ira succensum.

CENSOR, a *censendo*. Festus: *Censere nunc significat putare*, *nunc suadere*, *nunc decernere*. Sequitur deinde: *Censio*, *æstimatio*: *unde censores*. Et mox: *Censores dicti*, *quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit*, *quantum illi censuerint*. In quibus secutus Varronem, cujus hæc verba, lib. IV. de L. L. *Censor ad cujus censionem*, id est, *arbitrium*, *censeretur populus*. Nonius quoque duos citat Varronis locos huc pertinentes. Unus est e lib. II. de Rep. *Quod verbum censeo*, *& arbitror*, *idem poterat & valebat*. Alter, e lib. II. de vita pop. Rom. *Itaque quod hos arbitros instituerunt*, *populi censores appellarunt*. Suidas vertit τιμητάς. Primus *censuram* instituit Servius Tullius, ipseque eam hoc pacto exercuit. Populum jurejurando adegit, ut fortunarum apud se omnium æstimationem profiteretur. Hinc populum in sex classes distribuit, quarum prima, ut maximo censu, erat centum millium æris, hoc est, mille coronatorum; reliquæ suis quasi gradibus per quadrantem decrescebant, usque ad quinctam. Classes vero singulas in decurias descripsit, ut essent CXCIII. Atque hoc eo fine fecit, ut constaret, tum quot arma ferre possent, tum quanta esset pecuniarum magnitudo ad bellum sustinendum. Regibus exactis, ut alia regum munia, ita *censionem* quoque exercuere consules. Sed crescente imperio, cum consules non essent pares oneribus, proprius huic muneri magistratus creatus est. Factum id anno V. C. CCCI. Ac primo fuit quinquennalis potestas. Anno autem CCCXX. ad Æmilio Mamerco Dictatore lata lex est, ut quidem quincto quoque anno *censores* crearentur:

sed tantum in annum & semestre. Præter facultatum æstimationem, morum quoque curam gerebant, quos si improbarent, Senatorem senatu ejiciebant, equitem equo publico privabant, plebejum tribu movebant, aut ærarium faciebant. Senatu autem ejectus aliquis cognoscebatur, cum nomen ejus præteriretur, dum Senatorum catalogus a Censoribus, censione facta, legebatur. Equus adimebatur in *publica recensione*, quam *transvectionem* & *probationem* dicebant. Diximus de eo, voce *Eques*. Tribu movere dicebantur, cum ex tribu honestiori transferrent in minus honestam, ut, ex urbana in rusticam. Ærarium facere est privare potestate suffragii, & ad hoc tantum in numero civium relinquere, ut æra tributi nomine pendat. Quam severe autem notare solebant censores, argumento est, quod, si quis joco apud eos intempestivo uteretur, vel sonore nimis oscitasset, judicaretur dignus, ut in ærarios referretur: uti docet Agellius, lib. IV. cap. XX. Etsi autem censores non facultates tantummodo æstimabant, sed & mores, unde *magistri morum* dicti sunt; non tamen id nomen tam a moribus, quam facultatibus, obtinent, quia prima potissimaque caussa, cur crearentur, fuit, ut & capitum numerus, & facultatum ratio constaret: paullatim vero huic addita est morum cura. Cætera de *censoribus*, vide, si voles eum apud Sigonium, lib. I. de antiquo jure civium Romanorum, cap. IV. tum eos qui antiquitates Romanas, aut speciatim de magistratibus tractant Romanorum.

CENTAURI, a quo *Hippocentauri*, quasi compositi ex *equo* & *centauro*, fuere quidam Thessaliæ incolæ, qui primitus vectabantur *tauris*: unde iis nomen, quia soleant κεντεῖν ταύρους, *stimulis pungere tauros*. Postea vero aggressi equos cicurare. Hi equis ad Peneum flumen vecti: ubi ex adversæ ripæ hominibus e longinquo conspecti, quia equi ad aquandum caput demisissent, visi sunt priori parte homines, posteriori equi. Hæc origo fabulæ. Nullos enim *Hippocentauros* esse, recte tradunt Lucretius, lib. V. Cicero, lib. I. Tuscul. Quæst. & lib. II. de Natura Deorum; & Galenus, lib. III. de Usu partium. Atque ideo Jurisconsulti §. I. Instit. de inutil. stipul. tradunt *hippocentauri* inutilem esse stipulationem. Nec obstat, quod Plinius, lib. V. cap. VII. testetur, visum sibi *hippocentaurum*: vel quod Hieronymus, in vita Pauli, tradat, B. Antonio in solitudine eum esse conspectum. Nam monstrorum, omniumque quæ fiunt repugnante natura, ratio non habetur; ob ea quæ est legere L. III. Dig. de Legg.

CENTAURIUM, κενταύριον, κενταύρειον, vel κενταυρία, ita dicitur a *Chirone Centauro*, unde & Χειρώνιον, *Chironion*, dicitur. Festus: *Centaurium, medicamentum a Chirone Centauro inventum*. Plinius, lib. XXV. cap. VI. *Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant*. Sane ejus herbæ, ut ibidem traditur, *vis in vulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul*. In plurativo hac voce usus Lucret. . . . *tristia centaurea*. Uti & Virgil. . . . . *graveolentia centaurea*. Plinio *centaurium*, & *centaureon*, ac *centaurea*, dicitur, quasi κενταυρεία βοτάνη, *centaurea herba*. *Centaurus* vero, κένταυρος, ex κεντεῖν, vel κεντᾶν idest, *pungere*, & ταῦρος, *taurus*. Hac de appellatione sic Servius, ad 3. G. *Cum quidam Thessalius rex, bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos revocandos, ire jussisset, illique cursu non sufficerent, adscenderunt equos, & eorum velocitate boves secuti, eos stimulis ad tecta revocarunt. Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut cum eorum equi circa flumen Peneon potarent, capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt: ut Centauri esse crederentur, qui dicti sunt Centauri*, ἀπὸ τοῦ κεντᾶν τοὺς ταύρους. Hæc Servius. Idem etymon approbat Palæphatus, qui & fusius hanc historiam narrat, ac inter alia, regem hunc, Ixionem fuisse refert: ex Palæphato quoque recenset ejus metaphrastes Tzetzes, in Histor. var. pag. CLXX. Eadem de re sic Orosius, lib. I. cap. XIII. *Iisdem diebus Lapithæ & Thessali, famosis nimirum certaminibus conflictibus. Sed Thessalos Palæphatus, in libro primo incredibilium, prodit, ipsos a Lapithis creditos dictosque fuisse Centauros eo, quod discurrentes in bello equites, veluti unum corpus equorum, & hominum viderentur*. Quæ si quis cum Palæphatiis contulerit, reperiet, Orosium plus quam Palæphatum dicere, & id non dicere, quod dicit Palæphatus, ut omnino Grammaticorum magis mentem expresserit, quam Palæphati.

CENTIPEDA est, quam Græci ἴουλον vocant. Quomodo autem accipi debeat, quod *centum* ei *pedes* hæc tribuit appellatio, arguit, quod etiam *millepeda* vocatur, ac a Nicandri Schol. in Theriacis dicitur μυριόπους. Quare nihil aliud numero hoc, quam multitudo pedum, signatur. Imo, si Plinium audimus, etiam hac de caussa *multipeda* dicatur. Sic enim scribit is, lib. XXIX. cap. ult. *Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: oniscon Græci vocant: alii tylon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt*. Sed planum est, confundi a Plinio duo diversissima insecta. Nam vermis ille pilosus, multis pedibus arcuatim repens, est ex *erucarum* genere, ac Græcis ἴουλος dicitur, nec quispiam veterum scripsit, id mederi aurium doloribus. At aliud est animal, tactu se in pilæ rotunditatem contrahens quod Græcis ὀνίσκος, vel etiam τύλος, vocatur, Latinis *multipeda* dicitur, Marcello Empirico vocatur, *cutio*, idque a *callosa cute*: atque hoc cum rosaceo tritum coctumque medetur aurium doloribus. Optime hæc insecta in Nomenclatore suo distinxit Hadr. Junius, & Dalecampius ad Plinium.

CENTIPELLIO dicitur in cervo venter interior qui Græcis κοιλία, ἀμφίφυλλον, ἐχῖνος, & κεκρύφαλος. Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. *Testes quoque ejus* (de cervo sermo erat) *inveterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino: item ventres, qui centipelliones vocantur*. Quemadmodum autem ἐχῖνος Scholiastæ Nicandri dicitur πολύπτυχος: ita Latini nuncupant *centipellionem* a *centenis*, hoc est *multis rugis*: quomodo & *multipeda* vocatur aliter *centipeda*, atque etiam *millepeda*. Numerus certus pro incerto.

CENTO est a κέντρον, abjecto ρ, quomodo a μητρὶ est *mater*, ab ἄρθρον *artus*, &c. Falluntur Perottus, Becmanus, alii, qui *centonem* dici putant, a *centenis partibus*, ut numerus certus ponatur pro incerto. Græcos κέντρωνα dixisse docet Aristophanis Scholiastes, qui, in Nubib. scribit, κέντρωνα dici τὸ ἐπεσταγμένον τοῖς ὄνοις, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συῤῥαφὲν σακκίον, καὶ ἐπίσαγμα τῶν ὄνων. Eustathius monet a κέντρον id est, *stimulus*, *aculeus*, venire κέντρων & ἐγκεντρίζειν, hoc est, *inserere*, ἐμφυτεύειν, ἐμβάλλειν, ac quemadmodum ἐγκεντρίζειν, de stirpibus dicitur, nec aliud est, quam *plantæ cuispiam alius plantæ ramulum inserere*: sic etiam κέντρωνα, cum proprie sumitur, ita vocari, quia συγκεντοῦνται ac *conjunguntur diversicolores panni*: at cum transfertur ad *poëmatis genus*, sic appellari, quia, ad similitudinem *centonis*, ex diversis versibus, hinc atque inde arcessitis, consuatur. Addit etiam, hinc dici ὁμηρόκεντρα, quod interpretatur ὁμηρικοὶ κέντρωνες. Proprie *centonis* voce usus Lucilius, cujus illud, *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optime*. Plauti quoque est, Epid. act. III. IV.

Proin tu alium quæras, cui centones farcias.

Sic enim locum hunc legunt Lambinus, Meursius, alii, quia ut ajunt, *centones farciuntur*, non *farciuntur*. Ego *farciuntur* retineo, quia *centones* ac *centunculi* non minus, quam alia, *farciuntur*. *Centones* quoque dicebantur fasciculi ex variis pannis aut linteis compacti, quibus ædes detergentur: item qui perticæ impositi, aceto immerguntur ad restinguendum incendium: quo modo usus videtur Ulpianus, l. quæsitum, XII. §. si domus, ff. de fund. instr. Vestes etiam rusticorum ac famulares, quia ex diversis veteribus pannis farcirentur, uti hodieque fit, *centones* dicuntur Catoni, cap. II.

Columellæ,

Columellæ, lib. I. cap. VIII. Juvenali, Sat. VI. *Centones* etiam dixere ſtragula ex pannis diverſorum colorum conſuta, quibus villorum hominum lecti ſternebantur, aut etiam tabernacula, omniſque caſtrenſis ſupellex, pluvio tempore velari ſolet. Sic uſus Macrobius, in amœniſſima illa fabella, lib. I. cap. V. *Tremellius Scropha cognominatus eſt eventu tali; is Tremellius cum familia atque liberis in villa erat, ſervi ejus, cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt. Vicinus advocatis cuſtodibus omnia circumvenit, ne qua efferri poſſit; iſque ad dominum appellat, reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperiſſet, ſcrophæ cadaver ſub centonibus collocat, ſuper quos uxor cubabat, quæſtionem vicino permittit: cum ventum eſt ad cubiculum: verba jurationis concipit, nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi iſtam*, inquit, *quæ in centonibus jacet, lectulum monſtrat, ea faceſſima juratio Tremellio Scrophæ cognomentum dedit*. *Centonum* etiam uſus fuit in reſtinguendis incendiis: quod indicat hic locus Siſennæ, ex IV. Hiſt. apud Nonium: *Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſa cilicia obtenduntur*. Cæſar, lib. II. de bello civili, in deſcriptione Muſculi: *Coria autem ne rurſus igne ac lapidibus corrumpantur, centonibus conteguntur*. Vegetius, lib. IV. cap. XV. de Machina, ex qua vineæ ſtruuntur, agens: *Extrinſecus autem*, ait, *ne immiſſo concremetur incendio, crudis ac recentibus coriis, vel centonibus operitur*. Quod ad eam *centonis* ſignificationem, qua poëmatis genus ſignat, illuſtris de hac locus eſt apud Tertullianum, lib. de Præſcriptionibus, cap. XXXIX. *Vis hodie ex Virgilio fabulam, in totum aliam, componi, materia ſecundum verſus, verſibus ſecundum materias concinnatis?* Denique Ovid. *Geta Medeam tragœdiam ex Virgilio pleniſſime expreſſit. Meus quidem propinquus ex eodem Poëta, inter cætera ſtyli ſui otia, Pinacem Cebetis explicuit. Homerocentonas etiam vocare ſolent, qui de carminibus Homeri propria opera, more centonario, ex multis hinc inde compoſitis, in unum farciunt corpus*. Iſidorus, lib. I. Orig. cap. XXXVIII. *Centones apud Grammaticos vocari ſolent, qui de carminibus Homeri vel Virgilii ad propria opera, more centenario, ex multis hinc inde compoſitis, in unum farciuntur corpus, ad facultatem cujuſque materiæ. Denique Proba, uxor Adelphi, centonem ex Virgilio de fabrica mundi, & Evangeliis, pleniſſime expreſſit, materia compoſita ſecundum verſus, & verſibus ſecundum materiam concinnatis; ſic quoque & quidam Pomponius ex eo demum poëmate, inter cætera ſtyli ſui otia, Tityrum in Chriſti honorem compoſuit: ſimiliter & Æneidos*. In quibus Iſidori verbis pro *centenario* per *E* (quomodo in omnibus editt. ac MSStis etiam reperio) omnino legendum cenſeo *centonario*: hoc eſt, *centonum inſtar*, quam correctiunculam valide firmat Tertulliani locus, quem ante adducebamus. A *cento* eſt ὑποκοριστικὸν *Centunculus*: de quo ſeorſum.

CENTRUM, κέντρον, punctum in medio circuli aut globi. A κεντέω, ſeu κεντάω, id eſt, *pungo*, *ſtimulo*. Hoc a נקב, id eſt, *perforare*, ſimili nempe metatheſi ac a נקב, eſt κνίω, quod idem notat.

CENTUM eſt ab ἑκατὸν extrita ſyllaba ſecunda, & inſerto *N*, quomodo ab Dorico ἕκαντι, pro εἴκοσι, fit *viginti*. Mirificum eſt commentum Iſidori, lib. III. Orig. cap. III. ubi ait: *Centum vocari a canto, quod eſt circulus*. Sic enim locus is recte legitur in MSStis meis, pro quo male editt. quædam *cento*. *Cantum* vero ſive *canthum* (utroque modo ſcribitur hæc vox) nominat Iſidorus, quod Græci appellant ἐπίσσωτρον, hoc eſt, *ferrum, quo rota vinciuntur*, prout *canthi* vocem interpretatur Quintilianus lib. I. A *centum* eſt *centuria*. Feſtus: *Centuria in agris ſignificat ducenta jugera; in re militari, centum homines*. A *centuria* recte Iſidorus, lib. IX. cap. II. deducit *centurio*, id eſt, ἑκατόνταρχοι, qui prius *centuriones*, Feſto auctore. Erant autem in legione *centuriones* ſexaginta, nempe pro ſexaginta centuriis: quot fuiſſe in legione, tradit Cincius apud Gellium, lib. XVI. cap. IV. Dionyſius, lib. IX. Tacitus, lib. I. Annal. Iſidorus, lib. IX. cap. III. A *centuria* quoque eſt verbum *centuriare*, unde *centuriatus ager*, & *centuriata comitia*. Feſtus: *Centuriatus ager, in ducenta jugera definitus, quia Romanus centenis civibus ducenta jugera tribuit*. Idem: *Centuriata comitia dicebantur, quia populus Rom. per centurias diviſus erat*. A *centuriare* eſt *ſuccenturiare*, quod Feſtus exponit *explendæ centuriæ gratia ſupplere*. Sed apud eum in pleriſque codd. MSStis perperam exaratum *ſuſcenturiare*. Hinc *milites ſuccenturiati*: Terent. Phorm. Act. I. ſc. IV. *Nunc prior adito tu, ego in inſidiis hic ero ſuccenturiatus, ſi quid deficies*. Ubi ſic Donatus: *Tota metaphora de re militari eſt. Succenturiati dicuntur, qui explendæ centuriæ gratia ſubjiciunt ſe ad ſupplementum ordinum*. Vide & quæ ad eundem locum monet Eugraphius. Præterea a *centum* eſt *centenus*: unde, ut Feſtus ait: *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras*. Quamquam etiam voce *libras* addita, apud Varronem, Livium, atque alios, legas *centenas pondo libras*. A *centenus* vero eſt *centenarius*: unde *cœna centenaria*. Idem Feſtus. *Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centuſſibus, præter terra nata, impendebatur, id eſt, centum aſſibus*. A *centum* quoque dicta *centeſima*, ubi reſpicitur ad *uſura*. Sic enim dicebatur, quod menſe quolibet centeſimum mererent nummum, hoc eſt, duodecim nummos annuos. A *centenario* quoque numero nomen eſt *centumviris*. Ovid. lib. III. de Ponto:

> *Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus*
> *De centum judex in tua verba viris.*

Et auctor ad Piſonem:

> *Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum,*
> *Et firmare jubes centeno judice cauſſam.*

Nec tamen putandum, exacte tot numero fuiſſe. Nam cum tribus fuerint XXXV. ac e ſingulis eligi ſolerent terni, patet, numero fuiſſe centum & quinque. Sed rotundo numero appellantur *centumviri*, quomodo & nos *ſeptuaginta* vocamus Bibliorum *interpretes*: qui fuerunt 72.

CENTUNCULUS eſt ὑποκοριστικὸν a *cento*. Ac κυρίως ſumitur, cum *futilem centunculum* Appuleius dicit; lib. I. Metamorphoſios: atque ita uſi etiam Livius, Seneca, alii. Sed Plinius, lib. XXIV. cap. XV. auctor eſt, ſic quoque vocari *clematidem*. Nempe, ut cenſeo, quia farcirent ejus foliis centones. Nam eo utebantur pro tomento. Sunt autem variæ hujus nominis herbæ apud Græcos, quæ omnes κληματίδες vocantur, quia habent κλήματα, hoc eſt, *flagella*, *vitium flagellis ſimilia*, quæque vitigineorum flagellorum inſtar arbores ſcandant. Sed Lobelius cenſet, *centunculum* Plinio eſſe id *clematidis* genus, quod χαμαιδάφνη dicitur, quia folia ejus ſint foliis lauri ſimilia: Latinis *vinca pervinca*, quia vireat ſemper, aëriſque injurias vincat & pervincat. Alii exiſtimant, *centunculum* non tam *clematidem* eſſe, quam γναφάλιον, quod ſic vocatum, quoniam, ut Dioſcorides ſcribit, lib. III. cap. XXXII. τούτου τοῖς φύλλοις τινὲς ἀντὶ γναφάλλου χρῶνται λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς· *quidam ejus foliis, quæ alba molliaque ſunt, pro tomento utuntur*. Exſcripſit Plinius, lib. XXVII. cap. X. *Gnaphalion, alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibuſque pro tomento utuntur: ſane & ſimilia ſunt*. Ubi pro *chamæzelon* Dodonæus legendum putat *chamaxylon*, quaſi dicas, *humile xylon*: ut nempe ſic dicatur a foliis lanuginoſis, quibus non minus, quam xylo, *centunculi* farciuntur. Eſt vero ξύλον (unde χαμαίξυλον) *goſſipii frutex*: de quo fuſius agimus voce *Bombyx*.

CERA, a κηρός. Sæpe accipitur pro *ceratis tabellis*, κατὰ μετωνυμίαν. Unde mos ille loquendi, *in cera prima, ſecunda, extrema*. Nempe quia, ut Priſcianus ait, lib. I. *Plerumque in ceratis tabulis antiqui ſcribere ſolebant, & poſtea delere*. Quemadmodum & ſumitur pro *capitibus pectore tenus e cera effigiatis*, quibus viri nobiles atria ſua inſigniebant. Ut apud Juvenalem, Sat. VIII.

> *Tota licet veteres exornent undique ceræ*
> *Atria: nobilitas ſola eſt atque unica virtus.*

A *cera* eſt *cereus*: quod nunc ratione materiæ dicitur, nunc ratione coloris. Priori modo dictus *ce-*

reus, *lucerna e cera*. Paullus ex Festo: *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis utebantur*. Utitur Seneca, fine libri de brevitate vitæ: ubi indicat, puerorum funera, quæ acerba a poëtis vocantur, solere duci, non ad faces modo, sed etiam *cereos* facibus permistos. Ab hac *ceri* notione est Belgicum *keerse*. At ratione coloris sumitur, cum *cereos calceos* dicit Vopiscus: imo Maro ipse, in Copa, *cerea prana*: quæ *cerina* Plinio, lib. XIX. cap. V. Sic Græci κηρινὸν χρῶμα, κηρινόχρως. Figurate Horatius: *Cereus in vitium flecti*. A *cera* quoque est *cerinum*, vestis genus, ita dictum a *colore ceræ*. Meminit Plautus, Epid. Act. II. sc. II. Ab eodem *cerarium*, quomodo Verres pecuniam vocabat, quam pro *cera* exigeret, ut est apud Tullium, Act. II. in Verrem. Ejusdem originis est verbum *incerare*. Juvenal. Sat. X.

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

Ubi *genua incerare* quid sit, optime explicari potest verbis Appuleii, in Apolog. quando ait: *Votum in alicujus statuæ femore adsignasti*. Nam ceratis tabellis sua vota inscribebant, eaque genubus affigebant Deorum: unde & Prudentius, lib. I. contra Symmachum, dixit:

. . . . *Saxa illita ceris*.

Cerastes, κεράστης, a κέρας, id est, *cornu*. Caussam indicat hic locus Plinii, lib. VIII. cap. XXIII. *Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore occultato, sollicitent ad se aves*. Plenius de eodem Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Cerastes serpens dictus, eo quod in capite cornua habeat similia arietum*: κέρατα *enim Græci cornua vocant: sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione, veluti esca, illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit, nec ullum indicium sui præbet, nisi ex ea parte, qua invitatas aves vel animalia capit. Est enim flexuosus plus quam alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur*. *Cerastis* meminit Claudianus, lib. II. de raptu Proserp. . .

Extendunt socios ad pocula plena cerastas.

Et Papinius, lib. I. Theb.

Centum illi adstantes umbrabant ora cerastæ.

Ubi cum Modio (in Novantiquis, epist. LII.) malim *stantes*, hoc est, irascente furia *sese erigentes*. Nam sermo est de Tisiphone, cujus crines esse serpentes tradunt poëtæ: unde idem poëta alibi, de Megæræ crine loquens, vocat eum *crinalem cerasten*.

Crinale attollit magno stridore cerasten.

Vulgo putatur, id *viperarum* esse proprium, ut *vivæ pariant* animal, unde & *viperæ* dictæ, quasi *viviparæ*: sed Brodæus, lib. III. Miscell. cap. II. ait, idem usuvenire *cerastis*: eos enim, qui bestiam hanc, discendi studio in Ægypto & Africa dissecuerunt, sæpius catulis gravidam invenisse. Brodæo tamen haut facile se hac in parte fidem habere ait Jac. Dalecampius, ad Plinii lib. X. cap. LXII. Multa etiam de *ceraste* legere potes apud Jacobum Grevinum, lib. I. de venenis, cap. II. Si recte Theophrasti locum transtulit Plinius, lib. XVI. cap. XLI. *Cerastes* quoque erit vermis generans. Verum non videtur Theophrasti mentem assecutus, ut ostendit idem Dalecampius.

Cerasus, κέρασος. Servius, in Georg. II. *Cerasus civitas est Ponti: quam cum delesset Lucullus, genus hoc pomi inde advexit, & a civitate cerasum appellavit. Nam arbor cerasus; pomum cerasum, dicitur. Hoc autem etiam ante Lucullum erat in Italia, sed durum: & cornum appellabatur: quod postea mixto nomine, cornocerasum dictum est*. Eadem Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Sed apud eum legas: *Cerasus a Ceraso, urbe Ponti*. *Cerasunte* scripserat Isidorus, vel scribere debuerat. Porro ex eo, quod uterque scribit, ante Lucullum nonnisi *cornocerasa* fuisse in Italia, cognoscimus, quomodo accipi oporteat Plinii illud, lib. XV. cap. XXV. *Cerasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia*. Idem Tertullianus refert, Apologetici cap. XI. & Ammianus, lib. XXII. ut alios mittam. Cæterum quod a *Cerasunte cerasos* accepisse nomen dicunt: id fortasse verum est. Sed quod Luculli demum temporibus hoc nomen invenisse arbitrantur, omnino a vero abit. Nam solide hanc sententiam refellit Athenæus, lib. II. Ubi Laurentius quidem ait, Lucullum post victoriam Mithridaticam primum cerasa in Italiam intulisse, atque ἀπὸ κερασοῦντος, ποντικῆς πόλεως, arborem nuncupasse *Cerasum*. Sed refellit hanc sententiam mox Daphnus, eo quod *cerasorum* meminerit quoque Diphilus, qui temporibus vixit Lysimachi, unius ex Alexandri successoribus. At Lysimachus ante Mithridaticam victoriam annis obiit amplius ducentis. Imo ante Diphilum quoque *cerasi* meminisse alios, docet Casaubonus: qui arbitratur, oppido potius *Cerasuntis* nomen a *cerasis* esse impositum, qua forma & a plantis nomen accepere loca alia: ut Ἀγνοῦς, Ἀμυγδοῦς, Ἀχραδοῦς, Ῥαμνοῦς, Μυῤῥινοῦς, Σελινοῦς, Πιτυοῦς, Μαραθοῦς, atque alia. Quare κέρασος potius nomen sit ἀπὸ τοῦ κεράσαι, id est, *temperare*; nempe ob temperamenti bonitatem: vel a κόριον, id est, *coriandrum*, ob similitudinem: unde & Rabbinis *cerasus* similiter a גד, id est, *coriandrum*, vocatur גרגרניות, ut Schindlerus observat. Utrumque etymon etiam apud Martinium legas.

Ceratavles, κερατ αύλης. Gloss. vett. Κερατ αύλης, *cornicen*. Flavius Vopiscus in Carino: *Centum salpistas uno crepitu continentes: & centum cerataulas, choraulas centum etiam, pithaulas centum*. Assentio enim Salmasio ita emendanti, ubi vulgo pro *ceratoulas, camptaulas*. Quod qui defendunt, καμπταύλην ajunt vocari, *qui tibiæ cantu flexibili utitur*. Nam & Hesychius κάμπτειν exponit τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ καμπὰς ποιεῖν. Vel ita appellari putant, quia *curva caneret tibia*, de qua Servius in illud poëtæ:

Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi:

Prior est sententia Cælii Rhodigini, altera Marcelli Donati. Sed priorem recte eo refellit Salmasius, quod omnium hoc tibicinum sit, cantum inflectere: non unius generis proprium: posteriorem eo impugnat, quod Servius ibidem addat, *curvam tibiam* πλαγίαυλον vocatum, non καμπταύλον. Adi doctissimum illum Augustæ historiæ interpretem.

Ceravnia gemma, κεραυνία λίθος, vel virili genere κεραυνίας, a κεραυνὸς, *fulmen*. Caussam nominis indicat Plinius, l. XXXVII. cap. X. *Ombria, quam aliqui notiam vocant, sicut ceraunia & brontia, cadere cum imbribus & fulminibus dicitur*. Nisi potius a *fulgore fulmineo* dicta. Unde cap. præcedenti: *Est inter candidas & quæ ceraunia appellatur, fulgorem siderum rapiens*. Ubi plura de ea. Est *ceraunia* quoque, siliquæ genus, in Syria Joniaque nascens: ut idem Plinius ait, lib. XIII. cap. VIII. Quod si planta est Syriaca, satis fit verisimile, nomen accepisse a Syriaco קרנא, id est, *cornu*: ut Martinius observat. Ita idem sit ac κεράτιον, quod *siliquæ genus* est *corniculatum*, sive *corniculi habens similitudinem*, unde & nomen: nam κεράτιον, *cornu exiguum*.

Ceravnium, κεραύνιον, tuberis genus, ita dictum, quia ad generationem ejus conferat ὁ κεραυνὸς, sive *fulmen*. Plinius, lib. XIX. cap. III. *In Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: cum fuerint imbres autumnales ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime e tonitrubus: nec ultra annum durare: tenerrima autem verno esse*. Juvenal. sat. V.

. . . . *Post hunc radantur tubera, si ver*
Tunc erit, & faciant optata tonitrua cœnas
Majores. . . .

Cercolips, κερκόλιψ, ut αἰγίλιψ, nempe a κέρκος, & futuro λείψω, extrito *E*, non a λίπος hoc est, *pinguedo* quæ Marulli, & aliorum quorundam sententia fuit. Censet enim, *cercolipa* dici, quia caudam habeat pinguem ac villosam. Nam primi errorem hunc errant. Quippe & Festus ait: *Cercolopis* (ita est & in MSStis, sed leg. *cercolips*) *genus simia, quæ ultimam partem caudæ villosam habet*. Usus ea voce putatur Catullus, car. XCIX. ubi Muretus hoc nomine intelligit viri caudam salacem bene pinguem, & quam nunquam calamitas attigisset, ut loquitur Comicus, Casina, v. II. Verum quamquam ob superiorem Festi locum non ausim subscribere doctissimo Angelo Caninio, qui in Hellenismi

alphabeto

alphabeto *cercolips* confictum putat a Marullo; tamen non dubito, quin apud Catullum legi debeat, non quidem:

. . . . Et trepidas lingere cercolipas:

Quod Marullo visum: sed,

. . . . Crepidas lingere carbatinas:

Quomodo tum MSSti habent (ut ille Cujacii, quem ad Festum laudat Scaliger) tum vett. editt. ut Aldina, & hac antiquior ea, quæ Regii Lepidi excusa anno 1481. Quare fallitur Muretus, cum Politianum (a quo lectio hæc defenditur, cap. II. Miscell.) sic legere ait contra veterum exemplarium fidem: quod magis verum censeo de Marulli lectione, quam defensum it vir disertissimus. Quid *carbatinæ* sint & unde dicantur, docet his verbis Pollux, lib. VII. cap. XXII. Καρβατίνη, ἀγροικῶν ὑπόδημα, κληθὲν ὑπὸ Καρῶν. *Carbatina, calciamentum rusticum, a Caribus dictum*. Becmano tamen placet, id nomen esse a testa τῶν καράβων, eliso α, quomodo ab eodem κάραβος est nostrum *crabbe*. *Carbatinarum* meminit quoque Xenophon, lib IV. Ἀναβάσ. Καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὰν ἀπώλετο τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. *Cum defecissent veteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus coriis bubulis confectas.*

CERCOPITHECUS, κερκοπίθηκος. Usus præter alios Varro, Eudæmonibus:

Quid dubitatis, utrum nunc sitis cercopitheci,
An colubræ, an volvæ, an de alvo albus cibus Atheras.

Ita hunc locum, qui apud Nonium in *Colubra* corruptissime legitur, emendatum reperi in schedis ineditis Josephi Scaligeri, quæ apud me. Est vero *cercopithecus*, *simia cum cauda*, ut ait Isidorus l. XII. cap. II. Κέρκος, *cauda*; πίθηκος, *simia*. Hinc Martialis, in apophoretis, epigr. CCII. cujus lemma *simius*:

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Quæ vero cauda caret, *cluna* vel *cercolips*, dicitur.

CERCOPS, vel κέρκωψ, est a κέρδος, *lucrum*, quasi κερδώψ, id est, *lucripeta*, sive κερδίων, hoc est, *ad lucrum attentior*, vel conflatum ex Græco κέρδος, & Latino *cupio*: ut sic dicatur, quasi *cerdocupis*. Utrumque videtur colligi posse ex his Festi verbis: *Cercopa Græci appellant, lucrari (sive, ut in MSSto est, lucri) undique cupientem, quasi κερδίωνα, quomodo nos quoque lucrionem vocamus*. Sed sunt ista λῆροι. Proprie autem κέρκωψ est *fera*, *ingentem habens caudam*, teste Hesychio: cui & favent Glossæ Cyrillo tributæ, ubi disertim ζῶον vocatur. Dubium autem, an *vulpes* designetur, quæ δασύκερκος vocatur Theocrito: an *simiæ genus*, quod a *cauda* κερκοπίθηκος nominatur. Pro priori sententia, quod in Glossis Cyrilli exponitur *basder* quod corruptum videtur ex *bassara*, hoc est *vulpes*: item quod Suidas κέρκωπας exponit; *dolosos*; instar *vulpis*, quæ cauda sua decipit canes venaticos. Pro posteriori est, quod idem Suidas interpretatur γένος πιθήκων, quodque ait, *Cercopes* fuisse circa Lydiam homines versipelles & fraudulentos, qui in simias sint mutati; utcumque est, nomen sit a κέρκος *cauda* & ὤψ, *facies*, quia animal utrumque cauda spectabile. Vide, quæ in *Lucrum* de his dicimus.

CERCURUS est navis Asiana prægrandis, ut Nonius scribit, qui Plautum gemino loco, (prolog. Mercat. & Sticho, Act. II. sc. III.) gemino item Lucilium, eo usum docet. Hesychio quoque, & Suidæ, & Etymologo, κερκοῦρος, sive κέρκυρος, sive κέρκουρος (varie enim hæc vox scripta invenitur) navigii genus est. Aristophanis Scholiastes, & Suidas, docent, nomen accepisse ab insula Κέρκυρα, quæ Latinis *Corcyra*; adduntque, similiter Παρωνα dici a Paro insula, & a Naxo, Cnidoque, naves esse Ναξιουργεῖς, Κνιδουργεῖς. Confirmat hanc nominis caussam Thucydidæ Scholiastes, qui *cercurum* Corcyriorum inventum facit. Sed Plinius, l. VII. c. LVI. Cyprios invenisse, ait. Nec nomine ipso, erroris convinci possit Plinius. Nam & dici queat κέρκουρος esse a κέρκος, hoc est, *cauda*, quia nempe sit genus navigii brevioris & caudati, ut constat ex Etymologo, qui exponit, tum εἶδος πλοίου βραχέος, tum τὸ μακρὰν ἔχον πρύμνην σκάφος. *Cercuri* vocem retinuit quoque Syria. Nam *carcura* appellat, ut ad Festum monet Scaliger, voce *Myoparo*. Aliud autem *cercurus*, aliud *cerceris*, quod animalis amphibii nomen est, a Græcis acceptum: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

CEREBRUM, a κάρα, id est, *caput*, quasi *carabrum*: quomodo a *facio* est *feci*; ab *ager*, *peregre*. Vel a κέρας, ut mutatione ea opus non sit. Nam κέρας, inter alia κεφαλὴ, teste Hesychio. Ac Suidæ quoque κατὰ κέρας, κεφαλὴ, qui inde *cornu* κέρας putat vocari.

†CERES nomen suum habet ab Hebr. verbo חרש *Charas*, quod est *arare*; quod illa scilicet Triptolemum docuit. At idem Hebraicum verbum quia etiam *silere* significat, unde חרש *Cheres* est *silentium*; inde illud circa Eleusinia mysteria mirum silentium. Haec vero mirer, ni & Athenienses (ubi aliquando Tyrrenos fuisse Thucydides prodidit) ex Italia ac Sicilia ab Etruscis didicerint. Certe ex eo, quod Servius ad II. Aen. 325. adnotat, a Tuscis Cererem, Palem, & Fortunam Deos Penates esse dictos, potest colligi, Tyrrhenos Cererem peculii sui fecisse numen; non minus certe ac *Ancariam* (quae *Pales* quoque dicebatur) & *Nortiam*, quae erat Etruscorum Fortuna. His accedit, quod apud P. Victorem reg. VIII. *Ara communis & Ceteri & Vortumno* erat. Quod argumento est, non minus Cererem quam *Vortumnum* pro numine Tyrrhenico habitam: neque id mirum. Nam quidquid Italicum, id continuo etiam Tyrrhenicum habebatur. MAZOCHIUS.

CERINTHUM, κήρινθον, *flos æstivus*, quem apum pabulo tribuit Aristoteles, lib. IX. Histor. Animal. cap. XL. Meminit & Theophrastus, Hist. Plant. lib. VI. cap. VII. *Cherinthen*, si recta hæc lectio, appellat Plinius, lib. XI. cap. VII. Nomen est ab eo, quia conferi ad conficiendam *ceram*, quæ Græce κηρός.

CERNO, ab antiquo *cero*, pro *creo*. Varro lib. IV. de L. L. *Dictum cerno a cereo, id est, a creando: ab eo quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur*. Ita recte editum reperi in antiqua Mediolanensi, anni MD. Sed (quemadmodum in *Cancer*, & *Caro*, ostensum) multo verisimilius est, *cerno* κατὰ μετάθεσιν fieri a κρίνεσθαι, hoc est, *judicare*. Quippe κρίνω proprie est *dirimo*, *sejungo*, *separo*: a qua significatione nomen accepit *crinis*, quæ vox proprie significat *pilos discriminatos*: ut Græcis κόμη, *pilos studio excultos*: quemadmodum Artemidorus indicat, lib. I. cap. XX. Verum quia, qui indicat, is litem separat, ac verum falso distinguit, hinc factum est, ut κρίνω secundario ponatur pro *judicare*, a qua significatione est Græcorum κρῖμα, pro *judicio*, & Latinorum *crimen*, pro *delicto*, quia ob crimen aliquis judicatur ac damnatur. Posteriorem vocis κρίνω significationem habemus in composito *decerno*, hoc est, *judico*. Ab eadem est illud loquendi genus, *vitam cernere*, de eo qui vitam in dimicationem adducit, sive qui de ea paratus est disceptare & decernere, ut loquitur Varro, lib. VI. de L. L. & Maro, XII. Æneid. Ennius apud Ciceronem, I. Offic.

Ferro non auro vitam cernamus utrique.

Et ejusdem Medea citat Nonius in *Cernere*.

Nam ter sub armis malim vitam cernere,
Quam semel modo parere.

Quod Euripides dixerat in Medea: ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Quin & ἁπλῶς apud antiquos *cerno* ponebatur pro *dimico*, *pugno*. Ita locutus Pacuvius apud Nonium:

De virtute ego cernuadi do potestatem omnibus.

Item auctor prologi præfixi Plautino Amphitryoni (cave enim prologum istum Plauti ipsius esse credas:)

Pro patria Amphitryo dum cernit cum hostibus.

Accii quoque similem locum apud Nonium reperies in *Cernere*. Ab hac vocis *cerno* significatione ἀναλόγως *cernito* diceretur: sed pro eo per syncopen dicimus *cerno*. Notat *cerno* quoque *constituo*. Varro: *Itaque heres cum constituit se heredem esse, dicitur cernere; &, cum id fecerit, crevisse*. Ita accepit quoque Plautus, Cistell. I. I.

Cum

Cum ego antebac te amavi & mihi amicam esse crevi.
Et Act. II. sc. I.

Satin tibi istbuc in corde cretum est.

Ita leg. non *certum*. Nec abludit illud Sallustii ad Cæsarem: *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitanti tibi in promptu sit.* Ubi, *decretum est*, notat *persuasum habeo*. Vide Leopardum, lib. II. cap. XV. Ab ea *creti* significatione, quam vidimus, venit *certum*, κατὰ μετάθεσιν, ut proprie idem sit, quod decretum, ac proinde firmum. Vel, si placet esse a *cerno* pro *video*, sic dicetur, quia quæ cernimus, clara sunt & indubitata. Hæc magis placent, quam ut *certus* κατὰ μετάθεσιν, sit ab ἀτρεκὴς, ut voluit Nunnesius. A *cerno* est *cretio*, quæ ab Ulpiano, 22. tit. sic definitur: *Cretio est certarum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne: velut, Titius heres esto: cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris poterisque: nisi ita creveris, exheres esto.* Eadem de re sic Isidorus, lib. IV. cap. XXIV. *Cretio est certus dierum numerus, in quo institutus heres aut accipit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi ultra capiendi hereditates (jus). Cretio autem appellata est quasi decretio, id est, decernere vel constituere: ut puta, ille heres esto mihi: additur, cernitoque infra tot dies. Adeundarum autem hereditatum centesimus statutus erat dies, quibus non esset cretio adjecta.* Hæc Isidorus: Utitur *cretionis* voce etiam Cicero, lib. II. ad Att. & I. de Orat. *Cerno* etiam notat *cribrare*. Tertullianus, lib. de fuga in persecutione, cap. II. *Siquidem Dominus in Evangelio ad Petrum: Ecce*, inquit, *postulavit Satanas uti cerneret vos velut frumentum*. B. Rhenanus pro *cernere*, legere jubet *discernere*. Sed vulgatam lectionem in notis suis ad eum locum tuetur socer doctissimus Franciscus Junius: ubi & Catonem, Pliniumque, sic locutos docet. Illius verba sunt, cap. CVII. *Quam minutissime per cribrum cernas*. At Plinii locus est, lib. XVIII. cap. XI. *Postaque gypsi pars quarta inspargitur, atque, ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, excepticia appellatur, & grandissima est. Rursus, quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur.* Ab hac *cernendi* significatione, *cribrum* Latinis vocatur *incerniculum*; imo & *cribrum* fortasse hinc originem cepit: qua de re plura dicimus in *Cribrum*. Dixere & *incretum*, pro *non creto*. Festus *Increta, indivisa*. Sed hic codex MStus præceptoris mei Nansii habuit *incerta*. Atque hoc verum putarem, si *erctum*, (ut plerique putant) notaret *divisum*. Sed *erctum* est *patrimonium*, *hereditas*. Vide *Ercisci*.

CERNUUS, κατώβλεψ, κατωπρηνὴς, ut, a *pasco pascuus*; ab *irrigo*, *irriguus*; a *fare*, *fatuus*. Nonius: *Cernuus dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat*. Maro, X Æn.

.... Ejectoque incumbit cernuus armo.

Ubi sic Servius; *Cernuus dicitur equus qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens qua cernimus. Unde & pueri, quos in ludis videmus ea parte, qua cernunt, stantes, cernui vocantur: ut etiam Varro in Theatralibus docet.* Porro Nonius præter superiorem Virgilii locum citat etiam hoc Lucilii:

Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.

Et hoc ejusdem:

Cernuus extemplo plantas convestit honestas.

Quo versu deceptus Festus, credidit, *cernuus* interdum esse calciamenti genus. A *cernuus* est *cernulus*. Glossæ Isidori: *Cernulus, in capite ruens*. Appuleius, Milesia, IX. *Super mensam cernulus corruens*. Ita in Manil. legit Scal. Ubi vulgo *cæruleus ruens*. Ab eodem *cernuare*. Gloss. Isidori: *Cernuare, præcipitare*. Gloss. Latino-Arabicæ: *Cernuo, humiliter me inflecto*. Nempe *cernuare* est cernuum se inflectere & inclinare: quod quia faciebant in eo ludi genere, quod ἀσκώλια vocant Græci, hinc factum, ut etiam ponatur pro ἀσκωλιάζειν. Docet id locus hic Varronis, e primo de vita pop. Rom. a Nonio adductus: *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibique cernuabant: a quo vetus est ille versus in carminibus.*

Ibi pastores ludos faciunt cernui consualia.

Sic legitur is locus quoque in Mediolanensi anni MD. & Aldina anni MDXIII. Scaliger ad Festum corrigit: *Ibi pastores ludos faciunt coriis consualia*. Sed utro modo legas, patet sermonem esse de ludi genere, quo super ἀσκοὺς, id est, *utres*, saltabant: unde & Græci id ἀσκώλια appellabant. Meminit ejus quoque Maro, eum, II. G. ait:

Mollibus in pratis unctos salivere per utres.

Cernui etiam ludi erant κυβιστηταί, ac *cernuare* dicebant pro κυβιστᾶν, sive, ut veteres loquebantur, *urvare*, hoc est, corpus suum reciprocare, sive ita se jactare, ut sursum denuo excitetur. Hinc & *petauristæ*, hoc est, *funambuli*, dicuntur *cernui*, & *cernuli*, & actio ipsa, *cernuare*, ac *cernulare*. Gloss. Philox. *Cernuli*, μεταυρισταί· *cernulas*, μεταυρίζεις. *Cernuit* (l. *cernuat*, vel *cernuavit*, vel *cernulavit*,) πεπεταύρισται. Itaque, ut optime monet Scaliger, *cernuus* pro *petaurista* accipiendum, in illo Lucilii supra citato:

Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.

Puto huc quoque pertinere, quod in Isidori Glossis legere est: *Cernuare, præcipitare*. Nam *præcipitare* ei est κυβιστᾶν, an *rotare caput*. Pro *cernuo* etiam *cernuor* dicitur. Solinus de tigribus, cum vident abnavigare raptores catulorum suorum: *In litore irrita rabie cernuantur, velut propriam tarditatem voluntaria castigantes ruina*. Etiam *cernuatus* est apud Solinum, de equo: *Isque adeo sprevit lupatos, ut de industria cernuatus ruina pariter & se & equitem affligeret*. Voce *cernulo* usus Seneca, epist. VIII. *Qui hoc faciunt, non evertit fortuna, sed cernulat, & allidit*. Sic enim habent vett. libb. Nicolai Fabri, pro quo in vulgatis est, *cernuat*.

CEROMA, κήρωμα, a κηρόω, *cera obduco*. Est unguentum, quod fit subacta oleo cera; quo in palæstris utebantur athletæ. Item locus palæstræ, aut gymnasii, in quo *ceromate* perungebantur. Ab eo κηρωματικὸς, *ceromate unctus*. Juvenalis, Sat. III.

Et ceromatico fert niceteria collo.

Vide quæ de *ceromatis* voce scribunt Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis; & P. Faber, lib. II. Agonist. cap. I.

CEROTUM, a nonnullis vocatur, servata vocali Græci κηρωτὸν, a κηρόω, *cera obduco*. Alioqui fit *ceratum*, ut alii vocant. Medicamentum est, *cera* magna ex parte constans.

CERRITUS, quasi *Cereritus*; ut Græce δημητριακὸς, a Δημήτηρ. Ita vocantur homines *fanatici*, quasi *mente a Cerere orbati*. Plautus, Amphitruone Act. 2. Sc. 2. *Quæso, quin tu istam jubes Pro cerrita circumferre?* Idem, Rudente act. IV. sc. 3. Tr. *Elleborosus sum*. Gr. *ego Cerritus*. Nonius: *Cerriti, & larvati, male sani, & aut Cereris ira, aut larvarum incursatione, animo vexati*. Idem etymon adfert Priscianus, lib. VIII. Sed apud eum, uti & aliis plerisque codd. legas *Ceritus*, unico R; nempe quia *Ceres* dicimus, unde *Ceritus*. Sed a *Cerere* est *Cereritus*, &, una ejecta litera, *Cerritus*. Itaque primam producit Horatius, Sat. III. lib. II.

Cerritus fuit; an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, &c.

CERUCHUS, κεροῦχος, quasi τὸ κέρας, sive τὴν κεραίαν ἔχων. Ita enim vocatur rudens, quo, ut Maro loquitur:

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Usus Lucanus, lib. VIII. vers. CLXXVII.

.... Et instabit summis minor ursa ceruchis.

Sive, ut Scaliger ad Manilium legere jubet, *magna ursa ceruchis*: ut simile sit Ovidiano isti:

.... Magna minorque feræ.

Rationem emendationis apud ipsum vide. Item Valer. Flaccus, lib. I. Argon.

Temperet ut tremulos zethes fraterque ceruchos.

Opiferæ Latinis dicuntur, ab ope, quam ferant in navigatione. Isidorus, lib. XIX. cap. III. *Opiferæ*, *funes*,

funes, quæ cornibus antennæ dextra sinistraque tenduntur retroversa.

CEREVISIÆ meminit & Ulpianus. Originem adfert Isidorus, lib. XX. cap. III. *Cervisia*, inquit, *a Cerere, id est, fruge, vocata. Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta*. Consentiunt, qui *Cervisia* κατα συγκοπην factum ajunt e *Cerevisia*, atque id dici quasi *Cereris vim*, quia nempe frugum vis eo in liquore dominetur. Sed damnare non ausim, qui volunt, vocabulum hoc esse origine Gallicum. Quippe legimus apud Plinium lib. XXII. cap. XXV. *Ex iisdem* (frugibus) *fiunt & potus, zythum in Ægypto, celia & ceria in Hispania, cervisia & plura genera in Gallia, aliisque provinciis*. Ac Cambdenus quoque id eo confirmat, quod hodieque Britannis avena, e qua *cervisia* locis multis conficitur, dicatur *keirch*. Eandem autem fuisse Gallorum veterum, & qua nunc utuntur Britanni, linguam, multis comprobat idem Cambdenus. Possis & deducere a Germanico *zebren*, quod Belgis *teeren*, hoc est, *digerere cibum*. Hoc enim *cerevisia* præstat. Pro *cervisia*, dicitur & *cervisa*: ut in Pœnitentiali Romano, ab Ant. Augustino edito, ubi Tit. de homicidio, cap. II. legitur: *Vinum, & medonem, & mellitam, & cervisam, nunquam bibas*.

CERVIX, ut Isidorus ait, lib. XI. cap. I. sic *vocata, quod per eam cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via*. Sed est ab Hebræo ערף, id est, *cervix*. C præpositum, ut ab αὐλη, *caula*, juxta Servium. Nisi malis a *curvus*, quia inflectitur ac incurvatur. *Incurvicervicus* Paccuvius dixit:

> .... *Nerei*
> *Repandirostrum, incurvicervicum pecus*.

CERUSSA, pigmenti genus, quo faciem inficiebant feminæ ad conciliandum candorem. Unde Martialis, lib. VII. ep. XXIV.

> *Et cerussatu candidiora cute*.

Videtur ex eo esse nomen, quod *ceræ* similis foret. Nempe a κηρὸς κηρόεις, κηρόεσσα, unde κηρόεσσα.

CERVUS, a *gerendo*, juxta Varronem, lib. IV. de L. L. *Cervi*, inquit, *quod magna cornua gerunt, mutato G in C, ut in multis, quasi gervi*. [γεργοὶ, ἔλαφοι Hesych.] Verum hæc si res caussam nomini præbuit, magis verisimile fit, quod Festus tradit, ἀπὸ τῶν κεράτων dici *cervos*, quasi κεραοὺς. Præsertim cum Homerus eo epitheto utatur, Iliad. γ.

> Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα.

Quomodo & ὑψίκερως alibi, & Oppiano ἑυκέρωας, appellatur. A *cervus cervaria ovis* dicitur, quæ pro *cerva* immolabatur, ut Festus ait. Pro *cerva* autem immolari dicebatur, quæ sacrificabatur loco *cervæ*, quæ haberi non posset. Nam, si haberi posset, omnino *cerva* requirebatur. Ovidius:

> *Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ:*
> *Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit*.

Cervi pro furcis, quæ figuntur ad sustentationem casarum, ita dicti a similitudine cornuum cervinorum: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. & Servius, ad illud Ecl. II.

> .... *Et figere cervos*.

Idem confirmat illud Silii Italici, lib. X.

> *Cervorum ambustis imitantes cornua ramis*.

Eandem ob caussam semel iterumque *brachia* appellat Lucanus, ut docuit Scaliger in Conjectaneis.

CESPES est herba cum propria terra evulsa, ut Servius ait, in Ecl. I. Est a *cado*, ut indicare videtur Festi istud: *Cespes est terra in modum lateris cæsa cum herba, sive frutex recisus & truncatus*. Hinc juniorum aliqui malunt per Æ, *cæspes*. Quomodo etiam scribi debeat, si ita dicitur, *quod pedem cædat*, hoc est, *percutiat*: ut ait Perottus, videtur voluisse *cæspes* dici, quasi *cæpides*, ut nonnulli putarunt, *lapis* dici, quasi *lapides*. Isidorus autem, lib. XVII. cap. VI. *Cespites*, inquit, *frutices sunt, quasi cuspides, vel quasi circa pedes*. Sed metuo, ne omnes in hac originatione *cespitis* cespitent. Illud verisimilius, a *cespes* esse *cespito*, id est, *offendo*, προσκόπτω, πταίω. Belgæ & Germani similiter dicunt, *struyckelen*, hoc est, *ad fruticem offendere, ita ut cadas*. Nam *struyck*, *frutex*. Quare ovum ovo similius non est, quam Latinum Belgico. Nam *cespes*, frutex cum terra recisus, ut ex Festo & Isidoro ante vidimus. *Cespitator equus*, apud Servium legas, in illud XI. Æn.

> *Suffosso revolutus equo* ...

CESTICILLUS, ut Festus inquit, *appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite*. Si sana hæc lectio, ita dicetur a forma *cesti*, id est, *cinguli*. A *cestus*, *cesticulus*, *cesticillus*. Videturque idem esse *cesticillus*, ac *arculus*, de quo sic Festus: *Arculum appellabant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur*. Sed *cestus* non erat capitis tegumentum. Quare placet emendatio Salmasii, qui *circitellus* legit. Nam veteres *circitem* dixere pro *circo*, hoc est, *magno circulo*. Inde igitur ὑποκοριστικῶς, *circitellus*, vel *circitillus*. De *circitis* voce vide quae dicimus in *Circus*.

CESTRUM, est ferramentum, quo in ebore aut cornu scalpitur. Plinius, lib. XXXV. cap. XI. *Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat; cera, & in ebore cestro, id est, viriculo*. Ubi legendum *vericulo*. Vetus codex habet *veruculo*, ut Dalecampius annotavit. Nempe instrumentum illud referebat *minutum veru*. Existimare aliquis possit, *cæstrum* scribi debere, a *cædendo*, quia eo cæditur ebur aut cornu. Nempe ut ejusdem sit originis ac *pugilum cæstus*. Sed in vett. libb. *cestrum* scribitur per simplicem vocalem. Non dubium quin sit a Græco κέστρος, quod teli genus erat. Glossæ, *tragula*, κέστρος. Ac Hesychio quoque κέστρος, ἀκόντισμα. Unde & Turnebus, lib. XIX. Advers. cap. XXXI. κέστρος exponit *verutum*, quod minutum erat *telum*. Nonio teste, nempe a *veru* ita dictum. Est vero ejusdem κέστρος originis, ac κεστὸς, quod Etymologus dicit esse a barytono κέντω, pro κεντέω, id est, *pungo*. Nam ab eo est κέσω, κέκεσμαι, κεκέσμεθα, κεκεσαι, unde κεστὸς, & κέστρος, & κέστρον. Nisi hæc, uti ipsum κεντεῖν, malis esse a κῶ, quod interpretantur κοιλαίνω. Ἀπὸ τῦ κέστρυ dicuntur opera κεστρωτα, quæ aliter ἔγκαυστα· nempe opera eburnea vel cornea, in quibus pictum erat *ignito cestro*, sive *vericulo*. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. de urorum cornibus: *Multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cestrota picturæ genere dicuntur*. Ita in vett. libris Salmasius invenit. Qui & sic legendum putat apud Vitruvium, lib. IV. cap. VI. *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cestrota neque bifora, sed valvata, & aperturas habent in exteriores partes*. Vulgo apud Plinium est *cerostrota*, ut apud Vitruvium *cerostrata*. Si *cerostrota* placet, sit plane Græcum κηρόστρωτα, hoc est, *ceris fusis & stratis inusta*. Cujusmodi fuisse januarum ornamenta, indicat Ausonii illud epigr. XXV. in divitem quendam:

> *Ceris inurens januarum limina,*
> *Et atriorum pegmata*.

Κηρόστρωτα vero dicentur, ut λιθόστρωτα, & μαρμαρόστρωτα, dicitur.

CESTUS, a Gr. κεστὸς, quo usus Plutarch. lib. de audiendis poëm. Τὸν τῆς Ἥρας καλλωπισμὸν ἐπὶ τὸν Δία, καὶ τὸν περὶ τὸν κεστὸν γοητείαν. Quo loco respicit ad locum Homeri, Iliad. ξ. ubi Venus Junoni dat κεστὸν ἱμάντα, jubens, ut eum in sinu suo deponat, ac spondens fore, ut quidlibet apud Jovem possit; κεστὸν autem ἱμάντα exponit Hesychius διακεκεντημένον ἱμάντα, seu χιτῶνα· ac Homeri quoque Scholiastes ait, esse ζωστῆρα, ac sic vocatum, ἀπὸ τῦ πολυκεντήτου αὐτὸν εἶναι ταῖς ῥαφαῖς. Manifestum igitur est, κεστὸν proprie esse *cingulum acu pictum*, atque ita dici a κεντεῖν, quod est *pungere*, quia acus compunctionibus elaboratum. Hæc eo fusius sum prosecutus, quia Fungerus videtur ignorasse, Græcis κεστὸς esse in usu. Alioqui enim non scripsisset, *cestum* sibi potius dictum videri, quasi κεκεσμένον, quam a κεντεῖν, quando literarum *N* & *S*, diversa sit natura. De *cesto* accurate scribit Rigaltius ad Onosandrum. De *incestus*, quod veterum complures a *cestus* dictum volunt, egimus voce *Castus*, quæ vera origo est.

CETE,

Cete, κήτη. Maro, Æn. v.

. . . . *Immania cete* .

Ubi Servius : *Græca declinatio* , τὸ κῆτος κήτη , τὸ βίλος βίλη. *Nam Latine sic declinari non potest. Nullum enim apud nos animal generis neutri est : nisi forte hic cetus, hujus ceti, dicamus, quod nusquam lectum est. Nam dicuntur canes marini* . Negat , uspiam lectum *cetus* , *ceti* : cum eo utatur Plautus , Capt. Act. IV. sc. II. Item Vitruvius , Celsus , Plinius & alii. Isidorus , lib. XII. cap. VI. *ceto* ait ita dici ob immanitatem : atque subjungit immanitatis ejus argumentum , quod *cetus* exceperit Jonam , venterquo *ceti* inferno comparetur in Scriptura. Videtur igitur hoc voluisse, κῆτος dici διὰ τὸ κύτος , hoc est, *ob sinuosam cavitatem, seu cavum ventrem* .

Cetra, *scutum loreum*, quo otuntur Afri , & Hispani , auctore Servio, in VII. Æn. De eadem sic Juvenalis interpres , in sat. *Oryx animal minus , quam bubalus , quem Mauri uncem vocant : cujus pellis ad cetras proficit , scuta Maurorum minora* . Nonius interpretatur, *obstaculum* , *scutum* . Atque adducit ex Varronis Væ victis , seu περὶ φιλονεικίας . *Quis rotundam facere cetram nequeat ?* Videri possit *cetra* dici, quasi κεύτρα , quia *cetratum* κεύθει , hoc est , *abscondit* , *tegit* : unde Maro, VII. Æn.

Lævas cetra tegit . . . .

Sed plane censeo, esse vocem Maurorum : qui eam, ut dixi , ex orygis pelle faciebant ; non sola tamen, quia clypei corium etiam ex elephantino corio : teste Strabone .

Ceu, est, *velut*, *sicut*, *quasi*. Ut Hebræis כ, *ke*, unde venit .

C H

Chalazias, ὁ χαλαζίας λίθος , a χάλαζα , *grando*. *Grandinum & colorem & figuram habet* , ut de eo Plinius ait , lib. XXXVII. cap. XI. Solinus similiter : *Chalazias grandinis & candorem præfert & figuram* . In Eclogis γεωπονικῶν vocatur καλαζίτης , diciturque grandinem imminentem avertere .

Chalcanthum, Græce χάλκανθον , vulgo *vitriolum*, a *perspicuitate vitrea*. Idem est , quod *atramentum sutorium* , ut scribit Celsus , lib. v. item Plinius cujus hæc verba , lib. XXXIV. cap. XII. *Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento sutorio : appellant enim chalcanthum* . *Atramentum sutorium* appellatur, quia olim eo in coriis tingendis usi . Nunc aliud adhibent. Χαλκάνθῳ originem ponit his verbis Isidorus, lib. XVI. cap. II. *Chalcanthum dictum, quia χαλκοῦ est ἄνθος , id est , flos ; unde & apud Latinos æris flos appellatur* . Sic enim apud eum legi debet . Et in Glossis, χάλκανθος , *æris flos* exponitur . Sed quod putant, idem esse ac χαλκοῦ ἄνθος , sive *æris florem*, plane errant . Nam quod Nicander in Alexipharmacis , nec non Dioscorides distinctis vocibus vocat χαλκοῦ ἄνθος , istud est , quod Belgæ dicunt *copergroen*, aut *Spaensgroen :* q d. *viride æs* , vel *Hispanicum*. At *chalcanthum* est iis *coperwater* ; q. d. *cupri*, sive *æris* , *aquam* . Suidas : χάλκανθον , ὕδωρ ἐστὶ πηγνύμενον ἐν τοῖς κατὰ κύπρον μετάλλοις . Dictumque *chalchanthum* , quia nihil aliud est , quam succus concretus , ex *chalcitide* genitus & efflorescens . *Chalcitis* vero (cui itidem nomen a χαλκὸς) lapis est , ex quo & ipso æs coquitur : ut ibidem scribit Plinius. Galenus , lib. XIII. meth. cap. XX. nominat *chalcanthum* inter ea , quæ habent δύναμιν φθαρτικήν . Itaque putat Paullus Manutius , *absolvi atramento sutorio* (quomodo de *Carbone* locutus Cicero , libro IX. epist. XXI. ad Pætum,) idem esse , quod voluntaria morte a damnationis judicio liberari . Erasmo id proverbium visum , ac putabat idem esse, quod judicium corrumpere, quia ut obscuræ sunt literæ atramento sutorio scriptæ , sic in judicio *Carboniano* obscuræ de eo fuerint judicum sententiæ. Turnebus libro VI. capite I. sententiam esse vult , ut sutorium atramentum nigras ducit maculas , sic eum maculoso & infami judicio a corruptis judicibus absolutum esse.

Chalcidicum, inquit Festus , *genus ædificii* , *ab urbe Chalcidica dictum* . Meminit ejus Vitruvius , lib. v. cap. I. *Sin autem locus erit amplior in longitudine , Chalcidica in extremis constituantur , uti sunt in Julia Aquiliana* . Et Arnobius , lib. IV. contra gentes : *Scribuntur dii vestri in Chalcidicis aureis cœnitare , potare , & ad ultimum fidibus , & vocum modulatione , mulceri* . Ausonius quoque , periocha Odyss. XXIII.

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili .

Ubi , ut Turnebus observat , lib. XVIII. Advers. cap. XXXIV. Homericum illud convertit :

Γρηῢς δ' ἐς ὑπερῷ' ἀνεβήσατο καγχαλόωσα .

Legas quoque apud Dionem , & Græcorum alios.

Chalybs, *genus ferri durissimi* , nomen accepit a *Chalybibus* , Pontica seu Scythica natione , ad fluvium Thermodontem , quam id mittere ait Maro , I. Georg. Atque hinc Æschylus Scythiam vocat αἶαν σιδηρομήτορα , ac populum appellat σιδηροτέκτονας . Lusit ambiguitate vocabuli Callimachus , cum scripsit ; . . . χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος . *Chalybum omne genus pereat* : quomodo Catullum transtulisse arbitror , cum non potuerit aliter exprimere Callimachi mentem ; ut qui eadem voce signet *ferrum* , & *populum* ferro præ cæteris nobilitatum . Quare non audiendus vir magnus , cum *silicum* potius , quam *chalybum* , scripsisse putat .

Chamæleon, χαμαιλέων , herbæ genus , sic dictum Plinio teste , quod cum terrâ colores mittat , atque hic niger sit , illic viridis , istic cyaneus , alibi croceus , aliove colore : qua inconstantia imitatur *chamæleontem* animal , quod subinde colorem mutat : unde proverbium , *chamæleonte mutabilior* . Chamæleonti vero animali nomen est a χαμαὶ , *humi* ; & λέων , *leo* : ut ad verbum sonet , *humilem* , sive *pumilum* , *leonem* . Nam χαμαὶ in compositione imminuit , contra quam βοῦς , & ἵππος , quæ ἐπιτατικὰ sunt. Ac de his quidem dicimus in ἱππoσέλινον. De χαμαὶ vero multa indicium faciunt , Græcis Latinisque pariter usurpata . Tale apud Plinium est *chamædaphne*, χαμαιδάφνη , *laureola* , seu *humilis laurus* . Item *chamædrys* apud eumdem , Græcum χαμαίδρυς , *humilis quercus* . Idem quoque inter cerasi genera reponit *chamæcerasum* , χαμαικέρασος , hoc est , *pumilam cerasum* . Pertinet huc quoque *chamæmelon* , χαμαίμηλον , floris genus , sic dictum , quod odorem *mali* habeat . Parque ratio in *chamæcissus* , *chamæcuparissus*, *chamæleuce* , *chamæmyrsine* , *chamepeuce* , *chamelæa* , quæ apud eumdem invenias : significant κατὰ λέξιν , *humilem* , sive *pumilam* , *hederam* , *cyparissum* , *populum albam* , *myrtum* , *oleam* . Sed redeamus ad vocem *chamæleontis* : cujus posteriorem partem qui consideret , nec unquam *chamæleontem* viderit , id sibi usuvenire intelliget , quod Tertullianus scribit , cap. III. libri de Pallio : *Chamæleontem* , inquit , *qui audieris , haut ante gnarus , jam timebis aliquid amplius leone : at cum offenderis apud vineam ferme sub pampino tectum , ridebis illico audaciam Græci nominis* . Sic eum locum in castigationibus ineditis restituit Jos. Scaliger. In vulgatis est , *amplius cum leone* : item *audaciam & Græciam nominis* . Nec improbem tamen , *audaciam egregiam nominis* . Quando vero varie hic locus agitatus a doctis (sane Turnebus quoque tentabat legere , *audaciam & gratiam nominis* ; quod placere non potest ;) addam & ipse conjecturam meam. Suspicor Tertullianum scripsisse , *audaciam Græcam* : quod loquendi genus cum imperitum turbaret librarium , medicinam facere studuit copulæ insertione . At nihil mirandum in Afro illo scriptore , si *Græcia* dicat pro *Græca* , quomodo *Romula* legitur pro *Romulea* , *Itala* pro *Italica* , &c. Si tamen hoc persuaderi nequit , proximum sit , ut vel *Græcam* legam , vel *Græcanici* , quorum utrumque propius a vulgata abest , quam aliorum emendationes .

Chaos proprie est *vastus hiatus* , ab antiquo χάω , pro χαίνω . Sed postea ita dici cœpit *rudis indigestaque moles* , qualis initio fuisse non a poëtis modo dicitur : sed e Scripturis etiam cognoscitur . Rittershusio tamen notis in Guntherum , placet esse a

חרתו, id est, *caligavit*. Aliis a חרתו, *obscurari*. Stoici, quasi χύσις, a χύω, sive χέω, *fundo*. Auctor Philo, de immortalitate Mundi: Τῶν δὲ Στωϊκῶν ἔνιοι χάος τὸ ὕδωρ οἴονται εἶναι, παρὰ τὴν χύσιν τοὔνομα πεποιῆσθαι νομίζοντες. *Quidam Stoicorum Chaos existimant aquam esse, a fusione nomen factum putantes.*

Character, χαρακτὴρ, *nota insculpta inscriptave*, a χαράσσω, id est, *insculpo*, *inscribo*; χαράσσω esse ὀνοματοπεποιημένον scribit Eustathius, pag. 633. Sed est ab Hæbræo חרת, quod est, *incido*, *insculpo*. A χαράσσω, elisa primæ syllabæ vocali, fit Germanicum *cratsen*, quod aliis *krotsen*, id est, *scabere*, *scalpere*.

Charistia, χαρίσια. Val. Max. lib. II. cap. I. *Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt; cui præter cognatos, & affines, nemo interponebatur, ut, si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis, tolleretur.* Ovid. lib. II. Fast.

Proxima cognati dixere Charistia cari,
Et venit ad socios turba propinqua Deos.

Est ea vox a χαρίζεσθαι, hoc est, *gratificari*, *obsequi*, *largiri*, *condonare*; χαρίζεσθαι vero est a χάρις, hoc est, *gratia*. Varie autem accipitur tam Latina *gratiæ*, quam Græca χάριτος, appellatio. Deæ *Charites*, seu *Gratiæ*, dictæ ab ea notione, qua pro venustate ac lepore accipitur. Χάρις est a χαρά, ut κίθαρις a κιθάρα. Χαρὰ, quo *gaudium* significatur, venit a χαίρω, id est, *gaudeo*. Porro, quod Græcis χαρίζεσθαι, id Belgis *gherieven*, cumque summa sit earum vocum similitudo, *gherieven* videri queat dici, quasi *gharieven*. Sed secus est. Est enim a *riif*, id est, *largus*.

Charonium, ex multorum sententia idem est quod *Acheron*. Nam, uti Plautus, Mostell. Act. I. sc. II. dixit,

Nam med' Acherontem recipere orcus noluit:

Et Ennius:

Acherusia templa orci salvete infera:

Ita Laberium, in Staminariis, dixisse nonnulli volunt:

Tollet bona fide vos orcus nudas in Charonium.

Citat Gellius, lib. XVI. cap. VII. Sed *catonium* legit hic Cælius Rhodiginus, lib. X. cap. XVIII. & lib. XII. cap. XVII. Vide & Petrum Victorium, lib. XIV. Var. lect. cap. XVI. item quæ supra, in *Catonium*, diximus. *Charonium* vero plane est idem, quod χαρώνειον, seu χαρωνεῖον, quomodo, Galeno teste, vocant *barathra odores exhalantia*: ex quo & Gallicum *charogne*. Nomen ex eo, quod loca ejusmodi *Charontis ostia ac portus* crederentur: quæ & Romani *Deorum manium sive inferorum ostia* nominant. *Charon* vero unde id nomen acceperit, quæri video. A χαίρειν κατ' ἀντίφρασιν dici scribit Lilius Gyraldus, quem sequitur Fungerus. Sed ἀντίφρασιν in Oratoriis nostris satis explosimus. Natali Comiti quoque placet a χαίρειν venire: sed quia animas transferat ad sedes beatas: quod eum gaudio fit. Verum major semper malorum numerus fuit: quibus post hanc vitam bene esse, ne gentes quidem putarunt. Franciscus Sanctius Brocensis suspicatur esse ab oculorum splendore, quia χάροπος· quod Maronis, Ovidii, ac Senecæ testimoniis confirmat. Sed oculorum splendor gravis satis caussa non erat nomen hoc ei faciendi, cui a nobili munere justius nomen imponi posset. Quare Cajetano potius subscribo, qui vocem esse Ægyptiam docet, proprieque ea *portitorem* notari. Quod & Antonio Delrio visum est, anoot. in Sen. Herc. OEt.

Charta, χάρτης. Eustathius deducit a χαράσσω, quod est, *insculpo*, *inscribo*, *imprimo*. Andronicus, sive quisquis Etymologici magni auctor, putat venire vel a χῶ, significante χωρῶ, quia sit χωρητικὸς τῶν ἐγγραφομένων, vel παρὰ τὸ χόρτος, quod notat, *herbam virentem*; credo quia *charta* fieret e papyro, Ægyptia stirpe, ut mox dicam. Sed maxime placet sententia Jos. Scaligeri, qui, animadversionibus in commentarium Guilandini, tradit, prius βίβλος dici solere: χάρτης vero nomen demum natum, postquam epistolis solet apponi χαίρειν· hinc enim χάρτην dici cœpisse pro *epistolari biblo*, quam Martialis quoque vocat *chartam salutatricem*. Βίβλου vero nomen antiquius est, ut eo quoque argumento cognoscitur, quod libri inde vocantur βιβλία· At proprie βίβλος, sive βύβλος, est ipsa *papyrus* vel *liber*, seu *phylura papyri*. Est autem *papyrus*, planta nascens in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi evagatæ stagnant. Ex ea fiebant *chartæ*, tunicis *papyri* acu scalpellove diductis separatisque. Vide Theophrast. Hist. plant. lib. IV. cap. IX. & Plin. lib. XIII. cap. XI. Hodie *papyri* nomen retinemus, cum *chartæ* nostræ non fiant e *libro* sive *biblo Niloticæ stirpis*, sed e linteis contritis, ut & pueris notum. De *charta* Augusta, Livia, Hieratica, Claudia, Amphitheatrica, Fannia, bibula, emporetica, aliisque, vide Plinium, cap. XII. ejusdem libri: Guilandini commentarium de *papyro*: Dalecampium, ad Plin. & imprimis Jos. Scaligeri, in Guilandinum, animadversiones.

Chelæ, χηλαὶ *denticulati cancrorum forcipes*. Usi *chelarum* voce Cicero, Festus, Avienus, Hyginus. Alteram quoque vocis *chelæ* significationem discere est ex Herone, seu Ctesibio, itemque Vitruvio lib. X. cap. XV. & XVI. sed apud hunc utrobique *chelo* & *chelon*, pro *chele*, corrupte legitur. Vide Tornebum lib. II. Advers. cap. IV. & V.

Chelidonius lapis, χελιδόνιος λίθος, ὁ χελιδόνιος: a χελιδὼν, *hirundo*: q. d. *lapis hirundininus*, quomodo *hirundininum nidum* dixit Plautus, *sanguinem* Plinius. Caussam appellationis docet idem Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonii vocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur.* Sic *chelidoniam ficum* dixere more Græcorum, quibus χελιδόνια σῦκα. Nomen sive ex eo, quod *hirundines* iis delectentur: sive, quod tum primum maturentur, cum migrant *hirundines*. Siquidem Plinius, lib. XV. cap. XVIII. ait, novissimam sub hieme maturari *chelidoniam ficum*. Est & χελιδονία πόα, seu χελιδόνιον, quam *hirundinariam* Gaza vertit. Sed Græcam appellationem retinet idem Plinius, lib. VIII. cap. XXVII. *Chelidoniam, visui saluberrimam, hirundines monstravere.* Et lib. XXV. cap. VIII. *Animalia quoque invenere herbas: in primisque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo.* Et paulo post: *Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt.* Similiter Theophrastus, Hist. Plant. lib. VII. cap. ult. τὸ χελιδόνιον ἅμα τῇ χελιδόνι ἀνθεῖ. Est & venti nomen *chelidonias*, χελιδονίας. Plinius, lib. II. cap. XLVII. *Favonium quidam a. d. VII. Kal. Martii chelidoniam vocant, ab hirundinis visu: nonnulli vero ornithian, uno & LXX. die post brumam, ab adventu avium, flantem per dies novem.*

Chelonia & chelonitis, χελωνία, vel χελωνίτης λίθος, a χελώνη, quod idem ac χέλυς, id est, *testudo*. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Chelonia, oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima magorum mendaciis: melle enim colluto ore, impositam linguæ, futurorum divinationem præstare promittunt.* Et paullo post: *Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Ea vero, quæ sit aureis guttis, cum scarabæo dejecta in aquam ferventem, tempestates averti.* Ab eadem χελώνης voce gens quædam Indica vocata *Chelonophagi*, χελωνοφάγοι, quasi *testudinivori*. Plinius, lib. VI. cap. XXIV. *In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne vescentes.* Meminit & lib. IX. cap. X. Uti & Pomponius Mela, lib. III. cap. VIII. In architectura quoque *chelonium* triplici notione sumebatur: ut ex Vitruvio & ejus interpretibus disces, imprimis e Bernardino Baldo, lib. de vocibus Vitruvianis.

Chelydrus, χέλυδρος, si Grammaticis credimus, duplicem habet significationem, proque ea etymon duplex. Interdum fit *testudo marina*, a χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, id est, *aqua*, ut sit idem, quod χέλυς ἔνυδρος, *testudo aquatica*, quæ sic vocatur ad discrimen τῆς χερσαίας, id est, *terrestris*. Interdum,

ac sæpius, sit *serpens aquaticus*, qui aliter *hydrus*: unde Nicander in Ther.

Ὕδρον μὲν καλέουσι, μετεξέτεροι δὲ χέλυδρον.

Meminit & ejus Maro III. G.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravi nidore chelydros.

Ubi sic Servius: *Chelydri dicti sunt, quasi chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Nam χέρσον dicimus terram, ὕδωρ autem aquam.* Hæc Servius. De etymo non dubito, quin fallatur. Plane enim *chersydri* nomen ex eo, quia sit animal amphibium, ac tam in terra, quam aqua, vivat. At *chelydri* appellatio est a χέλυς, id est, *testudo*, & ὕδωρ, *aqua*: similis sit testudini, sive tergi duritie, sive pariter in terris & aquis vivendo, more testudinis. Deinde ne illud quidem verum videtur, *chelydrum*, & *chersydrum*, idem notare; saltem veteribus differunt. Patet id ex Nicandro, qui in Theriacis prius de *chersydro*, aliquanto post de *chelydro* agit. Distinxit & Lucanus, lib. IX.

Natas & ambigua colerent qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique via fumante chelydri.

Confudit tamen etiam Isidorus, idque a Servio deceptus.

CHELYS, χέλυς. Ea vox Græcis, uti Latinis *testudo*, tum animal, tum instrumentum musicum significat. Sed primo dicitur de animali, quod & χελώνη, & χελώνη, appellatur. Instrumentum vero *chelys* dictum, quod χελώνην ὁ Ἑρμῆς ἐκδείρας αὐτὴν κατεσκεύασε, *excoriata testudine eam fabricavit Mercurius*: prout Arati Scholiastes tradit: & Lucianus confirmat in dialogo Apollinis & Vulcani, ubi sic de Mercurio, etiamnum puero, narrat Apollo: χελώνην πυ νεκρὰν εὑρὼν, ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο. πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα κολλάβους ἐμπήξας, καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς, ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν· id est, *Testudine alicubi inventa, instrumentum ex ea compegit; quippe brachiis adaptatis, jugoque inducto, & calamis postea infixis, magadioque subjecto, indeque septem chordis intentis, quiddam admodum jucundum modulatur.* Eandem quoque sententiam secutus Nicander, cum de χελώνη sic in Alexipharmacis ait:

ἥν τ' ἀκάκητα
Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀπενόσφισσε χέλειον
Αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύο παρετείνατο πέζαις.

Quæ versibus sic apte satis expressit Grevinus;

. . . Et quam
Reddidit e muta modulanti voce canoram
Mercurius, picta infontis qui cortice carnem
Exemit, geminamque ancona intendit in oris.

Pluribus quoque eandem fabellam persequitur Homerus, hymno in Mercurium. Alii tamen non ex testudine carne egesta, fabricasse eam Mercurium volunt, sed ex Apollinis boum cornibus; eoque sic potius dici a testudinis similitudine, quam etiam agnoscit Plinius, lib. IX. cap. X. *Troglodytæ*, inquit, *cornigeras (testudines) habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adjuvant.* Nec obstat, quod *lyram*, non *chelyn*, aut *testudinem*, dicat Plinius. Nam quamquam differunt hæc instrumenta, in eo tamen conveniunt, quod utraque figuram habent *testudinis*. Sed quia paucis id notum, operæ duxi nonnulla hac de re ex Scaligeri ad Manilium notis adtexere. Lyra Mercurii constabat testudinis munimento, egesta carne. Huic sectos calamos per oras testæ supinæ trajecit, quibus terginum bubulum, tanquam operculum, adglutinavit, ita ut calami iis essent fulcrorum vicem. Deinde in summo testæ, ubi erant anteriores bestiæ pedes, panxit duo brachiola, sive manubria, quæ πήχεις vocat Homerus, Ptolomæus κέρατα, quod essent vara, aut camera, instar cornuum. Hinc duo illa brachiola conjunxit transtillo transverso, quod Latine *jugum*, Græcis similiter ζύγωμα, aut ζυγὸς, dicitur. Præterea paullo supra fundum, sive imam testæ partem, quæ βατὴρ dicitur, a parte prona clavum aut epitonium instar umbilici panxit, e quo vinciebantur omnes chordæ. Inde chordæ, in partem supinam traductæ, in summo jugo desinebant. Insuper supra βατῆρα, in imo partis supinæ erat lignum aut calamus, quo chordæ veherentur. Id μαγάδιον vocatur, absque quo lyra esset muta. Ac talis quidem fuit lyra quam Mercurius invenit, quæque inter asterismos relata. Sed quia jam olim testudo non exenterata, sed integra in globis pingi solet, inde est, quod Arabibus dicatur *vultur cadens*. *Testudo* enim *marina* adeo capite vulturis rostrum, pedibus autem alas pensas refert, ut iccirco a Batavis dicatur *Zee-arent*, quod est, *aquila marina*. Porro a *lyra cælesti*, quam Mercurii esse diximus, orta est *chelys*, sive *cithara*, quæ testudinem quidem habet, ut illa Mercurii, sed pro cornibus singulare manubrium erectum, in cujus summitate paxilli sunt trajecti ad fides tendendas vel remittendas. Hispani, voce ab Arabibus seu Mauris accepta, vocant instrumentum hoc *laud*, ex quo Italicum *liuto*, & Gallicum *lut*, Germanicum *laute*, Belgicum *luyte*. Hoc cum fugeret doctissimum Alciatum, putavit, Italicum *lieuta*, κατ' ἀφαίρεσιν factum esse ea Græco ἁλιευτὸν, quod *scapham piscatoriam* ipsi referre videretur. Quemadmodum vero ex integra Mercurii *lyra* nata est *chelys*, ita ex parte ejus prodiit *lyra* posterior, cum qua Arion, Apollo, & Hercules hodie visuntur, in veteribus monumentis. Ea nihil aliud est, quam *lyra* Mercurii, demta testudine; & præterea pro modiolo, in quo omnes erant revinctæ chordæ, in *lyra* posteriori eæ singulæ suis cacuminibus seorsim hærent in fundo. Ea non πήχεις proprie, sed κέρατα & ἀγκῶνας habet, manubriorum vicem. Suntque ea litera *S*; adeo ut dicere liceat, *lyram* hanc constare tribus literis, duabus *SS* obversis, quæ faciunt ancones, & una *I*, quæ transversa facit jugum. Ex hac *lyra* nata est *harpa*; nam idem usus, forma aliquantulum immutata; ob quod discrimen, a *lyra* disjunxit Venantius Fortunatus, hoc versu:

Romanusque lyra plaudat tibi, barbarus harpa.

Plura qui de his omnibus volet, adeat longam & eruditam de iis dissertationem Josephi Scaligeri, ad sphæram barbaricam Manilii, ex quo hæc, imo pleraque, αὐτολεξεὶ exscripsimus.

CHERSYDRUS, χέρσυδρος, a χέρσος, *terra*; & ὕδωρ *aqua*: ut e Servio in *Chelydrus* vidimus. Similiter Nicandri Scholiastes: Ὁ χέλυδρος πρότερον ἐκαλεῖτο· ὕστερον δὲ χέρσυδρος διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν. Posteriores cum *chelydro* confudere: sed priores distinguunt. Vide *chelydrus*.

CHILO, χείλων, παρὰ τῶν χειλέων. Etymon hoc, ac simul ut *chilones*, & *cilones*, differant, docet his verbis Festus: *Chilo dicitur cognomento a magnitudine labrorum. Cilo sine adspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur.* Charisius, lib. I. *Cilones dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt: chilones autem cum adspiratione ex Græco, a labris improbioribus, quæ illi χείλη, unde chilones, improbius labrati.* Eadem de re sic Velius Longus: *Item aliud esse Cilonem; aliud, Chilonem: & Cilones homines vocari angusti capitis & oblongi: Chilones vero improbioribus labris homines, a Græca, παρὰ τὰ χείλη.* Gloss. Philox. *Cilla* (l. *cilo*) προκέφαλος. Onomasticum vetus: *Cilones*, φόξοι. *Cilones* legas apud scriptorem declamationis in Sallustium, Ciceroni tributæ. Ubi pro *cinædo* & *turpiter eventi* accipi, ait Cælius Rhodiginus, lib. XXI. cap. XXII. Scribit autem, *L L* geminato, *cillones*, atque ait, dici a *cillere*, quod est, *motitare*. Sed *cilo*, ut Romæ Flaminiorum & Magiorum cognomentum erat, potius a fronte eminenti, vel capite oblongo & compresso, nomen accepisse, dubium non est. *Cilones* unde dicantur, non admodum liquet. Festi verba, quæ superius adduximus, videntur originem petere *a cædendo*, quia frons velut recisa. Sed hoc si esset *cæsones*, vel saltem *cisones*, vocarentur. Propius accedit ad κολλὸς, id est, *mutilus*. Nec tamen veram esse hanc originationem spondere ausim.

CHIRAGRA, χειράγρα, quasi ἡ ἄγρα τῆς χειρὸς, hoc est, ma-

manus captura ac venatio. Id enim est ἄγρα. Unde ἀγρεύειν, *venari*, *venatu capere*. Similiter dicitur ποδάγρα, quasi ἄγρα τῶν ποδῶν. Utraque est *arthritis*, illa manus, hæc pedes, ἀγρεύων, & quasi illaqueans instar tendiculæ. Etymon hoc magis placet, quam ut sic dicantur ἀπὸ τῦ ἄλγυς, hoc est *dolore* quasi χειραλγία, & ποδαλγία· quia nempe λ interdum ab eat in ρ, quomodo Aristophanis Scholiastes in Plutum scribit, Attice ποδαγρία dici, pro ποδαλγία. Sed neque Chatisii judicium placet, qui sensisse videtur, *podagricus*, seu *podager*, dici, quasi *pedibus æger*. Sic enim scribit, lib. I. *Podagrosus a podagra bene dicitur, sed & podagricus a pedum ægritudine: cujus exemplum apud Laberium est in aquis calidis: Podagricus non recessit*. *Podager* pro eo dixit Ennius, apud Prisc. lib. VIII. *Nunquam poëtor, nisi podager*. Videntur Latini poëtæ, quia Græci non χειρὸς tantum dicunt, sed & χερὸς, iccirco in χειράγρα, interdum tollere *I*, ut sit χεράγρα. Quippe Horatius & Martialis corripiunt primam ejus vocis, quæ si *chiragra* scribatur, porrecta erit, quia *EI* a Latinis mutari solet in *I* longum.

CHIRIDOTAS, Dalmatarum, in auctione rerum Commodi, jussu Pertinacis instituta, inventas fuisse scribit in Pertinacis vita Capitolinus. Cumque Lampridius narrat, Commodum Dalmaticum in publico processisse, non aliud vult, quam eum Dalmatarum *chiridotis* fuisse indutum. Est vero χειριδωτὸς χιτὼν ὁ χειρῖδας ἔχων, hoc est, *manicata tunica*, vel, ut Plautus loquitur, *manuleata*. Nam χειρὶς, unde χειριδωτὸς, notat *manicam*, ut vocat Maro hoc versu:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Hoc est, tunicæ non desinebant circa humerum, ut illæ, quæ ἐξωμίδες, dicuntur: sed circa primores manus. Agellius, lib. VII. cap. XII. *Tunicis uti virum prolixis ultra brachia, & usque in primores manus, ac prope in digitos, Romæ, atque omni in Latio, indecorum fuit; eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas appellaverunt*. Deinde, eopse capite adfert P. Africani locum, quo Sulpicio Gallo inter alia objicit: *quod in conviviis adolescentulus cum amatore cum chiridota tunica inferior accubuerit*. Χειριδωτὸς χιτὼν aliter vocatur καρπωτὸς, ὁ μέχρι καρπῶν χειρῖδας ἔχων· ut περιφράζει Athenæus, lib. XII. Sane, Reg. II. cap. XIII. vestem Thamaris, quam οἱ ἑβδομήκοντα, ἀστραγαλωτὸν transtulere, eam Symmachus χειριδωτὸν, Aquila καρπωτὸν, reddidit.

CHIROMANTIA, χειρομαντεία, *divinatio ex manuum inspectione*, ut χειρόμαντις, qui inspectis manus lineis, seu incisuris, de hominum vita ac moribus quædam se prædicturum promittit: a χεὶρ, id est, *manus*, & μάντις, *divinus vates*, seu μαντεία, *divinatio*.

CHIRONOMVS, χειρονόμος· a χεὶρ, *manus*, & νόμος, id est, *lex*; ut proprie sic dicatur, qui certa lege manus movet ac gesticulatur. Hesychius optime interpretatur, ὀρχηστήν. Nec obstat locus Xenophontis, Symp. ubi ait: καὶ αὐτὸς ἐλθὼν οἴκαδε, ὀρχήσομαι μὲν οὔ· οὐ γὰρ πώποτε τοῦτ᾽ ἔμαθον, ἐχειρονόμουν δὲ· ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. Nam hinc quidem discimus posse aliquem χειρονομεῖν, etiam non ὀρχούμενον. verum minime inde consequitur, non solere eosdem utramque artem & docere & discere: ut omnino diversæ tantum essent unius artis partes, quæ ab uno exercerentur. At inquiunt, etiam distinxit Juvenal. Sat. V.

Structorem interea, nec qua indignatio desit,
Saltantem spectas, & chironomonta volanti
Cultello....

Sed infirmus hic tibicen, si (quod puto) istiusmodi est mens Juvenalis: *Structor*, ex pantomimorum arte saltans, cibos mensæ infert (unde *infertorem* interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes) idemque, in cibis carpendis vel scindendis, certa lege manibus gesticulatur. Vides, ut hinc minime consequatur, alium esse saltantem, alium chironomonta: aut quia diversæ essent artis partes, saltatio, & manuum gestus, eo & artificem fuisse alium atque alium. Cur vero eundem fuisse putemus, ὀρχηστὴν, seu *pantomimum*, ac χειρονόμον, sive *chironomonta*, cum superior Hesychii, multaque alia veterum loca, impellunt: tum hic quoque Cassiodori, Var. Lib. IV. LI. *His sunt additæ Orchestarum loquacissimæ manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita, quam Musa Polymnia reperisse narratur, ostendens homines posse, & sine oris affatu, suum velle declarare.*

CHIRVRGVS, χειρουργὸς, a χεὶρ, id est *manus*, & ἔργον, id est, *opus*; ut proprie sonet, *opificem manuarium*: sed κατ᾽ ἐξοχὴν tributa medicis, qui manu curant. Ac præcipue dicitur χειρουργία de *sectione chirurgi*. Ita speciatim Hippocrates usurpat. *Chirurgicam artem* primus instituit *Chiron*: ut Hyginus tradit, cap. CLXXIV. Itaque & nomen ei hoc a Poëta impositum videtur ἀπὸ τῆς χειρός. Ab hoc *Chironium ulcus* dicitur, quod *Chironis* opem exigat. Item *Chironion*, *herba*, de qua dictum in *Centaurium*.

CHLAMYS, χλαμύς. Putant esse κατὰ συγκοπὴν factum a χλιαίνω, id est, *calefacio*. Unde & χλαῖνα, id est, *læna*, dici volunt. Sed de χλαῖνα non repugnamus. Χλαμὺς vero rectius deduxeris a גלום, id est, *vestimentum*, quod se homo involvit, a rad. גלם, id est, *involvere*, *duplicare*. Nam superinducebatur thoraci: non tamen ad corporis tutelam, quod putabat Robertus Titius; sed ornatus caussa.

CHLORION, χλωρίων, avis a colore sic dicitur. Aristoteles Hist. Anim. lib. IX. cap. XIII. Ὁ δὲ χλωρίων, χλωρὸς ὅλος, οὗτος τὸν χειμῶνα οὐχ ὁρᾶται· περὶ δὲ τὰς τροπὰς τὰς θερινὰς φανερὸς μάλιστα γίνεται. Quæ sic Plinius vertit, lib. X. cap. XXIX. *Chlorion quoque, qui totus est luteus, hyeme non visus, circa solstitia procedit*. Ubi videmus, quod Aristoteli est χλωρὸς, id Plinio esse *luteus*. Quomodo & *luteum* in ovo a Græcis χλωρὸν vocatur. Et eryngii flos Dioscoridi χλωρὸς, qui Vegetio *aurei coloris* vel *galbinei*. Ut satis liqueat, χλωρὸν, non solum dici de *viridi*, vel *pallenti*, sed *luteo* etiam, vel *galbineo*.

CHOLERA, χολέρα, est morbi genus celeri vomitu alvique dejectione ventriculum atque intestina conturbans. Nomen habet ἀπὸ τῆς χολῆς, quia in ea bilis, sive multitudo humorum fluentium felli similium, superne inferneque ejicitur; quemadmodum tradit Celsus, lib. IV. cap. II. indeque & a Cælio Aureliano, lib. III. cap. XIX. *felliflua passio* appellatur. Quidam, impulsi loco Tralliani, lib. VII. malunt deducere a χολὰς, quomodo antiqui vocarunt *intestinum*, παρὰ τὸ δέχεσθαι τὸ χολῶδες τοῦ ἥπατος. Sed omnino prior sententia potior est, quia *cholera* per se *ventriculi* est: *intestini* autem, per consensum aliarum partium. At omnino falsus is, qui *choleram* dici scripsit, quasi *cœliacam*. Nam χολέρα, & κοιλιακὴ, sunt morbi plane diversi.

CHOMATVM logographi legitur in l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor. Græcum est χώματα, quo significantur *aggeres*, sive *aggestæ terræ moles*, quibus aqua coërcetur. Dicuntur & composita voce παραχώματα, lib. VI. Basilicon, tit. XXII. Utrumque est a χόω, sive χώννυμι, id est, χῶ, sive *aggerem educo*: χῶν (ut Eustathius monet) fit ea χόος, ut νοῦς ex νόος. Proprieque notat *terram fusilem*, a χέω, id est, *fundo*. Alias χοῦς est genus mensuræ in liquidis, quod Latinis *congius* dicitur; ut indicant hi versus Rhemnii Palæmonis, in libello de Ponderibus:

At cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius unus.
Qui quater assumptus, Graio fit nomine χοῖνιξ.
Adde duos, χοῦς fit: vulgo qui est congius idem.

Χόος nota erat χ cum ο superimposito, ut testatur Paullus Ægineta, lib. VII. cap. ult. quod περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων inscribitur.

CHORAGVS, χορηγὸς, quasi ἡγεμὼν τοῦ χόρου· a χόρος, & ἡγεῖσθαι, quod est, *ducere*. Ejus munus antiquitus erat curare, ne chori imperitia, aut lascivia, vetus musica corrumperetur. Sed postea ita quoque dictus, qui pecunia sua chorum conduceret, & instrueret. Utriusque significationis meminit ea Demetrio Athenæus, lib. XIV. pag. CCCXXXIII. edit. Commel. Ἐκάλουν δὲ καὶ χορηγοὺς, ὥς φησιν ὁ Βυζάντιος Δημήτριος, ἐν τετάρτῳ, Περὶ ποιήματος, οὐχ, ὥσπερ νῦν, τοὺς

τὰς μισθωμένους τὰς χορὰς, ἀλλὰ τὰς καθηγουμένους τοῦ χοροῦ, καθάπερ αὐτὸ τοὔνομα σημαίνει. Recentiori islac notione *choragi* voce utitur quoque Demosthenes, in Midiam. Similiterque accipit Antiphanes, Milite, apud Athenæum, lib. III. pag. CIII.

> Ἢ στρατηγήσας προσῶφλεν, χορηγὸς δ' αἱρεθεὶς
> Ἱμάτια καὶ χρυσᾶ παρασχὼν τῷ χορῷ ῥάκος φορεῖ,
> Ἢ τριηραρχῶν ἀπήγξατ', ἢ πλέων ἑαλωκέ που.

E Latinis quoque sic usurpat Plautus, Persa, Act. I. sc. III.

> Sa. *Sed ubi ornamenta?* To. *Abs chorago sumito.*
> *Dare debet, præbenda ædiles locaverunt.*

Usus & similiter, Trinummo: item incertus epigrammatis auctor, apud Tranquillum in Augusto, cap. LXX. Hinc *choragium*, instrumentum scenarum: ut interpretatur Festus: Plautus, prolog. Capt. *Nam hoc pene iniquum est Comico choragio.* Appul. Apolog. *Quid enim, si choragium Thymelicum possiderem? non ex eo argumentarere, etiam uti me consuesse Tragœdi syrmate histrionis?* Fulgentius Planciades, de Prisco sermone ad Chalcidium: *Choragium*, inquit, *funus virginale vocatur*. Nempe *coragium* scripsit absque spiritu: & hoc ex κόρη, atque ἄγω, conflatum putavit.

Choraules, dictus a χόρος, & αὐλός. Itaque sic dicitur, *qui ad chori cantum inflat tibiam*. Quare *choraules* non potuit esse solus. Nam *qui solus tibia canat*, αὐλῳδὸς quidem sit, at non χοραύλης. Hinc lucem capit hoc Martialis:

> *Quod optimum sit, quæritis convivium?*
> *In quod choraules non venit.*

Nam *chorus* semper comitabatur *choraulem*: omnis autem turba est turbulenta, præsertim in convivio. Est & altera *choraulæ* significatio apud Sidonium. Sed acceptiones omnes commemorare non est hujus instituti. Vide, sis, quæ erudite de utraque significatione observavit Jos. Scaliger, animadversionibus Eusebianis, ad annum MDCCCCXCV. pag. CLVI.

Chordam scribendum, negare videtur Cassiodorus; sed *cordam*. Ita enim ait, lib. II. Variarum, cap. XL. *Hinc etiam appellatam existimamus cordam, quod facile corda moveat*. A *corde* quoque deducit Isidorus, sed paulo alia de caussa. Quippe lib. III. Orig. cap. XXI. ita dici ait, quod *sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus cordæ in cythara*. Hujusmodi autem se originationibus oblectent Marrucini. Mihi quidem insulsæ videntur, quales non paucæ apud posterioris ævi scriptores, imo ipsum quoque togatorum doctissimum Varronem. Est autem omnino a χορδὴ, quod primo notat *intestinum*, secundario *fides*, quia ex tenuioribus animantium intestinis fissis contortisque fieri soleant. Meminit prioris significationis quoque Cælius Aurelianus, lib. III. acutorum morborum, cap. XVII. *Alii*, inquit, *hanc passionem chordapsum vocaverunt, quod non aliter quam chordæ intestina tenduntur. Nam veteres Græci intestina chordas vocaverunt*. De *chordapsi* voce vide in *Ileus*. A χορδὴ est *tetrachordum*, τετράχορδον· quod, ut Philander ad Vitruvium descripsit, est *quatuor in ordine positorum sonorum congruens fidaque concordia*. Vide Aristoxenum, Boëthium, & alios Musicæ scriptores. A re Musica transfertur ad architecturam. Ut apud Vitruvium, lib. X. cap. XIII. *In cujus longitudine canales, si tetrachordos est, fiunt quatuor; si hexachordos sex*, &c. Item ad alia quæcumque. Ut apud Varronem, in Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν. Unde hæc verba citat Nonius in *Auctumnitas*: *Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem, quod auctumnitas in anni tetrachordo mensum præterierat*. Ubi pro *mensum*, *mensam* corrigit Turnebus, lib. XXIX. cap. III. *Tetrachordum anni*, pro quatuor anni temporibus, scite dixit Varro.

Choreus, χορεῖος, pedis nomen in arte metrica. Sic autem vocatur, quia ἐν ταῖς χόροις, agilius moveatur in morem τῶν τρεχόντων, unde & τροχαῖος dicitur. Hac de re sic Scholiastes Hephæstionis: τὸ δὲ τρισυλλάβων ποδῶν, πρῶτος μὲν, ὁ χορεῖος, ὁ καὶ τρίβραχυς, ἐκ τριῶν βραχειῶν· ἐκλήθη δὲ χορεῖος, ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν χορευόντων ᾀδόμενοι ἐν ταῖς χορείαις ὕμνοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τούτων συνίσταντο μέτρων· ὁ καὶ τροχαῖος καὶ βραχυσύλλαβος. Quibus ex verbis discimus, *tribrachyn* etiam *trochæum*, & *choreum*, dici. Ac sane nomen utrumque magis etiam meretur, quam pes iambo contrarius. Nam major est velocitas pedis e tribus brevibus constantis, quam ejus qui constat longa & brevi: quem tamen & ipsum *chorei* & *trochæi* nomine veteres dignantur. Unde Quinctilianus, lib. IX. cap. IV. *Iambo contrarium e longa & brevi, hunc choreum nos, ut alii trochæum, nominemus*. Et paulo post: *Tres breves, trochæum, quem trybrachyn dici volunt, qui choreo trochæi nomen imponunt*. Terentianus Maurus:

> *Nec minus currit* τροχαῖος *lege versa temporum*
> *Syllaba longus priore, parcior novissima*
> Χόρειος *idem nuncupatur a magistris plurimis.*

Idem:

> *Claudunt medias quando breves utrimque longæ,*
> *Est ante* τροχαῖος, *sequitur dehinc* ἴαμβος.
> *Iccirco gemellum vocitarunt* χορίαμβον.
> *Nam qui* χόρειος *dicitur, &* τροχαῖος, *idem est.*

Chorobates, χωροβάτης, erat regula longa pedes XX. ut est apud Vitruvium, lib. VIII. cap. VI. ubi eam plenius describit. Sic dicitur, a χώρα & βαίνω, quasi *regionis perambulator*. Nam χωροβατεῖν, ἐν τῇ χώρᾳ περιπατεῖν, ut est apud Hesychium. Usus ejus instrumenti erat in exploranda altitudine turrium ac propugnaculorum: imo & aquarum. Unde idem Vitruvius ibidi: *Libratur aqua dioptris, aut libris aquariis, aut chorobate: sed diligentius id efficitur per chorobaten, quod dioptræ libræque fallunt*.

Chorus, χόρος, unde χορεία, *chorea*, *tripudium cum cantu*: ut multitudo, quæ ad hoc convenit, χορὸς, idque vel ἀπὸ τῆς χαρᾶς, quod Plato scripsit: vel ab מחולה, truncato capite & converso ל in ρ. Quomodo a *Pale* Dea, non *Palilia* tantum, sed & *Parilia*, dixerunt cum Latini, tum Græci: similiaque sunt *Latialis*, & *Latiaris*; *mortualia*, & *mortuaria*, &c.

Chroma vocat Boëthius, *flexiones & quasi minuritiones vocis in cantu*, qui inde *chromaticus* dicitur; q. d. *coloratus*. Nam χροιὰ, *color*, unde χρόα, & χροΐζω, ac per syncopen χρώζω, *coloro*; hinc χρῶμα, *color*, a quo χρωματικὸς, uti & μονοχρώματος, *monochromatus*, singulis coloribus pictus, uti Plinius interpretatur, lib. XXXV. cap. III. *Græci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios, repertam, omnes umbra hominis lineis circumducta. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monochromaton dictam, postquam operosior erat inventa: duratque talis etiam nunc*.

Chronica, χρονικὰ, *temporum historia*. A χρόνος, *tempus*. Differunt ab Annalibus, quod hi commemorent, quid anno quoque in gente una contigerit, illa plurium gentium res exponant.

Chrysoprasus, χρυσόπρασος beryllorum generi a quibusdam adjudicatur: ab aliis sui putatur generis; ut Plinius ait. Vide eum, lib. XXXVII. cap. V. VIII. XI. Nomen ipsum indicat, esse partim aurei coloris, partim porracei, hoc est, plane viridis. Nam χρυσὸς, *aurum*, πράσον, *porrum*. Isidorus: *Chrysoprasus Indicus est, colore porri succum referens, auri intervenientibus guttis, unde & nomen accepit*. In Plinii codd. plerisque *chrysopassus* dicitur. Uti & Marbodæo de gemmis: sed corrupte. Corruptiusque Alberto M. *chrysopagius* nominatur.

Chrysus Latinum non est, etsi apud Plautum, Bacchidibus, legas: *Opus est chryso Chryside*. Ubi χρυσῷ est *auro*. Etiam piscis aurei coloris *chrysos* dictus, ut ait Plinius, lib. XXXII. cap. XI. ubi inter pisces reponit, qui solum in Ovidii Halieuticis leguntur. Ingens vero eorum turba est, quæ a χρυσοῦ voce descendunt. Horum quædam sunt animata: ut χρυσόφρυς, ab *aureis superciliis*: quo de pisce agimus in *Aurata*. Est & in fabulis χρυσόμαλλος ὄϊς, *ovis aureum habens vellus*. Etiam inter hominum nomina est χρύσιππος, ab ἵππος, id est, *equus*, nobilis Stoicus. Χρυσογονὸς, a γονὴ, *fetus*, Syllæ libertus. Χρυσόστομος, a στόμα, sive *os*, q. d. *aurea verba fundens*. Complura autem ad plantas pertinent. Ut χρυσῖτις, quæ & χρυσοκόμη, a χρυσὸς, *aurum*, & κόμη, id est, *coma*, Plinius, lib. XXI. cap. VIII. *Chrysocome sive chrysitis*

chrysitis non habet Latinam appellationem : palmi altitudine est, comantibus fulgere auri corymbis. Ex quibus Plinii verbis etiam nominis caussa cognoscitur. Χρυσάνθεμον, ab ἄνθεμον, quod idem ac ἄνθος, id est, *flos*, κατὰ γλῶσσαν, ut scribit Eustathius. Κατὰ λέξιν Belgis dicitur *gouds-bloem*. Maroni, in Ecl. *caltha*. Male eam cum *buphthalmia* confundit Plinius, quia Dioscorides de *buphthalmia*, & *chrysanthemo* distinctis agit locis. Χρυσολάχανον, *aureum olus*; nam λάχανον, *olus*. Plinius, lib. xxvii. cap. viii. *Chrysolachanum in pineto, lactucæ simile nascitur*. Et mox : *Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris*. Χρυσόμηλα, a μῆλον, *malum*. Plinius, lib. xv. cap. xi. *His proxima amplitudine mala, quæ vocamus cotonea, & Græci Cydonea. Plura eorum genera. Chrysomela incisuris distincta, colore ad aurum inclinato*. Meminit & Columella, lib. v. cap. x. Maro, in Ecl. κατὰ λέξιν vocat *mala aurea*. Quamquam non desunt, qui *Aurantia* potius intelligant. Etiam quorumdam lapidum nomina ab ea χρυσοῦ voce ortum ducunt, ut χρυσόλιθος, a λίθος, id est, *lapis*. Plinius, lib. xxxvii. cap. ix. *Hyacinthos Æthiopia mittit, & chrysolithos aureo colore translucentes*. Et cap. xi. *Colos appellavit chrysolithon aureus, chrysoprasum herbaceum, melleus, melichrota*. Χρυσόπρασος (cujus hic meminit Plinius;) a πράσον, id est, *porrum*. Sed de hoc seorsum. Χρυσήλεκτρον, ab ἤλεκτρον. Plinius, lib. xxxvii. cap. iv. *Tametsi jam expertes gemmarum, usu appellantur aliqui & chryselectri, in colorem electri declinantes, matutino aspectu jucundiore*. Chysocolla : χρυσόκολλα, a κόλλα, *glutinum*. Plinius, lib. xxxiii. cap. v. *Chrysocollam & aurifices sibi vindicant, agglutinando auro : & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt*. Colorem habet læte virentis segetis, ut idem auctor est. Vulgo *boracem* vocant. *Chrysolampis*, χρυσόλαμπις, a λάμπω, quod noctu luceat. Plinius, lib. xxxvii. cap. x. *Chrysolampis in Æthiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei*. Χρυσόπαστος, a παστὸς, *conspersus* : quia varius, & aurea scobe quasi adspersus. Habes apud Solinum ex Epiphanio : Χρυσῶπις, ab ὤψ, *adspectus*. Plinius, lib. xxxvii. cap. x. *Chrysopis aurum videtur esse*. Χρυσοβήρυλλος, a βήρυλλος. Plinius, lib. xxxvii. cap. v. de beryllis : *Probatissimi sunt ex illis qui viriditatem puri maris imitantur : Proximi, qui vocantur chrysoberylli, & sunt paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore*. Solinus pro eo dicit : *Chrysoberylli languidius micantes nube aurea circumfunduntur*. Propius ad Plinii mentem Isidorus : *Chrysoberyllus dictus, eo quod pallida ejus viriditas in aureum colorem resplendeat*. Est & inter fluvios Χρυσοῤῥόας, qui idem ac Pactolus, a ῥόος, *fluxus*, quasi *aurifluus*. Plinius, lib. v. cap. xxix. de Tmolo monte : *Vitibus consitus, & ex eo profluente Pactolo, eodemque Chrysorrhoa, ac fonte Tarne*. Pactolum prius *Chrysorrhoam* dictum, tradit & Solinus, & auctor libri de fluminibus. Sed & aliorum aliquot fluviorum idem nomen fuisse ex Ptolomæo, Plinio, Stephano, aliisque discere est. Bithyniæ quoque emporium prope Chalcedonem dictum Χρυσόπολις· quoniam nempe ἐπὶ Περσῶν ἡγεμονίας ἐνταῦθα ἐποιεῖτο τοῦ προσιόντος ἀπὸ τῶν πόλεων χρυσοῦ τὸν ἀθροισμόν. Quamquam nonnulli sic dici malint, a *Chryse*, filio Chryseidis & Agamemnonis, ut tradit Stephanus. Denique etiam artificialia hinc nomen adepta ut, χρυσόστικτα, *aureis literis aut figuris inscripta*. Nempe a στίζεσθαι, hoc est, *inscribi*. Eadem aliter χρυσόγραφα. Atque hinc *chrysographata scuta*, in epistola Valeriani apud Trebellium Pollionem, in Claudio, legas.

Chylus, χυλὸς, etsi generatim *succum* significat, ac proprie quidem quem res fundunt & exudant; speciatim tamen sic vocatur succus, is, quem ventriculus e cibis concoctione elicit, quique sanguinis materia est. At plurimum ab eo differt χιλὸς, per ι. Sic enim vocatur *cibus, pabulum*: unde ex quorumdam sententia Ἀχιλλεὺς dictus, quasi ἄχιλος, ἀπὸ τοῦ α στερητικοῦ καὶ τοῦ χιλὸς, ὅ ἐστιν ἡ ἐκ τῶν σπερμάτων τροφή· οὐ γὰρ χιλῷ (φασὶν) ἤτοι Δημητριακῷ καρπῷ ἐτράφη ὁ ἥρως, ἀλλὰ ζώων μυελοῖς· ut scribit Eustathius pag. 34. Sane verisimilius id etymon, quam ut præsagio quodam sic dictus sit, quasi ἄχος Ἰλιεῦσιν. Nec significatione tantum hæc duo differunt, sed etiam etymo. Nam χιλὸς κατ' ἀφαίρεσιν factum ab אכל, quod est, *edere, vesci*. Sed χυλὸς per Υ est a χέω. id est, *fundo*, quia proprie sic vocatur humor, quem res fundunt de se, sive is tundendo aut concidendo, sive torculari, aut igne exprimatur. Ejusdem originis est χυμὸς, quod & ipsum generatim notat humorem aut succum : etsi speciatim ita dicatur sapor, qui oritur ex qualitatis siccæ per humorem vi caloris percolatione. A χυμὸς, *cibi boni succi* dicuntur εὔχυμοι· ut *cibi mali succi* κακόχυμοι, cujusmodi sunt omnia salsa, acria, acida, acerba; ut docet Celsus, lib. ii. cap. xviii. Indeque κακοχυμία vitiosi humoris in corpore redundantia.

C I

Ciborii voce usus Horatius, lib. ii. Od. vii.

Obliviosa levia Massico Ciboria exple.

Ubi sic vetus interpres: *Ciboria sunt Alexandrina poma, quæ habent similia colocasiis folia, et quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur*. Verum in hujusmodi audiendus potius Dioscorides, qui lib. ii. cap. cxxviii. auctor est, fabam Ægyptiam, ubi defloruit, ferre folliculos, in quibus faba supra operculum promineat, protuberantis ampullæ instar: eamque madefacto luto conditam demitti, ac seri; atque hinc κιβώριον, vel etiam κιβώτιον vocari : puta a similitudine *scrinii*, sive *arculæ*, quæ Græce κιβώτιον dicitur; nempe a κιβωτὸς, quod *arcam* significat, uti & Hebræum תבה, unde κιβωτὸς originem trahit. Porro Hadrianus Junius, qui, lib. i. Animadv. cap x. fuse de *ciboriis* voce tractat, censet, *ciborii* nomen pro poculo capaciori ab auctoribus accipi, propter insignem foliorum Ægyptiæ fabæ amplitudinem, quæ petaso assimilat Dioscorides, pileo Thessalico Theophrastus. Verum ego non a foliis, sed folliculo ejus, sic appellari puto: nempe quia, ejus folliculi instar, ima parte latior sit; superiori autem in angustam desinat cervicem. Idemque voluit Athenæus, cum lib. undecimo, ex Didymo, scribit, κιβώρια videri τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ Αἰγύπτια κιβώρια. Fortasse autem nec auscultandum Dioscoridi, cum κιβώριον, aut κιβώτιον, a Græcis arcessit. Mihi sane longe verisimilius fit, cum *ciborium* Ægypto fuerit peculiare, unde & κύαμον Αἰγύπτιον dixere, ipsum etiam *ciborii* nomen esse Ægyptium. Ac juvat Hesychius, cum scribit : Κιβώριον, Αἰγύπτιον ὄνομα, ἐπὶ ποτηρίου. Sane usurpat quoque Synesius in encomio Calvitii: ubi de Ægyptiorum disserit philosophia. Locum eum Synesii enucleat Joannes Filesacus, Selectorum libro primo, cap. i. Adde quod Strabo, in xvii. meminerit *ciborii* ex faba Ægyptia. Quare ita statuendum : Primo *ciborium* notare *fabam Ægyptiam*. Hinc *poculum ex faba Ægyptia*. Denique *poculum alius materiæ, quod fabam Ægyptiam referat*. *Ciborii* etiam appellatio obtinet in Ecclesiæ vasis. Unde Græci rituum sacrorum interpretes commenti, id nomina esse conflatum ex κιβ significante κιβωτὸν, & ὤριον notante φωτισμὸν κυρίου, ἢ φῶς Θεοῦ. Sed quantopere fallantur, argumento est, quod Strabo, Horatius, alii, meminere: ut ipso Christiano nomine antiquior ea vox sit: ut ad Athenæi undecimum notavit Casaubonus.

Cibus, a κίβος, vel κιβώτιον. [κία, κίβα, κίβαρ Æol. pro ἴδαρ, & ἴβαρος, πλησμονή.] Festus : *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώτιον appellant*. Sic & Aldina & antiqua Mediolanensis. Sed in MSto est *cibon* : unde colligo, κίβον scripsisse. Sane κίβος, idem ac κίβησις, & κιβωτὸς, unde κιβώτιον ὑποκοριστικῶς factum. Suidas: Κίβησις, ἡ κιβωτός. Κίβος, τὸ κιβώτιον. Κιβωτὸς, λάρναξ, κίστη. Κιβωτὸς καὶ κίστις διαφέρει, ὅτι ἡ μὲν κίστις, εἰς ὑποδοχήν ἐστιν ἐδεσμάτων· ἡ δὲ κιβωτὸς ἱματίων καὶ χρημάτων. Quod Suidas ait, κίβος & κιβωτὸς esse *cistam vestiariam* : id confirmatur loco Dioscoridis, lib. iii. cap. xxvi. de absinthio : Δοκεῖ δὲ καὶ

καὶ περιπαττόμενον ἐις τας κιβωτὺς ἄθροτα τρῶν τὰ ἱμάτια. Quomodo & Plinius de hoc ipso ait, lib. XXVII. cap. VII. *Vestibus insertum tineas arcet*. Sed necesse est, ut latius eam vocem extensam dicamus, si recte Festus: pro quo & facit Etymologus, cum κίβισιν (idem Suidæ, & Etymologo sunt, κίβισις, & κιβωτὸς) sic dici ait παρὰ τὸ ἐκεῖ κεῖσθαι τὸν βίοτον, τουτέστι τροφὴν. Sed κίβος, κίβισις, κιβωτὸς, potius veniunt ab Hebræo שבע, *satiare*, *cibare*. Imo nec displicet Martinii sententia, ὁμοίως inde *cibus* deducentis. A *cibo* est *cibilla*, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Apud Festum quoque legendum videtur, *Cibilla*, *mensæ escariæ*. Non *cillibæ*, ut in vulgatis. Differunt igitur *cibillæ*, & *cillibantes*, quod illis cibi, his pocula imponebantur. Sed de *cillibantes* dicemus seorsum.

§ Cibus uti & *cibarium* potuit a קבה *ceba* oriri, quod *ventriculum* & *ingluviem* notat. Potuit etiam a גבר *gabar*, fieri: quod est *roborari*. Notae sunt Hebraicae locutiones *Firmamentum panis*, aut *cibi*. In Psal. מטה בר *pissath bar* (quae res cibi est) vertitur *Firmamentum*. Poterat etiam deduci a Chald. בג *bag*, ejusdem notionis, unde Graecum φαγεῖν, & per metathesin litterarum Latinum *Cibus* fuerit. Mazoch.

Cicada Perotto, quasi *cito cadens*. Quod insicetum. Omnino est a Græcis, quibus κίξιος dicitur, Hesychio teste. Item iisdem κίκος, ὁ νέος τέττιξ, ut idem docet: qui & κιλλὸν, dici notavit. Fortasse igitur *cicada*, quasi κίκος ᾄδων [Ζωγάρη ἡ τέττιξ Hes. Κίκιλος, ἰσχνόφωνος Hesych.] Vel erit *cicada*, quasi κίκ ᾄδων. Ut κίκ sit ejus animalculi sonus. Sane κίκος, κίξιος, & κιλλὸς, nomina sunt a sono hujusmodi facta. Possis & deducere a κικκὸς, [κίκκαβος] quo membranula notatur: quia κίκκῳ ᾄδει. Nam alis sive membranulis strepere, ex Aristotele, & Plinio, notum est. Sed cum vulgus de eo secus statuat, etymon id omnino subtilius, quam verius puto. Ut de eo nihil dicam, quod prima produceretur.

Cicatrix, Perotto, quod sit *circa cutem*. Sed satius sit deducere a *cæco*, id est, *occludo*, quia occludat vulnus, usque adeo ut meatus ipsi obturentur, unde pili proveniunt, ut Aristoteles docet, Problematum sect. IX. Favet ἀναλογία, atque etiam Isidorus, lib. IV. Orig. cap. VIII. *Cicatrix*, inquit, *est obductio vulneris naturalem coloris partem servans, quod obducat vulnera & obcæcet*. Non parum tamen huic sententiæ repugnat, quod *cæcus* per OE scribitur, ac potius in *V* longum abit, quam *I*, & quidem breve. Quare omnino præstat cum Martinio deducere a κικὺν, hoc est, ἰσχὺν, ut interpretatur Suidas: sive a κίκυς, hoc est, δύναμις, ut exponit Hesychius. Quod a κίω venit, hoc est, πορεύομαι, quia ὁ κικύων κίειν δύναται. Sane pro hac *cicatricis* origine est, quod ea Græcis similiter ὠλὴ vocatur ab ὠλῶ, hoc est, ὑγιαίνω, ut Hesychius interpretatur, atque usus hoc pacto Homerus Odyss. Ω. Hinc, *cicatrico*. Festus: *Cicatricare*, *cicatricem inducere*. [κικατρικὶς a κικατριάζω.]

Cicer a Græcis esse ait Isidorus, lib. XVII. cap. IV. Sed Græcis est ἐρέβινθος. Fortasse tamen sit a Græco κίκυς, hoc est, *robur*, *vires*: ob vim, quam habet. Solum enim ob salsilaginem suam urit: eoque non nisi pridie madefactum seri debet: ut ait Plinius, lib. XVIII. cap. XII. Vel ob rotunditatem ejus deduc a ככר, quo *orbis frustum* notetur. Ab eo dicti *Cicerones*, ut a *piso Pisones*, a *faba Fabii*, a *lente Lentuli*: uti testatur Plinius, lib. XVIII. cap. III. ubi ait, prima hæc cognomina inde esse, ut quisque genus aliquod optime sereret. Quod verum puto. Quamquam Plutarchus a *nasi figura*: Priscianus, lib. II. a *faciei habitu* cognomen *Ciceronis* impositum credat.

Cichorium Latinis dici *intubum erraticum*, tradit Plinius, lib. XIX. cap. VII. & lib. XXI. cap. XV. Græce κιχώριον, Theophrasto etiam κιχώρη, Nicandro κίχορα, aliis κιχόριον, vel κιχόρειον, quod postremum est apud Pollucem, lib. VI. extremo cap. IX. Atque id secutus Horatius, versu illo Alcmanio, lib. I. od. XXXI. *Me cichorea levesque malvæ*. Ei abit in *E* longum, quomodo ab Αἰνείας est *Æneas*; & fortasse a Κεῖος, *Ceus*, quomodo, I. G. in Romano codice legi ait Pierius: ubi in vulgatis, Cæus. κιχόριον vero (quomodo Attici dicunt) nomen hoc habere creditur, παρὰ τὸ διὰ τῶν χωρίων κίειν, τοῦτ' ἔστι πορεύεσθαι, *quod per agros prædiaque vadat seu serpat*.

Cicindela idem quod λαμπυρὶς ut, cum Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni docent, tum hic Plinii locus indicat, lib. XVIII. extremo cap. XXVI. *Estque signum illius maturitatis, & horum sationis, commune, lucentes vespere per arva cicindelæ; ita appellant rustici stellantes volatus, Græci vero lampyridas incredibili benignitate naturæ*. Meminit earumdem his verbis, lib. XI. cap. XXVIII. *Lucent ignium modo noctu laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc vero compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post dejecta, conspicuæ*. Ex utroque Plinii loco satis paret, λαμπυρίδα quidem dici a λάμπω, id est, *splendeo*, & πῦρ, hoc est *ignis*: sive, ut alii scribunt, λαμπουρίδα a λάμπω, & οὐρὰ *cauda* (quo pertinet quod de clunium colore dicit Plinius, quodque πυγολαμπίδα eam vocat Aristoteles:), *Cicindelam* vero nuncupari a præverbio *cis*, & *candeo*; quod tum candidum, tum ignitum esse, significat. Ut a *sequor sequela*, a *candeo candela*: sic a *cis*, & *candeo*, *cicindela*. Festus: *Cicindela*, inquit, *genus muscarum, quod noctu lucet: videlicet a candore. Unde & candelabra putantur appellata*. In MSto pro *candore* est *candela*. Sed ὁμοίως est a *candeo*; unde *candor*, & *candela*. Falluntur, cum ajunt, *cis* tantum componi cum propriis nominibus montium aut fluviorum, ut in *cisalpinus*, *cispadanus*. Quippe etiam verbo præponi, arguit *cispello*, cui contrarium *aspello*. Utroque utitur Plautus. [*Cicindelas* puto dictas a *cici arbore*, *ex cujus uvis ellychnia fiebant miræ claritatis, cum tamen oleum cicinum sit obscurum propter nimiam pinguedinem*, teste Plinio lib. XXIII. cap. IV. ab hoc vero insecto, & *candelabra quoque vitrea*, dicta *cicindelæ* vel *cicindelia* quasi *candelæ ex cici*.]

Ciconia, quasi *cicanio*, dicta videtur Isidoro, lib. XII. cap. VI. nempe, inquit, a *sono*, *quem quatiente rostro faciunt*. Aliis videtur esse a *cicur*, puta ob benignam naturam. Fuerit fortasse a *Ciconibus*, Thraciæ populo. Quantitas tamen secundæ vocalis repugnat. Prænestini, eam vocem truncantes, *coniam* dicebant. Plaut. Trinummo, III. II.

> St. . . . *Tene hoc tibi*,
> *Rabonem habeto, mecum hanc noctem ut sies*,
> As. *Perii, Rabonem? quam esse dicam hanc beluam? Quin tu arrhabonem dicis?* St. *at facio lucri* (ita Lamb.)
> *Ut Prænestinis conia est ciconia*.

Μεταφορικῶς *ciconia*, vocata *tolleno* sive *telonem*, quia nempe refert avem eam rostro clangentem. Sed & κατὰ μεταφορὰν ita dicebatur *Jani genus* digiti curvati, in quempiam directi, crebra motitatione pinsentis, *ciconiæ rostrum* repræsentans. Pers. sat. I.

> *O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit*.

Meminit & Hieronymus, epist. ad Rusticum monachum, ubi tamen innuere videtur, *ciconiam* colli motu fieri solere.

Cicum, a κικκός. Hesychius: Κικκός, Διαχώρησις. Διαχώρησις autem fit hoc loco *excrementum*, ut interpretatur H. Stephanus, in Thesauro. Sed exponendum, *separatio*, *discrimen*. Ac cujusmodi *discrimen* signetur hoc loco Latinis, indicat Varro, lib. VI. de L. L. *Cicum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punico discrimen; a quo etiam Plautus dicit, Quod volet, densum cicum non interduo*. Sive, ut in vulgatis codd. est. *Etiam tu, exungare, cicum non interduim*. Festus: *Ciccum, membrana tenuis malorum Punicorum*. Est igitur *cicus*, interior membrana, qua grana discriminantur in malis Punicis. Perperam aliis exponitur *cortex* exterior. Etsi in Glossis quoque Isidori legas: *Ciccum, cortex mali granati*. Melius Glossæ Philoxeni, *Cincum* (leg. *ciccum*) ῥοιᾶς ὑμὴν. In iisdem postea legas: *Ciccum*, γρόννος, pro γρὺ, κόκκος· ut tum κόκκον, hoc est, *granum*,

num, notet: tum γρὺ, five *rem nihili*: ut in illo Plauti, a Varrone adducto. Imo apud Hesychium quoque est κίκκυ, τὸ ἐλάχιστον. [similiter quoque κικκαβὸς.] Quod si, an κίκκος dixerint Græci, ambiguum est, quia sola nititur Hesychii auctoritate: possis deducere *ciccus* a κίκκος, ut *cinis* a κόνις. At minime audiendus doctissimus Nunnesius, qui in Grammatistice sua censet *cicum*, pro se nihili, dici a Græco κίκυς, hoc est, δύναμις, ut Hesychius exponit. Nempe κατ' ἀντίφρασιν, unde *cicum* exponit, *sine viribus*. Sed hæc ἄῤῥητα ἀῤῥήτων.

Cicuma est *noctua*: ut ait Festus. MSti variant: aliqui, *cicuma*; alii, *cucuma*. Isidori Glossæ: *Cecuma*, *noctua*. *Cucuma* aliud est. Puto autem, apud Festum, & Isidorum, rescribi debere *ciccaba*, vel *ciccuba*. Græcis enim *noctua* dicitur κικκαβὰς, ut testis est Scholiastes Aristophanis. Unde κικκαβάζειν, de voce noctuæ: ut alibi quoque dicimus. [Græce quoque κίκυμος & κικυμωΐς. vide Hesych.]

Cicur, a *cicum*, quod Διαχώρησιν, hoc est, *discrimen*, Hesychius interpretatur. Nempe quia animal *cicur* discriminatur a *fero*. Ita Varro, lib. vi. de L. L. *Quod a fero discretum est, id dicitur cicur: id natum est a cieo*. Verisimilius, quibus dici placet, a *cis*, & *curro*, quia cis hominem currat: vel a *cieo*, quia citra periculum, contra quam in feris fit animalibus, cieatus sive moveatur. Vel a *cis*, & *curo*: quia *cis* agros & villas nostras eorum sit *cura*. Sane *curare*, pro *cicurare*, Nigidius dixit in historia animalium: *Omne pecus indomitum habet quiddam in se ferum: sed tamen ea natura est, ut curari & domari possit*. Compositum est *incicur*. De quo sic Festus: *Incicorem, immansuetum, & ferum*: Paccuvius: *Reprimi incicorem iracundiam*. Subjungit ibidem, *cicur* interdum pro *sapiente* poni: ut ad apud eundem Paccuvium: *consilium cicur*.

Cicuta est *spatium, quod est inter cannarum nodos*: ut Servius exponit, in illud Ecl. ii.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula.

Sed non internodia, verum fruticem ipsum signare, recte, contra Servium, docet Cæsar Scaliger, lib. i. de re poët. cap. iv. Nempe *cicuta* est carina quævis intus cava & vacua, unde fistulas faciebant pastores: eoque a poëtis pro *fistula* accipi solet. Id *cicutam* esse, quod dixi, ostendit Isidorus, lib. xvii. Orig. cap. ix. cum ait: *Cicuta, propterea quod in thyrso geniculatos nodos habeat occultos, ut canna. Sic dicitur fossa cæca, quæ occulta est*. Censet, dici a *cæcus*, id est, *occultus*, quasi *cæcuta*, ob internodia occulta. Perotto placet ex *cis*, & *cutis*, quia circum sa habeat calamum velut cutem: Intus autem aut vacua sit, aut medullam habeat quidem, sed quæ facile eximatur. *Cicuta* prope abit a *cico*, quo *membrana* signatur, ut superius ostensum. Fortasse hinc nomen. Cæterum cum significatione hac, qua generatim *cannam* notat, confundi non debet ea, qua ponitur pro *herba venenata*, quæ Græcis κώνειον dicitur: vel herba cathartica, quam Horatius signat versu illo:

Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ!

& Persius, cum dicit.

Calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non exstinxerit urna cicutæ.

Cidaris, seu *citaris*, κίταρις, כידור, vel כתר, a rad. כתר, hoc est, *in coronæ modum cinxit*. Quid fuerit, docet præter alios Curtius, lib. iii. *Cidarim*, inquit, *Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærula fascia albo distincta circuibat*. Eam multi cum *diademate* confundunt. Atqui differre satis docet, quod *diadema* dicatur *fascia*, non insigne id, quod fascia ambiret. Interea, cum *citarim* fascia ambierit, nil mirum, si nunc *citarim*, nunc *diadema*, legamus Persarum capiti impositam, cum ad regium culmen eveherentur. Ita narrat Ctesias, in Persicis, Ochi inviti & reluctantis capiti *citarim* fuisse a proceribus impositam: Καὶ ἐπιθεῖναι αὐτῷ τὴν κίταριν ἔτι ἄκοντι. At Plutarchus, in Apophthegmatis, ait: ἀποδειχθέντος δὲ τοῦ Ξέρξου βασιλέως, ὁ μὲν Ἀριαμένης εὐθὺς προσεκύνησε, καὶ τὸ διάδημα περιέθηκεν. Nempe *diadema* pro *citari* συνεκδοχικῶς dixit. Quare & excusari potest Fungerus, cum, in Etymologico, voce *Diadema*, ait, Tigranem ante pedes Pompeii abjecisse *diadema*: quamquam Plutarchus in Pompeio *citarim* vocat. Verba ejus sunt: Καὶ τέλος, ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν Πομπήϊον, ἀφελόμενος τὴν κίταριν, ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι, &c. *Et ad extremum, ut ad ipsum Pompeium venerat, detractam capiti citarim conatus est ante ejus pedes projicere, &c.* Figuram *citaris* discere est ex veteribus nummis, quos Lambinus, ad Nepotis Eumenem, describit, in prætermissorum appendice. Sed fallitur idem, cum in his *diadematis* figuram esse autumat, meritoque eam post opinionem retractat.

Cieo idem quod *moveo*; interdum etiam quod *voco*. Festus: *Ciere, nominare*. Ubi MStus, *Ciere, nominare, vocare*. Ita Tacitus iii. Hist. ait: *Principes auctoresque belli ciebat*. Nec aliter capiendum illud Plauti, Asin. ii. iv. *Ni istum impudicum percies*. Ubi, *impudicum perciere*, est talem proclamare, seu clara voce impudicum nominare. Volunt, *cieo*, & *cio*, esse a *cis*, ut sit, *citra movere*. Sed magis placet *cio*, esse κίω, *eo*: vel *cieo* a κινέω omisso *N*, quomodo ab ἀξίνη est *ascia*, ac forte ab ἵκανον *creo*. Ab eo est *incieo*, quo Lucretium, lib. vi. usum suspicatur Ob. Giffanius.

Et Venus in silvis inciebat corpora amantum.

Hinc *feminæ incientes*, hoc est, partui vicinæ: de quo seorsum. Ab eodem, *incita*, pro *incitata*, seu *concitata*, teste Festo: ut, *vis incita venti*, apud Lucretium, lib. vi. At aliter, *incitas calces*, hoc est, *calculos* dixere, quæ *cieri*, hoc est, *moveri*, amplius non poterant. Unde proverbium, *Ad incitas redigere*. Isidorus, lib. xviii. cap. lxvii. *Calculi partim ordine moventur, partim vage. Ideo alios ordinarios, alios vagos appellant. At vero, qui moveri omnino non possunt, incitos dicunt. Unde & egentes homines inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi nulla restat*. Firmat Isidori sententiam, Plauti illud, in Pœnulo, Act. iv. sc. ii.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit.

Similiter locutus, Trinummo, Act. ii. sc. iv. Ac Appuleius item, lib. iii. Metam. Lucilium quoque usum docebit Nonius: quanquam is non *incitas*, sed *incita*, dixit, quod metri ratio dictat. Nam tertio Sat. est:

Illud ad incita cum redit, atque internecionem.

Et lib. xv. sive al. xvii.

Villicum Aristocratem, mediastinum, atque bubulcum,
Commanducatus corrupit, ad incita adegit.

Similiter, *percitus* est a *percieo*, quo usus Plautus, Asin. Act. ii. sc. iv. A *cieo* quoque *concieo*, unde *concio* appellata, qua nempe ratione a *lego* est *legio*; ab *opto*, *optio*: a *rego*, *regio*, &c. Ita *concio* proprie sit *cœtus*, *convocatus ad orationem audiendam*, impropria autem pro *loco orationeve* accipiatur. Ejusdem ortus est *accire* pro *convocare*: unde apud Maronem, i. Æneid. *Accitu genitoris*, hoc est, τῇ προσκλήσει. *Procieo*, *provoco*. Unde, Festo teste, *procitum testamentum*, veluti *provocatum*, hoc est, *irritum*. A *cieo* quoque verbum *cito*, quod speciatim notat, voce præconis a magistratu in jus vocari. Vide Duarenum, lib. i. Disp. cap. vii. Ejusdem originis est adverbium *cito*, quamquam non ὁμοίως. Nam est a *citus*, quod a *cieo*. *Citus* proprie est *vocatus*: at μεταληπτικῶς, *velox*: quia qui ab aliis vocantur, sive periculi, sive ministerii, sive affectus caussa, hi celeriter soleant accedere. A *citus* autem est *cito*, ut a *ferus*, *fero*. Vel *citum* sit quod in *itione* est, a κίω, *eo*. Hæc magis placent, quam ut κατὰ μετάθεσιν, *cito* fieri dicatur a ταχὺ, quæ doctissimi Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, sententia est. A *citus* Plautus dixit *citiorem*, teste Festo. A *cito* verbo sunt *concito*, *excito*, *incito*, *recito*, *suscito*, quod a *susum*, sive *sursum*. Item *procito*. Festus sive Paullus: *Procitant, provocant, sive provocant, sive provocitant. Citare enim, vocitare est*.

Ita

Ita est in MSto: Item *ofcito*, *ab ore ciendo*, id est, *commovendo*, ut scribit Donatus, in Andr. Act. I. sc. II. Item *sollicitare*, de quo seorsum. Habet *cio* & aliam significationem: nam & pro *dividere* accipitur: unde *erctum citum*, *erctum non citum*, *erctum ciendum*. Ac venit tum a σχίω, pro σχίζω· de quo dicimus in *Ercisco*.

Cilibas, vel *cilibantum*, est quod *poculorum mensam* appellat Servius, ad illud I. Æn. 727. *mensæque remotæ*. Festus: *Cilliba* (ita & MStus) *mensa rotunda*. *Abacum* nominat Juvenal. sat. XI. ubi vetus Scholiastes monet, *abacum* idem esse, quod *Delphicam*. Sane *Delphicam* vocat Martialis, lib. XII. epigr. LXVII. Figuram ejus videre potes apud Marcum Velserum in monumentis agri Vindelici, pag. CCLIII. Est autem *cilibas*, a κιλλίβας, quod apud Suidam. Pro quo & κιλλιβάντης dicitur. Hesychius: Κιλλιβάντης (seu κιλλιβάντης, quod Hesychianus litterarum ordo magis suadet) τραπεζῶν βάσις, καὶ ὑποθήματα, ἢ τρισκελῆ τράπεζαι. Sunt qui scribant *cylibantum*, ac deducant a κύλιξ, id est, *calix*, quia calices ei imponantur. Pro hac sententia est Varro, cujus ea de re locum, (qui est IV. de L. L.) sic emendat Scaliger: *Mensa rotunda nominabatur cilibantum*, (illi malunt *cylibantum*) *ut etiamnum in castris. Id videtur declinatum a Græco ἀπὸ τῶ κύλικος*. Sed omnino verum est prius etymon. Sunt & qui *cylibathum* apud Varronem legant: at vitiose. Κιλλίβας autem, seu κιλλίβας, videri possit ex eo dici, quia sustineret hoc mensæ genus quippiam: quod *asinum* referret. Nempe ut sit conflatum ex κιλλὸς, quomodo Dores *asinum* vocant, & βάσις, quomodo dicitur id, quod sustinet aliquid. Unum tamen obstare videtur, quod hoc pacto mensa foret quadrupes: at τρισκελῆ, hoc est, *tricrurium*, sive *tripedem*, fuisse, Hesychius dicit, ut vidimus.

Cilicia, κιλίκια, nomen habent a *Ciliciis hircis*, quæ Græcis similiter Κιλίκιοι τράγοι, hoc est, *dasysi*, *densi*, & *villosi*. Quia nempe tales sunt *hirci in Cilicia*. Unde κιλίκια τα ἐκ τριχῶν συντιθέμενα· ut ajunt, Hesychius, & Suidas. Nempe *ex pilis Ciliciorum hircorum*, propterea quod producti hirsutique essent, velamenta hujus generis optime texebantur, Varro, lib. II. de R. R. cap. XI. *Tondentur*, inquit, *quod magnis villis sunt in magna parte Phrygia: unde cilicia, & cætera ejus generis, ferri solent. Sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Ciliceas adjecisse dicunt*. Hinc Alcimus Avitus, de pœnitentia Ninivitarum loquens:

Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina setæ.

Falluntur, qui putant dici a *ciliis*, id est, *pilis*, quia ex pilis hircorum & caprarum texantur. Quod etymon cur non sequamur, dicemus in *Supercilium*. Duplicem *ciliorum* usum ostendit Maro, III. G.

Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes,
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis.

Utrumque usum conjunxit & Asconius, in Verr. III. *Cilicia*, inquit, *texta de pilis, in castrorum usum atque nautarum*. Qua in re vero eorum in castris usus consistat, id docet Vegetius, lib. IV. cap. VI. Vide & quæ de *ciliciis* Pignorius notavit, epist. VII. ad Franciscum Viduam JC.

Cilleo, antiquum verbum, idem ac *moveo*. Est *cilleo* a *cillus*: hoc a *cinus*, quod significat *motum*, *nutum*. Gloss. Phil. *Cinnus*, νεῦμα. Ubi *cinus* legendum. Est a *cinus*, *cillus*; ut a *vinum*, *villum*, *Cinus*, κῖνος, a κινῶ, *movere*: ut, *mimus*, μῖμος, a μιμεῖσθαι. Atque, ut *mimus*, etiam ipsa μίμησις, sic *cinus*, ipsa κίνησις. Vel, ut a *sorbeo*, *sorbilio*: sic a *cieo* sit *cillo*, vel *cilleo*. Sane *cieo* significat *moveo*, quod ipsum a κιείω, id est, *moveo*. Vel fortasse, pro κινέω, etiam κίλλω Græci dixere. Quam suspicionem injicit Hesychius, cum κίλλουρος exponit σεισοπυγὶς, quasi sit a κίλλειν οὐρὰν, hoc est, *caudam motitare*. A *cillere* nomen est *oscillis*, & *furcillis*, ut quidem Servius tradit, in II. Georg. Plenius de eo diximus alibi. *Ciliis* quoque inde nomen impositum videtur. Vide *Furca*, *Oscilla*, & *Supercilium*.

Cimeliarchium, κειμηλιαρχεῖον, a Justiniano, l. libus. C. de agricolis & censit. dicitur sanctius conditorium rerum integro orbe eximiarum. Sic *cimeliarchæ*, κειμηλιαρχαὶ, in l. fin. Cod. de bon. aut. jud. pos. qui κειμηλίοις præsunt. Κειμήλια dicuntur supellex cæteris pretiosior, talisque ut reponi mereatur: unde & nomen, nempe a κεῖμαι, quod notat, *repositum esse*. Similiter *thesaurus*, θησαυρὸς (quod idem ac κειμήλιον,) nomen habet ἀπὸ τῶ θεῖναι, sive τίθεσθαι, quod est, *ponere*; adeo ut hoc quoque nihil aliud notet, quam κτῆμα ἀπόθετον. Plura hac de voce seorsum dicemus.

Cinara est *carduus*, non quidem silvestris, sed sativus, atque edulis. Galli *artichaut* appellant. Ejus meminit his versibus Columella:

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

Item, lib. XI. cap. III. *Sunt autem semina brassicæ & lactucæ, cinara, erucæ*, &c. Et aliquanto post, eodem capite: *Cinaræ sobolem melius per autumni æquinoctium disponemus: semen commodius circa Kalendas Martii seremus: ejusque plantam circa Kalend. Novemb. deprimemus, & multo cinere stercorabimus. Id enim genus stercoris huic oleri videtur aptissimum*. Hæc Columella. Ex quibus verbis ejus interpres colligebat, *cinaram* dici a *cinere*: sed, hoc si esset, *cinera* dicendum esset: ut bene ait Egnatius, in Annot. poster. cap. CLXVIII. Omnino autem *cinara* est a Græcis. Nam Pollux notat, lib. VI. cap. 12. poëtas Dorienses κινάραν appellare τὴν καλουμένην ἄκανθαν. Ac Dioscorides, lib. III. cap. X. scribit de chamæleonte albo, καυλὸν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἀφίησιν ἐκ τῶ μέσω ἀκάνθας, ὁμοίας ἐχίνῳ θαλασσίῳ, ἢ κινάρᾳ, *caulem non habet, sed promit ex medio spinas, similes echino marino, aut cinaræ*. Athenæus quoque, prope extremo lib. II. ait, idem esse Græcorum κινάραν, Siculorum κάκτον, & Romanorum *carduum*. Eustathio placet, *cactum* magis esse aculeatam: quod probatum it illis verbis Ptolomæi Evergetæ, ex secundo Commentariorum; quæ paullo post subjicit Athenæus: πολλῆς δ' ἐν τοῖς τόποις κινάρας φυομένης, οἱ συνακολουθοῦντες ἡμῖν στρατιῶται πάντες δρεπόμενοι συνεχρῶντο, καὶ ἡμῖν προσέφερον ψιλοῦντες τῶν ἀκανθῶν. *Iis quoque locis multa cinara nascitur, quam milites nos comitantes demessam comederunt, nobisque, ut ederemus, spinis purgatam attulerant*. Vide *Cactus*.

Cinædus, κίναιδος. Hesych. κίναιδος, ἀσελγὴς, πόρνος. De origine Etymologus: Κίναιδος, ὁ κινῶν αἰδῶ, ὡς Διόνυσος, ὁ ἀσελγὴς, παρὰ τὸ κινεῖν. Sunt & qui dici velint, a κινεῖν & αἰδοῖον· cujus quoque originis esse ajunt κίναιδος. Eo proprie notatur ζῶον μικρὸν ὑπουλὸν καὶ ἰξωδὲς· ac peculiariter sic dicitur Siculis ἡ ἀλώπηξ, metaphorice autem πανοῦργος, quia *vulpes* animal est πανοῦργον. Harpocrationem vide, & Suidam, itemque Etymologum. *Cinædum* etiam pro *saltatore*, seu *pantomimo* sumi, auctor est Nonius, atque eo pacto usurpat Plautus, Aulul. Act. III. sc. II.

Ita fustibus sum mollior miser, magis quam ullus cinædus.

Cincinnus, a Græco κίκιννος, inserta liquida. Sunt autem κίκιννοι, idem quod βόστρυχοι, ac Latinis *spiræ*; nempe suboles calamistro intortæ, ut indicant hi versus Varronis, Παππίᾳ παππῷ, sive περὶ ἐγκωμίων.

Ante auris nodo ex subolibus parvuli
Intorti demittuntur sex cincinnuli.

Fortasse, κίκιννος, est ex ציצית, quod idem signat: ut liquet ex Ezech. VIII. III. Ab Hebræo hoc est etiam σισόη, quod est apud LXX. Levit. XIX. XXVII. οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης. Cyprianus, lib. III. Testimon. LXXXVIII. vertit *cirrum*. Suidas exponit πλεξίδιον, q. d. *capillum implicatum*. Sed Scholiastes Græcus ad LXX. habet: Σισόη ἐστὶν ὁ κράβυλος· πλέγμα δέ ἐστι οὗτο, ὅπερ Ἕλληνες ἐπλέκοντο ὡς κρονικὸν ἀνάθημα, καὶ μᾶλλον Σαρακηνοὶ οὕτω ποιοῦσιν. Vide &, ad eundem Levitici locum, Theodoretum.

Cingo, unde sit, non video, nisi forte sic dicatur a *circumago*, ut Perottus voluit: vel κατὰ μετάθεσιν, a גָּג, quod est, *circumdo*. [vide num a *circo*

ce fit circere & *circare*.] Vel quasi ζωγα, a ζωννύω, quod idem notat, unde ζώνη, *zona*, ut Latinis a *cingo*, *cinctus*, & *cingulum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Cinctum*, & *cingulum*, *a cingendo: alterum viris, alterum mulieribus attributum*. Sic a *succingo*, *succingulum*, quod Festus, *balteum* exponit. *Cinctuli* voce usus Plautus, Bacch. III. III. Erat adolescentum, ut *cinctus* virorum; a quo & ὑποκοριστικῶς *cincticulus* factum. Græcis *cinctus* est ζῶμα, sive ζῶσμα. Erat vestis infra pectus corpus comprehendens subligaculo similis. Ab eo Cethegos Horatius vocat *cinctutos*; quasi dixisset *antiquos*, quia veteres Romani, ut Polybius ait, θώρακας οὐκ ἔχοντες, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐνδεδυμένοι, id est, *non habebant pectoris munimenta, sed cinctuti pugnabant*. Pluribus hanc rem explicat Yvo Villiomarus, lib. II. animadverf. cap. XVIII. A *cinctus* est *cinctutus*, ut *astutus* ab *astum*: de quo suo loco. A *cingendo* quoque est, *discinctus*, ἀνέζωστος, ut Glossæ vett. interpretantur. Item *Cinxia*, Junonis cognomen, ex eo quod sponsus solveret *cingulum* novæ nuptæ, ut apud Paullum Diaconum legere est. Idem innuit Arnob. lib. IV. *Unctionibus superest Unxia, cingulorum Cinxia replicationi*. A *cingo* quoque *cinguli*. Festus: *Cingulos appellabant homines, qui in his locis, ubi cingi solet* (MStus *solent*,) *satis sunt tenues*. Ab eodem *cinctorium*. Glossæ Philoxeni: *Cinctorium*, παραζώνιον. Apud Martialem, lib. XIV. epigrammatis XXXII. lemma est, *Parazonium*; de quo ait,

Arma tribunicium cingere digna latus.

Cinctorium, id vocat Pomponius Mela, lib. II. cap. II. Sic enim, ut recte Salmasio visum, legi apud eum debet, ubi vulgo *tentorium*. A *semis*, & *cinctus*, est *semicinctium*, non quia dimidium hominem cingat; sed quia dimidio minus lata sit, quam zona, sive *cinctus*. Isidorus, Orig. lib. XIX. cap. XXXIII. *Cinctus est lata zona; & minus lata, semicinctium; & utrisque minima, cingulum*. Gloss. *Semicinctium*, ἡμιζώνιον. Onomast. *Semicinctium*, ὑπόζωμα. Utitur Petronius: *Inclusus ego suspendio vitam finire constitui, & jam semicinctio stanti ad parietem spondæ me vinxeram, cervicesque nodo condebam*. Est & apud Martialem, in Apophoretis, epig. CLIII. lemma *Semicinctium*:

Det tunicam dives: ego te præcingere possum,
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Etiam posteriores Græci σημικίνθιον vocant: uti videmus, Act. XIX. XII. Cyrill. Catech. XVIII. Item Hesych. & Suid. Hæcce *semicinctia* qui facerent, *semizonarii* dicebantur. Usus eo Plautus, Aulul. Act. III. Sc. V.

CINIS, Isidoro, lib. XVI. cap. I. sic dici videtur a *cando*, quia ex rebus incensis reliquus fit. Verum potius est a Græco κόνις, quod non *pulverem* tantum, sed & *cinerem*, atque etiam *lixivium* non raro notat, *O* conversum in *I*; quomodo ab ὄμβρος est *imber*, ab ὅς, *is*, &c. A *cinis*, dictus *cinerarius*. Usurpat Catullus. Idem est, qui *cinislo*, quomodo dictus, quia in cineres flaret, ad calefaciendum ferrum, quo capillos crispant. Glossæ vett. *cinislo*, ἐμπλέκτης, γυναικῶν κοσμητής. Item: *cinislones*, *ornatrices*. Usus Horat. lib. I. sat. II. *Custodes, lectica, cinislones, parasitæ*: Ubi sic Acron: *Cinislones & cinerarii eadem significatione apud veteres dicebantur ab officio calamistrorum, qui acus & veruta flando in cinere calefaciebant, quibus matronæ crines crispabant: cujus & Virgilius meminit, inquiens, Vibratos calido ferro*. Hæc Acro. Vide & quædam, de *cinerarii* & *cinislonis* vocibus, apud Radulphum Fornerium, lib. lib. I. rerum quotidianarum, cap. XXII. A κόνις, unde *cinis* deducebamus, est κονίστρα, apud veterem poëtam, Polluce teste: & *conisterium*, apud Vitruvium, lib. V. cap. XI. Utroque signatur locus ubi adservabatur pulvis, quo post unctionem adspergebantur luctaturi, ut prehensiones firmiores, non lubricæ forent. Vide quæ de arena luctatoria, & ejus speciebus scribit Hieronymus, lib. de arte Gymnastica, cap. VIII.

CINNABARI, κιννάβαρι, vox est Indica, ut Plinius ait, lib. XXXIII. cap. VII. Ubi cum dixisset, *minium* vocari vulgo *cinnabari*, Indico nomine: continuo subjungit: *Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto utriusque animalis sanguine*. Eadem de *cinnabari* mens Solini, cap. XXVIII. Ac ea res occasionem præbuit, ut dicerent, *cinnabari a dracone & barro, id est, elephanto, cognominatum*, ut Isidorus ait, lib. XIX. cap. XVII. Caussam enim his verbis addit: *Ajunt, draconum esse sanguinem, dum implicant elephantes. Ruunt enim belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solo finxerit. Est autem pulvis coloris rubri*. Etymon vero istoc etiam eo refellitur, quod κιννάβαρι prius dixerint Græci: ac *barri* vox Latina est. Et quis credat, draconis sanguinem esse inter medicamenta? Quam rem iccirco etiam Cæsar Scaliger negat, Exercitat. CLXXII. Neque inficior *cinnabari* Indis notare *draconis sanguinem*: sed sic dixere, quia sanguinem eum refert. At revera est *gummi arboris Indicæ*: ut ait Arianus in Periplo. Sane & Aloysius Cadamustus, navigationis suæ cap. IV. testatur, in insula Sancti Portus arbores crescere, quæ fructus ferant non absimiles ceraso: eas, si stato anni tempore ferro incidantur, proximo anno emittere *gummi*, quod ahenis decoquatur, ac vocetur *draconis*. Nempe ob colorem, ut dixi. Hæc igitur caussa est nominis Indici: quæ fabellæ isti originem præbuit. Est vero & *cinnabari* factitium, ex sulfure & argento vivo, diu arte quadam torrefactis. De quo Matthiolus ad Dioscoridem, & alii. Eaque caussa est, cur Averroës, in Collig. lib. V. cap. XLIII. *sanguinem draconis* reponat in metallis.

CIPPUI, pro ποδοκάκη, sive ποδοστράβη, quo fontium pedes distringunt, a *capiendis pedibus* dictus putatur. [a κύβος.] Sed fortasse est ab Hebræo כפה, quomodo *ramus incurvus*, ac Rabbinis *carcer fornicatus*, dicitur, a כפף, *curvare*, κάμπτειν. Vel sit *cippus*, a כפת, id est, *vincire*, *ligare*, Dan. III. XI. *Cippus*, etiam Horatio, Persio, aliis, *columnam* notat *cum inscriptione*, erectam ad conservandam rei memoriam: ac possunt ita etiam vocari *lapideæ cruces*, ac similia monumenta, quæ in sepulcris aut viis extruuntur. Hac notione *cippus* videtur esse a Syriaco & Chaldaico כיף, & כיפא, *lapis*, ut notum vel eo, quod Apostolorum princeps Syriace Κηφᾶς, Græcis Πέτρος nuncupatus.

CIRCANEA, *avis* sic dicta a *circando*, sive *circulatu*, volatus genere: quemadmodum, in voce *circitor*, ex Festo dicemus. Dubium autem, an generatim ita appellentur aves, quæ *circando* agros oberrent, an vero sit certum avis genus, quod sic dicatur. Hoc si placet, dicam, eamdem videri illi, quæ a Plinio, lib. X. cap. VIII. vocatur *circus*. Nam ita quoque editum est, in antiqua Parmensi anni ∞CCCLXXVI. In MSStis quibusdam, & vett. etiam edd. pro *circon*, legas *ægithum*: quam vocem ab iis *circi* loco repositam arbitror, qui scirent, Aristotelem scribere, *ægithum*, esse πόδα χωλόν, quod hic *circo* tribui videbatur. Verum *ægithus* hic locum habere nequit, cum loquatur Plinius de generibus accipitrum, quæ sexdecim facit, ac primo quidem loco ponit *circum*. Id *ægitho* convenire nequit, cum Plinius ipse, cap. LXXIV. ejusce libri, avem hanc minimam nominet. Porro, *circus* est a Græco κίρκος. Nam non Aristoteli tantum, lib. IX. cap. XXXVI. κίρκος, una est ex accipitrum speciebus, sed & Hesiodo avis hæc dicitur ἴρηξ κίρκος, & Homero ἁπλῶς κίρκος, idque ab ea, ut censeo, κίρκου significatione, qua idem notat, ac Latinorum *circus*, vel *circulus*. Nempe quia in volando, ac maxime cum insidiatur, in gyrum sese vertat, quod & milvum, & cæteras aves rapaces facere videmus. Sane Græcos quoque pro *annulo*, aut *circulo*, κίρκον dicere, ex Polluce, & Hesychio, ostendimus in *circus*, pro *gyro*. Quibusdam tamen placet, κίρκος, potius esse a κρίζειν, quæ vox a similitudine vocis efficta. Usus ea Homerus, Iliad. π. & Aristophanes in *Avibus*. Videturque Ulyssi Aldovrando hinc esse Germanicum

schreyen, & Italicum *gridare*, vel *cridare*, & Gallicum *crier*. Quamquam & hujusmodi factis vocibus, si quis, quia sonus idem apud omnes gentes, iccirco voces quoque similes apud eas efficitas putet, haud valde repugnabo.

CIRCINUS, instrumentum notat, quo circuli designantur, atque ita dicitur a *circus*, vel *circando*. Sed & ita vocatur *herpetis genus*, medium *circans* sive ambiens hominem, ut ostendimus in *Zona*. A *circinus* est *circinare*. Manilius, lib. I.

. . . . Supra se circinat annum
Verticibus superastantem . . . .

Sidon. carm. XXIII.

Janus forte suas bifrons Calendas
Anni tempora circinante Phœbo, &c.

Anonymus, in Epitome Juris: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. Hinc *circinatio*, hoc est, γύρωσις, *rotundatio*. Vitruvius, lib. 2. cap. II. *In capitibus circino dividuntur circinationes eorum, tetrantibus in partes quatuor, vel octrantibus in partes octo ductis lineis*. Ab eodem est compositum *decircinare*, quo usus Manilius, lib. I. At magnas nugas agit Rob. Titius, lib. VII. assertionis suæ, cap. XVI. ubi *circare* ait esse verbum nihili, nec, si *circare* diceretur, ab eo *circitor* dici posse. Quare id potius esse ab *circum*, & *itor*. Atqui, mi Titi, non *circitor*, tantum dicitur sed & *circator*. Imo ipsum *circare* invenitur. Et quid caussæ, cur non æque a *circando*, *circitor* dici possit, quam a *portando*, *portitor*? Nam *portitor* non tantum vocatur, qui *portorium accipit*, sed & *qui portat*, *aut portatur*, ut scribit Servius. Ac usus hoc pacto Statius, lib. 2. Theb.

Languet hyperboreæ glacialis portitor Ursæ.

Nec dubium, quin avis *circanea* ex eo dicatur, quod *circando* agros oberret. Festus: *Circanea dicitur avis quæ volans circuitum facit*. Imo, ut *circator* est a *circare*, hoc a *circus*: sic a *circulus* (quod ὑποκοριστικῶς est a *circus*) veniet *circulare*, indeque *circulator*, qua voce usi, Asinius Pollio, epist. ad Cic. lib. X. Famil. Seneca, lib. VI. de Benef. cap. I. Plinius, epist. VII. lib. IV. Sidonius, lib. I. epist. XI. Item Paullus JC. l. ult. D. de extraordinariis criminibus. In vett. Glossis exponitur, ὀχλαγωγός, ἀγύρτης, proque hac interpretatione facit locus veteris Juvenalis interpretis, in sat. VI. *Quod circulatores*, ait, *hoc consueverint adhibere, ut delectis sibi locis duobus, eos lustrent, id est, circumeant, deinde per eos sortes, id est, taxillos jactitent, quæ exinde, quod sua geneseos signum se accomodaverit, inspiciatur, nunquid vivet, & quando: Et paucis ex verbis idem conscriptis, sortes educant suas*. Satis hic locus ostendit, *circulare*, ei esse, *circumire*. Alias vero *circulare* est *in circulum formare*. Appul. in Florid. *Ipse ejus annuli & orbiculum circulaverat, & paleam clauserat*. Et in Apolog. *Si triginta annos pro decem dixisses, posses videri pro computationis gestu errasse: quas circulare debueras digitos, aperuisse*.

CIRCITOR, Prisciano teste, est a *circum*. Ita enim, quasi *circuitor*, generatim dicitur, qui loca aliqua circumit, & lustrat. Gloss. vett. *circitor*, *lustrator*, περιοδευτής. Priscianus, in XIV. *Circitor*, a περιφερόμενος. Hinc *circitores* Ulpiano dicuntur, quibus lintearii aut vestiarii dant vestem circumferendam, & distrahendam, l. V. D. de Institoria actione. *Custos* quoque *horti* sic vocabatur, quia cum frequenter circumit, ne ingrediantur fures. Sic sumitur in carmine Ithyphallico:

Quid mecum tibi, circitor moleste?

Aliam quoque significationem docebit Vegetius, lib. III. cap. VIII. *Idoneos*, inquit, *tribuni & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuntient, si qua emerserit culpa, quos circuitores appellabant. Nunc militiæ factus est gradus, & circitores vocantur*. Nisi malis cum Palmerio legere *circatores*: quod & Stewechius scribit se in una membranarum suarum invenisse. Et sane, ut a *circuitum* est *circitor*, ita a *circatum* est *circator*. Hine apud Anonymum, in Juris epitome, legas: *Circatores dicuntur, qui circinant patriam*. *Circare*, quoque probatur Glossis Philoxeni, in quibus legitur: *Circitat*, *circat*, περιοδεύει. Itaque & Jos. Scaliger legit apud Propertium, lib. IV. eleg. X.

Fontis egens erro, circaque sonantia lymphis.

Vel, *circansque sonantia lymphis*. Pro quo in vulgatis, *circaque*.

CIRCIUS ventus, a Catone, in tertio originum, vocatur *Cercius*. Itaque dubium, *Circius*, an *Cercius*, dici debeat. *Cercius* rectius dicatur, si a Siculis ea vox est, quod censet Salmasius. Nam quo loco apud Theophrastum de ventis legitur, vocari Δερκίας τοῖς περὶ Σικελίαν, putat, Κερκίαν, legi oportere. Et satis id verisimile est. Aliter tamen statui oportet, si vox ea est origine vel Latina, vel Gallica: Latina sit, si a *circum* venit, ob turbinem ac vertiginem; ut Gellius indicat, libro II. cap. XXII. item Nonius Marcellus, in *Circium*. Sed Camdenus, in Britannia, & ex eo Merula in Gallia sua, verisimile putant, quia *Circius* dicatur ventus ex Gallia per Italiam flans, (ut Agellius ibidem docet; item Seneca, lib. V. Nat. Quæst. cap. XVIII.) iccirco eam vocem esse a Celtis: idque confirmari eo, quod Britannis (quorum cum lingua antiqua Celtarum lingua consonabat) hodieque *cyrch* sit *impetus ac violentia*: unde ventus sævissimus merito *circii* nomen acceperit. Memorabilis autem ille Senecæ locus, capite antedicto: *Circio ædificia quassanti tamen incolæ Galli gratias agunt, tamquam salubritatem cœli sui debeant ei. Divus certe Augustus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vovit, & fecit*. Hæc verisimile reddant, vocem esse Celticam. Mihi tamen magis placet, Latinum *Circius* esse ex *Cercius*, *e* in *i* converso. Nam *Circius* prius dixisse, ex Catone colligimus. Et in Glossis legas, *Circius*, κερκίας.

CIRCULUS, est ὑποκοριστικὸν, a *circus*. Ac præter vulgarem significationem notat & *libi genus*, a figura sic dictum. Varro, IV. de L. L. *Circuli, quod mixta farina, caseo, & aqua, circuitum æquabiliter fundebant*. Ubi *fundere*, ut annotat Scaliger est ἐλαύνειν, unde ἐλατήρ, *genus libi*.

CIRCUM, *circa*, & *circiter*, præverbia sunt a nomine *circus*, quod *ambitum* significat. ut mox dicam. Ac similiter Cæsar Scaliger, de caussis L. L. cap. CLV. A *circa* sunt *iccirco* & *quocirca*. *Iccirco* valet *circa id*: *quocirca* est *circa quod*.

CIRCUS, dictus locus in quo *circenses ludi* fiebant. Glossæ: *Circus*, κύκλος ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται. Sed quod sic ἱππόδρομον dixere, id factum κατ' ἐξοχήν. Ἁπλῶς enim *circus* est κύκλος. [κίρκος idem quod κρίκος.] sive, ut Nonii verbis utar: *Omnis ambitus, vel gyrus, cujus diminutivum est circulus*. Hanc Nonii sententiam firmat, quod pro *circulo* utatur Cicero in Arateis:

Vidisti magnum candentem serpere circum.
Lacteus hic nimio serpens candore notatur.

Et Martianus Capella, lib. VIII.

Quin etiam medios quos nectunt culmina circos.

Pro eo etiam *circes* dixere. Festus: *Circites, circuli ex ære facti*. *Circitem* pro *circulo* usurpat Sidonius. Imo & Varro, lib. V. de L. L. *Ut parvi circuli, annuli; sic magni dicebantur circites, anni*. Ubi otiosam esse *circitum* vocem, eoque delendam, censet Scaliger. Sed fallitur. Noluit enim Varro *circuli* ἀπὸ κοινοῦ repeti, quia ἀκύρως *magnum circulum* dixisset. Aliam quoque *circi* significationem innuere videntur verba hæc Varronis, lib. IV. de L. L. *Itaque dicunt in cornicularia milites, ad vectim; quem circumeunt ludentes: Quid cessamus ludos facere? circus noster ecce adest*. Ita eum locum restituit Scaliger. Sententia est, a Plauto in cornicularia *circum* vocari, palum humi defixum, circa quem milites ludentes circumeunt. Et videtur idem confirmari illo ejusdem Comici, Milite Glorioso, act. IV. sc. II.

Jam est ante ædis circus, ubi sunt ludi faciundi mihi.

Sane Cæsar Bullingerus, lib. de Circo, cap. II. Lambinum reprehendere non dubitat, quod respici putet ad *ludos circenses*. At nunquam probari potest, *circum* significare, quod Bullingerus vult: nec ea illis Plauti locis id magis consequitur, quam *phia-*

lam

lam fignare *clypeum*, aut *clypeum phialam*; quia *clypeus* dici poffit *phiala Martis*, ac *phiala*, *clypeus Bacchi*: ut tradit Ariftoteles, III. Rhetor. Nec Lambinus folus ad *ludos circenfes* allufum putat, fed & Gruterus, & Cafaubonus, & ipfe Scaliger, in conjectaneis, ubi monet, Pofidippum, fimili tralatione dicere apud Athenæum: ἱππόδρομος οὗτός ἐστί σοι μαγειρικῆς. Sed tempus eft ad *circi* ἐτυμολογίαν accedamus. Eft ea vox non a præverbio *circa*, quod potius a *circus*: fed, vel a κρίκος, trajecto ρ, quod Angelus Caninius fcripfit, in Hellenifmi alphabeto: vel potius, a κίρκος, ut trajectione iftac opus non fit: ut bene in Grammatiftice fua vidit Petrus Nunnefius. Κίρκος autem intelligo, non qua nomen eft loci, in quo ludi fierent (nam non dubium, quin, cum fic utitur Athenæus, ut in aliis multis, fic in hoc quoque Romanos fit imitatus;) fed qua generatim *orbem* notat, five *circulum*. Pollux, lib. I. Καὶ δι' ὧν ἐν κύκλῳ διείρονται, κίρκος· τὸ γὰρ κρίκος ποιητικόν· ἴδιον δὲ τὸ κύκλος. Hefychius: κίρκοι, κρίκοι, ἅρπαγες, πάντα τὰ ἐπικαμπῆ κίρκους λέγοντες. Atque [?]inc κιρκόω, *in orbem duce*. Ufus Æfchylus, Prometheo. Κίρκος vero, ut monet Becmannus, eft a כר, *orbis*: qua ratione & *fphæra*, σφαῖρα, effe ait a כרר, *rotundus fuit*. Ex his paret, cur Romani locum, in quo fiebant ludi, *circum* nominarint. Erat enim is *orbicularis*, longior tamen quam latior: ut indicant, quæ de *longitudine & latitudine circi maximi* fcribunt Dionyf. Halic. lib. IV. & Plinius, lib. XXXVI. cap. XV. Hinc Corippus, lib. I.

Ipfe ingens circus plenus ceu circulus anni,
Clauditur in teretem longis anfractibus orbem.

Ifidorus, lib. XVIII. Orig. cap. XXVIII. fcribit Græcos putare, *Circen*, Solis filiam, primam patri inftituiffe *ludos circenfes*, atque a fuo nomine locum appellaffe *circum*. Sed hoc facile refellitur iis, quæ ante diximus. Æque vanum, quod idem, cap. antecedenti, tradidit, & ante eum Varro, in libris de gente populi Romani; Tertullianus, lib. de fpectaculis; Servius, ad III. Georg. & VIII. Æn. ac Caffiodorus, lib. III. Var. ep. LI. *Circenfes ludos* dici a *circum*, & *enfis*, quia olim *circenfes* agitarentur in litore fluminis, ab altero latere politis gladiis, ita ut ab utraque parte præfens effet ignaviæ periculum. Quippe non ante vocati *circenfes*, quam cum iis edendis *circum* exftruxiffet Tarquinius Prifcus: cujus rei meminit Halicarnaffus, lib. IV. Antea vel dicebantur a Deo cui facra erant: ut *Confualia*; vel a rerum, quibus fierent, minifterio, ut *Equiria*. *Confualia* enim vocata a *Confo*, in cujus honorem fiebant, tefte Afconio. Nec inventa a Romulo, fed ab Arcadibus, Evandri fociis, in Latium inducta: tefte Dionyfio. Fiebat autem XV. Kal. Septembris. Auctor Plutarchus, in Romulo. At *Equiria* a Romulo in Martis honorem inftituta, ut Feftus indicat, ac fiebant tertio Kal. Mart. ut difcimus ex II. Faft. Ovidii. De *Equiribus* plura dicimus fuo loco; de *Confualibus* vero plenius in *Confilium* tractamus.

CIRIS, non *alauda* eft, ut Antonius Nebriffenfis putavit: neque *accipiter*, aut *alcedo*, quod apud Hefychium legitur, fed quam *agrettam*, feu *egrettam* Galli vocant; quæ utriufque Scaligeri fententia eft. Sic vero dicta, non a *præconio*, quod Calderinus & Afcenfius fcribunt (nam aliud, κῆρυξ, aliud, κηρύκειον:) neque item a *cirris*, five *crifpatis capillis*, quod voluit Fungerus in Etymologico: fed a Græco κείρειν, hoc eft, *tondere*, quia in avem hanc converfa eft Scylla, Nifi filia, quæ hoftem Minoëm fecit victorem, patri purpureum abfcindendo crinem, hoc eft, fecreta patris confilia hofti, fpe conjugii, prodendo. Ovid. VIII. Met. fab. I.

. . . . Plumis in avem mutata vocatur
Ciris, & a tonfo eft hoc nomen adepta capillo.

Noftrum *fcheren*, quod *tondere* notat, a κείρειν venire, omnino verifimile eft. Quod autem nobis *fcheren*, & Græcis κείρειν, id Hebræis eft קרץ, unde fine dubio Græcum κείρειν. Quod magis comprobat aoriftus, ἔκαρον, unde antiquum *caro*, & nomen *carduus*, de quibus feparatim diximus.

CIRNEA, vafis vinarii genus, ἀπὸ τοῦ κιρνᾷν, quod eft *mifcere*: quomodo κρατὴρ quoque, a κεράννυμι, id eft, *mifceo*. Nempe quia vinum veteres aquæ mifcere foleant. Unde *mifcere* pro *infundere*, dicebant. Martialis lib. VIII. ep. VI.

Hic fcyphus eft in quo mifceri juffit amicis
Largius Æacides, & bibit ipfe merum.

CIRRI, *capilli intorti*, unde in Onomaftico veteri exponitur, βόστρυχοι. Hinc pueri ut *capillati*, & *comati*, quia comam nutrirent, fic & *cirrati* dicuntur. Perf. fat. I.

Ten' cirratorum centum dictata fuiffe
Pro nihilo pendas?

Hieronymus, adverfus Rufinum: *Quafi non cirratorum turba Milefiorum in fcholis figmenta decantet*. *Cirros capillofque* primum detonfos Apollini facrabant. Varro, Cato, five de liberis educandis: *Itaque Ambraciæ primum capillum puerilem demtum, item cirros ad Apollinem ponere folent*. Citat Nonius. Volunt *cirrus* effe a *circum*, quia fit *capillus in circum tortus*. Aliqui deducant a κέρας, id eft, *cornu* quia *cirri* habeant fimilitudinem *cornus*. Apud Ifidorum, lib. XI. Orig. cap. I. legas effe a κόρσῃ, quod exponit *tondere*. Sed non dubium, quin legi debeat κείρειν, a quo *cirus* feu *cirrus* erit, ut *ciris* de quo diximus. Sed qui *cirrus* fit a *tondendo* cum nutriatur, non tondeatur? Quare fortaffis fit σκίῤῥος, quod *humorem durum* notat, ut talis durities eft crinibus in nodum religatis: a σκίῤῥος autem fit *cirrus*, ut a σφάλλω, *fallo*, a στέγω, *tego*. [a σκαλλὶς, quod idem. κόσσος, σίμικος, &c.] Vel a κροσσὸς κατὰ μετάθεσιν fit *corfus*, indeque, *O* in *I* abeunte, & *S* poft *R* mutato in *R*, *cirrus*, ut a τύρσις, *turris*. Κροσσοὶ funt *fimbriæ*, feu *villi* qui veftibus prætexuntur. Qui & *cirri* dicuntur Latinis: unde ad capillos vox tranflata. Gloffæ Cyr. μαλλὸς, *cirra*, *villus*. μαλλὸς παιδὸς καὶ ἀθλητοῦ, *cirrus*. At κροσσὸς, idem ac μαλλὸς, ut Suidas exponit: indeque κροσσωτὸς, idem ac, μαλλωτὸς, id eft, *villofus*, *cirratus*. Hinc *cirratæ militares* apud Capitolinum, in Pertinace, a *cirris*, five *fimbriis*, dependentibus. Talis enim militum lacerna. Vetus Perfii interpres, in fat. I. *Lacerna, pallium fimbriatum, quo olim foli milites utebantur. Penula, pallium cum fimbriis longis*. Tales & tunicæ atrienfium, eorumque, qui in minifteriis præeffent. Unde Phædrus, Augufti libertus.

Ex alticinctis unus atrienfibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelufio
Erat deftricta, cirris dependentibus.

Hinc *bicirres veftes*, cum utrimque dependent *cirri*, feu *villi*. Gloffæ Philoxeni: *Bicorres* (l. *bicirres*) δίμαλλοι, δίκροσσοι. Quales & ἀμφίμαλλοι dicuntur. A *cirris* igitur veftium tranflata *cirri* vox ad capillos. Uti & ad oftrea, polypos, ac fimiles: in quibus capillamenta ac barbæ five cornua exilia, quibus iter prætentant, *cirri* dicuntur Plinio ac Martiali.

CIRRUS, forte a *circum*. Sic enim vocatur capillus in *circum* tortus. Sane id verifimilius, quam ut fit a κορσῇν, prout in vulgatis Ifidori lib. legitur, lib. XI. cap. I. Sed profecto, κείρειν apud Ifidorum legi debet, cum ipfe a κείρω exponat *tondere*. Unde *cirri* dicantur, quomodo & *ciris* avis inde nomen accepit: ut mox dictum.

CIS, *uls*, *vermiculus erodens frumentum lignumve*, eft ab Hebræis. Nam כים *fcatuit tineis*, unde סס, *tinea*. Alias *cis* præverbium eft: quod non video unde fit, nifi forte a Græco κεῖσε, quod κατ' ἀποκοπὴν ea ἐκεῖσε, *illuc*. A *cis* eft *citra*; ut ab *uls*, *ultra*, ab *in*, *intra*. Agellius, lib. XII. cap. XIII. *Nam tres iftæ voces intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonftrantur, fingularibus apud veteres fyllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque fonitu obfcurius premebantur, addita eft tribus omnibus eadem fyllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici captum eft citra Tyberim & ultra Tyberim. Item quod*

erat in, accedente eadem syllaba intra factum est. A *cis* etiam est *citro*, ut ait Priscianus, in xv. Cic. pro Rosc. *Postea homines cursare ultro citroque non destiterunt*. A *citra* vero est *citer*, *citerior*, *citimus*: ut ex Capro ait Priscianus, in XIV. ubi & citat hoc Catonis de agna pascenda: *Citer agnus alligatus ad sacra erit*.

CISIARIVS unde dicatur, satis indicat hic locus Ulpiani, l. XIII. D. locati. *Item quaeritur, si cisiarius, dum caeteros transire contendit, cisium evertit, & servum quassavit, vel occidit; puto ex locato esse in eum actionem*. Est vero *cisium*, vehiculi biroti genus: ut scribit Nonius: unde & δίροχον exponitur in Onomastico veteri. Fortasse igitur dicitur a *caedo*, quasi *caesium*, quia duae rotae quasi recisae. [forsan à γιίσιον vel γίσιον.] Hoc autem vehiculo, ut ex orat. pro Rosc. Amer. & Philipp. II. cognoscimus, uti solebant Romani, cum celeriter volebant conficere iter. Nos *cisii* loco utimur *veredis*, sive *equis dispositis*.

†CISIVM videtur dictum a כסא *cisse*, aut (sine Dagesio) *cise*; quod nomen apud Seniores saepe vertitur δίφρος. Ergo sicuti δίφρος plerumque *currum* significat, aut *sellam curulem*, (quae a *curru* nomen accepit) sic etiam apud Hebraeos כסא *cise*. Ab hoc ergo, uti dixi, fit apud Latinos *Cisium*. Et quidem in vetere Onomastico *Cisium* est δίροχον i. e. *birotum*; sicuti & δίφρος a duabus rotis nomen sibi quaesivit. MAZOCHIVS.

CISTA, non a *costa*, quia e costis cannae lignive contexatur: quae Isidori sententia est, lib. XX. cap. IX. sed a Graeco κίστη, quod, Hesychio teste, proprie notat ἀγγεῖον πλεκτὸν, εἰς ὃ βρώματα ἐνετίθεντο καὶ ἱμάτια· quomodo & *cistam vimineam* apud Plinium aliosque legere est. Sed & apud eundem, ac Ciceronem quoque, tribuitur haec appellatio iis, quae e ligneis asseribus compinguntur. Proprie tamen *lignea arca* ad condendas vestes dicta κιβωτός, ut apud Clementem, lib. III. Paedag. τῶ δαὶ τῶν ἐσθήτων τὰς κιβωτούς. Unde κιβωτοποιῶν, *Vicus Athenis* apud Plutarchum, libro de genio Socratis. Usus κίστης voce Homerus, Od. ζ. ac agnoscunt eam quoque Glossae Philoxeni, in quibus est, *Cista*, λάρναξ, κίστη, καύτη, κόφινος. Est vero κίστη, ab Hebraeo כיס, quod generatim notat *vas*, quo aliquid reconditur: Item *sacculum*, *marsupium*, *crumenam*. A *cista* est *cisterna*, ut nempe a *luceo*, *lucerna*; a *lateo*, *laterna*; a *taba* (unde *tabula*) *taberna*, &c. Festus tamen dici putat quasi *cis terrena*, quia proprie sit aquae infra terram receptaculum. Sic enim ait: *Cisterna dicta est, quod eis inest infra terram*. Ac de significatione favent Gloss. Philox. *Cisterna*, λάκκος. Sed prius etymon magis probatur.

CITERIA, [κίτταρις.] non aliunde quid sit scias, quam his Festi, sive Paulli, verbis: *Citeria appellabatur effigies quaedam arguta, & loquax, ridiculi gratia, quae in pompa vehi solita sit*. Ita & est in MSto. Addit deinde Catonis hunc locum, in M. Caecilium: *Quid ego cum illo disertem* (l. *dissertem*) *amplius: quem ego denique credo in pompa vectitatum ire* (l. *iri*) *ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?* In eo veterum silentio difficile est caussam nominis adferre: sed non absurde tamen Martinius conflatum conjectat ex κίττα, *pica*, & ἐρῶ, *dicere*: q. d. *pica loquax*.

CITHARA, a κιθάρα, pro quo & κίθαρις dicitur. Sed κίθαρις Aeolicum est, eoque προπαροξύνεται, ut ἔορτις ab ἑορτή, αὔλις ab αὐλή, ἄγυρις ab ἀγορά, &c. Sic sane Eustathius. At Ammonius vult, κίθαριν esse λύραν, eaque utentes dici κιθαριστὰς, & λυρῳδοὺς, ut, qui κιθάρᾳ utantur, ait, κιθαρῳδοὺς nominari. Sed verius profecto est, κιθαριστὰς dici qui *cithara sine voce modulantur*, unde ψιλοκιθαρισταὶ vocati: κιθαρῳδοὺς vero esse, qui *vocem* addunt. Quod discrimen I. Scaliger statuit animadversionibus Eusebianis, pag. CLXXIX. Tradit Eustathius, ex antiquis κιθάρα dici quasi κεύθουσα seu κεύθουσα ἔρωτας. Sed omnino, ut alia pleraque instrumenta Musica, ita hoc quoque Hebraeis, aut Syris nomen suum debet. Hebraeum esse censet Becmannus, ut sit a כִּנּוֹר; quomodo *cithara* vocatur Genes. IV. XXI. & alibi. Syrum esse tradunt duo doctissimi Angeli, Politianus quidem cap. XIV. Miscell. Caninius autem in Hellenismi alphabeto. Volunt autem esse a Syriaco *catros*, inserto *a*, quomodo & a Syriaco *menica* est μανιάκης, hoc est *brachiale*, *torques*. Aliud autem *cithara*; aliud *lyra*; uti argumento esse potest, quod Pausanias, aliique Graeci, Mercurium *lyrae*, Apollinem *citharae*, faciunt inventorem. Quomodo autem conveniant, ac differant, dicimus in *Chelys*. Poëtae tamen, quia cognata sunt instrumenta, solent haec vocabula confundere. Ita Statius, lib. X. Thebaïd. pro eodem usurpat *citharam*, *lyram*, *testudinem*. Ac Orpheus, lib. I. κίθαριν, & φόρμιγγα, & lib. II. λύραν, Orpheo assignat. A κιθάρα nomen accepit *citharis*, seu κίθαρος, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Athenaeus. *Fidiculam* ὑποκοριστικῶς vocat Gaza; sed Graecum nomen retinet Plinius. Etymologus sic dici ait, quod officula ejus *citharae* fidibus sint similia.

CITRVS, vox est Latina, quam non a Graecis, sed ab Afris acceperunt. Nec enim Graeci veteres, κίτρον, vel κιτρέα vocem norunt. Antiquissimus eorum, quem κιτρίον voce usum constet, apud Athenaeum nominatur Juba. Id satis ostendit, quod dixi. Duplex vero est arbor, quae Romanis *citrus* diceretur. Una est infrugifera, a qua *mensis citreis* nomen. De hac Plinius, lib. XIII. cap. XV. *Atlas mons peculiari proditur silva: confines ei Mauri, quibus plurima arbor citri, & mensarum insania, quas feminae viris contra margaritas regerunt*. Et inferius: *Ancorarius mons vocatur citerioris Mauritaniae, qui laudatissimam dedit citrum, jam exhaustus. Mensis praecipue dos in vena crispis*, &c. In plerisque editionibus corruptissime legitur. Nam pro *citro* reposuere *cedro*: & in argumento capitis posuere, *De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis*. Atqui *citri* & *citrinis* constanter hic legitur, non solum in plerisque MSStis, sed etiam veteri illa editione, quae Parmae anno prodiit CIƆCCCCLXXVI. Quid quod apud Plinium lib. I. in indice operis legitur in argumento hujus capitis, *De Atlantis arboribus, & citreis?* Quomodo etiam istic editum ab iis, qui lib. XIII. *cedrinis* reposuerunt. Denique *citreas mensas* vocant alii scriptores; Tertullianus, de Pallio, cap. V. *Adigo cauterem ambitioni, qua Marcus Tullius quingentis millibus nummum orbem citri emit, qua bis tantum Asinius Gallus pro mensa ejusdem Mauritaniae numerat. hem quantis facultatibus aestimavere ligneas maculas!* Martialis, lib. XII. ep. LXVII.

Et Maurusiaci pondera rara citri.

Lucanus, lib. IX.

. . . . Tantum Maurusia genti
Robora divitiae, quarum non noverat usum:
Sed citri contenta comis vivebat & umbra.
In nemus ignotum nostrae venere secures,
Extremoque epulas mensasque petivimus orbe.

Petronius:

. . . . Ecce Afris eruta terris
Citrea mensa. . . .

Etiam apud Martialem, lib. XIV. lemma est *Mensa Citrea*. Quam vocat,

. . . . Felices Atlantica munera silvae.

Ac eidem, disticho proximo dicitur,

. . . . Maurae filia silvae.

Nec in mensis solum, sed etiam foribus ac lectis, usus *citri* erat. Varro.

In quibus Libyssa citrus fasciis cingit fores.

Persius.

. . . . Non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis.

Venio ad *citrum arborem*, cujus fructus *mala citrea*. Nam Plinius, cum de *mensis citreis* locutus esset, lib. XIII. cap. XV. & XVI. subjungit ista: *Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius*. Haec eadem ac *malus Assyria*, vel *Medica*: quo nomine comprehendimus

tum

tum eam quæ profert poma, quæ *aurantia* dicimus, ab recto *aurans*, quomodo posteriori ævo locuti pro *aureo* vel *aurato*: tum illam, quæ profert vulgo dictos *citrones* a veteri *citrea*, cujus species etiam sunt *limones*. *Citrea* hæc eadem sunt ac aurea *mala*, quæ ἑσπερίδας dixere, ac fabulis celebrantur de hortis Hesperidum. Unde Martialis, lib. XIII. sub lemmate, *Mala citrea*.

Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Veteres Glossæ, cap. altero de arboribus: *Persicum*, περσικόν. *Cetreum*, Ἑσπερίς. *Citoneum*, Κυδώνιον. Ubi satis liquet, *Persicum*, *Citreum*, *Cotoneum*. Apud Galenum quoque, Aëtium, aliosque, legas μῆλα μηδικὰ, ἢ τὸ κίτριον. Sed imprimis Athenæum vide, lib. III. ubi ex Jubæ Libycis docetur, μῆλον illud ἑσπερικὸν esse, quod χρύσεα μῆλα vocant, & Hercules in Græciam dicitur detulisse. Sed quod ibidem ex Phania Eresio colligitur, *citrus* factum esse ex κέδρος, id verum non puto: cum diversæ admodum sint arbores. Illud tamen non negaro, κέδρος, & *citrus*, ut arboris nomen est, unde mensæ fierent, ab eadem origine descendere: sed quæ ea Orientis linguis peti debeat. Κέδρος quidem Hebræis ארז: ut in *Cedrus* diximus. Quod vero eadem voce Romani dixerint arborem, ex qua *mensæ citriæ* fierent, & quæ *poma citrea* ferret: id primum arbitror factum inscitia, quia cum & lignum & poma ex Mauritania ferrentur, ab eadem ambo esse arbore vulgo crederetur. Postea aliud cognoscere potuerunt. Sed, nomine semel per errorem recepto, mansit vetus appellatio. Apud Dioscoridem legas, κεδρόμηλα eadem esse, ac Μηδικὰ, καὶ Ῥωμαϊστὶ κιτρία. Sed κιτρόμηλα rescribendum, nam κέδρος, δένδρον ἄκαρπον, ut ait Suidas. In Glossis Philox. legas: *Citreum*, θύϊνον. Nempe ab arbore, quæ θύα, & θύον Theophrasto, Histor. lib. V. cap. V. Is eam nosse potuit quia in Græciam lignum ejus ex Cyrenaïca apportari soleat: uti Romam postea ex Mauritania. Hinc Athenæo, lib. V. θύϊναι σανίδες, quæ Latinis *tabulæ citreæ*. Θύϊνον autem generali appellatione videntur dixisse, quia usus ejus esset ad θυμιάματα, sive *suffitum*; quomodo & *cedro* eam in rem usi. Θύειν autem proprie, *suffire*, *suffumigare*: unde θύον *suffitur*, uti ab θύον, vel θύος, *thus*. Sed θύον sive θύϊνον, diversum est a *malo Assyrio*: neque *citro* convenit, quæ fert *poma citrea*, sed illi unde *mensæ citreæ*. *Pomo citreo* veteres non vescebantur: sed usi ad odorem conciliandum. Plinius de *Assyrio malo*, quod idem ac *citreum*: *Pomum ipsum non manditur, odore præcellit, foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia*. Unde lucem capit Nævii illud:

. . . . . *Pulcram ex auro, vestemque citrosam*.

Nam *vestem citrosam* dixit, quæ citri odorem referret. Aliter Festus: *Citrosa*, inquit, *vestis appellata est a similitudine citri*. Ea se verba intelligere negat Calderinus, ad Martialis Xeniorum epigr. XXXVII. At voluit illud, ni fallor, *citrosas* dici a *crispitudine*, qua referrent *mensas citreas*. In his enim præcipua dos, si venæ sint crispæ: ut Plinius ait. Qui addit, alias esse crispas oblongo discursu, & dici tigrinas; alias intorto, & vocari pantherinas; alias etiam esse undatim crispas. Vide eum lib. XIII. cap. XV. Sed de *citrosa veste* fallitur Festus. Meliusque Macrobius, lib. II. Saturn. cap. XVI. ubi docet, *citrum* Homero esse θύον, Næviique locum esse expressum ex Homerico isto:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα, σιγαλόεντα.

Ibidem de *citreo* in veste condiri solito hæc verba adfert Oppii, in libro de silvestribus arboribus: *Est autem odoratissimum, ex quo interjectum vesti tineas necat*. Quæ ex Theophrasto hausit.

† Citrus, quemadmodum ex Plinio XIII. 16. & aliis potest intelligi, duarum diversarum arborum nomen erat. Una Africana, eaque infructuosa, ex cujus ligno mensae citreae, & alia id genus fiebant: altera Assyria erat, mala aurea sive medica proferens. Ea hodie mala in tria genera dividuntur, in *aurantia*, in *citrones*, & *limones*, quae satis comperta sunt ex usu vulgari nomina. Prioris *citri* certa mihi videtur etymologia illa (quae tametsi facile incurrit in oculos, tamen nescio quomodo eruditorum effugit aciem) ut sit a קטר *katar*, quod est *suffire*, unde קיטור *kitor* est *suffimentum*; ad id enim apud antiquos valebat. Nam veteres, teste Plinio, vegetantibus ad suffimenta utebantur, praecipue citro, rore marino, & similibus. Itaque Poeni Punicum h. e. Hebraicum huic ligno odorato nomen imposuerunt rei conveniens: at Graeci ejusdem nominis interpretationem usurparunt: non praeter morem. Nam quod apud nos Citrus vocabatur, id ipsi θύον, aut θύμα vocabant, utique a θύω, quod est *suffire*, sicuti & θύος & θυμίαμα sunt *suffimenti* vocabula. Ex hoc, inquam, clarissimum fit, non casu aut temere id accidisse, ut ei arbori *citri* nomen heret, sed certa ratione id factum, & ex Hebraeo sermone derivata appellatione. Apud Romanos autem quampridem *citrus* ista Africana in usu fuerit, scriptum non reperio. Sed ea non videtur Jubae aetatem diu antecessisse. Nisi quod *citrosae vestis* Naevius commeminit, ubi scripsit *Pulchramque ex auro vestemque citrosam*. Quem versum ab oculos habuit Festus, ubi ait: *CITROSA vestis appellata est a similitudine citri*. Quo haec citri similitudo in vestibus spectarit, Isidorus exposuit in XIX. 22. *Citrosa*, inquit, *quasi concrispa ad similitudinem citri*; ubi & Naevii versum usurpat. De crispis citri venis videndus Plinius. At Macrobius in II. Sat. 16. etsi aliter *citrosam* Naevii vestem interpretetur; tamen fatetur, in hac locutione expressisse Naevium Homeri εἵματα θυώδεα. Id si est, non aliud in *citrosa veste* spectarit Naevius, quam suaveolentiam, undecumque illi conciliatam. Nam fieri potest, ut *citri* nomen non ab Africa una cum ligno commearit, sed antiquitus apud Latinos γενικὸν *suffimenti* vocabulum fuerit (idque ex Hebraeo traductum: cujusmodi Orientalibus vocibus Latium scatet) unde *citrosa* vestis illa esset, quae θυώδης Homero dicitur. Ex eo porro factum, ut cum arbori Maurusiae ex Africa allatae imponendum nomen esset, illam Citrum vocarint, commune scil. *suffimenti* vocabulum illi aptantes. Alioqui nisi ita se res habeat; cur Naevius *citrosam vestem* usurpavit, ante quam citrus Mauretanica Romam inferretur? cur arbor altera Assyria, ex qua aurea mala gignuntur, eodem nomine donata fuerit, quo illa Africana? cum interim nihil inter utramque simile esset praeter odoris suavitatem. Hoc ideo, quia Citrus vox erat antiqua in Latio, qua omne suffimentorum genus notaretur: ex quo factum, ut duae diversissimae stirpes eodem communi vocabulo a Latinis donatae fuerint. Itaque *Citri* nomen, utcumque se res habeat, Orientale est, sive ab Afris & Assyriis (ex his enim diversis locis eae diversae stirpes allatae fuerunt) impositum; sive (ut potius equidem conjicio) cum id in Latio antiquum esset *suffimentorum* commune vocabulum; hoc eodem deinde usos Latinos, ut duabus diversis odoratis arboribus de longinquo advectis nomen imponerent. Mazochius.

Civis (unde *civitas*) forte ex *coivis*, ut ejusdem sit originis ac *cætus*, quod & ipsum a *coëundo*. Nam primo fuit *coitus*. Hoc *civis* etymon secutus quoque Isidorus, lib. IX. cap. IV. *Cives*, inquit, *vocati, quod in unum coëuntes vivunt, ut vita communis & ornatior fiat, & tutior*. Possis tamen & ea de caussa *civis* deducere a κίω, quod est, *eo*, *vado*: quod nempe in unum veniant cœtum, & sub legibus iisdem vivant. Vel a *cio*, seu *cieo*, quia vocati in unum corpus. Ut nempe Latinis a *ciendo*, *concio*. Græcis ἀπὸ τοῦ καλεῖν, κλητοὶ, & ἐκκλησία.

C L

Clacendix legas apud Festum: *Claxendix* apud Priscianum, lib. V. etiam in MSStis nostris. Festus exponit, *genus conchæ*: Priscianus *concham*, qua signum tegitur. Qui etiam, ad hoc probandum, e Plauti Vidularia adducit hunc locum: *Apposita est claxendix. At ego signi dicam quid sit*. Et *claxendix* e κάχληξ.

e κόχλιξ. Hesychius: κόχλικας, τοῦ κόχλου. At κόχλος, idem, quod κόγχος, id est, concha. Claxendix autem, seu claxendix, conchæ genus est, ut ante vidimus. Vel sit claxendix ἀπὸ τοῦ κλῄξαι, quod Hesychius exponit κλεῖσαι, claudere. Nam ex allato Plauti loco colligi posse videtur, claxendice tegi solere signum, quo res clauderentur, atque obsignarentur.

CLADES quibusdam dici videtur a *clamando*, quasi *clames*. Movet eos hoc Donati, ad Hecyr. Prolog. *Calamitas παρὰ τὴν καλάμην dicitur: clades, quia clamatur; ut aliud sit grandinis culmum frangentis; aliud furti, aut doli mali*. Sic Probus. Sed hæc Probi etymologia plane improbanda. Nec hilo melius, quibus *clades* dici videtur, quasi *glades*, a *gladio*: quæ Joviani Pontani sententia est, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. Nec rectius, qui dici ajunt quasi *cades* a *cadendo*, aut quasi *calamides* a *calamis*: quæ duo etyma refert, non sequitur Perottus. Nihilo rectius, qui a κλαίω, id est, *ploro*. Verum autem etymon est a κλάδος, id est, *ramus*, sive κλαδάω, quod est τοὺς κλάδους περιτέμνω. Ita proprie fuerit *clades*, cum rami arborum franguntur, sive tempestate, sive nimio fructuum pondere, sive etiam cum rami aliqui cæli solive vitio facti sunt inutiles; eoque amputari debent, ne truncum ipsum totamque arborem corrumpant. [a κλάω, κλάδων & κλάζω· nam *clades* idem quod κλάσμα.]

CLAM, inquit Festus, a *clavibus dictum*, *quod his, quæ celare volumus, claudimus*. Aliis placet, *clam* esse non a *clavis*, sed a *clausum*, extritis tribus literis. Ego *claudo* potius a *clam*, quam hoc a *claudendo* esse putem. *Clam* vero per syncopen arbitror esse a *calim*. Sic enim veteres dixisse, docet me Festus ipse, in *Calim*. At *Calim* est a Chaldæo כלא, quod Hebræis est כלל, id est, *arceo*, *concludo*. [καλύπτειν, κλέπτειν, κλιμμακίζειν, κλιμμακίδιον.] Nec absurde dixeris, *clam* dici quasi *celam* a *celo*, ut *palam* fortassis ab antiquo *palo*, quod illi *celo* contrarium est. Id videtur sensisse Plutarchus, cum in quæstionibus Romanis sic scribit: ὀνομάζουσι τὸν μὲν ἀφανισμὸν αὐτῆς [σελήνης] καὶ τὴν κρύψιν, Καλάνδας, ὅτι πᾶν τὸ κρύφα καὶ λάθρα κλὰμ, καὶ κολᾶρε τὸ λανθάνειν. *Occultationem ejus vocant Kalendas, quia omne quod occulte fit, Clam appellant, & celare dicunt pro occultare*. Λανθάνειν transtuli *occultare*, partim adsentiente, partim repugnante Cornelio Frontone, cum scribit: *Occulte latent, clam celant: alteri non prodere, alteri celare, naturalis habitu inest*. A *clam* est ὑποκοριστικὸν, *clanculum*: Prisciano teste lib. XIV. & XV. Ab eodem quoque esse *clandestinus*, monet nos Velius Longus, in Orthographia; & Priscianus, in XIV.

CLAMO videtur esse a κλάω, pro κλαίω, *ploro*, *ejulo*, ut inseratur *M*, vel κατὰ μετάθεσιν fit a καλῶ, *voco*: uti καλῶ, a קרא, *vocavit*. A quo & κράζω, *clamo*. Vel potius erit *clamo* a κλάζω, *clango*. Aut Hebræo קול, *sonus*.

CLANGERE, a κλάγγειν, quod a sono factum. Ab eodem est Belgicum *klincken*. Non *tubarum* modo *clangor* dicitur, sed & *anserum*, ut apud Columellam, lib. VIII. cap. XIII. Livium, lib. V. Florum, lib. I. cap. XIII. Sidonium, lib. II. ep II. &c. Etiam *aquila*, apud auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur. Usurpaturque eo modo apud Tull. II. Tusc. quæst.

Jovis satelles pastu dilaniat fero,
Tum jecore opimo farta & satiata affatim
Clangorem fundit vastum.

CLARIGARE dicebantur feciales, cum res repetitum mittebantur: nempe quia *clara* hoc facerent voce. Plinius, lib. XXII. cap. II. *Legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique verbenarius vocabatur*. Pluribus hæc explicat Servius, ad illud IX. Æn.

. . . . Jaculum intorquens emittit in auras,
Principium pugnæ.

Servius, in X. Æn. uti allatum etymon promit: ita alterum adjungit: nempe ut sit ἀπὸ τοῦ κλήρου, hoc est, *sorte*, quia per bellicam sortem agros hostium invaderent. Sed omnino verum est, quod ante diximus. Ut a *mitis*, *mitigo*; ut a *levis*, *levigo*; ut a *lite*, *litigo*: sic a *clarus*, *clarigo*. *Clarigationis* formula est apud Livium, lib. I. Vide curate de ea scribentem Brissonium in formulis, lib. IV. Habet & & alteram hæc vox significationem. Nam, (ut docet Turnebus, lib. XXI. cap. I.) *clarigatio* etiam dicebantur *hominum prehensio*, & *pigneratio*, quod ἀνδρολήψιον Græci vocant, jusque hominis prehendendi & abducendi. Sic locutus Livius, lib. VIII. ab V. C. *Ut ejus, qui cis Tyberim deprehensus esset, usque ad mille passuum pondo clarigatio esset*. Idem firmare est Latino-Græcis Philoxeni Glossis, in quibus legitur: *Clarigatio*, Ἁρπαγὴ, Ἐνεχυριασμός. Et paullo post, *Clarigatio*, Ἐνεχυρασία, Ὁμηρία. Quare ubi Imperator Justinianus Novell. III. ἐνεχυριασμὸν nominant, ac *pignerationem* vertit vetus interpres, *clarigationem* etiam dicere potuit cum Livio. Bartolus barbara voce *repræsaliam* appellat in Tractat.

CLARUS, a *cælo*, quod splendeat: ut Isidorus ait, lib. X. sed est a *calando*, id est, *vocando*, quasi *calarus*; ut *classis*, quasi *calassis*; & *nomenclator*, quasi *nomencalator*: unde & in vett. libb. *nomenculator*, legitur, a in u converso. [ex κλείζω, κλῄζω, seu κλάζω, factum, ut puto *clarus*, idem quod κλυτός. Hesych. γλαυρὸν, σεμνόν.] *Clari* autem vox est ab athletis, qui victores a præconibus *calabantur*, atque ita *clarabantur*; unde Horat. lib. 4. od. 3.

. . . . Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem . . . .

Secutus hoc *clari* etymum Jul. Scaliger, lib. IV. rei Poët. cap. I. Possis & simplicius dicere, *clarum* vocari, quia passim *calatur*, quomodo idem κλυτὸς (unde *inclutus*) dicitur, quia nomen ejus passim κλύεται, hoc est, ἀκούεται. *Clarissimi* vox in Digestis, ceterisque juris libb. vel generatim sumitur, quomodo convenit omnibus Senatoriis ac Senatorio honore donatis: vel speciatim, ut cum tres statuuntur Senatorum ordines, *Spectabiles*, *Illustres*, & *Clarissimi*. Hinc in iisdem libris dignitas *clarissimatus*: quo vocabulo etiam usus Ammianus Marcellinus, lib. XXI. *Nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu profectus est*. A *clarus* est *clarare*; quo Horatium ante usum vidimus. Usurpat & Lucretius, lib. III.

Atque animæ claranda meis jam versibus esse.

Et lib. IV.

. . . Multaque nobis
Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Invenias & apud Ciceronem, in versu; itemque Ausonium. A *clarus* etiam venit *claricitare*. Lucretius, lib. V.

Ut nunc montibus e magnis decursus aquai
Claricitat ad se sitientia secla ferarum.

Sed vocem hanc haut alibi reperias: & Lucretii locus aliter atque aliter legitur in vett. & vulgatis codd.

CLASSIS, nonnullis junioribus sic dicta videtur a κάλως, quomodo vocatur *funis nauticus*: unde proverbium, πάντα κάλων σείειν, *omnem movere rudentem*, quod Latini dicunt, *omnem movere lapidem*. Κάλως vero, juxta Eustathium, & Etymologum, sic dicitur a χαλᾶν, id est, *laxare*, quia iis χαλῶνται τὰ ἱστία, *laxantur vela*. Veteribus vero *classis* videtur sic dicta a *cala*, id est, *lignum*, vel Græco κᾶλον, quod idem significat. Servius, in I. Æn. *Classis dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est, a lignis, unde & calones dicuntur milites, qui ligna deportant: & καλοπόδια*. Idem, ad initium VI. in Æn. *Classis dicitur, quod fiat de fustibus. Calas enim dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad prælium: unde etiam Calones dicebantur. Nam consuetudo erat militis Romani, ut ipse sibi arma portaret & vallum: vallum autem dicebant calam. Sic Lucilius: Scinde puer* (sic lego) *calam, ut caleas, hoc est, o puer, frange fustes, & fac focum. Inde ergo classem dictam dicunt*. Idem *classis* etymon ponit vetus Horatii interpres, ad od. I6. lib. Epodon; ac Isidorus, lib. XIX. cap. I. Non tamen omnium hæc olim opinio fuit: quemadmodum indicat hic locus

Fabii

Fabii Quinctiliani, lib. I. cap. VI. *Jam sit & classis a calando, & lepus levipes, & vulpes volipes*, &c. ita dicetur *classis*, quasi *calassis*, ut *clarus*, quasi *calarus*, ab eadem origine; & *nomenclator*, pro *nomencalator*, seu *nomenculator*. Mihi quidem non dubium, quin *classis* aut a *calando* sit, aut a Græco κλῆσις, quod ab eodem καλῶ. Quanto hæc verisimiliora, quam ut sit a *cala*, vel κάλον, vel κάλως! Movet me, quod *classis* olim non sola navium multitudo, aut navalis exercitus, vocari soleat, sed etiam pedestris exercitus. Festus Pompeius: *Classes clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus*. Et paullo post: *Classis procincta, exercitus instructus*. Sic *classis procincta* accipitur in lege Numæ: QVOIVS. AVSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPIMA. SPOLIA. CAPIVNTVR. IOVI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO. QVAI. CEPIT. AERIS. DVCENTA. DARIER. OPORTETO. Item, apud Fabium Pictorem, lib. I. e quo hæc citat Agellius, lib. X. cap. XV. *Equo Dialem Flaminem vehi religio est: classem procinctam extra pomærium, id est, exercitum armatum, videre*. Eandem *classis* acceptionem respexit Plautus, Curcul. Act. III. ubi *Classem unimammiam*, Comica fictione, dixit, classem exercitum Amazonum innuens. Etiam in illo, II. Æn.

Classibus hic locus . . . .

Et istoc, lib. III.

. . . . *Scio me Danais e classibus unum*.

Servius, *classibus* interpretatur, *equitibus*, atque addit simile esse, *Et Ortinæ classes*. Quamquam hoc quidem argumentum non usque adeo validum est; quando idem Servius ad initium Sexti Æn. auctor est, voluisse quosdam, inde hunc ejus vocabuli ortum cepisse, quod equites stipendium darent, cum *classe*, hoc est, *naumachia*, pugnaretur. Grammatici ipsius verba ponam: *Alii classem hinc magis dictam volunt: apud majores nostros stipendium prælio terrestri miles pedester dabat: equites vero dabant in navali certamine, nam adhuc pauper fuerat populus. Exinde jam, quod ab equitibus dabatur stipendium, tractum est, ut diceretur classis. Proprie enim classes equitum dicimus*. Hactenus Servius. Quam sententiam si sequamur, *classis* primo de *navibus*, secundario de *equitibus* dicatur. Quod si est, parum nos juvent ea loca, in quibus *classis* pro *equitibus* ponitur. Imo erit qui contrarium hinc evincere conetur: nempe, cum *classis* primario de *navibus* dicatur, recte eam vocem a Servio, & aliis, a κάλον deduci. Sed profecto invalido admodum tibicine sententia isthæc eo modo firmetur. Quippe non minus *calatur* navalis exercitus, quam equitum turmæ. Quare si vel id demus, primo vocem *classium* de navibus dici, minime tamen inde efficitur, *classem* potius a κάλως, quam *calando*, dictam esse. Deinde cogitandum, etsi *classis* stricte interdum ponatur pro equitum turmis: antiquitus tamen fuisse tributum universo exercitui terrestri. Nec caussa adferri potest, cur a navali exercitu terrestris sic dici meruerit. Quare in sententia nostra persistimus, *classis* vocem prima sua notatione signare cœtum convocatum, seu ad terrestrem, seu ad navalem pugnam. Quam rem etiam valide probat ea *classis* acceptio, qua sumitur pro partibus civium, distributorum ratione census. Nam unde potius id nomen factum dicamus, quam quia omnis populus in certam *classem calaretur*, hoc est, *vocaretur*? Nec parum sententiam nostram juvat vox *classicum*, si sic dicitur a *calando*, quasi *calassicum*: ut sentit Isidorus, lib. XVIII. cap. IV. *Classica*, inquit, *sunt cornua, quæ convocandi caussa erant facta: & a calando classica dicebantur, de quibus Virgilius:*

Classica namque sonant . . . .

Sed simplicius sit dicere, *classicum*, quia *classes* eo convocarentur. Quomodo & *classicum*, cum adjective sumitur, a *classe* venit. Itaque pro varia *classis* notione, aliter atque aliter *classicus* accipi solet. Nam interdum est ab ea *classis* acceptione, qua navium notat multitudinem. Hinc Propertius, lib. II. el. I.

Cum canerem Siculæ classica bella fugæ.

Id est, *navalia*. Similiter Curtio, lib. IV. *classici* sunt, qui in *classe* remis incumberent. At ab ea notione, qua Servius Tullius Populum Romanum in sex *classes* distinxit, *classici* dicuntur, *cornicines*, qui centurias *classicum* inliciebant ad centuriata comitia. Varro, lib. IV. de L. L. *Tubicines a tuba & canendo; similiter liticines, & classicos a classe: qui item cornu canunt, ut tum, cum classes comitiis ad comitatum vocant*. Et lib. V. *Uti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat*. Quamquam de utroque hoc loco aliter senserit Turnebus, lib. XXI. cap. XXVIII. Priori enim *classicines* pro *classici* malit: altero autem *classicus*, ἀρχαϊκῶς pro *classicum*, poni autumat. Ab eadem notione, *classici* dicti omnes cives Romani, quia omnes in *classe* aliqua essent: qua ratione *classici* vox opponebatur iis, qui non essent cives Romani. Secundum hanc acceptionem dixere *testes classicos*. Festus: *Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur*. Præterea κατ' ἐξοχὴν *classici* vocabantur, qui primæ *classis* essent: Agellius, lib. VII. cap. XIII. *Classici dicebantur, non omnes, qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines, qui centum & viginti quinque millia æris, ampliusve, censi erant*. Indeq; μεταφορικῶς idem, lib. XIX. cap. VIII. dixit: *Quærite, an quadrigam, & arenas dixerit e cohorte illa duntaxat antiquiore, vel oratorum aliquis, vel poëtarum, id est, classicus, assiduusque aliquis scriptor non proletarius*. Est & a *classe classiarius*, quomodo dicebatur miles e *classe*, quæ tutelæ sive præsidii caussa disposita esset in mari, fluvio aut lacu. Mentio eorum fit apud Cæsarem, lib. III. belli civilis; Suetonium in Vesp. cap. VIII. Tacitum, lib. XII. Annal. & alibi; Plinium, lib. VI. epist. ad Tacitum de morte avunculi, in vett. inscript. &c. At *Classicarius* aliud est: ut qui idem sit *classicini*. Glossæ Philoxeni: *Classicarii*, σαλπιγκταί. Nempe a *classicum*. Nam σάλπιγξ περιφερὴς, *classicum*, ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ, in Cyrilli calce inventæ.

CLATRI, non *clathra*, dicendum esse, monet Caper, de verbis dubiis. Sunt autem virgæ ligneæ aut ferreæ, quibus muniuntur fenestræ aut fores. *Oppositiones ostiorum* interpretatur Acro, in artem Poëticam. Græcis κανόνες dicuntur: quomodo, ut Budæus observavit, usus ea voce Chrysostomus, in epist. ad Ephes. p. CLXXIII. Firmo id Glossis Latino-Gr. Philoxeni, in quibus legas: *Clatbri*: Κανόνες, οἱ ἐν θύρᾳ ... Dicti *clatbri* a Græco κλῇθρον, id est, *claustrum*, quod a κλῄζω, *claudo*. *Clatbri* enim claudunt muniuntque fenestras ac januas. A *clatbrus* est *clatbrare*; hoc est, *clatbris munire ac claudere*. Usus Columella, lib. IX. cap. I. Glossæ vett. *clatbro*, κλειδόω. A *clatbrare* vero *clatbratas fenestras* legimus apud Plautum, Milite. A. II. IV.

CLAVA, juxta, Isidorum, lib. XVIII. cap. VII. *quod sit clavis ferreis invicem religata*. Mallim ab antiquo *cala*, id est, *lignum*, quod a κᾶλον. Interfertum digamma Æolicum, ut a κλαὶς, vel potius Dorico κλαΐς, est *clavis*. Vel potius sit *clava* ab Æolico κλάδα, pro κλάδη. Hesychius: κλάδαν, κλάδον, ῥάβδον. Κλάδη igitur proprie *ramus ex arbore recisus, cum nodis*: quali uti Hercules solet. Unde *clava Herculis*, κλάδος, & ὄζος, vocatur. Utrumque *ramum* signat. Hoc verum etymon, ut puto. Nec absurde tamen deducas ab Hebræo כילפות, quod notat, *clavam*, *malleum*, & simile instrumentum, ad feriendum, aut aliquid conterendum. Pluratívum ejus כילפות, habes Psalm. LXXIV. VI. ubi Hieronymus explicat, *bipennibus, & dolatoriis*. R. Abraham dicit, esse *instrumentum ad perdendum*. Est a כלף, quod est, *ferire, percutere, excavare*, ut faber malleo; avis, rostro. Inde Græcum κολάπτω, quod idem notat: et Latinum *clavus*, de quo postea.

†CLAVOS & CLEVOVS quam arta cognatione vinciantur, viri eruditi norunt. Vel vide Vossium in CLAVDVS. Ut autem utriusque radix detegatur, ab utroque removendum est D: quae littera in ψιλουμένοις vocabula sese tamquam epentheticа intrusit, uti Vossius

Vossius in *de litter. permutat.* agnoscit. Amoto D, jam quod restat, id totum est a כלא *cala*, quod est *claudere* & *prohibere*. Inde ergo fit CLAVDO: ab hoc vero CLAVDVS, quasi *clausus* pedibus. Ne mireris autem si τὸ *pedibus* non additur: nam etiam ἀνάπηρος, (quod γενικῶς *mancum* notat) de *claudo* usurpatur, non addito ποσί · ac plura passim sibi nomen generis peculiare faciunt. Ab eodem Orientis themate fiunt & alia plura, quae D epenthetico carent, veluti CAELVM (de quo ad Gen. I. 8. p. 21. 22. copiose dixi) & CLAVIS & CAVLA (quae *caula* Hebraeis dicitur מכלא, ab ead. rad. scil. sed praeposito מ formativo) & CLAVVS, & CLAVA, quod ea uterentur heroes ad bestias & efferatos homines *coërcendos*. Ita verbum unum כלא *cala* in Latium per Tyrrhenos illatum laetam ibi propaginem protulit. Sed & idem verbum in Graecia τὸ κλείω cum sua prosapia genuit. MAZOCHIVS.

CLAVDVS, [κυλλὸς] & antiquum *claudo*, pro χωλαίνω, ex eo facta putantur, quod *claudis* pedes sint velut *clausi* ac *vincti*. Sed potius censeo, a *fractis pedibus* dici, esseque a κλάω, hoc est, *frango*, ut ex κλάδος fiat inserto υ, quomodo a prisco γᾶθος est *gaudium*, vel similiter inserto D, & simul facta transpositione, a χωλὸς erit, quod valet, *Claudus*. Nec usque adeo abit Græcum κυλλός. *Claudico* a *claudus* esse volunt: sed est a *claudo*, vel *claudeo*, ut, *fodico*, a *fodio*. Veteres enim *claudere* quoque, pro *claudicare*, dixerunt: quamquam id negare videtur H. Stephanus, in palæstra de Lipsii Latinitate, pag. CCCCLXXIX. Sed pro nobis est Priscianus, in IX. ubi & illud Cæcilii adducit, in Epiclero: *An ubi vos sitis, ibi consilium claudeat?* Item Glossæ Isidori, ubi est, *Claudire*, *claudicare*. Et Onomasticum vetus, *claudeo*, χωλεύω. Ita & dixit Terentius, Act. I. Eunuchi, sc. II.

. . . . *Nuncubi meam*
Benignitatem sensisti in te claudier.

Quem ad locum docet Donatus, Sallustium bis eodem modo locutum. Vide eundem, act. II. sc. III. ad illa verba: *illum liquet mihi dejerare*. Nec aliter accipienda hæc Agellii verba, quibus finit c. VII. lib. I. *At si EXPLICVIT diceret, imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet*. Vel illud Ausonii, prologo in ludum septem sapientum: *Sed si memoris Rebus vetustis cludit*. Nam *cludit*, positum, ut in illo Juvenalis, sat. III.

Divitis hic servi cludit latus . . . . .

Sed hic valet κλείω. *Claudites* pro eo quod Græcis χωλότης, apud Appuleium in Floridis legas.

CLAVIS, dicta, quod *claudat & aperiat*, ut Isidorus scribit, lib. XX. cap. XIII. At Festus, *Claudere*, inquit, *& clavis, ex Græco descendit*. Sed Fungerus, in Etymologico, negat se videre, quo pacto id Festus sit probaturus. Atqui sine dubio sensit Festus, sive Verrius, *claudo* esse vel a κλείω, quod idem significat ac κλείω, h. est, *claudo*: vel potius κλάζω, quod Doricum pro κλείζω, id est, *claudo*. *Clavis* autem sensit esse a Dorico κλᾶξ pro κλεὶς, inserto *V* consono, quomodo a λεῖος est *levis*; ab ὠὸν, *ovum*; ab ὄϊς, *ovis*, a σκαιὸς, *scævus*; ab ἄορνος, *Avernus*: ac (ne id tantum, cum vocales duæ concurrunt, fieri putes) ut ab ὕλη est *sylva*, a κόραξ, *corvus*, &c. Pro *claudo* etiam dicimus *cludo*, *AV* in *V* converso; qua ratione a *caupo* est *cupa*; a *fraudo*, *defrudo*. Juvenalis sat. III.

Divitis hic servi cludit latus . . . .

Papinius, lib. V. Sylv. cap I.

. . . . *Cato gemeret mors clusa barathro*.

Justinus, lib. XV. *Hastæ cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset*. Hinc Janus dictus *Clusius*, quasi *clausius*, quia pace ejus portæ *clauduntur*: quemadmodum, quia eædem bello *pateant*, Janus inde *Patulcius* dictus est. Ovidius, lib. II. Fastor.

Præsidio foribus cæli cum mitibus Heris,
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus. cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, farraque mixta sale;
Nomina videbis: modo namque Patulcius idem:
Et modo sacrifico Clusius ore vocer.
Scilicet alterno voluit rudis illo vetustas
Nomine diversos significare vices.

Laconico clavis dicta, quæ extrinsecus aperiret: quia talibus uterentur Lacones. Aliorum claves vulgo interius dumtaxat aperiebant: ut recte ad Aratum Theo monet. Quod vero idem ait, Laconicas quoque interius aperuisse, id Scaliger, ad Manilium, censet refelli illo Plauti versu, in Mostellaria, ubi servus, præ foribus constitutus, optat sibi dari *clavem Laconicam*. Sed de omni *clavium* ratione ac figura, vide quæ accurate scribit Salmasius, in Exercitationibus ad Solinum. A *clave* dictum *conclave*. Festus: *Conclavia dicuntur loca, quæ una clave clauduntur*. Glossæ veteres idcirco *conclavia* interpretantur συνοικίαι. De eodem sic Donatus, in Eun. Act. III. sc. IV. *Conclave est separatior locus in interioribus tectis: vel quod intro eum loco multo & cubiculo clausa sint, adhærentia triclinio*. Quæ more suo etiam exscripsit Calphurnius, in Heautontim. *Conclavium* pro eo dixit Plautus, Aul. Act. III. Sc. II. *Conclavium mihi pervium facitis*. Et Vitruvius lib. VI. cap. V. *Altitudines omnium conclaviorum, quæ oblongæ fuerint*. Idem tamen lib. VII. cap. V. *conclavibus* dixit non *conclavis*. Quid, si igitur dicamus, *conclaviorum* a *conclove* dixisse, quomodo a *cetrans tetranterum* dixit, lib. IX. cap. IV. qui tamen *tetrantibus* dicit lib. eodem, cap. VII. *Conclavatæ*, quæ *sub eadem clave*, ut ait Festus.

†CLAVIS est ab Heb. כלא, quod est *claudere*: de quo vide in CLAVDO. Sed præter ibi dicta, adde quod Syrum כליא *celjo* (quod ab ead. rad. Hebraica nascitur) *feram*, ac proinde & *clavim* significat. MAZOCHIVS.

CLAVOLA, sive *clavula*, diminutivum a *clava*. Quid sit, docet hic locus Varronis, lib. I. de R. R. *Demum in oleagineis seminibus arbores* (τὸ *arbores* ex glossemate irrepsisse monuit Scaliger) *videndum ut sit de tenero ramo ex utraque parte æqualiter præcisum, quas alii clavolas, alii toleas, appellant, ac faciunt circiter pedales*. Cato etiam *taleolam* vocat, Græcis est σκύταλον. Festum usum putat Scaliger. Nam in notis ad Cornelii Severi Ætnam, sic emendat locum ejusce Grammatici: *Ignis Vestæ si quando interstinctus esset, Virgines verberibus afficiebantur a Pontifice. Quibus mos erat clavolam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque, conceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret*. In vulgatis, pro *clavolam*, legitur, *tabulam*.

CLAVVS, Isidoro, in primo Originum, sic appellatus videtur, vel a *claudendo*, quia figatur, ut *claudat* ac contineat aliquid: vel quasi *chalybus*, quia e *chalybe*, seu ferro, fiat. Sed censeo, esse a כלף, hoc est, *ferire*, *percutere*: quia feriendo infigitur. *Clavus annalis*, ut Festus ait, *appellabatur, qui figebatur in parietibus sacrorum ædium per annos singulos, ut per eos numerus colligeretur annorum*. Κατὰ μεταφορὰν *clavus* ponitur pro *gubernaculo*, quia instar *clavi* pangitur in navi. Item de *tuberculo* manibus, aut pedibus, *clavi* instar, inhærente, eosque pungente. Item de *ornamento vestis Senatoriæ*, aut *equestris*: quorum illud *latus*, hoc *angustus clavus* dicebatur. Quam rem alibi fusius explicabimus.

†CLAVVS in id depangitur, ut sejuncta *coërceat*, ne a se discedant. Proinde recte a כלא, *coërcere*, derivatur, ut in CLAVDO dictum. MAZOCH.

CLEMENS, a *mente* dicitur, ut, *demens*, *amens*. Sed quæ prior sit compositi pars, parum liquet. Donatus censet esse *cole*. Perottus autem *clarus*: ut dicatur quasi *calens mentem*; aut *clarus mente*. Puto potius dici, quasi *clinans mentem*. *Clinare mentem* dixere, ut, *clinare corpore*, Lucretius, & Cicero, de quo plura in *Clino*. Ita *clemens* fit *quietus*. Quomodo Terentius, Adelphis, *clementem vitam* dixit:

Ego hanc clementem vitam urbanam & otium
Secutus sum. . . .

Clemens igitur, *otiosus* ac *lenis*; cui opponitur *iracundus*,

. *candus*, & *præcip.* [est a κλάω, σημαίνει, θέλγειν ut a *vehe vehemens*.]

CLEPERE, vel quasi *clapere* a *clam*: vel a Græco κλέπτω. Utrumque ἔτυμον ponit Varro, vi. de L.L. Posterius etiam apud Nonium legas. Non tamen tam ἀμέσως venit a κλέπτω, quam ab antiquo κλέπω unde κλέπτω. Veteres enim Græci κλέπω dixere, sed Cyprii & veteres Attici, T interjiciebant nominibus ac verbis hujusmodi: unde pro τύπω, κόπω, κύπω, dixere τύπτω, κόπτω, κύπτω. Hinc quoque πτόλις & πτόλεμος pro πόλις & πόλεμος. Ac Latini similiter a πέκω dicunt *pecto*, & pro *idemidem*, *identidem*. *Clepere* non tantum usurpat Lucretius, quem Varro laudat: aut Accius, Paccuvius, Plautus, Varro, quos citat Nonius: sed Cicero ipse, e cujus lib. iv. de Rep. hæc idem Nonius adducit: *Non modo ut Spartæ rapere, ubi pueri & clepere discunt*. Ejusdem est de Stoicis elegans locus, lib. v. de Fin. ubi inter alia ait: *Ut reliqui fures earum rerum, quas clepserunt*, &c. Ita legendum esse, non *ceperunt*, monuit Antonius Muretus, lib. ix. var. Lect. cap. xix. Idem Cicero lib. ii. de Leg. citat e legg. xii. Tabb. *Sacrum, sacrove commendatum, qui clepserit, rapsitque, parricida esto*. Ita in veteri libro legi, monet Turnebus: qui & hanc lectionem magis probat, quam *clepsit*, quod est in vulgatis. Potest tamen & *clepsit*, defendi, ut sit futurum pro *clepseris*, quomodo Ennius dixit, *levasso*, pro *levavere*. Plautus: *occepso*, *liberasso*, *amasse*, *irritasse*, *demutosso*, *invitesso*, &c. pro *occœpero*, *liberavero*, &c. Vide quæ de hujusmodi vocibus scripsimus lib. iv. de Arte. Semel quoque iterumque *clependi* verbum legas apud Senecam Tragicum. A *clepere* fortean est Belgicum *clippen*, sive, *beclippen*, hoc est, *callide & furtim aliquem deprehendere*.

CLEPSYDRA, κλεψύδρα, ἀπὸ τοῦ κλέπτω, *furor*, & ὕδωρ *aqua*, quia sensim, & quasi furtim aquæ destillet. Sunt qui tradant, inventum esse Scipionis Nasicæ: Movent eos hæc Plinii verba, lib. vii. Histor. Nat. cap. lx. *Tunc Scipio Nasica, collega Lenatis, primus aqua divisit horas æquo noctium ac dierum*. Sed loquitur ille de horologio publico, non privato; Romæ, non in Græcia. Unde continuo subjungit: *Idque horologium sub tecto dicavit, anno urbis* DXCV. *Tamdiu populi Romani indiscreta lux fuit*. Apud Græcos vero moris fuit antiquissimi, ut, quia in ludis multa essent dramata exhibenda, tragœdiæ agerentur πρὸς κλεψύδραν. Quod clare ait Aristoteles, libro de poëtica. Ac oratores apud eos *ad clepsydram dixisse*, liquet ex non uno Demosthenis loco, ut oratione περὶ παραπρεσβείας. Ἀνας὾ς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. A Græcis igitur hunc morem caussae agendi accepere Romani. Nempe eo fine, ut tum actori, tum reo constaret, quamdiu sibi dicere liceret. Nota res e Tullio, Martiale, aliis. Eleganter *clepsydram* περιφράζει Appuiejus, pene initio lib. iii. Met. *Sic rursum præconis amplo boatu citatus accusator, quidam senior exsurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat*. Quo ex loco cognoscimus, etiam Appuleii tempore durasse morem *dicendi ad clepsydram*. Quod ipsum etiam paret ex illo ejusdem scriptoris, in Apolog. *Quoniam tamen mihi pro accusationis longitudine largiter aquæ superest, cedo, si videtur, singula consideremus*. Consuetudo hæc, quam in Græcia fuisse antiquissimam diximus, Romæ demum instituta est, post tertium Pompeii consulatum, unde is, libello de caussis corruptæ eloquentiæ primus frena injecisse dicitur eloquentiæ, quia antea liberum erat oratoribus dicendi tempus. Damnat eum *ad clepsydram dicendi* morem Plinius epist. ad Arrianum. Quomodo vero hujusceemodi instrumentis *horas* illas *temporarias*, quas Græci καιρικὰς vocant, veteres metirentur, & diebus prope singulis variarent, vide apud Vitruvium, lib. ix. cap. ix. De *forma clepsydræ* vide quæ erudite notavit Petavius ad Dionem Synesii. Videntur autem *clepsydram* quoque dixisse vas illud, quo mos est hortum irrigare: qua de re vide Pet. Victorium, lib. xxxii. var. Lect. c. i. A κλεψύδρα diminutivum est κλεψύδριον. Ad cujus vocabuli similitudinem κλεψαμμίδιον dicimus vas illud, quo horas metimur effluxu arenæ, quæ Græcis ἄμμος, & ὑποκοριστικῶς, ἀμμίδιον dicitur.

CLERICUS, κληρικὸς, cujus vocis originem indicat his verbis Hieronymus, epist. ad Nepot. *Clericus interpretetur primo vocabulum suum, & nominis definitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim κλῆρος Græce, sors Latine appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars, Clericorum est*. Hæc Hieronymus. Sunt, qui vocem hanc eo argumento oppugnant, quod fideles omnes sunt sors Domini: ut testatur Petrus, i. ep. cap. v. Quamquam Hieronymus, & Œcumenius hic quoque *cleri* vocem de *clericis* interpretentur. Verum etsi nullus ambigam, quin genuina sit prior loci Petri interpretatio: non tamen iis assentiri possum, qui hinc consequi putant, vocabulum *clerici* esse plane superbum atque arrogans. Nam ut omnes Israëlitæ erant sors Domini, omnibusque communis fuit sortitio in terra Chanaan: ac nihilominus Deus tribum Levi, Num. xviii. vers. xx. & Deuter. xviii. ss. peculiariter vocat partem & hereditatem suam: ita, quod universis fidelibus *clerici* nomen competit, id minime impedit, quo minus præ laicis, sive ut Paullus Apostolus vocat ἰδιώταις, peculiari ratione, qui sacris vacant functionibus, quasque *personas Ecclesiasticas* vocant, hoc nomine insigniri possint. Si quis nihilominus eam vocem, ut ambiguam refugiat, per me licet. At iis adsentiri non possum, qui simpliciter damnant, ac distinctionem hanc Ecclesiæ, in *clericos*, & *laicos*, tantum non nuper inventam putant. Nam reclamant, & Patres & Concilia antiqua. Sane canones pene singuli Concilii Nicæni primi passim agnoscunt. Imo jam Tertulliani ætate eam obtinuisse, indicat hic locus, lib. de Monogamia: *Cum extollimur & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes*, &c. Et post: *Laïcis vero quia monogamia non convenit; cætera quoque aliena sunt*. Laïci autem appellati a λαὸς, id est, *populus*: quasi dicas *populares*, & nullo munere ecclesiastico fungentes. Est & altera nominis ratio. Nam non tantum *clerici* videntur dici potuisse, quia sint quasi *hereditas* (id enim *sors* hic notat) *Domini*: sed & quia primo *sortitione* eligi soleant. Quippe Isidorus, cap. *Cleros*, distinct. xxi. ex verbis Augustini in Psalm. lxvii. ait: *Cleros, & clericos, hinc appellatos credimus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum*, &c. Item Hieronymus ipse cap. Duo. xii. q. i. *Clerus enim Græce, Latine sors: inde hujusmodi homines vocentur clerici, id est, sorte electi: omnes enim Deus in suos elegit*, &c. Prior tamen originatio magis placet. A *clerus* & *peplus*, est *cleropeplum*, quod corrupte nunc *liropipium* effertur.

CLIBANUS, κλίβανος, quod Doricum pro κρίβανος, ut Etymologus ait. Κρίβανος autem, juxta Eustathium, quasi κριθῆς βαῦνος, id est, *hordei fornax*. Proprie igitur signat, in quo hordeum coquitur: etsi ad alia quoque transferatur. Videtur autem huc etiam pertinere ea *clibani* notio, qua *loricæ genus* notat. Nisi a Persis hæc significatio. Sane *cataphractos* a Persis vocari *clibanarios*, clare scribunt Capitolinus, in Alexandro Severo, & Ammianus Marcellinus, lib. xvi. Illius verba sunt ista, ex actis, *Cataphractarios, quos Persæ clibanarios vocant, decem millia interimus*. Ammianus autem hunc in modum scribit. *Sparsi cataphracti equites, quos clibanarios dictitant* Persæ. Possis tamen utriusque verba ita capere, ut hoc solum velint, Persas sua lingua vocare *cataphractos* vocabulo quodam, quod Græci *clibanarium* vertunt: ita autem nuncupari a Persis ob similitudinem *clibani*, quem referunt. Ita non origine barbarum sit hoc nomen, verum Græcum. Sane vel Persicum esse, vel a *clibani* figura formari, credere malo; quam ut κλίβανοι, quasi καλύβανοι dicantur ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, quod voluisse videtur auctor Glossarum

 nomicarum.

nomicarum. Cæterum ad pleniorem *clibani* descriptionem pertinent, quæ continuo subdit Ammianus, post verba ante allata: *Thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues, apti corporis flexibus, ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, junctura cohærenter aptata.* Et Nazarius in Panegyrico, quem dixit Constantino A. *Operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est. Superne omnibus tectis equorum pectoribus demissa lorica, & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus, a noxa vulneris vindicabat.* Non parum lucis hæc capiunt ex iis, quæ de variis loricarum generibus, & Parthorum cataphractura, Lipsius tradit, lib. III. de Mil. Rom. dial. VI.

CLIENS, quasi *colens*, sive *colens*, ut post Isidorum, cum alii scripsere, tum Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. Marinus Becichemus, epistolicarum quæstionum cap. XLVI. & Erythræus indice Virgiliano, in *Imago*. Vel potius, *cliens* factum a κλείω, hoc est, *celebro*, *honoro*. Unde & musarum una *Clio* dicebatur. A κλείω, fit κλείων· sed ἀναλογίᾳ Latina, quasi a *clio*, *cliens*, maluere [a κλύων, ἐπακούων.] Sed, seu a *colo*, seu a *clio* malis, caussa nominis erit, quod *clientes* patronos colerent ac honorarent. Nam Romulus, cum patres plebejosque discrevisset, neque inter eos esset dissensio, permisit unicuique plebejo ut, quemcumque ex patrib. vellet, patronum sibi cooptaret: ut docet Dionysius Halicarnass. lib. I. Fallitur Plutarchus in Romulo: cum ait, patronos creatos, ἐκ τῶν πολλῶν. Cujusmodi vero jus inter patronos & clientes fuerit a Romulo statutum (quo inter eos ad multas ætates benevolentia conservata est) apud utrumque horum, Dionysium dico ac Plutarchum, legi potest.

CLINGERE, Festus exponit *cingere*: atque addit, *A Græco κλείειν dici manifestum est.* Κλείειν est, *claudere*, seu *cludere*. Et in Glossis Isidori est *Clingit*, *cludit*. Ubi legendum, *cludit*. Fortasse & in Festo pro *cingere* legendum *cludere*. Nam facile l in i, u in n mutari solet. Hæc probarem, nisi in MSto Festi, pro κλείειν esset κίνκλον, inque aliis κιγκλίζειν. Quare vera fortasse lectio, *Clingere a Græco κιγκλίζειν dici, manifestum est.* Κιγκλίζειν, est *crebro corporis motu imitari motacillam*, quæ κίγκλος dicitur, & σεισοπυγὶς, quia σείει τὴν πυγήν. Vide de *cinclo* ave Hesychium, & Suidam.

CLINICUS, κλινικὸς, a κλίνη, id est *lectus*. *Clinicus* est medicus visens morbo cubantes in lectulo. Sic usurpatur cum in ἀνθολογίᾳ Græca, lib. II. εἰς ἰατρὸς, tum in Veteri Inscriptione, quæ Romæ exstat: P. DECIMUS L. EROS MERULA MEDICUS CLINICUS, CHIRURGUS OCULARIUS &c. Indeque medicina ipsa *clinice*, apud Plinium, lib. XXIX. cap. I. Sed & *clinici* dicti vespillones, quia κλίναις efferunt mortuos. Lusit hujus vocis ambiguitate Martialis, lib. I. ep. XXXI.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus:
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

At post Plinii tempora ægri ipsi, quia lecto affixi essent, *clinici* dicebantur. Hieronymus, in epitaphio Paulæ matris: *Quis clinicorum non ejus facultatibus sustentatus est?* Usus & Cyprianus. Sed in vulgatis codd. olim *clunicorum* fuit: quod Beroaldus interpretabatur, *Clunibus morbosi, & languidi*. Sed in adducto Hieronymi loco, non habet interpretatio ea locum. Hieronymus Mercurialis lib. III. var. lect. monet *clinici* vocem etiam ab Hermolao Barbaro adstructam esse ex Sacris Bibliis. Et sane apud Barbarum, ad Plinii lib. XXV. cap. V. hæc verba invenio: *Scio, in Literis Sacris legi, Petronillam ex morbo clinicam fuisse, quasi paralyticam sideratamve, propterenque decumbentem grabato, quem Græci clinen vocant.* Ubi nisi per *Literas Sacras* intelligas *scriptorem aliquem Ecclesiasticum*, puerilis fuerit memoriæ lapsus, cum nusquam in Sacris Petronillæ fiat mentio, nec *clinici* vox unquam apud vulgatum interpretem reperiatur.

CLINO, a Græco κλίνω, quod idem signat. Usus Lucretius: lib. II.

Quare etiam atque etiam paullum clinare necesse est
Corpora ....

Sic enim recte quidam vett. libb. non, *inclinare*. Cicero, in Arateis:

Et clinata magis paullo est aquilonis ad auras.

Hinc *clinamen*, pro *inclinatione*, seu *declinatione*, Lucretius. lib. II.

Id facit exiguum clinamen principiorum.

Ab eodem non modo verba *acclino*, *reclino*, *inclino*, *declino*, sed etiam nomina *adclinus*, vel *adclinis*, ὁ ἐπί τινι κεκλιμένος, & *reclinus* vel *reclinis*, ὁ εἰς τὰ ὄπισθεν ἐπικεκλιμένος. Sed pro *adclinis*, & *reclinis*, sæpius in vulgatis corrupte editum *acclivis*: vel *reclivis*: ut in Vopisci loco, & gemino Marcellini, factum ostendit Casaubonus, ad Historiæ Augustæ scriptores. Decimo quoque Æneidos libro, ubi in vulgatis *adclivis*, in antiquis *adclinis* per *N* scriptum esse observavit Pierius. Sunt vero & quædam in usu apud Latinos, quæ descendant a Græco κλίνω, vel ejus compositis. Frequens sane Astrologis, & aliis vox *clima*. Id *Inclinationem cæli* significat: ut ait Vitruvius, lib. I. cap. I. Pontanus, lib. I. de cælestibus, nove appellat *clivum*. A κατακλίνω lecti *cataclita* dicuntur Tertull. lib. de Pall. cap. III. *Decubationes* vocat Spartianus, in Heliogabalo.

CLITELLÆ, [κανθήλια] sunt sellæ dossuariæ, jumentis imponi solitæ, ad onera commodius gestanda. [quasi *cillitellæ* a *cillo mulo*.] Alias quoque hæc vox significationes habet, ut indicat iste locus Festi: *Clitellæ dicuntur non tantum ea, quibus sarcinæ colligatæ mulis portantur, sed etiam locus Romæ propter similitudinem: & in via Flaminia loca quædam devexa subinde & acclivia. Est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.* Quod ad etymon, *clitellæ* ὑποκοριστικὸν est a *clita*, quando a Græcis. Nam κλίνω, *clino*, sive *inclino*, unde κλιτὸς, *declivis*, a quo κλιτὺς, vel κλιτῦς, *montis devexitas*, & ἁπλῶς *locus declivis*. Sane hoc etymon non tantum convenit *clitellis*, qua *Romæ locum* notat *declivem*: sed etiam qua *dossuarias jumentorum sellas* significat: quippe quorum latera item *declivia* sunt, uti jumentorum dorsa. At neutiquam probare possum, quod Perottus scribit, *clitellas* dici a *colendo*, quia sint *jumentorum cultus atque ornamentum*. Qui vero sic dici ajunt, quia *culo* sint *proximæ*, plane indigni sunt quorum ratio habeatur.

CLIVUS, Græce κλιτὺς, quod Æolice fit κλιτὸς, unde *clivus*. Ita dicitur ἀπόκλιμα τοῦ ὄρους, *devexitas montis*, sive *latera ejus proclinata*. Estque κλιτὺς a κλίνω, *clino*, *procline*. [est ex κλίτεος ὑψηλὸν Hesych.] Etsi autem clivus dicatur *de adscensu*, & *descensu*; tamen proprie magis *de ascensu*. Gloss. *Clivus*, ἀνάβασις. Ut apud Plautum: *Adversus clivum te quadrupedem agitabo*. Itidem Mela, lib. I. cap. XIII. *Montem decem stadiorum clivo satis arduum*. Ovid. in epist.

.... Clivo sudamus in uno.

Hinc *clivius*, id est, *arduus*, Festus: *Clivia auspicia dicebant quæ aliquid fieri prohibebant. Omnia difficilia, clivia vocabant, unde & clivi loca ardua.* Verum, *clivius* potius, a *clivo*, hoc a κλιτὸς, id a κλίνω, ut diximus. Quod autem *clivium* pro *arduo* dixere, hoc inde est, quia *difficilis* est *per clivum adscensus*. At *facilis a vertice descensus*. Unde vox *proclivis*, pro *facili*. Ejusdem originis sunt, *acclivis*, & *declivis*. *Acclive*, τὸ ἄναντες. *declive*, τὸ κάταντες. Etiam *inclives* erat apud Manilium. Sed *inclines* reposuit Scaliger.

CLOACÆ geminum etymon legas in Festi epitome. Unum his verbis: *Cloacæ, a conluendo dictæ.* [κλύζειν] Alterum, istis, si vulgatis codd. fides: *Cloacare, inquinare: unde & cloaca dicta.* Sed ut a βόλβιτον, ipso teste Festo, est *imbulbitare*, hoc est, *stercore inquinare*: sic etiam a *cloaca* fuerit *cloacare*, hoc est *cloacæ sordibus inquinare*: *cloaca* vero est ab antiquo

antiquo *cluo*. Quare, nisi in vett. lapp. & nummis *cloaca* legeretur per *o*, quemadmodum monuit *Aldus*: videri posset potius *cluaca* scribendum per *u*. Id quidem prætulit Marius Victorinus, lib. I. *Non est*, inquit, *cloaca*, *ut putatis*, *sed cluaca*, *quasi conluaca*. *Cluo* autem dici solere pro *colluo*, inde cognoscitur, quod *cluo* veteribus notarit *purgo*, Plinio teste, qui & Venerem *Cluacinam* hinc dictam monet. Vide quæ hac de re diximus in *Cluo*. *Cloacale* flumen, in quod *cloacæ* confluunt. Festus: *Cloacale flumen dixit Cato*, *pro cloacarum omnium colluvie*.

CLUEO, Nonio interprete, est *nominor*: quomodo accipi ait in illo Lucilii sat. 3.

Cuja opera terginu' calix per castra cluebat.

Sic legit Scaliger, ut sententia sit, frugalem imperatorem, vocatum a militibus *terginum calicem*, quia nempe in castris pro *argenteo calice* uteretur *tergino*, hoc est, *scorteo*: qualium hodieque in Germania usus est. Idem Nonius citat illud Ennii, in Ambracia:

Per gentes esse cluebat omnium miserrimus.

Ubi potius interpreter, *dicor*, quam *nominor*. Neutra tamen significatio propria est. Κυρίως enim notat *audio*, ut quod sit a Græco κλύω, id est *audio*. Verum, quia qualis quis audit, talis dicitur; & qualis vere dicitur, talis est: hinc μεταληπτικῶς *cluere*, ponitur pro *dici*, vel *esse*. Plautus, Capt. sc. *Injicite huic astutum*:

Facito ergo tu, ut Archerunti clueas gloria.

hoc est, ut apud inferos sis nomine clarus. Et Amph. II. 2. *Victor vir belli clueat*, id est, *nominetur*, *ac celebretur*. Quamquam hoc in loco non consentiunt MSSti, cum in quibusdam *clucat*, in aliis vero *reducat*, legere sit. Quemadmodum igitur apud Græcos κλέος (quod a κλύω, quasi κλύος, dicitur) proprie notat *famam*, secundario *nominis celebratatem*: quemadmodum item κλυτὸς primo notat eum, cujus nomen κλύεται, hoc est, ἀκούεται, ac ex consequenti, *clarum*, *celebrem*: sic quoque *cluere* primario est *audire*; secundario, *dici*, *nominari*, *esse*. Parque ratio est in antiquo *clutus*, & composito ejus *inclutus*: ubi *IN* auget; ut *inclutus* sit, *qui valde cluit*: hoc est, *qui celebris est*. Vocis *clutus*, & *inclutus*, meminit Festus: *Clutum*, inquit, *Græci* κλυτὸν *dicunt*. *Unde accepta præpositione fit inclutus*. *In enim sæpe augendi caussa adjicimus*; *ut*, *invocavit*, *inclamavit*. Item: *Inclitus*, *nobilis*, *clarus*. In antiquis libris, & *inclytus*, & *inclutus*, & *inclitus* legas; uti *lacryma*, *lacruma*, & *lacrima*. Non dubito autem, quin omnibus verisimilius videatur, *cluere* ἀμέσως venire a κλύω, uti diximus: quam ut a κλύω quidem fit κλέω, & κλέος, *E* pro *V* subcunte; a κλέω autem veniat *cluo*, *V* in locum τοῦ *E* redeunte. Id non monuissem nisi doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, scripsisset, *clueo* venire a κλέομαι, *E* in *V* mutato, quomodo a σκόπελος est *scopulus*; a τύπτω, *tundo*; a καταπέλτης, *catapulta*, &c. Porro, præter dictas, verbum hoc *cluere* aliam quoque significationem habet. Nam interdum notat, *purgare*: nec displicet sententia Turnebi, qui, lib. XXIII. cap. XII. *cluo* hac significatione, contractum censet ex *colluo*: qua ratione & *cloaca* dicimus pro *colluaca*. Ab hac *cluendi* acceptione dicta Venus *Cluacina*: quod clare indicat hic locus Plinii, lib. XV. cap. XXIX. *Quippe ita traditur*; *myrteâ verbenâ Romanos Sabinosque*, *cum propter raptas virgines dimicare voluissent*, *depositis armis purgatos in eo loco*, *qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet*. *Cluere enim antiqui purgare dicebant*. Hæc ille. Sane nemo ambigit, quin *luere* sit *purgare*, unde *Lua mater*, dea quæ *luebat*, hoc est, *purgabat*: unde & ei ad lustrandum hominum cædem hostium arma spoliaque incendebantur, ut ex Livio constat. Par ratio compositi *colluo*, unde *cluo* a quo *Cluacina*. Nam princeps litera ostendit, non esse a simplici *luo*, quasi *Luacina*, sed a composito ejus *cluo*, seu *colluo*. In nonnullis Plinii codicibus pro *purgare* legas *pugnare*. Ac *cluere* quoque hanc significationem habuisse, eo evinci videtur, quod a *cluendo*, *clupeos* dictos putarit perversa Grammaticorum subtilitas: quemadmodum tradit Plinius, lib. XXXV. cap. III. Ideo & juniorum quidam *Cluacinam* interpretantur *armatam*, cujus templum non procul a foro fuit. Sed locum Plinii pensiculanti parebit, in eo non tam *pugnandi*, quam *purgandi*, verbum habere locum. Quin etiam, quia *cluere* notat *celebrari*, quibusdam *Cluacinam* hinc dictam placet: atque hanc esse causam ajunt, cur, qui gloriæ studerent, sæpe essent apud Deæ hujus sacrum. Plautus, Curcul. IV. I.

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium.

Qui mendacem & gloriosum, apud Cluacinæ sacrum.

Imo & quartum apud Patres leges *Cluacinæ* etymon, sed quod non tam ex antiquis hausisse, quam ipsi commenti videantur. Lactantius, lib. I. cap. XX. *Cloacinæ simulacrum in cloaca maxima repertum Tatius consecravit*: *& quia*, *cujus esset effigies*, *ignorabat*, *ex loco illi nomen imposuit*. Idem his verbis innuit Cyprianus, lib. de idolorum vanitate: *Deam quoque Cloacinam Tatius & invenit & coluit*. Quod si ut putamus, id joculare Christianorum commentum est, fateantur necesse est Gyraldus, & alii, qui diversas faciunt Deas, *Cloacinam*, & *Cluacinam*; ac illam a *cloaca*; hanc a *cluendo*, sic dictam putant.

CLUNIS, Isidoro, lib. II. cap. I. sic dici videtur, quia sit prope intestinum, quod κῶλον dicitur. Perottus tradit, sic vocari, quia sit proxima *culo*. Sic enim in Aldina quoque scriptum, non *colo*. Sed quanto verisimilius, si dicamus esse a κλύζω, hoc est *abluo*, *purgo*, *expurgo*; unde κλυστὴρ, hoc est, medicamentum, quod liquidum intestino injicitur ad abluendam alvum: item instrumentum quo medicamentum hoc injicitur. Usi e Latinis, Celsus, Suetonius, Plinius; ejusdemque originis est *cataclysmus*, κατακλυσμὸς, quo *diluvium*, sive *terrarum inundatio*, significatur. Sic usurpatur apud Matthæum, cap. XXIV. A *clunis* est *cluna*, de quo separatim. Item *clunaculum*, seu *clunaclum*: cujus & Gellius meminit, lib. X. cap. XXV. ubi recenset, telorum, jaculorum, gladiorumque vocabula, a se in historiis vett. reperta. Originem vocis adfert Festus his verbis: *Clunaculum cultrum sanguinarium dictum*, *vel quia clunes hostiarum dividit*, *vel quia ad clunes dependet*. Ubi pro *sanguinarium* Scaliger monet legendum *victimarium*; vel, quod magis probat, *saginarium*; quod nempe eo interficerent pecora saginata. Ita *clunaclum* proprie fuerit culter poparum. Cum autem duplicem etymologiam ponat Festus, posteriorem magis verisimilem puto. Censet Casaubonus, *clunaculi* voce usum Appuleium in Apologia, quo loco in vulgatis legitur, *sine cludine saltas*. Vulgatam tuentur alii, ac *cludem* a *cludendo* dictum fuisse ajunt, cultrum cæcum & manubrio inclusum, ita ut levi motione in longitudinem exiret. Vide, cum ea quæ ad illum locum notavit Scipio Gentilis, tum etiam Justum Lipsium, lib. I. Elect. cap. XXVIII. Beroaldus ad VIII. Met. Appuleii deducit a *clunis* *clunicus*: atque ita dici ait, qui essent *clunibus morbosi*, ac *languidi*. Hieronymum autem eo usum vult in epitaphio Fabiolæ, item Cyprianum. Addit interim, nisi sic in omnibus codd. inveniret, utrobique se *clinicus* lecturum, ut ita ægroti dicantur ἀπὸ τῆς κλίνης. Sed *clunicus* vox nihili est. Quare quod timide innuit Beroaldus, id non assis esse mihi certum est, non arbitratium. Vide quæ hac de re diximus in *Clino*.

CLURA, est πίθηκος, ut exponitur in Glossis Philox. Isidorus, lib. XII. cap. II. ait, *cluram* dici *simiam*, *quæ caudam habet*. Sic enim ibi legendum. In MSto meo est *cruram*, unius litteræ errore. Sed errat, quod putat, sic vocari *caudatam*. Contra enim sic vocatur, *quæ cauda caret*, *naresque habet apertas*: ut κερκοπίθηκος, *quæ caudam habet*. Nomen κατὰ συγκοπὴν factum ex κόλουρος, hoc est: *cauda carens*. Nam οὐρὰ, *cauda*; κόλος, & κολοβὸς, *mutilus*, *truncus*: unde κόλουρος & κολόβουρος, *cauda defectus*. Ex *colura* vero est *clura*, ut a γένος, *genus*; a βάλανος,

seu γάλαιος, *glans*; & trecentis id genus. Festus tamen, si Paullo credimus, pro *clura* dicendum putavit *cluna*. Sic enim scribit: *Clunas simias a clunibus tritis dictas existimant*. Sed fortasse *cluras* scripserat Festus, vel Verrius. A *clura* est *clurinus*, Plautus, Truculento, II. II.

> .... *Tu vero clurinum pecus*
> *Advenisti huc nos tentatum, cum exornatis ossibus.*

Ita in vett. fuisse libris indicant Anselmi epiphyllides: quæ cum Saraceni & aliorum notis editæ Venetiis, ante annos C. & amplius. Est & in vett. libb. III. *Nam quid in homine pulcrum est? quid, quæso, admirabile, vel decorum, nisi quod & clurino cum pecore nescio quis auctor voluit esse commune?* Errant qui *ælurino* substituunt, quod esset *felino*, ab αἴλουρος. Nam omnino rectum est *clurinum*; vel, si ulla mutatione opus (quod minime puto) scribendum *cluninum*: quod placuit Colero, qui & apud Servium e Fuldanis membranis legit: *Plautus cluninum pecus simias dixit*. Eademque est sententia Josephi Scaligeri ad Festum, & Bonaventuræ Vulcanii ad Glossographos, quorum uterque, in Gloss. Philoxeni, pro *cluna* corrupte *clura* legi putant. Sed, ut dixi, nihil mutatione opus. Omnino enim rectum est *clura*. Imo, ut *cluna* primo dixissent a *clunibus tritis*, ut in vulgatis est Festi codd. non tamen hoc impediret, quominus rectum quoque esset *clura*. Nam solet *N* abire in *R*: quomodo dixere *contumia* & *cortumia*, *condolium* & *cordolium*, *gnoma* & *gnora*, *præcidanea* & *præcidarea*, multaque id genus alia.

CLYPEVS, sive *clupeus*, quidam deducunt a *cluendo*, hoc est, *pugnando*. Horum sententiam improbat Plinius, lib. XXXV. cap. III. *Scutis*, inquit, *qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit, a cluendo*. Vult Plinius *clypeos* dici, quasi *glypeos*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod est, *scalpere*, quod cæletur insculptis imaginibus. Verum alii, etsi cum Plinio Veronense (hæc enim ei patria, unde Catullum, conterraneum suum appellat) damnant sententiam eorum, qui a *cluendo* deducunt (quam, mirum, & Plinium Novocomensem sequi, ut mox videbimus,) tamen, quod cælatura tantum pertineat ad ornatum, censent potius quærendum ἔτυμον ab usu. Itaque cum Servio, ad VII. Æn. & Isidoro, lib. XVIII. cap. XII. deducere malunt a κλέπτειν, quia *tegeret*, & quasi oculis *furaretur* lævam hominis partem, ea enim *clypeo* inumbrabatur: quod & ratio docet, & Maronis aliorumque auctoritas. Alii eamdem ob caussam *clypeum*, quasi *calypeum*, per syncopen dici ajunt. Nam καλύπτειν, *tegere*. Sed multo simplicius veriusque *clypeum*, cum Salmasio, factum diaeris κατὰ μετάθεσιν ea κύκλιος. Nam κύκλος ἀσπίς, ut est in Glossis. Et Æoles eorumque exemplo Romani, mutant *K* in *P*: ut λύκος, *lupus*; σηκὸς, *sepes*. [ex Græco κάλλοψ & κάλλοπες dicti *clupei*. Hinc Africæ urbs quæ Græcis Κάλλοψ, Latinis *Clupea*.] Ridicule vero Plinius Nepos, qui inter *clypeum*, & *clupeum*, distinguit, ac per *I* vult esse pugnatorium, a *clependo*: per *V* esse imaginem; a *cluendo*. Auctor Charisius, qui hanc sententiam optime refutat communione literarum *I* & *V*, ut *optimus optumus*, *maximus maxumus*: in quibus nulla differentia. Velius quoque Longus recte monet, quamquam *clypeus* alii per *I*, alii per *V* scribunt; tamen sive hac, sive illa litera, scribatur, enuntiationis sonum temperandum esse, ut neque *I* nimis exile sit neque *V* nimis plenum: at vanam esse eorum differentiam, qui alterum a *clependo* putant dictum. Quare nec audiendus Cornelius Fronto, qui *clupeum armorum*, *clipeum imaginis* esse ait. At magis verisimilis eorum sententia, qui differentiam quidem agnoscunt; sed generis, non literarum, quomodo Labienus, Charisio teste, *clipeus* voluit esse scutum, *clipeum* vero imaginem. Atque huc respexit Trebellius Pollio, quo loco agit de *clipeo*, qui Claudio Augusto, Senatus decreto, positus est: *Illi*, inquit, *clipeus aureus*, *vel*, *ut Grammatici loquuntur*, *clipeum aureum*, *Senatus totius judicio in Romana curia collocatum est*. Interea ne hanc quidem differentiam observant antiqui, quemadmodum idem Sospater probat, isthoc Asinii, de provinciæ heredibus: *Clypeus prætexta imaginis positus*. At neutiquam superiorem Trebellii locum intellexit Paullus Manutius. Nam, notis ad epist. XII. lib. V. ad fam. hoc ex loco colligit, velle Trebellium *clypeus*, ex Grammaticorum sententia, non esse Latinum. Itaque refutatum it hanc sententiam loco Cic. II. de Fin. ubi Epaminondam quæsisse ait, *salvusne esset clypeus*. At non dubitavit Trebellius, quin *clypeus* diceretur; sed respexit ad id quod Grammatici, cum pro imagine ponitur, in neutro usurpandum putant. Nihilo verius quod ibidem scribit Manutius, poëtas semper *clypeus* dicere in masculino. Nam dixit Maro, IX. Æn.

> *Dat tellus gemitum, & clypeum superintonat ingens.*

De etymo & ὀρθογραφίᾳ hujus vocis satis diximus. Abunde enim hinc liquere arbitror, non differre hæc sex; *Clypeus*, *clupeus*, *clipeus*, *clypeum*, *clupeum*, aut *clipeum*. Quod si & aliqua desideras de *clypei* forma, materia, usu, adi Aldum Manutium, lib. III. de quæsitis epist. VI. De imagine thorace tenus in *clypeo* expressa, vide Jos. Scaligerum, ad annum Eusebii MMCCLXXXVI. pag. CCXVII.

C N

CNEPHOSVM, ut Festus testatur, veteres dixere pro *tenebricoso*, a Græco κνέφας, quod *obscurum* interpretatur. Arbitror autem, hoc esse a νέφος id est, *nubes*, ut κνέφος proprie signet *tempus nubilum*. Nisi esse malis a גנב, *furatus est*. Sane tenebriones, ac fures, cælum amant *cnephosum* ac tenebricosum.

CNISSA, usurpat Arnobius, lib. VII. Plane Græcum est κνίσσα, Latini *nidorem* vocitant.

CNODACES, juxta Philandrum sunt *ferreæ rotundæ subscudiculæ, in extremis scaporum vel axium capitibus implumbatæ adactæve, per quas in armillis (eo nomine accipe ferreos annulos, & veluti umbilicos in arrectariis aut transversariis) scapi, aut axes, etiam torni, versantur*. Est vocabulum plane Græcum: nam qui Vitruvio *cnodaces*, Heroni item κνώδακες vocantur.

C O

COACTILIVM meminit Ulpianus, l. argumento. XXV. §. Aristo. ff. de auro & argento leg. Recte autem censet Laz. Baïfius, sic dici, quæ vulgo a Feltro urbe ab Italis Celtisque *feltra*, a Belgis *vilten*, appellantur. Græci nominant πιλήματα, vel πιλητὰ στρώματα, a πιλέω, id est, *stipo*, *cogo*. Vocantur autem tum *coactilia*, tum πιλήματα, quia fiunt e *lana coacta*. Itaque *coactilia*, signat Plinius, cum scribit, lib. VIII. cap. XLVIII. *Lanæ & per se coactæ vestem faciunt*. Subjicit deinde: *Si addatur acetum, etiam ferro resistunt*. Ideo *coactilium* istiusmodi usus in bello maximus fuit: unde auctor libelli de reb. bellicis, ad Theodosium, ubi de Thoracomacho tractat. *Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili, ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, timoris sollicitudo sollertia magistra composuit*. Jul. Cæsar appellat *subcoacta*. Sic enim scribit lib. III. de bello Civili: *Atque omnes fere milites, aut ex subcoactis, aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas ac tegmenta fecerant, quibus tela vitarent*. At cave, cum viro longe doctissimo *coctilia* confundas cum *coactilibus*; *coctiliarium* cum *coactiliario*. Nam quemadmodum & monet Jos. Scaliger, notis ad Eusebium, *coctilia* dicuntur ligna cocta aut arida, quæ ἄκαπνα in lemmate Martialis, & καγκάνα, aut αὖα, Græcis poëtis appellantur. Itaque apud Capitolinum, in principio vitæ Pertinacis, dicitur Successus, Pertinacis pater, exercuisse *negotiationem lignariam*, quam postea *coctilitiam* nominat. Apud Trebellium quoque Pollionem, in Claudio, ex epist. Valeriani Augusti legas: *batilla coctilium*. Nempe quia ut plurimum coctilia in batillis accenderent. Ergo *coctiliarius* est coctorum lignorum negotiator; *Coactiliarius*

vero

vero πιλωτοιός. Dictu *coctilia*, quia cocta; ut *acapna*, quia non faciunt fumum. Nam καπνος, *fumus*. Hinc Ulpianus, lib. CLXVII. de verb. signif. ea appellat, *ligna cocta ne fumum faciant*. Rationem parandi ligna *acapna* cognoscimus ex illo Theophrasti, lib.v. Histor. δριμύτατος ὁ καπνὸς συκῆς, καὶ ἐρινεῶ, καὶ εἴ τι ἄλλο ὀπῶδες. αἰτία δὲ ἡ ὑγρότης. Φλογισθέντα δὲ καὶ ἀποβρεχθέντα ἐν ὕδατι ἐπιρρύτῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ξηρανθέντα, πάντων ἀκαπνότατα, καὶ φλόγα μαλακωτάτην ἀφίησι. Aliam quoque rationem indicat Cato, cum sole cocta, & conspersa amurca, fumum facere negat. Utrumque locum suggessit Casaubonus, notis ad Capitolinum.

COALEO, unde *coalesco*, est a *con* & obsoleto *aleo* pro *alo*. Nam ut *strideo* & *strido*, *ferveo* & *fervo*, *oleo* & *olo*, ita *aleo* & *alo*, dixisse veteres videntur. Sed Lambinus, in lib. II. Lucretii, ab *oleo* esse dicit, eoque *coaleo* & *coolesco* dicere jubet. Quibuscumque vero locis *coalescere*, vel *coalitum* apud antiquos legimus, loca ea esse corrupta, ac *coolescere*, & *coolitum*, rescribi debere, arbitratur. Ac pro hac sententia adfert, quod Festus *olescere* interpretetur, *crescere*. Festi verba, juxta Scaligeri restitutionem sunt ista: *Adolescit ab olesco, id est, cresco, venit. Unde fiunt adultus, adolescens, altare, eo quod in illo ignis excrescit; & exoletus, qui excessit olescendi, id est, crescendi, modum; & inoleuit, id est, crevit*. Idem Festus: *Suboles ab olescendo, id est, crescendo dicta, ut adolescentes quoque, & adultae, & indoles dicitur*. Et hæc quidem vincunt, *olescere* dici pro *crescere*: sed minime docent, *coolesco* dici debere. Nam ut ab *olendo olescere*, ita ab *alendo alescere* dicebant. Lucretius, lib. II.

Donec adolescendi summum tetigere cacumen.

Varro, lib. I. de R. R. cap. II. *Illic* (sub polo Arctico) *in semestri die aut nocte quemadmodum quicquam feri, aut alescere, aut meti possit?* Utitur eodem, cap. XLIV. ejusdem libri, & cap. IV. lib. II. Quare, cur *coaleo*, aut *coalesco*, quod in variorum adeo scriptorum tot codd. manuscriptis constanter invenitur, damnatum eamus cum Lambino, justa ratio non est.

COCCUS, κόκκος, frutex, uti κόκκον, granum ejus. Ab eo *coccenus* apud Lampridium & passim *coccinus*, κόκκινος. ab hoc passim *coccinatus* apud Martialem, hoc est, *coccinis indutus*. Est vero *coccus* frutex surculosus, parvus, cui grana adhærent lentis faciem referentia, quibus granis sericea laneaque stamina tinctores inficiunt. Auctor Dioscorides, lib. IV. cap. XLIII. sive juxta aliorum distinctionem XLVIII. In Turdetania, Lusitaniæ regione, ubi hodie Algarbiæ regnum, nasci eam scribit Strabo, lib. III. Similiter Plinius laudatissimam nasci tradit, in Galatia, & circa Emeritam, Hispaniæ civitatem. Vide eum lib. IX. cap. XLI. Hinc *Galatiæ rubens granum* vocat Tertullianus. Sed & in Africa crescere docet idem, lib. XXII. cap. II. Nunc etiam in Peloponneso, aliisque Græciæ locis, nascitur, ut auctor Sipontinus. Ex his satis paret, *coccinas* sive *coccineas* vestes non esse easdem ac *purpureas*: quod Guarinus in Lexico suo tradit, in voce κόκκος. Nam *purpura* est genus conchæ in mediis faucibus liquorem illum habens tingendis vestibus expetitum: ut testatur Plinius, lib. IX. cap. XXXVI. At *coccus*, uti vidimus, est genus fruticis. Nec materiæ tantum ratione, sed & colore ipso, differunt; unde est, quod Ulpianus, l. si cui lana, de legat. III. clare negat, *coccum* contineri *purpuræ* appellatione. Quare mirari quis possit, quod chlamys, quam Matth. cap. XVII. XXVIII. vocat *coccinam*; eam Marcus, cap. XV. XVII. & Johannes, cap. XIX. II. *purpuream* appellent. Solvitur hic nodus, si dicamus, latius *purpurei* voce usos Marcum & Johannem, nec deesse ejus acceptionis exempla apud classicos scriptores. Nam & Horatius similiter, lib. II. Sat. VI.

. . . . *Jamque tenebat*
Nox medium cæli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Et mox:

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem.

Hadr. Junius, in Nomenclatore, censet, *coccinum* esse, quem vulgo *scharlatum*, ac *charmesinum*, appellant. De *scharlato* non repugnem. At *charmesinus* alius est. Nam etsi non ignoro, Serapioni, aliisque Arabibus, *coccum* dici *chermes*, unde *chermisini* voa, tamen nihil hoc ad nostrum *chermesinum*, ut quod fiat e granulis, quæ vulgaris pimpinellæ radicibus adhærent. De quo, si voles, apud Matthiolum vide.

COCETUM, *edulii genus ex melle & papavere factum*, ut scribit Festus, sive Paullus. Ubi mallem, *potionis genus*, dixisset. Nec enim tam ad esculenta pertinuit, quam poculenta. In MSto Festi codice est *coccetum*. Sed malo *cocetum*. Utitur Tertullianus, adversus Valentinianos, cap. XII. *Ex omnium defloratione constructum, graculum Æsopi, Pandoram Hesiodi, Accii Patinam, Nestoris Cocetum, Miscellaneam Ptolomæi*. Quem ad locum Rhenanus monet, si *cocetum* retineamus, sic dici a *coco*, seu *coquo*: sed & *coccetum*, & *coccensum*, legi posse: illud fore a *cocco*: hoc (si mentem Rhenani capio,) a *concentu* rerum, e quibus est commiatum. Sed non dubium, quin, cum Nestoris *cocetum* dicat, respiciat κυκεῶνα Nestoris, quam Homerus celebrat Iliad. λ. Aliter dicitur *cinnus*. Arnobius, lib. v. *Sitienti adoris oggerit potionem cinnum, cyceonem quam nuncupat Græcia*. Ita egregie emendat Salmasius: ubi in vulgatis *sitienti ardori*: sed in MSto regio est *adori*, pro quo *adoris*, ut dixi, rescribendum. Nam intelligit potionem coctam *adore*, sive, *polenta*, hoc est, farina hordeacia tosta. Κυκεὼν dicitur a κυκάω, *misceo*. Agnoscit eam vocem Hesychius. Sed usitatius est κυκεῶ. Ab utroque ἀναλόγως fit κυκετόν. Atque inde *cocetum*.

COCHLEA, κοχλίας, quod nomen Etymologici magni auctor censet esse a κόχλω, hoc est, γυρίζω, *gyro*: quia nempe *cochlea testa* est *tortilis turbinataque*. Atque hæc res fecit, ut ab hujus *cochlearis testæ* similitudine, *cochleæ* quoque in ædificiis dicantur *scalæ in gyrum adscensiles*, quæ & *cochlides* dicuntur. Ab ejusdem similitudine ita appellatur *lignum* illud *spirulatim striatum*, quod in torculari vertigine sua aptum est prelum attollere ac deprimere. Sed & ab eadem caussa est, quod sic vocatur *instrumentum haustorium*, cujus in medio rota est, quæ dum a calcantibus versatur, machina introrsus claviculatim detornata, inter strias & strigles aquas exsorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit: prout instrumentum id describit Budæus, annot. prior. in Pandectas. Ex antiquis vide sis Vitruvium, lib. X. cap. XI. A *cochlea* est *cochlear*: de quo seorsim. Item *cochleacæ*, sive *cochleæ*. ita enim puto legendum esse apud Festum, ubi vulgo sic, etiam in MSto: *Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem*.

COCHLEAR, κατ' ἐξοχὴν ex *cochleare*. Nam natura sua adiectivum est *cochlearis*, idque a *cochlea*. Sane & Domitius Calderinus jam olim monuit, *cochlear* a *cochleis* dici, quas figura refert. Nam ab usu quidem ita vocari, minus ei verisimile fit, quia non minus *ovis*, quam *cochleis* inservierint; unde Martialis, in Apophoretis, epigr. CXXI.

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ovis,
Numquid scis, potius cur cochleare vocer?

Sed nihil prohibet, ab usu sic dici, quandoquidem nomen ex eo consequi potuerunt, quod primo ad usum *cochlearum* fuerint inventa, etsi post inservierint ovis ferendis aut etiam frangendis. Ad posteriorem hunc usum pertinet illud Petronii: *Accipimus nos cochlearia non minus sex libras* (l. *selibram*) *pendentia, ovaque ex farina pingui figurata pertundimus*. Solent autem calices ovorum cochlearumque *cochlearibus* pertundere, ad avertendum maleficium eorum, qui perforandis his alios se lædere posse existimabant. Hinc Plinius, lib. 28. cap. II. *Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet, ovorum, ut exsorbuerit quisque, calices*

cochle-

cochlearumque, protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari.

Cocles, idem quod *unoculus*. Originem ponit Varro, lib. 6. *Ab oculo*, inquit, *cocles*, *quasi ocles dictus*, *qui unum haberet oculum*. Verum omnino corruptum ex Græco κύκλωψ, quod notat μονόφθαλμον. Latini Græcum ξ & ψ interdum mutant in *s*, quomodo ab ἀλώπηξ, quod Æolice ϝαλώπηξ, est *volopes*, unde *volpes*, seu *vulpes*, non autem quasi *volipes*, ut putabat cum Ælio Varro, IV. de L. L. *Cocles* vero *unoculum* notare, præter Varronem, docet Plautus, Curcul. act. 3. sc. 1.

LY. *Unocule, salve.* CV. *Quæso, derideśne me?*
LY. *De Coclitum prosapia ted' esse arbitror.*

Ubi per *coclites* non Romanorum familiam intelligit, sed Arimaspos, ut notat Turnebus ad Varronem: & lib. XXIII. Adversf. cap. XXVI. & ex eo Scaliger in conjectaneis. Idem judicium esto de illo Ennii apud Varronem, lib. VI.

. . . *decem coclites, quos montibu' summis*
Ripeis fodere. . . .

Nam Arimaspos in Ripheis montibus statuunt Herodotus & alii. [vide *Agrippa*.] Addam & Plinii locum, e lib. II. cap. XXXVII. *Qui altero lumine orbi nascerentur, coclites vocabantur: qui parvis utrisque, ocella*. Sive, ut alii legunt, *ocelli*. *Cyclops* vero, sive κύκλωψ, unde *cocles* factum dicebamus, conflatum est e κύκλος, quo *orbicularis figura* significatur; & ὤψ, hoc est, *oculus*. Rationem nominis ignorare nequit, qui sciat illud Maronis de Polyphemo.

. . . . *Et telo lumen terebramus acuto*
Ingens, quod torva solum sub fronte latebat
Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.

Homerus tamen Polyphemo nusquam tribuit *unum oculum*: verum, ut observavit Eustathius, restringit id ad Βρόντην, Στερόπην, καὶ Ἄργην, quos & Jovi air tonitru dedisse, ac fabricasse fulmen.

Codex, factum a *caudex*; ut *corus* a *caurus*; *olla* ab *aula*; unde *Aulularia*. Servius, in II. G. *Caudicibus posuit pro codicibus, sicut caulem pro colem, sauricem pro sorice dicimus*. Seneca de brevitate vitæ, cap. XIII. *Hoc quoque quærentibus remittamus, quis Romanis primus persuasit navem conscendere. Claudius is fuit: Caudex ob hoc ipsum appellatus, quia plurium tabularum contextus, caudex apud antiquos vocabatur: unde publicæ tabulæ codices dicuntur: & naves nunc quoque, quæ ex antiqua consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt, caudicariæ vocantur*. De Claudio confirmatur, illo Suetonii, in Tiber. cap. II. *Claudius Caudex primus, freto classe trajecto, Pœnos Sicilia expulit*. *Caudicariarum* vero navium meminit & Festus. Nonius vocat *codicarias*, ac præter Sallustii locum, e IV. Hist. adducit hoc Varronis, e III. de vita pop. Rom. *Quod antiqui pluris tabulas conjunctas, codices dicebant, a quo in Tiberi naves codicarias appellamus*. Ab eo *caudicarii*, qui *caudicariis* navibus adveherent frumentum. Codex Theodos. in lege Honorii & Theodosii, sub Tit. de suar. pecuar. &c. *Ad excludendas patronorum caudicariorum fraudes & portuensium furtu mensorum*, &c. In veteri Romano monumento legitur *caudacarii* per A: in Seneca quoque loco vett. libri habent *caudicatæ* per *T* pro *caudicariæ*: quemadmodum apud Sextum Aurelium, vel quisquis auctor libri de viris illustribus, *Claudius Audax*, sive, ut in utraque Aldina est, *Caudax*, vocatur, pro *Caudex*. Quorum locorum restitutionem debemus Pintiano, notis ad Senecam; Gyraldo, dialogismo XXVI. Leopardo, lib. XII. cap. XVIII. Radulpho Fornerio, lib. II. rerum quotidian. cap. XXIII. Quod vero *codicem* dicimus pro *libro*, id est ab antiquorum more, scribentium in tabulis e *caudice* sectis. [a κόδιον, κώδια & κῶδιξ vide Etymol. M.] Eæ tabulæ cera inducebantur; unde in iis scribebant osse. Varro apud Charisium, lib. I. *Osse scribebant*. Et Titinnius, ibidem: *Velim ego osse arare campum cereum*. Postea tamen commodior visus ænei styli usus. A *codex* ὑποκοριστικῶς dicti *codicilli*. Nam *codices* quidem sunt tabulæ majores; *codicilli* vero, minores. Porro, etiam charta inventa, *codicillis* sæpe usi, idque commodi caussa. Nam (ut comment. in epist. Ciceronis monuit P. Manutius,) si charta & atramentum non adessent, ut in itinere, cœna, aut senatu, *codicillos* stylo scriptos mittebant. Hinc apud Cic. lib. VI. ad fam. epist. XVIII. *Quæsivi e Bulbo per codicillos, quid esset in lege*. Et Sulpicius, lib. IV. epist. XII. *Puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis*. Nonnunquam non mittebant *codicillos*, sed in iis tantummodo scribebant, quod post in charta descriptum mitteretur. Hinc Cic. lib. IX. epist. ult. *Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi*. *Codicilli* quoque erant quasi parva testamenta, in quibus erat supplementum atque additamentum testatoris in testamento deficientis: unde Moschopulus περὶ σχεδῶν. Κωδίκελλος, ἡ διόρθωσις τῆς διαθήκης. Qua de re plura Guilielmus Fornerius, lib. II. Select. IX.

Coeliacus, κοιλιακὸς, a κοιλία, ut *alvinus* ab *alvus*. *Alvini* voce usus Plinius, lib. XXIII. cap. XXVII. *Vinca pervinca, alvinis imposita, multum prodesse dicitur*, hoc est, iis quibus alvus fluida. Sed Græcam *cœliaci* appellationem retinet Varro, lib. III. de R. R. cap. XVI. *Cum sunt apes morbidæ, propter primores vernos pastus, qui ex floribus nucis Græcæ & cornu sunt, cœliacas fieri, atque urina perire*. Κοιλία vero a κοῖλος, *cavus*.

Coelum, nunc dicitur de *aëre*, nunc de *æthere*, nunc de *Dei domicilio*. Primo modo *volucres cœli* legimus in Scripturis: altero, *stella cœli*: tertio Matth. V. dicit Christus, non jurandum per *cœlum*, quia sit θρόνος τοῦ Θεοῦ. Primum superum, alterum superius, tertium supremum, vocare possumus. Eædem acceptiones inveniuntur apud τοὺς ἔξωθεν. Ex iis vero media videtur maxime propria. Indicant hoc veterum de ejus etymo opiniones: sive a *cælando* dicatur, quia *sideribus cælatum*: sive a *celando*, hoc est, *tegendo occultandoque*, idque vel κατ' ἀντίφρασιν, quia *minime celatum occultumque*: vel quia revera *celatum*, quandoquidem etsi noctu conspicuum est, diu tamen *celatur*: sive etiam a *cavum*, quod a *chaos*. Triplicem, vel potius quadruplicem hanc originationem adfert Varro, lib. IV. de L. L. Ac primam illam, quæ profecta ab Ælio Stilone, sequitur & Plinius, lib. II. cap. IV. & Isidorus, lib. XIII. cap. IV. Sed omnino puto, *cœlum* esse e κοῖλον, id est, *cavum*. Nempe ut a κόος dixere *cohum*, vel *covum*: sic a κοῖλον dixere *cœlum*. *Covum* autem veteribus idem ac *cœlum*, a κόος, *cavitas*, unde κόϊνξ apud Pherecratem & veteres Comicos pro *fiscella*, sive *vase sparteo*, quod Latini *eronem*, & *phormionem*, vocant. Hanc *cœli*, & *covi*, originem confirmant ea veterum poëtarum loca, quæ Varro adducit, ut comprobet, *cœlum* venire a Latino *cavum*: quæ ἐτυμολογία nimis dura est. Adfert autem Varro inter alia illud ex Ennii Andromacha, vel potius Andromeda:

Quæ cava cœli signitenentibus
Conficis bigis . . . . .

Et illud Agamemnonis, apud eundem:

In altisono cœli clypeo.

Cavum enim clypeum. Quod si est a κοῖλον, paret, rectius *cœlum* scribi, per *OE*, qua de scriptura etiam in oratoriis diximus, lib. IV. cap. ult. quod est de antiphrasi. Quod autem de *covo* dixi, confirmatur eo, quod (uti Turnebus testatur, lib. XX. cap. XXIX.) in antiquis Varronis libris legatur: *Ego magis puto a chao covum*: non, ut in vulgatis, *cavum*. Solum ambigi posse, an non pro *covum*, legi debeat *cohum*, quomodo *cœlum*, a veteribus vocatum esse auctor est Festus. Sed & *cohum*, & *covum*, sit a κόος. A κόος, fit *cohum*, ut ab *æs*, *ahenum*, & *ahenum*, dicimus: ab eodem fit *covum*, ut a διὸς, *divus*; ab ὠὸν, *ovum*. Apud Varronem tamen esse retinendum τὸ *cavum* (quod etiam legas in antiqua Mediolanensi, Aldina, aliisque,) plane evincunt Ennii loca, quæ mox subjicit Varro, & nos paullo ante adducebamus. De etymo satis.

Quod

Quod vero *cœlum* pro *aëre* accipitur, id factum; quia est *cœlo sidereo* vicinus, nec vulgus inter hujus & illius discernit naturam. Junilius, Episcopus Africanus, comment. in Genesin: *Post irradiatum sideribus cœlum, post impletum volatilibus aërem, qui ob vicinitatem cœli nomen meruit*. Sic usus Maro, I. G.

. . . . *Varium cœli prædicere morem*.

Ubi Servius:

Cœli, id est: aëris. Lucretius.

. . . . . *in hoc cœlo qui dicitur aër*.

Similiter apud Tacitum legimus, lib. v. *Gravitatem cœli*, & apud Tranquillum, in Tiber. *Provincias gravioris cœli*.

COEMITERIUM, κοιμητήριον, q. d. *dormitorium*. Ita apud Cretenses dicebatur ea pars ædium, in quam hospites dormitum dimittebantur: ut auctor est Dosiadas apud Athenæum, lib. VI. Sed Christiani vulgo quibus mors ipsa κοίμησις, sive *dormitio*, nuncupatur, hinc *sepulturæ locum* dixere κοιμητήριον. Unde Gallis est suum *Cemetiere*, seu *cimetiere*.

COENA, plane persuasum habeo, venire a Græco Θοίνη, quod *cœnam*, *epulum*, ac ἁπλῶς *cibum*, notat. Usi Philoxenus, Epicharmos, Hesiodus, alii. Vide quæ de eo Athenæus scribit. Nec absurde tamen illi, quibus *cœna* dici putatur, quasi κοινή, ob κοινωνίας seu *communionem vescentium*, ut putat Lamprias, apud Plutarchum, lib. VIII. Sympos. probl. VI. & Isidorus scribit, lib. XX. cap. II. Quos si sequimur, ipsa vox indicat, veteres Romanos solitos simul cibum capere, contra quam moris erat veteribus Græcis, quos Athenæus ait consuevisse μονοφαγεῖν. Loquor autem de tempore non vespertino, sed meridiano. Nam (quod contra Isidorum Festus ac Nonius in *prandium*, & *cœna* docent) veteribus *cœna* dicebatur, quod nunc *prandium* vocamus, quodque nobis *cœna*, hoc iis dicebatur *vesperna*. Usus hoc pacto *cœnæ* vocabulo Terentius Eunuch. *Rogitare ad cœnam ut veniat*. Porro quia *cœna*, uti vox indicat, proprie est *communis convivarum victus*, hinc, ut Plutarchus narrat, præfat. in lib. VII. sympos. festivus quidam homo negabat se cœnasse, si cœnasset solus. Nam edisse se, non cœnasse dicebat. De *cœnæ*, apud antiquos hora, de cœna recta, cui sportulæ opponebantur, de cœna augurali, adjiciali, dapali, Saliari, Cereali, & aliis generibus cœnarum, vide Fulvium Ursinum, appendice de Triclinio. Veteres pro *cœna*, dixere *cesna*, ut *dusmus* pro *dumus*; *casno*, pro *cano*. Sed Sabini, Festo teste, pro *cœna*, vel *cœsna* dicebant *scensa*, pro quo in quibusdam MSStis Paulli codd. est *sensa*: sed perperam. Fortasse autem Sabini dixere *scesna*: quod propius ad *cesna* accedit: unde *silicernium* pro *silicesnium*, hoc est, *silens* vel *in silice cena*. Nihil tamen mutare ausim, quia & *scensa* est in schedis Festi Farnesianis.. A *cœna* est *concœnas*, qui *una cœnat*. Gloss. vett. *concœna*, σύνδειπνος. Lucilius: *Tapullam ridens legem concœnæ Opimi*. Ita legendum puto apud Festum, in Tapullum, non *congerræ* quod Scaligero placuit. Nam puto *concœnas* præmisisse, quia meminit legis *Tapulla*, hoc est, *convivalis*, ut Festus interpretatur; cui nomen plane puto esse a *tabula* vel *tapula*, hoc est, *mensa*, quam Belgæ hodieque inde *tafel* vocant. Ab *cœna* quoque est *incœnis*, quod antiquum est pro *incœnatus*, Plautus, Casina, IV. I.

. . . , *Illæ autem senem*

Incœnem extrudere cupiunt ex ædibus.

Quo loco primus Camerarius ex *incœnem* fecit *incœnatum*, quod hodieque in vulgatis obtinet, contra antiquorum, & MSStorum, & prælo excusorum, fidem. Sunt ejusdem quoque originis, *cœnatio*, & *cœnaculum*. Utrumque locus fuit, in quo *cœnabatur*; sed *cœnatio* erat divitum: unde Juvenal.

. . . . *Et algentem capiat cœnatio solem*.

Dicebaturque *cœnatio* ea forma, qua *ambulatio* vocabatur locus in quo ambulare solent; & *gestatio* locus, in quo sanitatis caussa gestabantur. *Cœnaculum* vero erat pauperum; unde idem Juvenalis.

. . . . *Lateranorum obsidet ædes*

Tota cohors, rarus venit in cœnacula miles.

Nam sententia, est, militem raro accedere ad pauperes, qui in conducto habitant. Nam proprio erant *cœnacula* loca altiora domus: unde Festus, sive Paulius: *Cœnacula sunt, ad quæ scalis adscenditur*. Nec putandum, *cœnaculum* fuisse unicum cubiculum: nam & cellulam habebat, & alias appendices. Quia vero *cœnacula* hæc conducebantur a pauperioribus, inde est quod qua forma dicimus *argentariam facere*, eadem in Digestis *cœnaculariam facere* dicantur, qui integras ædes conducebant, posteaque *cœnacula* singula pauperibus locabant, quo lucrum facerent in suomum. Græcis *cœnaculum* dictum ὑπερῷον· quæ res occasionem præbuit fabulæ de Ledæ liberis, ex ovo ortis. Marcus Evangelista, cap. ult. ἀνώγεον appellat. *Cœnaturio* est a *cœnatum*. Male id negat Jul. Scaliger lib. de caussis L. L. cap. CXXIII. Censet autem is, hujusmodi omnino venire non a supino, sed a participio activo, quale est, *cœnaturus*. Sed hoc si esset, *cœnaturis*, *cacaturis*, similiaque, dicerentur penultima producta, contra quam scimus a poëtis fieri solere. Tantum ponam Martialis illud:

Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

Quare hic puerilis lapsus est. Ac mirum, Becmanum hac in re adstipulatum Scaligero. Ponamus & unum alterumque compositum. Tale est *domicœnium*. Martial. lib. v. epigr. LXXIX.

Si tristi domicœnio laboras,

Turani, potes esurire mecum.

Item *antecœna*, & *antecœnium*, quo significatur *promulsis*, sive *gustatio*, hoc est, *primus cœnæ missus*. Ita usus Macrobius, cum ex indice Metelli Pontificis scribit, lib. III. Sat. cap. XIII. *Cœna hæc fuit. Antecœnam, echinos, ostreas crudas, quantum vellent*, &c. *In cœna sumina, sinciput, aprugnum*, &c. Isidorus lib. XX. cap. II. *Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Unde & antecœnia a quibusdam vocabantur*. Sive, ut in aliis est, *antecœna vocabatur*. Joannes Saresberiensis, lib. VIII. cap. VII. *Nam & ipse* (Metellus Pontifex) *famosam, imo infamem, fecit cœnam, & anticœnam, vel, ut ait Portunianus, paracœnium, tanta instruxit luxuria, ut non modo splendorem cœnæ civilis, sed etiam Ægyptium luxum excederet*. Similiter *procœnium* dixere; quod in veteri Glossario exponitur κῶμος. Ut *pomeridianus*, ita *pecœnium*, dixere; duæ ultimæ consonæ in *Post* pereunt: uti & in *trans* fit, cum dicitur *tradere*, & *tralatio*.

† COENA sine diphthongo passim in optimi aevi inscriptionibus scribitur: & ut cum oa a plerisque hodie scriberetur, non aliud quam ψευδέτυμον causam attulit. Putarunt enim, venire a κοινός, quia cenam *communem*, & sociabilem esse oportere existimarunt. At Vossius eamdem diphthongum in hac voce agnoscens, eam a θοίνη deducit, quod *epulum* significat. Verum quocumque modo nomen hoc scripseris, sive sine diphthongo (quae usitatior est marmorum ὀρθογραφία) sive cum AE (quod non raro in antiquis titulis occurrit) sive cum OE diphthongo COENAM; perinde res erit, modo de vera etymologia constet; quam antequam aggredior, ejus vocis vera notio est statuenda. Non enim, uti vulgo persuasum habent, *cena* est quae tempore vespertino instruitur. Antiqui longe aliter *cenam* accipiebant: quibus, uti Festus & Nonius testantur, *cena* dicebatur, quae postea *prandium* dictum fuit, h. e. quae tempore meridiano dabatur, ea illis CENA dicebatur: ut & eisdem antiquis temporis vespertini refectio non cena, sed *vesperna* nuncupabatur. Ac veteres sic ea vocabula accipiebant, quia sub meridiem largius epulabantur, vespere autem modice. At posteaquam prolixiora convivia sub vesperam celebrari coeperunt, etiam cenae vocabulum in vespertinum tempus immigravit. Itaque primitiva *cenae* notio illa olim fuit, ut largiorem comestionem notaret, non sine apparatione praevia, quippe cum cocta edulia apponi solerent non sine justa lautitia. Atqui hujus

cenae

cenae etymologia certissima est ab Hebr. כון *cun*, arcessenda, quod verbum maxime in *Hiphil* significat *parare*, *instruere* aliquid. Verum haud raro absolute ac sine accusativo rei positum reperitur, ac tantum cum dativo personae, veluti si dicamus *parare*, *instruere* alicui: tum vero significationem convivalem habet, ac idem est הכין *hecin* (vel cum *Tsere* in secunda syll.) *hecen*, quod alicui *cenam dare*. Ex eo igitur verbo, ablata priore syllaba, utpote servili, seu adscititia restat CEN; unde fit CENAE nomen: quod proinde (si ex Hebraeo exponas) *apparationem* designat. Nunc productis S. Scripturae exemplis ea significatio verbi *Hecin* firmanda est. Ac primum 1. Paral. XII. 39. *Paraverunt* (הכינו *hecinu* h. e. cenam dederunt) *eis fratres eorum*. Eadem syntaxis 2. Paral. XXXV. 14. bis occurrit, ac rursus ver. 15. quibus locis *hecinu lahem*, seu *paraverunt eis*, idem est, ac *dederunt eis cenam*, sive (ut ultimo loco reddit Hieronymus) *paraverunt eis cibos*. Nec aliter Nehem. VIII. 10. At alibi non expresso dativo personae reperitur, sed tantum intellecto. Vt Gen. XLIII. 15. Joseph fratribus suis cenam apparari jubens ait: *Macta victimam & para*. Pro *para* Hebraice est *hacen* i. e. *cenam instrue*. Itali hoc imitantur, apud quos *Apparecchiare* absolute dicitur intellecta cena. Graeci fecere idem in Ἀρτύω: de quo dixi ad Tab. Heracl. pag. 211. Sed redeo ab Hebr. כון. A qua radice fit כונים *cavvanim*, quo nomine *placentas* Jeremias appellat, h. e. praecipuas cenarum cupedias. Atque ea CENAE originatio, quam modo posui, verissima est. At ex Latiali CENA aut (si sic mavis) CAENA (nam COENA nusquam in vett. monumentis) deinde factum est Gr. κοίνη, verso C in κ, ut ex Siculo ὄρνιχες Graeci fecerunt ὄρνιθες. MAZOCHIVS.

†COENACVLVM, melius *cenaculum*, forte ab Hebr. erit שנים *sconim*, quod Genes. VI. 16. *cenacula* redditur. Vide ibi a me dicta. MAZOCHIVS.

COENOBIVM, a κοινὸς, id est, *communis*; & βίος, id est, *vita*. Beda de Orthogr. *Κοινὸν Græce commune dicitur, unde cœnobium communis habitatio appellatur*.

COENVM, a κοινὸν, non qua commune, sed qua μεταληπτικῶς notat *sordidum*, quomodo Marcus Evangelista, cap. VII. ait κοιναῖς χερσὶ, hoc est, *immundis, illotis*. Confirmat hanc originem, quod a κοινόω, qua notat *polluere*, seu *contaminare*, venit verbum *cunire*: quod Festus interpretatur, *stercus facere*. Nam prius fuit *cœnire*: sed *œ* in *u* conversum, quomodo a *mœrus* est *murus*, a *pœna impune*, &c. Quod si hæc etymologia displicet, eo quod magis ex Hebrææ linguæ, quam Græcæ, consuetudine τὸ κοινὸν opponatur τῷ ἡγιασμένῳ, possis vocis *cunio* originem deducere a *cunis*, ut proprie *cunire* dicatur de infantibus cunas stercore fœdantibus. A *cunire* Festus quoque deducit *inquinare*. Sed forte veteres dixerint *inquere*, vel *inquare*: unde fit *inquinare*. Vide *Inquino*. At quod apud Perottum legas, *inquinare* forte dici a *cula*, ea nempe ratione, qua a *colo* est *inquilinus*: id plane est insulsum. Puto autem, *cunire*, non speciatim notasse *excernere*: sed generatim, *polluere*, *fœdare*. Indeque etiam mulieres dicuntur *ancunulentæ*, ab *am*, & *cunio*, ut signet *circumquaque inquinata*. Festus: *Ancunulentæ feminæ menstruo tempore appellantur: unde trahitur inquinamentum*. Ubi MStus unus *anculumento*, per *M* & trajectis literis. Sed perperam. Quod si *conquinisco* proprie sit *inclinare se ad exonerandum alvum*, hoc quoque videri possit venire a *cunio*. Multorum sane opinio, sic vocem hanc accipi a Plauto, Cistell. act. IV. 1. *Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistulam*. A *cunio* autem fuerit *cunisco*, hinc *incunisco*, sive *inquinisco*. Nam *Q* & *C* eadem sunt litera, & ubi veteres *U*, posteriores *I* maluerunt, ut pro *optumus*, *optimus*; pro *sacruficare*, *sacrificare*, &c. Utrumque etiam factum in *inquinare*, si id quidem a *cunire* est, ut censet Festus. Sed obstat huic etymo, quod *conquinisco* generalis vox est, unde Nonius ὀκλάζω interpretatur, *inclinare se*. Sane in Plauti quoque loco non *alvi exoneratio* per puerile officium intelligi debet, sed scelus id, quod a pueris exigebant pæderastæ, neque alia quam generalis illa interpretatio locum habet in hoc Pomponii, Atellana:

> . . . . *simul intreveni, accessi ad patrem; prendi manum*
> *In terra ut cubabat nuda.*
> *Ad eum ut conquexi, interim mulieres*
> *Conspiciunt* . . . .

Aut illo Plauti, Pseudol. Act. III. sc. II.

> *Si conquinescet istis, conquiniscito simul.*

Quamobrem agnosco quidem, *conquinisco* esse a *cunio*, sed non qua notat *stercus facere*; & forte a κοινῶ, vel *cunis*, venit: sed qua significat, *cernuare*, sive *inclinare*; ac originem trahit a κυνῶ, unde προσκυνῶ. diciturque de iis, qui coram regibus virisque principibus sese *cernuant*, sive *inclinant*, reverentiæ caussa. Proprie tamen κυνῶ de salutatione, quæ fieret osculo; a κύω, quod est *osculor*. Hoc sane πρωτότυπον ejus esse, etiam censet Varinus. Janus Auratus, & Simon Bosius, putabant, *conquinisco* corrupte dici pro *conclinisco*: ut ejusdem originis sit, ac *inclino*. Sed obstat librorum omnium auctoritas. Aliqui volunt esse a *genu*, pro *congenisco*: quasi *cernui* semper *congenuent*: vel id stantes erecti etiam non facient.

COEPI, ab antiquo *cœpio*, de quo in libris de Arte diximus. *Cœpio* ex *capio* venire, verisimile facit significationis & literarum similitudo. Sane *cœpisse* nihil aliud est, quam *incepisse*.

COERVLEVS, quasi *cœluleus*. Nam proprie est is color, qui *cœlo* inesse videtur. Quod qua ratione fiat, cum *cœlum* coloris sit expers, exponit Scaliger, exercit. LXVI. tmem. 1. Græce dicitur κυάνεος, a κυανός, quod Hesychius exponit, εἶδος χρώματος ὑποκυανίζοντος. [μέλας.] *Cyaneus* pro *cæruleo* legas quoque apud Maronem, in Ciri; Valerium Catonem, in Diris; Plinium lib. X. cap. XXXII. Sed ponitur κυάνεος etiam pro *nigro*: ut Hesychius docebit. Non tamen ἁπλῶς *nigrum* signet, sed colorem *purpuræ nigræ*. Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst lib. I. epist. XXXII. ait scriptores vocabulo *cærulei* abuti, ac ad propinquam significationem trahere: proprie vero sic vocari colorem, quem virides ac luxuriantes adhuc segetes repræsentant, qui ita viridis est, ab humoris tamen fœcunditate multum nigroris mutuetur. Porro ut *cæruleus*, ita & *cæsius*, color, de colore *cœli* quasi *cœlius* dicitur; ut Nigidius ait apud Agellium, lib. II. cap. XXVI.

COGO, factum ex *coago*. Eademque ratione ex *coagito* fit *cogito*, ut est apud Varronem, lib. V. de L. L. & Festum, in *Cogitatio*. Quippe *cogitatio* nihil aliud est, quam curarum congregatio, sive rerum in animo nostro agitatio ac comparatio. *O* & *A* concrescunt in *O* longum, quomodo pro ὁ ἄλλος dicunt Græci ὤλλος pro ὁ ἄριστος, ὤριστος, &c. A *coago* est *coagulum*: quo usus Varro, eleganti hoc carmine, apud Nonium in *Coagulum*:

> *Vina nihil jucundius quicquam cluit,*
> *Hoc ægritudinem ad medendum invenerunt.*
> *Hoc hilaritatis dulce seminarium.*
> *Hoc continet coagulum convivia.*

A *coago* quoque est *coagmentum*. Nonius: *Coagmenta dictæ sunt conjunctiones arcta & compares, a cogendo, id est, stringendo, unde & coagulum dicitur*. Usus Plautus Mostell. act. III. II. Inde *coagmentare*, quo Ciceronem in Catone usum ostendit Nonius. A supino *coactum*, tum *coactilia* dicuntur; de quibus separatim: tum *coactores*; qui quomodo ab *argentariis* differant, docet hic locus veteris Horatii interpretis ad sat. VI. lib. I. *Coactores, mercenarii erant eorum, qui habebant argentariam: Argentarii, qui habent summam rerum venalium. Coactores etiam dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogant, qui & collectarii nominantur. Argentarium etiam dicimus, qui summam habet olivarum, & rerum similium, a quo accipiunt foranei. Coactor qui exigit nummos a circumforaneis*.

COHIVVM, an *cunivum*, dicatur *folliculus rosæ clausus*,

fus, non fatis liquet. Nam in Philoxeni Gloffis nunc legas: *Cobivum*, κάλυξ, ῥόδου μυωνικός· nunc, *Conivum*, κάλυξ ῥόδου μυωνικός. Si *cobivum* placet, fit a *cobibeo*, quia *cobibetur*, hoc eft, *clauditur*. Sin *conivum* malis, fuerit a *coniveo*, feu *conniveo*. Pro quo eft, quod, uti vidimus, exponitur, ῥόδου μυωνικός. Nam *conniveo* in iisdem Gloffis exponitur, μύω, καμμύω. Quemadmodum autem in Philoxeni Gloffis, & *cobivum*, & *conivum*, legas: ita in Gloffis Ifidori, & *cohibuli*, & *connivoli*, legas, exponiturque utrumque, *concordes*, *conjuncti*. Sed apud Feftum eft, *Conivola*, *occulta*. Id probe conveniat cum eo, quod *claufum rofæ folliculum*, a *conniven-do*, *connivum* dixere: unde fimiliter fit *conivola*, hoc eft, *claufa*, eoque *occulta*. Nec tamen hæc conftans MSStorum lectio, cum in iis etiam legatur *conviola*: duarum trajectione literarum. Quod fi rectum, erit a *cum*, & *via*. Num dicemus, occultius patrari aliquid in triviis & quadriviis, quia facilior fuga? Sed profecto, hoc eft, ut dicunt, ex accidenti. At per fe nihil iis vulgatius, quæ in triviis & quadriviis fiunt. Apud eumdem Feftum, etiam in MSStis, legas: *Contuoli*, *oculi funt in angustum coacti conniventibus palpebris*. Ubi Scaliger *conivoli* legit, & fatis verifimiliter, cum fequatur, *conniventibus oculis*. Fortaffe tamen & *contuoli* poffit defendi, ut a *contuendo* dicantur *oculi contui*, & ὑποκοριστικῶς *contuoli*: quia *connivens*.

Cohors militaris, juxta Ifidorum, lib. xv. cap. ix. vel a *coarto* dicitur, quod quæ interius fint, *coartet*; vel a *coërtio*, quod quæ interius fint, *coarceat*. Aliis *cohors* militaris videtur nomen accepiffe a *cohortando*: ruftica autem a *coërcendo*. Ita Velius Longus: *Et cohortes æque ex coërcendo ex eodem loco dicta funt. Et eam differentiam quidam effe voluerunt, ut cohortes militum cum afpiratione a mutua hortatione dicantur*. Et aliquot pagellis poft: *Talis quæftio eft circa cohortes, & coortes: ubi diverfam effe voluerunt Grammatici, ut coortes villarum: unde homines coriantur pariter. Oriri enim apud antiquos furgere frequenter fignificabat, ut apparet in eo quod dicitur: Oriens conful magiftratum populi dicat: quod eft furgens: at cohortes militum a mutua cohortatione. Nam cortes audimus quidem vulgo, fed barbare, dici. De fuperiore differentia mihi aliud videtur, quod, cum fuperius de afpiratione loquerer, oftendi, id quoque illum fibi locum feciffe, cum alioquin non defideraretur: ut in vehemente, & in reprehenfo, cum vemens, & reprenfus, fine afpiratione emendatius dicatur. Nam tam militum, quam rufticorum, cohortes funt. Siquidem & milites e rufticis, & ex ejufdem regionis hominibus, confcribebantur, ut & agnofcere & tueri invicem poffint, quod genus etiam utilitatis apud Homerum eft, quia ait:*

Ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγῃ, φῦλα δὲ φύλοις.

Sane vanum effe, quod de vario etymo pro fignificationis diverfitate argutantur, fenfit & Varro, lib. iv. de L. L. ubi ait: *Cohors, quod ut in villa, ex pluribus tectis conjungitur, & quiddam fit unum: fic hic ex manipulis copulatur cohors. Quæ in villa dicta, quod circa eum locum pecus coërceretur*. Ubi recte ait Varro, *cohortem* militarem, ob fimilitudinem, a *cohorte* villica hoc nomen accepiffe. Sed in eo tamen lapfus, quod *cohortem* villicam a *coërcendo* dici putavit. Minus dura fuiffet originatio, fi dixiffet *cohortem* a *cooriendo* effe, priufque fuiffe *coortem*, poftea infertam adfpirationem, ut in *vehemens*, *ahenum*, & fimilibus. Sed vera meo judicio originatio eft, quam H. Stephanus, in Thefauro; Jof. Scaliger, in conjectaneis, Juftus Lipfius, lib. ii. de militia Romana, dialog. iv. & Petrus Nunnefius, in Grammatiftice, adferunt: ut *cohors* villica fit a χόρτος, hoc eft, περιορισμός, five περιχώρημα, feu περίβολος. Sane Varro quoque (fi vera Scaligeri emendatio) hoc etymon agnovit. Nam verbis, quæ ante ex eo apponebamus, continuo hæc fubjicit: *Tametfi cohortem in villa Hypficrates dicit effe Græce χόρτον apud poëtas dictam*. In Romana editione eft κύρτον, vox nihili. Pro eo recte Scaliger χόρτον. Nam Græcis fic dicebatur, quicquid in anteriore domo, vel villa, claufum feptumque effet: unde Hefychius interpretatur περίβολον τῆς αὐλῆς. Poffis & dicere, *cohors* non ἀμέσως effe a χόρτος, fed ab *cum*, & *hortus*, quod a χόρτος, ut fignificet σύγχορτα q. d. *confepta* five *tecta*, & *hortum*, *eodem fepto comprehenfa*. Nam, ut ex Varrone vidimus, in villa *cohors* ex pluribus tectis conjungitur. Integra *cohortis* voce ufus Ovid. lib. iv. Faft. de Vulpe:

Abftulerat multas illa cohortis aves.

Sed ufitatius pro eo κατὰ συγκοπὴν legas *chors*: five *cors*, vel *curs*: ut apud Varronem, cujus tria loca adducit Nonius, in *Cortes*, quod exponit, *villarum intra maceriam fpatia*. Nunc vulgo *cors* dicimus. Sed *chors* eft in libris vett. ut apud Martialem:

Raucæ chortis aves.

Ac fimiliter de militari legas, in Gruterianis veterum Infcriptionum collectaneis, pag. cccLxxxvii. infcript. viii. Tralationis cauffa eft, quod uti *villica*, ita *militaris* etiam, *cohors* rotunda effe foleat, quomodo *globus militum* dicitur: indeque & σπεῖρας appellatio: ut Appiano, σπεῖρα στρατηγίς, *cohors pretoria*. Suidas: Σπεῖραι, πλῆθη στρατευομένων, φάλαγγες. Vide *Spira*.

Cohvm, nunc *lorum* notat, nunc *cælum*. Feftus: *Cohum, lorum, quo temo buris cum jugo colligatur, a cohibendo dictum. Cohum poëtæ cælum dixerunt a chaos: ex quo putabant cælum effe formatum. Cohum* igitur cum *protelum* fignat, quafi *cohibum* dicitur, per crafin, ut a *debibeo* & *præbibeo*, *debeo* & *præbeo*. de *protelo* vide fuo loco. At *cohum* pro *cælo* ufurpat Ennius, ut quidem in veteri fe membrana inveniffe ait Scaliger, ad Feftum in *Cohum*:

. . . . Pilam vix

Sol mediam complere cohum terroribu' cæli.

Ubi alii malunt, *cohum terroribus audet*. Putabat Verrius ea fignificatione *cohum* effe a *chaos*. Sed magis placet, effe a κόος pro *cavitate*: quod ejusdem originis eft ac κοῖλος, unde *cœlum*. Nifi magis placet cum aliis deducere a בהו, *bohu*, quod initio Genefios habes: nempe mutato ב in כ: quomodo & a ברא, *bara*, cenfent effe κτίζειν, & *creare*.

† Cohvm (auctore Fefto in ea voce) *poëtae caelum dixerunt a CHAOS; ex quo putabant caelum effe formatum*. At praepoftere: nam prius eft Cohvm, ab hoc deinde eft Chaos. Quia Cohvm non eft aliud quam ipfiffimum תהו Thov Gen. I. 2. ubi legitur, *Terra erat* Thov & *Bohu*. Duobus hifce Mofaicis τοῦ χάεος vocabulis duae voces manarunt in Latium: nec nifi per Tufcos, qui ab Oriente venerunt. A pofteriore *Bohu* five *Vohv* factum eft Ovvm ut & Pelafgicum Ὤον: nam in Ovo ineft γενέσεως rudimentum: ac praeterea Ariftophanes (cujus locum attuli ad Gen. I 2) quemadmodum ex ovo (h. e. ex Mofaico Bohv feu chao) nata fit rerum univerfitas, pulchre defcribit. Ex *Thohu* vero ortum eft Cohvm, nim. mutato θ in χ, quod Siculi, & Tarentini facere confueverunt, uti patet ex eo quod ὄρνιχες pro ὄρνιθες dicebant; & Siculis tribuitur quod ex Carthana fecerint Καρχαδὼν, unde poftea Καρχηδὼν, h. e. *Car bago*. Ergo, uti dixi, ex Thohv factum eft Cohvm, quod perverfe Feftus a Chaos factum putat. Imo contra a Mofaico Thohv recto itinere venit Etrufcum Cohv, & cum Latina terminatione Cohvm: deinde a Cohv factum eft ΧΑΟΣ, nim. quia Graeci cum prima vocali maluerant, ut poffent a verbo χάω five χαίνω deducere, unde & χάσμα & alia hujus generis nomina oriuntur. At Feftus ait, Cohvm apud poëtas pofitum fuiffe pro *caelo*. Imo pro *chao* (quatenus τὸ *chaos* fignificat inane illud, quod terram ac fidereum caelum intercedit) ufurpabatur; uti conftat ex Ennii fragmento quod in vetere membrana reperit Scaliger:

. . . . Pilam vix

Sol medium: complere COHVM terroribu' caeli.

Hoc eft, via mediam pilam i. e. fphaeram fol emenfus erat, ftatim complet (ὁ δ᾽ ἔτι) terroribus *cohum* caeli i. e. vacuitatem, quae fub caelo eft. Vbi Cohvm pro *inani* dicitur, imitatione Graecorum, qui

sic quoque sæpissime χάος usurpant. At, credo, primaria Tyrrhenici Cohv notio erat, ut Chaos Mosaicum & philosophicum notaret, h. e. rudem & indigestam molem. Mazochius.

Colaphus, κόλαφος, pro quo Attici malunt κόνδυλος, teste Eustathio. Qui & κόλαφος dici ait a κόλον ἀφῦσθαι, id est, μέγα, ut κόλαφος sit, ὁ μεγάλην ἀφὴν ἔχων. Sed simplicior derivatio est a κολάπτω, quod est, *tundo*, & *tundendo excavo*, ut avis rostro, faber malleo. Κολάπτω, est ab Hebræo כלף, quod idem significat; unde & *clavus*, ac *clava*, ut suo loco ostendimus. A κόλαφος exigua immutatione factum *alapa*. Nisi malis esse ab על אף, *al aph*, hoc est, *super faciem*. Vel ab ἀλαπάζω, quod est *vacuo*, *vasto*. Usus præter alios Tertullianus, de spectaculis, ubi *alaporum contumelias* dixit, quibus utebantur in manumissione; unde Claudianus *injurias felices* appellat. At non tales, quas gnathones & parasiti perpetiebantur ventris caussa; unde *alopi* vocabantur: ut est in veteri Glossario. Imo in Glossis quoque Isidori est, *Alopus, qui propter mercedem alapas patitur.* Ubi *alapus* legendum, satis liquet. At ἀλωπὸς aliud est, nempe ἀλωπεκώδης, πανοῦργος, ut Hesychius exponit. Pro *alapa* etiam dixere *salapitta*. Vett. Gloss. *Salapitta*, ῥάπισμα, Usus Arnobius, lib. VII. Vide *Salpincto*.

† Coles & Colis est generationis sive conceptionis instrumentum. Itaque videtur esse ab Hebr. חולל *cholel*, *concipere*. Indidem & Coleus erit i. e. testiculus. Mazochius.

Coleus dolor, a Græco κῶλον, sive κόλον, quo quid significetur, ostendit iste Plinii locus, lib. XI. cap. XXXVII. *Media*, inquit, *hac* (alvus) *umbilico annexo, in omnibus in homine suilla infima parte similis: a Græcis appellatur κῶλον, ubi dolorum magna caussa est*. Ubi κόλον per O scribere malim. Sane Obertus Giffanius, Indice Lucretiano, censet, tantum κόλον dici, quomodo, inquit, in Philonis elegia legitur apud Galenum, lib. IX. De composit. medic. per singulas corporis partes:

Εἴτε κόλον πάσχει τις ἅπαξ δεδίω, εἴτε τις ἧπαρ.

Eodemque modo, in Damocratis versibus (quos apud eumdem Gal. ejusce operis extremo lib. VIII. legere est) scribi gemino in loco debere, metrum ostendit: ubi in Aldina, priori quidem loco, κῶλον altero recte κόλον, scriptum est. Præterea Hesychius κόλον exponit ἔντερον, & Pollux inde deducit κολικός. Denique etiam Serenus Sammonicus, cap. XXXII. ait:

Cum colus invisum morbi genus intima carpit.

Etiam in veteri suo Lexico κόλον se scriptum invenisse testatur H. Stephanus. Quare etsi idem Stephanus scribat, sæpius κῶλον per Ω scriptum inveniri, κόλον tamen ubique legendum arbitror. Hac propter nec intestinum hoc ex eo *colon* dici puto, quia Græci κῶλον vocent *membrum*, interque ea non infimum sit hoc intestinum: sed potius a *cavitate*. Nam κοῖλον, *cavum*, unde ventrem ipsum τὴν κοιλίαν, vel τὴν κάτω κοιλίαν, appellant. Eisque a κοῖλος puto etiam Belgicum *hol*, quasi *ohol*.

Coliphium, sive, ut nonnulli scribunt, *Colliphium*, alii exponunt panes cum recenti caseo commixtos: alii panes ἀζύμους, & carnes assas, quibus Pythagoras athletas uti docuit, cum antea ficis uterentur. Dictum *coliphium*, vel quia eo uterentur ad vires firmandas, nempe ἀπὸ τῶν κώλων καὶ ἶφι, hoc est, *membrorum robore*: vel a κόλλιξ, quod erat genus panis subcinericei ac rotundi: unde Aristophani κολλικοφάγος. Usurpat Plautus, Persa, act. I. sc. III.

Collyræ facito ut madeant, & collyphia
Ne mi hoc incocto detis.

Item Juvenal. Sat. II.

Luctantur paucæ, comedent coliphia paucæ,
Vos lanam trahitis . . . .

De κόλλιξος voce, vide quæ dicimus in *Collabus*.

Collabi, ut ex Suida discimus, erant pastilli majores, figuræ quadrangulæ, eoque modo usus apud Athenæum Philyllius, in αὐγῇ (ita ad ἱερέας Aristoph. legendum monet Septimius Florens, pro quo in vulgatis codd. est αὐτῇ) his versibus: πυρῶν ἐνγόνους τριμήνων, γαλακτοχρῶτας κολλάβους θερμούς. Ita autem dicuntur, quia facti instar clavorum citharæ, circa quos tenduntur nervi; qui *clavi*, Suida teste, proprie κόλλαβοι, & κόλλοπες, dicuntur, quia bovis spinæ pars dicta κόλλα & κόλλοψ, unde κολλᾷν, *ita jungere ut ægre divellas*, indeque exoleti dicti κόλλοπες, quia nempe in ea κόλλη jam induruerint: quemadmodum monuit idem Florens Christianus. Alciatus legit apud Plautum, Trinummo:

Ne bubuli collabi (vulgati *coctabi*) *in te crepent.*

Et interpretatur *collabi*, nervi, quibus cæduntur terga servorum.

Collis, a *colendo*, ut quidem sensit Varro, IV. de L. L. *Quod primum ex agro plano fructus capiebant, Campus dictus; postea quam proximo superiora loca colere cœperunt, a colendo Colles appellarunt*. Sed verisimilior est sententia Jos. Scaligeri, & Petri Nunnesii, deducentium a Græco κολώνη. Nam κολωνὸς, & κολώνη, idem sunt quod *collis*. Homerus, Il. β.

Ἔστι δέ τις προπάροιθε πόληος αἰπεῖα κολώνη.

Ubi Scholiastes interpretatur γεώλοφος, ἐξοχὴ, τόπος εἰς ὕψος ἀνήκων.

Collucare, sive *conlucare*, Festo teste, dicebant, *cum profanæ silvæ rami deciderentur officientes lumini*. Ubi iccirco ait *profanæ silvæ*, quia Deo sacræ erant incidua. Simul ex allatis verbis liquet, *conlucare* esse a luce. Nam *collucando* silva fit lucida. Usus Cato, de R. R. cap. CXXXIX. *Lucum conlucare Romano more sic oportet*. item Columella, lib. IX. cap. ult. *Neque terram operire, neque arborem collucare.*

Collum, si Perotto credimus, dicitur a *colendo*, quia monilibus *colitur*, hoc est, *ornatur*. Sed potius *collum*, sive (ut veteres, qui consonas non geminabant, scripsere) *colum*, est a Græco κῶλον, κατ' ἐξοχὴν, quia nobile sit illud membrum, cui sacrum caput innititur. Contra Græcis κῶλον κατ' ὑπεροχὴν, *extantes corporis rami* dicuntur, & præcipue *pedes*, Eustathio teste: vel τὰ ἐκ μηρῶν καὶ κνήμαις, ut interpretatur Jul. Pollux. A *collum* est *collare*, vel *collarium*, vinculi genus, cui *collum* inseritur. Ab eodem est *decollare*, ut Græcis a κεφαλὴ ἀποκεφαλίζειν. Apud Matthæum, cap. XIV. ubi de Johanne. A *cervice* similiter *decervicare* dixit Sidonius, lib. III. epist. III. Sed & *decapitare* dixere posterioris ævi scriptores. *Decollandi* verbo usus Fenestella, lib. II. Epitomarum: *Quemadmodum Cæsar a piratis captus sit, utque eos ipse postea ceperit & decollaverit*. Citat Diomedes, in primo, atque addit, veteres dixisse tales *securi cæsos*. Ibidem, de altera hujus vocis notione agit, qua *decipere* significat, quomodo Plautus, & Lucillius usi sint. E Plauto citat hæc verba: *Uno est decollavit*. Quomodo est in editione Putschii. Sed legendum, *Una spes*. Respicit illum locum, Captivis. Sc. *Miser homo est: Est mihi illic una spes cœnatica. Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam*. Idem, sc. *Qui illi dii: Si*, inquit, *sors decollassit, gladium faciam culcitarum*. sumpta est tralatio ab iis, qui crumenam sibi de collo suspendebant, quæ si *decollaret*, hoc est, in collo esse desineret, emi nihil poterat. Contrarium est *succollare*, id est, *in collum attollere*. Nec desunt tamen, qui *decolare* malint unico L: ex quorum mente a liquidis ea est tralatio. Nam hæc perfluunt per *colum*, hoc est, ἠθμόν. Sed omnino prius magis placet.

Collybus, Gr. κόλλυβος, est ἀργυρίου ἀλλαγὴ, *pecuniæ permutatio*: ut exponit Pollux. Non tamen hæc propria primaque significatio. Primo enim notat *æreum nummulum*, cui *bos* esset impressus: unde ab Hesychio exponitur, ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένος βοῦς. Sed quia minutis hisce nummulis permutaretur aurum argentumque, hinc factum, ut generatim pro *pecuniæ permutatione* dici cœperit. Cic. Verr. III. *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, & collybo: deinde pro nescio quo cerario. Hæc omnia, judices, non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum, sunt vocabula; nam collybus esse qui potest,*

cum

cum utantur omnes uno genere nummorum? Quo in loco *spectatio pecuniæ* est ejus probatio, *collybus* autem intertrimentum nummorum ex permutatione pecuniæ, quæ fieri solet apud nummularios; quia pecunia, quam quis habet, aut abrogata sit, aut non recepta in ea provincia, in qua debeat expendi. Apud Suetonium quoque, in Augusto, cap. v. legas hæc verba, ex epistola Cassii Parmensis, Augustum taxantis: *Materna tibi farina: si quidem ex crudissimo Ariciæ pistrino hanc finxit manibus collybo decolorátis Nerulonensis* (al. *Nemorensis*) *mensarius*. Ubi *mensarius* dicitur κολλυβιστὴς, hoc est, ὁ τραπεζίτης, sive qui *nummos permutat*. Phrynichus, Menandrum culpans, qui voce Κολλυβιστὴς utatur, pro eo dicendum monet ἀργυραμοιβός. Sed eo (ut Pollux testatur, lib. VII. cap. XXXIII.) usus quoque Lysias, orat. de aureo tripode, indeque κολλυβιστικὰ σύμβολα, quæ vulgo *literæ cambii* appellantur, a *cambire*, quod Græci dicunt ἀνταμείβεσθαι hoc, est, *permutare*.

COLLYRIUM, oculorum medicamentum: atque ita proprie dicitur σποδιον, sive τεφρὸν, hoc est, quod fieret e cinere, ac colorem cinereum haberet. Nempe a κολλύρα. Hesychius: κολλύρα, θεόφραστος ἐπὶ τῶν ἐκ τέφρας πεπλασμένων. Unde & κολλύρα, & κολλυρὶς, *panis* genus, quod in *cineribus* coqueretur. Κολλύραν vocat Aristophanes, in εἰρήνῃ, cujus verba etiam Athenæus citat, lib. III. Sed apud Aristophanem κολλύραν scribitur, apud Athenæum κολύρα. Monet Aristophanis interpres, κολλύραν esse ἔλαττον τοῦ ἄρτου. Atque addit, τινὲς δὲ τὴν κολλύραν εἶδος ἄρτου, ὃ παιδίοις δίδοασιν. Erant autem tria *collyriorum* genera. Quædam ἁπλῶς dicebantur κολλύρια, quæ ex omni materia indifferenter fiebant, ξηροκολλύρια, cujus materia erant ξηρὰ, hoc est, *arida*, ut semina, fructus, aromata, aliaque hujusmodi: ὑγροκολλύρια, quæ componebantur ex ὑγροῖς, hoc est *humidis*, uti liquoribus, succis, melle, oleo & similibus. *Xerocolyrii* vocem legas quoque apud Marcellum Empiricum, ut cum ait, *Xerocolyrium ad lippitudinis initia*. Vidimus de *collyrio*. Sed differt ab eo κολλύριον, & significatione, & etymo. Est enim medicamentum teres, sed superiori parte crassius, inferiori tenuius, ad modum caudæ muris truncatæ. Quod ex variis rebus contusis fiebat, & fistulosis corporis partibus, velut meatui naris affectæ, vel aurium, item ano, vel utero, immitti solet. Nomen quidem putant παρὰ τὸ κωλύειν, vel κολλᾶν τοῦ ῥοῦ, *quia fluxiones sistat*. Sed sæpius multo alios ad usus adhibetur. Eoque verius est, sic dici a κόλος, *mutilus*, *truncus*, *curtus*, & οὐρὰ *cauda*. Κόλος vero ea significatione, qua & κολοβὸς dicitur, est a κολούειν, *truncare*. Caussa nominis erit, quia formam habet *caudæ truncatæ*. Vide de eo Oribasium, lib. x. cap XXIII. ubi ex Antyllo *coluriis* tribuit figuram caudæ murinæ, ac soliditatem aliquam, ut oleo possint inungi. Meminit & Celsus lib. v. cap. XXVII. *Satius*, inquit, *est*, *vel papyrum intortam, vel aliquid ex penicillo, in modum colurii adstrictum, eo illinere*. Paullo ante dixerat idem: *Exque eo* (emplastro) *collyrium fieri debet, altera parte tenuius, altera paullo plenius, idque, ea parte, qua tenuius est, alteram antecedente demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat: quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt*. Galenus quoque, lib. v. τῶν κατὰ τόπους, de narium affectibus scribens, docet, ex certis medicamentis contusis lævigatisque *coluriorum* formas effingi debere, quæ ad nares ægroti proportionem babeant, inque naris affectæ meatum immittantur. Hinc *collyrium* κατὰ μεταφορὰν pro *semicolumnio*. Sidonius lib. II. epist. II. *Rotundatis fulta coluriis*. Ubi Savaro *collyriis* edidit. Sed *coluriis* recte Salmasius: qui primus, ut puto, observavit, *collyrii*, & *colurii* voces in libb. confundi.

COLO [ab ὑλῶ & χυλῶ, unde ὑλίζειν & χυλίζειν.] nunc primæ est, primamque producit; nunc tertiæ, eamque corripit. Conjungit Appuleius, lib. I. Florid. de Gymnosophistis agens: *Non illi norunt arvum colere*; *vel aurum colare*, &c. *Unum pro his omnibus norunt*. *Sapientiam percolunt*. *Colare* est ὑλίζειν, unde *percolare*, a quo *percolatum vinum*, οἶνος ὑλιστός. Est *colare* a *colum*, quomodo vocatur vas, per quod vinum fluens *colatur*. Græcis ὑλιστήρ. Maro, II. Georg.

> .... *Tu spisso vimine qualos,*
> *Colaque prælorum fumosis deripe tectis.*

Colum nivarium celebrat Martialis, in Apophoret. dist. CIII. Erat id vas, cui nives injiciebant, inde vinum infundebant, ut vinum perfluens nivis frigus indueret. Diversus ab eo *saccus nivarius*: de quo, sequenti disticho, agit Martialis. Hic e corio fiebat: *colum* autem *nivarium*, una cum urceolis, inter vasa numeratur a Pomponio, L. in argento. D. de auro & argento leg. At *colo*, cum tertiæ est, qua notione terram, ac parentes, *colere* dicimur, venit a כלל, id est, *absolvere*, *perficere*, *complere*. [in hac significatione est ab ἀλοᾶν.] Ab hac notione venit *colonus*, item *colonia*, de quo separatim. A composito ejus *incolo*, est *incola*, & *inquilinus*; quomodo dicitur, qui *incola* quidem est, sed domus alienæ, boc est, qui in ædibus habitat conductitiis; ut Isidorus docet, lib. IX. cap. IV. ubi inter *inquilinos*, & *advenas*, eo distinguit, quod illi non perpetuo inhabitent, sed postea migrent: hi autem stabile habeant domicilium. Marius Victorinus, lib. I. cap. de Orthogr. censet: ab *inquilinus* esse *incola*, Q in C converso, quomodo a *quatio* est *concussio*; *secutus*, a *sequor*. Sed falli paret ex iis, quæ diximus. Refellit & Festus: *Inquilinus*, inquit, *qui eundem colit focum, vel ejusdem loci cultor*. Quæ lectio si recta sententia erit; *Inquilinus* conflatum esse vel ex *in* & *culina*, vel simpliciter ex *in* & *colo*: quod posterius verum est. Dicitur enim *inquilinus*, quasi *incolinus*. C in Q abire nil mirum, quando eadem sunt natura litera, tantum accidente differunt; unde olim quoque dubitatum, *Cum*, an *Quum*, scribi deberet: item *Cur*, an *Quur*, rectius esset; quemadmodum testatum facit Curtius Valerianus, apud Cassiodorum, lib. de ὀρθογραφίᾳ. Sed & alia multo plurima in vett. libb. ac monumentis occurrunt, in quibus hæ literæ promiscue usurpentur, eaque res crebro Criticis junioribus ansam præbuit sollicitandæ lectionis antiquæ.

COLOBIUM, vestis genus, quo monachi & eremitæ utebantur. Ægyptiorum fuisse monachorum habitum indicat Cassianus, lib. I. de babitu monachi, cap. XI. Græc. κολόβιον, a κολοβὸς, hoc est, *mutilus*, *truncus*, *brevis*. Nam ut Isidorus indicat, lib. XIX. cap. XXII. *colobium* erat tunica manicis defecta, exstantibus extra eam brachiis. Notum convitium in Trojanos, quod apud Maronem legitur, IX. Æn.

> *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.*

Ubi sic Servius: *Tunicæ vestræ habent manicas. Quod etiam Cicero vituperat dicens, manicatis & talaribus tunicis. Nam colobiis utebantur antiqui*. Quia vero *colobium* carebat manicis, eo nunc ἁπλῶς *saccum*, nunc *lineum saccum*, nunc *tunicam saccineam*, vocari videas, a Rufino, Hieronymo, aliis. Hujusmodi tunicis oppositæ *Dalmaticæ*, quæ manicas habebant: ut alibi dicimus.

COLOCASION, vel *colocasia*, est *faba Ægyptia*. Quod Plinius quoque ostendit, lib. XXI. cap. XV. *In Ægypto*, inquit, *nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui vocant*. Vides ei esse integram plantam. At in Athenæi excerptis, lib. III. dicit Diphilus Siphnius, esse τοῦ κυάμου τοῦ Αἰγυπτίου ῥίζαν, *radicem fabæ Ægyptiæ*. Existimet aliquis, ob hosce auctores, vocem Ægyptiam esse. Sed obstat, quod Alexandrinorum ea vox sit, qui Græce loquebantur. Eoque demum post tempora Alexandri cœperit. Ostendit hoc Athenæus, lib. III. ubi cum Nicandri de *faba Ægyptia* versus attulisset, subjungit continuo: ῥίζας λέγει Νίκανδρος τὰ ὑπ' Ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλούμενα· *radicem ejus vocat Nicander, quam Alexandrini colocasiam nominant*. Caussa nominis minus aperta. Nam aliis a κόλον, *cibus*; & κάσαι, *ornare*: quia ut radicis usus

usus erat ad edendum ex jusculo; ita ciboriorum ad epulas; & floris, ad coronas. Aliis a κολὸν, sive κολοβὸν, *mutilum*; & κασῦς, sive κασᾶς, cujus diminutivum κάσιον, *pileus*, aut *lacerna ex lana coacta*, aut etiam *tapes*. Hesych. Κασῦς, ἀμφιτάπης καὶ πιλωτόν. Arcadius: Κασῆς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον περισπᾶται. Pro *lacerna* vero *equestri* usus Xenophon, lib. VIII. Κύρ. Παιδ. Est hæc sententia doctissimi Salmasii. Nempe ut κολοκάσιον sic dicatur ab amplitudine foliorum, quæ referant *minutam lacernam*, aut *tapetem*. Quomodo κολοκάσιον dicetur, quasi κολὸν κάσιον· ut κολόκυμα Aristophani Equit. est μικρὸν κῦμα, quasi κολοβὸν κῦμα, ut Scholiastes indicat; & κολόσταθμος, μικρὸς σταθμός· unde Hesychius exponit, ἔσωθεν ἔχουσαν κατάβατον τὸν πυλῶνα.

COLONIÆ, quid, & unde, sint, indicant hæc Servii verba, ad illud I. Æneid.

. . . . Tyrii tenuere coloni.

Sane veteres colonias ita definiunt. Colonia est cœtus eorum hominum, qui universi deducti sunt in locum certum ædificiis munitum, quem certo jure obtinerent. Alii: Colonia est, quæ Græce ἀποικία vocatur: dicta autem est a colendo. Est autem pars civium, aut sociorum, missa, ubi Remp. habeant ex consensu suæ civitatis, aut publico ejus populi, unde profecta est, consilio. Hæ autem coloniæ sunt, quæ ex consensu publico, non ex secessione, sunt conditæ. Ita legitur is locus in membranis Fuldensibus. Erat autem hæc coloniarum deductio multis nominibus utilis. Quippe cum multitudine civium laboraret civitas, creari solent Triumviri, qui certum civium numerum in loca certa deducerent, singulis agros & prædia assignarent: qua re tum tenuibus atque obæratis civibus consolebatur, tum urbi multitudine civium laboranti, tum universo imperio, quia colonos constituebant loco ad hostibus resistendum idoneo. Quomodo *colonia* a *municipio* differat, docebit Agellius, lib. sextodecimo, capite XIII. Sed imprimis de *coloniis* erudite & accurate scribit Marcus Velserus, lib. quarto & quinto rerum Augustanarum Vindelic.

COLORES, dicti juxta Isidorum, lib. XIX. Orig. cap. XVII. *Quod calore ignis vel sole perficiuntur: sive quod initio colebantur, ut summæ subtilitatis existerent.* Prius etymon plane rejiciendum. At non omnino displicet, ut a *colo* sit *color*, quia rei sit *cultus*, hoc est, *ornatus perfectioque*. Imprimis autem placet, esse vel a Chaldæo כחול, id est, *coloravit*: vel a Græco χρωννύω, *coloro*: κατὰ μετάθεσιν, & *N* in *L* abeunte: quod crebrum. [χρόας] Duriuscule Becmanus deducebat a καλὸν, vel κάλλος, quia *pulcritudo* rei partim in partium συμμετρίᾳ, partim in *colore*, consistat. Priscianus a *colore* vult esse *color*. Sed *colore* contra est a *color*.

COLOSSUS, est statua ingens, ut indicant hæc Plinii verba, lib. XXXIV. cap. VII. *Moles excogitatas videmus statuarum, quas colossos vocant, turribus pares.* Auctor Etymologici magni: κυρίως κολοσσοὶ λέγονται οἱ ὑπερμεγέθεις ἀνδριάντες. Quidam dictum putant a *Caleti*, vel *Coleti*, architecti nomine. Festus: *Colossus a Calete artifice, a quo formatus est, dictus.* Sic habent quoque editt. vett. Mediolanensis anni CIↃIↃ. Aldinaque anni CIↃIↃXIII. Sed pro *Calete* legunt quidam *Colete*. Alii *Colossum* auctorem faciunt, Lycippi, ut ajunt, discipulum. Sed sunt hæc mera somnia. Auctor enim *colossi Rhodii* fuit vel *Chares*, vel *Laches*. Plinius ibidem: *Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi supradicti discipulus.* Simonides in hunc *colossum*, lib. IV. Ἀνθολογ.

> Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
> Λάχης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Nisi & hic pro Λάχης legere malis Χάρης, ut cum Plinio, Eustathioque, conveniat. Sed hoc pacto & pro ὀκτάκις substituere possis ἑπτάκις, ut in hoc quoque consentiat cum Plinio, Straboneque, qui septuaginta faciunt cubitorum. Et sane hoc pacto a quibusdam eos versus citari video. Verum hoc quidem utut est, de *Colosso*, vel, *Colete*, aut *Calete*, altum apud veteres silentium est. [*Colossus* dictus quasi κολόσσοος, ἢ κόλος, μέγας.] Quare rectius Etymologus, qui *colossum* sic dici scribit, quia ob nimiam altitudinem, oculorum frustraretur aciem. Verba ejus apponam: Κολοσσὸς παρὰ τὸ κολούω (ὃ ἐστιν ἐλαττῶ) τὰ ὄσσε (τουτέστι τοὺς ὀφθαλμοὺς) διὰ τὸ μέγεθος, ὡς μὴ ἐξικνουμένων τῶν ὀφθαλμῶν ὁρᾶν. Censet igitur, esse ex κολούω, quod est, *imminuo*, *frango*: & ὄσσε duali pro ὄσσοι, quod est, *oculi*; nempe ab ὄσσω, quod est Æolicum pro ὄπτω· unde Hesychius ὄψεις exponit βλέπεις, ὁρᾷς: item ὄσσοι, βλέψοι, ἴδοι. Ad verbum igitur *colossus* sonat *frangioculum*. Etymologi sententiam confirmat hoc Statii, Sylv. carm. I.

> *. . . . Vix lumine fesso*
> *Exploret, quam longus in hunc despectus ab illis.*

Loquitur de equo Domitiani, qui *colosso* impositus erat; unde, initio carminis, *molem* vocat *geminatam*:

> *Quæ superimposito moles geminata colosso*
> *Stat Latium complexa forum, cœlo ne per auras*
> *Fluxit opus? . . . .*

Ita legi debere hunc locum, ex manuscripto Senensi, dixi alibi. At in vulgatis pro *geminata* est *gemmata*; pro *per auras*, *peractum*. Sunt qui ab *colosso* hoc dictas volunt *Colossas*. Sane Suidas, in voce κολασσαεῖς (qui & alios multos in errorem induxit,) voluit *Colossenses*, ad quos scribit Paulus, eosdem esse ac *Rhodios*, nomenque id a *colosso* sortitos. Sed nihil hoc ineptius. Nam *Colossæ*, unde *Colossenses*, oppidum fuit majoris Phrygiæ prope Laodiceam & Hierapolim, ut diserte docet Strabo, lib. XII. & Plin. lib. V. cap. XXXII. A *Colossensibus* quoque est *color colossenus*, κολοσσηνὸς, cujus meminit Strabo prope extremo lib. XII. Vide de eo Cœlium Calcagninum, lib. I. ep. XLVIII. Hermannus Lerbeccius, in Chronico Schovenburgico, *Colossum* putat dictum ab eo, quod *colat ossa*; cum, ut dicit, ex more veterum sepulcris impositi magnorum Virorum fuerint. Plura quæ addit ex Vincentio, & quo describat modo, vide apud eundem, pag. XXII.

COLUBER, Gelenio ita dici videtur, quasi κολοβὸς τὴν οὐρὰν, id est, *cauda mutilus*. Atqui caudam habet, nisi cum resecta, ut, cum apud Ovidium, VI. Metam. in fabula Terei, & filiarum Pandionis, cum recisa Philomelæ lingua confertur,

> *. . . . Mutilatæ cauda colubræ.*

Quare vel est a *colo*, quia nemora incolit: vel corruptum ex χέλυδρος. Id serpentis est nomen, alterque vocatur, δρύϊνος, vel δρυΐνας, quia in cavis *quercubus* latibulum habere solet. Vel est ἀπὸ τοῦ κολυμβᾶν, quia *subeat cavernas*: quod postremum Cæsari Scaligero placuit, Comment. in lib. II. Hist. Anim. cap. XVIII. sect. CXXIII. Sed si placet esse a κολυμβᾶν, potius credam, proprie sic dici *chersydrum*. Nam κολυμβᾶν, *urinare*. Et in Glossis Græcolatinis, Cyrillo tributis, legas: Ὄφις, *anguis*. Ὄφις χέρσυδρος, *coluber*, *chelioriue*. Ubi sine dubio *chelydrus* reponendum. Nam idem *chelydros* ac *chersydrus*. Ad verbum notet *testudinem aquaticam*.

COLUMBUS, & *columba*, unde sint, non perspexit Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Columbæ*, inquit, *dictæ, quod earum colla ad singulas conversationes colores mutent.* Nec melius Albertus M. cui sic dici placet, quod *colat lumbos* multa generatione. Verisimilius aliquanto Varro, lib. IV. de L. L. qui inter ὀνοματοποιηθέντα reponit. *De his*, inquit, *pleraque a suis vocibus, ut hæ; Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo: item hæ, Pavo, Anser, Gallina, Columba.* Quamquam aliter idem, lib. III. de R. R. cap. VII. ubi a *columen*, hoc est, *culmen*, deducit: nempe quia *propter timorem summa loca in tectis captet*. [*Columbus* & *palumbus* ejusdem originis, cum P & C sæpe permutentur. Est autem a φαλὸς φαλιδὸς, idem quod πελιτνὸς, & πελιδνὸς, a πέλα, πέλω· hinc πελειὰς, & πελλιτρια.] Sed examussim optime Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, & Joseph. Scaliger, in conjectaneis, qui deducunt a Græco κολυμβᾶν, id est, *urinare*: quoniam nempe talis

lis est columbarum gestus. Græcis κόλυμβος aliud est, nempe avis aquatica, sic ab *urinando* dicta, ut omnino eadem videatur ac mergus; qui, ut Ovidius canit, vers. ext. undec. Met.

Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur ille.

Meminit ejus Aristophanes Acharn. apud Athenæum, lib. IX. Vocatur & κολυμβὶς ab Aristotele, lib. VIII. Hist. cap. III. quamquam in vulgatis codd. sit κολυμβρίς. Etiam *Columbaria* in navi, ab eopse verbo dicta, quod per ea videntur remi eminentes κολυμβᾶν. Nisi magis placet Isidori sententia, cujus hæc verba, lib. XIX. cap. II. *Columbaria, in summis lateribus navium loca concava, per quæ eminent remi, dicta credo; quod sint similia latibulis columbarum, in quibus nidificant*. Sane & vineali genus, quod, quia collum ei inseritur, *collare*, vel *collarium*, dicitur, alio nomine *columbar* appellatur ut Priscianus ait in V. Ejus appellationis rationem hanc esse puto: quod foramen id simile esset foraminibus in peristerotrophiis, ubi *columbæ* nidificant. Nisi sic vocatum malis ob similitudinem *columbarium* in navi: atque his nomen fuisse a κολυμβᾶν, uti diximus. Ludit in *columbaris* voce Plautus, Rud. Act. III. sc. III.

Illic in columbum, credo, leno vortitur.
Nam in columbari collum haut multo post erit.
In nervum ille hodie nidamenta congerit.

A *columba* quoque est *columbatim*. Cn. Mattius apud Agellium, lib. XX. cap. IX.

Sicuque amicam reficere frigidam caldo
Columbatimque labra conserens labris.

Ubi metri caussa pro *reficere* mallim *reficit*. Sed fortasse nec *columbatimque*, sed *columbulatim*, legendum, ne secunda sede sit spondeus. Est vero *columbatim*, seu *columbulatim*, idem quod *more columbarum*, quem & Martialis tangit, lib. XII. epist. LXVI.

Amplexa collum, basioque tam longo
Blandita, quam sunt nuptiæ columbarum.

COLVMIS, proprie est *sanus*. [a κόλος, μόγος, idem quod ὅλος.] Onomasticum vetus, *Columis*, *incolumis*, σῶος. Isidori Glossæ: *Columes*, *salvos*. Usus Plautus: indeque, addito præverbio, *incolumis*, ubi *IN* est αὐξητικὸν, uti in *invictus*, *incanus*, & similibus, de quibus alibi non semel dictum. *Columis* est a Chaldæo חלים, hoc est, *fortis*, *sanus*: quod a חלם, id est, *convalescere*, *pinguescere*. Ab homine igitur ad alia transfertur significatio: etsi aliter Isidorus, lib. X. *Columis a columna vocatus, eo quod erectus & firmissimus sit*. Aliis placet, *columis* esse a *columen*, sive *colomen*, ut antiqui scripsere, pro eo quod usitatius *culmen* effertur. Ita proprie *columis*, sive *incolumis*, dicetur domus integra perfectaque, cui jam *columen*, hoc est, *culmen*, impositum, cuique id integrum ac salvum. Sed omnino est a Chaldæis, uti dicebamus.

COLVMNA, juxta Nunnesium fuerit a κολώνη, *collis*. Puto potius, *columna* dici quasi *columino*, a *columen*; qua de voce in *culmen* dicimus. Festus: *Columnæ dictæ, quod culmina sustineant*. Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Columen in summo fastigio culminis, unde & columnæ dicuntur*. Ubi sic Philander: *Nam proprie columnæ sunt arrectariæ, quæ columen, id est, summum fastigium percurrens tignum, sustinent. Injiciuntur vero transtris, id est, transversis trabibus: habent & capreolos, hoc est, proclinata hinc atque hinc ligna, quæ canterios sustinent*. A *columna* est *columnarium*, quo usus Suetonius, in Augusto, cap. XL. Frustra est Beroaldus, cum contra veterum librorum fidem legere pro eo jubet *colluviarium*, ut cloacæ designentur, per quæ colluvies & immunditiæ ejectantur. *Columnaria* autem dicuntur æstuaria quædam, ac spiramenta: ut Philander, & Barbarus, recte colligunt ex istis Vitruvii verbis, lib. VIII. cap. ult. *Etiam in ventre columnaria sunt facienda, per quæ vis spiritus relaxetur*. Ubi nonnulli *colluvinaria* reponunt, a Beroaldo decepti; alii *columbaria*: sed nihilo rectius. *Columnaria* vero dicta, quod ad *columnarum* modum attolluntur: ut Bernardinus Baldus, qui & illud addit, hujusmodi *columnaria* prope Pisaurum ad viam Fanestrem spectari, *in veteri aquaductu nuper instaurato ad novum & pulcerrimum fontem in medio foro*. A *columna* quoque est diminutivum *columella*, apud Catonem, Ciceronem, Cæsarem, alios. Μεταφορικῶς vero *columellæ* dicti Majores domus Servi, quos Heri negotiis suis præficiebant. Metaphoræ ratio est, quod his nitatur domus, tanquam *columellis*. Ita de Turno dixit Maro, XII. Æneid.

. . . . In te omnis domus inclinata recumbit.

Porro, quæ de *columnæ*, & *columella*, vocabulo diximus, confirmantur his verbis Donati, Phorm. Act. II. I. *Columen, culmen, an columen, columna? unde columella apud veteres dicti Servi Majores domus*. Lucillius, XXII.

Servu' neque infidus domino, neque inutili' quoiquam
Lucili columella heic situ' Metrophanes.

Et paullo post: *Columen vero familiæ, sustentatio, vel decus, unde columnæ dictæ. Columella* vero potius, quam *columnella*, dici nihil mirandum, quandoquidem veteres etsi *columna* scriberent, *columa* tamen exemto *N* pronuntiarent: ut scribit Quinctilianus, lib. I. cap. VII. Sed & nihil prohibet, a *columna* fieri *columella*, eliso *N*, quando a *monstrum* similiter dicimus *mostellum*, ac a *scamnum scabellum*; ubi & *M* conversum in *B*. Nam integrum esset *scamnellum*. In dubium tamen vocari possit, an servi etiam dicti sint *collumellæ* domus. Sane Lucillii versum sic legere malebat Salmasius:

Lucili columella hic situ' Metrophanes.

Ut sententia sit, Metrophanem, Lucillii servum, situm esse sub ista *columella*, hoc est, cippo, qui in tumulo erigebatur, & nomen ac elogium defuncti continebat. Græci *columellam* sive *cippum* ejusmodi, στήλην vocant. Gloss. Στήλη, *cippus*, *tumulus*. Et sane hæc doctissimi viri sententia impensius placet. Satis enim laudarat Lucillius servum, quod non fuisset domino infidus, neque inutilis cuiquam. At nimia laus fuerit in servo, si dicatur *domini columna*.

†COLVMNAS a Tuscis inventas Italia usurpavit (vide Vitruvium de Tuscanica columna) quae & universam aedificandi rationem indidem habuit: unde & ATRIVM, TEMPLVM, TVRRIS &c. (de quibus suis locis dictum) voces sunt Tuscae & Orientales. At COLVMNAE vox oriri potuerit a Chald. גולם *golam* (ea vox *lapidem quadratum* notat) aut a חלים sive a חלום *chalum*, quod apud Chaldaeos notat *solidum integrumque*, cujusmodi *columnas* esse debent. Postremo sicuti Graecis columna στύλος dicitur ab instrumento scriptorio; sic & Chaldaicum קולמוס *colmos*, quod est instrumenti ad scribendum nomen, videtur apud Etruscos significationem habuisse utramque, tum *calami* scriptorii scil. tum etiam *columnae*; utrumque enim vocabulum ab illo COLMOS nascitur. At alterum Graecum columnae nomen Κίων mihi videtur esse a כיון *chiun*, quod Amos ver. 25. *basis* exponitur: vide mihi dicta in Diss. ad eum locum. Postremo si vetus Latinum *Columnae* vocabulum a me quaeras, non aliud erat, quam STATVA, quae respondet Hebraico עמוד *ammud*; utrumque enim a *stando* dicitur, sicut utrumque *columnam* notat. Sane in vetere inscriptione, quae Pollae exstat, tot miliaria colliguntur ex hoc aut illo loco AD STATVAM i. e. usque ad columnam, quae itinerum finis ad fretum Siculum erat. MAZOCHIVS.

COLVRI, κόλουροι, circuli ducti per polos mundi, Æquinoctialem secantes in partes æquales, Zodiacum in inæquales: quorum duo præcipue sunt illustres, unus qui Solstitium ac brumam; alter, qui Æquinoctia, designat. Dicti κόλουροι, quasi κόλοι τὴν οὐρὰν, *cauda mutili*. Nempe quia pars eorum nobis inconspicua est, & qua parte non videntur, *mutili* censentur.

COLVRNVS, literarum trajectione dicimus pro *corulnus*, a *corylus*, sive *corulus* per *V*, prout hanc vocem in antiquis codd. scribi tradit Pierius. Marius Corradus, lib. II. de L. L. dubitare videtur, sitne

ſitne a *corylus*, an *cornus*. Sane poſterius probat & Feſtus. Sed a *corylus* deducit Servius, in I. Georg. & Priſcianus, extremo lib. ſecundo. *Colurni* voce uſus Maro, lib. II. Georg.

. . . . *Et in verubus torrebimus exta colurnis.*

Cujus loci hæc ſententia eſt: *Caper*, cum Baccho immolatur, *colurnis* virgultis aſſari debet; quia ambo, & *caper*, inquam, & *corylus*, vitibus obſunt: ille quia rodit vites, ut vel ex Ovidii Faſtis notum; hæc quia obeſt, ſi juxta vites ſtatuatur: unde Maro, Georg. II.

Neve inter vites corylum ſere.

{ quaſi κόλον ἔρνος. vide notata de *obeliſco colurno*.]

Colva, ex Perotti ſententia, a *colendo*, id eſt, *ornando*, quia mulierem ornat: vel quia neant hac ea, quæ ad ornatum pertineant.

Colvstra, ſive *coluſtrum*, [γαλάθηρον idem γαλαθηνὸν vel γαλακτήριον.] eſt lac novum in mammis, hoc eſt, ſpongioſum illud lac, denſumque, quod poſt partum eſſe ſolet. Auctores, lib. XXVIII. cap. IX. Palladius, in Novembri; & e Grammaticis, Servius, in V. Æn. Nonius, in *Coluſtra*: Iſidorus, lib. XX. Orig. cap. II. & Gloſſis Latino-Græcis, quæ πυρίεφθος, ſive πυρίεφθος, interpretantur. Id autem eſt τὸ πρῶτον γάλα, Athenæo teſte, lib. XIV. Dictum *coluſtrum*, cenſeo a *coaleſcendo*, quaſi *coaluſtrum*. Nam denſum eſt & ſpongioſum, uti diximus. Vel ea de cauſſa ſit a κολλῶμαι, hoc eſt, *agglutino*, *adhæreſco*, quod a κόλλα, *gluten*. Sane alterutrum horum malim, quam ut ſit a κόλον, id eſt, *cibus*; quia primus is ſit animantis *cibus*: vel quia *cibum* imitetur. Eſt *coluſtrum* plane noxium. In cauſſa eſt, quod tempore partus magna ſit in corpore humorum perturbatio, quia pravi humores bonis miſcentur. Fuit tamen *coluſtrum* in deliciis apud Romanos. Martialis, lib. XIII. diſt. XXXVIII.

Subripuit paſtor, quæ, nondum ſtantibus hædis,
De primo matrum lacte coluſtra damus.

Μεταφορικῶς uſus Plautus, Pœn. Act. I. Sc. II. *Meum mel, meum cor, mea coluſtra, meus molliculus caſeus.* A *coloſtro* infantes *coloſtrati* dicuntur, qui ſtatim a partu lac illud ſpongioſum ſuxerunt. Quamquam Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. ita dicat vocari, qui nutrices ſugunt, poſtquam concepere. Sed falli videtur.

Coma, κόμη. Id quibuſdam dici videtur a κόπτειν, id eſt, *ſecare*: qua nempe ratione *cæſaries* dicitur a *cædendo*. Id ſi placet, fuerit a præterito κέκομμαι. Nec ab his multum abeunt, qui deducunt a κείρω, hoc eſt *tondeo*. Sic κόμη dicetur quaſi κόρη. Alii cenſent, eſſe a κοσμεῖν, hoc eſt, *ornare*, quia comæ, animalium arborumque ſunt ornamentum. Ita κόμην dicemus quaſi κόσμην. Sunt etiam quibus placeat eſſe a κομέω, *curam gero*, quoniam ſtudio excoli debeat, alioqui ea appellatione indigna. Primum etymon ſuggerit Iſidorus loco citato: tria reliqua lego apud Etymologici magni auctorem. Primum etymon ex ipſo Iſidoro refellere poſſumus. Nam ſi, ut ipſe ait, *comæ* proprie ſunt *non cæſi capilli*, quomodo a κόπτειν dici poſſunt? Niſi forte hic quoque ἀντίφρασιν aliquam ſomniat. Quod autem de hac vocis proprietate ait, cave id Iſidori commentum putes. Nam & Servius V. Æn. ait, *comam proprie dici non cæſos capillos*: ut in Danielis Servio legitur: ſive, ut in Fabricii Servio eſt, *non tonſos capillos*; quod ſecundum imprimis etymon reſpicit. Tertium etymon (quod & apud Euſtathium legas) non diſplicet: eo quod ſimiliter a κοσμεῖν Latini dicant *comere*: quod de *comarum ornatu* plurimum uſurpatur. Unde & multi a *coma* dici opinantur. Feſtus: *Comtus, id eſt ornatus, a Græco deſcendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis. Et comæ dicuntur capilli cum aliqua cura compoſiti.* Quartum etiam improbare nolim: quod & ſecutus Artemidorus, lib. I. Oneirocriticῶν, capite XX. Αἱ δὲ μεγάλαι μὲν, ἀτημέλητοι δὲ τρίχες, ὡς μὴ δοκεῖν κόμην εἶναι, ἀλλὰ τρίχωμα, πᾶσιν ἀνθρώποις πένθος τε καὶ λύπας δηλοῦσι. Κομεῖν μὲν γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐστιν. *At vero magni quidem, ſed incomti capilli, quia non coma eſſe videntur, ſed potius piloſitas & hiſpiditas quædam, hominibus omnibus annuntiant luctus ac dolores. Quippe κομεῖν eſt curam gerere.* Fortaſſe tamen a nullo horum eſt: ſed ab Hebræo כמם, *totondit*. A κόμη eſt κομάω, *comatus ſum*, *comam nutrio*. Hinc κομήτης, *comatus*, *crinitus*, ut ἀστὴρ κομήτης, quam Latini *ſtellam crinitam* vocant, ut ait Cicero, lib. primo, de Nat. Deorum, & Plinius lib. II. capite XXV. Ovidius *ſtellam comantem* dixit. Sic enim, ille de Cæſare, in fine lib. XV. Met.

Reſque domi geſtæ properataque gloria rerum
In ſidus vertere novum, ſtellamque comantem.

Sed ſæpius tam Græci, quam Latini, ἁπλῶς *cometen* vocant.

Comes, a *cum*, & *eo*, qua forma ab eodem *comitia* dicimus. Sed quod poſterioribus ſeculis dignitatis nomen fuit, id ex eo eſt, quia comitaretur ducem in bellum. Quales in palatio & provinciis munus habebant. *Gravios*, vel *Graphios*, vulgo nominant. Quod nomen & legas apud Paullum diaconum, lib. V. hiſtor. Longobard. *Incomes*, quem nemo comitatur. Feſtus: *Incomitem, ſine comite.*

Comis, & *comere*, ejuſdem originis videntur: nempe a κοσμέω, extrito *S*. Feſtus: *Comtus, id eſt, ornatus, a Græco deſcendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere; & κόσμιος, quod apud nos comis.* Gloſſæ Philoxeni: *Comis*, κόσμιος. Vel ſit *comis* a κῶμος, quomodo vocatur, *compotatio ac luxuries amatoria*. Pro hac ſententia faciunt Gloſſæ aliæ, ubi legas, *comiter*, ἐπικωμαστικῶς.

Comissari, an *commiſſari*, ſcribi debeat, non conſentiunt. Gemino *mm* ſcribebat Victorius: unico ſcribendum diſertim monet Velius Longus, lib. de Orthographia. Sed omnino ſimplici *m* ſcribendum, ſive, quod Feſtus putabat, ſit a κώμαις, hoc eſt, *vicis*, quæ mihi ſententia parum probatur; ſive quod Varro, libro VI. voluit, ac apud Velium quoque legimus, ſit a Κῶμος, qui *Deus eſt præſidens conviviis ac tripudiis nocturnis*: ſive ſit a *comitate*, quod apud eumdem Velium legere eſt: ſive, quod Levino Torrentio viſum, veniat a *comeſum*: quod eo probabat, quia ex Suetonii, Livii, aliorumque locis (ut mox dicemus,) pareat, proprie *comeſſationem* fieri poſt cœnam. Neque de vocali conſentiunt. Nam per *A comaſſari* ſcribendum putabat Fulvius Urſinus, ut ſit a Græco κωμάζω. per *E* malebat Torrentius, quia ſit a *comeſum*: per *I* Victorinus, quomodo ſæpe in vett. ſcribitur libb. Vera meo judicio ſententia eſt, ſcribendum *comiſſari*: quod vett. libri ac lapides approbant, nec ἀναλογία refellitur. Nam etſi a κωμάζειν (hæc enim vera omnino origo) eſſet *comaſſari*, tamen nihil obſtat quominus veteres εὐφωνίας cauſſa *A* in *I* converterint: quomodo & a πατριάζειν dicunt *patriſſare*. Licet autem *comiſſari*, ſeu κωμάζειν, eſt a κῶμος, plus tamen eſt κῶμος, quam *comiſſatio*. Quippe κῶμος notat *omnem amatorum laſciviam ac proterviam, ſeu vino ſaucii ſint, ſeu non ſint*. Latinis autem proprie *comiſſatio* dicebatur *convivium, quod poſt cœnam fiebat in multam noctem*. Ita uſus Livius, lib. XL. apud quem Demetrius jam *cœnatus* ad comites ait: *Quin comiſſatum ad fratrem imus.* Utitur & hoc pacto Suetonius, in Tito, cap. VII. & in Domitiano, cap. XXI. Hermolaus Barbarus ſcite vocabat *pocanium*. Id ſi diſplicet, deducere licebit a κῶμα, id eſt, *ſomnus profundus*, quod a κοιμᾶσθαι, *dormire*. Ut *compotatio ac amatoria laſcivia*, κῶμος dicatur, quia poſt ea ſomnus profundior ſequi ſolet. Magis tamen placet eſſe a כמוש *Chamos*, qui *Moabitarum deus*, ut eſt I. Reg. cap. XI. Videtur enim is convivii a Moabitis cultus, indeque ortum, quod Κῶμος a Græcis haberetur *temulentiæ Deus*. Nec tamen diſplicet opinio Caſauboni, ut quemadmodum a כום eſt βωμὸς, ita a קום, *com*, ſit κῶμος. קום notat *ſurgere*: ut κῶμος ſit, *laſcivia eorum, qui a convivio ſurrexerint*. Quæ ſententia eſt Iſ. Caſauboni lib. I. de Satyrica poeſi, cap. IV. Ut nempe κῶμος proprie ſit

fit ἀνάστασις ἀπὸ δείπνου, hoc est, *cum surgitur a mensa*, inque publicum proditur. *Lasciviarum eruptionem* vocat Tertullianus, adversus gentes, cum ait: *Æque oratio convivium dirimit: inde disceditur, non in catervas cæsionum, neque in classes discursationum, neque in eruptiones lasciviarum.*

COMITIA, ut Festus indicat, in *Comitialis*, ita dicuntur ab antiquo *comire* pro *coire*, unde & *comes* remansit. Erant enim *comitia* nihil aliud, quam populi universi conventus, ferendorum suffragiorum caussa. Erant autem tria proprie *comitiorum* genera, *curiata*, *centuriata*, & *tributa*. In *Curiatis* populus sententiam dicebat *curiatim*, hoc est, per *curias* rogatus: ita quod plures curiæ statuissent, id jussum populi diceretur. In *Centuriatis* populus per classium *centurias* divisus ferebat suffragium, ratumque habebatur, quod plures centuriæ jussissent. In *tributis* vero per *tribus* suffragia ferebantur. Quod ad *calata comitia*, ea non efficiunt distinctum *comitiorum* genus. Initio enim omnia *comitia calata* dicebantur, a *calando*, id est, *vocando*, quod a Græco καλεῖν. Hanc rem confirmat, quod Agellius, lib. XV. cap. XXVII. ex Lælio Felice refert, *comitiorum* alia fuisse *curiata*, alia *centuriata*. Sed postea *comitiorum calatorum* vox prope exolevit. Prope, inquam; retenta enim partim in his, quæ pro collegio Pontificum habebantur, aut Regis sacrorum Flaminumve inaugurandorum caussa: cujus caussæ ibidem meminit Lælius Felix: partim testamentorum condendorum caussa, qua de re sic Theophilus, lib. II. Institut. *Duo erant apud veteres testamentorum genera: unum quod calatis Comitiis fiebat, & dicebatur: alterum, quod in procinctu. Testamentum Calatis Comitiis tempore pacis fiebat bis in anno, hoc modo: Præco universam circumibat civitatem, populum convocans: ac tum qui testamentum condere volebat, in concione populi, ipso teste populo testamentum scribebat. Ex quo etiam dictum est, Calatis Comitiis; nam calare est vocare: Comitia vero, populi congregatio. Quoniam igitur vocati congregabantur, appellatum est testamentum Calatis Comitiis.* Hactenus ille. De personis, quæ singulis *comitiorum* generibus intererant, deque eorum loco, tempore, modo, vide imprimis Nicolaum Gruchium, & Carolum Sigonium. A *comitiis* est verbum *incomitiare*; quod alii *convitiari*, alii *accusare*, interpretantur. Priorem sententiam secutus Festus: *Incomitiare significat tale convitium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum, venire.* Utitur Plautus, Curcul. Act. III. sc. I. *Morbo* quoque *comitiali* inde nomen, quod si quis eo correptus repente in *comitiis* concidisset, *comitia* eo dissolverentur, nec justa eo haberi possent. Id, præter Plinium, & alios, docuit Serenus Sammonicus, his versibus:

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia justa recusat.
Sæpe etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda diremit.

Eumdem vocari *morbum majorem* scribit Appuleius, in Apologia. Et vocat hoc pacto Cornelius Celsus, ea nempe ratione qua *vis major* dicitur a Latinis, quæ Græcis θεοῦ βία, hoc est, cui resisti non potest. Similiterque *Herculeum* dici putat Galenus, VI. Epidem. nempe quia, *Herculis instar*, sit *invictus*. Sed Aristoteles, in problematis, ita dici ait, quod *eo laborarit Hercules*: quemadmodum & alii multi viri illustres ei fuere obnoxii, quos inter Cambyses Persarum rex, ut scribit Herodotus, lib. III. Item C. Julius Cæsar, ut Plutarchus, in Cæsare. Et Plotinus Platonicus, ut testatur Suidas, & Eunapius. Idem quoque morbus dicitur *sonticus*, κατ᾽ ἐξοχὴν quemadmodum voce *Sonticus* dicemus. Denique idem ut Græcis ἱερὰ νόσος, ita Latinis *sacer morbus* appellatur. Ac Plato quidem ita dici ait, quia sit *sacræ partis*, hoc est, *animi languor*. Verba ejus in Timæo sunt ista: Νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως, ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. Idem in Platone scribit Appuleius in Apologia: *Eum, inquit, nostri non modo Majorem, Comitialem, verum etiam Divinum morbum: ita ut Græci ἱερὰν νόσον, vere nuncuparunt. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, eam violet.* Aretæus vero, lib. I. diuturnorum affectuum, cap. IV. ait, sic dici, vel ob *magnitudinem*, quia *omne magnum*, *sacrum* dici consuevit: aut quod *non queat humana ope tolli*; aut quod *homo dæmone correptus esse videatur*; aut *ob hæc universa*. Sunt quibus placet, ita vocari, quia *divini aliquid in se habere credatur*. Sed auctor libri de *morbo sacro*, qui Philotimus magis, quam Hippocrates, esse videtur, ridet hanc nominis caussam, ejusque auctores non dubitat appellare magos, circulatores, arrogantes. Sane merito, si eo respexit, quod fraudes suas hoc morbo velent impostores; quod & a Muhammede factum. At immerito, si morbum hunc a Deo immitti nescivit, quem idcirco *deificam luem* κατ᾽ ἐξοχὴν vocat Cælius Aurelianus. Sane morbos ob peccata hominibus immitti, nec Maronem fugit, cum ait, in XII.

Si quando letum horrificum, morbosque Deorum
Rex molitur . . . .

Scribit Guil. Harnischus, in commentario ad Aretæum, eumdem dictum *comessalem*, a *comessando*, quod morbus ab inordinato cibo potuque proveniat. Verum *comitialem* quidem dictum legimus, *comessalem* nusquam; etsi non negamus, hoc pacto Germanis dici *den frele*, a verbo *fressen*. Ac de variis *morbi comitialis* appellationibus hæc dicta sunto.

COMMENTUM, est ἐνθύμημα, διανόημα, τέχνασμα, quibus modis in vett. Glossis exponitur. A *mente* deducit Varro, V. de L. L. *Reminisci*, inquit, *cum ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam comminisci dictum, a con & mente; cum finguntur in mente quæ non sunt: & ob hoc illud, quod dicitur reminiscor, cum commentum pronuntiatur.* Sed non dubito, quin *commentum* sit a supino verbi *comminiscor*, *comminiscor* vero sit ab antiquo *meniscor*, pro quo corrupte vulgo dicunt *miniscor*. Hoc, si Becmannum audis, est a μιμνήσκω, eliso μ, quomodo a σκίμπων est *scipio*. Mihi placet ut ab *apere* est *apisci*; a *patere*, *pacisci*; a *frui*, *fruisci*; sic a *menere* esse *menisci*. *Meno* veteres dixisse cognoscimus partim ex præterito ejus, quod est *memini*; partim ex supino, quod est *mentum*; unde *mentio*, & *mentum*, pro *commento*, Festo teste. Nec mirandum, a *comminiscor* esse *commentus*, aut putandum *commentus* κατὰ συγκοπὴν dici pro *comminiscitus*. Quippe ut *apiscor* non *apiscitus* facit, sed ab *apio* capit *aptus*; sic *meniscor* non habet *meniscitus*, sed a *meno* accipit *mentus*; unde *commentus*. A *commentus*, est *commentor*; unde *commentarii*, quomodo vocantur perpetuæ ac diligentes rerum narrationes, sed nudæ, nullisque luminibus distinctæ: quales scripturis historicam suggerunt materiam: unde Cicero, eleganti illa ad Lucceium epistola, ait, se commentarios confecturum rerum suarum, quo ex iis historiam conficere possit Lucceius. Sed imprimis id indicant verba hæc Ciceronis, in Bruto, de commentariis Cæsaris: *Nudi sunt, recti & venusti, omni ornatu orationis tanquam veste detracta: sed dum voluit alios habere parata, unde sumerent, qui vellent scribere historiam; ineptis gratum fortasse fecit, qui volunt illa calamistris inurere; sanos quidem homines a scribendo deterruit.* A *commentario* est *commentariensis*, qui *commentariis præest*: sed speciatim sic vocatus qui *carceri præest* non quidem a *commentario*, *carceris loco*, prout divinabat Accursius: sed eo quod *custodias in commentarium referret, earumque quasi ephemeridem, sive diarium, conficeret.* Fortasse autem ut *comminiscor*, & *commentum*: sic etiam dixere *eminiscor*, & *ementum*. Glossæ Isidori: *Ementum, excogitatio.*

COMMOTACULUM, a *commotando*, seu *commovendo*; quod eo commoverent turbam: ut Juvenalis loquitur:

Ergo commota jamdudum mulio verba.

Festus: *Commotacula, virga, quas flamines portant pergentes ad sacrificium, ut a se homines amoveant.* Ita libri quidam: pro quo in Mediolanensi, Aldina, & recentioribus,

recentioribus, est *commentaculum*: sed corrupte, ut ex etymo cognoscimus. Propius abit MStus: in quo *commetaculum* est absque *N*.

COMOEDIA, a κωμῳδία, ω converso in œ, quomodo *tragœdia* est ex τραγῳδία, & fortasse *Cœus* ex Κῷος, de quo Pierius, ad illud I. Georg.

. . . . *Cui pinguia Cœa*.

Est vero κωμῳδία, juxta Festum, a κώμη, hoc est, *vicus*; & ᾠδὴ, hoc est, *cantus*; quia nempe lusus hi in vicis fieri soleant, antequam in urbes convenissent. Id magis placet, quam ut dicatur παρὰ τοῦ ᾄδειν καὶ κώμων, quia nempe κωμάζοντες, hoc est, *comessantes*, amatorieque lascivientes, carmina solemni die cantare soleant. Alia etiam etyma adfert Tzetzes, prolegomenis in Lycophr. Cassandram. De re ipsa videndus Donatus, in Ter. & imprimis Jul. Scaliger, lib. I. de re Poëtica; & nos, libro de re poëtica. *Comœdicus*, a *comœdia*, Plautus dixit, ut observat Festus.

COMOPOLES, sunt vici majores, quasi oppidorum æmuli, unde & nomen. Nam κώμη, *vicus*: πόλις, *oppidum*. Marcus Evangelista, cap. I. Εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις. Itidem a κώμη, & ἀρχὸς, est *comarchus*, quomodo vocatur *vici magister*. Utitur *comarchi* voce Plautus, Curcul. II. III. Simile est *demarchus*, quo ibidem utitur Plautus. Est enim id a δῆμος, *populus*; & ἀρχὸς, *præfectus*. Latinis dicitur *Tribunus plebis*.

COMPITUM, est *viarum concursus*, item *ædis sacra in triviis aut quadriviis posita*. Junius Philargyrius, in Georg. II. *Compitum, ut Relatio* (leg. *Trebatio*) *placet, locus ex pluribus partibus in se, vel in easdem partes ex se, via atque itinere dirigens, sive is cum ara, sive sine ara, sive sub tecto, sive sub divo sit, ubi pagani agrestes, buccino convocati, solent certa inire consilia. Hinc & lares compitalitii & feriæ compitalitiæ.* Vetus interpres Persii, in illud sat. IV. *pertusa ad compita: Compita*, inquit, *sunt loca in quadriviis quasi turres, ubi sacrificia finita agricultura rustici celebrabant. Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes pateant, vel vetusta. Vel compita non solum in urbe loca, sed etiam viæ publicæ ac diverticula aliquorum confinium, ubi ædiculæ consecrantur patentes. In his juga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti & elaborati operis indicium.* Dicuntur *compita*, quasi *competa*, quia viæ *competunt*, hoc est, *concurrunt*. Id enim est *competere*. Glossæ Philoxeni: *Competis*, συντρίχοις. Itaque & in vett. libris quandoque *competa* legas, pro *compita*. Hinc *compitalia*, atque inde *lares compitalitii*, & *feria compitalitia*, ut ex Philargyrio jam vidimus. Charisius, lib. I. cap. de Observationibus nominum, quibus genera & numeri discernuntur: *Compitalia, id est, ubi eos, qui peregre moriuntur, colunt*. Glossæ Latino Græcæ Philoxeni: *Compitalia*, Θεῶν ἀγυιαίων ἑορταὶ, αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν προτακέντων τοῖς νικοῖς. Celebrabantur autem IV. Non. Januarii. Cic Epist. VII. Lib. VII. ad Att. *Ego, quoniam IV. Nonas Jan. Compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum venire, ne molestus sim familiæ.*

COMPLEX, a *plico* ea forma dicitur, qua *simplex*, *duplex*, *alterplex*, & alia. Isidorus, in Glossis: *Complex, qui in uno peccato, vel crimine, alteri est applicatus ad malum, ad bonum vero nunquam dicitur.* In bono tamen usus Ambrosius, lib. III. de Offic. cap. XLV. *Id quod turpe est, non potest esse utile: neque rursus id, quod honestum est, inutile: quia complex honestatis est semper utilitas, & utilitatis honestas.* Sed id rarum. In malo autem passim, interque alios Sidonius, lib. VIII. epist. ad Lupum: *Cæterisque complicibus oppressis*, id est, ejusdem facti reis. Sunt qui Ciceronem *complicis* voce usum putant. Adferunt ex prima in Catilinam oratione: *Sin tu, quod te jamdudum hortor, exieris, exhaurietur ex urbe tuorum complicium magna & perniciosa sententia reip.* Sed *comitum*, pro *complicium*, legi debere odoratus jam olim Laurentius Valla. Pro *sententia* autem *sentina* legi debere, & sententia clamat, & cum MSSti veteres, tum editiones melioris notæ faciunt fidem.

COMPUTUS veteribus non fuit in usu. Antiquissimus eorum, qui usurpet, videtur esse Jul. Firmicus, lib. VI. in epochis genituraram. Vixit is sub Constantino M. & ejus liberis. Est ab ea *putandi* notione, qua dicimus *putare rationes*. Vide *Putus*.

CONCEPTIVÆ, *feriæ*, quæ vulgo *festa mobilia* appellant, uti nobis *paschalis festum*: opponuntur iis *feriæ statæ*, seu *stativæ*, quales nobis Natalis Christi. Ita dictæ, quia *concipere* eas liberum esset, quo die vellent. Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVI. *Conceptivæ sunt, quæ quotannis a magistratibus vel a sacerdotibus concipiuntur in dies certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Sementinæ, Paganalia, Compitalia.* Festus: *Conceptivæ feriæ festa dicebantur, quæ incertis diebus servabantur quotannis, ut Sementinæ, Compitalitiæ.*

CONCHA, κόγχη, pro quo & κόγχος dicitur, & κογχύλιον, quod a κόγχη factum. Usus *conchyliorum* voce etiam Plinius. Differt a *cochlea*, quod hæc unica constet testa, gyris quibusdam compacta: at *concha* habeat duo æqualia velut scutula: unde proverbium est, κόγχον διελεῖς, hoc est, ἴσον ἐκοίνωσας. Nam facile est διελεῖν scutula ista; quod in *cochlea* locum non habet. A *conchæ* similitudine dicitur *conchis*, faba non fresa, sed integra, cumque cortice suo. Juvenalis sat. III.

. . . . . *Cujus aceto,*

Cujus conche tumes? . . . . .

Ubi sic vetus interpres: *Cujus faba inflatus es?* Et sat. XIV.

. . . . . *Conchem æstivi cum parte lacerti.*

CONCINNARE, est apte *componere*, ut exponit Festus. Glossæ Philoxeni, *Concinnat*, Στιφρεντοῖ, ἐπὶ συμφώνῳ συνεκτεῖ, καὶ εὐλυτοῖ, καὶ συσκευάζεται. Onomasticon vetus: *Concinne*, συναρμόζω. Est *concinnare*, juxta Festum, a *concinendo*. Ita enim est in MSto. Ubi tamen quidam libri *conciere*. Mihi placet, *concinnare* esse a *concinnus*. Sed unde *concinnus* fit, non æque paret. Nonnullis fieri placet ex *cinnus*; *cinnus* autem κατ' ἀφαίρεσιν fieri putant ex *cincinnus*, quo signatur *capillorum sobolles calamistro intorta*. Itaque *concinnum* proprie dici aiunt de *pilis*: generatim autem *concinnare* (uti & verbum *comere*, quod ipsum quoque a *comis* deducunt,) usurpari dicunt pro *polire*, *ornare*. Interdum etiam generalissime, Nonio teste, pro *facere*, *conficere*: ut, cum Plautus ait, Amphitryone, Act. I. sc. III.

Lacrymantem ex obitu tuam concinnes uxorem.

Et Act. II. sc. III.

Nullo res tam delirantes homines concinnat cito.

Et Capt. Act. III. IV.

. . . . *Me insanum verbis concinnat suis.*

Et Act. IV. II.

. . . . *Lanii qui concinnant liberis orbas oves.*

Eodemque modo *concinnare crimen*, aut *mendacium*, legas apud Ammianum Marcellinum, lib. XV. & Luciferum Calaritanum, in vita S. Athanasii: & similia apud alios. Aliis placet, *concinnare* esse a *concinere*, quod apud Festum, & Nonium legas. Quam sententiam plane rejicimus. Nam *concinnus* omnino est a *cinnus*; attamen, uti censeo, non ab ea *cinni* significatione, quam volunt illi, de quibus ante dictum: sed qua idem ac κυκεών. quomodo præter Tullium usus Arnobius: uti in *Coctum* ostendimus. Itaque *cinnus* hac notione, non quidem (quod Scaliger scripsit, ad lib. VI. Theophrasti, de causa plantarum,) a κυκεών (nimis enim abeunt literæ,) verum ut κυκεὼν a κυκάω, quod est, *miscere*, quia ex variis *miscetur*, sic *cinnus* a *coëundo*, quia varia in id *coëunt* miscenturque. Ut a *coivis*, *civis*, Isidoro; sic a *coinus*, *cinnus*. Ut item a *facio*, *facinus*; sic a *coëo*, *coinus*; ex quo *cinus*, sive *cinnus*. *Cinus* scripsere veteres, quibus moris non erat geminare consonantes.

CONDALIUM, *annulus*; unde Plautus, Menandri δακτύλιον vertit, *condalium*. Usus quoque, Trinummo, Act. IV. sc. III.

. . . . *Satin' in thermopolio*

Condalium

Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem. Festus: *Condalus* (ita est in MSto,) *anulus*. *Condalium similiter anuli genus*. Est vero a Græco κόνδυλος, quod *articulum* notat. *Y* in *A* abit, ut a κύλιξ, *calix*. Proprie autem esse *anuli genus*, quod servi digitis ferrent, Alciatus scribit, lib. IV. *Parerg.* cap. XVIII. quod & Plauti locus aperte indicat.

CONDIO, conflatum ex *con*, & antiquo *duo*, pro *do*. Proprie igitur sit, *res plures in unum dare*, miscereque, ut cibus fiat sapidus. Hinc *conditor*, *conditio*, *conditura*, i porrecto, de quibus in *Condo* dicimus. [ex γανδῶ, unde γανδύσματα, *condimenta*, ἀρτύματα, γανώματα, ἡδύσματα. nam γάνδεσθαι seu γάνυσθαι, ἥδεσθαι. vide etiam κανδύλη.]

†CONDIO, unde sit, noli credere Vossio. Id verbum proprie de mortuis primitus dicebatur; veluti cum Cic. Tusc. I. ait: *Condiunt Ægyptii mortuos, & domi servant*. Et ibid. *Mortuos cera circumlitos condiunt Persæ*. Sic etiam Gen. XLIX. & L. reperitur *condire cadavera* pro Hebr. חנט. Est ergo sine controversia a חנט *chanat*, quod est *aromatibus curare* cadaver. Hinc CONDIO, quod proprie, uti dixi, de conditura cadaverum usurpatur. At idem verbum etiam ad cibos translatum fuit, ubi sale aut aromatibus, haud secus ac cadavera, curantur. MAROCHIUS.

CONDO (unde *abscondo* & *recondo*,) est a *cum*, & *do*, quasi *simul in interiorem locum do*, ut Festus ait: eaque ratione & *do* usurpatur in *abdo*. Hinc *condus*, ταμίας, qui cibos aliave condit; ut *promus*, qui condita promit, quomodo Appul. Apol. dixit: *Promus librorum, qui illic erant conditi*. [*Condo* pro *abscondo* duci potest a καδύνω id est, καταδύνω, unde καδδύνας.] Ab eodem est *conditor*, quomodo vocatus qui factiones ederet, quasi earum auctor & patronus. Vetus inscriptio: C. POMPEIO FUSCANO CONDITORI FACTIONIS RUSSATÆ. Hinc *succonditor*, qui parebat conditori. Inscriptio vetus: M. VIPSANIO QUARTIN. SUCCONDITORI. Interdum *conditor* est non a *condere*, sed *condire*, eoque proximam ab ultima producit. Gloss. vett. *Conditor*, ἀλείπτης ἵππων. Ita *conditor* nihil aliud sit, quam *mulio*, ut *subconditor*, *submulio*. Nisi cum Scaligero legere malis, ἀλείπτης, πίθων, vel ἀλείπτης, πιττῶν. Qua ratione fuerit a *condendo*. Significabit enim illum, qui pice illinit vasa, illitaque in terra condit ac defodit. Horat.

> . . . . . *Græca quod ego ipse testa*
> *Conditum levi* . . . . .

A *condendo* dicitur *conditio* secunda correpta: a *condiendo*, eadem porrecta. Posteriori modo sit ἄρτυσις. Onomast. vet. *Conditura*, ἄρτυμα. Priori notione sit *actus condendi*, & μετωνυμικῶς, *res condita*. Quomodo Tertullianus dixit, lib. de Resurrect. carnis; *Ipsam conditionem colere adversus conditorem*. Fere autem sumitur pro qualitate, qua quid condi, id est, fieri, aptum est, ut Alciatus definit.

CONFESTIM, signat παραχρῆμα, παραυτίκα, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Ejusdem originis est ac *festino*: de quo suo loco. Charisius Sosipater, cap. de Adverbio: *Confestim, ut competenti festinatione*. *Sisenna, Milesiarum* XIII. *Confestim secuta est.* Et ibidem: *Confestim pro continuo & sine intervallo, sed jugi festinationis studio pergentis*. *Sallust. Facit ut nuncii confestim lugubribus*. *Ubi Statilius Maximus: ordine*, inquit, *& sine intermissione*. [*confertim*, *ferro & conferre gradum*.]

CONGII, & *congiarii*, originem adfert his verbis Isidorus, lib. XVI. cap. XXV. *Congium a congiendo, id est, per augmentum crescendo, vocatus. Unde postea pecunia, beneficii gratia dari cœpta, congiarium appellatum est. Unusquisque enim sui temporis imperator favorem populi captans, adjiciebat, ut videretur largior in donis*. Sed quid est a *congiendo*? quomodo etiam in MSStis meis reperio. Puto scripsisse *congerendo*. Nam ubi plura congeruntur, aliquid augmentum crescit, ut Isidorus ipse interpretatur. Ita *congius* dicatur, quasi *congerus*. Sed fortasse verius est, *congium* dici a *concha*. Est enim *congius* mensura liquidorum. Ac capacioribus *conchis* ad eam rem primitus usos non abludit a vero. Vel sit *congius* a χοῦν accusativo recti χοῦς. Solent enim Latini formare suos rectos ab obliquis Græcis: Uti Græci suos accusativos ab externis, quando in *N* desinunt; ut a *Jonathan*, Ἰωνάθης, Ἰωνάθην. ab *hin*, χοῦς, χοῦν, unde *congius* deducebamus: favente etiam doctissimo Capello, in Chronologia sua, ad an. mundi CIↃIↃCCLIII. Est vero Hebræis הין, *Hin*, mensuræ genus, cujus octava pars כלץ, *Sela*, quarta autem סאה, sive *Satum*, quod modius Romanus & Atheniensis, sesquimodius Romanus. *Congiarium* vero a *congio* nomen accepisse, indicat etiam iste Quinctiliani locus, lib. VI. cap. IV. *Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur, exiguitatem, heminaria esse dixit. Nam congiarium cum sit commune liberalitatis atque mensuræ, a mensura ducta imminutio est rerum*. Glossæ Philox. *Congiarium*, ἐπίδοσις, διάδοσις. Et paullo post: *Congiarium*, ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νομῶν, δωρεά. A *congio* est *Tricongius*, cognomen Novellii Torquati Mediolanensis, qui tres *congios* ebibit uno impetu, spectante, miraculi gratia, Tiberio principe, ut ait Plinius, lib. XV. cap. XXII. ubi & narrat, Ciceronem, Marci filium, binos *congios* simul haurire solitum.

CONGRUS, a γόγγρος, mutato Γ in *C*; cujus contrarium fit in *gobius*, a κωβιός. Utrumque piscis genus est.

CONISCO, [male sic scribitur, cum *corusco* verum sit.] vel potius *conisso*; a κονίζω, ut a πατρίζω, *patrisso*; a Σικελίζω, *Sicelisso*. Κονίζω, est, *pulverem excito*, *pulvere respergo*; unde κονίστρα, *arena*, sive *pulvis*, *in quo athletæ versantur*. Κόνις, *pulvis*. Est igitur *conissare*, pulvere aëra replere: quod faciunt pecudes ludentes, ac concertantes: ut cum, ut Maro ait, II. G.

> . . . . *pingues in gramine læto*
> *Inter se adversis luctantur cornibus hædi*.

Usurpat eam vocem Lucretius, lib. I.

> *Et satiati agni ludunt*. *blandeque conissant*.

Et Cic. in Pis. apud Fab. lib. VIII. *Caput opponis cum eo conissans*. Hujusmodi vocabula, licet Tullio ipsi usurpata, minus tamen vulgo trita sunt, quia non in ipso leguntur Tullio. Itaque qui talia usurpet, ab indoctis pædagogis, & horum similibus antiquarius vocatur. Atqui certum est, multa esse, quæ & ipsa semel fortasse a Tullio tantum usurpantur; quibus tamen nihil nunc usitatius, nec id aliunde est, quam quod pædagogi norint in scholis, unde in pueritia accepimus, quod si alia illa, quæ citantur a Grammaticis, aliisque scriptoribus antiquis, quæque hodie in melioris notæ codd. inveniuntur, non minus pædagogis nostris nota fuissent: nec his nunc aliquid usitatius esset. Ita videmus, ut nunc non veterum Romanorum more, sed pædagogorum indoctorum consuetudine, quid usitatum obsoletumve sit, metiri oporteat. Sed ad rem. Obertus Giffanius censet, pro *conissare* scribendum *coruscare*, esse enim a κορύσσειν, quod a κόρυς, id est, *galea*. Sed profecto satis paret, vocem κορύσσειν non convenire tam *hædis*, quam *militibus*, qui proprie armantur galea, quod est κορύσσεσθαι. Quare verum est etymon quod supra adduximus.

CONJUX, a *conjugo*, unde *conjugata*, apud Ciceronem, in Topicis. *Conjuga* a *jugo* similiter est, ac *adjugo*, apud Paccuvium. A *conjuga* quoque est vox *conjugium*; ut a *divortendo*, *divortium*. Itaque *conjugii* vox natura latius patet, quam vulgo sumitur. Generali illa significatione accipit Lucretius, lib. III. cum ait.

> *Nil tamen hoc ad nos, qui coitu conjugioque*
> *Corporis atque animæ consistimus uniter apta*.

Velio Longo, ac Prisciano placebat, *conjunx* scribi cum *N*, ut sit a *conjungendo*. Et sic sane crebro legas in monumentis antiquis. Sed Velio & Prisciano, opponimus, cum Nisum, & Scaurum tum Charisium, qui *conjux* reponit inter ea, quæ desinunt in *ux*, ut *nux*, *pollux*. Cumque Isidorus, lib. IX. cap. ultimo, *conjugium* velit inde appella-

tum, quod dicis caussa *jugum* imponi *conjugibus* soleat, ut & Servius scripsit: facile paret, quam ὀρθογραφίαν secutus sit, sive Isidorus, sive is quem sequitur Isidorus. Quod vero ad monumenta vetera, scimus, in multis quoque legi absque *N.* Præterea illa, in quibus liquida additur, eo minus nos movere debent, quod in iisdem *N* sæpe adjicitur, ubi id vacare extra controversiam est. Istiusmodi sunt *thesaurus*, *formonsas*, *vicensimas*, aliaque id genus. Quemadmodum & contra in iisdem sæpe negligitur, ubi plane est necessarium: ut cum in iis legitur *meses* pro *menses*, *uctor* pro *unctor*, item *coservus*, *masuesa*, & *impesa*, multaque id genus alia, quæ inter & repono *cojux*, pro *conjux*: ut appareat, quam, quod ad hanc vocem, nihil certi ex veteribus inscript. colligi possit, in quibus nunc *cojux*, nunc *conjux*, nunc *conjunx*, perscribitur. Nos *conjux* probamus, idque non auctoritate solum antiquorum, sed etiam ratione compulsi. Quippe in obliquis *conjugis*, & *conjugi*, dicimus absque *N.* Sed huic argumento respondet Priscianus, lib. VIII. cap. I. ubi id factum ait discriminis caussa, ut differat, a verbo *conjungis*, & *conjungi*. Sed profecto, si idcirco ab ἀναλογίᾳ recedendum fuit, cur non litera itidem truncata fuit in nominibus, *amor*, *domitor*, *contemplator*, *indago*, *orro*, *ligo*, *caligo*, & aliis id genus multis? Præterea hoc quoque caussam nostram juvat, quod pro *conjux* etiam dicitur *conjuga*, ut apud Appuleium, initio fere libri VI. *Magna Jovis germana & conjuga*. Libro quoque nono in MSStis invenire est: *Deterrimam sortitus conjugam*; pro quo in vulgatis male substituere *conjugem*: quasi non *conjugam* æque dicere liceat, ac *multijugam*. Fortasse & inde patrocinium huic Orthographiæ haut male quæramus: quod Jupiter, conjugii præses, Græcis, Hesychio teste, ζύγιος dicitur quod est a ζυγὸς, id est, *jugum*. Idem auctor est, Junonem quam Latini *pronubam* dicunt, similiter dici ζυγίαν, quod Latine fuerit *jugum*: quamquam Græcam *gyniæ* appellationem retinere maluit Appuleius. Sed nimis otio nostro abutimur. Quare desino nugari in re levicula apertaque.

CONOPEUM, κωνωπεῖον, *velum ad arcendos culices*, quos Græci κώνωπας vocant. Usi Horat. lib. Epod. & Propertius lib. III. Cumque Græce per ει scribatur, tamen corripiunt uterque penultimam: quod in aliis quoque fieri interdum ostendimus, lib. I. de arte.

CONOR, forte a κονῶ, quod Hesychius exponit περιδινῶ, *circumagere*. Unde κῶνα, ῥόμβος, *turbo*, ut idem docet. Hoc si placet, *conari* proprie sit in omnes partes te vertere, ut quid præstes. Studium igitur similiter signet, omnem movere lapidem aut rudentem. Nisi potius sit a κονῶ, vel κονίζω, quod est, *certo*, vel *ad certamen me paro*. A κόνις, id est, *pulvis*, quo athletarum corpora obducebantur. Unde κονιστήριον locus ubi id fiebat. Hesychium vide in κόνις, κονῶ, & κονίσαι, ubi exponit *festinare*, *instare*, *perficere*, *certare*.

CONSENTIA, *sacra* dicuntur (Festi verbis utor) *quæ ex multorum consensu sunt statuta*: ad quæ verba monet Scaliger, *consentia sacra* Gentilium inter se fuisse, uti & *Deos consentes* e. g. Corneliorum, Valeriorum, &c. Cur vero Diis *consentibus* a *consentiendo* nomen inditum fit, docet hic locus Martiani Capellæ, lib. I. *Ac mox Jovis scribæ præcipitur, pro suo ordine ac ratis modis cælicolos advocare, præcipueque senatores Deorum, qui penates ferebantur Tonantis ipsius: quorumque nomina quoniam publicari secretum cæleste non pertulit, ex eo quod omnia pariter repromittunt, nomen eis ex consensione perfecit.* Item hic Arnobii lib. III. *Varro, qui sunt introrsus, atque in intimis penetralibus cæli, Deos esse censet, quos loquimur, nec eorum numerum, nec nomina, sciri: Hos consentes & complices Etrusci ajunt & nominant, quod una oriantur & occidant una: sex mares & totidem feminas nominibus ignotis, & miserationis parcissimæ: sed eos summi Jovis consiliarios ac principes existimari.* Ex his igitur liquet, *consentes* dici, quasi in eo, quod gerendum est, *consentientes*: quam Etymologiam quoque probat Cælius Calcagninus, commentatione de concordia. Aliis magis placet sic vocari, quasi *consulentes*, quando eos Capella *Jovis Senatores*: Arnobius vero *consiliarios Jovis*, appellat. Ac facit huc quoque illud Augustini, lib. IV. de Civit. Dei, cap. XXIII. *Quis enim ferat, quod neque inter Deos consentes, quos dicunt in consilium Jovis adhiberi, nec inter Deos, quos selectos vocant, Felicitas constituta est?* Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam doctissimus socer, ad Tertullianum, de spectaculis, cap. IV. censet, nulla hic opus esse συγκοπῇ. Quippe obsoletum esse verbum *conso*, *consis*, quod idem est ac συμβουλεύειν. Inde igitur *Consentes*, uti & *Deus Consus*. Hanc utriusque vocis ἐτυμολογίαν sequuntur quoque Cæsar Bullingerus, lib. de Circo, cap. IX. & Des. Heraldus, ad lib. III. Arnobii.

CONSILIUM, an *concilium* [a *conciendo*] in arte fullonia dicendum sit, quæri potest: Qui per *S* scribunt, deducunt a *con*, & *salio*: ac volunt fuisse duas ejus artis partes: unam vestes pedum insultu eluere ac cogere; alteram, creta candefacere: illud dici *consiliari*, hoc *expolire*. Voluntque eo allusisse Plautum, cum primore Pœnulo ait:

... Placet consilium. MI. *Imo etiam ubi expolivero.*
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.

Vide quæ hoc de loco Janus Guilielmius scribit, lib. II. Verisimil. cap. VIII. At Josepho Scaligero, in Conjectaneis, placet per *c* scribi *concilium*, & *conciliari*, indeque *conciliata* vocari τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα. Putat autem ita dici a *ciliis*, e quibus fiunt, proque hac sententia adfert, quod Græce etiam appellantur κιλίκια. Ita *conciliari* nihil aliud sit, quam συμπιλεῖν, sive *cogere*. Sed cur nec de ciliciis, nec de *conciliandi* verbo, adsentiamus, videre potes ea iis, quæ dicimus in *Supercilium*. Turnebus ad Varronem ait, *consiliari* per *S* scribi debere, sed vult, *C* in *S* conversum esse: quod multo minus probare possum. De fullonia *consilii*, seu *concilii*, voce hactenus. Ab eo putabat Varro μεταφορικῶς *consilium* dictum, cum ad animum transfertur. Nam, lib. VI. de L. L. ait dici *consilium* quod ut vestimentum apud fullonem, cum cogitur, *consiliari* dicitur: sic reminisci, cum, ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. At nec desunt, qui *consilium*, ab *esse conscium* dici putarunt, eoque scripsere *conscilium*, per *sc*, quomodo in vett. aliquot exemplaribus scriptum inveniri, auctor est Pierius, ad II. Æneïd. Mihi neutrum placet, Nam dubitandum non est quin sit a *consulendo*, *U* in *I* converso, quomodo ab *exul*, *exilium* dicimus, non *exulium*; quamquam per *U* scribendum putabat Lambinus. *Consulo* vero dicitur a *salio*, *A* in *U* abeunte: quod in compositione subinde fit: ut *quatio*, *percutio*, *calco*, *conculco*. Firmat hanc sententiam, quod uti ab *exilio* est *exilii*, & *exilui*, *exultum*: ita a *consulere* est *consului*, *consultum*, unde *senatusconsultum*; *consultus*, unde *jurisconsultus*, quia *de jure consulitur*: & *inconsultus*, id est, *sine consilio*: ut Nonius & Servius, accipi docent, in isto Maronis, in III. Æn.

Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllæ.

Itidem *consultor*, quo tum significatur, *qui consilium dat*: ut in illo apud Varronem proverbio, *Malum consilium consultori pessimum*: tum *qui consilium petit*: ut apud Horatium, sat. I. lib. I.

Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Consulere igitur proprie dicimur, cum plures consilia sententiasque conjungimus. Quod nisi ea obstarent, quæ dixi; non displiceret, *consilium* dici a *considendo*, quia in *consessu* deliberetur: in qua ratione *consilium* diceretur quasi *considium*, *D* in *L* converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*, a δάκρυον, *lacryma*; a δαὴρ, *levir*: quomodo item vett. dixere *Novensides*, *dautia*, *sidius*, pro *Novensiles*, *lautia*, *filius*. At omnium minime placent, qui a *sileo* deducunt, quia silentio in deliberando sit opus; etsi id maxime probet Festus, sive Paullus, his verbis:

bis : *Consilium , vel a consulendo dicitur : vel quod in unam sententiam plurium mentes consiliant , (* al. *consideant) & conveniant : sed a silentio credibilius dictum putatur , quo maxime invenitur .* Satis de *consilio* per *S* . At *concilium* per *C* , sic , Festo teste , dicitur , quasi *concalium* , a *concalando* , hoc est , *convocando* . Nam *calare* , καλεῖν . Ridicule Gratianus , cum ab *oculorum ciliis* deducit , quia in concilio omnes unum id spectent , cujus caussa deliberent . Locus est prima parte juris Canonici , distinct. xv. *Consilium* , inquit , *dictum est , quasi considium , D in L literam transeunte . Vel concilium dictum est a communi intentione , eo quod in unum dirigant omnium mentis obtuitum . Cilia enim oculorum sunt , unde qui sibimet dissentiunt , non agunt concilium ; quia non consentiunt in unum .* Hæc Gratianus . Quo pacto *consilium* , & *concilium* , a Grammaticis distingui soleant , nec bullatæ ætati ignotum est . Sed in vett. libb. non observatur id discrimen , ut ad I. Georg. II. Æn. scripsit Pierius . [*Consul , consulo* , & *consilium* , omnia a *sella* vel *silla* . *consul* itaque *eo sulis* σύνεδρος & *consilium* συνέδριον : *concilium* vero cum pro *cœtu & congregatione* accipit.r , uti passim apud Lucretium , est a *conciendo* .] A *concilium* est *conciliare*: quod est amicum reddere , animisque conjungere : nempe , uti arbitror , ab ea *concilii* notione , qua pro coagmentatione , seu copulatione , accipitur : quomodo Lucretius , lib. I. dixit :

> . . . . *partim primordia rerum ,*
> *Partim consilio qua constant principiorum.*

Et Arnobius : *Edunt* (animantes) *per uteros fetus , & corporalibus conciliis procreant* . Hinc *reconciliare* . Item *conciliator* , & *conciliatrix* . Festus : *Conciliatrix dicitur , quæ viris concilias uxores , & uxoribus viros.* Habet autem *conciliandi* vox , præter vulgarem , etiam alteram significationem ; qua ponitur pro *emere* , *acquirere* . Unde , Epid. III. IV. *conciliavisti probe* , pro , *vili emisti* . Et Pseud. act. I. II. *Male habiti , & male conciliati* , id est , *magno , ac damnose emti* . Terent. Eunuch. IV. IV. *fugitivo , prodi , male conciliate* . Ubi sic Donatus : *Opportune adolescens hic exprobrabat munus magno emtum . Male , magno significat : ut Plautus , in Amphitr.*

> *Hac mox scita est exercendo scorto conducto male.*

Ergo male conciliate , magno empte significat , nam omnis conventio , conciliaslo nominatur . Hæc Donatus. Ac quemadmodum *conciliare* , ita & *inconciliare* , non uno modo accipitur . Imprimis , ut *conciliare* pro *amicare* ; ita *inconciliare* ponitur pro *inimicare* . Plautus , Bacch. III. VI.

> *Ille quod in se fuit , accuratum habuit , quod posset mali*
> *Facere , & in me conciliare copias omnis meas .*

Hoc est , *inimicos mihi reddere , in me concitare* . Idem Mostell. III. I.

> *Ne inconciliare quid nos porro postules .*

Hoc est , cum pater tibi sit pretium soluturus , non est , quod importune adeo fœnus urgeas , nosque , non optime erga te animatos , magis etiam malivolentes reddas . Idem , Trinummo , Act. I. sc. II.

> *Inconciliasti eum , qui mandatu' st sibi ?*

Hoc est , an vel minimum eum , qui fidei tuæ erat commissus , objurgasti ob hanc rem , tibique offensiorem reddidisti ? Sidonius , lib. III. epist. IX. *Miscemus cum salutatione querimoniam , non omnino huic rei studentes , ut stylus noster sit efficiosus in titulis , asper in paginis , sed quod ea semper eveniunt , de quibus loci mei aut ordinis hominem constat inconciliari , si loquatur ; peccare , si non loquatur* . Sententia est . Si ego , aliique episcopi reprehendamus hominum mores ; malam luimus gratiam , planeque in odium incurrimus : tacendo autem , ob muneris neglectum , Dei erga nos iram concitamus . Non desunt tamen viri doctissimi , quibus placeat , *inconciliare* , Plauto in Trinummo , esse *decipere* : Sidonio autem , *accusare* . Atque hi adferunt pro se illud Festi , *Inconciliasti , comparasti , commendasti , vel , ut antiqui , per dolum decepisti* : tum autem sententiam suam eo fulcitum eunt , quod ut *inconciliare* , proprie est , *in comitium vocare* , μεταληπτικῶς autem convitium tale facere , cujus gratia in *comitium* , hoc est , *conventum* , veniendum sit , quemadmodum tradit Festus : sic etiam *inconciliare* dicatur a *concilium* , proprieque videatur esse , in *concilium vocare*; μεταληπτικῶς , ita *decipere* , ut quis fraudis caussa meteatur in jus vocari . Sed hæc quo minus probem , facit , tum quod interpretatio nostra simplicior sit , utpote magis vocis proprietate subnixa , tum quod locis adductis longe sit accommodatior : quod non diffitebuntur , si qui loca non conturbatis oculis inspexerint . A *conciliatum* est *conciliabulum* ; ut a *venatum* , *venabulum* ; a *mendicatum* , *mendicabulum* ; ab *exoratum* , *exorabulum* ; & similia. In quibus omnibus duæ postremæ syllabæ solum sunt vocis productio . Spissus igitur est eorum error , qui *conciliabulum* dici volunt , quasi *concilium diaboli* , eoque semper in malam partem accipi : quos Hieronymi auctoritate , in bonam partem accipientis , recte refellit Erasmus annot. in VIII. cap. Matthæi . Refellit & Festus , qui *conciliabulum* generatim definit , *locum ubi in concilium convenitur*. Quamquam autem *conciliabula* interdum in jus municipii adscenderent , quod ex Frontino discere est ; proprie tamen erant inferiora foris : uti fora præfecturis , præfecturæ coloniis , coloniæ municipiis ; quemadmodum docet Turnebus , lib. I. cap. II.

CONSOBRINI , quasi *consororini* . Nam uti fratrum duorum liberi , *patrueles* ; & fratris sororisque , *amitini* : ita duarum sororum liberi proprie vocantur *consobrini* : ut Nonius docet , cap. ult. cui & favent Jurisconsulti , ac Theophilus cum scribit , κυρίως κωνσόβρινοι λέγονται , οἱ ἐκ θηλειῶν δύο ἀδελφῶν τεχθέντες . Sed proprietas ea vocis non semper observatur , quia Trebatius fratrum quoque sororumque liberos *consobrinos* vocavit : ut scribit Paulus , in L. ult. D. de gradibus . Sic Cicero ipse consobrinum Ligarii vocat , qui ex matris ejus fratre natus esset. Ita enim ait : *Ne cum optimis fratribus , ne cum hoc Tito Brocho avunculo suo , ne cum ejus filio consobrino suo , ne nobiscum vivat* . Amitinorum quoque liberos ita vocari , argumento est ; quod Spartianus Trajanum & Hadrianum Cæsares consobrinos facit: cum avo Hadriani uxor fuerit Ulpia , Trajani amita . Itaque laxe eos describit Glossarium Latinum : in quo legas : *Consobrini sunt , qui ex sorore & fratre , aut duobus fratribus , vel sororibus , sunt nati* . Imo si Donatum audimus , quos proprie *consobrinos* vocari dicebamus , hi proprie sunt *sobrini* : sic enim scribit in Hecyr. Ter. Act. III. Sc. III. *Sobrini sunt ex duabus sororibus , consobrini ex fratre & sorore* . Sed aliter sentire alios idem ostendit in Andr. Act. V. Sc. IV. *Sobrini* , inquit , *sunt consobrinorum filii : verum , ut alii putant , de sororibus nati : ut sint sobrini , quasi sororini* . Et sane *consobrinorum* liberos *sobrinos* dici , etiam Festus docet his verbis : *Sobrinus est , ut ait Ælius Gallus , patris mei consobrini filius , & matris meæ consobrinæ filius* . Ubi *consobrinos* late capere oportet , ut fratres patrueles & amitinos comprehendat . Nam omnium horum liberi *sobrini* dicuntur : ut docet Cajus in L. III. D. de grad. & adfin. *Item* , inquit , *patrui magni , amitæ magnæ , avunculi magni , materteræ magnæ nepos , neptis: qui ex fratribus patruelibus , aut consobrinis , aut amitinis , undique propagati , proprie Sobrini vocantur* . Prout eum locum legit Hottomannus , observationum lib. I. cap. XII. Estque sobrinorum gradus , ut Trebatius ait , ultimus inter cognationum gradus , unde & , ut idem ait , sobrinorum liberi se mutuo sobrinos vocant de proximo nomine , quia proprium non habent . Vide Paullum , L. X. ad finem. D. de gradibus , cujus verba emendat idem Hottomannus in Commentario verborum Juris . Hæc pluribus sum prosecutus , quia Tullius quoque hos gradus distinguit , lib. II. Offic. *Sequuntur* , inquit , *fratrum conjunctiones post consobrinorum sobrinorumque* . Ubi *consobrinus* , ἀνεψιός : at *sobrinus* , ἀνεψιαδοῦς , prout ea vox etiam in Philoxeni Glossis exponitur.

CONSUALIA , ludi erant , quos Servius , ad VIII.

Æn. scribit mense Martio fuisse, sed falso, cum celebrari soleant XVIII. Augusti: ut tradit Plutarchus in Romulo. Dissentiunt tamen & vett. fasti Cæsariani, in quibus decimus quinctus Decembris *Consualibus* assignatur. Nominis originem docet Varro, lib. V. de L. L. *Consualia dicta a Conso, quod tum feriæ publicæ ei Deo; & in circo ad aram ejus ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ.* Livius, lib. I. *Romulus, ægritudinem animi* (ob denegata connubia a vicinis gentibus) *dissimulans, ludos ex industria parat Neptuno equestri solemnes: Consualia vocat.* Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. V. *Exinde ludi Consualia, qui initio Neptunum honorabant. Eundem enim & Consum vocabant. Deinde Equiria Marti Romulus dixit: quamquam & Consualia Romulo defendunt, quod ea Conso dicaverit, Deo, ut volunt, consilii: ejus scilicet, quo tunc Sabinarum virginum rapinam militibus suis in matrimonia excogitavit. Consus est consiliorum Deus:* ut tradunt Asconius in divinat. Festus in *Consualia*, Servius, in VIII. Æn. Item Tertullianus, loco ante adducto: Arnob. lib. III. Cyprianus, de idolorum vanitate; Hieronymus, in Serapione, Augustinus, lib. IV. de civit. Dei, cap. XI. pluresque alii. Improbat hanc appellationem Cæsar Scaliger, lib. I. de re poët. cap. XXII. *Vetustissimi*, inquit, *ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni, quem Consum vocabant. Sane minus considerate. Quis enim putet, Neptunum esse numen consiliorum?* Recte sane. Nam *Consum* esse eumdem, ac Neptunum equestrem, indicat locus Livii, & Tertulliani, antecitatus: item Dionysius, lib. I. Plutarchus, in Romulo: & Servius, in VIII. Æn. Hinc Ausonius, epig. LXVIII.

Conea vertit proles Saturnia Consus.

Et in Urbibus ait idem de Athenis:

Palladis & Consi quondam certaminis arcem,

Et Eidyll. V.

Tum Jovis & Consi quondam germanus,
Tartareus Dis.

Ex eo autem quod *Consus* idem est, ac Neptunus equestris, ratio patet, cur equi ac muli *Consualibus* feriarentur, perque urbem redimiti sertis ducerentur: ut tradunt Dionysius, lib. I. & Plutarchus, in Ῥωμαϊκ. cap. LXV. Hinc quoque liquet ratio alterius moris, quem his verbis aperit Festus: *Mulis celebrabantur ludi in circo maxime Consualibus, quia id genus quadrupedum primum putatur coeptum currui vehiculoque adjungi.* Itidem quod *Consus* consiliis secretis præesset, ratio est, cur ara ejus in circo maximo sub terra occultaretur, nec aperiretur, nisi circensibus. Nam eo innuitur, *consilia* debere esse occulta: quam caussam legere est apud Dionysium, lib. II. & Plutarch. in Romulo. Eadem de re sic Servius, ad VIII. Æn. *Consus est Deus consiliorum: qui ideo templum sub circo habet, ut ostendatur, tectum debere esse consilium. Inde est, quod Fidei panno velata manu sacrificabatur, quia fides tecta esse debet, & velata.* [*Consus* a κεύθω.] Atque hinc quoque elucet, cur (quod & Cæsar Bullingerus, lib. de circo: & ante eum doctissimus socer meus Fr. Junius, ad Tertull. de spectaculis, observavit,) *Consum* crediderint eumdem esse ac Harpocratem, sive Sigalionem Ægyptium, Isidis filium, qui fingebatur digito os compescens, ut ea re silentii moneremur. Hinc vett. Glossæ. Κῶνσος τῶ ἱππῶ Ποσειδῶν. Quem Glossarii locum, meo judicio, immerito improbat vir illustris, ad Festum, in *Consualia*. Movit virum summum, quod *Consus*, si idem sit ac Neptunus, Saturni filius dici debeat. Verum quis nescit veterum in Deorum genealogia incostantiam? Sane *Consum* a Neptuno distinguit quoque Martianus Capella, lib. I. Nam tractans de diis singularum Cœli regionum (quas sexdecim fecerat,) sic inter alia inquit: *Neptune autem, Lar omnium cunctalis, ac Neverita, tuque Conse, ex decima convenistis. Consum* autem ex eo dictum suspicor, quod ara ejus sub terra *conderetur*, sive quod *consilia abscondita* esse debeant; ut nempe sit ab antiquo *consum* pro *conditum*, quod supinum remansit in composito *absconsum*. Alias duas hujusce nominis caussas adfert Cæsar Bullingerus, lib. de circo, cap. IX. ubi & de nomine Deorum, *Consentium*, & *Opis Consivæ*: quæ omnia, nisi valde me ratio fugit, desumpsit ea notis Junii ad Tertulliani librum de spectaculis, cap. IV. Postremo loco addo (quod idem Bullingerus ibidem optime monuit; & ante eum socer ad Tertullianum,) etsi *Consus* ex plurimorum opinione idem fuerit ac Neptunus equestris, aliud tamen fuisse *Consualia* ac *Neptunalia*; *Consualia* enim fieri solere mense Augusto, fuisseque Ποσειδῶνος ἱππίου, id est, *Neptuni equestris*: at *Neptunalia* celebrata fuisse mense Julio, fuisseque Ποσειδῶνος σεισίχθονος, hoc est, *Neptuni moventis* seu *quatientis terram*. Atque hoc eo libentius adjeci, quia nonnemo hujusce rei ignorantia in spissum incidit errorem.

Consuesco, unde *consuetudo*, esse inchoativum a *consuo*, scribit Charisius, lib. III. cap. de inchoativis. Pro *consuetudo* etiam *consuetio* dixit Plautus, ut monet Festus.

Consulis triplicem invenio ἐτυμολογίαν. Prima est, ut sic dicatur a fine, quia ejus est *consulere & providere civibus*. Hanc nominis rationem innuit Cassiodorus, lib. V. Variarum, in formula consulatus: aperte autem ponit Pomponius in Enchiridio: *Consules*, inquit, *dicti sunt ab eo, quod plurimum Reip. consulerent*. Huc pertinet illud C. Carbonis, tuentis L. Optimium, Gracchi interfectorem: *consul est, qui consulit patriæ, quid fecit Optimius?* Refert Tull. lib. de Oratore. Allusit ad hanc quoque nominis rationem Horatius, lib. IV. od. IX. ubi Lollium ait non *consulem* esse unius anni, sed quoties Reip. facto consultoque opus erat. Altera ἐτυμολογία est ab officio, *quia consuleret senatum*. Varro, lib. de vita pop. Rom. apud Nonium, in *consulum*: *Quod idem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules*. Male enim in vulgatis *senatui* legi, vel fidem fecerit alter Varronis locus, lib. IV. de L. L. ubi & hanc & priorem ἐτυμολογίαν conjungit: *Consul*, inquit, *nominatus, quod consulere populum & Senatum debet: nisi illinc potius, unde Attius ait in Bruto: Qui recte consulat, consul fiat*. Tertiam ἐτυμολογίαν legimus apud unum Quinctilianum, lib. I. cap. VI. *Sitne*, inquit, *consul a consulendo, an a judicando: nam & hoc consulere veteres appellaverunt: unde adhuc remanet illud, Rogat boni consulas: id est, bonum judices*. Pro hac tertia opinione facere videtur, quod *consules* aliquando dicti *Judices*, ut Ciceronis & Livii loco ostendimus, voce *Prætor*. Sic omnino accipitur in hoc loco Varronis, lib. V. de L. L. *In commentariis consularibus scriptum sic inveni: Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, Calpurni, voca inlicium omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites, inlicium visite huc ad judices. C. Calpurnius dicit, Voco ad conventionem omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic, Omnes Quirites ite ad conventionem huc ad judices. Deinde consul loquitur ad exercitum, impero qua convenit ad comitia centuriata*. Hactenus Varro, cujus in verbis idem nunc *consul* dicitur, nunc *judex*, nunc *qui exercitum* imperat, sive *prætor*. Ex tribus hisce nominis caussis prima est popularior, tertia subtilior, media verior; quando *consulis* partes, magis exquirendæ, quam dandæ, erant sententiæ: ut scripsit Livius, lib. II. A *Consul* est *Proconsul*. Cur sic dicatur, ex eo cognoscimus, quod non tantum diceretur *proconsulem esse*, sed etiam, & quidem usitatius, *esse pro consule*; tum autem, quod non tantum ita dictus is, qui, postquam consul fuerat, in provinciam a Senatu missus esset, sed & qui e prætura in eam venisset; nempe quia tam prætorii, quam consulares, in eam cum consulari imperio mitterentur. Cic. I. de L. L. de L. Gellio: *Cum pro consule ex prætura in Græciam venisset*. Mirifice quoque hanc nominis rationem confirmat hic locus Ciceronis, pro lege Manilia: *Quo quidem tempore cum esset nonnemo in Senatu qui diceret, non oportere mitti hominem privatum pro Consule: L. Philippus*

lippus dixisse dicitur, *Non se illum sua sententia pro Consule, sed pro Consulibus mittere. Tanta in eo Reip. bene gerenda spes constituebatur, ut duorum Consulum munus unius adolescentis virtuti committeretur.* Hæc Tull. Vide & quædam de *Proconsulis* munere in *Provincia*.

C o n t e m p l a r i, a *templo*, uti scribit Varro, lib. VI. de L. L. item Festus his verbis: *Contemplari dictum est a templo, id est, loco, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.* Cum autem *templum* trifariam dicatur, ab natura, in cœlo; in terris ab auspicio; ab similitudine, sub terra: quam rem luculentis exemplis ibidem illustrat Varro: imprimis media significatione accipi solet pro regionibus, aut agris, certo carmine ab Augure lituo finitis & notatis consecratisque, unde in omnes cœli partes liber erat adspectus. Sane augures interdum ea, quorum altitudo impediret, quo minus liber quoquoversus adspectus foret, demoliri jubebant: ac C. Marius Honoris ædem eo summissiorem fecit, ne, si forte publicis obesset auspiciis, augures eam demoliri juberent. Atque hinc lucem capit illud Cic. II. de Legg. *Urbemque, agros, & templa, liberata & effata habento.* Quod ad etymon *templi*, Josephus Scaliger, uti & Petrus Nunnesius, censent esse a τέμενος, quo significatur τὸ ἀποτετμημένον καὶ ἀφωρισμένον ἰδίᾳ χωρίον· ut Eustathius exponit in Il. M. vers. CCCXIII. Unde etiam cognoscimus, τέμενος dici a τέμνω, id est *seco*. Etsi vero generatim sumitur pro portione agri ab aliis resecti, tamen plurimum dicitur de agro, qui Deo alicui vel heroi est sacratus. Atque ab ea τεμένου notione *templum* vocatur. Saltem etymon hoc verisimilius, quam quod ex superiori Varronis loco cognoscimus. Nam a *tuendo* sic dici ait, quia qua tuimur, *templum* est. Ita *templum* dicetur, quasi *tuemplum*, vel potius *tuempulum*: quomodo veteres dixisse paret ex eo, quod *extempulo* dicat Plautus, Aulul. act. I. II. *Nam si ignis vivet, tu extinguere extempulo.* Item, Curcul. act. I. I. & Cistell. I. I. *V* postea extritum uti cum in aliis factum, tum in *Alcmene*, *Tecmessa*, *Alcmaeon*, pro quibus veteres *Alcumena*, *Tecumessa*, *Alcumaeon*. Veteres enim nunquam *C* & *M* conjungebant. Primus autem tria hæc absque *V* extulit Julius Cæsar; quemadmodum testatur Victorinus, lib. I. Videtur autem *Extemplo* fuisse vocabulum sacrorum, ut *Ilicet* sacrificiorum. Nempe illo usus præco dimisso senatu, quo *templo* exirent: haut secus atque, Donato teste, idem *dimisso senatu* usurpabat ILICET, ut indicaret, abire jam posse; unde & verbum id factum. Nam *ilicet*, quasi *ire licet*. Quia vero, hisce vocibus pronuntiatis, cito discedebatur, inde utrumque usurpari cœptum pro *cito*, & *celeriter*. Cæterum aliam quoque a superioribus significationem *templi* docet nos Festus, cum ait: *Templum significat, & ædificium Deo sacratum, & tignum, quod in ædificio transversum ponitur.* Pro *tigno* hoc usus Vitruvius, lib. IV. cap. VII. *Supraque id fastigium columen cantherii, templa ita sunt collocanda, ut stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat.* Usus & cap. II. ejusdem libri. Ubi Danielem Barbarum vide: uti ad superiorem locum, Philandrum. [*Extempulo*, vel *extemplo*, παραυτῆς, παραχρῆμα idem quod *extempore*. a *tempus* diminutivum est *tempulus* vel *tempulum*. Inde *contemplari* vel *contemplare*, pro *contempulare*, id est, *multum temporis in re aliqua consideranda insumere*. *Templum* vero a *τέμενος*, & τίμημα, *honorare*, unde & τέμενος.]

C o n t i n v v s, est a *contineo*; ut *contiguus*, a *contigo*, seu *contingo*. *Continuum* est, quod communi termino continetur: *contiguum*, quod terminum habet proprium, sed inter quem & alienum nihil intermedium sit. Hæc enim vis est verbi *tangere*. A *continuus* est *continuo*, id est *statim*. Nempe quia tempus, quo quid dicitur, & quo præstatur, uno eodemque momento, velut communi termino, conjungitur.

C o n t r a, ab ἄντικρυ venire putat doctissimus Angelus Caninius. Sententiam suam eo fulcit, quod fere *ρ* in Latinis locum mutet, ut in *tener* a τέρην, *forma* a μορφή. Itaque nec dubitat idem, *naris* deducere a ῥινὸς, aut *ros* ab ἔρσα· de quibus suo loco dicemus. Sed Cæsari Scaligero placet, simpliciter esse a *cum*, seu *con*. *Sunt enim*, inquit *contraria relativa. Ergo simul*. Vide eum, de caus. L. L. cap. CLV. Ut ab *in*, *intra*; ab *ex*, *extra*; sic a *con*, *contra*. Possis & deducere a *contuor*, seu *contueor*. Nam, quæ *contuemur*, ea sunt ex adverso, sive *contra*. Plautus: *Quid agis? Feminam scelestam te, adstans, contra contuor.* Sed hoc subtilius. Verius autem, quod ex Scaligero dicebamus. [ἀντίον, ἄντιος, ἄντιον, *contrarius*.]

C o n t v b e r n i i, & *contubernalium*, vox teste Festo, venit a *tabernis*, quæ fiebant e *tabulis*, unde & *tabernacula* dicuntur. Cicero, pro Cœlio: *Profectus est in Africam, Q. Pompejo contubernalis*. Suetonius, in Julio: *Stipendia prima in Africa fecit M. Thermi Prætoris contubernio.* Proprie igitur militiæ vox erat, dicebaturque de decem militibus sub uno degentibus papilione, quibus præerat *decanus*, & *caput contubernii* dicebatur: ut scribit Vegetius, lib. II. cap. VIII. Etiam servorum conjugium *contubernium* vocatur, indeque & *contubernalis*, pro ea, quæ *quasi uxor*: uti *servorum conjuges*. Hodie tamen inter liberorum servorumque nuptias nullum est discrimen. Quemadmodum autem a *con*, & *taberna* est *contubernalis*: ita ab *ad*, & *taberna*, est *attubernalis*. Gloss. Isidori, *Attubernalis*, *vicinus*. In Glossis quoque Latino-Græcis Philoxeni est: *Atturubernalis*, καπηλογείτων. Lege *attubernalis*. Sed interpretatio Isidori, & Philoxeni, in eo distat, quod ille *tabernæ* vocem generatim sumit, unde *attubernalis* ἁπλῶς exponit *vicinum*: ac similiter accipitur in *contubernalis*, sed Philoxenus, vel Critici illi qui Glossarium Latino-Græcum collegerunt, intellexere *tabernam diversoriam*, sive *cauponam*; unde eum *attubernalem* esse ajunt, qui *vicinus* est *cauponæ*.

C o n t v m a x, dictum a *contemnere*, quod est super alios aspernari: quomodo utitur Plautus, Sticho: *Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios.* Vel potius est a *tumore*. Utrumque etymon refert Velius Longus. *Est autem ubi pinguitudo V literæ decentius servatur, ut in eo, quod est volumus, nolumus, possumus. At in contumaci melius puto E servari: venit enim a contemnendo: tametsi Nisus & contumaci per V putat posse dici a tumore.* Sane Nisus magis ἀναλόγως. Nam, ut ab *audeo*, *audax*; a *teneo*, *tenax*; sic a *contumeo*, *contumax*; qui tumet pertinacia. Isidorus tamen alterum præfert, lib. X. *contumax*, inquit, *ab eo, quod contemnat*. Nempe a *contemno* fit *contemnax*, & eliso *N*, *contemax*, pro quo *contumax* proferimus. Nam *E* facile abit in V: quemadmodum & in *I* fit. Nam dicimus *aucupium* pro *aucipium*, *quadrupes* pro *quadripes*. In Romano tamen Virgilii codice passim *quadripes* per *I* legitur., ut ad Eccl. V. scribit Pierius. Quomadmodum autem *contumax* dici putatur pro *contemnax*, sic & *contumeliam* a *contemnendo*, quasi *contemneliam* appellari censet Ulpianus, l. I. ff. de injur. & famos. libell. atque ad hoc etymon ei præivit Seneca, lib. de Tranquilla vita cap. X. *Nec prudentia quicquam in se esse, nec fiducia ostendit, qui contumelia afficitur. Non dubie enim contemtum se judicat. Et hic morsus non sine quadam humilitate animi evenit, supprimentis se ac descendentis. Sapiens autem a nullo contemnitur, magnitudinem suam novit* &c. Sed ut *contumax* verius est a *contumeo*, sic & *contumelia*. Est enim injuria profecta ab animo, qui fastu tumeat ac turgeat, qualis alios præ se contemnit & facili occasione ignominiose tractat.

C o n t v s, si Isidorum audimus, lib. XVIII. cap. V. dicitur quasi *conitus*, quia in *conum*, sive acutam rotunditatem, desinit. Sed est Græcum κοντὸς, apud Homerum, Odyss. A. Erat quoque inter ea, quibus in arena pugnabatur. Lampridius, in Commodo: *Virium ad conficiendas vires tantarum fuit,* ut

ut elephantum conto transfigeret. Qui pugnaret *conto*, dicebatur *contifex*: ubi *facere* est *occidere*, ut in *Conficere*, & *interficere*. Gloss. vett. *Contifices*, κοντοβόλοι. Inde *contificium*. Flavius Vopiscus, in Probo: *Qui omnes contificiis interempti sunt*. Etiam perticæ quibus nautæ explorant loca, *conti* dicuntur: unde *percontari*, *conto* explorare. A re nautica ad aliam translatum. Alii scribunt *percunctari*, ut sit *per cuncta* curiose interrogare. De utroque ita Donatus, in Hec. Act. I. Sc. II. *Et percunctatum, & percontatum, scribitur: sed percontatum, a conto dicitur, quo nautæ utuntur ad loca navibus opportuna: si vero percunctatum, ab eo quod a cunctis perquiratur, dicitur*. Festum etiam vide in *Percunctari*: cujus verba adduximus in *Cunctus*.

CONVEXUM, ut ait Festus, *est ex omni parte declinatum, qualis est natura cœli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est*. Isidorus, lib. III. Orig. cap. XXXVIII. *Convexum curvum est, quasi conversum seu inclinatum, & ad modum circuli flexum*. Vult *convexum* dici, quasi *conversum*. Sed est non a *verto*, verum *veho*. Nam *convexum* est id, quod supra concavum *convehitur*. Quippe ut interior facies *concava*, ita exterior *convexa* appellatur. Ac similiter *devexum* dixere pro *declivi*, quasi *quod deorsum vehatur*. Gloss. vett. *Convexum*, περιφερής. *Devexum*, καταφερής.

CONVICII geminum etymon ponit Festus: *Convicium*, inquit, *a vicis, in quibus prius habitatum est, videtur dictum: vel immutata litera, quasi convocium*. Prius etymon secutus Nonius, si recte sic correxit Lipsius: *Convicium dictum est, quasi e vicis loqui, quia secundum ignobilitatem loci maledictis & dictis turpibus cavillentur*. At posterius probavit Jurisconsultus; cum ait, l. XV. D. de injuriis: *Convicium dicitur vel a concitatione, vel a conventu, hoc est, a collatione vocum; cum enim in unum complures voces conferuntur, convicium appellatur, quasi convocium*. Laurentius Valla, lib. VI. Eleg. c. LII. reprehendit hanc Jurisconsulti tum etymologiam, tum definitionem. Ac Vallæ quoque subscribit Perottus. Censet autem uterque, potius venire a *vitium*, vel *vito*. Sed si esset a *con*, & *vitium*, corriperet secundam, quam Ovidius, Martialis, & alii producunt. A *convito* autem esse nequit, quia id Latinum non est. Quid, si igitur dicamus esse ab antiquo *vico* pro *vinco*, quomodo pro *frango* dixere *frago*, unde *fregi*, & *fragilis*: pro *pango*, *pago*, unde *pepigi*, & *pagino*, a quo *pagina*? Similiter dixisse *vico* ostendit præteritum *vici*, & *Vicapota*, quomodo vocabatur dea, quæ daret *vincere & potiri*. Ita *convicium* sit ex eo, quia quis alterum redarguat ac *convincat*. Sed aliud *convicium facere*; aliud erroris aut criminis *convincere*. Deinde prior in *vico* brevis erat, ut in *frago*. De *frago* arguit *fragilis*: sic de *vico* arguit *pervicax*: cujus mediam Horatius & alii corripiunt. Quare omnino a *voce* est: proprieque sic vocatur, quod cum vociferatione dictum est, sive unus, sive plures dixerint, modo in cœtu dicatur. Nam quod nec in cœtu, nec cum vociferatione dictum est, id proprie non *convicium* est, sed *infamandi caussa dictum*, l. XV. §. ex his. D. de injuriis. Jurisconsulti sententiam hoc quoque non leviter confirmat, quod, cum *vito*, & *vitium*, semper dicantur de rebus malis; *convicium* etiam in bonam partem accipiatur. Seneca, Med.

> *Festa dicax fundat convicia Fescenninus.*
> *Solvat turba jocos.*

Martial. VII. Epigr. III. de reditu Domitiani:

> *Festa coronatus ludet convicia miles.*

Quinctilianus, epist. præliminari, ad Tryphonem: *Efflagitasti quotidiano convicio, ut libros, quos ad Marcellum meum de institutione oratoria scripseram, jam emittere inciperem*. Imo apud Ciceronem ipsum quoque pro Archia, Cluentio, Quinctio, & alibi, sæpe sola *vocis contentio* hac voce denotatur. Nec aliter in illo accipiendum videtur: *Septem convivium; novem convicium*. Quod apud Julium Capitolinum legas, in vita L. Veri. Ac in Glossis vett. *convicior* non tantum ὑβρίζω, sed & καταβοῶ exponitur.

CONUS, ut ait Varro, in IV. de L. L. sic dicitur, *quod cogitur in cacumen versus*. Sed est, Græcum κῶνος. Hoc ab Hebræo קין, *lancea*, *hasta*. Nam κῶνος dicitur ἡ ἐκτασις τοῦ ὕψους, qualis in metis segetum, & summis hastis. Etiam pro galeæ apice crebro sumitur. Gloss. *Conum*, κόμβαλον, καὶ τῆς περικεφαλαίας ἄκρον. Servius, in illud,

> .... *Apicem tamen incita summum*
> *Hasta tulit.*

Galeæ id est eminentia, quam Græci conum vocant, in qua eminent cristæ.

COPHINUS, κόφινος, *vas viminеum*, *corbis*. Cave autem putes, esse a Syro קופין. Nam Syri contra, ut alia multa, ita illud quoque a Græcis acceperunt. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *cophinus* dici ait, quasi *covus*, nempe ob *cavitatem*. Sed eo refellitur, quod Aristophanes, & alii Græcorum veterum usurpent.

COPIS, substantivum, est *culter*, vel *gladius*. Usi Curtius, lib. VIII. & Appul. lib. XI. Græcum est κοπὶς, ἀπὸ τοῦ κόπτειν. At *copis*, adjectivum, est contractum ex *coopis*. Nam dicitur quasi *cum ope*. Præit hac in parte Varro, lib. IV. de L. L. Nam cum dixisset, ab *ope* dici *opulentum* & *inopem*, subjicit: *Ab eodem fonte copis* (male libri quidam *Copiæ*,) *& copiosus*. *Copis* agnoscit & Nonius. Usus Plaut. Bacchid. act. II. sc. II. *Ut amantem herilem copem facerem filium*: & sic Pseudolo, act. II. sc. III. *copi pectore*; & alibi, *copes amores*. Sed Priscianus in VII. rectum facit non *copis*, verum *cops*. Nam dici ait, *hic & hæc & hoc ops*, & *cops*, pro *opulentus*, & *copiosus*. Ac *Ops* quidem legitur apud Actium, in Hercule: de altero nullum laudat auctorem. A *cops*, vel *copis*, dicta *copia*, quasi *coopia*. Hinc *copiosus*.

COPRIÆ, idem qui scurræ; unde Isidorus in Glossis; *Scurrula, qui incopriat*. Utitur Sueton. in Claudio: *Interdum ferula flagrove, velut per ludum, excitabatur a copreis*. Sic est in Vett. libb. ut agnoscit Turnebus, libb. XXVI. cap. XXXII. Sed is, ut vocis originem vidit, ita *scurram* notare non perspexit; quod primus ad Festum observavit Jos. Scaliger. Eum secutus Lipsius, lib. II. Elect. cap. XVII. ubi sic corrigit locum ejusdem Suetonii, in Tiberio, cap. LXI. *Interrogatum cum subito & clare a quodam nano adstante inter copreas, cur Paconius Majestatis reus tamdiu viveret*. Idem, libro de una religione, ita legit locum Varronis: *Omne videmur nobis saperda, festivi, belli, cum simus copreæ*. Est autem *copria* a Græcis, qui itidem dicunt κοπρίας. Dio in Pertinace: Κοπρίας τινὰς, καὶ γελωτοποιοὺς, αἴσχιστα μὲν τὰ εἴδη, αἰσχίω δὲ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχοντας. Κοπρίας est a κόπρος, id est, *stercus*, ut κατὰ λέξιν sonet, *stercoreus*: quomodo Pyrgopolinicen vocat Plautus, Milite, act. II. sc. I. A *copriis* quoque *copriani* vocem formarunt olim, qui B. Cyprianum sic appellabant, tanquam *scurram*, non verum doctorem. Lactant. lib. V. cap. I. *Audivi ego quendam hominem, disertum sane, qui eum immutata una litera Coprianum vocaret, quasi qui elegans ingenium, & melioribus rebus aptum, ad aniles fabulas contulisset*. Ita recte plerique libri, non *Capreanum*, quod est in Aldina.

COPTA legimus apud Martialem, in Apophoretis, epig. LXVII. Putat Calderinus, esse *panem durissimum*, ac κατ' ἀντίφρασιν ita vocari a κόπτω, id est, *incido*, quia difficulter inciditur. Sed omnino *placentæ genus* est, cujus meminere Athenæus, lib. XIV. p. DCXLVIII. edit. Commel. & Trallianus non uno loco. Nomen autem ex eo est, quod miscerentur ei quædam, quæ κόπτεσθαι h. e. *tundi*, necesse esset, ut, nuclei pinei, amygdalæ, atque alia. Vide Georgium Merulam, in locum Martialis: Corn. Vitellii Annot. in Merulam, cap. IV. & Turnebum, lib. X. cap. X. Κοπτὰ (unde *copta* dedu-

deducebamus) eſt a קצף h. eſt κόπτω, ſive *incido*. Habet & affinitatem ſummam cum קצב, h. e. *excidere*.

Copula, συμπλοκή. A πλοκή, ſive πλοκὴ, κατὰ μετάθεσιν, *copla*. Niſi, cum doctiſſimo Becmano, malis eſſe a כבל *compes* : *copula ferrea*. Quod non minus probo. [ex *coapula*, ab *apio*, *necto*.]

†Copula poteſt I. totidem litteris ab Hebr. כפל *cappel*, quod eſt *conduplicare*, deduci : unde in Chaldaeo Jobi XI. 6. & XLI. 4. *cupla* (h. e. ipſiſſimum *copula*) eſt *duplicatio*. Non enim aliter quam copulando corporalia duplicantur. II. At magis placet, ut ſit a כבל : quae radix in Hebraeo gignit כבל *cebel*, *vinculum* h. e. *copulam*. Idem vero verbum Chaldaeis Syriſque eſt *ligare*, *devincire*, quod eſt *copulare*. In hac altera derivatione ne te commoveat, quod B cum P permutetur : nam mediae in tenuem commutatio trita eſt. B in P vertitur in *Pario* a ברא *bara*, in *Canopus* a Κάνωβος, & milleuis aliis. Mazochius.

Coquo, [ea κοινῶν vide *cocetum*] a *cogendo* deducit Perottus ac rationem hanc adfert, quod *coctum cogendo* coërcetur, ut ad utilitatem veſcendi perducatur. Hauſit autem hæc ea iſtis verbis Feſti : *Coctum a cogendo dicitur, quia coquendo coërcetur*, ſive ut in aliis libb. eſt, *coartetur*. Sed quis non videt, *coctum* ſimplicius deduci a *coquo*, quam *cogendo*? *Coquo* vero a *cogo* minime deduci, diſpari cognoſcitur quantitate. Quare veriſimilius dixiſſet, *coquo*, & *cogo*, ejuſdem eſſe originis : nempe utrumque dici a *coago*, ſed diſcriminis cauſſa in illo *A* extritum eſſe, quomodo in *nego*, fit pro *neogro*: in altero *O* & *A* in *O* longum converti, ut in *cogito*, pro *coagito* : eamque cauſſam eſſe, cur prior in illo corripiatur, in hoc producatur. Quod vero illud per *Q* hoc autem per *G* ſcribatur, hoc eſſe a ſumma harum affinitate, & illud indicat, quod ubi Latini *quadrans*, Græci dicunt κοδράντης · ut videre eſt Marci XII. Sed etſi hæc non abſurde dicantur : tamen non ejuſmodi ſunt, ut hic acquieſcere poſſit animus. Nunneſius igitur putabat, *coquo* eſſe a πέττω, quod Atticum pro πέσσω, uti Æoles pro eo dicunt πέσσω, quorum & eſt ὄπτω, pro ὄπτω. Nec movet Nunneſium, quod litteræ in *coquo* longius recedant, quia ſunt literæ hic, quæ ſæpius commutentur : etiam *P* in *C*: ut a σπινθὴρ, *ſcintilla*. Mihi tamen longe veriſimilius fit, *coquere*, vel eſſe a Græco κόχος, quomodo vocatur *humor copioſus*, ſi Scholiaſtæ Theocriti credimus, qui inde deducit κοχύειν· vel *coquo* dici quaſi *coaquo*, hoc eſt, cum *aqua coquo* : quomodo & *elixum* dicitur, a *lix*, id eſt, *aqua* ; & contra *aſſare* dixere ab *aſſus*, id eſt, *ſiccus* : quod ab ἄζω, id eſt, *ſicco*. De quo plura in *Aſſum*. A *coquo* eſt *coquito*. Feſto teſte : qui interpretatur *frequenter coquo*. Plautum eo uſum ait : hodie nuſquam apud illum hæc vox extat. Suſpicari tamen liceat, Feſtum, Aulul. act. III. ſc. I. & Pſeud. III. II. legiſſe, *coquitatum*, ubi in vulgatis *coquinatum* : quod iis locis priori inprimis, meo judicio, eſt aptius : eritque a *coquina coquinare*, ut a *farcina farcinare*. A *coquendo* etiam eſt *coquus*, vel potius *cocus* per *C*, quomodo Priſcianus judicat, priorem ſcribendi rationem exoleviſſe. Quippe, lib. I. ait antiquos *arquus*, *equus*, *equulus*, *quum*, *quur*, ſcripſiſſe per *Q*. Quare videtur non magis probaſſe *coquus*, quam *equulus*, aut *quur*, quibus nunc nemo utitur, quemadmodum nec voce *arquus* niſi forte differentiæ cauſſa. Similiter a *coquendo*, *cocula* dicuntur, quæ Homero κάγκανα ξύλα. Varro I. de vita pop. Romani, apud Nonium, in *Formum* : *Cocula, qua coquebant panem, primum ſub cinere : poſtea in forno*. In vulgatis eſt *coquebat*, numero ſingulo : atque ita in appendice de Triclinio citat Fulvius Urſinus, quaſi *cocula* ſit *coqua* : quod ſatis refellit Feſtus, cum ait : *Cocula, vaſa ænea, coctionibus apta. Alii cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquantur obſonia*. Ubi in MSto eſt *coclea* : ſed corrupte. Sed analogia requirit *cocula*. In Gloſſis etiam, quæ ſub Iſidori nomine circumferuntur, legere eſt : *Cocula, ligna arida, vel vaſa ærea*. Itaque putat Lambinus, apud Plautum, Captivis, act. IV. ſc. II. legi debere :

Jubes, an non jubes, aſtitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri coculis ardentibus?

A *præcoque* eſt *præcox*, de quo ſeorſim. Ab *incoquo*, *incoctus*. Feſtus : *Incoctæ dicebantur mulieres plus æquo calamiſtris uſæ*. *Recoctus* ſcriba μεταφορικῶς vocatur Horatio, lib. II. Sat. V. qui ex ſcriba quinquevir, ex quinqueviro iterum ſcriba factus eſt. At *ſenex recoctus*, Catullo, ἄπεφθος γέρων, ut exponitur in Gloſſis : q. d. *coquendo renovatus*. Sic Petronius dixit : *Anus recocta vino Trementibus labellis*. *Decocta*, quæ & Martiali ſimpliciter *cocta* vocatur, aqua erat cocta, poſteaque vitro infuſa, & nive circumjecta iterum frigefacta : qua ratione fiebat, ut nivis frigus, non vitium, reciperet. Unde Martialis, lib. XIV. diſt. CXVII.

Non potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive commenta eſt ingenioſa ſitis.

Neronis inventum fuit. Vide Plinium, lib. XXXI. cap. III. & lib. XIX. cap. IV. Meminere præter Suetonium, Juvenalem, atque alios, etiam Galenus, lib. VII. Meth. med. cap. IV. & Athenæus lib. III. Ea utroque Græcos a Latinis δωκόντας vocem mutuatos diſcimus.

†Coquo (unde *coquus*) eſt a עוג *gug*, quod eſt *coquere*, & peculiariter de placentis uſurpatur, quod etiam apud Romanos coquorum erat : nam *coqui* iidem & paniſici erant : at piſtores longe aliud : ſi enim vocis vim ſpectamus *Piſtor* & *piſtrinum*, a pinſendo dicti ſunt. Ergo ex Feſti aliorumque locis apparet, panem, placentas, & hujus generis alia a coquis fuiſſe parata atque cocta. In adducta radice *Ain* in G primum, deinde in C tranſiit, ut a עגן fit *cano* : at G in Q ſui analogum mutatum fuit. Mazochius.

Cor, a κῆρ quod contractum ex κέαρ, unde & καρδία quaſi κηρδία. Sed hac voce antiquis Medicis *ſtomachus*, ſive *ventriculus*, appellatur, quod factum videtur ex uſu vulgari ob ſummum conſenſum inter *ſtomachum*, & *cor*, quando fieri videmus, ut homines languente ſtomachi orificio patiantur ſyncopen, quales hinc καρδιακοί nominantur. *Cor* ſapientiæ eſt ſedes ; unde Plautus, Mil. act. III. ſc. I.

. . . . *Cuique ſapiat pectus :*
Nam cor non poteſt, quod nulla habet.

Hinc ſapientes dixere *cordatos*, quos & *corculos* vocabant, Feſto teſte ; & Plinio, lib. VII. cap. XXXI. Huic contrarium *excors*, & *vecors*. A *cordis* dolore factum videtur *cordolium*, niſi cum Scaligero malis *cordolium* dici pro *condolium*, *N* in *R* converſo, quomodo & idem *cortumio* non a *corde* venire cenſet, ſed a *contumio*, ἐνατενισμὸς, unde & *contumax*. Similiaque ſunt *genimen*, *germen* ; *cancer*, *carcer* ; κνίζω, *criſſo* ; μονὴ, *mora* ; φονέω, *furio* ; aliaque. Sed ſi hoc *cordolii* etymon verum eſſet, jam *cordolium* notares συμπάθειαν, non ἁπλῶς *dolorem*. At ſecus eſt, uti oſtendit hic locus Plauti, Ciſtell. I. I. *At mihi cordolium eſt*. & Pœn. *Ibi tibi erit cordolium*. Ac minime audiendus, qui utrobique diviſim legit *cor dolium*. Ac *dolium cor* dici putat, quod doleret ; qua ratione Feſtus, *vinum crucium*, Lucillio dici ait, quod cruciaret. Interim non parum miror, vocis *cordolii* neminem, quantum recordor, meminiſſe e veteribus Grammaticis. A *cor* ſunt *concordis*, & *diſcordis*, pro quibus poſteriores κατὰ συγκοπὴν dixere *concors*, & *diſcors* ; ut *mens*, *ſors*, *trabs*, pro *mentis*, *ſortis*, *trabes*, & ſimilia. Integris veteres eſſe uſos, docet Priſcianus, extremo lib. VI. Cæcilius, Cratino : *Modo fit obſequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit, potitur*. Pomponius, in Satyra :

Blanda, fallax, impotens, ſuperba, diſcordis.

A *ſe*, hoc eſt, *ſine*, & *cor*, eſt *ſocors*, ut Feſtus, apud quem & *ſecordia* ſcriptum invenitur. Sed vulgo *ſocors*, & *ſocordia*, dicimus : quomodo *ſobrius* pro *ſebrius* diximus, a *ſe*, & *bria* ; quod vaſis potorii genus,

genus, unde & *ebrius*. Et sane *socordia*, non *secordia*, exaratum est in plerisque codd. Paulli MSStis. *Socordiam* cum segnitie jungit Terentius, Andr. *Nihil loci segnitiæ, neque socordiæ*. Ubi vetus interpres monet, *Segnitia ad agendum, socordia ad considerandum*. Nempe hoc voluit, cum *socors* a *corde* dicatur, proprie ad animum pertinere. *Recordor* proprie est, *cum affectu cordis reminiscor*: ut plus sit quam *reminiscor*.

†COR, CORDIS & RECORDOR indidem sunt. Antiqui enim animi sedem in corde posuerunt. Nec dubito quin a Chald. דכר *dcar* (pro Heb. זכר) utrumque per metathesim sit factum. At κῆρ hinc longius abest, quippe carens τοῦ Δ. Sed καρδία indidem fuerit. Ergo a דכר fit CORDIS (nam antiquis rectus idem qui patrius) & simplex CORDOR pro *cogito*: unde postmodum composita *Recordor*, *discordo*, *concordo*, & cognata nomina emerserunt. Alibi *cor* deducimus a כרכר *chircher*, *saltare* (2. Sam. VI. 14.): unde sublata reduplicatione fieret Latinum COR, & Graecum κέαρ, a subsultu scilicet perpetuo sic appellatum. MAZOCHIUS.

CORALLIUM, κοράλλιον. Geminant *L* quoque Ausonius, in Mosella; & Claudianus, in nuptiis Honorii & Mariæ. Atque etiam Sidonius: sed hic *corallum* vocat in Epithalamio Ruricii.

Lectea puniceo sinuantur solia corallo.

Avieni quoque est:

. . . . Fulvo tamen invenere corallo
Quærere vivendi commercia . . . .

Coralium vero unico *L* extulit Maro, sive alius, in Ciri:

Non me deliciis commovit regia dives
Coralio fragili, ac electro lacrymoso.

Sive, ut in aliis libris est:

Non me deliciis commovit regia dives,
Dives coralio fragili, ac lacrymoso electro.

Ac similiter Ovidius, XV. Met.

Sic & coralium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.

Ait poëta, *coralium*, simulac manu attigerit, lapidescere: unde & nomen impositum putant a χείρ, quasi χειράλλιον. Aliis quasi κῆρ ἁλὸς, *cor maris*: aliis quasi κόρη ἁλὸς, *pupilla* aut *virguncula maris*. Alii ὅτι ἐν ἁλὶ κειρεῖται, *quoniam in mari tondetur ac præciditur*. Quo Plinius respicit, lib. XXXII. cap. II. *Ajunt, tactu protinus lapidescere, si vivat. Itaque occupari evellique retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de caussa, coralium vocitatum interpretantur*. Ex quadruplici hac sententia primam & alteram probare non possum. At magis placet, vel esse a κόρη, *puella*; vel κουρὰ *tonsura*. Sed si a κόρη deducere visum, nihil opus compositum dicas, cum, ut viris doctissimis ex Hesychio & aliis, observatum est, κοράλιον, vel κοράλλιον, sit ὑποκοριστικὸν a κόρη, unde sic *pupas virginum* dixere. A κόρη etiam deduxere, qui fabulantur, enatum esse e sanguine, destillante e capite Γοργόνος οἷα κόρης οὔσης, atque a κόρη quidem κοράλλιον dici; ἀπὸ τῆς Γοργόνος vero Γοργονίαν· uti & a contracto Γοργῦς, Γοργιίαν, vel Γοργίαν. Denique pro hac sententia facit, quod, ut κόρη & κούρη dicitur, sic non κοράλλιον modo dicitur, sed & κουράλιον, ut apud Dionysium περιηγητήν.

Πάντα γὰρ λίθος ἐςὶν ἐρυθροῦ κουραλίοιο.

Imo & vett. libris Latinis crebro invenias *curalium* per *u*: neque dubito, quin ita in allatis Maronis & Ovidii locis scribi debeat ac quotiescumque primam producit. Nam a κουράλλιον est *curallium*, prima longa, a κοράλλιον *est corallium*, vel *corallum*, prima correpta. Aliud autem a *coralio Coraliticus lapis*: qui est candidi marmoris genus. Nomen ei a fluvio Phrygiæ, juxta quem invenitur, qui fluvius *Sangarius*, & *Coralius* dicitur. Plinium vide, lib. VI. cap. I. lib. XXXVI. cap. VIII. Georgium Agricolam, de natura fossilium, lib. VII. cap. II.

CORAM, vel ex *cor*, & *am*: ut proprie sit, *circum cor*: vel, quod longe verisimilius, a κόρη, *oculi pupilla*, ut proprie sit, *in conspectu*, sive *ante oculos*. Quæ sententia est Cæsaris Scaligeri de caussis L. L. cap. CLV. Vel sit a κάρα, *caput*, quæ Petri Nunnesii sententia est. Nempe ut *A* in *O* convertatur, ut a μάρμαρος, *marmor*; a δαμῶ, *domo*, &c. Arbitror autem, Nunnesium eo respexisse, quod quæ *ante faciem* fiant, ea *coram* fiant. [*coorim*, *co-oram*.]

†CORAM quia est ab usitatissimo קדם *Kodam* Danielico, atque Targumico pro *Coram*, tantum mutato D in R; ideo non potest non Tuscorum fuisse, quorum verba eam apud Latinos mutationem passa sunt. Nolo hic recoquere, quae plurima de hac mutatione a me cumulata fuere, tum alibi, tum in Tuscis originibus. Videatur ibi prae ceteris Diatriba 4. pag. 36. ubi de *Ancona*. Ea olim a Tuscis *Cumerum* vocabatur pro *Gomedum*, quod Hebraeis est גמד *gomed* i. e. *cubitus*: unde ea urbs Ἀγκὼν a Graecis transnominata fuit. Vide ibi cetera. MAZOCHIUS.

CORBIS, quasi *corruis*. Varro, lib. IV. de L. L. *Corbes ab eo quod spicas aliudve quid corruebant. Hinc minores corbulæ dictæ*. Vel sit *corbis*, quasi *corvis*, seu *curvis*. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Corbes dicti quia curvatis virgis contexuntur*. [Φορμὸς, & Φορμίς.]

CORBITÆ meminit Plaut. Pœn. act. III. I.

. . . . Homines spissigradissimos,
Tardiores, quam corbitæ sunt in tranquillo mari.

Celoci opponit idem, eapse sc.

Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam, date . . . .

Utrumque proprie est navigii genus: ac *celoci* quidem a *celeritate* nomen inditum putatur: rectene, an secus, alibi disquirimus. *Corbita* vero ex eo dicta, quod in malo ejus παράσημον, sive *signum* esset *corbis*, contra quam in aliis navibus fiebat, quarum παράσημα erant in prora: ut in puppi tutela: Festus: *Corbitæ dicuntur naves onerariæ; quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi*. Ab hisce *corbibus*, quæ in *corbitarum* malo παράσημοι erant, *corbitores* eos vocatos suspicatur Savaro, qui in *corbitis* ad *corbes* per malos repebant, ut vela legerent vel expanderent: inde autem vocem eam translatam esse ad *funambulos*. Et sane magis id mihi verisimile fit, quam ut apud Festum *corbitores* imperitia librariorum irrepserit pro *corvitores*: atque ita dicantur *saltatores*, sive *cernuatores*, idque quia, *corvorum* instar, nunc sursum spectent, nunc deorsum: quæ Jos. Scaligeri sententia est ad Festum in *Simpludearia*.

CORDAX, pes idem in arte metrica, qui aliter *trochæus*. teste Tullio in Orat. & Fabio, lib. IX. cap. IV. *Trochæi* autem nomine intelligo non *choreum*, sive longam cum brevi: sed *tribrachyn*, sive *tres breves*. Sic enim veteres *trochæi* voce uti amant. *Cordax* vero dictus, quia accommodatus κόρδακι, qui erat *saltatio Comica*, eaque lascivior, teste Hesychio, Scholiaste Aristophanis, Suida, & aliis. Ac fortasse sic dicebatur, quasi χόρδαξ, quia ejus usus ἐν κωμικῷ χορῷ. ut & Theophrastus ait, in Eth. Charact. cap. περὶ ἀπονοίας. A κόρδαξ est κορδακικός: unde *trochæum* κορδακικώτερον, ut Aristoteles, lib. III. Rhet. cap. VIII. Et videntur eum locum respexisse Tullius, & Fabius. Quod si est, apud eos pro *cordax* legendum *cordacicus*. Græce κορδακικὸς, hoc est, *cordaci conveniens*.

CORDUS, sive *chordus*, quid sit, patet hoc Columellæ, lib. VII. cap. III. *Autumnali fœno, quod cordum vocatur*. idem docet Plinius, lib. XVIII. cap. XXVIII. *Ut secatur autumnale fœnum, quod vocant cordum*. Et Festus: *Corda frumenta, quæ sero maturescunt, ut fœnum cordum*. Itaque placet quibusdam *cordus* esse a χόρτος, quod pro *fœno* sæpe accipitur. Sed obstat quod *cordus* non ἁπλῶς *fœnum* notat, sed ejus appositum est. Imo non *fœno* modo sed aliis etiam plantis convenit. Itaque doctissimus Martinius, potius *cordus* putabat esse ex κορίδιος, seu κουρίδιος, hoc est, *Juvenilis*, quia quæ juvenilia ea novitia: vel ab ὅρος, id est, *terminus*, *finis*. *Cordum* autem non de *fœno* solum dici, indicat, quod *olus cordum* dixit Columella, lib. XII. cap. XIII. Imo & de

& de animalibus dicitur, ut indicat hic Varronis locus, lib. II. de R. R. cap. I. *Dicuntur agni chordi, qui post tempus nascuntur, ac remanserunt in volvis intimis: vocant χόριον, a quo chordi appellati.* Quibus ex verbis etiam discimus, quæ Varronis de ejus vocis etymo fuerit sententia. Quando autem *agni cordi*, ac *sero nati*, dici debeant, indicat hoc Plinii, lib. VIII. cap. XLVII. *Coitus omnibus ab Arcturi occasu, id est, a tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, X. Kal. Aug. Gerunt partum diebus CL. postea concepti invalidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos.* Etiam *hominibus sero natis* id nomen tributum. Ita *Cordi* Cremutii meminit Tranquillus, in Augusto, cap. XXXV. & Julius Capitolinus, in Gordianis, meminit alterius *Cordi*, qui vitas scripserit Imperatorum. Et apud Nepotem, sive Plinium, lib. de viris illustribus, in utraque Aldin. legas, *Mutius Scævola Cordus*, pro quo in quibusdam *Codrus* editum est. Id vero nomen ex eo esse, quod *sero & quasi intempestive nati* sint, clare indicat hic locus Quinctiliani, lib. I. cap. IV. *Scrutabitur mille præceptor acer atque subtilis origines nominum: ut quæ ex habitu corporis Cicerones, Rufos, Longosque fecerunt: (nisi erit aliud secretius, Syllæ, Burrhi, Galbæ, Planci, Pansæ, Scauri, talisque) & ex casu nascentium: hinc Agrippa & Opiter & Cordus & Postumus erunt, & ex iis quæ post natos eveniunt: unde & Vopiscus.*

Corgo, teste Festo, *apud antiquos pro adverbio, quod est, profecto, ponebatur.* Etiam in Glossis Philoxeni legas: Gorco, ἀναμφισβόλως. *Gorgi*, ἀναμφισβόλως. Priori loco leg. *Gorgo*, ἀναμφισβόλως. Videtur *gorgo*, seu *corgo*, esse a *cor*; quasi *e corde ago*. Quod & Martinius sentit.

Coriandrum, a κορίαννον. Apud Dioscoridem enim legas: κόριον, ἢ κορίαννον. Aliter dicitur κόρη, κορὶς, κορὶς, κορίσιον. Hesychius: κόριον, μικρὸν κορίσιον, ἢ κορίσιον τὸ λάχανον. Primigenium vero est κόρη, id est, *pupilla*, quam, ut ajunt, rotunditate refert: vel a κόρις, *cimex*, quia caulis foliaque cimices olent, ut tradit Gorræus. Vocant & κορίαμβλον, quia τὰς κόρας ἀμβλύνει, hoc est, *pupillam*, seu *visum*, *hebetat*.

Corium, quasi *carium*, *quod caro eo tegatur*, dici videtur Isidoro, lib. XI. c. I. Sed est ab Hebræo עור, id est, *cutis*, *pellis*, *corium*, ab rad. ערה, *nudari*. [χόριον.] A *corium* est *coriago*; quippe *corii seu cutis morbus*. Columella, lib. VI. cap. XII. *Est & infesta pestis bubulo pecori (coriaginem rustici appellant,) cum pellis ita tergori adhæret, ut apprehensa manibus deduci a costis non possit.*

Cornicem quidam a *corvo* dici putant, ut apud Perottum legimus. Apud Isidorum, lib. XII. cap. VII. scriptum invenitur, apud Latinos *cornicem* Græco nomine sic appellari. Neutrum verum: nisi id forte voluit Isidorus, *cornix* dici, quasi *coronix*, a Græco κορώνη, quod verum est. Additum *x*, quomodo a μήτρα est *matrix*, nisi hoc potius ἀμείνως, venit a *mater*, ut illud a μήτηρ. Κορώνη etiam Græcis dicitur, quod aliter vocant ῥόπτρον, nempe id quo fores ab iis pulsantur, qui foris consistunt. Κορώνη autem dicitur, quia *garrulitate corvo similis* est: vel, ut alii malunt, quia *collum cornicis referret*. Id nos Latine etiam cornicem, Græcorum more, dicere possumus, ut censet Turnebus, lib. V. cap. XXVII. Quibusdam placet Plauto *cantharum*, Lucretio *manum exteram*, dici; de quo alibi disquirimus.

Cornu, quia, *curvum*. Varro, VI. de L. L. *Cornua a curvore dicta, quod pleraque curva.* Sic legendum esse liquido docet Scaliger. Sed de ἐτυμολογίᾳ rectius, quam Varro, sensere Angelus Politianus, cap. XIV. Miscell. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto: Jos. Scaliger, in Varronem: pluresque alii, qui esse docent a Syriaco *Carna*, pro quo & Arabes *Karn*. Hebræis est קרן, a quo κέρας. Unde *cornua*, quæ inflant, *cornicines*, nomen acceperint, docet Varro, lib. IV. *Cornua*, inquit, *quod ea, quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.* Quid in libris *cornua* vocarint, dicemus voce *Volumen*. A *cornu* est *corneus*. *Cornei* dicebantur illi, quibus ossa essent concreta, id est, sine medulla. Plin. lib. VII. cap. XIX. *Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei sunt.* *Cornea* etiam corpora dicere, quæ essent pene *cornus instar dura*, & τῶν ἔξωθεν ἀπαθῆ. Idem, lib. XXXI. cap. IX. *Totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piscatorum.* Hinc *cornea fibra*, hoc est, ἀπαθὴς apud Pers. Diminutivum est *corniculum*. Ut apud Tranquillum, de Orbilio Grammatico: *Primo appariturum fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Qui *corniculo* merent, *cornicularii* dicti. Asconius, in III. Verr. *Accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia, ut nunc dicitur, princeps, vel commentariensis, aut cornicularius: hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt.* Val. Max. lib. lib. VI. cap. I. Cui *Cominius Tribunus plebis diem dixit ad populum, quod cornicularium suum stupri caussa appellasset.* Legas & apud Suetonium, in Domit. cap. XVII. item l. ult. D. de jure immunit. lib. & pluribus Codicis locis. Hinc *Cornicularia* Plauti comœdia deperdita: quam de milite fuisse, indicant duo vel tria fragmenta. A *cornu* quoque est *cornescere* pro *durescere*: & *cornuare* pro flectere & incurvare arcum. Usus Nævius apud Varr. lib. VI. de L. L.

Cornus, arbor, vel a *cornea duricie*, quod Matthiolus censet, ad Dioscoridis lib. I. cap. CXXXV. vel potius κατὰ μετάθεσιν a κρανία, prout Græcis vocatur, a *cranii duricie*, quod Græcis κράνιον. Cæterum, quod dixi de *cornea cornus duricie*, id de *corno mare* capiendum. Nam *femina cornus* corticem habet, non *cornus* instar osseam ac solidam, sed fungosam atque inutilem. Ex *mare corno* hastas ac tela faciebant. Hinc Maro, IX. Æn.

> .... *Volat Itala cornus*
> *Aëra per tenuem* ....

Item G. II.

> *At myrtus validis hastilibus, & bona bello*
> *Cornus.*

Ubi Servius: *Apta est enim etiam cornus hastilibus.* A *cornus* esset *cornullus*, & κατὰ συγκοπὴν *cornulus*, pro quo κατὰ μετάθεσιν dicimus *colurnus*. Festus: *Colurna hastilia, ex corno arbore facta.*

Corocotta, factum ex κροκόττας, vocali inserta, ut ab Ἀσκλήπιος, *Æsculapius*. *Corocotta*, sive *crocotta*, animal in Æthiopia e leæna & hyæna genitum, ut Plinius, & Solinus ajunt. Sed idem Plinius alibi, ex cane & lupo concipi ait. Cui sententiæ favent ista Ctesiæ verba: Ἔστι δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ ζῶον λεγόμενον κροκόττας, κοινῶς δὲ κυνόλυκος. sone vel κυνόλυκος dicitur, quia ex *cane & lupo* genitus: vel quod mistæ esset formæ ac indolis ex cane & lupo. Quod Dioscorides testatur. Diversitas hæc ex eo est, quia hyæna lupo similis est, ac leo cani. Hinc etiam liquet, cur Porphyrius dicat esse hyænam Indicam. Sic enim scribit, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Ἡ δὲ Ἰνδικὴ ὕαινα, ἣν κροκόττας οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι. *Indica vero hyæna, quam indigenæ corocottam vocant.* Ex eo quoque discimus, esse appellationem Indicam: nec debere originem ex Græcia arcessi. *Porcello* illi, cujus testamentum jam B. Hieronymi temporibus extabat, nomen datum *M. Grunnio Corocotta*: *Grunnio* quidem a *grunnitu* porci: *Corocotta* autem, quia *corocotta*, vel hyæna est, vel hyænæ proles: ac ὕαινα ad verbum sit *porca*. Nam, ut a λύκος, λύκαινα: sic ab ὗς, ὕαινα. Sorori itidem nomen datum *Quirina*, quasi Χοιρίνη, a χοῖρος, *porcus*: ut Salmasio jam monitum. *Leocrocottæ* vox Græcis est ignota: qui potius λεοντοκροκόττην dixissent. Perperam pro eo *Leucrocottam* editum est apud Plinium, & Solinum. *Leocrocottam* dixere, quod partim *leonem*, partim *crocottam*, referret. Perniciosissima fera est. Vide quæ de his idem Salmasius annotavit.

Coronæ (pro quo nonnullos *chorona* scripsisse auctor est Terentius Scaurus, de Orthographia,) geminam etymologiam aperit Festus: *Corona*, inquit, *cum videatur a choro dici, caret tamen aspiratione: sive coronæ dicuntur, quod cohonorent eos, quibus imponuntur,*

tür. Priorem ἐτυμολογίαν approbat quoque Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXX. *Nomen*, inquit, *coronæ hac ex caussa vocatum, quod initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus, vel chori, est formata & nominata corona*. Quæ Isidori verba non tam continent veram originem, quam ad eam inveniendam monstrant viam. Nam veteres *chorona* dixere a χορωνὸς, quod ipsum est a χόρους, quia in theatris *coronati choreas* agerent χορευταὶ, sive *saltatores scenici*. Atque hoc etymum *coronæ* [χορὸς *corona*, Hesych.] Athenæus adducit ex septimo Apionis de Lingua Latina. Χορῶν vocem habes in illis Simonidæ versibus:

. . . . ἀοιδὴν
Φοῖβος ἰσαγεῦνται Τυνδαρίδαις καλὴν,
Τὰν ἄμετροι τεττίγες ἐπεστάψαντο χορωνῶν.

Ita hosce versus emendavit Isaacus Casaubonus, lib. XV. Animadv. in Athenæum, cap. VIII. Videntur & Græci pro eo κορώνη dixisse, quando apud Hesychium legas, κορώνη inter alia multa etiam notare εἶδος στεφάνου. Ac ait idem, κορωνίδας etiam dici *violaceas coronas*, τὰς ἐκ τῶν ἴων πεπλεγμένας στεφάνους. Nec nominis ratio obscura erit, quando in vett. Lexicis scribitur, κορώνην dici πᾶν τὸ ἐπικεκαμμένον, *omne quod est incurvatum*. Itaque nec justa ratione destituuntur, qui *corona* a κορώνη potius, quam a χορωνὸς deducunt. A *corona* est *corolla*, unde *corollarium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Corollarium est additum præter quam quod debitum, ejus vocabulum fictum a corollis: quod hæ, cum placuerant actores, in scena dari solitæ*. Hinc Glossæ Philoxeni: *Corollarium*, ἐπιστεφάνωμα. De more veterum, tum crateras tum sese in convivio *coronantium*, vide Lipsium, lib. III. Antiq. Lect. Sed & de *coronis* vide Angelum Decembrium, lib. V. de politia literaria, cap. LVI. & Cæsarem Bullingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. XIII. Item Antonii Tylesii de *coronis* libellum, atque imprimis, quæ de *coronis* Carolus Paschalius libris decem scripsit.

† Corona quin ab Etruscis sit, non sinunt nos dubitare loca veterum, quae affert Dempsterus to. I. Etrur. p. 334. Sed indidem & nomen manare debuit; quod certe frustra sunt, qui ex Graeco deducunt. Atqui certe est ab Hebr. verbo קרן *Karan*, quod est *radiare*: nam (ut ex iis locis, quae ibi Dempsterus affert, intelligitur) coronae Etruscae auro & gemmis *radiabant*. Verum quid multis opus est, quando ipsissimum קרונא *Kerona* & קרונתא *Keronta* apud Chaldaeos passim *coronam*, quae columnae, aut aedificio imponitur, significat? quidni & *coronam* capitis? Coronam Janus invenisse dicitur. Omnino is populus, qui in Italia fuit antiquissimus, (Tuscos intelligo) & rem & nomen ex oriente attulit. Nam Corona Chaldaeis Targumistis ἀλληγορικῶς קרונא *Kerona*, aut קרונתא *Keronta* dicitur: quae vox est ab Hebr. קרן *Keren*, quod cornu aut quidquid in capite fulget, notat. Matocchius.

Coronis, κορωνὶς, qua voce proprie significatur nota unci figura, hujusmodi nempe, *V*. Nam scribit Aristophanis scholiastes, esse lineam brevem, sed ab inferiori parte flexam. Haecce nota in calce libri apponebatur, unde & pro ipso libri exodio usurpatur. Martialis, lib. X. epig. I.

Si nimius videar, seraque coronide longus,
Esse liber: legito pauca, libellus ero.

Hinc proverbium, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος, quo usus Plutarchus adversus Stoicos: item lib. de fortuna Alexandri, ubi Philoxenum poëtam a Dionysio in latomias conjectum narrat, quod tragœdiam, quam illi rex dederat emendandam, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, *ab initio ad coronidem usque circumscripsisset*, h. e. *expunxisset, undique litura delevisset*.

Corpus, ut somniabat Isidorus, lib. XI. cap. I. sic dicitur *quod corruptum pereat: solubile enim atque mortale est, & aliquando solvendum*. Nec aliud, quod promat, habet Fungerus. Mallem simpliciter dixissent, vocari ita id, quod est in homine *corruptibile*, κατὰ συγκοπὴν ex *corruptus*. Joachimus Camerarius, in quincto problematum, nomen ex eo esse ait, quia animus corporis ministerio fungatur. Nempe antiquis fuisse *corpor*, a *cor*, & *por*, quod antiquis idem ac *puer*; unde *Caipor*, *Lucipor*, *Marcipor*, teste Fabio & Prisciano. Becmano placet, *corpus* dici, quasi *carnis opus*; ut prius fuerit *carnopus*, & per syncopen *carpus*: postea autem, sive ob affinitatem literæ *O* & *A*, sive ut a *carpus* differret, *corpus* dictum sit. Hæc sententia si placet, *corpus* sic dicetur, quia anima quidem cælitus infundatur, *corpus* autem a parentibus seminetur. Martinio non quasi *caropus*, sed quasi *carapus*, dici placet, ex *caro* & antiquo *apo*, h. e. *ligo*, *necto*: quia comprehendit *carnem*. Sed cum Latini soleant rectos suos formare ab obliquis Græcorum, quod multis alibi exemplis firmavimus, omnino meo judicio, rectius *corpus* deducitur a χρωτὸς, qui obliquus est a χρώς. Nempe trajiciuntur secunda tertiaque literæ, ac τ muratur in *p*; quomodo a ταὼς est *pavo*; a στάχυος *spica*. [χρὼς vel χρόος, χρῶτος, χόρτος.] Contrarium fit in *studium*, a σπουδὴ. Vide *Pavo*. Græcis *corpus* tum δέμας, dicitur, nempe, ut Eustathius censet, a δέω, id est, *vincio*, quia in eo ligatus atque constrictus sit animus: tum σῶμα, idque, ut Plato in Cratylo scripsit, quasi σῆμα, quia *corpus sit animi sepulcrum*. Sed profecto nec res, nec etymon verum est. Nam *corpus* non, nisi per accidens, animi ergastulum, carcer, aut sepulcrum dici potest, nempe quando intemperantia corruptum ejus impedit, & offuscat actiones: at natura sua præclara subministrat organa ad exercendas actiones præstantissimas. Quare potius dixerim σῶμα dici, quia id σώζειν, h. e. *servare*, nos convenit: nam eo incolumi anima quoque viget vegetque: at hoc morbido, aut manco, virtus ac potentia animæ constringitur atque impeditur. Sed redeamus ad *corpus*: unde *corpulentus*, ut a *vino*, *vinolentus*. Festus: *Corpulentie Ennius pro magnis dixit, nos corpulentum dicimus corporis obesi hominem*. Item hinc *corporalis*, & *incorporalis*, apud Jurisconsultos, Tertullianum, lib. adversus Hermogenem, cap. XXXVI. & Diomedem, lib. I. Inde *corporalitas*, apud Tertullianum, eodem capite. Item *concorporales*; quomodo Ammianus, lib. XXI. & XXVIII. appellat eos, quos Vegetius sæpe *contubernales*; Spartianus & alii, *commanipulones* vocant: h. e. *qui in contubernio suberant decano*. Atque hinc patet, unde *corporalium* vox sit in lingua Celtica & Belgica. A *corpus* quoque est *corporo*: quo, ut Nonius scribit, Ennius Acciusque usi pro *interficere*, & quasi corpus solum sine anima relinquere. Sed hæc significatio obsolevit. Plinio vero, & aliis, *corporare* est σωματοποιεῖν, *cogere*, & *in unum quasi redigere*. Idem legas in vett. libris Solini, cap. I. Nam ubi in vulgatis *in glaciem coit*, legas in illis *in glaciem corporatur*. Hinc *corporatio*, & *corporatura*, σωμάτωσις, apud Columellam, Tertullianum, & alios. Compositum ejus *accorporo*, apud Ammianum, lib. XVI. Item *incorporo*, apud Solinum, cap. XXV. *Concorporare*, apud Ammianum, lib. XV. & XXII.

† Corpus unde proficiscatur, nemo adhuc expedivit, etsi plures illud sexcentis derivationibus discruciaverint, quas tum aliunde tum ex Vossio disces: qui satis caute nullum ex iis etymon probat, cum sit aliud alio nequius. Nec ulli tamen de Oriente cura fuit: ex quo rivi plures limpidissimi manant per Tyrrhenos ad nos usque deducti. A monosyllabis duobus ordior, in quibus si G in C, quod millies fit, mutes, ac praeterea per solitum rhotacismum Tyrrhenicum R in medium inseras, exstabit, quod quaerimus. Apud Hebraeos enim גוף *gup* & גף *gap* sunt *corporis* familiaria nomina. Infer jam caninam Tyrrhenicam, exsistet *Corp*, & cum Latiali terminatione *Corpus*. Mitto illud, quod גרם *gerem*, quod Hebraeis *ossa*, aut *artus* significat, a Chaldaeis etiam pro *corpore* usurpatus: hoc inquam alterum mitto, quia nolo cuiquam licere tantum, ut etiam M in P vertat, quamvis sint ambae labiales litterae. Verum ne quem forte delassem,

laſſem , venio ad etymon ultimum , quod nemini puto diſpliciturum . Ajo igitur *Corpus* a ערף *Gorep* (*gorep* dixi , quia gutturalis illa ע apud Graecos Latinoſque per G redditur) fuiſſe primitus derivatum: quae vox tam in affixia quam in forma conſtructa alteram vocalem amittit , ita ut Gnar tantum de ſuo ſuperſit , deinde aſſumpta terminatione Latina , *Corpus* . Haec de formatione : ſupereſt de notione , an corpori conveniat , dicendum . Hebraeum *Gorep* in lexicis *Cervix* redditur ; ſed a LXX traducitur quam ſaepiſſime νῶτος i. e. *dorſum* . Atque iis praeſertim locis omnibus , quoties *Gorep* προσώπῳ i. e. *faciei* opponitur (ut apud Jeremiam quater) redditur νῶτος i. e. *dorſum* . Sunt & alia loca in quibus *Gorep* latius multo patet , ita ut non tantum dorſum , ſed & corpus totum , aut truncum ſignare videatur. Verum inaedificare quidquam incertis aut nondum eliquatis nolo . Age Hebraicum *Gorep* numquam pro toto corpore aut pro trunco reperiatur , ſed aut pro cervice aut tergo . Verum quis ignorat , apud Hebraeos Chaldaeoſque ſaepe partis unius nomen ad corpus univerſum συνεκδοχικῶς deſignandum extendi ? Apud Hebraeos עצם *etſem* proprie de oſſe uſurpatur , & tamen ſaepe corpus totum , totumve hominem notat . Eàdem ſynecdoche Chaldaei in גרם *gerem* utuntur : quod nomen apud Hebraeos *oſſa* notare natum , Chaldaei ad totum hominem porrigunt . Idemque prorſus etiam in גו *gev* , & in גויה *gevija* valet , quae cum primario *tergus* notarent , paſſim tamen imo & frequentius de toto corpore uſurpantur . Idem & in *Gorep* valebit . Mazocu.

CORRIGIA , a *corio* eſſe malim , quam a *colligando* , ut quaſi *colligia* dicatur ; vel a *corrigendo* , quod eo ſervi corrigerentur . Eo ſignificatur , ὁ ἱμὰς τῶν ὑποδημάτων , ut vocant Evangeliſtæ tres : quod Latinus interpres *corrigias* tranſtulit . Apud Juvencum , in primo , ita deſcribuntur :

Cujus vincla pedum non ſum contingere dignus .

Apud Aratorem vero ita , hiſtoriæ Apoſt. lib. I.

Quæ ligat excelſas humilis corrigia plantas .

Ubi ſecundam in *corrigia* producit . Sed corripit Fortunatus , lib. I. de partu B. Virginis :

Corrigiamque pedum quoniam eſt non ſolvere dignus .

CORRUDA , aliquibus vocatur , quod aliter *ſylveſtris aſparagus* , aut *Libycus* , Attice autem *hormenion* . Auctor Plinius , lib. XX. cap. XIII. Ac ὁρμίνιον quidem dicitur ab ὁρμῶ , id eſt , *concito* , quia Venerem excitat . Alii ὀρμένος , vel ὄρμενον , malunt , ab ὄρω , id eſt , *ruo* . Ac ſimiliter *corruda* deducunt a *corruo* . Nempe quod vi quadam e terra ruat , ſive erumpat .

CORTAX , ex *corium* & *tego* , quia quaſi corium tegat , ut Iſidorus ἐτυμολογίζει , lib. XVII. cap. VI.

CORTINA Apollinis a *corde* dicta , prout legitur apud Varronem , VI. de L. L. Perottus emendat *corte* : quod ineptum videtur Ob. Giffanio , indice Lucret. in *Præſtringere* . Dubium tamen non eſt , quin *cortinæ* nomen veriſimilius deducatur a *corte* , quia ut *cortes* , ita hæc rotunda ſit . Cato , in Origin. *Mapalia vocantur , ubi habitant . Ea , quaſi cortes , rotunda ſunt* . Sane *cortina* proprie vas eſt , in quo lanæ tinguntur . [a χρωτίζω χρωτίνη , *vas in quo colores coquuntur* .] μεταφορικῶς vero Ennius ita appellat *cœli hemiſphærium* :

Quæque freto cava cæruleo cortina receptat .

Vide Herm. Barbarum , in Plin. lib. XXII. cap. IX. Turnebum , lib. VI. c. XX. Scalig. in Conject. Lipſium , in comm. ad Tacitum . Alia etiam etyma apponit Servius , in III. Æn. ad illud ,

. . . . *Et mugire adytis cortina recluſis :*

Locus , inquit , *unde oraculum datur , dicitur cortina ; vel quod Apollinis tripus corio Pythonis tectus eſt : vel quod certa illinc reſponſa Apollinis fiunt , ad quæ Phœbas rapta vaticinabatur , ut Lucanus oſtendit . Alii cortinam , quaſi ortinam tradunt , quod inde vox oriatur.* Et in illud VI. Æn.

. . . . *Neque te Phœbi cortina fefellit :*

Cortina dicta eſt , aut quod cor teneat : aut quod tripus ſeptus erat corio ſerpentis , ut ſupra dicitur : aut certe ſecundum Græcam ἐτυμολογίαν , ὅτι τὴν κόρην τείνει ἤτοι τιταίνει . id eſt , quod extendit puellam , ut e

. . . . *Majorque videri .*

Sed vel *cortina* a *corte* eſt uti dicebamus , ſive quia *cortis* inſtar rotunda : ſive quia vaſi ejus multiplex in *corte* uſus foret : vel venit ab Hebræis , quibus כור , *vas in quo aurum & argentum fundit aurifex* , item כיור , *lebes* , *olla* , vas quo cibi elixantur .

CORUSCO , vel proprie dicitur de *ſplendore galea* , quæ Græce κόρυς . vel proprie eſt *ſplendore ſuo præſtringere oculos* , a κόρη , id eſt , *pupilla* ; quod Scaliger cenſet , lib. IV. de re poët. cap. XVI. [*colliſions* κορύσσειν , καρύττειν Heſych.] vel potius eſt ab Hebræo קרן , quod eſt , *coruſcare* , *radios cornuum inſtar emittere* : ut Exodi XXXIV. XXIX. Vel eſt a חרס , quomodo *Sol* vocatur . Uti Ægyptiis ὦρος .

CORVUS , omnino eſt a Κόραξ , inſerto *V* conſono , quomodo ab ὕλη eſt *ſylva* ; ab λεῖος , *levis* , &c. Κόραξ vero eſt a κόρος , id eſt , *niger* , ut Grammatici cenſent : vel potius ab Hebræo ערב , ut monuit Angelus Caninius , ערב vero eſt a ערב , *clamare more corvorum* . Id verbum cum ſit a ſono factum ; liquet non omnino vanum eſſe quod Iſidorus ſcribit , lib. XII. cap. VII. *corvus* , & κόραξ , a ſono nomen accepiſſe . Quid in architectonica ſit *corvus* , docebit Bernardinus Baldus , lib. de vocibus Vitruvianis. A *corvus* eſt *corvitare* . Plautus , Caſ. IV. I.

Novi ego illas ambas aſtrices ; corvitant , ubi
Comeſſe poſſunt . . . .

Ita vett. manu exarati , pro quo Lambinus & Turnebus legunt , *corbitam cibi Comeſſe poſſunt* .

CORYCÆUS , κωρυκαῖος , qui claneulum ſermones aucupatur , ut poſtea deferat , a *Coryco* , Pamphyliæ monte . Hac de re ſic Suidas , ex libro V. Ephori: ὑπ' ἄκρᾳ , φασὶν ᾤκουν οἱ καλούμενοι Κωρυκαῖοι ἀνατείνουσιν εἰς πέλαγος , σύμμικτοί τινες κατασκευασάμενοι πολισμάτιον γείτονες Μυοννήσῳ . τοῖς ἐν ὅρμοις ἐμπόροις προσιόντες , ὡς ὠνούμενοι , ἢ συμπλεύσοντες , ἵνα μαθόντες τί τε κομίζουσι , καὶ ποῖ πλέουσι , τοῖς Μυοννησίοις ἀπήγγελλον . κἀκεῖνοι ἐπετίθεντο αὐτοῖς . ἐλάμβανον δὲ καὶ αὐτοὶ μέρη τινὰ τῶν λύτρων . *Sub promontorio* , inquit , *in pelagis prominente , habitabant illi , qui vocantur Corycæi , convena quidem , oppidulo condito , vicini Myonneſo . Ad mercatores autem in portu ſtationes habentes accedebant , quaſi merces empturi , vel navigationis comites futuri . Deinde cum cognoviſſent & quid illi veherent , & quo navigarent , Myonneſiis renuntiabant . Illi vero ipſos invadebant . Accipiebant autem & ipſi Corycæi partem quandam pretii , quo ſe redimebant capti mercatores .*

CORYMBUS , eſt *hedera racemus in orbem circumactus*: quemadmodum ſcribit Plinius , lib. XVI. cap. XXXIV. Definit & Iſidorus , lib. XVII. cap. V. *Corymbi* , inquit , *ſunt annuli , qui proxima quæque ligant , & comprehendunt , ne longius laxati palmites ventorum flatibus diſſipentur* . Joſephus Scaliger , in Ætnam , auctor eſt , *Corymbum* quoque dici , quidquid in panicam aut ſtrobilum aſſurgit , ut in ſcolymo , cinara , & carduo , videre eſt : de quo Columella :

Hæc modo purpureo ſurgis glomerata corymbo .

ſed prima notio τοῦ κορύμβου eſt *in capite Atticorum tutulus* , ſeu *meta ſuggeſtus capillorum* : unde idem , in Ætna legendum putat :

Ut crebro introrſus , ſpatioque vacante corymbus
Pendeat in ſeſe .

Quare cenſeo , κόρυμβος eſſe a κάρα , quod eſt *caput* : a quo & Etymologus deducit κόρυς , quod eſt *galea* .

CORYPHÆUS , κορυφαῖος , id eſt , *præcipuus* , *potiſſimus* , *ſupremus* , quaſi *poſitus in vertice* , qui Græcis κορυφή .

CORYTUS , eſt *theca ſagittarum* , ut oſtendit illud Statii , I. Theb.

. . . . *Cœleſtibus implet*
Coryton telis . . . .

Eſt a Græco γωρυτὸς , quo Homerus utitur , Odyſſ. φ . Id cauſſæ eſt , cur *corytus* malim , quam *choricus* , quomodo apud Nonium legitur in antiqua Mediolanenſi anni MD. aut *corifci* , vel *corici* , quod in

impressis legitur, aut *Corythus*, quod Maroni, IX. Æn. *Thusciæ oppidum* est. Unde vero sit γωρυτὸς, docebit te Etymologicum magnum.

Cos, a κόπτω, id est, *incido*: ut Isidorus velle videtur, lib. XVI. cap. III. Sed forte prius fuit *acos*, ab ἀκόνη, quod idem notat. Nisi potius quia e *caute* fiat, dicendum, *cos* factum ex *cotes*, hoc est *cautes*, quomodo a *caurus* est *corus*; ab *aula*, *olla*, &c. Sane pro *cautes cotes* reperias crebro in MSStis, ut apud Cæsarem, III. de bello Gal. & alibi.

Cossi, inquit Festus, *ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, a similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur*. [κίς.] Ea constans est lectio & MSStorum & editorum. Etiam in Gloss. vett. legas, *Cussus*, ξύλου σκώληξ. Apud Plinium quoque, lib. XVII. cap. XXIV. legas, eos vermes *cossos* vocari. Quomodo & est in Parmensi antiqua, & MSStis quibusdam. Sed in MSto Chifletii Medici est *cosses*. Quomodo idem Plinius, lib. XXX. cap. XIII. ait: *Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia*. Ita quoque est in edit. Parmensi. Sed hic contra in vett. libris etiam *cossi* invenias. Ut ex Plinio non satis sit apertum, *cossus* an *cossis*, in recto singulari dixerint. Sed *cossus* malim, quia & ea terminatio est in Festo, & Glossis. Græcis *cossus* est κίς. Nec dubito, quin inde sit *cossi*, vel *cossis*, nomen: nempe ab obliquo κιός. Solent enim Latini ab obliquis Græcorum formare suos rectos: ut a κυνὸς, *canis*.

Costæ geminum etymon ponit Isidorus, lib. XI. cap. I. *Costas*, inquit, *appellari quidam putant, quod ab ipsis interiora custodiuntur, ut tota mollicies ventris vallata servetur*. Vult igitur, *costas* dici, quasi *custodias*. Ac post, eopse capite *costas* dici ait quasi *coaxas*. *Costa*, inquit, *quasi conjunctæ axes: in ipsis enim femora moventur, quorum concava, vertebræ vocantur, quia in eis capita femorum vertuntur*. Sed verisimilius est, *costa* esse ab ὀστέον, quod est *os*. Nempe ut ab αὐλὴ, *caula*; sic ab ὀστᾶ, *costa*; & Bohemis ab *os essi*, quod idem ac *os assis*.

Costus, aromatis genus Græcis debemus, quibus itidem κόστος, sive, ut Hesychius scribit, κοστός.

Cothones *appellantur portus in mari interiores arte & manu facti*. Ita Festus: nisi quod corrupte apud eum *Cotones*, pro *Cothones*, legas. Servius, in illud I. Æn.

Hinc portus alii effodiunt . . . .

sic scribit, *id est, cothona faciunt: Cothona sunt portus in mari non naturales; sed arte & manu facti. Est autem & masculini & neutri generis. Nam & cothon, hujus cothonis facit, & cothonum hujus cothoni*. Quæ frustra in Servio P. Danielis quæras. Onomasticum vetus, *Cotones*, λιμένες. Sed Græcis κώθων aliud est. Lacones enim ita *poculum*. Fortasse autem ob similitudinem quandam ejus vasis vox *portubus* accommoda. Nisi malis, quod Martinius conjectat, utrumque esse a קטן, id est *parvum*. Nam *cotona* esse *portum parvum*, & *poculum parvum*.

Cothurnus, κόθορνος. calceamenti genus, utrique aptum pedi, imo & utrique conveniens sexui: unde Theramenes dictus κόθορνος, quod in Rep. parti se accommodaret utrique, ut ipse apud Xenophontem ait in Ἑλλην. β. Ac proverbium etiam inde, *Cothurno versatilior*. Venatores *cothurnis* usos monet Servius, in illud I. Æn.

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram;
Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Item *calciamentum* erat *tragicum*: cujus usum primos in scenam intulit Sophocles: ut idem ait, in illud Eclog. VIII.

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Sed etsi & *venatici* & *tragici cothurni* utrique pedi convenirent: tamen forma differebant. Nam *tragici* fiebant subera altius sublevato: quales *venatici* esse non poterant: quia ea res pernicitatem in venando impediisset.

Cottanum (pro quo perperam libri quidam *costanum*,) *fica* minus erat. Unde cum *fica* jungi solet, & *parvum* appellatur. Juvenal. sat. III.

Advectus Romam quo pruna & cottana vento.

Martial. lib. IV. Epig. XXXV.

Antipolitani nec qua de sanguine thynni
Testa rubet, nec quæ cottana parva gerit.

Et lib. VII. Epig. XLI.

Parvaque cum canis venerunt cottana prunis . . .

Item lib. XIII. dist. XXV.

Hæc tibi quæ tarta venerunt condita meta,
Si majora forent cottana, ficus erat.

Cottanum autem, non *Coctanum*, in vett. libris se reperisse ait Turnebus, lib. XXV. cap. XXVIII. Atque ita Hesychius: Κοττάνα, εἶδος σύκων. Plinius, lib. XIII. cap. V. *Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia: in ficorum autem, caricas, & minores ejus generis, quæ cottana vocant*. Unde Syriacam esse appellationem, colligit Casaubonus, Animadvers. ad Athen. lib. III. cap. XXXII. & lib. IX. cap. VIII. Credo censet esse a קטן, id est, *parvus*. Unde, puto & ἡ παρθένος παρὰ Κρησὶ κοττάνα dicebatur, teste eodem Hesychio.

Coturnix a sono vocis nomen accepit, teste Festo. Vel potius est ab ὄρτυξ, prout Græcis vocatur: [Γόρτυξ, ὄρτυξ Hesych.] Nempe ab obliquo ὄρτυγος erit *coturnix*, κατὰ μετάθεσιν. Nam γ facile abit in C. Hoc etymon etiam Servius adduxit, in III. Æn. Addit, hanc esse avem eam, in quam conversa Asterie, Latonæ soror. Fabulam ibi vide.

Covinus, sive, ut in Philoxeni Glossis est, *covinnus*, vehiculi genus esse scribit Pomponius Mela, quo Britanni & Galli in præliis uterentur. Sane *cowain* hodieque Britannis est, *in vehiculo vehere*. Britannorum autem Celtarumque antiquorum lingua in plurimis consonabat: ut multis probat in Britannia sua Cambdenus. Usi *covini* voce Lucanus, & Silius: indeque *covinarius eques*, apud Tacitum in vita Agricolæ: *Media*, inquit, *campi covinarius, & eques, strepitu ac discursu complebat*. Et aliquanto post: *Interim equitum turmæ fugere, covinarii peditum se prælio miscuere*.

Coxa, & *coxendix*, ut significatione, sic origine, conveniunt. De *coxa* voce ita Jovianus Pontanus in Actio, fol. 138. edit. Ald. *Quid coxa, nisi caissa, a colando, vel in ipsa libidine, vel quod hinc illincque colant ad obscenas partes, vehendo corpori?* Eamdem ἐτυμολογίαν adducit Erythræus, in indice Virgiliano, voce *Vinum*. Sed accuratius de hac voce cogitanti, in mentem venit, *coxam* Græcis non ἰσχίον tantum, sed etiam κοχώνην, & κόχωνον, appellari. Hesychius, κοχώνη τίθεται καὶ ἐπὶ τῶ ἰσχίω. Idem: κόχωνα, τὰ ἰσχία καὶ τὰ ὄπισθα. A κόχωνα igitur per syncopen fit *cocha*. & inserto *S* (quod veteribus frequens) *cocsa*, sive *coxa*. Videntur autem & veteres *cassa* usurpasse pro *coxa*, uti *coassare* dicebant, & *coaxare*; quemadmodum suo loco docemus. Sane, *cassim* pro *coxim* dixisse, probat Nonius, illo Pomponii, Porcaria:

Hæc sciunt omnes, quantum est qui cossim cacant.

In vulgatis est *cacat*. Sed & pueri vident, reponendum plurativum, cum sententia sit, *quantum est hominum, qui coxim cacant*. A *coxa* est *incoxare*. Nonius: *Incoxare, in coxam sedere* (alii *sidere*.) *Pomponius, Pannuceatis:*

Neque interim cacandi caussa unquam incoxavi nates.

At uterque hic Pomponii locus satis indicat, falli Had. Junium, cum in Nomenclatore suo ait, *incoxare* esse *sarcinatorum in morem, & Turcarum, complicatis pedibus sedere*.

C R

Crabro, quasi *cabro*, vel *cabo*, a *caballo*, unde nascitur. Ita Isidorus, lib. XII. Orig. VIII. Sed, cum animal id *cornicula* in capite gerat, quæ Græcis κεράτια, quid, si, quasi *cerabro*, dictum dicamus? præsertim cum in Gloss. vett. legere sit, *Carabro*, σφήξ. [fere κεράμβυλον & κεράμβυξ.] Et Germanis *hurnuse* similiter nuncupatur ex eo, quod *cornua* iis *horn* vocantur. Vel quid, si conflatum dicamus ex κρέας, *caro*, & βορὰ, *esca*; quia caro ei

sit

fit esca? Plinius lib. XI. cap. XXI. de *vespis*, & *crabronibus*: *Omnes carne vescuntur, contra quam apes, quæ nullum corpus attingunt*. Utrumque hoc etymon legas apud Martinium. Et sane magis ea placent, quam ut sit a *cracco*, quod signat, *gracilem* esse: ut Scaliger derivat. Vide quæ de eo dicimus in *Fiber*. [hoc verius, & convenit σφηξὶν, & omnibus ἐντόμοις.]

CRANIVM, κράνιον. Sic *Calvariam*, Eustathio teste, dixere a κάρηνον, id est, *caput*, unde, ἀμφίκρανος, quomodo hydram, tanquam *undique capitatam*, vocat Eurip. Herc. Fur. Item δίκρανος, *biceps*, *bifurcus*. Arbitror autem, κράνιον κατὰ συγκοπὴν fieri ex κάρηνον, quemadmodum per ἀποκοπὴν pro eodem Jonice κάρη, & Attice κάρα, dicitur.

CRAPVLÆ, tum etymon, tum definitionem, inepte ponit Isidorus, lib. XX. cap. II. *Crapula*, inquit, *est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cujus cruditate gravatur cor, & stomachus indigestus efficitur*. Sed cuivis paret esse a Græco κραιπάλη, *A* in *V* converso, quomodo a στραγγαλῶ est *strangulo*. Κραιπάλη vero dicta παρὰ τὸ τὴν κάρα πάλλειν, quasi *dolor caput vibrans*. Non tamen hoc, quod putarunt, probari potest ex loco Plinii, lib. XXIII. cap. I. Ibi enim minime propositum est agere de *crapula*, sed de *vini resinati* natura, quod, si *novitium* sit, κραιπάλην Græci vocant, quia κραιπάλην gignat. Hoc ut magis pareat, verba Plinii ponam: *In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile est stomacho, nervis, vesicæ. Resina condita, frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Novitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est*. Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis, alterum quoque κραιπάλης etymon adducit; sed quod minus probem. Nam, quia immoderatus vini usus *crapulam* gignit: eo censet etiam deduci posse a πηλὸς, id est, *vinum*. Quanquam non diffitemur, vocem πηλὸ id antiquitus notasse; quæ & ratio est, cur hinc quidam κάπηλον, id est, *hospitem*, dici putent, quia vendat πηλὸν, non, ut alii, quia κάπην, h. e. *cibum*, præbeat *hospitibus*. Quemadmodum & ab eadem origine arcessunt vocem σταφυλὴ, id est, *uva*, quam ita dici ajunt παρὰ τὸ στάζειν τὸν πηλὸν, *quia stillet vinum*; non a quodam *Staphylo*, Liberi filio, uti volunt Grammatici: quibus nonnihil favet Nonnus in Dionysiacis, cum *Staphylum* nominat Assyriorum regem, Botryis patrem.

CRAS, Martinio esse videtur vel a κρᾶσις, id est, *mistura*, quia ob continium crastinus dies cum hodierno misceri videtur: vel a *coram* aut κόρη, id est, *pupilla*, quia quasi ob oculos est. A *cras* est *crastinus*, unde *crastinare*, & *procrastinare*, h. e. ἀναβάλλεσθαι. Glossæ Philox. *Crastinatio*, Ἀναβολὴ, Ὑπέρθεσις.

†CRAS undecumque arcessatur, apparet venisse ad Latinos capite deminutum. Aut enim fit a בקר, *boker*, *mane*, *diluculum* (truncato *Beth*, ut in Etruria Tusco, quod vide) quia a mane CRAS incipit: etsi apud Romanos a nocte media, apud Hebraeos a Vespera, alibi a Meridie dies numerarentur: de quo apud Natalem Com. *de die natali*. Aut a שחר *shachar* (*aurora*) est, unde לפנות שחר, *liphnoth shachar*, quae est crastini periphrasis. Hinc quoque prima praeciditur. Aut postremo verisimilius a מחר *machar*, *Cras*, quod est notionis ejusdem. Et hinc quoque M capitale amputatur. MAZOCHIVS.

CRASSVS, a *multa carne*, quasi *carassus*, vel *creassus*, a *caro* vel κρέας. Id malo, quam quod apud Isidorum est, lib. X. *Crassus a sagina corporis*, a *creando carnes*. [a γράω, ἐσθίω· vel a κόρος.]

CRATER dicimus, ut Græci κρατήρ. ita *cratera* (Nonio teste) ab obliquo κρατῆρα. item *cretera*, seu *creterra* ab Jonico κρητῆρα. Festus: *Creterræ* (MStus *cretera*) *vocabulum trahitur a cratero, quod vas est vini*. Onomasticum vetus: *Cretera*, ὑδρία. Κρατὴρ plerique deducunt, etiam in nomenclatore Junius, a κρατεῖν, quod *contineat ac capiat vinum*. Sed verius, qui a κεράννυμι, *misceo*. Nam ut a κέκραμαι, κρᾶμα, quod *dilutam potionem* vocet Celsus, lib. I. a κέκραμαι, κρᾶσις, *mixtura*, ac speciatim Grammaticis, *vocalium duarum in syllabam unam*, tanquam cinnum quendam, *commixtio*: sic a κέκραται κρατὴρ, quia *vinum in eo miscebatur*: quemadmodum & ab eadem origine *vinum merum* dixere ἄκρατον, quasi *immixtum*, unde ἀκρατίζεσθαι, *jentare*, quia *jentaculum* vulgo erant *offulæ aliquot meraco imbutæ*. Κεράννυμι vero Athenæo & Eustathio testibus, venit a κέρας, id est, *cornu*, quod antiqui potare solebant e *corneis poculis*, aut ad *cornus similitudinem* factis, aut in his *vino aquam* consueverint *miscere*. Vide quæ hac de re e junioribus scribunt Brayerius Campegius, lib. III. de re cibaria, cap. IX. & Hier. Mercurialis, lib. I. de arte Gymnast. cap. II. ubi & picturam ponit antiquissimi lapidis Rhamnusiani, in quo & aulæa, & convivarum frontes vittis cinctæ, & *cornu* facta *propinatio*, clare exprimuntur. Κεράννυμι igitur proprie est, *in cornibus miscere*: sed ut in aliis sexcentis, etiam ritu desito, vox remansit, ita ut generatim nunc signet *miscere*, sive *infundere*. Duo enim hæc pro eodem accipiuntur, quia olim & *miscendo infunderent*, & *infundendo miscerent*. Hinc Catull. *Misce calices amariores*. Ubi alii codd. *Inger mi*, &c. Martial. l. VIII. epig. VI.

Hic scyphus est, in quo misceri pocula jussit
Largius Æacides, vividiusque merum.

Ita optime locum hunc ad oram codicis nunc mei manu sua emendarat Jos. Scaliger, levicula sane immutatione, cum in antiquis sit, *invidiusque merum*. Vulgati habent, *& bibit ipse merum*: quod minus placet. De more *coronandi craterem*, deque duabus aliis *crateris* acceptionibus, vide sis Turnebum, lib. XXI. cap. XIII.

CRATES, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quia lignum unum alterum tenet. Hinc *craticula*, vel *craticulum*, ut a *rete*, *reticulum*. Festus: *Craticulum* (MStus *craticula*) *a Græco* κρατεῖν *deducitur*. Recte, sed non ἀμέσως.

CREBER, a *cresco*; ut *faber*, a *facio*; *suber*, a *suo*. Quod etymon si placet, proprie dicetur de plantulis confertim terra erumpentibus. Sed magis verisimile est, venire ab Hebræo, כביר, hoc est, *multus*, *creber*, *copiosus*. Eadem nempe ratione, qua כברה fit *cribrum*, ut suo loco dicemus. [*creber* est ex *celeber*. vide *celeber*.] A *crebrum*, fuit *crebreo*, unde *crebresco*; ut a *nigrum*, *nigreo*, unde *nigresco*; ac a *putre* etiamnum obtinet *putreo*, unde *putresco*. Aliis placet, ut a *ruber* est *rubesco*, sic a *creber* esse *crebesco*. Sed a *crebrum* potius venire, indicat simile verbum *increbrare*: quo Plautus utitur, Trinummo Act. I. I.

Si rarus noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbravit; ipsus gaudet, res perit.

Quare nec dubito, quin, *increbruit* dicendum sit, etsi, vulgo plerique omnes *increbuit* dicant ob fugam caninæ literæ cum consonante durius bis concurrentia.

CREDO, ut Priscianus, lib. X. tradit, ita dicitur, quasi *cretum do*. Ubi *cretum* est *decretum*, *certumque*. Martinius mavult dici, quasi κῆρ δῶ, *cordi do*, vel simpliciter a κραδία, id est, *cor*, ut sit, *corde suscipio*. Maxime mihi placet esse a χρήζω, id est *mutuo do*. Quod qui facit, etiam Latinis *creditor* vocatur. Z autem crebro adeo in *D* abit, ut toties exempla addere similia, supervacuum videatur. *Credulus* a *credo*. Ut a *fido*, *fidus*, ita a *credo* videtur fuisse *credus*, inde *credulus*.

CREMASTERES, κρεμαστῆρες, a κρεμᾶν, *suspendere*, quia musculi hi testes tenent suspensos. Columella, lib. VI. c. XVI. *Testium nervos, quos Græci κρεμαστῆρας ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent*. Celsus, lib. VII. cap. XVIII. *Dependent vero ab inguinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum utroque bina descendunt & venæ & arteriæ*.

CREMIVM *lignum*, quod sit, docet hic locus Columellæ

lumellæ, lib. XII. cap. XIX. *Levique primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ cremia* [κέρματα] *rustici appellant, fornacem incendimus*. Ita locus is editus a Rob. Stephano. In antiquioribus editt. *gremia* pro *cremia* legitur. Itaque arbitrantur nonnulli, *gremia* dici, quia *gremio gestentur*, eoque adferunt hoc l. VII. fructus, §. si fundum ff. sol. matr. vers. *puta autem, si arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales*. Sic enim in Pandect. Florent. leg. Aliis placet, scribendum *germinales*. Sed cum tanta sit literarum *C* & *G* affinitas, imprimis placet, *gremiales* positum pro *cremiales*, arboresque *cremiales*, ac ligna *cremia*, ex eo nomen accepisse, quod *facile cremontur*. Græcis ejusmodi lignum dicitur φρύγανον, quod vetus interpres, XXVIII. Actorum, vertit *sarmenta*. Politianus, in Herodiani versione, binis locis, transfert *fomites aridos*. Hieronymus, in X. cap. Oseæ, *cremia* vertit, atque addit, *aridas herbas siccaque virgulta, quæ camino, & incendia præparantur*. Dicitur φρύγανον similiter a φρύγειν, quod est, *torrere*, unde Latinum *frigo*, & fortaisse *fruges*: de quo suo loco.

CREMO, ab ἀκρέμων, præsertim si pro eo etiam κρεμὸν dixere, ut Etymologus censet. Est ἀκρέμων, *ramus grandior*, vel *virgultum*, quæ materies idonea ad cremandum. [melius a κέρμα unde & *cremia* vide *carbo*.]

CREMOR, a *cerno*, quia est pingue illud, quod a lacte secernitur.

CRENA, fortassis quasi κρήνη, id est, *fons*, quia ex crena, velut fonte, liquida fluunt. Ut atramentum in calamo.

CREO, non putamus esse a κρέα, cum id aliud significet. Hesychius: Κρεῖοντα, καλλιφώνοντα. A quo est κρεῖων. Nec, quæ Perotti sententia est, a κρέας, ut proprie *creo* sit *carnem facio*. Sed κατὰ συγκοπὴν *creo* factum ab antiquo *cereo*, quod *creo* significabat; ut indicat hic Varronis locus, lib. IV. de L. L. *Dictum cerno a cereo, id est, a creando, ab eo, quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur*. Sic legendum. In vulgatis pro *cereo* inepte editum *creo*. Nam quid est, *creo, id est creo*? Quare omnino scribendum *cereo*, prout legitur in Mediolanensi anni MD. qui locus in veteri Aldina & recent. editt. corrupte legitur. *Cereo* vero videtur esse a ברא, quod idem notat. Scio videri duriusculam mutationem litteræ *B* in *C*. Sed sciendum, non esse hoc insolens. Similiter enim Jones mutant Π in Κ, ut πῶς, κῶς· πῆ, κῆ· πότε, κότε, similiaque. Ac Latini quoque *scintilla* dicunt pro *spintilla*, a σπινθὴρ item *linquo*, a λίμπω, pro λείπω. Nonnullis tamen magis placet, *cereo* per epenthesin fieri a *creo*; hoc vero esse a κραίνω, id est, *perficio*: nempe ab ὑκραίνω, extrito *N*, quomodo a *lingula* est *ligula*; a *columna columella* pro *columnella*. Sed in his quivis suo judicio fruatur. A *cereo* est *cerus*: unde *cerus manus* in Saliari carmine, quod *creatorem bonum* exponit Festus, in voce *Matrem*. Ab eodem non inepte deducitur *Ceres*, quasi *frugum creatrix*. Firmare hanc sententiam possumus Honorato tibicine, qui ad primum Georgicon, Cererem a *creando*, sic vocari monet. Equidem potius huic sententiæ subscribam, quam illis, qui a *gerendo* vocem arcessunt: quia olim *C* pro *G* usurpari soleat, adeo ut nullum discrimen esset inter ablativum *Cerere*, & verbum *gerere*. Etymologiam hanc post Varronem, Ciceronem, atque alios, secutus Arnobius, cujus hæc verba, lib. III. *Eandem hanc* (terram) *alii, quod feminum salutarium frugem gerat Cererem esse pronuntiant*. Sed ut dixi prior magis sententia placet; præ utroque autem etymo arridet opinio doctissimi soceri mei Fr. Junii, qui, in elogio Hebrææ linguæ, ad fontes Hebræos recurrit, ac *Ceres* monet esse puram putam vocem Hebraicam, qua Moses, Levitici II. XVII. utatur, *spicam virentem* designans. Sed dispiciendum, num *Ceres* ἀπείρως sit ab Hebræo גרש, ac proxime sit a Γῆρυς, hoc autem ab Hebræo. Nam *Cereri* apud Græcos nomen fuisse Γῆρυς, docemur hoc Hesychii loco: Ἀχηρὼ, καὶ Ὦπις, καὶ Ἕλλη, καὶ Γῆρυς, καὶ Γῆ, καὶ Δημήτηρ, ἡ αὐτή. A *creo* est *recreo*. Proprie enim *creare* est, id, quod deperiit, instaurare, & denuo creare.

CREPARE, verbum est a sono factum, uti & Belgicum *kraken*. [κρέκειν.] Varro, lib. V. de L. L. *Similiter fremere, gemere, clamare, crepare, ab vocis similitudine & sonitus dicta*. Vide similia, cum apud Varronem ibidem; tum infra, in voce *Frango*. A *crepando* dicuntur *Crepundia*, sive, ut Lucretius appellat, *crepitacula*, suntque ornamenta, quæ pueris in collo appendi solent. Ex iis sæpe agnoscebant parentes liberos amissos, ut vel ex Plauti Cistellaria notum est. Hinc Cicero, in Bruto: *Nunc quoniam totum me non nævo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris velle cognoscere*, &c. Non tamen verisimile est, ex quibusvis *crepundiis* potuisse dignosci: sed potius existimandum, ea, quæ expositis infantibus apponebant, fuisse istiusmodi, indeque & Latinis *monumenta*, Græcis γνωρίσματα, appellari. Terent. Eunuch. act. IV. VI. *Cistellam domo effer cum monumentis*. Ubi Donatus: *Monumenta sunt, quæ Græci dicunt γνωρίσματα καὶ σπάργανα*. Ejusdem originis est *crepidalum*, sive *crepitulum*, quo usus Tertullianus, lib. de Pallio cap. IV. Festus: *Crepitalum, ornamentum capitis. Id enim in capitis motu crepitum facit*. Ubi MStus *crepiculum*: quod malo. Compositum est, *increpo*, quod metaphorice ponitur pro *objurgo*, quasi *crepo* voce adversus aliquem. Festus: *Increpitare, arguere, conviciari, clamare, maledicere*. Parum apte sibi a *crepero* deducit, cum ait: *Creperum, dubium: unde increpitare dicimus, quia maledicta fere incerta & dubia sunt*.

CREPIDA, non a *crepitu*, quem edit: sed a Græco κρηπὶς quod idem notat. Hanc etymologiam e recentioribus attulere Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto: Cæsar Scaliger, cap. XXVI. de caussis L. L. e veteribus autem Agellius, lib. XIII. c. XX. Fit autem ab obliquo κρηπῖδος. Sæpe enim Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum, ut a κυνὸς, *canis*, a γάλακτος, *lacte*, pro quo posteriores *lac* dixere. Quomodo autem *crepidæ* a calceis differant, parebit ex iis, quæ in *Solea* dicemus. Utebantur vero *crepidis*, cum otiarentur. Unde Livius, lib. XXIX. *Ipsius Imperatoris, non Romanus modo, sed ne militaris quidem cultus jactabatur, cum pallio crepidisque inambulans in gymnasio*. Tamen apud Pollucem legas, lib. VII. cap. XXII. Κρηπῖδες, τὸ μὲν φόρημα στρατιωτικόν. Sed videtur pro στρατιωτικὸν legendum Ἀττικὸν, quemadmodum non infeliciter conjectat Petavius, in notis ad epistolam Synesii LII.

CREPIDO a κρηπὶς, quod *basin*, sive *fundamentum*, notat: est enim ora terræ quæ est aquæ basis. Vel ab *aqua crepitu*. Vetus Juvenalis Scholiastes, a Pythœo editus, in Sat. V. *Crepido est ora terræ, quam aqua alluit: ex hoc appellata, quod ibi aqua allidens concrepuet*. Sed prius malim. Quid in architectonica Vitruvio sint *crepidines*, docere conatus Philander: sed optime id expressit Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

CREPUSCULUM, & quid sit, & unde dicatur, aperit his verbis Servius ad II. Æn. D: *crepusculo vero, quod est dubia lux (nam creperum, dubium est), quæritur. Et licet utrique tempori possit jungi, usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit: licet Lucanus dixerit*:

> *Longa repercusso nituere crepuscula Phœbo*.

Hactenus Servius. Censet igitur *crepusculum* dici creperam sive dubiam lucem, paulio ante ortum Solis. Sed contra notat lucem dubiam mox post solis occasum: unde *mane*, & *crepusculo*, opponuntur a Columella, lib. XII. cap. I. & Plinio, l. XVIII. cap. XXV. Proprie igitur *crepusculi* descriptio est ista Ovidii, IV. Met. fab. XII.

> *Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,*
> *Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem,*
> *Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis*.

Nonius Marcellus generalius describit: *Crepera*, inquit,

quit, *res proprie dicitur dubia*, *unde crepusculum dicitur lux dubia*. Sed veram significationem docet Censorinus, extremo libello de die natali, incertam lucem ante Solis ortum *diluculum* vocari ait, quia Sole nondum orto jam lucet; at post ortum diei *crepusculum*: *fortasse* (verbis ejus utor,) *quod res incertæ creperæ dicuntur*, *idque tempus noctis sit, an diei*, *incertum est*. Nempe qua ratione *solstitium* natura sua *geminum* est, sed usus obtinuit ut de solo diceretur *æstivo*, *hibernum* autem *bruma* vocaretur: sic *crepusculum*, si a creperus esse placet, erit tum *matutinum*, tum *vespertinum*; sed consuetudo vicit, ut sic *vespertinum* tantummodo nominaretur. *Creperus* vero esse *dubius*, agnoscit Festus; multisque exemplis probat Nonius. Julius Cæsar Scaliger, Exercitat. LXXVIII. adversus Cardanum vult, *creperus*, esse a κραιπνὸς, h. e. *celer*, *velox*. Rationem hanc adjicit: *Incitatus enim cursus*, *& præceps oratio: ille visum; hæc autem*, *fallit*. Verum de etymo verisimilius censeo, si *crepusculum* dicamus esse diminutivum a *crepus*: hoc esse ab ערב, ἑσπέρα. Ut nihil mirandum sit, si *crepusculum* solum dicatur a Solis occasu. Josephus Scaliger notis in carmen Ithyphallicum, vult *crepusculum* venire a *crepus*, hoc a κνέφας, quod Festus Pompeius, & auctor Etymologici, interpretantur σκότος, sive *obscurum*. Hoc etymum, quod falsum censeo, patrocinaretur Servio, *crepusculum* credenti idem esse ac *diluculum*. Nam κνέφας proprie est λυκόφως, sive *diluculum*: unde Aristophanes κνεφαῖος sæpius usurpat pro ὀρθρίοις, sive *matutinus*. Latini prisci, teste Festo, ab eodem κνέφας dixere *cnefosus*, sive *gnefosus*, pro *obscuro*, unde & Scaliger suspicatur, apud Maronem, in Culice, legi debere, *Cnefosasque domos*. Nam in veteri membrana est, *Nefosasque*, non *Defossasque*, ut in vulgatis. Sed in animum inducere non possum, Maronem vocem adeo obsoletam poëmati infercire voluisse. Κνέφας vero, sive κνέφος (utrumque dicitur) unde sit docere conatus Andromachus, vel quisquis auctor Etymologici Magni. Nempe dici putat, quasi κενὸν φάος, vel a τὸ στερητικῷ, & φάος. Sed quid, si a νέφος, quod est, *nubes*, deducamus, ut proprie sit, *cælum nubilum & obscurum*? Quid si item Hebræo גנב, *furatus est*: quia fures ac tenebriones *cælum cnefosum* sive *tenebricosum* amant?

Cresco, si vocem attendas, videtur esse a *creo*. Nempe ut ab *hio*, *hiasco*, unde *hisco*; sic a *creo*, *creasco*, onde *cresco*. Sed *creo* activum est, *cresco*, neutrum. Num igitur dicemus potius esse, a κραίνω, quod Festus tradit, in *Crevi*; & Nunnesius probat in Grammatistice? An potius si a κρέας, proprieque signet *carne augeor*: quæ non Perotti modo sententia est, sed etiam Julii Scaligeri, de caussis L. L. cap. CXXIII. item, commentario in Aristot. Histor. Animal. lib. VIII. cap. XXII. A *cresco* est *cretus*, h. est *procreatus*: & *concretus*, hoc est, *coactus*. Extra hæc nihil legitur a supino *cretum*. Cæsar Scaliger, in librum primum de Plantis Aristoteli perperam tributum, pag. XIV. edit. Crispini ann. CIↃ IↃ LXVI. censet, *crescere* proprie dici de *carne*, quæ Græcis κρέας. Inde enim Æolibus fuisse κρεάσκω· hinc Latinis *cresco*.

Creta, ab insula *Creta*, ubi melior est: ut Isidorus, censet, lib. XVI. cap. I. vel ab adjectivo *cretus*, quia si maceretur, *crescat*: quæ sententia est Perotti. Prius malim. Nam a vicinis *Cretæ* locis advehi solere, argumento est, quod Græcis dicatur Κιμωλία γῆ, indeque apud Ovidium legas, VII. Met.

. . . . *Cretosaque rura Cimoli*.

Cimolus autem quæ & *Cimolis*, *Cretici* maris insula est.

Cribrum (ut quidem Isidorus mirifice tradit, lib. XX. Orig. cap. VIII. *quod ibi curras frumentum*, *quasi currifrum*. Sed dicitur *cribrum*, quia *crebrum*, hoc est, πολύοπον. unde Plautus, Rud. Act. I. sc. II.

Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea quam cribrum crebrius.

Eodemque modo *crebri* vox accipitur, isto Cornelii Severi, in Ætna:

Nunc spissus crebro præbetur vimine succus.

h. e. lentus succus percolatur per vimineum textum. Vel *cribrum* est a *cerno*, quomodo *fabrum* dixere a *facio*, *Mulcibrum*, a *mulcendo*; *tuber*, a *tumeo*; *suber*, a *suo*, & similia. Ratio nominis erit, quia *cribro* farina ac pollen *excernitur*, hoc est *cribratur*; unde & *incerniculum*, ab *incernendo*, dixere Lucilius & Plinius. Vide quædam huc pertinentia, in voce *Cerno*. Vel est *cribrum* ab Hebræo כברה, quod idem significat. Utitur Amos, cap. IX, X. Erat autem duplex *cribrum*, unum *farinarium*, quo succreta farina secundarium panem efficit: de quo Pers. sat. III.

Et populi cribro decussa farina:

Alterum *pollinarium*, quo farina decussa panem efficit primarium candidumque.

†Cribrum a מכבר *micbar* ejusdem notionis, per μετάθεσιν. Mazochius.

Crines a κρίνω, id est, *discerno*. Nam etsi interdum generatim pro *coma* accipiant auctores: proprie tamen notat διακεκριμένας τρίχας, h. e. *comam in plures σείρας*, sive *series*, sive *ordines*, *divisam*, *discretamque*. Unde Festus: *Crines a discretione dicti, quam Græci διάκρισιν vocant*. Itaque sæpius dicitur de mulierum πλοκάμοις. Ita *senis crinibus* ornari dicebant, quæ non duos solum, ut vulgo fit, sed, senos, haberent capillorum ordines. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur*, *quod is ornatus vetustissimus fuit*, *quidam quod eo Vestales virgines ornentur*, *quarum castitatem viris suis sponon. . . . o ceteris*. Ubi fortasse scriptum fuit a Festo: *spondeant illibatam fore a ceteris*. Quemadmodum vero a κρίνω, *crinis*, ita a διακρίνω, *discrimen*: quod Græcis διάκρισις. Claudianus, de nupt. Honor.

. . . . *Hæc morsu numerosi dentis eburno*
Multifidum discrimen arat.

Hoc est, *capillos*, *pectit*. Imo & in vett. Gloss. *discrimen* exponitur ἀνακτενισμός. Ut *discriminare* fit ἀνακτενίζειν. Nec pectine solum discriminabant; sed & vitta, atque etiam acu, quæ ideo *discriminalis* vocata: item *discriminale*, quod tamen Isidorus ab acu distinguit. Sed priorem sententiam firmat, quod eamdem vocarunt *discerniculum*. Varro, IV. de L.L. *Discerniculum*, *quo discernitur capillus*. Nonius: *Discerniculum*, *acus*, *quæ capillos mulierum ante frontem dividit*. *Dicta e discernendo*. *Lucilius*, lib. XXX.

Euplocamo digiti, *discerniculumque capillo*.

Discriminis vocem a capillis ad agros, qui & ipsi rastris pectuntur, transtulit Columella, in Horto:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus
Deposito squallore nitens sua semina poscit.

Crispus, fortasse a κνιπός. Sed significatio abire videtur. Notat enim συγκεκομμένον, ut Hesychius exponit, *concisum*, *abrosum*. Quare est a κρισσός. Ita vocantur *varices*, *venæ tumidæ*, *contortæque*. Scaliger, adversus Ithyphallicos, ait, ut a γνῶμα, est *groma*; a γνωματικὸς, *gromaticus*; a κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*: itidem *N* in *R* abeunte, *crispus* esse a κνίσπος. cui simile sit λίσπος. Sed κνίσπος non legisse me recordor. [ὁ τὰ κόμα οἴσπος *qui crines habet ovium instar velleris*.]

†Crispum vereor ut primitus peculiare fulminis vocabulum fuerit, cujusmodi & Jovis fulmen in nummis veteribus exhibetur, miræ crispitudine vibratum ac tortuosum: unde & *Crispo* in Cyrilli Glossis idem est ac κραδαίνω i. e. *vibro* qua notione Virg. dixit: *Bina manu lato crispans hastilia ferro*. Ergo cum primitus Crispus de *fulmine* deque *scintillis*, & quidquid igneum volat, usurparetur; mox a Jovis fulmine, quod passim sinuosum depingebatur, ea vox ad capillum & similia flexuosa traducta fuit. Origo certe vocabuli suspicionem meam auget. Nam venit a רשפי *rispe*, addita initio C littera. Illud autem *Rispe* in forma constructa (a רשף *rasaph* scil.) de *fulminibus*, *sagittis*, *scintillis*, & quidquid cum crispitudine volans adurit, saepe in poëticis Scripturae libris usurpatur. Mazochius.

Crissare dicendum, non (uti in Thesauro Rob. Steph. legas) *crissari*. Actor obsceni carminis:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

Omnino est a κνίζω, quod inter alia notat, *libidine prurio*. *N* in *R* sæpe abit. Ut φονία, *Furia*, φονᾶν, *furere*; μονὴ *mora*; & alia. Scaliger, ad superiorem versum, notat venire a κνισσᾶν. Sed hoc notat, *nidore replere*.

Crista, forte ex κάρα, id est, *caput*, quasi *carista*. Vel a κέρας, id est, *cornu*, quasi *cerista*. *Cornu* enim in capite refert. Saltem nec hilo duriora hæc, quam *crusta*, quasi *corusta*, a *corio*, quod Cæsari Scaligero placuit. [a κέρας κορύσσω.]

Crocitare, a *crocire*. Festus; *Crocatio, corvorum vocis appellatio*. Ita MSSti. Sed puto *crocitio*, vel *crocitatio*, legi debere. *Crocire* est a κρώζειν. Κρώζειν forte a κράζω, *clamo*. Vel, quod Angelus Caninius monuit, sit a Syriaco *caraq*, eliso priori *a*; quomodo a Syriaco *taraq* est τρέχω, hoc est, *curro*. Sed magis placet, *crocire*; & κρώζειν, esse a sono. Est enim *crocitare*, *corvorum* proprium; ut *friguillarum*, *friguttire*; *cygnorum*, *drensare*; *anserum*, *gingrire*; *gallinarum*, *pipare* & *glocire*: *palumborum*, *minurrire*; *turturum*, *gemere*; *milviorum*, *jugere*; *gruum*, *gruire*, & *clangere*: & si qua alia aliarum avium propria, quorum major pars a sono facta sunt. Par ratio in quadrupedibus, de quibus illustrem Spartiani locum adduximus in *Baccire*. Sed imprimis tam de volucrium, quam quadrupedum vocibus; vide auctorem carminis, quod *Philomela* inscribitur.

Crocodilus, κροκόδειλος, a *croceo celere*, ut Isidorus ait, lib. XII. cap. VI. Sed unde illud δειλος; Hoc exposuit Eustathius. Nam, quia est *crocodilus* duplex amphibius, & terrestris, priorem, qui Nilo familiaris, sic dici censet παρὰ τὸ τὰς κρόκας φοβεῖσθαι, h. e. αἰγιαλὸς, sive *litora*. Ita κροκόδειλος conflabitur ex κρόκαν & δειλιάς. Alterum, qui est terrestris, quem *Scincum* vocat Dioscorides, lib. II. sic eidem dici videtur, quasi κρόκον δειλιῶν, quia *crocum metuit*, unde & apiarii *crocum* apponunt alvearibus, quo conspecto fugit. Sed parum verisimile est, pro diversitate animalis etymon quoque diversum esse: planeque puto, similitudinis animalis genuisse communionem nominis. Præit hac in re Plinius, lib. XXVIII. cap. VIII. ubi cum de *crocodilo aquatico* egisset, de *terrestri* hæc subjicit: *Alter illi* Similis, *multum infra magnitudinem*. Præterea quæ de etymo *crocodili* refert Eustathius, eo refelluntur, quod Herodotus, lib. II. tradit, quod Græcis aliis est σαῦρος, h. e. *lacerta*, id Jonibus vocari κροκόδειλον. atque Ægypti animal, quod illis *Campsas*, Jones vocasse κροκόδειλον, quia esset κροκοδίλῳ suo, hoc est, *lacertæ*, simile. Verba Herodoti sunt: Κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὀνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἴδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. Nimirum, ut Romani *elephantum* vocarunt nomine *bovis*, quod animal noverant: sic Jones *crocodilum* Ægyptium nomina animalis sibi noti donarunt. Ab Ægyptio *crocodilo terrestri*, quem Plinius *aquatico* longe minorem ait, κροκοδείλεια dicebatur *fimus* ejus animalis, quo mulieres faciem illinebant. Meminit Horatius, lib. Epod. XII.

. . . . Nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

De eodem sic Plinius post verba allata de *terrestri crocodilo*: *In terra tantum odoratissimis floribus vivit: ob id ejus intestina diligentissime exquiruntur, jucundo nidore farcta, crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqua vero, morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit ac varos, omnesque maculas*, &c.

Crocota, crocei coloris vestis, teste Nonio. Usus Nævius Pedio: *Melitinam, crocotam, chirodotam, ricam*. Et Virgilius, in Ciri:

Quæ prius in tenui steterat succincta crocota.

Περιφράζει id Maro, IX. Æneid.

Vobis picta croco, & splendenti murice vestis.

Ejus diminutivum *crocotula*. Plautus, Epidico:

Indusiatam, patagiatam, caltulam, ac crocotulam.

Qui id vestis genus conficiunt, *crocotarii* dicuntur, Plautus, Aulul.

Cum incedunt infectores crocotarii.

Venit autem *crocota* a κροκωτός. Ita enim vocant Græci, genere virili. ac *crocotula* iisdem κροκώτιον appellatur. Est vero κροκωτὸς, a κρόκος, sive κρόκον, ac proprie signat, *croco tinctus*, sed sumitur substantive, quia subintelligitur χιτὼν, πέπλος, aut simile. Est & alterum vestis genus, quod similiter *ob colorem* ἐπίκροκον dicitur ab ἐπὶ & κρόκος. Festus; *Epicrocum, genus amiculi croco tinctum, tenue, & perlucidum*. Glossæ Latino-Gr. Philoxeni: *Epicrocum*, Ἐσθῆτος εἶδος. ἢ Σχοινίον ἁρμένου κατώτερον. Nævius, vel alius, apud Varronem, lib. VI. de L. L. *Diabathra in pedibus habebat, & erat amictus epicroco.*

Crocus, sive *crocum*, est a κρόκος, seu κρόκον. Nam ut Latinis, ita Græcis, tum masculinum, tum neutrum est. Κρόκος vero est ab Hebræo כרכם, quod idem notat. Id verius, quam ut sit a κρύος, *frigus*, quia floreat in *frigore*: quam nominis caussam attulere Callimachi Scholiastes, & Etymologici Magni scriptor. Vel a κρόκη, *villum*, *tomentum*, nempe a flavis flammeisque *croci* staminibus, ac villis. Vel a *Croco* adolescente, quem poëtæ, fabulantur, disco a Mercurio interemtum, conversum esse in hunc florem. Germani ac Galli dicunt *saffran*, ut Itali *zafferano*, & Hispani *azafran*: estque ea vox a Mauris in Europam perlata: ut monet Gorræus in definitionib. Medicis. A *crocus* est color *croceus*, qui & *crocinus* dicitur penultima correpta. Plaut. Curcul. I. II.

Tu crocinum & casia es.

Ita codd. MSS. *Crocinum* autem est *croci* odor. Propertius quoque dixit, lib. III. Eleg. IX.

Et crocino nares murrheus ungat onyx.

A *croco* etiam *crocota* nomen. Sed de hoc seorsim, uti & de voce *crocodili*; quam & ipsam a *croco* factam putant Eustathius, atque Isidorus. Et verisimile est, inde etiam esse *crocotinum*. Festus: *Crocotinum, genus operis pistorii*.

Crotalum, κρόταλον, non a κρέω, uti quosdam velle scribit Cælius Rhodiginus, lib. XIX. cap. IV. sed a κροτέω, hoc est, *pulso*. De eo vide quæ scripsit Jos. Scaliger, in Copam: & Scipio Gentilis, ad Appuleii Apologiam, tmemate CLXXXII. & seq. *Crotalo* quæ canit, dicta *crotalistria*. Sic P. Syrus de ciconia: *Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria*. Quia, ut in *crotalo* duo ossicula, vel æneæ laminæ, colliduntur ad sonum ciendum; sic ciconia colliso rostro crepat. Unde Satyricus;

. . . . Crepitante ciconia rostro.

Crumata, ut ad Copam scribit Scal. sunt testulæ & ossicula usum *crotali* præstantia. Nomen est a κρούω, id est, *pulso*. Utitur Martial. lib. VI. Epig. LXXI.

Edere lascivos ad Batica crumata gestus.

Crumena, quid sit, docet Nonius. *Balga*, inquit, *est folliculus omnis, quam & cruminam veteres appellarunt, & est sacculus ad brachium pendens*. Cæterum non dubium mihi, quin non solum ad brachium, sed & de collo in tergum dependere soleat. Docet hoc illud Plauti Asinar. act. III. sc. III.

Hic pone hic istam colloca cruminam in collo plane.

Nam *pone* adverbium est. Idem cognoscimus ex isto, in Pseudolo:

I præ puere: ne quis cruminam pertundat, cautio est.

Nam a tergo solum periculum erat. Recte autem dici *crumina* per *I*, liquet ex antiquis codd. Sane Gruterus quoque auctor est, apud Plautum, Asin. act. III. sc. II. *crumina* per *i* legi in MSS. Camerarii, & Palatinis plerisque & vett. editt. ante Pium editis: eodemque modo legitur apud Festum. Quod ad etymon, quia dependere soleat, ut diximus, dicta creditur ἀπὸ τοῦ κρεμᾶν, quod est, *pendere*. Perottus tamen malebat a κρούω, id est, *pulso*, quia

quæ

quæ dependent de corpore, ea inter eundum nunc hanc, nunc illam corporis partem feriant. [a κρέκτω κρέβειν.]

CRUOR, & *sanguis* differunt, quod *sanguis* etiam sit, cum venis inest; *cruor* dicatur postquam effusus venis, ac jam frigefactus: unde & nomen. Nam κρύος, *frigus*; unde κρυερὸς *frigidus*. Gloss. Philox. *Cruor*, Αἷμα πεπηγός. Ridicule Grammatici, quibus *cruor* dici videtur, quasi *corde ruens*. A *cruor* derivatum est *cruentus*, quasi *cruore* tinctus. Ab eodem *crudum*, quod adhuc in *cruore*. Quam originem probat Isidorus, lib. xx. cap. II. A *crudus* autem *crudelis*, ut a *fidus fidelis*. *Crudelis* igitur, qui *crudis* est moribus, hoc est, sævis *cruoremque* sitientibus.

CRUPELLARIUS, est apud Tacitum, in Annal. III. ubi de rebellione Gallorum hæc inter alia: *Adduntur e servitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (crupellarios vocant,) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.* Martinius conjectat esse a Chald. כרבל, id est, *opertus*: unde כרבלת, *paludamentum*. Forte est a κρύπτω *occulto*, quia inter servitia laterent, gladiaturæ, non militiæ destinati: quod Taciti locus indicat. Vel quid, si nomen ex eo, quod loris cæderentur: quippe servi. Gloss. Philoxeni, *Cruppa*, κάλως παχύς, hoc est, *funis densus*. Et mox: *Crupes* σχοινία.

CRUS, quod eo *curramus*: juxta Isidorum, lib. XI. cap. I. vel juxta alios, a κρούω, *ferio*, *quod huc atque illuc ingrediendo feriant*. Etymon hoc apud Perottum legas. Sed est ab Hebræo כרע, id est, *curvare se*, *crura inflectere*: a quo ipso verbo *crura* pedesque animantium Hebr. in duali dicuntur כרעים. A *frangendo crure*, *crurifragium* dixere, ut *lumbifragium*, Plautus, Amphitr. I. I. Appuleius, lib. IX. Met. divisim pro eo dixit *crurum fragium*. Plautus verbo ipso usus, Asinar. act. II. sc. IV. *Crura hercle diffringentur*. Idem similiter *crurifragum* dixit eum, cui *fracta crura*. Sic enim legere jubent, Pœn. act. IV. II.

Continuo is me ex Syncerasto crurifragum fecerit.

Rationem vero ac modum frangendi *crura* vide apud Justum Lipsium, lib. II. de *Cruce*, cap. IV. [a γόνυ, γυῖ & γυῖον, unde γνυπετεῖν.]

CRUSTA, ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore*: vel κατ' ἀποκοπὴν ex κρύσταλλος. quod ipsum a κρύος. Nam, ut Hesychius ait, κρύσταλλος, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Hoc *crustam* vocat Maro, III. Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Non dubito, quin hoc verum sit etymum. At neutiquam placet, quod ajunt, *crustam* κατὰ συγκοπὴν, quasi *corastam*, dici a *corio*: puta qua forma ab *anga* est *angustus*, a *veru*, *verbustus*. Fortasse aliquis derivet a γρύτη, quia in vett. Glossis sit, *Crusta*, γρύτη. Sed γρύτη valet *scruta*: unde γρυτοπώλης, *scrutarius*. Estque *crusta* imperitia librarii ex *scruta*, literulæ trajectione, corruptum. Ex etymo *crustæ* liquet, proprie *crustam* esse a gelu, ut in glacie: sed ad alia transfertur, ut lapidem, ligna, alia. Quod Servius etiam indicat, in III. Georg. *Crustæ* ex argento cælatæ inserebantur vasculis: atque eædem cum vellent detrahebantur: uti & emblemata. Unde Cicero, in Verrinis: *Crustæ aut emblemata detrahantur*. Artifices dicti *crustarii*. Teucri *crustarii*, qui ex cælatura *crustarum* famam habuerit, meminit Plinius lib. XXXIII. cap. XII. Sic *crustariæ tabernæ*, ubi venderent vasa potoria *crustata*: ut est apud Festum: & ut in Glossis Isidori. Vide *crustum*.

CRUSTUM, a *crusta*. A *crustum* vero *crustulum*, edulii genus. Ut apud Lucillium:

Crustula gustavi: gustavi crustula solus.

Aliud igitur *crusta*; aliud, *crustulum*. Quod & Servius docet, in illud, III. Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

Ubi sic scribit: *Cum hæc crusta dicimus feminino genere, lapidis, aut ligni, aut gelu, partem significamus. Cum vero crustum dicimus, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentæ. Ipse in septima:*

Orbem fatalis crusti.

Horat.

.... Dant crustula blandi
Doctores ....

Juvenalis:

Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.

Varro censet, *crustum* dici, quasi *corustum*, a *corio*, ut ab *anguria* est *angustus*. Verba ejus sunt, IV. de L. L. *Crustulum a crusta pultis, quæ ut corium exuritur, crusta dicta*. Sed non dubium quin *crustum*, & *crusta*, ejusdem sint originis. *Crusta* vero proprie durum illud, quod in aqua, pulte, & aliis, frigore concrescit. Nempe ἀπὸ τοῦ κρύους, hoc est, *frigore*. Unde & κρύσταλλος, *glacies*: ut diximus. A *crustulum* est *crustularius*: qui vulgo *pastinarius* dicitur.

CRUX, sic dicitur, quia in eo homines *cruciantur*, ut ait Isidorus, lib. V. cap. XX. Verum non *crux*, a *cruciando*, sed *cruciare* est a *cruce*. *Crux* unde fit, obscurum est: nec puto etymon ejus *crucem* Grammaticis fingere debere. [a κρίξ, κρικὸς, idem quod κρίκος.] Videtur proxime accedere ad ἰκρίον, quod notat *palum erectum*, vel *tabulam arrectariam*. Sane & Hesychio esse dicitur σανίδωμα ἢ ξύλον ἐν ᾧ οἱ κακοῦργοι ξέονται. Atque ita apud Suidam legas, ἴκρίῳ Ἰουδαῖοι τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν. Putabat Lipsius, cum *crucem* dicimus de supplicio, quo Servator noster affectus, vocem eam accipi improprie. Cum enim *crux* constet ligno recto, & transverso: rectum proprie vocari *crucem*: tranversum proprie esse *patibulum*. Quam sententiam abunde refellimus voce *Patibulum*: ubi dicimus, nec *crucem*, nec *patibulum*, pro alterutro ligno usurpari: proprie autem *patibulum* esse furcam, quæ similis litteræ Y: *crucem* autem figuram habere litteræ T. Hoc quoque discriminis adducimus, quod qui *furcam* gestarent, interdum quidem post eam gestatam affigerentur *cruci*: interdum vero dum gestant, virgis cæderentur ad necem. At *cruci* affigebantur clavis: ut ipsa *crucifigendi* vox ostendit. Dixi, quomodo discrepet a *patibulo veteri*. At aliter discrepat a *patibulo recentiore*, quod Constantinus M. in veræ *crucis* locum induxit. Id discrimen ostendit his verbis Isidorus, lib. V. Originum, cap. XXVII. *Mortium vero diversi casus, ex quibus crux, vel patibulum.* Ubi vel, more seculi, pro *&*, posuit. Sequitur: *In quo homines cruciantur, vel patiuntur, unde & nomina habent.* Significat *patibulum* a *patiendo*; *crucem* a *cruciando*; cum *patibulum* sit a *patendo*, ut alibi dicimus: *cruciare* autem sit a *cruce*; hoc fortasse ab ἰκρίον. Subdit deinde: *Patibulum enim vulgo furca dicitur, quasi ferens caput.* Quod etymon est ridiculum, cum *furca* sit a Græcis, qui *furcas* dicunt φόρκας, ut ex Hesychio alibi ostensum. Addit deinde: *Suspensum enim & strangulatum exanimat. Sed patibuli minor pœna, quam crucis. Nam patibulum appensos statim exanimat: crux autem suffixos diu cruciat.* Ubi recte assignat discrimen inter *crucem*, cujus usus jam ab Constantini temporibus desierat, & *patibulum* sui temporis, imo & nostri, de quo homines laqueo suspenduntur. Quod de *patibulo*, sive *furca*, antiquiorum verum non est. Nam vel *furcas* gestantes cædebantur ad necem, vel deposita *furca* adfigebantur *cruci*. A *cruce* est *crucio*, unde *crucium*. Festus; *Crucium, quod cruciat. Unde Lucilius, vinum insuave, crucium dixit.*

CRYPTÆ (ut Philander scribit, in lib. VI. Vitruvii, cap. VIII. ubi *cryptarum* meminit,) *dicuntur fossæ testudinatæ subterraneæ, aut concava loca, & scrobes, ubi triticum conditur*. Nam, ut auctor est Varro, lib. I. de R. R. cap. LVII. *Quidam granaria habent sub terris, uti speluncas, quas vocant σειροὺς, uti in Cappadocia, ac Thracia*. Sed non solum, ubi triticum reponeretur, verum universe *fornices subterraneos* ita dici, ostendit Juvenalis locus, sat. V.

Et solitus mediæ cryptam penetrare suburræ.

Et Tranquillus, in Caligula, cap. LVIII. *Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles, ex Asia ad edendas in scena operas evocati, præpararentur.* Usus similiter Petronius, in Satyricis. Nomen

est ἀπὸ τοῦ κρύπτειν, quod est *tegere*, *abscondere*: Κρύπτω autem ab קבר, quod est, *sepelire*, *occultare*. *Cryptam* Itali *crytam*, voce paullum immutata, *gruptam*, indeque *grottam*, appellant. A *crypta* & *porticu* est *crypteporticus* apud Plinium, lib. II. epist. ad Gallum: & lib. V. epist. ad Apollinarem; item Sidonium, lib. II. epist. ad Domitium. Idem alibi *crypticos arcus* pro eo dixit. In martyrologiis crebro *cryptas* Martyrum legas, pro *sepulcris*: nempe quia hæc essent *specus subterranei*. Habes & in Glossis Philoxeni, ubi *βαίτη* exponitur. Pro quo *βίτης* est apud Hesychium.

CRYSTALLUS, Gr. κρύσταλλος, quo tum *glacies* significatur, tum *lapis crystallus*, ut cum Dionysio περιηγητῇ loquar, cujus illud, τάμνοις κρυστάλλου καθαρὸν λίθον. Ad quem locum ita Eustathius: ὅρα ὅτι λίθου εἶδος ὁ μεταλλευτὸς κρύσταλλος, καθὰ καὶ ὁ μάργαρος. Dicitur vero κρύσταλλος, quasi κρυόσταλλος, a κρύος, hoc est, *frigus*; & στέλλομαι, pro συστέλλομαι, quia est ὑπὸ τοῦ κρύους συσταλλόμενον ὕδωρ, *aqua frigore concreta*. Sed συστέλλεσθαι dure hac significatione usurpatur. Rem ipsam dicit & Hesychius: Κρύσταλλος, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Et Statius Papinius:

Raraque longevis nivibus crystalla gelari.

Qui locus lucem capit ex hoc Plinii, lib. XXXVII. cap. II. *Contraria huic caussa crystallum facit, gelu vehementiore concreta, non alibi certe reperitur, quam ubi maxime hibernæ nives rigent, glaciemque esse certum est, unde & nomen Græci dedere*. Idem tradit Isidorus, lib. XVI. cap. XIII. Quod vero uterque existimat, *crystallum* esse *glaciem*, vel *glaciem* mutari in *crystallum*, id verum non est, quia hoc si esset etiam solis calore liquesceret: adhæc plurima generaretur in regionibus frigidissimis, ubi fluvii maximi ad vada usque glaciantur. Vera igitur sententia est Georgii Agricolæ, in libris de ortu & caussis subterraneorum; ubi docet, *crystallum* esse lapidescentem perspicuum succum, quem sub terris, aut inter gelidas ruptum venas, frigus glaciat & durat. Non igitur *crystallus* dicitur, quia *glacies* est, sed a similitudine *glaciei*. Vide eundem Agricolam, de natura Fossilium, lib. VI. cap. VII. Adi & Orpheum, ac Theophrastum, περὶ λίθων.

C V

CUBITUS, dictus plerisque videtur a *cubando*. Est enim proprie flexura brachii in acumen desinens, qua parte *cubare* solemus. Ac probat hoc etymon quoque Isidorus, lib. XI. Originum, cap. I. *Cubitus*, inquit, *dictus, quod ad cibos sumendos in ipso cubamus*. Sed magis verisimile fit, esse a Græcis, quando Hippocrates similiter est usus. Galenus in Lexico Hippocratico: Κύβιτον τὸ ὀλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκῶνα. Διοσκουρίδης δὲ τὸν κόνδυλον τοῦ βραχίονος οὕτως ὀνομάζεσθαι φησί.

CUBO, an *cumbo*, prius fuerit, quæri potest. Scaliger, libro IV. cap. XVI. posterius mavult: *cumbo* autem esse a κύμβαχος, id est, *cernuus*, eoque respicere poëtam, cum ait:

. . . . *Ejectoque incumbit cernuus armo*.

Sed magis placet Prisciani sententia, in X. qui prius censet *cubo*. *Cubo* autem mihi videtur esse a κύπτω, quod significat, caput atque oculos declinare, sive demittere, ut solent dormientes. Ausonius, de vito bono:

Nec prius in dulcem declines lumina somnum.

Sane magis hæc placet sententia, quam illa Nunnesii, ut sit a κοιμῶ, dormio, ut Æolice *M* abeat in *B*. A *cubo* est *cubile*; ut a *sedeo*, *sedile*. Item *cubiculum*, ut a *veho* & *curro*, *vehiculum* & *curriculum*. Nisi placet, hoc esse a *cuba*, quomodo Sabini lectum vocant, teste Festo Pompeio. Sed puto Sabinam vocem esse a κύπτω. A *cubo* est *incubo*: a quo in usu fuisse videtur *incubitus*, et inde sit *incubitatus*: quod in MSStis & impressis Plauti codd. legitur, Persa act. II. sc. IV. ut nempe, quemadmodum maximo Grutero visum, *puer meritorius* eadem ratione dicatur *incubitatus*, qua tales dicebantur, *culcitæ*, & *spondæ inferiores*: ut constat ex Tranquilli Cæsare, cap. XLIX. Duza malebat apud Plautum legere, *intercutitus*, aut *impudicatus*: sed contra MSStorum & impressorum omnium fidem.

†CUBO est a שכב ejusdem significationis, extrito per aphaeresim primoru sibilo: quae aphaeresis in radicibus orientalibus in Latium receptis cernitur, ut גבר, *vir*, ac talia plura. MAZOCHIUS.

CUBUS, κύβος, quod Eustathius deducit a κύπτω, id est, *deorsum propendeo*. Itaque ei κύβος est ὁ κάτω κάρα κατὰ τοὺς ἐπικύπτοντας, γινόμενος ἐν τῷ καταχυλίεσθαι ἀνακύψαντος τοῦ βίτα αὐτῷ. *Cubos* vero Græci vocant, quos Romani *quadrantalia*: ut est apud Gellium, lib. I. cap. XX. ubi addit, κύβος, *esse figuram ex omni genere quadratam, quales sunt, inquit M. Varro, tesseræ quibus in alveolo luditur, ex quo ipsæ quoque appellatæ κύβοι*. Vide & Vitruvium, præfat. lib. V.

CUCULUS, pro *ave* unico *L*, pro *veste* geminato, scribendum. Ac quamquam pro ave vulgo semper proximam ab ultima corripiat, tamen apud veteres producit, ut bene e Plauto Horatioque comprobat Erasmus, proverbio *cuculus*. In Calepino, toties recocto, legas a Martiale versu illhoc corripi.

Quamvis per plures cuculus cantaverit annos.

Sed nusquam is versus in Martiale extat. Melius citasset id ex auctore Philomelæ:

Et cuculi cuculant: fritinnit rauca cicada.

Quod ad ἔτυμον, Varro, IV. de L. L. ponit inter ὀνοματοποιηθέντα. Sane nihil refert, hoc dicas an esse a Græco κόκκυξ, cum κόκκυξ a sono factum esse pareat. Quamquam κόκκυξ quoque cum Angelo Caninio deducere possis a Syriaco *cocu*, quod & Celtæ retinent. Sed hoc si placet, dicendum Syriacum istud esse ὀνοματοπεποιημένον. Inepte autem Celtæ, eosque imitati Belgæ, *cuculum* vocant illum, qui uxorem habens adulteram, alienos liberos enutrit pro suis. Nam tales *currucas* dicere debemus, ut paret ex natura utriusque avis, & contrario usu vocis *cuculi* apud Plautum.

CUCULLUS, est pars vestis a tergo pendentis, quo caput tegitur, pluviæ vel tempestatis caussa. Usus Martialis, lib. X. ep. LXXVI.

Pullo Mævius alget in cucullo.

Sic dici putatur a forma. Nam proprie *cucullus* involucrum chartaceum, quo a pharmacopolis, aliisque institoribus, pulveres, ac similia clauduntur. Martialis, lib. III. ep. II.

Vel thuris piperisque sis cucullus.

Sane *cuculli* capitum referunt conum inversum, planeque chartaceis *cucullis* similes sunt, ut ex palliis Hispanicis, & *bardocucullis*, apparet. Sed quid, si dicamus, *cuculli* papyracei nomen posterius esse, ac hoc a forma vestis nomen accepisse? Certe parum refert, hoc, an illud, dicamus. Prima vero origo videtur κύκλος, id est *circulus*. Nam rotunda figura, & in *vestiario*, & in *papyraceo cucullo*. Nec prætereunda interim sententia Cambdeni, existimantis, Romanos, ut *braccæ*, *bulga*, multaque alia id genus, sic etiam *cuculli* vocem accepisse a Gallis. Probat id voce *bardocuculli*, quomodo a Martiale semel iterumque vocatur *bardorum Gallicorum cucullus*. At ut *bard* (de quo in *Bardus* diximus) sic etiam altera verbi pars integra Britannis manet, quibus pallium *cucul* dicitur. Eandem vero fuisse antiquorum Celtarum Britannorumque linguam, fuse comprobat idem Cambdenus. Sed *bardocucullus* a Gallis manasse verum est. De *cuculla* vero valde jejuna est probatio, potiusque credam, Britannicum *cucul* ex *bardocucullus* esse truncatum. A *cucullus* est *cucullio*, ut ab *homo*, *homuncio*. Lampridius, in Heliogabalo: *Tectus cucullione mulionico, ne agnosceretur*. Capitolinus, in Vero: *In tantum vitiorum Cajanorum & Neronianorum fuisse æmulum, ut vagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio*. Festus:

ftus: *Tegillum, cuculliunculus ex scirpis factus*: In vett. Glossis exponitur σκεπαστὸν, corrigo σκέπαστρον, vel σκέπαστρον· quorum utrumque idem ac σκέπη, seu σκέπασμα, *operimentum, tegumentum*. Quæ tamen *cucullionis* interpretatio parum apta, cum nimis late pateat. Formam *cucullionis* discere est ex Joannis Cassiani lib. I. cap. IV.

CVCVMA, est *vasis coquinarii genus*, quod ita a *cucumeris* oblonga forma & amplo ventre appellatur. Martial. lib. X. ep. LXXIX.

Torquatus nitidas varia de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.

Quo loco quidam adducti, ut *tuguriolum* interpretarentur. Martianus, ad l. Corn. de sic. & venef. I. §. II. *Si clavi percusserit aut cucuma in rixa, quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, leniendam pœnam ejus*. Qui locus compulit Autonium Nebrissensem, ut putaret, esse *genus verberis*; Budæum autem, ut *ferreum baculum* exponeret. Sed hujuscemodi interpretationes infirmo nimis tibicine funt subnixæ. Illud contra valide probari potest, *cucumam* esse *vasis coquinarii genus* ex ære terrave factum ad calefaciendum aquam. Sane *vasis genus* esse agnoscit & vetus Horatii interpres, ad ecl. I. lib. I. sat. Fuisse autem *vas coquinarium*, clare indicat Petronius Arbiter: *Frangitur ergo cervix cucuma, ignemque valescentem restinguit*. Idem: *Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco apposuit*. Similiter quoque usurpare videtur Ambrosius, Serm. XC. *Dii tui aut ænei sunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad usum hominum*. Sæpe etiam sic accipitur apud Marcellum Empiricum, libb. de Medicamentis. Sed & superiorem expositionem valde firmat locus Alpheni, qui *cucumella* (id diminutivum a *cucuma* est) recenset inter *vasorum genera*. Sic enim ille l. XVII. D. si servitus vindic. *Et Sejus in ea silvam fecisset; in qua labra, & tenes* (*lenes*, id est, λαγύνους, legit Cujacius, lib. X. obs. cap. XV. alii corrigunt *tinas*,) *& cucumellas positas haberet*. Porro ex his obiter etiam discimus, non ratum adeo esse *cucuma* vocabulum, ac putavit Politianus, cap. XXX. Miscell. Videre etiam hac de voce potes Baptistam Pium, Annotat. post cap. LXI. Bartholomæum Barrientum, in Annotat. sylva, cap. XIV. Cujacium, observat. lib. X. cap. XV.

CVCVMIS, a *curvatura*; unde Maro, IV. Georg.

. . . . *tortusque per herbam*
Cresceret in ventrem cucumis. . . . .

Varro, IV. de L. L. *Cucumeres dicuntur a curvore, ut curvimeres dicti*. Sed verius Scaliger, in Conjectaneis, qui deducit a σικυὸς, quæ vetus Græcorum vox est. Σικυὸς autem suspicor esse ab Hebræo קשא, id est, *cucumis*.

CVCVRBITVLÆ, medicorum funt, quæ cuti imponuntur, igneque in ea stuppa linove accenso, cuti eidem adhærent, atque ita sanguinem ex concisa cute eliciunt. Nomen hoc accepere a forma ventricosa; qua referunt *cucurbitam*. Cui plantæ Scaliger nomen inditum existimat a *curvitate*, geminata prima, ut in *cacula*, *populus*, & in aliis. Mihi non displicet Nunnesii opinio, qui censet corruptum esse ex *colocyntha*, κατὰ μετάθεσιν. Nam Græcis planta ea κολόκυνθα. At medica *cucurbitula* iis est σικύα, unde σικυάζειν, quod in veteribus Glossis exponitur, *cucurbitare*, hoc est, *cucurbitulam* concisæ cuti, medicorum more, *imponere*. Hujusmodi *cucurbitulas* insanorum capitibus adhibere jubet Galenus, lib. de methodo medendi: & Celsus lib. III. c. XVIII. Unde Satyricus, cum phreneticum designare vellet, scite inquit:

Jam dudum caput hoc ventosa cucurbita quærit.

Latinis igitur *cucurbita*, & plantæ & medici instrumenti, nomen est: Græcis non item, quibus, ut dixi, aliud est σικύα, quæ & σικύη· aliud vero κολόκυνθα: unde Seneca satyræ suæ in Claudium nomen fecit ἀποκολοκύνθωσις, quasi Claudius, non in Deum, sed ob fatuitatem mutatus sit in κολόκυνθαν, five *cucurbitam*. Nam falluntur viri eruditi, qui id satyræ nomen esse putarunt, quia Agrippina Claudium boletis medicatis, hoc est venenatis, sustulisset. Vide omnino, quæ hac de re erudite fuseque monuit Daniel Heinsius, dissertatione ea quæ de libelli illius inscriptione inter orationes ejus legitur.

CVDO, nunc verbum est, nunc nomen. *Cudo* verbum notat *ferio*, estque ejusdem originis ac *quatio* & *cædo*. Sunt enim tria hæc a כתת quod tum *cudo*, sive *quatio*; tum *cædo* significat. Hoc nisi esset, poterat videri *cudo* esse a κύπτω, quod est, efficere, ut quis capite propendeat, ut solent, qui plagas metuunt, aut dolore affliguntur: vel ab Hebræo כיד, quod est *afflictio*, *contritio*. Saltem hæc verisimiliora, quam (quod Nunnesius putabat) ut *cudo* sit a κυδάζω, *convicior*, *maledico*. [a κόπτω idem quod κόπτω, τύπτω, vide Hesych. & *cædo*.] A *cudo* est *incudo*, & *succudo*; unde *incus*, & *subscus*. Vide *Incus*. At *cudo* nomen est, εἶδος περικεφαλαίας· ut Glossæ vett. exponunt, puta *galea pellicea*; unde nomen fortasse a σκύτος. Sane prout e pelle esset hujus vel illius animalis, nomen variabat. Nam si e *canina pelle* foret, proprie dicebatur κυνῆ· si e *lupina*, λυκῆ· si e *mustelina*, ἰκτιδέη· si e *felina*, γαλέη, unde & *galea* vox in usu remansit, ut alibi diceumus. Addam & alterum etymon & ut puto verius. Cum enim *galea*, & capitis figuram referat, & caput muniat, suspicor plane vocem hanc venire a Græco κώδειον, quod cum aliarum rerum *caput* notat, uti papaveris, Etymologo teste: tum etiam de capite humano dicitur: ut, cum Homerus, Il. ξ sub finem, κώδειαν vocat *caput* Ilionei, quod hastæ infixum tenebatur. Pro eo & κωδία, & κωδὶς, dicitur, quæ Hesychius iccirco interpretatur, κεφαλὴν χωρὶς σώματος, *caput sine corpore*. *Cudonis* voce usus Silius, lib. VIII.

. . . . *Caput his cudone ferino*
Stat cautum . . . .

At aliud longe est *udo*: de quo suo loco.

CVLCITA, pro quo male quidam *culcitra*, sic, Varrone ac Festo teste, dicta a *calcando*, quod in ea fagum, tomentum, aliudve quid, *inculcabant*. Græcis similiter dicitur στιβὰς, a στείβω, sive στίβω, quod itidem significat *calcare*. Quamquam στιβὰς non tam *culcita* esse videtur, quam *stegestria*, quæ Græcis στρωμνή. Fiebant enim e *stramentis*, culmis aut herbis: unde & Varro a Latinis dictum putat *torum*, quia fieret ex *herba torta*. [vide στιβὰς in Cyril. lex.]

CVLEVS, est factus de corio saccus, prout exponit Anianus vetus interpres, ad l. unicam, C. Th. de parricidiis. Est & in Glossis B. Germani: *Culleus*, ἀσκὸς βόειος, λάρναξ. Est & *culeus* maxima liquidorum mensura, juxta Fannium, sexaginta capiens urnas: unde dolium *sesquiculeare*, apud Columellam, lib. XII. cap. XVIII. Atque ab hac notione *culearium* dixit Vitruvius, lib. VI. cap. IX. *Culei* vocem inepte ab *occulendo* deducunt, cum sit a Græco κολεὸς, quomodo *vaginam* vocari ex Polluce, atque aliis, constat. Est autem κουλεὸς, Jonicum pro κολεὸς. unde & *coleus* Latini dixere. Etiam ex κολεὸς fecere *collus*, quod idem ac *culeus*. Festus: *Collus quoque masculine dixerunt, est enim genus tomenti e corio*. Etiam a *culeus* videtur esse *culiolum*. Festus, *Culiola, cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum sive oleum, continetur*. Ubi MStus, *culliola*: ut *culleus* sæpe pro *culeus* legas. Porro quæ hic de *culiolis*, eadem de *gulliocæ* legas alibi. Sic enim scribit Festus: *Gulliocæ, nucum juglandium summa & viridia putamina*. Puto, Paullum, vel alium, in codices vitiosos incidisse, ubi *gulliocæ* scriptum esset pro *culliola*, vel *gulliola*. C enim & G facile commutantur.

†CVLEVS (& κολεὸς non quatenus κολεὸς est *vagina*, sed quatenus est ὑδρία) est a Chald. קולא *Kula*, cujus plur. קולין *Kulin*, quae in Targum *pelvim* aut *hydriam*, aut *lagenam* notant. Eadem vox etiam קוליא *Kolaja*, & קוליא *Kulia*, & *Kalija* scribitur. Sic etiam Chald. קולתא *Kulta* & Syrum *Kulto* pariter hydriam designat. Inde Latinum *Culeus*, mensurae liquidorum genus. Nisi vero malumus CVLEVM

esse a Chald. כול *cul*, quod est *metiri*, quod & Syriace eamdem significationem obtinet. Sed tum prior illa, tum haec videntur cognatæ radices. Mazochius.

Culex, ut Isidorus lib. xii. scribit, cap. viii. *ab aculeo dictus, quod sanguinem sugat*. Aliis videtur *culex* conflari ex *cutilex*, quia *cutim laciat*, hoc est, *morsu lacessat*. Mihi vero dubium non est, quin sit corruptum e Græco κώνωψ, quod idem notat, *N* abit in *L*, ut a νύμφη, *lymfa*, & id genus alia.

Culiona vox est apud Catonem, cap. cxxxii. *Jovi dapali culignam vini, quantum vis, polluceto*. Idem alibi: *Culignam in fœno Græco ponito, ut bene oleat*. Quem locum adducit & Festus: qui ait, esse *vas poterium*, atque id *vinarium*: & sic dici a Græco κύλικα. Ubi fortasse legendum κυλίχνη. Saltem verisimilius ἔτυμον est. Porro & κύλιξ, & κυλίχνη, sunt a κυλίω. ut dicimus in *Culullus*.

Culina, juxta nonnullos, a *colluvie*. Sed prius fuit *colina* a *colendo*. Varro lib. i. de vita pop. Rom. apud Nonium, in *Culina*: *In postica parte erat culina: dicta ab eo, quod ibi colebant ignem*. Aliis placet dici, quasi *calina*, ob perpetuitatem ignis aut caloris. Porro veteribus *culina* non tantum *coquinam* significabat, sed etiam sic dicebatur *locus in quo epulæ in funere comburuntur*, ut scribit Festus Pompeius. Confirmat idem hic locus Aggeni Urbici, lib. de limitibus agrorum: *Sunt in suburbanis loca publica, inopum destinata funeribus, quæ loca culinas appellant*. Plura hac de re Jos. Scaliger, ad illud in Catalectis Virgilii:

Neque in culinam & uncta compitalia
Dapesque ducis sordidas.

Ubi idem etiam veteri inscriptione probat, in Herculis quoque ædiculis fuisse *culinas*, in quibus Herculi sacrificarent peregre profecturi, quod dicebant, *propter viam sacrificare*. Duza in Arbitrum monet, *inquilinum* dici ab hac *culinæ* notione; sed eum falli ostendunt, quæ in *Colo* diximus.

Culmen generatim de quibusvis dicitur ædibus, atque adeo de aliis quoque rebus, ut, cum Cæsar, haut longe ab initio libri tertii de bello Gallico, ait, *culmina Alpium*. Proprie tamen, si Grammaticos audimus, est *stramineum tectum*, a *culmis*, hoc est, *frumenti calamis*. Serv. Ecl. i. *Ideo culmina dicta, quia veteres de culmo ædificia contegebant*. Idem scribit Isidorus, lib. xv. cap. viii. Allusit fortasse eo Sidonius, lib. vii. epist. xvi.

Et casa, cui culmo culmina tecta forent.

Culmus prius fuit *colmus*, quod ex *colomus*, hoc ex *calamus*. Rustici enim hodieque *A* in *O* solent convertere. At κάλαμος Græcum: sed potius, pro *calamo*, sive *arundine*. *Culmus* vero καλάμη. Gloss. Philox. *Culmus*, καλάμη, στάχυς. Ubi de καλάμη recte. At proprie non est στάχυς, sive *spica*, quamquam & apud Suidam id legas, sed id quod *spicam* fert ac sustinet. Sed Servius quoque *culmen* exponit, *junctionem spicarum*. Debuerat dicere, *culmorum*. A *colomus*, fuit *colomen*: pro quo posteriores *columen*, & *culmen* pro *colmen*. *Columen* inter alios usurpat Seneca, in Hercule Furente, Act. iv. Sc. i.

Huc eat & illuc aula, disjecto obice,
Rumpatque postes, columen impulsum labet,
Procumbat omnis regia.

Ut *pulcer* ex *polcer* factum, sic *culmen* ex *colmen*. *Colmen* vero ea ratione e *columen* factum, qua ex *Alcumena*, *Tecumessa*, & *Alcumaeon*, Julii Cæsaris ævo fecerunt *Alcmena*, *Tecmessa*, *Alcmæon*.

Culpa aliquibus a *collabor* esse videtur: alii malunt, transpositis literis esse a κλοπή, quo *furtum* signatur. Nempe ut hæc propria sit notio: postea autem latius extensum dicatur. Sed placent magis, qui deducunt a חלף *Caleph*, id est, *transire*, *præterire*, *transgredi*. Nam *culpa* proprie est transgressio legum, aut virtutis limitum. Unde Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Cultellare, quid sit, & unde vox sit, ostendit quod pro eo Vitruvius. lib. x. cap. x. de hydromylis dicit, *ad perpendiculum in cultro collocare*. Ac similiter, lib. v. cap. xiv. ait, *Tympanum in cultro collocatum*. *Cultri* nomine intelligitur *vomer*, qui sectus terram in arando secat ac scindit. Unde locutio hæc, *in cultro collocare*, vel, *cultellare*, de eo, quod constituitur ad perpendiculum, sive cujus longitudo & rectura ad perpendiculum exigitur. Quo pacto agri inæqualitas ad planitiem redigitur, quia eminentiora *cultellando* resecantur. Sic apud Frontinum legas, lib. de limitibus: *Cultellamus agrum eminentiorem, & ad planitiem redigimus*. Itidem Hygino, *cultellatus ager*, hoc est, *ad perpendiculum constitutus, & ad planitiem redactus*. Usus *cultellandi* in eo erat agrimensoribus, ut statui posset de spatio agri nunc assurgente, nunc depresso. In cujusmodi controversia opus erat agrum funiculo ad perpendiculum extento explorari, atque exigi, ut ita de librata ejus planitie statui posit.

Culter, dici volunt a χαλκὸς, quasi *chalcer*, vel *calcer*. Sed hæc originatio est durior. Nam opponam, quod *cultri* e ferro potius quam ære fiant: (nam scio qua ratione Homerus χάλκεα appellet arma, quam rem satis explicamus, lib. iv. oratoriarum nostrarum, cap. viii.) sed hoc solum dicam, nimis dissidere elementa utriusque vocabuli. Quid, si igitur dicamus, *cultros* proprie dici, quibus in *cultum* terræ uterentur. Sane *culter* erat *vomeris* genus, de quo ita Plinius, lib. xviii. cap. xviii. *Vomerum plura genera: Culter vocatur, prædensam, prius quam proscindatur, terram secans, futurisque sulcis vestigia præscindens incisuris, quas resupinus in arando mordeat sulcus*. Quod si *cultrum* de *aratri cultro* primario dici minus placet: proximum sit, ut transpositis literis deducam a Syriaco קטל, id est, *occidit*, *mactavit*. Quæ & Casauboni mens, Animadvers. in Athen. lib. iv. cap. xiii. Ac similiter μάχαιρα, aut μαχαίριον, dicitur ἀπὸ τοῦ μάχεσθαι. Nam veteres gladio appensam habebant *macharam*, qua pro *cultro mensario* utebantur: ut ostendit Homericum hoc,

Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας. . . .
Atrides autem extrahens manibus cultrum,
Qui ei apud ensis magnam vaginam semper pendebat,
Agnorum ex capitibus abscindit pilos.

[*colter* a κοττήρ l. e. κοπτήρ · a κόπτειν idem quod κόπτειν, unde *cudere*. Indidem in linguis Septentrionalibus *cutten* pro *scindere*, & *cutter* pro *cultro*. posit & a γλύφειν γλυπτήρ.]

Culticula, ut Festus ait, *fusticulus quidam ligneus in sacris dicebatur*. Ubi in MSStis aliquibus, etiam Nansiano, *culcitula*. Quasi foret a *culcita*. Sed nihil huic commune cum *fuste*. An ergo a *cultro*, quasi *cultricula*?

Cultum agrum a *colendo*, non *coalescendo*, dici quis non videt? Tamen magnus Varro hac in parte ineptit. Nam iv. de L. L. ait: *Ager cultus, ab eo, quod ibi cum terra semina coalescebant*.

Culullus, ὑποκοριστικῶς fit a *culeus*: ut Turnebus censet, lib. ix. cap. xiii. Nec obstat quantitas dispar. Nam ut prima in *mamilla*, *scribillo*, & similibus diminutivis corripitur contra primigenii naturam: sic idem in *culullus* fieri potuit. Becmano tamen, quia Horatius *magnos* dicat *culullos*, non videtur id nomen habere diminutivi significationem: eoque potius corruptum putat ex κυλίχνη, quasi a κυλίχνος. Est vero κυλίχνη, *vasis potorii genus*, ita dictum a κυλίω, ob *rotunditatem*, a qua & κύλιξ nomen accipit. De re ipsa Becmano non repugno. Argumentum vero, quo pugnat, satis grave non est. Nam ut *culeorum* comparatione *cululli* omnes exigui sunt: ita *culullus* unus, cum minimis comparatus, recte magnus vocatur. Quod si non placet esse a κυλίχνη, possis a κυλίω ὁμοίως deducere: unde κύλιξ, & κυλίχνη, venire dicebamus.

Culus a κολεὸς, hoc est, *vagina*, ut scripsit Jos. Scaliger, ad illud, in carmine obsceno:

Psoleon ille vocat, quod nos psolocenta vocamus;
Id quod nos culum, coleon ille vocat.

Ac

Ac putat idem, Plautum eo alinsisse in Milite: *Conveniebatne in vaginam tuam machæra militis?* Mirum autem hanc vocem negligi non modo a Lexicographis, sed etiam H. Junio, in Nomenclatore. Nam probam esse vel fidem fecerit versus ante adductus. Sæpius quoque usus Martialis.

C V M, ait Terentius Scaurus, κατ' ἀποκοπὴν factum esse e *cume*, eoque Numam in Saliari carmine usum docet. Ex *cume* autem κατ' ἀποκοπὴν est *cum*, ut *cur* ex *cure*, quod dicitur pro *cui rei*. Angelus vero Caninius, & Petrus Nunnesius, *cum*, a σὺν, deducunt, ut σ convertatur in *C*; quomodo a πορκὸς, idem Caninius ait venire *porca*; a βάρις, *barca*, quasi *barsa*; & a Syriaco *sipbra* dicimus *cifra*. Habet & magnam affinitatem cum Hebræo עם, & Syro עם, quæ idem signant. Hæc magis placent, quam quod scribit Cæsar Scaliger, cap. CLV. de caussis L. L. conflatum esse ex καὶ ἕν. Ubi ἕν est particula completiva, ut in ἤγουν. Sed quod Scaliger ait de præpositione *cum*, id verum puto de conjunctione *cum*: ut, cum jungimus *cum*, *tum*. Cæterum Gesippus, sive Scoppius, in Institutionibus Grammaticis, putat adverbium *cum*, sive *quum*, vel *quom*, esse a veteri accusativo nominis *quis*, vel *qui*. Nempe *quum* pro *quem*, vel *quod*: ut in ablativo *quo* & *qui*, in plurali *qui*, & *ques*, *quis* & *quibus*. Itaque, juxta eum, *cum* integre sit *ad quam diem*, vel, *ad quum tempus*.

C V M E R A, & *cumerum*, ut differant, indicat hic Festi locus: *Cumerum, vas nuptiale a similitudine cumerarum, quæ fiunt palmea, vel spartea, ad usum popularem, sic appellatum*. *Cumero* igitur, non *cumera*, conveniunt, quæ idem ante dixerat: *Cumeram vocabant antiqui vas quoddam, quod apertum in nuptiis ferebant: in quo erant nubentis utensilia: quod & camillum* (MStus *casmilon*, antique) *dicebant, eo quod sacrorum ministrum camillum dicebant*. Seu Paulli is, seu librarii, lapsus, omnino, ut dixi, *cumerum* describit. Hoc enim *vas nuptiale*. At *cumeræ* usus popularis, quia frumenta ea condebant. Horat. lib. I. sat. I.

Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?

Et epist. V. lib. I.

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti.

A vulgari hac *camera*, nuptiali *cumero* nomen, ut recte docet Festus. At *cumera* forte a figura *camura*, qualis in *camera*, seu *fornice*. De quo in *Camera* satis dictum.

†C V M E R A & C V M E R V M unde domo sint, parum miror non plane tenuisse virum omniscium, ut qui longe lateque litterarium orbem, sed excepta interiore Tuscia, peragrarit. Ac tamen ab una Tyrrhenis Latium fere totum dependet. Ajo igitur, *Cumerum* vocem fuisse Tuscanicam, qua humanus cubitus designatur. Videantur nostrae *Tyrrhenicae origines*, Romae apud Pagliarinum ante viginti annos editae inter Cortonensia tom. 3. pag. 36. 37. Rem hic paucis complectar, illine ad ulteriora remittens. Sciendum est ergo, hominis cubitum, cubitique mensuram Hebraeis Chaldaeisque גמד *Gomed* nuncupari. Sciendum est quoque, Tyrrhenos Chananaeorum, Phoenicum, aliarumque finitimarum gentium Josuae armis fugatarum fuisse prosapiam. Hi terris Italiae primitus longe lateque potiti, locis quibus locubuere, nomina suae linguae h. e. Orientis indiderunt: id quod in ea tota lucubratione Tyrrhenica liquido demonstratur. Inter cetera cum hi promontorio Piceni, cui nunc *Ancon* adsidet, inhaesissent, quia id promontorium in cubiti modum inflectitur, hinc loco nomen *Gomed* (i. e. Cubitum) imposuerunt. Nisi quod quia Tyrrhenicae dialecti peculiare est G in C, O in V, & D in R (nam V, & R perditissime delectantur) ubique commutare (nam G, O, & D quia eorum sermo vix patitur, ea elementa, uti creditur, ne in alphabeto quidem suo numerant) eâ de causa pro *Gomed*, id quod ei proximum fuit (*Cumer* scilicet) pronuntiabant: ex quo Latini sua terminatione addita *Cumerum* effecerunt. At postea Syracusani Dionysii tyrannidem fugientes in *Cumerum* istud promontorium appulsi, locum ita Graece transnominarunt, ut tamen eadem, quae olim antiquo nomini Etrusco fuerat, recenti vis & significatio constaret. Itaque quod Tyrrheni priores incolae *Cumerum* a promontorii figura vocarant, id Graeci advenae Ἀγκῶνα eodem significatu (quia utrumque *cubitum* notat) transnominarunt. Paucissimis id Plinius exponit III. 13. *Ab iisdem* (Siculis) *colonia Ancona apposita promontorio CVMERO, in ipso flectentis se oras CVBITO*. Voculâ ultimâ satis *Cumeri* notionem Plinius expressit: quae quia tunc nota forsitan, ideo pluribus supersedit. Ad *Cumeram* transeo. Viso jam *Cumeri* nomine signari brachii curvaturam; cur non dicemus *Cumeram* & *Cumerum*, cum textilia sunt, esse vasa sive spartea sive palmea alteriusve texturae, quae cum meo judicio undequaque in acutum desinerent (ita ut quacumque ea parte aspiceres, cubitum sese inflectentem intuerere) ea de causa *Cumera* & *Cumerum* a forma invenere nomen. Scio hodiedum rusticis vasa viminea, quae conica descripsi, in usu esse tum in legendis ex arbore fructibus omne genus, tum potissimum in vindemia, atque ea textilia ab iisdem hodiedum voce pure Latina vocari *Fiscinas*. Tam ergo *Cumera* quam *Cumerum* a cubiti forma retinuere Tuscanicas veterrimas appellationes. Atque antequam finio, pauca alia de primaria *Cumeri* notione (pro humano *cubito*) auctasti loco appendam. Quis enim scit, an non Tusca vox *Cumerum* adhuc aevo Plinii in ore hominum pro *cubito* fuerit? Id certe superior Pliniana breviloquentia suadet. Dicit enim vocatam a Graecis Ἀγκῶνα i. e. *cubitum*. *Ancona*, inquam, *apposita promontorio CVMERO* (nempe *quia*) *in ipso flectentis se oras CVBITO*. Mihi sane non est dubium, quin idcirco Plinius, dum causam apertissimam affert, tamen ab inferenda causali *Quia* (quam de meo interposui) abstinuerit; quod ineptum videretur grammaticum profiteri, & veriloquia venditare, dum scientibus, quid in humano corpore *cumerum* sit, loqueretur. Aperit quidem causam, at non παιδαγωγικῶς. Sic solens facit. M A Z Z O C H I V S.

C V M I N V M, vel *cyminum*, κύμινον, a quo κυμινοπρίστης, *homo avarus*, *& qui nec minutum cumini granum dare integrum sustineat, sed in partes illud secet*. Quod autem Græcis κύμινον, idem & Hebræis כמן, quod legere est Jes. XXVIII. XXVII.

C V M V L V S, [a χῶμα seu χωμὸς idem quod χῶμα seu χωμός.] non video unde melius deducas, quam si dicas esse ὑποκοριστικὸν ab obsoleto *cumus*: hoc autem esse a præpositione *cum*, quæ *congeriem* notat. [θωμὸς *cumulus*].

C V N Æ, & *cunabula*, videntur promiscue usurpari pro vasculo sive alveo illo in quo pueri fasciis involuti cubant. Habebat is formam *scaphæ*, unde & Græci σκάφην dixere: ut patet ex Athenæi quartodecimo qui semel iterumque sic appellat, quo loco de elephanto tractat nutriculæ munia erga infantem obeunte, interque alia narrat, ut plorante infante etiam *cunas* motitarit, quo is sopiretur; ὅτε, inquit, κλαίοι, τῇ προβοσκίδι τὴν σκάφην ἐκίνει, καὶ κατεκοίμιζεν αὐτόν. Et hic locus videtur comprobare, non inepte vocem *cunarum* deduci posse ἀπὸ τοῦ κινεῖσθαι, *I* in *V* converso, quomodo ab *insilando* est *insula*; a σφάλμα, τρυφάλεια, &c. Sed tamen verior fortasse sententia Servii, cum scribit ad Ecl. IV. *Cunabula, lectuli, in quibus infantes jacere consueverunt: vel loca in quibus nascuntur, quasi cynabula. Nam κύειν, est Græce eniti*. Ex quibus Servii verbis, quæ & apud Isidorum habes, lib. XX. cap. XI. discimus, *cunas* dictas videri quasi *cynas*, ἀπὸ τοῦ κύειν, hoc est, *parere*, quia in iis κύος, sive κύημα, hoc est, *partus*, sive *fœtus*, reponi solent. Quemadmodum & Belgæ fortean ab eopse κύειν, vel κύος, *puerum* vocant *kind*, sive *kynd*. Simul etiam ex hisce ejus Grammatici verbis cognoscimus, quid veteres *cunabulorum* nomine intellexerint. Idemque etiam discere est ex Glossis Latino-Græcis Philoxeni, & Græco-

co-Latinis in Cyrilli calce inventis, quarum utræque *cunabula* (priores etiam *cunas*) interpretantur *βαβαλιστήρια*, quo nomine posteriores Græci vocarunt, quod Athenæus *σκάφην* appellat, hoc est, alveum illum in quo infantes *βαβάζοντες*, unde & *βαυβάλια*, ac *βαυβαλιστήρια*, nominarunt. At *incunabula* omnino aliud sunt: quod satis comprobat locus ille Plauti, Trucul. v. I.

Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis.

Ipsa autem *incunabulorum* vox satis indicat, ea non *cunas* signari, sed aliquid quod cunis insit, sive potius *fascias lineas, laneasque*, quibus involvuntur infantes, quæ a Græcis *σπάργανα* appellantur. Sic clare usus Plautus, Amph. v. I.

Sed puer ille, quem ego lavi, ut magnus est,
& multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.

Puto enim rectius hic una voce scribi *incunabulis*, quam divisim, *in cunabulis*. Quamquam nec, si sic scribamus, necesse habemus *cunas* intelligere. Nam plane puto, *cunabula* etiam pro *incunabulis* accipi consuevisse: quod ut sentiam, facit, tum quod Servius *lectulum infantium* interpretetur, tum imprimis quod Critici veteres disertim dicant, eo *σπάργανα*, sive *fascias*, designari. Sic enim cum illæ Philoxeni, tum alteræ Cyrillo tributæ, interpretantur. A *cunis* forte est *cunire*: ut proprie dicatur de infantibus fascias in cunis stercore fœdantibus. Ab iisdem nomen *dea Cunina*, quæ *cunis* præerat. Varro, Cato, sive de liberis educ. *Hisce Manibus lacte fit, non vino, Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, a qua subrumi etiam nunc dicuntur agni.* Citat Nonius, in *Ruma*.

Cunctum, ut quidem Scaliger ad Festum censet, prius fuit *cuctum* sive *coctum*, [a *coago cogo*] unde & *mercator* Festo videtur *cocio* dici, quasi *cunctio*, nempe a *cunctatione*, qua utitur emturiens. *Cuctum* vero, sive *coctum*, ea forma erit ex *conjectum* a *coicio*, qua *tractum* fit ex *trajectum*, a *traicio*. Post *N* insertum, dictumque *cunctus*, quomodo posteriores *conjux* dixere pro *cojux*, quod crebrum in vett. inscriptionibus. Sed fortasse simplicior est etymologia veterum Grammaticorum. Asconius, in Divinat. *Cuncti, simul omnes, quasi conjuncti*. Festus: *Cuncti significat quidem omnes, sed conjuncti & congregati. At vero omnes; etiamsi diversis locis sint*. Distinguit hæc duo quoque Cornelius Fronto, sed minus commode. Nam omnino verum est, quod ait Asconius, *cunctos* signare *omnes simul*. Itaque Maro, Æn. ut ostenderet imperium Neptuni, non quidem ait.

Sic omnis pelagi cecidit fragor.

Sed *cunctus*. Est igitur *omnis*, *πᾶς*· *cunctus*, *ἅπας*, sive *σύμπας*· Nam & *α* in *ἅπας* est *ἀθροιστικόν*, sive *coacervativum*, ut docent Grammatici. A *cunctus* est *cunctari*, quod proprie notat *cuncta aggredi*, sive *per cuncta ire*: sed quia *cuncta* non sine mora perficere est, inde factum, ut sumatur pro *morari*. A priori significatione est *percunctari*, pro *diligenter inquirere*. Quamquam aliis placet, esse a *contus*, quod instrumentum est nauticum ad naves agendas, & profunditatem aquarum cognoscendam. Utrumque scribendi modum pro diversa origine ponit Donatus in Hecyr. Act. I. Sc. II. Uti & Festus: cujus hæc verba: *Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, qui conto pertentant cognoscuntque navigantes aquæ altitudinem, ob quam caussam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur. Nam est illa percunctatio, quod is qui curiose quid interrogat, per cunctas res it, ut recte per V literam scribatur*. Hæc Festus.

Cuneus in militia quid sit, docet his verbis Vegetius, lib. III. cap. XIX. *Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ juncta acie, prima angustior, deinde latior procedit, & adversariorum ordines rumpit; quia a pluribus in unum locum tela mittuntur; quam rem milites nominant caput porcinum*. De *capite porcino* quod ait, idem scribit Ammianus Marcell. l. XVII. [Recte *caput porcinum*. Nam *cuneus* dictus ab *ὕνις*, *ὕνις* vel *ὕνη*· Nempe ab *ὗς ὑὸς*, a *rostro suilla*, a cujus similitudine *vomer* sic dicitur.] Caussam, ob quam *cuneus* dicatur, adferre conatus Augustinus, lib. de ordine, cap. XVIII. & ex eo his verbis Isidorus, lib. IX. cap. III. *Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde propter quod in unum coit ipsa coitio, cuneus nominatus est, quasi couneus, eo quod in unum omnes coguntur*. Ita hunc locum lego ex MSto meo, qui corruptissime editus in nupera illa Parisina, a Jacobo du Breul recensita. Sed de etymo falsi Augustinus, & Isidorus. Quippe sic *μεταφορικῶς* vocatur, quia, ut *cuneus* fabrorum inferiori parte acutus est, superiori amplus (nempe quo & facile rimam intret, & postea magis magisque lignum diducat;) sic acies hujusmodi in fronte angusta, post trigoni forma paullatim se pandat. Eapse tralatione in theatris *cunei* dicebantur sedilium ordines scalarumque directio, quia eo strictior erat, quo propius accedebat ad caveam; in altum vero magis magisque diffundebatur. Ita *cunei* vocem usurpant Maro, Lucanus, Juvenalis, Suetonius, pluresque alii. Hinc theatrum dictum *cuneatum*. Ausonius in urbibus, carmine de Mediolano:

Circus, & inclusi moles cuneata theatri.

Et in Sapientibus:

Cuneata crevit hæc theatri immanitas.

Item, Idyllio IX. Virgilio aliquando tributo:

. . . . *Cuneati læta theatri*
Seditio. . . .

Appuleio quoque *excuneati* sunt, quibus non est locus sedendi in *cuneis theatralibus*, velut *extra cuneum exclusi*. Quales circa *cuneos* in via stabant. Ut Athenis peregrini stabant *περὶ κερκίδα*. Alexis comicus apud Pollucem:

. . . . *Ἐνταῦθα δεῖ περὶ κερκίδα*
Τρίτης καθιζούσας θεωρεῖν ὡς ξένας.

Ubi *κερκίς*, quod Latinis *cuneus*. Ita exponunt Glossæ Philoxeni. Ergo quod dicunt feminæ apud Alexidem, se *περὶ κερκίδα θεωρεῖν*, id Latine sit *excuneatas spectare*. Nec dissimilis huic vox est, apud Plinium *discuneati*; sed alia significatione. Nam lib. IX. cap. XXX. conchas, quibus polypi insidiantes lapillum injecere, quo carnes securi extrahant, appellat *discuneatas*, quasi immisso *cuneo* diductas & patefactas.

Cuniculi etymon tale ponit Isidorus, lib. XII. cap. I. *Cuniculi, genus agrestium animalium, dicti quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur, vel excludantur ab speluncis*. [vide supra ad *cuneus*.] At Varro aliter, lib. III. de R. R. cap. XII. *Cuniculi*, inquit, *dicti ab eo, quod sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris*. Varronem sequitur Plinius, lib. VIII. cap. LV. *Magna propter venatum eum viverris gratia est. Injiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, unde & nomen animali, atque ita ejectas superne capiunt*. Sed contra alii subterraneos illos meatus ab animali potius nomen accepisse putant. Vegetius, l. IV. c. XXIV. *Aliud genus oppugnationis est subterraneum, atque secretum, quod cuniculum vocant: a leporibus, qui cavernas sub terris fodiunt, ibique conduntur*. Festus: *Cuniculum, id est, foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum: aut a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes*. Minime autem mirandum, quod cum Festus *cuniculum* dicat *animal simile lepori*, Vegetius tamen *leporem* appellet. Nam & Varro lib. III. de R. R. cap. XI. cum tria fecisset *leporum genera*, de tertio sic scribit: *Tertii generis est quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile: quem cuniculum appellant*. Interea recte Polybius, pene initio lib. XII. ubi ait, *cuniculum*, si procul intucaris, videri *leporem*: ubi in manus sumseris, magnam apparere differentiam, *καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν*, & *quod ad speciem*,

dum, & *quod ad victum*. Cum autem, Varrone teste, *cuniculus* ex Hispania primum sit advectus, non abludit a vero, ipsum etiam nomen inde reportasse: præsertim eum Plinius, lib. VIII. cap. LV. dicat: *Leporum generis sunt, & quos Hispania cuniculos appellat*. Hoc si persuademus, *meatibus subterraneis cuniculorum* ex eo nomen erit, quod miles eos fodiat animalis bujus imitatione. Martial. lib. XIII. ep. LX.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

CVNILA, triplex est, ut observat ad Solinum Salmasius. Interdum herba est *origanum*, quod Græcis κονίλη, unde *cunila*. Interdum est κόνυζα, quæ Dorice κόνυζα, unde extrito σ *conida*, & *d* in *l* mutato *cunila*, quomodo ab Æolic. Ὀλύσσευς, *Ulysses*; a δάκρυμα, *lacryma*. Præterea *cunila* est ἡ καλουμένη θύμβρα. Hæc *cunila*, sive *conila*, vocatur a *conis*, quia capitula ejus sint similia *conis*, sive strobilis. Nam turbinata sunt, inque acumen desinunt. *Cunilago* est *cunila* agrestis, & *cunilago* vocatur quia similis est *cunila*: qua forma & *vitrago* quia *vitro* similis: & *plantago* a *planta* dici videtur, quia *planta pedum* similis sit: *lappago*, quia *lappæ*: etiam *virago*, quæ *virum* robore vel animo refert.

CVNNVS, pro quo veteres *cunus* (nec enim illi consonas geminabant,) est natura muliebris, inde dicta, quia hac egeritur τὸ κύος, hoc est, κύημα, sive *fœtus*. Hoc autem x κύω, seu κυῶ, hoc est, *prægnantem esse*, *utero gestare*: ex quo ἄκυτος, *femina sterilis*, teste Hesychio. Sane & Græcis ab eodem κύω, est κυσὸς, vel κύσθος, quod itidem est αἰδοῖον γυναικεῖον, ut est apud Aristophanis Scholiastem. Vel *cunnus* est a κύνος, aut κοινοῦ. Hesychius: Κοινοῦ, συνίσεως, ἐπίστασθαι. Κύνος, ὁ πύγη, ἡ ὀπίση, ἡ χάρις. Rationem originis ejus addere, puto, nihil attinet.

CVPA, pro diversa significatione, diversæ originis est. Interdum notat *copam*, quæ Græce καπηλίς· estque tunc vel a κάπηλος, vel a *copiis*, sive *copibus* rebus. Vide quæ hac de re fuse diximus in *caupo*. Interdum vero est *vas quo mustum e torculari excipitur*: quomodo accipitur in quatuor locis istis, e Varrone a Nonio adductis. Perottus, quem hac in re sequuntur Lexicographi, vult etiam sic dici *cyathum e quo bibimus*, nomenque ait esse a *couponibus*, qui *cupa* in poculis utuntur. Sed si recte hæc ei tribuitur significatio (quod Scaliger in *copam* negat,) non tam a *cauponibus* erit, quam, ut Nunnesio etiam visum, a κύπη, quo ποτήριον significari Hesychius docet. Sane multi, cum vasis genus est *cuppa*, gemino *pp* scribere malunt. Media autem convertetur in tenuem, quomodo a βυθὸς fortasse est *puteo*; a βδέω, *pedo*; & fortasse *puteus* a βυθὸς, &c.

CVPEDIARII, qui *cupedias vendunt*, ut phasianos, perdices, lepusculos, cuniculos, & alias id genus delicias, quas Latini *cupediarum* nomine intelligunt. Etymon ejus vocis geminum ponit Varro, lib. IV. de L. L. *Ad corneta*, inquit, *forum Cupedinis*, *a Cupedio: quod multi forum cupidinis, a cupiditate*. Verum, ut ab *equite Cupedio cupediæ* dicantur, minime fit verisimile. Magis placet sic dici, quasi *coupedias*, quomodo & *cupa* dixere pro *coupa*, sive *copa*. Sic autem dictæ sint, quod *cupediæ* in *cauponis* vendi soleant. Interea nec displicet ἔτυμον, quod a quibusdam afferri indicat Varro: ut nempe & *forum cupedinis*, & *cupediæ*, dicantur a *cupiendo*. Nam *cupedo* pro *cupiditate* ac gula legimus apud Lucretium. Venitque a *cupere cupedo*, ut a *lubere lubido*.

CVPILLVM pocillum, quo vini gustus capitur. Glossæ Philoxeni: *cupillum* γευστίδιον. Quod lucem capit ex illo in iisdem: *Gustatorium* γευστίδιον. Et hoc in Cyrilli Glossis, γεύστριον, *gustatorium*. Existimet aliquis esse diminutivum a *cupa*: sed omnino est a κύπελλον; quod ita dicitur, quia κυφὸν, id est, *incurvum*: hoc ἀπὸ τῦ κύπτειν, hoc est, *propendere*, *inclinare*.

CVPIO [ἀγαπάω] a חבב, *amare*, *diligere*, *cupere*. Unde Arabicum חב, *amor*, *cupido*. Plus est *cupere*, quam *velle*: unde apud Plaut. Curcul. act. V. II. cum quæreret miles, num soror vellet desponderi Phædromo, illa, ut quæ hunc amaret, maxime etiam *cupere* se respondit. A *cupere* est *cupidus*, quod interdum sumitur παθητικῶς, ut cum apud Plautum, Mercat. act. V. I. *cupida civitas* dicitur pro *cupita* & *expetibili*. Nam *cupita* quominus legamus cum J. Meursio, impedit lex Pedia, uti parebit versum dimetienti. A *cupio* quoque est, *cupido*, & *cupedo*; ut *lubido*, a *lubere*; *rubedo*, a *rubere*. *Cupedo* est apud Lucretium. Quæ vox facit ut veteres videantur etiam *cupere* dixisse penultima porrecta. Sed *cupido* obtinuit. Estque natura sua substantivum. Unde Veneris filii *Cupidines* dicuntur qui Græcis Ἔρωτες, ἀπὸ τῦ ἐρᾷν. At pro allusione ingeniosa, non pro seria ἐτυμολογίᾳ, haberi debet, cum *Cupidines* nuncupati dicuntur, quasi *cubitines*; quod *cubitum non excedant*. Nempe qua ratione Græci *parvulos* & *exiguæ staturæ* πήχεις vocant: quod *cubito* uno altiores non sint.

†CVPRA Junonis apud Tyrrhenos sive nomen sive cognomen erat. Strabo lib. V. Ἥραν ἐκεῖνοι ΚΥΠΡΑΝ καλοῦσιν. *Tusci Junonem CVPRAM appellant*. Ab ejusdem cultu duobus Oppidis *Cuprae Maritimae*, & *Cuprae Montanae* nomen fuit; ut in Tyrrhen. dixi. Hebraicum כפר *capar*, est *expiare*. Crediderim *Cuprae* huic sive Junoni a puerperis sacra expiatoria pro purgationibus fieri consuevisse. Isidorus VIII. II. *Junonem dicunt, quasi Janonem, idest Januam pro purgationibus feminarum*. Ab eo quod purgationibus praeerat, hinc sacra expiatoria illi fiebant, de quibus Festus in *Februarius* in haec verba: *Februarius mensis dictus . . . a Junone Februata, quam alii Februalem, Romani Februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant, ejusque Feriae erant Lupercalia, quo die mulieres februabantur a Lupercis amiculo Junonis, idest pelle caprina: quam ob causam is quoque dies Februatus appellabatur*. Varro in V. de L. L. *Rex quum Ferias menstruas nonis Februariis edicit, hunc diem Februatum appellat. Februum Sabini purgamentum . . . & Lupercalia, Februatio*. Post pauca: *Februarium a die Februato, quod tum februatur populus, idest Lupercis nudis lustratur antiquum Oppidum Palatium*. In verbis Festi sive potius Pauli *pellis caprina* (cujus loris percussae februabantur) vocatur *amiculum Junonis*. Recte; quia Juno in nummis, & anaglyptis pelle caprina obtecta tegitur. Interim quis scit, an non, quia *Cupra* Junonem significat; hinc propter vocum similitudinem *caprina* illam pelle obtexerint, & caprino corio in lora dissecto ritum Lupercalium peragi placuerit? An contra, quia *copra* (quam vocem Tuscam esse scimus, ejusque etymon Orientale supra in CAPRA produximus) Junoni sacra erat, hinc id nomen (tantum priore vocali mutata) Junoni tributum fuit? Sed etymon, quod initio posui, magis se probare crediderim. MAZOCHIVS.

CVPRESSVS, a κυπάρισσος, unde & *cyparissus* apud Maronem legimus. *A* omissum; quomodo a παλάμη est *palma*; a βαλανεῖον, *balneum*, &c. Præterea *Y* in *V* conversum, quomodo ex κύμινον, & κυβερνήτης, & δύω, & τύρβη, fecere *cuminum*, *gubernator*, *duo*, *turba*. Sunt tamen non pauca, in quibus *Y* reservarunt. Nam *hyperbaton*, & *hymnus*, & *hyacinthos*, omnino per *Y* scribi debent: eodemque modo *Hylas*, & *Berytus*, scribendum; quemadmodum docuere Scaurus, Victorinus, & ante hos Verrius Flaccus, cujus rationem invenies apud Velium Longum. Dici putatur κυπάρισσος, a κυω, *pario*, & πάρισος, *æqualis*. [a κύπαρος *resina*. vide Hesychium in κυπαρος.] Caussam notat senarius iste apud Eustathium:

Κύει παρίσυς ἡ κυπάρισσος κλάδυς.
Ramos parere cupressus æquales solet.

Aliter Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Cupressus Græce dicitur quod caput ejus a rotunditate in acumen erigitur. Unde & conon vocatur, id est, alta rotunditas. Hinc & fructus ejus conus, quia rotunditas ejus talis*

talis est, ut conum imitetur, unde & conifera cyparissi dicuntur. Sed Becmanus ait, *capburom* Hieronymo dici *cyprum*, atque inde cum κύπειρος (quam Plinius quoque *cyperum* vocat, lib. xxi. cap. xviii.) tum κυπάρισσος nomen accepisse. Hæc de voce. De arbore ipsa agit Plinius, lib. xvi. cap. xxxiii. ubi illud inter alia: *Diti*, inquit, *sacra & ideo funebri signo ad domos posita*. Eapse de re sic Festus: *Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia hujus generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil jam est sperandum, quam ob caussam in tutela Ditis patris esse putabatur*. Servius, ad illud iv. Æn.

. . . . *Et fronde coronat*
Funerea . . . .

Romani, inquit, *moris fuit propter ceremonias sacrorum, quibus populus Romanus obstrictus erat, ut potissimum cupressus, quæ excisa renasci non solet, in vestibulo mortui poneretur, ne quis imprudens funestam domum rem divinam facturus introeat, & quasi contaminatus, suscepta peragere non possit, hinc ergo, funerea cupresso*. Idem Servius, ad illud iii. Æn.

Sylva alta Jovis, lucusque Dianæ:

Jovis, inquit, *propter quercum; Dianæ, propter cupressum. Ipsa enim est etiam Proserpina. Ergo cupressi quasi infernæ, vel quia succisa non renascuntur, vel quia apud Atticos funestæ domus hujus fronde velantur*. Porro non omnium, sed nobilium divitumque solum funeribus eam solitam adhiberi, indicat illud Lucani:

Et non plebejos luctus testata cupressus.

Lignum *cupressinum* est ἄσηπτον: unde eorum, qui bello ceciderant, corpora *arcis cupressinis* condi solita ait Thucydides. Et Plinius, lib. xvi. cap. xl. testatur, Vejovis simulacrum, quod ex hoc ligno in arce erat, ab urbis condita anno dli. ad sua usque tempora durasse. Atque hinc quoque paret, cur voluerit Plato leges publicas sacrorumque ritus *tabulis* inscribi *cupressinis*. A *cyparissus*, quo Maronem usum diximus, *cyparissæ*, vel *cyparissiæ*, Festo teste, dicuntur *ignes prodigiosi, sive acies quædam igneæ, quæ noctu apparere solent ad similitudinem cupressi*. Quæ in *Cyparissæ* refert, ac mox in *Cyparissiæ* repetit, verbis pene iisdem.

†Cupressus est Hebraeorum גפר *gopher* teste Bocharto; tantum G in C mutato, ut in *Camelus*. Mazochius.

Cur, factum κατὰ συγκοπὴν, a *quare*, [cui rei] quod conflatum ex *quis* & *res*, uti & *quamobrem*. Sed hic præpositio accessit. Velius Longus, de Orthog. *Ex hoc retinuit consuetudo hodierna, ut diceremus quare: quo una syllaba castigatum fuit cur, quod nos contenti sumus per C scribere*. Pro *cur*, scribo apud Velium *quor*, vel *quur*, idque adductus illis Velii verbis, quæ paullo post legere est: *Quasdam vero scriptiones antiquas relinquamus, ut in eo quod est cur. Illi enim per quor scribebant, ut supra dixi*.

Curæ geminam ἐτυμολογίαν adfert Festus: *Cura*, inquit, *dicta est, quasi cor edat* (al. *quasi coreda*,) *vel quia cor urat*. Prior etymologia respicit generalem ejusce vocis significationem: estque simile, quod Græcis μελεδῶνες (quo proprie *curæ*, & poëtis λῦπαι, sive *dolores*, significantur:) ita, Galeno teste, dictæ videri queant, quasi τὰ μέλη ἔδουσαι, hoc est, κατεσθίουσαι. Posterior ἐτυμολογία (quam & Varro adfert, lib. v. de L. L.) pertinet magis ad eam significationem, qua pro *amoribus* usurpatur: ut in illo iv. Æneïd.

At regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et illo eodem:

. . . . . *Nec placidam membris dat cura quietem*.

Atque isto Ovidii, ii. de remed. Amoris:

Et prior est cura cura repulsa nova.

Et alibi sæpe. Neutra tamen ἐτυμολογία vera est: sed, si est a *cor*, simplex fuerit derivatum: quomodo φροντὶς, id est, *cura*, a φρονέω, quod a φρὴν. Jos. Scaliger ad Festum scribit, *cura* venire a κόρος, hoc est, *satietas*. Mallem dixisset a κορέω, quod notat *mundare, verrere, curare ea, quæ ad nitorem domus pertinent*, & ἁπλῶς ἐπιμελεῖσθαι, *curare*. Nam generalem hanc notionem ei tribuit Suidas, in κόρη, atque addit, ex eo juniores dici κόρους καὶ κόρας. πολλῆς γὰρ ἐπιμελείας δέονται οἱ νεώτεροι. *Magna enim cura indigent*. Sed nec improbatur Becmani sententia, qui vult, a κηραίνω esse κήρω, inde *curo*. Sane est a κῆρ, hoc est, *cor*; ac significat *anima voluto, anxie cogito, curo*: ut Græcæ Latinæque vocis sit eadem significatio. [omnino est ab ὤρα, φρόντις, ἐπιμέλεια.] A *cura* est *curare*, & *curiosus*, qui *cura præter modum utitur*: ut scribit Varro, v. de L. L. Pro eo etiam *curionem* dixere: unde Plautus, Aulular. Act. iii. sc. vi. agnum *curionem* vocat,

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Prout ipse interpretatur, ut Festum, ac Nonium, in partes advocare opus non sit. Quem vero hic *curionem* vocat, hunc prius dixerat *curiosum*. Ac Appuleius, in Flor. similiter agrum *incuriosum* vocat, qui pinguior habitiorque esset: prout eam vocem jam olim interpretatus Beroaldus, ad i. Met. Appuleii. Quare falli puto, qui apud Plautum utrobique *curionem* legunt, eo offensi, quod cum Megadorus *curiosum* agnum dixerit, Euclio roget de agno *curione*: quod sane est nodum in scirpo quærere, cum *curiosus*, & *curio*, ejusdem sint significationis. A *cura*, & præpositione loquelari *se* pro *sine*, est *securus*, ἀμέριμνος ἔχων, hoc est, εὐθύμως καὶ ἀταράχως. [malo ab ἴσχυρος unde ἰσχυρῶ & ἰσχυρῶς, ἰσχυρῶς secure.] Porro quia Latini *curam palatii* dicerent, non *curatorem*: inde factum, ut Græci quoque hinc cuderent suum κουροπαλάτην, quod apud Constantinopolitani imperii scriptores crebrum est. *Cura palatii* pro *curatore*, cum in codice, & aliis scriptoribus, legas: tum Corippo Grammatico Africano, lib. i. de laudibus Justini:

Ordine pro rerum vocitatus cura palati.

Et lib. ii.

Successor soceri factus mox cura palati est.

Curculio, sive *curgulio*, vermis est frumenta exinaniens, qui Græcis κὶς. Usus Maro, i. G.

. . . . *Populatque ingentem farris acervum*
Curculio . . . .

Ut sic Servius: *Varro ait, hoc nomen per antistichon dictum, quasi gurgulio, quoniam pene nihil est nisi guttur*. Idem tradit Isidorus, lib. xii. cap. viii. Atque hinc paret, cur Plautus parasito nomen fecerit *Curculioni*, a quo & fabula nomen accepit. Ludit hac voce, ejus fab. act. iv. sc. iv. Nam cum rogaret miles, ubi inventurus esset parasitum, cui nomen *Curculioni*: respondet leno:

. . . . *In tritico facillime*
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.

Hujus diminutivum *curculiunculus*. Plautus, Rudente, act. v. sc. ii. *Curculiunculos minutos fabulare*. Sunt qui, etymi habita ratione, *gurgulio*, & *gurguliunculus*, scribant per *G*. Sed cogitare oportebat, *G* sæpe abire in *C*. Sane, ut per *C* malim, facit periocha Plautinæ *Curculionis*, quæ primis versuum literis nomen *Curculionis* exprimit. Nec tamen per *G* ἁπλῶς damnem: cum sciam, veteres in multis *C* usurpasse, ubi posteriores *G* maluere. Sic *acitare* dicebant pro *agitare*; *macestratos*, pro *magistratus*; atque ita in aliis. *Curculio* etiam *gulam* notat: quomodo usus Varro, lib. ii. de R. R. cap. iii. Alii *epiglottida*, sive *sublinguum*, interpretantur. A *gutture* nomen trahit, si Isidoro credimus, lib. xi. cap. i. Verisimilius puto dixisse, ita vocari, quasi *gurgitem gulæ*. Sed omnino est a γαργαρεών. *A* in *V* abit, ut a κραιπάλη, *crapula*. Γαργαρεῶνα esse a sono factum, scribit Alexander Aphrodisiensis. Idem factum in Belgico *gorgeleu*, quod idem ac *curculio*, sive *gurgulio*.

†Curitis sive Curitis (quorum illud in Servio locis pluribus, hoc apud Festum in *Curitim* & in *Cælibari* scriptum legitur) alterum erat Junonis nomen. Et quidem Junonem Faliscam sic appellatam fuisse, docuit Tertullianus Apologetici cap. 24. his ver-

verbis : *Faliscarum in honorem Patris Curis , & accepit cognomen Juno* . Quamvis autem in eo dissentiat Septimius a ceteris , quod hi a *Curis* h. e. *hasta* vulgo sic dictam velint , non a Patris sui *Curir* nomine; tamen ex Florente nostro hoc discimus , quod *Curetis* sive *Curitis* erat Faliscorum h. e. Etruscorum nomen . Vereor tamen , fateor , appellationis causa erat , quod Juno Falisca hastata erat ; hasta autem *Curis* aut *Quiris* dicebatur : unde & *Quirino* etiam & *Quiritibus* ajunt quaesitum nomen . At in cujusnam linguae peculio vox *Curis* erat ? In Sabinorum , ajunt . Verum cur a Sabino vocabulo dea , quae Tuscorum erat , nomen accepisset ? Atqui mihi facile persuadeo , ita Sabinos vocem *Curis* usurpasse , ut eam tamen primitus ab Etruscis acceperint : de quo minime dubito . Maxime cum idem vocabulum sit prorsus Orientalis originis . Hebraicum quidem קור *Kur* sive *quir* (cujus plurale usurpat Isaias) *telas* significat : at קורים , *Kurim* seu *quirim* , Chaldaice est *liciatorium* ; usurpaturque in *Beresit Rab.* 49. Vide de eo vocabulo Castelli Chaldaica sub Rad. קר , qui videtur eam dictionem (quae ceteroqui in Buxtorfii Lexico Chald. deest) habuisse ex additionibus Buxtorfianis , quarum Castellus in Praef. meminit . At texentium liciatorium simile hastae fuisse , constat ex pluribus Scripturae locis , ex 1. Sam. XVII. 7. & 2. Sam. XXI. 19. & 1. Par. XI. 23. XX. 5. Hinc facile & idem nomen ad utrumque significandum usurpabatur , & apud Tuscos ex Oriente profectos *Kuris* sive *Quiris* tum *liciatorium* , tum *hastam* notabat . Hujus rei plane geminum & germanum illud est , quod Hebraice מנור , *manor* ita *liciatorium* significat , ut tamen videatur etiam *hastam* designasse ; unde exstiterit *Minervae* nomen , quae & lanificii dea erat , & hastam manu gerebat . Aut saltem quia illa textoriae artis dea erat in ejus rei symbolum *liciatorium* manu gerebat (unde & MENXAVAX nomen sibi peperit) mox autem quia id instrumentum erat hastae simile , credi *hastata* potuit . Vide de hoc quae in *Menerva* hausimus ex Guicharto . MAZOCHIUS .

CURIÆ vox trifariam accipitur . Tritissima significatio est , qua sumitur pro loco , in quo Senatus considet , consulitque : unde Græcis dicitur βυλευτήριον . Caussam Latini nominis adfert apud Nonium Varro , lib. II. de vita pop. Rom. *Itaque propter curam locus quoque , qua suam quisque Senator confert , curiam appellat* . Præterea *curiæ* vocabantur sacræ ædes , in quibus sacra sua peragebant singulæ triginta partium , in quas populus Romanus divisus erat . Ratio nominis similis est . Nam ut Senatus in *curia* sua res humanas , ita in sacris hisce *curiis* sacra *curabantur* . Varro , lib. VI. de L. L. *Curiæ duorum generum . Nam & ubi curarent sacerdotes res divinas , ut curiæ veteres : & ubi senatus humanas , ut curia Hostilia , quod primus ædificavit Hostilius rex* . Festus utramque complexus significationem , communem quoque adfert nominis caussam . *Curia* , inquit , *locus est , ubi publicas curas gerebant* . Ab secunda significatione (secunda quidem nobis loco , sed prima fortassis tempore ,) *curiones* nomen habent : Varro , lib. IV. de L. L. *Curiones dicti a curiis , qui fiunt , ut in his sacra faciant* . Quot autem numero erant *curiæ* , totidem erant *curiones* : quibus qui præerat , is , Festo teste , *curio maximus* dicebatur . Crebra ejus mentio apud Livium . Insuper quomodo *domum* pro *familia* dicimus , sic *curia* etiam dicta , pro *decima tribus cujusque parte* , quia eadem in æde (quam *curiam* vocari diximus ,) sacra perageret per *curionem* . Nam Romulus , postquam populum Romanum diviserat in *partes tres* , quas a numero *tribus* dixit , tribus singulas divisit in partes denas , quibus singulis sacra sua partitus est , assignatis diis & dæmonibus quos colerent , locis ubi colerent , sumptibus unde colerent : quemadmodum cognoscere est ex secundo Dionysii Halicarnassensis . A tertia hac significatione *curiata comitia* dicta sunt , in quibus *curiatim* dicebatur suffragium , ut *quod plures curiæ jussissent* , id *jussum populi* diceretur . *Curiarum* nomina a nominibus raptarum Sabinarum imposita esse , scripsit Livius , lib. I. eumque fortean secutus Festus , voce *Curia* . Sed refutat hanc sententiam cum Plutarchus in Romulo , qui multis earum , a locis nomen impositum ait ; tum Dionysius Halicarnassensis , qui lib. II. refert , Varronem scripsisse , Romulum eas a ducibus , & veteribus patriis , appellasse . Hoc verum esse , liquet ex nominibus aliquot . *Titiensis* enim tribus , Festo quoque dicta videtur a *Tatii* regis prænomine , *Fariensis* , vel potius *Forensis* (ut emendat Scaliger ad Festum ,) dicta est a *Foralis* , ut Strabo vocat , quos Plinius , libro tertio , capite quinto , nominat *Foretios* . Meminit præter Festum Ovid. III. Fast.

> *Quintum Laurentes , bis quintum Æquiculus acer .*
> *A tribus hunc primum turba Forensis habet .*

Sic apud Festum tribus *Tifata* , a *Tifata* oppido Latii , teste Plinio ibidem . Item *Vellensis* , vel potius *Veliensis* , quod verum nomen esse idem Scaliger docuit a *Velia* , seu *Veliensibus* , quorum ibidem meminit Plinius . *Velita* a *Velitiâ* , hoc est , *Veliternis* , qui ibidem nominantur . Porro præter quinque hasce tribus , est & *Rapta* , quam cum *Forensi* , *Veliensi* , & *Velitiâ* , conjungit Festus , voce *Novæ curiæ* . Item *curia Faucia* , sive , ut Sigonius legit , *Saucia* , apud Livium , lib. IX. Octava & ultima , cujus quidem nomen reliquum sit , est *Calabra* . Nam quamquam Sigonius , lib. I. de antiquo jure civium Romanorum , cap. II. tantum nominet septem , *Calabram* tamen adjici debere , indicat hic locus Festi : *Calabra curia dicebatur , ubi tantum ratio sacrorum gerebatur* . Hinc in vett. Glossis exponitur ἱερῶν βυλή . Ita enim optime eum locum emendat B. Vulcanius , pro quo in vulgatis ineptissime , ἵππων βυλὴ . Est vero *Calabræ curiæ* nomen a *calando* ; quod ad eam populus vocaretur a rege sacrificulo , quo ea dierum distinctione ludorum sacrificiorumque pernosceret tempus . Vide quæ hac de re ex Varrone , & Macrobio , adducimus in verbo *Calare* .

CURIO , pro triplici notione triplex etymon habet . Cum convitium est in graciles ac macilentos , venit a *cura* ; de qua significatione diximus in *Cura* . At a *curia* nomen habet , quando notat illum , qui pro *curia* sacrum faceret . Qua de significatione in *Curia* dictum . Tertia notio invenitur apud posterioris ævi scriptores , uti Martialem , in præfat. lib. II. *Epigrammata* , inquit , *curione non egent* , hoc est , *præcone* : quomodo & bis usus Trebellius Pollio , in Gallienis . Hac significatione venire a Græco κῆρυξ , facile assentio Radulpho Fornerio , lib. II. Rerum quotidianarum , cap. XIII.

CURIONIUS , a *curia* , vel *curio* . Festus : *Curionia sacra , quæ in curiis fiebant . Curionium æs dicebatur , quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus* .

CURRO Latinorum , ac Græcum τρέχω , sunt ab Hebræis : hoc a דרך , id est , *calcare* , *iter agere* : illud a קרא , seu קרה , hoc est , *accurrere* . Nisi potius *curro* sit a καίρω , quod est τρέχω , ut exponit Etymologus in κῦκαρ , vel *curra* sit nomen a sono factum . Nam eam exprimit *R R* geminatum . A *curra* est *currus* , unde *curulis* : quo de separatim . Ab eodem ὑποκοριστικῶς fieri ajunt *curriculum* , genere mutato . Sed falluntur . Nam paret , a *curro* esse *curriculum* , qua ratione a *veho* est *vehiculum* ; a *perpendo* , *perpendiculum* ; ab *amicio* , *amiculum* ; a *redimio* , *redimiculum* ; a *pereo periculum* ; ab *incerno* , *incerniculum* ; ac a simplici *cerno* , *cerniculum* , quod σύγκερις exponitur , in Glossis Philoxeni . *Curriculum* etiam veteres dixere pro *cursu* . Terent. Heaut. IV. IV. *Curricula percurre* . Est enim id , quod Plautus , Trinummo , IV. IV. ait , *Curre , atque unum curriculum face* . Belgæ similiter , *Eens , loopt loopen* . Minus recte , qui apud Terentium *curricula* interpretantur , tam celeriter , quam *curriculum* . Nec placet , quod adverbium esse ajunt , ac poni pro *cursim* : quamquam apud Festum legere sit , *curriculo* accipi pro *cursim* , atque ita dixisse Plautum , *Licet vor abire curriculo* . Nam quid , quæso , caussæ dicant , cur non minus hic *cursu* , quam *cursim* , liceat

ceat interpretari ?

CVRRUCA, est a fooo factum, ut Gesnero videtur, in tertio de avibus.

CURULIS magistratus, erant consules, censores, prætores, & ædiles *curules*; qui & soli jus habebant ponendæ imaginis. Quales, si majorum quoque imagines haberent, *Nobiles* dicebantur; sin suas tantum, *Novi homines* vocabantur. *Curules* autem appellari ait Festus, quia *curru* vehebantur. Idem docet his verbis Agellius, lib. III. cap. XVIII. *Senatores dicit* (in commentariis suis Gabius Bassus,) *in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur*. Displicet tamen hæc ratio viro docto, quia, ut inquit, derivationi scriptura & dimensio repugnat. Quare verius putat a *Curibus* deduci. Sed obstat, quod Florus & alii dicant, Tarquinium Priscum, ut alia imperii decora insigniaque, ita & *sellas curules* ab Hetruscis sumsisse, non a Curibus, Sabinorum oppido. Deinde Festus quoque *curules* exponit *quadrigales*: quæ significatio manifeste a *curru*. Præterea quid caussæ est, cur non *curulis* dici possit a *curru*, quomodo *ligula* est a *lingua*; *disertus*, a *dissero*; *mamilla*, a *mamma*; & similia, in quibus ob literæ abjectionem quantitas mutatur? Porro ex Gellii verbis non tantum discere fuit, unde magistratus diceretur *curulis*, sed etiam cur sic vocaretur *sella*, cui insidebant. Nempe ratio est, quia hæc in *curru*. Erat autem *sella* hæc *eburata*, ut vocat Vopiscus, in Aureliano, hoc est, *ebore tecta*: unde Horat. lib. I. epist.

> . . . , *Dabitque curule*,
> *Cui volet, importunus ebur*.

Et Græci iccirco vertunt ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Eratque ebur id *cælatum*, unde Ovid. lib. IV. de Ponto, el. IX.

> *Signa quoque in sella nossem formata curuli*,
> *Et totum Numidæ sculptile dentis opus*.

Erat *pedibus incurvis*, ut eæ quas *Hispanicas* vocamus, quarum in aulis usus. Hoc verum esse docent vett. nummi, in quibus figura earum expressa est. Atque hinc liquet, cur *sella* a Plutarcho in Mario, uti & vett. Glossis, ἀγκυλόπους dicatur, quasi *incurvipes*.

†CURULES ab Etruscis habuisse Romanos L. Florus in l. 5. affirmavit. Ab eisdem & CURRUM triumphalem acceptum ait. Atqui ego in ejusmodi saepe ostendi, non tantum res, sed & rerum nomina ab eodem fonte profecta. Itaque & CURRUS & CURULES voces Etruscae sunt. Chaldaicum קרון *Karon* & קרונה *Karona*, *currum* significat, & quidem ferme honestiorem currus. MAZOCHIUS.

†CURVO est a ברך, quod est *curvare*, gutturali in Digamma, exinde in V consonum conversa. Derivationes Vossianae remotiores sunt. MAZOCHIUS.

CURVUS, quasi *courvus*, a *con*, & *urvus*, sive *urbus*, a quo & *urvum*, seu *urbum*, aratri curvatura, item *urvare*, & *amburvare*: qua de re dicimus in *Urbs*. Vel est *curvus* a γυρὸς vel γυριὸς, quod idem; unde & γῦρος, *gyrus*. Vel *curvus*, est a κυφὸς, *incurvus*, *gibbosus*: uti hoc a κύπτω, *propendeo*. *R* inseritur. Nisi, ut puto, verius, ejusdem sit originis, ac Latinam *curtus* nempe a κυρτὸς, quod Æolice fit κυρπὸς, unde *curvus*. Æoles enim quandoque *T* in Π vertunt: κυρτὸς autem *curvus*, *gibbus*: unde usitate Lunam, quando dimidiâ est major, vocamus ἀμφίκυρτον, hoc est, *utrimque gibbam*. Auctor autem est Cleomedes, ab recentioribus ἀμφίκυρτον additam, cum veteres solum nominarent σελήνην μηνοειδῆ, διχότομον, καὶ πανσέληνον.

CUSPIS, [κόπις.] acumen, seu mucro, gladii aut hastæ, a *cespite*, hoc est *virgulto*, nomen videtur accepisse Isidoro, lib. XVIII. cap. VII. Sed verisimilius panilo, qui a *cudo* derivant. Nam extima pars gladii vel hastæ cuditur, ut in acutum desinat. Et ut a *cesu*, *cespes*, sic a *cusu*, *cuspes* erit.

CUSSILIRARE, pro *ignave*, veteres dixere: ut ait Festus. Nempe ex *cossim*, & *lirare*: Nam arantes *cossim*, hoc est, *coxim*, sive *varicitus*, incedebant, ac inter pedes habebant porcam, sive terram editiorem: pedes autem habebant in liris sive sulcis. Sic *cossigerare* apud Attium, pro *cossim aggerare*. Vide Scaligerum ad Festum, in *Cussilirem*.

CUSTOS, [κηδεμών.] a *curo*, ut vult Perottus: vel potius ex *con*, & *adsto*, quasi *coaster*, ut proprie sit συμπαραστάτης. Hinc *custodia*, & *custodio*, unde *custoditio*, Festo teste, & *custodela*: nempe ut a *candeo*, *candela*; a *suadeo*, *suadela*, & similia.

CUTIS, esse a Græco κύτος, volunt nonnulli, eosque inter Adolphus Mekerchus, lib. de pronuntiatione linguæ Græcæ; probatque sententiam suam his Festi verbis: *Cutis Græcam habet originem, hanc enim illi κύτος dicunt*. Sed cum κύτος notet *cavitatem*, sive *profunditatem*; σκύτος vero *corium*, *pellem*, τὸ τῶν δέρμα, ut Hesychius, & Suidas, interpretantur: quis non videt, pro κύτος apud Festum σκύτος legi debere? A σκύτος est *cutis*; ut *fallo*, a σφάλλω· *tego*, a στέγω. Sed remansit in *scutum*, de quo seorsim. Item in *Scutica*, quod ἀμέσως malim deducere a σκύτος, quam, ut Nunnesius, a σκυτάλη. A *cutis* est *cutatus*, si credimus Rob. Titio, qui lib. X. cont cap. V. apud Plinium, lib XVIII. legit *bene cutatum*, pro quo in vulgaribus, *bene curatum*. Sed profecto a *cutis* non *cutatus* dicitur, verum *cutitus*; unde, *recutitus*, atque *intercutitus*, quod ipse etiam Titius ab Yvone monitus, in assertionibus suis diffiteri non potuit. Est autem *recutitus*, cui præputio resecto *cutis* retrocessit. Nam *re* hic vale *retro*. Itaque Martialis Judæos vocat *recutitos*: quamquam & latius pateat, ut liquet ex illo ejusdem, lib. IX. epigr. LVIII.

> *Nec rupta recutita colla mulæ*.

hoc est, ἀποκεκαρμένα, *lacera*, *cute nudata*. *Intercutiti* dicuntur mares stuprum passi, ut scribit Festus. Idem auctor, eosdem dici, *inter cutem flagitatos*. A *cutis* quoque est *intercus*, quo, Prisciano testante in VI. vetustissimi usi: ut *aqua intercus*, quam Græci ὕδρωπα vocant. Plautus, Frivolaria:

> *Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris*.

Cato usus est eo adjectivo pro *intestino*. Nam quos *intercutitos* vocari diximus, ut ibidem Priscianus testatur, Catoni dicuntur *intercutibus stupris flagitati*. Obiter addo, e Scaligeri in Priapeia notis, appellari quoque *internuculos*, quia *omne medium* veteres dixerint *nucleum*; unde Vitruvius, lib. VII. cap. I. *nucleum* quoque vocat *crustam*, sive *corium pavimenti*, hoc est, *interius pavimentum*, quod Itali vulgo *animam* appellant.

†CUTIS a Syro קוט *kut* ejusdem significationis, quod vide in Castello. At Graecum σκύτος (unde *cutem* deducit Festus) longius a communi Orientali origine abest, quam Latinum nomen. MAZOCHIUS.

C Y

CYATHUS, κύαθος, est *vas potorium*: item est inter *liquidorum mensuras*: diciturque, juxta Suidam, a χέω, *fundo*, quasi χύαθος, quia inde liquor fundatur. Sed verisimilius est ob cavitatem sic dici ab antiquo κυάθω, pro κύω. Unde κύτος & κύτταρος, quibus *cavitas*, sive *ventricosum*, & *cavum*, significatur. Ejusdemque originis est κυββα, quod Hesychio ποτήριον. Item κύαμος, quod proprie de *folliculo*, sive *siliqua*, dicitur. Imo & inde κυστὶς, *cista*, & κύστις, *vesica*, aliaque.

CYBIUM, κύβιον, salsamenti frustum quadratum, sic dicitur a figura, quia *cubum*, sive *tesseram*, refert. Errasse in eo Plinius putatur, qui *piscem* credidit. Sic enim scribit, lib. XXXII. cap. XI. *Cybium, ita vocatur pelamis, quæ post XL. dies a Ponto in Mæotim revertitur*. Censet Salmasius, id Plinio imposuisse, quod *pelamis* in *cybia* secaretur; ut apud Athenæum Icesius refert. Plinio tamen favet & Festus: *Cybium, inquit, dictum, quia ejus medium æquo patet in omnes partes, quod genus a geometris κύβος dicitur. Unde etiam tessellæ quadratæ, cubi. Hinc & κύβιον genus piscis, quia piscantes id genus piscium, vel ct alcam*

aleam ludant. Ita is locus legitur in MSStis.

CYCLAS, κυκλάς. Togæ femineæ genus fuisse, ait Servius, ad illud I. Æn.

. . . gentemque togatam.

Auro texta fuit, ut indicat Ambrosius, in passione Agnetis. Atque hinc Propertius, lib. IV. El. VII.

Hæc nunc aurata cyclade signat humum.

Certus autem erat unciarum auri numerus, quot *cyclas*, uti & vestes aliæ, habere deberet. Hinc Ælius Lampridius, in Alex. Severo: *Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro adsperso, & cyclade, quæ sex unciis auri plus non haberet.* Usi etiam, Juvenal. sat. VI. & Trebellius Pollio, ubi Zenobiæ habitum describit. Cumque muliebris fuerit habitus, merito Josephus, lib. XIX. cap. I. reprehendit Caligulam, quod *cycladem*, aliaque vestimenta muliebria, indueret. Et Suetonius, de eodem ait, in vita ejus, cap. LII. *Aliquando sericatus & cycladatus in publicum processit*. Legas & de Saturnino, apud Vopiscum: *Cyclade uxoria, militibus circumstantibus, amictus & adoratus est*. Quod ad vocis etymon, sic dicebatur, quod *circularis* esset figuræ, nempe a κύκλος, quod Cicero, lib. II. de nat. Deor. *circulum*, & *orbem*, interpretatur. Similiterque *Cyclades* ex eo nomen traxere, quod circa Delum in *orbem sitæ*: quam nominis caussam adfert Plinius, lib. IV. cap. XII. Est vero κύκλος, a κυλίω, id est, *volvo*, unde & κύλιξ, & κύλινδρος, aliaque, de quibus suis locis.

CYDONIA mala, a *Cydone*, Cretæ civitate, unde advecta. Serenus Sammonicus:

Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris.

Plinius *lanata* vocat; Maro, *cana*:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Ubi Servius, *Mala dicit Cydonia, quæ lanuginis plena sint.*

CYGNUS, quasi *cignus*, a *canendo*, si credimus Isidoro, lib. XII. cap. VI. Sed plane Græcum est κύκνος, unde & quidam *cycnus* malunt, ut & *pyracmon*. Sed *cignus*, & *pyragmon*, est in vett. libris, ut quoque testatur Carrio, castig. ad lib. I. Val. Flacci. *G* vero in multis pro *C* poni auctor quoque Scaurus; estque *G* littera nova, a Spurio Carbilio inventa, ut ex eodem Scauro, ac Victorino, alibi ostendimus. Unde Græcis κύκνον dici arbitrentur, ex Etymologo, & Varino, petere licet.

CYLINDRI, κύλινδροι, ἀπὸ τοῦ κυλίνδειν, ob *volubilitatem*. Ita enim dixere, quicquid oblongum esset & teres, instar columnæ. Itaque non solum sic vocarunt lapidem eum, quo huc & illuc sæpius volutato area adæquatur (quomodo usi Cato, Maro, aliique rei rusticæ scriptores,) sed etiam lapillos pretiosos ad ornatum muliebrem pertinentes. Meminit Plinius, lib. XXXVII. cap. V. Item Juvenal. sat. II.

Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.

Et Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. VII. *Latent in cingulis smaragdi, & cylindros vagina sua solus gladius sub sinu novit*. Paullus, l. XXXII. §. ult. ff. de aur. argent. *Cum quædam ornamentum mamillarum ex cylindris triginta quatuor legasset*, &c. Differunt autem *cylindri*, & *gemmæ*, non materia, sed sola forma: quod hic Plinii locus indicat, lib. XXXVII. cap. V. *Cylindros ex iis facere malunt, quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine.*

CYMA, est summus ac tenerior coliculus herbarum: ac imprimis de brassicæ coliculis usurpatur. Plinium vide, lib. XIX. cap. VIII. Nunc primæ, nunc tertiæ, est declinationis: ut est apud Sosipatrum, lib. I. ac Nonium Marcellum. Utroque modo usus Columella. Sosipater censet, *cyma* esse nomen Romanum, eoque, ejus e Græcia etymon peti neutiquam oportere. Movet eum, quod Græci pro eo ἄμπετον dicant. Sed plane fallitur. Nam omnino Græcum est κῦμα. Nec tamen causam ejus appellationis perspexerunt, qui putant esse a κῦμα, id est, *fluctus*: nempe quia in hortis ac pratis summitates istæ herbarum cum ventulo commoventur, undationem fluctuum referunt. Nimis sane hoc longe arcessitum. Sed omnino est a κῦμα, significante *fœtum*: uti hoc a κύειν, *utero gestare*, *pragnantem esse*: pro quo & κυεῖν dicitur, unde κύημα, quod idem ac κῦμα. Recte κύματος appellatio tributa est *summis coliculis*. Nam sunt, brassicæ, vel herbæ, tenerum germen, & ex iis enascuntur, quasi κυήματα, seu *fœtura*. Hesychius: Ὄρμενος οἱ μὲν τῆς κράμβης τὸ ἔντος κύημα, οἱ δὲ τὸν ἄγριον ἀσφάραγον. Græcum κῦμα Becmanus deducit a כמה, quod interpretatur, *exæstuavit*, *absorpsit*. Sed priori notione ubi accipiatur, nunc non occurrit.

CYMATION, quid in architectura sit, ex Vitruvio, & ejus interpretibus, imprimis Bernaldino Baldo, discere est. Ad verbum *undulam* sonat. Est enim κυμάτιον diminutivum a κῦμα, id est, *unda*. Unde Vitruvius, quod alias *cymatium* vocat, id lib. V. cap. VII. *undam* appellat. *Pluteum insuper*, inquit, *cum unda*. Ita autem vocatur, quia ejus pars quædam est turgidior, quædam pressior, idque molliter & sine angulo, in modum aquæ undantis. Similiter *vestis cumatilis* Plauto dici putatur, in qua *undæ* exprimuntur. *Camelotram* vulgo nominant. Sed falluntur. Est enim id nomen a colore: unde eum sic περιφράζει Ovidius, lib. III. de Arte:

Hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis.

Vide quæ hoc de colore dicimus in *Venetus*, qui idem est ac *cumatilis*.

CYMBA, quod *aquis incumbat*, dicta videtur Isidoro, lib. XIX. cap. I. Sed est Græcum κύμβη, ut Festus recte docuerat. Hoc autem venit a κύμβος, quo, Hesychio teste, signatur κοῖλος μυχὸς, *cavus recessus*. Estque a κύπτω, unde & κυφός, hoc est, περιφερής, *rotundus*. A κύμβη est κυμβίον, εἶδος ποτηρίου παραπλησίον τῷ σχήματι πλοίῳ, ὃ καλεῖται κύμβη, ut ait Etymologus. Similiter Festus: *Cymbium, poculi genus, a similitudine navis, quæ dicitur cymba, appellatum*. Virgilius usurpat:

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

CYMBALUM, κύμβαλον, a κύμβος, hoc est, *cavitas*: qua de voce in *Cymba* dictum. Non audiendus Isidorus, lib. III. cap. XXI. ubi ait: *Dicta cymbala, quia cum ballematica simul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica*. Ubi *ballematica* dixit *saltatoria*, sive *saltationi idonea*. Sane posteriores Græci βαλλίζειν dixere pro ἅλλεσθαι. Glossæ Græco Latinæ: βαλλίζω, *salto*. Imo quod imprimis ad Isidori locum illustrandum facit, apud Suidam legas: βαλλίζειν, τὰ κύμβαλα κτυπεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἦχον ὀρχεῖσθαι. Gallis hodieque *bal*, saltatio: *baller*, saltare.

CYNANCHE, κυνάγχη, quasi dicas *canis ancina*: Nam proprie κυνάγχη est, cum, laxata cervicis vertebra, eoque lingua suis sedibus mota, cogitur æger, perpetuo hiare, & canum in modum linguam exerere: ut ex Aëtio ait Foësius, in Hippoc. OEcon.

CYNIPHES, (ut Isidorus ait, Orig. lib. XII. cap. ult.) *muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cæsus est*. Similiter Augustinus, lib. III. de Trinit. cap. VII. Orosius quoque, lib. I. cap. X. *igniteos cyniphes appellat*. Apud vulgatum interpretem, Exodi VIII. XVI. XVII. & Psal. CV. XXXI. legas *cinipes* per *I*, & melius fortasse; nam Græce est σκνίπες, κνίπες, & κνίφες, unde Latini inserto *I*, *cinipes* fecere. At *Y* cur insererent caussa non erat, cum ea Græca sit litera. Videtur autem κνίψ dici a κνάω, id est, ξύειν, *radere*.

CYNODONTES, κυνόδοντες, *dentes canini*, qui primores, sive incisores, a molaribus dividant, inque maxilla utraque gemini sunt. Cave imponat Isidorus, lib. XI. Originum, cap. III. ubi de portentis agens inter ea refert *Cynodontes*, atque ita vocari ait, *quibus gemini procedant dentes*. Verba ea esse ex Solini cap. IV. recte in notis suis vidit Jacobus du Breul. Sed Isidorus non intellexit Solinum. Neque enim Solino de hominibus, sed dentibus, sermo est. *Scinodontes*,

nodantes, quod in quibusdam est Isidori libris, & σχιζόδοντες, quod aliqui reponunt, plane sunt nihili voces.

CYNOSBATOS, κυνόσβατος, a κυνὸς, hoc est, *canis*, & βάτος, hoc est, *sentis*, *spina*, *rubus*. Columella, lib. XI. cap. III. *sentem canis* a Latinis quoque appellari ait. *Cinosbaton* nominat Plinius, lib. XXIV. cap. XIV. ubi ab aliis *cynospaston*, item *neurospaston* dicit nominari. Belgæ appellant *eglentier*. Magis enim placet sententia Conr. Gesneri, & Hadr. Junii, quam R. Dodonæi, qui *eglenterium* putabat esse *rosam Græcam* Plinii. Nam *eglenterium* fragrantem reddit odorem, quem nullum *rosæ Græcæ* tribuit Plinius.

CYPRINVS, κυπρῖνος, ἢ κύπρινος, pro quo corrupte apud Athenæum κυπριανός. Nomen habere Gesnerus opinatur a *Cypride*, hoc est, *Venere*, quia piscis sit fœcundus: quippe qui de anno sexies pariat.

CYTHISVS, vel potius *Cytisus*, κύτισος, ita dicitur ab urbe *Cythisa*: ut quidem censet Servius, ad I. Ecl. *Cythisus*, *genus fruticis vel herbæ*, *quæ nascitur inter campos & sylvas*, *in Cythisa civitate*. Junius Philargyrius idem tradit: sed *Cythisam* insulæ nomen facit. Puto autem utrumque falli, cum Geographorum nullus *Cythisæ*, sive urbis, sive insulæ, meminerit. Nisi potius librarii error est, ac utrobique rescribendum *Cythno*: quæ juxta Atticam & Eubœam insula est, in qua cythisus inventa. Plinius, lib. XIII. cap. XXIV. *Inventus hic frutex in Cythno insula: inde translatus est in omnes insulas, mox in urbes Græcas*. A *Cythno* igitur *cythiso* nomen videtur.

D A

DACNADES, δακνάδες, εἶδος ὀρνέου, ut scribit Hesychius, nempe a δάκνω, hoc est *mordeo*. Caussam nominis docet Festus. *Dacnades* inquit, *sunt avium genus*, *quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt*, *quæ vellicando morsicandoque & canturiendo assidue*, *non patiuntur dormire potantes*. Intelligit Festus coronas quibus potatores caput cingebant, quia existimarentur prohibere ebrietatem, ac jam ebrios factos reddere sobrios: quam moris hujusce caussam adfert auctor Geopon. lib. VII. cap. XXXIII. Ἀπαλλάττει πειρᾶσι τοὺς μεθύοντας στέφανοι ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν ἐπιτιθέμενοι τῇ κεφαλῇ. Δάκνω est ab Hebræo נכה, quod est, *conterere*, *contundere*; vel דקק, quod ejusdem significationis est.

DACTYLVS, pro *fructu palmulæ* legas apud Apitium, & alios. Imo & Plinium, si vulgatis codd. standum, lib. XIII. cap. IV. Sed aliter libri vett. Nec ejus ætate vel Latini, vel Græci, sic loquebantur. Posteriores vero sic *palmulas* dixere. Suidas: Δάκτυλοι παρὰ πολλοῖς αἱ βάλανοι τοῦ φοίνικος. Sic vero *palmulæ* genus dixere, quia oblonga gracilitate digitum referret. Nam δάκτυλος, *digitus*: uti δακτύλιος, *annulus*, *digitum ornans*, unde δακτυλιοθήκη, *dactyliotheca*, apud Plinium & Jurisconsultos, *theca annulorum* caussa parata. Unde digitus δάκτυλος dicatur, docebit Etymologici magni auctor. Est & pedis nomen anapæsto contrarii. Nam *dactylus* constat prima longa ac secunda tertiaque brevi: anapæstus prima secundaque brevi, ac tertia longa. Itaque & ἀνάπαιστος dictus παρὰ τὸ ἀναπαίειν τὸν δάκτυλον, *a repercutiendo dactylum*: unde idem *antidactylus* nominatur. *Dactylus* autem sic vocatur, quia, uti *digitus*, tribus constat artubus, uno longiori, ac duobus brevibus. Alii tamen sic dici putant a *Dactylis*, assessoribus Matris Ideæ. Diomedes de hoc pede: *Ab Idæis Dactylis*, *quos Curetas*, *sive Corybantes*, *poetæ appellant*. *Hi namque in insula Creta Jovem custodiendo*, *ne vagitu se parvulus proderet*, *lusus excogitato genere*, *clypeolis aneis inter se concurrentes*, *tinnitu æris illisi*, *rhythmica etiam pedis dactyli compositione celavere vocem infantis*. Ubi videmus pro iisdem haberi *Dactylos*, *Curetas*, & *Corybantas*. *Dactylos* ita dictos putant, quia numerum digitorum æquarent, ut quidem Eusthathius tradit. Alteram etiam caussam addit Pollux, quod, uti homo per digitos, ita Rhea per illos ministeria sua exsequeretur. *Curetes* dicti ἀπὸ τῆς κουρᾶς, hoc est, *tonsura*: uti vicini illis, quod intonsa servarent capita, vocati *Acarnanes*: ab α στερητικῷ, & κείρειν, quod est, *tondere*. Utrumque ἔτυμον legas apud Strabonem, in X. Ubi & alia *Curetum* etyma adducit. Atque ibidem agnoscit ex quorundam mente, non *Curetas* solum, & *Idæos Dactylos*; sed etiam *Corybantas*, *Telchinas*, eosdem credi, vel saltem parum differre. Κορύβαντες autem dicuntur ἀπὸ τοῦ κορυπτοντας βαίνειν, quod *inter saltandum capita jacerent*; unde & *Cybele* ipsa nomen accepit, ἀπὸ τοῦ κυβιστᾷν, quod est, *in caput rotari*, uti petauristæ solent: nisi malis a *Cybela*, Phrygiæ oppido, vel *Cybelo*, primo suo sacerdote, vel Phrygiæ monte, quem incolebat: unde quidam apud Maron. III. Æn. legunt:

Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.

Ubi Servium vide. Vel ita dicti *Corybantes* παρὰ τὸ κόρυθα, quod *capitibus* essent *galeatis*: vel a κρύβω, quod est, κρύπτω, quod Jovem nascentem æris pulsu *occultarunt*: vel a κόρη, hoc est, *oculi pupilla*, quia, cum Jovis essent custodes, *oculis dormirent apertis*: unde κορυβαντιᾷν dicuntur, qui similiter dormiunt. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Patentibus oculis dormiunt lepores*, *multique hominum*, *quod corybantian Græci dicunt*. Postremum etymon amplexus etiam Hermolaus, in Glossis Plinianis. Quidam etiam, sed inepte, a *chorea* deducunt, propter illos Lucretii versus, lib. II.

Dictæos referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur;
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Porro quod ab hisce *Idæis Dactylis* pedi *dactylo* nomen esse tradiderunt, id non magis absurdum est, quam ab iisdem *Cretensibus pyrrichium* dici, nempe a *Pyrricho Cretensi*, qui *pyrrichen* invenit. Imo nihil manifestius, quam ab iis *Creticum* sic dici. Diomedes: *Creticus quoque*, *quia Cretes saltando rhythmico ejus compositione utebantur*.

DÆDALVM, vocatur quicquid est artificiose varium, & affabre factum. Gloss. vett. ποικίλον, *dædalum*, *varium*. Ita Ennius Minervam, Lucretius Tellurem, Maro, in septimo, Circen, *dædalam* dixit. Videtur ea vox esse a summo artifice *Dædalo*, Icari parente, ad quem, ut auctorem, referebantur omnia ξόανα, sive *simulacra*, ac imprimis αὐτοκίνητα, sive αὐτόματα, qualis Architæ columba. Sane generatim omnia *simulacra lignea*, δαίδαλα vocabantur, teste Pausania. Proprie autem sic dicebantur, quæ cum naturaliter moveri videantur, tamen non per se, sed arte, hoc faciunt. Fiebat hoc infuso argento vivo, qua ratione ligneum Veneris simulacrum αὐτόματον a *Dædalo* factum esse tradit Themistius, paraphrasi prima εἰς τὸ περὶ ψυχῆς, pag. LXVIII. Aliis tamen videtur, non opus a *Dædalo* sic appellatum, sed *Dædalus* ab opere; volunt enim artificem sic dictum esse a δαίω, id est, *scire*, vel δαιδάλλειν, quod est, *variare*. Et pro hac sententia est Festus, voce *Dædalum*. Quæ proprie sint *Dædala*, & quo nomine *Dædalus* maxime fuerit in admiratione, pluribus explicatum invenies apud Jos. Scalig. animadversionibus Eusebianis ad annum DCCXXXVII. hoc est, pag. XLIII. col. utraque.

DÆMON, δαίμων, quasi δαήμων, *sciens*, *gnarus*, a δαίω, *scio*, quod ידע, hoc est, *scio*, a quo & ἰδεῖν. Hoc τοῦ δαίμονος adducit Plato, in Cratilo: Servius, in III. Æn. & Macrobius, lib. I. Sat. c. XXIII. Sed hic alia etiam etyma superaddit: *Aut*, inquit, *ut Posidonius scribit in libris*, *quibus titulus est*, περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων, *quia ex ætherea substantia parta atque divisa qualitas illis est*: *sive* ἀπὸ τοῦ δαομένα, *id est*, καιομένα· *seu* ἀπὸ τοῦ δαιομένα, *hoc est*, μεριζομένη. A δαίμων est δαιμόνιον. Tertullianus, in Apologetico, cap. XXXII. *Nescitis*, *genios dæmones dici*, *& inde diminutiva voce dæmonia?*

DA-

Dalivus, quid sit, exponit his verbis Festus: *Dalivum* (ita & MSSti) *supinum ait esse Aurelius. Ælius stultum.* [Δαλὸς, μωρὸς. Hesych.] *Oscorum quoque lingua significat insanum. Santra vero dici putat ipsum, quem Græci δείλαιον, id est, propter cujus fatuitatem quis misereri debeat.* Itaque & in Glossis hanc vocem reposuit Scaliger, ubi vulgo: *Daunum*, ἄφρονα. Et *Davus*, ἄφρων, ἄπειρος. Forte κατὰ μετάθεσιν ex δείλαιος, sive Æolico δείλαιδος est *Dalivus*. Δείλαιοι, μάταιοι, ut exponit Hesychius. Affine *dalivo* est Germanicum & Belgicum *dol*, vel *dul*, id est, *insanus*.

†**Dalivum** apud Festum interpretatur Aelius *Stultum*. Tum addit Festus: *Oscorum quoque lingua significat insanum*. Ne dubita, quin Dalivus sit a verbo Hebr. דלה *dalah*, quod *haurire* & *exhaurire* significat, ut *Dalivus* is sit, cui mens exhausta sit. Rem ita esse, certe declarat, quod idem verbum Arabice *insanire* primario notat, & quod ducta inde nomina *insanum* signant. Nam radix דלה *daliha* in omnibus Arabicis lexicis exponitur *Mentis impotem fieri*. At haec insaniae significatio fort. in Heb. *exhauriendi* notione fundatur. In vocibus autem Oscis sive Tuscis (qualis Dalivus) litteris radicalibus non importune I & V adduntur; quia quarum tertia radicis est *He*, eae *Jod* & *Vau* non raro adsciscunt. Marochius.

Dalmatarum *chiridotas* legis apud Spartianum in Pertinace. Vestis primo delicatiorum fuit, posteaque vestis facta *sacerdotalis*. Unde legas in veteribus Glossis: *Dalmata, vestis sacerdotalis candida, cum clavis purpureis*. Eadem & *Dalmatica* vocatur. Ut in vita Cypriani: *Cum se Dalmatica expoliasset, ad lineam stetit*. Erant tunicæ manicatæ: unde opponuntur *colobiis*: quæ tunicæ erant sine manicis. Caussam nominis indicat Isidorus, lib. xix. cap. xxii. *Dalmatica vestis primum in Dalmatia, provincia Græciæ, texta est, tunica sacerdotalis candida, cum clavis ex purpura*. Hinc *Dalmaticatus*. Lampridius, in Commodo: *Dalmaticatus in publicum processit*. Et in Heliogabalo: *Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe visus est*. Nempe hoc turpe principi Romano: quia Romani veteres *colobiis* usi, hoc est, tunicis absque manicis: ut monet Servius, in illud ix. Æn.

> *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.*

Ajunt, *Dalmaticam* esse sacerdotalem vestem cœpisse, temporibus Sylvestri. Sed obstare videtur, quod, in Cypriani vita, earum fiat mentio: uti dictum. Erat vero *Dalmatica*, exterior episcopi & sacerdotis vestis: uti *birrus*, interior. De *birro* diximus in *Barrus*.

Dama, sive *damma*, timida pavidaque e poëtis jure vocatur: eoque Isidoro, lib. xii. cap. i. dici ita videtur, quia de *manu* fugiat. Sed eapse de caussa, paullo saltem verisimilius, derives a δεῖμα, hoc est, *metus*, *terriculamentum*, quod a δείδω, *timeo*. Verius autem est, venire *damma* a κεμμάς. Gloss. *dammæ*, δορκάδες. κεμμάδες. Nempe pro κεμμάς Siculi dixerint τεμμάς, unde *dama*. Nam T & K commutari, ostendit quod dicitur ὄρνιθες & ὄρνιχες, & similia. Quæ sint veterum *damæ*, & ut diversæ sint *platycerotes*, docebit Salmasius, in Solinum.

Damium, sacrificium dicebatur, quod fiebat in honorem *Damiæ* seu *Bonæ Deæ*. Festus sic dici ait per ἀντίφρασιν, quasi minime δημόσιον· nam in operto fieri soleret. Idem etymon secutus Turnebus, notis ad lib. ii. Ciceronis, de legg. Sed omnino sic vocatum, quia fieret pro δήμῳ, sive *populo*: unde de hoc ipso sacrificio sic Cicero, lib. i. epist. ad Atticum: *Credo enim te audivisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eo muliebri vestitu virum*. Et Juvenalis, lib. iii. Satyra iii.

> *Pro populo faciens, quantum Laufella* (alij *Saufeia*) *bibebat.*

Quem versum non intellexit vetus interpres, cum interpretatur, virginem Vestæ sacrificantem. Fiebat Romæ id sacrificium a consulis uxore in ædibus consulis, aut interdum etiam (puta consule absente, aut non habente uxorem, aliave obstante caussa,) apud Prætorem, ut Dio testatur, lib. xxxvii. atque id quoque factum, cum a Clodio polluta sunt sacra, testatur Cic. lib. i. ad Att. ep. x. De sacrificio hoc illustris est locus apud Arnobium, l. v. *Fudam igitur Fatuam* (sic vett. lib.) *Bona quæ dicitur Dea, transeamus: quam myrteis cæsam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam, Sextus Clodius indicat sexto de Diis Græco* (sic recte emendant, quando Græce scripserat Clodius,) *signumque monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta: nec myrteas fas sit inferre verbenas, sicut suis scribit in caussalibus Plutarchus*. Ubi *caussalia* Plutarchi vocat ejus *Problemata*, in quibus hoc de Bona Dea legitur. Aliter tamen hæc narrat Macrobius, i. Saturn.

†**Damium** (inquit Festus in hac voce) *sacrificium, quod fiebat in OPERTO in honorem Bonae Deae*. Tuscum id nomen fuisse arbitror, utpote obscuram sacrorum vocem, & omnino Orientalis originis. Syris דומא *Dumo*, *tectum* significat: & Damium In Operto fiebat. Sed refragantur Glossae Philox. in quibus id sacrum ὑπαίθριον fuisse dicitur, id est *sub dio* factum. Quare, deserta originatione Syriaca, alia est ratio ineunda. Sed prius Festi cetera videamus. *Dictum a contrarietate* (h. e. per ἀντίφρασιν) *quod minime esset δημόσιον id est publicum*. At Festum dupliciter criminatur Scaliger, tum quia In Operto fieri dicat id, quod Glossis est ὑπαίθριον, tum quia negat Festus fuisse *publicum*, quod Cicero in l. ad Att. & Juvenalis *Pro populo fieri* dixerint: quare non ἀντιφραστικῶς sic appellatum, sed a δήμος sive δᾶμος (quia pro populo fiebat) vult *Damium* nuncupatum. Sed Scaligeri utraque criminatio facile diluitur. Negat Festus, id sacrum fuisse *publicum* non ea sententiâ, quasi minus *pro populo* fieret, sed quod non *in publico*, sed In Operto h. e. in abdito fieret (quo pertinet illud Juven. vi. 313 *Nota Bonae SECRETA deae*, negato aditu viris): quae sane Publici notio ab aevo Festi minime abhorret: simul intelligis illud Festi *In operto*, esse *minime publicum*, sive esse clam viris, non vero esse *sub tecto*, quia ὑπαίθριον Philoxeno dicitur. Dilutis Scaligeri criminibus., & antiphrasi (quam vox de Graeco ducta pepererat) amotâ, nunc veriloquium ex vero h. e. ex Oriente (ex quo quidquid est Tusci, redundavit) petamus. Nam facile potuit vox *Damium* ab Hebr. & Chald. דום *Dum*, quod est *silere* (cujus verbi praeteritum ac participium est דם *dam*) oriri; quia ea sacra silentio tegebantur. Hoc quidem etymon simplicius placet. Tamen potest etiam a vocabulo Hebr. דם *dam*, quod *sanguinem* significat, eadem illa vox proficisci: nec tam propter hostiae sanguinem (quia hostiae mactatio huic cum sacris aliis communis erat) quam propter *Uvae sanguinem* (nota est ea apud Orientales vini appellatio, in Psalmis aliisque Scripturis obvia; ac vide quae infra dicentur in Taminia) h. e. propter *vinum*, quod affatim in eo sacro a matronis epotabatur; unde illud Juvenalis Sat. ix. 117. *Pro populo faciens, quantum Laufella bibebat*: & de eisdem sacris in vi. 314. *Vinoque feruntur Attonitae*: postremo II. 86. *Atque Bonam teneræ placant abdomine porcae, Et magno cratere deam*. Causam ritus hujus sic narrat ex Sex. Clodio Arnobius Lib. v. *Fatuam* (id enim nomen Bonae Deae fuit) *myrteis caesam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam ...., signumque* (facti illius) *monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta; nec myrteas fas sit inferre verbenas*. Ab eo igitur *uvae sanguine* sacrum id Damium (imo & Dea ipsa Damia, quod & Festus ibidem docet) dicebatur. Nec mirum est, vinum dictum fuisse *uvae sanguinem*; quippe cum, teste Macrobio i. 12. in eo sacro *vinum in templum ejus non suo nomine soleat inferri, sed vas, in quo vinum inditum est, mellarium nominetur*,

netur, *et vinum LAC nominetur*. At, inquis, *LAC* vinum illud, non *sanguis* dicebatur. Equidem suspicor, quamdiu a Tuscis sacrum DAMIUM peragebatur, vinum illud DAM i. e. *sanguinem* uvae dictum. At Romani deinde (hoc licet retento sacri DAMII vocabulo, largaque compotatione, & insuper ut vinum non suo nomine sed *sanguis* vocaretur) ceterum, nequa effusi sanguinis suspicio manaret, pro *sanguinis* vocabulo, cujus vera notio eos fugiebat, LACTIS nomen libentius usurparunt. Sed horum plura quin pro conjecturis habeantur, non moror. MAZOCHIUS.

DAMNUM puto a δάπιον, quod est, *fumus*. [δαπανὸν δαπάνη Hesych.] Vel potius a δαπάνη, hoc est, *sumtus*, *impendium*; unde in libris veteribus legitur *dampnum*. Verum ut hic fortasse *P* ferri queat, ita nullam video rationem, cur id locum habeat in *hiemps*, *tempto*, atque aliis id genus, quæ & ipsa per *P* scribuntur in veteribus monumentis. Ridicule vero Cornelius Fronto, qui *damnum* a *dando* dictum ait, ita enim scribit: *Compendium ad pondus pertinet: dispendium deteritur in ponderibus: damnum dat omnibus: detrimentum usu tritum: jactura quod jacitur ex onere navis*. Nisi, quod suspicor, pro *dat*, legendum *demit*, ut *damnum* sentiat a *demendo* dictum, quia *damnum* sit rei diminutio, unde *damna Lunæ* legimus apud Agellium, lib. XX. Noct. Att. cap. VIII. Hanc conjecturam mirifice confirmat, quod idem etymon ante attulerat Romanorum doctissimus Varro, cujus hæc verba, lib. IV. de L. L. *Damnum a demtione, cum minus re factum, quam quanti constat*. Ac similiter Isidorus, lib. V. Originum, cap. XXVII. Ita *damnum* dicetur, quasi *demnum*. Sed verum est etymon, quod ante adferebamus. Nam prius a δαπάνη, mutato genere, ut in aliis multis, *dapinum* dixere: quomodo & e δαπανᾶν fecerunt *dapinare*; non a *dapibus*, ut vulgo putant. Plautus, Capt. Act. IV. II. *Æternum tibi dapinabo cibum, si vera autumas*; *A* in *I* conversum, quomodo a πατάνη est *patina*; a βάσκανος, *fascinus*; a ῥυκάνη, *runcina*; ab ἀφάναι, *apinæ*, &c. Postea e *dapinum* extritum *I*, quo nihil pene usitatius. Sic *flamen* est e *filamen*, & *cautor*, *fautorque*, prius fuere *caviter*, *faviterque*; quosque *soldatos* vocant Itali, Celtæ, Belgæ, hi *solidati* dicuntur Vegetio, Frontino, & aliis. Nec exemplo caret, quod *P* abjectum, *M* insertum. Nam similiter ab ὕπνος est *somnus*. Hæc fusius prosecuti sumus, quia vidimus virum eruditum, qui etymon id rideret, ut longe nimis arcessitum. Sed profecto non omnes de hoc studiorum genere judicare possunt. A *damnum* est *indemnis*, unde *indemnitas*. Utrumque legas apud vett. Jurisconf. A *damnum* quoque est *damno*. Caussam adfert Quinctilianus, declamat. CXX. ubi dum dixisset, *damnum esse amissionem eorum, quæ habueris*: paullo post subjicit: *Mihi ex hoc, quod plerisque criminibus, pecunia pœna imponebatur, appellatio etiam Damnatio videtur*. A *damno* est *damnas* κατὰ συγκοπὴν pro *damnatus*. Nebrissensis putabat, ubique pro *damnas* reponendum *damnatas*. Quidam etiam *damnes* legendum ajunt, qua ratione *copes* dicitur pro *copiosus*. Sed *damnas* quoque est in Pand. Flor. Imo Charisius clare, lib. I. *Damnas, ut cujas, nostras, & cujatis, nostratis, an quid esse dicemus? nam & interpretatio ejus damnatum participium facit*. Agroetius item, lib. de Orthographia, ait, *Damnas esse juris vocabulum*. Ac similiter Servius, in XII. Æn. *In jure*, inquit, *cum dicitur, damnas esto, hoc est, damnatus es, ut des; hoc est, damno te, ut des, neque alias libereris*. Legimus quoque apud Fabium, lib. VII. cap. IX. *Heres meus oxori meæ damnas esto argenti, quod elegerit, pondo centum*. Item: *Heres meus dare illi damnas esto omnia sua*. Compluria etiam loca ex antiquis legg. ac Senatusconsultis suggeret Brissonius, libb. de verborum significat. Sed sæpe hæc vox in vulgatis codd. corrupta est. Uti apud Agellium, lib. VII. cap. XV. *Brutum solitum dicere: furti damnatem esse, qui jumentum aliorsum duxerit, quam quo utendum acceperit*. Ubi vulgo *damnatum*. Sed *damnatem* in suo quondam codice, quem habeo, manu adscripsit Jos. Scaliger. Gloss. vett. *Damnas esto*, ὀφείλεις. Sed hic quoque *damnaerto* editum est. Petrus Colvius, notis in Sidonium, pag. LXII. annotavit, ut *prægnas* pro *prægnans* legitur, sic *damnas* dici pro *damnans*. Sed abunde enim restant, quæ hactenus diximus.

†DAMNUS est *Equus* eademque vox Tyrrhenorum peculiaris, si credimus Hesychio scribenti: ΔΑΜΝΟΣ, ἵππος, Τυρρηνοί. Fortasse ἵππος heic ponitur pro *equitatu* aut *equili*. Certe Hebr. דמן (*domen*) *stercus* & *fimum* significat, quod in equitatu aut stabulis plurimum est. At ne dubita, quin Hesychius *Rho* cum *Delta* commutatum repererit pro consuetudine Tuscorum unum cum altero confundentium, ut sit DAMNUS pro RHAMNUS. Vide mox in DEA pro *Rhea*. *Rhamnus* autem ad equites *Rhamnenses* pertinet; ac venit id nomen a רם *ram*, i. e. *Celsus*: unde Horatius κυρίως dixit: *CELSI* (nimirum de significatione *Rhamnensium* edoctus) *prætereunt austera poëmata RHAMNES*, i. e. equites. MAZOCHIUS.

DAPES, regum esse; *epulas*, privatorum, scribit Servius ad I. Æn. Idem tamen ad III. Æneïd. scribit, *Dapes*, esse Deorum; *epulas* hominum. Sed neque regum solum sunt, neque deorum: sed eo nomine intelliguntur omnes magnifici & opipari apparatus. Est ea vox forte a δαίς, quod idem notat. Itaque Homericum illud Od. α. τίς δαίς, τίς δ᾽ ὅμιλος, ἐπ᾽ ἔπλετο, id sic expressit Livius Andronicus, apud Priscianum, lib. VII. *Quæ hæc daps est? quis festus dies?* Probat quoque hanc originem Festus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hiberna semente aut verna; quod vocabulum ex Græca deducitur, apud quos id genus epularum δαίς dicitur. Itaque & dapice se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice; & dapticum negotium, amplum ac magnificum*. Sed cum *daps* prius fuerit, *dapis*, ut *trabs*, *trabis*; *mens*, *mentis*; *plebs*, *plebis*: fortasse verius erit *dapis*, sive *dapes*, esse a δαπάνη, ut proprie sonet *convivium sumptuosum ac sumtuosum*. Sane similiter a δαπανᾶν, est *dapinare*, de quo diximus in *damnum*. Δαπάνη vero est a δάπτω, hoc est, *voro*; unde & δαπτικὸς, a quo *dapticus*, non ex *dapaticus*, uti putant. Ejus vocis significationem jam ex Festo attulimus. Ab eodem est δαψιλὴς, unde *dapsilis*. Plautus Mostell. Act. IV. II. *Dapsiles sumtus facit*. Et Pseud. Act. I. Sc. IV. *Dictis dapsilis*, hoc est, *verbis beneficus*. Hinc δαψιλῶς, ut δαψιλῶς ζῆν apud Xenoph. Latinis id est *dapsile*, ab antiquo *dapsilus*, pro *dapsilis*. Pomponius apud Nonium: *Quid nunc vis fieri? verrem sume dapsile ac dilucide*. Sed & pro eodem *dapsiliter*, a *dapsilis*, dicebatur. Nævius, in Corollaria apud Charisium: *Ultro meretur, quamobrem ametur, ita dapsiliter suos amicos alit*.

DARDANARIUS, in Philoxeni Glossis exponitur παντοπώλης, παντοφαρμάκολος, σιτοκάπηλος. Est qui Latinis *incendere* vel *excandefacere annonam* dicitur. Odiosissimo hominum generi odiosissimum nomen fecere a *Dardano* insigni mago, quasi nempe *Dardaniis*, hoc est, *magicis artibus*, annonam in horrea sua converterent: eorum instar qui in legibus XII. Tabb. dicuntur ex alienis agris pellicere fruges. Hanc nominis caussam adfert Turnebus, lib. IX. Advers. cap. XVII. *Dardani magi* meminere Plinius, lib. XXX. c. I. Appuleius, Tertullianus, Eusebius, lib. II. Præparat. Evang. Etiam Columellæ est, lib. X. *Dardaniæ veniant artes*.

DARDANIUM, sive, ut in aliis Plinii libris, *Dardanum*, est aureum brachiorum ornamentum, ita a *Dardanis* dictum. Plinius, lib. XXXIII. cap. III. *Cujus sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis jampridem & viri; quod a Dardanis venit: itaque & Dardanium vocatur*.

DARICUS (ut in nomenclatore suo monet Hadr. Junius,) non a *Dario* Xerxis patre, sed ab antiquiori

quiori Perſarum percuſſus eſt, nomenque accepit. Erat nummus aureus, ut ea Herodoto conſtat. In pretio ejus falſus Budæus, Glareanus, Agricola, Hadr. Junius, in Nomenclatore ſuo, pluresque alii. Valebat enim quadraginta *drachmis* Atticis, quod Belgicæ monetæ fuerit octo Caroleia, ſiquidem *drachma* idem eſt quod *denarius*: de quo alibi dictum. Tantum valuiſſe *Daricum* oſtendit Joſephus, qui, lib. III. Antiquitatum, decem auri ſiclos juxta ſiclum Sanctuarii, interpretatur decem *Daricos*. At ſiclus Sanctuarii valebat quatuor *drachmis* Atticis: quod ex Joſepho & Hieronymo conſtat. Attica autem auri *drachma* valebat decem *drachmis* argenteis; quod ex Heſychio diſcimus. Plura argumenta pro hac ſententia vide apud Staniſlaum Greſpſium, in epitome Budæana.

Dasypus, δασύπους, a δασὺς, *hirtus*, τετριχωμένος· & πὼς, *pes*: q. d. *hirtipes*. Leporem ſic vocari Suidas putat. Sed diſtinguit Ariſtoteles, lib. I. Hiſt. Animal. cap. II. ubi inter meticuloſa animalia reponuntur ἔλαφος, λαγὼς, δασύπους. Et Plinius, lib. VIII. c. LV. *Lepus ſolus præter daſypodem ſuperfœtat*. Quare apud Ariſtotelem Gaza, & Cæſar Scaliger, δασυπόδα vertere malunt *cuniculum*.

DE

De, prius fuit *di*, vel *dis*, ut *præ* fuit *pri*, vel *pris*, unde *prior*, *primus*, *pridie*, *privignus*. *Di* vel *dis* δια, quod in compoſitione idem ſignificat: ut διαφέρειν, *differre*; διαφωνεῖν, *diſſonare*. Vel erit a δὶς, id eſt *bis*. Nam ſi quid deducatur, *duo* fiunt, quæ unum erant. Sane in *deduco*, *detraho*, *demo*, & ſimilibus, manifeſta diviſio eſt. Poſteriorem ſententiam amplexus Cæſar Scaliger, de cauſſis L. L. c. CLV.

†De praepoſitio Latina ea articulo Chaldaeo Syroque ד *De* derivata: quod in pluribus habet uſum Latino Da reſpondentem. Mazochius.

†Dea cur (teſte Heſychio) ab Etruſcis diceretur, quae *Rhea* erat, dictum fuit in Tyrrhenicis Diatr. v. §. 2. ubi de pronuntiatione litterarum D & R. *Rhea* quoque Tuſcum nomen eſt; cujus etymon vide infra in Rhea. Mazochius.

Decalogus, οἱ δέκα λόγοι, ut eſt Exod. XXXIV. XXVIII. quæ & δέκα ῥήματα, Deut. IV. XIII.

Decanus, & *decurio*, ſunt a *decem*. *Decanus* autem in exercitu dicebatur, qui decem præerat militibus, ita ut ipſe eſſet undecimus, ac caput contubernii. Itaque, cum in centuria decem fuerint *decani*, ſub uno vexillo fuere pedites centum & decem. Vegetius, lib. II. cap. XIII. *Centuriæ in contubernia diviſæ ſunt: ut decem militibus ſub uno papilione degentibus, unus præeſſet decanus, qui caput contubernii nominatur*. Qui autem in pedite eſt *decanus*, is in equite primo fuit *decurio*. Cumque turma fuerit equitum triginta, terni fuere in ea *decuriones*, quorum ſinguli *decuriæ*, hoc eſt, *decem* equitibus, præeſſent: unde δεκαδάρχης nomin Polybius, quos a Latinis δεκουρίωνας vocari ait. Idem indicat Varro, lib. IV. de L. L. *Decuriones dicti, qui ab eo in ſingulis turmis ſunt etiam nunc terni*. Poſtea res mutata, nomen manſit. Nam etiam cum, ut in pedite manipuli, ſic in equite *decuria*, negligebantur; tamen is, qui turmæ toti præeſſet, *decurio* vocabatur: ut teſtatur Vegetius, lib. II. cap. XXIV. Sed de voce *decurionis* plura ſeparatim. [vide Salmaſium de *climactericis*, qui tamen non perſuadet. Malo a δέω, δέκω, δέκα. unde δέκελλα &c.] A militia voa *decani* translata ad ſacram militiam. Imo genethliaci veteres etiam utebantur pro *præſide decem partium ſigni*. Nam ſignum continet gradus triginta. Quibus tres præerant *decani*: ita ut *decanus* quiſque decem partibus præeſſet. Sic voce *decani* utitur Firmicus: Imo Δεκανὸν vocat etiam Hephæſtion Thebanus. Nempe a δέκα eſt δεκανὸς. Singulis vero *decanis* terna applicabant numina, quæ λειτουργοὺς diacte Græci, quod Gloſſæ etiam *munifices* exponunt. Vide Firmicum, lib. II.

Decaproti, Ulpiano, qui Ciceroni, pro Roſc. Amer. *decemprimi*: *Itaque decurionum decretum ſtatim fit, ut decemprimi ſtatim proficiſcantur ad L. Syllam*. Ac quemadmodum δεκάπρωτοι, ita & dicere πεντάπρωτοι. Ciceroni, in Verrinis, appellantur, *quinqueprimi*. *Magiſtratus*, inquit, *& quinqueprimi accitu iſtius evocantur*. Dixit quoque εἰκοσάπρωτοι, *vigintiprimi*. *Decaprotus* autem non fuiſſe magiſtratus, ex eo liquet, quod Ulpianus ait, minores fuiſſe annis XXV. Nam ante annum quintum & vigeſimum nemo capeſſere poterat Rempublicam. De *decaprotis* nonnulla etiam notat Alciatus ad X. lib. Codicis, ſub tit. de verborum ſignificat. & in L. munus tribus modis. Digeſt. de verborum ſignificatione.

Decem, a δέκα, ut *ſeptem* ab ἑπτά. De denario ſcite philoſophatur Philo Judæus, libro περὶ τῶν δέκα λογίων: ubi δεκάδα ſic dici ait, quaſi δεχάδα, παρὰ τὸ δέχεσθαι καὶ συγκεχωρηκέναι τὰ γένη πάντα τῶν ἀριθμῶν, καὶ λόγους τῶν κατ' ἀριθμὸν, καὶ ἀναλογιῶν, ἁρμονιῶν τε αὖ καὶ συμφωνιῶν· *quaſi comprehenſorem, quia comprehendat ac capiat omnia numerorum genera, & rationum ac proportionum Arithmeticarum, ac præterea harmoniarum & concentuum*. Quam rem multis deinde declarat. Sed eſt hæc alluſio verius, quam originatio. Ad Latinum *decem* redeo. Ab *unum* & *decem* eſt *undecim*, ac par ratio in *duodecim*, *tredecim*, cæteriſque. Neque mirandum, *undecim*, & *tredecim*, dici per *I*, cum olim in multis, ac imprimis in ultima ſyllaba, ut in *heri*, aliiſque, adeo exilis fuerit harum vocalium ſonus, ut via conſtare potuerit, utra proferretur: indeque etiam eſt, quod & *decim* crebro legitur in antiquis codd. ut docet Pierius ad Eclogam tertiam. A *decem* eſſet *decenus*, pro quo dicimus *denus* κατὰ συγκοπήν. A *denus* eſt *denarius*. Feſtus: *Denaria ceremoniæ dicebantur, & tricenaria, quibus ſacra adituris decem continuis diebus, vel triginta, certis quibuſdam rebus carendum erat*. De nummo *denario* ſeorſim loquimur. A *decem* quoque eſt decimus, ſive ut veteres dixere, *decumus*. Unde *edecumatus* ſeu *edecimatus*, quod Feſtus exponit *electus*. Nempe nonniſi præſtans eſſe poteſt, ubi e bonis *decimum* quodque eligitur. In Gloſſis vett. *Edecumatus* exponitur ἀδέκαστος, ἀδωρόδοκητος, quaſi id nomen ſit a δέκα, id eſt δέχομαι, ita dicatur, *qui largitione donorum corruptus non eſt*. Sed falſa hæc interpretatio videtur.

Decempeda, menſuræ genus, nempe pertica, *decem* pedes longa, unde & nomen. Ac ſimiliter δεκάπους vocatur Græcis. Uſus etiam in dimetiendis agris, caſtris, aliis; ut porticibus apud Horatium. Unde *decempedator* apud Ciceronem, Philipp. XIII. de Antonio: *Agri publici privatique decempedator*. Vide, quæ de *decempeda*, aliiſque menſuræ generibus, notat Budæus ad l. ult. D. *ſi menſor falſum modum dixerit*. Vetus ejus interpres, *decempedam* eſſe ait *regulam decem pedum, qua ab artificibus menſura fabricæ colligitur*. Imo & apud Tullium in Academicis legas, *Magnitudinem ſolis decempeda metiri*.

Decermina, ſunt purgationes, ſive februationes, ad placandos Deos. ita dictæ a *decerpendo*. Feſtus: *Decermina dicuntur, quæ decerpuntur purgandi cauſſa*. Et Bonaventura Vulcanius, in Gloſſ. Latino Græcis legendum conjectat: *Decerminationes*, ἐξιλασμοὶ, ἐξαποτελεσμοί. Ubi vulgo, *Determinationes*, ἐξαγνισμοὶ, ἐξαποτελεσμοί. Si appellatio *decerminum* a *decerpendo* eſt, videri queat proprie dici de frondibus ad luſtrandum decerptis.

Decet, a δέω, unde contractum δεῖ, hoc eſt, *oportet*; C inſeritur, quomodo a σπέος, *ſpecus*. Quanto id veriſimilius, quam quod Iſidorus putavit, lib. X. *decens* dici a *decem*, quia is numerus ſit perfectus. Quomodo *decet*, & *oportet*, differant, oſtendit Cicero, in oratore, his verbis; *Utrum decere an oportere dicas. Oportere enim perfectionem declarat officii, quo & ſemper utendum eſt & omnibus. Decere, quaſi aptum eſſe conſentaneumque tempori, & perſonæ, quod tum in factis ſæpiſſime, tum in dictis valet, in vultu denique & geſtu & inceſſu*:

cessu; *contraque item Dedecere*. A *decet* est *decus*, & *decor*. Nisi cum Caninio & Nunnesio *decus*, trajectis literis, ex κῦδος esse malis. A *decor* est *decorus*. A quo *indecorus*. Item *decorare*. Unde *indecorabilis*, ex quo *indecorabiliter*. Accius, in Bacchis: *Indecorabiliter alienis alunt*. Refert Sosipater, cap. de Adverbio.

DECREPITUS (Festi verba sunt,) *est desperatus, crepera jam vita: ut crepusculum, extremum diei tempus. Sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitum*. Sed Scaliger ibi, atque item in Conjectaneis, senes ait dicit *decrepitos* tralatione petita a lucernis, sive candelis, quæ *decrepare* dicuntur, cum expirantes *crepitum* edunt. Nec ineleganter illi, quibus placet metaphoram esse a rebus fragilibus, quæ ob vetustatem, si motites, *crepant*.

DECUMANUS, per *V* scribitur veterum more, qui *decumus* pro *decimus* dicebant. *Decumanum* pro *magno* dixere, sive ob observatione, quod *decimum* quodque magnitudine soleat exsuperare, sive potius a Pythagoreorum superstitione, qui magnifice admodum boc de numero sensere. Festus: *Decuma ova dicuntur, & decumani fluctus, quia sunt magna. Nam & ovum decimum majus nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur*. Ovidius, II. Metam. fab. X.

Vastior insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Idem, I. Tristium, el. II.

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

Lucretius, lib. V.

Hoc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Invalida cum puppe levat.

Silius Italicus, lib. XIV.

Non aliter Rhodopes Boreas a vertice præceps
Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
Expulit in terras.

Vide Politianum in Miscell. cap. LXXXVI. Similiter *decumanum acipenserem* pro *magno* dixit Lucill. apud Ciceronem, II. de Finibus, & *decumana scuta*, de quibus Festus, in *Albesia*, hoc est, *Albensia*. Quid sit *decumanus* limes, docebit Plinius, lib. XXVIII. cap. XXXIII. Festus in *Decumanus*. De nominis caussa sic Siculus Flaccus, de condit. agror. *Quæstorii dicuntur agri, quos ex hoste captos P. R. per quæstores vendidit. Hi autem limitibus institutis, laterculis quinquagenum jugerum effectis, venierunt. Quem modum decem actus in quadratum per limites demensi efficiunt; unde etiam limites decumani sunt dicti*. Aliter tamen Hygenus: qui initio, de limitibus constituendis, a *duo* ait dictum *duocimanum*, & κατὰ συγκοπὴν *decimanum*. In editis corrupte est *duodecimanum*, pro *decimanum*. Verba Hygeni ponam prout legi oportet. *Primum*, inquit, *duos limites constituerunt. Unum, qui ab oriente in occidentem dirigeret: hunc appellaverunt duocimanum, ideo quod terram in duos dividat partes, & ab eo omnis ager nominetur. Alterum a meridiano ad Septentrionem, quem kardinem nominaverunt, a mundi kardine. Duocimanum postea decimanum appellaverunt, quare a decem potius quam a Duobus? sicut duo pondo nunc dicimus dupondium, & quod dicebant antiqui duoviginti, nunc dicimus viginti, similiter duodecumanus, decumanus est factus*. Hactenus Hygenus. Sane dura admodum coactaque etymologia. Angelus Politianus, in Miscell. putavit, *decumanos* dictos quasi *longissimos*, ut cardo ipse jam dimidiatus, *decumano* videlicet anticipante, consideretur. Mihi maxime placet sententia, quam Siculi Flacci fuisse diximus. Idem Politianus, censet, *decumanam portam* ab eadem notione sic appellatam, quasi nempe præcipuam, aliisque potentiorem. Godscalcus Stewechius, ad Vegetij lib. I. cap. XXIII. putat sic vocari a limitatione agrorum, in quibus *decumanus* is *limes* dicitur, qui agrum secat ab Ortu ab Occidentem. Sed verum etymon docet nos Aggenus Gromaticus, cum sic vocari ait *cohortibus decimis ibi tendentibus*. Sic igitur dicta a *tutela militum decimæ cohortis*: quam *decumanam* vocat Suetonius, in Cæsare cap. LXX. Meminere *decumanæ portæ* Livius pluribus locis; Tacitus, lib. I. Annal. Vegetius, lib. I. cap. XXIII. ubi ait per eam delinquentes milites educi ad pœnam. *Decumani* quoque dicti *publicani* a *decimis*, seu, ut veteres locuti, a *decumis*, quas redimebant. Sic utitur Tullius, Verr. V. Quia vero quod *decimando* colligebatur, id cæteris vilius erat, hinc etiam *decumanum frumentum* dixere, pro aceroso, ac *oleum decumanum*, pro minus puro, ac proinde viliori. Ita Lucillius, lib. XXV. apud Nonium, in *Acerosum*:

Quæ gallam bibere, ac rugis conducere ventris
Farre aceroso, oleo decumano pene coëgit.

DECURIA, & *decurio* (unde *decurionatus*,) ea forma dicuntur a *decem*, qua a *centum* dicimus *centuria*, & *centurio*, unde *centurionatus*. Aliud autem erat *decurio*, in *legione Romana*; aliud, in *municipiis*. In *legione* quid sit docet his verbis Festus, *Decuriones appellantur; qui decem equitibus præsunt*. Nonius; *Decuriones, & centuriones, a numero, cui in militia præerant, dicebantur*. Hinc δεκαδάρχας vocat Polybius: ac Varro, lib. IV. de L. L. disertim scribit, suo etiam tempore tres fuisse in turma *decuriones*. Erat autem turma equitum triginta, sive, cum tribus *decurionibus*, triginta trium. Postea re mutata pristinum tamen remansit nomen. Nam quamquam unus toti præesset turmæ, hoc est, triginta duobus equitibus: nihilominus tamen *decurio* dicebatur. Clare id ostendit Vegetius, lib. II. cap. XIV. *Quemadmodum inter pedites centuria, vel manipulus, appellatur, ita inter equites turma dicitur. Et habet una turma equites XXXII. Huic qui præest, Decurio nominatur. Ut enim centum pedites* (Stewechius ope libb. vett. legit, *centum & decem pedites*) *ab uno centurione, sub uno vexillo gubernantur, similiter XXXII. equites ab uno decurione sub uno vexillo reguntur*. At *municipales decuriones* sic, Pomponio teste, dicti, quod, cum initio coloniæ deducerentur, *decimus* quisque legeretur. Eratque *senatorum*, horumque *decurionum* dignitas affinis. Nam ii *decuriones* in coloniis ac municipiis erant, qui Romæ *senatores*; ac ut hic ex *senatoribus*, ita in illis ex *decurionibus*, eligebantur magistratus. Eratque id in illis *decurionum decretum* (cujus & meminit Cic. orat. pro Rosc. Amer.) quod Romæ *senatusconsultum*. Hinc liquet, cur distinguantur municipia in homines *plebejos*, & *decuriones*. Paulus, l. VII. D. de decurionib. *Is qui non sit decurio, duumviratu, vel aliis honoribus*, fungi non potest, quia *decurionum* honoribus *plebeij fungi prohibentur*. Quo loco *duumviratus* meminit, quia is in summis magistratibus fuit, ut constat ex Cic. Pisoniana; & lege unica. D. si quis jus dicenti non obtemp. Sed locus corruptus videtur. In vulgatis est: *Omnibus magistratibus, non tamen duumviris, secundum jus potestatis suæ concessum est jurisdictionem suam defendere pœnali judicio*. Ubi pro *tamen* recte Hotomannus legit *tantum*. Plura de *decurionibus* Gul. Fornerius, lib. I. Select. cap. XII.

DECULTO, a *deculo*; ut *occulto*, ab *occulo*. Festus: *Decultarunt, valde occultarunt*. Ita etiam est in MSStis. Nisi quod in uno, pro *occultarunt*, est *occupaverunt*. Sed corrupte. Et *deculo* autem, & *occulo*, sunt a *colo*, quatenus *de terra* dicitur *cultura*.

DECUSSIS, ut diximus in *Æs*, valebat *denarium*, sive *decem asses*, quod & compositio indicat. Ita usus Vitruvius, lib. III. cap. I. Ejus nota *X*; unde *decussare*, aliquid ad figuram hanc redigere, quod Græcis dicitur χιάζειν, a figura literæ χῖ. Ita vocibus *decussandi*, *decussationis*, *decussatim*, utuntur Cicero, lib. de Universitate; Columella, lib. III. cap. XIII. Vitruvius, lib. I. cap. VI. & lib. X. cap. XI. Pro eodem Plinius, lib. XVIII. cap. XXXIV. dixit: *ducere duas obliquas lineas in decusses*. Quod si *X* seces in partes duas, superior pars erit litera *V*; quæ *quincuncis*, sive *quinque assium*, nota erat. Ab hac nota arbores *in quincuncem* digeri, vel disponi, dicæ, quæ ita collocarentur, ut figuram eam referrent.

referrent. Ita locutus Cicero, in Cat. Maj. & Columella, lib. III. cap. XIII.

DEFRENS, est *seges demessa*, ἄμημα θεριζθεῖσα, ut exponitur in veteri Glossario. Liquet esse a *frendere*, hoc est, *rumpere*. unde *nefrendis*, de quo suo loco, & *infrendere*, qua voce utitur Maro, in Culice:

> . . . *Et obvia torve*
> *Sapias arrepens infrendere*.

DEFRVTVM (ut quidem censet Isidorus, lib. XX. cap. III.) *dictum est, quod defrudetur, & quasi fraudem patiatur*. Perottus autem censet dici, *quod omnis fructus ex eo musto detractus sit*. Nempe triplex verbi *fruor* præteritum facit, *fruitus*, *fretus*, & *fructus sum*: unde *defrutum*. Sed *fretus*, cum notet *confisum*, aliunde est: & *frutus* non invenitur. Quare, si a *fruor* esset, dicere mallem, ut *tutus* est ex *tuitus*, quod a *tueor*, sic *frutum* esse a *fruitum*, quod a *fruor*: sed hoc discriminis esse, quod hic penultima correpta permanet. Præterea, si cum Perotto a *fruendo* deduceremus, caussam tamen originis aliam præferremus. Nempe ut *defrutum* dicatur, quia valde ab *fruimur*: sive quia in eo est omnis musti *fructus*. Festus: *Defrui dicebant antiqui, ut deamare, deperire: significantes omnem fructum percipere*. Tertium præterea etymon in mentem venit, &, ut puto, verissimum. Nempe ut contractum sit ex *defervitum*: hoc est, *decoctum*. Nam *defrutum* est *mustum ex duabus partibus ad tertiam decoctum*: ut docet Columella, libro XII. cap. XX. & XXI. *Defervendi* verbo ita usus Marius Victorinus, qui de *defrudandi* verbo agens, *defervere, & decoqui*, conjungit: uti Columella, lib. II. *defervescere, & concoqui*. Ubi de fœno loquitur.

DEGERE, quasi *deagere*. Itaque significat *detrahere*, & *diminuere*, ut Nonius comprobat hoc Plauti, Aulul. A. II. I.

> *Nunc ego istum soror laborem degam & diminuam tibi*.

Ubi vulgati *demam*: item illo ejusdem, Epid. I. I.

> *Degetur corium de tergo meo*.

Ubi vulgo, *detegetur*. Vulgatam defendunt complures: pro Nonio stant Lipsius, lib. II. Elect. cap. XXI. & H. Steph. de Plauti Latinitate, pag. CCCLXXX. Eandem & ἐτυμολογίαν & significationem confirmat, quod, ut dicimus *agere*, & *agitare vitam*, sic etiam *degere vitam*, quasi *deagere*, quia nempe in dies de vita aliquid demitur ac decedit. Vide *Nego*.

DELAPIDO, & *dilapido*, differunt. *Delapido* est *lapide sterno*, ut Festus exponit. *Dilapido*, est *dispergo*, ut Donatus interpretatur, in Phor. Proprie vero *dilapido* est *lapides dissipo & dispergo*. Hæc enim vis est præverbii *dis*. [Non est a *lapido*, sed a λάπτω, λαπίττω, λαπίζω, διαλαπίζω, unde *dilapido*.] Apud Columellam *dilapidare* sumitur pro *lapides auferre*, sive *lapidibus purgare*. Sed meliores libri *delapidare*. Ut *delapido* duplicem habeat significationem. Nam & *area delapidatur*, quæ lapidibus sternitur: & *ager delapidatur*, unde lapides eximuntur.

DELIBERO, quasi *delibro*, hoc est, rationis libra pondero atque expendo. Festus: *Deliberare, a libella, a qua quid perpenditur, dictum*. Sed hoc si esset, *delibre* diceretur. Quare rectius Perottus & alii, qui a *libero* deducunt. Nam *deliberat*, cui libertas est eligendi aliquid e duobus. Ubi vero libertas ea non est, ibi nec *deliberatio* est. *Neque enim quisquam* (ut Cicero in Partitionibus ait) *deliberat, qua ratione perpetuo victurus sit: quoniam intelligit, sibi moriendi necessitatem incumbere: neque quisquam deliberat, quomodo volare possit: scit enim sibi alas non adesse*. Ideo Aristoteles in Rhetoricis materiem generis *deliberativi* esse ait τὰ φαινόμενα ἀμφοτέρως ἔχειν· *quæ videntur in utramque partem cadere posse*.

DELIBRARE, est *librum*, hoc est, *corticem*, arbori detrahere. Ita usus Columella. Sed apud Festum etiam legas: *Delibrare, aquam sulco derivare*. Ubi in MSto est *delirare*. Quod placet. Nam *sulco* derivatur aqua. *Lira* vero, seu *porca*, inter duos *sulcos* media est.

DELIBVTVS, Becmano placet ab antiquo *buo*, a quo *imbuo*. Sed ἀναλόγως magis dicamus, veteres dixisse *delibuo* pro *humecto*, *irrigo*, quod Græcis λείβειν, a quo *libo*, & *libuo*, quomodo dixere *do* & *duo*, unde *duint* & *perduint*.

DELICATVS, nunc est a *deliciis*, quæ a *lacienda* dictæ: neque ponitur pro *dedicatus* more antiquo, quo *L* ponitur pro *D*. Festus: *Delicata dicebant diis consecrata, quæ nunc dedicata. Unde adhuc manet delicatus, quasi in usui dicatus*. Ubi in MSto est *usui*. Quod placet. A *delicatus* pro *dedicatus* Varro deduxit *delubrum*, quia sic locus dicatur, ubi simulacrum Deo *dedicatum*. Sed potius est a *deluendo*: ut suo loco ostendimus.

DELICIA, pro *delicium*, est a χλιδάω, hoc est, τρυφῶ, uti χλιδανὸς, τρυφερὸς, *delicatus*. Vel *deliciis* nomen ex eo, quia *deliciant*, ac delectent: de utroque etymo in *Lacio* dictum. At pro *tigno* dicitur quasi *deliquium*, quia deliquat aquam. Nisi a *delicio* malis, quia inde *deliciatur aqua*. Festus: *Delicia est tignum, quod a culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigium* (ita in MSto) *collocatur, unde tectum deliciatum, & tegulæ deliciares*.

DELIRVS, & *delirare*, sunt a *lirare*, hoc a *lira*: illud, ab Hebræo ניר, quod est *lira*, aut *sulcus*, a radice ניר, id est, *aravit*, *liravit*. *N* in *L* abit; ut & sæpe in *R*, *elura*, *elura*; *gnoma*, *groma*; *condolium*, *cordolium*. Quamquam & acute Martinius, ut *lirare* sit ex λύειν ἔραν, hoc est, *solvere terram*: vel λειοῦν ἔραν· ut λειοῦν hic sit διακόπτειν, *secare*. Sed *lira* nomine quid signetur, non satis convenit inter veteres ipsos. Nam Nonius per eam intelligit *sulcum*, Columella *porcam*. *Sulcus* vero & *porca*, quomodo differant, docet Varro, lib. I. de R. R. cap. XXIX. *Qua*, inquit, *aratrum vomere lacunam striam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea segete frumentum porricit*. Nonio vero *liram* dici *sulcum*, hæc ejus verba ostendunt: *Lira est fossa recta, quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam uligo terræ decurrat*. *Porcam* contra eâ signari, docet hic locus Columellæ, lib. I. cap. IV. *Liras rustici vocant easdem porcas, cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat*. Sed quis ille Marrucinus, qui non Columellæ potius habeat fidem, quam Nonio, tot errorum manifesto? Quemadmodum vero *liras* & *sulcos* pro eodem habet Nonius, ita etiam *porcas* ipsas Festus. Nam, inquit, *Porcæ appellantur rari sulci, qui ducuntur aquæ derivandæ gratia, quod porcent, id est, prohibent aquam frumentis nocere. Nam crebriores sulci, limi (vel lumi,) vocantur*. Melius profecto Vett. Gloss. in quibus est, *Porca* (sic leg. non *porta*) τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Hisce ita expositis, non difficile erit cognoscere, quod de *deliri* etymo ante diximus, secuti in eo Nonium Marcellum, atque item Isidorum, lib. I. Nam bis *delirus* est a *lira*, sive a *lirare*: quod est arationis genus, cum agricolæ facta semente dirigunt *sulcos*. Quippe (ut Varro docet, lib. I. de R. R. cap. XXIX.) primo cum aratur tellus, proscindi dicitur, cum iterum, offringi, quia glebæ offringuntur, quæ prima aratione grandiores erant; cum tertio vero aratur, ac tabellis ad vomerem additis simul & satum frumentum operitur in *porcis*, & sulcantur fossæ, quo aqua pluvia delabatur, *liratio* dicta est. Hinc, metaphora a bubus ducta (nam horum *lirare* est,) *delirus* & *delirare* dicetur, qui a recto ordine, & quasi *sulco* & *lira* rationis evagatur. Alterum quoque apud Isidorum ibidem etymon legas; ut *delirare* sit a Græco ληρεῖν. Sane λῆρος, vel ληρὸς, Græcis, quod in veste extrema ornatus caussa ex materia alia assui solet, præcipue in muliebri schemate. Hesych. Ληροὶ, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι χρυσώματα. Ac quod in veste sic extabat, simile erat *porcæ* extanti inter *sulcos*. Etiam λῆρος, *delirium*. Unde Plautus, Pœnuli act. I. sc. I.

> *Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,*

Gerra germana, atque ædepol liræ, liræ.

Ubi *liræ*, λῆροι, quomodo *Adelphæ* inscribitur Terentii Comœdia, quæ Græce Ἀδελφοί. Magis interim placet prior ἐτυμολογία, uti & Vello Longo, cum scribit: *Sic etiam delirus placet Varroni, non delerus: non enim, ut quidam existimant, a Græco tracta vox est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed est Latine fulro. Itaque sicuti boves, cum se a recto actu operis detorserint, delirare dicuntur; sic qui a recta via vitæ ad pravam declinant, per similitudinem translationis item delirare existimantur.* Imo Plinius ipse pro Vello stat. Ejus hæc verba, lib. XVIII. cap. XX. *Aratione per transversum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate vel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoque ubi consuetudo patitur, crate dentata, vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare, operientes semina, unde primum appellata deliratio est.* Gemina etiam ratio pro hac sententia adferri potest. Nam si esset a ληρεῖν, cum η in e longum mutetur, *delerus* & *delerare*, diceretur: quod falsum esse, vel ex Plinii loco constat. Etsi non ignoro in Glossis vett. legi, *delerus*, ληρῶν, παράληρος· item *delirat*, ληρεῖ. Imo & in Veneta Nonii editione anni MCCCCXCVI. semper hæc per *E* scribuntur: sed invitis codd. antiquissimis. Accedit quod a ληρεῖν prius esset *lirare*, unde *delirare*, ut a *Bacchus*, *bacchari*, unde *debacchari*. At *lirare* pro ληρεῖν nusquam invenitur.

DELPHICA, Ciceroni, Martiali, & Paullo JC. est mensa poculorum, quæ & *abacus*, & *cilibantum*: quemadmodum docet M. Velserus, in monumentis agri Augustani Vindelici, pag. CCLIII. Vetus Horatii interpres in illud, lib. primo, Sat. VI. *Et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet*: *Lapis*, inquit, *mensa marmorea, quam Delphicam vocant*. Glossæ Philoxeni: *Abaci Delfica*, μονοπόδιον, ὡς Ἰουβενάλιος. Ubi legendum, *Abacus*, *Delphica*, μονοπόδιον. Nam *abacum* Latini, & ab eorum exemplo Glossographus hic, *Ministerium* dixere, quia ex ea convivis ministrarent. Vide quæ ibi ad Glossas notavit Bon. Vulcanius. Cur mensa hæc tripes *Delphica* dicta sit, ostendit Plinius, libro XXXIV. capite III. *Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur*. Et Etymologus, Δελφικὴ, τὴν τρίποδα Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ πρῶτον ἐν Δελφοῖς γίγνεται. Ex quibus colligimus, ita dici hoc mensæ genus, quia similis esset mensæ illi, cui *Delphis* insidebat Pythia oracula faciens. Nimirum primo *delphicæ Delphis* fiebant, posteaque quivis *abaci* ejus formæ id nomen habuere. Vide & quæ erudite ac fuse de tota hac re scribit Obertus Giffanius, in Conjectaneis Lucretianis, voce *Præstringere*.

DELPHIN δελφὶν, vel δελφὶς, piscis, de quo Aristoteles, Plinius, Ælianus, Oppianus. Si Cæsarem Scaligerum audimus, exercit. CCXXII. sect. V. venit a δέλφαξ, *porcellus*, quem refert. Addit similiter a Germanis dici *Meer-swyn*: quasi dicas *maris suem*. Sed obstat, quod *meersuinus* sit *porcus marinus*, qui similiter Græcis ὗς & ὕαινα. Sane veteres omnes distinguunt *hyenam* piscem, & *delphinum*.

DELUBRUM, quid proprie sit, atque unde dicatur, veteres ipsi mire dissentiunt. Servius ad II. Æn. *Delubrum dicitur, quod uno tecto plura complectitur numina, quia uno tecto diluitur: ut Capitolium in quo est Minerva, Jupiter, Juno. Alii, ut Cincius, delubrum esse locum ante templum, ubi aqua currit, a diluendo.* Hæc Servius. Priorem si opinionem sequamur, *delubrum* proprie erit, cum pluribus Diis unum est dedicatum templum; quale cum id cujus meminit Servius: tum illoc, quod commune erat Cereri, Baccho, & Proserpinæ: sive *Cereri, Libero, Liberæque*, ut loquitur Tacitus II. Annal. Δήμητρι, Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, ut est apud Dionysium, fine lib. VI. Verum hoc uno excepto, quod apud Ciceronem conjunctim legamus *templis atque delubris* (quod tamen imbecille sit probandi genus:) equidem non video, quid adferri possit, quo verisimile fiat communia proprie magis *delubra* dici, quam quæ Diis sunt singulis dicata. Tum autem, cum non magis prioris, quam alterius generis *delubra*; pluviæ sint obnoxia, putidulum videtur illa magis, quam hæc a *diluttone* tecti nomen accepisse: longeque magis verisimile fuerit, hæc a Deorum vocabulo *delubra* dici, quia pluribus sint Diis dedicata: quo de etymo postea ex Varrone dicam. Verisimilis magis sententia Cincii, quam & Christianorum templis aptari posse censuit Isidorus. Sic enim ille, lib. XV. cap. IV. *Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, & appellari delubra a diluendo. Ipsa nunc sunt ædes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur: & bene quodam præsagio delubra sunt appellata: sunt enim in ablutionem peccatorum.* Per sacrum fontem intelligit Isidorus *baptisterium*, quod Gallis hodieque *fons*, Anglis *fonte*, Germano Belgis *vonte* vel *vunte*, appellatur. Tertium etymon ponit Festus, sive potius Paullus: *Delubrum*, inquit, *dicebant fustem delibratum, hoc est, decorticatum, quem venerabantur pro Deo*. Postrema verba non Festi, sed Paulli, esse paret, qui ubique hoc agit, ne gentium religioni favere judicetur. Porro hoc etymon, si sequamur, proprie *delubra* erunt simulacra lignea: quæ Græcis similiter ξόανα dicuntur. Latius tamen patet ξόανον. Nam quia est a ξέειν, quod notat tum *scalpere*, tum *radere*, ac *polire*; inde est, quod generatim idolum notat, sive e saxo scalptum, sive e robore dolatum, quemadmodum loquitur Cicero. Hesychius: Ξόανα, ἀγάλματα, εἴδωλα, ζώδια. Κυρίως δὲ, τὰ ἐκ ξύλων ἐξεσμένα ἢ λίθων. Porro est & apud Servium locus, quo paucis, cum duo superiora *delubri* etyma, tum postremum hoc complexus est. Sic enim scribit ad IV. Æn. *Delubrum dictum propter lacum, in quo manus abluuntur: vel propter tectum conjunctum, quia una opera abluitur: aut certe ligneum simulacrum* (*lignei* vox in Servio Danielis ex veteri codice inserenda,) *delubrum dicimus, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græce ξόανον dicitur.* Hæc Servius. Triplicem hanc *delubri* acceptionem adfert quoque Asconius in Divinat. sed tertium etymon omnino damnat. Insuper, ut plerosque omnes velle video, in secundæ acceptionis etymo dissentit. Nam, si eos audimus, non a *deluendo*, sed a *labrum* deducit: quod si verum, jam quartum hoc fuerit *delubri* etymon. Sed mihi Asconii mentem haut adsequi videntur. *Labrorum* enim meminit, non quia inde veniat *delabrum*, sed quia hæc ubi sunt, *delubrum* erat: quod in iis se homines *delaere*, seu *abluere*, possent. Sed quo hæc magis pareant, totum locum adscribam; *Delubra*, inquit, *templa esse bis aliter ostendit Tullius, aliter cum dicit templis atque delubris: & sunt, qui* TEMPLA *esse dicant singulorum Diis attributorum locorum;* DELUBRA *multarum ædium sub uno tecto a diluvio pluviæ munitarum. Alii delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum, mortuorum; ut Dodonæi Jovis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur; sunt etiam, qui delubra, ligna delibrata, id est, decorticata, pro simulacris Deorum more veterum posita, existiment: sed male.* Hactenus Asconius. Cum autem mortuorum meminit, tangit veterum consuetudinem, qui solent mortuos lavare, quo, si quis ultra esset vitalis spiritus, is aquæ calore, velut sopitus, excitaretur. Vide Celsum præfat. lib. I. de re Medica. Quare justius quartum etymon censeatur, quod ex Varrone ponit Macrobius, lib. III. cap. IV. ut nempe a *Deus* sit *delubrum*, sive sic ob aream Dei caussa adsumtam; sive a dedicato Dei simulacro, nuncupetur. Hæc enim sunt verba Varronis, lib. VIII. rerum divinarum: *Delubrum alii æstimant, in quo præter ædem sit area adsumta Deûm caussa, ut est in circo Flaminio Jovis Statoris: alii in quo loco simulacrum dedicatum est.* Ibidem adjecit Varro: *Sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatur, ita in quo Deum ponerent, nominatum delubrum.* Juxta igitur Varronem *delubrum* proprie sit, in quo constituitur Deus quispiam: adeo ut μεταφορικῶς homo *delubrum* dici queat, quia ei inest aliquid divini. Id clare docet Cicero, I. de

Legg.

Legg. *Nam qui se ipse norit, primum aliquid se habere sentiet divinum, ingeniumque in se suum, sicut simulacrum aliquod, dedicatum putabit*. Cæterum ex quadruplici hac sententia maxime placet, *delubrum* esse fontem aut lacum ante templum, ubi se deluerent: quemadmodum antiquissimus scriptor Cincius docuerat. Ac similiter Cornelius Fronto: *Delubrum, in quo homines pericula sua deluunt*. Ita ibi legendum, non *diluunt*. Nam, ut Agrætius ait, *Deluit, purgat; diluit, temperat*. Festus quoque, *Deluit, solvit*, a *Græco* ἀπολύω. Onomasticon vetus: *Deluo*, ἀπολύομαι. Hinc *delubri* ἐτυμολογίαν confirmat ἀναλογία. Nam ut a *probibeo*, *probibrum*, unde *probrum*; ut a *stupeo*, *stuprum*; &, ut ab eodem *luo* compositum sumamus, ut a *pollus*, *pollubrum*: sic a *deluo*, *delubrum*. [In Gloss. *delubrum* est ἵδρυμα, & forsan *delubra* corruptum ex ἱδρύματα.]

Demo, videri possit esse a τέμω, sive τέμνω, *seco*. Nam *demit* aliquid, qui rem secat. Et in Gloss. vett. est, *Dempsit*, ἔτεμεν, τέμνει. Sed plane ut ἀφαιρεῖσθαι ab ἀπὸ & αἱρεῖσθαι, id est, *tollere*: ita *demo* a *de* & *emo*, id est, *tollo*: qua de verbi ejus notione plura in *Emo* dicemus. A *demo* videtur *demiculus* dici minutus scyphus, quod eo aliquid de cratere *dematur*. In vett. quidem Glossis exponitur σκύφιον μικρόν.

Demum, a δὴ, & syllabica adjectione *mum*. [ex τέμνω.] Onomasticon vetus: *Demum*, δὴ, τὸ τέλος. Vel fuerit *demum* a *demo*, quia significat id quod *demtis* prioribus postremo superest. Festus: *Demum post significat: apud Livium* (Andronicum) *demus legitur*. Nempe ut *rursus*, *rursum*, ita *demus*, *demum* dixere. A *demum* & *que* est *denique*, hoc est, *& demum*. Ubi quoque inest significatio præpositionis. Nam valet *tandem*, *postremo*. Nec inepte tamen *denique* κατὰ μετάθεσιν ex *dein* & *que* factum dicatur.

Denarius, a *dando* dictus videtur Isidoro, lib. XVI. cap. XXIV. Sed enim falli planissimum est. Recte Varro, lib. IV. de L. L. *Denarii, quod denos æris valebant*. Charisius, lib. I. *Sestertius unde appelletur, solet quæri, quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem asses habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussi X inductum notamus, cujus quarta pars, dupondius semis, sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat*. Priscianus de ponderibus: *Denarius quoque decem librarum nummus per X perscriptam* X *notatur*. Et Aruntius apud eundem: *Sestertius olim dupondius & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decussim valebat*. Ex his liquet, quanquam *denarius* esset sexdecim assium, ut *sestertius* assium quatuor; tamen & *denarium* a *denis* recte deduci, & *sestertius* a *semi*, & *tertius*, quia antiquus *sestertius* fuerit duorum assium, & semissis, ac *denarius* quoque antiquus valuerit duabus libellis & dimidia. Tantumdem autem apud Græcos valuit drachma Attica, cujus notitia apprime utilis est, ut monetam Græcam redigamus ad Romanam. Scio, Georgium Agricolam, quem P. Manutius, Hadr. Junius, atque adeo prope omnes sequuntur, tradere, *Drachmam* a *denario* superari proportione, quam Græci ἐφέβδομον, Latini *sesquiseptimam* appellant. Sed si Romæ semper ex argenti uncia septem *denarios*; Athenis ex eo semper octo *drachmas* ferire solent; cur pro *drachma* passim Romani *denarium*, ac Græci pro *denario drachmam* dicere solent? Sunt qui velint eo id factum, quia Latini non habent nummum, qui exacte Atticæ drachmæ respondeat, eoque istud loco illius usurpari, quod exiguo admodum discrimine differret. At hoc aliquid esset, si unica semper *drachma* cum unico *denario* conferretur, verum non potest non in majoribus summis maximum adferri discrimen. Nam si *drachma* se habet ad *denarium*, ut septunx ad bessem, hoc est, ut VII. ad VIII. sane, ut septem *denarii* valent octo *drachmis*, sic & LXX. *denarii* supra LXX. *drachmas* pendent septimam ejus partem; DCC. quoque *denarii* C. *drachmis* superabunt, & VII. mille *denarii* fuerint VIII mille *drachmæ*. Atqui Gellius, lib. I. cap. VIII. μυρίας δραχμὰς interpretatur *denarium decem millia*: & Festus Pompejus talentum Atticum fuisse ait sex millium *denarium*, pro quo Fannius, Pollux, Suidas, dicunt sex mille *drachmarum*. Sane si ea, quam volunt, inter *drachmam* & *denarium* proportio est, spisse admodum hi auctores errarunt in re ævo isthoc notissima. Quod vero attinet ad quædam auctorum loca, quæ indicant, libram Romanam valuisse Atticis *drachmis* nonaginta sex, *denariis* vero octoginta; nodum hunc solvi puto, si cum Hottomanno dicamus, fuisse apud Romanos duo genera *denariûm*; antiquius, cujus septem complerent unciam; & recentius, cujusmodi octo unciam facerent. Hæc minime hoc loco persecutus essem, nisi viderem quamquam Hottomannus curate de his libro de re nummaria tractarit, paucos tamen non sequi priorum sententiam. Ita difficile est opinionem semel inveteratam hominum animis evellere. Facile autem est *denarios* sive *drachmas* ad monetam Belgicam redigere, cum *denarius* valeat quatuor *sestertiis*, eoque *denarii* quinque valeant Caroleum, qui viginti *sestertiorum* est. Ergo cum Plutarchus scribit, Lucullum Pompeio & Ciceroni impendisse quinquagena millia, si quidem *drachmas* sive *denarios* intellexerit, fit nobis decem Caroleorum millia. Verba Plutarchi sunt: εἰώθεις δὲ δειπνεῖν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδας· *solebas autem cœnare in Apolline quinque myriadibus*. Ubi & *nummi* intelligi possunt, ut sit bis mille & quingenti Carolei. Quarta nempe prioris summæ pars, quando nummus est *denarii* quadrans.

Dens, dubitatur num origine sit Latinum, Græcum, an Hebræum. Si Latinum, erit per ἀποκοπὴν factum ab *edens*. Sane Græcis quoque ὀδοὺς ab ἔδω dici volunt; atque hoc eo confirmant, quod Æoles ἔδοντας dicunt pro ὀδόντας· & Jones pro ὀδὼν dicunt ὀδὼν quasi ἔδων. Si Hebræum sit, fiet a שן præposito *D*. Mihi placet esse a Græcis. Nam *dens*, factum e *dentis*, κατὰ συγκοπὴν, ut *mens* a *mentis*, *plebs* a *plebis*. *Dentis* vero est ab ὀδοὺς, ὀδόντος. Sæpe enim Latini rectos suos formant a Græcorum obliquis, ut diximus in *Crepida*. Præterea O in E mutatum, quomodo a γόνυ est *genu*. A *dens* est *dentale*. Gloss. Philox. *Dentale*, γύης, ὕννις καὶ ἀποτετμημένος τόπος τῆς ὕννιδος. Sic locum hunc manu sua jam olim socer Fr. Junius correxit, in codice quem habet filius ejus eruditione ornatissimus, J. Casimirus Junius. Ab eodem est *dentex*, piscis ita dictus a *dentibus*, quos exteros habet. Idem & *dentatus* dicitur: Græcis est φάγρος. Gloss. Philox. *Dentatus*, ὀδοντίας (sic & hunc locum socer jam olim correxit,) τῆς ἄγριος, φάγρος. *Dentex*, φάγρος, συνόδους. Gloss. Græcolat. φάγρος, ἰχθὺς, *Dentatus*. Vide hoc de pisce Oppianum. Ab eodem *denticulum*, quod in Glossis exponitur σφαιρωμάτιον, hoc est, *aciarium*. Est & hujus originis *dentire*, quod proprie est ὀδοντοφυεῖν, hoc est, *dentes primulum emittere*. Ita Plinius usurpat, lib. XXX. cap. III. Sed *dentire* quoque *dentes* dicuntur, cum vel fame vel algu crepitant. Plautus, Milite, I. I.

> *Venter creat omnes has ærumnas: auribus*
> *Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.*

Varro, ἕως πότε περὶ ὁρῶν.

> *Teges ruina, ne jacentem sub Deo*
> *Ambesset algus dentientem frigore.*

Et hæc de derivatis a *dens*: de compositis videamus: uti sunt *bidens*, & *tridens*, a *binis* & *trinis dentibus*. Usurpatur *tridens* quoque adjective, ut in illo Valer. Flacci:

> . . . . *Volat immissis cava pinus habenis,*
> *Infinditque salum, & spumas vomit ære tridenti.*

Nec desunt, qui apud Maronem emendent v. Æn.

> *Convulsum remis, rostrisque tridentibus æquor.*

Nam si legamus *stridentibus*, quod in antiquis quoque codd. MSStis legere est, erit quarta sede amphimacer. Vide quæ hoc de loco scripsit Pierius.

† Dens est ab Hebr. שן *sen*, ejusdem significationis, a quo mutato pro Chaldaica consuetudine *Sin* in *Tau* fiebat *Ten*; deinde (addito S terminali Latinorum) Tens. Postremo T Tyrrhenicum Latini sæpissime in

in D mutarunt. At Graecum ἰδὺς ab Hebr. longius abest; ac magis est, ut ipsi per Aeolas id ex Italia acceperint, quam contra. MAZOCHIUS.

DENSUM, a δασὺς, interjecta liquida, quomodo a λείχω est *lingo*; a παχὺς, *pinguis*; ab ἔχις *anguis*, &c. Aliter tamen Varro IV. de L. L. *Densum*, inquit, *a dentibus pectinis, quibus feritur*. Δασὺς, forte a דשן, hoc est, *impinguari*, ut דשן, *pinguedo*. A *densus*, est *densare*, & *densere*. Posterior crebro usus Lucretius. Imo & alii: sed in vulgatis pro eo *densare* substituerunt. Virgil. I. Georg.

> .... *Et Jupiter humidus Austris*
> *Denset, erant qua rara modo, & quæ densa relaxat.*

Item:

> *Semper & obtenta densentur nocte tenebræ.*

Horat. lib. I. od. XXVIII.

> *Mista senum ac juvenum densentur funera.*

Ovid. VIII. Met. fab. III.

> *Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum*
> *Densetur* ....

Et XIV. Met. fab. VII.

> *Tunc quoque cantato densetur carmine cælum.*

DEORSUM, a *de*, & *vorsum*, seu *versum*, eliso *V* consono: ut *retrorsum* quasi *retroversum*; *antrorsum*, quasi *anteversum*; *horsum*, quasi *hucvorsum*. Festus ait, veteres dixisse *deversus*, quod & valide comprobat originem adlatam. Id enim interpretatur *deorsum versus*. Nempe *de* hic opponitur particulæ *sus*, id est, *sursum*, quomodo dicimus *susque deque habere*, hoc est, nil morari, ecquid *sursum*, an *deorsum*, feratur. Vide *retro*.

DEPSERE, est *subigendo tenerum reddere*: quomodo Cato usus, itemque Varro apud Nonium, in *Depsere*. Est a δέψω, quod idem notat: unde Hesychius exponit μαλάξαι, Suidas ἁπαλῦναι. Indeque coriarius dicitur βυρσοδέψης, & σκυτοδέψης, quia τὰς βύρσας καὶ τὰ σκύτη δέψει. Usurpatur *depse* & in obscœna significatione pro *subigere*, *rem habere*. Cic. erudita illa epistola ad Pætum: *Batuit, inquis, impudenter; depsit, multo impudentius*. Catull.

> .... *Patri perdepsuit ipsam*
> *Uxorem* ....

Sic emendat Jos. Scaliger, pro quo inepte in vulgatis erat, *perdespuit*. Nonius quoque *condepsere* interpretatur *commiscere*, adducitque illud Pomponii, in Nuptiis: *Partem insipui, conclusi, condepsui*. Ubi aliquis *potrem* fortasse malit, ut simile sit Catulliano illi. Sed malim proprie hic sumere.

DESTINARE, & *præstinare*, a *de* ac *præ*, & *store*: ut censet Perottus, qui tamen, corruptis codd. deceptus, *perstinare*, pro *præstinare* dicendum falso putavit. Equidem a *stando* dici haut inficior: at non ὁμοίως· verum ab absoleto *stano*, vel *stino*, quod a *sto*. Quam rem pluribus in *Obstinatus* exponimus. Sunt autem *destino*, & *præstino*, verba emtionum propria. Plautus, Mostell. act. III. I.

> *Bene hercle factum; quid? eas quanti destinat?*

Idem, Epid. II. II.

> *Ut enim præstines argento, priusquam veniat filius.*

Usus & alibi aliquoties. Item Appuleius, lib. I. Met. *Comperto itaque, quod Hypata, quæ civitas cunctæ Thessaliæ antepollet, esset caseus recens, & sciti saporis, admodum commodus pretio distrahi, festinus adcucurri, id omne præstinaturus*. Et Apolog. *Quantulo pretio mulier locuples agellum suum præstinavit*. Festus: *Præstinare apud Plautum emere est, id est, emendo tenere*. Ubi in MSto pro *emere* est *præemere*. *Destinare* etiam est *aliquid ad finem certum ordinare*: unde addito altero præverbio: *prædestinare*: quomodo *prædestinasse* dicitur Deus, *quos ab æterno æterna gloriæ destinavit*. De minus vulgata *destinandi* notione, & quid *destina*, aut *destinus*, posteriori ævo fuerit, cognosces ea iis, quæ notavit Savaro ad Sidonii lib. I. epist. VII. & Michaël Ruizius, ad Cosippum Grammaticum.

DEUS & *dius*, promiscue dixisse antiquos paret cum ex *Medius-fidius*, tum ex eo quod & *Dii* pro *Dei* dicimus, & *Diis* pro *Deis*. Sed *Deus* magis ad originem accedit, cum sit a Græco θεὸς, converso θ in *d*, quomodo a πέρδω est *perdo*, a Dorico γαθέω, *gaudeo*, &c. Vel est *Deus* ab Æolico δεὺς, quod placuit doctissimo socero F. Junio, notis ad Bellarm. de Christo, cap. XVI. Sane alterutrum horum verum esse, tam est manifestum, ut mirandum sit, multos adeo in re tam clara caligasse. Nam Varro (quamquam de hoc vix ambigendum, quin, ut alias sæpe, sic quoque hac in re prudens sciens falsam tueatur sententiam) scribere non dubitat, IV. de L. L. *Olim Dijovis & Diespiter dictus, hoc est, aër & dies pater, a quo Dei dicti, qui inde, & dies & dius, & divus*. Quorundam etiam opinio est, venire a δέος, id est, *timor*, quod religio omnibus timorem conciliet: quo trahunt illud Petronii Arbitri, ac Statii Papinii:

> *Primus in orbe Deos fecit timor* ....

Nonnullis etiam placuit esse a *dando*, vel *desum*: quas sententias una cum superiori etymo adducit, non probat, Festus: Sic enim ille: *Deus dictus est, quod ei nihil desit: vel quia omnia commoda hominibus dat; sive a Græco δέος, quod significat metum ea, quod hominibus metus sit. Sed magis constat, id vocabulum ex Græco θεὸς esse dictum adspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat*. Hæc Festus. Sed unde θεὸς; Damascenus, & ex eo Thomas, lib. de Veritate; ac ea utroque Cælius Rhodiginus, l. XXII. cap. IV. censent esse ab αἴθειν, hoc est, *ardere*, nempe ob malorum consumtionem, unde & in Scripturis dicitur esse *ignis absumens*: ac eo referri possit quod gentium theologis dicatur esse πῦρ νοερὸν, quamvis ad corporis naturam transferat Servius. Aliis placet esse a θεᾶσθαι, quod est, *videre*, quia omnia ejus visui subjiciuntur: quod etymon etsi verum non putem, magis tamen placet, quam quod proxime dicebamus, vel quod alii deducunt a θεωρεῖν, ut ex Macrobio constat, lib. I. Sat. cap. XXIII. Nam θεωρεῖν dicitur quasi θεὸν ὁρᾶν, unde paret, θεωρίαν proprie esse *rerum divinarum contemplationem*, etsi συνεκδοχῇ partis ad quamlibet transferatur cognitionem, quæ quidem fiat sui ipsius, non πράξεως aut ποιήσεως caussa. Nonnullis etiam placet θεὸς venire παρὰ τὸ θῶ, τὸ κατασκευάζω, καὶ ποιῶ, ut dicatur sic quasi πάντων ποιητὴς, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος· quam originationem ponit auctor Etymologici magni. Apud eundem etiam deducitur παρὰ τὸ θέω, τὸ τρέχω· cujus etymi duplex fuerit ratio. Nam vel sic dicetur, quia εἰς θεὸν πάντες τρέχομεν· vel quia οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστέρων ἐπέθεσαν τὸ ὄνομα, παρὰ τὸ ἀεὶ θεῖν καὶ κινεῖσθαι. Utramque caussam ponit Etymologus: sed posteriorem magis probo, quem etiam adfert Plato in Cratylo, & ex eo his verbis Eusebius citat, lib. I. προπαρ. Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν· ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. Pertinet huc quoque illud Macrobii, lib. I. Sat. cap. XXIII. *Omnium physicorum assertione constat, calorem humore nutriri; nam quod ait, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο, sidera intelliguntur; quæ cum eo ad occasus ortusque quotidiano impetu cæli feruntur, eodemque aluntur humore: θεοὺς enim dicunt sidera & stellas, ἀπὸ τοῦ θέειν, hoc est, τρέχειν, quod semper in cursu sint; ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖσθαι*. Hæc Macrobius. Sane & Hebræi de astris exponunt illud Jobi, cap. XXXVIII. VII. *Cum canerent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei*. Volunt enim esse ἐξεργασίαν, sive *Expolitionem*, qua bis eadem sententia diversis effertur verbis. Sed mihi magis placet, per *filios Dei*, non *astra* intelligi, sed *angelos*, quomodo in ejusdem Jobi cap. I. Satanas stetisse dicitur inter *filios Dei*, hoc est, *angelos*. Multi etiam veterum similiter *angelos* intelligunt, cum Genes. VI. dicitur, *filios Dei* ivisse ad filias hominum, indeque natos Nephelim. Sed hic omnino *filios Dei* intelligenda Sethi ac piorum progenies. Et hæc quidem ostendunt, non inepte sentire, qui θεοὺς ἀπὸ τοῦ θέειν dictos putant. Sed tamen verius puto, sic vocari a

די , id est , *sufficere* , unde שדי , quod solus *Deus* sit αὐταρκής . Vel potius ab Ægyptio nomine Mercurii Alexandrini , quod Ciceroni est *Thoyt* , Arnobio *Theutates* , Lactantio *Teuth* , Eusebio *Thoth* , unde & lubens deduxerim Germanicum *god* : quamquam vulgo *god* dici velint , quasi *goet* , id est , *bonus* . Mihi propria magis conjectura placet , quia sciam *Mercurium* , ut Ægyptiis *Thoth* , ita Teutonibus dictum *woth* , & *guoth* , sive *guod* , unde κατὰ συγκοπὴν *god* . Paullus Warnefridi , lib. I. de gestis Langobardorum , cap. IX. *Wodam sane , quem adjecta litera Guodam (sic scribo) dixerunt , ipse est , qui apud Romanos Mercurius dicitur , & ab universis Germaniæ gentibus , ut Deus adoratur* . Justus Lipsius comment. ad Tacitum pro *wodam* legit *wonsdam* , vel *wondam* , ut nomen id sit a *lucro* . Sed pro etymo nostro sunt antiqui omnes codd. in quibus semper est *wodan* , vel *woda* ; & *Godan* , vel *Goda* , hoc est , *wod* , & *God* . Nam *A* additur a Latinis , ut in barbaris facere solent. Similis error Petr. Nunnii , cum in Miscellaneis tradit , *diem Mercurii* Germanis vocari *woonsdag* , a *lucro* , cui *Mercurius* præsidet apud Romanos . Nam omnino *woonsdag* est a *wodan* , quasi *wodansdag* , quod ad verbum sonabit *Mercurii diem* . Quia vero varias attulimus *Dei* appellationes apud gentes diversas : age addamus quoque aliquid de Hebræis . Apud nos cum aliquot modis (de quibus alibi dicam ,) *Deus* appellatur : tum אלוה , *Eloa* : & in plurativo אלוהים , *Elohim* , quæ vox proprie propria non est , sed vox *thoar* , hoc est appellativa : proprie autem *judicem* notat , ut tradit R. Salamo , Exod. XIV. XIX. & XX. I. item R. David , ad Psalm. XV. ac uti *Deo* tribuitur , tanquam *summo rerum humanarum judici* ; ita de *regs* & *hominibus* dicitur , quia se occupant in judicio *Dei* : quemadmodum scribit Abenezra , Gen. I. I. Multi hodie cum Lombardo putant venire a singulari אל : imo in istac quoque sententia fuit Eusebius , cujus hæc verba , lib. XI. προπαρασκευῆς. Αὐτὸ δὴ τοῦτο καθ' ὃ θεὸν ὀνομάζομεν, ἐλωεὶμ καλοῦσι , παρὰ τὸ ἠλ , ὡς ἔοικε . τοῦτο δὲ ἑρμηνεύουσιν ἰσχὺν καὶ δύναμιν. Sed ab אל est אלים , *elim* , non אלוהים , *elohim* , quod ab אלוה *eloa* , ut dicebamus . Fallitur Hieronymus , epist. CXXXVI. ubi decem *Dei* nomina recensens , pro diversis habet *eloe* , & *elohim* . Æque falsus Cajetanus , cum *Elohim* putavit carere numero singulari . Movit Cajetanum , quod in plurativo dicatur , Gen. I. & alibi passim . Putat autem , Mosem minime plurativo nomine de unico Deo fuisse usurum , si singularem haberet : quia alioqui ea res pluralitatem Deorum indicare videretur . Sed condonanda hæc Cajetano , Hebraicæ linguæ , ut ipse confitetur , ignaro . Cur vero sic loquatur Moses , ratio est , quod vox *elohim* Hebræis nunc plurativo accipiatur sensu , nunc singulo , prout vox *liberi* apud Latinos , de qua Agellius . Nec displicet , ut id ab Hebræis dicatur factum honoris caussa , quando complura in sacris extant exempla , ubi plurativus pro singulari adhibetur in personis illustribus . Vel factum mysterii caussa , quod Abenezra scribit in Psalm. LI. VII. nempe ad significandam pluralitatem virtutum seu potentiarum Dei : quemadmodum tradit Paullus Burgensis , qui & de Sancta Maria vulgo vocatur . Petro Lombardo , multisque hodie præstantissimis viris persuasum est , fieri id ad innuendum sacro sanctæ Trinitatis mysterium . Sed obstat , quod , ut vox *Deus* , sic *Elohim* , nunc essentialiter accipitur pro *tribus personis* , ut I. vers. Genes. ubi dicitur *Elohim* in principio creasse cælum ac terram : nunc personaliter , ut cum vers. III. dicitur spiritum *Elohim* incubuisse aquis , ubi Trinitas intelligi nequit , cum spiritus non sit sui ipsius Spiritus . Item Psalm. XLV. VIII. *Propterea unxit te Deus , Deus tuus* . Ubi itidem *Patris* persona intelligitur . Hos. I. VII. *Salvabo ipsos in Domino Deo ipsorum* . Sunt verba Dei Patris per *Dominum Deum* intelligentis Filium . At in Hebræo est *Elohim* . Præterea etiam plurativus hic tribuitur uni angelo , ut , Jud. XIII. XXII. & alibi : uni homini , ut Abrahamo , Genes. XXIV. uni vitulo aureo , Exodi XXXII. XXXI. quæ vel sola res satis clare ostendit , *elohim* sæpe apud Hebræos habere seorsum singularem . Et sane , si Hebræis *elohim* in plurativo dicitur mysterii caussa , Latine similiter licebit dicere *Dii* vel *judices* : quomodo nemo sanctorum unquam locutus . Quare qui *tres elohim* dicunt , etsi recte sentiunt , tamen metuo , ne loquantur sine veterum exemplo . Plura qui hac de re volet , adeat libellum , quem de voce *Elohim* scripsit J. Drusius .

DEXTRA , a δεξιτερὸς , e omisso , quomodo pro *calidus* dixere *caldus* , pro *audaciter* , *audacter* , pro *lamina* , *lamna* , &c. Est vero δεξιτερὸς poëticum pro δεξιός . Proprie autem δεξιὰ dicitur de *manu* , nempe ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι . quia sinistra agilior : & manus est ὄργανον πρὸ ὀργάνων , ut scite Philosophus ait , lib. IV. de part. animal. cap. X. Ab auguriis est , quod & δεξιὸς apud Græcos , & *dexter* apud Latinos , accipitur pro *propitio* . Ita interpretatus Servius , in illo VIII. Æn.

> *Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo* .

Similiter usus Persius , sat. I.

> . . . . *Et o si*
> *Sub rastro crepet urgenti mihi seria dextro*
> *Hercule* . . . .

Cui simile sat. VI. *Jove dextro* . Cave credas Lilio Giraldo , qui in suo de Diis syntagmate , Persii loco adductus , *dextrum* reponit inter Herculis cognomina .

D I

DIABOLI ridiculam originationem adfert Glossographus , in lib. I. Decretalium Gregorii , lib. I. *Diabolus* , inquit , *derivatur a* DIA , *quod est duo* , & BOLUS , *quod est morsellus : quia duos bolos tantum de corpore & anima quærit facere* . Sed tam spissus error seculo isto condonandus , quo vel duo vel nemo Græce noverat . Hieronymus , comment. in VI. caput ad Ephesios , duplicem adducit ejus vocis etymologiam , unam secundum Græcos , ut sonet *criminatorem* ; alteram secundum Hebræos , ut signet καταῤῥέοντα . De utraque plenius dicam . Ac primo quidem Hieronymus deducit a διαβάλλω , quod proprie est *trajicio* ; improprie , *calumnior* , quia hoc qui facit , calumniarum venenatis telis alium trajicit ac transfigit . Deinde vero idem Hieronymus , quia ut pro *diæta* dicitur *zeta* , sic & pro *diabolus* dicitur *zabulus* (qua de re aliquid in *Zeta* dicemus) ideo suspicatur *diabolum* , sive *zabulum* , fore appellatum ab Hebræo *zubulon* , quod notat καταῤῥέοντα . Sed violentum plane est hoc etymon , cum quod *za* pro *dia* dicitur , id omnes sciant fieri vitio & corruptione vulgi . Vera igitur originatio prior , quam & Justinus probat , λόγῳ παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας . διάβολον , inquit , αἱ θεῖαι γραφαὶ καλοῦσιν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διαβολῆς , ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντα · *diabolum Scriptura vocant , a prima sua adversum hominem calumnia appellatione illi hujusmodi imposita* . Quod ipsum a Theophylacto scribitur , comment. in Matthæum : διάβολος λέγεται ὡς διαβαλὼν τὸν Θεὸν πρὸς τὸν Ἀδάμ . εἶπε γὰρ αὐτῷ , ὅτι ὁ Θεὸς φθονεῖ ὑμῖν · καὶ νῦν δὲ τὴν ἀρετὴν διαβάλλει πρὸς ἡμᾶς . Suidas ait *diabolum* gentibus quoque notum fuisse , sed ab iis dictum Ἄτην , hoc est *noxam* . Sic enim scribit : Ἄτη , ὁ διάβολος , ὁ ἀντικείμενος . Sane Bessarion quoque , lib. III. in calumniatorem Platonis , quæ Homerus , Iliad. I. XIX. scribit de malefica *Ates* natura , & ut cælo a Jove sit deturbata , ac nunc hominibus infesta per universum grassetur orbem ; ea non aliunde originem cœpisse putat , quam ab iis quæ de *diabolo* in populo Dei docebantur . Germanis inferioribus *Diabolus* vocatur *duvel* , quod corruptum ex *diabel* . Nota affinitas literarum *b* & *v* . Sed & alteram habent appellationem . Sane Belgæ eum vocant , *de droes* . Verisimile autem est , quia a *Druso* , Tiberii fratre , sæpius cæsi Germani , ac magnam partem domiti , hinc factum esse , ut ejus nomen ab iis , qui *Drusi* forti-

fortitudinem laudarent, pro viro forti cœperit usurpari, quasi alterum *Drusum* diceris: quomodo hodieque loquimur: ab illis autem, qui *Drusum* odissent, dirarum loco habitum sit, adeo ut nunc quoque hominibus improbis & impotentis animi persamiliare sit, *de droes hael u*, quod est, *diabolus te auferat*. Sed ut, conjectura hæc verane sit, an falsa, non magnopere laboro, ita hoc dicere possumus, non Germanos modo, sed etiam Gallos veteres (quorum eadem ac Germanorum veterum lingua fuit, quemadmodum a doctissimo viro Abrahamo van der Myl, clare nuper ostensum, in commentariis linguæ Belgicæ, & præfatione in Glossarium suum Teutonicum,) voce hac usos esse: quod evincere possumus loco quodam B. Augustini. Sed apud eum pro *Drusios* corrupte editum *Dusios*. Locus est, lib. xv. de Civitat. Dei cap. xxiii. *Celeberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non est, audisse confirmant, Silvanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum; & quosdam Dæmones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assidue immunditiam & tentare & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc negare impudentia videatur*. Hæc Augustinus. Fieri tamen queat, ut non omnes eodem modo hanc vocem sonuerint, sed alii *Dors*, alii *Droes*, dixerint: aut ut veteres dixerunt *does*, posteriores vero apte *r* inseruerint, ad exprimendum rei horrorem. Confirmat hanc rem, quod in Isidori quoque Glossis legatur: *Dusius*, *dæmon*.

Diabathra, *genus solearum Græcanicarum*, teste Festo. Dicuntur autem διαβάθρα a διαβάω, seu διαβαίνω, *transeo*. Hine *diabathrarii*, qui hoc calceamenti genus faciunt. Utitur Plautus, Aulul. Act. iii. Sc. v.

Diaconus, a Gr. διάκονος, non διάκων· quamquam in Ecclesiasticis Scriptoribus a multis retro seculis usitatum sit *diaconibus*. Sic autem in Ecclesia dicuntur *præfecti ærarii Ecclesiastici*: generatim alioqui notat *ministrum*, a κονεῖν, quod est, *ministrare*; idque a כהן, id est, *sacerdos*, *minister*, quod a כהן, quod est *ministrare Deo*, *sacerdotio fungi*. Vel est κονεῖν a κόνις, id est, *pulvis*, ut proprie sit *ministrare in pulvere*, item *currere*, quia pulvis in cursu excitatur; unde apud Maronem, iv. Æneid.

> ..... *Agmina cervi*
> *Pulverulenta fugâ glomerant*.

Idem, xii. Æneid.

> *Pulverulenta fugâ Rutuli dant terga per agros*.

Diadema, διάδημα, candida erat fascia, qua regum frons præcingebatur: indeque & nomen: Nam Διαδέω, *circumligo*. Pertinet huc illud Luciani, Dialogo Diogenis & Alexandri, Διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλὴν, ubi manifeste διάδημα περιφράζει. Idem confirmat locus Plutarchi, in Coriolano, ubi scribit, unum ex Metellis *Diademati* cognomen invenisse, ὅτι πολὺν χρόνον ἕλκος ἔχων περιεπόρευε περιδεδεμένος τὸ μέτωπον. Latinis similiter *vitta*, aut *vinclum*, dicitur a *vinciendo*. Silius, lib. xvi. de Juba rege:

> ..... *cinguntur tempora vitta*
> *Albenti* .....

Seneca, Thyeste:

> *Imposita capiti vincla venerando gere*.

Vide fusius de hoc in *Mithra*.

Diæta, dicebatur Latinis *cœnaculum*, in quo æstate ad umbram, hieme ad solem cœnabatur. Utitur Suetonius in Claudio, cap. x. Papinius, lib. ii. Sylv. carmine in Surrentinum Pollii: Scævola, L. lxvii. D. de donat. inter virum & uxorem. Uterque Stephanus in Thesauris suis tradunt, Varronem putasse, *diætam* dici, quod in ea per *diem edatur*: fuitque ejusdem sententiæ Accursius, in l. æquissimum §. si tamen. ff. de usufru. Sed nusquam, quod sciam, id invenias apud Varronem. Utut hoc est, omnino venit a Græco Δίαιτα, quod tum *victum* ac speciatim *certam victus rationem*; qualis ea quæ a medicis præscribitur, significat: tum etiam pro *domicilio* atque *habitatione* ponitur. Deducunt a Διαιτάομαι, quod est, *vitam degere*, *habitare*, *commorari*. Sed hoc potius est a Δίαιτα, Δίαιτα vero ex eo, quod *epulum* Græci δαῖτα appellent. Pro *diæta* dicitur & *Zeta*: qua de voce seorsim agemus.

Diapasma, usurpat Martial. lib. i. ep. lxxxviii.

> *Quid quod olet gravius mistum diapasmate virus?*

Ita autem appellat Martialis *siccos odores*, qui in *pastillos* inspergebantur. Iis opponuntur *liquidi odores*; ut apud Horatium, od v. lib. i.

> *Quis multa gracilis, te puer, in rosa*
> *Perfusus liquidis urget odoribus*.

Dicitur pro *diapasmate* quoque κατάπασμα, quod a καταπάσσω, ut illud a διαπάσσω. Utrumque significat *conspergo*, ut & simplex πάσσω.

Diaphragma, quod Celso, *septum transversum*, a διαφράττω, quod est, *intersepio*. Ita dicitur, quia separat & discludit organa spiritus ab iis, quæ inserviunt alimento. Latini *præcordia* dixere, quia, ut Plinius ait, *cordi prætenditur*: φρένας quoque vocarunt Græci, ob consensum ejus cum *mente*. Nam inflammato *diaphragmate* incidit homo in delirium.

Dica, est a Græco δίκη. Significat *caussam* sive *actionem juris*. In veteri Terentii Glossario exponitur *schedula*. Plautus, Pœnulo, act. iii. sc. vi. *Cras subscribam homini dicam*. Terent. Phorm. act. i. ii. *Tibi scribam dicam*. Ibidem, act. ii. ii.

> *Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi*
> *scriptam dicam?*

Ibidem, act. iv. iii.

> *Sexcentas perinde potius scribito jam mihi dicas*.

Cujus loci mentem vide apud Nannium, lib. ii. Misc. c. xviii. Δίκη quoque sumitur pro *more* seu *consuetudine*, ut testatur Eustathius, atque hinc *dicis caussa*, quasi δίκης ἕνεκα, hoc est, νόμου χάριν. Nam *dicis caussa* quid fieri dicitur, quod non serio, sed perfunctorie fit, nec ut officio fungamur, sed ut functi videamur, hoc est, ad vitandam solum reprehensionem. Varro, lib. v. de L. L. *Dicis caussa fiebant quædam, neque item facta neque item dicta semper*. Gloss. vett. interpretantur νόμου καὶ λόγου χάριν. Item, ὁσίας ἕνεκα. Non desunt autem qui deducant a verbo *dico*: alii, cum primæ est, ut sit *dicationis ergo*: alii, cum tertiæ, ut valeat, προφάσεως ἕνεκα· & convenit, quod Glossæ exponunt, λόγου χάριν. Esse μονόπτωτον, recte Charisius observat, lib. i. Quare nihil opus recurrere ad rectum *Dex*, vel *dix*, ut inde sit *dicis*, ut a *judex*, *judicis*: quod Hottomanus censet, comment. De verb. significationibus. Usus Cicero, in Verr. lib. v. item pro Muræna, & Flacco. Et Cornelius Nepos, ex Cujacii emendatione. Nam in vulgatis; *necis caussa*, legitur. Item Arnobius, lib. iii. & iv. Ac Jurisconsulti, ut leg. i. parag. Excusantur xxxiv. ff. ad Senatusconsult. Silonianum, & leg. iv. ff. Commodati: Vide Brissonium, Hottomanum, atque alios, qui juris Lexica scripsere. Item Antonium Augustinum, commentario singulari ad Modestinum, p. cclxxxviii. edit. Seb. Gryph. Petrum Victorium, lib. viii. Var. Lect. cap. xxiv. Turnebum, lib. xi. Advers. cap. xx. Petrum Pythœum, lib. ii. Subsecivorum, cap. viii. Duarenum, lib. i. Disputationum Anniversar. cap. xlvii. & Covarruviam, lib. iv. Var. Resolut. cap. viii.

Dico, *dicas*, idem est ac *attribuo*, *ac præcipue consecro*. Unde in Glossis. *Dicat*, ἀφοσιοῖ. *Dicati*, ἀφιερωθέντες. *Dicatus*, καθωσιωμένος. Fortasse est ejusdem originis ac *dicere*. Nam qui *dicat* aliquid, id ei *addicit*. Festus: *Dedicare est dicendo deferre*. Vel sit a δίκη, quia in iis, quæ *dicantur*, juris ac legum habenda est ratio. Ita *dico* sit quasi δικάζω, vel δικάω, ῶ. Pro *dedica* veteres *delico*: *d* in *l* abeunte, ut ab Ὀδυσσεὺς *Ulysses*. Vide *Delicatus*.

Dico, *dicis*, unde sit, docet Cæsar Scaliger, lib. iii. de causs. L. L. cap. i. sive totius operis lxvi. ubi sic Julius scribit: *Quod Græci δίκην, vocant caussam nos appellamus: quare addito juris vocabulo, etiam Græcum sonum mutuati sumus, & judicium nominavimus. Qua in caussa sive judicio, propterea quod orationis*

tionis usus maxime viget, Latini postea verbum dicere sumsere ad significandum, quoties loqueremur. Vult igitur Cæsar Scaliger a δίκη, quod *caussam*, sive *actionem juris*, notat, venire tum vocem *judicium*, ut componatur ea ex *jus*, & *dica*; tum etiam, verbum *dico*, quasi δικῶ, quod proprie erit, *in judicio loquor*; sed generatim, pro *loqui* accipitur, haut aliter ac Græcum ἀγορεύειν, ἁπλῶς pro *dicere* usurpatur, etsi proprie sit *in foro loqui*, ut origo indicat, cum sit ab ἀγορὰ, hoc est, *forum*. Sed de etymo vocis dissentit Josephus Scaliger, qui, uti & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, & post eos Petrus Nunnesius, *dico* ait esse a δείκω, quod est, δεικνύω, sive δηλόω. Nempe quia nihil aliud est *dicere*, quam *sermone ostendere animi sui sententiam*. A *dico* est *dictum*, & *dictio*. Quid generatim hæ voces signent nemo non videt, & sæpe ea in lata illa significatione usurpatur. Sed interdum *dictio* est ὁ χρησμὸς, ut apud Pacuvium: *Flexa non falsa, autumare dictio Delphis solet.* Et apud Accium: *Aperte fatur dictio. Dicta* etiam κατ' ἐξοχὴν notant, *facete breviter acuteque dicta*. Plautus, Capt. act. III. sc. I. *Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus*. Lucanus, in Panegyr.

. . . . Patiuntur dicta jocorum.

Meminit ejusce significationis Varro, lib. v. de L. L. *Hinc*, inquit, *appellatum dictum in mimo, ac dictiosus*. Ubi observandum, cum quod homines εὐφυεῖς ac dictis dicendis natos, Latine *dictiosos* vocari indicat: tum quod potissimum nominat *mimorum dicta*, quoniam nempe illi *dicta* hujusmodi affectabant: unde *scurra mimicus*, aut *mimarius*, legimus apud Capitolinum & Vopiscum, qua de re Jacobus Schegkius, in præmessis, epist. XIV. Quamquam non *mimorum* tantum, sed & *vernarum dicta* celebrabantur. Martialis, lib. x. *Vernaculorum dicta, sordidum dentem*. Tacitus, lib. XII. *Vern le dictum omnem invidiam in eum vertit*. Idem Plauti loco comprobat Nonius Marcellus, in *Verna*. Alias quoque *dicta* vocantur, *disputationes* ac *dissertationes*, quæ Græcis itidem ἀπὸ τοῦ λέγειν, quod est, *dicere*, λόγοι appellantur. Ennius, apud Cicer.

Versibu', quos olim Fauni vatesque canebant,
Quum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat.

Eoque modo passim loquitur Lucretius. Præterea sumitur pro *maledictis*, ut apud Plautum, Pseudolo, Act. I. sc. III. *Te differam dictis meis*. Eugraphius quoque, ad illud Terentii prologo Eunuchi, *Responsum, non dictum esse*: notat *dictum* hic esse *maledictum*: ut apud Cic. de Orat. Eodemque modo altera hujusce compositi pars pro *maledicto* sumitur a Terent. Andr. act. IV. sc. II. *Ingeram mala multa*. *Dicta* quoque pro *jussis* accipi ostendam, cum de voce agam *Dictatoris*. Estque eadem notio in *edicti* voce, quam *Prætoris*, aut *Imperatoris*, esse ait Donatus, Eun. act. IV. sc. VII. Similiterque *edicendi* verbum sumitur: cui contrarium *interdico*. Nam, ut idem ait, Hecyr. act. IV. sc. I. *Edicimus, quod jubemus fieri: interdicimus, quod vetamus fieri: Edicimus etiam uni generi hominum, interdicimus diversis: Itaque prætoris edicta, & interdicta, dicuntur*. Interdum tamen & *edicendi* verbum ἁπλῶς significat *enuntio*, aut *dico*: quomodo præter Sallustium, & alios, locutus Cicero, in Lælio: *Si prius, quid maxime reprehendere Scipio solitus sit, edixero*. Prima quoque Philippica, ea significatione legitur in vett. MSS. ut testatur Hier. Ferrarius. Quæritur, an non & *dicterium* sit a *dicendo*. Multis ita videtur. Sed est hoc verbum scenicum e Græcia profectum, vide *Dicterium*. A *dicendo* quoque est *dictator*: de quo deinceps.

DICTAMUS, sive *dictamnus*, δίκταμνος, ἢ δίκταμνον, ἢ δίκταμον, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, id est, *parere*: quia partum accelerat, teste Dioscoride, lib. III. cap. XXXI. Vel *Dictamni*, quia in *Dicta*, Cretæ monte, copiose nascitur. Quo retulere hoc Maronis, in XII. Æneid.

Dictamnum genetrix Cretæa carpit in Ida.

Sed meliores libri, *Ipsa manus genetrix* legunt. Vide quæ ad eum locum e veteribus Donatus, e junioribus Pierius, annotavit.

DICTATOR, unde nomen habeat, docet his verbis Varro, IV. de L. L. *Dictator, quod a consule dicebatur, cui dicto audientes omnes essent*. Ubi per *dicta* intelligit *jussa*; quomodo & locutus Plautus, Menæchmis, Act. v. sc. II.

Imperium suum demutat atque dictum Apollinis.

Ita emendat Gaspar Scoppius, lib. v. susp. epist. I. Verum fortasse ut Prætoris, Ædilis & quædam alia Magistratus nomina, non ex re Romæ sunt imposita, sed e Latio Romam traducta: ita dicendum in *dictatoris* quoque nomine contigisse. Sane Livius, jam sub rege Tullo Hostilio agnoscit Albanum *dictatorem* Metium Suffetium, sive Fufetium Spartianus quoque ordinarium Latii Magistratum fuisse indicat, cum in Hadriano scribit: *In Hetruria præturam imperator egit. Per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumvir, fuit*. Sed ut omnino hæc vox ex re potius Romæ imposita sit, quam ab exemplo: docet tamen ἀναλογία, *Dictatorem* nec a *dicendo*, nec a *dictum*, sed a *dictando* nomen accepisse; nempe quia *crebre diceret ediceretque*, quæ utilia essent Reipublicæ: unde Suidas vertit ἡγεμόνα τῶν λυσιτελῶν, *auctorem rerum utilium*. Hanc nominis caussam præter illam Varronianam adducit Dionysius Halic. lib. v. Ibidem addit, tenuius esse *dictatoris* nomen quam pro tanta potestate. Nam pacis bellique, vitæ necisque, habebat potestatem: ac ad singulare hoc jus indicandum, viginti quatuor ei secures præferebantur. Nomen vero haut invidiosum tantæ potestati impositum est, tum ob subditos, ne odiosa appellatione offenderentur, tum ipsius *dictatoris* caussa, ne se gereret insolentius. Itidem ne imperium hoc in tyrannidem verteretur, semestre tantum esse voluerunt, nisi forte necessitas Reip. exigeret, ut in annum prorogaretur. Nam quod Sylla & Cæsar, diutius tenuere, leges & justitiam palam contemserunt. Alio nomine dictus *magister populi*, quomodo is quem *dictator* sibi adsciscebat, quique proximam a *dictatore* potestatem obtinebat, *magister equitum* vocabatur. Cætera vide apud eos, qui ex professo Romanorum magistratus, aut universe Romanas antiquitates, persequuntur.

DICTERIUM, idem est quod *dictum*, sive *jocus*: quemadmodum Macrobius, lib. II. Saturn. probat hoc loco Ciceronis, e II. libro epist. ad Cornelium Nepotem: *Nostri, cum omnia quæ dixissemus, dicta essent: quæ facete, & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria voluerunt*. Unde colligi videtur, *dicteria* a *dicendo* vocari. Ita παρωνύμιον fuerit in istis verbis Martialis, lib. VI. Epigr. XLIV.

Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes.

Sed huic sententiæ obstare illud videtur, quod τέρμα Græca est κατάληξις. Quare quid, si dicamus esse a Græcis, qui δεικτήριον dicunt? Sed huic adversari videtur, quod Græci nunquam, quod sciam, δεικτήριον voce pro *breviter acuteque dicto* usi sunt in iis scriptoribus quos habemus: sed δεικτήρια iis fuerunt, quæ aliquid ostenderent, vel quæ ostenderentur, quomodo locus quidam apud Samum δεικτήριον vocatus, teste Etymologo. Fluctuanti super hujus vocabuli origine, commode se, tanquam Mercurius quidam Enodius, obtulit Josephus Scaliger, in notis ad Manilium: ex quo sequentia exscripsimus: *Eisodia in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidicina προενδόσιμα*. Aliter dicuntur ἀναβολαὶ, καὶ ἐνδόσιμα, καὶ πρόχορδα ἄσματα. *Experimenti* enim gratia tantum fiebant. Propterea δεικτήρια dicebantur, tanquam δείγματα quædam; quod *specimen* fuerint *futuri cantus*, aut *modorum fidicinorum*. Nam *experimentum* in *antecessum* dabant mimarii scurræ, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem scurra urbicarius prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium, adferebat, aliquid præludii

dii loco præcenturus ad colligendum studia & favorem spectatorum. Varro:

Ex orthopsallica attulit psalterium,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo ut *dicteria* in maledicæ procacitatis infamiam abjerint. Quin & *psalterii*, de quo jam diximus, nomine, probra intelligebantur. Paulus, sententiarum lib. v. De injuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum. Canticum, dicterium, psalterium*, tria hæc idem significant, & ab eadem historia prodierunt. Nam sæpe ab auctoribus *cantica mimorum*, & *dicteria mimorum*, citantur: qua ratione & *mimus* quoque ipse *cantor* dicebatur. Horatius:

Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Quod Turnebus primus indicavit. *Cantator* etiam. Glossæ: *Cantatores*, τραγῳδηταί. Illa *dicteria*, si ante fabulam erant, dicebantur εἰσόδια; si in media fabula interponerentur, ἔμβολα. Unde *mulier embolaria* Plinio, ἡ θυμελική. Si in fine fabulæ, *exodia*. Unde apud auctores passim mentio *Atellanorum exodiorum*. Juvenalis:

Urbicus exodio risum movet Atellanæ.

Firmicus, lib. vi. *exitus fabularum* vocat: *Cum effeminati corporis mollitie cinædos efficient, & qui veterum fabulas exitus in scenis sæpe saltantes imitentur.* In Græco, unde accepit, sine dubio scriptum fuerat, τὰς τῶν μύθων ἐξόδια ὑποκρινομένους ἀπορχήζοντας. Porro *dicterium* perperam a *dicendo* Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, unde etiam, teste ipso, in Latium venit. Nam ipsemet in Græcia hoc fieri dicit; quod quidem verum est. Primus enim Augustus *pantomimos* e Græcia in scenam Romanam evocavit. At *dicteria*, ex eadem Græcia petita, jamdudum in ea scena produci solebant. Hæc Scaliger.

DIERECTUS, Festo dici videtur κατ' ἀντίφρασιν, quasi *dies minime rectus*, sed *scævus* ac *sævus*. Aliis *Dierectus* quasi *die*, vel *in diem*, *erectus*. Sed magis placet sic dici, quasi *sub dio erectus*, hoc est in crucem actus. Plautus, Pœnulo, I. I. *Abi dierectus*. Idem, Mercatore, I. I.

I hinc hodie dierectus, migare in re capitali mea.

Rudente, Act. iv. Sc. *Serio edepol:*

Quin tu i directa cum sucula & cum porculis.

Vide quæ hac de voce scribit Jac. Schegkius in præmessis, epist. XIII.

DIES a Græcis esse ostendit, quod iis ἔνδιος sit *meridianus* quasi in *die ipso*. Itaque videtur esse ἀπὸ τοῦ Διός. Varro, iv. de L. L. *Hoc idem magis ostendit antiquum Jovis nomen. Nam olim Dijovis & Diespiter dictus, hoc est, aër, & dies pater, a quo Dei dicti, qui inde, & dies, & dius, & divus.* Macrob. lib. I. Sat. cap. XV. *Jovem accipimus lucis auctorem: unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant: ipsi quoque Romani diespitrem appellant, ut dici patrem.* Valide etiam hanc sententiam firmat locus Xenophontis, libro de Rep. Lacedæmoniorum, ubi dicitur rex sacrificaturus facere id diluculo, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ εὔνοιαν, *quasi antevertere cupiens benevolentiam Dei*. Angelus tamen Caninius in alphabeto Hellenismi, ait, *dies* esse a Punico *dia*. Alias quoque duas etymologias adducit Festus, sed parvæ rei. Itaque apud ipsum legere potes. A *dies* est *dius noctuque* apud Sallustium, lib. I. Histor. & Titinnium, in Barathro: teste Charisio cap. de Adverbio. Hinc *interdiu*, quod Glossæ Philoxeni μεθ' ἡμέραν exponunt. Sed & *diu* συνέχειαν notat, unde *diutinus*, & *diuturnus*, & κατὰ συγκοπὴν *diutinus*, unde *diurnare*, quod est, *diu vivere*, ut Gellius, lib. XVII. cap. II. & Non. Marcellus. explicant in istis Quadrigarii verbis: *Nam hac maxime versatur Deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores, neque optimum quemquam inter nos sinunt diurnare*. De voce *diurnus* pro *diuturnus*, vide fis Stewechium, ad II. Arnob. Alias *diurnum* opponitur *nocturno*: unde *diurna* apud Senecam, epist. LXXXI. pro *demenso*, quod servis in diem datur. Similiterque *diurna* dicuntur Juvenali, quæ Sempronio Asellioni ab eadem origine *diaria* appellantur: nempe libri, quibus singulorum dierum acta adnotantur; Græcis *ephemerides*, ab ἐπὶ & ἡμέρα, id est, *dies*. Vide Gellium, lib. v. cap. XVIII. *Perdius*, & *pernox*, legimus apud Agellium. Similemque ab *interdiu interdius*; quo usus Plautus, Asin. III. III. *Æquidialis a die* dici, ut *a nocte æquinoctialis*, ostendit ex Festo Paullus. Jo. Sarisberiensis, in Policrat. *Memini me, &c. interfuisse cœnæ, quæ ab hora diei nona fere usque ad duodecimam noctis, & hoc quidem tempore æquediali, protracta est, &c. Biduum* & *triduum*, dicimus per ἀντίστοιχον, pro *bidium*, & *tridium*: videturque id εὐφωνίας caussa fieri. *Hodie* est *hoc die*: unde patet πλεονάζειν orationem, cum dico, *hodierna dies*: rectiusque dici, *lux hodierna*. Græce est σήμερον, & Attice τήμερον, vel τήμερα, itidem ab ἡμέρα. *Pridie*, a *præ*, vel *pri*, & *die*, quasi *priori die*: *postridie*, ex *posteridie*, quasi *postero die*: *nudius tertius*, & *nudius quartus*, quasi *nunc dies tertius*, *nunc dies quartus*: Charisius testis, lib. II. *perendie*, quasi *peremptо die*; eodem teste, *propediem*, quod *prope accedat diem*; *quotidie* quasi *quot diebus*, hoc est *singulis diebus*. Sed de *perendie*, & *quotidie*, plura dicemus separatim.

DIGITUS, unde sit, varie certant. Isidorus quidem omnino inepte. Nam ut is, lib. XI. cap. I. ait: *Digiti nuncupati, vel quod decem sunt, vel quod decenter juncti existunt*. Aliis (ut apud Perottum legitur) *digitus* a *digerendo* deducitur, quod natura miro optimoque ordine *digitos* digesserit ac posuerit. Nonnullis *digitus* dici videtur a δεικνύειν, quod est, *monstro*, quia *digitis monstramus*. Sed fortasse vera licet dura, est originatio ea, quam apud Angelum Caninium, & Petrum Nuonesium, reperio. Censent hi *digitus* esse a δάκτυλος, extrito τ, & λ in T mutato; quemadmodum contra θ abit in λ, ut a *Thetis*, *Thelis*. Ita enim veteres eam appellabant. Varro, de R. R. lib. III. c. IX. *Nec continuo his, quas melicas appellant, falso; quod antiqui ut Thetin, Thelin dicebant; sic Melicam, Medicam vocabant*. Itaque Turnebus, lib. XXIII. Adv. cap. XXVI. apud Cic. I. de divinat. legendum putat: *Ea Thelis illi mater*. Sed si dura hæc Caninii originatio videtur, sit *digitus* a δείκω, quasi δείκετος, a *monstrando*. [ut *manus* a μηνύω.] Sane similiter Græcis δάκτυλος dici videtur, quasi δείκτυλος. *Manuum pedumque digiti* quibus nominibus appellentur, docet Andreas Schottus, observat. Human. lib. v. cap. III. Singuli vero digiti sacrati erant Deo, pollex Veneri sacer, index, sive salutaris, Marti, medius (qui & infamis, verpus ac impudicus, dicebatur) Saturno; minimo proximus (quem juniores annularem & Medicum nominant) Soli; minimus (quem vulgus auricularem vocat) Mercurio. Vide Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴν πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *digitus* quidam deducunt *indigito*, ut proprie sit δακτυλοδεικτέω, qua voce Demosthenes, Philo, aliique usi. Sed quid hac de voce sentiendum sit, dicemus in voce *Indigitamenta*.

DIGMA, Græcis δεῖγμα, a δεικνύω. *Digmatis* voce interdum generaliter significatur rerum venalium specimen, quod Belgæ itidem, a *monstrando*, *een monsterken* appellant. Moschopulus: Δεῖγμα, κυρίως τὸ δεικνύμενον ἀφ' ἑκάστου τῶν πωλουμένων. Sic usurpatur in Cod. Theodos. lege Imperatorum Honorii & Theodosii, sub tit. de suar. pecuar. In qua hæc verba inter alia habes: *clandestinum ad collegas digma missurus*, &c. Plura hac de voce Radulphus Fornerius, lib. II. rerum quotidian. cap. XXIII.

DIGNUS, ut Sipontinus tradit, quibusdam dici videtur a *dignoscendo*, quasi *cognitus*. Sed ipse mavult deducere a δεικνύειν, quod est *ostendo*, *demonstro*; quoniam ex iis, quæ gerimus, quid mereamur, ostendimus.

ostendimus. Ita *dignus* dicetur quasi *dicnus*, δεικνός. Alii a δεικνύω quidem esse statuunt, cum Perotto, sed rationem hanc adferre malunt, quod qui *digni* re quapiam sint, hi *digito* ab aliis *demonstrari* soleant: unde Pers. sat. I.

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Ita *dignus* proprie erit, δακτυλόδεικτος. Nec multum abeunt, qui censent, ex eo esse quia *digito* pretium rei venalis indicetur. Ita *dignum* dicatur, ut Atticis, & imprimis Aristophani, ἄξιον idem est ac ὤνιον. Quod placuit Septimio Florenti, notis in Sophoclis Philoctetem. Sed simplicissimum videtur, *dignus*, sive, ut veteres scripsere, *dicnus*, venire a δίκη, id est, *jus*, ut *dignus* sit cui tribui aliquid æquum est. Nec multum recedit Nunnesius in Grammatillice, cui *dignus*, ex δίκαιος: credo, quia justus *dignus* est honore, ac laude. [δεικνὸς idem quod δεικτὸς, δέγμενος, & δεχμένος.]

DIMICO, num a διαμάχεσθαι; An simplicius deduxeris a *mico*? Sed quæ originis ejus caussa? An quia gladii in præliando *micent*, ac fulgeant? Sed hoc longius petitum. Verisimilius multo, ex eo esse, quia *micando digitis* controversiæ soleant dirimi. Unde in Vett. Gloss. *micare*, λαγχάνειν. Nempe *micatio digitorum* est pene sortis genus. Postea autem, quia & ferro certamina exitum sortirentur, etiam *dimicare* acceptum pro dijudicare rem prælio. Uti dicitur *cernere ferro*. Ubi *cernere* est κρίνειν, sive *dijudicare*. Ad veterem illum morem *micando digitis decernendi* litem, illud Varronis pertinet in Parmenone: *Micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur*. Et eodem spectat adagio, *Dignus, qui cum in tenebris mices*. Non vero a lusu puerorum petitum: quod magnus Desiderius in Adagiis existimabat. Vide Casaubonum, de hoc fusius disserentem, notis in Suet. Aug. cap. XIII. [a δυσμενεῖ idem quod δυσμενής, hostis, forte *dusmico*.]

DIONYSIA, Terentio eadem ac *Bacchanalia*. Nam *Bacchus* Græcis Διόνυσος. Caussam nominis aperit hic locus Pomponii Melæ, lib. III. cap. VII. de India: *Urbium, quas incolunt (sunt autem plurimæ,) Nysa est clarissima: montium, Meros, Jovi sacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum; in hujus specus Liberum esse nutritum arbitrantur; unde Græcis auctoribus, ut femori (μηρὸς, femur) insutum dicerent, aut materia ingessit, aut error*. Vult nimirum caussam præbuisse ambiguitatem vocis μηρὸς, quæ & *femur* notat, & *Indiæ montem Jovi sacrum*. Alias aliquot nominis caussas congerit Lilius Gyraldus, in syntagmatis. Iis sis duas adde. Nam quibusdam videtur, Διόνυσος dici, quasi Διόνυσσος, ἐπειδὴ βασιλεὺς ἐγένετο Νύσσης. Tzetzes:

Κατὰ Ἴνδας δὲ Διονύσσος, Διὸς, καὶ ἄναξ Νύσσης.

Sunt & quibus dictus videatur a νῦσος, quod Syracusana lingua significat *claudus*, idque, quia Jupiter, cum *Bacchum* femori insertum gestaret, claudicarit. Hanc rationem adfert Nonnus, in Dionysiacis:

Πατρῴου ἐπέβημεν ἐπωνυμίην τοκετοῖο
Κικλήσκων Διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
Ἤιε χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ,
Νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρακοσσίδι χωλὸς ἀκούει.

DIOPTRA, διόπτρα, a διόπτομαι, *pervideo, perspicio*. Notat *instrumentum Geometricum, quo propugnaculorum turriumque altitudo e longinquo deprehenditur*. Meminere præter Pollucem Ptolomæus, Proclus, Theon, Plinius, lib. II. cap. LXIX. Est & *instrumentum aquis librandis aptum*: quomodo utitur Vitruvius, lib. VIII. cap. VI. Utriusque notionis meminit & Rhodiginus, quem vide lib. XII. c. IX. & lib. XXVII. cap. V.

DIOTA, διώτη, *genus vasis duas habens aures*, a δὶς & ὦτα, id est, *aures*. Glossæ Philoxeni interpretantur ἀμφορεῖον, οἰνοφόρον. Sane & ἀμφορεὺς similiter dicitur, quasi ἀμφοτέρωθεν φερόμενος, *quod utrinque feratur*. Sunt qui *dyota* malint per *y*, quia, ut ajunt ex δύο & ὦτα, conficitur. Sed obstant libb. vett. in quibus, per *I* scribitur. Quare a δὶς venire verisimilius est.

DIPLOMATA, διπλώματα. Sic Ciceroni, Plinio, Venulejo JC. aliisque dicuntur, quas vulgo appellant *literas patentes*. Et a διπλοῦσθαι, quod est *duplicari*; uti hoc a διπλὸς, *duplex*, unde & διπλοῒς, *vestis duplex*. Est igitur *diploma*, *duplicato compositum*, aut *complicatum*, cujusmodi sunt chartulæ complicatæ & lino trajectæ obsignatæque: uti quas *bullas Pontificias* appellant. Ausonio dicitur *bifatens pagillar*. Impp. in Cod. Theodos. *diptycha*, δίπτυχα, a δὶς, & πτυχὴ, *plica*, sive πτύσσω, *plico*.

DIPSAS, διψὰς, q. d. *siticulosa*; *viperæ genus*, a quo morsi nimium quantum *sitiunt*. Nam δίψα, *sitis*; διψᾷν, *sitire*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Dipsas genus est aspidis, quæ Latinis situla dicitur, quia quem momorderis, siti perit*. Vide Nicandri Theriaca.

DIRECTARIUS, qui furandi caussa in alienas se domos *dirigit*, unde & nomen. Gloss. vett. *Directarius*, ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἕνεκα τοῦ κλέψαι εἰσερχόμενος οἰκίας. Item Θυρεπανοίκτης, ἐπιστατικὸς καταράτος. Paulus, Recept. Sent. lib. V. tit. IV. *Quoties quis pulsatur, vel cujus domus introitur ab his qui vulgo directarii appellantur; in quos extra ordinem animadvertitur*. [a Διαρρίπτης.]

DIRIBEO, forte a Διαρρίπτω, *disjicio*, *in diversas partes jacio*, uti fit in rerum distributione. Nisi potius sit (quod Becmanus scribit) ab antiquo *rabere*, a in *I* converso. Quod si placet, necesse fit dicas *rabere*, præter *furendi* significationem (a qua *rabies*, & *rabiosus*) etiam notasse *vulgare*, seu *multis tribuere*; aut simile quid: qua ratione videri possit esse ab Hebræo רב, quod est, *multus*, sive רבה, quod est, *multiplicare*. Proprie *diribeo* notat *dividere*, *distribuere*. Usus Cicero, in Pis. & Planc. Eidem lib. III. epist. ad Q. Fratrem: & Val. Maximo, lib. 9. cap. XII hanc vocem restituit Steph. Pighius [vide num *diribere* idem quod *dirimere*.] Christophorus quoque Coleius, & J. Meursius, volunt, Plautum, Curcul. Act. III sc. I. dixisse, *diribere elephantum*, pro quo Lambinus *disjicere* maluit. Palmerius item apud eundem, Amphitr. I. I. legere jubet: *Distributi viri, diribiti ordines*: pro quo Dav. Heraldus, MSStos secutus, mavult, *dispositi ordines*. Arnobio quoque, & Ausonio, eandem vocem restituit Godesc. Stewechius, in notis ad V. Arnobii. A *diribendo* dicti *diribitores*. Sed hoc vocabulum variis rebus accommodatum est. In judiciis sic dicti, qui ternas judicibus singulis traderent tabellas, unam absolutionis, alteram condemnationis, tertiam ampliationis: e quibus unam judices singuli in fiscellam conjiciebant: post tabellæ omnes *diribebantur*, seu *dividebantur*, in tres ordines, idque, ut constaret, pluresne absolverent, condemnarent, an ampliandum putarent. Itidem in comitiis *diribitores* vocati, qui tabellas dividerent, quo de Nicol. Gruchius. In conviviis quoque *diribitores* Appuleio dicti, qui scutellas disponerent, ac cibos carperent, ut scribit Lipsius, lib. II. Saturn. cap. II. Ab eadem origine est *diribitorium*, quomodo pædagogii locus dicebatur, quod in eo a reliqua familia secluderentur. E vetustissimo quoque Lexico constat, sic vocatum locum, in quo militibus stipendia persoluta. Sane fuit Romæ hujus nominis locus ab Agrippa conditus, ab Augusto publicatus: in quo pecunia militibus *diribebatur*. Meminit ejus Dio, lib. LV. ubi ait uno tantum tecto fuisse conspicuum, quod cum suo tempore dirutum esset, ob magnitudinem instaurari nequisse. Plinius quoque, lib. XVI. celebrat trabem pedum centum, sesquipedali crassitudine in porticibus septorum ab Agrippa relictam, quæ *deribitorio* huic superfuerat.

DIRUS, in vett. Glossis exponitur δεινὸς· ut *dira*, δεινά. *diritas*, δεινότης. Et sane a δεινὸς *dirus* derivatur. Sæpe enim *N* in *R* abit, ut a *genimen*, *germen*; e φονία, *furia*; a *cancer carcer*, & in multis aliis. Itaque *diras imprecari*, sit δεινὰς ἀρὰς ἀρᾶσθαι. *Diræ* igitur ex δειναί. Vulgo tamen *diras* dici ajunt, quasi *deorum iras*. Atque ita Festus: *Di-*

 ræ,

rus, *dei ira natus*. Ubi MStus *diei*. Sed *Dei*, vel *Deorum* scripserat Festus. Ad hanc ἐτυμολογίαν respexit collector veterum Gloss. cum vertit θεοχολωσίας. Interdum autem *Diræ* dearum nomen est. Nam sic dicuntur *Furiæ* sive *Eumenides*: quamquam, si κυρίως loqui amamus, aliquod inter ea discrimen est. Id nos docet Servius, in IV. Æn. his verbis: *Diræ in cælo*, *ut*,

Dicuntur geminæ pestes cognomine diræ.

Furiæ, *in terris*. *Eumenidos apud inferos*: *unde & tres esse dicuntur*, *sed hæc nomina confundunt poëtæ*. *Eumenides* dici quia minime εὐμενεῖς, docent Grammatici. Servius, in I. Æn. *Ut sæpe dictum est*, κατ' εὐφημισμὸν, *Eumenides vocantur*, *quod non habeant bonam voluntatem*, *id est*, *mentem*: *sicut Parcæ*, *quod nulli parcant*. Idem dicit, in III. Æn. & alibi. Sed vel dicendum, ita eas vocari κατ' εὐφημισμὸν, vel ratio nominis petenda est e fabula Orestis, qui cum ob interemtam matrem Clytemnestram accusaretur, variantibus Areopagitarum sententiis, Palladis sententia fuit liberatus: ut & Cicero in Miloniana scribit: & Pallas ipsa apud Varronem Eumenidibus (ut ex Nonio discimus) dicit: *Dico vicisse Orestem*, *vos facessite*. Alii dicunt, XII. diis in Areopago sedentibus, a sex Diis absolutum, a sex item condemnatum. Oreste igitur absoluto, desiere eum *diræ* infestare, qui iccirco nigram iis ovem sacrificavit, & quod eas εὐμενεῖς, sive *propitias* sentiret, primus vocavit *Eumenidas*, quæ antea dicebantur Θεαὶ σεμναί. Sophoclis Scholiastes in OEdipum, Col. Ἔνιοι δὲ μεταβαλεῖν αὐτῶν φασὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ Ὀρέστῃ· τότε γὰρ πρῶτον Εὐμενίδας κληθῆναι, εὐμενεῖς αὐτῷ γενομένας, κριθέντι νικᾷν παρ' Ἀθηναίοις, καὶ ὁλοκαυτώσαντι αὐταῖς οἶν μέλαιναν ἐν Καρνείᾳ τῆς Πελοποννησίας. Ab Atheniensibus σεμνὰς Θεὰς, a Sicyoniis *Eumenidas* dictas esse scribit Pausanias, in Atticis, & Corinthiacis. Vide sis J. Meursium, lib. IV. Att. Lect. cap. I.

DIACO, a δάσκω, quod a δάω, ut a χάω, χάσκω, unde *bisco*. Sive a διδάσκομαι fit *disco* abjecta secunda & quarta syllaba. *Disciplina* a *disco*. Est enim scientia acquisita in *discente*. Vel dicendum κατὰ συγκοπὴν poni pro *discipulina*, quomodo *templum* & *extempis* dicimus pro *tempulum* & *extempulo*. Nempe ut ea ratione a *discipulus* factum sit, qua apud Græcos παιδεία a παῖς. Ac debet παιδείας vox parentes commonefacere, ne παῖδας sinant παιδείας expertes, hoc est, ἀπαιδεύτους esse. Jamblicus in vita Pythagoræ, ὁ πατὴρ τοὺς παῖδας περὶ τὸν ἐπίκαιρον τῆς ἡλικίας καιρὸν μέλλουσι σπουδάζειν.

DISCRIMEN, κατὰ συγκοπὴν ex *discernimen* fieri scribit Pontanus in Actio, Fol. CXXXIX. Puto non magis hic syncopæ locum esse, quam in simplici *crimen*. Sed non cogitavit vir elegantissimus, κρίνειν, unde κατὰ μετάθεσιν factum est *cerno*, primo notare *sejungo*, *separo*: secundario autem *judico*. A posteriori notiune est, quod *crimen* ponitur pro eo, de quo judicatur: a priori vero, quod *discrimen* dicimus, de iis, quæ separamus. Vide quæ de utraque significatione diximus in *Cerno*. Quid *discrimen* in capillis sit, diximus in *Crinis*.

DISCUS, δίσκος, a δίκω, id est, *jacio*. *Discus* erat moles saxea, ferrea, aut plumbea, cujus jactu athletæ inter se decertabant, eratque victor, qui aut altius in sublime jactasset, aut longius in tractu, aut propius metam destinatam. Erat *disci* figura plana ac rotunda, uti ex veteri statua apparet. Cumque talis videatur nobis esse solis facies, patet hinc, cur Græci solem appellent *discum*. A δίσκος & βολὴ, id est, *jactus*, est δισκοβόλος, *discobolus*, quomodo *athletæ* vocantur a Fabio & Plinio. Non tamen putandum, vocem hanc universe *athletis* competere. Nam quod ex Polluce & aliis constare potest, *athletarum* nomine *gymnici* omnes intelliguntur, hoc est, παλαισταὶ, sive *luctatores*; δρομεῖς, seu *cursores*; πύκται, seu, *pugiles*; δισκοβόλοι, seu *discum jactantes*; & ἁλτικοὶ, seu *saltu certantes*.

DISSIPARE, proprie est *disjicere*, *dispergere*, ab antiquo *sipare*, unde similiter *insipare*, id est, *injicere*; & *obsipare*, hoc est, *objicere*. Festus: *Insipere*, *farinulam jacere pullis*: *unde dissipare*, *obsipare*: *ut cum rustici dicunt*, *obsipa pullis escam*. Plautus, Cistell. Act. II. III. *obsipat aquulam*; hoc est, *adspergit*. Pomponius Atellanarum scriptor:

Partem insipui, *conclusi*, *condepsui*.

Idem, Fullone:

Facite ut ignis fervat, *ligna insipite*, *far concidite*.

Varro, lib. IV. de L. L. ubi de *pultis* etymologia tractat: *Quod ita sonet*, *cum aqua ferventi insipitur*. [*siparem* σπᾶν· *dissipare* διασπᾶν. In Gloss. *sipo*, Διασκορπίζω, itaque melius a *siphonibus* derives.] A *sipare* quoque est *siparium*; ut a *donare*, *donarium*; a *velare*, *velarium*, &c. Erat velamentum, quo in scenis utebantur mimi: aliter dictum *aulæum*, teste Festo. Sic autem dictum, quia velandi caussa *obsiparetur*, sive objiceretur. Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Aulæa in scena in terra sternuntur*, *quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus*: *pro quibus siparia ætas posterior accepit*. *Est autem minutum velum*, *quod populo obsistit*, *dum fabularum actus commutantur*. *Sipo* unde sit, non satis patet. Becmani suspicio est, esse a textoribus sumtum. Nam ὑφᾶ, *texe*; unde ὑφάντης, *textor*; ut in proverbio, ὑφάντης σφαλέντος ἐπέτυψεν ἐτύφθη, *textore lapso*, *sutor*, (vel sartor) *vapulavit*. Ab ὑφᾶ erit *sips*, ut a στύπος, *stipes*; a φρύγω, *frigo*, &c. Sed rectius Martinius, cui *sipo* est a *sipho*, quomodo vocatur *fistula*, seu *canalis*, unde aqua effluit. Sane *sipho* aquam *sipat*, hoc est, *jacit ac spargit*. Inde igitur tralatio potius erit, quam a textoribus. [etiam *siphon* est a σπᾶν, quasi σπῶν.]

DITHYRAMBI, versus in *Bacchum*, qui dicitur Διθύραμβος, vel a δὶς, *bis*; & θύρα, *fores*, quia *binis foribus sit egressus*; quippe bis natus, semel e Semele matre: iterum e femore Jovis: vel quia sit *educatus in antro* διθύρῳ, sive *bivalvi*, aut *bifori*: vel quia nymphæ Jovi parturienti acclamarint λῦθι ῥάμμα, ut Λ in Δ mutetur, ut a μελετᾶν, *meditari*. Tres hasce nominis caussas adfert apud Photium Proclus in Chrestomathia; uti & Etymologus magnus in διθύραμβος. His quartum adde ex Pharnuto, quia vinum os faciat δίθυρον, id est, *bifore*; nam disertos reddit: etiam, ut arcana recludantur, facit. Cur vero *bis natus* dicatur *Bacchus*, semel in Nysa, iterum in Mero, in caussa est, quod natus sit Nyssæ, quæ civitatum Indiæ maxima; educatus vero in Mero monte Jovi sacro; μηρὸς autem Græcis *femur* ut ambiguitas nominis fabulæ præbuerit occasionem. Hanc caussam fabulæ adfert Herodotus in Euterpe; & Pomponius Mela, lib. III. cap. VII. de India. Sed juxta Hebræam loquendi rationem homines omnes, uno excepto Adamo, & sospitatore nostro Christo, Adamo secundo, egressi sunt de patris femore. Singulatim vero hoc tribuere *Baccho*, quia *Noachus*, unde *Bacchum* suum fabularunt, semel natus communi nascendi ratione, semel quasi renatus ex aquis, quæ totum orbem obruerant, omneque delevere humanum genus, præter octo illos, qui in arca fuerunt.

DIVERBIUM, varii varie interpretantur. Sequimur autem Diomedem, cujus hæc, libro I. *Membra comœdiarum tria sunt*, *diverbium*, *canticum*, *chorus*. *Diverbia sunt partes comœdiarum*, *in quibus diversorum personæ versantur*. *Personæ autem diverbiorum*, *aut duæ*, *aut tres*: *raro autem quatuor esse debent*: *ultra augere numerum non licet*. *In canticis autem una tantum debet esse persona*: *aut*, *si duæ fuerint*, *&c.* *Latinæ vero comœdiæ chorum non habent*: *sed duobus tantum membris constant*, *diverbis & canticis*. Hinc colligimus *diverbium* dici a *dis* & *verbum*, quia diversi loquantur. De iisdem sic Donatus, vel alius, prolegom. in Ter. *Diverbia histriones pronuntiabant*: *cantica vero temperabantur modis*, *non a poëta*, *sed a perito artis musicæ factis*.

DIVERTICULUM, a *divertendo*. Gloss. *Diverticulum*, ἐκτροπαὶ, καμπαὶ ὁδοῦ. Posterius pertinet ad *viam*; prius ad *fluvium*, quomodo usus Marcianus JC. Aliter *fluvii brachium*, vel *cornu*, vel *elicem*, dicimus.

Dives, quasi *divus*. Varro, lib. IV. de L. L. *Dives a divo, qui ut deus, nihil indigere videtur*. Hanc ἐτυμολογίαν videor mihi confirmare posse istboc Plauti, Trinummo, Act. II. sc. IV.

Dei divites sunt, deos decet opulentia.

sive, ut quidam emendat, *decent opulentiæ*. Hæc sane ἐτυμολογία magis placet, quam Cornelii Frontonis, cujus hæc verba: *Locuples a copia locorum: dives, quia dividendi facultatem habes: opulentus ab opibus*, &c. Nihilo rectius Isidorus, lib. X. *Dives ab ære, vel quasi diu vescens*. Priorum verborum hæc mens videtur, *dives* dici, cui *diu æs*. A *dives* est *divito*, hoc est, *divitem reddo*. Accius:

Nil credo augaribus, qui aures verbis divitant
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Titinnius: *Di me divitant*. A *dives* est *dis*. A *dis* est neutrum *dite* pro *dives*. Val. Flaccus, lib. II.

Non populos, non dite solum, non ulla parenti
Regna peto . . . .

Dis quoque numen inferum, quod Græcis similiter πλούτων, a πλοῦτος, hoc est, *divitiæ*: cujus appellationis caussam arbitror, quod *opes e terra effodiantur*. A *dite* est *ditio*, quasi *dite solum*, ut Valerium Flaccum loquentem audiimus. Sane Belgæ *regnum*, vel *imperium*, similiter appellant *ryk*. In Glossis Cyrilli legas, Ἐξουσία, *majestas*, *dicio*, *potestas*. Ubi *dicio* per *c* scribitur, quasi sit a δίκη, ac *regionem* signet, ubi quis δίκας, hoc est, *jus* sive *judicium* exercere potest.

Divido, [a *vido*, *Fido*, *findo*.] ut quidem Scaliger opinatur, de caussis L. L. cap. XXXIV. est a δὶς, id est, *bis*, & ἰδεῖν, *videre*: quia *quæ divisa* sunt, *bis videntur*. Acute profecto. Ac possis similiter dicere esse a *di*, vel *dis*, & *vido* pro *video*: indeque esse *dividia*, ut ab *invideo*, *invidia*. Attamen potius censeo conflari ex præpositione loquelari *di*, vel *dis*, & Hetrusco verbo *iduo*, id est, *partior*: unde *idus*, quia mensem partiuntur: & *vidua*, quia a marito sejuncta separataque. Vide quæ diximus in *Idus*. Quia autem ab *iduo* veteres *dividuo* dixere, pro quo nunc *divido* efferimus (ut a δόω *duo* primitus fuit, unde *duint*, nunc autem pro *duo do* dicimus) inde habemus *dividus*, seu *dividia*, ut ex Varronis loco mox parebit. Est autem *dividia* vox πολύσημος· unde est, quod eam aliter atque aliter interpretantur vett. Grammatici. Festus exponit *discordiam*, ac Nonius similiter *dissensiones* interpretatur, eademque mente in vett. Glossis legas, *dividia*, διχόνοια. Exemplum ejus acceptionis hoc apud Nonium habes, etsi in plerisque libris *dividæ* legatur. Adfert autem hoc ex Attii Phœnissis:

Ne horum dividiæ discordes dissipent,
Disturbent tantas & tam optimas civium
Divitias . . . .

At Fulgentius Planciades exponit *tristitiam*, adducitque illud Propertii:

Dividias mentis conficit omnis amor.

Quem versum in Propertio frustra quæras: ut vel plura scripserit Propertius, quam habemus: vel memoria falsus sit Fulgentius, quod in minuto adeo libello crebro ei usuvenit. Est vero pro ea *dividiæ* interpretatione hic locus Varronis, in VI. de L. L. ubi & caussam nominis exponit: *Idem Mercatore: Non tibi istuc magis dividia est, quam mihi hodie fuit. Hæc eadem in Corollaria Nævii. Dividia a dividendo dicta, quod divisio & distractio est doloris. Itaque in Curculione ait: Sed quid tibi est? lienes necant? renes dolent? pulmones distrahuntur?* Hæc Varro. Sic usus quoque Plautus, Bacch. Act. IV. VI.

Nimio illæc res est magnæ dividiæ mihi.

Et alibi. A *dividendo* quoque *dividicula* dicuntur. Festus: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit*. Ab eodem *divisores* nominari, qui tributim distribuerent pecunias a candidatis donatas ad aucupanda suffragia egentium. Hinc Nummius quidam, qui id ministerii susceperat, cognomen accepit *divisoris*, qua in re jocans Cicero dicebat, *ut Neoptolemum ad Trojam, sic illum in campo Martio nomen invenisse*. Vide Cic. II. de Oratore.

Dius, si Festum audimus, interdum valet *diurnus*, eoque fuerit a *dies*. *Dium fulgur*, inquit, *appellabant diurnum, quod putabant Jovis, ut nocturnum Summani*. Sed *dium* pro *diurno* non magis dicimus, quam *noctum* pro *nocturno*. Quare cum dicat Festus, sive Paullus, *dium fulgur* fuisse Jovis, uti *nocturnum* Summani, sive Plutonis: non obscure liquet, *dium* vocari quasi *Joviale* ἀπὸ τοῦ Διὸς, unde δῖος, a quo δῖος, unde Latinum *dius*. Jovi *diurnum fulmen* esse attributum; Summano *nocturnum*; etiam apud Plinium legere est, lib. II. cap. LII. Gloss. Cyr. κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, *Fulgurium*: κεραυνοβόλιον νυκτερινὸν, *fulgur submanum*. Pro *fulgurium*, *fulgur dium* legi debere, ex Festo liquet; & pluribus id jam observatum. Putant plerique Latinos etiam *dius* dixisse pro *Deus*, idque ob vicinum literarum *e* & *i* sonum: unde & *here* & *heri* dicebant, teste Fabio. Sane in plurali dicimus, *dii* & *diis*. Imo in quibusdam Lucretii codd. ut Giffanio observatum, legitur:

. . . . *Propterea quas*
Id laudabile opus dium laudare decere.

Dium nempe pro *deum*. Sed secus est, cum prior sit porrecta, contra quam sit in *dii* & *diis*. Itaque rectum est *divum*, ut legitur vulgo. Adferunt & illud Ennii, lib. I.

Constitit inde loci propter sos dia dearum.

Sed *dia Dearum* dicitur, ut Maroni,

. . . . *Sancta deorum*.

Vide *Divus*.

Divus, vel est ab Æolico, Θεῖος pro Θεῖος, vel a Cretico δῖος pro Θεὸς, vel κατ᾽ ἀντίθεσιν fit a δῖος, *Jovialis*, quod contractum ex δῖος, uti hoc ἀπὸ τοῦ Διὸς. Vel prius *divi* factum ex *dii*: eoque exemplo postea & *divus* pro *deus* dixere. Vide *Dius*. Nugatur Servius, cum ad V. Æneid. *divos* dici ait, quia *diem suam obierint*. Recte tamen *deos* esse scribit perpetuos; *divos* autem in Deorum numerum relatos, quales heroës, penates, lares, diique indigetes. Falsi vero Varro, & Attius Philologus, qui eodem Servio auctore *divos* perpetuos faciunt: *deos* vero, qui consecratione facti sunt. Sane *divum* dici, qui in *deorum* numerum relatus est, argumento est, quod Jul. Cæsar *Divus* appellatus, unde in veteris nummi uno quidem latere capiti Julii adscriptum, Divos Jvlivs: altero vero capiti Augusti additum, Avgvstvs Divi F. Sed & apud Maronem, VI. Æneid. in antiquis & optimæ notæ codd. (teste Pierio) legitur: *Augustus Cæsar, Divi genus*: non, *divum*. A *divus* est *divinus*, ut a *libertas*, *libertinus*; ab *adulter*, *adulterinus*: ut Priscianus scribit in II. Sed in Putschii editione legas a *dives divinus*, quod ab operarum incuria profectum esse dubium non est. Præsertim cum in vett. membranis nostris, & veteri Veneta *divus*, non *dives* legatur. *Divinus* interdum substantive pro *vate* accipi, argumento est illud Martialis:

Non sum divinus, sed scio quid facias.

Ratio, cur tales *divini*, & *divinare*, dicantur, ista est, vel quod *Divi* proprium videatur futura prædicere, vel quod *Divum* voluntatem a signis cognoscant, atque explicent, vel (quod simplicissimum) quia ista non faciant sine *Divum* impulsu, atque instinctu, unde vates ἔνθεοι & *Deo pleni* dicuntur.

D O

Do, a δόω, δῶ, ut a σάω, σῶ, *sto*, ab ἀρόω, ἀρῶ, *aro*, &c. *Dor* nonnisi in compositione invenitur. In vett. tamen Glossis legas: *Dor*, δίδομαι. A *do* est *doto*. Gloss. vett. *doto*, δωτῶ. Usus Plautus, Mostell. & Sidonius, libro V. epistola XIII. Ab eo est *datatim*, apud Plautum. Curcul. Act. II. sc. III. Item Afranium, Pomponium, Nonium. Vide Nonium Marcellum, & Turnebum, lib. VII. Advers. cap. IV. Ut autem a δῶ, est *do*, ita a δόω est *duo*, *o* in *u* converso. Hinc *duint*, & *perduint*, apud Comicos.

Et *addues*, *addideris*. Sic MSS. Malim tamen *adduis*, a prima *adduim*. *Duo* vero habes apud Plautum, Aulularia:

Ubi ille abiit, ego me deorsum duo de arbore.

Sic eum locum recte meo judicio emendat Gaspar Scoppius, libro IV. suspect. lect. epistola III. In vulgatis pro *duo* est *duco*, quomodo & Nonius legit, qui id explicat, *demitto*, *descendo*. Inter composita a *do* est *abdo*, & contrarium *indo*. A priori est *abditivus*, hoc est *abortivus*, ut Festus exponit: ἀποσπασθεὶς, ut vett. Glossæ interpretantur. Ab eodem est *dedere*. De quo vetus Terentii interpres: *Dare est, quod repetas: dedere est, ad perpetuum: damus amicis; dedimus tantum hostibus*. Festus: *Dedita, valde data*. Quomodo dicimus *dedita opera*. Item hinc est *dido*: nempe a *di*, vel potius *dis*, & *do*, unde proprie notat *distribuere*, sive, ut Donatus interpretatur, *diffundere in multos*. Glossæ Latino-Græc. *Dido*, διαδίδωμι, μερίζω. Glossæ Isidori, *Diditum*, *percrebatum*, *divulgatum*. Maro:

.... Tua terris didita fama.

Item:

Diditur hic subito Trojana per agmina rumor.

Ab eodem est *prodo*. Diomedes, cap. de Præpos. *Prodere ante dare significat, ut prodere patriam dicitur proditor. Modo porro dare, & propagare. Ut:*

Italiam regeret, genus alto a sanguine Teucri
Proderet ....

A *do* quoque est *condo*; quod proprie (ut Festus ait) *est in unum & interiorem locum dare ad custodiam faciliorem*. Inde *abscondo*, pro quo Velius Longus vett. scripsisse ait, *apscondo*: nempe quod putarent durius sonare *B* ante *S*: eaque de caussa & *apstulit* dicebant pro *abstulit*, ut antiquorum codicum inscriptionumque auctoritate comprobat Pierius, lib. XV. Æn. Ab *abscondo* est *absconse*, λάθρα, ut est in Gloss. Philoxeni. A *præ* & *do* est *præditus*. Ut *præditus prudentia*, qui præ aliis prudentia donatus.

DOCEO, si Varronem audimus in V. de L. L. vel a *dico* fuerit, quia *docendo docemus*: vel a *duco*; quia *docens* aliquam alteri opinionem *inducit*. Sed melius multo Scaliger, & Nunnesius, qui censent esse a δοκεῖν, quod est *existimare*, *putare*: unde δόγματα, *decreta ac placita doctorum*.

DODRANS, a *de* & *quadrans*. Deest enim quadrans quo minus sit as. Qua de re plura in *As*. A *dodrans* est *dodra*; quia ut *dodrans* valet novem uncias: ita hæc potio constet novem rebus. Ausonius, Epigr. LXXXV.

Dodra ex dodrante est: sic collige; jus, aqua, vinum;
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

DOLABRA, a *dolando*, ut a *terendo*, *terebra*. Hinc ὑποκοριστικὸν *dolabella*, quod & nomen familiæ Romanæ. Ab eo *Dolabelliana* dicta *pyra* longissimi pediculi. Plinius, libro XV. cap. XV.

DOLARE. [a δόλος, seu δόλων.] forte a דלל, id est, *attenuavit*. Nam quæ *dolantur*, attenuantur. Olim & *dolitum* pro *dolatum* dicebatur, ut probat Nonius illo Varronis Agathone: *Numnam celatus in manu dextera scyphus cælo dolitus artem ostentat Mentoris*. Compositum *dedolare* est apud Columellam & alios. κατὰ μεταφορὰν *dedolare aliquem* Plautus dicit, id est, ἀποσπαλακίζειν. *Edolare* usurpat Varro, Bimarco: *Cum Quintipor Clodianus tot Comœdias sine ulla fecerit Musa; ego unum libellum non edolem, ut ait Ennius?* Citat Nonius in *Edolare*.

DOLIUM, quia *dolando* fabricatur. Hinc Romæ *Doliola*. Festus: *Doliola locus in urbe sic vocatus, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem, sacra in eodem loco doliolis (al. doliis duobus) reposita fuerunt; qua de caussa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.*

DOLONES, a *dolo*. [a δόλων.] Esse tela bellica ait Donatus, Eunuch. Act. III. III. De eodem sic Servius, ad illud Maronis, VIII. Æneidos.

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Dolo, inquit, est flagellum, intra cujus virgam latet pugio: aut secundum Varronem, ingens contus cum ferro brevissimo; dolones autem a fallendo dicti sunt, quod decipiant ferro, cum speciem præferant ligni.

DOLOR, non a *dolare*, uti Perottus volebat, sed a דוה, id est, *doluit*: vel a דלל, *attenuavit*: nam *dolor* attenuat corpus. [*dolor* & *dolus* a δόλος & δόλωσις.]

DOLUS, a Græco δόλος, quod idem: non a *dolando*: quanquam ita Donatus, ad Eunuch. Act. III. sc. III. *Dolus*, inquit, *a ledendo dictus, hoc est, a dolando, id est, minuendo. Nam & δόλος Græcis læsio dicitur, & dolones tela quædam bellica, & dolare fabri lignum est ascia cædere*. Nec melius Isidorus, qui libro V. capite XXVI. deducit ab eo quod *deludat*. Neque rectius, qui a *dolendo* deducunt: quanquam pro iis facere videtur hoc Petronii, apud Isidorum, ibidem: *Quid est, judices, dolus? nimirum ubi aliquid factum est, quod legi dolet. Habetis dolum; accipite nunc malum*. Sed hæc allusio est, non ἐτυμολογία. Savaroni placet *dolus* hic poni pro *dolor*, quomodo & *bonus* dixere pro *bonos*, sive *bonor*; *colus* pro *color*; *labus* pro *labor*: quemadmodum is, quem dixi, comprobat, ad Sidonii lib. V. epistola III. Verum non *dolorem*, sed *dolum* intelligi, ostendunt extrema Petronii verba.

DOMARE, a δαμάω, A in O converso. A δαμάω est ἀδάμας, *adamas*, quasi ἀδάμαστος, de quo seorsim. Item δάμαρ, *uxor*, quasi *domita*, ac maritali jugo subacta. A δάμαρ est Gallicum *dame*, nisi malis ex *Domna*, quomodo posterioris ævi scriptores dixere pro *Domina*.

DOMINOR, fortasse est a δύναμαι, literarum trajectione, quomodo a φλίγω est *fulcio*; a σπάω σπαδῶ, *spatio*, &c. Vel potius dicendum, esse a *dominus*, hoc a Punico *doni*, quod idem notat; unde *audoni*, id est, *ave domine*, apud Plautum Pœnulo, & lib. III. Ἀνθολογ. epigr. in Meleagrum juxta restitutionem Scaligeri, appendice in libros de emendat. Temp. Vel sit *dominus* a *domus*. Proprie enim *dominus* οἰκοδεσπότης, *dominari* οἰκοδεσποτεῖν. Cumque *dominus* & *servus* sint ἐκ τῶν πρός τι, erit *dominium* proprie in *servos*, unde & *patremfamilias* dicimus: nam *familia* proprie *famulorum* sive *servorum*. [a δέσποινα pro δέσποινα.] De *domnus* & *domna* pro *dominus* & *domina*, vide Scalig. ad Euseb. pag. CCXI, ubi de *domna Julia Severa*.

DOMUS, Græce δόμος, quod a δέμω, id est, *exstruo*. *Domicilium ab incolenda domo*, quasi *domicolium*. Nisi *cilium* in *domicilium* solum vocis productio est: quod verius puto. A *domo* & *itio* est *domuitio*, verbum antiquum, quo usi Pacuvius, Lucilius, Plautus, Appuleius. Apud Ciceronem quoque primo de Divinat. legere est: *Classi propinquum reditum ac domuitionem dari*.

DONEC, si vocabulum spectes, factum videatur ex *dum*, & *nec*, ut, nempe *dum*, in compositione fiat *do*: uti pro *cum* interdum dicimus *co*, ut in *coire*, & in vett. libb. *cojux* pro *conjux*. Sed obstare videtur significatio. Nec enim, *Donec eris felix*, notat, *dum nec eris felix*, sed, *dum eris*. Quare dicere malo, *donec* esse ex *donicum*, quod crebrum Plauto. Etiam Livium, & Catonem, usurpare, ostendit Charisius, cap. de Adverbio. Giffanius Ciceronem quoque eo usum pertendit. Meminere & Glossæ vett. ubi legendum, *Donicum*, ἄχρις οὗ. *Donicum* autem forte ex *dum* & *quidem* conflatum. Nam *donicum eris*, est, *dum quidem eris*, hoc est, *quamdiu*, & *quousque eris*. *Q* in *C*, & hoc in illud abire, satis notum est. Vel sit *donicum* ex *dum*, & *cum*. Nam *donicum eris*, est, *dum & cum eris*.

DONUM, a *do*, ut *bonum*, sive, ut veteres dixerunt, *benum* a *beo*; vel est *donum* a δῶρον, converso *ρ* in *n*, ut Festus & Angelus Caninius putarunt. Vel potius, ut a δαμάω est *domare*, sic *donum* a δάνος, quod idem notat. A quo δάνειον, *fœnus*, unde δανείζω, *fœnero*. A quo δανειστής, *fœnerator*, qui & Latinis *danista*. Δάνος vero a נתן *dedit*, κατὰ μετάθεσιν. A *donum* est *donare*, unde *donarium*, ut ab *armare*, *armarium*. Nisi malis a *donum*, ut ab *argento argentarius*. Ut different *donum*, & *donarium*, ostendit obiter Cornelius Fronto. Nam de *doni* & *muneris*

muneris differentia agens : **Donum**, inquit, *quod Diis datur. Inde ubi dona ponuntur, donarium appellatum*. De *doni* & *muneris* discrimine, vide Andream Alciatum, lib. III. Dispunct. cap. XIII. A *donatum* est *donativum*, ut a *genitum*, *genitivum*; a *flatum*, *flativo*, &c. Differt *donativum* a *donario*, quod *donarium* sit ἀνάθημα, cujusmodi in fanis : *donativum*, δωρεὰ ἐπίδοσις, hoc est, quod Imperator largitur in milites, ut *congiarium*, quod in populum. A *donum* quoque est *donaticus*; ut a *balneum*, *balneaticus*; a *rus*, *rusticus*. Festus : *Donaticæ coronæ dictæ, quod his victores in ludis donabantur*. Etiam sic dictæ, quibus milites donati virtutis ergo : ut in verbis Catonis apud Festum in *optionatus*.

DORCAS, δορκάς. Etymologus : Δορκὰς, παρὰ τὸ δέρκω, τὸ βλέπω, δερκὰς καὶ δορκάς· ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον. Idem etymon adfert Origenes (si is auctor) in Cant. Cantic. homil. III. Item Isidorus, lib. XII. cap. I. *Capreæ*, inquit, *vocitatæ, quæ sunt capræ sylvestres, quas Græci, eo quod acutissime videant*, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, *dorcadas appellaverunt. Morantur enim in excelsis montibus, & quamvis de longinquo, vident tamen omnes qui veniunt*. Ad hanc nominis rationem pertinet etiam hic locus Plinii, lib. XXVIII. cap. II. *Capras negant lippire, quoniam ea quasdam herbas edant : item dorcades*. Notandum autem, quod Isidorus quoque *capream*, ac *dorcada*, faciat eandem : quæ Plinius distinguit, sed simili, ut Leonicenus censet, errore, atque alibi idem pro diversis habet *vespertilionem* & *nycteridem*. Sane & in vett. Glossis legas, Δορκὰς, *capreola*. Sed ibidem & *dama* exponitur.

DORMIO, prius *dermio* fuit, ut *olus*, *elus*; *homo*, *hemo*; *bonus*, *benus*; *Apollo*, *Apello*, &c. *Dermio* vero ἀπὸ τῶν δερμάτων, id est, *pellibus*, quibus dormientes incubabant : qua de re fusius dicemus in *Segestria*. [δαρθεῖν δραθεῖν.] A *dormio* est *dormito*, hoc est, *dormire cupio*, sive *leviter dormio*, quod Belgæ dicunt *sluymeren*. Plaut. Amphytr. Act. II. II.

> *Te dormitare ajebas, mensa ablata est, cubitum hinc abiimus.*

Horat. in Arte : *Quandoque bonus dormitat Homerus*. Qui locus satis indicat, *dormito* non tam frequentativum esse, uti plerique ajunt, quam desiderativum : cujusmodi etiam sunt *prenso*, *capto*, *vendito*, *ostento*, *munito* : quemadmodum de singulis horum docet Turnebus, lib. XXV. cap. XV. A *dormio* quoque est *dormitorium*. Glossæ Philoxeni : *Dormitorium*, Ἐγκοίμηθρον·

DORSUM, a *deorsum*. [a δείρω δορὰ & δόρσος.] Festus : *Dorsum dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum*. Hinc *dorsuarius*, qui dorso gestat : νωτοφόρος, ut Glossæ exponunt. Pro eo & *dossuarius* dixere, uti *dossum* pro *dorsum*. *Exdorsuare*, dorsum constringere, vel adimere : juxta Festum.

DOS, a Græco δὼς, quod idem ac δῶρον, seu δόσις. Hesych. Δὼς, δόσις. Hinc Hesiod. ἔργ. Δὼς ἀγαθή. Ab inusitato ejus genitivo δωτὸς est δωτίνη, quod idem. Usus Homerus. Ab eo *doti* nomen esse scribit Varro, qui libro IV. de L. L. sic scribit : *Dos erit pecunia, si nuptiarum caussa data : hæc Græce* δωτίνη· *ita enim hoc Siculi*. Festus utrum a δὼς, an δωτίνη, esse censeat, non ponit. Tantum dicit, dici a διδόναι, quod est, *dare*. Sed prius verum. At ridicule illi, qui *dotem* ajunt dici quasi *do item*. *Dotem* alii quidem promittunt, at dicit pater, item mulier aut debitor ejus : qui soli dictione obligantur, cum promissione obligentur omnes; unde liquet, dictionem dotis esse speciem verborum obligationis. L. Promittendo dotem. D. de jur. dot. Formula, qua dotem dicebant, erat istiusmodi : *Tot doti tibi erunt*. L. XXV. L. XLIV. L. XLVI. D. de jur. dot. Græcis *dos* est φερνή, unde Ἀντίφερνα appellantur, *quæ sponsæ a sponso donantur*. Hesych. Δῶτις, δωσφερνή. Lego, Δὼς, φερνή.

DR

DRACO, juxta Servium, in II. Æneidos dicitur in templis, qui alibi in terra *serpens*, in aqua *anguis*. Virgilius tamen dixit :

> . . . . *Latet anguis in herba*.

Draco, δράκων, Jul. Scaligero Exercitat. CLXXXII. sect. XII. vocari putatur sic, παρὰ τὸ ἐρᾶν ἄχος, *quia pariat dolorem* : quippe animal venenatum, hominique inimicum. Sed non satis convenit cum iis quæ de *draconibus* tradita sunt antiquis. Nam Solinus ait, ora esse iis adeo exigua, ut mordere non possint; imo Plinius, lib. XXIX. cap. IV. ait, *draco non habet venena*. Sed postea, *Neque venenatus est, nisi per mensem Luna instigatus*. Et postea subdit, *Vulgoque pascitur & in domibus*. Similiter Lucanus, lib. IX.

> *Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris*
> *Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,*
> *Pestiferos ardens facit Africa.*

Negat *dracones* esse noxios, præterquam in una Africa. Vocat *numina*, quia putarentur esse boni genii, eoque honore colerentur divino. Servius, in illud XII. Æneid.

> *Vipera delituit, cæluмque exterrita fugit.*

Testis gaudet, ut sunt ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos Latini genios vocant*. Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Caput* (draconis) *limini januarum subditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittitur*. Sed hæc de veris *draconibus* intelligi debent, ut loquitur Solinus : *Veris*, inquit, *draconibus ora parva, & ad morsus non dehiscentia*. Et sane Plinius ipse tradit, quæ *draconum* morsibus auxilientur : ut videre est lib. XXIV. cap. ult. & lib. XXVI. cap. VI. Interim ista ostendunt, caussam non fuisse, cur a veneno *draconi* singulare nomen imponeretur. Itaque Festus, & veterum alii potius deducunt ab δέρκειν, quod κατὰ μετάθεσιν ponitur pro δέδορκεν, a δέρκω, id est, βλέπω. Unde similiter τὸ δράκος, *oculus*, quomodo usus Nicander. Causa nomini est, quod *dracones acute videant*, imo & insomnes sint. Hujusmodi sane a poëtis traduntur, qui iccirco eos præfecere hortis Hesperidum, aureoque Æetæ pecori. Nec aliud est in caussa, cur Phidias Palladis statuæ *draconem* supposuerit; aut cur Æsculapio sint dicati, ut monet Festus. Probat hanc sententiam quoque Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XX. *Draco*, inquit, *nuncupatus* ἀπὸ τοῦ δέρκειν, *id est, videre. Nam ferunt hunc serpentem acie acutissima & pervigili naturam sideris hujus imitari; atque ideo adium, adytorum, oraculorum, thesaurorum custodiam draconibus assignari*. Quod si δράκων est a δέρκειν, etiam ὄφις videri possit venire ab ὄπτω, sive ὄπτομαι, quod idem ac δέρκω. Sane ππ in φ non raro mutatur. Ita a σκάπτω est σκάφη· a κολάπτω, κόλαφος, &c. Potius tamen ὄφις sit ab Hebræo חוי, quod idem. Vide quæ in *Pythia* dicimus. Etiam *palmes vetus*, atque inutilis, *draco* Plinio vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *tortuosus, instar draconis*. Fuere & *dracones* inter *signa Romanorum militaria* : ut ex XVI. Ammiani videmus. Indeque *draconarius*, signifer, qui *draconis signum ferret* : teste Vegetio, lib. II. cap. VII. A *dracone* est *dracontites*, pro quo in vulgatis libris est *draconitis*. Sed Græci δράκοντα dicunt, unde ὁ δρακοντίτης. Nisi ut pro δράκοντα dixere *draconem*, ita & ab eo *draconitis* formatur, pro δρακοντίτης. Aliter *dracontia* vocatur. Exciditur e cerebro *draconis* : sed non aliis, quam cui viventi caput sit recisum. Auctor Plinius, lib. XXXVII. cap. X. & Solinus, cap. XXXIII. *Dracunculus* Græcis δρακόντειον ἄρον, quasi *arum serpentinum* sive *draconinum* dicas, posterioribus ἁπλῶς δρακόντιον, ut κενταύριον dixere pro κενταύρειον. Nomen ex eo, quia, ut Theophrastus Historiæ suæ libro ultimo ait, καυλὸν ἔχει ποικίλον ὀφιώδη, hoc est, *caulem habet varium, ac insignem maculis, quæ serpentinis sint similes*. Plinius de radice ejus scribit, *dracunculus subrutilam, & draconis convoluti modo, unde & nomen*. Appuleius de eodem : *Ima radix caput draconis habet*. Ubi *caput* dicit *nucleum bulbi*, quomodo & Græci κεφαλὴν appellant.

DRAMA, δρᾶμα, a Dorico δρᾶν, quod est *agere*, quomodo & partes fabulæ *actus* dixere. Vide Aristotelem

ftotelem in arte Poëtica, & quæ nos libello de eodem argumento.

DRAPETÆ, δραπέται dicuntur fugitivi, a Græco δράω, hoc eft, *fugio*. Ufus Plautus, Curcul. Act. II. fc. III.

DRAUCI, *qui alios fubagitarent*, a Dorico δρᾶν, id eft, *agere*; ut contra *pathici*, qui fubagitabantur, nempe ἀπὸ τῶ παθεῖν. Domit. Calder. ad Mart. lib. I. epigr. XXIV. At a *droucis* differunt *dauci*. Nam *daucus* corruptum ex δᾳδοῦχος. Plautus, Capt. Act. I. fc. I.

Tute tibi puerus daucus luces cereum.

Ita Scaliger legit, ubi vulgo, *puer eft lautus*. Vide eum, in Conjectaneis.

DROMO, δρόμων, ὁ μικρὸς καρκῖνος, *cancer parvus*, tefte Hefychio. Etiam Plinius, lib. XXXII. cap. XI. *dromonem* recenfet inter CLXXVI. genera animantium, in mari viventium. Creditur effe, qui Ariftoteli δρόμωνας, lib. I. Hift. Anim. cap. I. *Dromon* autem, feu δρόμωνας, dicitur a δρόμωνος, hoc eft, *curfus*, quia celerrime decurrit per fummas aquas. Nam δρέμω, *curro*; δρόμος, *curfus*. Unde & fervulo Terentiano *Dromoni* nomen inditum. Ab eodem δρέμω cameli genus δρομὰς, quod Straboni in XV. junctim vocatur δρομὰς κάμηλος, uti & Curtio *dromas camelus*. Nempe ut diftinguant a *dromade pifce*. Pro *dromas dromeda* etiam legas. Ifidor. lib. XII. cap. I.

DROMEDA, *genus eft camelorum, minoris quidem ftaturæ, fed velocioris. Unde & nomen habet. Nam* δρόμος *Græce curfus velocitas appellatur. Centum & amplius milliaria uno die pergere folet. Quod animal, ficut bos, & ovis, & camelus, ruminat.* Puto autem, apud Ifidorum *dromado*, per *a* legi debere: quia pofteriores foleant rectos fuos formare ex accufativis Græcis. Unde *hebdomada* pro *hebdomas*; *lampada* pro *lampas*. Similiter igitur *dromado* fit ex *dromas*. Sed dicere licet, ut ex Νομάδες fecere *Numidæ*, fic ex δρομάδες effe *dromidæ*, vel *dremedæ*. Vulgo hoc camelorum genus *dromedarius* appellatur ex vulgari *dromeda*.

DRUIDÆ, five *Druides* (fic enim vocantur a Cæfare eodemque modo apud Ciceronem, de Divinat. legit Nizolius,) erant apud Gallos, qui Græcis Philofophi, Perfis Magi, Indis Gymnofophiftæ, Affyriis Chaldæi: ut fcribit in proœmio Diogenes Laërtienfis. Originem a Græcis petit Plinius, lib. XVI. cap. XLIV. ubi fic fcribit: *Nihil habent Druidæ (ita fuos appellant magos) vifco & arbore in qua gignatur (fi modo fit robur,) facratius. Item per fe roborum eligunt lucos: nec ulla facra fine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca poffint Druidæ videri.* Senfit igitur Plinius, effe a Græco δρῦς, id eft, *quercus*; quia, ut inquit, *roborum eligunt lucos*: quod ipfum confirmatur illo Lucani lib. I.

. . . Nemora alto remotis
Incolitis lucis . . . .

Et hoc Cæfaris, lib. 6. de bello Gallico: *Ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, confidunt in luco confecrato.* Sic eum locum recte corrigit Ifaacus Cafaubonus, in notis ad Laërtium: In vulgatis pro *luco* eft *loco*. Sed quod ad etymon hoc attinet (quod Becmanus quoque fequitur, ac certiffimum putat Fungerus) placet fapiens Strabonis confilium, qui negat in appellationibus gentium barbararum quærendas effe etymologias Græcas. Mirum vero doctiffimum Cambdenum in Britannia fua fubfcribere Plinio, cum idem auctor, fit, Alfricum prodere, *Magum* Saxonibus *Dry* vocari. Nam verifimile magis ab hoc effe *Druidæ*, quam hoc a *Druidis*. Sane Plinius quoque, ut ante vidimus, ait *magos* Gallis *Druidas* vocari. Adde quod *Druidarum* nomen inde eft, unde difciplina. At Cæfar, lib. VI. & Tacitus, XIV. Annal. auctores funt, *Druidarum* difciplinam effe e Britannia, ubi nullam unquam Græcorum coloniam deductam conftat. Non igitur a Græcis ea vox, fed Britannis, quibus Germanica lingua in ufu fuit, ut auctores funt Tacitus, & Cæfar: ille enim habitantibus *Caledoniam*, quæ *Scotia* hodie vocatur, Germanicam originem tribuit: hic in Britanniam colonos tranfiiffe ait ex Belgica, in qua eodem auctore, Germani Cis Rhenani. Quare ingeniofe Goropius Becanus, lib. I. Gallicorum, ubi *Druis* Germanicum effe putat, quafi *trouwis*, & Britannica Dialecto *truwis*. Sonet ea vox *veritatis ac fidei doctorem*. Nam pofterior vocis pars *wis* feu *wys*, fi verbum eft, notat *oftendere* (id enim Belgis *wyfen*:) fin nomen, fignificat *fapiens*, *intelligens*: prior *tru* five *trow* fignat fidem, unde & *Deus* antiqua Germanorum lingua, *Drutin*, vel *Trutin*, quafi *fidelis*, vocatur ut difcere eft ex Otfridi Evangello ante annos IↃCL. fcripto, ante quinquaginta typis excufo. Plura de *Druidis* Strabo, lib. IV. Lucanus, lib. I. Plin. lib. XVI. cap. XLIV. Marcellinus, lib. XV. & ante omnes Cæfar, lib. VI. e junioribus fufe de iis Elias Vinetus, ad Aufonii Profeffores, & P. Merula, Cofmographiæ fuæ parte II. lib. III. cap. XI.

†DRUNA. Hefychius: Δροῦνα· ἡ ἀρχὴ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν. *DRUNA* dicitur *principatus apud Tufcos*. Dubito utrum per μετάθεσιν factum fit a רדה *radah*, *dominari* (quibus autem *He* quiefcens tertia radicis eft, ea N facile affumunt) an, vero a דין *dun*, *judicare*: nam *judicare* & *imperare* fynonyma Hebræis funt; & judicare *populum* eft ei præeffe: vide infra in MENDIX. Ab eo verbo eft & nomen דין *dun*, *judicium*, h. e. *imperium*; & terminatione Chaldaica דונא *duna*. At Tufci five, quia Rhotacifmum amabant, DRUNA dixerunt; five, quia D blæfo ore pronuntiabant; hinc videbantur *Druna* voluiffe dicere, qui revera *Duna* dixiffent: de qua blæfa pronuntiatione litterarum D & R vide dicta in Tyrrhenicis Diatr. V. §. 2. & alibi pluries. MAZOCHIUS.

DRUNGARIUS, erat magiftratus in rep. Conftantinopolitana, ac juxta nonnullos erat *præfectus cohortis*: a *drungus*, quod, ut e Codino Gloffis Bafilicis conftat, *cuneum*, five *globum in acie*, fignificat. E Latinis *drungi* voce ufus Vopifcus, in Aureliano. *Drungarii* functus munere Zonaras, cujus hiftoriam & fcholia in canones Apoftolicos habemus. Plura vide apud Fr. Junium notis ad Codinum; Cafaubonum, ad Vopifcum; Radulphum Fornerium, lib. II. Selectionum, cap. I. & J. Meurfium, Gloffario Græco-barbaro.

D V

DUBITO [*duito a duo*] nonnullis placet dici quafi *debito*: ut fit ab antiquo *bito*, unde *Bitenfes*, & compofita *rebito* pro *redeo*, *pereo* pro *perbito*; ac fimiliter *combito*, *imbito*, *prabito*. Alii dicunt conflari ex *duo* & *Vio*, *V* in *B* confonum abeunte: quæ Ifidori mens eft in decimo. Alii ex *duo* & *ito*, quia duobus utrum eligi debeat, ambiguum eft. Sane a *duo* venire indicat his verbis Cornelius Fronto: *Incertum nec tempus, nec numerum, recipit: dubium a duobus incipit*. Ac Græcis fimiliter a δὶς, & στάω, dicuntur διστάζειν, quorum animus eft incertus. Ita ufurpat Matthæus, cap. XIV. XXXI. Verum, cum Græcum hoc compofitum fit, *dubito* potius eft fimplex derivatum a *duo*, imo nec ἀμφίεως inde venire puto: fed a *duo* eft *dubium*, unde *dubiare*, a quo *dubitare*. Nam vett. *dubio* pro *dubito* dixiffe, auctor eft Feftus. Perperam enim in MSto, *duêat* pro *dubiat*. Atque ut a *duo* eft *dubio*, ita Græci a δύω, ἐνδοιάζω, id eft, *dubio*, *dubito*, *ambigo*.

DUCO, pro *puto*; a δοκῶ venire fcribit Feftus: at cum notat ἄγειν, non difplicet effe a δείκω feu δεικνύω, quod eft *monftro*: ut proprie *ducere* fit oftendere viam. Nifi magis placet fententia Nunnefui, cui *duco* eft ab ἑτάγειν, *dux* a ταγός. Sæpe enim *T* abit in *D*, ut Βρεντέσιον *Brandifium*. A *duco* eft *ductim*, & *ductitim*. Pro fubftantivo *ductus* pofteriores dixere *ducatus*. Suetonius, Tiberio, cap. XIX. *Confidens veniebat, oftento fibi ac majoribus fuis in omni ducatu expertiffimo*. Invenias & apud Julium Capitolinum, & alios. Interdum & pro ipfa *præfectura*

Dura sumitur, ut apud Sueton. Nerone, cap. xxxv. Lampridium item, aliosque. Denique acceptum quoque pro *regione* ipsa: nempe postquam dignitas Ducum aucta, & agros, villas, oppidaque sibi ad victum assignata posteris cœperunt transmittere: quod primus permisit Constantinus Augustus. Videri autem possit a *dux* fieri *ducatus*, ut a *senex*, *senatus*. Sed obstat, quod & *ducatores* legimus. Usus eo Alphenus Jurisc. apud Ulpianum, in l. quemadmodum, §. si navis, ff. ad l. Aquiliam: *Si navis alteram contra se venientem obruisset, aut in gubernatorem aut in ducatorem, actionem competere damni injuriæ Alphenus ait*. In Lexico quoque B. Germani legere est: *Ducatores*, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγήμονες. Quare malim has voces esse a *ducare* quomodo posteriori ævo dixere, pro *ducere*. Quemadmodum autem a *duco* est *dux*; a *reduco*, *redux*, sic & a *traduco*, & *produco*, dicitur *tradux*, & *produx*: ut apud Cornelium Severum in Ætna, *Traduce materia*: & apud Tertullianum, lib. de carne Christi: *Producem mutui coitus*. A *producendo* est *præductale* & *præductal*, stylus, quo producerent lineam ad scripturam dirigendam. Græci posteriores παράγραφον vocarunt. Gloss. Tit. de ferreis instrumentis: Παράγραφος, *præductale*. Itidem in colloquiis veteribus pueriibus *præductale* vertitur παράγραφος.

DVDVM, ex *diu*, & *dum*. *Diu*, a *dies*. Vide *dies*.

DVLCIS, quia *delicit*, hoc est, *delectat*. Prius fuit *delicis*, hinc κατὰ συγκοπὴν *delcis*. Ut autem ab *hemo*, *homo*; a *benus*, *bonus*: sic a *delcis*, *dolcis*, & postea *dulcis*. [a δευκης quod & γλυκὺν notat.] Vel dicitur a γλυκὺς pro *gulcis*. Facta μετάθεσις, & mutatum γ in δ. quomodo pro γῆ sive γᾶ dicitur δᾶ, ut ὦ δᾶ, hoc est, ὦ μὰ τὴν γῆν. Indeque & Δημήτηρ, quasi δᾶ, hoc est, γῆ μήτηρ. Ab eodem γλυκὺς Latini dixere *glucidatus*, & converso *G* in *C* (ut in aliis multis) *clucidatus*. Festus: *Clucidatum*, *dulce & suave dicebatur*. Et alibi: *Glucidatum*, *suave & jucundum*. *Græci etenim* γλυκὺν *dulcem dicunt*. Itaque & Varronis locum, qui est vi. de L. L. sic emendat Scaliger: *Clucidatus*, *suavis*: *tametsi a magistris accepimus mansuetum*. In vulgatis est *candacus*, seu *caudacus*, unde & Turnebus in notis postumis putabat esse a *gaudio*, quia suavibus *gaudemus*. Sed *elucidatus* legendum ex Festo: propiusque paullo ab hac lectione abest vetus editio Mediolanensis anni clↄlↄ. in qua est *cavadacus*, non *candacus*. A *dulcis* sunt *edulcare*, *obdulcare*, *indulcare*: non tamen ἀμέσως, sed primo sunt a *dulcare*: hoc ea ratione venit a *dulceo* (unde *dulcesco*,) qua *mulcare* est a *mulceo*, unde *Mulciber*. *Edulcare* est in versibus Cn. Martii, apud Gellium, & Nonium.

> *Quapropter edulcare convenit vitam,*
> *Curasque acerbas sensibus gubernare.*

Indulcare usurpat Tertullianus adversus Judæos, cap. xiii. *Hoc enim lignum tunc in Sacramento erat, quo Moyses aquam amaram indulcavit*. Notæ veterum ex Magnone: ꝭoϑv *indulcatio*. *Obdulcare* est apud Cœlium Aurelianum, tardar. passionum lib. iii. cap. i. *Cætera coquentes, atque obdulcantes sale & olea ægris offerunt comedenda*. Utitur & Ambrosius, lib. v. Hexam. cap. xxi. de melle: *Nec solum voluptati; sed etiam saluti est: Fauces obdulcat & curat vulnera*. Sunt vero hæc omnia, uti dicebam, a *dulcare*: quo usus Sidonius, lib. v. epist. 4. *Ut contractæ apud nos offensæ amaritudinem politis affatibus dulcare non desinas*: ac, nequis hic *edulcare* legendum putet, est apud eundem, Carm. ii.

> *Dulcatis cunctata vadis*.

DVMVS, forte ex θάμνος, quod vett. Glossæ *dumum* interpretantur. Vel, quod Scaliger censet, de caussis L. L. cap. xxvi. a δύδυμος, quod a δύω, *subeo*, quia subeant eo animalia, ut lateant: vel δρυμὸς, unde δρυμών, quod a Budæo *dumus* & *dumetum*, vertitur in Basilii epistola de vita in solitudine agenda. Proprie tamen δρυμὸς, *sylva querna*, *quercetum*, a δρῦς. A δρυμὸς κατὰ μετάθεσιν fit *durmus*, unde *R* in *S* abeunte *dusmus*, & eliso *S dumus*. Ut a *casno*, *casmena*, *carmen*, *cano*. *Dumosis in loco* pro *dumoso* dixit Livius Andronicus: ut Festus testatur. Sed censet *S* insertum esse: ut in *cesna* pro *cena*. A *dumus* est *dumicetum*, *dumectum*, *dumetum*. Festus: *Dumecta antiquis*, *quasi dumiceta appellabant*, *qua nos dumeta*.

† DVMVS totidem litteris ab דומה *Dumah* (quod non semel *sepulcrum* significat) profectum fuisse paucis expediam, quibus intellectis aliorum ἐτυμολογήματα ejus vocabuli facile concident. Ac primum non pauci de vulgo errant, qui *Dumum* pro synonymo *Spinae* habent, cum sit arbuscularum generale nomen, quae suapte sponte proveniunt fruticantque; sicuti & quaecumque loca sylvescentibus ultro stirpibus insidentur, ea *dumeta* aut *dumecta* vocantur. In vett. Glossis *Dumus* cum vocibus ex sese prognatis cum θάμνος ejusque derivatis permutatur: quod usque adeo verum, ut qui in DVMVS errant, ut *Spinas* interpretentur, iidem & θάμνοι synonymon ἀκάνθας (*spinae*) putent: in utroque falsi, quippe a toto partem non distinguentes, cum Ἄκανθα & *Spina* (nec non & alii frutices) sint θάμνου & *Dumi*, tamquam universi generis, partes. Quod de θάμνῳ docet ejus a θαμινὸς (h. e. *densus*, *frequens*) derivatio. Atqui haec quidem vera esse fateberis: at quid, inquis, *dumetis* cum sepulcro (quod vox דומה *dumah* notat) commune? Sane multum. Nam cum dumeta istiusmodi, tamquam agrorum pestem, labor hominum improbus igni ferroque undequaque exscinderet & exstirparet; eo res evadebat, vix ut alius locus tutus dumetis esset, exceptis sepulcretis atque sepulcris, quae tamen sepulcra quamvis singularia, haud exiguam fundorum partem constituebant, ob id maxime quod satis ampla in religionis monumentorum gratiam area praefigi soleret, scribente Horatio,

> *Mille pedes in FRONTE, trecentos cippus in AGRVM*
> *Huic dabat*.

Quae formula in basibus monumentorum ubi non inscripta visitur? Ergo, ut inceperam, vix alius supererat dumetis locus quam in monumentorum parietinis longe lateque per latifundia diffusis. Itaque mihi persuadeo, quoslibet de plebecula lignatum ituros, ad sepulcra recto itinere contendisse, inde sarmenti quidquid ad praesentem usum satis foret, exportaturos. Atque ea quae dixi quantopere vera sint, sepulcrum Archimedis (viri quanti!) a Tullio detectum declarat. Cicero Tusc. v. *Cujus*, inquit, *ego quaestor ignoratum ab Syracusanis . . . . septum undique & vestitum vepribus & DVMETIS indagavi sepulcrum . . . . Ego autem cum omnia collustrarem oculis (est enim ad portas Agragianas magna frequentia sepulcrorum) animadverti columellam non multum e DVMIS eminentem: in qua inerat sphaerae figura & cylindri*. Ob egregium tanti geometrae theorema de sphaera & cylindro, puto haec cippo illi insculpta fuisse. Ergo ut hunc sermonem absolvam; cum dumeta undelibet revulsa non alibi tutius quam in sepulcris consisterent; quid mirum si *dumis* atque *dumetis* a *Duma* (quod Hebraeis *sepulcrum* notat) fuerit antiquitus nomen quaesitum? MAZOCHIVS.

DVNTAXAT, *ab adverbio componitur & verbo*: ut est apud Priscianum, in xv. Nempe conflatum vult a *dum* & *taxo*. Ut *duntaxat* valeat, *dum taxatur hoc unum*, hoc est, æstimando unum istoc.

DVO, nomen a δύο. *Duo* verbum vetus a δύω. Vide *Do*. *Duplex* ex Græco δίπλαξ, quod Eustathius agnoscit. Sic *triplex* a τρίπλαξ, quod habet τρεῖς πλάκας. Vel *duplex* a *duo* & *plico*: ut *simplex*, *sine plica*; *triplex* a *tribus plicis*. A *duplex* est *duplicarius*: quomodo in militia dicebatur, qui *duplicem* acciperet *mercedem*. At *duplus* a διπλόος, διπλοῦς. Atque ut a *ternus ternio*; ita a *duplus*, *duplio*. Festus: *Duplionem antiqui dicebant*, *quod nos duplum*. *Venit autem a Græco* διπλοῦ. Vide *plico*.

DVPONDIVS, quia *duo pondo* continet. Ex *dupondius* vero *dipondius* fecere. Hyginus de metatione agrorum: *Sicut duopondium nunc dicimus dipondium*. Gloss. *Dipondium*, διώβολον.

DVAA-

DURATEUS, vel *durius*, Græc. δουράτεος vel δούρειος, significat *ligneus*, ab antiquo δόρυ, id est, ξύλον, sive κᾶλον. At *duricus* non magis a δόρυ esse potest, quam *lignicus* a *lignum*. Id adjeci ne quis auctoritate motus Politiani (quem & Erythræus secutus Ind. Virgil. voce *simulacrum*) apud Valerium Flaccum, lib. II. legat, *Manet immotis nox durica castris*: ubi omnino vel *dura* legi debet, vel, quod visum Giffanio, Indice Lucret. in *Durateus*, *Dorica*, ut eodem modo dicatur *dies Dorica*, quo *Alliensis*.

DURITIES [δρῦς] vox videtur ab arboribus sumpta: uti & *roboris*. Sane δόρυ olim *lignum*, de quo in *Durateus* dictum, vel est *durus* ab Hebræo דור, id est, *duravit*, *durabilis fuit*. [στερεὸς, σκίρρος, στερρὸς vel a Θύρος.] *Durare* est pati: quia homines *duri*, quales agrestes, sunt fortiores. Nec solum *durat*, qui perfert miseriam, quod Græci καρτερεῖν· sed etiam *durat* fullo, cum vestem cogendo & incretando duram efficit. Ludit hujus vocabuli ὁμωνυμίᾳ parasitus Plautinus, Asin. Act. V. sc. II. ubi cum afflicta dixisset Artemona: *Non queo durare*: subjicit parasitus:

> . . . . *Si non didicisti fulloniam*,
> *Non est mirandum* . . . .

A *duritie* quoque uva dicitur *duracina*, docet id Plinius, lib. XIV. cap. 1. ubi, de Italia loquens ait: *Uva non alibi gratior callo: ut inde possit invenisse nomen duracina. Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis innumera, etiamnum multiplicantur vino*. Meminit ejus uvæ Augustus quoque, ex cujus Epistola citat Tranquillus: *Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi*. Existimare aliquis possit *duracinus* esse a *duris acinis*. Sed obstat, quod non acinos, verum callum duritiem habere Plinius dicit. Adde quod & *Persica* dicta a duriori carne *duracina*, ut videmus apud eundem Plinium, lib. XV. cap. XII. Quare *duracinus* puto esse simplex derivatum. *Cinus* sit productio vocis, ut *cinium* in *tyrocinium*, *gineus* in *ferrugineus*, *cilium* in *domicilium*. & alia in aliis. At vere compositum est *duricordium*, quomodo, quam Græci σκληροκαρδίαν vocant, Tertullianus transfert in quincto adversus Marcionem.

E E B

E, *Ec*, & *ecs*, sive *ex*, veteres dixere, haud aliter ac dixere a, *ab*, & *abs*. Quemadmodum autem *A* factum κατ' ἀποκοπὴν ab ἀπὸ, unde & eadem ratione factum *AB*, ita *E* κατ' ἀποκοπὴν factum ab ἐκ: ac vero & *ex* plane sunt Græcorum, qui & ipsi similiter ἐκ & ἐξ dicunt. *Ec* dixisse antiquos paret ex *ecferre*, *ecfatus*, *ecfodere*, & similibus, quæ in vett. monumentis inveniuntur: Posteriores, euphoniæ studentes, ea mutarunt in *effari*, *effatus*, atque ita in aliis. Fortasse & *exsul*, *expo*, *exsilio*, aliaque ejus farinæ, non ab *ex* sunt, sed ab *ec*. Sane si prius verum, merito in iis *S* additur. Nam quod *S* in *EX* contineri ajunt, id nullius ponderis est, quando nihil prohibet *SS* geminari, ut in *lessus*, *passus*, *caussa*, & similibus. Quare nec caussa sit cur non similiter dicatur *ecs-sul*, *ecs-silium ecs-sto*: sive *X* pro *CS* posito, *exsul*, *exsilium*, *exsto*. Sed si ea sunt ab *EC*, jam *S* alterum redundabit. Nam *ec-sul*, *ec-silio*, *ec-sto*, si *x* pro *CS* ponas, fient *exul*, *exilio*, *exto*. Parque ratio in *excribo*, *exculpo*, *exalvo*, *exupero*, *exudo*, *exoturo*, *extruo*, *exurgo*, & similibus. Utram sequare sententiam parum interest: priorem tamen cum Aldo magis probem, ob vett. Grammaticorum auctoritatem, antiquorumque tum libb. tum lapidum fidem.

EBENUS, sive *ebenum*, ab ἔβενος, pro quo & ἔβελος, Suida teste, dicitur. Ἔβενος ab הבן. Itaque ἔτυμον favet ei scripturæ, qua interdum cum spiritu *hebenum* in vett. lib. invenitur. Proveniebat *ebenus* in parte Indiæ, inque Meroë Æthiopiæ: ut constat ex Herodoti Musa tertia, Dioscoride, Plinio, Solino. Lucano *Mareotica* dicitur: si recte vulgati codices. Sane sic & Servius legit. Sed vel Lucanus deceptus, vel scripserat *Meroetica*, quod Salmasius censet. Quem fuse de *ebeno* tractantem vide ad Solinum.

EBRIUS, quia multas haurit *ebrias*, vel potius *brias*; *sobrius* quasi *se*, id est, *sine briis*. *E* in *O* abit, ut a *pellis Pollio*, aliaque id genus. Charisius, lib. I. *Hebria est vas vinarium, unde ebrius & ebrio dicitur, ebriosusque & ebriosa, sicut a negotio negotiosus, & negotiosa: cui contrarium est sobrius*. [f. ab ὄμβριος] Sed placet sententia Paulli Leopardi, qui lib. VI. cap. XVII. apud Charisium pro *hebria* legendum censet *bria*. Glossæ Philoxeni: *Bria*, εἶδος αἰγίου. Ubi ἀγγείου legendum varii monuerunt. Haymo, ad cap. V. epist. ad Galat. *ebrietatis* vocem explicans: *Briam*, inquit, *dicimus calicem aptum potioni vini*. Usus Arnobius, lib. VII. *Date, quæso, immortalibus Diis bibant, scyphos, brias, pateras, sympiniaque depromite*. Haut absurde *briam* a βρύειν cum Becmano deduxeris. Βρύειν enim *scatere*, *abundare*, proprieque de *fonte* dicitur, qui Hebræis & Chaldæis *ber*. Quod si & *ebria* pro *bria* dicere, videri possit articulus cum nomine coaluisse, ut *ebria* sit ex ἡ βρία, ut *temetum* ex τὸ μέθυ. Ab *ebrius* est diminutivum *ebriolus*, quo utitur Plautus, Curcul. act. II. sc. III. Inde verbum *ebriolare*, hoc est, *ebrium* vel potius *ebriolum facere*. Laberius Ἱεταίρᾳ, *Ebriolati mentem hilariam accipimus*. Ita apud Nonium in *Ebriolare*, locum hunc corrigit Carrio, lib. I. Emend. cap. II. In Glossis etiam vett. legas *ebriacus*, μεθυστής.

† EBRIUS est a רוה (*rovah*) quod est *Rigari* & *Madere*: imo (quia saepe ad vinum id verbum refertur) est etiam *inebriari*. Ex רוה *ravah* igitur, praefixo B, fit primum *Bria*, quod in Glossis Philoxeni est εἶδος ἀγγείου, h. e. *genus vasis*, sed tamen *vinarii* (ut ex Ebrardo Betun. & ex Radulpho apud Cangium constat) deinde praefixo E fit & HEBRIA vas vinarium apud Charisium (nisi potius legendum sit EBRIA) ex quo postremo fit *Ebrius*, de quo quaerimus. *Inebriari* autem ubi dicimus, nec apud Hebraeos, nec apud Latinos mentis alienatio jungatur necesse est, sed tantum est paullo largius potare & exhilarari. De Hebraeis id planissime demonstravi in Spicilegio Biblico: nec secus & apud Latinos. Itaque apud Terentium, Hecyra V. 2. initio Philippus nutricem sic alloquitur:

> *Nihil apud me tibi*
> *Defieri patiar, quin, quod opus sit, benigne praebeatur:*
> *Sed cum tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito*.

Plautus Captivis dixit *saturitate ebrium*: & credo, alibi saepe sic usurpari. Nec mirum, quia origo est ab Hebr. רוה, quod est *rigari*. Ita factum ut sicuti *rigari* & *madere* (quae duo saepe cum vino junguntur) verba sunt media, sic etiam *inebriari*. Ergo a verbo רוה *ravah* fit BRIA, & EBRIUS. & RIGO, & ARVUM. Nam *Arvum* videtur proprie fuisse *ager irriguus*: consentit enim Graecum Ἀρὸς h. e. *locus irriguus* (ab eodem Hebr. verbo factum: nisi quod in Graeco periit V consonum) ex isto Ἀρὸς deinde fit ἄρουρα. In Glossis autem veteribus ARVUM est idem ac ἄρουρα· facile ut intelligas *Arva* proprie fuisse *irrigua*, eamque vocem ex Heb. רוה *ravah* manasse in Latium. Ergo incredibile dictu est, quam laeta sobole verbum רוה *ravah* (*rigari*) apud Tuscos fruticaverit. * Ab eo enim *Ravennae* (urbis Tyrrheniae, instar Venetiarum irriguae) nomen certo fluxisse, in Tyrrhenicis demonstravi. Ab eadem radice est & *BRIA* & *Hebria* vas vinarium, & *EBRIUS*, quod hic ἐτυμολογίζων propositum initio fuerat. Indidem est & *Riga* & *Arvum*, & apud Graecos Ἀρὸς & Ἄρουρα (quia duo haec irrigua fuisse volunt) ab ἄρουρα vero *Rus*, *ruris*. MAZOCHIUS.

EBUR, sunt *elephantum dentes*, ut Herodoto placet: sive *cornua*, ut Juba scripsit. Plinium vide, lib. VIII. cap. III. Juba autem, secutus Varronem, in V. de L. L. ubi, cum *elephantos* vocasset *cornutos*, addit: *Nam quos dentes multi vocant, sunt cornua*. Nomen *eboris*, quia e *barro*, ut e veteribus Servius

vius in I. Æn. ex junioribus præter alios Parrhasius tradit in Claudianum. Nam *barrus* est *elephas*. Horatius, lib. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Unde *barrire*, de quo seorsim. Videtur tamen huic etymo obstare, quod prima in *ebur* corripitur, quæ in præpositione solet produci. Quare *e* potius additum, ut vulgo Jones ἰὼν pro ὢν dicere tradunt. Nam mihi quidem ὢν potius ex ἰὼν videtur, quia ab ἴω est εἰμί.

E C

Ecclesia, ἐκκλησία ab ἐκκαλεῖν, quod est, *evocare*. Sic dicebatur Athenis cœtus convocatus ad audiendum de Reip. negotiis. Similia fere ἀγορὰ, ab ἀγείρω, *congrego*. Sed hoc significabatur *confusa promiscuaque congregatio*: illud vero notabat *conventum populi ordinatum, perque suos ordines distinctum*. Quare merito Apostoli *cœtum præconio Evangelii ad vitam eternam vocatum*, ἐκκλησίαν potius, quam ἀγορὰν, dixere. Porro in decretis canonicis sæpe μετωνυμικῶς usurpatur *ecclesiæ* vox pro loco, seu Basilicie sive templis Christianorum.

Eccere legas apud Terent. Phorm. act. II. sc. II. Est jusjurandum per Cererem, ut *epol*, & *ecastor*, per Pollucem & Castorem. Gloss. *Eccere*, κατὰ τῆς Δήμητρος. Alii *æcere* scribunt, ut sit juramentum per ædem Cereris. Sic *æpol* malunt, quod itidem κατὰ συγκοπὴν ponatur pro *ædepol*; *æcastor* pro *per ædem Castoris*. Mihi prius magis placet. Et sane in Vaticano Terentii exemplari, aliisque codd. antiquis *edepol*, & *ecastor*, sine diphthongo scribuntur; ut Faernus observat, qui & antepenultimam in *perecastor* corripi monet, in isto Terentii:

Perecastor scitus puer est natus Pamphilo.

Alii *ecere* seu *eccere* dici ajunt quasi *ecce res*, vel *ecce rem*. Quod Dionysius Lambinus putavit: & apud Naniam quoque in Miscellaneis legere est, lib. II. Misc. cap. XXI. Quin præivit Charisius, qui *eccere* monstrandi esse adverbium ait. Et Festus monet sic aliquos sensisse. Sed omnino jurandi adverbium est. Nam similiter dixere, *ejuno*, *equirine*, *ecastor*. Vide quæ dicimus in *Mediusfidius*.

Echeneis, ἐχενηὶς, ab ἔχειν, quæ notat κατέχειν seu κωλύειν, & ναῦς, id est, *navis*: q. d. *remorans navem*, unde & *remora* appelletur, ut mox dicam. Caussam nominis ponit Lucanus, lib. VI.

Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In mediis echeneis aquis . . . .

De eadem sic Plinius, lib. IX. cap. XXV. *Est parvus admodum piscis, assuetus petris, echeneis appellatus, hoc carinis adhærente, naves tardius ire creduntur: inde nomine imposito; quam ob caussam amateriis quoque veneficiis infamis est, & judiciorum ac litium mora.* Idem lib. XXXII. cap. I. *Omnia hæc pariterque eodem impellentia, unus ac parvus admodum pisciculus echeneis appellatus, in se tenet; ruant venti licet, & sæviant procellæ, imperat furori, viresque tantas compescit, & cogit stare navigia, quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ*, &c. Plura ibidem hac de re, exemplis etiam comprobata. Tandem subjicit: *E nostris quidam Latinis remoram appellavere eum*. Unde *remora* dicta sit, paret ex iis quæ de nomine *echeneis* diximus. Μεταφορικῶς usus Plautus cum *remoram facere* dixit pro *remorari*. Locus est Truculento:

Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

Nisi potius dicendum *remora* esse antiquum pro omni eo, quod remoratur, indeque pisci nomen impositum; quod magis placet. Ita nulla in Plauti loco erit metaphora: quemadmodum neque altero Lucilii apud Festum. Pro *remora* etiam *remeligo* dicitur, idque tum pro pisciculo, tum pro mora quæ adfertur. De priori significatione paret ex allusione illa Afranii, in Prodito, apud Festum: *Remeligo a laribus missa sum, hanc (f. hujus) quæ cursum cohibeam navis*. At simpliciter pro mora accepit Plautus, Casina, Act. IV. III.

. . . . Nam quid illæ
Tam diu intus remorantur remeligines.

Ita Festus legit, eumque secutus Lambinus, qui & de *remeliginis* voce ad locum citatum disserit, planeque censet, aut pro *remeligines* dicendum *remoragines*: aut si rectum sit *remeligines*, id non a *remorando* esse, ut putabat Festue, sed potius a *reme* & *ligo*, vel aliunde alicunde. A Festo quoque abit Scaliger: cui nos subscribimus. Is putat *remeligo*, sive *remelligo*, dici ab antiquo *remellere*: quod a simplici *mello*, unde & *promello*, hoc est, *procrastino*. Festus: *Promellere Verrius ait significare litem promovere*. Est vero antiquum *melo*, seu *melle*, a Græco μέλλω. Quod vero & *melere* dixerint unico *L*, id cognoscimus ex *remeligines*. In causa est veterum mos, qui consonantes non geminabant. Sane a *remorando* ἀναλόγως *remeligo* esse non potest. Est quidem a *scaturire scaturigo*: sed hoc verbum quartæ est. At a *remorari* ἀναλόγως esse debet non *remorigo*, sive *remerigo*, & converso *R* in *L*, *remeligo*: verum *remerago*, sive *remelago*, ut nempe ab *imitari* est *imitago*, & per syncopen *imago*. De vocibus satis. De re ipsa, cum Aristotelem, Plinium, Ælianum, & Oppianum vide, tum qui omnium hac in re instar erit, Rondeletium, lib. XV. cap. XVIII. ubi inter alia docet, Oppiani & Æliani *echeneida* esse diversam ab illa Aristotelis & Plinii. Caussam quoque adfert, cur navem remoretur. Ubi mirum, non etiam addi, quid hac de re senserit Plutarchus, libro II. Symp. prob. VII.

Echidna, ἔχιδνα. Sic dicitur *vipera femina*, uti *mas vipera* ἔχις. Etymologus ἔχιδναν sic dici ait παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὸν γόνον ἄχρις θανάτου· *quod in se contineat fœtum usque ad mortem*. Sane & Latinis idcirco *vipera* dici putatur, quod *vi pariat*; quo de etymo dicemus suo loco. Ab ἔχις est *echites*, ἐχίτης λίθος· *qui vipereas habet maculas*, ut ait Solinus. De eodem sic Plinius, lib. XXXVIII. cap. II. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marini cancri colore: echites, vipera: scorpites, scorpionis aut colore aut effigie: scarites, scari piscis*, &c. Etiam *echites* est herbæ genus, cui inde nomen, quod *morsibus viperinis medeatur*: uti docet Plin. lib. XXIV. cap. XV. Idem lib. XXV. cap. IX. *echii* genus dicit femina habere *viperinis* capitibus simila. Nicander in Theriacis, hanc herbam non ἔχιον, sed ἐχίειον, vocat:

Ὥς δ' αὔτως ἐχίειον, ὀριγανόεσσά τε χαίτη.

Echinus Græcis debemus; ut agnoscit Varro, IV. de L. L. ἐχῖνος alius χερσαῖος, qui Plinio *erinacius*, Gratio, atque Nemesiano *eres* dicitur; alius πελάγιος, qui Plinio & aliis ἁπλῶς *echinus* vocatur. Etsi vero Etymologici Magni scriptor, pro significatione diversa, aliam atque aliam originem adferat: tamen nullus dubito, quin animalis utriusque similitudo fecerit, ut communi nomine appellarentur. Nec tamen sic dici placet κατ' ἀντίφρασιν, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, *quod haberi sive teneri non possit, propter aculeos*: verum potius ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν, ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ὄντων, *quod ita se cohibeat, ut nullæ carnes appareant*. *Terrestrem echinum a marino* nomen sumsisse, sentit Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Marini* meminit quoque Martialis, lib. XIII. epist. LXXXVI.

Ille licet digitos testudine pungat acuta;
Cortice deposito, mollis echinus erit.

De *terrestri echino* vide præter alios Phile Jambos & Oppianum lib. II. Κυνηγ. vers. DXCVIII. De *marino* adi eundem, lib. II. Ἁλιευτ. vers. CCCLIX. De utroque tractat Dioscorides initio lib. II. E junioribus de *terrestri* oulra Gesnerue, in quadrupedum historia; de *marino* Rondeletius, lib. XVIII. cap. XXIX. & seqq. Ab asperitate *echinorum* aliis quoque rebus *echini* nomen impositum est. Ita auctor est Aristoteles, lib. II. Histor. Animal. cap. XIV. ἐχῖνον vocari *ventrem in animalibus cornutis & ruminantibus*: nempe ob asperitatem *echino* similem. Nam paullo ante dixerat cerulis & cornigeris esse *ventrem ἀκανθώδη*. De appellatione idem docet Basilius M. Homil. IX. in Hexaëm. Eadem de caussa *echinum* nominarunt

spinosum castaneæ operculum. Hinc Plinius, lib. XXVII. cap. IX. *In cacumine capitula sunt echinata spinis*. A *castanearum echinis* etiam ornamentis in Jonicis ac Doricis columnarum capitulis nomen impositum est *echinis*: de quibus Vitruvius, lib. III. cap. III. VII. Daniel Barbarus, in commentariis ad eum scriptorem dubitat nonnihil, utrum a *follis castanearum* id nomen acceperint: sed frustra est, cum *echini* nomine, non folia, sed cortex significetur. Nempe *echini* in columnis vocantur (quemadmodum recte notat Bernardinus Baldus,) quia *castanearum ordinatim in patentes echinos ordinatarum imaginem præ se ferunt*: quemadmodum Itali eo quod *castaneæ* illæ ovis sint similes, *ovolos* vocant. Sed & *ollæ genus echinum* vocatum, testantur Pollux, Hesychius, Erotianus, qui ait esse χύτρας εἶδος μεγαλόστομον καὶ μεγάλης. Usus hoc pacto Hippocrates non semel: e Latinis autem Horatius, lib. I. sat. VI.

. . . . *Astas echinus*
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.

Quem ad locum sic Acro: *Echinum dixit vas æreum, in quo calices lavantur, quod modo trifilie appellamus. Alii ampullam vitream dicunt*. Sive, ut Cruquiana editio habet: *Echinum dixit vas foliis, in modum Echini marini; alii ampullam vitream, alii lignum dicunt cum uncinis, in quo ponuntur calices; alii ampullam scorteam, juxta illud Lucilii, Echinus chinabam infectus*. Hactenus Scholiastes. In cujus postremis verbis sic Lucilii locum legit Scaliger: *Echinus Cinnabari infectus*, id est, *miniatus*. Nam *minium* confundebant cum *cinnabari*: quo de Plinius lib. XXXIII. cap. VII. In prioribus quoque Scholiastæ verbis, pro *trifilie*, seu *trifilia*, (quomodo *Echinum* suo seculo appellari ait,) *trichila* legendum putat Turnebus, lib. IX. cap. XIX. Sed omnino fallitur, cum longe aliud significet *trichila*, quemadmodum patet ex iis, quæ hac de voce separatim dicimus. Porro cum (ut ea Scholiastæ verbis liquet) in varias adeo opiniones de hac *echini* appellatione Latini abeant interpretes, in Græcanica voce satius judico audire Erotianum, & alios Græcos; præsertim, quando cum iis priora Acronis verba consentiunt. Satis verisimilis est Turnebi opinio, qui sic id vasis genus dici censet a rotunditate *echini* se in pilam colligentis. Nisi magis placeat sententia Bernardini Baldi, qui ita dici putat, quod *echini* in iis sculpi consueverint. Alias quoque *echinus* significationes habet, quas e Lexicographis petas licet.

Echo, ἠχὼ, ἠχεῖν, *sonare*. Nam, ut Ovidius ait, III. Metam. fab. V.

. . . . *Sonus est qui vivit in illa*.

Hinc idem ibi,

. . . . *Resonabilis Echo*.

Et Persius Sat. I.

. . . . *Reparabilis assonat Echo*.

Jocosa montis imago recte appellatur ab Horatio; *Aëris & linguæ filia* dicitur Ausonio.

Eclogas, ἐκλογάς, ἀπὸ τοῦ ἐκλέγειν, Idyllia sua inscripsit Maro; non tam, quia e Theocrito imitanda quædam *elegerit*, quam rationem adfert quoque doctissimus Camerarius, prolegom. in Bucol. & disertissimus Passeratius, præfat. in Bucolica Virgilii: quam quia ex multis, quæ scripsisset, hæc sola *elegerit*, quæque lucem publicam viderent, digna judicarit: ut etiam censet Cæsar Scaliger, libro I. de R. P. IV. Nec aliter capio, quod *odas* Horatii *eclogas* vocat Sidonius Apollinaris:

Vernans per varii carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Superiori ævo multi scripsere *æcloga*, ac deduxere ab αἶξ & λόγος, quia de *capris loquantur* pastores. Fuit hæc inter alios sententia Angeli Decembrii, lib. VII. de politia literaria, parte LXXVII. Sed eo si respexisset Maro, non αἰκλογη, sed αἰγολογία diceretur. Nec Satyræ Horatii sunt de *capris*, vel *caprariis*, quæ tamen in vett. codd. *eclogæ* inscribuntur. Scio eam appellationem improbari ab Achille Statio Lusitano, eo quod non legatur apud Grammaticos antiquos. Sed cogitare oportuerat, eos esse contentos generali appellatione Bucolicorum Maronis, aut Sermonum vel Satyrarum Horatii. Etiam Polybii, Diodori, Strabonis, Ctesiæ hodie ἐκλογὰς habemus, quæ sunt excerpta ex majori opere. Hinc *eclogarii*, qui excerperent inque breviarium conferrent. Usus quoque Tullius, lib. XVI. epist. II. ad Att. *De gloria misi tibi: sed notentur eclogarii, quos Salvius, bonos auditores nactus, in convivio duntaxat legat*. Fulvius Ursinus, Nizolium secutus, in Virgilio suo cum scriptoribus Græcis collato, auctor est, *eclogarios* a Tullio dici eos, quos in libris de Gloria loquentes induxisset. Sed refellitur hæc sententia iis, quæ diximus.

E D

Edo priori producta ab *e* & *do*: ut respondeat Græco ἐκδίδωμι. Atque hinc liquet, male a quibusdam *ædo* scribi per diphthongum. At *edo* priori correpta, ab ἔδω, quod idem. Hinc *edulium*, quod tamen non ἀκύρως ac primo ab *edo* venit, sed ab *edule*, quod usurpant Agellius, Appuleius, Ulpianus, Solinus, Sidonius, Symmachus. Veteres Glossæ βρώσιμος interpretantur. Non audiendus Nunnesius, cui in Grammatistice placet, *edulium* esse ab ἐδωδή. Ab *edo* quoque est *Edusa*, edendi Dea, ut *Potina* potus, *Cuba* cubandi. Hisce tribus pueros initiare solent, ubi primum e cunis & a lacte transferant. Itidem *Fabulino* sacrificabant, cum primum *fari* inciperent; & *Statano* sive *Statulino*, ubi inciperent *stare* atque ire. Scripsit hæc Varro in libro, qui inscriptus Catus sive de liberis educandis. Fragmenta ea de re tria composuit e Nonio J. Guillielmius, lib. III. verisimil. cap. XXI. Ut a πότος *posca*: sic ab *esum* est *esca*, non *quod eam os capit*: quod Isidorus vult lib. XX. cap. II. [ἄσκα, τροφή. Hesych.] Ab *esca* est *escarius*, unde *escaria* vincula apud Plautum: & *escaria*, mensæ quadratæ, in quibus homines epulantur, Festo teste. Componitur & *edo* cum præverbio: ut *comedo*, & *ambedo*, unde *ambesi* apud Festum. Item *inedia*, & apud Plautum *Peredia*, a *peredendo*. Id. Curcul. act. III. *Parasitus* tanquam provinciæ nomen finxit: quemadmodum & apte ei *Perbibesiam* subdit, ficto nomine a *bibendo*. A *comedo comedonem* dixere, qui *comedit* & devorat patrimonium. Qui Festo teste etiam *comedus* vocatus. Ita enim quoque habent MSSti. Festus: *Perediam & bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi*. Ab *esum* quoque est *esuries*, *esuritio*, & *esurigo*, quo usus Varro, ταφῆ μενίππου.

Ubi lubet, ire licet accubitum.
Accedo strenuus: jussimus, quod esurigo findebat costas.

Ab eodem volunt esse *obesus*, hoc est *pinguis*, *crassus*: quasi *ob esum* factus. Mihi non displicet Guicharti sententia, ut sit ab אבס, id est, *saginare*, *pinguefacere*. Agellius, libro XIX. capite VII. Item Nonius Marcellus, ajunt, *obesum* etiam notare *gracile ac macilentum*: atque id probatum eunt ithoc Lævii, Alcestide: *Corpore pectoreque undique obeso, ac mente exsensa, tardigenulo senio oppressum*. Qua notione *obesum* dicetur quasi *ambesum*. Nam *ob* interdum valet *circum*. Addit Agellius hanc propriam esse notionem: alteram esse κατ' ἀντίφρασιν. Sed omnino explodenda ἀντίφρασις, ut sæpe dictum. Quare verisimilius *obesum*, quando pro *pingui* accipitur, sic dici ab Hebræo *abas*: uti dixi. Vel, si ab *edendo* esse placet, dicatur *obesus*, quia sit *ob esum*, hoc est, ad *edendum* aptum, eoque vescis animantibus proprie convenire. Imo ne illud quidem satis evidens puto, an *obesus* unquam pro *gracili* accipiatur. Nam quod ad Lævii locum, nihil prohibet, quo minus accipiatur pro *pingui*. Ut *pectus obesum* dicatur de *stupido*, quomodo & Græcis παχὺς accipitur.

E G

Egens, ut apud Isidorum est, in X. dicitur quasi *sine*

sine gente, *& sine genere*. Imo & Festus ait: *Egens velut exgens*, *cui ne gens quidem sit reliqua*. Juxta hos ab *egens* fit verbum *egeo*. Sed ἀναλογία dictat ab *egeo* esse *egens*, ut ab *indigeo indigens*. [ἀχήνης & ἀχήν.]

Ego, ἐγώ, Caninio teste est a Syriaco *eno*: converso *n* in *g*, quomodo *ignobilis* & *ignarus* dicimus, pro *innobilis* & *innarus*: & veteres, ut Priscianus lib. I. tradit, *Agchises*, *agceps*, *aggulus*, *aggens* scribebant, pro *Anchises*, *anceps*, *angulus*, *angens*: & Græci quoque ἔγκυος, ἔγγονος, ὄγχιον, ἄγγελος scribunt pro ἔνκυος, ἔνγονος, ὄνχιον, ἄνγελος. Ab *ego*, & *quidem*, *equidem* esse volunt. Servius ad illud I. Æn.

> .... *Equidem per littora certos*
> *Dimittam* ....

Equidem, inquit, *in Virgilio*, *ego quidem ubique significat*. *Sed in aliis & pro quidem tantum ponitur*: *ut Tullius*; *Ego equidem cæteras tempestates*. *Item Persius*:

> *Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo*
> *Consentire dies* ....

Hæc Servius: Cui & favent Gloss. vett. nam interpretantur *equidem*, ἐγὼ μὲν. Sed vix putem, *equidem* conflari ex iis vocibus, unde voluit Servius: potius dici arbitror quasi *& quidem*. Vel simplex esse dici debet. Movet me, quod passim aliter accipiatur ab iis, qui prosa scripsere, etiam Cicerone, Sallustio, aliis. Ita Cato apud Sallustium (nisi omnes fallunt codd.) ait: *Quare vanum equidem hoc consilium est*. Negat etiam hoc Priscianus, in fine sextidecimi: *Sciendum*, inquit, *quod quidam* EQVIDEM *conjunctionem compositam esse existimant ab ego & quidem*: *sed errant*: *Simplex enim est*. *Et hoc maxime ex ipsa quoque constructione orationis possumus intelligere*. *Nam*, *equidem facio*, *equidem facis*, *equidem facit*, *dicimus*. Et mox: *Hoc usus etiam auctorum approbat*, *qui equidem præposito ego subjungunt*: *ut Sallustius in Catilinario*. *Equidem ego sic existimo*, *Patres conscripti*, *omnes cruciatus*. *Si esset enim composita equidem ex ego & quidem*, *minime ei ego subjungeretur*. Pluribus hac de re diximus in libris de Arte Grammat.

E I

Eivlo est a sono factum, qui ut magis exaudiatur, quidam *hejulo* malunt. Sane plorantium vox, *hei*, *hei*. Sed *ejulo* rectum. Nam, ut ab αἲ Græci dicunt αἰμώζω, ab αἲ αἰάζω sic Latini *ab ei*, *ejulo*: vel ab *heu*, *eheu*, & post *ejulo*. Sed prius malim. [est ab ἰύζω ἰοῦ ἰοῦ.] Est *ejulatio* viris indecora. Horat. lib. epod. *Et illa non virilis ejulatio*. Imo & mulieri. Cic. lib. II. Tusc. *Ingemiscere nonnunquam viro concessum est*, *idque raro*: *ejulare ne mulieri quidem*. Ac videtur lugubris *ejulatio* esse, quæ *lessi* nomine in legg. XII. Tabb. appellatur.

E L

Elacate, sive *elacatena*, piscis ex thynnorum genere, qui saliri solitus: unde est quod Festo dicitur *salsamenti genus*. Nomen ex eo quia referat τὴν ἠλακάτην, hoc est *colum muliebrem*. *Elacate* est in codd. Columellæ: sed apud Festum *elacatena* legitur.

Electrum, ἤλεκτρον, quod referat fulgorem solis, qui Græce ἠλέκτωρ, nempe, ut Becmanus censet, ab הילל, hoc est, *lucifer*: unde & ἥλιος derivat. Alias harum vocum originationes vide apud Etymologici auctorem. Porro *electrum* non uno apud scriptores modo accipitur. Nam interdum idem est, quod *succinum*, hoc est, succus desudans ex arboribus pineis, ea ratione, qua e cerasis gummi fluit, paulatim indurescens. Hinc Ovid. II. Met. fab. III.

> *Inde fluunt lacrymæ*, *stillataque sole rigescunt*
> *De ramis electra novis*, *quæ lucidus amnis*
> *Excipit*, *& nuribus mittit gestanda Latinis*.

Alteram significationem indicat hic Plinii locus, lib. XXX. c. IV. *Aurum*, inquit, *in quo quinta argenti portio est*, *electrum vocatur*. Unde liquet, cur Ulpianus, l. IV. De legatis, neget *electrum* auri appellatione contineri. Lucem etiam hinc capit Silii hoc, lib. I.

> .... *Hinc omne metallum*
> *Electri*, *& gemino pallent de semine vitæ*.

Et illud, lib. XIV.

> *Jam simul argenti fulgentia pocula*, *mistu*
> *Quis gemino quæsitus honor*....

Prout ad Manilium hunc locum legit Scaliger. Satis igitur liquet, *electrum* esse μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Quod & Ecclesiastici scriptores docere nos possunt. Tertullianus adversus Praxeam: *Si enim sermo ex transfiguratione & demutatione substantiæ caro factus est*, *una jam erat substantia*. *Jesus*, *ex duobus ex carne & spiritu mixtura quædam*, *ut electrum ex auro & argento*, *& incipit nec aurum esse*, *id est spiritus*, *neque argentum*, *idest caro*, *alterum altero mutatur*, *& tertium quid efficitur*. Et paullo post: *Quod si tertium quid esset ex utroque confusum ut electrum*, &c. Idem indicat lib. adversus Hermogenem: *Electrum*, *licet ex auro & argento fœderatum*, *nec argentum tamen*, *nec aurum appellabo*, *sed electrum*. Et Gregorius Magnus, lib. XXVIII. Moralium cap. II. *Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur*, *in qua permixtione argentum quidem clarius redditur*, *sed tamen fulgor auri temperatur*. Mox Christum *electro* comparat. *Quid*, inquit, *in electro nisi mediator Dei & hominum demonstratur*? *Qui dum semetipsum nobis ex divina atque humana natura composuit*, *& humanam per deitatem clariorem reddidit*, *& divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit*.

Eleemosyna, Gr. ἐλεημοσύνη, ab ἐλεήμων, *miser*, quod ab ἐλεεῖν, *misereri*: unde liquet corrupte dici *elemosyna*, quasi quinque tantum syllabarum foret. Vulgo ita vocamus *stipem pauperibus datam*. Sed Græci scriptores latius utuntur pro quovis beneficio pauperibus præstito. Ita usurpat quoque Callimachus, hymno in Delum.

Elegia nonnullis dicta videtur quasi εὐλογία, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας. Quo respexisse videtur Proclus in Chrestomathia, cum apud Photium ait, τὸ γὰρ θρῆνος ἔλεγον ἐκάλουν οἱ παλαιοί· καὶ τοὺς τετελευτηκότας δι' αὐτοῦ εὐλόγουν. *Veteres luctum vocarunt* ἔλεγον, *ac vita functos eo celebrarunt*. Sed etymon hoc probare non possim. Alias παρὰ τὸ ἔλεος, vel τὸ ἐλεεῖν τοὺς τεθνεῶτας· quæ sententia est Diomedis, lib. III. Sed imprimis placet ita dici ab ἒ ἒ λέγειν, quæ flentium vox apud Aristophanem. Sed quodcumque etymon sequaris, liquet *elegiam* carmen esse flebile. Unde Horat. lib. I. od. XXXIII.

> *Albi*, *ne doleas plus nimio memor*
> *Immitis Glyceræ*, *neu miserabiles*
> *Decantes elegos*.

Ovid. epist. Sapphus:

> *Flendus amor meus est*, *elegeïa flebile carmen*.

Etymon plane indicat in III. de Arte, Eleg. I.

> *Flebilis indignos Elegeïa solve capillos*,
> *Heu nimis ex vero nunc tibi nomen inest*.

Ejus diminutivum *Elegidium*. Persius sat. I.

> .... *Non si qua elegidia crudi*
> *Dictarunt proceres*....

Quia autem poëtæ rudes solent ab *elegiaco* auspicari, inde est quod *elegia* etiam dicerentur alia parva atque ἀφελῆ carmina: quemadmodum Isaacus Casaubonus, ad Persii sat. I. eo docet argumento, quod Dion Chrysostomus in IV. de regno ἐλεγεῖον appellet versus heroïcos, qui inscripti erant tumulo Sardanapali. Verba ejus sunt: τὸ τοῦ Σαρδαναπάλλου προφέρεται πολλάκις ἐλεγεῖον·

> Τόσσ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἐρώτων
> Τερπν' ἔπαθον· τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.

Elementvm quibusdam dictum videtur, quasi *alimentum*, quia disciplinarum *elementis*, tanquam lacte, alamur ab incunabulis. Quin etiam in propria notione sic vocari putat Perottus, quia homines aluntur iisdem, ex quibus componuntur, ac in quæ resolvuntur. Hieronymus, in Epist. ad Hebr. dici

dici ait quaſi *elevamentum*, quod cætera inde oriantur. Sed ut hujuſmodi etyma falſa eſſe perſpicuo paret: ita quæ vera ſint ejus vocis elementa primordiaque, adhuc in obſcuro latet. Conjecto eſſe ab antiqua voce *eleo*, pro *alea*, id eſt, *creſco*; a qua ſignificatione *proles*, *ſuboles*, *adoleſcens*. Ut ab *juratum*, *juramentum*; ab *adjutum*, *adjumentum*; ſic ab *eletum*, *elementum*: quia inde omnia creſcunt ac naſcuntur. [ab ὕλημα]

ELENCHUS pro *ſyllogiſmo cum contradictione concluſionis*, prout ab Ariſtotele definitur, ab ἐλέγχειν venit, quod eſt *redarguere*. Itaque κατὰ λέξιν notat *redargutio*: quomodo tranſlulit Boëthius: ne Laurentio Humfredo, viro alioquin doctiſſimo, credas, qui vocem hanc, ut barbaram, reſpuit lib. I. de rat. interpret. Interdum *elenchi* quoque dicuntur *grandes & oblongi uniones*: Gloſſ. vett. *Elenchi*, μαργαρίται μεγάλοι. Vide vet. Schol. Juven. ad illud ſat. VI.

Auribus extentis magnos commiſit elenchos.

Coeletius Carmelita, lib. de (Calvini) inferno, cap. VII. hic a poëta de *Elenchis Dialecticis* agi credidit: in quo immane quantum eum ratio fugit: *Uniones* enim *oblongos* ſic vocat. Sic eos dixere, non quia nobilitatem arguunt: quæ quorundam ſcoententia eſt: ſed quia referant *pittacia*, ſive *indices*, quorum hæc figura. Sane *pittacia*, amphoris affigi ſolita ad indicandam vini ætatem, ſic vocarunt. Item *librorum indices*. Qua de ſignificatione Henricus Stephanus, libro de abuſu linguæ Græcæ.

ELEPHANTUS eſt a genitivo *elephantis*. Nam ſæpe ab obliquis novi veniunt recti. Sic a *Titan* eſt *Titanus*: ab *hebdomas*, *hebdomadis*, &c. *Elephas* vero a Græco ἐλέφας, cujus quintuplicem ἐτυμολογίαν legere potes in Etymologico magno. Mihi maxime placet, Græcos hanc vocem accepiſſe a Tyriis, vel Arabibus, qui ſic *elephantum* appellant. Sane Hebræis quoque *bos* dicitur אלף, quod omnino hanc rem confirmat, præſertim quando *elephantus* Latinis quoque dicitur *bos Lucas*, qua de re dicemus in *Lucas*. *Elephantini* libri (in quibus ſenatus conſulta ſcribi ſolita ex Flavio Vopiſco in Tacito diſcimus,) putantur nomen accepiſſe ab operis amplitudine, quia *elephantorum* haberent magnitudinem. Sed hoc ridiculum. Paullo veriſimilius Hadr. Junius, in Onomaſtico, & Melchior Guilandinus, commentario de papiro, qui volunt ſic dici *libros ex ebore* magnis factos impenſis. Sane *eboreorum librorum* meminit quoque Ulpianus. lib. XXXII. Pand. Sed vera omnimis, cauſſa eſt, quod membranæ factæ eſſent ex *omentis* ſive *inteſtinis elephantinis*. Iſidorus, lib. VI. cap. II. *Hiſtoriæ majore modulo ſcribebantur, & non ſolum in charta vel membranis, ſed etiam in omentis elephantinis*. Ita enim recte emendant, pro quo in vulgatis, atque etiam in manuſcripto meo levi immutatiuncula, ſcriptum, *mamentis elephantinis*. Ab *elephanta* quoque *lepræ genus* dicitur *elephantiaſis*, ſive, ut, non Aretæus modo, ſed & Lucretius, ac Serenus, vocant, *elephas*; ut Etymologicum magnum, ἐλεφαντιασμός· ut Celſus *elephantia*; ſi modo locus is caret menda. Putabat Laurentius Valla nomen ex eo eſſe, quod inter morbos tantum præſtaret; quantum inter beſtias *Elephas*. Sed hæc ſententia indigna eſt Valla, Vera autem ratio eſt, quam & Crinitus, lib. XX. cap. ult. & Hermolaus Barbarus, in Gloſſis Plinianis adferunt, quia morbus is cutem maculis ac tumoribus ſimilem reddat cuti *elephantis*.

†ELICIUS Jovis *Fulgeratoris* (*Fulgerator* enim in veteribus titulis ſcribitur) nomen eſt, male ab *eliciendo* ab Romanis derivatum, ut eſt apud Ovidium in III. Faſt. 327.

Elicium caelo te, Jupiter, unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Eodem pertinet, quod Livius I. 20. de Numa ait: *Ad ea fulmina elicienda ex mentibus divinis, Jovi Elicio aram in Aventino dicavit*. Eamdem in *Elicio* etymologiam agnovit Plinius II. 53. Poſtremo & Arnobius lib. V. longam fabulam recitat in hanc ferme ſententiam. Artem Jovis eliciendi de caelo Numa didicit a Fauno & Pico, ad fontem quo ſolebant convenire, vino mulſoque ſopitis, captiſque opera duodecim juvenum, quos collocaverat in inſidiis. Mox ab Jove ſacrificiis *elicito*, atque evocato idem Numa quaeſivit procurandi fulminis ritum. De quibus vide Arnobium. Atqui iſtud *Elicii* etymon ab *eliciendo* ductum, ex Tuſci h. e. Orientalis ſermonis inſcitia, ab Romulidis ad portenta propenſiſſimis procuſum fuit. At verum etymon ſi a me quaeras: ajo illud eſſe ab Arabico verbo אלק *elika*, quod verbum conjugatione V. eſt totum fulgurale, atque uſurpatur de fulgure coruſcante; unde etiam ſit nomen אלק *elik*, quod in lexicis exponitur *fulmen fallax*, *cui pluvia non ſuccedit*. Hinc Tuſcum (aut Latiale, quia Latine terminatum) *Elicius* Ideſt *fulgerator*, Nec dubito, quin ab eodem fonte cadat etiam vox veteris Graeciae ΗΛΙΣΙΟΝ: quam ſic interpretatur Heſychius, κεκεραυνωμένον χωρίον ἢ πεδίον i. e. *locum aut campum de caelo tactum*. Nimirum enim vetus ac vera vocabuli ſcriptura, ut mihi plane perſuadeo, fuerat ΗΛΙΚΙΟΝ (aut ἠλύκιον) ita ut indidem traxerit originem, unde Latinorum ELICIUS. At deinde Graeci (qui voces omnes interpolare amant, ne minus earum origo Graecanica videatur) fecere ἠλύσιον. Poſtremo etiam addita (*) praepoſitione (**) ἐνηλύσια num. plur. dixerunt; in eoque vocabulo exponendo mire grammatici inſaniverunt: utique propter Orientalis ἐτυμότητος inſcitiam. MAZOCHIUS.

ELISUS, a *liſis*. Donatus, in VIII. Æn. *Venæ majores gutturis liſæ dicuntur: unde eliſum dicimus, quicquid ipſa ex cauſſa fuerit mortuum*. Equidem *eliſum* potius dici cenſeo, quia ſpiritus fuerit *eliſus*. Ut nempe ſit verbale ab *elido*. *Liſa* autem Latinam eſſe non puto, etſi id Donatus ſit ſuſpicatus ex eo, quod *eliſos* dicamus. Sane Cornelius Celſus, ſi id foret, Latino vocaſſet nomine. Nunc ita ſcribit, lib. IV. cap. I. *In dextra ſiniſtraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur*.

ELIXUM, & *elixare*, a *liquere aquæ* deduci ſcribit Varro, lib. IV. de L. L. Aliis placet venire ab antiquo *lixa* pro aqua; indeque & *lixas* dictos, qui officium *aquæ* vehendæ militibus ſuſtinent. Nonius: *Elixum, quicquid ex aqua mollitur, vel decoquitur. Nam lixam aquam eſſe veteres dixerunt: unde & lixæ dicti; qui militibus aquam ad caſtra, vel ad tentoria, ſolent ferre*. Sed *aqua*, puto, non *lixa*, verum *lix* dicebatur, unde *lixæ* appellantur calones.

(*) *Pollux* IX. 41. Τὰ μὲν τοι Ἐνηλύσια οὕτως ὀνομάζεται, εἰς ἃ κατασκήψειε βέλος οὐρανοῦ. ENELYSIA dicebantur loca de caelo tacta. *Heſychius quoque &* Ἐνηλύσιος *exponit* fulmine tactus, & Ἐνηλύσια *interpretatur* τὰ κατασκηφθέντα χωρία *i. e. ea quae Latinis* Fulgurita *dicuntur. At deinde addit:* ἔνιοι δὲ ἐνοικοῦντα, alii facile mobilia. *Quid hoc ſibi vult? an huc referendum eſt illud Horatii in fine Artis*: An triſte bidental MOVERIT inceſtus. *Pergit Heſychius, deducens eam vocem* παρὰ τὴν ἔλευσιν, ἤγουν ἔλευσιν *i. e.* ab Itione, ſeu adventu.' *Fabulae: nam revera vox Orientalis eſt, & ELICIO Tuſce cognata. Poſtremo in ea quod alios interpretari ait* τινὰς ἐν τοῖς ἀβάτοις χωρίοις ἀφιδρυμένας νύμφας, *in eo, inquam,* ἄβατα *intelligo* Alii (*nam Fulgurita* inacceſſa *erant*) *at* Νύμφαι *quid iſtic faciant (niſi vera PUTEAL Romanum, aut* Hydria *Pauſaniae, a Graecis* νύμφα *appellata fuerit) non intelligo. At Etymologici auctor, poſtquam eam vocem expoſuit* ἐνοικοῦντα *juxta cum Heſychio; quae porro affert ex Aeſchylo, obſcuriora ſunt. Idem poſtremo* κατασκηφθέντα, *&* ἄδυτα *&* ἄβατα *cum ceteris interpretatur. Confer dicta ſupra in* Bidental.

(**) *Niſi vero illud EN non tam Graeca praepoſitio fuerit, quam Orientalis* עין EN (*de quo vide dicta in Tyrrhen. Diatr.* VII. *in* OENARIA) *ita ut* EN-ΕΛΥΣΙΑ (*nam ſeparatim alias id in Polluce legebatur*) *ſit* locus fulguriti, κεκεραυνωμένον χωρίον ἢ πεδίον, *uti loquitur Heſychius*.

Alii voce *lix* significari putant *cinerem*. Plinius, lib. xxxvi. cap. ult. *Est & ipsis ignibus medica vis. Pestilentiæ, quæ solis obscuratione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstravere diversis locis. Ad convulsa viscera, aut contusa, ut M. Varro auctor est. Ipsis enim verbis ejus utar: Lix cinis est, inquit, foci. Inde enim cinis lixivius potus medetur, ut licet videre, gladiatores cum deluserint, hac juvari potione.* Contra hanc Varronis sententiam illud objecto, quod, si *lix* esset *cinis*, jam non diceremus *cinerem lixivum*. Deinde non a *cinere*; sed ab *aqua* appellationem sortita *lixula*, & *semilixula*, crustuli ex farina, caseo, & aqua, ut ait Varro, lib. iv. de L. L. Idcirco statuo, voce *lix*, *aquam* vocari, indeque *cinerem* dici *lixivum*, qui *aqua* est *percolatus*, quomodo cibus dicitur *elixus*, qui *in aqua* est *coctus*. Sed de *elixus* dissentit Jovianus Pontanus, in Actio, fol. cxxxviii. ed. Ald. ubi ait, ut a *levo*, *levas*, *levasso*, ita a *liquo* esse *liquas*, *liquasso*: ac κατὰ συγκοπὴν *lixo*, unde *elixo*: eodemque modo *SS* in *X* mutari, cum pro *Ulysses* dicitur *Ulyxes*, & a *fessum*, *fexus*. Puto ἀναλόγως magis dixisset Pontanus, ut a *facio* est *faxo*, ab *ago*, *axo*; sic a *liquo*, & *eliquo*, esse, *lixo*, & *elixo*. Quod non displicet. Sed sic quoque ascendendum ulterius erit, quia *liquo* est a *lix*, ut suo loco dicemus. An tamen *lix* dixerint veteres ambigit Julius Scaliger, Exercit. cvi. Sect. iv. ubi sic scribit: *Scito*, inquit, *in Originibus nostris hunc ad modum scriptum fuisse. Opica voce aquam significari liquoris appellatione. Unde lixa, lixivum, elixare. A Græca fluxisse aliqua prisca, quæ nunc, sicuti pleraque alia, interciderint, suspicionem facit verbum λύχνον. Linctus enim non nisi tenuioris succi est*. Hæc Scaliger. Nos Opicos pro *aqua*, seu *liquore*, *lix* dixisse Varroni credimus. Censet autem Becmanus, *Lix* esse a λὶς, ob *varietatem & humiditatem*: aut Hebræo עלה, *elixavit*, quod cæteris putat πιθανώτερον. Sane a λὶς esse qui potest, cum hoc significet, non *quidvis tenue*, sed *linteum subtile*, quod nihil adfine habet cum *liquore*?

Ellops piscis memoratur Varroni, ἐπὶ τῇ ταφῇ μόρφ'

Nec multinummus piscis ex salo captus,
Ellops, neque ostrea ulla magna captata
Quivit palatum suscitare.

Citat Nonius in *ostrea*. Item *ellopis Rhodii* meminit Gellius, lib. vii. c. xvi. *Acipenser* esse creditur. Plinius, ix. cap. xvii. *Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat: nullo in honore est, quod quidem miror, cum sit rarus inventu. Quidam eum elopem vocant*. Κατ' ἐξοχὴν autem ita dictus videtur, cum ἔλλοπος nomen cuivis pisci conveniat. Siquidem Plutarchus, Sympos. viii. probl. viii. auctor est: dici ἔλλοπα quasi ἰλλοπα, ἀπὸ τοῦ ἰλλεσθαι τὴν ὄπα quod *voce sit privatus*. Sane ἰλλεῖν inter alia valet κατέχειν, seu *continere*.

Elogium rectene scribatur, mirus est dissensus. Probat id Jos. Scaliger, ac vult conflatum esse ex præverbio Latino *E*, & Græco λόγος. Sed hybrida istiusmodi compositio non temere admittenda: nam *prologus*, *propola*, aliaque id genus, quibus firmatum it hanc sententiam, plane a Græcis sunt: quemadmodum in *Prologus* & *Propola* dicemus. Quod vero ad *antelogii* vocabulum, id quidem ex Latino præverbio & Græco λόγος factum esse non inficior: sed hoc jocose finxit Plautus, ut diximus, cum hac de voce ageremus: nobis autem sermo de vocabulis in vulgus receptis: cujusmodi est *elogium*, *antelogium* non est. Itaque iis assentio, qui *elogium* omnino Græcum putant. Nec tamen *eulogium* scribendum puto, quæ sententia fuit Aldi Nepotis in Orthographia, & Henrici Stephani in palæstra de Latinitate Lipsii pag. ccix. Atque ita jam olim ab Aldo excusum fuit, in Tertull. de Pallio, cap. i. & xiv. Sed hanc sententiam merito jam olim improbavit Laurentius Valla, in notis ad cap. xv. epist. ad Romanos. Quippe cum εὐλόγιον fit ab εὖ & λέγειν, vox hæc notabit *testificationem honorificam*, sive *quod in alicujus dicitur laudem*. At *elogii* vox latius multo patet, cum generatim sic dici soleat omnis *brevis scriptio*, sive sit *titulus* rei alicujus; quales in statuis erant: sive quæpiam *simplex sententiæ expositio*, ut cum Tullius in Catone ait, *Solonis esse elogium, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare*. Quare nec iis assentio, qui *eclogium* scribunt, ut sit ab ἐκλογὴ, unde ἐκλογεῖον hodieque apud Suidam reperitur. Est hæc sententia Turnebi, lib. xviii. cap. v. & Mureti Var. Lect. lib. xi. cap. xiii. Sed significatio non convenit, quia sic notaret *excerpta*, ab ἐκλέγω, quod est *eligo*, *excerpo*. Vere igitur illi, qui *ellogium* scribendum arbitrantur: vel, *elogium* quidem scribi posse; sed tamen id ab ἐλλόγιον, extrito altero *L*, factum videri. Sane uti a λόγος est λόγιον, quo *brevis scriptio* signatur, ita ab ἔλλογος fuerit ἐλλόγιον, quod notabit quamvis *brevem rei expositionem*, qualis in titulis & similibus esse solet. Vide quædam pro hac sententia apud doctissimum Casaubonum, animadvers. in Sueton. Jul. cap. xlvii. & Calig. cap. xxiv. Vel dicamus cum Salmasio *elogium* esse ab ἐλεγεῖον, ut a γραφεῖον, *graphium*; a ῥαφεῖον, *raphium*; a τοπεῖον, *topium*. Ἐλεγεῖον enim est *inscriptio monumenti*, quæ nomen mortui, & *elogium* ejus complectebatur. *Titulum sepulcri* nuncupant. Id Latinis quoque *elogium*. Ut apud Maronem in Culice:

. . . . . *Tum fronte locatur*
Elogium . . . . .

Hinc *elegiacum* carmen. Hesych. Ἐλεγεῖον, ἐπιτάφιον ποίημα.

Elucus, sive *helucus*, unde sit, gemino in loco exponit Festus. Prior est: *Elucus significat languidum ac semisomnum: vel, ut alii volunt, alucinatorem, & nugarum amatorem, sive balonem, id est, hesterno vino languentem, quem ἕωλον vocant Græci*. Alter est: *Helucus ab hiatu & oscitatione dictus*. De eadem voce sic Gellius, lib. xvi. cap. ii. *Cloatius Verus hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν. unde Elucum quoque esse dictum putat, A littera in E conversa, tarditatem quandam animi ac stuporem, qui hallucinantibus plerumque usu venit*. Ex variis adeo opinionibus imprimis placet, *elucum* esse, quem Græci ἕωλον appellant, hoc est, *vino hesterno marcidum ac languentem*. Ita quidem usus Tertullianus, lib. de corona militis: *Liberum, eundem apud Ægyptios Osirin, Harpocration industria hederatum argumentatur, quod hederæ natura sic cerebrum ab eluco defensare*. Ubi omnino hoc vult, hederam conducere, ne quis vino hesterno ex capite laboret, quod Græci nuncupant ἑωλοκρασίαν, quia morbi caussa est τὸ ἕωλον κρᾶμα, ubi ἕωλον est χθεσινὸν, *hesternum*, *pridianum*, ut interpretatur Hesychius. Atque inde fortasse *elucus*, trajectis duabus literis & ante ος inserto *C*. ut a σπεος, *specus*. Quamquam autem Tertulliani locus impense hanc sententiam suadet: tamen nec absurde credamus, *elucum* dici a *luce*, præsertim cum Cloatius, ut ex eo Gellius refert, *elucum* interpretetur *alucinatorem*. Unde conjectarem ut *expers*, *exlex*, similiaque dicimus; ita *elucus* tantundem valere ac *sine luce*. Et juvat hanc sententiam, quod ut a *sanctus* est *sanctifico*, suntque multa id genus; ita ab *elucus*, *elucifico* esse videatur, quasi *elucum reddo*. Usurpat Laberius apud Gellium, lib. x. cap. xvii. Versus eos adscribam, partim quia elegantissimi sunt, partim ut numeris restituam:

Democritus Abderites, physicus philosophus,
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore æreo;
Ita radiis solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego splendore fulgentis pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona esse videam nequam filium.

Versu antepenultimo vulgo legitur,

Sic ego fulgentis splendorem pecunia.

Sive, ut apud Nonium, est, *fulgentis splendore pecuniæ.*

cuniæ. *Elucificare* autem esse a *luce*, etiam Nonius agnoscit. Quare si *elucus a luce* veteres non dixere, *elucificare* ἀμφίβως a *luce* erit: ut signet, *facere ut quid sit extra lucem*, sive *expers lucis*.

ELUTRIARE est idem, quod *diffundere*, hoc est, *de vase in vas fundere*. Onomast. vet. *Elutrio*, Διαχέω. Petrus Mosellanus, notis in Gellium, putabat ita dici a *luto*, quasi sit *luto purgare*. Sed est ab *eluendo*. Vel potius a *lura*, hoc est, *utre*. Nam utribus vinum servabant. De *lura* vide in *Lurcare*.

E M

EMANCIPATI, inquit Festus, *duobus modis intelliguntur: aut ii, qui ex patris jure exierunt: aut ii, qui aliorum sunt dominii: quorum utrumque fiunt mancipatione*. Priori modo *naturalis pater filium suum fiduciario patri mancipat*, hoc est, *manu tradit*: ut ait Cajus JCtus. Nam servus dicitur non *mancipari*, sed *manumitti*. Posteriori autem modo res mobiles, si præsentes sint, possunt *mancipari*: ut ait Ulpianus. *Mancipatio* autem ex eo dicta, quis uti mancipans *manu tradit*, ita mancipatus *manu capitur*. Gloss. vett. *Emancipatus*, χειράφετος. Glossarium Nomicum: *Emancipatio*, αὐτεξουσίωσις. *Emancipatus*, αὐτεξούσιος. Vide *Mancepe*.

EMBLEMA, ἔμβλημα, opus erat artis ἐμπαιστικῆς. Atque ut ars ea ἐμπαιστικὴ dicebatur ἀπὸ τοῦ ἐμπαίειν, ita ἔμβλημα παρὰ τὸ ἐμβάλλειν. Est enim ἔμβλημα, *sigillum*, *quod operi alteri inseritur atque illigatur*: ἐμπαιστικὴ, *ars sigilla ejusmodi immittendi atque includendi*. Latini non habent vocem, qua Græcum hoc reddant. Alioqui non laborasset Tiberius de voce in Senatu, qua redderet Latine. Scaliger tamen putabat Latine dici *insertum*: eaque voce μεταφορικῶς uti Publium Syrum apud Gellium hoc versu: *Frugalitas inserta rumoris boni*. Prout est in MSStis Gellii codd. Item Tertullianus lib. de Idololatria, ubi *insignia dignitatum* vocat *insertas*. Item cum philosophiam vocat Christianæ religionis *insertam*. Sed hæc valde sunt incerta. Nam potuit Tertullianus dicere literas esse prædicationi Evangelicæ *insertas*, hoc est, conjunctas, quia fabulæ poëtarum & similia inserantur. Nec satis venuste dicitur frugalitas boni rumoris *emblema*: argutius fit, *frugalitas incerta rumoris boni*: quia *frugales* culpantur tanquam avari. Et *incerta* reperit Salmasius in veteribus Macrobii excerptis. *Emblematis* vocem usurpat Lucillius versibus istis vulgatissimis:

Quam lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti (al. *Endo pavimento*) *atque emblemate vermiculato*.

Quo Cicero allusit in Bruto, de M. Callidii oratione agens: *Nullum*, inquit, *nisi loco positum*, & *tanquam in vermiculato emblemate*, *ut ait Lucillius*, *structum verbum videres*. De iisdem ita Plinius, lib. xxxv. cap. 1. *Interrasa marmore*, *vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis*. Quemadmodum autem *emblemata* vasis inserebantur, ita & iisdem eximi poterant. Unde Cicero quincta Verrina Verrem accusat, quod *emblematis* detractis, pura nudaque reliquisset Siculis vasa, suisque ea scyphis illigasset atque inclusisset. Hac de re alibi quoque diximus.

EMBOLA, ἐμβολαί, Tullio pro Sextio, & ad Att. sunt ea, quæ in media fabula a mimis interponerentur: unde & nomen. Nam ἐμβάλλω, *interfero*, unde ἐμβολή. a quo *embolaria* mulier Plinio, ἡ ἐμβολιμή. Quomodo *dicteria*, *embola*, & *exodia* differant, vide in *Dicterium*. Vide & de ea voce Hermolaum Barbarum in Glossematis Plinianis, voce *Embolario*.

EMO κατ' ἀφαίρεσιν factum putant a πρίαμαι, quod idem notat: unde & *Priamus* nomen accepit, cum antea Ποδάρκης diceretur. Nempe quis capta ab Hercule Troja, eum soror Hesione ἐπρίατο καλύπτρας γυναικείας, ἀντὶ ἀπελθόντα αἰχμάλωτος ὑπὸ Τελαμῶνι. quemadmodum ex Lycophrone tradit Eustathius in Il. α pag. XXVII. edit. Rom. Isidorus vero, in x. *Emptio*, inquit, *quod a me fit*. Dubium, utrum voluerit componi ex *e*, & *meus*: quia qui quid a me *emit*, e meo facit suum: an potius simplex derivatum velit esse ab ἐμὸς, unde ἐμόω, quasi ἐμὸν ποιῶ. Quod magis placet, quia non item repugnat quantitas primæ, uti si e præverbio *E* constatum dicas. Antique *emo* etiam *tollere* signabat, teste Festo, qui inde dici ait *abemo*, hoc est, *aufero*. Similiter Gloss. vett. *abemit*, ὕλασεν. Ab eodem est *demo*, quasi *deemo*; de quo dictum. Idem *surremit* est *sursum emit*, hoc est, *suscepit*: ut *surrempsit*, id est, *susceperit*. De quo plura in *Sumo*. Item *interimo*, & *perimo*. Cornelius Fronto: *Perimere ab emptione*, *quasi jure tollere*. Sed *per* hic non jus significat, sed auget: ut sit, *penitus tollere*. Ab eodem est *dirimo* pro *dis-emo*, *S* in *R* abeunte, ut *Valerii*, *Furii*, *Aurelii*, qui prius *Valesii*, *Fusii*, *Auselii*; *ara*, & *lores*, ex *asa*, & *lases*. Etiam hinc est fortasse *præmium*, quod quis *præ* aliis *emit*, hoc est, *capit*, sive *tollit*. De quo plura in *Præmium*.

EMPLASTRUM, ἔμπλαστρον, ab ἐν & πλάττω, *fingo*, *formo*. Nam formatur, ut illinatur. Transfertur quoque ad plantas: unde *emplastratio*, cum arborea inoculantur insitionis causa.

EMPORETICA *charta* quæ sit, & unde dicatur, ostendit hic Plinii locus, lib. XIII. cap. XII. *Nam emporetica inutilis scribendo*, *involucris chartarum segestriumque in mercibus usum præbet*: *ideo a mercatoribus cognominata*. Nempe ἐμπορευτικὸν, dicitur, *quod ad mercaturam pertinet*, ab ἐμπορεύω, id est, *negotior*; quod ab ἔμπορος, id est, *mercator*, πραγματευτὴς, ac imprimis qui διὰ θαλάσσης πορεύεται, *qui mare trajecit*. Unde & ἐμπόριον, quod Plinio *forum nundinarium*. Græcam *emporii* vocem retinent Cicero Pliniusque. Vel modulo secundæ literæ sefelluntur, qui *emporium*, quasi *emtorium*, dici ajunt. Ἔμπορος autem, ut Eustathius scribit, venit a πόρος, id est, *transitus*, unde & meatus cutis, per quos sudor & pili transeunt, *poros* vocamus. Est id a πείρω, id est, *transeo*. Ab eadem πόρος voce sunt εὔπορος, *pervius*; ἄπορος, *transitum non habens*. Sed figurate illud pro *facili & expedito* accipitur, hoc pro *difficili dubioque*, unde ἀπορεῖσθαι, *dubitare*, *hæsitare*: pro quo *aporiari* ex Græco ἀπορεῖσθαι, posterioribus seculis dixerunt. Vide hac de voce in *Catomum*. Est quoq; a πόρος, πορθμὸς, *fretum*, ὁ στενὸς πόρος τῆς θαλάσσης, ut Eustathius exponit. Ab hoc est πορθμεὺς, quomodo eodem teste proprie vocatur ὁ διὰ πορθμοῦ τοὺς περαιουμένους ἄγων, eoque ab illo diversus est qui διὰ μακρᾶς θαλάσσης στέλλει τινά. Vide Eustathium, in Od. ι. pag. CIↃIↃCCCLXXXVIII. Latinis dicitur *portitor*. Sed Græcam vocem retinet Juvenalis Sat. III.

Jam sedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea.

E N

EN, a Græco ἠνὶ quod ejusdem significationis. I finale omissum; ut ab ἐστὶ, *est*, a μάλα, *mal*, &c. ἠνὶ ab הן, quod idem. Possis & ἀμέσως Latinum *en* ab Hebræo *hen* deducere. Etiam *en* est ab הן, ut quod etiam ponatur pro *en*, *num*. Nec fortasse aliunde Græcum ἂν, ἦν vel ἐάν, cum הן etiam notet *si*. Possis & *an* ἀμέσως ab ἐάν deducere. Glossæ Philoxeni: *An*, Εἰ ἡ, πευστικῶς, ἆρα, πότερον, ἐὰν δέ. Pro ἠνὶ Græci ἐν παραλλήλῳ etiam dicunt ἠνίδε· quasi ἠνὶ ἴδε sive ἦν ἰδέ. *Ecce* factum ab *en*, & syllabica adjectione *ce*, quæ in *hicce*, & *illicce*. *Ecce*, cum variis provocabulis componitur: ut *eccum*, quasi *ecce eum*; *eccam*, quasi *ecce eam*; *eccistam*, quasi *ecce istam*; *eccillum*, quasi *ecce illum*; *eccillam*, quasi, *ecce illam*, pro quo & *ellum*, atque *ellam*, dicitur: quæ ex *en illum*, & *en illam*, fieri scribit Marius Victorinus, lib. I. Vide & Donatum, in And. Act. v. scena II. Glossæ Philoxeni, *Ellam*, ἰδοὺ αὐτήν. Hujusmodi crebra apud Plautum, qui iis etiam utitur, cum res in conspectu non sunt. Ut Most. Act. I. Sc. I.

Nam

. . . . *Nam eccum herilem filium.*
Video corruptum ex adolescente optima.
Ita habent optimi quique & vetustissimi codd. Itidem voce *ectillam* de iis, quæ non in conspectu, sed in vicinia sunt, utitur Aulul. act. IV. Sc. I. & Mil. Act. III. sc. I. & alibi.

ENCÆNIA, ἐγκαίνια, *renovalia*, a καινὸς, hoc est *novus*, quod a חנך, *initiavit*, *innovavit*. Quippe *encænia* dicuntur *festa anniversaria urbium conditarum*: quomodo & Quinctilianus usurpat, lib. VII. cap. II. Sed fere accipi solet pro *feriis ob memoriam templi consecrati*. Unde Belgæ vocant *Kermis*, uti German! *Kirchmess*, a *Kirch*, hoc est, *templum* (quod a κυριακὴ, hoc est, *dominica*, quasi *Domini domus*,) & *mess*, hoc est, *missa*, quæ in templi consecratione adhiberi solet. Vide de *encæniis* Matthæum Dresserum, lib. de diebus festis: & doctum Scholiastem ad X. cap. Joannis.

ENCAUSTICE ἐγκαυστικὴ ab ἐγκαίω, *inuro*. Erat *picturæ genus*, *in quo picturam inurebant*. Hoc in ebore aut cornu faciebant cestro, sive vericulo ignito. Etiam januis, ac tabulis, ceras discolores inducebant, quas postea inurebant. Vel in liquefactis igne ceris penicillo pingebant. Vide Salmasii Exercitationes in Solinum. Ex antiquis adi Vitruvium lib. VII. cap. IX. Eadem de arte sic Plinius, lib. XXXV. cap. IX. *Ceris pingere, ac picturam inurere, quis primus excogitaverit, non constat. Quidam Aristidis inventum putant, postea consummatum a Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encaustica picturæ extitere, ut Polygnoti, & Nicanoris, & Arcesilai, Pariorum. Lysippus quoque Æginæ picturæ suæ inscripsit, ἐνέκαυσεν, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inventa. Pamphylus quoque, Apellis præceptor, non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem*. Apud Martialem, lib. IV. elegans epigramma in Phaëthontem, *encaustum* quem δίπυρον vocat, quasi *bis ustulatum*; ut qui semel paternos agens currus fulmine incensus, inque Eridanum præceps actus sit: ac nunc a pictore *encausto* inustus sit. Sed epigramma ipsum apponamus:

Encaustus Phaëthon tabula depictus in hac est.
Quid tibi vis, dipyron qui Phaëthonta facis?

ENCHIRIDIUM, ἐγχειρίδιον, ab ἐν & χεὶρ, quia *manu claudi queat*: quomodo Guntherus lib. I. Ligurini ait: *Claudendumque manu forma breviore libellum*. Alias notat *pugionem*, quod ob brevitatem aptius manu gestetur, quam gladius. Et fortassa hæc significatio primaria est. Sane Simplicius scribit, Epicteti libellum inscribi ἐγχειρίδιον, διὰ τὸ πρόχειρον καὶ αὐτὸ δεῖν καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βιῳφελοῦσι εὖ ζῆν. καὶ γὰρ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον ξίφος ἀεὶ πρόχειρον ἐπὶ τοῖς χρωμένοις ὄφελος εἶναι. quod ut pugio militibus, sic libellus is iis qui recte studeant vivere, in promptu paratusque semper esse debeat. Erasmus quoque libellum inscripsit, *Enchiridium militis Christiani*, sane apposite, utramcunque respicias significationem.

ENCOMIUM, ἐγκώμιον. Ita proprie dicebatur, cum ἐν κώμαις (unde & nomen) in alicujus laudem eorum tribulibus longiuscule procederet oratio. Postea latius extensa hæc vox ad quamvis *laudationem*. Dico *laudationem* non *laudem*; quæ differunt ut Græcis ἔπαινος & ἐγκώμιον hoc est, ut genus & species. Nam (ut Cornelius Fronto inquit) *laus facti instrumentum est, laudatio vero est rerum gestarum relatio*. Sed fusius curatiusque de his egimus, lib. I. Oratoriarum institut. capite V.

ENCYCLOPÆDIA, ἐγκυκλοπαιδεία, quasi ἐγκύκλιος παιδεία, significat *orbiculatam disciplinarum seriem*, sive *doctrinæ orbem*, prout interpretatur Fabius, lib. I. *Ut efficiatur*, inquit, *orbis ille doctrinæ, quem Græci encyclopædiam vocant*. Hinc quidam Aristotelis libri, quorum meminit Laërtius, *encyclii* dicti: ut qui essent περὶ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας.

ENDO, antiqua est præpositio pro *in*. Estque vel a Græco ἐν τῷ, ut suspicatur Radulphus Fornerius, lib. II. rerum quotidianarum, cap. XX. vel, quod magis mihi placet, ab ἔνδον, ut nempe *intus* ab ἐντὸς. Hinc apud Ciceronem II. de Leg. *illos*, *quos endo cœlo merita vocaverint*: sive (ut Janus Douza filius notis ad Catullum legit) *locaverunt*: ut sit geminum huic Juvenalis:

. . . . *Sed te*
Nos facimus, fortuna, Deam, cœloque locamus.

Sunt qui pro *endo* semper *indu* scribendum putent. In Glossis tamen Philox. litera *E* disertim scriptum *Endo* ἔνος, ubi legendum paret ἐν, εἰς. Præterea apud Festum quoque litera *E* scriptum, *Endo procinctu*, pro *in procinctu*. Et in compositione apud eundem legimus *endoitium*, pro *initium*, & *endoploranto* pro *implorato*. Uti in Philoxeni Glossis, *endodecarit* pro *indicarit*, μηνύσει· *endofestabat*, pro *infestabat*, ἔνιπε, ὠργίζετο. *endoplorata* pro *implorato*, ἐπικάλεσε. *endorigumm*, pro *irriguum*, ἔνρυθρον, κατάρυθρον. In aliis quoque libris sunt alia id genus: quæ universa mutare nimiæ mihi audaciæ videtur.

ENDROMIS, ἐνδρομὶς, vestis hirsuta longiore villo. Festo & Tertulliano de pallio, cap. IV. *jolex* dicitur. Severo Sulpitio, dialogo I. cap. XIV. vocatur *burrus*; ac Eucheriæ itidem *burra* appellatur. Nomen *endromidi* ex eo est, quod illa ἐν δρόμῳ, hoc est, *cursu*, uterentur. Hinc *endromidatus* dixit Sidonius, lib. II. epist. II. *Tu endromidatus exterius, intrinsecus fasceatus*.

ENGONASI, sideris nomen, quasi ἐν γόνασι, *in genibus*: unde Julio Firmico *ingeniculus* dicitur: uti ἐγγόνασις Latinis *ingeniculatio*. Ovidio id sidus *genu nixus*; Ciceroni ἁπλῶς *nixus*. Manilius de eo sic scribit in V.

Nixa genus species, & Grajo nomine dicta
Engonasi.

Sequentia, ubi *ingeniclo* voce usus videtur, omnino sunt corrupta.

ENIM, idem ac *nam* valet: unde & factum videtur, *e* præmisso: ut in *equidem* a *quidem*. Nisi utrobique *e* ex *ego* esse malim, quasi *egenam*, *egequidem*. Qua de re superius dictum. Cum copula & conflatum genuit ex se *etenim*, ut Græcis καὶ γὰρ. Sic cum *vera* conjunctum fecit *enimvero*.

ENS, antiqui dixere, ut Priscianus ait, lib. XII. Ac remansit in compositis *præsens*, *absens*, *potens*, ubi componitur cum *præ*, *ob*, *potis*. Vide *Præsens*. Est autem *ens* ab εἷς ἔντος, quod Æolicum est pro ὢν ὄντος. Hinc παρεὶς παρέντος.

ENSIS, forte ab ὅπλο, sive ὅπλα, quomodo dicuntur *arma*. Sed obstat, quod proprie signat *arma σκεπαστικά*, hoc est, *corpus contegentia*, ut galeam, clypeum: quemadmodum ex Athenæo & Suida cognoscitur. Quare vix dubito, quin sit ab ἔγχος, quod non *hastam* modo, sed & *ensem* significat. Sed & nonnihil accedit ad ἐνίω, *occido*, *perimo*; vel ἔνω, idem notante: unde Bellona, juxta Eustathium dicitur Ἐνυὼ, uti & Latinis *Enya*: item *belli deus*, Ἐνυάλιος, ut Basso, lib. I. Ἀνθολογ. ἐς ἀνέρας, ubi Spartani treccenti, qui fortiter pugnantes ceciderant, vocantur.

. . . . . ἀσκέπη δᾶμος Ἐνυαλίου.

Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Ἐνυάλιος, *Quirinus*. Sane Romanis sit *Quirinus*. At Græcis *Mars* potius erit, vel *alius belli deus*.

ENTURCA, ἐνθήκη, *arma* rustica, ita dicta ab ἐντίθεμι, *impono*, quia agri caussa reponantur. Legas lib. II. §. ult. D. de instr. vel instr. leg. ult. C. de bon. proscript. item lib. LXVIII. §. ult. D. de leg. III.

EO

EO, ab ἴω, unde & εἶμι τὸ πορεύομαι factum, suaque ultra imperfectum tempora trahit, ut εἶμι, ἴτομαι. Ab *itum* est *iter*, de quo cum derivatis suis separatim agemus. Ab eodem est *itus*, quod pro *accessu*, aut *itinere*, accipi docet ex vett. lapp. & libb. Guil. Fornerius, libro I. Select. capite IX. Compositorum verbaliumque ab *Eo* ingens est sylva. *Abire*, pro *obire* dixerunt: ut *abitionem* pro *morte*, teste

teste Festo. Sed apud eum perperam etiam MSSti: *Abisse pro adisse dicebant*. Rectum vero *obisse*. Nota illa, *Abiit jam*: & *Reverti debet*: quibus de mortuis usi, teste Tertulliano, de Testimonio animæ, c. IV. *Inire* interdum erat in obscœnis; onde *Inuus* qui idem ac *Pan*. Virgil. in VI. *Pometios Castrumque Inui*. Ubi Servius sic: *Inuus Latine appellatur Græce Πάν. Item Ἐφιάλτης Græce, Latine Incubo. Idem Faunus, Fatuus, Fatuellus. Dicitur autem Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus. Unde & incubo dicitur*. Artemidori quoque est: Ἐφιάλτης, ὁ τῷ Πανὶ αὐτὸς δοκεῖ εἶναι. Ἐφιάλτης vocatus quia noctu in dormientes creditur *insilire* coitus caussa. Nam ἐφιάλλεσθαι, sive ἐφάλλεσθαι, *insilire*. Sed Latini non tam *insultorem* quam *incubum* vel *incubonem* nominant. Atque hinc liquet, cur *incubum*, sive *suppressiones nocturnas*, quas Dioscorides ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς vocat, Plinius *Faunorum in quiete ludibria* appellet. In antiquis Livii codd. pro *Inuus* legere est *Inivus*. Fortasse igitur ut a *vaco* est *vacuus* & *vacivus*; sic ab *ineo* dixere *Inuus*, & *Inivus*. Ab *ineo* quoque est *initus*, & *initium*. Item ab *exeo*, *exitus*, & *exitium*, a quo *exitiale*. A *subeo* est *subitum*, quod *subie*. Nisi potius a *sub* & *itus*, quod *sub itum* contingat, ut non abludat ab *ilico*, quod est *in loco*. A *subitus* est *subitilius*, placentæ genus, a *subita*, ut videtur, paratura. Casaubonum vide in Athen. lib. XIV. cap. XV. A *transitum* est *transtrum*, de quo separatim. A *per* & *inter* cum *eo* compositis *perire* est, & *interire*: quod Belgis similiter *ondergaen*. Sed *periculum* non est a *pereo*, verum a *perior*, quod a πειρῶ. Ejus compositum est *experior*. A *se*, id est, *seorsim*, & *itum*, est *seditio*, interjecto D, ut in *Redire*, & *Reditus*. Similiter ab *am* & *ire* fit *ambire*, interjecto B, ut in *Amboges*. Vide supra *Ambitus*. A *cum* & *ire* est *cumire*, sive *comire*, pro quo dicimus *coire*, extrito *M*. Unde *coitio* apud Terentium & *coitus*, ex quo *cœtus*. Sed remansit *M* in aliis derivatis: uti sunt *comes* (unde *comitari*,) & *comitia*, quæ sic dicta quasi *populi conventus*. Sed de *Comitii* voce plura diximus separatim. Uti & *Ilicet*, quod factum ex *ire licet*. *Obire mortem*, proprie est *adire mortem*. Nam *ob* olim positum pro *ad*: unde *obstetrix* ab *adstando*, & *adsidendo*. *Obire diem* pro eodem dicitur, quia fatalis dies signatur. Sed & simpliciter pro eo usitatum est *obire*, ut *mortem* vel *diem* κατὰ ἔλλειψιν reticeatur.

Eous, ἠῷος, ab Ἠὼς, ἠοῦς vel ἠὼς, hoc, ut Etymologus censet, quasi ἄως, παρὰ τὸ ἄειν, τὸ λάμπειν. Pro *Lucifero* utitur Maro, II. Georg.

Aut cum sole novo terras irroret Eous:

Item Cinna, citante ad adductum Maronis locum Servio:

Te matutinis flentem conspexit Eous:
Et flentem paulo vidit post Hesperus idem.

Quod autem *Eous* primam nunc corripit, nunc producit, hoc inde est, quod & ἑῷος ab ἕως, & ἠῷος ab ἠὼς dicitur.

E P

Ephalmatores Materno ab *ephalmare*, quod est ἐφάλλεσθαι, sive ἐφιάλλεσθαι, unde ἐφιάλτης, *incubus*: de quo in *eo* dictum. *Ephalmare* autem ab ἔφαλμα, ut a πλάσμα fecerunt *plasmare*, pro πλάττειν, a χρίσμα *chrismare*, pro χρίειν.

Ephetæ, ἐφέται, sic, Suida teste, dicti, quod ad eos provocaretur; ab iis vero provocare non liceret. Ἐφίεμαι, *appello*, *ad judicem majorem provoco*. Hi judicabant de cædibus non consulto factis. Fora eorum, ut Harpocration monet, erant quatuor, *Prytaneum*, *Palladium*, *Delphinium*, & *Phreattium*, Πρυτανεῖον, παλλάδιον, δελφίνιον, καὶ ἐν Φρεάτοις, sive τὸ ἐν Φρεαττοῖ δικαστήριον. At de cædibus consulto factis judicabatur in Areopago, quod e foris omnibus nobilissimum. Erant præter hæc, & alia fora, eaque inter præcipua ἡλιαῖον, τρίγωνον, παράβυστον. *Heliæum* ita dictum, διὰ τὸ ὑπαίθριον εἶναι καὶ ἡλίῳ βάλλεσθαι, quia nempe *sub sole*, sive *sub divo*, ibi judicia exercerentur. Id enim verisimilius, quam ut sic dicatur, *quod maxima hominum multitudo eo convocaretur*, παρὰ τὸ ἁλίζεσθαι ἐκεῖσε καὶ ἀθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, ut ad Demosthenem notat Ulpianus. *Trigonum* vocatum a *triangulari* loci forma. *Parabystum*, quia esset ἐν ἀφανεῖ πόλεως, *in obscuro urbis loco*: eoque vere παράβυστον, hoc est, ἀπόκρυφον, λαθραῖον. Auctores Pausanias, Pollux, Harpocration, Suidas. E Junioribus adi de his Cælium Rhodiginum, lib. XXVIII. cap. IX. Carolum Sigonium, lib. I. & III. de Republica Atheniensium, & Guilielmum Postelium, de magistratibus Atheniensium, capite XXV.

Ephori, ἔφοροι, ἀπὸ τοῦ ἐφορᾶν. Cic. III. de Legg. *Quare nec Ephori Lacedæmonii sine caussa a Theopompo sunt oppositi regibus, nec apud nos consulibus tribuni*. Tanta eorum potestas erat, ut nec Regi assurgerent: ac Regem etiam in vincula conjicere possent, uti scribunt Thucydides, lib. I. & Cornelius Nepos, in Pausania. *Ephororum* potestatem pluribus persequitur & exagitat Aristoteles, lib. II. cap. IX. Polit. Plato quoque lib. IV. de Legg. mirifice tyrannicam esse ait. Et quando, & quot, primo sint creati, & quomodo ab uno ex Ephoris, qui ἐπώνυμος dicebatur, fasti soleant signari, ut Athenis ab uno Archontum: legere potes apud Josephum Scaligerum, animadvers. Eusebianis ad annum MCCCLVII. pag. LXVII. & LXVIII.

Epicedium, Græce ἐπικήδειον, unde liquet male vulgo in *epicedii* vocabulo pene ultimam corripi. Ἐπικήδειος notat *funebris*, ut ἐπικήδειος λόγος vel ᾠδή, estque a κῆδος, quod etsi generatim significat φροντίς, particulariter tamen pro *cura*, *quam gerimus funeris caussa*, vel potius pro ipsis *exsequiis*, accipi solet. Ἐπικήδειον, & ἐπιτάφιον, ita distinguit Servius ad Ecl. III. ut *epicedium* dicatur nondum sepulto cadavere: cujusmodi esse ait,

Exstinctum nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant . . . .

Epitaphium autem post completam sepulturam, quale est,

Daphnis ego in silvis hinc usque ad sidera notus.

Ἐπιτάφιον dictum ab ἐπὶ & τάφος, id est, *sepulcrum*, quod a θάπτω, *sepelio*, *humo*. Θάπτω placet Becmano esse a תפה, quod est, *signo*, *designo*, *scribo*: ut θάπτω proprie sit, *sepulcro inscribo*; τάφος, *sepulcrum cui quid inscriptum*, *monumentum*. A τάφος quoque est κενοτάφιον, quasi κενὸς τάφος, *inanis tumulus*. Florentinus, l. monumentum. ff. de Relig. & sumt. funerum: *Monumentum generaliter res est memoriæ caussa in posterum prodita, in quam si corpus vel reliquiæ inferantur, fiet sepulcrum: si vero nihil eorum inferatur, erit monumentum memoriæ caussa factum, quod Græci κενοτάφιον appellant*. Suidas: κενοτάφιά τινα ἦσαν ἐλεγόμενα ὡς τύπος νεκροῦ, μὴ ἔχοντα νεκρόν. *Honorarium tumulum* appellat Suetonius, in Claudio, cap. I. ubi ait istiusmodi tumulum Druso exstructum in Germania, cum corpus ejus in Italiam perlatum esset. Hectori quoque istiusmodi *tumulum* erigit Andromache apud Maronem III. Æn.

. . . . *Manesque vocabat*
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem,
Et geminas, caussam lacrymis, sacraverat aras.

Lamprid. in Alexandro Severo: *Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulcrum amplissimum meruit*.

Epilepsia ἐπιληψία, ἀπὸ τοῦ ἐπιλαμβάνειν, id est, *apprehendendo*: quod (ut scribit Cælius Aurelianus, lib. I. χρονίων cap. IV.) *sensum atque mentem pariter apprehendat*. Siquidem morbo hoc correpti, soluto paroxysmo non recordantur amplius eorum quæ acciderunt. Vide quæ de voce ea quoque diximus in *Apoplexia*. Cur quoque *passio puerilis* ac *sacra* dicatur, docet ibidem Aurelianus: *Appellatur*, inquit, *puerilis passio, siquidem in ipsis abundat ætatibus: & sacra, sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive quod in capite fit, quod multorum philosophorum judicio sacrum templum est, & partis animæ in corpore natæ* (al. rectius *dominantis*)

sive

fice ob magnitudinem passionis. Majora enim vulgus sacra vocavit. Inde sacrum dictum mare, & sacra domus; velut Tragicus poeta sacram noctem, hoc est, magnam appellavit. Hæc Cælius.

Epimania, ἐπιμήνια, dona, quæ Romanis Afri singulis mittebant mensibus: unde & nomen. Nam ἐπιμήνιος, *menstruus*, a μὴν, *mensis*. Juvenal. sat. vii.

. . . . *Veteres, Maurorum epimenia, bulbi.*

Ubi vetus Scholiastes: *Epimenia Latine menstrua dicuntur dantium.* Gildas, de excidio Britanniæ: *Queruntur, non adfluenter sibi epimenia contribui.*

Epiphania, ἡ ἐπιφάνεια, *apparitio*; ab ἐπιφαίνομαι, *appareo*. *Epiphania* autem primitus dicebatur *dies, quo Christus in carne cœpit apparere*, hoc est, *dies ejus natalis*, qui credebatur Græcis esse sextus Januarii. Sane Chrysostomi demum temporibus Græci cœpere natalem Christi celebrare xxv. Decembris, idque exemplum Romanæ sequentes Ecclesiæ. Cæterum vi. Januarii non tantum natus credebatur Christus, sed etiam Magis apparuisse: imo & baptizatus in Jordane: annis licet diversis. Itaque postquam Græci festum natalis Christi xxv. Decembris transtulere: nihilominus vi. Januarii vetus *epiphaniæ* nomen retinuit: caussaque appellationis ejus dici cœpit, quod Christus tum apparuisset Magis: item quod audita est vox Dei Patris de Filio, *Hic est Filius meus dilectus*. Isidorus, libro vi. Orig. capite xviii. *Epiphania Græce, Latine apparitio, sive manifestatio, vocatur. Eo enim die Christus apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentium gentium. Quo die & dominici baptismatis sacramentum, & permutatæ in vinum aquæ factorum per Dominum signorum principia exstiterant. Duæ sunt autem epiphaniæ: prima, in qua natus Christus pastoribus Hebræorum, Angelo nunciante, apparuit: secunda, in qua ex gentium populis, stella indice, præsepis cunabula Magos adoraturos exhibuit.* Vide quæ erudite de his scribit Isaacus Casaubonus, exercit. xvi. cap. 21. in annal. Baron.

Episcopus, ἐπίσκοπος, *inspector*, ab ἐπισκέπτομαι. Quod accipitur, ut ἐποθλίπτειν, pro φυλάττειν. Ut in epigrammate Σῖτας ἐπισκοπεῖ. At ἐπισκοπεῖν similiter capitur, cum dicimus αἰπόλαι, *custodes vinearum*, λινόπται vel λινοπτάμενοι, *qui retia servant*, ut loquitur Maro. Latinis quoque *tueri* & *videre* notat & *servare* ac *defendere*. Beatus Hieronymus, & ex eo Gratianus, part. i. distinct. xciii. ἐπισκόπους, vertunt *superintendentes*: quomodo & in plerisque Germaniæ locis hodie appellantur *Ecclesiarum inspectores*. Nec *Episcopi* vox a Christianis inventa, sed a τοῖς ἔξωθεν accepta. Ita Homerus, Iliad. ω, Hectorem vocat *civitatis Episcopum*. Et apud Athenienses *Episcopi* nomen erant *magistratus*, ad quem delectus, provinciarumque negotia referebantur. Etiam *adolescentes* ab anno xviii. usque ad xx. dicebantur ἐπίσκοποι τῆς χώρας, quia biennio isthoc *lustrarent regionem*, quo, ingruente necessitate, essent regionis ac viarum locorumque gnari. Nec ante rei hæreditariæ potestas eis concedebatur. Vide Guilielmum Postellum, de magistratibus Atheniensium, cap. xviii. Ab ἐπίσκοπος & χώρα est χωρεπίσκοπος. Χώρα autem tum *vicum* sive *pagum* notat, tum *locum*, sive *vicos alterius*. Itaque Erasmus in Ecclesiaste, lib. i. vult *chorepiscopos* dictos *pagorum*, sive *vicorum Episcopos*, quasi χωρικοὺς, id est, *rusticos Episcopos*. At Franciscus Duarenus, lib. i. de sacr. Eccles. minister. & benefic. cap. ix. censet potius sic nuncupatos, tanquam *vicarios otiosorum Episcoporum*. Utramque ἐτυμολογίαν ponit, judicium tamen non interponit, Clarissimus JC. Carolus Molinæus, annot. in Decret. part. i. distinct. lxviii.

Epistola, ἐπιστολὴ, quasi dicas *missoria*, ab ἐπιστέλλω, *mitto*, unde apud Thucydidem Atticismus ille, ἐπιστέλλειν ἐπιστολὴν. Ex etymo patet, scribendum per *o*, *epistola*; non per *u epistula*. Politianus, multique alii, per *u* maluere: quod minus probo. Nec ignoro, Latinos litteras *o* & *u* sæpe commutare, quomodo ab *adolesco adultum* dicimus, non *adoltum*; ac in vett. libris *adolor* interdum legi pro *adulor*; & contra sæpe *epistula* pro *epistola*. Sed videtur mos hic non nisi inclinante sæculo irrepsisse. Alias enim *u* pro *o* ponere, non tam Romanorum erat, quam Umbrorum. Στέλλω vero a שׁלח, quod est *misit*.

Epistomium, ἐπιστόμιον, ab ἐπιστομίζω, *obturare*, ac proprie *os obstruere*; ab ἐπὶ, & στόμα, hoc est, *os*. Itaque Budæus in Pand. Cælius Rhod. lib. xxx. Ant. Lect. capite xviii. Philander ad Vitruv. *epistomia* dici censent ænea, aliusve materiæ instrumenta, in quibus est vertibulum pertusum, quo, prout hoc aut illo modo versatur, clauduntur aperiunturque ora salientium ac fistularum. Ex horum opinione scripsit Varro, libro iii. de R. R. cap. v. *Epistomiis ad unumquemque adtum, sic ut influat in convivium*. Seneca ep. lxxxvi. *Nisi aquam argentea epistomia fuderunt. Et adhuc plebejas fistulas loquor*. Vitruvius, l. 8. c. xiii. *Singulis autem canaliculus singula epistomia sunt inclusa manubriis ferreis collocata, quæ manubria cum torquentur, ex arca patefaciunt nares in canales*. Ulpianus lib. xvii. § castella. D. de act. emt. vend. *Castella plumbea, putealia epistomia*, &c. Paullus lib. iii. Sentent. cap. 12. *Instrumento balneatorio legato, balneator ipse, & scamna, & podia, fistulæ, miliaria, epistomia, rotæ aquariæ continentur*. Verum Cujacius hoc loco *epitonia* legit: atque ita scriptum fuit in altero Puteani codice. Etiam Brissonius, libb. de verborum significationibus, *epitonia* legendum ait in superiori Senecæ loco: uti & illo Ulpiani: ubi *epitonia* clare habent Pand. Florent. in Vitruvio quoque *epitonia* habent codd. veteres, ut antiquior Florentina anni m. cccc. xcvi. Nam illa recentior, anni m. d. xxii. *epistomium* habet. Denique apud Varronem in omnibus MSStis suis *epitonia* fuisse, scribit P. Victorius: eandem lectionem tuetur Jos. Scaliger. Sunt autem *epitonia*, ἐπιτόνια, instrumenta, quibus funes intenduntur, ab ἐπιτείνεσθαι, quod est, *intendere*. Hujusmodi & plerisque Germaniæ Belgicæ locis cernere est: ubi terni sæpe quaternique funibus per rotam puteo applumbatam dimissis aquam eodem puteo hauriunt.

Epithalamium dicitur, quia id ᾄδουσι αἱ παρθένοι περὶ τῷ θαλάμῳ, ut scribit Theocriti interpres. Rationem cur id concinerent, idem addit, ἵνα τῆς παρθένου βιαζομένης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἡ φωνὴ μὴ ἐξακούηται, λανθάνῃ δὲ κρυπτομένη διὰ τῆς τῶν παρθένων φωνῆς. Itaque Catulli carmen, γαμήλιον quidem, seu *nuptiale*, at non ἐπιθαλάμιον, proprie dici potest, cum eo puellæ ut canant, monentur, totaque eo pompa nuptialis describatur. Vide quæ in id carmen notant Robortellius & Muretus.

Epityrum, conflatum ex ἐπὶ & τυρὸς, hoc est, *caseus*. Ita vocatum, non quod *ex caseo fieret*, sed quod *caseo accederet*. Erat cibi genus ex oleis concisis, addito oleo, aceto, coriandro, cumino, feniculo, ruta, menta. Græcas civitates eo plurimum usas, auctor est Columella. Meminit *epityri* quoque Plautus, Mil. Glor. act. i. sc. i. Fuse de eo Corn. Vitellius, annotationum in Georgium Merulam cap. ii.

Epopta, ἐπόπτης, universe *inspectorem* signat: sed speciatim sic dicebatur, qui admissus esset ad Eleusinia majora: nam admissi ad minora, quæ præcedere solent, dicti μύσται. Meminit Tertullianus adversus Valentinianos: *Nam in illa Eleusina Hæresis, & ipsa Atticæ superstitionis, quod tacent, pudor est. Idcirco aditum prius cruciant: diutius consignant, quam initiant: cum epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspensio cognitionis ædificent*. Vide Scaligerum, in Catullum; & imprimis Meursium, in Eleusiniis, cap. viii.

Epostracismus, ἐποστρακισμὸς, ludus qui fit ὀστράκοις, hoc est, *testulis*: etsi & lapilli, atque alia eorum loco adhibeantur. Ludum eum graphice nobis depinxit Minutius Felix, in Octavio. *Pueros*, inquit, *videmus certatim gestientes, testarum in mare jaculationibus ludere. Is lusus est testam teretem jactatione fluctuum levigatam legere de litore, eam testam plano situ digitis comprehensam, inclinem ipsum, atque humilem,*

humilem, quantum potest, super undas irrotare: ut illud jaculum vel dorsum maris raderet, vel enataret, dum leni impetu labitur: vel summis fluctibus tonsis emicaret, emergeret, dum assiduo saltu sublevatur. Is se in pueris victorem ferebat, cujus testa, & procurreret longius, & frequentius exsiliret.

Epulas ab *edendo*, quasi *edipulas*, dici tradit Perottus. Isidorus lib. xx. cap. ii. deducit ab *opulens*, quia sint *opulentiæ* testimonium. Sed magis placet tum Martinii sententia, deducentis a Chaldæo אפא (Hebræis id אפה,) hoc est, *pinsere*, *coquere*: tum Angeli Caninii, qui litterarum Λ & Π trajectione ex ἐλαπίνη *epula* dici censet. Sane & alia sunt trecenta in quibus trajectio isthæc occurrit. Ita a *dominus* est *dominor*; a σκέπτω, *specio*; a νῆττα, *anas*; a σφάκελος, *fascis*; ab Æolico πάλικα, *qualis*, &c. Vide *Calculus*, & *Fulgeo*. Εἰλαπίνη vero unde sit, docebit Athenæus, in viii. Ab *epulis* dicti *epulones*, qui prius *epolones*. Festus: *Epolonos dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum autem est his nomen, quod epulas indicendi Jovi cæterisque Diis potestatem haberent.* Primum pontifices ipsi procurare solent *epulare* ludorum sacrificium: post ab iis creati tresviri *epulones*: qui illas publicorum ludorum *epulas* curarent: postea septemviri facti: tandem a Julio Cæsare decemviri *epulones* constituti.

E Q

Eques, [ab ἱππεὺς, *eques* vel *ecues*, ut ab ἵππος, *ecus*.] vel pediti opponitur, ut in acie; vel senatori, ut in civitate. Priori acceptione cur ab *equo* dicatur, manifestum est: non item, cur altera. Neque enim omnes ii posteriori modo *equites* vocabantur, qui *equo mererent*; sed illi tantummodo, qui *mererent equo militari*, sive *publico*. Docet id aperte Plinius, lib. xxxiii. cap. i. *Sed anuli plane medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inseruere: quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ judices tribuunt*. Sive, ut Lipsius legit, *pecuniæ indices*: ut sententia sit; Antea *equites* vocatos, quia *equo publico mererent*: nunc omnes eos equites dici, quibus sint anuli aurei, pecuniæ, sive equestris census, indices, ac testes. Duo igitur erant *equitum* genera, alii equo publico merebant, alii sine eo. Priores illi primo soli vocabantur *equites*: unde idem Plinius eopse capite: *Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum*. Et Festus Pompeius: *Equitare dicebant antiqui, equo publico merere*. Sed bello Vejenti etiam aliis concessum, ut in equis militarent, qui publicum nondum equum accepissent. Livius, lib. v. *Cum repente, quibus census equestris erat, equi publici nondum erant adsignati, consilio prius inter sese habito, senatum adeunt, factaque dicendi potestate, equis se suis stipendia facturos promittunt*. Quemadmodum autem *equus publicus* dicebatur *militaris*, ut e Plinii loco ante cognovimus; ita qui publico equo merebant, *equites militares* nominabantur. Asconius Divin. *His decem annis, victore Sylla, spoliatus est populus Romanus judicandi jure, quod habuit per equites Romanos militares*. Equus publicus tribuebatur per censores. Livius, lib. xxxix. *SC. factum, ut tribuni plebis ferrent, ut P. Æbutio, cujus pater equo publico meruerat, emerita stipendia essent, ne invitus militaret, neve censor ei equum publicum adsignaret*. Per eosdem censores adimebatur equus publicus. Asconius in Divinat. *Regendis moribus Civitatis censores quinto quoque anno creari solebant. Hi prorsus cives sic notabant, ut qui senator esset, ejiceretur senatu; qui eques Romanus, equum publicum perderet; qui plebejus, in Cæritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ, sed ad hoc esset civis tantum, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet*. Nec solum ob flagitia publicus equus adimebatur; sed etiam siquis tantum de patrimonio consumsisset, ut amplius censum equestrem non haberet. Erat is census, ut in Julio Suetonius tradit, sestertiorum quadringentorum, hoc est, decies centenorum millium coronatorum. Neque tantum ante bella civilia ejusmodi erat, sed etiam sub Augusto, ut Horatii illud indicat, libro i. Epist. i.

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Plebs eris . . . .

Adempto equo publico, simul adeptum erat jus utendi vel anulo aureo, quo distinguebantur a plebe; vel angusto clavo, quo cum a plebe differebant, tum etiam senatu, qui lato clavo utebatur. Sed neque amplius iis sedere licebat, in quatuordecim primis theatri gradibus: qui locus equitibus tributus L. Roscio T. Pl. Hinc lucem capit locus Tranquilli in Augusto: *Cum plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, spectare ludos e xiv. non auderent, metu pœnæ theatralis; Augustus pronunciavit, non teneri eos, quibus ipsis parentibusve equester census unquam fuisset*. Assignare autem equum publicum est de publico constituere stipendium, tum emendi, tum alendi equi causa: illud semel, hoc quotannis dabatur. Stipendium pro equo emendo mille assarium fuisse, colligit Sigonius e Varronis lib. vii. de L. L. ubi movetur quæstio, num dici debeat, mille denarium, an denariorum; item equum publicum esse mille assarium, an assariorum. Sed Justus Lipsius immissa nota apud Varronem, legendum putat, *X mille nummûm*. Et sane pugnet alioqui cum Livio, qui libro i. in censu Serviano scribit: *Ad equos emendos X millia æris ex publico data, & quibus equos alerent, viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos singulos penderent*. Plura de equo publico, tum autem equitum transvectione, eorum insignibus, aliisque ad equites pertinentibus, vide apud Alexandrum ab Alexandro, libro ii. Genial. Dierum capite xxix. Carolum Sigonium, libro ii. de antiquo jure populi Romani, capite iii. & Justum Lipsium, lib. i. de militia Romana, dialogo v.

Equiria, unde dicantur, docet Varro, lib. v. de L. L. *Equiria ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio*. Ovidius, ii. Fastorum:

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsque citus junctis curribus urget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ Deus in campo prospicit ipse suo.

Festus Pompeius: *Equiria, ludi, quos Romulus Marti instituit, qui in campo Martio exercebantur*. Ex his cognoscimus, Equiriûm ἔτυμον, auctorem, Deum cui sacra, locum, diem. Sed de hoc loco plenius dicendum. Nam præter hæc *Equiria*, quæ iii. Kal. Mart. celebrabantur, fuerunt & altera, quæ fierent pridie Idus Mart. Et quod ad locum, si campum Martium aquæ occupassent, agebantur in parte montis Cælii, qui & Martialis dictus ab hisce ludis Marti sacris. Ovidius, iii. Fastorum:

Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Cælius accipiet pulverulentus equos.

Ex his liquet falsum Simeonem Bosium, qui apud Ciceronem, epist. ii. lib. xvi. ad Att. pro *equitibus* legit *Equiriibus*, ac de prioribus verba facere ait, cum Cicero epistola hac loquatur de Idibus Quinctilibus. Eodem enim mense scripta hæc epistola, ac superior, quæ exarata Nonis Quinctilibus. Geminus huic lapsus, epistola xxv. libri antecedentis, ubi putat, a Cicerone signari Idus Novembres; quibus mundus patebat. At scriptæ Ciceronis literæ circa finem Januarii. In mysteriorum vero tempore nihil a Cæsare immutatum. Quomodo *Equiria* differant a *Consualibus*, diximus voce *Circus*.

Equus, quasi *æquus*. Ita Isidorus, lib. xii. cap. i. *Equi dicti, quod, quando quadrigis jungebantur, æquabantur, paresque forma, & similes cursu, copulabantur*. Sed Josephus Scaliger, uti & Nunnesius Valentinus, deducunt ab ἵππος, converso π in Q; quomodo a πέτορα est *quatuor*; a λίπω, *liquo*, unde postea *linquo*; a πέντε, *quinque*; a πότος, *quotus*. Martinius vero malebat *equus* esse ab ὀχέω, *veho*. Ut ita dicatur, quasi *ochus*, vel *echus*. Hujus diminutivum

minutivum est *equulus*, & *equuleus*, sive *eculeus*. Ita Ciceronem Varronemque usos, Nonius docebit in *eculeus*. Hinc κατὰ μεταφορὰν *catasta*, in qua homines torquebantur, *eculeus* dictus, quia equo similis foret; uti & Turnebus censet, lib. xv. cap. xvi. Ab equo *eques* & *equiria*: de quibus seorsim. Item *equiso*, quod Varro Marcipore accommodat nautis. Nam *equisones nauticos* vocat, eadem metaphora, qua

. . . . *Volitantem flamine currum*,

pro *navi* dixit Catullus. Vide Nonium in *equiso*, gemino loco.

E R

Ercisco, sive *bercisco*, valet *bona divido*. Donatus apud Servium in viii. Æn. *Erctum non citum, hoc est, patrimonium non divisum*. *Erctum ciendum, hæreditas dividenda*. Isidorus, lib. v. *Familia erciscunda, est divisio hereditatis inter heredes*. Gloss. Philox. *Erciscunda*, Διαιρέσεως. Ubi Διαίρεσις non *dividendi actum*, sed μετωνυμικῶς pro *rebus dividendis* sumitur. Glossæ Cyr. Διαίρεσις ὑπαρχόντων, *Ercti citus*. Ubi *citus* substantive sumitur, pro *divisione*. Perperam vulgo una voce *ercticius* scribitur. *Erciscundæ familiæ* dixit Appuleius ix. Met. Imo ipse Cicero, i. de Orat. Qui & *ercti* vocem usurpat. Ibi sic legitur. *Iccirco qui, quibus verbis bercisceri oporteat, nesciat; idem berciscundæ familiæ caussam agere non possit*. Ita cum in antiquis legeretur, a Lambino *ercisci cieri* editum est: quod etsi corruptum minus, nec ipsum tamen integrum est. Vera autem lectio est *erctum cieri*: quomodo corrigit P. Victorius, lib. xxxv. Var. Lect. cap. 8. *Erctum* vero, & *ercisci*, unde sint, docet his verbis Festus: *Erctum citum fit inter consortes, ut in libris legum Romanorum legitur. Erctum a coërcendo dictum, unde & erciscundæ, & ercisci; citum autem vocatum est a ciendo*. Sed si *erctum* proprie notat *coërcitum*, qua de caussa censet is *Erctum* esse a *coërcendo*? ea melius dixeris esse ab antiquo *erceo*, vel *erco*, uti hoc ab εἴργω sive εἵργω. Nam semper κοινῇ γλώττῃ εἴργω dicitur. Atticis autem, ut Eustathius monet, εἴργω, cum tenui, est κωλύω, *arceo*, *veto*; εἵργω cum aspero ἐγκλείω, *includo*, *excludo*; unde εἱρκτή, *carcer*. Et hæc fortasse caussa, cur & *erctum*, ac *ercisci*, nunc absque spiritu legantur in vett. libris, nunc cum eo *herctum*, & *hercisci*. Fuerit autem ab *erceo*, vel *erco*, *ercisco*, ut ab *apio*, *apiscor*; a *fruor*, *fruiscor*. Quod si id minus placet, quia *ercea* non legatur; possis cum Martinio *erctum* deducere ab ἕρκιον, vel ἑρκίον, id est, *septum*, ut *hercisci* sit quasi ἑρκίζειν, proprieque signet *septa dividere ædium*: postea autem translatum fuerit ad *hæreditatis divisionem*. Hæc non improbarem, si *erctum* proprie notaret *coërcitum*, *septum*, *divisum*. Sed *erctum* idem notat ac *bona*, sive *fortunas*, unde Donatus exponit *patrimonium*, *hæreditatem*. Nempe veteres Romani pro *bono* dixere *borctum*, *berctum*, *forctum*, *ferctum*: Nam *e* & *o* permutabant, ut *benus*, *bonus*, *bemo*, *bomo*. Item *b*, & *f*, ut *bædus fædus*, *bircus fircus*, *borda forda*. Festus: *Horctum, & forctum pro bono dicebant*. Quare *borctum*, sive *berctum ciere*, idem est, ac *bona*, sive *fortunas dividere*. Nam *cio*, *divido*. Gloss. *Cienda*, Διαμεμηρισμένα. A *cio* autem fuerit *cisco*, ut ab *scio*, *scisco*; ab *bio bisco*. Ergo *ercisco* fit *erctum cio* sive *cisco*: Nempe ut *erctum ciendum*, ita & dixerint *erctum ciscendum* & composita voce *erciscendum*. *Cio* autem pro *divido* fit a veteri σχίω pro σχίζω, ut πρίω dixere & πρίζω. Σ ablatum, quomodo a σχαστηρία, *casteria*; a στέγω, *tego*; a σφάλλω, *fallo*. Putabat Nonius *citus* pro *divisus* accipi in illo Maronis:

. . . . *Citæ Metium in diversa quadrigæ*.

Idem Servius monet idem Donatum sensisse. Sed recte animadvertit obstare quantitatem, cum prior in *citus* pro *divisus* producatur.

†Erebi vocem Graecis (etsi diverso genere (*) ac significatu) non ignotam fuisse tum alii, tum Hesiodus fidem faciunt; apud quem in Theogonia, ex Chao tum Erebus tum Nox progignuntur: Ἐκ χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο. At vero apud (**) Festum tam Varro, quam nescio quis alter poëta, Noctem Erebi filiam faciunt. Quod indicio est, cum ceteras omnes de inferis narrationes (veluti de *Cimmeriis*, *Averno*, *Acherusia*, quae Campaniae loca sunt a Tuscis olim habitata) tum hanc de *Erebo*, per Tuscos, non per Graecos, in Latium propagatas fuisse; idque locum dedisse non huic tantum de Erebo, sed & aliis pluribus diversitatibus. Sit ergo Erebi vox prius a Tuscis, quam a Graecis primitus usurpata. Ad utrosque autem ab Hebr. ערב *ereb*, quod est *vesper*, ea vox manavit: quae vox tum Gen. I. 5. pro primaevis Mundi tenebris capitur, tum saepe alias ibidem pro nocte. Mazochius.

Eremus, ἔρημος, natura sua adjectivum est: sed substantive sumitur, respiciendo γῆ. Etymologo dici videtur, quasi ἔρα μόνη, *terra solitaria*. Bibliandro, indice in Marcum, placet esse a חרם, hoc est, *vastatio*, quod a חרם *vastavit*. Martinius deducere mavult a ערום, *nudus*. Vel conflatum censet ex ערה, *nudore*, & עם, *populus*. Ab *eremus* est *eremita*, ἐρημίτης, qui & *anachoreta*, ἀπὸ τοῦ ἀναχωρεῖν, hoc est, *recedere*. Vulgo *heremitæ* cum spiritu dicunt: & *anachoritæ* per *I*: atque ita etiam apud Isidorum, lib. xvii. cap. xiii. sed corrupte: ut Græcæ linguæ ratio docet.

Ergastulum, *locus in quo vincti operantur*. Ab ἐργάζεσθαι, quod est, *operor*. Gloss. Philoxeni: *Ergastulum*, ἐργαστήριον. Item *Ergastula*, τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, Δεσμωτήριον. Plenum legitimumque ergastulum quot hominum fuerit, docet Appuleius Apol. *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus est: totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum*. Hinc *ergastularius* apud Columellam, ergastuli præfectus, qui & *ergastulus*, si vel Nonium audimus, qui Lucilio sic vocari sit, pœnalis loci custodem: vel Philoxeni Glossas, in quibus itidem φύλαξ exponitur. Alii tamen servos ipsos a Lucilio intelligi putant. De *ergastulis* fuse scribit Lipsius, lib. ii. Elect. cap. xv.

Ergo pro diversa quantitate significationem variat. Festus: *Ergo correptum significat idem, quod apud Græcos* δή: *producte, idem quod* χάριν, hoc est, *gratia*. Prius est ab ἄρα, inserto *g*, ut suspicatur Angelus Caninius in Hellenism. alphabeto. Alterum, ut censet Julius Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. clxxiv. venit ab ἔργον. Nam vult, ut dicimus *quare*, *quam ob rem*: sic dici *illius ergo*, hoc est, ἔργῳ, ut ἔργον sit nomen, & caussam denotet. Fortasse autem & *erga* præpositionem similiter a Græco ἔργω non male deduxeris. Nam occupatus est animus, ut bene maleve ei faciat, *erga* quem bene aut male affectus est.

Erica, ἐρίκη, vel ἐρείκη, ab ἐρίκω, sive ἐρείκω, hoc est, *frango*, *scindo*. Hanc enim habet vim: itaque ea utuntur ad vesicæ calculos comminuendos & egerendos. Vide Matthiolum in Dioscoridis lib. i. cap. c. Ab *erica* dictum mel *ericaeum*, ἐρεικαῖον, quia ex *erica* colligitur. Vide Plinium, libro xi. capite xvi.

(*) *Latinis est* Erebus, Erebi: *Graecis* τὸ Ἔρεβος, Ἐρέβεος. *Latinis* obscuritatem *notat*, *eamdem scil. quae Hebraeis* ערב ereb *vocatur: at Graecis est proprium Orci nomen. Haec eo dicuntur, ne Latini a Graecis bausisse id vocabulum, sed potius a Tuscis videantur: Graeci vero ab eisdem didicere Tyrrhenis, non ἀμέσως quidem, verum per Aeolas: qui diu in Magna Graecia versati, hôc cum sexcentis aliis ab Etruscis, qui primitus Italiam inundaverant, cognoverunt*.

(**) *Festus in* Erebum *ait*: Erebum Virgilius interdum obscuritatem quamdam esse describit apud inferos... Varro vero Erebi natam noctem ait. Unde est & illud: Erebo nata fuscis crinibus Nox te invoco. *Hactenus Festus*.

ERINACEUS, utrum initio cum spiritu, an absque eo, scribi debeat, non convenit: quemadmodum neque, num penultima per *C* an *T*, per *E* an *I*, scribatur. Adspiratur in antiquioribus Plinii codd. uti Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. penultima autem scribitur per *C* & *E*. Pontanus lib. I. de Adspiratione, adspirat & ipse, eos secutus, qui ut ait, ab horrendo deducunt, & exinde adspirationem trahere putant. Quodque ad penultimam, scribit *herinatius* per *T*, & *I*. Quod ad etymon ab eo adductum, id duriusculum arbitror. Paulio verisimilius deduxeris ab *hærendo*, quia fructus, similiaque, spinis ejus tergi aculeis infixa *hærent*. Pro hac sententia est locus Plinii, lib. VIII. capite XXXVII. *Præparant hiemi & herinacei cibos, ac volutati supra jacentia poma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore portant in cavas arbores*. Nec obstat, quod *hærere* scribatur cum diphthongo. Nam nuda vocali sæpius in libb. vett. Scio id negare Carrionem, castigat. ad lib. I. Valerii Flacci. Sed, nisi me decipit memoria, contrarium docet fidus veteris scripturæ scrutator, Th. Pulmannus, castig. ad Bucol. Mar. Sed quod ad etymon attinet, non dubito quin a Græco χὴρ sit *her* vel *heres*. Hesychius: χὴρ, ἐχῖνος. *Her*, vel *heres*; vel *er*, aut *eres* dicitur hoc animal, Nemesiano:

Implicitumque sinu spinosi corporis erem.

Ac fortasse etiam apud Plautum, Captivis A. I. sc. II.

I modo venare leporem, nunc erem tenes.

Ubi in Palatinis MSStis est *irim*; unde fecere *eirim*. Sed rectius cum Salmasio *erem* rescribas. Ab *eres* autem est *hericius*, sive *ericeus*, quomodo vocatur Varroni Sexages. Cujus verba adducit Nonius, in *Proboscis*; atque iterum, in *Ericius*. Etiam in Glossis Philoxeni est *Ericeus*, ἐχῖνος, ubi leg. ἐχῖνος. Ab *eres* ἀναλόγως quoque fit *erinus*, unde *erinaceus*: prout nuncupatur Plinio, quemadmodum ante vidimus. Falluntur igitur & illi, qui *ereum* vocari putant ab *ære*, ob *æream* duritiem spinarum: qua ratione & Belgis appellatur *een ysere verken*, hoc est *ferreus porcus*. Fallitur & Isidorus, qui ab erigendo *ericeum*, quasi *erigeum*, deducit. Sic, quippe ille, libro XII. Orig. capite III. *Ericius dicitur, eo quod subrigit se, quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim, ut aliquid senserit, primum se subrigit, & in globum conversus, in sua se arma recolligit*. Nimis etiam durum illud ἔχινος, quod apud Nunnesium in Grammatistice reperio, nempe ut *erinaceus* fit ab ἐχῖνος, ubi additione, detractione & mutatione fit opus. Cave autem confundas *eres*, quæ *erinaceum* notat, & *eres*, qua κληρονόμον significat. Uti apud Plautum, Menæchmis.

Cor ausus facere, quoi ego, quo tu, eres eram.

Sic corrigit Scaliger ad Festum. Simileque illud Accii, e primo Didascalicon:

. . . Sapientiaque invicta gratia,

Atque honoris gratia patera erem mactavit aurea.

Quo loco *erem* antique ponitur pro *heredem*. Malim tamen hac notione cum spiritu *heres*, quomodo Eutichee exarare jubet apud Cassiodorum, & in antiquis inscriptionibus ac libb. scripta invenitur.

ERRARE, ab ἔῤῥω, quod est, *ægre eo, vagor*, imprimisque usurpatus cum quis in malam rem ire jubetur. Usus Homerus Il. ω. vers. LXXII. eumque & versum citat Gellius, lib. XVI. cap. XII. ubi sic scribit: *Cloatius Verus in libris, quos inscripsit verborum a Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita, atque non tamen quædam futilia & frivola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν, versumque infert Homeri, in quo id verbum est: Ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶττον ἐλέγχιστε ζωόντων.* Hæc Gellius, qui post subjicit, id a Cloatio scriptum commode ac condecenter. [ἔῤῥω. φθείρομαι MS. Etymol. sed melius ab ἀλῶ, ἔλλω. unde ἐλλίζω, ἐλελίζω, πλανῶ.]

†ERRO putatur quidem a Cloatio Vero apud A. Gell. XVI. 12. factum ab Homerico ἔῤῥω ejusdem (uti falso (*) volunt) notionis. Verum ne dubita quin ERRO sit a נדד, *nadad*, *vagari*, *errare*, verso Tyrrhenice *Daleth* in R, & insuper exclusa (ut in futuro Kal fit) N initiali. Nec dubito Tyrrhenorum primitus hoc verbum fuisse, a quibus Latini primum ERRO suum acceperunt, deinde & Graeci per Aeolas Tyrrhenos suum ἔῤῥω. Sive potius, si mavis, ERRO est ab אדדה, *edda*, quod est futurum in *Hithpael* (**) ab inusit. דדה *dada*, ac *vagari* & *leniter errare* significat; quod usurpatur Is. XXXVIII. 15. Ps. XLII. 5. In quo Tyrrhenice duplex *Daleth* in duplex R transiit. Apud Hebraeos, uti dixi, passim futurum significationem praesentis obtinet. MAZOCHIUS.

ERUCA, nunc *herbæ*, nunc *vermis* nomen. [ἐρύγγιον]. Herba vim habet excitandi Venerem: unde ab *urendo* quasi *uricam* sic dici scribit Isidorus, lib. XVII. c. X. Alii ab *erodendo* derivant quia linguam rodat acrimonia sua. *Eruca vermis*, eidem Isidoro, l. XII. c. V. ab *erodo*, quia erodit olera ac pampinos. Alii quia olera ἐρύκει· hoc est, *scindit*, *frangit*. Vel ab *rugis*, quia serpens se *corrugat* & *erugat*.

†ERVGERE (cujus frequentativum ERVCTO) putant fieri ab ἐρεύγομαι. Non assentior. ERVGO compositum est ex E & inusitato RVGO, uti constat ex RVCTVS & frequentativo RVCTO, quae certe sunt a simplici RVGO. Hoc autem primitus venit a רקק *rakak* ejusd. notionis. Nisi mavis a רוש (mutato *Sin* in T, more Chaldaico) venire prius RVCTO & RVCTVS; deinde (quia haec a supino RVCTVM fieri credebantur) ea post facto effictum fuisse thema RVGO & compositum ERVGO. Hoc vero postremum Graeci ab Aeolibus acceptum ita emollierunt, ut ἐρεύγω & ἐρεύγομαι dixerint. MAZOCHIUS.

ERVUM, ab ὄροβος, converso β in υ consonam, quomodo a βία est *vis*; a βιῶ, *vivo*; a βόσκω, *vescor*, &c. ita Nunnesius, in Grammatistice. Imo ante eum Festus: *Ervum, & ervilia, a Græco sunt dicta; quia illi ervum, ὄροβος; ervilia, ἐρέβινθον appellant*. Nec dubium, quin id verum sit etymon. Est autem *ervum* leguminis genus, quo armenta pinguescere tradunt Columella & Plinius: atque eo respexit Maro, Ecl. III.

Eheu quam pingui macer est mihi taurus in ervo.

Ita enim libri aliquot antiqui: at ARVO, quod in aliis est, nescio quid otiosum habet: ut jam olim sensit & scripsit Pierius in castig. Virgilianis.

ERYSIPELAS, ἐρυσίπελας, cum super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit: ut Celsus definit, lib. V. cap. XXVI. Ab ἐρύω, *traho*; & πέλας, *prope*: quia attrahit partes vicinas: vel ab ἐρυθρὸς, *ruber*, & πελὸς aut πελιὸς, *niger*, *lividus*: quia rubedini nonnihil alterius admixtum est coloris. Polluci ἐρυθροπέλας, vocatur, quod manifeste est a *rubere*.

ES

ESCULUS, est ab *esca*, quia veteres, nondum inventis frugibus, glandibus ejus vescebantur. Ita Isidorus, lib. XVII. cap. VII. & ante eum Servius, ad II. G. *Æsculus arbor est glandifera, quæ licet ab esu dicta sit, tamen per Æ scribitur, sicut cælatum, licet a celo celas habeat derivationem*. Hæc Servius. Nunc *Esculus* malum, etymon secuti. Ab eo *esculeam coronam* Plinius: *esculinos axes* Vitruvius dixit. Item hinc *Esculetum*.

ESSEDUM, sive *esseda* (nam in feminino utitur Seneca, uti & Jornandes initio historiæ Gothicæ,) genus erat vehiculi gestatorii. Nam tria erant vehiculorum genera, ut Budæus in Pand. observat. Alia erant sacra, ut thensa: alia gestatoria, ut carruca, cisium,

(*) *Vel vide in H. Stephani exempla, quae larga manu deprompsit, verbi* Ἔῤῥω: *plane intelliges τὸ* Ἔῤῥω *plurimis parasangis ab* Erro *Latino distare.*

(**) *In prima persona futuri esset* אדד Eddad: *converso autem (ex Tyrrhenico Rhotacismo) utroque* Daleth *in geminatum R, exsistet* Errar: *ipsum quod quaeritur. Ceterum Futurum Hebr. temporum omnium supplet vices.*

cisium, *essedum*, rheda, petoritum, & staticulum: alia oneraria, ut carpentum, carrus, plaustrum & sarracum. *Essedi* ἐτυμολογία e Latio peti non debet: sed Gallis. Nam est vehiculi vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli: ut scribit Junius Philargyrius, in III. G. *Belgica* sane *esseda* dixit Maro, in Georgicis. Verum & Britannorum fuisse videntur, cum eodem modo *Britannorum esseda* dicat Propertius.

E T

Et, a QUE non aliter differt, quam καὶ a τε. Quamobrem verisimile est QUA venire a καὶ, abjecta e diphthongo Æ (in quam *AI* abire solet) praepositiva; quod interdum fieri non semel ostendimus. ET autem κατὰ μετάθεσιν factum videtur ex τε. Sane in *Fulgeo*, *Vallis*, & aliis aliquot locis complura simili μεταθέσει facta adduximus. Sed nec inepte dicatur ET κατὰ ἀποκοπὴν factum esse ex ἔτι, id est, *adhuc*, ut nempe *ab* fit ex ἀπό. Possis AT quoque deducere ab Hebraeo את, quod adverbium est congregandi.

Etesiae, ἐτησίαι, ab ἐτήσιος, id est, *anniversarius*. Hoc ab ἔτος, id est, annus. Nam ἐτησίαι, οἱ κατ' ἔτος πνέοντες, *quotannis spirantes*, ut Suidas ait. Ἔτος ab עת, id est, *tempus*. *Etbesiarum*, quod dixi, etymon, confirmat hic locus Plinii, lib. II. capite XLVII. *Hujus* (caniculae) *exortum diebus octo ferme aquilones antecedunt, quos prodromos appellant; post biduum autem exortus iidem aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos etesias vocant.* Item Hyginus, quo loco de Arctophylace agit: *A Jove impetravit* (Aristaeus) *ut etesiae flarent, quos nonnulli etesias dixerunt, quod quotannis certo tempore exoriuntur. Graece enim ἔτος, Latine annus est.* Alterum quoque etymon subdit: *Nonnulli etesias appellaverunt, quod expostulatae sunt a Jove, & ita concessae.* Fabulam totam recenset Hyginus. Hac ratione autem, quasi αἰτησίαι dicerentur, ab αἰτεῖν, quod est *poscere*. Sed verum est prius etymon: quod & Isidorus amplectitur, lib. XIII. cap. XI. etsi apud eum corrupte pro ἔτος legatur ἐνιαυτὸς, unde ἐνιαύσιοι vocarentur. Scitum est, quod Seneca ait, lib. V. nat. quaest. cap XI. *Etesiae ob hoc somniculosi, a nautis, & delicatis, vocantur: quod, ut ait Gallio, mane nesciant surgere.* Plura de *Etesiis* vide apud Aldum Nep. lib. de quaesitis per epist. Casaubonum, ad lib. III. Strab. Johannem a Wouwer de πολυμαθ. XI. & Salmasium Exer. Plin. in Solinum.

Etiam, conflatam censeo ex *&*, ac *jam*. Nec deest exemplum. Nam *quoniam* similiter componitur ex *cum* vel *quom*, & *jam*. Quae adversus etymon τοῦ *etiam* adferuntur a viris doctis, iis occurrimus in arte Grammatica, cum de Conjunctione ageremus. Ab *etiam*, & *nunc*, est *etiamnum*, ut recte Pierius ait, in IV. Georg. ubi ait simile esse illi Graecorum ἔτι καὶ νῦν. Sic *etiamsi* ex *etiam* & *si*, cui simile *etsi*, & Graecum κἂν, ex καὶ ἄν.

Etymon, ἔτυμον, *vera nominis, sive appellationis, ratio, vel quae saltem pro vera adsertur*, ab ἐτὸς vel ἐτεὸς, hoc est ἀληθὴς, ut Hesychius exponit. Sunt vero ἐτὸς, & ἐτεὸς, ab ἔω sive εἰμὶ, ut proprie signent, *quod est*: *ens* autem & *verum* ἀντιστρέφοντα. Hinc ἐτυμολογία, *sermo de etymis*, hoc est *oratio, qua nominis ratio exponitur*. Nempe ἐτυμολογία dicitur, ut ἀστρολογία, θεολογία, & similia, ubi λόγος valet *sermonem*: non *rationem*, sive *caussam*. Ut omnino fallatur Caesar Scaliger cum lib. III. Rei poët. c. LV. λόγον hic *rationem* interpretatur. Ἔτυμον quidem *nominis rationem* recte verteris. Sed ἐτυμολογία aliud est. Cicero vertebat *veriloquium*: sed ea vox non satis exprimit vim vocis Graecae. Nec enim *verbum* sed *rationem verbi* ἔτυμον signat. Quare si una voce appellari debet, sane *originatio* dicatur: ut a nonnullis nuncupari auctor est Fabius. Id si durius videtur, *notationem* cum ipso Tullio dicere possumus.

E V

Everriator, ab *exverriis*; *exverriae* ab *everrendo*, hoc est, *purgando*. Nam, ut in Conjectaneis scripsit Jos. Scaliger, erant *exverriae* februi genus, quo purgabant familiam justa facientes ad digitum, quem mortuo absciderant, antequam reliquum corpus comburerctur. De utroque vocabulo sic Festus: *Everriator vocatur, qui accepta jure haereditate justa facere defuncto debet, qua si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat; id nomen ductum a verrendo. Nam exverrae sunt purgatio quaedam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quae fit per everriatorem certo genere scoparum adhibito.*

Evoa, εὐοῖ.

Eugium, est medium τοῦ αἰδοίου γυναικείου, ut Nonius docet Lucilii & Laberii loco: adde & alterum Laberii locum:

> *Quaenam vos dementia suppilitores facit,*
> *Cum cano eugio puellitarer?*

Dicitur *eugium* quasi εὔγειον, hoc est, *fertile*: nempe qua ratione partem eam *genitale arvum* poëta appellat in Georg. Vel potius est, ab ἰούδιον, quod proprie *foramen navis* notat, per quod effluunt cum pluviae aquae, tum quae e sentina exhauriuntur: sed κατὰ μεταφορὰν notat τὸ γυναικεῖον μόριον, ut disertim apud Hesychium scribitur. Ab εὐδίαιον etiam *eudiaeum* dicitur (Festi verbis utor) *lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquunt, per quod κλυσμὸς emittitur*. Est autem εὐδίαιον, ab εὖ & διαίνω, *humecto*, *irrigo*. Nisi *eudiaeum* verius est, quod sit ab ἰὸ & διαίνω. Prius est in MSStis, & editis: posterius praetulisse videtur Turnebus, lib. III. Adv. cap. V.

Eunuchi, ridicule a Petro Comestore dicti putantur ab εὖ, hoc est, *bene*, & νίκη, hoc est, *victoria*; ut ad verbum sonet, *benevincentes*. Idem *spadones* dictos ait a *spatha*: quod & Hugo Cardinalis sequitur, apud quem etiam legere est, *castratos* dici, quasi *castinatos*. Tanta fuit superioribus seculis inscitia ac barbaries. Est autem *eunuchus* proprie officii nomen. Venitque ab εὐνή, hoc est, *cubile*; & ἔχειν, quod est ἐπιμελεῖσθαι, hoc est, *curare*; ut κατὰ λέξιν sonet *lecticustodem*. Verum quia reges ac viri principes vix aliis uxorum filiarumque curam committebant, quam *castratis*, inde est quod postea *castratis* omnibus *Eunuchi* nomen sit attributum. Officii nomen est, cum in Genes. lib. Putiphar vocatur εὐνοῦχος· quae res decepisse videtur doctissimum Hieronymum Fracastorium, quoties Putipharis uxorem appellat *virginem*. Daniel quoque ac socii ejus eadem ratione videntur appellari *eunuchi*, de quo tamen quidam ambigunt. Verum etymon vidimus. Addam tamen alterum tertiumque, subtilia sane. Eustathio dici εὐνοῦχον videtur ὁ εὐνῆς τοῦ ἔχειν, hoc est, ὁ ἐστερημένος τῆς συνουσίας, *concubitus expers*. Quod & apud Varinum Camertem reperias in εὐνή. Apud eundem Camertem, in εὐνοῦχος legas, alios velle nuncupari εὐνοῦχος, παρὰ τὸ εὖ νοῦν ἔχειν. Confirmatque hanc rem eo, quod veteres res Venerias ἀνόητα appellabant: unde Aristophanes: ἔστιν ἀπέχεσθαι καὶ ἀνοήτων πάντων. Quo de loquendi genere plura diximus, lib. IV. Orat. Instit. cap. VIII. Ita *eunuchus* primo notet eum qui sit continens: ac quia talibus olim matronae καὶ τὰ γυναικεῖα committebantur, idemque apud barbaros ab iis, qui corpore essent mutilo, fieri solet, hinc factum fuerit ut postea *eunuchi* vox referretur ad τὸν τοῦ σώματος λώβην, nec continentiae esset vox, sed foeditatis. Hanc sententiam adfert & Caesar Scaliger, exercit. CCLXXVII. §. IV. Vide & quae fuse pro ea disserit Dan. Heinsius, introductionis in Hesiodi ἔργα καὶ ἡμέραι cap. VI.

Evoe, ab εὐοῖ, quod βακχικὸν ἐπίφθεγμα vocat Demosthenes Orat. contra Ctesiphontem. Utitur Catullus.

> *Evae, bacchantes, evae capita inflectentes.*

Et apud Horat. lib. II. od XIX.

> *Evae recenti mens trepidat metu.* Et mox:
> *Evae parce Liber.*

Quidam scribunt *evha*, alii *evohe*, nonnulli *heuhe*: quae omnia ab originis ignoratione profecta mihi videntur. Ab *eva*, *evax*, exsultantis interjectio apud Plautum. Item *Evan*, εὐὰν Bacchi cognomen, uti & εὔιος

& εὔιος *evius*, pro quo *Evhius* in vett. libb. scribi auctor est Giffanius, indice Lucretiano, voce *Evius*. Ab εὐαν quod Baccho acclamabatur, *evantes* sunt *bacchantes*, Maroni atque aliis.

Eupatorium, εὐπατόριον, ab rege *Eupatore*: unde Plinius lib. xxv. cap. vi. *Eupatoria regiam auctoritatem habet*. Adi Dioscoridem, lib. iv. cap. xxxvii. & Matthiolum ad eum locum.

Euphorbium, εὐφόρβιον, arbor Libyca, ejusque succus, sic dicitur ab *Euphorbo*, Jubæ regis medico. Plinius, lib. xx. cap. vii. *Invenit & patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici sui nomine*. Vide de ea Dioscoridem, lib. iii. cap. lxxx. & ibi Matthiolum.

Euphrosynum, *buglossum*, ab εὐφροσύνη, *lætitia*, quod ab εὔφρων, ut σωφροσύνη, a σώφρων. Εὔφρων ab εὖ & φρὴν, *mens*. Dicitur *euphrosynum*, quod in vinum injectum augeat *lætitiam*. Εὐφροσύνη etiam una ex Gratiis, ab *hilaritate* hoc nomen sortita.

Euripi, dicebantur alvei magnifico opere, aquas in morem fluviorum deducentes: unde Hesychius interpretatur ὀχετοὺς ὑδάτων, Eustathius item τόπους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑδάτων. Differunt a *nilis*, quod hi majusculi essent; *euripi*, exiliores. Sic *nili* voce utitur Tull. epist. ad Q. fratrem: *De arcano, Cæsaris opus est: vel mehercule etiam elegantioris alicujus: imagines enim istæ, & palæstra & piscina, & nilus multorum philotimorum est, non diphilorum*. *Nilum* autem & *euripum*, ea, qua diximus, significatione conjungit idem principio secundi de Legg. *Ductus vero aquarum, quos isti nilos & euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit?* *Euripos* quoque vocabant lacunas aquarum inertium in circo vel arena. De iis sic Plinius, lib. viii. cap. vii. *Universi* (elephanti) *eruptionem tentavere, non sine vexatione populi circumdati clathris ferreis. Qua de causa Cæsar Dictator postea simile spectaculum editurus, euripis arenam circumdedit: quas Nero princeps sustulit, equiti loca addens*. Idem de Cæsare tradit Tranquillus, in vita ejus, cap. xxxix. Auctor est Spartianus, Heliogabalum *euripis* vino plenis navales circenses exhibuisse. Dicti autem *Euripi* a Græco εὔριπος significante *fretum*. Nam Suidas exponit πέλαγος στενὸν, & τόπος ὑδατώδης μεταξὺ δύο γαιῶν. Pollux similiter, lib. ix. cap. i. ait: ἵνα ἡ θάλαττα ἀναστρέφεται αὖθις (sic pro οὕτω recte emendat H. Steph.) τὸν γὰρ διαιρεῦν τῆτο θαλάττης αὐλῶνα, καὶ εὔριπον, καὶ πορθμὸν δεῖ καλεῖν. Ac variis fretis hanc vocem tribuunt Græci Latinique scriptores. Maxime tamen nobilis *euripus* inter *Eubœam* & Bœotiam, qui *Chalcidicus* & *Euboicus*, & simpliciter *Euripus* nominatur. Is, ut Pomponius Mela, lib. ii. cap. vii. auctor est, *septies die, ac septies nocte, fluctibus invicem versis adeo immodice fluit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur*. Sed Strabo, Seneca, Plinius, Etymologus, atque alii, septies tantum viginti quatuor horarum spatio reciprocare volunt. Imo Antiphilus Byzantius, libro i. Epigr. sexies solum cursum mutare ait. Livius denique, libro xxxviii. sic scribit: *Fretum ipsum Euripi, non septies die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocat, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur*. Dici εὔριπος ait Etymologus ab εὖ & ῥιπίζω, quod est, *ventilo*, quasi εὐχερῶς ῥιπιζόμενον. Alteram quoque originationem adfert, sed κατ' ἀντίφρασιν, quam Grammaticæ inscitiæ asylum esse putamus. Cur posteriores *spinam circi* dixerint *euripum*, vide in *Intermedium*.

Eurus, εὖρος, est ventus ab ortu verno, sive æquinoctiali, spirans. Ita dictus putatur ἀπὸ τῆς ἠῶ ῥέειν, ut Favorinus ait apud Agellium, lib. ii. cap. xxii. Ubi & additur, alio nomine dici Græcis ἀπηλιώτην, Latinis *subsolanum*. Alii dicunt vocari ἀπὸ τοῦ εὖ ῥέειν, hoc est, *bene fluendo*. Sed prius malo: quod & amplectitur Nonius Marcellus.

Euzomon, herba. Glossæ Cyrilli: Εὔζωμον, λάχανον, *eruca*. Ita dicitur, quia εὔζωμος, hoc est, *idonea ad gratiam conciliandam juri*, quod Græce ζωμός. Plinius, lib. xx. cap. xiii. *In condiendis obsoniis tanta est* (erucæ) *suavitas, ut Græci euzomon appellaverint*. Vide de ea Dioscoridem, lib. ii. cap. cxxxiv. & istic Matthiolum.

E X

Exagoge, ἐξαγωγὴ, *mercium exportatio*; ab ἐξάγω, *educo*. Festus *Exagogen*, *evectionem*. Utitur Plautus, Rud. iii. ii. Item, Trucul. iv. ii. ubi ait:

> .... *Iste dum sic faciat*
> *Domum ad te exagogam*.

Hoc est, dum ad te cuncta exportet. Hinc apud Jurisconsultos *exagogica*, vectigalia ex mercibus exportatis: ut *isagogica*, ex importatis: quod & Cælius monet antiq. lect. lib. x. cap. ii.

Exanthemata, ἐξανθήματα, sive ἐξανθήματα, ad verbum, *efflorescentia*, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, *efflorescere*, *pullulare*, quod ab ἄνθος, *flos*. Sunt leves humorum eruptiones, eæque vel in cute subsidentes, ut morbilli puerorum & maculæ pestilentes, item lenticulares, & pulicares, ita dictæ, quod lentes & pulicum morsiunculas referant: ut cutem superantes, ut variolæ puerorum, omniumque ætatum vari.

Exantlare legas apud Ciceronem quoque ipsum, idque non in versu modo, uti lib. ii. de Divinat.

> *Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos:*

(quem se locum ex Homero expressisse ait Cicero.) Item lib. ii. Tusc. quæst. *Qua corpore exantlato atque animo pertuli*: verum etiam in prosa, uti lib. iv. Academicarum quæst. *Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum a Carneade*. Et extremo libro primo Tuscul. quæst. *Quod cum exantlavisses omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum*. Utrumque hunc locum etiam adducit Nonius, sed is, si vulgatis codd. fides, legit *exanclare* per C. de quo mox dicam. Porro ex hisce Ciceronis locis cognoscere est, falsum Fabium, cum *exantlare* reponit inter rancida planeque obsoleta. Sic enim scribit, lib. i. cap. vi. *Sed opus est modo, ut neque crebra sint hæc, neque manifesta, quia nihil est odiosius affectatione: nec utique ab ultimis & obliteratis repetita temporibus; qualia sunt tapper & antigerio, & exantlare, & prosapia, & Saliorum carmina vix sacerdotibus sui satis intellecta*. Porro *exantlare*, proprie est *exhaurire sentinam*, & generatim *exhaurire*: sed μεταφορικῶς accipitur pro *perpeti*, uti & Græcum ἐξαντλεῖν, unde factum est. Est hoc ab ἄντλης sive ἄντλος, vel ἀντλίον, hoc est, *sentina*: Martialis tamen *antliæ* vocabulo utitur pro machina sive instrumento, quo hauritur aqua. Locus est lib. ix. epist. xix.

> *Curva laboratas antlia tollit aquas*.

Nec aliter Suetonius, in Tiberio, cap. li. ubi meminit viri equestris ordinis in *antliam* condemnati: quo de supplicii genere adi Lipsium, libro ii. Elect. capite xv. Quidam *exanclare* deducunt ab ἐξαντλῶ, quod & ipsum explicant *exhaurire*. Sed aliud ἀντλεῖν, quod ab ἀντλίον, aliud ἀντλῶ, quod dicitur quasi ἀνατλῶ. Sunt qui hac ipsa significatione scribant *exanclare* per C. Atque ita apud Nonium quoque legi dicebamus. Contra alii *exanclare* Latine dici negant, nec originem vocis ejus ullam e Latio, aut Græcia, adduci posse censent, in quo, meo judicio, graviter falluntur. Nam cur ab *anculus* vel *ancula*, hoc est, *minister*, *ministrave*, sive ab *anculare*, id est, *ministrare ac perferre*: non æque *exanculare*, & per syncopen *exanclare* dicere liceat, ac ab *ancilla* (quod ὑποκοριστικὸν est ab *ancula*) sive a verbo *ancillare*, dicitur *exancillare*: ut apud Tertullianum, in Apologetico, cap. xvii. *Falsis diis exancillata*, hoc est, δεδουλωμένη. Sed ut ab his in eo dissentio, quod *exanclare labores*, Latine dici negant: ita vicissim valde quoque metuo, ne ratio alios fugiat, qui *exanclare* non minus, quam *exantlare*, interpretantur *exhaurire*. Nam cum *anculare* sit *ministrare*; ἀντλεῖν, *haurire*; ab illo quidem erit *anclare* & *exanclare*; ab hoc vero ut Græco ἐξαντλεῖν,

ἐξαντλεῖν, ita Latine erit *exanclare*. Neque nescio *exanclare* a Festo exponi *exhaurire*, eandemque interpretationem inter alias, ac primo quidem loco, a Nonio collocari: in Glossis quoque Philoxeni lego, *exanclat*, ἀφύσσει. Verum omnibus iis locis malim scribere *exantlat*. Neque enim persuadere mihi possum, cum *anculare* sit *ministrare*, unde dii *Anculi*, dem *Ancula*, *ancillæ* voa, item *anclater*, mensa *anclabris*, & vasa *anclabria*: de quibus omnibus in voce *Ancilla* diximus: ac contra ἀντλεῖν fit *haurire*, indeque fit ἐξαντλεῖν & *exantlare*, pro *exhaurire*: persuadere, inquam, mihi non possum, vocem eam, quæ est ab *anculare*, idem proprie notare ac eam quæ est ab ἀντλεῖν, ac longe mihi verisimilius videtur, cum tanta sit in manuss. similitudo inter *C* & *T*, librarios deceptos pro *exantlat* per *T*, *exanclat* per *C* sæpius scripsisse. Obducet fortasse quispiam illud Livii Andronici apud Festum: *Florem anculabant Liberi ex carchesiis*: quomodo eum locum emendat Scaliger. Sed etsi eo cum viro pedem struere non ausim, tamen omnino verius puto, *Antlabant florem*, vel, *Floremque antlabant*. Nam paribus quoque sedibus spondeon locum habere & pueri sciunt, cum ex Comicis quos habemus, tum veterum poëtarum, quæ extant, fragmentis.

Excetra, ab *exerefco*, si credimus Servio, in VI. Æn. *Hydram*, inquit, *serpentem dicit immanis magnitudinis, quæ fuit in Lerna, Argivorum palude: sed Latine excetra dicitur, quod uno caso tria capita excrescebant*. [*hydra*, *exhydra*.]

Exedra, ἐξέδρα, ab ἐξ, & ἕδρα, *sella*, quasi sessio e loco aliquo educta. Legas L. si vero ff. de his qui deject. Eo non significatur *fenestra*, quod inepte scripsit Accursius: sed locus studiis destinatus, aut amicorum consabulationibus: nempe a sedium frequentia; in quibus disputantes sedere solent. Cic. lib. I. de natura Deorum: *Offendi eum sedentem in exhedra, & cum C. Vellejo senatore disputantem*. Vitruvius, lib. V. cap. XI. quod est de palæstrarum ædificatione: *Constituuntur in tribus porticibus exhedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus philosophi, rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint*. In Gloss. Philoxeni *ala* exponitur ἐξέδρα σχολή. Ut idem videri queant ἐξέδρα, & σχολή. Monet quoque Budæus, in Pand. hoc nomine donari posse, quæ in monachorum, aut canonicorum peristyliis sive claustris, *capitula* vulgo appellantur.

Exemplum non tantum παράδειγμα significare videtur, sed & *coquorum instrumentum*, *quo carnes elixas ex aliis eximunt*. Sane in Gloss. Latino-græcis legere est, κρεάγρα, *exemplum*; quæ lectio si recta est (nam Bonaventura Vulcanius *excipulum* putat legi debere) *exemplum* dicetur ab *eximendo*. At *exemplum*, pro *paradigmate*, non tantum ab *eximendo* esse potest, sed etiam ab *ex* & *amplum*. Utriusque originationis par erit ratio, cum, contra quam fit in inductione, unum aliquod ex *ampla copia* seligat *eximatque*. [ἔξεμπλον Hesych. illud vero ea ὁμαλὸν, ἐξομαλόν.] Ab *exemplum* posterioris ævi scriptores formarunt verbum *exemplo*. Gloss. Græcolat. *Exemplo*, ἀντιγράφω. Usus Gregorius Turonensis, lib. I. de miraculis cap. LXIV. *Ille vero post decursam lectionem valde gavisus nocturno sub tempore, famulante lumine, velociter exemplavit*. Ac apud Sidonium, lib. IV. epist. XVI. legimus, *exemplati libelli*.

Exenterare, ἐξεντερίζειν, ad verbum, *eviscerare*. Nam ἔντερα, *viscera*. Proprie de piscibus dicitur: sed μεταφορικῶς usurpat Plautus, cum Epid. act. II. sc. II. dicit *exenterare marsupium*. Quomodo & idem eadem loquitur comœd. act. III. Sc. IV. *præterbitas*, & act. V. sc. II. similiter ait, *exenterate opes argentarias*. Caper, de verbis dubiis: *Exter*, ἀπὸ τῶν ἐντέρων. Lego, *Exentero*. Fortasse tamen nec male *exintero* scribatur per *I*, ut ab Latina *interi* voce dicatur. Nam ut *superum* & *inferum*, sic *interum* quoque dixere, unde *interior*. Gloss. vett. *Interata*, ἐξεντερισμένα. Ac in vett. Justini codd. per *I*, *exinterata* scribi auctor est Bongarsius ad lib. I. Per *E* tamen magis probem, ut sit ab ἔντερον, unde ἐντερεύω, *exentero*. Ab eodem δυσεντερία, *tormina intestinorum* (nam δυς *difficultatem* notat;) λειεντερία, *intestinorum levitas*; μεσεντέριον, *membrana dividens superiorem ventrem ab inferiore*.

Exerceo, [ἐξεργέω] unde *exercito*, ab *ex* & *arceo*. Ab *exercito* est *exercitatus*, unde *exercitatio*. Ab *exerceo* est *exercitus*, *exercitior*, *exercitissimus*: quæ Festus agnoscit. Ab *exerceo* etiam est *exercitio*, & *exercitium*. *Exercitionem* dixisse antiquos, Festus ait. Usus Porcius Cato. Imo & Vegetius, & vett. Jurisconsulti, ut ostendit Stewechius ad Veget. libro I. capite XVII. Ab *exercendo* seu *exercitando*, etiam *exercitus* est nomen, sive, *quod exercitando fit melior*: quam caussam adfert Varro, lib. IV. de L. L. sive quia hostem *arcet* & expellit: sive quia *arcetur* sub militari disciplina. Orthographus Cæsellius, apud Cassiodorum, in collectaneis de Orth. cap. X. *Exercere non habet a in compositione, quia in simplici quoque s similiter non habet. Etenim exercere est ab ex & arcere; ut exercitus qui sub disciplina certa arcetur; unde exercitatio*. Interdum ponitur *exercere* pro *angere*, indeque *exercitus* pro *dolore*. Plautus, Cistell. act. I. Sc. I.

Noli, obsecro lacrymis tuis mibi exercitum imperare.

Exiguum dicitur a τετίχον, quod idem notat. Hesych. τετίχον, τὸ μικρόν. *T* auicrtur: uti contra additur, cum ab ἔρα fit *tera*, vel *terra*. Geminum σσ abit in *X*, ut a πάσσαλος, *paxillus*; a μασσάω, *maxilla*. Vel dicendum, ut ab *ambigo*, est *ambiguus*, ita ab *exigo* esse *exiguus*. Ita proprie *exiguum* fit, quod nullo negotio *exigi* ejicique potest; μεταληπτικῶς vero pro *parvo* usurpetur, quia hæc facile expelluntur, sive exterius aguntur.

Exilis, & *exiguus*, idem sunt: eoque videri possit, ut fortasse *exiguus* ab *exigendo* est, ita *exilis* esse ab ἐξελαύνω, quod & ipsum est ἐκβάλλειν sive *ejicere*. [nisi potius contractum fit ab *exigilis*.] Sed Festo placet, ut *ilia*, sic *exile* dici a *tenuitate inarum*, ut quidem Scaliger legit. Vide quæ hac de sententia dicimus in *Inane*. Est & tertium etymon. Nam forte κατὰ συγκοπὴν est ab αἰθαλος, quod notat *exile*, *evanidum*, *obscurum*. Atque hoc imprimis arridet. Sane proprie *exilia* dici, quæ minuta adeo ac tenuia, ut vix in sensum incurrant, satis indicat Columellæ locus, præfatione libri X. *Virgilii quasi numine instigante aggressi sumus tenuem admodum & pene viduatam corpore materiam, quæ tam exilis est, ut in consummatione quidem totius corporis annumerari velut particula possit laboris nostri; per se vero & quasi suis finibus terminata nullo modo speciose confici*. Porro quia iis, quæ tenuitate nimia videntur evanida, recte *exilis* nomen convenit, inde & *umbrarum locum* ab Horatio dici *exilem* putant, Od. lib. I. *Et domus exilis Plutonia*. Sed non *umbrarum locus*, intelligendus, verum *cadaveris*: *sepulcrum* nempe, quod vere est *minuta Plutonis domus*. At minime audiri meretur Barthius, Adverf. lib. LVIII. cap. XV. ubi, ut & alibi, pro *exilis* putat *exilii* reponi oportere. Quod, pace eruditissimi viri dixerim, non unius est aliis.

Eximius, quasi *exemptus* & extra cæteros positus: ut innuit Cæsellius, apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. cap. X. Sacerdotale verbum est, proprieque dicitur de animalibus ad sacrificium electis: ut ex Veramo docet Macrobius, lib. III. cap. V. Assentit & Festus: *Eximium*, inquit, *inde dici ceptum, quod in sacrificiis optimum pecus e grege eximebatur: vel quod primum erat natum*. Item Donatus, ad Hec. A. I. sc. I. *Eximia pecora dicuntur, quæ a grege excepta sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Etenim boves qui ad hoc electi sunt, egregii dicuntur, & oves lectæ*, ut Virgilius:

. . . . *Mactant lectas de more bidentes*.

Hæc Donatus. Similiter pecudes proprie dicuntur *egregiæ*. Nam dicitur *egregius*, quasi *e grege lectus*; ut Festus ait, in *abgregare*.

Exodium

Exodium universe notat *finem*: quomodo Varro sæpe usus, ut Nonius docebit. Ac similiter loquitur Appuleius. Sed plurimum *exodium* est, quod Firmicus lib. vi. *exitum fabularum* vocat. Pollux, lib. iv. cap. xv. Ἔξοδιον, ὁ ἐξιόντες ᾖδον. Vide Livium, lib. vii. ab V. C. Est ab ἔξοδος· ut a *prologus*, *prologium*; a *methodus*, *methodium*: quo de plura in *Prologus*. Juvenalis, sat. iii. vers. clxxxiv.

> . . . . *Tandemque redit ad pulpita notum*
> *Exodium*; *cum personæ pallentis hiatum*
> *In gremio matris formidat rusticus infans*.

Ubi sic vetus Scholiastes: *Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: ut quidquid lacrymarum ac tristitiæ coëgissent ex tragicis affectibus, hujus spectaculi risus detergeret*. Hujus & Lucillius meminit:

> *Principio exitus dignus, exodiumque sequetur*.

Ubi ne metrum claudicet, rescribe:

> *Dignus principio exitus, exodiumque sequetur*.

Exomis, ἐξωμίς. Gellius, lib. vii. capite xii. *Viri autem Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt, postea substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant: quod genus Græci dicunt exomidas*. Festus: *Exomides sunt comici vestitus, exertis humeris*. Vide & Hesychium, Aristophanis Scholiastem, Suidam. Usus præter alios Plutarchus in Catone. Est ab ὦμος, id est, *humerus*, sive *quod ex ea humeri exererentur*, ut scribit Festus. Quidam etiam dictam putant, *quod expedita esset*, quod Græci dicunt ἔξωμον. Sed prius malim. Nam similiter a præpositione παρὰ & ὦμος, est παρωμὶς, Exod. xxix. ubi vertitur *superhumerale*. Item ἐπωμὶς, quo non tantum significatur κλειδῶν τὸ πρὸς ὠμοπλάτας, *jugulorum pars, quæ cum scaptulis aperis conjungitur*: ut tradit Pollux libro ii. capite iv. sed etiam muliebris vestitus genus, ut idem ait, lib. vii. cap. xiii. & firmatus illo Chæremonis Comici, apud Athenæum, lib. xiii.

> Φαίνουσα μαστὸν λελυμένης ἐπωμίδος.
> *Ostendens ubera, soluta epomide*.

Expers, ab *ex*, & *pars*. Hinc Gloss. Philoxeni: *Expars*, ἄμοιρος. *Ex* autem in hac voce contrarias admittit significationes: unde Gloss. vett. & ἐμμοιρος, & ἄμοιρος interpretantur. Ac censet Isaacus Casaubonus priori quidem more usum Horatium, lib. ii. sat. viii. ut ei *maris expers* notet οὐ τεθαλαττωμένον posteriori vero modo accepisse Persium sat. vi. ut huic notet θαλάττης πεπειραμένον. Itidem ait Persium eapse satyra *exossare* contraria accepisse notione, ac Plautus, Aul. ii. ix. cui est *ossa adimere*. *Exarmare* quoque historicis ac poëtis est *armis instruere*, ne putes semper significare *armis privare*. Notum *egelidus*, *excdis*, & *edurus* contrariis quoque notionibus accipi. In præpositione *in* idem contingit, ut in *impotens*, *infractus*, *infertus*; quemadmodum idem monet Casaubonus ad satyram Persii sextam, ac in *Sero* dicetur a nobis. Itaque non adsentio Scaligero, qui, carmine de coma Beronices,

> . . . . *Omnibus expers*
> *Unguentis* . . . .

putabat, *expers* esse ab *exspergo*, & facere genitivum *expersis*. Nam *expers* est participans. At multo minus subscribendum P. Victorio, qui, lib. xxiii. Var. Lect. cap. vii. *expers* interpretatur *non ussperfa unguentis*. Quemadmodum nec audiendus Obertus Giffanius, qui, Indice Lucretiano, in voce *Expers*, ait *expers omnibus* poni pro *expers omnium*. Nam sententia huic interpretationi plane repugnat. *Expreta* pro *expertia* veteres κατὰ μετάθεσιν dixisse, auctor est Festus. Nisi potius legendum, *experta*, pro *expreta*: & *experitia* pro *expertia*. Ut in aliis est libris.

Exsul, vel ab *exsilio*: ut *præsul* a *præsilio*: *consul* a *consulo*: vel potius, veteribus fuerit *exol*, quasi *ex solo*: ut scribunt Annæus Cornutus & Cæcellius apud Cassiodorum, de Orthographia. Nonius in *exul*, ac Priscianus in decimo quarto: indeque *exsilium* pro *exsulium*, ut in voce *consilium* diximus. Icciréo *exsul* per *s* scribendum juxta Annæum Cornutum, Cæsellium, Scaurum, Caprum, aliosque Grammaticos. Itidem *exsilium* scribendum, non *exilium*. In utroque tamen fere aliter vulgo solent, ut & in cæteris compositis cum *Ex* ab S incipientibus. Hac de re, si tanti, Pierium adi ad illud V. Æn.

> *Hunc ego Gætulis agerem si Syrtibus exsul*.

Item, i. Georg. quo loco de voce *exsudorem* disputat. Ab *exilium*, est *exilicus*. Festus: *Exilica causa, quæ adversus exulem agitur*. Ab eodem est *exsulatus*, quo utitur Symmachus. Est & apud auctorem Hermencumatum: *Extorris, exsiliatus*.

Exta, σπλάγχνα, [ἔγκατα] ab *exsecando* κατὰ συγκοπὴν, quasi *exsecta*. Id enim magis placet, quam, quod Festo visum, ab *exstando*. Interim utriusque etymi ratio apparet ex Festi verbis, cum ait, illa Diis prosecari, quæ maxime eminent, atque extent. Ea autem maxime erant cor, pulmo, jecur & fel. Ac imprimis in extispicina Græci attendebant ad jecur, unde apud eos ἡπατοσκοπικὴ. Nec nisi de hepate capere possumus illud Maronis:

> *Tristibus aut extis fibræ apparere minaces*.

Nam fibræ sunt hepatis. Ab *extis extar* dicebatur *olla, ubi exta coquebantur*, ut e Philoxeni Glossis discimus. *Aulam extarem* vocat Plautus Rudente, act. i. sc. ii.

Extorris, ἐξόριστος· prout exponitur in vett. Glossis a *terrore* deducit Isidorus, lib. x. *Proprie*, inquit, *extorris, cum vi expulsus fit & cum terrore solo patrio ejectus*. Ibidem, uti & apud Nonium, alterum quoque etymon legitur, ut dicatur *extorris* quasi *extra terminos*. Verisimilius, quibus placet *exterres* dici, quibus aqua & igni interdictum esset, eo quod hi *expertes* essent *terris* ejus ardentis, qui in aquam immergi solet certo februi genere, quod maximi fiebat, quia constabat rebus maxime necessariis vitæ nostræ. Ita Scaliger Conjectaneis in Varronem. Sed simplicissima verissimaque est sententia Cæsellii, apud Cassiodorum, quam & apud Nonium Isidorumque legere est, ut nempe *extorris* dicatur quasi *exterris*, hoc est, *extra terram*. Nam ut a *solo*, *exsul*, ita a *terra*, *extorris*; ut idem fere sit, quod ἄπολις. *E* in *O* crebro abire, satis superque sæpius ostensum.

Extra, *intra*, *infra*, *supra*, prius fuere *extera*, *intera*, *infera*, *supera*, ab *exterus* sive *exter*, *interus* (pro quo nunc *internus*) *superus*, & *inferus*; quibus duobus usus *Lævius* (sic legendum apud Priscianum lib. iii. non *Livius*, quem heroicos non scripsisse constat.)

> *Inferus an superus tibi fert Deus funera Ulixes!*

Porro hinc paret delirium Grammaticorum, qui, cum positivi horum nominum inveniantur, nihilominus eorum comparativos, ac superlativos, deducunt ab adverbiis; quo in errore etiam hæsit Priscianus. Est autem *exter* sive *exterus*, ab ἐξωτέρω, ut *inter*, sive *interus*, ab ἐντός. Nisi malis ab *ex* esse *extra*, ut ab *in*, *inter* & *intra*, a *sub* *subter*, quod Prisciano placet in xv. [ex *terra* veteres enim *tera* dixere, Ennius *tra*. Ex Græco ἔρα factum ἔρα unde *infera*, &c.] Ab *extra* sunt *extrarius*, & *extraneus*. Festus: *Extrarium ab extraneo sic distinguitur. Extrarius est, qui extra focum, sacramentum, jusque sit: extraneus, ex altera terra, quasi exterraneus*. Sed posterius non magis compositum est, quam prius. Dixereque *extranius* & *extrarius*, ut *Pacilio* & *Perilia*, *architectones* & *architectores*, *Janualius* & *Januarius*, similiaque. Ab *exterus* est *externus*; ut ab *inferus*, *infernus*: qua voce vulgo substantive utuntur præter morem veterum, *infernum* pro *inferis* dicentes. Ab *externus* est *externare*. Notat id *exheredare*, & quasi externum ab hereditate facere. Utitur Appuleius in Apolog. *Ut intelligeretur iratus patrus externasse eam quam oblitus præteriisse*. Alias *externare* accipitur pro *affligere*, *mentemque labefactare*: quomodo Catullus semel iterumque usurpat. Gloss. vett. *Externatus*, ἐκτὸς φρενῶν. Videntur Glossæ tum quoque ab *extra* derivasse. Fortasse tamen tunc est a *sterno*. Nec mirum, si non sequatur

sequatur simplicis verbi declinationem, cum neque id fiat in *consterno*, quod ejusdem originis, ac prope etiam significationis. Nam eo tantum differunt quod præverbium in *externare* vim majorem verbo addat, quasi dicas, *mente plane exturbo*; quod fit cum nulla spes est reliqua. Imo ut *lavare*, & *lavere*, sic *sternare*, & *sternere*, dixisse videntur. Festus: *Consternatis est concitatio quædam subita ex aliquo metu, a sternutamento deducta est, quod eo toto concutimur corpore.* Ubi pro *sternutamento*, *sternata mente* legi deberi, jam dudum aliis observatum.

EXVO scribendum, non, ut Aldo visum, *exsuo*; quasi sit ab *ex*, & *suo*. Nam est ab ἐκδύω, ut *induo* ab ἐνδύω. Simplex est δύω, sive δύνω quod idem ac *induo*, ut apud Homerum δῦναι τεύχεα, & δῦναι ἐν τεύχεσι. Hinc & ἀποδύω, idem ac *exduo*. Unde ἀποδυτήριον, *locus in balneis, ubi vestes exuuntur*. Utitur *apodyterii* voce etiam Cicero lib. III. epist. I. ad Qu. Fr. & Plin. lib. V. ep. ad Apollonium. Vide de *apodyterio*, cæterisque balnei partibus, Fulvium Ursinum appendice de Triclinio. Alias δύω, est *subeo*, *ingredior*. Unde *Troglodytæ*, Τρωγλοδύται, quia populus is *subeat cavernas*, quæ Græce Τρῶγλαι. Ab exuo dictæ exuviæ. Nam convenit ἐνδυμενεία seu intelligas *vestes exutas*; ut Ecl. VIII.

Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit:

Sive τὸ γῆρας, hoc est, *veterem serpentis pellem*; ut G. III.

Cum positis novus exuviis . . . .

Sive *spolia hosti detracta*; ut XI. Æn.

Mezenti ducis exuvias . . . .

Gloss. vett. *Exuviæ*, λάφυρα, ἐνδύματα. Eædem ab *induo* sive *exduo*, vel *ecduo*, *ecdutæ*. Festus: *Exdutæ*, *exuviæ*. Ita & MStus. Quemadmodum *vestis pellisve corpori detracta* dicitur *exuvia*, sic eadem *induta* dicitur *induviæ*; teste Isidoro lib. XIX. cap. IV. Utitur Plautus, Menæch. Act. I. Sc. III. ubi cum rogaret Erotium, quid istoc esset, quod meretrici amator ferret (palla erat, quam uxori surripuerat) respondet,

Induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.

Pro eo *indutum* quoque dicit Salvianus, lib. I. de Provid. Plinius arbori accommodat. Ejusdem, ac *exuo*, & *induo*, originis est & *nudus*, nempe a νε στερητικῷ, & δύω. Vel si & veteres *duo* dixere, a *ne* & *duo*, quasi *ne dutus*, hoc est, *non indutus*. Id malim, quam quod Nunnesio visum, ut sit a γυμνός, γ in *D* converso.

F A

FABA, [φάβα Hesych.] factum ab antiquo *haba*, *H* in *F* transeunte, ut scribunt Velius Longus, & Terentius Scaurus, uterque lib. de Orthographia. Ac contra *F* sæpe mutatum in *H*. quomodo ex *fordeum*, *fircus*, *fœdus*, facta, *hordeum*, *hircus*, *hœdus*: ut ex Varrone, & eodem Velio, scimus. *Haba* autem fuerit a φαγεῖν, quasi *phaga*. Isidorus, lib. XVII. cap. IV.: *Faba Græca etymologia a vescendo vocabulum sumsit, quasi faga. Φαγεῖν enim Græcis comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine usi sunt.* Sed si primum id homini pabulum fuit, ut hic Isidorus habet: quid prohibet, quo minus ejusdem originis credatur ac vox *pabuli*? Sane *faba*, sive *haba*, & *pabulum*, vicina admodum sunt. Fuerit igitur utrumque a πάω, unde *pasco*. Vide quæ præclare de *faba* Plinius disserit, lib. XVIII. cap. XII. Proverbiale est Terentii isthoc, Eunuch. Act. II. Scena III.

Isthæc in me cudetur faba.

Ubi Donatum vide: qui unde ea locutio cœperit, docebit. Ut in parentalibus *fabæ* usus fuerit ad lemures exigendos, ostendit Cat. cap. CXXXIV. apud Nonium in *Lemures*, & Ovidius, IV. Fast. & Festus in *Faba*. Qua olim ratione soleat Athenis *fabarum* sorte legi magistratus, docebit Carolus Sigonius, lib. I. de Repub. Atheniensium, cap. de Senatu quingentûm virûm. A *fabæ satione* nomen Romæ invenit gens *Fabia*; ut a *lente Lentuli*; a *cicere Cicerones*; a *pisis Pisones* (quamquam alii a *pinsendo*;) a *lactucis Lactucini*; ab *hortis Hortensii*. Scio Adamantium Martyrium velle a *fovea*, seu antiquo *favia Favium* dici. Sed decepit eum vulgata seculi sui pronunciatio, qua *Favium* pro *Fabium* dicebant. Pro nobis facit Plinius, lib. XVIII. cap. III. *Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis invenerat, Pisones a pinsendo. Jam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret.* A *Fabius* est *Fabianus*, ut ab *Octavius*, *Octavianus*; a *Pomponius*, *Pomponianus*; a *Maximius*, *Maximianus*; a *Tertullus Tertullianus*; a *Justinus*, *Justinianus*; a *Cyprus*, *Cyprianus*; a *Sebastus*, *Sebastianus*, &c.

FABER recte deducit Isidorus a *faciendo*. Sic, ut suis locis dicimus, a *fuo* est *fuber*; a *tumeo*, *tuber*; a *cresco*, *creber*; a *finio*, *fiber*; a *mulceo*, *mulciber*, qui Græce μαλίχιος. Nam μαλάττειν πυρὶ dicunt Græci, ut Latini *mulcere ferrum*, & *mite* pro *liquefactum* quomodo Scaliger interpretatur illud Cornelii Severi in Ætna:

. . . . liquor ille magis fervere, magisque
Fluminis in morem mitis procedere tandem.

A *faber* est *fabre*, quo usus Plautus in Cæco aut in Prædonibus: *Nihil quicquam factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.* Citat Charisius, cap. de Adverbio. Ab eadem origine est *affabre*: quod Priscianus, in decimoquinto, factum ait a dativo *affabre*; ut a *sano*, *sane*; a *claro*; *clare*. Cic. in Verr. VI. *Deum nullum qui ei paulo affabre factus*. A *fabro*, *fabrico*; unde *fabricensis*, in Cod. Theod. & Justinianeo: & apud Cassiodorum, lib. VII. cap. XIX. Ita autem dicitur, qui in *fabricis publicis arma cudit*.

FABVLA a verbo *fari*, ut ait Varro, in V. de L. L. Nempe ut ab *exoratum*, *exorabulum*; a *mendicatum*, *mendicabulum*, sic a *fatum fabula* defluxit. Quare & generatim sic vocatur, quod in ore omnium versatur. Ut apud Horatium,

. . . . Ne vulgi fabula fiam.

Ac similiter Tibullus lib. I. eleg. IV. & lib. II. eleg. III. Imo & Plinius, lib. XIII. Nat. Hist. cap. VI. ubi de vinis pretiosis. Est & Senecæ in Hippolyto;

Omnes per gentes fabula distulit.

Et epist. LXX.: *in fabulam excessi non ingratam tibi*, &c. At historiam ante recensu erat. Et lib. III. de benef. *Sic servata nobilis fabula, & duarum urbium exemplum fuit*. Ita enim & in veteribus legitur libris, quam lectionem temere sollicitare aggressus Pincianus. Hieronymus ad Castrutium: *Et, ne veteres replicando historias, longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ infantia meæ temporibus accidit.* Locutus eodem modo Tertullianus, in Apologetico, Hieronymus in epist. ad Philemonem, item epistola ad Castrutium: etiam Orosius sub finem libri secundi; item Symmachus, Sidonius, alii. Nihil igitur apertius, quam *fabulam* tam de veris, quam fictis, dici. Atque inde *confabulandi* vox. A *fabula* etiam est *fabulo*. Gloss. Isidori: *Fabulo, fabulas componens*. Iterum: *Fabulones, fabularum inventores*. Etiam apud Macrobium, lib. II. banc vocem reponit Claudius Salmasius. Sic enim legit: *Hæc nobis sit literata lætitia, & docta cavillatio vicem planipedis & fabulonis impudica & prætexta verba jacientis, ad pudorem ac modestiam versus imitata.* In vulgatis est *fabulonis*, quo cum *arena crassior* signetur, locum hic habere nequit. Ex Scaligeri mente *fabulonis* legendum, id est, tibicinis: vel *fabulonis* retinendum a *fabulo*, instrumento Musico apud Appul. II. Flor. Sed neutrum hic locum habet: & locus Appuleii omnino est corruptus, ut alibi diximus. Quare perplacet Salmasii correctio.

FACETVS, a *facis*. Donatus in Eun. III. I. *Facetus est, qui facit verbis, quod vult.* Aliis *facetus*, quia imitando se alium facit. A *faciendo* quidem esse, etiam Isidorus consentit, in X. Perottus, quia

facetiæ verborum fint, non factorum, a *fari* potius esse putabat. Sed adversatur primæ syllabæ modulus. At inficetum tamen, ut *facetus* dicatur, quasi *faciens cætui*, quod majorum ætate nugator quispiam annotavit, in notis ad appendicem distichorum Catonis, a *Faceto*, Parisiensi gymnasiarcha, conscriptam. A *facetus infacetus*; ut a *facetia*, *inficetiæ*.

FACIES, a *facio*, qua nempe forma a *specio* est *species*, similiaque *effigies*, *rabies*, & alia. Ita *facies* proprie idem sit, quod *factura*: ut Nonius quoque docet. Sane non solum de ore, oculis, genis, vicinisque partibus: sed de totius corporis, colorisque habitu usurpatur. Vide Gellium, lib. XIII. cap. XXVIII. Ergo Latino *facies* respondet Belgicum *gedaente*: quod itidem a *doen*, id est, *facere*. At Belgicum *aensebijn*, cum sit ab *aensebijnen*, hoc est, *affulgere*, magis respondeat Latino *species*. Nam quæ adfulgent nobis, ea *specimus*, hoc est, *conspicimus*. Angelus tamen Caninius deducit *facies* a Punico *Vag*. A *facies* est *superficies*, superior sive exterior cujusque rei *facies*.

FACIO, fortasse a φάω, hoc est, λάμπω, *luceo*: vel ab aliquo ejus derivato: quale φαύω, *edere in lucem*, *luci dare*, ut Tullius locutus: aut φάσις, *apparitio*, *conspectus*. Sane qui rem facit, dat eam luci, atque ut conspiciatur facit. [ab ἀκέω, idem quod ἀκέομαι *facio*, *reficio*. ...ιῶ, ποιῶ. Hesych. Idem quod φάω. Eust. Iλ. p. 945.] A *facio* est *factor*, quæ vox generalis: unde *factorem testamenti* dicimus. Sed speciatim ita vocatus, *qui vinum vel oleum facit*. Ut apud Catonem, cap. XIII. & LXIV. Item restrictum ad *factiones* in pilæ ludo. Ut apud Plautum, Curcul. II. III. Indeque *factio*, τάγμα, ut veteres Gloss. interpretantur. Festus: *Factio & factiosus initio honesta vocabula erant: unde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorum dicuntur*. Postea *factio* dici cœpit *malorum consensus & conspiratio*: teste Nonio. Qui & pro *opulentia* ac *nobilitate* accipi, exemplis docet. Nempe qui ista habent, facere multa & possunt & solent. A *facio* quoque *facilis*; ut ab *ago*, *agilis*; & apud Græcos a ῥέζω, *facio*, ῥᾶ, *facile*; unde ῥάδιος, ac ῥηΐδιος, *facilis*. Veteres pro *facilis* dixere *facul*: ut Nonius docet auctoritate Lucretii, Pacuvii, Afranii, Accii, & Varronis, cujus illud Bimarco: *Quod utrum sit magnum, an parvum; facul, an difficul*. Unde *facultas*, ut a *facilis*, *facilitas*. Cicero primo de inventione: *Facultates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus aliquid confici non potest*. Etsi autem *facultas*, & *facilitas*, si originem spectes, idem signent; tamen usus distinxit. Festus: *Facul antiqui dicebant, & faculter pro facile: unde facultas & difficultas videntur. Sed postea facilitas morum facta est: facultas rerum*. Cornelius Fronto: *Facultas locupletis, facilitas artificis est. Itaque dives facultatem habet multa vel emendi vel redimendi: artifex opera perficiendi facilitatem*. Quod autem *facultates* etiam pro *opibus* sumantur, clare iste Frontonis locus docet: atque etiam veteres Glossæ testantur, quæ *facultates* exponunt οὐσία. hoc ab eadem caussa est, ob quam *divites* vocantur *facillime agentes*. Ita locutus Plautus, Curcul. & Epid. Terentius, Adelph. Item Porcius poëta vetus, apud Donatum, vel potius Tranquillum, in Condici ejus vita:

Tres per idem tempus, qui agitabant nobiles facillime,

A *facio* quoque est *facinus*. Plautus, Pœn. I. II.

Eho tu, vin' tu facinus facere lepidum & festivum?

Sallust. bell. Jugurth. *Multa & præclara rei militaris facinora fecerat*. Ab eodem *facies*, & *facetus*: de quibus seorsum. Et hæc nomina. Venio ad verba. Derivatum ab eo *facesso*, ut a *capio*, *capesso*. Unde *dicta*, vel *jussa*, *facessere*, id est, *facere*: ut Nonius exponit. Item, *facessere negotium*. Imo & *facessere*, pro *retrocedere*, hujus est loci. Sane Belgæ similiter, *maekt u van hier*. Terentius, Phorm. IV. III. *Hæc hinc facessat*: Ubi Donatus: *Pro hinc se faciat, id est, abeat, ut huc se faciat, huc accedat, significat*. Et ibid. *Hæc hinc facessat, pro cedat, alias faciat. Et duas res significat hoc unum verbum. An hinc facessat, proverbialiter, quasi hinc faciat? Plautus: Argentum hinc facite. Huc te fac, pro huc accede*. Sunt & multa a *faciendi* voce composita. Uti *officio*, pro *obficio*: *officium*, de quo in *Officina* dictum. Item *interficio*: ubi *inter* significat *penitus*. Ut in *interimo* & *internecare*: at *internecatis hostibus*, apud Plautum in Amphitr. ex quo *internecem*, & *internecinum bellum*, vel *odium*, apud Livium, Gellium, & alios. *Facere* vero in *interficio*, eam habet notionem, quam in *conficere*, & *confectorium*: & fortasse in *carnifex*. Uti in oratoriis ostendimus. *Sufficio in alterius locum*, eam vim habet, quam *substituo*. Sed *sufficit*, ἀρκεῖ, (unde apud Arnob. lib. IV. *sufficienter*, ἀρκούντως) idem *valet* ac *facit*, seu *valet sub ea conditione, de qua actum*. A *præficiendo*, *præfica* dicta. Varro, lib. VI. de L. L. Nævius: *Hæc quidem hercle, opinor, præfica est, nam mortuos collaudat*. *Claudius scribit: Ea, quæ præficeretur ancillis, quemadmodum lamentarentur, præfica est dicta*. Festus: *Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant cæteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ*. Vide & Nonium in *Præfica*. Similiter a *perficiendo* dicta est Dea *Perfica*, quia præstat plene perfectæque Veneris gaudia. Arnobius lib. IV. *Etiamne Perfica una est a populo numinum, quæ obscenas illas & luteas voluptates ad exitum perficit dulcedine inoffensa procedere?* Est autem *perfica* adjectivum substantive usurpatum, quia respicitur ad vocem *Dea*. Nam *perficus* quoque dictum fuisse, argumento est quod Lucretius, l. II. *perfice* usurpat pro *perfecte*; & Plautus, Rudente, *perficissime*, pro *perfectissime*. Ita enim utroque loco legendum monuit Obertus Giffanius, in indice Lucret. in *perfice*. Pro eo in vulgatis Lucretii exemplaribus est *denique*, sed invitis antiquis codd. qui *perfice* habent. In Plautinis vero codd. vulgo legebatur *præfiscissime*, ex quo Camerarius fecerat *præfiscine*, quæ proba quidem vox, at istic loci locum habere nequit. *Affectare*, est *habere animum promtum ad faciendum*: ut bene Calpurnius ad Ter. Heaut. notavit. *Affectatus est regnum*, pro *affectavit*, dixit Varro teste Diomede, lib. I. Festus: *Adfectata femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi in extremum periculum adducta*. Ubi vulgo *adjectata*. Sed plerique MSS. vel *adfecta* habent, vel *adfectata*. Notæ compositionis sunt *calefacio*, *frigefacio*, *tepefacio*, *liquefacio*; nempe a verbis *calere*, *frigere*, *tepere*, *liquere*. Sic *labefacio*, quasi *labare facio*; *patefacio*, quasi *patere facio*. Similiaque sunt *expavefacio*, *excandefacio*. Item, *vacefacio*, & *vacefio*: quo usus Lucretius, l. VI.

hoc ubi inanitur spatium, multusque vacefit
In medio locus . . . . .

Item:

Hoc fit item cunctas in partes, unde vacefit
Cumque locus.

Ita utrobique membranæ nostræ habent: placuitque ea lectio etiam Lambino ac Giffanio. Ubi Carrio mavult *vacuefit*, ut fit συνίζησις. Sed ἀναλογία jubet, ut a *liquere* est *liquefacio*, sic a *vacare*, & *facio*, dicamus *vacefacio*, a *fio* item *vacefio*. Interim nec plane damnamus *vacuefacio*, & *vacuefio*: quomodo legitur apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. II. imo Justinianeo codici, atque etiam Ciceroni in Catilinaria, gemino in loco, eam vocem restituit Carrio ex codd. antiquis. Vide eum, antiquarum lectionum, lib I. cap. XVIII.

†FACIO an a פעה unde præteritum פע. Certe id verbum Psal. 140. versus finem explicatur *perficere*. פעה *perficies*, *consummabis*. Vel potius FACIO est a פעל *phaal*, *Ain* in G verso ut in *Gomorrha*, *Gaza* &c. & postea G in C mutato ut *Camelus* a *Gamal*. MAZOCHIVS.

FÆDVM rectius fortasse per Æ scribatur, ut sit a φαιὸν, hoc est, *fuscus*: a quo & Hispanicum *feo*, hoc est, *fuscum*, sive *nigrum*. [a φαυλόν.]

FAGVS arbor glandifera: quales præter eam tres sunt aliæ, robur, quercus, æsculus. *Fagus* a Dorico φαγὸς pro φηγὸς, a φάγω, id est, *edo*, sive quia ejus

ejus fructo homines vescebantur ante fruges inventas, ut Eustathius ait, in Iliad. *Ε*, pag. ɔxcv. edit. Rom. & Il. *η*. pag. ɔcxlvi. Et Od. *ι*. pag. cIɔ ɔcccLIX. item Servius, in Eclog. I. sive quod vulgo saltem hoc cibo uterentur, quia exiguo labore pararetur, contra quam fruges, ut is rudioribus seculis ditiorum duntaxat cibus fuisse videatur. Ac sic quoque non injuria *fagus* sit a *φαγεῖν*. At *φαγεῖν* non dubito quin sit a בר, *cibus*. A *fago* est *fagutal*. Varro, lib. IV. de L. L. *Fagutal a fago. Unde etiam, quod ibi sacellum, Jovis Fagutalis*. Idem autem nominarat *lacum fagutalem*. Festus: *Fagutal sacellum Jovis, in quo fuit fagus arbor, quæ Jovi sacra habebatur. Fagutalis Jovis* etiam meminit Plinius, lib. XVI. cap. X.

†FALACER in quibusdam Lexicis dicitur *pomorum Deus*. Credo originem erroris fuisse hanc, quod in Varronis VI. de L. L. cum *Pomonâ* jungitur: *Flamen . . . Falacer, Pomonalis*: mox: *Falacer, Pomona pomorum patrona*. Sed differentia tanta est, *Lupis & agnis quanta sortito obtigit*; quia *Falacer* quis fuerit, ne Varro quidem dicere promptum habuit. Nam lib. IV. de L. L. inter obscura flaminum cognomina ponit *Falacrem*: sic *Flamen* (inquit) *Falacer a divo patre Falacre*. Ac ferme eadem habet lib. VI. Quicumque tamen is deus fuerit: poterat certe Varro ejus nomen a Graeco *φαλακρὸς*, i. e. *calvus* deducere; nec vir Graece doctissimus ignorare id poterat. Id quia non facit, imo quis de eo se nescire ait; liberum nobis est suspicari, Tuscum fuisse Deum; praesertim quia ab eodem cum *Pomona* jungitur, quam Tuscam fuisse in loco dicetur. Nec nomen, si ab Oriente arcessas, abludit. Chaldaicum פלח *felach*, *serviendi*, *colendive* verbum est, ac ferme de cultu religioso aut idololatrico usurpatur, unde & Idololatria sic circumscribitur in Targumim, פולחנא נוכראה *fulchana nucraa*, i. e. *servitus extranea*. Ab hoc Falacro haud dubito quin nomen obtinuerit *Falacrinus Vicus* in Sabinis, quem putat Cluverius pag. 698. 8. situm fuisse ad Truentum fl. ubi nunc oppidum dictum *Amatrice*. MAZOCHIUS.

FALÆ, pro quo alii scribunt *phalæ*, proprie dicuntur *turres ligneæ*, ut interpretatur Nonius. Festus exponit *loca exstructa*. Est a *φάλαγγος*, ut idem indicat his verbis: *Fala dicta ab altitudine a falando, quod apud Hetruscos significat cælum. Φάλαγγος* autem, seu *phalandum*, fortasse est a *φαλὸς*, quod est, *albus*, *nitens*: ut docet Etymologus in *φάλαρα*. *Φαλὸς* vero a *φάω*, hoc est, *λάμπω*. Ex *falis* mittebant milites tela, quæ ex eo dictæ putantur *falarica*. Usi *falaricæ* vocabulo Ennius, Maro, Lucanus, Silius, Vegetius, alii. In vett. Gloss. exponitur *πυροβαλλίστρα*. Sed quia de hoc mox curatius dicendum, ad *falas* redeo. Ut *machina*, *fabrica*, & *futilia*, sic & *fala* nomen pro *fallaciis* accipitur: quemadmodum Nonius Marcellus probat illoc Novii Decumis: *Ma non vocavit, ob eam rem hanc feci falam*. Nam omnino hic *μεταφορικῶς* sumitur; quod moneo, ne imperitior, quia in vulgatis Nonii codd. *falla* scribatur, ejusdem esse originis credat ac *fallaciæ* nomen. Proprie vero hac voce usus Plautus, Mostell. act. II. sc. I. *Isti qui bastis* (delendum τὸ *bastis*, ut Lambinus, & Acidalius, recte monent) *trium nummorum caussa subeunt sub falas*. In circo quoque erant *falæ*, ut his verbis indicat Servius ad IX. Æn. *Hoc telo* (*falaricam* intelligit) *pugnatur de turribus, quas falas dici manifestum est. Unde & in circo falæ dicuntur divisiones inter Euripum & metas, quod ibi constructis ad tempus turribus, his telis pugna edi solebat. Juvenalis sat.* VI.

Consulit ante falas, delphinorumque columnas.

Hæc Servius. Qui Isidorum legit, lib. XVIII. cap. VII. existimet, militares, non Circenses a Juvenale *falas* intelligi: quod falsum esse indicat id quod addit de delphinis circensibus. Est enim hic locus plane geminus illi Dionis, ubi junguntur, *οἱ δελφῖνές τι καὶ τὰ ᾠοειδῆ δημιουργήματα*. Ubi *falas* appellat *ᾠοειδῆ δημιουργήματα*, quia earum fastigium *ovalem speciem* referret. Turres hæ, quas ad tempus ludorum caussa exstrui solitas indicat Servius, Græcis *βάρεις* vocabantur: ut est apud Vitruvium. Plauti locum de *Circensibus falis* non bene meo judicio accipit Cæsar Bullingerus, lib. de circo cap. XIX. quanquam nec Lipsium ab hac sententia abhorrere indicat notula ad oram capitis II. lib. I. Electorum. Interea & Lipsius potius de *militaribus falis* interpretatur: quam expositionem esse veriorem cum alia indicant, tum quod dicitur de *tribus nummis*. At male idem *tres nummos* exponit *ternos asses*, cum *obolos* intelligi oporteat. Nam sub initium belli Punici secundi stipendium militare erat quatuor assium: ut ex Polybio cognoscimus, qui id duorum fuisse *obolorum* docet. *Obolus* autem erat quarta drachmæ sive denarii pars: ut Pollux testatur. Plauti igitur ætate auctum fuit stipendium, proque quaternis senorum assium factum. Sic hunc Plauti locum quoque accipit Fr. Hottomannus, lib. de re nummaria, pag. CLXIV. Nonnulla ad *falas* pertinentia vide voce *Falarica*.

†FALANTUM apud Tuscos *Caelum* designat auctore Festo: credo quia hi ad auguralem & fulguralem divinationem Caelum in XII. aut XVI. partes divisérant: פלא *phala* autem Chaldaeis est *dividere*: sicuti Hebraeis פלח *phalah* est *in frustra secare*. Verum longe verius est, PHALANTUM esse ab Hebr. פלה *phala*, quod est *segregare*: utique quis caeli sive רקיע, *rakia* h. e. *Expansi* altero die creati officium Genes. I. 6. 7. fuit *dividere* ac *separare* aquas superiores ab inferioribus. Imo ob hanc etiam caussam *Caeli* nomen exstitit, quod Hebraice eamdem habet notionem (a כלא *cala* scilicet, *prohibere*, quia superiores aquas coërcere debuit, ne infra defluerent) de qua vide dicta in CAELUM. Atque ut ad PHALANTUM redeam, hoc *ἀναλογικῶς* a dicta radice oritur, quae cum sit ex Quiescentibus *Lamed-He*, adsciscit in fine *Nun*, ac fit PHALAN. deinde in forma emphatica more Chaldaico fit פלנתא *phalanta*, unde cum terminatione Latina PHALANTUM. Idque verissimum. MAZOCHIUS.

FALARICA [vide ad *ἀλάρα*] placet Becmanno esse a *φαλὸς*, id est, *splendidum*, quod a *φάω*, ut docet Græcus Etymologus. Causa originationis gemina. Una quod tela, inter quæ *falarica* est, *splendeant* ob ferratam cuspidem. Hinc Lucret.

. . . . Lucida tela volarent.

Et Statius:

. . . . ferroque micantia tela.

Altera ratio ob *flammam*. Nam *falarica* circumligabatur materia e pice, sulphure, stupaque composita, ut non tantum transigere, sed etiam accendere esset idonea. Hinc de ea Tacitus IV. Histor. *Crates vineasque parantibus, adactæ tormentis ardentes hastæ*. Idem indicat egregia *falaricæ* descriptio, quæ est apud Livium & Silium, utrumque in Saguntinæ historia. Item Serviana, ad nonum Æn. & Isidori, lib. XVIII. cap. VII. Aliis placet esse a *phalis*, quomodo dicebantur turres, e quibus *falaricæ* mittebantur. Festus: *Falarica genus teli missile, quo utuntur ex falis, id est, ex locis instructis dimicantes*: Nonius: *Falarica genus teli a falis*, id est, *turribus ligneis*. Idem *ἔτυμον* adducit Servius ad illud IX. Æn.

Sed magnum stridens contorta falarica venit:

& ex eo Isidorus loco ante dicto. Nec *ἔτυμον* hoc minus quam prius confirmatur istis Silii verbis:

Fulminis hæc ritu summis e mœnibus arcis
Incita, sulcatum tremula secat aëra flamma.

Nam de *flamma* quod ait, ad priorem; de *arce* quod inquit, ad posteriorem originationem referri potest. Vide, si voles, quædam de *falarica* apud Stewechium, ad Vegetium, lib. IV. cap. XVIII. & imprimis Justum Lipsium, lib. V. Poliorcet. cap. V. Quædam etiam huc pertinentia adducimus in *fala*.

FALCO, a *falce*, quia ungues ejus *falcem* imitantur. *Falco* igitur *γαμψώνυχος*. Quamquam vero omnes accipitres *γαμψώνυχοι*, unus tamen præter cæteros id nomen meruit, quemadmodum & *caput κατ' ἐξο-*

χὼ dictus *Gallus exsectus*, quamquam non minus, si originem spectes, competat *Gallo*. Itidem enim (quemadmodum ad Festum Scaliger docuit) dicitur κάπος παρὰ τὸ κάπτεσθαι ὄνυχι κάμπτεσθαι· *quod incurvos habeat ungues*. Varro enim & Isidorus, quorum ille *capum* a *castrando*; hic a *capiendo*, dictum putant; plane audiri non debent. *Falconis* avis meminit Firmicus, lib. v. Matheseos, uti & Servius. Porro id nomen etiam *hominibus* tributum. Festus: *Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, a similitudine falcis*. Glossæ Philoxeni: *Falcones*, δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες. Isidorus in Glossis: *Falcones, qui pollices pedis intra curvos habens*.

FALISCUS *venter*, sive ἁπλῶς *Faliscus*, farciminis genus. Meminit Statius, Sylv. lib. v. in risu Saturnalitio ad Plotium:

> *Non lardum grave, debilisve perna:*
> *Non Lucanica, non graves Falisci.*

Nomen *Faliscis* ex eo, quia farcimen hoc Romani didicere a *Faleriis*, sive *Faliscis*: uti *Lucanicam* a *Lucanis*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lucanicam dicunt, quod milites a Lucanis didicerunt: ut, quod a Faleriis, Faliscum ventrem*.

FALLO a *fando* derivat Varro, in v. de L. L. *A fando*, inquit, *falli, falsum & fallacia, quæ, propterea quod fando quem decipit, ac contra quam dixit, faciat. Itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed translatione, ut a pede nostro, pes lecti ac pes betæ*. Sed fallitur Varro. Potius deduxerim a σφάλλω, quod proprie est *supplanto*, ac metaphorice, *everto*, itemque *decipio*, *circumvenio*. Σ abjicitur, quomodo a σφενδόνη, est *funda*; a σμύρνη, *myrrha*, &c. Sed maxime placet, *fallo* esse a Dorico φαλῶ. Nam φηλία, vel φηλόω, notat ἀπατάω, ut exponit Suidas, qui & significationem hanc ex Menandro comprobat, similiterque verbale ejus φηλώματα exponit ἐξαπάτας. Item φηλώσεις, ἀπατήσεις. Et φῆλος, ἀπατηλὸς, & φήληξ, ὁ ἀπατέων, καὶ ἡ ὠμὴ συκῆ. Apud Hesychium quoque habes φηλαθεὶς, ἀπατηθεὶς· & φηλωθεῖσα, ἀπατηθεῖσα, & eidem inter alias significationes vocis, φῆλος, est ἀπατηλός. Quod vero φήληξ etiam dicatur de *grosso*, sive *immatura ficu*, ut superior Suidæ locus indicat, id inde factum docet Aristophanis Scholiastes in εἰρήνη, quod ea *fallat* adspectum; ut quæ maturitatis speciem præ se ferens, immatura tamen comperiatur. Etsi vero φήληξ sit *impostor*, indeque Josephus Scaliger putet esse Latinum *fallax*, malim tamen deducere a Latino *fallo*, tum quia a φήληξ esset *fellex*, vel *fallex*: tum quod analogia doceat, ut ab *audeo* est *audax*; a *teneo*, *tenax*; a *tago*, *tagax*; sic a *fallo* esse *fallax*. Porro φαλῶ, seu φηλῶ, videtur esse ab Hebræo כלא, id est, *occultari*. A φαλῶ autem σφάλλω præposito Σ, ut in aliis multis.

†FALLO (de quo vide Vossium) sicuti & σφάλλω videntur facta a נפל, extrito ἀναλογικῶς Nun. Sed FALLO radici Hebraicae propius est quam Graecum σφάλλω. Sicuti MYRRA propius est τῷ מור quam σμύρνα. MAZOCHIUS.

FALX, a *ferre*, litera commutata, ut censet Varro, lib. IV. de L. L. Sed est contractum ex *falces*, ut *arx*, ex *arces*, quod ab *arceo*; *mors* ex *morus*, quod a μόρος· *mens* ex *mentis*, quo usus Ennius. *Falces* fuit ex *falcces* vel *falecus*, a Græco πέλεκυς, ε in α converso; quomodo a μένω est *maneo*; & forte ab ἔνος *annus*. Πέλεκυς (ut in *Pellecanus* quoque dicimus) est ab Hebræo פלח, id est, *scindere*, *findere*. Confirmat hanc sententiam, quod *falces* in Campania *seculæ* dicuntur a *secando*: ut Varro ait, lib. IV. de L. L. Quod si minus placet esse a πέλεκυς, possis ἀμύτας deducere a פלח, nec id minus placet. [ab ἅρπη, ἅρπης, ἅρπηξ· nam π sæpe in c mutatur.] Diminutivum est *falcula*, quo κατὰ μεταφορὰν de *unguibus leonum* usi Plinius & Solinus.

†FALX fit aut ab Hebr. פלח. *phalach*, *dissecuit*, aut a Chald. פלח, quod est ejusdem notionis. Etsi erat etiam antiquitus *Falx aratoria*. In lege Augusti apud Hyginum QUA FALX ET ARATER IERIT. De qua lege vide dicta ad Campan. Amphith. pag. 52. 53. Atqui superius verbum apud Chaldaeos Syrosque est terram colere & arare: unde apud Syros το פלחא *phallocho* est *arator*, *agricola*, *vinitor*. Ex quo intelligis falcem tum aratoriam, tum etiam vinitoriam, ceterasque falces, uti messoriam & foenariam, ex eadem Syra radice proficisci. MAZOCHIUS.

FAMA, a Dorico φάμα pro φήμη. Hoc a φημί, quod a φάω, unde Latinum *fari*. Quare commode intelligendum, quod *famam*, a *fando* dici ait Festus. Est *fama* idem, quod *rumor*, ac, ut bene sensit Valla, sola origine differunt hæc duo: quod puta *rumor* sit Latinum, *fama* Græcum. Falsus Mancinellus, qui putat, a Fabio, lib. IV. distingui. Neque enim aliud docet, quam quomodo locus communis a *fama* debeat tractari. A *fama* est diminutivum *famella*, Festo teste. Ab eodem est *famosus*, qua voce posterioris ævi scriptores etiam in bonam utuntur partem; uti constat e Plinii epist. lib. XVI. Tacito, lib. XXI. & Papinii I. silvarum. Onomasticon vetus: *Famigero*, διαφημίζω· *famiger*, ἀγγελιοφόρος· *famigerabilis*, διαβόητος· *famigerator*, διαφημιστής. Est & *famiger* apud Varronem, in v. de L. L. Sed Scaliger ibi mavult *famigerabile*.

†FAMEL apud Oscos *Servum* notabat. Festus in *Famuli* ait: *Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos servus FAMEL nominabatur: unde & FAMILIA vocata*. Atqui פמליא *phamalja* pro *familia* Angelorum reperitur in Chaldaea paraphrasi Cant. I. 15. & saepe apud Talmudicos *Familia* (פמליא *phamalja*) *superna* est Angelorum famulatus. Dixerint fortasse, Chaldaeos hoc nomen a Latinis mutuatos. Non abnuerim; modo demonstretur Paraphrastas Chaldaeos a Latinis nomina sumere consuevisse; quae a Graecis fatendum est haud raro arcessivisse. Nam סודרא *sudara* pro *sudario* (quod saepe in Targumim reperitur) purum putum Syriacum & Chaldaicum esse, ad Evangelia ostendimus; non vero ab Latinis mutuo acceptum. Interim Oscos (qui revera Etrusci erant) scimus ab Oriente pleraque suorum nominum accepisse: quidni etiam vocem *Famel* & *Familiam*? MAZOCHIUS.

FAMES, juxta Perottum, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, quia qui *fame* laborat, cupit φαγεῖν, hoc est, *edere*. Nec longe abit a πάω, unde *panis* & *pasco*. [ab ἄκμα seu ἄκμη, unde ἀκμηνός.] A *fames* est *famelicus*. Gloss. *Famelicus*, λιμόξηρος. *Famelice*, λιμοξήρως. Ab eo *famelicosus*. Festus: *Famelicosam, terram palustrem vocabant*. Ubi MSSti quidam, *famecosam*: sed perperam.

FAMILIA a *femore*, unde egredimur: juxta Isidorum, lib. v. cap. XXV. & lib. IX. cap. IV. Sed est *familia* ab ὁμιλία, spiritu in *f* abeunte, quomodo ab ἕρμα est *firmus*. [ex ὁμιλία, Fομιλία. Hesych. πομιλεῦσαι, ὁμιλεῦσαι. Illud autem ab ἅμα· ὁμιλία ex ὁμοῦ εἰλεῖσθαι ut Hesych.] Vel *familia* dicitur a *famel*, quod Oscum est a *fame*, quasi *famis minister*. Posteriores pro eo *famulus* dixere. Festus: *Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos servus famel nominabatur: unde & familia vocata*. *Famul* pro *famulus* dixit Ennius, quod Nonius ostendit. Ennianum locum sic sanat & supplet ad Catalecta Josephus Scaliger:

> . . . . *multa dies in bello conficit unus,*
> *Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt,*
> *Hautquaquam quemquam semper Fortuna secuta est.*
> *Quia & mortalem summum fortuna repente*
> *Reddidit, e summo ut regno famul ultimus esset.*

A *famul* est *famuletium*, seu *famulitium*, quod nunc *servitium*, ut Festus ait. Utitur Macrobius, lib. I. cap. VII. & Sidonius, lib. I. epistol. VI. *Famulias* pro eo dixere Accius & Pacuvius, ut probat Nonius. Sed a *famul* dici paret, quasi *famuliam*: quod superior Festi locus indicat. Proprie igitur (ut Ulpianus quoque docet in lib. I. ff. de vi & vi armat.) *familia* est *famulorum cœtus*. Gloss. *Familia*, οἰκετεία. Ita usus Phædrus, lib. IV. *Veste, nummis, familia, Hominem exornavit*. Eopse modo apud Ciceronem legimus, *gladiatorum familiæ*. Et apud Hirtium, de bello Hispaniensi: *Familiam & libertos convocavit*.

convocavit. Eratque *familia* minimum quindecim capitum. Appul. Apolog. *Quindecim liberi homines populus est: totidem servi, familia: totidem vincti ergastulum*. A *familia*, οἰκέται, sive *servi*, dicuntur *familiares*. Seneca, lib. VI. epistol. XLVII. *Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. Dominum patrem familiæ appellarunt, servos (quod etiam in mimis adhuc durat) familiares*. Cui loco similis hic Tertull. in Apolog. cap. XXXIV. *Sed & gratius est nomen pietatis, quam potestatis: etiam familiæ magis patres, quam domini vocantur*. Viri eruditi, eosque inter Cl. Jo. Meursius, Philologici Auctarii cap. II. existimant *servos* quidem *familiam*, ἁπλῶς· *ingenuos* vero *familiam auream* dici solere. Movet eos locus iste Festi: *Familia aurea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur Pater & Mater familiæ. Unde Familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum: & Familiares ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt*. Ac ita quidem a Scaligero editum video. Sed in antiqua Mediolanensi, quæ Baptistæ Pii cura prodiit, uti & Veneta Antonii Augustini, pro *familia aurea* legitur *familia antea*. Quam veram esse lectionem colligo ex ἀντιθέσει. Nam primum ait, *Familia* ANTEA *in liberis hominibus dicebatur*. Hinc subjungit: POSTEA *hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt*. Quid certius? A *familia* est *familiaris*, & *familiaricus*, id est, ad *familiam* pertinens, ut *sella familiarica* Varroni, lib. I. de R. R. cap. XIII. imo & Vitruvio, lib VI. cap. X. Etsi ibi vulgo *cella* pro *sellæ*. Eadem & *sella Patroclian*a, hoc est, quæ inservit necessitati naturæ.

FANUM, [apud Ciceronem in MSto *fanus* & hoc a ναὸς, ναῦς· vel ἁγνόν.] si a *fando* esse placet, vel ex eo erit, quod inde *fata* petuntur: ut in tertiam Verrinam notat Asconius: sive quia Pontifex, dum dedicat, certa verba *fatur*, ut est apud Festum: sive, quemadmodum Varro ait, in V. de L. L. Pontifices *in sacrando finem fantur*, quod vocabant *effari templa*. Quemadmodum & pro eo dicebant *sistere fana*. Festus: *Sistere fana, cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere*. Sed aliis placet, *fana* potius dici a *faunis*, quod idem Festus scribit. Sed apud eum corrupte legitur a *Fano*, pro *Fauno*. Diciturque a *Faunis*, sive quia *Faunus* primus *fana* extruxerit, uti voluit Probus: sive quia his templa error gentilium construebat: quod Isidorus putat lib. XV. cap. IV. Juvat & Cornelius Fronto, quamquam is *Faunos* potius a *fanis* dici censet. Quippe de delubri, sacelli, templi, & bidentalis, discrimine tractans, sic inter alia scribit. *Fanum, Fauno consecratum: unde Fauni appellabantur prius, & illi, qui vagabantur, fanatici*. Mihi maxime placet *fanum* esse ex eo, quod id Græci similiter ναὸν vocent. Nempe κατὰ μετάθεσιν fuerit ἀνὸν, sed spiritus abit sæpius in F. Confirmant hanc sententiam verba ista Festi: *Hanula, parva delubra, quasi fanula*. Ergo ex obliquo ἀνὸν *fanum*, onde *hanulum*, & postea *fanulum*, ut dixere *hostis*, *fostis*, *holus*, *folus*, *habam* & *fabam*, *hordeum* & *fordeum*, *hordicalia* & *fordicalia*. Veteres enim in multis *h* pro *f*, & *f* pro *h* usurpabant. Quod ad *fanaticorum* appellationem, proprie dicitur de sacerdotibus: unde in Glossis Philoxeni legere est: *Fanaticus*, ἱερατικὸς, ἱερόδουλος. Atque ita accipit vetus lapis extra Romam: Q. CÆLIO APOLLINARI FANATICO DE ÆDE BELLONÆ. Verum quia hi oraculum edituri, divino furore corripi putabantur, eamque opinionem crebra capitis quassatione ac aliis insanientium indiciis adjuvabant: inde est, quod *fanaticus* etiam sumitur pro *furioso* atque *insano*. A *pro* & *fanum* est *profanus*. Varro, in V. de L. L. *Profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacraria pollutum*. Sed Charisius *pro* in *profanus*, dicit derogationem sive στέρησιν signare. Atque addit *profanum locum dici non sacrum, quasi procul a fano positum*. Cæterum non loco solum, sed & personis convenit. Nam & *profani* dicuntur, qui Græcis βέβηλοι, sive ἀμύητοι, hoc est, *homines non initiati sacris*, quia nempe talibus *pro fano* solum consistere, non autem *fanum* ingredi, ac interesse sacris, liceret. Hinc Maro, in VI.

> . . . . *Procul hinc, procul este, profani,*
> *Conclamat vates*.

Vulgo *laicos* vocant, quo & Tertullianus aliique patres antiquissimi utuntur. Sane mollior ea appellatio, quam *profani*, quæ vox minime convenit iis, qui per baptismum sunt initiati religioni, Ecclesiæque inserti. *Laicorum* autem vox quo sensu admitti possit, ostendimus in *Clericus*.

FAR unde fit, non satis est apertum. [a φῶ φύρω Hesych.] Qualemcumque ἐτυμολογίαν ponit Varro, IV. de L. L. *Far*, inquit, *a faciendo, quod in pistrino fit*. Isidorus autem, lib. XVII. cap. III. dici *far* ait a *frangendo*, quia ante molarum usum pila frangi soleat. Perotto placet ita vocari a *ferendo*, quia id fert terra. Sed est ab Hebræo בר, hoc est, *far*, a radice ברה, hoc est, *comedere*. Quod etymon & Cornelius a Lapide probat comment. in Genes. cap. XXXV. vers. XVI. Servius ad I. Georg. ait esse speciem frumenti optimi, quod alio nomine *adoreum* dicitur, sed pro quovis frumento accipi. Dionysio Halicarnassensi ζέα est. Sic enim scribit, lib. II. τοῦ φαῤῥος, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. A *farre* dicta *farina*: quomodo vocatur *far molitum*, quod Græcis ἄλευρον. Plinius, lib. XVIII. cap. IX. *Farinam a farre dictam, nomine ipso apparet*. Ab eodem est *Farrago*, ut innuit Festus: nempe quia ea *recrementis farris* gignitur in usum pecorum, admixto hordeo vel vicia, teste etiam Plinio, lib. XVIII. cap. XVI. A *farre* quoque dictum *farreum*. Festus: *Farreum, genus libi ex farre factum*. Ab hoc libo vocatur *farreatio*, unde *confarreatio*, & *diffarreatio*. Erat enim utrumque sacrificium, cui *farreum libum* adhibebatur: ac illo quidem contrahebatur, hoc dissolvebatur matrimonium. Gloss. *confarreatus*, συμβιώσεως χάριν ζευχθείς. Tribus modis contrahebatur conjugium; usu, *farreatione*, coëmtione, de quibus Cicero, & Boëth. in Top. Dionys. Halicarnass. lib. II. Plinius, lib. XVIII. cap. III. Ulpianus, in fragm. Institut. titul. IX. Appuleius, lib. X. & Festus in *Diffarreatio*. Fuse de iisdem Brissonius, lib. de ritu nuptiarum.

FARCIO, Perotto, ac Becmano, a *farre*, ut proprie sit, *farre impleo*. Malim a φαρκτὸς, quod poëticum ac Bœoticum, pro φρακτὸς, a φράττω, id est, *obstruo*, *obturo*. A *farciendo* dicta *farcimina*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ab eadem fartura farcimina in extis appellata: a quo, quod in eo tenuissimum intestinum, fartum*. Ab eodem est *fartum*. Itaque & in veteribus libris *fartum* scribitur. Usus Plautus, Pyrgopolinice, sive milite glorioso, act. I. sc. I. ubi metaphora a re culinaria ait de machæra:

> *Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus*.

Alios tamen aliter legere, non ignoro. Item hinc *fartim*, quod in Onomastico veteri exponitur. συμπεφραγμένως. Hinc & *fartores*. Festus: *Fartores, nomenclatores; qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem candidati*. Notat & eos, *qui farcimina farciunt*. Onomasticon vetus: *Fartor*, ἀλλαντοπώλης. Item, *qui aves farciunt, ac saginant*. Unde in Glossis exponitur, σιτευτής. A *farcio* & præverbio sunt *infercio*, *refercio*, *differcio*, *refertum*, *differtum*, *confertum*, quod est *condensatum*. Sallust. *Catilina memor generis, atque pristinæ dignitatis, in confertissimos hostes incurrit*. Sic *confertum agmen*, in quo milites ita conferciuntur ac condensantur, ut omnes conjuncti videantur. Maro quoque sic locutus, II. Æn. ut ex antiquis & optimæ notæ codd. probat Pierius. Ab eodem est *farcinor*, unde *suffarcinatus*: ut ad Terent. scribit Eugraphius. Lambinus autem ait, nec *farcinor*, nec *farcina* dici, eoque *suffarcinatus* Latinum non esse: sed a *farcio* dici *farcinam*, inde esse *farcinam* & *subfarcinatus*: neque aliter in Plauto, & Terentio, legi debere. Sed veteres libb. obstant: in quibus liquido *suffarcinatum*

sum occurrit. Nec repugnat analogia. Nam, ut a *farcio* est *farcina*, & *farcino*; ita a *farcio*, *farcina*, & *farcino*, dici potuit. Nec desunt similia verba, ut *prodino* a *prodo*; *negino*, vel *negumo*, a *nego*; unde *negumate* in carmine Cn. Martii; *natino* a *nato*, unde *natinatio*, apud Festum, &c.

FARFARUS, sive *farferus*, & *fluvii* nomen est, & *herbæ*: unde loca sæpe confundunt. Servius in illud VII. Æn.

Qui Tiberim, Fabarimque bibunt . . . .

Fabarim quem dicit, ipse per Sabinos transit, & Farfarus dicitur. Plautus:

Dissipabo te tanquam folia farfari.

Ovidius:

. . . Et amœnæ Farfarus umbræ.

Ubi pro *umbræ* legendum *undæ*. Imo & pro *amœnæ* legendum *opacæ*. Locus est XIV. Met.

Nare tulit præceps, & opacæ Farfarus umbræ.

Sed si *umbram* dicit Ovidius, *fluvius* intelligi nequit. Et sane *herba* capi debet. Quemadmodum & a Plauto. In quo verba ista hodie non reperias. Libri quidam addunt esse e Pœnulo. Ubi hæc ab Acbæmonide dicuntur, act. II.

. . . . Viscum legioni dedi,

. . . . undasque: eo præsternebant folia farfari.

At ea verba multum dissident ab illis, quæ Servius adducit. Neque de *fluvio* accipienda, sed *herba* aut *virgulta*. Uti & Appuleii hoc; *Folia sunt farfari & auga mera*. Atque ita Festus: *Farferum, virgulti genus*. Ubi quidam MSSti, *farfenum*, vel *farsenum*; atque aliter, sed corrupte, ut puto. Arbitror autem, non difficile conciliari Festum cum Servio. Nam & fluvius *Fabaris* sit *Farfarus*, vel *Farferus*, vocatus, & a fluvio idem nomen acceperit herba vel virgultum juxta eum succrescens. Fluvii meminit & Vibius Sequester: *Fabaris Sabinorum, is Faber corrupte dicitur*. Ubi forte legendum *Fafar*. Sane ex *Fabaris*, *Fabar*, inde *Fafar*, hinc *Farfar*, hodie *Farfa*. Nec in Sabinis modo, sed Syria etiam fluvius est, Damascum alluens, qui *Farfar*, sive *Pharphar* vocatur IV. Reg. cap. V. atque etiam Beato Hieronymo, item Benjamino Tudelensi memoratus in Itinerario; item Anonymo de bello Hierosolymitano, lib. III. cap. XXXII. & alibi. Quare, ut suspicor, ab Orientis vocabulo etiam fluvio in Sabinis sit nomen: inde autem herbæ juxta eum succrescenti. Fluvio fortasse nomen a *violentia*, qua aggeres perrumpat. Nam Hebræis פר, *frangere*. Inde per reduplicationem *farfar*.

FARI, a φάω, unde φημί. ut a φάω, φῶ, unde *fio*; a δόω, δῶ, unde *do*, sic a φάω, φῶ, esset *fo*, pro quo *far* dixere: quamquam nunc hoc quoque obsoletum. A *fando* sunt *infans*, *fatuus*, *fatum*, *facundus*, *vates*, *fastus*, *effata*: de quibus eopse ordine sic scribit Varro, lib. V. de L. L. *Fatur is, qui primum homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, ante quam ita faciant pueri, dicuntur infantes; cum id faciunt, jam fari: cum hoc vocabulum a similitudine vocis pueri, ac fatuus fari id dictum. Ab hoc tempore, quod tum pueris constituant Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales. Ad hoc eandem vocem qui facile fantur, Facundi dicti: qui futura prædivinando solent fari, Fatidici dicti: iidem vaticinari, quod vesana mente faciunt. Sed de hoc postea erit usurpandum, cum de poëtis dicemus. Hinc fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari jus non est: &, si fati sunt, piaculum faciunt. Hinc effata dicuntur, quod augures finem auspiciorum cœlestium extra urbem agris sunt effati; hinc effari templa dicuntur ab auguribus: adfatus qui in his fines sunt. Hinc fana nominata, quod pontifices in sacrando fati sunt finem: hinc profanum est, quod ante fanum, id est, conjunctum fano: hinc profanatum, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est, ut fani lege fit, id dicitur.* Hactenus Varro. Nos de tribus istis, *fatuus*, *fatum*, *fanum*, ejusque derivatis seorsim egimus. Supersunt ea commemorata a Varrone tria, de quibus aliquid dicimus. *Infans* ea ratione factum ab *in* στερητικῷ, & *fari*: qua Græci pro eo νήπιος dicunt, a νη, & ἔπος. Hinc *infantare*. Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem: *Mellis & lactis societatem, qua suos infantat*. *Facundus* sic dictus, quia facile ornateque fatur. Ut a *fumo* *jutum jucundus*, sic a *fatum facundus*. De *effatis* sic Servius, X. Æneidos: *Proprie effata sunt augurum preces. Unde ager post pomœria, ubi captabantur auguria, dicebatur effatus*. Sunt & alia a *fando* derivata. Uti frequentativum *fator*. Festus: *Fatantur, multa fantur*. Sed aliter usus Sallustius, in Catil. *Cui fatatum urbis potiri*, hoc est, πεπρωμένον, *fato decretum*. In vulgatis Sallustii codd. pro *fatatum* est *fatum*: sed *fatatum* in suis membranis reperit Antonius Muretus, item in suis Andreas Scottus: ut scribit observat. human. lib. III. cap. XXVI. & XXXVIII. Ab eodem est *famino*, hoc est, φημί. Festus: *Famino, dicito*. Cato: *Hoc vino præfamino*, id est, *præfator, prædicito*.

FAS a *fando*, teste Festo. Nempe quasi *fatum* a *Diis*, vel *sacerdotibus*: uti *jus* a *jubeo*, quasi *jussum* a *magistratu*. Virgil. I. G.

Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas, & jura sinunt . . . .

Ubi Servius: *Divina humanaque jura permittunt: Nam fas ad religionem, jura pertinent ad homines.* Similiter Isidorus, lib. V. Orig cap. III. A *fas* est *nefas*, ἀθέμιτον, ἀσέβημα, ut Philoxeni Glossæ exponunt. Quale quod est, hoc vel ἁπλῶς, vel saltem juris ratione fieri nequit. Hinc sumitur pro ἀδύνατῳ. Ut apud Horatium, *scire nefas*. Affine est *nefarium*, quod omnino est a *fari*: eoque nec dubitare possumus, quin a *fando* sint *fas*, & *nefas*. Vide *Nefastus*.

FASCINUM videri possit esse a *fasciis*, quibus ligarent in *fascinando*. Περιάμματα, & περίαπτα, vocant Græci: *obligamentum magicum* dicit Eutropius, lib. III. *incantationem & ligaturas* Fabius Victorinus, lib. I. Rhetoricorum. Imprimis autem liciis tricoloribus uti solent, tum ad illigandum, & incantandum: tum ad solvendum, & expiandum. Unde Maro Eccl. VIII.

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo . . . .

Et mox:

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores.
Necte, Amarylli, nodos; & Veneris dic vincula necto.

Petronius Arbiter in Satyrico: *Illa de sinu licium protulit varii coloris filis intortum, cervicemque vinxit meam: mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque repugnantis signavit: hoc pacto ter me jussit expuere, terque lapillos conjicere in sinum, quos ipsa præcantans purpura involverat.* Sed *fascinum* a *fasciis* propterea veterum deduxit nemo. A *fando* putat esse Festus. Movit eum, sive quod lingua quoque fieret *fascinatio*: unde Catullus:

Quæ nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua:

Sive quod putarent homines *effascinari*, si impensius laudarentur, quo pertinet illud Maronis, Eccl. VII.

Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Ab hac opinione fuit, quod laudaturi se *præfiscine*, vel *præfiscini*, dicerent: ut Leonides apud Plautum, Asinaria, Act. II. sc. IV. Eodemque usus Titinius, Setina, apud quem, Paulla laudante immodice, persona altera metu *fascini* interrumpens ait,

Paulla mea, amabo, pol tu ad laudem addito, præfiscini,
Ne puella fascinetur.

Citat Charisius, lib. II. Suspicor autem tria verba postrema, non Titinii, sed Charisii esse; quamquam aliter Turnebo ac Scaligero visum. Fit *præfiscine* ex *præ* & *fascino*, ut ad verbum sonet ἀβασκάντως, ac *citra invidiam*: sitque idem quod, *absit verbo invidia*. Sane præpositionem *præ* hic accipi pro *sine*, disertim legitur apud Charisium, cap. de præpositione. Quamquam vero hæc confirmare videntur Festi de origine *fascini* opinionem: tamen longe simplicior veriorque est sententia Cloatii Veri, qui

qui *fascinum* dictum putat a Græco *βάσκανον*, commode sane & conducenter, ut hac ipsa de re ait Agellius, lib. XVI. cap. XII. *B* conversum in *F*; quomodo & a *βρέμω* est *fremo*. *Βασκαίνω* vero (unde *βάσκανος* venit) dicitur, quasi *φάεσι καίνω*, hoc est, *oculis*, sive *aspectu*, *occido*, quam etymologiam legere est apud Etymologum, & Theocriti Scholiastem. Sane oculis *fascinandi* vim inesse, ex illo Maronis paret, Ecl. III.

His certe neque amor caussa est, vix ossibus hærent.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Ac cum vocem, tum oculos etiam, *fascinando* interficere ostendit hic locus Plinii, lib. VII. c. II. *In eadem Africa familias quasdam effascinantium Isigonus, & Nymphodorus, tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis adjicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius sentire puberes.* Ust & veterea *fascini* voce pro *veretro*, ut aliquoties in carmine Ithyphallico; & apud Horat. VIII. Epod. *Minusve languet fascinum.* Verum hæc significatio posterior est ea, quam ante adduximus. Nam ex eo originem duxit, quod antiqui *figuram veretri* multum crederent valere ad omne *fascini* genus averruncandum depellendumque. Ideo *mutinum*, sive *mutonium*, quod haud aliud est, ac *muto*, hoc est, *πόσθιον*, sive *veretrum*. In Glossis Philoxeni exponitur *προβασκάνιον*. Sane pueris *turpicula res*, hoc est, figura *fasciai*, pro amuleto de collo suspendebatur, ad abolendas fascinationes. Auctor Varro, extremo lib. VI. de L. L. Nempe ut aves inauspicatæ, foribus affixæ, amoliri infortunium credebantur: sic *veretra*, quorum in *effascinando* usus erat, *fascinum* etiam depellere existimabant. Atque inde etiam lucem capit, quod Plinius, lib. XIX. c. IV. scribit, hortos & fores adversus invidentium *effascinationes* dicari, & in remedio esse satyrica signa. Ubi per *satyrica signa* intelligo *intenta satyrorum veretra*. Scaliger in quinto Conjectaneorum, hoc Plinii adducto, *Saturnia* habet pro *Satyrica*. Sed in prima dumtaxat editione: in posterioribus enim *Satyrica* edidit & ipse. Quod moneo, quia Dalecampius putabat judicio, non errore sic scripsisse. Sed utut hoc est, omnino *satyrica* legi debet. Exinde autem quod *veretro* adversus *fascinationem* uterentur, ipsum etiam *fascinum* dixere. Horatius, in Epod. lib. *Minusve languet fascinum*. Eo autem veretrum, quod *turpiculam rem* Varro appellat, fascinationem depellere putabant, quia omnia turpia malos invidorum oculos ab instituto averterent atque avocarent. Quod clare scribit Plutarchus, Symposiacon lib. V. problem. VII. Iccirco & prodesse judicabant, si quis despueret. Theocritus Idyll. VI.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ne vero fascina læderer, ter in gremium meum despui.

Ad quem locum similem Callimachi adfert Scholiastes. Ac ex Petronio Arbitro quoque superius vidimus, sputum lustrale infami digito solere illini fronti ad solvendum *fascinum*. *Fascinum* ab infantium cunis depellere credita est Dea Cunina: ut ait Lactantius, lib. I. cap. XX. At non infantium modo, sed imperatorum quoque custos erat Deus *Fascinus*, qui inter sacra Romana a Vestalibus colebatur, imo in curru triumphantium appendebatur: eo quod ingens gloria invidiæ ac *fascino* obnoxia sit. Auctor Plinius, lib. XXVIII. cap. IV. A *fascino Fescenninos* quidam versus dici existimarunt, quia ad laudes nimias in nuptiis adderentur, ad *fascinum* avertendum. Sed minime puto veterum futile opinionem, verborum lascivia, qualis in *Fescenninis* erat versibus, *fascinum* arceri. Quare magis verisimile sit, sic dici a *Fescennia*, Hethruriæ civitate. Utramque opinionem adducit Festus, sive Paullus, his verbis: *Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicuntur allati, sive ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.*

F ASCIS, Angelo Caninio, & Nunnesio in Grammatistice, *κατὰ μετάθεσιν* fieri placet a *σφάκελλος*, quod in veteribus Lexicis legas idem esse ac *φάκελλος*, hoc est, *fascis*. Becmanus censet, & *fascis* & *fascia*, venire a קשש, quod est *congregare*. Sed Hebræum longius abit. *Σφάκελλος* autem legas apud Dionysium Hal. lib. VII. Apud eundem, lib X. est *φάκελλος φρυγάνων*, *fasciculus virgultorum*. Unde si deducere lubet, dicendum *S* interi, ut in aliis multis. Vel erit a Dorico *πάσσω* pro *πήσσω*, hoc est, *compingo*, *compono*, *struo*. Quod non displicuit Martinio. At quod Perottus volebat, a *faciendo fascem* dici, quia ligando *fiat*: id, cum nimis late *faciendi* vox pateat: nec in *fasce* quicquam sit singulare, cur ei id nomen tribuatur: merito rejicitur. Etsi autem generalis sit *fascium* vox, tamen speciatim competit magistratuum *fascibus*, uti Dictatorum Romæ, qui XXIV. consulum, qui XII. prætorum provincialium, qui VI. prætorum urbanorum, qui bini. Erant autem *fasces* illi fasciculi virgarum, quibus erat obligata securis, ita ut ferrum in summo exstaret; quemadmodum ex picturis vett. videmus. Caussam hujusce rei aperit Plutarchus in Problematis. Hinc *fasces submittere*, hoc est, alicujus reverentia lictores, qui *fasces* gestabant, a se dimittere. Ita, ut Livius lib. II. testatur, Publicola consul acturus cum populo, *fasces* majestati populi Romani submisit, quod nihil aliud est, quam lictores a se, dum concionaretur, abire jussit, dans hoc majestati pop. Romani. Et Cn. Pompeius, cui se oriens occidensque submiserat, is (ut Plinius scribit lib. VII. cap. XXX.) submisit laureatos *fasces* januæ Posidonii Philosophi, hoc est, ædes Posidonii ingressurus, reverentia ejus jussit a se lictores secedere, insigniaque imperii tantisper dum adesset ei, non usurpavit. Quæritur unde sit *fasciatum*, a *fascis*, an a *fascia*. Solvit nodum Charisius, cap. de Adverbio: *Fasciatim non a fascia putant tractum, sed a fasce. Siquidem fasciatim tractum non per fascias sed per fasces, ut centuriatim, non per centuriones, sed per centurias.*

F ASTIGIVM a *fastu* ea ratione factum videtur, qua a *lite* est *litigium*. Sane *fastigium* altitudinem notat: at qui *fastu* turgent, alta solum crepant. Hinc *fastigiare* & *fastigiatus*: item *fastigare* & *fastigatus*. Martianus Capella, lib. VII. *Qui vituperatione caruerit, laudibus fastigetur.* Sidonius, lib. III. epist. VI. *Ut hactenus parentum nobilitate decorabat, ita etiam nunc titulorum paritate fastigat.* Quibus locis *fastigare* est *attollere*, *elevare*. Similiter *fastigatum* ponitur pro summo ac supra cætera elato. Ammianus Marcell. initio lib. XXXI. *Nec enim apud eos vel arundine fastigatum reperiri tugurium potest.* Solinus extremo cap. XXXIV. *Pyramides turres sunt in Ægypto fastigatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit.* Et *fastigatissimus*, Sidonius, lib. I. epist. IX. *Duo fastigatissimi Consulares*, & lib. II. epist. VI. *Ad arcem fastigatissimæ felicitatis evectus.*

F ASTVS & *nefastus* dies, unde dicatur, ostendunt hæc Varronis verba, lib. V. de L. L. *Fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti, quibus diebus ea fari jus non est, &, si fati sunt, piaculum faciunt.* Similiter Festus, voce *Fastis*. Ac confirmat his verbis Ovidius I. Fast.

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur:
Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Sed Varro etiam explicat, quæ fuerint hæc verba, quæ fasto die fari, nefasto non liceret: nempe *Do*, *Dico*, *Addico*: quibus verbis tota continetur jurisdictio, ut monuit Turnebus. Nam *Do* actionem, *Dico* jus, *Addico* aliquid mea sententia. Fortasse tamen *fastus* non *ἀμέσως* est a *fando*, sed a *fas*, quod a *fando*, quia fari dignum: cui contrarium *nefas*, & *nefandum*, quasi non *fandum*. De voce *fasti* assentit Beda lib. de Orthogr. *Fas per F indeclinabile: unde fasti dies, quibus jus fatur.* Ut a *jus justus*, sic a *fas* erit *fastus*. Verum si pensiculate rem examinemus, comperiemus neutrum esse verum; sed poterit *fastus* esse ab antiquo *φαεῖς*. Ratio autem etymi

etymi fuerit omnino eadem. Nam & φαςὸς est *fatus*, a φάσκω, quod a φάω, seu φημί, id est, *dico*. *Fasti* autem Ovidiani sic dicuntur, non a *festus*, quia in iis dies *festi*, quod mutilator Festi Diaconus scribit: sed quia in iis referantur dies *fasti*, qui longe plures, quam *nefasti*. A potiori igitur fit denominatio. Gloss. Philox. *Fastus*, ἡμερολόγιον. At in Glossis Cyrillo tributis legas, ἡμερολόγιον, *diurnum*. Nempe in *fastis* dierum omnium ratio caponitur. *Fastus* quoque pro *superbia* dicitur a φαςὸς, sive φάσκω: Nempe quia superbi *grandia fantur*. Inde *fastidium*, & *fastidire*, quod proprie est *cum fastu aspernari*.

FATEOR, cum primam corripiat, non tam a *fatus* seu *fari*, esse arbitror; quam a φατὸς id est, *fatus*, quod a φάω, seu φημί. Sane similiter *patior* est a πάθος vel παθητὸς, quod a πάσχω, id est, *patior*. A *fateor* est *diffiteor*, & fortasse *infitias*, de quo seorsim.

FATIM vett. dixisse colligitur ex iis, quæ inde componuntur. Ac vel est a *fando*, quasi copiam signet, quam difficile sit *fari*: vel (ut ex iis liquebit, quæ de *affatim* mox dicam) a Græco φατὸς, si ita dixere Græci: sin minus κατ' ἀφαίρεσιν a Græco ἀφάτος. Nam Hesychius ἄφατον exponit ἀμήχανον, πολὺ, ἄρρητον, ἀωστρητον, δεινόν. Sane aphæresis hujusmodi in multis occurrit: ut ἄγυρα, *rura*, ἀστέρα, *stella*; ἀμέλγω, *mulgeo*; ἁλμυρὸς, *muria*, & similia. A *fatim* est *affatim*: ubi *ad* est ἐπιτατικὸν, ut Gellius docet, lib. VII. cap. VII. Itaque in Philoxeni Glossis exponitur, πάνυ μεμετρημένως, κατακόρως. Alterum etiam etymon ponit Priscianus, in XV. *Ab affatu, affatim, vel magis a Græco ἀφάτως, id est, abunde, & corripitur fa.* Sane mediæ syllabæ modulus videtur arguere esse potius a Græco. Nam corripit eam Accius:

Tum jecore opimo farta & satiata affatim.

Ac similiter Plautus, Pœnulo, Act. III. Sc. I. & Milite Actu IV. Sc. I. Lui & Prudentius, hymno post jejunium.

. . . . *Fruimurque mensis*
Affatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.

Aratoris vero habenda ratio non est, cum producit hoc versu:

Suppetit affatim exemplarum copia, nosque.

Sed potest dici, *fatim*, & *affatim*, venire a *fari*: esse vero inter ea, qui non proximam, verum remotiorem originem sequuntor. Nam *fari* est a φάω, ut diximus. Et eo verisimilior est hæc sententia, quia similiter in *fatuus*, qui a *fando* dici creditur, corripitur prima. Solum obstat, quod nisi esset ab *ad* ς non produceret primam. A *fatim*, & *hisco*, est *fatisco*. Itaque Servius ad illud I. Æn.

. . . . *Laxis compagibus omnes*
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt:

Fatiscunt, interpretatur, *abundanter aperiuntur*. Atque addit: *Fatim enim abundanter dicimus, unde & affatim. Hiscere autem frequentativum verbum ab hiare.* Ab eodem, *fatigo*, quasi *fatim ago*, sive agito, *atque ita ad lassitudinem perduco*. Cur penultimam producat, contra simplicis naturam, diximus in *ambages*.

FATUM a *fando*. Nam ita dicitur *Dei fatum*, hoc est, *dictum, jussum, decretum, voluntas Dei*. Sic Nonius, cap. IV. item Priscianus, in XII. *Gentilium more si loqui visum, fatum dictum, quia illud Jupiter sit fatus Parcis, quæ voluntatem ejus æneis inscripsere tabulis: sive quia id Parcæ sint fatæ.* Varro, lib. V. de L. L. *Ab tempore quod pueris constituunt Parcæ fando, dictum fatum, & res fatales.* Servius ad Ecl. 4. *Fata dicta a fando, quia quæ Parcæ dixerunt, hæc credebantur evenire mortalibus*. Quæ hæc de Parcis, ea aspernantur Christiani, non item *fatum* ejusque ἔτυμον. Minutius Felix in Octavio: *Quid enim aliud est fatum, quam quod de unoquoque nostrum Deus fatus est?* Impie itaque poëta de Didone, IV. Æneid.

Nam, quia nec fato, merita nec morte, peribat.

Quem unum errorem sibi in Marone repertum dicebat Magnus Cæsar Scaliger. Fuisse enim Didoni *fato* mori *præter fatum*. Sed si *fato* mortua, est *præter fatum*, negari non potest eam & *fato* mortuam esse, & non esse, pro diversa ejus vocabuli acceptione. Nam *fati* nomine interdum intelligitur *numinis voluntas*, cui obsecundant omnes: interdum *vis naturæ* indita a Deo, per quam ad nonagesimum, vel centesimum, vel centesimum & vigesimum ætatis annum pervenire homines possunt. *Fato* igitur pereunt, qui pertingunt ad hoc tempus naturæ divinitus præstitutum. At *præter fatum* discedunt, tum qui ruina, aut naufragio, aut gladio, aut veneno pereunt: tum qui Baccho, aut Venere, aut simili culpa corpus enervant, mortemque accelerant. Et tamen hi quoque morientes dicuntur *fatis concedere*, respiciendo numinis decretum: non pereunt fato, si respiciamus tempus, quod natura vivere permittit. Sic enim præveniunt *fatum*, ac moriuntur ante diem, non quidem ante diem suum, quia, ut Poëta ait, *Stat sua cuique dies*: Sed diem ἁπλῶς, quomodo idem ait,

. . . . *Merita nec morte peribat,*
Sed misera ante diem . . . .

Et Ovidius:

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Sed de *fato* plura si voles, Philosophos adi, & disertissimum Muretum, ad III. invectivam in Catilinam; ubi docet, quid *fatum* sit, & cur pro morte non quavis ab natura proveniente a veteribus ponatur. [Fata ἄται i. e. *parcæ* unde tria *fata* apud Ausonium. ab ἄτη itaque fatum, non a *fando*. vide quæ ad Catullum notavimus.] A *fato dicendo* est *fatidicus*: hoc est, qui *fatalem* cuique sortem, & quid omni vita futurum sit, prædicit. Glossæ: *Fatidicus*, μοιρολόγος, μάντις, ὅτι τὴν τύχην λέγει καὶ τὰς μοίρας.

†FATUS venit ab Hebr. פצה *phata*, quod est *aperire os*, quod Psal. LXV. (Hebr. 66.) est *proloqui*: פצו שפתי *phatu sephatai* i. e. *locuta sunt labia mea*. At deinde ex supino FATU retrogradiendo ortum est ἀναλογικῶς FOR, FARIS, & Gr. φάω, unde φημί. MAZOCHIUS.

FATUUS, & *stultus*, differre ostendunt hæc Isidori verba lib. X. *Stultus hebetior corde, sicut quidam ait: Ego me ipsum stultum esse existimo, fatuum esse non opinor; id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis.* De etymo sic idem eodem libro: *Fatuus ideo existimatur dictus, quia neque quod fatur ipse, neque quod alii dicunt, intelligit. Fatuos originem ducere quidam putant a miratoribus Fatuæ Fauni uxoris fatidicæ, eosque primum Fatuos appellatos, quod præter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius usque ad amentiam.* *Fatuos* a *fando* deducit & Varro, in V. de L. L. item Donatus, in Eun. V. ta. & Servius, in VII. Æn. Nempe *quia inepte multa fari solent*. Atque hoc etymon confirmat, quod Belgæ similiter *fatuos narre* vocant a *narrando*. Videtur tamen obstare, quod *Fatui* vox olim non ponebatur in vitio. Nam vates suos *Fatuos* a *fatu* vocabant: quomodo & ipsum *vates* a φάτης. Quare videtur *fatuus* a *fando*, id est, *vaticinando*, dictus. Sed quia *vates* furore correpti vaticinarentur: inde pro *vesaniæ* sumi cœpit. Servius in VII. Æn. *Quidam Deus est Fatuellus: hujus uxor est Fatua. Idem sunt Faunus & Fauna. Dicti autem sunt a vaticinando, id est, fando.* Sed nec a vero abludit, *fatuus* esse ab Hebræo פתי (*pethi*) id est, *stultus, simplex*: quæ sententia est Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto, & Theodori Bezæ, ad quintum caput Matthæi. Μεταφορικῶς *fatui* vox translata ad cibos: eadem nempe ratione qua *sapere* & de homine & de cibis dicimus. Martialis, lib. XIII.

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus.

Omnino falluntur, qui putant, ut a βλίτον, hoc est *beta*, cujus sapor *fatuus* venit *bliteus* pro *stulto*: ita & *fatuus* proprie dici de *cibis insipidis*: μεταφορικῶς ad *homines insipientes* transferri.

FAVCES, a *fundendo*, vel *fando*. Isidorus, lib. XI. *Fauces a fundendis vocibus nominatæ: vel quod per eas famur voces*. Posterius rectum, nisi quod non tam est a Latino *fari*, quam Græco: nempe Æolico φαύω, pro φάω, a quo & *faustus*, & *Faunus*, superius deducebamus. [βᾶυξ, βόαυξ, a βοάω· unde & *vox* βάξ, *vox faucibus basit*.]

†FAVCES non dicuntur a φαύω (quod Martinius & ex eo Vossius crediderunt) sed est ipsum Graecum φάρυγξ ejusdem notionis: unde abjecto R fit FAVX, quod erat antiquum hujus nominis rectum. Sic etiam a plur. φάρυγγες, spreto rhotacismo, fit FAVCES. Vbi C pro G (quod priscis Latinis ignotum fuit) locum habuit. Vide ad Kal. Marmoreum die 2. Jun. ad Acta SS. Petri & Marcellini in Disquisitione de *Arteriis ambabus*. MAZOCHIVS.

FAVERE quasi *fari avec*, uti ajunt. Sed non compositum est: verum derivatum: nempe a βοηθῶ, *juvo*; quæ Nunnesii est sententia, ut η expellatur; & β in *f*; ε in *v* commutetur; quod interdum fit. Vel fuerit a *fari*, quia notat *bona fari*, ut inquit Festus: vel potius (quia prima in *favere* corripitur) cum Josepho Scaligero deducemus a φάω, quanquam non inde ἀμέσως veniat; sed φαυῶ & φαύσκω. Nam a φάω fit φάσκω, & υ inserto φαύσκω, unde poëticum πιφάσκω seu πιφαύσκω, quæ idem notant, ac simplex φημί. Non tamen *faustum* ἁπλῶς dicitur *omne dictum*, sed *bene ominatum*; similiterque *favent*, non quotquot *fantur*, sed benivoli, qui *bona fantur ac precantur*. Festus: *Faventia bonam ominationem significat. Nam præcones clamantes, populum sacrificiis favere jubebant. Favere enim est bona fari. At veteres Poëtæ pro silere usi sunt favere*. Nempe eo *favere* pro *silere* dicebant, quia *faventes cum silentio attendebant*. Sed *bona fari* notat in hoc Nasonis:

Postera lux oritur, linguis animisque favete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

Hoc Græci dicunt εὐφημεῖν. *Fautor* a *favendo* esse nemo ambigit. Dubium tamen, an a supino *fautum* sit *fautor*, qua ratione a supino *cautum* est *cautor*: an vero sit κατὰ συγκοπὴν factum ex *favitor*. Nec eo necesse habeamus a præsenti deducere. Nam ut ab *habeo*, *habitum*; sic a *faveo* ἀναλόγως fit *favitum*: unde *favitor*. Usus Plautus, prolog. Amphitr.

Sat habet faviterum semper qui recte facit,
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.

Improbat id Charisius, qui *favitor* nec auctoritate nec ratione dici ait. Verum Nonius in Lucillio *favitor* agnoscit. A *favendo* dici *Favonium*, ostendimus suo loco.

FAVILLA, deserta igne scintilla, ut ait Servius in illud III. Æn.

. . . . *candente favilla*.

Itaque Perotto dici placet quasi *fovilla*, quod abstrusum ignem foveat. Sed omnino est a φάω, sive Æolico φαύω significante *luceo*. Nam quod Latinis *favilla*, id Græcis similiter αἰθάλη [ab αἰτάλη *favilla*] ἀπὸ τοῦ αἴθειν, & fortasse, φέψαλος quoque a φάω, quasi φάψαλος: forte item μαρίλη a μαίρω sive μαρμαίρω *luceo*: nisi hoc potius a μαραίνεσθαι, ut sit μεμαραμμένον πῦρ.

FAVISSA duplicem habet significationem. Nam sic dicebatur *cisterna templi*: quarum usus ad aquam. Nam *cisterna* proprie λάκκος, sive puteus in terra factus munitusque ad aquam continendam. Præterea *favissæ* erant *cellæ cisternis similes*, non ad aquam, sed ad recipiendas res sacras vetustate collapsas. Utramque significationem agnovit Festus. De priori ait: *Favissæ locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa circa templa*. De altera subjungit: *Sunt qui putant, favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quæ in templo vetustate erant facta inutilia*. Ac Varro similiter apud Gellium, lib. II. cap. X. ait, *favissas esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiosa e donariis consecratis*. Ubi *cisternas* vocat κατὰ μεταφορὰν, pro quo Festus dixerat *cisternis similes*. In postremis verbis reposuimus *e donariis*, sententia sic exigente. In vulgatis præpositio desideratur. Ex his vero liquet, cur *favissæ* in veteri Onomastico θησαυροὶ exponatur. De etymo nunc videamus. Valerius Soranus, ut ibidem Gellius docet, sic dici putabat quasi *flavissas*, quod iis *flata* signataque pecunia conderetur. Quod si est, perperam primam corripit Cæsar Scaliger, cum a *flatum* si fit, debeat produci. Versus ejus est In Apiculis, Titulo de Poëtis ejectis e Rep.

Quæ possunt de Socraticis exisse favissis.

Sed jure hoc Valerii etymon sequi noluit vir summus. Est enim *favissa* ab antiquo *favio* pro *foveo* vel *fodio*. Nempe qua forma a *vibro*, *vibrissa*; a *caveo*, *cavissa*, unde *caussa*, ac apud Appuleium in Apolog. a *faveo*, *favissor*: pro quo Lipsius *favitor* reponit. Sed alterum illud est in omnibus libris. Atque eorum auctoritatem secutus Philippus Beroaldus, utitur hac voce in quadam epistola. De antiquo illo *favio* vel *fovio*, unde *fovea*, diximus in *Fodio*.

FAVONII de etymo sic Isidorus lib. IX. cap. V. *Favonios appellabant, quia quædam animalia Favonio spiritu hausta concipere existimantur*. Sunt item quibus placet, *Favonium* dici quasi *fovonium*, quia *foveat sata*. Sed omnino est a *favendo*, quia *faveat genituræ*: unde Lucretius, lib. III.

. . . . *viget genitabilis aura Favoni*.

Plinius, lib. XVI. cap. XXV. *Hic est genitalis spiritus mundi, a fovendo* (in MSto rectius est *favendo*) *dictus, ut quidam existimavere*. Græcis similiter (ut suo loco diximus) Ζέφυρος appellatur, quasi ζωηφόρος, hoc est, *vitam adferens*. Sane, ut Maro I. Georg. ait:

Vere novo . . . . Zephyro putris se gleba resolvit:

estque is ventus αἰθρηγενέτης, & tranquillitatem facit; ut de eo ait Plautus, Mercat. act. V. sc. II. *Zephyrum & Favonium* distinguit Vegetius, lib. IV. cap. XXXVIII. his verbis: *Occidentalem vero cardinem tenet* Ζέφυρος, *id est, subvespertinus*, (Sic e codd. vett. eum locum supplet Stewechius;) *huic a dextra jungitur* Λίψ, *sive Africus*, *a sinistra* Ἰάπυξ, *sive Favonius*. Sed Vegetio opponimus illud Senecæ, lib. V. natur. quæst. cap. XVI. *Æquinoctialis occidens Favonium mittit, quem zephyrum esse dicent tibi, etiam qui Græce nesciunt loqui*. Eademque sententia Plinii, lib. XVIII. cap. XXXIV. *Tamen est siccior Favonius, ex adverso ejus ab æquinoctiali occasu, Zephyrus Græcis nominatus*. Similiter Agellius, lib. II. cap. XXII. *Favonius, qui Græce vocatur* Ζέφυρος. Appuleius, lib. de Mundo: *Zephyrus, quem Romana lingua Favonium nominat*. Isidorus lib. X. cap. V. auctor est, ab hoc vento *spurios* dici *favonios*, quia patrem nesciant, eoque matres eorum similes sint animantibus, quæ *favonii* venti haustu concipere creduntur. [potest & duci ab ἄω, spiro, unde ἀὼς & ἠώς. *favonius* itaque *matutina aura* seo *verna*.]

FAVSTVS, a *faveo*. Nonius: *Faustum, quasi a favendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium*. Vel potius est a Græco φαυστὸς, quod a φαύω, hoc est, φάω, sive φημί. Sane *faustum* est, si omnes εὐφημοῦσι, *bonaque verba fantur*. Attius, Œnomao:

Cives ominibus faustis augustam adhibeant
Faventiam, ore obscœna dicta segregent.

A *faustus* est *Faustulus*, pastoris nomen. Est & commune a *faustitate faturæ*. Festus: *Faustulus porcellus, fatura porcorum*. Quemadmodum autem *faustus* non tam a *favendo* cum Nonio deducimus, quam a φαύω, id est, *dico*: ita *Faunum* quoque, *Fauni* uxorem, non tam nomen puto ex eo habere, quia *omni usui animantium favet* (ut Cornelius Labeo auctor est, apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XII.) quam a φαύω· nempe quod *mulieribus fata canere consuevisset*, ut *Faunus viris*: quemadmodum ex C. Basso tradit Lactantius, lib. I. de Fals. Relig. cap. XXII. Sane eadem est origo *Fauna*, ac *Fauni*, quem a *fando* dici, Varro tradit, lib. XI. de L. L.

Et Isidorus lib. VIII. cap. XI. Tantum in eo lapsi, quod a Latino *fari* deduxere, cum sit a Græco *φαύειν*, quod est *fari*. Interim ratio nominis eadem est. Similis error, cum a Latino *fari* deduxere *Fatuum* ac *Fatuellum*, deum, & deam *Fatuam*, quæ a Græco *φάω*, sive *φάτης*, ut quantitas ostendit. Eundem vero esse *Faunum*, *Fatuum*, ac *Fatuellum* ait Servius in VI. Æn. Quod argumento est, ab eadem hæc origine venire. Nempe a *φάω*, vel *φαύω*. Vel dicamus, *Faunus* esse a *Πᾶν*. Ridiculum durumque etymon videtur. Sed Æoles ut *μάρτυρος* pro *μάρτυρ* dixere, sic *Πᾶνος* pro *Πᾶν*. Prius ex *Panus*, spiritu addito, sic factum *Phanus*, seu *Fanus*: & *a* in *o* vel *au* converso, *Fonus* & *Faunus*, ut veteres pro *osculor* dixere *ausculor* teste Festo; item ex *ὀρείχαλκος* fecere *aurichalcum*. Hanc sententiam firmat illud Dionysii Halicarn. de *Fauno*: *Τοῦτον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Πᾶνα ἀνατιθέασι, καὶ ὅσα φάσματα*. Et sane vetus scriptor de origine gentis Romanæ eundem ait Deum, *Pana*, *Faunum*, *Inuum*, *&* *Sylvanum*. De *Pane*, *Fauno*, *Inuo*, idem apud Servium invenio, in illud VI. Æn. *Pometios Castrumque Inui*. Sed de *Sylvano* abeunt alii. Distinguit enim *Faunos* & *Sylvanos* Ovidius, I. Met.

Sunt mihi semidei; sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Sylvani.

Item Plin. lib. XII. cap. I. *Quin & Sylvanos Faunosque, & dearum genera sylvis, ac sua numina tanquam e cælo attributa credimus*. Itidem distinxit *Panas* & *Sylvanos* Lucanus, lib. III.

Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes
Sylvani, Nymphæque tenent.

Imo Maronis quoque est:

Panaque, Sylvanumque patrem, Nymphasque sorores.

Ubi Servius: *Pan syringa amavit, Sylvanus autem cupressum*. Sed conciliare hæc possumus, ut non aliter differant, quam *Πᾶν* & *Αἰγίπαν*. Nam Plutarchus in parallelis testis est, *Sylvanum* esse *Ægipana*: *Καὶ εἰς τὸν ὡρισμένον χρόνον ἐγέννησεν Αἰγίπανα, κατὰ τὴν Ῥωμαίων φωνὴν τὸν Σιλουανόν*. *Αἰγίπαν* unde dictus sit, ostendit hoc Luciani de *Pane*: *Ὁ δὲ ἐξ ἡμισείας ἐς τὰ κάτω αἰγὶ ἐοικώς*. Meminit & *Ægipanum* Plinius, lib. V. cap. I. ubi de Atlante, & lib. VI. cap. XXX. ubi de Æthiopia. Utrobique *Ægipanas* & *Satyros* jungit. Posterior locus est Pomponii Melæ lib. III. cap. X. Qui pro eo habet *Panes Satyrosque*. Unde colligere licet, *Panas* & *Ægypanas* interdum pro iisdem fuisse.

FAVUS, *ἑξάγωνος apum cellula*. Totidem enim angulos habet, quot habet apis ipsa pedes: ut Varro ait, lib. III. de R. R. cap. XVI. Atque hinc etiam *tegulæ ἑξάγωνοι* dicuntur *favi* a Vitruvio, lib. VII. cap. I. Isidorus, lib. XXII. cap. II. *favum* apum ita dici putat, *ἀπὸ τοῦ φαγεῖν*· magis enim *edi*, quam bibi. Perottus *favos* ait nuncupari, quod apes in iis *foveant* fœtus suos. Martinio non displicet, ut sit ab *ὕφος*, id est, *textum opus*. Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, quomodo dies *festus* dicitur *ἀπὸ τῆς ἑστίας*, & *Falerii* oppidum quasi *Halerii*, ab *ἅλς*, juxta Festum, quod ibi *sal* fieret.

†FAVUS est צוף *suph* (quod *favum* notat) per metathesim. MAZOCHIUS.

FAX, quia *lumen facit*, ut Perottus voluit. Sed *faciendi* vox nimis sane generalis. Quare non dubium, quin, ut a *λάμπω* est *λάμπας*· sic a *φάω*, quod idem ac *λάμπω*, sit *fax*, sive a derivato ejus *φάος*, *lux*. [a *φάξ* Hesych. *φάεα*, *ὀφθαλμοί*· sic lege.] Diminutivum est *facula*, unde Belgicum *fackel*.

F E

FEBRIS quibusdam a *feritate* nomen accepisse videtur, Perotto teste: sed recte ipse a *fervendo* deducit: & ante eum Servius, in III. G. ac Isidorus, lib. IV. cap. VI. nempe quia calida sit totius corporis intemperies. A *ferveo*, seu *ferbeo*, est *ferbis*, & *κατὰ μετάθεσιν febris*. Sic Græcis *πυρετὸς*, a *πῦρ*, id est, *ignis*. Quin Hippocrates *πῦρ* usurpare solet pro *febri vehementissima*.

FEBRUA sunt *καθάρσια*, hoc est, *sacra expiatoria*, uti *februare* est *καθαίρειν*, *expiare*, *expurgare*. Varro, lib. V. de L. L. *Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabini purgamentum, & id in sacris nostris verbum*. Nonius Marcellus: *Februare positum pro purgare, & putrefacere. Varro de vita populi Rom. lib. I. In eorum enim sacris liba quum sunt facta, injicere solent farris semina, ac dicere, se ea februare, id est, pura facere*. Est *februare* a *februis*; *februa* autem dicta a *fervore*, quia lustratio fieret plurimum igni, aut undis ferventibus. Estque *februorum* vox ea forma a *fervendo* facta, qua *febris* ab eodem verbo dicitur. Nempe a *ferveo* seu *ferbeo* est *ferbuum*, & trajectis literis *februum*. Vide plura huc pertinentia in *Februarius*.

FEBRUARIUS mensis ita dicitur, quia tum *februaretur* populus, hoc est, *expurgaretur*. Nam duodecim diebus continuis tum pro defunctorum manibus *februa* fiebant, hoc est, *sacrificia καθάρσια*, sive *expiatoria*. Varro, lib. V. de L. L. *Ut idem scriptitaret, ab diis infereis Februarius appellatus, quod tum heis parentetur. Ego magis arbitror, Februarium a die Februato, quod tum februatur populus, id est, Luperceis nudeis lustratum antiquum oppidum Palati, nunc gregibus humanis cinctum*. Ita eum locum legit Scaliger. Ovid. lib. II. Fast.

Februa Romani dixere piamina patres,
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices a Rege petunt & flamine lanas,
Quis veterum lingua februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flaminicam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcunque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.

Festus: *Februarius mensis dictus, quod tum, id est, extremo mense anni, populus februaretur, id est, lustraretur, ac purgaretur: vel a Junone februata, quam alii februalem, Romani februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant: ejusque feriæ erant lupercalia, quo die mulieres februabantur a lupercis amiculo Junonis, id est, pelle caprina, quam ob caussam is quoque dies februatus appellabatur. Quacunque denique purgamenti caussa in quibusque sacrificiis adhibentur, februa appellantur: id vero, quod purgatur, dicitur februatum*. Ex his colligimus *Februario* nomen esse a *februis*, sive a *februando*. Est præterea triplex sententia de mensis ejus appellatione: referam, sed ut damnem. Una est eorum, qui putant nomen esse a Deo *Februo*: quem plerique *Plutonem*, vel *Plutonis patrem* arbitrantur. Servius in I. Georg. *Februus ditis pater est, cui eo mense (Februario) sacrificatur*. Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. *Februarius nuncupatur a Februo, id est, Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Nam Januarium diis superis, Februarium diis manibus Romani consecraverunt. Ergo Februarius a februo, id est, a Plutone: non a febre, id est, ægritudine nominatur*. Ubi & alterum adferri etymon videmus, sed rejici. Utrumque etiam conjungit Honorius Augustodunensis, lib. II. qui est de temporibus, cap. V. *Secundus Februarius, a Februo, id est, ab idolis, a Plutone deo infernali, cui hoc mense sacrificabant, dum civitatem in ejus honore luminibus lustrabant. Dicitur etiam a Febre, id est, frigoribus, a rebus, quia frigidum est illud tempus*. De *febre* autem videtur consentire scriptor Isagoges, quæ Sorani Ephesii nomen præfert, capite XIV. *Februaria venam de pollice incidendam; quia tum febricitat terra, & omnia quæ in ea sunt*. Quæ sane a Græco scriptore scribi non potuere, ut hinc quoque recte comprobetur, scriptum hoc non esse tralationem libri a nobili illo Sorano Ephesio scripti. Tertium etymon docet Athenæus, libro III. ubi ait Jubam Maurum

Maurum putasse φεβρουάριος vocari ; quasi φοβερὸν ; sic enim dici ἀπὸ τῶν κατουδαίων φόβων κατ' ἀναίρεσιν τῶν δεσμάτων . Quartum etymon Suidæ est sane ridiculum . Nomen is accepisse ait a *Februario* quodam , consule Romano , natione Gallu . Cum enim Camillus de Tyrrhenis triumphasset , invidia percitum clamasse ait , non Camillo victoriam deberi , sed Fortunæ Romanorum : adhæc falsis testimoniis insontem , velut ad tyrannidem adspiraret , ejecisse : sed Camilium , cum Romam a Gallis recuperasset , caussam in judicium adduxisse , ostendisseque , *Februarium* omnium esse malorum caput ac fontem : propterea que hunc a lictoribus veste nudatum , & scirpea storea indutum , adhæc virgis cæsum , urbe esse ejectum , relicto ab eo nomine mensis , sed cæteris brevioris .

Fel , si Isidorum audimus , lib. XI. cap. I. propria sit *vesicula bilis* , atque ita dicatur a *folliculus* . *Fel* , inquit , *appellatum* , *quod sit folliculus gestans humorem* , *qui vocatur bilis* . Sed si est *vesicula bilis* , cum ejus sit attrahere bilem , videri possit nomen accepisse a *fallo* , id est , *fugo* . Magis tamen eo inclino , ut *fel* κατ' ἀποκοπὴν sit ex χολή . Nempe ut χ abeat in *F* , quemadmodum in *B* abit cum ex voce χολῆς fecere *bilis* .

Felis est quæ Græcis αἴλουρος , ac *cattus* dicitur tum Germanis & Anglis , tum Italis , Gallis , Hispanis . *Felis* videri possit esse a φῆλος , *fallax* , *impostor* . Est enim animal callidum & fraudulentum . Quippe , ut Plinius ait , libro X. cap. LXXIII. *Feles quidem quo silentio , quam levibus vestigiis obrepunt avibus ! quam occulto speculatu in musculos insiliunt ! Excrementa sua effossa obruunt terra , intelligentes odorem illum indicem sui esse* . Ubi quod de occulta speculatione ait , confirmat eorum sententiam , qui *cattum* derivant a *cattare* , id est , *speculari* , *attendere* . Lexicon Arabicolatinum : *Musium cattum* , *quod cattat* , *id est* , *videt* . Sed de etymo *catti* fallitur . Nam *cattare* est corruptum ex *captare* : dicitur que de iis , qui observant & *captant* occasionem . Sed neque accedo iis , qui *cattus* putant esse ex *catus* , quia sit *animal catum* . Omnino enim vox est , quam Germanis debeant gentes aliæ . Illis enim *animal* hoc dicitur *cat* & *kes* . Posteriori modo hodieque Brabanti nuncupant , Germani per *CH* protulere : unde alii *C* , alii *H* sustulere . Finale autem *T* & *S* commutantur Germanis : ut *was* , *wat* , *wasse* , *water* . Hæc caussa est , cur iidem populi Germaniæ dicti sint *Catti* & *Hessi* . Αἴλουρος Varino sic dici videtur παρὰ τὸ αἰόλλειν καὶ κινεῖν τὴν οὐράν . Sed si posterior pars sit οὐρὰ , prior potius sit αἰκάλλειν , quod Hesychius exponit θωπεύειν , *adulari* . αἴλουρος igitur vocatur , quia αἰκάλλει τῇ οὐρᾷ , *quia cauda blandiatur* . Monet Salmasius pro αἴλουρος antiquos dixisse αἴλος , quod Æolico digammate præmisso sit ϝαιλος · unde est *faelis* . In vett. enim codd. *faelis* per diphthongum scribitur . Sane placet . Αἴλος vero , ut puto , ab αἰκάλλειν . ab eadem caussa unde αἴλουρος vocatur κατὰ μεταφορὰν sumitur *felis* pro *rapaci* , aut *fure* . Ut *feles virginaria* , vel *virginalis* , pro *lenone virginum raptore* , apud Plautum , Persa , IV. IX. & Rudente III. IV. item *feles pullaria* , pro *pullorum* , seu *puerorum fure* , Ausonio Epigr. LX. X. Alii *felles* scribunt geminata liquida : sed perperam , ut puto.

Felix in vett. lib. ac lapidibus absque diphthongo scribi consuevit . Ac firmat hanc sententiam , quod nomen proprium *Felix* , Actorum Apostol. c. XXIV. vers. XXIV. Φῆλιξ scribitur per η . Quare quid , si qua ratione Verrius , Servius , Isidorus voluere , a *falia* esse *falix* , quia *faliat* atque excrescat cito , eadem nos ratione dicamus a *feo* esse *felix* , quia *fecunditas* sit *felicitatis* pars ? Sane inter εὐδαιμονίας πολιτικῆς partes πολυτεκνίαν καὶ εὐτεκνίαν reponit Aristoteles , primo Nicomach. Atque hinc , credo , in Onomastico legas : *Fecundo* , εὐδαιμονίζω . *Feo* autem , quamquam nunc in usu non est , tamen ejus vestigia habemus , in *fetus* , *fecundus* , *femen femina* , atque aliis ; de quibus alibi dictum . An potius dicendum , quæ Becmanni opinio est , *felix* esse ab ἧλιξ , seu ἡλικία , quod generatim *ætatem* notat ; stricte autem ponitur pro *ætate florente* , belloque apta ? qua ratione *felix* proprie sit , qui vegetæ est ætatis , corpore animoque valens . Juvat opinionem hanc , quod Phrynicho , Polluce teste , *juvenilis ætatis femina* ἀμφῆλιξ vocetur , quodqua ἐφῆλιξ dicatur pro ἔφηβος . Erit autem ἧλιξ , *felix* , spiritu in *F* converso , quomodo *festus dies* vocatur ab ἑστιᾶν , quod est *festum diem agitare* , *natalitia* , aut *nuptialia* , *festum* , *celebrare* .

†Falix & Filix & Filicata *opera* , sunt omnes Orientales voces . Felia quatenus *felicitatis* notionem habet , est Arabicæ originis , apud quos verbum פלח *phalaca* significat *prosperitate uti* , *felicem esse* ; idemque significat Conjug. IV. a quo verbo plura nomina derivantur *felicem* aut *felicitatem* notantia .)(Jam vero Felia sive Filix herbae nomen sive ab eodem verbo est , quatenus Hebraice & Chald. est *findi* & *secari* , quia *filix* folia habet multipliciter fissa , ut difficile sit minorum semper ac minorum segmentorum finem reperire : aut vero (quod idem est) erit a verbo פלג *phalag* , quod in Hebraeo & in cognatis lingula idem plane designat .)(Filicatorum aut *felicatorum* vasorum Festus hanc etymologiam tradidit : *Filicata patera dicta* , *quod ad filicis herbae speciem sit caelata* . Hanc originationem etiam in Capro grammatico reperies in haec verba : *FILICEM non FELICEM dicendum : unde & FILICATA OPERA priores dixerunt caelata* , *a FILICE* . Ex quibus verbis intelligo , *prioribus* , non item aevo posteriori , *filicatorum* vocem fuisse usurpatam (nam Cicero semel de Numae aevo usurpat , iterumque ad Atticum eam vocem adhibet , ludo magis , quam serio) ac praeterea , olim *filicata* fuisse dicta , quae *caelata* vocantur , nihil de *filicis* similitudine addens . Quid moror ? idem illud verbum פלח *phelach* Chaldaeis , Syrisque maximo in usu est , ac *operari* significat , cujus verbi derivata *opus* notant . Hinc Filicata tantumdem quod Opera : nam caelaturae *Opera* Latinis dicebantur ; & Caper ubi ait *FILICATA OPERA* , unum alterius erat interpretatio , ut Aqui falisci & tot aliae bilingues , sed idem notantes appellationes , quas notavi in *Tyrrhenicis* . Mazochius .

Fellare , seu *felare* , quidam a *fele* animali deducere : vel a φιλεῖν . Quæ inepta . Plane est ab Æolico φηλᾶν , pro θηλᾶν , hoc est , *mammam sugere* . Hoc a θηλὴ , id est , *mamilla* , vel *papilla* . Nam Æoles , & horum imitatione Attici Θ mutant in Φ . ut φὴρ pro θὴρ , φλᾶν pro θλᾶν . Eos autem Latini solent imitari : ut a θύω , *fio* , unde *fusio* : a θυμιῶ , *fumo* . Similiter igitur θηλῶ , *fello* , id est , *fugo* ; id enim proprie notat . Nonius : *Fellare* , *exugere* . *Varro* , *Marrio* ; *Tum eum* , *ad quem veniunt in hospitium* , *lac humanum fellasse* . Idem , Sesquiulysse : *Nisi quod lupam alumni fellarunt olim* . Par ratio in *fellito* , seu *fellico* . Arnobius , libro II. *Exfugerent fellicantes mammas* . Et Solinus , c. XLVII. *Quod* (Hippomanes) *si præreptum fuerit statim* , *nequaquam mater pullo ubera præbet fellicanda* . Ita recte legitur : non (uti corrigit Delrio) *vellicanda* quod verbum non satis huic loco aptum . A *fello* est *fellito* , ut a *cano* , *canito* . *Fellico* si rectum , erit ut *fodico* a *fodio* , *vellico* a *vello* . Corvus *fellator* , ut Martialis ait , habitus . Nempe quia , ut est apud Plinium , *ore eos parere aut* (leg. *ac*) *coire vulgus arbitratur* . Dixit hoc Aristoteles μίγνυσθαι κατὰ τὸ στόμα .

Femur Perottus dici putabat , quia *ferat* ac sustineat animal . Sed cum ea pars generationi inserviat , placet potius esse ab obsoleto *feo* , unde *fetus* , *femina* , aliaque . Vel κατὰ μετάθεσιν fuerit ex Græco μηρὸς , quod idem signat . A *femine* dictum *interfeminium* , quia *inter femina* . Vide hac de voce dissertantem Appuleium in Apologia . Isidorus , l. XI. cap. V. *Familiam* dici putat quasi *femiliam* , a *femine* , qua voce *genus & stirps ostenditur* . Itaque *familia* , ex mente Isidori erit *cœtus eorum* , *qui ab eodem sint femine* , hoc est , *iisdem parentibus* . Sed

hanc sententiam refellimus voce *Familia*, ubi ostendimus, esse ab Osco *Famel*, quod *ministrum* sibi notabat, ἀπὸ τῦ φαγεῖν.

FENESTRA, vel a *fenerando*, *quia lucem feneratur*: vel a φῶς, *quia lucem intus prabet*: vel ex Græco φῶς & Latino *ministro*. Hoc triplex etymon adducit Isidorus, lib. XV. capite VII. *Fenestra sunt quibus pars exterior angusta, & interior diffusa est, quales in horreis videmus, dicta eo quod lucem fenerentur. Vel quia per eas intus positus homo foras videt. Alii fenestram putant dictam, eo quod domui lucem ministrat, compositum nomen ex Græco Latinoque sermone. Φῶς enim Græce lux est.* Sic legendus is locus. Rectius Nonius, qui deducit ἀπὸ τῦ φαίνειν, ut sic dicatur quasi *phænestra*. Nam Æ interdum in E breve converti, liquet ex βαδαίω, a quo *vado*; βαίνω, ex quo *venio*; ἔλαιον, unde *oleum*; aliaque id genus, de quibus suo loco dicturi sumus. Vel dicendum, *fenestra* esse ab aoristo ἔφανον, ut *A* in *E* commutetur: quomodo ab *ager* est *peregre*; ab *ars*, *iners*, &c. Vel a φαινῶ fuerit φαινίζω, ut a πολεμῶ, πολεμίζω, ab αἰτῶ, αἰτίζειν. A φαινίζω fit φάνιστρα, ut a παλαίω, παλαίστρα. Apud Latinos etiam a *moneo*, *monstrum*. Ex *fenestra* factum *festra* κατὰ συγκοπήν. Festus: *Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram*. Sed codex MStus habet *frestra*. Ut fortasse fuerit *fnestra*. Cui simile Belgarum *venster* quasi a *fenestra*. Sed plures libri *festra*. At Festi verba non satis hæc quid *festra* sit, exponunt. Erat enim *festra* non omne id, per quod lux in ædes admitteretur: sed minusculum sacrarii ostium, sive hoc ita dicatur, quia *fenestræ* magis quam *ostii* similitudinem haberet; sive ἁπλῶς ab generali notione τῦ φαίνεσθαι, quia per eam conspectus pateret. Et fortasse ut a φανίζω, φάνιστρα, sic a φαος vel φάω (unde φαὴς & φαίνω) φάστρα: ut nulla syncope sit opus.

FENUM, an *fœnum*, scribi debeat, quæritur. Per *OE* scribit Isidorus, ut qui a φῶς deducat. Verba ejus sunt, libro XVII. capite IX. *Fœnum dictum, quod eo flamma nutritur; φῶς enim flamma est.* Idem facit Jovianus Pontanus, in Actio fol. CXXXIX. edit. Ald. ubi prius ait fuisse *fevenum*, atque ita dictum, quod hieme eo foveantur animalia. Sed potior nobis Festi, seu Verrii, auctoritas, quem per *E* simplex scripsisse, arguit, quod ejusdem esse origina dicit ac *festuca*: & utrumque venire a *feo*, unde & *fenus* derivat: quam vocem simplici vocali scribendam esse, satis ostendimus in *Fenus*. Festi verba sunt ista: *Fenus appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum.* Et mox: *Apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Fenum quoque pratorum ob hac caussa est appellatum. Quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Quod autem ad originem, qua de caussa a *fetu* derivat Festus, ob eandem deduco ab antiquo *feo*, unde *fenus* & *fetus* nascuntur. A *fenum* aliqui *feniculum*, seu *fœniculum*, deducunt, quia ubi exaruit, *feno* similis sit. Isidorus videtur per diphthongum scripsisse. Nam, lib XVII. cap. XI. *fœniculum* ait vocari, quod thyrsi ejus seu radicis succus visum acuat. Nempe quasi fit a φαίνεσθαι. Sed prius etymon potius est.

FENUS, an *fœnus* per Æ, scribi debeat, nec olim convenit inter antiquos: sane utrumque reperias in monumentis antiquis. Si a φαίνεσθαι fit, per Æ scribi debet; sin a *fetu*, rectius *E* simplici scribatur. De utroque etymo sic Agellius, libro XVI. capite XII. *Cloatius Verus, in libb. quos inscripsit verborum a Græcis tractorum non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita; neque non tamen quædam futilia & inepta.* Et paullo post, sed, in libro quarto: *Fenerator*, inquit, *appellatus est, quasi φαινεράτωρ, ἀπὸ τῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videantur inopibus nummos desiderantibus: idque dixisse ait Hypsicratem quempiam Grammaticum; cujus libri sane nobiles sunt super his, quæ a Græcis accepta sunt. Sive hoc autem ipse Cloatius, sive nescio qui alius nebulo effutivit; nil potest dici insulsius; fenerator enim, uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, a fenore est nominatus; fenus autem dictum a fetu & quasi fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis: iccirco & M. Catonem, & cæteros ætatis ejus, feneratorem sine A litera pronunciasse tradit, sicuti fetus ipse & fecunditas appellata.* Hæc ille. Eadem Nonii sententia: *Fenus*, inquit, *ab eo dictum est, quod pecuniam pariat increscenti tempore, quasi fetus aut fetura. Nam & Græce τόκος dicitur ἀπὸ τῦ τίκτειν.* Deinde eundem Varronis locum, quem Agellius idemque de Catone subjicit. Quod vero ait de τόκος, id fuse explicatur a B. Basilio περὶ τοκιζόντων. Varroni quoque subscribit Festus: *Fenus*, inquit, *appellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & nummorum fetus fenus est vocatum, & de ea re leges fenebres. Fenus & feneratores, & lex de credita pecunia, Fenebris, a feu dicta; quod crediti nummi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τόκος dicitur, fenum quoque pratorum ob hac caussa est appellatum; quando id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.* Hactenus Festus. Sed quamquam opinio hæc magis verisimilis est, quam illa Cloatii, non tamen in totum adstipulari possum. Nam omnino verius puto *fenus* esse ab obsoleto *feo*: unde *fetus*, *fecundus*, *femina*, & *femur*, alibi deduximus. Salmasius vero de Usuris, pag. XXXV. *Fenus e Græca antiquo ποινος venit, quæ est merces, vel pretium, vel etiam pœna, idcirco sic proprie appellarunt pecuniam creditam ea conditione, ut pro ejus usu medii temporis, quamdiu maneret apud accipientem, solveretur aliquid mercedis nomine, quæ est usura.* [malo ab ὠνος, ἀντίποινα & omne quod rependitur.] A *fenus* est *fenebris*; ut a *funus*, *funebris*. Ita *leges fenebres* legimus in superiori Festi loco. Ab eodem est *fenero*, ut a *funus*, *funere*, a *pignus*, *pignera*. A *fenero* est adverbium *fenerata*, hoc est, cum *fenore*: ut Asin. Act. V. sc. II. *Ne ille* (f. *illæc*) *ecastor fenerata fuadeat*, hoc est, malo suo. Et Menæchmis: *Ne illam* (pallam) *mecastor fenerata abstulisti*.

FERA; unde sit, docere conatus Servius in I. Æn. *Feras dicimus, aut quod omni corpore ferantur, aut quod naturali utantur libertate, & pro desiderio suo ferantur*. Posteriorem rationem etiam adfert Isidorus, libro XII. capite IV. Ac subjungit: *Sunt autem libera eorum voluptates, & huc, atque illuc vagantur, & qua animus duxerit, eo feruntur*. Sed rectius Angelus Caninius, qui monet esse ab Æolico accusativo φῆρα, pro θῆρα. Æolice enim φ mutatur in θ, ut cum pro θλίβω dicunt φλίβω, unde φλίψεται apud Homerum. Attice similiter φλᾶν dicitur pro θλᾶν. Fortasse tamen Æolicum φὴρ prius est: indeque θὴρ factum. Quod eo verius puto, quia Hebræis פרא, *fera*, quod est apud Jobum XXXIX. v. *Onagrum* reddit vulgaris interpres. Ac suspicatur ad eum locum Mercerus *onagro* κατ' ἐξοχὴν id nomen datum: quia animal sit valde *efferum*, quodque nullo pacto, vel difficulter admodum humana cura mansuefiat; פר, *juvencus*. Imo & פרך, *sævitia*, *ferocia*. Quare quin φὴρ, ab Hebræo fonte descendat, vix dubitandum puto. Inde autem *fera*, *ferus*, *ferax*. Nisi & hæc ἀμέσως malis deducere ab Hebræis vocabulis, quæ attulimus. Differunt autem *ferus*, & *ferox*. Nam *ferum* id animal, quod nullo septo, aut custode, servatur: *ferox* autem ad mores pertinet. Itaque *Camelopardalis* quidem *ovis fera* dicebatur, non tamen *ferox*; cujusmodi si sit, *ovis* dici non possit. Nec enim alio, quam mansuetis moribus *ovem* refert. Quemadmodum in Oratoriis quoque diximus. Etiam *feri* vocem ad agros transtulere. Festus: *Ferus ager, incultus*. A θὴρ est θηρίον, quod etsi universe notet *feram*, tamen & speciatim accipitur pro *serpente*; unde Dionysius Halicarnassensis Σ literam vocat θηριώδη, id est, *serpentinam*, *viperinam*, quia sibilum habet serpentis. Estque ab hac notione dicta, *Theriaca*, θηριακὴ, sive *quia a vipera carne fiat*; sive *quod remedium sit adversus serpentes*, & generatim *adversus venena*.

venena. Hieronymus, libro II. adversus Jovin. *Carnes viperæ; unde theriaca conficitur, quantis rebus aptæ sint, norint medici*. Ex *Theriaca* est nostrum *Driakel*, quasi *theriakel*.

Ferabitis, a *feritate*, juxta Perottum. Prora & puppis ei hoc Nonii: *Ferabite positum pro agresti*. Sisenna, lib. IV. *Et partim ferabite, partim lauro & arbusto, ac multa pinu, ac myrteis abundat*. Sed legendum *fera vitis*, disjunctis vocibus. Nihil usitatius, quam ut librarii *B* & *V* consonum confundant. Reperio & *ferculam vitem*, quam Columella lib. III. cap. II. reponit inter vites fecundas, ut a *ferendo* potius, quam a *feritate*, id nomen accepisse videatur.

Feralium duplicem etymologiam ponit Festus: *Feralia*, inquit, *Dis manibus sacrata festa, a ferendis epulis, vel a feriendis pecudibus appellata*. Priorem ἐτυμολογίαν probat Varro, lib. V. de L. L. *Feralia*, inquit, *ab inferis & ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulcrum, quibus jus ibi parentare*. Et Ovid. II. Fast.

Hanc quia justa ferunt, dixere feralia lucem.
Ultima placandis Manibus illa dies.

Est & tertia ἐτυμολογία. Nam videntur antiqui *mortem* vocasse *feram*, indeque *feralia* dixisse *quæcumque ad mortuos pertinent*, ut *ferales cyparissos* apud Ovidium; *ferales reliquias*, apud Plinium & Tacitum; *feralem pompam*, VIII. Met. Appuleii; & *ferale epulum*, IV. Florid. Sane ab accusativo Æolico φῆρα erit rectus *fera* priori porrecta; quæ enim *fera* magis effera est *morte*? ut jure ei hoc tributum nomen videatur. Hinc igitur *ferale*, hoc est, νεκρικὸν, ut Onomasticum vetus. Quare minime mirandum, quod & prima in *feralis* producatur: ut apud Maronem, IV. Æneid.

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

Et Ovid. II. Fast.

Tum cum ferales præteriere dies.

Imo fortasse & *ferus* olim ancipitis fuit intervalli. Saltem in Giffaniana Lucretii editione legitur, lib. III. vers. XLVI.

Aut etiam vetiti, si fert ita fera voluntas.

pro quo in MSto nostro est, atque etiam ab Aldo editum: *si fert ita forte voluntas*. De voce *feralis* quædam etiam videre potes apud Rævardum, lib. V. Vari. cap. III. ubi differit quid Constantinus Imperator in quodam rescripto per *feralem* pestem intellexerit.

Fere, a περὶ, id est, *circiter*, *fere*. Ut περὶ πεντήκοντα, *circiter*, aut *fere quinquaginta*. A *fere* autem est *ferme*. *M* addito, ut a δαπάνη, *damnum*; sed veteres maluere hæc a *fero* deducere. Varro, lib. IV. de L. L. *Ferme dicitur, quod nunc fere. Utrumque dictum a ferendo, quod id quod fertur, est in motu atque adventat*. Varroni Romano subjiciam locum Galli Varronis, Julii, inquam, Scaligeri, qui sic de eodem re libb. de causs. L. L. capite CLVIII. *Fere*, inquit, *tractum est a philosophia radicibus; quod enim fertur, in motu est; itaque terminum nullum attigit; neque enim a feris ductum fuit, ut ajunt, quoniam feræ sint celeres. Nam & durum est, & nugantur, cum dicunt feras esse celeres, quia sint quadrupedes; nam & aquilæ sunt feræ & celeres, neque quadrupedes; & multæ quadrupedes feræ sunt, neque celeres, ut elephanti: ἄποδα & quædam celerrima, ut angues; neque canis fera est, & est celer*. Quibus verbis castigat errorem Prisciani. Verba ejus sunt in AV. *Sciendum, quod quædam adverbia non plene servant significationem, quæ in nominibus est, a quibus derivantur, ut ferus, fere; sanus, sane; sensus, sensim. Ideo autem diximus non plene, quia potest esse aliqua ratio, ut feræ dicuntur quæ omni corpore feruntur: quippe cum quatuor pedibus utantur. Fere ergo pro juxta, quod celeribus omnia juxta sunt.*

Ferentarii milites quibusdam (ut Angelus Decembrius scribit lib. IV. de politia literaria parte XXXVII.) dicti videntur a *feriendo*, quod eorum viribus pugna lacessitur. Verum omnino ut a *sedendo sedentarius*; ita a *ferendo ferentarius*: sive *quia opem ferrent*, sive *quia ea tantum arma haberent, quæ ferrentur*. Usi *ferentarii* voce Plautus, in Trinummo; Cato, de re militari; Sallustius, in Catil. Vide Varronem VI. de L. L. ubi disertim scribit, se in æde vetere Æsculapii vidisse equites pictos jaculum in manu ferentes, cum inscriptione Ferentarii. Non tamen locus is in vulgatis codd. menda vacat. Quippe in his Varro adducens illud e Plauti Trinummo (Sc. *Minus quindecim dies sunt:*)

. . . . *Nam illum tibi*
Ferentarium esse amicum inventum intelligo:

ferentarium exponit *inanem ac sine fructu*. Quod Plautini loci sententiæ adversatur. Quare recte Lambinus legit, *non inanem, neque sine fructu*. Est & alter Varronis locus, quo posterior ἐτυμολογία confirmatur. Is est III. de vita populi Rom. *Eosdem etiam quidam vocant ferentarios, qui depugnabant pugnis & lapidibus, his armis quæ ferrentur, non quæ tenerentur*. Festum insuper adi, & Nonium.

Feretrum possis a *ferendo* deducere cum Isidoro, lib. XVIII. cap. IX. Nam, ut ab *aratum*, *aratrum*; a *rutum*, *rutrum*: sic *feretrum* erit a *feritum*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicebant *fertum*, unde remansit *fertile*. Interim verisimilius est, quod idem Isidorus tradit, libro XX. capite II. ut a φέρω est *fero*, sic *feretrum* factum esse ex φέρετρον, unde φερετρεύω. Sed pro φέρετρον Græci φέρτρον dicere solent: ut ex Eustathio, Hesychio, & Suida cognoscimus. Quamquam Eustathius φέρτρον ex φερτήριον contractum putat. Quod vix verum puto. Ab eadem origine pro *pheretro* dixere φορεῖον. Gloss. φορεῖον, *lectica*, *feretrum*. Quo Gloss. loco manifeste liquet, *feretrum* non fuisse lectum, cui imponebatur mortuus, sed ipsum illud, cui imponebatur lectus: hoc est, *lecticam*, quæ & *Libitina* dicebatur, ut ostendit ille Ciceronis locus in Miloniana: *Fasces ex lecto Libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis & Hypsæi*. Errat itaque Nonius, qui *feretrum* putat esse *sepulcrum*. *Feretrum* cratis instar fuisse, argumento est, quod e vimine contexi solere indicent Maro, & Statius; illius est, XI. Æn.

Haud segnes alii crates, & molle feretrum,
Arbuteis texunt virgis, & vimine querno.

Hujus est, VI. Theb.

Tristibus interea ramis, teneraque cupresso,
Damnatus flammæ torus, & puerile feretrum
Texitur.

Vide *Libitina*.

Ferio est *percutio*; quia *feri* esse animi videatur, *ferio* a *ferus* derivant juniores. Nec multo melius Festus, cui, *Ferio dictum, quod ferientes feruntur*. [malo a παίω, nam παίειν quoque est *percutere*.] Censeo *ferio* & *verbero*, ut significatione, ita etiam origine convenire. *Verber* autem est ab Æolico βέρωρ pro, ὄρωρ; ut alibi dictum. *Ferire fœdus* ex eo dixere, quod, fœdus cum iniretur, pecus ferire solerent. Quem ritum describit his verbis Livius, libro I. *Fecialis erat M. Valerius. Is patrem patratum Sp. Fusium fecit, verbena caput capillosque tangens, fœdus, multisque id verbis, quæ effata carmine non opera est referre, peragit. Legibus inde recitatis, Audi, inquit, Jupiter; audi, pater patrate populi Albani; audi, tu populus Albanus: ut illa palam prima, postrema ex illis tabulis ceravе recitata sunt, sine dolo malo, utque ea hic hodie rectissime intellecta sunt: illis legibus Populus Romanus prior non deficiet: si prior defecerit publico consilio, dolo malo, tu ille Diespiter Populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit.*

Fero, φέρω. Ab eo *fertile*, nempe ut *altile* ab *altum*, sic *fertile* ab antiquo supino *fertum* pro *latum*. Inde & *fertum*, *fertores*, *confertum*, *infertores*, *infertilia*, aliaque in Glossis vett. Ab eodem *ferculum*, quia mensæ infertur. Ut a *notatum*, *oratum*, *redimitum*, ultima mutata syllaba in *culum*, fit *notaculum*, *oraculum*, *redimiculum*: sic a *fertum*, *ferculum*. Nisi malis hujusmodi esse a præsenti: eoque & fer-

& *ferculum* esse a *fero*, ut per syncopen fit e *fericulum*. Nam & a præsenti sunt *vehiculum*, *curriculum*, *perpendiculum*. A *fero* est *adfero*, pro quo veteres *arfero*, unde *arferia aqua* & *arferial*: de quibus seorsim. Ei contrarium *aufero* pro *abfero*, *B* in *V* converso, ut in *aufugio*. Ejusdem originis est *offero*, unde donaria, quæ diis offeruntur, dicuntur *offeramenta*, Festo teste. Sed μεταφορικῶς usus eo Plautus, Rudente, Act. III. sc. IV. ubi *offerumentas* vocat plagas, & vibices oblatas impressasque tergo, ut in templorum parietibus solent donaria. Turnebum vide, lib. XVI. cap. XXII. Ab eodem est *confero*, quod proprie notat *in unum fero*: unde *conlativum sacrificium*, quod ex *conlatione* confertur: teste Festo. Item venter *collativus*, seu *conlativus*. Idem Festus: *Conlativum ventrem magnum, turgidum, dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur*. Locus Plauti est, Curcul. Act. II. sc. I.

Quis hic est homo cum collativo ventre, atque oculis herbeis.

Quem ad locum Lambinus aliam nominis caussam adfert; vult enim a Plauto *lenonis ventrem* ita appellari, quod humores, qui in corpus reliquum distribui debeant, in eum conferrentur, atque ita in visceribus vitiatis intumesceret. Μεταληπτικῶς vero accipitur *confero* pro *invicem comparo*, συγκρίνω. Sic *differo* proprie est *dissipo*, *divido*: unde Maro ait *aquilonem differre nubes*; Horatius *eurum differre fractos remos*; *lupos membra insepulta*. Sed κατὰ μεταφορὰν res dissimiles, ut *distare*, sic & *differre* dicuntur. A *differo* non tantum *differentia*, sed & pro eo *differitas* dixere. Nempe ut a *potestis* est *potestas*, sic a *differitis* (pro quo κατὰ συγκοπὴν *differtis* dicitur) factum est *differitas*. Usus eo Lucretius, lib. IV. vers. DCXXXVII.

Tantaque in his rebus distantia differitasque est.

Item Arnobius, lib. I. adversus gentes: *Vultis favere deposito cogitationibus tacitis pervidere, animantia nos esse, aut consimilia ceteris, aut non multa differitate distantia*. Et libro VII. *Quid igitur cessatis cujuslibet arboris viscum sine ulla passim differitate comburere?* Non imitandus vero nobis hac parte Arnobius. Fortasse enim extra metrum hexametrum *differitas* nemo dixit. Sic idem Arnobius, lib. II. *repetentiam* semel iterumque dixit, idque fatcor imitatione Lucretii, cujus est, lib. II.

Interrupta semel cum sit repetentia nostra.

Sed hic eo usus, quia *reminiscentia* non conveniret versui: eademque de causa, lib. I. *variantia* pro *varietas* dixit: & *retinentia*, pro *memoria*: quæ a Lucretio nove ficta putamus. Sed porro composita a *fero* persequamur. Ut *conferre* dicimus qui colloquuntur: sic & *referre* aliquid dicuntur sermocinantes. Proprieque ea vox est respondentis; ac speciatim ejus, qui ad objectum respondet. Quomodo Cicero non uno loco usurpat. Sed generatim sumitur pro *dicere*, *narrare*, *indicare*. Verum *refert* pro *utile est*, non venit a præverbio loquelari, sed a nomine *res*, eoque & priorem habet porrectam. Augustinus Saturnius, lib. III. cap. XVI. nihil audet asserere de veritate alterius etymologiæ. Nonnullis videtur *refert* dici pro *reifert* per syncopen. Festus: *Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius, esse enim rectum rei fert, dativo scilicet, non ablativo casu. Sed esse jam usu possessum*. Sed magis fit verisimile, dici quasi *res fert*. Nam *refert Ciceronis* quid aliud est, quam, *ita fert res Ciceronis*?

†Fero (sicuti & φέρω) idem olim erat, quod *aufero*, ut *omnia fert aetas, animum quoque*. Ea vero significatione forsan sit a פור, quod in *Hiphil* est *auferre*, ut Psal. LXXXIV. 85. & alibi הפר *hapher* est idem quod *aufer*. Mazochius.

†Feronia etsi prope Tarracinam colebatur (unde ea *Nympha Campaniae* Servio ad VIII. 564. dicitur: quo nimirum latiore sensu ejus aevo *Campania* usurpabatur) tamen non dubito quin origo sit ab Etruria: in cujus agro Capenate *Feroniae* *fanum* & *lucus* erat; sicuti etiam alterum *Feroniae* fanum ad Vesidiae amnis ripam in Lunensi tractu fuisse, ex non dubiis monumentis colligit Cluverius; ut & *Lucus Feroniae* inter Lunae promontorium & Arni ostia in Ptolemaei versione, de quibus vide Cellarium pag. 712. Ceteroqui *Feroniae* nomen si a פרה, *Pharah* (quod genus quiescentium verborum assumit in fine א) quod est *fructificare* deducas; significabit *proventuum deam*; sin a Chald. פרנס *pharnes*, quod est *pascere*; *deam pascuorum* praesidem designabit. Mazochius.

Ferrum, ut quidem Isidorus ait, lib. XVI. cap. XX. *ita dictum, quod farra, id est, semina frugum, terræ condat*. Alii, ut ait Perottus, sic censent vocari, *quod in agros colendi gratia feratur*. At ipse a *feriendo* potius appellatum arbitratur, *quod cætera eo feriantur, hoc est, domentur*. Sed verisimilius deducas a *feritate*. Lucret. lib. II.

Hæc validas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt.

Eodemque modo locutus Ennius. [σίδηρος, ἴδηρος, & ἴδηρος, unde ferrum. Illud autem ab ἴβηρος, quia Ibericum omnium semper optimum habitum. nisi malimus a σίζω.] A *ferro* est *ferratile*, ut a Græco κῦμα, *cumatile*. Utroque usus Plautus, Most. I. I. ubi, *ferratile genus*, appellat servos ferreis compedibus vinctos, unde & alibi vocem *ferriterium*, & *ferritribacem* finxit, quia *ferrum* terunt, καὶ τρίβουσι. A *ferrum* quoque est *ferrugo*, hoc est, *ferri rubigo*; unde *ferrugineus color* dictus, quem Maro, I. G. solari tribuit Eclipsi, quæ mortem Cæsaris antecessit. Servius, ad IV. G. VI. Æn. *ferrugineum* interpretatur *nigrum*. Sed non ἁπλῶς est *color niger*, verum ex *nigri & rubri mistura* constat. Unde ad IX. Æn. ait *ferrugineum* esse *colorem vicinum purpuræ subnigræ*. A *ferrum* quoque dictum *ferrumen*, quo *ferrum ferro jungitur*. *Ferrum* enim quia interius est viscidum, eo fit ut partes divulsæ, & igni injectæ, & in incude percussæ, exiguo negotio coalescant. Hanc *ferruminationem* Græci σιδήρου κόλλησιν, & συμφύειν appellant. De ratione ejus vide Cæsarem Bulingerum, lib. II. de Pictura & Statuaria, cap. XII. Inde *ferrumino*, quod generatim in Onomastico veteri exponitur συνάπτω. Proprie autem, ut etymon indicat, de *metallis* dicitur, ac imprimis de *ære* & *ferramentis*. Hinc Glossæ, *Ferruminatus*, χαλκοκόλλητος. Ut *ferruminare* idem sit, ac *maltare* sive *solidare*, sive *partes glutinare*. Etiam *ferrumen* ponitur pro *chalybe*, sive *acie ferri indurata*. Unde *ferruminare*, pro *stringere ac indurare*. Gloss. Phil. *Ferrumen*, σίωμα. *Ferruminat*, σομοῖ. Derisum est olim *ferruminandi* verbum in Hermolao & Politiano, sed ab indoctis. Legere id est, cum apud alios, tum in Plinio libro XVI. capite XXXVI. & pluscula aliis locis ejusdem scriptoris. Restituit id locis aliquot Politianus.

†Ferrum est ab usitatissimo Chaldaeorum פרזל *Farzel*; nec enim hi aliter *Ferrum* vocant. Chaldacis vero iisdem nihil est usitatius quam *Zeta* in in *D* convertere, ut sit *Fordel*. Ea tandem vox in ore Tuscorum (quibus amicissimum fuit D in R commutare) evasit *Farrel*. Postremo abjecto Chaldaeorum ac praesertim Tuscorum L terminali Latini ex *Farrel* facere *Ferrum*. Mazochius.

Fertum seu *ferctum* dixere in sacris *libi optimi genus*. Nempe ex eo quia veteribus *fertum* & *ferctum* idem ac *bonum*. Quemadmodum & pro eo dixere *forctum* ac *horctum*: ut diximus in *Erctum* & *Fortis*. Vel dicendum *fertum* dici, quia antiqui *fertum* pro *latum* dicerent a *fero*. Et hoc verius. Festus: *Ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi; quæ qui adferebant, struferctarii appellabantur*. Persius, sat. II. *Opimo vivere ferto*. Ubi *fertum* est *res Diis oblata*. Simile ab *infero* est *infertum*. Isidorus, libro XX. capite III. *Infertum vinum dicitur, quod altarie libatur atque offertur*. Dixere & *fertor*, & *infertor*. Gloss. vett. *Fertores, ferto libantes*. Glossæ Philoxeni: *Infertor*, παραθέτης. *Infertores* παραθέται. Gloss. Cyrill. Παραθέτης, *structor*, *infertor*.

Ferveo Perotto placet esse a *fero*. Aliquanto verisimilius

similius deduxeris a *πῦρ*, *ignis*: vel *θέρω*, *calefacio*. Nam Θ & Æoles in Φ, & Latini in *F* sæpius convertunt, ut sæpius dictum. Imprimis autem placet, venire a *βράζω*, quod idem notat. Nam *βράσσειν*, *ζεῖν*, ut ait Hesychius. A *fervendo* sunt *fretum*, *febris*, *februo*, & alia, de quibus suo loco.

Ferulæ duplex etymon ponit Isidorus, lib. xvii. cap. ix. *Ferula vocata a medulla. Nam illam Varro tradit esse ferulæ medullam, quam ἀσφόδελον Græci vocant. Nonnulli a feriendo ferulam dicunt. Hac enim pueri & puellæ vapulare solent*. Ubi duplicem *ferulæ* notionem respicit; qua *planta* est a Græcis dicta *νάρθηξ*, qua item est *sceptrum pædagogorum*, ut Martialis appellat. Priorem notionem respexit Isidorus, cum ait sic dici quia *ferat ilum*, sive *hilum*, hoc est, medullam fungosam ejus nominis: sed posteriorem spectarunt significationem, qui a *feriendo* derivabant. Columella:

Capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces
Plantantur.

†Ferus substantivum & ejus femininum Fera non a *θὴρ* veniunt, sed sunt ipsissimum Hebraicum פרא *phere* & פרה; quod quidem vulgo *onagrum* interpretantur; sed non est dubium (vel ex hoc ipso Latino derivato) quin generalius nomen fuerit immitium bestiarum, inter quas onager eminet. Certe Gen. xvi. 12. (פרא אדם *phere adam*, i. e. *ferus homo*, non autem *onager homo*) *ferum* significat. Consentiunt lxx. qui ibi transtulerunt *ἄγροικος ἄνθρωπος* i. e. *agrestis homo*: alibi vero *ἐρημίτης solitarius*, quod eodem recidit. At errant qui Feras a *θὴρ* deducunt: pro quo, inquiunt, Aeoles *φὴρ* usurparunt: reperitur istud *φὴρ* Aeolicum in Homero & Pindaro, & forsitan alibi. Qui sic autem rationes ineunt, perverse agunt. Non enim Aeoles Graecum *θὴρ* in *φὴρ* commutarunt: sed contra Aeolicum *φὴρ* Graeci postea ita corruperunt, ut *θὴρ* extitisset: nam certe *φ* in ea voce nativum esse, origo Hebraica commonstrat. At Aeoles undenam eam vocem in Graeciam intulerunt? ex Italia utique, unde domo erant, ut alibi ostendimus. Ergo Itali recto itinere suum Ferus & Aeolicum *φὴρ* ex Oriente primitus hauserant: de quo non est dubitandum. Agnoscit sane Vossius *τὸ φὴρ* prius esse, quam *θὴρ*: sed Aeolas suum *φὴρ* ex Italia in Graeciam attulisse, non vidit: At si mens non laeva fuisset, id ex vocum Aeolicarum cum Latina itemque Orientali Orthographia miro passim consensu, si non aliud, intelligere potuisset; ut & ea antiquissima Aeolia, quam Homerus in Italia posuit. Mazochius.

Fessus, & *defessus*, nomina non participia sunt, si Diomedem audimus. Nos Priscianum sequimur, qui in viii. ait, *Vetustissimi fatiscor & fessus dicebant: ex quo defetiscor, & defessus; quod quidam a fateor esse derivatum volunt*. *Fatiscor* autem veteres dixisse, arguit illud Accii *ἐπὶ πασῶν μάχῃ*.

Tamen haut fatiscar, quin tuam implorem fidem.

Et Pacuvius, Dulorefte:

Vereor si unquam fatiscar facere quidquam, quod quibo boni.

Citat utrumque Nonius. Utrobique *fatiscar* nihil aliud est quam *defetiscar*, vel *lassabor*. Quare nec dubium, quin a *fatiscor* sit *fatiscitus*, inde contractum *fessus*: ut a *defetiscor*, *defetiscitus*, indeque *defessus*. [ab *ἄω* spiro, *ἄσθμα* & *ἄσις*, *μόχθος*, *κόπος*· ab *ἀσθὸς*, itaque & *fessus*, & *lassus*, nimio labore spiritum frequenter ducens. Ab *ἄω*, *ἄτω*, etiam *ἀσπαίρω* & *ἀσχαλάω*.] Errant igitur, qui, ut refert Priscianus, *fessus* a *fateor* deducere, unde est *fassus*. [inde & *bassus*.] Inter eos autem, quos signat Priscianus, video etiam esse Gellium, libro xvii. capite ii. ubi ait, ut a *fruor* est *fruiscor*: sic a *fateor* esse *defetiscor*. Errabat item Isidorus libro x. ubi *fessus* dici voluit, quasi *fissus*, nec jam integer. Errabat item Perottus, cum derivaret a *ferendo*, quoniam ferendo homines fatigantur. Errabat denique antiquior & probatior omnibus istis Valerius Probus, qui *fessus* ex *fatigatus* contractum putabat. Sic enim scribit: *Fatigatum, an fatigatum? melius fatigati, quod fatigo dicatur, & fessi. Nam a fassi præterito, confessos, non fatigatos dicimus*.

Festino & *confestim* ejusdem sunt originis. Ac nonnullis quidem placet esse utrumque a *festo* die, quia in divinis accelerentur omnia. Sed quid, si dicamus, ut veteres dicere *festæ* & *feriæ*, ita dixisse *festim* & *fertim*, *confestim* & *confertim*: sed cum primum idem signarent, usum discrevisse. Sane *ferendi* vox etiam ad *gressum* pertinet: ut illo Catulli,

Illuc unde malum pedem attulistis.

Et apud Maronem:

Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellæ.

Ergo *festim* dicetur quasi *fertim*, hoc est, *fertis* sive *densis gressibus*: *confertim*, quasi *condensatis gressibus*: *festino* autem sit *festim* sive *fertim progredior*. [*σπεύδω*, *σπουδῶ*, *σπουδάζω*.]

Festivus, unde *festivitas*, a *festus*, ut recte Isidorus, lib. vi. cap. xviii. *Festis* enim diebus cuncta solent esse læta hilariaque, quæ & caussa est cur *festivum* dixerint *εὐτράπελον*, *festivitatem εὐτραπελίαν*, ut Onomasticon vetus vertit.

Festuca a Perotto ita dici videtur a *ferum*: & favere videtur illud Varronis in iv. de L. L. *Homo in pratis per fenisecia eo festucas abradit; quo ab rasu rastelli dicti*. Sed rectius Festus, qui, & *fenum*, & *festuca*, a *fetu* esse arbitratur. Nam de *fenore* locutus, quod a *fetu* deduxerat, hæc subdit: *Fenum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum, quando id ipsum manens, quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est*. Solum in eo a Festo recedo, quod ille a *fetu* deducit: ego ab eo malim, unde & *fetus*, & *fenum*, & *femen*, & alia id genus, derivantur: nempe ab antiquo *feo*: idque eampse ob caussam, ob quam deduxerat Festus a *fetu*. Vide quæ de hoc in *Fenus* diximus. [a findo, fistuca vel festuca.] Est & altera *festucæ* notio. Nam interdum accipitur pro *virga prætoris*, quæ manumittendis a lictore imponebatur: alioque nomine dicebatur *vindicta*, ac a Græcis similiter *κάρφος* nuncupatur. Ita *festucæ* voce usi Plautus, Milite, iv. 1. & Pers. sat. v.

Festum, seu *dies festus*, dicitur a Græco *ἑστιῶ*, quod est, *festum diem agere*, uti cum natalitia aut nuptiales epulas celebramus. Ἑστιῶ vero est ab *ἑστία*, quod tum *larem* sive *focum*, tum *Vestam*, *foci* sive *ignis præsidem*, significat. Itaque *ἑστιῶ* proprie est *convivio aliquem apud larem suum*, hoc est, *domi suæ*, *excipere*. Ἑστία vero unde sit, diximus in *Vestales*. Ab *ἑστιῶ* quoque dictæ *feriæ*. Nam prius fuit *fesiæ*. Velius Longus: *Ferias quoque non fereas, quoniam apud antiquos fesiæ, non fesee dictæ sunt*. *S* in *R* conversum, quomodo ex *asa*, & *lases*, facta *ara*, & *lares*, ut testatur Scaurus de Orthographia. Pluraque id genus alibi attulimus. Festus: *Ferias antiqui festas vocabant; & alia erant sine festo, ut nundinæ; aliæ cum festo, ut Saturnalia, quibus adjungebantur epulationes ex proventu fetus pecorum frugumque*. Ubi pro *festas* legere malim *fesias*, iis impulsus, quæ jam diximus. [*ἑορταί*.] Paullo ante apud Festum, sive Paullum, legas; *Feria a feriendis victimis appellata*. Sed fallitur. Uti & qui *ferias* dici putant quasi *ἱερὰς ἡμέρας*. A *feriis* est *feriari*, quo usi pro *otiari*, quia *feriis* ab opere cessarent; unde in Glossis vett. *feriæ* exponuntur *ἀργίαι*, *ἄπρακτοι ἡμέραι*, & *ferior*, *σχολάζω*. Multa de Romanorum *feriis* legere est apud Macrobium, lib. i. Saturn. capite xvi.

Fetiales, *εἰρηνοποιοί*, sive *εἰρηνοδίκαι*. [*Φαίτης κῆρυξ* Hesych.] Festus: *Fetiales a feriendo dicti. Apud hos enim belli pacisque faciendæ jus est*. Ex his videtur colligi posse, vel ita dici quasi *feriales*, a fœdere *feriendo*: vel quasi *feciales*, quod pacem *facerent*. Imo plerique *feciales* per *C* scribunt, ut in *facio*. *A* autem in *E* abire ajunt: ut in præterito *Feci*. Sed obstat quod Græci per *T* efferunt. Nam Dionysio sunt *φητιαλεῖς*, Plutarcho *φητιάλεις*, vel *φητιάλιοι*. Adhæc Varro vel a *fide*, vel antiquo *fidus* pro *fœdus* originem vocis arcessit. At *D* & *T* facile commutantur. Ita enim ille in iv. de L. L. *Fetiales, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat*

bat ut justum conciperetur bellum , & inde desitum ; & ut fœdere fides pacis constitueretur . Ex his mittebant , antequam conciperetur , qui res repeterent : & per hos etiam nunc fit fœdus , quod Fidus scribit Ennius dictum . Hæc Varro . Sed plane censeo, *fetiales* vocari a *fatu* , hoc est , *fando* , *a* in *e* converso . Quippe erant oratores , qui Græcis similiter *ῥήτορες*, *ἀπὸ τῦ ῥέειν* , hoc est , *ἐρέειν* , sive *εἴρειν* . Mire hanc sententiam firmat illud Varronis libro II. de vita pop. Rom. *Itaque bella & tarde & nulla licentia suscipiebant , quod bellum nullum , nisi pium , putabant geri oportere , & prius quam indicerent bellum iis , a quibus injurias factas sciebant , fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor , quos oratores vocabant* . Citat hunc locum Nonius Marcellus : qui & alterum de *Fetialibus* locum apponit ex ejusdem Varronis libro III. de vita populi Romani : *Si cujus legati violati essent , qui id fecissent , quamvis nobiles essent , ut dederentur civitati , statuerunt , fetialesque viginti , qui de his rebus cognoscerent , judicarent & statuerent & constituerent* . Plura de *fetialibus* , si voles , adi Dionysium Halicarn. libro II.

†Fetialis potius quam Fecialis esse scribendum, arguit Dionysii, Plutarchi, Glossarum Cyrilli scriptura per T, sed & Latinorum Varronis, Festi, Noniique Marcelli, in quibus itidem eum T scribitur. Postremo etiam apud Gruterum in marmoribus ita reperiri ferunt. Atque eam vocem Tuscam esse oportuit, quia fetialia jura ab Etruscis ac potissimum ab Aequis Faliscis desumpta fuerunt, uti in Tyrrhenicis Diatr. VI. in Falisci dictum fuit. Proinde frustra se excruciant, qui etymologiam Latinam vocis Tyrrhenicae h. e. Orientalis requirunt, quae in Oriente requirenda erat. At פתיל *phatil* Hebraeis (ut & Chald. פתליה *phetila*) significat *filum contortum* h. e. vittam, qua quis sacrorum causa sibi caput vinciebat. Ab ea *phetil* h. e. *filo* sive vitta sacerdos is , de quo agimus , dictus Tusco sermone Fetial fuit . Ac re vera Fetialem filo velatum processisse, testatur Livius I. 32. ubi de Fetiale hoc inter cetera habet . *Legatus ubi ad fines eorum venit , unde res repetuntur , capite velato (FILVM lanae velamen est) Audi Jupiter , inquit* &c. Vides quid hoc loco Livius *velamen* Fetialis appellet : non aliud quam *lanae filum* h. e. filum contortum (id quod vox פתיל *phatil* significat) sive *vittam* . Atque hinc etiam intelligis , quid sit , quod Varro , Festus , Servius , Priscianus (quorum loca vide apud Vossium in Flamen) *flaminem* a filo , quo velabantur , dictum putarint , quasi flamen idem sit ac Filamen , quo modo integre legitur apud Grut. pag. 237. 6. his verbis : Filamen . Divae . Avgvstae . In hac , inquam, flaminis verissima etymologia non aliud *fili* nomine intelligere licet , quam *vittam sacerdotalem*, seu filum lanae contortum . Interim nulla Vossio causa fuit , cur deserta hac verissima antiquorum etymologia, *flaminem* dictum voluerit a *flameo:* nam *flameo vestimento* Festus non flaminem , sed flaminicam obvelat; nec ideo *flaminica* nuncupabatur, quod *flameo* uteretur , sed quia *flamen* ei maritus esset . Quamquam nec *flameum* nec *flamma* Orientali origine caret : sunt enim indidem , unde Fvlmen infra derivabimus , dicente Festo *flameum* ea eo dictum, quia *telum fulminis eodem erat colore:* de quo vide in Fvlmen .)(Sed redeo ad Flaminem , quae vox non est aliud, quam Fetialis Latinum interpretamentum . Latinum , inquam, quia derivatur a voce Filvm jampridem civitate donata. Ceterum & ipsum Filvm possit esse a rad. פלם , quam radicem *torquendi* notione fuisse praeditam , declarat Syrum verbum in Ethpeal nim. אתפלם *etaphelam*, quod eam quam diai torquendi significationem habet . Inde inquam fit Filvm , quod *contorquendo* gignitur , non vero ab Hilvm Varronis , aut a Pilvs Isidori. Est sub eadem rad. פלם apud Castellum Syriaca vox פלמונרא *phelmunoro* sive *phlemunoro* , quod exponitur ibidem *aedituus* , *servus Ecclesiae* : quod nomen cum eisdem radicalibus constet litteris , ac Flamen , videtur antiquitus apud Syros *Sacerdotis* gentilium fuisse vocabulum (unde per Tuscos manarit in Italiam) deinde ab Syris Ecclesiae scriptoribus pro aedituo Christiano usurpatum . Ergo uti dixi , Flamen (quod est Fetialis synonymum) ita a *filo* Latino deducitur ; ut tamen & Filvm & ipse Flamen , si primam originem spectes , sint mere Syriaca , indeque in Latium per Tuscos traducta.)(Ac ne Vitta quidem ipsa (qua voce usi sumus , ad Filvm fetiale ac flaminicum derivandum) minus Tusca vox est , ab Oriente repetenda. Vossius quidem eam dictionem sive a vinciendo deducit , quasi diceretur Vincta , aut vero (quod probabilius existimat) ab Aeolico *βίττος* pro *μίττος filum* . Darem manus , si de Aeolico *βίττος* docuisset . Nunc vero istud *βίττος* nusquam gentium est , sed tantum *μίττος* , quod ab Hesychio exponitur *νάξις* , *σπεῖρα* , *τόνος* . Verum quid moror ? Hebraicum & Chaldaicum חוט *hut* exponitur *filum*, *vitta* , *funiculus* . Apud Syros autem loco medii *Vau* in hujus radicis derivatis *Jod* assumitur , qui Syri & *huto* & *hito* promiscue *filum* appellant : a quo deinde (prima gutturali in V consonum transeunte) fit Tuscum Vitta , h. e. illud *filum* , quo Sacerdotes vinciebantur.)(Jam vero ut ad Fetiales redeam, in eorum ornatum praecipua *verbena* fuit. Nam unus saltem fetialium *verbena* coronatus (qui *verbenarius* Plinio dictus) ad hostes procedebat . De *verbena* adi sis Vossium ; nam ex collatis apud eum Plinii , Servii , Donati , Acronis locis facile colliges *verbenae* nomine venisse, tum *herbam gramenve* ex sacris locis evulsum , tum etiam abusive omnes frondes sacratas , ut lauri , olivae , myrti &c. Itaque vera est Acronis etymologia ad IV. Od. XI. *Verbenae . . . dictae quasi herbenae* ; saepissime enim aspiratio in V consonum transmutatur . At Herbae ipsius vox unde ? Ab Oriente utique per Tuscos in Latium manavit : nam *herbam* sive *gramen* Hebraei עשב *heseb* dicunt , id vero apud Chaldaeos in forma emphatica עשבא fit, quod tum I , tum E sub prima littera recipit, ut fit *hisba*, aut *hesba* ; nec aliter Syri (etsi cum Samech) עסבא *hesbo* . Hinc ergo fluxit Tuscum primitivum Hasba. At deinde Latinis placuit sibilum in R mutare (ut in *Valesiis*, *Fusiis* &c.) ex quo factum est Herba , a quo postmodum Verbena.)(Eaedem verbenae alio nomine Sagmina vocabantur ; quae non repugno quin cum Festo a *Sanctus* (*quia ex loco sancto arcebantur*) sive a *sanciendo* dici potuerint, quasi Sancimina , nam C antea pro G erat . Tamen si nomen fuisse Tuscum placeat ; possit esse a Chaldaeo שגם *saggem* quod est *ligare* , quia sagminibus iis *Fetialium* caput vinciebatur . Virg. XII. *Verbena tempora vincti* . Vide ibi Servium.)(Postquam de Fetialibus dictum ; juvabit & de Cadvceo pauca dicere . Nisi quod negat Martianus , Romanorum Fetiales caduceo usos ; qui L. *Sanctum* 8. §. 1. D. *de divis. rer.* ait : *Sunt sagmina quaedam herbae , quas legati pop. Rom. ferre solent , ne quis eos violaret ; sicut legati Graecorum ferunt ea , quae vocantur cerycia*. Caduceum intelligit , qui Graecis *κηρύκειον* aut *κηρύκιον* dicitur . Ergo cum *Caduceus* non Italorum , sed gentium exterarum fuerit , ne nomen quidem Etruscum fuit: sed facile Cadvcevs est ex Graeco *κηρύκειον* , littera tantum canina in D commutata , quod saepe accidit . Nisi quod Graecum *κηρύκειον* videtur factum ex Syro כרכא *circo* , quod inter cetera *jugum textorium* significat: nam quae voces apud Orientales *liciatorium* notant, eaedem & *hastam* significant , quod saepe alibi observavimus . Verum ne multa : Syrum verbum כרך *cerac* , *ambiendi* , *circumducendi* , *circumvolvendi* notionem obtinet . Ab eo verbo fit *Cerycium* , quod angues circumvolutos habebat . Nisi magis arriserit *cerycium* ex Hebr. קרא *kare* , *Clamatu* , arcessere . Vide mihi dicta in voce *Caduceus*. Quod *Cerycium* in Graecia in uberrimam prosapiam pullulavit ; nam & *κῆρυξ caduceator* , & verbum *κηρύττω* inde sunt orta . At ab eodem Cerveivm tantum R in D transeunte , fluxit Italorum Cadvcevs . Mazochivs .

Fetus [φύω, φέω, βέω, βόσκω, βοτὸς, &c.] (ut Pierius, ad Ecl. I. & Aldus, in Orthographia monuere) tum per *OE*, tum nuda vocali scriptum invenitur in antiq. lapp. & libris. Iis, qui per *OE* scribunt, favit Jovianus Pontanus, in Actio fol. CXXXIX. b. edit. Ald. ubi a *fovendo* sic dici ait quasi *fovetur*, quod a matre foventur. Eosdem secutus Jul. Scaliger, qui, libb. de caussis L. L. cap. LXXIX. putat esse a φοιτᾶν, quod est, συνιέναι. Mihi placet per nudam scribi vocalem: ut nempe verbale sit, ab antiquo *feo*. Nam ut a *mitto* est *missus*, quod tum substantive tam adjective capitur; ita a supino *fetum* tum substantive dicetur *fetus*, tum adjective: a quo remansit *effetus*. Hinc *effeta parentum* est apud Sallustium: & *effetam terram* dicunt Lucretius, Columella, alii. Quidam, ut Ovid. tradit, a *ferendo* dici putant. Ita enim scribit, Fastorum lib. IV.

Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo:
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Qui locus juvat simplici *E* scribentes *fetus*, & *fecundus*. Utrumque tamen non a *ferendo* esse puto, sed a *feo*. Nam, ut a *fleo* est *fletum*, unde *fletus*; sic a *feo*, *fetum*, unde *fetus*. Ut item a *juvo*, *jucundus*; sic a *feo*, *fecundus*. Nec obstat, quod in antiquis numismatibus FOECVNDVS, & FOECVNDITAS, per *OE* inveniatur: ut ad Ecl. I. tradit Pierius. Nam in aliis nummis nuda vocali reperiri docebit in Orthographia Aldus. Atque ita ab antiquissimis scribi solere, argumento est, quod Catonis seculo per *E* exarasse auctor est Gellius, lib. XVI. cap. XII. Nec Agelliano seculo disputabatur, num per *OE*, verum an per *AE* scribi deberet: ut idem locus indicat. Nec est, quod obducat quis Nonium, apud quem in editione ab Hadriano Junio recensita legitur, Catonem, & cæteros antiquiores, *Fœtus* scripsisse, sine O litera. Nam *A* reponendum, prout recte exaratum in antiqua Veneta Philippi de Pinzis. *Femori* quoque, ac *femini*, nomen esse censeo, non a *ferendo*, quod ea præcipue parte sustineatur animal, sed ab eo, quod diximus verbo, quia istæ partes sint generationi necessariæ. *Femina* quoque (quod & ipsum per *E* simplex in vett. libb. ac lapp. invenitur) non a *feminum* mollitie dici puto, sive *feminum* partibus, quibus a viro distinguitur: quod apud Isidorum legas, lib. XI. cap. II. neque a φοιτᾶν, hoc est, *coire*, quæ Julii Scaligeri, loco supra citato, opinio est: verum a *feo*, ut ab eadem re origo arcessatur, unde & *parens*, & *genitor*, ac *genetrix*, & γονεύς, & τοκεύς, sumta sunt. *Fenus* quoque, & *fenum* hinc descendere diximus suo loco: ubi & quædam adserimus apta firmanda iis, quæ diximus. Imo fortasse nec *felix* inepte hinc arcessamus, quemadmodum paret ex iis, quæ seorsim de hac voce dicuntur.

Fex sive *fæx* (quomodo aliqui scribere jubent, ut differat in dativo a præterito *feci*) est cujusque rei *excrementum*, a *faciendo* ita dictum, juxta Perottum. Apud Isidorum autem legas libro XX. capite III. *Fex dicta, quod sese vasis emergendo afficiat*. Ubi cum Martinio malim *affigat*. Nempe ut *fex* dicatur quasi *fixa*, sive *affixa* vasi; sive a Græco πήγω seu πήγνυμι, id est, *figo*, item *coagulo*, *spisso*. Ut ita *fex* dicatur quasi πῆξις, id est, *coagulum*, *concretum*, *spissamen*. A *feco* est *defecare*. Glossæ vett. Διυλίζω, *defeco*, *feco*, *faeco percolo*. Appul. IX. Met. *Vina pretiosa defecat*. Symmachus, libro III. Epist. *Pleraque condita musta defecant*. Hinc *defecatus* pro liquido. Ad animum tranquillum transtulit Plautus, Aul. Act. I. Sc. II. *Nunc defecato demum animo egredior domo*.

F I

Fiber animal est quadrupes, amphibium, quod & *castor* vocatur, ac, ut Servius monet, *canis Ponticus*: imo ex quorumdam sententia etiam *canis fluviatilis*: sed confunduntur ab iis κύων ποτάμιος, & κύων ποντικός· κύων ποτάμιος est *lutra*, quæ differt a *fibro*. Nam *cauda piscium fibro, cætera species lutræ: utrumque aquaticum, utrique mollior pluma pilus*: ut Plinius ait, libro VIII. capite XXX. Vivit in riparum cavernis, in quibus gradus binos aut ternos facit, ut crescente aqua adscendat, decrescente descendat. Noctu inprimis cavernis exit, ac tum fructibus ac corticibus arborum vescitur, tum flumine etiam se mergit, ac pisces captat. Ita veteres ei nomen ex eo impositum tradunt, quia colat amnium *oras*, quas veteres *fibras* dixere. Ita Varro, in IV. de L. L. & Festus, in *Fiber*. Verba utriusque adduco in *Fibra*. Nempe a *finio* sit *fiber*, a, um, hoc est, *extremus*; inde *fiber animal*, *fibræ jecoris*, & *fimbria* in veste. Sed rectius de horum singulis Salmasius, qui singula horum a Græcis arcessit. Æoles enim θ mutant in φ· ut φλᾶν dicunt pro θλᾶν, φηρ pro θηρ, unde *fera*: sic φιβρὸς pro θιβρὸς, quod inter alia notat *molle*. Hesychius enim θιβρὸν interpretatur ἁπαλὸν, τρυφερὸν, καλὸν, σεμνόν· uti θιβρὸν, φιλάνθρωπον, ἀβροτικὸν, ὑπερήφανον. A mollitie igitur *crinium* nomen acceperit. Nam, ut paullo ante e Plinio dicebamus, & *fibro* & *lutræ* est *mollior pluma pilus*. A *fiber* est *fibrinus*, ut, *pelles fibrinæ*; item *fibrinum* pro *lana fibri*, quæ ob molliciem commendabatur. Glossæ Arabicolatinæ: *Fibrinum, lana animalium*. Isidorus, libro XIX. capite XXII. *Fibrina, tramam de fibri lana habens*. Ita recte est in MSto meo, ubi perperam vulgo legitur, *tramam de fibri lana habens caprina*.

Fibræ sunt *jecoris extremitates*, ut in VI. & X. Æn. interpretatur Servius. Sed utrum proprie id, an συνεκδοχικῶς notet, nec inter veteres convenit. De *herbis* usurpat Maro I. Georg.

. . . . *Et amaris intyba fibris*.

Ubi sic Servius: *Fibris abusive* ait, *quod radices intyborum hac atque illac decurrant, ut fibræ per jecur, id est, venæ quædam ac nervi. Alii fibras proprie dicunt rei cujusque extremitates. Sicut Cicero in Gabinium: Fibræ cincinnorum madentes. Et in Tusculanis: Non solum ramos amputare miseriarum, sed omnes radicum fibras evellere. Unde & jecinoris extrema partes fibræ a nonnullis appellantur. Bene ergo Virgilius intyborum, vel radicum, vel foliorum extremitates fibras dixit. Alii herbas adserunt: ut Nigidius commentario grammaticali: Φορβη, sed ante fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt. Potest ergo hic fibris pro herbis accipi, quando ipsa intybus herbæ species est*. His verbis Servius triplicem sententiam adfert. Una est ut proprie dicatur de *jecoris fibris*, inde ad alia transferatur. Altera ut proprie de *quavis* dicatur *extremitate*. Tertia, ut proprie sit *herba*: quod Nigidio placuit, ut idem sit ac φορβη. Sane φορβὴ generatim *pabulum*, ac spectatim interdum, Eustathio teste, ἡ τῶν ἀλόγων τροφὴ, ut equi & asini apud Homerum. Sic *terra* passim vocatur πουλυφόρβος, quia *herbas* ac *pabulum* suppeditat animantibus. Si hæc Nigidii sententia placet, videri possit fibra κατὰ μετάθεσιν pro *fobra* vel *fubra* dici a φορβή. Nam o & u sæpe convertuntur in *i*, ut κόνις, *cinis*; κύκνος, *cicnus*; *optumus*, *maxumus*: *optimus*, *maximus*. Sed longe, ut puto, verius est, *fibras* primo notasse *rei cujusque extremitatem*, speciatim autem de *jecore* & *herbis* usurpari. Nimirum veteres *fiber*, *fibra*, *fibrum* dixere pro *extremo*: indeque *fibræ*, & *fimbriæ*, *extremitates rei*, non cujusvis, sed *incisæ*; sic ut nunc accedat, nunc recedat. Unde Isidorus, libro XI. capite I. *Fibræ jecoris sunt extremitates, sicut extremæ partes foliorum in vitibus, sive quasi linguæ eminentes*. Par ratio in *foliis platani*. Unde Mela: *Peloponnesus ob sinus & promontoria, queis, ut fibris, litora ejus incisa sunt, platani folio simillima*. Item in *foliis urticæ*. Cui iccirco *folia fimbriata* tribuit Plinius. Nam *par figura fibrarum*, & *fimbriarum*, etiam in veste. Gloss. κράσπεδον, *lacinia*, *fimbria*. Quod plenius intelligitur ex iis, quæ in *lacinia* diximus; θύσανοι quoque *fimbriæ* idem. Nempe & *fibra*, & *fimbria*, imo & *fiber* animal, si veteres audimus, sunt ejusdem originis, ut ostendit Festus his verbis: *Fiber genus bestiæ quadrupes*. Plautus:

Sic me subes quotidie, quasi fiber salicem.

Quo nomine extremæ fluminis ora appellantur. Unde & *fibras jecinorum, & fimbrias vestimentorum*, dicimus. Prælvit autem Varro lib. IV. de L. L. *Fiber ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui fibri dicebant extremum, unde in sagis extrema fimbriæ, & in jecore extremum fibra; hinc fiber dictus.* Quem egregie illustrat illustris Scaliger. Meruere ejus verba a nobis hoc loco repeti: *Ut a cerno, cribrum: a facio, faber: a tumeo, tuber: a luo, liber: a cresco, creber: a glubo glaber (deglubitur enim:) a scarreo (unde scarrosus Lucillio, λεπρὸς) scaber: a suo suber (insuitur enim solo calciamenti: unde ea dicuntur καττύματα Græcis:) a craceo, craber, qui postea crabro, σφὴξ (Cracere significat gracilem esse Ennio, & σφηκώδεις graciles dicuntur apud veteres Comicos.) Sic a finio fiber, extremus.* De *fibris jecinoris*, non audiendus Isidorus: qui illas a *ferendo* derivat, libro XI. capite I. *Dictæ fibræ, quod apud gentiles in sacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent.* De *fimbriis* sic idem, lib. XIX. cap. XXIV. *Fimbriæ vocatæ oræ vestimentorum, hoc est, fines, ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum ὅρον vocant.* Ubi eadem exponere conatur, unde & *fimbriæ* & *oræ* appellentur: *fimbrias* dici a *finis*; *oras* ab ὅρος. Nonnesius ait *fimbria* κατὰ μετάθεσιν esse a φορβὴ, hoc est, *alimentum*. Puto pro *fimbria* voluisse dicere *fibra*, quæ φορβὰν notat: ut ex Nigidio superius diximus. *Fimbria* vero, seu *fibria*, vel est a *finio*, pro qua sententia est Isidorus, ut vidimus: vel ejusdem originis sit ac *fiber* pro *castore*: nempe, ut Salmasio visum, ab Æolico φιβρὸν pro θιβρὸν, quod teste Hesychio notat *pulchrum* & *ornatum amans*: sane *fimbriæ* vestibus adduntur ad ornatum. Vel potius quatenus θιβρὸν notat *molle* & *tenue*, ut idem Hesychius monet. Nam solent vestibus assui villi: unde Suidæ κροσσὸς, quod *fimbriam* notat, exponitur μαλλὸς, id est, *villus*. Indeque *cirratæ vestes* κροσσωταὶ apud Pollucem: Et in Glossis Philoxeni: *bicerres*, δίμαλλοι, δίκροσσοι. Ubi *bicirres* malim a *cirris*, ut *bisetæ* apud Festum, a *setis*.

FIBULA est, qua longiora vestimenta solent subnecti: unde Maro, IV. Æn.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Et Ovid. VIII. Met.

Rasilis hinc summam mordebat fibula vestem.

Isidorus libro XIX. cap. XXXV. *fibulam* ex eo ait nuncupatam, quod Græci appellent φίβλαν. Sed est ea vox a Romanis accepta, ut clare ait Suidas, Πόρπη, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φίβλα. Nempe quia Romani κατὰ συγκοπὴν pro *fibula* dicerent *fiblam*, ut ex veteri etiam inscriptione constat. Dicta autem *fibula*, quia nectit vestium *fibras*, hoc est, *extremitates*. Vel quia vesti *infigatur*, seu quod ora vestis ei *affigatur*. Ut a *tero tribulum*, & per syncopen *triblum*: sic a *figo figibula*, & per syncopen *fibula*. Græcis similiter περόνη & πόρπη dicitur a πείρω, id est, *transadigo*, *transfigo*. [a φλίβω idem quod θλίβω, unde φλιά.] A *fibula* est *fibulatorium*; ut *fibla*, *fiblatorium*, quo usus Trebellius in XXX. tyrannis, & Anastasius in Leone quarto. Ita dicebatur vestis, quæ fibula stringeretur. A *fibula* quoque *confibula*. Usus Cato de R. R. capite XII. ubi refertur inter instrumenta torcularis. Verba ejus sunt: *Fibulas XL. confibulas ligneas queis arbores comprimat, si dehiascent, & cuneos* VI. Ejusdem originis est *Suffibulum*. Festus: *Suffibulum est vestimentum album, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite virgines Vestales, cum sacrificant, semper habere solent, idque fibula comprehenditur.* Nec aliunde est *infibula*. Tertullianus, capite I. lib. de Pallio: *In viris autem pallii extrinsecus habitus & ipse quadrangulus, ab utroque laterum regestus, & cervicibus circumstructus infibulæ morsu humeris acquiescebat.* In vulgatis est *in fibulæ*: sed *infibulæ* probabat Scaliger. Etiam in Onomastico legas, *Infibulo*, ἐμπορπάω. Apud Celsum quoque legas, libro VII. *Infibulare quoque adolescentulos interdum valetudinis causa quidam consuerunt.* Rationem deinde infibulandi docet. Nec solum valetudinis caussa, sed etiam ne vox coitu multo raucesceret, *infibulatio* in usu erat. Unde Juvenalis, sat. VI.

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus.

Ubi veterem interpretem vide.

FICEDULÆ nomen inditum a *fico*, cujus fructu gaudet. Varro, lib. IV. de L. L. *Ficedulæ & Miliariæ a cibo: quod altera fico, altera milio fiant pingues.* Similiter Isidorus, libro XII. capite VII. Hinc Martialis in Xeniis, epigr. XLIX. cujus lemma *Ficedulæ*.

Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Græcis similiter συκαλὶς appellatur. Nam σῦκα *ficus*. Sed nomen hoc auctumno solum habent. Post enim vocantur μελαγκόρυφοι, quod μέλαιναν κορυφὴν, hoc est, *nigrum verticem*, habeant: unde quidam *atricapillam* vertunt. Alexander Myndius, apud Athenæum, facit aves diversas. Sed Aristoteles eandem ait esse avem, verum post auctumnum, ut vocem coloremque, ita nomen mutare: atque id cognosci inde, quod etiam conspecta sit nondum plane mutata, eoque neutrum habens nomen.

FICUS arbor non inepte deducitur a συκῆς, id est, *ficus novella*. Sed malim ab Hebræo *fag*, פג, quomodo dicitur *ficus, quæ nondum satis maturuit.* At minime audiendus Isidorus, qui lib. XVI. cap. VI. *Ficus Latine a fœcunditate vocatur. Feracior enim est cæteris arboribus. Nam ter quaterque per singulos annos generat fructus, atque, altero maturescente, alter oritur.* Hinc *ficitor*, & *ficitas*: *ficitor*, qua forma dicimus *olitor* ab *olere*: *ficitas*, quo pacto *olivitas* dicitur ab *oliva*. Novius apud Nonium:

Ficitores
Omnes capiunt ficitatem, merx est sine molestia.

A *ficu* quoque est *ficulnus*, & *ficulneus*. Unde *arbor ficulnea* apud Columellam. Sed sæpius arboris ejus trunco, ramis, aut frondibus tribuitur. At *Ficus* pro ulceris genere nomen ex eo habet, *quod desuper fundat sese ad fici fructus similitudinem* ut testatur Celsus, lib. VI. cap. III. Sane Græcis similiter σῦκον, & σύκωσις, vocatur. Hinc *ficosus* in carmine obsceno,

Ficosissima me puella ludit.

Item:

. . . . Inter eruditos
Ficosissimus ambulat poëtas.

Hujus morbi species est *marisca*, quomodo vocatur, cum in ano gignitur. Juvenal.

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Nec ratio nominis obscura est, cum itidem dicatur a *similitudine ficus marisca*. Varro, lib. I. de R. R. *Ut nuces Græcæ, ac mariscæ fici.* Citat Nonius, cap. de genere ciborum & potuum. Hadr. Junius in Nomencl. *ficus*, & *marisca*, eundem facit morbum. Alii quos sequimur, differre volunt ut genus & species. Postremo loco illud addamus Lexicographis omissum, *ficum* etiam dici *fruticem marinum*, sine foliis, rubro cortice. Plinius, lib. XIII. cap. XXV. Nomen unde sit, non video, cum foliis carere dicatur, nisi fortasse sit a *similitudine fructus*, quod Dalecampio videbatur.

†FICUS dicitur ab Hebr. פג *phag* i. e. *grossus*: quam vocem ajunt non tantum ab Orientalibus, sed & Occidentalibus & Septentrionalibus & Australibus populis ferme eodem significatu usurpari. MAZOCHIUS.

FIDELIA, juxta nonnullos, quia id genus vasis *fideliter* servet recondita. [dimin. a πίθος.]

FIDO a πιθῶ, sive πείθω. [& Bœotice πίττω, unde apud Hesych. ἐπίττομαι pro οὐ πείθομαι.] A *fido* autem, mutata quantitate, fit *fides*. Vel ab Æolico πίττις, pro πίστις. Non a *fio*, quia *fiat*, *quod dictum est*, uti Cicero putabat, libro I. Off. & libro XVI. epistola X. quique eum secutus Augustinus, epistola XIX. A *fide*, *fidelis*: sed a *fido*, *fidus*: ut quantitas dispar ostendit. Donatus: *Fidus in maximis: fidelis in minoribus.* Caper: *Fidus amicus erit: famulum fidelem dicito.* Fronto: *Fidelis fit, fidus nascitur.*

ftitur . Sed non hæc obfervantur . A *fide* , *fiduftus* ; ut a *Venus* , *venuftus* ; a *vetus* , *vetuftus* . Feftus : *Fidufta a fide denominata , ea quæ maximæ fidei erant.* At *fides genus citharæ fic* , Fefto tefte , *dicta* , *quod tantum inter fe chordæ ejus* , *quantum inter homines fides* , *concordent* . Sed omnino ut a σφάλλω , *fallo* ; ita a σφίδης , *fides* . Hefych. σφίδης , χορδαὶ μαγειρικαί. Σφίδη , χορδή . Argute igitur magis quam vere Beatus Ambrofius , orat. de obitu Theodofii Imper. *Bona itaque fides , quæ frequenter operatur in mortuis. Unde arbitror , quod fila chordarum citharæ ideo fides dicuntur , quoniam & mortuæ fonum reddunt*. A *fides* & *cano* eft *fidicen* , ut a *cornu* , *cornicen* ; a *tibia tibicen* . Etiam *fidis* eft fideris nomen : ut apud Columell. libro xi. capite ii. Unde diminutivum *fidicula* , quæ Hygino *Lyra* . Onomafticon vetus : *Fidicula* , λύρα . At *fidiculæ* pro genere tormenti , a priori eft fignificatione . Nempe quia *iis rei in eculeo torquentur* , *ut fides inveniatur* : ut Ifidorus ait , libro v. capite xxvii. Verifimilius hoc quam fi inde nomen arceffas ; *quod fontes funibus velut fidibus diftendantur* .

†Fido eft a בטח . *vatab* , V confono verfo in F , quod faepe accidit . At Tufci , credo , pro *Fido* , Ito dicebant , quia eis Itia erat *fiducia* tefte Macrobio , quem vide in Itis . At Latini & primam confonam originis revocarunt , & T Tufcum in D (ficut & in Idus) verterunt . Vide omnino Itis loco fuo. Mazochius .

Figo , a πήγω , unde & *pago* , feu *paago* . Compofitum ejus *defigo* : quomodo admiratione vel ftupore aliquis dicitur *defixus* . Etiam dicitur de *magicis vinculis* , quibus functio naturalis impeditur . Sic ufus Paullus , fententiarum lib. v. cap. xxiii. *Qui facra impiave nocturnavi , ut quem obcantarent , defigerent , obligarent , fecerint* . Item Appuleius in Herbario , ubi de leontopodio : *Si quis devotatus ac defixus in nuptiis fuis fuerit , quomodo refolvatur*. Ubi videmus, *defixus* , & *refolutus* , opponi . Recte igitur Gloffæ Philox. *Defixiones* , νεκυομαντίαι , καταδέσμοι.

Figura , a *fingo* , ut tradit Varro , lib. v. de L. L. & Agellius , lib. xii. cap. xxviii. Similiterque a *fingo* eft *figulus* : item ab *effingo* , *effigies* . *Fingo* ejusdem originis videtur , ac *pango* . Quod fi eft , fuerit a πήγω , feu πηγνύω . Vel fit ab eodem ac *pingo* . Nempe a φέγγω , id eft , *luceo* , *illumino* . De utroque fic Jul. Scaliger , libb. de cauff. L. L. cap. lxxxvii. Γράφειν *dixere* , *lineas ducere* . *Pictura primum ab fole & umbra orta eft ; unde μονογράμματος* · *poftea addidere lucem & umbram* . *A potiori Latinis vifum eft denominare , ut a φέγγος dicerent fingere , & detracta adfpiratione , Pingere . Eft igitur Fingere , exprimere imitatione veram rem : iccirco dicta figura in fignis , & tabulis , atque hinc porro in Grammaticis* . *Defingere* idem ac *fingere* . Horatius in Arte :

Defingis Rheni luteum caput .

Filicones , item *filicata vafa* , a *filice* , feu *felice*, herba dicuntur , unde & *filicta* , ut a *falice falicta*. [*Helicones* , *nebulones* .] Feftus : *Filicones* (al. *Feliones*) *mali & nullius ufus* , *a filice* (al. *felice*) *dicti* . Idem : *Filicata patera dicta* , *quod ad filicis herbæ fpeciem fit cælata* . Utitur Cicero in Paradoxis : *Quid a Numa Pompilio ? minufne gratas Diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas , quam filicatas aliorum pateras arbitramur ?* Corrupta hæc vox apud Cic. epiftola i. libro vi. ad Att. Nam vulgo legitur: *Sed heus tu , quid cogitas infelicitatis ? Lancibus & fplendidiffimis caniftris , olufculis nos foles pafcere ; quid te vafis fictilibus appofiturum putem ?* Ubi legendum : *Sed heus tu , quid cogitas ? in filicatis lancibus , & caniftris* , &c. Ita is locus legi debet . Etiam *filicatorum operum* meminit Caper Grammaticus , atque infimul *filicis* etymon affignat : *Filicem* , *non felicem dicendum* : *unde & filicata opera priores dixerunt cælata , a filice : quam ita credo dictam , quod fit minus felix arvis* . Vult *filix* dici quafi *minime felix* , ut fit ἀντίφρασις , quam fæpius explofimus . Ifidorus a *folium* derivat : quantum perfpicere eft e corruptiffimis iftis verbis , libro xvii. capite ix. *Filix a fingularitate folii dicta . Denique ex una virgula altitudinis cubitalis una fciffa folia gignit refimplicata , velut pinnæ* . Sed non dubito quin *filix* , five , ut in aliis libris vocatur , *felix* , fit ex πτερὶς , quomodo Græcis vocatur : nempe a πτέρυξ , *ala* : ut auctor nobis eft Diofcorides , libro iv. capite clxxxvi. (alias clxxvi.) ubi folia πτερίδος effe ait ἐντετμημένα καὶ ἀναπεπλωμένα , ὡς πτέρυξ , hoc eft , *incifa* , *five multifida* , *& expanfa* , *velut ala* . Similiter Plinius , libro xxvi. cap. ix. *Folia* (filicis) *utrinfque lateribus pinnata , unde nomen* (πτερίδος) *Græci impofuere* . A πτερὶς igitur fit *felix* , feu *filix* , elifo τ quod poft π interdum faciunt Romani , mollioris foni cauffa: ut cum pro πτίσσω dixere *pifo* , & poftea *pinfo* .

Filius ab Æolico ὑιὸς , pro υἱὸς , inferta liquida cum vocali. Vel a φῦλον , id eft , *genus* , υ in *i* abeunte , ut *fio* a φύω · *ligo* a λύγος , id eft , vitex ; vel ἀπὸ τῆς φιλίας , ob στοργὴν φυσικὴν πρὸς τὰ τέκνα . Quod non difplicet : uti nec ut fit a φῦλον · quia quantitas primæ hic eadem ; quæ in φίλιος difpar eft. Sed maxime omnium placet, ut fit ab ἶνις , quod Hefychio exponitur παῖς , βρέφος , υἱός , ἀπόγονος , νήπιος . *N* abit in *L* , ut Νύμφη , *limpha* ; τρίχινος , *trichila* , &c. Non item probare poffum , quod Ifidorus tradit , libro ix. capite v. fic dici *a familia*, *quia filii & filiæ primi in ordine nafcentium exfiftunt* ; aut , quod alii volunt , effe a *filum* , quia liberi filo ac lineamentis corporis parentes referre folent: vel quia fint filum generationis .

Filum ab *hilum* . Varro , lib. iv. de L. L. *filum quod minimum eft hilum* . *Id enim minimum eft in veftimento* . Vel a *pilus* . Ifidorus , lib. xix. cap. xxix. *Fila dicta , vel quia ex pilis animalium funt ; vel quia lanificium filis tenuibus conftat in modum pilorum , id eft, quafi filorum* . Vel fuerit a πιλῶ , quod eft , *cogere*, *ftipare* . Nam dum trahitur , duciturque , eâdem operâ torquetur & *condenfatur* . A *filo filatim* dixit Lucretius , lib. ii. Ab eodem videtur dictum *adfilare* , five *affilare* , & cum altera præpofitione *exaffilare* , five *effaffilare* . Feftus : *Exaffilatum* , *exertum* , *quod fcilicet omnes exerto brachio fint exfilati , id eft , extra veftimentum filo contextum* . Ubi MSSti & vulgati omnes : *Effafilatus* . Turnebus , lib. iii. Ad. cap. v. *effilatus* legit . Ac fimiliter Scaliger : fed addit & poffe legi *exaffilatum* . Quod propius a libris abit. Mihi placet *effaffilatus* , pro *exaffilatus* , ut *efferi* dicimus pro *exferi* , vel *ecferi* . *Effaffilati* voce (quam nihili putabat Scaliger) ufus Plautus , Epidico . Sed jam olim Grammatici quidam *expapillatum* ibi legerunt . Vide quæ de eo diximus in *Papilla* .

Fimus , quia cum per agros jacitur , *fiat imus* : Ut ait Ifidorus , libro xvii. capite ii. Mihi videtur effe a φορμός , quod ab Hefychio exponitur μολυσμὸς , ῥύπος , μίασμα · [φόρμα , κόπρος . Hefych.] eftque a φύρω , *fædo* , *inquino* . *R* abjectum ut a πέρδω , *pedo* : *Y* autem in *I* abit , quomodo a φύω , *fio* . Ut ab *ære* , & *ferro* , eft *æramentum* , & *ferramentum* : ita a *fimo* dixiffe videntur *fimentum* : unde *offimentum* . Gloffæ Philoxeni : *offimentum* , πηλός

Findo , funt qui arbitrantur *bindo* prius fuiffe , hoc autem venire ab *bio* . Sane fpiritus afper interdum abit in *F* , ut dies *feftus* ἀπὸ τοῦ ἑστιᾶν . Malim tamen a φένω , non qua *occido* notat , fed ἀπλῶς *cæde* . Sed & Martinio placet effe ab antiquo *fende* , quia quod *finditur* , *fenditur* feu *offenditur* , quia *læditur* ; vel potius a Chaldæo פרע , *feda* , quod eft , *fcindere* , *vulnerare* . Sane non difplicet . Prius enim fuit *fido* : unde præteritum *fidi* , & compofita *bifidus* & *trifidus* . Onomafticon vetus : *Bifidus* , δίχηλος . [σχίζειν σχιδᾶν.]

Finis , fi Jofephum Scaligerum audimus , prius fuit *sfunis* , hinc *sfinis* , tum *finis* : nempe a σχοῖνος , id eft , *funis* ; ut *fungus* prius *sfungus* , a σφόγγος . Eo autem refpexit , quod agros olim *fune* circumfcriberent , ac *finirent* . Atque eapfe de cauffa & *finem* quafi *funem* dici , aliqui crediderunt . Unde in veteri fragmento Agrimenforis legas : *Finis dicta eo, quod agri funiculis fint divifi* . Sed Julius Scaliger

in Theophrast. deducit a *fio*. Sane *finis* est, *cujus gratia aliquid fit*. Et in naturalibus *forma*, & *finis*, solum eo differunt, quod cum rea est, qua est, *forma* dicitur: eum fit, qua intenditur, *finis* vocatur. Ideo Græcis, quod perfectum est, dicitur ἐντελὲς, a τέλος, id est, *finis*; ac *forma* dicitur ἐντελέχεια, quia τὸ ἐντελὲς ἔχει, ut ad verbum sonet *perfectihabiam*. [ab ἄνω seu ὤω idem quod ἀνύω unde ἤνυος τέλεος, & ἦνις, ἐνιαύσιος.] A *finis* est *finitor*, apud Plaut. Pœn. Nonio exponitur *agrimensor*: in Gloss. vett. γεωμέτρης. Ab eodem *finitimus*, ut a *lege legitimus*. Ab eodem *confinia*. Item *adfines*, *viri & uxoris cognati, dicti eo, quod duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit*. L. IV. §. sed quoniam. D. de gradib. & adfin. Gloss. vett. *Adfinis*, ἀγχιστεύμενος ὁ κατ᾽ ἐπιγαμίαν συγγενής. Similiter Donatus Adelph. V. VIII. *Uxoris cognati marito adfines sunt*. Nomina autem *adfinium* sunt ista, *Socer*, *socrus*, *prosocer*, *gener*, *progener*, *nurus*, *pronurus*, *vitricus*, *privignus*, *privigna*, *levir*, *glos*, *fratria*, *noverca*, *consocer*, *consocrus*, *magnus socer*, *magna socrus*, *major socer*, *major socrus*, ac gradus ulteriores, quibus præverbium *pro* præmitti solet.

FIO etiam actionem notare, ostendit ejus compositum *suffio*, quod *adolere*, & *suffumigare*, significat: ut docent Servius in IV. Georg. & Glossæ vett. tum Cyrilli, ubi θυμιάνω exponitur *suffio*: tum Philoxeni, in quibus est, *Suffitio*, ὑποθυμίασις. Nempe *suffio*, valet *subtus fio*, hoc est, ex inferiori loco in superiorem emitto fumum atque odorem. Ita usus Serenus, ubi agit de morbo regio:

Vellera cum vino suffiri sulphure prodest.

Ab eo est *suffitus*, & *suffimentum*: quod Festus dicit esse ex *fabis*, *milioque mollito*, *mulsa sparso*: ut quidem in prima Antonii Augustini editione editum. Sed in schedis Festi Farnesianis est *molito*. Atque ita & Paulli codd. MSS. veraque ea lectio. Priscianus in VIII. & X. censet, *suffio* venire a *fio*, significante γίνομαι. Sed fallitur. Est enim, vel a θύω, id est, *sacrifico*; vel a θυῶ, id est, *velut deum colo*. Conversum θ in *f*, ut in *foris* a θύρα, *fumo* (unde *fumus*) a θυμιῶ. Ut *suffio*, ita & *exfio*, dixere: Unde *exfir*. Festus: *Exfir*, *purgamentum*. *Unde adhuc manet suffitio*. Nempe ab *exfio* pro *expurgo*. At *fio*, cum verbum substantivum est, venit a φύω, unde & antiquum *fuo*, quo Comici crebro usi, ac Maro alicubi:

Tros Rutulusve fuat . . . .

A *fio* substantivo est *confit*; apud Terentium, Maronem, alios, etiam Cæsarem, lib. VII. de bello Gallico: *Postquam id difficilius confieri animadvertit*. Item *infit*, quod est *incipit*, teste Festo. Similiter Glossæ Philoxeni: *Infit*, ἄρχεται. Apud Livium, & alios, ponitur etiam κατ᾽ ἔλλειψιν, pro *fari infit*; unde in iisdem Glossis exponitur ἄρχει λέγειν. Diximus hac de re in Exercitationibus Grammaticis. Ab eodem est *defit*, unde *defioculus*, cui oculus *defit*, seu deest. Martialis lib. XII. epig. LIX.

Hinc defioculus, & inde lippus.

Aliter Latini *unoculum*, vel *coclitem*, appellant. Sed de Martialis loco non satis certum. Nam in veteri codice est, *Hinc cæsis oculis*. Unde Salmasius in Tertull. de Pallio corrigit, *Hinc cæcis oculis*. Ut simile sit huic Senecæ:

Cæci sunt oculi, cum animus alias res agit.

Et sane magis hoc placet.

FIRMUM Perotto placet esse a *ferendo*, quia omnia ferat. Melius ἀπὸ τοῦ ἕρματος dictum videtur Festo: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Ἕρμα, *fulcrum*, unde ἑρμάζω, *fulcio*, *firmo*. Vel fuerit *firmus* ab εἱρμὸς, id est, *nexus*; quia quæ connexa, ea firma stabiliaque. [est ex βριμὸς, ἰσχυρὸν, idem quod ὄβριμον. vel ex θέρμερος, id est, βέβαιον, σύνηθες.] A *firmus* est *firmo*, hinc *infirmus*, *confirmo*, *infirmo*. A *firmatum* est *firmamentum*, ut a *juratum*, *juramentum*.

FISCELLUS (Festi verbis utor) *est casei mollis appetitor, ut catillones, catillorum liguritores*. Non dubium, quin *fiscellus* sit ab ea *fiscellæ* significatione, qua notat *vas vimineum, per quod defluit serum*: ut apud Tibullum libro II. eleg. III.

Tunc fiscella levi detexta est vimine junci,
Raroque per nexus est via facta sero.

Alias *fiscella* notat *sportam vimineam, qua pisces asservantur*. Item *quod e viminibus aut funiculis contexitur ad capistranda boum ora, ne tenera gramina decerpant*: quomodo usus Cato de R. R. cap. LIV. [διτκέλλα, σπυρίς. Hesych.] Est autem *fiscella* ὑποκοριστικὸν a *fiscina*, quod ipsum est a *fiscus*: ut de his scribit Isidorus, lib. XX. Orig. cap. IX. Quamquam dubitare de his videatur Priscianus, lib. II. *Fiscina*, inquit, *a fisco fit, an fiscus a fiscina, an neutrum a neutro, dubium est*. Imo *fiscina*, vel suæ, vel incertæ esse originis scribit quoque Camerarius ad illud Eclogæ X.

. . . . *Et gracili fiscellam texit hibisco.*

Varro tamen vult *fiscinam* dici quasi *feriscam*, quod si est, *fiscus* quoque dicetur quasi *feriscus*. Verba Varronis sunt, lib. IV. de L. L. *Quibus comportantur fructus ac necessariæ res, de iis Fiscina a ferendo dicta*. Alii malunt ab *bisco* prius fuisse *biscus*, & *biscina*; post *fiscus*, & *fiscina*, dictum esse; ac similiter ab *binru* dici *findo*. Sunt etiam quibus placet, *fiscus* proprie esse *spartum*, aut *juncum*, ac poni pro iis, quæ ex eo fiunt, quomodo Græcis σχοῖνος & *juncus* est, & *funis e junco plexus*; & σπάρτος, *funis e sparto*. Proque hac sententia facit illud Asconii in Divinat. *Fisci, fiscinæ, fiscellæ, sportæ sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas. Unde quia major summa est pecuniæ publicæ, quam privatæ, ut pro censu privato loculos, & arcam, & sacellos dicimus, sic pro publico thesauro ærarii dicitur fiscus*. Denique Scaliger in Conjectaneis vult, quemadmodum a χάσκω est *hisco*; a δίσκω, *disco*; sic a φάσκος esse *fiscus*: φάσκος autem notasse *alutam*, indeque esse φάσκωλος, sive φάσκωλον, quod notat *saccum ex aluta confectum*, *marsupium*, *peram*: sed & Latinos a φάσκωλος dixisse *fiscolum*, quod *saccum ex aluta* Nonius exponit. Usi Plautus, Lucilius, Cato, eodem Nonio teste. Pro utraque hac *fisci* ἐτυμολογίᾳ facit quod Augustinus in Psalm. CXLVI. & ex eo Isidorus, lib. XX. Orig. cap. IX. *fiscum* interpretentur *saccum publicum*. Atque hinc *suffiscus*. Festus: *Suffiscus dicebatur folliculus testium arietinorum, qui celebris usus erat pro marsupio: forsitan dictus suffiscus a fisci similitudine*. A *fisco* res *fiscales*. Glossæ vett. *Fiscalia*, δημόσια. Ab eodem est *confiscare*. De *fisci* & *ærarii* discrimine diximus in *Ærarium*.

FISSICULARE est a *fissum*, ac si vocem spectes, generatim notat *findere*, quomodo *missiculare*, quod a *missum*, idem est quod *mittere*, & *pensiculo*, quod est a *pensum*, idem significat quod *perpendere*. Sed *fissiculare* presse sumitur pro *exta rimari*. Hinc apud Appuleium lib. de Deo Socratis: *Vel extis fissiculandis*; & Marcianum Capellam, libro primo: *Fissiculatis extorum prosectis*. Et libro II. *Hæc aruspicio exta fissiculant*. Sic & *jecoris fissi*, unde & *fissiculatio* dicta, non uno loco mentio fit. Cic. lib. I. de Divinat. *Quia fissum in extis, quid fibra valeat, accipio: quæ caussa sit, nescio*. Et III. de Nat. Deor. *Unde porro ista divinatio? quis invenit fissum jecoris?* Græcis *fissiculare est* καρδιουλκεῖν· ut *fissiculatio*, καρδιουλκία. Vide *Missiculare*.

FISTUCA Cæsari, Vitruvio, atque aliis, interprete Philandro, est *ansatum, & capitibus ferratum instrumentum, quo pali sublicæque in terram panguntur*. [Vide num sit ex πιέζειν.] Sed sunt *fistucæ* non unius generis. Quædam minores, quædam majores. De utrisque sic Budæus annotat. prioribus in Pandect. *Fistuca*, inquit, *machina vulgo nota, qua etiam pavitores utuntur, utrinque ansata. Hac pali magna vi in terram adiguntur. Est & alia fistuca magna molis qua trabalis materies in terram pangitur, aut in alveum fluminis, quæ funibus tollitur, & pondere suo remisso allidutur*. Et mox: *Leo Albertus non fistucam sed fistiscam legit apud Cæsarem*. Nempe eo respexit, quod

quod *infigat* terræ. Unde ἀναλόγως magis *figifiica* dixeris, quam *fistuca*. Sed *figistica* vox est ignota veteribus libb. *Fistuca* autem est ab ἱστῶ, *statuo*: Ut a *cado* res dicitur *caduca*, ita ab ἱστῶ, erit *fistuca*.

Fistula, ut Isidorus ait, lib. III. cap. XX. *ita dicta, quod vocem emittat*. Ubi respicit Græcum φωνη, *voce*, & στέλλω, *mitto*. Nisi ἁπλῶς στέλλω putes respicere. Sane libro XIV. cap. VIII. ait: *Fistulæ aquarum sunt dictæ, quod aquas fundant & mittant: nam Græce στέλλειν mittere est*. Perottus malebat ita dici a *ferenda aqua*. Voluit autem, hanc esse priorem notionem: inde ad *musicas* esse *fistulas* translatum ob similitudinem. Sed non dubium, quin antiquissimis agricolis σύριγξ fuerit nobilissima: ac serius inventæ sint *aquariæ fistulæ*. Quare potius *fistula*, quasi φυσαθλα, a φυσάω, *flatu distendo*. Y in *I* mutatur, quomodo a φυω est *fio*; a γηρυω, *garrio*, &c. Cæsar Scaliger, lib. I. de re poëtica, cap. IV. ait *Græcis a fibilo σύριγγα, Latinis ab bistu fistulam nominari*. Ita ab *bisco* erit *biscula*, inde *fistula*. Mihi prius magis probatur. Verisimilius enim est *fistulæ* ab *inflando*, quam ab *biatu oris nostri* nomen datum esse. Aliud autem *fistula*, aliud *calamus*. Nam *fistula* veterum e *pluribus calamis* compingebatur. Unde Maro in Eclogis:

> ... *Septem compacta cicutis*
> *Fistula*.

F L

Flacceo est *langueo*, ut apud Afranium. Nonio teste, *Jam flaccet fortitudo*. Origo est a βλακεία, hoc est, *mollities*. Sane βλὰξ, μαλακὸς, ἀργὸς. Βλακεύειν, μαλακίζεσθαι. Hesychium, & alios, vide. A *flacceo* est *inflacceo*: apud Ennium, *inflaccebunt conditiones*. Item *flaccesco*, id est, *languesco*. Item *flaccidus*, quomodo vocatur, quod ob debilitatem *pendulum* est. Itaque tum de *auribus* dicitur, ut notet ἀτονητικῶς, unde *flacci canes* apud Varronem: tum de *foliis*, quæ marcida fiunt. Utroque modo usus Plinius. A *flaccis*, hoc est *mobilibus auribus*, fuit Romæ *Flaccorum* cognomen. Plin. l. XI. c. XXXVII. *Aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina*.

Flagitium etsi generatim accipiatur pro quovis *dedecore* ac *probro* (ut cum Cicero in Miloniana ait: *Diversa est sententia postulante nescio quo, nihil enim necesse est omnium flagitia proferre*) proprie tamen *in libidine* est: unde Nonius: *Flagitium veteres vitium, quod virgini infertur, dici voluerunt*. Indeque *flagitare* pro *stuprare*: estque hæc caussa, cur Valla *flagitium* dici putaret, quasi *flagris dignum*. Sed falsus est. Nam omnino est verbale a *flagito*, quod plus est, quam *postulo*, quemadmodum indicat hoc Ciceronis pro Quinctio: *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, præteribo*. Imo fere *flagitare* sumitur pro *acriter postulare*, idque *cum clamore, aut conviciis*. Hinc Glossæ vett. ἀπαιτῶ βιαίως, *flagito, efflagito, profligo*. Item *flagitaverit*, κατὰ βίαν ἀπαιτήσῃ. Hinc *feneratores* dicti *flagitatores*, quod fœnus cum conviciis, aut tumultu, poscerent. Plautus, prologo Casinæ:

> *Ejicite ex animo curam atque æs alienum,*
> *Nequis formidet flagitatorem suum.*

Idem, Mustellaria, Sc. *Melius anno*:

> *Sol semper hic est usque a mane ad vesperum:*
> *Quasi flagitator astans usque ad ostium.*

Item *flagitium*, quod proprie est *efflagitatio*, hoc est, *acris postulatio cum clamore aut conviciis*. Ita non semel accipit Plautus, ut Mercatore, act. II. sc. *Homo me miserior*, ubi senex ait, nolle se formosam adeo famulam in ædes ducere, ne videatur lenocinium facere, ac aliqui sint, qui

> *Velitent, vocent, molesti sint, occentent ostium.*

Quin potius se empturum virginem forma mala.

> *Ea*, inquit, *molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque*
> *Propter eam quicquam eveniet nostris ædibus flagitii.*

Ubi manifeste opponit hæc duo, *occentari ostium*, & *nullum foribus flagitium fieri*. Loquitur eodem modo, Epidico, act. III. sc. IV. ubi fidicinam inducit seni minantem, qui fides reddere nolebat:

> .... *abiero:*
> *Flagitio cum majore post reddes tamen.*

Scio, Lambinum, ad locum adductum; Malaspinum, notis ad lib. VII. ad Att. epist. XV. Scaligerum, ad Festum in *occentare*; pluresque alios *flagitium* hoc loco interpretari *dedecus*: quomodo & nos aliquando accepimus in Oratoriis nostris, l. IV. cap. VIII. verum impensius nunc placet altera sententia, præsertim cum & eo videam modo exponi posse, Casina act. V. sc. II. & III. Hæc igitur prima ejusce vocis significatio. Quia vero ante amicarum ostia maxime hæc *flagitia*, sive *pipuli*, fiebant, ut vel indicium facit uterque Plauti locus ante adductus: hinc factum puto, ut *flagitii* & *flagitandi* voces prius quidem *ardentem amatoriam sollicitationem ad stuprum*: postea autem *stuprum ipsum* significarint; omniaque ea quæ mollitie ac libidine committerentur. Isidorus, lib. V. cap. XXVI. *Flagitium, a flagitando, corruptelam libidinis significat, qua noceat sibi*. Cato: *Stupris intercutibus flagitatus*. Appul. lib. VIII. *Nudatum supinatumque juvenem execrandis uredinibus flagitabant*. Plura loca suggeret Guilielmus Fornerius, lib. II. Selectionum cap. II. Sed per συνεκδοχὴν speciei, generatim quoque pro quavis ignominia accipiebatur, unde in legg. XII. Tabb. SIQVIS CARMAN OCCENTASSIT, QVOD ALTERI FLAGITIVM FAXIT, CAPITAL ESTO. Quomodo & locutus Papinianus. [a φλέγω, *uror* & *cum ardore expostulo*. ejusdem originis ac *flagro*, pro *flagero*, φλεγυῶ.]

Flagro, ac *fragro*, quomodo differant, ac unde sint, docet Servius ad I. Æneid. *Quotiens*, inquit, *incendium significatur, quod flata alitur, per L. dicimus: quotiens odor, qui fracta specie major est, per R dicimus*. Quibus ex verbis liquet, sensisse Servium *flagrare* esse a *flando*; *fragrare* a *frangendo*. Ac similiter de *flagro* Isidorus, lib. V. Orig. cap. XXVII. Sed *flagro* est a φλέγω, inserto *r*; quomodo a πύθω est *putreo*, ab ἔξωθεν, *extra*; a πρόσω, *prorsum*, &c. A *flagro* est *flagrum*. Quare apte Catullus carm. XXV. *Inusta turpiter tibi flagella conscribillent*. Item, Horat. lib. epod. od. IV.

> *Ibericis peruste funibus latus.*

Et *urere loris*, libro I. epistola XVI. A *flagris* dicti *flagratores*. Festus: *Flagratores dicebantur genus hominum, quod mercede flagris cædebantur*. Ab eodem dicti *flagriones*. Nonius: *Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt: ut verberones a verberibus. Usus Afranius*. A *flagrum* quoque *flagellum*, summa palmitis pars, quam a *venti flatu* ita dictam, falso putavit Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXI. Omnino enim inde est, quod usus *flagelli* in cædendo esset: unde *flagellare*. Quæ vox ad alia quoque translata. Ut cum Plinius *flagellare annonam*, Martialis *flagellare opes* dixit. Nempe quia fruges horreis continent, & invitas quasi *flagellis coërcent*. Opes item arcis ingentibus claudunt, & quasi duro imperio premunt, quo minus foras efferant. Ac ipse de caussa *strangulari ab arca divitias* dixit Papinius, quia confertim adeo in arcis stipantur, ut spiritum ducendi iis potestas non sit.

Flamen, a *filo* quasi *filamen* dici, ait Festus, in *Flamen*; & Priscianus, lib. IV. Integrum *filamen* in antiqua legitur inscriptione, pag. CCXXXVI. num. VI. DIVÆ AVGVSTÆ ALBINVS ALA. F. FILAMAN DIVÆ AVG. PROVINCIÆ LVSITA. Ratio nominis est, sive quod *filum* esset *annexum pileo* sacerdotali, sive quod *solo filo*, urgente æstu, *caput cingerent*. Hinc Varro, lib. IV. de L. L. *Flamines, quod in Latio capite velato erant semper, ac caput velatum habebant filo*. Quem locum ita emendat Scaliger: *Flamines, quod lisio in apice velati erant semper*, &c. *Licium* illhoc fuisse *filum lanæ* indicat cum Festus, tum imprimis hic Livii locus, libro primo. *Legatus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen erat) Audite Jupiter*, inquit, *audite fines*, &c. Memorabilis etiam est iste

iste Servii locus, in libro VIII. Æn. *Flamines in capite pileum habebant, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid. Quod cum per æstus portare non possent, filo tantum capita religare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas fuerat. Unde a filo quo utebantur flamines sunt dicti, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito, pileum necesse erat accipere, quæ secundum alios ad ostendendam sacerdotii eminentiam sunt reperta: sicut columnæ mortuis nobilibus superponuntur, ad ostendendum eorum columen. Alii dicunt, non propter eminentiam dignitatis hoc factum: sed quia cum sacrificarent apud Laurolavinium, & eis exta frequenter aves de vicinis venientes locis* (al. *lucis*) *abriperent, eminentia virgarum eas terrere voluerunt. Exinde etiam consuetudo permansit, ut apud Laurolavinium ingentes haberent virgas, non breves, ut in urbe*. Hæc Servius. Cæterum Plutarchus a *pileo*, quasi *pileamines*, dictos arbitratur. Mihi, nec a *filo*, nec a *pileo*, id nomen accepisse videntur. Longius enim vocabula hæc abeunt. Sed est *flamen* a *flameo*, hoc est, *albogalero*, seu *velamento capitis*, quo utebatur. Id autem *flameum* vocatum a *flameo* colore. Hujus vero coloris erat, quia erant sacerdotes Jovis Tonantis, cui is color convenit. Festus: *Flameo vestimento Flaminica utebatur, id est, Dialis uxor: & Jovis sacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore*. Hæc de *flaminis* appellatione. [forte a πάλμυς, vel potius quod quasi *divino afflamine loqui crederentur*.] A *flamen* est *flaminius*: unde *flaminius Camillus*, & *flaminius lictor*, & *flaminiæ ædes*, de quibus Festus. At uxor non *flaminia*, sed *flaminica*, dicebatur. Usus eo Trogus, lib. XXII. Histor. ut testatur Priscianus, in quincto. Itaque Scaligero assentio, qui sic legit illud Ovidii, lib. II. Fastor.

Ipse ego Flaminia poscentem februa vidi;
Februa poscenti pinea virga data est.

Ita *Flaminia* est *ex domo Flaminis*. In vulgatis minus recte *Flaminiam* editum est. Dicebatur & *Flaminium* pro sacerdotio *Flaminis*, quod & *Flamonium* per O. Vide quæ de utraque voce notat Savaro ad Sidonii lib. V. epist. VII. Videtur & Trogus usus, in loco, cujus ante meminimus. Is sic legitur apud Priscianum, in editione Heliæ Putschii: *Papirio, propter mortem Flaminea, flaminis obiit*. Ubi lego, *flaminium obiit*. Sed verba illa *propter mortem*, cum in Veneta anni CIƆCCCCLXXVI. tum in vett. membranis nostris absunt. Etiam membranæ eædem pro *Papicio* scriptum habent, *Pro Apicio*. Quare sic corrigo, *Pro Apicio flaminica flaminium obiit*. Ut sententia sit, *flaminis uxorem* munia *flaminis* mortui obiisse. Censeo enim, illa verba, *propter mortem*, ex glossemate, sive apud Priscianum, sive Trogum ipsum, irrepsisse. De habitu *Flaminicæ* sic Servius in illud IV. Æn.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. *flaminica*) *venenato operta sit. Operta autem cum dicitur, pallium significatur. Venenatum autem infectum, quod ipse ait in Bucolicis.*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: *Flaminicam habere præcipitur arculum, rigam* (leg. *ricam*,) *venenatum, fibulam. De venenato dictum est. Arculum vero est virga ex malo Punico incurvata, quæ fit quasi corona, & ima summaque inter se alligatur vinculi laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat. Flaminica autem Dialis omni sacrificatione uti debebat. Virgilius ergo propter nominum & intellectus difficultatem aliter omnia comprehendit; nam pro pallio chlamydem, pro venenato, id est, infecto, Sidoniam. Arculum vero & fibulam ex auro factam commemorat, dicendo:*

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum.

quod ad arculum potest referri. Nam de fibula manifestum est, cum ait:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Subnectit autem quid aliud est, quam surfum vestis? ac per hoc succinctum facit? Vestem vero possumus ricam accipere, quia rica genus est vestis. Rica rescripsi utrobique pro *riga*.

FLAMMA, seu *flama*, [φλογμὸς & φλογμός.] Isidoro, lib. XIX. cap. VI. sic dicta videtur, quod *follium flatu* excitetur. Sed vel est id nomen a sono factum, vel κατὰ μετάθεσιν venit ab Hebræo להב, quod est, *flamma*: vel venit a φλῶ, sive φλάζειν, ob strepitum, quem ignis æstuans edit, vel, quod solum probo, est ab Æolico φλέμμα pro φλέγμα, id est, *inflammatio*. Nam mos Æolibus priorem consonam commutare in eam quæ sequitur. Φλέγμα vero, ut notum, a φλέγω, quod tum *ardeo*, tum *uro* significat. Pro eo poëtice φλεγέθω dicitur; unde fluvius infernalis igneis fluens undis φλεγέθων, atque etiam πυρὶ φλεγέθων appellatur.

FLAMMEVM, sive *flameum*, dicebatur, quia *flamæ* colorem referret. Itaque & sponsæ eo utebantur, ne proderetur virginis pudor, aut si quis rubor animadverteretur, is e velo, non e genis esse putaretur. Nonnullis placet *flameum* dici a *flamine*, seu *flaminica*, *flaminis* uxore, quæ, ut Festus ait, *flameo* semper utebatur. Sed prius magis placet. Nam & *flamarii*, Festo teste, *dicuntur infectores flamei coloris, ut violarii, violacei coloris*. Imo *flamini* potius a *flameo* nomen esse videtur: qua de re in *flamen* diximus.

FLAVVS color est, qui est in spicis maturis. Hinc apud poëtas *Flava Ceres*. Indeque est, quod *Flavescit* in vett. Glossis exponitur πεπαίνεται, quod est *maturescit*. Sed quia ingens est colorum affinitas, Agrætius *flavum* exponit *rubeum*, atque ita dici ait *flavam Cererem*: Virgilius in V. Æn. *flavam* ait *olivam*: nempe ut ξανθὴν ἐλαίαν dixerat Æschylus in Pers. Donatus apud Maronem interpretatur *viridem*: sed, ut puto, minus recte. *Flavum* colorem a *flama*, quam imitatur, dici, censet Scaliger exercit. CCCXXV. sect. XII. [φλέγω] Alii deducunt a *flando*, quod is sit color *flati metalli*. *Flavia* genti nomen Romæ a *flavis capillis*.

FLECTO, a φλέγω, vel φλεκτὸς· ut *plico*, a πλέκω, vel πλεκτός· φλέγω est *uro*, unde *flecto*, quia quæ *ustulantur*, propiusve igni admoventur, prava ac *incurva fiunt*. Ita Scaliger in Conjectaneis. Sed verisimile parum est, ad insolentem *flectendi* rationem respexisse, qualis illa ab *ustulatione*. Potius arbitror spectasse eo, quod vicina sunt *plicare* & *flectere*. Fuerit igitur a πλέκω vel πλεκτός. A *flecto* in Circo ad metam dicebatur *flexus*, uti Græce καμπτήρ, ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, id est, *flectere*. Ovidius quoque in VIII. Met. eleganter hederas dixit *flexipedes*, ut quidem in veteri codice reperit Turnebus, ubi in vulgatis *flexibiles*. *Flexipedes* autem quia *flexuosis* errent *flagellis*, unde & in Epigrammatis κισσὸς dicitur βλαισός.

FLEMINA quid sint, docet sic Festus: *Flemina dicuntur, cum ex labore via sanguis defluit circa talos*. Et Caper: *Flemina est, ubi abundant crura sanguine*. Absyrtus quoque & Hierocles in Hippiatricis ajunt, *fluxus in pedes* Romanis sic dici. Usus Plaut. Epid. V. II.

Lassitudine me invaserunt miserum in genua flemina.

Nec dubium, quin vera sit eorum emendatio, qui apud eundem legunt, Pœnul. Act. III. I.

. . . . *Pessime itis, optime hercle dicitis.*
Quin etiam deciderint vobis flemina in pedes velim;

Quidam censuere, *flemina* idem esse ac *varices*: eoque credidere, ut *varices*, ex mente Nonii dicuntur, quia *vari* sint, hoc est, *inflexi*, *atque obtorti*: ita & *flemina* a *flectendo* vocari quasi *flegmina*, ut quæ *flexuosa* sint *obtortaque*. Perottus credebat, *flemina* dici a *fluendo*, quasi *fluomina*. Puto potius esse a φλεγμονή, id est, *tumor*, quod a φλεγμαίνω, *inflor*. Sane *fleminibus* conveniunt ista. Hesychius: φλεγμονὴ ὄγκος πυρώδης, συῤῥέοντος ἐπὶ τὸ ἀσθενοῦν μέρος τῶν ὑγρῶν, καὶ τῇ παρὰ φύσιν θερμασίᾳ φλεγόντων πεπονθός.

FLEO, quasi *lacrymis fluo*, ut Isidorus scribit in X. A κλαίω derivari, licet non scribatur per diphthongum, censet Th. Beza, annotat. ad secundum caput Matthæi, vers. XVIII. Martinio placet esse a βλύω, id est,

id est, *scaturio*. A quo & *fluo*. Quid si deducamus a φλοῖς, quod inter alia notat βασκανίαν καὶ φλύαρον, teste Hesychio? In mentem etiam venit, fortasse esse nomen a sono factum. Nam ἓ ἓ est *flentium* vox: unde *elegiæ* nomen, ut suo loco dixi- mus. Ita *fletus* dicatur quia *flentes* quasi *fle* sonent.

FLICTUS est apud Maronem, Silium, Ausonium, alios: est ab antiquo *flige*, quo usus Lucretius, lib. II.

> .... *Nam cita superne*
> *Obvia cum flixere, fit ut diversa repente*
> *Dissiliant.*

Livium quoque Andronicum, Acciumque usos, docebit Nonius. *Fligo* vel a πλήσσω, id est, *plaga*: vel a φλίγω, qua metaphorice notat βλάπτειν, prout exponit Hesychius: vel, quod multo verius, a θλίβω, quod sæpe pro *affligo* sumitur in N. T. Æoles (quos Romani imitantur) mutant β in γ: ut γλίφαρα apud Hesychium pro βλέφαρα. Sic βαλανος, γάλανος, *glans*; item θλίβω, θλίγω, *fligo*. A *fligo* est *affligo*, *effligo*, *infligo*, *confligo*, & mutata conjugatione *profligo*. *Effligo* est apud Plautum, Asinaria, Act. IV. sc. II. *Te effligos*, *scio*. Quod male quidam mutatum eunt. Ab eo *efflictus*. Cic. ad Terentium: *O me perditum*, *o me efflictum*. Item *efflictim*, apud Nævium, ex cujus Corollaria citat Charisius, libro II. *Nolo ego hanc adeo efflictim amari: dia vivat volo, ut mihi prodesse possit*. Quod Probus (ut ibidem indicat Charisius) sic explicabat: *Usque donicum exfligatur*. Usus & Plautus Amphitr. I. sc. III.

> *Numquam*, *edepol*, *quemquam mortalem credo ego uxorem suam*
> *Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.*

Et Casinæ prologo:

> *Amare puellam eam hic senex*
> *Efflictim occipit.*

Effligere vero pro *adfligere* dicitur, ut, pro *adscendere*, *escendere*; de quo suo loco. Alii tamen *effligere*, & *effligere*, differre ajunt, ut *afficere*, & *efficere*. Illud *imminens*, hoc *præsens* volunt *exitium* significare.

FLO Perottus deducit a φλὸξ, id est, *flama*. Ac caussam addit istam, quia *spiritus omnes*, *calore humorem dissundente*, *proveniunt*. Aliis est *flare* a φλάω, id est, *ferveo*, *strepo*. Ita Cæsar Scalig. libro I. de caussis L. L. capite XXII. & libro IV. vel poët. capite XLVII. & exercit. CCCXXV. sect. XII. Sed mihi non dubium est, quin & φλάω, & *flare*, sit a sono factum: ut & Belgicum *blasen*. Nam & hic *L* & *B* apte conjunguntur. *B* vero affinis est literæ *F* & φ. Aut si *flo* veniat a Græcis, non tam sit a φλάω (significatio enim abit,) quam a πνῶ; quod idem notat. Sane *N* crebro abit in *L*: ut alias sæpe. Sed imprimis hanc rem firmat, quod Attici, si Thomæ Magistro credimus, ut pro νίτρον λίτρον, ita & pro πνεύματα πλεύματα dixere. A *flatum* est *flabrum*, unde *flabellum*. Item a *flatu flator*. Festus: *flator*, *tibicen*. Gloss. Philox. *Flator*, αὐλητής. Gloss. Cyrilli: Αὐλητὴς, *flator*, *tibicinator*, *tibicen*. Ab eodem *flaturarius*, qui *flando* aliquid facit, χωνευτής. Legas in cod. Theodos. L. VI. de fals. mon. Sive *flaturarius*, ut pro eo legitur in vett. inscript. quemadmodum ad Manilium Scaliger observavit. Promiscue in talibus *L* & *R* usurparunt: unde *Lutialis*, *Latiaris*, *Jaunulius*, & *Jaunarius*, &c.

FLOCCUS pro re nihili sumitur, ut cum dicimus, *flocci facere*. [a φλόγμος id est φλόμος, *ellychnium*, *buda*, *res vilissima*.] Sed proprie, juxta Perottum, ita dicuntur *lanarum particulæ divisæ a velleribus inutiliter evolantes*. Unde colligo, censuisse, *floccos* dici, *quod de lana per aëra volitent*. Sane id malim, quam quod alii scripsere, ita dici a *Flis*, vel *pilis*, vel *flo*, quia huc illuc *flatu* impellantur: vel Hebræo כלף; quod valde placeret, si notaret *deflocc avit*, uti ajunt: atqui signat *nudare*, *vastare*: nec cum *floccis* quicquam habet commune, si literas exceperis. Nec tamen ita solum dicuntur, quæ de *pecudum vellere* provolant: sed etiam *vestium villi*: unde vestes, quæ perdidere *floccos*, *defloccatæ* dicuntur; κατὰ μεταφορὰν autem Plautus, Epid. Act. V. Sc. I. senes calvos scite *defloccatos* vocat, tanquam qui *amiserint floccos*, hoc est, *capillos suos*. Simili metaphora dixit Persius:

> .... *Mihi trama figuræ*
> *Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.*

Videntur autem *vestes defloccatæ* aliter dictæ *decotes*, quasi *sine cuto*, hoc est, *flocco*. Festus: *Decotes*, *togæ detritæ*.

FLOCES antiqui dixere *fecem*: quomodo Cæcilium ἐν πλοκίοις locutum observat Gellius, lib. XI. cap. VII. Ubi explicat dictum illud hominis ὀψιμαθοῦς, *Hic eques Romanus apludam edit*, & *floces bibit*. Turnebus, lib. XXIX. Advers. cap. XXIII. ait, *floces* vocari *fecem*, quia ei insint *flocci* quidam, & *panni*. Unde Persius sat. V.

> *Pannosam fecem morientis sorbet aceti.*

FLOS Sipontino videtur esse a φλὸξ, id est, *flamma*, quia emicat, scintillatque, ut *flamma*. Itaque & *stellæ*, quæ *flammantia sidera* vocantur a poëtis, ab iisdem *flores* nominantur: ut ex Manilio & Columella probavimus, lib. IV. Orator. Instit. capite V. Etiam φλὸξ οἴνου, ut Euripides vocat, *flos vini* vel *Liberi* dicitur Livio Andronico, Paccuvio, Ennio, Plauto, Lucretioque. Et sane duriuscula quidem hæc etymologia: sed melior tamen illa Isidori, libro XVII. capite VI. *Flores*, inquit, *nominati*, *quod cito defluant de arboribus*, *quasi fluores*, *quod cito solvantur*. Omnino autem contractum *flos* ex χλόος, densa litera in digamma mutata. Est vero χλόος proprie *viror herbarum*; tum earum, quæ plane virent, tum quæ in pallorem vergunt: qualis est, cum arescere incipiunt: unde ab Hesychio exponitur ὠχρότης, id est, *pallor*. Ab eo χλοερὸς & per crasin χλωρὸς, id est, *viridis*, *herbaceus*. Atque inde χλωρὶς ex quo *Flora*, ut quidem censet Ovidius quinto Fastorum:

> *Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta Latino*
> *Nominis est nostri littera Græca sono.*

Sed ut a χλόος est *flos*, ita a χλόεος in recto esset *Floris*. Quare verius puto, ut a *melle Mellona*; a *pomo*, *Pomona*: a *cunis*, *cunina*; a *colle*, *Collina*; sic a *flore* esse *Flora*. Interim hic quoque Ovidii locus confirmat sententiam superiorem, qua e χλόος *flos* factum esse dicebamus. [a φύω. φύλλον, & φύλον, & Φλος, unde *flos*.] A *flos* & *fero* est *florifer*, & *floriferium*, quod Cereri *offerebant*. Festus: *Floriferium dictum*, *quod eo die spicæ feruntur ad sacrarium*.

†FLOS FLORIS venit ex Hebr פרח *pherab* ejusdem significationis. Quod contractum in unam syllabam, dataque terminatione Latina, fuisset inde FROS: sed quia id in obliquis alterum accipiebat R; eo factum ut euphoniae caussa prius R in L mutaretur. Sane apud LXX verbo פרח *phorab* (quod verbum Chaldaeis est cum *sheva* initiali, ut sit *phrab*, unde nomen *Fros* & verbum *Froreo*) respondet *florendi* verbum; ut non sit dubitandum, quin ex eo verbo & ejus derivativo nomina arcessantur *Flos* & *Floreo*. Indidem & FLUENTIA dicitur, aliter FLORENTIA: de qua vide dicta in Tyrrhen. in FLORENTIA. MAZOCHIUS.

FLUO ejusdem est originis ac *pluo*; nempe a βλύω, id est *mano*, *scaturio*. Cui & vicinum βρύω, *abundo*, *diffluo*. Addit Nunnesius forte esse *fluo* a πλέω, *navigo*. Quod non probo. A præsenti hoc *flue* est *fluor* pro *fluxu*. Item *Fluonia*. Festus: *Fluoniam Junonem mulieres colebant*, *quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant*. Ab antiquo ejus præterito *fluvi* est *fluvius*; ut a *pluvi* pro *plui*, *pluvia*. Ab eodem & *fluvidus* dixere pro *fluidus*. Lucretius:

> *Sed quod amara vides eadem quæ fluvida constant.*

In supino nunc *fluxum* dicitur, unde res *fluxa*, quæ *perpetuo fluunt*. Sed olim etiam dixere *fluctum*: unde *fluctus*, a quo *fluctuatium* apud Afranium, teste Nonio. Valde nugatur Isidorus, lib. XIII. cap. XX. cum *fluctus* dici arbitratur, quia *flatibus fiant*.

flant. Melius, qui *fluctus* deducunt a φλύζω, *bullio*; unde φλυκτὶς, *ebullitio*; sed cum aliud sit *fluctus*, quam *ebullitio*; & a præterito *fluxi* ἀναλόγως veniat supinum *fluctum*, utcumque id in usu non sit, examussim optime Priscianus, lib. IX. *Vetustissimi & fluctus pro fluxus, & fluiturus pro fluxurus soliti sunt dicere. Unde & fluctus, ipse motus aquarum.* Imo non *fluctum* modo, sed & *flutum*, videtur olim fuisse in usu. Ab eo erit flumen, ut a *notum*, *nomen*; a *motum*, *momen*. Item *fluta*, de quo separatim. Item *confluvium*, συῤῥοία. Cornelius Severus in Ætna:

Donec confluvio resolutis æstibus omnis
Exiit.

Ab eodem *confluges*: ut a *fratum*, *frages*; a *fruor*, *fruges*. Nonius: *Confluges, loca, in quæ rivi diversi confluunt. Livius, Andromedâ: Confluges, ubi conventu campum totum inhumigant.* Simile esse ajunt a *conflando*, *conflages*: idque ob hæc verba Festi: *Conflages loca dicuntur, in quæ undique confluunt venti.* Sed ex verbo *confluunt* liquet *confluges* scribi debere. Quam vetustus autem hic error sit, argumento est, quod Isidorus *confrages* legit, & a *frangendo* putat dici. Sic enim scribit, lib. XV. cap. VIII. *Confrages, loca, in quo undique venti curruat, ac sese frangunt: ut Nævius ait, In montes ubi venti frangebant locum.* Sed fallitur Isidorus. Imo ne quidem si *confrages* diceretur, a *frangendo* esset, sed a *flando*. Nam ut *Latialis*, & *Latiaris*; *Janualius*, & *Janarius*; sic *conflages*, & *confrages*, dicere potuerint.

FLUSTRUM, a *fluo*; ut *lustrum*, a *luo*; *frustrum*, a *fruor*, vel *fruo*. *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Utitur Tertullianus, in Scholastico scripto de Pallio, cap. II. *Sic & mari fides infamis, dum & flabris æque mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.* Pro eo *plustra* legas apud Aldelinum, de laudibus Virginis.

FLUTA, vel est a πλωτὴ, ut dicatur quasi *pluta*; vel a *fluo*, ut antiquum ejus supinum fuerit *flutum* pro *fluxum*: qua de re in *fluo* diximus; vel a *fluto* pro *fluito*, quomodo Lucretius, si nonnullis libris fides, dixit lib. II.

Namque movetur aqua, & tantillo nomine flutat.

Macrobius, lib. III. Saturnal. cap. XV. *Arcessebantur autem murænæ ad piscinas nostræ urbis ab usque freto Siculo, quod Rhegium a Messana respicit (leg. dispescit;) illic enim optimæ a prodigiis (leg. prodigis) esse creduntur: tam Hercules, quam anguillæ: & utræque ex illo loco Græce πλῶται (malim πλωταὶ) vocantur, Latine fluta; quod in summo superantes sole torrefacta curvare se posse & in aquam mergere desinunt, atque ita faciles captu fiunt.* Mox idem adducit locum hunc ex Varronis libro, qui *Gallus de admirandis* inscribitur: *In Sicilia quoque Papirius mirum capi murænas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine flutentur.* Ubi pro *flutentur* legendum *fluitent*, quomodo manu sua hunc locum in codice nunc meo emendavit Scaliger. Cui codici & ex parte priorem debeo emendationem in ipsius Macrobii verbis. De *fluta* intelligendum hoc Martialis in Xeniis, epist. LXXX.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

F O

FOCUS, [οἶκος vel φῶγος.] quod *foveat ignem*, ut Varronem prodidisse auctor est Isidorus, lib. XX. cap. X. At Festus: *Focus, fomenta, focillationes, foculi, a fovendo, id est, calefaciendo, dicta sunt.* Ovidius VI. Fast.

At focus a flamis, & quod fovet omnia, dictus.

Conveniunt in eo, *focum* a *fovendo* dici. Discrepant paullum, sitne ex eo, *quod ignem foveat*, an *quod igni alia foveat*. Posterius malim. Neutrum tamen satisfacit: sed censeo, *fovere* potius a *foco* dici. Nam non is solum *foci* usus, *ut cibos coquamus*; sed *ut corpora foveamus*, hoc est, colorem eorum nativum conservemus ac tueamur. Hoc quia *focus* præstat, ab eo *fovendi* verbum fecere. *Focus* autem fuerit a φώγω, seu φωγίω, vel φώγνυμι, hoc est, *uro*. A *foco focarius* dicitur servus *mediastinus*, *cui foci cura incumbit*, l. I. §. caupones. D. nav. caup. stab. *Focaria* itidem a *foco* appellatæ *mulieres addictæ ministerio culinæ*; unde B. Hieronymus μαγειρίσσας interpretatur *focarias*. Ita quoque in Jure aliquoties appellatur *concubina*, quia *eodem cum patrefamilias foco ac lare vivit*: ut l. XII. § Trebatius. D. de instruct. vel instrum. leg. atque alibi. Vide Radulphum Fornerium, lib. I. rer. quotidianarum cap. XXII. A *focus* est ὑποκοριστικὸν *foculus*, unde *foculare* apud Nonium in *focula*. Videtur id significare calorem *foculo* restituere. Ab eo *focilla*, ut a *scribo*, *scribillo*; a *sorbeo*, *sorbillo*. Sed & *focillor* pro *fovere* dixit Varro, Nonio teste. A *focillo* est *refocillo*, quod notat *languentem recreare viresque instaurare*, quia nempe id *foculo* externoque calore fieri consuevit. Pro *focillo* etiam *focilo* legitur porrecta prima, & media correpta. Lucanus, panegyrico ad Pisones:

Sed miserum parva stipe focilat, ut pudibundos
Exercere sales inter convivia possit.

Ita locus is adducitur etiam in Calepino toties recocto, Smetio in prosodia, & aliis. Sed ea vett. libb. pro *focilat* legendum *munerat*: quomodo in Catalectis edidit Jos. Scaliger.

FODIO, a *fovea* fit juxta Isidorum, libro XVII. capite V. At *fovea*, juxta nonnullos, quia illic *foventur animalia*. Quasi *fovea* solum sit animalium. Adde quod contra *fovea* est a prisco *foveo* pro *fodio*: ut mox dicam: Perotto dicitur quasi *foras do*. Sed durius hoc. Uti & quod vir doctissimus deducit a פתח, *patoh*, id est, *aperio*. Nempe quia *fodiens* terram aperit. Et veteres *faveo* pro *fodio* dixere. Sed etymo huic obstat, quod *aperire* numquam ἁπλῶς sumitur pro *fodere*. Vera origo est a Græcis: a quibus bifariam ea arcessitur. Nam quid, si deducas a φωλεὸς & φωλεὰ; Est id *specus*, *antrum*, *latibulum*. Uti φωλέω, & φωλεύω, in *antro lateo*. *L* in *D* abit; ut a μελετᾷν, *meditari*. Sed simplicissimum & verissimum est, si dicas, veteres ut *cieo*, & *cio*; *sorbeo*, & *sorbo*; sic *fovea*, & *fovo*, dixisse. *Fovo* autem si ex Æolico χόϝω, sive χόϝω, pro χόω, vel χόω, unde χώννυμι, *terram egero*, a quo χῶμα, *terra fossilis*, *agger*, *tumulus*; χ mutatum in *F*, quomodo *fel* a χόλε, κατ᾽ ἀποκοπὴν. [malo a βοθύω, βοθύνω, idem quod βαθύνω· unde βόθυνος & βόθρος, βόθρος.] *Foveo* vel *fovo* veteres dixisse ostendit derivatum inde *fovea*. Etiam *O* in *A* verso *faveo* pro *foveo*, & *favea* pro *fovea*, dixere. Unde quidam credidere, *Fabiam* gentem sic vocari a *favea*, seu *fovea*, quod Hercules matrem eius, unde genus hoc cœpit, ad *foveam* compresserit. Et Adamantius Martyr hoc argumento usus *Favium*, non *Fabium*, dicendum putabat. Sed quicquid est de *Fabiorum* nomine: saltem a *faveo* pro *fodio* dictæ sunt *Favissæ*: de quibus antea vidimus. Quemadmodum vero e χόω inserto digamma est *fovere*, unde *fovea*: sic ab eodem inserto *d* est *fodere*. Nempe ut a τεμεῖν, *tondere*; a χέω, *fundere*. *Fossa* vel est a *fossum*, vel ea *fodissa*; ut *caussa* e *cavissa*. A *fossa*, *fossatum*, locus *fossa munitus*. Ut apud Capitolinum in Gordianis: *Castra omnia & fossata eorum circumibat.*

FOEDUS [αἰδὼς] adjectivum nonnullis placet esse ab *odio*, quia *fœda odimus*. [αἰδοῖος, unde αἰδοῖα] Angelus Decembrius, libro VII. de politia literaria, parte LXXVIII. dici existimat a *fuco* quasi *fucaventus*. Isidorus deducit ab *hœdus*. Ita enim ille lib. X. *Fœdus nomen habet ab hirco & hœdo, f literâ addita. Hunc veteres in gravi significatione ponebant.* Ut,

Sanguine fœdantem, quos ipse sacraverat ignes.

Fortasse igitur sit a *fœtore hirci*, *graveolentis mariti*, ut poëta appellat. Sed quid, si cum Perotto dicamus,

dicamus, quia infantili ætate nihil soleat esse inquinatius, ac imprimis fœtu recenti vel tenello, eo a *fœtu* esse *fœteo*, inde *fœtidus*, hinc *fœdus*: sed usum ita discrevisse, ut integrum ad odorem referatur: alterum ad omne, a quo, ut turpi, animus abhorret. Hæc si sententia placet, vel *fœdus* etiam per *OE* exarari debuit: vel & *fedus*, ac *feteo*, simplici *E* scribi oportebit.

Foedus substantivum quamquam per *OE* in vett. scribatur monumentis, a *feriendo* tamen quibusdam sic dici videtur, idque quia in *fœderibus* hostia a sacerdote saxo feriri soleat: unde dicimus *icere*, *percutere*, *ferire fœdus*. A quo etiam more ortum proverbium: *Pejus quam inter sacrum & saxum*. Aliis placet, vel a *fide* nominari, vel ab *hædus*, vel a *fecialibus*, vel a *fœditate*. Festus: *Fœdus appellatum ab eo, quod in paciscendo fœdera hostia necaretur. Virgilius*:

. . . . *Et cæsa jungebant fœdera porca*.

Vel quia in fœdere interponatur fides. Isidorus, lib. XVIII. cap. I. *Fœdus est pax, quæ fit inter dimicantes, vel a fide, vel a fecialibus, id est, sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant fœdera, sicut per seculares bella. Alii fœdera dicta putant a porca fœde & crudeliter occisa, cujus mors optabatur ei, qui a pace resiluisset. Virgilius* (lib. VIII.)

. . . . *Et cæsa jungebant fœdera porca*.

Ea tot etymis maxime verisimile est, quod a *fide* arcessitur: præsertim cum *fidus* pro *fœdus* dixerit Ennius. [est a σπεῖσθαι, idem quod σπένδειν.] A *fœdus* est *confœdustus*. Festus: *Confœdusti*, *fœdere conjuncti*. Ita est in MSStis, & editis. Nec video, cur mutet Scaliger. Nam ut ab *onus*, *onustus*; sic a *con* & *fœdus*, *confœdustus*.

†Foeteo est a באש *vaash* ejusdem significatûs: at verso Chaldaice *Sin* in *Tau*, fiet *vaet*, unde *veteo*, & V consono cum F alternante, *Fetea* aut fort. *foeteo*. Deinde a *foetidus* per syncopen fit *foedus foeda foedum*. Ab eodem באש *vaash* est *vieo*; unde Viatus. Mazochius.

Folium, a φύλλον ut Festus ait, & res clamat. Nam, duobus λλ concurrentibus, posterius mutant Latini in *I*. Sic ab ἄλλος dicunt *alius*, ab ἅλλεσθαι *salio*. Quæritur, cur *librorum* dicantur *folia*, quæ proprie *arborum*. Isidori hoc de re verba ponam, e lib. VI. cap. XIII. *Folia autem librorum appellata, sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est ex pellibus, quæ ex occisis pecudibus detrahi solent*. Sed sunt hæc λῆροι λῆροι. Vera caussa est, quod antiquitus in *stirpium foliis* scribi soleat. Noti versus Maronis, III. & VI. Æn. de *Sibylla foliis oracula inscribente*: quemadmodum & Juvenalis illud sat. VIII.

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

In *palmarum foliis* primo scriptitatum esse, auctor est Plinius, lib. XIII. cap XI. *Malvæ* quoque *foliis* interdum usos, cognoscitur ex his Cinnæ versibus apud Isidorum, lib. VI. orig. capite XI.

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, queis ignis novimus aërios,
Levis in aridulo malvæ descripta libello
Prusiaca vexi munera navicula.

Melchior Guilandinus, commentario de papyro, his versibus inductus, autumat apud Plinium, loco ante citato, pro *palmarum* legi debere *malvarum*. Sed Isidorus clare docet, tum *palmarum*, tum *malvarum foliis* inscribi solitum. Quin *palmæ* longe major usus, quam *malvæ*. Itaque Cinna mittit Aratea carmina, non propter raritatem poëtæ, sed libri, qui ex *malvis* factus erat. A *folium* est *foliatum*, quod & *nardinum*, a *nardi folio*. Vide de eo Plinium, lib. XIII. cap. I. Juvenalis, sat. VI.

. . . . *Mœchis foliata parantur*.

Follis videri possit a *sono* factum, *quem sufflando edit*. Sane Græcis ab eodem *flatu* φῦσα, seu φύσσα, vocatur: nempe a φυσᾶν id est, *sufflare*. Quin autem *F* & φ commode *flatum* exprimant, nemo ambigit. Sed potius fit ab Æolico φόλλις, pro θύλλις, quod diminutivum a θύλακος, ut ἄγρις ab ἀγράγυλος, φίλτις a φίλτατος. Gloss. vett. Θύλακος, *follis*. [φολὶς fistula, vel potius a θυλλὶς.] Ejusdemque originis fortasse fuerit *pellis*, seu *polis*. Nam veteres, ut *hemo* & *homo*, *elus* & *olus*; sic *polis* & *pollis* dixere. Quod *Pollienis* quoque nomine confirmatur. Siquidem id a *pellibus* est: unde prius *Pellio* fuit. Legas id apud Plautum: qua de re pluribus in *Pellis* dicemus. Quod Glossæ θύλακον, quo significatur *saccus*, exponunt *follem*, id etiam confirmatur his verbis Vegetii, libro II. capite XX. *Denique decem folles, hoc est, decem facci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam saccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ut siquis ex contubernalibus defecisset, de illo undecimo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa*. Etiam *follis*, pro *pera* seu *mantica*, sumebatur; quia & ista θυλάκιον foret. Juvenalis, sat. XIV.

. . . . *Et tensa folle reverti*
Inde domum possis. . . .

Hoc est, ut *pleno sacculo revertaris*: ut ait vetus interpres. Videturque similiter accipi in isthoc sat. XIII.

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides. . . .

Et Appuleii isthoc Met. *Nummularius, pannosus alioquia & sordidus, aureos folles incubabat*. Gloss. Cyrilli: Πήρα, *mantica*, *follis*. Cum autem & *pila* e corio fiat, quid, si & ei hinc *follis* nomen impositum dicamus? Sane si plumâ farciebatur, quin verum id fuerit etymon, nullus dubito. Legas autem apud Martialem, lib. IV. epist. XIX.

Plumea seu laxi partiris pondera follis.

Verum fortasse *plumeum pondus* pro *levissimo* dixit. Nam *paganica* quidem farciebatur pluma, at *follis* videtur spiritu fuisse turgidus. Martialis, lib. XIV.

Hæc, quæ difficilis turget paganica plumâ,
Folle minus laxa est, & minus arcta pilâ.

Ubi ἁπλῶς *pilam* vocat, quæ proprio nomine *trigonalis*. Quod si *follis* vento erat plenus: verisimile sit ex eo nomen habere, quod *instar fabrilis vel coquinarii follis vento turgeat*. A *follis* est *folliculus*, pro *sacculo*; imo interdum & pro *sacca coriacea*. Livius, lib. XX. *Eques follicalis in castra frumentum veheret*. Sed transfertur sæpe ad *thecas frumenti*, Isidoro teste, libro XVII. capite III. quomodo Seneca utitur, libro V. Nat. Quæst. quæst. XVIII. Item *valvam folliculum* veteres dixere, quod *fœtum* contineret. Auctor Servius in III. G. Denique a *follis* posteriori ætate *folleo*, & *follico*, dixere. Notat hoc, *instar follis tumeo*. Hieronymus ad Eustochium: *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat*. Quo de loco etiam dicimus in *Tentipellium*. Idem ibidem: *Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes*. Tertullianus de pallio, capite III. *Oscitans vestitur, follicans ruminat*. Usus & Ambrosius.

Fomes a *foveo*, ut *tromes* a *tromeo*. *Fomentum* autem a *foveo*; ut *momentum* a *moveo*. Vetus Horatii interpres ad sat. I. lib. I. *Fomenta a fovendo dicta sunt: inde & fomites, quibus ignem fovemus & alimus*. Festus: *Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum caduntur, excussæ; dictæ quod in eo opere occupati, cibis potuque confoventur. At Opilius adustas jam vites vocari existimat fomites; alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur; dicta autem ita, quia igni sunt confota*. Sed quid *fomes* sit, optime expressit Maro, I. Æn.

Ac primum silicis scintillam excudit Achates,
Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Est igitur *fomes*, materies arida, idonea ut facile ignescat.

Fons a *fundo*, quia aquam vivam fundat, juxta Varronem, l. IV. de L. L. Festum in *fons* & Isidorum, lib. XIII. cap. XI. [φῶς, *oculus*. Sic & Hebræi, *oculum*, *fontem* dicunt.] Hinc *Fontinalia*.

Varro,

Varro, lib. v. de L. L. *Fontinalia a fonte, quod is dies feriæ ejus: ab eo autem tum & in fontes coronas jaciunt, & puteos coronant.* Festus: *Fontinalia, fontium sacra; unde & Romæ Fontinalis porta.* Ea erat porta *Capena*, quæ *Fontinalis* dicta a delubro *Fontis* proximo.

†For *foris*, & Gr. φάω sunt ex יאר (abjecto de more Jod initiali, & abeunte gutturali) vel a הוא, quorum utrumque & *flare*, & *loqui* significat. Suntque vocabula per ὀνοματοποιΐαν facta. A *Fari* autem fluxerant antiqua composita *Confari* & *Diffari*, quasi dicas *Condicere* & *Disdicere*. Atque eorum duorum, quae dixi, verborum restant adhuc signata vestigia in derivatis *Confareatio* & *Diffareatio*: quae duo ineptum esse a *Farre* arcessere, sed ab antiquis *Confari* & *Diffari* esse repetenda, pluribus abhinc annis in II. Diatriba (quam Dissertationi *de Sponsal. & Matrim. filior. fam.* subjeci pag. 196.) ita suasi, ut quampluriniis persuaserim. Eorum praecipua ex eadem Dissertat. huc repetita in oram (*) libri rejicimus. Mazochius.

Forago, *filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, a furando dictum.* Ita vulgo apud Festum legitur. Sed puto, scripsit *a forando*. Nam *forabant* eo filo telam, ut signo isthoc distinguerent pensa. Vel hoc verum est, quod dixi: vel postrema de etymo verba alius adjecit. Sane in MSto Paulli codice absunt.

Forbea, a Φορβεία, quod Suidas interpretatur τροφή. Usitatius est Φορβή. Utrumque a φέρβω, id est, *pasco*; hoc, ut ajunt, quasi φέρω βίον, id est, *victum fero*, seu *affero*. Festus: *Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci* φορβὴν *vocabant.*

Forceps, *forfex*, & *forpex*, & significatione & origine differre, docet his verbis Beda, lib. de Orthogr. *Forcipes secundum ἐτυμολογίαν, si a filo dicuntur, f ponitur, ut forfices, quæ sunt sartorum; si a pilo per p, ut forpices, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo, per c, eo quod formum capiunt, quæ sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum, unde & formosus.* Hæc Beda. De posteriori vocabulorum parte nolim Grammaticis movere litem: de priori in *forceps* assentiri non possum. Nam si in *forceps* prior compositi pars est *formus*, (quod Festus

(*) *Quum multa sint in etymologica ratione, in quibus parum vidit antiquitas: tam confarreationis ἐτυμότητα, quam Dionysius, & Romanorum doctissimi amplexi sunt, jam olim parum concoquebam. Estne enim credibile, a libo farreo, aut ex Servio ad Georg. I. 31. a mola farrea, quae in confareationis sacrificio adhibebantur, dictam esse confareationem? Aut quid in eo farre peculiare fuit: quando nullum, auctore Numa, sine farre sacrificium fiebat? Plutarchus certe inter Numae instituta & hoc refert* μὴ θύειν ἄνευ ἀλφίτων, ne sacra sine pio farre fierent. *Itaque mola (quae nusquam a sacris aberat, & a qua confarreationi quaesitum nomen, Servius ante laudatus docuit) ex farre & sale constabat, unde &* mola salsa *dicebatur: & liba farrea in sollemnibus sacrificiis, quae enim dapibus sive epulo jungebantur, nusquam non fuere usurpata. Eccur igitur sponsorum confarreatio ab eo, quod commune omnibus sacris erat, nomen acceperit? Deinde* τὰ Φαῤῥάκια *i. e. farreandi morem ipse Romulus, si Dionysio credimus, instituit: at vero farris usum Numa primus intulit in sacrificia, ut ex Plutarcho modo didicimus, necnon & ex Plinio XVIII. 2.* Numa, *inquit*, instituit deos fruge colere, & mola salsa supplicare, atq. (ut auctor est Hemina) far torrere. *Quod non ita est accipiendum, quasi vero primus id excogitarit (nam ab oriente Tusci id antea acceperant) sed quod primus id institutum Romam intulerit. Ad haec si a farris usu deducta ea vox erat, dici saltem* farreatio *debuisset, aut, uti vocat Dionysius,* τὰ Φαῤῥάκια. *Nunc quo illa composita pertinent* confarreare & confarreatio? *Deinde cur nuptiarum dissolutio* diffaricatio *dicebatur? Atqui ut haec composita apte & ex analogia significarent, necesse fuit, ut* confarreatione *farris* συναθροισμός *aliqua sive* collectio, *diffarreatione vero* διασπορά *i. e.* dispersio *quaepiam notaretur. Fateor in his, ut & in pluribus aliis frigidis originationibus, mihi saepius bestisse aquam, etsi summis Romanis scriptoribus contradicere non auderem. At nisi mea me conjectura fallit, longe alia esse potuit ejus vocabuli origo. Confarreationem sic definit in fragmentis Ulpianus:* Farre convenitur in manum CERTIS VERBIS, & testibus decem praesentibus, & sollemni sacrificio facto, in quo panis farreus adhibetur. *Vides, praecipuam ritus hujus observationem fuisse verba: & ab illis* certis verbis, *nisi fallor*, confarcatio (*nam simplici canina littera olim scribebatur*) *nomen invenit: aim. a verbo* Fari, *cujus antiquum compositum erat* confari, *pro* condicere. *Ergo* confarcatio *erit idem quod* condictio, *quod Italis dicitur* Appuntamento: *quandoquidem mutuis conceptis verbis, mutuisque stipulationibus sponsionibusque sibi de futuris nuptiis repromittebant. Deinde (quia ut ait Ulp.* l. 35. de div. reg. jur. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur) *quandoquidem mutuis contrariis verbis, veluti* Res tuas tibi habeto, *nuptiae distrahebantur, aut sponsalia per haec verba*, Condicione tua non utar: *ideo ea verborum contrariorum conceptio*, diffarcatio *vocabatur: quasi (si sic loqui liceat)* disdictionem *appelles, id quod Italis nuncupatur* Disdetta. *Ita demum & etymologia ipsi rei apte congruet, & composita sua se significationis proprietate tuebuntur. At antiquos, qui a* farris *usu id derivarunt, duplex ratio fefellit, primum quum viderent, non magis verbum* fari, *quam nomen* far *in suis obliquis per simplicem caninam litteram scribi (nec enim consonas antiqui sub unica vocali duplicabant, ut ne Hebraei quidem: deinde R multo minus, quod apud Hebraeos non dagessatur: occurritque haud raro in Iguinis Tab.* FARE, *numquam* FARRE) *id grammaticis fraudi fuit, arbitratis confareationem a* fare *h. e. fruge dictam. Ut fir vero existimarent, impulit & altera ratio inde petita, quod revera in confarreationis sacrificio mola & liba farrea adhiberentur: nec animadverterunt, id esse elenchi genus vitiosissimum, quod dicitur Aristotelicis:* Non causa pro causa. *Alioqui si ubicumque* far *inveneris, sit ita appellandum, ecquid non confarreationis ambitu continebitur? Atqui si antiquis acutum cernere datum fuisset, nae ii pervidissent, praecipuum rei utriusque (tam confarreationem quam diffareationem intelligo) ritum non farra fuisse, sed verborum conceptionem, quibus contrahendi aut distrahendi vis inerat: idque antiquitati* confari & diffari *appellatum fuisse, non dubito. At dices, antiquos pro* confarreationis *voce saepe* farris *nomen usurpasse: veluti ubi ajunt, quaeri uxores* farre, usu, coëmptione: *Fateor id quidem: verum non ante is loquendi modus inductus fuit, quam jam certo apud omnes* confarreationis *a* farre *etymologia evaserat. Itaque ubi jam inter omnes convenisset, a farre* confarreandi *verbum venire, idque propterea duplici littera scriberent: commodum & elegans fuit longiori vocabulo brevius subsituere. Sic ubi Jovem* Elicium *ab* eliciendo, Bidental *a* bidente *dicta fuisse (quum tamen utrumque Tuscum nomen esset ab oriente petitum, ut alibi dicimus) placuit, plures inventae sunt loquendi rationes, per quas eo alluderetur. Parco aliis plurib. eodem pertineb. exemplis. Quamquam & illud fieri potuit, ut* Far, faris *apud priscos Latinos non tantum frugem, sed &* fandi *actionem significaverit: at posterior aetas omnes eas locutiones ad frugem retulit, posthabita etymologia veriore. Postremo quum ab Judaeis ritus istos Etruria, perque hanc Latium acceperit: quumque Judaico nummulo* coëmptio *Romana respondeat, necnon Judaico coitui* usus: *quid aliud restat, nisi ut* τῷ Maamar *i. e. verborum conceptioni Judaicae Romana* confarreatio *ex adverso steterit? Atque hactenus conjecturis liberas habenas permisimus: quas jam inhibendi tempus est.*

Festus & Marius Victorinus quoque scribunt;) erit etiam in *forfex*, & *forpex*: quod nunquam dicent. Quare rectius docuissent, primam compositionis partem esse *ferrum*, mutatumque esse *E* in *O*, quomodo ab *hemo* est *homo*; ab *Apello*, *Apollo*; ab *eius*, *oius*. Ita *forceps* dicetur quasi *ferricapis*, hoc est, ferrum, quo quid capimus sive prehendimus: *forfex* dicetur quasi *ferrifacis*, ferrum, quo quid facimus. Vel quasi *ferrifilex*, hoc est, ferrum fila secans: *forpex* (si id quoque Latinum est, de quo mox dicam) quasi *ferripilex*, hoc est, ferrum pilos secans. Josepho tamen Scaligero quoque placuit illa vulgaris *forcipis* ἐτυμολογία: ut patebit, ex iis, quæ dicemus in *Formosus*. Sed secutus is veteres, qui sic uno ore. Hos inter Velius Longus ac Papinianus, in Orthographia Cassiodori; ac Marius Victorinus, lib. I. de Orthogr. cujus verba adducimus in *Fornax*; ac Servius ad illud VIII. Æn.

. . . . *Versantque tenaci forcipe massam*.

Servii verba hæc sunt: *Forfices, quibus incidimus: forcipes, quibus aliquid forbum tenemus, quasi forbicapes* (al. *forvem*, & *forvicapes*.) *Nam forbum est calidum, unde & formosos dicimus, quibus color sanguinis ex robore* (*rubore* legendum ex vet. cod.) *pulchritudinem creat. Has tamen forcipes in Medicinalibus Græci ἀρδιοθήρας appellant, quibus solent in bello vulneratis spicula extrahi*. Servii potissimum verba adduxi, quia præter id, quod dixi, duo insuper ex iis discere est. Unum est, *forcipes* non tantum esse fabrorum; sed etiam medicorum, sive chirurgorum, qui sic vocant instrumenta, quibus αἱ ἀρδιαι, τὰ ἐκ χειρὸς ὅπλα, ut Hesychius exponit, e vulneratorum corporibus educuntur. Alterum est, cum Servius dicat, generatim *forfices* esse, quibus incidimus, complexum quoque videri hac significatione, quas vulgo *forpices* vocant, per *P*. Sane si *forpicis* vox nota fuisset antiquis, meminisset quoque ejus, cum Servius, tum Charisius; quorum uterque agit de discrimine, quo *forceps* & *forfex* differunt. De *forpex* nec hilum apud eos invenias, nec, quod sciam, apud antiquorum quemquam. Sane Hadr. Junius quidem in Nomenclatore suo, & *forpex*, & *forpicula*, agnoscit: sed vellem auctorem laudasset, quod facit in vocibus magis vulgatis. Fecisset, puto, si quivisset. Vult idem Junius, *forfices* per *F* appellari quoque, quibus dentes evelluntur. Et profecto in Græcis Glossis exponitur ὀδοντάγρα. Sed legendum *forceps*. R. Stephanus, H. Junius, aliique tuentur se auctoritate Cornelii Celsi, qui lib. VII. cap. XII. aliquoties *forfices* vocat, quibus dentes evelli solent. Sed oppono, quod in veteribus libris, omnibus iis locis *forcipes* per *C* legatur. Deinde si similitudinem usumque hujus instrumenti spectemus, quis non videt ὀδοντάγραν magis convenire cum *forcipe*, quo prunas capimus, quam cum *forfice*, qua pannos incidimus? Denique omnem dubitationem tollit Charisius, qui lib. I. ut doceat *forcipes* quoque medicorum, hoc est, chirurgorum esse, adfert Lucilii lib. XIX. sive, ut in aliis libris est, XI.

. . . . *Scalprorum forcipiumque*
Millia viginti . . . .

(Sic enim recte emendarunt, pro *forcipum*) tum illud, quod mox subsequi apud Lucillium ait, magisque sententiam nostram confirmat:

. . . . *Et uncis*
Forcipibus dentes evelleret. . . . .

Sed & similiter Sidonius dixit: *Barba concavis hirta temporibus, quam in subdita vultus parte surgentem stirpitus tonsor assiduus genas adusque forcipibus evellit*.

FORDICIDIUM, a *forda*, id est, gravida, & *cædo*. Festus: *Fordicidiis boves fordæ, id est, gravidæ, immolabantur*. Gloss. Philoxeni: *Forda*, θυσία ἐγκύμονος βοός. Ubi *forda* scripsit: sed scribere debuit *fordicidia*. Nam *forda* non sacrificium est, sed βοῦς ἐγκύμων· ut Onomasticum vetus exponit. Nunnesio recte visum esse a φοράδος. Nam ut ab accusativis κρηπῖδα, σπυρίδα, ἶνα, veniunt Latinorum recti *crepida*, *sporta*, *vena*: ita & a φοράδα est *forda*. Hesychio φοράδες αἱ θήλειαι ἵπποι. Sed puto φοράδες non *solæ equæ*, verum & *boves feminæ*. Nempe sic generatim dixere *jumenta gravida*, ἀπὸ τῆς φορᾶς, *quia utero gestent*. Quod si est, cum φορὰ sit a φέρω, non multum aberrant, quibus placet, *forda* esse a ferendo, *E* in *O* abeunte, ut in *fornus*. Ovid. lib. IV. Fast.

Forda ferens bos est . . . .

Varro, lib. IV. de L. L. *Bos forda, quæ fert in ventre. A fordis cædendis fordicidia dicta*. Columella, libro VI. capite XXIV. *Post unum coitum forda non admittit taurum*. Pro *forda* etiam dicebatur *horda*. Nam antiqui & *F* pro *H*, & *H* pro *F* collocabant, ut auctor est Festus in *Fedum*, & *Fostia*. Ab *horda* dicta *hordicalia*. Varro, lib. II. de R. R. cap. V. *Quæ sterilis est vacca, taura appellata: quæ prægnans, horda. Ab eo in Fastis dies Hordicolia nominantur, quod tunc horda boves immolantur*.

FORES, *valvæ*, *janua*, *ostium*, quomodo differant, tum item tria priora unde dicantur, explicat his verbis Servius ad I. Æn. *Fores proprie dicuntur, quæ foras aperiuntur: sicut apud veteres fuit. Valvæ autem sunt* (*ut dicit Varro*,) *quæ revolvuntur & se velant. Janua autem est primus domus ingressus, dicta quia Jano consecratum est omne principium; cætera intra januam, ostia vocantur generaliter, sive valvæ sint, sive fores, quamvis usus isto corruperit*. Hæc Servius: a quo merito dissentiunt duo summi viri, Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; & Jos. Scaliger, in Conjectaneis; uti & Petrus Nunnesius in Grammatistice: qui admonent *foris* esse a θύρα, ut a θύραζε, *foras*, unde *forum*. Υ in O abit, quomodo a μύλη est *mola*; a νὺξ, *nox*, &c. Insuper θ mutatur in *F*, quomodo a θυμιῶ est *fumo*; a θυῶ, unde θύω, *fio*, ex quo *suffio*. Latini, ut in aliis, ita hac quoque in re imitantur Æoles, qui pro θλίβω dicunt φλίβω· pro θῆρες, φῆρες, unde Latinorum *fera*: non (uti Isidorus scribit lib. XII. cap. II.) *quod naturali utantur libertate, & desiderio suo ferantur*. Tertium etiam etymon vocis *fores* reperio apud Stephanum Guichartum, qui deducit a פרש, *pandit*: ac pro eo facit, quod Chaldæis *ostium* ab hac radice dicatur פרשות, *perasehut*. A *foris* est *Forculus*, quasi *forieulus*, Deus qui *foribus præsidet*, apud Augustinum, lib. IV. de Civitate Dei, cap. VIII. Item adverbium *foras*, ut Græcis a θύρα θύραζε· non autem quasi *ad forum*, & in *forum*, ut Perottus putabat. Ab eodem adverbium *foris*, θύραθεν· ut ab hoc *forisecus*: quemadmodum ab *intra*, *intrinsecus*; ab *extra*, *extrinsecus*. A *foris* est *forare*, unde *foramen*, quia qui forat, facit ut *forinsecus* via sit ac inspectio. [τείρω τόρω.] A *forare* sunt *perforare* & *inforare*, quod etiam a *forum*. Lusit ejus vocis ambiguitate Plautus: ut diximus in *Forum*. A *foramen* est *foraminare*; quo semel iterumque usus Sidonius Apollinaris. Sunt & a *fores* composita *bifores*, *quadrifores*: ut apud Ovidium III. de Ponto, *bifores fenestræ*; *ac januæ quadrifores* apud Vitruvium lib. IV. cap. VI.

FORI, juxta Nonium, *spatia in navibus apertiora, vel in gladiatoriis ludis* [χώροι.] Similiter Festus: *Fori, locus in navi, & Circensia spectacula*. Ita dicuntur a *ferendo*. Servius in IV. Æn. *Foros tabulata navium, ab eo, quod incessus ferant*. Isidorus, lib. XIX. cap. II. *Fori navium latera concava, a ferendo onere dicta; sive tabulata navium, qua sternuntur, dicta ab eo, quod incessus ferant, vel forte emineant*. Mihi tamen verisimilius fit, *foros* in navi dictos, quod foris essent: hoc est, non in carina, sive alvo navis, ubi, velut domi, immunes essent a pluviis, & ventis: sed sub Jove frigido. A *fori* est *foruli*. Festus: *Fori, Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus. Forulos* pro librorum conditorio legas apud Tranquillum in Augusto; & Juvenalem sat. III.

FORICÆ sunt *latrinæ*, ac volunt has esse privatas

 (unde

(unde & Belgis *privaten* appellantur,) dicique *latrinas* a *latendo*, quia semotæ abstrusæque sint; at *foricas* ajunt esse publicas, eoque a *foro* nomen accepisse. Sed *latrina*, ut Nonius probat, prius notabat *balneum*, factumque ex *lavatrina*, ut e *lavabrum*, *labrum*. Præterea nec locus, in quo urina redditur, *lavatrina* minus nomen meretur, quam *urina* ipsa meruit nomen *lotii*, quod & ipsum a *lavando*. At *foricarum* appellatio est a *foriis*. Veteres enim liquidiora stercora *foria* dixere. Ab eadem origine est *foriolus*, pro quo Galli *foireux*. Sed & veteres *forire* dixerunt, unde *conforire* aliquem, quod eodem modo a *forire* esse videtur, quo a *cacare*, *concacare*. Horum prora ac puppis nobis Nonius Marcellus, cum scribit: *Foria, stercora liquidiora. Pomponius, Macco: Conforisti me Diomedes. Laberius in Panilicis: Foriolus esse videris, in caleos cacas. Foriolus, qui foria facile emittat, soluti scilicet ventris*. Item vetus interpres Juvenalis in illud sat. III.

Conducunt foricas, & cur non omnia . . . .

Foricas, inquit, *stercora, hoc est, vectigal. Forire est pro deonerare ventrem. Forire est non* (pro *non* leg. *anus*) *foras ejicere*. Unde colligo, *forire* & *foricas* deduaisse a *foras*, quia stercus *foras ejiciatur*. Sed Græcum est φορὶα· uti a φόρος, *alus*, *podex*: Φορύω, Φορύνω, vel Φορύσσω, *pollino*, *inquino*. Hesychius: Φορυς, δαυτόλιος, ὁ κατα τον ὕδρον. Idem Φορυνει, Φυρᾷ, μολύνει, συγχεῖ.

F o r m a ab antiquo *formus*, id est, *calidus*, quia ex calore nativo provenit. Ita Donatus, Phorm. I. II. *Veteres ignem & calorem quendam, quasi fervorem, dixerunt formam: & ideo fornaces, forcipes, formam, & formosos, ex quibus ignis amoris exoritur. Laudandus est ergo Terentius, proprietate servata: qui cum formam prædixisset, subjecit, exstinguerent*. De illa *formi* significatione pro *calido*, plura in *Formosus* dicemus. Nonnullis placet, ut καλὸν juxta Platonem venit ἀπὸ τοῦ καλεῖν, id est, *vocare*; quia pulcra hominem ad se adliciunt: ita *formam* esse ab ὁρμὴ, quia impetu quodam homines ad *formæ* amorem impellantur. Sane spiritus asper crebro abit in F. Ut *Formiæ* oppidum ab ὅρμος, *statio*: & *Falerii* oppidum ab ἅλς, *sal*: ut de utroque ex Festo cognoscimus. Item *festus* dies ab ἑστιᾷν. Atque idem locum habeat, si *forma* deducatur ab ὅραμα, quod ab ὁράω, *video*. Et sane hoc prioribus impensius placuit. Nam & Græcis εἶδος ab εἴδω, *video*, & ἰδέα item ab ἰδεῖν dicitur: & Latinis *species* a *specio*, *video*. Quare vel istud verum erit: vel κατα μετάθεσιν fuerit *forma* ex Dorico μορφὰ pro μορφὴ, quod idem ac *forma*. Indeque Ovidio *Morpheus* dictus somni vel filius, vel minister, quod varias *formas* in dormientium φαντασίᾳ gignat. A *forma* est *informis*: ut apud Maronem, *Monstrum informe*. Item *deformis*. Ac putabat Meursius etiam simplex *formis* fuisse in usu. Unde apud Plautum legit, Bacch. Act. II. sc. II. *Etiam formis tibi visa est?* uti & Mil. Act. IV. sc. II. *Ecquid formis visa est?* Sed nihil mutandum censeo, quando Servius & Nonius utrobique legerunt *fortis*, atque id *formosa* interpretati sunt. Nec quicquam prohibet, quominus & *informis*, & *deformis*, ἄμορφος veniant a *Forma*. Ita & *deformare*, quod est ὑποτυπῶσαι, seu *delineare*, non venit a *deformis*, sed ἄμορφος est a *forma*. Plautus, Pseud. Act. II. sc. III.

Jam instituta, ornata, cuncta in animo ordine, ut volueram,
Certa deformata habebam.

Atque eodem modo usi Cicero & Seneca. Vide H. Steph. II. [illegible] cap x. & Muretum in illud Senecæ, lib. VII. de Benef. *Virum, quem deformamus*, &c. *Deformi* opponitur *formosus*, de quo seorsum.

F o r m i c a (ut Isidorus, lib. XII. cap. III. scribit) ita dicta, quod *ferat micas farris*. Virgil. IV. Æn.

Ac veluti ingentem formicæ farris acervum
Cum populant.

Ubi sic Servius Fabricii: *Formica dicta est ab eo, quod ferat micas farris: vel aliquo modo a Græcis derivatum, quam vocant μύρμηκα*. Modum istum, quo a μύρμηξ veniat, non explicat. Sed facit id Angelus Caninius, qui docet, Æoles, quos Romani imprimis imitantur, pro μύρμηξ dicere βύρμαξ· atque ab obliquo βύρμακα esse *formica*. Hesychius: Βύρμακας, μύρμηκας. Probatur mihi id etymon imprimis: uti & Nunnesio, in Grammatistice. Suntque id genus alia, ubi itidem μ in β commutetur. Velut a Τεμωνὸς τέθνηκε, teste Polluce, atque Artemidoro lib. II. cap. XII. Sic βύσταξ pro μύσταξ, unde Hesychius βύστακα exponit πώγωνα. A μύρμηξ Catullus epig. XXXIX. dixisse videtur *myrmice incedere*. Ut sit idem, quod Plautus, Menæchmis, Act. V. sc. II. dicit, *movet formicinum gradum*. Ab eodem est μυρμήκειον, *phalangii* genus; de quo sic Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Myrmecion formicæ similis capite, alvo nigra, guttis albis distinguentibus; vesparum dolore torquet*. Nicandro in Theriacis, v. DCCXLVII. μυρμήκειος dicitur; Sostratus, ut Scholiastes Nicandri monet, tum μυρμήκειον nominat, tum μύρμηκα Ἡρακλεωτικόν. Ab eodem dicitur μυρμηκίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII. cap. II. *Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet, scarabæorum cantharias*. Græci quoque *verrucas* vocant μυρμήκια & μυρμηκίας· unde nomen accepit μυρμηκίας λίθος. Idem Plin. cap. anteced. *Myrmecias, nigras habet eminentias similes verrucis*

F o r m i d o, juxta Frontonem & Perottum, a *fero*, sive quia eam ferat caussa justa, sive quia metu animantia foras vehementius ferantur. Frontonis verba adduximus in *Metus*. Cæsari Scaligero, Exercitat. CCCXII. adversus Cardanum, ita dici videtur a *formis*, id est, *spectris*. Josephus Scaliger in Conjectaneis arbitratur venire ab antiquo *formus*, id est, *calidus*. Nempe ut eo respexerint, quod metu nonnulli sudant. At *formido* pro reti ita dicta, quia feris, ac imprimis cervis, inter venandum *formidinem* incutit, adeo ut vel in retia vel in sagittas incidant: atque hinc est, quod eam ab effectu nomen sortitam scribit Seneca lib. II. de irâ, cap. XI. (vide Cælium lib. XVI. Ant. Lect. cap. II. & Turneb. lib. V. Adversf. cap. V.) Usus hoc pacto Lucanus, lib. IV.

. . . . Dum pavidos formidine cervos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ.

Erat enim *formido* linea variis plumis, pennisque conserta. Usus quoque Appuleius, Apolog. *Non quod pinnarum formidines & fuliginis maculam te projectum indice timerem*. [est a μορμὼ vel μορμος, quod idem; ut a μύρμηξ *formica*.]

F o r m o s u s, cum *deformis* opponatur, quin a *forma* dicatur, non ambigo. Quod & sentit Cornelius Fronto: *Figura, inquit, artis est opus: forma naturæ bonum, unde formosus dicitur*. Aliter tamen plerique veterum. Nam Servius ad illud VIII. Æn.

. . . . Versantque tenaci forcipe massam:

Scribit *formum* (al. *forvum*) esse *calidum*, indeque *formosos* dici, *quibus color sanguinis ex rubore* (sic apud eum legendum esse, diximus in *Forceps*) *pulchritudinem creat*. Eadem sententia Papiriani, & Bedæ, in Orthogr. Sane *formum*, sive, ut in aliis libris est, *forvum*, aut etiam *forbum* (notum quam crebro *B* & *V* commutentur in codd. antiquis,) *calidum* significare iidem comprobant vocabulo *forceps*, quod dici ajunt quasi *formucapis*, πυράγρα, quia capiat *forma*, hoc est, *calida*. Eamque ἐτυμολογίαν probat quoque Scaliger in Priapeia, ubi & Arnobii locum adfert e libro secundo, quo voce *formi* sic usum suspicatur. Nam quo loco in vulgatis est: *Nec in formas erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem*: legendum is censet: *Nec ii formis erubescerent calamistris masculorum vibrare cæsariem. Formis calamistris*, hoc est, *calidis*. Sane non multum a Scaligero abit Stewechius; qui emendat: *Nec informis erubescerent calamistris*, &c. Ut *informum* hoc loco sit *valde formum*, sive *calidum*. De *forcipis* tamen ἐτυμολογίᾳ a Scaligero dissentimus. Sed de ea suo loco. Ad *formosus* redeamus. Pro eo in veteribus

veteribus monumentis crebro per *N* scribitur *formonsus* : quomodo & in codice Romano, ut Pierius ait, legitur : *Formonsum pastor Corydon*. Et, *O formonse puer*. Et, *Nunc formonsissimus annus*. Sed errore hoc factum sequioris seculi, quo cum ignorarent cur majores lineolam (quæ longæ syllabæ index erat) vocali superaddidissent, pro litera *N* poni existimaverunt. Idem factum in *vicensima*, *triensimus*, *Atlans*, *Gigans*, *Cherronensus*, aliisque plurimis. Contra quoque *N* sæpe omissum : ut in *Clemes* pro *Clemens*, *cojux* pro *conjux* ; item *infas*, *mēses*, multasque hujusmodi, quæ Grammaticus Inscriptionum Gruterianarum Index in littera *N* suppeditabit.

FORMVS antiquis significabat *calidus*. Omnino est a θερμὸς, *calidus*, quod a θέρω, *calefacio*. Æoles pro θ usurpant φ. Quos Latini imitantur. Ut θυμιῶ, φυμιῶ, *fumo* ; θὴρ, φὴρ, *fera* ; *sic* θερμὸς, φερμὸς, *formus*. Pro *formus* in aliquibus libris legitur *fervus*. Quod erit a *ferveo*. Sed malim *formus* : a quo *deformum*, & *formidum*. Festus : *Forma significat modo faciem cujusque rei, modo calidum : ut cum exta, quo dantur, deforma appellantur. Et Cato ait de quodam ædificio, Æstate frigido, hieme formido. Item forma appellatur puls miliaria*. Sic *informum* pro *valde calido*. Nam in hic est ἐπιτατικὸν. Vide Stewechium ad lib. II. Arnobii. Plura de *formo* vide in *Forceps*, *Formosus* & *Fornax*.

FORNAX, a φῶς, id est, *ignis*, sive potius *lux*. Ita Isidorus, libro XIX. capite VI. Melius Nonius : *Fornum, & fornaces a formo, id est, calido : inde forcipes, quod candens teneant ferrum*. Sed pro *forno* ibi legendum *formo*. Marius Victorinus, lib. I. A *fornace*, *fornacarius* in Digestis dicitur servus pistrinarius. Ita emendavit Budæus, cum vulgo legeretur *fornicarius*. Nomen est a *fornace*, qui in pistrino erat ad tollendas fruges. Nam antiquitus, Servio teste, prius fruges torrebant, deinde in pila contorrebant; quod pinsere vocabant. Hinc Maro, I. Æn.

Et torrere parant flammis & frangere saxo.

Postea inventæ *molæ trusatiles*, hoc est, *hominum opera versatiles*. Ad eas circumagendas operam suam pistori quoque locavit Plautus, ut Gellius testatur. A *fornace* pistrina dicta quoque *Dea Fornax*, & sacra ejus *Fornacalia*, quia ad *fornaculum*, in quo fruges torrebant, sacrificium facerent, quemadmodum scribit Festus, in *Fornacalia*. De iisdem sic Ovidius, lib. II. Fast.

Facta Dea est Fornax, læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec sacra stata facit.

Meminit & *fornacalium* Lactantius, lib. I. cap. XX.

FORNIX idem quod *caverna*. Sic dicitur a *forando*, quia essent saxa terræve perforata. Nam idem primo fuere *fornices* ac *cavernæ*. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, folio CXXXIII. b. editionis Aldinæ. Sed Perottus arbitratur quodcunque opus concameratum *fornicem* dici a *furvo*, hoc est, *nigro*, sive *obscuro*, quod ejusmodi opera *obscura* sint. Aliis *fornix*, quia *ferendo nitatur*. Sed obstat, quod prior in *ansi* est producta. Martinio est a *fornus*, seu *furnus*, quod instar ejus sit arcuatus curvatusque. [est a *furno* & *fornace*, nam illi *camerati* seu *fornicati*.] Aliud autem *fornix* ac *testudo*, & *concha* : quæ tria sunt diversa cameræ genera. Nam si tectum esset simile hemicylindro, hoc est, rotundum & oblongum ; ad modum navis vocabatur *fornix* : ac testudo habuit *formam* hemisphærii : concha referebat quartam partem sphæræ. A *fornice* est *fornicare*, quod est parietem vel aliud arcus instar suspendere. Sunt qui & *fornicari* usurpent pro *mœchari* : sed id loquendi genus ignotum antiquis. Iisdem tamen *fornicaria* dicta meretrix, quæ sub *fornice* prostrare solet, ut auctor est Isidorus, lib. X. Gloss. vett. *Fornicaria*, πόρνη, ἀπὸ καμάρας, ἢ ἵσταται. [κάμινος *lupanar* apud LXX. Interp.]

FORO, a *forum*, ut est apud Festum in *Forum*. Sed est *forare* a πόρος, *meatus*, qui *forando* fit. Hoc a πείρω, *trajicio*, *perforo*.

FORS a *ferendo*. Est enim fors, prout res fert. Maro, II. Æn.

. . . . Fors siqua tulisset.

A *forte* est *fortuitus* ; ut a *gratis gratuitus*. *Fortuito* non tam adverbium est, quam quasi adverbium. Nam intelligitur *casu*. Interdum tamen junctim legas : *Casu & fortuito*. Sed tum potius *fortuitu* scribendum : ut est in melioribus libris. Ponitur & *fors* adverbialiter apud Ausonium, Sidonium, & alios : Etiam Maronem, ut Priscianus in XV. probat isto versu.

Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.

Sed multo usitatius pro eo *forte* ; quod ipsum non adverbium est (ut Grammaticorum stupor arbitratur,) sed ablativus a recto *fors*, adverbialiter positus. A *fors* & verbo *sit* est *forsit* : quod agnoscit Porphyrius, lib. I. sat. VI. Diciturque *fors sit*, quomodo apud Terentium est *Fors pol fuat*. Et Ausonium, epist. ad Probum : *Fors fuat, ut si mihi vita suppetet, aliquid rerum mearum expoliam*. Diciturque *forsit* & *fors fuat* : quasi *ferat hoc fors*. Utitur priori Lucret. lib. VI.

Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat.

Imo fortasse & Maro scripsit pene initio XI.

Forsit vota facit.

Sane hoc modo in aliquot codd. legi ait Pierius, ac agnovit lectionem eam jam olim Servius. Horatius quoque usus, ut probat Priscianus e I. Sermonum,

Difficile hoc illi est, quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis.

Propertius, ut vidit quoque Jovianus Pontanus, in Actio. Locus poëtæ est :

Iste quod est, ego sæpe fui : sed forsit in hora
Hoc ipso ejecto carior alter erit.

Vide & hac de voce G. Canterum, lib. IV. Var. Lect. cap. VIII. Ex *forsit* & *an* factum *forsitan* : quasi dicas, *an fors sit*, sive, *an ferat hoc fors*. Similiter a *forte*, addito *an*, *fortean* ; & a *fortasse* (quod a *forte*) *fortassean*, quod apud Agellium. Distinguit ea Priscianus hoc pacto, in XV. *Fors quidem, forsan, & forsitan, dubitandi sunt : Fors vero eventus ; fortasse autem, & fortassis, pro temere*. Sed promiscue ea a poëta usurpari ait Servius.

FORTIS, juxta Isidorum, lib. X. dicitur a *ferro*, cujus instar durus sit, nec mitigari possit. Malim a *fero*. Nam ut *fors* inde, quia significat conditionem prout res se fert : ita & *fortis* inde, quia *fortitudo* est virtus perferendarum rerum. *E* in *O* abit, ut in aliis multis. Hæc sententia impense placeret, nisi antiquissimi pro *fortis* extulissent *forctis*. Ut in legibus XII. Tabb FORCTI SANATIQVE IDEM IVS ESTO. Festus : *Forctis, frugi, bonus sive validus*. [ab ὀρεκτοῦ, ὀρμᾶν, &c.] Nec tantum *forctis*, sed & *forctus*, imo & *horctus*, dixere. Idem Festus : *Horctum & forctum pro bono dicebant*. Iccirco censebat Marsilius *fortis* esse a *frage*, ut dicatur quasi *fructus*, unde *forctus*, & postea *horctus*. At potius censeam esse *horctus* a Græco ἑρκτος, id est, *septus*, *munitus*, quod ab ἕρκω, *sepio*. Nam qui bene munitus, is valide resistit. Hinc & ὄργανον, ῥώμη, ῥώμην, id est, *tutamen*, *robur* : ut exponit Hesychius. Quin hoc verum sit *forctus* seu *fortis* etymon, vix dubitandum. Nempe ut spiritus asper abeat in *F*, ut ab ἑστιᾶν *festat*, *Formia* ab ὅρμος, teste Festo, &c.

† FORTIS a עריץ *Harit*, ejusdem significantiae : ex quo mutato *Ain* in *Digamma* exsistet *Farit* : unde *Fortis*. MAZOCHIVS.

FORTVNÆ, τὰ ὑπάρχοντα, ut exponunt Glossæ vett. Quod sic utimur, ex eo creditur esse, quia gentes putarint *Fortunam* largiri bona. Sed *Fortunæ* κυρίως *bona* notat. Nam veteres ut *hilaris* & *hilarus*, ita *fortis* & *fortus*, sive *forctis* & *forctus*, dixere. Utrumque notat *bonum*, ut e Festo diximus in *Erctum*, & *Fortis*. Ut autem a *portus* est *Portunus*, sic a *fortus* *Fortuna* sive (ut veteres scripsere) *Forctuna*. Itaque prius dicebant *Fors Forctuna*, id est, *Fors bona*.

bona. Postea ἁπλῶς dixere *Fortuna*: sed καταχρηστικῶς tum extensa significatio, ut & de *adverso eventu* usurparetur. Sane *Fortuna* tum idem ac *Fors* dici cœpit. At *fors fortuna* non dicitur, nisi de *eventu bono*: ut testatur Donatus, Hecyrâ III. III. & Phorm. V. VI. Ubi & alterum addit discrimen. Nam *Fortis Fortunæ* templum erat trans Tiberim, festumque ejus ab iis colebatur, qui arte aliqua viverent. Sunt qui *Fortunam* dici sic putant, quasi *Vortunam*, quia *res magnas vertat*. Verisimilius illi, quibus sic placet vocari, quia *ferat res secundas & adversas*. Unde quasi *Ferentinam* sic dici ait Jovianus Pontanus, in Actio, & ex eo, ut pleraque alia, Erythræus in Indice. Sed magis placet, quod dixi, *fortem fortunam* dici, ut dicimus *fortem bonam*: & καταχρηστικῶς esse, quod postea *adversam* etiam *fortunam* dixere pro *forte adversa*.

F o r v m, sive *forus* (quo & veteres usi) putabat Isidorus, lib. XV. cap. II. vel a *fando* dici, vel a *Phoroneo*, Achivorum rege, quia is primus Græcis leges dederit. Sed merito utramque ἐτυμολογίαν improbat Andr. Alciatus, lib. II. dispunctionum cap. XXIV. & Franciscus Polletus, lib. I. de histor. fori Romani, cap. I. Nam a *fando* qui sit, cum non modo quantitas sit diversa, sed vix appareat literarum affinitas? A *Phoroneo* autem si esset, saltem rex is apud Græcos Argivos id obtinuisset, ut suo de nomine *forum* diceretur. Quare nimirum Franciscum Philelphum oratione quadam maluisse sequi Isidorum, quam eos qui originem ejus a *foras* arcessunt, quia in *forum* abituri, *foras* se abire dicerent: vel doctissimum Varronem, qui libro IV. de L. L. a *ferendo* deducit, quia tum res venales in *forum negotiantium*; tum *controversiæ* in *forum judiciorum* deferantur. Interea non omnino probare possum sententiam Alciati (quem & secutus Polletus,) cum reprehendit Isidorum, quod, cum loco ante dicto, tum capite VI. ejusdem libri, *foras* dicat in genere virili. Nam sic loquebantur Isidori ævo, idque non sine veterum exemplo. Nam Nonius docet, sic locutos esse Pomponium, Lucilium, Sallustium. Quin & Græci posterioris ævi scriptores *fori* vocem a Romanis acceptam usurpantes, non φόρον, sed φόρος dixerunt. Suidas: Φόρος, τὸ πωλητήριον· ὁ τόπος ἐν ᾧ πωλοῦνται τὰ ὤνια. Oppiani Scholiast. lib. II. ἁλ. ἀγορᾶς, τὸ πλῆθος, ὁ τόπος εἰς ὃν καθίζονται, ὁ φόρος. Glossæ Philoxeni: *Forum*, ἀγορά, φόρος. Ubi φόρος recte restituit Vulcanius. Sic hac voce usus aliquoties Codinus. At Thucydidi, Demostheni, aliisque antiquioribus Græcis φόρος notat *tributum*: unde Hesychius, φόρος, δημόσιος ἀπαίτησις. Male hasce duas notiones confudit vir doctus in notis ad Glossas. A *forum* finxit Plautus *inforare* pro *in forum sive in jus vocare*. Curcul. act. VII.

> Ly. *Licetne inforare, si incomitiare non licet?*
> Cu. *Non inforabis me quidem, non mihi placet*
> *Tuum profecto neque forum, nec comitium.*

Ubi simul alluditur ad flagitiosam *inforandi* ac *perforandi* notionem. A *forum* quoque est *circumforaneus*, unde *circumforaneum æs* pro *feneratitio*. Cic. ad Att. libro II. epistola I. *Tusculanum & Pompejanum valde me delectant, nisi quod me illum ipsum vindicem æris alieni ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt*. Nomen ex eo est, quod *circum forum essent mensæ argentariorum*; ut indicat hic Vitruvii locus, libro V. capite I. *Italiæ vero urbibus non eadem est ratione faciendum, ideo quod a majoribus consuetudo tradita est, gladiatoria munera in foro dari. Igitur circum spectacula spatiosiora intercolumnia distribuantur, circaque in porticibus argentariæ tabernæ, mænianaque superioribus coaxationibus collocentur, quæ & ad usum & ad vectigalia publica recte erunt disposita*. Hinc *cedere foro* dicti argentarii, cum relictis mensis, quæ in *foro* Romano erant, alio commigrabant.

†F o v e a fort. antea dicebatur *favea*, unde *favissa*. Utut est, certe videntur hæc omnia facta a חפר *hhabar*, *Heth* de more mutato in Digamma seu V consonum. Fodio indidem est, sive absorpta gutturali & T in D transeunte; aut vero Fodio est a חפר (quod eandem significationem gerit) abjecta de more primâ, & R cum D alternante, ut sæpe alibi. Mazochius.

F o v e o videri possit esse ex *faveo*. Nam quibus *favemus*, eos *fovemus*. Sed est sane hæc *fovendi* notio impropria. Ac κυρίως *fovere* est calorem vigoremque nativum procurare ac tueri. Id cum cælitus præstent Sol cælestisque ignis: in terris autem *focus* sive ignis noster: sane a *foco* jure *fovendi* verbum fecerunt. *Focus* autem fuerit a φώγω, seu φωγνύω, hoc est, *uro*, *torreo*, ut superius dictum.

F R

F r a g o r, ab antiquo *frago*, pro *frango*, a quo *fragile*, & alia. Servius, in I. Æn. *Quoties incendium significatur, quod flatu alitur, per L flagrat dicimus: quoties odor, qui fracta specie major est, per R dicimus fragrat*.

F r a g v m, [ῥὼξ ῥαγός.] vel quia *fraganti* sit odore: [ἀνφραγεῖα] vel potius, quia *fragile*; unde *mollia fraga* dixit Ovidius, XIII. Met. Græce est μιμαίκυλος. Gloss. *Fraga*, μιμαίκυλα. Sed μιμαίκυλον vox latius patet: quia hæc a similitudine *fragorum* etiam communicata fructui arboris, quæ κόμαρος vocatur. Vide *Unedo*.

F r a m e a Germanicum esse vocabulum ait Tacitus, lib. de Moribus Germanorum. Hodieque pro eo dicunt *fraim*, vel *friem*, aut *pfriem*, uti Belgæ *priem*. Usus *frameæ* vocabulo Juvenalis, sat. XIII. Ex posteriorum temporum scriptoribus usurpat Gregorius Turonensis, libro III. de Gestis Francorum, capite XV. & libro VII. capite XLVI. item de martyrio Juliani, capite I. adhæc Aimoinus, libro II. capite XI. *A capite domini sui scutum simul cum framea aufert*. Ut recentiores mittam, in his Thurocium Histor. Hungar. libro I. capite VIII. Diximus de hoc vocabulo etiam, libro I. de Vitiis Sermonis, capite III.

F r a n g o prius fuit *frago*. Post insertum N, quomodo a *pago* est *pango*; a *tago*, *tango*. Est autem *frago* ab Hebræo פרק, *fraq*, id est, *rumpere*, *frangere*. Vel a Græco ῥήγω seu Dorico ῥάγω, præmisso *f* sit *frago*, unde *frango*. Etiam ab Hebræo פרק, vel Græco ῥάγω, vel Latino *frago*, est Belgicum *breken*, id est, *frangere*. Nisi malis, singula hæc a sono esse facta, quem apte exprimat *R* antecedente consona: uti & fit in Græco βραχεῖν, & Latino *crepare*, & Belgico *Kraken*, quæ idem significant. Aliam quoque verbi *frago* etymologiam ex Scaligero adducemus in *Fratatores*. Sed ut ea sit vera, qua *circuire* notat, sane qua ῥήγνυσθαι, seu *rumpere*, significat, omnino verius sit, quod diximus. Postremum illud ut sit a *sono rerum fractarum*, optime explicat Servius, in illud I. Georg.

> . . . . *Et aridus altis*
> *Montibus audiri fragor* . . . .

Aridus, inquit, *fragor*, *sonitus*, *qualis solet fieri ex aridis cum franguntur arboribus*. *Ergo*, Aridus, *nimius*; *omne enim quod aridum est, cum frangi cœperit, nimium efficit sonum*. *Fragor etiam a fractarum rerum nominatus est sonitus*: extrema verba habet & Isidorus, libro XIII. capite XI. Minus recte idem Servius, in VIII. Æn. *Fragor proprie armorum est sonus*. Uti autem a *frago*, pro *frango*, est *fragor*: ita & ab eodem est *fragilis*: neupe ut ab *ago*, *agilis*. Item *fragosus*, quod idem. Utitur Lucretius, libro II. & Maro, in septimo. Inde *confragosus* pro *aspero*. A *frago* quoque est *fragisco* pro *frangor*. Pacuvius. *Fragiscit animus miseriis*. Item *fœdifragus*, *fluctifragus*, similiaque composita. De voce *infractus*, dicimus in *Pono*. Ab *am*, & *frango*, dicitur *amfractum*, sive *anfractum*. Attius:

> . . . . *Terrarum amfracta revisam*.

Citat Varro, lib. VI. de L. L. atque addit: *Amfractum*

F R 303

fractum est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo leges jubent in directo pedum octo esse, in amfracto sexdecim: id est, in flexu. Vide & Nonium.

† FRANGO, cujus supinum est FRACTUM, est ab Hebr. פרק *parak* ejusdem plane notionis. Potrrat etiam supinum FRACTUM deduci primitus ab usitatiore verbo פרך *pharet*, & Chaldaica pronuntiatione *phrat*. Deinde ex supino retrocedendo ventum fuit ad extendendum thema FRANGO. MAZOCHIUS.

FRATER Nigidio Figulo, Romanorum post Varronem doctissimo, sic appellatus videtur, quasi *fere alter*: quemadmodum tradunt Agellius, libro XIII. capite X. & Nonius Marcellus. Eaque res occasionem joci tribuit Ciceroni, epistola XV. libro II. Famil. cum ait, se abeuntem e provincia alium potius quam Q. Fratrem in successoris adventum reliquisse, ne, si fratrem reliquisset, fraudem Senatusconsulto, quo intra certos dies decedere jussus erat, fecisse videretur, quasi non in totum, sed altero se relicto, discessisset. Aliud etymon affert Isidorus, libro IX. Orig. capite VI. *Fratres*, inquit, *dicti, eo quod sint ex eodem fructu, id est, ex eodem semine nati*. Neutrum autem etymon verum est. Est enim *frater* ab Æolico φράτηρ pro φράτωρ: quod etymon, una cum illo Nigidii, apud Festum legas: ac sequitur id etiam Julius Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Sane significatio non est aliena. Nam proprie *sodales* ejusdem tribus φράτορες sunt dicti, uti *societas* ipsa φρατρία· nempe ἀπὸ τῶν φρεάτων, id est, a *puteis*, quia *communi puteo* uterentur. Vel potius prima origo est πατήρ, unde πάτρις, quo significatur *patria*, item πόλις, φυλή, ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γένεσις. Inde & πατριά, *familia*. Pro πατριὰ dixere φρατριά inserto ρ. Unde φράτηρ & φράτωρ, qui ejusdem est πατρίδος seu φυλῆς, seu *familiæ & cognationis*. Etymon hoc *fratris* confirmat, cum consuetudo hodieque obtinens, qua *collegas* appellare solent *confratres*: tum quod olim similiter dixere *fratres Arvales*. Sane cum Varro, libro IV. de L. L. eos *fratres* appellatos ait a *ferendo*, quia sacra faciunt, ut *arva ferant fruges*: ut alias sæpe, ita hac quoque in re prudens sciens fallit. Id ita esse, satis arguunt hæc, quæ subjicit: *Fratres dicti sunt, quia fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum, partis hominum, ut Apollini etiam nunc*. Ubi pro *Apollini*, *Neapoli* legi debere, Strabonis loco ostendit Jos. Scaliger, quo is clare idem de *Neapoli* testatur. *Fratres* olim etiam *amicos* vocabant. Quinctilianus, declamat CCCXXI. *Certe quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut fratres vocemus*. Sed & puellæ eos, quibuscum solebant, *Fratres* vocabant: & hi vicissim eas dicebant *Sorores*: quam rem pluscuiis exemplis comprobat J. Lipsius, lib. III. Antiq. Lect. *Fratrum*, quando ea vox proprie sumitur, tria sunt genera. Alii enim *germani* dicuntur, alii *consanguinei*, alii *uterini*. *Fratris* vocem generatim accipi, ostendit hic locus lib. X. § secundo gradu. D. de gradib. & affin. *Frater quoque per utrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per utrumque, hoc est, ex utroque parente eodem*. *Germanos* dici, quos Græci vocant ὁμοπατρίους, καὶ ὁμομητρίους, docet Cornelius Fronto: *Frater*, inquit, *aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse. Germanus ex iisdem parentibus sit necesse est*. Sed de *germani* voce accuratius dicemus separatim. Qui vero Græcis ὁμοπάτριοι, hi Latinis a *sanguinis unitate*, dicuntur *consanguinei*: ut auctor est Cajus, libro II. Instit. Tit. VIII. Ex eodem Cajo, libro III. Instit. in Lege Dei, Tit. XVI. citantur hæc: *Qui eodem patre nati sunt fratres, agnati sibi sunt, qui etiam consanguinei vocantur, nec requiritur an matrem eandem habuerint*. Ibidem ex Paullo libro VII. Sent. hæc referuntur: *Consanguinei sunt eodem patre nati, licet diversis matribus, qui in potestate fuerunt mortis tempore*. Sed ἁπλῶς *consanguinei* vocabulum pro *fratre* usurpat Maro, VI. Æn.

> *Tum consanguineus lethi sopor.*

Nam Homerus κασίγνητον, Seneca & Valerius Flaccus *fratrem* leti vocant. Generatim quoque usus Claudianus, cum de Jove & Junone ait:

> *Te consanguineo recipit post fulmina fessum*
> *Juno sinu.*

Uterini fratres sunt, qui *eodem nati matre*. Justin. Institut. de bon. poss. *Frater, sororve, consanguinei vel uterini*. A *frater* est *fratria*. Festus: *Fratria, uxor fratris*. Nonius: *Fratrie appellantur fratrum inter se uxores*. Onomasticum vetus: *Fratria*, εἰνάτηρ. Isidorus, libro IX. capite VIII. *fratris* uxorem *fratrissam* vocari ait. Sed vocabulum hoc barbarum puto. Scripsit Afranius togatam titulo *Fratriarum*, ex quibus hi versus laudantur:

> *Formosa virgo est, dotis dimidium vocant*
> *Isti qui dotes neglegunt uxorias.*

A *frater* quoque est *fratrare*, ut a *fraterculus*, *fraterculare*: utrumque de *puerorum mammis* dicitur; ut *sororiare* de *puellarum*: quia *illæ fratrum*, *hæ sororum instar pariter crescunt*. Festus: *Fratrare puerorum mammæ dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur, quod etiam in frumenta spica facere dicitur*. Plaut. Tribularia, ex correct. Jos. Scalig.

> . . . . *Tunc papillæ primitus*
> *Fraterculabant, illud volui dicere*
> *Sororiabant, quid opus est verbis.*

FRATILLI sunt *villi dependentes de tapetibus, vel pannis aliis*. Festus: *Fratilli, villi sordidi in tapetis*. Nomen est, vel a *frago*, pro *frango*, quia villi isti dependentes speciem eam præbent, quasi extimæ tapetis partes sint attritæ fractæque: vel a φράττω hoc est, *munio*, quia non tantum ornatus caussa villi illi sunt, sed etiam, ne extimæ partes facile atterantur.

FRAUS, juxta aliquos, a φράζω, *dico*, quasi proprie signet *dictum dolosum*. [a φῆλος, φάλος, φαῦλος, φαῦρος, idem quod φλαυρός.] Ab eo videntur veteres *frandeo* dixisse, pro *fraudulenter facere*. Unde *fraudem frausus* apud Plautum & alios. Vide Festum & Nonium in *Frausus*. A *fraus* quoque est *fraudo*, unde *defraudo*, quod Nonius exponit per *fraudem aliquid eximere*. Unde in mentem venit fortasse *fraus* esse a *fraudo*, hoc ex ἀφαιρῶ, quod idem notat. Dixere autem & *defraudo*, & *defrude*, quomodo *claudere* dicimus & *cludere*. Sed *defrudo* magis probat Marius Victorinus, lib. I. *In defrudo*, inquit, *apicem secundæ syllabæ imponere debetis. Nam a defervendo & decoquendo fit tale, quod defrudetur, id est, fraudetur coctura & imminuatur*.

FRAX [φρὰξ] singulo numero legas in Glossis, tum Latino Græcis, ubi generatim τρὺξ exponitur: tum Græco-Latinis, ubi est τρυγία γάρου, *frax*. Sed apud Columellam, Vitruvium, Pliniumque *fraces* potius legas: sive, ut in quibusdam codd. ea vox exaratur, *frages*. Unde Turnebus Advers. lib. XXVIII. cap. VII. colligit, *frages* vocari ab antiquo *frago* pro *frango*, unde *fregi*, *fragilis*, & alia: *frages* autem iccirco dici, quia sint olearum trapeto *fractarum* contusarumque *fragmenta* ac reliquiæ quædam. Gellius, lib. XI. cap. VII. *Item fraces audierat prisca voce significare vini fecem e vinaceis expressam, sicuti Fraces ex oleis*. Hinc *fraceo*, a quo *fracidus*, & *fracesco*. Usi iis rei rusticæ scriptores de *olea*, *cum vetustate mollescit*, vel etiam *putrescit*. Nonius: *Fracescere tanquam friari, & putrefieri vetustate*. Onomasticon vetus: *Fracescere* ἐξίσταται. Quod verbum notat, *de statu priori exire, degenerare, corrumpi*. Idem Onomast. *Fracidus*, ὑπέρωρος. Quo significatur quod maturitatis tempus excessit, *exoletum*. Videtur & *fraceo* usurpatum pro *displicere*, quia *fracida* minus grata. Festus: *Fracebunt*, *displicebunt*.

FRAXATORES dicuntur, qui *vigilias obeunt*. Festus: *Fraxare est vigiliam circumire*. Græcis *fraxatores* sunt περιπολεύοντες. [*Fraxare* seu *flaxare*, pro *fulaxare* a φυλάσσειν, φυλάξειν. *Fraxatores* itaque φύλακες.

λαιες, νύκτωνες] Videntur & circitores dici posse, quomodo in obsceno carmine vocantur, qui hortos frequenter obeunt, ne fures intrent, ut ibidem monet Scaliger. Sed plenius hae de re idem in Conjectaneis, ubi in hunc modum scribit: *Frago antiquum, ut pago, aago. Est lentare, flectere: παρὰ τὸ Φράγνυ, unde Φράγνυμι. Quod significaret Lentare, ut lentare remum, Virgilio: & lentare arcum, Statio. Ab eo Φράγνυ & Φράττειν dici septum, pro ambire. Et Latinum priscum fraxare, obire, circuire vigilias, a frago: ut a vebo, vexo; tago, taxo. Fraxatores ergo custodes circumeuntes vigilias. Ab eadem origine frequens, qui sæpius fraxaret vigilias: non a ferendo, ut Varro.* Hæc Scaliger. Varronis locus, quem ultimis verbis signat, est lib. vi. de L. L. *Apud Plautum*, loquit, *quod est, Mihi frequentem operam dedistis; valet adsiduam. Itaque qui adest adsiduus: ferre quem quæ oportet, is frequens. Opponi solet itaque.* Censet igitur Scaliger & *fraxator*, & *frequens* esse a *fraxo*. De *fraxatore* non repugno. Etsi non video, cur non simplicius deduxerit a Φράττω hoc est, *munio*, eum qui vigilias obeunt sint munimentum ac velut septum eorum, pro quibus excubias agunt. At de *frequens* longe nimis abit. Nec tamen a *ferendo*, cum Varrone deduxerim. Unde ergo? Hæreo. Sed, ne nihil dicam, cum veteres scripserint *frecuens*, quid si dicamus id conflatum esse ex *fere*, *cum*, & *ens*? *Ens* in compositione dici liquet ex *absens*, *præsens*, *potens*. Simile fortasse olim fuit *coens* a *coesse*, pro *una esse*, si ita dixere. Ex *fere* autem, & *coens*, sit *frecuens*, seu *frecuens*. Ubi *fere* valet, *plurimum* ut in illo Terentii: *Fere ruri se continebat*. [a στίχω, στίχομαι, στοιχεῖον & στοιχεῖς, unde *frequens*.]

Fraxinus, ut Isidorus, lib. xvii. cap. vii. inquit, *quod magis in asperis locis, montanisque fragis nascatur*. Perottus ait, *quod in fragosis locis libenter nascatur*. Fortasse fuit a φράξις, hoc est, *septum*, *munimentum*: quod ejus arboris usus esset in *sepiendo*. Quidam censent venire a ברוש, quod Forsterus *abietem* interpretatur. Sed cum in Paralipomenis dicatur Salomo eo ligno usus in templo exstruendo: ex Vitruvio autem constet *fraxinum* minus convenire ædificiis; magis eorum placet sententia, qui ברושים dici putant genus *cedri* minoris Theophrasto etiam memorati.

Fremo, est a βρέμω, β in *F* mutato, quemodo pro βασκαίνω & βάσκανος Latini dicunt *fascino* & *fascinator*. Hinc ὑψιβρεμέτης Jovis epithetum, quasi dicas *altifremus*; hoc est, *altitonans*. Ab eodem est βροντή, hoc est, *tonitru*. Item βρόμιος, quomodo κυρίως vocatur, ὁ τοῦ πυρὸς ἦχος, ut scribit Etymologus, qui & inde *Bacchum* ait Βρόμιον appellatum, quia, Semele fulmine conflagrante, eum Mercurius Jovis jussu ex mediis rapuit ignibus. Uti autem βρέμω est a sono: ita & βρίμω, & Belgicum *briesschen*. Est vero βριμᾶσθαι *præ ira dentibus infrendere*: unde & *Hecate*, sive *Proserpina*, a *fremitu* atque *indignatione* ejus temporis, cum Mercurio comprimeretur, Βριμὼ dicta est: ut testantur Clemens Alexandrinus, Arnobius, Lycophronis Scholiastes, & Varinus: & ex iis juniores Paulus Leopardus, lib. xvi. Emendat. cap. xi. & Canterus, lib. i. Var. Lect. cap. i. Ac tangit eam fabulam quoque Propertius:

Mercurio & sanctis fertur Bebæïdos undis
Virgineum Brimo composuisse latus.

Prout eum locum recte emendat Turnebus: pro quo in nonnullis codd. erat *Virgineum primo*, facili sane errore. In aliis est, *Virgineum Sais*: quod ut a recta lectione longius abit: ita moribus Minervæ adversatur, quæ semper-virgo. Verisimile autem est, illud *Sais* irrepsisse, ex versu præcedenti, ubi *sanctis* itidem loco, & fortasse non integra, sed literarum compendio scripta fuit.

Frendeo est fictum a sono. [Φρύαττω.] Errat enim Isidorus, libro x. cum putat, *frendens* dici, quasi *frangens dentes*. Sane *frendere* est ἀναμασσᾶσθαι, proprieque notat *sonum edere dentibus collisis*. Unde Maro, libro iii. de Polyphemo, *Dentibus infrendens*. Nonius exprimit, *cum gemitu, vel iracundia, miserum aut minax sonare*. Sed παρατριβόμενος ponitur pro *frangere dentibus*: unde in veteri Onomastico exponitur θλάω. Atque ab hac notione, Festo teste, est *fressus*: unde faba *fressa*, pro *frensa*. Utitur *fressi* voce Columella, lib. ii. prope extremo capite xi. Ab eadem notione, *nefrendi* vel *nefrendes*; de quibus sic Festus: *Nefrendes dictos asserit Q. Mucius Scævola* (sic emendo) *arietes, quod dentibus frendere non possint. Ateius Capito infantes esse nondum frendentes, id est, frangentes.* Livius in Odyssea veteri: *quem ego nefrendem alui lacteam immulgens opem.* *** *pro nefrendibus autem, ut antiqui dicebant, rienes nunc dicit usus recens: sunt qui nefrendes dici putant testiculos, quos Lanuvini appellant nebrundines, Græci νεφροὺς, Prænestini nefrones.* Hæc Festus. Posteriorem sententiam sequuntur Glossæ vett. in quibus legitur, *nefrendes*, νεβροί· ubi νεφροὶ legendum esse liquet. Sed magis arridet prior sententia, quam & sequitur Varro, lib. ii. de R. R. cap. iv. *Amisso*, inquit, *nomine lactentis, dicuntur nefrendes, ab eo quod nondum fabam frendere possunt, id est, frangere.*

†Frenum a רסן *resen* ejusdem notionis, unde addito Digamma fiebat *fresnum*, aut per metathesim Frensum, postremo Frenum. Deinde quia Frensum supini effigiem præseferebat, ex putativo illo supino inventum est thema Frendeo, unde illud supinum exire debuisset. Nam proprie Frendeo olim, opinor, erat *frenum mandere*: mox & sine freno, quoties dentes concuterentur, id Frendere dictum fuit. Mazochius.

Fretum, Varrone Servio & Isidoro testibus, a *fervore* marini æstus nomen accepit. Respexit eo Maro i. Georg. cum ait:

Fervetque fretis spirantibus æquor.

Dubium autem an κατὰ μετάθεσιν dicatur ab inusitato supino *fertum*, an potius κατὰ συγκοπὴν dicatur quasi *ferverum*. Belgæ similiter *mare* vocant *Zee* a ζέειν, hoc est, *fervere*, sive, ut Belgæ dicunt, *sien*, quæ ipsa vox quoque est a ζέειν. Eleganti metaphora *fretum ætatis* dixit Lucretius pro *juvenili ætate*, quæ *fervida* dicitur Horatio.

Fretus, Perottus esse putabat a *fruor*: cui triplex præteritum tribuebat, *fruitus*, *fructus*, & *fretus*. Sed de tertio hoc errabat. *Fretus* autem unde sit satis est obscurum. Si literas spectes, accedit proxime ad *fretum*, quod a *fervore* ita dici constat. Fortasse igitur & *fretus* inde erit, quod qui aliqua re *fretus* agat, *fervidus* ea in re esse soleat. [malo a *fero*, *fertus* φορητός.]

Frico (unde Belg. *wryven*) Nunnesio placet esse a ψάχω, *frico*. Ut ψ abeat in F. Malim ego derivare a Chaldæo & Syriaco פרך, quod & ipsum est *fricare*. A *fricando*, *frictrices* dicuntur Tertulliano, lib. de Pallio cap. iv. & libro de Resurrectione Carnis, cap. xvi. Græcis similiter dicuntur τριβάδες, quia sese ἀλλήλαις τρίβουσι. Plautus a *subagitando* vocat *subagitatrices*. Meminit nefariarum istiusmodi feminarum quoque Cælius Aurelianus, lib. iv. χρονικῶν cap. ult. quod inscribitur de mollibus, sive subactis. A *dentibus fricandis* Plinio, & aliis, *dentifricium* dicitur medicamentum, quod Græcis σμῆγμα ὀδόντων, seu ὀδοντότριμμα. A *frico* est *defrico*. Horat. i. Ser. Sat. x. de Lucilio:

. . . . *At idem, quod sale multo*
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.

Hinc *defricate*. Nevius in Tarentilla: *Facete & defricate*. Citat Charis. cap. de Adverb.

Frigeo est a ῥιγέω, quod est *rigeo*, *frigeo*: ut ῥῖγος, *rigor*, *frigus*. Appositum *F*, quomodo ab ἑορτῇ dictus dies *festus*. Vel est *frigus* a φρίκη, id est, *horror*, qui *frigoris* πάθος. [ῥῖγος φρῖγος, unde Etym. MStus in ῥῖγος, ubi a φρίσσω deducit φρῖγος.] Hujus diminutivum est *frigusculum*, quomodo scite vocat Ulpianus, quando conjugalis

amor

amor ex dissidio aliquo nonnihil de vehementi *fervore* remisit. Verba ejus, l. quum hic. de donat. inter virum & uxorem, §. XII. *Quod si divortium non intercesserit, sed frigusculum: profecto valebit donatio, si frigusculum quievit.* Sic ibi recte Haloander, non *frivisculum*. Sane *frigoris* voce sic utuntur Cicero, Fabius, alii, ac ψυχρότης similiter apud Græcos usurpatur. A *frigidus* est *frigidarium*, vas, in quo aqua *frigida*. Glossæ interpretantur ὑδροψύγιον.

FRIGO, (unde *carnes frixæ*) a sono dici putat Isidorus, lib. XX. cap. II. Sed est a Græco φρύγω, quod ipsum a sono factum esse agnoscimus. Apud Festum legitur esse a φριμᾶν. Sed legendum φρύγειν. Gloss. Philoxeni: *frigit*, φρύγει, τηγανίζει. Solent torreri nuces, ut Plinius ait, seu *frigi*, ut Plautus, qui *frictas nuces* reponit inter edulia delicata. Eo *amygdalas* significari, quæ hodieque in Gallia *frictæ* eduntur, scribit Yvo, hoc est, Joseph Scaliger, adversus Titium lib. IX. cont. cap. XIV. Locus Plauti est in Pœnulo, act. I. Sc. II.

Ao. *Obsecro hercle ut mulsa loquitur.*
Mi. *Nihil nisi laterculos,*
Sesamum, papaveremque, triticum & frictas nuces.

Ubi Yvo legendum putat, *papaveremque tritum*. Dixit quoque Horat. epist. ad Pis.

Nec si quid fricti ciceris probat & nucis emtor.

FRINGILLA, ac interdum & *fringillus* dicitur. Gloss. Cyrilli: Σπίνος ὁ ὀρνιθὸς, *fringuius*. *Fringilla*, & *friguttire*, unde sint, docet Festus, his verbis: *Fringilla avis dicta, quod frigore cantet, unde & frigutire.* Nonius alterum etiam ἔτυμον addit; *Frigutire & fringultire, subsilire cum sono, vel erigi, & excitari, quod quæcumque friguntur vel frigent, nimio calore, vel frigore, cum sono sursum subsiliant.* Sed *frigutire* omnino est a sono factum, uti & *fritinnire*, quod hirundinum proprium, ut *frigutire*, *fringillarum*. Varro, lib. VI. de L. L. *Ejusdem (Ennii) ab hirundine, Nefrende fritiani fruticer.* M. Attius in Casina, a *fringuilla*. *Quid fringutis? quid istuc tam cupide cupis?* Quo ex loco dicimus, & *fritinnire*, & *friguttire*, κατὰ μεταφορὰν hominibus tribui. Hinc Fulgentius, de sermone prisco: *Friguttire, dicitur subtiliter adgarrire.* Plautus, Casina: (act. II. sc. III.) *nam quid friguttis?* Ennius, Alecstide: *Hæc anus admodum friguttit, nimium se sauciavit flore Liberi.* Videtur & *fringultire* per *L* pro eo dici. Appuleius in Apolog. *Fringultiat vel omnino obmutescat.* Item *Vix syllabas singulas fringultiatem.* Ac putabat P. Colvius apud Sidonium quoque Apollinarem, libro VII. epist. X. *fringultientibus* legi debere, quo loco in vulgatis est *singultientibus*. Est tamen & *singultire* vox proba, & loco illi accomodata.

FRIO, a פרד, *separavit*, *disjunxit*: vel a πρίω, *serra seco*, quia quod *friatum*, simile est scobi, hoc est minutissimo illi, quod decidit, cum serra quid secatur. A *frio* fortasse est *frit*, quia facile friatur. *Frit* quid sit, docet Varro, lib. I. de R. R. capite XLVIII. *illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quam granum, vocatur frit.* A *frit* erit *puls fritilla* apud Plinium, lib. XVIII. cap. VIII. item *olla fritilis* apud Nonium ex Fabio Pictore. Fortasse tamen uterque locus est mendosus, legendumque *puls frictilla*, & *olla frictilis*, ut utrumque sit a *frigo*, quo de verbo superius dictum.

FRITINNIRE est hirundinum aliarumque minutarum avicularum. Usus Varro virgula divina: *Et pullos peperit fritinnientes.* A sono factum est, ut ait idem Varro, lib. VI. de L. L. Verba ejus in *Fringilla* adduximus.

FRIVOLA, ut Budæus censet, annotationibus in Pandect. sic dicta a *frio*, id est, *contero*, *imminuo*, ut idem sit *frivolum*, quod *friabile*, hoc est, θραυστὸν, ψαθυρὸν, χαῦνον, κραῦρον, εὔθρυπτον. Confirmat hanc etymologiam propria vocis significatio. Quippe, ut ait Festus: *Frivola sunt proprie vasa fictilia quassa. Unde verba frivola, quæ minus sunt fide subnixa.* Eadem mens Isidori, lib. IX. Orig. cap. ult. Itaque pro *tenui* *utique supellectile* usurpat Juv. Sat. V.

Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola.

Quibus verbis tangit paupertatem veterum Romanorum, ut qui etiam *Samiis vasis* uti consueverunt. Idem in tertio:

Vivendum esse illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, jam poscit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon, tabulata tibi jam tertia fumant.

Eodemque modo sumitur ab Ulpiano, l. solutum. § solutam. Tit. de pignor. act. *Non enim credibile est hoc convenisse, ut ad universam pensionem insulæ frivola mea tenerentur.* Hinc *Frivolaria* Plautinæ comœdiæ nomen, quæ amissa. *Frivolarii*, qui supellectilem istiusmodi vendunt. *Frivolarium forum*, ubi *frivola* venduntur.

FRONS, μέτωπον, ex *frontis* factum, κατὰ συγκοπὴν, ut *mens* ex *mentis*. *Frontis* fortasse a φροντὶς, quia *frons* cogitationum curarumque index: unde *hominem serena aut nubila aut caperata fronte* dicimus. Plinius, lib. XI. cap. XXXII. *Frons & aliis, sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Eapse de caussa *frons* aliis videtur dicta quasi *ferens*, quia præ se ferat, quid animo insit. At Varro, & eum secutus Isidorus, lib XI. cap. I. ab oculorum *foraminibus* nominatam ait. [a πρὸ, πρωνὶς idem quod πρωνίας, aut πρόνωπος, sed melius a φρόντις.] A *fronte* est *frontale*, quo equis, & elephantis caput religabatur. Unde & in Gloss. Cyrilli & Onomastico veteri κεφαλοδέσμιος vertitur. Ab eodem *Frontones*; ut a *capite*, *Capitones*; a *labiis*, *Labeones*; a *naso*, *Nasones*; quæ cognomina fuere apud Romanos. Onomasticon vetus: *Fronto*, μετωπίας. *Frontosus* εὐρυμέτωπος. Ut autem *frons*, μέτωπον, ex *frontis*: ita *frons*, φύλλον, ex *frondis*. In MS-tis codd. prius per *o frons*; posterius per *u fruns*, sibi consuevit. Et videtur ea scribendi ratio origine comprobari. Nec enim *frondi* nomen a *ferendo*, quod *ferat virgulta*, vel *umbras*; ut Isidorus ait, lib. XVII. cap VI. neque quod *frondes huc & illuc vento ferantur*: quam rationem Perottus adfert: sed a βρύω, *pullulo*. Nec enim solum *fontes*, sed & *plantæ* βρύειν dicuntur. A *frons*, sive *fruns*, est *frondator*, φυλλοτόμος, ut in veteri Onomastico exponitur: hoc est, qui *frondes* arboribus stringit ad pabulum animantium: hæc enim rusticis *frondatio* dicitur. Triplicem *frondatorem* commemorat Servius ad Ecl. I. Eum vide.

FRUCTUS putat Varro, libro IV. de L. L. esse a *ferendo*. Sic enim scribit: *Fructus a ferendo res: & hæ quas fundus, & hæ quæ in fundo feruntur, ut fruamur.* Sed vel ex hoc ipso loco evincitur, sic potius dici a *fruendo*. Sane *fruor* non tantum *fruitus* facit, sed & *fructus*, κατὰ συγκοπήν· unde Lucret. lib. III.

Sin ea, quæ fructus cumque es, perire profusa.

Hoc est, quæcumque *fructus* sive *fruitus* es. Et lib. eodem:

Omnia per fructus vitaï præmia marces.

Plura id genus loca adduximus in animadversionibus Grammaticis. Isidorus, libro XVII. Orig. capite V. putat *fructus* dici a *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*; unde & *fruges* deducit cum Servio. Utrumque profecto durum coactumque. Vir doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, vult *fructus* esse a Syriaco *ferat*: Julius Scaliger notis in Theophrasti hist. plant. lib. I. cap. I. deducit a βρύειν, quod est *pullulare*. Sed simplicius veriusque est, quod ante diximus.

FRUGES latius patent, quam *frumentum*. Nam & *legumina* comprehendunt. Plinius lib XVIII. cap. VII. *Natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera: frumenta, ut triticum, hordeum: & legumina, ut faba, cicer.* Servii quoque est, in I. Æn. *Generaliter omnes fruges dicuntur: & errant, qui discernunt frumenta a frugibus. Nam Cicero ait, olei & frugum minutarum: cum de leguminibus diceret, ut ostenderet etiam frumenta fruges vocari.* Mirum autem, *legumina* dici *minores fruges*, cum fabæ, lupini, & quædam alia legumina frumento sine

majora. Nisi forte *minora* dixit ratione pretii ac dignitatis. Vel hoc verum, vel errat Servius: nec *legumina* sola, sed & *frumentum* intelleait: quæ *minores* sunt *fruges*, si conferantur cum arborum fructibus. Sane interdum & illæ *frugum* nomine censentur. Unde *arborts fruges* dixit Cornificius, quas Maro *arboreos fætus*. Et sane Ammianus quoque Marcellinus, lib. XXIII. *frumenta* comprehendit, cum ait: *Litoribus proxima Persis babebatar, minutis frugibus dives & palmite*. *Fruges* rectum singuli numeri facit *frux*, quo Ennius usus, XVI. Annal. Varro, IV. de L. L. dici putat a *fruendo*, unde & *frumentum*, quasi *fruimentum*. Est enim *fructus* terræ, quo alimur *fruimurque*. Servius, ad I. Æn. & ex eo Isidorus, lib. XVII. Originum, cap. IV. & lib. differentiarum, ajunt *frugum* nomen tractum a *frumine*, id est, *eminente gutturis parte*. Priscianus, libro VI. eo a recto *frux*, esse obliquum *frugis*, quia sit a φρύγω. Similiter Josephus Scaliger, & Septimius Florens Christianus; ille in Conjectaneis, hic suis in Aristophanem notis. Est autem φρύγειν, *torrere*, *frigere*, unde φρύγετρον Polluci, vas, in quo hordea tosta *frigebant*. Cur autem *fruges* hinc deduxerint, ostendit istud Accii Troadibus:

Nocturnus faxo fruges frendes torridas.

Et illud Maronis, I. Æneidos:

.... *Frugesque receptas*

Et torrere parant flammis, & frangere saxa.

Quem ad locum sic, inter alia, Servius: *Quia apud majores nostres molarum usus non erat, frumenta torrebant, & ea in pilas missa pinsebant*. Etsi autem erudita hæc sit sententia: tamen cum veteres pro *fruges* dixerint *bruges*, teste Fabio, lib. I. cap. VI. malim deducere a βρύω, *pullulo*: vel potius a βρύκω, quod est *mordeo*, *mando*, *edo*. *Fruges* enim dixere, quod in alimoniam cederent. Sed omnium simplicissimum sit, si *fructus*, *fruges*, *frumentumque* cum Varrone a *fruendo* deducas. A *frugibus* dicitur aliquis esse *frugi*, hoc est, utilis & necessarius, ut Donatus ait, in Eunucho, IV. VII. Nempe *frugi* is proprie, unde *frugem* possis habere, sive quo *frui* queas. Sed cum frustra sapiat, qui sibi non sapit, etiam *parcum* postea *frugi* nuncuparunt. A *frugi* est *frugalis*, ut est apud Augustinum, de vita beata; & Isidorum, in X. Gloss. vett. *frugalis*, χρήσιμος. A quo *frugalitas*, σωφροσύνη. A *frugibus* quoque est verbum *defrugare*, quod est *agros exinanire* præproperata vel serotina semente: ut scribit Hermolaus Barbarus in Plinianis Glossis. Idem tamen in appendicula ambigit, an non potius legi apud Plinium debeat *defrudare*: quomodo Cato dixit, *segetem ne defrudet villicus*.

FRVOR a *frumen*. Ita Donatus, Eun. IV. VII. *Frui est vesci, a frumine, qua est summa pars gulæ, a qua re etiam his qua nec cibo, nec poculo sunt, frui dicimur* καταχρηστικῶς, *utpote rebus Venereis, & delectatione odoris, visus, auditus, & ceteris*. Similia habet, in Adelph. V. VIII. [ab ἐρύω quod & pro vesci accipitur.] Sed omnino *frui*, etiam principis notionis ratione, latius patet, quam ut *ali* tantummodo significet: quippe quod pertineat ad omnia, unde utilitatem capere est: ut *fructus* nomen ostendit, quod ex eo derivatur. Quare potius fuerit a φερὸς, *utilis*, *commodus*, quod a φέρω, quia ad finem destinatum *confert* vel *perfert*. Consuetudo tamen *fructum* ab *usu* distinxit: ita ut *uti* sit ad commoditatem & utilitatem: *frui*, non ad usum modo, sed etiam ad quæstum, vel delectationem: ut Jurisconsulti docent. Unde Calpurnius (non Donatus) in Heaut. I. I. *Frui proprie est delectationem capere ex usu*. A *fruor* est *fruiscor*, & *fruniscor*. Nempe ut *jecur*, & *jecinor*; iter, & *itiner* dixere: sic *fruor*, & *fruinor*: ac ut a *fruor* esset *fruisci*; sic a *fruinor*, *fruiniscor*, & κατὰ συγκοπὴν *fruniscor*. Itaque in melioribus libris sic legas, libro XVII. capite II. *Frunisci rarius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps; infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis an Latinum foret: sed jucundius amœniusque etiam verbum est fruniscor, quam fruor: & ut fatiscor a fatiscor; ita fruniscor factum est a fruor*. Deinde ostendit eo usum esse Metellum Numidicum in epistola ad Domitios, & Nonium in Atellana. Illius est: *Ego neque aqua neque igni careo, & summa gloria fruniscor*. Hujus est:

Qui magnopere quæsiverunt, id frunisci non queunt.
Qui non parsit apud se, frunitus est.

Addere potuit illud Plauti, Rudente, Act. IV. Sc. *Heus mane*:

Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes.

Ita enim in antiquis libris scriptum invenere, & Camerarius & Lambinus: pro quo male in vulgatis *frausci*. Superior autem Novii locus clare indicat, a *fruniscor* esse *frunitus*, unde *infrunitus*. Similiter Festus: *Fruniscor, & frunitum, dixit Cato, neque cum adhuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum*. *Infrunitus* autem dicitur homo insulsus & agrestis. Ita præter Gellium, Macrobium, veterem Bibliorum, sive Siracidæ interpretem, usus hac voce etiam Seneca, libro III. de Beneficiis, capite XVI. & lib. de vita beata, capite XXIII. Sed notio ista obstare videtur etymo, quod ex veteribus antea adferebamus. Nam si *frunisci* est idem ac *frui*, quid hoc ad *infrunitum*, hoc est, ἄγροικον καὶ ἀπειρόκαλον; An dicemus, ut a *fruendo* hominem *frugi* dixere, qui sibi & alteri utilis est: ita a *fruniscendo*, *infrunitum* vocasse, hominem inutilem, ac nullius *frugis*, quales fere sunt homines insulsi? An statuendum, *fruniscor* habuisse olim geminam notionem: unam *fruendi*, unde tum derivetur; alteram *sapiendi*, quod Græcis φρονεῖν, unde *infrunitus*? An nec ab hac, nec ab ista *fruniscendi* notione est, sed a *Frutis*, quod est *Veneris* cognomen: ut eodem modo a *Frutis* sit *infrunitus*, quo a *Venere* est *invenustus*? Media sententia maxime placet. Nam & ἀναλογία & significatio suadet, *infrunitus* esse a *frunitus*; *frunitus* a *fruniscor*; *fruniscor* a *frunio*: ut ab *apio*, *apiscor*. *frunio* autem quid aliud ac φρονέω; ut *infrunitus* sit idem ac ἄφρων.

FRVSTRA nonnullis, Perotto teste, a *frustum*, quia qui imperfecte quid facit, alium *frustratur*. Sed melius, quod me legere memini apud Rodolphum Agricolam annotationibus in Senecæ controversias, pag. XXX. ubi ait, venire a *fraudo*, quia quod *frustra* fit, fraudat desiderium ejus, qui id facit. Ut pro *caupa*, *cupa*; pro *claudo*, *cludo*; & a *causa*, *excuso*, dixere: sic pro *fraudo*, *frudo*; unde *frustra*. A *frustra* esse verbum *frustrari*, satis est evidens.

FRVSTVM Isidoro a *frumine*, quo capitur. Sed non ad esculenta solum pertinet. Perottus a *ferendo*, quod facile feratur. Sed *frustis*, ut feratur, plane adventitium est, nec ad rei pertinet naturam. Alibi a *frango* derivat: commode si notionem spectes: sed longius abeunt literæ. Scaliger a *frio*. Sed *frustum* etiam majorem partem signat: at quæ friantur, in minutas particulas dividuntur. Quare ut *frustra* a *fraudo* cum Agricola deducebamus, ita & *frustum* ab eodem venire opinor. Nam qui *frustum* aufert, parte aliqua *fraudat* eum, cujus erat integrum. *AV* in *V* abit, ut ab eodem *fraudo* est *defrudo*. Imo & *frudo*, forsan dixere, ut *claudo*, & *cludo*. Ἀναλόγως autem *frustrum* foret. Nam, ut a *moneo*, *monstrum*: a *luo*, *lustrum*: sic a *frudo*, *frustrum*. Sane *R* in *frustra* remansit. Verum sequitur *frustum* nominum naturam, quasi non a *fraude*, sed a *fraus* foret. Ut enim ab *onus*, *onustum*; a *venus*, *venustum*; a *jus*, *justum*: sic a *fraus*, sive *frus*, *frustum*. [φάρος, vel a *fruendo*.]

†FRVSTVM non est a fraudo, quod renuente significatione, & analogia extudit Vossius: sed est a פרץ *pharaſ*, *rumpere*. unde fit פרץ *phereſ* (h. e. *ruptura* seu *frustum*) cujus plurale est פרצים *phrasim*, sive (quia Tsade nonnunquam per ST redditur, ut in ὀστῶν ex עצם *estem*) *phrastim* h. e. *frusta*, quae ἐτυμολογίζειν pensi fuerat. MAZOCHIVS.

FRVTEX a *frons*, [vel *frus*] quia fronde terram tegat, juxta Isidorum, libro XVII. capite VI. Perottus a *ferendo*. Alii a *fruor*, vel *fructus*, quia est *fructus arboris unde erumpit*. Optime Julius Scaliger Exer-

Exercitat. CXXXIX. cui dici videtur a *βρύω*, hoc est, *pullulo*, quia nempe e *stolonum pullulatione* fit *frutex*. Idem secutus hac in re Eustathium, putat *θάμνος* similiter dici, quasi *θαμινός*, a *θαμὰ*, hoc est, *πυκνῶς*, quia *stolones* arbori dense adnascuntur sive adfruticent; *κατὰ μεταφορὰν* autem, quemadmodum *caudex*, *stipes*, *truncus*, sic & *frutex* ponitur pro *stupido*. Ita usi Plautus, Mostel. I. I. Appul. in Apolog. Græco illo *θάμνον* nomine usi & Latini, sed speciatim iis sic dicebatur *herba genus*: unde in Glossis veteribus *Thamnus* exponitur tum *ἕλιξ*, tum *βοτάνης εἶδος*. Fortasse igitur apud Columellam, ac Plinium, ubi vulgo *thamus*, aut *tamus*, aut *thanus*, vel *tantus* legitur, *thamnus* debet reponi. Ita censet Salmasius. Ita *thamnus* sit herbæ vel oleris genus, quod sale conspergebatur, & ad cibos servabatur: ut liquet ex Columella, libro XII. capite VII. A *frutex* esse *fruticetum*, pro quo per syncopen *fructetum* est apud Solinum, cap. XXXIII. quamquam vulgo scribatur *frutetum*. Uti & Servium in Ecl. I. & Festum sive Paullum, in *Vespices*. Sed ibi *fructetum* est in MSStis Nansii. Sed *ἀναλογία* alterum exigit, ut a *salice*, *salicetum*, *salictum*; a *carice*, *caricetum*, *carectum*. Sed Solino valde improprie *fructetum*, ponitur pro *frutice*.

FRUTILLA dicitur *ἡ ἴυγξ*, ut discimus ex Glossis, in Cyrilli calce inventis. Nempe quia sacra esset Veneri *Fruti*: cujus Solinus meminit cap. VIII. & Augustinus, de Civ. Dei lib. IV. cap. XXI. Sed in vulgatis locus est corruptus. Scaliger censet *Fruti* esse ex *Ἀφροδίτη κατ' ἀφαίρεσιν*, ut *rara* ab *ἀραιά*, *muria* ab *ἁλμυρίς*. Sed obstat, quod si idem esset *Venus* & *Fruti*, jam unum non esset alterius cognomentum. Atqui Solinus ait, *Veneri matri, quæ Frutis dicitur*. Est igitur *Frutis* a *fruendo*. Nempe a *fruitus*, pro quo usitatius dicitur *fructus*. A *Fruti* est *frutinal*, templum Veneris *Fruti*: ut disertim legitur apud Festum. Viri tamen eruditi censent, Festum incidisse in codices vitiosos, ubi *Frutinal* esset exaratum pro *Erucinal*. Id esse ab *Erycina* Venere. Imo nullam esse Venerem *Fruti*, sed scriptum fuisse *Erye*, unde fecerint *Fruti*. Apud Solinum pro *Frutis* debere *Erycis* reponi. Atque a *Fruti Frutes* non *Frutinal* fore. Denique nec avem *ἴυγγα* dictam *frutillam*, sed (ut in veteri codice est) *fritillam*, sive ob vocem a *fritinniendo*, sive ob caudæ motum a *fritillando*, quomodo & *fritillo* nomen a concutiendis tesseris. Vide pro hac sententia Salmasium in Solini cap. VIII.

F V

FUCUS generatim a Latinis pro *quavis* capitur *tinctura*: Sed proprie dicitur de *fuco marino*. Quem & Servius signat, cum ait *fucus*, *herbæ genus*, *qua vestes tinguntur*. Herba hæc Græcis *φῦκος*. Est inter maris ejectamenta: uti & *βρύον θαλάσσιον*, *muscus marinus*, quod & *muscum*. At *φῦκος*, *alga*. Glossæ Cyrilli: *Φῦκος*, *alga*, *fucus*. Negat quidem Plinius, lib. XIII. cap. XXV. linguam Latinam habere nomen, quo Græcum *φῦκος* exprimat. Itaque etsi & ipse *algam maris* vocet; tamen existimavit, non satis esse id nomen accommodatum. Verum nihil caussæ est, cur putemus, non posse transferri *fucum*. Nam ipse Plinius, lib. XXV. cap. X. ait, *Phycos thalassium*, *id est*, *fucus Marinus*. Inque Indice lib. I. ait, *Phycos tria genera*, *quod fucus marinus*. Et ratio favet: *φύκει* enim usæ mulieres ad conciliandum ori ruborem, ut Lucianus in Amoribus, aliique plurimi auctores tradunt. At Latinorum *fucus* ad eundem usum adhibebatur, ut ostendit illud Ciceronis, lib. III. de orat. *His tribus figuris insidere quidam venustatis non fuco illitus, sed sanguine diffusus debet color*. Acro quoque, in II. sat. lib. II. scribit, *fucum* esse genus herbæ marinæ, unde lana inficitur, & affert illud Horatii ex od. V. lib. III.

> .... *Neque amissos colores*
> *Lana refert medicata fuco*.

Et hoc Maronis, II. Georg.

> *Alba nec Assyrio fucatur lana veneno*.

Nempe, ut Plinius capite ante citato scribit, *φύκη circa Cretam nata in petris purpuras quoque inficiunt*. Unde & cognoscitur quis color fuerit fuci: nempe rutilans & quodammodo puniceus. Unde Nicandro *φῦκος φοινίεον* dicitur:

> *Ἢ ἔτι δὴ καὶ φοινίεον καταβάλλεο φῦκος*.

Quare fortassis laxe nimis in Glossis: *Fucus*, *χρῶμα*. Nec enim proprie quivis color *fucus*, sed rubei est coloris genus. Verum respexit Glossographus laxiorem illam significationem, qua *fucus* pro qualibet ponitur tinctura. Unde *fucare* pro *tingere*. Glossæ Cyrilli: *Fucatur*, *βάπτεται*. Ab eodem, & præverbio *ab*, dictæ *offuciæ*; unde patet secundam producere. Festus: *Offudas*, *fallacias*. Puto legi debere, *Offucias*. Nam facile *ci* & *d* commutantur. Tamen & sic MSSti. At *fucus* imperfecta apis, ex eo nomen habet, quod *fucum faciat* homini, ut qui mentiatur spem, cum non mellificet, sed mel aliarum absumat. Plinium, & alios vide.

†FUCUS quo facies infucatur est ipsissimum פוך *fuc* notionis ejusdem. MAZOCHIUS.

FUGIO, a *φεύγω*, *ἔφυγον*. quod idem. Ab eo *φυγὴ*, ab hoc *fuga*, ab eo *fugo*. *Fugax* a *fugio* est, non a *fugo*, quod scripsit Erasmus. *Fugax* enim *qui facile fugit*. At *fugitare* nunc a *fugere* est, cujus passiva sunt exempla: nunc a *fugare*, unde in Plautinæ Pseudoli prologo, incerti, sed antiqui tamen auctoris, legimus;

> *Semper odistis malos, & lege & legionibus*
> *Hos fugitastis, Quirites, successis bonis*.

A *fugiendo* L. Viri dicta videtur *dea Fugia*, quod fugaret hostes: ejusque sacrum *Fugalia*, quorum meminit Augustinus, lib. II. de Civit. cap. VI. At in Onomastico veteri legas, *Fugalia*, *φύξια*. Quasi sint sacra, quæ exules faciebant Jovi. Quippe Ζεὺς *φύξιος præses exulum*, qui *φυγάδες* dicuntur: unde Maro:

> *Nos patriam fugimus*.

Confugelam pro *confugium* veteres dixere, ut Festus ait.

†FUGIO uti & *φεύγω* est a פוג *phug*, quod notione Orientali significat *deturbare*, *fugare*. MAZOCH.

FULCIO ab Hebræo ﬠבר, hoc est, *lignum*, ut proprie *fulcire* sit *lignis sive palis firmare ac sustentare*: vel a פלך, *scipio*, *baculus*, quo quis nititur, seque fulcit. [*ἐλκύω*, *ὀλκαῖα* ab *ὁλκοῖς*, id est, *fulmentis navium*, *phalangis quæ subjiciuntur cum trahuntur*.] A *fultum* est *fulcrum*; ut a *lutum*, *lucrum*; ab *involutum*, *involucrum*; a *sepultum*, *sepulcrum*, &c. Onomasticon vetus: *Fulcra*, *ἐρεῖσμα*. Pro quo corrupte in Glossis Philoxeni, *Fulctrum*. A *fultum* quoque *fulmentum*; ut a *motum*, *momentum*; a *juratum*, *juramentum*; ab *intritum*, *intrimentum*, &c. Vetus proverbium est, Varroni sæpius usurpatum, & a Nonio allatum, *fulmenta*, sive ut antiqui loquuti, *fulmentæ lectum scandunt*. Ejus usus, cum præesse vult, in quem imperium habemus. *Lectuli* enim altiores *fulmentis* erant: quippe quæ *lecti* essent *fulcra*: quemadmodum nomen *fulmenti* arguit. Ut errent, qui per *fulmenta* intelligunt *gradus quibus in lectum scanditur*.

FULGEO ex Perotti mente venit a *φλὸξ*, *flama*. Sed potius est a *φλέγω*, *ardeo*; unde *φλόγεος*, *splendidus*, *fulgidus*. Nempe ut *κατὰ μετάθεσιν* ab *τε* est *&*; a *πεδάω*, *apto*; a *μορφὴ forma*; ab Æolico *τέρτος* pro *τρίτος*, *tertius*: sic a *φλέγω* est *fulgo*: quomodo veteres dixere: ut ex poëtis constat, qui *fulgere* dicunt penultima correpta.

FULGUR, & *fulmen*, a fulgore dicuntur, ut recte ait Varro, in IV. de L. L. Nempe ut ab *amo*, *amor*; sic a *fulgo*, *fulgor* & *fulgur*. A supino autem *fultum* est *fulmen*; ut a *motum*, *momen*; a a *notum*, *nomen*; a *flatum*, *flamen*; imo ab altero etiam *fultum*, quod a *fulcio*, *fulmen* dixere, indeque *fulmenta* & *fulmentum* pro *fulcro*. Differre *fulmen*, & *fulgur*, ostendit, quod Plinius l. XXXV. cap. XV. dicat: *Fulmina & fulgura quoque sulphuris odorem habent*. Ubi *fulmen* vocat, quod in terras decidit; *fulgur*, quod cæli plagam petit: quod

ipsum sulphuris odorem habere statuit, quia cum oblique nec longe a terris fertur, odor is percipiatur. Sed discrimen hoc earum vocum non observatur, cum sæpe & *fulgura* pro *fulgure*; & *fulgur* pro *fulmine* sumatur. Ut cum Plinius & alii dicunt, *sacra fulgura terris condi*. Ubi *fulmina* intelligi liquet. Hinc *fulgurales libri*, apud Cic. I. de divin. qui tractant de *fulmine* condendo, & aliis ritibus. *Fulgur condere* dicebatur pontifex, cum ea quæ fulmine icta essent, sub terra defoderet: quod certa precum formula fiebat. Juvenalis, Sat. VI.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Pluribusque Lucanus in primo:

. . . . Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mæstos cum murmure condit,
Datque locis numen. Sacris tunc admovet aris
Electa cervice marem, jam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoque molas inducere cultro, &c.

Fulgetrum est a *fulgo*; ut *tonitrus*, a *tono*; *aratrum* ab *aro*. Pro eo & *fulgetram* dixit Plinius lib. XXVIII. capite II. *Fulgetras poppysmis adorare consensus gentium est*. Quomodo a *fulmine* differat, indicat idem Plinius libro II. capite XLIII. *Et si in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiori tractu nitatur, fulgetra*. *Fulmen* igitur fit cum tonitru, Græcis κεραυνὸς· *fulgetrum* coruscatio est absque tonitru, Græcis ἀστραπή. A *fulgur* est *fulguro*, ut a *fulmen fulmino*. At *fulgero* est a *fulgo*; ut *tolero* a *tolo*, unde *tetuli* & *tuli*. Dixere autem *fulgurare* & *fulgurire*: sed significatio differt, quia *fulgurire* dixerunt pro *fulmine ferire*. Existimare tamen aliquis possit *fulguritas* arbores dici pro *fulguratas*; ut *delitum*, *artitum*, pro *dolatum* & *artatum*, aliaque id genus. Sed verisimilius id esset, si *fulgurare* diceretur pro *fulmine ferire*. Quare potius a *fulgurire* fit quod dixi: indeque *fulguritum*, hoc est, *fulgure* seu *fulmine ictum*: ut exponunt Varro, in IV. de L. L. & Festus, sive Paulus. Sic *fulguritum*, τόπος κεραυνόπληξ, qui aliter *bidental*, quia bidente expiari & consecrari solet.

FVLICÆ, ut Servius, in II. Georg. ait, sunt *aves aquaticæ, anatibus paullo minores, sed corporibus forma consimiles*. Perottus ita dictas putat a *furvo*, id est, *nigro colore*. Sed si a *nigro colore* nomen habent, fortasse non tam erit a *furvus*, quam *pullus*, qui terræ color, vel πηλὸς, aut potius πελλὸς, id est, *niger*, *fuscus*. At omnino vox est a φαλαρὶς, *fulica*, quæ aliter ἄσβεια. Vide Hesychium & Suidam. A φάλαξ est *fulix* inserta liquida, ad vitandum hiatum, ut a νὺς, *nurus*. A *fulix* vero *fulica*. *Fulix* dicitur Ciceroni in conversione carminum Arati:

Cana fulix itidem fugiens e gurgite Ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Falsus interim Cicero, cum, ἐρωδιὸν & κέπφον confundens, ἐρωδιὸς transtulit *fulica*. Nam ἐρωδιὸς, Maroni *mergus*, Plinio & Avieno *ardea* est: κέπφος autem Maroni *ardea* est, Avieno *sturnus*, aliis autem *fulica* est. Vide cum Turnebum, tum Yvonem adversus Titium, libro IX. Controv. cap. XVI. & Salmasium ad Solini cap. VIII. Ubi & allatum *fulicæ* etymon offendes.

FVLIGO est *nigrum* illud, quod ex pingui ustorum fumo condensatur, & camino vel parietibus adhæret. Græce dicitur λιγνὺς, quod Nicandri Scholiastes interpretatur τὸ καπνῶδες τοῦ πυρός. Et a λιγνὺς Y ex posteriori syllaba trajecto ante L, *uligo* esse potuit, & Æolice Ϝ præposito *fuligo*. [ἐλίγνυς, ὁ καπνός. Hesych. ἀλιγνη.] Fortasse tamen simplicius sit dicere, esse a *pullus*: vel a πελλὸς, id est, *niger*, *fuscus*. Vel a *fumus*, unde *fumiligo*, & κατὰ συγκοπὴν *fuligo*, ut fortasse ab *udus*, *udiligo*, & hinc *uligo*. Hæc magis placent, quam Festi sententia, qui ait *fumus*, *fuligo*, & *fumus*, venire a *Fervus*, id est, *niger*. Vide cum in *Furvus*.

FVLLO, unde dicatur, melius parebit, si constiterit, duplex ejus fuisse officium. Prius erat vestem pedum insultu cogere & densare: quod Latini a *consiliendo* dicunt *consilium*: alterum fuit creta vestem candefacere, quod vocant *polire*. Ad utrumque allusit Plautus Aulularia.

Placet consilium. MI. Imo etiam ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude est.

Perottus igitur putabat *fullonem* dici, quia vestem calida *foveat* aqua: Hugnitio, quia *fulgidam* reddat vestem. Alii a πιλῶ, hoc est, *densare*, vel *polire*: quorum illud prius esse *fullonis* munus; hoc posterius, dicebamus. De πιλῶ non displiceret, nisi proprius ad *fullonis* vocem accederet βολλῶ, quod idem significat. Unde Hesychius, ἀβεβολλῶσθαι exponit βεβύσθαι. Uti βολλὰ eidem βεβυσμένα, hoc est, *conferta*, *densa*. Estque βολλῶ a βύω, quod est *denso*, *oppleo*. A βολλῶ fit βολλῶν, unde *fullo*, a πλύνω, κατὰ μετάθεσιν, & ν post λ converso in λ. Πλύνται, *fullones*, quia eorum est πλύνειν sive *lavare* vestes, lavandoque vestes eluere: quod fiat nitro, creta, cimolia, & aliis. Petronius in Satyr. *Vestimenta accubitoria perdidit: quæ mihi natali meo donaverat cliens quidam, Tyria sine dubio, sed jam semel lota. Semel*, inquit, quia sæpius lavabantur. Martialis.

Et lotam ut minimum terque quaterque togam.

Erat & *Fullo* cognomentum Apusiorum, ut ex Livio, & lapide Capitolino constat. Unde jocus Fausti Syllæ filii apud Macrobium libro II. c. II. *Miror sororem meam habere Maculam, cum Fullonem habeat*. Quamquam de *fullonis* filio & Pompejo *Macula*, ceperit Macrobius. Satis interim liquet, eo spectasse, quod *fullonum* esset maculas e veste eluere. *Ars fullonum* dicta *Fullonica*, Plauto Asin. Act. V. Sc. II. Nisi potius, quod viris doctis, & mihi quoque magis placet, *fullonia* legi debet, ut a *fullo* fit *fullonia*; quomodo ab *histrio* est *histrionia*, in Amphitr. prologo: *Jovem facere histrioniam*.

†FVLMEN & FVLGVR parum aut nihil differebant, aut certe haud raro confundebantur; uti cum *condere fulmen* & *condere fulgur* promiscue usurpabatur. Ea vero nomina pro Latinis Varro(*) habuit: Varronem secutus Vossius. Mihi secus videtur. Nam cum fulguralis scientia tota ex Etruscis sit; qui fieri potuit, ut unde ritus & observatio rei hujus, non inde quoque & nomina manarint? Sic quas scientias ex Graecia habemus, indidem & voces earum mutuati sumus. Ac ne morer; a פלג *feleg* (quod non tantum Hebraice, sed & in ejus dialectis est *dividendi* verbum, unde פלג *feleg*, *divisio*) fit Tusca vox FVLGVR, assumpta nim. duplici V vocali, & in fine R, utrumque ex more Tuscorum. Vox inde orta est; quia, sive *fulgur* pro fulminis splendore accipias; ille splendor in partes plurimas divisus apparet, quem quasi in perpetua atque irrequieta *mutatione* (nec enim quo alio utar nomine invenio) consistere dixeris: sive *fulgur* est ipsum Jovis telum; hoc semper & ab omnibus tridium exhibitum fuit, etiam in Etruscis monumentis. Unde recte *fulgur* a *dividendo* reperies nomen. Quamquam & Samaritanae dialecti τὸ פלג *sagittam* significat Gen. XLIX. 23. & Arabicum מאלג exponitur *sagitta obliqua*; ut non sit dubium, quin Orientali sermone FVLGVR *Jovis sagittam* notaverit. At deinde ubi semel ea vox in Latino solo radices egit, inde & *fulgeo* verbum, & *Fulgor*, & alia ejusdem propaginis enata fuere, & ab una ex fulguris proprietatibus, qua nimirum illud splendet, factum est ut *fulgeo* pro *splendeo* usurparetur, & *fulgor* pro *splendore*: unde & illud postremo creditum, proprie FVLGVR esse splendorem fulminis, cum tamen re vera in antiqua locutione *condendi*

(*) *In* IV. *de L. L.* (*edit. Amstel. pag.* 20.) ubi ait: Ab eo quod ignis per splendorem fulget, Fulgor, Fulmenque & Fulgur: quod fulmine ictus Phaëthon contrariis diis. *Sed locus est mendosus, fortasse sic legendus*: Ab eo quod ignis per splendorem fulget, FVLGVR FVLMENQ. & FVLGVRITVM, quod (*est*) fulmine ictum, ut Phaëthon, contrariis diis.

dendi fulgaris non aliud fit *fulgur*, quam *fulmen*.)(At FVLMINIS difficilior est etymologia. Vossius putavit factum a supino *fultum*, sive quatenus hoc fit a *fulgeo*, sive a *fulcio*, unde ab hujus supino fit etiam *fulmentum* pro fulcro. Quibus cave credas; quia FVLMAN vocabulum Tuscum est, idque venit a Chaldaeo פלם *fallem*, quod exponitur *roboravit*, unde est (in Buxtorfii Lex. Chald. & aliis) מפולם *mephullam* i.e. *fortis*, *vehemens*. Ergo FVLMEN apud Tuscos a *vehementia* & *violentia* nomen invenit. Aut vero, si verisimiliora sequi cupimus, necesse est radicem modo adnotatam בלם *phallem* etiam *torquendi* notione fuisse praeditam, imo hanc fuisse primariam significationem. Nam certe in Castelli Lexico sub ea rad. Syriacum אתפלם *etphelam*, *torquendi* significatu donatur. Inde oritur φλομὶς sive φλόμος (quod Suidae est φλῶμος) i. e. *verbascum*, herba scil.-qua pro ellychniis utebantur, *lucernaria* Marcello Empirico dicta: ea, inquam φλομὶς, a *torquendo* appellata fuit; quia ellychnii funiculus contorquetur. Ac Syri eam herbam eodem nomine donarunt. A φλομὶς deinde videtur FLAMMA dici. Ab eadem radice ac notione vox est FVLMINIS, quod crispum & contortum in Jovis dextera effigiatur, & ab eo jaculante *torqueri fulmina* passim poëtae dicunt. Deinde FLAMMA & FLAMEVM quia *fulminis* colorem prae se ferunt, nomen indidem repererunt; maxime cum Festus in FLAMEVM dixerit, hoc ita appellatum, quia eo utebatur Dialis flaminis uxor, & quia *telum fulminis eodem erat colore*. Confer modo dicta de FLAMINE aliisque cognatis vocibus in FETIALIS. Et eas quidem, quas posui, *Fulminis Fulgurisque* ἐτυμότητας, veras habeo. Tamen potuisset utrumque nomen ex Arabico (in qua lingua ELICII, BVOOISQUE etymologiam reperi) deduci, apud quos verbum ולף *valapha*, *fulgurandi* ac *fulminandi* notionem habet, itemque ולופ *valuph*, & וליף *valiph* exponitur in Golii & Castelli Lexicis *consequenter fulgurans* fulmen. Itaque ex hoc nomine per μετάθεσιν tam *fulminis*, quam *fulguris* prior syllaba exstitit)(Haec olim. Deinde animadverti in Tabulis Iguinis PVRTVVITV idem esse ac *fulguritum*. Vide initium tab. I. & ibid. passim. Ergo quod nobis *fulgur*, id Tuscis PVATVA dicebatur: quae Tusca vox est ab Hebr. ברק *barak* (quod non tantum Hebraeis, sed & Chaldaeis, Syris, Samaritanis, Aethiopibus, Arabibus *fulgur* significat) tantum B verso in cognatam P, & K in T (ut in ὄρνιθος pro ὄρνιχος & alibi) at Latini deinde mutato (quod saepe fit) priore R in L, & retento radicali K, dixere PVLXVA (unde PVLCHRA) deinde PHVLOVA, sive FVLGVA. MAZOCHIVS.

FVLVVS color, quod esset *furvo* propior, unde *fulmen*, & *fuligo*. Ita Scaliger Exercit. CCCXXV. § XII. Atqui *fumen* & *fuligo*, ut colore, ita & origine distant. *Fuligo* fortasse a *furvus*. Sed *fulmen* plane a *fulgeo*. At aurum *fulvum* dicitur, non *furvum*. Quare a *fulgendo* potius *furvum* dicetur.

FVMVS fortasse sit a פוח, id est, *adflare*, *adspirare*; qua ratione καπνὸς ab inusitato κάπω, id est, *spiro*, & Germanicum *rauch* a רוח, *spiritus*, *flatus*. Vel potius, quod Scaligero placuit, *fumus* fit a θυμιᾶν, id est, *fumigare*, θ in φ abeunte, ut ex ejusdem sententia a θύρα est *foris*. Non tamen *fumus* ἀμέσως est a θυμιᾶν, sed a θυμὸς, unde θυμιᾶν. Hesychius: θυμὸς, πνεῦμα, ἀήρ. Nempe θύειν est *suffire*, unde θύος, & θυμὸς, *suffitus*. A θύος est *thus*, ut recte censuit Julius Modestus apud Sosipatrum. A θυμὸς vero est θυμιᾶν. Sed Æoles, quos Latini solent imitari mutabant, θ in φ. Quomodo pro θερμὸς dixere φερμὸς, pro θῆρες, φῆρες, unde *fera*. Similiter pro θύω dixere φύω, unde *fio*, a quo *suffio*: item pro χυμὸς φυμὸς, unde *fumus*. Ut a θυμὸς θυμιᾶν, ita a *fumus fumigo*: eadem ratione, qua a *clarus*, *clarigo*; a *lite*, *litigo*. *Fumaria* herba, quae *fumi* instar lacrymas prolicit. Unde de ea Plinius, libro XXV. capite XIII. *Claritatem facit inunctis oculis delacrymationemque: inde nomen*. [φυμὸς, sed omnino est a ψύμμος, καπνὸς idem quod ψόφος, ζόφος, Herod. epit. ζόφος, unde ζόφερος. Hic Theodos. epit. ψοθὼν leg. ψοθώνη ὁ κενόπορος. Arcad.]

FVNDA, qua lapis jacitur, nomen habet a σφενδόνη abjecto Σ, quomodo a σφάλλω est *fallo*; a σμύρνα, *myrrha*. Hæc magis placet sententia, quam illa Isidori, libro XVIII. cap. X. ut sit a *fundendo*, quamquam eam firmare videatur Plaut. Pœnulo act. II. ubi ait.

In fundas infundebam grandiculos globos.

Est & *funda* retis genus, ita dictum, sive quod in *fundum* mittatur: ut ait Isidorus, libro XVIII. capite X. sive quod in amnem *fundatur*. Nam & similiter Plauto a *jaciendo*, *retejaculum* nuncupatur. Ita *funda* voce usus Maro, I. Georg.

Atque alius latum funda jam verberat amnem.

Ἀμφίβληστρον dici Græcis, contra Vallæ sententiam docet doctus interpres ad XIII. cap. Matth. Est & tertia significatio. Nam & *loculis* id nomen tributum, fortasse quia *nummos iis infunderent effunderentque*. Vel potius a similitudine *fundæ*, qua lapides jaciuntur. Porro, ut *zona* divitum, ita *funda* sive *loculi* pauperum fuisse videntur. Qua de re vide Scipionem Gentilem, lib. I. παρέργ. cap. XXII. Denique & quarta significatio est. Nam *funda* etiam accipitur pro *annuli pala*: idque Græcorum exemplo, quibus similiter dicitur σφενδόνη. Plinius, lib. XXVII. cap. IX. de chrysolithis: *Funda includuntur perspicuæ*. A prima *fundæ* significatione est *funditor*; σφενδονήτης, ut Gloss. vett. exponunt. Nonius: *Funditores, qui magnis fundis dimicant*. Ab eodem est verbum *funditare*: ut quidem Turnebus scribit, lib. XV. capite VII. Itaque illud Plauti, Pœnulo, I. II.

Tantula tanta verba funditat.

Interpretatur, *jactat velut funda*. Sed ut a *dicto* est *dictito*; a *lego*, *lectito*; ita a *fundo* est *fundito*. Quare nec me movet illud ejusdem, quod ante etiam ex parte adducebamus:

In fundas infundebam grandiculos globos,
Eo illos volantis jussi funditarier.

Nam κακόζηλον syllabæ affectavit, non ἐτυμολογίαν respexit Comicus.

FVNDO, seu primæ seu tertiæ sit, venit a *fundus*. Quippe *fundare* est *fundum ponere*, *fundere* est in *fundum jacere*. Nisi magis placet posterius *fundo* esse a χέω, quod idem notat. *D* sæpe inseritur, ut a τομῶ *tondeo*: ab Æolico τένω, *tendo*. [a σπένδω.]

FVNDVS, qua *possessionem rusticam* notat, semper virile esse constat: at pro *imo* dolii, fluminis, maris, alii *fundus*, alii *fundum* hodie malunt. Equidem *fundum* in neutro dicere non ausim. *Fundi* qua de agro dicitur, hujusmodi etymon adfert Servius, in II. Georg. *Fundus dicitur ab eo quod sit rerum omnium fundamentum*. Et Isidorus, lib. XIV. capite XIII. *Fundus dictus, quod eo fundetur vel stabiliatur patrimonium*. Idem etymon ponit Varro, IV. de L. L. sed secundum addit: *Ager*, inquit, *quod videbatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum, fundus dictus: aut quod fundat quotquot annis multa*. Tertium adduxit idem Varro alibi, quemadmodum cognoscere est ex hoc M. T. Ciceronis, vel potius Laureæ Tullii.

Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda,
Ni tamen exciderit, qua cava funda patet.

Quarum adfert Festus Pompeius, qui ita dici ait, quod *planus* sit ad similitudinem *fundi* vasorum. Quincta est sententia Julii Scaligeri, in lib. I. Theophrasti de caussis Plantarum cap. II. & de caussis L. L. cap. XXVIII. ubi ait, *fundum* dici ἀπὸ τοῦ φύειν, quia, id est, unde plantæ nascuntur, atque exeunt. Mihi maxime placet Festi sententia: ut prior sit *fundi* notio ea, qua notat *imum* ejus, quod liquida continet. Estque vel a βυθὸς, inserto *N*, quomodo a ῥυκάνη est *runcina*; a μέγας, *magnus*; a *rego*, *regnum* &c. Vel, quod Nunnesio visum, & mihi magis placet, a βύθος,

[βυθὸς

[βίνθος βύθος.] quod Hesychius interpretatur βάθος, πυθμήν, *profunditas*, *fundus*. Postea vero, ac secundario, *fundum* quoque dixere de agro cum ædificiis, atque adeo de ædibus urbanis, quia nempe in *fundo* proprie sic dicto extructæ sunt. Ac simili ratione Belgæ vocant *grond* vel *gront*, primario quidem *fundum* dolii, putei, fluvii, maris, similiumque: secundario autem agrorum, ut cum dicunt, *op een anders grond timmeren*, *in alieno solo ædificare*: *mijn gront*, *meus ager*. A priori notione est *funditus*. Item *profundus*, de quo ita Diomedes, cap. de præpos. *Pro præpositio significat porro, ut cum profundum dicimus pelagus, ut cui porro fundus fuit.*

FVNGOR, in Glossis vett. nunc λειτουργῶ nunc τελῶ, ἐκτελῶ, vel ἀνύω exponitur. Itaque inest in hac voce notio *perficiendi*, *ac perducendi ad finem*. Quocirca nihil hactenus melius ea in voce occurrit, quam Martinii opinio, conjectantis, ut τελῶ est a τέλος, ita *fungor* esse a *finis*: unde *fingor* foret: sed discriminis caussa *V* hic maluere. Nonnulli Perotto teste a *funere* deduxere. Atque hi eo respiciebant, quod qui mortem obiere, *vita functi* dicuntur. Sed hoc quoque loquendi genus *finem* signat. Nam (ut bene Valla interpretatur lib. v. Eleg. cap. v.) *Fungor vita, quod fungor officio vitæ & munere administrandi gubernandique corpus, munere, inquam, adsignato nobis ab imperatore Deo. Inde defunctus est vita, id est, finivit officium vitæ.* Ac similiter Isidorus, lib. IX. cap. IV. *Defunctos dicimus, qui compleverunt vitæ officia; nihil enim jam faciunt.* Glossæ. *Perfunctorius*, ἀφωσιωμένως. *Perfunctorie*, & *defunctorie* significant *languide* & *remisse*: quia quid non serio adcuratur, sed ut officio perfuncti videamur, & quantum satis sit ad aut reprehensionem vitandam, aut veniam emerendam.

FVNGVS, a σπόγγος, pro quo Attice σπογγιά, unde Latinum *spongia*. A *spongia* dictus *fungus*, ob *spongiosam* naturam. *S* abjectum, quomodo a σφάλλω est *fallo*. At dure, qui *fungum* a *funere* deducunt: dure & illi, qui vel a φῶς esse putant, vel a *fungendo*. Sic enim Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Fungi, quod aridi ignem acceptum concipiant. φῶς enim ignis est, unde & esca vulgo dicitur, quod sit fomes ignis & nutrimentum. Alii dicunt, fungos vocatos, quod sint ex eorum genere quidam intemptarii, unde & defuncti.* [est a φῦγος.]

FVNIS Perotto a *fundo*, *quod dum trahitur, atque attenuatur, limum fundi videtur*. Scaligero, in Conjectaneis, a σχοῖνος, id est, *juncus*, ut proprie sit *funis e junco plexus*. Nunnesius in Grammatistice, deducit a φοῖνιξ, *palma*. Sed dicuntur *funes* ab ἶνες, præposito *F*, haut secus ac ab eodem fit *vena* præposito *V*. Item *vis* a singulari ejus ἴς: quemadmodum in *Vena*, & *Vis*, dictum; a *funis* est *funalis*; ut a *grex*, *gregalis*; a *majus*, *majalis*, &c. Ut autem *majalis* substantive pro *porco majali* dixere, ita & cum poëtæ tum prosæ scriptores *funalia* dixere pro *luminibus funalibus* hoc est, *ardentibus funibus*. Virg. I. Æneid.

. . . . *Noctem flammis funalia vincunt.*

Auctor lib. de illust. viris: *Duilio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine a cœna publice rediret.* Glossæ vett. *Funale*, λαμπάδιον. Onomasticon vetus: *Funalia*, δᾳδαί. Servius, in I. Æn. & ex eo αὐτολεξεὶ Isidorus, lib. XX. capite X. *Funalia sunt quæ intra ceram sunt; dicta a funibus, quos ante usum papiri cera circumdatos habuere majores, unde & funera dicuntur.* Mox addit Isidorus: *Funalia, candelabra apud veteres exstantes stimulos habuerunt aduncos, quibus funiculi cera vel hujusmodi alimento luminis obliti figebantur. Idem itaque & stimuli præacuti funalia dicebantur.* Donatus quoque ad Andr. I. I. de *funeris* voce agens, addit, *funalia* dici *cuneos candelabrorum, quibus delibuti funes, & cerei fomites, infiguntur.* *Funales*, sive *funarii* equi, quos Græci dixere σειραίους, & σειραφόρους, & παρασείρους, & παρηόρους. Hi erant, qui in quadrigis, ubi fronte æquata equi quatuor irent, latus clauderent duobus jugalibus, qui in medio irent. Ergo hoc ordine ibant: dexter *funalis*, dexter *jugalis*, sinister *jugalis*, sinister *funalis*. Ac quemadmodum *jugales* vocabantur, quia interjecto temone jungerentur; ita *funales* vocabantur, quia a dextra sinistraque *jugalium* loro seu *fune* adnecterentur. Antiquis vero temporibus in quadrigis non duo *jugales* erant, sed quatuor. Neque enim tum unus erat *temo*, sed geminus, dexter & sinister: ac dextro duo, totidem sinistro temoni equi nectebantur. Isidorus: *Quadrigarum vero currus duplici temone olim erant, perpetuoque, & quod omnibus equis injiceretur jugo. Primus Clisthenes Sicyonius tantum medios jugavit, eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo adplicuit, quos Græci σειραφόρους, Latini funarios vocant.* Sic processisse equos, uti dixi, ex vett. lapidibus & nummis cognoscere est. Atque ita & Solis equos euntes poëtæ inducunt: quod ex Hygino etiam liquet. Hodie autem in quadrigis duo *funales* præire, sequi duo *jugales* solent.

FVNVS, auctore Festo, venit a *furvus*, quia habitus vespillonum, ceteraque omnia in *funere*, *furva* sive nigra erant. Donatus, in Andr. I. I. Servius in I. Æn. item, in VI. (ubi & Varronem idem sensisse docet;) ad hæc Isidorus, lib. XX. cap. X. ita dici ajunt a *funalibus*, sive *funibus accensis*: nam, ut idem Servius scribit, ad XI. Æn. per noctem cadavera *funerabantur* cum *faculis*. Cur id fieri soleat, docet Donatus, Andria: *Mortui, inquit, noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam.* Sed inprimis verisimile est, vocem eam a militia manasse, nempe a φόνος, id est, *cædes*, ut proprie sit hominis interempti. [ex θωὴ quatenus *tumulum & sepulturam notat.* vel ab ἵημι, ἵσιον, unde κατασύνω apud Homerum. inde σία & ὕστη.] A *funus* est *funebris*: ut *funebres tibiæ; quibus*, (ut Festus ait,) *in funere canitur: quas flamini audire putabant illicitum*. Item hinc *funestus* ut a *modus*, *modestus*: ab *bonus*, seu *bonos*, *honestus*. Ab eodem est *funero*, κηδεύω. Item *funera* quasi *funereæ*, ad quas *funus* pertinet. Tales erant matres, uxores, filiæ, sorores, aliæve sanguine proxime junctæ. Utitur Ennius:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit.

Nam *funere fletum facere* (prout in vulgatis legitur,) Latinum non est. Maro, IX. Æn.

. . . . *Nec te tua funera mater*
Produxi, pressique oculos . . . .

Ad quem locum ita Servius: *Apud majores funeras dicebant eas, ad quas funus pertinet, ut sororem, matrem. Nam præficæ sunt planctus principes, non doloris.* Merito autem *produxi* ait poëta, quia tales in exequiis reliquum ducebant agmen.

FVO antiquum, est a φύω, id est, *nascor*, *fio*, *sum*. *Fuo* dixit etiam Maro, sed in sermone antiquissimi regis, quod Maronis prudentiam decebat. Hinc præteritum *fui*, sive, ut veteres dixere, *fuvi*. Plautus, Pœnulo:

Quo genere gnata, qui parentes fuverint.

Futurus, vel a *fuo*, vel a *fio*, esse ait Priscianus, in XI. cap. de temporibus participiorum. Sed ἀναλογία jubet, ut a *fuo* potius quam *fio* deducamus. Quin ex Diomedis sententia a *fuo* quoque est *forem*, & *fore*. Plura de his in libris de Arte diximus.

FVR unde sit, mirifice dissentiunt. Quadruplicem Etymologiam ponit Paulus, l. I. D. de furt. *Furtum a furvo, id est, nigro, dictum Labeo ait, quod clam & obscuro fiat, & plerumque nocte: vel a fraude, ut Sabinus ait: vel a ferendo & auferendo: vel a Græco sermone, qui φῶρας appellant fures. Imo & Græci ἀπὸ τοῦ φέρειν, hoc est, ferendo, φῶρας dixerunt.* Hactenus Jurisconsultus. A *furvo* esse non solum Labeo putavit, sed eadem quoque Varronis opinio fuit, ut Gellius testatur, lib. I. capite XVIII. & Nonius Marcellus, qui eampse sequitur

quitur: atque hæc Varronis verba adducit e XIV. rerum divinarum libro: *Furem ex eo dictum, quod furvum atrum appellaverint: & fures per obscuras noctes atque atras facilius furentur*. Sane hoc hominum genus (ut cum Plauto loquar,) *vesperi fuo vivit*. Itaque & Græci *furem* vocant ἡμερόκοιτον, ac in antiqua, ψευδογράφω tamen, Hadriani Augusti & Epicteti altercatione, legere est:

Quid est nox? laboranti requies, grassanti lucrum.

Veteru merito improbatur hæc ἐτυμολογία Agellio, libro I. capite XVIII. ubi recte *furem* dici ait a Græco φῶρ. Eo enim, tum λῃστὴν, tum κλέπτην, significari, docent Etymologus, Hesychius, & Suidas. Estque a φῶρ quoque φωρᾶ *deprehendo*, unde κλέπτης ἐπαυτόφωρος. *fur manifestus*, sive, ut Plautus loquitur, *manifestarius*, ἀληφθεὶς ἐπαυτοφώρῳ, *in furto ipso deprehensus*. Quod & transfertur ad alia, ut ad *adulterium*. Adductam ab Agellio etymologiam approbat quoque Ulpianus, uti & Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & commutatione. Servius quoque in I. Georg. cum Varronis etymon adduxisset, addit, *aut certe a Græco, nam fur φῶρ vocatur*. A *fur* est diminutivum *furunculus*. Tertull. lib. II. adversus Marcionem: *Speculatorem vineæ vel horti tal lupus, aut furunculus, non latet*. Translata hinc vox ad *vites*, quod *furunculus* is pabulum vicinis partibus suffuretur. Item ad corporis humani vitium, quod corpus conficiat: ut de eo testatur Plinius, libro XXVI. capitu XII. At male Isidorus, libro IV. cap. VIII. *Furunculus, tumor in acutum surgens, quod ferveat, quasi feruncules, unde & ἄνθραξ dicitur, quod sit ignitus.*

Fvrca, nunc est rusticum instrumentum: nunc supplicii genus. Prior, juxta Perottum, dicta a *ferendo*; quia hac feruntur stramenta, & quisquiliæ. Altera, juxta Isidorum, libro V. cap. ultimo, ita vocata, quasi *ferens caput*. Sed *furca* pro supplicii genere appellata, quia similis esset *furcæ rusticæ*. *Rustica* autem nomen fortasse habet ab ὄγχη, ἐφ᾽ ἧς τὰ φορτία φέρουσι οἱ ναῦται, ut ait Hesychius. Vel ab Hebræo פרק, id est, *dividere*: quia *furca* est *bifida*: unde Græcis δίκρανον appellatur. Ita recte Martinius. A *furca* diminutive est *furcilla*, seu *furcilla*. Itaque ut Horatius ait, *Naturam expellas furca*. sic Catullus: *furcillis præcipitem ejiciunt*. Errat igitur Isidorus, lib. XX. capitu XIV. cum dici ait *furcillas, quod iis frumenta cilleatur, id est, moveatur*. Similiter tamen Servius, in II. Georg. Ab eodem *furcifer* dicebantur servi, quod ob facinus aliquod commissum *furcam* collo *gestarent*. Donatus, in Andr. III. v. Plutarchus in Coriolano, & Problematis. Hinc Glossæ vett. *Furcifer*, τυμπανοφόρος, οἱ πταίοντες ἀντὶ τιμωρίας δίκρανον ἐν τοῖς τραχήλοις ἔχοντες, περιθάμιζον (*sic: sed corr.* περιβάδιζον) διὰ τῆς πόλεως κηρυσσόμενοι. Vide Fornetium, lib. I. rerum quotidianarum, cap XIV. & Lipsium, du Cru-ce, lib. III. cap. III.

Fvrfvr, farinæ purgamentum, secundum Perottum, & Josephum Scaligerum, a *far*, reduplicata voce. Becmannus maluit a βόρβορος, id est, *sordes*. Martinius conjectabat esse a *foris*, & *far*, quia sit *extra veram far, quod in alimoniam vertimus*: vel a Chaldæo פרר, *frangere, comminuere*, quia *furfures* sint ex frumento comminuto. Sane de Chaldæo non displicet: sed inprimis se probat Becmanni opinio, quam & Martinius percommodam censet.

Fvrnvs, ἰπνὸς, ut explicant Gloss. vett. *Furnus* dicitur a *calore farris*, sive ob *fuliginem*, sive propter obscuritatem. Festus: *Furvus*, inquit, *nigrum*, *vel atrum. Hinc dicta, furnus, furiæ, fanus, fuligo*, &c. Possit & sic vocatus videri a φορβὴ, id est, *esca, pabulum*: quia in eo panis coquitur. Addam & tertium etymon ex Isidoro, lib. XV. capite VI. *Furnus*, inquit, *per derivationem a farre dictus, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur*. [est a πύρνος & πύρνον.] Ab eo sunt *præfurnium*, & *infurnibulum*: illo utitur Cato, capite XXXVIII. hoc Plinius, libro XXIV. capitu XV. Item *furnarius*. Gloss. vett. *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Item *ars furnaria*. Suetonius, Vitellio: *Antiochi cujusdam furnariam exercentis*.

†Fvrnvs nullas in Latiali, nullas in Grajo sermone infixas radices habet. Tamen de longinquo vna ipsissima *Furni* aures percellit planeq. eod. significatu. Nam apud Chaldaeos Talmudicos פורני *Phurni*: itemque apud Syros פורנא *Phurno* pro *Furno* passim accipiuntur. Nunc Chaldaeos ne dicemus a Latinis, tanto locorum intervallo disjunctis, vocem hanc mutuatos? an contra? Vtrumque dictu difficile. Sed tamen hoc alterum videtur fuisse facilius, si ponamus Chaldaeos Talmudicos (quorum tantum nunc exempla in Buxtorfio supersunt) nomen istud a priscis illis accepisse Chaldaeis: ab his vero Etruscos, quo temporu in Chanaanitide morabantur, jam olim didicisse: postremo a Tuscis in Italiam appulsis Latinos vocem hanc simul cum tot millenis aliis mutuatos. Ceterum Vossianae *Furni* origines eccui se probaverint? Mazochivs.

Fvro, a φύρω, *misceo, confundo*; quia *furentes* omnia turbant. Vel a φέρεσθαι, quod est, *impetu quodam ferri & abripi*, unde θεόφοροι, *qui numine afflantur*, quales dicuntur *furere*. Unde Maro, in VI.

Tantum effata furens . . . .

Ubi Servius exprimit: *Deo plena, aut certe similis furenti*. Vel a *ferus*, ut sit efferum in modum insani. Sic Græcis ab ἄγριος ἀγριαίνειν, quod Hesychius exponit ὀργίζεσθαι. Sane, ut poëta Venusinus ait, *Ira furor brevis est*. Vel est *furo* a φονᾶν converso *N* in *R*. quomodo a *cælo* est *cæruleus* pro *caeluleus*; ac a μονὴ est *mora*; a κνισσᾶν, *crissare*, &c. Φονᾶν est *furere*, sive furioso impetu ruere in cædem, unde & nomen. Nam φόνος *cædes*, unde φονεύειν *occidere*. A *furo* est *furia*, nisi malis ἀμφοτέρως esse a φυιά. At Festus non audiendus, qui a *furvus* deduxit, fortasse quia mentes repleat nigra caligine. A *furia* est *furiare*, hoc est, in *furorem* agere. Horatius, libro I. carm. XXV.

Amor & libido,
Quæ solet matres furiare equorum.

Ad quem locum sic vetus interpres: *Novo verbo usus est, quasi in libidinis furore urgere, concitare*. Ab eo est *furiatus*. Maro, II. Æneidos:

Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus.

Ubi sic Servius: *Furiatus, qui furit ex causa: furiosus est, a qua furor nunquam recedit*. Quomodo vero differant *furiosus* & *insanus*, discere est ex Ciceronis tertio Tusc. Quæst. & Budæo in Pandectas. A *fura* quoque *Furina*, quæ eadem ac *furia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Furinalis a Furina, cujus etiam in sacris Furinales feriæ sunt*. Festus, sive Paulus: *Furalia (leg. Furinalia) sacra Furinæ, quam deam dicebant*. Sed de *Furus*, si voles, adi Lilii Giraldi syntagma. [*furia* seu ut olim *furina*, ab ἐρινὺς, ab ὀρίνω seu ab ὄρω unde *fura*.]

Fvrvvs Scaligero, Exercit. cccxxv. sect. XII. a φορβὴ, *pabulum*, Sed quid hoc ad *colorem furvum*? Martinio a *fervea*, quasi *fervus*, quia *fervore* sive ardore solis, aut ignis, aliquid *furvum* fit. Sed quid, si originem arcessamus a φώζω, *torreo*, unde dicitur πεφωσμένας ἰσχάδας; *Furvus* enim color ab adustione. Confirmat & hanc sententiam, quod olim dicebant *fusum*. Terent. Scaurus: *Furvas dicimus, quos antiqui fusuos; & aras, quas illi asas; & Lares, quos Lases*.

Fvscina est bidens, vel tridens, qua a piscatoribus anguillæ figuntur in fundo. Item, quo armabatur retiarius adversus mirmillonem. Videri possit nomen accepisse a *fuscus*. Sed negat id Priscianus lib. II. *Nec fuscina*, inquit, *a fusco, nec pagina a pago, nec Mutina a muto, nec Arimmum ab Arima derivata, cum sint primitiva*. Sane si primitivum est, frustra de etymo laboramus. Sed Perotto dici placet a *fundo*, quia, quæ in fundo natent, captat. Aliis a *fusu*, quia quasi funditur in aquam. Mihi, utcumque id neget Priscianus, non displicet, ita dici a *fusco colore*. Sane ut a *fiscus*,

scus, *fiscina*; ita a *fuscus*, *fuscina*.

Fuscus, ut Scaliger censet cccxxv. Exercitation. sect. xvii. quia in eo colore φῶς σκιᾶται· vel simpliciter παρὰ τὸ φώσκειν quod Hippocrati est *ustulare*. Posterius probo. Nam quæ ustulantur, ex albis *fusca* reddunt. A *fuscus* sunt *infusco*, & *offusco*.

Fustis, quasi *fixus stans*: si credimus Isidoro. Verba ejus sunt lib. v. cap. xxvii. *Fustes sunt, quibus pro criminibus juvenes feriuntur: appellati, quod præfixi in fossis stent: quos palos rustici appellant*. Eadem repetit lib. xx. cap. xiii. Sed paullo saltem probabilius, venire a *fusum*, quod eo funduntur homines. Nempe qua notione Livius ait non semel, *Fusi fugatique inimici*. Et Virgilius, in i.

Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
Corpora fundat humi.

[est a βάκτρον.] A *fuste* est *fustigo*, ut *castigo* a κεστὸς, quod *lorum* signat: ut in *castigo* diximus. Discrimen inter hæc supplicii genera docemur D. xlviii. Tit. xix. l. x. *Ex quibus caussis liber fustibus cæditur, ex his servus flagellis cædi, & domino reddi jubetur*. Quamquam autem *lora* nudis, *fustes* vestitis inferebantur: interdum tamen *fustigatio* flagellatione gravior erat. Nempe cum ad mortem usque *fustibus* cæderentur. Quomodo intelligi debet, quod scriptor belli Hispaniensis *fuste* ait percussum, qui fratrem suum in castris jugulasset. Dicitur & *fustuarium*, Græcis ξυλοκοπία.

Fusus a *fundendo*, *quia per ipsum fundatur quod netum est*, ut ait Isidorus, lib. xix. Alii, quod lanificium in tela attenuatur, eoque in volvendo quasi liquefieri ac *fundi* videatur. Quomodo & Belgis dicuntur *spillen* a veteri *spilden*, hoc est, *attenuare*. Alii tamen *spillen* a *spinnen*, hoc est, *nere*, derivant. [ἄτρα, σχοινία.]

Futilis μεταφορικῶς dicitur, qui *plenus rimarum est, hac atque illac perfluit*: ut loquitur Terentius, Eunucho, act. i. sc. ii. Isidorus, lib. x. *Futilis, vanus, superfluus, loquax*. Originem indicat Festus: *Futiles*, inquit, *dicuntur, qui silere tacenda nequeunt: sic & vasa futilia a fundendo vocata*. Et apertius Placidus Lactantius in viii. Theb. *Futile vas est quoddam lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Deæ Vestæ, quia aqua ad sacra Vestæ in terra non ponitur, quod si fiat, piaculum est. Ideo excogitatum est vas, quod stare non posset: sed si positum statim funderetur: unde & homo commissa non retinens, futilis dicitur*. Item Donatus, in Andr. Act. iii. Sc. v. *Futili est levi, a vase, quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo, & patulo ore, eoque instabile est*. Et in Phorm. Act. v. Sc. i. *Effutiretis est eloqueremini, evacuaretis, exinaniretis. Ab eo quod est effundere. Translatio est a vase futili nomine: quod patulo ore, fundo acuto, instabile, nihil prorsus continet: unde futilis dicitur ejusmodi, ut nihil intra se contineat, & semper inanis sit*. Ex veterum igitur sententia a *fundendo* dicatur vas *futile*. Magis tamen placet esse a Græcis, Nempe ut a χύω & χύνω, *fudo* & *fundo*: ita a χυτὸς, *futus*, & *futio*, quod vetus Onomasticum exponit κεχύω, indeque *futilis*. [ab εἰλὸς *futilis*] A *futilis* est *futiliter*, pro quo *futile* dixit Ennius, ut Pomponius *memore* pro *memoriter*, Accius *dapsile* pro *dapsiliter*. A *futio*, *effutio*, atque ut ab illo *futilis*, ita ab hoc *effutilia verba*, hoc est, *inania*.

Futuo, etsi affine sit verbis βατεύειν & φυτεῦσαι, tamen dubitandum non est, quin sit a φυτεύω, *planto*. Extritum E; ut a νέω, *nuo*; a πύθω, *puto*.

G

Gabalus *crucem* notat. Ita Varronem usum esse, Nonius docebit. Et proxime accedit Belgicum *galge*, quomodo *patibulum* vocatur. Non dubium quin exoticum sit vocabulum: sive sit ab Hebræo גבל, *excelsum*, pro quo & Persæ *gali* dicunt: sive a גבל, *terminavit*, ut proprie *terminum* notet sive *limitem agri*, ubi *gabali* statuebantur.

†Gabalus crux est Varroni & aliis. Omnino videtur a גבל Hebr. unde גבול *ghebul* est *terminus*, h. e. vallus sive σταυρός τις (*crux*) ad terminandum depactus. Maaochius.

Gabatæ est id vasis genus, quod Galli extrita media syllaba *gatas* vocant: ut Turnebus ait, libro xxv. capite xxiv. est genus vasis escarii concavi: unde & *gabatas* quasi *cavatas* dici scripsit Calderinus ad illud Martial. lib. vii. Epigr. xlviii.

Transcurrunt gabatæ volantque lances.

Sed quantitas repugnat, quemadmodum cum hic versus indicat: tum iste lib. xi. Epigr. xxxii.

Sic implet gabatas parapsidesque.

Nec est quod simile quis dicat illi *amita* quasi *amata*. Nam de *amita* falsi Grammatici, ut suo loco ostendimus. Quare melius dixissent *gabata* esse a *cavus*, ut fortasse *amita* ab *amo*. Dixerit aliquis Græcis hanc vocem acceptam referri oportere: quia apud Hesychium γαβαθὸν, vel γάβατα, item in Glossis juris γαβατα ea notione legatur. Sed ista posteriores Græci a Romanis acceperunt. [ζαμάτιον, τρυβλίον. Suidas. Vide γαβαθὸν, & ζαμάθιον, & ζάμαθος, & πάτιδος.]

Gæsum, grave jaculum, teste Festo. Plenius de eo Hesychius. Est id nomen, non a Græcis, quamquam hi γαῖσα ac γαισὸς dicunt; sed vel ab Hispanis, quando Athenæus, lib. vi. scribit Romanos a Samnitibus quidem accepisse *scutum*, ab Hispanis autem *gæsa*: vel potius a Gallis, juxta Servium in v. & viii. Æn. Item Nonius, qui *Galliarum tela* vocat. Imo Maro de Gallis ait vii. Æneïd.

. . . . *Duo quisque Alpina coruscat*
Gæsa manu. . . . .

Et Claudianus, lib. ii. de laudibus Stiliconis:

Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque gæsa tenens.

Eodemque pertinet illud Propertii de Virdumaro, Gallorum rege:

Nobilis e rectis fundere gæsa rotis.

Sive *tectis rotis*: ut intelligat essedum. Ita corrigit Lipsius libro iv. poliorc. capite iv. ubi & *gæsum* grandius longe feriens fuisse telum comprobat e Festo, Diodoro, & Suida. Usi & Varro apud Nonium, Cæsar, Livius, libro viii. Silius, libro ii. Statius ii. Achilleïdos, &c. In vulgatis haut raro invenias *gesa*: sed in antiquis fere est *gæsa*, & confirmat Pollux, cui γαισὸς est δόρυ προβόλιον. A *gæsis* viros fortes a Gallis dictos *gæsos*, monet Servius, ad viii. Æneïdos. Ab eadem origine esse puto, quod Galli milites conductitios, ut Polybius lib. ii. testatur, *gæsatas* appellarunt. Cambdenus, in sua Britannia, ut aliis multis antiquorum Celtarum vocibus, ita hac quoque probat horum linguam eandem fuisse ac Britannicam, aut admodum affinem. Sane hodieque Britanni servos conductitios vocant *gueffin*. Quod vero vir quidam doctus scribat, his Belgicis tumultibus, renatam esse vocem *Geusorum*, id quidem verum est: sed ab longe alia origine. Neque enim a *fortitudine*, sed aliunde *geusiorum* nomen a parte una alteri impositum est, quod nemo hodieque nescit. Sed visum viro optimo melius eam vocem interpretari.

Gagatas, γαγάτης, gemma: cui nomen dedere Γάγαι, Lyciæ civitas, & fluvius, ubi invenitur, ut Dioscorides auctor est. Ac similiter Plin. l. xxxvi. cap. xix. *Gagates*, inquit, *lapis nomen habet loci, & amnis Gagis Lyciæ*. Nicander pene initio Theriacorum vocat ἐγγαγγίδα πέτρην· ubi τὸν γαγγίτην λίθον intelligi monet Scholiastes, atque addit: ἐν Γάγγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὑρίσκεται· τὰς δὲ Γάγγας πόλιν οὖσαν τῆς Λυκίας καὶ Γαγγίδα φησίν· ὅπου ὁ λίθος αὕτη εὑρίσκεται πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς μεγάλη καὶ χλωρά. Sed hoc pacto confunduntur γαγάτης & γαγγίτης, illi nomen a *Gagis* Lyciæ: huic a *Gange* Indiæ. Plinius, lib. x. cap. iii. ait, alio nomine appellari *aëtitem*, ἀετίτην, nempe ab ἀετὸς, id est, *aquila*. Verba ejus ponam: *Tribus primis &*

quints

quints aquilarum generi inædificatur nido lapis aëtites, quem aliqui dixere gagatem, ad multa remedia utilis, nihil igne deprendens. Sed omnino *aëtites* ab *gagate* diversus est: quod ex Dioscoride & Galeno satis constat.

GALAXIAS *circulus lacteus* a *gala esse*, id est, *lac* & *xios*, id est, *circulus*, ait Guilielmus Hirsaugiensis Astronomicarum Institutionum libro I. Sed de *xios* ineptit: nec compositum est, sed derivatum. Dicitur γαλαξίας a *lacteo candore*, quo notabilis. Poëtæ ea appellatione hac occasionem arripuere fabulæ de lacte Junonis. Nam γάλα *lac*; unde & Galli γαλάται ob *lacteum candorem*: ut a nigrore *Mauri*. Ab eodem nympha Γαλάτεια. Imo & *galaxias* lapis Ægyptius lactei coloris, unde & λευκογαία & λευκογραφὶς vocabatur. Usus ejus erat in vestibus dealbandis. Atque aliter dictus μοροχθός. Vide Dioscoridem. Ejusdem originis est *galactites* lapis. De quo Dioscorides, lib. V. cap CL. Ο' δὲ γαλακτίτης ὀνόμασαι ἀπὸ τῦ γαλακτῶδες ἀνιέναι· ἔςι μὲντοι ἄλλως ὑπόφρος τὴν χρόαν. *Galactites vocatus est quia succum emittit lacteum: est alioqui cinericei coloris.* Vide de eodem Plinium, libro XXXVII. capite X. Sed discrimen hoc inter *galaxiam* & *galactitem* ne a veteribus quidem semper observatur. Γάλα (unde superiora deduximus) quidam deducunt a גל, unde plurativum גלים, *fluctus*, *unda*: nempe ob *circumvolutionem*, a גלל, hoc est *volvo*, κυλιῶ, quod & inde venit. Sed omnino γάλα est a עול, *lactans*: unde Genes. XXXIII. XXIII. עלות, de *vaccis lactantibus*. Sic עויל *lactens*, Esa. XLIX. XV. & LXV. XX. ubi Thargum ינק *fugens*.

GALBA aliud Latinis, aliud Gallis: ut indicat locus Suetonii in Galba cap. III. ubi varias adducens caussas, unde Galba dictus sit, qui primus Sulpitiorum id nomen tulit, inter alia ait: *nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem galbam Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia, quæ in esculis nascuntur, appellanturque galbæ.* Galba pro animalculo autumo esse a colore *galbo*. quo de dicemus in *galbus*. At Gallicum *galba* suspicor esse Belgicum *kalf*, quomodo proprie *vitulum*, μεταφορικῶς vero *hominem pinguem* vocant: eadem nempe ratione, qua Græci pro eo ὗς, Latini *porcum* dicunt: ut in Oratoriis monuimus.

GALBANUM, succus est e ferula: ut indicat Plin. lib. XII. cap. XXV. Utitur Suetonius, in Galba, cap. III. Est a Græco χαλβάνη. Gloss. vett. Γαλβάνη, ἢ χαλβάνη, *galba*; ubi *galbanum* legi debet. Fungerus χαλβάνη interpretatur *togam Phrygiam*, quod non video unde, præterquam vulgaribus Lexicis nulla auctoritate fulfultis, comprobare possit. Sane χαλβάνη idem est, quod *galbanum*, ut ex Dioscoride constat, qui & μετώπιον vocari ait. Scrupulum autem injicere possit locus iste Juvenalis Sat. II.

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

Sed, si locus is sanus, respexerit poëta alteram *galbani* notionem, indicatam ab Isidoro, lib. XVII. cap. IX *Galbanum est genus pigmenti albi crescens in Amomo* (l. *Amano*) *Syriæ: alias succus est ferulæ.* Verum potius legendum apud Juvenalem videtur *galbina*: qua de re in *galbus* dicemus.

GALBUS est χλωρὸς, [γλαυκός.] ut exponunt Gloss. vett. Sed in iis corrupte *galvus* legitur, ex more seculi *V* pro *B* reposito. A *galbus* fit ὑποκοριστικῶς *galbulus*, a quo *galbula* avis, quia *galbi*, hoc est, *viridis* coloris erat. Est de ea distichon Martialis, lib. XIII. LXVIII. Plinius, lib. XXX. capite XI. *galgulum* videtur appellare, quem eundem facit ac ἴκτερον. Nisi Plinii locus corruptus, ac *galbulus* reponi debet. Quod plane verum puto. Etiam a *galbus* fuerit *galbeus*. Itaque in Gloss. vett. legit Salmasius, *Galbeus*, χλωροτρυθίον. Significat avem *galbulum*, quæ & Græco nomine *chlorus*. Gloss. Græco latinæ χλωρὸς στρουθὸς, *chlorus*. Imo & dixere *galbinus*, ut a *coccus*, *coccinus*. Hinc *tunica galbina* apud Vopiscum. Imo eruditissimus Salmasius pro *galbana*, *galbina* legit, versu isthoc Juvenal. sat. II.

Cærulea indutus scutulata, aut galbina rasa.

Assentio autem Lipsio, qui lib. I. Elect. cap. XIII. eundem colorem signare censet, quem Martialis, cum ait, lib. V. ep. XXIV.

Herbarum fueras indutus Basse colores.

Cui simile illud Statii, lib. II. silv. I. in Glauciam:

Nunc herbas imitata sinu....

Ab eodem *galbineus*, pro *galbus*. Utitur Vegetius de re Veterinaria, libro III. capite II. ubi eryngium herbam in litore nascentem ait florem habere coloris *galbinei*, quem coloris esse *cærulei* dilutioris, ac pallescentis, ab eruditissimo herbario se accepisse scribit Turnebus, lib. XVII. cap. VIII. Sed Salmasius observat ea Dioscoride colorem ejus fuisse χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ κυανοῦν. atque hic χλωρὸν capit. Quia vero molles & effeminati *galbanis* vesti us utebantur, inde *galbanos mores* pro effeminatis dixit Martialis, lib. I. epigr. XCVII.

Fuscos colores, galbanos habet mores.

Item *galbinatus* eidem, qui fert *galbina*, lib. III. epigr. VIII.

GALEA videri possit ob similitudinem sic dici a γωλεὸς, quomodo Nicander, in Theriacis, vers. CXXV. appellat *lustra*, sive *speluncas*, τὰς καταδύσεις τὰς ἐν τοῖς κοίλοις τόποις γινομένας, ut interpretatur ejus Scholiastes. Ω abibit in *A*, quomodo a πρῶτος est Doricum πρᾶτος· a γελῶν Æolicum γελᾶν· a Ποσειδῶν Bœoticum Ποτειδᾶν· ab ὦ̃λον Creticum ἆλον· ab ὦτα Tarentinum ἆτα· a γνώριμος Latinum *gnaruris*; a βρώσκειν Belgicum *brassen*. Quod & in O parvo locum habet, ut a βόσκειν, *poscere*. Vel dicendum, sic similitudinis caussa vocari a γυλιὸς, quod erat *vasculum militare*, in quo itineri necessaria reponebantur: ἀγγεῖον ὁδοιπορικὸν εἰς ἀπόθεσιν τῶν ἀναγκαίων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ στρατιῶται: ut apud Etymologum invenire est. Y mutabitur in *A*, quomodo a καυλὸς est *caulis*; a κύλιξ, *calix*. Ac similiter a Latino *glubo* est *glaber*. Sed maxime placet eorum sententia, qui id nomen putant esse a γαλῆ. Nam Isidorus, lib. XVIII. cap. XIV. ait proprie *galeam* dici, quæ e corio facta: ac certum est olim solere *galeas* fieri e corio, quod ejus appellationes apud poëtas satis evincunt: ut κυνέαι, quæ fierent e *pelle canina*: λυκέαι, quæ e *lupina*; & Homerus, cum Iliad. κ ait, κρατὶ δ' ἐπὶ κτιδέην κυνέην· non aliud intelligit quam *galeam* ex *mustelina* pelle. Nam ἰκτὶς *mustela* sylvestris & domestica major: quemadmodum Plinius indicat, lib. XXIX. cap. IV. Similiter igitur γαλέαι, quæ fierent e pelle *felina* vel *mustelina*. Nam utroque modo interpretantur vocem γαλῆ. Sed posterius malim, ut idem, vel simile animal sit ac ἰκτὶς. Firmat hanc sententiam origo Hebræa. Est enim γαλῆ a חלד, id est, *mustela*, Levit. XI. XXIX. Ex his satis liquet, falli Varronem, cum IV. de L. L. ait: *Galea ab galero, quo multi usi antiqui*. Nam contra potius *galerus* inde dictus, quod instar sit *galeæ*, teste Festo. Hinc *albogalerus*, de quo sic in Festi Epitoma scribit Paullus: *Albogalerus a galea nominatus. Est enim pileum capitis, quo Diales flamines utebantur. Fiebat enim ex hostia alba Jovi cæsa, cui adjungebatur virgula oleagina.* Idem de sacerdotum *galero* Servius Danielis: *Suetonius*, inquit, *tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur, apicem, tutulum, galerum. Sed apicem pileum sutile, circa medium virga eminente: tutulum pileum lanatum metæ figura: galerum pileum ex pelle hostiæ cæsa.* Nec sacerdotum solum *galerus* erat, sed & aliorum, etiam feminarum. Nam *galerum* ὑποκοριστικῶς *galericulum* vocarunt, pellem habentem appositos crines humanos, tanto artificio, ut cum eam capiti applicuissent, pellis hæc vera hominis cutis, crinesque ejus veri hominis crines, non adscititii viderentur. Itaque eo utebantur calvi, cani, ac feminæ nigris capillis. Juvenalis Satyra VI. de Messalina:

Et nigrum flavo crinem abscondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar.

Suetonius, in Othone, cap. XII. *Munditiarum fuisse*

se traditur pene muliebrium: vulsa corpore: galericulo capiti, propter raritatem capillorum, adaptata & annexo, ut nemo dignosceret. Anicnus.

Nam mox detectis nituit frons nuda galeris,
Discolor apposita quæ fuit ante coma.

Itidem sic περιφράζει Tertullianus, de cultu feminarum: *Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervice retro suggestum.* Ac quemadmodum Tertullianus pellem hanc vocat *capitis vaginam*; ita Martialis eandem scite nominat *capitis calceum*, & ipsum caput *calceatum*. Sic enim ille, lib. XII. epist. XLV. ad Phœbum:

Hædina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemque calvæ,
Festive tibi, Phœbe, dixit ille
Qui dixit caput esse calciatum.

Alius quoque *galeri* usus erat palæstritis: nempe ne veri capilli inquinarentur ceromate, quod e luto, cera, oleoque fiebat. Hinc idem Martialis, lib. XIV. dist. I. cujus lemma *Galericulum*:

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

A *galero* quoque est *galeritus*: unde *galeritum Lycmonem* Propertius dixit: item *galerita* avis, de qua seorsim.

GALENA plumbi & argenti vena communis, ut Plinius ait, lib. XXXIV. cap. XVI. forte a γελάω, *splendere*.

GALERITA avis, quæ etiam *galeritus*, sic dicitur, quia apicem habet cristatum in *galeri* modum. Varro, lib. IV. de L. L. *Sic galeritus & motacilla: alter, quod in capite habet plumam elatam: altera, quod semper movet caudam.* *Cassita* quoque ea de caussa vocatur, nempe ab apice isto *cassidem* sive *galeam* referente. A Græcis similiter a κόρυς, id est, *galea*, sive *cassis*, κόρυδος, κορυδαλός, & κορυδαλλὶς dicitur. Glossæ Philoxeni: *Galerita*, κόρυδος. Etiam Theocrito dicitur ἐπιτυμβίδιος, quod velut *tumulum* in capite gerat. Quo loco non dubium, quin respexerit Theocritus fabulam, quam Aristophanes in avibus narrat. Æsopum enim ait scripsisse istiusmodi fabulam, *Alaudam* esse non ceteris modo avibus, sed terra ipsa antiquiorem: unde mortuo patre jam quintum jacente diem, quod terra nondum esset, in qua sepeliret, ceteris consiliis destitutam, patri in capite suo tumulum fecisse. Quanquam autem in vocabulis hisce tanta sit originationis convenientia, non dubitarem tamen *cassitam* potius ab חסידה, quam a *casside* deducere, ob summam vocum harunce similitudinem: nisi unum hoc obstaret, quod & Veteres, & nuperi interpretes, aliter semper vocem Hebræam exponant: ut qui *ciconiam* quidem, aut *milvum* aut *struthionem* aut *herodionem* vertant; *cassitam* nunquam. Ceterum Latini, præter dictas, alias quoque appellationes habent. Nam in Glossis Græco-Lat. legas κορυδαλὸς, *sculpicia*, *bardala*. Nec *alauda* (quod vocabulum a veteribus Gallis acceperunt Romani) aliud est, quam *cassita*, sive *galerita*: quemadmodum indicat hic locus Plinii, lib. XI. cap. XXXVII. *In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices.* Et paulo post: *Præterea parco, atque ab illa galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alauda.* Sic locus is legitur in antiqua Parmensi: sed pro *parco atque* scribo *paro, & quæ.* Sane *paro* etiam in quibusdam vett. codd. invenias. Quod autem *Alauda* nomen Gallicum esse ait Plinius, id quoque testatur Suetonius, in Cæsare, cap. XXIV. Merito autem doctissimus Casaubonus, notis ad Tranquillum, improbat sententiam Goropii Becani, qui lib. I. Gallicarum, pag. XIII. legioni a Cæsare Gallica appellatione *Alauda* impositum putat, quasi *al oudt*, id est, *omnes veterani*: quod e Cicerone quoque probatum it, quia is Philipp. XIII. ait: *Huc accedunt alaudæ, ceterique veterani*, &c. Obstat enim Becano, quod avis ipsa Gallice *alauda* dicta, ut indicat Marcellus Empiricus, vir veteris linguæ Gallicæ peritus. Sic enim is initio cap. XXIX. *Avis galerita, quæ Gallice alauda dicitur.* Sane hodieque Gallis dicitur *alouëtte*. Legioni igitur ex dicterio nomen, quod *alauda* avis instar insignis esset galearum cristis, atque, ut Polybius appellat, πτερίνοις φόλοις· eadem nempe ratione, qua *Cares* sunt appellati *Galli*, propter cristatæ hujus avis similitudinem. Plutarchus in Artaxerxe: Τοὺς Κᾶρας ἀλεκτρυόνας οἱ Πέρσαι διὰ τοὺς λόφους, οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη, προσηγόρευον. Quod nisi ex iis, quæ dixi, certissimum foret, *alaudam* Gallis deberi, conjectarem *alaudam* dici quasi *aligaudam*, quia avis ea gaudeat alas agitare. Nunc nihil certius, quam originem petendam e Gallis. Sane Belgis hodieque est *leurik*, vel *lawerik*, & præposito articulo *a*, *a laurik*, quod est *een laurik*, ut Angli hodieque *a man* pro *een man*. Ex *a laurik* igitur *alauda* fecere Romani: quod & Pontanus censet in Glossario Priscogallico. At quod quidam scripsere *alaudam* dici *a laudando creatore*, putidius videtur, quam ut refelli mereatur.

GALLA, *vini genus* est Lucillio, cum ait:

. . . . *Gallam bibere & rugas conducere ventri.*

Eo, ut Festus ait, *præmonet parsimonia esse utendum, neque gula indulgendum, ventremque contrahendum.* *Galla* vero hoc vinum dicebatur, quia atrum asperumque esset instar *gallæ*, quæ est fructus quercus, & Græcis κηκὶς vocatur, Belgis *galnoot* quasi *gallæ nux*. Ejus ὑποκοριστικὸν *gallula*, in Glossis. *Galla* vero κατ' ἀφαίρεσιν fit ex βάλανος. Insuper *B* in *G* abit, quod & fit in *glans*. Nam id contractum est ex βάλανος. *Galla* quoque tum feminam Gallam, tum instrumentum sutorium, quod aliter *subula* a suendo vocatur, significat. Unde in hac voce apud Macrobium, lib. II. Saturnalium, cap. II. sutor quidam luserit, qui *gallam* se subigere dicebat Planco. At Plancus male audiebat, quod Meviam *Gallam*, alii nuptam, subagitaret.

†GALLA, quae est fructus rotundus notissimus, non est dubium quin sit a גל *gal* aut גלגל *galgal*, quatenus *orbem*, *sphaeramque* significant: in quo vocabulo duplex L radicem indicat, quae secundam litteram duplicet; cujusmodi illa est, quam attulimus. MAZOCHIVS.

†GALLI Sacerdotes, cur a גלל quod est *devolvere*, dicti fuerint, vide nobis dicta ad Jos. V. 9. ubi accurata digressio de *Gallorum* sacerdotum vetiloquio subjicitur. Id etymon nititur illustri loco Jos. V. 9. ubi Dominus ait: *Hodie abstuli* (istud *Abstuli* ex LXX est, sed in Hebr. est גלותי *gallothi*, h. e. *devolvi*, sive devolvendo abstuli) *opprobrium Aegypti* (praeputium intelligit) *a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala* (*a devolutione illa*) *usque in praes. diem.* Nim. apud Hebraeos *Galal* (*volvere*, h. e. abscindendo auferre) tam de circumcisis quam de castratis usurpabatur. Hinc ergo *Gallis* sacerdotibus nomen inventum. Nec Latinis ea loquendi proprietas (quam per Tuscos didicisse videntur) ignota fuit. Catullus de Aty Gallorum antesignano cecinit: *Devolvit* (h. e. *galal* Orientali sermone) *acuta sibi* . . . *pondera silice*. Ac nota etiam cultellum lapideum Gallis istis communem cum Judaeis circumcisis fuisse. Multo plura reperies in digressione, quam scripsi ad Josuae V. 9. MAZOCHIVS.

GALLVA [κάλλαιος.] pro notione diversa aliud atque aliud etymon habet. *Gallus gallinaceus* (pro quo & *gallinaceus*, sine adjectione *galli*, dicunt Columella & Plinius) a Græcis venire non negarit, qui sciat, iis κάλλαια dici rubens illud, quod de mento gallorum barbæ instar propendet. *Palear* vocant Columella & Varro. Ammonius: κάλλαια καὶ κάλλη διαφέρει. Κάλλαια μὲν γὰρ, ὁ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες· κάλλη δὲ, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων. Hinc *gallare* & *gallulasco*, quod dicitur de voce pubescentium, eo quod grandior fiat, similisque voci *galli gallinacei*. Novius Exodio apud Nonium: *Putrum mulieri præstare nemo scit, quanto melior sit, cujus vox gallulascit, cujus jam ramus roborascit.* At

Gallus pro Cybeles facerdote fic dicitur a *Gallo* Phrygiæ fluvio, cujus aquam qui guſtaſſent, inſani reddebantur. Ovid. IV. Faſt.

Cur igitur gallos, qui ſe excidere, vocamus:
Cum tantum a Phrygia Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altaſque Celænas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit: procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.

Feſtus: *Galli, qui vocantur Matris magnæ comites, dicti ſunt a flumine, cui nomen eſt Gallo, quia, qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, ut ſe priVent virilitatis parte*. Sed Græcos etiam audiamus. Stephanus: Καὶ τὸν μὲν Γάλλον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τυρίαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι· ἀπὸ ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλοῦσι. Mirum autem Beato Hieronymo excidiſſe illud, ut diceret gentis *Gallicæ* homines effeminari, quia *Galli* ceperint Romam. Sic enim ſcribit in Oſeæ capite IV. *Hi ſunt, quos hodie Roma, matri non Deorum, ſed dæmoniorum, ſervientes, Gallos vocant: eo quod de hac gente Romani truncatos libidine in honorem Atys, quem eunuchum Dea meretrix fecerat, ſacerdotes illius manciparint. Propterea autem Gallorum gentis homines effeminantur, ut, qui urbem Romam ceperint, hac feriantur ignominia*. Quod profecto poterat utrumque veriſimile videri, niſi Romani hoc ipſum, quod ſacerdotes Cybeles vocant *Gallos*, a Græcis accepiſſent. Nunc cum Græci ſic appellent, dubium non eſt, quin hoc nomen non a Romanis contumeliæ cauſſa, ſed a Græcis a flumine Phrygiæ ſint adepti. Habitum horum indicat vetus interpres Juvenalis, in ſat. VIII. ubi ſcribit eos in ſacris uti tunica *in modum organi utrimque decrejecutibus virgulis purpureis*. Principem ſacerdotum Cybeles *archigallum* vocat Tertullianus, lib. de Reſurrect. uti & Firmicus Maternus. A *Gallis* hiſce dicitur *gallari*, ut a *Bacchis*, *bacchari*, Nonio teſte; qui eo Varronem uſum docet Eumenidibus: *Deam gallantes varia retinebant ſtudio*. Item: *Nam quæ venuſtas his adeſt gallantibus*. Ab *Gallis* his & *jambo* dicitur metrum *Galliambicum*: quo ſacerdotes ſacra Cybeles celebrabant. Eo & ſcripſit Catullus de Berecynthia & Atti. Vide de hoc Terentianum Maurum.

†G A L L V S quatenus gallinae maritus eſt, venit per aphaereſim a Chaldaeo תרנגול *tharnegol*, quod etiam *tarnegola*, & *tornegala* dicitur. Vtuntur eo vocabulo ad ſignificandum *Gallum* tum Targumiſtae, tum etiam Talmudici, & Syrus N. T. interpres valde antiquus. Hinc etiam in Targumim τὸ *Tarnegola* ſumitur pro *Eſjon-gaber*, eo quod vox *gaber* i. e. *maritus*, ſit etiam apud Chaldaeos *galli* nomen. Sed & apud Talmudicos femininum *Tarnegoleth* & *Tarnegolta* notat *gallinam*. At apud Latinos ea vox dimidiata pervenit, ut eſſet tantum G A L L V S. Niſi mavis, olim apud Orientales nihilo productiorem, quam apud Latinos, olim eam dictionem fuiſſe; quae mox duabus ſyllabis auctior evaſit. Additamentum illud *Torne* quid ſibi velit, non liquet: niſi hoc eſt, quod Targumiſtis תרנא *tarna*, *malum navis* ſignificat; ac fort. olim in malo navis galli gallinacei icon praefigebatur, id quod hodieque in culmine turrium campanariarum uſurpatur. Fortaſſis etiam *gallus* ille aereus laminam verſatilem circa ſuum axem ſupra ſe gerebat (id quod nunc quoque in turribus campanariis cernitur) ad ſignandos ventos: unde *tarnegol* idem fuerit quod *mali revolutio*, ſive avis illa quae ſupra malom revolvitur, i. e. *gallus*. At quidquid hujus fuerit, certe non eſt dubitandum, quin *Gallus* & *gallina* non aliunde ſint, quam unde oſtenſum fuit. M A-ZOCHIVS.

G A N E V M, quamquam generatim *tabernam* notet, quomodo Fulgentius Planciades interpretatur: proprie tamen, ut Donatus ſcribit, in Adelph. III. III. veteres ſic *tabernam meritoriam* dixerunt ἀπὸ τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστι γῆς, quod ea ſint in *terra*, non ut *cœnacula* ſupra. Itaque juxta eum dicatur quaſi γάνεον, hoc eſt, γήινον, *terreſtre*. Imo γάνα pro γαῖα dixerint veteres, ſi Heſychio ſtandum. Idem, ac Donatus, videtur ſenſiſſe Feſtus cum ait: *Ganeum antiqui locum abditum ac velut ſub terra dixerunt*. Item Iſidorus, lib. X. *Ganeo, luxurioſus, & tanquam in occultis locis & ſubterraneis, quæ ganea Græci vocant*. Sequitur idem etymon Turnebus, lib. XX. cap. XXXIII. atque addit *ganeum* fieri ex γάνεον, quod eſt *fornix*. Ac *ω* abire in *E* breve: quomodo & *gynæceum* penultima brevi dixit Terentius, etſi Græce ſit γυναικεῖον· & apud Maronem, I. Æn. eſt:

. . . . *Vos & Cyclopea ſaxa*
Experti . . . .

Et apud Horat. lib. Epod. Od. IX. eſt:

Sol adſpicit conopeum.

Quanquam Græce ſit κωνωπεῖον, & κυκλώπειον. Aliter tamen Cæſar Scaliger, Exerc. CCCXVII. ſect. II. ubi ait, *ganeum* dici a γάνος, hoc eſt, *gaudium*, ſive γανύσθαι, hoc eſt, *gaudere*: nempe eo quod homines lætam voluptuariamque vitam ibi agitarent. Quomodo & apud Dordrechtanos locus *ganeis* male audiens vocatur *den blyden hoeck*. Nec ſane hæc Scaligeri ſententia minus placet illa veterum. A *ganeo ganeones* dicti Ciceroni, Varroni, aliis. Iidem & *ganearii* dicuntur, quam vocem aliquoties legere eſt in Gloſſ. vett. Græco-Latinis.

†G A N E V M eſt voluptariorum ἐρωτήριον ſive ſuſcitabulum. Itaque videtur factum ab Hebr. גנה *gannah* i. e. *hortus*: nam horti ſemper voluptatibus infames fuerunt, ut *Horti Epicuri* fuere proverbiales. Ceterum quia in rad. גנן *ganan* ineſt ſepiendi notio; hinc veteres grammatici *ganeum* definiverunt occultum locum, de quo vide Voſſium. Vel erit a ענג *ganag*, *deliciari*. Nam prima littera ע efferebatur, ut G. M A Z O C H I V S.

G A N G R Æ N A, γάγγραινα, quod, juxta Etymologum, a γράω ſignificante ἐσθίω. Nonnulli malunt eſſe ab antiquo γάγγρος, hoc eſt, *cancer*, quod & ipſum a *cancer* venire arbitrantur. Sane non diffitear id, ſi veteres eo uſos probari poſſit. Nunc magis placet *cancer* eſſe a καρκῖνος κατὰ μετάθεσιν, eſtque hoc eo veriſimilius, quod, ut καρκῖνος κυρίως *animal*, κατὰ μεταφορὰν *morbum* ſignificat: ita *cancer* apud Latinos utramque obtinet notionem. Sed de *cancri* voce plura diximus ſeparatim.

G A N N I O proprie dicitur de *ploratu vapulantium*: Ut Donatus ait, Adelphis, IV. II. Sed melius Varro, libro VI. de L. L. Ubi ait, ab animantibus tranſlatum eſſe ad homines. Quod ad originem, Angelo Caninio & Petro Nunneſio placet eſſe *gannio*, a κνύζω, e quo κνυζᾶσθαι, quod idem notat. Onomaſticon vetus: *Gannio*, κνυζάομαι. Videtur autem κνύζω eſſe a κύων. Υ in *A* mutabitur, quomodo vice verſa a ταρβῶ eſt *turbor*; a *calco*, *conculco*; a *labor*, *lubricus*, &c. Sed mollior etymologia eorum (quam & alibi Nunneſius ponit) ut ſit *gannire*, a γάνυσθαι hoc eſt, *gaudere*, ut proprie dicatur de canibus, cum læti ob herorum adventum geſtiunt. Unde Lucretius de iis ait:

. . . . *Gannitu vocis adulant*.

Sane *gannire* proprium eſſe canum, etiam Feſtus & Nonius ſcribunt. Alii *vulpium* eſſe aiunt, quæ Græcis ἀλώπεκες. Hinc in carmine quodam apud Leonem Oſtienſem, lib. I. Chronici Oſtienſis, cap. XII.

Alopeceſque olidæ dudum gannire ſolebant.

At γανυσθαι forte a ענג, id eſt, *oblectari*, *deliciari*.

†G A P V S, γάπος vehiculum Tuſcis ſignificat, teſte Heſychio. Hebr. גוף *guph* eſt *claudere*, *continere*. Hinc tum Hebr. גופה *gupha*, tum Chald. גופא *gupha*, *corpus* deſignat, quod eſt animae *vehiculum*. Vel eſt a Chald. גפף *gephaph*, quod itidem eſt *claudere*, *continere*, cujus derivata *peribolum*, *loricam*, *sep:m* ſignificant. Et certe pleraque olim vehicula (uri & nunc) peribolo non carent, ad amoliendos caſus. M A Z O C H I V S.

†G A R G A R A cacumen eſt Idæ montis in Myſia: quod ex eo nomen accepiſſe puto, quia cum, opinor, ex vivo ſaxo conſiſteret, arboribus denudatum eſſet: ſicuti & *Phalacrum* in inſ. Corcyra a calvitio

nomen invenit; ita ut GARGARON (eam etiam singulariter dicitur) & PHALACRUM sint unum alterius interpretamentum. Omnino גרגר *Gargor* Hebraice *nudatissimus* redditur. Nec obest illud Maronis in I. Geor. 103. *Et ipsa suas mirantur Gargara messes*: & illud Senecae Phoenissis Act. IV. 608. *Hinc grata Cereri Gargara & dives solum*. Nam hi poëtae de agro Gargareno, qui ad urbem cognominem Gargara pertinebat, non de specula loquuntur; quia Gargaro cacumini oppidum cognomine subjacebat, teste Hesychio, Plinio V. 30. & copiose Macrobio V. Sat. 20. ubi loca veterum pro utraque significatione affert. Urbs igitur agrum in planitie habebat fertilissimum: at montem Homerus Il. Θ. 47. tantum ἀκρίαν ὑψοῦ Γάργαρα appellat. Quod autem supra dixi cacumen Gargarum ex vivo saxo constitisse, id declarat Aratus apud Macrob. l. c. qui quamvis de urbe subjacente loquens, tamen saxosum solum aperte notat, ubi ait, οἱ ἐν πέτρῃσι κάθηνται Γαργαρέων, *Qui rupibus haeres Gargaridûm*. At hujusmodi cacumina ex duro saxo albicantia aptissime Orientali dialecto *Gargara*, Graeco φάλακρον appellabantur; ut & mons *Calvariae* sive κρανίον ob eamdem causam sic vocabatur, Hebr. *Golgotha*. MAROCHIUS.

GARGARIZO, γαργαρίζω, a γαργαρεὼν, *gurgulio*. Est id nomen a sono factum, ut Alexander Aphrodisiensis monet, item Etymologus, & Eustathius; qui & Γάργαρον Idæ promontorium a sono ait nomen accepisse. Affine admodum Hebræum גרגרת, *guttur*. A quo גר, *ruminavit*, unde γρᾶν, id est, ἐσθίειν. A γαργαρεὼν etiam vel γαργαρίζω, deduxerim *gargaridio*, atque id interpretor, *gutture eliquo*, vel *prosora sono*, *qualis solet esse fauces colluentium*. Varro epistola ad Fusium: *Quintipor is Clodiani forias ac post nota ejus gargaridians dicens*, O *fortuna*, a *fors fortuna*.

GARRIO quibusdam dici placet quasi *gerrio*, ut proprie sit de *gerris*, hoc est, *nugis* & *affaniis* colloqui. Sed omnino est a γηρύω, converso Υ in *I*: quomodo a φύω est *fio*; a λυγοῦ, quod *viticem* notat, *ligo*, &c. Est autem γαρύω Doricum pro γηρύω, quo usus Hesiodus in ἔργ. Hesychius exponit φωνεῖν, λέγειν, φθέγγεσθαι. Est a γῆρυς, quod φωνὴν notat apud Homerum Iliad. δ. Illud autem a גרון, *guttur*. A γῆρυς quoque nomen accepisse existimatur fabulosus iste Γηρύων, qui & Γηρυόνης, & Γηρυονεὺς dicitur.

GARUM, γάρον, vel γάρος. Unde sic dicatur, docet Isidorus, lib. XX cap. III. *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Graeci* γάρον *vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumsit*. Idem tradiderat Plinius, lib. XXXI. cap. VII. & VIII. *Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem Græci garon vocabant. Nunc a scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummos permutantibus congios pene binos*. Est & apud Martialem in xeniis lemma, *Garum scombrorum*, de quo epigramma:

Expirantis adhuc scombri de sanguine primo,
Accipe fastosum, munera rara garum.

Differt a *muria*: quod id e thunnis fieret ac pauperum esset, uti *garon* divitum. Est apud eundem Martialem de *muria* hoc disticon:

Antipolitani, fateor, sum filia thunni;
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Hoc est, si *garum* forem, quod e liquore scombri solere fieri, præter eos, quos dixi, testes sunt Aëtius, libro II. capite CLI. & Paullus Ægineta, libro VII. *Gari sociorum* meminere, præter Ausonium, Seneca epistola XCVI. & Plinius, libro IX. capite XVII. & libro XXXI. initio capit. VIII. & libro XXXII. cap. VII. At cur *Sociorum* dicebatur? Num quia in sodalitatibus ac conviviis eo uterentur? an quia *sociis* populi Romani initio mitti solent? Vide quæ de eo Cornelius Vitellius in Merulam scripsit, ad Hermolaum Barbarum, cap X. item Andream Scottum, lib. III. Observationum Humanarum, cap. VII. ubi alia etiam de *garo* erudite tractat.

GAUDEO, a Dorico γαθέω, pro γηθέω. Υ insertum, Æolum more, quomodo & ab ἀρύω est *haurio*, a Syriaco תמה, θαυμάζω. Insuper adspirata convertitur in mediam, ut in *perdo* a πέρθω· inde ab ἔδω, &c. Γαθέω vero ex barytono γάθω, seu γάδομαι, quod idem notat. Hesychius: Γαδέω, χαίρω. Γάδεσθαι, ἥδεσθαι. Γάδεται, ἥδεται. Γάδονται, εὐφραίνονται. Hoc autem a חדה, *gaudere*. A quo & ἥδω, *oblecto*; ἥδομαι, *oblector*, *gaudeo*. At minime eorum etymologia arridet, qui *gaudeo* deducunt a γαυριᾶν, hoc est, *exultare*, quod placuit Festo: aut quibus placet, esse a γαίω, vel καυχάομαι. Nam significatio parum respondet, cum ea notent *gloriari*, *superbire*, *efferri*: nempe a גאוה. quod idem.

† GAVDEO (quod olim, quando apud Latinos non erat G, dicebatur CAVDEO) est omnino ab Hebr. verbo חדה, *chadah*, quod est *gaudere*, maxime usitatum etiam Chaldaeis, Syris, Samaritis. A verbis quiesc. Lamed-He oriuntur saepe apud Latinos verba secundae conjugationis. Hinc חדוה quod tum sono, tum significatu idem quod Lat. *Gaudium*. Haec ubi scripseram, animadverti Martinium, atque ex eo Vossium originem ex חדה *chada* Hebraico non neglexisse; sed eos tamen ita rem componere, ut ex חדה *chade* prius ortum sit Graecum γάδομαι ejusd. significationis apud Hesychium, deinde ex hoc Latinum *Gaudeo*. At equidem existimo ea quae apud Hesychium leguntur (Γαδέω, χαίρω· & Γάδεσθαι, ἥδεσθαι· & Γάδονται, ἥδονται· & Γαδεδῶν, χαίρω) ea, inquam non aliud esse, quam ἰταλιώτιδας γλώττας, quibus Graeci Italiotae in Graecia Magna utebantur. Harum Glossarum erant olim Lexica quaedam a grammaticis contexta (plura memini ab Athenaeo & aliis laudari) ex quibus Hesychius plura in suum Glossarium transfudit; qui etiam in Siculis, Tarentinis &c. plurimus est. At Graeci Italienses suum Γάδομαι ex Latinorum GAODO, quod postea GAVDEO fuit, arripuerunt. At supinum GAVISUS mutuatitium est ab antiquis GAVESCO, & GAVISO, quorum utrumque in Glossis reperitur: *GAVESCITE*, χαίρετε. GAVISO, χαίρω. Quae duo *Gavesco* & *Gaveo* erant ex Hebraeis verbis גבה *gavah* & גאה *gaa*; quorum utrumque significat *efferri gaudio* aut secundis rebus intumescere. Ex hoc porro GAVEO non tantum V (diphthongi postpositiva) sed & G pro C, in verbum GAVDEO manavit, quod primitus scribebatur CAODO, mox *Gaudo* & postremo *Gaudeo*. MAZOCHIUS.

GAVIA avis, a Græco καύηξ, quæ & καύης dicitur Hipponacti: ut ad Lycophronis Cassandram Tzetzes annotavit. A καύης est in accusandi casu καύαν, a quo *gavea*. Nam formant sæpe Latini suos rectos ab obliquis Græcorum. At καύηξ vel καύας est vel ἀπὸ τῆς καύσεως, hoc est, τροφῆς, unde κάπτειν, quia sit avis *vorax*: vel a sono, ἀπὸ τοῦ λέγειν καῦ καῦ. Utrumque etymon ponit Etymologus, nisi quod apud eum vitiose pro καύηξ scriptum καύηξ.

GAULUS, *poculi* genus, apud Plautum, Rudente, Act. V. Sc. II. Erat ei forma *cymbii*, unde & nomen. Nam proprie, Festo teste, *navigii* genus erat, cui vasculum hoc simile. Glossæ vett. *Gauli*, εἶδος πλοίου. Apud Hesychium legas, γαυλὸς nunc *mulctram* notare, sive, ut ipse ait, ποιμενικὸν τοῦ γάλακτος ἀγγεῖον· nunc *navem Phœniciam*, unde pecuniæ provenientes dicantur γαυλικὰ χρήματα. Imo a nonnullis alias etiam γαυλὶς vocari. Pro *mulctra* fortasse a γάλα nomen erit, inserto Υ. Nisi, quia & sumebatur pro *navigio Phœnicio*, Phœnicium placet esse vocabulum: Hebræis sane גלה, *lecythus*. Item גל, *fluctus*, *aquarum convolutio*. Utrumque a גלל, texit.

GAUNACE, γαυνάκη. Ita dicitur *stragulum* aut *operimentum altera parte villosum*: ut clare ait Hesychius: atque ex eo Turnebus docet, lib. XXII. cap. XX. Idem apud Varronem, in IV. de L. L. ubi

vulgo

vulgo *gaunacumma ejus sagum*, *&* *amphimallon*, *Græca*; legit, *gaunace*, *amphimallam*. Ac *ma ejus sagum*, censet esse a Glossatore, qui scripserit *majus sagum*. Scaliger ea retinet, ac legit, *Gaunacum*, *majus sagum*, *&* *amphimallen*, *Græca*. Quod si placet, dicendum Latinos Græcæ vocis terminationem mutasse. Nam καυνάκη etiam est apud Aristophanem in Vespis.

GAVSAPA, *peristroma*, *quo mensa tegebatur*: a Græco γαυσάπης, ut Varro docet, in VI. de L. L. Genus mutavit: ut Priscianus lib. VII. ea Varrone docet: ubi similia esse ait, ὁ χάρτης, *charta*; ὁ κοχλίας, *cochlea*. Multaque alia ejus generis adduximus in libris de Arte.

GAZA, pecunia regia est lingua Persarum, ut Curtius ait, lib. III. item Servius, I. Æn. & Isidorus, lib. XX. cap. IX. Nempe גנזא Persis *thesaurus*, uti Syris גזותא. Indeque Palæstinæ urbi Gazæ nomen, quod (ut Mela refert) *cum Cambyses armis Ægyptum peteret*, *huc belli opes & pecuniam intulerat*. Apud Evangelistam legas γαζοφυλάκιον, quod erat *conclave in atrio*, *ubi sacra pecunia*.

G E

GELASINI, γελασινοὶ, ἀπὸ τοῦ γελᾶν, *ridere*. Ita dicuntur *dentes anteriores*, οἱ γυμνοῦνται γελώντων, *quia ridentibus nudantur*, ut ait Pollux. item *rugæ*, *quæ ridentibus in ore fiunt*, ut Cælius Rhodiginus exponit in illoc Martialis, lib. VII. epigr. XXIV.

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

†GELIDA est totum Syrum & Chaldaicum, ut alibi dictum. Deinde, sicuti *calidus*, & *frigidus* ex suis substantivis fiunt, sic retro gradiendo inventum est GELV tamquam primitiva radix τοῦ *Gelida*. Vide mox in GELV. MAZOCHIVS.

GELV vulgo dictum creditur ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν γῆν, *quod terram solvat*. Sed hoc ineptum, cum *gelu* terræ poros claudat, quos calor vernus solvit; unde illud vatis Venusini, lib. I. Od. II.

Solvitur acris hyems grata vice veris &
Favoni.

Rectius igitur deducas a γέλα, id est, *splendor*. Sed Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, censet esse a Syriaco *gelida*. [Γελιδρὸν pro χλιδαρὸν, χλιαρὸν, χλιδρὸν, quod & teporem notat. Vide χλίω ab eodem origine: unde & χελύνη & χελυνάσσειν tussire, hinc *gelu*.] A *gelu* est *gelidus*; ut ab *algu*, *algidus*. Inde *egelidus*, apud Catonem, Columellam, etiam Ovidium, lib. II. Am. el. II. Ab hoc *egelidare*, apud Sidonium, lib. IV. epist. I. Similiterque a *gelu* dicitur *egelare*, apud Cœlium Aurelianum, lib. III. acut. morb. cap. V. *Cum ex aliqua parte corporis frigidus torpor vijus fuerit egelari*. Ac nequis *relegari* legendum pertendat, sciat apud eundem similiter *egelatus* legi lib. IV. cap. III. *non frigidum*, *sed leviter egelatum*, *quod galactodes appellant*. Et aliquammulto post: *Nam primo gelatum bibi debet*, *quod Græci galactodes appellant*. A *gelando* quoque est *glacies* quasi *gelacies*. Ut a *gelatum* Belgicum *glad*, hoc est, *lubricum*, uti *glacies* esse solet. Imo & Belgicum *glas*, hoc est, *vitrum*, e *glacies* est contractum, nempe eam ob caussam a *glacie* id nomen, ob quam *crystallus* de *vitro* dicitur, cum κρύσταλλος sit *glacies*.

†GELV Oscum nomen esse, declarat etymologia *Gelae* amnis, quam tradidit Stephanus in ea voce, ubi *Gelam* sic dictum ait, ὅτι πολλὴν πάχνην γεννᾷ· ταύτην γὰρ τῇ Ὀπικῶν φωνῇ καὶ Σικελῶν ΓΕΛΑΝ λέγεσθαι: *quia multam glaciem gignit*: *hanc enim Opicorum* (qui iidem ac Osci) *Siculorumque lingua GELAM dici*. Eadem, ne littera minus, in Suida repetitis. Ridet hoc etymon Bochartus in Chanaan I. 29. ubi de Gela Siciliae; quasi vero Stephanus & Suidas de Romana voce etymologiam adsciverint. Atqui ea vox revera Osca erat, mox ab iis traducta in Latium. Mitto quod Bocharti originatio a בלע *bala*, *absorbere*, nihilo melior est. Verum age: parum se probet etymologia Stephani & Suidae. At id saltem demus operam, quo pacto τοῦ GELV ἀμφίσεως ab Oriente originatio fluat, ne scilicet *Hebraismi ignoratione* (uti loquitur Bochartus) hic nugari grammaticos expostulet. Vox est Hebraea גלד *geled*, tantum Job. XVI. 15. occurrens, quae *cutem*, *pellem*, *corium* significat. At ea radix apud Chaldaeos, Syros, Arabes maximo in usu est, ac derivatorum ferax. Itaque cum verbum est, pro variis conjugationum formis, varias significationes induit, veluti *crustam obducere*, item *congelare* (nam glacies non aliud est, quam corium sive crusta, quae humidis obducitur) item in *Ithpael*, *Decorticari*, *excoriari*. Inde vero est nomen גלד *geled*, & גלדא *gilda*, i. e. *pellis*, quod Syris est גלדא *geldo*: item גליד *gelid*, & גלידא *gelida*, quod & Chaldaeis & Syris *pruinam* & *glaciem* designat (sicuti & Arabic. גלד & גליד *galid* eodem significatu; itemque *crystallum*, ea metaphora scilicet, qua & Graeci utuntur, apud quos κρύσταλλος & *crystallum* & *glaciem* notat. Ex hoc vides vocem *Gelu* per *Oscos* Etruscorum ὁμοφύλους, ab Oriente petitam, mox manasse ad Latinos; apud quos adjectivum GELIDVS integram Orientis radicem cum eisdem vocalibus obtinet: nam altera vox GELV facta est brevior per apocopam. Ex his vero probe intellectis, jam illud παράδοξον sequitur, apud Latinos, radicem non esse *Gelu*, aut verbum *gelo*, sed *Gelidus*. Nam hoc prius fuit, imo potius GELIDA h. e. ipsum Chaldaicum גלידא *gelida*: quo Latini hodieque pro substantivo utuntur: at deinde quia *Frigidus* fit a *frigeo* aut *frigus*, & *calidus* a *caleo*; putarunt antiqui usurpandum etiam esse verbum *gela* & nomen *gelu*: quae mox pro primitivis habita fuere. Multa in eumdem modum alibi protulimus; nimirum ut quae nunc pro derivatis habentur, ea primitus ab Oriente manarint; contra vero, quae nunc primitiva creduntur, ea posteriora fuerint, atque ex illis, quae derivativa creduntur, creata ad aliorum primitivorum similitudinem. MAZOCHIVS.

GEMINVS (unde *geminare* & *tergeminus*) Becmanus deducit, a תאם, quod est *geminare*. Simplicius fortasse ab antiquo *geno* pro *gigno*, ut dicatur *geminus* quasi *genimus*, ut græcis γέννημα a γένω. [*Gemini* ab ἅμα quasi *partu conjuncti*.] *Gemini enim dicuntur ex uno utero uno die editi*, ut ait Marcellus. Sed quia fratrum geminorum fere summa est similitudo, inde est, quod Latini, quæ similia sunt *gemina* aut *gemella* appellent. Paccuvius: *Par fortitudo*, *gemina confidentia*. Horat. lib. I. epist. ad Aristium.

. . . . *Hac in re scilicet una*
Multum dissimiles, *ad cætera pene gemelli*.

A *gemellus* creditur esse *gemellar*, quia vas hoc *geminam* contineat mensuram. Utitur Columella, lib. II. cap. XX. Apud Augustinum, in Psal. CXXXVI. pro eo *gemellarium* legas. Nisi pro illis *in gemellario*, legi debeat *in gemellari*.

GAMMA proprie de *lapillis pretiosis*, ac proprie magis de *pellucidis* dicitur: inde transfertur ad *vitium gemmas*, a quibus eæ *gemmare* dicuntur. Hæc communior quidem sententia est. Sed contra erit, si *gemma* erit ab antiquo *geno* pro *gigno*, proprieque dicatur, quia *genatur* in vite, cum ea parere incipit. Vel si *gemma* sit a γέμω, *plenum esse*, quia *gemmæ* turgent. Posterior sententia est Julii Scaligeri, in Theophr. lib. V. de caussis Plant. cap. XXIII. Verum Salmasii mens alia. Putat enim *gemmam* ex eo dictam, quia collo, auribus, digitis indueretur ad ornatum: nempe ab εἷμα, *indumentum*: pro quo Æoles γέμμα, ex quo Latinum *gemma*, mutato genere, ut a σχῆμα dixere *schemam*. [a αἷμα unde αἱματίλιον.] Differunt *lapilli* ac *gemmæ* a *lapide* non solum lævore, nitore, duritie, sed etiam raritate & parvitate. Sane τὸ σπάνιον καὶ σμικρὸν requirit etiam Theophrastus de lapidibus. Hujusmodi sunt lapilli, qui scalpebantur, ut inderentur anulis obsignatoriis. Unde & Græci *gemmam* σφραγῖδα interpretantur. *Gemmas* autem ac *lapillos* eo distinguunt Jurisconsulti, quod *gemmæ* pellucent, unde Græci λίθους διαφανεῖς· *lapilli* vero transluci-
di

di non sint.

GEMO a soni similitudine factum, ut ait Varro, in v. de L. L. Vel, ut Scaliger in Conjectaneis opinatur, a γέμω, quod est *plenum onustumque esse*. [γέμειν, νοσεῖν Hesych.] Proprie enim *gemitus* dicitur de sono quem edunt sive inanima, cum nimis onerantur; sive animalia sub pondere prope oppressa; ac homines etiam cum cor mœrore repletum gravatumque est. De inanimis satis luculenter probat Maronis illud, vi. Æn.

.... Gemit sub pondere cymba.

A *gemo* est *gemursa*. Festus: *Gemursa* (ita & MSSti) *sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat*. Plinius, lib. xxvi. cap. i. *Et hinc quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato*. Romæ etiam *Gemoniæ scalæ*, non tam a *Gemonio* quodam, quam a *gemitu*, nomen accepisse Beroaldo & Rhodigino videntur. Sic autem dixere *puteum*, in quem gradibus descendebatur: ac in quem facinorosi unco pertracti præcipites dari solebant. Græci ἀναβαθμοὺς & ἀναβασμοὺς appellant.

GENA non uno modo a veteribus ipsis sumebatur; quod indicant hæc verba Festi: *Genas Ennius palpebras putat, cum dicit hoc versu*:

Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum.

Alii eas partes putant genas dici, quæ sunt sub oculis. Pacuvius genas putat esse, qua barba primum oritur, hoc versu:

Nunc primum opacat flore lanugo genas.

Hæc Festus. Illustris quoque est Plinii locus, lib. xi. cap. xxxvii. quo clare patet, tum pro *operimento oculorum*, tum pro *malis*, olim accepisse. Verba ejus pono: *Palpebræ in genis homini utrimque*. Et mox: *Pili quadrupedibus in superiore tantum gena, volucribus in inferiore*. Et paulo post: *Nec genæ quidem omnibus: ideo neque nictationes iis quæ animal generant. Graviores alitum inferiore gena conivent. Eædem nictantur ab angulis membrana operiente. Columbæ & similia utraque conivent. At quadrupedes, quæ ova pariunt, ut testudines, crocodili, inferiore tantum sine ulla nictatione, propter prædurot oculos. Extremum ambitum genæ superioris, antiqui cilium vocavere, unde & supercilia. Hoc vulnere aliquo diductum non coalescit, ut in paucis humani corporis membris*. Et hæc priorem significationem clare satis testantur. Altera indicant quæ continuo subjicit: *Infra oculos malæ homini tantum, quas prisci genas vocant, xii. Tabularum interdicto radi feminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumque indicantes buccæ*, &c. Hæc Plinius. Quibus placet posteriorem hanc notionem esse propriam, hi ajunt *genas* dici quia *genant*, hoc est, *gignant lanuginem*: unde Maro, viii. Æn.

Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.

Verum omnino hac notione fit a γένυς, quod idem notat interdum etiam Aristoteli & Æginetæ. Si tamen magis placet Becmanni judicium, qui priorem propriam putat, possis cum eo deducere vel ab עַיִן, id est, *oculus*: vel a גנן, id est, *operuit, contexit*.

†GENAE (quæ proprie palbebras notant) est ipsum constructum Hebraicum עֵינֵי, *Ain* de more in G abeunte. Id vidi postea a Becmanno apud Voss. occupatum. MAZOCHIVS.

GENER a γαμβρὸς, eliso B. Vel potius a *genus*. Servius, in xi. Æn. *Gener dicitur, quod ad augendum genus adhibetur*. Vel potius ab antiquo *geno*, id est, *gigno*: quia socer cum filia dat maritum, ut liberos ex ea *genat*.

GENISTA, frutex, memoratur Catullo, in Pervigilio Veneris. Ambigit Plinius, an differat ab eo, quod Græci σπαρτὸν vocant. Sane ut a σπείρεσθαι σπαρτὸν, quia sponte seminatur: sic *genista*, quia sponte *genatur*, hoc est, *gignatur*.

GENIVS ab antiquo *geno*, hoc est, *gigno*. Nam sive per eum *deus* intelligitur, is vim habet rerum gignendarum: sive *animus humanus*, quamquam ipse sit immortalis, tamen quodammodo cum homine *genitur*. Sic Varro, lib. vi. rerum divin. Appuleius, de Deo Socratis; Festus, & Isidorus, lib. viii. Hinc *genio indulgere*, hoc est, *animo*, & ejus desideriis. Contrarium *defrudare genium*. *Lectus genialis* Catullo pro *nuptialis*, qui *Genio*, & Junoni, jacet. *Geniales* dii, quatuor elementorum præsides, ex quibus omnia *genuntur*: ut docet Festus. Græcis θεοὶ γενέθλιοι.

†GENO antiquum, ut & Graecum Γένω, sunt ab Hebr. קנה *quona*, quod verbum nonnumquam est *gignere*, ut in illo Gen. iv. i. קניתי *quaniti* (quod vulgo reddunt *possedi*, sed ibi sententia requirit, ut vertatur *genui*) *hominem per Deum*. Similiter Zach. xiii. 5. pro Hebr. הקנני *hikna* (quod est ex eod. verbo in *Hiphil*) Graeci interpretes posuerunt ἐγέννησε i. e. *genuit*. MAZOCHIVS.

GENS fortasse per syncopen fit ex *genens*. Itaque ut *genens* in patrio casu faceret *genentis*, sic a *gens* est *gentis*. Vel *gens* κατὰ συγκοπὴν ex *genus*, seu γένος, quomodo & a μένος videtur esse *mens*. Nisi & hoc, quia olim rectus fuit *mentis*, potius a supino *mentum* (unde *commentum*) venire malis. A *gens* est *gentilis*, quomodo dicuntur, qui eodem inter se nomine sunt, ut ex Cincio ait Festus. Sed adde, *& qui ab ingenuis oriundi sunt, & quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite minuti non sunt*: prout eos definit Q. Mutius apud Ciceronem in Top. Sane hodieque Galli *gentiles* vocant eos, qui ab ortu nobiles sunt. Olim autem *gentilitas* nobilium consistebat in *imaginibus*, hodie vero in *gentilitiis insigniis*, quæ *arma* vocant, partim quia *armis parta*; partim quia *armis*, clypeo nempe, cui galea super imposita, *inscribantur*.

GENV juxta Isidorum, lib. xi. Orig. cap. i. dicuntur, eo quod in utero sint *genis opposita*. Sed ψευδεπίγραφος Soranus contra, non *genua* a *genis*, verum *genas* a *genu* dici ait. Ita enim scribit in Isagoge sua cap. xvii. *Genua autem oculis sunt opposita, unde & concavi exeunt, unde & genæ dicuntur*. Quo loco inter alios recte probant viri eruditi scriptum illoc (quod sane haut magnæ rei) non esse nobilis illius medici Sorani Ephesii, atque adeo ne Græci quidem scriptoris, quando *gena* Græce est βλέφαρον· *genu*, γόνυ. Non dubitandum autem, quin *genu* sit a γόνυ, O in E converso, quomodo ab ὀδόντες dicimus *dentes*; & Dores pro Ἀπόλλων dicunt Ἀπέλλων, unde & veteres Latini *Apello* dixere, non *Apollo*. A *genu* sive γόνυ, est Belgicum *knie*, extrita secunda litera. A *genu* est *geniculum*. Unde illud loquendi genus apud Tertullianum & Hieronymum, *de geniculis adorare*. Quod minime in veteri Ecclesia licebat die Dominico, vel in Quinquagesima. Nam quia Christus die Dominica resurrexit idque feriis paschalibus: eo & die Dominico, & a paschate usque ad pentecosten, ad celebrandam resurrectionem stantes non in *genua* provoluti, vota Deo faciebant: quod præter Tertullianum, & Hieronymum, Ambrosius etiam testatur: ac concilio Aurelianensi disertim præcipitur. Porro & a *gena*, & a *geniculum* non pauca descendunt. A *genu* est *congenuo*, *genua conjungo*. Vox obscœna. Novius in γυμνῶι. *Mammas teneas, pedes extollas, congenues, suaves*. A *geniculum* est *geniculo*, id est, *in genua procumbo*: unde *geniculatio* apud Tertull. lib. ad Scapulam, cap. iv. *Quando non geniculationibus & jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depulsæ*. Ab eo *congeniculo*, & κατὰ συγκοπὴν *congenuclo*. Quo Cœlium in Annalibus usum Nonius docet. Verba Cœlii sunt: *Ipse regis eminus equo ferit pectus adversum: congenuclat percussus, dejecit dominum*. Hoc est, *genibus replicatis cadit*. Qua ratione & *congenula* dicitur: ut Nonius probat illoc Sisennæ: *Multi plagis adversis & congenulati, Romanis præcipitatis ipsi supra voluti in caput*. Dixere & *ingeniculo*, hoc est, γονατίζω. Hyginus in ENGONASIN: *Sed postquam Herculem tela defecerunt, multitudine barbarorum, & inopia armorum defessum se ingeniculasse multis jam vulneribus acceptis*. Unde *ingeniculus*, de quo in *Engonasi*.

GENUINI sunt intimi dentes, quos Græci σωφρονιστῆρας vocant, eo quod in jam prudente perfectoque gignantur homine. Perotto ita dici videntur ab antiquo *geno* pro *gigno*: quia (ut Plinius ait, lib. XI. cap. XXXVII.) *homini novissimi, qui genuini vocantur, circiter vigesimum annum gignuntur, multis & octogesimo*. Sed veteres a *genis* originem petunt. Festus Pompeius: *Genuini dentes, quod a genis dependent*. [a γένυς.] Cornutus, sive quisquis ille vetus interpres Persii, ab Elia Vineto editus, in sat. I. *Genuinus proprie dens qui sub genis est*. Additur ibidem, *qui simul cum homine noscitur, & una cum eo interit*. Quæ adducto Plinii loco reiciuntur. Hinc adjungit idem interpres: *Vel dentes vehementer mordentes genuini dicuntur, quos Græci κυνόδοντας appellant*. Sed Plinius loco citato *genuinos* a *caninis* aperte distinguit. Erasmum si audimus, *genuinum frangere* dicitur, qui clanculum arrodit ac lacerat mordacibus dictis. Sed omnino ἁπλῶς dicitur de iis tam qui palam, quam qui occulte agant. Nam aperte vitia etiam virorum principum taxabat Lucillius, quam ejus libertatem Horatius prædicat lib. I. Sat. X. & Juvenalis, sat. I. atque adeo Persius etiam, sat. I. ubi ait:

. . . . Secuit Lucillius Urbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

GENUS, juxta Rævardum, lib. V. Variarum, cap. I. est ab antiquo *geno*, unde *genui*. Sed malim *geno* deducere a γίνω, & γίνεσθαι· *genus* vero a γένος, ut φῦλον a φύεσθαι. A *genus* est *genero*, quasi *genus propago*: a quo *degenero*, a *genere recedo*. *Degeneri* opponitur *generosus*, γενναῖος, qui ut a *nobili* εὐγενοῦς differat, docet hic locus Aristotelis lib. de histor. animal. cap. I. τὰ δὲ ἐλευθέρια καὶ ἀνδρεῖα καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων· τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἄγρια, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος· εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους· γενναῖον δὲ, τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως. [*Aus montium*] *alia liberales, fortes, nobiles, ut leo: aliæ generosæ, feroces, insidiosæ, ut lupus; nobile enim est, quod ex bono prodiit genere: generosum autem, quod a sua natura non degeneravit*. A *genere* quædam animalia dicuntur *bigenera*, ut Græcis διγενῆ. Varro, lib. II. de R. R. cap. VIII. *Muli & hinni bigeneri atque insititii, non suopte genere ab radicibus*. Festus Pompeius: *Bigenera dicuntur animalia ex diverso genere nata: ut leopardus ex leone & panthera; hybrida ex apro & scrofa domestica; mulus ex equa & asino*. Similiter Isidorus, lib. XII. cap. I. Quemadmodum autem a *genere*, *genero*, & *degenero* dicitur: similiter videntur & veteres dixisse *prægenero*, & κατὰ συγκοπὴν *prægno*, unde *prægnans*: Ita præverbio *præ* & *generationis* voce significabitur naturæ in generando fovendoque fœtu industria, partus præcedanea. E *generatus* simili syncope fit *gnatus*: unde per ἀφαίρεσιν *natus*. Vulgo ajunt a *nascor* esse *natus*, & per πρόσθεσιν *gnatus*. Sed caussam hujus προσθέσεως adferre debuerant. Quod ajunt, similiter pro *nosco* dici *gnosco*, id vero similis error est. Nam e γινώσκω est *gnosco*, unde per aphæresin *nosco*. Nec verius est, quod ajunt *gnarus* dici pro *narus*, aut *gnavus* esse a *navo*. Nam a γνώριμος est antiquum *gnaruris*, unde *gnarus*; ac a γνόφω est *gnavus*: unde *navus*. Vide seorsim *nosco*, *gnarus*, *gnavus*. Scribit Cornelius Fronto *gnatus* semper nomen esse, ac *filium* significare, at *natus* esse participium, eoque de pullis ac universe de omnibus dici animalibus. Sed profecto hoc discrimen minime observatur in antiquis Plauti aliorumque codd. in quibus & *gnatus* legas cum participium est. Sed Theodosii ætate utrumque sine *g* scribebant: ut indicant hæc verba Marii Victorini: *Nos paucioribus literis scribimus quam antiqui scribebant, ut narus, natus, natus, nosco: & illi has voces, & similes istis, G anteposita scribebant; cujus consuetudinis nos vestigia retinemus, cum scribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognosco*.

GEOMETRIA ob arctam nimis significationem, merito a Platone in Epinomide vocatur γελοῖον ὄνομα. Quippe vox hæc *terræ mensurationem* significat, cum sit a γέα, pro quo contracte γῆ dici solet, & μετρεῖν, hoc est, *metiri*: unde γεωμέτρης in Glossis Græcolatinis exponitur *Agrimensor*. Atqui scientia hæc non tantum in terra dimetienda usum habet, sed & in aquis, in supramontanis distantiis atque intervallis, ipsisique corporibus cælestibus. Interim est & quod pro hac appellatione dici possit. Nempe caussam nomini præbuisse, quod a *terræ mensuratione* ars hæc cœperit. Servius ad Ecl. III. RADIO, *id est, virga philosophorum, qua Geometræ lineas indicant. Inventa autem hæc est ars tempore, quo Nilus plus æquo crescens confudit terminos possessionum, ad quos innovandos adhibiti sunt philosophi, qui lineis diviserunt agros: inde geometria dicitur: cum non tantum terræ, sed & maris & cæli & aëris spatia metiri consueverit*. Hæc Servius. Franciscus Junctinus, Florentinus, commentario in Sphæram Joannis de Sacro-Busco, ait, Γεωμετρία componi ex γέα, & μετρία, quod insignem arguit sermonis Græci inscitiam μέτρον vel μετρεῖν debuerat dicere.

†GERERE in Glossis exponitur πράττειν, χειρίζειν i. e. *facere* aut *tractare*: quomodo *res gerere* imperator Varroni dicitur, item *gerere remp. magistratum* &c. Haec videtur primaria significatio; nam *gerere* pro κομίζειν posterius est. At ea ipsa primitiva significatio olim videtur strictior fuisse, ut ad bella, inimicitias, & hujus generis, tantum referretur. At *gerere bellum*, *inimicitias iras*, &c. perinde & Hebraice usurpatur in verbo גרה *gera*, quod cum מדון *madon*, *milchama* &c. jungitur. Et in his quidem Hebraicis locutionibus *miscendi* significatum ei verbo vulgo tribuunt. Darem manus, si unquam sine *belli* aut *contentionis* adjuncto verbum illud *miscendi* significatum obtineret. Atqui satius est, *gerendi* notionem Hebraico illi verbo tribuere; ac sic statuere, ea verbo גרה *gera* ortum esse Latinum GERO, quod primitus de bello peculiariter (haud secus quam apud Hebraeos) usitatum credo; deinde & ad alia traductum. Quod si apud Hebraeos illud idem verbum in *Hitpael* saepe sine *belli* addito tamen pro *belligerando* sumitur; & verbale תגרה *tigra* per se notat peculiariter *bellum*; etiam apud Latinos ex eo puto factum, ut plurale GESTA sine addito plerumque non aliter proprie quam de militaribus facinoribus usurpitur. Quod si a bellis proprie dictis ad μεταφορικὰ gradum facimus; in his reperiemus, eum quem vocamus GESTUM utramque paginam facere; qui via aliam ob causam a *gerendo* derivatus fuit, quam quia nomen est ἀγωνιστικὸν, & est animorum concertationis nervus, & quasi anima; qui gestus in disputationum quidem velitationibus lenior est ac levior, in contentione autem crebrior incitatiorque. Atque haec, quae de verbi GERO etymologia posui, quanto veriora sunt, quam illa Martinii, ac deinde Vossii originatio, qui a genitivo χειρὸς i. e. *manus*, *gerere* arcessiverunt. Praeter hactenus dicta potest & aliter res transigi. גרה *gera* Chaldaicum significat millies apud Targumistas *concitare*, *incitare*, idque non tantum de bello, dissensionibus, verum & de aliis rebus. Haec vera significatio & Hebraici *gera* fuerit: quod quidem optime cum *bello*, contentionibus, quadrat. Sicque etiam intelligitur cur in *Hitpael* sine addito belli, tamen etiam de bello intelligatur; tum enim erit *concitare se* adversus aliquem. Sic etiam *tigrah* erit *concitatio*, i. e. *tumultus*, *bellum*. Eadem & τοῦ GERO Latini significatio fuerit, ita ut quum *gerere bellum*, *iras*, *inimicitias* dicitur, non aliud id fuerit, quam concitare aut movere bellum &c. Deinde quia cognatum verbum duplicans secundam, nim. גרר *gerar* Chaldaice & Syriace *trahendi*, *abripiendique* notionem obtinet; factum est, ut GERO etiam τὸ κομίζειν significet. Idque verius est. MAZOCHIUS.

GERMANI unde dicantur, optime perspexit Festus: *Germen, inquit, est, quod ex arborum surculis nascitur; unde & Germani, quasi eadem stirpe geniti*. Aliter tamen Varro, ut discimus ex Servio ad illud V. Æneid. *Hac germanus Eryx: Germanus*, inquit,

est

est secundum Varronem in libb. de gradibus, *de eadem genetrice manans*, *non*, *ut multi dicunt*, *de eodem germine*, *quos ille tantum fratres vocat*. *Secundum quem bene nunc Erycem*, *Buta & Veneris filium*, *Ænea dicit fuisse germanum*. Similiter Isidorus, lib. IX. cap. VI. *Germani vero de eadem genetrice manantes*: *non*, *ut multi dicunt*, *de eodem germine*, *qui tantum fratres vocantur*. *Ergo fratres ex eodem fructu*; *germani ex eadem genetrice manantes*. Varronianæ autem & Isidori sententiæ obstare videtur, quod, quos hi dicunt *germanos*, illi sunt *uterini*. Quare verisimile videtur *germanos* eundem habere patrem, sive utrumque habeant communem parentem, quomodo Terentius, Cicero, & alii, *germanorum* voce uti solent: sive solum pater communis sit, mater vero diversa: quales *consanguinei* dicuntur Jurisconsultis. Ita sane *germanorum* nomen accipit Cornelius Nepos, in præfatione, ubi dicit Atheniensibus fuisse concessum ducere sororem *germanam*: ubi *germanam* nihil aliud est, quam ὁμοπατρίαν. Paret id ex Cimone ejusdem, ubi cum prius dixisset, Elpinicen duxisse sororem *germanam*, mox subdit. *Nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere*. Idem eo confirmatur, quod Solon inter ὁμοπατρίους, Lycurgus inter ὁμομητρίους concedebat conjugium. Muretus, lib. XV. cap. V. mirifice se torquet in voce *germanus*; sed quæ hactenus diximus, clare ostendunt, *germanos* esse ὁμοπατρίους, *uterinos*, ὁμομητρίους. Interdum autem *germanus* quoque accipitur pro proprio, vero, aut vero: quomodo apud Plaut. legimus *germano* nomine, *germanas* nugas, *germanas* gerras, *germanam* Græciam. Eodemque modo non semel locutus Cicero, ut cum ait magistros artis *germanos*, *germanissimus* Stoicus, & similia. Unde vero ortum sit hoc loquendi genus, nemini obscurum esse potest, qui cogitarit, quanto sincerius inter fratres, quam ceteros homines, vivatur. *Teutones* quoque dicti *Germani*, idque quia ipsi se mutuo *fratres* vocarent, uti & hodie mos obtinet. Sunt qui *Germanum* dici velint quasi *gar man*, hoc est, *plane virum*. Sed non est verisimile *Germanos* sibi tam arrogans nomen imposuisse. Adde quod, si id esset, remansisset hæc appellatio in illa *Germaniæ* parte. Quare verisimile est, *Germanus* esse vocem Latinam, ut & sensit Strabo, cui magis credendum quam Tacito, cum hic multo posterior sit. Vide epistolam Ægidii Tschudi ad Beatum Rhenanum: quæ recusa nuper a Goldasto in centuria epistolarum philolog. [Γερμανὸς, σύναιμος, Arcadio.]

G**ERMEN** est *quod e semine gignitur*, hoc est, *pullulat atque assurgit*. Item *illud in semine*, *cui vis inest genitalis*: *unde quid pullulare incipit*. Unde Gloss. *Germen*, σπορά. Quare non tam a *gerendo*, *germen*, quasi *gerimen*, dici puto, quam a *genendo*, quasi *genimen*. Antique enim *N* & *R* sæpe commutantur: a *gnoma*, *groma*; a κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*; a τόνος, *torus*; δῖνος, *diras*, & similia. A *germen* est *germanus*: de quo seorsim: Item *germinare*, βλαστάνειν. Item *congermani*, οἱ συμφυεῖς. Unde *congermanare*. Item ut a *labo*, *labasco*; sic a *germino* & *congermino*, *germinasco* & *congerminasco*. *Congerminare* dixit apud Nonium Varro, lib. III. Rerum humanarum: *Postea cum bis una Remp. conjuncti & congerminati tenuere*. Ubi *congermani* edidere viri eruditi. Quod Latinum non est. Eoque vel *congermini* legendum vel *congerminati*: ut est in Mediolanensi anni CIↃIↃX. secutaque cum Aldina, & aliis. *Congerminascere* apud eundem usus Claudius Quadrigarius in Annalibus: *Facite exempla eorum*, *ut vos cum illis congerminascere sciatur*. Sed hic etiam *congermanascere* editum in optima editione Josiæ Merceri: quod nihilo rectius, quam *congermanus*.

G**ERO** olim non tantum significabat βαστάζειν, sed etiam πράττειν, quomodo *geri res* pro *effici* dicit Lucretius: Indeque *gerulus* in vett. Glossis exponitur ὁ πράττων, ὁ πράκτωρ. Significationem quoque hanc confirmat Cajus, Tit. de verb. significat. *Licet*, inquit, *inter gesta & facta videatur esse quadam subtilis differentia*, *attamen* καταχρηστικῶς, *id est*, *improprie nihil interest inter factum & gestum*. Hodie *gerere* quidem non semper pro βαστάζειν, sed etiam pro πράττειν, usurpamus: verum vix aliter quam in functionibus honorariis, uti cum dicimus, *gerere Remp.* aut *bellum*. At olim latius patuit ea vox, uti diximus: ac a generali illa notione Grammatici *gerundia* dixerunt, quod rei gestæ gerendæve habeant significationem: qua de re fuse a nobis actum in Grammaticis Animadversionibus. Laxam hanc notionem respexere Glossæ & Latino-græcæ & Græco-latinæ, in quibus legis: *Gerere*, πράττειν, χειρίζειν. Item: χειρίζω, *gero*, *tracto*. Atque hinc etiam originem vocis cognoscimus. Nempe ut χειρίζω dixere a χείρ, ita ab obliquo ejus χειρὸς factum *gero*: ut proprie sit *manum administrare*. Sane Belgæ similiter pro eo *handelen* dicunt ab *hand*, & Galli *manier* a *main*. Ab *ad* & *gero* est *aggero*, unde *agger*: Servius, ad V. Æn. *Agger est media viæ eminentia*, *coaggeratis lapidibus strata*, *unde via aggere dicitur*. Quia vero antiqui pro *AD* etiam *AR* dixere (unde *arcesso* in usu remansit) hinc factum, ut etiam *arger*, dixerint pro *agger*; ut docet Priscianus, lib. I. cap. de litterarum numero & permutatione. Ab antiquo *ec* & *gero* fuit *eggere*, pro *egero*; ut ab *ec* & *fatus*, *effatus* pro *ecfatus*, quo ipso tamen veteres utebantur: ut in præverbio *E* diximus. *Eggero*, in veteribus codd. pro *egere* scriptum inveniri, monuit Manutius. Nec caussa est, cur id minus recipiatur, quam *aggero*, *oggero*, *suggero*, *affero*, *effero* & similia. A supino *gestum* est *gestus*. Festus: *Gestus quo indicatur quid geratur*. Sic a *suggero*, *suggestus*: quo signatur quidvis quod in altum est *aggestum*: unde apud Papinium *suggestumque comæ*, quo significatur κορυφὴ πλοκάμων. Sed sæpius eo notatur, quod Græcis ἀνάβαθρον, *locus editior*, *unde ad populum verba fiant*. Proque eo & *suggestum* dicitur; quod in Glossis Philox. βῆμα exponitur. Ab eodem supino est *gesto*, ex quo *gestatio*. Ita non *gestandi* modo *actus* dicebatur: sed etiam *locus* arboribus densis opacus, *per quem* a succollantibus servis sanitatis aut voluptatis caussa *gestabantur*: haud aliter ac *cænatio* quoque dicta *locus*, *ubi cæna capiebatur*. Utroque sic usus Plinius, lib. II. epist. ad Gallum, & alibi. *Gestire* quoque dictum a *gestu*, quo quis studium suum præ se fert. Festus: *Gestit*, *qui subita felicitate exhilaratus nimio corporis motu præter consuetudinem exultat*. Similiter Priscianus, in X. A *regerendo* dicta *regesta*, uti *regesta scriborum*, apud Vopiscum, in Probo. Vulgo *registra* corrupte appellant.

G**ERRÆ**, a Græco γέῤῥα, qua voce varia significantur: ut Hesychius docebit. Unde pro *nugis* accipiatur, indicat Festus: *Gerræ crates vimineæ*. *Athenienses cum Syracusas obsiderent & crebro gerras poscerent*, *irridentes Siculi gerras clamitabant*. *Unde factum est*, *ut gerræ pro nugis & contemptu dicantur*. Sed aliquanto aliter idem hac de re alibi: *Gerrones*, inquit, *leves & inepti*, *a cratibus dicti*, *quod Siculi adversus Athenienses cratibus pro scutis sunt usi*, *quas Græci* γέῤῥας *appellant*. Sane quod ait de *cratibus vimineis*, quibus pro *clypeis* usi sint, id minus mirabitur, qui sciat, in Glossis Græco-lat. legi: Γέῤῥα, ἀσπίδες Περσικαί, *crates*: item Dionysium quoque apud Eustathium γέῤῥα exponere ἀσπίδας Περσικὰς ἐκ λύγων καὶ ἰτέων. Ac hujusmodi *scutorum* meminere Herodotus, Plutarchus, Arrianus. *Gerras* pro *cratibus* usurpat Tibullus, si recta est viri docti emendatio, sic legentis lib. IV. el. I.

> *Læta Monæchis posuit vestigia gerris*.

In vulgatis est *tectis*. Sed propius abit vetus editio, quæ anno M. CCCC. LXXXI. excusa Regii Lepidi, in qua *terris* legitur. A *gerris*, hoc est, *nugis*, quas inter se tractant, dicuntur *gerrones*. Onomasticon vetus: *Gerrones*, φλύαροι. Item *congerrones* seu *congerræ*, qui & *concerræ*, quia olim *G* in usu non erat, ut patet ex rostrata columna Duillii. Lucilius,

Tapulam

Tapullam rident legem concerræ Opimi.
Versus est heaameter, quia diphthongus sede quinta non absorbetur. Non audiendus Fulgentius, qui *congerrones* dici ait a *congregando*. Ita enim scribit: *Congerrones, qui aliena ad se congregant. Unde apud Romanos Gerrones Brutiani dicti sunt.* Æque nugatur Angelus Decembrius, qui lib. v. de polit. liter. part. CXXAVIII. *gerroaes* dici ait, quasi *garriones* ac *nugatores*. Sed neque iis assentio, qui *gerrio* a *gerris* arcessunt, cum sit a Dorico γαρύω, ut suo loco dicimus. Pro *congerrones* seu *congerræ* etiam ἁπλῶς *gerræ* invenitur. Ita usurpat Plautus, Asin. III. III.

. . . . Gerræ,
Qui sese parere appareat hujus legibus, profecto
Numquam bonæ frugi fiat, dies noctesque potent.

Græcis γέῤῥα quoque significat *pudendum virile* aut *muliebre*, ut te docebit Hesychius.

G I

Gibbus est ab ὑβὸς, quod est, *incurvus*, *gibbosus*. ὑβὸς vero a κυφὸς abjecto κ, & mutato φ in β: ut scribit Scholiastes Theocriti, in Ὀδοιπόρας. Vel est *gibbus* ἀμοίσως a κυφὸς, hoc est, *gibbus*, *gibber*. Hoc a κύπτω, quod notat *pronum esse*, *propendere*. Vel est *gibbus* a גבן, quod est, *gibbosus*. A *gibber* est *gibberus* pro *exstante & eminenti*. Ut Varro, apud Nonium: *Tragici prodeunt cum capite gibbero*.

†**Gibbus** est Hebr. גב *gab* (quod venit a גבב *gabab*: unde in derivatis *Dages* requirit) ejusdem plane notionis: a quo etiam גבן *gibben* (quod item *gibbum* significat) fieri potuit. Mazochius.

Gigas, γίγας, παρὰ τὸ ἐκ γῆς εἶναι: vel a γίνεσθαι & Dorico γᾶ pro γῆ, quasi γηγενὴς, quomodo Græci vocant. Ad verbum igitur sonet *terrigenam*, quomodo *gigantes* vocat L. Florus.

Gigno, a *geno*, ut γίγνομαι a γίνομαι, & in Latinis a μέγας *magnus*; a *tego*, *tignum*; a *rego regnum*, &c. Verbo *geno* usus Varro, lib. I. de R. R. cap. XL. & lib. II. cap. II. Item Lucretius, Censorinus, Appuleius, Jurisconsulti vett. &c. Est a γείνω, vel γένω, seu γείνομαι. Ac in usu ab eo remansit præteritum *genui*, & supinum *genitum*. A *geno* est *genimen*, quod usurpat Tertullianus adversus Hermogenem: *Ergo de lapidibus filii Abrahæ non suscitabuntur, & genimina viperarum non facient pœnitentiæ fructum*. Ejusdem originis *genius*, de quo seorsim. A *genitor* est *genitrix*, seu potius *genetrix*. Nam per *E* scribitur hæc vox in antiquis marmoribus ac libris, item ab antiquis Grammaticis. Multa autem ex præpositione & verbo *geno* componuntur. Tale *antigena*, qui *antegenitus*. Gloss. Latinogr. *Antigena*, ὁ προγεννηθεὶς. Item *ingenuus*, quomodo proprie vocatur, quod *ingenitum*, hoc est *natura insitum* est. Ita apud Lucretium, lib. I. legimus *ingenui fontes*, hoc est, *nativi*, non manu facti: & apud Plautum, Mil. III. I.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi *ingenua* est *propria* & *innata*. At *homo ingenuus* est is, qui statim ut natus est, liber est. Græci vocant εὐγενῆ. Glossæ Græco-lat. Εὐγενὴς, *generosus*, *ingenuus*. Nempe non semper Græca vox *nobilem* significat. In quo falsum Galeni interpretem, monuit Brissonius. Ejusdem originis est *ingenium*, quod iccirco sæpe usurpatur pro natura cujusque rei. Ita Nonius docet Maronem dixisse *arvorum ingenium*: Sallustium, *ingenium loci*: apud Agellium quoque lib. III. cap. VI. similiter de palma legas *ingenium ligni*: item apud Appuleium, lib. IX. *ingenium vivacis metalli*: apud Tertull. lib. de habitu muliebri, cap. IX. *herbarum ingenia*; & eosque cap. *ingenia decoris*. hinc Gloss. Philox. *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις, ἕξις. Ab *ingenium* est *ingeniatus*: quasi ab *ingenior*, quod ab *ingenio* erit, ut ab *auxilium*, *auxilior*. Usus Agellius, lib. XII. cap. I. *Corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum, insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere*. Et ante eum Plaut. Mil. III. I.

Itidem divos dispertisse vitam humanam æquum fuit;
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.

Ubi male Lambinus, *ingenuatus* retinet, & explicat *ingenuis moribus præditus*. Item Appuleius, lib. IV. Florid. *versutus & ingeniatus ad astutiam*.

Gilvus est *color melinus subalbidus*: ut ait Isidorus Originum lib. XII. cap. I. Atque idem, sed omissa *subalbidi* voce, scripserat Servius in illud III. Georg. de quorum colore:

. . . . Honesti
Spadices glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo.

Sed fallitur Servius. Nam *melinus* color nunc *albus* est, nunc *luteus*, sive *croceus*: qua de re suo loco diximus. At *gilvus* color est *cinericeus*, qui Græcis similiter σποδιὸς, σποδιαῖος, & σποδοειδὴς. Nempe a σποδὸς, quomodo *cinis* vocatur; unde ab Hesychio exponitur κόνις, τέφρα. Glossæ Philox. *Gibus* γίαβος, σποδιαῖος· ubi leg. *Gilvus*, γίλβος, σποδιαῖος. Est is asinis color. Unde σποδιὴ ὄνος Simonidi, quod Latinis sit *gilva asina*. In equis deterrimis esse ait Maro. Non dubito, quin idem sit ac ille, qui Hesychio γαλοὺς, vel γαλαοὺς Isidoro, *dasinus*. Hesychii verba sunt: Γαλοὺς, χρῶμα ἵππου ὀνοειδὲς. Isidorus vero, lib. XII. cap. I. de equi coloribus tractans ait; *Dasinus dictus, quod sit color ejus de asino: idem & cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt.* Facile autem assentio viris doctis, qui errandi occasionem præbuisse Servio putant simile vocabulum *helvo*: qui color est *melinus*, non quatenus *melinus* sumitur pro *albo*, sed quatenus significat *cinericeum*. Græcis *gilvus* color dicitur κιῤῥὸς, unde *gilvus*. Nam Æolice fit κιῤῥὸς, ut ὕλα pro ὕλη, ex quo *sylva*. Sed in illo præterea ρ in λ conversum, & κ in cognatum γ.

Gingiva a *gigno*, si audimus Lactantium, lib. de opificio Dei, cap. X. *Dentes*, inquit, *gingivis mollibus, quæ a gignendis dentibus nominantur, ac deinde labiorum tegminibus Deus honestavit*. Similiter Isidorus, lib. XI. cap. I. & ex junioribus Georgius Valla in Juvenal. sat. X. [a γαγγάμη forsan.]

Gingrire, γαγγράζειν, ἢ γιγγρίζειν, vox est anserum propria, Festo teste. Similiter Glossæ vett. *Gingriunt*, χῆνες ἐκβοῶσι. Unde *anserum gingritus* apud Arnobium legas, lib. VI. item in Glossis, *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Hinc apud Solinum, tibiæ genus *gingrino*. Festus quoque: *Gingrire anserum vocis proprium est: unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrinæ*. Ubi in MSto *gingriria*. Nempe *n* facile mutatur in *ri* a librariis. Sane & in Glossis legas: Gingrina, εἶδος σάλπιγγος. Esse a Græcis, docent hæc Hesychii: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσι, ὅπερ ἦσαν γίγγροι. Ac apud Eustathium in Il. α. ex Athenæo legas γιγγραΐνους αὐλούς. Quod autem Festus a *gingritu anserum* tibias ait *gingrinæ* accepisse nomen: id haud mirum est, quando & Græci de *tibiarum cantu* θωΰζειν usurpant. Quamquam nec displicet, quod a Casaubono scriptum, *gingrire* dici tibicinem, quod in *Adoniis* tibiis inflarentur: Nam Phœnicibus *Adonis* dicitur Γίγγρας ut Pollux testatur: ubi addit & *tibiam* similiter Γίγγραν nuncupari. Etiam apud Festum legas: *Gingeriator*, *tibicen*. Ubi quidam MSSti, *Girenator*, & *Ginzeriator*. Sed ἀναλογία jubet, ut vel *gingritor* scribamus, vel *gingrinator*. Illud sit a *gingrire*, hoc a *gingrina*.

G L

Glaber forte a *glubo*; ut *faber*, a *facio*; *scaber*, a *scabo*; *Mulciber*, a *mulceo* vel *mulceo*; *suber*, a *suo*, &c. Sane *glabrum* est, cui exemptus cortex. At *glubere* proprie est λέπειν seu *decorticare*, ut infra dicemus. Nec displicet, ut *glabrum* κατὰ συγκοπὴν factum dicatur a γλαφυρὸν, quod est *leve asciaque politum*,

eleganter sculptum, a γλάφω, quod est *scalpo*. Nisi potius *glabrum* ab Hebræo גלב, *gallab*, quod est, *tonsor*, qui radit, *glabrumque* reddit.

GLACIES, quasi *gelata aques*, ut ridicule ait Vocabularium, quod *Gemma* inscribitur. [χάλαζα *glas* Teut. ὕαλος.]

GLADIOLUS in re herbaria Plinio memoratur, lib. XXI. cap. XI. Sed vox ea non uno modo sumitur. Interdum sic vocatur, quod Græcis ξίφιον, atque aliter φασγάνιον & μαχαίριον· interdum vero, quod Græcis, ξυρὶς, vel etiam ἶρις ἀγρία. ξίφιον ad verbum *gladiolum* sonat. Nam ξίφος, *gladius*. De *xiphio* sic Dioscorides: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τοῦ φύλλου σχῆμα. Unde cognoscimus, ab *acumine foliorum* nomen ξιφίῳ esse: eademque de caussa etiam μαχαιρώνιον vocari. Nam μάχαιρα idem ac ξίφος. Ξυρίδα vero *gladiolum* esse docet Dioscorides his verbis: Ξυρὶς, οἱ δὲ ξυρίδα, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Ubi cum ξυρίδα dicat Romanis esse *gladiolum*: satis indicat non solere vulgo ξίφιον iis dici *gladiolum*. Et hæc, credo, caussa est, cur Plinius *xiphii* appellationem retineat, lib. XXV. cap. XI. Est tamen & Romanis alter *gladiolus*; qui Græcis κύπειρος, vel κύπερος: De quo sic ex Magone Plinius, lib. XXI. cap. XVII. *Idem Mago & gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet usque ad radicem*. Ubi per *cyperon* Plinius videtur intellexisse, quod Dioscoridi est ξίφιον.

GLADIUS quasi *cladius*. Varro, IV. de L. L. *Gladius, C in G commutato, a clade; quod fit ad hostium cladem gladius*. Vel a κλάδος, id est, *ramus*. Nam his primum pro *gladiis* usi agricolæ. Utrobique κ, sive C, in G mutatur: ut in aliis multis. [λάδιον, κλάδιον.]

GLÆSUM vox est Germanica, unde nomen Insulæ *Glesariæ*. *Glesum* notat *succinum*. Fortasse a *perspicuitate vitrea*. Nam Germanis *glas*, *vitrum*. Plinius, lib. XXXVII. cap. III. *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & a Germanis appellari glæsum: itaque & a nostris unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente Austraviam a barbaris dictam*. In Taciti codd. *glesum* legere est mera vocali.

GLANS nonnullis κατὰ μετάθεσιν ab ἄκυλος, factum videtur, unde & Belgicum *akel*, sive *eekel*. Ἄκυλος est *glans iligna*, ut indicat Theophrastus, lib. III. Histor. plantarum, cap. VI. Sed potius Doricum est γάλανος pro βάλανος, ut γλέφαρα pro βλέφαρα. A γάλανος autem *glans* fuerit κατὰ συγκοπήν. A *glandium duritie ac figura* nomen accepere *glandia*, & *glandulæ*, quomodo dicuntur partes in sue callosæ, quæ in homine sunt *tonsillæ*, ut auctor Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. Utitur Plautus, Capt. act. IV. sc. ult.

Arripuit glandium, prætruncat tribus tergoribus glandia.

Idem, Carbonaria:

Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

A *glandia* est *glandionida*, si sana est lectio apud Plaut Menæch. I. III. Significat *carnem suillam ex glandiis*.

GLAREA, minutissimi lapilli in ripis, vel litore, a Græco χλαρὸς, quo calculus ejusmodi denotatur. Hesychius: χλαρὸν, κόχλαξ. Apud eundem legas, χλαρὰ; ψαφαρὰ ἐν ἐλαίῳ· χλαρὸν, ῥυπαρὸν, λεπτὸν, τραχαλέον. Quæ ostendunt χλαρὸν vocem minutis particulis competere.

GLASTUM, Plinio teste, lib. XX. cap. VII. est tertium *lactucæ* sponte nascentis genus, *quo infectores lanarum utuntur*. Tertium genus esse dixerat, quam *isatim* vocant. Nempe *isatim* solum vocat agrestem. Alii *glastum* dicunt esse *isatim*: quia *isatim* sativam intelligunt. Unde Dioscorides: Ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. Latini, ut est apud Oribasium, libro de virtute simpl. *vitrum* nuncupant: nempe quia infectores ea utuntur, ut vestes tingant colore vitreo sive hyalino. Atque ab eadem caussa *glastum* dixere Galli & Germani. Sane Germanis *glas* hodie *vitrum*. Alii tamen apud Plinium *gasum* vel *guastum* reponunt. *Glastum* legere Turnebus & alii: nec aliter edidit Dalecampius. Sed quomodocumque vox hæc scribenda, sine dubio Gallica est. Plinius, lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes*. Idem voluit Cæsar, cum ait, *Omnes vero se Britanni vitro inficiunt, quod cæruleum efficit colorem*. Ubi, ut dit monitum Turnebo, pro *ultro* scribendum *vitro*. Ut est apud Melam, qui idem narrat. Atque ita apud Cæsarem in codice quodam reperit Fulvius Ursinus. Primusque pro *ultro*, *luteo* reposuit Victorius: sed perperam. Nec est, qui hanc sententiam hodie sequatur. *Cæruleus* iste *color*, de quo Cæsar loquitur, nonnihil ad nigrorem accessit: quod colligitur ex Plinii verbis, cum ait Æthiopum colorem imitari. Nec Britannæ illæ simpliciter corpus inficiebant *glasto*: sed animalium figuras ei inscribebant. Unde Herodianus, lib. III. Τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς ποικίλων ζώων εἰκόσιν, *corpora inscribunt variorum animalium figuris*. Quam rem plenius descripsit Solinus, capite XXV. *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde a pueris varia animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant*.

GLAUCUS, ut Junius Philargyrius in III. Georg. scribit, *cæruleus color est, id est, subviridis, albo mixtus & quasi clarus*. Servius ibidem: *Glauci sunt felinis oculis, id est, quodam splendore perfusis*. Græci similiter dicunt γλαυκός, ac venit a γλαύσσω. qua de re Eustathius, in Iliad α, pag. LXXXVI. & LXXXVII. Locum integrum apponam, quia ex eodem discere est, unde *Minerva* dicatur Ἀθηνᾶ, & cur fingatur γλαυκῶπις, sive *cæsia*; & cur *ululam* ei sacrarit antiquitas: Ἀθηνᾶ, inquit, ἀλληγορικῶς ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὡς προαθροῦσα τὰ ἐν σκότει, καὶ μέλλοντα. καὶ τὸ γλαυκὸν δὲ ἀπὸ τοῦ γλαύσσω παρῆκται τὸ θεωρῶ, καὶ δηλοῖ τὸ ὑπόλευκον καὶ εὐόρατον· εἰ τοίνυν ταυτὰ τὸ γλαύσσειν καὶ τὸ ἀθρεῖν, ἔχει πῶς συγγενῶς κατ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα. διὸ τὸ γλαυκωπὸν ἁρμόζει τῇ Ἀθηνᾷ ὡς ἀθρητικῇ, βλεπτικῇ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γλαὺξ οἰκεία τῇ Ἀθηνᾷ. ὁμοίως ὡς νυκτὸς ὁρῶσα, ὥσπερ καὶ ἡ σύνεσις, κατὰ τὸ εἰκὸς, ὁρᾷ [illegible] ἐν ταῖς βουλαῖς τὰ ἐν σκότει [illegible], ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ γλαύσσειν παραγωγὴν, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ ἀθρῶ. Verum Hesychius γλαύσσω, non θεωρῶ sive ἀθρῶ, idest, *video*, sed λάμπω, id est, *splendeo*, exponit. At nec is, nec Eustathius, auctorem laudant, qui utatur voce γλαύσσω. Quemadmodum neque Etymologus, qui & ipse in Γλαύκιος, similiter λάμπω interpretatur, ac *noctuam* hinc γλαῦκα dici putat. Est ejusdem originis γλαύκωμα, *glaucoma*, qua voce Plinius utitur. *Suffusionem* vocat Celsus, lib. VI.

GLEBA, βῶλος γῆς, ut Glossæ interpretantur. Isidorus, lib. XVI. cap. I. *Gleba, quod globus fit. Pulveris enim collectione compingitur, & in uno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta pulvis*. Vel, juxta Martinium, *gleba* a κόλαβος, quo *offula*, seu *buccea*, Suida teste, signatur. Nempe a κόλοβον, id est, *mutilum*, *truncum*. Quod est μικρὸς κολοβὸς, ut exponit Hesychius. Hoc a קל, *parvus*. *G* additum initio, ut a νόφος γνόφος, a natus, *gnatus*. Vel potius κατὰ μετάθεσιν erit a βῶλος *gleba*; *g* inserto: ut a πολὺς, *vulgus*, a γίνω, *gigno*; a σπείρω, *spargo*, &c. A *glebis* facile proscindendis boves vsientes dicebantur *glebarii*: ut Varro ait, in VI. de L. L. *Glebulentum* pro *glebis referto*, apud Appuleium legas de Deo Socratis. [γλία & Æolice γλίθα.]

GLIS, a *glisco*, hoc est, *cresco*, juxta Cæsarem Scaligerum, in VIII. Aristot. de animal. Ac similiter Isidorus, lib. XII. cap. III. *Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus, nam gliscere dicimus crescere*,

crescere; hiems enim tota dormiunt, & immobiles quasi mortui jacent, tempore æstivo reviviscunt. Martialis, lib. XIII. epigr. LIX.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Ausonius, in monosyllabis.

Die cessante cibo, somno quis opimior est? glis.

Vide de eo Jul. Scaligerum, exercitat. CCX. sect. IV. Sed de etymo assentire malo doctissimo Salmasio: cui *glis* videtur esse ea Æolico γίλαιος pro ἐλαιὸς, sive ἔλειος, κατὰ συγκοπὴν, ut ex γάλανος, pro βάλανος, *glans*. *Glis* est ἔλειος μῦς, quasi dicas *arboreus vel sylvestris mus*. Nam ὕλη, Hesychio teste, συνδενδρος τόπος. Gloss. vett. μῦς ὁ ἐπὶ τῶ δένδρω, *glis*. Varro apud Charisium: *In mea sylva mus est nullus*. Ab ἐλειὸς vel ἔλειος, est γίλειος· quomodo iidem Æoles pro ὕλη dixere γίλα, quod Hesychius exponit αἶγας ὕλης. Meminit ἐλειοῦ Aristoteles, in historia animal. lib. VIII. cap. XVII. sive aliis XXII. Φωλεῖ δὲ καὶ ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς δένδρεσι· καὶ γίνεται τότε παχύτατος. Ubi interpretes vertunt: *Latet etiam glis in ipsis arboribus; atque per id temporis evadit pinguissimus*. Quibusdam tamen μῦς ἐλειὸς potius est *sciurus*: ut ex Hesychio constat. Imo & in Glossis Philoxeni *glis* exponitur ἴσπωρος. At ἴσπωρος nonnullis idem ac σκίουρος, ut testis est idem Hesychius in σκίουρος. Neque hoc etymo allato multum adversatur, quia Latini in vicinis animantibus interdum nomina Græcorum confundere solent. Aliud est autem *glis glitis*, si standum Glossis Isidori, in quibus legas: *Glis glitis, humus tenax*. Fuerit a γλισχρὸς, *lentus*, *viscosus*. Ut Belgis *klei*, a *kleven*, id est *hærere*. Tertiam addit Alexander, qui majorum ævo regnum in scholis obtinebat:

Glis animal, glis terra tenax: glis lappa vocatur.

Atque addit, ut *glis* animal facit *gliris*; *glis* terra *glitis*; sic *glis lappa* facere *glissis*. Sed *glissem* pro *lappa* nullus veterum dixit: estque factum id ex *klisse*, quomodo Belgæ *lappam* vocant.

GLISCO, a γλίχομαι, quod est, ἐπιθυμῶ, non a γλισχρὸς, hoc est, κολλώδης, *viscosus*. Hac de re sic Jul. Scaliger, ad lib. I. Theophr. de plantis, cap. XIX. γλισχρότητά τινα ἔχοντες, *gliscentes*. *Quamquam verba similia sunt, tamen significatus est diversissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signantissime apud doctissimum poëtam, Turni violentia gliscit: qui crescebat & præceps incitabatur.* [a γλίος γλία] Pro *gliscere* etiam *glisci* dicitur, ut illo Sempronii Asellionis apud Nonium: *Ut major invidia Lepido gliscereretur*. A *glisco* dictæ *gliscera*. Festus: *Gliscere crescere est, ut gliscera, mensa crescentes, per instructionem epularum scilicet*. Videntur autem & *glesco* dixisse pro *glisco*. Unde *reglesco*, quod Festus exponit *cresco*, qui & Plautum eo docet usum. In Paullo editum est *regliscit*. Perperam sane, cum Festus subjiciat, & *glires* inde nomen accepisse. Ac a *glisco*, *glis* deduci possit, a *regliscere* non possit. Quare omnino *reglesco*, vel *reglisco*, legi apud eum debet.

GLOCIRE, & *glocitare*, gallinarum proprium est, cum ovis incubituræ sunt. Ita Festus. Ubi perperam *glocidare*, pro *glocitare*. Perperam MSSti quidam *glutire* pro *glocire*: quæ multum differunt. *Glocire* est a κλώζειν. Nam κλωσμὸν gallis clare tribuit Plutarchus, lib. de præcept. sanit. Est autem omnino id verbum a sono factum. *Glocire* est apud Columellam, lib. VIII. cap. V. *Ut ovo quam recentissima supponantur glocientibus*. *Gracillare* pro eodem dici ait auctor Philomelæ:

Cucurrire solet gallus, gallina gracillat.

Utrumque autem, & *cucurrire*, & *gracillare*, a sono facta esse, manifestum puto.

✝GLOCIRE & GLOCITARE est a גרג *garag* (unde R in L verso, fit GLOC) quod *glocitare* interpretantur. Ceterum quod L verbi GLOCITO primitus R fuerit, apparet ex eo, quod gallina, quam alii *glocire* dicunt, Auctori *Philomelae* dicatur *gracillare*, quod manifeste ex Hebr. גרג *grag* sive *grac* venit. Versus poëtae sic habet: *Cucurrire solet gallus, gallina gracillat*. Sunt haec ὀνοματοποιητικῶς ficta, quibus pracivere Hebraei, apud quos (Psal. XLII. 2.) ערג *garag* de cervis, & Joël I. 20. de bestiis quibuslibet agri usurpatur. MAZOCHIUS.

GLOMUS (unde *glomero*, a quo *glomeramen* Lucretio,) a *globus* fieri placet Cæsari Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXI. atque iterum Prisciano lib. I. qui eo probat *B* interdum in *M* abire: uti & in *summitto* pro *submitto*. Sed contra *globus* est a *glomus*, hoc autem, גלם id est, *involvere*, *glomerare*: unde גלום, *involucrum*, *massa incondita*. Videoque id & Petavio placitum, notis in Epiphanium, hæresi XXX. quæ de Ebionitis. A *globus* ὑποκοριστικῶς dicti *globuli*, quos Belgæ *olikoveken* vocant. Varro, lib. IV. de L. L. *Item in oleo cocti, dicti a globo globuli*.

GLORIA a Græco κλέος, ut Festum audimus, quem Nunnesius sequitur. Vel juxta Scaligerum, factum e *glosia*, quomodo *ara*, *lares*, *arena*, sunt ex *asa*, *lases*, *asena*. *Glosia*, a γλῶσσα, id est, *lingua*. Nam *gloria* est fama ingens de alicujus virtute ac meritis. Hinc de se Ennius:

. . . . *Volito vivu' per ora virum.*

Vel, quod Martinio imprimis probatur, est *gloria* a κέλωρ, id est, φωνὴ, ut exponit Hesychius, qui inde deducit κελωρύειν, pro κεκραγέναι, βοᾶν, *vociferari*, *clamare*. [Hæc non placent. Utique a κλέος, unde κλεορία & hinc *gloria*.]

GLOS, quo Plautus Ausoniusque usi, a γάλως, eliso α, ut a παλάμη, *palma*; a κυπάρισσος, *cupressus*, &c. Hesych. Γάλως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Gloss. Philoxeni: *Glos*, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. Γάλως παρὰ Πλάτωνι. Eapse interpretatio est apud Festum, Nonium, Isidorum, etiam Modestinum. Vide, sis, Scipionem Gentilem, lib. II. παρέργ. cap. XI.

GLOSSEMA, γλώσσημα, quod licet apud neminem Græcorum reperiri putem, a Græcis tamen profectum eo cognoscimus argumento, quod apud hos γλωσσηματικὸν & γλωσσηματικὸς legatur. *Glossemata* autem a Varrone & Quinctiliano appellantur, quæ aliis dicuntur *glossæ* seu γλῶσσαι. *Glossas* autem voco, non qua ratione *Accursii Glossa* dicimus, sed (prout utuntur hac voce Græci) *vocabula minus usitata*: cujusmodi sunt ea quæ certæ sunt dialecti propria, eoque aliena a lingua communi, unde & ξενικὰ dicuntur, quasi *peregrina*. Hanc ejus vocis significationem esse, docet nos Aristoteles, lib. de arte Poëtica, ubi exempli loco adfert σίγυνον, quod Cypriorum quidem proprium est, at nobis sit γλῶττα. Galenus & *peregrina* eo significari ait, & *obsoleta*. Pollux, libro secundo, capite quarto, *poëtica* eo significari vult. Sed haud verisimile est tam late vocem γλωσσῶν accipi solere, ut poëticis omnibus conveniret. Dicitur autem Græcorum γλῶσσα, quasi λῶσσα, ab Hebræo, לשון *laschon*, pro quo Arabes *lesan*, Syri *lischana*, Æthiopes *lschann*; ut scribit Bibliander, Indice in Marcum.

GLOSSOPETRA, γλωσσοπέτρα, *lapis* a similitudine sic dictus, ex γλῶσσα, *lingua*, & πέτρα, *lapis*. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Glossopetra, linguæ similis humanæ, in terra non nascitur, sed deficiente Luna cælo decidere, & lenocinanti necessaria creditur*. Ita etiam editum in antiqua Parmensi an. CIↃCCCCLXXVI. Sed in MSto longe alio sensu legitur: *cælo decidere solo, memoriæque necessaria creditur*. Ubi *solo* sit *in solum*. Ut apud Maronem, *It clamor cælo*. Nisi *cælo solo* dixit ἐπιθετικῶς, aut *solo* ex variante lectione irrepsit. Subjicit postea Plinius: *Ventos ea comprimi narrant*. De eadem sic Isidorus, lib. XVI. capite XIV. *Glossopetra similis est linguæ humanæ; unde & nomen sumpsit. Fertur autem deficiente Luna cælo cadere. Cui non modicam magi tribuunt potestatem. Nam ex eo Lunares motus excitari putant*. De potestate ea excitandi motus Lunares, hausit ex Solini cap. XXXIX.

GLUBO censeo esse a γλύφω, quod est *scalpo*, *sculpo*. Quod si plusculum abludit significatio, vide an corruptum potius videatur a λέπω. Nam utrum-

que notat *corticem detrahere*. Sic Latino usus Cato de R. R. cap. XXXI. *Salictum suo tempore caedito, glubito, arcteque alligato: librum conservato*. Μεταφορικῶς vero ad animantia transfertur, ut illo Tiberii, *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere*. Quod dictum sic expressit Dion: Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. *Tondere oves meas, non ad vivum usque radi volo*. Imo quemadmodum λέπειν, Athenæo teste, dicitur de iis qui ore patiuntur ἀσελγείας, ita *glubere* pro eodem usurpat Catullus, in illo de Lesbia:

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Ubi *glubit* omnino ad *oris spurcitiem* pertinet: ne Budæo credas, qui posterioribus annotationibus in Pandectas interpretatur, *denudat, & ad singula redigit vestimenta*. [Ὀλμφῶ, idem quod ἐλεπτύω. Vide διαλυφῶ.] A *glubo* est *gluma*. De notione ac etymo ejus sic Varro, lib. I. de R. R. c. XLVIII. *Spica ea quæ mutilata non est, in ordeo & tritico tria habet continentia, granum, glumam, aristam, & etiam, primitus spica cum oritur, vaginam. Granum dictum, quod est intimum solidum. Gluma, qui est folliculus ejus. Arista, quæ ut acus tenuis longe eminet e gluma, proinde ut grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & granum omnibus fere notum: gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere a glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici ejus, quam edimus, folliculum*. Similiter Festus: *Gluma, hordei tunicula, dictum, quod glubatur id granum*. In vett. Glossis *gluma* exponitur λέπυρον κριθῆς. Quod etymon allatum firmat. Nam ut *gluma* a *glubo*; ita λέπυρον a λέπω, id est, *glubo*.

GLVTEN, aliter *glus*, vel *glux*, dicitur. Charisius, lib. I. *Hæc glus glutis, alii gluten dixerunt*. Utitur Ausonius:

Terga die clypeis accommoda quid faciat? glux.

Est *glus* a γλία. Sic enim Græcis vocatur. A *glus* autem est *gluten*, unde *glutino*, κολλάω. Ab eodem *glus* est *glutus*, hoc est, *cohærens, instar eorum, quæ glutino conjuncta*. Cato cap XLV. *Locus bipalio subactus, beneque glutus fiet*. Festus: *Gluttis, subactis, levibus, teneris*. Ubi vulgo *glittis*. Sed MStus *gluttis*. Quamquam utrumque rectum esse potest, cum facile *u* abeat in *i*: ut *optumus, optimus*. Hujus quoque loci est.

GLVTTO, sive *gluto*. Id in vett. Glossis exponitur λαίμαργος id est, *gulosus*. Non a *gula* est, quod Isidorus scripsit, lib. X. Orig. sed a *gluttus*. Nempe ut a *gula* est *gulo*; ita a *gluttus, glutto*. Meminit utriusque vocabuli Festus, cujus verba apponam. *Ingluvies a gula dicta, hinc & ingluviosus, & glutto, & gulo, gumia, guttur, gluttus, gutturiosus, & gurgulio*. Est autem *gluttus* pars colli qua cibus transmittitur. Glossæ vett. *Gluttus* βρόγχος. Utitur Persius, sat. V.

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem,

Id est, nec avide vorare lucrum. Est autem *gluttus* ὀνοματοπεποιημένον. Nam sonus, quem edit liquor angusto means tramite, est *glut, glut*: unde vetus poëta de rustico ebrio:

Percutit & frangit vas: vinum defluit: ansa
Stricta fuit: glut glut murmurat unda sonans.

A *gluttus* seu *glutus*, deducunt *gluttire* seu *glutire*, unde *deglutire*. Gloss. vett. *Gluttit* ἐγκάπτει. Caper tamen de verbis dubiis contra *gluttus* deducit a *gluttire*. Quod magis placet. *Gluttire* vero est a γλίζειν, quod idem notat.

G N

GNARI ἐντρέμονες, *gnaritur* γνωρίζεται, *ignarus* ἄγνωστος. Ita has voces interpretantur Glossæ Philoxeni. Est vero *gnarus* qui rem odoratus est, ut Terentius loquitur: unde a *nare* forte est *narus*, & κατὰ πρόσθεσιν *gnarus*. Sane id verisimilius, quam ut *gnarus* sit a *naribus*: quod Isidorus scripsit in XI. Verum alterum etymon magis placet, ut *gnarus*, κατὰ συγκοπὴν, sit ab antiquo *gnaruris*, quod a γνώριμος, *o* in *a* converso, uti interdum fieri ostendimus in *galea*. Nec *gnaruris* tantum pro *gnarus* dixere: sed & *gnaruro* pro *gnarum reddo*: unde *gnaro* κατὰ συγκοπὴν, & κατ᾽ ἀφαίρεσιν *naro*, sive, ut nunc scribimus, *narro*: sed unico R scribi debere sit Velius Longus, propterea quod sit a *gnarus*. Hæc quæ dixi, firmat Fronto, cum ait: *Dicimus, quod volumus: loquimur invicem: narramus, quod ignoratur*. Item vett. Glossæ, in quibus est *Gnaruris* γνώριμον, *Gnarurat* γνωρίζει, *Gnarrat narrat* διηγεῖται, *ignarures* ἀγνοοῦντες. Festus: *Gnaruisse, narrasse*. Ita & MSSti. Idem: *Gnaricavit, significat apud Lucilium narravit*. Sic MSSti. Ubi lubens reponam *gnaruravit*, quod in Glossis quoque est, ac cum *gnaruris* convenit. Plau. Mostell. Act. I. sc.

Simul gnarures volo vos esse hanc rem mecum.

Et prolog. Pœn.

. . . . *Ut æque mecum sitis ignarures.*

Ita enim libb. vett. ut sit quod Rhetores vocant παρὰ προσδοκίαν, sive ἀπροσδόκητον, quod cum vir doctus dicere vellet, seu mentis errore, seu (quod credere malo) calami lapsu, ridicule scripsit pro eo vocem ἀπροσδιόνυσον. Ausonius, in epistola de Philone Epitropo:

Non cultor instar, non arator gnaruris.

Arnobius, lib. II. *Cur esse dicatis in aliis præceptionibus gnarures?* Ut autem *gnarus* ex *gnaruris*, ita *ignarus* est ex *ignaruris*. Sumitur autem vox *ignarus* interdum passive pro *ignorato*: ut docet Agellius isthoc Maronis, 2. Æn.

. . . . *Ignarum Laurens habet ora Mimanto.*

Nec uni huic loco insistimus; quem Pierius docuit aliter legi posse. Agellius enim idem Plauti ac Sallustii auctoritate confirmavit. Addo quod & aliis hoc pacto usurpatur locis: ut, Eccl. IX. si Romani quidem sequantur codicis fidem, in quo Pierius legi ait:

Rara per ignaros errent animalia montes.

Nam in vulgatis est *ignotos*. Et apud Ovidium vII. Met.

Jamque aderat Theseus proles ignara parenti.

Ubi itidem interpretes quidam, hujusce vocis ignoratione, *ignota* legendum putaverunt. Dixit & ipse Tacitus modo, lib. II. *Per occulta & vigiliis ignara*. Imo plurimum a Tacito, *gnarus*, *ignarus*, *incautus*, παθητικῶς accipi solere, docet Muretus, lib. II. Var. Lect. cap. II. Appuleium quoque ita locutum censet Schoppius, in susp. lect. l. IV. epist. XIV. Ab *ignarus* est *ignoro*, cui simile *dignoro*. Nam ut *ignorat*, qui non noscit; sic *dignorat*, qui ut noscamus facit. Festus: *Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus*. *Dignorare* igitur est *signare*: quod Maro ita περιφράζει III. Georg.

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

Eodem pertinet hoc Anacreonticum:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι Πυρὸς χάραγμ᾽ ἔχουσι.

Et Appuleii illud, lib. XI. Metam. *Cognatis meis equum reducentibus, quem diverse distractum notæ dorsualis agnitione recuperaverant*

GNAVVS, sive *navus*, valet *industrius*, ut interpretatur Servius, ad I. Æn. Glossæ Philoxeni exponunt εὐδύναμον. item ἔμπρακτος, εὔγραφος, σύνετος. [γενναῖος, γενναῖος, γενάῖος, γενάδας, idem.] Dubitabatur autem priusne fuerit *gnavus*, an *navus*. Plerisque sane placet *navus* κατ᾽ ἀφαίρεσιν fieri e *gnavus*: hoc esse a γναφεὺς seu κναφεὺς, hoc est *fullo*: unde & Germanicum ac Belgicum *knape* pro *servo*: ut a *gnavus* est eorum *knap*, id est, *agilis*. Sed magis placet *navus* esse prius. Usus eo Ennius in V. Annali.

Navorum imperium servare est induperantum.

Citat Festus, qui & alterum Ennii locum adfert. Inde κατὰ πρόσθεσιν *gnavus*. *Navus* autem a *nave*. Festus: *Navus, celer ac strenuus, a navium velocitate dictus*. Item Cornelius Fronto: *Navus a præcipuo navis cursu dicitur: vel alterius caussa natus*.

Prius

Prius longe verius puto. Quod & confirmat locus Plauti, in Frivolaria, quem ibidem adducit Festus:

Nave agere oportet quod agas, non ductarie.

Ubi, ut Jos. Scaliger monet, *nave agi* est, cum navis remigio aut ventis agitur: *ductarie*, cum funibus adverso amne, quod vocant ῥυμουλκεῖν. Utrumque expressit Ausonius, panegyrico Mosellæ:

Tu duplices sortite vias, & cum amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et cum per ripas, nusquam cessante remulco,
Intendunt collo malorum vincula nautæ.

Item Valgius, in elegiis:

Hinc mea me longo succedens prora remulco
Lætantem gratis sistit in hospitiis.
Et, placidam fossæ qua jungunt ora Padusam,
Navigat Alpini flumina magna Padi.

A *navus* est *naviter*, hoc est, *industrie*. Glossæ Cyrilli ἀργεῖα interpretantur. Item compositum *ignavus*. Et verbum *navare*. Gloss. Phil. *Navat*, Διαπράττεται. Proprie *navare* est, vel, quod quidam censent, navem e navalibus in mare deducere; ad quod magno labore opus est: vel potius navem gubernare, aut gubernantibus esse auxilio.

GNOMON, γνώμων, quod *indicem*, sive *cognitorem*, notat γνόω seu γινώσκω, hoc est, nosco. Generatim igitur γνώμων, cujuscumque indicio aliquid cognoscitur. Sed speciatim *Gnomon* dicebatur horologii sciotherici stilus, per quem cognoscuntur umbræ & ex umbris horæ. Vitruvius, lib. I. c. VI. *Collocetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui Græce σκιαθήρας dicitur.* Unde scientia *gnomonice*, γνωμονική, ut apud Hyginum de Limitibus: *Advocandum est nobis gnomonices summæ ac divinæ artis fulmentum.* Et Plin. lib. II. cap. LXXVI. *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen, invenit Anaximenes Milesius.* Vitruvius Architecturam in tres divisit partes, *Ædificationem*, *Gnomonicen*, *& Machinationem*. Hinc *gnomonici*, γνωμονικοί, apud Solinum: *Quod Gnomonici similibus parallelis accidere contendunt.*

G O

GONORRHOEA, γονοῤῥοία ἀπὸ τῆς γονῆς, hoc est, *genitura*, & ῥέω, id est, *fluo*. Aliud autem γονὴ, aliud σπέρμα. Nam illud ens est imperfectum; hoc, ens perfectum: ut discere est ex primo Aristotelis libro de generatione animalium.

GOSSIPIVM est, quod Italis *Bambagio*, & *Cotone*, vocatur, Belgis *boomwol*, quasi dicas *arborum lana*. Officinis *bombax* voce corrupta ex *bombyx*, Græcis tum ξύλον, tum γοσσίπιον. Ξύλον vox omnino Græca: Sed *gossipii* exotica: atque, ut puto, Ægyptia. Quod, ut suspicer, facit locus iste Plinii, lib. XIX. cap. I. *Superior pars Ægypti in Africam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon; & ideo lina inde facta xylina. Parvus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur.* Vide plura in *Bombyx*.

G R

GRABATVS a κράββατος, qood idem. Dici hoc ajunt παρὰ τὸ κρεμᾶν τὰς βάσεις, hoc est, *suspendendo gradus*. Quod, qui eo sederent, pedibus terram contingere non possent.

GRACILIS est λεπτὸς, ἰσχνὸς, ut Glossæ exponunt. [ῥαδαλὸς, ῥαδινός.] Venit ab antiquo *graceo*; ut a *fleo*, *flebilis*; a *labo*, *labilis*, &c. *Graceo* a γράω id est, *absumo*; unde & γραῦς Etymologus deducit. Vel a גר, *seco*, *concido*. Vel a רזה, *maciare*, *attenuare*. Pro eo & *craceo* dixere, quia antiqui non habuere *g*, ut alibi dictum. Festus: *Cracentes*, *graciles*. *Ennius*:

Succincta gladiis media regione cracentes.

A *craceo*, juxta Scaligerum est *crabro*: de quo in *fiber*. A *gracilis* est *gracilens* apud Nævium, pro quo Ennius *gracilentus*. Ab eodem *gracilitas* apud Nævium, pro quo Accius *gracilitudo*. Vide Nonium.

GRACVLI, quod *gregatim volent*, si Varroni credimus, lib. IV. de L. L. Melius Festus: *Graculi a sono oris vocati: sive a gerendo dicti, quod jacta segetum semina plurimum gerant. Vel quod ex olivetis cubitum se recipientes, duas pedibus baccas, tertiam ore ferunt.* Isidorus lib. XII. cap. VII. *Graculus*, inquit, *a garrulitate nuncupatus, non ut quidam volunt, pro eo, quod gregatim volent, cum sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus, & vocibus importunum.* Cæsar Scaliger, Comment. in Arist. Hist. animal. l. IX. cap. XXIV. sive dist. Scalig. cap. XXXI. sect. CXCIX. *graculum* dici ait, quasi *geraculum*, a *gerendis glandibus*. Judicio meo *graculus* est contractum e κορακίας, quod Gaza eo quo dixi Aristotelis loco *graculum* vertit: Imo & in Onomastico veteri est: *Graculus*, ὁ κορακίας. Utrum vero *monedula* sit *graculi* genus, quod Gaza voluit, an *graculus monedulæ*, quod Cæs. Scaligero placuit, non multum ad rem facit. Nam seu hunc, seu illum sequamur, κορακίας *graculus* fuerit. Hoc licet impensius placet, addam tamen & alteram conjecturam. Quid, si *graculus* statuatur diminutivum a *graccus*: *graccus* autem deducatur ab antiquo *graxo*, aut *graco*, quod a Græco ἔκραξα. Pro hac sententia facit, quod Isidorus *avem* vocat *loquacissimam*. Vide quæ in *Ala* diximus.

†GRACVLORVM genus vocat Isidorus *loquacissimum & vocibus importunum*: quod formam ὀνοματοποιΐας habet, tamquam si sit GRACVS. Ac missis ceteris etymologiis, videtur esse ab Hebr. ערג *garag* (nam *Ain* uti G efferebatur) & contracte *grag* sive *grac*: quod verbum Hebraicum est *vociferari*, sed ita ut ad animalium vociferationes pertineat. Indidem est GRACILLO; de quo vide in GLOCIRE. MAZOCHIVS.

GRADIOR, & *gradus* a *gero*, juxta Varronem, quia *gradus* superiorem in inferiora gerant, vel inferiorem in superiora. Melius Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi *gradior* literarum trajectione factum esse ait ab דרג quod est, *gressus est*, *incessit per gradus*. [a σκαίρω, σκαιρίττω, σκιρτῶ, *schreiden* Germ.] A *gradus* est *equus gradarius*, quomodo Lucilio vocatur, qui sine succussatione, alterno gressu molliter explicet pedes. A *gradior* est *grassor*, unde *grassatores*. Festus: *Grassari antiqui ponebant pro adulari. Grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes. Gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* Glossæ Philoxeni: *Grassari*, ἐπιπηδῆσθαι, βαδίζειν, ὀξυποδεῖν. *Grassatur*, λωποδυτεῖ. *Grassator* λωποδύτης. Plautus, Rudente Act. I. sc. *Quid mihi?*

Siccine hic cum uvida veste grassabimur?

Sallustius initio belli Jugurthini: *Qui (animus) ubi ad gloriam virtutis grassatur via*, hoc est ὀξυποδεῖ, cum impetu, & pleno quasi gradu contendit. Titinnium quoque, Novium, & Afranium, *grassari* pro ὀξυποδεῖν, vel βαδίζειν, usurpasse, docet Nonius Marcellus in *Grassari*. Solum Titinnii locum ponam e Veliterna: *Vende thensam atque mulos: sine eam pedibus grassari: confringe ejus superbiam.* Quo ex loco lucem capit illud Plauti, Amphitr. quo Mercurius comminatur Sosiæ:

Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis.

Neque enim per *superbum* intelligit *mortuum*, quod Nonius putavit, sed eum, qui non ambulet pedibus suis, prout divites delicatuli solent. Sed divites præ superbia pedibus suis uti nolunt: ut Sosia si pedibus non isset, eo id futurum erat, quia male mulcatus ingredi pedibus non posset. Ludit igitur in *superbi* voce more suo facetissimus Comicus. Sed ad *grassandi* vocem redeamus. Scribit Verrius sive Festus, *grassari* antique accipi pro *adulari*. Id inde originem traxisse puto, quod parasiti atque adulatores per plateas otiosi *grassentur* alienum sectantes cibum. *Poëtæ* quoque, quia otiose tantum versibus operam darent, fere hac in re peccabant, eoque & ipsi *grassatorum* notati nomine; ut Cato in carmine de moribus scripsit, teste Agellio,

Agellio, lib. xi. cap. ii. *Poëticæ artis*, inquit, *honos non erat. Si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur*. A *gradiendo* quoque Mars dictus putatur *Gradivus*, sive *quod gradum inferant, qui pugnant*: sive quod *impigre gradiatur*. Ita Servius in iii. Æn. Sed addit & alterum etymon a Græco κραδαίνειν. Ejus verba: *Gradivus Mars appellatus est a gradiendo in bella ultro citroque: sive a vibratione hastæ, quod Græci dicunt κραδαίνειν: vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretatur, quia corona graminea in re militari maxima est honorationis*. Inter composita e *gradior* sunt *degredior*, & *digredior*, quæ ita distinguit Marius Victorinus: *Degredi ex superiore loco descendere: Digredi ex aliquo loco discedere*. Item hinc *aggredior* & *egredior*. Unde *aggressus* & *egressus*: pro quibus dixere veteres *aggrettus* vel potius *aggretus*; & *egretus*, vel *egretus*. Festus: *Aggrettus* (MStus *Adgretus*) *apud Ennium, Adgrettus fari: pro eo quod est adgressus ponitur. Quod verisimile est a græca ἄγρει*. Idem: *Egretus & adgretus, ex Græco sunt ducta a surgendo & proficiscendo. Unde & Nyctegresia, quasi Nocti urgium*. Græcum quod dicit, est ἔγρεσθαι, sive ἐγείρομαι, quod est *surgo*: unde ἐγερθείς, *suscitatus*. Sed de etymo egrediendi Græco fallitur. At recte de Νυκτεγρεσία, quæ & νυκτεγερσία, hoc est *excitationes nocturna*. Est enim a νύξ & ἐγείρομαι.

†Gradior (missis Vossianis etymologiis) est ipsissimum Hebr. צעד *tsagad* (quod est *gradior*). *Tsade* incertae pronuntiationis littera in R versa & transposita. Mazochius.

Grallæ sunt ligneæ perticæ furculas habentes, quibus innituntur, qui iis incedunt. Qui iis utuntur, *grallatores* dicuntur. Vox est a *gradiendo*. Ut a *radendo rada*, *radula*, *ralla*: sic a *gradiendo*, *grada*, *gradula*, *gralla*. Caussam ponit Varro, lib. vi. de L. L. *Grallator a gradu magno dictus*. Facit huc illud Plauti, Pœn. act. iii. sc. i.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervum cursu, vel grallatorem gradu.

Indeque apud eundem *grallatorius gradus* pro magno, in iis, quæ jam olim Plautinæ Amphitruoni sunt assuta. Aliter dicti *collobatarii*: si vulgatis Nonii codd. credimus. Sed fortasse legendum, *calobatarii*, a Græco καλοβάτης, quod a κῶλον, *lignum*, & βάω seu βαίνω, *incedo*. Minus recte in Glossis vett. καλοβάτης, *funambulus*. Vel potius apud Nonium legi debet *colobathrarii*. Nam Artemidoro *grallæ* dicuntur καλόβαθρα· quod nomen ex κῶλον, *membrum*, & βάθρον, *gradus*· καλόβαθρα illa, sive *grallæ*, aliter dictæ Πανικά. Unde in Glossis; *Grallatores*, Πανικὰ φοροῦντες. Caussa appellationis est, quod *grallis* uterentur pantomimi, cum repræsentarent Panas, sive Ægipanas, quorum exsucci pedes ac crura non aliter melius repræsentari poterant, quam ligneis illis pedibus ac cruribus *grallatorum*. Festus: *Grallatores appellantur Pantomimi, qui, ut in saltatione imitarentur Ægipanas, adjectis perticis furcatas habentibus, atque in his superstantes ob similitudinem crurum ejus generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi*. Vide & Nonium in *Grallatores*, & Scaligerum in sextum Conjectan. & ad Festum in *Grallatores*.

†Grallae, & Grallatores (de quibus vide Festum & adnotatores, & Vossium) videndum an non sint ab Hebr. דלה, quod in Piel dagessatur Ps. xxx. 2. ac significat *exaltare*, *evehere*. Grallatores enim grallis *superstantes* (ait Festus) incedebant, atque altiores videbantur. Prima littera Daleth Tyrrhenice in R vertebatur, unde erant Rallae: deinde & G a nostris additum fuit, ut putaretur ea vox a *gradiendo* deducta. Mazochius.

Gramen, quasi *germen*, si Isidoro credimus, l. xvii. cap. ii. Vel a *gradiendo*, ut censet Perottus. Sed ἀναλογία docet esse a γράω. Unde & γράστις, sive, ut alii scribunt, κράστις· quod itidem *gramen*, omneque jumentorum pabulum, ac inprimis *farraginem* significat. Etsi nec inepte hoc aliqui a Syra voce. Nam גרס, sive גרש, *contundere*; גרש, *triticum contusum*. A γράστις quoque est Belgicum *gras*, id est, *gramen*.

Gramia, a γλάμα, seu γλάμων, quod, Hesychio teste, idem ac λήμη, unde & factum προσθέτω τῷ γ. Utroque notatur *oculorum pituita*, *quæ palpebras velut conglutinat*. De Græco sic Hesychius: Λῆμαι, αἱ περὶ τὰς κανθὰς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις λευκαὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι. De Latino ita Festus: *gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant*. Nonius: *Gramiæ, pituita oculorum*. Cæcil. *Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus*. Plinius lib. xxv. xiii. *Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus*.

Grandis nonnulli dici putant, quasi *gerandis*, quia multi aggeruntur. Mihi placet esse a *granum*. Nam *grandia* prima sua significatione dicuntur ea, quæ habent *grana*. Hinc est, quod *fruges* proprie dicantur *grandes*: ut in antiquo carmine rustico, quod a Macrobio refertur, lib. v. cap. xx.

Hiberno pulvere, verno luto grandia farra Camille metes.

Ac Plautus similiter, Casina, act. v. sc. ii.

. . . . *profecto hercle non fuit*
Quicquam olerum: nisi quicquid erat, calamitas
Profecto attigerat nunquam: ita quicquid erat,
grande erat.

Nam non dubium, quin postrema verba male in vulgatis loco suo mota sint. Virgilius quoque viii. Æneidos dixit *grandia frumenta*; & Ovidius, *grandes messes*. *Grandescere* quoque, & *grandire*, seu *grandiri*, similiter usurpantur. Accius Meleagro apud Nonium in *Grandire*.

Fruges prohibet pergrandescere.

Et Paccuvius Dulorestе apud eundem:

Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere.

Similiterque in sollemnibus illis sacrorum rusticorum verbis apud Catonem: *Mars pater, te precor quæsoque, uti tu fruges, vineta, virgulta grandire* (Duza *grandiri* mavult, ut apud Paccuvium) *beneque evenire sinas*. [a κραναός, nisi malis ab ἀδρός.]

Grando a *granorum* similitudine: teste Isidoro, lib. xiii. cap. x. D interjectum, ut in *grandis*, quod ejusdem, ut diximus, originis est. Imo fortasse *grando* non ἀμέσως est a *granum*, sed a *grandis*. Festus: *Grando guttæ aquæ concretæ solito grandiores*. Sed prius malim. Nonnisio vero placuit *grando* esse a χάλαζα, quod idem notat. Nempe ut Z in D abeat. quod admodum frequens.

†Grando a ברד quod idem significat: unde fiebat *brando*, & B verso in G (more Aeolum originе Tyrrhenorum, qui dicebant γλέφαρα pro βλέφαρα, γάλανος pro βάλανος, πρεγύς pro πρέσβυς &c. ex Salmas. apud Voss.) fit tandem Grando. Ab eadem ferme radice (ex usu tamen Chaldaici sermonis, in quo פרנד Targumicum significat prominere aut in longitudinem porrigi) venit fort. Grandis. Mazoch.

Granea, quæ Græcis χίδρον, ita dicta, quia fieret e *granis* tostis. Hieronymus, libro quæstionum Hebraicarum, in paralipom. *Primitiæ spicarum quando deferebantur, torrebantur, & grana comedebantur, quod genus cibi vulgo graneas vocant*. Sane & Romanis Græcisque mos tritici recentis *grana* frigere: uti & cicer, ac nuces: unde *frictum triticum*, *frictas nuces*, *frictum cicer* apud veteres legas. Quæ in deliciis apud eos habebantur.

Granum quasi *geranum* dicitur, a גרש, quod notat *triticum fractum ac contusum*, nempe a גרש, quod est *frangere*: a quo & γράστις, seu κράστις, *farrago*. *Granum* quasi *geranum* dici, agnoscit & Varro, sed censet is esse a *gerendo*. Sic enim scribit, lib. i. de R. R. cap. xlviii. *Granum a gerendo: id enim seritur, uti spica gerat frumentum, non ut glumam aut aristam gerat: ut vitis seritur non ut pampinum ferat, sed uvam*. [γράω, ἐσθίω, Hesych.]

Graphicus significat *scitum & elegantem*, quia *picta sunt elegantiora nativis*, unde Plautus, Sticho act. ii. Sc. i.

Satin ut facete atque ex pictura astitit.

Hinc

Hinc Persa *graphice facetas*, de egregie faceto. Apud eundem Epidico legimus *graphicus servus*. Bacchid. *graphicus fur*. & Trinummo, *graphicus nugator*, & Pseudolo, *graphicus mortalis*. Quibus locis *graphicus* notat id, quod Horatius dicit *ad unguem factus*: atque (ut ad ἐτυμολογίαν propius accedamus) quo nec pictor rectius aliquis exprimat penicillo. Locutus similiter Plutarchus, ut cum ait: γραφικῶς πολλὰ παρὰ τῷ ποιητῇ διάκειται. Ubi Budæus *graphice* transtulit. Venit autem γραφικὸς, seu *graphicus*, ab ea notione τοῦ γράφειν, qua *pingere* notat: Ut, cum dicimus, εἰκόνα γράφειν. Unde & γραφὶς, cum *penicillum pictorum* notat. Unde apud Vitruvium, lib. I. cap. I. *Architectum oportet graphidos scientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, quam velit, operis speciem deformare valeat*. Sed longe plura ab eodem verbo veniunt, qua *scribere* significat. Referemus solum, quæ & Latini usurpant. Quale est, *graphium*, γράφιον, id est, *stilus*. Usus Suetonius, in Claudio. Inde *graphiarium*, apud Martialem, in Apophoretis, Epigr. XXI. est idem, quod γραφιοθήκη. Ἀπὸ τῶν γραμμάτων, hoc est, *a litteris* dicta ars *grammatica*, quia veteribus eo nomine censebatur γραμματικὴ, hoc est, *ars legendi scribendique*. Sero enim præcepta recte loquendi observata, inqua artem gesta: qua de re plura Exerc. Gramm. lib. I. capite I. Ac quemadmodum ars γραμματικὴ vocatur, quia de *literis* agit: ita γραμματικὰ ποτήρια, *grammatica pocula*, dixere quibus insculptæ essent literæ: E. G. Διὸς Σωτῆρος, *Jovis Servatoris*, aut simile; uti auctor est Athenæus, lib. XI. & Cælius Rhodiginus Antiquarum Lect. lib. VII. cap. ult. Etiam Γραμματικὴ nomen fuit nobilis tragœdiæ: quam argumento ex *literis* ducto scripserat Callias Atheniensis: de quo multa Athenæus in decimo, ac quædam etiam Cæsar Scaliger, lib. I. de re poët. cap. VIII. Sed γράμμα quoque significat *scriptum*: unde *grammatophylacium*, γραμματοφυλάκιον, quod Latine *tabularium*: a γράμματα & φυλάσσω, id est *custodio*, *servo*, quia in eo asservantur tabulæ & instrumenta publica. Ulpianus in L. moris, De pœnis: *Archio forte vel grammatophylacio*. Sunt & a γράφω, *apographum*, ἀπόγραφον *exscriptum*, *exemplum* seu *exemplar*, quod barbari *Copiam* dicunt. Item *chirographum*, χειρόγραφον privata cautio manu alicujus scripta vel subscripta. Pollux, lib. II. cap. IV. videtur id vocabulum habuisse pro non antiquo, cum dicat Hyperidem χεῖρα dixisse, pro quo vulgo diceretur χειρόγραφον. συγγραφὴ, *syngrapha*, quod ab utroque subscriberetur, ac ab utraque parte servaretur. Eoque differebat a *chirographo*, ut ostendunt hæc Asconii verba in III. Verr. *Inter syngraphas & cætera chirographa hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent; in syngraphis, etiam contra fidem veritatis pactio venit, &, non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solent more institutoque Græcorum, & cæteræ tabulæ ab una parte servari solent, syngrapha signata utriusque manu, utrique parti servandæ traduntur*. Etiam annuli dicuntur *chirographi*, id est, *manu sculpti*. Quomodo *chirographos Thyrios* dixit Catullus, de annulis Thyriis manu elaboratis. Nec aliter *chrysographata scuta* dixere. Id in Trebellio Pollione legas de scutis aurea scalptura insignibus. A γράφω etiam est ἐπίγραμμα, *inscriptio* quo proprie notatur *elogium* quod statuis, imaginibus, trophæis, monumentisque *inscribi* solet. Id etiam prosa fiebat, cujus rei multa sunt exempla in ant. inscripp. Etiam uno verbo poterat constare, ut Σωτὴρ in statua Verrina, teste Tullio. Postea *versus quos poeta huic epigrammati subjiciebat* & ipsi *epigrammatos* nomine appellari. Tandem extensa significatio ad alia quoque *poëmatia*, modo aliquid simpliciter indicarent, aut ex propositio deducerent: in cujusmodi poëmatis commendatur brevitas, argutia, & venustates. Ab eodem est ἀνάγραμμα sive ἀναγραμματισμὸς, *cum ex concinna literarum trajectione alia sententia generatur*. Cujus artificii meminit Artemidorus Daldianus, qui ad somniorum interpretationem conducere ea somniat: & Eustathius in Iliad. A. vers. LV. Item Isaacius Tzetzes in prolog. ad Lycophronem: ubi ejus exemplum ponit ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ, ΑΠΟ ΜΕΛΙΤΟΣ, & ΑΡΣΙΝΟΗ, ΙΟΝ ΗΡΑΣ. Multum in hoc genere sudavit ante alios JOANNES AURATUS, cujus nominis hoc anagramma, ARS EN NOVA VATIS. Inter alia Aurati anagrammata est illud in Petrum Ronsardum: *PIERRE DE RONSARD. ROSE DE PINDARE*. Elegans quoque illud cujusdam de Mureto: *MARC ANTOINE DE MURET. NATURE M'A MENE' DROICT*. Nec omitti debet illud, quod in Dominicum Baudinm, Jambico imprimis pollentem, fecit vir eruditissimus Samuel Næranus: ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ ΒΑΥΔΙΟΣ. ΙΔΙΟΝ ΚΥΔΟΣ ΙΑΜΒΟΣ. Γράφω Becmanno esse placet a גרף, quod est, *pugno comprehendo*.

GRATIA, a *gratus*; ut *justitia* a *justus*; *amicitia* ab *amicus*; *lætitia* a *lætus*. *Gratia* enim est, quæ *gratos* & amabiles *facit*. *Grates* a χάριτες. Sane Gloss. vett. & Onomasticon antiquum *Grates* interpretantur χάριτες. *Grates* igitur κατὰ μετάθεσιν pro *gartes*, quod ex *garites* eliso *I*, quomodo a κυπάρισσος est *cypressus*, a παλάμη, *palma*, &c. At χάρις, apposito *X*, fit a רצה, quod est, *gratum habuit*. Quod autem *gratia* dicimus pro *caussa*, id quoque a Græcis qui similiter dicunt χάριν. Nempe ut Galli *pour l'amour*. *Gratia* igitur pro *favore*, vel *amore*, sumitur. Atque hinc ablativus *gratiis*. Ut non modo apud Plautum, sed Terentium etiam: cujus illud, in Phorm. act. III. Sc. II.

Ut phaleratis dictis ducas me & meam ducas gratiis.

Hinc *ingratiis* apud eundem, hoc est, *invitus*, *velim nolim*. Ex *gratiis* autem factum *gratis* κατὰ συγκοπήν. A quo *gratuitus*, ut a *forte*, *fortuitus*. A *gratus* est *grator*, quod Onomasticon vetus exponit χάριν ἔχω. Item *gratulor*. Nam, qui *gratulatur* alienam felicitatem, sibi *gratam* & jucundam esse verbis ostendit. A *gratus* quoque ignota antiquis *gratitudinis*, & *ingratitudinis*, vocabula: de quibus in Animadversionibus Grammaticis dictum. Ejusdem ortus est nomen proprium *Gratius*; unde *Gratianus*; ut a *Martius Martianus*. *Gratius*, ac *Gratianus*, idem quod Græcum *Charisius*, a χάρις. ac Hebræum *Joannes*, seu יוחנן, a חנן *gratia affecit*. A quo & *Anna*, seu *Hannah*: item *Hannibal*, de quo in *Balsamum* dictum.

GRAVASTELLUS legimus apud Plautum, Epid. act. V. Sc. I. De eo sic Festus: *Gravastellus, senior, a gravitate sic dictus*. Ita enim est in MSStis. Camerarius in Plauti loco legit *gravistellus*: & putat nomen id Comica licentia factum esse ea *gravis* & *tellus*, ac Plautum in obeso danista allusisse ad ἄχθος ἀρούρης. Sed doctissimus Meursius legit *ravastellus*, idque præeunte Festo, cum scribit: *Ravi coloris, ravistelli appellantur a Plauto; qui sunt inter flavos & cæsios*. Nempe *ravastellus* fuerit ὑποκοριστικὸν a *ravaster*. Hoc vero a *ravus* fit, quomodo a *calvus* est *calvaster*. *Ravus* autem est *canus*: unde Varro *ravos oculos* dixit, pro *glaucis* sive *cæsiis*: & *ravam lupam* legimus apud Horatium. Plura de *ravi* voce diximus in *Raucus*.

GRAVIS, forte quasi *gerovis*, a *gerendo*. Nam *gravia* tolli ferrique necesse est, unde & tolerari ea dicuntur. [ab Æolico βραγὺς. vide Etymol. μέγα in βραχύς.] A *gravis* est *gravidus*; ut ab *herba*, *herbidus*. Vel a *gravo*, ut a *palleo*, *pallidus*. Festus: *Gravida est, quæ jam gravatur conceptu: prægnans velut occupata in generando, quod incitatus sit fetus ejus*. Ut a *dulcis*, *dulcedo*; sic a *gravis*, *gravedo*, quia *pectori gravis*. Usus Plautus, Asin. act. IV. Sc. I. & Catullus.

Hic me gravedo frigida & frequens tussis
Quassavit usque.

Hinc *gravedinosus* apud Cic. A *gravis* quoque *prægravo*, hoc est, *gravior sum*, *præpondero*. Κατὰ μεταφορὰν utitur Horatius:

Qui

. . . . *Qui prægravat artes*
Infra se positas. . . . .

†GRAVIS est a כבר, mutato pro more D in R, ut sit GAVER, unde per metathesim cum terminatione Latina GRAVIS. MAZOCHIVS.

GREMIUM ab *ingredior* κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt. Visum hac de re adferre verba Agrætii: *Sinum*, inquit, *dicimus exterius expansum receptaculum: gremium vestis receptaculum, interius jacens secretum. Virgil.*

Pandentemque sinus, & tota veste vocantem
Cæruleum in gremium.

Gremium autem dicitur a contrario, ab ingressu difficili. Verum nos potius ab *ingressu*, sic dici putamus, non quidem διὰ τὸν ἀφροδισιασμὸν, verum simpliciter, quod in eo pleraque femineus recondat sexus: unde illud Catulli ad Ortalum:

Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio,
Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilit, excutitur.

[a *gero*, quasi *geremium*, nisi potius a γυίλιον Hesych.]

GREX, ex ἀγέλη. Festus: *Greges ex Græca dici, quos illi ἀγέλας solent appellare*. Ac probat hoc etymon Bibliander, indice in B. Marcum. Sed in editione Antonii Augustini, atque inde in aliis, ad oram adscriptum γάργαρα. Atque idem in plerisque est MSStis. Ex γάργαρα autem corruptum videtur. Græci enim γάργαρα pro *quavis multitudine* usurpant: ut etiam Macrobius observat, l. v. Sat. cap. xx. Eoque & Scaliger apud Varronem, in IV. de L. L. legit: *Graculi, quod gregatim: ut quidam Græci Greges τὰ γάργαρα*. Ubi vulgo, *ut quidam Græci τὰ γέργερα*. *Grex* igitur fuerit detruncatum ex γέργερα, vel γάργαρα. Γάργαρα autem a γαργαίρω, quod est, *abunde, affluo*. Vel fuerit *grex* ab ἀγείρω ex ἄγερσις, id est, *congregatio*, præcisa principe litera, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ab ἀστήρ, *stella*; ab ἄρωμα, *tura*, &c. Ut autem ab ἀγέλη est ἀγελάζω, ita a *grege* est *grego*: quo usus Statius in primo Achilleïdos:

Qualiter Idaliæ volucres ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cæloque domoque gregatæ.

Citat etiam Priscianus, in VI. Ab eo sunt *Abgrego*, *adgrego*, *congrego*, *egregius*, & alia. Festus: *Abgregare, est ab grege ducere; adgregare ad gregem ducere, segregare, ex pluribus gregibus partes seducere; unde & egregius dicitur e grege lectus: quorum verborum frequens usus non mirum si ex pecoribus pendet, cum apud antiquos opes & patrimonia ex his præcipue constiterint, ut adhuc etiam pecunias & pecalia dicimus*. Ut vero *congrex* legimus apud Horatium & Ausonium, ita *segrex* apud Prudentium. Imo & Plauto, Mostell. Act. II. Sc. II. e MSStis Camerarii eam vocem restituere Gruterus, ac Colerus.

†GREX est ab Hebr. עדר *geder* ejusdem notionis, ablato Daleth, vel potius verso in R, Tusco more. Vel, si mavis, tum ipsum GREX, tum CONGREGARE, sunt a גור, *gur*, quod est *congregari*. MAZOCHIVS.

GRYLLUS a sono nomen accepit: teste Isidoro, lib. XII. cap. III. Vide de eo Plinium, lib. XII. cap. III.

GRIPHUS Latinis, quod Græcis αἴνιγμα· quemadmodum scribit Agellius, lib. XII. cap. VI. Et sic sane utitur idem scriptor, lib. I. cap. II. & Appuleius, II. Florid. Poëmati quoque Ausoniano nomen *griphus*. Ac in veteri lapide invenias: *Viatores optimis his nugis, griphis, ambagibusque meis condonate poscimus*. Sic autem *ænigma* dixere κατὰ μεταφορὰν. Nam proprie γρῖφος est *rete piscatorium*. Suidas utramque significationem complexus: Γρῖφος τὸ δίκτυον, λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. A propria τοῦ γρίφου significatione *piscatores* dicuntur γριφεῖς. Atque inde est, quod Plautus, Rudente, *piscatori* illi, qui vidulum invenerat, *Gripo* nomen fecerit. Quemadmodum autem a *reti piscatorio*, quod proprie *griphus*, *ænigma* dixere *griphum*, ita itidem *sirpum* dixere a *nassa*, hoc est, *vimineo piscatorum vase*, quod proprie *sirpus* dicitur. *Ænigmata* vero *sirpos* dici, auctor est Agellius, lib. XII. cap. VI. Crinitus, qui Alciatum & Rhodiginum in suam sententiam pertraxit, putat pro *sirpos* vel *scirpos* legendum *scrupos*. Movet eum proverbium, *nodum in scirpo quærere*: quo post Ennium, Lucillium, aliosque usus quoque Ennodius, pro quarta synodo Romana: *Nunquam bene nodus in scirpo quæritur*. Respondet ad hoc argumentum P. Mosellanus, sic κατ' ἀντίφρασιν dici. Verum minime a *scirpo*, vel *sirpo*, qua *juncus* est *enodis*, sic *ænigma* appellatur. Sed qua inter viritia est, exque eo fiunt *nassæ*, hoc est, *vasa viminea*, quibus postquam se pisces insinuarint, egredi non possint. Vel dicendum *sirpum* generatim esse omne πλέγμα, sive ex *juncis* aut viminibus contextum: cujusmodi omnia nodis multis vinciuntur & implicantur; unde *sirpus*, pro *nodosa quæstione*. Vide *Griphus* & *Sirpare*. *Scrupos* vero apud Gellium legi nullo modo potest. Quippe cum *scrupus*, sive *scrupulus*, Donato teste, proprie sit *lapillus*, *qui in calceos incidens male habet pedem*: μεταφορικῶς vero sic dicatur, *quicquid animo molestiam gignit*: liquet non potuisse id nomen *ænigmatis* imponi, cum omnia quæ legentem difficultate remorantur, *scrupum* sive *scrupulum* animo injiciant, nec tamen omnibus iste *ænigmatis* vox possit convenire. Latius igitur multo *scrupi*, quam *ænigmatis* nomen patere, manifestum est.

†GROMA (inquit Festus in ea voce) *appellatur genus machinulae cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci dicunt γνώμονα*. Nonius: *Gruma mensura quædam, qua flexae viæ ad lineam diriguntur, ut est agrimensorum & talium*. Putant factum a Græco γνώμων. Equidem & rem totam a Tuscis in Italia propagatam suspicor (vide Tyrrh. Diatr. VI. in FALISCI) & vocem Tuscam esse, atque ex Oriente petitam. Syris גרומא *groume* significat *explorationem*, *scrutinia*: ex quo (Syriaca diphthongo in O contracta) est GROMA, instrumentum ad *explorandum* ac metiendum. Ad haec Hebr. גרם *gerem* i. e. *os* (nam ea radix est) ad metiendi ἀκρίβειαν pertinet, uti quum in historia diluvii dicitur, *In articulo* (Hebr. בגרם *begerem*, ad verbum *in osse*) *diei illius*. Res eo redit, quod sicut *ossa* totius corporis articulationem & adumbrationem continent, sic in *Groma* totius regionis ἰχνογραφία tamquam σκελετὸν (italice *scheletro*) adumbratur. Sed prior originatio verior videtur. MAZOCHIVS.

GROSSUS, ὄλυνθος, *ficus immatura*: fortasse a κρύος, id est, *frigus*, quo fit, ut non excoquatur: vel potius a גרש, hoc est, *expulsum*, *ejectum*, quod de *fructibus a Luna protrusis* usurpatur, Deuteron. XXXIII. XIV.

GRUMA, in Glossis Philoxeni exponitur γνώμων, & βασιλικὴ γνώμη. Unde etymon vocis obscurum non est. Nempe est *gruma* ex *groma*, *groma* a γνώμα, seu γνώμα, quæ & γνώμων. N in R abit, quomodo a μονὴ, *mora*; a φονᾶν, *furere*; e *cluna*, *clura*, &c. Juvat & Festus: *Groma appellatur genus machinulæ cujusdam, que regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci vocant γνώμονα*. Nonius: *Gruma, mensura quadam, qua flexa via ad lineam diriguntur: ut est agrimensorum, & talium*. Sequentia sunt corrupta. Vulgo legitur: *Ennius lib.* XVIII. *grumam dirigere dixit, degrumari ferrum*. Ubi Merula pro *grumam* legit *grumari*: & pro *dirigere* suspicatur legendum *diruere*. Sane Glossæ Philox. *Grumari* κατασρώσαι. Sed rectum est *gruma dirigere*. Id autem fiebat dioptrico organo, quod γνώμονα, sive *grumam*, dixere. Quare *degrumare ferro* (sic apud Nonium legendum) ferramento capere mensuram castrorum vel agrorum. In iisdem Glossis est, *Grumat*, μετρεῖ, ἐξισοῖ. Hinc *degrumare*. Lucilius apud Nonium:

. . . . *Viamque*
Vis degrumari, ut castris mensor facit olim.

Ubi

Ubi veteres libri, *Degrumari vis, uti castr. m. f. e.* Nempe *degrumari vis* corruptum est, *degrumabis*, *b* in *v* abeunte. Vera igitur lectio,

. . . . Viamque
Degramabis, uti castris mensor facit olim.

Est & alia *gruma* significatio. Nam in castris quoque *grumæ* erant locus medius, ubi *groma* organum a metatore ponebantur, ut quatuor faceret angulos normales, & ita divideret castra in quatuor partes, quarum viæ in *grumæ* loco conveniebant. Hoc Nonius voluit his verbis: *Grumæ sunt loco media, in qua directæ quatuor congregantur & conveniunt viæ.* Idem voluit Hyginus in *Gromatico*, sive de castrorum metatione, cum ait *gromam* poni in tetrantem. Idem ait *gromam* fuisse prope prætorium, & *gromam appellari, quod turba ibi congruat.* Hoc ostendit, *gruma*, non *groma*, scripsisse. Ac velle in castris sic locum vocatum, qui quasi forum castrense esset, ubi congruerent milites. Sed de etymo errat. Quod non a congruendo, sed quia, ibi cum castra metari vellent, *gromam* sive γνώμονα, collocarent ad vias castrorum dirigendas. Ut autem a γνώμα est *groma*, & *gruma*: ita a γνωματικὸς est *gromaticus*: ut *disciplina gromatica*, quæ agrorum mensuram docet. Cassiodorus, lib. III. Var. epist. III. de eligendo agrimensore: *Hoc enim, per geometricas figuras & gromaticam disciplinam, ita diligenter agnoscitur.* Gromatici igitur γνωμονικοί, ut gromatice, γνωμονική. Sed pro *gromatico* apud Cassiodorum *grammatice* legi solet, sane inepte. Quemadmodum vero *gromæ* usus duplex; in agris, & in castris: ita & *gromatice* duplex. Unde Hyginus tum *gromaticum* scripsit *de limitibus constituendis*: tum *gromaticum* de *castrorum metatione*.

GRUMUS, ut Festus describit, *est terræ collectio minor tumulo.* Unde in Glossis Philox. exponitur, τύμβος. Ita nsi Cæsar, Vitruvius, scriptoresque rei rusticæ. Ex antiquissimis sic usurpare Accium, Nonius docet. Qui & a *congerie* dici ait. Nempe quasi *gerumus*. Quod & Perottus probat. Sed is *grummus* scribit, vett. quosdam libros secutus, in quibus similiter *grumma* pro *gruma*. Aliam etiam *grumi* notionem indicat Sosipater, lib. I. cui *grami* οἱ τῶν ὅρων λίθοι. Similiter Gloss. Græco lat ὅρων λίθοι, *grumi*. Et Gloss. Philox. *Grimini* (leg. *grumi*, vel *grumuli*, aut *grupuli*) Οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι. Quibus in locis per λίθους intelligo σωρὸν λίθων, *acervum lapidum*. Nam in *grumo* necessaria est plurium collectio. Itaque & *grumus* dicitur de iis, quæ ex pluribus concrescunt & quasi coalescunt. Ut apud Plinium *grumus salis*, quod Græcis similiter θρόμβος ἁλός. Quæ si princeps esset significatio, deducerem a κρυμὸς, quod est ψῦχος, *frigus*, ut interpretatur Hesychius. *Frigore* enim *res concrescunt*. Becmano placet *grumus* esse a גרם, quod est *pars lapidis, ossis, aut alterius rei divisa*, a גרם, quod est *confringere, comminuere*. Sed hoc non convenit cum significatione *grumi*, quæ collectionem aut concretionem partium, non divisionem in partes requirit. Convenit tamen & rebus minutis; sed quæ ex minutis coaluerint: ut de *grumo salis* diximus. Atque hinc Belgis *mica panis* dicitur *Krumel*, quod sine dubio est ex *grumus*. [Hesych. γρῦμεα interpretatur τρύβλιον. Θρόμβοι Hesych.]

✝GRUMUS (ait Festus) *terrae collectio minor tumulo.* Itaque poterat ab Hebr. גרם *gerem* i. e. *esse* fieri; quia sicut officula quaedam in corpore extuberant, sic in agro *grumi*. Sed magis id proprium est, quod in Glossis GRUMI explicantur οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι i. e. *lapides qui fines disterminant*. Qua ratiune erit ejusdem, ac *Groma* praecedens, originationis. Nam sive a GRUMUS fit GRUMA, quia ad terminos illos agrimensores oculorum aciem dirigunt; sive contra; nam quo metatores ope GROMAE direxerunt speculationem, ibi deinde grumi illi depanguntur. Frustra ergo sese excruciant, qui a κρυμὸς, quique a verbo *grue* id vocabulum arcessunt. MAZOCHIUS.

GRUNNIO, a γρυλλίζω, mutato λ in ν, quomodo a Syriaco *luz* est *nux*. γρυλλίζω factum a sono *grunditus* istius animalis, qui est γρῦ. Nam proprie *porcum grunnire* docet hic locus Varronis, in Aboriginibus, apud Nonium; *Grunnit tepido lacte satur mola mactatus porcus.* Sosipater: *Mu cattum est, unde dicuntur mutire; sicut gru porcorum, unde dicuntur grunnire.* Pro *grunnire* vett. dicebant *grundire*: quod Diomedes lib. I. probat ex Cælio Quadrigario, & Cæcilio comico. Item Nonius partim ex iisdem, partim ex Laberio. Hinc *lares grundiles*: quos Nonius Romæ constitutos fuisse ait in honorem *porcæ*, quæ XXX. pepererat. Idem apud Diomedem legas. Sed hic subjungit auctoritatem Cassii Hæminæ, cujus hæc verba, lib. II. historiar. *Pastorum vulgus sine contentione consentiendo, præfecerunt æqualiter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter se essent. Monstrum fit, sus parit porcos triginta, cujus rei fanum fecerunt Laribus Grundulibus.* Hactenus ille. Confirmat hanc sententiam, quod *Laribus grundile* illud *pecus* soleat sacrificari. Horat. lib. II. sat. III.

. . . . Immoles æquis
Hic porcum Laribus.

Propertius, lib. IV. el. I.

Parva saginati lustrabant compita porci:

Vel dicendum *Lares* dictos *grundales* a *grunda*: qua de re vide quæ in *Suggrunda* dicemus.

GRUS contractum ex γέρανος, quod idem. Hoc quidam deducunt ab עגור, quod tamen alii non *gruem*, sed *hirundinem* aut *picam*, interpretantur. A γέρανος, est *geranium* herba, inter cujus folia in cacuminibus capitula sunt *gruum*, ut tradit Plinius, lib. XXVI. cap. XI. Ἐπ' ἄκρων τῶν μασχαλῶν ἔχει ἐξοχάς τινας ἀνανενευκυίας, ὡς γεράνων κεφαλὰς, σὺν τοῖς ῥάμφεσι, hoc est, *in summis alis habet sursum spectantia quasi gruum capita cum suis rostris*: ut tradit Dioscorides, lib. III. cap. CXXXI. Ab eadem voce dictus γερανίτης λίθος. Plinius, lib. XXXVII. cap XI. *Ab animalibus cognominantur carcinias, marini cancri colore; echites a vipera; & a gruis collo, geranites; hieracites accipitris.* Item *Gerania*, Thraciæ urbs, Solinus, cap. XXXV. *Quondam urbem Geraniam, Catthuzam barbari vocant; unde a gruibus Pygmæos feras pulsos.* A *grus* ex veterum mente est *gruere*; indeque *congruere*. Glossæ Phil. *Gruunt*, γεράνιζουσι. Onomasticon vetus, *Gruunt*, κλαγγάζουσι. Festus: *Gruere dicuntur grues, ut sues grunnire: unde tractum est congruere, hoc est convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.* Idem: *Congruere dictum est a gruibus, quæ se non segregant, sive cum volant, sive cum pascuntur.* Ab eodem *ingruere*, simul ac consertim *gruum* more invadere. Joh. Saresberiensis Polleratici, lib. I. cap. ult. *Ciconia, quoniam avis concordiæ est, aut concordiam invenit, aut concordiam facit. Grus semper adfert, quod expedit: unde & gruere verbum antiquum, a quo congruere, quod proficit, & ingruere contra, quod officit: unde illud:*

. . . . Bis vitibus ingruit umbra.

Hæc ille. Maroniano vero isti a Saresberiense adducto simile est Plauti illud, Amph. Act. I. Sc. I.

Hostes crebri cadunt, nostri contra ingruunt
Vicimus, vi feroces.

Prout optime restituit Gruterus. Sed ad etymon quod attinet, metuo ne veteres ipsi decipiantur. Nemo enim, quod constet, verbo *gruendi* utitur. Quid, si igitur dicamus, ut in *redamo*, *prodeo*, *prodigo*, & aliis, *d* assumitur: sic adsciscì *g* in *congruo*, & *ingruo*, venireque a *ruo*, ut *congruo* sit pro *corruo*; *ingruo* pro *inruo*?

✝GRUS fit a Tusco ejusd. notionis vocabulo γρὺς, sive potius γρῦς, quod ex Hesychio affert Bochartus. MAZ.

GRYPS, γρύψ. Glossæ Philox. *Grupes*, γρῦπες. Dicitur & *gryphus*, unde *gryphas* & *gryphos* apud Plinium legimus. Avis est fabulosa, cui nomen id ab *adunco rostro*. Nam γρυπὸς, qui *aduncus naso*, aut *rostro*. De bello eorum cum Arimaspis ob auri custodiam, vide Herodotum, lib. III. & IV. Ctesiam in Indicis, Pausan. in Atticis, & Plinium, lib. VII. cap. II.

G V

GVBERNO, a κυβερνῶ, K in G mutato: quæ cognatæ sunt litteræ: ut ait Terent. Scaurus. A κυβερνῶ Æoles dicunt κυβερνητὴρ & κυβερνήταρ, quorum imitatione Latini itidem a *gubernando* dicunt *gubernator*. Κυβερνῶ forte a גבר, quod est *superare*, *prævalere*, *gubernare*. At illepidum illud Isidori lib. xix. cap. i. Gubernio, *qui & gubernator*, *quasi cohibernator*, *quod cohibeat prudentia sua hiberna*, *id est*, *tempestates maris*. Pro *gubernator* etiam *guber* legas in Glossis Philoxeni: *Guber*, κυβερνήτης. Quæ lectio si integra est, veterum aliquis parte vocis abscissa *guber* dixerit pro *gubernator*, quomodo Ennius, Oscos imitatus, *cæl* pro *cælum*, *gau* pro *gaudium*. Vide Lipsium, lib. i. Epist. Quæst. xix. & quæ nos de Titinii loco in Oratoriis Institut. lib. iii. cap. v. Etiam *guberna* pro *gubernacula* usurpat Lucilius:

Proras despoliate & detundete guberna.

GVLA fortasse κατὰ μετάθεσιν a לוע, id est, *gula*. Proverb. xxiii. Vel potius a γωλεὸς, quod est, κοίλωμα, *cavitas*, teste Eustathio. Alterum sane horum malim, quam ut sit a κοίλη, *cava*. Vel ἀπὸ τοῦ γυλίου· quam vocem alii per duplex λλ scribunt. Est autem γύλιος, sive γύλιον, (utroque modo scribi, ex Hesychio constat) *cophinus*, sive *fiscina militaris*, in qua reponebant cibos, sive alimenta, ut caseum, olivas, cepe. Pro hac tamen sententia est, quod ait Hesychius Herculem γύλιον dici; forte quia *gulosus*, & βουθοίνας. [malo a γεύω, unde *gus*, *gusto*.] A *gula* est *gulo*, idem quod *gulosus*. Ab eodem forte *guttur*, quasi *gulurtur*. Nisi potius *guttur* a sono, quem cibus in animantibus plerisque edit, cum per *gulam* trajicitur. Nam similiter ea pars dicitur *gluttur*, unde *glutto*, & *glutire*: de quibus suo loco. A *gula* quoque *ingluvies*, teste Festo, ut nempe dicatur quasi *ingulavies*. Id magis placet, quam ut sit ab *inglubo*: quod scribit Jovianus Pontanus, in Actio, ubi addit, *in* augere in hoc vocabulo: uti in aliis multis, quæ apud eum legere potes pag. cxxxviii. B. edit. Ald. Pontano tamen favere videntur Glossæ Philoxeni, in quibus legas, *Inglubies*, ἀποδερματισμός. Nam ἀπόδειρον, excoris, *deglubo*. Sed proprietas vocis eum refellit. Siquidem *ingluvies* dicitur sinus interior circa *guttur*, in quem aves demittunt cibos, priusquam in ventrem recondant. Ita in pullis Columella appellat. Præterea *voracitatem* signat: sive, ut Philoxeni Glossæ exponunt, λαγνείαν, hoc est, *luxuriam*: seu, ut Onomasticon interpretatur, λιχνείαν, hoc est, *liguritionem*. Ita usus Terentius. Sex hæc, seu altera prior est significatio, prius etymon placet. Nam & sinus ille cibos præcipiens, (unde Græcis πρόλοβος vocatur) in *gula* est: & *liguritores*, ac *voraces*, *gulæ* sunt addicti: unde & *gulosi* dicuntur..

†GVLA fit ab Hebr. verbo לוע *deglutiri*, unde לוע, quod est *gula*: ex quo per μετάθεσιν & reddito *Ain* per G, exstitit GVLA. MAZOCHIVS.

GVMIÆ sunt *gulosi*, unde & nomen si Festum audimus. Sic enim ille: *Ingluvies a gula dicta*, *hinc & ingluviosus*, *&* *gluto*, *gula*, *gumia*, *guttur*, *guttus* (Scal. *glutus*,) *gutturiosus & curculio*. Sed de origine fallitur. Nam ut a *saburra* mulieres *sacuras saburratas* dixit, ita, ut Scaliger in Conjectanei monet, ac Nonnesios, in Grammatistice, *gulosi* dicti a γόμος, quod proprie *saburra*, τὰ ὑποτιθέμενα ταῖς ναυσὶ, ut scribit Pollux. Nempe a γέμειν, quod est, *plenum onustumque esse*. [a γόμος vel potius ex γέμω, unde γόμος *saburra*. *Gumia* itaque *saburratus*.] Sunt qui pro *gumiæ* legant *gemiæ*, quod ad γέμειν propius accesserit. Sane in MSStis Nonii exemplaribus legas, *gemiæ*, *gulosi*. Lucill. lib. xxx.

Illo quid fiat Lamia & Pytho oxyodontes

Quod veniunt gemiæ, *illæ* (*illepidæ* legit H. Junius) *improbæ*, *ineptæ*.

Paullus Merula pro *gemiæ*, sive ut in vulgatis est, *gumiæ*, legit *gluviæ*, ut ejusdem sit originis ac *ingluvies*. Sed Scaliger ex Festo corrigit, *gumiæ*, Luciliique posteriorem versum sic emendat:

Quæ veniunt illæ gumiæ, *vetulæ*, *improbæ*, *ineptæ*.

Usus eodem Lucilius, apud Ciceronem, ii. de Fin.

. . . . *Compellans gumias ex ordine nostros.*

Usurpat & Appuleius, Apol. i. *Gumiæ cujusdam & desperati lurconis*. Estque a *gumia*, *degumare*, sive *degumiare*, si vera ejusdem Scaligeri correctio apud Festum. Nam in vulgatis est: *Degunere*, *degustare*. Imo in Glossis quoque Philoxeni legas, *Degunere*, ἀπογευσασθαι, καὶ σεγῶσαι. Sed hic quoque *degumiare* vel *degumare* legendum. Pro σέγωσαι vero συγγεῦσαι scribendum, ut monuit Bon. Vulcanius.

GVMMI, ut Isidorus ait, lib. xvii. cap. vii. est a Græcis, quibus dicitur κόμμι. Conversa tenui in mediam. [a κόπτω, κομμὸς, κοπτὸς, *est enim lacryma arborum*.]

GVRDVS Hispanicum est, quibus hodieque *gordo* significat *pinguem*, sed pro *stolido* usurpatum more Græcorum, quibus παχὺς proprie *pinguem*, & per translationem notat *stupidum*. Quinctilianus, lib. i. cap. ix. *Gurdos*, *quos pro stolidis accipit vulgus*, *ex Hispania duxisse originem audivi*. Legas & *gurdi* vocem in vett. Glossis.

GVRGES non a *gula*, ut Perottus voluit: sed a *sono* factum. Apte eum sonum expressit Maro, ii. Æn.

. . . . *Clausi fit gurgite murmur.*

Eundem sonum habes in verbo *gargarizare*, & Belgico *gorgelen*. [f. ab ἔργω.]

†GVRGVLIO & Graecum γαργαρεὼν & GARGARIZO &c. sunt omnia ab Hebraeo גרגרת *gorgera* & *gargereth*, quae guttur significant. Et Hebraicae quidem radici vicinius est Græcorum γαργαρεὼν quam Latinum *Gurgulio*: hoc ideo quia Tyrrheni vocalis V amantissimi erant, perinde ac Syri MAZOCHIVS.

GVSTO non a *gutture*, ut voluit Perottus. sed a γευστὸς, quod verbale a γεύομαι, *gusto*. Hinc *gustum*, γεῦμα, ut exponunt Glossæ. Legas apud Apitium, de re culin. lib. iv. cap. v. A quo diminutivum *gustulum*, apud Appuleium ii. & ix. Met. Ab *gusto* erit *gustatorium*, γευστήριον, ut Glossæ vett. exponunt. Id erat, ex quo in caupona gustarent merum. Unde & *meraria* vocabatur. Eædem Glossæ: *Meraria*, γευστρίς.

GVTTA, & *stilla*, ut veterum quidam distinguant, ostendimus in *Stilla*. Petro Nunnesio, in Grammatistice sua placet *gutta* esse a σταγὼν, quod idem notat. Sed nimis abeunt literæ. Quare potius dicitur *gutta* quasi *chuta*; χυτὴ a χέω, hoc est, *fundo*. Funditur enim. Itaque idem sunt ἐπίχυσις, & *guttus*. Dicebatur ita, quod vinum eo funderent *guttatim*, quod Græci dicunt ἐπιψακάζειν, Latini *irrorare*, ut Persius, sat. vi.

Ipse sacrum irrorans patinis piper . . . .

Fuisse autem ἐπίχυσιν æneam docet Athenæus, qui & Menandrum usurpare probat. E Latinis Græca *epichysis* voce usus Plautus, Rudente, act. v. sc. ii. Alias *epichysis* est genus vasis coquinarii, ut ex Aristophane ostendit Pollux, lib. x. cap. xxiv. *Guttum* Samium legas apud Gellium, lib. xvii. cap. viii. De ea voce sic Varro, lib. iv. de L. L. *Qui vinum dabant*, *ut minutatim funderent*, *a guttis guttum appellarunt*: *& qui sumebant minutatim*, *a sumendo simpulum nominavere*. Quo ex loco discimus, eo modo *guttum* & *simpulum* differre, quo *epichysin*, & *cyathum*. Nam ex *epichysi*, seu *gutto*, fundebant *guttatim* in *cyathum*, seu *simpulum*. Tantum hoc discriminis est, quod ἐπίχυσις, & κύαθος, Græca sunt; *guttus*, & *simpulum*, Latina. [*Guttus*, est & Græcum γοῦττος, λεκύθου γένος. Etym. M.] A *gutta* quoque est *gutturnium*, quod idem videtur ac *guttus*. Glossæ Philoxeni: *Gutturnium*, Εἶδος σκεύους ὀρραμου. Ex *gutturnium* factum *coturnium*. Festus: *Coturnium*, *vas*, *quo in sacrificiis vinum fundebatur*. Græcis *gutta* dicitur σταγὼν a στάζω, pro quo & σταλάω, & σταλάζω dixere, unde σταλαγμὸς, hoc est, *destillatio*. Item σταλαγμίας *chalcanthi purissimi genus*, quia fit *stiriæ*, seu *guttæ*, simile. Docet id Plinius, lib. xxxiv. cap. xii. Ubi inter alia de *chalcantho* sic

sic ait : *Fit & pluribus modis , genere eo' in scrobes cavato : quarum e lateribus distillantes hyberno gelu stirias , stalagmiam vocant : neque est purius aliud .* Est & inaurium genus dictum *stalagmia* , quia σταλαγμῷ , seu *guttæ* , sit simile : Nisi cum Hermolao Barbaro sic a *stalagmia* chalcanthi genere dici malis . Festus : *Stalagmium genus inaurium videtur significare . Cæcilius in Karine : Ex aure ejus stalagmium Domi habeo* . *Inauris* & *stalagmii* vocem per appositionem junxit Plautus , Menæchmis , III. III.

Amabo , mi Menæchme , inaures da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm stalagmia ,
Ut te libenter videam , cum ad nos veneris .

GVTTATVS est color equi ; de quo sic Isidorus , lib. XI. cap. I. *Guttatus , albus nigris intervenientibus punctis* . Nempe nomen ex eo , quia puncta illa *guttarum* instar adspersa . Sic equum *guttatum* dixit Palladius . Gallinas quoque Numidicas similiter *guttatas* dixit Martialis, lib. v.

GY

GYMNASIVM , Græcis , γυμνάσιον , a γυμνάζω , hoc est , *exerceo* , ac proprie *nudum me exerceo* . Est enim a γυμνὸς , hoc est , *nudus* ; unde est , quod appellationem hanc ludis literariis convenire negat Jul. Scaliger , lib. I. de re poët. cap. XXII. *A nudis* , inquit , *dicta gymnasia , quod nomen hautquaquam conveniat literariis ludis ; nusquam enim minus quam in tam sanctis sodalitatibus nudos agere convenit.* Cicero tamen in Orat. & Plinius in epist. utitur pro *philosophorum scholis* . Nec mirum , quando γυμνάσιον non est ἀμέσως a γυμνὸς , sed a γυμνάζω , quod ἁπλῶς significat *exercere* . Videntur autem *scholæ* hoc nomine non tam μεταφορικῶς dictæ , quam quod philosophi olim ea ad philosophandum loca elegissent , in quibus in palæstra juventus exerceri solita erat . Nam multo ante fuisse *gymnasia* , quam in iis philosophi docere , aut disputare cœpissent , auctor est Cicero , lib. II. de Orat. Quæritur autem , an athletæ omnino nudi essent . Sane certasse omnino nudos , solum oleo inunctos , & pulvere arenaque conspersos , satis argumento est , quod & Augustus Cæsar vetuit , ne feminæ istiusmodi spectaculis interessent . Auctor quoque est Thucydides , lib. I. olim quidem athletas fibulatis campestribus certasse , sed suo ævo nudos : in Asia tamen servari veterem modestiam . Fuse hac de re Petrus Faber , lib. II. ἀγωνισ. cap. II. & cap. IV. Porro aliud longe *gymnastica* , ac *gymnica* : illius finis est sanitas , quæ exercendo corpus comparatur aut conservatur : hujus vero finis victoria est . De ludis *gymnicis* videre potes Onuphrium Panvinum , lib. II. de ludis Circensibus , cap. I. ac imprimis Hieron. Mercurialem , libris de arte *gymnastica* .

GYMNOSOPHISTÆ Ægyptiorum & Æthiopum sunt sacerdotes , ut Indorum *Brachmanæ* , sive *Brachmanes* . Hieronymus in Ezechielis , cap. XIII. *Indorum Brachmanes , & Æthiopum Gymnosophistæ* . Idem ad Lætam , de institutione filiæ : *Quod & Indorum Brachmani , & Ægyptiorum Gymnosophistæ , in polenta & orisa , & pomorum solo observant cibo* . Sidonius, lib. VIII. epist. III. *Ad Æthiopum Gymnosophistas , Indorumque Brachmanas peregrinare* . Confudit tamen hæc nomina Tertullianus , in Apolog. *Neque enim Brachmanæ , aut Indorum Gymnosophistæ sumus sylvicolæ & exules vitæ* . *Gymnosophistæ* autem dicti ; quasi γυμνοὶ σοφισταὶ , quia nudi incederent per opacas solitudines , summamque ad tolerantiam se exercerent . Vide quæ de sapientibus Indiæ ex Onesicrit. scribit Strabo in quinctodecimo .

GYPSVM , γύψος , quod idem . Hinc apud Petronium *amphoræ gypsatæ* , quæ *occlusæ* erant *gypso* . Item *manus gypsatissimas* de Medea ait Tullius , quia barbaræ *gypso* uterentur , ut conciliarent manibus candorem . Vel quia histrionibus is mos esset , eoque & hoc fecisset , qui Medeam in scena repræsentasset .

GYRVS , a Græco γῦρος , Cyrillus , sive Johannes Philoponus : Γῦρος , γύρου , ὁ , *ambitus , gyrus , penultima circumflectitur* : Γυρὸς , γυροῦ , ὁ , *rotundus , acuitur* . Verum Eustathius in Odyss. T. γυρὸς pro *scrobe* ὀξύτονον facit : ac similiter apud Hesychium legimus , γυροὶ , βόθροι . Est γῦρος a γυρὸς vel γυριὸς , hoc est , *curvus* . Estque *curvus* vel a γυρὸς , vel a κυρτὸς . Utrumque *curvum* notat . De quo seorsim . A γυρὸς fortasse γυρῖνοι , quomodo μικροὶ βάτραχοι dicebantur, teste Suida . Nempe ob *rotunditatem* . Plinius , lib. VIII. cap. LI. *Rana pariens minimas carnes nigras , quas gyrinos vocant , oculis tantum & cauda insignes , cauda findente se in posteriora* .

H

HABEO ab ἅβω , id est , *habeo* . [Germ. *hebben* ; ab ἔχειν .] Hesychius , Ἄβεις , [pro ὄφεις] ἔχεις . Idem habet Phavorinus : atque addit , ita loqui Pamphylios . In quo si fallit , proximum fuerit deducere a Græco ἁφὴ , hoc est , *tactus* , seu ἅπτεσθαι , *tango , tracto* . Vel ab Hebræo יהב , hoc est , *dedit* . Quia *habet* quisque id quo *donatus* . Unde *præditus* pro *habente* . Interdam *habeo* notat *habito* : quomodo Nonius docet locutos Accium , Plautum , Sallustium , Maronem . Nec mirum , cum ex eo *habito* dicatur . Servius ad illud Ecl. II. *Atque humiles habitare casas . Sane* , inquit , *melius ; habito illam rem , quam habito in illa re . Nam etiam principalitas hujus verbi frequentativi accusativum regit : ut habeo illam rem.* Ab *habeo* est *habitus* , quod interdam adjectivum ; indeque *habitior* , hoc est , *pinguior* , ut exponit Verrius Flaccus . Item *habitissimus* : quo usus Agellius lib. IV. Ejusdem originis est *habitudo* . Græci eodem modo dicunt εὐεκτεῖν , quo Latini *habitiorem esse* . Ab *habendo* quoque dictæ *habenæ* , teste Agrætio , & Isidoro . Nempe quia iis *inhibentur* equi . A *de* & *habeo* est *debeo* , quasi *de alio habeo* . Quomodo Terentius in Phorm. ait II. II.

Agrum de nostro patre colendum habebat .

Nunnesio in Grammatisthee placet *debeo* esse ab ὀφλέω . Mihi alterum illud magis arridet . Similiter sane a *præ* & *habeo* est *præhibeo* , unde per συγκοπὴν *præbeo* . *H* perit , ut in *nemo* , ex *ne* & *homo* . Integro *præhibeo* usus Plautus , Pseud. I. II. atque alibi . Hinc *præbenda* pro *præbitione* . Gloss. *Præbenda* , παροχή . Similia , *inhibere* , *perhibere* , &c. De voce *inhibendi* elegans est locus Ciceronis lib. XIII. epist. XXI. ad Att. ubi docet aliud esse *inhibere* , aliud *retinere* . *Retinere* proprie aurigam , cum equorum cursum adductis habenis sistit : *inhibere* autem navem , non eam remiges navem sistunt , sed cum alio modo navigantes eam convertunt ad puppim . Ibidem Tullius ait *inhibendi* verbum totum esse nauticum , non quia nesciret , seu etymon seu usum spectes , latius patere , sed quia apud Tullium est ἀντίθεσις inter *aurigam* , & *remigem* : ac ille proprie *currum retinere* , aut *sustinere* ; hic *remos* proprie *inhibere* dicatur . Quam ejus loci sententiam non satis perspexit vir eruditus in Etymologico suo . Ab *habeo* quoque est *cohibeo* : unde *cohibile* , quod facile *cohibetur* , geriturque . Gloss. vett. *Cohibilis* , *facilis* , εὔχειρος . Nempe *cohibile* vocatur , quod optime manu teneri & circumferri potest : ut sunt , quæ ἐγχειρίδια vocamus , quia manu queant claudi . Hinc *cohibiliter* . Usus Appuleius in Apolog. *Ordinatius & cohibilius eadem Græce & Latine adnitar describere* . Sententia est : quæ ab aliis fuse & confuse scripta sunt , ea & ordine & breviter perstringam . Contrarium est *incohibile* , ut *ardor incohibilis* , apud Ammianum , lib XIV. hoc est , qui difficulter *cohibetur* ac *reprimitur* . Imo apud Gellium quoque lib. v. cap. III. ubi de Protagora & Democrito , *onus impeditum atque incohibile* . Nempe quia difficile foret ita caudices componere , ut expedite geri possent . In plerisque libris perperam est *incibile* . Ab *habendo* quoque est *debilis* quasi *dehabilis* . Pro eo *debil* dixit Ennius , qui detruncatis vocibus gaudet : unde apud eum *cel* , *gau* , alia . Item *prohibeo* , quasi *porro habere* ;

ut *prodigere* quasi *porro agere*. Differunt *prohibere*, & *vetare*, quod illud fit factis, hoc dictis. *Probus* quoque quasi *probibus* dici ostendimus seorsim. A *re* & *habeo* est *redhibeo*, D inserto ob sequentem vocalem, ut in *redire*. *Redhibitum*, Festo teste, *id proprie dicitur, quod redditum est, cum qui dedit, idem rursum coactus est habere id, quod ante habuit.* Itaque apud Plautum, Mostell. act. III. sc. II. ait senex de ædibus, quas vili emptas putabat, ac eopse pretio reddi venditori nolebat:

. . . . *Si male empto*
Ferent, nobis haut has redhibere liceret.

Hinc *redhibitio* Fabio & Jurisconsultis: quæ Græce ἀπαγωγή, ut ex Hesychio cognoscere est.

HÆDUS, [χίμαρος] in antiquis non raro per Æ scribi, agnoscit Pierius, ad Ecl. I. In vulgatis per OE exaratur. Quasi *fœdum* dici ajunt. Esse enim *hircum* animalium omnium *fœdissimum*. Sane Sabini pro *hædus* dixere *fædus*. Varro, IV. de L. L. *Hircus, quod Sabini fircus, & quod illic fedus, in Latio rure hedus, quod in urbe, ut in multis, A addito hædus.* Idem scribit Velius Longus, lib. de Orthograph. Sunt, quibus placet *hædus* esse αἰδώς, id est, *pudor*, quia sit animal *lascivum*, unde Ovid. XII. Met.

. . . . *Tenero lascivior hædo.*

Sed non dubium quin *hædus* dicatur quasi *hedus*, a גדי, quod idem. Diminutivum ejus est *hedillus*. Plautus, Asin. II. III.

Agnellum, hædillum me tuum dic esse, vel vitellum.

†HAEDUS (sic enim cum AE scribendum esse, non cum OE, Varro fidem facit, & meliores libri ac lapides adstipulantur) potest quidem ab Hebr. גדי *gedi* (quod idem significat) fuisse factum (nam sicuti *Ain* a Graecis passim per G redditur; sic *Gimel* potuit apud nostros in aspirationem converti) sed tamen propius est, ut ab Hebr. עז *Hez* (ejusd. significationis) arcessatur. Nam in ea voce Etrusci (Phoenicum in morem Chaldaizantes) Zeta in D more Chaldaico converterunt, idque non praeter solitum Tuscorum ac Latinorum. Indidem *Aedessae* urbis Macedonicae & Ciliciae nomen esse adsciscendum (quod nomen a *capris* esse derivatum, Justinus VII. I. testatur) ostendi ad Kalendarium Neapol. ad XX. Maii in Adnot. 249. vide ibi dicta. At id nomen postea in *Aegas* mutatum fuit, pro *Aedas* scilicet: non aliter atque ex *Carthado* factum est *Carthago*. Quod dixi HAEDUM ab En factum esse; id ostendit, Latinos propius ad originem accessisse, quam Graecos. Hi enim D in R mutato (pro consuetudine scil. Tyrrhenici Rhotacismi; de quo copiose in Tyrrhenicis diximus) dixerunt ΕΡΙΦΟΣ. MAZOCH.

HÆMATITES, αἱματίτης, lapis *sanguinei coloris & sanguinem sistens*. Hesychius in Levit. lib. VI. cap. VIII. *Hæmatites rubore sanguineus est, ac propterea hæmatites vocatur.* Αἷμα, *sanguis*. A quo & ὁ αἱμόῤῥους Dioscoridi, aliis *hæmorrhois*, aspidis genus, vel aspidi similis, sic dictus, quia efficit αἵματος ῥοὴν, *sanguinis profluvium*: ut Solinus ait. Similiter Isidorus: *Hæmorrhois aspis nuncupatur, eo quod sanguinem sudet, qui ab ea morsus fuerit.*

HÆREO ab αἱρέω, quod est *capio*, *prehendo*, *corripio*. Habet igitur Latinum *hæreo* notionem μεταληπτικὴν. Nam prius *prehendi* quid debet, quam ei *adhærere* possit. Αἱρέω quoque notat *eligo*, imo primaria hæc sit notio, si quidem fuerit a ברה, id est, *eligere*. Ab hac ejus verbi notione est αἵρεσις, *electio*, & speciatim *electio dogmatis*, atque *ipsum dogma*. Ita quatuor dicimus esse principis philosophorum αἱρέσεις. *Academicam*, *Peripateticam*, *Stoicam*, & *Epicuream*: quas signat Maro in Ciri:

Si me jam summa sapientia pangeret arce,
Quatuor antiquis quæ hæredibus est dota consors.

Cicero, de Catone Stoico: *Est in ea hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis.* Christianis αἵρεσις est *dogma adversans principiis religionis Christianæ*. Nam horum tantummodo habitus efficit Christianum. At *conclusionum habitus*, non ἁπλῶς *Christianum*, sed *Theologum* efficit. Quare laxe nimis Hesychius: Αἱρετικὸς, ὁ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν αἱρούμενος ἔχειν. [malo ab ἄρω, i. e. ἀρτάω.]

HALEC non est, qui *harengus* vulgo barbaro, sed necessario vocabulo dicitur, (nec enim, qui *harengum* dixerint antiqui, satis constat.) neque item est *mena* seu μαινὶς, quamquam Gaza id *halecula* vertat: ac in Onomastico quoque sit: *Halec*, μαινίς· sed *halec* generatim dicitur partim omnis pisciculus minutus, ac vilis muria conditus: partim liquamen ex tabefactis piscium intestinis, seu fex piscium; unde Plinius, lib. XXXI. cap. VIII. ubi cum dixisset civitates quasdam *garo*, alias *muria* laudari: subjicit hæc verba: *Vitium hujus alex, imperfecta, nec colata fex.* Meminit Horatius, sat. IV. lib. II.

. . . . *Ego fecem primus & alec*
Primus & inveni piper album.

Ubi *fecem*, & *alec*, cur dicat, ex superiori Plinii loco paret. Est enim ἓν διὰ δυοῖν. *Halecem* vero pisciculi quoque nomen esse, non ex Sosipatro solum & Prisciano paret: sed etiam Columella, eum de cibis piscium, qui in vivariis servantur, sic inter alia scribit, lib. VIII. cap. XVII. *Hinc esca jacentium melior esse debet, quam saxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt. Itaque præberi convenit tabentes halleculas, & salibus exesam chalcidem, putremque sarditam, nec minus scombrorum branchias, vel quicquid intestini pelamis aut lacertus gerit: tum scombri, carcharique & elacata ventriculos: & ne per singula enumerem salsamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis everruntur.* Hactenus Columella. Sed & Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Halec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus: unde & nuncupatus.* Fortasse tamen non *piscis* a *liquore* nomen accepit, quod sentit Isidorus: sed *liquor* a *pisce*: quod, meo judicio, omnino verius est. Nam cum *halex*, & *halecula*, piscem ipsum notet, uti Isidorus agnoscit, ut ex Columella, aliisque diximus: plane verisimile est, ea ratione *liquamini* nomen esse a *pisce* impositum, qua *garo* nomen impositum, quia fieret e *pisce garo*: ut liquido scribit Plinius, lib. XXXI. cap. VII. ac Isidorus ipse docet, lib. XX. cap. III. Piscis vero *halex* dicitur ab ἁλικὸς, id est, ἁλμυρὸς, *salsus*. Sin magis placet, potius dici de *muria*, sicut ab ἁλικὶς seu ἁλικὸς, hoc est, ἁλυκότης, *salsugo*. Sunt vero hæc ab ἅλς, *mare*. De *halece* nonnulla etiam vide, lib. II. Exercitat. Gramm. quo loco agimus de genere nominum in C exeuntium.

HALIÆETUS, sive *haliæetus*; ἁλιαετὸς, seu ἁλιαιετὸς, quasi diceres, *aquila marina*, ab ἅλς, id est, *mare*, & αἰετὸς, seu αἰετὸς, id est, *aquila*. Plin. lib. X. cap. III. ubi de aquilarum variis generibus tractat. *Superest*, inquit, *haliætos, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese, visoque in mari pisce, præceps in eum ruens, &, discussis pectore aquis, rapiens.* Quadrisyllabon est Ovidio, VIII. Met.

Et modo factus erat fulvis haliætus in alis.

At pentesyllabon est Maroni, in Ciri:

Fecit & in terris haliæetus ales ut esset.

Nempe quia Græce dicitur ἁλιαιετὸς, ab αἰετὸς. Quomodo & vox utraque perscripta apud Aristotelem, lib. IX. de Hist. anim. cap. XXXII. Quare minus recte Ulysses Aldrovandus, lib. II. ὀρνιθολογ. cap. III. damnat Varinum, quod scripserit ἁλιαιετὸς, quinque syllabis. Poëtis dicitur hæc avis *Nisus*, quia, ut ajunt, Nisus, Megarensium Rex, in eam sit conversus. Sed doctissimus Gesnerus scite ab Hebræis vocis originem arcessit, quibus *aquila* dicitur נשר, *nesher*. Alberto Magno, quem vulgus hac in parte sequitur, *nisus*, est *accipiter fringillarius*. Quod si placet, erit *nisus* ab Hebræo נץ, *netz*: quod *accipitrem* notat. At Albertus Magnus ei voci Latinum etymon quærit. Sic enim scribit: *Accipiter minor Latine nisus vocatur, a conatu ad prædam, quia nititur capere aves se fortiores, ut columbam, anatem, cornicum.* Sed & in etymo fallitur: & in eo quod *nisum* facit *accipitrem*, quem

haliæetum

haliæetum esse, clare cum alii antiqui testantur, tum Maro, in Ciri; & Ovid. fab. I. lib. VIII. Met. At quia de *haliæeto* diximus, addamus item de *chrysæeto*, *melanaëto*, & *gypæeto*, quæ aves sunt diversæ, sed affines, & ejusdem, si vocem spectes, originis. *Chrysæetus*, χρυσαιετὸς sonat *auream* seu *fulvam aquilam*. Nam χρυσὸς *aurum*. Albertus Magnus non suo, sed barbari seculi vitio, *herodium* vocat, quasi *avium heroem*: quo sensu *avem regalem*, dixit Appuleius. *Melanaëtos*, μελαναιετὸς, significat *aquilam nigram*: Quippe μέλας, *niger*. Quare recte Gaza *pullam* vertit: at male idem *fulvam* vocat. Nam id est *chrysæetus*. Vocatur & *Valeria*, idque, ut videtur, quia robore valeat. Plin. lib. X. cap. III. *Melanaëtos a Græcis dicta, eademque Valeria, minima magnitudine, viribus præcipua*. *Gypætos*, γυπαίετος, est *aquila vulturina*, a γὺψ, *vultur*. Sed Gaza apud Aristotelem pro eo legit ὑπαετὸς, unde vertit *subaquilam*, ut sic dicatur, quia *spurium sit aquilæ genus*. Aristoteles, lib. IX. de hist. anim. cap. XXXII. aliter ait vocari, tum *oripelargum*, ὀρειπέλαργος, quasi diceret, *montanam ciconiam* (nam ὄρος, *mons*· πελαργὸς, *ciconia*,) tum *percnopterum*, περκνόπτερον· nempe quod *alas habeat punctis ac maculis nigricantibus interstinctas*. Nam περκνὸν, *nigrum*, *nigro colore distinctum*, *varium*: πτερὸν vero ala. Cælius Rhodiginus, lib XXVI. Antiq. cap. XXIX. censet *percnopterum* esse id aquilæ genus, quod Homerus Il. ω. μορφνὸν appellat, atque aliis περκνὸν vocari addit. Verba Homeri sunt:

> Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
> Μορφνὸν θηρητῆρ', ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι.

Verum fallitur Cælius. Nam, quod & res & appellationes indicant, περκνὸν est is color toto corpore, qui *percnopteri* est in alis. Porro Græcas hasce appellationes retinet Plinius, lib. X. cap. III. *Quarti generis est percnopterus, eadem oripelargus, vulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis, & degener, ut quam verberet corvus*.

HALIMUS, ἅλιμος, herba, ex eo sic dicta, quia *salsa*, *ac juxta mare crescit*. Nam ἅλιμος, *salsus*, & *juxta mare proveniens*. Hesych. Ἅλιμον, θαλάσσιον. Item: Ἅλιμον παραπλήσιον θαλάσσῃ γινόμενον. Idem: Ἁλιστρωῦ καὶ ἁλίμοις, βοτάναις δενδρώδεσιν ἐπὶ θαλάσσαις ὃ ξηροῖς τόποις. At diversa herba est *alimus*, ἄλιμος, cui nomen ab α στερ. & λιμὸς, *fames*. Solinus, cap. XVII. de Creta: *Herba ibi est, quæ alimos dicitur: ea admorsa diurnam famem prohibet*.

†HALLUCINOR veteres libri passim asperant: quod peregrinum esse verbum monere debet. Verbi proprietatem docet Ambros. extrema Ep. ad Chromatium, ubi respondere ait Græco ἀδολεσχεῖν, quod est sermones vagos contexere (ital. *Del più e del meno*) nec nisi certo argumento insistere. (De ἀδολεσχία vide Ambr. lib. de Isaac & anima, & in Ps. 118. num. 13 & 14) Hoc ipsum Nonius indicat, dum *Hallucinar* vult esse *aberrare & non consistere*. Quod quidem proprie in ambulando intelligitur., μεταφορικῶς in differendo garriendoque. Nam & *Persequi* & similia Latinis, & Græcis ἐπεξελθεῖν tam de gressu quam de sermone usurpatur. At etiam Hebr. הלך *halac* tantumdem est. Ceterum posteriores verbi hujus syllabae ad productionem vocabuli pertinent, sicuti a *Sermo* est *sermocinor*, a *Patro*, *patranis* (Gr. πάτρων) *Patrocinor* &c. Illud deinde obvium est, cur passim hodie *Hallucinor* pro *Decipi* ponatur. Certe sicuti *Erro* proprie de gressu dicitur, translate vero est mente errare; sic *Hallucinor* proprie ad errores ambulantium aut colloquentium pertinens, deinde ad errores haud recte ratione sua utentium traductum fuit. MAZOCHIUS.

HALO verbum proxime literis accedit ad χαλᾶ, *laxo*, *remitto*. Qui respirat, spiritum laxat, & remittit. Vel, id si longius petitum videatur, ab ἄω, *spiro*, inserto *L*. Sed *halo* nomen est Græcum, ἅλως, hoc est, *area*. Ita *circulum siderum* dixere, *quia fere serendis frugibus loca destinata sunt rotunda*: ut Seneca ait, lib. I. Quæst. Nat. cap. II.

HALOPHANTA, vox a Plauto ficta ad exemplum vocis *sycophanta*. Nam ut hoc a σῦκον, & φαίνεσθαι· ita illud ab ἅλς, hoc est, *mare*, ob *vestitum nauticum*. Locus est, Curculione, IV. 2.

> *Halophantam, an sycophantam hunc magis esse dicam nescio*.

Aliter tamen Festus, qui *halapantam* legit, hoc est, *omnia mentientem*, ab ἄλη, hoc est, πλάνη, & πάντα. Aliter quoque Nonius, qui ab ἄλη & ὑφαίνω deducere videtur, ut eum notet, qui *consuit mendacia*. [melius ab ἀπατᾷν] Aliter quoque Turnebus, qui lib. XI. cap. V. *holophantam* legit, hoc est, ὁλοφάντης, quasi *qui sit totus in ostentatione*. Aliter denique Alciatus παρέργ. & Palmerius, in spicileg. quorum opiniones adtexere mera sit mora. Ipsos sis vide, ac imprimis Josephum Scaligerum ad Festum, in *halapanta*; & Guilielmum Canterum, lib. IV. Var. Lect. cap. X. quorum uterque ejus est sententiæ, quam primo adducebamus.

HALTERA, ἁλτὴρ, *massa plumbea*, quam saltantes tenerent tum ad se librandum, tum ad melius exercendum, sudoremque evocandum. Nomen igitur ἀπὸ τοῦ ἅλλεσθαι, id est, *saltare*: *Halteras* signat Juvenalis sat. VI.

> .... *Magno gaudes sudare tumultu*
> *Cum lassata gravi ceciderunt brachia massa*.

Ubi vetus interpres: *Alteras dicit, quibus utuntur athletæ, cum exercent, quasi plumbeis ponderibus exercentur*.

HAMA apud Juvenalem invenitur, sat. XIV.

> *Dispositis prædives hamis vigilare cohortem*
> *Servorum noctu Licinus jubet*.

Ubi vetus interpres: *Per translationem disciplinæ militaris sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam urbis cum hamis, & cum aqua vigilias curare consuerunt vicinis*. Mentio etiam *hamarum* fit l. III. sciendum. D. de offic. præfect. vig. l. XII. § si domus. D. de instru. vel instru. item Plin. lib. X. epist. XLII. *Nullus unquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda*. Satis ex hisce liquet *hamarum* fuisse usum in restinguendis incendiis. Sed quale fuerit instrumentum, disconvenit. Volunt aliqui fuisse instrumentum *hamatum* sive *falcatum*, atque ita dici vel ab *hamus*, vel potius, cum dispar sit in istis quantitas, ab ἅμη, id est, *falx*, quod ab ἀμᾷν, *metere*, uti hoc ab ἅμα, *simul*, quia qui metit, colligit. Sed plane censeo, *hamas* fuisse vasa quibus aquam haurirent ad incendia restinguenda. Atque, ita etiam Turnebus, lib. XX. cap. XXIII. Sane pro *vase* clare capit Cato de R. R. cap. CXXXV. *Hamæ, urnæ olearia, urces aquarii, urnæ vinariæ, alia vasa ahenea*. *Capuæ emenda*. Etiam Plutarchus libro de solert. animal. Ὧν ἄμαις ἢ σκάφαις ἡμῖν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀρυτεσθαι ἐνταῦθ' ἡ καλὴ Ῥώμη παρέσχηκε· *Quorum ex imperatoris spectaculis ama & scapha hauriendi copiam inclyta nobis Roma suppeditavit*. Etiam Belgica *ame*, & *emmer*, quæ vasa sunt, hinc profecta videntur. Ab *hama* est *hamula*. Columella, lib. X.

> *Aut habilem limphis hamulam, Baccove lagenam*.

Usus & vulgatus interpres, I. Reg. VII. XL. & XLV. ubi LXX. φιάλας, focer Junius *crateres*.

†HAMA vas est aquarium: de quo plura dixi ad Tab. Iguinas. Fit autem ab חמת *hemeth* & חמה *hema* quae *lagenam* significant. Potest referri ad Tusca vocabula nim. ex auctoritate Tabulae Iguinae. MAZOCH.

HAMUS, primo fuit *amus*, ab *am*, id est, *circum*, quemadmodum ait Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXII. edit. Ald. Melius Perottus deducit ab ἅμμα, id est, *vinculum*, quod ab ἅπτω, *necto*. Nam *hamo* velut ferreo vinculo aliquid adnectitur. [a χαμὸν idem quod χαβὸν, καμπύλον.] Ab *hamus* est *hamatilis*; ut a *saxum*, *saxatilis*. *Hamatilem piscatum* dixit Plautus, Rud. II. I. hoc est, *qui hamo fit*. In Onomastico exponitur ἀγκιστρεύτης. Ab eodem est *hamare*, id est, *hamo capere*. Onomasticon: *Hamo*, ἀγκιστρεύω. Petronius: *Artis severæ si quis hamat effectus*. Claudianus, lib. II. in Ruf.

Flexilis

Flexilis inductis hamatur lamina membris.

Hinc Vitruvio, lib. VII. cap. IV. *hamatae tegulae* dicuntur, quæ margines habent utrinque exstantes: unde *uncinatas* interpretatur Daniel Barbarus. Item *adhamare*, ut ab *uncus aduncare*. *Adhamo* in veteri Glossario exponitur ἀγκίστρω· ot *adunco*, ἐπιλάμπτω. Priori illo usus Cicero apud Nonium: *Qui honores adhamaverunt*. Falluntur, qui hic, Nonio oscitantiæ crimen impingentes, *adamaverunt* a Cicerone scriptum fuisse ajunt.

HAPSVS, legas apud Corn. Celsum, lib. VII. cap. XXVI. *Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mollis tepido oleo repletus, qui pubem, & coxas, & inguina, & plagam ipsam contectam eodem ante se linteolo protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est, ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat*. Quantum videre possum, *hapsus* est vinculum, aut cingulum, quo pars affecta velatur cingiturque: atque ejusdem originis est ac ἅμμα, quod *nexum* & *vinculum* notat. Nempe ab ἅπτω, *necto*, *alligo*. Alias ἅψος est *nexus* & *junctura membrorum*, sed per catachresin ipsa signat *membra*, juxta Etymologum.

HARA fortasse a χοῖρος. *porcus*. Vel est ab Hebræo חור, sive Arabico חריא, at potius Chaldæo חריא. Significant hæc *excrementum*, *stercus*. [ἀμάρη.] A חריא, ex Becmanni sententia, etiam est χραίνω, hoc est, μολύνομαι, *inquino*, prout interpretatur Hesychius. Sed hoc potius factum ex χροιάω, a χροία, id est, *color*. Nam primo notat *coloro*, μεταληπτικῶς vero *inquino*, *polluo*; quomodo & χρώζω (quod ipsum quoque a χρόα fit, quasi χροΐζω) primo notat *colore tingo*, *fuco*; secundario *decoloro*, *fœdo*, *polluo*.

†HARENA (quomodo antiquitus scribebatur) sive ARENA & HARA sunt ex Chald. ארעא *ara* i. e. terra: indidem & AREA, ut alibi dictum. Atqui *Areae* & *Arenariae* dicebantur sepulturae Christianorum: de quo vide Tert. ad Scap. cap. 3. (pag. 70.) & ibi adnotata; & Valesium ad Euseb. VII. cap. XI. ad κοιμητήριον. MAZOCHIVS.

HARIOLARI, *divinare*, *vaticinari*: ab *hariolus*, unde & *hariola* apud Plautum. Gloss. vett. χρησμῳδός, *hariola*, *sortilegus*. Tales *farmodacos* quoque vocari notat ad Eusebium Scaliger. *Hariolus* prius fuit *fariolus*, ut *hædus*, *fœdus*, *hordeum*, *fordeum*: & dictus *fariolus* a *fari*, sive *fando*. Vel nomen accepit ab *ara*, spiritu adjecto. Sane in vett. Glossis vertitur βωμονεώκος. Vel ab *halando*, quia *halitu* soleat mortalem animam quasi excludere, et recipiat divinam. Sed primum malim. Vide Donatum ad Terent. Phorm. act. IV. IV. *interdixit hariolus*, & Terentium Scaurum, initio libri de Orthographia.

†HARIOLVS vix est quin vox Etrusca fuerit, quippe cum ab Oriente omnia divinationum genera in Italiam manarint. Aspiratio primae syllabae, quae interdum abest, indolem Orientalis vocabuli prae se gerit. Ceteroqui inepta est etymologia Donati, ut *Hariolus* sit quasi *furiolus* a *fando*. Atqui potest esse ipsissimum Hebraicum ידעני *Iddeoni*, *hariolum* ipsum significans, D tantum in R mutato (ob eas causas, quas in Tyrrhen. orig. Diatr. IV. in ANCONA tetigi, & plenius Diatr. V. §. 2. in *Tosi* interpretatione) & N in L transeunte, quod pluries fit. Ita ab *Ireoli* fit *Ariolus*. Hoc ceteroqui optimum etymon si minus placeat; tum porro videndum, an non ab *Haruga* (de quo mox) & עלה *ola* i. e. *incensione* dicti sint *Harioli*; qui non sine hostiarum oblatione futura vaticinabantur. Quid si pro *Haruga* cum aliis *Haruigam* scripserimus? tum sine compositione fiet *Hariegus*, & G in L (ut in *filex* a φυγάω) permutato exstabit, HARIOLVS. Postremo *Praestigiatores* & *harioli* Chaldaeis חרורין *harorin* non raro in Targumim dicebantur, quod ab *Hariolis* non longe abit. Quamquam Chaldaei hujus nominis est anceps scriptura, quia non raro per *Daleth* scribitur: de quo vide Buxtorfium inter Chaldaica pag. 834. Vel si tamen per *Daleth* scribatur; ea litterae Tuscis saepe per caninam redditur, ut saepe monuimus. MAZOCHIVS.

HARMONIA, ἁρμονία, Musicis ita dicitur *concentus*: at proprie ita vocatur *apta omnis commissura ac compages*, ab ἁρμόζω, quod ab ἁρμὸς, uti hoc ab ἄρω, *apto*. Ab *harmonia*, Musicæ pars *Harmonica*, uti duæ aliæ *Rhytmica*, & *Metrica*, ut Isidorus docet, lib. III. cap. XVII. & XVIII.

HARPAGO, nunc nomen est, nunc verbum. Posterius invenitur apud Plautum, Aul. II. II. *Aurum mihi intus harpagatum est*, id est, ἥρπασται, sive ἡρπασμένον ἐστί. Est igitur *harpagare* ab ἁρπαγὴ, *raptus*, quod ab ἁρπάζω, *rapio*. At *harpago* nomen, quod & ipsum penultimam corripit, legitur apud Cæsarem, lib. I. de bello civili, ubi *manus ferreas atque harpagones* conjungit. Ac Stevvechius ad Vegetium docet ex Dione, ut duo hæc differant: nempe quod *harpago* celeriter emitteretur ac retineretur: *manus ferrea* cum pondere decideret, ac retineret, quicquid amplexa foret. Curtius tamen pro iisdem habet, lib. IV. *Ferreæ manus* (*harpagones vocant*) *quas operibus hostium injicerent*. Anacharsidem *harpagonas* invenisse, scribit Plinius, lib VII. cap. LXVI. Est autem *harpaga* ex ἁρπαγὼν, quod tamen apud Græcos non reperias: sed Græcam terminationem retinet Curtius, ut verisimile sit Græcorum vulgus sic loqui solere. Satis autem liquet nomen esse ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, quia quicquid prehenderet, *raperet*. Unde & ἁρπάγη. Quod & ipsum Latini usurpant. Erat inter ea, quibus muros oppugnarent. Sisenna apud Nonium: *Falces injectas comminuunt, pluteos propius collocatis harpagis dejiciunt*.

†HARVGA Donato dicitur, quae Varroni ac Festo est HARVIGA. Donati equidem scripturam antepono; quem proderit audire ad Phorm. IV. 4. *Haruspex*, inquit, *ab Haruga nominatur*. *Nam Haruga dicitur hostia ab Hara, in qua concluditur & servatur* . . . *Plaut. Rusticus hircus hara*. Cur Donatum putem HARVGAM non HARVIGAM scripsisse, ea causa est, quia commodius ab illo, quam ab hoc fit *Haruspex*: de quo mox. At Varro & Festus quid scripserint, ignoramus, qui eorum caremus αὐτογράφους. & Scriptura quidem tenus Donatum sequor. Nam etymon est longe aliud quam illud Donati; quippe cum HARVGA ne littera quidem minus sit ab Hebr. הרג *harag* i. e. *ferire*, cujus participium passivum feminini generis est הרוגה *haruga*, ipsa scil. de qua quaerimus, *hostia*. Ergo sicuti *Hostia* (inquit Festus) *dicta est ab eo, quod est hostire*, i. e. *ferire*; sic HARVGA est ab Hebraico *feriendi* verbo. Verum age, legatur *Haruiga*: non ideo minus ab הרג *harag* deducetur, a quo fit verbale nomen Chaldaicum הריגה *hariga*, in quo I inseritur non secus ac in *Haruiga*. Postremo hanc vocem esse Tuscam, patet ex eo, quia inde formatur HARVSPEX, res nim. Etruscorum peculiaris; de qua voce jam agendum. MAZOCHIVS.

†HARVSPEX non est dubium quin ab *Haruga*, sive *Haruiga* sint, fidem faciente Festo, qualis nunc apud Paulum legitur, in *Haruiga* his verbis: *Haruiga dicebatur hostia, cujus adhaerentia inspiciebantur exta*. At Vossius ex Mediolanensis editionis vestigiis (vide Voss. in *Aries*) sic posteriora restituit: *cujus ad hepar & exta inspicienda conducuntur arioli*. Utcumque legatur, patet ab *haruga* sive *haruiga* dictum esse *haruspicem*: quod etymon Velius Longus diserte firmat, etsi *harispicem* dicendum esse contendit. *Item*, inquit; *ARISPEX ab ariuga* (sic editi habent) *quae esset hostia, non aruspex*. Atque haec de priore parte hujus vocabuli: nam postrema syllaba SPEX explicata fuit in AVSPEX: vide supr. in AVIS. Ж Quando autem de HARVSPICE diximus; statui voces eo attinentes huc simul comportare. FIBRA vox est in extispicina celebris, ac facile Tusca. *Fibra* proprie *extremitatem* notat; unde & *Fimbria* est extremitas. Ergo *Fibrae* jecinoris sunt ejus visceris extremitates. Atque hactenus quidem Vossio assentior. At quod idem post Scaligerum vocem FIBRA & FIBER a *Finis* deducat; non probo. Ea quum vox Tusca sit;

debeat

debuit ab Oriente derivari : nec facile aliunde eſt quam ab עבר *heber* i. e. *trans* ſive *extra* : unde עברי *hibri* eſt idem quod *extimus* (nam inde & *Hebraeis* nomen quaeſitum fuit) ab iſtoc vero *hibri* (prima tantum gutturali in Digamma , quod ſaepe fit , tranſeunte) fit femininum F i b r a ac addito M , F i m b r i a : at ab ipſo עבר *heber* i. e. *extra* ſive *trans*, fit F i b r a & F i m b r i a h. e. *extremus* & *extremitas* .)(Sed jam ſingula viſcera , quae a Tuſcis *haruſpicibus* inſpiciebantur , percurramus . H e p a r aliter I e c v r eſt viſcus illud quod ſupra omnia a Tuſcis haruſpicibus conſiderabatur . Et nomina certe Tuſca ſunt ; eademque ab Oriente profecta . Ab Hebr. חפר *hapar* h. e. *perveſtigare* , *ſcrutari* , fit H e p a r , quia ſedula perveſtigatione explorabatur . Idem verbum ſignificat etiam *perfodere* , quia anxia perfoſſione exſecabatur . Ac ne *erubeſcendi* quidem notio , quae eidem verbo ineſt , ab *hepate* eſt aliena , cui & ruboris ſaturitas ineſt , & ſanguinis officina olim creditum fuit ; ſicuti & ruboris ſaffuſi in ore ac genis cauſa in idem viſcus conjecta fuit .)(Nec minus Jecur Tuſcum eſt atque Orientale . Hoc quidem viſcus Hebraei כבד *cabed* (id nomen *grave* notat ; quia teſte Galeno in vi. De uſu partium 17. eſt viſcerum omnium ponderoſiſſimum) appellant ; nec Chaldaei , Syri , Arabes multo aliter. At vox Jecvr Hebraice & in cognatis dialectis etiam *grave* ſignificat ; nam Hebraei verbum יקר *jakar* eſt *grave eſſe* ſive pondere ſive auctoritate ſive pretio . Chaldaei Syrique itidem ſic uſurpant . Hinc יקר *jakar* eſt *pondus* ſive *pretium* . Quacumque autem ſignificatione accipias; cum Hebraeo *Cabed* τῷ Jecvr Etruſco optime conveniet : nam & *jecur* viſcus eſt , uti diximus , omnium graviſſimum ; ac praeterea , ſi pretium ſpectas , tantumdem eſt ſermone Orientali *Jecur* , quantum omnino ipſe *homo* Apud Thalmudicos ſic legitur : *Qui dicit , aeſtimatio capitis mei , & aeſtimatio jecoris mei ſit ſuper me* (τὸ *ſuper me* eſt formula vovendi Deo) *is dat aeſtimationem ſive pretium omnium* (ſcil. membrorum) *eſt enim nomen generale rei , a qua anima dependet* . Citat hoc Buxtorfius (in Lex. Chald. in כבד) ex Erchin cap. 5. in Miſna .)(Jecinori conſertum eſt F e l : quod ante omnia eximebatur , ac ferme non porriciebatur , ſed demptum abjiciebatur. De nubentibus certe ; quando ſacra Junoni faciebant , id diſerte notat Plutarchus in *De Praec. conjug.* Quo ſignificabatur omnem amaritudinem a nuptiis abeſſe oportere. Unde F e l erit a Chaldaeo verbo פלח *phala* , quod eſt *auferre amovere* ac *ſeparare* .)(B i l i s erit ab Hebr. בלל *balal* , quod eſt *ſuffundere* ; quia ſaepe bilis ſuffuſa morbos creat . Quanquam (quia B ſaepe cum Digammate permutatur) *Bilis* ac *Fel* ab eadem ambo radice oriri potuerunt : nam ab illo per apocopam fieri potuit F e l ; aut contra ab hoc B i l i s per productionem .)(C o r unum eſt ex quatuor extiſpicinae Tuſcae viſceribus . Itaque nolim Tuſcos id nomen a Graeco κῆρ ſive κὴρ accepiſſe (nam ad καρδίαν quod attinet , haec olim ſtomachum ſignificabat) quin potius tum Latini per Tuſcos , tum etiam Graeci per Pelaſgos id vocabulum ab Hebraeis hauſerunt : apud quos verbum כרכר *chircher* ſignificat *ſaltare* (2. Sam. vi. 14.) unde ſublata reduplicatione fit Tuſcum Cor & Graecum κῆρ , a ſubſultu ſcil. perpetuo ſic appellatum.)(P v l m o , unum ex quatuor viſceribus extiſpicinae Tuſcae, erit a Chald. rad. פלם, unde מפולם *mepullam* eſt *recens* , *humens* . Hinc ablata prima littera ſervili fit P v l m o , qui novo ſemper aëre admiſſo *refrigeratur* ac *recentatur* . V prioris ſyllabae index eſt Tuſcae vocis . M a r o c h i v s .

H a s t a m , quamquam in vett. & lapidibus & libris (quemadmodum Aldus in Orthographia teſtatur) ſcribatur cum ſpiritu aſpero: ab *aſtu* tamen deducit Iſidorus , lib. xviii. cap. vii. ab *aſtando* , hoc eſt , *adſtando* , Varro , lib. iv. de L. L. *Haſta* , inquit , *quod aſtans ſolet ferri* . Ac ridicule quidem Iſidorus, ut & cum lib. xvii. cap. vi. *haſtulam ab auferendo* dici ait , quaſi *abſtulam* . Nam quis non videt , *haſtula* eſſe diminutivum ab *haſta* ? Varro autem ſatis apte. Nam antiqui *aſta* dicebant abſque ſpiritu : *aſtare* item dicebant pro *adſtare*, ut *aſſum* pro *adſum* apud Plautum Pœn. act. i. ſc. ii. & Trucul. act. iv. ſc iv. Ponebatur & *haſta* pro *auctione* : quia ea cum eſſet, *haſta* erigebatur . Feſtus : *Haſtæ ſubjiciebantur ea , qua publice venundabant , quia ſignum præcipuum eſt haſta* . Hinc in Onomaſtico veteri *haſtarium* , λαφυροπωλίον . Quæ vox a λάφυρον , *ſpolium*, *præda*. Cum nempe venduntur bona prædâ capta . Sed & ita dicebatur , cum proſcriptorum bona publice divenderentur . [forte a βακτὶς *baculus* .] Ab *haſta* eſt *haſtile*, ſcapus ſeu lignum lanceæ : ut apud Maronem, *Præfixa haſtilia ferro*. Item *haſtatus*, αἰχμητὴς , ut exponitur in Onomaſt. Peditum apud Romanos quatuor erant genera , velites , haſtati , principes , triarii . *Haſtati dicti , qui primi haſtis pugnarent* : ut Varro ait lib. iv. de L. L. *Haſtæ* eæ non jaculatoriæ erant , ſed ſtabiles , ſive conti : unde Gloſſæ vett. *haſtatum* explicant κοντοφόρον . Olim tamen etiam illæ *haſtatorum* jaculatoriæ erant , quod Varro indicat , ac Enniano illo comprobatur :

Haſtati ſpargunt haſtas , fit ferreus imber .

Nam *ſpargendi* vox ad *jaculationem* pertinet .

H a v e , ſive *ave* , quo ſalutantes utimur , arbitror proprie notare *vive*: ut nempe ſit ab Hebræo חיה, quod eſt *vivere*: unde & Adam uxorem ſuam *Evam*, ſive *Chavam* , vocavit , quia *mater* eſſet *viventium* . Phœnicibus quoque *avo* fuiſſe ſalutantium formam, indicat Plautina Pœnulus, Act. v. ſc. ii. Itaque hinc Latinum *ave* deducit Julius Scaliger , libb. de cauſſis Ling. Lat. cap. xvii. Sed nihil , puto , hoc derogat ſuperiori ſententiæ , quando Hebræa & Phœnicum lingua dialecto ſolum differebant : qua de re vide quæ ſcribit Joſephus Scaliger , in appendice operis de emendatione temporis . Propriam fuiſſe *ſalutationis matutinæ* , non uno loco Martialis oſtendit . Ut lib. i. epig. lvi.

Et matutinum portat ineptus ave .

Et lib. iv. epig. xxix.

Cui non mane feras irrequietus ave .

Et lib. vii. epig. xxxviii.

Diſcurſus varios , vagumque mane ,
Et faſtus , & ave potentiorum ,
Cumque perferre patique idem negaret .

Monuit hoc etiam amiciſſimus & doctiſſimus Gruterus ad Senecam .

H a v r i o , ab ἀρύω , id eſt , *haurio* . Hoc ab ἐρύω , *traho* , ut ἀρύειν proprie ſit *ex profundo trahere* . Fit ab ἀρύω , *haurio* , inſerto *u* , more Æolum , quomodo & *gaudeo* eſt a γαθέω , id eſt, *gaudeo* ; *caupo* a κάπηλος , id eſt , *caupo* ; θαῦμα & θαυμάζω a תמה , *mirari* , *admirari* . Ut ab *aratum* , *aratrum* ; a *rutum* , *rutrum* ; ſic ab *hauſtum*, *hauſtrum*. Quod Nonius *cados* & ἄντλια exponit : ſed parum commode . *Hauſtra* enim vocarunt , quæ Vitruvio ſunt *modioli* rotæ additi ad aquam *hauriendam*. Sic enim ea deſcribit , lib. x. cap. x. *Fiunt etiam in fluminibus rotæ eiſdem rationibus , quibus ſupra ſcriptum eſt . Circa earum frontes affiguntur pinnæ , quæ cum percutiuntur ab impetu fluminis, cogunt progredientes verſari rotam , & ita modiolis aquam haurientes , & in ſummum referentes , ſine operarum calcatura , ipſius fluminis impulſu verſatæ , præſtant quod opus eſt ad uſum* . Unde lucem capit illud Lucretii in V.

Ut fluvios verſare rotas atque hauſtra videmus .

H E

H e b d o m a s , ἑβδομὰς , ab ἕβδομος *ſeptimus*. Ab accuſativo *hebdomada* Latini etiam dicunt *hebdomada* in recto ; ut a *Narbon* , *Narbona* ; ut a *Thebaïs* , *Thebaïda* . Ammianus : *Ægyptum ipſam , & Thebaïdam & Libyam* . Sic *Perſida* pro *Perſis* , & alia . Ἑβδομὰς eſt *dies ſeptima* , ſive *ſabbatum* : ut τετρὰς , *quarta dies menſis* ; τριακὰς , *vigeſima* . Sic ἑβδομάδος voce uſus Joſephus . Ut cum dicit ταῖς ἑβδομάσιν ἔργων ἀφίστασθαι . Sed juniores ſic

fic diacre *fpatium feptem dierum* .

HEBES, ab ἥβη, id eft, *pubertas* : quia illa puberum ætas prope omnium ignara, eoque ftupida, & tarda. Ita Scaliger, Exercit. CXLIV. §. III. [ἥβας, ἀσύνετος Hefych.] Sed non dubito, quin *hebes* κατὰ μεταφορὰν de *hominibus* dicatur : proprie autem competat *corporibus minime acutis*, fed *obtufis*, vel etiam *craffis*. Eoque malim cum Martinio deducere ab עבה, hoc eft, *denfus*, *craffus*, *obefus*. Quod igitur pro *ftupido* ponitur, id fimile eft, ac cum παχὺς pro eodem accipitur.

HECATOMBE, a βοῦς, & ἑκατὸν, id eft, *centum*. Quippe eft *facrificium centum boum*, & generatim *quarumvis victimarum centuria*. Nam καταχρηστικῶς de aliis quoque, quam *bubus*, dici, docet Euftathius. Ejus fententiam confirmat hic locus Capitolini in Maximo & Balbino : *Hecatombe*, inquit, *tale facrificium eft : centum aræ uno in loco cefpititiæ exftruuntur, & ad eas centum fues, centum oves mactantur. Nam, fi imperatorium facrificium fit, centum leones, centum aquilæ, & cætera hujufmodi animalia centena feriuntur. Quod quidem etiam Græci quondam feciffe dicuntur, cum peftilentia laborarent : & a multis imperatoribus id celebratum conftat*. *Hecatomben* circumloquitur Statius, lib. II. Sylv. in genethliaco Lucani :

> *Centum Thefpiacis odora lucis*
> *Stent altaria, victimæque centum*.

Haut audiendi, qui volunt, *hecatomben* effe θυσίαν ἐξ ἑκατὸν βάσεων, id eft, ποδῶν, in qua immolarentur *quadrupeda quinque & viginti*, quibus iccirco *pedes* funt *centeni*. Neque eorum magis fententia placet, qui ἑκατὸν ἀορίστως ἀντὶ πολλῶν poni cenfent, quomodo nempe ἑκατόζυγος ναῦς dicitur pro πολύζυγος, & fimilia. Utramque fuiffe quorundam opinionem docet Euftathius ad primum Iliad. ubi plura hac de re legere potes.

HECTA quid, & unde fit, docet Feftus : *Hetta*, inquit, *res minimi pretii, quafi hieta, id eft, hiatus hominis atque ofcitatio. Alii puftulam dixerunt effe, quæ in coquendo pane folet adfurgere ; a qua accipimus rem nullius pretii, cum dicimus, non hette te facio*. Pro pofteriori fententia funt Gloffæ vett. in quibus eft, *Etta*, φλυκτὶς ἄρτου. Cum autem in coquendo, ut Feftus ait, fiat, videatur *hetta* dici quafi *hefta* ab ἕψω, *coquo*, unde ἑφθὸς, *coctus*. Sed malim ab *hia*, non quod proprie fit *hiatus* vel *ofcitatio hominis* : fed quia etiam in puftula eft continui folutio, ac exiguus *hiatus*. At *hitta*, vel *hitta*, aliud eft : nempe ὑμὴν, ut Philoxeni Gloffæ exponunt. Intellige autem ὑμένα ῥοιᾶς, quod Plautus *cicum* vocat. Aliud quoque *hittus*, quod in iis Gloffis exponitur φωνὴ κυνός. Nempe vox ea, *quam canes edunt veftigia indagantes*, ut Scaliger interpretatur. indeque in Gloffarum veterum excerptis, *Hittio* ἰχνεύω.

HECTICA febris, ἑκτικὸς πυρετὸς, quia fit ἐν τῇ ἕξει, non ἐν τῇ σχέσει, uti aliæ *febres*. Nam ἕξις non animi folum eft, fed etiam corporis, quod quando eft ἐν δυσλύτῳ διαθέσει, *conftitutione folutu curatuque difficili*, καθ' ἕξιν διακεῖσθαι dicitur : ut docet Galenus, lib. XI. Meth. Med. Mirum autem, Hieronymum Mercurialem, quique eum fecutus, Georgium Henifchium in notis ad Aretæum, fcribere, nullum Græcorum medicorum meminiffe *febris hecticæ*. Quippe Galenus non femel meminit ac definit.

HEDERA, cum antepenultimam corripiat, male in antiquis ac melioris notæ codd. per Æ fcribi, nemo non videt. Nec obftat, quod quidam Appuleium Grammaticum fecuti, ab *hærendo* deducunt. Nam *hærendi* vox priorem quidem producit, contra quam in *hedera* fit, attamen in veteribus quoque libris citra diphthongum invenitur : ut etiam ad Virgilium notavit Pulmannus. Adde quod alii *edera* fcribunt, & ab *edendo* dictam volunt, quod *exedat ea quibus adhæreat*. Et mihi fane hæc pofterior placet ἐτυμολογία. Neque obftat, quod in antiquis codd. per *H* fcribatur. Nam additur ea, quemadmodum Pontanus quoque fenfit, ut in accufativo utroque, & dativo, atque ablativo plurali a verbo *ederam*, *ederas*, & *ederis* diftinguatur. Utrumque etymon, imo & tertium, fed quod minus probem, adfert Feftus : *Hedera*, inquit, *dicta quod hæreat, five quod edita petat, vel quia id, cui adhæferit, edat ; quo in tutela Liberi putabatur effe, quia ut ille juvenis femper, ita hæc viret : vel quia ita omnia, ficut ille mentes hominum, illigat*. [malo a κισσὸς, κισσόρ.]

HELCIUM, Appul. IX. Met. vocatur *funis*, quo equi currus oneraque trahunt : ab ἕλκω, hoc eft, *traho*. Hinc Martiali, lib. IV. epigr. LXIV. & Sidonio, lib. II. epift. X. *helciarii* dicuntur, *qui adverfo amne funibus navigia cernui trahunt*.

HELEPOLIS, *machina bellica*, *utilis ad urbium expugnationem* : unde & nomen, nempe ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν τὰς πόλεις. Quomodo & *Iphigenia*, *quæ diruendis Ilii mœnibus deftinata erat victima*, Euripidi ἑλέπτολις dicitur, ab ἑλεῖν & πόλις, quod idem ac πόλις, quomodo diacre πόλεμος & πτόλεμος, unde Πτολεμαῖος, *Ptolomæus*, hoc eft, *bellicofus*. *Helepolis* opera diuturna cum Demetrius Antigoni filius, Rhodum, aliafque urbes oppugnaffet, nomen *Poliorcetes* accepit. Defcribit eam Vitruvius, lib. X. cap. ult. Plutarchus in Demetrio, Diodorus Siculus, lib. XX. Ammianus, lib. XXIII. Vide & Juftum Lipf. lib. III. Poliorcet. Dial. I.

HELIOTROPIUM, ἡλιοτρόπιον, *herba folaria*, ut Celfus vocat, fic dicitur ἀπὸ τοῦ συμπεριφέρεσθαι τὰ φύλλα τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει, ut ait Diofcorides, lib. IV. cap. penult. hoc eft, quia *abeuntem folem intuetur femper, cumque eo vertitur, etiam nubilo die* : ut ait Plinius, libro XX. capite XLI. & libro XXII. capite XXI. Eft & *gemmæ* nomen Plinio, lib. XXXVII. cap. X. cui ex eo nomen effe ait, quod *folis radium vertere & immutare videtur*, quia aliter eum exhibet vafi aquæ injectum, aliter extra aquam : nam aquæ immiffum augere folis fulgorem fanguineo repercuffu ; extra aquam radios five fulgorem quafi avertere, folemque velut in fpeculo exhibere. Athenæo etiam, lib. V. ἡλιοτρόπιον vocatur *folarium*, quia umbra circumvertitur cum fole, horæque indicium facit.

HELLUO five *heluo*, non natura adfpirationem habet, fed ufu. Siquidem ea vox eft ab *eluendo*, unde ea forma *eluones*, & poftea *helluones* dicti, qua a *comedendo* dicimus *comedones* ; a *bibendo*, *bibones*. Feftus : *Heluo dictus eft immoderate bona fua confumens, ab eluendo. Qui adfpiratur, ut aviditas magis exprobretur ; fit enim vox incitatior*. Ego Fefti fententiam fequor. Nec inepte tamen deducatur ab *helus*, quomodo, Fefto tefte, veteres diacre pro *holus* ; unde eodem auctore *helvela*, *olera minuta* : Titinnius : *Leati calido elvela, rapula, rumices*. Sic *Apello* diacre pro *Apollo* ; *hemo* pro *homo*. Ennius :

> *Vulturis in filvis miferum mandebat hemonem*.

Sed videndum cur ab *olere helluonibus* fit inditum nomen. Putat doctiffimus Meurfius *helluonum* vocabulum proprie convenire ægrotis *holere* five *olere* victitantibus, μεταφορικῶς autem eo fignari non tam *voraces*, ut vulgo perfuafum, quam eos *qui in dapes magnos profundant fumtus* ; ac metaphoræ rationem effe, quod tales fint egregii ciborum arbitri ac valde faftidiofi, inftar ægrotorum. Ægrotos autem, quod dicebam, *olere* vefci folitos, docet nos Plautus, Captivis, I. II. ubi cum Hegio dixiffet fe parafito pro cibo appofiturum multa *olera* refpondet ille,

> . . . . *Curato ægrotos domi*.

Sed parum verifimile fit, eam effe hujus vocabuli proprietatem, ut primo notet *naufeabundum* inftar ægri *olere* victitantis ; nam omnino ad *aviditatem* magis, quam *lautitias* pertinere, indicat cum Fefti locus, tum ufus veterum ; ut præter alios cum *gurgitem*, & *helluonem*, jungit Tullius in Pifon. cumque M. Catonem, lib. III. de Fin. *librorum* vocat *helluonem*, quod legendo fatiari non poffet. Quare fi *helluo* ab *helus* effe placet, dixerim potius nomen id effe a confuetudine veterum, qui, cum

frugales

frugales essent, *alere* multum victitabant, quod qui præ ceteris vorarent, *belluonum* ex re nomen reportasse; quæ vox postea mutatis moribus ad quosvis cibos sit extensa.

HELVVS posteriori ævo *b* pro *u* sonabant; erat *elbus*, unde ab *albus* derivabat Isidorus, libro XIX. capite XXVIII. *Elbum est medius color inter album & nigrum: & elbum ab albo derivatum*. Sed hoc ineptum: Mallem igitur deducere a πελλὸς, sive Æolico πελλὸς. Nec enim ita dumtaxat vocatur *color niger* aut *fuscus*, sed etiam *pallidus*, ὠχρὸς, χλωρὸς, ut Hesychius ait. Proprie autem *helvus* color, qui Belgis *bleekroot*, hoc est, *pallens rubedo*. Nempe *medius inter album & rubrum*. Quod clare indicat Varro, lib. II. de R. R. capite V. *Corium attactu non asperum, ac durum, colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio helvo, quarta alba*. Ab *helvus* est *helvolus*, color neque purpureus, neque niger, juxta Columellam, ut videatur paullum abire a Varrone. Columellæ verba sunt, libro III. capite II. *Sunt & uvæ helvolæ, quas nonnulli varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo, ni fallor, colore vocitatæ*. Etiam ab *helvus helvaceus* dixere: nempe ut ab *hedera hederacius*, ab *herba herbacius*, ut item a *pullo* colore *pullacium* formabat Cæsar Augustus. Hinc *helvaceum*. Festus: *Helvacea, genus ornamenti Lydii, dictum a colore boum, qui est inter rufum & album, appellaturque helvus*. Ubi videmus Varroni Festum consentire.

†HELVVS quid sit, declarat Festus in HELVACEA; ubi haec posuit: *Helvacea, genus ornamenti Lydii* (i. Tyrrhenici) *dictam a colore boum, qui est inter rufum & album, appellaturque helvus*. Ergo color *helvus* proprie inter rufum & album est medius, cujusmodi color quorumdam boum est, qui nec proprie rufi, nec albi sunt, sed inter utrumque interjecti. Omnino is color, qui in descriptis bobus observatur, videtur ille qui flammae colorem refert: & inde HELVVS apud Tuscos dicebatur. Vide dicta in Tyrrhen. Origin. Diatr. VII. §. 3. de Insula ILVA; nam & insula haec & color HELVVS est ab עלה *hala* aut *ala*, quatenus *ardere & incendi* significat. MAZOCHIVS.

HELXINA, ἑλξίνη ab ἕλκω, *traho*: quia vestes *attrahat* prætereuntium, ut de ea testatur Dioscorides lib. IV. cap. XXXIX. Ac Plinii verba sunt, libro XXII. capite XVII. *Semina habet in capitibus lappaceis, adhærentia vestibus: unde & helxinem dictam volunt*. Hesychio teste, aliter vocatur περδίκιον βοτάνη. Caussam ibidem Plinius exposuit: *Helxinen*, inquit, *aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur*.

HEM, ab הן, *ecce*.

HEMINAM a *medietate*, quæ Græce ἡμισυ, deducit Festus Pompeius, nempe quia dimidia est pars sextarii: unde Fannius:

Heminas recipit geminas sextarius unus.

Sed eapse de causa rectius deduxeris ab ἡμι, *semi*: ut *na* sit vocis productio. A חמר, quod *utrem* notat, minus dici placet, quia significatio non satis respondet.

HEPAR, ἧπαρ· forte ab ἕπω, *operor*, *elaboro*, & ἦαρ, quod *sanguinem* notat. Ab *hepate* morbus *hepatarius* Plauto, qui Celso *hepaticus*. Item *hepatici* Celso, qui *jecinorosi* Scribonio, *jecoritici* Marcello. Hinc & *Hepatites*, ἡπατίτης, *gemma* apud Plinium, lib. XXXVII. cap. XI.

HERBA unde sit, docere conatus Isidorus, lib. XVII. capite VI. *Arborum*, inquit, *nomen*, *sive* (mallem *sicut*) *herbarum ab arvis inflexum creditur, eo quod terris, fixis radicibus adhærent*. Nempe quia posterioribus seculis inter *B* & *V* consonum non distinguerent, ac quidam *herba*, alii *herva*; nonnulli *arvum*, alii *arbum* pronunciarent, hinc factum, ut & *arbor*, & *herba*, ab *arbum*, sive *arvum*, venire crederentur. At hæc inepta, cum omnino illa per *B*, hoc per *V* scribi debeat. Paullo verisimilius (quod Perottus facit) *herba* deduxisset ab *hærendo*, quæ vox absque diphthongo scribitur in vett. libb. Sed *herba* etymon vel a Græcis, vel ab Hebræis peti debet. A Græcis commode possis. Nam ut *herba* iis dicitur πόα, & βοτάνη, a πάω & βόω, hoc est, *pasco*: sic *herba* sit a φερβὴ, quod communi lingua φορβὴ fit, a φέρβω, hoc est, *pasco*. Hesychius, φορβὴ, βοτάνη. Et ita usi veteres. Ut prius dixere *fircus* & *fedus*, posteaque *hircus*, & *hedus*; sic prius fuerit *ferba*, quam *herba*. Sin ab Hebræis ἀρχέτυπον petere malis, vide an non sit verisimilius quod Guicharto placebat, ut sit ab אבא, quod *fructum recentem*, seu *primum germen* notat, interposito *R*, vel potius (quod etymon docuit nos Angelus Caninius) a Syriaco ejusdem notionis עסבא, *herba*, quod Chaldæis similiter עסבא, hoc est, *herba*, *gramen*, *fœnum*. Conversum *S* in *R*, quomodo a τύρσις est *turris*; ab ἔρω, *ero*, &c. Ab *herba* est *herbere* apud Appul. hoc est, *viridem esse*, *herbescere* apud Ciceronem & *herbascere* apud Plinium, hoc est, *herba vestiri*. Ab eodem *herbeus*, ut Plautus Curcul.

Cum collativo ventre, atque oculis herbeis,

Id est, *herbei coloris*, viridibus. Ut χλωρὸς, viridis, *herbeus*, a χλόη, *herba*. Glossæ: χλωρὸν, *viride*, *glaucum*, *virens*; χλόη, *viriditas*, *gramen*, *muscus*, *herba*. Nec tantum *herbeus*, *herbidus*, *herbosus*, & *herbaceus*, sed etiam *herbilis* dicimus. Festus: *Herbilis anser, herba pastus, qui gracilior est, quam frumento altus*. Lucilius apud Servium Danielis: *Anseris herbilis virus*. Quid sit *herbam dare*, docet idem Festus, his verbis: *Herbam do, cum ait Plautus, victum me fateor, quod est antiquæ & pastoralis vitæ indicium. Nam qui in prato cursu, aut viribus contendebant, cum superati erant; ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversaris tradebant*. Plinius, lib. XXII. extremo cap. IV. *Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa huma & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio*. Sed aliquanto aliter hac de re Servius ad illud VIII. Æn.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Cum, inquit, *de nomine Athenarum Neptunus & Minerva contenderent: & jussisset Jupiter, ut illius nomine diceretur civitas, qui munus melius obtulisset hominibus: equum Neptunus, Minerva olivam protulit & statim vicit; Unde cum ejus ramus alicui offertur, indicat eum esse meliorem. Hinc est illud proverbium, Herbam do, id est, cedo victoriam. Quod Varro in antiquitatis libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, & fatetur esse meliorem*. Pro *antiquitatis libb.* legendum apud Servium *in Actiis*: quod est in vett. libb. Apud Nonium legere est *herbam* pro *palma*, aut *victoria*, accipi. Adducit autem inter alia hoc Accii e Meleagro:

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent.

Pro se quisque cum corona clarum conlustrat caput.

Sed locus is nihil Nonium juvat, quando (ut ad Festum Scaliger observavit) Meleager victor hic quidem agnoscitur, sed non a victis, verum sociis & æqualibus, qui victori Meleagro de sue interfecto gratulantur.

HERCLE adverbium est *jurantis per Herculem*. Cum autem *per Herculem jurare* hominibus minime esset consuetum, primus id instituit Nestor, iisque, qui ad Trojam erant, tradidit: ut Vinitor apud Philostratum in Heroicis ait. *Hercules* Græce ἡρακλῆς, quod ab ἥρως & κλέος, id est, *gloria*, quibusdam conflatum putatur: quasi sit *gloria splendorque heroum*. Alii, quia, ut diximus, ἥρα sive Juno, *aërem* notat (unde & ἥρα ex ἀὴρ κατὰ μετάθεσιν factum putatur) ἡρακλῆ dici volunt; quasi *virum aëreum cœlestemque*. Vulgatissima opinio eorum, quibus placet id nomen adeptum *Herculem*, cum geminos in cunis serpentes ab Junone immissos occidisset. Antea enim *Alcæum* dictum ajunt. Ita nomen unde sit, quod Junonis odio & persecutione sibi gloriam pararit. Ab *Hercule* sunt nomina hæc,

Heraclitus, *Heraclides*, *Heracleon*, *Heraclius*, *Herculeus*. *Herculanea* pars pro *decima* est apud Plautum, Trin. III. VII. quia nempe ea *Herculis* esse solet.

Heres, pro *herinaceo*, ab *hærendo* dicitur: cujus caussa paret ex iis, quæ in *Herinaceus* dicemus. Ejusdem originis videri queat, cum pro eo accipitur, *qui hæreditatem adit*. Veteres enim absque diphthongo voces has scribebant, ut paret ea antiquis inscriptionibus ac libris. Et sane verisimilius id, quam ut sit a *censu æris*: quod Isidorus ait, libro 12. capite v. Sed imprimis placet, venire ab *herus*, quod is sit bonorum *dominus*. Vide § ult. Institut. de hered. qualit. l. 2. D. de successf. ed. Etiam Festus: *Heres*, κύριος, κληρονόμος. Firmat hanc sententiam, quod Germanis & Belgis hodieque *heer dominum* notat. Sed unde *herus*? Num ab ἥρως; Ita Scaligero visum, capite XXVI. de caussis L. L. & Petro Nunnesio in Grammatistice. Nempe ut *e* longum fiat breve, ut e θὴρ, *fera*; a κρηπὶς, *crepida*. An a Syriaco חרר, quod est *libertus*: quæ *heri* summa, cum nemini subditus sit. An potius, quod Angelus Caninius voluit, ab Hebræo ירש, quod est, *hæredem esse*, *possidere*. Sane ad ירש *Jaresch* valde accedit *heres*, & imprimis si per diphthongum olim scripsere *haires*. Quare prope in animum induco, non aliunde esse *heres*; ac *herus* potius ab *heres* esse, quam contra: aut *herus* quidem descendere ab *heru*, id est, *libertus*: *heres* autem ab *jaresch*, hoc est, *heredem esse*. Porro veteres pro *heres* quoque sine spiritu scripsere *eres*: & in accusativo pro *heredem* dixere *erem*, sive *herem*: qua de re dicemus in *herinaceus*. Ab *heres* est *heredium*. Varro, libro 1. de R. R. capite 2. *Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quæ a Romulo primum divisa dicebantur viritim: quæ, quod heredem sequerentur, heredium appellarunt*. Festus, si locus integer, *heredium* definit, *prædium parvulum*. Usus ea voce Cornelius Nepos, in Porcio Catone: *Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat*. Eutyches quoque apud Cassiodorum ponit inter ea, quæ rectius adspirantur. Ab *heredium* est *herediolum*, ut a *prædium*, *prædiolum*. Columella præfat. lib. 1. de Quinctio Cincinnato: *Imperator ad eosdem juvencos & quatuor jugerum avitum herediolum redierit*. Optime autem, quid *heredium* vel *herediolum* sit, & unde sic dicatur, declarant hæc Ausonii verba, Eidyll. XXXI.

> *Salve herediolum, majorum regna meorum,*
> *Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.*
> *Quod mihi jam senior, properata morte, relinquit.*
> *Eheu, nolueram tam cito posse mori.*

†Heres sive Hæres (utroque enim modo in Mss. est, sed prius firmatur marmoribus) ea Hebr. ירש *jaras*, quod est *heredem fieri*, ortum, jam ante scripseram, quam Angelo Caninio idem visum reperissem. Accedit quod ea radix in *Hiphil* assumit H litteram (a qua scil. Heres incipit) ut fit *Horish*, quod est *Heredem instituere*. Atque id etymon etsi non abjicio; tamen ubi ex vicino veriloquium Latinum affulget, id sequi praestabilius duco. Heres igitur ab Hæreo fit (nam id verbum sine diphthongo rectius scribi, infra docebitur) quia *heres* tam arte illi, cui heres est, adheret, ut unam cum illo veluti personam faciat. Hinc S. Ambrosius (qui sub Josippi persona ambulat, cum non alius eb Ambrosio sit, uti certo ad Kalend. marm. ed XXIX. Jun. demonstravi) hinc inquam Ambrosius in V. *de excidio Hieros*. cap. 15. ante medium hac allusione, quo genere delectatur, utitur: *Ibi* (h. e. in Aegypto) *HEREDITAS eorum cum vocaretur a Moyse, tamen HERERE desiderabant*. Vult dicere: Cum Moses Israëlitas ad *hereditatem* patrum suorum h. e. terram promissionis capiendam vocaret, tamen illi *herere* in Aegypto desiderabant. Atque ea hoc veriloquio sequitur, sive in utroque diphthongum, ut in plerisque Mss. fit, adhibendam, sive ab utroque removendam, ut in antiquis marmoribus usurpatur. Et Heres certe cum simplici vocali semper in saxis scribitur: de Hæreo dubitari poterat. At est penes me fragmentum *Sententiae Caesaris Augusti*, in quo Hereo sine diphthongo aperte legitur. Id tabellae fragmentum nunc ad manus non erat, cum sit ad Veterem Capuam in meis aedibus. Mazochius.

Heri quidam dici putant ab *hæreo*, sive ut in vett. codd. interdum scribitur, *hereo*: nempe quia *dies hesternus hæret hodierno*: unde & Græcis ἐχθὲς ab ἔχομαι, id est, *hereo*. Sed verum etymon facile erit odorari, si cogitabimus, antiquos pro *heri* dixisse *hesi*, quod indicat vox *hesternus*; postea *S* conversum in *R*, quomodo *era* est ab *esis*, quod a Græco ἔσομαι. Legg. XII. Tabb. Ast ei custos nei esit. A μυσσωτὸς quoque est *moretum*, a *cesna*, *cerna*; unde *silicernium*. Similiterque postea fuere *Furius*, *Papirius*, *Valerius*, qui prius *Fusius*, *Papisius*, *Valesius*. *Hesi* vero est a χθεσινὸς, sive χθὲς, θ extrito & converso χ in *H*, qua ratione a χάσκω est *hisco*, a χαμαὶ, *humi*. Festus scribit *heri* esse ab ἐχθὲς, quod Atticum pro χθὲς. Usus Aristophanes in Nubibus. Sed nos, nisi fallor, magis ἀναλόγως. Porro ob summam cognationem inter *I* & *E* (de qua & Agellius, lib. 2. cap. XXIV.) inde est, quod quoque dixere *here*, pro *heri*, ut testantur Fabius, lib. 1. cap. VII. & Donatus ad Phorm. Act. 1. sc. 2. Usi eo non Comici solum, sed & alii poëtæ: ut Ovid. III. Fast. Juvenal. sat. VI. Martialis, lib. 2. epigr. LXIV. lib. IV. epigr. VII. Auctor est Charisius, lib. II. fuisse qui inter *here*, & *heri*, sic distinguerent, ut *here* pertineret ad *quamdiu*; *heri* ad *quando*. Vanum hoc esse paret ex iis quæ diximus. [Χθὲς, χθὲς, ἐχθές Hesych.]

Hernia ab ἔρνος, quod interdum idem est ac κλάδος, sive *ramus*. Sic autem vocatur, quia cum intestinum incidere incipit in scrotum, videtur *ramum facere*. Eademque de caussa alio nomine *ramices* dici existimantur: qua de re plura in *Ramus*. Species *herniæ* vide apud Cornelium Celsum, lib. VII. cap. XVIII. & Hermolaum Barbarum glossemate Plinianis, voce *Enterocele*.

Heros, ἥρως, unde ἡρωΐνη, *Heroïna*, apud Propertium; ἡρωῒς, *Heroïs*, unde *heroïdes* apud Papinium, Martialem, alios. Nota quoque Ovidienarum epistolarum epigraphe. Sed ἥρως unde sit, non convenit: *Heroas*, inquit Servius, ad Ecl. IV. *quidam a terra dictos volunt, quod terra* ἔρα *dicta sit, unde initio nati creduntur homines, qui nomen a matre traxerunt*. Uti pro ἔρα legendum ἥρα. Nam ἥρα est Juno, hoc est, *aër*. Martianus Capella, lib. II. *A medietate aëris usque in montium terraque confinia hemithei heroesque versantur, qui ex eo quod heram (l. eran) terram veteres dixerunt, heroës nuncupati*. Sed Platoni in Cratylo, placet id nomen esse ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, id est, *ab amore*: nempe vel quia veteres finxere *heroës* nasci *ex amore Deorum & hominum*; unde & *heroës*, *semideos manes* vocat Lucanus: vel (uti in Pythagoræ carmina scripsit Hierocles) quasi *Dei amatores*, quique homines a vita ista terrena ad divinam tollant atque erigant. Vel juxta eundem Platonem nomen hoc erit, ἀπὸ τοῦ εἴρειν, id est, *dicere*; nempe quia *heroës* σοφοὶ ἦσαν καὶ ῥήτορες καὶ δεινοὶ, καὶ διαλεκτικοὶ, ἐρωτᾷν ἱκανοὶ ὄντες. Alii denique arbitrantur sic dici ἀπὸ τῆς ἥρας, id est, *Junone*. ut tradit Augustinus, lib. X. cap. XXI. & ex eo Isidorus, lib. VIII. cap. XI. nempe quia *aër* dicatus est *Junoni*, ac *heroës* putantur post obitum in *aëre* cum dæmonibus habitare. Quod & superior Capellæ locus indicat, ac hic Hesiodi versus confirmat:

> Ἠέρα ἑσσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.

Atque hæc ostendunt, ut se torserint Græci in ejus vocis etymo. Sed verisimile est id vocabulum originem potius Chaldæis debere: Nam his חורין dicuntur *nobiles*, *liberi*, *candidati*, ἥρωες, *heroes*; ut docet Fabricius in Diction. Syro Chaldaico.

Hesperus, ἕσπερος, Etymologo & H. Steph. quasi ἠοῦς πέρας, *auroræ terminus*. Nempe ut *Lucifer* Homero ἑωσφόρος, ab ἠὼς, & φέρω, quia *diem adfert*.

†Hesperus & Graecum ἕσπερος sunt ab Hebr. ערב *hereb*,

hereb, ejusdem significationis: a quo prius, repetita canina littera, fiebat *berberus*; deinde, priore R cum S pro more alternante, ortum est *heſberus*, ac demum euphoniae causa Hesperus. Postremo aspiratione in Digamma transeunte, factum est *Veſper* & *Veſpera*. Mazochius.

Heu Caninius censet venire a Græco φεῦ. Similiter Scaliger de caussis L. L. cap. xxvi. & Nunnesius, in Grammatistice. Nec repugno. Liceat tamen dicere, tam Latinum, quam Græcum hoc, a sono esse factum; uti & *hoi*, & *heus*, & similes interjectiones. De posteriori tamen sic Festus: *Heus adverbium vocandi a Græco Ai venit*. Sed locus absque dubio corruptus. Græcis enim *heu* est αἶ, vel φεῦ, at pro *heus* potius ὦ dicunt. Hebræis vero הוי nunc *heu* valet, nunc *heus*.

H I

Hieracites, ἱερακίτης, ab ἱέραξ, id est, *accipiter*. Germanis similiter dicitur *habichſtein*. Plinius, lib. xxxvii. cap. xi. *Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore; echites, viperæ, &c. A gruis collo geranites, hieracites accipitris, aëtites a colore aquilæ candicante cauda*, &c. De eodem sic scripserat capite, quod proxime antecedit: *Hieracites alternat toto milvinis nigricans veluti plumis*. Sic quoque legitur is locus in veteri Parmensi. Mirum vero hic dici *milvinis*, quasi ἱέραξ *milvium* signet, cum ipse Plinius post *accipitrem* interpretetur, uti vidimus. Georgius Agricola, lib. v. de nat. fossil. tradit, *hieraciten* rectius a Paullo Ægineta in *lapidibus* numerari, quam a Plinio in *gemmis*. Sed de etymo ac colore assentit. Ait enim, colore referre molliores accipitrum plumas, quæ ipsis sunt in pectore. Addit idem, inveniri in tractu Heldeshemio Saxoniæ, qua itur versus occasum in colle, ultra flumina & citra. Contra hæmorrhoïdas valere tradit Ægineta, lib. vii. Ejusdem originis est *hieracium*, ἱεράκιον, unde quidam *accipitrarium* vocant. Ex *latiucis ſponte naſcentibus* censeri, rotundaque habere folia ac brevia tradit Plinius, lib. xx. cap. vii. Sed Plinium non satis assecutum esse Dioscoridis mentem, ostendit ad hunc locum Dalecampius. Ibidem adducit Plinius hanc nominis caussam, quod abstergendi vi, qua præditum est, *accipitrum* oculis affricta, caliginem discutiat, ac deperditam oculorum aciem & claritatem restituat. Atque hinc quoque paret, cur medici quædam collyria oculorum appellent *hieracia*: quorum meminit idem Plinius, lib. xxxiv. cap. xi. Nisi potius id *hieracium* dici placet ab auctore *Hierace*, quando & aliæ sunt ejus nominis apud veteres compositiones, quæ ad hunc auctorem referantur. Vide Galenum, lib. iv. de compos. med. sec. locos, cap. vii. Herba quoque est *hieracopodion*, quasi diceres, *pes accipitrarius*. Ea est *lychnis ſylveſtris*. Ἱέραξ vero, ut Etymologus censet, sic dicitur a *celeritate*, ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι ῥᾷον, hoc est, φέρεσθαι. Sed nec displicet sententia Becmanni, qui esse putat ab Hebræo ראה, quomodo *accipiter* dictus ab *acuto viſu*. Nam ראה est *videre*, *cernere*.

Hieroglyphica, ἱερογλυφικὰ, ab ἱερὸς, id est, *ſacer*, & γλύφω, hoc est, *ſcalpo*, quasi diceres *ſacra ſculptura*. Erant enim sacra quædam monumenta, volucrum, ferarum, aliarumque rerum scalptis figuris naturæ mysteria indicantia. Vocantur ἱερογλυφικὰ γράμματα, ubi γράμματα non *literas* notat, sed *notas*, unde Lucianus, qui in Philopatr. γράμματα, appellat, idem in Hermotimo non γράμματα, sed σημεῖα καὶ χαρακτῆρας esse ait. Plinius quoque, lib xxxvi. cap. viii. nominat *ſcalpturas effigieſque*. Soli autem eas noverant sacerdotes, & qui ab iis describendis ἱερογραμματεῖς vocabantur. Vulgus autem aliis literis utebatur. Extant de iis libri duo Ori Apollinis Niliaci. De iisdem disserit Diodorus Siculus lib. iv. Bibliothecæ. Aliquid quoque de iis Ammianus, lib. xvii. & e junioribus Cæl. Rhodiginus, lib. xxix. cap. xxvi. Sed imprimis vide Pierii quinquaginta octo *Hieroglyphicon* libros, opus eruditum, sed in quo illud probare nemo possit, quod tam multa ut *hieroglyphica* referat, quæ talia olim habita esse, nullo adstruere possit auctore.

Hilaris, sive *hilarus*, ἱλαρὸς, ut *hilarare*, ἱλαρῦν. Ἱλαρὸς est ab ἱλάω, *propitio*, *placo*, unde *ſacrificium* ἱλαστικὸν, *propitiatorium*. Ab *hilaris*, *Hilaribus* est nomen: de quibus sic Macrobius lib. i. Sat. cap. xxi. *Præcipuam autem Solis in his cærimoniis veri rationem, hinc etiam poteſt colligi, quod ritu eorum, catabaſi finita, ſimulationeque luctus peracta, celebratur lætitiæ exordium ad octavum Kalendas Apriles, quem diem Hilaria appellant, quo primum tempore ſol diem longiorem nocte protendit*. Meminit eorumdem Vopiscus, in Aureliano: *Hilaribus, quibus omnia feſta & fieri ſcimus & dici*. Illustris de iisdem est locus Maximi, B. Dionysii scholiastæ: quem apponit Turnebus, lib. xxiv. cap. xlv.

Hillæ de voce sic scribit Acro ad illud Horatii lib. ii. sat. iv.

. . . . Perna magis ac magis hillis:

Hilla eſt diminutivum a poſitivo hira, & ſignificat inteſtinum ſalſum, vel, ut alii dicunt, fartum ſalſicium. Alii dicunt hillum in neutro genere ab hilo, id eſt, parvo ſeu minimo. Hæc Acro: unde liquet, cum Laberius apud Nonium ait, *Adoleſcenti noſtro hillas cedit*: non aliud velle quam quod Plautus Casina vocet, *veſicam effodere*; auctor Ithyphallicus *ventrem ſcindere*. Sed αἰσχρὰ hæc missa faciamus. Quod attinet ad ἐτυμολογίας ab Acrone adductas, posterior est a Varrone, sic scribente, lib. iv. de L. L. *Hilla ab hilo dicta, id eſt, minimo, quod ait Ennius. Neque diſpendi facit hilum*. Priorem hausit e Verrio. Sic enim mutilator ejus Festus, sive Paullus: *Hira quæ deminutive dicitur hilla, quam Græci dicunt νῆστιν, inteſtinum eſt, quod jejunum vocant*. Favet huic interpretationi quoque Macrobius, lib. i. in Somnium Scip. cap. vi. ubi cum tria fecisset principalia intestina: *Tertium*, inquit, *quod veteres hiram vocarunt, habeturque præcipuum inteſtinorum omnium, & cibi retrimenta deducit*. Nonius tamen *hillam* generatim interpretatur *inteſtinum*, atque addit *Bobillas*, Italiæ oppidum, ex eo nomen accepisse, quod eo bos intestina vulnere trahens advenerit. Sed & Charisius lib. i. similiter exponit: *Hic Lucanicus, inquit, ſubauditur botulus, aut apparatus: & hæc Lucanica feminino genere, intelligitur hira, hoc eſt, inteſtinum, aut aliud quod unuſquiſque intelligere voluerit*. Sed cum is, qui *inteſtinum* esse dicit, non inficietur esse *inteſtinum*, quod *jejunum* vocatur: nullam hic pugnam video, etsi aliis quibusdam aliter videatur. *Hiræ* vocem Plauto primi restituere Turnebus & Lucas Fruterius. Locus est Capt. act. ii. sc. i.

Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.

Apud Arnobium quoque, l. vii. legit Godscalcus Stewechius: *Quæ & ipſa ſunt hiræ, quas plebis oratio hilas ſolet nuncupare*. In vulgatis pro *hiræ* est *diræ*, pro *hilas* autem *illa*.

Hinnio, Græcis χρεμετίζω, ab *hio*, inserto *N*, quomodo a χάω, χαίνω. [ab ἵννοι, γίννος.] Nisi potius *hinnio* est a sono factum, ut alia, quibus animantium voces indicantur. Quod verius censeo: uti & Festus. Ejus verba: *Bombitatio eſt ſonus apum, ab ipſo ſonitu dictum: ſicut rugitus boum; hinnitus equorum*. Hinc *hinnibile* de equo apud Appuleium: & *hinnibundus*. Unde apud Nonium Claudius Quadrigarius in xvi. Annal.

Equi hinnibunde inter ſe ſpargentes terram calcibus.

Hinnuleus, *cervus annculus*, cui necdum cornua sunt. Secundo enim erumpere incipiunt, sed recta simpliciaque: tertio jam ramosa fiunt: ac cum ætate augentur rami: sexennes vero & sexdecim habent ramulos: nec deinceps numerus increscit. Existimare aliquis possit, *hinnuleum* esse origine Græcum, quia apud Hesychium legere sit, Ἴνουλος, νεβρὸς ἰσχνός. Sed *hinnuleus* Latinum est, Græco vero dicitur νεβρὸς, atque ita etiam exponitur

in Onomastico veteri. De origine non audiendus Agrætius, cum ait, *Hinnulus*, i *acutum sit, quia nomen ex sono vocis accipit*. Neque item Isidorus, lib. XII. cap. I. *Hinnulei*, inquit, *sunt filii cervorum ab innuere dicti, quia ad nutum matris absconduntur*. Unde ex Horatianis interpretibus quidam colligebat, & *hinnuleus* & *innuleus* scribi, illud esse ab *hinnitu*: hoc quia *innuat* matri quid velit. Omnino autem est a Græcis, quibus animantium proles dicitur ἰνός. Unde in Glossis ἰνὸς, παῖδες, & apud Hesychium, ἶνα, κόρη. Nempe ex παιδὸς & κόρης notione, qua Isidorus, ut vidimus jam, *hinnuleos* esse cervorum filios. Nec movere debet, quod nunc *hinnuleus*, nunc *innuleus*, legimus. Nam & Græcis similiter dicitur ὗννος spiritu aspero, & ἰνὸς cum tenui. Vide *Hinnus*.

Hinnus, & *mulus*, differunt, quod *mulus* nascitur ex asino & equa; *hinnus* vero, sive *hinnulus*, ex equo & asina. Auctores Varro, lib. II. de R. R. cap. VIII. Columella, lib. VI. cap. XXXVII. Plinius, lib. VIII. cap. XLIV. Ac Columella quidem deducit ab *hinnia*, non quia *hinniat* ipse, sed quia *hinniente* animali natus sit. *Qui*, inquit, *ex equo, & asino, concepti generantur, quamvis a patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt*. Sed omnino *hinni* vox a Græco ἰνός. Nec tamen hac de voce consentiunt veteres ipsi: quod hic Hesychii locus indicat: Ἰνὸς, ὁ πῶλος ὁ ἐξ ἵππου πατρὸς καὶ μητρὸς ἐρχόμενος. ἄλλοι δὲ ὄνου. Ἀριστοτέλης δὲ φησιν ἰνὸν, ὁμοίως ἄρσενα, τεκεῖν ὅρια τὸν ἐπὶ θηλείας ἀναβαίνοντα, ἰνὸν δὲ ἵππου τεκόντος, ἄλλοι δὲ ἡμιόνιον ἢ ἱππάριον ἀναυξές, &c. Dicitur & γίννος, quomodo Aristoteles vocat in fine lib. II. de generat. animal. & lib. VI. Hist. animal. cap. XXIV quibus ex locis discimus, ἰνὸς sive γίννος dici fœtus mulinos, equinos, asininos, qui in ventre matris corrumpuntur, membrisque nascuntur depravatis atque obiæsis: quod in suillo genere si fiat, μετάχοιρον vocatur; si in humano, πυγμαῖοι aut νάνοι, uti & Latinis *pygmæi* ac *nani*, item *pumili* ac *pumiliones*. Imo Martiali *ginnus* vocatur, lib. VI. Epigr. LXXVII. & ubi vulgo *mulo*, in vett. codd. *gibbo*: unde *ginno* recte corrigit Scriverius, ut alibi etiam dictum nobis. Etiam ὕννος dicitur per Υ. Hesychius: Ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας, πρὶν αὐξηθῆναι. Utitur Aristophanes, in Εκκ. ad quem sic Scholiastes: Νάνοι γὰρ λέγονται οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, ὕννοι λέγονται. A *hinnus* est *hinnulus*. Glossæ: *Innuli*, οἱ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου. Nec de iis modo animantibus dicitur, sed etiam de *cervorum fœtu*: qua de re in *Hinnuleus* diximus. Etiam ὕννα ab Hesychio exponitur αἴξ, id est, *capra*, & ὕννας, αἶξ ἀγρία, *capra silvestris*.

Hio, a χάω, unde & χάος & χάσμα. Ab *hio* est *hisco*. Item *hieto*, quo Plautum, Cæcilium, Laberiumque usus docet Diomedes, lib. I.

Hippacare ab ἵππος, id est, *equus*. Festus: *Hippacare est celeriter animam ducere. ab equi halitu. qui est supra modum acutus*. Ita quoque est in MSto. Apud Isidorum in Glossis est *hippicare*, exponiturque *oscitare*, *badare*. Ubi *badare* est *morari*, *tardare*. Vox italica, affinis Germanico *beiden*.

Hippago, *navis equis vehendis destinata*, ab ἵππος, id est, *equus*, & ἄγω, *duco*. Festus: *Hippagines*, (ita & est in MSStis) *naves, quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγωγοὺς dicunt*. Ac Livius lib. XXXIV. Græcorum more *hippagogas naves* dixit. Etiam Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Hippagoga, in qua equos transvehere solitum est*. Plinius lib. VII. extremo cap. LVI. videtur *hippagum* vocare: *Hippagum Samii, aut Pericles Atheniensis, invenit*.

Hippodromus, ἱππόδρομος, quasi τῶν ἵππων δρόμος, nempe ab *equorum cursu*: unde & a B. Basilio vocatur θέατρον ἱππηλασίας, *theatrum, ubi agitantur equi*. Usi sic *hippodromi* voce Martialis, lib. XII. & Sidonius, lib. II. epistola ad Domitium. Sed & *hippodromus* dicebatur *iter, quod una die conficit eques*: sive *via militaris*, ut scribit Hieronymus, in cap. XLVIII. Geneseos.

Hippomanes, ab ἵππος, *equus*, & μανία, *furor*. Sic autem dicitur ab effectu, quia *equos ad rabiem coitus agat*. Ea enim ejus vis, quacumque hæc vox accipiatur notione: quæ triplex. Duas exponit Servius ad illud Maronis III. G.

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum destillat ab inguine virus.

Ad quem locum docet, *Hippomanes* dici, cum *herbam*, qua comesa *equæ* incipiunt *furere*; tum *humorem in inguine equarum ortum ex libidinis ardore*. Ac posteriori quidem significatione a Marone hic accipi: prioris autem meminisse Hesiodum. Sed Theocritum dicere voluit aut debuit: ut recte est apud Philargyrium. Quamquam ne id quidem dicit Theocritus, ea herba comesa *insanire equos*, sed ejus edendæ *insana* teneri amore. Vide eum in Pharmaceutria. Tertiam notionem indicat locus hic Plinii lib. VIII. cap. XLII. *Et sane equis amoris innasci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat, aut partum ad ubera non admittit, si quis præreptum habeat*. Idem intelligit Maro, cum ait:

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus
Et matri præreptus amor.

Et Satyricus, cum ait:

Et totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. . . .

Vide & Aristotelem Histor. Animal. lib VIII. c. XXIV.

Hipposelinon, ἱπποσέλινον, ad verbum *edit equapiam*. Nam σέλινον, *apium*; ἵππος, *equus*. Sed ἵππος, hic auget, ut in ἱππολάπαθον, (nam sativo *majus*,) & ἱππομάραθρον, quod *fœniculi* genus est. Similiter & βοῦς auget, ut in βούπαις, βούλιμος, βουφάγος, quomodo *lartus* vocatus ob voracitatem: quam ob caussam etiam vocatur κολεός, nempe a κολεῖν, quo significatur τροφή, ut exponit Suidas. Porro ut vox ἵππος & βοῦς in compositione augent, ita ὑπὸ in eadem minuit, nempe eapse ratione, qua apud Latinos *sub*, quod ab ὑπὸ factum. Ita Græci dicunt ὑπέρυθρος, ὑπόλευκος, ὑπόφαιος, ut Latini item, *subrufus*, *subpinguis*, *subrancidus*, &c. At Bellonius, lib. II. de avibus, cap. XIV. Græcæ linguæ ignorantia turpiter se hic decepit. Nam cum recte scripsisset doctissimus Gesnerus ὑποτριόρχην, sive *subbuteonem*, ipso vocis argumento minorem comprobari τριόρχου, sive *buteone*: ut hoc argumentum refellat Bellonius, negat ὑπὸ semper minuere, verum contra interdum augere, ut in *hypomarathrum*, *hyposelinum*, & similibus. Atqui non *hypomarathrum*, sed *hippomarathrum*; non *hyposelinum*, sed *hipposelinon* dicitur, parque aliorum ratio, quod sciunt omnes qui oram solum Græcanici sermonis attigerunt.

Hir, *vola manus*, teste Charisio, Prisciano, Glossis vett. in quibus exponitur θέναρ, τὸ κοῖλον τῆς χειρός. Usus Lucilius apud Cic. in secundo de Fin. Videntur autem συνεκδοχικῶς *hir* dixisse ex Græco χείρ.

Hircipilus an *hirtipilus* dicatur, ambigi possit. Nam in MSto Paulli cod. est *Hirtipilus*, quasi ab *hirtis pilis*. *Hirtus* est *hirsutus*. Sed in pluribus libris est *hircipilus*. Ut sic dicatur, qui *pilos* habet *similes hircinis*. Sunt autem *hirci* pili, tum *densi*, (unde Theocrito λάσιος, Nonno δασὺς, inque Ἀνθολογίᾳ οὐλοτριχίτης appellatur) tum *duri* atque *asperi*, unde in Ἀνθολογ. τρηχὺς dicitur. Hoc in caussa est, cur non eodem modo interpretentur. Perotto quidem *hircipilus*, qui *duros* habet *pilos*. Nec displicet. Aliter tamen Festus. *Hircipili*, *densorum pilorum homines*. ita enim vetus Mediolanensis, eâque posterior Aldina. Etiam in Onomastico veteri: *Hircipili*, δασύτριχες. Sed quid sibi vult, quod in editione Veneta Antonii Augustini, & aliis post secutis legitur, *Hircipili duorum pilorum homines*? Omnino ita vir doctissimus in libris suis repererat, ne nuperorum librariorum errorem putes. Nam & similiter scriptum apud Julianum Majum, qui Mediolani excusus anno cIↄ CCCCLXXX. Laudat vero auctorem Festum. Quare non dubium, quin in antiquissimis Festi libris fuerit *durorum pilorum homines*:

nes: atque ita fortaſſe repererat Perottus. Utcumque hoc eſt, *τροχότριχα*, quam *δασύτριχα*, interpretari malim.

HIRCUS, [*βρίκος*] Perotto teſte dictus putatur vel ab *odore alarum*, qui *hircus* dicitur; vel quaſi *hirtus*, id eſt, *hirſutus*. Eſt enim *δασυχαίτης*, ut in *hircipilus* dicebamus. Aliis ab *hirquis*, id eſt, *oculorum angulis*, quos in libidine transverſos retortoſque habet. Ita Iſidorus, lib. XII. cap. I. Sed vocabulum Sabinum eſt. Varro, IV. de L. L. *Hircus, quod Sabini fircus: & quod illic fedus, in Latio rure hedus*. Idem de utroque ſcribit Velius Longus. Itidem & *horreum* & *hoſtis* accepere Romani a Sabinis, ſed ſimiliter immutarunt, quia illi proferebant per *F*, *forreum*, *foſtis*. Porro pro *hircus* olim quoque *hirquus* dixerunt: ut in *Hirquitallire* dicemus; ſed nunc *hirquum* per *Q* ſcribunt, cum ſignare volunt *alarum fœtorem*, qui ſic dicitur a *fœtore cognominis animalis*, quomodo & Græci *τράγον*, tum de *animali*, tum de *alarum graveolentia* uſurpant. A poſteriori acceptione *hircoſi* vocantur, qui *virus alarum olent*. Perſ. ſat. III.

Hinc aliquis de gente hircoſa centurionum.

Eodemque uſus Agell. lib. XI. *Quidam ſunt tam magni ſenſus Q. Ennii, ut licet ſint ſcripti inter hircoſos, poſſint tamen inter unguentatos placere*. Apud Ulpianum quoque legas: *Trebatius ait non eſſe morboſum, os alicui olere, ut hircoſum*. Sed hic *hircoſum* non *alarum fœtorem ſignat*: etſi in Onomaſtico *τραγομάσχαλος* exponatur: verum *oris*, & quidem ortum ex eo, quod *ore* ſit *paſſus ἀσέλγειαν*. Nam tales (ut in Conjectaneis monet Scaliger) *hirci* Latinis dicebantur; ut illo Catulli:

.... *Et putare cæteros hircos.*

Et illo in Atellanico exodio:

Hircus vetulus naturam capreis ligurit.

Quod hirſuto atque olido ſeni Tiberio, *obſcenitatem oris* exprobratam, clare ait Tranquillus, in vita ejus, cap. XLV. Idem tamen Scaliger putabat, in Ulpiani loco melius legi *lurcoſum*, ac quia proxime ſequitur *ſtrabonem*, quod nihil ad graveolentiam oris facit, pro eo itidem judicabat *raponem* reponi debere. Nam ſequitur apud Ulpianum: *Hoc enim ex ingluvie oris accidere*. At *lurcoſi*, ac *rapones*, proprie ſunt *ἀδηφάγοι*, qui & *manduci* & *gumiæ*, & *comedones*, appellantur. Quid hac de emendatione ſentiamus, dicimus voce *Scabo*.

HIRQUITALLIRE eſt ab *hirquitallus*, hoc ab *hircus*. *Hirquitallire* eſt quod Græci dicunt *τραγίζειν*, quæ vox itidem a *τράγος*, id eſt, *hircus*. Utrumque autem notat, *hircum vel odore vel laſcivia imitor*. Priorem opinionem ſecutus Cenſorinus, cum cap. XIV. ait. *In ſecunda hebdomade, vel incipiente tertia, vocem craſſiorem & inæquabilem fieri, quod Ariſtoteles appellat τραγίζειν, antiqui noſtri hirquitallire, & inde ipſos putant hirquitallos appellari, quod tum corpus hircum olere incipiat*. Poſterioris ſententiæ eſt Feſtus, cum ſcribit: *Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes a libidine ſcilicet hircorum dicti*. Item, *irquitallus puer, qui primo virilitatem ſuam experitur*. Nec mittendum, quod *hirquitallus* ſcribatur per *q*. Nam non oculorum modo *hirquos* ſed & animal per *q* ſcripſere veteres. Ita in illo Maronis, Ecl. III.

.... *Tranſverſa tuentibus hirquis.*

(quo in loco *hirci* vox utraque ſignificatione accipi poteſt) antiquorum codicum quidam *hircis*, alii *hirquis* habent. Vide Velium Longum, lib. de Orthographia; & Pierium, ad Ecl. III.

HIRRIRE quorum proprium ſit, docet Feſtus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (al. *ringere*) *quod genus vocis eſt canis rabioſæ*. Item Nonius: *Irriture, tractum a canibus, qui, cum provocantur, irriunt*. Hinc liquet, *Hirrire* eſſe *ὀνοματοπεποιημένον*, proprieque dici de *canibus*, cum provocatæ *R* multa ſonant: unde illud Lucilii apud Chariſium & Donatum.

Irritata canes quod R quam plurima dicant.

Sive ut corrigunt alii:

Irritata canis quam homo, quod planiu' dicat.

Ac Ovidius, Perſiuſque, hac de cauſſa *R* vocant *literam caninam*. Uſurpat Sidonius, lib. VII. ep. III. *Veluti eſt canibus innatum, ut etſi non latrent, tamen hirriant*. Ab eo eſt *hirritus*, quo uſus idem Sidon. lib. IX. epiſt. XVI. *Prodens hirritu rabiem caninam*. Pro *hirrio* apud Nonium eſt *irrio* abſque ſpiritu: indeque dictum cenſet *Irrito*: de quo ſuo loco.

HIRTUS, & *hirſutus*, idem valet ac *pilis horridus*: ut Iſidorus docet, lib. X. & in Gloſſis MSStis. Itaque nomen hoc ab *horrore* aliqui deducunt. Mihi veriſimilius ſit, utrumque horum, atque item *hiſpidus*, venire a ſono, quem edunt ſetis *horrentia*. Nimis vero dilutum, quod *hirſutus* conflatum putat Perottus ex *horrens ſetis*. Ab *hirſutus* eſt *hirſuta*. Ita Columellæ dicitur inſecti genus arborum folia exedens: quod aliter *erucam* vocamus. Græci *κάμπην* nominant, quia *in arcum arrependo curvatur*: *Hirſuta* autem dicitur, quia *villoſa*.

HIRUNDO a Varrone, lib. IV. inter aves eas recenſetur, quæ a ſono nomen acceperunt. Agrætius ait eſſe avem, quæ *tignis adhæret*; unde ab *hærendo* videtur deducere. Id quidem etymon placet Geſnero. Sed Scaliger in Conjectaneis cenſet venire a *χελιδών*, quaſi *kelundo*, converſo *L* in *R*, quomodo *cæruleus* pro *cæluleus* dicimus, ac Græci *φραγέλλιον*, dicunt pro *flagellum*, unde apud Marcum cap. XIV. *φραγελλώσας*. Pluraque id genus alibi adduximus.

† HIRUNDO eſt a דרור *deror* ejuſdem ſignificationis, permutatis invicem *Daleth* & *Reſch*. MAZOCHIUS.

† HISTER, unde HISTRIO, Tuſcum eſt vocabulum *ludionem* ſignificans, auctoribus Livio & Valerio Max. quod poteſt quidem optime deduci a Chald. סטר *ſetar* i. e. *laſcivire*; unde & *Satyrorum* nomen eſt. Aut certe eſt ipſiſſimum Hebræum הסתר *hiſter*, quod ſignificat *occulere*; quia vultus ſuos hiſtriones ſub perſonis celabant. MAZOCHIUS.

HISTORIA, *ἱστορία* ab *ἵστωρ*, *ſciens*, ſpiritu mutato. Hoc ab *ἴσημι*, *ſcio*: quod ab *εἴδω*, *εἴσω*, *video*. Ab *ἱστορία* autem *ἱστορεῖν*, non contra, quod Servius putabat, in I. Æn. Sed de hoc plura diximus, lib. de arte hiſtorica, cap. I.

HISTRIO in vett. Gloſſis exponitur *παντόμιμος*. *Παντόμιμοι* autem iidem qui *ὀρχησταὶ*, ſive *ſaltatores*: ut Lucianus *περὶ ὀρχήσεως* tradit. Sed priuſquam *ὀρχησταὶ* ſe a dramatis ſepararent, quod Auguſti ætate cœpit a Pylade & Bathyllo, *hiſtriones* non ſolum ſaltabant, ſed etiam diverbia pronunciabant. Qua de re plura, libro de Poëtica, diximus. *Hiſtrio* dictus a quodam, cui nomen *Hiſtro*: ut quidem Plutarchus ſcribit probl. CVI. Feſtus aliter: *Hiſtriones*, inquit, *dicti, quod primum ex Hiſtria venerint*. Idem legas apud Iſidorum, lib. XVIII. cap. XLVIII. Sed addit alterum etymon oppido quam ineptum. Nam *hiſtriones* dici quaſi *hiſtoriones*, *quia perplexas hiſtoriis fabulas exprimerent*. Non dubium autem quin *hiſtrio* ſit a voce *hiſter*, quæ Thuſcis ſignificat *ὀρχηστήν*, ſive *ſaltatorem*, qui & *ludio* vocatur. A Thuſcis enim & rem & vocem accepere Romani: uti docet Livius pene initio lib. VII. *Sine carmine ullo, ſine imitandorum carminum actu ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus more Thuſco dabant. Imitari deinde eos juventus ſimul inconditis inter ſe jocularia fundentes verſibus cœpere, nec abſoni a voce motus erant: accepta itaque res, ſæpiuſque uſurpando excitata, vernaculis artificibus, quia hiſter Thuſco verbo ludio vocabatur, nomen hiſtrionibus inditum*. Idem refert Valer. Max. lib. II. cap. IV. *Et quia ludius apud eos hiſtrio* (Stephanus Pighius recte emendat *hiſter*) *appellabatur, ſcenico nomen hiſtrionis inditum eſt*. Ab *hiſtrio* eſt *hiſtricus*. Ita apud auctorem prologi Plautinæ Pſeudoli eſt *imperator hiſtricus* pro *hiſtrione*, ſive *hiſtrionum præfecto*: ſimiliterque Appuleius dixit *decore hiſtricum*. [Vide notata ad Inſtar.]

H O

HODOEDOCOS, vel potius *hodœdocus*, ab *ὁδὸς*, via, & *δοκεῖν*,

& ὁδαγῶ, quod Hesychius exponit ὁδηγῶ, φυλάσσειν, ὁδοιπορῶ, προοδηγῶ. Idem Hesychius: Ὁδοιδόκος, κλὼψ ἐνεδρευτὴς, κακοῦργος, ὁδοὺς λῃστής. Festus: *Hodidocos latro atque obsessor viarum*. Suidas: Ὁδοιδοκοῦ, ὁδὸν ἐπιτηρεῖν.

Hodie, quasi *hoc die*. Marius Victorinus, lib. I. *Hactenus autem* (scribendum) *& hodie, non ut antiqui haccetenus, hocedie*. Sic Græcis τήμερον, quasi τῇ ἡμέρᾳ, hoc est, ταύτῃ ἡμέρᾳ. Gallo Romani dicunt *anuit*, quasi dicas *hac nocte*. Rationem hujus locutionis putat Elias Vinetus commentario ad professores Ausonii petendam ex eo, quod Cæsar scribit sexto de bello Gallico: *Galli*, inquit is, *se omnes ab Dite patre prognatos prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt, ob eam causam spatium omnis temporis, non numero dierum, sed noctium finiunt, & dies natales, & mensium & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur*.

Holcas, ὁλκάς, *navis oneraria*, ab ὁλκή, id est, *βάρος*, quod ab ἕλκω, *traho*, quia deorsum trahit bilancem, vel aliud simile. Inde & herba, *holcus*, ὅλκος, quia *circa caput alligata vel circa lacertum educit corpore aristas*: ut Plinius ait, lib. XXVII. cap. X.

Holocaustum, ὁλόκαυστον, ab ὅλον, id est, *totum*, & καίω, *uro*. Erat sacrificii genus, quo tota comburebatur victima: non sola exta. Erat autem *holocaustum* duplex. Nam vel carnes omnes cum extis comburebantur: vel carnes sine extis. De priori notum; de posteriori ita Servius, in illud IV. Æn.

Et solida imponunt taurorum viscera flammis.

Solida viscera holocaustum significat: quod detractis extis aræ superimponebantur, quæ nonnunquam abluta, elixa etiam ipsa reddebantur. Ubi *viscera* opponit *extis*, ut satis liqueat carnes ossaque signari. Ait Servius, viscera abluta ac nonnunquam etiam elixa reddi solere. Quo loco *reddi* non homines, sed Deos spectat. Quomodo *exta Marti reddere* dixit Suetonius in Augusto. Nempe, ut idem Servius ait, *reddi exta dicebantur, cum probata & elixa aræ superimponebantur*. De *holocausti* voce sic breviter B. Augustinus, in Psalmum LXV. *Holocaustum est totum incensum, sed igne divino*. Ubi cur *ignem* dicat *divinum*, indicant hæc verba Philonis, in vita Mosis: *Vulgatus ignis ablegatus fuit ab altari sanctissimo, & pro eo alter demissus cælesti ex æthere, ut esset discrimen inter Sancta & Profana, Humana & Divina. Conveniebat enim sacrificiis attribui naturam ignis incorruptiorem, quam est hæc, quæ servit quotidianis ignibus*. *Holocaustis* abstinebant Magi: qui Deum anima contentum esse ajebant: eoque aut nihil, aut duntaxat minutum quid prosecabant, & comburebant. Auctor Strabo lib. XV.

Homo, ac Græcum ἄνθρωπος, unde dicantur, inepte quæri putat Rodolphus Agricola, epist. ad Alexandrum Hegium. Rationem autem hanc sententiæ suæ adfert, quod nullius rei nominandæ prior antiquiorque hominibus cura fuerit quam sui ipsius. Itaque quæ vocabulorum horumce etyma adferuntur, ingenii magis quam veritatis opus esse autumat. Ego etsi veritatem etymorum ejus vocis præstare nolim, sententiam tamen Agricolæ minime probare possim. Nam ratio hæc solum aliquid coloris habet in ea lingua, quæ omnium prima fuit. Quippe initio conditi generis humani necessum fuit primum hominem curam suscipere rebus omnibus apta nomina faciendi. Et tamen in hac quoque *homini* a *terra* nomen inditum, ut post patebit. Sed aliarum linguarum longe alia ratio est. Quippe omnes cum lacte parentium linguam imbibimus: sed temporis progressu vocabula multa literis ac syllabis integris immutantur: etiam gentium commigrationibus fit linguarum miscela, veteribus vocabulis deletis, novis novæ gentis inductis. Hæc vocum immutatio non communi consilio fit aut paucorum auctoritate, sed quasi sponte, nec id agentibus hominibus ex eorum commerciis provenit. Quare manifestum est nihil impedire, quo minus & in vocibus usitatis convenientiam spectemus, & ab usitatis vocabulis recursamus ad antiqua; & a gente una ad eam, quæ cives suos in alteram transfudit. Nec hic ordo aliquis spectandus: quasi homines prius sibi, hinc proximis, inde aliis atque aliis rebus nomen imposuerint, prout in sensus propinquitatem aut in mentem ob utilitatem aut dignitatem prius singulæ incurrebant. Nam hoc tum demum haberet locum, si gens aliqua aut primores velut in consessu deliberassent de vocabulis fabricandis, quod putare puerile est. Hæc si cogitemus, fatebimur caussæ nihil esse, cur non *homo* sive ab alio Latino vocabulo, sive ab alius gentis voce nomen possit accepisse. Ac Varro quidem voluit sic dici ab *humo*: quam sententiam ridet his verbis Quinctilianus lib. I. cap. VI. *Etiamne hominem appellari, quia sit humo natus? quasi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen imposuerint, quam sibi?* Sed posterior hæc ratio, quam valida prorsus sit, jam vidimus. Nec majoris momenti est, quod ait hoc pacto animalia omnia, quia & illa ex *humo* sunt, *homines* dici debuisse. Nam etyma non sunt definitiones, ut ea necesse sit ἀντιστρέφειν. Ita in sancta lingua videmus *hominem* quoque vocari *Enos*, אנוש, ab *infirmitate*. At non solus *homo infirmus*. In eadem *Sol* dicitur *Semes*, שמש, ab *observando*. Quis vero solum dicat *observare* Solem? *Angelus* quoque *Maleac*, מלאך vocatur a *ministrando*. At nonne Deus *hominum* quoque utitur ministerio? Nec ratione caret, quod *homini* inprimis id nomen inditum. Nam continet utilem monitionem conditionis ac fragilitatis humanæ: quam etiam nobis ob oculos ponit effatum illud Dei apud Mosem, Gen. III. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Ita Græcorum quoque lingua, quanquam bestiæ etiam sint mortales, *homines* tamen βροτοὶ, & θνητοὶ, hoc est, *mortales* appellantur. Nempe non *bestiis*, sed *homini* opus fuit hoc documento, ut ipsa appellatione sui, moneretur fragilitatis. Quare nec superius *hominis* etymon sequi dubitavit Lactantius, lib. de Ira Dei, cap. X. *Corpus hominis ex humo factum: unde homo nomen accepit*. Quin etiam Hebræis *homo*, אדם, appellatus ab אדמה, quod est *terra*, nempe ab אדם, quod est, *rubescere*, ut proprie non *terram quamvis*, sed *rubram* signet, ex qua Adam formatus, ac qualis multis in locis Orientalibus terra esse solet ob solis adustionem. Nugatur egregie scriptor carminum Sibyllis falso tributorum, in quibus legere est dici *Adamum*, quia *complectatur*

Ἀνατολίην, δύσιν τε, μεσημβρίαν τε, καὶ ἄρκτον.

Sed nec Josephus, quod mirum satis, *Adami* Etymon perspexit. Nam vult notare *rufum*. At *Edom*, non *Adam*, *rufum* notat. Repugnat quoque Josepho Moses. Verum de *Adamo* e *terra* a Deo fabricato, dicat aliquis, scire non potuit Quinctilianus vel quispiam τῶν ἔξωθεν. Scio: verum nescire tamen is non potuit Empedoclis sententiam, qui *homines* e *terra* natos adserebat, quem philosophi hac in parte sunt secuti. Nec tamen, quæ hactenus de etymo hominis disceptо; sic accipi velim quasi mordicus allatam etymon genuinum esse censeam: sed tantum eo a nobis dicta sunt, ut ostenderem fortioribus omnino armis esse opus ad illud evertendum. Tum autem, ut doceremus, nihilo verisimiliorem esse eorum sententiam, qui *hominem* ab ὁμοῦ dictum volunt, quia, ut ajunt, *homo* sit animal politicum ac *sociale*. Est hæc sententia Julii Scaligeri, lib. de causs. L. L. cap. XXVIII. Sed ὁμοῦ puto dicere voluisse. Nam ὁμοῦ, *simul*; ὁμῶς, *æque, similiter*, ab ὁμός. Interea seu ab ὁμοῦ, sive ὁμῶς originem arcessas, quanto verisimilius est a materia, quam ab accidente nomen accepisse? Sed quid, si ipsi quoque novum aliquod etymon comminiscamur? certe tentabimus. Suspicor *homo* ex *hoom*, sive *oom*, hoc est, *odom* factum esse eliso *D*, & facta μετάθεσει. Sane Syris *homo* dicitur *odom*, non *Adam*, אדם, nempe quia (ָ) semper per O enuntiant, Nestorianis, & aliis paucis exceptis. Imo veteres quoque similiter: unde Ὠδὰμ apud Josephum, & Ὡσὰ in Epiphanii sermone in festo palmarum, & *attho* pro *atta*, apud Hieronymum, & in sacris *Corbona*, quod in aliis *Corbana*, קרבנא: quo de

da ejus vocalis sono plura Drusius, lib. de pronuntiatione L. Hebr. cap. VI. Græcis *homo* dicitur ἄνθρωπος, quam vocem Etymologici Magni auctor dici putat ob ἄνω θρεῖν, hoc est, *sursum spectare*. Juxta illud Ovid. I. Met.

Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Nec tamen desunt, qui hanc rideant ἐτυμολογίαν, idque ob figuram piscis οὐρανοσκόπου, cum hic & invitus cœlum spectet, homo autem cogatur cervicem inflectere. Alia quoque aliquot ejusce vocis etyma apud Etymologum videre potes. Germanicum ac Belgicum *mensch* videri queat factum a Latino *mens*. Quippe *homo mente* est id, quod est. Sed verius fortasse κατὰ συγκοπὴν, ac unius literæ appositione fieri ab אנש, id est, *homo*. [Cum constet antiquos *hemonem* dixisse *hominem*, verisimile ob intellectu sic vocatum. Nam ἡμων, ἡμετερος· & ἡμωτίνη, ἡμωτερία.] Gallicum *homme* manifeste est ab *homo*, quod vero eo utantur pro *viro*, id fit exemplo Latinorum, Græcorum, Hebræorum: qui interdum sic loqui amant: qua de re aliquid quoque Scipio Gentilis, lib. I. παρέργ. cap. III. Sane & sic *hominis* voce usus vetus scriptor, qui perperam creditur Augustinus, quæst. CVI. in vetus Test. Nempe ex usu vulgari eorum temporum. Quare facile eludimus ludicra eorum argumenta, qui plusculis locis, in quibus *mulier*, & *homo*, opponuntur, *mulierem* non esse *hominem*, evincere conantur. Nam id & vere adseveratur, & recte negatur, prout hoc illove modo *hominis* vox accipitur. Ab *homo* est *homulus*, quo Varro utitur apud Nonium: ab *homulus* est *homullus*, quod Lucretius usurpat, lib. III. Ab *homo* quoque est *humanus*, sive assumpto *V*, ut prius fuerit *houmanus*: quomodo a *juvo* fuit *joucundus*, unde *jucundus*: sive quia veteres etiam *houmo*, vel *humo*, pro *homo* dicebant: ut Priscianus censet, lib. I. *Multa*, inquit, *præterea etiam vetustissimi in principalibus mutabant syllabis, ut cungrum, pro congrum; cunchin, pro conchin; huminem pro hominem; funtes pro fontes; frondes pro frondes*, &c. Caussam ibidem addit hanc, quod aliquot Italiæ civitates, Plinio teste, caruerint litera O, & loco ejus posuerint *V* maxime. Quemadmodum &, ut ibidem dicitur, multi Italiæ populi contra *V* non habebant. Ab *humanus* est *humanitas*: quod tamen ex eo *studiis literarum*, quæ *virtutis incunabula* recte diceris, impositum est, quod sollius sint *hominis* propria, iisque *homo* tantum antistet hominibus, quantum earum ignarus præstat bestiis. Nec tamen displicet, ut *studia humanitatis*, vel *humaniores literæ* dicantur ab effectu: quando, ut Poëta Sulmonensis cecinit,

. . . . *didicisse fideliter artes*
Emollit mores, nec sinit esse feros.

A *ne* & *homo* vel potius prisco *hemo*, est *nemo*, teste Festo. Priscianus, lib. VI. attigere videtur. Sed nulla est dubitandi caussa. Nam veteres *ne* pro *non* dicebant, ut liquet ex *nefas*, *nefastus*, *nefarius*; item *neparus* apud Festum; & *funera nefunera* apud Catullum, quod observat Scaliger: tum his, quæ in spicilegio notavit Palmerius, *nerecte* apud Plautum, Asinar. II. IV. *nejure* apud Sallust. *nemunera* apud Ovid. Porro ex hic patet κατὰ πλεονασμὸν a Terentio, Catone, Cicerone, ipsa in Milon. & alibi dici *nemo homo*: cum *homo* in *nemo* includatur. At κατάχρησις est, cum diis aptatur. Ut apud Maronem:

Turne quod optanti divus promittere nemo.

Nampe *nemo* valet *nullus*. Quemadmodum autem a *ne* & *homo* est *nemo*, ita quoque ex *semi* & *homo* est *semo*: qua voce proprie significatur qui inter Deos hominesque mediam obtinet naturam, quem Ovidii versum παρῳδιάζων dicere possis

Semivirumque Deum, semideumque virum.

Nec obstat, quod *semonem* dicimus per O longum. Nam & veteres similiter *hemonem* dixere, ut patet ex illo Enniano:

Volturis in sylvis miserum mandebat hemonem.

Nec inepte tamen derives a Punico *samen*, id est, *cælum*, ut propria notet *cælitem*. Sane Pœnis id esse *samen*, argumento est vox Baalsamen, quomodo dicebant pro eo, quod Hebræis est בעל שמים [*bahal schamajim*], id est, *princeps aut dominus cæli*. Illustrem hac de re Philonis Bibliensis locum adduximus in *Balsamum*. Si hæc *Semonis* etymologia placet, dicere oportebit *Semonem* dici, non qui jam in cælis degat cum dis genitalibus ævum, sed cui cæleste aliquid insit, quo nomine ut cælo locatus non sit, tamen jam pro *minutis Deo* habeatur, quales Vertumnus, Pomona, Flora & similes. Fulgentius Planciades: *Semones dici voluerunt deos quos nec cælis dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut sunt Priapus, Hippona, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent pro gratia venerationis*. Ibidem adducit Fulgentius illud Varronis in Mystagog. *Semoneque inferius derelicto, Deum depinnato attollam sermonis eloquio*. Usus quoque Livius, lib. VIII. *Ædes, quæ essent in palatio, diruendas, bona Semoni Sanco censuerunt consecranda*. Ovidio VI. Fast. *Semipater* dicitur: ubi tamen alii libri *Sems pater*.

†Homo multitudinis initio nomen fuit, sicuti & Hebraice אדם, *adam* pro universo genere proque hominum multitudine passim ponitur, & sic quoque בקר, *bakar*, & animalium pleraque nomina. Facile deinde fuit, & eodem nomine singulos ejusdem generis appellare. Id cum ita sit, erit Hominis appellatio ab המון *hamon*, quod est *hominum multitudo*. Vel si haec derivationis ratio minus arridet; erit saltem ab eodem Hebraico themate, quatenus coitionem significat. Ab המה *hama* enim *tumultuari* & *coire* fit Homo, animal sociabile & impatiens solitudinis. Nam etiam רגש *ragash* utrumque significat tum *tumultuari* tum etiam *aggregari*. Nec immerito non tantum ἅμα h. e. *simul*, sed & Latinum Tumultus ab eodem המה *hama* fieri potuit, addito tantum *Tau* heemantico, & producto nomine. Mazochius.

Homonyma, ὁμώνυμα, ab ὁμοῦ, id est, *simul*; & ὄνομα, *nomen*: quia res plures *nomen idem* participant. Latini vocant *æquivoca*, quia unum æque ac alterum communicat *nomen*. Res eadem, appellatio nonnihil differt. Nam *æque* Græcis est ἴσως, at ὁμοῦ est *simul*, *una*: ut ab adverbio hoc, si λέξιν spectes, rectius *univoca* sint dicenda. Nunc *univoca* vocantur, quæ Græcis συνώνυμα, a συν, id est, *cum*; & ὄνομα, id est, *nomen*, ut ad verbum vox sonet *cognomina*. Quomodo vocantur quia non solum nomen, ut in *homonymis*, sed cum nomine etiam res sit communis. Similiter *paronyma*, παρώνυμα, a παρὰ, quod hic παραγωγὴν sive *deductionem* notat, ut cum dicimus Δημοσθένης dici παρὰ τὸ σθένος. Latinis sunt *denominativa*, quia ab alio descendunt, a quo terminatione solum differunt. Porro in tribus istis, vocis ὄνομα prius ο in ω, posterius in υ mutatur. Uti & fit in aliis ejusdem originis. Ut sunt πατρωνυμικὰ, *patronymica*, quæ vox proprie convenit a *patribus* derivatis, sed καταχρηστικῶς etiam dicitur de iis, quæ a *matribus*, *avis*, aut *fratribus* veniunt. Item in μετωνυμία, quasi dicas *transnomen*. Item ἀντωνυμία, *pronomen*. Nam μετὰ, *trans*: ἀντὶ, *pro*. Similiter in ἱερώνυμος, *Hieronymus*, quod est *sacrinomius*. Nam ἱερὸν, *sacrum*. Item καλλιώνυμος, *callionymus* piscis, q. d. *pulcri nominis*. De quo suo loco vidimus. At utrumque ο ex ὄνομα remanet immutatum in iis, quæ veniunt ab ὀνομάζω· ut est ἀντονομασία, quasi dicas *pronominatio*, sive *transnominatio*, qua nomen pro nomine ponitur. Item παρονομασία, *agnominatio*, quam & *alterationem* appellant. Ὄνομα vero non uti putarunt a νέμειν, quia ut *lex*, sic *nomen* cuique suum tribuit: sed quasi ὀνόμενον, cujus usu res agnoscitur, ab ὀνίω, sive ὄνημι, id est, *juvo*: quod etymon adfert Jul. Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. LXVI.

Honor, seu *honos*, [est ab αἶνος] ab *bonus*, si Varronem audimus. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Honos ab honesto honore. Itaque honestus dicitur, quod honoratus, ut dictum. Honus est honos, qui sustinet*

ſtinet Rempublicam . Sed veriſimilius eſt *honor*, ſive, ut ſcripſere veteres , *onor*, vel *onos* , venire ab ὀνίω ſeu ὀνίνημι , id eſt , *juvo*, *proſum* : unde ὄνος , *aſinus*, quia egregie juvat ac prodeſt . Ὀ'νον autem ab הון, *divitiæ* . Vel dicendum *anos* , mutatione vocalis longæ in brevem , ab ὦνος venire , id eſt , *pretium* , *merx* , quod ab ὠνεῖσθαι , *mercari* , *emere* . Sane , ut Græcis τιμὴ , & Latinis *pretium* , primo quidem notat , quo ementes rem mercantur ; ſecundario autem *honorem* , quomodo qui in *honore* eſt , is in *pretio* eſſe dicitur : ſic quoque , etſi ὦνος proprie ſignet τιμὴν ementis , tamen derivatum ejus *onos*, ſeu *bonos* , ſignificat τιμὴν *honorantis*. Ab *honor* eſt *honeſtus* , ut a *modus* , *modeſtus* . Ab eodem dicti *tutores honorarii* , de quibus Ulpianus , l. XII. §. II. de adminiſtr. tutorum : item *honorarii curatores* apud Ulpianum , titulo XII. in fragmentis . Item *honorarii ſucceſſores* , de quibus Juſtinianus , §. de bonor. poſſeſſ. item *honorarium*, quod *honoris* potius, quam neceſſitatis cauſſa , datur , eoque non exigi aut peti debet, ſed accipitur , ſi offeratur . Eoque etiam nomine appellatur *merces* , *quæ datur Juriſconſultis atque advocatis* , quia inter ejuſmodi non videatur contrahi locatio aut conductio . *Honorati* quoque in jure dicuntur , quibus aliquid legat teſtator : nempe quia ſummi hoc iis honoris eſt , eo quod ſit ſignum probitatis , quam amicus moriens ultimo judicio comprobarit . Pluribus hæc adſtruit Guil. Fornerius , lib. I. Selectionum , cap. XIX.

† Honor eſt ipſum Heb. הון *hon*, quod nonnumquam *honorem* ſignificat . Et ſic acceperunt Graeci interpretes in Pſ. XLIII. (Hebr. 44.) 14. *Vendidiſti populum tuum* (בלא הון *belo hon* : LXX ἄνευ τιμῆς) *ſine honore* . Ab eodem Hebr. nomine fit etiam Gr. ὦνος , i. e *pretium* , quo res venditur : at τιμὴ & pretium emptionis & honorem ſignificat . In laudato Pſalmi loco Vulgatus pro ἄνευ τιμῆς poſuit *ſine pretio* . At Pſ CXI. (Hebr. 112.) 3. pro הון Graece eſt δόξα (quod eſt honoris συνώνυμον) ubi Vulg. *Gloria & divitiae in domo ejus* . Quare non eſt dubitandum de ea quam dixi notione . Mitto , quod ſicuti τιμὴ utrumque ſignificat, ſic etiam Heb. הון & Latina Honor & Pretium . Unde Honorarium eſt *merces* , *pretium* ; & *honorare medicum* , *viduas*, *presbyteros* in ſcripturis ſunt mercedis ſolvendae locutiones . Mazochius .

Hora , ὥρα , ſatis dure quidam ἐτυμολογίζοντες ab οὖρον , hoc eſt , *urina* . Ajunt Hermetem Triſmegiſtum , cum animadvertiſſet animal Serapi dicatum , duodecies de die, æqualibus intervallis urinam reddere , inde cepiſſe occaſionem dividendi diem in duodecim partes , quæ ab οὖρον ὧραι dicerentur : poſtea autem duplicatum eſſe numerum , exque duodenis factas quatuor & viginti . Alii , quibus Plato in Cratylo præit , deducunt ab ὁρίζειν , id eſt , *definire* , *terminare* , *dirimere* ; quia *horæ* diem in partes ſuas diſterminent . Sed maxime placet hanc vocem ex eo fluxiſſe , quod *Apollo* ſive *Sol*, cujus curſu anni tempora diſtinguuntur , Ægyptiis Ὧρος appellatur : quæ & Macrobii ſententia eſt , libro I. Saturnalium , cap. XXI. *Apud Ægyptios* , inquit , *Apollo* , *qui & Sol* , *Horus vocatur* : *ex eo quod horæ viginti quatuor* , *quibus dies noxque conficitur*, *& quatuor tempora* , *quibus annuus orbis impletur* , *horæ vocantur* . Idem de hac *Apollinis* appellatione tradit, Indeque conflatum ait Ὡρωπόλλων · quod nomen apud Suidam quoque reperias . Cum autem Ægyptiacam linguam multa cum Hebræa communia habuiſſe vocabula ſit veroſimile , nec a vero abludat *Apollinem*, ſive *Solem* , ὧρον appellatum ab Hebræo אור , quod eſt *lucere* , *illuminare* . Item *uro*, quod & ipſum ex Hebræo illo factum . Vel potius ὧρος ab Hebræo חרס , id eſt , *Sol* . Etſi autem ὥρα ab ὦρος · non tamen prima eſt *hora* notio , quæ hodie vulgatiſſima . Nec enim in Platonis , Ariſtotelis , vel æqualium ſcriptis , nedum antiquiorum , ὥρα unquam accipitur pro viceſima quarta diei parte . Sed prior antiquiorque eſt acceptio ea , qua generatim tum apud Græcos , tum Latinos , ſignificat *tempeſtatem* , ſive *tempus* : qua ratione Plinius , lib. IX. cap. XXXV. ait : *Has ubi genitalis anni ſtimulaverit hora* . Item Horatius epiſtola ad Piſones :

Qui purgor bilem ſub verni temporis horam .

Quia autem hac acceptione quatuor ſunt anni *horæ*, quod & ſuperior Macrobii locus indicat : inde eſt, quod apud poëtas Deæ , quæ quatuor anni *horis* præſunt , Ὧραι & ipſæ , ac Latinis *Horæ* appellentur . Συνεκδοχικῶς vero ὥρα quoque dicitur , tum *tempus vernum* : quomodo Homero ὥρα ἁπλῶς vocatur , quod alibi dicit ὥρη εἰαρινή · tum *æſtas* , de qua acceptione paulio poſt dicam . A priori notione eſt , quod κατὰ μεταφορὰν , ſumitur pro *ætate temporis florentis* : ſimili nempe tralatione , ac Catullus , carm. LXIX. dixit :

Jucundum cum ætas florida ver ageret .

Ex hac ſignificatione fluxit ea , qua , quia major eſt in flore ætatis pulchritudo ac venuſtas , μετωνυμικῶς accipitur ὥρα pro *decore ac venuſtate* . Hæc rurſus acceptio occaſionem præbuit , ut Ὧραι dicerentur *pulchritudinis Deæ* , Solis famulæ , Heſiodo tres numero : unde patet non eſſe eaſdem , ac eas, quæ ταῖς τέσσαρσιν ὥραις præſunt . Apud Romanos quoque Herſilia Romuli uxor , poſtquam in cælum recepta eſt , ἀπὸ τῆς ὥρας , hoc eſt , *venuſtate* , nomen accepit *Hora* . Ennius :

Teque , Quirine pater , veneror , Horamque Quirini .

Apud Ovidium tamen , in fine XIV. Met. *Ora* legas abſque ſpiritu , & correpta priori :

. . . . *Priſcum cum corpore nomen*
Mutat , Oramque vocat , qua nunc dea juncta Quirino eſt .

Præterea ὥρα non raro ſumitur pro *tempora* , ea ratione qua *tempus eſſe* dicimus , *ut quid fiat* . Atque hinc ἄωρος , *intempeſtivus* : cui contrarium ὡραῖος , *tempeſtivus* , unde virginem ὡραίαν γάμου dicunt , quam *viro maturam* dicunt Maro , Horatius , Gellius . Ab hoc ὡραίου notione , *mel horæum* dicitur . Plinius , lib. II cap. XIV. *Alterum genus eſt mellis æſtivi* , *quod ideo vocatur horæum* , *a tempeſtivitate præcipua* , *ipſo Sirio exſplendeſcente poſt ſolſtitium diebus triginta fere* . Verum quia *ver* etiam ὥρας nomine cenſetur , inde & *ſalſamenta* , *quæ vere fiunt* , ὡραῖα vocantur . Itaque Heſychius : ὡραῖον τάριχον eſſe tradit τὸ κατὰ τὸ ἔαρ συντεθειμένον . Hinc *ſalſamenti* genus *horæum* dicitur quoque Plauto , Capt. Act. IV. ſc. II.

. . . . *Pernam* , *atque ophthalmia*,
Horæum , *ſcombrum*, *& trigonum* , *& cetum* , *& mollem caſeum* .

Vide Athenæum lib. III. & Turnebum lib. II. cap. XXIII. At aliter *fructus fugaces* dicuntur ὡραῖοι , vel ὡραῖα · ut mora , pepones , perſica & alia id genus. Eſt enim tunc ab ὥρα , qua *æſtatem* notat . Qua de notione operis eſt adire Galenum de Aliment facult. lib. II. cap. II. quod περὶ τῶν ὡραίων ὀνομαζομένων καρπῶν inſcribitur .

† Hora Latinis non perinde uſurpatur , ut Graecis ὥρα . Hoc enim apud Homerum omnemque vetuſtiorem Graeciam non aliud quam *tempus* ſignificat: at Hora apud Latinos eſt quidem ubi *tempus* notat , verum habet & peculiarem notionem pro duodecima diei parte . Ita , ſicuti apud Chaldaeos ea diurni temporis portio שעה *shoa* , quaſi *nuntiatrix*, dicitur a verbo quod ſignificat *enarrare* & *proloqui* ; ſic & apud Latinos Hora fit ab Hebr. verbo הורה *hora* , quod eſt *monere* , *indicare* , *docere* . Tractumne id eſt a ſervis horas *nuntiantibus* ? an potius a ſolario, in quo gnomonis umbra per quoſdam gradus percurrens , horas *docebat* ? Hoc alterum eſt veriſimilius : nam & Graecis ὡρολόγιον fit a λέγω *dico* . Nec niſi a ſolariis horas *docentibus* , nomen *horae* (quatenus eſt duodecima diei pars) cum explicata modo originatione trahi debuit : alioquin ante ſolaria , horarum partitio nulla erat . Nugantur autem , qui Aegyptiis horarum inventum tribuunt, qui id didicerint a beſtia quadam , quae duodecies aequalibus intervallis interdiu , duodecies noctu mingeret . Si verum fateri volumus , primum

ante

ante folaria horae nullae erant : deinde horologia Orienti deberi, conftat ea IV. Reg. XX. 9. & feq. At fi quaeras, quid Orientalibus venerit in mentem in fuis folariis diurnum fpatium duodecim in partes dividere, non in plures aut pauciores ; facilis erit refponfio, non tantum Ifraëlitas, fed & ceteros Orientis populos numerum duodenarium in rebus omnibus, quoad fieri poterat, obfervaffe : ut alibi copiofe oftenfum a me fuit. Ergo Horarum partitio & folariorum inventum non Anaximandrum aut Anaximenem (quod Graeci jactant) auctores habent, fed fub Judaeis regibus jamdiu in ufu erant. Ac forfitan ante a Tufcis ifta in Latium periata fuerunt, quam in Graecia innotuiffent. Nihil jucundius Plauti de folariis verficulis, quos recitat A. Gellius, quos non retineri memoria, ingenti jacturæ deputo. MAZOCHIVS.

†HORDA tum quia nomen eft hoftiae, tum quia originis eft Orientalis, videtur von fuiffe Tyrrhenica. De qua Feftus in eadem voce : *HORDA praegnans : unde dies, quo gravidae hoftiae immolabantur, hordicidia.* Affumebat loco afpirationis etiam Digamma. Idem in *Fordicidiis* ait : *Fordicidiis boves fordae, ideft gravidae, immolabantur.* At quod ibidem addit : *Dictae a foetu* : id vero non affentior. Nam FORDA five rectius HORDA eft ipfiffimum Hebraicum הורה *horu* i. e. *praegnans*. Adjectio elementi D ea eo venit, quia (uti diximus in Tyrrh. Diat. IV. in ANCONE, & Diatr. V. in tofi explicatione) litterarum D & R pronuntiatio ambigua erat, unde inter fe alternabant. Ex quo etiam factum, ut in hanc vocem loco fimplicis R (ut in Hebr. HORA) utraque littera irrepferit. MAZOCHIVS.

HORDEVM, [quafi *horideum*, ab ὀρίω, unde *horreum*.] Velio tefte, prius fuit *fordeum* : unde per adfpirationem fcribendum liquet. Idem vett. oftendunt codd. Vide & alia hujufmodi in *Hircus*. Videri poffit *hordeum*, feu *fordeum*, dictum ab *horreo*. Et enim *horridum*, hoc eft, *pilofum atque hifpidum*. Graeci fimiliter οὐλας dixiffe videntur ab οὖλος, hoc eft, *crifpus*. Sed malim ftatuere, *fordeum*, & *forbea*, ejusdem effe originis : nempe a φέρβω, *alo*, *nutrio* : unde φορβὴ, *nutrimentum*, a quo *forbea*, ut ea Fefto alibi dictum. Sed in *fordeum* *b* in *d* convertitur. Vel cum Græcis *hordeum* fit κριθὴ, ab ejus diminutivo κρίθιον fit *hordeum*, κατὰ μετάθεσιν, & *o* in *e* abeunte. Nifi malis ea κρίθινον, *hordeacium*. Sunt qui deducant ab ἔρδω, *facio*. Quod longius petitum. Neutiquam etiam adfentio Ifidoro, qui fic de eo fcribit lib. XVII. cap. III. *Hordeum dictum, quod præ ceteris generibus frumenti aridum ante fiat, vel quod fpica ejus ordines habeat.* Ab hoc cibo gladiatores dicebantur *hordearii*, Plinio auctore, lib. XVIII. cap. VII. Fefto etiam tefte, *Hordearium æs, quod pro hordeo equiti Romano dabatur*. Nam Romani non ferebant avenam, fed folum agnofcebant avenæ illud genus, quod agrefte eft, ac fponte provenit, eftque fterile. Unde hi pro avena jumentis *hordeum* dabant. Plautus, Afin. act. III. fc. III.

Demam hercle jam hordeo, tolutim ni badizas.

Imo Græci etiam *hordeo* fic ufi : unde κριθιῶντα πῶλον, dicit Æfchylus, *qui hordei paftu lafcivit*. Etiam ignominiæ cauffa militi dabatur : quod pœnæ genus κριθοφαγία Polybio dicitur.

HORIZON, ὁρίζων, ab ὁρίζω, *finio*, *termino*, quod ab ὅρος, *finis*, *terminus*. Cicero, lib. II. de Divinat. *Illi orbes, qui cælum, quafi medium dividunt, & adfpectum noftrum definiunt, a Græcis ὁρίζοντες, a nobis finientes rectiffime nominari poffunt.* Manilius lib. I.

Quippe aliud cælum oftendens, aliudque relinquens
Dimidium teget & referet, varioque notabis
Fine cum vifu pariter fua fila moventem.
Hic terreftris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque A FINE TRAHENS TITVLVM, *memoratur*
Horizon.

HORNVS valet *ipfius anni*, ut Nonius exponit : & Gloffæ vett. in quibus eft : *Horno*, νῦν, quod valet, τῷ ἔτει· & *Hornus*, νύνινος. Item Sergius, in Donati edit. II. *Horno nihil aliud eft, nifi hoc anno.* Sed non tam videtur factum ea *hoc anno*, quam derivatum a Græco ὧρος, five ὥος, quod notat *annus* & *annotinus*, Hefychio & aliis teftantibus : vel ab ὧρος, quod & ipfum quod ἐνιαυτὸν, hoc eft, *annum*, interpretantur Hefychius & Suidas, qui & inde dici volunt ὡρογράφους, at proprie fic dicantur *annalium fcriptores*. Erotianus ὧρον idem effe ait, ac χρόνον, indeque ὡρογράφους nominari τοὺς περὶ χρόνων γράψαντας· qua ratione ὡρογράφοι iidem erant, qui χρονογράφοι. Horum originatio magis placet, quam qui ab ὥρα deducunt, ac fic dici volunt, quia res geftas per quatuor *anni* horas diftinguant. Ufus ea voce Plutarchus de κακοηθείᾳ Herodoti, οἱ μὲν γὰρ Ναξίων ὡρογράφοι λέγουσι καὶ πρότερον Μεγαβάτην ἀπώσασθαι ναυσὶ διακοσίαις ἐπιπλεύσαντα, τῇ νήσῳ. Ab ὥρας fuerit ὥρινος, ut ab ὀπώρα ὀπώρινος· imo & a *fago*, *faginus* : ab ὥρινος autem κατὰ συγκοπὴν *hornus*. Poffis & eadem ratione ab ὥρα deducere, five qua *anni quatuor partes* notat : ut fignet, quod nondum in *alias anni horas* tranfierit : quæ fententia eft Julii Scaligeri de cauffis L. L. cap. XCVIII. Sive potius, quia *annum* fignat, prout inquit Lucianus, in deorum dialogis. Corradus, in lib. de L. L. cenfet *hornus* ea forma dici, qua *diurnus*, & *nocturnus* ; quod non omnino verum puto. Nam in his RNVS adjicitur, in *hornus* vero folum NVS, quia *R* habes in *hora*, non in *diu*, vel *noctu*. Ab *hornus* eft adverbium *horno*, hoc eft, *hoc anno*, cui opponitur adverbium *anno*, hoc eft, *pridem*, quafi dicas, *jam ante annum*. Ita enim voce *anno* ufus Plautus, Menæchmis, act. I. fc. III.

Quatuor minis ego emi iftanc anno uxori meæ.

Nam fententia eft ; palla, quam tibi dono, ea jam pridem uxori quatuor minis a me empta fuit. *Horno* ufurpat Varro Eumenidibus, ut docet Nonius, qui & Lucilii illud citat, lib. XXVIII.

Utrum anno, an horno te abftuleris a viro.

Ab *horno*, ut Prifcianus teftatur, lib. II eft *hornotinus*, nempe ut a *diu*, *diutinus*, eftque idem quod *hornus*. Ufi Cato, Cicero, Columella. Sergius, in Donat. *Ab horno derivatio duplex invenitur. Nam Cicero dicit hornotinas fruges. Horatius dicit hornas fruges.* Ubi pro *hornas* corrupte editum *hernatas* in editione Putfchii.

HOROLOGIVM, ὡρολόγιον, inftrumentum τὸ τὰς ὥρας μετροῦν, ut Suidas ait, five ut etymo inftftam, τὸ τὰς ὥρας λέγον, *dicens & indicans horas*. Uti & inde ὡρολόγος, *horarum index* : quamquam is Athenæo potius ὡρολογητὴς dicatur. Ὡρολογίῳ voce ufus Bato Comicus in Ἀδελφοῖς. Sed recentioris is comœdiæ poëta fuit. Antiquiores autem vocem eam ignorabant. Quid mirum ? quod necdum Solonis temporibus, nec aliquanto poft, ratio cognita erat, qua fcire poffent ad quot horas fol effet progreffus. Itaque apud Platonem, & Ariftotelem, atque æquales non extat vocabulum ὥρας pro *diei parte* : ut in ὥρα etiam diximus. Vide quæ hac de re Jofephus Scaliger, lib. primo de emend. temp. *Primus autem Anaximenes Milefius horologium, quod appellat fciotherion Lacedæmone oftendit* : at Plinius ait, lib. II. cap. LXXVI. qui folarium *horologium* vocat, lib. VII. cap. LX. Fufe de *horologiis* fcribit Vitruvius, lib. IX. cap. IX. & Ptolemæus, libro de Analemmate ; brevis Albategnius, libro de fcientia ftellarum, propof. LVI. Ex junioribus hoc argumentum tractavit Orontius Finæus, fed parum accurate : melius Maurolycus, Commandinus, Clavius, Voelius, alii.

HOROSCOPVS, ὡροσκόπος, eft cœli pars, quæ nativitatis tempore ab Orientali cæli parte emergit ea cujus obfervatione natalicia prædicta fiunt. Manilius vocat fidus, quo hora cæli nafcitur. Hoc indicant verba illa :

. . . . Cuis nafcentis ab hora
Sidere, quem memorant horofcopon.

Alibi *nafcens aftrum* nuncupat. Cauffa nominis aperta. Nam, ut eft apud Hefychium, ὡροσκόπος ὁ

 σκοπῶν

σκοπῶν τὰς ὥρας. Sed hic de *homine* sumitur: non de *cæli parte*, vel *Deo*, sive ut Firmicus vocat, *decano*, qui præesset parti illi. At ὥρας nomine non intelligitur *particula diei*, sed absolute *tempus*. Nempe *tempus illud, quo quis primum exit in lucem*. Nam ut χρόνος primo ἁπλῶς sumebatur, postea cepere pro *anno*: sic ὥρα primo erat *tempus*, postea accepere pro *vigesima quarta diei parte*. Sed hic sumitur similiter pro *tempore nativitatis*. Nam cum jam *horoscopi* vox significaret illud quod dixi, necdum obtinebat distinctio diei in horas XXIV. *Horoscopa vasa* apud Plinium legas lib. XI. cap. LXXII.

† HORREO est a הדר ejusdem significationis, verso D in R more Tyrrhenico. Indidem & ὀῤῥωδῶ *metuo*, ubi Δ (nisi aliunde venire ostendetur) ex rad. Hebr. in fine additur. MAZOCHIUS.

HORRERE est verbum a re quam exprimit, desumtum. Vel fuerit ab ὀῤῥωδῶ, *metus*. Inde *horripilari*, quia *horrore pili stent*. Id expressit Maro, II. Æn.

> *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.*

Glossæ Philoxeni: *Horripilatur*, ὀρθοτριχεῖ. Id & φρίσσειν dicunt Græci. Eustathius: Δηλοῖ καὶ τὴν τῶν τριχῶν ὄρθωσιν, τὸ φρίττειν. Atque uti *horreo*, ita & φρίττω, vox facta est ad exprimendum fugam spiritus versus cor, & provenientem inde corporis rigorem atque adsperitatem. Sed φρίττω id solum præstat duabus primis literis: *Horrere* autem utraque syllaba. Dicerem & tertia, nisi ea extrinsecus adsumeretur.

HORREUM est τὸ σιτοφυλακεῖον, sive, ut Glossæ vett. interpretantur, ἡ ἀποθήκη. Ubi & *horrearius*, ἀποθηκάριος. Id satis infeliciter ἐτυμολογοῦσι, qui ab *hornum* dici putant, quia *omnem capiat anni proventum*. Nec multo, puto, melius Scaliger, qui eapse de caussa in Conjectaneis derivat a Græco ὡραῖα, quo significantur *fructus*, ὥρας sive *æstatis tempore crescentes*; ut plenius in *hora* exposuimus. Sed & durius a Varrone, lib. IV. de L. L. ab *horrore* deduci arbitror, etsi gemina ejusce rei caussa adferri posset: una quod *horream* aristis farris *horreat*: altera, eaque potior, quod *horrea* olim fuerint in summa villæ sive ædium parte, eaque septentrioni exposita, quo loci frigore a frugibus putredo arceretur. Maxime vero placet vel ab ὡρεῖον venire, quod *custodiam* notat: vel ab hordeo per syncopen dici pro *hordearium*, quomodo idem Græcis πυροταμιεῖον vocatur, quasi πυροῦ ταμιεῖον, hoc est, *tritici*, sive *frumenti cella penuaria*. Vel *horreum* esse a *farreum*: quod sensit Festus: *Horreum*, inquit, *antiqui dicebant farreum a farre*. F mutatum in *H*, quomodo a Sabino *fœdus* est *hædus*; a *fircus*, *hircus*, &c. [est ab ὡρεῖον vel ὡραῖον, quod idem notat, an ὡρέω custodio: vide Salmas. ad Hist. Aug.]

HORTOR quidam factum ajunt ex *horitor*, quod ab *horior*; *horior* vero cum Perotto putant ab *ore* descendere, ac adspirari ut differat ab *orior*. *Horior* veteres dixisse pro *hortor*, comprobat Diomedes illoc Enniano, in X. Annalium,

> *Horitur induperator* . . . .

Et hoc ejusdem, in XVI.

> . . . . *Prandere jubet horiturque.*

Sed verisimilius longe, *orior* esse ab ὀρνύω, [ὄρνυμι] *incito*, *adhortor*: vel ab ὄρω, hoc est, *excito*, *impello*, unde ὁρμὴ, *impetus*. Siquidem Donatus in illud Ter Hec. I. I.

> *Et moneo, & hortor.*

Monemus, inquit, *consilio*, *hortamur impulsu*. Ὄρω vero est ab עור, quod idem notat.

HORTUS veteribus ab *oriendo* dictus videtur. Festus: *Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orirentur*. Charisius, lib. I. *Graccus & ortus sine adspiratione dici debere Varro ait, & ortum quidem, quod in eo omnia oriantur; Graccum autem a gerendo, quod mater ejus duodecim mensibus utero eum gestaverit, aut a gracilitate corporis, ut quidam volunt. Sed consuetudo & Gracchos & hortos cum adspiratione usurpavit*. Velius Longus, de Orthograph. *Hortus non desiderabat adspirationem, quod ibi herbæ oriantur, id est, nascantur, sed tamen a consuetudine accepit*. Isidorus, lib. XVII cap. X. *Hortus nominatur, quod semper ibi aliquid oriatur. Nam cum alia terra semel in anno aliquid creet, ortus nunquam sine fructu est*. Ex his liquet, veteres putasse *ortum* dici ab *oriendo*, at non convenisse in eo num sic appellaretur ab eo, quod *milites* in eo, an quod *herbæ orirentur*. Sane Scoppa, lib. I. Collect. cap. XXVII. hac originatione motus, *ortus* scribere jubet. Sed eum refellunt Charisius & Velius, qui veteres adspirasse docent. In vett. quoque libb. ac lapidd. docet Aldus in Orthographia. Quid quod argumentum, quo nixus Scoppa, plane incertum est, imo falsum? Neque enim ab *oriendo* est, sed vel est ab ὄρχος, quod Hesychius exponit κῆπος καὶ φυτῶν στίχος (χ abibit in τ, ut a μόσχος est *mostus*, seu *mustus*) vel est ab ἑρκτὸς, id est, *septus*, quod ab ἔργω, *sepio*, *munio*: ut prius fuerit *hertus*, inde *horctus* (sane *horctum* pro *septo* Velius dixisse videtur, ut ex iis liquet, quæ in *Fortis* diximus) vel est a χόρτος, quo non modo *fœnum*, sed & *gramen* ac generatim *herba* significatur. Aliis locis aliter, at postremo hoc modo transtulit vulgatus interpres Matth. XIII. Habet χόρτος alteram significationem, quando Hesychius & Eustathius, sic vocari docent *septum*, quo cingitur ἡ αὐλή. Quippe apud Hesychium habes χόρτος ὁ περίβολος τῆς αὐλῆς. Eustathius vero in Il. λ & ω, indicat sic vocari τὸ περιχώρημα, ἢ τὸ περίφραγμα τῆς αὐλῆς. Ac profecto hæc significatio maxime huc facit. Nam *hortis* nihil accommodatius, quam nomen *septi*, adeo quidem, ut Batavis συνώνυμα sint, *hoff* & *tuyn*; quorum illud proprie *hortum*, hoc *septum* notat. Scio hoc quoque pro etymo isthoc facere ab ἑρκτὸς ut ab eo sit *horctus*, inde *hortus*. Magis tamen placet esse a χόρτος, quam ἑρκτὸς, quia minus a priori abit vox *horti*: & veteres pro *villa hortum* dixere: imo in legibus XII. tabularum semper per *hortum* intelligitur teste Plinio lib. XIX. cap. IV. Ac Varro quoque refert ex Iphicrate *cohortem in villa* a poëtis χόρτον vocatum.

HOSPES unde sit, videor mihi indagasse. Veteres pro *peregrino hostis* dicebant, ut ostendimus suo loco ex Varrone, Tullio, Festo. Inde igitur *hospes*, converso *T* in *P*, quod in multis factum. Ut a στάδιον Cretenses dixere σπάδιον, unde *spatium*: a ταὼς, *pavo*; a στάχυς, *spica*; a χρὼς, χρωτὸς, *corpus* &c. [ὅσιος idem quod ἅγιος. Æoles ὄσπιος, unde *hospes* vel *hospis*.]

HOSTIÆ cædebantur, cum ab iis qui in *hostem* pergunt (quomodo Justinus scribit Alexandrum *hostias* cecidisse antequam pugnaret cum Dario,) tum illis, qui *hostes* vicissent, modo alius quam victoris ipsius manu cæderentur. Nam si *dextra victoris* ferirentur, proprie *victimæ* nominabantur. Atque ex his liquet *hostiam* a Servio & Isidoro non male ab *hostibus* deduci: quam & ἐτυμολογίαν probat Ovid. I. Fast.

> *Hostibus a victis hostia nomen habet.*

Festo tamen, sive Verrio, videtur *hostia* dicta ab antiquo *hostire*, sive *ferire*. *Maxima hostia* erat ovilli pecoris, ut scribit Festus in *Maximam*: at *maxima victima* erat taurus. Plura vide in *victima*. [θυσία transpositis literis.]

HOSTIO, ab *hostia* est, si Nonio credimus. Sed potius est *hostus*, quod certæ mensuræ genus in re olearia est apud Catonem, cap. VI. & Varronem de R. R. lib. I. cap. XXIV. Fortasse a χωτὸς, quod idem ac χῶμα, *acervus*, sive *quicquid aggeritur*. Id verisimilius multo, quam ut *hostus* sit ab ὅσος, ὅσσος, ὁπόσος, vel ὁπόσοσος, quæ significant *quantum*; ut τόσος, & τόσσος, *tantum*. Nempe quia qui *hostit*, *tantum* rependit, *quantum* accepit. Doctissimus Martinius conjectat, quia *hostis* veteribus *peregrinum* signarit, ut ex Varrone, Tullioque infra ostendemus: eo *hostire* proprie dici de iis, qui paria faciunt, ac quantum acceperint, persolvant, more peregrinorum, qui *hospitiis* alicujus accepti fuere. Sed hæc quoque longe nimis petita: *Hostire*

est

est *æquare*. Ea voce usus apud Nonium Paccuvius Teucro: *Nisi coërcuero protervitatem, atque hostio ferociam*. Ennii quoque locum Hectoris lytris, quem idem adducit, sic legi posse censet Scaliger:

Quem meo cominus machæra atque hasta hostivit a manu.

Ubi *e manu* est *eminus*. Item Plautus, Asin. act. II. sc. II.

. . . . Quin promitto, inquam, hostire contra, ut merueris.

Ab eo sunt *hostimentum*, & *redhostire*. Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.

Festus: *Hostimentum, beneficii pensatio*. Idem: *Redhostire, referre gratiam*. *Nævius, in ludo*:

Ubi Vejens regem salutat: Jubeo Albanum Amulium

Comiter senem sapientem: contra redhostit Menelaus.

Et Attius, Amphitruone:

. . . . Cedo ecquid te redhostit, cum ea senê

Objectet facilius. . . .

Ennius in Cresphonte:

Audi, atque auditis hostimentum adjungite.

Ita hæc loca restituit Scaliger. Proprie *hostimentum* est ἀντιτίμησις. Ab *hostire*, etiam est *hostorium*, id quo modii cumulum adæquamus. Græcis ῥοχανον, Belgis *strychhout* appellatur.

Hostis olim *fostis*, ut *hedus*, *fedus*; *holus*, *folus*: teste Festo in *Fedus*. [ἄρος & ἄρας unde ἀρίζω.] Aliud *hostis* ab *inimico*, cum ad hoc requiratur, ut quis oderit; ad illud ut oppugnet. Itaque apud Sallustium dicitur alius amicum, alius inimicum repetisse inter *hostium* cadavera: & apud Curtium quoque barbari quidam se Alexandri non *inimicos*, sed *hostes*, fuisse ajunt. De etymo sic Nonius: *Hostimentum est æquamentum, unde hostes dicti, qui ex æqua caussa pugnam ineunt*. Nonii igitur mens est *hostis* venire ab *hostio*, id est, *æquo*; eo quod qui alteri se bello opponit, is minimum vel *æqualis* sit, vel talis sibi videatur. Unde Seneca, lib. cujus inscriptio, *In sapientem non cadere injuriam*; (qui videtur esse secundus de Tranquillitate ad Serenum,) cap. XIV. *Facit se adversarium qui contendit, & ut vincat, par sit*. Hinc dimicaturi dicuntur *in æquum descendere*. Livius, lib. VII. ab V.C. *Primo credere duces Gallorum, non descensuros in æquum Romanos*. Seneca quoque translatione hinc petita ait II. de benefic. lib. cap. XIII. *Benignissimus fuit, descenditque in æquum, & detraxit muneri suo pompam*. Sed vera videri poterat hæc Nonii opinio, si ea princeps, quam is credidit, esset significatio vocabuli *hostis*. Nunc secus est, uti docent hæc Varronis verba, pene initio lib. IV. de L. L. *Multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant: ut hostis; nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur: nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem*. Idem tradit Cic. I. de offic. *Equidem illud etiam animadverto, quod qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante. Hostis enim apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Indicant enim duodec. tabb. Aut status dies cum hoste. Itemque, Adversus hostem æterna auctoritas*. Festus: *Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis, perduellis*. Cum itaque princeps notio hujus vocabuli ea sit, qua *peregrinum* significat: hujus non ejus, qua notat *perduellem*, etymon quæri debet. Hoc autem satis est obscurum: nec quicquam melius occurrit, quam ut sit ab ὅς τις, *quivis*, *quicunque*: vel potius, quod etiam Martinio videatur, ab *ostium*, ut notet eum qui *foris* est, hoc est, extra territorium nostrum, ut qui alienis legibus utatur. Pro hac sententia est, quod *peregrinus* Græcis similiter θυραῖος dicatur a θύρα, id est, *ostium*. Hesychius: Θυραῖον, ἀλλότριον, καὶ μὴ συγγενῆ.

H V

Humerus, ab *armis*, quasi *armerus* dici, placet Isidoro, lib. XI. cap. I. Nempe quia in homine id *humeri* sunt, quod in bestiis *armi*. Sed est a Græco ὦμος, more Spartano *S* in *R* converso, ut fit ὦμορ, unde *umerus*, sive *humerus*. Sunt qui & ὦμος, & *humerus*, deducunt ab אמה. Sed hoc *cubitum* potius, quam *humerum*, significat.

Humi, unde *humus*, Caninio & Nunnesio videtur esse a χαμαί, quasi *chumi*. Sic a χάω, unde χάος, & χάσμα, est *hio*. Julio Scaligero, lib. de caussis L. L. cap. XXVI. placet *humum* dici ab ὕμαι, quod ab ὕω, id est, *pluo*. Ita *humus* proprie sit *terra compluta*. Sed prius magis placet. At nullo modo est a χυμὸς, id est, *liquor*, quæ vox magis *aquæ*, quam *terræ* elemento, conveniret. *Humilis* ab *humo*, *quod in mundo infima humus*, ut ibidem inquit Varro. Transfertur ad *animum*, ut apud Græcos ταπεινὸς, quod itidem dici ajunt quasi ἐδαφεινὸς, quamquam & aliæ ejus vocis origines adferantur, quas apud Etymologum videre potes. [vide Hesych. χθαμαλός· χυμὸς, σιαλὸς ἢ πτύσμα ὑγρόν. Cyril.] Ab eodem est *humatus*, & *inhumatus*. Varro ibidem: *Quod terra humus; ideo humatus, mortuus, qui terra sit obrutus*. Non tamen dicebatur quis *humatus*, simul atque humo erat mandatus. Nam ante novendiale sacrum non *humatus*, sed *supra terram* esse dicebatur: quemadmodum nec quis ante factam inscriptionem, hoc est, ante ferias denicales, dicebatur *situs*; uti in Conjectaneis notat Scaliger.

Humor ab *humo*, cui rei confirmandæ adducit Varro, IV. de L. L. illud Lucilii, *Terra abit in nimbos imbresque*: & hoc Paccuvii: *Exhalat auram terra, atque auroram humidam*. Ita enim locum restituit Scaliger. Hoc etymon si placet, *humidum* proprie erit, quod ab *humo* imbibit liquorem. Sed magis placet *humor* dici a χυμὸς, id est, *liquor*, *humor*: quod a χύω, sive χέω· vel potius erit *humor* ab ὕμαι, id est, *pluvia*, quod ab ὕω, *pluo*, unde & ὑγρὸς, *humidus*. Sensit Obertus Giffanius, veteres etiam adjective dixisse *humus*, pro *humidus*, indeque cum *humidus* venire, tum *humeo*, & *humesco*: ut nempe ab inusitato *arus*, *areo*, *aridus*, *aresco*; a *madus*, *mador*, *madidus*, *madesco*; a *torpus*, *torpeo*, *torpidus*, *torpesco*; a *serus*, *sereo*, *seresco*, a *torus* sive *torrus*, *torreo*, *torridus*, *torresco*. Vide Giffanii Indicem Lucretianum in *Seresiere*. Derivatis ab *humus* adjectivo adde *inhumigo*, ut a *clarus*, *clarigo*; a *mitis*, *mitigo*. Livius Andromeda:

Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.

Citat Nonius in *Confluges*.

H Y

Hyacinthus, ὑάκινθος, nunc *pueri* nomen est ab Apolline interempti; nunc *floris* appellatio, nunc *gemmæ*. A *puero Hyacintho* dicta *Hyacinthia*, quorum ex Didymo, & Polycrate, meminit Athenæus, lib. XV. De iisdem sic Naso, lib. X. Metam. fab. V.

Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque

Durat in hoc ævi: celebrandaque more priorum

Annua prælatâ redeunt Hyacinthia pompâ.

Ab eodem puero flori nomen inditum volunt poëtæ. Fabulantur enim Apollinem, cum inter ludendum disco imprudens *Hyacinthum* occidisset, e cruore ejus in terram effuso produxisse ejusdem nominis florem, ac ad gemitus suos testandos inscripsisse ei *Ai*, *Ai*. Ita enim in eo flore venæ discurrunt, ut duarum Græcarum literarum *A*, & *I*, figuram referant. Etiam Ajacem in eundem florem conversum ajunt, cum se ipsum interemisset: indeque primam ejus nominis syllabam in hoc flore inveniri. Ad fabulam de *Hyacintho* pertinent hæc Nasonis ibidem:

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & AI AI

Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Ubi respicit, quod ut apud Latinos *heu*, ita Græcis αἴ αἴ sit θρηνητικὸν, unde & formatum verbum αἰάζω· ea nempe ratione, qua ab οἴμοι est οἰμώζειν, ab εὐὰν, εὐάζειν. Nam tria hæc nihil aliud notant, quam

quam *clamare*, αἶ αἶ, αἴαι, οὐαί. Ad alteram fabulam pertinent hi versus:

Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addet, & hunc florem, folioque legetur eodem.

Utramque fabulam idem complexus, cum XIII. Met. fab. 1. ait:

. . . . Rubefactaque sanguine tellus,
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, hæc nominis, illa querelæ.

Columella quoque huc respexit, cum ait:

Et male damnati mæsto qui sanguine surgunt
Ajacis flores . . . .

Utramque etiam tangit Plinius, lib. XXI. cap. X. *Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat; aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta*. Itaque *Hyacinthus* signari putatur ænigmate isthoc apud Maronem, Ecl. III.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores . . . .

Ubi, ut bene Servius monet, *reges* dixit *regum filios*, quomodo de Ariadne Minoïs filia ait:

Magnum reginæ sed enim miseratus amorem.

Præterea *Regum nomina* ait pro *regis nomine*: quomodo & Terentius dicit, *Non perpeti meretricum contumelias*, cum de una sit sermo. Sane, si *nomen* spectes, est id ab uno *Hyacintho*; non *Ajace*: si *inscriptionem*, initiales literæ solum *Ajacis* nomini, non *Hyacinthi* conveniunt. Doctissimus tamen Nannius censet, in hoc flore, prout ambitum foliorum spectes, vel hoc, vel illud nomen, legi. Si *A* priori legatur loco, *I* posteriori: fore *AI*, eoque *Ajacem* signari: at ordine hoc inverso esse *IA*, eoque *Jacynthum* notari. Sic enim is hanc vocem scribendam putat. Ac ab etymo quoque sententiam suam fulcire conatur. Nam *jacynthum* dici vult ab ἴα, id est, *viola* & *Cinthio*, Apollinis cognomento, vel monte *Cyntho*, a quo *Apollo*, cui mons hic sacer, *Cynthii* nomen accepit. Nomen quoque huic fabulæ occasionem præbuisse suspicatur. Sed, quo minus huic subscribam sententiæ, vel maxime illud facit, quod constanter apud Græcos, ὑάκινθος, non ἰάκινθος scribi video. Quis vero flos sit veterum *hyacinthus*, fuse prosequitur Salmasius exercitationibus in Solinum. *Hyacinthus* etiam cum Græcis, tum Latinis, *gemmæ* nomen est, sic dictæ a colore floris *Hyacinthi*. Quippe scribit Plinius, lib. XXXVII. cap. X. huic gemmæ, velut ex carbunculo, refulgere quoddam in purpura leviter roseum colorem & fulgorem violaceum dilutum. Etiam Plinio, lib. XXXV. cap. V. quartum smaragdi genus facit *hyacinthizontes*, ὑακινθίζοντας, hoc est, *hyacinthi colorem imitantes*.

HYADES stellæ sunt in capite Tauri, quarum una ingens Græcis λαμπαδίας, Latinis *Palilicium* vocatur. Dictum *Palilicium*, quia cum sidus sit natura pluvium, tamen XI. Kal. Maii (quo Romæ *Palilia* celebrantur) serenitatem adducere soleat, ut e Plinii verbis infra patebit. *Hyades* vero dictæ ab ὕειν quod est *pluere*. Unde idem, lib. II. cap. 39. *In Suculis, quas Græci pluvio nomine Hyadas appellant*. Atque ad hoc etymon obscurius allusit Valerius Flaccus, lib. V.

Pleiades, & madidis recantes crinibus ignem.

Hoc est, *Pleiades*, & *Hyades*. Nempe sidus hoc vehemens est, & terra marique turbidum, tamque in ortu suo, quam occasu, pluvias, tempestates, largosque imbres concitat: ut idem Plinius ait, lib. XVIII. cap. XXVI. Hinc Maro *pluvias* vocat, Horatius *tristes*: Statio quoque *Hyas inserena*, Claudiano *nimbosa*. Ovidius lib. V. Fast.

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

Idem etymon amplexi Tullius, & alii, quorum verba paulo post adducam. Quibusdam tamen ea eo nomen adeptæ videntur, quod in modum Y literæ sitæ sint: quam opinionem refert Eustathius, in II. Σ, & Servius, in 1. G. Aliis (quod Plutarchus notat libro de Iside & Osiride) quod Bacchus dicatur *Hyes*; cujus nutrices in eas sunt conversæ: quod apud Apollodorum legas, lib. III. Alii denique, quia in eas mutatæ VII. Atlantis filiæ, eum fratrem unicum *Hyantem* a leone interemptum lugerent, magnitudine doloris exanimescerent. Quam opinionem ibidem refert Eustathius; ac complexus Ovidius, lib. V. Fast.

Mater Hyan, & Hyan mæstæ flevere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate suorum.
Illa dedit cælum, nomina fecit Hyas.

Latinis *suculæ* dicuntur: quod cum ex superiori Plinii loco cognoscere est, tum ex Servio ad I. Georg. & Isidoro, lib. III. cap. VII. Nomen id ex veterum imperitia originem cepit. Putarunt enim, quia ὗς Græce *suculam*, sive *porcellam*, notat, sidus hoc ita appellatum, quia *suculæ* similitudinem referat. Sed errorem hunc refellit Tullius lib. II. de Nat. Deorum; *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas ὑάδας vocitare suerunt, a pluendo: ὕειν enim est pluere. Nostri imperite suculas, quasi a suibus essent, non ab imbribus nominatæ*. Assentit Plinius, lib. XVIII. cap. XXVI. *Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium, quoniam XI. Cal. Maii urbis Romæ natalis, quo fere serenitas redditur, claritatem observationi dedit: nimborum argumento ὑάδας appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri a similitudine cognominis Græci, propter sues impositum arbitrantes imperitia appellavere suculas*. Eandem ignorantiam reprehendit Tullius Tiro, apud Agellium, lib. XIII. c. IX. Agellius tamen veteres conatur excusare. Verba utriusque ponam. Tironis hæc sunt: *Adeo*, inquit, *veteres Romani literas Græcas nesciverunt & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas, quæ in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarint, quod eas Græci ὑάδας vocant; tanquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum sit, quia Græce ὕες, sues Latine dicantur, sed ὑάδες*, inquit, *οὐ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut nostri opici putaverunt, sed ab eo, quod est ὕειν, appellantur, nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres cient, pluere autem & Græca lingua ὕειν, dicitur*. Hæc quidem Tiro in pandectis. Subjicit deinde Agellius: *Sed enim veteres nostri non usque eo rustici & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas iccirco suculas nominarent, quod ὗς Latine sues dicantur: sed ut quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus, quod illi ὕπτιος, nos supinus, quod ὑφορβός, nos subulcus; quod item illi ὕπνος, nos primo ypnus, deinde per y Græcæ Latinæque u literæ cognationem sumpnus: sic quod ab illis ὑάδες, a nobis primo syades, deinde suculæ appellatæ*. Hactenus Agellius. Sed nec probari potest, vett. *syades* dixisse, nec a *syades suculæ* ἀναλόγως diceretur. Melius igitur ad vett. excusationem dixisset, *suculas* non a *suibus* vocari, sed, ut Nigidius credidit, a *suco*, sive *succo*, quasi *succulentas*, idque ob *pluviam*: quod etymon & apud Servium legas in I. Æn. Sed mihi errore id magis factum verisimile fit. Interim Agellii in tuendis antiquis studium, atque ut ita dicam, pietatem, non ausumus improbare. Etiam *suculæ* appellatio translata ad *machinas*: de qua notione Turnebus, in Adversariis; & Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis.

HYÆNA ὕαινα, in genere est *luporum*, ut fallatur Bellonius, cum putat esse *zibettam*, quæ in *murium*, vel *mustelarum*, genere est; vel si malis *felium*: unde *cattum zibettium* vulgo nominant. Sane si *hyæna* esset *cattus zibettus*, meminissent antiqui *musci odorati* ex pelle illius animalis. Ac de eo silentium apud Aristotelem & alios, qui tamen *hyænæ* meminerunt. Animal hoc, ut Aristoteles ait, lib. VI. Hist. animal. cap. XXXII. τῷ μὲν χρώματι λυκώδης ἐστὶ, δασύτερα δὲ, καὶ λοφιὰν ἔχει δι' ὅλης τῆς ῥάχεως, *colore lupi est, sed magis hirtum, jubamque habet toto tergo perpetuam*. Unde discimus, jubam habere, instar equi: sed duriore seta, qua porcum refert. Et hæc caussa est nominis. Nam ὗς, *sus*; ὕαινα, *porca*: ut a λύκος, λύκαινα, *lupus*, *lupa*; a λέων, λέαινα. Vide eundem

dem, lib. VIII. c. v. & Plinium, lib. VIII. cap. XXX. & Oppianum, lib. III. κυνηγετ. Hinc lapis *hyænium*, vel *hyænia*, qui in oculis *hyænæ* inveniebatur, teste Plinio, lib. XXXVII. cap. X. atque idem apud Solinum & Marbodæum legas. Est & *hyæna* piscis vastus, de qua Plinius, lib. XXXII. cap. II. & Oppianus, lib. I. Ἁλιευτ. vers. CCCLXXI. Nomen ex eo, quia *hyænæ* terrestri similis sit. Sane similiter λοφιὰν, seu *jubam*, habere constat ea Archestrati de ea versu: τὴν λοφιὰν ὄπισθεν αὐτῆς, καὶ τἄλλα τὰ πλεῖστα. Fuerit & altera ratio, si *hyæna* idem est ac *porcus marinus*, qui Belgis est *meer swijn*: quod idem notat. Caussam eam aperit his verbis Isidorus, lib. XII. Orig. cap. VI. *Porci marini, qui vulgo vocantur suilli, qui dum escam quærunt, more suis, terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt.* *Suillus* hic vocatur, a *suillo more* in quærendo cibo. Nisi *sullus* scribendum, quod diminutivum erit a *sus*. Nam ut ab *homo homullus*, a *satur satullus* apud Varronem, sic a *sus sullus*. Vel potius sit ab ὕλλος, quod ὑποκοριστικὸν ab ὗς. Ὕλλος dicitur Georgio Pisidæ in Ἑξαημέρῳ. Ut ab ὑπὲρ, *super*; ἱστῶ, *sisto*, ἕρπω, *serpo*; ἕρπυλλον, *serpyllum*, ὕπνος, *somnus*: sic ab ὕλλος, *sullus*. Et sane *sullus* requirere videtur versus ratio in illo Dracontii, quod hodie quidem in eo scriptore non legas, sed citat Isidorus, lib. XII. cap. II. ubi de *enhydro* agit:

Præcidit Sullus vim cujuscumque veneni.

Quomodo per *Suillus* legit Salmasius: ut nihil opus videatur ad συνίζησιν recurrere, qualis in *pituita*, & similibus. Unum tamen obstare videtur, quod *hyæna* sit vasto corpore: unde Oppianus Ἁλιευτ. α vers. CCCLXXII.

. . . . καὶ ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης,

. . . . *& immane pondus hyænæ.*

Itaque durius ei tribuerint nomen ὑποκοριστικὸν *sulli*, sive *porcelli*. Sed *sulli* nomen simile est nomini *orthagorisci*, quod *porcellum subrumum* notat. Et tamen *orthagoriscus* Plinio nescio quam recte, dicitur esse piscium maximus. Vide *Orthagoriscus*.

Hyalus, ὕαλος, *vitrum*. Maro, IV. G.

. . . . *Milesia vellera nymphæ*

Carpebant, hyali saturo fucata colore.

Ubi Servius, *hyalo*, hoc est, *vitreo*, *viridi*, *nymphis apti*. Sic ὑαλοειδέας ποταμοὺς Orpheus vocat, ab *hyalinus colore*, id est, *viridi*. Putatur autem ὕαλος dici ab ὕω, *pluo*, quod *vitrum* aquæ *pluviæ* habeat colorem.

Hybrida vulgo scribunt per Y, cum spiritu, ac deducunt ab ὕβρις, quod *injuriam contumeliosam* notat, alii ab ὗς originem arcessunt, proprieque ajunt *sues* notare *imparibus parentibus prognatas*. Sed omnino scribendum *ibrida*, ut quod sit ab *iber*, pro quo & *imber*, sive *umber* dicitur. *Iber* vero & *imber* sunt a Græcis. Pluribus hac de re in *Musmones* dicemus.

Hydra, seu *hydrus* ab ὕδωρ, *aqua*. Est enim anguis genus in *aqua vivens*: teste Plinio, lib. XXIX. cap. IV. Gaza apud Aristotelem vertit *natrix*. Sane *natrix* in *aquis vivit*: ut etymon arguit (a *nando* enim dicitur,) ac Lucani illud:

Et natrix violator aquæ.

De *Lernæa hydra* Isidorum vide, lib. XI. Orig. cap. III. sive potius quem is exscripsit, Servium, in VI. Æneidos. Ab ὕδρος & χέρσος, id est, *terra*, est χέρσυδρος. διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ χέρσῳ διατρίβειν, quemadmodum de eo tradit Nicander in Theriacis. *Hydræ* quoque genus videtur *enhydris*, ἐνυδρίς, quomodo vocari *colubram in aquis viventem* Plinius ait, lib. XXXII. cap. VII. Idem *enhydritis* meminit eopse libro cap. IX. & lib. XXX. cap. III. Hesychio hoc animal ἔνυδρος vocatur. Alias *enhydros* vocatur *gemma*, in qua fluctuare videtur *aqueus liquor*. Plinius, lib. ultimo cap. antepen. *Enhydros semper rotunditatis absolutæ, in candore est levis, sed ad motum fluctuat intus in ea, veluti in ovis, liquor*. Ineptit ergo cum Alberto Marbodæus, qui dici putant, quia *aqua ex eo stillet perpetuo*.

Hydrargyrum, ὑδράργυρος, q. d. *aqua argentea*. Ita dictum quod colore quidem sit *argenteo*, nec tamen, uti argentum, uno loco consistat, sed *aquæ* instar diffluat. Atque inde etiam liquet, cur Aristoteli dicatur ἄργυρος χυτός, hoc est, *argentum fusile* seu *liquidum*. Nec aliam ob caussam, aut Latinis *argentum vivum* dicitur, aut Belgis *quicsilver*, a *silver*, id est, *argentum*, & *quicken*, id est, *motitare*; unde avis quæ Latinis vocatur *motacilla*, Belgis vocatur *quicsteert* q. d. *motrix caudæ*. Interdum tamen pressius paullo sumitur *hydrargyrum* pro factitio, quod ex minio excoquitur: similiterque *argentum vivum* ponitur pro solo nativo seu fossili. Ita utrumque vocabulum usurpat Plinius, cum lib. XXXIII. cap. III. *Æs inaurari argento vivo, aut certe hydrargyro, legitimum erat*. Sed utrique natura ac facultas eadem: quæ ratio est, cur utrumque *hydrargyri* nomine Dioscorides complectatur.

Hydraulus, ὕδραυλος, seu ὑδραυλις, ab ὕδωρ & αὐλὸς, *tibia*. instrumentum simile ei, quod nunc κατ' ἐξοχὴν appellatur *organum*: nisi quod hujus fistulæ ventis solum inflentur, in *hydraulicis* aquæ decursu sonus redditur. Plinius lib. IX. cap. VIII. *Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti. Mulcetur symphonia cantu, & præcipue hydrauli sono.* Idem, lib. VII. cap. XXXVII. *Laudatus Ctesibius pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis.* Vide, quæ de *hydraulicis* instrumentis scribit Vitruvius, lib. X. cap. XIII.

Hydreuma, ὕδρευμα *aquationum ratione disposita mansio*, ab ὑδρεύειν *aquari*. Plinius, lib. VI. cap. XXIII. *A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Primo appellatur hydreuma, XXXII. M. Secunda in monte, diei itinere.*

Hydria, ὑδρία, ab ὕδωρ, *aqua*, ut sonet *aqualem*. Utitur Cicero IV. Verr.

Hydrocele, ὑδροκήλη, *ramex*, sive *hernia aquosa*, ab ὕδωρ, & κήλη, quod speciatim *scroti tumorem* significat. Usus e Latinis præter alios Martialis, lib. XII. ubi *tumidas hydroceles* dicit. Inde ὑδροκηλικὸς, qui *hydrocele laborat*. Plinius, lib. XXX. cap. VIII. *Hydrocelicis sectiones mire prodesse tradunt*.

Hydromeli, ὑδρόμελι, ab ὕδωρ, *aqua*, & μέλι, *mel*. Est aquæ mulsæ genus ex *imbre* purissimo, & *melle* temperatum, & jam vetustate vini saporem referens: ut tradit Plinius, lib. XIV. cap. XVII. & lib. XXXI. cap. VI. Nam quod recens est, & ad usum recentem confectum, id potius μελίκρατον dicitur: ut ex Dioscoride constat. Nempe a μέλι, *mel*, & κεράννυμι, *misceo*. Ut *hydromeli* fiat, vide apud Columellam, lib. XII. cap. XII.

Hydrophobi ὑδροφόβοι, παρὰ τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὕδωρ, unde apte Cælio Aureliano dicuntur *Aquafugæ*. Plinius, lib. XXIX. cap. V. *Est limus salivæ sub lingua rabiosi canis: qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur.* Celsus lib. V. cap. XXVII. de morsu canis rabiosi: *Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. Ὑδροφοβίαν Græci vocant, miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur.* Cælius Aurelianus, lib. III. cap. II. *Deinde hydrophobia, quæ nomen sumpsit ab accidenti. Est enim vehemens timor aquæ. Nam Græci timorem φόβον vocant, aquam ὕδωρ appellant.* Plura apud eum inibi, cum de nomine, tum imprimis de re ipsa, vide. Ὑδροφοβίαν signat Ovidius, cum ait:

Solvere nodosam nescit medicina podagram:

Nec formidatis ullo medetur aquis.

Hydrops, ὕδρωψ, *aqua subter cutem fusa*, ut Plinius vocat. Glossæ: *Aqua sub cute*, ὕδρωψ. Aurelio Victori in Hadriano vocatur *morbus subtercutaneus*, nisi *succutaneus* legendum, ut in vetusto cod. reperit Salmasius. Celso, lib. III. cap. XXI. est *aqua intercus*: item Glossis veter. ubi corrupte *internus aqualis*, exponitur & ibidem *veternus*, ut ὑδρωπικὸς, *veternosus*, *uvidus*. Nomen est ab *aquoso aspectu*: hoc vero a tumore, cujus intuitu aquam subtus latentem cognoscimus. Nam ὕδωρ, *aqua*, ὢψ, *adspectus*, vel etiam *oculi*: unde simili compositione μύωψ ab *oculis conniventibus*; κυνάλωψ, *lusciosus*; αἱμάλωψ, qui *oculis est sanguineis*, ut in sugillatione, similiaque.

HYEMS, juxta Varronem quidem ab *imbribus* nomen habet. Ubi per *imbres* intellige non vocem, sed rem. Ut nimirum sit ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod est, *pluere*; quia *hieme* i*mbres effundi solent*, adeo ut, quemadmodum est primo Georgicon,

. . . . Omnia plenis
Rura natent fossis, . . .

Verisimilem hanc ἐτυμολογίαν reddit, quod Græcis itidem *hyems* ἀπὸ τοῦ χεῖν, quod nempe *pluvias* fundat, dicatur χεῖμα, vel potius χειμών. [χειμὼν] Nam illud poëticum est, hoc poëtis, & Oratoribus commune. Imo Germanis & Belgis non absimili ratione a *vento*, qui iis *vuint*, *vuinter* appellatur. Si minus placet esse ab ὕειν, vide an malis esse a χειμών, quod Nunnesio visum χ converso in *H*, ut fit non raro. Malim tamen dixisset venire a χειμῶνος, quomodo etiam pro χειμὼν dixere, Hesychio teste. Nempe a χειμῶνος fit *hiemas*, metathesi præpositivæ vocalis & subjunctivæ; pro quo κατὰ συγκοπὴν dixere *hiems*: quæ vox in vett. libris sæpe scribitur per *ps hyemps*, ut Pierius observat. Atque is mos jam obtinebat tempore Terentiani Scauri: qui jure eum scribendi morem improbat. Si fit a χειμῶνος, ut plane puto, scribi debet per *I*, *hiems*. Imo & si fit ab ὕειν. Nam vox est omnino Latina: in cujusmodi *Y* abit in *I* vel *V*: ut a φύω, *fio*, & *fuo*. Sic a φρύγω, *frigo*. Ergo *hiems* scripsere Romani veteres; *hyems* est a Grammaticis: qui eam nominis caussam attendebant, quam veram putabant. Ab *hiems* est *hibernus*, nisi malis ea χειμερινὸς· quod idem signat. Seu hanc seu illam sequaris sententiam, *M* in *B* mutabitur: quod interdum fieri vel illud arguit, quod a *Timone* seu *Temone* inventore est τίβεννος, seu τήβεννος, ut censet Artemidorus, lib. II. cap. III. & ex eo, sed dissimulato nomine, Suidas.

HYMEN, ὑμὴν, uti & *Hymenæus*, ὑμέναιος, Polluce teste, notant τὸ γαμήλιον ᾆσμα, *carmen nuptiale*. Ac Hesychius quoque ὑμέναιον interpretatur, τὸ τοῖς γαμοῦσιν ἐπαυλούμενον, ut & Suidas γαμικὸν ὕμνον. *Hymenis* voce sic usus Statius in Epithalamio Stellæ.

Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellæ Violantillæque professus
Clamaretur hymen.

Hymenæus similiter usurpat Maro:

. . . . . Pater, Turnique canit hymenæos.

Videtur autem hoc esse prima notio: ut Ὑμέναιος dicatur ab Æolico ὑμνάειν, *una habitare*, sive ab ὁμονοεῖν, *una sentire*: quorum utrumque in voto est sponso sponsæque, ut ait Proclus in Chrestomathia apud Photium. Vel dicamus ὑμέναιος simpliciter esse ab ὕμνος, præterito verbi ὕδω, quod est, *canere*, *celebrare*: qua de significatione dicemus in *Hymnus*. Aliis tamen placet ὑμὴν generatim notare *membranam* (unde oculi *membranam* ὑμένα vocat Galenus ad Glaucon: ac alii sic appellant *membranulas, quibus fœtus involvitur*) sed speciatim sic vocari *membranulam in natura muliebri*, quam primo coitu rumpi tradunt. Complures rei Anatomicæ gnari docent nullam ejusmodi *membranulam* inveniri. Vide Andr. Laurent. extremo lib. VII. Sed cum aliter veteribus esset persuasum, putantur ab hacce *membranula*, cum *carmen nuptiale*, tum *Deum nuptiarum præsidem* appellasse. Non tamen de *Deo* hoc veteres conveniunt. Non placet quibusdam, *Hymenæum* Liberi & Veneris filium, sive, ut Asclepiades maluit, Apollinis & Calliopes filium (Catullus etiam Uraniæ, alii Cliûs filium, dicunt) primum certas instituisse nuptias, eoque hunc ei honorem habitum, ut in virginalibus nuptiis memoria ejus celebraretur. Servius ad illud Ecl. VIII.

. . . . Tibi deserit Hesperus OEtam.

In eodem, inquit, *monte* (*OEtâ*) *Hesperus celi dicitur, qui Hymenæum speciosum puerum amasse dicitur, qui Hymenæus fertur in nuptiis Ariadnes & Liberi patris vocem perdidisse cantando, ex cujus nomine nuptiæ dictæ sunt.* At aliter idem, ad illud I. Æn.

. . . . Inconcessosque hymenæos.

Hymenæus, inquit, *ut aliqui dicunt, Deus est nuptiarum. Ut alii, quidam juvenis fuit, qui die nuptiorum oppressus ruina est. Unde expiationis caussa nominatur in nuptiis, sed falsum est. Nam vitari debuit magis nomen extincti. Sed hoc habet veritas: Hymenæus quidam apud Athenas inter bella sævissima virgines liberavit: quam ob caussam nubentes ejus invocant nomen, quasi liberatoris virginitatis.* Eandem rem fusius persequitur, ad illud IV. Æn.

Quin potius pacem æternam pactosque Hymenæos
Exercemus.

Hymenæus Atheniensis, inquit, *adeo pulcher fuit, ut adolescens puella putaretur. Is cum unam Virginem nobilem ipse mediocriter ortus adamasset, ejusque nuptias desperaret, quod unum poterat, sequendo puellam amori satisfaciebat. Sed cum Atheniensium nobilissimæ virgines Eleusinæ Cereri sacra facerent, subito adventu piratarum raptæ sunt, inter quas etiam Hymenæus, qui illo amatam fuerat secutus, tanquam puella raptus est. Sed cum piratæ prædam per maria longa portassent, in desertam regionem delati ac fatigati somno se dederunt, quos cum universos occidisset Hymenæus, relictis ibi virginibus Athenas reversus est, petiitque a civibus, ut si virgines, quæ raptæ fuerant, reduxisset, dilectæ nuptias impetraret: quas cum reduxisset, optatam in matrimonium virginem meruit: quod conjugium, quia felix fuerat, placuit omnibus Atheniensibus, omnibus nuptiis Hymenæi nomen interseri.* Sed ab hac historia non parum variat Luctatius, sive Lactantius, quem vide ad illud III. Theb.

. . . . Infaustisque dabas Hymenæis.

Uti & Proclum in Chrestomathia: item Tzetzem, Chil. XIII. Universas prope opiniones has paucis complexus Donatus, ad Adelph. act V. VII. *Hymenæum*, inquit, *quidam Liberi & Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit: ideo per laudem cantatur virginalibus nuptiis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum dicunt fuisse, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, intactas patriæ restituerit. Alii, quod* ὑμὴν *dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo dirumpitur coitu. Alii Hymenæum putant, veluti hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe Hymenæum in nuptiis, quemadmodum* ἀγῶνα *in funere, vel in sacris hymnum.* Sic locus is emendandus ex antiqua Taurisina, anni CIↃCCCCLXXVII. nempe vocula *Alii* post τὸ *coitu* inserta, quæ in Stephanica male abest. Porro testatur Plutarchus, in Quæstionibus Rom. problem. XXXI uti Græci, eorumque imitatione Latini, *Hymenæum* in nuptiis accinere solent, itidem apud Romanos solere canî *Talassum* seu *Talassium* seu *Talassionem*. Idem variis poëtarum locis comprobatur. Catullus Carm. LXXII.

Lubet jam servire Talassio.

Martial. lib. XII. epist. XLII.

Nec tua defuerunt verba, Talasse, tibi.

Idem lib I. epist. XXXVI.

Quid, si me jubeas Talassionem
Verbis dicere non talassionis?

De nominis caussa sic Livius, lib. I. quo loco de raptu Sabinarum virginum tractat. *Unam*, inquit, *longe ante alias specie ac pulchritudine insignem a globo Talassii cujusdam raptam ferunt: multisque sciscitantibus, cuinam eam ferrent, identidem, ne quis violaret, Talassio ferri clamitatum, inde nuptialem hanc vocem factam.* At Servius ea de re sic scribit, ad I. Æn. *Hinc etiam apud Romanos Talassio invocatur. Cum enim in raptu Sabinarum Plebejus quidam raptam pulcherrimam duceret: ne ei auferretur ab aliis, Talassionis eam ducis nobilis esse simulavit: cujus nominis fuit puellæ tuta virginitas.* Non absimilem historiam narrat Plutarchus, in Romulo & quæst. Rom. Sed in his alteram quoque adducit nominis caussam: ut nempe sit a *lanificio*, quia Græci τοὺς ταλάρους, hoc est, *calathos*, sive *quasillos*, quibus lana contineretur, ταλάσους quoque appellarent. In nuptiis autem ea vox usurpata, ut novæ nuptæ ad opera & labores, ac lanificia imprimis excitarentur. Eadem Varronis sententia fuit. Utramque autem opinionem proponit his verbis Festus: *Talassionem in nuptiis*

nuptiis Varro ait signum esse lanifici τάλαρον, *hoc est*, *quasillum* , *ita enim solitum appellari Talassionem* . *At quidam historiarum scriptor Talassium ait nomine virum rapta virgine unica pulchritudinis* , *quod ei id conjugium fuerit felix* , *boni ominis gratia nunc redintegrari* . Ab antiquis omnibus recedit in Originibus suis Becmanus . Censet enim, quia *salsedo* stimulet Venerem , unde & Venus e mari orta fingitur : hinc *Talasionem* , seu *Talassionem* , vel potius *Thalassionem* , appellatum a θάλασσα , hoc est , *mare* .

Hymnus , ὕμνος , quod , ut Sophoclis Scholiastes scribit , proprie notat τὴν εἰς θεὸν ᾠδήν . Sed & simpliciter accipitur pro ᾠδή , quomodo usus Hesiodus in Ergis ; ac Athenæus qui lib. IV. γαμικοὺς ὕμνους pro *epithalamio* dixit . Apud Proclum in Chrestomathia , sive potius in excerptis ejus apud Photium legas , dici ὕμνον quia sit ὑπόμνησις , sive *commemoratio rerum* , *quæ celebrantur* . Sed verius est ὕμνον, quod subjungit , sic dici ἀπὸ τοῦ ὑδεῖν , quod Hesychius interpretatur ᾄδειν , λέγειν . Pro eo & ὑδεῖν ac ὑδεῖα dicitur : illo Apollonius usus in secundo Argon. hoc Callimachus hymno in Jovem. Ab ὑδεῖν est ὕδης , quod Hesychius exponit ποιητής . Sed & interpretatur συνετὸς , id est , *prudens* , qua in significatione etiam apud eundem legitur ὕδης .

Hypalus , *ventus* sic navigantibus in mari Indico vocatur : estque inter favonios sive zephyros : certoque anni tempore spirat . Nomen Arabicum vel Indicum videtur . Plinius , lib. I. cap. XXIII. *Postea a Syagro* , *Arabiæ promontorio* , *Patalen Favonio* , *quem Hypalum ibi vocant* , *peti certissimum videbatur* . Et post pauca : *Inde vento Hypalo navigant diebus XL. ad primum emporium Indiæ Muzirim* . Alii *Hippalum* scribunt , & nomen censent esse ab ejus nominis *gubernatore* .

Hypocaustum , ὑπόκαυστον , quasi dicas , *subaccensum* , ab ὑπὸ , & καίω sive καύω , *accendo* . Græcam vocem retinet Plinius , lib. II. epist. ad Gallum : & Statius , cujus illud , I. Sylv.

. . . . *Tenuem volvunt hypocausta vaporem* .

Item Vitruvius , lib. V. cap. X. ubi & *hypocausim* vocat Joanni Maria Catanæo , notis ad citatam Plinii epistolam (non Plinio ipsi , quod Bernardus Baldus scribit in vocibus Vitruvianis) describitur in hunc modum ; ut sit , *locus in thermis concameratus & fornicatus* , *habens ante præfurnium* , *quo igne imposito illa calefiunt* . Sane a loco illo *concamerato* , qui Græcis στοά & Æolice στόα vocatur , hodieque Belgis appellatur *stove* , Germanis *stube* .

Hypocrita , & *hypocrisis* , Gr. ὑποκριτὴς , & ὑπόκρισις , ab ὑποκρίνεσθαι . Est vero ὑποκριτὴς , *histrio* ; ὑπόκρισις , *actio* . Sed in Sacris literis generalius accipitur pro *simulatore* , & *simulatione* : quia qui in scena personam assumit , id se *simulat* , quod non est : ut recte ait Isidorus , lib. X. Ridicula hujus vocabuli etymologia legitur in Lyrani ad Matth. commentariis . *Hypocrita* , inquit , *dicitur ab hypos* , *quod est sub* , & *crisis aurum* , *quia sub auro* , *vel sub honestate exterioris conversationis habet absconditum plumbum falsitatis* .

Hyponæum , vel *hypogeum* , ὑπόγαιον , sive ὑπόγειον , Hesychius , ὑπόγαιον , ὑπόγειος τοῦ θος . Ad verbum sit *subterraneum* , quo usus Tertullianus , adversus gentes : *de subterraneo antipodes* ; *sepulcrum* vero *hypogeum* dicere , quia esset *spelunca subterranea* . Petronius : *In conditorium etiam prosecuta est defunctum* , *positumque in hypogæo* , *Græco more* , *corpus custodire ac flere totis noctibus diebusque cœpit* . Ubi *more Græco* , ait , quia apud Græcos cadavera non comburebantur , sed integra in *hypogæa* condebantur . Inque eodem monumento plura erant cadavera ejusdem familiæ in sua quodque arca . Unde postea sequitur , ut femina ea arca jusserit tolli corpus mariti , & affigi cruci loco ejus quod de cruce erat sublatum .

Hysginus color est *purpureus* , sive *hyacinthinus* . Meminit ejus Plinius lib. IX. cap. XLII. & XXI. cap. XXVI. item Vitruvius , Paulus JC. alii . Nomen a frutice qui a Galatis sua lingua ὕσγη dicebatur : cum Græcorum aliis κόκκος vocaretur ; testis Pausanias . Sane *coccum Galaticum* maxime laudabatur . Tertullianus *Galaticum ruborem* appellat . Nempe quia *rubor hysginus* magis laudaretur *cocco* *nativo* .

Hyssopus , ab ὕσσωπος , ab אזוב , quod οἱ ἑβδομήκοντα vertunt ὕσσωπον non uno in loco .

†**Hyssopus** (& Gr. ὕσσωπος) nemini dubium quin sit ab Hebr. אזוב *ezob* : etsi nulla inter utrumque sit littera communis . Nam initio adscitum est H loco *Aleph* : deinde Zain in S , *Beth* in *Pe* transiit . Id ideo hic notatur , ut argumento sit , non exigendam esse nimis anxie litterarum ταυτότητα in derivandis ex Oriente vocibus . Nam modo eadem derivato ac radici significatio (in quo summa rei est) constet , nihil interest si non prorsus eaedem litterae , modo affines fuerint . Mazochius .

Hystericæ , ὑστερικαὶ γυναῖκες , *feminæ obnoxiæ uteri suffocationi* , quæ ὑστερικὴ πνὶξ appellatur ab ὑστέρα , quod idem ac μήτρα vel δελφὺς , quibus vocibus τὸ μητρῷον χωρίον vocari scribit Pollux , lib. II. cap. IV. Trium autem horum nominum caussam adfert Soranus , in fragmento libri περὶ μήτρας . Ἡ μήτρα , inquit , καὶ ὑστέρα λέγεται καὶ δελφύς · μήτρα μὲν οὖν , ὅτι μήτηρ ἐστὶ τῶν ἐξ αὐτῆς γινομένων ἐμβρύων , ἢ ὅτι τὰς ἐχούσας αὐτὴν μητέρας ποιεῖ · κατὰ δέ τινας , ὅτι μέτρον ἐστὶ χρόνῳ πρὸς κάθαρσιν , καὶ ἀπότεξιν . Ὑστέρα δὲ , διὰ τὸ ὑστάτην κεῖσθαι τῶν σπλάγχνων , εἰ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν , ἀλλὰ κατὰ πλάτος . Δελφὺς δὲ διὰ τὸ ἀδελφῶν αὐτὴν εἶναι γεννητικήν . Sed de δελφὺς , non est id ab ἀδελφὸς · verum , ut recte tradit Aristoteles , lib. III. Hist. de animal. cap. III. item Pollux , contra ἀδελφὸς factum est ex α & δελφὺς , quasi ὁμοδελφος . Eam enim hic α vim habet , quam in ἄκοιτος , ἀκόλουθος & aliis quibusdam . Itaque ἀδελφοὶ ad verbum sonant *uterinos* , ut proprie ἀδελφοὶ non sint qui ὁμοπάτριοι sunt , at ὁμομήτριοι . Ex eo vero , quod Soranus περὶ μήτρας ait , liquet Latinos similiter *matricem* dicere , quod *mater sit fœtus* , vel quia *matrem facit* . Quod autem quibusdam placere ait , μήτραν dici a μέτρον , id ineptum esse vident omnes . At eidem plane adsentio , cum ὑστέραν a situ sic dici ait : nempe ab ὕστερος , id est , *ultimus* , unde ὑστερεῖν , *posteriorem* vel *ultimum esse* . A quo apud B. Paullum , ad Coloss. cap. I. versu XXIV. τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ . Eo intellige , non *quæ desunt* , ut vertit vulgatus interpres ; sed *quæ sequuntur* , hoc est , τὰ ἑπόμενα , ut sunt μαρτύρια , aliæque adflictiones . De ὑστέρας , μήτρας , δελφύος vocibus , eorumque etymo , agit quoque Moschion , sive Mischion , cap. II. libri περὶ γυναικείων παθῶν .

Hystrix , sive *histrix* , nomen est a sono factum , si audimus Isidorum , qui lib. XII. cap. II. scribit : *Histrix animal in Africa erinacei simile vocatum a spinarum stridore* , *quas tergo laxatas emittit* , *ut canes insequentes vulneret* . Sed omnino est id nomen a Græcis , quibus dicitur ὕστριξ , ὕσριξ , ὕστρυγξ , & ὑστριχὶς . Estque ὕστριξ ab ὗς , id est , *sus* , & θρὶξ , id est , *pilus* : ut ad verbum sonet *sus pilos habens* . Hinc proverbium θρὶξ ὑστριχος , *histricis seta* : de quo parœmiographum adi .

I

Jacio , ut scribit Scaliger , lib. I. rei poëticæ , cap. XII. dictum παρὰ τὸ ἰαῦ ἄχος , unde *jacere maledicta* apud Livium , *jacere contumeliam* , atque etiam *injuriam* apud Ciceronem , ex quo ad eandem notionem *objicio* compositum est . Ἄχος igitur , quod *dolorem* signat , hic sumitur pro rebus *dolorem* adferentibus . Hanc ἐτυμολογίαν probat quoque Andreas Schottus , notis in Procli Chrestomathiam . Sed profecto , cum dicitur , *jacere maledicta* , *aut contumeliam* , non propria , sed metaphorica est acceptio . Et aliter ipse Scaliger in Arist. lib. V. Hist. Anim. cap. XIX. sive Cæs. Scal. cap. XIX. sect. CCLXX. ubi ἰάπτει vertit *jaciunt* : atque ait a Græco illo esse Latinum *jacere* . Quare simplicius deduxeris ab *ico* , de

de quo seorsim: vel ab ἴω, sive ἵημι, quod idem notat, seu a præsenti ἵᾶσι, seu aoristo ἧκα. Inde & *jaces*. [ab εἶκα vel ἧκα fit ἴακα, ut a πεποίηκα πεποίηκω, τέτυκα, τετύκω &c. ab ἰάκω, ἰακῶ, *jaceo*.] Nempe ab ea *jaciendi* notione, qua *pono* signat: ut cum dicimus *jacere fundamenta*. Vide Nonium in *jacit*. A *jacio* est *jacto*, quod primo notat *frequenter jacio*, sive *temere verba jacto*, denique *verbis temere jactatis laudo*: unde in Glossis καυχᾶσθαι exponitur. Ab eodem est *jactura*, quomodo proprie dicitur, quod *jacitur ex onere navis*; ut scribit Cornelius Fronto. Itaque in Glossis exponitur ἀποβολὴ, ἐκβολή. Etiam, ut a veteri βέλω pro βάλλω, est βέλος· sic a *jaciendo*, *jaculum*. Varro lib. IV. de L. L. *Jaculum, quod, ut jaciatur, fit*. Nec militare solum hinc *jaculum*: sed & piscatorium. *Rete jaculum* semel iterumque dixit Plautus: nempe ad discrimen *verriculi*, quod *verritur*, non *jacitur*. Diciturque eo modo, quo *metra verba* dixit Virgilius, *pallium perifroma* Ulpianus, &c. Item *jaculus* serpens, sese *jaculi* instar ex alto vibrans, apud Lucanum, in IX. *Jaculique volucres*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. IV. Ab *objiciendo* est *obex*, quia foribus objiciatur; non ab ὀχεὺς, *canalis*, *tubus*, quod Nannesius in Grammatistice putabat. Prius etymon confirmat, quod poëtæ *objicibus*, dicant. Ita enim, non *obicibus*, apud Maronem scribi debere contendit Gellius, lib. IV. cap. XVII. Sane alii quoque poëtæ producunt primam Maronis exemplo. Ut Claudianus, lib. I. de raptu Proserpinæ:

Sive quod objicibus discurrens ventus opertis.

Et lib. II. in Eutropium:

Hinc victo proruperat objice Nereus.

Silius tamen corripit, in IV.

Et fidos certant obices arcessere silva.

Nempe *obex* priori correpta fit ab *obices*: sed *objices* ab *objiciendo*. Similiter *subjices* ab *subjiciendo* dicuntur. Eo pro *aëre alto*, qui *cælo subjectus*, usus est Ennius in Tragœdia, quæ *Achilles* inscribitur: ex qua hos versus eidem adducit Gellius:

Per ego deûm sublimes subices, humidus
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

A *rejiciendo*, *reiculæ oves* Catoni Varronique dicuntur, quas opilio a grege semovebat, ut minus idoneas, sive quod ætate, sive quod morbo graves essent. A *jaciendo* quoque est *porricio*: de quo separatim. *Conjicio* proprie est res plures in unum *jacere* locum. Hinc ad animum transfertur. Nec tamen tam signat *multa in mente conjungere*, quam, ubi junxeris, *unum pluribus consideratis colligere*. Ut non tantum hic metaphora sit, sed etiam metalepsis consequentis. Ab *conjectu* hujusmodi *conjectores* dicti somniorum interpretes. Plautus Curcul. act. II. sc. I.

Potui conjecturam facere, si narrem tibi
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

Et scena proxima:

Mane fit, dum hujus conjicio somnium.

Ubi *conjicio* valet *interpretor*, quia nempe *conjecturis* in interpretando utebantur. A *jaciendo* quoque deducunt *amicio*, & *redimio*. Sed quid de his sentiendum sit, seorsim dicemus.

JAM videtur esse ab יום, *dies*, sive היום, *hoc die*, *hodie*. Nisi cum Martinio malis esse ab *im*, qui vetus accusativus ab *is*. Sic sane ab αὐτὸς αὐτόθεν, παραυτόθεν, αὐτίκα, παραυτίκα, hoc est, *jamjam*, *continuo*; pro quo & ἐξ αὐτῆς, puta ὥρας, dicitur. Verum impense placet sententia Cæsaris Scaligeri, qui in Aristotelis Hist. Animal. lib. III. sect. CCXLVII. putat *jam*, quod veteribus Comicis disyllabon est, esse ab Græco ἴω, *eo*, ut proprie conveniat volenti differre *itionem*. Sic *ilicet* pro *statim*. proprie autem *ire licet*.

JAMBUM, ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, hoc est, *proscindendo*, dictum esse, opinio est Isidori, lib. I. cap. XVI. & e junioribus, Fungeri, ac Steph. Pighii, ad Val. Max. lib. VI. cap. III. Adferunt rationem, quia sit μέτρον λοιδορικὸν, ac quo debacchatus sit Archilochus; unde Horat. in Arte:

Archilochum proprio rabies armavit Jambo.

Verum docet ἀναλογία ἰαμβίζειν esse ab ἴαμβος, non contra. Verisimilius igitur Hephæstionis scholiastes, qui etsi idem quoque etymon adducat, tamen alterum præmittit, ut nempe sit ab *Jambe* Celei famula, quæ eum vidisset Cererem ob amissam filiam Proserpinam dolere, saltans & versus *jambico* metro canens, Deam sit consolata: atque hanc nominis caussam habet & Proclus in Chrestomathia. Sed addit Hephæstionis interpres, forte esse ab *Jambe* puella quadam, quæ turpiter contumelia affecta suspendio vitam finierit: vel ab *Jambe* anu, quæ cum Hipponax lavanti sibi molestiam facesserit, versu hoc, quo poëta postea delectatus, cum amolita sit:

Ἄνθρωπ' ἄπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέπεις.

Sed Cæsar Scaliger, cum alibi, tum lib. I. Rei poët. cap. LIV. censet esse ab ἰὸν καὶ ἀναβαίνειν, quia *sagittarii in mittendis telis insurgunt*. Nam ἰέω est *tela mittere*. Arcessit autem vocis originem ab usque Apollinis cum Pythone pugna, quia Latona, cum imprudens accessisset ad antrum Pythonis, metuens ne opprimeretur cum Diana & Apolline jam sagittis armato, dicitur puello animum his verbis addidisse, ἴε παῖ, ἴε παῖ· unde & Apollo ipse, nec non hymnus in ejus laudem, παιὰν dici existimatur. Quamquam aliter hac de re Festus in *Paan*; & Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVII. qui *Apollinem* sic dici ajunt vel ἀπὸ τοῦ παίειν, id est, *feriendo*, vel παρὰ τὸ παίειν τὸ θηρίον, quam notionem etiam agnoscit Eustathius.

JANITRICES dicuntur mulieres a *januis*, ut viri *janitores*. Plautus, Curcul. I. I.

Anus hic solet cubitare, custos, janitrix.

Sed & *janitrices* dicuntur *duorum fratrum uxores*: ut ait Modestinus, lib. IV. §. adfines in ff. de grad. & adfin. In Gloss. quoque Philoxeni legitur, *janitrices*, Δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, Σύννυμφοι. Sic autem dicuntur, non quidem, quod *eandem januam pulsent*: ut boni Decretalium Patres existimarunt; quos hoc nomine merito ridet Alciatus: verum potius, ut ad Catullum monuit Scaliger, quod *pariter adversum lectum januæ sternant, inque eo sanctum custodiæ caussa cubare soleant*. Quippe apud Romanos ea consuetudo fuit, ut quæ uxor primum in manum viri convenisset, ea sibi in atrio domus, *ante ipsam januam lectum sterneret*, qui iccirco dictus *adversus*. Propertius:

Si tamen adversum mutarit janua lectum,
Sederit aut nostro cauta noverca toro.

Laberius Compitalibus:

Nunc tentus es, nunc tu susque deque fers.
Materfamilias tua in lecto adverso sedet,
Servis sex tantis, vernulis nefariis.

Asconius in Miloniana: *Deinde omni vi janua expugnata, & imagines majorum dejecerunt, & lectulum adversum uxoris ejus Corneliæ, cujus castitas pro exemplo habita est, fregerunt, itemque telas, quæ ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt*. Etiam quod Catullus *januam* vocat *maritam*, id ab hoc more est, quo matronæ adversum lectum ante *januam* sternebant. Vide Scaligerum, cum ad hujus poëtæ carm. LXVIII. tum imprimis ad Festum, post *Pusus*.

JANUA, [αἰβάνη θύρα Hesych.] *Janis*, & deo *Jano*, unde nomen impositum sit, ostendit hic Ciceronis locus, lib. II. de nat. Deor. *Cumque in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in sacrificando Janum esse voluerunt: quod ab eundo nomen est deductum; ex quo transitiones perviæ, Jani: foresque in liminibus profanarum ædium, Januæ nominantur*. *Januis* sane præfuit *Janus*, unde Glossæ Philoxeni: *Janus*, Θυραῖος θεός. Itaque *janos* ac *januas* a *Jano* quoque deducit Servius, cujus verba adducimus in *Fores*; item Isidorus. Sed illustris imprimis hac de re locus Macrobii, lib. I. Sat. cap. IX. *Etenim, sicut Nigidius quoque refert, apud Græcos Apollo colitur qui Θυραῖος vocatur: ejusque aras*

ante

ante fores suas celebrant, ipsum exitus & introitus demonstrantes potentem: Idem Apollo apud illos & Ἀγυιεὺς nuncupatur, quasi viis præpositus urbanis; illi enim vias, quæ intra pomæria sunt, ἀγυιὰς appellant; Diana vero ut Triviæ viarum omnium eidem tribuunt potestatem. Sed apud nos Janum omnibus præesse januis nomen ostendit, quod simile Θυραῖῳ: nam & cum clavi ac virga figuratur; quasi omnium & portarum custos & rector viarum. Et paullo post: *Voluerunt Janum ab eundo dictum, quod mundus semper eat, dum in orbem volvitur, & ex se initium faciens in se refertur, unde & Cornificius, Etymorum lib. III. Cicero, inquit, non Janum sed Eanum nominat ab eundo.* Hæc Macrobius. Porro etsi Cicero *januam* a *Jano*, *Janum* ab *eundo* dictum censet; aliis tamen magis placet ab *eundo* dici *januam*, ab hac vero *Janum* vocari, quia *januis præsit*. Utramque nominis caussam complexus Ovid. cum sic *Janum* inducit loquentem, I. Fast.

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis,
Et redit officio Jupiter, itque meo.
Inde vocor Janus . . . .

Verum aliæ quoque adferuntur nominis caussæ. Argute sane, quibus placet *Janus* dici quasi χάος vel χάνος ab aorist. secund. ἔχανον. Festus: *Chaos appellat Hesiodus confusam quandam ab initio unitatem hiantem, patentemque in profundum, ex eo & χαίνειν Græci, & nos hiare dicimus. Unde Janus detracta adspiratione nominatur ideo, quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant velut parenti, & a quo rerum omnium factum putabant initium.* Nec desunt hodie, quibus placet, *Janum* esse eundem ac *Japhet*. Sed qui Mosi *Japhet*, is gentibus *Japetus*: quod cum non cogitaret Eustathius, nunc quidem deducit ab ἰάπτειν τὸ βλάπτειν, nunc eo ἀλληγορικῶς signari ait *sphæras cœlestes*, παρὰ τὸ ἵεσθαι καὶ πέτεσθαι. Vide eum in Il. α pag. XVII. & LXXXVII. & Il. θ pag. lxxxiv. Quod si *Japetus* sit *Japhet*, Noachi filius, omnino alius ab *Japhet* fuerit *Janus*. Quare potius dicam, *Janum* esse eundem ac *Javan*, *Japheti* filium, qui non Europæorum universe, uti *Japhet*, parens fuit: sed solum Græcorum & Latinorum: a quo & ipsa *Jonia* nomen accepit. Sane *Javan* pro Græcis *Jonibusque* accipitur, Dan. cap. VIII. vers. XXI. & Joëlis cap. III. vers. VI. sive secundum aliorum dist. XI. Interim nec displicet, ut *Janus* sit ab Hebræo *Jain*, יין, id est, *vinum*, quod Græcis οἶνος, ab Hebræo יין. Sic idem sit *Janus*, qui *OEnotrius*, unde *Itali* dicti *OEnotrii*. Cumque *Noacho* debeatur *vini inventio*, idem *Janus* fuerit *Noacho*. Et sane, cum *Noachus* parens sit omnium qui post diluvium vixere, huic optime conveniunt, quæ de rerum omnium initio Festus, & alii, scribunt. Nec tamen in mortalibus hisce consistendum: verum ascendendum ad corpora cœlestia: in quibus colebantur homines. Sane *Janus* est *Sol*, uti ex Macrobio constat. Ac similiter *Luna* dicebatur *Jana*, unde *Diana*. Fallitur enim doctissimus Varro, cum lib. IV. de L. L. *Dianam* dici censet, quasi *Divianam*, quia *divia* in altitudinem, & latitudinem; item Cicero, lib. II. de Nat. Deorum, & Firmicus contra cap. IX. qui dici volunt, quod per noctem lucens, hominibus pene alterum diem faciat. Omnino enim est *Diana* a *Jana*. *Sol* quippe *Janus*; *Luna Jana*. Unde Varro ipse, lib. I. de R. R. cap. XXXVII. *Nunquam rure audisti, octavo lunam Janam & crescentem & contra senescentem, & quæ crescente luna fieri oporteret, & tamen quædam melius fieri post octavo Janam lunam, quam ante?* Sed quæritur, unde sit illud *D* initiale? De eo sic Macrobius, lib. I. Saturn. cap. IX. *Pronunciavit Nigidius, Apollinem Janum esse, Dianamque Janam: apposita D litera, quæ sæpe I literæ caussa decoris apponitur, reditur, redhibetur, redintegratur, & similia.* De re recte Nigidius; sed de initiali litera non item, cum appositio ejus literæ in compositione tantummodo habeat locum, aut cum vox antecedens in vocalem desinit, ac sequens ab ea incipit: qua de re in Grammaticis Animadver. satis diximus. Quamobrem potius statuendum *Diana* prius fuisse *Diviana*, quod dicitur quasi *Diva Jana*. Vel *Diana* fieri ea *Dea Jana*: quam etymologiam sequitur Josephus Scaliger, lib. II. de emendat. Temp. Sane ex hoc etymo caussam quoque odorari est, cur prima in hoc nomine sit anceps. Nam ex *Dea Jana* fiat *Dejana*, eliso autem *E*, correpta fit prima: eadem producta fit, *J* consono in vocalem abeunte, cumque *E* concrescente in diphthongum *EI*, pro quo veteres *I* longum scribebant; ut *omneis*, *omnis*: *queis*, *quis*.

JANVAL, a *Jano*. Festus: *Janual, libi genus, quod Jano tantummodo libatur.*

JANVARIVS, ac *Janualius*, dixere veteres, ut *præliares*, & *prœliales*; *Parilia*, & *Palilia*; *mortualia*, & *mortuaria*, pluraque hujusmodi. *Januarius* dixisse docet vel mensis nomen, qui inde sic vocatus, quod *Jano* esset sacer: ut auctor Varro, lib. V. de L. L. & Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. De *Janualius* vero argumento sunt hymni, qui eo quod in *Jani* honorem facti essent, *Janualii* dicebantur, haud secus ac versus, qui in *Junonem* scripti essent, *Junonii*; qui in *Minervam*, *Minervii* vocabantur.

†JANVS ut inter primos Tuscae gentis conditores habendus est, ita non ab aliis quam a Tuscis inter Deos relatus fuit. Paullo equidem iniquior huic Deo esse quibusdam videar, si ejus nomen a verbo ינה *jana*, quod est *opprimere*, *violenter agere*, deduxerim. Quamquam heroicis temporibus non alia ad regnum patebat via, quam per caedes, latrocinia, spoliationes; quandoquidem is rex erat, qui alios

Viribus editior caedebat, ut in grege taurus.

Hinc qui his artibus regnum sibi parabant, ii *venatores* (ut de Nemrode dicitur Gen. X. 9.) aut *latrones* (quod de Josue usurpatur in celebri inscriptione apud Procopium) vocabantur; ac scimus ea Homeri, Thucydidis aliorumque auctoritate *latronis* nomen primitus fuisse honorificum. Ceterum post quam Janus sibi regnum violentia peperisset; deinde illud sive sua sponte, sive hospitis Saturni disciplina edoctus, justitia & aequitate administravit. Et hujus originationis nondum plane poenitet. Nec tamen ab aliis abhorreo. Nam sunt, quibus *Janus* a יין *jam* sive *jen*, id est *vino*, cujus inventor fuerit (id quod nonnisi Saturno monstrante, est intelligendum) dictus videtur. Mihi videbatur ad *Javan* Joniae conditorem posse id nomen referri; quasi vero aut ipse *Javan* aut ex ejus filiis aut nepotibus aliquis in Italia consederit, *Janus* ob id appellatus: id vero postea etiam Vossio in *Idololat.* venisse in mentem comperi. MAZOCH.

JAPYX ventus, qui spirat ab Apulia, quæ *Japygia* prius dicebatur: ut ait Servius in VIII. & XI. in Æneïd. Sed merito ambigas, num idem sit, qui *Caurus*, an qui *Zephyrus*. *Caurum* esse ait Agellius, lib. II. cap. XXII. Sed sibi contradicit, cum *Japyga* spirare ait adversus *Eurum*; *Caurum* vero adversus *Aquilonem*. Equidem non video ullum huic antilogiæ mantelum. Sed fortasse nodum solvent alii, qui plus aut eruditione aut ingenio valent.

JASPIS, ἴασπις, ab ישפה, quomodo Hebræis vocatur, ut Exod. XXVIII. XIX. Similiter *sapphirus*, σάπφειρος, a ספיר, Exod. XXVIII. XVIII. & XXIV. X.

I B

IBEX, *rupicapræ genus* Isidoro, libro XII. cap. I. Sic dici videtur, quasi *avex*, quia *avium instar excelsa petat*: sed si ab *avibus* petere nomen libuit, melius dixisset, esse ab ἴβυξ, quæ avis est clamosa, recte Etymologo. Est autem ἴβυξ, vel αἴξ, quod Æolice sit ἄιξ, hoc est, *capra*. Vel ab ἰβύειν, quod Hesychius exponit, *ferire*. Nam non raro cum magno impetu in venatorem fertur, eumque præcipitat. Vide de *ibice* Scaligerum ad Cardanum, Exercitat. CCVII. & in Aristotelis Historiam Animalium, libro II. sect. CXXX.

IBI Nunnesio placet esse ab ἶφι, *ibi*. Malim ego ab

ab *is*, ut ab αὐτὸς αὐτόθι, quod idem signat. Ergo *ibi* quasi *eo loco*, sive *ibus locis*. Nam ab *is ibus* olim, ut a *quis*, *quibus*.

I C

Ichnevmon, ἰχνεύμων, qui Herodoto, lib. secundo, ac Nicandro quoque dicitur ἰχνευτής. Hesychius, ἰχνευταὶ, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λεγόμενοι. Nomen utrumque ab ἰχνεύω, *investigo*, sive quod instar canis venatici investiget crocodilum, & aspidem, ovaque eorum observet: quam rationem adfert Gesnerus: sive potius quod rostro suo (id simile rostro suillo) cibum ruspetur & *investiget*: unde & ὕλλος ab ὗς dicitur Pisidæ in Ἑξαημέρῳ.

Icon, εἰκὼν, ab εἴκω, *similis sum*. Hinc diminutivum *icuncula*, apud Tranquillum, hoc est, *imagancula*. Item *iconicum*, εἰκονικὸν, omnibus lineamentis ad exemplar expressum. Plinius, lib. xxxiv. cap. iv. *Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri caussa perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria, maximeque Olympiæ: ubi omnium qui vicissent, statuas dicari mos erat. Eorum vero, qui ter ibi superavissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas vocant.* Hinc *iconicos duces* apud eundem legas, lib. xxxv. cap. viii. Similiterque *iconicum simulacrum* apud Tranquillum legas, in Calig. Ab eodem ex εἰκονίζω, unde εἰκονισμὸς, *iconismus*, schema Rhetorum, quando ad vivum alicujus rei formam ob oculos ponimus. Seneca, epist. xcv. *Descriptiones has, & (ut publicanorum utar verbo) εἰκονισμοὺς, ex usu esse confiteor.*

Ictvs, πληγὴ, θίξις, βολὴ, ῥιπὴ, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. De etymo sic Isidorus, lib. v. cap. xxvii. *Ictus proprie flagellorum sunt, ab agitando vocati.* Sed omnino est *ictus* ab *icere*. Glossæ Philoxeni: *Icit*, βάλλει, πλήττει. Hinc Plautus Mostellaria *colapho icere*: quod male mutat Lambinus in *ducere*. Etiam Catonem Censorium, Cœlium ac Lucretium usos esse, docet Priscianus in ix. *Icere* autem vel ab ἧκα præterito verbi ἵημι, *mitto*; unde ἧμα, *missile jaculum*: vel potius, ut monet Martinius, ab Hebræo הכה, seu Chaldæo, נכא, quorum utrumque notat *ferire*, *icere*. [*Icere* veteres dixere, pro *jacere*, vide jacio.] Ab *am*, & *icere*, est *amicire*: ac ut ab illo *ictus*, ita ab hoc venit *amictus*. vide *amicuium*.

I D

Idem, ut Priscianus scribit in xvii. *est compositum ab is, & demum, per apocopen VM, quomodo exin pro exinde, & dein pro deinde.* Sed de apocope fallitur Priscianus. Nam *idem* est ab *is*, vel *id*, & *dem*; ut a *præ*, vel *pris*, & *dem*, *pridem*; a *tantum*, vel *tot*, & *dem*, *tantundem* & *totidem*: ab *ita*, & *dem*, *itidem*, hoc est, *similiter*, unde κατὰ συγκοπὴν *item*: nisi hoc ab *ita*, vel cum doctissimo Caninio & Petro Nunnesio ab ἔτι factum malis κατὰ μετάθεσιν, quomodo a τε est &; a μῶν, *num*, similiaque, ut diximus in *amas*, *rego*, *fulgeo*, &c. vel ab *ita* & *em*, quo, Festo teste usi veteres pro *eum*. Ut *item* sit *ita eum*. Sed prius malo. Huc quoque pertinet *identidem*, nempe *ab item item*, αὖθις καὶ αὖθις, hoc est *subinde*, *frequenter*. Interjicitur *t*, quomodo ab ἀνύω est ἀνύτω, a κλίνω (quo & Latini usi) κλίττω, a πέκω, *pecto*, &c. *indidem* ab *inde* & *item*. Significat enim *eodem ex loco*. Gloss. Onomast. *Indidem*, αὐτόθεν.

Idiota in veteri Glossario, quod Barthius apponit Adversariorum lib. xxviii. cap. xix. exponitur *indoctus*, diciturque esse *ab iota, quæ est minima litera apud Hebræos*. Sed hoc ridiculum: *Idiota* vero ἰδιώτης, ab ἴδιος, hoc est, *proprius*: hoc ab ἰδέα, quod cum Tullio *speciem* aut *formam* transferre possumus. Ita ἴδιος proprie sit, cujus *propria* sit, nec cum aliis communis *idea*, sive *forma*. Ἰδέα vero sive εἴδεα (utrumque enim reperitur) est ab ἰδεῖν, hoc est, *videre*: quasi ad quod intueri oporteat, ad dignoscendum, aut imitandum. Redeamus ad *idiotam*. Proprie ea vox notat *hominem privatum*: unde ei ὁ πολιτευόμενος opponitur apud Demosthen. Philip. ὁ ἄρχων, apud Herodianum, lib. iii. Sed quia, qui e vulgo sunt, *imperiti indoctique* esse consueverunt, hinc fit, ut etiam τοῖς πεπαιδευμένοις opponatur apud Lucianum in Lexiph. Usus hoc pacto Lucilius apud Nonium: *Quidni & tu idem illiteratum me atque idiotam diceres?* Sidonius, epist. xi. lib. iv. *A cujus disputationis communione ne idiotarum quidem imperitorumque sciscitatio repudiaretur.* Et epist. xiv. lib. vii. *Idiotarum est, sicut facile convinci, ita difficile compesci.* Cælius Aurelianus lib. i. acut. morb. c. xi. *Apud inertes, quos idiotas appellant.* Et cap. xxxv. *Quam plurimi idiotæ cordis dolorem vocaverunt.* Similiter quoque usurpant Tertullianus, Cyprianus, aliique scriptores Ecclesiastici.

Idolvm, εἴδωλον, ab εἴδω, *video*, quia in *idolo* quodammodo videmus, cujus est imago. Hinc εἰδωλεῖον, i. Corinth viii. vers. x. Latine sit *delubrum*, Nam ut dicitur *delubrum*, in *quo deus statuitur*, juxta Varronis etymologiam: ita εἰδωλεῖον, in *quo reponitur idolum*. Prudentius:

> *Et quis in idolio recubans inter sacra missa.*

Ubi poëta secundam in *idolium* corripit, seculi sui consuetudinem secutus, qua accentus magis ratio habebatur, quam quantitatis. Fuse hoc de more Jos. Scaliger lib. ii. Auson. Lect. cap. xxi. Ab εἴδωλον, & λατρεύω, est εἰδωλολατρεία, *idololatria*, pro quo imperiti *idolatria* dicunt, quasi sit ab εἴδος. *Idololatria* si vocem spectes, est *idoli servitus*: si rem, ex usu scripturarum sic generatim vocatur, cum *cultus divinus exhibetur alii, quam deo*, sive id res sit vere existens, sive ab humano conficta intellectu: sive item id fiat mentis errore, aliquid habentis pro Deo, quod Deus non est; sive sola ejus cultus præstatione, qui uni debetur Deo, quanquam, qui cultum exhibet, neget id se habere pro Deo. Quippe tum protestatio facta est contraria. Ita dicit Apostolus Philipp. iii. xix. quosundam deum esse ventrem, quia etsi sedulo negent se ventrem habere pro deo, tamen omnia illo metiuntur, non Dei honore. Item Coloss. iii. v. & Eph. v. v. *avaritia* quidem *idololatria*; *avari idololatræ* vocantur, quia etsi opes negent se pro deo colere; spem tamen ac fiduciam, uni competentem Deo, in opibus collocant. Sed hæc sunt alius fori.

Idonevm, forte ab Chaldæo עדן, hoc est, *tempus*, *opportunitas*: vel ab ἰδεῖν, *videre*, seu ἰδέα, *species*, & ὠνὴ, *venditio*: ut propria sit vox eorum, quæ ejus sunt bonitatis, ut sui conspectu emptorem etiam intelligentem possint nancisci. Vel ab ἱκανὸς, *idoneus*; ut κ abeat in *D*, quomodo in T mutatur in *blatero*, quod a βλὰξ, βλακός. Vel a δαήμων, *solers*, *peritus*, *ingenio ad aliquid aptus*. Nam quod ejusmodi est, id imprimis ὄνιον est & *ad rem faciendam idoneum aptumque*. Vel simpliciter fit ab ἴδιον, hoc est, *proprium*, quia quod cuique rei *proprium*, id ei maxime *aptum* & *conveniens*. [ab ἰδωνὸς, id est, ἰδωνός.] Præter vulgarem *idonei* notionem, etiam habet duas alteras. Nam & usurpatur pro *pio* ac *probo*: & pro *divite* atque *opulento*. Utraque significatio invenitur apud Jurisconsultos. Prior quoque illa est apud Varronem, lib xx. rerum Humanarum; & Ciceronem, ii. de Off. Sed Lactantius, lib. vi. cap. xi. altero accipiens modo, Ciceronem calumniari non dubitavit. Vide Scipionem Gentilem, lib. i. Παρέργ. cap. xxvi.

† Idvare si Macrobio credimus, Tuscis tantumdem est quod *dividere*: quod fortasse est a יד *jad*, quatenus *partes* significat. Hinc Idvs sic vocabatur, quia mensem secabat. Quid quod (eodem Macrobio I. Sat. 15. teste) qui nobis *Idus* dicitur, is Tuscis Itis appellabatur? Nec tamen ideo diversa sunt nomina, quia saepe apud Etruscos D in T transibat, ut Tvtear pro eo quod est Tvder & Tvdertvm.

& Tvdertvm. Vel ex עצב vata (quod Hebraeis est *dividere*) factum fit Vitva, & mox acolito V, Itvs aut Itis Tuscorum. At *Tsade* desuper punctatum Arabice D valet (sunt enim analogae litterae, ut in Atata & Anata urbe) hinc *Idus* & *Divido*. Et vide mox in Itis. At in Iovlis (quae vox teste eodem Macrobio, Etruscis *ovem* significat) numquam etymologiae ratio procedet, nisi nos Macrobius edoceat, annon Iovlis sit etiam *hoedis* commune nomen (tunc enim erit a גדי *gedi*, quod *hoedum* notat, sed eliquato G) an vero aliquid cum *Idibus* commune habeat, ut sit ovis, quae Idibus sacrificabatur. Mazochivs.

Idvs unde dicatur, his verbis docere conatus Plutarchus, *ἐν Ῥωμαϊκοῖς*, quæst. xxiv. *Τὰς δὲ εἰδοὺς (φασὶν) ἢ διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ εἶδος, ὁλοκλήρου καθεωρωμένης τῆς σελήνης, ἢ τῷ Διῒ τὴν ἐπωνυμίαν ἀποδιδόντες. Idus autem dicunt, sive ob pulchritudinem, quod tum integra luna est lucida, sive Jovis eis cognomen attribuentes.* Quibusdam sic dici placet ab *iduli ove*, ac *idulibus sacris*: quorum meminit Festus, de *Sacra via* tractans. *Quidam*, inquit, *sacram viam appellatam esse existimant, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum caussa.* Eodem pertinet illud Varronis, lib. v. de L. L. *Quod hinc oritur caput sacræ viæ ab Strenia sacello, quo pertinet in arcem, qua sacra quot mensibus feruntur in arcem. Idulis ovis* meminit hoc versu Ovidius, lib. i. Fast.

Idibus alba Jovi grandior agna cadit.

Eopse libro;

Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis.

Et Festus: *Idulis ovis dicebatur, quæ omnibus Idibus Jovi mactabatur.* Ex ejus *ovis* lana conficiebant Flamines albogaleros suos. At non *idus* ab *iduli ove* aut *sacris idulibus*, dicuntur: verum hæc contra ab *idibus* nomen acceperunt, quod *ἀναλογία* satis indicat. Verum autem *iduum* etymon petendum a Sabinis ac Thuscis. Nam, ut Varro scribit, lib. v. de L. L. *Eidus ab eo, quod Tusci Itus, vel potius quod Sabini Eidus dicunt. Itus*, sive *idus*, dixere Thusci, ab *iduare*, quod iisdem est *dividere*. Sic autem vocarunt, quod in duas velut partes dividant mensem, ut quæ plurimum medium mensem attingant. Unde Horatius, lib. iv. Od. xi.

. . . . *Idus tibi sunt agendæ,*
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Imo & in Glossis vett. est *Eidus μεσομήνιον*. Interim fuere & aliæ olim de *Iduum* etymo opiniones, quas Macrobius recenset, lib. i. Sat. cap. xv. Locum, licet prolixiorem apponemus, eo lubentius, quia solus Macrobius verum nos *Iduum* etymon docuit: *Iduum*, inquit, *nomen a Tuscis, apud quos is dies itis vocatur, sumtum est. Item autem illi interpretabantur Jovis fiduciam: nam cum Jovem accipiamus lucis auctorem, unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant; ipsi quoque Romani Diespitrem appellant; ut diei patrem: jure hic dies Jovis fiducia vocatur; cujus lux non finitur cum solis occasu, sed splendorem diei & noctis continuat illustrante luna: quod semper in plenilunio, hoc est, medio mense, fieri solet; diem igitur, qui vel nocturnis caret tenebris, Jovis fiduciam Tusco nomine vocaverunt; unde & omnes idus Jovis ferias observandas sanxit antiquitas. Alii putant idus, quod ea die plena luna videatur, a videnda vidus appellatas: mox literam U detractam: sicut contra quod Græci ἰδεῖν dicunt, nos, U litera addita, videre dicimus; nonnullis placet idus dictas vocabulo Græco εἴδους ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod eo die plenam speciem luna demonstret. Sunt qui æstiment idus ab ove iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tusci; & omnibus idibus Jovi immolatur a flamine. Nobis illa ratio nominis vero propior æstimatur, ut idus vocemus diem, qui dividit mensem; iduare enim Etrusca lingua dividere est; inde vidua quasi valde idua, hoc est valde divisa: aut vidua, hoc est, a viro divisa.* Hæc Macrobius. Acute autem conjiciebat Becmanus in originibus suis, Hetruscum *iduo* dici, quasi *εἰς δύο*, ac quemadmodum a *ve μίξιμος*, & *iduo*, Macrobius *viduum* dici monet, ita a *di*, vel *dis* (quod separationem indicat,) ac iisdem vocibus, ex quibus *vidua* conflatum dicebamus, fieri antiquum *dividuo*, pro quo *divido* nunc in usu est. Acute etiam Martinius, cui placet *iduo* unde *vidua*, esse ab *ἴδιος*, id est, *proprius*, ut proprie *iduare* signet ponere *ἰδίᾳ*, sive *κατ' ἰδίαν*, hoc est, *seorsim*. *I* in *V* abit, ut a *dies*, *biduum* & *triduum*. Quia autem Becmanus de initiali *V* in *Vidua* dubitationem injicit, addo illud, plane me censere, non esse a *ve* particula, sed a Latinorum more, qui vocibus a vocali inchoatis præfigere amant *V* consonum, Æoles hac e parte imitantes. Nempe quemadmodum ab *ἐμῶ* est *vomo*, ab *ἴς vis*, ab *ἴον viola*, sic ab *εἰς δύο*, vel ab *ἰδίᾳ*, non *iduo* tantum, sed & *viduo* (unde *vidua*) dicitur: a *viduo* autem *dividuo* fuit, pro quo nunc obtinet *divido*: ea nempe ratione, qua nunc dicimus *do*, non *duo*, unde *duint* apud Comicos. Vide *Divido*.

Idyllivm, *εἰδύλλιον*, quod *ὑποκοριστικὸν* ab *εἶδος*, ut ab *ἔπος ἐπύλλιον*. *Εἴδη*, & *εἰδύλλια* dicuntur poëmatia, quæ novum semper argumentum tractant: adeo ut qui opuscula sua hoc pacto inscribit, is nihil dicat de materia totius, sed ad singulas partes remittat. Sic Pindari poëmatia olim *εἴδη* inscribebantur; sic opuscula sua *εἰδύλλια* inscribunt Theocritus & Ausonius. Hæc vera hujus nominis caussa, quam adfert quoque Clarissimus Dan. Heinsius Theocriticarum lect. cap. i.

I E

Jecvr inepte ex *ibi*, & *πῦρ*, conflatum putat Isidorus, si recte capio ista verba, lib. xi. cap. i. *Jecur nomen habet, eo quod ignis ibi habeat sedem, qui in cerebro subvolat.* Aliis, ob soni affinitatem, originem ducere videtur ab Græco *ἧπαρ*, hoc est, *hepar*, sive *jecur*, item *σπλάγχνα*, hoc est, *hepar*, sive *jecur*: vel ab Hebræo *peder*, פדר, quo significatur *adeps*, item *σπλάγχνα*, hoc est, *cor*, *jecur*, *pulmo* & *lien*: unde פדרו dici volunt, omnia quæ *jecori adjacent*. Sed Martinio placet, *jecur* esse ab Chaldæo יקר, id est, *gravis*. Quia viscus sit bene compactum ac ponderosum. Quod etymon eo verisimilius, quia Hebræis similiter *jecur* dicatur כבד a כבד, hoc est, *gravem* esse ac *ponderosum*. Verum huic quoque sententiæ adversari videtur, quod *jecur* non integrum est, sed contractum ex *jecinus* vel *jecinor*, unde obliquus *jecinoris*. Quare *ἐπέχω*. *Hepar* vero, sive *ἧπαρ*, dici videtur *παρὰ τὸ ἐπαίρειν*, quod est, *extuberare*. Est enim *gibberum*. Alias etiam *ἐτυμολογίας* ponit Etymologus Græcus.

Jejvnvs Martinio ab *ἰεὸν*, id est, *κενὸν*, *evacuo*. Nempe, quia *jejuni vacuo sunt ventre*. Vel quia iis *ἶνες* sive *οἶαι ἶνες*, *solæ*, sive *vacuæ fibræ*.

Jantacvlvm, & *jentaculum*, videntur dixisse antiqui. Sane in Glossario Philoxeni legitur, *jantare*, *βαυκίζεται*. *jantaculum*, *ἀκράτισμα*, [illegible]; & post *jantaculum*, *ἀκρατισμός*. Ex origine haut satis colligi potest, utra præstet scribendi ratio. Nam Isidorus, lib. xx. dici ait, quia eo *jejunium solvitur*: quæ origo si vera, *jentare* dicendum per *E*. Sed Cæsar Scaliger lib. i. de R. P. cap. v. *jentare* dici ait, *ὅτι δεῖ ἰέναι*. Verum Dores pro *ἰέναι* dicunt *ἰᾶν*. Ab *ἰέναι* esset *jentare*, ab *ἰᾶν*, *jantare*. Sed Romani fere Dores sequuntur. Græcis *ἀκράτισμα* dicitur, non tam quia eo solum uterentur homines *ἀκρατεῖς*, sive *intemperantes*: quam quod soleant *ἕωθεν ἐσθίειν ἄρτον ἐν ἀκράτῳ*, *mane edere panem meraco tinctum*. Utramque caussam leges apud Plutarchum in Symposiacis. Latinis similiter *jentaculum* vocabatur *filatum*, quod *jejuni* absorberent *vinum fili conditum*. Auctor Festus. Non tamen hæc perpetua *jentaculi* ratio fuit: quemadmodum docet illud Appuleii, lib. i. Met. *En*, *inquam*, *paratum tibi adest jentaculum:*

tacuium: & cum dictis manticam meam humero exuo, caseum cum pane propere ei porrigo. Et istud Pomponii: *Nihil habens jentaculi præter nauticum panem*. *Prandiculum* quoque pro *jentaculo* dictum esse, docebit Festus.

I G

IGITVR videtur dici quasi *id agitur*, ajecto *D*, ut *aperio* ex *ad* & *pario*. Veteribus autem, non tantum *ergo* notabat, sed etiam *inde*, *postea*, *tum*, ut auctor Festus.

IGNIS, ut Isidorus censet, lib. XIX. cap. VI. quasi *ingenis*; ut *privignus* quasi *prigenus*, vel *privigenus*; *bigna* quasi *bigena*; apud Festum. Caussam nominis hanc adfert, quia *ex eo nihil genitur*, hoc est, *gignitur*. Sed opponi huic sententiæ potest illud Senecæ, lib. V. Natur. Quæst. cap. VI. *Ignis, qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur*. Idem docuerat Aristoteles, lib. V. de histor. animal. cap. XIX. & ex eo Plinius, lib. XI. cap. XXXVI. ubi sic scribit: *Gignit aliqua & contrarium natura elementum (ignis puta.) Siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, majoris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyrallis, a quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne, vivit: cum evasit longiore paullo volatu, emoritur*. Acriter adversus hanc Aristotelis sententiam aliqui insurgunt: & sane verisimili admodum argumento nituntur. Nec enim in igni ea est temperies activarum & passivarum, uti vocant, qualitatum, quæ ad generationem requiritur. Adde quod Galenus istas Cypri fornaces vidisse se testatur: de *pyraustis* vero a se visis nihil addit. Sed utrique isti argumento occurrit Julius Scaliger, Exercit. CCCIV. sect. IV. Ipsum sis, vide. Ad etymon redeo. Quid si *ignis* quidem quasi *ingenis* dictum credamus, sed non quia inde *nihil nascatur* (quod fortasse de *igni nostro* verum est,) quia *elementalis ignis ingenitus insitusque sit rebus omnibus*, quando omnia ex elementis quatuor constant. Eo respexit Varro, cum ita scribit, IV. de L. L. *Ignis a nascendo, quod hinc nascitur omne, & quod nascitur, ignescit* (ita bene emendant, nisi cum Scaligero malis *ignis indit*: pro quo in vulgatis, *ignis scindit* vel *gignit*). *Ideo calet, ut qui denascitur, ignem amittit ac frigescit*. *In* igitur in *ingenis*, sive *ignis*, non στερητικὸν est, sed αὐξητικόν. A *se* & *ignis* est *segnis*, de quo separatim. Ab eodem est *ignitabulum*, de quo nunc dicam.

IGNITABVLVM a Festo exponitur *ignis receptabulum*: distinctius in veteri Onomastico vertitur πυρεῖον. Atque in eodem *igniarium* quoque πυρεῖον exponitur. Nempe *igniarium*, & *ignitabulum*, idem notant. Quid vero πυρεῖον sit, optime docet vetus Apollonii interpres, in illud Argonaut.

. . . . Τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήϊα δινεύεσκον.

Ubi ait δινεύεσκον, poni ἀντὶ τοῦ ἔστρεφον, παρέτριβον· Atque addit, lignum altero ligno terebrari tamdiu, donec ignem conciperet: hoc πυρεῖον dici: *lignum, quod subjicitur ac terebratur*, vocatur eidem στορεὺς, nempe a *substernendo*: *lignum quo terebratur*, dicitur ei τρύπανον· ἐσχάρα Theophrasto vocatur. Meminit & hujus rei Simplicius, in Aristotelis lib. III. de Cælo: Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων ὡς τρύπανον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. *E lignis excutiunt ignem, lignorum alterum velut terebram in altero circumagentes*. Illustris etiam ille est locus Plinii, lib. XVI. cap. XL. *Calidæ & morus, laurus, & edera, & omnes e quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus e castris, pastorumque reperit, quoniam ad excudendum ignem, non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, facillimo conceptu. Sed nihil edera præstantius qua teratur; lauro, qua teras. Probatur & vitis sylvestris, alia quam labrusca, & ipsa edera modo arborem scandens*. Huc quoque pertinent verba Festi: *Ignis Vestæ siquando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur a Pontifice; quibus mos erat tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque exceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret*. *Tabula* illa, quam ait *terebrari*, est στορεύς· ac quia ex *tabula* hac terebrando *eliciebatur ignis*, *ignitabuli* nomen accepit. Ab illa *terebratione* Græci πυροστρόφιον dixere. Glossæ Philox. *Ignitabulum*, δᾳδὸς ῥαβδίον, πυροστρόφιον. At δᾳδὸς ῥαβδίον exponit, quia *ignitabulum* etiam sumitur pro *cremio*, sive *fomite*, hoc est, *arida materia*, quæ ignem terebrando excussum excipit. Quomodo & πυρεῖον quandoque sumitur a Græcis. Solinus cap. XVII. varia recensens *Deli* nomina reponit inter *Pyrpole*: atque ita dici ait, quia ibi *ignitabula* inventa sint. Vide quæ ibi Salmasius annotavit.

I L

ILEVS Plinio dicitur, quæ vulgo *iliaca passio* vocatur. Est autem a Græcis, quibus εἰλεὸς dicitur. Non uno modo voce hac usi veteres: quod ostendit hic locus Celsi, lib. IV. cap. XIII. *Diocles Carystius*, inquit, *tenuioris intestini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari*. Quod ad etymon, sic dici putatur a parte affecta, quod *tenue intestinum* εἰλεὸς dictum imprimis infestetur. Sed rectius qui dici volunt a symptomate, ut sit, vel ab εἰλεῖν, hoc est, *coarctare*, quia in hoc morbo αἱ τῶν ἐντέρων ἕλικες εἰλοῦνται, hoc est, *intestinorum involucra coarctantur*; ut scribit Actuarius: vel ab εἱλεῖν spiritu aspero, hoc est, *vertere & contorquere*, quia πνεῦμα ψυχρὸν ἀργὸν μίμνει ἐλινύομενον ἐν ἑλίγμοι τῶν ἄνω ἐλίξεων, hoc est, *flatus frigidus, & lentus remoratur in anfractibus superiorum intestinorum*, quemadmodum ait Aretæus. Affine huic *chordapsus*, quomodo Celso quoque vocatur, si non sit simplex intestinorum dolor, sed accedat eorum tumor, qui manibus pressus cedat. Vocatur autem hoc pacto, quod, qui manum loco admovet, quasi τῆς χορδῆς ἅπτεται, hoc est, *tensam fidem tangere videtur*, ut scribit Galenus, lib. VI. de locis affectis. Omnino nugatur Aretæus, cum censet χορδαψὸς compositi ex χορδὴ, id est, ἔντερον, & ἅψεως, quod (credat qui volet) μάλθαξιν significare ait. Falsus quoque hac in parte Hennischius in suo ad Aretæum commentario.

ILEX, quod *quercus* genus est, Isidoro visum ab *eliciendo* deducere, quod mortales eam nondum repertis frugibus in victum elegerint. Sed hoc φορτικώτερον. Magis verisimile fit esse ab Hebræo אלון, quod a nonnullis *ulmus*, vel *terebinthus*, vel *castanea*: sed ab aliis, vel generatim *arbor*, vel specialius *quercus*, vel specialissime *ilex* transfertur. Atque a *robore* nomen habet: nempe ab אל, *robustus*. Vide quæ de hac arbore Masius ad ultimum Josuæ caput annotavit. Nunnesio placuit *ilex* κατ' ἀφαίρεσιν fieri ab ἄκυλος, quomodo *fructus ilicis*, nempe *iligna glans* vocatur. Mihi ab Hebræo esse magis placet.

†ILEX sortita est nomen generis ob excellentiam & ingentem molem longamque vivacitatem, & quod semper viret, aliaque stirpis decora. Venit enim a Chald. & Syro אילן *ilan* i. e. *arbor*. Ceteroqui Chaldæum nomen ab Hebræo איל *ail* venit: quod & planitiem & interdum nemus designat. Vel potius *Ilex* fuerit ex Hebr. אלה *ela*, ejusdem significationis. MAZOCHIVS.

ILICET (de quo & aliquid dicimus in *Video*, & *Extemplo*) factum ex *ire licet*: haut aliter ac *scilicet* ex *scire licet*, *videlicet* ex *videre licet*. Donatus in Phorm. act. I. Sc. IV. *Semper* ILICET *finem rei significat, ut* ACTVM EST. *Dictum per συγκοπήν. Sic judices de consilio dimittebantur suprema dicta cum præco pronunciasset* ILICET. Hæc Donatus: quod ipsum legere est apud Servium ad illud II. Æn.

Ilicet obruimur numero.

Voce autem hac non tantum præco in judiciis dimittebat judices, sed & præfica in funeribus uteba-

tur ea, cadavere ululato ceterisque rite peractis. Auctor Servius ad illud VI. Æn.

Lustravitque viros, dixitque novissima verba.

Et imprimis ad hunc ejusdem libri locum,

. . . . *Ferales ante cupressos*

Constituunt . . . .

Male autem quidam *illicet* scribunt geminato *L*. Nam quod ajunt *E* vocis *ire* extrito relinqui *irlicet*, sed *R* sequente *L* mutari in *L*, ut fit in *pellicio*, *pellego*, *intelligo*, atque aliis, id nihil ad rem facit: quia in *ilicet* non est mutatio, sed totius syllabæ συγκοπὴ, quemadmodum factum videmus in *scilicet*, & *videlicet*, ubi eadem syllaba *RE* eliditur. *Ilicet* interdum esse Interjectionem censet Sosipater, cap. de Adverbio. Atque ita interpretatur illud Maronis:

Ilicet obruimur numero . . . .

Ubi (Charisii verba sunt) *Marcius Salutaris vult interjectionem esse graviter ingemiscentis. Nam & Terentius in Eunucho, Infecta pace, inquit, ultro ad eam venies, indicans te eam amare; ferre non posse, actum est, ilicet peristi. Nam & hic* (inquit Charisius) *non est in loco, aut statim, & continuo, sed pro eo quod est bene, ut sit bene peristi*. Sed hæc quam firma certaque sint, videre nondum possum.

Ille vel ab Latino *IS* factum puto vel potius ab Hebræo *elle*, אלה, id est, *hic*, *ille*; ut *E* in *I* convertitur, quomodo a לבנן est λίβανος, hoc est, *thus*, quomodo item a כתנת est χιτὼν, hoc est, *tunica*. Ab *ille* est adverbium *illi*, quod idem ac *illic*. Terent. Hecyr. act. I. II.

Nam illic haud licebat, nisi præfinito, loqui.

Ubi sic Donatus: *Legitur & illi, ut sit circumflexus accentus, & sic illic: ut,*

. . . . *Illi mea tristia facta.*

Plenius idem hac de re ad illud Terentii Adelph. act. I. II.

. . . . *Si quid peccat, Demea,*

Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.

Errant, inquit, *qui putant illi esse pronomen, cum sit adverbium loci, ut*, (II. Æn.)

. . . . *Illi mea tristia facta*

Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

Illi ergo, ibi ubi ille peccat. Quare quidam etiam LI syllabam discretionis causa, ut locum significet, corripiunt. Olli pro illi dixisse Maronem, notissimum est. Sed antiquiores potius *oli* scripsere, quia non geminant consonas. Ablativus est *olis*, & antique *oleis* ut λόγοις, atque *oi* in *æ* converso *olæs*. Festus: *Ab oloes dicebant pro ab illis: antiqui enim literam non geminabant*. Ubi non *oloës* tribus legendum syllabis, sed *olæs* duabus: quia *æ* est ea *oi* Græco: ut *Adelphæ* ea ἀδελφοὶ· *poplæ* pro *popioi*, sive *popli*.

†Ille ex אל & אלה Hebraico, sed vocali priore desumpta ex Chald. apud quos אלך *illech* (quo utitur Daniel) est Ille. At istud *Caph* finale in toto Ille Hæc Hoc mansit (quod venit ea היא addito *Caph*) & in quibusdam ab Ille & Iste derivatis, *illuc*, *illic*, *isthæc* & alia plura. Ni fallor apud veteres etiam *illæc* reperiatur. Mazochius.

I M

Imber Prisciano in quinto videtur venire ab ὄμβρος: mutato omega O in *I*; quomodo ab εἷς est εἷμβρος, *primus*: a κόνις, *cinis*, &c. Aliis placet esse ab ὕειν, hoc est, *pluere*, & pro his facit, quod in antiquis codd. per *y* scribatur. Meminit & hujusce rei Carrio scholiis ad primum libr. Valerii Flacci. *Admirabilis*, inquit, *est omnium veterum librorum, quos hactenus videre licuit, error, si modo error dicendus, quod ymber non imber scribant, cogitet lector*. Hæc ille. Ego vero, cum non modo in vett. lib. *imber* per *I* reperiam; sed & Festum aliosque veteres ita scripsisse pareat: plane persuasum habeo, *imber* esse ab ὄμβρος. Quod ipsum παρὰ τὸ ὁμοῦ βαίνειν dictum, quasi ὁμόρος, elisa duobus locis vocali, & inserto *B*, quemadmodum monet Etymologus, qui & alia duo etyma addit, sed duriora. Quod vero in plurimis quoque codd. *Ymber* per *Y* scribatur, id meo judicio ortum ab eorum Grammaticorum errore, qui ab ὕειν venire existimabant. Per *I* quoque eos scripsisse paret, qui *imber*, quasi *inober* dici putarunt ab *inebriando*. Isidorus, lib. XIII. cap. X. *Imbres dicti a Græco vocabulo, vel quod terram inebrient ad germinandum. Ex his enim cuncta creantur: unde & Lucretius:*

Ex igni terra atque anima nascuntur & imbri.

Sic legendus is locus. In vulgatis omissio disjunctivæ Vel, ex duabus opinionibus male unam ferruminavit. Nam Isidori mens est, *imber*, vel ab ὄμβρος venire, vel sic dici quasi *inober*, κατὰ συγκοπὴν. Imo via dubium, quin ipsa quoque vox ὄμβρος ab Isidoro addita sit, hoc pacto, *vel a Græco ὄμβρος, vel quod terram inebrient*. Inducenda quoque verba illa, quæ continuo apud Isidorum sequuntur. *Est autem nomen Græcum*. Nam irrepsere ea margine, ubi quis non inepte judicium suum de utroque etymo interposuerat. Ab *imber* est *imbricus*. Festus: *Imbricem tempestatem pluviam videtur significare*. Utitur Plautus Mercatore, act. I. sc. I. Ubi *austrum* nominat *imbricum*. Idem *imbricitor* Ennio his versibus dicitur quasi *imbres ciens*; Græce ὀμβροφόρος.

Concurrunt veluti venti, cum spiritus Austri

Imbricitor, Aquiloque suo cum flamine contra

Endo mari magno fluctus extollere certant.

Tegulæ quoque cavatæ & semirotundæ ab *imbre* dicuntur *imbrices*: quod *accipiant arceantque imbres*: ut indicat Isidorus, lib. XV. cap. VIII. Ab *imbrex* est *imbrico*. Vitruvius, lib. II. cap. VIII. *Imbricato cæmento*. Plinius, lib. XX. cap. XLV. *Imbricati angues fiunt*. Sidonius, lib. II. Epistola II *Tegulis interjacentibus imbricarentur*. Glossæ vett. καλυπτηρίζω, *imbrico*.

Imbuere est ab antiquo *buo*. Glossæ Isidori: *Butum*, *imbutum*, *imbuendum*. Sed ut *implere*, *explere*, *deplere* in usu sunt, *plere* autem obsolevit, ita & *buere* in solis remansit compositis ac derivatis. *Buere* est a βύω, quod est πληροῦν, quomodo usi Homerus, Aristophanes, alii. Indeque βύζω, teste Etymologo, qui & de ventis dici ait, quando vela *implent* turgido suo flatu. Nec dubium, quin ab eodem βύω sit βύσα, quod Etymologus ea Sophrone adfert, atque explicat, κενὰ, καὶ πλήρη, καὶ μεγάλα. Quare cum βύω sit *pleo*, ut veteres locuti; *imbuo* erit ab ἐμβύω, ac proprie erit *impleo*. Sed Latini strictius usi verbo *buere*, & *imbuere* pro *implere liquore*. Inde *bua* potus antiquis, sed nutricea vocis ejus primam solum syllabam efferre solent. Festus: *Imbutum est, quod cujuspiam rei succum bibit; unde infantibus, cum volunt bibere dicentes, bu syllaba contenti sumus*. Integram vocem habes in illo Varronis Cato sive de liberis educandis. *Cum cibum ac potionem buas, ac papas vocent, & matrem mammam, patrem tatam*. Qui locus ostendit minime (quod vir eruditus scripsit) nugari Nonium quando ait sic vocari *parvulorum potionem*. Nam si quis hic Nonii error, etiam Varronem errasse dicendum, qui solum *pueriles* recenset *appellationes*. Nec hoc obstat ei, quod ante diximus, natura sua latius *bua* vocem patere. Quippe ut alia multa, ita hoc quoque vocabulum obsolevit, solumque remansit inter nutricum ineptias, sic *puerilem cibum* nuncupantium. At generalis illius notionis multa sunt vestigia, in vocibus ab hoc fonte derivatis. Tale est *vinibua*, quomodo, Nonio teste, Lucilius dixit sat. VIII. cum *vinulentas* dicere vellet. Inde quoque *exbuæ*, &, ut auctor Festus, qui interpretatur, *quæ ebiberunt*, *quasi epotæ*. *Exbuerer* quoque, sive, ut in MSto est, *exbures* pro eo dixere, ut ex eodem Festo discimus: nisi cum Scaligero legere malis *exuberes*, quod notabit ἀπογαλακτίας, hoc est, *infantes ablactatos*: quomodo *sububeres* dixere ὑπογαλακτίας, ut discere est ex vett. Glossis. A *bua* quoque est *sympuvium*, εἶδος σπονδῆς ἱερατικῆς, ut scribit Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia. Plenius de eo ve-

tus Juvenalis Interpres, ad illud sat. VI.

Simpuvium ridere Numæ, nigrumque catinum:

Simpuvium, inquit, *quia omnes sacerdotes simul bibebant. Inde simpuviatrix illa dicitur, quæ porrigit poculum ipsud*. Dictum igitur *simpuvium*, quasi *simbuvium*. Sabini, a quibus ea vox accepta, *P* in *B* mutare amabant. Lazarus Baïfius, apud Juvenalem & similibus locis, legit *sympulum*: &, quod mirum, hanc vocem scribit per y. Sunt & qui *sympinium* scribant, ut sit παρὰ τὸ συμπίνειν. Ita legit Hadrianus Junius, non apud Juvenalem modo, sed etiam Ciceronem, lib. VI. Varronem, sat. *est modus matula*, sive περὶ μέθης, & lib. I. de vita pop. Rom. Item Plinium lib. XXXV. cap. XII. Vide eum, si volet, lib. I. Animadversorum cap. 2. Mirum vero scribere Lazarum Baïfium, metuere se, ne qui *sympinii* scribunt, id cuiquam probare possint. Nam etsi & ipse quibus locis *sympinium* Junius scribit, vel *simbuvium* malim, vel *simpulum* (de quo separatim agemus;) multis tamen partibus *sympinium* prætulerim voci *sympullæ*. Nam *sympinium* manifeste Græcam originem præfert: & quamquam apud Græcos scriptores non reperiatur, a Siculis tamen Romani accepisse possint, qui multa aliter efferebant, ac veri Græci. At *sympullæ* nomen cum origine Græcum non sit, Latinum tamen esse nequit, quia *Y* in Græcis solum invenitur. Adde quod *sympinium* magis quam *sympulla*, & vett. MSStorum, & antiquitus excusorum, fide sit subnixum.

IMITOR, pro quo veteres etiam *imito* dixere, ut Nonius probat, sic dicitur quasi *mimitor*, a μιμοῦμαι, omissa initiali litera. Ab *imitor*, ut Festum audimus, est *imago*, quasi *imitago*, quia *imitatur* ac repræsentat suo modo id, quod exprimit. Multa similem passa συγκοπὴν: vide in *Vinum*. Possis &, ut syncope opus non sit, deducere ab εἰκὼν, *imago*: quod ab εἴκω, *similis sum*. At non serio loquitur doctissimus Camerarius, cum & *imitor* & *imago* deducit ab accusativo antiquo *IM* pro *eum*: sic enim scribit Commentar. in lib. I. Tuscul. Quæst. p. CXXIII. *Libeat in etymologia quoque nobis hujus verbi exquirenda ludere, atque etiam falli. Cui enim hoc non licuit? Est igitur, ut opinor, imitari deductum, non sane a Græco verbo μιμοῦμαι, cujus μι syllabam longam accepimus: nec succurri potest, qua initialis litera accessionis convenientia fit: sed est perantiquum, & Latinæ linguæ proprium, factumque ab IS: quod veteres declinaverunt ut accusativum proferrent IM, & notat ejus, quod propositum sit, expressionem, quasique propagationem similitudine quadam atque effictione. Unde & imago, ut plumbago, quæ ejus, secundum quod est facta, similitudinem repræsentet. Sed in his sane jocari putemur.*

IMMANIS, [ὑμμανὶς] teste cum Isidoro in a. tum Macrobio, lib. I. Saturnal. cap. III. (ejus verba in *Mane* adducimus,) venit ex eo, quod veteres *manus* vel *manis* pro *bono* dicere. Unde in Saliari carmine *cerus manus*, pro *sancto bonoque*, vel *creatore bono*. At frustra est Ramirezius, cum etiam Martialem casca hac voce usum putat. Nam lib. II. Epigr. CXI. ubi vulgo legitur

Sospite quo magnos credimus esse deos.

Pro *magnos* is *manes*, id est, *bonos*, scribendum arbitratur. Quod refutatione est indignum. Videntur autem prisci & *manus* & *manis* dixisse. A *manis* autem fuerit tum ablativus *mane*, qui adverbialiter ponitur, ut *vespere*: tum *manes*, κατ' ἀντίφρασιν, tum adjectivum *immanis*: de quo jam dictum. Vide *Mane*, & *Manes*. Fortasse & *manuus* vel *manuos* dicere. Nam apud Festum habes in schedis Farnesianis: *Manuos in carminibus Saliaribus Ælius Stilo significare ait bonos*. Ubi in MSto Paullo, *Manuos*.

IMMUSSULUS, *immusculus*, *immusulus*, *immissulus*, *immisculus*, an *immissulus*, scribi oporteat, difficile dictu est, ob veterum librorum inconstantiam. Festus: *Alites volatu auspicia facientes istæ putabantur: buteo, sanqualis, immusculus, aquila, vulturius.* Idem: *Oscines aves Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua. Alites, quæ alis ac volatu, ut buteo, sanqualis, aquila, immussulus, vulturius. Picus autem Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus & alitibus habentur.* Idem: *Immusculus avis genus, quam alii regulum, alii ossifragam dicunt.* Et ibidem: *Immussulus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium, quam aquila; quæ volucris rara, & non fere præterquam vere apparet: quia æstum algoremque metuit; appellatur autem ita, quod subito & inexspectata se immutat.* Quæ si vera lectio est, scribi debet *immissulus*: ut quam hic dicat Festus ab *immissu subito* nomen accepisse. Et sane *immissulus* est in codice MSto Nansii. Sed in Mediolanensi editione anni CIƆIƆ. legitur: *Appellatur autem immussulus, quod subito & inexspectata se immutat*. Malim tamen *immutat*, ut etiam in Aldina. Nam verbum *inexspectata*, quod antecedit, ad localem motum, non ad qualitatis mutationem pertinet. Tamen in Glossis Philoxeni est *immusulus*, εἶδος ὀρνέου. Sed inconstanter postea in iis perscriptum: *Immisulus*, ὄρνεον βασιλικόν. Apud Plinium quoque lib. X. cap. VII. *Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, & sanqualem ossifragæ. Massurius sanqualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilæ, priusquam albicet cauda.* Atque hic locus videtur iis favere, qui tertiam per *V* scribunt. Nempe ut sit ab *immutatione*. Convenire enim dicitur pullo aquilæ, dum etiamnum immutatur, ac necdum habet caudam albicantem. Ita *immusulus* dicetur, quasi *immutulus*, *T* in *S* converso, ut sæpe. *Immusulus* autem simplici *S* scriptum in optima Plinii editione Parmensi anno CIƆIƆ.

IMO particula ab *imus*, ut *certo* a *certus*. Itaque proprie valet, *imo*, seu *postremo loco*: Hoc est, *postremo illud adde, quod plus est*. Ut apud Ciceronem, Catil. I. *Hic tamen vivit: Vivit? imo vero etiam in senatum venit*. Vel *imo* proprie signat *prorsus*, quia quæ *ima*, etiam *insima* esse solent: ut censet Perottus.

†IMO non est adverbium ab IMUS, uti censet Vossius, sed est ipsum Hebr. אם im, quod subjunctum כי chi valet sæpissime tantundem, quod SED IMO aut QUIN IMO. MAZOCHIUS.

IMPANCRO ex in & pancro, quod a πᾶν omne, & κρέας caro. Nonius: *Impancrare est invadere, verbum a Græco tractum, quasi πᾶν κρέας capumere*. Varro: *Ecclesiam in regiam arcam impancrarunt*. [ab ἅρπω, i. e. αἴρω.]

IMPENSA interdum est ab in privativo, & *pendo*: interdum ab *impendo*, id est, *in usum aliquem pendo*. Priori modo capit Festus: cum dicit: *Impensam stipem, ad sacrum, quod votidum erat pensum*. Posteriori modo accipitur in Gloss. vett. ubi vertitur ἀνάλωμα. Sed additur ibidem, ἐλαιόγαρον. Nempe signat *impensam olei & gari*. De culinaria *impensa* loquitur & Apicius, cap. IV. *Perunges patinam, in qua ova sex cum œnogaro miscebis cum succo asparagi, impones cineri calido, indes impensam præscriptam, tum ficedulas compones*. Est & *impensa testacea*, quam aliter *testorum* dicimus. Vide Palladium, lib. I. cap. XL. Sed usitatissima notio *impensæ* est de pecunia in rem aliquam *depensa*. *Impensæ* autem & *expensa*, voces, sunt ortæ a veterum more, quo pecunias non numerabant, sed *pendebant*. Videri possit & hinc dici *impense* pro *valde*: quia quod in lance *propendet*, id *impendet*. Unde Glossæ vett. *impense*, ἐμμόνως. Onom. *impense*, ἄγαν. Ita usus Plautus, Epid. IV. I. *Impense improbus*. Terent. Eun. III. I. *impense invidere*. Sidonius, lib. II. Ep. VII. *Impense obsecro*. Sed quod ad significationis caussam, verisimilius est, *impense* proprie notare *sumptuose*. Nam *impensus* proprie de iis dicitur, in quibus magni sunt facti *sumptus*. Gloss. *Impensus*, δαψιλής. Item, *Impense*, δαψιλῶς. Hinc & *impensus* pro *magno* usurpatur: et non apud Plautum modo: sed & Lucretium, lib. V.

Vel violenta viri vis atque impensa libido.

Item Appuleium, in Apolog. *Impensis precibus oravi*. Cæsarem quoque, Prudentiumque, eopse modo locutos

locutos docebit Giffanius in Ind. Lucret. Porro non *impensam* modo, sed & *impendium* dicere. Atque hinc adverbium *Impendio*, id est, *valde*. Afranius in Vopisco: *Quo casu cecidit spes reducendi domum, quam cupio, cujus ego in dies impendio ex desiderio magis magisque maceror*. Citat Charisius, cap. de Adverbio.

Impero, ab *in* & *paro*, *A* in *E* abit, ut in *vitupero*, & *propero*, quæ & ipsa a *paro*. [melius ab ὑπὲρ, unde & *supero*. nam veteres dixere *indupero*.] Variæ autem sunt hujus verbi notiones. Interdum videtur præverbium redundare. Ita Alciatus, lib. VII. Parerg. cap. XIII. *imperare*, pro *parare*, accipi monet in illo Plauti, Capt. I. II.

Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem duxti, imperare exercitis.

Aliter tamen hic sumi posset, ut interpretes ad eum locum ostenderunt. At negat *in*, cum idem Plautus ait:

Ex parata re imperatam omnem facis.

Quamquam hac in notione potius *imparatam* per *A* scribi solet. Sed & alterum vett. libb. auctoritate defenditur. Vulgatissima vero acceptio est, qua *imperare* ponitur pro *jubere*. Nempe ut Græcia a τάττω, id est, *ordino*, est ἐπιτάττω, *ordinem injungo*, & ἀπλῶς *præcipio*: ita a *paro* est *impero*, quod proprie sit, ut *alter paret mando*. Ab hac notione *imperium* appellatum. Ea vox quandoque sumitur pro *Republica*: quomodo usus Sallust. in præfat. belli Jugurthini. Gloss. vett. *Civile imperium*, πολιτεία. Ab *imperio* dictus is *imperator*, cui commissa erat belli administratio. Livius, lib. XXXV. *Ætoli regem Antiochum imperatorem appellarunt*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Imperator ab imperio populi, qui eos, qui id attentassent, oppressit hostes*. Quod de *hostibus oppressis* ait Varro, respicit antiquorum consuetudinem, qua proprie *imperator* is dici solet, *qui* cum suis auspiciis bellum gereret, *aliquot hostium millia in acie cecidisset*. Tum enim & militum acclamatione in castris, & sententia Senatus in urbe, *Imperator* appellabatur. Atque hæc quidem stantis Reip. consuetudo fuit. Ut autem perpetuum *Imperatoris* nomen alicui assignaretur, id ab Julio Cæsare originem traxit, quem Suetonius tradit prænomen id perpetuum a Senatu accepisse. In quo immutata fuit veterum consuetudo. Nam cum apud veteres *imperatoris* nomen sequi soleat, exempli gratia, *M. T. Cicero imperator*: Cæsar id tanquam prænomen usurpabat, hoc pacto, *Imperator C. Julius Cæsar*. A Julio autem *Imperatoris* appellatio ad successores derivata. Nec tamen in totum sub Cæsaribus sublata fuit vetus consuetudo. Quippe sub his quoque, qui res præclare gessissent, *imperatores* salutabantur. Sed minor tum, Julio & Cæsare necdum rerum potiente, *imperatorii* fuit nominis honos. Quippe Appianus, lib. II. belli Civil. quo loco de Curione agit, qui parva Numidarum manu devicta, *Imperatorem* se salutari passus erat, ait id antiquitus observatum, ut quis non nisi magnis rebus gestis *Imperator* vocaretur: at sua ætate (Hadriani autem ævo vixit) decem millibus occisis acclamatum esse. Scribit & Dio, lib. XXXVII. Antonium, Catilina victo occisoque *Imperatorem* esse dictum, quanquam cæsorum numerus minor esset constituto. Addit idem, lib. LX. antiquitus non nisi semel bello uno *Imperatorem* quempiam appellari potuisse: eoque præter veterum consuetudinem fuisse, ut Claudius uno bello aliquoties *Imperator* diceretur. In eodem autem ab aliis quoque peccatum fuisse, antiquorum monumentis comprobaremus, nisi alius hæc propria essent instituti. Ab *imperium* est *imperiabilis*: inde *imperiabiliter*. Cato senex: *Ubi Maximus, nimis imperiabiliter*. Pro, *imperiose & dure*. Ita eum locum lego apud Charisium, cap. de Adverbio.

Impilia sunt *pedum tegumenta e lana coacta*. Utitur Ulpianus, l. XXV. §. fasciæ. D. de auro arg. leg. Imo & Plinius, lib. XIX. cap. II. ubi ait: *Theophrastus auctor est* (spartum) *esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cujus inter summum corticem, eamque partem qua vescuntur, esse laneam naturam, ex qua impilia, vestesque quædam conficiantur*. Quamquam in vulgatis, etiam antiqua Parmensi, est *mapalio*. Sed *impilia* recte est in plerisque MSStis. Pro eo, in octavo de plantis, apud Theophrastum, quem Plinius exscribit, est πόδια, vel πεδῖλα· ut vel hinc liquet *impilia* esse *socculos* pedum. *Impilia* autem dicuntur, non quasi *sine pilis*, ut aliqui scripsere, sed a Græco ἐμπίλια. Hesychius: Νάκτα, τὰς πίλους, καὶ τὰ ἐμπίλια. Ἐμπίλια autem dicta, quia πιλωτά, hoc est, *coacta*, *stipataque*, unde & *coactilia* dicuntur. Vide *Coactilia*, & *Pileus*.

I N

In ab ἐν, quod Græcis quidem *quietem* indicat: uti εἰς, vel ἐς, *motum*. Sed Latinis *in* utrique usui inservit. Imo & vett. Græcis ἐν ad *motum* pertinuisse videtur. Sane Eustathius ait Dorienses ἐν solere jungere accusativo: indeque remansit ἐνταῦθα pro ἐν τούτοις. Imo & Græci interdum videntur ἐς pro ἐν, & εἰς, dixisse. Hesychius: Ἰ, ἐμοίᾳ, ἐν ἐμοίᾳ. Idem: Ἰφάος, εἰς τὸ φάος. Item: Ἰσκαρίαο, εἰς ἀκαρίαν· ἰνάπερος, ἰκανὸς, ἐνάρετος· ἰκαφύτευσι, ἐνκαφύτευσι· ἰντεῖν, ἐν τύπῳ. Præverbium hoc in *invinctus*, *infractus*, *incanus*, & aliis quibusdam, interdum ἀρνητικὸν est, ut significent *non vinctum*, *non fractum*, *non canum*: interdum ἐπιτατικὸν, ut notent *valde vinctum*, *valde fractum*, *valde canum*. *Invincti* voce sic usus Callistratus in l. penult. ff de lege Fabia. *Incanus* ita usurpat Catullus, carmine de nuptiis Pelei & Thetidis:

Cum cineri incanos solvent a vertice crines.

Tertio sic usus Maro, XII. Æn.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt.

Nam sententia ejus loci est, defecisse eo Latinos, quia adverso Marte *plane* essent *fracti*. Quare fallitur Servius, cum interpretatur, *antea semper infractos*. Meliusque Donatus, *valde fractos*. Quod ostendit vox *defecisse*. Contra quam accipit Curtius in VI. ubi *infractos* & *abjectos* conjungit. Interdum etiam τὸ *IN* plane redundat. Nam *inavarities* idem est, quod *avarities*; & *inhonores*, quod *honores*. Ut reperies in vett. Inscriptionibus, quemadmodum te doctissimus Gruterianorum collectaneorum Index docebit. Quæritur, qua notione *in* sumatur, cum Poeta ait, *laborem improbum omnia vincere*. Sunt quibus placet ἐπιτατικὸν. Sed plane censeo esse στερητικόν. Est enim tralatio ὑπερβολικὴ ab hominibus pertinacibus, cedereque nesciis. Ut *improbus* idem sit ac *immoderatus*. Quamquam autem *in* sæpe in compositione mutet *N* in *M*, ut in *immanis*, & similibus: tamen sequente *P* integrum manet: ut in *inpello*, *inpingo*, & similibus: ubi *IN* scribi integrum ex antiquis codd. observavit Pierius, ad initium VII. Æn. Idem tamen *IM* pronunciari debere arbitratur: quandoquidem & alia sint, in quibus aliter scribamus, aliter pronunciemus, ut agnoscit Velius Longus, antiquissimus Grammaticus, ut cujus etiam meminerit Gellius.

Inana esse a Græcis nemo dubitabit, qui scivereit quod Latinis est *inanire*, id Græcis esse ἰνᾶν & ἰνοῦν. Hesychius, ἰνώμενος, ἐκκενούμενος· Et Galenus in Lexico Hippocr. ἰνᾶν, κενοῦν· Et ἐνῶται, κενῶται. Falluntur, qui deducunt ab *ina*, quomodo vocatur *tenuis chartæ pars*: ut ex Festo mox ostendam. Potius *ina* sit ab ἰνᾶν. Nisi quod verius puto, ab ἶνες, id est, *venæ*; quæ & ipsa *venarum* vox ab ἶνες deflexa. Nempe ab accusativo ἶνα, *vena*. Præit in *inarum* etymo Festus, qui *inas* Græcis quoque ἶνας dici ait. Itaque *inæ* generatim dicuntur *venæ*; unde Scaliger apud Varronem optime legit lib. III. de R.R. cap. IX. *Qui* (*ut hoc intelligant*) *concutiunt, errare, quod in eis vitales inas confundunt*. Sermo est de dignoscendis ovis plenis, & utilibus. Presse autem *inarum* vox accommodata *venis*, *quæ chartæ veterum intercursabant*, & interdum *nostræ*. Hinc idem sic emendat locum Plinii, lib. XIII. cap. XII. *De-*

prehenditur & lentigo oculis; sed inserta mediis glutinamentis tænia, fungo papyri bibula, vix inis litera fundente se tantum est fraudi. Ubi Guliandinus legit, *Vix nisi litura fundente se: tantum inest fraudis.* Usus quoque Marcellus Empiricus, cap. XXXI. *Ad ulcera in ano facta chartæ combustæ, seu enarum ejus drachma* I. Ubi *enæ* pro *inis*. Ab *ina* est *inula*, unde *illa*, vel *ila*; ut a *vinum*, *vinulum*, *villum*. Ab *ila* autem dicta *ilia*. Et fortasse etiam *exilis*. Festus: *Exiles, & ilia, a tenuitate inarum, quas Græci in chartis ita appellant, videntur esse dicta.* Idem: *Ilia dicta ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima.* Sic ea Festi loca legi debere monuerunt Jos. Scaliger in Castigat. & Lud. Carrio lib. I. Antiq. Lect. cap. VII. Isidorus tamen, lib. VI. *ilia* dici arbitratur ab εἰλεὸς, quo signatur *intestinum tenue*, ubi quæ inde *iliaca passio* vocatur, locum habet. Minus autem recte Onomasticon vetus, *Ile*, κῶλον. Nam κῶλον est ex *crassis intestinis*.

INCHOARE, an *incohare*, dicendum sit, nec inter veteres ipsos convenit, aliis hanc, aliis aliam opinionem amplectentibus. *Inchoatus* legas in vet. lapide: eandemque ὀρθογραφίαν probat his verbis Terentius Scaurus: *Scribendi ratio*, inquit, *recorrigitur originatione, ut cum dicimus, Inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a Chaa dictum, quod fuerit initium omnium rerum.* Eandem sententiam complexus Festus, cum ait: *Inchoare videtur ex Græco originem trahere, quod Hesiodus omnium rerum initium esse dixerit chaos.* Similiter scribit Servius, majores tamen aliter scripsisse agnoscit; sic enim ille in III. Georg. *Apud Latinos nullum verbum est quod ante O finalem, habeat H: excepto Inchoo: quod tamen majores aliter scribebant, aspirationem interponentes duabus vocalibus, & dicebant incoho; tria enim habebant nomina in quibus C literam sequeretur aspiratio, sepulchrum, orchus, pulcher: e quibus pulcher tantum hodie recipit aspirationem.* Probat & *inchoo* Julius Modestus, at *incoho* maluere Verrius & Suetonius: ut indicat hic Diomedis locus lib. I. *Inchoo, inchoavi: sic dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum a chao initia rerum. Sed Verrius Flaccus in postrema syllaba aspirandum probavit. Cohum enim apud veteres mundum significat, unde subtractum incoharo. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissimo ædem incohatam ita disseruit.* Verrium ac Tranquillum sequuntur Pontanus, lib. de aspiratione, & Georgius Valla lib. XXXIII. Expetendorum & Fugiendorum. Et sane ratio pro his facit. Nam cum antiqui *cohum* pro *chao* aut *mundo* dixerint, ut hic Diomedis locus indicat; hinc omnino *incoho* dicendum erit. Atque ut id non esset, cum antiquitus dixerint *incoo*; aut nunc quoque *incoo* absque spiritu dicendum erit, aut si spiritu opus sit, faciendum id fuerit veterum more, qui eum inserebant inter vocales ad vitandum hiatum: quomodo dicebant *mihi*, *vehemens*, *reprehendo*, *ahenum*, *cohors*, & similia.

INCIENS quæ dicatur, indicat Festus: *Gravida est, quæ jam gravatur conceptu: prægnans, velut occupata in generando, quod conceperit: inciens, propinqua partui, quod incitatus sit partus ejus.* Usus Arnobius in septimo, ubi semel iterumque *incientem scrofam* legas; quam Telluri matri sacrificari ait. Plinio quoque eam vocem restituit Turnebus, lib. XX. cap. XXIII. Sed quod Festus ait *incientem* dici, quia *fœtus* sit *incitatus*, id verisimile non est: sed *inciens* dicitur quasi sese *ciens* seu *incitans* & movens ad *fœtum* pariendum; nempe ab *inciere*, quod est *incitare*. Quamquam nec displicet conjectura Martinii, ut sit ab ἐγκύω, quod notat *prægnantem esse*: unde ἔγκυος, *prægnans*, nempe a κύω, quod notat ἐν γαστρὶ ἔχειν. Y in *I* abibit, quomodo a φύω *fio*, a κλυτὸς, *inclitus*.

INCILIUM mentio apud Catonem de R. R. cap. CLV. Columellam, lib. III. cap. IX. Appuleium, lib. IX. Milesiarum, & fortasse Cœlium, si recta est emendatio P. Manutii, lib. VIII. Epist. V. ad Ciceronem: *Sane tanquam in quodam incili jam omnia adhæserunt.* Ubi vulgati *in quodam in Cilicia*. Manutii sententiam amplexus quoque Lambinus. Sed Octavius Pantagathus legit, *Tanquam in quodam vecta lintre omnia adhæserunt.* Andreas Schottus, *Tanquam in quodam vitiligio omnia adhæserunt.* De *Incili* ita Festus: *Incilia, fossæ, quæ in viis fiunt ad deducendam aquam, sive derivationes de rivo communi factæ.* Ulpianus lib. XLIII. Pandect. Tit. de XXI. qui est de Rivis: *Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit. Sed & fossæ & putei hoc interdicto continentur.* Censet igitur Ulpianus *incile* esse ab *incido*. Mihi non displicet esse ab *inciendo*. Nam ut a *cubo*, *cubile*; ita ab *incio*, *incile*. Ab *incile* derivant *incila*, ut proprie sit *incile facia*. Sed longius abit significatio. Nam notat *increpa*, teste Nonio, qui Accium, Pacuvium, Luciliumque sic usos docet. Imo & apud Lucretium, lib. III. legas:

Jure ut spinor agat, jure increpet, inciletque.

Fortasse igitur verius sit *incilo* quoque venire ab *incieo*: ut proprie signet, aliquem dictis asperis *incieo* ac *commoveo*. *L* insertum, ut a *sorbeo sorbillo*; ab ἄω, *halo*, &c.

INCITEGA quid sit, docet Festus his verbis: *Incitega* (ita & MSSti,) *machinula, in qua constituebatur in convivio amphora, de qua subinde deferreatur vina.* Usus ejus erat, ne amphora fundo suo maculam mensæ imprimeret. Nomen ex eo, quod tegeret mensæ partem. Nempe ut ad Festum Scaliger observat. veteres κατ' ἐπένθεσιν inserebant syllabam CI. Itaque pro *intego* dicebant *incitego*, unde *incitega*. Estque simile *concipilo* pro *compilo*. Festus: *Concipilavisti dictum a Nævio, pro corripuisti & involasti.* Simile quoque *recipero*, sive ut nunc dicimus *recupero*, pro *repero*, sive *reparo*. Item *reciprocus* pro *reprocus*: de quo infra dicemus.

INCLOCTORES apud Plautum Asinaria legit Camerarius, ut sit κατ' ὀνοματοποιΐαν factum a verborum strepitu, qui Græce κλωγμὸς, ut in jocoso oraculo Luciani, μόθω ἐπιβαλεῖ κλωγμῷ. Locus est Act. III. Sc. II.

Incloctoresque acerrimos gnarosque nostri tergi.

Pro eo in vulgatis est *indoctoresque*: quod Colerus retinet, qui *indoctores* antique poni existimat pro *inductores*: Juvant & Gloss. vett. in quibus est: *Indoctores*, ὑπαγωγοί. Est autem *inductor* ab *inducendo*, quod verbum est militare, uti *ducere*, *ductare*, & similia. Sallust. bell. Catil. *Petreius cohortem prætoriam in medios hostes inducit.* Sed Palmerius, & Acidalius, legunt apud Plautum *inductores*: atque ita vocari putant, quia *ulmos*, hoc est, *ulmeas virgas*, *in terga*, & *scapulas inducerent*. Turnebus, lib. XXXIV. cap. XXXI. a *docendo* deducit, *indoctoresque* putat dici *lorarios* ac *virgatores*, quia *doctores* soleant cædere discipulos, ac imprimis *plagosi Orbilii*.

†INCOMA. Vide de hoc vocabulo Salmas. ad Hist. Aug. & Cangium. Putant fuisse palum defixum, ad quem statura tironis exigebatur. Salmasius derivat ab ἔγκομμα, quod vult significare palum cum incisuris mensurarum. Verum hæc mera est hariolatio. Hesychius: Ἔγκομμα, πρόσκομμα. Non aliud igitur ἔγκομμα quam πρόσκομμα, & *offendiculum*. Equidem sic statuo. Hebraeis (apud Ezechielem pluries) קומה *Koma* est *statura*. Idem ea vox Chaldaeis Syrisque notat. Hinc videtur factum, ut eamdem vocem & veteres Latini usurpaverint tam pro significanda *statura*, quam *mensura*, ad quam ea statura exigebatur. Hinc factum est verbum *Incomare* h. e. ad *comam exigere*: quo verbo utitur auctor Actorum S. Maximiliani M. apud Ruinartum p. 30. ubi *Incomare* sive *Incommare* altero verbo explicatur *Aptare*. Ergo ab Hebraico & Latini antiquo *Coma* ortum est verbum *Incomo*, quod est quemquam aptare comae. Rursus autem a verbo *Incomo* ortum est & nomen *Incoma*. Glossae Isidori: *Incoma, mensura militum*. Vegetius l. 4. *Proceritatem tironum scio ad incommam semper exactam*. Ut in MSS. Stewechius & Scriverius repererunt, MAZOCHIUS.

INCUBUS,

INCUBUS, five *incubo*, ab *incubando*, quia eo laborantes (ut Cœlius Aurelianus fcribit, lib. I. *χρονίων*, cap. III.) *fibi quemquam irruiffe exiftimant, qui fenfibus oppreffis corpus exanimet, neque clamare permittat*. Gloff. vett. *Incubo*, ἐφιάλτης. Onomaft. *Incubones*, ἱκανουφίτιο. Fuere, qui *Cupidinem*, aut *Semideum* putarent: fed opinionem iftam jam olim Soranus in αἰτιολογουμένων libris refutavit; apud quem plura de hoc morbo vide.

INCUS, cum penultimam producat in obliquis, non ab *incutio* erit, uti fcribit Becmanus, fed ab *incudo*: quia *fuper eo fabri cudunt ferrum*. Similiterque a *fuccudo* fit *fubfcus*, inferto S. non a *fuccutio*, ut idem putabat; nec a *fuccido*, quod vult Perottus. Feftus, juxta viri illuftris reftitutionem: *Subfcudes appellantur cuneata taleolæ, quibus tabulæ inter fe configuntur, quia, quo eæ immittuntur, fucceditur. Pacuvius in Niptris: Nec ulla fubfcus cohibet compagem alvei. Plautus, in Aftraba: Terebratus multum fit, & fubfcudes additæ*.

INDAGO [*indu ago*] non pro *ferarum inquifitione*, quod Servius putabat, fed pro *plagis* feu *retibus venatorum* accipitur in illo Maronis, lib. IV.

> . . . . . *Saltufque indagine cingunt*.

Indaginis autem nomen ex eo, quia ea *faltus locave alia cingunt*, non quidem ut *feras indagent*, fed ut *capiant indagatas*. Unde autem *indagare* dictum fit, exquirimus in *Ambages*.

INDE, ex *in* & *de*, quafi dicas, *de illo loco, in quo quid eft*. Vel *de illo tempore, quo quid fieret*. Vel potius eft *inde* ab ἔνθεν, converfa adfpirata in mediam: quomodo a Θεὸς, *Deus*. Compofita hinc quinque: quæ Feftus recenfet. *Deinde*, inquit, *compofitum eft ex prœpofitione, & loci fignificatione: ut exinde, perinde, proinde, fubinde: quæ item tempus fignificant*. Pro *poftea* vel *deinceps* ufus Terentius:

> *Factum effe non negat & deinde facturum autumat*.

Subinde fimiliter ufurpat Horatius:

> *Si dicet recte, primum gaudere: fubinde*
> *Præceptum auriculis hoc inftillare memento*.

Sequenti feculo, ut ex Petronio & aliis eft videre, valet *identidem*, five *crebro & per intervalla*. Gloff. *Perinde*, ὥσπερ, παραπλησίως, καὶ ὁμοίως. Item ὡσαύτως, ἴσως, τοιγαροῦν. Sed omnino compofita, quæ dixi, confundunt. Ab *inde* & *item*, *indidem*. Gloffæ: *Indidem*, ἐντεῦθεν. Vide *Idem*. Pro *deinde* & *exinde* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *dein*, & *exin*. Feftus: *Exin metri cauffa dicitur pro exinde*.

INDICO feu mediam habet correptam, feu productam, ejufdem eft originis. Dicitur enim quafi *dicendo fignifico* vel *demonftro*, corripit autem mediam, uti in *dedico*. Ab *indicando* eft *index*, qua ratione a *vindico vindex*; a *judico*, *judex*. *Index* vero, non folum dicitur ὁ πίναξ, five *fyllabus*, quomodo Seneca dicit *indicem philofophorum*: Sed etiam ufurpatur de *titulo*, five *fimplici infcriptione*, apud Martialem, lib. III. epigr. II.

> *Et cocco rubeat fuperbus index*.

Ac recte Scaliger ita cepit illud Tibulli, lib. IV. ad Meffalam:

> *Nec quæris, quid quaque index fub imagine dicat*.

Ubi *index* eft *titulus imagini fubjectus*. Ab *indicendo* quoque eft *funus indictivum*, *ad quod per præconem evocabantur*, tefte Fefto. Formulam, qua ufi, docebit Terentius, in Phormione:

> *Exequias Chremeti quibus eft commodum ire, jam tempus eft*.

INDICTIO. Conftantinus Porphyrogennetes, lib. II. de Themat. cap. VIII. ait, Οὕτω γὰρ γράφει Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος· Ἰνδικτίων, τοῦτ' ἔστιν Ἰουστινιανὸς, ἡ περὶ τὸ Ἄκτιον νίκη. Quo errore quid fœdius?

INDICUM, *pigmenti five coloris genus ex India apportati*, unde & nomen. Vide Diofcoridem lib. V. cap. LXVII. atque ibi Matthiolum; Plinium lib. XXXV. cap. VI. atque ibi Dalecampium: Item Ifidorum, lib. XIX. cap. XVII. adhæc focerum meum Junium, in notis ad Jerem. c. XXII. v. XIV.

INDIGENÆ ab *indu*: hoc eft, *in*, & *geno*, hoc eft, *gigno*. De *indu* diximus feorfim: de *geno* item vidimus fuo loco. Eft igitur *indigena*, *genitus in eo loco, ubi degit*. Vel eft *indigena* ab *inde* & *geno*: quæ Servii fententia eft, in VIII. Æn. *Omnes*, inquit, *terræ habitatores, aut indigenæ funt, aut advenæ, aut convenæ. Indigenæ funt inde geniti, quos vocant Aborigines Latini, Græci αὐτόχθονας, ut de Faunis dixit. Advenæ de uno loco venientes, ut Saturnus. Convenæ de diverfis, ut Aufones & Sicani*. Ifidorus lib. X. *Indigena vocatus, quod inde genitus fit, id eft, in eodem loco natus*. Ut potius ab adverbio *inde*, quam præpofitione *indu*, effe videatur, facit Græcum αὐτόχθων, quod ex αὐτόθι & χθὼν, & quod geminum imprimis, αὐθιγενὴς, ex αὐτόθι, unde contractum αὖθι, & γείνεσθαι. Gloff. vett. αὐθιγενὴς, *indigena*, *terrigena*. [*Indigenæ* & *indigetes* iidem. Græcis ἐγγενεῖς.]

INDIGETES unde dicti, indicat Servius, ad I. G. & imprimis ad XII. Æn. ubi fic fcribit: *Indigetes duplici ratione dicuntur, vel fecundum Lucretium, quod nullius rei egeant,*

> *Ipfa fuis pollens opibus, nihil indiga noftri*.

Vel quod nos eorum indigeamus, unde quidam omnes Deos indigites appellari volunt. Alii patrios Deos indigites dici debere tradunt. Alii ab invocatione indigetes dictos volunt, quod indigito eft precor & invoco. Vel certe indigetes funt dii ex hominibus facti: & dii indigetes quafi in diis agentes. Ex multiplici hac fententia duæ maxime probantur. Primum quod dicitur *Deos indigetes* effe *Deos patrios*, qui Græcis θεοὶ πατρῷοι, καὶ ἐγχώριοι. Quomodo *indiges* erit ab *indu* pro *in*, & *ago*. Atque *indiges* fit, *qui locum aliquem incolit*. Unde & Græcis τοπικὸς vocatur vel ἐντόπιος. De cujufmodi Diis fic Servius: *Dii topici, id eft, locales, ad alias regiones nunquam tranfeunt*. Talis Abydenis Deus *Befa localiter appellatus*: (ut ait Ammianus Marcellinus lib. XIX.) Alterum eft, quod ibidem *indigetem* dicitur effe ab *indigito*, hoc eft, *invoco*. Nam id proprie eft *indigito*, ex *indu*, id eft, *in*, & *cito*, hoc eft, *voco*: uti oftenfum in *indigitamenta*. Ita *indigetes* dicti fint, qui, cum ex hominibus Dii facti funt, una cum cæteris Diis *invocantur*. Atque eadem mente cum doctiffimo Salmafio deduxeris ab *in* & *dicare*, hoc eft a ἱερῶσαι, a qua fignificatione eft *dedicare*, ut *indica* fit ἱερῶ· *indicoe*, & *c* in *g* converfo *indiges*, ὁ ἀφιερωθεὶς, *inter deos confecratus*. Quo de etymo quoque dicimus in *Indigitamenta*. Quamquam vero univerfe dicerentur *indigetes*, qui dii ex hominibus facti effent (ἀνθρωποδαίμονας putant vocari ab Euripide in Rhefo;) tamen in veteribus Gloffis ftricte exponitur ἡμίθεοι Κουρῆτες, eamque fententiam firmat Arnobius, lib. III. *Aut fi Curetas pro Laribus invocare, quos indigetes (MSSti effe digitos) Samothracios pars veftrorum adfeverat auctorum*.

INDIGITAMENTA, ex fententia Paulli Diaconi in epitomâ Fefti, funt *incantamenta* vel *indicia*. Ubi *incantamenta* & *indicia* idcirco conjungi fcofit Germanus Valens, quia *incantamenta* res obfcuras revelent & *indicent*. Sed neutiquam hanc interpretationem probare poffum. Nam *indigitamenta* funt *libri pontificii*, unde in vett. Gloffis ea vox exponitur ἱερατικὰ βιβλία. Ac proprie quidem fic dicebantur, in quibus varia effent Deorum cognomina; ut funt Orphei ad Mufæum initia five hymni. Eftque ea vox ab *indigitare*, quod eft *invocare*. Sic enim ea voce ufus Macrobius, lib. I. Sat. cap. XVII. cum ait: *Namque virgines Veftales ita indigitant*, APOLLO MEDICE, APOLLO PÆAN. Falfus igitur Joannes Auratus cum putavit, *indigitare* femper effe ἀποθεοῦν five *indigitem facere*. Nos potius putamus, nunquam fic accipi. Factum autem *indigitare* ab antiquo proverbio *indu* pro *in* (de quo diximus in *induftrius*) & *citare*, quod eft *vocare*, quomodo *citatam plebem* dicebant. *Indigitare* igitur dicitur pro *inducitare*, five *indicitare*. *C* in *G* convertitur, quomodo & *fubicitare* pro *fubigitare* legitur in Plauti Cafina, & *inicere* pro *inigere* apud Varronem. Similifque ratio eft in voce *ingens* pro *incens*, quod tantum eft ut cenferi non poffit. Hanc *indigitamenti*

menti ἐτυμολογίαν docuit me Jof. Scaliger notis in Orpheum, quæ inter postuma ejus opuscula habentur. Addamus & aliorum hoc de vocabulo opiniones. Sunt qui *indigitamenta* & *indigitare* velint esse ab *indicando*. Nempe ut a *dico*, quod valet *confecro*, fit *dicito*, hinc *indicito*, & c in g mutato, *indigito*, ἱερῶ, ἀφιερῶ. Hac tamen notione *indigitandi* vocem haut arbitror inveniri. Alii, nosque inter doctissimus Germanus Valens, ad II. Georgic. volunt *indigitamenta* proprie dici, quia iis sacrificiorum saltorumque ritus, ac Deorum nomina velut catalogo comprehendantur, & quasi *digito indicentur*. Ita *indigitare* proprie sit δακτυλοδεικτεῖν indicare, ac utrumque vocabulum sit a *digitus* nomine. Anratus vero, ac ante eum Petrus Crinitus, lib. I. de Honest. Disc. cap. ult. putarunt esse ab *indigitum* voce, hoc est, eorum, qui auxere cælestium numerum, ut sunt Hercules, Romulus, & alii.

INDV antiquum præverbium est ab Syracusano ἔνδοι, sive, ἐνδοῖ, quod idem ac ἐντός. Ut ab ἐν, in; ab ἐντός, *intus*; sic ab ἐνδοῖ *inde*, & converso in in V, *indu*, quomodo a *pœna* est *impune*, a *Pœnus*, *Punicus*. Ennius, Annal. lib. XVII.

Concurrunt veluti venti cum spiritus Austri
Imbricitor, aquiloque suo cum flamine contra,
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Indu enim scribendum, non *inde*, etsi eo pacto etiam adducat Fulvius Ursinus, ad I. Æn. pag. exeta. Negat Giffanius, in Indice Lucretiano, voce ENDO, inveniri se *indu* a veteribus dictum pro *in*, sed *endo*; unde *endoperator*, *endogredi*, aliaque: ac apud Festum, *endoitium*, pro *initium*; *endoplorato*, pro *implorato*; *endo procinctu*, pro, *in procinctu*. Verum mihi dubium non est, quin *indu* quoque dixeriot, cum quia in vett. libb. Lucretii, aliisque non tantum *endo*, sed & *indu*, & corrupte interdum *inde* legitur, quod Giffanius ipse agnoscit: tum quia in compositis *indu* non minus reperiatur, quam *endo*; quemadmodum indicant *induperator* pro *imperator*, *indugena* pro *ingena*, hoc est, *in solo*, *ubi agit*, *genitus*: *inducia*, quia homines tum sint *indu ocio*; h. e. *in ocio*; *indigito*, id est, *invoco*, ab *indu* pro *in*, & *cito* pro *voco*. Sed vel sola *industrii* vox omnem scrupulum eximere videtur: quia sic dictus, *quasi qui quicquid ageret*, *intro strueret*, *& studeret domi*: ut Festi utar verbis.

INDVCIAE unde dicantur, nec inter veteres convenit. Qua de re apponere visum locum Agellii, lib. I. cap. XXV. *Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti jam: pactum induciarum hujusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur, sed ex eo die postea, uti jam, omnia belli jure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit, inde uti jam pugnetur: idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quasi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit, Induciæ, inquit, dicuntur, cum hostes inter sese utrimque utroque alter ad alterum impune & sine pugna ineunt. inde ab eo, inquit, nomen esse factum videtur, quasi initus atque introitus.* Hactenus Agellius. Aldo Manutio in Orthographia sic dici placet *inducias*, quasi *inductas*. Nempe ut a *lego*, *legio*; a *rego*, *regio*; ab *opto*, *optio*, sic ab *induco*, *induciæ*. Sed mihi dubium non est: quin sit vel ab *iu* & *otium*, ut *D* interseratur, uti in *indigere*, *indagare*, *redire* & similibus; vel potius ab antiqua præpositione *indu* pro *in*, & *otium*: quemadmodum ab eodem *indu* & *struo* est *industrius*, ac *induperator* quoque dicimus pro *imperator*; & *indigena* fortasse pro *indugena*, ab *indu* & *gena*.

INEBRAE aves, ab *inhibendo*, quod *inhibeant*, id est, *vetent*: ut ait Isidorus, lib. XII. cap. VII. Sed apud eum corrupte legas *inbibæ*, pro *inhibræ*, vel *inebræ*. Antique etiam *enebræ* dicebantur. Nam ut *Menerva* dicebant pro *Minerva*, ita & *enubro* pro *inhibenti*, Festo teste. Servius Petri Danielis, in illud III. Æn. *Infelix vates*: *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pennis vel volatu omnia possunt facere: quæ si fuerint prospera, præpetes: si adversa, inebra dicuntur.* Festus. *Inebræ aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent. Et prorsus omnia inebra appellantur: quæ tardant, vel morantur agentem.* Glossæ vett. ab H. St. editæ; *Enibrum*, πρᾶγμα ἐπιβλαβές. *Enibra*, ἐναντίη. *Enuber picus*, ὄρνις πονηρός. Ita recte emendarunt Josephus Scaliger ad Festum, & Bon. Vulcanius in notis ad Glossas. At *inebra* pro eo in iisdem Glossis legas: ubi exponunt ὄρνεον μαντευτικόν. Janus Duza legit apud Plautum, Persa, Act. II. Sc. II.

Commorandum est mihi apud hanc inebram:

Sed rectum est *apud hanc obicem*, quomodo Camerarius restituit ex MSStis, in quibus corruptis, sed non multum abeuntibus vestigiis, *obieci* scriptum erat pro *obicem*:

INFENSVS, juxta Perottum, ab *malo inferendo*: quomodo & dicimus *inferre injuriam*, aut *bellum*. Sed *infensus* & *offensus* dicimus, ut *defensus*. Ac *offendo* quidem & *defendo* sunt in usu, *infendo* non item. Sunt autem ab inusitato *fendo*, teste Prisciano in XI. At *fendo* est *ad iram concito*. Gloss. Isidori: *Fensus*, *iratus*. *Fendo* a σφενδονῶ, *funda peto*, abjecto S, quomodo a σφενδόνη est *funda*, a σφάλλω, *fallo*, &c. Vel est *fendo*, a φένω, *occido*, ut signet, animum habere hostilem, & ad occidendum paratum. *D* inseritur multis, ut a μυελός, *medulla*; κορίανον, *coriandrum*, ἀΐω, *audio*, &c. *Defendere* proprie *de se*, *& suis*, *fendere*, hoc est, *arcere*, ac *depellere*. Maro in Eclogis:

Solstitium pecori defendito . . . .

Ennius Achille.

Serva cives, defende hostes, cum potes defendere.

At non recte Nonius hic *tueri* exponit. Quia vero, qui inimica arcet, is se, & suos, tuetur, hinc est quod κατὰ μετάληψιν pro *tueri* accipi solet. Imo & in notione tuendi *infendo* dixisse videntur. Sane in Gloss. Philoxeni legas: *Infenditor*, σύνδικος. At in Gloss. Cyrilli est, Σύνδικος, *defensor*. Συνδικῶ, *defendo*. Quemadmodum autem veteres pro *foriolus*, quod a *fando*, etiam dixere *hariolus*, unde *hariolari*: quemadmodum item dixere *forda*, & *horda*; *fœdus*, & *hædus*, *fircus*, & *hircus*; sic & dixisse videntur *fendo*, & *hendo*, unde addito præverbio *præ*, *prœhendo*, a quo *appræhendo*, *reprehendo*, *deprehendo*. Quibusdam tamen placet simplex esse *prendo*; ac quemadmodum pro *mi* dicimus *mihi*, pro *vemens* (quod ex *ve*, & *mens*) *vehemens*; item ab *as* est *ahenum*: sic ex *prendo* factum *prehendo*: quod si est, absque diphthongo vox ea scribi debet. A *prehendo* est *reprehendo*, ubi *re* valet *retro*, ut in *recutitus*, & aliis.

INFESTVS, a *festino*. Nonius: *Infesti proprietatem hanc esse Nigidius voluit, quasi nimium festinantis ad scelus, vel ad fraudem.* Vel ab *infero*, quia in eo totus sit, ut inferat noxam. Ita Perottus. Vel, quod simplicissimum a *festus*, quasi minime lætus ac jucundus. Nam *festum*, juxta Nonium, notat solenniter lætum ac feriatum. Unde *festivus*. In Glossis Philox. *infestus* exponitur πρόστυπος, ἀνάρμοστος, item ὀργίλος, ἐπαχθής, χόλιος, ἐπαχθής. Item *infestum*, ἀτηρὸν, ὀργίλον, *Infestantes*, σκύλλοντες, δάκνοντες.

INFITIAS an *inficias*, scribi debeat, quæri potest. Si per *T*, erit ab *in* & *fateor*. Sin per *C*, fuerit ab *in*, & *facio*: quia quis se fecisse negat. Vide autem num rectius a *facio*, an *fateor*, deducatur. Sane *inficere* pro non *facere*, Varro dixit, lib. III. cap. XVI. ubi de apibus ait: *Neque ipsæ sunt inficientes, nec non oderunt inertes*. Quamquam in aliis sit *inficiantes*, ut Coloniensi Gymnici, & Parisina Augurelli. Sed *inficientes* jure prætulit P. Victorius, quia *inficiantes* esset *inficias euntes*: quod hic locum non habet. Et hæc pro una sententia. At pro *infitias* est, quod etiam *infiteor* dixerint. Festus: *Infiteri*, *non fateri*. Subdit continuo: *Infitiari*, *creditum fraudare*.

INFRA, ex *infera* κατὰ συγκοπήν factum: ut *supra* ex *supera*, illud ab *infer*, vel *inferus*; hoc a *super*, & *superus*.

& *superus*. Ut apud Catonem de R. R. cap. CXLIX. *Ubi super inferque vicinus permittet, tum decedito*, hoc est, vicinus, qui pratum super te, quique *infra* te habet. Et apud Plautum Mercat.

Limen superum inferumque salve.

Item Varronem, Marcipore: *Aquam vomentes inferam mortalibus*. Par ratio in extra, pro *extera*, ab *exter*; ut *mundi extera* apud Plinium. Ac *super* quidem vel *superus* est ab ὑπὲρ, ut dicamus seorsim. *Infer* autem, vel *inferus*, ab *inferendo* dici suspicor, ut proprie ea vox significet καταχθόνια, quia *mortui terræ inferuntur*. Unde titulus in Digestis; De mortuo inferendo, & sepulcro ædificando. Gloss. Philoxeni: *Inferas*, ᾅδης. Festus: *Inferiæ, sacrificia, quæ Dis manibus inferebant*. Ubi vides, ad etymon simul alludi. Ac vulgari sententiæ hanc etiam præfert Erasmus, scholiis in epitaphium, quod Hieronymus Nepotiano scripsit. Virgil. VI. Æn.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Arnobius, lib. VI. *Non denique vinum liquens paterarum effusionibus inferamus*. Sacrificium vero hoc nono post mortem die fiebat: unde *novendiale sacrum* dicebatur: ut scribit Porphyrio, in Horatii lib. epod. Carm. in Canidiam. Ab *inferis* est *infernus*, quod natura sua est adjectivum, etsi vulgo substantive dicamus *infernum*. Eædem Glossæ: *Inferna*, καταχθόνια. Similiter ab *inferi*, vel *inferenda*, fit *inferilia*, si recte in iisdem: *Inferilia*, καταχθόνια, εἰσκομιστέα. Nempe ἀπὸ τοῦ εἰσκομίζεσθαι. Glossæ eædem: *Infer*, εἰσκόμισον. Item aliæ: εἰσκομίζω, *infero*, *importo*. Ab *inferus* esset *inferimus*; sive ab *infer*, *inferrimus*, pro quo dicimus *infimus*, & altera συγκοπῇ *imus*: ut a *superus* esset *superimus*, pro quo dicimus *supremus*, & altera συγκοπῇ *sumus*, seu *summus*. Quare acutius quam verius Cæsar Scaliger originem arcessit ab ἱμάω, quod Hesychius exponit ἀντλῶ, *haurio*: proprie autem notat *extraho lora*, quod Græce ἱμᾶς, unde origo est verbo. Movet summum virum, quod ex *imo*, hoc est, *fundo*, aliquid *lora* extrahatur. Sed quanto simplicius, quod dicebamus! Ab *imus* est *imitus*. Agellius, lib. XVII. cap. X. *Atque ille Græcos quidem fontes imitus ignes eructare*, &c. Ita recte emendat J. Lipsius. Usus quoque Appuleius, IX. Met. *Terra dehiscente imitus*. Venit autem ab *imus* ea ratione, qua a casu in *I* desinenta adjecto *TVS* descendunt *radicitus*, *cœlitus*, *funditus*, *largitus*, *humanitus*, *divinitus*, &c.

INFVLÆ, juxta Festum, *sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiæ, temploque velabantur*. Propterea Scaliger in Conjectaneis ab *in filando*, hoc est, *amiciendo* ac *velando* dici censet. Alii, ut Perottus ait, ab *inferus*, vel *infra*, dici putarunt *propter vittas, quæ inferius ex ea pendent*. De vittis, quæ dependerent, auctor Isidorus, lib. XIX. cap. XXX. *Infula*, inquit, *est fasciola sacerdotalis capitis, alba, in modum diadematis, a qua vittæ ab utraque parte dependent: qua infulam vinciunt: unde & vittæ dictæ sunt, quod vinciant*. Translatum deinde *infulæ* nomen ad *hostiæ filamenta*. Varro lib. VI. de L. L. *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana, quæ adduntur infulæ, intra hostiarum cornua velamenta erant*. Ab *infula* est *exinfulo*. Festus: *Exinfulabat, exerebat. Infulas enim sacerdotum filamenta vocabant*.

INGENS esse putant a *gens*, quasi quod in gentem sufficiat: vel ab antiquo *geno* pro *gigno*, quasi quod magnum sit genitum sive natum, ut *in* hic augeat, quemadmodum in *incanus*, *invinctus*, & similibus. Sed cognatio inter *C* & *G*, de qua alibi dicimus, facit ut adsentiam Jos. Scaligero, qui notis in Orpheum (ea inter postuma opuscula extant) scribit, *ingens* prius fuisse *incens*, ac sic dici ab *in* & *censeo*, quod tantum sit, ut *censeri non possit*. Sane plus esse *ingens*, quam *magnum*, indicat locus hic Terentii, Eunucho, act. III. I.

T Magnas vero agere gratias Thaïs mihi? G. ingentes.

Ubi, ut Donatus quoque observat, plus a parasito dicitur, quam Thaïde: quemadmodum & mox illa inquiente *læta est*, subjicit Gnatho, *triumphat*.

INGVEN quasi *ingen* ab antiquo *ingeno*, quia ibi *partes genitales*. Nisi potius a Græco ἐν & γόνυ, vel ἐν & κύδος, quod idem ac σπέρμα. vel ab ἔγκυος, quia in sequiori sexu ibi fit κυοφορία.

INITIA TIS ab *initiis* nomen, quomodo *mysteria* dicebantur. Varro, lib. IV. de L. L. *Per initiorum dies non initiati templum Cereris imprudentes ingressi*. Ita vero dicta *mysteria*, quod essent *initium melioris vitæ*. Græcis eadem mente, sed contrario vocabulo, τελεταὶ dicebantur. Gloss. Cyr. τελετὴ, *consecratio*. Usus eo & Appuleius, lib. XI. *Inopinatis, & usquequaque mirificis imperiis Deum rursus interpellor, & cogor tertiam quoque teletam suscitare*. Ratio appellationis est, quia in iis summam beatitatem constituebant: quæ τέλος est vitæ humanæ. Vel statuendum, ut *facere* dicebant pro *sacra facere*, sic *initia* dixisse pro *sacrorum initiis*, & τέλος pro *sacrorum consummatione*. Sane ut *initiare*: ita & *inchoare*, verbum sacrorum erat. Virg. VI. Æn.

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

Ubi Servius: *Inchoat est perficit: & est verbum sacrorum*. Non dubium autem, quin *inchoare* simpliciter dictum sit pro *inchoare sacrum*. Quod autem pro *perficere* accipi ajunt, per συνεκδοχὴν fit.

INOPS, a simplici *ops*: quo, ut Priscianus scribit in VII. veteres usi sunt nunc pro copia atque auxilio, ut in illo Attii, in Hercule: *Quorum genitor fertur esse ops gentibus*: Nunc pro matre Deum, ut apud Plautum Cistellaria:

Itaque me Saturnus ejus patruus, & Castor pater.
Itaque me Ops opulenta illius avia, imo mater quidem.

INQVINO & *coinquino*, ἀναλόγως deduxeris ab *inquo*, & *coinquo*. Nam ut a *nato*, *natino*; a *farcio*, *farcino*, unde *suffarcinatus*; a *pago*, *pagino*, unde *pagina*; a *lurcor*, *lurcinor*, unde *cellurcinatio*: Ita ab *inquo* fit *inquino*; & a *coinquo*, *coinquino*. Sed obstare videtur contraria significatio. Nam *inquo* est *purgo*, *mundo*; unde *inquere* arbores, hoc est, *putare*. Festus: *Coinquire, deputare*. Et apud Sosipatrum, lib. I. *Quinquatrus*, inquit, a *quinquando*, *id est*, *lustrando*. At *quinquare* videtur contractum ex *coinquare*. Sed fortasse *inquo* etiam notabat *inquino*. Varro, Cato, vel de liberis educandis: *Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere solet, quas reiculas appellat: sæpe enim unus puer oplans atque impurus inquit gregem puerorum*. Ubi in MSto est *inquid*, pro *inquit*: unde *inquit* editum a Mercero. In vulgatis est *inquinat*. Ab ea igitur *inquendi* significatione fit *inquino* & *coinquino*. Vel dicendum esse compositum e *cunio*, quod est, *excerno*. Festus: *Cunire est stercus facere, unde & inquinare*. Ac fortasse ex eo *cuniculum*. Eo significatur *foramen sub terra occultum*. Forte in quod stercus descenderet e latrinis. Quod si est, vox a *cunio* erit. Non hoc displicaret, nisi simpliciter dicerent veteres, foramen esse occultum sub terra, & originem arcesserent vel a similitudine *cuneorum*, vel ab animali ejus nominis, lepori vicino. Vide *Cuniculus*. De *cuniendi* autem verbo vide in *Cunnum*. [manifeste a κοινόω, & ἐγκοινόω.]

INQVIO, nisi suspicio me fallit, factum ex ἐνέπω, κατὰ μετάθεσιν pro *enquo*. II abit in *Q* ut a λιπεῖν, *linquo*; a πόσος, *quotus*. Et quid multis opus? ab eodem ἐνέπω similiter est *insequo*: de quo in *Seco* dicemus. *Inquam* autem, etsi præsentis nunc habeat notionem, primo tamen, ni fallor, imperfectam præteritionem notabat. Suspicor enim κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *inquiebam*.

INSECTA dicuntur, & ἔντομα, & ἄτομα, Festo teste. Cum autem animalium quædam *insecta* dicuntur, ἔντομα signantur: ut Græci vocant. Ea autem non dici sic, quod *dissecta* nihilominus *vivant*, vel eo argumento cognoscimus, quod id commune iis sit cum sturione, polypo, pulmone marino, pluribusque aliis animalibus perfectis: qua de re legere potes Jul. Cæs. Scalig. Exercit. CCXXVI. sect. XV. Veram autem nominis rationem non aliunde melius

melius quam ex Aristotele & Plinio discemus. Aristotelis hæc verba, lib. I. histor. animal. c. I. Καλῶ δ' ἔντομα, ὅσα ἔχει κατὰ τὸ σῶμα ἐντομάς, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς πρανέσι, hoc est, *Insecta autem appello, quorum corpus incisuris præcingitur, aut parte tantum supina, aut etiam prona*. Plinius similiter, lib. XI. cap. I. *Insecta appellata ab incisuris, quæ nunc cervicum loca, nunc pectorum atque alvi præcinctu separant membra tenui modo fistula cohærentia*. In antiquis & recentibus prælo excusis pro *præcinctu* est *præcincta*, sed prius illud sententia exigit, seque id in veteri antigrapho reperisse testatur Hadr. Junius. Et similiter de Cicadis dixit Aristoteles, ὑποζώματι διῄρηται. Porro latius patet ἀναίμων sive *exanguium*, vox, quam *insectorum*. Nam istiusmodi quoque sunt inter marina sepia & locusta, denique omnia quæ plusquam quaternis pedibus innituntur. Dicuntur autem, ἄναιμα, quia proprie *sanguinem non habent*, sed mucorem, sive saniem sanguini respondentem: quemadmodum docet Philosophus, lib. I. hist. animal. cap. IV.

INSIDIÆ, ab *insidendis viis* ad dolose aliquem intercipiendum. Maro, XI. Æn.

Arripuitque locum, & sylvis insedit iniquis.

Ubi Servius: *Proprie, nam insidere est dolose aliquem expectare; unde & insidiæ nominatæ sunt*. Similiter Græci ἔνεδραν appellant ab ἐν, in; & ἕδρα, *sedes*: a qua καθέδρα, συνέδριον, ἐξέδρα.

INSTAR *instaris* dici, credidit Probus. Sed esse nomen μονόπτωτον, rectius censet Charisius, lib. I. & Servius, II. Æn. Eo similitudinem significari, scribit Augustinus, lib. de arte Grammatica. Ac similiter Gloss. vett. in quibus exponitur ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Negat Servius in II. & VI. Æn. *instar* recipere præpositionem. Interea fatetur Serenum Lyricum dixisse, *ad instar dixere*. Eum nos damnare non ausumus: præsertim cum & alii sic loquantur, ut Appuleius, lib. IX. *ad instar inclyti montis*: & Solinus: *ad instar amnis Ægyptii*. Quin potius, cum legimus *instar montis*, & similia; usitata ἐλλείψει sic locutos veteres putamus. Primum autem dicebatur *instare*, unde κατ' ἀποκοπὴν *instar* factum, ut *pugillar* ex *pugillare*; *exemplar* ex *exemplare*; *altar* ex *altare*, & similia. *Instare* autem est ab *instando*, quia *instet*, hoc est, *prope sit*: unde *instaurari* dicitur, quod ita succedit priori, ut vicinum sit ac simile. Itidem (ut Cæsar Scaliger, cap. CXIII. de caussis L. L.) tempus præsens *Instans* dixere, non quidem, quia *non staret*, uti somniant; sed quod *instaret cedenti præterito*: quomodo & Græci ἐνεστῶτα appellant. [Ab ἴσσα vel ἴσσω, εἰκάζω, est ἴστωρ vel ἴσωρ, unde *instar* vel *istar*. Glossæ *Istar*, εἶδος, συνήθεια, τύπος, τρόπος. Hinc *istriones*, ὑποκριταί. Hinc ἱστορία, *pictura & repræsentatio alicujus rei*, ab ἵστημι, quod & ipsum ab ἴσος, & Attice ἴσος, ἴσημι, sed ut in aliis, ita quoque in hoc vocabulo, quod prius ars erat, facta est scientia.]

INSTAURO, aliis a σταυρὸς, aliis ab *instar* esse placet. Posteriorem sententiam sequitur non Isidorus modo, lib. XIX. cap. X. sed etiam Festus: *Instauro*, inquit is, *ab instar dictum est, cum aliquid ad pristinam similitudinem & comparationem rejicitur*. Idemque ante senserat Varro. Et probat quoque Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XI. *Dies is, qui instauratitius dictus est, non a patibulo, ut quidam putant, Græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, sed a redintegratione, ut Varroni placet, qui instaurare aut esse instar novare*. Et recte quidem Macrobius negat esse a σταυρὸ, qua *patibulum* notat, sed qui a σταυρὸς deducebant, illi, quod Macrobius non attendit, aliam notionem respexerunt. Nempe primam, qua notat *vallum*, seu *palum ligneum*: unde σταυρόω, *vallum seu palum depango*. Ab hoc verbo σταυρῶ putamus esse antiquum *stauro*, quod est *stipitibus aut palis fixis sepimentum vel rem aliam repara*. A *staurare* etiam est *restaurare*: vox quidem posterioris ævi, sed tamen Tacito, Justino, & vett. Jurisconsultis usurpata: ut audiendus non sit vel Cæsar Scaliger, qui Exercit. CXCV. in Cardano eam ut barbaram damnat: vel Claudius Verderius, qui censura sua in varios auctores, apud Justinum quidem in Trogi epitome legi eam putat, sed apud aliorum neminem. Caeterum apud Diomedem etiam legas *præstauro*, pro *præstruo*. [*Restaurare* ex *reinstaurare*, & hac ratione utrumque rectum, vide antiquissimas glossas.]

INSTIGO Julio Scaligero, libb. de caussis L. L. cap. XXXII. conflatum videtur ab *insto*, & *ago*; qua ratione idem alibi verbum *caligo* factum ait, a *calare* & *agere*. Sed *caligo* esse simplex derivatum, ostendimus suo loco. Præterea repugnat utrobique modulus mediæ syllabæ. Simplicius igitur dicas, esse ab *instando*. Nam qui *instat* atque urget, is proprie *instigat*. Ab *insto* autem erit *instigo*, qua ratione a κεντὸς (quod Hesychius *fustem* interpretatur) est *instigo*: [κατασείζω, κασείζω:] qua item posterioribus seculis a *fustis* formarunt *fustigo*. Est & tertia sententia. Græcum est στίζω, *pungo*, cujus Aoristus ἔστιγον, unde *stigo*, quod similiter notat *pungo*, *incito*, *stimulo*, unde *instigo*, quod Onomasticon interpretatur ἐπικεντίζω. Confirmant & hanc sententiam Glossæ Cyrilli, in quibus, στίγω *stingo*, *pungo*. Uti in Onomastico, *stigo*, ὁρμίζω. Item verbale *instinctus*, quod est *instigatus*, *incitatus*, *stimulatus*: ut apud Livium, lib. V. *Divino spiritu instinctus*: sive substantive, *incitatio*, *stimulatio*. Est enim *instinctus*, impulsio naturæ, ut ἐνθουσιασμὸς est *impulsio* sive *afflatus Dei*. Non dubium igitur, quin *instinctus* sit ab *instinguo*, hoc a *stinguo*, illud a *stiguo*, quod a στίζω. Est autem *stinguo* a *stigo*, ut a *frago*, *frango*; a *pago*, *pango*. Verbo *stinguo* usi Lucretius, lib. II. & Tullius in Arateis. Proprie notat *pungo*, & μεταληπτικῶς *pungendo deleo*, & latius extensa significatione *quomodocumque deleo*, unde ad ignem relatum. Gloss. Cyrilli, σβέννυμι, *stinguo*. Onomast. *stingus*, σβέννυμι. A *stinguo* autem est *distinguo*, in quo proprietas vocis aperta est. Nam significat *dispungo*, ut Græcis διαστίζω. Itaque quod Græcis στιγμὴ, hoc Grammaticis optime *distinctio* appellatur. Nisi *distinguo* malis esse a *tinguo*, ut proprie sit coloribus separare: indeque ad alia tralatum. Par ratio in *Exstinguo*. Quod itidem a *Tinguo* deducant, qui *S* omittunt. Sed a *stinguo* erit, si proprie sit, *pungendo destruere*, uti putamus. At de *interstinguo*, ubi *S* ab omnibus scribitur, nihil habent quod obtendant. Usus eo Appuleius IV. Metamorphoseos: *oblisis faucibus interstinguere*. Ubi *inter* vim habet φθαρτικὴν· ut in *intertrahere*, apud Plautum Amphitr. pro *plane delere*: item in *interaecinus*, atque aliis, de quibus dictum in *Interficere*.

INSTITA κατὰ συνεκδοχὴν pro *stola* accipitur: sed proprie est *limbus* sive *fascia*, quæ matronarum *stolæ* subsuebatur: ut docet vetus Horatii interpres in illud Horatii, sat. II. lib. I.

. . . . Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsuta talos tegit instita veste.

Hinc Ovid. lib. I. μεταμορφώσεως.

Este procul vittæ tenues, insigne pudoris:
Quæque tegis medios instita longa pedes.

Instita dicta, vel ab eo quod *pedibus instet* & immineat: quomodo *instare tempus* dicitur, quod appropinquat: vel potius quod *stola ei insistat*, dum gestatur: aut quod *stolæ insistat* atque incumbat: quomodo Cæsar, lib. II. de bello Gallico ait, cum primi militum cecidissent, proximos jacentibus insistisse. Sed habet *instita* & extra vestem locum: ut cum *fasciam* notat, qua vincirent. Ita Petronius Arbiter: *Duas institas ancilla protulit de sinu, alteraque pedes nostros alligavit, altera manus*. Ac similiter ait Scribonius Largus, *ventrem constringendum fascia longa*. Imo & cum Onomastico legitur *institæ* κειρίαι, signantur *fasciæ sepulcrales*, quæ κειρίαι vocantur Evangelistæ Joanni cap. XI. ubi de Lazaro sermo. Aliter autem κηρίαι dicuntur a κὴρ, id est, *mors*, *fatum*. [ἐνσίστα ab ἐνσίζω.]

INSTI-

INSTITORES dicuntur, qui *tabernæ* aut *negotiatorio præponuntur*: unde Gloss. vett. *institor*, ὁ πραγματευτὴς ἐργαστηρίου. Dicuntur etiam sic *servi pecuniis dandis præpositi*: item *quibus vestiarii*, aut *lintearii dant vestes linteaque circumferenda ac distrahenda*. Exempla autem harum acceptionum habemus in Digestis. Dictus autem *institor*, Ulpiano teste, quia *instaret*, hoc est, *urgeret merces ac negotia aliena*, quomodo & Græcis vocatur ἐπιστάτης, ἀπὸ τοῦ ἐφίστασθαι, hoc est, *instando operi*, *sive urgendo negotium*. [ἰστάναι, διατρίβειν, Hesych.] Hoc pacto, ut Scaliger noster in Priapea monuit, *instandi* voce usus Nonius Atellana:

Instat mercaturam, credo rem faciat, frugi est homo.

Nec longe ab hac mente Virgilius:

Parte alia Marti currumque rotasque volantes
Instabant. . . .

Sane Belgæ similiter utuntur eadem voce, & cum de *mercatura*, & de *equis curruque* loquuntur. Dicunt enim *coopmanschap dryven*. Ab *institor* est *institorius*, quod in Onomastico exponitur ἐμπορικός. nempe qua ratione ibidem *institor* vertitur ἔμπορος.

INSULA quasi *in salo*. Quæ conjungit Cornelius Nepos in Themistocle: *Diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris*. Etymon hoc etiam adfert Martianus Capella, lib. VI. de nuptiis Philol. *A* in *V* mutatum, quomodo a *salsus* est *insulsus*. Proprie igitur *insulæ* sunt maris: sic tamen quoque dictæ, quæ in flumine. [diminutivum ex *Isa*. Hesychius ἴσα, ἅλς, θάλασσα. Hinc pluribus insulis nomen *Isse*.] Est alius etiam notionis. Gloss. Philoxeni; *Insula*, ὗσος, συνοικία. Nempe & κατὰ μεταφορὰν ita vocatæ οἰκίαι περιάμφοδοι, *ædes potentiorum*, *quæ a privatorum domibus distinctæ erant*, ut ab incendiis essent tutiores. Ita usus Cicero pro Cælio, Vitruvius, lib. I. cap. VI. Suetonius, in in Nerone, &c. De hac notione ita Festus: *Insulæ dictæ proprie* (sic legendum) *quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis*, *circuituque publico aut privato cinguntur*: *a similitudine videlicet earum terrarum*, *quæ fluminibus ac mari eminent*, *suntque in salo positæ*. Quo in loco merito Festus ait, *proprie insulas dici quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis*; quia & improprie ac laxiori significatione quelibet domus sic vocabantur: ut Senecæ, Ulpiani, Martialis, aliisque locis probat Laurentius Ramirez, ad Epig. I. Martial. lib. de Amphith. *Insularius* hinc dictus servus, qui *insulas*, hoc est, *ædes separatas*, vel alias quascumque custodit. Sic usus Pomponius, l. XVI. §. I. de usu & hab. Ulpianus, l. ult. ff. de off. præf. vigil. ac Petronius Arbiter, cum ait: *Interim coctores insulariique mulcant exclusum*, *& alius veru testis stridentibus plenum in oculos ejus intentat*.

INTEMPERIES, a *temperies*, quod a *tempero*. Pro *intemperies* etiam *intemperiæ* dicitur; ut apud Catonem, cap. CXLI. *Mars pater te precor quæsoque uti tu morbos visos invisosque*, *viduertatem vastitudinemque*, *calamitates*, *intemperiasque prohibessis*, *defendas*, *averruncesque*. Ubi *aëris intemperiem* signat. Quia autem ab *intemperie cerebri calida* provenit *insania* ac *furor*: *furorem* autem *Furiæ* immittere credebantur, hinc est, quod pro *insania*, aut *Furiis*, sumitur. Plaut. Aul. Act. I. Sc. I.

Nescio pol quæ illum hominem intemperiæ tenent.

Onomast. *Intemperiæ*, μανίαι.

INTER ab *in*, ut *ex sub*, *subter*; a *pro*, *propter*; a *præ*, *præter*: ut Priscianus scribit in XV. Habet *inter* in compositione sæpe vim αὐξητικήν, ut in *interturbare* apud Terentium Andr. Act. IV. Sc. I. Ubi Donatus monet, *inter esse adauctivam particulam*, *ut in interfectus*, *interemtus*. In quibus duobus verbis, non solum αὐξητικήν, sed etiam φθαρτικήν vim habet. Uti & *interstingui*, quod iccirco cum *perire* junxit Lucretius, lib. V.

Quæ faciunt ignis interstingui atque perire.

Item in *interfieri*: quod est *plane tolli*. Plautus, Trinummo Sc. Minus quindecim:

Hem istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri:

Et Lucretius, lib. III.

Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto
Aut flammis interfiat, malisve ferarum.

Auget etiam in *interbibere*, Aulul. Act. III. Sc. ult. quod significat *plane ebibere*. Et in *intertrahere*, in Amphitr. quod est *plane extrahere*. Sed κατὰ μεταφορὰν notat *contumeliam intorquere*, ut exponit Festus. Quomodo ab *inter* sint *interim*, *interdum*, *interea*, *interduatim*, *interatim*, vide in *Interdum*. Etiam ut a *post*, *postibi*: sic ab *inter*, *interibi* dixere. Plautus, Rudente:

Jam hic ero: tu interibi adorna quod opus est.

INTERDUM, & *interim*, κατὰ συγκοπὴν dici, indicat Festus: *Interduatim & interatim dicebant antiqui*, *quod nunc interdum*, *& interim*. Hoc nisi esset, videretur *interdum* esse ex *inter* & particula *dum*, quæ & est in *nedum*, *adesdum*, & aliis. *Interim* autem videretur conflatum ex *inter*, & obsoleto *im*, pro *eum*, vel *eam*. Nam ut *quis*, ita credo *is* olim commune. *Inter im* sive *eam*, puta *rem*. Ut *inter ea*, puta *negotia*. Integre Plautus, Cistellaria:

Inter rem istam agendam here huic respondi, quod rogabat.

Et Sticho:

Inter illud negotium meis amicis curavi, ut cœna esset cocta.

Sed quicquid est de posteriori parte vocis, *interduatim* & *interdum*, *interatim* & *interim* ab *inter* venire, satis est evidens. Nam quod *interdum* fit, hoc subinde se intergerit inter prius & posterius tempus, quo quid non fit. Quodque *interim* factum dicitur, hoc factum inter prius & posterius momentum, quo alius vel aliud agit, vel quiescit. Obsoletum *interduatim* Plauto restituit in Grammaticis Institut. Gioppius, sive Scoppius, Trucul. Act. IV. Sc. IV.

Id quoque interduatim nomen commemorabitur.

Ubi editum, *interim furtim*. Posterioris ævi scriptores, uti Senecam tragicum, & alios, *interim* pro *interdum* scripsisse, notum arbitror.

INTERGERIVUS, ab *intergero*; ut a *cado cadivus*; a *recido*, *recidivus*; ab *interneco*, *internecivus*. Itaque *intergerivus* malim, quam, ut in aliis libris legitur, *intergerinus*. Usus Plinius, lib. XXXV. cap. XIV. *Sesquipedalis paries non plus quam unam contignationem tolerat*: *cautumque est*, *ne communis crassior fiat*, *nec intergerivorum ratio patitur*. Quis autem *intergerivus* dicatur, indicat Festus; *Intergerivi parietes dicuntur*, *qui inter confines struuntur*, *& quasi intergeruntur*. Vocatur & *intergeries*, qua ratione a *congero* est *congeries*. Glosse vett. *Intergeries*, *paries*, τοῖχος ὁ δύο γείτονας διορίζων. Hermolaus Barbarus, in Gloss. Plinianis, hanc caussam nominis adfert, quia non in lateribus, ut parietes alii: sed *in medio gerat*, hoc est, *ferat*, & *sustineat*; sed simplicius deducitur ab *intergero*, quia *intergeritur*, hoc est, *interponitur inter duas habitationes*, ut eas separet: quemadmodum Festi & Glossographi loca indicant. Scaligerum non audio, qui castigat. in Festum, & animadversionibus in Gullandinum, mavult *intergerrivus* gemino *rr*, ut sit a *gerris*, hoc est, *cratibus*, unde & aliquando *concratitii parietes* dicuntur. Vide *gerræ*. Idem Scaliger censet Plinium scita metaphora ab *intergerrivo pariete intergerrium* quoque sive *intergerrivum*, vocare *interjectum gluten inter duas inas inter se junctas*. Plinii verba sunt, lib. XIII. cap. XII. *Minimum hoc modo intergerrii*, *atque etiam limi levitas superatur*. Sic enim legit Scaliger. In vulgatis est, *Minimum hoc modo intergeri*, *atque etiam Nili lenitas superatur*. Unde Gullandinus cudebat hanc lectionem: *Minimum hoc modo intergeritur*, *atque etiam Nili lævitas superatur*. Sane ex *limi* recte facit *Nili*. Sed *intergeri* vox retinenda, quæ tamen non est a *gerris*, verum ex eo, quod *intergeratur*, seu *interponatur*.

INTERLUNIUM est, cum *Luna* est in *coitu Solis*: ut

ut loquitur Plinius, lib. II. cap. XCVII. Unde dicatur, indicat Isidorus, lib. III. cap. LIV. *Interlunium lunæ est illud tempus, quod inter deficientem & nascentem lunam. Est autem trigesimus dies, quo luna non lucet, quæ ideo videri non potest, quia Soli conjuncta obscuratur, sed eodem momento renascens, paullatim ob eo recedenda videtur.* *Interlunium* ergo dicitur, quasi aliquod tempus sit inter veterem novamque *lunam*. Verum tempus civile, quod neque triginta neque unitas est, non potuit aliter designari: ut optime ait Scaliger, lib. III. Isagog. Canonum, quos Eusebianis Animadvers. edjecit. Græcis est συμμηνία, quasi *collunium* dicas. Quia nempe *Sol* est cum *Luna*. Iidem hanc *Lunam* appellant ἕνην καὶ νέαν, quam male cum νουμηνίᾳ confundit Suidas. Nam νουμηνία est, cum *Luna* primo apparet. Sed ἕνη καὶ νέα est, cum *luna* in eadem longitudine ac latitudine est ac *Sol*, adeo ut dubium sit, num *luna* vetus an nova dici debeat, quia in utriusque diei collimitio posita videtur. Dicitur *interlunium* alio nomine *lunæ silentium*, sive *luna silens*. Virgilius, Plinius, alii. Et opponitur *plenilunium*. At *luna*, quæ necdum ad *plenilunium*, aut *interlunium*, pervenit, dicitur *luna cava*, eadem nempe ratione, qua Græcis κυρτὴ vel ἀμφίκυρτος nominatur. *Lunæ cavæ* meminit Plinius, lib. VIII. Quod de Suidæ lapsu, ac *luna cava* dixi, id quoque monuit Cælius Calcagninus, dialogo de mensibus, ac epist. XXVI. lib. I. epistolicarum quæstionum.

INTERMETIUM vocatur *spatium inter circi metas interjectum*, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων, ut exponitur in veteribus Glossis. Uti *meta* in iisdem καμπτήρ. Aliter dicitur *spina*, ut apud Cassiodorum: item Juvenalis interpretem in illud:

Plebeium in circo positum est, & in aggere fatum.

Etiam posterioribus temporibus vocarunt *Euripum*; cum antiquiores *Euripos* dixerint fossas circo circundatas. Qua de re diximus in *Euripus*. At quod postea *Euripum* vocarunt, aquæ erat expers. Fortasse nomen ea eo, quia ut *Euboicum* illum *Euripum* septies de die fluere ac refluere vulgo creditum fuit: ita circa *intermetium* septem spatiis curreretur. Unde in veteri epigrammate.

Septem etiam gyris claudunt certamina palmæ,
Quod cælum stringunt singula forte pars.

Vide & Isidorum, lib. XVIII. cap. XXXVIII.

INTERPRETOR fortasse ex *inter* & inusitato *prator*. Nam Hebræis פתר notat *interpretor*, *expono*. Habes Gen. XL. XXI. pro *exponere somnia*. Priscianus, in XIV. *Interpres, cujus simplex, id est pres, in usu non invenitur*. Sed puto prius fuisse *interpretis*, & κατὰ συγκοπὴν *interpres*. Isidorus, lib. X. ait *interpres* dici, quia *inter partes* medius sit duarum linguarum, dum transfert. Perotto placet esse ex *inter* & *præs*, hoc est, *fidejussor*. Martinio ex *inter* & *paro*, quod *inter partes paret aliquid*. Salmasio ex *inter* & *pretium*; quia proprie sic dicatur, qui pararius & proxeneta sit inter venditorem & emtorem. Sic habet de Usuris, pag. CCCCLXXVI. *Per quos pactio inter duos contrahentes inducebatur, μέσοι appellati, Latine interpretes. Hi proprie Græcis μεσοπράται, id est, μέσοι τῆς πράσεως, conciliatores & mediatores venditionis. Nam & pretium ex Græco πράτιον, & interpretes.*

INTERTRIGO, & *intertrimentum*, etsi significatione plurimum different, origine tamen conveniunt. Utrumque enim recte ab *interterendo* deducit Varro, IV. de L. L. Est autem *intertrigo* non tantum, cum femina sive equitando sive alia de caussa attrita sunt adustaque: sed etiam cum in genere veterinario pes pedem aut unguiam ungula terit. Usus sic Columella lib. VII cap. V. *Clavi quoque dupliciter infestant ovem, sive cum subluvies atque intertrigo in ipso discrimine ungulæ nascitur: seu cum idem locus tuberculum habet*, &c. Et mox: *subluvies & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulphure, atque aceto mixtis rite eruentur*. Græci παρατρίμματα appellant. *Intertrimentum* vero est damnum rei detritæ: ut ex Varrone & Asconio diximus in voce *Tero*. Glossæ Philoxeni: *intertrimenta*, ἀπωλείας. Sed & clarissime quid sit *intertrimentum* docet hic locus Livii, lib. II. de bell. Mac. *Carthaginenses eo anno argentum in stipendium impositum primum Romam advexerunt: id quia probum non esse Quæstores renunciaverant, experientibusque pars quarta decocta erat, pecunia Romæ mutua sumta, intertrimentum argenti suppleverunt*. Ciceronem quoque usum Verrina tertia, ex Asconio discimus. Nam in vulgatis pro *intertrimento* irrepserat *nutrimento*. *Intertritura* quoque pro eo dicitur, l. ult. D. de pignoratitia act. *Quære, intertrituram, qua ex operis facta est, utrum Titius debitor, an Sejus creditor adgnoscere debeat; respondit secundum ea quæ proponerentur, ob id, quod eo nomine intertrimenti accidisset, non teneri.*

INTESTINUS, si Petrum Nunnesium in Grammatistice audimus, sic dicitur ab ἔντερον. Censeo potius esse ab *intus*: vel si compositum fuerit, sit ab *intus*, & *sto*: quomodo a *medius* & *sto*, est *mediastinus*. Idem est *intestinus*, quod *internus*, unde in animali *intestina*, quæ Græcis ἔντερα, & in architectonica *opus intestinum*, quod ex ligno in ipsa domo & sub tecto ad ornatum fit. Quomodo usi Varro, lib. III. de R. R. cap. I. & Vitruvius non uno loco. Hujusmodi opera qui faciunt Græcis λεπτουργοὶ τεχνῖται dicuntur: Item hinc *bellum intestinum*, ἐμφύλιος πόλεμος. Glossæ: Ἐμφύλιοι, *intestinus*, *internus*.

INTRA Prisciano in XV. censet esse ab *in*. Puto potius esse ab *interus*, unde *intera*, *intra*; ut ab *exterus*, *extera*, *extra*. *Interus* ab ἐντός: unde & *intus*, & *intro*, ἔσω. A quo verbum *intro*. Ab obsoleto positivo *Interus* remansit *interior* & *intimus*. Ab *intimus* est *intimare* apud Plinium & alios. Glossæ vett. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι.

INTUBUS, seu *intubum*, quæ aliter *cichorea*, ut ait Servius in illud I. G.

. . . . *Et amaris intyba fibris.*

Intubus, quod intus sit tostus, dici nugatur Isidorus, lib. XVII. c. X. Saltem cogitare debuit, quod ibidem ait, esse Græcum nomen. Gloss. ἴντυβον, *intibo*. Onomast. *Intybus*, σέρις.

INTUS ab *in* deducit Priscianus in XV. Sic sane a *sub*, *subtus*; sed *intus* potius est ab ἐντός. Hinc *indusium*. *T* enim in *D* abit. Nisi ab *induendo indusium* dictum malis. Sed non minus induitur vestis exterior. At hoc *indusio* proprium, ut *interior* sit. Varro: lib. IV. de L. L. *Alterius generis item duo: unum quod foris ac palam, Palla: alterum, quod intus, a quo intusium, id quod Plautus dicit Intusiatum.* Locus Plauti, quem signat, est Epid. Act. II. Sc. II.

I O

IO, ἰώ.

†JOVIS nomen totum ab Hebraeis est, quippe a Dei veri ac summi nomine ἀῤῥήτῳ יהוה (quod secundum Masorethicas vocales IEHOVA, at secundum antiquos IAVO aut IAVO pronuntiabatur) formatum: de quo nemo dubitat. Unde autem hoc nomen Latini didicerunt, nisi a Tuscis, quorum in anaglyptis nusquam non Jupiter comparet? MAZOCHIUS.

I P

IPSULLICES, juxta Festum, *bracteæ in virilem muliebremque speciem expressæ*. Videntur signare imagunculas, quibus magi utebantur, ut eum, cujus imago esset, pellicerent in amorem. Quod si est, *ipsullices* vel *ipsillices* dicebantur ab *ipse* & *illix*, quia ipsum, cujus species expressa foret, carminibus & vinculis in amorem pellicerent. At aliud *ipsiplices*. Glossæ: *Ipsiplices*, αὐτόπτυκτα φύλλα, hoc est, *folia per se plicata*. Ut omnino sit ab *ipse*, & *plico*. Pro *ipsullices* etiam *subsilles* dixere. Festus: *Subsilles sunt, quas aliter ipsilles (leg. ipsulices) vocant: lamella necessariæ sacris, quæ ad rem divinam conferre dicuntur maxime, specie virorum & mulierum*. Sed in quibusdam MSStis pro *subsilles* legas *subcilles* per C.

IRA ab *ire*: Donatus in illud Adelph. Act. V. Sc. III.

Tandem

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
Ira ab eo quod est dicitur, quod a se eat qui irascitur, & furit. Nempe censet, eo dici *iratos* ad se *redire*, quia *irascentes* a se *eant*: indeque *iram* nuncupatam. Fortasse tamen verius, *ira* esse ab *uro*, ut Hebraeis *ira*, חמה, ab יחם, *calescere*. Vel eum εἴρω, Eustathio teste, etiam notet εἰς μάχην συμπλέκω, quid, si eum Martinio ab εἴρω *ira* derivemus? Siquidem *ira belli mater* est. [a canibus, & a saeva canina, *ir* vel *hir*; unde *hirrire*, seu *irrire*, & *irritare*. *ira* vel *irra*.] Nunnesius in Grammatistice censet, *irascor* ab ejusdem notionis voce, quae est ὀργίζομαι. nempe ut O in *A* mutetur, quomodo a λόγχη etiam deducit *lancea*. Sed in priori & μεταθέσει fit opus. [ἐρινύω κατὰ ἀρκάδας τὸ ὀργίζεσθαι. Etym. μ.]

†IRA nec de Latino nec de Graeco commodam ullam etymologiam trahit: nisi siquis Vossianis *irae* originationibus delectatur. At vero apud Hebraeos IRA longe aliud significat, apud quos יראה *ira* est *timor*. Quamquam Ps. LXXXIX. (Heb. 90.) 11. idem vocabulum videtur aestum irascentis significare. Sic enim ad verbum is versus Latine sonat: *Quis novit fortitudinem naris tuae* (Hebraeis *narium* nomine *ira* designatur) *& secundum timorem tuum* (Heb. יראתך *irathecha*) *iram tuam*? Quo loco non videtur timore ira metienda esse, sed potius aestu: quocirca vertendum videbatur *secundum excandescentiam tuam*. Verum quia is locus singularis est, & aliis insuper modis juvari potest; ad alias *ἐτυμείρετας* me convertam. An ergo sit ab Heb. עברה *ebra*, quod *iram* significat? Nam evanescente V consono, & initio pro *segol*, posita vocali analoga h. e. I brevi, fiet IRA. Nisi vero illud propius videtur ut IRAM arcessamus a verbo Heb. חרה *hara* quod est *in iras exardescere*: ex quo derivatur חרון *haron*, *Ira*, itemq. חרי *horé* ejusd. notionis. Ac sane fateor ad eliminandam *Irae* originem ab dicto thematte חרה *harah*, utpote notionis ejusdem, & ex eisdem conditto consonis, prorsus non recedi debere. Nihil autem apud Hebraeos in formandis verbalibus voculis magis ad manus est, quam *Hemantica* elementa, quorum unum est *Jod* sive praepositum cum I brevi hoc modo, יחרה *Jehira* sive postpositum cum I longo sic, חירה *hira*. Utrumq. ex analogia fiat: utrumq. autem *iram* significabit. MAZOCHIUS.

IRACUNDUS ab *iratum*; ut a *fatum*, *facundus*; a *veritum*, *verecundus*. Eoque non audiendus Verrius, sive Festus, aut Paulus, cum ait, *Iracundia dicta, quod iram accendat*. Quasi nempe vox ea conflata sit ex *ira* & veteri *cando*, unde *accendo* & *incendo*.

IRCUS, sive *irces*, *ircea*, quid sit, docet Festus: *Ircei farciminis genus in sacrificiis*. Sequitur deinde: *Ircens genus farciminis*. Unde priori loco *ircens*, non *ircei*, legendum putat Scaliger. Sed fallitur. Nam non *irceas*, sed *irceus* vel *ircea* exigit ἀναλογία. Est enim ab *ircus*, *irceus*; sive cum spiritu ab *hircus*, *hirceus* vel *hircea*, ut a *taurus*, *taurea*. Caussam nominis ostendit illud Arnobii, lib. VII. *Quid, inquam, sibi haec volunt, apexabones, hirceae, silicernia, longavi, quae sunt nomina & farciminum genera, hirceo alia sanguine, comminutis alia incalcata pulmonibus?* Ita locus is exaratus in MSto regio, cujus variantes lectiones ad oram codicis, qui apud me, Scaliger annotavit.

IRIS, ἶρις. Aratus.
Ἡ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.
Plato, in Cratylo & Theaeteto, ita dici ait παρὰ τὸ εἴρειν, quod est, *dicere*, *denunciare*: quia nempe *nunc pluviam*, *nunc serenitatem portendat*: unde Plautus, Curcul.

Ecce autem bibit arcus: pluet credo hercle hodie.

Belgis propterea vocatur *regen-bege*: hoc est, *arcus pluvius*. *Arcus* autem nominatur, quia *arcus similitudinem* habet. Quomodo generetur, Aristoteles docet, lib. III. Μετεωρ. cap. IV. *Iris* Thaumantis filia dicta est, propter admirationem, quam in animis hominum parit: quam rationem Plato adducit in Theaeteto.

IRNEA, pro quo vulgo *hirnea*, est *vinarii vasis genus*: cujus diminutivum *irnella*, quod Festus *genus vasis in sacris* esse dicit. Non audiendus Gothofredus, cum pro *irnella*, *urnula* mavult. *Irnea* voce utitur Cato, de R. R. cap. LXXXI. *Indito in irneam fictilem*. Et Plautus, Amphitr. Act. 1. sc. 1.

Cadus erat vini, inde implevi irneam.

Sic enim habent codd. MSS. & vett. editt. pro quo in libb. quibusdam *cirneam* invenias. Monet Scaliger ad Catalecta Virgilii, antiquos pro *irnea* dixisse *erneum*, atque id esse ὄρνεον, quia *avis figuram* haberet: *Erneum* autem per *E* pronunciasse, quomodo iisdem pro *Apollo*, *homo*, *olus*, dixere *Apello*, *hemo*, *olus*. Vide *Cantharus*.

IRPICES (ut Festus ait) *genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris*. Servius Danielis in illud.

Virgeasque trahis crates.

Ad agrorum, inquit, *scilicet exequationem, quam irpicem rustici vocant*. *Urpicem*, seu *hurpicem* appellat Cato, cap. X. Vocabulum id vel a *serpo*, ut prius fuerit *sirpices*, nomenque ex eo sit quod eruat inutilia illa, quae per terram *serpunt*: quae Varronis mens videtur, lib. IV. de L. L. Vel potius est *irpex*, seu *urpex*, seu *hurpex*, ab ἅρπαξ, vel ἁρπάγη, quod *crates*, vel *rastrum*, significat. Eurip. Phoenissis:

Σκάψει σιδηρῷ τῇδε μ᾽ ἁρπάγῃ δόμους.

Nomen vero τῇ ἁρπάγῃ inde unde & ἁρπαγῇ. Nempe quia ἁρπάζει, hoc est, *rapit* & *verrit* quidquid inutile excrescit, atque ita agrum purgat. Ejusdem, ac *irpices*, originis est *irpus*, sive *hirpus*, quod, ut Strabo lib. V. ait, Sabinis *lupum* notabat: unde idem Strabo dictos ait *Irpinos*, seu *Hirpinos*, Samnitum gentem. Similiter Festus: *Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites. eum enim ducem secuti, agros occupavere*. Montem quoque in Sabinis *Irpinum* vocatum ait vetus Scholiastes Juvenalis. Nempe ita vocatus sit ab *Hirpis*, qui in agro Falisco ad montem Soractem habitabant. Servius in illud Maronis, XI. Aen.

. . . . *Summi custos Soractis Apollo*,

Scribit quaedam, quae & ipsa etymon *Hirpinorum* confirment. *Soractis*, inquit, *mons est Hirpinorum in Flaminia collocatus. In hoc autem monte cum aliquando Diti patri sacrum persolveretur, (nam Diis manibus consecratus est;) subito venientes lupi exta de igne rapuerunt; quos cum diu pastores sequerentur, delati sunt ad quandam speluncam, halitum ex se pestiferum emittentem, adeo ut juxta stantes necaret, & exinde est orta pestilentia, quia fuerant lupos secuti: de qua responsum est, posse eam sedari, si lupos imitarentur, id est, rapto viverent. Quod postquam factum est, dicti sunt ipsi populi Hirpini Sorani. Nam lupi Sabinorum lingua hirpi vocantur*. Plane videtur *Hirpos* in agro Falisco cum *Hirpinis* Samnitium confundere. Sed illud mitto. Tantum de etymo dicam. Cum *Hirporum* & *Hirpinorum* vicinum sit nomen, verum videtur, quod ait Servius, Sabinorum etiam lingua *lupum* dici *hirpum*. De Samnitum quidem lingua certum est. Nempe ab ἅρπω, hoc est, *rapio*, est ἅρπος, unde *hirpus*. Sic igitur *lupus* sit dictus ob *rapacitatem*. Quam ipsam ob causam & avis quaedam vocabatur ἅρπη. eam ἰκτῖνον sive *milvum* esse ex Eustathio, Tzetze, aliis constat. Quod vero ad *Hirpinos*, id nomen iis puto esse, quia *luporum* instar ex *rapto* viverent. Favent Servii verba. Nempe primum id nomen acceperint ab iis quorum agros praedabantur. *Hirpos* etiam ob eadem caussa sic dictos esse credibile est. Puta *Hirpi*, quasi dicas *lupi*: *Hirpini* autem, quasi *lupini* dixeris.

IRRITO nonnulli ab *ira* deducunt, unde & *irascor*. Nempe ut proprie sit *ad iram stimulo*; unde & unico *R* scribunt *irito*. Quos inter Pierius, in illud IV. Aen.

. . . . *Ira irritata Deorum*.

Sed

Sed si simplici *r* scribendum, potius sit ab ἐρίθω, quod idem notat. Unum adversatur, quod penultima tum corriperetur. Fortasse igitur verisimilius Nonius Marcellus: *Irritare dictum est proprie provocare. Tractum a canibus, qui, cum provocantur, irrîunt. Lucilius, sat. 1.*

Irritata canes, quam homo, quod planius dicit.

De *R* litera loquitur Lucilius, quam *caninam* literam Persius appellat. Hanc canis lacessita cum ingeminat, *irrire* dicitur, sive spiritu adjecto *hirrire*: quomodo scribit Festus: *Hirrire*, inquit, *garrire* (lego *gannire*,) *quod genus vocis est canis rabiosæ*. Est igitur *irrire*, sive *hirrire*, verbum a sono factum. Ab *irrire* vero fuerit *irrito*, ut proprie sit *canem lacesso*, *atque ut irriat facio*. Unde Cassiodorus, in illud Psal. LXXV. *irritat adversarius nomen tuum*: *Irritat*, inquit, *a canibus tractum est*, *quorum latratibus R litera plurimum sonat*. Idemque etymon probat Turnebus, lib. XXIX. Advers. cap. XVII. Proprie igitur Lucilius dixit, *Irritata canes*. Uti & Plautus, Capt. Sc. *Miser homo est*:

Ne canem quidem irritatam volet quisquam imitarier.

Hæc sententia valde est probabilis: sed tamen unum hoc ei opponi potest, quod non tantum *irrito* dicimus, verum & *prorito*, quo non semel in eadem notione usus Columella: item Fabius, atque alii. Quare non minus in tertiam sententiam propendeo, ut antiquum verbum fuerit *rito*, unde & *irrito*, & *prorito*, dicatur. Pro hoc est, quod in nonnullis codd. antiquis INRITATA legitur, ut Pierius agnoscit, in IV. Æn. Et in Glossis vett. legas: *Inritat*, προκαλεῖται. Tuetur quoque hanc sententiam auctoritas Prisciani, in XV. his verbis: *Adverbia derivativa sunt, ut peragro peregre, punio impune, abundo abunde, rito, unde irrito, rite.* De *rite* tamen adverbio, timide Prisciano subscribo. Nam cur non potius deducamus a nomine *ritus*, unde & verbum *rito*? Hoc nomine, ut Priscianus in decimoquarto sui operis usurpat, Statius quoque usus in undecimo:

Hei mihi primitiis ararum & rite nefasta
Libatus . . . .

Ubi *rite* pro *ritu* poni indicat: nempe ut pro *impetu* etiam *impete* legimus. Sed de *rite* quidem subscribo: at de *irito*, ne in hac tertia quidem sententia acquiescit animus, cum cogito, quod Latinis est *irrito* seu *irito*, id Græcis esse ἐρίθω, unde absque dubio *irito*. *Prorito* vero ex *proirito* factum mihi videtur. Ἐρίθω autem ab ἔρις, *lis*, *contentio*. Ut proprie sit *concitare & commovere aliquem ad litem seu contentionem*. [potest & duci a ῥὶς, utpote quæ sit sedes bilis.]

I S

Is Julio Scaligero, lib. de caussis L. L. cap. CXXVIII. placet esse ab ὅστις, κατ' ἀποκοπήν· quomodo & ab ἱς vult esse *hic*. Nam Jones ὁ pro ὅς dixere. *Hic* igitur ea ratione factum erit ex ὅκε, qua *fac*, *fer*, *dic*, *duc*, sunt a *face*, *fera*, *dice*, *duce*. Sed verisimilius est, *hic* esse ex Chaldæo הך, quod significet *hic*, *hac*. Nec in *is* ulla opus est apocope. Nam ἀπλῶς fit ab ὅς, converso *O* in *I*, quomodo a κόνις est *cinis*; ab ὄμβρος, *imber*, &c. ὅς vero est ab Hebræo הוא, hoc est, *is*, *hic*. Ab *is* est *idem*: de quo separatim. Volunt & *ille*, *iste*, & *ipse* ejusdem esse originis, quos falli puto. Nam *ille* ab Hebræo אלה, id est, *hic*, *ille*; qua de re separatim quoque dictum. *Iste* vero potius sit ab ὅς & τε. Id malo, quam ut sit ab *is*, & syllabica adjectione *te*, quæ in *tute*. Est hæc Cæsaris Scaligeri mens, de causs. L. L. cap. CLV. Sed hoc si est, cur *iste* posteriori parte inflectitur: *tute* autem priori? *Ipsa* autem Doricum est a Dorico ψὲ pro σφὶ, ut hoc per μετάθεσιν pro σφί.

ISELASTICI, εἰσελαστικοὶ, quasi dicas, *initorii*, ab εἰσελαύνω, *ineo*. Proprie autem εἰσελασταὶ dicebantur athletæ, cum post victoriam cum pompa in patriam veherentur. *Iselasticorum agonum* mentio est apud Plinium Nepotem, libro X. epistola CXIX. & CXX. Ac in veteri quoque inscriptione *Iselastici* pro *Selastici* legi debere existimat P. Faber, quem vide libro II. ἀγωνιστικῶν, cap. X. Sed versus Sibyllini, quos idem adducit, ac emendare conatur, potius legendi, prout conjicit Turnebus, lib. I. Adversar. cap. XIX. Vide & eundem Turnebum, lib. XXVII. capite V.

ISICIUM scribendum, non *insitium*. Neque enim quod putarunt, sic dicitur quasi *insititium*, eo quod fiat *insitum* in intestinum minutis carnis suillæ frustulis: sed est ab *inficando*, hoc est, *insecando*. Veteres enim dicebant *inficare*, *proficare*, *difficare*, atque ita in aliis: qua de re abunde dictum in *Profecta*. Etymum hoc *inficii* affert Varro, lib. IV. de L. L. *Inficia ab eo quod infecta caro, ut in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc profectum.* Pro eo & *isicia* dixere: sed ab eadem origine. Macrobius lib. VII. cap. VIII. *Dicas quæso, qua caussa difficile digestu facit isicium: quod ab insectione insicium dictum (amissione enim literæ postea, quod nunc habet nomen, obtinuit) cum multum in eo*, &c. Quid sit, docet quoque ex parte Arnobius, lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, isicia, fisicernia, longavo? quæ sunt nomina & farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.* Extat & vox ea apud Apicium. Alexander Aphrodisiensis, probl. XXII. lib. I. nominat ἰσίκια. Sed ἰσίκιον quoque est apud Athenæum l. IX. At falsi qui hinc collegere, esse vocem originæ Græcam, cum eam acceperint posteriores Græci a Romanis rerum dominis. Falsa quoque suspicio Cæsaris Scaligeri, qui comment. in Hippocratem de insomniis fieri posse censet, ut ab ὗς dixerint *hysicium*. Ab *insicium*, vel *isicium*, est *insiciarius*, sive *isiciarius*: apud Hieronymum in epistola ad Eustochium, ubi ea testamento ridiculo Grunnii Corocottæ Porcelli hæc subdit legata: *Verbesis linguam, bubulariis intestina, isiciariis* (ita scribe, non *aisiciariis*) *femora, mulieribus lumbos*, &c. Huc quoque pertinet *salcisium*, pro eo, quod Celtæ *saulcisses* & Belgæ *saucissen* vocant. Barbarum id quibusdam plane videtur, ac ex Gallica voce factum. At secus se res habet. Nam Acro, ad illud Ecl. IV. lib. II. Sat.

. . . . *Perna magis ac magis hillis*:

Scribit hunc in modum: *Hilla est diminutivum a positivo hira, & significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) fartum salsicium*. Origo quoque non Gallicum (quod Canterus suspicatur lib. II. Novarum Lect. cap. XVI.) sed Latinum esse planum facit. Dicitur enim ἰσίκιον *salsicium* pro *salsum isicium*.

ISTHMUS [contractum ex εἰσιθμος.] dicitur *angustia terra inter duo maria*, tralatione petita ab animalibus. Nam proprie, ἰσθμὸς est τὸ μεταξὺ τῦ στόματός τε καὶ τῦ στομάχυ μόριον, ut Galenus interpretatur, comm. III. In Aphor. Hippocrat. Qui & ibidem addit, ab hac notione κατὰ μεταφορὰν *isthmum* dici στενὰς γῆς διεξόδυς μεταξὺ δυοῖν θαλασσῶν. Quod addo, quia multi, eosque inter H. Stephanus in Thes. L. Gr. tradunt proprie dici de *terræ isthmo*: quasi non prius in animanti hæc pars fuerit nota. Sane ut proprie de terra dicatur, non magis fit verisimile, quam ut Plinius lib. IV. cap. X. proprie dixerit *fauces isthmi*; aut cap. IV. ejusdem libri, *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellas*. Ubi omnino Græcam ἰσθμῦ notionem respexit. Dicitur ἰσθμὸς juxta Eustathium, quasi ἰθμὸς, παρὰ τὸ ἰέναι quippe δι' ὗ ἴενται τὰ σιτία. Unde *tonsillæ*, παρίσθμια. *Isthmo* opponitur *fretum*, Græce πορθμὸς, *maris inter duas continentes angustia*.

I T

ITA ab *is*, ut οὕτως ab οὗτος, & Belgicum *soo* a *sy*, id est, *ea*. Onomasticon vetus: *Is* οὗτος, *ita*, οὕτως. Hoc malim, quam, quod H. Stephano, & P. Nunnesio visum, ut sit ab εἶτα, quod exponitur *itaque*, *nunc*, *itane vero*. Fere autem sumitur pro

deinde

deinde, aut *postea*: quomodo & Latinum *ita* nonnumquam accipitur. Vide de hoc Radulphum Fornerium, lib. II. rerum quotidianarum, cap. XX. & Heinr. Iuveltonem Goldastum, ad B. Valerianum, de bono disciplinae, pag. 101.

† ITALVS quatenus *Taurum* signabit, paucis (1) ἐτυμολογηθῆναι non potest. Ac primum eam vocem vere Tyrrhenicam esse, dubitare non sinunt Apollodorus (2) itemque Jo: Tzetzes (3) in imo descripti. Ac nomen hoc Bochartus in Chan. pag. 585. 21. inter ea recensuit, quae nulla ratione ab Oriente arcessiri queant. Tamen idem postea in Hierozoico par. I. lib. 2. pag. 276. 34. ex עגל *egel* (sive *igel*, quomodo nonnulli Arabum eam vocem scribunt) i. e. *vitulus*, derivat. Nam ex *Igel* factum est *Itel*, G in T mutato: quam mutationem non fuisse inusitatam ex TVRTVR docet, quod venire ab Aeolico τοργὸς pro communi τρυγὸς volunt. Ex ITEL deinde factum ait ἰταλὸς & ἰτῦλος, unde *vitulus*. Varro in IV. de L. L. *Vitulus, quod Graece antiquitus ἰτῦλος*. Atque hoc est ITALI etymon ex Hebraeo deductum, quod ibi Bochart. doctiss. adstruit. Etsi negat ibidem a voce ITALVS dictam esse ITALIAM, sed initio appellatam ITARIAM quasi *picariam*, quomodo alibi (in Chanaan pag 594. 71 & seq.) docuit. At equidem *Itali* veriloquium satis incommode a viro magno expeditum reperio, quia mutatio G in T insolens est; nec enim nisi unum dumtaxat exemplum, idque incertum, ejus immutationis reperit Vossius in *de permut. litter.* TVRTVRIS scil. a τοργὸς venientis. Itaque videamus, si quod porro aliud etymon succurrat, ab insolenti litterarum mutatione immune. Ac primum איטליז *itlez* sive אטלים *itles* vocabulum est in Talmudicis satis obvium, quod interpretantur *Macellum*, *Forum carnarium*. Vide Buxtorfii Lex. Chald. Ac facile mihi persuadeo primariam ejus vocabuli significationem fuisse *fori boarii*, ac deinde ad *fora carnaria*, quarumlibet pecudium vocem fuisse translatam. Talmudici interpretantur שווקים *sevakim*, i. e. *fora*, nimirum a שוק *armus* aut *crus*, quae ibi potissimum venduntur. Ergo, uti dixi, primario *forum boarium* voce *Itles* designabatur; a quo vocabulo ITALVS sine ullius litterae mutatione descendit. Atque hoc etymon ex eo firmatur, quod in Targumim *Italiae* vox (quam ab *Italorum* i. e. boum frequentia sic antiqui vocarunt) per easdem litteras *Aleph* & *Teth* in Targumim scribitur (nim איטליא) quibus litteris supra dicta vox *Itles* h. e. *forum boarium* exaratur: certe quod *Italum* ab ea rad. deducerent. Adde & alteram originationem non contemnendam. Boum *pigritia* in proverbium abiit, unde Horatius, *Optat ephippia bos piger*: cui & ceteri concinunt. Ergo ab Hebr. עצל *atel*, *piger*, transpositis tantum vocalibus erit *Italus*. Quid si vero voci עצל *atel* praeter *pigri* notionem alia magis propria significatio inerat, eaque generis bubuli pecularis? Experiamur. Ajo radicis עצל *atel* (quae in lexicis *pigritiam* notat) eam fuisse primariam significantiam, ut *curvaturam*, *flexionemque* proprie notaverit; a qua notione manasse deinde alteram *socordiae* notionem; quia piger (uti legitur apud Salomonem) flectit & complicat manus suas, easque sub axilla recondit. Vide Eccles. IV. 5. Prov. XIX. 24. XXVI. 15. Quia vero is proprius ac naturalis pigritiei gestus erat; hinc eo res evasit, ut nomen ejus gestus pro *pigro* aut *pigritia* poneretur. Ceterum apud Arabas עצל *atala* est *flectendi*, *curvandi*, *distorquendi* verbum, & plura inde formantur nomina eum eadem notione, de quibus vide Golii & Castelli lexica. Atqui vocis hujus Arabica significatio, parem olim Hebraicae radici notionem fuisse subjectam arguit, vel si notionis ejus exempla nunc desint. Sed bene est, quod adhuc significantiae hujus exemplum superest in Hebraeo Ecclesiastae X. 18. quae, eum a nemine notata fuisset, meras tenebras offudit interpretibus. At nos ad eum Ecclesiastae locum demonstravimus, non posse ibi עצלתים *ataltaim* pro *pigritiis* accipi, verum *tignorum* (contignationis) *depravationem* & curvaturam ibi esse intelligendam (4). Cui bono, inquies, nova isthaec Hebraici vocabuli notio detecta? Rem paullo altius repetam. Sunt quaedam apud Homerum epitheta perpetua, quae, quia ejus rei peculiaria sunt, nominis ipsius vim ac potestatem implebant. Ea quidem sunt plurima numero: verum nullum tam frequens planeque perpetuum *bovis* epitheton, quam illud εἰλίποδες (5) & ἕλιξ, quibus *boves* summo Poetae εἰλίποδες & ἕλικες i. e. *flexipedes* appellantur: certe quia (ut Eustathius interpretatur) crura inter eundum flectunt: ex quo intelligitur, in voce εἰλίποδες *pedes* pro cruribus poni. Nunc si a me quaeras, quid Homero venerit in mentem hoc perpetuum ἐπίθετον bovi tribuere; non aliud respondebitur, quam quia Hebraicum & Arabicum bovis vocabulum עצל *atel* (ut & Tyrrhenicum ITALVS) exprimere illis maxime epithetis aetas heroica & Homerica satagebat; quibus epithetis bubulorum crurum τὸ σύγκαμπτε designabatur. Quod si ulterius quaeras, quid peculiare in ea re bobus fuerit, quo non cetera animalia valuerint; id immerito a me exigi, dicam: qui satis habeo, si ostenderim τὸ εἰλίποδες Homericum fuisse interpretationem τοῦ *Atel* Hebraici, Arabicique, ut & Tyrrhenici ITALVS. Ac sperabam equidem aliquid elici ab Eustathio posse: sed spes (6)

Z a

fefellit.

(1) *Vocis ITALVS notio, natales, & etymon jam olim fusius scripta fuerant, non sobrie nimirum ac tamquam lexica etymologico inserenda, sed ut ea tota farrago instar Dissertationis esset. Nunc ubi id a chartur, ut id collectaneum huc loco suo infunderetur; etsi plura sparsim resecta fuerunt, piguit tamen id ita contrahere, ut ne modum dictionum ceterarum excederet. Itaque hic satis visum insolitae prolixitatis caussam aperuisse, interim peperci labori quo jam scripta minuerentur.*

(2) *Apollodorus lib. 2.* ΙΤΑΛΟΝ γὰρ Τυῤῥηνοὶ τὸν ταῦρον καλοῦσιν. Quippe Taurum Tyrrheni nuncupant Italum.

(3) *Jo: Tzetzes in Chiliadibus:*

Οἱ Τυῤῥηνοὶ γὰρ ΙΤΑΛΟΝ καλοῦσι νῦν τὸν Ταῦρον.
Tyrrheni quippe Italum vocant Taurum.

Idem ad Lycophronem adnotat: Τυῤῥηνοὶ γὰρ ἰταλὸν τὸν ταῦρον ἐκάλεσαν. Nam Tyrrheni taurum vocabant Italum. *Haec adscribenda duxi, ne cui illud Varronis ex Timaeo fraudi sit:* Graecia enim antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabat ἰταλούς. *Id quod & Columella ex Varrone hausit; & Gellius eadem ex Timaeo refert. At Festus ignoravit vocem ITALVS Graecam esse, dicens,* Vituli enim ITALI sunt dicti, *a nostris hominibus scilicet. Vide Festum in ITALIA. Ignoravit Apollodorus & Tzetzes, qui Tyrrhenis eam vocem tribuerunt. Veteribus Graecorum Lexicographis ea vox latuit, excepto Hesychio; qui videtur tamen pro voce Italica habuisse. Nec alius, nisi Timaeus fuit, qui vocem illam Graecam esse dixerit; nam ceteri a Timaeo postea hauserunt. Atqui Timaeus, opinor, Tyrrhenis originem Graecam attribuebat, quippe quos vulgo audisset ex Lydia huc fuisse profectos: hinc vocem Tyrrhenicam ITALVS pro Graeca habuit. Postremo nihil impedit, quominus una eademque vox & Graecanici simul & Tuscanici juris fuerit; quae scilicet ab Oriente ad Tuscos, ab his autem ad Graecos manarit.*

(4) *Videbis quae nos, si Deus dabit, in Spicilegio Biblico ad eum Ecclesiastae locum afferemus.*

(5) *Vix aliud est apud Homerum frequentius, quam illud* εἰλίποδας βοῦς, *&* εἰλιπόδεσσι βόεσσι, *&* εἰλίποδας ἕλικας βοῦς *& similia. Sophocles Ajace,* ἐν δ' εἰλίποσι βουσὶ *&c.*

(6) *Nihil, inquam, ad hunc nodum solvendum vir eruditissimus affert. Is ad Od. Δ. ad illud* Μῆλ' ἁδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς *pag. 1394. 39. sic adnotat:* βόες εἰλίποδες οἱ τοὺς πόδας κατὰ τὴν πορείαν ἑλίσσοντες. *De voce* ἕλικας *idem ad Il. M. adnotaverat pag. 405. 44. boves sic appellari, sive quia* nigros

fefellit. Ergo experiamur si quâ hujus quaestionis (cur scil. crurum flexibilitas buceri pecoris propria evaserit) rationem extundere queam. Ac ne lectorem moret; Homericum εἰλίποδες (ut & Orientale *Atel*) epitheton est διαπρεπτικόν, ideoque perpetuum; quo nimirum adjuncto communis *bos* sive taurus a *bove Luca* i. e. elephanto distinguebatur. Scitum est, antiquitus *bovi* (7) *elephantoque* tum Hebraice tum Latine communia fuisse nomina. Quidni etiam Graecum βοῦς utrumque animal significaverit? nam ut taurorum, sic etiam elephantorum filii μόσχοι (8) i. e. *vituli* vocabantur. Atqui (ut jugulum causae petam) de Elephantis vetustissima opinio increbuerat penitusque animis insederat, eorum crura non flecti (9) nec eos posse in genua procumbere: ac sero demum ejus opinionis falsitas (10) viris eruditis comperta fuit: quom interim vulgus hominum adhuc in eo errore versetur; nam memini, memet a puero elephantorum τὸ ἀκαμπὲς ex seniorum auscultationibus imbibisse. Quid mirum? quando & scriptores Arabes aevi posterioris, quibus hujus animalis naturam notiorem esse oportebat, eâdem ἀβλεψίᾳ laborabant? Vide Bochartum ibidem p. 262. 263. Restaret jam altera quaestio de etymologia ITALIAE; num ab ITALO Rege quodam (sive Siculus sive Oenotrus is fuerit) nomen acceperit; an ab ITALORVM i. e. buceri pecoris copia, quod & Varro plusibus locis, & Columella & Festus & alii sequuntur (quae originatio saltem mihi videtur multo quam altera illa ab Rege ITALO (11) verisimilior) an postremo sequenda sit ingeniosa Bocharti originatio, ut principio fuerit dicta ITABIA h. e. *picearia*, ac deinde (R in L converso) ITALIA. Verum non est id nunc instituti mei, ab aliis a meque ipso (ad Tab. Heracl.) dicta recoquere. Id tantum propositum mihi fuit ostendere, ITALVM Etruscum tauri vocabulum esse ab Oriente profectum; quod & non infeliciter me praestitisse spero. MAZOCHIVS.

ITER, *actus*, *via*, quomodo differant dicimus in *Via*. Nunc etymon solum persequemur. Est id ab *itu*. Varro, in IV. de L. L. *Qua ibant, ab itu Iter appellarunt*. Hujus genitivus fuit *iteris*: quo usi Paccuvius, Naevius, Accius: imo & Hyginus, cujus est: *Iteris minuendi caussa*. Vide Sosipatrum. Ab *iter* est *itiner*, ut a *jecur*, *jecinor*, a *fruor*, sive *fruiscor*, *fruiniscor*, & *fruniscor*. Usurpant non modo Accius, Turpilius, Ennius, Paccuvius: sed & Plautus, Mercat. act V Sc. II.

Inceptum hoc itiner perficere exequar.

Et paulo post.

Quin tu ergo itiner exsequi meum me finis?

Etiam Lucretius, in VI & Varro, ac Hyginus, teste Sosipatro. Manilius quoque lib. I.

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Quamquam aliter edit. Rom. Ab *itiner*, *itineris*, est *itinerarium*. At ab *iter*, *iteris*, est *iterum*, ut a *multi*, *multum*. Hoc malim, quam ut *iterum* sit a δεύτερον, uti Nunnesio visum. Ab *iteris* quoque est *iterare*, quod proprie notat *iter repetere*. Critici tamen veteres ἁπλῶς interpretantur *iter facere*. Nam in Philoxeni Glossis est, *Iterat*, ὁδοιπορεῖ, *iter facit*, ὁδοιπορεῖ. Ex *ob* & *iter* fit *obiter*, ἐν παρόδῳ, quasi *ob viam*.

ITHYPALLICVM carmen vocamus *Priapeium*: quod constabat jambico senario, & trochaico dimetro brachycatalecto. Ἰθύφαλλος, proprie est *penis erectus*; ab ἰθὺς, quod valet εὐθὺς, & φαλλὸς, *penis*, sive τὸ ξύλινον αἰδοῖον ἀνδρικόν, ut Hesychius exponit. Inde carmen, quod in *erectum penem* canebatur, *Ithyphallicum* dictum, Hesychio teste; ac homines item, qui *erectum penem* gestarent. Hoc de more ita Augustinus, lib. VII. de Civ. Dei cap. XXI. *Hoc turpe membrum per Liberi dies festos cum honore magno plostellis impositum, prius per rura in compitis, & usque in urbem postea vectabatur. Id ideo faciebant, quia Liberum liquidis seminibus, ac per hoc non solum liquoribus fructuum, quorum quodammodo primatum vinum tenet: verum etiam seminibus animalium praefecerunt*. Vide & quae de φαλλοφόροις scribit Athenaeus. Sua etiam aetate in plerisque urbibus *phallica* obtinuisse, ait Aristoteles in poëtica. Ibidem monet, cum in sacris Bacchi obtinerent *dithyrambica*, & *phallica*: ea illa quidem tragoediam, ex his comoediam cepisse incrementum.

†ITIS. Vide supra in IOVARE. Macrobius in I. Sat. 15. sic habet: *Iduum porro nomen a Tuscis, apud quos is dies ITIS vocatur, sumptum est. ITEM autem illi interpretabantur Jovis fiduciam*, & quae plura apud eumdem sequuntur. An ergo *Itis* est ab Heb. בטח *vatah* seu *vitah* (quod *fiduciam* significat) prima littera deperdita, & addita pro Latinorum more terminatione in *Is*. Haec si vera est; tum & *Iduare* (de quo supra) ab ITIS Latini potius ex Latinae analogiae ingenio, quam Tusci formaverint, idque pro *Dividere* usurparint, ea moti ratione, quia *Idus* mensem significat. Magis probo, quae ad IOVARE addidimus supra, ut ITIS sit ab בצע *vatz*, *dividere*. At interim Etrusci (suarum etymologiarum haud aequi judices) excuderunt μεταφοράν alteram originationem a בטח *vatah*, h. e. a *fiducia* desumptam. Vtrobique (tam in בטח quam in בצע) τὸ *Beth* elidebant Tyrrheni. MAZOCHIVS.

J V

JVBA aliis a *juvando*, aliis *jubendo*, quia *juba prehensa jubetur animal ire, quo visum homini*. Proprie enim *juba* dicitur de *crinibus a collo animantium*, uti leonum vel equorum, *dependentibus*. Sed de etymo falluntur. Plane enim est a φόβη, quod, ut ex Etymologo constat, in φολάζω, *crinem* notat, & speciatim *jubam*. Propriam *jubae* notionem vidimus. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur de serpentum cristis. Ita Valerius Flaccus de dracone vellus aureum custodiente ait,

Jamque alto ceciderе jubae . . . .

nigros (*sicuti* ἐλικὸν ὕδωρ, *est nigrum*) *sive ab* ἑλίσσω, *a facilitate scilicet, qua boves se quocumque oportet, convertunt, quasi* ἀλκτοί *sint* οἱ ἐν ἑλιττομένοις *ταῖς* ὄνοι *δίον* καμπαῖς. *Nugae. Nam cetera quoque omnia animalia inter progrediendum crura flectunt; imo boves minore agilitate, quam cetera.*

(7) *Verumque animal Latinis* bos *appellatum fuit, nisi quod, ubi barrus significabatur, solebat cum additamento BOS LVCA dici, quo modo Ennius, Lucretius, Seneca aliique appellarunt. Varro in VI. de L. L. causam appellationis explicat. Ceterum apud Hebraeos vocem* אלף eleph *non tantum bovem, sed & barrum significasse, vel ipsum Graecum Latinumque* Elephanti *nomen declarat, quod certo ab* אלף eleph *est.*

(8) *Apud Aelianum X. 1. reperies* μόσχον ἐλέφαντος ὡραῖον *i. e.* formosam elephanti vitulum. *Plinius VIII. 1. elephantos Mauritaniae dixit, in sylvas reverti,* vitulorum fatigatos prae se ferentes.

(9) *In eo errore versati fuere Strabo, Diodorus Siculus, Aelianus, Epiphanius, Basilius, Ambrosius, Caelius Rodiginus, quorum loca affert Bochartus Hieroz. par. 1. pag. 262. Aristoteles in* De Incessu animal. *cap. 9. opinionem de Elephantorum* ἀκαμψίᾳ *appellat* παλαιὸν λόγον, veterem narrationem, *etsi ut minus verum refellit.*

(10) *Post Aristotelis loca, qui diserte* τὸ ἀκαμπὲς *illud decantatum confutaverat, multas refert historias Bochartus* ibid. *pag. 263. de flexis ab elephantis genibus, ut & tertii Machabaici locum, ad quem ab initio capitis commentatur.*

(11) *Nummi certe antiquissimi tractûs universi illius, cui olim ITALIAE nomen peculiare erat, aut Taurum aut Minotaurum exhibent: quod argumento est, populos illos Italiam a bobus sic appellatam existimasse: ut taceam veterum super ea re testimonia; & quod eumdem illum tractum olim Tyrrheni tenuerint, quorum sermone bos ITALVS dicebatur.*

At criftas idem appellat, cum inquit:

. . . . *Ille fuis hæc vibrat vulnera criftis.*

Hinc *angues jubati* apud Plautum, Amph. Act. v. 1. & *dracones jubati* apud auctorem Herennianum, lib. iv.

Jvbar quid & unde dicatur, docet Varro, lib. v. de L. L. *Exorta ftella tempus dictum a Græcis ἑσπέρα, Latine Vefper: ut ante folem ortum, quod eadem ftella vocabatur Jubar, quod jubata. Pacuvius dicit, Paftor exorto jubare, noctis decurfo itinere. Ennius: Ajax lumen jubarne in cælo cerno?* Idem, lib. vi. de L. L. *Jubar dicitur ftella lucifer, quæ in fummo habet diffufum lumen, ut leo in capite jubam. Hujus ortus fignificat circiter effe extremam noctem. Itaque ait Pacuvius, Paftor exorto jubare,* &c. Feftus: *Jubar ftella, quam Græci appellant φώσφορον, vel ἑωσφόρον, hoc eft, lucifer, quod fplendor ejus diffunditur in modum fetiæ leonis.* Servius ad illud iv. Æn.

It portis jubare exorto Trojana juventus:

Proprie, inquit, *jubar Lucifer dicitur: quod jubas lucis effundit. Unde etiam quicquid fplendet, jubar dicitur: ut argenti, gemmarum. Eft autem Lucifer interdum Jovis. Nam & antiqui jubar quafi juvar dicebant. Plerumque Veneris ftella. Alii jubar Solem, alii fplendorem fiderum dicunt.* Quæ Servii verba docent, *jubar* quidem plerumque poni pro Lucifero, feu Hefpero (quomodo Calvus in epithalamio, Prifciano tefte, dixit,

Hefperium ante jubar quatiens.)

fed tamen & de aliis fideribus dici, uti de *Jove*. Clare etiam teftatur veteres ipfos hoc nomine *Solem* intellexiffe, imo omnium fiderum fplendorem: quod plane verum puto ipfo etiam vocis etymo adductus. Nam non *Luciferi* modo, fed & *Solis*, *Jovis*, aliorumque fiderum fplendor *jubarum* refert fimilitudinem. Quare, cum pro *Jove* ponitur, communi id notione fit, ut nil opus fit novum comminifci etymon, quemadmodum fecere qui, ut *Jovem* a *juvando*, fic ejus *jubar* quafi *juvar*, dici tradiderunt. Quod fi, quoties pro diftincto fidere accipitur, novo etymo opus effe autumant, unde, quæfo, *jubar* appellari dicent, cum de cometis ufurpat Plinius, lib. ii. cap. xxv? *Fiunt & hibernis menfibus & in Auftrino polo: fed ibi citra ullum jubar.* Unde item cum pro *Luna* fumitur? uti fit in illo Ennii a Prifciano adducto, lib. v.

Interea fugit albu' jubar Hyperioni' curfum.

Quanquam enim verum eft, Luciferum quoque, fole adveniente, occuli, & abfcondi: tamen cum ex dictis pateat, *jubar* generatim dici de fiderum omnium fplendore: magis profecto verifimile eft, *Lunam* intelligi: fimileque effe illi Nafonis x. Metam. fab. 12.

. . . . *Fugit aurea cælo*

Luna, tegunt nigræ latitantia fidera nubes.

Jvbeo quafi *jus habeo*, ut cenfet Scaliger de cauffis L. L. cap. xxxii. Vel ab ἰὼ βοῶ, *vi mitto*, aut potius ex ἰῷ θέω, *voce urgeo atque impello*, quæ Martinii fententia eft.

Jvbilare, & *quiritare*, dicebantur, qui inclamabant aliorum operam, fiqua fibi vis fieret: differunt autem, quod illud ruri, hoc in civitate fieret. Vide Donatum ad illud Terentii, Adelph.

Obfecro, populares, ferte mifero atque innocenti auxilium.

Quiritare dictum ex eo, quod *Quiritum opem* implorarent. *Jubilare* autem ex eo dici Jofephus Scaliger putabat, quia ruftici inclamarent ἰού, ἰώ, quemadmodum Tertulliani loco probamus, voce *Quiritare*. Ei adde Fefti verba in *jubilo*, & quæ huic rei firmandæ adducit ad eum locum Jof. Scaliger. Julius Scaliger tamen, lib. de cauff. L. L. cap. xxxii. dici fufpicatur ab ἰὼ ἰώ, triumphatorum voce, & verbo βιῶ, hoc eft, *vivo*, quia fupplices Apollini vitam ferentes acceptam pæanaque ei accinentes, dicerent ἰώ, βιῶ παιάν. Quæ fane originatio fatis acuta, ut omnia illius viri: metuo tamen, ut vera fit. Interea verifimilior, quam qui dici ajunt, quafi ἰὼ βάλλω. Quærat aliquis, quam ergo alteram compofitionis partem putemus, cum verifimile non fit, fic effe ab ἰώ, ut pofteriores duæ fyllabæ fint παρέλκον. Equidem, *jubilum* non tam ab ἰώ deducerem, quam ab Hebræo יבב, quod eft *jubilare*, *clamare*. Judicum v. verf. xxviii. Aut a יובל, hoc eft, *buccina*, cujus indicio fervis reftituebatur libertas, & iis, qui agros vendidiffent, iidem reddebantur. Sane ad lætiffimum illum clangorem acclamabatur ab iis, qui libertatem aut bona recipiebant. Atque is clamor eft *jubilatio*. Propterea Gregorius Magnus ait, lib. xxviii. Moral. cap. xiv. *Jubilatio*, inquit, *dicitur, cum cordis lætitia oris efficacia non expletur: fed quibufdam modis gaudium prodit, quod ipfe, qui gaudet, nec tegere prævalet & explere.* Hæc Gregorius. Vide & quæ pro hac fententia adfert Fullerus, Mifcell. fac. lib. iv. cap. viii. Vel dicamus *buccinam* dici *jobel*, a primo repertore muficorum organorum, qui dictus *Jubal*, ut eft Genef. iv. xxi. Atque hæc eft Mafii fententia in Jof. cap. vi.

Jvbilævs annus eft ab Hebræo יובל, unde & rectius *jobilæus* dicitur per O, quam *jubilæus*. Proprie *jobel* eft *buccina*, ut Jofuæ cap. vi. v. Sed quia anno quinquagefimo clangerent ea, hinc & annus ifte *jobel* vocatus: ut Levit. xxv. aliquoties. Vel dicendum *jobel* proprie effe ἄφεσιν, feu *remiffionem*, vel ἀφέσεως σημασίαν, *remiffionis fignificationem*: quomodo lxx. verterunt, Levitici xxv. x. xi. xii. Jofephus ἰωβηλαῖος exponit ἐλευθερία. & Ifidoro, lib. v. Orig. cap. xxxvii. *jubilæus*, *annus remiffionis* exponitur. Prior vero fententia eo refelli videtur, quod cornu arietis folidum eft, non cavum, ut inflari poffit. Vide Mafium, in cap. vi. Jof. & Nic. Fullerum, Mifcell. fac. lib. iv. cap. viii. Sane *anno jubilæo* remiffio fiebat a fervitute, hoc eft, fundi redibant ad veteres dominos, & fervi fui fiebant juris. Quod vero dicebam, fic vocari annum quinquagefimum, id caute accipi velim. Nam proprie erat annus quadragefimus nonus. Quippe ut feria feptima fabbatum fuit ac annus feptimus fabbaticus dicebatur, fic feptimus annus fabbaticus erat *jubilæus*: unde liquet eum continere *hebdomadam hebdomadum*, ut Scriptura loquitur, hoc eft, xlix. folidos annos. Hoc nifi dicamus, confequetur aliquando continuos fuiffe *duos annos fabbaticos*, nempe *quadragefimum nonum*, & *quinquagefimum*, cujus rei nullum in facris literis exftat exemplum. Quare cum vulgo quinquagefimus annus dicitur, annus is intelligendus exclufive, quomodo fere in omnibus linguis uterque terminus annumerari folet, etfi alter intelligatur exclufive, ut cum *hebdomadem* vocamus octiduum, aut cum veteribus Olympias dicitur quinquennis, ut apud Ovid.

. . . . *Quinquennis Olympias acta eft:*

& Aufonium:

Hæc quoque temporibus quinquennia facra notandis,

Ifthmia Neptuno data funt, & Pythia Phœbo.

Cave autem decipiat, quod Pontifices quinquagefimo anno prius foliti fuerint *jubilæum* celebrare. Nam in eo non Judæos imitati funt, fed Romanos. Quippe primus Bonifacius Octavus inftituit, ut centefimo anno celebraretur *jubilæus*, in quo revocare voluit morem Romanorum, qui *centefimo quoque anno*, quos ab urbe condita numerabant, celebrabant *ludos fæculares*. Poftea Clemens fextus, anno Chrifti cicccccl. quinquagefimo poft Bonifacium anno, reduxit *jubilæum* ad annum quinquagefimum, quemadmodum & pofteriores pontifices anguftiores ejus terminos fecerunt. Itaque itaque fi nomen fpectemus *jubilæi*, id effe a Judæis; fi rem, Pontifices potius fibi Romanos propofuiffe quam Judæos, eoque neutiquam ex eo confequi Judæis *jubilæum* fuiffe annum quinquagefimum, quod is ex Clementis Papæ inftituto annus fit quinquagefimus.

Jvcvndvs & *jocundus* in vett. lapidibus legere eft, ut oftendit Aldus in Orthographia. Juxta Nunnefium κατὰ μετάθεσιν fiat ab εὐειδής, *fpeciofus*, *bonus*, ut Hefychius exponit. Sed dure omnino. Malim

a *joco* deducere, cum Isidoro in x. *Jucundus*, inquit, *eo quod semper sit jocis aptus*. Propterea *jocundus* per O malebat Bembus. Sed caussa hæc satis gravis non est. Nam fortasse assumpsit *V*, ut olim fuerit *joucundus*: quomodo scribebant *joure*, *joustitia*, *noucus*, *oufentina* tribus, & alia. Idemque factum in *humanus* ab homo, nam olim fuit *houmanus*. Hæc caussa est, cur *jucundus* & *humanus* producant primam, contra quam fit in *jocus*, & *homo*. *Jocus* vero est non, uti ajunt, ab ἰαχὴ, quod *clamorem* significat; [*ἰαίνομαι lætor*, ἰαχὴ, ἰυχὸς, ἰάκχος, sed ὤγη.] sed neque a *jocundus*: quod Chaboltus censet, ad Horatii sat. 1. lib. 1. verum a *juvo*, hoc est, *oblecto*: quomodo Satiricus diait,

. . . . *Magis illa juvant, quæ pluris emuntur*.

Imo quid si ἀρχαίως a *juvo jucundus* factum dicamus? Favet enim ἀναλογία. Ut a *fetum fecundus*, a *fatum facundus*; ita a *jutum jucundus*. Favet quoque Tullius, in secundo de Finibus: *Hanc jucunditatem transfer in animum*. *Juvare enim in utroque dicitur, ex coque jucundum*. Mihi quidem hæc imprimis sententia placet.

Judicium esse a *jus*, & δίκη, seu, *dica*, censet Julius Scaliger, lib. iii. de caussis linguæ Lat. cap. i. Sed simplicius diaeris ut a *litigo* est *litigium*, sic a *judico* esse *judicium*. *Judica* vero, & *judex*, sunt a *jure dicendo*; ut recte Varro docet, lib. v. de L. L. & Isidorus, lib. xviii. Orig. cap. xv. Tamen, κυρίως loquendo, aliud est *judicare* vel *judicem esse*, aliud *jus dicere*: ut optime ostendit Franciscus Duarenus Disp. lib. i. cap. ii. Nam *judex* pedaneus proprie *jus* non *dicit*; quamquam cognoscendi habet *judicandique* facultatem. At prætor, aliusve magistratus, *jus dicere*, non *judicare* dicendus, quando *judici* a se dato *jus* quasi constituit, & formulam *juris* atque æquitatis præscribit, a qua in cognoscendo judicandoque recedere non possit. Hoc discrimen valide firmat, quod interdum ut diversa conjunguntor: quomodo titulus est, Ne quis in sua caussa *judicet*, vel *jus* sibi *dicat*, lib. Codicis Justin. iii. tit. v. Argumento quoque est, quod cum possit quis in sua caussa *judicare*, *jus* tamen *dicere* non possit: l. lxx. D. de judiciis: *In privatis negotiis pater filium, vel filius patrem judicem habere potest*. Et l. x. D. de jurisdict. *Qui jurisdictioni præest, neque sibi jus dicere debet, neque uxori vel liberis suis, neque libertis, vel cæteris quos secum habet*. Porro cum *Judex* a *jure dicendo*, hoc est, *judicando* (late enim hic voces eæ sumuntur) dictus sit, paret eum etymo ac proprietate vocis muneris sui commoneri: quod nempe sententiam dicere debeat *juri*, hoc est, *legibus* consentaneam. Itaque, jusjurandum præstat, *se cum observatione legum judicium dispositurum*. Hinc Lactantius, lib. de ira Dei cap. xviii. *Cum detectum facinus in lucem venerit, jam non sua, sed legum sententia utitur*. Et cap. xix: *Judex peccatis veniam dare non potest, quia voluntati servit alienæ*. Et Symmachus, in epist. *Corruptæ videntur esse sententiæ, si sint legibus mitiores*. Aliquam multa hujuscemodi collegit Hamenvelto Goldastus in notis ad S. Valerianum de bono disciplinæ.

Jugerum unde dicatur, & quomodo ab *actu* differat, ostendit hic locus Plinii, xviii. cap. iii. *Jugerum vocabatur, quod uno jugo boum in die exarari posset: Actus, in quo boves agerentur, cum aratur uno impetu justo. Hic erat cxx. pedum: duplicatusque in longitudinem jugerum faciebat*. Quamquam hoc in loco pro *jugerum* forte vel *jugus* legendum, unde ablativus *jugere* apud Tibullum: vel *jugum*; quod placuit Fulvio Ursino. Sane *jugerum* a *jungendo* potius deducere solent. Varro lib. iv. de L. L. *Jugerum dictum junctis duabus actibus quadratis*. Similiter Columella, lib. v. cap. i. *Clima quoquoversus pedum est lx. actus quadratus undique finitur pedibus cxx. hoc duplicatum facit jugerum, & ab eo quod erat junctum, nomen jugeri usurpavit*. Similiterque Isidorus, lib. xv. cap. xv. *Actus duplicatus jugerum facit, & ab eo quod est junctum, jugeri nomen accepit*. *Jugerum autem constat longitudine pedum ccxl. latitudine cxx.* Nunnesio tamen placuit *jugus* & *jugerum* esse a γύα, quod idem notat. Sane Hesychius & Eustathius exponunt πλέθρον, ὀργυιάς. *Jugeri* mensura ducentos & quadraginta pedes habet in longitudine; dimidium in latitudine ex dimensione Quintiliani. Hinc æstimare licet magnitudinem Tityi, de quo ita Tibullus;

Porrectusque novem Tityus per jugera terræ.

Parrhasius in Claud. pag. cxl.

Juglans est quæ aliter vocatur *nux basilica*, vel *Persica*. Hæc etsi quibusdam sic dici videtur a *juvando* & *glande*: ut Macrobius refert: tamen non dubitandum, quin sic vocetur quasi *jovis glans*; in quo etymo consentiunt Varro, lib. iv. de L. L. Cajus JC. Servius ad Ecl. viii. Isidorus, lib. xvii. c. vii. Idemque etymon amplexus Gabius Bassus; ejus verba vide apud Macrobium, lib. iii. Sat. cap. xviii. Nempe ea ratione a *joviglans* est *juglans*, qua a *Jovipater* est *jupiter*. Nam ut dicitur *Marspiter*, & *Diespiter*, sic & *jovipater* seu *jovispater*, ubi *jovis* est antiquus nominativus. Est & tertium *juglandis* etymon. Nam Cloatius Verrius libro a Græcis tractorum, *juglans* dici ait quasi *diuglans*, id est, διὸς βάλανος. Auctor Macrobius. Sed quis non videt *juglans* potius esse a Latino *Jovis*, quam Græco Διός; Præsertim cum posterior vocis pars Latina sit non Græca. Imo aliud *nucis* genus sit Græcis Διὸς βάλανος, quam Latinis *juglans*: ut mox dicam. Addo quartum etymon. Camerarius enim in problematis sic dici conjectat quasi *justa glans*. Eum illud movet, quod *castanea* potius *Jovis glans* esse videatur, quod colligit ex Theophrasto, ubi Διὸς βάλανον describit. Sed Dioscoridi patet Διὸς βάλανον esse *castaneam*. Nisi cum aliis *Ponticam* malis, sive *avellanam*. Non tamen hæc movere me possunt, ut a superiori etymo recedatur. Quippe nihil obstat, quo minus Latini non semper Græcorum vestigiis in rerum appellationibus insistant. Quare satis est, quod *nuces* hæ apud Romanos *Jovi* essent dicatæ: quod nisi esset, non etymon istiusmodi adduxisset divinarum humanarumque rerum scientissimus Varro, nec vel Cajum, vel Servium, in ea re habuisset sententiæ suæ assertores.

Jugo nunc prima est, unde *adjugare*, *conjugare*, aliaque: nunc tertiæ, diciturque de *milvorum voce*. Festus: *Jugere milvi dicuntur, cum vocem emittunt*. Glossæ Philoxeni: *Jugit*, ἰκτῖν βοᾷ. Vocem *jugere* Varroni & Appuleio restituit Jos. Scaliger. Apud Varronem Sesquiulysse legit: *Jugere volitans milvus visus: aquam e nubibus tortam indicat fore, ut tegillum sibi sumat pastor*. Ubi vulgo pro *jugera* legitur *vigere* apud Nonium in *Tegillum*. Appuleio autem locum in v. Asini aurei, sic corrigit: *Jubet citharam loqui, psallitur: tibiat jugera, sanatur: choreus canera, cantatur*. In vulgatis pro *jugere* est *agere*. Tibiæ quæ *jugerent*, a *milvis* dictæ *milvinæ*: *quæ in accentus exeunt acutissimos*, ut ait Solinus cap. xi. Arbitror autem *jugere* esse a sono effictum, ut pleræque omnes animantium voces.

Jugula, teste Festo, idem quod *Orion*. Plautus Amphit. i. i. *Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occiduunt*. Fortasse autem sideris nomen non *Jugula* est, sed *Jugulæ* in plurativo. Ita sane apud Plautum legit J. Gruterus, qui id in optimis & antiquissimis invenit codd. quemadmodum monuit Taubmannus. Adde quod similiter Manilius diait lib. v.

Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Jugulæ . . . . .

[Malo *jugulam* dictum a *jugi aqua*, *nam est aquosus Orion*. Et inde quoque Græcis *a motu aquarum* dictus *Orion*.] Tamen & *Jugula* rectum est. Nominis rationem hanc adfert Festus, *quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis*. Sed hoc nugari est. Rectius Cæsius Bassus, Cæsaris Germanici interpres: qui de *Orione* agens, *Hunc*, inquit, *Romani Jugulam vocant, eo quod sit armatus, ut gladius stellarum*

ram luce terribilis. Nempe vult *Orioni* hoc nomen esse a *gladio*, quo sidus hoc illustre est: puta quia *gladiis jugulum petit*. Sed Varro non a *gladio*, verum a *spatio*, *quod est inter jugulum*, & *collum*, dici arbitratur. Sic enim scribit, lib. VII. de L. L. *Jugula signum est, quod Accius appellat Oriona, cum ait, Citius Orion patefit. Hujus signi caput dicitur e stellis quatuor, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros: inter quas quod videtur, jugulum: unde Jugula dicta*. Corruptum veteris Glossarii de *Jugula* locum emendant Scaliger in Festum, & Andreas Schottus Nod. Cic. lib. IV. cap. V. Observat autem Scaliger ad lib. V. Manilii poëtæ, huic *Jugulas* dici, quos alii ὄνους sive *Asellos* in μορφώσει Cancri interpretantur. Nam & ita accepit interpres Manilii Julius Firmicus. Sed hanc appellationem negat se alibi usquam legisse.

JUGULARE est *jugulum præcidere*. Videntur autem veteres non distinxisse inter *gulam*, & *guttur*; sed quasi duæ essent *gulæ*, grandiorem ad alterius discrimen *jugulum* quasi *majorem gulam* vocasse: quomodo & *Jugulam* sidus, & *nucem juglandem* a magnitudine dixere; si audimus Festum, cum ait: *Jugulæ, stella Orion, quod amplior sit cæteris, quasi nux juglandis*. Nempe hoc vult, a prima syllaba in *Jove*, & *jugulæ* & *juglandi ju* syllabam præmitti, quomodo a *bove* ad magnitudinem notandam *bu* præponitur, in βούπαις, & aliis.

JUGUM a *jungendo* dici, ait Perottus: *jungo* autem, quasi *in unum ago*. Verum contra a *jugum* venit *jugare*. A *jugare* vero est *jungere*, ut a *cubare*, *cumbere*; a *pagare*, *pangere*, & ita in aliis multis. *Jugum* vero a Græco ζυγὸς. Nam Latini, quia literam Z non haberent, coacti id mutare, quomodo & a μεῖζον est *majus*. Ζυγὸς censet Etymologus factum ex δυαγὸς, παρὰ τὸ δύο ἄγειν, καὶ συγκοπῇ δυγὸς, καὶ μεταβολῇ ζυγός. Sed Angelus Caninius arbitratur, ζυγὸς sive ζεῦγος esse a Punico zaug, ut ζεύγω a zavag. Porro ζυγὸς quoque, seu *jugum*, dicitur *cervix citharæ*, in quam verticilla immittuntur. Item *scapus trutinæ*, de quo lances utrimque pendent. In militia, ut præter Festum, & alios, Livius docet lib. III. fiebat *jugum* hastis duabus humi fixis, unaque transversa super eas deligata: *sub* cujusmodi *jugo* milites inermes *mittebantur*: atque id proprie est *subjugare*: sed μεταληπτικῶς ea vox accipitur pro *debellare* ac *devincere*. Porro ex *jugo* hoc *militari* patet quoque, quid *juga* sint in *vitibus*. Nempe cum *pedamentis*, quibus stat vinea, *transversa jugatur*: unde *vites* istiusmodi *jugatæ* dicuntur. A *jugum* est *jugis*. Gloss. Philoxeni: *Jugis*, διηνεκής. Eædem, *Jugis aqua*, ἀέναον ὕδωρ. Item: *Jugem*, ἀμφίζοντα. Festus: *Juge auspicium est, cum junctum jumentum stercus facit*. Ejus auspicii Tullius meminit, lib. II. de Divinat. *Huic simile est, quod nos augures præcipimus, ne juge auspicium obveniat, ut jumenta jubeant disjungere*. Etiam *juges*, teste Festo, *ejusdem jugi pares: unde conjuges & sejuges*. Indeque & *injuges*. Gloss. Isidori: *Injux bos, nondum jugo junctus*. A *jugum* item est *jugalis*. Ut *equi jugales*, qui Græcis ζύγιοι ἵπποι. Nempe qui in quadrigis, ubi equi quatuor fronte æquata procederent, intra *jugum* essent juncti, ac utrimque haberent funalem, unum dextrum, alterum sinistrum, quemadmodum & *jugalium* dexter unus, alter sinister. Aristophanis Scholiastes in Nubes: ζύγιοι ἵπποι καλοῦνται οἱ ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστιν ὁ μέσος δεξιὸς, καὶ ὁ μέσος ἀριστερός. Vide *Funalis*. A *jugum* quoque est *jugare*. Unde Catoni *jugumentum*, quasi *jugamentum*. *Jugumentum*, inquit, & *antepagmenta*, *quæ omnia erunt ex lapide indito*. Loquitur Cato de *jugumentis* ex lapide referentibus *jugum militare*, quale est, cum duabus hastis fixis, super eas ligaretur tertia, ut per eam hostes transirent. A *jugumentum* est *jugumentare*, apud Vitruvium, lib. XI. cap. I. Composita a *jugo* persequamur. Tale est *abjugus* & *abjugare* in Glossis Philoxeni. Est autem *abjugus*, ἄζυγος, ἀποζεζευγμένος. Sane in iisdem *abjugascere* exponitur ἀποζεῦξαι. Item *adjugo*. Paccuvius Chryse:

> *Mater est terra, ea parit corpus, animam æther adjugat*.

Ab eodem est *conjugare*, unde *conjugata* apud Ciceronem in Topicis. A *conjugando* quoque dicti *conjuges*: de quo seorsim.

JULUS plane Græcum. Nam ἴουλος Homero est *lanugo efflorescens e genis puberum*. Hinc *villi avellanæ* κατὰ μεταφορὰν *juli* dicuntur. Plinius, lib. XVI. cap. XXXIX. *Ferunt & avellanæ julos compactili callo ad nihil utiles*. Credo inde *gens Julia*, quæ ad commendationem sui postea videri voluit id nomen accepisse ab *Julo Æneæ*, vel, juxta alios, Ascanii filio. Quod autem mensi, qui antea *Quinctilis* dicebatur, nomen datum *Julio*, id factum in honorem *Julii Cæsaris*, legem ferente M. Antonio. Nempe quia hoc mense *natus* esset Julius Cæsar.

JUMENTUM a *juvando* dictum ob societatem operis rustici, quæ nulla a minore pecore. Columella, præfat. lib. VI. *Nec tamen ulla regio est, in qua modo frumenta gignantur, quæ non, ut hominum, ita armentorum adjumento juvetur, unde etiam jumenta nomen a re traxere, quod nostrum laborem, vel onera subvectando, vel arando juvarent*. Idem etymon adfert Augustinus, quæst. in Deuteronomium, lib. V. cap. XXXVIII. & Isidorus, lib. XII. cap. I. Aliis placet esse a *jungendo*. Gellius, lib. XX. cap. I. *Jumentum non id solum significat, quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum a jungendo dixerunt*. Nonius: *Jumentum a jungendo veteres dictum putant, G litera in eo nomine attrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum dicitur*. Verum ἀναλογία facile evincit, non posse esse a *jungo*. Nam inde esset *jungimentum*, vel potius a *junctum*, *junctimentum*. Sed ἀναλογικώτερον (ut Camerarius in problematis facit) a simili vocabulo deduxeris; nempe a *jugando*. Nam a *jugatum* erit *jugamen*, unde *jugamentum*, & per syncopen *jumentum*. Eritque *jumentum a jugo*, quomodo Græcis ὑποζύγιον dicitur ab ὑπὸ & ζυγὸς, id est, *jugum*. Firmant & Gloss. vett. ubi *Jumenta*, ζεύγματα. At nihil syncope fuerit opus, si a *juvando* derives. Nam, ut a *sacratum* est *sacramen*, & addito *TUM*, *sacramentum*; a *motum*, *momum*, & eadem addita syllaba, *momentum*: sic a *jutum jumen*, & *TUM* adjecto, *jumentum*, quod etymon omnium simplicissimum, & eo confirmatur; quod *juvencum* quoque dixere, quia *jam juvare ad agrum colendum posset*, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

JUNCUS κατὰ μετάθεσιν, juxta Nunnesium, fit a σχοῖνος, ut Græcis vocatur. Malim deducere a *jungo*. G enim & C facile commutantur. Imo antiqui pro G semper C scribebant, ut alibi ostensum. Nec tamen propterea hoc nomen accepit *quod junctis radicibus hæreat*, ut tradit Isidorus, lib. XVII. cap. IX. verum quia *juncis* aliquid *jungi*, hoc est, *vinciri ligarique* soleat: unde & Germanis vocatur *binz* a *binden*, hoc est, *vinci*, *ligare*.

†JUNCUS a יונק quod exponitur ramus tener sugens humorem: quod junco convenit, qui in locis palustribus & aquosis subolescit. MAZOCHIUS.

JUNGO a *jugo*, N inserto: *jugo* a ζυγῶ, de quo in *jugum* diximus. A *jungo*, est *junga*, & ὑποκοριστικῶς *jungula*, & *jungia*. Gloss. Phil. *Jungiæ*, ἱμάντες ζευκτικοί. Nempe qua ratione a *cingo* est *cinga*, unde *cingula*. Gloss. *Cingula*, ὑποζώνη. Simileque a *strigo striga*, a *fallo falla* apud Novium.

JUNIPERUS a *junior*, & *pario*, *quod juniores & novellos fructus pariat antiquis maturescentibus: ut qui pariat usque ad tertium annum, arbori sua inhærente fructu*. Ita Casparus Bauhinus ad Dioscorid. lib. I. cap. LXXXVII. Quod si ut ex *juvenior junior* factum, ita & ex *juvenis junis* dixere, non dubium, quin hæc prior sit compositi pars. Sane in Onomastico est *Junis*, νέος. At non audiendus Isidorus, qui conflatum putat ex *finis* & πῦρ, vel ex *annus* & πῦρ: ut dicatur, quasi *finipyrus*, vel *annipyrus*. Ita enim

enim scribit lib. XVII. cap. VIII. *Juniperus Græce dicta, sive quod ab amplo in angustum finiat, ut ignis: sive quod conceptum diu teneat ignem, adeo ut, si prunæ ejus cinere fuerint opertæ, usque ad annum perveniant*. Græcis ἀρκευθος appellatur.

JUNIUS mensis a *junioribus*, ut a *majoribus Majus*. Ovid. VI. Fastorum:

Junius est juvenum, qui fuit ante senum.

Aliis placet simili συγγενῆ fieri *Junius* e *Junonius*. Itaque apud eundem Nasonem ait ibidem *Juno*:

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,
Junius a nostro nomine nomen habet.

Festus: *Junium mensem dictum putant a Junone, iidem ipsum dicebant Junonium, & Junonalem*. Tertium quoque etymon adfertur, ut a *jungendo* sit, extrito G: unde de Concordia sic idem Naso:

Hæc ubi narravit, Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coisse suis;
Et lare communi soceros generosque receptos:
His nomen junctis Junius, inquit, habet.

JURGIUM, & *lis*, ut differant, docet his verbis Nonius Marcellus: *Jurgium levior res est; siquidem inter benevolos aut propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur. Inter inimicos dissensio Lis appellatur. M. Tul. de Rep. lib. IV. Admiror nec rerum solum, sed verborum etiam elegantiam. Si jurgant, inquit, benevolorum concertatio, non lis, inimicorum jurgium, dicitur. Et in sequenti: Jurgare igitur lex putat inter se vicinos, non litigare*. Hæc Marcellus. De etymo sic Varro, lib. VI. de L. L. *Quibus res erat in controversia, ea vocabatur Lis; ideo in actionibus videmus dici. Quam rem sive litem dicere oportet. Ex quo licet videre, Jurgare ab jure dictum: cum quis jure litigaret; a quo Objurgat is qui id facit injuste*. Item Festus: *Jurgatio, juris actio*. Ex Festi igitur sententia, *jurgium* dicitur, quasi *juragium*; & *jurgare* quasi *jure* vel *de jure agere*. Sed potius *jurgo* simplex est derivatum, ut a *jure* sit *jurego* & per syncopen *jurgo*, ut a *mare marigo* & per syncopen, literæque immutationem, *mergo*, hoc est, καταποντίζω, a *per* & *rego*, *perrego*, unde *pergo*; a *jusum*, sive *jursum*, & *rego*, *surrego*, unde *surgo*. Possis & vocis originem arcessere a Græcis, ut nempe ab ὀργίζομαι sit *jurgor* præposito *I* consona.

JURO, a *jure* dicitur, cum qui *jurat*, religiose spondeat, se aliquid, ceu *jus* esset, servaturum. Itaque pro *jurando*, sive *juramento*, etiam dicimus *jusjurandum*, quod a *jure* dici indicant obliqui *jurisjurandi* & *jurejurando*. Subtilius ergo quam verius Appuleius, qui in libro de Deo Socratis *jusjurandum* dici ait quasi *Jovis jurandum*. Adduxit eum in hanc sententiam illud Ennii apud Ciceronem III. Offic.

Fides alma, apta pennis, jurandum Jovis.

Cui geminum hoc Nævii: *jus sacratum, Jovis jurandum sagmine*. A *juro*, ut Priscianus, lib. I. (ubi de literarum affinitate agit) recte ait sunt *dejero* & *pejero* correpta penultima contra primigenii naturam. At *pejero*, *R* quoque amittit, cum sit a *per* & *juro*. Hoc minime perspexit Beda, qui lib. de Orthographia ait: *Pejero vero verbum R non debet habere. Est enim quasi pejus jure*. At remansit *R* in *perjurium*.

JUS forense a *juvando*, aut *jubendo*, dici putant. Alii *jus* quidem *culinarium* a *juvando* deducunt; *forense* autem a *jubendo*. Recentiores quidam mirificas originationes commenti sunt. Sane Franciscus Cunanus, lib. I. Commentar. juris cap. II. *jus* civile dici ait a *juxta*, quia *juxta* legem sit, & ei adæquetur & accommodetur, veluti suæ regulæ: quod etiam etymon adfert Joan. de Salas, tract. de Leg. I. disput. I. sect. II. At Galeotus Martius de doctrina promiscua, lib. VII. & Franciscus Sanctius in paradoxis, tradunt, *jus* prima sua significatione signare *olera*, aut *pultem*: sed quia in conviviis pares unicuique partes dabantur, ideo metaphorice *jus* vocatum, *quod suum unicuique tribuat*. Scipio Gentilis libro Originum scribit, cum prisci in agris viverent, sæpeque infirmiores opprimerentur a potentioribus, eos qui afficerentur, ad misericordiam excitandam, ἰὼ ἰὼ, solitos exclamare: unde Tertullianus in Valentinianum: *Ut etiam inclamaverit in eam, ἰὼ ἰὼ, quasi, Porro Quirites, & Fidem Cæsaris*. Vult igitur ab ἰὼ JOVS (ut veteres loquebantur) dictum esse, quia infirmiores, nil nisi *jus* cupiant, atque expostulent. [ab ἀυτεῖν, cujus contractum ἰέω.] Alteram quoque ἐτυμολογίαν idem adfert, ut a *Jove* sit *jus*, quemadmodum Græcis δίκη (ut ajunt,) quasi Διὸς κόρη, *Jovis filia*. Probat autem hanc originationem ex Lactantio, qui ait Ennium, Euhemeri interpretem, scribere, Jovem in monte Olympo maximam vitæ partem coluisse, eoque ad illum, siqua incidisset controversia, venire solere. Sane verisimilior hæc etymologia, quam prior, quam & ii sequuntur, qui *jus* dici volunt, quasi *Jovis os*, quia nempe id demum justum sit, quod Deus sit profatus. A *jus* est *justus*: ut a *Venus*, *venustus*. A *justus* vero est *justitia*. Sic a δίκη est δίκαιος, unde δικαιοσύνη: non contra. Male igitur Ulpianus, qui *jus* vult dici a *justitia*. Nam *justi* quidem a *justitia* dicimur, ut in paronymorum doctrina Logici tradunt: sed vox nihilominus *justitiæ*, posterior est, quam *justus*, quia concreta, ut iidem docent, notiora sunt abstractis. Ac longe etiam ineptius, cum *justitia* dici volunt, quia *jus* sistat, idque ut ajunt, quia *jus* pro loco ac tempore mutetur; *justitia* vero sit æterna, ut omnino *jus* a *justitia* sistatur. Ineptissime vero omnium Alciatus, cum I. Paradox. *justitia* κατὰ ἀντίθεσιν dici ait, quasi *vistitia*, quod *vim sistat*. *Justa* pro *parentalibus*, sive *exequiis*, sic appellantur, quia sint officia sancta *jureque* debita. Græci similiter νόμιμα, hoc est, *funerationem*, seu *parentationem*, vocant ὅσια, quasi *justum sanctumque officium*: ac *parentare* similiter dicunt τὰ νομιζόμενα ποιεῖν, vel τὰ ὅσια δρᾶν. *Juridicina*, locus, ubi *jus* dicitur. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, extremo capite tertio. *Injurus* pro *injustus*, dixit Plautus, Persa. act. III. sc. III.

. . . . *Injure, inhoneste, injure.*

Ubi tamen Nonius legit *injurie*. Ab *injurus* est *injuria*, ut ab *impurus*, *impuritia*, quo capite scena utitur Plautus.

†JUSTITIA est a צדק, præposito י Heemantico, itaut sit יצדק *jusdic*, unde cum terminatione Latina *Jusdicia*, sive *Justicia*. Sic enim olim scribebant pro *Justitia*. Deinde ex post facto adinventum est JUS, tanquam si sit thema τοῦ JUSTUS & τοῦ JUSTITIA. Sed eo redeo. Ab eodem JUSDIK factum est Δίκη, & apud Latinos integra locutio JUS DICERE: & extrito sibilo, JUDICIUM, & JUDEX; Itaque verbum Dico (quod initio judiciale verbum fuit) prodiit ab illo דק, altera syllaba τοῦ *Saduk*. MAZUCHIUS.

JUSTITIUM, quasi *juris statio*. Nam, ut Gellius ait, lib. XX. cap. I. *est juris quasi interstitio quædam & cessatio, quibus diebus nihil cum confessis æris ac debiti judicatis agi jure posset*. Simile igitur est *justitium*, ac *solstitium*, quod itidem dicitur, quasi *juris statio*, hoc est, *silentium*. *Justitio* opponitur *jusdicium*, hoc est, *dies juris*, sive *quibus jus dicitur*. Itaque, ut in veteribus Glossis *justitium* vertitur ἀπραξία, ita in Glossis aliis *jusdicium* vertitur, ἀρχοντικὴ ἡμέρα.

JUVENCUS, [ex *juvenicus*.] & *junix*, ætate conveniunt, sexu differunt; quemadmodum Cornutus testatur, ad illud Persii, sat. II.

Tot tibi cum in flammis junicum omenta liquescant:

Junices, inquit, *dicuntur ætate viridiores vaccæ, inter vitulas & vaccas. Junices fœminæ, juvenci masculi dicuntur*. Gloss. Philoxeni: *Junix*, δάμαλις. *Juvencus* unde sit docet Varro, IV. de L. L. *Juvencus, juvare qui jam ad agrum colendum posset*. Similiter Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed is alterum quoque etymon addit, ut sit a *Jove*, quia *Jovi mactaretur*. At longe verisimilius est, ita dici a *juvando*. Eadem origo *junicis*. Nam itidem a *juvando*

do junix, quasi *juvenix*. Pro utroque etymo est, quod & a *juvando jumentum* nomen accepit: ut ostensum suo loco. Quibusdam placet, *junix* dici a *jugo*, quasi *jugenix*. Ita simile erit Græco ὑποζύγιον, quomodo *jumentum* vocatur, a ζυγὸς, id est, *jugum*. Sed etymon hoc minus placet, quia συγκοπὴ hæc, quantum recordor, in derivatis a *jugum* minime invenitur. Quare si a superiori etymo discedere lubeat, verisimilius dicatur, & *juvencum*, & *junicem*, sic dici ab *ætate juvenili*. Ita ea *juvenix* erit *junix*, ut a *juvenior*, *junior*. Quod etymon paulo post adfert Cornutus. Nec displicet.

J V V A N I S Stephano Goicharto dici videtur vel quasi *jubenis* a *juba*, quia comatus; vel quasi *jupenis*, ab ὑπήνη, *barba*; unde ὑπηνήτης Luciano *juvenis*, quasi *barbatulum* dicas. [est ab Ἴης.] Sed simplicius, puto, deduxeris a *juvo*: ut *juvenis* proprie significet *vegetum firmumque*, *& ætatis beneficio ad juvandum aptum*. Cum ad homines restringitur, *juvenes* dicuntur *eo quod Rempublicam in re militari possent juvare*: ut ex Varrone tradit Censorinus. A *juvenis* autem veniunt *juventus*, *juventas*, & *juventa*: quæ ita differunt, quod *juventus* sit multitudo *juvenum*, *juventas* sit Dea, *juventa* ætas. Posteriora hæc eo pacto distinguit quoque Nonius: ac in nummo Aurelii & quorundam aliorum *Dea* liquido vocatur *Juventas*. Μετωνυμικῶς tamen interdum ponitur pro *ætate*. Ita, Pierio teste, v. Æn. legitur in codice Romano antiquissimo:

. . . . *Si nunc foret illa juventas.*

Et lib. VIII. codices multi habent:

Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.

Utramque notionem complexum Glossarium Philoxeni, in quo est *juventas*, ἥβη. A *juvenis* est tum *juvenalis*, tum *juvenilis*, ut a *vernus vernalis*, & *vernilis*, quemadmodum dicemus in *vernus*. Prius illud crebro in libb. vett. legas, ubi in vulgatis *juvenis*: Ut apud Martialem in apophoretis de *monobiblo* Propertiana (ita enim lemma id concipitur in libb. vett.)

Accipe facundi carmen juvenale Properti:
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

Confirmat hanc rem quoque, quod C. Julius Romanus lib. de analogia scribat, *Juvenalis* cum proprium est, ablativum facere per *E*: (unde Martialis, *Cum Juvenale meo*:) cum vero adjectivum, per *I*. Unde Maro, v. Æn.

. . . . *Juvenali in corpore vires.*

Vulgati Maronis codd. habent *juvenili*. Sed in Romano ac antiquis plerisque omnibus *juvenali* legi testatur Pierius: qui & in antiquissimo Ovidii codice se reperisse ait epist. ad Maximum:

Tu mihi dictasti juvenalia carmina primus.

Suntque loca id genus innumera in codd. vetustis. A *juvenis* est comparativus *juvenior*, & κατὰ συγκοπὴν *junior*. In vett. autem libris interdum reperire est integrum *juvenior*, ubi vulgo *junior*. Ut apud Senecam, epist. XXVI. *Juvenior es, quid refert? non dinumerantur anni*. Ita Opsopœus invenit in tribus MSStis, item Modius in suis. Legas & apud Ambrosium, in Psal. CXIX.

J V V O [ab ἰάω, ἰάσω, ἰάομαι] malim deducere ab antiquo nominativo *Jovis*, quando homo homini deus: ut proverbio docemur: quam *Jovis* a *juvando*: ut veteres voluere: eosque inter Agellius, lib. v. cap. XII. At idem recte *Jupiter* dici monet, quasi *Jovis pater*, non quasi *juvans pater*; quod Cicero scripsit, lib. II. de nat. Deor. nec quasi *juvans patrem* κατ' ἀντίφρασιν, cum regno expulerit *patrem* Saturnum: prout ἐτυμολογίζει interpres Alberti M. Sed audiamus ipsum potius Agellium: *Jovem*, inquit, *Latini veteres a juvando appellavere, eundemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis Jupiter, id plenum atque integrum est Jovis pater. Sic & Neptunus pater conjuncte dictus est, & Saturnus pater, & Janus pater, & Mars pater: hoc enim est Marspiter. Item Jovis Diespiter appellatus, id est, diei & lucis pater: idcircoque simili nomine Dijovis dictus est, & Lucetius, quod nos die & luce quasi vita ipsa afficeret & juvaret*. Hactenus Agellius. A *Dijovis*, *Dialis* flamen dictus videtur Varroni, lib. IV. de L. L. Sed puto esse ex eo, quod Græci *Jovem* Δία vocant. *Dijovis* autem ex *Deus Jovis*, uti *Diana*, quasi *Dea Jana*. Erit autem *Jovis* a *Jova*, hoc a *Jehova*, si recta est hæc *Dei* appellatio. Nec enim pauci de hoc ambigunt, quia, ut ajunt, puncta vocalia, quibus ea vox apud Hebræos notatur, non propria sint, sed (nisi qua regulæ Grammaticæ immutationem exigunt) alieni nominis, puta *Adonai*, vel *Elohim*. Quæ autem vera propria ejus puncta sint, incertum est: ut hoc sane respectu non male id nomen dici possit ἀνεκφώνητον, seu *ineffabile*; non autem quasi aut in se id pronunciari non possit, aut magis religio sit in nomen *Dei* efferre, quam alius, quæ Judæorum superstitio est. Sane ab antiquitate hic parum auxilii, cum nec apud Græcos, nec Latinos patres vel *Jehova* legere sit, vel vocem aliam literis יהוה signatam. Quod autem nec LXX. id nomen expressere, factum ex eo videtur, quod Græcus sermo id nomen servare non possit: ut qui careat litera *jod*, & *vau*, neque in fine adspiret. Atque hoc etiam sensu olim ἀνεκφώνητον dici potuit. Interim non dubium sit, quin nomen id ab ipsa *Dei essentia* sumatur: ut quod sit a radice Chaldaica הוה, quod significat *esse*: unde illud *Dei* nomen sic περιφράζει Joannes, Apocal. I. ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Sed de recta ejus nominis pronunciatione fortasse alibi se commodior offeret fusius dissertandi locus. Si receptæ insistendum opinioni, quam doctissimus Folierus in Miscellaneis tuetur: non dubium, quin *Jovis* ex *Jova*, hoc ex *Jehova*, factum sit. Sed sane an *Jehova* dixerint, valde est incertum, cum puncta sint alterius nominis. Quare verior fortasse aliorum opinio, qui censent ex Ζεὺς esse *Jovis*. Nam Æoles dividebant diphthongos. Itaque pro παῖς dicere πάϊς, pro Ζεὺς, Ζέυς. Hinc Æolice β inserto Ζεβὺς. Et Z in *I* converso, ut a ζυγὸς *jugum*, sic a Ζέβυς *Jovis*. Non dubium vero, quin cum & Hebræi יה contracte dicant pro יהוה, ab illo יה, sit Ἴακχος seu *Jacchus*. Nempe *Dei* veri nomen idolo suo dederunt. Becmanus judicat etiam a יה esse Germanicum *ja*, ut proprie adverbium id sit sancte & quasi cum nominis divini testatione aliquid affirmantis. Est & apud Osiandrum cap. VI. annotat. in harmoniam Evangelicam longa disputatio, qua comprobare conatur, nomen *Jesu* esse a יהוה. Nam nomen id inserto ש ex ineffabili factum esse effabile, quemadmodum absconditus & incomprehensibilis Deus assumpto homine cœpit nobis esse cognoscibilis. Sed argumenta ejus parum valida sunt, quod singillatim ostenderemus, nisi prolixitatis metus impediret. Nunc illud tantum dicam, proprium Salvatoris nomen fuisse ישוע. Græci spiritum solent omittere: ut sit ישו. Præterea in fine ascribunt ς. Ut pro *Judah*, Ἰούδας dicunt; pro *Thomah*, Θωμᾶς. Ut facile concidant, quæ de summa nominis immutatione argutatur Osiander. ישוע vero est a שוע, quod est *salus*. Hæc mens verborum angeli, cum ad Mariam ait: *Et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis ipsorum*. Videri itaque queat voci *Jesu* respondere Græcum Σωτὴρ *Sospita*. Sed secus est. Nam id *servilo nomen* est ex eo impositum *non quod alios servasset*, sed *quod ipse servatus esset*, *in bello*, unde & *servi* appellationem deducunt Jurisconsulti. *Jesus* vero dictus, *quod alios interitu liberasset*: ut Latine melius reddere non possis, quam *sospitatorem*. At Hebrææ linguæ ignorantia falluntur, qui Ἰησοῦς deducunt a futuro ἰάσω, ab ἰάομαι, id est, *medeor*, unde Argonautæ nomen, Ἰάσων, & commune vocabulum ἰατρὸς, *medicus*, ut Ἰησοῦς dicatur, quia sit *spiritualis medicus*, *sanans suos a peccatis*. Atque in eo, uti dixi, linguæ inscitia eos fefellit. At non linguæ, sed rei ipsius ignorantia decepit olim gentiles, cum eidem

a *bonitate*

a *bonitate* nomen impositum putarent. Quippe cum scirent χρηστὸς significare *optimus*, nempe a χράομαι, quasi *maxime utibilis*: *salvatorem* nostrum *Chrestum*, nosque *Chrestianos* appellarunt. Atqui, quod neque *Christianorum pueri* nesciunt, vera appellatio est χριστὸς ac χριστιανοὶ, a χρίω, id est, *unge*: ut idem sit χριστὸς, quod *Messias*, hoc est, *Maschiah*, משיח, a משח, hoc est, *ungere*. Judæi quoties in prophetis aut Psalmis occurrit משיח, malunt id ἠλειμμένος vertere, quod ab ἀλείφω, id est, *unge*, quam χριστὸς, quod idem notat. Ejus autem consilii ratio est, quod hoc pacto magis occultatur prophetæ consilium, agentis de *Servatore* nostro, cujus nomen *Christus* Judæis nimis oculos præstringat, si iisdem literis apud prophetam legatur. *Christus* autem *Salvator* noster dicitur, non quia *oleo externo unctus* (quamquam sic quoque inunctus, sed ad sepulturam,) verum partim donorum ratione, quæ a Spiritu S. accepit sine mensura, partim ratione vocationis, quia a Patre suo ordinatus summus noster Propheta, Sacerdos, & Rex. Atque hoc παρέργως.

JUXTA, & *juxtim*, a *jugo*, pro *junge*. Nam quod alteri *jugatur*, sive *jungitur*, id *juxta* illud esse dicitur; *juxtim* est apud Lucretium, in IV.

Esse vides juxtim miscentes vulta parentum.

Nempe ut a *junctum*, *junctim*. Itaque *juxta*, & *juxtim*, valent *prope*, παρὰ, πλησίον, ut in vett. Gloss. exponuntur. Itaque Virgilio, *juxta æquora* valet *prope æquora*. Plauto, *juxta mecum*, *una mecum*, *junctim*. Juniores pro *secundum* usi: ut cum dixere, *juxta Aristotelem*. Sed non arbitror Augusti ævo quemquam sic locutum. Imo nec multum eos juvat hoc Gellii, lib. IV. cap. IX. *Nigidius Figulus*, *homo*, *ut ego arbitror*, *juxta M. Varronem doctissimus*. Nec enim valet, *secundum Varronem*, sed *una cum Varrone*, sive *conjunctim cum eo*. Nam Varro & Nigidius, Romani generis doctissimi & culmina fuere humanitatis: ut idem ait, lib. IV. cap. XVI. & lib. XIX. cap. XIV. In MSStis pro *juxta* legas non raro *justa*: credo ut *mista* dixere pro *mixta*. Nam *mixtum* prius, quia ex *miscitum*; deleto enim solo i est *misctum*, & per transpositionem, *micstum*, sive *mixtum*: quia *x* est compendium duarum literarum *cs*. Alii tamen malunt *juxta* esse e *justa*, ut *Ulyxes* ex *Ulysses*.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICON LINGVÆ LATINÆ

Editio novissima

In qua præter ISAACI VOSSII additiones

Ad fidem Amstelodamensis anni 1695. expressas

ACCESSERVNT NVNC PRIMVM EDITÆ

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIÆ QUAMPLURIMÆ EX ORIENTE PETITÆ

ET

TYRRHENICARUM VOCVM ORIGINATIONES

PARS ALTERA.

NEAPOLI. EX REGIA TYPOGRAPHIA
MDCCLXIII.

GERARDI JOANNIS VOSSII
ETYMOLOGICVM LATINVM

C U M

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIIS QVAM PLVRIMIS EX ORIENTE PETITIS

E T

TYRRHENICARVM VOCVM ORIGINATIONIBVS.

Etymologiae Mazochianae signum † praefixum habent.

LABARVM, *vexillum* erat *ingens*, quod imperatori præferri ac a militibus adorari solet, circiterque Adriani tempora usurpari cœptum. Id in crucem commutavit Constantinus, cum ei per somnum apparuisset, hisce verbis inscriptis, *ἐν τούτῳ νίκα*, *in hoc vince*. Putarunt quidam, olim sic vocitum ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, hoc est, *a pietate*, cujus erat signum. Verum obstat, quod Constantini demum ætate id acceperit. Sane meminit quoque eius Tertullianus in Apologetico. Quare verisimilius sic dici a λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quamquam & esse video ex antiquis, quibus visum fuerit vocabulum origine Latinum a *labore*, quia (ut apud Nazianzenum videre, a legere est,) καμάτων λυτήριον, *laborum solutio*, vulgo diceretur. Sane λάβωρον per ω a Romanis vocari scribit Hermias Sozomenus, lib. I. cap. IV. [vide Valesium, qui tamen non persuadet. In Lexico Cyrilli λαβάριον est, & εἶδος ἐκπώματος & σκέπασμα.] Sed obstat huic etymo mediæ syllabæ quantitas, quam non Rabanus Maurus solum, sed & Prudentius corripit, cum de Constantino ait:

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum ....

Verisimilius igitur Fullerus, lib. IV. Misc. cap. XII. censet *labarum* esse a λάφυρον, υ in α abeunte, ut a κύλιξ, *calix*. Nempe quia primitus *labarum* fuerit λάφυρον, hoc est, *exuviæ seu spolia hosti vivo detracta*. Puta paludamentum imperatorium, quod vexilli loco gestabatur. [& puto hoc postremum verum, & fuisse *velum seu paludamentum imperatorium, & ab Ægyptiis translatam vocem*. Hesychio est λαβρέον, sic enim legendum ordo docet, a latis & magnis sic dictum auribus, ut puto.] Vide plura de *labaro*, dicto Sozomeni loco, ac imprimis Eusebium, libb. de vita Constantini, lib. I. qui de forma ejus: at lib. II. de ejus vi. Ex junioribus quædam de *labaro* Gyraldus, dialogismo XXV. Alciatus, in XII. lib. Cod. tit. de Præpositis *laborum*, Mekerchus de pronunciat. Ling. Gr. cap. XXXIV. Cujacius l. XII. Tit. XVIII. Lipsius, ad lib. III. de cruce, cap. XV. & Observat. lib. XI. cap. XX. Meursius, in Glossaria, voce λάβωρον.

LABDÆ dicti flagitiosi homines, qui id agunt quod Varro, Marcipore, dixit *buccam offendere*; Suetonius *ore morigerari*, item *capiti illudere*; Martialis *fellare* & *irrumare*. Juvenalis:

Inguinis & capitis quæ sint discrimina, nescit.

aliique aliter. Usus sic *labdæ* voce Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς.

.... *Depsistis, dicite labda?*

Allusit & Ausonius: *Cui ipse linguam cum dedit suam, labda est*. Nominis ratio est, quod *labda* sit prima litera in λείχειν, [λαικάζειν] vel λεσβιάζειν, quod idem est ac *irrumare*, a *Lesbiorum moribus*; qui morbo hoc infames; ut & Phœnices, unde Lucianus id vocat φοινικίζειν· & Campani, unde *Campanum morbum* nominat Horatius. Quod vero *labdas* potius, quam *lambdas* dixere, id est ex eo, quod Græci εὐφωνίας causa λάβδα dicerent pro λάμβδα, omisso μ, quomodo Syri *lamda* dicunt omisso *b*.

LABES, a *labor*; ut a *cædo*, *cædes*; a *nubo*, *nubes*. Itaque proprie pro *ruina*, aut *lapsu*, ponitur; quam notionem tribuit Servius in I. Æn. Quia autem deformia sunt, quæ *labe* conciderunt: hinc per translationem sumitur pro *macula*. Nonnulli tamen ita malunt vocari, quia *illabitur* vesti vel alteri rei. Nunnesio placet esse a λύμη, quod significat *sordes*, *illuviem*. Aliquibus etiam visum, esse a λώβη, quod notat *injuriam*, *contumeliam*, *dedecus*: nempe a לָעַג, quod est, *irrisit*, *contumelia affecit*.

LABOR aliquibus videtur esse a πόνος, *dolor*. Sane *labor* non raro sumitur pro *miseria*. Sed μεταληπτικῶς. Quare censeo esse ab ἄχος, *L* præmisso. Nam ἄχος, [Hesychio etiam αἶνος.] Euripidi idem ac κάματος, teste Eustathio. Vel *labori* nomen impositum ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, nempe ea verbi notione, qua Xenophon, & alii, dicunt, λαμβάνειν ἔργον, *opus suscipere*. A *labore* est verbum *labare*. Nam qui *labat*, idem *laborat*, ut vitet *lapsum*. A *labo* autem est *labor* verbum. Vel & *labare* & *labi* erit ab intensivo λα, & βῶ, hoc est βαίνω. Ita proprie significent *celeriter descendere*. Ut, *Labere*, *Musa*, *polo*. Juxta aliquos *labori* fuerit nomen ex eo, quia facit, ut *labent* ac deficiant vires. Sed magis placet *labo* κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *laboro*: quia *laborare* dicuntur, qui premuntur, & male habent. Quomodo homo *febre laborat*, aut *cornu laborat* in acie. Quod si est, non a *labando labor*, sed a *labore labare* aliquid dicetur. A verbo *labor* est *lubricus*, *A* in *V* abeunte, quomodo a *salto* est *exulto*: a *calco*, *conculco*. Nunnesio tamen in Grammatistice placet *lubricus* esse a λοβρὸς, quod exponit *humidus*, *lubricus*.

LABRVM nunc notat *vasis genus*, *in quo lavabant*; nunc *rei alicujus*, ac imprimis *oris extremitatem*. Utramque notionem complexæ Glossæ Philoxeni, in quibus

quibus legas: *labrum*, χεῖλος, λυτήρ. Pro vase usus Maro, XII. Æn.

. . . . *Hoc fuscum labris splendentibus amnem*
Inficit . . . .

Diciturque hac notione quasi *lavabrum*, ut testatur Marius Victorinus. Estque similiter Græcum λυτὴρ a λύω. At altera significatione *labrum*, uti & *labium*, venit, non quidem a *labendo*, ut Isidorus putabat lib. XI. Orig. cap. I. sed, ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. *Labiis* enim, sive *labris*, cibum apprehendimus; res quoque aliæ si ansas non habeant, *labris* plurimum apprehenduntur. Donat. ad Eunuch. Act. II. III. ait: *Labra sunt superiora, labia inferiora*. At contra apud Agrætium legas: *Labium superius dicitur, labrum inferius*. Verrius Flaccus quemadmodum Charisius tradit, lib. I. *sic distinxit: modica esse labra, labia autem immodica: & inde labeones dici*. Sed recte monet Charisius, *labra*, & *labia*, distincte dici. *Labia* Græcis χείλη, unde quibus ea immodica, *chilones* vocantur, teste Festo, Charisio & Velio Longo: ut in *ebile* dicimus. Iidem Latinis a *labiis labeones*, ut ea Verrio Charisius docuit. Apud Priscianum, lib. IV. legas, a *labe* esse *labeo*. Ita & veteres habent membranæ nostræ, & antiqua editio Veneta anni CIↃ CCCCLXXVI. & postrema Heliæ Putschii. Sed a *labiis*, vel scripsit, vel scribere debuit Priscianus. Iidem a *labris* videntur *labresi* nuncupati. Glosse Græcol. Πρόχειλος, *labrosus*.

LABRUSCA est, quæ Græcis ἄμπελος ἀγρία. Geminum ejus etymon adducit Servius, ad Ecl. V. *Labrusca vitis agrestis, quæ quia in terræ marginibus nascitur, labrusca dicitur, a labris & extremitatibus agrorum; vel quod sapore acerbo labra lædat*. Priorem sententiam apud Nonium quoque legas: *Labra*, inquit, *non hominum solum, sed & margines vel fines dici posse auctoritas persuadet. Nam & labruscam genus erraticæ vitis esse volunt, quæ & in sepibus & in labris agrorum & terminis nascitur*. Similiter Isidorus, lib. XVII. cap. V. [Malo ex ἀγριάμπελος, uti ἀγρίας ἀμπέλου dictam fuisse, docet Nicandri Schol. uide quoque Hesych. in ἀγριάμπελος. Puto omnia idem valere, ἀγρία, ἀγρίφη, vel ἀγρίφα, unde ἀγρίφα Ἀθηνᾶ· item ἄγριφος, vel ἄγριππος, Laconicum, *non olea tantum, sed & qualibet sylvestris planta*. Αἰ autem ἐπιτατικόν.]

LAC κατ' ἀποκοπὴν nunc dicimus, quod veteribus *lacte*. [γλάγος] Isidorus, lib. XI. cap. I. deducit a λευκὸν, id est, *album*. Sed præter principem litteram nulla convenientia inter λευκὸν & *lacte*. Quare iis potius subscribam, qui a *laciendo* derivant, quia *elicitur*: vel potius ἀπὸ τοῦ γάλακτος, truncata prima syllaba. Idem factum in *nosco*, quod a γνώσκω. Γάλα unde fit, dicimus in *Galaxias*. Dictæ *lactes*, per quas in homine & ove cibus labitur, ut idem Plinius, lib. XI. cap. XXXIII. de etymo ita eadem origine Priscianus, lib. VI. *Lactes partes sunt intestinorum a Græce γαλακτίδες dictæ, & servaverunt apud nos quoque idem genus, cujus singulare hæc lactis est*. Perottus vult *lactes* a *laciendo* dici, quia *alliciant cibum*: sed verisimilius est, sic vocari a *mollitie lacteoque candore*: proprieque *lactes* videntur non *intestinum*, etsi id Nonius quoque sensit; sed *pingue* illud intestinum ambiens. Singulari, Prisciano teste, usus Titinnius: *Craticula, cerebellum, lactis agnina*. Plurali, eodem auctore, Pomponius: *Ore te, Basse, per lactes tuas*. Usurpat & Plautus, Curcul. act. II. sc. III.

Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

Ita Nonius legit, non *lassis*, cum inedia cibique vacuitas mesenterium ac intestina non *lasset*, sed *laxet*: nisi dicas cum aliquibus, *lassis* (quod quoque in MSS. invenitur) pro *laxis* dici, quomodo promiscue scribebant *adassint* & *adaxint*. A *lacte* quoque dicta *lactuca*, nempe *lactuca* unum duntaxat genus olim cognitum erat: *miconium* nempe. Id quia *lacte* abundat, *lactucæ* nomen universo generi inditum est. Varro, IV. de L. L. *Lactuca à lacte, quod olus id habet lac*. Similiter Isidorus, lib. XXII. cap. X. Sed alterum quoque, quia *lacte* feminas nutrientes *implet*. Sed prius istud præstat. A *lactuca* Romæ *lactucini*, de quo alibi. A *lacte* etiam *lactare*, id est, *lac præbere*, unde Varroni in libris rerum divinarum, *Lactans Deus*, qui *segetes facit lactescere*. Ab eodem *lactere*, *lac sugere*, unde *lactentia frumenta*, apud Maronem, I. G. ubi Servium vide.

LACERE, cum alibi usurpat Lucretius, tum lib. V.

Quæ lacere in fraudem possent, vinctesque tenerent.

Venit a *lax*. Festus: *Lacit, decipiendo inducit; inde est allicere, & lacessere. Inde lactat, illectat, delectat, oblectat*. Hæc Festus. [ea *lacio*, unde *inlacio*; omnia a *laqueo*]. Vel erit *lacio* ab ἰλλέω, ἰλλίω seu ἴλλω, κατὰ μετάθεσιν principum literarum. Vel potius a λακίζειν, quod Hesychius non solum exponit ῥηγνύειν, *rumpere*: sed etiam θωπεύειν, hoc est, *adulari, blandiciis illicere*. Vel (quod Martinio visum) ab Hebræo לקח, *capere blanditiis, allicere*. A *lacere* est *lactare*, non quidem cum notat *lac præbere* (tunc enim est a *lacte*) sed cum significat *blanditiis trahere*: qua notione est a *lacere*, ut a *ducere ductare*. Interdum ἀταλῶς notat *trahere*, ut cum Lucretius ait, *catellos a canibus pedibus lactari*. Sic enim eopse libro canit:

At catulos blande cum lingua lambere tentant,
Aut ubi eos lactant, pedibus, morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus, &c.

Ab hac ejus vocis notione est *delectare*; unde hoc *allicere & attrahere* interpretatur Nonius. Parque ratio est in *oblecte*, item *prelecte*, quod est, *prolicio*, sive *elicio*. Utitur non uno loco Apuleius. Item in *electo*, quod Festus agnoscit, ac Plautus usurpat, Mercat. act. I. sc. II.

. . . . *Ea ego huc procucurri gratia,*
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret.

Hoc est, ne rem totam interrogando, abblandiendoque, ea te rescisceret. Utitur idem, Asin. II. II. *Delicio* usurpat Titinnius apud Nonium:

Quod ea parasitus habeat, quibus illum sciat
Delicere, & noctem facere possit de die.

Hinc dictæ *deliciæ*, quia *deliciant*, ac *trahant ad se*. Rectius autem *deliciæ* per *C* scribitur in vett. libb. quam, ut vulgo, per *T*. Quippe non tantum *lacio* per *C* scribitur, unde *delicias* deducebamus; sed & *delicatus*, quod a *deliciis* factum est. Possis tamen & *delicias* deducere a χλιδᾶν, *in deliciis vivo*: nempe κατὰ μετάθεσιν. Sed prius simplicius est. Ab *eliciendo*, *Jupiter* dictus *Elicius*.

Eliciunt cælo te, Jupiter: unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Ab eopse verbo *meretrices*, Festo teste, dicuntur *elecebræ argentariæ*: puta ab *eliciendo argento*. Plautus, Menæchmis, act. II. III.

Nam ita hic sunt meretrices omnes elecebræ argentariæ.

Atque ut ab *eliciendo elecebræ*; sic ab *illiciendo illecebra*. Ejusdem originis sunt *elices*, hoc est, *sulci aquarii* tertia aratione facti ad aquam deducendam. Idem Festus: *Elices, sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris*. Ubi *liras* dixit pro *sulcis minoribus*, unde aqua deducitur in sulcos majores. Columella, lib. II. cap. VIII. *Sed quamvis tempestive sementis confecta erit, cavebitur tamen, ut patentes liras, crebrosque sulces aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus, & omnem humorem in colliquias, atque inde extra segetes derivemus*. Ubi *Elices* hasce Martianus J. C. a *divertendo* vocat *diverticula*. Ab *aquis eliciendis* dicti quoque *elicatores*. Gloss. Philox. *Elicatores*, ὑδρευτῆρες. Ejusdem originis est *illex*, seu *illix*. Festus: *Inlices, canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab illiciendo dicti*. Ubi malim *ab inliciendo dicti*. Etiam ab *illiciendo illex* dicebatur avis in aucupiis. Quo respicit Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Itidem hic apud nos: ædis nobis area est, auceps sum ego,
Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.

Ubi *illex* est *avis ceteras illiciens*. Gr. παλεύτρια. Ea solet esse *accipiter*. At aliud est *illex* porrecta secunda in obliquis. Est enim, *qui legi non paret*, teste

teste Festo : diciturque ut *exlex*. *Inlicium* quoque, & *colliciæ*, hujus sunt loci. Festus : *Inlicium dicitur, cum populus ad concionem illicitur, id est, vocatur. Unde collicia tegulæ, per quas aqua in vas defluere potest.* Censet *collicias* dici a *colliciendo aqua*, ut *inlices*, quia *iniiciant aquam*. Plinius autem, lib. XVIII. cap. XIX. *collicias* vocat, quas *elices* dicebamus. Nempe *sulcos agri aquarios*. Fortasse autem verius est *collicias* dici a *con* & *elicio* : quasi dicas *conlicias*. Aliqui etiam putant quasi *colliquias* vocari a *colliquando*. A *pelliciendo* est *pellax*, ut II. Æneid.

. . . . *Invidia postquam pellacis Ulissei*.

[a πάλλαξ, πάλαξ· unde παλλακευμὸς, & προπαλακευμὸς.] Inde *pellacia* : ut apud Lucretium :

Subdola cum ridet placidi pellacia Ponti.

Gloss. Græcol. Δόλιος, *dolosus*, *astutus*, *tergiversator*, *pellax*. A *pelliciendo* quoque dicitur *pellicator*, teste Festo, *qui in fraudem pellicit* : ac, eodem auctore, *pelliculatio* dixit Cato, pro *inductione in fraudem* : *Pellicio* autem dicimus pro *perlicio*, quia „teste Vello Longo, ex præpositione *per*, *R* abit in *L*, sequente *L*. ideoque semper *pellicio* legitur apud Lucillium, eodem teste : similequue est *pellabor*, pro *perlabor*. *Pellego* quoque maluere, quam *perlego* : ut docet Terentius Scaurus. *Perlego* autem scribo per *R*, ut & *intellego*; quomodo utrumque scribitur in vett. libb. Vide Ang. Polit. lib. V. epist. III.

LACERNA, *vestis* pallio, aut penulæ, similis, ita dicta putatur quasi *lacera*, quod capitio minor esset : ut Festus ait, sive potius Paullus Diaconus. Sed cum vestis fuerit domestica, vel qua foris quidem, sed ad imbres arcendos, uterentur : fortasse verius Martinius deducit a λακερὸν, hoc est, *vulgare*. Hesychius : Λακερὸν, ἀπαῖον.

LACERO mirifice ἐτυμολογίζει Perottus. Nam censet esse a *larvis*, quæ descendentes, uti ait, *lacerant cadaver*. Melius Nunnesius a ῥακόω, quod idem notat. Nam ρ sæpe abit in *L*, ut παῦρον, *paulum*; λείριον, *lilium*; ἶρις, *lis*, &c. At vera sententia est, a λακῶ esse *lacero*. Λακεῖν quippe non tantum notat *sonare*, *crepare* : sed etiam *cum crepitu rumpi*, uti fit in iis, quæ *lacerantur*. itaque Hesychius λάκε non solum exponit ἤχησεν, ἐψόφησε, verum quoque ἐθλάσθη, συνετρίβη· puta per μετάληψιν, qua antecedens colligitur ea consequente. Idem Hesychius : Λακίζει, ῥηγνύει, σπαράσσει. Λακὶς quoque est σχίσμα, ῥαγάς, *scissura* seu *fissura*, juxta eundem : sed speciatim pro *parte panni avulsa* accipitur. Nec ab ea significatione verbi λακῶ tantum *lacero* dixere, sed & *lacino*. quod in vett. codd. legas : sed usitatius *lancino*, *N* inserto, ut a λείχω, *lingo*; a νίφω, *ningo*; a πτίσσω, *pinso*. Vide plura de hoc verbo in *Lancea*.

LACERTUS proprie est os inter acutam gibbamque brachii partem, & manus vertebram. Contra *brachium* proprie est os inter humerum, & lacertum. Sic ea distinguit Ovidius, I. Met. fab. IX.

. . . . . *laudat digitosque manusque*
Brachiaque & nudos media plus parte lacertos.

Nec aliter accipiendum in illo apud Tullium, II. Tusc. quæst.

O pectora, o terga, o lacertorum tori.

Et hoc de Senect. *Aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse. At hi quidem jam mortui sunt.* *Lacertum* autem quidam dici volunt a *lacerto serpente*, qui & *lacerta* dicitur, eadem nempe ratione, qua Græci pro eo utraque terminatione σαῦρος, & σαύρα, dicunt. Aliis contra placet, *lacertum serpentem* dictum, quod *pedes habeat ad similitudinem lacertorum in nobis*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Lacertus reptilis genus est, vocatus ita, quod brachia habeat*. Ubi Isidorus pedes lacertorum brachiis comparat, partim quia pedes eorum tanquam e palmis sive volis in digitos findantur : partim quia pedes in obliquum flectant, uti homo manus, cum quadrupes ingreditur. Est & *lacertus piscis* genus, cui inde nomen, quod *lineis, quibus cinctus, referat lacertum terrestrem*. Meminere Plinius, Juvenalis, Martialis, &c. Vide Hier. Magium, lib. II. Miscell. cap. XI. Adde & quæ de *lacerto peregrino* tradit Rondeletius, lib. XV. de piscibus, cap. IX. A *lacertus* apud Cic. Colum. Ovidium, alios *lacertosus* legas pro *toroso*, *validoque*, quia nempe hominis robur in *torosis lacertis* maxime est conspicuum.

LACESSO esse frequentativum a *lacere* scribit Charisius, lib. III. cap de paragogis ; & Phocas, in Arte, cap. de verbo ; imo & Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CXXIII. *Et qui lacessit*, inquit, *plus quam lacerat, & qui vexat, plus quam vehit*. Sed rectius a *lacio* deducit Festus in *Lacit*. Nempe ut *capesso* a *capio* ; *facesso* a *facio* ; *arcesso* ab *arcio*, hoc est, *adcieo*. Nec movere debet, quod *lacessere* dicatur, qui *odiose provocat* : *lacere* vero proprie sit ejus, *qui amice id facit* : unde *delecto*, *oblecto*, & alia. Nam natura sua *lacio* vox est media : unde tam mala, quam bona, *elicere* dicimur. Imo prima sua notione in malam partem capitur : si Festo credimus, qui *lacere* exponit *in fraudem inducere* : ac deducit a *lax*, id est, *fraus*. Absque hoc esset, videretur *lacesso* esse a λάσκω, quod significat λοιδορῶ, κακολογῶ, *convitior*, *maledictis lacesso* : nempe a לשון, hoc est, *lingua*, qua maledicta vibrantur.

LACINIA est *extima pars vestis nunc protuberans, nunc recedens*, ut idem sit ac *fimbria*. Gloss. κράσπεδον, *lacinia*, *fimbria*. Id malim, quam ut sic dicantur *flexus & quasi convalles inter editiores corrugatarum vestium partes*. Nec enim, puto, sic ipsæ convalles : sed infima pars vestis incisæ, ac nunc prominentis, nunc recedentis. A *lacerando* dici, legitur apud Festum in *dilaniare* : sed pro *lacinia* apud eum *lanienа* legendum, jam alii monuere. Veram originem indicavit Angelus Caninius, qui ait esse a λακίδες. Nam Græcis sic dici partem vestimenti, & imprimis eam, quæ *lacerando* avulsa, cognoscimus ex Aristophanis Acarnan. & doctissimo Grammatico Hesychio in λακίδες. Nec tamen ἀμέσως est a λακίς, sed a verbo λακῶ est *lacino*. quod idem ac *lancino* & *lacero*. A *lacino* autem est *lacinia*, ut ab *adtego*, seu *attego*, *attegia*, hoc est, καλύβη, seu σκηνοπηγία, ut vett. Gloss. exponunt. *Laciniam* vero esse partem vestimenti, disertim scribit Festus in *lacerare*. Ac sic usus Plautus, Asin. act. III. sc. II.

Laciniantem Lacinia tenet latrimans.

Et Cicero Fil. lib. XVI. ep. XXI. *In lacinia servantem ex mensa secunda semina*. Quem locum P. Manutius satis inconstanter enarrat. Nam cum prius dixisset, *laciniam* hic non *pro vestis parte*, sed *lintеola* accipi, eodemque modo dixisse Plautum, Mercatore, Act. I. sc. II.

Sume laciniam, atque absterge sudorem:

paullo post, quasi pœnitudine ductus, ipse *laciniam* hic *vestimenti partem* interpretatur. Ego sane alteram illam significationem plane ignoro, nec ea Plauti loco adstrui potest. At illud verum, quin vestis flexuosa sinuosaque multas habet *lacinias*, sive partes : μεταφορικῶς *lacinias* quoque dici partes in quas vel greges, vel civitates, vel alia id genus modi, dividuntur. ita Columella de grege male affecto locutus, lib. VII. cap. V. *Cum deinde grex ad locum fuerit perductus, in lacinias colonis distribuatur. Nam particulatim facilius, quam universus convalescit*. Plinius quoque, lib. VIII. cap. V. de capris ait : *Fœminarum generositatis insigne, laciniæ corporibus a cervice bina dependentes*. Ubi *lacinias* vocat, quas Varroni, lib. II. cap. III. *mamillæ pensiles*, Festo *nencola*, sive, ut in aliis libris est, *noncola*, vel, ut Josephus Scaliger, notis ad Varronem legendum putat *nævola*, ut nempe sic dicantur, quod sint velut *nævoli*, quomodo & de *mamillis* agens loquitur Gellius. A *lacinia* est *laciniosus*, quod proprie convenit *vestibus sinuosis* : sed μεταφορικῶς ad alia deducitur. Sic Plinius, lib. V. cap. X. *Alexandriam*, ait, *ad effigiem Macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosam*, hoc est, haud aliter in urbanas insulas distinctam, ac chlamys in

lacinias dividitur. Idem, lib. xxv. cap. x. *Folia*, inquit, *erant plantaginis*, *nisi angustiora essent ac magis laciniosa*, hoc est, *magis concisa*. Quia vero *laciniarum* copia in vestibus gressum impedit, hinc *laciniosum* ponitur pro *implicito*. Itaque Appuleio opponuntur, *expeditum*, & *laciniosum*. Sic enim scribit Apol. I. *Namque ita ut corporis sanitas expedita est, imbecillitas laciniosa*. Similiter usus Tertullianus, adversus Marcionem, cap. xxix. *Laciniosa*, inquit, *vita*, *&* *implicita*: ubi posterius esse prioris ἐξηγητικὸν monet Rhenanus. Item cap. I. ejusdem libri: *A legis laciniosis oneribus expeditum*. Ubi, ut idem ait, *laciniosa* est multiplicia, quæque hominem occupationibus distineant, sicut *laciniosa vestis* ingressum moratur. Libro quoque de cultu fœminarum, cap. ix. inquit, *laciniosis pomparum & deliciarum ineptiis*, hoc est, variis & multiplicibus. Idem scite, libro de velandis virginibus, ait: *Naturaliter compendium sermonis & gratum & necessarium est: quoniam sermo laciniosus & onerosus & vanus est*. Ubi intelligitur *sermo ambitiosus atque amplus, longusque*; ut ἀντίθεσις ostendit. Dicitur & *laciniatim* pro *particulatim*. Appuleius, lib. viii. *Non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu, difficultates illas transabiremus*. Sententia est, periculum posse evitari, si non commearent dispersi per *lacinias*, & particulas, sed stipati instar cunei. Utitur sæpius eodem modo Frontinus, libro de coloniis. Hæc fusius sum prosecutus, quia proprietatem harum vocum non sunt assecuti viri aliqui doctissimi, quos inter repono Hadrianum Junium in Nomenclatore: ubi *laciniam* vult esse *fasciam*, *quæ proxime oram assuitur*. Quam sententiam abunde refutarint, cum locus Ciceronis filii, quem supra adduximus, tum vel hæc solius Servii verba: *Cinctus Gabinus est toga, sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia a tergo revocata hominem cingat*.

Laconicum erat prima balneorum cella, in qua sicco calore sudorem provocabant: quam *sudationem assam* vocat Cornelius Celsus, lib. iii. cap. xxvii. ad discrimen ejus, quæ calida aqua fieret in altera balneorum cella, in qua calida sive tepida aqua lavabantur. Caussam, cur *Laconicum* dicatur, reddit Dio, lib. liii. ubi ait sic vocari, quod *Lacones* imprimis sudatoriis hujusmodi cruditatem coquebant. Utitur Columella, in proœmio, lib. I. *Quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exucto sudore sitim quærimus*. Invenias & apud Celsum, lib. ii. cap. xvii. Vitruvium, lib. v. cap. x. & lib. vii. cap. x. Idem etiam *caldarium*, *vaporarium*, & *sudatorium* appellabatur: quarum appellationum caussam adtulimus in *Caleo*. De hac, cæterisque balneorum partibus, vide sis Fulvium Ursinum, in appendice de triclinio.

Lacrima per *I* in vett. codd. scribitur: pro quo in vett. inscriptionibus pag. DCCCCXLII. num. II. Collectan. Grut. & alibi aliquoties *lacruma* per *V* invenitur. Atque id magis accedit ad Græcum δάκρυμα, unde *lacryma* factum. Δακρυμα est verbale a δακρύω. Hoc est a δάκρυ, vel δάκρυον, quod idem notat. Δάκρυον vero dictum putatur, quia δάκνει, hoc est, *morsitat*, utpote acre & salsum. Sunt quibus ἐτυμολογία *lacrima* adducta a nobis displiceat, eo quod vox hæc, uti dicebamus, in antiquis codd. scribatur per *I* non per *V*, uti fit in δάκρυον. Itaque hi a *lacerando*, *lacrimas* dici ajunt. Verum dubitari non debet, quin sit a δάκρυμα, δ in *l* converso, quemadmodum & ab ἄδακρυς est *alacris*, & *olere* ab ὄζω. Quin vett. *dacrima* pro *lacrima* dixisse, Livii Andronici auctoritate docuit Festus. Sed & *dautia* eos pro *lautia* similiter extulisse, ibidem legere est. *Y* vero in *V* mutari, tam manifestum est, ut exemplis supersedendum putem. *V* autem in *I* converti, ostendunt *optumus*, *maxumus*, *inclutus*, *decumus* similiaque sexcenta, quæ nunc per *I* efferuntur. Vide, si lubet, Pierium, ad primum vers. vi. Æneidos. Mirandum autem (ut obiter hoc addamus,) Homerum Iliad. τ, *equum* Achillis *lacrymantem* inducere, eumque hac in re secutum Maronem in *equo* Pallantis. Negant enim Philosophi ullum animal *lacrymas* emittere præter hominem. Ejusque rei caussam cum Philosophi assignant, tum etiam Antonius Majoragius, in Epistolicis suis, Quæstione xviii. Sane nec Homerum hoc nomine reprehendere dubitat Claudius Verderius, in sua in varios auctores censura.

†**Lacrima** (olim *Dacrima*) est a דמעה *dima* ejusdem significationis, in hunc modum. A דמעה *Dima* factum est per reduplicationem דעדמעה *Dagdima*; nam prius Ain per G reddebatur, posterius D in R transibat more Tyrrhenico, fiebatque *Dagrima*, sive *Dacrima*, quomodo veteres pronuntiabant, teste Festo ex Liv. Andronico. Porro ex *Dacrima* Tyrrhenico factum est Græcum Δάκρυμα (& per Apocopam Δάκρυ) ex quo (quasi si esset verbale) ex post facto ventum est ad formandum thema δακρύω. Mazochius.

Lacus quando significat *vas amplum*, in quo mulsum prælo expressum recipitur, videri possit unius literæ immutatione factum esse a λακὸς, quod Doricum est pro ληνός, id est, *lacus torcularii præli*, unde *Bacchus* Ληναῖος, & *Bacchæ* ληναὶ, & ληνίδες, dicuntur. Sed meo judicio verius est, ita dici κατὰ μεταφορὰν. Nam proprie *lacus* dici videtur de *locis profundis*, in quibus sunt aquæ resides, sed perpetuæ tamen, undeque rivi oriantur, & flumina. Græci λίμνην appellant. Hæc si prima significatio est, ita dicetur, non quidem quasi *aquæ locus*, quod putabat Isidorus, lib. xiii. cap. xix. ac apud Boccacium quoque libro de *lacubus* legitur; sed potius a Græco λάκκος, quomodo vocatur *fossa*: vel a λακὶς, quod inter alia, Hesychio teste, notat σχίσμα, hoc est, *scissuram*, seu *fissuram*. Ac speciatim, ut idem Hesychius ait, signat χάσμα γῆς, *hiatum terræ*. Quomodo proprie *lacus* videatur esse *terra fissa recipiens aquam*. Hinc autem ob similitudinem transfertur ad *cætera rerum liquidarum receptacula*: ut cum Maroni sic dicitur *vas*, *quo mustum excipitur*; qua de significatione mox plura dicemus: aut cum eidem sic vocatur *conceptaculum aquæ fabrorum*, in quam metallum candens demergunt: aut cum Frontinus sic appellat *publicam lavatrinam*, ubi lintea abluebantur: aut cum Servius sic nominat *perpetuæ aquæ receptaculum*, unde erumpens aqua fontem facit, qui prorumpens alveum efficit. Imo par quoque ratio fuerit, cum Vitruvio sic vocatur *locus ubi calx ratro subigitur, maceraturque*: aut cum Columella sic nominat, *quo distinguitur granarium ad legumina separanda*. A *lacus* est *lacuna*, Festo teste: idemque confirmat hic locus Varronis, lib. iv. de L. L. *Lacus*, *lacuna magna*, *ubi aqua contineri potest*. Ac qua forma a *lacus* est *lacuna*, eadem a *lacus* fit *lacunar*. Fit autem ab ea *lacus* notione, qua notat *tignorum*, sive *trabium interstitium*, quod κατὰ μεταφορὰν *lacum* vocari paullo ante dicebamus, quia *lacuum quandam refert similitudinem*. [Imo *lacunaria* seu *laquearia* dicuntur; *quia camerata seu fornicata essent & cava instar lacuum: in quibus sole splendente aquæ etiam comparebat motus*.] Ejusdem, & originis, & notionis, sunt *laquear*, & *laquearia*, quod nihil mirum, quando *C*, & *Q*, ἰσοτιμία non videntur differre. *Laquear* igitur pro *lacuar*, *laquearia* pro *lacuaria* dixere. Quæ vero de prima *lacus* notione, necnon *laquearis*, *lacunaris*, *lacunarii*, seu *laquearii* etymo dicimus: ea complexus Servius ad illud I. Æn.

. . . . *Dependent lychni laquearibus aureis*.

Principaliter, inquit, *lacus dicitur*: *ut Lucillius*: *Resultat ædesque, lacusque*. *Diminutivo lacunar facit*. *Horatius*:

. . . . *Nec mea renidet in domo lacunar*.

Inde fit alia diminutio lacunarium, *& per ἀντίστοιχον laquearium facit*. Hæc Servius, quæ iisdem ex eo verbis, more suo, descripsit Isidorus, lib. xv. Originum cap. viii. Quod ad Lucilii locum, Scaliger ex vett. codd. optime legit: *Resultat ædesque lacusque*; ut nempe sit ἓν διὰ δυοῖν, pro *ædium lacus*:

cus. Idem suspicatur in elegia Pedonis Albinovani legi debere:

. . . . *Scopulis se condit hirundo*,
Verberat egelido garrula vere lacus:

*Lacus*que hic quoque poni pro *ædium lacunaribus*. In vulgatis est *egelidos*: quæ lectio si vera, simile erit illi Maronis, I. Georgicon:

Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo.

A *lacunar* est verbum *lacunare*, quod notat *in lacunaria distringere*. Ovid. VIII. Met. fab. V.

Summa lacunabant alterno murice conchas.

A *lacus* quoque est *laculari*: unde *laculatur* apud Appuleium, II. Florid. Item, *vestis laculata*, de qua sic Isidorus, lib. XIX. cap. XXII. *Laculata est, quæ lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos, aut additos acu*. Etiam in arboribus hinc dicta *ablaqueatio*. In ea minusculos *lacus* fodiebant circa radices: ut ex Columella & Plinio videre est. Hoc dicebant *ablacuare*, unde postea *ablaqueare*, *c* in *q* abeunte, ut *laquear* pro *lacuar*. Glossæ: *Ablaqueata*, διορυχθέντα.

†Lacvs propria ac primaria significatione *fossam*, *cisternam* & conceptaculum notat. In Glossis Cyrilli respondet tum Graeco δεξαμενή i. e. *cisternae*, tum etiam Graeco λάκκος· ubi & *lacus* definitur τόπος, ἐν ᾧ ὀλίγον ὕδωρ συνίσταται. Nec solum ad aquam concipiendam *lacus* fiebat, sed & ad mustum, oleum, &c. item ubi calx rutro subigitur: item ferarum receptacula. Haec ultima significatio legitur in Vulgata Scripturae versione, in qua & ceterae significationes occurrunt, & saepe Lacvs non est aliud quam fovea. Atque ea est propria significatio: ceterum etiam λίμνη Latinis Lacvs dicitur ad minorum conceptaculorum similitudinem. Nunc de etymologia laborandum, in quo Vossius frustra se torquet. Nec vero a Gr. λάκκος fit Latinum Lacvs, sed contra Graeci per Aeolas hanc vocem ab Italia acceperunt. Quid ita? quia in Latio haec vox plurima derivatorum propagine subolescit (uti sunt *lacuna*, *lacunar*, *laquear*, *laqueus* &c. in quibus ultimis Q respondet Hebraeo *Quof*, uti mox dicetur) quam contra apud Graecos pauca inde deducantur vocabula, nec multum usitata. Latini autem hanc vocem ab Hebraeo habent, nim. a verbo לקח *laquah* h. e. *accipere*: a quo (sicuti δεξαμενὴ a δέχομαι *accipio*, & *conceptaculum* a *concipio*, *receptaculum* a *recipio*) fit Lacvs i. e. *conceptaculum*. Sane vero vox Lacvs est ipsissimum Syrum לקחא *lakbe*, quod Abacuk III. 4. Syrus pro *fossa* posuit. Hinc vides Latinos propius a fonte abesse (ut qui eum simplici littera scribant, & in Laqvear & Laqvare cum Q ex Hebr. *Quof*) quam Graecos, qui Kappa duplicant. Et quidem quod Laqvear a Lacvs fiat, ostendit cognata vox Lacvnar & quod Lucilius apud Servium ad I. Aen. 730. Lacvs pro laqueari posuit: *Resultant aedesque lacusque*. Est autem *lacunar* & *laquear* interstitium inter binas trabes, ubi quasi fovea intercipitur ad excipiendas animalium sculpturas. Indidem Laqvevs certo fit, quia olim non aliter laquei parabantur tum feris tum hominibus, quam simul cum fovea, in cuius ore pedicae struebantur: id quod ex pluribus Psalmorum locis facile est ostendere, & ex Suida in Ποδάγρα, ubi ex antiquo auctore haec recitat: τάφρους ὤρυξε, καὶ ποδάγρας ὑφῆκεν ὡς θηρίοις τοῖς πολεμίοις. *Fossas effodit, prae quibus pedicas hostibus, tamquam feris, clam tetendit*. Quamquam ceteroqui potest & Laqvevs recto itinere a suprascripto verbo לקח *laquah* (i. e. *excipere*) fieri, sine ulla Lacvs h. e. *foveae* necessitate, tamquam si *excipulum* aut *decipulum* dixeris. A Laqvevs demum aut a Lacvs, aut ὁμοίως a לקח *laquah*, fit Lacio, quod est aliquem per fallacias sive in *laqueum*, sive in *lacum* i. e. fossam inducere aut qualibet decipere, unde composita Illicio, Pellicio &c. A Lacio ad ultimum fit Lacesso. Mazochivs.

Ladanvm, λήδανον, *pingue* illud *roscidum*, quod colligebatur ex herba, cui nomen *lada*, vel *ladon*, vel *ledon*, λῆδον: unde & *ladano* nomen. Herodotus, lib. III. Τὸ δὲ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον. Aëtius: Κισθὸς ἢ λῆδον, ἐξ οὗ τὸ λάδανον. Plinius, lib. XXVI. cap. XXVI. *Lada* (in MSStis *Ledon*) *appellatur herba, ex qua fit ladanum, in Cypro barbis caprarum inhærescens*. Hesychius: Λάδανον τὸ μὲν ἀπὸ τῶν πωγώνων τῶν αἰγῶν, καὶ τράγων· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς βοτάνης λήδου. *Lada* igitur herba: *ladanum* pingue roscidum herbæ insidens. Plinius, lib. XII. cap. XVII. ait colligi ex *hedera*, quæ Græce κισσός. Sed *lada* non est κισσοῦ genus, verum κίστου. Nempe vel vitioso codice usus Plinius, vel duo tam vicina nomina confudit.

Læno Perotto placet esse ex λοιδορῶ, hoc est, *convicior*. Sed si hæc propria *lædendi* significatio, possis etiam deducere a λάζω, quod non solum notat λαμβάνω, *prehendo*, sed etiam ὑβρίζω, *contumelia afficio*: teste Hesychio. Z crebro abit in *D*: ut a βάζω *vado*, ab ὄζω *odor*. Verum non dubito, quin *lædere* de *corporibus* proprie magis, quam *verborum injuria* dicatur. Quid, si igitur dicamus, *lædo* esse a ληῒς ληΐδος, *præda*, unde ληΐδιος, *captivus*; ληΐζω, *deprædor*, *prædando infesto*. Vel a λαιὸν, *lævum*, *noxium*; ut *da* sit vocis productio? Sed nihil horum placet præ isto, quod & Caninio, & Nunnesio placuit. Ut nempe κατὰ μετάθεσιν fit a δηλέω δηλῶ, quod *lædo* notat. Cujus immutationis similia multa adduximus in *Fulgeo*.

Læna, Nonio teste, *vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur*. Servius, in quarto Æneid. proprie esse ait, *togam duplicem*, *vestem auguralem*. Sane *sacerdotalem* fuisse vestem indicat, quod Popilius *Lænatis* accepit cognomen ex eo, quia cum *læna* in publicum prodisset, ut seditionem sedaret, quam, dum sacrificium facit, obortam intelligebat. Vocem *lænæ* origine Latinam putat Varro. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Læna, quod de lana multa; duarum enim togarum instar, ut antiquissimum mulierum ricinium, sic hoc duplex virorum*. Alii Hethruscum esse volunt. Plures Græcum. Festus: *Læna vestimenti genus habitus duplicis; quidam appellatam existimant Tusce, quidam Græce, quam χλαῖναν dicunt*. Nec desunt, quibus Gallicum videatur. Sic enim de Gallis Strabo, lib. IV. Ἀφ᾽ ἧς τοὺς δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν, οὓς λαίνας καλοῦσιν· *ex ea densa saga texunt, quæ lænas vocant*. P. Merula in Cosmogr. part. II. lib. III. cap. XV. legit χλαίνας, ac respicere Strabonem putat, vocem *kleen*, quomodo Galli Belgæ sive Germani inferiores *vestem* appellant. Si hoc placet, dicendum aliud Græcis, aliud Gallis fuisse χλαῖναν. Latinorum *læna* a Græco illo, non Gallico, venit. Diciturque χλαῖνα, quasi χλιαῖνα, a χλιαίνω, id est, *calefacio*: quam etymologiam legere est apud Eustathium ad Iliad. Ψ, pag. CIↃLVI. edit. Rom. Latini χ abjecere, quomodo pro χλιαρὸς dicitur λιαρὸς, pro χλιαίνομαι λιαίνομαι. Vide *Humi*.

†Laena (ait Festus in ea voce) *vestimenti genus habitus duplicis* (i. e. crassi; nam Varro ait: *Laena, quod de lana MVLTA; duarum enim togarum instar*) *quidam appellatam existimant Tusce, quidam Graece, quam χλαῖναν dicunt*. At origo vestis simul & vocabuli est Orientalis, unde eodem tempore utrique acceperunt, sed paullo in usurpanda voce diversi, quia Tusci una littera minus eam vocem usurparunt, Graeci plus una littera: utri rectius, haud facile dixerim. Nam Gen. XXV. pro אדרת שער, *adderet sear* i. e. *laena villosa*, in Onkelo, & Targ. Hieros. legitur כלן שער, *celan sear*. Buxtorfius in Lex. Chald. hanc Targumicam vocem putat ex Graeco χλαῖνα detortam. Equidem non video, quin potius χλαῖνα ex כלן *celan* sive *clan* Chaldaico dicta fuerit: nam vestis erat heroicorum temporum, certe ex Oriente petita una cum vestis nomine. Id si est, Tusci, qui eodem tempore & vestem & vocabulum ex Oriente acceperunt, primoris litterae dispendium fecerunt; cum Graecis contra integrum id nomen manserit. Quod si vera est Buxtorfii opinio putantis, eam vocem in Targum esse peregrinam, & ex Graeco sumptam; tum alia ineunda ratio

ratio erit. Schutas χλαίνας (quae teste Plutarcho Latinorum *Laenis* examussim respondent) potissimum in lectis pro stragulis usurpatas: id quod sexcenta Homeri loca docent, ut & χλαίνης crassitudo. Itaque erit LAENA a verbo Hebr. לין *lun*, *pernoctare*, & proxime a לן *len* i. e. *pernox*, *pernoctans* (quod Neh. XIII. 21. usurpatur) quia *laena* nobiscum in lecto *pernoctat*. Ea si verior etymologia est; tum vero rectius apud Tuscos, quam apud Graecos, ea vox sine C usurpabatur. Potest & illud dici, hujus vocabuli diversam Graecam ac Tuscis fuisse originem; cum illi a כלן *clan*, hi a לן *len*, suam vocem desicaerint. Ceterum quin LAENA Tuscum sit, negari nequit; quia praeter Festum, etiam Servio ad Aen. IV. 262. *amictus auguralis* fuisse *laena* dicitur. MAZOCHIVS.

LÆTVS non a *letho* κατ᾽ ἀντίφρασιν· non a *latus*; quia *in lætitia cor dilatatur*: quæ Grammaticorum commenta sunt: sed neque ab ἀτάλλω, *delicate nutrio*: unde κατὰ μετάθεσιν venire Nunnesius putabat: sed vel a λάω, *volo*; unde λαύω, *fruor*: vel a λαῖτος, quod *incolumem* notat, ac μεταληπτικῶς *hilarum*. Hesychius: Λαῖτος, ἀκέραιος. Λαῖτος forte ab עלס, *lætari*, *exultare*. A *lætatum* est *lætamen*; ut a *gravatum*, *gravamen*. *Lætamen* enim (quemadmodum & Isidorus tradit, lib. XVII. cap. II.) dicitur *fimus*, quod *faciat lætas segetes*, ut loquitur Maro, hoc est, *pingues* ac *fertiles*, votisque agricolæ respondentes, unde in agricola *lætitia* oritur.

LÆVIR, vel potius *levir*, ἀνδράδελφος, ut glos, ἀνδρὸς ἀδελφός. Nonius: *Lævir dicitur frater mariti*, *quasi levus vir*. Sed aliter Festus, cui *levir* est *uxoris meæ frater*: Nec dicitur quasi *levus vir*: sed ita dicimus pro *laver*. Nam est a δαήρ· sed δ in *L* mutatur, ut factum in *Ulysses* ab Ὀδυσσεύς· *meditari* a μελετᾶν· *Pollux*, a πολυδεύκης quasi *Polduca*. *V* autem more Æolum interjectum, quomodo ab ὄις est *ovis*; ab ὠὸν, *ovum*, &c.

LÆVVS, *sinister*, a λαιὸς, quod idem signat. *V* insertum ut a σκαιὸς *scævus*. A *lævus* est nomen proprium *Lævinus*; ut a *scævus*, *Scævola*, qui *læva* sive *scæva* utitur manu.

†LAEVVS est a לב *lev* i. e. *cor*. Nam laeva pars est cordis regio. Falluntur autem qui τὸ LAEVVS a λαιὸς adsciscunt: nam utrumque ex Hebraeo est, a quo tamen Latinum propius abest. Unde dicendum est, hoc vocabulum ab Aeolibus Tyrrhenis ex Italia in Graeciam invectum, ablato V consono. MAZOCHIVS.

LAGANON, λάγανον, a λαγαρὸς deducit Suidas: quod valet *laxus*: unde Grammaticis *lagari versus*, quibus aliquid in medio deest: ut ἀκέφαλοι, quibus in principio, μείουροι, quibus in fine. Quid λάγανον sit optime docet Hesychius, qui scribit, fuisse genus placentæ ex simila & oleo. Sed loco olei nos butyro utimur. De eodem sic Isidorus, lib. XX. cap. II. *Laganum est latus & tenuis panis*, *qui primum in aqua*, *postea in oleo frigitur*. Quamquam verba hæc a MSStis meis absunt: ac in aliorum quoque MSStis deesse intelligo. Usus ea voce creditur Horatius, lib. I. sat. VI.

Ad porri & ciceris refero laganique catinum.

Ita legit Acron; sed meliores codd. habent *lachani*, quod rectum esse liquet, tum quod *lagana* non sint cibus facilis & ineptus, de cujusmodi agit Horatius: tum quod non *laganum*, sed *lachanon*, hoc est, *olus*, optime conjungatur cum cicere & porro, quæ itidem terrestris sunt cibus. A λάγανον & ἄρτος quod *panem* notat, est ἀρτολάγανον. Athenæus, lib. III. Εἰς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον ὀλίγον καὶ πέπερι, γάλα τε καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ. In masculino utitur Plinius, lib. XVIII. cap. XI. *Panis ipsius varia genera persequi supervacuum videtur*: *alias ab obsoniis appellari*, *ut ostrearii*; *alias a delitiis*, *ut artolagani*, &c. Cicero libro IX. epistola XX. *Dediscendæ tibi sunt sportellæ*: *& artolagani tui.*

LAGENA quamquam usitate dicatur, in veteri tamen inscriptione *laguna* legitur: in Glossis etiam Cyrilli est: λάγυνος, *lacuna*, ubi *laguna* legendum. Factum hoc Græcorum more, qui λάγυνος dicunt, ut cum ex allato Glossarii loco, tum ex Suida, constat. Indeque λαγυνοφορία· de qua Athenæus, initio lib. VII. Etsi autem plurimum per *Υ* in vett. libris scribatur, interdum tamen & per *ι* legas λάγηνος, ut in Latinis *lagena*. Quamquam vero λάγυνος, seu λάγυνος, & *lagena*, pro *poculi genere* accipi soleant, tamen cum hæc posterior significatio esse possit, & Athenæus lib. XI. disertim scribat, quosdam velle λάγυνον Græcis esse *mensuræ genus*, veluti χοῦ, & κοτύλην, plane verisimile est, λάγυνον venire a לג, quod & ipsum est *mensuræ genus*. *Sextarium* transfert Hieronymus, Levit. XIV. vers. XII.

LAGEOS, *uvæ species*, memorata Maroni, & ex eo Plinio, lib. XIV. cap. III. Est autem plane Græcum λάγειος, *leporinus*, ut *uva lageos* Latine sit *leporaria*, teste Servio. Venit ab Jonico λαγὸς quod Attice λαγὼς, *lepus*. A quo & λαγωὸς, qui aliter λαγὼς ἢ λαγωὸς θαλάσσιος, *lepus marinus*. Græcum retinet Horatius, lib. II. Serm. sat. II.

Nec Scarus aut poterit peregrina juvare lagois.

Hinc quoque *lagopus*, λαγώπους, avis in Alpibus notior, habens pedes villo *leporino*, teste Plinio, lib. X. cap. XLVIII. Indeque nomen, quasi dicas, *leporipes*.

LALISIO est *onager lactens*. Plinius, lib. VIII. cap. XL. *Onagri in Phrygia & Lycaonia precipui. Pullis eorum*, *ceu præstantibus sapore*, *Africa gloriatur*, *quos Lalisiones appellant*. Etiam apud Martialem, lib. XIII. lemma est *Lalisio*. Distichon vero tale:

Dum tener est onager, *solaque lalisio matre*
Pascitur, *hoc infans*, *sed breve tempus habet.*

Ubi cum *lalisionem*, hoc est *onagrum lactentem*, vocat *infantem*, videri possit etymon respexisse. Nam *infans* ad verbum Græce sonat ἄλαλος. Unde ἀλαλάζω, *infans sum*. Ab ἀλαλάζων autem *lalisio*: truncata voce, ut ab ἄρουρα, *rura*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀστὴρ, *stella*. Ait Martialis, *onagri pullum*, vel ut ipse loquitur, *infantem*, breve *lalisionis* nomen habere. Ubi *breve* vocat, *quod non diu durat*. Nam solum sic vocatur, dum sola matre pascitur, hoc est, lacte vivit materno. Primus *lalisionum* esum Mæcenas instituit, ut auctor est Plinius.

LALLARE est a sono factum. Dicitur de ea quæ *cantillando puerum demulcet*, *eique somnum conciliat*. Legas cum apud B. Hieronymum, tum Persium, sat. III.

. . . . Et iratus mammæ lallare recusat.

Similiter *lallum* dixere ipsam nutricum vocem infantes ad lac sugendum prolectantium. Ausonius, epist. III.

Nutricis inter lemmata,
Lallique somniferos modos.

Itidem a sono factum videtur Græcum λαλῶ, *dico*, & Hebræum עלג *balbutire*.

LAMÆ, πηλώδεις τόποι, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiterque Festus: *Lacuna*, inquit, *aquæ collectio*, *quam alii lamam*, *alii lustrum dicunt*. De eadem voce sic vetus interpres, ad illud Horat. Epist. XIII. lib. I.

Viribus uteris per clivos, *flumina*, *lamas*:

Lamas inquit, *lacunas majores continentes aquam*, *pluviam*, *seu cælestem*, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, *quæ ingluvies est*, *& vorago viarum*. *seu fossa fluviorum*. *Hinc quoque dictæ sunt lamiæ*, *puerorum voratrices*. Ennius: *Silvarum saltus*, *latebras*, *lamasque lutosas*. Sed de etymo dissentiunt alii. Nam quia Græcis λήμη est *oculorum pituita*, immundusque humor palpebras velut glutinans, (qua de re in *Gramia* dictum,) plane iis verisimile sit, apud Tarentinos aut Siculos vocem eam latius patuisse, deque immundis ac lutosis aquæ collectionibus fuisse usurpatum. Nec repugno. In vett. Glossis lego, *lamas* a *lamiis* dici: contra quam scripserat vetus Horatii interpres. Neutrum placet. De *Lamiis* postea dicemus. [a λαίμω est λαιμὸν, & λά-

μα,

βω, & λάω.]

LAMBO a λάπτω, quod est *lambo*, seu *lambendo bibo*. Hesychius: Λάπτοντες, πίνοντες τῇ γλώσσῃ. Λάπτω autem a *sono lambentium* factum videtur.

LAMENTUM, & *lamentari*, Perotto videntur esse a *lameo*, hoc est, *scindo*, *lanio*. Sed *lameo* est vox nihili, Latioque ignota. Quare rectius alii a Dorico λαμᾷν, pro λημᾷν, quod est *lippire*. Sane *lamenta lippitudinem* pariunt. Vel ab ἰαλεμίζω, quod est *lamentor*, θρηνῶ, ut ex Hesychio & Suida constat. Prima litera aufertur, quod insolens non est. [a λάμω, vel λάω, quod Hesych. interpretatur σάγειν, a λαιῶ.]

LAMIÆ, ut Isidorus ait, lib. VIII. cap. ult. ita dicuntur a *laniando* quia *infantes corripere* ac *laniare* soleant. Sed Græcis similiter λαμίαι dicuntur, ut e Latio vocis origo arcessi non possit. Λαμίαι autem vocatæ a *Lamia* *Libyssa*, regina, forma præstabili, sed moribus efferis, quæ demortuis liberis suis mœrore invidiaque aliarum liberos capi atque interimi jussit. Ut est apud Diodorum Sic. lib. XX. Aliter aliquanto Apollonius, Duris Samius, alii, quæ commemorare omnia longum foret. Sunt quibus placeat nomen id esse a pisce, qui Nicandro σκύλλα, Oppiano λάμνα, aliis λαμία vel καρχαρίας diceretur. Nempe propter oris rictum, quo piscem hunc, dum liberos alienos devorant, referrent. Vetus Horatii interpres, ad epist. XIII. lib. I. deducit ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, hoc est *ingluvie*, ut quæ infantes vorarent. Alii a λάμω, hoc est *oculorum pituita*: [λάμον vel λήμη a λύβω, sed *lamia* est a *rictu*, λαιμία.] Potius accedo Horatii interpreti. Nam erant *Lamiæ* spectra in formosarum mulierum figuram conformata, quæ adolescentes formosos voluptatibus deliniebant, dum eos devorarent. Quare ab *ingluviis* illis nomen impositum esse, haud adeo ab vero abludit. Non item ab λάμω, quia, quæ formosæ mulieris imaginem haberent, *lippientibus & gramosis oculis* nequaquam fuerunt. Quod autem *sagæ* quoque nomine *Lamiarum* cœperint vocari, id inde factum suspicor; quod *sagæ* in aliena specie apparere, imaginariis ædificiis, supellectile, cibis, misere fucum aliis facere, sæpe eosdem maximo mactare damno, veterum *Lamiarum* instar, crederentur. Erastus, libro de *Lamiis*, censet sic vocatas, quia *cum spectris*, *qualia Lamiæ veterum* erant, *conversentur*. Becmanno visum inde originem deducere, quod *oculi sagarum lamis infestentur*. Nos conjecturæ nostræ nondum pœnitet. Occurrit *lamia* vox etiam apud veterem interpretem Isai. XXXIV. IV. *Ibi cubavit lamia*. Hic in Hebræo לילית *lilith*. Ac censent Judæi intelligi *dæmonem feminei sexus*, *infantes occidentem*. Ac propterea in puerperæ cubili ad quatuor ejus latera adscribere solent אדם חוה חוץ לילית, *Adam Eva*, *foras Lilith*.

LAMINA in Gloss. λεπίς, in Onomastico ἐλασμὸς exponitur. Estque non quidem a *lamis*, hoc est *rupium fractūris*: ut nugatur Perottus; sed a *latus*, quasi *latamina*: vel a לחם *ictibus percussit*, *in laminam contudit*: vel potius ab ἐλαμώνη, seu ἐλαμώνα, quod ab ἐλαύνω, sive ἐλάω, *ductile opus facio*; quomodo usus Homerus. Ac apud Plutarchum quoque in Camillo legas, λεπτᾶς ἐληλαμένου σίδηρον, hoc est, *ferrum in laminas deductum*. Indeque χρυσήλατος, *ex auro ductus*; & σφυρήλατος, *ductus ex lamina*. Κατὰ συγκοπὴν factum *lamna*. *Lamna* autem, non *lamma* in vett. libb. semper scribi, auctor est Lud. Carrio, Castigat. ad lib. I. Valerii Flacci. Quare non audiendus Giffanius, qui *lamma* & *lammina* probat, atque id se in Horatii & Prudentii codd. MSS. constanter invenisse scribit, indice Lucretiano in VEMANS. Sane scripturæ huic etymon quoque repugnat, uti vidimus. Ut vero *lamina* etiam pro *ima auricula* ponatur dicimus in *Ligula*.

LAMPAS, λαμπὰς, a λάμπω *luceo*. Λάμπω a לפד hoc est, *lampas*, *fax*, inserto *M*, ut a חפים, τύμπανον. Pro *lampas*, & *lampada* legas apud Plautum. Similiaque *hebdomas hebdomada*; *Narbon*, *Narbona*, & alia.

LANAM a *laniando* deducit Isidorus, lib. XIX. capite XXVII. quia; ut ait, *ante inventam tonsuram lana soleat velli*; unde & *vellus* dicta. Sed immane quantum interest inter *laniare*, & *vellere*. Quare mirifica est Fungeri incuria, qui adducta hac ἐτυμολογίᾳ, quasi jam munia expleverit, ultra quod ad rem faciat, adjicit nihil. At vel Varronis vel veritatis caussa addidisset ἐτυμολογίαν, quæ est quarto Varronis lib. de L. L. *Lana*, inquit, *Græcum*, *ut Polybius & Callimachus scribunt*. Optime etiam Varro, quia est a λᾶνος, quod Doricum pro λῆνος. Id ab Hesychio quoque & Scholiaste Apollonii exponitur ἔριον. A λᾶνος Græcis λανιστὰὶ dicti, qui *lanam carminant*; de quo in *Lanista*. Λῆνος vocem usurpant Æschylus Eumenidibus, & ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις· & Apollonius IV. Argonaut. Nisi autem hoc etymo nihil esset manifestius, poterat quoque videri *lana* esse a λάχνη, extrito χ. Nam λάχνη, *lana*, *lanugo*, ἁπαλὸν τρίχωμα, ut interpretatur Hesychius. A *lana*, *lanerum*; ut a *quercus quercerus*. Festus: *Lanerum vestimenti genus ex lana succida confectum*. Sive, ut in MSto est, *contextum*. In quo & pro *lanerum* est *laverum*, sed corrupte. Etiam a *lanæ* similitudine *lanugo* dicta in avibus, adolescentum malis, item in fructibus & herbis.

LANCEA Festus origine Græcum esse putabat. Nam deducit a λόγχη. Sane *lancea* Græcis λόγχη, ut explicant Glossæ Philoxeni. Isidorus lib. XVIII. capite VII. arcessit a Latinis. *Lancea*, inquit, *est hasta habens in medio amentum*. *Dicta autem lancea*, *quod æqua lance*, *id est*, *æquali amento libretur*. Sed omnino est ab Hispanis, aut Gallis. Utrique enim usi videntur, quando Hispanicum vult Varro apud Agellium: Gallicum autem Diodorus Siculus. Hispani hodieque dicunt *lanca*, Celtæ sive Franci *lance*, Belgæ seu Germani inferiores *lancie*. Sed & Britannis, quorum sermo idem olim ac Celtarum, *launce* nominatur. Ab his igitur habent Romani, ut a Romanis Itali, qui hodieque *lancia* appellant. A *lancea* est *lanceare*. Utitur Tertullianus, libro adversus Judæos, cap. IX. *Infantes in prælium erumpunt*, *credo ad solem uncti prius*; *deinc pannis armati*, *& butyro stipendiati*, *qui ante norint lanceare*, *quam lancinare*. Quæ totidem verbis reperias lib. III. adversus Marcionem. cap. XIII. Est vero elegans παρονομασία in *lanceare*, & *lancinare*. *Lanceare* est *lanceam mittere*. *Lancinare* vero Pamelius interpretatur *manum lancibus admovere*; idque tum propter illud *butyro stipendiati*; tum vero quod sequitur, *ante militare*, *quam vivere*. Aliis *lancinare* est, *distribuere*, *dividere*. Idque a *lance* non *escaria*, sed *ea*, *qua distributio fit*. Sed *lancino* censeo esse a λακίζω, quod est *lacero*, *scindo*. Ut ejusdem originis sint *lacero* & *lancino*: quemadmodum in *lacero* diximus. Sane & *lancinare* Latinis *lacerare*, *dissipare*, unde in Philox. Gloss. *Lancinat*, κατακνίζει. Catullus epigram. XXX.

Paterna prima lancinata sunt bona.

Quod Plauto est *lacerare bona*. Sic enim ille, Mercat. act. I. sc. I.

Lacerari valide suam rem, *illius augerier*.

Apud Sallustium quoque in Catilinaria, ubi in vulgatis, *bona patria laceraverat* (quod & MSSti mei approbant) in aliis MSStis est *lancinaverat*. Seneca epist. XXXII. *Diducimus vitam in particulas ac particulas*, *ac lacinamus*. Apud Arnobium quoque, lib. I. habes: *membratim conjugem lancinatum*: pro quo ipse eodem libro ait, *membratim dissipatum*; & lib. V. *membratim sectum*. Utitur & semel iterumque lib. II. Confirmat quoque hanc sententiam, quod in vett. libris crebro pro *lancinare* legas *lacinare*. Nempe quia a λακὶς est & *lacero* & *lacino*. *N* alii adjecere, ut pro *pago*, quod a πήγω, *pango*; pro *frago*, *frango*, & multis aliis.

LANGUEO, juxta Nunnesium in Grammatistice est a χαλάω, *laxo*, *remitto*. Malim a λαγγάω, quod est *pigrari*, *otiari*, *tricari*, ut *languentes* solent:

lent. Hesychius: Λαγγάζει, ὀκνεῖ, οἱ δὲ λαγγεύει.

Lanista in Isidori Glossis exponitur *lanarius*. Nisi quod ibi pro *lanista* corrupte est *lanistra*. Hæc si vera notio, a Dorico λανὸς pro λῆνος, fit λανίζω, unde verbale λανιστὴς, a quo *lanista*, hoc est, *lanæ carminator*, ξαντικός. Sed Latinis *lanista* aliud erat. Nempe *qui ludo præerat gladiatorio*: unde in Glossis Philoxeni legas; *Lanista*, λουδοτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων. A *laniandis corporibus* deducit Donatus, Eunuch. II. II. Sed malo credere Isidoro lib. x. ubi Tuscam esse vocem dicit. Atque eo lubentius ei credo, quod *gladiatores* ab Etruscis, ut etiam auctor Nicolaus Damascenus. Ejus hac de re verba. Οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυῤῥηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος. *Romani a Tyrrhenis accepere hunc morem*. [Puto esse ab ἀναλίζειν, idem quod ἀναλίσκειν, seu ἀναλοῦν. unde ἀναλιστὴς idem quod ἀναλωτὴς, *qui impensas facit ad ludos*.]

†**Lanista** vocem esse Tuscam, ex solo Isidoro discimus; qui sic habet: *LANISTA gladiator idest carnifex Tusca lingua appellatus, a laniando scilicet corpora*. Atqui nec Lanista *gladiator* est, sed *qui ludo præerat gladiatorio*; unde in Philoxeni Glossis *Lanista* est Λουδοτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων: nec a *laniandis corporibus* (quod a Donato hausit Isidorus) dicitur; sed si Tusca vox est (quod lubens Isidoro assentior, quia Nic. Damasceno teste, οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυῤῥηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος, *Romani a Tuscis* gladiatorum *institutum acceperunt*) si, inquam Tusca vox est, ea certe ab Oriente est. Nec dubito, quin sit ab Hebr. נסה *nissa* aut Chaldaico *nassa*, quod est *tentare*, *experiri*, *probare*, quia lanistae plures inter se committebant gladiatores suae disciplinae creditos, ut rudibus utentes, umbratili pugna baturent, antequam ad justum certamen producerentur. Ea porro *tentatio* sive *praeexercitatio* Chaldaeis נסתא *nista* appellatur. Is vero, qui huic rei praeerat, praeesse dicebatur לנסתא *lenista* i. e. *exercitationi gladiatoriae*. Ex qua locutione apud Tuscos usitatâ, Latini ei rei praefectos appellarunt *lanistas*. Ab eadem radice oritur & vox **Munus** (quando hoc *pugnam gladiatorum* significat) dumtaxat voci נסתא *nista* praeposito M, quod vocant *Hoemanticum*; quod M hujus radicis vocabulis haud raro praeponunt Syri. Mazochius.

Lanius, seu *lanio*, in vett. Gloss. exponitur κρεωπώλης· in Onomastico κρεουργός. Uti *lanionius*, κρεουργικός. A *laniandis pecudibus* nomen impositum.

Lanx, *patina* est ita a *latitudine* dicta. Etsi proprie sit vas *escarium*: postea tamen ob similitudinem translatum ad ea, quibus res ponderantur. Atque inde *bilancis* appellatio, quæ Gallis & Belgis ex eo *balance*. *Langula* ὑποκοριστικὸν quasi *lancula*. Varro, lib. IV. de L. L. *Magidem aut langulam, alteram ab magnitudine, alteram ab latitudine finxerunt*. Glossæ: *Lancla*, λεκάνη. Hujus quoque originis *lancino*, de quo in *lancea* dictum.

Lapathum, λάπαθον, seu λάπαθος, παρὰ τὸ λάπτειν, ἢ λαπάζειν, ὃ δηλοῖ κενοῦν· teste Eustathio. Quippe μαλάττει τὴν κοιλίαν ἑψηθὲν, *cocta emollit alvum*: ut ait Dioscorides, lib. I. cap. VIII.

Lapis quasi *lædipes* dici putarunt superioris seculi Grammatici. Ridet eos in dialogis Pontanus, sed nec ipse tamen veram nominis rationem perspexit. Verba ejus sunt: Th. *Quamobrem, qui tibi tantum tribuas, Menicelle, dicas velim, cur lapidem hunc, petram vero hanc dicimus?* Men. *Videlicet, quod lapis agendi habeat, lædis enim pedem. At petra, quod pede teratur, ad patiendi genus transit*. Mercurius. *Nihil est Grammatica insulsius. Vide quam te decipiant. Cum petra Græca sit dictio, lapis vero fuerit a labando dictus, tertia immutata litera, cum labent ex eo ambulantium vestigia*. Sed profecto utrumque Græcum est, venitque *lapis* a λᾶας, unde λαοτομία, pro quo Latini dicunt *lautumia*, ut a *Laomedon*, *Laumedon*. [λᾶϊς, λᾶπις.] Vide de ea voce Asconium in Verr. III. Cujacium, lib. VI. cap. VII. observ. Scaligerum ad Festum, Gruterum ad Senecæ lib. IX. controvers. Goldastum ad Isidorum de Præ-

latis. Dicitur pro eo & *lapicidina* a *lapis*, & *cædo*. Corrupte pro hoc dicunt multi *lapidicina*. Nam ut a *fodio* est *fodina*, ita a *lapis*, & *cædo*, est *lapicædina*, &, æ in i converso, *lapicidina*. Festus: *Lapicidinæ, ubi exciduntur lapides*. *Exciduntur* est in MSto, non *exscinduntur*. Similiter Auctor Hermeneumatum: *Latomus lapidicæsor: lapicidina, locus ubi cæduntur lapides*. Quare fallitur Heraldus, eum *lapidicina* dicendum pertendit, quanquam non modo in MSS. compluribus ita scribatur, sed etiam in veteri Glossario legatur, *lapidicina*, λατομία. Sane errorem eum satis refellit ipsa *lapicidæ* vox, cui similes *paricida*, *homicida*. A *lapis* est *lapio*, quasi dicas *lapidesco*, hoc est, *lapidis instar durum fio*. Itaque cor hominis proprie *lapit* mœrore: unde Festus: *Lapit, dolore afficit*. Pacuvius: *Lapit cor curâ, ærumna corpus conficit*. Nonius: *Lapit significat obdurefacit, & lapidem facit*. Sunt qui malint *lipis*, quasi λεῖπος, vel λιπαρὸς. Sed vera origo est, quam attulimus. Sane Græci similiter πώρωσιν vocant, *quando cor mœrore quasi occallescit, & lapidem quasi duritiem accipit*, a verbo πωρόω, *tophi seu lapidis instar durum reddo*. Quod a πῶρος, *callus*, *tophus*; prout & Gaza interpretatur in Hist. animalium. *Lapides pretiosi* speciatim vocantur *lapilli*: qui parvi & rari: his enim duobus a *lapidibus* aliis separantur. Servius Jurisconsultus *lapidem* & *gemmam* eo distinguebat, quod *gemma* sit pellucida, ut amethystus, smaragdus; *lapis* non item, ut Opsidianus & Vejentanus. Quod non observatur.

Lappa, *triboli genus*, de quo sic Isidorus, lib. XVII. cap. 10. *Lappa dicta, quod habeat rotulam ingentem per terram dispositam. Hæc herba a Græcis Φιλάνθρωπος vocatur, quod vestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur juxta muros*. Ex quibus difficile est videre, quod etymon respiciat Isidorus. Possis autem deducere a λαβεῖν, hoc est, *præbendere*, quod vestes *prahendat*. A *lappa* est *lappago*, quia herba hæc *lappæ similis*: ut alia herba *cunilago*, quia *similis cunilæ*.

Lapsana, *sylvestris brassicæ genus*, de quo Plinius, lib. XIX. cap. VIII. Item lib. XX. cap. VIII. ubi ait alvum leniter mollire. Ut videatur esse a λάπτω, quod Eustathius exponit κενοῦ, unde & λάπαθον eidem dici videtur.

Laquear, sive *laquearium*, ejusdem ut significationis, sic etiam originis est ac *lacunar*. Quare vide quæ de eo in *lacunar* diximus.

Laqueus Nunnesio placet esse a λύγος, id est, *vitex*, *salix*. Ut mutetur υ in α, quomodo a μυδάω est *madeo*; κύων κυνὸς, *canis*, &c. Malim a *lax*, quod *fraudem* notat, Festo teste; unde & *lacio*, id est, *in fraudem induco*, ut idem exponit. Vel ab Hebræo לקח, hoc est, *capere*. [omnino ex κλοιὸς.]

Lar quidem pro *ædibus* ponitur: sed κατὰ μετωνυμίαν. Nam proprie *Lar*, κατοικίδιος θεὸς, ut Priscianus ait, lib. V. Plauto est *Lar familiaris*. Nomen *Laris* quidam deduxere a λαύρα, id est, *vicus*. Arnobius, lib. III. *Lares arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant lauras*. Qui locus confirmat ea, quæ de λαύρα & λάβρα disputat Casaubonus, lib. XII. Animadvers. in Athæn. cap. X. Interim falsa originatio, quam ex Arnobio attulimus. Nam *lar* Hetrusca vox est, & *principem* ac προστάτην significat, ut docuit Scaliger ad Propertium. Forte a שר, quod notat *principem esse*. [*Lars* Tolumnius, & *Lars* Porsenna; *lar*, *laris*, *lars*, *lartis*, *integrum*; unde *Lord*.] A *lare* vel *laribus* est *lararium*. Onomasticon interpretatur ἱερεῖον, hoc est, *locus, ubi dii tutelares domus reponerentur*. Ab eadem origine *Lara*, seu *Larunda*, nomen habet. Erat ea *mater Larium*: unde idem Onomasticon, *Larunda*, μήτηρ δαιμόνων. Vide omnino Lactantium, lib. I. de fals. relig. cap. XX. A *lara* etiam *larva*, quomodo dicebantur *defunctorum genii mali ac noxii*: qui eo a *laribus familiaribus* differebant, quod hi certis ædibus curam gererent posterorum: *larvæ* autem vagarentur sedibus incertis, curæque ejusmodi exsortes forent.

Quæ

Quæ pœna eos mansit, ob vitam male transactam. In Glossis vett. *larva* late nimis transfertur δαιμόνιον, εἴδωλον. In Onomastico exponitur μορμώ. Hinc *larvula simulacrum*, apud Ammianum, lib. XXXI. item *larvatus*. Nonius: *Romani*, inquit, *Ceritos, vel larvatos vocarunt, quod Cereris ira, aut larvarum, incursatione animo vexarentur*. Ad originem allusit Appuleius, in Apolog. *Hunc denique* (Mercuriolum, sive Mercurioli simulacrum affabre factum) *qui larvam putat, ipse est larvatus*. Ubi *larvam* vocat, non *Lemurem*, terriculamentum nocturnum, prout paullo ante usus Nonius: sed σκελετὸν, quomodo & alibi *formam larvalem* dixit, & Petronius *larvam argenteam*. Confirmant id vett. Glossæ, in quibus legitur: Σκελετὸς, *larva*, *sceletus*. Si plenius lubet intelligere varias vocis *larva* significationes; videre potes quæ de πολυσήμῳ hac voce scripsit Turnebus, in præfat. Plinii.

†**Lar, Lartis** Tuscum praenomen Porsenae, & Tolumnii fuit (de quo vide veterum loca apud Dempsterum tom. I. pag. 135.) quod unde deducatur, difficile dictu est. Chaldaicum לורטיא *lurteja* genus vasis significat. An erat *pelvis*, qua infantes nominali die loti, hinc illud praenomen consequebantur? sed argutari piget: & ceteroqui non levis est suspicio, Chaldaicum illud vocabulum esse a Graeco λουτὴρ detortum. An vero tam hoc praenomen, quam dii **Larus** (quos non dubito ab Etruscis esse) sunt a Syriaco לרוסא *larus* i. e. *nictans*; unde לרסותא *larsuta*, id est *nictatio*, *fatuitas*; & לרסיא *lersejo*, *fatuus*? sane hoc etymon diis *Laribus* (quos cum umbris & εἰδώλοις & lemuribus confundebant; unde ἥρωσιν εἰδώλων dixit Cic. in 11. ad Att. 3. apprime convenit. Itaque deos **Larus**, deos *fatuos* licebit interpretari. A *Laribus* deinde est praenomen **Lar Lartis**, quod Sabino *Lucii* praenomini respondebat, ut Diatr. X. ad Marmor Pisaurense σὺν Θεῷ ostendetur. **Mazochius**.

Lardum contractum ex *laridum*, hoc quasi *large aridum* dici censet Macrobius, lib. VII. cap. III. Hinc Glossæ Philoxeni: *Laridus*, ξηρός. Et Juvenalis illud: *Sicci tergu suis*, vetus interpres *laridum* interpretatur. Sed dissentit Isidorus, lib. XX. cap. II. *Lardum*, inquit, *dicitur, eo quod in domo repositum conservatur; nam antiqui domos Lares dicebant*. Neutrum placet. Nam plane est a λαρὸν, quod Hesychius exponit, ἡδὺ, προσηνὲς, γλυκὺ, ἀπολαυστικὸν, καλὸν· Indeque fortasse λαρινὸν, quod idem interpretatur εὐτραφὲς, *pingue*: de quo in *Larini* dicemus.

Largu, δαψιλὴς, *large* δαψιλῶς, ut Gloss. vett. exponunt. [λάβρος.] Scaligero placet, esse a λαῦρος, hoc est, *copiosus*, *abundans*: ut apud Homerum, Iliad. Π, λαυρότατον ὕδωρ, *abundans aqua*. Ac, ut ab *unda* dicitur *abundans* pro copioso: ita Eustathius censet, λαῦρος esse ex λα ἐπιτατικοῦ, & ῥέω, *fluo*. Martinius λαῦρος mavult esse a λαρὸς, quod, Hesychio teste, inter alia notat προσηνὲς, *benignus*, *lenis*. A *largus* est *largia*, & *largior*. Antiquo *largio* usi Lucilius, & Accius: uti *illargio* Cato. vide Nonium.

Larini *boves*, vel *sues*, λαρινοὶ βόες, ἢ ὕες, ita dicti a *Larino*, oppido Apuliæ, apud Melam, Plinium, Ptolomæum, Livium lib. XXII. & XXVII. & alios; unde *Larinates* Ciceroni in Cluentiana. Vel λαρινοὶ ex eo, quod λαρινὸς est εὐτραφὴς, ut Hesychius exponit, hoc est, *bene curatum*, *pingue*. Unde λαρινεύεσθαι, quod est, *bene curare*, *pinguefacere*. Ut illo Sophronis apud Athenæum, Βόες δὲ λαρινεύονται. Λαρινὸν fortasse a λαρὸν, quod Hesychius exponit *dulce*, *suave*. Sunt quibus videatur λαρινὸς dici a λα particula ἐπιτατικῇ. Sed magis placet, quod dicebamus.

Larix Græcis quoque λάριξ, si credimus H. Junio. In Onomastico exponitur δάλαξ. Sed nec hoc, nec illud Græcum est. Imo videntur Græci arborem ignorare: ut quæ frigido cœlo gaudeat. Resinam fundit: & vere flores gignit odoratos. Quid, si igitur a *coloris suavitate* deducamus cum Martinio? Sane λαρὸς est *suavis*.

Larus λάρος, *avis*, vel a *garrulitate*, quia λάλος, est enim *clamosa*: vel quasi λάβρος, a *vorandi impetu*. Est quippe πολυφάγος. Unde & κάβηξ vocatur a κάβη, *cibus*.

Lasanum Horatio *vas quo retrimenta cibi excipiuntur*. Græcum est λάσανον, quod *familiaricam sellam* interpretatur Hesychius. Indeque λασανοφόρος, qui *sordidum vasis aut sellæ istiusmodi gestandi ministerium obit*. Vide Turnebum lib. XIII. cap. III.

Lascivus, a λάζω, hoc est, ὑβρίζω. vel a λάσε, hoc est, πόρνη. vel a λάσθαι, hoc est, παίζειν. vel a λάσθον, hoc est, αἰσχρὸν, unde λάσθη, αἰσχρολογία. Vide Hesychium. Vel a שגל, quod significat *rem habere cum muliere*, verbum obscœnum: sed unde sit castum vocabulum שגל, *uxor*. [a *lacio* & *lacesso*, *lacivus* & *lacessivus*.]

Lastaurum Lenæus Pompeii libertus appellabat *Salustium* Historicum, quemadmodum in Lenæo tradit auctor libri de Illustribus Grammaticis. Est vero a Græcis, quibus λάσταυρος notat τὸν πάσχοντα, ut Eustathius ait: sed & ἀντὶ τῶν πόρνων sic accipi, auctores sunt Hesychius & Suidas. Est vero λάσταυρος derivatum a ταῦρος, significante vel ὄῤῥον, id est, *partem illam, quæ inter podicem & scrotum*, quomodo exponit Eustathius: vel τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρὸς, prout interpretatur Suidas: unde apud Aristophanem ἀταυρώτη dicitur *virgo intacta*. Porro Latinos quoque sic *tauri* vocem usurpare, indicat Diomedes lib. II. cap. de amphibologia: ubi hujusmodi ὁμωνυμίας exemplum ponit. *Cum*, inquit, *taurum*, *nec scias utrum de armento, an obscœnam corporis partem, an montem qui est in Cilicia, an, qui est in syderibus, taurum dicamus*. Mirum vero hanc a Fabio significationem negligi. Sic enim ille, lib. VIII. cap. II. quod de Perspicuitate inscribitur: *Taurus*, inquit, *animal sit, an mons, an signum in cælo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum, non intelligitur*. Sed facilis responsio: nam minime propositum, vel Diomedi, vel Fabio, omnes significationes concervare: inde cognoscimus, quod ut Festus ait, *Tauri verbenæque in commentaria sacrorum significant fila farinacea*. Imo & Plinius, lib. XXX. cap. V. aliam nos significationem ac caussam ejus docet his verbis: *Tauri vocantur scarabæi terrestres ricino similes: nomen cornicula dedere*. Quod siquis nihilominus putet, a Diomede Græcæ magis, quam Latinæ linguæ, habitam rationem, ei scrupulum omnem eximet locus Festi, qui *tauri* voce pro *parte obscœna* utitur, cum in *Solitaurilibus* sic scribit: *Atque harum hostiarum omnium* (puta tauri, arietis, verris) *immolati sunt tauri, quæ pars scilicet cæditur in castratione*. Ubi Festus morem tangit antiquorum, qui hostias hasce aræ admotas, castrabant priusquam sacrificarent: quem morem in hirco clare indicat Martialis, lib. III. disticho III. epigrammatis LXIV. quod de *Tusco haruspice* inscribitur. Sed satis de voce *tauri*: qua ex receptiori sententia, posterior est pars vocis *lastaurus*: quæ vero prior ejus compositi pars dici possit, non satis paret. Quibusdam placet esse a λα ἐπιτατικῷ, ut proprie notet *bene mutoniatum*, & μεταληπτικῶς accipiatur pro *homine salaci*. Alii quia non λάταυρος, sed λάσταυρος dicimus, malunt sic vocari, quasi λασιόταυρος, ut propria sic appellatur, cui ταῦρος λάσιος, hoc est, *hirsutus*, seu *hispidus*; quod etymon præter alios ponit Suidas. Alii priorem partem putant λάσε, quod est πόρνη teste Hesychio. Porro Phrynichus auctor est, veteribus quidem λάσταυρον dictum *catamitum*, seu *puerum usurarium*; sed suo sæculo sic vocari *hominem pravum ac cruce dignum*, nempe quasi esset a σταυρὸς, quod *crucem* notat. Λάσταυρος μὲν, inquit, οἱ νῦν χρῶνται ἐπὶ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀξίου σταυροῦ. οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ καταπύγονος.

Lassus origine est Hebræum a חלש vel חשל, quod est, *lassus fuit*, aut *lassum reddidit*. Sin e Latio origo peti deberet, non quidem deduxerim a *labore*, nec a *lapsu*, sed a *lacio*, unde *lacti* nomen, quia

quia *lacitur*, sive *elicitur*. Itaque vaccæ *lassæ* dicantur, *cum diu nimis laciuntur*. Nempe a *lacio* fuit *lacitus*, unde *lassus* ut a *fatiscor* & *defetiscor*, *fatiscitus*, & *defetiscitus*, pro quo dicimus *fessus* & *defessus*. Vide *Fessus*.

LATEO a Dorico λάθω, pro λήθω · θ in τ conversum, ut ab ἴθω, *utor*; a μίνθη, *menta*. At λάθω omnino est a לאט, quod, idem. Ejus compositum *deliteo*, onde *delitesco*. Ab eodem est *latebræ*, ut a *dolo*, *dolabra*: item *latibulum*, ut a *pateo*, *patibulum*, ab *infundendo*, *infundibulum*. Item *latus*, quia *latet* sub axillis. Item *laterna* quia in ea *latet* ignis. Item *latex*, *latrina*, & *latro*, de quibus separatim. Item *Latium*, ut vel ex Virgilio & Ovidio notum. Idemque indicat hic Arnobii locus, lib. IV. *Pulsum a Jove* (sic recte emendant, pro quo vulgati *a nobis*) *Italorum delituisse in finibus, & quod tutus fuisset a filio, nomen Latio imposuisse pro munere*. A *Latium* est *Latinus*, Item *Latialis*, & *Latiaris*.

†LATEO est a themate לוט *lut*, quod est *abscondere*, unde לט *lat*, *latitatio*, & בלט *ballat*, *in abscondito*, & similia. MAZOCHIVS.

LATER a *lata forma*, ut Isidorus censet, lib. XIX. cap. X. vel potius ab eadem origine est, unde *lapis*. Nempe a λᾶας. [a *lavando*, ut & *latrina*.] Ingeniose etiam Martinius, cui dici *later* videtur quasi λᾶας τερσόμενος, *lapis siccatus*. A *later* est *laterculus*, πλίνθιον. Item *panificium quadratum* operis dulciarii a *laterum forma*, ὑποκοριστικῶς dictum. Plautus, Pœn. act. I. sc. II.

> . . . . *Nil nisi laterculos,*
> *Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.*

Et Appuleius, lib. X. *Hic panes, crustula, lucunculos, hamos, laterculos, plura scitamenta mellita*. Idem nomen ob *lateris figuram* inditum *instrumento Mathematico*, quo de Turnebus ad Plutarchum, de oraculorum defectu. A *latere* quoque est Deus *Lateranus*; uti indicat hic locus Arnobii, lib. IV. *Lateranus, ut dicitis, Deus est focorum & genius: adauctusque hoc nomine, quod ex laterculis crudis ab hominibus caminorum istud exædificetur genus*.

LATEX a *lapsu*, quia *profluens aqua* sit, dici Festo videtur. Sed est a *lateo*, quia *in eo latet humor*, ut bene Servius perspexit in I. Æn. Itaque & *uvam* Lucretius appellat *liquoris virigeni laticem*. Nam *latet liquor in uva*. [est a λάταξ, *aqua cum sonitu profluens*.]

LATICLAVIA *dignitas* est *senatoria*, ita dicta a *lato clavo*. Erat *clavus*, *plagula* quæ togis senatorum insuebatur ac ab humeris in pectus demittebatur, ut Græcorum ἐπωμίς. Nomen ex eo habet quod *clavis* quibusdam consuta erat *latioribus* quidem in *Senatore*, ac horum *liberis senatorio honori destinatis*; in *Equite* autem *angustioribus*. Unde lucem accipit illud Ovidii l. IV. Tristium, Eleg. extrema.

> *Curia restabat, clavi mensura coacta est,*
> *Majus erat nostris viribus illud onus,*

Quodque in *viris* erat *clavus*, id in *sequiori sexu* erat *patagium*, unde vestes *patagiatæ*. Plaut. Epid. II. II. Vide Budæum, in Pandect. l. ult. De senatoribus; Scaligerum, in Appendice Conject. ad libro VIII. Varr. ac Lipsium ad XIII. Annal. Taciti.

LATRARE a sono, ob liquidam, quæ & in ὑλακτεῖν unde *hylax*, canis nomen: uti & *Hylaus* & *hylactor*, apud Nasonem, in fabula Actæonis. Quare non audio Varronem in VI. de L. L. ubi *latratum* dici ait, quia *canes ea voce indicant, quæ noctu latent*. [λατράζειν. Hesych. *blaterare* indidem.]

LATRINA verbale est simile illis, *tonstrina*, *mulctrina*, *furatrina*. Non uno modo sumitur. Nobis quidem *locum* notat, *in quem saturi eunt*, ut Plautus loquitur: qua significatione fortassis a *latendo* dicitur, quod in eam sese homines abdant, ne conspiciantur: unde & Græcis dicitur ἀφεδρών a *seorsim sedendo*. At olim notabat *balneum privatum*, idque a *lavando*, quasi *lavatrina*, ut Nonius scribit; & ante eum prodidit Varro, lib. II. de Anal. *Deinde, cum brevitatis caussa nomina contraherent, quo essent aptiora, pro lavatrina latrinam nominaverunt: sicut ex maxillis, axillis, & vexillis, malæ, alæ, & vela diminuta sunt*. Plautus, Curcul. (act. I. sc. IV.)

> *Non pluris facio, quam ancillam meam, quæ latrinam lavat.*

Ubi Lambinus quidem *locum excrementorum*: sed Turnebus, lib. XXI. cap. XX. *privatum* intelligit *balneum*. Glossæ Philoxeni: *Latrina*, λουτρών. Onomasticon: *Lavatrina*, ἀπόλουτρα.

LATRO olim notabat *militem conductum*: Item *satellitem*, quem Græci σωματοφύλακα nominant. Ita dictus, non quidem quia *ad latus ferrum haberet*; sed quasi *latero*, quia *stipares regis sui latus*: vel ἀπὸ τοῦ λάτρου, id est, *stipe*, quam mercedis nomine accipiebat, unde & *stipator* appellatus. Varro lib. VI. de L. L. Festus in *Latro*, & *stipatores*; Servius, in XII. Æn. versu VII. Usus ita hoc vocabulo Plautus Milite, ut ibidem monet Servius. Itidem & *latrocinari* pro *militare* dixit ipse comœd. act. II. sc. ult.

> *An quia latrocinamini, arbitramini*
> *Quidvis licere facere vobis, verbero?*

Trinummo, sc. *Minus quindecim*, vers. antep.

> *Ibit latrocinatum aut in Asiam, aut in Ciliciam.*

Id est, *militatum*. Gracchus in Nonium: *Qui apud regem in latrocinio fuisti*. Postea ita generatim vocari *viarum obsessores*, idque, quia *milites conducti* (quos primo *latrones* vocatos diximus) id facere solerent. Hoc qui non attendunt, *latrones* ita dici putarunt, sive quia a *latere adoriuntur homines*, sive quia *latenter insidientur*, teste Festo, & Prisciano, in IV. item Isidoro, in a.

LATUM, supinum a *fero* (unde *allatum*, & alia.) dictum quasi *tolatum*, a *tolo*, unde & *tetuli*, & *tuli*. Vel a ταλάω, sive τλάω, præciso τ. Sed de illo in Grammaticis Exercitationibus satis diximus. A *latum* est *latio*, ut a *dictum*, *dictio*. Festus: *Latitaverunt Cato posuit pro sæpe tulerunt*. *Collativus venter* unde sit, dictum in *Fero*.

LATUS adjectivum a πλατύς, abjecto initiali π. quomodo pro πηγανον dicitur ἤγανον, pro παλαιὸς ἀλαιὸς, quod apud Æschylum est. At *latus* substantivum est a *latendo*, quia *lateat condaturque sub axillis*; ut bene Isidorus, lib. XI. cap I.

†LAUDO est ab הודה *hodah*, *laudabit*: quod (si Syros Arabesque sequaris, O longum in AV resolvere solitos) pronuntiabitur *haudah*; estque tritum laudandi verbum: cui ubi ל servile præfixeris (ut in להודות, *ad laudandum*) id efferre licebit *lehaudoth*, sive (absorpto *sceva*) *laudoth*. Hinc *laudandi* verbum & *laudis* vocabulum. MAZOCHIUS.

LAVERNIONES dicti *fures* a *Dea Laverna*, in cujus erant tutela, ut omnibus notum est. Ita Græcis Πραξιδίκη vocarint, ut e vett. Gloss. discimus. At obscurum plane, unde *Laverna* nomen acceperit. Non displicet, ut sit a λαβεῖν, quasi *laberna*, β converso in υ; quomodo a βάλομαι est *volo*; ab Æolico βρῶπις, *vepres*; a Dorico βάδω, *vado* eliso σ. Vel a λάφυρα, id est, *præda*: ut dicatur quasi *Lapharna*. Interim verius, meo judicio, sic vocatum quasi *Levarnam* a *levare*, id est, *furari*: vel a *lavando* dici *Lavernam*, si *lavare* pro *furari* dictum olim. [puto ἀπὸ τοῦ λαφύρων sic dictum, quasi λαφυρώνη.] Acro, in Horat. lib. I. epist. XVI. *Laverna dicta a lavando; Nam fures lavatores dicuntur*. Qui locus si sanus sit, dubium non est, quin vera sit posterior ἐτυμολογία. Sane apud Plautum, Asin. I. II. legas *elavi bonis*. Hoc est *bonis sum privatus*. Verum suspicor apud Acronem *levando*, & *levatores*, scribendum esse. Sane apud Petronium legimus. *Unde plani autem, unde levatores viverent, nisi aut locellos, aut sonantes ære sacellos pro hamis in turbam mitterent?* Sed invalidum fortasse hoc telum, quia nihil caussæ est, cur minus hic Petronii locus sit corruptus, quam ille Acronis. Adde quod & doctissimus Savaro, ad Sidon. lib. VII. epist. II. *lavatores* apud Petronium legendum

legendum putat. Illud autem validius, quod *levare* aliqui dixere pro *furari*, quomodo Sidonium, & Gregorium Turonensem, & auctorem historiæ Gothicæ locutos, ipse Savaro comprobat. Et sane, quid mirum, si *levare* pro *furari* dixerint, qui pro eo, duriori quoque συνεκδοχῇ, dixere *tagere*, id est, *tangere*, unde *tagax*? Ab *Laverna* dicta *porta Lavernalis*, quod ibi ara ejus deæ, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

Lavo, a λόω, seu λοέω, ex quo λῶ contractum. O abit in *A*, quomodo a βόσκω est *pascere*. Præterea insertum *V* consonum, quomodo a σκαιὸς est *scævus*, ab Ἄορνος, *Avernus*; ab ἐλαίῳ vel ἐλάᾳ, *oleo*, a κεραὸς, *cervus*, &c. A *lavatum* est *lavacrum*, ut ab *involutum*, *involucrum*; a *sepultum sepulcrum*, &c. Olim autem *lavo* tertiæ fuit, quomodo præter Plautum, & alios usus Maro, X. Æn. & Horatius, lib. III. od. IV. A *lavere* est præteritum *lavi*. Ab eodem in supino ἀναλόγως esset *lavitum*: sed κατὰ συγκοπὴν dicimus *lautum*: unde *lautus*, ὁ λελυμένος, ut Onomast. interpretatur. Sed κατὰ μεταφορὰν homines elegantes dicebantur *lauti*. Gloss. *Lautus*, λαμπρόβιος· *lautis*, πολυτελέσι. Caussa tralationis, quod *homines magnifici, & splendidi, crebro admodum sese in balneis lavarent*. Plautus Curcul. I. I.

Tute tibi puere lautus luces cereum.

Sive ut optime distinguit Acidalius.

Tute tibi puer es? lautus luces cereum?

Sententia est, Tu pueri seu servuli fungeris munere, & adolescens re adeo lauta, αὐτολήκυθος es, ut Græci loquuntur, hoc est, *tibi ipsi lucernam præfers?* A *lautum* dictæ quoque *lautitiæ*: quod indicat hic Festi locus: *Lautitia* (sic libb. vett. non *lautia*, quod aliud est) *epularum magnificentia; alii a lavatione dictæ putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat*. *Lauticiam* quoque pro *amylo* dixere: unde idem Festus: *Lauticia farina appellabatur ex tritico aqua conspersa*. Ejusdem originis sunt *Lautolæ*, seu *Lautulæ*, cum quæ intra, tum quæ extra urbem. De illis sic Varro, lib. IV. de L. L. *Lautola a lavando, quod ibi ad Janum Geminum aquæ calidæ fuerunt*. De his ita Festus: *Lautula locus extra urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant*. Pro *lautum* dicitur & *lotum*, *AV* in *O*; converso quomodo ab *aula* est *olla*, a *caupa*, *copa*, &c. A *lotum* patet *lotium* dici & *lodices*; de quibus separatim.

Lavrices Balearibus dicuntur *cuniculi*: teste Plinio, lib. VIII. cap. LV. Hispanica igitur vox, etsi fortasse a Græcis profecta.

Lavrvs, unde *laurea*, Græcum videri possit. Nam apud Hesychium legas, Λαῦρος, τὴν δάφνην. Sed si a Græcis est, potius putem esse a Pergæa voce λάφνη, quæ idem signabat. Hesych. Λάφνη, δάφνη. Περγαῖοι. Sin Latinis originem debet, fortasse erat a *lavo*, id est, *purgo*. Nam *sanguinis purgandi habet potestatem*. Vel, si veteres potius audiendi, prius fuit *laudus*, estque id a *laude*. Servius, ad Ecl. VIII. *Cur tamen triumphantes lauro coronentur, hæc ratio est, quoniam apud veteres a laude habuit nomen. Nam laudum dicebant*. Idem scribit Isidorus, lib. XVII. cap. XVII. Nec tantum *laudum* pro *lauro*, sed & pro *laureo* olim *laudeam* vel *ludeam* dixerunt. Plaut. Cistellaria, I. II. *Parito laudem & lauream*: ubi in MSStis est *ludeam*, quod Meursius rectum putat. Lilius Gyraldus suspicatur, ut δάφνη, quæ *laurus* est, Græcis dicitur a δα particula intensiva, & φωνῆ, hoc est, *voce*: quia *igni injecta crepet*, & *quasi vocem edat*, ita & Latinum *laurus* componi ex λα ἐπιτατικῷ (quale esse volunt *lastaurus* & *larinus*) ac verbo *uro*, quia *facile incendatur, & in igne crepet*. Sed egregie nugatur vir doctissimus. Nam quod ait de notione particulæ δα, id quamquam etiam a veteribus quibusdam tradatur, nullo tamen fundamento subnixum est: quod non negabit, quisquis pensiculatius consideraris vocabula ea, quæ inde originem ducere existimantur. Quare verisimilius Etymologus: cum ait δάφνην dici quasi δαεφάνην, hoc est, ἐν τῷ δαίεσθαι φωνοῦσαν, quia nempe ἠχεῖ καιομένη. De λα quod ait, id in Latinis locum non haber, cujusmodi est *laurus*. Ac fortasse nec *lastaurus* inde est, nec *Larini*, de quibus seorsim. Recte vero idem Gyraldus inibi docet, *crepantem in igne laurum* bonum fuisse omen, *tacitam* autem infelix: tum item *vates lauro vesci solitos*, quod valere crederent ad divinationem: quibus confirmandis supersedeo, quia hujus loci non sunt. Ipsum, si s, Gyraldum adi dialogismo sexiodecimo, & Dialogo secundo historiæ poëtarum.

Lavs, vel est a λαὸς, id est, *populus*, ut *laus* proprie sit *sermo populi de virtute alicujus testantis*; vel a λάω, id est, *eloquor*, qua ratione a φάω, seu φημὶ, est φήμη. Hesychius: Λάε ἐψόφησεν, οἱ δὲ ἐφθέγγετο· λαίειν, φθέγγεσθαι. Vel ab antiquo λαύω, id est, *fruor*, unde in usu remansit ἀπολαύω, ut sic dicatur, quia *nullius virtutis major est fructus, quam laus*. Postremam hanc originationem sequitur Julius Scaliger, lib. III. de R. P. cap. CX. [potest & esse a κλέος, & a λάσκειν.] A *laude* est *laudare*: quamquam non semper primogenii retinet significationem; sed etiam ἁπλῶς usurpetur pro *nominare*, aut *citare*: ut monet Gellius, lib. II. cap. VI. Macrobius, lib. VI. cap. VII. & Nonius in *Laudare*. Pluribusque idem testimoniis comprobat Budæus, annot. prior. in Pand. Caussam autem ejus rei, quod antiqui non sine *laude* aliquem nominare soleant: præsertim cujus testimonio uti vellent, unde genus illud loquendi, *laudare aliquem testem*, pro *nominare*.

Lavtia sunt *xenia* sive *munuscula*, *quæ legatis exterarum gentium dono mittuntur*: ut est apud Festum in voce Dacrvmæ. Idemque scribit Plutarchus, in Problematis Rom. ἐκαλεῖτο δὲ λαύτια τὰ πεμπόμενα τοῖς πρεσβευταῖς ξένια. Varios, qui ea voce utantur, suggeret Brissonius, in formulis. Eadem intelligit Cato, cum scripsit, lib. de sumpt. sua: *Cum essem in provincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant; nunquam accepi, ne privatus quidem*. Ajunt hoc nomine solum intelligi quæ ad victum pertinerent: sive ad *lautitias epuli*, indeque esse nomen. Eoque apud Livium legi, præter *lautia* legatis fuisse datas pecunias, vasaque aurea & argentea. Vide Livium, lib. XXXVIII. XLII. XLV. Favet huic sententiæ quodammodo Festus in *Lautia*: *Lautia*, inquit, *epularum magnificentia*. *Alii a lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat*. Ita editum quoque in antiqua Mediolanensi Joannis Angeli. Ubi pro *lavatione* in veteribus aliquot editt. legitur *lautitia*. Quæ a *lavanda* dicta esse, cuivis manifestum est. Sed omnino *lautia* dixere a Græco δαπάνη. Nam veteres *dautia* dixere, unde *lautia*, *D* in *L* converso, ut ex δάκρυμα, *dacryma*, inde *lacryma*. Festus: *Dacrymas pro lacrymas Livius sæpe posuit, nimirum quod Græci appellant δάκρυμα. Item dautia, quæ lautia dicimus, & dantur legatis hospitii gratia*.

Lavtvmiæ voce usus Plautus, Pœnulo, act. IV. sc. II. Unde *Lautumerius* Cicero in Pisoniana juxta codd. antiquos; ut Turnebus monet, lib. XXI. Advers. cap. XV. In vulgatis est *laternarius*. Ita vocat sodalem Catilinæ, quasi qui aliquando *lautumiæ* sive *carceris colonus* fuisset. *Lautumia* carcer erat Syracusis, ut ait Asconius in III. Verr. ubi addit, sic lingua Siculorum dici *lapicidinas*, id est, *loca lapidibus excisa*. Dicitur autem *lautumiæ* pro *lautomiæ*, λατομίαι, quomodo Petronius dixit *Laucontem* nati pro *Laocoonte*. Et apud Plinium, epist. XIV. lib. II. *Laudiceni* pro *Laodiceni*, ut alludatur ad *laudem*. *Inde jam*, inquit, *non inurbane σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impositum est Laudiceni*. Scaliger quoque censet veteres similiter *Laumedon* dixisse pro *Laomedon*: sed Festum, cum pro eo *Alumenta* scribit, deceptum esse vitiosis Livii Andronici exemplaribus. Vide plura apud Cujacium, lib. VI. Observ. cap. VII. Lambinum ad Plaut. Pœn. sc.

Satis spectatum; Scaligerum ad Festum in *Alimento*, & castigat. in elegiam Pedonis Albinovani de obitu Mæcenatis, ac Janum Gruterum ad Senecæ lib. IX. controv. IV.

Laxus a *latus*, si Perotto credimus. Sed potius est a χαλῶ, quod est *laxo*. Vel a λαγαρὸς, quomodo vocatur, *quod non est distentum aut plenum, sed quodammodo cavum ac vacuum*. Gloss. Cyrilli: Λαγαρὸς, *laxus*. Affineque est λαπαρὸς, hoc est, *mollis tenuisque*; item *inanis* ac *vacuus*. Itaque & a λαγαρὸς, λαγὼν, & a λαπαρὸς λαπάρα dicitur *cavitas*. Nempe locus is vere λαγαρὸς seu λαπαρὸς sive κενὸς ἐστι.

L E

Lebes, *olla aurea*, ut monet Servius, ad illud III. Æn.

> . . . . *Dodonæosque lebetas*.

Est a Græco λέβης, hoc ἀπὸ τῦ λείβειν, quoniam in eum τὸ ὕδωρ λείβεται, *aqua funditur*, ut ex Athenæo tradit Eustathius.

Lectisternium non privatorum cubiculorum fuit, sed erat *sacrificii genus*, in quo diis in templis *pulvinaria* sive *lecti sternebantur*, conviviumque iis apponebatur. Quia *lecti sternerentur*, dictum *lectisternium*: quia autem *cibi apponerentur*; iccirco *dapem* vocarunt, aut *epulum*, unde *epulones*. Appuleius, de mundo: *Sunt & publicarum epularum apparatus, & lectisternia Deorum, & dies festi, ludi scenici, ludique Circenses*. Val. Maximus, lib. II. cap. I. *Jovis epulo ipse in lectulum, Juno & Minerva in sellas ad cœnam invitabantur*. Horatius:

> . . . . *Nunc Saliaribus*
> *Ornare pulvinar Deorum*,
> *Tempus erat dapibus sodales*.

A *lectisternium* est *lectisterniator*; quomodo vocatur is, qui mensam ac *lectulos* discubitorios sternit. Utitur Plautus, Pseudolo act. I. sc. II.

Lectus, ut Festus scribit, *dictus, vel a collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad se alliciat: vel a Græco* λέκτρον. Postremum placet. Omissum *R*, quomodo ab ἄρθρον est *artus*. Prima autem opinio erat Varronis, cui *lectus* dici videtur *a legendis*, hoc est, *colligendis stramentis*. Est vero λέκτρον a λέγω, non qua significat *dico*, aut *lego*, sive *colligo*; sed qua notat *cubo*, aut *dormio*: teste Eustathio. Similiterque Hesychius: Λέξασθαι, ἐπιλέξασθαι, κοιμηθῆναι. Ἔλεξο, κατέκλινον. Ἐλέξατο, ἐκοιμήθη. Mirum autem, Latinos quidem retinuisse λέκτρον, quod est a λέγω, hoc est, *cubo*: at λέγω hac significatione non retinuisse; sed tantum, qua *lego*, sive *colligo* significat. A *lectus* est *lectica*. Glossæ vett. *Lectica*, φορεῖον, κλίνη. Φορεῖον autem vocatum, ἀπὸ τῦ φέρεσθαι. Nam *gestabatur*, nunc a *sex servis*, & *hexaphorum* dicebatur: nunc ab *octo*, & vocabatur *octaphorum*. Tenuiores autem vel duobus contenti erant. Dicti item *lecticarii* a Latinis, a Græcis φορειοφόροι, ut ex Glossis constat. *Lecticam* divitis describit Juvenalis, sat. IV.

> . . . . *Amicæ*,
> *Quæ vehitur clauso latis specularibus antro*.

Ubi *fenestras lecticæ amplissimæ* signat. Vide & sat. V.

Legare, vel a לאך, quod est, *legavit*, *misit*, unde מלאך, *legatus*, *nuncius*, *angelus*; vel ἀπὸ τῦ λέγειν, hoc est, *dicendo*, ut proprie signet *ad dicendum mitto*: vel potius a *lege*, cum notet *lege certa aliquem mittere*, aut *legis modo statuere*. Atque hæc clariora sunt ex derivatis. Nam dicuntur *Legati*, quia *a Senatu leguntur*, hoc est, *mittuntur*. Cic. in Vatinium: *Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo unquam ademit, ut legati ex ejus ordinis auctoritate legarentur*. Non igitur ita dicti a *legendo*, quamquam Varro IV. de L. L. scribat, *Legati, qui lecti publice, quorum opera consilioque uteretur peregre magistratus; quive nuncii senatus aut populi essent*. *Legatum* quoque ejusdem originis est. A *lege* id dici censuit Ulpianus, in cujus fragmentis scriptum: *Legatum est, quod legis modo, hoc est, imperativo, testamento relinquitur*. Ubi *verba legati*, ut *legum*, *imperativa* dicuntur ob formulam, *heres dato*, *capito*, aut similem. Quidam dici putant a *legendo*, quia l. CXVI. de leg. I. *legatum* dicatur esse *delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod universum heredis foret, alicui quid collatum velit*. Nam, inquiunt, quæ *delibantur & decerpuntur*, ea *leguntur*. Sed omnino est a *legando*, hoc est, *quasi lege quadam in testamento statuendo ac decernendo*, quomodo in legg. XII. tabb. legitur: *Paterfamilias uti legassit super pecunia tutelave suæ rei, ita jus esto*. Cum autem ipsa *legandi* vox sit a *lege*, liquet Ulpianum non falsam quidem at non proximam tamen adduxisse nominis caussam. *Collegæ* quoque non a *legendo* sic dicti quia *una lecti*; uti Varro censet, lib. V. de L. L. (nam huic etymo modulus primæ syllabæ repugnat) sed a *legando*, quasi *una legati*. Itaque vox ea primo competit *unius legationis sociis*; συνεκδοχικῶς autem postea extensa ad *magistratus quosvis ejusdem potestatis*, nec non societatem omnium quibus coëundi jus permissum seu lege, seu senatusconsulto, seu principali aliqua constitutione. Vel dicendum appellationem hanc esse a *legando*, quia id verbum μεταληπτικῶς notat *committere*, *assignare*: quomodo usus Plautus Casina. A *legando* quoque dicta *relegatio*, ubi *re* valet *retro*. Erat *unum ex tribus exsilii generibus*. De ea sic Festus: *Relegati dicuntur proprie, quibus ignominiæ aut pœnæ caussa necesse est ab urbe Roma, aliove quo loco abesse lege senatusve consulto, aut edicto magistratus; ut etiam Ælius Gallus indicat*. Duo autem, Ulpiano teste, erant *relegatorum* genera. Nam alii in *insulam relegabantur*: alii *provincia* quidem *excedere* jubebantur, non tamen iis insula certa assignabatur. Differebant ab his *deportati* multifariam. Nam *deportatio in perpetuum* fiebat: *relegatio* sæpe *ad tempus*; *deportatio* adimebat omnino civitatem Romanam: *relegatio* non æque; *deportatus* amittebat bona, *relegatus*, sæpe vel nulla vel partem tantum amittebat; *deportatis* circumscribebatur exsilii locus: *relegatus* sæpe patria solum excedere jubebatur.

Legio dicta, *quod leguntur milites in delectu*: ut ait Varro, lib. IV. de L. L. & lib. III. de vita pop. Rom. Similiter Plutarchus, in Romulo; Vegetius, lib. II. cap. I. Isidorus, lib. IX. cap. III. Ante C. Marium *legio* quatuor millium fuit: unde *Quadrata* dicebatur. Is autem primus *legionem* conscripsit *sex millium & ducentorum*. Auctor Festus. Fusius de his, qui scripsere de militia Romana.

Lego, cum tertiæ est, venit a λέγω. Gloss. Philox. *Lego*, ἀναγινώσκω, λέγω. Proprie λέγω est συνάγω, *colligo*, vel ἐκλέγω, *eligo*. Pro ἀναγινώσκειν accipi solet, quia *qui id facit, literas vocesque colligit*, ut *oratio fiat*. Sic *legere mala* in Eclogis, hoc est *colligere*. A *lego*, qua ἐκλέγειν signat, sunt *deligo* vel *diligo*, & *negligo*. Cornelius Fronto: *Diligentia a deligendo singula: huic negligentia opponitur*. Varro, lib. V. de L. L. *Sed quod his magis promiscue quam diligenter consuetudo est usa, translatitiis utimur verbis*. *Negligentia* igitur ex eo, *quod quis non utatur delectu*: *diligentia* contra, *quia diligat*, hoc est, *deligat*. Nam veteres hæc duo non distinguebant: ut constat ex codd. antiquis. Unum e multis locum ponam. Versus Ennii sunt in Medea, apud Cic. I. Tusc. Quæst. & Cornificium, lib. II. ad Herennium, & Priscianum lib. de metris Comicis:

> *Argo qua vecti Argivi delecti viri*,
> *Petebant illam pellem inauratam arietis*.

Euripidi dicuntur χέρες ἀνδρῶν ἀρίστων, οἱ τὸ πάγχρυσον δέρας Πελίᾳ μετῆλθον. Quamquam vero ex istis pateat, *negligere* esse ab ea notione *legendi*, qua signat ἐκλέγειν, tamen nec inepte ab altera deduxeris, qua significat συνάγειν. Nempe ut *Negligere* proprie sit vox rustica, quando *ne legere quidem legumina aut fructus dignarentur*: inde ad alia sit translatum. Festus: *Neglegens, non legens, neque electum habens, quid debeat facere*. Beda de Orthogr. *Neglegens per G scribendum, quasi nec legens, C in G converso*. Videntur autem veteres & *lego*, ea notione,

tione, qua nunc tertiæ est, in prima extulisse. Nam unde alioqui sit *elegans*? quod idem notat ac *electum*. Cicero tamen in secundo de Nat. Deor. *Religiosi ex relegendo, ut elegantes ex eligendo, tanquam a diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes*. Ab *inter* & *lego* est *intelligo*, *R* in *L* abeunte, ut e Velio Longo dicemus in *Pellacia*. Nonnulli potius deducunt ab *intus*, ut *V* abeat in *E*. Ita *intelligere* sit *intus legere*. Sed mihi prior magis sententia placet. Nam cum duo sunt, ubi utra sententia præstet, dubitari potest, interque ea illam *legimus*, sive *eligimus*, quæ verior est; tum rem *interlegere*, sive *intelligere*, dicimus. Quamquam autem *intelligere* per *I* vulgo efferatur, tamen per *E* scribitur a Prisciano, eodemque modo in antiquis codd. exaratum invenitur, ut etiam Politianus observat, epist. ad Bartholomæum Scalam.

LEGUMEN, ut ad I. G. scribit Servius, *dicitur, quod manu legatur, nec sectionem requirat*. Idem indicat Varro, l. I. de R. R. c. XXIII. *Hoc enim quoque legumen, ut cætera, quæ velluntur a terra, non subsecantur: quæ, quod ita leguntur, legumina dicta*. Et cap. XXXII. ejusdem libri: *Serendum viciam, lentem, cicerculam, ervilam, cæteraque, quæ alii legumina, alii (ut Gallicani quidam) legaria appellant: utraque dicta a legendo, quod ea non secantur, sed secunda velluntur*. Videri queat ad ἐτυμολογίαν respexisse Maro, I. Georg. cum ait:

. . . . Ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret.

Quamquam non de solis *leguminibus*, sed *seminibus* in universum agat Poeta, ut autumat Columella. Confirmant eandem ἐτυμολογίαν, quod Græcis similiter χέδροψ dicitur, & χείροπος, quia *manu legitur*. Quamvis alii deducant ἀπὸ τοῦ χεῖσθαι, quod terra id facile fundat. Onomasticon, *Legumen*, ὄσπριον. *Legumentum*, χέδροψ.

LEMA, λῆμα, unde & *glama*. Hesychius: Λῆμαι αἱ περὶ τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.

LEMBUS, a Græco λέμβος, quod *exiguum navigii genus* esse docent Hesychius & Suidas. Cæterum pro *lembus* reperias *limbus* perscriptum apud Isidorum, lib. IX. cap. I. item in Glossis Isidori, inque Glossis Arabicolatinis.

LEMMA, λῆμμα, quod alludit a λέμμα. Hoc notat *librum* sive *corticem*, estque a λέπω, *decortico*, *delibro*. At λῆμμα dicitur quasi τὸ ληφθὲν, estque ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν, ac tum *sumtionem* notat *in syllogismo*, quomodo Dialectici usurpant: tum *materiam Epigrammatis aliusve scripti*, ut cum Auson. ait præfat. Parent. *Sed quosdam solet commendare materia, & aliquotiens fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festivitate persuasus, & ineptiam ferre contentus sit*. Vide hac de notione Heraldi animadvers. in Martial. lib. X. Epigr. LIX.

LEMNISCUS quidam a *lamna*, hoc est, *lamina*, dici arbitrantur, ut prius fuerit *lamniscus*, & unius literæ mutatione *lemniscus*. Fundus autem hujus sententiæ, quod *lemnisci* sæpe fuerunt sive ex *auro*, sive ex *alio metallo*. Sed antiquitus fuisse *laneos* docet Festus: *Lemnisci*, inquit, *sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum*. Quo ex loco colligunt alii dici *lemniscum* a λῆνος, id est, *lana*. Sane cum Virgilius ait:

Puniceis ibant evincti tempora vittis.

Coronas *lemniscatas* signat, ut ait Servius. Sed maxime placet Hesychii sententia, qui docet esse verbum Syracusanum, ac notare *teniam angustam*. Λημνίσκος, inquit, τὴν στενὴν Συρακούσιοι ταινίαν. Vide Turnebum lib. XVIII. cap. III. & Cæsarem Bulingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. XVII.

LEMURIA, *feriæ Lemurum*. Quæ *Lemuralia* a Festo appellantur in *Faba*: item in Glossis. Sic dicta a *lemuribus*, quibus sacra hæc fiebant Idibus Maii, ut scribit Ovid. V. Fast. *Lemures* vero idem (quem & Porphyrio & alii sequuntur) sic dictos vult, quasi *Remures*, a *Remo*, cujus occisi anima Romulum exagitabatur. Difficilis nempe pronuntiatio literæ *R*. Lucilius de hac:

Irritata canes, quam homo, quod planius dicat.

Atque id imprimis norunt τραυλοί. Hinc Fabius, libro I. cap. XIX. *Quippe* ρ *litera, qua Demosthenes quoque laboravit* λ *succedit*. Quare nil mirandum, si mutatio harum literarum in aliis quoque linguis habeat locum. Ita nos pro *turtur* dicimus *tortel-duyf*: & pro *luscinia* Celtæ dicunt *rossignol*, quasi *ruscinia*. Quomodo & Itali ex *lusciniola* tum *rusignuolo*, tum *lusignuolo* fecerunt. Sed ad *Lemures* redeamus. Differunt *Lemures* & *Lares*, quod illud nomen natura sit commune, singulariter autem de *noxiis* dicatur, contra quam in *Laribus* fit, qui *propitii*. Indicat hoc Appuleius, lib. de Deo Socratis: *Lar dicitur familiaris, qui ex Lemuribus posterorum suorum curam sortitus, pacato & quiete numine domum possidet*. Glossæ Philoxeni simpliciter *Lemures* interpretantur, νυκτερινοὶ δαίμονες.

LENIS substantivum, *genus est vasis*, quomodo Afranium, & Laberium, usos esse, Nonius docebit. Imo & Alfenus in Digestis usurpat: quo de Cujacius, Observat. lib. VI. cap. VII. & lib. X. cap. XV. Eaque notione est a Græco ληνὸς, quomodo dicitur *lacus torcularis*, unde *Bacchus* dictus *Lenæus*, Ληναῖος, non a *leniendo*, ut ajunt. Ab similitudine ληνοῦ videtur & *navigii genus* ita dici, in illo Martialis, lib. I. epigr. L. ad Licianum:

Tepidi natabis lene Congedi vadum.

Et inde *lenunculus*, πίτυλος, σκαφίδιον, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Sane *lenunculum* esse *navigii genus*, ostendit Gellius, lib. X. cap. XXV. Atque ita, præter Sallustium, Cæsarem, ac Paullum Jurisconsultum, usus Marcellinus, lib. XIV. & XVI. Indeque *lenuncularii*, ut a *nave*, *navicularii*. Legas istud in veteri inscriptione, & tabula marmorea. Hæc de voce *lenis*, ut est substantivum. At *lenis* adjectivum a *mollitie lanæ*, quæ Græce ληνὸς, ut pluribus diximus in *Lana*. Vel est *lenis* a λεῖος, quod est *levis*, priori porrecta, & quandoque etiam *lenis*. Insertum *N*, ut a σῶος, *sanus*; a πλέος, *plenus*. A *lenis* est *lenire*, & *delinire*, θέλγειν. Usus sæpius Plautus, item Horatius, od. I. lib. III.

Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus . . . .

Atque hinc *delenitus*, & *delenimentum*, & *delenificus*; sic enim in codicibus antiquis non raro invenias. Vulgo per *I* malunt, *delinitus*, *delinimentum*. Est vero *delinimentum*, φίλτρον, sive *venenum conciliando amori datum*; *sed sæpius insaniam concinnans*. Plautus, Amph.

Delenitus sum profecto: ita qui sim nescio.

Afranius:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Cajus, L. IV. de Inoff. Test. *Novercalibus delenimentis instigationibusque corrupti*.

LENO ab *alliciendo* dictus videtur Festo: sic sane etiam est in MSto: at a *leniendo*, Prisciano, in IV. & Isidoro, lib. X. nempe quod *mentes deliniendo seducat*. [λανὸς, λάνος, λαγνὸς, & λάγνος· inde *leno* & *lena*, vide tamen Salmas. ad H. A.] Interdum notat *mediatorem*. Isidorus in Glossis: *Leno*, *lecator*, *mediator*. Ita usus hac voce Trogus Pompeius: *Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent*. *Lecator*, quod in Isidori loco habes; idem est, quod Germania ac Belgis *lecker*: unde in iisdem Glossis: *Lecator*, *gulosus*. Nec dubium, quin a Germanico illo *lecator* originem ceperit, infimi sæculi vox. A *leno* est diminutivum *lenulus*, apud Plaut. Pœn. act. II. Etiam *lenunculus* pro eo dici scribit Priscianus, lib. III. *Lenunculus* quoque vocatur *navigii genus*. Estque ὑποκοριστικὸν a *lenis*, quod nomen *parvulæ navis*. Ea de notione vide quæ diximus in *lenis*.

LENS, pro *pediculi fœtu*, Perotto videtur esse a *lædo*: forte

forte verius a λεῖος, hoc est, *lenis*: quia *lene* id animalculum sit *natura*. [hinc *leis* & *luis* .] *Lens*, pro *legumine*, vel ex *lenis* factum est, vel ex *lentis*, quomodo vett. dixisse in recto, ait Priscianus in VII. Ratio nominis esse creditur, quia comesa *lenes* & *lentos faciat*; unde Plinius, lib. XVIII. cap. XII. *Invenio apud auctores aequanimitatem fieri vescentibus lente*. Paullus Ægineta tamen lib. I. scribit, φακὸν εἶναι κακόχυμον καὶ μελαγχολικόν. Cui favent hac parte Galenus, Dioscorides, & Rhasis ad Almansorem. Vide quæ de eo notavit Cælius Rhodiginus lib. XXIII. cap. XII. Fortasse igitur rectius Isidorus, lib. XVII. Originum, cap. IV. *Lens*, inquit, *vocata, quod humida & lenta est, vel quod adhæret humo*. A *lente* dicta *lenticula*, & *lentigo*, quia ad *lentis similitudinem maculis subrufis ac nigris faciem fœdat*. Eas maculas *lenticulam* vocat Celsus, L. VI. c. V. *lentiginem* Plinius, lib. XX. cap. XV. Isidorus, lib. IV. cap. VII. *Lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditatem formata, a specie lenticula dicta*. *Lenticula* etiam *vasis unguentarii genus* est: qua notione a *linere* Isidorus deducit lib. XX. cap. VII. Sed esse a *lens*, quadruplici argumento colligo. Primum, quia id non obscure dicit Plinius, lib. XVIII. cap. XII. ubi locutus de *Ægyptiæ lentis* figura, subjicit: *unde vario usu translatum in lenticulas nomen*. Deinde quia Græcis similiter φακὸς, tum *lentem*, qua *legumen* est; tum *id vasis genus* notat, quod *lenticula* vocatur. Tertium argumentum, quia vas hoc *formam* habuit *lenticularem*. Appuleius, lib. II. Florid. *Ampullam oleariam, quam gestabat lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate*. Denique quia etiam *lens* appellatur. Nam Lucifer Calaritanus, lib. I. ad Constantium Imper. pro S. Athanasio locum I. Sam. XXVI. 11. & XVI. ubi apud LXX. est φακὸς ὕδατος, ipse habet *lentem aquæ*. Apud vulgatum interpretem, item Pagninum & Vatablum pro eo *scyphum aquæ* translatum est: socer noster Junius, in ea Interpretatione, quam cum Tremellio procuravit, *ampullam aquæ* vertit.

LENTISCVS, arbor, cujus resina mastiche. Glossæ Philoxeni. *Lentiscus*, σχῖνος. Ita vocatur, quod *folia ejus lentescant*: Vel quod potius *ipsa lentescat arbor, dum resinam fundit*. Σχῖνος, ἀπὸ τοῦ σχίζειν, hoc est, *scindo, findo*. Facile enim lignum ejus finditur. Ad etymon allusum in Susannæ historia Daniel. cap. XIII. ubi cum alter mendacium testium dixisset, visam a se Susannam ὑπὸ σχῖνον, *sub schino*, ut transtulit vetus interpres: dixit ei Daniel, Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ σχίσει σε μέσον. *Angelus Dei, accepta ab Deo sententia, scindet te medium*.

LENTVS, forte a λεπτὸς, *tenuis*, quia quod tale, hoc *lentum*, id est, ὑγρόφυς. Glossæ Philoxeni: *Lentus*, ὕπτιος, λεπτὸς, ἀργός. Vel *lentum* κατὰ συγκοπὴν, est ex *lenitum*. Sane quæ *lenia* molliaque, eadem & *lenta* ac flexibilia. A *lentus* ὑποκοριστικὸν *Lentulus* est apud Tullium, ad Att. lib. V. epist. XIII. Sed pro *familiæ Romanæ nomine* a *lente* venit, teste Plinio, lib. XVIII. cap. XIII. ubi ait a *lentibus, fabis, pisis, ciceribus*, ut quisque aliquod optime sereret, reperta nomina *Lentuli, Fabii, Pisonis, Ciceronis*.

LEO verbum videtur esse ex Græco λειῶ, quod est, *leve ac glabrum reddo*. Pro λειῶ autem & λειαίνω dicitur. Utrumque a λεῖος, *levis, glaber*. Hesychius: Λειαίνεται, λειοῦται, ἐξαλείφεται. Glossæ: Λειαίνω, *deleo*. Quia autem *unguento* aliquid *levigatur*, inde factum, ut *leo* μεταληπτικῶς significarit *lino, ungo*. Quamvis autem hac notione *leo* in præsenti amplius in usu non sit: remansit tamen præteritum *levi*, quod *lino* ab absoleto *leo* mutuatur. A *leo* est *eleo*, quod a Nonio exponitur *maculo*, in illo Lucilii: *Si hic vestimenta elevit luto, ab eo risum magnum ac cachinnum imprudens subjicit*. Verum sententia requirit, ut *elevit* exponamus, non *maculavit*, sed *mundavit*. Nam pro ridiculo habet si luto vestes mundemus, quod immundiores eas facit. *Eleo* igitur est ἐξαλείφω, ut *leo*, ἀλείφω. Idemque ac *oleo* valet alterum compositum *deleo*. Sane id ab antiquo *leo* venire, agnoscit & Priscianus. Nec tamen hæc tam valida arbitror, ut nihil contra dici possit. Nam primum illud in mentem venit, Lucilium fortassis scripsisse non *elevit*, sed *elavit*, vel *eluit*. Nec enim raro Nonium corrupti codices decepere. Quodque ad *deleo* attinet, id videri queat ab *oleo* factum. Certe significatio convenit, quia *deoleo* erit ut *aboleo*. In *deleo* extrita vocalis, quomodo a *de*, & *emo*, est *demo*. Nec obstat, quod hic eadem sit vocalis; nam veteres fortasse *eleo* pro *oleo* dicebant, quomodo *hemo*, *henus*, *elus*, *Apello* aliaque per *E* extulerunt. Estque hoc eo verisimilius, quod *eleo* forte sit ab ἔλαιον, hoc est, *oleum*. [forte *delere* a δηλήσασθαι, sed rectius a *deoleo*, hoc autem non ab *oleo*, sed ab *alo*, *alesco*; ab ἄλδω, ἀλδήσκω· vide *Adolescens*.]

LEO nomen a λέων, venire a Græco nomine, significante regem, falso censet Isidorus, lib. XII. cap. II. Λέων Porphyrius esse putabat a λάω, *video*: nempe quod *leo visu* sit *acerrimo*. Alii malunt esse ab Hebræo לביא, quod idem: vel אל, hoc est, *fortis*, quia robore valet. Quod non displicet. Aliter λέων vocatur λῖς, quod ab eodem אל venire puto. Et fortasse λέων non ἀμέσως ab Hebræo est; sed eo quod Græci *leonem* λῖν appellant. *Leæna*, Græce λέαινα. Hac propter *leæna* veteres Latinum esse negarunt, ut scribit Junius Philargyrius, ad illud Maronis, Ecl. II.

Torva leæna lupum sequitur . . .

Sane a *leo* esset *lea*. Lucretius, lib. V.

Irritata leæ jaciebant corpora saltu.

Quem locum & Nonius citat. Varro ad Ciceronem, lib. III. *Sicut nocet panthera, & lea*. Ovidius, IX. Metam. fab. XI. de Chimæra:

. . . . *Mediis in partibus ignem*
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Et Tristium lib. IV. El. VII.

. . . . *Esse Chimæram*,
A truce quæ flammis separet angue leam.

Exstat ea vox quoque in Gloss. Græco-latinis. Antiquissimi vero nec *leæna*, nec *lea*, dixisse videntur, sed *leo femina*. Monuit id Philargyrius, ac sententia ejus confirmatur illo Plauti, Vidularia:

Nam audivi feminam ego leonem semel parire.

At immerito Charisius, lib. I. *lea* Latinum negat, quo non Ovidium modo, quod Charisius agnoscit, sed Lucretium quoque ac Varronem usos vidimus. Rectius igitur Isidorus, lib. XII. cap. II. ubi utrumque agnoscit, verum *leæna* totum esse Græcum; *lea* Latinum, sed poëticum esse ait.

†LEO & Λέων fiunt ab Hebraeo ejusdem significationis לביא *lavi*, eliquata labiali littera: sicuti contra ab אריה *arie* (quod est alterum *leonis* nomen) fit ARIES, confuso uno animali cum alio. Eadem confusio nominum animantium (quoties ea nomina de Hebraeo in Latinum transfusa fuerunt) cernitur in aliis pluribus; quorum hic fasciculum dabimus. A כפיר *cepir* (quod est tertium leonis nomen) fit CAPER & Gr. κάπρος· nisi quod κάπρος Graecorum pleramque *aprum* significat; cum Latinum CAPER *hircum* notet, cujus uxor *CAPRA* vocatur.)(PARDVS est ab Hebr. פרד *pered*, *mulus*. Tam PARDVS autem quam ARIES magis sunt sexûs, quam speciei nomina; nam mares, ille in pantherino, hic in ovillo genere, id nomen obtinent.)(Ab Heb. סוס *sus*, qui *equus* est, fit Latinum SVS; unde Graeci per Aeolicam aphaeresim suum ΥΣ acceperunt, longiuscule ab Hebr. radice. Etsi SVS poterat etiam fieri ab Hebraeo *apri* vocabulo זיז *ziz* sive *sis*; ut alibi in SVS adnotavimus.)(Ab אלף *eleph*, *bos*, fit ELEPHAS seu *bos Luca*.)(A תנין *thannin* i. e. *draco* fit TYNNVS. *Tannin* in Psalmis passim animal aquatile est.)(A ספיפון *sephiphon*, qui *cerastes* esse creditur, fit ASPIS.)(TALPA sina controversia est ab עטלף *atalleph*, abjecta gutturali; quod tamen nomen Lev. 11. 19. & Is. II. 20. redditur *vespertilio*, quod est aeque tenebris amicum animal, ac talpa. Ac plura alia licebit animadvertere,

vertere, quae ad Latinos non sine significationis ἰσμόν transierunt. Mazocutva.

Lepas, sive, ut apud Nonium est, *lopas*, concha genus est, petris ita arcte adhaerens, ut vix avelli queat. Galenus, in lexico Hippocr. Λεπάδες, αἱ ταῖς πέτραις προσεχόμεναι κόγχαι. Hesychius: Λεπάδες τὰ πρὸς ταῖς πέτραις κεκολλημένα κογχύλια ὄστρεον ἐλάττω. Synesius in epist. ἡ δὲ λεπὰς, ὄστρεον ἐστὶ κοῖλον, ὅταν ἐπιλάβηται λάβηται πέτρας, ἀπισχυρίζεται. Meminit λεπάδων Aristophanes Pluto, Oppianus, alii. E Latinis utitur Plautus, Casina, act. II. vers. Eustathius in Iliad. φ. pag. ciↄcccxLVI. derivat a λέπω, quod est *delibro*, *decortico*. Forte ab *tenue putamen*, vel quod petris *corticis* instar adhæreat.

Lepidus creditur esse a *lepore*; *lepor* autem a *lepus* erit, si Prisciano credimus, lib. IV. Argute autem Martinius, cui *lepos* quasi λεῖον ἔπος, *dictum pulchrum*, *ac suave*. Nam λεῖος, *lenis*, *levis*, *politus*, & interdum idem quod πρόσηνης, καλός. Sane in Onomastico *lepor* exponitur καλλιέπεια. [λαμυρὸς, & γλαφυρὸς, & γλαφυρία, *lepor*.] Apud veteres autem non aliud invenio, quam hoc Donati ad Eun. act. II. sc. I. *Lepidus*, *qui politus est*, *ut λεπὶς*, *id est*, *lamina*. Quo Donati loco nituntur, qui λεπὶς etiam *laminam* notare ajunt. Sed nihil prohibet *lepidum* deducere a λεπὶς, qua *squamam* notat: unde λεπίζω, *desquamo*. Glossæ Græco lat. Λεπίζω, *squameo*, Ubi viri eruditi corrigunt *desquamo*. Nec mirum, si a *squamis lepidi* vocem arcessamus, cum *desquamari κατὰ μεταφορὰν* de hominibus dicatur, quando ornantur. Lucilius lib. VII.

Scabor, *subvellor*, *desquamor*, *pumicor*, *ornor*.

Ab eadem λεπίδος, quam dixi, notione est quoque λεπίδιον, *lepidion* herba, de qua fuse Plinius, lib. XX. cap. XVI. ubi inter alia docet eam *abstergere squamas ac lentigines faciei*: indeque nomen. Ejusdem originis *lepidotes* gemma, quæ *squamas piscium variis coloribus imitatur*: ut ait idem Plinius, lib. XXVII. cap X.

Lepistæ de voce Festus: *Lepista genus vasis aquarii*. Glossæ Philox. *Lepista* εἶδος χύτρας. Meminit & Nonius, apud quem legas illud Varronis e primo de vita pop. Rom. *Lepistæ etiam nunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisque*, *aut fictiles sunt*, *aut ænea*. Est a Græcis, quibus λεπάστη, vel λεπαστὴ, dicitur. Meminit Athenæus, lib. IV. & XI. Pollux, lib. VI. cap. II. & XVI. item lib. X. cap. XX. Pluribusque de hac voce Eustathius in Iliad. φ. ubi & de ejus vocabuli origine disserit. Interque alia Dolopum esse vocem ait, ac dici λεπαστὴν, διὰ τὸ λεπτὸν καὶ ἐκπέταλον εἶναι, κατὰ λεπάδας· *quod tenue ac patulum foret*, *ad modum conchæ*. Aliud autem φιάλη ἁπλῶς, aliud φιάλη λεπαστή. Quod illa Pollucis verba indicant, lib. VI. cap. XVI. Τὰ δὲ τόνων εἴδη, κύλικα, κελέβην, φιάλην, ἄγγυλην, φιάλην λεπαστὴν, κυμβίον, &c. Quare non assentio maximo Casaubono, qui apud Athenæum lib. IV. legit, φιάλην τε καὶ λεπαστὴν ubi in vulgatis φιάλην τε λεπαστήν. Vide eum Animadv. lib. IV. cap. III. Scaliger quoque *lepasta* legendum censet apud Varronem, lib. IV. de L. L. ubi vulgo legitur *depesta*. *Dicta*, inquit, *depesta etiam nunc in diebus sacris*, *Sabinis vasa vinaria in mensa Deorum sunt posita*. Qui locus idem pene dicit, ac is ejusdem Varronis de *lepasta*, quem e Nonio ante adduximus: quod Scaligeri emendationem non mediocriter fulcit. Interim *depasta* vel *depesta* defendi potest, cum Græce etiam dicatur δέπας & δέπαστρον, e quo Latinos *depestrum*, & quo mollius foret, *depestum* dixisse conjicit Becmanus. Unde δέπας sit, docet Hesychius: Δέπας, ποτήριον, παρὰ τὸ δέχεσθαι τὸ πῶμα. Alia duo etyma adfert Eustathius in Odyss. I. p. MDCXXIV. A δέπας vero fuit δεπάζω, quod Etymologus in θαύμαστρον interpretatur αἰνῶ, qui & δέπαστρον inde factum ait. De δεπάστρου voce plura vide apud Athenæum lib. XI.

Lepra, λέπρα, eadem ac *impetigo*, vel species fane ejus. Gloss. Philox. *Impetigo*, λειχὴν, λέπρα. Item *depetigo*. Gloss. Cyrilli: Λέπρα, *lepra*, *depetigo*. *Depetiginis* voce usus Lucilius, sed quia *deque petigo* versus gratia κατὰ τμῆσιν dixerat, Nonius etiam *petigo* dici putavit. In quo deceptus est. Λέπρα a λέπος, vel λεπὶς, *squama*. Sive a λέπω, *desquamo*, *decortico*. *Lepra* enim cutim scabram & asperam reddit, *inque squamas resolvit*.

Lepus, quasi *levipes*, ut voluit Ælius; quam ἐτυμολογίαν merito reprehendit Varro, lib. XIV. rerum humanarum, apud Agellium, lib. I. cap. XVIII. & Quinctilianus, lib. I. cap. VI. Ælio tamen subscribit Fungerus, nec aliûs ἐτυμολογίας meminit vir bonus, quod mihi manifestum indicium videtur, hominem eum, qui se de re etymologica operose adeo scripturum receperat, ne quidem vel legisse vel consuluisse Etymologicum Romanorum omnium doctissimi Varronis. Neque enim, id si esset, prætermisisset ἐτυμολογίαν hanc, quam adsignat IV. de L. L. *lepus*, inquit, *quod e Siculis quidam Græci dicunt* λέποριν. Et lib. III. de R. R. cap. XII. *L. Ælius putabat dictum leporem a celeritudine*, *quod levipes esset*. *Ego arbitror a Græco vocabulo antiquo*, *quod eum Æoles Bœotii* λέποριν *appellabant*. Quam originationem isti Æliana quoque præfert Cæsar Scaliger, in suis de caussis L. L. libris, cap. CLXXXIX. Et sane ita manifesta est, ut in controversiam vocari non possit, nisi ab eo, qui cum Anaxagora ambigat, an nix sit alba. Quin, ut nesciremus Siculos λέποριν dixisse, non tamen *lepus* a *levipes* deduci deberet, sed a λαγὼς, quam & ipsam ἐτυμολογίαν Varro adducit apud Agellium, lib. I. cap. XVIII. & Nunnesius sequitur in Grammatistice. Sane & γ in *p* converti indicat, quod a ῥὼξ ῥωγὸς est *rupes*, quodque eadem mutatio locum habet in κ, quæ τῷ γ affinis. Sic sane a λύκος est *lupus*, a σκῦλον, *spolium*, &c. Affinitas vocis *lepos* & *lepus* originem præbuit opinioni, ut *lepidi* ac *formosi* fore crederentur, *qui carnibus vescerentur leporinis*. Vide hac de re Cœlium Calcagninum, in epistolicis quæst. lib. I. ep. XXXII. Belgicum vero *haese* venit ab *haest*, id est, *celeriter*: sive utrumque ab Hebræo חוש, *festinare*.

Leria, λῆροι. Festus: *Leria*, *ornamenta tunicarum aurea*. Hesychius: Λῆροι, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρυσωμένα. Inter ornamenta muliebria λήρους reponit & Pollux. Nominis caussam optime in Conjectaneis perspexit Scaliger. Λῆροι enim universe quidem *nugas* notat. Sed stricte iis accommodatum, quæ a Latinis quoque vocantur *nugæ muliebres*. Unde *scrinium nugarium*, vel, juxta codd. alios, *nugatorium unguentum* vocat Varro. Item *nugivendi*, apud Plautum, Aulularia, *qui muliebres nugas venderent*.

Lessus est *ejulatio funebris*. Onomasticon interpretatur θρῆνος. Eum XII. Tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt: ut auctor est Cicero in Tuscul. Verba legis adfert idem in II. de Legibus: *Mulieres genas ne radunto*, *neve lessum funeris ergo habento*. *Hoc verbum* (ut ibidem Cicero adjungit) *veteres interpretes Sex. Ælius*, *&* *L. Acilius* (al. *Attilius*) *non satis intelligere se dixerunt*; *sed suspicari*, *vestimenti aliquod genus funebris L. Ælius* (cognomento *Stolo*, vel *Praconinus*) *quasi lugubrem ejulationem*; *ut vox ipsa significat*: *quod eo magis* (inquit Tullius) *judico verum esse*, *quia lex Solonis id ipsum vetat*. [ἰύζω ab ἰοῦ, ἰοῦ.] Ex mente igitur Stolonis ac Tullii *lessus* κατ' ὀνοματοποιίαν factum est e *sono ejulantium*: qui est *le le*, vel, uti apud Aristophanem, ἒ, ἒ, unde & *elegia* dicta creditur, ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν· vel *ei*, unde *ejulo*. Ut *lessus* nihil sit aliud, quam, ut Horatius loquitur, *illa non virilis ejulatio*. Quam Cicero, lib. II. Tusc. Quæst. ait ne mulieri quidem convenire. Hanc veram *lessi* originem puto. Aliqui tamen deducunt, vel a λέσχη, qua *confabulatio* denotatur; vel a λεσσὸς, quod Hesychius ait interdum signare ἄθλιον, hoc est, *miserum*, *ærumnabilis*; vel (quæ Meursii opinio est) a λῖνος, converso nempe *N* in *S*, quomodo a γόργυρα est *gurges*, ab ἀρχιτέκτων, *architectus*. Λῖνος vero erat *canticum* θρηνητικὸν, ut ex Athenæo constat & Eustathio. Quod etiam αἴλινος dicebatur, ex αἶ

λῖνος

Λίνος quia proprie fuerit *deploratio Lini*, herois ejus qui Uraniæ filius fuit.

LETHARGUS, *λήθαργος*, *a λήθη*, hoc est, *oblivio*, & *ἀργὸς*, hoc est, *iners*, five *ἀργία*, *torpor*: quia *oblivionem inertiamque homini inducit*. Cælius Aurelianus, lib. II. *ὀξέων* cap. II. *Vocatur lethargus a consequentis passionis oblivione. Græci enim lethen oblivionem vocaverunt, argian vacationem, quam corpori atque animæ ingerit vis supradictæ passionis*. Verum quid, si potius factum dicamus ab *obliviscendi celeritate*, quando *ἀργὸς* non tantum *iners*, sed vel *album*, vel *velox*, significat, qua ratione poëtis *ἀργοὶ κύνες* vel *albi*, vel potius *veloces*, appellantur. Quin si Gu. Canterum, lib. I. Nov. Lect. cap. XV. audimus, in versu isthoc Epimenidis Cretensis ab Apostolo quoque adducto,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί·

non tam *otiosi*, quam *avidi* & *edaces*, intelliguntur. Verum caussæ nihil video, cur hic *ἀργὸς* non obtineat *albi* significationem, cum & Latini ita utantur *albi* vocabulo. Horatius, sat. II. lib. II.

. . . . Pinguem vitiis, albumque . . . .

Persius, sat. III.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

Et Sulpitia, in Satira:

Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus.

Itaque Epimenidis versiculum transferre possis,

Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est.

Vel hoc pacto:

Cres semper mendax, mala bestia, venter & albus.

LETUM quidam dictum esse putant, quasi *minime lætum*: inepte sane, etsi & apud Priscianum legatur in quinto. Appuleio Grammatico dici placuit a *luo*, ideoque per *æ* scribebat *lætum*. Verisimilius idem Priscianus, cum ibidem ait esse ab antiquo *leo*, quia *les*, hoc est, *delet*, *omnia*. Sed unum huic etymo obstat, quod probari satis solide nequit, veteres *leo* dixisse. Atque, ut *leo* dixerint, significaverit hoc, non idem quod compositum *deleo*; sed quod *lino*, sive *ungo*, qua de re in *Leo* satis diximus. Hæc faciunt, ut improbare non possim sententiam Verrii, sive Festi, qui *letum* deducit a *λήθη*, hoc est, *oblivio*. Et firmat hoc Varro, lib. IV. de L. L. *Ollus leto datus est: quod Græcus dicit λήθῃ, id est, oblivioni*. Nec movet, quod in antiquis lapp. & libb. est *letum* sine adspiratione. Nam Latini sæpe spiritum tollebant, quod in *tus* quoque factum, ut suo loco dicemus. [*λοιγὸς* idem quod *λοῖγος*, *θάνατος*· hinc *λοιτὸς*, *τάφος*, & *λοιτεύειν*, *τάπτειν*.] A *letum* est *letare*, *θανατοῦν*. Sane Scaliger apud Maronem in Culice legit ex veteri Codice:

Rursus acerba fremit Paris hunc quod letat . . . .

In vulgatis est *ledat*. Mihi ob vocis insolentiam vox ea hoc loco suspecta est.

LEUCANICÆ voce usi Cicero, lib. XVI. epist. XX. Statius Papinius, lib. IV. Silvarum, risu Saturnalitio ad Plotium, Apicius de re coquin. lib. IV. cap. II. &c. Erat *genus farciminis ex porcina carne*: unde *porcæ filiam* appellat Martialis, lib. XIII.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ.

Gloss. vett. *Lucanica*, *ἀλλάντιον*. Carnes vero istæ minutim cædebantur, & cum pipere subigebantur: ut ex IX. Athenæi constat. Nominis caussam aperit Varro, lib. IV. de L. L. *Lucanica*, inquit, *quod milites a Lucanis didicerunt*. Quod etiam scribit Isidorus, lib. XX. Orig. cap. II. de Escis.

LEVIA pro *glabro politoque* (unde *levigo*) est a *λεῖος*, ut a *λαιὸς*, *lævus*; ab *ὠὸν*, *ovum*; ab *ὄϊς*, *ovis*. Itaque, quia Græce est *ει*, prior longa est: quæ res nonnullos in eum errorem impulit, ut per diphthongum scriberent. Nec enim *ει* in *Æ*; sed in *E* vel *I* mutant Romani. De modulo vero primæ syllabæ vel fidem fecerit unus Horatius, lib. II. sat. VII.

Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari.

Quos versus hoc pacto imitatus Ausonius, in viro bono:

Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externæ nequid labis per levia sidat.

Pueriliter hac in re lapsus Nicolaus Erythræus, Indice Virgil. in voce *Unguem*. Nam quia carmen de viro bono a Marone in juventute factum putaret, eo adstruere conatus est Virgilium maximi ab Horatio fieri solere, ut cujus adhuc juvenis sententias, sententiarumque ordinem, & phrasin ipsam usurpare maluerit quam suam. A *levis* est *levitas*, *λειότης*, quomodo Seneca usus, & Appuleius. Alias *levitas* est *κουφότης*. Sed priorem tum corripit. *Levigo* quoque hinc, cum significat *λειαίνω*, hoc est, *glabrum reddo*, *polio*.

LEVIA, priori correpta, quomodo opponitur *gravi* ac ponderoso, videtur esse a *λιτὸς*, hoc est, *cortex*, qui *levissimus*. Eoque Horatius fortasse respexit lib. III. od. IX.

Quamquam sidere pulchrior
Ille est: tu levior cortice, & improbo
Iracundior Hadria.

A *levis* est verbum *levare*. Gloss. *Levat*, *κουφίζει*, *ἐπαίρει*. Ab eo *levamen*. Gloss. Cyrilli: *κούφισμα*, *levamen*. Item dea *Levana*: quæ recens natos de terra *levet*, ut est apud Augustinum, lib. IV. de Civ. Dei, cap. XI. *Levigo* quoque hinc venire putandum, cum Appuleius, lib. IV. Met. ait *Sarcinæ levigatos*, pro *levatos*, & *exoneratos*. A *levi* item & *denso* est *levidensa*, *ἀραιὸν*, quando *tela leviter densata* est: cui opponitur *σπαθητὸν*, quando *tela τῇ σπάθῃ vehementius* est *densata* & *artata*: *σπαθητὸν* Latinis est *pavitense*, quia *paviendo densata* ut in *Pavimentum* dicemus. Nunc suffecerit locum adscribere Isidori lib. XIX. cap. XXIII. *Levidensis vestis dicta*, inquit, *quod raro filo sit*, *leviterque densata*. *Pavitensis contraria levidensi*, *quod graviter pressa atque calcata sit*. *Levidensis* vocabulum legimus apud Ciceronem, lib. IX. epist. XIII. *Sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera*. Hanc sanam esse lectionem, cum sententia indicat, tum locus Isidori ante adductus. Quare non audio, qui *lenidense* scribant. Sed nec *ἀναλογία* se tueri possunt, qui *levidensæ* malunt per diphthongum. At acute, quamquam haut vere Octavius Pantagathus, qui *levi dente* corrigit, hoc est, *levi pectine*, quomodo apud Juvenalem, sat. IX. queritur quidam donari vestes villo crasso, coloreque malo,

Et male percussas textoris pectine Galli.

LEX, ut Cic. I. de Leg. & Varro V. de L. L. testantur, ita dicta, quia *legi* soleat, quo omnibus innotescat. Quare ut *a ducendo dux*; a *regendo*, *rex*; ita *a legendo*, *lex*. Sunt quibus a *legendo* quidem dici placeat, sed quatenus *legere* est *eligere*. Augustinus, sive alius, in quæst. Novi Testam. *Lex ab electione dicta est, ut e multis quod eligas sumas*. Aliqui etiam sic dici volunt, non quia populo *legeretur*, cum ferretur: quod verum etymon putamus: sed quia scriberetur, *legendaque* proponeretur. Quam caussam adfert Isidorus, lib. II. cap. X. & lib. V. cap. III. Ac Salmeron, lib. I. prolog. XXV. eo trahit illud Ovidii primo Metamorphoseos:

. . . . Nec verba minacia fixo
Ære legebantur . . . .

Et sane Micyllus quoque probat *legebantur*. Sed legendum:

. . . . Nec verba minantia cæso
Ære ligabantur . . . .

Ut est in vet. MSto meo: vel, quod magis placet, quodque item in MSto inveni, uti & Veneta Bernardini anni MCCCCLXXXVI. & Aldina anni MDXVI.

. . . . Nec verba minantia fixo
Ære ligabantur . . . .

ut quoque est in Plantiniana anni MDLXVI. nisi quod ea pro *verba* habet *vincla*. At minime audiendus Thomas, quæst. XC. art. I. ubi *legem* dici ait a *ligando*: nempe *κατὰ μεταφορὰν*, quomodo *lex* & *jugum* appellatur Act. XV. Quod etymon plerique etiam Scholasticorum adferunt. Vide sis Jo: de

de Saias, tractatu de Legg. in secunda secundæ Thomæ, disp. I. sect. I. & in fine sect. IX. Quibus locis fuse de etymo *legis* tractat. A *lege* est *legitimus*; ut a *fine finitimus*; a *mari maritimus*.

L I

Liare est λειαίνειν, *polire*, *levigare*. Nempe ex λίω, *lio*. Ita Tertullianus dixit *liare cisternam*, hoc est, *tectorio polire*. Glossæ: Λίος, *levis*. Λιότης, *levitas*; λῖον ποιῶ, *polio*. A λῖον vel λεῖον est *livum* pro *tectorio*, apud Jurisconsultum. A *liare* est *liaculum*; ut a *signare*, *signaculum*; a *crepitare*, *crepitaculum*. Gloss. *Liaculum*, λιαστὴρ, q. d. *levigator*. Hanc *liaculi* vocem pluribus locis corruptam restituit Salmasius, Exerc. in Sol.

Libanotis, λιβανωτὶς, de qua ita Dioscorides, lib. III. cap. LXXXVII. ῥίζα δὲ λευκὴ, εὐμεγέθης, ὄζουσα λιβάνου· *radix autem alba, prægrandis, & thus redolens*. Itaque conflatum putatur ex λίβανος, *thus*; & ὄζω, *oleo*. Sed simplicius dixeris, esse derivatum a λιβανωτὸς, quomodo vocatur *thus*, seu *concretus thuriferæ arboris liquor*. Λίβανος autem nunc *montis nomen*, nunc *thus* signat. *Mons* dicitur לבנון a לבן, *albus*: nempe quia altissima ejus juga propter nives longissime conspicua sunt. Quomodo & *Alpes* in Italia ab eapse caussa nomen habent. At λίβανος pro *thure* ab *hoc monte*, ubi *thura crescunt*, nomen accepit, si Isidoro credimus, lib. XVII. cap. VIII. Alii a λείβω, *stillo*, quia *thurifera* arbor, cortice inciso, *stillat* guttas illas roris, quæ λιβάδες vocantur. Sed omnino est ab Hebræo לבונה, quomodo & *arbor thurifera*, & *ejus resina* dicitur: idque ab *albore* itidem.

Libare, juxta Isidorum, lib. VI. cap. XIX. a *Libero patre*, cui vinum in sacris *libabant*, quia vitem reperisset. Perottus dici ait quasi *labiare*, hoc est, *primis labris attingere*. Sed est a λείβω, *stillo*, *in sacrificiis fundo*. *EI* in *I* longum conversum, ut Δαρεῖος, *Darius*, &c. Quamquam & λίβω dixere. Hesychius: Λίβει, στάζει. Λίβων, στάζων. Sed Latini verbi latius extensa significatio.

Liber, priore producta, unde sit, non æque paret. Aliqui deducunt, vel a *libet*, quia possunt *liberi*, quod *libet*: vel a *licet*, ut contractum sit ex *liciber*. Sunt & quibus placet esse a *libando*, quia *libere* atque ultro *libare* debemus: quam ob rationem & *sponte* a σπονδῆ dictum videtur. Sed nec minus acute Isaacus Casaubonus, cap. I. *libri de libertate* Ecclesiastica, ubi monet *liber* priori correpta proprie esse *corticem ab arbore resolutam*: inde *liberare*, *corticem detrahere*: postea cum in bellis captus aliquis captorem suum eluserat, militari elegantia an lascivia *liberum* dici cepisse: ut contra qui semel captus victori adhæreret, neque poterat se expedire, *servus* & *mancipium*. Paullo nempe aliter ac Græcis ἐλεύθεροι, ob facultatem *eundi* quo vellet, non ut Etymologici Magni auctor censet ὁ ἐλεύθων ὅπου ἐρᾷ, sed eadem analogia ac a πενθῶ est πενθερὸς, a γοῶ γοερὸς, atque ita in aliis, in quibus duæ postremæ syllabæ non compositi pars sunt, sed vocis productio. Antiqui *liberum loebesum*, *libertatem loebertatem*, ut Græci λοιβὴ & λείβω, dixere, teste Festo. Similiterque *olli* pro *illi*. Τοὺς παῖδας *liberos* dixere, non ἁπλῶς, sed *ad discrimen servorum vernarumque*. Verum quid, si omnibus Latinæ vocis superioribus etymis rejectis, deducamus *liber* ab ἐλεύθερος; Facit hoc Nunnesius in Grammatistice. Nempe Θ in B converso, ut ab ἐρυθρὸς, *ruber*; ab οὖθαρ, *uber*; a πλῆθος, *plebes* &c. A *liber* quoque est *libertus*, uti & *libertas*. Nam ut a *casti* est *castitas*: a *boni*, *bonitas*, ita a *liberi* esset *liberitas*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicitur *libertas*. Parum Grammatice Ludovicus Molina, lib. de concordia *liberi* arbitrii & gratiæ, disp. II. ubi de nomine *liberi* arbitrii disceptans, ait *libertatem* sumi bifariam; uno ut est a verbo *libero*: qua ratione opponitur *servituti*: altero ut est a verbo *libet*, qua ratione cum *coactioni*, tum *necessitati*, opponitur. Nam a *libet*, *libido*, non *libertas*, venit, quod & syllabæ quantitas ostendit. A *libertus* est *libertinus*. Duo autem hæc priscis temporibus, hoc est, tempore Appii Cæci & paullo post ita distinguebantur, ut *libertus* diceretur, qui aliquando servisset & manumissione factus esset *liber*: *libertinus* autem, qui e *libertis natus* esset: eoque melior erat *libertinorum*, quam *libertorum* conditio. At posterioribus temporibus, hoc est tempore Ciceronis, & ante aliquanto, & post, iidem fuere *liberti* & *libertini*. Cic. Epist. I. lib. II. ad Att. *An libertinis, atque etiam servis serviamus?* Nam *servis* proxime sunt *liberti*. Martial. lib. III. ep. XXXIII.

> *Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur;*
> *Libertina mihi proxima conditio est.*
> *Extremo est ancilla loco: sed vincet utramque,*
> *Si facie nobis hæc erit ingenua.*

Quintilianus, lib. V. cap. X. *Qui servus est, si manumittatur, fit libertinus, non idem addictus*. Et libro VII. cap. III. *Servus cum manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate est ingenuus*. Tantum id discrimen inter *libertum*, & *libertinum*, observabatur, quod *libertus* dicebatur respectu privato, hoc est, ratione patroni: *libertinus* respectu publico, hoc est, ratione ingenuorum. At longe aliter prius accipi solere has voces, satis docet locus hic Tranquilli de Claudio, cap. XXIV. *Latum clavum, quamvis initio affirmasset, non lecturum senatorem, nisi civis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit, sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cæcum generis sui proauctorem, censorem, libertinorum filios in senatum adlegisse docuit: ignarus temporibus Appii, & deinceps aliquamdiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos*. Hactenus Suetonius, qui potius audiendus nobis quam Carolus Sigonius: a quo Suetonius ob hæc verba reprehenditur, lib. I. de antiquo jure civium Romanorum, cap. VI. Vide Vallam lib. IV. Eleg. c. I. Et imprimis Ald. Manut. Nepotem, lib. I. de quæsit. Epist. VII. A *liber* quoque est *liberalis*; unde *liberalitas*. Quod autem virtutem in recte dando consistentem *liberalitatem* vocant, *liberalem* item qui ea præditus esset; id factum exemplo Græcorum, qui itidem hominem ἐλευθέριον dicunt, & virtutem ἐλευθεριότητα. Nempe utrumque ab ἐλεύθερος, quod est *liber*. Ratio vero est, quod virtus hæc sit hominis non servili vel conditione vel animo, sed vere *liberi*. Confirmat hanc rem, quod *liberalis* non semper virtutis nomen est. Nam *liberali caussa manu asserere*, nihil aliud est, quam *adserere in libertatem judicio seu caussa seu actione de libertate*. Est hoc loquendi genus in legibus XII. Tabb. Item apud Plaut. Pœnulo, IV. II. & Terentium, Adelphis, act. II. sc. I. ubi Donatum vide.

Liber priori correpta, est *interior arboris cortex*, ut scribit Servius ad Ecl. X. De eadem voce sic Isidorus, lib. VI. cap. XII. *Liber est interior tunica corticis, quæ ligno cohæret: in qua antiqui scribebant*. Idem lib. XVII. cap. VI. *Liber est corticis pars interior, dictus a liberato cortice. Est autem medium quoddam inter lignum & corticem*. Sic *libri* voce utitur Maro Ecl. X. & II. G. item Ovid. IX. Met. fab. VIII. de Dryope in arborem conversa. Columella item lib. V. cap. X. & Cato de R. R. *Salictum*, inquit hic, *suo tempore cædito, glubito, arcteque alligato: librum conservato*. Ubi *glubere arborem* est *resolvere*, quod & *luere* dicitur, unde Scaligero in Conjectaneis dictus videtur *liber* quasi *luber*, quia de arbore *reluatur*, sive *resolvatur*, & ut Cato loquitur, *glubatur*. Ut a *cresco* est *creber*; a *facio*, *faber*; a *fuo*, *fuber*; sic a *luo* fuerit *luber*, & postea *liber*. Sed cum veteres, ut *mager* & *amecus*, sic & *leber* dixerint pro *liber*; non dubitandum quin *liber*, sive *leber*, dicatur quasi *leper* ab Æolico λέπορ pro λέπος, quod *corticem*, sive *librum*, notat. Hesych. φλοιὸς, λέπος τοῦ δένδρου. Idem: φλοῦς, φλοιὸς, λεπύχανον, λεπυρόν. II

conversum in *B*, uti in λιβηρὶς factum. Nam hoc quoque est a λίπος, cum proprie notet λεπος τῦ κυάμου, *corticem fabæ*: teste Hesychio. Est vero λέπας a λέπω, quod idem est ac λεπίζω, sive ἀπολεπίζω, hoc est *decortica*, *delibro*. At Isidorianum *libri* ἔννοια, quod ante adduximus, plane ineptum est. Nec pro veris etymis, sed potius pro allusionibus haberi debent duo illa, quæ Cœlius Calcagninus in apologis adducit: *Liber*, inquit, *quidam e meis optavit prodire in publicum & claustra refringere, hoc in me argumento utebatur, quod liber esset & contra leges in ergastulo teneretur. Tum ego, Non est tibi a libertate nomen, ineptissime; sed a libratione, quod te librari, atque in Critolai trutina suspendi oporteat.* Quod autem *liber* ponatur pro *codice scripto*: id factum per μετωνυμίαν materiæ. Nam, ut Plinius ait lib. XIII. cap. XI. *in palmarum foliis primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris.* Quod & Cassiodorus indicat lib. XI. Var. epist. XXXVIII. ubi de charta agit. A *liber* est *libellus*. Unde *libellio*, quod in vett. Glossis exponitur *librarius*, βιβλιοπώλης, βιβλιογράφος. Nonius ait *libellio* dici ut *tabellio*: atque usum eo esse Varronem Manio. Hinc quoque *libellatici* in veteri Ecclesia qui per *libellos* nomina dederant, ne sacrificare idolis cogerentur: ut *sacrificati* vel *thurificati*, qui metu supplicii *thura* sacrificassent Diis. Vide Cyprianum, lib. IV. epist. II.

Libido, & *Libentina* a *libet*. Varro, lib. V. de L. L. *A libendo, libido, libidinosus; sic alia ut Libentina.* De eapse voce sic Augustinus, lib. IV. Hypogn. *Quærendum est igitur, cur hoc malum, de quo agitur, libido dicatur. Sine dubio a livendo, id est, a livitu, per derivationem, libido est nuncupata. Ergo omne, quod libet, libido est? Respondeo, non omne, quod libet, sed omne, quod male libet, libido est. In bono enim libitu libido dici non potest, sed voluntas, de ratione scilicet mentis naturalis exoriens. Libet* vero a *labendo* est, si audimus Varronem, qui ante verba allata scribit: *Libere a labendo dictum, quod lubrica mens prolabitur, ut dicebant olim.* Quod fit est, proprio verbo usus est Cicero in Paradoxis cum dicit: *Lapsa est libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosa ac nobili virgine.* Sed est *libet* a לב, id est, *cor*. Nam *libere* dicitur, quod cordi gratum est. Nunnesius tamen deducebat *libens* ex φίλος κατὰ μετάθεσιν. Verum prius malim.

Libitina erat *lectulus*, *in quo mortui efferebantur*: ut Acro scribit ad odam ult. lib. III. & Satyra VI. lib. II. Sed placet eorum judicium, qui non tam *lectum* fuisse censent, quam *id*, *cui lectus imponebatur*. Indicat id locus Asconii in Ciceronis Milonianam: *Fasces ex lecto libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis, & Hypsæi.* Usus & Martialis libro VIII. epist. XLIII.

> *Victores committe, Venus, quos iste manebit*
> *Exitus, una duos ut libitina ferat.*

Ubi merito ait *ferat*. Est *libitina* (ut dicebamus) est *feretrum*, cui a *ferendo* nomen. Neutra tamen propria ejus vocis notio est, sed metonymica. Proprie autem *Libitina* dicebatur Dea, in cujus fano instrumenta funebria venibant: sive ea *Proserpina* sit sive *Venus*; ut arbitrari Romanorum eruditissimi, quemadmodum tradit Plutarchus, in Numa. Apud eundem, in Quæstionibus Romanis problema est, cur in templo *Libitinæ*, quæ eadem ac *Venus* putaretur, funebria viderentur. Ac respondetur, id forte factum, ut indicaretur, eandem Deam, & ortui, & interitui, præsidere. Atque id eo firmari, quod Delphis sit imaguncula Veneris ἐπιτυμβίας, sive *sepulcralis*, ad quam manes eorum evocant, quibus libant. Etiam Dionysius Halicarnassensis scribit, libro IV. Servium Tullium, quo numerum nosset quotannis aborientium, jussisse, ut nummus in templum Veneris, cognomento *Libitinæ*, ferretur, quoties quis naturæ concederet. Planeque est verisimile, hinc factum esse, ut in *Libitinæ* templo vendita sint funeri necessaria, ipsaque *Venus Libitina* præesse funeribus, ac eadem esse, ac *Proserpina*, crederetur. Quare sic statuimus, *Libitinam* eandem esse, ac *Venerem*; ac *Libitinam* dici a *Libitu*, sive quod eodem recidit, a *libendo*, quasi *Libentinam*: quæ appellatio est apud Varronem lib. V. de L. L. *A libendo*, inquit, *libido*, *libidinosus*; *sic alia*, *ut Libentina*. Neutiquam vero iis accedimus, qui, quasi *Libitinæ* nomen primo conveniret *Proserpinæ*, censent *Libitinam* κατ' ἀντίφρασιν dici quasi *Labitinam*, nempe ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quod etymon spectavit Julius Scaliger, cum l. III. de re poëtica cap. XC. ait, non *Libitinam* dictam primo, sed *Labitinam*, quæ *omnes mortales caperet* tandem. Sed sive hæc, sive prior sententia placet, paret ridiculus esse Grammaticos, cum ad ἀντίφρασιν refugientes, *Libitinam* somniant dictam, quia *nemini libeat*. [forte *Libitina* dicta a *limine*, *quasi limentina*, *nam in limine ponebantur feretra mortuorum.*] A *Libitina* est *libitinarius*: usus Seneca, lib. VI. de beneficiis, cap. XXXVIII. & Ulpianus l. V. §. VIII. D. de Institoria actione. Glossæ vett. Ἐνταφιαστὴς, *pollinctor*, *libitinarius*. Ἐνταφιάζω, *funero*. Onomasticon: *Libitinarius*, ταφεύς. Honestior eorum conditio, quam *pollinctorum*. Quippe *pollinctor*, servus erat *libitinarii*; hic autem iis præerat: ut ex citato Digestorum loco videre est. Nempe cum *libitinariis* transigi solet de sumptibus, quos funeri impendi oporteret. Hi deinde pollinctorum, præficarum, vespillonum operâ administrabant quæcumque ad justa ac parentationem pertinerent.

Libonotus memoratur Plinio, lib. II. c. XLVII. Etiam Senecæ, lib. V. Nat. Quæst. cap. XVI. *A meridiano axe eurnotus est: deinde notus, Latine auster: deinde libonotus, qui apud nos sine nomine est.* Ita nunc in optimis edit. editum. In vett. multis est *leuconotus*: quod sonat λευκὸν νότον. Horat.

> *Albus ut obscuro deterget nubila cœlo*
> *Sæpe notus: neque parturit imbres*
> *Perpetuas. . . .*

Nempe ab eadem caussa, qua dictus *argestes* ἀργέστης, quod ab ἀργὸς, *albus*. Sane eundem esse Ἀργέστην & Λευκόνοτον, etiam Strabo docet. *Libonotus* autem ex eo nomen habet, *quod sit ei libs binc, & inde notus*: ut recte ait Isidorus, lib. XIII. cap. XI. Sed corrupte apud eum editum est *libanotus*: cum λιβανωτὸς sit *liquor* λιβάνου, seu *thurifera arboris*: de quo in *Libanotus* dictum. *Libs*, λίψ est quasi λίβυς a Λιβύη, sive *Libya*. Etsi nec desint, quibus placeat esse a λείβω, *stillo*, quia ventus est pluvius. Sed prius mallim, cum similiter Latinis *Africus* dicatur, quia ab *Africa* spirat. Sunt etiam qui non ventum a *Libya*, sed *Libyam a vento*, dici putent. Servius, in I. Æneïd. *Dicta Libya, quod inde Libs flat, hoc est Africus: vel, ut Varro, quasi λείπουσα τῦ ὕειν id est, egens pluviæ.* Isidorus, lib. XIV. cap. V. *Libya dicta quia inde libs flat, hoc est, Africus. Alii ajunt, Epaphum Jovis Filium, qui Memphim in Ægypto condidit, ex Cassiota uxore procreasse filium Libyam, qui postea in Africa regnum possedit. Cujus ex nomine terra Libya est appellata.* Vera nominis caussa petenda ex Scripturis. Ita *Afri* dicuntur לובים *lybim*, ut II. Chron. XII. XIII. ubi LXX. vertere Λίβυες. Item Danielis XI. XLIII. Ubi, qui in Hebræo לבים, ibidem Græce Λίβυες. Dicendum fuerat Λύβιες. Sed Græci vocales trajecere, ut in aliis multis. Suntque iidem qui להבים, *laabim*, Λαβιείμ, Chami ex Misraim progenies, ut est Genes. X. XII. Ibi Junium vide, & ad II. Chron. XVI. VIII.

Libra, quod sit *libera*, ut ait Isidorus, lib. XIV. cap. XXIV. Sed est ea vox a Siculis qui *obolum* dixere λίτραν. Hinc Romanis *libra*, quia *oboli* sive *asses*, *libriles*. Convertitur T in B, quomodo a τέρετρον est *terebra*. A *libra* est *librile* apud Gellium, lib. XX. cap. I. Idem est, ac *libra*, vel *libræ scapus*, ut Festus exponit. Legas & in Gloss. Philox. & Onomastico. Ab eodem est *librare*. Nam proprie signat *libra ponderare*, atque *expendere*. Gloss. vett.

Librats

Libratio, λιτωσμός. Aliæ: *Libro*, ταλαντίζω: Hinc *librilla*, vel potius *librilia*, quo saxa *librantur* in hostem. Festus: *Librilla appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta*. Ab eodem, & *pendo*, est *libripens*, qui similiter Græcis ζυγοστάτης, ut in Glossis exponitur, quia nempe ζυγῷ ἵστησι, hoc est, *libra pendit*. Plinius, lib. XXXIII. cap. III. *Quia & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: qua consuetudine in his emtionibus, quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur*. Priscianus extremo libro sexto citat ex Caii primo institutorum: *Qui libram æneam tenet, qui appellatur libripens*. Originem habet ea vox a more antiquo, quo *pecuniam pendebant*, *non numerabant*. Sed quia populus Romanus consuetudinis & formularum fuit retinentissimus, hinc factum, ut etiam postquam mos *pendendæ pecuniæ* sublatus erat, in mancipatione tamen *libripendis* opera uterentur: quemadmodum superior Plinii locus indicat. Eandem consuetudinem comm. in Topica his verbis exponit Boëthius ex Caii institut. *Is, qui mancipio accipiebat, as tenens ita dicebat: Hunc ego hominem ex jure Quiritium, meum esse ajo: isque mihi emtus est hoc ære æneaque libra*. Hinc Horat.

Si proprium est, quod quis libra mercatur & ære.

Vide Rævardum, cap. XVI. in leg. XII. Tabb. Brissonium, c. VII. lib. I. Hottomannum, de re nummaria, cap. VII.

Libum, quod *libeat*, hoc est, *placeat*: si credimus Isidoro, lib. XX. cap. II. Sed potius ita vocatum, quod *libandi* caussa fieret: ut ait Varro, in VI. de L. L. Sive, ut idem dixerat, lib. IV. *quod libaretur, priusquam esset coctum*; sive, ut Scaliger corrigit, *quod libaretur, priusquam essent, coctum*. Ut sententia sit, *libari* solitum jam coctum, priusquam essent, hoc est, comederent. Ovidius a *Libero* patre deducit, quia ei offerunt. Sic enim in V. Fastorum ait:

Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen.
Libaque, quod sacris pars datur inde focis.

Sed omnino melius Varro.

Liburna, vel *Lyburna*, navigii genus, cujus descriptionem pete ex Vegetio, lib. V. cap. IV. VII. & XIII. A *Libyis* ita dici, Isidorus ait, lib. XIX. cap. I. Sed nihil apertius quam nomen esse a *Liburnis*, Illyridis populo, inter Istriam & Dalmatiam. Hodie ea Croatia nuncupatur.

Licent, quæ *fas & jura sinunt*: ut Maro loquitur, I. G. Itaque a δίκη, id est, *jus*. D in L abit, ut a δάκρυα, *lacryma*, Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*. Vel est a λίζω, id est, ἐάω, *permitto*. Pro quo non aliud adferre possumus quam hoc Hesychii: Λίσσομαι, ἐάσωμεν. Vel est *licet* a *liquo* pro *linquo*. Nam id *licitum*, quod jus divinum humanumque potestati nostræ reliquit: unde Belgis *laeten*, tum *linquere* significat, tum *permittere*, *finere*, unde *toegelaten*, & *wry-gelaten*, hoc est, *licitum*. Interdum autem *licet* conjunctionis vim obtinet: uti & futurum *licebit*: idemque valent, quod *etsi*, *quanquam*. Est & *licet* verbum auctionis, ubi res venalis dicitur *licere*: quia jus est emendi vendendique eam. Ut apud Plautum Menæchmis, *Licebunt præsenti pecunia*. Hoc est, *venales erunt*, sed pecunia præsens offerenda erit. At *liceri*, vel *licitari*, est ejus qui emere vult, ac pecuniam pro re offert. Ut apud eundem, Sticho:

Logos ridiculos vendo: agite, licemini.

A *liceor* est compositum *polliceor*: ut *pollucere*, pro *perlucere*, seu *perlucere*. Proprie igitur *pollicetur*, qui pro merce pretium offert ac promittit. Sed generatim postea accipi cœpit pro *promitto*. Hoc solum discrimine, quod, ut Servius distinguit, *pollicemur sponte*, *promittimus rogati*: sive quod, ut Donatus censet, *pollicitatio majoris est asseverationis*.

Licinum est, quod *sursum versus reflectitur*: ut *licini boves*, quibus cornua sursum versus reflexa: teste Servio: item *licini capilli*, qui sursum versi. Gloss. Phil. *Licinus*, ἀνάστροφος. Martinio placet esse a *licium*, ac *licinum* dici, quia instar *licii* reflectatur. Quid, si deducamus a λίξ, id est, πλάγιος, *obliquus*, teste Hesychio? A quo ipso *licium* dictum videtur.

Lictor dictus non a *ligandis virgarum fascibus*, quod sensit Festus: sed a *ligandis reis*, ut Nonius comprobat illo Ciceronis pro C. Rabirio: *Lictor: colliga manus*. Eadem sententia, cum Agellii, tum Valgii Rufi, apud Agellium, lib. XII. cap. III. quo cap. de solo hujus vocis etymo pertractat: ac duo quoque alia ejus vocis etyma proponit ex Tirone Ciceronis liberto, qui *lictorem* vel a *limo*, vel a *licio* dictum scripsit: *licio enim transverso, quod limum appellatur, qui magistratibus*, inquit, *præministrabant, cincti erant*. De *limo* quod ait, confirmatur loco Isidori, lib. XV. cap. XIV. ubi cum dixisset *transversa omnia* antiquo verbo appellari *lima*, indeque dictos *limites*, hæc deinde subdit: *Hinc & limus vocabulum accepit, cingulum quo servi publici cingebantur obliqua purpura*. Sed & Plutarchus ἐν Ῥωμαϊκοῖς quintum etymon ponit. Nam præter illud, quod ex Nonio adtulimus, hoc quoque promit, ut *lictores* dicantur quasi *litores*, a Græco λειτουργοί. In veteribus Lucani Glossis reperias hæc verba: *Lictor est, qui viam facit magistratibus in populo dictus a lino, quod album filum de lino propter insigne circum caput habebant*. Sed profecto simplicissima est origenatio si dicamus a *ligo* esse *lictor*, uti a *lego lector*, a *rego rector*, ab *ago actor*.

†**Lictores** quandoquidem ab Etruria Romani acceperunt; inde & nomen mutuari debuerunt. Frustra ergo sunt qui Tuscae vocis etymologiam in Latio quaerunt; quae in Oriente quaerenda fuerat. Nam qui a *Ligo* deducunt, animadvertere debuerunt, hinc fieri debuisse Legator, non Lictor. Atqui hoc est ab Hebr. לקט *lakat*, quod est *colligere*. Nam *colligere* apud Hebraeos saepissime tantumdem est quod *colligere ad perdendum*: sicuti אסף *asaph* eamdem vim habet. Ergo a *lakat* est *Lictorum* nomen, quorum erat magistratu jubente in reos animadvertere.)(Eodem pertinent & aliquot lictorum vocabula ex Oriente advecta. Ac primum Fasces: quod nomen quia nullas in Latio radices habet; tanto verius Etruscum est habendum h. e. Orientale. Nimirum aut est Chald. פשח *phesaeh*, *diffindere*, *diffringere*, ut inde *fasces* componantur; aut verius a Chald. פסק *phesak*, quod est *abscindere*, & *decidere*; unde פסקא *phiska* (aut *phaska*; nam I breve & A breve alternant apud Orientales) est *frustum*, ex cujusmodi virgarum frustis fasces compingebantur. Postremo ab eadem radice fit פסקיא *faskaja*; unde Latinum *Fascia*: vel saepius פסיקיא *phesikaja*: quae vox significat *cingulum*, quo scil. quis praecingitur. At Romanorum fasces loro a summo deorsum vinciebantur. Ab ejusmodi cingulo (prout hoc Chaldaice passim in Targumim dicitur, uti jam innuimus, *fiskaja*) ortum est Fasces vocabulum.)(Fascibus porro abdebantur Secures. Quas quin a verbo Seco deducas, nulla per me mora erit. Tamen quia Fasces & Lictores ab Etruria sunt; inde quoque & Secures. Et certe Chaldaeum סיקורא *sikora* pro Hebr. גרזן *garzen* h. e. pro *securi* usurpatur Deut. XIX. 5. & in Targum tum Jonathanis tum Hierosolymitano: quod quidem nomen Buxtorfius pro Latino habet. Atqui vix est ut unquam Targumistae voces Latinas usurparint. Videndum ergo an non potius Securis vox sit ex allato Chaldaeo *Sikora* per Tuscos in Latium antiquitus infusa. Mazochius.

Licium, Isidorus lib. XIX. cap. XXIX. dici censet quasi *ligium*, quia utrimque iis stamina *ligantur*: ac probat hoc etymon quoque Scaliger de causs. L. L. cap. XI. G in C abire, multis alibi exemplis ostendimus. Aliter tamen veteres codices. Quid, si igitur dicamus, esse a λίξ id est, *obliquus*, πλάγιος, ut Hesychius interpretatur. Nempe quia *obliquum* stamini implicatur. Magnus *liciorum* usus in veneficiis, nempe quia iis putarent mentes impli-

cari, ac conturbari, haut fecus ac liciis implicatur flamen. Ea autem *licia discolora* erant, ut loquitur Appuleius, sive *varii coloris filis intorta*, ut id extulit Petronius. Maro, in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo.

Idem in Ciri:

Torque novena ligat triplici diversa colore
Licia.

Quo loco ad ἐτυμολογίαν videtur respexisse, si quidem a *ligando* est. Nam focer meus Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. III. putat esse a *lacio*, sive a *lax*, quod proprie *filum* notet, metaphorice *fraudem*, sive *conjunctum dolum*. Quod si est, dicetur *licium* quasi *elicium*, quia nendo *elicitur* educiturque. Sane & *lacere*, unde *elicere*, a *lax* venire auctor est Festus. A *licium* est *bilix*, & *trilix*, ut præter Servium & alios indicat Isidorus, lib. XIX. cap. XXII. Virgil. XII. Æn.

. . . . *Rumpitque infixa bilicem*
Loricam.

Et lib. III. Æn.

Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Gloss. vett. *Bilix*, δίμιτος. Item: *Trilix*, τρίμιτος, a μίτος, *filum*, *licium*. Nempe sunt hæ voces a numero *liciorum*, hoc est *filorum*. Ita enim vocem *licii* hic accipi non negabit, qui sciat loricam fieri solere ex consertis flaminibus, sive *toralis*, hoc est, *funiculis e pluribus filis tortis*. Vide quæ erudite hac de re notavit Yvo Villiomarus adversus Titium, lib. II. Contr. c. XVIII. sive animadvers. XXVI.

L**IEN** fortasse a λεῖος, *levis*, *mollis*. Sane Belgis *lien* est *milte*, a *mils*, id est, *mollis*, *lenis*.

L**IENTERIA**, λειεντερία, quia λεῖα ἔντερα, hoc est, *levia*, ac lubrica *intestina* eam gignere crederentur. Valde errat Isidorus, lib. IV. cap. VII. cum *lienteriam* a *linea* duci putat, quia cibum facit per intestina, quasi per *lineam* prolabi. Simile est *dysenteria*, de quo in *Exenterare*.

L**IGNUM**, si Isidoro credimus, lib. XIX. cap. XIX. venit a λύχνος, quia veteres id incenderent luminis caussa ante candelas inventas. Virgil.

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Sed ut a *tego*, *tignum*; ita a *lego*, *lignum*: quia in agro caduca legerentur *ligna*, ut in foco urerentur: quemadmodum Varro docet, lib. V. de L. L. [vel potius a *ligando* ut ligna dicta sint ξύλα δεδεμένα, non λελεγμένα, ut habet Scymnus Chius.] Quare non placet opinio Nunnesii *lignum* deducentis a λιγνὺς, quo notatur *fumus* aut *fuligo*. Ut a *tignum*, *tigillum*, sic a *lignum*, *ligillum*, ξυλάριον.

L**IGO** nunc nomen est, nunc verbum. De nomine prius agam. Id a *deligendis* sub terra radicibus sic dici, censet Varro, in IV. de L. L. *Ligo*, inquit, *quod eo*, *propter latitudinem*, *quod sub terra facitius legitur*. Perottus sic mavult vocari a *ligando*, *quod a radicibus*, *quæ sub terra sunt*, *ligetur*. Alii, quia *terram liget ac constringat*. At potius sit a λίστρον, quomodo *ligonem* vocat Artemidorus. Indeque λιστρίον, pro *ligone*. Scholiastes Theocriti, Idyll. IV. Σκαπάνην ἐγὼ ἐκάλεσα ὃ λιστρίον, ἢ σκαφεῖον. Suidas pro eo λιστρίον habet: ἡ σκάφησις, inquit, καὶ σκαφεῖον, τὸ λιστρίον. Sed λιστρίον rescribendum. Λίστρον forte a λίζω, id est, *rado*. Sane Eustathio λίζειν, σιδηρῷ ξέειν. Unde λιγδὸν, ξεστικῶς, si eidem credimus in Od. X. pag. cIɔIɔcccccxxvI. ed. Rom. Λίστρον igitur sic dicetur, quia terram *radit*: unde Columella:

Tu penitus latis eradere viscera marris,
Ne dubita.

Ubi terram radi jubet *marris* sive *ligonibus* latis & quadratis.

L**IGO** verbum a *lego* venire censuit Varro, si credimus Jul. Scaligero in primum de plantis. Sed metuo ne eum memoria fefellerit. Nam *ligonem*, quia eo sub terram *legitur*, sic vocari scribit in IV. de L. L. At verbum *ligo* est a λυγῶ, hoc est, *ligo*, *vincio*. Y conversum in I, quomodo a φύω est *fio*; a φρύγω, *frigo*, &c. Λυγόω vero est a λύγος, id est, *vitex*, quia hæc apta πρὸς δεσμοὺς καὶ πλέγματα.

L**IGULA**, & *lingula*, promiscue reperias in veteribus libb. sed posterius hoc indoctorum Grammaticorum appellationem facit Martialis, lib. XIV. Carm. CIX. Nempe ad originem vocis respexere, non cogitantes, uti ab *offa* est *ofella*; a *mamma*, *mamilla*, a *carrus curulis*, prima correpta: sic a *lingua* dici potuisse *ligula*; prout *equitesque patresque* locutos esse ait Martialis. Quos sequitur Priscianus pene extremo lib. III. *Lingua*, *lingula*, *& per concisionem ligula*. Variæ autem sunt hujus vocabuli notiones. Nam ita dicebatur in calceis *linguæ* instar fastigiatum. Martialis, lib. II. epig. XXIX.

Non extrema sedet lunata lingula planta.

Ubi mirum *lingula* scribere, qui in Grammaticis damnet alibi. Præterea ita in *tibiis* vocabant, quod γλωττίδας Græci, simili metaphora, dicunt. Philox. in Gloss. Latino-Græc. *Lingula*, γλωττίς. Græco hoc ita usus Lucianus in Armonide. Etiam γλώττας dixere: ut Æschines, qui in Demosthenem falso scripsit: Οὐ τὴν γλῶτταν, ὥσπερ τῶν αὐλῶν, ἐάν τις ἀφέληται, λοιπὸν οὐδὲν ἐστι. *Cui siquis lingulam*, *velut tibiis*, *eximat*, *nihil fuerit reliqui*. Geminam hanc *ligulæ* notionem a *linguæ* similitudine fluxisse, docet nos Festus, his verbis: *Lingula per diminutionem linguæ dicta*, *alias a similitudine linguæ exerta: ut in calceis: alias inserta*, *id est*, *infra dentes* (malim legere *intra dentes*) *coërcitæ*, *ut in tibiis*. Sed quod calceorum *ligulas* a *lingua* deducit, habet dissentientem veterem Juvenalis interpretem, in sat. V. ubi *ligulas* absque N scribit, & a *ligando* deducit. *Calcearii*, inquit, *cum festinant*, *ansas caligarum prætereunt nonnullas*. *Dictæ autem ligulæ a ligando*. Quibus docet Scholiastes ille, *ligulas* dici a *ligando*, atque esse *ansas calceorum*: eas *ansas* interdum omitti a festinanti *calceario*: quo simul indicat *caligas* fuisse *calcearii* opus; quid mirum, cum sit *calceamentum militare*, ὑπόδημα στρατιωτικὸν, ut Dio interpretatur? Charisius quoque duplicem *lingula* notionem ponit, lib. I. *Lingula*, inquit, *cum non a linguendo dicta est*, *in argento*: *in calceis vero lingula a ligando*. *Sed usus ligulam sine N frequentat*. De *calceorum ligulis* idem dicit ac Scholiastes Juvenalis. De *argenteis* vero *lingulis* illud addit, eas non dici a *lingendo*. Unde ergo dictas censet? Conjicio Charisium sic scripsisse: *cum a linguendo dicta est*; vel potius, *cum a lingua*; *non a linguendo dicta est*. Quid Charisius vocet argenteas *ligulas*, non ita est apertum, ob varias adeo ejus vocis notiones. Præter enim *calceamentorum ac tibiarum ligulas* ita vocabatur *instrumentum cavum & oblongum*: quale est quo aromatarii educunt unguenta e vasi. Ita accipit Plinius, lib. XXI. cap. XIV. Nomen ex eo est, quia haberet *figuram linguæ ad palatum retractæ*, *atque ita cavæ*. A qua similitudine etiam *ligula* vel *lingula* dicebatur *mensuræ genus*, puta *quarta cyathi pars*: de quo Georgius Agricola, lib. I. de mensuris; & Lucas Pætus, lib. III. de antiquorum liquidis aridisque mensuris. Gloss. Philox. *Lingula*, μυστρίον, γλωττίς. Fannius quoque μύστρον exponit. Etsi vero idem credatur ac *cochleare*, tamen est cum ab eo distinguatur. Ut apud Martialem, lib. VIII. cap. XXXIII.

Quid sibi cum phiala, ligulam cum mittere possis,
Mittere cum possis vel cochleare mihi?

Adhæc *ligula* est *gladiolus oblongus in speciem linguæ factus*: ut Gellius exponit, lib. X cap. XXV. ubi & Nævium ita accipere docet in Hesiona: *Sine mihi morem gerere videar*, *haut lingua*, *verum lingula*. Gellioque ea in re præivit Varro extremo pene lib. VI. de L. L. Similitudo quoque *linguæ* nomen in architectura dedit *lingulis vectium*, quæ & *lingua* dicuntur. Utroque modo loquitur Vitruvius, lib. X. cap. VIII. item *lingulis tubulorum*, quos *lingulatos* icciirco idem Vitruvius dicit, lib. VIII. cap. VII. Imo & *gutturis operculum* διὰ τὸ γλωττοειδὲς sic vocatum videtur. Onomasticon: *Ligula*, ἐπιγλωττίς. A *lingula* sive *ligula* forte est *legula* apud Sidonium, epist. II. lib. I. sive ita vocat *conlatum aurium*,

aurium, a *similitudine ligulæ*, id est, *conchæ*: sive potius *imam auriculam*, quæ *ligulam*, id est, *laminam*, refert: atque inde & *lamna*, sive *lamina*, vocatur Arnobio, lib. II. & Cælio Aureliano, lib. II. Tard. Paff. cap. II. & XIV. Vide Savaronem ad dictum Sidonii locum.

LIGVRRIRE etsi unico *R* scribatur vulgo, tamen *ligurrire*, *R* geminato præfert Manutius: quomodo & in vett. libris se invenisse testatur P. Victorius in Varronis illud lib. III. de R. R. cap. XVI. *Non ut muscæ ligurriunt apes, quod nemo has vides (ut illas) in carne, aut adipe, aut sanguine*. Charisius, lib. III. *ligurio* interpretatur. Sed amplius notat. Nempe *delicatissima undique carpere ac degustare*. Hinc Terentius Eunuch. Act. v. Sc. v. sub persona Parmenonis ita meretrices describit, sane scitissime:

Id vero est, quod ego mihi puto palmarium
Me reperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere,
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ, dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, neque magis elegans;
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quam inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi;
Quo pacto ex jure hesterno atrum panem vorent.

Ubi *ligurire* est, quod in Adelphis dixit, *Atque unum quod erit bellissimum, carpam*. Quam interpretationem etiam Donatus confirmat. Ex eodem etiam gemino in loco ἔτυμον vocis discere est. Prior est in illud Eunuchi, Act. II. Sc. II. *Patria qui abligurierat bona*. Ubi, inquit, *Abligurierat, suavibus escis consumserat. Nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurire, & λιγυρὸν Græci suave appellant*. Idem in ejusdem comœdiæ Act. v. Sc. IV. *Quæ cum amatore suo, cum cœnant, liguriunt*. *Ligurire ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, quod secundum Græcos suave intelligitur. Ligurire dicitur, qui eleganter, & more fenum multo fastidio suaviora quæque degustat*. Tamen λιγυρὸν alii de *arguta*, *canora*, ac *stridula voce* dici malunt. Fortasse igitur *ligurio* potius est a *lingo*. Vett. sane pro *lingo*, *ligo* dixere, a λείχω. Ita *liguritor* fit, qui cupediis sic deditus est, ut digitos quoque *lingat*. Sive qui *lingendis* catinis sua absumit. Ut a *scateo*, *scaturio*; sic a *ligo* hoc est, λείχω, fit *ligurio*. Et hoc imprimis placet. Nec inepte tamen deducas *ligurio* a λιχνεύω, id est, *ligurio*: uti λιχνεύω, a λίχνος, quomodo Græce dicitur, qui Latinis *liguritor*: Nempe ἀπὸ τοῦ λείχειν. Similiter *catillo*, a *lingendo catinos*: uti Belgis *een plateelleker*. At a *Liguribus*, *ligurire* esse non potest: qui plane erant agrestes, eoque nomine male audiere. Tullius in Rull. II. ad pop. *Ligures montani, duri, atque agrestes: docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multa cultura & magno labore quæsitum*.

LIGVSTRA a *legendo* ita dici, Perottus putabat, cum Maro tamen dicat, *radere ligustra*, sed *legi vaccinia*. Sed eo respexit, quod *ligustra* etiam de *vacciniis* dicatur. Atque hoc in caussa est, cur *ligustra* Maro quidem *alba*, *nivea* item Ovidius: at Columella *nigra* appellet. Sic enim ille in X.

Per calathis violam, & nigro permista ligustro
Balsama cum casia nectens.

Nimirum *flos ligustri albus*, *bacca* autem *nigra*. Aliis placet *ligustrum* esse *smilacem*, atque ita a *ligando* dici, quia vicinis implicetur ac circumvolvatur. Ita *smilax major*, *album* erit *ligustrum*: *campana* vero *cæruleo-purpurea*, *nigrum ligustrum* vocabatur. E Plinio quidem constat arborem eam quæ in Oriente *Cypros* vocabatur, in Italia *Cypron* nominatam. Vide eum lib. XII. cap. XXIV. & lib. XXIV. cap. X. Ut omnino non a *legendo* nomen acceperit, sed potius a *ligando*, quia lignum ejus facile flectatur.

LILIVM a Græco λείριον recte deducit Varro, IV. de L. L. & e recentioribus Cœlius Calcagninus lib. II. epist. VII. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; Adolphus Mekerchus; atque alii, quos nominare tædet in re per se clara. *R* mutatum in *L*, quomodo ab ἅλως est *area*: cujus contrarium in *Sirpe*, quod a σίλφι. Hispani hac in voce Græcos sequuntur, Itali Latinos. Hi enim *lilio*, illi *lirio* dicunt.

LIMA plerisque ita dici videtur a sono, uti & Græcum λίγγειν. Sed est a Græco ῥίνη. Gloss. ῥίνη, *lima*; ῥινίον, *lima*, ῥινοτάριον, *lima*. Sæpe ρ in *L*, ac ν abit in *M*. Si tamen id durius videtur, possis deducere a λίζω, quod est *vitro aut ferro rado*: ut Eustathius interpretatur. Vel contractum sit ex *lisma*, hoc est, λίσμα, quod a λίσσω, uti hoc a λισσὸς, *levis*. [unde λίστρον vel λίσπον.] Sane *limæ* est *levigare & asperitatem tollere*. Et favet Isidorus, lib. XIX. cap. VII. ob ejus verba, quæ corruptissima sunt, sic doctissimus Martinius restituit: *Lima dicta, quod leve faciat. Nam lion (λεῖον) leve est*. Intellige autem *levs* priori porrecta, prout aspero opponitur. A *lima* est *limo*. Onomast. *Limo*, ῥινῶ. Hinc *limare cum aliqua caput* apud Plautum: de quo Turnebus, lib. XV. cap. VI. *Limatus*, unde apud Tullium, lib. VII. epist. *Opus est huc limatulo & polituo tuo judicio*. *Oblimare* etiam pro *deterere* ab hoc fabrili est instrumento: ut notavit vetus Horatii interpres, in illud sat. II. lib. I.

Rem patris oblimare, malum est ubicumque.

Alias *oblimare* non a *lima*, sed a *limus* venit: ut in illo Maronis II. G.

Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali arvo, & sulcos oblimet inertes.

Ubi *oblimare* est *quasi limo obducere*. Quomodo Maro idem dixit:

. . . Obducto late tenet omnia limo.

Et sane nihil prohibet, quo minus in Horatii loco similiter accipiatur. Ut *oblimare patris bona* sit *quasi limo obducto corrumpere*.

LIMACAS, *cochleæ a limo appellatæ*, ut scribit Festus; item Isidorus, lib. XII. cap V. Et ante utrumque Varro, in VI. de L. L. qui & docet, inde sic *meretrices* dici. Nam cum citasset illud e Plauti Cistellaria:

Nam quasi ut hæ sunt sumptus limaces livida.

(sic locum hunc emendat Scaliger;) mox subjicit, *Limax a limo, quod ibi vivit*. Magis tamen placet, *meretrices* sic κατὰ μεταφορὰν dici, quia ut *limaces* olerum arrodunt folia, sic hæ amantium bona devorant. Suspicatur Scaliger, posse & nomen impositum videri, quia *caput cum amatoribus limet*: idque eo magis, quia Græci quoque ita accipiunt suum ῥινᾶν. Id vero ex Æliano probare conatur. Sed ῥινᾶν Æliano est, non a ῥινῶ quod est *limare*; verum a ῥινῶ, quod est *suspenso naso circumducere*, atque, ut Hesychius interpretatur ἐξαπατᾶν, id est, *decipere*. Nempe ab eo quod ῥῖνες sunt *nares*.

LIMBVS, (ut ad IV. Æneid. scribit Servius) est *fascia quæ ambit extremitatem vestium, secundum antiquum ritum*, ut,

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura.

Aliter *institam* vocari scribit, in II. Æn. ut apud Horatium:

Quarum subsuta talos tegit instita veste.

Nonius interpretatur *muliebre vestimentum, quod purpuram in imo habet*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXIII. *Limbus*, inquit, est, *quem nos ornaturam dicimus*. *Limbus* non occurrit nunc unde verisimilius deducam, quam a λαβὶς, quo τὰ ἄκρα πάντα significari Hesychius & Suidas testantur. [λέγεται· sed vide Salmas. ad H. A.] A *limbo* dicti *limbolarii*; sive, ut ea vox quoque in vett. libris scribitur *limborarii*. Solent enim *L* & *R* confundi: ut *Latiale*, & *Latiare*, & sexcenta hujusmodi. Quod addo ne credas Guilielmo qui in Plautinis suspicatur *limborarius* ex *limbo* & *ora* conflari.

LIMEN juxta Cornelium a Lapide, in Exodi cap. XII. dicitur, *quasi luminis limes*: ut Hebræis ab eadem caussa *limen* est *saph* a סף, id est, *finire*, quia *lumen ibi finitur*, & *umbra incipit*. Nunnesius, in Grammatistice, deducit a Græco βηλὸς, quod est, *limen domus*, nempe, ut β in *M* convertatur. Sed durius utrumque hoc etymon. Quare melius, ut puto,

puto, Festus: *Limus, obliquus, id est, transversus: unde & limina*. Similiter Aggenus Urbicus, & Isidorus: quorum verba referimus in *limes*. At Græce λιμὴν aliud est, nempe *portus*; unde *Limenarcha*, quod Accursius putabat esse ex *limen* & ἀρχός. Sed eum notat, *qui portibus præest*, a λιμὴν, & ἀρχός. Aristoteles, lib. VI. Πολιτ. vocat λιμενοφύλακας. A *limen* est *sublimen*, superius *limen*: quomodo apud Propertium legit Scaliger:

At nullo dominæ teritur sublimine amor qui
Restat.

Et apud Ennium idem legit:

Aspice hoc sublimen candens, quem vocant omnes
Jovem.

Sed rectum est *sublime*, ut in Oratoriis ostendimus. Interim verum est *sublime* venire a *sublimen*, quia quod *sublime* est, id *instar subliminis* est *elevatum*. Quod ἔτυμον Festus probat in *sublime*. Pro *limen* Romani veteres etiam *limentum* dixere, ut *monumen*, *monumentum*; *documen*, *documentum*, &c. Inde Deus *Limentinus*, qui *limentis* sive *liminibus*, *præest*; ut docet Tertullianus lib. de Corona militis, Scorpiaco adversus Gnosticos, & lib. de Idololatria; item Arnobius, lib. IV. &c.

LIMES, a *limus*, id est, *obliquus*. Hinc *limitanei* milites, qui in *limitibus* regionum agunt stationes. A *limus* quoque est *limen*. Tam de hoc, quam isto, auctor nobis Isidorus, lib. XV. cap. XIV. *Limites*, inquit, *appellati antiquo verbo transversi. Nam transversa omnia antiqui lima dicebant: a quo & limina ostiorum, per quæ foris & intus itur*. Præivit hac parte ei Festus, his verbis: *Limites in agris, nunc termini, nunc viæ transversæ*. Et ibidem: *Limus obliquus, id est, transversus, unde & limina*. Item Aggenus Urbicus: *Limites*, inquit, *appellati a limo, id est, antiquo verbo, transversi. Nam & limum cinctum, ideo quod purpuram transversam habeat. Item limina ostiorum. Postea & prorsos & transversos limites appellaverunt a limitibus, quod per eos agrorum itinera servantur*. A *limes* est *collimitari*, & *collimitaneus*, & *collimitium*. Quo usus Solinus: *Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur*. Ubi vulgo *colliminium*: quasi de *liminum*, non *limitum* conjunctione agatur.

LIMUS a *levis*, ut scribit Isidorus, lib. XVI. cap. I. Intelligit autem *levis*, priori porrecta, qua idem valet ac λεῖος. Nempe quia *limus* reddit loca *lubrica*. Sed potius est a λειμὼν, quo significatur *locus irriguus*, ὁ ὑγρὸς καὶ βοτανώδης τόπος, ἀπὸ τοῦ λείβω λέλειμμαι, ὅς ἐν κοινῇ γλώσσῃ λιβάδιον λέγεται, ὡς ἀπὸ τοῦ λείβεσθαι οἷονεὶ ἀφρίζει, ὅταν ὕδωρ συλλείβεται· ut scribit Eustathius in Il. β. p. CCLV. [Belg. *leem*, a λάσιος vide notata ad *Lama*.] Vel erit *limus* a λιμνάς, quo *locus humidus* ac *pinguis* notatur, teste Hesychio. Vel a λῦμα, quod notat *sordes quæ abluuntur*, a λύω, *purgo*. A *limus* est *illimis*, hoc est, *limpidus*. Ab eodem juxta aliquos *sublimis*, quasi *supra limum*. Sed magis placet, esse a *sublimen*, quo significatur *superum limen*: ut in *Limen* dictum. Saltem magis id placet quam ut κατὰ μετάθεσιν sit ex ὑψηλὸς, quod Nunnesio visum. Antiquis vero *limus* etiam adjectivum erat, & significabat *obliquus* vel *transversus*: teste Donato in Eun. in III. v. ad illa, *Ego limis adspecto*: & ita Cornelium Severum in Ætna usum censet Scaliger. Sed cum in vulgatis aliter legatur, non immorabimur incertis; nec enim opus, quandoquidem in usu remansit *limis intueri*, quod Maro dixit:

. . . . *Transversa tuentibus hirquis*.

Ab eodem *Limi dii*, *obliquitatum curatores*, ut Arnobius scribit in IV. Imo ab hac *limi* notione dicuntur *limes*, & *limen*; ut scribunt Aggenus Urbicus, Festus, & Isidorus. Etiam *cingulum* hinc dici *limum* idem Aggenus ait. *Limum*, inquit, *cinctum, ideo quod purpuram transversam habeat*. Item Servius in Virgilii illud:

Velati limo, & verbena tempora vincti.

Ubi ait, *Caper, & Hyginus, hoc loco dicunt lectionem esse corruptam. Nam Virgilium ita reliquisse confirmant, Velati limo. Limus autem est vestis, qua ab umbilico usque ad pedes teguntur pudibunda poparum. Hæc autem vestis in extremo sui purpuram limam, id est, flexuosam habet: unde & nomen accepit; nam limum obliquum dicimus*. Et Isidorus, lib. XV. cap. XIV. *Hinc*, inquit, *limus vocabulum accepit, cingulum, quo servi publici cingebantur obliqua purpura*. Verbum quoque *collimo* ex eo est, quod hoc *limis fiat oculis*.

LINGO, a λείχω, ut Varro agnoscit extremo lib. V. de L. L. Est vero λείχω ejusdem significationis, unde *digitus index* Græcis λιχανὸς vocatur, quia eum *lingunt*, quorum est explorare ciborum saporem. Nec dubium, quin a λείχω sit Belgicum *lecken*. Latinum vero *lingo* ex eo fit inserto *N*, quomodo a θίγω est *tango*, ab ἄλη, *uninus*, &c. Primigenii naturam retinet *ligurio*, si est a *lingo*; ut a *scateo*, *scaturio*.

†LINGO (& inde derivatum LINGUA) non fit a λείχω, uti volunt: sed utrumque, tam *Lingo* quam λείχω, est ab Hebr. לקק ejusdem significationis, unde fiebat LECCO (quod hodie in usu est apud Italos, quibus *lingere* dicitur *leccare*). Sed re vera Latini, secuti Chaldaeorum consuetudinem (qui *Dages* resolvunt, praeposito N) fecerunt inde LINCO, ac postmodum euphoniae causa LINGO. At Gr. λείχω longiuscule ab Orientali rad. abest, quia apud eos una consona deperiit. MAXOEHIUS.

LINGUA a *ligando* plerisque dici videtur: sive quia *verba liget* per articulatos sonos: ut ait Isidorus lib. XI. cap. I. sive quod *cibum liget*, ut ex Varronis auctoritate Lactantius tradidit de officio Dei, cap. X. hoc est (ut Perottus interpretatur,) quod *cibos vi sua conglobet, & deprimat, inque ventrem transmittat*. Sed magis verisimile est *linguam* a *dicendo* nomen accepisse. Nam veteres, ut lib. I. testatur Marius Victorinus, *dinguam* dixere. *D* vero in *L* conversum: quomodo a δάκρυον est *lacryma*, ab Ὀδυσσεὺς, *Ulisses*, &c. Vide *Alacris*, *Olere*, & *Novensiles*. Sed omnium maxime placet cum *lingua* unicum sit *linctus instrumentum*, dici *linguam*, quasi *lingam* a *lingo*. Atque hanc Varronis fuisse mentem, scribit Isidorus, lib. XI. cap. I. A *linguæ* similitudine piscis *lingulaca* nomen accepit, ut Varro innuit, lib. IV. de L. L. Tribuitur & *mulieri garrulæ linguæ*. Festus: *Lingulaca, genus piscis, vel mulier argutatrix*. Sic enim & Canterus, lib. IV. cap. XXVIII. recte legit, pro *arguratrix*, vel *garrulatrix*. Nonius: *Lingulacæ, loquuleiæ, a procacitate linguæ*. Fruterius paullo aliter lib. I. Verisim. cap. XI. ubi *piscem* ita dici putat a *lingula*, gladioli genere. Turnebus vero a *lingua* esse agnoscit, ac Græce, quia *bovis linguam* referat, βούγλωσσον ait vocari: sed de ὀρθογραφίᾳ diversus abit. Nam lib. XVI. Advers. cap. III. putat *lingulacas* exigere per *T*; ac similiter *passiunta* per *T* scribi debere. Ac pene est, ut ei adsentiar Lambinus, Annot. in Plautum. A *lingua* quoque est *linguarium* apud L. Senecam, lib. IV. de beneficiis, cap. XXXVI. *Quod dicere solemus, linguarium dabo*. Hoc est, pendam aliquid ob *linguam temere locutam*. Ab eodem *bilinguis*; qui *duas scit linguas*: quomodo *Brutates bilingues* dixit Ennius, teste Festo: nempe quia Osce & Græce scirent. Item *bilingues*, aliter loquentes ore, aliter sentientes corde, quomodo *Tyrios* Maro *bilingues* vocat.

LINO ex *lineo* contractum est, uti *litera* ex *lineatura*: si Cæsari Scaligero credimus, de caussis L. L. cap. IV. Sed longe verisimilius est *lino* venire ex λειαίνω, quod est, *leve ac lubricum reddo*, uti unguento fit, quod *illinitur*. Hesychius: Λειαίνω, λεῖον καὶ ὁμαλὸν ποιεῖν. Unde etiam agnoscimus, λειαίνω, sive λιαίνω esse a λεῖος, hoc est, *levis*, *mollis*, *glaber*, *politus*, *lubricus*.

LINQUO a λείπω, unde ἀπολιμπάνω. Λείπω a λίπω, quod a λείπω. Vertitur Π in Q, quomodo a πέντε est *quinque*; a πόσος, *quotus*; a πέτορα, *quatuor*. Quamquam & possis *linquo* deducere ab inusitato λίπω. Nam olim fuit *liquo*, unde præteritum *liqui*, ac derivata *reliquus*, *deliquus*, de quibus mox dicam.

Postea

Postea N inserto dixere *linquo* , uti & factum in *frango* , quod a *frago* , unde *fregi* , & *fragilis* ; in *pango* ; unde *pepigi* , & *pagina* ; in *tango* , quod a *tago* , unde *tetigi* & *tagax* ; in *tundo* , quod a *tudo*, unde *tutudi* , & *tudites* . *Reliquum* dicitur , quod *relictum residuumque est*. Hinc *reliquari*, quod significat non *parere* , sed *relinquere aliquid insolutum* : quomodo hæc vox usurpatur a Paullo , l. Titius . D. de administr. tutor. & Ulpiano , l. rescripto . D. de muner. ac honor. Eodemque modo usurpatur a Scævola *reliquator* , de eo *qui debitum non solvit* : & a Paullo *reliquatio* , de eo *quod rationibus deductis est reliquum* . Gloss. Phil. *Reliquatio* , λοιπογραφία . Quando nempe scribitur , quod reliquum est. Eandem vocem scite transtulit Tertullianus ad id , *quod in ætate residuum est*. Nam lib. de anima, cap. LVI. ait : *Donec reliquatio compleatur ætatis* . Et mox: *nulla erit reliquatio temporum* . *Reliquo* opponitur *deliquum* . Nam quemadmodum , *cui omnia desunt* , huic *nihil* est *reliquum* , ita *cui omnia adsunt* , ei *nihil* est *deliquum* . Plautus , Casina , act. II. sc. II.

Quando nil tibi domi deliquum est .

Hoc est , *deest* . Similiter vero *delinquendi* verbo , unde *deliquum* dicitur , usus est Tubero : *Num delinquit , aut superat aliquid tibi ?* Et Cœlius : *Delinquere frumentum , hostes Sardiniam tenere* . Ut autem a *reliquus* , vel *relinquo* , dictæ *reliquiæ* , sic a *deliquus* , vel *delinquo* , dictum *deliquium* , hoc est , ἔλλειψις . Nam melius reddere non possumus , cum *linquo* , uti vidimus , sit a λίπω , hoc est , λείπω , unde ἔλλειψις, ut omnino κατὰ λέξιν *deliquium* sonet. Mire quoque hanc rem confirmat quod Plinius disertim pro *eclipsi deliquium* dicat . Falluntur igitur qui *deliquium* a *liquando* deducunt: quæ sententia magnos olim viros habuit auctores . Varro lib. VI. de L. L. *Deliquium dictum ab eo , quod deliquatur : ut turbida quæ sunt , deliquantur, ut liquida fiant . Aurelius scribit , deliquium esse a liquido . Claudius ab eliquato* (al. *a deliquato*) . *Si quis alterutrum sequi malit , habebit auctorem Cæcilium , Per lætitiam liquitur animus* . Hæc Varro . Apud Festum quoque Colvius legendum censet : *Deliquium Solis a deliquando dictum , quod deliquet in cursu suo* . Sed sive sic scripsit Festus , seu secus , omnino *deliquium* est a *delinquendo* , qua id olim notabat *deficere* , ἐλλείπειν· quomodo usi Tubero & Cœlius locis citatis . Estque ab hac notione quod κατὰ μεταφορὰν *delinquere* dicimus pro *peccare*, *delicta* pro *peccatis* . Nam *peccatum* proprie μὴ ὄν, ut docent Philosophi : unde scite Augustinus dicebat , *mali causam non esse efficientem* , sed *deficientem* tantum : quia nempe *malum* proprie *entis* est *absentia* seu *defectus* . Quibus hæc sententia improbatur, eo argumento pugnant, quod si *reliquum* , *deliquum* , *deliquium* a *linquendo* essent , secundam producere deberent . Sed non cogitant hi ea non esse a præteritis *reliqui* , & *deliqui*, sed antiquis præsentibus *reliquo* & *deliquo* , de quibus ante dicebamus . Sic sane *fragilis* quoque primam habet correptam , quia a *frago* est , non *frango* vel *fregi* : *tudes* quoque & *tuditare* eandem habent brevem , quia a *tudo* sunt , non a *tundo* : parque in aliis quibusdam ratio est .

LINTER , λουτήρ . Priscianus in v. *Linter quoque , quod apud Græcos masculinum est , ὁ λουτὴρ , apud nostros femininum est* . [a λύω , a πλύνω , λουτὴρ , πλυτὴρ & πλυντήρ .] Sed quemquam Græcorum eo usum, non memini me legere . Itaque alii malunt deducere a *legendo* vel *lingendo littore* . Vel etiam a λῖνος , quod inter alia signat *alveum* .

LINUM a Græco λίνον , a quo non aliter differt , quam modulo syllabæ . Nam priorem Græcis corripit , Latinis producit . Sæpe utuntur Græci pro *rebus e lino confectis* . Ut pro *linteis ac velis* . Hesychius : λίνα , ἱστία . Latini pro eo dixere, *Linteum*, inserto T. Nam ut a πέκω , *pecto*, ut quoque *identidem* pro *itemitem* dixere , sic a λίνον , sive *linum* , *linteum*. Item λίνον utuntur Græci pro *eo de quo hamus dependet* . Latini similiter quia e *lino* est , *lineam* vocant : ut Isidorus ait , lib. XIX. cap. XVIII. Ita usus Plautus , Mostell. act. V. sc. I. Nec aliter dixit Seneca:

Sentit tremulos linea pisces.

Nec abludit , quod Jurisconsulti dicant *lineam margaritarum* . Quæ si simplex , *monolinon* ; si duplex , *dilinon* ; si triplex , *trilinon* ; si quadruplex , *tetralinon* dicebatur . Atque hæc quoque *lineam* a *lino* esse ostendunt . Geminum plane , quod *linea* ponitur pro *filo* , *quo fabri utuntur ad materiam figurandam* . Cic. ad Quinct. Fr. *Aliquando perpendiculo & linea discet uti* . Gloss. *Linea* , *funis* . Ita Latinis est *alba linea* . quod in Græcorum proverbio , λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ . Hinc κατὰ μεταφορὰν dicitur de *lineis*, *quas ducunt pictores* . Græci vocant γραμμάς . Unde *lineare*, *lineam ducere*. Ab eo est *lineatura*. Quod in Glossis exponitur χαρακτὴρ , περιγραφὴ εἴδους · in Onomastico , ὑπογραφή .

LIPPUS forte a λίπος , *pinguedo* , quia *unguento illinatur* . Horat.

Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis .

Vel potius a λείπω , ob *defectum oculorum* . Aut , quod Nunnesio visum , sit *lippio* a λημάω , ut μ transeat in p , quomodo a μολύνω est *polluo* . Aut , quod maxime placet , a λείβω , quia *lippientibus oculis stillent lacrimas* . [λήμη , λάμη , & glama , sunt a λείβω .]

LIQUO censeo esse a *lix* , quod veteri lingua significabat *aquam* : ut ostendimus in *Elixum* . Puto autem contractum esse e *liquis* , quomodo *nix* est concisum ex *nivis* vel *ninguis* : quemadmodum suo loco probamus . A *lix* vero , vel *liquis* , est *liquo* , & *liqueo* : ab illo est *liquasco* , ut a *labo* , *labasco* , ab hoc *liquesco* , ut a *caleo* , *calesco* . Ab eodem est *liquidus* , ut a *caleo* , *calidus* ; & *liquor* ; ut a *caleo*, *calor* , & similia . Differunt autem *liquare* & *liquere*, quod illud activum sit , hoc neutrum . Nam , ut *liqueat vinum* , quod ante turbidum est , *liquatur* , hoc est , *defecatur* per saccum . Glossæ : *liquatur* , ἀνηθεῖται . Sic usus Columella , lib. X. *Saccus inversæ metæ similis , qualis est , quo vinum liquatur* . Itaque *liquent* , quæ sunt jam *defecata* : unde μεταφορικῶς Plautus , Pseudolo : *Quicquid incerti mihi in animo prius , aut ambiguum fuit , nunc liquet , nunc defecatum est* . Suntque contraria *liquere* & *turbare* : quorum utrumque in *liquore* locum habet . Unde idem , Mostell. act. II. sc. I.

Efficiam, quæ facta hic turbavimus
Profecto ut liqueant omnia, & tranquilla sint .

Item *liqui* , hoc est , *liquescere* , ac dissluere . Maro I. Georg.

. . . . *Canis cum montibus humor*
Liquitur . . . .

Liquidum quoque , ac *turbidum* acro , opponi , notum est . A *liquare* est *eliquare* , apud Columellam, & Senecam : unde *eliquia* apud Solinum , quæ Græcis ἀναχοαί · ab eodem est *colliquare* : unde *colliquiæ* vocantur tum *sulci majores* in agris : tum *tegulæ* in tectis . Priori modo usurpat Columella , lib. II. cap. VIII. *Crebros sulcos aquarios , quos nonnulli elices vocant , faciamus , & omnem humorem in colliquias , atque inde extra segetes derivemus* . Similiter usus Plinius , lib. XVIII. cap. XIX. & Vitruvius , lib. V. cap. III. Pro *tegulis tecti* accipi , auctor Festus . Pro eo & *collicias* dicimus , ob affinitatem literarum C & G . Ea res imposuit Festo , in voce *Inlicium* : ubi ejusdem hæc duo originis esse censet: *Inlicium* , inquit , *cum populus ad concionem elicitur, id est , vocatur : unde colliciæ tegulæ , per quas in vas destuere potest* .

†LIQUO a חלק *halak* (Ps. LV. 22. חלקו *Holeku* , *Eliquaverunt præ butyro*) amoto *chet* . MAZOCHIUS .

LIS (ut Varro ait , lib. VI. de L. L.) *dicitur res , quæ in controversia est* . A *jurgio* distinguit ita Nonius Marcellus : *Jurgium* , inquit , *levior res est , Siquidem inter benevolos aut propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur . Inter inimicos dissensio lis appellatur* . Quod deinde probat his Ciceronis verbis , e lib. IV. de Rep. *Admiror nec rerum solum , sed verborum etiam elegantiam . Si jurgant* , inquit , *bene-*

benevolorum concertatio, non lis, *inimicorum jurgium dicitur*. Et in sequenti: *Jurgare igitur lex putat inter se, non litigare*. *Lis* dicta creditur a *limes*, quod *primæ* inter homines *lites* fuerint de *limitibus*. Sed puto κατ' ἀφαίρεσιν factum esse ea *elis*: hoc vero esse ea ἔρις. Nam ρ in *L* abire sæpius solet. [ῥὶς dixere etiam pro ἔρις · unde ῥίσαντες pro ἐρίσαντες, apud Hesych. & sane potest hoc dictum videri a ῥὶς seu ῥίν · *notum enim in naribus iracundiæ sedem locari*. Inde quoque *ira*, & *birrire*, a *sæva canina*, *R nempe*.] Quod nisi simplicissimum ἔτυμον foret, iis accederem, qui censent, vel esse κατὰ συγκοπὴν ex λύσις, hoc est, *solutio*, quia *lis dissolvat amorem*: vel sic vocari, quia in judicio ad prætorem *sisti* soleat. Pro quo etymo est, quod antiquitus *stlites* dicebant: teste Festo, & Glossis vett. in quibus est: *Stlites*, δίκαι, μάχαι. Ita legit Radulphus Fornerius lib. III. rerum quotidianarum cap. III. Sed magis placet emendatio Bonaventuræ Vulcanii, corrigentis. *Stlites*, δίκαι, ἀρχαίως. In vulgatis est, *Stlipes*, δικαιάρχαι. A *sistendo* igitur *stliter* dici putant, quomodo ex *sistlocus* vel *stlocus* factum est *locus* ad fugiendum sonum confragosum. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXVIII. edit. Ald. Nicolaus Erythræus, indice Virgil. voce *Lis*. Radulphus Fornerius, lib. III. Rerum quotid. cap. I. Quibus prora & puppis est locus Festi: *Stlata genus navigii latum magis, quam altum, & a latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum, & stlitem pro lite dicebant*. A *lite* est *litigo*, ut a *purus*, *purigo*, unde *purgo*. A *vitio* & *litigo* est *vitilitigo*: quo usus Plinius in præfat. Historiæ suæ: unde *vitilitigatores*, *quibus studium est lites e litibus serere*: eoque aliena omnia anxie observant, indeque calumniandi ansam captant. Plinius, ibidem: *Ergo securi etiam contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit. Quid enim illi aliud quam litigant, aut litem quærunt?* *Vitio* autem *litigare* dicitur qui vitiose litigat: quomodo, ut ad Varronem de R. R. monet Scaliger, aliquis *vitio pater* vocatur, qui *perperam pater putatur*, unde & *putatitius* vocatur. Ita Ovidius dixit:

Ut vitio factus sit pater ille meo.

Et Martialis:

Huic semper vitio pater fuisti.

†LIS. *Litis* nomen venit ab Heb. הליץ *helit*, quod a Graecis interpretibus redditur alicubi ἀντιτάσσομαι i. e. *adversarium stare*. Nec est dubitandum, quin locis pluribus id verbum significet non aliud meo judicio, quam litigare. Vide prae ceteris Prov. XIX. 29. XX. I. XXII. 10. XXIX. 8. Adde Ps. I. I. si hunc locum conferas cum ejusdem Psalmi vers. 6. MAZOCHIUS.

LITARE, & *sacrificare*, differunt: hoc generale est; illud locum habet, cum sacrificium est Diis gratum: unde Macrobius, lib. III. cap. v. interpretatur, *facto sacrificiis numen placare*. Græci id dicunt καλλιερεῖν, quia καλὰ ἱερὰ sunt *læta exta*. Ut *optumus* pro *optumus*, *maximus* pro *maxumus*, dixere posteriores, sic *lutare*; a *luo*, quod est *solvo*: sic *litare sacra*, ut *sacra persolvere*. Ita Varro ἑκατόμβῃ περὶ θυσιῶν. *Habes qui, & cujus rei caussa fecerim hecatomben, in qua ego, ut puto, quoniam est luere solvere, lutavi*. Citat Nonius in *Lutavi*. Atque affert hoc etymon etiam Festus in *Lutare*. Eoque etiam firmatur, quod *luere* etiam dixerint pro *sacrificare*. Ut dicimus in *Lupercalia*. Quare non dubito, quin *lito* sit frequentativum a *luo*, & eo sumatur pro *placare*, quia qui solvit, quod debet, is a creditore se molestia liberat. Nec absurde tamen deducas a λιτὴ, quo notantur *preces supplices*. Unde est λιτανεύειν, *supplicare*; & λιτανεία, *litania*. Nam Latinis quoque Ecclesiasticis scriptoribus ea vox est usitata. Vide Isidorum lib. VI. cap. ult. Gloss. Philox. *Litatio*, λιτανεία. Gloss. Cyrilli: λιτανεύω, *lito*, *deprecor*. λιτὴ, ἡ λιτανεία, *litatio*, *precatio*. Barbaris seculis *letaniam* scripsere, ac derivarunt a *letum*, proprieque esse dicebant *precationem pro mortuis*. Sed *supplicationem* notare atque a λιτὴ venire, liquet ex iis, quæ diximus. At *liturgia* aliunde est. Nam Græce est λειτουργία, quod ex origine sua generatim notat *munus publicum*: ut Suidas docet. Dicitur enim quasi λεϊτὸν, seu λήϊτον, hoc est, λεῖον ἔργον, *publicum opus*. Unde λειτουργεῖν, *publice suum munus exercere*. Quomodo & Lucas cepit, Act. XIII. ubi vulgatus interpres vertit *Domino ministrare*. Ab eo ἀλειτουργησία, *immunitas a munere publico*, apud Modestinum ff. de excusationibus tutorum. lib. XV.

LITERA ex *lineatura* contractum esse arbitratur Jul. Scaliger, de caussis L. L. IV. Sane Græcis similiter γράμμα dicitur ἀπὸ τῆς γραμμῆς. [sic ἀλειπτήριον, γραφεῖον, Hesych.] Verum neque displicet, ut *litera* sit a supino *litum*, unde & *litura* dicitur. Nam qui *literam pingit*, *atramentum charta* inducere atque *illinere* solet. Ac ut a *litum* est *litera*: ita ab *oblitum* est verbum *oblitero*, quod est, *oblinendo deleo*, atque induco. Vel est *litera* a Græco λιτὸς, hoc est ψιλὸς, *tenuis*, *exilis*, ut exponit Hesychius. Unde & dixere λῖτα, λιτὰ, seu λεπτὰ περιβόλαια, *lineum*, seu *tenue linteum*. Sane *literæ* quid sunt aliud, quam *tenues*, & *exiles ductus*? Hæc quidem longe magis placent, quam ut *litera* dicatur quasi *legitera*, quia *legendo iter præbeat*, vel *legendo iteratur*; quod apud Diomedem legas, & Priscianum lib XVII. Vel ut dicatur a *lituris*, ut apud eundem Priscianum scriptum invenitur. Nam prior ἐτυμολογία dura est, posterior etiam inepta: cum prius aliquid scribatur, quam deleatur, absurdumque sit *literam* ab eo dici, per quod desinit esse *litera*.

†LITTERAS a Pelasgis & Tyrrhenis Italia habuit, ut alibi demonstratum. Itaque quae huc pertinent vocabula, ab Oriente sunt. Ac primum LITERA (cujus adhuc etymon ignoratur) videbatur fieri potuisse a Talmudico ליטר *litur* aut *liter*. Sed tamen hoc in Castelli Lexico exponitur *lector*, ut videatur Latinum esse vocabulum a Talmudicis corruptum. Itaque de LITTERAE etymologia adhuc est cogitandum, an non aliquid commune habeat cum Syriaco לותריא *Lutrojo*, quod redditur *encomium*, *paean*: sive an non potius sit a rad. לוץ *lat*: cujus derivata ab Hiphil assumunt vocalem I, & quidem cum *interpretandi* notione; quia certe litterae signa sunt, & *interpretes* animi sententiae. Hoc ultimum verius est, in quo syllaba LIT cum *interpretandi* significatu reperitur: nam R quod sequitur, ea Tusco Rhotacismo est.)(Atque hic scriptorias voces ita derivato. CALAMUS est a Targumico vocabulo קולמס *Kolmos*, aut sine priore *vau*, & cum *patach*, ut fit *Kalmos* h. e. *calamus scriptorius*. Ac sane praestare antea non audebam, quin hoc fuerit a Græco κάλαμος. Verum postea comperi, etiam Aethiopicam קלם Ps. XLIV. 2. pro *calamo* usurpari. Ergo & Graecum κάλαμος & Latinum *calamus* de Chaldaeo venit.)(Ad haec verbum ipsum SCRIBO haud dubie est quasi *ktibo*, a כתב *catab* scil. quod & Hebraice & in Dialectis est *scribere*.)(PITTACII nulla adhuc idonea etymologia allata fuit: quae vox revera est a Chaldaeo פטקא *pitka*; quod saepe in Chaldaea paraphrasi hoc ipsum est, quod nobis *pittacium* dicitur; quam vocem etiam Graeci usurparunt, sed ita ut eam a Latio mea sententia acceperint. Vide Martinium in ea voce.)(Postremo vix alia vox est, quam magis Tuscam & Orientalem putem, quam TAEPOCON. De ea Festus scribit in hunc modum: *Taepocon soliti sunt appellare Graeci* (*) *genus scriben-di*

(*) *Id quomodo Graecum sit, expedit in hunc modum Jo: Crojus observat. in N. T. cap. IX. quasi loco τοῦ TAEPOGON legendum sit TOEPORCHON, ut sit τὸ ἐπ' ὄρχον · quia litterae, instar arborum in viridario, κατὰ στίχον disponuntur a summa pagina ad infimam. Quod mihi non probatur. Graecis* Taepoci *vocabulum fuisse usitatum, Festo id testanti non possum non credere. Sed Graecam fuisse vocem* Taepocon

nec

di deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus : Oedipode hic opus esse fatetur Scaliger. At Tuscum est nomen ex Oriente arcessitum (de quo vide modo inferne adnotata) quod *inversionem* h. e. inversam scripturam significat. Nec assentior Martinio pro *deorsum* corrigenti *sestrorsum*, ut sit a dextra in sinistram more Orientalium. Atqui τὸ DEORSVM est retinendum. Etenim in TAEPOCO scriptura deorsum procedebat. Quo id pacto? cum nim. litterae, una alteri, sibi insistunt. Hoc scribendi genus in veteribus Latinis titulis (maxime in quibus mortuorum sunt scalptae effigies) saepissime visitur. In iis marmoribus medium defunctorum imagines occupant: superne inscriptio est sepulcralis: ac porro deinde in duabus lineis, quae hinc atque inde mortuorum scalptas effigies terminant, saepe legitur in hunc modum.

O		OSSA
H	hoc est	HEIC
S		SITA
S		SVNT

Aut hoc alterum:

H		HOC
M		MONVMENTVM
S		SIVE
S	hoc est	SEPVLCRVM
E		EST
H		HEREDEM
N		NON
S		SEQVITVR

Aut tale aliud. Hoc nim. erat Festi TAEPOCON: quam Latini vocem a Tuscis hauserunt, Tusci vero eamdem in Oriente didicerant. Nam Syri (teste Masio, quem vide in Martinio ad hanc vocem) tale aliquid usurpare consueverunt. MAZOCHIVS.

LITHARGYRVS, λιθάργυρος, voce ex *lapide* & *argento* conflata, quasi sit *arenosum illud ac lapideum, quod ab argento in secunda ejus coctura secernitur*. Latini convenientius *spumam argenti* dixere. Sic Plinius vocat, lib. XXXIII. cap. VI. Ac Glossæ similiter: Λιθάργυρος, *spuma argenti*. Nempe cum metalla excoquuntur, sordesque eorum purgantur, *spuma* ebullit, quæ & *flos* vocatur, quia floris instar est, quomodo *florem æris* dixere pro *spuma æris*. Ac similiter *nitri florem* Vitruvius, lib. VII. cap. XI. dixit, quod Græcis ἀφρόνιτρον, hoc est, *spuma nitri*. In Glossis etiam Λιθάργυρος exponitur σκωρία ἀργύρου. Proprie tamen *scoria* est vitium metalli se in coquendo purgantis: at *flos* vel *spuma* vitium est jam post cocturam purgatæ, ac natantis in summo.

LITHOSTROTA, λιθόστρωτα, generatim pavimenta notat *lapidibus strata*, a λίθος, & στρώννυμι. Sed speciatim ea significat, quæ (ut Isidorus ait lib. XV. cap. VIII.) *parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores*. Ubi late ita *lithostrota* capit, ut *tessellatum opus* comprehendat. Sed proprie *lithostrota* erant e parvis crustulis marmoris diversi coloris: *tessellata* e parvis *tessellis* sive calculis quadratis in varios tinctis colores. Suetonius in Julio, *lithostrota* vocat *sectilia*. Nam ait cum *sectilia ac tessellata pavimenta in expeditionibus circumtulisse*. *Sectilia* ac *tessellata*, etiam Vitruvius separat lib. VII. cap. I. *Lithostrota* sub Sylla cœpisse, parvulis crustis, auctor est Plinius lib. XXXVI. cap. XXV. Atque addit, suo etiam ævo extitisse *lithostroton*, quod Præneste in Fortunæ templo fecerat Sylla.

LITVS, quid, & unde sit, docere conatus his verbis Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. *Litus est terra aqua & mari vicina. Et dictum litus, quia fluctu eliditur* (al. *eluditur*;) *vel quod aqua alluitur* (al. *adliditur*.) *Cic. in Topicis*; *Litus est, quod fluctus allidit*: ubi alii libri, *quod fluctus elidit*. Itaque dubitari possit, sitne litus a *ledo*, an *ludo*, an *luo*. Quartam etiam ex Pierio addit Aldus in orthographia, cum *litus* unico *T* scribendum docet, cum ex antiquis libris ac lapp. tum analogiâ, quia vel sit *a lido*, sive *ledo*; vel a *lino*. De Isidori loco vide Collerum, παρέργων cap. V. ubi docet Ciceronis verba sic legi debere, *Litus est, qua fluctus alludit*. Sed sive *alludit*, sive *allidit*, a Cicerone scriptum fuit, veram ἐτυμολογίαν hinc extricare non est. Alii, ioque his Septimius Florens ad Sophoclis Philoctetem notis, putant *litus* esse ab antiquo *lido*, quod sit *frango*. Onomast. *Lido*, ἀγνύω. Nempe ut Græce est ἀκτὴ ab ἄγνυμαι, id est, *frango*, ita a *lido*, fit *litus*. Sed *lido* an dixerint, non satis liquet. Nam *allido*, *elido*, *collido*, videntur esse a *lædo*. Scio *lido* legi in legibus Bojor. Atque inde dici *Lidunam*, maris salacism. Sed veteres non sic locuti. Potius ergo crediderim cum *litus* undarum appulsu attenuetur, venire hanc vocem a Græco λιτὸς, hoc est, *tenuis*: quæ sententia est Cæsaris Scaligeri, Jacobi Cujacii, Nunnesii, & Coleri. Vel nomen ex eo esse, quia *tellus inculta*, *inarataque*, Græcis dicatur λιτὴ, ut apud Athenæum lib. VII. δειπνοσ. ex Alexandro:

> . . . . ἣν ἡλίῳ φαέθοντι,
> Ἐν μακάρων νήσοισι λιτὴ φύει ἄσπορε γαίη.

Qui locus convenit cum illo Horatii lib. Epod. od. XVI.

> *Petamus arva, divites & insulas,*
> *Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis.*

Ita *litus* dicetur, quia sit γαῖα λιτὴ, hoc est *inarata*, atque adeo aquæ (contra quam in solo fit, de quo Alexander & Horatius loquuntur) *ne arari quidem passa*, ut proverbio docemur. Nam quod ad Iarbæ illud, IV. Æn.

> . . . . *Cui litus arandum,*
> *Cuique loci leges dedimus*. . . ;

litus hic laxe accipitur pro *terra mari vicina*, quemadmodum Servius monet.

LITVVS nunc est *genus tubæ minoris*, ut ait Charisius in primo, nempe *tuba curva*: nunc est *auguratus insigne*. De quo ita apud Ciceronem legitur, libro I. de divinat. *Romuli lituus, id est, incurvum & leviter a summo inflexum bacillum, quod ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenit*. Sed quis credat Ciceronem putasse opus, ut quid *lituus* esset exponeret? Omnino interpretatio illa e Glossemate in textum irrepsit, ut jam alii observarunt. Interim vere ille, qui Glossam hanc adjecit. Eademque mens Gellii, lib. V. cap. VIII. *Possa quæri animadvertimus, utrum lituus auguralis a tuba, quæ lituus appellatur, an tuba a lituo augurum lituus dicta sit. Utrumque enim pari forma, & pariter incurvum est. Sed si, ut quidam putant, tuba a sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu* λίγξε βιός· *necesse est ita accipi, ut tuba auguralis a tuba similitudine lituus vocetur*. Locus Homeri est Il. Δ. Nec repugno de etymo, ut sit a λίγγω, *sono*, *strideo*. Sane Hesychius λίγξαντα interpretatur ἠχήσαντα. Itidem λιγὺς, *stridulus*, *sonorus*. Vel est a λιτὸς, *tenuis*, *acutus*, nempe ob sonum. [vel potius *ob formam*. *Litui enim longi quidem, sed tenues*.] Ennius:

> *Inde loci lituus sonitus effundit acutos.*

Sane hoc malim, quam ut juxta aliquos dicatur a *lite*, quia bellici certaminis sit index.

†LITVVS non potuit vox Tusca non esse, quippe praecipuum auguralis scientiae instrumentum. In Ciceronis I. De Div. legitur, *ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenisse*. Sed bene est, quod id glossema esse, viri docti monuerunt. Gellius, uter lituus alteri nomen dederit ferme in ambiguo relinquit. Sed *litui* vox primario auguralo illud bacillum inflexum sine controversia significavit, a cujus similitudine etiam canentium tuba similiter inflexa *lituus* est appellatus. Accedit quod *litui* vox ex Hebraeo & Chaldaeo exposita in augurale bacillum optime convenit. Nam ab Hebr. verbo ליץ lus (quod non tantum est *irridere*, *illudere*, verum etiam *eloqui*, δογματίζειν, *interpretari*) fit in Hiphil

nec Festus dicit, nec quisquam sibi persuaserit. Quid ergo est? Tusca vox est ex Oriente petita. Nam (ut jam alii ante me perviderunt) ex fut. תהפך *tahapoc*, *i. e. Vertes fit TAEPOCON*.

מליץ *helit*, quod certe pluries in sacris paginis *interpretari* significat: sic Gen. XLII. 23. Job. XXXIII. 23. & alibi participium מליץ *melit*, *interpretem* designat. Sic etiam Chaldaice & Rabbinice מליצה *melita* est *interpretatio*; & Aristotelis opus περὶ ἑρμηνείας vocatur ספר מליצה *sepher melita* h. e. *liber de interpretatione*. Atqui in his vocabulis syllaba LIT (nam *vau* in *Jod* vertitur) unice ad radicem pertinet, cum cetera ad formandam vocem extrinsecus adsciscantur. Ex LIT igitur, sicuti paullo superius LITTERAS derivavimus ut *interpretes* animi, ita ea eod. LIT nunc auguralem LITUUM petimus, quo occulta *interpretabantur*. Hoc verum est *Litui* etymon: nam cetera quae afferuntur sunt gerrae germanae. MAZOCHIUS.

LIVIDUS color, idem qui *plumbeus*: Græcis vocatur πέλειος & πελιδνὸς, itaque Nunnesius putabat *lividus* κατὰ μετάθεσιν fieri ex πελιδνός. Quod magis placet, quam ut sit a Λίβυς, ut censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Nempe dicitur ei *lividus*, quasi *Libycus*, ut ipse ait Exercit. CCCXXV. sect. XV. Puta quia *Afris color lividus*, unde & primæ regionis incolæ μαυροὶ dicti. Similiter *Ægyptii* pro *nigris*. Unde Αἰγυπτιῶσαι, μελάναι, ut ait Hesychius. Gaza *columbam agrestem*, quæ Græcis πελειὰς a *colore nigro* seu *livido*, similiter a *livore*, *Liviam* nuncupavit.

LIXÆ, *qui exercitum sequuntur*, *quæstus gratia*, teste Festo. Unde dicantur, docere conatus idem Festus his verbis: *Lixæ dicti, quod extra ordinem sint militiæ, eisque liceat quod libuerit. Alii eos a Licha appellatos dicunt, quod & ille Herculem sit secutus. Quidam a ligurriendo quæstum*. Sed ex triplici hoc etymo nullum est verum. Tertium tamen proxime ad verum accedit, si sit *lixa* a λίγα, quod est λιγέα vel λιγέως. Id usitate quidem notat *stridule*, *argute*: sed ponitur etiam pro *suaviter*, *concinne*. Quæ caussa est, cur a λιγυρὸς (quod idem ac λιγὺς,) Donatus non dubitet deducere *liguritor*. At quid aliud *lixa*, quam *liguritores*? Hoc si etymon non placet, possis deducere vel a *lix* hoc est *aqua*, quod munus eorum esset *aquam ferre militibus* ex Nonio: sed quod ait *aquam* olim dictam *lixam*, verum non est. Nec enim *lixa*, sed *lix* vocabatur: ut recte a Varrone proditum est. Vel a *lixando*, sive *elixando*, hoc est *coquendo cibos militibus*. Vide quæ diximus in *Elixus*, & in *Liquo*. Differunt *lixæ* a *calonibus*, quod (uti vetus Horatii interpres scribit ad sat. II. lib. I.) *calones* liberi sint homines, *lixæ* autem servi; sæpe autem junguntur. Ut apud Tacitum, lib. II. Histor. *Calonum numerus amplior procacissimis etiam inter servos lixarum ingeniis*. Et lib. seq. *Simul lixas calonesque cum recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias ceteraque usui allaturos*. Et eodem libro, *Calonum lixarumque amplior numerus, & in libidinem ac sævitiam corruptior*. Orosius lib. V. cap. X. de exercitu Antiochi Sedetæ: *Centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum immixta scortis & histrionibus*, quam ipsam rem narrans Justinus, lib. XXXVIII. *calones* omittit. *LXX*. inquit, *millia armatorum secuta sunt CCC. millia lixarum: ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque major numerus fuit*. Ubi videmus, *coquos* & *pistores* dictos *lixas*: imo & *histriones*: sed ut puto ἀχρείους accenseri. A *lixa* est *lixabundus*, qui *lixæ instar vitam instituit*. Festus: *Lixabundus, iter libere & prolixe faciens*. Isidorus in Glossis: *Lixabundus ambulat, qui voluptatis caussa ambulat*.

L O

LOCUPLES, a *copia locorum*, ut scribit Cornelius Fronto. Nempe ex *locus*, quomodo *agros* imprimis dixere; & *ples*, quod ab antiquo *pleo*, unde *impleo*, *repleo*, *depleo*. Itaque & *locuples* esse potest, qui *dives* non sit. Ut siquis sit obæratus, sed tamen plus possideat quam debet. Cicero, Catil. II. *Unum genus est eorum, qui magno in ære alieno majores etiam possessiones habent: quarum amore adducti dissolvi nullo modo possunt. Horum hominum species est honestissima; sunt enim locupletes: voluntas vero & caussa impudentissima: Tu agris, tu ædificiis, tu argento, tu familia, tu rebus omnibus ornatus & copiosus sis, & dubites aliquid de possessione detrahere, ac fidem acquirere?* Nec relatu indigna est conjectura Joannis Meursii, qui auctario Philologico *locupletes* dici censet a *loculis* pecuniæ receptaculis. Sane Appuleius, lib. VIII. dixit *pecuniæ locuples*. Sed omnino καταχρηστικῶς. Nam *locuples* esse a *locis*, sive *agris*, ostendunt allata Ciceronis verba. Plinius item, lib. XVIII. cap. III. *Locupletes dicebant loci, hoc est, agri, plenos*. Similiter Isidorus lib. X. Præterea a *loculo* potius esset *loculoples*. Adde quod antiquorum *opes* non in *pecuniæ loculis* sitæ erant, sed *locis*, sive *agris*.

LOCUS, si Nunnesium audimus fuerit a χῶρος, quod idem notat, idque per μετάθεσιν, & ρ in *L* converso: ut a λείριον, *lilium*. *Locus* ex quorundam mente prius fuit *stlocus*, quasi *sistlocus*: de quo abunde in *Lis* diximus. Malim ego a λέχομαι, si id uspiam legitur: vel potius a λέγομαι, quod est *cubo*, *jaceo*: unde λέχος, *lectus*, *locus ubi cubamus*: item λόχος, quod Homero significat *locum insidiis accommodatum*. Itaque & a λόχος *locum* dici putant Jul. Scaliger, lib. III. de re poët. cap. XC. & Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. χ mutatum in *c*, quomodo ab ὀρχὴ est *orca*, a σικχὸς, *siccus*, &c. Λόχος putabat Becmanus esse ab Hebræo נכל, quod est *dolose agere*, *insidiari*. Sed magis placet, λόχος esse a λέγομαι, ut a *sedendo*, *insidiæ*. In femina *loci muliebres*, ubi nascendi initia consistunt: ut scribit Varro IV. de L. L. Ita autem dicuntur quod sequior sexus iis a virili discernatur. Nisi malis ex eo esse nomen quia sint λόχοι, sive *recessus uteri*: quod censet Cæsar Scaliger in III. Arist. Hist. Animal. sect. XXII. A *locus* est diminutivum *loculus*. Sed συνεκδοχικῶς *loculi* dictum de *pecuniarum sacculo*: unde in Glossis: *Loculi*, γλωσσόκομον. Martialis, lib. XII. epigr. XII.

Hos nisi de fulva loculos implere moneta
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Eo autem *loculos*, quam *locos*, dicere maluerunt; quia ad pecunias recondendas, non amplo *locorum* spatio, sed paullo *loci* fere opus est. At quare Nunnesium non audio, cui *loculus* κατὰ μετάθεσιν a χηλὸς, credo ex notione qua ex sit gignit πλεκτός, hoc est, πλεκτὸν, *plexum*. Etiam *loculos* dixere pro *capulo* sive *feretro*. Pro quo & *locum* dicebant. Unde Servius: *Feretrum, locus ubi mortui feruntur*. Nempe νεκροφορεῖον signat. A *locus* quoque est verbum *locare*, unde *collocare*, item *elocare*: ut, cum *elocare fundum* dicimus: ubi loci ususfructus conducitur. Item *elocare equum*, ubi de *loco* in *locum* traducendi jus est. A *locando*, *locarium* deducit Varro ibidem: atque addit, sic vocari, *quod datur in stabulo, & taberna, ubi consistant*. Similiter *locar*, ac postea mutata vocali *lucar* dixere, τὸ θεωρικὸν, id est, *pecunia quam pro loco solvunt spectatores*. Falluntur veteres qui a *lucis* deducunt ut in *Lucus* dicemus. Ut *locar* seu *lucar*, quod *pro loco solvitur in spectaculis*: sic *locarii* qui in iis sedes *locabant*. Martialis in laudibus Hermetis gladiatoris:

Hermes suppositicius sibi ipsi:
Hermes divitiæ locariorum:
Hermes cura laborque ludiorum.

Ubi ut Lipsius de Amphith. cap. XV. monet, *Hermetem locariorum* vocat *divitias*, quia, qui loca assignarent in spectaculis, a servis, & fortasse aliis e plebe, aliquid pretii reciperent. Hinc incertus, sed antiquus auctor in Prologo Plautinæ Pœnuli:

Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent; si id facere non queunt,
Domum abeant.

Neque enim mihi placere potest, quod quidam *pretium* pro *libertate* intelligi putant. A *locus* quoque est *illico*. Nam, ut *illicio* dicimus pro *inlacio*; ita *illico* pro *in loco*: ut interpretatur Charisius,

cap.

cap. de Adverbio. Lucillius, lib. sat. apud Nonium in Samium.

Tristam sumit homo Samiam, sibique illico telo
Præcidit caulem, testeisque una amputat ambo.

Antiqui & *e loco* pro eo dixere. Plautus, Aulul. Sc. *Picos qui*.

Exfodit aulam auri plenam, ex eo, e loco
Video recipere se senem, ille me non videt.

Ita optime hunc locum emendavit Janus Gnilielmius, lib. II. Verisim. cap. XIII. Idem Plautus, Asin. act. I. sc. II.

.... nunc jam ex hoc loco
Ibo ego ad tresviros, vestraque ibi nomina
Faxo erunt.

ubi *ex hoc loco* idem est, quod *e vestigio*.

†Locvs (teneĉtis Vossianis) est a לקח *lakah* δέχομαι *accipio*. Nam sicuti a verbo *lakah*, rejecta prima littera (quae in hoc verbo est defectiva) & *Chet* mutato de more in V consonum, fit Cavvs; sic retenta prima fit Locvs; quorum nominum utrumque natum est corpus sive *locatum* δέξασθαι i. e. *recipere*; sicuti loquitur Petrus de Christo Act. III. 21. *Quem oportet quidem Caelum suscipere* i. e. לקח. Ceterum alias *Cavi* etymologias habes loco suo in voce *Cavus*. Mazochivs.

Locvsta, quasi *longa basta*, si fides Isidoro, lib. XII. cap. ult. *Locusta*, inquit, *quod pedibus sit longis, veluti bastu: unde & eam Græci tam maritimam, quam terrestrem bastago appellant*. Sed Græcia non *bastago* est: verum ἄτταγος. Perottus itaque verisimilius, cum conflatum putat ex *locus* & *ustus*: quod *tactu multa urat, morsu vero omnia erodat*. [Ἀττέλαβος, ἄτταλος, ἀττέλαβος, Græcis.]

Lodices a *lotum*, quia subinde eas lavari opus. Isidorus tamen, lib. XIX. cap. XXVI. *ludices* scribit per *V*. atque a *ludis theatricis* nomen habere putat, quod istis juvenes velarent faciem pudoris caussa, cum pedem referrent a meretricibus, quæ post *ludos* exactos in theatro prostabant: ut idem Isidorus refert lib. XVIII. cap. XLII. Etiam Guillelmus Fornerius, lib. I. Selectionum, cap. XXI. auctoritate Isidori conatur probare, *ludices* esse inter *vestes scenicas*. Quo & refert illud Juvenalis:

.... Modo sub ludice relictis
Uteris in turba ....

Addit eas Græcis τὸ ποικίλον dici a *colorum varietate*. Quæ omnia, judicio meo, ἄῤῥητα ἀπαίνω.

Lolivm, quasi δόλιον, hoc est, *adulterinum*. Fit enim e corruptis tritici ac hordei seminibus. *D* autem in *L* abit, ut ab Æolico Ὀδυσσεύς, *Ulysses*, a δάκρυμα, *lacryma*. Vel dicitur ἀπὸ τοῦ λαίου ὀλλῦν, hoc est, *segetem perdere*, sive quasi λαῖο ὀλοὸν, hoc est, *seges noxia*. Ita Martinius.

Lolligo, vel *loligo*, *piscis a volando*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lolligo, quod subvolat, literu commutata, prius Volligo*. Sane Plinius, lib. XXXII. scribit ex Trebio Nigro, tanta copia interdum extra aquam volitare, ut navigia demergant. Quod fidem exsuperat, etsi plurimæ mutuo se complexæ natant; unde & facile capiuntur. Habet *atrum succum*, quem iccirco, Porphyrio teste, pro *livore hominis atri* posuit Horatius, lib. I. sat. IV.

.... Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera ....

Et fortasse ab hoc *succo* nomen accepit. Sane *ater iste succus* in sepia vocatur ὄλος. Hesych. ὄλος μέλαν τῆς σηπίας. Videtur autem *loliginis succo* etiam convenisse id nomen. Hoc si est, *loligo* dicetur quasi *oligo* ab ὄλος præmisso *L*. quomodo, juxta aliquos, ab *aridus* est *laridus*. Idem piscis *gladiolum* habet, unde a Gallis corrupte vocatur *glaugio*. Themistocles eo alludens de Eretriensibus dicebat, eos *loligini* similes esse, μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ μὴ ἔχειν. Est vero alia *loligo* major, alia minor; illa Aristotelis τευθος, hæc τευθὶς vocatur. Τευθὶς tam olim vilis erat, ut in proverbium abierit. Nam apud Aristophanem in Acarnanibus legas, Οὐκ ἴδοιμι τευθίδας διόμενον. Sententia est, *videam tuam expressum paupertate, ut vilissima etiam loligine egeat*. Vide plura apud doctissimum Rondeletium.

Lomentvm, *coloris genus*, a *lotum*; ut *fomentum* a *fotum*. Plinius, lib. II. cap. XIII. *Ex cæruleo fit, quod vocatur lomentum; perficitur id lavando terendoque. Et hoc est ceruleo candidius*. Quibus ex verbis caussa originis satis plana est. In Onomastico *lomentum* exponitur ἐρεγμένον, id est, *farina fricta*. Puto hae quoque notione esse a *lotu*. Nempe quod *ea ad lavandum uterentur*. Unde & in Glossis *lomentum* transfertur σμῆγμα· *lomentarius*, σμηγματοπώλης.

Longvs, a *linea*, quæ porrecta est. Ita Isidorus, lib. XIX. Vel potius a *longa figura venabuli* aut *lanceа*, quam Græci λόγχην vocant. Ita Cæsar Scaliger, Exercit. CIII. Sect. IV. item Petrus Nunnesius in Grammatistice. A *longus* est *longitrorsus*. Festus: *Longitrorsus sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus*. Ab eodem *longiscere*, hoc est, *in longum crescere*. Ennius XVI. Annal. apud Nonium.

.... Neque corpora firma
Longiscunt quicquam. ....

Ab eodem *longior pertica* dicitur *longurius*. Cæsar, lib. III. de bello Gallico: *Falces præacutæ insertæ adfixæque longuriis, non absimili forma muralium* (al. *ruralium*) *falcium*. Sed convitii loco etiam usurpatur, haut aliter ac *vacerram* ac *stipitem* pro eodem dicimus. [sed si *longus* pro *tardo* accipitur, potest duci a λογγάζειν.] Varro, Triphalo, περὶ ἀῤῥενότητος. *Ante me nescio qui longurio*. Item *longabo* farciminis genus: pro quo aliqui *langano* scribunt. Varro lib. IV. de L. L. *Longabo, quod longius, quam duo illa*. Puta *bilum*, & *apexabo*. Nam de his ante egerat Varro. Gloss. vett. *Longano*, κωλίντερον. hoc est, κῶλον ἔντερον, *intestinum*, quod κῶλον vocatur. Arnobius, lib. VII. contra gentes: *Quid sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longano?* Meminere & Cælius Aurelianus: lib. II. tard. pass. Apicius, lib. IV. cap. II. Vegetius Malomed. lib. I.

Lopas, λεπάς. Nonius Marc. *Lopades, genus conchæ mariææ*. Plautus, Parasito medico:

Addito lopades, echinos, ostreas.

Hesychius: Λεπάδας, τὰ πρὸς ταῖς πέτραις κατακολλημένα κογχύλια, ὀστρέων ἐλάττω. Videtur id nomen esse vel a λέπος, *cortex*; vel a λέπας, *rupes*, quia *rupibus, instar corticis, adhærent*. Quod & Hesychii verba indicant.

Loqvi unde sit, Varro conatur docere, lib. V. de L. L. *Loqui*, inquit, *ab loco dictum: quod qui primo dicitur fari, & vocabula & reliqua verba dicit, ante quam suo quodque loco ea dicere potest; hunc Chrysippus negat loqui, sed ut loqui. Quare ut imago hominis non sit homo, sic in corvis, cornicibus, pueris primitus incipientibus fari, verba non esse verba, quod non loquantur. Igitur is loquitur, qui suo loco quodque verbum sciens ponit*. Hæc Varro. Nota quoque affinitas inter *Q* & *C*. unde & est quod *locuutur* pro *loquuntur* scribatur in Longobardico & Romano codice Maronis, inque aliis libris *oblicum* pro *obliquum* legas: ut Pierius tradit ad Ecl. V. & I. Georg. Ubi etiam tradit hodieque esse Italiæ populos, qui *Q* ignorent. Sed quid clarius est, quam *loqui* esse a λόγος, quod Angelus Caninius, & uterque Scaliger, scripsere? Plurima enim Latini a verbalibus potius, quam a verbis deducunt. Sic a γευστὸς dixere *gustus*: a φατὸς, *fateor*, &c. A *loquor* est *locutulejus* apud Gellium qui Græcis ἀθυρόγλωττος.

Lora quid sit & unde dicatur, docet Varro lib. I. de R. R. cap. LIV. *Quæ calcatæ uvæ erunt, earum scapi cum folliculis subjiciendi sub prelum, ut si quid reliqui habeant musti, exprimatur in eundem lacum. Cum desiit sub prelo fluere, quidam circumcidunt extrema, & rursus premunt, & rursus cum expressum, circumcisitium appellant, ac seorsum, quod expressum est, servant, quod recipit ferrum. Expressi acinorum folliculi in dolia conjiciuntur, eoque aqua additur. Ea vocatur lora, quod lota acina, ac pro vino operariis datur hieme*. De ea sic idem Varro, lib. de vita populi Rom. apud Nonium in *Lora*: *Antiquæ mulieres*

mulieres natu bibebant loram. Ubi legendum, *Antiquitus mulieres bibebant loram*; ut emendat Stevvechius ad IV. Arnobii. Vide & de *lora* Columellam, lib. XII. cap. XL. Plinium, lib. XIV. cap. X. Græci τρυγοφάνιον οἶνον & δευτερίας, vocant. Ut præter alios docent Plinius, loco citato, & Pollux, lib. VI. cap. II.

LORICA videtur esse ex Græco θώραξ. Sæpe enim Latini ex obliquis Græcorum faciunt rectos suos, ut non semel ostensum: atque Θ, T & Δ mutant in *L*: ut Θέτις, *Thelis*, teste Varrone, lib. de re Rust. Item ex δαύτια, *dautia*, & *lautia*; ex δάκρυα *dacryma*, & *lacryma*. Veteres tamen a *loris loricam* dici putarunt. Nempe quia, ut ajunt, *ex loris antiquitus fieret*. Isidorus, cum haut alias nosset, quam *ferreas*, putavit sic dici κατ' ἀντίφρασιν. Ita enim ille lib. XVIII. *Lorica vocatur eo, quod loris careat; solis enim circulis ferreis contexta est*. Sed verisimilius Varro, lib. IV. de L. L. *Lorica a loris, quod de corio crudo pectoralia fiebant*. Item Servius, in illud XI. Æn.

Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit.

Id est, lorica. Nam proprie lorica est tegimen de corio, tanquam de loro factum: quo majores in bello uti consueverant. Ut ab *ægide* differat, diximus in *Ægis*. Fiebant & *loricæ lineæ*: ut constat ex Suetonio in Galba; Plutarcho in Alexandro; Dione, ubi de Caracalla. Etiam *lorica ex coraibus rasis & levigatis plumarum in speciem linteis indumentis innexa* meminit Ammianus lib. XVII. Item Pausanias in Atticis. Fiebant quoque ex *consertis toris*, hoc est, *funiculis e plurimis liciis* sive *filis*: unde & *bilices*, & *trilices*, dicebantur. Vide *Bilix*. Κατὰ μεταφορὰν vero *lorica* vocatur *quævis rei protectio & munimentum*. Unde Curtio *lorica* est *structura fastigiata aquam pluviam dispellens extra perpendiculum velut suggrundiis prominentibus*. In *pavimentis* quoque *ruderatis* Vitruvio ita vocatur *corium e marmore tuso cum calce & arena*. Hinc *loricare* apud Varronem & *loricatio* apud Paulium J. C. Vide Budæum Annot. poster. in Pandect. ab eodem *diloricare*, quod proprie est *loricam aperire*, vel *dissolvere*. Sed ad alia quoque refertur. Ut apud Cic. II. de Orat. *diloricare tunicam*: apud Appul. l. VI. *vestemque* (Psyches) *plurifariam diloricat*.

LORUM, quasi *laurum*, dicatur, proprieque notet *virgultum e lauro*, si recte Donatus in Adel. Act. II. Sc. I. in illud Sannionis, *Loris liber?* inquit, *apud veteres laura dicebantur, a lauro triumphorum: sub qua mos erat captivos vinciri, ducique per pompam*. Ubi *sub* præpositione deleta, *qua mos erat vinciri*, legi debet: ut bene censet Nannius, libro II. Miscell. cap. IX. Sed *lorum* a *lauro* esse Donato vix credo. Nam magistratus quidem *virgis* cædebat: sed *domi cædebantur servi loris*, quæ de *corio* fuisse quis dubitat? nam iccirco & *lora* passim pro *habenis* legas, quæ ex *corio* sane erant. Quare potius censeo *lorum* lingua veteri *corium* notasse, unde & *lura* pro *utre coriaceo*; & *luridus*, qui *corii habet colorem*: quemadmodum suo loco probamus. Fuerit autem *lorum*, vel ἀπὸ τοῦ λύειν, id est, *solvere*: quia *de corpore detrahitur*; vel potius Hebræo עור, *pellis*, *corium*, *cutis*. *L* præponitur, ut fortasse ab ἴλλος, *lolligo*, &, juxta aliquos, ab *aridus* est *laridus*.

LOTIUM, a *lotu*, etsi quantitas sit dispar: sic autem dicatur, eo quod intus humore eo corporis partes *abluantur* per quas meat. Nisi forte magis placet, *lotium* proprie dici *aquam*, *quæ sumitur ad os colluendum*: sed figurate honestatis caussa hac voce appellari *urinam*, quæ & ἁπλῶς in lingua vernacula *aqua* dicitur; imo & Latina, si Jos. Scaligerum audimus, qui ad lib. IV. Propertii ita accipi monet in illo Petronii: *Nec fefellit hoc Gitonem. Extra cellam processit, tanquam aquam peteret*. Ubi *aquam petere* interpretatur *urinam exonerare*. Pro eodem Ovidium censet dixisse *sumere aquam*: ut cum lib. III. Artis ait:

Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumendæ detur cum tibi tempus aquæ:

Sed puto hic rectius accipi in propria significatione, ut respiciatur ad eum meretricum morem, quod *post Venerem aqua sese eluebant*. Nec aliud quam *hujusmodi ablutionem* signat auctor Ityphallicus, cum Lampsacenum illum Deum inducit his versibus viam ad Fontem viatori monstrantem:

Vade per has vites; quarum si carpseris uvas,
Cur aliter sumas, hospes, habebis aquas.

A *lotium* Nonio teste est *lotiolentus*, ut a *lutum*, *luteolentus*. Ac idem notat, quod *commictilis*. Hinc *lotioleate* dixit Titinoius, ut idem Nonius docebit.

LOTUS, λωτὸς, & *herba* est, & *non unius generis arbor*, & *palustris Ægypti frutex*. Vox vel est Ægyptia, vel si Græcis eam debemus, fortasse erit verbale a λῶ, *volo*, unde λώϊον, *melius*, *optatius*, ut ab *opto*, *optimus*. Nempe ut primo ei sit tributa vox, quæ tantopere expeteretur. Nota res e *Lotophagis* Africæ. Plinius, lib. XIII. cap. XVII. *Præcipua est lotos circa Syrtes atque Nasamonas: tum dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali advenarum oblivione patriæ*. Ab hac *loto* nomen datum *loto communi*, in Italia provenienti, quæ a *figura* aliter dicitur *faba Græca* vel *Syriaca*; *lotos* vero a *fructus suavitate* nominatur. Vide de ea Plinium, lib. XXIV. cap. II. Hanc Maro intellexit, II. Georg.

Nec salici, lotoque nec Idæis cyparissis.

Ubi sic Servius: *Lotos nympha quædam fuit, quam cum amatam Priapus persequeretur, illa Deorum miseratione in arborem conversa est, quæ vulgo faba Syriaca dicitur*. Adi & Isidorum, lib. XVII. cap. VII. ubi de Melia. E *loto* tibias fecere, teste Plinio, loco proxime memorato, Festo in *Lotos*, & Polluce, lib. IV. unde eidem λώτινος dicitur.

L V

LUCAR, si veteres audimus, dicitur a *lucis*. Festus: *Lucaris quæ in luco erat data*. Idem: *Pecunia quæ erogatur in ludos & spectacula, appellatur lucaris, dicta quod e luco captetur*. Hinc θεατρικὸν ἀργύριον exponitur a Charisio, & Cyrilli Glossis. Vel dicendum, quod nunc est *lucar*, prius dictum esse *locar*, a *locis*, pro quibus illud *locariis* solvebatur a sedentibus. Quæ clarissimi & amicissimi Petri Scriverii sententia est. Vel ut *lucrum*, ita & *lucar*, sit a *luo*, hoc est, solvo, quia pro *ludorum* spectaculis persolveretur. Meminere præter alios Liv. lib. III. & Tertull. de Præcursore Domini. Vide Paulium Leopardum, lib. VII. cap. XVII. Justum Lipsium ad lib. Annal. Taciti; Scaligerum ad Festum in *Lucaris*; Inscriptiones Gruterianas, pag. CDLXXXVI. Meursii Glossarium in πίλαρ. Scriverium Animadversionibus in lib. V. Martialis Epigr. XXIV. sive al. XXIII. Joannem Lodovicum de-La-Cerda, in Adversariis Sacris, cap. XLVIII. §. VI.

LUCARIA a *luco* dicuntur. Festus: *Lucaria festa in luco colebant Romani, qui permagnus inter Salariam & Tiberim fuit: pro eo quod victi a Gallis fugientes in prælio ibi se occultarunt*. Varro tamen, lib. V. de L. L. si vera Scaligeri emendatio, ita dici putabat a *luce*, hoc est, *vita amissa*. Sed absque dubio verius Festus. *Lucarium* meminit Masurius Sabinus apud Macrobium lib. I. Sat. cap. IV.

LUCAS *bos* est *elephantus*, teste Varrone, lib VI. de L. L. & Plinio, lib. VIII. cap. VI. Etiam in Glossis veteribus, *Elephantus*, *luca*, *barrus*. Ubi recte Lipsius, *bos Luca*, *barrus*. Usus Lucretius, lib. V,

Inde boves Lucas turrito corpore . . . .

Et Seneca, in Hippolyto, act. I. vers. CCCL.

Amat insani bellua ponti
Lucæque boves.

Silium quoque, & Ausonium, similiter loqui ostendimus in Oratoriis, lib. IV. cap. VI. Lactantium quoque, & B. Ambrosium, apud Claudianum Mamertum similiter locutos, ostendit V. Clariss. Andreas Scottus, lib. I. Nodor. Ciceronis cap. XVIII.

Atque

Atque his adde etiam Marcellinum Comitem. Cauſſam nominis triplicem adfert Varro, in IV. de L. L. Unam ſuam, ut ſic dicantur a *luce*, quod longe *relucerent* propter inauratos clypeos. Alteram C. Ælii, ut a *Libycis* ſit factum *Lucæ*. Tertiam Verginii, quam ſolum probo, quod Romani *elephantos primum conſpexerint in Lucania* Pyrrhi bello; *bovem* autem vocaſſe, quod *maximum quadrupedem* quam ipſi haberent vocarent *bovem*. *Lucas* igitur diaere pro *Lucans*, ut *pragnas* pro *prægnans*. *Lucans* autem fecere e *Lucanus*, ut *Picens* diaere pro *Picenus*. Interim aliud eſt *bos Luca*: alius *bos Lucana*; uti indicat, quod Lucilius *tauros Lucanos* dicit de *veris tauris*:

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri,
Ducere protelo validis cervicibu' poſſent.

Cum vero *bos Lucas* ſit *elephantus*, ut vidimus, parum ſcite Baronius ad an. LVIII. cenſet myſtici aliquid in eo eſſe, quod Romani ſic appellarint *bovem Lucam*: nempe quia *Evangeliſtæ Lucæ* typice ſoleat appingi *bos*, ut ſymbolum ſit ſacerdotii. Neque enim B. Lucæ *elephantus* appingitur, neque is ſacerdotii ſymbolum. Ut mittam, quod non alia de cauſſa Romani ſic vocarint *elephantum*, quam quia animal id nondum noſſent. At ubi notum, *elephantum*, non *bovem*, dixere. Quare B. Lucæ tempore nemo ſic vocabat *elephantum* ex vulgo, ſed ſoli poëtæ interdum, ac poſtea alii quoque, quaſi ad eruditionis oſtentationem, hunc loquendi modum revocabant.

LVCERES unde dicti non convenit. Feſtus: *Lucerenſes, & Luceres, quæ pars tertia populi Romani eſt, diſtributa a Tatio & Romulo, appellati ſunt a Lucero Ardeæ rege, qui auxilio fuit Romulo adverſus Tatium bellanti*. Sed alii hunc non *Lucerum*, verum *Galeritum Lucumonem* vocant, indeque *Luceres* Junius deduxit, teſte Varrone, lib. IV. de L. L. Sunt & qui a *luco* aſyli derivent. Veterum hæc teſtimoniis comprobamus in *Tribus*. Vide & quæ fuſe de *Luceribus* ſcribit Scoppa, Collectaneorum cap. XVIII.

LVCRVM, a *luo*, id eſt, *ſolvo*, unde & *luſtrum*, quod quinto quoque anno vectigalia ac tributa *ſolverentur* per cenſores: ut ſcribit Varro. Ac *luſtrum* quidem (ut ſeorſim hac de re diximus) ea ratione venit a ſupino *lutum*, qua *fluſtrum* eſt a *flutum*, unde & *flumen*. *Lucrum* vero ea forma a *lutum* fit, qua a *lavatum* eſt *lavacrum*; ab *involutum*, *involucrum*; a *fultum*, *fulcrum*; a *ſepultum*, *ſepulcrum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lucrum ab luendo, ſi amplius ex eo luitur, quam quanti eſſet captum*. Ea, quam dixi, ἀναλογία facit, ut minus putem veriſimile, a *lucis* dici lucrum, proptereque eo notari *lucorum proventum*: ut nempe prima ſua acceptione *lucrum* idem fuerit, quod *lucar*; de quo in *Lucus* dicimus. Nec magis placet opinio Nunneſii, qui *lucrum*, ex κέρδος κατὰ μετάθεσιν fieri putabat. A *lucro* eſt *lucrio*, qui aliter *cercops*, ſi audimus Verrium, ſive Feſtum, cum ſcribit: *Cercopa Græci appellant lucrari undique cupientem: quaſi* κέρδωνα, *quem nos quoque lucrionem vocamus*. Sed *cerdonem* quidem ἀπὸ τοῦ κέρδους, id eſt, *lucro*, ſic dici plane putamus (qui enim *lucellis* magis inhiant, quam hoc hominum genus!) verum de *cercopis* voce omnino ſecus eſt: quippe κέρκωπες dicuntur *homines verſuti*, ſive a *Cercopibus* fratribus duobus Achemone, & Paſſalo, hominibus maleficis, quibus id præcepti mater, nomine Semonis dederat, ut caverent, ne in Melampygum inciderent: uti legere eſt apud Suidam; ſive a fallaci *Cercopum* populo, qui ob κακοήθειαν in *ſimias* a Jove eſt converſus, inſulisque Pithecuſis nomen dedit: ut Callimachus in inſulis ſcripſit, ac narrat Ovidius, lib. XXIV. Met. A *lucro* quoque dicti *Dii Lucrii*. Arnobius lib. IV. *Qui eſt enim, qui credat eſſe deos Lucrios, & lucrorum conſecutionibus præſidere, cum ex turpibus cauſſis frequentiſſime veniant, & aliorum ſemper ex diſpendiis conſtent*.

LVCTA, ut Iſidorus ait lib. XVII. a *laterum complexu vocatur*. Sed longe recedunt *lucta*, & *latus*. Scaliger, lib. I. de re Poët. cap. XXII. item comm. in Theophr. de plantis, deducit a λύω, quod malim. Nam animorum λύσις ſive *diſſolutio cauſſare ſolet luctam*, & *lucta cauſſat ſæpe corporis λύσιν*. [λύπη, λυπητήριον.]

LVCVBRO, quaſi *lucibro*, ut *luculentus*, quaſi *lucilentus* a *luce*, ſcribit Becmanus in Etymologico, non ſequi quantitatem primogenii, unde ἀμφιλύκη venit; ſed Græci λύκη, quandoquidem primam corripiant, contra quam fiat in *lucis*. Sed fallitur. Producit enim Martialis lib. IV. epigramm. XC.

Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camenis.

A *lucubro* eſt *lucubrum*, vel potius, ut a *dolare* eſt *dolabra*; a *terere*, *terebra*; ſic a *lucere*, *lucubrum*, quaſi *lucebra*. Eſt autem *lucubrum* (quemadmodum ad Moretum docet Joſephus Scaliger) *quicquid ex arida materia erat ad excipiendum ignem*, ut ſunt ſulfurata, & arborum fungi putres ad ignem areſacti vel inſolati.

LVCVMONES qui ſint, ne inter veteres quidem convenire videtur. Nam Feſtus, ſive Paullus potius, ſic ſcribit: *Lucumones, quidam homines ob inſaniam dicti, quod loca ad quæ veniſſent, infeſta facerent*. Unde clarum eſt, hoc voluiſſe Feſtum, *lucumonem* pro *inſano* dici: ſed obſcurum eſt quid velit, cum cauſſam hanc addit, *lucumones* hos vocatos, quod *loca, ad quæ veniſſent, facerent infeſta*. Scaliger, notis in Orphei initia ſcribit, Feſtum putare proprie ita vocari *genios qui loca infeſtant ad quæ veniunt*: quod proprie *Larium* eſt. Sed nihil apud Feſtum de *geniis*, ſed tantum de *hominibus* legas. Interea verum eſt, *lucumonem* dici pro *inſano*. Nam Auſonius ad Theonem ſcribit:

Sallito decies ſi cor purgeris aceto,
Anticipeſque tuum Samii Lucumonis acumen.

Et apud Sidonium eſt: *Temperat Lucumonem noſtrum Tanaquil ſua*. Sed Servius longe aliam ſignificationem adfert. Nam in illud V. Æn. *Tres equitum numero turmæ*: *Lucumones* exponit Tuſcos: & in VIII. Æn. ita ſcribit: *Tuſcia duodecim Lucumones habuit, id eſt, reges, quibus unus præerat*. Itaque L. Jo: Scoppa, Collectaneorum lib. I. cap. XVIII. Servium erroris accuſat, qui *inſanum* exponat: etiam cauſſam appellationis adfert. Nam ait: *lucumonem* dici a Syriaco *luca* ſignificante *ſenem*, ſive *ſeniorem*, & *moni*, quod iis τὸν λόγον notare, etiam B. Hieronymus auctor epiſt. ad Paullinum. Ego verum eſſe puto, quod Joſephus Scaliger, cum alibi, tum Notis in Orphei Initia ſcripſit, *Lucumones* eſſe eoſdem ac Λυκάονας, planeque Latinum ſive Thuſcum illud ex Græco hoc factum puto. Λυκάων enim Arcadiæ rex fuit, ac *Arcadia* ab eo aliquando *Lycaonia* nomen habuit. Is autem in *lupum* a Jove commutatus dicitur, ut præter poëtas tradit Pauſanias. Conſtat etiam λυκάονας dici, qui vulgo λυκάνθρωποι. Eſt vero λυκανθρωπία melancholiæ genus, quo qui laborant, noctu *luporum* inſtar exeunt, & uſque dum luceſcat, circa mortuorum corpora verſantur; ut ex Ægineta & Aëtio conſtat. Quæ qui conſiderarit nobiſcum, puto non mirabitur, uti Λυκάων apud Græcos, ita *Lucumo* apud Thuſcos (qui ex Arcadia in Italiam venere) utramque habuiſſe notionem, puta ut tum pro rege aut præfecto, tum pro melancholico vel inſano ſumeretur.

†LVCVMO quamvis nonnumquam apud Livium & alios, ut unius alicujus nomen proprium reperiatur; tamen credendum eſt Servio, apud quem duobus locis LVCVMO nomen eſt appellativum regum Etruſcorum, ut & apud alios. Id autem nomen vel eſt per μετάθεσιν a מלך *Melec*, *rex*, factum; vel ſi te forte μετάθεσις offenderit; erit ab Hebr. לחם *lacham*, *pugnare*; quia Lucumones, & omnes reges Heroicis temporibus, non aliud quam belli duces erant. Solebant autem proceriſſimum quemque in reges eligere; cujuſmodi Turnus a Virgilio deſcribitur, & in Sacra Hiſtoria Saul. Atqui ab eadem radice fit apud Arabas nomen לחם *lachamo*, *quod magnum mole virum ſignificat*. Verum quo Feſti locum præterieram?

ram? qui in *Lucumones* ait: *LVCVMONES quidam homines ob insaniam dicti, quod loca, ad quae venissent, infesta facerent*. Ac frustra in his verbis Arcadiae Λυκάονας aut Λυκανθρώπους vidit Scaliger. Tusci piratica & latrociniis excellebant; nec alio modo temporibus Heroicis pugnabatur, quando *Latronis* honorificum nomen erat. Et revera לחם *lacham* (unde *Lucumones* dictos affirmavi) ita Hebraeis est belligerandi verbum, ut tamen Syriace sit *insidiari*. Certe in Syro Marci VI. 19. לחם *lacham* non aliud est, quam *insidias struere*, & in Graeco Marci respondet verbo ἐνεῖχεν *insidiabatur*. Ergo apud Etruscos, qui se duces latronibus praebebant, ii ex omnibus *Lucumones* creabantur; nam piratica Tusci excellebant. MAZOCHIUS.

LUCUNTEM (*edulii id genus erat*) ita dixere quasi λευκοῦντα, vel λευκοντῆρα, quia farina, quæ *alba* est, adipergeretur: ut monet Jos. Scaliger. Meminit ejus Varro apud Nonium in *Lucuns*.

Ac nulla ambrosia ac nectar, non allia, sarda,
Panis, pemma, lucuns, cibus qui purissimus multo est.

Item ταπαρμαχία, περὶ τύχης apud eundem Nonium.

Vinum, pemma, lucuns, nihil adjuvat, ista ministrat.

Indeque *lucunculus*. Afranius Fratriis, apud eundem:

Pistori non: at cur non scriblitaris,
Ut mittat fratris filio lucunculos!

Papinio quoque in I. Silv. & Appuleio in X. Milesiarum, eamque vocem restituit Turnebus lib. XVIII. cap. XIX. Legas & apud Tertullianum de Spectaculis.

LUCUS est *sylva sacra*: Græce ἄλσος· quomodo, ut ait Homeri interpres, vocatur πᾶς τόπος εὔδενδρος ὕδωρ ἔχων, καὶ θεοῖς ἀφιερώμενος, id est, *omnis locus arboribus consitus aquam habens, diisque sacer*. [a λύγας, *quod tenebras & obscuritatem notat*, unde λυκόφως· idem quod ἀλύγη, σκιά.] *Lucum* a contrario dictum scribit Quinctilianus, lib. I. cap. VI. *quia umbra opacus parum luceat*. Eodem modo Servius, ad I. Æneid. *Lucus a non lucendo, & bellum a nulla re bella*; & Cassiodorus, Psalm. CXVIII. *Calumnias per antiphrasin, id est, per contrariam locutionem, sicut bellum quod non est bonum, & lucus qui non habet lucem*. Similiter Charisius, lib. IV. & Diomedes lib. II. uterque cap. de Allegoria. Sed ἀντίφρασις est inane Grammaticorum commentum, ut quoque censet L. Joannes Scoppa, lib. I. Collect. cap. XVIII. Quare melius ii, quos damnat Servius, qui putarunt sic dici, *quod sint ibi lumina caussa religionis*. Ita dicetur *lucus*, non *quia minime*, sed *quia maxime luceat religionis caussa*. Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. utrumque etymon conjungit. *Lucus*, inquit, *est locus densus arboribus septus, soli lucem detrahens. Potest & a colluendo crebris luminibus dici, quæ ibi propter religionem gentilium cultumque fiebant*. Vel potius *lucus* sit a Græco λόχος, *insidiæ*, aut a λοχμὴ, quomodo Græcis vocatur *sylva*, quia *insidiantibus est apta*. Hesychius: Λοχμώδεις, αἱ ὗλαι. Verum Scoppa non Latinum, aut Græcum, sed Syriacum putat, a LUCA, id est, *senior*. Proprie enim notare *curiam*, sive *senatorum collegium*. Sylvis autem consecratis id nomen inditum, quia (ut Servii verbis utar) *nonnisi in augurato loco poterat Senatus habere curiam sive concilium*. Plura apud Scoppam hac de re vide. Cui tamen plus hac parte fidei haberem, si de Syra hac voce res extra controversiam foret. Utrum *lucar*, & *lucaria*, hinc veniant, diximus suo loco.

LUDI vocantur *celebritates publicæ in cavea, aut circo, religionis caussa factæ, & ad populi voluptatem*. Timæus Siculus in commentariis scripsit, nomen id esse a *Lydis*, qui ex Asia Tyrrheno duce in *Hetruriam* concessere, ibique *ludos* invexere. Romani enim spectacula edituri *ludiones & histriones* ab Hetruria vocarunt, *spectaculaque* ab auctoribus, primo *lydos*, post *Y* in *V* more suo converso, *ludos* dixere. Varro tamen *ludos* simpliciter dictos putat, quod homines in iis *ludendo* discurrerent. Utramque nominis caussam adfert Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. V. Vide quæ mox dicemus in *Ludii*. *Ludorum* alii *circenses*, ita dicti, quod in circo fierent; alii *scenici*, sive *theatrales*, qui in *scena* sive *theatro* fiebant. *Circenses* erant, *cursus*, *ludi gymnici*, sive *athletici*, *pompa*, *venatio*, *ludus Trojæ*, *pugnæ equestres & pedestres*, ac *naumachia*: de quibus Onuphrius Panvinus, & Cæsar Bullingerus ex professo scripsere. *Scenici* vero *ludi* erant, *satyræ*, *comœdiæ*, *tragœdiæ*, *mimi*, & quædam antiquiores, ut *Atellanæ*. De his vide Cæsarem Scaligerum, lib. I. de re poët. At universe de *ludis* scribit Wolfangus Lazius, lib. X. de Rep. Rom. Sed & quædam nos de singulis hoc opere suis locis. Vide imprimis *Circenses*.

LUDII, sive *ludiones*, ut e secundo Dionysii Halicarnassensis libro, docet Turnebus, lib. VI. Advers. cap. XXVI. erant pueri puberes, elegantibus tunicis induti, galea insuper, ense, & parma armati, qui Circensibus & Theatralibus pompis ordine incedere soliti, veluti pompæ duces, Saliis similes. Ad horum *saltationem* respicit Plautus, Curcul. act. I. sc. II. ait:

Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Fite caussa mea ludii barbari,
Subsilite obsecro.

Meminit & Ovidius, lib. I. de Arte.

Dumque rudem præbente modum tibicine Thusco,
Ludius æquatam ter pede pulsat humum.

Prudentius περὶ στεφάνων, hymno, qui in Romanum:

Cygnus stuprator peccat inter pulpita.
Saltat Tonantem tauricornem ludius.

Græcis dicuntur ὀρχησταὶ, & χορευταί. Adde quæ de his notavit Scaliger ad illud Catulli, carm. XXVIII.

Vosque Lydiæ lacus undæ.

Ludii vero sic quibusdam dicti videntur a *lusu*. Tertullianus, de spectaculis, cap. V. *Sicut & Lupercos ludios appellabant, quod ludendo discurrant*. Sic enim legendum, non *ludos*. Sed magis placet sic a *Lydiis* dici. Pro qua sententia faciunt, quæ paulo ante dixerat Tertullianus: *Ludorum*, inquit, *origo sic traditur, Lydos ex Asia transvenas in Hetruria consedisse, ut Timæus refert duce Tyrrheno, qui fratri suo cesserat regni contentione. Igitur in Hetruria inter ceteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituunt. Inde Romani arcessitos artifices mutuantur, tempus, enuntiationem, ut ludi a Lydis vocarentur*. Et sane a *Lydis* esse *scenicam* illam *ludionum saltationem*, auctor etiam est Dionysius, lib. II. Ἀρχαιολογίας. Nempe *Lydi* optimi ὀρχησταί· unde, ut Hesychius ait, Λυδίζειν, χορεύειν, ἀπὸ τῶν Λυδῶν. Quia autem *ludii* hi *scenici* vel *impuberes erant*, vel saltem *videri debebant*, idcirco qui *grandiusculi* & jam *vesticipes* erant, *pilis evulsis leves ac glabri reddebantur*. Hinc Plautus Aul. act. II. sc. IX.

.... Tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludius est.

Ubi antiquæ, quas vidi, editiones, item MSSti Camerarii, & quinque Palatini, quibus usus Gruterus, habent *Lydius* per *Y*. Imo & in allatis Ovidii & Catulli locis sic libri vett. Quod etymon adductum confirmat. Ut *Pyrrhus*, *Purrhus*: *Syrus*, *Surus*; sic *Lydius*, *Ludius*.

LUDO non a *lusu*; sed *lusus* a *ludendo*. *Ludere* vero est a *Lydis*, qui *ludos invexere in Hetruriam*; unde eos accepere Romani. Vide quæ diximus in *Ludi* & *Ludii*. Hic tantum ea persequemur, in quibus inest significatio minime ad *ludos* publicos restricta. A *ludo* est *ludicer*, unde ablativus *ludicri*, teste Prisciano in VII. Est tamen in Onomastico *ludicrus*, ubi exponitur παιγνιώδης. Et probat etiam Perottus. Sed *ludicer* esse dicendum in Animadversionibus Grammaticis ostendimus. Ab eodem *lusorium*, locus *lusibus* destinatus. Lamprid. in Heliogab. *Stravit sibi triclinium in summo lusorio*. A *ludus* est *ludibrium*, ut a *manus manubrium*. *Deludo*, *ludendi finem facio*. Varro, apud Plinium, lib. XXXVI. cap. XXVII. *Lex est focus: inde enim cinis lixivus potus medetur. Ut licet videre gladiatores, cum deluserint*, hoc

hac fuvori potione. Ac facile assentio doctissimo Salmasio apud Horatium legenti:

. . . . *Clamo & deludia posco*.

Ut *deludium* sit *cessatis a ludo*. Ab *ad*, & *ludo*, non solum venit *alludere*, sed & *adludiare*. De *canibus* proprie dicitur, cum *adludunt heris*, a quibus demulcentur. Plautus, Pœn. Act. v. sc. iv.

a n. *Etiam mea in me* (ita vett. codd.) *latrant canes*
a o. *At tu hercle adludiato*.

Stich. Act. ii. iii.

. . . . *Adludiabo mulieri*.

A *suavi lusu* est *suaviludius* apud Tertullianum, de Corona militis: *Sed & huic materiæ propter suaviludios nostros Græco quoque stylo satisfecimus*. Item de spectaculis, cap. xx. *Novam proxime defensionem suaviludii cujusdam audivi*.

†Lvdoa Etrusci omnium primi in Italiam intulerunt iisque ex sese nomen pepererunt. Nam Romani ipsi fatebantur, *ludos* sic appellatos quasi λύδους (ex Lydia enim venisse Tuscos, vulgo creditum fuit) ut idem nomen & gentis esset, & artis ludicrae. Huc facit Appiani locus, quem in Comm. ad titul. Amphith. Camp. pag. 113. adn. 64. exposuimus. Adhaec Tertullianus in de spectaculis cap. 2. *Igitur Etruria inter ceteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituunt: inde Romani arcessitos artifices mutuantur, tempus, enuntiationem, ut LVDI a LYDIS vocarentur*. Quae verbo tenus descripsit Isidorus xviii. 16. Vide Differtat. V. ad Genes. sect. 3. (ubi de Tyrrhenor. origine) plura ibi reperies huc pertinentia. Ceterum verbum Lvdo, quatenus est *irridere*, apposite fiet ab irridendi verbo לוץ, *lut*, tantum mutâ littera tenui in D mediam versa, unde Lvdo, & inde *illudo*. Mazochivs.

Lvgeo videtur esse vel a λευγρὸς, hoc est, *tristis*, *miserabilis*, *funestus*; vel a λοίγος, quod Hesychio est ὄλεθρος, θάνατος, *exitium*, *mors*. Unde apud Lycophronem λευγαλέα ἐσθὴς, *lugubris vestis*. Veterum OI in OE vel V longum abire solet: ut *moirus*, *moerus*, *murus*, *poina*, *pœno*, *punio*, *Phoinix*, *Pœnus*, *Punicus*. Nec multum abit λευγαλέος, quod Hesychio, & Eustathio valet ὀλεθριώδης, *perniciosus*. [ab ἀλγέω. Nota vocabula ejusdem originis ἄλγος, ἀλεγεινὸς, ἄλυσις, ἄλγινος, ἀλεγεινός.] Apud Festum geminum etymon lego, unum ut sit a λύζω, *singultio*, quod etymon in Grammatistice sua sequitur Nunnesius: alteram a λυπέω, *doleo*, quod magis mihi placet priori. Perottus, quod probare neutiquam possum, a *luo*, quia *luctus vitam solvat*. Ingeniosius etiam, quam verius, quibus placet esse a λύγη, id est, σκοτία, *tenebra*, ut Scholiastæ Homeri ac Suidas interpretantur: Videntur enim *in luctu non accendisse lucernas*. Itaque & *silicernium* (id erat *cœna funebris*) quibusdam dici placuit quasi *selucernium*, hoc est *sine lucerna*, ἀλυχνία. Gloss. vett. *Silicernium*, περίδειπνον· λύχνος γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει ὁ θέμις, hoc est, *lucernas in luctu accendere fas non est*. Caussam ejus rei eruit ad Festum Scaliger. Nam factum id putat, διὰ τὸ ἀντίστροφον τῆς γενέσεως καὶ τῆς τελευτῆς. *Natali* enim *die accendebant lucernas*. Contrarium igitur conveniebat *die mortuali*, ut eum vocant Cato ac Plautus. De *natali die* docet Persius:

. . . . . *Unctaque lucernâ*
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Tertull. de idololatria: *At nunc lucent tabernæ, & januæ nostræ. Plures jam Ethnicorum fores, sine lucernis & laureis quam Christianorum*.

†Lvgeo venit ea Hebr. הגה *hogah*, quod est *mærore afficere*, unde & תוגה est *mæror*. Porro littera *He* versa heic reperitur in L, haud secus quam Lavois vocabulum ex הודה *hoda* sive *houda* supra arcessivimus. Ac fortassis haec primitus deflexa fuerunt ex Hebraicis Gerundiis להוגות & לתוגה. Plura enim non ea prima Thematis persona formantur, sed ex eodem Themate deflexo per casus aut tempora, aut praefixas habente serviles litteras. Sive dicemus apud primos Italiae incolas L fuisse unum ex Heemanticis litteris. Sic in Arabicis vocabulis τὸ Al eum ipsa voce apud nos coaluit. Sic ea *Hu-pherat* venit *Euphrates* & Εἰν Αἰρίμοις *Inarime*; & ne ab L discedamus ea *Anxanum* & Italico articulo *Lo* coaluit *Lanciano*, & sexcenta in eumdem modum. ⟩(Porro ex hac τῆ Lvgeo originatione ostenditur, Lvgeo peculiare fuisse *praeficorum* & mercede conductorum vocabulum, qui cantica comparata ad afficiendos maerore adstantes (quae ob id dicuntur carmina *lugubria*, orationes *lugubres*) effundebant. Mazochivs.

Lvma in Onomastico exponitur ἄκανθα. Non tamen ἁπλῶς *spina* est, sed *ejus genus*. Festus: *Luma, genus herba, vel potius spina genus*. Recte Festus, cum geminam posuisset opinionem, mavult posteriorem. Priorem perperam sequuntur Glossæ Philoxeni, ubi legas: *Luma*, βοτάνη ὁμοία ἐλυόσρεω ἐν τοῖς ποταμογείτονα καλοῦσιν, ἄλλοι καλαμίνθην. Quæ plane falsa. A *luma* est *lumectum*. Item *lumariæ falces*. Varro, lib. iv. de L. L. *Lumariæ falces, quibus secant lumecta, cum in agris serpunt spinæ, quas quod a terra agricolæ solvunt, id est, luunt, lumecta*. Putat *lumectis* esse nomen a *luo*, hoc est, *solvo*. Sed est a *luma*, quod a λύμα, hoc est, *noxa*, vel a λύμη, *sordes*, *purgamentum*. Siquidem *luma* agris noxia, qui proinde ab ea expurgandi *falcibus lumariis*.

Lvmata *lubidine*, sive *libidine* dicti videntur Isidoro, lib. xi. Originum cap. 1. Proque eo facit, quod & Græci ψόας, hoc est, *lumbos* esse dicant, δι' ὧν αἱ ὀρέξεις κινεῖσθαι πεφύκασιν. Itaque & *lumbi* dicuntur esse *Veneris sedes*. Persius, sat. 1.

. . . . *Cum carmina lumbos*
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Juvenalis.

. . . . *Cum tibia lumbos*
Excitat.

Ac quia ab iis *generandi facultas*, id est, quod *elumbis* ponatur pro *parum virili & effeminato*. Nisi potius est ab altera *lumborum* significatione. Neque enim solum accipitur pro *quinque inferioribus spinæ vertebris*, sed & generatim pro *dorso*, quæ pars in oneribus maxime laborat. A *lumbis*, *lumbago*. Festus: *Lumbago vitium & debilitas lumborum*. In Glossis Philoxeni recte ita corrigebat Martinius: *Lumbago*; ἰσχίων νοσήματα. *Elumbis*, *evulso lumbo*: ut est apud Festum.

Lvmbricvs, *vermis intestinorum*, *dictus quasi lubricus*, *quia labitur*: *vel quod in lumbis sit*. Ita Isidorus, lib. xiii. cap. v. Nisi quod apud eum corrupte vulgo *lumbricus* legitur pro *lubricus*: uti est in uno e MSStis meis: item in veteri Dictionario, quod Isidorum exscribere solet. Cæterum Martinius ingeniose *lumbricus* deducit ea eo, quod ex λύματι βρύει, hoc est *e sordibus nascatur*.

Lvna videri posset κατὰ συγκοπὴν factum ea Hebræo לבנה, quomodo Isaiæ xxiv. xxiii. *Luna* vocatur a *candore*. Nam לבן, *albus*, vel κατ' ἀφαίρεσιν fit ea σελήνη, *Luna*, quæ Nunnesii sententia est. Nec absurde deducas a Græco λύειν, *purgare*, quandoquidem humores purgat: atque, ut ait Plinius, lib. ii. cap. xli. *omnia plenilunio maria purgantur*. [σελήνη & ἑλάνη, *fax*, ab ἕλη· unde σέλας, idem ἑλάνη, ut docet Hesych. unde *Helena* nomen.] Sed simplicius, qui Latinam originem dant, ut dicatur *Luna* quasi *Lucina*: ut Varro docet in iv. de L. L. *Luna, quod sola noctu lucet. Itaque ea dicta noctiluca in palatio. Nam ibi noctu lucet templum*. Item Cicero, lib. ii. de natura Deorum: *Luna a lucendo nominata. Ea est enim Lucina. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam, sic apud nostros Lucinam in pariendo invocant, quæ eadem Diana*. [Λύκος, λαμπρός, Hesych.] Atque hinc in nummis Juliæ Piæ (ut ex Goltzii Antiq. Thes. discere est) legitur. Lvna Lvcifera: &, Templvm Dianæ Lvciferæ. Similiter Græcis Σελήνη vocatur a σέλας, quo *lumen* ac *splendor* notatur: unde *Seleuci* nomen quasi σέλας λευκὸν, *lux candicans*. A *Luna* dicti *Lunatici* ut

ut a Σελήνη Græcis Σεληνιακοί. Nempe quia *melanbolia qua laborant, accrescit, & decrescit pro ratione Lunae*. Sæpe autem ad naturalem morbi caussam accedit supernaturalis: nempe *diabolicus furor*. Itaque legimus, cap. XVI. Matth. eundem dici *Lunaticum* & *dæmoniacum*: quæ alioqui diversa esse constat ex cap. IV. ejusdem Evangelistæ.

†LUNA a לון *lun pernoctare*; quia noctis regina est, sicuti sol diei. Hoc verius quam Vossianae originationes. MAZOCHIUS.

LUO, a λύω, hoc est, *solvo*, tum venit, cum dicimus, *luere æs alienum*, *delicta*, aut *pœnas*. Item cum generatim notat *solvere*: unde *lues* morbus, quia corpora eâ *solvuntur*: quod etymon Priscianus ponit in IV. Similiaque sunt *tabes* a *tabeo*; *labes* a *labero*, & alia, quæ mox ponam. At cum *luo lavare* significat, est a λύω, quod idem notat. Imo a λύω quoque sive λούω (unde λύω contractum est) venit latinorum *lavo*, uti suo loco ostendimus. Similiter *diluo* pro *refuto* est a διαλύω, quod est, *dissolvo*. *A* in δια omittunt Latini, ut διαφέρω, *differo*; διαγινώσκω, *dignosco*. At *diluo* pro *miscere* ac *lavando abstergere*, est a λύω, sive *luo*, pro *lavo* accepto, unde Gellio *dilutus color*, qui velut aqua adhibita minus est intensus. *Dilui* etiam est κατακλύζεσθαι, unde κατακλυσμὸς *diluvium*. nisi *deluvium* malis, quod in vett. Gloss. legas, ut nempe sit a *deluo*, quod apud Varronem Catonemque legas. Pro eo & *diluvies* legas apud Lucretium Horatiumque. Atque ut *diluvies* vel *deluvies*, sic & legas, *interluvies* apud Solinum, cap. XXXV. Ita vocat *fretum interluens*, hoc est, *interfluens* τὸν μεταξὺ πορθμόν. *Circumluvium* locus, quem aqua *circumluit*. Festo *circumluvium ejus prædiorum*. Ita & est in MSto. Similiter a *colluo* est *colluvies*, *sordes simul abluta*. Unde apud Festum *colluvialis porcus*, *cibo mixto ac colluvie nutritus*. Estque geminum, *illuvies*, *sordes necdum abluta*. Nam, ut Priscianus ait in IV. ut *a sæpio*, *sepes*; *a luo*, *lues*; *a struo*, *strues*; *a macero macies*; a *luxurio luxuries*; sic *ab illuo illuvies*. Idem his verbis Agrætius docet: *Ingluvies est ventris ab ingluviendo*: *illuvies sordium*, *a non lavando*. Glossæ vett. *Illuvies*, ἀλουσία. Quare *IN* hic negat, ut in *illutus*, quod idem ac *illotus*. Plautus, Patruo:

. . . . Nam quæ elauta est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illuta est.

Ita vett. libb. pro quo vulgati *illauta*. Ab *illutus* quoque est *illutibilis*. Plautus, Menæchmis, Act. I. Sc. II.

Summum me olfactare oportet vestimentum muliebre,
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.

Quamquam aliter alii legunt: ut te docebit Taubmannus. Ab *illutus* quoque est *illutibarbus*, quo usus Appuleius, lib. I. Flor. *Vultu ferino trux, hispidus, illutibarbus, spinis & pilis obsitus*. Hinc quoque *malluviæ*, & *pelluvia*, de quibus infra. Item *elutia*, quia *elauntur aqua*. Hae enim immissa sordes abluontur metalli & verum metallum comparet. Plinius, libro XXXIV. c. XVI. *Invenitur & (plumbum) in aurariis metallis, quæ elutia vocant, aqua immissa eluente calculos nigros paullum candore variatos, quibus eadem gravitas, quæ auro*.

LUPERCI, & *Lupercalia*, unde sint dicta, ne inter veteres quidem convenit. Si Ovidio credimus in II. Fastorum locus sub monte Palatino *Lupercal* dicebatur ab *lupa* illa, quæ Romulum aluit. Sic enim scribit:

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal:
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Indeque etiam Dea *Luperca*, si recte Varro & ex eo Arnobius, lib. IV. *Quod abjectis infantibus pepercit lupa non mitis, Luperca Dea est auctore appellata Varrone*. Item *sacerdotes Luperci*; & sacrum ipsum, quod fiebat XV. Kal. Mart. *Lupercalia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Luperci*, *quod Lupercalibus in Lupercali sacra faciunt*. Alii vero *lupercal* & *lupercos*, literarum trajectione factum putant a *luo*, & *caper*, quod *Lupercalibus capro luant*, hoc est, *purgant*: sive *caprum luant*, hoc est, *sacrificent*. Quod etymon una cum superiori commemorat Servius, in VIII. Æn. Sed & tertiam ibidem nominis caussam adfert. Audiamus ipsum: *Sub monte Palatino est quædam spelunca, in qua de capro luebatur, id est, sacrificabatur: unde Lupercal dictum nonnulli putant. Alii quod illic lupa Remum & Romulum nutrierit. Alii, quod est verius, locum esse hunc sacratum Pani Deo Arcadiæ, cui etiam mons Lycæus in Arcadia est consecratus. Et dictus Lycæus quod lupos non sinat in oves sævire. Ergo ideo & Evander Deo gentis suæ sacravit locum, & nominavit Lupercal, quod præsidio ipsius numinis lupi a pecudibus arcerentur*. Nos quoque cum Servio putamus hoc sacrum ab Evandro ex Arcadia in Latium esse advectum, ac institutum in honorem *Panis Lycæi*, & ut Græcis a λύκος, λύκαια, ita Latinis a *lupo Lupercalia* esse nominatum. Pro qua sententia est quod *Lupercalibus canem immolent*, qui *lupis natura adversatur*. Item quod *Pan Lycæus* dicatur, quod *lupos a stabulis arceat*. Item quod *Panis imago coleretur nuda, ac solum pellis caprinæ amictu tecta*; qua ratione & juvenes Romæ *Lupercalibus* discurrebant: unde illud VIII. Æn.

. . . . nudosque Lupercos.

Luperci aliter vocabantur *crepi*. Festus: *Crepos Romani Lupercos dicebant, a crepitu pellicularum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in Lupercalibus nudos discurrere & pellibus obvias quasque feminas ferire*. Ubi in MSto est *Creppos*.

LUPINUS adjective a *lupus* dici, satis constat: ut *lupinus adeps* apud Plinium, *galea lupina* apud Propertium. Itaque & cum substantive sumitur pro *leguminis genere*, inde dici putarunt rationemque hanc nominis adferunt; quod *lupinâ* quadam naturâ *terram voret*. Nam ut Plinius ait, lib. XVIII. cap. XIV. *Tellurem adeo amat, ut quamvis fruteto so solo conjectum inter folia vepresque, ad terram tamen radice perveniat*. Sed rectius Isidorus, l. XVII. Originum, cap. IV. qui Græcum esse origine docet. Est enim ἀπὸ τῆς λύπης, quo respiciens Maro, I. G. ait:

. . . . Tristisque lupini.

Nempe quia, ut loco dicto Isidorus ait: *Vultum gustantis amaritudine contristat*. Aqua tamen si macerentur, amatorem exuunt: unde Zeno Citticus rogatus, unde fieret, quod cum natura adeo tetricus esset, vinum si biberet, fieret suavior: sibi hoc cum *lupino* commune esse respondit. Meminere Athenæus libro II. & Laërtius in Zenone. Cæsar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Histor. lib. II. cap. IV. *lupinum* dici ab ἀλυπία, quatenus ea voce significatur *levitas*, ac *concoquendi facilitas*, quomodo ibidi conjunxit κουφότητα καὶ ἀλυπίαν· nempe ut opponantur βαρύ, *gravo stomacho*, & ἄλυπον, *leve*. Sed difficulter persuadet. Potius crediderim κατὰ μετάθεσιν, fieri ab Hebræo פול, hoc est, *faba*. Apud Suidam legas λυπινάριος pro *leguminis genere*. Quare hinc fortasse nomen *lupino*. Sed contra est. Nam veterum Græcorum nemo eo vocabulo usus est. Quare Græcos a Latinis potius esse mutuatos plus quam verisimile est. Ex *lupino macerato* fiebant *nummi*, quorum in Comœdiis usus erat. Plautus Pœn. Act. III. Sc. II.

AG. *Hic trecentos numeratos habet.*
AD. *Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agarastocles: Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.*
AG. *Agite, inspicite, aurum est.* COL. *Profecto spectatores Comicum.*
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agendam Philippeum est.

Hinc Horat. lib. I. Epist. VII.

Nec tamen ignoras, quid distent æra lupinis.

Ubi, ut Turnebus a Mureto edoctus, scripsit l. I. Advers. cap. XV. per *æra* intelliguntur *nummi ærei*; per *lupinos*, *nummi Comici ex lupinis confecti*. Ut omnino fallantur, qui corrigunt:

Quid

. . . . *Quid distent ervа lupinis*.

Lvpvs, a λύκος, quod idem. *K* in *P* mutatur, quomodo a σκυλάω est *spolio*. Etiam *piscis* est nomen, ita dicti a voracitate: unde & Græcis dicitur λάβραξ, a λαβρὸς, quod est *vorax*, quasi λύκο βορός. Lato enim est oris rictu, & repente cum impetu in escam irruit: eoque facile capitur. Vulgo cum *lucio* confundunt: qua de re doctissimum Rondeletium vide. *Lupus* quoque est *frenum asperrimum*; ut apud Ovidium, Tristium libro iv. Eleg. v. de equo:

Et placida duros accipit ore lupos.

Græcorum id factum imitatione, quibus itidem dicitur λύκος τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον, teste Hesychio. Sæpius vero *lupatum*, vel ut Solinus loquitur, *lupatus* dicitur. Maro iii. Georg.

. . . . *Et duris parere lupatis*.

Ubi sic Servius: *Lupatis frenis asperrimis. Dicta autem lupata a lupinis dentibus, qui inæquales sunt; unde etiam eorum morsus vehementer obest*. Quæ & Isidorus exscripsit, lib. xx. c. xvi. Etiam meretrices *lupæ* dicuntur, quia *luparum instar* sunt *rapaces*: ut Isidorus ait lib. x. Gloss. Philox. *Lupa*, ἑταῖρα καὶ λύκαινα. Atque inde *lupanar*. Nempe, ut Priscianus ait in iv. ut a *lacus*, *lacunar*; a *laqueus*, *laquear*; a *cæsus* (in quo tamen fallitur) *Cæsar*. Ea vocis *lupæ* ὁμωνυμία, ut Livius quoque testatur, occasionem præbuit fabulæ de Romulo & Remo, quibus, cum in litore essent expositi, *lupa* admovisse ubera dicitur. Nam *lupa* ea, non *quadrupes*, sed *meretrix* fuit, quæ infantes expositos sustulit, atque aluit. Quippe olim meretrices prope litus cellas sibi solent collocare: eaque res occasionem & alteri præbuit fabulæ de *Sirenibus*, quæ *in acta Siculi maris merebant*. Ac fortasse *aquarii*, & *aquarioli*, inde etiam dicti, qui ad aquas meretricum gratia versarentur: de quo in *Aquarioli* plura diximus. A Græco λύκος, *Lupercal* dicebatur locus sub monte Palatino, si Ovidio credimus ii. Fast. Maroni est *Lycisca*, a *canis forma*, *ac similitudine*: vel quia e *cane lupoque natus*. Nam coit canis cum lupo, uti & cum vulpe atque hyæna. Servius, ad Ecl. iii. *Lyciscæ sunt*, *ut etiam Plinius dicit*, *canes nati ex lupis & canibus*, *cum inter se forte miscentur*.

Lvrcare, ut inquit Nonius, *est cum aviditate cibum sumere*. Itaque puto esse a λαῦρος, quod idem ac λάβρος, hoc est, *avidus*, *vorax*. Dicitur enim quasi λαύρο βορός. Saltem hæc conjectura magis placet, quam illa Philelphi in epistola ad Perleonem edita a Goldasto in centuria epistolarum Philologicarum: ubi censet esse a λάρκος, quod est *cophini genus*, ut ex Hesychio & Suida constat. Quod si conjectura nostra non placet, proximum est, ut dicamus esse a *lura*, ut *lurco* dicatur quasi *lurico*; *lurcari*, quasi *luricari*: quod visum Julio Scaligero de caussis L. L. cap. xxii. Idque præeunte Festo, his verbis: *Lura os culei*, *vel etiam utris*: *unde lurcones*, *capacis gulæ homines*, *& bonorum suorum consumtores*. Ita *lurcare sit cibum ἀθρόως ac confertum ingerere in os tanquam in utrem*, quam *luram*, sive *loram*, etiam Ausonius vocat, ut Josephus Scaliger observat. Ac Lucilium similiter usum apud Ciceronem in iv. Tuscul. Quæstionum, jamdiu est, quod Turnebus & Franciscus Fabricius monuerunt. Lucilii versus sunt isti:

Occidam illum equidem, *& vincam*; *si id quæritis*, *inquit*.

Verum illud credo fore. *In os prius accipiam ipse*,

Quam gladium in stomacho lurâ ac pulmonibus sisto.

Dicitur *lura* eo, quod fit ex corio, quod *lurum* vel *lorum* dicitur, unde & *lorica* nomen accepit, quæ ex *loro*, hoc est, *crudo corio*, fiebat, Varrone teste. A *luræ* sive *lori colore*, dictus *luror*, apud Lucretium, in iv. imo & Catullum de nuptiis Thetidis & Pelei:

. . . . *Lurore expalluit auri*.

Ubi alii *fulgore*. Inde *luridus*, hoc est, *supra modum pallidus*, ut Festus exponit. Quomodo *luridas mappas* dixit Papinius, iv. Sylv. Gloss. Latino-Græcæ: *Luridus*, ὠχρὸς, πελιος, ἰκτερικός. De etymo allato favet Isidorus, in x. *Luridus*, *quod sit pallidus*, *a loro dictus*, *quod hujusmodi habeat cutem*. Ut ab *expleo*, *expleno*; a *nato*, *natino*; a *nego*, *neguno*; a *pago*, *pagino*: sic a *lurcor*, *lurcinor*: unde *collurcinatio* apud Appuleium.

Lvscinia quod *lugens canat*. *Luget* autem, *quod in avem sit conversa*, ut notum ex fabula de Tereo, Progne & Philomela. Martial. in apophoretis, Carm. lxxv.

Flet Philomela nefas incesti Tereos, *& quæ*
Muta puella fuit, *garrula fertur avis*.

Nam φιλόμηλα est *luscinia*, sic dicta quasi φιλοῦσα τὸ μέλος. Eam vero, quam dixi, *lusciniæ* originationem ponit Varro, iv. de L. L. *Luscinia*, *quod luctuose canere existimatur*, *atque esse ex Attica Progne in luctu facta avis*. Quidam tamen libri pro *luscinia* habent *lusciola*, unde Erythræus, in Indice Virgiliano (in voce *philomela*,) *lusciniola* legendum putat. Altera ἐτυμολογία est Isidori, qui sic scribit, lib. xii. cap. vii. *Luscinia avis inde nomen sumsit*, *quod cantu suo significare solet diei surgentis exortum*, *quasi lucinia*. [quasi *luci cinia quia sub lucem*, id est, *auroram canit*.] Confirmat hanc rem ibidem Isidorus illo Ciceronis in Prognosticis:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Nam *acredula*, ut ait, eadem quæ *luscinia*. Sed valde fallitur Isidorus. Nam apud Aratum, quem Cicero transtulit, est ὀλολυγὼν, quæ avis dicta ab ὀλολύζω, quod est, *ululare*: Unde Festus Avienus pro *acredula ululam* vertit. Possis & *strigem* transferre, si recte in Lexico veteri scriptum: *Strix*, ὀλολυγὼν, & τρυγών. Ubi quod ὀλολυγὼν, & τρυγὼν, conjunguntur, minus mirandum, quando & Theoni, Arati interpreti, ὀλολυγὼν est avis τρύζουσα τὰ προσόρθρια. In originatione vero respexit Isidorus hæc verba Ambrosii, lib. v. Hexaëmeron, cap. xii. *Utinam saltem luscinia canat*, *quæ dormientem de somno excitet*. *Ea enim avis excitare solet diei surgentis exortum*, *& effusiorem diluculo deferre lætitiam*. Etsi autem hanc ἐτυμολογίαν præferam isti Varronis: tamen magis verisimile fit, sic dici a *lucis*, quod *in iis canat*. Videtur eo respexisse Martialis, lib. i. epig. liv.

. . . . *Multifida fervet sacer Atthide lucus*.

Nam per *Atthidem* intelligit *lusciniam*, quæ prius *puella Attica*, posteaque in avem conversa fuit: ut ex superiori Varronis loco cognoscimus. Item ex eo, quod Philochari fabula, quæ de *Philomela* erat, *Atthis* inscribebatur. Idem quoque confirmat, tum vox *multisona*, tum *lucus*: quando *luscinia* in *lucis canit*: uti *hirundo* in *tectis*. *Puella Atthidi*, de qua dictum, Varro, ut vidimus, ait nomen fuisse *Progne*. Sed receptior sententia est, ut *Progne* quidem in *hirundinem*; *Philomela* autem in *lusciniam* sit versa. Indeque passim poëtæ *philomelam* usurpant pro *luscinia*. Nec desunt, qui credant *philomelam* dici, quia φιλεῖ μέλος, hoc est *amat cantum*. Sed obstat, quod penultima corripiatur. Ergo ut *Progne*, ita & *Philomela*, videtur prius fuisse nomen muliebre. Forte quia φιλεῖ μῆλα, hoc est, *amat oves*, vel *mala*. Dicitur *luscinia* quoque *aëdon*: quomodo Petronio vocatur in Satyrico; & Senecæ, in Octavia, Act. v. Est Græcum ἀηδὼν ab ἀείδω. Ei Æolice conversum in H. Ad etymologiam hanc respexisse videtur Hesiodus in ἔργοις, ubi accipiter ad aëdonem ait:

Τῇ δ' εἶς ᾗ σ' ἂν ἐγώ περ ἄγω καὶ ἀοιδὸν ἐοῦσαν,

Hoc est, *vadis qua mihi lubeat te ducere*, *quamvis canoram existentem*. Falluntur, qui sic dici putant ab ἀεὶ & ᾄδω, cui originationi firmandæ adferunt εἰρωνικῶς illud Plauti initio Bacchidum:

Pol ego quoque metuo, *lusciniola ne defuat cantio*.

At longe etiam ineptius, qui ut *lusciniam* a *luctu* deducebat Varro, sic ἀηδόνα dici putant ab ἀηδία, hoc est, *tædium*, *fastidium*, *molestia*; quia nempe molestiam capit ex eo, quod quæ regis Atheniensium filia fuit, in avem sit conversa.

Luscus non est idem, qui *strabo*, uti vulgus eo utitur, sed *coclitem*, sive *unoculum* significat: ut scribit Isidorus, lib. x. [videtur ex μόνωψ, μυωπός.] Itaque apud Plautum, Curcul. Act. iv. Sc. ii. Lyco Curculionem vocat *luscum*, quem idem, Act. iii. Sc. i. *unoculum* appellarat, deque *coclitum* prosapia esse diactat. Juvenalis item, sat. x. Hannibalem vocat *luscum* ducem, qui alterum oculum perdiderat, ut ex historiis notum, & ibidem monet vetus scholiastes. Dicitur *luscus* a *luce*: teste Isidoro. A *luce* est *lucus*, quomodo ab eo dicimus *Lucius*, *Lucina*, *Lucifer*: sed, ut veteres pro *dumus* dixere *dusmus*; pro *cœna cesna*; pro *cano casno*: sic etiam pro *lucus* dixere *luscus*: quod in usu remansit, ut differret ab *luco*, nemore Diis sacrato. Ab eodem est *luscinus*. Uti *Luscus* Anniorum; ita *Luscinus* Fabriciorum fuit: quemadmodum ex lapidibus Capitolinis videre est. Hinc Plinius, lib. xi. cap. xxxvii. *Qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites vocabantur: qui parvis utrisque Ocellæ: Luscini, injuria cognomen habuere.* Ubi *luscinos* a *coclitibus* distingui videmus, ut omnino diversi sint a *luscis*. Nempe iidem qui *luscitiosi*, vel *lusciniosi*. Hos περιφράζει nobis Plinius, lib. xi. cap. xxxvii. *Multorum visus fulgore solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alii interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt.* Sed cum geminum hic vitium describat, dubitarunt jam olim, utri sint *luscitiosi*. Priores signari putabant Varro, & qui Varronem sequitur, Nonius Marcellus, cujus hæc verba: *Luscitiosi, qui ad lucernam non vident, & μύωπες vocantur a Græcis.* Varro disciplinarum lib. viii. *Vesperi non videre, quos appellant luscitiosos.* Idem, Andabatis: *Ædepol idem cæcus, non luscitiosus est.* Similiter Ulpianus, l. x. §. de myope. D. de ædilitio edicto: *Luscitionem esse eam quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil videt.* Ubi non de nihilo est, quod dicit, quosdam ita putare. Nam alia aliorum sententia: Nam putant, ita vocari quos posterius Plinius describebat. Uti Festus: *Luscitio*, inquit, *vitium oculorum, quod clarius vesperi quam meridie cernit.* Et Fulgentius Planciades: *Luscitiosos dici voluerunt, interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant.* Et favet illis Seneca, pene initio lib. iii. de Beneficiis: *Luscitiosi oculi sunt, qui lucem reformidant; cæci, qui non vident.* Vide quæ etiam de hoc in *Myops* dicemus. Cæterum pro *luscitioso* etiam *nuscitiosus* dixere, *L* in *N* converso, quomodo a Λύμφη est *Nympha*. Festus: *Nuscitiosum Ateius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret: ac P. Opilius Aurelius Nuscitiones esse cæcitudines nocturnas. Ælius Stilo, qui plus videret vesperi quam meridie, nec cognosceret, nisi quod usque ad oculos admovisset.* Unde videmus, ut Varro & Nonius Opilium Aurelium sint secuti: Festus autem Ælium Stilonem. Similiter nec apud Græcos satis constat, utrum νυκτάλωπες sint, *qui plus*, an *qui minus aliis, cum tenebrescit, videat.* Vide *Myops*.

Lustri de voce sic Festus Pompeius: *Lustra significant lamas lutosas, quæ sunt in sylvis aprorum cubilia, a qua similitudine ii, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Et cum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale; nunc populi lustrationem.* [Sic quoque seculum utramque habet significationem.] Hæc Festus, quæ deinceps plenius exponemus. *Lustrum* olim vel pronunciabatur per *V* tenue, quod sonat ut Græcum Υ, vel per *V* crassum, quasi per diphthongum ΟΥ. de cujus pronunciationis diversitate videri potest Justus Lipsius, lib. de pronunciatione L. L. Si per *V* tenue pronunciaretur, vel proprie sumebatur, vel κατὰ μεταφοράν. Proprie signabat *ferarum in sylvis cubilia*, idque a *luto*, quia apri & sues in locis fere lutosis sua habeant spelæa. Κατὰ μεταφορὰν vero dicitur de *popinis*, & *lupanaribus*: cujus ratio manifesta est. Fallitur Servius, cum ad illud i. Æn.

. . . . Dum montibus umbræ
Lustrabunt convexa poli . . . .

In hunc modum scribit: *Lustrabunt, inumbrabunt; unde lustra & ferarum cubilia, & lupanaria per contrarium dicimus, quia parum illustrantur.* A posteriori significatione est *lustrari*, quod notat *luxuriose vivere, suaque bona abligurire & decoquere*. Itaque conjungit utrumque vocabulum Lucilius:

Quem fumum facis in lustris circa oppida lustrans?

Similiterque usus Plautus, Pseudolo, Act. iv. Sc. vii.

Luxuriantur, lustrantur, comedunt, quod
Habent . . . .

Et Casina, Act. ii. Sc. iii.

Ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?

Ubi Nonius *lustratus* male explicat *luxuriosus*. A *lustrare* est *lustro*, *lustronis*. Catullus.

. . . . Tamen ipse est maximus lustro.

Item *lustramentum* apud Jurisconsultum, hoc est, ἀσέλγεια, ἀφροδισιασμός. Hactenus de *lustri* voce per *V* tenue prolata: nunc videamus de eadem, quando sonuit quasi scriberetur *loustrum*. Hoc pacto elata, duplicem quoque significationem habuit. Nam, ut indicat Festus, tum significat, quod Græci vocant *Olympiada*, tum *populi lustrationem* sive *expiationem*, quæ censu peracto suovetaurilibus fieri solet. De priori significatione sic Varro, lib. v. de L. L. *Lustrum nominatum tempus quinquennale a luendo, hoc est, solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia & ultro tributa per censores persolvebantur.* Quo loco, quod *lustrum quinquennale spatium* vocat, viri docti sic capere jubent, ut quadriennio exacto, quinto quoque anno ineunte *lustrum peractum* intelligatur. Atque ita Festi quoque locum accipi volunt, quia *lustrum*, ut ajunt, veteribus tantum notavit *quadriennii tempus*. Qua de re vide Scaligerum ad Ausonium, lib. ii. cap. xxiii. Cujacium lib. xi. Cod. de lustrali auro; Claudium Verderium, initio censionis suæ in omnes auctores. Verum Savaro, ut de antiquis assentit, ita negat de posterioribus, quando semper pro *quinquennio* utitur Sidonius. Vide eum ad librum ix. Sidonii epist. xvi. In hac opinionum varietate, placet maxime, quod scribit Josephus Scaliger, lib. i. & iii. canonum Isagogicorum, quos una cum Animadversionibus Eusebianis edidit. Docet is *periodum* omnem a Latinis dici *lustrum*, atque ita *lustrum Romanum* vocari *quinquennium absolutum* (quo de veterum loca aliquot congessit Josephus Castalio, Variarum lectionum cap. xia.) *lustrum Julianum*, *quadriennii tempus*, cujus annus ultimus fit dierum ccLxvi. sine dierum reliquatione: unde Ovidius:

. . . . In lustrum accedere debet,
Quæ consummatur partibus una dies.

Hoc est, τῇ τετραετηίδι προσγίνεται ἡμέρα ἐκ τῶν μορίων συγκεφαλαιουμένη. Item *lustrum* Solis apud Manilium pro anno solari. Sed proprie *lustrum* esse *quinquennium absolutum* a *luo*, id est, *solvo*, quia exitu quinquennii, antequam censores abirent magistratu, mancupes & redemptores Pop. Rom. vectigalia censoribus luebant. Atque ea vera Varroniani loci sententia est. Quod ad alteram *lustri* significationem, de ea præter Festum, testis nobis locuples Dionysius Halicarnass. lib. iv. Quippe refert is, Servium Tullium, peracto censu, omnibusque, quæ ad eum pertinent, constitutis, jussisse, ut cives omnes in campo Martio adessent armati, iisque in ordinem digestis, taurum, arietem, & hircum ter circum exercitum jussisse circumagi; deinde Marti campi præsidi immolasse, atque ita populum expiasse. Hinc subjicit: τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τῶν κατ᾽ ἐμὲ χρόνων Ῥωμαῖοι καθαίρονται, μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωτάτην ἀρχὴν, Λοῦστρον ὀνομάζοντες. h. e. Romani autem ad meam usque ætatem hac lustratione, peracto censu lustrantur a sacratissimo magistratu, eamque Lustrum appellant. Quæritur autem, cum duas faciamus *lustri*, per *U* tenue prolati, significationes, unam pro *temporis spatio*, alteram pro *expiatione*: utra ea his propria, utra impropria sit. Non dubitamus, quin primo notet *expiationem* & *quamcumque a malo liberationem*: secun-

fecundario vero fignificet *περίοδον*, ut *luftrare*, *περιοδεύειν*, atque ut Nonius explicat, *circuire*. Movet me, quod *luftrum* fit a *λύτρον*, inferto *s*, quomodo *dufmus*, *cafno*, & fimilia Vett. dixere. *Λύτρον* vero a *λύω* pro *expio*: unde Plato in II. de Republ. *Λύσεις καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων*, *expiationes & purgationes peccatorum*: & ibidem, *οἱ λύσιοι Θεοὶ*, *Dii, qui expiationibus præfunt*. Cur vero, cum *luftrare* proprie notet *expiare*, *μεταληπτικῶς* fignificet *circuire*: illud in cauffa eft, quod ad expiandos homines urbem ac arva ambire foleant: Quod notant nomina *ambarvalis facrificii*, & *amburbii*. De *ambarvalibus* item indicat hoc Maronis, lib. I. G.

Terque novas circum felix eat hoftia fruges,
Omnis quam chorus & focii comitentur ovantes.

Et hoc in Eclogis:

. . . . *& cum luftrabimus agros.*

Amburbium vero cum *luftratione* conjunxit Vopifcus, in Aureliano: Lucanus quoque, qua poëtæ licuit. Vide, quæ de eo diximus in *Amburbium*. Sed hoc fi perfuaderi nequit, proximum eft, ut dicam, *luftrum* primo & proprie dici *folutionem cenfus*, *quæ quinto quoque anno fiebat*. Nam & Varronis hoc locus indicat, quem ante adduximus: & confirmatur infcriptione Tragœdiæ Ennii, quæ eft *Hectoris luftra*: quod Græce *Ἕκτορος λύτρα*. Quia autem cenfu peracto fiebant fuovetaurilia ad Urbem expiandam, quod vocabant *luftrum condere*: dicam hic fieri, ut *luftrum* fignet *urbis expiationem*, & *luftrari* accipiatur pro *expiare*, quomodo Nonius Marcellus accipi docet illo Lucilii libro fecundo Satyrarum:

. . . . *luftrata' piatus:*

& hoc Maronis, in Eclog.

. . . . *Et cum luftrabimus agros.*

Sed de Maronis loco adfentire etiam poffis Servio, qui exponit *circuibimus*, quia de *ambarvali facrificio* fermo eft. Accommodatius illud III. Æn.

Luftramurque Jovi, votifque incendimus urbem.

At eidem Servio fubfcribere non poffum, quando ad illud, I. Æn.

. . . . *Veniet luftris labentibus ætas:*

fcribit *luftrum dictum*, *quod poft quinquennium unaquæque civitas luftrabatur*. Nam *ἀναλογία* docet, ut a *rodo* eft *roftrum*, a *plodo* *pleftrum*, a *monftro* *monftrum*, a *tranfeo tranftrum*, a *fluo fluftrum*; fic a *luo* effe *luftrum*, unde *luftrare* pro *purgare* & *expiare*, quemadmodum diximus. Vulgo etiam *luftrum* dici facrificium, probant loco Livii, quem e libro II. citant, fed & de libro falluntur, & longe aliter apud Livium locus is concipitur, quam vel in Thef. Rob. Steph. vel etiam recocto toties Calepino legitur. Verba enim hæc Livii funt e libro primo: *Cenfu perfecto, quem maturaverat, metu legis de incenfis latæ, cum vinculorum minis mortifque edixit, ut omnes cives Romani, equites, peditefque in fuis quifque centuriis in campo Martio prima luce adeffent. Ibi inftructum exercitum omnem fuovetaurilibus luftravit, idque conditum luftrum appellatum, quia in cenfendo finis factus eft*. Quem locum eo lubentius adduxi, quia ex eo cognofcimus aliud longe effe *cenfum agere*; aliud, *luftrum condere*. Quippe dicit Livius cenfu peracto demum fuovetaurilibus populum effe *luftratum*, atque id vocari *luftrum conditum*. Imo non tantum prius agebatur *cenfus*, quam *luftrum* conderetur, fed interdum *cenfu peracto* non *condebatur luftrum*, ut fi annus effet funeftus. Hinc Livius, lib. III. *Cenfus actus eo anno: luftrum propter Capitolium captum, confulem occifum, condi religiofum erat*. Adde quod *cenfus* primum actus in foro, deinde in villa publica, qui Campi Martii locus erat: at *luftrum* femper in Campo Martio conditum eft. Sed hæc mittimus, quando non multum ad rem etymologicam pertinent. Illud magis hujus loci eft, quod diem enim, quo infanti nomen imponebatur (*Nominalia* hinc appellat Suetonius in Nerone cap. VI.) *luftricum* quoque *diem* vocarunt, quia eo *luftraretur*, hoc eft, *religione purificaretur infans*. Erat is dies octavus puellarum, nonus puerorum, ut fcribunt Feftus, Plutarchus, Macrobius. Vide quæ erudite hoc de die notant Jof. Scaliger ad Feftum voce *Luftrici*, & Ifaacus Cafaubonus ad Perfii illud fat. II.

Ecce avia & metuens Divûm matertera, &c.

Illud quoque addamus *luftralis* nunc effe ab ea *luftri* fignificatione, qua *Olympiada* notat: ut cum Ulpianus, Inftit. tit. I. de libert. *cenfum luftralem* vocat, qui quinto quoque anno fiebat: nunc effe ab ea qua fignat *luftrationem* five *purgationem*: ut cum Ovid. III. de Ponto, el. II. *aquam luftralem* nominat, quæ a facerdote purgationis caufa adfpergebatur:

Spargit aquâ captos luftrali Graia facerdos.

Item cum Maro, VIII. Æn. *luftralia exta* vocat. Quippe cum *facra omnia luftrent purgentque*, tum imprimis *efus extarum*. Verba Maronis funt:

Vefcitur Æneas fimul & Trojana juventus
Perpetui tergo bovis, & luftralibus extis.

At quæ Servius ad hunc locum conjectat, fpeciofa magis funt, quam vera. Miretur fortaffe aliquis, quod taceamus de nomine *illuftris*, quod, ut Onomafticum exponit, notat *ἐπιφανής*: item verbis *illuftro*, *collufiro*, & fimilibus, quæ videntur nullam habere affinitatem cum iis *luftri* fignificationibus, quas hactenus adduximus. Dicam fufpicionem meam. Puto *lumini luftrationem* tribui, quia *tenebræ polluere mentes credebantur*. Itemque Servius ad illud IV. Æn.

Poftera Phœbea luftrabat lampade terras,

inter alias interpretationes hanc quoque ponit: *Aut luftrabat, id eft, purgabat. Nam nox quodammodo polluit mundum.*

Lᴜᴛᴇᴜꜱ color eft, qualis videtur in ovorum vitellis, vel malo Cydonio. Gloffæ vett. *Luteum*, *μήλινον χρῶμα*. *Luteus*, *μήλινος*. Nomen arceffunt a fupino *lutum*, quia *rufus* eft color, fed *dilutior*. Sane apud Gellium legit Salmafius: *Luteus color eft rufus dilutior: unde ejus quoque nomen factum videtur*. Vulgo pro *dilutior* legitur *dilucidior*. Omnino autem *luteus color* dictus ab *luto herba*. Omninoque idem eft ac *color croceus*. Maro, Ecl. IV.

. . . . *Jam croceo mutabit vellera luto.*

Vitruvius, lib. VII. cap. XIV. *Herbâ, quæ lutum appellatur, cæruleum inficiunt*. Ubi tamen *lutiam* legas, etiam in utraque Florentina vetere: quarum prior prodiit anno cIↃcccccxcvI. altera cIↃ IↃxxvI. Plinius XXXIII. cap. V. *Luteam putant a luto herba dictam, quam ipfam cæruleo fubtritam pro chryfocolla inducunt*. Sed hic quoque *lutea herba* legitur vulgo. *Luteum pallorem* confternatis metu tribuit Horatius, lib. Epod. od. X. Uti & iis qui perpetuis voluptatibus pallent. Perfius, Sat. III.

Heus bone tu palles. Nihil eft. Videas tamen iftud,
Quicquid id eft: furgit tacite tibi lutea pellis.

Nempe eundem fignat colorem, ac Catullus hoc verfu ad Juventium:

Hofpes inaurata pallidior ftatua.

Ubi loqui puto de eo qui *ictericus* & *morbo laborat regio*. *Aurora* etiam poëtis *lutea*, hoc eft, *κροκόπεπλος*. Quæritur autem, quæ fit *lutum herba*. *Lyfimachiam* effe putat Leonicenus, in libro quem de Plinii erroribus fcripfit. Ac fecutus eum quoque Ruellius. Sed Philander cenfet effe *ifatim*, de qua Diofcorides, lib. II. cap. CLXXX. five, juxta aliorum diftinctionem, CCXVI. Cauffas apud ipfum vide ad Vitruvii lib. VII. cap. XIV. Vox *lutum* ex conjectura Salmafii fit *λευκὸν*, non qua *album* fignat, fed in nativa fignificatione, qua primo fignificavit *fulgidum*, quomodo & *candidum* utramque habet fignificationem. Nativam autem fignificationem *ἔτυμον* indicat, quia *λευκὸν* a *λεύσσω*, hoc eft, *βλέπω*. *Lutum* igitur dicatur, quia *luce* fua longe fplendeat, ac videatur. *EV* in *V* abit: ut dicitur *Λευκετία* & *Lutetia*. *K* in *T*, ut a *κάλχη*, *caltha*.

Lᴜᴛʀᴀ, vel lytra, a *λύω*, hoc eft, *folvo*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lytra*, *quod fuccidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas diffolvere*. Vel potius *lutra* eft ab Æolico *ἐλλύδρις* pro *ἐνύδρις* five *ἐνυδρίς*: quomodo *lutram* Græci vocant: nempe ge-

nerali nomine, cum proprie omnia *aquatica* sint ὕδρα. Æoles eorumque exemplo Latinos *N* in *Λ* mutare, satis constat: unde νύμφη, *lympha*: ex quo νυμφόληπτοι, *lymphatici*. Eadem mutatione gaudent Attici: teste Phrynicho & Eustathio: unde λίτρον dicunt pro νίτρον, & pro πνεύμων, πλεύμων. Nam fallitur Thomas magister, cum sic unum Aristotelem putat πλεύμων dixisse.

Lutum pro *herba* priorem producit: indeque dictus *color luteus*, de quo antea vidimus. At pro *cœno* corripit priorem: uti & derivata ejus *luteus*, *lutulentus*, *lutare*, *lutamentum*, *lutescere*, atque alia. Videtur hac notione esse a supino verbi *luo* pro *lavo*, unde *abluo*, *diluo*. Nempe ut proprie dicatur *de sordibus*, *quæ abluuntur*. Nisi malis esse a Græco λῦτρον, abjecta liquida. Nam λῦτρον quoque est ἀπόλυμα, ut Eustathius exponit, hoc est *sordes ablutæ*, a *luo*, hoc est, *lavo*. Nunnesius κατὰ μετάθεσιν factum putabat a πήλωμα, quo modo vocatur *locus cœnosus*.

†**Lutum** vel est a טיט *cœnum*, mutato T in L (quomodo pro *Thetis* antiqui Romanis teste Varr. dicebant *Thelis*) & I in V pro more quiescientium secundæ, quae habent in themate *Vau*. Vel potius est a לוש *lush* (& mutato *Sin* in *Tau* Chaldaice) לות *lut*, quod est *depsere*. Nam *lutum* proprie id est, quo lapides a structoribus ferruminantur. Atqui arenatum non aliter ascia depsitur, quam farinacea massa. De luti in fabricis usu trita illa: *lutum paleatum*, *luteus paries* &c. Mazochius.

Lux, κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τῆς λύκης dicitur. [λύκη pro λευκὴ *alba* Hisp.] Nam ut Macrobius scribit, lib. I. Sat. cap XVII. veteribus Græcis *lux* dicebatur λύκη, indeque *lupus* iis λύκος vocatur, quod fere post famem nocturnam observet *tempus antelucanum* ad pecora rapienda. Etiam Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis ait *Solem* vocari λυκηγενέτην, quia sit auctor λυκαυγῆς, id est, *diluculi*. Jul. Scaliger, Exercitat. LXXI. derivat *lux* a λεῦξ. Et sane etiam in veteribus Lexicis legas λεῦξ, *lux*. Sed puto *lux*, *lyux* scribendum. Nam & in Cyrilli Glossis reperias, λεῦξ, θερίνη, *liugus*. A *luce* est *luceo*. Inde *lucerna*. Etsi quantitas dispar. Et fortasse ideo Varro alterum etiam ἔτυμον ponit lib. IV. de L. L. *Dicta*, inquit, *lucerna a luce*, *aut quod id vocant Græci λύχνον*. Sane Servius aperte ait, cum priorem corripiat, non a *luce*, sed a λύχνος, deduci oportere. Atque id magis etiam placuit Nunnesio. A *luce* etiam prænomen est *Lucius*, quomodo quis teste Festo, primum vocatus, quia *luce oriente nasceretur*. Estque simile *Manius*, quia *mane natus*. Est & *lucius* piscis nomen. Sed ambiguum, utrum a λύκος, etsi alius *lupus a lucio*; an a *luce*, hoc est, *oculorum claritate*. Etiam hinc eodem Festo auctore, Jupiter dictus *Lucetius*, quasi *lucis auctor*. Ab eodem *Lucifer*, ut *Noctifer*, quo usus Catullus. Utroque signatur *Hesperus*: sed *vesperi* ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, *Hesperus* vocatur, & a *Nocte*, *noctifer*, vel *Nocturnus*: *mane* autem *Lucifer* aut *stella diurna*, ut Plaut. Menæch. I. II. Etiam hinc venit *luculentus*, Nonio teste: nempe ut a *luto*, *lutulentus*. Proprie igitur dicitur *luculentus focus* aut *caminus*; quasi *luce plenus*; sed μεταφορικῶς ad orationem, atque alia transfertur. Hinc *luculentitas* formarunt Cæcilius & Laberius: ut apud Nonium videre est. Satis apertum quoque est, a *luce* venire *luceo*, *lucidus*, *lucesco*, sive, ut Georgius Fabricius scribere mavult, *lucisco*: quo de in libris de arte dictum. Nec aliunde est *lumen*. Priscianus tamen aliter in IV. *A luo*, inquit, *lumen*, *quo omnia abluuntur*, *id est*, *purgantur a tenebris*. Argute: sed falso. Nam a *luceo* dicitur quasi *lucimen*, ut *fulmen a fulgeo*, quasi *fulgimen*, *momen* item a *moveo*, *specimen*, a *specio* &c. Similiter a *luce* vel *luceo* est *Lucina*: indeque contractum *Luna*: de qua seorsim. Item *Lucini*, Plinio teste, *qui oculorum vitio laborant*. Nisi verius *Lucinii*, vel juxta alios *Luscinii*, quod a *luscus* foret. A *diluceo* est *diluculum*, quia *incipit dilucere*. Id autem mane *diluculum*, quod vesperi *crepusculum*. Sunt & a *luce sublucare*, & *conlucare*. De quibus ita Festus: *Sublucare arbores*, *est ramos earum supputare*, *& veluti subtus lucem mittere*: *conlucare autem succisis arboribus locum implere luce*. Idem: *Conlucare dicebant*, *cum profanæ sylvæ rami deciderentur officientes lumini*. Ubi *profanæ* meminit *sylvæ*, quia in *luco*, hoc est, *sylva sacra*, ne ramos quidem licebat amputare. Vel si id fieri opus esset, sacrificio debuit expiari. Vide Catonem, cap. CXXXIX. cujus initium: *Lucum conlucare more Romano sic oportet*. Ejusdem originis est *interlucare*, quod itidem est *lucis causa superfluos ramos amputare*. Usus Plinius, lib. XVII. cap. XXIII. Ejusdem est eopse libro capite XXVII. *Interlucatio arboribus prodest*, hoc est, *ramorum putatio*, διακάθαρσις.

Luxus nunc adjective sumitur, ut cum dicimus *luxum pedem* pro *luxato*: nunc substantive, cum idem est, quod *luxuries*. Valerius Probus in Catholicis: *Hic luxus*, *hujus luxus*, *luxuriam significat*. Terentius:

> . . . . *Adolescens luxu perditus*.

At luxus, *id est*, *vacillans*, *luxi facit*. *Sallustius ablativo*: *Luxo pede*. Est vero *luxus* a supino *luxum*. Nam ut a *veho*, tum *vectum* dixere, unde *vectigal*; tum *vexum*, unde *convexo*, & verbum *vexare*: ut item a *fluo*, tum *flutum* fecere, unde *flumen* & *flutæ*, tum *fluxum*, unde *res fluxæ*: sic a *luo lutum* dicebant, unde *dilutus*, *ablutus*: tum *luxum*, unde *luxus*, id est, *dissolutus*, & verbum *luxare*, apud Plinium, hoc est, *resolvere*. *Luxus* igitur, unde *luxuries*, vitium est dissoluti animi. Nempe ut ab *esum*, *esus*, *esuries*; sic a *luxum*, *luxus*, *luxuries*. Hinc autem *luxuriosus*, non contra, ut vult Isidorus, lib. X. *Luxuriosus*, *solutus in voluptates*; *unde & membra loco mota*, *luxa dicuntur*. Melius Festus: *Luxo membro*, *e suis locis moto & soluto*, *a quo luxuriosus*, *in re familiari solutus*. Similiaque Nonius habet. Proprie autem *luxus*, & *luxuries*, significant *profusam impensam*, non *crapulam*, & *vinositatem*: quod vulgo putant. Glos. Philox. *Luxuria*, ἀσωτία. Gloss. Cyrill. ἄσωτος, *ganearius*, *lascivus*, *luxuriosus*, *prodigus*, *profusus*, *sumptuosus*, *belluo*, *exoletus*, *balatro*. Μεταφορικῶς autem dicitur de *summo germinum ubertate ac redundantia*. Cicero de Orat. *In ejus oratione*, *ut in herbis rustici solent dicere*, *in summa ubertate inest luxuries quædam*, *quæ stylo depascenda est*. Virg. I. Georg.

> *Luxuriem segetum tenera depascit in herba*.

L Y

Lychnites, ὁ λυχνίτης, vel ἡ λυχνῖτις, vel etiam λυχνίς, a λύχνος, *lucerna*, sive quia *similiter luceat ac lucerna ardens*: sive quia *imprimis luceat lucernis accensis*. Vide de hoc lapide Plinium, & Solinum.

Lympha *ab aquæ lapsu lubrico*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Sed fallitur. Est enim a Græco Νύμφη, *N* in *L* converso: ut alias sæpe. Imo hic mos in caussa esse putatur, cur cum Græci *N* scribant pro *quinquaginta*; Latini pro eo *L* usurpent. Sunt vero *Nymphæ*, *lymphæ*, sive *aquæ* filiæ, juxta illud Callimachi:

> Νύμφαι Θεσσαλίδες ποταμοῦ γένος . . . .

vel potius *lymphæ*, sive *amnes*, sunt filiæ *nympharum*: unde Maro:

> . . . . *Nymphæ*, *genus amnibus unde est*.

Callimachi sententia eo defenditur, quod *fontes* interdum, quos *Nymphæ* repræsentant, a *fluminibus* sunt. Sed Maro eo respexit, quod ut plurimum *flumina* contra a *fontibus* sint: unde Naso quoque:

> *Flumina collectis multiplicantur aquis*.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*; quomodo *fama* scribimus, non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quamquam doctissimus Caninius, atque item Nunnesius, putarint esse a λαμπρός, converso ρ in δ, ut a κηρύκειον fit *caduceus*, quod Dorice καρύκειον. Potius dixerim a

λαμπρός

λαμπρὸς elisâ caninâ literâ esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut a *palleo*, *pallidus*; ab *herba*, *herbidus*; ita *limpidus* esse a λάμπω, vel λαμπτὴς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *auroræ equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* proprie sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucillius apud Nonium: *Impermistum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV. cap. XVII. & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphati*, & *lymphatici*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*, unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphati*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X. *Lymphaticus*, inquit, *quod aquam timeat*, *quem Græci ὑδροφόβον vocant*. *Lymphaticus proprie dicitur*, *qui vitium ex aqua contrahit*: *cujus vitium est huc atque illuc currere*, *aut a fluore aquæ sumto vitio*. *Sed poëtæ jam hoc genus nominis pro furioso usurpant*. Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum vero *Lympha* est a νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius*, *quarum ope aliis incendiis subvenitur*. A nymphis *nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis: sed ad amœnitatem deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarâ teste, erant *palatia publica*, *in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustius. Ea notione est a νύμφη significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφη hac significatione vel est a νέος, vel dicitur quasi νεομφη, unde Æolice νύμφη, a νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia fere nubere solent, dum novum ætatis ver agunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. α. pagin. cIↄ ccc LXXXIV. edit. Rom.

LYNCURIUM, λυγκούριον. Caussam nominis adfert Dioscorides, lib. II. cap. C. Τὸ δὲ τοῦ λυγκὸς οὖρον, ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λιθοῦσθαι πεπίστευται. Idem tradit Plinius, lib. VIII. cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus*, *ubi gignatur*, *glaciatur*, *arescitve in gemmas carbunculis similes*, & *igneo colore fulgentes*, *lyncurium vocatas*. Idem tradit lib. XXXVII. cap. II. Solinus, cap. VIII. & Isidorus, lib. XII. cap. II. Ovidius eo respexit, XV. Met.

> *Et quibus*, *ut memorant*, *quicquid vesica remisit*,
> *Vertitur in lapides*, & *congelat aëre tacto*.

Imo Theophrastus fragmento, quod superest e libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ὁ λυγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρός τε σφραγῖδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed plane id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Gallias adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* a *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγγύριον per *I*, ut apud Strabonem in quarto scriptum est: qui & in *Liguria* ait inveniri. Imo & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII. cap. II.

LYNX a λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. II. *Lynx dictus*, *quia in luporum genere numeratur*: *bestia maculis distincta terga*, *ut pardus*, *sed similis lupo*. *Unde* & *ille λύκος*, *iste lynx*. Sed quod *lynceas* in *luporum genere* esse ait, plane fallitur. Neque similes quidem, nisi quod & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λυγξ minus Græcum est, quam λύκος. Λύγξ vero, quia animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse a λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso isti *Lynceo*, qui acie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem inde fabulam cepisse, quod *primus reperisset æris argenti* & *auri fodinas*.

LYRA, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτρα, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cum boves surripuisset. Isidorus lib. II. cap. XXI. nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Forte voluit sic dici a λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

LYSIMACHIA herba ita dicta a *Lysimacho* rege Thraciæ, uno ex διαδόχοις Alexandri. Plin. lib. XXV. cap. VII. *Invenit* & *Lysimachus herbam Lysimachiam*, *quæ ab eo nomen retinet*, *celebrata Erasistrato*. Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est*, *ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat*. Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sane multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit addita.

LYTÆ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quinctum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοὶ, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλυτὰς interpretatur παραλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quod cum e L. libris Digestorum tantum XXXVI. prælegi solerent, atque postremus istorum, postremus item quarti anni liber esset: postilla absque magistri ope per se reliquos XIV. legerent, quasi missionem jam nacti a magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores, §. V.

M A

MACCUS, *fatuus*. Diomedes, lib. III. cap. de poëmatis generibus: *In Atellanâ inducuntur oscæ personæ*, *ut Maccus*. Μακκοᾷν pro *desipero* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon adfert: unum παρὰ τῆς Μακκοῦς, ut sit, *Maccûs more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάταιον κοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca. Τὸ μακκοᾷν, ἀρχαϊκῶς ἐστὶ τὸ μὴ ἀκούειν· ὃ τὸ μὴ κοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν δηλοῖ. Καλλίμαχος δ' ἐν Ἑκάβῃ, ἐκόεσε φησι, ἀπὸ τοῦ ἐνοησε.

MACELLUM unde dicatur, mire dissentiunt veteres. prima est sententia Varronis, lib. IV. de L. L. ubi ait: *Macellum*, *ubi olerum copia*. *Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant μακελλωτας*: *sed Jones ostia ortorum* & *castelli*, μακελλας. Idem mox: *Hæc omnia* (puta *forum olitarium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum*, *quæ ad victum pertinebant*, & *ædificatus locus*, *appellatum Macellum*, *ut quidam scribunt*, *quod ibi fuerit hortus*. Alterum ἔτυμον continuo subjungit his verbis: *Alii*, *quod ibi domus fuerit*, *cui cognomen fuit Macellus*, *quæ ibi publice diruta*: *e qua ædificatum hoc*, *quod vocatur ab eo Macellum*. Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes*, inquit, & *A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta*. *Hi in exilium acti*, *publicata sunt bona*, & *ædes*, *ubi habitabant*, *diruta*: *eque ea pecunia scala deûm penatium ædificatæ sunt*. & *locus*, *ubi venirent ea*, *quæ vescendi caussa in urbem erant allata*, *ædificatus*. *Itaque ab altero Macellum*, *ab altero forum Cupedinis appellatum est*. Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum a Macello quodam*, *qui exercebat in urbe latrocinia*; *quo damnato censores*, *Æmilius* & *Fulvius*, *statuerunt*, *ut in domo ejus obsonia venderentur*. Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τῶν μαγείρων. Sane literæ C & G mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Fornerium, lib. I. Quotidianarum rerum, cap XV. Quarta est opinio Donati in Eun. II. II. *Macellum*, inquit,

inquit, *a mactandis pecoribus dictum*. Subjicit inde etymon quoque secundo superius loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv. cap. II. *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur*. Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, inde *mactellum*, a quo *macellum*. Quæ sane originatio duriuscula. Salmas. de Usuris, pag. CCCXLVIII. *Macelli vox originis Græca. Et augatur quidem sciens prudensque Varro, qui a Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit. Μάγειρος, & Æolicum μάγιῤῥος, inde macellus, & macellum, τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον.* Potius alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel a μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

† Macellum (sive ut olim scribebatur, Macelum) non est proprie locus ubi pecora mactantur, sed *fori* synonymon. Nam Varrone teste, sicuti erat forum *olitorium*, *piscatorium*, & *cupedinis*; sic & macellum ea omnia complectebatur. Adhaec sicuti *Forum* & ad vendendum & ad agenda negotia patebat (nam ubi res venales prostant, ibi & aguntur negotia, & vice versa) sic, puto, & *Macellum*. Omnino propria tum *fori* tum *macelli* communis notio ea est, ut ἐκκλησίαν, concionemque significet, sive locum quo coëunt populares tum ad mercandum tum etiam ad agendum. Eapropter (undeunde *forum* derivetur) certe *macelum* est ipsissimum Hebr. מקהלים *macelim* & muliebre מקהלות *macelot*, quod *congregationem* notat. Et certe intelligebat Varro, *Macelli* vocabulo inesse congregandi notionem, quando ait in IV. de L. L. *Haec omnia* (puta forum olitorium, piscatorium & cupedinis) *postquam CONTRACTA in unum locum, quae ad victum pertinebant . . . appellatum Macellum*. Sed cur a *colligendo* diceretur, ea Orientalium linguarum inopia, assequi non potuit. Ceterum magis fuit, ut *Macellum* a קהל diceretur, & primaria notione locum, quo coit populus tum ad mercandum tum ad agendum notaret. Sic & *forum* & *nundinae* ad utrumque valebant. Postremo si mavis, *macelli* non aliam notionem fuisse quam loci, ubi cibaria venibant (id quod antiquorum loca suadent); erit certe a מאכל *maacal* i. e. *cibarium*; unde contracte Macal. Hoc verius. Mazochius.

† Maceo, & Macies, & Macesco, & Macer, & Macero, & Mucro, & horum copiosam prosapiam haud dubie ab Oriente fuisse traductam, certissimum habeo, quod & Vossio in Macies suboluit, uno tantum reserato fonte. Arcessi vero haec omnia commode possunt ab his Hebraicis simulque Chaldaeis radicibus: 1. a מכך *macach*, cujus praeteritum מך, *mac*, *emacuit*: 2. ab Hebr. & Chald. מקק, *makak*, a quo מק *mak emacuit*; quod ipsum si sit nomen, est *macies*: 3. a מוך *muc* & מוק *muk* quae sunt ejusdem notionis; eademque in praeterito & derivatis sunt Mac aut Mak *macies*: 4. a מוג *mug*, quod est *dissolvi* & *diffluere*, unde (G in C mutato) eadem derivandi ratio erit. Vide quot simul ea Orientis fontibus Latina fluenta scatent. Ac Vossius in Macero vult hoc dictum a τακερὸς (quod a τήκω) sed & Graeca haec a rad. Orientali veniunt, ac longius tamen inde, quam Latina, absunt. Nam Aeoles (qui voces Tyrrhenicas plures in Graeciam intulerunt) in hoc vocabulo C verterunt in T, ut ex κοῖος factum est τοῖος. Sed tamen, ut initio monui, idem Vossius in Macies originem Orientalem, quam supra posui, agnoscit. Mazochius.

Maceria, ut Isidorus censet, lib. xv. cap. IX. ita dicitur a μακρὸς, id est, *longus*, quia proprie sit *paries longus*. Nec multum abit Nunnesius in Grammatistice cui placet esse a μῆκος. Perottus deducit a *macer*, quia minime sit *pinguis*, quippe ita dicitur *paries e lateribus factus sine calce*. [*manugeries*, id est, *manu aggestus*.] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse a μάκελλος, vel μάκελλα, quomodo τὰ δρύφακτα καὶ φραγμοὶ vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante a μῆκος derivarat: atque hoc eopse opusculo. Martinius arcessit originem ab Hebræo מקל, id est, *baculus*, *virga*. Idque quia antiquitus fierent *septa e virgis*.

Macero est *attenuo*, *consumo*: ut cum *curæ hominem dicuntur macerare*. Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut salsedo aliusve humor crassus educatur, attenuari solent, inde est quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, a *macer*. Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερῶ a τακερὸς, *liquatus*, *mollis e liquatione*: quod a τήκω, *consumo*, *liquefacio*, *macero*. Gloss. Philox. *maceratum*, τετεγμένον. [a *maceo*, *macer*, *macero*, μάσσω.]

Machæra, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quod *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I. I.

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simplicius μάχαιρα deducas a μάχεσθαι, hoc est, *pugnare*. Hujus diminutivum *machærium* a Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικῶς μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus*. Usus pro *sicula* Plautus, Rudente. Imo & Aulul. act. II. sc. IX. ita usurpat:

. . . . *Tu machærio*

Congrum, murænam exdorsua, quantum potest.

Quamquam vulgus interpretum existimarit *machærio* esse viri nomen; quod merito displicet Jano Gulielmio.

Machina, μηχανὴ, ea quorundam sententia dicitur proprie de *bellicis instrumentis*; nempe a μάχεσθαι, q. e. *pugnare*. Id quidem magis placet, quam quod apud Eustathium legitur, esse a μὴ χαίνειν, *non biscere*, quia nempe ita affabre facta, ut non patiatur vel *biscere* quemquam reprehendendi caussa. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire a μήδομαι, quod est, *meditari*, *excogitare*; uti hoc a μῆδος, hoc est, *cura*, *consilium*, *commentum*. Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus: *Machina*, inquit, *est ubi non tam materiæ, quam ratio artis, atque* Ingenii *ducitur*. Quo ex loco simul paret, satis commode posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingeniarios*. Græci etiam *maggana* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανήματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ὑποβολιμαῖος Hegesippus, lib. IV. cap. XX. de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret*. Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis*. Lipsius, lib. I. Poliorceticon dial. tertio.

† Machina non fit a Gr. μηχανὴ, sed utrumque est de Syro & Chaldaeo. Syrum מאכנוס est *machina*, & idem significat Chaldaicum מיכני, aut מוכני, quorum prius illud Syrum Latinas vocales habet. Ac Syrum quidem & Chaldaeum vocabulum videbatur in Arabico verbo מכן *machan* suas habuisse radices, quod verbum saepe est *firmare* aut quid simile. Verum & Arabes & Syri & Chaldaei sua habent ex Hebr. כון *cun*, quod est *aptare*, *statuere*, *disponere*; unde מכון *machon* est *basis* sive *machinamentum*, & מכונה *mechuna* idem significat. Inde & Lat. *Machina* & Syrum & Chald. nomen originem habent. At Aeoles Tyrrheni qui ex Italia eam vocem in Graeciam intulerunt, vocales interpolarunt, ut esset μαχάνη: sicuti iidem a Bucina fecere Βυκάνη. Vide in Buccina. Mazochius.

Machlis fera, de qua sic Plinius, lib. VIII. cap. XV. *Item notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haut dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisa ad insidias capi, alias velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande: ob id retrogradi-*
tur

tur in pascendo; *ne in priora tendens involvatur*. Pro *machlin* in quibusdam libris est *achlin*: quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab α στερητικῷ, & κλίνω, *cubo*: quia Plinius dicit *non cubare*. Sed si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio* ei data sit a *gente Scandinavia*, ubi nascitur.

MACIES, a *maceo*; ut *facies*, a *facio*. Præterea; ut scribit Priscianus in VI. *macor*, dicimus a *maceo*; ut *marcor*, a *marceo*; *mador*, a *madeo*. *Maceo* usurpat Plautus, Aulularia:

> Mo. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*
> Ev. *Qui ossa atque pellis totu'st: ita cura macet.*

A *maceo* item est *maceses*, uti a *macreo*, *macresco*. A *macesco*, *commacesco*. Varro apud Nonium in *Macescebat*: *Noster antiquus rivalis domo iturus in curiam commacescebat*. Ita cum locum emendat Janus Guilielmius, lib. III. Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt a *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse a μακρὸς, *longus*. Sed potius derivem ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies*, *tabes*. מקו, *tabuit*. Item מכך, *macuit*, *contabuit*. Atque hinc etiam Græcum μακρὸς, *longus*. Nam *quæ emaciantur*, *longa fiunt*, *vel videntur*. A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo*, *attenuo*. Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt*, uti *salsamenta*.

MACROCOLUM Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam*. Ea magnitudine *Augustam*, *Livianam*, *Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *LL*, ac deducit a μακρὰ, quod est μεγάλη, & κόλλα, quod esse ait *dorsi bovis corium*, *unde glutinum excoquitur*. Sed merito hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam κόλλα non est *tergus bovis*, quod δέρμα dicitur, sed e *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est a κόλλα, sed κῶλον, ut bene jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. Κῶλον autem vocatur *membrum schedæ*, sive *scheltion*. Hinc πρωτόκωλον dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur ἐσχατοκώλιον, ut apud Martial. lib. II. epist. IV.

> *Spectas ἐσχατοκώλιον, Severe.*

Sic legendum monuit Jos. Scaliger, castigat. in lib. III. Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At recte Perottum castigat Guilandinus, quod scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam*. Nam hæc a *Claudio Cæsare* demum inventa; unde & nomen: at *macrocoli* meminit Cicero lib. XIII. & XVI. ad Att. ac *chartæ regiæ*, quæ eadem est, mentio apud Catullum exstat. Mirum vero eundem in errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

MACTARE est a *mactus*, hoc dicitur quasi *magis auctus*, hoc est, *magis auctus*: teste Servio in IV. & IX. Æn. & Prisc. in v. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento*. Similiter *magmentum* est *majus augmentum*. Invenias apud Varronem, lib. IV. de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionibus antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra imposita inferebantur aræ*. Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXII. c. VI. Vide etiam quæ de *magmento* scribit Andreas Schottus, lib. I. Observat. Humanarum cap. XI. Quod vero *mactare* accipitur pro *cædere*, id fit μεταληπτικῶς, & κατ' εὐφημισμὸν, quod *cædis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At proprie *mactare* dicebantur, cum ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, MACTE HOSTIA. Ita Varro, IV. de L. L. & II. de moribus populi Romani; Servius in IV. Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II. lib. I. Indeque apud Catonem in pollucenda dape legere est: *Macte hocce vino inferio esto*: *Macte hocce ferclo esto*: *macte hacce dape pollucenda esto*. Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur: *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus*, *auctusque*. Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas: *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*: & apud Persium, sat. III.

> *Stemmate quod Thusco ramum millesime ducis,*
> *Censoremve tuum vel quod trabeate salutas.*

Pro *millesimus*, & *trabeatus*. Deum autem *mactum* esse jubebant, quia putarent, sacrificiis augeri deorum felicitatem, unde legimus, *augere victimis*, & *mactare Deos extis*. Ad alia quoque transfertur hoc verbum: ut cum Cicero apud Nonium inquit, *mactare honoribus*. Quo de Andream Schottum vide, lib. IV. Nodorum Cicer. cap. IV. Sed durius ad res malas transtulit Plautus, apud quem solenne est, *mactare malo*, vel *infortunio*. Quemadmodum & idem usurpat pro *fatigare* aut *molestiam creare*, ut cum Rudente, Act. I. Sc. II. ait:

> *Si sapiam, hoc quod me mactat, concinnem lutum.*

†MACTO est a מכבה *machbeah*, *mactatio*; an potius a מחץ *machats*, *percutere*? MAZOCHIUS.

MACULA, [μάκλα] juxta Nunnesium κατὰ μετάθεσιν fit a Dorico καλίς pro κηλὶς, quod Hesychio exponitur ῥύπος, εἴ τις κίτχρον ἐν ἱματίῳ. [Vide Hesych. in Βλαγίς.]

MADERE videri possit esse a μαδᾶν. [μαδᾶ, ὑγρεῖ, Hesych.] Nam quamquam ea vox fere significat *glabrum ac depilem esse*, tamen videtur & poni pro *madere*, ut apud Theophrastum cum alibi, tum lib. IV. ubi ait: νοσεῖ δὲ συκῆ καὶ ὅταν ἐπομβρία γίνηται· τὰ γὰρ πρὸς τὴν ῥίζαν ὥσπερ μαδᾷ· quem locum sic Plinius extulit, lib. XVII. cap. XXIV. *Si imbres nimii fuere*, *alio modo ficus laborat*, *radicibus madidis*. Et sane pro hac lectione esse, tum quod Festus *madulsa* deducat a Græco μαδᾶν, ut mox dicam; tum quod μαδᾶν affine sit Hebræo מטר, quod *pluviam* significat. Alii tamen apud Theophrastum pro μαδᾷ semper legunt μυδᾷ, quod passim accipitur pro *nimio humore putrescere*. Et fortasse sic quoque scripsit Festus, cum & inde *madulsa* non absurde deducatur. Nam υ non raro in α mutatur. Sic a κύλιξ est *calix*, a κυνὸς, *canis*, &c. Similiter igitur a μυδᾶν fuerit *madere*. Quod vero ad *madulsa* vocem (ea *ebrium vinoque madentem* significat) magis placet altera illa Festi ἐτυμολογία, ut sit a *madere*. Nam & *madidus* itidem pro *ebrio* accipitur apud Plautum, Mostell. Act. I. IV. Et e contrario *siccum* pro *sobrio* dixit Plautus Asinaria, & Cic. in Academicis, idque Græcorum imitatione. Notum Heracliti illud, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, *anima sicca sapientissima*. Minime vero probo quod doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, *madidus* a μυδαλέος deducere mavult (ut λ in δ convertatur, quomodo a μελετᾶν est *meditari*,) quam a *madeo*, quod ἀναλογία postulat, ut liquet ex *calidus*, *frigus*, *torridus* & similibus, quæ a verbis veniunt.

MÆNADAS, αἱ μαινάδες, αἱ βακχαὶ, ut ait Hesychius. Ita dictæ a μαίνεσθαι, hoc est, *furere*. Hoc vero est vel a μάω, quod est *vehementer cupere*, ὑπὲρ τὸ δέον προθυμεῖσθαι, ut vult Eustathius: vel Hebræo המה, id est, *tumultuari*, κατὰ μετάθεσιν. Unde & dictum volunt Græcum οἶμα, quod est, *impetus*. Quæ Hennischii est sententia notis in Aretæum pag. CCCXXVIII. Ἀπὸ τῆς μανίας etiam dicta *Mania*, quam *Larium matrem* scribit Varro, lib. II. de Analogia; & Arnobius. Unde caussam cognoscimus, cur insani *Laribus* porcum sacrificarint: quippe qui ejusdem, ac mater, potestatis forent. Aliter dicta est *Laruada*. Sed si id nomen est a *Laribus*, quid prohibet, quo minus dicamus, *Maniam* dictam a *Manibus*. Nam *defunctorum animæ* dictæ tum *lares*, tum *manes*. Cur vero Græci furorem μανίαν vocent, varias caussas adferre conatur Cælius Aurelianus lib. I. χρονίων cap. V.

MÆRAO & *mæror* per *æ* scribi oportere, ex antiquis & libris, & lapidibus, colligit Aldus in Orthographia. Proque hac scriptura est Varro, in v. de L. L. qui a *marcendo* deducit. Sed verisimilius, qui originem arcessunt ab Hebræo מרר, *amarum esse*.

Qua

Qua voce de *tristitia* atque *exacerbatione* non semel utitur Scriptura. Quare non assentio Cæsari & Josepho Scaligeris, qui per *OE* scribunt, ac deducunt a μοῖρα, hoc est, *portio*, *fatalis portio*, *fatum*. Nempe ut *maror* sit proprie *dolor*, qui fatum sive mortem homini conciliare atque adferre possit.

MAGALIA, & *mapalia*, ut in IV. Æn. scribit Servius, idem significant: sed in *magalia* MA producitur, ut IV. Æn.

Ut primum alatis tetigit magalia plantis:

In *mapalia* vero corripitur. Ut,

. . . . *Et raris habitata mapalia tectis*.

Idem Servius in I. Æn. scribit: *Magalia antistæchon est. Nam debmis magaria dicere: quia magar, non magal Pœnorum lingua villam significat. Cato Originum primo: Magalia ædificia, quasi cortes rotundas dicunt. Alii Magalia casas Pœnorum pastorales dicunt*. Hæc Servius. Catonis ab eo locum allatum, sed e quarto Originum, etiam citat Festus in *Mapalia*, ubi itidem *casas Punicas* interpretatur. Similiter Sallustius in Jugurth. *agrestium Numidarum ædificia*. Plinius, lib. IV. cap. III. domus quæ *Nomades plaustris circumferunt*: De etymo Servio assentit Isidorus, lib. XV. cap. XII. *Magalia*, inquit, *ædificia Numidarum agrestium oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ sint: sive rotunda in modum furnorum. Et magalia dicta, quasi magaria, quia* MAGER *Punici novam villam dicunt, una litera commutata, L pro R, magaria, magalia*. Sic legendus is locus: non *magaria*, *tuguria*, ut est in vulgatis. Quod vero Servius ait, *Magaria* dici debere, fane pro eo est quod apud auctorem prologi, quæ Plautinæ Pœnulo præmittitur, in vetustissimis Camerarii codd. fuit, *magaribus*: unde vett. editt. fecere *megaribus*. Et certum est Hebræos *habitationem* vocare מגר, *magur*: unde Syri *magar* fecere: quos imitantur Pœni. Nam lingua Punica dialecto tantum ab ea differebat. Atque, ut censeo, ab illo *magar* (pro quo in Plauti codd. est *megar*,) venit Græcum μέγαρον pro *domo*. Latini non *magar*, sed & *magal* dixere. Quid mirum, cum tam multa sint, ubi *R* in *L* transeat? Quare *magalia* quoque rectum puto: præsertim cum similiter scribatur apud Charisium. Item in Glossis, ubi est: *Magalia*, Καλύβαι. Item Καλύβια Ἀφρῶν, *Magalia*. Loci Carthagini, qui *Magalia*, seu *Magaria*, diceretur, quoque Appianus in Punicis, atque alii meminere. *Mapalia* voce translate usus Seneca ἀποκολοκυνθ. *Vos mera mapalia fecistis*. Hoc est, ad modum barbarorum & agrestium Numidarum vialitis disciplinæ expertes.

MAGISTER (ex quo Germanicum *meister* & *meester*) [μαίστωρ, μάστορες] vel est a *magis*; ut a *minus minister*: vel potius a Græco μέγιστος, unde & *magistratus* Græcis dicuntur *megistanes*. Ita *magister* dicetur quasi *megister*. *E* in *A* abit, quomodo a μένειν est *manere*. ΟΣ vero in *ER*, ut ab ἀγρὸς, *ager*. Becmanus censet esse a *magus*, ut proprie signet *magum parvulum*, vel *magorum imitatorem*. Sed duo huic sententiæ puto adversari. Unum est ἀναλογία, quia sic dicendum est *magaster*: ut *surdaster*, *parasitaster*, *Antoniaster*, & similia. Altera est significatio. *Magister* enim proprie est *potestatis* nomen, non *sapientiæ*. Aliud enim *magister*; aliud *præceptor*. *Præceptor* proprie est *artium doctor*, *a præcipiendo*, hoc est, *docendo*; quomodo dixit Flaccus: *Quicquid præcipies, esto brevis*: *Magister* vero est ἐπιστάτης, sive *præfectus*: unde *magister curiæ*, apud Plautum, Aul. *societatum*, apud Ciceronem pro Plancio, II. & III. Verrinæ, atque alibi: *collegiorum*, apud Asconium in Pisonianam: *vicorum*, apud Suetonium, Augusto: inque veteri inscriptione (*vicomagistrum* voce composita dixit Publius Victor): *pagorum*, in inscript. antiquis, & apud Siculum Flaccum, lib. de conditionibus agrorum; item in fragmento Magonis & Vegoiæ libris, quod inter varios auctores de limitibus invenitur: *aris*, itemque *census*, in Codice: *navium*, apud Livium, lib. XXIX. item in Codice Theodosiano & Digestis non uno loco: *pecoris*, apud Varronem, II. de R. R. cap. X. & Cic. VII. Verr. Hinc liquet, *honoris gratia* nomen *magistri* tributum esse *artium doctoribus*: at si primam significationem spectemus potius signare *ludi* aut *disciplinorum præfectum*, quam *doctorem*. Idem hac de voce sensere veteres omnes. Verba adferam Paulli J. C. Festi, Varronis, idque eo minus alienum ab instituto nostro erit, quia eadem patebit, quid de *magistri* & *magistratus* originatione & statuerint antiqui. Sic ergo Paullus, L. Cui. LVII. de verb. significat. *Cui præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quam cæteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præsunt, debent, hi magistri appellantur, quin etiam ipsi magistratus per derivationem a magistris cognominantur. Unde etiam cuilibet disciplinæ præceptores, magistros appellari a monendo vel monstrando*. Festus: *Magistrare, moderari, unde magistri non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis cæteris possunt: unde & magistratus, qui per imperia potentiores sunt quam privati. Quæ vox duabus significationibus notatur; nam aut personam ipsam demonstrat, ut cum dicimus, magistratus jussit; aut honorem, ut cum dicimus, Titio magistratus datus est*. Varro, IV. de L. L. *Magister equitum, quod summa potestas hujus in equites, & adcensos: ut est summa populi Romani dictator: a quo is quoque magister populi appellatus. Reliqui, quod minores quam hi magistri, dicti magistratus, ut ab albo albatus*. Hactenus Varro, a quo in eo recedo, quod *magistratus* ἀρχὰς deducit a *magister*: quemadmodum nec Festo in eo adstipulor, quod *magister* a *magistrare* derivat. Nam omnino *magistratus* est a supino verbi *magistrare*, quod Festus interpretatur, *regere*, *temperare*. Julius Capitolinus: *Ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans*. *Magistrare* vero a *magister* factum esse, docet ἀναλογία. Sic publicæ *magistrationes* in Cod. Theodos. hoc est, *scholæ publicæ*.

MAGNES, ὁ μαγνήτης λίθος, bifariam accipitur ab antiquis. Interdum sic vocatur *lapis*, *qui ferrum trahit*: interdum *alius argentei nitoris*. Posteriori modo sumit Theophrastus, qui ait, *magnetem* nonnullis esse admirationi, quia usque adeo *similis sit argento*, cum plane alius generis sit. Quia vero interdum *magnes* est alius ab eo, qui ferrum trahit, inde est, quod quidam veterum dicant alium esse *magnetem* ab *lapide Heraclia*. Hesychius: μαγνῆτις λίθος, αὕτη πλανᾷ τὴν ὄψιν ἀργυρῷ ἐμφερής· ἄλλη δὲ Ἡρακλεῶτις τὸν σίδηρον ἐπισπᾶται. Ac apud Photium quoque legere est ea Helladio Besantinoo: ὅτι ὅνπερ μὲν φασιν, οὐχὶ μαγνῆτιν, ἀλλ' Ἡρακλείαν καλεῖσθαι τὸν λίθον, ὅτις ἕλκει τὸν σίδηρον. Sed etsi verum est, *lapidem Heracliam alium esse a magnete*, tamen verum quoque est, recte *Heraclium* vocari *magnetem*, quia, ut dixi, diversimode vox *magnetis* sumitur. Uterque autem dictus *magnes*, quasi *Magneticum* dicas, nempe a *patria*, quia *circa Magnesiam proveniret*. Ac ille *qui ferrum trahit*, etiam *Heraclius*, & *Lydius*, dicebatur. Nam proveniebat circa *Heracleam*, & *Magnesiam*, civitates *Lydiæ*. Inde nomen, *Heraclii*, *Magnesii*, *Lydii*. Nec solum nasceretur circa *Heracleam Lydiæ*, sed etiam *Heraclea Macedonia* contermina: imo qui hic nasceretur, meliorem fuisse illo circa *Magnesiam Lydia* crescente, auctor est Plinius. Vulgo pro *Heraclea lapide* dicunt *Herculeum*: sed perperam, cum Ἡρακλεία λίθος dicatur non ab *Hercule*, sed ab *Heraclea*, unde & Ἡρακλεῶτις λίθος nominatur. Quemadmodum autem *magnetis* vox est πολύσημος· ita & *Lydii* lapidis. Nam interdum sic dicitur *Heraclius lapis*, *qui ferrum trahit*: Interdum *qua aurum probatur*. Priori modo sumitur in hoc trochaico:

Λυδικὴ λίθος σίδηρον τηλόθεν προσαγάγῃ.

De eodem Hesychius, de *Heraclia lapide*, sive *Magnete*; Κέκληται δὲ οὕτος ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως· διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὸν καλεῖ. Ac eum quoque, *quo aurum probatur*, sic vocari indicat Plin. l. XXXIII. c. VIII. his verbis: *Auri argentique*

argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant. Unde discimus non tantum illud, vocari eum *Lydium lapidem*, sed etiam iccirco sic vocari, quia primum inventus sit in Tmolo, Lydiæ flumine. Sed quod addit, aliter dici *Heraclium*, id in dubium vocari possit. Nec enim *Heraclius lapis* aliter unquam accipi videtur, quam pro *eo qui ferrum trahit*, atque ea eo etiam σιδηρίτης nominatur.

MAGNUS, vel a μέγας inserto *N*, quomodo a *rego* est *regnum*, a *tego*, *tignum*: vel a μεγαλος attrito α & mutato λ in *N*; qua ratione a γρυλλίζω fit *grunnio*; & a Syriaco *luz*, *nux*. Comparativus *major* est omnino a μείζων. Nam quia antiqui Romani carebant litera Z, mutabant eam in *I* consonum, quomodo & a ζυγὸς fecere *jugum*. Nec repugnem tamen, si quis malit, *major* esse contractum e *magnior*, & eliso *N*, *magior*: tandem G quoque eatritum, ut esset *major*. A *magior* videtur remansisse adverbium *magis*: quod & censet Jul. Scaliger, de causs. L. L. cap. CI. Sane longius abeunt literæ a Græco μάλλα vel μᾶλλον, unde vocem eam arcessit Festus, & cum eo Nunnesius. Potius, si omnino a Græcis esse placet, deducere possis a μέγιστος, unde erit *magis* pro *megis*: quomodo & *magister* ab eodem dictur pro *megister*. Sed unum huic etymo obstare videtur, quod Latina vox comparativi, Græca vero superlativi sit gradus. Tertium etiam etymon vocis *major* adducemus. Sane haut inepte suspicetur aliquis esse ab antiquo positivo *majus* pro *magnus*, unde *Deus Majus*, & *Dea Maja*. Macrobius lib. I. cap. XII. *Sunt qui hunc mensem ad nostros fastos a Tusculanis transisse commemorent, apud quos nunc quoque vocatur Deus Majus, qui est Jupiter, a magnitudine scilicet ac majestate dictus.* Et paullo post: *Affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo consentit, hanc Majam, cui mense Majo res divina celebratur, terram esse, hoc adeptam nomen a magnitudine, sicut & mater magna a sacris vocatur.* Ab antiquo *majus* pro *magnus* est & *majestas* pro *magnitudo*. Ab eopse vocabulo uxorem Vulcani dicere *Majestam*, ut ex Pisone ibidem tradit Macrobius. Superlativus *maximus* ex *magnissimus* est contractus, ut scribit Terentius Scaurus, De Orthographia. A *magis* (cujus originem ante adduximus) est apud Lucilium *demagis*: quod Festus male exponit *minus*: nam *De* est ἐπιτατικόν, unde Nonius recte interpretatur *valde magis*, Glossæ Latino-Græcæ σφοδρῶς. Similia sunt *deperire* pro *valde perire*; *deparcus* pro *valde parco*, apud Tranquillum; *defœdus* pro *valde fœdo*, apud Cic. ad Att. *dequeri* apud Papinium, &c. Sed fortasse Paullus, vel Festus, saltem *demagis* non exposuerit *minus*, sed *nimis*. *Minus* tamen est etiam in MSto.

† MAGNUS primaria notione hominibus tribuitur, ac *magnatem* notat: unde in agnomen saepe transiit ut in CN. Pompeio & aliis. Deinde a viris ad res id vocabulum transiit. Proinde fit MAGNUS ab Heb. [Hebrew] *basman* (quod *magnatem* notat) rejecta quod saepe fit, priore syllaba. Id nomen quia in plurali *Dages* accipit (nam Ps. LXVIII. 32. dicitur *basmannim*) Latini pro duplici N, G & N substituerunt; uti etiam *agnascor* pro *annascor* (h. e. *adnascor*) dicunt, & *ignarus* pro *innarus*, & *ignavus* pro *innavus*: nam utrobique IN privativum in IG transiit, ob concursum sequentis N. MAZOCHIUS.

MAGUDARIS, μαγύδαρις, *semen silphii*, juxta Galenum, in Lexico Hippocratis; item Pollucem; etsi aliqui *radicem ipsam* sic dixerint, teste Dioscoride: vel *caulem*, ut Plinius accepit, atque etiam Priscianus: vel *succum*, ut Hesychius, tradit. Imo sic quoque dicebatur *diversa a silphio planta*, eaque non in Cyrenaica, sed Syria proveniens, ac succi expers: ut constat ex Theophrasto. Ac meminit ejus tel quoque Hesychius. *Cyrenaicam magudarim* intellexit Plautus Rudente:

Si tibi confidis forte multum magudarim.

Ac *vocem* quoque censeo esse *Cyrenaicam*, a qua regione *succus* ille, non nativus quidem, qui computruisset, sed jam arte præparatus, in regiones cateras advehebatur.

MAGUS μάγος, ab Hebræo [Hebrew], quod *meditabundos*, ac *in rerum cognitione occupatos* significat, a Rad. [Hebrew], quod est, *meditari*. Nam *magos* (ut Hieronymus scribit in Danielis cap. II.) *consuetudo & sermo communis pro maleficis accepit, qui aliter habentur apud gentem suam, eo quod sint philosophi Chaldæorum, & ad artis hujus scientiam reges quoque & principes ejusdem gentis omnia faciunt.* Abunde de *magi* voce agit Appuleius in Apologia, qua se defendit adversus eos, a quibus *magiæ* accusabatur. Docet autem, quanquam vulgo dicantur *magi*, qui incredibili cantaminum vi polient: tamen Persarum genti idem esse *magum* ac Latinis est *sacerdos*, ac *veram magiam* a Platone exponi Θεῶν θεραπείαν, eam Zoroastre, & Onomaze auctoribus esse nobilem, Zamolxi quoque cognitam fuisse, aliaque de quibus ipsum adi. Nec tamen putandum solis Persis fuisse *magos*: quando de aliis quoque gentibus idem testatur Lucianus in Longævis: Οἱ καλούμενοι Μάγοι, γένος τοῦτο μαντικὸν, καὶ θεοῖς ἀνακείμενον παρά τε Πέρσαις, καὶ Πάρθοις, καὶ Βακτρίοις. Porro Appuleianam illam de *Magis* sententiam refutavit Theodorus homo Christianus, quem Photius in bibliotheca scripsisse ait, βιβλιδάριον περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, καὶ τίς ἡ τῆς εὐσεβείας διαφορὰ, ἐν λόγοις τρισί. Vide de *magis* imprimis Cœlium Calcagninum, dialogo, qui inscribitur, Equitatio. Adi & Cœlium Rhodiginum, libro IX. cap. XXIII. item doctos interpretes in Matth. cap. II. & Barthium lib. LVIII. Adversar. capite IV.

MAIALIS quid sit, indicat hoc Varronis, lib. II. de R. R. cap. IV. *Castrantur verres commodissime anniculi: qua facto nomen mutant, atque e verribus dicuntur maiales.* Item cap. VII. *Equi demtis testiculis fiunt quietiores: & ideo, quod semine carent, ii cantherii appellati; ut in suibus maiales: gallis gallinaceis, capi.* Etymon legas in Glossis Isidori: *Maialis, porcus pinguis, quod Deæ Maiæ sacrificatur, matri Mercurii.* Sed aliis placet nomen esse ex eo, quia *maiales* fiant verribus *majores* ac pinguiores. [*quod mense Majo sacrificaretur.* vide *Aprilis*.]

MAIUS a *majoribus* dicitur, juxta Varronem in V. de L. L. Similiter Festus: sed alterum quoque etymon addit: *Majus mensis*, inquit, *in compluribus civitatibus Latinis ante urbem conditam fuisse videtur, qua ex caussa, utrum a majoribus, ut Junius a junioribus dictus sit: an a Maja, quod Mercurio filio ejus res divina Idibus fiant solennes*, &c. Utrumque etymon etiam adfert Macrobius, lib. s. Saturn. cap. XII. Sed utrum Maja hæc Mercurii fuerit mater, an alia ejus nominis Dea, valde veteres dissensisse docet: Imo aliquos non a *Maja* derivasse, sed *Deo Majo*, qui sit *Jupiter*. Nam *majus* idem ac *magnus*: unde *majestas*: de quo in *Magnus* dictum. A *Magnitudine* dicti videri possint *Maii*; ut avus maternus Virgilii, unde mater poëtæ *Maja*. Vulgo in vita poëtæ *Magus* legitur pro *Majus*, indeque fabula, avum maternum Maronis *magum* fuisse; ab eo poëtam didicisse artes *magicas*: his miranda illa fecisse Neapoli, quæ leguntur apud Arnoldum Abbatem Lubecensem, in Chronico Slavorum, lib. IV. c. XIX. Sed avum Maronis non *magum* dictum, verum *Majum*, argumento est, quod ab eo mater diceretur *Maja*: quomodo *filia Tullii* dicta *Tullia*, *Cornelii* vocata *Cornelia*, & ita in cæteris.

MALA a *mando*, ut *pala*, a *pango*, *vela* pro *vehela*, vel *vehiculum*: unde *velaturam facere*, apud Varronem. Festus: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum: unde velarii stipites in plaustro, & vectura, velatura.* Sic legit Clarissimus Salmasius Notis in Capitolinum, Maximinus duobus. Cujus scriptoris ver-

ba sic idem corrigit , pag. cclt. ex optimo codice: *Alvo siccis vehelis exhiberet* . Ubi vulgo *vehiculis* . *Vehela* a *veho* ; ut *loquela* , a *loquor* . Similiaque *fugela* , pro *fuga* Varroni apud Nonium . Etiam *suadela* , & *suada* dixere . Similiaque *custodela* , *sequela* .

MALA est *gena* . Julius Cæsar Scaliger recte censet esse contractum ex *maxilla* : nempe ea ratione , qua *ala* ex *axilla* contractum esse docet Cicero Oratoru ad Brutum , ut suo diximus loco . *Maxilla* autem vult esse a *maxula* , *maxula* a *maxa* , *maxa* a *maxa* , quo quid signetur , ingenue me fateor ignorare . Omnino autem de *maxilla* vir summus fallitur . Nam *maxilla* est a μασσάω seu μασσάομαι , quod est , *mando* , *manduco* . Geminum σσ abit in *X* , ut a πάσσαλος , *paxillus* , unde *palus* . [Μαθυῖαι , γνάθοι . Hesych.] Venit & in mentem , posse *maxilla* diminutivum videri a *mala* : nempe ut *mala* sit a Dorico μᾶλον pro μῆλον , quomodo Græcis *malas* dici , clare ait Pollux , lib. ii. cap. iv. §. xviii. Ubi & caussam nominis adfert . Ὠνόμασται δὲ μῆλα παρὰ τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ . ταῦτα καλοῦνται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι . *Malæ vero dictæ , quod floreant in vere ætatis . Hæ & genæ , & maxillæ vocantur* . Isidorus , lib. xi. cap. i. paullo aliter : *Vocata* , inquit , *mala* , *quod infra oculos promineant in rotunditatem , quæ Græci* μῆλα *appellant* . Censet *malas* dici , quia ob rotunditatem , *mali* speciem referant . Subjungit deinde , *sive quod sint super maxillas* . Quasi nempe *mala* sit a *maxilla* . Sed hoc pugnat cum eo , quod continuo subjicit : *Maxilla per diminutionem a malis , sicut paxillus a palo , taxillus a talo* . Nimis vero dure Nunnesius in Grammatistice , cui *mala* est a γάμφη , *maxilla* a γαμφηλη , quia nempe Hesychio γάμφαι & γαμφηλαὶ sint αἱ γναμφαὶ , sive αἱ γνάθοι· & γ in *L* commutari non sit omnino insolens .

MALAXO significat *mollire* , *subigere* , a Græco μαλάσσω , quod ejusdem notionis , unde μάλαγμα , *malagma* , fomentum quo apostemata molliuntur maturaque fiunt : quomodo usi Columella , Celsus , alii . *Malaxare malas* Laberius dixit , teste Gellio , lib. vii. cap. xvii. Et *philosophia commalaxat hominem* , ut , Nonio teste , loquitur Varro , Flexta , sive περὶ ἐπαρχιῶν . Ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν dicta μαλάχη herba . Plinius , lib. xx. cap. xxi. *E contrario in magnis laudibus malva est utraque , & sativa & sylvestris . Duo genera earum amplitudine folii discernuntur . Majorem Græci malopen vocant in sativis . Alteram ab emolliendo ventrem , dictam putant malachen* . Latinum *malva* ex Græco *malache* factum esse , scribit Varro , lib. iv. de L. L. Quod si placet , dicemus χ mutari in *V* consonum : quomodo a βραχὺς , est *brevis* . Sed quid prohibet , quo minus dicamus esse ab Æolico μάλχη pro μάλη . Nam μάλη est μαλάχη , juxta Hesychium . Vocatur & μολόχη , A in O verso , Athenæo teste lib. ii. qui eo Antiphanem , & Epicharmum usum docet . Ac fortasse Columella quoque usurpat Carm. de Horto :

Et molochen , prono sequitur quæ vertice solem .

Ita quidem citat in Thesauro suo H. Stephanus . Sed in editt. optimis *malache* invenimus : etiam ea , quam R. Stephanus edidit . A μαλάσσω quoque est μαλακὸς , *mollis* , unde *mæchus malacus* apud Plautum , Trucul. Act. ii. Sc. vii. & *cinædus malacus* . Mil. Act. iii. Sc. i. Ita enim ibi legendum esse constat ex veteribus codd. Idem Bacch. i. i. *malacum pallium* vocat *synthesin* , sive *vestem cænatoriam* , quia mollior fuit ac pretiosior , utpote sæpe purpurea aut coccinea . Duza tamen *malacum* non a *mollitie* dictum putat , sed a *colore malaches* sive *malvæ* . A μαλακὸς est μαλακία , *mollities* . Latini hinc *malaciam* vocant maris tranquillitatem . Cæsar , lib. iii. de bello Gallico : *Conversis in eam partem navibus , quo ventus ferebat , tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit , ut se loco movere non possent* . Usus quoque hoc pacto Aurelius Victor , cap. xxii. *Antium profecti sunt , ubi per malaciam maris anguis proxime Æsculapii fanum petiit* . Ita optime in Notis ad eum locum legit Andr. Schottus . [illegible] accepit Seneca , epist. lxvii. Uti & Plautus , Bacch. act. i. sc. i.

Quid est quod metuis , ne tibi lectus malaciam apud me suadeat ?

Ita recte emendavit Lambinus . Sed & *stomachi malaciam* , pro *languore & imbecillitate* dixit Plinius , lib. xxviii. cap. vii. Atque idem lib. xxiii. cap. vi. *malacias* in prægnantibus vocat *depravatum appetitum* , quo stomacho ob copiam erodentium humorum male adfecto , nunc hoc , nunc illud , sæpeque absurda , uti carbones atque alia appetunt . Græci κίττας sive κίσσας , hoc est , *picam* appellant : nempe a *varia ejus avis colore* . Ac verisimile sit Nævium etiam dixisse in Lycurgo : *Pallis , patagiis , crocotis , malaciis mortalibus* , ut in antiqua Veneta Pincii excusum video . Ut *pravum & varium affectum* taxet poëta , *quo mortales in vestibus luxuriant* . Aldina male habet *malatiis mortualibus* . A μαλακὸς , quoque est μαλακίζω , *mollio* , *malacisso* . Ubi apud Plautum , Bacch. act. i. sc. i. Bacchis adolescenti ait , *Malacissandus es* .

MALICORIUM , σίδιον , sive *cortex mali Punici* , ut Plinius ait , lib. xxiii. cap. vi. Nominis etiam caussam adfert . *Hic cortex* , inquit , *ex acerbis* (malis Punicis) *in magno usu . Vulgus coria maxime perficere illo novit : ob id malicorium appellant medici* . Sed simplicius dixeris ita vocari , quia *corio similis* sit ob duritiem & crassitiem .

MALLEUS , quasi *molleus* , a *mollendo* ferro : juxta Isidorum , lib. xix. cap. vi. *Malleus* , inquit , *vocatur , quia dum quid calet & molle est , cudit & producit* . [a *marra* , *marreus* , *malleus* ; vide *Marra* .] Sed est κατὰ μετάθεσιν a הלם , quod est , *contundere* , unde Jud. v. xxiv. הלמות , hoc est , *malleus* , Κατὰ μεταφορὰν *malleus* dicitur de *morbo jumentorum* . Nempe *ipsa appellatione vim cladis periculumque testante* : ut ait Vegetius , Mulomedicinæ lib. i. cap. ii. Nisi a Græcis potius . Nam μάλις *jumenti morbus , cum tussi* : teste Hesychio . Diminutivum est *malleolus* : quod ob similitudinem aliis accommodatur . Uti *malleolis* in vitibus , auctor Columella , lib. iii. cap. vi. his verbis : *Malleolus novellus est palmes innatus prioris anni flagello , cognominatusque a similitudine rei , quod in ea parte , quæ deciditur , ex vetere sarmento prominens utrimque , malleoli speciem præbet* . Et Plinius , lib. xvii. cap. xxi. *Solebat capitulatus utrimque e duro surculus seri ; eoque argumento malleolus vocatur etiam nunc* . Similiter Isidorus , lib. xvii. cap. v. qui Columellæ verba exscripsit . Transfertur quoque ad manipulos aut collectiones sparteas , forma quadam mallei ligatas , & pice aut sulphure illitas , & incensas : quæ in muros aut tecta conjici solent . Festus : *Malleoli vocantur , non solum parvi mallei , sed etiam ii , qui ad incendium faciendum aptantur , videlicet ad similitudinem priorum* . Nonius : *Malleoli sunt manipuli spartei , pice confecti , qui incensi aut in muros , aut in testudines conjiciuntur* . Idem illud Sisennæ adducit e quarto histor. *De quibus partim malleolos , partim fasces sarmentorum incensos supra vallum frequentes* . Meminit & Vitruvius , lib. x. cap. ult. *Sed ibi* (naves cum sambucis) *malleolis confixæ , incendio sunt conflagratæ* . Item : *Denique totam machinam candentibus malleolis & ballistarum plagis dissipaverunt* . Sed imprimis graphice eas depingit Ammianus Marcellinus , lib. xxiii. Cujus egregium locum aliorum testimoniis firmat & illustrat Justus Lipsius , lib. πολιορκητικῶν , Dialog. v. A *malleus* quoque est *malleator* , quomodo dicebatur , *monetarius* , quia *metallum malleo cuderet ac feriret* . Unde vetus inscriptio : SIGNAT SUPPOSTORES MALLIATORES MONETÆ CÆSARIS N. Ac Martialis lib. xii. ep. lvii.

Illinc balucis malleator Hispanæ
Tritum nitenti fuste verberat saxum .

Ubi quid *balux* sit , alibi diximus .

MALLUVIÆ , vas in *qua manus lavantur* : ut *pelluvia* , in *quo pedes* . Itaque *malluviæ* quasi *manuluæ* ; ut *pelluviæ* , quasi *pedeluæ* : illud χειρόνιπτρον , hoc ποδόνιπτρα vocant Græci . Quamquam paullo aliter hac de se Festus . *Pelvis* similiter quasi *pedeluis* a *pedum*

pedum lavatione dici scripsit Varro IV. de L. L. Sed hoc est a πέλος, quemadmodum suo loco dicemus.

Malobathrum, μαλόβαθρος vel μαλάβαθρον, e Syria in Græciam atque Italiam portabatur, unde *Syrium* appellat Horatius, lib. II. Od. VII. Nempe, ut Scaliger ait, exercit. CXLVI. §. II. non a *natalibus*, sed *officinæ loco*. Similiter *calamus aromaticus* a Græcis quidem κάλαμος Συριακὸς, a Romanis *Alexandrinus* dicebatur, quia ad illos e *Syria*, ad hos *Alexandria* apportaretur. Nascebatur *malobathrum* in Indicis paludibus, ut Dioscorides ait lib. I. cap. XI. Itaque *Indicam* esse appellationem arbitror: forte ex *tamalabrata*, quomodo *folium Indicum* ab Indis hodie vocatur. Alii ajunt, *malobathron*, Indis dici *bathron*, & crescere in loco Indiæ dicto *Malabar*: indeque formari vocem *malobathron*. De re ipsa vide Matthiolum ad Dioscor.

Maltha fiebat e pice liquida, & unguine, quod vocamus axungiam, vel sevum, item e calce minutatim superadjecta: ut plenius describit Palladius, lib. I. cap. XVII. Vide & Plinium, lib. XXXVI. cap. XXIV. Festus: *Maltha dicitur a Græcis pix cum cera mista*. Itaque Glossis vett. exponitur πισσόκηρος. *Ceræ* non meminit Palladius. Sed Pollux, lib. VIII. cap. IV. clare ait *maltham esse ceram, qua illinerentur judicum tabellæ*. Et Hesychio μάλθα seu μάλθη esse dicitur κηρὸς μεμαλαγμένος· unde & etymon cognoscitur. Nam μαλάσσω & μαλθάσσω, mollio: ut μαλακὸς, & μαλθακὸς, *mollis*. Ceterum apud Hesychium μάλθη, non solum exponitur *cera mollita*, sed etiam μαλακία καὶ τρυφερά. Ac similiter usi Latini. Nonius: *Maltas veteres molles appellari voluerunt a Græco, quasi* μαλακούς. *Lucilius*, lib. XXVII. *Insanum vocant quem maltam & feminam dici videt*. Hinc nomen *Maltini* format Horatius, lib. I. sat. II.

Maltinus tunicis demissis ambulat.

A *maltha* est *malthare*, hoc est, *maltha solidare*, & *conglutinare*. Usus Plinius, lib. XXXVI. cap. XXIV. *Quod malthatur, ades perfricatur ante*. Item vetus Juvenalis interpres in hoc poëtæ:

Quassatum & rupto poscentem sulphura vitro.

Ubi ait: *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare*.

†Malva si tribus syllabis efferatur, erit totidem syllabis litterisque ea Hebraeo מלוח *maluah*, quod legitur in Job XXX. 4. ubi major pars interpretum *Malvam* intelligi jubet. Nec quidquam prohibet, quin olim ante Masorethicam curam id vocabulum (amoto *Dages*, cumque *Vau* consona) ad Latinam pronuntiationem prorsus accesserit, ita ut *Malvah*, perinde ac Latina vox, efferretur. At Graecum μαλάχη ab Hebraeo longius abit: quod tamen in Hesychio syllabis duabus legitur: Μάλα (*) inquit . . . μαλάχη. Est & in Talmude Hierosol. cap. 6. de Sabbato מלבניקי *malvanike*, quod *Malva* exponitur, ut sit מלבא, *Malva* cum *Beth*. Mazoch.

Malum priori porrecta, a Græcis esse, recte ait Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Quippe est a Dorico & Æolico μᾶλον, pro μῆλον· quod non modo *pecus*, & *mamillam*, sed & *pomi genus* significat. Varro, lib. IV. de L. L. *Malum, quod Æoles dicunt* μᾶλον. At arbor ipsa, *malus* Græce μηλέα. Hinc *malus* navis nomen accepit; quod nempe *ex truncis arborum fieri solet; quas inter malus frequentissima*. Confirmat hanc rem, quod & generatim *arborem* pro *malo navis* dicat Juvenalis Sat. XII. Quare non audiendus Isidorus, lib. XIX. cap. II. *Malus*, inquit, *dictus, quia habet instar mali in summitate: vel quia quasi quibusdam malleolis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius elevantur*. Quod & apud Gyraldum, de Navig. cap. XII.

Malus ex μέλας, id est, *niger*, ut ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. X. Sane *nigrum* pro *malo* non semel legas apud poëtas. [Rectius a μέλεος, i. e. κακὸς, deducas.] Vel contractum ex μαλακὸς, hoc est, *mollis*: ut censet Jul. Scaliger Exercitat. CCC. sect. III. juxta quem proprie signet *imbellem*: ut Græce κακὸς ἀπὸ τοῦ χάζεσθαι. Vide quæ ad hanc sententiam firmandam adducemus in *Virtus*. Sed possis simplicius, atque eadem mente deducere a μαλερὸς, cui opponitur ἰσχυρόν. Nam Hesychius μαλερὰς φρένας exponit ἀσθενεῖς. Vel etiam a μαλὸς, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum ex ἀμαλὸς, quod idem est ac ἁπαλὸς, sive ἀσθενὴς, eodem Hesychio teste. Unde ἀμάλλας, vel potius ἀμαλοῦς, quod ἀσθενεῖς exponitur. Et ἀμαλδύνω, vel ἀμαλάπτω, *corrumpo, destruo*. Vel, quod simplicissimum fuerit, *malum* est ab Hebræo מעל, quod est, *malum, prævaricatio, defectus, mendacium*; a Rad. מעל, *prævaricari, mentiri*. Ἀμαλὴ vero & μαλερὸς, de quibus diximus, sunt ab אמולה, quod notat *infirmum, debilem*.

†Malus & Malum ex עמל *amal*, *molestia, malum*; absorpta gutturali. Mox a Malum fit Molestia, vocali prima per O reddita, more Syro, ac producto vocabulo. Mazochius.

Mamma, pro *ubere*, a μάμμα, quod vett. Græcis significabat *matrem*: ut scribit Aristophanes Grammaticus apud Eustathium. Atque ita accipi videtur apud Plautum, Mostellaria, Act. I. sc. IV. & Persium, sat. III. Nec mirabitur quisquam, *mammæ*, hoc est, *matris* nomen tributum *uberibus*; qui cogitarit ea esse, *fontem sanctissimum corporis, generis humani educatorem*: ut scite appellat Favorinus apud Agellium, lib. XII. cap. I. Est vero *mamma*, ab אם, *mater*, vel ab infantibus *matres* appellantibus *ma*, sive syllabæ ἀναδιπλώσει *mama*, seu *mamma*: quemadmodum & simili ἀναδιπλώσει *pater* ab iis vocatur *tata*: & *cibus*, *papa*, vel *pappa*: unde *papare* seu *pappare*, apud Plaut. Epid. Act. V. sc. II. & Pers. Sat. III. Itidem puerilis vox est *bu*, quando *potum flagitant*: inde *bua* pro *potu*. Complexus hæc Varro, Cato, sive de liberis educandis, apud Nonium: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent, matrem mammam, patrem tatam*. A *mamma* est ὑποκοριστικὸν *mamilla*; ut a *pupa*, *pupilla*; a *Domitia*, *Domitilla*, &c. Fallitur Isidorus, lib. XI. cap. I. & cum eo Fungerus, cum *mamillas*, quia rotundæ sunt, a *mala* dici censent, quasi *parvas malas*. A *mamillarum* autem similitudine dicta *ficus mamillana*, Plinio teste, lib. XV. cap. XVIII. Græca item appellatione similiter, *mala orthomastica* vocantur; quia referunt ὀρθὸν μαστὸν, *erectam mammam*. Plinius, lib. XV. cap. XIV. *Mammarum effigie orthomastica mala*. A *mamma* quoque est *mammosa*, & *mammeata*: illo utitur Lucretius, lib. IV. hoc Plautus, Pœn. act. I. sc. II. Apud eundem Plautum Curcul. act. III. parasitus confingit regionis nomen, quam *Unomammiam* dicit, forte *Amazonum* signans *regionem*. Nam & Titianus similiter *Amazonas unimammas* vocavit: quemadmodum scribit Servius ad illud Virgil. II. Æneïd.

At medias inter cædes exultat Amazon,
Unum exerta latus pugnæ.

Secutus autem Titianus eos, qui *Amazones* sic dici putarunt ab α στερ. & μαζὸς, id est, *mamma*, quod *dextram mammam sibi adurendam curarent*, quo ad pugnam essent expeditiores: quemadmodum scribit Justinus, lib. II. At alias quoque nominis hujus caussas apud Etymologum videre potes.

†Mamers Oscis (id est Etruscorum generi) dicebatur (teste Festo in *Mamertini*) qui Latinis erat *Mars*. Equidem non dubito quin Maas sit a Chald. verbo מרס *meras*, quod *conterere, contundere*, notat, ac praeterea *agitare ac miscere susque deque omnia*. Ad haec מרס *meres* & מרסנא *marsena* nomina propria magnatum regum Persiae sunt in Chaldaeo libri Esther cap. I. 14. quae non secus ac Italiae *Mars* a Chald. verbo supra adscripto oriuntur. At Oscum Mamers habet praeterea M servile ab initio, quod participio formando servit. Aut vero erit ab Hebr. מרץ *maras*, quod in *Niphal* est *acrem* aut *vehementem esse*, quod est Martis peculiare, ut θοῦρος

(*) *Nisi vero in Hesychiano isto* Μάλα *inter* Α & Η *olim Digamma Aeolicum intercesserit, ita ut fuerit* Malva *ipsissimum Latinorum ex Hebraeo sumptum*.

θοῦρος Ἄρης &c. Idem verbum in *Hiphil* est *acrem* & *robustum efficere*, cujus participium est מגריץ, *manros*; unde transposita secunda vocali, exsilit ipsum Etruscum *Mamers*, is nimirum deus, qui ad pugnam acuit. De Mamers conferantur dicta ad Tab. Heracl. pag. 548. num. 119. Ab eo *Mamers* deinde contractum fuit Latinorum *Mars*: nisi vero hoc ἀπίστως fit ab una ex prædictis radicibus. Haec aptius aliquanto exposuimus in comment. ad Tabulas Heracl. Collectaneo X. Mazochius.

†Mammon Punicum nomen est, teste Augustino, quod non dubito quin ex Hebr. המון *hamon* (quatenus opes, copiam, divitias notat) venerit, praeposito *Mem* formativo: ut primitus *Mahamon* fuerit, deinde per κρᾶσιν *Mamon*. Atque hoc verum est etymon, non illud Drusii ex אמן *confidere*, quod in lucro & opibus spes reponatur. Nec etymologiae ceterae (quas copiose Buxtorf. in Chald. lex. in Rad. כמן ex antiquis affert) cuiquam se probaverint. Utitur hoc voce Christus Mat. VI. 24. & in Luca pluries. Mazochius.

Mamphula aliquibus a מן, hoc est, *manna*, venire placet. Sed assentio doctissimo socero meo Francisco Junio, qui in Levitici vt. 24. censet esse ab Hebræo נפל, quod est *cadere*: sive Chaldæo נפל, quod idem notat. Favent enim huic sententiæ verba Festi, e Verrio scribentis: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante quam percoquatur, decidit in carbones cineresque.* Eo, ut ibidem Festus testatur, usus est Lucilius, versibus istis, prout eos legit Scaliger:

> *Pistricem validam si nummi suppeditabunt,*
> *Addas* ὀπωπλιορον, *mamphulas quæ sciat omnes.*

Sed quod ibidem Scaliger censet, *mamphula* in Hebræorum commentariis esse *mancipem pistrinorum*, ac, ut multa alia Syriaca, ita hoc a Græco fonte venire; puta a μονοπώλης: id, puto, ab etymo antea allato dimovere non debet, quando satis liquet, Lucilio hic non *pistricem*, sed *opus pistorium* signasse: nec *pistrinorum* duntaxat, sed etiam *aliorum erant monopolia*: eoque *mancupibus pistrinorum* a *pistorio hoc opere* nomen fuisse magis fit verisimile.

†Mamphularum idem esto judicium, ac de Amavaalis: utrumque enim Orientalis originis est, sed neutrum continuo Tuscum, quia utrumque ἀπίστως per Syros Judaeosve extremis reip. temporibus advectum fuit. Sed proderit tamen Festi de *Mamphulis* locum illustrasse. *MAMPHULA appellatur panis Syriaci* (quae Judaica erant, Romani Syriaca γενικῶς appellabant) *genus, quod, ut ait Verrius, in clibano antequam percoquatur, DECIDIT in carbones cineremque.* Haec ultima etymon *Mamphulae* complectuntur a נפל *naphal*, *decidit*; neque tam rei, quam nominis definitionem complectuntur, docentibus Judaeis, quid *Mamphula* ex vi vocabuli indicaret. At rei definitionem si quaeris, *Mamphula* est ἐγκρυφίας, sive *panis subcinericius*, cujus multa in Biblits mentio. Panis erat subitarius, ac facile in omnes horas parabilis. Illud Festi *percoquatur* impersonaliter accipio: nam antequam panes in furno percoquendos ponerent, helluones frustum farinae subactae in prunas conjiciebant, ac sic latrantem stomachum offa placabant. At vero si τὸ *percoquatur* uti personale acceperis, sensus erit, *mamphulam* esse panem, qui ex furno semicoctus extrahitur, atque in carbones projicitur percoquendus. Atqui hoc videtur ineptum; nam si ea sit vera *mamphulae* definitio; vix ulla erant diversa mamphularum genera: cum tamen in versibus Lucilii, quos subjicit Festus, commendetur pistria, *mamphulas quae sciat omnes*, i. e. varia mamphularum genera, quae potissimum ex condimentorum diversitate exsistebant. Huc pertinet Talmudicum מנפול *manphol*, quod non recte Scaliger ad Festum, & inde credo Buxtorfius putant factum ex Graecorum μονοπώλης: nam Talmudici, fatente Buxtorfio, accipiunt de ἀρτοπώλῃ. Ergo Talmudicum *Manphol* est *pistor*, sive qui Lucilianas *mamphulas* conficit venditque. Mazochius.

Mamphur, ut Festus describit, *appellatur loro circumvolutum mediocris longitudinis lignum rotundum; quod circumagunt fabri in operibus tornandis.* Quem ad locum sic ait Scaliger: *Quod est sucula in machina tractoria, id mamphur in torno. Græcum est* μανοφόρον, *quia circumvolutum habeat lorum, ut collum monile, quod* μάννον & μάννος, *vocant Græci.* Sane μάννον quoque dici τὸν περιτραχήλιον κόσμον (monile vocant Latini) auctor est Pollux, lib. v. cap. vi. ac Scholiastes Theocriti in Idyll. xi. [μόννος MS.]

Manacus legere est apud Vitruvium, lib. ix. cap. viii. *Circinatio circuli menstrui agatur, qui manacus dicitur.* In Florentina anni ciↃ cccc. xcvi. & altera anni ciↃ Ↄ. xxii. cum adspiratione *manachus* scribitur: unde quidam *monachus* cuderunt. Turnebus, lib. xx. cap. aii. nec *manacus*, nec *manachus*, vel *monachus* legendum censet, sed *menæus*, hoc est, μηναῖος, cujus Theo quoque meminit in Ptolemæum. Sed nihil mutandum. Nam Vitruvius, ut vidimus, vocat *menstruum circulum*: a Dorico μὰν pro μὴν, dici μανακὸς, ut a μὴν μηνιακὸς, nihil prohibet. Josephus Scaliger tamen commentariis in Ætnam deducere mavult a μάνη pro μήνη, quod *Lunam* notat: ac dicit esse *orbitam Lunæ*, sive *lineam Eclipticam*. Eam Tarentina voce a veteribus Latinis dictam *manacum* a μαναῖος, quomodo Illyrienses Βαρδιαῖοι dicti ab iisdem *Bardiaei*. Sed quis concedat summo viro, *lineam Eclipticam* esse quam *orbitam Lunæ*, vocat Severus, Vitruvius autem *circulum menstruum*? Nec enim Luna per *Eclipticam* incedit. Quare Philandro subscribimus, cum Bernardino Baldo, quibus *manacus* est *circulus, quo umbræ præter æquinoctialem æstivam & hybernam, de quibus tradidit, deprehenduntur, cujus diameter est lacotomus.* Intelligunt hoc, qui Gnomonicen attigerunt. Idem Scaliger ad Ætnam, itemque ad Culicem, scripsit, a *manacus* addito Arabico articulo *AL*, *calendarium* vocari *almanac*, eadem nempe ratione, qua liber Ptolemæi, dicitur *Almagesto*, ὁ μεγίστη πραγματεία· & *alchymia*, χυμεία· & *alchymista*, χυμιστής· & *alembic* a Græco ἄμβιξ apud Dioscoridem; atque ut idem Scaliger in notis ad Eusebium ait, Mahumedis lex κυρίως, ἀλκοράν. Sed de voce *almanach*, non subscribo Scaligero: est enim totum Arabicum ex *al* & *manach*, quod ab Hebræo מנה, id est, *numerare*. Ut *Almanach* sic dicatur, quia *in eo dierum omnium numerus annotatur*: unde Græcis ἐφημερὶς vocatur. Hæc nisi pro certis haberem, deducerem ab *AL*, & Dorico μάνα. Quamquam & aliæ aliorum sunt super ea voce sententiæ. Sane H. Stephanus vult esse purum putum Germanicum, ac originem capere ex eo, quod Germani fastos suos ordiri soleant hoc pacto: *Als man nach der geburte Christi unsers Seligmachers gezehlt hat*, 1530. aut 1580. &c. Vide eum lib. de suspecta Latinitate, pag. 328. & 329. Est & vir eruditus mihique amicissimus, qui existimabat ex eo dici quia doceat *al mane*, hoc est, *omnes Lunas*, siva *quamvis Lunæ faciem*. Sed ut penitus Arabicum censeam, facit, quod Arabas non χθὲς ἢ πρώην, sed multis abhinc seculis voce *almanac* usos esse, cognoscere sit e Porphyrio apud Eusebium. Verba ejus sunt: Τὰς δὲ εἰς δυνάμεις τροπὰς καὶ τὰς ὡροσκόπους, καὶ τοὺς λεγομένους κραταιοὺς ἡγεμόνας, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς λεγομένοις Ἀλμενιχιακοῖς φέρεται.

Manare, vix dubito, quin κατὰ μετάθεσιν sit a Græco νᾶμα, quod Hesychius interpretatur χεῦμα, ῥεῦμα. Unde Aristoteli χώρα ναματώδης, *locus riguus*. Est vero νᾶμα a νάω, quod est *fluo*, *scaturio*; uti νᾶμα, *fluentum*, *scaturigo*. [μανύσας, τὰς λάταγας Hesych.] Festo tamen placet *manare* esse a μανὸν, quod est, *rarum*. *Manare*, inquit, *dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit, quod ex Græco trahitur, quia illi non satis solidum* μανὸν *dicunt*. Etiam *manare solem* dicebant. De quo ita ibid. Festus. *Manare solem, tunc solitos esse antiquos dicere, ait Verrius, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent: atque ideo primum diei tempus mane dictum.* A manando, *aquæmanale*, dici sensit Varro, lib. ii. de vita

vita populi Romani: sed potius inde nomen, quod *eo aqua manibus affundatur*. De quo vide quæ in *Aqua* fuse diximus. At vero a *manando* dictus *fons manalis*; quomodo *vocabatur ab auguribus puteus perennis*, Festo teste: ad quem plura de hoc Scaliger. Forte & hinc nomen *manali lapidi*: de quo ita ex Festo Paulus: *Manalem lapidem, putabant esse ostium orci, per quod animæ inferorum ad superos manarent, qui dicuntur manes*. Sed si *manalis lapis* erat *orci ostium*, uti hic dicitur, quis dubitet, quin id nomen sit a *Dis manibus*? Subjungit deinde Festus: *Manalem etiam lapidem vocabant petram quandam, quæ erat extra portam Capenam juxta ædem Martis, quam cum propter nimiam siccitatem in urbem protraherent, insequebatur pluvia statim: eumque, quod aquas manaret, manalem lapidem dixere*. Meminit & *ejus lapidis* Varro de vita populi Romani l. II. *Urceolum aquæmanale vocamus, quod eo aqua in trulleum effundatur; unde Manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc movetur, cum pluviæ exoptantur*. Ita hic locus apud Nonium legendus ex restitutione Scaligeri. Meminit & Fulgentius Planciades de prisco sermone, ubi ex Labeone (quem disciplinas Hetruscas Tagetis & Bacidis quindecim voluminibus explicasse scribit,) hæc verba adducit: *Fibræ jecinoris sandaracei coloris dum fuant, manales tunc verrere opus est petras*. Quod deinde ita Planciades explicat: *Hoc est, quas antiqui solebant in modum cylindrorum per limites trahere pro pluviæ commutanda inopia*. Ubi recte in postrema editione, quam Jos. Mercerus dedit, pro *per militer* editum est *per limites*.

MANCEPS, quasi *manuceps*, quia *manu capit*. Nam manu sublata significabat se pluris esse licitatum. Iis quippe publica locabantur, qui in licitatione majorem pecuniæ summam sublato digito datis prædibus spopondissent. Quam nominis caussam etiam adducit Guilielmus Fornerius, lib. I. Select. capite XX. Ac præit hac parte Festus, his verbis: *Manceps dicitur, qui quid a populo emit conducitve, quia manu sublata significat se auctorem emtionis esse qui idem præs dicitur, quia tam debet præstare populo quod promisit, quam is, qui pro eo præs factus est*. Vide & de iis Asconium in Verr. I. Quemadmodum vero *manceps* quasi *manuceps*; ita *mancipium* dici tradunt quasi *manucapium*. Unde Festus continuo ante verba proxime allata: *Mancipium dicitur, quod manu capiatur*. Ita enim ibi emendo: ubi vulgo *Manceps*: quod si retinere malis, pro *capiatur* lege *capit*, cum Scaligero. *Mancipium* dici, quod ab *hostibus manu caperetur*, etiam legere est lib. IV. in fin. ff. de sta. hom. item Varronem, lib. V. de L. L. & Donatum, in Ter. Adel. Act. II. sc. I. Hæc & caussa fuit, cur eum liberarentur potestate, e *manu* solenni ritu *emitterentur*; unde & dicta *manumissio*, teste Festo in *Manumitti*, & Isidoro lib. IX. cap. IV. Ulpianus tamen a *manu* id est, *potestate*, videtur deducere, lib. IV. de Justit. & Jur. Quibus potior videtur ἐτυμολογία prior, hi objectant ritum ἀντίστροφον. Nam veteres plurimum unumquodque eo, quo actum erat, modo in contrarium acto dissolvebant, ut pluribus probat Fornerius, lib. I. Rerum Quotidianarum. Sed etsi hoc lubens agnoscam, tamen mihi videtur *mancipium* potius esse a *manceps*: ut *dominium* a *dominus*. Sane non *mancipium*, primario sumitur pro servo; sed notione generaliori pro *cujusvis rei dominio*, seu *jure proprietatis*. Lucretius, lib. III.

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

Seneca, epist. LXXIII. *Fortuna nihil dat mancipio*. Hinc res *mancipi*, quæ alium possunt acquirere dominum: *res nec mancupi*, quæ abalienari non possunt. Estque *mancupi* genitivus κατὰ συγκοπὴν, pro *mancupii*; non autem adjectivum ἄπτωτον, ut Grammatici nugantur. *Manceps* similiter, qui proprio jure aliquid possidet. Tertull. Apol. capite XI. *Imprimis quidem necesse est concedatis, aliquem sublimiorem Deum, & mancipem quendam divinitatis qui ex hominibus Deos fecerit*. A *mancipe* quoque est *mancipo*, hoc est *summitto*, *proprium reddo*. *Mancipatio* ipse abalienandi actus, & velut simulacrum venditionis in rebus, quæ *mancipi* dicebantur. Fiebat ea abalienatio, Tullio teste, vel per nexu traditionem, hoc est, per æs & libram; vel per jure cessionem: quam rem plurimis ex primo Institutionum Caji explicat Boëthius, in Topica & ex eo, præter alios plurimos, Cælius Calcagninus, ad Tit. de verb. & rerum signif. p. CCCLIV. Vide *Libripens*.

MANCUS a Nonio exponitur *debilis*, & Ciceronis hunc locum e III. de Finibus adfert, ubi ad *res inanimas* transfertur: *Qui mancam fore putaverunt sine aliqua accessione virtutum*. Sed proprie ita dicitur, qui *manu debilis* est, unde & nomen. Ulpianus, lib. XII. §. si quis. D. de ædilit. edict. *Si imbecillitate dexteræ validius sinistra utuatur, non scævas, sed mancos dici*. Ovidius, III. Fast.

Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior, irata Pallade mancus erit.

Ab hac voce, qui Latinis *scæva*, Italis *mancino* vocatur: etsi aliud *scævam* esse, aliud *mancum*, ex superioribus Ulpiani verbis liquet. Ab eadem, qui Latinis *claudus*, Belgis *mank* vocatur; etsi aliud longe Latinis *mancus* proprie sonet: cum hoc ad *manum*, *claudus* ad *pedem* referatur. Sed Belgæ generalem ejus vocis usum secuti: quo *membro aliquo captum* signat. Quemadmodum vero Latinis proprie differunt *mancus* & *claudus*; ita Græcis κυλλὸς & χωλός. Conjungit hæc duo Matth. XVIII. 8. Idem Matth. cap. XV. enumerat hæc quatuor hominum genera quæ Christus sanarit, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλούς· eosdem eopse ordine, uti docti viri observarunt, ante nos, conjungit Plautus Mercatore, hoc versu:

Ad mandata, claudus, cæcus, mutus, membris omnibus captus, ac debilis.

Ubi *membris omnibus captum*, *debilemque eum* vocat qui Græcis una voce κυλλὸς, Latinis *mancus* dicitur. Sed Isidorus lib. X. compositum esse arbitratur: *Mancus*, inquit, *manu ancus*, *vel manu cassus*. Etiam Glossæ Philoxeni: *Ancus*, *mancus*, κυλλὸς, λορδός. Hoc si placet, proprie *mancus* dicetur a *vitio cubiti*, qui Græcis est ἀγκών. Hinc enim *ancus*, de quo alibi.

MANDO, sive primæ sit, sive tertiæ, dici putatur quasi *manudo*. [μασάω, μασάομαι, *mando*.] Nam & in dandis accipiendisque mandatis manum invicem dare mos erat: qua ratione *mandare* erit ἐγχειρίζειν & qui comedit prius manudedit, sive præbuit ori suo cibum, aut manu aliena accepit. Becmannus *mandere* putat esse ab ἔδειν. Nam hinc esse μάνδειν, inde *mandere*. Sed hæc magis probari possent, si μάνδειν diceretur. Si Græcum est, potius sit a μάσσω, *subigo*, *depso*, *pinso*. Gloss. *mando*, μασῶμαι. [μάσσω, μάζω, μάνδω, unde *mando*.] Μασάζειν pro eo & Nicander dixit. A *mandare* est *mandibula*, seu *mandibulum*, qua ratione, a *vertere* est *vertibula*, ac *vertibulum*; a *decipio*, *decipula*, ac *decipulum*. Utroque enim hæc modo efferuntur. Non igitur audiendus Isidorus, lib. XI. cap. I. ubi *mandibula* ex *maxilla* factum putat. Ab eodem est verbum *manducare*: de quo adferam illustrem locum Diomedis, lib. I. *Manduco, manducavi, proprie est, quod Græci dicunt μασσῶμαι, hoc est identidem quod mando. Ideoque Probus negat recte dici, piscem, vel aliud tenerum quid manduco, sed potius edo, quod significat ἐσθίω. Manducatur autem, quod denti reluctatur. Nam cum dicam edo, quid faciam, ostendo, sed & qualiter faciam. Veteres tamen & in edendi significatione manduco dixerunt*. Hæc Diomedes. A *manducando* dicti sunt *manducones*, & *manduci*, qui aliter *comedones* vocantur. Onomasticon, *Manduco*, φάγος. *Manducus*, ἀδδηφάγος. Μορμολύκειον quoque, quod in ludis ac præsertim Atellanis, circumferebatur, ab eodem fonte *manducus* dicebatur, propterea quod terriculamentis hujusmodi magnos dentes ac voracitatem tribuerent: Sic *manduci* voce usus Plautus, Rudente, Act. II.

Act. II. sc. VI. Hujusmodi terriculamenta erant *Pytho*, & *Lamia*; unde Lucilius, lib. XXX.

Illo quid fiet Lamia, & Pytho, oxyodontes.

Belgæ quoque simile terriculamentum vocent *Liis met de lange tanden*, quod nihil aliud est, quam *Elisabetham ὀξυόδοντα*. Vide Scaligeri conjectanea.

MANDRA locus in quo porci includuntur: ut interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes in illud Sat. III.

. . . . *Stantis convicia mandræ*. [ἀνδήρα.]

Sed non porcorum tantum est, sed etiam jumentorum: ut indicat hoc Martialis, lib. V. epigr. XXIII.

Vixque datur longas mulorum vincere mandras.

Nimirum universe *stabulum* notat. Atque a Græcis acceptum; non a *manendo* dictum. Hesych. Μάνδραι, ἱερά, φραγμοί, ὑλαί, σηκοί, βοῶν καὶ ἵππων. Gloss. Cyrilli. Μάνδραι θρεμμάτων, *caulæ*. Μάνδρα αἰγῶν, *caprile*. B. Basilius *stabulum* id, *in quo natus Christus*, appellat μάνδραν. Vide & LXX. interpretes, II. Paral. cap. XXXIII. & Nicetam Choniatem, lib. II. fol. lxxx. Κατὰ μεταφορὰν vero ad alia transfertur. Ut ad *calculorum* sive *latrunculorum ludum*. Sic Martialis:

Mandris & vitreo latrone clausos.

Et similiter apud Lucanum in Panegyrico:

Ut citus & fracta prorumpas in æquora mandra.

Etiam pro *cœnobiis* ponitur. Nempe, quod monachi in eremis olim viverent. Hanc causam adfert Alciatus, in l. ult. C. de trin. & fid. cath. Sed rectius statuitur, ut *ovile* dicitur pro *Ecclesia Christi*: sic & *mandra* posuisse pro *monasterio*, tanquam *in quo sint oves Christi*. At quia *mandræ monachorum* esse solent *in locis selis & desertis* vel *latebrosis*: inde *mandræ* pro *latebris*, ac *dolis*. Gloss. Isidori: *Manda* (leg. *Mandra*) *deceptio*, *fraus*. Atque inde ibidem: *Mandratur*, *cavillatur*. Nempe quia *cavillantes κρυπτικῶς* loquuntur. A *monachorum mandris* est *archimandrita*, ἀρχιμανδρίτης, *mandræ* sive *cœnobii præfectus*. Quomodo *archimandrita* vocatur *Willigesius Elector Moguntinus*, in vita S. Adelberti, apud Surium, Tom. II. Usi & ea voce Leo Papa, Prosper, Justinianus, alii. Vulgo *Prior* dicitur, aut *Gardianus*. Femininum est *archimandritis*. Onomasticum vetus: Ἀρχιμανδρίτης (leg. ἀρχιμανδρῖτις) *abbatissa*.

MANDRAGORAS, μανδραγόρας, aliquibus dici sic placet a μάνδρα, quia crescat *juxta mandras*. Sane περὶ τὰ ἄντρα provenire etiam a Dioscoride scriptum. Sed posterior vocis pars quæ erit? an ἀγορεύω, ut in Πυθαγόρας· qui sic dictus, quia *non vera minus quam Pythius profari crederetur a discipulis*: unde illud αὐτὸς ἔφα. Si id placet ita *mandragoras* dicetur, quia *indicio sit*, *in proximo esse mandram*, *vel speluncam*. At neutiquam audiendi, qui deducunt ex Belg. *man*, id est *vir*; & *dragen*, id est, *ferre*; q. d. *virigerum*. Nempe quia ἀνθρωπομόρφου quodammodo: unde & impostores, ut melius referat hominem, ad utriusque sexus imaginem figurare magis solent, postea arenæ calidæ imponere, postque dies aliquot educere, ut e terra sic nasci videatur. Vide de hac fraude, eos, qui stirpium historiam tradiderunt.

MANE a *manus*, id est, *bonus*, vel *clarus* seu *lucidus*, rectius deducitur, quam a *manando*, vel *dis manibus*, vel Græco μανὸς pro *raro*. [μανὸς, ἀραιός. Hesych.] Varro, lib. V. de L. L. *Mane*, *quod tum manat dies ab Oriente. Nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum. Ad cujusmodi religionem Græci quoque, cum lumen adfertur, solent dicere φῶς ἀγαθόν*. Festus: *manare solem tunc solitos esse antiquos dicere, ait Verrius, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, atque ideo primum diei tempus, mane dictum. Quamvis magis id dicitur, quod manum, bonum dicebant, a mane, id est, mature, quod id bonum est, quod maturum est: unde & matuta dicta quoque videtur mater*. Macrobius, lib. I. Saturn. cap. III. *Inde* (a diluculo) *mane, cum dies clarus est. Mane autem dictum, aut quod ab inferis, id est, a manibus exordium lucis emergat; aut, quod verius mihi videtur, ab omine boni nominis. Nam & Lanuvini mane pro bono dicunt, sic ut apud nos quoque contrarium est immane: ut immanis bellua, vel immane facinus, & hoc genus cetera, pro non bono*. Servius quoque in I. II. & III. Æn. deducit similiter a *manus*, id est, *bonus*. Item Nonius, cap. I. Adhæc Isidorus, lib. V. Originum, cap. XXX. Sed addit hic: *Alii mane existimant vocari a manibus, id est, a diis; quorum conversatio a luna ad terram est. Alii putant ab aëre, quia μανὸς, id est, rarus est, atque perspicuus*. In hocce veterum dissensu maxime, ut dixi, adlubescit, ut ita dicatur, quia sit *optima diei pars*. Vide Senecam, epist. CIX. & De brevitate vitæ. A *mane* est prænomen *Manius*, quod *mane nasceretur*; uti *Lucius* ab *exoriente luce*. Ab eodem est *manicare* posterioris seculi verbum, quod significat ὀρθρίζειν. Sane Lucæ cap. XXI. vetus interpres ὤρθριζε transtulit *manicabat*, quod Laurentius Valla in suis ad eum locum notis ait esse verbum sibi inauditum. Sed utitur eo etiam vetus Juvenalis Scholiastes in Sat. V. Augustinus item, & Patrum alii.

MANEO, a μένω. A *maneo*, est frequentativum *manto* pro *manso*, ut *pulto* pro *pulso*. Usus Plautus, Mostellaria, act. I. sc. II. & Pseud. act. I. sc. III. & Cæcilius apud Festum & Nonium in *manto*. Putat quoque Alciatus autorem Ithyphallici carminis scripsisse:

Mantes hic licet, ut libenter ires.

Sed recta est Scaligeri emendatio:

Mandes hic licet, ut lubenter ires.

Quia vero *manere* dicerent pro *cubare*, inde est, quod *mansiones* dixere loca, ubi iter facientes noctu quiescerent. Unde videas apud Plinium & alios itinera *mansionibus* distingui. Græci σταθμοὺς dicunt. Definiebatur autem *mansio*, ut plurimum, viginti millibus passuum. Tantum enim diurnum viatoris iter censebant. Variabat tamen ea res, quia viæ aliæ aliis commodiores. Apud Plinium etiam memorantur *mansiones camelorum*: quæ distinguebantur ταῖς ὑδρεύμασι, sive *aquationibus*. Nam in aridis atque incultis locis putei erant, ad quos cum deventum esset, cameli aquabantur. Atque his aquationibus itinerum intervalla in camelis distinguebant. A *maneo* sunt *emineo*, *immineo*, *promineo*. Quæ tamen aliqui malunt venire a *minis* sive *altitudine ædificiorum*: idque quia *maneo* habeat *mansi*, unde *emansi*, *remansi*; ista faciant *eminui*, *imminui*, *prominui*. Malim dicere composita, quæ *a* in *i* mutant, recedere ab ἀναλογίᾳ simplicis.

†MANEO non a μένω est, sed borum utrumque est a מחנה *Mahaneh* (at contracte *Maneh*) h. e. *Mansio*. A *Maneh* autem propius *Maneo*, quam μένω abest. Ipsum vero מחנה est a חנה, quod Hebræis atque Chaldæis est *diversari*, *castrametari*, & *manere*. MAZOCHIUS.

MANES nunc proprie dicimus, nunc per metonymiam continentis. Proprie sic vocantur *animæ defunctorum*. Μετωνυμικῶς autem accipitur pro *inferis*, hoc est, *loco*, *quo animæ continentur*. Priori modo ait Maro:

. . . . *Manesque vocabat*
Hectoreum ad tumulum . . . .

Item:

Id cinerem aut manes credis curare sepultos?

Pro loco vero capit, cum dixit:

. . . . *manesque profundi.*

Item:

. . . . *Hæc manes veniat mihi fama sub imos.*

[ex Græco ἀμενὴς, iidem qui ἀμενηνοὶ, *quomodo mortui appellantur*.] Sed qui proprie *manes* sint, & unde sic dicantur, ne inter veteres quidem satis convenit. Festus de eo sic scribit: *Manes Dii ab auguribus invocantur, quod ii per omnia ætherea terrenaque manare credebantur: item Dii superi atque inferi dicebantur: quos ideo invocabant augures, quod hi existimabantur favere vita hominum*. Sed fusius veterum de eo dissensum exponit Servius in III. Æn.

Æn. *Manes*, inquit, *sunt illo tempore animæ, quæ de aliis recedentes corporibus, nec dum in alia transierunt. Sunt autem noxiæ, & dicuntur κατ' ἀντίφρασιν. Nam manum bonum est. Unde & mane dictum est. Similiter etiam Eumenidas dicimus, parcas, bellum, lucum. Alii manes a manando dictos intelligunt. Nam manibus* (In veteri libro est *animabus*) *plena sunt omnia inter lunarem & terrenum circulum, unde & defluunt. Quidam alios manes, alios deos infernos dicunt: plurimi deos cælestes ut vivorum, ita manes mortuorum tradiderunt. Alii manes nocturnos esse ejus spatii, quod inter cælum terramque est, & idem humoris, qui noctu cadit, potestatem habere: unde mane quoque ab iisdem manibus dictum.* Est de diis Manibus illustris locus Appuleii, lib. de Deo Socratis, quem apponam: *Spiritus dæmonum est, animus humanus exutus & liber stipendiis vitæ suæ corpore abjuratis; hunc vetere Latina lingua reperio Lemurem dictitatum. Ex hisce ergo Lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris: qui vero propter adversa vitæ merita, nullis bonis sedibus in certa vagatione, seu quadam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterum noxium malis, hunc plerique larvam perhibent. Cum vero incertum est, quæ cuique eorum sortitio evenerit, utrum Lar sit, an Larva; nomine Manium Deum nuncupant, & honoris gratia Dei vocabulum additum est.* Ubi pro *Manium Deo*, malim *Manem Deum*, cum J. Lipsio, lib. primo Physiologiæ Stoïcæ, dissertatione XVIII. [*Μὴν Phrygum deus*. vide Sch. Luciani. unde *Manes*. & nota quod *Ma* terram significet.] Isidorus, lib. VIII. cap. ult. *Manes dicunt Deos mortuorum, quorum potestatem inter Lunam & terram asserunt: a quibus & mane dictum existimant, quos putant ab aëre, qui μανὸς, id est, rarus est, manes dictos, sive quia late manant per auras, sive quia mites sunt en manibus* (legendum puto, *immites sunt & immanes*) *contrario nomine hoc appellantur. Appuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν, dici manes, hoc est, mites ac modestos, cum sint terribiles & immanes; ut Parcas, ut Eumenides.* In hoc dissensu maxime placet, eos qui *manes* suppliciter venerabantur, bono illos *manium* quasi *bonorum* nomine ornandos putasse, qua ratione & Orpheus in hymnis *Deos inferos* vocat μειλιχίους, & Paracelsus ac similes magi *malos genios* bono nomine vocant *Evestra*. Dixere igitur *deos manes*, quasi *bonos genios*. Quam sententiam illud etiam firmat, quod Græci eos similiter vocarunt χρηστοὺς· ut cognoscere est ex Plutarchi Quæstionibus Græcanicis; item ex Romanis. Utrobique enim verba illa in fœderis columna inter Lacedæmonios & Arcadas, μὴ ἐξεῖναι χρηστοὺς ποιεῖν, interpretatur ex Aristotelis mente *non licere quemquam interimere*. Nimirum, quia qui homines interficit, ex iis facit χρηστοὺς, sive *deos manes*. A *manibus* dicta *Mania*, quæ & a *Laribus Larunda*. Nempe *defunctorum animæ*, sive *genii*, tum *manes*, tum *lares* vocabantur, unde *manium* sive *larium mater*, *Mania*, & *Larunda*. A qua diversa *Genita Mana*, quæ *Genita* vocata, quia *genitali*, sive *gignendi Dea*: *Mana* autem non a *manando*, ut Plutarchus credidit in quæstionibus Rom. sed quia *mana*, id est, *bona*; ut simile sit ac in Saliari carmine *Cerus Manus*, id est, *creator bonus*. A *manibus* est Plutonis cognomentum *summanus*, quasi *summus manium*: ut scribit Capella, lib. II. Vel, ut alii, quemadmodum dicimus *subtristis* a *tristis*; ita *submanus*, seu *summanus*, ab antiquo *manus*, id est, *bonus* a quo & *immanis*, ac adverbium *mane*. [*submanus*, i. e. *subterraneus*. *submane* apud Senecam Epist. 71. pro *mature, matutine, diluculo, & antequam sol oriatur*. vide alibi notata de *Ma* & *μαν*, quatenus terram notat.] Quicquid de etymo est, *summanus* est Ἅδης, ut etiam in Onomastico veteri exponitur. Hinc, ut Turnebus putat, *summanare*, quasi *omnia rapere ac devorare, Plutonis sive Orci instar*. Plautus, Curcul. act. III. sc. I.

> . . . . Le. *Quis tu homo es?*
> Cu. *Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.*
> La. *Summane, salve. qui Summanus? fac sciam.*
> Cu. *Quia vestimenta, ubi obdormivi ibi ebrius,*
> *Submano. ob eam rem me omnes Summanum*
> *vocant.*

Sed amicus noster doctissimus deducebat *a manus*, ut *submanare* sit idem ac *involare*, sive *manus vola arripere*. Verum obstat, quod secunda sit porrecta, uti versus tertius & quinctus ostendunt. Sunt enim jambici senarii, qui trochæum respuunt. *Summanus* etiam adjective sumitur: unde *fulgur Summanum*: pro *nocturno*; vel, ut in Glossis exponitur, *mane orto*. Sic enim Glossæ Cyrilli, Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωΐ, νυκτερινὸν, *fulgur summanum*. Sane ἀπὸ πρωΐ est *mane*: ut inde auctor videatur originem arcessere. Contrarium, quod ibidem legas κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, hoc est, *diurnum*. Exponitur ibidem *fulgurium*. Delrius, in Hercul. Oët. vers. DCCCXLVI. legit *fulgur, dium*. Non displiceret, *fulgur dium*: ut *dium* sumatur adjective pro *Joviale*, ἀπὸ τοῦ Διὸς. Nam, ut Plinius, lib. II. cap. LII. refert, *fulgur nocturnum Summano; diurnum Jovi* sacrum erat. Sed non probo, quod *fulgur*, & *dium*, συνωνύμως posuit. Nam auctor Glossarii opponit *fulgur ἡμερινὸν, καὶ νυκτερινόν*. Plane autem censeo a *summano* etiam dici *summanalia*, nempe quia eorum in sacris *summani* usus esset. Erant liba farinacea in modum rotæ efficta, ut ait Festus. Cælius plane fallitur, cum a *fumine* deducit. Sic enim *fuminalia* diceretur. At *summanalia* est non modo in schedis Festi Farnesianis: sed constanter sic legitur in MSStis Pauli codd.

MANGO, σωματέμπορος, qui & *venalitius* a *Servis venalibus, quos vendit*. Cicero in Corneliana: *Neque divitiæ me movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitii, mercatoresque superarint*. Quod ad etymon, *mango*, si credimus Fungero, *proculdubio dictus est, quod manu agat*. Sed procul dubio fallitur Fungerus; etsi & ante eum ita Perottus, & vetus Vocabular. Nam quid, quæso, erit, cujus gratia *mango* κατ' ἐξοχὴν *manu agere* dicatur? Henricus vero Stephanus in Thesauro Μαγγανευτὴς, inquit, *veneficus, præstigiator: & Latinum mango, procul dubio hinc factum est*. Sane id etymon jam olim Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis observarat. At μαγγανευτὴς a μάγγανον, quod φάρμακα & γοητεύματα inter alia notat, Hesychio teste. Nec *veneficorum*, aut *præstigiatorum*, propria hæc sunt vocabula, quando apud Nazianzenum legere est λιχνικαὶ τράπεζαι, καὶ τὰ μαγείρων μαγγανεύματα, καὶ καρυκεύματα· quod Fabius *artificium coquendi*, Plinius *manganium* appellat. *Mangoni* igitur nomen ex eo fuerit, quia τῷ μαγγάνῳ, sive *fuco*, colorem falsum inducit mancipiis, ut carius vendat. Unde Fabius, lib. II. cap. XVI. *Mangonum, qui colorem fuco, & verum robur inani sagina mentiuntur*. Tamen nec eo recurrere opus, si Græcum sit μάγγας vel μάγγων, quod censet summus vir Salmasius. Qui apud Plutarchum in quæst. Symp. lib. V. cap. VII. legit, οἱ μαγγάδες, οἰκέτας ἐπειδὰν ὠνίους ἐξάγοντες. Id interpretatur, *mangones, qui servos inde venales exportant*. Vulgo legitur ibi μιγάδες.

MANIFESTUM, πρόχειρον, a *manu*, & antique *fendo*, unde *offendo* pro *incido*: ut apud Terentium, Eun.

> *Si in platea hac te offendero post unquam.*

Supinum ejus est *festum* unde *festim*, a quo *confestim*, id est, *cito*. Proprie igitur *manifestum*, in quod manus *fendunt*, hoc est, *incidunt*, sive *quod manibus festim seu cito occurrit*. Hinc pro eo sumitur, *quod ita clarum, ut manibus quasi palpari possit*. [quod manu *statim percipitur*. vide *festino*, & *confestim*. sed forsan a μανὸν, μανικὸν ex μηνυτὸν, unde *manifestum*.]

MANIPULUS in *re militari* dicitur, a *manipulis fœni*: ut docet hic locus in Aurelii Victoris seu alterius Collectaneis de origine Romana: *Romulus rejecta pastorum manu, eaque in centenos homines distributa, perticas manipulis fæni varie vinctas dedit. Unde*

de institutum, ut postea milites, qui ejusdem signi essent, Manipulares appellarentur. Idem docuerat Ovidius tertio Fast.

Illa quidem fœno; sed erat reverentia fœno,
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
Unde maniplaris nomina miles habet.

Donati quoque eadem sententia ad Eunuch. Act. IV. Sc. VII. *Manipulus proprie est militis. Cum Romani & Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi sertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quem pro signo sequebantur*. Et Isidorus, lib. XVIII. cap. III. *Sub Romulo fasciculos fœni, pro vexillis milites habuerunt. Hinc & manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fasces fœni, quod manum impleant*. Idem etymon, sed, aliis quoque adjectis, ponit idem lib. IX. cap. III. *Manipulus*, inquit, *ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est, fasciculos stipulæ, vel herbæ alicujus, pro signis faciebant, a quo signo manipulares milites cognominati sunt*. De quibus Lucanus:

Convocat armatos extemplo ad signa maniplos.

Sane posterior sententia maxime placet, quam & Plutarchus in Romulo confirmat. Aliter tamen Varro, lib. IV. de L. L. *manipulos*, inquit, *exercitus minimas manus, quæ unum sequuntur signum*. Vegetius quoque (cujus verba mox ponam) sic dici ait, quod *dimicans pariter junctis manibus*, hoc est, quod *conjunctim pugnent, ubi, ad manus ventum est*. Quod vero Isidorus ait *manipulum* fuisse ducentorum hominum, id neutiquam de omni Romanæ Reip. ævo capiendum. Nam antiquissimis temporibus *manipulus* fuit centenum hominum: quod locus ex collectaneis adductus ostendit: ac idem quoque Plutarchus confirmat, qui de eapse re loquens, totam illam Romuli manum ait fuisse συλλελοχισμένον εἰς ἑκατονταρχίας, *divisam in centurias*. At postea *manipuli* vox duas complexa centurias, ita ut in legione sexaginta quidem centuriæ, at triginta solum *manipuli* essent. Cincius, lib. VI. de re militari, apud Agellium lib. XVI. cap. IV. *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tanquam alæ in avium corporibus locabantur, in legione sunt centuria sexaginta; manipuli triginta, cohortes decem*. Servius, ad illud Virg. XI. Æn.

Tu, Valnse, armari Volscorum edice maniplis.

Maniplis, inquit, hoc est, *signiferis; quia secundum antiquum morem in legione erant triginta: legio autem habebat septem cohortes, sexaginta centurias; licet in his rebus accessu temporis ducum varietas semper mutaverit militiæ disciplinam*. *Manipuli* igitur Romuli ætate minores: postea majores: iidem vero labente imperio minores etiam quam Romuli ævo fuerunt. Indicat id locus hic Ammiani lib. XVII. *Convocatis cohortibus, & centuriis & manipulis omnibus tribunali insistens*. Nam ut cohortibus centurias, ita centuriis subjicit *manipulos*, ut minores. Idem valide confirmat hic Vegetii locus, lib. II. cap. XIII. *Contubernium autem manipulus vocabatur, ab eo quod conjunctis manibus pariter dimicabant*. Nam *contubernium* non idem hic esse quod Cincio Servioque, illud satis ostendit, quod *manipulus* libera Rep. & diu post, seorsim habuerit signum; *contubernium*, neque tum, neque Vegetii ævo. A *manipulus* est *manipularius* & *manipularis*: quod satis indicant Ovidii & aliorum loca, quæ adduximus. Sic autem dicebatur *miles gregarius*. Quare non audiendus Glossographus, cum scribit: *Manipularius*, ἀρχηγὸς ὄχλου, sive, ut quidam corrigunt, λόχου, quod est *ductor manipuli*. Dicitur & *commanipulus*: quod legere est in antiqua inscriptione, quæ Romæ est p. XLVI. n. X. edit. Grut. *Quod proficiscentes expeditionibus sacris voverant, regressi cum commanipulis libentes votum solverunt*. Hinc *commanipulanes* & *commanipulares*.

†Manna ut apud nos multis ab hinc saeculis vocaretur succus ille subflavus in grana spissatus, qui passim in Brutiis ex orno incisa desudat & concrescit (ut omittam alterum mannae genus quod humi pluribus in locis concrescit ad illius similitudinem, quod ab Israëlitis in deserto colligebatur) plane ea usurpatio antiqua videtur, & ab Etruscis, quippe ab Oriente profectis, & Italiae dominis, propagata. Etsi postea Latinis Graecisque Manna γενικώτερον nomen erat, ac de quibuscumque concretorum succorum granis usurpatum. Manna Turis bis apud Plinium legitur, pro *grano turis*; sic etiam apud Graecos λιβάνου μάννα. Ergo a Chaldaeis & Syris (sed per Tyrrhenos) id nomen huc pervasit; nam illis מננא *manna* pleno vocabulo dicitur, quod in Hebraeo Exodi est מן *man*. Quod dixi *mannae* nomen pro orni seu fraxini succo ab Etruscis esse propagatum; id ex eo potest intelligi, quod arboris ipsius nomen totum Chaldaicum est, apud quos Ornus arbor dicitur אורנא *Orna* cum O longo (ut Is. XLIV. 14. pro Hebr. ארן *aren*, quod pariter *ornum* significat) aut vero cum O brevi ארנא *o na*. Mazochius.

Mannus, quod apud Senecam, Plinium, Ausonium, alios, legere est, *equus brevior est, quem vulgo brunitum, vel brunitium vocant*. Ita legitur apud Isidorum, lib. XII. cap. I. Sed legendum, *quem vulgo burrichum vocant*. Glossæ vett. *Mannis*, βριχοις. Respexit Glossographus iste hunc locum Horatii, lib. Epod.

. . . . *Aut Appiam mannis terit.*

Ubi Acron juxta vulgatos codices, *burdos* exponit. Addit vero originem talem: *Manni*, inquit, *ideo dicti, quod consuetudine manuum familiarius sequantur*. Sed dissentit P. Consentius, Grammaticus Constantinopolitanus, qui origine esse Gallicum ait: *Omne peregrinum, siquidem id jam receptum est, ut Gallorum manni, Medorum acinaces*, &c. Alioqui videri possit venire a νάννος, quod est *exiguus, pumilus*. Hinc ὑποκοριστικῶς *mannulus*. Martialis, lib. XII. epigr. XXIV.

Nusquam est mulio, mannuli tacebunt.

Tuto, inquit, nunc quidvis garrire licet, quando mulio abest, & a mutis animantibus nihil periculi est, ne dicta nostra propalent.

Mano a μανὸς, id est, *rarus*. Festus: *Manare dicitur, cum humor ex integro, sed non solide nimis per minimas suas partes erumpit: quod ex Græco trahitur, quia illi non satis solidum μανὸν dicunt*. Possis & deducere a Chaldæo מן, *main*, id est, *aqua*. [a ναμάω, a νᾶμα.]

Mansuetus, quasi *manu suetus*, χειροήθης, a χείρ, hoc est, *manus*; & ἦθος, hoc est, *mos*: quasi *qui moribus ejusmodi est; ut vel manu tractari se sinat*. Maroni id est *manum patiens*, cujus illud VII. Æneid. de cervo cicure:

Ille manum patiens; mensæque assuetus herili,
Errabat sylvis, rursusque ad limina nota
Ipse domum sera quamvis se nocte ferebat.

Proprie igitur dicitur de *bestiis, quæ assuetæ ad manum accedunt*. Dicitur pro eo quoque *mansues*. Ita legit Nonius quoque apud Plautum, Asin. I. Scena II.

Reddam ego te ex fera fame mansuetam.

Pro quo in vulgatis est *mansuetum*.

Mantica, & *manticula*, duplicem olim notionem habuit. Nam a *manu*, *mantica*, & ὑποκοριστικῶς *manticula*, dicebantur, quod aliter *mantile* vocamus: si Scaligero credimus ad Festum; qui & *manticularia* inde dici ait, *quæcumque ad manum essent*, καὶ πρόχειρα · nempe quia nihil magis esset ad manum, quam *manticula*, sive *mantile*, ad extergendas manus. [μάνδυον Hesych. τὸ δερμάτινον.] Festus. *Manticularia dicuntur ea, quæ frequenter in usu habentur, & quasi manu tractantur. Frequens enim antiquis usus mantiliorum, unde hæc trahitur similitudo*. Præterea *mantica*, & per diminutionem *manticula*, dicebatur *baltheus*, aut *zona*, quæ veteribus *peræ* instar fuit. Ita *manticæ* voce usi Lucillius

millios atque Horatius. Idem Festus: *Manticularum usus pauperibus in nummis recondendis etiam nostro seculo fuit*. Quamquam vero uti *mantile*, ita *mantícula*, hac ratione quoque a *manibus* dictum videri posset: tamen quia longius abit significatio, & in Arabum libris etiam ea vox invenitur, magis placet sententia Casauboni ad Sat. quartam Persii scribentis, esse vocem peregrinam. A *mantícula* est *manticulari*, quod Festus exponit, *furandi gratia manticulas attrectare*. Sic usus Plautus, Captivis: & Appuleius Apolog. I. ut Paccuvium mittam, cujus loca aliquot adducit Festus. Ab eo autem est *manticularius* pro *fure*, apud Tertullianum in Apologetico. Onomast. *manticularius*, κλέπτης.

M ANTILE quamquam vulgo per *I* proferatur, malim tamen *mantele* per *E*, quomodo hanc vocem in antiquis codd. fere scribi, auctor est Pierius ad illud I. Æn.

　　. . . . *Tonsisque ferunt mantilia villis*.

Pro eodem & *mantelium*, sive *mantelium*, vel *mantelium*. [μαντήλη a μάσσω, μάττω, idem quod *mappa*, & ab eadem origine.] Suntque hæc omnia ejusdem originis, nempe a voce *manus*, quia hæ illis absterguntur. Servius ad eundem Maronis locum: *Mantilia a tergendis manibus dicta, & est nominativus mantile, quomodo torale. Quod autem legimus, Nec turpe toral, ἀποκοπή est*. Idem Servius ad eapse verba, sed IV. Georg. (bis enim hemistichium hoc usurpat Maro) *Mantilia*, loquit, *quibus manus terguntur. Varro appellat mantelia, quasi manutenias. Cæterum Plautus hujus singulare mantelium posuit in Captivis*.

　　Nec his sycophantiis, nec fucis ullum mantellum inveniam.

Lucillius autem mantella dicit: Mappas, mantella, merumque, quæ Græci μάνδυα vocant. Hactenus Servius G. Fabricii. Nam in illo P. Danielis nihil eorum, præter quatuor prima verba reperias. Fortasse autem, quo loco Servius Varronem ait putasse *mantelia* dici quasi *manutenia*, legendum fuerit *manuteria*, cum non a *tenendo*, sed *terendo* deduxerit Varro, ut hæc ejus verba indicant V. de L. L. *Mantelium quasi manuterium ubi manus terguntur*. Sic enim Antonius Augustinus edidit. Possis & *manutergium* scribere, prout edidit Vertranius: pro quo est, quod mox Varro addit, *ubi manus terguntur*. Ex his liquet quadruplicem *mantelii* originem esse. Nam & dici potest simpliciter esse a *manibus*, ut *telium* sit vocis productio: vel *telium* illud altera est compositi pars, sive a *tenendo*, sive *terendo*, sive *tergendo*. Addo & quintam formationem e veteri Vocabulario; ubi *mantele*, & *mantelium*, sic vocari dicitur quasi *manus tela*. Sextum fortasse quis addat. Nam cum Hesychius χειρόμακτρα (sic Græci *mantelium* vocant) exponat μανδύλιον, videri possit *mantelium* esse a μανδύλιον. Ac pro hac sententia illud quoque facit, quod ut χειρόμακτρα apud Athenæum genus quoque *velamenti* est, sic *mantelum* quoque pro *pallii* aut *velamenti* genere usurpetur in eo Plauti loco, quem supra adduxit Servius. Adde quod ad μανδυλίον vocem valde accedat Belgicum *mandili*, quo tum *militaris tunica* significatur, tum *palliolum*, *quo feminæ humeros & pectus tegunt*. Nempe nostrum *mandili*, ac Latinorum *mantelum*, sunt a μανδύλιον. hoc autem unde potius deducamus, quam a μανδύας, quod Hesychio teste, est *vestimenti militaris genus apud Persas*, ut omnino a Persis videatur ea vox in varias adeo linguas transfusa. Meminit ejus vocis & Suidas, itemque Pollux: sed hic in feminino scribit μανδύη, & *penula* simile esse ait: ille autem in masculino μανδύας, ac *speciem* esse ait *vestimenti*, quod λωρίκιον dicitur. Quamquam autem hæc omnia pro sexta illa originatione satis probabiliter dici videantur: tamen plane est falsa. Quippe μανδύλιον vox est Romana, ut Suidas ait. Atque ut is hoc tacuisset, tamen cum apud nullum Græcum scriptorem vocem μανδύλιον invenire sit, haut mihi aliud suspicari liceret, quam apud Hesychium vocem eam esse vocis χειρόμακτρα interpretationem Latinam: cujusmodi multas invenire est in Lexicis Græcis. Redeo ad *mantile*, sive *mantele*, quod quomodo a *mappa* differat, operæ pretium puto. Nam non idem esse, indicat illud Lucilii:

　　. . . . *Mappas, mantela, merumque*.

Arbitror vero in duobus esse discrimen. Nam *mantile* villosum erat, *mappa* non item. Isidorus in Gloss. MSStis: *Mantelia mappas dicunt villosas*. Ovid. IV. Fast.

　　Duxeras ad dextram villis mantile solutis.

Martiali lib. XIV. epigr. CXXXVIII. idem sunt *mantile*, & *villosa lintea*, ut ex lemmate ac disticho mox parebit. Servius, I. Æn. *Constat majores, mappas habuisse villosas*. Præterea *mantile* etiam tegendæ mensæ serviebat: unde in colloquio I. Scholastico exponitur ἐπιτραπέζιον· *mappa* vero solis manibus tergendis parabatur: unde χειρόμακτρα Gloss. Philox. interpretantur. Itaque convivator quidem *mantili* mensam sternebat: at singuli convivæ ad convivia seu publica, seu privata, suas *mappas* ferebant. Clare hoc discrimen docet istud Martialis, lib. XII. ep. XXIX.

　　Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
　　　Mantile e mensa surripit Hermogenes.

Idem confirmat ep. CXXXVIII. lib. XIV. Ubi lemma est, *Gausapa villosa, seu mantile*: distichon vero istiusmodi:

　　Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
　　　Orbibus in nostris circulus esse potest.

Sententia est: *mensis citreis*, & si quæ aliæ grandis sumtus, imponantur *mantilia*, seu *gausapa*; ne nota aliqua adspergantur: meæ mensæ nil iis opus est: quia cum magni pretii non sit, parum referat, num lagena ei imposita, *circulum*, ut fieri solet, imprimat. Nisi potius per *circulum* intelligi debeat *orbis ligneus*, in quo lagena statui solet, prout hodieque in tabernis diversoriis, ne maculetur *mantile*, fieri consuevit. His abunde refelli puto sententiam doctissimi Hadriani Junii, qui in Nomenclatore suo *mantile*, & *mappam*, eo distinguit, quod illo manus abstergentur, hac etiam mensæ insternantur. Contra enim est, ut patet ex iis quæ diximus. *Mantile* quidem dici fateor, quo exterguntur manus, sed ante epulas. In epulis vero id *mappis* fieri solet. Quod vero Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, *mantile* idem esse ait, quod *mappam*, quia Lucillius dicat, *mantela, merumque*, id quoque facillime a me refutatur, si recte a Servio adducitur Lucilii locus, apud quem legas: *mappas, mantela, merumque*: qui locus potius diversa esse comprobat, ut antea dicebamus.

M ANTISA, seu *mantissa*, [a *mantica*] *additamentum* significat, unde προσθήκη in Onomastico exponitur. Non Thusca vox est, quod sensit Festus, sed (uti ad Festum monet Scaliger) sic dicitur, quasi *manutensa*, eo quod manu porrigitur, præter id ad quod pondus exigitur. Nec mirum *N* in *mantissa* omitti, cum veteres *tesum* dixerunt pro *tensum*, uti *pasum*, pro *passum*: nec mirandum magis *mantissa* potius dici, quam *mantessa*, cum similiter dixerint, *pertisum*, pro *pertæsum*.

†M ANTISSA Tuscum nomen Festo est: nec recte, quo minus Tuscum videatur, sic interpretatur *Mantissam* Scaliger; quasi sit *Manu tesa* pro *tensa*, i. e. id quod praeter pondus manu porrigitur. Atqui Etruscum est, ac venit a Chald. מנתא *Manta*, *portio*, quasi sit *additamentum* illud, quod portionem complet. Vide dicta in Tyrrhenicis nostris Diatriba II. de voce *Mantus*. MAZOCHIUS.

†M ANTUS Ditis apud Tuscos nomen est: vide modo dicta in *Mantissa*, & in Tyrrhen. Diatr. II. (ubi copiose de voce *Mantus* disputavimus) sicuti & infra in MUNDUS PATENS. MAZOCHIUS.

M ANUBIÆ, quia *manu capiantur*. Gellius, lib. XIII. cap. XXIII. *Manubiæ, præda quæ manu capta est*. Nonius: *Manubiæ, manus exuviæ*. Isidorus, lib. XVIII. cap. II. *Manubia ea quod manibus detrahuntur*. Sed

quæ posterior vocis pars? Utrum sic dicuntur a *manuum vi*? an. a Græco βία; Utrumque ponit Nannius in Miscellaneis lib. III. Misc. cap. III. Quomodo *manubiæ* & *præda*, differant, paucis Nonius docet, pluribus Gellius loco ante dicto. Ipsum adi. Summa eo redit, eum Cicero *manubias* ac *prædam* coniungat, omnino hæc differre; proprieque *manubias* esse *pecuniam ex venditione prædæ redactam*. Nec hoc etymo superiori obstat. Sic enim dicentur, quia pecunia ea est ex spoliis, quæ manu sint detracta hosti.

†Manvbiae vox frustra a nonnullis ex Græco arcessitur, quasi sit a μηνύω, sive μηνύω, *nuntio*, *significo*, & ex βία *vis*: nam certe Tuscum esse nomen, ostenditur ex Servio ad I. Aen. 46. ubi ait: *In LIBRIS ETRVSCORVM lectum est, jactus fulminum MANVBIAS dici; & certa esse numina possidentia fulminum jactus, ut Jovem, Junonem, Minervam*. Ex quo palam est, vocem esse Tyrrhenicam. De tribus Manubiarum generibus, quas Etrusci Jovi tribuunt, Seneca in II. Nat. quæst. 41. sic habet. *Prima, ut ajunt, monet & placata est, & ipsius consilio Jovis mittitur. Secundam mittit quidem Jupiter, sed ex consilii sententia; duodecim enim Deos advocat. Hoc fulmen . . . ne prodest quidem impune. Tertiam manubiam idem Jupiter mittit; sed adhibitis in consilium Diis, quos superiores & involutos vocant. Quae vastat & includit, & mutat statum privatum, utique & publicum, quem invenit*. Ac plura de ea ic tum Seneca ibid. & alibi, tum Festus in Manvbiae, Plinius II. 52. Servius ad I. Aen. ver. 46. Atque utinam facile sit nominis hujus etymon ex Oriente arcessere. Quamquam, ut verius dicam, hoc quidem ipsum vocabulum integrum in *Aruch* legitur, incerta tamen significatione. Sed tamen quacumque notione accipiatur, non inepte in Tuscorum *manubias* convenit. Ac primum omnium sicuti pro *manubiis* (quod genus praedae est) Manibiae cum tertia vocali in saxis legitur; ita & auguralis vox illa Etruriae, ut opinor, sive eum V, sive I scribebetur, ita ut & Manibiae & Manvbiae dicerentur. Atqui hoc ipsum illud est מנכביות (quod sive *menibiot* sive *manubiot* pronuntiare licet) quod *Baal Aruch* una voce pro duabus Talmudicis vocibus posuit. Verum, uti dixi, ejus vocis notio haud certo tenetur. Buxtorfius quidem una voce in *Aruch* scriptum putat pro duabus מני ביתיה *Meni beteh*, quod bis in Talmude legitur, ac significat *Praefectum domus suae*. Id si verum est; fulmina Tusci *praefectos domorum caeli* appellarunt: nam ceteroqui ex Suida in Τυῤῥηνία didici, Tyrrhenos Caelum in *duodecim domos* divisisse, nim. divinandi gratia. Sed tamen Munsterus & Guido eamdem vocem, ut in *Aruch* legitur, interpretantur *Praeparata domi suae*: quod etiam in Jovis fulmina belle convenit, quae Vulcanus ante fabricatur, quam ea Jupiter jaculetur. Quid si vero Manvbiae aut Manibiae vox sit composita ex מאן *man* & Dei nomine tetragrammato יהוה (quod *Jawo* aut *Jeva* antiquitus pronuntiabant) ex quo nomine Tuscos prius Jovis nomen fecisse, tum eosdem illud ad Latinos propagasse, certissimum habeo. Et מאן *man* quidem tam late apud Chaldaeos patet, quam כלי *celi* i. e. vas apud Hebraeos; ita ut *vasa belli* aut *mortis* &c. sint ea instrumenta quibus mors infertur. Ergo מאני יהוה *mane-Jeva* sunt *arma Jovis* h. e. fulmina. Deinde coalescentibus in unum vocibus fiebat *manivo*: ac postremo V in B mutato (alternabant enim apud Italos) additaque Latina terminatione extitit Manibiae aut Manvbiae. Fuit & altera *manubiarum* sive (ut in vet. saxis) *manibiarum* notio pro pecunia, quae ex praeda redigitur. Atqui hoc quoque significatu vox Etrusca erat, & ab Oriente petita. Gellius XIII. 24. *Manubiae sunt non praeda, sed pecunia per quaestorem pop. Rom. ex praeda vendita contracta*. Nonius in eamdem sententiam Ciceronem laudat, qui illo modo inter *manubias* ac *praedam* distinxerit. Ergo cum *manubiis* subjecta sit *pecuniae* notio, erit a מנה *mana*, *numeravit*, unde מנה *mane* est *Mina*, *libra*, *pondo*. Mazochivs.

Manvbrivm, quasi *manu haberium*; ut scribit Entyches apud Cassiodorum, de Ortographia, cap. IX. An ab *habendo* sit, merito ambigas. Mihi magis fit verisimile, duas postremas syllabas esse vocis adjectionem. Placet tamen esse a *manu*, eoque alludit Plautus, Aul. Act. III. Sc.

Exemi e manu manubrium.

Sic legendum plane, etsi in vett. codd. si modo ii veteres, *manubium*, legi dicat amicus noster; qui & id præfert, ut dicatur *manubia manubium*, ut *sesta sestum*, *menda mendum*. Onomasticon: *manubium*, κώπη, λαβή.

Manvlea idem ac *manica*. Gloss. Cyrilli: χειρὶς, *Manicium*, *manucla*. Ubi *manicium* mutare non ausim. Nam antecessit similiter, χειρίδιον, *manicillium*. Sed pro *manucla* trajecta litera lege *manulca*. Usus Plautus Clitellaria apud Fulgentium: *Quid? tuam amicam times, ne te manulea cajet?* Hinc *manuleatus* apud Senecam ep. XXXIII. & *manuleata tunica*, apud Plautum, Pseud. Item *manulearii* apud eundem in Aulul. qui *manuleas conficiunt*.

Manvpretivm, χειροδόσιον, ut interpretantur Glossæ Philoxeni: μισθὸς χειρῶν, ut exponunt Glossæ Cyrilli. Verro, IV. de L. L. *Quod*, inquit, *manu factum erat, & datum pro eo, manupretium, a manibus & pretio*. Isidorus, lib. XI. Etymol. cap. I. *Abusive manus etiam ars, vel artifex; unde manupretium, dicimus*. Plautus, Menæch. Act. III. sc. III. *Fiat, cedo aurum*, (nempe e quo inaures tibi fiant) *ego manupretium dabo*. Jurisconsulti quoque, ac Cicero ipse, ita utuntur; ut docet Barnabas Brissonius, lib. IV. Antiq. cap. XXIII.

Manvs proprie dicitur, eum *passa*, *deductaque*: *pugnus* autem cum *clausa*. Docet id origo: nam μανὸς, & πυκνὸς, opponuntur: ab illo autem *manum*, ab hoc *pugnum*, dixerunt; ut acute conjiciebat Cæsar Scaliger, lib. I. de re poëtica, cap. XXII. [a μανότης.] Vel est ab Chaldaïco מן, id est, *instrumentum*. Nam *manus* est ὄργανον ὀργάνων, ut Aristoteles appellat. Vel est a μάρπτω, quomodo vocari ajunt τὰς χεῖρας, unde εὔμαρις & δύσμαρις, uti εὔχειρος & δύσχειρος. Nam εὔμαρις idem est ac εὔχειρ, teste Hesychio. Sane horum trium aliquod est verisimilius, quam ut *manus* sit a *munus*, quia omnia pene corporis *munia* exsequitur: ut Isidorus vult, lib. XI. vel ut (quæ Perotti sententia est) sit a *manando*, quia *ex ea manent digiti*. Quamquam etymon hoc Hebræa voce possit firmari: nam illa ידך, *manavit*, unde יד, *manus*: a quo & literæ nomen est *jod*, a figura, unde Græcum ἰῶτα. A *manu* est ὑποκοριστικὸν *manicula*; quo usus Plautus, Pseudol. Act. V. sc. I. Vide Gellium, lib. XII. cap. XXIII. Ab eodem est *manica*, teste Isidoro; quia ait nunc *vincula manuum* notare; nunc *vestium partem*. Atque inde est *manicata tunica*, apud Ciceronem, II. Catil. Quæ & *manuleata*. Isidorus, Originum lib. XIX. cap XXII. *Manuleata* (ita legendum pro *manucleate*) *tunica*, *id est manicata, eo quod habeat manicas, quam χειροδύτους* (l. χειριδωτούς) *Græci vocant*. *manuarium* pro *fure* dixit Laberius: *Manuari*, inquit, *pudorem perdidisti*. Similiterque *manuatus est* pro *furatus*, usurpat. Monet Gellius, lib. XVII. cap. VII. Huc quoque pertinent *manubrium*, *manipulus*, & *manica*, de quibus seorsim. Ejusdem originis *manue*, pro *fasciculo manuali*. Glossæ δέσμη, *manue*, *fascis*. Item δράγμα, *manipulus*, *manua*. Quæ vox in scriptoribus sæpe corrupta, ut ad historiæ Augustæ scriptores Salmasius ostendit. Cum variis etiam *manus* componitur. Huc pertinet *mansutor*, qui *manu tuetur*, ut quidem censet Turnebus, lib. II. cap. XXV ubi Plautum eo usum censet, Trucul. Act. IV. sc. IV. Sed placet Acidalii sententia, qui legit:

Sed video eccum, qui suis tutorem me adoptavit bonis.

Ubi vulgati, qui *mansuterem*. A *manu* quoque sunt *comminus*, & *eminus*. Beda de Orthogr. *Comminus, cum gladiis pugnamus: eminus cum lanceis; quia illud a manu non recedit; hoc e manibus emittitur*. Itaque a *manu*

manu pro *eminus* dixit Ennius, Hectoris lytris:
> *Quem mea comminus machæra, atque hasta, hostivit e manu.*

Ita eum locum Scaliger ad Festum in *Redhostire*. *Adminiculum* eu *ad*, & *manus*; quasi *auxilium præsens*, καὶ πρόχειρον. Unde *adminiculari*, pro *auxiliari*. Ut *centimanum* Briarea dixit Horatius, sic Thraca Mirmylloni *æquimanum* ait Ausonius in Technopægnio:
> *Quis Mirmylloni contenditur æquimanus? Thrax.*

Quibus verbis indicat, par hoc gladiatorum *æquis ac paribus* pugnare *armis*. Non audiendus Isidorus, qui lib. x. extremo, cap. I. ait. *Æquimanus appellatus, qui utraque manu gladio incunctanter utatur.* Confundit *æquimanum* cum *ambimano*. Glossæ Philoxeni: *Ambimanus*, Περιδέξιος. Vulgo *ambidextrum* appellant. De *mancipis*, *manucupii*, *mansueti*, & *manifesti* vocibus, diximus separatim.

†M A N V S (posthabitis Vossianis) est procul dubio a ימין *jamin*, *dextera*, sive a ימני *dexter*. In his autem *Jod* initiale facile deperit, quod commune est omnibus quiescentibus *Pe jod*, ut & in *Theman* deprehenditur, & in verbo הימין *hemin*, quae ad idem thema pertinent. Porro autem sicuti apud Latinos Graecosque *dextera* & δεξιὰ sumitur universe pro *manu*; sic & Hebr. *Jamin* videas saepe in Psalmis (ut *firmetur dextera tua* &c. i. e. *manus tua*) & alibi pluries γεμᾶν pro χειρὶ accipi; unde factum ut inde deductum nomen M A N V S a Latinis generale nomen evaserit. M A Z O C H I V S.

M A P P A, quasi *manupa*, dici videtur Isidoro, lib. XIX. cap. XXVI. Item quod *a manibus pendeat*, dicta videtur Perotto. Sed ut dissentiam, facit, quod apud Fabium lego, lib. I. cap. V. *Mappam, usitatum circo nomen, Pœni sibi vindicant.* Quo loco respicit ad veterum morem, apud quos jam inde a Neronis tempore in Circensibus editor *mappæ* projectione signum dabat. Quod ad ejus consuetudinis originem, Cassiodorus in Variis scribit, cum aliquando prandens super fornices carcerum, (nam hic, Cedreno teste, magistratus ante missus convivium curabat) populo missus flagitante, per fenestram abjici jussisset, & mansisse postea consuetudinem, ut *mappâ* signum daretur ab editore. Ut *mappâ* & *mantile*, differant, diximus supra in *Mantile* [omnino est a μάσσειν μαγὶς, μαγεῖον, & μαγὴ & μάΓη, unde *mappa*.]

†M A R C V S non unde Vossius arcessit (quem vide in *Marcus*) sed a פרך Hebr. & Chald. ejusdem significatûs: in qua voce Dages per R more Tyrrhenico resolvitur. Indidem & *Murcidus*. Vel utrumque est a רכך praeposito *Mem* heemantico. Sed prius verius. M A Z O C H I V S.

M A R C V S & *marcidus* & *marceo*, videri possunt a *macie* dici. Est hæc Perotti opinio, ut *marceo* dicatur quasi *macreo*. Sane quæ *marcida* flaccidaque humore exhausto fiunt, eadem macrescunt & extenuantur. Possis & deducere a ναρκάω, quod est, *torpeo*, vel etiam *torpore adficio*. Vel a μαραίνω, quod idem signat. Vel & *marceo*, & μαραίνω, sint a μαίρα, quo significatur *Sirius*, seu *canis cælestis*, qui humorem nativum educit plantis, atque ut marcescant, facit. Hesychius: Μαίρα κύων τὸ ἄστρον, ἢ ἀκμαιότατον καῦμα. Sed vera sententia est, *marceo*, & *marcidus* esse a *marcus*: pro quo & *murcus* dixere, unde *murcidus*, ut a *marco*, *marcidus*. *Marcus* est eu μαλακὸς, quod Hesychio teste, idem ac μαλακός· ut μάλκη Nicandro idem ac μαλακία ac δυσκινησία, ut ejus poëtæ Scholiastes exponit. Ac Arati Scholiastes μαλκιόωντα interpretatur ναρκῶντα· ut μάλκη idem sit ac νάρκη, id est, *torpor*. Qui quia ex frigore provenit, inde μάλκιος, ψυχρὸς, juxta Suidam. Sane & νάρκη fortasse ex μάλκη, quod ex Μαλακία. M in N abit interdum, ut a μὴ ne; ab μύκηρος, *nuceris*, unde *nux*. *L* autem & *R* commutantur: quomodo a *Pale*, *Palilia*, & *Parilia*, dicimus; a *Jano* fuit *Janualius*, quod nunc *Januarius*. Sic a μαλκὸς *marcus*, unde *marcidus*. At *murcidus* a *murcus*, *murcus* vel ab Æolico μυρκὸς pro μαλκὸς, vel a Syracusio μύρκος, quod notat *mutum*, & translate *impotem*, *ignavum*. Vide quæ de *Murcia*, & *murcus*, & *murcidus* diximus in *Myrtus*.

M A R E, quod *amarum* sit, sic dictum esse scribunt Isidorus, lib. XIII. Orig. cap. XIV. & Honorius Augustodunensis, lib. de imagine mundi, cap. XXXII. Sed aliis potius placet *amarum* esse a *mari*. Mihi dubium non est, quin utrumque sit ab Hebræo מרר (*marar*) quod est, *amarescere*, *amarum esse*: sive a מרה, hoc est, *amarum*, seu *amaritudo*: a quo etiam forte est מרים, *Mirjam*, quomodo ante *Domini matrem* dicta fuit *soror Mosis*, puta quia nata fuit, cum Hebræi premerentur duro Ægyptiorum jugo. Nam quamquam & ante id tempus servirent Hebræi, nondum tamen tantis opprimebantur malis, ut ex Cabala discimus. Apud B. Hieronymum legimus *Marjam* esse ea מר, hoc est, *gutta*, seu *stilla*, & ים, hoc est, *mare*, ut κατὰ λέξιν sonet *maris stilla*. Sed obstat ὀρθογραφία, quando *Marjam* Syrorum est, Hebræi vero *Mirjam* dicunt. Porro apud Hieronymum pro *stilla maris* corrupte editum est *stella maris*; qua vitiosa lectione decepti nonnulli *Mariam Domini matrem* sic appellarunt: ut in cantico, *Ave maris stella*. Ibidem apud Hieronymum legas *Mariu* Syriaco sermone notare *Dominam*: sed fallitur. Nam Syris *morjo* ἐμφατικῶς *dominus* est, unde femininum *maratha*, quod κατὰ συγκοπὴν in N. T. libris scribitur Μάρθα. Atqui *Marjam* & *Martha* plurimum differunt. Ex his simul liquet, quid judicii ferri debeat de illis verbis Isidori, lib. VII. Orig. cap. X. *Maria illuminatrix, sive stella maris: genuit enim lumen mundi. Sermone autem Syro Maria domina nuncupatur, & pulchre, quia dominum genuit.* Vide quæ de *Mariæ* appellatione scribit vir eruditus, mihique amicissimus Abrahamus Costerus, in vindiciis loci Genes. III. 15. [malo a μύρειν fluere, unde πλημμύρειν, μορμύρειν, ἁλιμυρεῖν, ἅλμυρος ex ἁλίμυρος. Hinc *muriatica*, & hinc *mor* pro *mari* veteres Celtæ & Scythæ.]

†M A R E apud Vossium a מרר *marar* (i. e. *amarum esse*) derivatur, propter ejus amarorem. Sed nihilo deterius poterat deduci a מער i. e. (D Tyrrhenice verso in R) *maar* & contracte M A R: quod verbum *vacillare* & *commoveri* significat, ac plerumque de vestigiis gressibusque usurpatur: quasi mare ab arida hoc differat, quod in hac vestigia consistant, in illo nutent. Vel est M A R E a rad. מור *mur*, aut מיר *mir*, quae est *mutare*, ob elementi fluidi mutabilitatem atque inconstantiam. Vel (quod eodem recidit) a מרה *mara*, quod est *rebellare*, & *mutare*, ob eamdem causam. Postremo a ים *jam* (quod Hebraeis ceterisque Orientalibus *maris* nomen est) fit Chald. ימא *jamma*. Hinc excidente *Jod* defectivo, remanet M A. Cui Tusci consuetam suam terminationem in R addiderunt, ut postremo M A R exsisteret: quod Latini addito E produxerunt. Eaque originatio superioribus aut praestabilior aut non inferior, quippe ea proprio rei nomine petita, & non sine linguarum analogia paullum immutato nomine. M A Z O C H I V S.

M A R G A R I T A, sive *margaritum* (nam utroque modo veteres loquebantur) est a Græco μαργαρίτης· unde liquet eorum error, qui (ut Isidorus refert, lib. XVI. cap. X.) a *mari* deducunt, eo quod in *marinis conchis* inveniatur, unde & *maris pomum* a Tertulliano vocatur. Dicitur vero ὁ μαργαρίτης λίθος, & ἡ μαργαρῖτις λίθος. quia Jonibus λίθος generis est muliebris. Ut simile sit ac ὁ λυχνίτης λίθος ac ἡ λυχνῖτις λίχνος. Atque ut etiam λυχνὶς dixere; ita & μάργαρις, imo & μάργαρον· quod apud Procopium. Cum vero Græci non dicant μαργαρίτον, liquet Romanos rectius dixisse *margarita*, quod a μαργαρίτης, ut a χάρτης *charta*, a καταπέλτης, *catapulta*. Μαργαρίτης vero dicitur, non uti Eustathius scribit a μαίρειν, *splendere*: a quo & μαρμαίρειν, sed a μάργαρος, quomodo a Pausania in Arcad. & in Epigramm. vocatur. Μάργαρα vero est ab Hebræo fonte: nam Jes. XVII. vers. 6. est גרגרים, *gargerim*, quod in tralatione sua socer, & Tremellius

lius vertere *baccas*; Montanus, & alii, *grana*. Alii malunt esse a כרגרית, hoc est, *amara crusta*, vel ברגרים, *crusta pura*, sive *bacca*; unde & *Barbara* nomen, non a *barbarie*. Monuit id quoque doctissimus Becmannus. Differre *margaritas* a *gemmis*, & *lapillis*, indicat hic Ulpiani locus L. XIX. de auro & arg. mund. leg. §. VI. *Gemmæ autem sunt perlucidæ materiæ, quas, ut refert Sabinus libris ad Vitellium, Servius a lapillis eo distinguebat, quod gemmæ essent perlucidæ materiæ, velut smaragdi, chrysolithi, amethysti. Lapilli autem contrariæ superioribus naturæ, ut Obsiani, Vejentani. Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis, contineri, satis constitisse ibidem Sabinus ait; quia concha apud rubrum mare & crescit, & coalescit*. Ubi legendum videtur, *in concha*. Græcis tamen μαργαρίτης λίθος dicitur: & poëtæ, *Erythræos lapillos* dicunt de *margaritis*, quia ad *Erythræum mare* crescunt. Etiam Sosipater Charisius *calculum* vocat. *Quare*, inquit, *cum materia, in qua margaritum nascitur, animalis sit: ipse autem calculus qui nascitur, inanimalis sit*. Plinius tamen, Curtius, & alii, *margaritas gemmasque* tanquam diversas, conjungunt. Et sane *margaritæ* aceto liquefiunt, non item *lapilli* ac *gemmæ*. Quare nihil mirum, si scriptores nunc *margaritas* sub *gemmis* comprehendant, nunc non item; prout vel laxius, vel pressius utuntur *gemmæ* aut *lapidis* vocabulo.

MARGO a *mari*, si credimus Isidoro, lib. XIV. capite VIII. ubi & ait proprie eo notari *marginem maris*, hoc est, *litus*. Et favent ei Glossæ vett. ubi κρηπὶς exponitur: quo interdum *aquæ alveus* significatur. [a *mergendo*, nempe *ripæ & litora*, quatenus *a mari aut fluminibus irrigantur*, ἄρδομαι.]

MARISCA [factum ex μωροσύκη· vide *Sycomorus*.] est *ficus grandior*, sed *insipida*, unde Martialis, lib. VII. epigr. XXIV.

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas.

Quia *fatuæ* vocantur, videri possint dictæ a μωρός. Sed *fatuus* hic *insulsum* notat: ut alibi eidem poëtæ *fatuæ, fabrorum prandia, betæ*. Itaque aliis placet a *mare mariscam* dici quasi *masculam*: idque ob *magnitudinem*. Et sane id verisimilius. Ob *similitudinem* autem ita dicuntur *tubercula in ano ex nefanda libidine provenientia*. Ut apud eundem:

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Est autem a *mare mariscus*, ut a *Syro*, *Syriscus*. Sic *mariscus*, *juncus marinus*, unde tegetes texuntur, teste Plinio, lib. XXI. cap. XVIII. Nempe a *magnitudine* ei nomen Ὁλόσχοινος esse Gaza putabat, sed Plinius distinguit.

MARITUS, a *mas*. Priscianus, in IV. *Avitus, maritus, Ceritus, ab ava, mare, Cerere*. Similiter Isidorus, lib. IX. cap. VIII. *A mare maritus, quasi mas*. Hinc *maritare*. Gloss. *Maritat*, γαμίζει. [f. ab ἄρω, ἀρτύω, ἄρτος.]

†MARITUM vulgo a *Mas*, *maris* derivant: male; quia non magis masculi *mariti*, quam & feminae *maritae* vocantur. Atqui illud verissimum est a Babylonico מר *mar*, sive מרי aut מרא *maritum* dici: quod Babylonicum nomen ea omnia significat, quae Hebr. בעל *baal*. Quare sicuti *baal* & *baalath* saepissime *maritum* & *uxorem* notant, sic etiam *Mar*, & ejus femininum מרתא *Marta*. Vide Jonathanis Targum Ex. XXI. 3. ut alia exempla taceam. Hinc passim apud Scriptores Latinos *Dominus* & *Domina* nomina sunt conjugalia; sicuti *Cajus* & *Caja*: *ubi tu Cajus, ego Caja*. Nimir. per coëmptionem alter alterius dominium acquirere dicebantur: ex qua coëmptione manarunt *mariti* & *maritae*, *domini* ac *dominae* nomina. Nam si primitivum Creatoris institutionem spectamus masculus in feminam dominium obtinuit ex Gen. III. 16. non contra: ex quo factum fuit, ut tantum ἄῤῥενες dicerentur MARES i. e. *domini*, non item sexus sequior. At postea sicuti apud Hebraeos τὸ *Baal* etiam uxoribus commune factum, sic etiam apud Latinos *mariti* & *maritae* dicebantur. Eo etiam pertinet quod VIR & VIRA sunt per aphaeresim a גביר *gevir* & גבירה *gevira* i. e. *dominus* & *domina*; sunt enim *vir* & *vira* magis maritalia, quam sexus vocabula. MAZOCH.

MARMOR a *viriditate* sic, voce Græcanica, dici ait Isidorus, lib. XVI. cap. V. Rectius Priscianus, lib. I. (quo loco de affinitate & convenientia literarum agit,) deducit a μάρμαρος, quod nunc adjective significat λευκὸς, nunc substantive λευκὸν λίθον· ut de utroque Hesychius testatur. Venit autem a μαρμαίρω, *resplendeo*. Atque hæc caussa est, cur & *mari*, ob nitorem aquæ, *marmoris* nomen tribuunt poëtæ, ut I. Georg.

. . . . *infidum remis impellere marmor.*

A *marmore* est *marmoratum*; *tectorium e marmore & calce*. A cujus similitudine *sordes in auribus* a Plinio *aurium marmoratum* appellantur.

†MARNAS. De *Marna* Gazaeorum peculiari numine videatur Josephus, Historiae Eccles. scriptores, Stephanus ethnicographus in Gaza, Hieronymus, alii. Omnes autem consentiunt eumdem fuisse ac Jovem. Sed de etymologia non una est opinio. Stephanus loco cit. putat Marnam Graece significare Κρηταγενῆ i. e. Jovem cognomento *Cretagenem* sive in Creta genitum. Etsi autem ex nomine *Marnas* ea significatio nullo modo exsculpi potest, fatendum est tamen, Gazaeos *Marnam* cum Jove *Cretagene* confudisse: quod testatur Vita S. Porphyrii (de qua commentati sumus in Kalend. marmor. Neap. ad XXVI. Febr. pag. 74. adnot. 56.) num. 64. *Marnion, quod dicebant esse Cretae generis Jovis*: ubi Graece certe erat Κρηταγενοῦς Διὸς i. e. *Cretagenis Jovis*; quod & Henschenius vidit. Altera nominis hujus interpretatio ab auctore Bocharto profecta ea est, ut sicuti ברנש *barnas* est *filius hominis*, sic מרנש *Marnas* sit *dominus hominum*: notum est τὸ *Mar* apud Syros *dominum* notare. Tertiam demum interpretationem hic Vitae Porphyrii locus suppeditat, ubi ad eliciendas pluvias Gazaei suo *Marnae* supplicant; cujus facti haec ratio traditur, *Dicebant enim Marnam esse dominum imbrium*: esse scilicet Jovem ὑέτιον, *pluvium*. Et ea quidem verba (fateor) minime cogunt, Gazaeos Syros in *Marna* agnovisse *pluviarum* significantiam, sed tantum Marnam eumdem ac Jovem fuisse, quem tamen Deum aliunde scimus habitum esse *Dominum imbrium*. Verum quid si populares sic existimarint, *Marnam* significare non tantum *Dominum*, sed etiam *pluvium*? Ac *Marnas* quidem Syris Gazaeis non מרנש *Marnas*, sed מרנא *Marna*, opinor, dicebatur (sine sibilo, quod videtur ad Graecam terminationem pertinere) quae vox proxime quidem venit a מרן *maran*, *dominus*: at ipsum *Maran* mihi videtur ab Hebr. מורה *moreh* (i. e. *doctor*) factum, verso ex Chaldaica dialecto O in A, adscito N terminali. Quod vero *Maran* a *Moreh* veniat, inde intelligitur, quod τὸ *Mar* (quod est *Maran* decurtatum) Babylonii, teste Elia, pronuntiabant *Mor*, quasi cum vocali *Cholem*: de quo vide Buxtorf. Lex. Chald. in מר *Mar*. Ac plura equidem afferre possim, quare *Maran* (ex quo fit *Marna*) ex Hebr. *Moreh* sit arcessendum: maxime quum significatio conveniat, quia *Moreh* Hebraeis est *Doctor*, & *Maran* apud Judaeos est doctorum illustrium titulus. At vero Hebr. מורה *Moreh* non tantum *doctorem* significat, verum etiam *pluviam* ex Joel. II. 23. Quare hinc factum puto, ut τὸ *Marna* (sive etiam *Marnas* cum *Samech* non radicali, sed terminali) putarint Syri notare deum *pluvium*, seu *dominum imbrium*, ut eum vita S. Porphyrii nuncupat. MAZOCHIUS.

MARRA, instrumentum rusticum Columellæ ac Juvenali, Gr. μάῤῥον, quod Hesychius esse dicit ἐργαλεῖον σιδηροῦν [ἀξίνη vide Hesych. in μάῤῥον.] Camerarius, annot. in Tusc. Qu. ait, hinc aliquos deducere prænomen *Marcus*. Sed *marcus* Latinis est *mollis*, unde *marcidus*; ut a *flaccus*, *flaccidus*. *Marcus* autem ex μαλακὸς, hoc est, μαλακὸς, ut alibi diximus. Quod si minus placet, prænomen a *mollitie* impositum esse, placebit forte a *fortitudine*, homini omnis caussa datum esse. Nempe ut a *mas* sit *Mascus*, & S in R converso *Marcus*: quomodo ex

Casmra

Gasinen carmen fecere. A *Marcus* est ὑποκοριστικὸν *Marcellus*: unde *Marcellinus*.

MARSUPIUM a Græco μάρσυπος, seu μαρσύπιον, pro quibus & μάρσιπος & μαρσίπιον, per I, atque adeo & μάρσιππος geminato π legere est. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Marsupium sacculus numorum, quem Græci μάρσυπον* appellant.

MARTES, *mustelæ genus*, memoratum & Martiali.
Venator capta marte superbus adest.
A *Marte* nomen esse videtur: quod vi *Martia* mures, gallinas, aliasque aves necet.

MARTIUS *mensis*, quia *Marti* sacer esset: ut docent Varro lib. V. de L. L. Plutarchus, in Numa; Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XII. Festus; Isidorus, lib. V. cap. XXXV. Sed & hic alterum addit etymon, ut sit a *mare*, quia animantes tum coitus amore agantur ad marem. Atque id quoque secutus Honorius Augustodunensis. Sed omnino est a *Marte*. *Mars* vero vel ab Ἄρης præmisso *M*, ut Nunnesio visum, vel potius contra est, ea *Mamers*, pro quo & dixere *Mavers*, atque e in o abeunte *Mavorr*: non quod magna vortat, ut crediderunt. *Mamerr* a Chaldæo מכרס in Hiphil. significat autem *contundens*. A *Mamers* fuit proprium *Mamercus*, vel *Mamertus*, atque inde *Mamertinus*: uti a *Marte Martius*, Anci regis cognomen, unde *Martinus*. Ab eodem est *Martialis*, ut a *juvene Juvenalis*. A *Marte* id quod *Martialibus* dabatur, *Martiaticum* vocabatur. Priscianus super XII. Æn. versibus principalibus, lib. ult. *Solemus etiam Martiatibus, Martiatica, Martiaticum dicere, unde stipendia militum Martiatica dicuntur*. Similia sunt a *cathedra*, *cathedraticum*; a *balneis balneaticum*.

MARTULUS, *malleus fabri ærarii*, quem, uti & forcipem, vectem, ac incudem, in insula Cypro invenit Cinyras Agriopæ filius: uti testatur Plinius, lib. VII. Nat. Hist. cap. LVI. Quamquam apud eum in libris quibusdam est *marculum*. Sed recte vetus Mediolanensis *martulum*: nec disconveniunt in quibus est *martellum*. Sane convenit lingua Gallica, in qua vocatur *marteau*, & propius etiam Hispanica quæ appellat *martillo*, & proxime Italica ac Lusitana, ubi vocatur *martello*. Et verisimile est sic dici ab inventore. Nam & Caper, extremo lib. I. de Orthogr. *Martulus*, inquit, *a Marte*.

†MARTULUS cum T olim scribebatur libentius, quam MARCULUS. Itaque Harduinus ad Plin. VII. 56. testatur, in MSS. omnibus Plinianis quos ipse viderit, se *Martulum* reperisse. Idemque Caper Grammaticus clare innuit, dum id vocabulum a *Marte* derivatum tradit. Postremo aetate sequiore hujus cognatum nomen *martellus* magno in usu fuit, quod in Caroli Regis cognomen transiit. Hodieque id instrumentum Itali *Martello* appellant. Quamquam ceteroqui apud Latinos C & T in pluribus vocibus alternant; ut facile credam, etiam cum C *marculum* fuisse usurpatum. At origo vocabuli magis pro T militat. Est enim a Chald. מרזוף *Marzuph*, sive (quia Chaldaei Z in D permutare solent) *marduph*, quod *malleum* significat. At vero primi qui instrumentum illud, unaque vocem in Italiam intulerunt, Tusci fuerunt: uti constat ea iis quae in Tyrrhenicis originibus Diatr. VII. de Ilvae ferrariis docuimus, & ex Tyrrhenico nummo Populoniae ibidem exhibito cum malleo & forcipe. Tusci vero, qui litteram D sive non haberent, sive aliter pronuntiarent, eam saepe in T commutabant, uti constat ex eo quod *Tutere* pro *Tuderrtum* in nummis scriberent, aliisque pluribus exemplis. Unde credo eos malleum vocasse *Martuph*. Postremo Latini eam vocem ita pro suo ingenio in fine emollierunt, ut MARTULUS cum L, tamquam si diminutivum nomen esset, pronuntiarent. Ceterum ex *Martulus* per hosce gradus MALLEUS prodiit. Ex *Martulus* fiebat principio *Martlus*, hinc postea *Marlus*, deinde *Mallus*, unde *Malleus*. At si genuina vocis hujus scriptio sit cum C, ut sit MARCULUS; tum altera etymologia sequenda erit, ut sit a רקק *rakak* (quod est *tundendo extenuare*) ex quo, praeposito *Mem* heemantico, fiet *Markak*, instrumentum quo tunditur, unde *Marculus*. MAZOCHIUS.

MARTYR, μάρτυρ. Proprie *testem* notat. Sed Christianis sic peculiariter dicitur, qui non ore tantum sed & sanguine veritatem cælestem testatam facit. Hinc *Martyrium* μαρτύριον, quod proprie est altare impositum cineribus *Martyris*, Latine *Confessio* dicitur. Nam prius, qui Græca voce *martyres* dicti, Latinis *Confessores* vocabantur. Postea hæc vocabula distinxerunt. Ex his liquet, cur *Ecclesias*, *in quibus martyris reliquiæ* essent *martyria* appellarent. Sed καταχρηστικῶς post quælibet *Ecclesia*, *cuicumque Sancto* dicata, *Martyrium* vocari cœpit. Ita usurpat Hieronymus in Hilarione: *Causam occultandi, juxta præceptum Antonii, fuisse referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, Martyrium fabricaret.* Vide Scaligerum ad annum Eusebii MMCCCLXXXVI.

MAS a *fortitudine* sic vocatur. Nam ut Græcis Ἄῤῥην ab Ἄρης duplicata canina litera: ut vox magis redderetur mascula: sic Latini e *Mars* fecere *mas*, ejecta litera canina, ad morigerandum aurium voluptati. Ea & mens Isidori, lib. XII. cap. I. Vel fuerit e *Mamers*, ut Cæsar Scaliger scribit, cap. LXXIX. libb. de causs. L. L. *Mas*, inquit, *Osca dictio fuit, concisa a Mamerte. Mamers enim & Mavors, & Mars fortem apud illos significarunt: non quod magna verteret, ut ajunt; neque enim Latinæ voces fuere*. Vel *mas* potius sit e Chaldæo מרא, *mare*, id est, *dominus*, a quo & Arabum בר, hoc est, *vir*, *marisus*. A *mas* est *masculus*, unde *masculetum*: ubi *masculæ vinearum plantæ sunt consitæ*. Plinius usus, lib. XVII. cap. XXII.

†MASSAM Vossius aliique volunt a μάζα factum. Sed vereor, ut MASSA sine dubio proprie de metallis dicatur, quae ubi igne tabuerunt in *massam* rediguntur: ita ut sit ab Heb. מסס *masas*, *liquescere*. MAZOCHIUS.

MASTURBARI, vulgo dicunt, ac volunt esse a *manu*, & *turbo*: quomodo in Glossis Philoxeni legere est, *Masturbat*, *manuturbat*, δέφει καὶ δέφεται· ἔστι δὲ ῥῆμα κοινόν. Quo significat esse verbum *dictu fœdum*. Sane *masturbare* Græci dicunt χειρουργεῖν, quasi dicas *manibus operari*, quomodo & transtulit Erasmus in Diogenis apophthegmate. Reprehendit Erasmum Robortelius, quod non verterit, *virilia ad seminis effusionem tractare*. Sed idem quod Robortelius sensit, verum, Græcorum exemplo, verecundius expressit. Videndum autem annon *manstrupare* potius dici debeat. Sane in veteri Onomastico *mastrupari* exponitur δέφεσθαι· leviculo errore, solum enim lineolam, primæ vocali impositam, neglexere. *Manstrupare* autem dicetur, quasi *manu*, vel *manum stuprare*. Hoc nisi verum putarem, dicerem, dicendum esse *mastrupare*, atque esse a μαστροπεύω, *prostituo ad impudicitiam*. Uti hoc est a μαστρωπὸς, quo significatur *leno*, vel *lena*. Itaque *mastrupare* proprie esset, *sui ipsius lenonem esse*, *ac secum libidinose agere*. Sed nimis multa ea de re, quam scelus esse ingens, etiam impurissimus Martialis agnoscit.

MATER, ut ex Verrio scribit Festus, est a *manus*, id est, *bonus*: unde & *Matuta*, & *mane*, & *manes*, & alia deducit. Vel est nomen ex eo, quia *materiam præbet fœtui*, ut *pater* caussa est *efficiens*. Ita Isidorus, lib. IX. cap. V. Sed est omnino a Græcis dicentibus μήτηρ, & Dorice μάτηρ, hoc autem a μάω, id est, *vehementer cupio*: unde & μαῖα, *avia*, itemque *obstetrix*. Nempe qua ratione Hebræum *ab*, id est, *pater*, venit ab *abbah*, id est, *dilexit*. Vel potius est μήτηρ ab Hebræo אם, *mater* κατὰ μετάθεσιν, ut *pater* ab Hebræo אב, τηρ, utrobique vocis solum productio est. A *mater* est *matertera*, non quasi *mater altera*, ut ait Festus: sed hic quoque *tera* est productio. A *mater* item est *matrix*, ut a μήτηρ, μήτρα. Caussam appellationis ea Sorano adducimus in Hysterica. Hinc *matricula*, quod

ea

ea velut matriee continerentur milites. Usus Vegetius, lib. I. cap. XXVI. Posteriores *Album* dixere. A *matre* quoque est *materia*, & *materies*: de quibus seorsim. Ab eadem dicti pueri *matrimi*, de quo in *Pater*. Ab eodem est *matrona*, quomodo *spei atque boni ominis caussa etiam illa dicebatur, cui liberi necdum essent*. Atque hinc liquet, quomodo differant *matrona*, & *materfamilias*: in quo se quidam olim torsere, ut ex Nonio discimus. Est & alterum inter hæc discrimen. Nam, *matronæ* solum dicebantur *feminæ honesto illustrique loco natæ*. Itaque Servius ad illud IX. Æn.

Quæ te sola, puer, multis e matribus ausa
Persequitur . . . .

Ex matribus, inquit, *id est ex nobilibus*. *Nam matres non nisi nobiles dicimus: unde & matronæ dictæ sunt*. Georgius Cedrenus, in Annalibus: Ὅτι Ῥωμαῖοι τὰς σώφρονας γυναῖκας ματρώνας ἐκάλουν, οἱ δὲ Ἕλληνες οἰκοδεσποίνας. Fusius hac de re Jac. Durant. Cæselius, lib. I. Var. cap. VII. A *matrona* dicuntur *Matronalia*, quod iis (Martiis puta Calendis, non Aprilis, ut quidam censuerunt) *matronæ Junoni sacrificarent*: ut sibi annus felix esset in amore conjugali, ac puerperio. Eodem inter se munera mittitabant, quem morem præter alios tangunt, Plautus Milite, Act. III. Tibullus lib. III. el. I. & lib. IV. el. II. ac Juvenalis quoque, cum ait:

Munera femineis tractat secreta calendis.

Vide & Servium, VIII. Æn. A *Matrona*, *matrimonium* dictum esse, scribit Servius, in XI. Æn. Fungerus ait esse a *matre*, vel dici quasi *matrem monens*, quia cogitare mulier debet nubere se, ut fiat mater. Sed τὸ *monium* vocis est productio. Utque a *patri* est *patrimonium*; a *sancti*, *sanctimonia*; a *casti*, *castimonia*; sic a *matri*, *matrimonium*. Ac quod de *matrona* dicebamus, id hic etiam locum habet, *matrimonium* quoque esse, ubi liberi sunt nulli: nempe quia ita dictum a *spe*, sive *boni ominis caussa*. Sed in eo a *matrona* vox hæc abit, quod *matrimonium* etiam est inter virum & ancillam seu concubinam, si uxoris loco habeatur. Unde a Curtio dicitur, Alexandrum magnum sibi *matrimonio* copulasse barbaram quandam virginem, idque Achillis exemplo, cui Briseis *contubernalis* fuit. Vide Scipionem Gentilem, lib. II. Παρέργ. cap. XII. *Matrimonium* etiam pro *bonis maternis* sumi, ex Valerio Max. Seneca, Suetonio, jam ab aliis observatum.

MATERAS sunt *Celticum lanceæ genus*: eoque origo ejus in Latio quæri non debet. Sisenna, lib. apud Nonium: *Gallia materibus*, *Suevi lanceis configunt*. Idem Sisenna cum *lanceis* conjungit apud eundem: *Alii materibus*, *aut lanceis medium perturbant agmen*. Meminere & Cæsar, lib. I. de bello Gallico, & Livius, lib. I. Strabo, lib. IV. Καὶ ματαρὶς παλτοῦ τι εἶδος. Hinc *materiarii* dicti, quos similiter cum *lancearii*s jungit Ammianus Marcellinus, lib. XXI. Vide quæ de *materibus* scribit Gyraldus, dialogismo XII. & H. Steph. lib. IV. schediasm. III.

MATERIA, & *materies*, a *matre* dicuntur, ut a *luxu luxuria*, & *luxuries*. Isidorus quidem, lib. IX. cap. V. existimat *matrem* dici, quia est *quasi materies*: nam ex ea efficitur aliquid. Sed contra putamus a *matre* dici *materiam*, quia *in corporum ratione se matris instar habet*. Cornelius Fronto distinguit ita *materiam*, & *materiem*, quasi illa animi sit: ut corpus naturale sit, quod *materies* est & objectum scientiæ naturalis; *materia* vero sit fabrorum, ut lignum. Sed valde metuo, ne contra dicere voluerit. Nam veteres, cum de ligno loquuntur, *materiem* dicere solent. Quomodo Plinius ait *materiem terebinthi lentam*. Vitruvius, *materies cædenda a primo autumno*. Sed posteriores confundunt. Unde Glossæ: *Materia*, ξυλεία. Vide & quæ de *materiei* voce dicimus in *Sylva*.

MATHEMATICI dici volunt *impostores*, qui aliter *Chaldæi*, hoc est, qui ex observatione horæ natalitiæ fata cujusque se scire profitentur. Jul. Paullus Recept. lib. V. Tit. XXI. *Qui de salute principis vel summa Reip. Mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur*. Sed *mathematici* vere, qui sciunt disciplinas circa abstractam quantitatem versantes: ut Arithmeticem & Geometriam: aut earum principia aliis applicantes: ut faciunt Geographia, Astrologia, Musice, Optice, aliæ. Dicuntur *Mathematicæ disciplinæ*, μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, & ἁπλῶς μαθήματα, hoc est, *disciplinæ*, ἀπὸ τοῦ μαθεῖν, hoc est, *discere*: quia in Græcis, ubi lingua sua contenti philosophabantur, ubi legere scribereque norant, ab Arithmeticis & Geometricis auspicabantur.

MATTA, est *storea*, *seges*, quæ & Belgis *matte* dicitur. Usus Ovid. lib. VI. Fast.

. . . . *Plaustroque morantes*
Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit.

Gloss. Phil. *Matta*, ψίαθος. Gloss. Cyrilli. ψίαθος, *seges*, *terrateria*, *matta*. Martinio videtur esse ab Hebraico מטה, *mittah*, id est, κλίνη, *lectus*. Nempe quia in *matta soliti sint cubare*. *Mattarius* pro eo, *qui in matta dormit*, legas apud Augustinum contra Faust. Man. lib. V. cap. V. Vide de *mattæ* vocabulo Savaronem ad Sidon. lib. IV. epist. XXXIV.

†MATTA videtur esse a מעטה, *mateh*, *pallium*, *amictus*: nam vestium nomina etiam vestes stragulas plerumque designant; quia olim utrumque usum praestabant. MAZOCHIUS.

MATTEA vel *mattya* dicenda, quæ corrupte in multis libris *mactea*: ut apud Suetonium in Calig. cap. XXXVIII. Itidem *matteola* non *macteola* legendum apud Arnobium, lib. VII. Usus priori & Seneca, controvers. XXVII. *Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea*. Et Martialis, lib. X.

. . . . *Sed te mattya sola juvat*.

Ubi corrupte vulgo *juvans*. Idem, lib. XIII.

Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Græce est ματτύη, quomodo dicitur πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα, *omnis cibus pretiosus ac delicatus*, ut Athenæus ait in XIV. Sed primo fuit *certum delicati cibi genus*, *quod e farina subacta fieret*: unde & nomen, nempe a μάσσω, *subigo*, unde & μάζα, *maza*. [ματτύαι γνάθοι, Hesych.]

†MATTEA, *Mattya*, aut *Mactea*; Graecis ματτύη dicitur. Graecine a Latinis eam vocem hauserint, an contra, incertum habeo. Nisi quod apud Graecos frequentiore est in usu, quibus & ματτυάζω usurpatur. Ceterum etymon non probo ut sit a μάττω *subigo*; nam Athenaeo teste lib. 14. πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα eo nomine donabatur, ut apud Latinos *cupediae*, & apud Hebraeos מטעמות *matammoth*. A quo Hebraeo vocabulo non abnuerim ματτύας esse dictas, quae vox etiam formam peregrinam praefefert. Haec etymologia si vera sit; tum vero falsum erit, *mattyas* proprie fuisse edulii genus e farina subacta, oleo, lacte &c. Hoc enim excogitatum est grammaticorum, ut recte etymologia a μάττω *subigo* procederet: quum revera *mattyae* omne genus cupedias notaverint, quarum ambitu etiam placentae & pistorum opera continentur. MAZOCHIUS.

MATTIACÆ *pilæ* meminit Martialis, lib. XIV. epigr. XXVI. Nomen videtur a *Mattiaco*, Germaniæ oppido, unde melioris notæ adferrentur. Vile *saponis* genus fuisse, tradit Turnebus Advers. lib. IX. cap. XXIII.

MATTICI a Festo esse dicuntur *homines malarum magnarum*, *atque oribus late patentibus*. Ubi alii libri *matrici*, vel *martici*. Sed Scaliger in Conjectaneis probat *mattici*, dicique ex eo censet, quod Græci veteres *maxillas* vocarent ματτύας, ut ex Hesychio discimus, qui γνάθους interpretatur. Itaque *mattici* idem sit, ac γνάθωνες, hoc est, *gulosi*, quales in comœdiis inducebantur.

MATULA unde sit age videamus, an conjectura possimus assequi. Illud constat, Græcis ἀμίδα dici. Hinc puto levicula μεταθέσει καὶ συγκοπῇ *mada*, vel *mata* dixere, & ὑποκοριστικῶς *matula*, & altera diminutione tum *matella* Plauto, & Varroni apud Nonium: tum *matellis*, quomodo dicebatur, ubi a

matula

matulæ figura longius recessit, ut Varro scribit lib. IV. de L. L. Meminit & *matellionis* Festus. Hoc si etymon displicet, non video unde dicatur, nisi forte a *madeo*, quia excipit *saccatum corporis humorem*, ut Lucretius appellat.

MATVRVS duplicem habet significationem, unam propriam, alteram ex usu vulgari. Proprie *maturum* dicitur, *quod nec citius, nec tardius est, quam convenit*. At ex usu vulgari etiam *mature* evenit, *quod citius fit, quam par est*. Priori modo *matura mors* est hominis longævi: & *viro matura*, quæ nubilis: *immatura viro*, quæ necdum nubilis: *immatura mors*, quæ Græcis ἄωρος. Altero modo dicitur aliquis *mature venire*, pro cito; *maturius discumbere* apud Cic. hoc est, solito celerius cœnare. Ac Tibullus similiter,

Seu matura dies celerem properat mihi mortem;
Longa manet seu vita . . . .

Ubi *maturo* est *cita, velox, justumque naturæ tempus prævertens*. Ac posteriori hoc modo *maturare* idem est ac *festinare* & *properare*: priori vero *maturare* est minus. Qomodo dixit Maro, I. Georg.

Multo forent, quæ mox cœlo properanda sereno
Maturare datur . . . .

Vide Gellium lib. X. cap. XI. quod sic incipit: *Mature nunc significat propere & cito contra ipsius verbi sententiam*. Quod ad etymon; *maturus* Festo dici videtur a *manus*, id est, *bonus*. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. a *mando*, vel *manduco*, quasi *mandurus*, quia quæ *matura*, ea sunt *ad mandendum seu manducandum apta*. Similiterque Perottus. Cæsar Scaliger, in lib. I. Theophr. de caussis Plant. cap. XIX. censet esse a *mane*, vel a *Matuta*, id est, *aurora*: nempe quia, quæ mane seu matutino tempore fiunt, eadem *mature* fiunt. Alii malunt deducere a מטר, quod est *pluvia*, quia hæc *mature proveniens*, *ut fruges ac fructus maturescant, facit*. Sed durior quidem, at vera fortasse est sententia Petri Nunnesii, cui *maturus* est a πέπειρος. [Æolice ut puto μέπειρος.] significatio convenit: & π etiam alias abit in μ: Ut ab ὕπνος, *somnus*.

MATVTINVS, non a *mane* sic dicitur, ut Isidorus voluit, lib. V. cap. XXXI. sed a *Matuta*. Ut a *vesper*, *vespertinus*; sic a *Matuta*, *matutinus*. Lucret. lib. V.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cicero, lib. I. Tuscul. Quæstion. *Quid Ino, Cadmi filia? nonne Leucothea nominata a Græcis, Matuta habetur a nostris?* Priscianus, lib. II. *Matutinus a Matuta, quæ significat auroram, vel, ut quidam*, Λευκοθέαν. Onomasticon: *Matuta*, Λευκοθέα. *Matuta* vero, vel a *manus*, id est, *bonus*: ut ex Verrio scribit Festus; vel potius a tempore, cui præest, nempe a *mane* dicta est quasi *Manuta*, *N* in *T*, abeunte, quomodo a Γανυμήδης est *Catamitus*, ac Attice Περσεφόνη dicitur Περσεφάττα. Idem cum Angelus Caninius censet, tum Cæsar Scaliger, in lib. I. Theophrasti, de causs. plantarum, cap. XIX.

MAZA, μάζα, *farina cum aqua & oleo cocta*, qua pauperiores panis loco utebantur: eam pani hordeaceo postponit Galenus lib. de alimentis. Pauscula de ea Marsilius Cognatus, lib. I. Var. Observ. cap. XXXIV. & lib. III. cap. XVIII. Quibusdam placet, esse a μαζᾶσθαι, quod est *mazas piasa* sive *subigo*. Sed μαζᾶσθαι est a μάζα. Quare verisimilius Eustathius, & ante eum Athenæus lib. XIV. (pag. DCLXIII. edit. Commel.) ubi deducit a μάττω, quod est, *pinso*, *subigo*. Unde & a μάκτρα quo significatur *vas, in quo pinsitur farina*. Item μαγὶς, quod idem notat, teste Polluce. Usus quoque Marcellus Empiricus: *Rasamen pastæ, quod in magide adhæret*. Sed imprimis placet μάζα esse a מצה, *matsah*, quod *placentæ* aut *panis* genus significat a radice מצה, quod est, *liquorem exprimere*. Vel potius fit a מזון, *alimentum, esca*: ab radice זון, *pasco, alo*. A μάζα dicuntur μαζονόμοι. Primo enim sic dicebantur, in quibus μάζα apponebatur: postea generatim sic dictæ *lances rotundæ ac ligneæ*. Itaque Hesychii locum sic corrigit ad Athenæum Casaubonus: Μαζόνομον τὸν κύκλον ἢ τὸν ξύλινον πίνακα. Gloss. *Lances*, μαζονόμοι, nempe quia soleant *mazas* νέμειν, hoc est, *distribuere*. Dicuntur & μαζονόμια. Pollux, lib. XIII. cap. XII. Μαζονόμια, κοῖλοι πίνακες, ἐφ᾽ ὧν αἱ μᾶζαι διενέμοντο. Usus quoque Varro, lib. III. de RR. cap. IV. *Ut in eodem tecto ornithonis inclusum triclinium haberet, ubi delicate cœnitaret, & alios (turdos) videret in mazonomio positos coctos, alios volitare circum fenestras captos*. Dicitur & μαζοφόρος vel μαζοφορίς. Hesychius: Μαζοφορὶς, ὄργανον κανῷ. A μάζα est etiam Latinum *massa*: quo significatur *farina subacta maceratαque ad panificium*. Adducit hoc etymon quoque Priscian. lib. I. in fine capitis de literarum numero ac permutatione. Ac juvant Gloss. Vett. *Massa*, μάζα, φύραμα. Z in duplex *SS* convertitur: ut πατρίζω, *patrisso*; πιτίζω, *pitisso*; μάζω, *masso*. Nihil etymo hoc certius. Quare non erat, quod Pontanus, in Actio, fol. CXXXVIII. edit. Ald. & ex eo Erythræus in Indice Virgilii, ut a *magnus* est *magnissimus*, *inde maximus*; sic forte ab eodem esse *magnissa*, hinc *massa*. Quod ineptum puto. A *massa* est *immassare*, posterioris ævi vox. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Ultimi sunt molares, qui concisa a prioribus ac confracta subigunt & molant, atque immassant*.

M E

MECHANICÆ *artes* Scholastici ita dici nugantur, quia *faciunt mentem mœchari circa res viles*. Est vero μηχανικὴ τέχνη, (quæ & ἁπλῶς μηχανικὴ dicitur) *ars machinalis*, a μηχανὴ, quod *fabricam* notat: unde & Latinum *machina*, ut a μηχανάω, *machinor*. In quibus vero hæc ars μηχανικὴ occupetur, vide sis apud Politianum in Panepistemone, ubi ex Herone & Pappo eam egregie describit. Græcum μηχανὴ unde sit, vide voce *Machina*.

†MEDDIX (ait Festus) *apud Oscos nomen magistratus est*. In aliis legitur simplici elemento *Medix*. Cum *apud Oscos* audis, non ideo vox minus Etrusca est; nam Osci Etruscorum aut ἀπόγονοι aut πρόγονοι erant. Et omnino is magistratus apud Campanos obtinebat, qui certe Campani Etrusci erant. In MEDDIX latet N, ut sit MEDINX, sicuti CONIVX pro CONIVNX (quomodo saepe in titulis antiquis) a *conjungo*. Atque hic parcet lector, si *Medix Tuticus* (nam duo haec simul copulabantur) pluribus, quam pro more, a me illustrabitur. Ac primum non Capuae solum is magistratus obtinebat, sed & in ceteris Tyrrheniae Cistiberinae oppidis. Inter cetera Herculanensia Cimelia exstat marmoreus quantivis pretii sacer abacus, litteris & sermone Tusco perscriptus: quem in aere delineatum hic darem, si nunc esset ad editionem paratus. Dabitur autem Deo dante in voce TVTICVS. In eo igitur abaco post nomen ejus proprium, qui tunc Herculaneo praeerat, subjicitur magistratus vocabulum, quod tale est (pro Tuscis autem abaci elementis hic Latina adscribam) MERRISS. TVFTIKS. Porro in priore voce duplex R pro D duplice usurpatur, quia Rhotacismus Tyrrhenis perpetuus est, ut millies monui. In posteriore vero voce ubi F posui, ibi in mensa est *Beth* Hebraicum: quod non Tyrrhenis solum (uti constat ex Capuae nummis) sed & Aeolibus (uti patet ex Heracleae tabulis) amicissimum fuit. Postremo iidem Tusci Herculanenses SS pro X (quo carebant) usurparunt. At istud sive X, sive duplex S prioris nominis est adventitium: quod si tollas, habebis nomen purum putum Hebraeum מדין *Medin* i.e. *Judex*. Nam qui *Sufetes* שופטים *sofetim* i.e. *Judices* Poenis (sicuti & Hebraeis olim post Josuae tempora) dicebantur, iidem Campanis מדינים *Medinim* (Latinis *Medix* num. sing.) vocabantur. Sicuti autem *Medin* (sive Osce *Medinx*) erat summus urbis, sive provinciae judex, sic praefectura ipsa Hebr. מדינה *Medina* (quod nomen hodiedum in Hispania superest) Chaldaice מדינא *Medina* & מדינתא

מדינתא *Medinta* vocatur. Jam post recitata Festi verba, ex Ennio hic versus additur: *Summus ibi capitur Medix, occiditur alter*; qui versus erat credo in Annalibus, ubi de Campanorum bello. Scaliger, aut siquis alius, mutabat: *Unus* (pro *summus*) *ibi capitur* &c. quia sequitur *Alter*. Non est necesse: nam *summus Medix* est, qui inter duos cognomines magistratus prioris erat loci ac dignitatis. Hactenus de MEDIX dictum. Transeo ad TUTICUS. Quid istud sibi vult? An non idem quod Hesychii τίταξ? Nam hoc etiam nomen summae potestatis esse, ejus verba declarant: ΤΙΤΑΞ (inquit) ἔντιμος, ἢ δυνάστης· οἱ δὲ βασιλεύς. *Titax*, est, *Magistratu fungens, aut dynasta: aliis Rex*. Utitur ea voce Aeschylus. Nec dubito quin *Titacis* & *Tutici* verba eodem ex fonte Orientis fluxerint, nec enim litteris, sed tantum motionibus discrepant. Ne multis: utraque vox (tum Hesychiana τίταξ, tum Osca *Tuticus*) a צדיק *tadik*, *justus*, manavit: nisi quod D (quo Tyrrheni carere dicuntur) in T ejusdem organi tenuem migravit, & quod vocales in τίταξ transpositae, in *Tuticus* A cum V Tusco alternavit. Itaque ex *Tadik* factum est *Tutik*, ita ut *Medix tuticus* non sit aliud quam *Judex justus*. Eamque veram esse *Tutici* interpretationem (praeter dictam ex Heb. *Tadik*, *Justus*, originem) ostenditur praeterea argumento altero minime inficiando, quod tale est. In Diatribis Tyrrhenicis, quas Romae apud Pagliarinum ante XX. circ. annos inter Cortonensia edidi, protuli plenam exemplorum manum, ex quibus ostenditur, urbes Tyrrhenicas, ubi coloniae Romanae evaserunt, bina gessisse nomina, unum vetus Tuscanicum aut Oscum suum, alterum Latinum sed Tusco ἰσοδυναμοῦν. Inter binomines urbes hasce attuli (id quod huc maxime facit) *Aequos Faliscos*: in qua appellatione *Faliscos* idem Tusco ore, quod Romano *Aequos*, valere ostendi. Atqui idem prorsus in Osco Hirpinorum oppido accidit: quod vulgo in auctoribus dicitur *Equus Tuticus*. Sed prava scriptio corrigenda est ex Tab. Peutingeriana (cui ut archetypae, nec manus librariorum expertae, eredendum omnino est) segmento IV. in qua cum diphthungo legitur: AEQUO TUTICO XII. Ergo *Tuticus* idem quod *Aequus* Latine sonat, nim. quia venit a צדיק *Tadik*, *justus* sive *aequus*. Sed de his in TUTICUS fortasse plura. MAZOCHIUS.

MEDEOR, a μήδεσθαι, converso H in E breve, quomodo a κρηπὶς, ῖδος est *crepida*. Μήδεσθαι est *curare*, *consulere*, a μῆδος, *cura*, *consilium*, unde facta Ἐπιμηθεὺς & Προμηθεὺς, δ in θ converso, ut in ἦθος, & aliis. Ἐπιμηθεὺς, qui post factum consulit: Προμηθεὺς qui ante factum, quid ex re sit, cognoscit. A *medeor* est *medicus*, unde *medicinus* ut *libri medicini*. Varro, lib. IV. de L. L. Ab *arte medica*, hoc est, *medicina*. Sed ut *Grammatica*, & similia, ita & hoc sumitur substantive. Nec eo *arte* modo significatur, sed etiam *medicorum* sive *chirurgorum* (olim enim iidem *medici* ac *chirurgi*) *pergula* seu *officina*; Plautus, Epid. II. II.

> *Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro.*

Ludere, non serio mihi loqui videntur, qui *medentes* dici ajunt quasi μέδοντες, hoc est, βασιλεῖς, juxta illud Homericum:

> Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Quod etymon adfert Federicus Morellus scholiis in Dionis orationem περὶ πλεονεξίας. Acutius etiam quam verius Julius Scaliger, qui commentario in Theophrastum, & in Hippocratem de insomniis, a *medio medicum* & *medicinam* dici putat. Nempe quia, ut virtus, ita sanitas quoque in mediocritate consistat: morbus vero, uti vitia, excedat τὸ μέσον, ad quod corpora per artem medicam reducuntur. A *medeor*, Festo teste, est *medibile*, ut a *medicor medicabile*. A *medendo* quoque dicta *Dea Meditrina*: cujus sacra *Meditrinalia*. Iis prius vetus mox novum bibebant vinum, ac uti *Martinalibus* nunc cantio obtinet apud Belgas de vetere novoque vino; ita olim alia illi non multum absimilis, in usu erat. Festus: *Meditrinalia dicta hoc de caussa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia: Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor. A quibus verbis, etiam Meditrinæ Deæ nomen captum, ejusque sacra Meditrinalia dicta sunt*. A *medeor*, vel potius *medicus* quoque est *medicor*, unde *medicabulum*, qua forma a *mendicus*, *mendicabulum*. Sed *medicabulum* non pro *medico*, verum *loco medicandi* sumitur. Usus ita Appuleius in IX. A *re*, significante *contra*, & *mederi*, venit *remedium*. Itaque Gloss. Philox. & Onomasticon ἀντιφάρμακον exponunt. Hinc *remediari*, apud Tertull. Hieron alios posterioris ævi.

MEDIASTINI *balneatoriorum* dicti οἱ περιχύται, hoc est, οἱ ὕδατι καὶ πυρὶ ὑπηρετοῦντες. Glossæ ab H. Stephano editæ. *Mediastrinus*, περιχύτας. Lege *Mediastinus*. Ita dictus plerisque putatur a *medio astu*, hoc est, *media urbe*: in qua bajuli fere versantur, ut ajunt. Aliis a *medius*, & *sto*, vel *teneo*. Priscianus extremo lib. II. *Mediastinus a medio stando vel tenendo componi videtur*. Idem super XII. lib. Æn. *Mediastinus inde videtur componi, quia medias partes balnei tenet, hoc est, in media lavantium stat* [μεσάντιος & μεσίδιος Hesych.] Ac a *medius* esse *mediastinus*, facile credo Prisciano: sive ita dicatur, quia *mediis*, vel *ædibus*, vel *balneis*, *esset*, *ad omnium vilissima quæque servitia paratus*: ut plerique arbitrantur: sive quod *medius esset inter servos summos*, & *imos*: *summos*, ut *atrienses*, & *dispensatores*: *imos*, ut *compeditos*, & *quales quales*. Quæ sententia est Turnebi, lib. XXVIII. cap. XXXI. Verum illud *STINUS* a *stando* esse non puto. Magis fit verisimile, esse vocis productionem, ut in *Clandestinus*. Quæ & ejusdem Turnebi mens. Hac de voce plura si voles, adi Beroaldum, Indice in Columellam; Hermolaum Barbarum, glossematis Plinianis, voce *Jatraliptæ*, & Rævardum, lib. V. Variorum, cap. ult. Quod vero in domo sunt *mediastini*, id in navi sunt *mesonautæ*, similiter vilissima quæque ministeria obeuntes: ut censent Hermolaus Barbarus, in glossematis Plinianis, in voce *Jatraliptæ*; & Gul. Budæus in Tit. Quod nautæ, caupones, stabularii §. Qui sunt igitur; ubi Ulpianus utitur hac voce. Sed Hottomanno placet, ita dici, *qui, medium inter nautas, sive remiges, locum obtinens, navigandi signum dat aliis*. Aliis, *qui partim nautæ ministerio fungens, partim vectoris vicem obtinens, aliquid pro vectura solvit*. Mihi quoque placet Turnebi mens, ut sic dicantur, quia *medio loco sint inter nautas summos*, & *imos*: summos, ut gubernatores, & proretas; imos, ut remiges. Vide eum, & lib. XXVIII. cap. XXXI. Ex μέσος & ναύτης conflari, satis est apertum.

MEDICA *arbor*, quæ alio nomine *citrus* vocatur, a *Medis* dicta est, ut scribit Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Ex junioribus Pontanus in libb. de hortis Hesperidum. Vide & de iis Ruellium: qui docet malo Medico limones & mala Arausionensia contineri. Ab iisdem *Medis*, *Medica* herba nomen accepit. Virg. I. G.

> .... *Tunc te quoque Medica putres*
> *Accipiunt sulci* ....

Ubi sic Servius: *Ad ipsam herbam apostrophen facit. Hac autem translata est in Græciam, quo tempore eam Xerxes invaserat*. Ita editum est in Servio P. Danielis. Sed pro *medicis* scribendum *Medis*, uti indicat hic locus Plinii, lib. XVIII. cap. XVI. *Medica externa etiam Græciæ, ut a Medis advecta per bella Persarum, quæ Darius intulit*. Plura de hac herba Plinius ibidem. Vide & Theophrastum, lib. VIII. Hist. cap. VIII. & Columellam, lib. II. cap. XI. ac Palladium, lib. V. cap. I. Meminere & Varro, de R. R. lib. I. cap. II. Strabo, lib. XI. Plutarch. in comment. ὅτι καὶ ζῷα λόγῳ χρῆται. Dioscorides, lib. II. cap. CLXXVII. Etiam a *Media* dictæ gallinæ *Medicæ*. Festus: *Medicæ gallinæ, quod in Media id genus avium corporis amplissimi fiat: L litera pro D substituta*.

MEDIMNUS,

Medimnus, vel *medimnum*, μέδιμνος, ἢ μέδιμνον, mensura aridorum capax sex modiorum, sextarii unius & unciarum quatuor: ut docet Georgius Agricola, lib. II. de mensuris Græcorum. Est ab Hebræis appellatio: quibus מד, *mad*, *metiri*: מדה, *middah*, *modus*: cujus plurale מדים, *middim*, *modi*, *mensura*. Vel compositum ex מדה, *middah*, *modus*: & מנה, *manah*, *numerus*: ut ad verbum sonet *numerosa mensura*.

Meditari vult Jovianus Pontanus in Actio, esse a *medium* & *iter*. Ita enim scribit fol. cxxxix. edit. Ald. *An quæso, meditari est aliud, quam in medio itinere aliquid itando, aut agere, aut cogitare: quod est occupati animi, aliudque quam iter agitantis*. Sed hæc sententia indigna est Pontano. Nam nimis aptum est, venire a Græco μελετᾶν, A in D abeunte, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*: quomodo item pro *calamitas*, *cadamitas* scripsere Nævius & Livius Andronicus, ut scribit Marius Victorinus, lib. I. Hanc ejus verbi originem etiam docuit Servius, in cujus veteri codice (in illo Petri Daniella frustra quæras) ita scriptum invenitur: *Meditaris, tantas, quasi melitaris, D pro L posita. Quod Græci μελετᾶν dicunt, per antistrophen dixerunt Latini. Etenim L & D interdum sibi invicem cedunt. Sic solium vel sella quasi sedda dicitur a sedendo*. Μελετᾶν vero, quia μέλει, hoc est, *curæ est*. Μελετᾶν etiam *tibicinum* est: unde eos *meletari* Fulgentius dixit: ac similiter *commeletare* eos ait Hyginus: *Quas tibias Marsyas, Eagri filius, pastor, unus ex Satyris invenit, quibus assidue commeletando sonum suaviorem in dies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharæ cantum provocaret*.

Medius, a μέσος, ut Cæsar Scaliger ait de caussis L. L. cap. XXVIII. & ante eum Priscianus, super XII. vers. Æneïd. Sed hic alterum etiam etymon addit, ut sit a *modo*, hoc est, mensura: unde & *medius*. Mihi magis placet esse κατὰ συγκοπὴν factum ex μεσσίδιος, seu μεσσίτιος, aut μεσάτιος, quod Hesychius exponit μέσος. Nec absurde etiam esse ab Hebraico מד, id est, *metiri*: quia metiendo medium cognoscitur. A *medium* est *dimidium*, non a *dimensione*, quod Donatus scribit in Adel. Act. II. Sc. II. Quomodo differant *dimidium*, & *dimidiatum*, docebit Gellius, lib. III. cap. XIV. A *medius* quoque est *medioxumus*, quod Festus, sive Paullus, interpretatur *mediocrie*. Parum apte, ut puto, cum plane idem sit, quod *medius*. Scaliger ad Festum monet, id corruptum esse ex *mediotumus*, quomodo Plautus & veteres dixerint: ut nempe a *media* sit *mediotumus*, quomodo a *lego* est *legutimus*, sive *legitimus*; a *quotus*, *quotumus* ἢ ποσός. Imo Meursius arbitratur apud Plautum pro *medioximus* legi debere *mediogrumus*, a *medius*, & *grumus*; quomodo, inquit, *mediocris* est a *medius* & *ocris*, quod *locum* significat. Locus Plauti, quem dico, est iste, in Cistellaria, Act. II. Sc. I.

> *At ita me Di Deæque, superi atque inferi & medioxumi.*

Ego nihil mutandum censeo, quia si *mediagrumus* dixisset Plautus, veterum aliquis tam insolentis vocis meminisset: uti *mediaxumi* meminere Festus, Nonius, ac Servius quoque, cujus hæc verba, in VIII. Æn. *Sunt enim numina aliqua tantum cælestia, aliqua tantum terrestria, aliqua media, quos Appuleius mediaxumos vocat, hoc est, qui ex hominibus Dii fiunt*. Quis dubitet, quin Appuleius more suo Plautum sit imitatus? Nec semel ea voce usus Comicus: sed ejusdem actus sc. III. *uxorem* vocat *medioxumam*, quam Demipho, quasi secundo duxisset loco. Varro quoque Modio dixit, *Ad mortalem modum medioxume*: id est, *medio actum modo*, ut Nonius interpretatur. Imo ne illud quidem verum est, quod putat, *mediocris* componi ex *medius*, & *ocris*. Nam *cris* hic se habet, ut *tumus*, vel *xumus* in *mediotumus*, sive *medioxumus*. Imo & *tullium* in *meditullium* nihil significat, ut Cicero in Topicis testatur, ubi clare ait, non plus esse *tullium* in *meditullium*, quam *timus* in *finitimus*, *legitimus*, & similibus. Aliqui tamen veterum putarunt *meditullium*, dici quasi *media tellus*. Festus: *Meditullium dicitur, non medium terræ, sed procul a mari, quasi meditellium, ab eo, quod est tellus*. Atque ab eadem mente est, quod in vett. Gloss. legas, μεσόγειος, *meditullius*, *mediterraneus*: μεσόγειον, *meditullium*, *mediterraneum*. Sed melius Tullius, ut *tullium* sit vocis productio. Similiter nempe ac *tolium*, in *Capitolium*. Nempe fabulosum est, quod de *capite Toli* apud Arnobium legere est.

†**Mædius**, sicuti & Μέσος, utrumque a Chaldaeo מצע (*Metsa*) *medius* factum videtur. Nam dentalis littera *Tsade* interdum per S exprimitur, & sic ex Chald. *Mesa* fit Μέσος: saepius vero eadem per T ejusdem organi consonam redditur, ut fit Μέτα. Ex hoc autem (T in D, ejusdem organi litteram, verso) factum est Latinorum *Medius*. Mazochius.

Me-Dius-Fidius, vel tres sunt voces, vel unica, non duæ, ut putarunt. Nam ut dicimus *me-Hercule*, ita & *me Dius-Fidius*: ac utroque per Herculem juratur: ut indicat Tertullianus, lib. de idolol. cap. XXII. ubi de posteriori hoc jurandi genere ita scribit: *Accedente quorumdam ignorantia, qui ignorant esse jusjurandum per Herculem*. Idem indicat ἐτυμολογία. Nam etsi non ignorem, Dionysium, *Fidium* transferre πίστιον, ac apud Charisium, & Festum quoque, legatur, velle aliquos *Medius-fidius* esse juramentum *per divi fidem*: vel *per diei fidem*: tamen longe verisimilius sit, quod apud eundem Festum legitur, voce ea significari *Jovis filium*, id est, *Herculem*, quod *Jovem* Græci Δία appellent; *Fidium* autem poni pro *filio*, quod sæpe antiqui pro *L* litera *D* utebantur. Confirmat hanc sententiam Varro, IV. de L. L. *Ælius Gallus Deus fidius dicebat Dijovis filius, ut Græci Διόσκουρον, Castorem: & putabat, hunc esse Sancum ab Sabina lingua, & Herculem ab Græca*. Porro illud *me*, quod in *me Deus Fidius*, primum locum obtinet, nonnullis placet esse pronomen, ut ἐλλειπτικὴ sit oratio, pro, *Ita me Deus Fidius amet*. Ac fuit hæc quoque sententia Festi, sive Paulli, ut qui scribat: *Mecastor, & mehercules jusjurandum erat quasi diceretur, Ita me Castor, ita me Hercules, ut subaudiatur juvet*. Mihi magis verisimile fit, *me* hic adverbium esse, atque idem significans quod *per*. Nam quod Græcis μὰ, & νὴ, id Latinis *me*, & *ne*: unde *me Hercule*, per Herculem; *me Castor*, per Castorem; *epol*, per Pollucem; *edepol*, per Deum Pollucem (non per ædem Pollucis,) *ecere*, per Cererem; *ejuno*, per Junonem; *equirine*, per Quirinum, &c. In quibus *Me* quidem est ex Græco μὰ. *E* vero ex νὴ abjecta *N*; nisi malis ex *Me* factum per ἀφαίρεσιν, de quo non pugno. At cur ad ἐλλειπτικὴν orationem confugiendum sit, caussæ nihil hactenus video. Scribit Agellius, lib. XI. cap. VI. viros *per Herculem*, mulieres *per Castorem*, utrosque *per Pollucem* solitos jurare. Addit inibi: *Nusquam scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut* Mehercule *feminam dicere, aut* Mecastor *virum*. Sed de *Mecastor* est, quod obduci possit. Quid enim? Plautus idoneus scriptor non est? quem Latinæ linguæ principem alibi ipse facit Agellius. At is (nisi valde me ratio fugit) locutus hoc pacto. Nihil de eo loco dicam, qui est, Casina Act. II. sc. VI. neque enim diffiteri possum, male in vulgatis distingui personas, quod optime observavit Acidalius. Nec pro me proferre ausim, quod ita locutus parasitus, Asin. V. I. Nam hic quoque in personis esse aberratum, recte demonstrat idem. Verum quid dicemus de eo, quod eapse scena Argyrippus dicat:

> *Ecastor quin surrepturum pallam promisit tibi?*

Nec enim probandam arbitror audaciam Acidalii, cum invitis omnibus libris *edepol* substituit. Gellio tamen favet etiam Charisius, cap. de Adverbio: *Medius fidius*, inquit, *juratio propria virorum est, ut feminarum ædepol, ecastor, ejuno*. Ubi & de *pol*

& *ædepol*, Titinnium laudat in Setina, qui molliculum adolescentem effeminate loquentem, cum reprehendere magis vellet, *An*, inquit, *quia pol, ædepol fabulare?* Cæterum Plauti locus ante adductus facit, ut non usque adeo reprehendere eum nonnullis ausim non ineruditum hominem Nicodemum Frischlinum, cum in Rebecca sua, Act. iv. sc. iii. Ismaëlem inducit ita jurantem:

Bene mecastor processit hæc venatio.

Cumque apud eum Act. iv. sc. v. venator Ismaëlis Chamus ita loquitur:

Metuo ecastor, ut tuæ cella nostra sufficiat gulæ.

Illud tamen culpandum, quod temporum non habita ab eo sit ratio. Nam *Castor* paullo solum ante bellum Trojanum fuit: eoque Ismaëlis temporibus per eum non potuit jurari. Nec Ismaël jurasset per gentium Deos. Quamquam id faciunt hodie Christiani poëtæ. Sed placet sententia Hieronymi ad Damasum scribentis: *Absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet, Jupiter omnipotens, & mehercule, mecastor, & cætera magis portenta, quam verba.*

Medulla, Isidorus, lib. xi. cap. i. ita dici censet quasi *madullam*, eo quod *madefaciat ossa*. Sed vel est a μυελὸς, inserto *D*, ut Caninius putabat; quomodo a τείνω est *tenda*: vel potius ita dicitur, quia *sit in media ossis*. A *media* fit ὑποκοριστικῶς *mediola*, unde *medolla*, seu *medulla*. Proprie dicitur de animalibus, κατὰ μεταφορὰν vero de plantis, in quibus significat partem internam fungosam, qualem cernere est in sambuco. Solinus in iis ab eadem origine appellat *medialo*. Quod tamen latius patet, quia eo generatim significatur, quod in *media* est, utut planta non habeat *medullam*. Ut quod Græci appellant καρδίαν· quæ & durissima, ut in robore.

Megalesia, qui & ludi Megalenses, ita dicti a μεγαλήσιον, quomodo vocabatur ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς, ut Μητρῷον. Sic Τυχαῖον τύχης, Ἀπολλώνιον Ἀπόλλωνος. Itaque locum Varronis, qui est v. de L. L. sic in Conjectaneis emendat Jos. Scalig. *Megalesia dicta a Græcis, quod ex libris Sibyllinis arcessita ab Attalo, rege Pergami, Pessinunte, ubi Megalesion, templum ejus Deæ, unde advecta Romam.* [vide num a *Megale Phryge*, de quo Solinus.] Is qui Terentii vitam conscripsit, putat *Megalenses* ludos dici, quod essent *sacri Diis magnis*. Ac Antonius Goveanus, quo id tueatur, vult aliud fuisse *Megalenses ludos* ac *Megalesia*, sive *ludos Megalesiacos*, ut vocat Juvenalis. Nam *megalenses* eosdem esse ac *ludos magnos*, qui κατ' ἐξοχὴν *Circenses* vocantur: ac hos fuisse *sacros diis magnis*, hoc est, *diis majorum gentium*: ac *Megalesia*, sive *megalesiacos* fuisse *sacros magnæ Deûm matri*. Sed in his spisse a Goveano errari, optime monent Muretus in annotat. ad Terent. & Cæsar Bullingerus, lib. de Circo. Nam primo *Dii magni* non sunt iidem ac *Dii majorum gentium*, sed soli *Jupiter*, *Juno* & *Minerva*, vel cum his *Dii penates*, sive *Lares*: quemadmodum ex eo colligimus, quod Festus quidem dicat *ludos magnos* fieri *Jovi*; ac Cicero Verrina quincta scribat, *ludos Romanos* (qui iidem ac magni) faciendos esse *Jovi*, *Junoni* ac *Minervæ*: Asconius autem in Divinat. *Deos magnos* interpretetur *Lares urbis Romæ*: ac Cassius quoque Hemina tradiderit eosdem esse Deos, *Samothracas*, *Romanorum Penates*, ac θεοὺς μεγάλους· qua de re pluræ Macrobius, lib. iii. Sat. cap. iv. At *Dii majorum gentium* sunt:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovi', Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Quos Ennii versus adducunt Appuleius de Deo Socratis; & Mart. Capella, lib. i. Præterea *Megalenses ludos*, & *Megalesia*, diversos esse nunquam probaverit Goveanus, contrarium sæpe evincit loco Ciceronis, quem mox adducam. Nec originatio eum juvat. Nam ut τυχαῖον est a τύχη, sic μεγαλήσιον est a μεγαλησία, hoc est, *magna Dea*. Quippe Æoles, vel ut alii malunt, Dores, θεὸς vocant σιὸς, unde *Sibyllam* quasi σιοῦ βουλὴν dici volunt præter Varronem, Serviumque, Lactantius lib. i. cap. vi. Hieronymus adversus Jovinianum, Isidorus, lib. viii. Orig. cap. viii. At *Megalenses* Latina terminatione factum a μεγάλη, qua ratione a *Virgo* est *Virginensis*; a *circo circensis*; ab *horto*, *hortensis*. Denique falso putat *ludos Romanos*, sive *magnos* (qui & κατ' ἐξοχὴν vocantur *Circenses*, & a Marone conjunctim *magni circenses*) eosdem esse ac *Megalenses*. Nam *ludi Romani* fiunt *Jovi*, *Junoni*, & *Minervæ*: ut e Cicerone ostendimus: at *Megalenses* fiebant *Deûm matri*, ut disertim scribit Festus voce *Romani*: idemque confirmant hæc verba. Locus hic Cic. de Arusp. resp. *Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in palatio nostri majores ante templum in ipso matris conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt?* Et paullo post: *Qui ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipso & appetita religio externa, & matris magnæ nomine suscepta declaretur. Hos ludos servi fecerunt. Tota denique hoc ædile Megalesia servorum fuerunt.* Qui locus quantopere torserit Goveanum, argumento est, quod non aliud habet quod dicat, quam *Megalesia* esse *Megalensibus* facta: quod ineptius puto, quam, ut necesse habeam advocare alios auctores, qui *Megalenses* pro *Megalesiis* clare usurpant. Præterea *ludi magni* seu *Romani* instituti sunt a Tarquinio Prisco, cujus opus esse circum maximum (is ut nobilissimus, ita antiquissimus inter circos fuit) scribit Dionysius, lib. iv. At *Megalesia* instituti a M. Junio Bruto, quemadmodum ex Valerio Antiate tradit Livius, lib. xxxvi. quo loco tractat de ædis matris Ideæ dedicatione. Insuper *ludi magni* fiebant pridie Non. Sept. ut colligimus ea prima in Verrem; *Megalesia* vero celebrabantur pridie Non. Aprilis, ut testatur Ovid. iv. Fast. Denique *ludi magni*, quanquam & scenici fuerint, quod ex Livii, lib. xxxi. patet, proprie tamen Circenses erant: at *Megalenses* proprie erant scenici, ut indicat ibidem Ovidius. Sed de hoc satis.

Megallium, μεγάλλιον, quasi μεγαλεῖον, a *magnis viribus* nomen accepit, si Plinium audimus ita scribentem lib. xiii. cap. i. *Telinum unguentum erat celeberrimum Menandri Poëtæ Comici ætate. Postea multa successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed a *Megallo*, homine Siculo, ita dictum esse scribit Athenæus in quintidecimi eo fragmento, quod primus edidit in Variis suis Canterus, lib. iii. cap. xxxi. Vide & hoc de unguento Dioscoridem, lib. i. cap. vi. sive al. lix. ubi μεγάλειον vocatur, sed corrupte pro μεγάλλιον.

Maio, [ὀμιχέω.] a מים, contracte מי, *aqua*. Notum & Latinis *aquam* honeste interdum capi pro *urina*. Qua de re Jos. Scaligerum vide. Similiterque loquuntur Germani, Belgæ, & aliæ gentes.

Mel, a μέλι, omisso ι, ut a πέπερι, *piper*, ab ἐστὶ, *est*. Ex roscido aëris humore conficitur ab apibus. Unde *aërii mellis* dixit Maro, initio iv. Georg. Aristoteles Hist. Animal. lib. v. cap. xxix. Μέλι τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν ἐπισκήψῃ ἡ ἶρις. *Mel ex aëre cadit, præsertim siderum (Virgiliarum nempe) ortu, & cum incubuerit arcus cœlestis.* Cornelius Celsus apud Philargyrum: *Apes ex floribus ceras faciunt, ex rore matutino mel.* Seneca, epist. lxxxv. *Quibusdam placet non faciendi mellis scientiam apibus esse, sed colligendi.* A *melle* est *melliga*, quod nondum *mel* est, sed *ad mellis naturam accedit*. Sic Plinius transtulit, quod Aristoteles κήρωσιν dixit: ut cum loco ante dicto ait: γίνεσθαι κηρίον μὲν ἐξ ἀνθῶν· κήρωσιν δὲ ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων· *favos quidem confici ex floribus: melliginem autem ex arborum lacryma.* Ab eodem est *Mellonia*. Arnobius, lib iv. *Mellonia dea est pollens potensque in apibus, mellis curans custodiensque dulcedinem.*

†**Mel** & μέλι a מלץ *malat*, *dulcescere*. Syrum מלירא *meljara* est *alveare*. In rad. מלל apud Castellum est Samaritanum מלי i. e. *apes*. Mazochius.

Melampodium, μελαμπόδιον veratrum dictum est a *Melampo*, Amythanis nato, ut cum Ovidius vocat, qui eo melancholicum humorem purgabat,

Præ-

Prœtique, Argivorum regis filias furore liberavit. Vel dicitur ita a *nigra radice*, a qua & *veratrum nigrum* vocatur. Nempe ut *pes* pro *radice* sumatur. Μελάμπους enim *nigripedem* sonat: unde & *canis* nomen est apud Nasonem.

MELANCHOLIA, μελαγχολία. Nomen esse ex μέλαινα χολὴ satis est apertum. Sed de eo dissensus est, num eo significetur *efferata bilis*, quomodo Aretæus accipit, qui & Homerum sic voce hac μέλαινα usum docet. An potius ita dicatur, quia *atra bilis* hunc affectum parit: quo Galenus respexisse dicit hujus vocis auctores. An denique, quia *in ea vomatur bilis atra*: quæ nominis caussa placuit Cælio Aureliano.

MELANDRYA *piscis*, a Græcis acceptum esse agnoscit Varro, lib. IV. de L. L. Proprie μελάνδρυον sit μέλαν δρυὸς, *interior quercus pars*, *sive medulla nigricans*. Sed ob similitudinem ea vox translata ad *maximum thynni genus*: ac *salsamenti genus*, quo partes thynni (cervice ventreque exceptis) sale condiuntur.

MELANURUS *piscis*, sic dictus a μέλαινα, id est, *nigra*; & οὐρὰ, id est, *cauda*, quod cauda, priusquam in rubescentes pinnas desinat, nigra notetur macula. Idem ea Gazæ sententia Latinis ab *oculorum magnitudine* vocatur *oculata*. Plinius tamen, libro XXXII. cap. XI. piscium catalogum texens *melanurum*, & *oculatam*, tanquam diversos conjungit. Sed in hujusmodi labi Plinium, insolens non est. Nec *oculata* tantum dicitur, sed *ophthalmia*, idque eadem de caussa. Nam ὀφθαλμὸς, *oculus*. *Ophthalmiam* appellat Plautus, Capt. act. IV. sc. II. nisi forte quemadmodum *cara capitis* Lucillio apud Gellium, lib. X. cap. XX. *cephalæa* dicitur a κεφαλὴ, id est, *caput*: sic Plauto quoque *ophthalmia* notat *oculos*, *carnemque oculis vicinam*: quæ Turnebi opinio est, lib. XIV. cap. XIX. sive *sinciput integrum*, ut alii interpretantur. De *melanuro*, si voles, vide Ælianum, lib. I. cap. XLI. & Oppianum, lib. III. ἁλιευτ. vers. CCCCXLIII. Item Rondeletium, lib. V. de piscibus, cap. VII.

MELEAGRIDES, μελεαγρίδες, aves, quae Athenis in arce enutriebantur, ut ait Hesychius. Meminit earum & Aristoteles, lib. VI. Histor. Animal. cap. 2. Africæ adjudicat Scylax Caryandæus. Uti & Mnaseas apud Plinium, lib. XXXVII. cap. II. Videlicet sunt eædem ac *gallinæ Numidicæ*, sive *Africanæ*, ut ait Varro, lib. III. de R. R. cap. IX. Columella, lib. VIII. cap. II. & Plinius, lib. X. cap. XXVI. qui addit *Meleagri* tumulo nobiles factas. Nempe quia *Meleagri sorores*, cum fratrem deflerent, in aves eas conversæ dicuntur. Meminit Apollodorus, lib. I. ubi refert, ut Althæa & Cleopatra se suspenderint. At, inquit αἱ θρηνοῦσαι τὸν νεκρὸν γυναῖκες ἀπωρνιθώθησαν, *quæ mortuum mulieres lugebant*, *in aves sunt conversæ*. Atque inde a *Meleagro* dictæ *Meleagrides*. Descriptionem earum ex Clyto, Aristotelis discipulo, adfert Athenæus, lib. XIV.

MELIMELUM, μελίμηλον, a μέλι, *mel*, & μῆλον, quod est *malum*. *Pomi* est genus, quod dicimus, *malum mustèum*. Sed si originationem spectes, ita quoque vocari possint *mala Cydonia melle condita*: unde Martialis, in Xeniis Carm. XXIV.

> *Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle*
> *Ponentur, dicas hæc melimela licet.*

MELINUS color, Plauto Epid. act. II. sc. II. dicitur, qui Græce μήλινος, μηλίζων, μηλοειδὴς, & μήλωψ. Non igitur sic vocatur a μέλι, *mel*; sed μῆλον, id est, *malum*. Estque coloris, qui est in malis maturis; nempe *flavus*, hoc est, *rutilus*, cum *pallorem* accipit. Hunc *melinum colorem* aliter *gilvum* dici, Servius dicunt & Isidorus. Sed *helvum* debuere dicere pro *gilvo*. Est & altera *melini* significatio. Sic enim dicitur *color nativus*, *albus*. Plinius, lib. XXXV. cap. VI. *Sunt colores austeri aut floridi. Utrumque natura aut mistura evenit. Floridi sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, chrysocolla, Indicum purpurissum. Cætera austeri. Ex omnibus alii nascuntur, alii fiunt. Nascuntur sinopis, rubrica, parætonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur.* Post aliqua subjungit: *Melinum, candidum & ipsum, est optimum in Melo insula.* Unde cognoscimus, hoc *Melinum* dici a terra *Melia*, sive *pigmento Melino*, hoc est, quod effoderetur in *Melo*, maris Cretici insula, quam omnium insularum rotundissimam Plinius alibi dicit. Meminit & *melini* ejus cap. seq. Ubi de Apelle, & aliis antiquis pictoribus ait: *Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramento.* Hic quoque clare ait, *Melinum* terram fuisse albam. Dioscorides tamen dicit fuisse σποδοειδῆ, sive *cinericiam*. Unde colligere est, in *Melo* fuisse *duo genera terræ*: unum *candidum*, quo veteres usi pictores, alterum *cinericium*.

MELIOR, quasi *mollior*, juxta Isidorum, lib. X. Nempe quia is *melior*, qui *minus durus ac ferreus*. Vel a *mel*, ut signet *mellitior* seu *dulcior*: quod Perotto placet. Vel, quæ Josephi Scaligeri & Nunnesii sententia est, ab ἀμείνων, sive Tarentino ἀμείνων κατ' ἀφαίρεσιν, & *N* in *L* converso. Vel a μέλει, quia *id melius*, *quod magis curæ* est. Præter quæ & aliud in mentem venit, de quo eruditorum judicium esto. *Bonum*, ut initio Nichomachiorum Philosophus ait, pulcre a veteribus definitum est, ὃ πάντα ἐφίεται, *quod omnia appetunt*. Quod igitur appetimus ac volumus, id bonum est. Sed si *duo* sint *bona*, jam comparatio instituitur, quæ fit per particulam *magis*, & gradu comparativo continetur. Fit hoc in verbo *malo*, quod omnes dici fatentur quasi *mavolo*, ut *malim* pro *mavelim*. Hinc, meo judicio, *melius* dixere, quod *malis*. Nam si eligendi alteri faciam potestatem, idem, *Quid mavelis?* ac *Quid melius?* Ut igitur e *mavolo* contractum *malo*, ita e *mavelim*, κατὰ συγκοπὴν est *melius*. Quamquam nec repugnem, si ἀμείνους, a *malo* deducas *melius*. Nam *A* longum interdum in *E* breve abire, alibi ostendimus. Superlativus vero aliud spectare debuit: nempe quid præ omnibus maxime vellemus. Hoc igitur *optimum* dixere, ab *opto*, quod κατὰ μετάθεσιν est ex Græco ποθῶ, *desidero*. Ut inferius dicetur. [a *bonus*, *benus*, *bellus*, *bellius*, *melius*.]

MELIS, seu *meles*, sive ut in vett. codd. legitur, *males*, aut *malis*, est ex *agrestium felium* genere: fortasse quam *taxum* vel *taxonem* sive *dassum* appellant: ita censent plerique eruditi, quibus præit Perottus. De etymo conatur aliquid Isidorus, libro XII. cap. II. *Melo*, *quod sit rotundissimo membro*, *vel quod favos petat*, *& assidue mella captet.* Sententia est, vel sic dici a Græco μῆλον, id est, *malum*, quia *mali instar corpus habeat rotundum*: vel sic vocari a Græco μέλι, quia *animal sit avidum mellis*. Videmus autem *melonem* hic dici Isidoro, qui aliis *melis*, seu *meles*. Ut Gratio in Cynegetico, cujus est: *Lucifuga melis*. Hinc Caper, de verbis dubiis: *Meles bestiæ quædam*, *non meloues*. Ubi *melonis* nomen, ut sequioris ævi, rejici videmus. A *mele* dicetur *pellis melina*: quam quidam intelligi putant Plauto, Epid. Act. I. Sc. I.

> *Nisi si in vidulo, aut in melina attulisti.*

Turnebus, lib. XX. cap. I. *mellinam* scribit, ac *potionem intelligit cui mel admisceretur*. Sed Scaliger, in Conjectaneis *melina* retinet: non tamen *pellem* intelligit *melis*, sed *manticam scorteam*, quæ Græce μηλωτὴ a μῆλον, hoc est, *ovis*, ea cujus pelle præcipue fiebat. Atque hanc sententiam maxime probo.

MELIS, vel *melia* potius est, quæ Ovidio *Pelias hasta* dicitur: atque ita dicta, quod esset *fraxinea*: nam μελία, *fraxinus*: quam Homeri præconio & Achillis hastâ multum esse nobilitatam, scribit Plinius, lib. XVI. cap. XIII. Homerus Il. X.

> Σεῖον Πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον.

At e *malo* arbore hasta fieri nequit, ut omnino audiendus non sit Festus, vel Paulus potius, cum scribit: *Melia* (ita pro *melis* recte emendat Scali-

ger) *haſta a ligno mali dicta* .

Melota, μηλωτὴ, eſt ad Hebr. XI. XXXVII. Eo ſignatur *ovilla pellis*, a μῆλον, *ovis*. Iſidorus non audiendus, qui lib. XIX. cap. XXIV. interpretatur *pellem caprinam*, proprieque ait eſſe *pellem melonum*, hoc eſt, *animalis ejus*, quod Varro, *melem*, juniores *melonem*, hodie autem *taxum*, vocant.

Membrana a *membrum* venire, quia *membra tegat*, etiam Priſcianus auctor eſt, lib. II. & Iſidorus, lib. VI. cap. XI. Membrum vero, unde ſit, non ita perſpicuum eſt. Niſi forte ut pro μέλομαι dixere poëtæ μέμβλομαι, ita & *membrum* Latini fecere a Græco μέλος, quod idem ſignificat. Ita a *melos* fit, *melsbrum*, inde *melbrum*, poſteaque *membrum*. A in N abire ſolet: ut in Λύμφα, *nympha*, atque aliis. Proprie ea vox animatis convenit: ſed inanimis etiam: uti ædificiis tribuitur, non a poëtis modo, ſed quoque Plinio, Ulpiano, Appuleio, Sidonio: de quo Foenerium vide lib. I. Selectionum, cap. XXIII.

†**Memini**, **Mamoa** & cognata vocabula (etiam Græca) ſunt a [illegible], *zamam*, *cogitare*, quod haud cararo vertendum puto *meminiſſe*. Zain autem in his Latinis vocibus deperditur. Mazochius.

Memnonidæ *aves*, ut eas Solinus vocat, vel potius *Memnonides*, ut appellat Ovidius, XIII. Met. & Plinius, lib. X. cap. XXVI. nomen nactæ a *Memnone*, Æthiopum rege, cujus circa tumulum, qui apud Ilium, quotannis confligunt, atque, ut Ovidii verba dicam,

> . . . . *parentali moritura morte rebellant*.

Plinius de iiſdem ſic ſcribit: *Auctores ſunt omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas appellant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum ſibi Cremutius tradit*. Ac eadem Solinus, cap. XLIII. Nimirum creditum vulgo, aves eas primum viſas, poſtquam *Memnon* ab Achille fuit *occiſus*: quemadmodum & fingunt, *Diomedis aves* demum conſpectas poſt ejus mortem, quia tum *ſocii Diomedis* in eas ſint converſi: item *Meleagrides* volunt originem habuiſſe poſt *Meleagri* exceſſum, mulieribus in has aves converſis, quæ *Meleagrum* lugerent. Vide *Meleagrides*.

Menda, vel *mendum*, a μείων, vel Latino *minus*. Nam proprie *menda*, cum deeſt aliquid. D inſertum, ut a τείνω, *tendo*. A *menda* eſt *emendare*, item *mendicus*. Iſidorus, lib. X. *Mendicus*, inquit, *quia minus habet, unde vitam degat*. Recte attamen non ἀμέσως a *minus* venit, ſed a *menda*, quod a *minus*: ut etiam Scaliger cenſet in Conjectaneis. Alteram quoque *mendici* originationem addit Iſidorus, lib. X. ut dicatur *mendicus* quaſi *manudicus*, *quia mos erat apud antiquos os claudere egenum, & manum extendere, & quaſi manu dicere*. Tertiam etiam quartamque docet Feſtus: *Mendicum*, inquit, *dici Verrius putat a mente ejus, quam fefellit fortuna: vel quod precetur quemque ut vitæ ſuæ medeatur cibo*. Denique reperio apud Nunneſium, ut ſit a μάντις, *vates*, quod probare non poſſum. Nobis, ut dixi, veriſimilius videtur, *mendicus* ejuſdem eſſe originis ac *mendoſus*. [a πένης πένητος.] An vero a *mendicus* ὑποκοριστικῶς dicta ſit veſtis *mendicula*, cui opponitur *regilla*, quod itidem ὑποκοριστικὸν ſit a *regia*: hoc vero commodius in *Regilla* exponemus. *Mendicum* etiam, vel, ut alii legunt, apud Feſtum, *mendicium*, *dici putant velum, quod in prora ponitur*. Puto, quia id *minus velum* eſſet. Ut ejuſdem ac ſuperiora originis ſit. Meminit & Iſidorus, lib. XIX. cap. III. A *mendum* quoque eſt *mentiri* ac *mendax*, unde *mendacium*. Juvat Chariſius, lib. I. *Mendum*, inquit, *in mendacii ſignificatione dicitur: menda in culpa operis aut corporis*. Quamquam id diſcrimen non obſervatur. At fallitur Iſidorus in X. *Mendax*, inquit, *quod mentem alterius fallat*. *Mentiri* & *mendacium dicere*, ut diſtinxerit Nigidius Figulus, ſatis notum eſt ex Gellii lib. XI. cap. XI.

Meniana, ſive ut alii ſcribunt, *Maniana*; erant pergulæ projectæ, ita dictæ a *Menio*: a quo & *columna Menia* nomen accepit. Cicero lib. IV. Academ. quæſt. *Interim ille cum æſtuaret, veterum ut Menianorum, ſic Academicorum viam ſecutus eſt*. Item Vitruvius, lib. II. cap. VIII. *Ergo Menianis & contignationibus variis*. Item, lib. V. cap. I. *Menianaque ſuperioribus coaxationibus collocentur*. Nominis cauſſam docet Aſconius, in Divinat. *Menius, cum domum ſuam venderet Catoni & Flacco Cenſoribus, ut ibi baſilica ædificaretur, exceperat jus ſibi unius columnæ, ſuper quam tectum projiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipſe, & poſteri ejus ſpectare munus gladiatorum poſſent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illa igitur columna Menia vocitata eſt*. Feſtus: *Meniana ædificia a Menio ſunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna, quo ampliarentur ſuperiora*. Idem docent Nonius in *Meniana*; & Porphyrius, ad ſat. III. lib. I. At Iſidorus, lib. XV. cap. III. dicit a *Meniano*, quod falſum. Longeque ineptius, quod ibidem legimus, *Meniana eſſe dicta quod maneamus*.

Menis, *lunula*, ὑποκοριστικὸν a μήνη, *Luna*. Videntur antiqui initio operis *lunulam* appoſuiſſe, ut *coronam* fini, unde *coronis* pro fine. Auſonius in commemoratione profeſſorum Burdigalenſium.

> *Quos legis a prima deducta menide libri,*
> *Doctores patriæ ſcito fuiſſe meæ*.

Vide Turnebum lib. XXII. Adverſ. cap. X. Mirum hanc ſententiam damnari ab Elia Vineto. Cenſet ille *menis* eo pro *initio* accipi, quia *initium* ſit Iliados Homericæ, μῆνιν ἄειδε θεά. Nec interim bonus vir cogitat, μῆνις facere μήνιος. At Auſonius non *menis*, ſed *menide* dixit: ut omnino puerilis ſit error iſte.

Mens (ut Iſidorus, lib. XI. cap. I. ait) ita dicta, vel quia *meminit*, vel quaſi *eminens*. Quam etymologiam Perottus magis ſibi probari ait, quam eorum, qui deducunt a μέμνημαι. Eſſe enim *mentem* altiorem animi partem, unde Ovidius XV. Met. de Pythagora dixit:

> *Mente Deos adiit, & quæ natura negabat*
> *Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit*.

Nicolaus Cuſanus cum alibi, tum lib. VII. Exercitationum conjectat *mentem* a *metiendo* dici. Aliis placet *mens* dici quaſi *meminens*: atque hi, uti & illi, qui a Græco μνήμη deducunt, tuentur ſe eo, quod interdum pro *memoria* ponatur, ut apud Maronem, I. Æn.

> . . . . *Manet alta mente repoſtum*
> *Judicium Paridis* . . . .

Hujus etymi meminit & Corradus, ad I. Æn. Fungerus in Etymologico teſtatur, quibuſdam dictam videri a Græco μήνη, id, eſt, *Luna*; quia, ut *Luna* creſcit atque decreſcit, ſic hominum mentes variis modis hebeſcant atque augeantur. Jul. Cæſar Scaliger, Exercit. CCCVII. mem. II. ſcribit, *mens* duci non a *motu*, ut ſic dicatur quaſi *movens*; neque *mentum*, uti putarunt, ab eo verbo eſſe, ut nempe dicatur quaſi *movimentum*: ſed utrumque eſſe a Græco μηνύω, id eſt, *indico*: ac *mentem* quidem ſic dici, quia eſt indicatrix rationum; *mentum* autem, quia eo pueri demonſtrant, uti & muti, & qui aliis rebus intenti ſunt, neque libenter edunt vocem. Ex hiſce omnibus etymis nullum verum puto: quin pleraque omnia inepta & ſtulta. Nunneſius in Grammatiſtice cenſet *mens* eſſe a μάντις, *vates*. Sed dicta *mens* a Græco μένος, ο extrito, ut a γένος, *gens*, a πούς, *pus*, &c. Nam μένος etſi proprie *animi impetum* notet, tamen etiam *animum* ſimpliciter notaſſe videtur, unde εὐμενής, & δυσμενής, *qui bene maleve erga aliquem animatus affectuſque eſt*. Vel dixerim *mens* quidem eſſe ab antiquo nominativo *mentis*, ut a *plebis*, *plebs*; a *trabes*, *trabs*, &c. *Mentis* vero eſſe conjicio a *mentum*, quod antiquum ſupinum eſt verbi *meno*, cujus præteritum *memini* in uſu remanſit. Nam ut a *fallo fefelli*, a *pago pepigi*, ſic a *meno memini*. Porro antiquos in recto dixiſſe *mentis*, indicat Euphormus Ennii, in quo, ut Varro

ro testatur, lib. IV. de L. L. de *mente humana* ait: *Istic est de sole sumtus ignis*, ac deinde subjicit, *isque totus mentis est*. Integer versus ex Scaligeri sententia istiusmodi fuit:

Istic est de sole sumtus ignis, isque mentis est.

Similiterque idem Ennius eopse opere usus apud Priscianum in VI.

Terra corpus est; at mentis, ignis est . . . .

Ubi *mentis* pro *mens* poni res docet, & Priscianus disertim ait. [a μῆνος possis derivari. Sed cum Μὴν vel Μεὺς *fit Phrygum deus*, *idemque qui sol*, *cujus conjux* Μήνη, videndum num exinde deductum sit. Sed est omnino a μένος, νοῦς, ut exponit Hesychius.] Composita a *mens* sunt, *amens*, *demens*, a quo *dementare*, dementem facere; & *dementire*, dementem esse. Onomasticon vetus, *Dementa*, ἐξιτῶ. Gloss. vett. *Dementio*, παραφρονῶ.

MENSA, ut ex primo Charisii discimus, cum *N* proferre solet Virgilius: at Varro ei *N* demebat, quia ita dictam putabat, quod *in medio poneretur*. Nam μέσος *medius*. Scribit idem Charisius, sua ætate in sermone vernaculo, Varronis exemplo, *mesa* dici solere: eos tamen, qui Latine scriberent Virgilium sequi maluisse. Varronis verba, lib. IV. de L. L. hæc sunt. *Postea rotunda facta*, *& quod a nobis media*, *a Græcis* μέσα, *mensa dici potest*; *nisi etiam quod ponebant pleraque in cibo mensa*. Ubi alterum etiam etymon videmus, a *cibis dimensis*. Tertium ponit Isidorus, lib. XX. cap. I. ut sit ab *esu*. Ubi etiam refert, primum fuisse *Dædalum*, qui *mensam* & *sellam* faceret. Perottus similiter a *mando* deducit, quia ex ea mandimus cibos. Alii a מזון quod pro *esca*, seu *cibo*, sumitur in Targo. Nec longe abit Hebr. משאת, quod est, *portio*, *epulum*. Varronis illud etymon a μέσα Plutarchus etiam probat, lib. VIII. Sympos. his verbis: Μέσαν μὲν γὰρ τὴν τράπεζαν τῆς ἐν μέσῳ θέσεως. Et ad consuetudinem hanc alludit Maro, cum ait,

. . . . *Mediisque parant convivia tectis*:

Et III. Æn.

Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Mensæ quoque dictæ *abaci trapezitarum*, qui idcirco *mensarii* vocati. Festus: *Mensarius*, *nummularius*. [forsan a μίνω, ἐνδέω, minsa vel mensa.]

† MENSAM qui dictam cum Varrone volunt, quasi μέσην h. e. *mediam*, ineptiunt. Sed antequam ad veram etymologiam venio, genuina *Mensae* notio stabilienda est. Atqui primitiva *mensae* significatio ea est, ut sit idem ac *ferculum*; unde fluxerunt illae locutiones *prima* & *secunda mensa* (ut cum Cic. ad Atticum ait, se scripsisse *Apposita secunda mensa*) quo etiam pertinet *apponere*, ac *removere mensas*. Res enim sic se habet. In hoc toto mensarum negotio aliud erat τὸ ὑποκείμενον, aliud τὸ ὑπερκείμενον. Illud erat quiddam sive μονόπους, sive δίπους *bipes*, sive plerumque τρίπους *tripes*. Et hactenus quidem *mensa* proprie non intelligebatur (nisi tantum καταχρηστικῶς, uti fit) sed mensae fulcrum. At super istud substerniculum inferebantur *mensae* κυρίως dictae (h. e. fercula) sive *primae*, sive *secundae*, sive (apud Graecos tamen) *tertiae*; quarum singulae variis eduliis, bellariis, pomis &c. instruebantur: quas mensas posteriores *fercula* (*) aut *missus* appellarunt, dictas nunc Italis *Portate*. Rem totam ita se habuisse, nemo melius Polluce declaraverit. Is lib. VI. cap. 12. sic incipit: Ἦσαν δὲ τινες πρῶται τράπεζαι, καὶ δεύτεραι, καὶ τρίται· καὶ τρίποδες μὲν, ἐφ' ὧν ἔκειτο . . . αἱ δὲ ἐπιτιθέμεναι καὶ αἰρόμεναι, τράπεζαι. *Erant profecto mensae sive primae*, *sive secundae*, *sive tertiae*: *at quibus eae imponebantur*, *eae tripodes dicebantur* . . . *quae vero apponebantur aut rursus removebantur*, *sae* (proprie) τράπεζαι i. e. *mensae erant*. Polluci & Athenaeum adjungas licet, apud quem lib. 2. quum Cynicus quidam τραπέζας appellaret, qui proprie τρίπους dicendus erat, Ulpianus e Dipnosophistis unus aegre id audit, quippe eum ab omnibus τράπεζαι vocari soleant αἱ παρατιθέμεναι h. e. mensae quae apponuntur. Hinc saepe Latini *mensas* pluraliter & Graeci τραπέζας in uno epulo usurpabant. Hinc & ministri vocabantur τραπεζοκόμοι, nempe παρὰ τὸ τὰς τραπέζας εἰσφέρειν *ab inferendis mensis*. In antiquo Latio hujusmodi mensas aliquando fuisse paniceas, Maro fidem facit, qui quas *mensas* aut *quadras* vocat lib. VII. eas interpretatur Servius *paniceas mensas*, *epularum sustentaculum*: qui & ad Aen. I. 740. sic adnotat: *Tangit ritum Romanorum qui paniceas sacratasque mensas habebant*, *in quas libabant*; quod minime adnotassem, nisi quidam Virgilianas mensas seu quadras accepissent, pro eo, in quo dapes in frusta conscindimus, Italis *il Tagliere*. Atque ea fuit olim propria ac primitiva MENSAE significatio, ut sit *ferculum* seu *missus*: olim, inquam; nam ad illud Aen. I. 220. *Mensaeque remotae* sedulo adnotavit Servius: *Apud MAJORES* (quo satis ostendit, sua id aetate jamdiu intermissum) *ipsas apponebant mensas pro discis*: unde & Athenaeus VI. 12. incipit: ἦσαν &c. (quae sup. recitavimus) quo satis ostendit eum morem olim viguisse, sed sua aetate abolitum. Jam notione MENSAE intellecta, de etymologia parum laborabimus. Nam ab Hebr. verbo נשא *nasa* (quod non solum Hebraeis, sed & in cognatis dialectis est *portare*, *tollere*) sit nomen derivativum משא *massa*: ab hoc rursus sit femininum משאה *massaa*, quod Gen. XLIII. 34. & Sam. XI. 8. *ferculum* significat. Atqui ex Hebr. *Massa* (tantum loco prioris A brevis posita vocali analoga *Segol* h. e. E brevi; ac rursus *Dages* in N resoluto pro Chaldaeorum ac Phoenicum more (maxime cum N hic radicale sit) fiet MENSA. His adde, quod sicuti Latini per Tuscos ab Hebraeo *ferendi* verbo (h. e. נשא *nasa*) suum istud *mensae* vocabulum derivarunt, quasi *ferculum* dixeris; sic Hebraei ipsi mensam vocarunt שלחן *shulchan* a שלח *shalach*, quod est *mittere*, ita ut Hebraeum *shulchan* Latinorum *Missui* ex aequo respondeat. Vide & quae loco suo de TENSA diximus; quod eamdem etymologiam habet, ac φέρτρον *vehiculum* seu *ferculum* notat: nisi quod in TENSA initio T positum fuit, in MENSA, M: utraque autem littera apud Hebraeos formandis vocibus verbalibus servit, quas litteras *heemanticas* nuncupant. Ad quadras paniceas quod attinet, confer dicta infra in PANIS, & ad Ex. XXV. 30. ubi de *panibus facierum*. MAZOCHIUS.

MENSES, unde *menstruus* pro *mensurnus*, parum ἀναλόγως dixere; a *metior* venit: uti docet Cicero, lib. II. de Nat. Deorum, ubi de Diana hoc pacto scribit: *Adhibetur autem ad partus*, *quod hi maturescunt*, *aut septem nonnumquam aut plerumque novem Lunæ cursibus*, *qui quia mensa spatia conficiunt*, *menses nominantur*. Hinc Catullus:

. . . . *Tu cursu Dea menstruo*
Metiens iter annuum . . . .

Vel est a Græco μήνη, aut μὴν μηνός· quod Varroni placuit, lib. V. de L. L. *Mensis*, inquit, *a Lunæ motu dictus*, *dum ab Sole profecta*, *rursus redit ad eum Luna*, *quod Græce olim dicta* μήνη, *unde illorum* μῆνες, *ab eo nostri*. Similiter Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. Quos & sequitur Nunnesius. [Μὴν vel Μεὺς *Phrygum deus*, *cujus conjux* Μήνη· vide Schol. Luciani.] Pro μήνη Dores dicebant μάνα, unde Belgicum *maano*, hoc est, *Luna*: iidem pro μῆνες dicebant μᾶνες, unde Belg. *maand*, hoc est, *mensis*. Est vero μήνη, a מנה, hoc est, *numerare*, quod ex ejus cursu tempora numerentur. A *mensis* est *menstruum*, & *intermenstruum*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXVII. *Quod a nova luna crescit ad plenam*, *& inde rursus ad novam lunam decrescit*, *quoniam venias ad intermenstruum*, *e quo die dicitur Luna esse extrema & prima*. *Athenis appellant* ἕνην καὶ νέαν· τριακάδα *alii*. Sic *mulierum menstrua*, καταμήνια· quæ Plinio apre

(*) *Petronius in Sat.* Laudationem ferculum insecutum est, plane non pro exspectatione magnum. *Lego* *quae ibi sequuntur*: *plane comperies*, ferculum *ibi esse repositorium plurium lancium uno missu illatarum*.

profluvium genitale, quia menstruis cessantibus conquiescit mulierum fecunditas.

† MENSURA videbatur B. Hieronymo esse ipsissimum Heb. משורה *mesura* ejusdem significationis. At hanc equidem antea originationem non probabam; sic enim cavillabar. משורה est a שור *dominari*; cum tamen *mensura* Latinorum sit a supino *mensum*, quod est a *metior*. Cum ergo Hebraeum Latinumque vocabula sint profecta a diversis suarum linguarum radicibus (quid enim simile inter *Sur* & *Metior*) quae radices casu in unum derivativum nomen colverunt: nihil putandum est Latino MENSURA cum Hebr. *Mesura* commune esse. At re melius perpensa, haec Hieronymi etymologia optime in hunc modum procedit. Ab Hebr. *Mesura* fit Lat. *Mensura*, addito tantum N, quod Latini ad ornatum addebant, ut in VICANSIMUS, QUOTIENS &c. Deinde ex hoc Latino MENSURA (quippe cum formam haberet eorum nominum quae ex supino nascuntur) ex post facto formatum est supinum MENSUM, & ex hoc supino ventum retrocedendo est ad thema METIOR. At bona posteritas existimavit, *Mensuram* derivatam ex *metior*, cum contra acciderit. Nam linguarum vocabula non eâdem methodo nata sunt, qua nunc a grammaticis per suas genealogias ordinantur. Nam plura derivativorum revera primitiva fuerunt: at deinde retrocedendo ex derivativo primitus orto ad thema aliquod, unde illud derivativum ἀναλογικῶς fieri potuisset, ventum est: hocque thema ubi ex post facto formatum fuit, mox pro primitivo ac radice prosapiae totius habitum. MAZOCHIUS.

MENTHA herba, Græcis μίνθη, unde Latinos nomen derivasse, & Plinius agnoscit, lib. XIX. cap. VIII. Μίνθην vocatam fabulantur poetæ a *Mynthe*, Avernali nympha, Cocyti filia, quæ cum Plutone congressa in eam herbam sit conversa.

MENTIOR Nunnesio placet esse a μαντεύομαι· quod probare non possum, cum non omnes *vates* sint ψευδομάντεις. Sed est *mentior* ab eadem origine ac verbale *mentio*: nempe a *meniscor*, unde *comminiscor*. Nam qui vera dicere non vult, *mente* aliquid fingit ac comminiscitur, quod simile vero videatur. [μηνύειν a μῆνις vide *mens*.]

MENTULA diminutivum a *menta*, quasi *menuta*, hoc est, μηνυτὴς, a μηνύω, *indico*, quia ejus indicio fraus cognoscitur virilis. Sane similiter *mentum* a μηνύω Scaliger derivabat, quia ejus motu aliquid indicatur. Perottus tamen *mentula* putat esse ὑποκοριστικὸν a *mens*. Manasse enim a blandientibus nutriculis, quæ ut puerum corculum vel animulam suam vocant: ita & partem eam tractantes, qua masculi sunt, *mentulam* hoc est *mentem suam* nominare eos soleant. Mihi prius magis placet. [P & M mutæ sæpe confunduntur & permutantur. Itaque *mentula* ex *penis*, *penitula*, *pentula*, unde *mentula*, vel potius ex *meto*, *metula*. *Metæ enim forma finguntur satyrorum pudenda.*]

MENTUM, ut Isidorus, lib. XI. cap. I. ait, *dicitur: quod ibi mandibulæ oriantur, vel quod ibi jungantur*. Sane mirifica hæc etymologia, *mentum* a *mandibula*. Paullo verisimilius Jovianus Pontanus in Actio suo, fol. CXXXVII. edit. Ald. ubi dictum ita ait, quia *hiantibus nobis moveatur*: nempe ut ex *movimentum* fit *momentum*, inde *mentum*. Quod si Germanica lubet arcessere e Græcorum fonte, dicere possis similiter iis *mentum* dici *Kin* ἀπὸ τοῦ κινεῖν, quod est *movere*. Sed magis probabilis est sententia Julii Scaligeri, Exercit. CCCVII. ubi *mentum* dici putat quasi μηνυτὸν a μηνύω, quod est, *indico*, *significo*: unde μηνυτὴς, *index*; μηνύτρον, *indicii præmium*, aliaque. Rationem eam adfert quod *mento demonstrant pueri* & *muti*; atque *alii*, etiam interdum, ubi loqui nolunt. Vel sit *mentum* a *meno*, unde & *mentio* & *commentum*. Nempe quia mentem nostram motu menti indicamus. Quæ Perotti sententia est, nihilominus verisimilis, magis etiam ἀναλογίᾳ subnixa, quam illa Scaligeri. A *mento* morbus ejus *mentigo* dicitur, λειχὴν, item *mentagra*, ἄγριος λειχὴν, quasi *menti* ἄγρα seu *captura*.

MEO, unde *meatus* & *meaculum* Becmano placet esse a μαίω vel μάω quod est ζητῶ, ut proprie sit *ire quærendi studio*. Malim vel a νέω, quod idem ac *meo*. Suidas: Νέω τὸ κολυμβῶ, καὶ πορεύομαι. Unde vel ab ἀμείβω quod & ipsum notat *meo*, *vado*, *transeo*: unde ab Etymologici Magni auctore exponitur πορεύεσθαι, ab Hesychio διελθεῖν, περαιοῦσθαι. Compositum hinc *remeo* apud Maronem; *commeo*, quod *ad cibaria præcipue exercituum postea translatum*; *demeo*, deorsum *meo*. Unde *demeaculum*, descensus in loca subterranea. Onomasticon vetus *Demeaculum*, καταπορεία.

MEPHITIS, (ut Servius scribit, in VII. Æn.) *proprie est terræ putor, qui de aquis nascitur sulphuratis: & est in nemoribus gravior ex densitate silvarum*. Pluraque ibidem de hoc vocabulo. Priscianus, in VII. auctor est, nonnullis *mephitis* dictum videri quasi μεσίτης, σ in φ converso. Sed hoc nulla ratione est subnixum. Verisimile autem, cum *mephitis* sit gravis terræ exhalatio, Hetruscos eam vocem accepisse a Syris, quibus מפוחיתא, hoc est, *afflatus*, a נפח, *flo*, *spiro*. Quod Scaliger monuit in conjectaneis ad Varronem.

MERCOR a Pœnis Hebræisque recte arcessit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Iis enim מכר, hoc est, *vendidit*; מכר, *venditus*, *venale*. Nihil hoc etymo manifestius puto. *R* insertum, quomodo Tartari nobis corrupte, qui proprie *Tatari*, a *Tatar*, quod Hebraïce *residuum*. Caussam nominis apud Postellum vide cap. XVIII. lib. de Originibus. Sane *Tartari* hodieque Germ. *tater*, & Ungaris *tatar*. Suntque similia *flagro* a φλέγω· *putrea* a πύθω· *pirum* ab ἄπιον· *coriandrum* a κορίαννον, &c. A *mercor* est antiquus nominativus *mercis*, unde κατὰ συγκοπὴν *merces*, sive *merx*. Aliis placet esse *merx* a μέρος, id est, *pars*, quia res per partes venditur: unde Jurisconsultis *distrahere* pro *divendere*. A *merce* vero est *mercimonium*, ut a *parte*, *matre*, *teste*, *patrimonium*, *matrimonium*, *testimonium*. Ab hac quoque voce *Mercurii* potius nomen cum Festo arcessam, quam a *medio currendoque*, quod Στοιχειοτέρως Arnobius voluit, cujus hæc verba, lib. III. *Mercurius etiam quasi quidam medicurrius dictus est: & quod inter loquentes duo medius currat & reciprocetur oratio, nominis hujus concinnata est qualitas. Ergo si hæc ita sunt, non est Dei Mercurius nomen, sed sermonis reciprocantis & vocis*. Et illud Festi, & hoc Arnobii Ἔτυμον legas apud Isidorum, lib. VIII. cap. XI. Fulgentius *Mercurium* dici scribit, quasi *mercium curam*. Alberti M. interpres ridicule, quasi *mercatorum* κύριος, id est, *dominum*. Nempe non vident, postremas syllabas esse vocis productionem. Adde si a *cura* esset, antepenultima esset porrecta. At recte Festus, qui non compositum, sed derivatum facit a *mercibus*, quia nempe præsit lucro, rebusque emendis ac vendendis, ut cognoscere est ex prologo Amphitruonis Plautinæ. Hinc pingi interdum solet sinistra virgulam, dextra sacculum nummarium tenens. Vide imaginem ejus in Marci Velseri commentariis rerum August. Vindel. & in Gruterianis inscript. pag. LI. Præest idem eloquentiæ, unde & linguam ei sacravit antiquitas, teste Athenæo, lib. I. Δειπνοσοφ. Eapse de caussa, Græcis Ἑρμῆς dictus putatur ab ἐρῶ, id est, *dico*: nempe ut ex ἔρμας, M inserto fiat Ἑρμείας· quo de etymo plura Phavorinus. Sed cum pleraque gentilium Deorum nomina sint a Phœnicibus sive Hebræis (cujus ratio magna ex parte tribuenda Cadmi Phœnicis in Græciam appulsui) facile mihi persuadeo, ἑρμῆς quoque esse ab אמר, id est, *sermo*, *eloqium*, ab אמר, id est, *dixit*. Imo nec repugnem, siquis *Mercurii* appellationem non tam a *mercibus* esse existimet, uti ante diximus, quam ab ἑρμῆς, κατὰ μετάθεσιν.

† MERCOR Ang. Caninius a מכר, *macar*, *vendidit*, recte arcessivit, unde & ipsum *Mercurii* nomen. Quamquam sine ulla transpositione ab una eademque rad. מרק, *merak*, unde est *Mercurii* nomen (quem Chaldaei

Chaldaei מרקולים *Markolis* vocant, de quo alibi dixisse videor) indidem & *mercandi* verbum ortum fuisse necesse est. Nam quamquam מרק *merak* nunc quidem in Chaldaicis lexicis est *abstergere*: at olim etiam *mercandi* significatu usurpatum, fidem facit Chaldaeum *Markolis*, qui est Mercaturae deus, vocabulum. Mazochius.

Merces a *merendo*, ut ait Varro, in iv. & v. de L. L. Non tamen ea *merendo* & *ars* conflatum: quod Varro priori loco scribit: sed *es* in eo solum vocis productio est. Porro ex hoc etymo cognoscimus, omnino, quod operanti, citra meritum operis sependitur, id non nisi καταχρηστικῶς *mercedem* appellari. A *mercede* est *mercenarius*, qui & *mercedivus* teste Festo. Ubi tamen quidam libri *mercedicius*. Imo & in MSSto est, *Mercedituus*, *quod mercede se tueatur*. Ab eodem *Mercedonius*: nempe, ut ait Festus, a *mercede* solvenda. Ita *mensis* ac *dies mercedonius* vel *mercedinus*, quo *merces* solvebatur. Qui dies in veteri Kalendario Rom. sic notantur, Merc. ut pr. id. Jul. & seq. item pr. id. Jul. & seq. & xiv. Kal. Decemb. & seq. *Dea* quoque *Mercedonia*, quæ præerat *mercedibus solvendis*. Vide quæ de *Mercedonio mense*, totaque hac re, Scaliger notavit in primo & quincto de Emendat. Temp.

†Mercurium quotusquisque est, qui non a *Mercibus* dictum putet? nam hunc volunt mercimoniis praefuisse. Verum satis constat, commenta plurima ab otiosis superstructa fuisse deorum nominibus, quorum veras originationes ignorarent. *Mercurii* certe nomen totum a Chaldaeis est, qui eum מרקולים *Markolis* appellant: de quo vocabulo vide Scaligerum de Emendat. lib. V. pag. 486. Seldenum de *Diis Syris* Syntag. 2. cap. 14. Drusium in *Prov. Sac.* & *Adag. Hebr.* & Buxtorfium in Lex. Chald. Inter ea vocabula non aliud est dissidium quam τοῦ L & τοῦ R; quas duas litteras saepissime, maxime in Orientalibus nominibus, alternare, nemo ignorat. Haec cum ita sint, non aliunde *Mercurii* nomen Latini habuerunt, quam unde & Deos hauserunt ceteros, ex Etruria scilicet. Ac sane apud Gorium memini me legisse Merkola subscriptum Mercurio. Nec aliunde Romani didicerunt Mercurii pedibus *Talaria* adnectere, quam ab Etruscis; in quorum monumentis Mercurius alatos calceos gerit: ut omittam quod alae numinum ab eisdem Etruscis sunt. Ipsa vox *Talaria* a Chaldaeis ad Etruscos fluxit, ut docebimus in *Talaria*. Mazochius.

Merda generale est nomen. Usus Horatius. Specialia sunt *muscerda*, [μυοχόδανος] quo *murum stercus* signari ait Festus: *succerda*, quomodo Titinnius vocat *stercus suillum*, ut idem auctor est. Glossæ Philoxeni: *Sucerda*, χοιρεία κόπρος. In iisdem *socordia*, quoque exponitur ἀφόδευμα ὑός. [f. ab ἕδρα *anus*, & ἀφεδρών.] Sed ea manifesta compilatoris culpa. Nam omnino *sucerda* legendum: uti vidit B. Vulcanius. Dixere & *opicerda*, quod idem ac *sucerdam* esse legimus in reliquiis Festi. Sed fallitur. Nam ovium stercus, sic dixere: ut *opicerda* dicatur, quasi *ovicerda*. Similiaque sunt, *bucerda*, *capricerda*, atque adeo *homerda*, bovis, capri, hominis stercus. Volunt hæc omnia esse ἀπὸ τοῦ ἀμέρδειν τὴν ἕδρ, τὸ ἀφανίζειν, quia stercus ob fœditatem amoveatur a conspectu. Sane minus hi inepte, quam qui *merda* factum putant ex Græco μέρος, id est, *pars*, & Latino *edo*, quia sit *portio cibi*: quam originationem Perottus adducit. Sane si compositum esse placet, malim iis assentire, qui dici volunt, quasi μέρος εἴδατος, hoc est, *pars cibi*. Nam ἔδαρ, seu εἶδαρ, *cibus*, ab ἔδω. Sed omnium maxime placet, quod Martinio visum, venire a μίνθα· quod idem ac *bomerda*. Hesychius enim interpretatur ἀνθρωπεία κόπρος. Indeque μινθόειν, *stercore fœdare*. A μίνθα est, *merda*, ut a γνώμων, *groma*; a φυρᾶν, *furere*; a μονὴ, *mora*; a εἰλυμα, *elura*, &c. In vett. Gloss. legitur: *Strundius*, *sive struntus*, σπίλαδος. Sane hodieque Belgæ *stercora* vocant *strent*; quod videri possit esse origine Latinum, si vera est Glossarii vulgaris lectio; quod censuere Scaliger notis in Priapeia; & H. Stephanus libro de suspecta Latinitate, cap. iix. Mihi placet emendatio Bon. Vulcanii legentis, *truncus*, σπίλαχος. Imo ne illud quidem liquidum satis, an, uti *bomerda*, ita & *sucerda* & similia, sint a *merda*. Nam quid, si sint a *cernendo*, hoc est, *excernendo*, unde *excrementum*?

Mereo placet Scaligero ad Varronem, esse a μείρω, id est, *divido*, unde μέρος, *pars*; a quo *mereo* erit, quia *meritum* fere partium est, sive labor, sive pretium spectetur. Vel potius est a μείρω, significante λαμβάνω, λαγχάνω, ut Hesychius interpretatur, hoc est, *consequor*, *sortior*. Etsi *mereor* angustius Græco illo sit: nam proprie est *consequor digne*. A *merendo* est *merces*, de quo seorsim. A *merendo* quoque (ut in conjectaneis monuit Scaliger) *merenda* nomen accepit: quomodo vocatur *cibus*, *qui post meridiem datur*: ut Gloss. vett. *Merenda*, ἄριστον δειλινόν. Onomast. *Merenda*, τὸ μετ' ἄριστον φαγεῖν. Utrobique signatur, *merendam* esse cibum, qui prandio quidem posterior, cœna autem prior. Ut a *præbendo*, *præbenda*; a *terendo*, *turunda* pro *terenda*; utrobique *E* in *V* converso, de quo suo loco. Ita *merenda* proprie fit, quod *mercenariis a domino vel conductore dabatur*, *antequam labore mitterentur*; unde Calphurnius:

. . . . *Seræ cum veneris hora merendæ*.

Festus tamen censet a *meridie* dici. Veteres enim pro *prandio* dixisse *merendam*: quod verum non puto: cum idem alibi dicat, antiquos pro *prandio cœnam*, pro *cœna* dixisse *vespernam*. Ejusdem originis est *meretrix*, nempe a supino *meritum*; ut a *genitum*, *genetrix*. Ratio nominis obscura non est, cum *prostituendo se capturas mereantur*: unde *mulier quæstuaria* nominatur. Græcis similiter πόρνος, & πόρνη, sunt a περνάω, id est, *vendo*. Xenophon, lib. 1. Apomnem. Τήν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσι. Et mox, καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους ἀποκαλοῦσι.

Mergo, Josepho Scaligero assentio esse a *mari*, ut a *jure*, *jurgo*. [Γέλγειν.] A *mergo* est *mergus*: *quod mergendo in aquam captet escam*, ut ait Varro, lib. iv. de L. L. Et respexit eo Ovidius xi. Met. versu postremo:

Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur illo.

In vite similiter *mergus*, quia *terræ immergitur*. Ea de notione Palladium adi, lib. iii. cap. xvi. Item Columellam non uno loco. A *mergis mergæ* dicuntur. Festus: *Mergæ furculæ, quibus acervi frugum fiunt; dictæ a volucribus mergis: quia ut illi se in aquam mergunt dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt, ut elevare possint manipulos*. Utitur Plautus Pœn. Act. v. Sc. ii. & Rudente, Act. iii. Sc. iv. Item Columella, lib. 2. cap. xxi. Sed videntur ei potius sic dici *ferramenta*, *quibus utebantur in frugibus demetendis*. Sic enim scribit: *Sunt autem metendi genera complura: multi falcibus verriculatis: atque iis vel rostratis vel denticulatis medium culmum secant: multi mergis, alii pectinibus spicam ipsam legunt: idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est*. Plinius *mergites* vocat, lib. xviii. cap. xxx. Sed Maroni *merges* est *manipulus spicarum*: ut Servius scribit ad illud ii. Georg.

Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi.

At hæc quoque a *mergendo* deducere velle, id mihi prope ineptum videtur. Potius assentio doctissimo Becmanno, qui nomen his esse putat ab Hebræo עמר, vel עמיר, quo significatur *manipulus aristarum* aut *culmorum*: ut liquet ex Deut. xxiv. vers. xix. Ruth. ii. xv. & Ham. ii. xiii. Atque ab eodem quoque *ferramenta*, *quibus in metendo uterentur*, *mergæ* vel *mergites* dicebantur: non a *mergis* volucribus, nec a *mergendo*, ut putarunt.

Meridiei duplex ἔτυμον ponit Isidorus, lib. iii. cap. xli. *Meridies*, inquit, *vocatur*, *vel quod ibi sol facit medium diem*, *quasi medidies*: *vel quia tum purius micat æther*. *Merum enim purum dicitur*. Idem scribit

scribit lib. v. cap. xxx. Sed lib. xx. cap. ix. posterius solum adfert & probat. Mihi prius magis probatur. Uti & Varroni, lib. v. de L. L. *Meridies*, inquit, *ab eo quod est medius dies*. Et Ciceroni in Oratore, cum ait: *Ipsum meridiem cur non medidiem? credo quod erat insuavius*. Ac similiter Priscianus, in iv. Itaque & κατὰ τμῆσιν Lucretius, lib. vi. ubi de Nilo tractat, ait:

Exoriens penitus medi ab regione diei.

Si recta est emendatio Jani Guilielmii in Plautinæ Cas. cap. v. ubi in vulgatis *media ab regione diei*. Confirmat hanc ἐτυμολογίαν, quod Græcis similiter μεσημβρία dicitur quasi μεσημερία, ex μέσο & ἡμέρα. Mita autem ἀντιχρήσει *meridiem noctis* dixit Varro Marcipore, versibus istis:

Repente noctis circiter meridiem,
Cum pictus aër fervidis late ignibus
Cœli choreas astricas ostenderet.

A *meridies* est *meridialis*: ut a *dius*, sive ἀπὸ τῶ Διὸς, *dialis*. Usus Gellius, lib. ii. cap. xxii. Ubi vulgo *meridionalis*: perperam sane, nec aliunde hic error, quam a prava consuetudine: qua *meridionale* dicitur, ut *septentrionale*, cum *septentrio*, non *meridio* dicatur. Sed consuetudini cedendum: quæ fortasse & Romanorum tempore pervicit.

†Merkedonius nomen est mensis, qui ex Numae institutione intercalabatur singulis bienniis post diem XXIII. Februarii; ac diebus XXII. constabat, per quos dies lunaris annus cum solari exaequabatur ex institutione Numae, teste Plutarcho in ejus vita. De eo mense egi in *Comment. ad Amphith. Camp.* in explicanda inscript. pulcherrima *Pagi Herculanei* pag. 150. & sequ. Sed & in Toso Oscis litteris inscripto (quem edidi tom. 3. Dissert. Cortonensium a Pagliarino Romae editar.) exstat mensis Maakedonii mentio. Ex quo facile est intelligere, *Merkedonium* nomen fuisse Tyrrhenicum. Idque eo verius est, quod ea vox cum nullas in Latio Graeciaque suas radices habeat, nihil restat, nisi ut Etrusca fuerit, proinde ex Oriente addiscenda. Nec mea me suspicio fallit. Etenim ex Chaldaeo מרק *merak*, quod est *purgandi* verbum, additâ a Latinis congrua productione vocabuli, ortum est mensis Merkedonii nomen. Cur, inquis, ob *expurgando* vocatus? quia is mensis post Terminalia (quae in XXIII. Febr. incidebant) in medium Februarium infundebatur: ex quo nomen ejusdem notionis, ac *Februarius*, sibi quaesivit. Nam *Februarius* a *februis* h. e. sacris expiatoriis, ita dictus fuit. Hinc ergo mensem intercalarem illum, quem in Februarium Numa infundi voluit, Tusco, sed notionis ejusdem, nomine vocari *Merkedonium* jussit, h. e. expiatorium. Mazochius.

Merula proprie *avis genus* est, quæ Græce κόσσυφος. Sed & *piscis*, & *hydrauli genus*, ita vocantur. *Merulam*, & *graculum*, a diverso volandi more nomen accepisse, scribit Varro, lib. iv. de L. L. *Merula*, inquit, *quod mera, id est, sola volitat: contra ab eo graculi, quod gregatim*. Ubi si *merulam* dici vult, quasi *merivola*, jure hoc ἔτυμον culpat Fabius, lib. i. cap. x. At plane Varroni assensio, si derivatum putat a *merus*. Quod & etymon adfert Festus: *Merum antiqui dicebant solum: unde & avis merula nomen accepit, quod solivaga est, & solitaria pascitur*. Idem adducit Isidorus, lib. xii. cap. vii. Sed alterum præfert: *antiquitus enim medulam ait dictam, quod moduletur*. Cui rei vellem laudasset auctorem. Porro ex trium horum Grammaticorum verbis videre stmni est, ut *merus* significet *solus*. Quomodo & Appuleius utitur in Apolog. *Nullis*, inquit, *tabulis, sed, ut æquum erat, mera fide acceptam filiis debebat*. Ubi *mera fide* est *absque chirographo*, aut *cautione ulla*. Et possunt sexcenta ejusmodi loca adduci. Quare frustra est Obertus Giffanius, cum eam notionem impugnat: Et quid, quæso, est *merum vinum*, quam *solum*, quod Græcis ἄκρατος, ubi aqua est nulla: ubi contra *aqua mera* sit, cui aliud nihil admistum? Favet etiam origo. Nam *merus* est a μόνος, id est, *solus*. O abit in *E*, ut a γόνυ, *genu*; πόδες, *pedes*. *N* mutatur in *R*, ut a φονᾶν, *furere*; a γνώμων, *groma*; a κνέφας, *crepus*, unde *crepusculum*. Eadem fuerit vocis proprietas, si placet *merus* esse a μείρομαι, hoc est, *divido*, unde μέρος. *pars*, sive quod divisione facta obtingit. Nam *merum* est, quod ab aliis divisum ac separatum, eoque solum. Sane alterutrum etymon magis placet, quam quod doctissimus Caninius, Hellenismi Alphabeto, Syram ei originem tribuit ab *hamar*, omissa litera prima, quomodo ab Syro *anu* est νῶ, unde *nos*. A *merus* est *meracus*, ζωρὸς· unde *meraculum*, ut *vinum meraculum* apud Plinium, lib. xx. cap. xix. Ex hoc est *meracium*. Plautus Cas. act. ii sc. v.

Nisi hac meraclo se uspiam percussit flore Libyco.

In quibusdam est *meraeo*: sed alterum illud in melioribus invenitur, & a Camerario, Turnebo, Lambino, atque aliis probatur. Gloss. vett. *Meraculum*, ἰσάκρατον. Ubi ἀκρατον legendum.

Mesancylum, μεσάγκυλον, *teli genus*, sic dictum a μέσῃ ἀγκύλῃ, id est, *medio amento*. In *medio* enim *amentum* habuit. Festus: *Mesancilum, teli missilis genus*. Ubi Turnebus, Adv. lib xix. cap. xxvi. recte reponit *Mesancylum*. Eademque voce usum censet Gellium, lib. x. cap. xxv.

Meta est, *terminus*, *extremitas*. Ut i. Æneid. de Romanis ait Jupiter:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

A *metiendo* esse censet Perottus. A *metando* ait Fungerus. Puto id voluisse, etsi vulgo editum sit a *metendo*, quod ineptum foret. *Metari* quoque a *meta*: ut mox dicam. Rectius ergo Salmasio *meta* a Siculo μοῖτος, unde μοίτιλον, quod Hesychius exponit ἔσχατον. Quam sententiam confirmat, quod in veteribus libris *mæta* per *æ* scribatur. [*cubum* pro *termino* olim ponebant. κίσσος ὅρος interpretatur Hesychius. Pro κισσὰ vero Æoles dicebant κιττα, quod Hesychio est στάσις.] *Metarum* crebra mentio apud agrimensores. Ut apud Frontinum: *Conspectum Metarum sæpe excedimus, & ex eo loco iterum rigorem conspicimus*. Et Hyginum: *Conspiciamus signum, quod est inter B & A prolata exiguum per rigorem ferramenta, normaliter paucas distabimus metas*. Heroni *meta* hæc dicitur καύκαλος. Nempe quia plurimum *lapis* esset *in acumen erectus*. Qua forma & *meta* in circo. Ubi *meta* dicebatur *terminus circi*, prope quem quadrigæ flectebant. Notum illud Horatii, od. i.

Metaque fervidis
Evitata rotis,

Gloss. καμπτὴρ, *meta*. Hæc quia esset κωνοειδὴς, etiam *pyramis*, & *obelus*, a Cedreno dicitur. Figuram respexit Ovidius x. Met.

. . . . *Metasque imitata cupressus.*

Sed & *quælibet congeries fastigiata* sic dicebatur. Unde *metam fœni*, aut *lignorum*, legas apud Columellam, Plinium, apud alios. A *meta* est *metari*: Cujus duæ sunt potissimæ significationes. Proprie magis *metari* est *metas in agro ponere*. Hinc accipi cœpit pro *eligere*, quia in agris assignandis non alium metarentur, quam electilem ac pinguem. Virgil.

. . . . *Seu pinguis agros metabere campi.*

Ubi Servius, *metaberis* exponit *eliges*. Atque addit: *Et longe alia significatio Metor, metaris, & Metior metiris*. Caper de verbis dubiis: *Metor metaris, eligo*. *Metior metiris, mensuro*. Sic *metatum agrum* pro assignato & opimo dixit Horatius:

. . . . *Videas metata in agello*
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.

Hinc translata vox ad castra, quia & *in castris locum prius eligerent, quam metas ponerent ad gromam, viasque dirigerent*. Festus: *Metari castra dicuntur, quod metis dirigantur*. Porro quis præmitti solent ante venturos milites, qui castris locum adsignent: hinc factum, ut *metari* quoque dicerentur, qui in urbibus, nota postibus adscripta, hospitium futurum singulis adsignarent: *metatores* item, qui præcurrerent, & de diversionum loco aliis despicerent. Onomasticum vetustum Petri Danielis: *Metatores*, *mansionum*

mansionum præparatores. Latinus Pacatus, in Panegyrico: *Divinus ille animus venturus in corpus, dignum prius metatur hospitium*. Cyprianus, lib. IV. epist. I. *Primum hospitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo vester, nunc quoque vos antecedit*. Hinc Chrysologus, serm. CXLV. Joannem Baptistam Christi vocat *præcursorem*, & *metatorem*: & Freculphus *Julium Cæsarem* imperii, quod Augusto reliquit, *metatorem*: *Augustum vero imperatorem* vere fuisse scribit. Hinc Græcum μιτάτωρ pro μητάτωρ. Suidas: Μιτάτωρ, ὁ προαποστελλόμενος ἄγγελος πρὸς τὰ ἄρχοντος. A *metatore* dicebatur *metatorium*, domicilium in quo advenæ reciperentur: hoc Græcis similiter μιτατώριον vocabatur; quomodo leciteo domus Sarracenorum dicta, teste Niceta, in Isaacio Angelo. Eapse de causa dixere *metatoriam epistolam*, qua locum hospiti advenienti parabant. Sidonius Apoll. lib. VIII. epist. XI. *Huic, quodam tempore Burdegalam invisens, metatoriam paginam, quasi cum massa prævia, misi*. Vide Brissonium de verb. signific. Jos. Scaligerum, in Ausonianis Lect. lib. II. cap. XXIV. Meursii Lexicon Mixtobarbarum.

METALLVM, μέταλλον· quasi μετὰ τὰ ἄλλα, ut Plinius quoque indicat, lib. XXXIII. cap. VI. *Ubicumque una (argenti) inventa vena est, non procul invenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia: unde metalla Græci videntur dixisse*. Eustathius quoque quasi μετὰ τὰ ἄλλα dici fatetur: sed caussam adfert istam, quia *inventa sint post alia ad vitam utilia*. Sunt quibus placet esse ab Hebræis. Nam Jobi XL. 13. legas כמטיל ברזל quod B. Hieronymus vertit *laminæ ferreæ*. Sed placet translatio soceri mei Fr. Junii, qui vertit *vectis ferreus*. Concinnior sane similitudo, ut cum eo ossa elephanti comparentur. A μέταλλον μεταλλᾶν pro *inquirere*, *perscrutari*. Etsi plerique contra putent, hinc *metallis* esse nomen. Primus autem argentum cæteraque *metalla* rimatus est *Lynceus*, ut scripsit Palæphatus, sed dissentiente Plinio. Ea res occasionem præbuit fabulæ, qua perspicere illa etiam dictus est, quæ sub terris occultarentur.

METAXA pro quo in libris aliis *mataxa*, est *funiculus*: unde σειρὰ in Gloss. Philox. exponitur. Ac placet quoque id Philandro, & Turnebo. Usus Lucilius:

.... *Rudis linique mataxam*.

Hoc est, *funiculum lineum*. Legas & apud Vitruvium, lib. VII. cap. III. Sed ei videtur esse filum agglomeratum convolutumque, qua de re vide Bernardinum Baldum ad Vitruvium. Hesychius autem, & Moschopulus, auctores sunt, ita *sericum* nominari. Sane in Cod. Justiniani, lib. X. Tit. VIII. X. legas: *Sericoblattæ & metaxæ species*. Ubi Cujacius monet, *metaxam* esse *sericum rude ac nondum tinctum, neque in fila didactum*. Has sententias adeo variantes difficile est conciliare, nisi cum Martinio dicamus, proprie esse *rude sericum*, hinc usurpari pro *lino*, quod simile sit *serico*, postremo pro *funiculo ex serico vel lino*. Originem adfert Isidorus, lib. XIX. cap. XXIX. ut ita dicatur a μετα, nempe *ab circuitum filorum*, vel a μετάγω, *eo quod transferatur*. Sed cum *metaxa* ex Syria soleat in Europam deferri, magis placet Martinii opinio, deducentis a Syro מטכס, *mataces*, id est, *ordinatus*, *ornatus*, a טכס, *ordinare*. Hinc *metaxarius*, μεταξάριος, Basil. Ecl. XXV.

METEORA non solum sunt corpora *imperfecte mixta*: sed etiam *stellæ*: unde & Proclo, in Euclidem, *Astrologiæ pars* μετεωρολογικὴ vocatur, non illa *Physicæ* solum, quam Aristoteles pertractat. Vide Achillem Statium, interpretem Græcum Arateorum: juxta quem quæ Aristoteli sunt μετέωρα, proprie sunt μετάρσια· item quæ de hoc notata Scaligero in ingressu notarum ad Manilium, & Casaubono in primum Strabonis. Dicuntur autem μετέωρα non a θεωρεῖν, quod Albertus credidit: sed a μετὰ & ἐώρα, quod Græci Scholiastæ dicunt poni pro αἰώρα, hoc vero inter alia ὕψωσιν, sive *exaltationem*, significat; ab αἰώρω, hoc est, *tollo*: ut μετέωρα proprie sint, *quæ in altum sunt sublata, sublimia*.

METIRI dicitur, qui explorat, quæ alicujus rei sit magnitudo. Ut quot pedum, passuum, vel ulnarum aliquid sit. Vicina sunt Belgicum, *meten*, Latinum *metiri*, Græcum μετρεῖν, Hebræum מדד, quod *metiri* notat. Quare censeo primigenium esse מדד, inde μετρεῖν, ab hoc *metiri*, ab illo Belg. *meten*. A *metiri*, *n* assumpto, dicitur *mensus*, & *dimensus*. Hinc *mensura*; non a משורה, *mensura*, etsi voces sint affines.

METO, ex sententia Angeli Caninii venit ab ἄμητος, quod verbale est ab ἀμάω, *meto*. Abjecta prima litera, quomodo ab ἀμέλγω est *mulgeo*, ab ἄρουρα, *rura*, sive *rus*. Neque novum est *meto* verbum a verbali potius deduci, quam verbo. Nam similiter *fateor* est a φατὸς, *status* a στατὸς, &c. A *meto* est *præmeto*: unde *præmetia* primitiæ frugum. Festus: *Præmetium, quod prælibationis caussa ante præmetitur*: dicitur & *præmessum*. Idem: *Sacrima appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis, & ipso vino conservandis; sicut præmessum de spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Cereri*. Item *præmetivum*. Glossæ: *Præmetivum*: ἡ προθερισμοῦ Δημήτρος θυσία. Nisi *præmetium* hic rescribendum.

METROPOLITANVM a *mensura civitatum* vocari scribit Isidorus, lib. VII. cap. XII. eamque sententiam sequuntur Gratianus, Dist. XXI. itemque Petrus Lombardus. Nempe *metropolis* a μέτρον & πόλις, dici putarunt. Sed prior compositi pars est μήτηρ, unde *matrix civitas* dici potest. Nempe ea ratione, qua Suetonius in Augusto *matricem* appellat arborem ex qua succrescunt stolones. *Ex ea*, inquit, *arbore continuo nata soboles, adeo paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret*. Ac in Jure quoque Canonico, Dist. LXIII. scribitur, ad episcopi electionem sufficere Ecclesiæ *matricis* arbitrium. Vocatur autem μητρόπολις ea *civitas, ex qua deducta est colonia*, quia sic se habet *metropolis* ad *coloniam*, ut *mater* ad *filiam*. Hinc Thucydides: Ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται. *Colonia beneficia quidem affecta honore prosequitur matrem: sed injuria affecta ab ea abalienatur*.

METRVM, μέτρον, unde *dimetiens linea*, *diameter* vulgo, Græcis διάμετρος, subaudiendo γραμμὴ, dicitur. Ab eodem μετρητὴς, *amphora Attica*, quæ & *metreta* Catoni cap. C. Item γεωμέτρης, *agrimensor*, ut Gloss. vett. interpretantur. Vide *Geometria*. Μέτρον a Punico *metha* venire, scribit in Hellenismi Alphabeto Angelus Caninius. Sed vide quæ diximus in *Metari*.

METVS, a μῆθος. Nam μῆθος inter alia etiam φόβον, sive *metum*, signat, ut Hesychius testatur. Absque hoc esset, non incommode deduxeris ab Jonico μετίεμαι pro μεθίεμαι, sive a μετίω, hoc est, *remitto*. Ac non audiendus Nunnesius, qui *metuo*, κατὰ μετάθεσιν putat fieri a δαμάω, *domo*. [δείμος] Nec placet Varro, cum in v. L. L. *metuo* dici putat quasi *motuo*, quia *motus* sit a *motu animi*, quando malum, quod imminere putamus, aversamur. Atque idem quod Varro, voluit etiam Fronto, cum ab origine sic *metum*, *timorem*, *formidinem*, *pavorem* distinguere conatur: *Metus motus est animi, timor quasi tumor, formido fert interdum rationem, pavor puerilis est*. A *metuo* supinum olim *metutum* fuit, τὸ φοβηθῆν. Lucretius in V.

Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

MEVS a genitivo *mei*: *mei* a Græco genitivo ἐμεῖ, pro quo communis lingua ἐμοῦ. *E* abjectum, ut & Græci ἐμοῦ dicunt μοῦ, & Dorice μεῦ.

MI

MICA a Dorico μίκκος, pro μικρὸς; venire, observat Justus Lipsius, in Senec. epist. LI. quo loco agit de *mica aurea*, quæ, teste Publ. Victore, in Cælimontio castructa fuit: nempe exemplo illius *micæ*, quæ in Baiis erat. A Dorico hoc μίκκος

apud Plautum, Sticho, est parasiti cognomen *Miccotrogus*, ὁ μίκκον τρώγων, *qui paullum edit*. [est a ψίχαι, mutato ψ in μ ut sæpe. nam & μίκυς & ψίκυς idem.] A *mica*, quæ dicitur de *arenulis fulgentibus*, Perottus deducit verbum *mico* pro *fulgeo*. Sic Becmannus κατὰ μετάθεσιν confert esse a כמוס, *enituit*, *fulsit*.

Migro, ut Avenarius, ac Becmanus censent, a מגר, *magar*, quod notat *detrusit*. Sed hoc longius abit. Melius qui a *magar*, hoc est, *vagum domicilium*, unde *magalia* dicta; vel a מגור, id est, *peregrinatio*. Nec absurde, qui ex verbo *meare*, & *ager* compositum putant, ut *migro* sit *meo agro*. Priora tamen malim. [ἀμείβω ἔγγω.]

†Migro, Peragra cum suis derivatis, & Peragro sunt a גור *peregrinari*, & גר *peregrinus*, additis a principio litteris convenientibus. Mazochius.

Mihi ab antiquo genitivo *mis* pro *mei*, ut *tibi* a *tis*. A *mis* olim *mius* pro *meus* dixere. Sed de his plenius in libris de arte.

Miles Ælio Stiloni (Festo teste) κατ' ἀντίφρασιν sic dictus videtur a *mollitie*, quia *minime mollis*. Sed est *miles* a *meles*, ut *amicus* ab *amecus*. At *meles* a μελέω, id est, *bosta*: ut *milites* proprie sint δορυφόροι. Vel *melas* dixere pro *meres* a *merendo*. Sane *merera* pro *militare* legere est in inscriptione veteri, quæ est Tiferni, ac e Smetio adducitur a Grutero, pag. DXX. num. III. [*milex* in veteri inscriptione, videtur ab ἴλη *turmarius*. ὁμιλητὴς: vide notata ad *Familia*.] Aliis tamen *miles* dictus a *mille*, quasi *millesimus*. Varro, IV. de L. L. *Milites, quod trium millium primo legio fiebat, ac singula tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittebant*. Eutropius, lib. I. Hist. Rom. *Mille pugnatores delegit* (Romulus) *quos a numero milites appellavit*. Similiter Isidorus, lib. IX. cap. III. *Miles dictur, quia mille erant ante a numero uno, vel quia unus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumsit, & appellavit*. Nec obstat, quod vulgo *miles* unico *L*, at *mille* geminato scribatur. Nam in vett. codd. ac monumentis frequens occurrit *mile* unico *L*. Neque desunt, qui *mile* & *mille* distinguant, ut unum sit substantivum, alterum adjectivum. Quanta vero fuerit superiorum sæculorum imperitia, ostendit, quod in Nomenclatore quodam scriptum legatur, *miles* dici quasi *mira res*, quia *miles* sit *mira res in mundo*: vel ut, ibidem additur, a *milio*, quia nempe *milites in Franconia libenter edunt milium*. Hæc adeo inepta, ut ne quidem risum mereantur. A *militibus* dici *militia*, satis est manifestum. Ac monet id quoque Isidorus, loco ante dicto. At ridiculum, quod addit: *Vel militia, quasi multitia, quasi negotium multorum: aut a mole rerum, quasi moletia*. Sane si O in *I* abit, non tam erit a *mole rerum*, quam a μῶλος, id est, *bellum*, sive μωλεῖν, quod est μάχεσθαι, ut ex Hesychio scimus.

Milium est, quod Græcis κέγχρος, Gallis *millet*, Belgis *gerst* appellatur. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Milium a Græco; nam id prius μέλιν, post μίλιν*. Cœlius Rhodiginus, lib. XVIII. cap. XXXI. pro μίλιν legit μελίνην. Inde enim *milium* a Varrone deduci ait. Sed hoc de etymo audiamus Festum: *Milium quidam putant cepisse nomen a maxima numerorum summa, quæ est mille; quod alii Græcæ stirpis judicant esse, cum id illi κέγχρον vocent, tam Hercules, quam panicum μελίνην*. Festi sententiam firmat, quod Hesychius μελίνην ὅμοιον κέγχρῳ, *similem milio* esse ait. Quod & hoc Dioscoridis loco paret, lib. II. cap. CXX. ἔλυμος, οἱ δὲ μελίνην τῶν σιτηρῶν ἐστὶ σπερμάτων, κέγχρῳ ὁμοία. Item ex Galeno, qui caput XV. lib. I. de alimentis, sic inscribit, περὶ κέγχρου καὶ ἐλύμου, ὃν καὶ μελίνην ὀνομάζουσι. Ex Dioscoridis & Galeni locis etiam discimus, μελίνην aliter ἔλυμον vocari. Quod ipsum docent Glossæ Latino-græcæ Philoxeni, in quibus est: *Milium*, κέγχρος, ἔλυμος. Sed, ut ad prius illud redeamus, μελίνην non milium esse, sed *panicum*, odorari etiam licet ex hoc Plinii, lib. XXII. cap. ult. *Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. Effectus habet quos milium*. Nam respexisse arbitror Dioclem ad id, quod μελίνη nomen habet a μέλι, ob *melleum saporem*. Non tamen argumentum hoc usque adeo firmum est. Nam μελίνη potius sic dicta videtur a μέλας, ob *nigrum colorem*. Quodque ad Plinii locum, non displicet eorum opinio, qui pro *mel frugum* legunt *melian frugem*: ut sententia sit, *panicum* a Diocle vocari μελίνην σῖτον· quod e Theophrasto confirmari potest. Is enim, l. VIII. histor. plant. cap. XIV. auctor est, appellationem hanc convenire rebus, quæ tum viribus in usu cibario differant, tum etiam loca diversa desiderent. Ex his abunde paret, differre *milium* a μελίνῃ, eoque ab eo neutiquam originem capere. Sed neque a *millenario* numero (etsi id Isidorus putarit lib. XVII. cap. III.) dictum verisimile est, præsertim cum modulus principis syllabæ repugnet. A *mille* dicta *avis miliaria*, quæ *pinguescit milio*. Meminit Varro, lib. III. de R. R. cap. V. Existimet aliquis eandem esse avem, quæ dicitur *cenchris* a κέγχρος, id est, *milium*. Sed ea sic dicta, quia *in tergo habeat puncta coloris cinerei, instar grani milii*, quod Græcis vocatur κέγχρος. Item *herba miliaria*, quia *milium necat*, teste Plinio, lib. XXII. cap. XXV. Fortasse & ab eo dictum *miliarium*, quod est *vasis genus*, *altum & angustum*, ut indicant hæc Palladii verba, lib. V. Tit. VIII. *Vas æneum miliario simile, id est, altum & angustum, vespere inter alvearia collocemus, & in fundo ejus ponamus lumen accensum. Illuc papiliones convenient, & circa lumen volitabunt, & angusta vasculi ab igne proximo interire cogentur*. Meminit & miliarii Columella, lib. IX. cap. XIV. ubi rem eandem his verbis narrat: *Quo tempore malvæ florent, cum eorum maxima multitudo, si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, & in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur, quod nec facile ex angusto sursum evolare, nec rursus longius ab igne possunt recedere, cum lateribus æneis circumveniantur: ideoque propinquo ardore consumuntur*. Locum integrum adscripsi, quia ex eo cujusmodi id vas fuerit, plenius cognoscitur. In Glossis Latino-Græcis Philoxeni *miliarium* exponitur θερμοδόρ· ubi recte corrigunt θερμαντήρ. Nam vasis ejus usus est ad calefaciendum aquam, aut aliquid macerandum. Quamquam autem & Turnebus lib. V. Adverf. cap. I. *miliarium* dici putet, quia *longum angustumque sit ad similitudinem milii*: Hadriano tamen Junio in Nomenclatore improbatur id etymon, ac quia procerum sit, potius censet ponderis causa a *millenario numero* id nomen accepisse. Alteram quoque *miliarii* vox significationem habet. Nam quemadmodum ibidem docet Turnebus, etiam *miliarium aureum* Romæ in foro *columna* erat, in quam omnes viæ Italiæ competebant & desinebant: quod ita vocabatur, quod ab eo *miliariorum numerus*, quibus itinera metiebantur, incipiebat. Nam *lapides in viis quibus miliaria notabantur*, miliaria etiam vocabantur: Plutarchus in Galba: ὁ χρυσοῦς εἱστήκει κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσι. De eadem re Suetonius, in Othone, cap. VI. *Præmonitis consciis, ut se in foro, sub æde Saturni, ad miliarium aureum opperirentur*.

Milla, sive *milo*, (de cujus ὀρθογραφίᾳ dicimus in *miles*) videtur Angelo Caninio esse a μύριον, ut ρ convertatur in λ, quomodo a λείριον est *lilium*; & *vermis* ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς. Alii, quia μύρια notat *decem milia*, censent potius esse a χίλια, quod idem notat, unde χιλιάς, *chilias*: ex quo dicti sunt χιλιασταί, *chiliastæ*, quasi dicas *millenarii*; de quorum errore vide Hieronymum, Esaiæ cap. LV. & proœmio in lib. XVIII. comment. in eundem Prophetam; & Augustinum, lib. XX. de Civit. Dei, c. VII. Item Epiphanium & Philastrium. Tertium ἔτυμον est, ut *mille* sit ab Hebr. מלא, hoc est, *plenitudo*. Est enim *millenarius numerus quædam plenitudo*. A *mille*

mille est *milliare* ac *milliarium*, *mille* passuum spatium. Pro quo & Græci posteriores μίλιον ab eadem origine dicunt. Suidas: μίλιον, μέτρον γῆς. Gloss. Latinogr. *Decimus lapis*, δέκατον μίλιον. Utitur Simeon Sethus, de placitis philosophorum: Ἀπέχουσι δὲ ὅταν χιλίων μιλίων διάστημα ἀπὸ τῆς γῆς αἱ λεγόμεναι τῶν μακάρων νῆσοι.

Millus, an *melium* dici debeat, dubitari potest. Apud Varronem quidem legas, lib. II. de R. R. cap. IX. *Collaria, quæ vocantur mellum, id est, cingulum ex corio firmo cum clavis capitatis*. At apud Festum est: *Millus, collare canum venaticorum, factum ex corio, fixumque clavis ferreis eminentibus, adversus impetum luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis*, inquit, *reique publicæ præsidio erit is, quasi millus cani*. Si *melium* dicendum, videatur esse a *meles*, quia ex animalis ejus corio fieri soleat. Sin *millus* magis placet, erit forte a *millenis*, hoc est, *plurimis* clavis, collari eo infixis. Utrumque ὄνομα legas apud Perottum. Sed puto, rectius esse *millus*: præsertim quando & apud Isidorum in Glossis legas, *Millum, collare canis*. Nec tamen necesse habemus deducere a *mille*: cum possit esse a μύλλω, hoc est, *consuo*. Multa enim sunt, in quibus Υ abit in *I*. Et sane hoc magis placet. [utrumque rectum *millus* & *mellus*. est enim ab ἴλλειν, seu εἴλλειν, *continere*, *vincire*; unde ἰλλεδανοί, *vincula*, & ἴλλας, & ἰλλάδες, omnia ab εἰλεῖν.]

Milvus (quæ vox trisyllabos est) nec quasi *mollis avis* dicitur, quod Isidorus scribit lib. XII. cap. VII. nec quod *milio vescatur*, ut aliis placet: sed a sono nomen accepit: unde dicta *miluina*, genus tibiæ acutissimi soni, ut Festus scribit. Ita *miluinæ* voce usus Solinus, cap. XI. Vide quæ diximus in *Juge*. Plautus, Menæch. act. I. sc. II. ab avis hujus rapacitate *milvinam* dixit pro *summa appetentia sive* ὀρέξει, *qualis milvorum*. Et Cicero quoque ad Quinctum Fratrem eo allusit; *Licinium plagiarium cum sua pullis milvino tributa exigere*.

Mimus, μῖμος, teste Donato, ac Diomede, dicitur ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι, quod *sermones ac facta cujusque imitetur cum lascivia*. Tam *poëmatis*, quam *actoris*, *nomen* est. Nam & *mimus* vocatur *poëma* ita actionem imitans sine reverentia, sed cum lascivia; unde & ridiculum erat. Ita Ovid. II. Tristium usurpat:

Scribere si fas est imitantes turpia mimos.

Ubi ad ὄνομα alludit. Ab hac mimi notione dicti *mimiambi*: quales Cn. Mattium scripsisse auctor est Macrob. lib. I. Sat. cap. IV. & Terentianus Maurus. Præterea vero *mimi* dicebantur *actores fabularum talium*, qui Græcis βιολόγοι. *Scurras mimarios* Volcatius in Vero appellat. Hinc *pantomimus*, παντόμιμος, quomodo οἱ Ἰταλιῶται τὸν ὀρχηστὴν καλοῦσιν, ut scribit Lucianus, lib. de saltatione. Nempe quia saltatores illi gestu pro voce utentes omnia imitarentur, atque effingerent. Unde de iis Manlius:

Omnis fortunæ vultum per membra reducit.

Et *mimos*, & *pantomimos*, περιφράζει Claudianus istis versibus:

Nec molles egeant nota dulcedine ludi,
Qui lætis risum salibus movisse facetus,
Qui nutu manibusque loquax.

Nam prior est descriptio *mimarii scurræ*, sive *actoris urbici*; altera autem *pantomimi*.

Minerval, sive *Minervale*, in Onomastico exponitur δίδακτρον, quasi sit *mercedula*, quam scholastici persolvebant magistro: sed non est tam salarium ipsum, quod mensis cujusque idibus persolvebant, ut ex Horatio etiam, lib. I. satyra VI. constat; quam *gratuitum munusculum*, quo siquis se in disciplinam tradens, novo commendabat magistro: unde in Glossis Philox. legas: *Minervalitium*, συστατικόν, quasi dicas, *commendatitium*. Utitur Varro, lib. III. rei Rust. cap. II. & B. Hieronymus in epistola Pauli ad Ephesios. Nomen a *Minerva* ingeniorum præside, cujus imago in scholis poni solet: Namque *Minerval* designat Juvenalis illo sat. X.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam.

Quo de versu vide plura apud Politianum, cap. XXI. Miscell. Adi & de Minervali Nicol. Loensem Epiphyll. lib. II. cap. XIII. Quod ad nomen *Minervæ*, Arnobius quasi *Meminervam* dictam vult, eandemque *Memoriam* esse putat. Sic enim scribit lib. III. *Eandem hanc* (Minervam) *alii ætherium verticem, & summitatis ipsius esse summam dixerunt: memoriam nonnulli: unde ipsum nomen Minerva, quasi quædam Meminerva formatum est*. Etymon hoc firmat, quod alii *matrem* ejus *Memoriam* faciunt. Afranius apud Agellium;

Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graji, vos Sapientiam.

[quasi μονέργη, a μόνη, προτρεπτὴ Arcadio. *hortatrix operum*. *Lanificii enim præses*, ideoque ἐργάνη dicta.] Sed duo alia etyma adducit e Festo Paulus his verbis: *Minerva dicta, quod bene moneat. Hanc enim pagani pro sententia ponebant. Cornificius vero, quod fingatur pingaturque minitans armis, eandem dictam putat*. At apud Ciceronem aliud quoque etymon legas. Sic enim ille lib. II. de nat. deor. *Minerva*, inquit, *quæ vel minueret, vel minaretur*. Ubi cum *minuere* ait, respicere eo videtur, quod bello exhauriatur genus humanum. Apud Isidorum quoque legas, lib. VIII. cap. II. *Minervam vocatam, quasi deam & munus artium variarum*. Videtur ex *munus*, & *ars*, & *varia*, deducere. Ego puto, *Minerva* esse ab antiquo *menerve* pro *moneo*: unde *promenervo*, ejusde notione in Saliari carmine, teste Festo. Veteres enim pro *Minerva* dixere *Menerva*, uti pro *liber*, *leber*, pro *pignoris*, *pigneris*, pro *homo*, *hemo*, &c. *Menervo* autem est ab antiquo *menes* pro *moneo*. *Menes* a μένος, *mens*, unde *reminiscor*, & *comminiscor*. A *monendo* autem cur *Minerva* dicatur, ostendunt Festi verba ante adducta. Eadem dicitur Παλλὰς, quæ vox vel communis sive appellativa est, cum dicitur Παλλὰς Ἀθήνη· vel propria, ut cum ἁπλῶς dicitur Παλλὰς, qua ratione utuntur Latini. Varia autem adferuntur *Palladis* etyma, quemadmodum docent cum Eustathius, aliique Scholiastæ, tum Festus in *Pallas*; & Isidorus, lib. VIII. cap. II. Si a Græcis originem arcessere placet, maxime arridet, quod Plato in Cratylo scripsit, Παλλὰς esse a πάλλω, quasi *dea hastæ vibratrix*. Hastata enim ab Homero describitur, talemque pingi solere auctor est Pausanias in Atticis; ac Claudianus quoque hastam ei tribuit tantæ longitudinis, ut superet nubes. Sed cum deorum nomina fere sint a Syriis ac Phœnicibus: quid si *Pallas*, quæ abstrusæ & admirandæ scientiæ est præses, nomen habere credamus a פלא, quod est *occultum esse*, item *in admiratione esse*. Unde & φωλεὸς, *locus occultus*, *latibulum*, *specus*. A Παλλὰς est diminutivum Παλλάδιον, quo generatim significatur, *quodvis Palladis simulacrum*, sed κατ' ἐξοχὴν sic vocatum, id quod regnante Ilo Priami avo, in Ilium cælitus cecidit, ac, quo accepto Apollo consultus respondit:

Æthereum servate deam, servabitis urbem.

Id Ulyssem ac Diomedem nocturnis insidiis ex Ilio ad Græcos detulisse ajunt. Tandem & Romam pervenit, ubi collocatum in *Palladis* sacello, quo flagrante a Metello ex incendio est ereptum.

†Minerva ab Etruscis dicebatur Menerva, uti constat ex pluribus Etruscorum monumentis: ex quo patet hujus deae nomen & cultum Latinos a Tuscis accepisse. Quia vero proprium & peculiare hujus deae munus erat lanificium & textrinum, hinc ea sine controversia nomen habet ab Hebraeo מנור, *manor*, quod I. Sam. XVII. 7. & I. Par. XI. 23. XX. 5. significat *jugum textorium*, aut *liciatorium*. Ac ne quemquam suo honore privem; fateor, ante me, & aliis quoque verissimum hoc etymon venisse in mentem. Certe Dacerius ad Festum in *Minerva*, Guicharti sententiam his verbis explicat: *Minervae nomen* (est) *Aegyptium*, *ut optime docuit Steph. Guichartus in Harmonia etymologica*

linguarum. *Nempe a voce Manor*. Atqui *Manor*, ut supra vidimus Hebraicum est; nisi forte aliunde Guichartus (cujus *Harmoniam* hic frustra quaesivi) ostenderit ab Aegyptiis eam vocem mutuatos Hebraeos: apud Aegyptios autem (ne hoc quoque dissimulem) *Neith Minerva* vocabatur, ut ex Platonis Timaeo docuit Bochartus col. 136. Quae vero mox ibidem apud Guichartum in laudato Dacerii loco sequuntur, ea certe palmam auferunt: *Ea* (Minerva) *manu liciatorium tenens pingebatur*. *Quod liciatorium, quia hastae, sive lanceae simile erat* (*ut in I. Samuelis XVII. 7. & II. XXI. 19.*) *inde Graecis & Latinis Minerva hastam* (eum tamen non hasta, sed re vera liciatorium esset) *tenere credita est*. Hactenus ex Guicharto apud Dacerium. Jam vero non ovum ovo similius, quam quod *Curis* (quod Chaldaeis *liciatorium* significat) apud Tuscos eorum propaginem etiam *hastam* notat, unde & Juno *Curetis* dicta fuit. Vide supra in *Curetis*. His intellectis, frustra nunc mihi Vossius Etymon suum Minervae vendidet a verbo antiquo MENERVO id est, *moneo* (etsi *Menervo* nusquam invenio, sed tantum ejus compositum *promenervat* pro *monet*, quod ex Saliari carmine affert Festus) frustra, inquam: nam potius verbum *Menervo* est a dea factum; postquam nimirum illa etiam machinis & ingeniosis artefactis praeesse, & sapientiae dea haberi coepta fuit. Huic vero opinioni quid ansam praebuerit, audacter dicam. Gen. Cap. IV. cum *Jabele* tentoriorum & artis pastoritiae, *Tubalcaino* artis ferrariae, & *Jubale* artis musicae inventoribus, jungitur vers. 22. נעמה *Naama*; quam ex eo, quia cum illis inventoribus nectitur, suo invento caruisse negant, eique propterea lanificium vulgo attribuunt, & ex ea Palladem sive Minervam suam ethnicos deformasse (ut ex Tubalcaino Vulcanum &c.) praedicant. Atque haec quidem quae de Naama jactitant, tum demum paullo verisimiliora putavi, cum animadverti, hanc Graecis Νεεμὰ appellatam. Nam, quia Νοεμὰ (sive Νόημα, quod *intelligentiam* notat) *Minervam* fuisse putarant; ea causa hanc & ex Jovis cerebro propagatam (quod Jovis puerperium in celeberrima Etrusca patera vivis lineamentis exprimitur) sunt commenti, & eamdem artibus, scientiisque praesidere voluerunt, & illam ex נעמה, *Naamah*, νόημα h. e. *intelligentiam* transnominarunt. Ac de *Minerva* satis. MAZOCH.

MINGO obsoletum est, pro quo nunc dicimus *mejo*: sed a *mingo* remansit præteritum *minxi*, & supinum *mictum*, unde *mictilis*, ut *merx mictilis* apud poëtam: item *commictilis*, ut *servi comici commictilis*, apud Pomponium, teste Nonio. Est *mingo* ab ὀμιχεῖν, quod eadem notione usurpat Hesiodus in Ἐργ. atque inde ὀμίχματα, quod Hesychius οὐρήματα exponit.

MINISTER, ὑπηρέτης, διάκονος, λειτουργὸς· ut vett. Gloss. exponunt. Geminum ejus etymon ponit Isidorus, lib. X. *Minister minor in statione, sive quia officium debitum manibus exsequitur*. Posterius etymon sequitur Perottus, uti & Becmanus, imo & Cæsar Scaliger lib. I. in Histor. Plant. cap. XXI. Nempe ut *minister* dicatur quasi *manister*, quia *ministerium fit manuum instrumento*: quomodo a *pedibus pedisequus*, & fortasse ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, *anclare*, & *exanclare*, & *ancilla*: ut etiam visum Hermolao. At a *minus*, vel *minor*, fit *minister*, ut a *magis*, vel μάγιστος, est *magister*. Sane ut majores sunt, quibus servitur: ita ii qui famulantur minoris sunt conditionis. *Magister* autem non *sapientiæ*, sed *potestatis* nomen esse, ostendimus suo loco. A *minister* est *ministro*: unde *ministratrix* apud Cic. lib. II. de Orat. In Gloss. legas, *ministrix*, ὑπηρέτις. Sed legendum *ministratrix*, quod & apud Non. [a *munus*, *munia*.]

MINIUM unde dicatur, non adeo apertum est. A Græcis acceptum esse dixerit aliquis, quia apud Hesychium legere sit, Μίνιον, τὸ βέλτιον λεγόμενον κιννάβαρι. Item: Μίνιον χρωματικόν τι. Sed solum posteriores Græci sic vocarunt, nempe postquam innotuit *minium* ex Hispania. Priores autem κιννάβαρι vocarunt: non quasi foret κιννάβαρι, sed quia simile ei foret. Quare crediderit aliquis esse ex Græco μίλτον· idque quia sic Græcis vocari Plinius dicat, lib. XXXIII. cap. VII. *Auctoritatem colori fuisse non miror; jam enim Trojanis temporibus rubrica in honore erat, qui naves eas commendat, alias circa picturas pigmentaque rarus; milton vocant Græci minium, quidam cinnabari*. Respicit autem locum Iliad. β. ubi Homerus vocat, νῆας μιλτοπαρῄους. Sed *minium* Trojanis temporibus erat ignotum: nam tantum XC. circiter annis ante Theophrastum a Callia Atheniensi fuit inventum. Neque hoc dicit Plinius, *minium* Trojanis temporibus fuisse cognitum, verum de *rubrica* loquitur, quæ Græce μίλτος· ut *minium* iis κιννάβαρι.] Quare non possum Salmasio assentire, qui apud Plinium sic legit: *milton vocant Græci, miniumque cinnabari*. Quare fallatur, qui putet ex μίλτον esse *minium*, propter cognationem litterarum Λ & Ν; unde dicimus φίλτατος φίντατος, λύμφαι, νύμφαι, λίτρον, νίτρον, πνεύμων, πλεύμων. Alii dicunt, ab ἀμμίνιον venire, truncata voce, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ab Tarentino ἀμείνων pro ἀμείνων, *melior*. Prora & puppis ejus opinionis est illud Dioscoridis, lib. V. cap. CX. Ὑδράργυρος δὲ σκευάζεται ἀπὸ τοῦ ἀμμινίου λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τούτου κινναβαρέως λεγομένου. *Argentum vivum fit ex minio, quod abusive cinnabaris dicitur*. Sed obstare videtur, quod Græcorum nemo sic vocet: eoque videndum an non pro ἀμμινίου scribi debeat μινίου. Præsertim cum varient codices. Nam ἀμμινίου legere est in Parisiensi editione Birmanni. Quemadmodum & apud eum legitur: Κιννάβαρι δίονταί τινες ταυτὸν ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ ἀμμίνιῳ, πλανώμενοι· τὸ γὰρ ἄμμινιον σκευάζεται ἐν ἰσπανίᾳ, ἐκ λίθου τινὸς μεμιγμένου τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ. Ἄλλως δὲ οὐ γνώσκεται. *Putant cinnabari esse idem ac quod minium vocatur: sed errant. Nam minium in Hispania fit ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto. Alioqui non dignoscitur*. Sed & hic in cod. quodam pro ἀμμίνιον utrobique legitur μίνιον, ut monitum iis, qui variantes lectiones annotarunt. Atque ea scriptura placuit Hermolao Barbaro. Quare non dubitandum, quin, cum Dioscorides dicat *minium* ex Hispania apportari, una cum re inde vox sit accepta. Tantum in dubio relinquitur, utrum *Minius* Hispaniæ fluvius colori *minii* nomen dederit, an contra color hic nomen dederit fluvio. Prius censet Vitruvius, lib. VII. cap. IX. *Minium*, inquit, *& Indicum nominibus ipsis indicant, quibus in locis procreentur*. Alterum placuit Trogo sive Justino, qui libro XLIV. sic scribit: *Gallecia partio Amphilochi dicuntur; regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minio: quod etiam vicino flumini nomen dedit*. A *minio* Plauto, Epid. act. II. sc. II. dicitur *tunica subminia*, non quasi *subminuta*. A *minio* est *cera miniata*, sive *miniatula*. Hae notabant, quæ minus probarent. Cicero, lib. XV. ad Att. epist. XIV. seu XV. *His literis scriptis me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor ne miniata cerula sua pluribus locis notanda sint*. Et lib. XVI. Epist. XI. *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ante ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa tuo judicio. Cerulas enim illas miniatulas tuas pertimescebam*. Vitruvius appellat *ceram ex minio*: Achilles Statius in Aratum κηρὸν μιλτωτὸν. Ac meminit hujus consuetudinis etiam Hesychius in παραπλάσματα & παρερρυπωμένα βιβλία. Quibus locis docet παραπλάσματα dici *ceras quas critici appingunt libris a se recensitis*: at παρερρυπωμένα βιβλία vocari ea, *quæ critici ceris notarunt*. A *minio* quoque Plauto, Epid. act. II. sc. II. dicitur *tunica subminia*. Imo ab eodem fuerit *Amineum*: si vere Servius ad illud II. G.

Sunt & Amineæ vites, firmissima vina,

Ubi scribit hunc in modum: *Amineum vinum dictum est, quasi sine minio, id est, rubore, nam album est*. Quæ sententia Servio indigna. Veriora discere est ex his verbis Junii Philargyrii: *Amineos, Aristoteles in Politicis hoc scribit: Thessalos fuisse*, qui

qui suæ regionis vites in Italiam transtulerunt, atque illis inde nomen impositum. De eodem sic Macrobius, Satur. lib. III. *Aminea scilicet a regione. Nam Aminei fuerunt, ubi nunc Falernum est*. Verum quod *Amineum vinum* idem ac *Falernum* esse vult, id verum non videtur, quando Maro ipse distinguit. Nam proxime antecesserat:

. . . . *Nec cellis ideo contende Falernis*.

Vide quæ fuse ac erudite ad hunc versum disputat Pierius, in Castigat. Virgil.

MINOR verbum est ab Hebræo מנע, id est, *prohibeo*, *averto*: quod *minis* sæpe fit. Aliis tamen *minari* a *minæ*, *mina* a *mine*, hoc est, *pello*, ut cum *minare pecus* dicimus. Nunnesius in Grammatistice censet, *minas* vocari ab Græco ἀπειλὴ, quod ejusdem est notionis. Nempe ut non modo λ abeat in *N*, quod crebrum; sed etiam π in *M*, quomodo a πέπειρος fieri *maturus*, idem arbitratur. Aliis *minari* a *manendo*, hoc est, *eminendo*, dictum placet: aliis contra *eminere* potius a *minis* dici sit verisimile. Maro, I. Æn.

. . . . *Geminique minantur*
In cœlum scopuli . . . .

Ubi Servius, *Minantur est eminent: ut, Minæque murorum ingentes*. Item, *Illa usque minatur*. Item ad illud II. Æneid. de quercu ruinam minante: *Illa usque minatur*. *Minatur*, inquit, *aut eminet*, *ut*, *Minæque murorum: aut movetur*. Idem Servius ad hoc IV. Æneid. *Minæque murorum Ingentes*. *Minæ*, inquit, *eminentiæ murorum, quas pinnas dicunt; hinc & eminere dicimus, ut in primo Æneidos: Geminique minantur*. *Quidam Minæque ad interrupta opera referunt, ut sic videantur ruinam minari*. Sed mihi neque *eminere* a *minis* dici placet: quod Servius velle videmus: (nam planum est *eminere* esse a *manere*, hoc a μένω) neque item *minari* a *manendo*, seu *eminendo*, deducere visum, quod nonnullos velle indicat Perottus. Sed si ab Hebrææ origine, quam adduximus, abire velim, *minor* deducam a *minus*, vel Græco μίνυος, hoc est, *parvus*, seu *minutus*: idque quia ut ea *promittimus*, quibus aliquis augeatur, sic ea *minamur*, quibus alicujus fors ac conditio minuatur. Quod vero ad Maronis loca, *minari* & *minæ* κατὰ μεταφορὰν, tribuuntur inanimis, quæ exstant & eminent. Nec tantum *mina* ea, qua dixi, notione a *minus* venit, sed etiam, cum *minam mammam*, dicimus. Festus: *Minam Ælius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem quasi minorem factam*. Nec ambigo quin similiter *mina ovis* dicatur, quia *minus habet lanæ*. Quippe Varro, lib. II. de R. R. *Minam ovem*, interpretatur, *quæ ventre glabro*. Ita Plautus Truculento dixit *perperas minas oves*. Porro quia de *minor*, tam nomine, quam verbo, supra diximus: illud obiter addamus, vett. pro *minari* dixisse *minare*, proque *minitari*, *minitare*. Priscianus libro octavo: *Multa similiter ancipiti terminatione in una eademque significatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, & minito & minitor, meridio & meridior*, &c. Sed posterioribus seculis *mino* & *minito* longe aliud fuit. Quippe eo Ecclesiastici scriptores usi pro *pecus agere*. Imo alii quoque usurpant: ut Ausonius de Myronis bucula:

Necdum caduco Sole jam sub vespere
Ageret juvencas cum domum pastor suas,
Suam relinquens me minabat ut suam.

Ubi male editiones multæ *monebat*: quod ab imperito παραδιορθωτῇ. [Μίνη, προτροπή.] Usus quoque Festus sive Paullus: *Agasones*, inquit, *equos agentes*, *id est*, *minantes*. Item: *Agere modo significat ante se pellere, id est, minare*. Appuleius lib. III. Met. *Nos duos asinos minantes, baculis exigunt*. Anian. ad Paul. libb. Sentent. *Actus quo pecora minare consuevimus*. Hinc *comminare* Appul. lib. VII. *Gregatim pecua comminantes*. Similiterque *prominare* legas apud eundem, lib. IX. Item hodieque retinent *minandi* vocem, Itali, Galli, Hispani. Indeque Belgicum *mennen*. Quod vero *minare* in hac notione usi sint, id inde est, quia veteres quoque *minari boves* dixere, quod Græci ἀπειλεῖν, & ὁμοκλὰς illas *bubulcorum minas*: ut ad Manilium Scaliger observavit. Hinc Cæsar Germanicus in Arateis:

Inde Helicem sequitur senior, baculoque minatur,
Sive ille Arctophylax Bacchio munere cæsus, &c.

Ovidius, primo de Ponto:

Addiscam Getici quæ norunt verba juvenci,
Assuetas illis adjiciamque minas.

Cui simile illud Tibulli:

Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Et Manilii hoc:

Quod stimulo junctis instat de more juvencis.

Nam *minari* idem est quod *increpare stimulo*, eoque *bubus instare*.

MINOR, cum nomen est comparativi gradus, si Nunnesium audimus, venit a μείων, *minor*, inserto *N*; ut a δασὺς, *densus*. Sed non dubito, quin & *minor*, & *minimus*, sint a μινὸς, quod Atticum est pro μικρὸς ut scribit Eustathius. Unde μινύθω, *minuo*, quod a Græco μινύθω venit. Nisi & μινύω Græci dixerint, ut arbitror. Pro *minuere* Tertullianus sæpius *minorare* dixit, a comparativo *minor*. Ut cum lib. adversus Praxeam, Christus dicitur *minoratus a Patre modicum infra angelos*. A *minus* est *minutus*, item *minutim* apud Lucilium, & *minutatim* apud Varronem, lib. IV. de L. L. item *minutio* & *minuties*, quod apud Appuleium, in IX. & XI. & *minutale*, unde *minutalia regna* dixit Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem. A *dis*, & *minuo*, est *dimminuo*, *S* in *M* abeunte: ut apud Lucretium lib. V.

Partim quod validi verrentes æquora venti
Dimminuunt . . . .

Ita ea veteri cod. restituit Giffanius. Et favet Orthographiæ isti Priscianus, lib. I. *Transit*, inquit, *hæc eadem* (littera *S*) *in M*, *ut rursum*, *rursus*, *dimminuo pro disminuo*. *Terent. in Adel. Dimminuetur tibi cerebrum*. Pro μινὸς, unde ea fluunt quæ hactenus attulimus, etiam μινυρὸς dicitur, quod ab Hesychio exponitur μικρὸς, ὀλίγος. Sed præcipue ita vocatur, quod *querulum* est ac *lacrymabile*; τῇ φωνῇ μινυρίζον, ut idem interpretatur. Atque hinc verbum μινυρίζω, *querula ac proinde gracili voce cantillo*. A μινυρίζειν vero est Latinum *minurire*. Gloss. Philox. *Minurit*, μινυρίζει. Palumbis proprium esse, scribit Spartianus in Antonino Geta. Sed originem si spectes, latius patet: unde de hirundine usurpat Sidonius Apollinaris, lib. II. epist. II. Et favet quoque Festus, sive Verrius, cum scribit: *Minuritiones appellantur avium minorum cantus*.

† MINUO & μινύθω & μινὸς (pro μικρὸς) & MINOR sunt ab Hebr. מנע, quod quidem interpretantur *prohibere*, verum quod significet etiam *minuere*, fidem facient Græci interpp. apud quos quater pro מנע *mana* usurpatur verbum στερέω i.e. *privo*, & sæpe alias apud Seniores eidem Hebr. verbo respondent verba *auferendi*, *subtrahendi*, *deficiendi* &c. Quia etiam prohibere aliquem re aliqua, non aliud est, quam illa re illum minuere. Hinc minuendi verbum cum ablativo aut genitivo in veteribus locutionibus usurpatur haud secus ac *prohibeo*, ut *capite* aut *capitis minuere*, unde *capitis minor* pro *minutus* apud Horatium, ubi de Atilio Regulo. MAZOCH.

MYRMILLONES seu *mirmillones*, (pro quo & *murmulliones* & *mirmiliones* legere est in MSStis Festi codd.) erat *gladiatorum genus*, de quo accurate Lipsius, lib. II. Saturn. cap. IX. Ita dici quasi *Myrmidones*, *D* in *L* converso, Turnebus putabat. Verum origo *Mirmillonum* non est a Græcis, sed Gallis. Quod docet hic Festi locus: *Retiario pugnanti adversus mirmillonem cantatur, Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle? Quia mirmillonicum genus armaturæ Gallicum est, ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Similiter Scholiastes Juvenalis in Sat. VIII. *Mirmillonicum armaturæ genus Gallicum est: ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Vir summus putat piscem eum fuisse μόρμυρον, indeque esse μορμυρίωνα, ex quo *mormilio*, ρ in *L* converso, ut a λείριον, *lilium*. Μορμύρου Ovidius

dius in Halienticis vocat *mermyras*:

. . . . Et picta Mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus . . . .

Quem locum Plinius signat, lib. xxxii. cap. xi. Sed de illo *Murmillonis* etymo nihil æque assensum sufflaminat, quam quod *mormyras* Plinius clare repoolt inter piscium *nomina quæ apud neminem alium, quam Ovidium, reperiantur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit*. Romani igitur aut Græci non posuere *Myrmilloni* nomen ab eo pisce, qui illis temporibus adhuc esset ignotus.

MIROR Martinio est ab Hebræo מראה, hoc est, *visus*. Nempe quia, qui mirantur, rem intente adspiciunt, fereque non sine voluptate, ac stupore. Hinc *miraculum*. [potius ex μύω oculi.] Olim autem, ut scribit Festus: *Miracula, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus utebantur*. Atque hinc *miracula* convicium in *meretrices*. Usus Plautus, e cujus Cistellaria versum hunc citat Varro, vi. de L. L. & Festus in schœnicolæ:

Diobolares, schœnicolæ, miraculæ.

MISCEO a μίσγω, G in C abeunte; ut *corytus* a γώρυτος, *Cajus* a γάιος. Μίσγω autem a מזג, id est, *misceo*, Z mutato in S: quomodo a זרזיר est *fere*. A *misceo* fuit *miscus* & *miscuus*: unde *promiscus* & *promiscuus*. Unde antiqui non tantum *promiscue*, sed & *promiscam* dicebant; teste Festo. Plautus, Pseud. act. iv. sc. v.

Ut mea lætitia lætus promiscam siet.

Varro:

Unam virtutem propriam mortalibu' fecit:
Cætera promiscam voluit communia haberi.

Promisce quoque dixere. Plautus, Persa, act. v. sc. ult.

Promisce hunc volo ludificari.

Ita quidem emendat Acidalius. In vulgatis est *pro hisce*, ut sententia sit, *pro hisce benefactis meis*, prout explicat Camerarius. A *miscus* est diminutivum *misculus*, unde *commisculus*. Glossæ Phil. *Commisculus*, κοινός. A *misculus* est altera diminutione *miscellus*. Unde *miscelli ludi* apud Tranquillum, *miscella doctrina* apud Gellium: & Varro lib. iii. de R. R. cap. vii. *miscellum* vocat *genus columbarum ex agrestibus & domesticis natum*. A *miscelius* est *miscellaneus*: ut *turba miscellanea* apud Appul. iii. Met. Juvenal. sat. xi.

. . . . Sic veniant ad miscellanea ludi.

Ubi vetus interpres: *Id est, ultima cœna. Ideo miscellanea, quia omnia, quæ apponuntur eis, miscent, & sic manducant*. Quæ profecto non sunt assis. Nam non *cibi*, sed *ludi miscelli* intelliguntur. Etsi interpretem cum hac parte etiam sequatur Passeratius.

MISER a *minus*. Varro, lib. iv. de L. L. *Miser a minus, cui, cum opus est, minus nullo est*. Sed Cujacio, & aliis, placet esse a μῖσος, hoc est, *scelus*, unde μυσαρὸς, hoc est, μιαρὸς, *detestandus*. Potius censeo esse a μύλλος, quod idem notat. Nam ἀτυχῆ exponit Hesychius. Ita λ abiit in S. Vel a μισῶ, *odi*. Nam *misera conditio exosa est omnibus*. Vel ab Æolico μυγερὸς pro μογερὸς, quia Latini γ in S mutant. [λιστὸς, ἄθλιος. Hesych.] A *miser* fuit *misero* & *misereo*. *Misero* usurpavit Accius Athamante:

Atque ita de illis merui, ut jure hæc nunquam
miserarent mala.

Misereo usus Ennius Hecubâ:

Miserete manus, date ferrum, qui me animâ privem.

A *misereo* remansit impersonale *miseret*. Item deponens *misereor*. A *misero* autem *miseror* remansit. Different *miserari* & *misereri*, non structura solum, sed & notione. Nam tantum alterius *miseremur*. At *miseramur* quoque proprium aut communem casum. *Misericors* est *cujus cor miseret*, ut locuti veteres, hoc est, *miseretur*, non ut Isidorus in X ait, *cujus cor miserum est*. *Miserans* vel *miserens* dicere debuit.

† MISER est ipsissimum Hebr. מצער *misar* i. e. *parvus*. Et certe talem aliquam originationem a majoribus Varro imbiberat: verum præ Orientalis sermonis inopia, eam corrupit, dum ait: *MISER a MINUS; cui, cum opus est, minus nullo est*. Aut certe voluit dicere, MISERUM a voce peregrina venisse, quae MINUS, seu potius PARVUM sonet. Ea vero vox non alia quam מצער (*misar*) i. e. *parvus* erat: quam forsitan ex Hebraeo sermone prius Tusci hauserant, a quibus postea Latini. Et Varro quidem quod potuit, attulit. At virorum longe doctissimorum conatuum apud Vossium in MISERI etymologia expedienda me plane miseret. MAZOCHIUS.

MISSÆ vocabulum ab Hebræo *missah*, quo *oblatio* significatur, deducit Claudius Sainctes præfat. in Liturgias Patrum, ac sententiam suam stabilire conatur loco Deut. xvi. ubi est, *Celebrabis festum diem hebdomadarum Domino Deo tuo missah, hoc est, oblationem spontaneam manus tua, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui*: quomodo & Chaldæus paraphrastes exponit. Censet igitur Theologus ille Parisiensis, Reuchlinum hac in parte secutus, Latinos *missæ* vocem accepisse a Judæis Christianis. Sed duo obstant huic sententiæ. Unum est, quod antiquissimis Patribus Latinis, qui a Judæis accepisse debebant, hæc vox plane sit ignota. Videre id est ex Tertulliano atque aliis. Primus sane, apud quem vocem eam invenimus, est Ambrosius, epist. xxxiii. Deinde nulla est vox Hebræa Latinis usitata, quin eadem sit in usu apud Græcos, a quibus ea ad Latinos pervenire solet. Liquet id ex *Messias*, *amen*, & similibus. At *missæ* vox omnino ignota est Græcis. Quare dubitandum non est, quin origine sit Latinum, & quidem a *mittendo* dicatur *missa* pro *missio*, quomodo *remissa peccatorum* pro *remissione* legitur apud Cyprianum, epist. lxxiii. Eodemque modo *defensa* pro *defensio* utcit Tertull. lib. ii. adversus Marcionem, cap. xviii. *Mihi defensam & ego defendam, dicit Dominus*. Et eodem libro, cap. xxiv. *læsura* ait, pro *læsio*. *Nam*, inquit, *& apud Græcos interdum malitia pro vexationibus & læsuris, non pro malignitatibus ponuntur*. Superest, ut caussam appellationis exponamus. Ea vero occurrit duplex. Una est, ut *missa* dicatur, quia uti apud gentes concione finita dici solet, λαοῖς ἄφεσις, ita in Ecclesia Romana, re divina peracta, dici soleat, *Ite, missa est*, hoc est, *fidelium missio*, sive *dimissio*. Vel, ut ita dicatur, quia interjiciebatur inter duas *missas*, sive *missiones*. Nam erat una *missa* catechumenorum, altera initiatorum. Catechumeni ante inchoatam rem divinam per diaconum emittebantur hac voce, *Siquis non communicat, det locum*: sicut apud Gregorium est; vel, ut apud alios est, *Siquis est catechumenus, exeat foras*. Initiati autem, peracta plane re divina, dimittebantur hac voce, *Ite missa est*. Hactenus de priori nominis causa. Altera vero est, ut cœnæ Dominicæ ex eo *missæ* nomen inditum sit, quod olim celebrari soleat *ex donis a populo missis*, pane nempe ac vino, e quibus tantum sumi solet, quantum ad Eucharistiæ administrationem sufficeret. Dona hæc Constantinopoli mitti solent in vas ingens, quod erat ex ostii templi regione: ubi quæ ad sacramentum essent accomoda, eligi solent; quemadmodum testatur Evagrius. Alias quoque alii adferunt rationes, cur a *mittendo* nomen accepisse possit: sed minus verisimiles iis quas commemoravimus. Quare illas mitto, ac eo lubentius, quod apud varios legi possint. Nonnulla & alia de *Missæ* vocabulo exposuimus in Quæsitis per epistolam: quæ minime huc infercire visum.

MITHRIDAX gemma dicitur Solino, quæ in MSStis Plinii codd. *mitrax* sive *mithrax*. Ea, ut Solini utar verbis, *sole percussa coloribus micat variis*. Ut videatur nomen a Μίθρας, quomodo Persæ *Solem* vocant. Ita *mithrax* significat *gemmam solarem*. Et fortasse est, quæ alibi *Solis gemma* Plinio vocatur. Distinxit ipse, sed hoc tanti non est; quia in more

re habet, dum varios sequitur auctores, qui varie rem appellant, diversis etiam locis de re eadem sub diversis nominibus tractare.

Mitis placet Isidoro in x. ita dici quasi *mutus*, quia illata sibi injuria tacet, ac ne verbis quidem se ulciscitur. Becmanus dici ait, quasi *mittis*, quia *mittit facile*: ut opponatur *tenaci*. Sed existimo *mitis* non primo de personis, sed de rebus dici: ac potissimum iis quibus vescimur: ut apud Maronem, Ecl. I.

. . . . Sunt nobis mitia poma.

Nempe *a* μυᾶν, *miauere*, quia *mitia facile dentibus conterantur*. Hesychius μίτυς, ἐσθίων, interpretatur: unde deducere possemus, nisi corruptus is locus videretur. Saltem alibi eam vocem legere me haut memini. Nec negare tamen ausim, veteribus in usu fuisse. [πιθὴς, πειθήνιος.]

Mitra Romanis *muliebre* erat *capitis tegumentum*: sed in Lydia, Phrygiaque, etiam viri eo utebantur: quod Romanis parum virile visum, precipue si & redimicula haberent. Servius, in IV. Æn. *Mitra, hoc est, incurvo pileo: de quo pendebat etiam buccarum tegimen. Sane quibus effeminatio crimini dabatur, etiam mitra eis adscribebatur: multa enim lectio mitras proprie meretricum esse docet.* Et item in IX. *Pilea virorum sunt: mitræ feminarum, quas calanticas dicunt. Mitra autem proprie Lydorum fuit, ut, Mæonia mentum mitra; quem habitum imitati sunt Trojani. Alii mitras meretricum esse voluerunt, quod hic est tanquam effeminatis objectum.* Μίτρα Eustathius putat esse a μίτος, id est, *filum*, unde texebat. Sed rectius dixeris, & μίτρος & μίτρα venire ab antiquo μίω, quod idem ac μιτόω, id est, *liga*. Unde Hesychius μίτασθαι exponit μιτώσασθαι. Hoc verum etymum. Scaliger tamen arcessit a Syris, quibus ait *vinculum* signare: ac similiter Latinos a vinciendo *vittam*, Græcos a διαδέω, hoc est, *vincio*, διάδημα appellare. Sane Hebræis מיתר, *funis*, quo quid vincitur. Aliis placet quidem esse a Syris; sed a *mithri*, quod *dominum* interpretantur. Negat Antonius Delrio, in commentario ad Senecam, facere hoc ad significationem vocis *mithra*. Sed qui hanc sententiam sequuntur, dicerent *mithram*, sive *diadema*, insigne esse dominii ac majestatis regalis. Indicat id hic Justini locus, lib. XV. *Sed Lysimachum desiliens equo Alexander hasta cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non posset, quam diadema sibi demtum Rex alligandi vulneris caussa capiti ejus imponeret, quod auspicium regalis majestatis Lysimacho fuit.* Idem confirmat, quod Valerius Max. scribit, lib. VI. cap. II. Favonium Pompeio candida fascia crus alliganti, dixisse ait: Non referre, qua in parte haberet diadema. Eundem Pompeium notat Cicero, cum ait epist. III. lib. II. ad Att. *Et Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum fuisse: etenim mihi caligæ ejus, & fasciæ cretatæ non placebant.* Et Suetonius in Julio, cap. LXXIX. inter alia regii nominis a Cæsare affectati indicia ponit, *coronam lauream candida fascia præligatam*, quam e plebe quidam ejus non inviti statuæ imposuerat. At *Persarum diadema*, quod *tiaram*, sive *cidarin*, ambibat, differebat ab *aliorum regum diadematis*. Docet id hic locus Curtii, lib. III. *Cidarin Persæ regium capitis vocabant insigne. Hoc cærulea fascia albo distincta circuibat.* Et lib. VI. de Alexandro: *Itaque purpureum diadema, distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit. Mitra* etiam *anadema* dicebatur, ἀπὸ τοῦ ἀναδεῖν, quod est, *redimire*. Hesychius; Ἀνάδεσμα, μίτρα, ἀνάδημα· οἱ δὲ, εἶδος κόσμου ἐπὶ κεφαλῆς. Itaque in recto casu *mitræ* possis accipere in illo Lucretii, lib. IV.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ.

Maro pro Græco ἀνάδημα dixit *redimicula*. Sed signat non ipsam *mitram*, sed ejus *vincula*. Locus est IX. Æn.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

A *mitra* est *mitella*, ut a *terebra terebella*, a *flagrum flagellum*. Auctor carminis de Copa:

. . . . Graja redimita mitella.

Mitto, ut quidem Jul. Scaliger scribit, cap. XXVI. de L. L. a μίτος, id est, *filum*. Quia nempe *qui mittit, elongat*. Unde *promissus capillus* est *longus*. Sed hæc longe petita. Itaque alii, (ut a πόρος, hoc est, *meatus*, venit πορεύω, hoc est, *mitto*) ita a *meo* deducunt *mitto*, ut proprie sit, *meare facio*. Mihi simplicissimum & verissimum videtur, ut sit a μεθιῶ, seu μεθίημι, quod est *mitto*, *missum facio*, *dimitto*. [*mitto* a μιῶ, pro ἰῶ, id est, ἵημι · ab ἰῶ, ἰὸς, *missile*.] A *mitto* in Circensibus, aut conviviis *missus* dicti; *missilia* item dona a principe in populum sparsa: ab eodem est *missiculo*, ut a *fissum fissiculo*; a *pensum pensiculo*. Plautus, Epid. act. I. sc. II.

. . . . Quod tute ad me literas
Missiculabas . . . .

Videtur autem in *missiculo* & similibus esse quiddam ὑποκοριστικόν. Quare non male fortassis *missicula* interpreteris *minutum quid mitto*: *pensiculo* item, & *fissiculo*, minutatim perpendo ac findo. Nisi malis frequentativi his significationem dare, ut *missiculare*, *pensiculare*, *fissiculare*, sit *crebro mittere*, *perpendere*, *findere*. A *mitto* est *omitto*, extrito *B*, pro *obmitto*, unde & prima est correpta. Ab eodem *promitto*, quod proprie est *ante mitto*. Gloss. Προβάλλω, *promitto*. Vel *porro* sive *in longum mitto*, unde *capillum promissum*, *barbam promissam* dicimus. Quod autem *promittere* accipitur pro *polliceri*, hoc inde est, quia *qui pollicentur*, *verbis aliquem in longum mittant*, ut qui non tam faciant, quam aliquando se facturos recipiant. A *mitto* quoque est *amitto*, quod est, *dimitto*, *abire sino*, & κατὰ μετάληψιν, *perdo*. Item *admitto*, pro quo in vett. libb. *ammitto* sæpe invenitur. Vox ea præter vulgarem notionem signat *feminæ marem*, *aut mari feminam adjungo*, *coitus caussa*; ipsaque hæc actio *admissura* dicitur; & equus inde *admissarius*, qui *ad inscendum eligitur*. Ita vocibus istis utuntur Columella, Plinius, alii. Sed ad homines transtulit Juvenalis sat. VI.

Jam fas est, admitte viros . . . .

Et Cicero in Pisonem: *Itaque admissarius iste, simulatque audivit voluptatem a philosopho tantopere laudari, nihil expiscatus sic sensus suos omnes voluptarios incitavit, at non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis a se illum inventum arbitraretur. Admittere* quoque est augurale verbum, idem signans quod *addicere* apud Livium, cum ait, *Aves semel atque iterum non addixerunt*. Et Tacitus, *Auctus omine*, *addicentis auspiciis vocat concionem*. Sic vero *admittendi* verbo usus Plautus, Asinaria, act. II. sc. I.

Impetritum, inauguratum 'st, quovis admittunt aves.

Hoc est, aves in quamvis partem ratum faciunt propositum meum. Indeque *aves admissivæ*. Festus: *Admissivæ aves dicebantur ab auguribus, quæ consulentem juvarent*: sive, ut alii legunt, *juberent*.

†**Mitto** est ab הכים *hema*, quod Ps. LIV. (Hebr. 55.) 4. est *mittere*, nam ibi ימיש *jamitu* est *mittent*. Ab eo, uti dixi, ablata characteristica Conjugationis *Hiphil* fit **Mitto**. Mazochius.

Mivri *versus*, Gr. μείουροι παρὰ τὸ μειοῦσθαι τὴν οὐρὰν, quia *ejus cauda*, hoc est, *extremitas*, sit *imminuta*. Quippe ita appellantur heroici illi, in quibus extrema sede pro spondeo est jambus; unde & *Teliambi* dicuntur, teste Victorino, a τέλος & ἴαμβος. Talis est versus hic Lævii:

Dirige odorisequos ad cæca cubilia canes.

Vide de hoc versuum genere Athenæum, lib. XIV. Terentianum Maurum, & Marium Victorinum.

MO

Modimperator Varroni apud Nonium est *magister convivii*, ita dictus, quod *modum imperaret*, *quo biberent*. Ita Nonius. Alii *modiperator* scribunt, ut dicatur, quasi *modi parator*. Plauto in Persa *dictator*: Horat. lib. II. od. VII. *arbiter*. Quem *Venus arbitrum Dicet bibendi*. Hoc est, quis tali jactu *modimperator* fiet. Græcis συμποσίαρχος, βασιλεὺς, στρατηγὸς, quo postremo Plautus quoque usus, Sticho, act. V. sc. IV. *Strategum*, loquit, *te facio huic*

huic convivio. Quin, ut quem Latini vocant *magistrum*, cum Græci dicunt *βασιλέα*, ita quæ Cicero in Catone appellat *magisteria*, hæc Horatius lib. I. od. IV. *regna* appellat:

Nec regna vini sortiere talis.

Imo ab hac consuetudine est, quod parasiti eos, a quibus ad convivium vocarentur, *reges* nominabant: ut in Captivis:

Postquam meus rex est potitus hostium.

Et alibi, cum apud hunc Comicum, tum Martialem, atque alios.

MODIVS non est a *modus*, sed plane Græcum est. Nam *μόδιος* pro *mensuræ genere* Dinarchus orator in Demosthenem usurpat. Græcos vero a Latinis accepisse, jam tum ea ætate, quis credat? omnino hac parte eruditissimo Becmano adsentire non possum. Est vero *μόδιος* a מדד, q. e. *mensurare*: unde & Latinum *modus*, ut inferius dicemus. A *modio calices modiales* dixit Plautus. Ab eodem *semodius*, quasi *semimodius*; ut *semissis*, quasi *semiassis*; *selibra*, quasi *semilibra*. Ab eodem *modiolus*, quod quam varia notet, docebunt Lexicographi.

MODVS, a *μήδομαι*, quod est *curare*, *prospicere*. Unde Hesychius *μεδόμεθα* exponit *φροντίζομεν*, *ἐπιμελόμεθα*, *προνοοῦμεν*. Nempe a *μέμοδα*, *μόδος*, *modus*. Ita Scaliger. [ἔθος.] Alii censent esse a *μέσος*, quia *modus* in *medio* est inter excessum & defectum. Magis placet esse ab Hebræo מדד sive מודד, quod est, *metiri*, *mensurare*, a quo & Græcum *μέτρον*, & *μέτρον* & *μετρεῖν*, & Latinum *metiri*, & Belgicum *meten*. *Modus* igitur *μέτρον*: unde *modicus*, *μέτριος*, non *exiguus*, ut barbari putant. Hinc & *commodus*, *σύμμετρος*. Unde adverbium *commodum*, quasi *cum modo*. Quin quod est, *commodum* atque utile est. A *modus* etiam est *modulus*; unde *modulari*, non *κατὰ μετάθεσιν*, a *μελετᾶν*, quod Nunnesius censet. A *modus* quoque est *modestus*, ut ab *honos honestus*. Nam *modestus* proprie notat *modum servans*: unde *immodestum*, hoc est, *supra modum*. Plautus, Pœn. I. I. *Amo immodeste*. Inde & *modicus*, ut a *cælum*, *cælicus*; a *civis*, *civicus*. Item *moderor*, ut a *fœnus*, *fœneror*; a *pignus*, *pignero*. Ab eodem est *modo* adverbium, sive temporis sit, ut cum dico *modo venit*, hoc est, intra breviculum durationis modum; sive accipiatur pro *tantummodo*, ut *modo rex jusserit*, *faciam*, quod est promittentis aliquid intra certum modum. Ab eodem, *admodum*, hoc est, *valde*. Ubi *ad* significat *ἐπίτασιν*, Gellio teste, lib. VII. cap. VII. ubi similia esse dicit *adfatim*, *adprobus*, *adprimus*. Non semper tamen *ad* in hoc adverbio auget, sed est, cum significat *circiter*, ac tum *admodum* notat *fere*: quomodo Livius dixit, *Sex millia hostium cæsa*, *quinque admodum Romanorum*. Item: *Exacto admodum mense Februario*, ac alibi sæpe ita usurpat.

MOECHVS, *μοιχός*, a מחה, *delere*, *corrumpere*. *Alienum* enim *torum corrumpit*. A *mœchus* est *mœchari*, *μοιχεύειν*, pro quo *mœchissa* dixit Plautus, Casina, V. IV. *μοιχίζω* tamen non videtur Græcum, etsi *μοιχίζω* legas apud Suidam.

MOENIA a *muniendo* dicuntur, quia *iis munimur adversus hostes*. Servius in XI. Æn. & firmat Varro, in IV. de L. L. *Opere*, inquit, *muniebant mœnia*, *quo munitius esset oppidum*. *Munio* autem ab *ἀμύνω*, hoc est, *tueor*, *defendo*; *A* abjectum, ut *ἀμόργη*, *amurca*, *ἀμέλγω*, *mulgeo*. *Mœnium* quod dixi *ἔρυμα*, adducit Servius. Jungit quoque hæc duo Plautus, Menæchmis, act. II. sc. II.

Magnum illic honorem incipisses, magna munis mœnia.

Veteres *mœnire* dixere pro *munire*. Plautus, Captivis, act. II. sc. II.

Ita vinclis custodiisque circummaniti sumus.

Ita & pro *munis*, & *munia*, dixere *mœnus*, *mœnia*, unde *amœnus*; item pro *murus mœrus*: quo usus quoque Maro, VIII. Æneid.

.... *Aggeribus mœrorum*.

Ubi Servium vide. Cum vero idem notent *mœrus*, & *mœnus*, vel *mœne*, sive pluralivum ejus *mœnia* (qui nunc solum obtinet,) colligimus, *mœrus* a *mœnus* factum esse, converso *R* in *N*, quomodo a *δῶρον* est *donum*. *Mœrus* vero a *μοῖρα*, id est, *pars*, quia *quisque pro rata parte muros extruebat*, *reficiebat*, *ac tutabatur*. In hoc *muri* etymo præit nobis Cæsar Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. XXI. [ab *ὅρος*. Nam *ὅρος*, Hesych. interpretatur *περιτειχίσματα* & *περιορίσματα*.] A *mœrus* remansit *pomœrium*, quod *post mœros*; quomodo a *post* & *meridie* est *pomeridianus*. Itaque, si etymon spectes, omnino *pomœrium* scribendum per *OE*. Sane & Varro lib. IV. de L. L. dici vult, quia sit *pone muros*. Rectius tamen *pomerium*, quando veteres libri & lapides simplici *E* scribunt, non *pomœrium*; unde liquet in quorundam *ὀρθογραφίᾳ*, non tam *ἀναλογίαν*, aut *ἐτυμολογίαν*, quam veterum consuetudinem spectari debere. Apud Festum, etiam in schedis Farnesianis legas, etiam *prosimurium* dici pro *pomœrium*. Sed in plerisque Paulli MSStis est *posimurium* vel *posmœrium*: quod malo. *Summœnium* dictum, quod *sub mœnibus* esset. Martialis, lib. I. Epigr. XXXV.

At meretrix abigit testem veloque seraque,
Raraque Summœni fornice rima patet.

Ita recte legit Domitius Calderinus, pro quo libri quidam *Raraque si memini*. In *summœnio* prostabant *meretrices*: quæ iccirco *summœniana* dicuntur eidem Martiali, lib. III. Epigr. LXXXII. Si Georgio Merulæ Alexandrino credimus, putabat Domitius *Summœnianas* dici a *Mœnio*, qui patrimonio absumto columnam sibi reservavit, unde ludos spectaret. Quod si est, jure a Merula reprehenditur. Sed puto, Domitium voluisse discrimen inter *summœnianus* & *mœnianus* adferre, non illud ab hoc derivare.

MOERA, *μοῖρα*, quod a *μείρω*, *divido*. *Μοῖρα* vero *pars*, *fatalis portio*, *fatum*. Sed & Mathematici *gradus signorum μοίρας* nominant. Censorinus, de die Natali, cap. VIII. *Sunt autem hæ particulæ in unoquoque signo tricenæ*, *totius vero Zodiaci numero* CCCLX. *Has Græci mœras cognominarunt*, *eo videlicet*, *quod deas fatales nuncupant mœras*, & *eæ particulæ nobis veluti fata sunt*. Usurpat & Sidonius epist. ad Polemium, quæ præmittitur Carmini XIV. *Climatum*, inquit, *vel mœrarum*. Et Carm. XV. vers. LXVI.

Terdenas tropica prope currere climate mœras.

Dicuntur & *μοιρίδες*. D. Ambrosius, Hexaëm. lib. IV. cap. IV. *In triginta portiunculas*, *quas μοιρίδας Græci vocant*, *unamquamque duodecim illarum distribuunt portionem*.

MOLA primo sua significatione notat *molam asinariam*, *trusatilem*, aut similem. Estque a Græco *μύλη*, quod idem signat, etsi & particulariter sic dicatur *inferior molæ lapis*; ut *superior*, *ὄνος*, teste Hesychio. Fallitur igitur Varro, cum IV. de L. L. scribit: *Molæ a molendo* (sic legendum paret ex sequentibus:) *harum enim motu eo conjecta moliuntur*. Nec rectius alii, qui *molam* dici putant, quod veluti *mole* quadam frumentum, legumina, aliasque res terat. Porro & *μύλη* Græcis & *mola* Latinis quoque vocatur *informis in utero caro*, sive *tumor uteri induratus graviditatis opinionem adferens*. Nomen id accepit ex *gravitate ac motus difficultate*, *quasi lapis gestaretur molaris*, ut Aëtius observavit. Insuper Latinis *molæ* quoque dicuntur *οὐλόχυτα* sive *οὐλοχύται*, hoc est (ut Hesychius interpretatur,) *κριθὴ πεφρυγμένη*, *hordeum tostum*. Sic usus Varro: *Grumis tepido lacte satur*, *mola mactatus porcus*. Nam *mola mactatus*, est auctus hordeo, ejusque nimio pastu lasciviens, quod Græce est *κριθιᾶν*. Dicitur vero *mola* hac notatione quasi *molatura*. Festus: *Mola etiam vocatur far tostum*, & *sale sparsum*, *quod eo molito hostiæ adspergantur*. Vide Servium Danielis in Eclogam VIII. A *mola* est *mola*. Unde *molitrina*, qua forma a *suo*, sive *sutum* est *sutrina*; a *furatu furatrina*. Catonem *molitrina* voce usum, Nonius docebit. Qui & a *molendo*, *molile*; ut a *cubando*, *cubile* dixit. Vide eum de R. R. cap XI. & XII. Compositum ejus *immolare*. Nam, ut idem Festus scribit, *Immolare est a mola*, *id est*, *farre molito*,

molito, *& sale hostiam perspersam sacrare*; Latinorum Græcorumque sacrificium: quod illi far *molitum* ac salsum, (adde & tostum,) hostiæ imponerent; Græci vero hordeum, & fruges, non tritas molitasque, sed integras sali admixtas, hostiis inspergerent, unde Pythagoras Samius apud Ovid. xv. Met.

Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quos coluit fruges . . . .

Vide Suidam in ὀλολυτῶν. Turnebum, lib. VII. advers. cap. XIII. & Desiderium Heraldum in lib. VII. Martialis Epigr. LIII. A *mola* quoque est *emolumentum*. Proprie enim sic dicuntur, quæ *emoluntur*, ut fruges. Persius, sat. VI.

. . . . Et granaria, fas est,
Emole quid metuis? occa, & seges altera in herba est.

Ita Turnebus, in 2. Cic. de Legg. Vulgo putant *emolumentum* dici, quod *cum molimine id consequamur*. Sed obstat, quod secunda a poëtis corripiatur. Nisi forte dicendum, *emolumentum* cum pro *quæstu* sumitur, a *molendo* dici; at a *molo* descendere, quando accipitur pro *operose magnoque studio*, quam lectionem veterum testimoniis adstruere conatur P. Victorius, lib. XXII. cap. X.

MOLES, unde *molior*. Julio Scaligero in Theophr. de plantis videtur esse a *mola farinaria*, hoc est, lapide molari, qui nunquam pusillus est. Verum quantitas repugnat. Quare melius fortasse a μῶλος, quod πόλεμον, sive μάχην, notat. Ita proprie erit vox militaris. Confirmat Maro I. Æn.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Gloss. vett. μῶλος, *moles*. Nec tamen prius ἔτυμον damnem. Nam quid mirum, si a primigenii *mola* quantitate *moles* recedat, cum a quantitate vocis *moles* recedat *molestus*, quod non aliunde quam a *moles* esse videtur? En & tertium etymon. Quid, si cum Nunnesio derivemus a μοχλεύω, id est, *vectibus submoveo*; ut ἀπομοχλεύω, *vectibus amolior*?

MOLLIS Perotto a *movendo* dici videtur, quasi *mobilis*, quod *mollia* facile trahantur ac moveantur in quamcumque partem. Sed hæc inepta. Vera origo a μαλακὸς, quod idem significat: vel a μαλλὸς, hoc est, βραδὺς, χαῦνος, *tardus* vel *hebes*, *levis*: de quo in *Malacus* plura diximus. Vel a μολόχη, quod idem ac μαλάχη, id est, *malva*: ut ex Antiphane & Epicharmo probat Athenæus, lib. II. Est & tertia originatio. Nam quia *mollities* est ab *humore*; at contra *durities* a *frigore*; ideo censent esse ab Hebræo מים, id est, *aquæ*. Sed sententia hæc acutior, quam verior; quod & auctor ejus Jul. Scaliger agnovisse videtur. Sic enim ille, Exercit. CXXXIV. *Si nolim deducere molle* παρὰ τὴν μολόχην, *& placeat argutari: dederim ei vocabulo principia sumta ex Aramæis. Illi enim liquida Moim vocant. Unde & Venetiæ regionis angulus, cum lintea aut lina macerant, in Smoja esse dicunt.* [μαλάκιος, ἁπαλός.] Pro *mollis* videntur veteres dixisse *mollus*: ut *hilarus* dicimus & *hilaris*. Hinc *mollusca*. Unde Persicum *mollusca nux* dicitur Plauto in deperdita Calceoli comœdia. Et de eadem sic Suevius, poëta vetus, Idyllio, quod Moretum inscripsit:

Mollusca hæc nux est, ne quis forte inscius erret.

Citat Macrobius Sat. lib. II. cap. XIV. atque addit: *Persicum, mollusca nux dicitur, quod ceteris omnibus nucibus mollior sit.*

†MOLLIS fieri debuit a rad. secundam duplicante, cujusmodi est Chaldaicum מלל *melal*, quod est *fricare*, primum quia mollia fricantur facilius, deinde quia vel si principio fricanti resistant, mox ope frictionis diuturnioris mollescunt. Atqui hoc etymon posse videri paullo durusculum, ipsemet fateor. Verum age videamus, an non longiore frictione ac tractatione mollescat. Ajo τὸ MOLLIS & MOLLIO venire ab Hebr. אמלל *umlal* (quod ajunt pertinere ad conjug. *Pual*, ortam ex inusitato אמל) quod est *languescere*, & ex consequenti *mollescere*. Nam languida quaeque evadunt illico molliora. Verissima originatio. MAZOCHIVS.

MOLOSSVS, Μολοσσὸς ἢ Μολοττὸς, ἢ Μολοττικὸς, κύων, a *Molossis*, Epiri gente, quæ canes habebat generosos: unde Maro, in III. Georg.

Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum,
Pasce sero pingui . . . .

Ubi Servius: *In illis velocitas; in his autem fortitudo laudatur. Sparta autem Laconiæ est civitas, Molossia pars Epiri.* Est & *Molossus* pes tribus constans longis: unde *carmen Molossicum*, quod quatuor constat *Molossis*. Tale est illud Cœlii Bassi apud Diomedem, in IV.

Romani Gallis devictis sunt victores.

Hujusmodi carmine pyrricham saltabant *Molossi*: unde nomen. Isidorus, lib I. Orig. cap. XVI. *Molossus dictus a saltatione Molossorum, quam exercuerunt armati.*

MOLVCRVM, duo minimum significat, primum *scopam molariam*: deinde *carnem informem & inanimam in utero conceptam*. Utramque significationem agnoscit Festus: Sed verba ejus (ut bene Salmasius vidit) sic legi debent: *Molucrum dicitur, & qua molæ verruntur, quod Græci μυλήκορον vocant; sed etiam tumor ventris.* Priori notione est a μυλήκορις quod apud Pollucem est ex Μύλη, *mola*, & κορεῖν, *verrere*. Posteriori significatione Græcis vocatur μύλη, & μυλόσαρξ, quod apud Hesychium, ac simili, ut puto, compositione μυλοκρίας vel μυλόκρεος, unde Latinorum *molucrum*. Usus hoc pacto Afranius his versibus:

. . . . Ferme virgini
Excrescit uterus, tunquam gravidæ mulieri.
Molucrum vocatur, transit sine doloribus.

Sed quod ait & virgini *molucrum* obvenire, falli puto Afranium. Est enim ex semine virili; sed impotentiore, quam ut conciliet formam humanam. Qua de re Physici ac Medici. Plura de voce vide apud Festum.

MOLY, herbam interpretes Homerici dictam volunt ἀπὸ τοῦ μωλύειν, ὅ ἐστιν ἀφανίζειν τὰ φάρμακα· nempe quia Ulysses ea a Mercurio radice accepta tutus fuit a præstigiis Circes. Alias etiam nominis caussas adfert Eustathius in Odyss. K. De *moly*, si lubet, adi tum ea, quæ ad Dioscoridem scripsere Hermolaus, Ruellius, Marcellus: tum quæ dialogismo quartodecimo Gyraldus annotavit.

MOMAR, item Siculus, pro *stulto*, Plautus dixit. Ejus est:

Quid tu, o Momar, Sicule homo præsumis.

Esse vocem Siculam Festus ait. Hesychius μώμαρ exponit μώμψις, ὄνειδος, αἶσχος. Videtur esse a מום, id est, *macula*. Unde & μῶμος, *reprehensio*, item *Deus alios reprehendens Deos*.

MONACHVS, μοναχὸς, a μόνος, id est, *solus*. Quia *soli vivunt*. Rutilius, in Itinerario, lib. I.

Processu pelagi jam se Capraria tollit;
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.

Soli vero vivebant, non soli — soli, quia separati ab aliorum, qui monachi non essent, consortio: non soli, quia multi in eadem μονῇ sive monasterio monachi agerent. Lusit ea in re Palladas Antholog. lib. II.

Εἰ μοναχοὶ, τί τόσοι δέ; τόσοι δὲ πῶς πάλι μοῦνοι;
Ὦ πληθὺς μοναχῶν ψευσαμένη μονάδα.

Si monachi, cur tot estis? si tot rursum, quomodo μόνοι, hoc est, soli?

O multitudo monachorum ementiens monada.

Hoc est, ut Isidorus vertit, *singularitatem*. Μονὰς vero sive μόνος fortasse a מנה, id est, *numerare*. Est enim unitas initium numeri.

MONEDVLA est avis ea, quæ *graculus* vocatur, vel saltem alterum alterius genus: ut diximus in *Graculus*. Cum σπερμολόγῳ male confundit Bellonius, uti & in Nomenclatore suo Had. Junius. Est avis furax, præsertim auri argentique: ut Plinius ait, lib. X. cap. XXIX. Atque idem de ea testantur Cicero pro Val. Flacco, & Ovid. Met. Quorum verba alibi adduximus. Itaque Isidorus, lib. XII. Orig.

cap. VII. *Monedulam* quasi *monetulam* dici arbitratur, quia *monetam auream auferat*, & *occultet*. Placuit quoque hoc *monedulæ* etymon Bruyerio Campegio, lib. XV. de re cibaria, cap. LXXVIII. Et firmat ὄνυμος, quod in vett. Plauti codd. pro *monetula* legas *monerula*: non quidem, ut Lipsius censet lib. V. Antiq. Lect. cap. XIII. mutatione literæ *D* in *R*, quomodo, Prisciano teste, pro *adfari* dixere *arfari*, pro *adcesso*, *arcesso*: sed potius librarii errore; quia *s*, & *r*, in libb. vett. sæpius confundantur. Josephus tamen Scaliger ad Tibulli lib. II. eleg. II. annotavit, *monetulam* sic vocari a *Junone Moneta*, quæ tum nuptiis præest, tum diei natali: unde & γαμήλιος, & γενέθλιος vocetur: eo autem sacratum Junoni, quia avis congenera sit cornici, quæ in nuptiis velut concordiæ symbolum invocari solet: ut testis est Ælianus lib. III. de Animal. cap. IX. Sed longius hæc petita mihi videntur. Nam *cornix*, & *monedula*, sive *graculus*, sunt aves diversæ: quippe voce distinguuntur: præterea *graculus* gregatim convolat: cornix sæpe sola conspicitur: *graculus* raro ad ripas se recipit, sæpius cornix: *graculus* cadaveribus abstinet, cornix iis gaudet. Ne id quidem verum puto, *monedulæ* a *moneta furto tollenda* nomen datum. Potius id nomen fit ab *auguribus*, *quos moneret in captandis auguriis*.

Moneo, prius *meneo*, ant *meno*, unde *memini*, *reminiscor*, aliaque quemadmodum in *mentio* diximus. [Non sunt ejusdem originis, itaque *moneo* est a μηνύω.] *Meneo* vero seu *meno*, est a μνάω, a quo μέμνημαι. *Mano* aut *maneo*, κατὰ μετάθεσιν dicendum erat, sed differentiæ caussa *meneo* prætulerunt. Quamquam fortasse nec metathesi opus. Nam dici potest, *E* in prima insertum, quomodo *V* interjicitur in *Æsculapius*, & *Hercules*, & *Alcumena*, apud Plautum: nam veniunt ab Ἀσκλήπιος, Ἡρακλῆς, Ἀλκμήνη. A *meno* est præteritum *memini*, unde *memor*, a quo *memoria*, & *memorare*. Ejusdem supinum est *mentum*, unde *mentio*, *commentum*, &c. Posteriores pro *meneo* dixere *moneo*, ut *bonus* pro *benus*, unde *bene*; *forceps* pro *fercepe*, quod e *ferriceps*; *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignero*, &c. A *moneo* est *monimen*, & antique *monumen*, unde *monumentum*, de quo plura seorsim. Ab eodem est *moneta*, sive commune sit, sive proprium. Cum commune est, νόμισμα notat, quod ideo *moneta* vocatur, quia *nota inscripta monet nos autoris & valoris*. Ita Isidorus, lib. XV. cap. XV. indeque & *moneta* locus ubi cuditur moneta. Ita usi codex Theodos. Ammianus, Sidonius, &c. Par ratio si sit proprium, quod bifariam fit. Nam & *mater Musarum*, ut Græcis dicta Μνημοσύνη, a μνήμη, id est, *memoria*, ita Latinis dicta *Moneta* ab *admonendo*. Glossæ Philoxeni, *Moneta*, Μνημοσύνη. Sic Livius in Odyssea: *Nam Divæ Monetas filium docuit*. Ubi *Monetas* est antiquus genitivus: ut dicimus *paterfamilias*: Præterea *Junonis* id cognomen fuit, ut ex Cicerone, Valerio, & Plutarcho constat. Sic autem dicta est, quia Romanos ex arce commonuerat, ut propter terræmotum, qui acciderat, sue rem facerent divinam. Ab *Junone Moneta*, *graculus* accepit nomen *Monedulæ*, de quo in *Monedula* satis dictum.

† Monetam in Italia primus Janus, omnium scriptorum consensu, signavit. Janum autem Etruria suum facit; quod vel ex eo constat, quod in Etruscis monetis (cujusmodi plurimas habes apud Dempsterum tom. I. ad pag. 350.) Janus bifrons plurimum scalptus visitur. Itaque cum moneta ab Etruscis sit, non potest nomen non Etruscum quoque esse. Ac ridicula prorsus est ἐτυμολογία Vossii atque eruditorum omnium a verbo *Moneo*. At verissima vocabuli Tusci origo debuit ab Oriente, unde Tyrrheni profecti sunt, arcessi. Itaque Hebr. verbum מנה *manah* (sicuti Chald. & Syrum *menah*) significat *numerare*, *supputare*, *ponderare*. Ab eo fit vox מנה *mone*, quae *minam*, *libram*, *pondo* notat: unde Tuscum Moneta. Nam in quibus tertia radicis est *He* quiescens, ea T in fine assumere consueverunt; ut ab hoc eodem verbo fit Chaldaeum מנתא *menata*, & Syrum מנתא *menoto*, quae *partem* aut *portionem* designant. Ab eodem Hebraeo verbo videntur & Μνᾶ Graecum & *Mina* Latinorum fluxisse. Atque haec orta videntur nomina, ubi numerandae monetae consuetudo, prae antiquiore appendendi, tamquam expeditior multo, invaluit. Maroccius.

Monile in Glossis Philoxeni, ac Cyrilli, exponitur ὅρμος. Eo autem signatur ὁ γυναικεῖος τραχήλιος κόσμος, ut Eustathius interpretatur. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. *Monile ornamentum ex gemmis est, quod solet ex feminarum pendere collo: dictum a munere*. Nempe quia *illis muneri datur*. Sed rectius alii a *monendo*, quia *virtutis ac dignitatis monumentum & signum foret*. [Μοννός Polluci.]

Monocoli, qui sint, docet Agellius, lib. IX. cap. IV. *Homines qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes*. Ita recte habent veteres schedæ. Nam Græce est μονόκωλοι, a κῶλον, quod *pedem* notat, ut exponit Eustathius, sive τὸ ἐκ μηροῦ καὶ κνήμης, *quod femore tibiaque constat*: ut interpretatur Pollux. Frustra itaque est vir doctissimus, qui *monosceli* legendum putat.

Mons, [a ἔμινω,] ut Isidoro placet, lib. XIV. cap. VIII. quasi *eminens* dicitur. Aliis quasi *minans*, quomodo Maro dixit:

> . . . . *geminique minantur*
> *In cælum scopuli*.

Scaliger, lib. III. de R. P. xe. arbitratur esse ἀπὸ τοῦ μένειν, hoc est, *manendo*, cujus præteritum, μέμονα, unde μόνος *qui remansit solus*: Ut a *bos*, *bous*; πούς, *pes*, γένος, *gens*; μένος, *mens*: sic a μόνος, *mons*, quia *permanet*, *nec loco movetur*. Verisimilius sane hic, quam qui dici volunt a *movendo*, quia *minime movetur*: aut a *monendo*, cum *nullius nos moneat mons*. A *mons* est *Montinus*, Deus, qui *montibus præest*: ut scribit Arnobius, lib. IV. Ab eodem *septimontium*, quomodo vocabatur *Agonalium Festum*, quod erat propridie id. Decembr. Nomen ex eo, quod *sacrum fieret in septem montibus Romanis*: a quibus Urbs *septicollis* dicta. Notum illud poetæ:

> *Septemque una sibi muro circumdedit arces*.

Et Propertii hoc:

> *Septem urbs alta jugis, toti quæ præsidet orbi*.

Hinc *septimontiale sacrum*, apud Suetonium in Domitiano.

Monstrum, *ostentum*, *portentum*, & *prodigium*, quomodo differant, docet Cornelius Fronto libello de differentiis vocabulorum. Sed discrimen id passim negligitur ab ipsis classicis scriptoribus. Unde vero ea originem capiant, indicat hic locus M. Ciceronis, lib. II. de Natura Deorum: *Prædictiones vero & presensiones rerum futurorum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, prædici? ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur*. Idem de iisdem scribit, lib. II. de Divinat. *Quorum*, inquit, *vim verba ipsa prudenter a majoribus posita declarant. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur*. De iisdem vocibus sic scribit Nonius Marcellus: *Monstra & ostenta intelligimus, quod imminentia monstrent & ostendant. Portentum non solum quod portendat, sed etiam quod jam apportet, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis & auguriis, & extispiciis ostenduntur. Prodigium autem semper pessimum est, dictum quasi porro adigendum*. Itaque de *monstri* & *ostenti* voce Tullio assentit Nonius: at dissentit cum de vocabulo *portenti*, tum imprimis *prodigii*; jurene, an injuria, deinceps expendemus. Ac primo de *monstri* voce neutri adsentio, sed Ælio Stiloni, juxta quem, ut Festus scribit, *a monendo dictum est*, *velut monestrum*. Sinnius Capito utramque complexus est originationem. Nam apud eundem Grammaticum sic dici ait, *quod monstret futurum, & moneat voluntatem Deorum*. Sed ἀναλογία est pro posteriori ἐτυμολογία. Nam, ut a *luo*, *lustrum*; a *fluo*, *flustrum*; a *plaudo*, *plaustrum*; a *claudo*, *claustrum*; a *rado*,

a *rado*, *rastrum*; a *rodo*, *rostrum*; a *transeo*, *transtrum*, ac per syllabæ συγκοπὴν *transtrum*: sic a *moneo monestrum*, ac literæ unius συγκοπῇ *monstrum*, unde *monstro*, non contra, ut Servius, in XI. Æn. & Nonius putant, cum Ciceronis auctoritate decepti, tum eo, quod non cogitarint *mostri* vocem natura sua tam late patere, quam verbum *monstro*, etsi consuetudo *monstri* nomen iis quasi proprium fecerit, in quibus non servatur naturæ ordo; ut *Minotaurus* vel hujusmodi quid nascatur; quemadmodum scribit Cornelius Fronto. A *monstro* est diminutivum *mostellum*, *omisso N*, quomodo *semestre* dicimus pro *semenstre*. Nisi malis, (quod Janus Guilielmius initio quæstionum in Mostell. scripsit) veteres *mostrum* dixisse sine *N*. A *mostellum* Romæ dictus *vicus Mostellarius*: quem in urbis locis collocat Varro, lib. IV. de L. L. Ab eodem nomen accepit Plauti *Mostellaria*, quæ alio nomine dicitur *Phasma*; quomodo duobus locis appellatur a Festo. Gloss. vett. Φάσμα, *mostellum*. Nomen Comœdiæ cum Latinum, tum Græcum, ex eo est, quod in hacce, (ut ipse Plautus ait, vel quisquis is qui argumentum scripsit)

Senem ut revenit ludificatur Tranio,
Terrifica monstra ait videri in ædibus.

Vide scenam, cujus initium *Habeo Neptune*. Dixere & *promonstra*. Festus: *Promonstra*, *prodigia*. Ita & est in MSto. Sed de *monstri* voce satis: nunc quia de *ostenti*, *portenti*, & *prodigii* originatione Nonii unum, ac geminum Tullii locum antea adduximus, visum de his eâdem hic adtexere sententiam nostram. De origine *ostenti*, recte uterque. De voce ipsa, quæ nunc prætermittimus, dicemus suo loco. De *portento* male Nonius, recte Tullius, cui & Festus subscribit. *Portenta*, inquit, *quæ quid porro tendatur, indicent*. *Portentum* igitur *a portendo*, hoc quasi *porro tendo*. At de *prodigii* vocabulo rectius Nonius quam Tullius, quamquam & Tullio subscribat Festus his verbis: *Prodigia quod prædicunt futura: permutatione G litteræ: nam quæ nunc G appellatur* (sic legendum) *ab antiquis C vocabatur*. Verum si *prodigium* quasi *prodicium* diceretur, secunda produci deberet, quod quia non fit, magis placet, ut ab *aqua* & *ago* est *aquagium* (ita Pomponius J. C. vocat ὑδραγωγίαν sive *aquæductum*;) quemadmodum item a præverbio *ad* & *ago*, est *adagium*: sic a *pro* vel *porro* & *ago* esse *prodigium*, quia *porro agatur*, hoc est, *averruncetur*. Interjicitur *D* ad vitandum hiatum, ut in *prodigus*, *prodire*, *redire*, & similibus.

MONVMENTVM dicitur, *quicquid est scriptum, aut factum memoriæ causa*, ut ait Varro, lib. III. de L. L. Itaque ut a *doceo* est *documen*, unde *documentum*: ita a *moneo*, *monumen*, inde *monumentum*. Pro *monumentum* vero posteriores dixere *monimentum*, *u* in *i* converso, quomodo ex *optumus*, & *maxumus* facta *optimus* & *maximus*. Fallitur igitur Servius, cum scribit, in XII. Æneid. *Monumenta sunt memoriæ: monimenta vero a mentis admonitione sunt dicta*. Quem errorem quoque secutus Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte XLII. Similis error eorum, qui *testamentum* dici voluere quasi *testatio mentis*, quo de Agellius. Quique *sacramentum* dici ajunt quasi *sacrum juramentum*. Nam *mentum* in hujusmodi, tantum vocis productio est.

MORA pro ἀναβολῇ sive *dilatione* ac *cunctatione*, venit a μείρω *divido*: quia morantes tempus intervallis trahunt ac dividunt. Vel a Græco μονὴ, quo *mansio*, *moraque* in loco aliquo significatur. *N* mutatum in *R*, ut in aliis multis, quemadmodum ostensum in *crissare*. Hinc *morari*, ut a *remora*, de quo senrim, *remorari*, hoc est, *in mora esse*, *moram injicere*. *Mora* etiam dicebatur a Lacedæmoniis *pars exercitus*, *quingentis*, vel ut alii, *septingentis*, ut nonnulli, *trecentis militibus constans*. Utitur Cornelius Nepos in Iphicrate: *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit*. E Græcis sic μόρας voce usi Xenophon, Diodorus Siculus, pluresque alii. Pausanias vocat μοίρας, sed origo eadem, nempe a μείρω, hoc est, *partior*, *divido*, quia *in eas dividerentur Lacedæmonii*. Auctor Etymologici Magni: Μόρα, τάγμα ἐστὶ στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις οὕτω λεγόμενον· Καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μορὰ, ἐπὶ μέρους ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. ἔστι δὲ ἡ μορὰ τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Sic enim is locus legi debet, non τριάκοντα, ut habet lectio vulgata, quæ merito Sylburgio suspecta est, etsi eam in Thesauro suo quoque sequatur H. Stephanus.

MORBVS Perotto dici videtur quia *ad mortem ducat*. Melius Cæsar Scaliger, in lib. II. Theophrasti de caussis plant. & exercitat. CCCVII. ad Card. sect. XXXII. Quibus locis sic dici ait quasi μοῖρα βίου *fatum vitæ*: vel μόρος βίου, quod idem signat. Utrumque firmari videtur verbis istis Hesychii: Μόρος, φόνος, θάνατος, φθόρος, πόνος, οἶτος, μοῖρα τοῦ βίου. Sed si idem est μόρος ac νόσος, quid prohibet *morbus* deducere a μόρος inserto *B*, ut a πίω est *bibo*? Sin compositum esse placet, possit *morbus* non tam videri dictus quasi μόρος βίου, hoc est, *vitæ læsio*, quam μόρος βίας, hoc est, *virium corruptio*. Nec minus tamen placet sententia Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, qui factum putat a Syriaco *mard*, converso *D* in *B*, quomodo a δὶς est *bis*; a *duellum*, *bellum*, &c.

MORDEO unde sit, acute docet Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis. Nam quia *mordere* dicimur, cum dente aliquid separamus, hinc *mordeo* dictum putat, quasi μόρον ἔδω, hoc est, *portem edo*. Nec minus ingeniose Martinius, quasi μείρω ἔδων, *divido edens*. Nam *dentibus cibus conteritur ac comminuitur*. [malo ex βρύττω, quod a βορύττω, idem quod βρύκω, mordeo, quod & ipsum ex βορύκω.] A *mordendo*, dentes, hoc est, dentata convicia *mordices* vocantur a Plauto Aulul. II. II. Belgæ similiter *dentes* in infantibus vocant *de byterkens*. Nec dissimile, quod Catullus *ubera*, sive *papillas*, appellat *nutrices*. A *mordice* quoque est adverbium *mordicus*: quasi dicas *mordicibus ipsis*.

MORETVM, ex his octo conficiebatur, *allio*, *apio*, *ruta*, *coriandro*, *bulbo*, *caseo*, *oleo*, & *aceto*; quæ hoc ipso ordine commemorat auctor poëmatis, quod *Moretum* inscribitur. Quia autem e variis adeo partibus miscetur, inde est, quod nonnulli putent esse a Græco μορετὸν· hoc vero dici παρὰ τὸ μορῆσαι, quod Hesychius exponit μερίσαι, διελεῖν, hoc est, *partiri*, *dividere*. Est enim a μόρος, quod est idem ac μέρος. Verum, cum quod *moretum* vocant Latini, id Græcis nunquam μορητὸν vocetur, sed μυσσωτὸν, & Attice μυττωτόν· magis placet quod Josephus Scaliger monuit, comm. in append. Virgil. & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, post utrumque vero Nunnesius, in Grammatistice annotavit, dici *moretum* a μυσσωτὸς, quo, ut Aristophanis Scholiastes monet, usus est Callimachus:

. . . . ἣν ἐτρίψαντο μυσσωτόν.

Y mutatum in *o*, quomodo a φύλλον est *folium*; a μύλη, *mola*: insuper Σ mutatum in *R*, quomodo *ero* est ab ἔσω, unde ἔσομαι, a κέλης, *celer*; qua de mutatione diximus quoque in *Turris* & *Ferrum*. Est autem *moretum* idem quod *intritum*. Glossæ Philoxeni: *Moretum*, τρίμμα. Vide infra *mortarium*. Idem *alliatum* dicitur, Plauto, Mostell. I. I. quia nempe *allium* quoque est inter octo illa, e quibus id confici ante diximus.

†MORO est a מהר *mahar*, nam sicuti חטא *chatab*, & *peccare* & *sanctificare* significat (id quod apud Hebraeos in pluribus usuvenit, res contrarias notantibus) sic מהר *mahar* videtur non tantum pro *festinando*, sed & pro contrario positum apud antiquos Italiae colonos. Quamquam possit & ab עמד *umad* deduci, absorpta gutturali, & verso D in R Tyrrhenice. MAZOCHIVS.

MORTARIVM quidam dici putant ab antiquo verbo *mortare*, hoc est, *conterere*, quia huic rei vas id destinatum sit. *Mortare* autem sit, vel a *morte*, quia *rebus*, *dum conteruntur*, *quasi mors offeratur*: vel quasi *morsare* a *mordeo*, ut a *pulsu pulsare*, & *pul-*

tare. Ita *morsare* fit *imminuere morsicibus* sive *dentibus*. Addunt, pro eo etiam dici *mortificare*, unde Festus: *Munitio mortificatio ciborum*. Nam *munire* est *cibum mandere*, *mortare*, ac *conterere*. Hæc illi. Sed in Festi loco Scaliger legit *morsificatio*, Durantius in Variis *morficatio*: quod placet. At *mortare* Latinum non est. Quare verius Turnebus, & Jos. Scaliger, quibus *mortarium* κατὰ συγκοπὴν unius literæ dictum videtur, quasi *moretarium*; quomodo & in veteribus aliquot codd. scribitur: hoc autem esse a *moretum*, quia ea, e quibus fiebat *moretum*, prius *tunderentur*, *ac tererentur in pila*; unde & *moretum* ipsum Græcis τρίμμα dicitur, ut supra e Philoxeni Glossis ostendimus. Quin Donatus Latinis quoque *intritum* dici; deque *moreto* intelligendum ait illud Terentii Phorm. act. II. sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne exedundum est.

Verba ejusce Grammatici sunt: Παροιμία *apta parasiti: quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. Et bene intristi; proprie enim intrita dicitur hujusmodi cibus*. Habet *mortarium* & alteram significationem. Nam ab architectis ita vocatur *arenatum*, aut *locus*, *in quo arena*, *calx*, similiaque pinsuntur. Utitur Vitruvius, lib. V. cap. XII. & lib. VII. cap. I. item Plinius, lib. XXXVI. cap. XXIII.

MORTIS de etymo mirifice philosophatur B. Augustinus. Nam, lib. I. Hypognost. ita scribit: *Opinor namque, quod ideo mors hoc vocabulum accepit; eo quod morsu quodammodo venenosi serpentis, id est, diaboli, in paradiso Adam fuerit interemtus. Tunc enim serpens morsu decepit Adam, quando, per concupiscentiam mordere, hoc est, edere, suasit illicita, & , ut dixi, propterea mors quasi a morsu nomen accepit*. Idem etymon, lib. I. prognosticon, adducit Julianus Toletanus, qui Augustini ævo vixit. Item Arator, lib. II. histor. Apostolicæ:

Anguis origo necis (nam mors hinc edita nomen
De morsu peccantis habet) contraria justis
Vult retinere manum, &c.

Sed apud Julianum Toletanum alterum quoque etymon habes, ut *mors* dicatur, quia *amara*. Utrumque hoc, ac tertium item ponit Isidorus, lib. XI. Orig. cap. II. ut *mors* sit a *Marte*, qui est *effector mortium*. Omnino autem *mors* est, vel ab Hebræo מות, id est, *mori*, sive מות, *mors*: vel potius a Græco μόρος, quo *fors fatalis* significatur. Extritum posterius *o* μοιρὸς, quomodo a μένος est *mens*, a μόνος fortasse *mons*. Nam μένει, sive *permanet*. Vel vetus nominativus fuerit *mortis*, unde *mors*, ut ex *plebes plebs*, ex *sepes seps*. *Mortis* autem fit a præterito passivo μέμορμαι. Nam ut a μεμόρται est μόρσιμος, *mortalis*: ita a μέμορται est μορτὸς, quod Hesychius exponit θνητός. Aliud etiam in mentem venit, sed ingeniosius, quam verius. Quid, si enim non *morior* fit a *mors*, sed *mors* a *morior*: hoc autem ab *orior*, illud ab ὄρω. *Morior* vero eo pacto fit ab *orior*, ut *aborior*, unde *abortus*, ut idem a *nascor* est *denascor*. *Mortuus* κατὰ συγκοπὴν fit ex *moritus*; geminato *u*: ut a *fatur fatuus*. In Paulli epitome legas: *Mortuus ab emerita vita dictus*. Sed sunt hæc λῆροι. Ac in plurimis MSStis hæc verba absunt. A *mors* vulgo putatur esse nomen *Morta*, quo usus Livius in Odyssea:

Quando dies adveniet, quam profata Morta est?

Gellium vide, lib. III. cap. XVI. Sed cum *Morta*, sit μοῖρα, sive *Fatum*, plane censeo *Morta* esse a Græco μόρτα, quod idem ac μοῖρα, quatenus *partem* notat: unde μόρτη, Eustathio teste, τὸ ἕκτον μέρος τῶν καρπῶν· ac agnoscit eam quoque vocem Hesychius. Indeque μορτίτης, *partiarius*, qui pro parte fructuum colit agrum. Est vero & μοῖρα, & μόρτη, a μείρομαι, *partior*. At a *morte* est *morticinus*. Ita vocatur, quod non mactatum, sed per se mortuum est. Interdum, & generatim ponitur pro mortuo, unde in vett. Glossis legas: θνησιμαῖα, *morticina*. Ita Appuleium locutum suspicatur G. Schoppius, lib. III. suspect. lect. epist. XX. Erat & *convicium in homines facie exsangui ac terra*, & ut Terentius loquitur, *cadaverosa*. Utitur hoc pacto Plautus, Persa, act. II. sc. IV. Ab eadem origine sunt *mortualia*, quomodo omnia ea dicuntur *quæ ad mortuos pertinent*. Itaque sic vocari videas *vestimenta quæ in luctu sumuntur*: ut illo Nævii:

Pallis, petagiis, crocotis, malacis, mortualibus.

Item *Nenia* seu *carmina præficarum*, quomodo accipit Plautus, Asin. act. IV. sc. I.

Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.

In quibusdam libb. vett. legas *mortuaria*, quia R & L facile commutantur, unde *præliaris* & *prælialis*, *Latiaris* & *Latialis*, &c. Est & in quibusdam *mortalia*, quod a *morte* erit, ut alterum illud a *mortuis*. Similis formæ sunt *pulcralia* & *magnalia*: illo usus Cato, hoc Cyprianus.

MORUS nunc *arbor* est, nunc *stultum* significat, nunc *nigrum*. De *arbore* sic Plinius, lib. XVI. cap. XXV. *Novissima urbanarum (arborum) germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum*. Quæ sane appellatio nomini repugnat. Nam μωρὸς, *stultus*. Quo allusit Alciatus:

Serior at morus nunquam nisi frigore lapso
Germinat, & sapiens nomina falsa gerit.

An ad ἀντίφρασιν recurrendum? At eam in Oratoriis explosimus, tanquam inscitiæ asylum. An dicemus sic dici a *mora*, ob tarditatem? Dispar scio est quantitas, sed & alia sunt plurima, quæ non retineant modulum primogenii. An potius μόρα dicuntur quasi αἱμόῤῥοα, ab αἷμα, *sanguis*, ῥέω, *fluo*. Nempe *ob succi colorem*. Quod putabat Demetrius Ixio: ut Athenæus docuit, lib. II. Sed hoc longe petitum. Potius, si a *colore* nomen fit, origo fuerit a μαυρὸς, quod est *niger*. Ovidius lib. IV. Met. vers. CLXV.

Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.

Horat. lib. II. sat. IV.

. . . . *Ille salubres*
Æstates peragit, qui nigris prandia moris
Finiet . . . .

Quod Horatii præceptum falsissimum est. Nam cum *mora* facile putrescant, prima potius mensa sumi debent. Verum nec hoc etymon verum est, de quo nemo ambiget, qui sciat *morum arborem* Græcis non tantum συκάμινον dici, sed & μορέαν, quomodo Nicander appellat. *Fructum* vero μόρον dici Æschyli, Sophoclis, aliorumque auctoritate, comprobat Athenæus, lib. II. Hinc igitur Latinorum *morus*. Dicitur pro *arbore* quoque συκομορέα & pro *fructu* συκόμορον. Erat & *mora* ex *rubis*. Unde Ovidius:

Cornaque & in duris hærentia mora rubetis.

Item Hieronymus Paullino: *Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora destringens*. Phanias Eresius, Theophrasti discipulus, apud Athenæum, lib. II. appellat μόρον βατῶδες. Galenus, lib. VI. Medicamentorum τῶν κατὰ τόπους, vocat τὰ ἀπὸ τῶν βάτων μόρα· atque ait nonnullis ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ vocari βάτινα. Meminit & Eustathius. Sunt hæc *rubetorum mora*. Nam βάτος, *rubus*. Ut mirum sit, hic summo viro aquam hæsisse animadversionibus in Athenæum. Nam cum Galenus ait, vocari βάτινα ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, satis indicat a *frutice rubo* sic dici, aliaque esse a *moris*, quæ fert arbor *sycaminus*. Nec Phanias, cum ait, μόρα esse *fructum* ἀγρίας συκαμίνου, aliud quam βάτον intellexit. Obiter addo, ut *morus arbor* dicta *sapiens*; sic *terebinthum* vocatum esse *stultam*: cujus caussam adducit Cælius Calcagninus in epistolicis quæst. lib. I. epist. V. Sunt qui ad *sapientiam mori* etiam referant illud Plinii, lib. VII. cap. L. *Atque morbus est aliquis per sapientiam mori*. Nec potest dici, quam varie super hoc sertam ducant viri docti. De quo Schottum vide, lib. V. observation. Humanarum, cap. X. Mihi in mentem venit, legi posse pro *mori*, *morbi*. Ut *sapientiam morbi* vocet, quod *instar sapientum stata tempora observet, quibus quemque invadat, vel etiam recurrat*. Nam quæ proxime antecedunt, ac continuo sequuntur, eo spectant omnia. Quod ut pareat, pluscula adscribam: *Per singulas membrorum partes, qualiter nullis aliis animalibus certis pestifer calor*

valor remeat horis, aut rigor, neque horis modo, sed & diebus noctibusque trinis, quadrimisve, etiam anno toto. Atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. Morbis enim quoque quasdam leges natura posuit. Quadrimi circuitus febrem, nunquam bruma, nunquam hibernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, a feminis præcipue senes minime sentire pestilentiam. Nempe, ut suspicor, cuncta hæc κατὰ προσωποποιίαν a *morbo* quasi certo consilio fieri fingit. Eoque ei *sapientiam* tribuit: sed ita ut mox se interpretetur, nec aliud per eam intelligere ostendat, quam quod *lege natura stata*, ut dixi *tempora observat*. Hæc suspicio nostra: quam recta, doctiorum esto arbitratus.

M o r v s, cum adjectivum est, bifariam sumitur. Planto *morus* est *stultus*, ut Græcis μωρός. Hinc Menæch. act. iv. sc. ii. *Mere moro molestoque*. Sic *more*, pro *stulte* μωρῶς. Item Sticho, act. iv.

More hoc fit, atque stulte, mea sententia.

Quomodo nec idem *protyme* a προθύμως refugit Pseudolo, Se. *Quid hoc*. Imo ut Plautus, *morus*, & *more*, ita Nero dicebat Claudium desiisse inter homines *morari*, hoc est, μωραίνειν. Præterea vero *morus* est *niger*: ut Græce μαυρός, *obscurus* ac *niger*: unde nomen *Maurorum* genti. Eo respiciens Manilius, lib. iv. de *Mauritania* ait:

. . . . Nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.

Ut *cauda* dicere & *coda*, *caurus* & *corus*, *aulla* & *olla*: sic e *Maurus* & *Maura* fecere *morus*, & *mora*. Unde *morula*. Plaut. Pœn. Act. v. Sc. v.

. . . . Ego illam pugnis totam faciam ut sit morula.

hoc est, *Maura instar nigra*: quomodo & altera conferent nationi addit,

Itaque replebo atritate, atrior multo ut fiet,
Quam Ægyptii.

Nam *Ægyptii* quoque *nigri*: unde de Ægyptio Petronius:

Tinctur colore noctis
Manu puer loquaci.

Apud Plautum tamen codices plerique habent *merulam* ab *ave merulea*: sed secuti sumus fidem codicum Palatinorum, in quibus ita expressum, & verius, ut arbitror. Alciatus *morula* retinet, sed explicat *nigram instar mori maturi*: quod probe convenit cum iis, quæ de *moris* ante dicebamus: sed tamen verius putamus respici *Maurorum gentem*: quia mox *Ægyptiorum* fiat mentio. A *Mauris* hisce *Mauricatim* dixit Laberius, quod Græci esset Μαυρικῶς.

M os quo Latini, tum ἔθος, tum ἦθος denotant, extritis medius elementis fieri ex *modus*, quod *rationem* signat, non Perotti modo judicium est, sed etiam Cæsaris Scaligeri, in i. de Plantis. Nec ineleganter Martinius existimat, ut ab ἴω, id est, *eo*, est ἴθω, unde ἔθος, sic *mos* esse a *meo*. Ita *mos* proprie sit *via*. Sane & Belgæ pro eo similiter dicunt *de gemeene ganck*, quasi dicas, *communis itio*. Possit etiam κατ' ἀφαίρεσιν factum videri a νόμος, quia *consuetudo* est quasi *lex quædam*. [*Mores* ab ὄρος, illud autem ab ὅρμη, φυλάττω, ὁρῶ. Nam additur μ, ut in μοῖρα.] A *mos* est ὑποκοριστικὸν *mosculus*, hoc est, *parvus mos*. Catonem eo usum Festus docet. In Glossis Isidori corrupte pro eo *mosillus* legitur. Nisi eo seculo sic dixere. Sane ἀναλογίᾳ non adversatur. Nam ut a *pusus*, *pusillus*; sic a *mos*, *mosillus*. Ab eodem dicitur *morosus*. Donatus in Hecyr. iv. iv. *Morosi homines, qui sui cujusdam moris sunt*. Ubi *sui moris* vocatur, qui Græcis ἰδιότροπος. Vetus Horatii interpres in artem Poët. *Aliud est morosum, aliud moratum. Morosus est, qui difficilibus & malis moribus est præditus: moratur est modestus & bonis moribus ornatus*. Similiter Nonius: *Morata, marigera & morosa hanc habent distantiam, quod morosa est contrariis perversisque moribus*. Afranius Vopisco:

Dum morigeram me, dum morosam prabeo,
Deinde aliquid dedita opera controversia
Concinno, laeto interdum contumeliis.

Sic versus eos legendos puto apud Nonium.

† M o s. *Moris* etymologias plurimas habes diligenter a Vossio collectas, sed omnes miseratione dignas. Atqui hoc primum certum est, inter *mores* ac *leges* nihil olim fuisse discriminis. Itaque tantumdem Latinis *Mores* sunt, quod Græcis νόμιμα. Et cum dicimus *Moribus nostris* hoc aut illud receptum esse; haud dubie morum nomine leges intelligimus. Nec nisi JCtorum consueta subtilitas & morosior ἀκρίβεια hoc tandem excogitavit, ut legum nomine scriptae leges venirent, *morum* autem non scriptae leges sed consuetudine firmatæ. Quam tamen differentiam tum sermonis usus in jure nostro refellit; cum, etiam si vera sit, tamen sic quoque *mores* leges erunt. Verum quid plura, cum Moris etymologia, *legis* significationem in ea voce requirat? Nam a verbo הורה *hora* (quod apud LXX passim est νομοθετεῖν) sicuti venit תורה *thora*, *lex*; sic indidem fit & מורה sive cum *Segol*, sive cum *Kamets* legatur altera syllaba i. e. sive *more* sive *mora*, quorum utrumque iidem LXX *legislatorem* reddiderunt, illud Ps. LXXXIII. (Hebr. 84.) 7. hoc vero Ps. IX. 21. Quamquam hoc altero loco non dubito quin melius reddatur *lex*. Ait enim: *Constitue Domine* (מורה *mora* cum *Kamets* i. e. *legem*: nam ea forma abstracta significat, cum contra concreta *Segol* requirerent) *legem super eos, ut sciant se homines esse*. Ab isto autem *mora* fit Moris h. e. legis nomen. Quo nihil certius. M a z o c h i v s.

M o t a c i l l a sic dicitur, *quod semper caudam movet* ut ait Varro, lib. iv. de L. L. Videtur igitur sensisse venire a *motu*. Sed a *motu* potius esset *motilla*. Quare videndum, an non rectius statuatur compositum. Sane in Glossis Philox. dicitur σεισοπυγίς, quia *movet caudam*: & Italis *codatremola*, hoc est, *cauda tremula*: & Belgis *quic-steert*, hoc est, *movens caudam*. Inest autem isti motui libidinis significatio: unde κίναιδον ea propter vocat Galenus. Quid si igitur similiter *motacillæ* nomen ex eo sit, quia *mutonem cilleat*? *Muto*, idem ac *mutunum*, sive *mutinum*, vel *mutonium*: nempe τὸ πέος. *Cillere* autem est *movere*.

M o v e o, ut Cæsar Scaliger observat in Theophrastum de plantis, venit a Græco μώω, quod ex μάω. Notat id verbum non tantum *cupere*, aut *quærere*, sed etiam *incitate impetu in aliquid ferri*. Estque ab Hebræo מוט, hoc est, *motus*. A quo & μόθος, *labor*, item *pugna*. Bassus lib. i. Ἀνθολογ. ἐις ἀνδρίαν, Νῦν γε μόθω κορέσασθε. Vel dicamus, *moveo*, ἀμφόσως venire a מוט, quæ Angeli Canin. sententia est, in Hellenismi alphabeto. Interim & ingeniose Martinius: ut Eustathio κινῶ est a κίω, id est, *eo*; ut Belgis *bewegen* a *weg*, id est, *via*, *qua itur*; ita *moveo*, a *meo*, quasi dicas, *facio ut quis meet*. Συνεκδοχῇ generis accipitur *moveri* pro *saltare*. Ut apud Horatium.

Ut festis matrona moveri jussa diebus.

Ac similiter Persius.

Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.

Ac similiter i. Georg.

Dant motus incompositos.

Ubi *motus* est *saltatio*. A supino *motum* est *momen*, ut a *notum nomen*. A *momen* vero est *momentum*. Hujus quoque originis est *mox*, quasi dicas: *celeri facto motu*: sive tam *celeriter*, *ac movere te possis*: ut *cito*, tam *celeriter ac ciere te*, hoc est, *movere*, valeas: item *actutum*, tam cito, ac possis agere. Cæteroquin habet *mox* & affinitatem cum *modo*, & Chaldæo מודי, id est, *festinans*.

† M o v e o ἐτυμολογίζεται in hunc modum. Ex מוט *mot* (*moveri*) fit proxime M o t v s: deinde ex hoc (ex post facto, sive retro gradiendo) thema M o v e o, ex quo themate scil. ἀναλογικῶς fluere debuerat supinum M o t v m. Ab eodem vero מוט *mot* venit & *Muto*, quod non est aliud quam facere ut aliquid moveatur: unde המיר *hemid*, quod est *mutandi* verbum, significat etiam *movere* in Ps. XLV. (Hebr.

(Hebr. 46.) ubi dicitur *In movendo* (at Hebr. בהמיר *beamir* i. e. *in mutando*) *terram* . Sed loci συνέχεια requirit movendi notionem . Mazochius .

M U

Muccus , sive *mucus* , a *mugo* , quomodo veteres dixere pro *mungo* , ut *frago* pro *frango* unde *fragilis* . Mugo vero a Græcis . Nam μύσσω , *mungo* , μύξα , *mucus* : μυκτὴρ , *nasus* . A *muccus* est *muccinium* , id quo *muccum* detergemus . Est apud Arnobium in secundo adversus Gentes . Ab eodem *muger* . Festus : *Muger dici solet a castrensibus hominibus , quasi mucosus , is qui talis male ludit* .

Muceo , est ab Hebræo מק , *tabescere* , *corrumpi* . [μυδάω , μυδαίνω .] A *muceo* vero est *mucidus* . Item *mucor* , & *mucedo* , quod apud Appul. in Apolog. At Gaza non recte , qui in viii. de Animal. ubi de *mugile* sermo , μύξαν interpretatur *mucorem* ; nam *mucum* significat , quæ multum differunt .

Mucro a μακρὸς , id est , *longus* : ut putabat Isidorus lib. xviii. cap. vi. Sed cur non potius a μικρὸς , id est *parvus* : cum minutum sit atque exile quod acumine suo penetrat . [μάχαιρα , τὸ ὀξύ . E μάρμαρος .]

Mugil piscis grandi capite . Nomen ex *multum* & *agilis* confiari , putat Isidorus lib. xii. cap. vi. Sed nomen est a *mucus* . Nempe qua ratione a Græcis idem vocatus μύξων , teste Aristotele , in viii. histor. animal. cap. ii. At *mucosus* proprie μύξων , ut Glossæ Philox. exponunt . Ergo μύξωνα dixere quasi *muconem* , seu *mucosum* . Caussam ibidem Aristoteles docet . Siquidem βόσκεται τὴν μύξαν ἀφ' αὑτοῦ *muco suo vescitur* . Satis hinc liquet , esse piscem βλεννώδη seu *mucosum* : atque ut Græci μύξωνα dixere a μύξα , id est , *mucus* : ita Latinis ab Latino *mucus mugiles* nuncupati .

Mugio est a μυκᾶσθαι , conversa tenui κ in mediam , quomodo a κράββατος est *grabbatus* ; a κωβιὸς , *gobius* , &c. Μυκᾶσθαι est a *sono boum* factum , qui est μῦ . Sic μηκᾶσθαι , quod *caprarum* , proprium , παρὰ τὸ μῆ λέγειν · βληχᾶσθαι , quod *ovium* est , παρὰ τὸ βλη λέγειν , unde & Belgicum *blecken* . A *mugire* est *demugitus* : Ovid. lib. i. Met. fab. ix.

Undaque prima rubet , demugitæque paludes ,

hoc est , *perpetuo insonantes boum mugitu* . A *mugire* Perotto est *muginari* , ut proprie sit *boum mugitum imitari* . Sed Festus exponit *nugari* , & *quasi tarde conari* : Nonius *murmurare* : qui & Lucilium atque Attam eo usos docet . Addere potuit Ciceronem ipsum , qui epist. xii. lib. xvi. ad Att. ait : *De Ocella , dum tu muginaris , nec mihi rescribis , cepi concilium domesticum* . In Glossis Isidori legas , *Muginatur , caussatur* . Ubi *caussari* est , *tergiversari* , caussasque inanes nectere , cur obsequi non possis . Quod qui facit , obmurmurare nugasque agere videtur : ut a Nonio Festoque exponi vidimus . Fortasse autem *muginor* factum ex *nuginor* . Nam *M* quandoque in *N* abit : ut a μὴ , *ne* ; ab ἀμφὶ *an* : a μυδιῶ , *nideo* ; unde *renidere* Horatio . A *nugor* fit *nuginor* : ut a *redeo* , *redino* ; *nego* , *negino* ; a *flo* , *flano* , unde *præstino* : & similia .

Mulceo esse a *mollis* , ac dici quasi *molliceo* , tradit Perottus . Sed omnino vel est ab ἀμέλγω , ut sit ejusdem originis ac *mulgeo* : vel est a μαλκίω , quod a μαλκὸς , hoc est , κατὰ συγκοπὴν e μαλακός . Hesychius : Μαλκὸν , μαλακόν . Μαλκιώτατον , μαλακώτατον . Alioqui videri poterat , ut a μέλι Græce est μελίσσω , hoc est , *mulceo* : ita Latinum *mulceo* dici quasi *meleco* a *melle* . A *mulcendo* dictum *mulsum* , potio ex vino & melle concinnata , unde Græcis οἰνόμελι , & μελίκρατον appellatur : ut testatur Pollux lib. vi. Sic autem vocatum , quia *venas lenitate sua mulceat* : ut Horatii locus indicat quem mox adferam . Notum quoque illud Asinii Pollionis , qui centesimum excedens ætatis annum , cum ab Augusto hospite rogaretur , quanam maxime ratione vigorem illum corporis animique custodisset , respondit : *Intus mulso , foris oleo* . Est vero *mulsum* natura sua adjectivum , unde etiam legimus *acetum mulsum* , *lac mulsum* , *aqua mulsa* , aliaque id genus . Sed ἁπλῶς positum ponitur pro *vino mulso* . Quod *mulsum* maxime soleat prædicari , docet gulonum adagio , apud Macrobium , lib. vii. cap. xii. *Mulsum quod probe temperes , miscendum esse novo Hymetto , & vetulo Falerno* . Hinc Martialis , lib. xiii. epig. cviii.

Attica nectareum turbastis mella Falernum .
Misceri decet hoc a Ganymede merum .

A *mulsum* est *promulsis* , quomodo appellatur *caput* sive *initium cœnæ* ; non tam uti volunt quod *vice mulsi apponebatur* convivis ad provocandum appetitum : quam quod *daretur ante mulsum* . Nam , uti scribit Turneb. Adverf. lib. i. cap. xxiv. & Lipsius lib. iii. Antiq. Lect. veteres primam sitim non temere aliter , quam *mulso* sedabant , idque quod putarent vacuis venis dulcem conducere potionem . Atque inde est , quod Catius , apud Horatium , Aufidium reprehendat , non quidem quod Falerno misceret mulsum (nam vetulum ac lene Falernum in mulso conficiendo commendabatur , uti vidimus :) sed quod Falerno austero , atque ut Persius vocat , indomito , *mulsum* condiret :

Aufidius forti miscebat mella Falerno .
Mendose , quoniam vacuis committere venis ,
Nil nisi lene decet . Leni præcordia mulso
Prolueris melius . . . .

Nec semper *mulsum* id confectum apponebatur convivis , sed interdum separatim *mel* & *vinum* ponebant , ut quisque pro arbitrio suo sibi temperaret . Hinc Varro , lib. iii. de R. R. *Favus venit in altaria , & mel ad principia convivii , & in secundam mensam administratur* . Egregie autem *promulsidis* voce lusit Petronius , apud quem scortillum cum dicere vellet , pueri Gytonis peculium tantum sibi fore ad Venerem irritandam , non explendam : *Hoc* , inquit , *tam rude bellum cras in promulside libidinis nostræ militabit . Nam hodie post asellum diaria non sumo* . Lances , in quibus promulsis esset , *promulsidaria* dicuntur Ulpiano l. xix. §. *sed cui vasa* x. ff. *de aur. arg. Et ideo* , inquit , *scutellas , & promulsidaria contineri* .

Mulciber alii a *mulcando* , alii a *mulcendo* , derivant . Prius placet Donato , in illud Adelph. i. ii. *Omnem familiam mulcavit usque ad mortem* . *Multavit* (l. *Mulcavit* ,) inquit , *mutilavit* , *laceravit* , *mollivit* , *atque dissolvit : unde Mulciber* . Additur , *a multando* , *quasi multiber* . Sed puto hoc ab aliena esse *manu* . *Mulcavit* enim non *multavit* , scripsit Terentius . Nisi forte jam Donati ævo *multare* & *mulcare* confundebant . Posteriorem vero opinionem sequitur Festus : *Mulciber Vulcanus a mulcendo scilicet ferro dictus est : mulcere enim mollire sive lenire est* . Pacuvius :

Quid me obtutu terres ? mulces laudibus ?

Plerisque placet a *mulcendo* & *imbri* esse compositum , ut refert Priscianus , lib. vi. Sed hoc æque ineptum ac eum *Septembrem* vel *Octobrem* , quasi *septimum* aut *octavum imbrem* dici volunt . Nam τὸ *ber* in hujusmodi , solum vocis productio est . Quare optime Josephus Scaliger , qui in Conjectaneis monet , ut a *cerno* est *cribrum* ; a *facio* , *faber* ; a *tumeo* , *tuber* ; a *luo* , *liber* (deglubitur enim ;) a *cresco* , *creber* ; a *glubo* , *glaber* ; a *scarreo* (unde *scarrosus* Lucillio , λεπρὸς) *scaber* ; a *suo suber* (insuitur enim soleæ calciamenti ; unde ea dicuntur καττύματα Græcis) a *craceo* , *craber* , qui postea *crabro* , σφὴξ (*cracere* enim significat *gracilem* esse Ennio , & σφηκώδεις *graciles* dicuntur apud veteres Comicos ;) a *finio fiber* (antiqui enim *fibrum* dicebant *extremum* , ut Varro ait iv. de L. L.) sic a *mulcendo* esse *Mulciber* : sive sic dicitur a *mulcendo* ferro , quod Festus sentit , imo Scaliger quoque tradit notis ad Ætnam ; sive (quod superiori sententia rejecta , in Conjectaneis idem Scaliger voluit) ea mente a *mulcendo* dicatur *Mulciber* , qua Græcis Jupiter dictus Μειλίχιος καὶ μαιμάκτης , ut Plutarchus refert , lib. περὶ ἀοργησίας . *Mons Ætna* hodie vocatur *Mongibello* , quam vocem e *Mulcibero* corruptam

corruptam esse, Scaligeri opinio est notis in Ætnam. Sed falli puto. Nam propric nomen est *Gibello*, & *montis* voce addita *Monte Gibello*; quomodo & vulgo appellatur. Inde igitur altera illa appellatio *Mongibello*, κατὰ συγκοπὴν facta est.

† Mulciber (inquit Festus) *Vulcanus, a mulcendo scilicet ferro dictus*. Vide & Servium ad VIII. (*) 724. Non inepta etymologia, si quidem id nomen Latinum sit. At vereor, ut sit potius Tyrrhenicum: nec tantum id terminatio in R & prima vocalis V (qui sunt Etruscarum vocum usitatissimi characteres) subindicat; verum etiam quod re vera Vulcanus numen Etruscum fuerit, ut ex iis constabit, quae infra in *Vulcanus* docebimus. Verum undenam nomen hoc deducemus? De *Moloch* Ammonitarum deo scio multas vulgatas esse opiniones, dum alii illum Saturno, alii Mercurio, aut Veneri, aut Marti, Mithrae, Soli respondisse contendunt. At si viros doctos nihil horum, quae in valle Tophet fieri vulgo dicebantur (puta incendia, fornaces, strepitus tympanorum, ignis tantus, ut *Gehenna* inde nomen traxerit) permovit, ut de Vulcano cogitarent; at nominum saltem ἡ ταυτότης eos adducere debuisset, ut ad *Mulciberum* converterent animum. Dicent fortasse τὸ *Moloch* cum prioribus duabus *Mulciberi* syllabis convenire: quid ultima fiet? Est ne compositum nomen ea Mulch & באר, *beer* i. e. *fovea*, *puteus*? quasi vero Tusci Puteolos incolentes aut circa Vesuvium, ea loca cum valle *Moloch* comparantes, appellarint *Molochi vallem* seu *Puteum*; id quod Orientali sermone *Mulci-ber* dicebatur. Ac deinde nihil pronius, quam ut loci nomen in deum ipsum, qui his locis ignitis omnibus (ut Aetnae, Vulcaniis insulis &c.) praeesse ferebatur, transfusum fuerit. Antequam hinc abeo: fuere qui Tuscos ἀνθρωποθυσίας insimularent. Equidem non is sum, qui nobilem populum onerare crimine tanto gestiam. Verum si qua ejusmodi labes in ea natione residebat; potuit a sacrificiis Molocho oblatis manare, ac similes hostias Tuscorum Mulciber appetivisse. Mazochius.

Mulcoa, & *multor*, plurimum differunt. Nam *multare* est *multam irrogare*, ζημιοῦν, ut interpretantur Glossæ Philoxeni, in quibus & καταδικάζειν exponitur, ut a Nonio *condemnare*. At *mulcare* per C, de *verberibus*, non *pœna pecuniaria* dicitur. Hinc Glossæ vett. *Mulcat, verberat, cruciat*. Item, *Commulcat, collidit, conculcat*. Ac Servius ad II. Æneidos, *Proprie*, inquit, *verberibus mulcari dicimur*. Origo quoque diversa. Nam *multa*, & *multare*, sunt a Sabinis, vel Oscis, quemadmodum ostendimus in voce *multare*. *Mulcare* autem originem habet Latinam. Nam quia *verberando aliquid mollitur* (unde Terentius *sandalio commitigare caput*,) eo a *mulcendo*, hoc est, *mitigando*, *mulcare* pro *verberare* dixere. Estque a *mulceo*, *mulco*, ea ratione, qua a *dulceo* (unde *dulcesco*) est *dulcore*, & *edulcare*. Et *dulcandi* voce semel iterumque usus Sidonius: alterum usurpat Cn. Mattius apud Agellium, lib. xv. cap. xxv. & Nonium Marcellum, in *Edulcare*.

Mulgao ab ἀμέλγω κατ' ἀφαίρεσιν, ut ab ἄμοργα, *rura*, ab ἀστέρα, *stella*, &c. A *mulgendo* sunt *mulctra*, seu *mulctram*, & *mulctrale*. Quæ nonnulli, ut Servius, in Ecl. III. scribit, ita distinguunt, ut hoc sit *vas, in quod mulgetur*: illis *tempus* notetur, *quo mulgentur animalia*. Sed *mulctrum* quoque vas ipsum dici, recte Isidorus tradit, lib. xx. cap. VI.

Mulraa vulgo putatur dicta a *mollitie*, quasi *mollier*. Petrus Blesensis, serm. I. in Adventum Domini: *Ave benedicta inter mulieres: id est, sola robusta inter molles. Mulier enim a mollitie jungitur, quasi mollier*. Quod Isidorus quoque scripsit, lib. II. cap. II. Veteres sane non solent geminare consonantes, eoque dixerunt *molis*, ut *ola*, sive *aula*, ab αὐλή. A *molis* igitur sola mutata quantitate fuerit *molier*. Posteriores vero pro O maluere *V*, ut pro *servos*, *servus*, atque ita in aliis. Ita origine sit Latinum. Alii a Græcis arcessunt, idque vel a μέλημα, hoc est, ἀμέριμνος, ut Hesychius interpretatur; *cura* quippe viro; vel a μῶλος, hoc est, *labor*, quia laboribus & doloribus onusta sit: vel a μύλλειν, hoc est, πλησιάζειν, quod fortasse olim honestum vocabulum fuit; ut alia multa, quæ postea turpia facta sunt. [*Mulieres* ab ὀπίς. *M* enim initio & *L* in medio sæpe adduntur.] Alii denique arcessunt ab Oriente: idque vel ab Hebræo מלא, id est, *implere*, quod apud Martinium legas; nempe quia *concipiens impletur*, vel potius quia *implet mundum*, unde & *prima mulier* dicta *Eva*, quasi *mater viventium*, vel a Punico *elmara*; quam ἐτυμολογίας invenio apud Angelum Caninium, in Hellenismi alphabeto. Etsi vero *mulieris* vox natura sua comprehendat *virginem*, *nuptam*, & *viduam*, ut scribit Tertullianus, lib. de virginibus velandis, interdum tamen *virgini* opponitur, unde Cicero reprehensus quod senex duxisset *virginem Publiliam*, *Cras*, inquit, *mulier eris*. Et Ulpiani quoque est l. 14. D. de ædil. edict. *Mulierem ita artam, ut mulier fieri non posset, sanam non videri constat*. Eodemque modo Græci utuntur vocabulo γυνή. A *muliercula* est *mulierculariu*s, quomodo a Constantino Imperatore dicitur, qui *uxores alienas, ac mulieres impudicas amat*; ut *uxorius*, qui *propria uxori addictior, quam virum decet*. Similique *ancillarius*, & ὑποκοριστικῶς *ancillariolus*, qui *ancillarum infamit amore*; & *lecticariola*, quæ *lecticariorum* (vile id erat servorum genus) *amores sectatur*. Mart. lib. XII. epigr. LVIII.

Ancillariolum tua te vocat uxor, & ipsa
Lecticariola est. Estis, Alauda, pares.

† Mulr vocabulum apud Latinos etymologia caret: nisi vero siquis est, qui quas Vossius attulit, iis delectetur. At quanti id laboris fuisset animadvertere, id nomen totum Chaldaeum esse? Itaque in Targumim מוליא *mulja* aut מוליתא *muljeta* est ipsa, de qua quærimus, Mula: & ibidem מולאות *mulaoth* sunt numero multitudinis Mulaa. Non est autem credibile, fuisse Chaldaeis causam, cur hoc nomen ab Latio arcesserent. At contra se res habet: Latini eam vocem per Tuscos opinor Orienti (ubi & mulare genus procuratum primitus ajunt) acceptas ferunt, unde & millenas alias. Nam & alterum ejus generis vocabulum Burdo, quin ab Hebr. פרד *pered* (quomodo *mulum* Hebraei vocant) sit, nemo dubitat. At Burdo Etrusci peculii fuisse dictionem, V in priore syllaba (vocalis scil. omnium amicissima Etruscis) indicat. Ergo utrumque hoc vocabulum Tyrrheni ab Orientis partibus huc attulerunt; a quibus deinde ea didicit Latium. Id cum ita sit; non assentior Bocharto, qui antiquiorem in Graecia, quam in Palaestina mulorum feturam fuisse putat. Imo ibi antiquior fuit, unde omnia inventa manarunt. Nec de nihilo est, quod quantum est Judaicae antiquitatis, omnes Anae (Gen. XXXVI 24.) *mulorum* escogitatum vindicant (vide a me notata ad modo dictum Gen. locum) frustra eam loci Geneseos interpretationem convellente Bocharto. Eam vero artem (qua asini & equae, aut contra, admissura procuratur) Tusci huc fort. ex Oriente, unde & duo illa animalis hujus vocabula, detulerunt. Nisi vero Mulus, videatur ita dictus ea Hebr. מהול *mahul* i. e. *mixtus*, nempe ea duobus generibus. Deinde ex *Mahul* contractum est Mul. Et hoc ipsum puto, quod Chaldaei (eadem fortassis contractione utentes) id genus מוליא *mulja* appellant. Mazochius.

Mullaus, ἁπλῶς dicitur, vel *mulleus calceus*. Prio-

ti

(*) *Servius ad VIII.* 724. Mulciber Vulcanus ab eo quod totum ignis permulcet: aut quod ipse mulctatus pedes sit, sicuti quibusdam videtur; aut quod igne mulctetur. *Adde Donatum in Vossio; qui tamen vir doctissimus Servii locum ignoravit; quem ideo adscribendum duxi.*

rl modo locutus Titinnius, cujus locum apud Festum ita sanavit Scaliger: *Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatim calceas*. Ubi *tibiatim* est *ad mediam usque tibiam*, quomodo *suratim*, pro *ad suram usque* dixit Aldhelmus, lib. de laudibus virginitatis, cap. XIX. Verba ejus adduxit & Savaro ad Sidonium'. Posteriori modo locutus Cato, VII. Originum. Verba ejus adfert Festus in *Mulleus*, item Plinius, cujus locum adfero in *Mullus*. Adde & Tertullianum de Pallio: *Impure*, inquit, *crari purum aut mulleolum inducit calceum*. Item hoc Fl. Vopisci, in Aureliano, sub finem: *Calceos & mulleos & cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit* (al. *abstulit* vel *sustulit*,) *mulieribus reliquit*. Adrianus Turnebus, adversariorum lib. XIX. cap. XXIV. putat *mulleos*, quia *purpurei* essent, nomen accepisse a *rubro colore mulli piscis*. Sed contra *mullum* a *mulleis* dictum, docet ea Fenestella Plinius, lib. 1a. cap. XVII. Hadrianus Junius in Nomenclatore ait, incertum sibi esse nam *mulli piscis color*, an *pretium immane*, *mulleis* nomen dederit. Sed profecto neutrum: verum, ut recte monet Festus, est ab antiquo *mullare*, hoc est, *suere*. *Mullare* vero, ut in Conjectaneis & ad Priapeia scripsit Jos. Scaliger est a Tarentinorum & Syracusanorum verbo μυλλειν, quod est, πιραίνειν, κασσύειν. Utitur Theocritus, idyll. IV. Sed metaphorice pro *subigere*:

> Εἴπ᾽ ἄγε μοὶ Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦ ῥ᾽ ἔτι μύλλει
> Τήναν τὰν κυανόφρυν ἐρωτίδα, τᾶς ποτ᾽ ἐκνίσθη;
> *Dic age mihi Corydon, senecio ille num adhuc subigit*
> *Illud nigro supercilio scortillum, quod olim deperibat?*

Nam μύλλειν hic esse πλησιάζειν docet Eustathius, ac Scholiastes in hunc locum. At male credidit idem scholiastes esse a μύλῳ, quod & H. Stephanus censuit, qui simile esse ait isti Horatiano:

> .... *Alienas*
> *Permolere uxores* ....

Nam hoc si esset, non geminaretur liquida. Deinde unde nisi a μύλλειν, sit *mullare*, quod *suere* a Festo exponi diximus? Quid, quod, ut Theocrito μύλλειν, ita Latinis *suere* notat πλησιάζειν: unde Lucillius *pædicones* vocat *subulones*, ut ostendit illud Ausonii, epigr. LXXIX.

> *Lucili vatis subulo pullipremo*.

Vide *Subulo*.

MULLUS piscis, qui Græce τρίγλη. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabetu, uti & Becmanus in Originibus, ait esse a Græco μύλλος. Scio μύλλα piscis meminisse Galenum, lib. II. de alimentis; & Athenæum lib. III. Sed is diversus a *mullo*, qui Græce τρίγλη, & γρυνεύς. Isidorus, lib. XII. cap. VI. *mullum* dici ait, quasi *mollem*: esse enim carnis teneræ. Sed duræ carnis esse, constat ea Galeni lib. III. de alimentorum facultat. Veram originem non Calderinus modo ad Xeniorum Martialis epigr. LXXIX. attulit, sed & Fenestella, sive Plinius, cujus hæc verba lib. 1a. cap. XVII. *Nomen his Fenestella a colore mulleorum calciamentorum datum putat*. *Mullus*, Athenæo teste, Hecatæ sacer fuit. Movit antiquos, quod dicatur τρίγλη, & Hecate sit τρίγληνος, hoc est, τριπρόσωπος, sive τρίμορφος. Nam γλῆναι hic non *oculos*, sed συνεκδοχικῶς *faciem totam* notat. Aliter scio Athenæi verba accepit Brodæus, in Miscellaneis cap. XXIV. lib. I. Sed sequor certissimam sententiam Isaaci Casauboni, quem vide Animadversionibus in Athenæum, lib. VII. cap. XXI.

MULTA, *multare*, *multatitius*; & *mulcta*, *mulctare*, *mulctatitius*, in vett. codd. reperias: sed in pluribus tamen absque C invenias, Pierio teste. *Multa* quid, & unde sit, docere conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Multa*, inquit, *a pecunia, quæ a magistratu dicta, ut exigi possit ob peccatum, quod singula dicuntur appellata esse multa, quod olim unum dicebant multa. Itaque cum in dolium, aut culeum unum addunt rustici, prima urna addita, dicunt etiam nunc multa*. Quem locum optime interpretatur magnus interpres. Nam quæstio est, cur *singulæ multæ* id nomen obtineant, cum tamen *singula* sint, non *multa*. Respondet Varro, veteres etiam, quod *singulum* esset, dixisse *multum*. Et ut hoc παράδοξον quidem, non tamen ἄδοξον esse ostendat, it probatum istiusmodi argumento. Cum, inquit, veteres plures culeos in unum infunderent dolium, primo addito dicebant *multa*, quo intelligitur *multa* de *uno* diei. Sed spissus est hic error Varronis. Nam, ut optime idem Scaliger monet, *multa* hic non nomen est, sed verbum, ac idem significat, quod *numera*. Id enim antiquis notat *multare*: ut indicat hic locus Plauti Sticho, act. III. I.

> .... *Scio scire te*
> *Quam multas tecum miserias multaverim*,

hoc est, ἐξηριθμησάμην. Quamquam proprie *multare* sit *pluris in auctionibus liceri, quam cæteri*: quod Græci similiter a πλεῖστος dicunt πλειστηριάζειν. Quare si *multa*, & *multare*, qua de *pœna pecuniaria* dicuntur, a *multitudine* ortum trahunt: non quidem inde originem arcessam, quod veteres *singulum* dixerint *multum*, sed quod magistratus ob peccatum non *pusillum* exigeret, sed *multum*. Fortasse tamen neque hæc ἐτυμολογία vera est: quando vox *multa*, a Sabinis & Oscis ad Latinos pervenit. Docet enim ipse id Varro, lib. XIX. rerum humanarum: *Multa vocabulum non Latinum, sed Sabinum esse, idque ad suam memoriam mansisse in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti*. Ac apud Festum legimus: *Multam Osce dici putant pœnam quandam*. Quomodo *multare* & *mulcare* differant, dicimus in *Mulcor*. Quamquam vero *multa* proprie *pecuniaria* est, ut indicat locus e Varrone supra allatus: tamen ad alia quoque transfertur. Plautus, Asin. act. IV. sc. I.

> *Hæc multa ei esto, vino viginti dies ut careat*.

Ac similiter in testamento ludrico, quod Sergio Polenti adscribitur: *Qui non caruerit, hæc mulcta ei esto, teste altero ut careat*.

† MULTA si Festum audimus, Oscum est vocabulum, h. e. Etruscum. Cujus etymologiam ab Oriente esse petendam vel ex eo ostenditur, quia nulla ratio probabilis sive ex Latino sive Graeco sermone arcessitur. Nec ea prorsus aliunde quam ab Hebr. מלט *malat*, quod est *evadendi* sive *liberandi* verbum, deduci posse videtur. Quo id modo? *Multam* poenam esse pecuniariam & Varro dixit, & inter omnes convenit. Quid vero inter *Multam* & *Poenam* intersit, pluribus Ulpianus l. 131. *de verb. sign.* exposuit. Inter eas differentias haec quoque ibi traditur; quod *Multa quidem ex arbitrio ejus venit, qui multam dicit: poena non irrogatur, nisi quae quaque lege, vel quo alio jure specialiter huic delicto imposita est*. Ergo plures incidebant causae, propter quas judex, cum posset summo jure cum reo agere, ac poenam (utique capitalem) irrogare, tamen lenius ageret, ac *multam diceret*. Id cum hodie Judices nostri faciunt, *componere crimen* dicuntur a nostris pragmaticis: haud recte; nam apud veteres *compositio criminis* τῷ διώκοντι tribuitur, uti disces ea Paulo l. 6. D. *ad S. C. Turpil.* Ergo *Multa* apud veteres in id instituta videtur, ut λύτρον poenae capitalis esset. Ac videntur prisci Etruscorum Judices tum, cum *multam* dicerent, hac formula usi in Scripturis usitata, המלט על נפשך *himmales al naphsecha* (uti legitur Genes. XIX. 17.) h. e. *libera animam tuam*: sive brevius III. Reg. I. 12. מלטי את נפשך *multi eth naphsech* prorsus eodem significatu; quod & Jer. LI. 6. & 45. legitur. Hine factum est, ut pecunia illa, quae pro λύτρῳ h. e. ad liberandam animam solvebatur, מלטא *multa* h. e. *evasio* diceretur. Potest praeterea simplicior, simulque verior, etymologia tradi haec, ut sit ab Hebr. מלל *malal*, quod est *dicere*: a quo fit Chaldaicum מלתא *milta* i. e. *sermo* sive *dictio*, millies in Daniele usurpatum. Jam vero hac semper veteres accuratione utebantur, ut in *poenae* mentione, *irrogandi*; in *Multae* vero, *dicendi* verbo uterentur: unde discretae utrinsque rei locutiones illae existunt, *Irrogare poenam* (quam *unusquisque irrogare potest cui* ... *executio competit*, ex Ulpiano l. 131.

l. 131. de Verb. sign.) & *Multam dicere*, quod solus is potest, *cui judicatio* (*) *data est*, secundum Ulpianum ibidem. Ergo ab eo DICENDI verbo factum est, ut poena illa pecuniaria vocaretur מלתא *milta*, & variante dialecto (nam Chaldaeis non raro, Syris vero saepius, sicuti & Latinis, V pro I ponitur) *Multa*, h. e. DICTIO, sive *sententia*; nam hoc posterius haud raro in Daniele τὸ מלתא *Milta* designat. Nisi si mavis, quia *multa* Chaldaice *Dictionem* i. e. *sententiam* notat, hinc illud manasse, ut ei voci Latini *dicendi* verbum copulaverint. Quare *dicere multam* in eum modum usurpatum fuerit, quo *servire servitutem*, & ejusmodi sexcenta. MAZOCHIUS.

MULTICIA vestis molli intexta substamine, qua uti solent puellæ, ut exponit scholiastes Juvenalis, sat. II.

Quaero an deceant multicia testem.

Usurpat & Tertullianus, de Pallio, cap. IV. *Endromidis solocem, aliqua multicia synthesi extruxit*. Virorum esse etiam, docet Vopiscus, in Aureliano, ubi nominat *multicias viriles*. Socer meus, Franciscus Junius monet ad Tertullianum, *multiciam* esse vestem ἀκριβῶς ὑφασμένην, *levidensi* oppositam: ac ita dici, quod eam pecten soleat *multum icere*: ut *levidensis* contra, *qua raro dente leviterque icitur*. Ac sequitur hoc etymon etiam Salmasius, in Vopiscum, qui idcirco *multicia* interpretatur πολυσπαθητά. De prioris hujus compositi parte assentiunt, qui *multicia* dici ajunt quasi *multilicia*, a *multis liciis*: quod Salmasius refellit. De eadem voce sic Juvenalis Scholiastes ineditus, quem habeo, *Multicia genus est vestis laneæ subtili arte contexta. Dicta multicia, quod sit multa & inenarrabili arte expressa, quæ solummodo uti licitum erat innuptiis puellis, & viduis matronis*. Perottus quoque a *multis filis* dici ait, ut sonet ad verbum πολύμιτον. Britannicus a *mollicie* arcessit: vel a *mulcendo*. Sed quin a *multus* sit, non dubito, & quidem a *multum icere*, ut diximus.

MULTUS, olim *moltus*, a *molr*: vel potius a מלא, quod etiam LXX exponunt πλῆθος, hoc est, *plenitudo*, *multitudo*. Hinc *multifariam*, πολυτρόπως, a *multus* & *fari*. Ut *multifarius* idem sit ac πολύφατος. Similia *bifariam*, *trifariam*, &c. *Multifacere*, ut *magnifacere*, & *parvifacere*. Cato apud Festum: *Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacit*. Ait Paulus, id merito ab usu recessisse, quia quantitas non æstimatur numero. Quasi non quantitas alia sit continua, alia discreta. Et sane Belgæ similiter utrumque dicunt *groot-achten*, & *veel van houden*, illud est *magnifacere*, hoc *multifacere*. [μυρίον, πλῆθος Hesych. πολλοστός.]

†MULTUS & MULTUM ex מאד (absorpto *sheva*) *mod*, & (interjecto L) *mold*: unde MULTUM. MAZOCHIUS.

MULUS, si Isidoro credimus, lib. XII. cap. I. ita dicitur a μύλη, id est, *mola*, quia *jugo pistorum subactus tardas molendo ducat in gyrum molas*. Sed potius sit a μῶλος, hoc est, *labor*; quandoquidem est *animal viribus in labore eximium*: ut utar Plinii verbis, lib. VIII. cap. XLIV. Vel a μύλλειν, quod dicitur de commixtione turpi. Vel a מעל, *prævaricatio*. Nascitur enim ex commixtione naturæ adversanti. De *mulis Marianis*, Festum vide.

MUNDUS, quasi *movendus*, quia *in perpetuo motu* sit, dictus videtur Honorio Augustodunensi lib. de imagine mundi, cap. I. Idemque ante Honorium scripserat Isidorus, lib. III. Orig. cap. XXVIII. & lib. XIII. cap. I. Imo videri possit & Festo hoc verisimile visum, quia postquam dixerat, *mundum* tum pro *rerum universitate*, tum pro *ornatu muliebri* accipi, subdit hæc verba: *quia non alius est, quam quod moveri potest*. Sed melius Varro, Cicero, Plinius, Paullus J. C. qui sic dici volunt a *munditie*, quomodo & Græcis (sive Hesiodus, quod Zeno voluit, sive Parmenides, ut nonnulli, sive Pythagoras, quod apud Plutarchum, Galenum & Laërtium legitur, ejus appellationis auctor est) κόσμος vocatur, ἀπὸ τοῦ κοσμοῦντος. Placuit idem Tertull. cujus verba adversus Marcionem, lib. I. *Ut ergo aliquid de isto hujus mundi indigne loquar, cui & apud Græcos ornamenti & cultus, non sordium nomen est*. Porro cum Festus dicit, *mundum* quoque esse *ornatum muliebrem*, latius omnino *ornatus* vocem accipit. Nam proprie *mundus muliebris* sunt, speculum, unguenta, & similia pertinentia ad curam capillorum, cutis, &c. *Ornatus* vero sunt catenæ, annuli, atque hujusmodi. Vide Tertullianum, libro de habitu muliebri; Ulpianum, leg. XXV. de auro, arg. mundo leg. & Jul. Pauli. receptarum Sentent. lib. III. Nec tantum *muliebrem*, sed & *rusticum mundum* dicimus, quomodo loquitur Plautus Mercatore. Unde liquet *mundum* poni pro *cujusvis rei prompta parataque copia*. Hinc loquendi genus, *in mundo*, pro *palam & in expedito*, *ac cito*, ut interpretatur Charisius cap. de Adverbio. Ubi hoc Plauti citat:

Quia sciebam pistrinum in mundo fore.

Et illud Cæcilii, Annæo Cornuto etiam observatum, lib. Tub. *Castarum patris sui profecto, qui nobis in mundo futurum lectum*. Item, *Idem namque malum in mundo is ire*. Et Ennii, hoc:

Seu ibi vita, seu mors in mundo est.

Placet viris doctis, esse a *mundo muliebri* tractum hoc loquendi genus, quia mulieres, quæ ad corporis ornatum faciunt, diligenter arculis custodiunt, quo si uti subito necesse habeant, quæsito opus non sit. Et sane verisimilior hæc sententia, quam illa, quam adjungit Petrus Victorius, lib. VIII. Var. lect. cap. XX. Mihi vero, ut dixi, placet non minus a *mundo rustico*, quam a *muliebri* peti, cum late patuerit ea *mundi* notio. A *mundo* quoque dicitur *mundialis* pro *mundanus*. Ita apud Tertull. lib. de corona mil. *mundialis lux*, legere est. Usi quoque Hieronymus, Sulpitius Severus, & alii. Gloss. Isidor. *Mundialis, homo mundi status*, hoc est, *mundani status*.

†MUNDUS PATENS sermone pontificali quidvis demum fuerit, ad Ditis certe sacra pertinebat, teste Macrobio in I. Sat. 16. eaque de causa deducenda videtur ea vox a Tusco Ditis nomine, quo MANTUS nuncupabatur; unde (tantum T in D permutato; quae sunt ejusdem organi litterae) ex MANTUS fiet MUNDUS. Sed tamen Varro apud Macrobium in Sat. I. 16. non tantum Diti patri, sed & ceteris Diis Inferis id sacrum tribuit: *Mundus*, inquit, *cum patet, Deorum tristium atque inferum quasi janua patet: propterea non modo prælium committi ... verum etiam navim solvere, uxorem ... ducere religiosum fuisse*. Videatur & Festus, qui *mundum* hunc Diis Manibus consecratum ex Catone docet. Ergo MUNDUS iste quia ex voce *Mantus* extitit, recte *Mantum* h. e. Ditem primario notat. Quid quod potest MUNDUS etiam aliunde non inepte adsciscI? Quid enim? Ab Hebraico verbo נדה *nadah*, quod est *removere*, *separare*, fieret in *Hophal* participium מדה *mudde* h. e. *remotus*, *exclusus*, *separatus*: deinde resoluto Dages in N more Chaldaico, fieret מנדה *munde*, unde fit MUNDUS, Tusca vox: cujus ambitu continetur sive Inferorum regio a nobis penitus remota, sive ipsi Manes ac Dii Inferi sejuncti ab hominum usu & commercio. Est & ab eadem radice Chaldaicum נדוי *nidduì* (tritum excommunicationis vocabulum) & מנודה *menudde*, *excommunicatus*: nam revera inferorum sive Umbrae, sive Dii extra humanam communionem putaverit, statuere.

(*) *Sive* (*ut L. 2. §. ult. D. de judiciis dicitur*) iis datur multae dicendae jus, quibus publice judicium est. *Et L. 2. D.* Quis & a quo, *ita legitur*: Et si (*legatus*) multam dixerit, potest de iniquitate ejus proconsul cognoscere, & quod optimum putaverit, statuere. *Ulpianus dicta L. 131. de verb. sign.* Magistratus solos & praesides provinciarum posse multam dicere, mandatis permissum est. Poenam autem unusquisque irrogare potest, cui hujus criminis sive delicti executio competit.

nem erant. Vtrumque autem MVNDVS significabat, tum inferam regionem, tum regionis ejus incolas, nimirum Manes ac Deos inferos. *Patere* porro *Mundus* dicebatur, cum (ut ait Festus) *abdita religionis Deorum Manium . . . in lucem quamdam adducerentur & patefierent* (quod ter in anno fiebat, auctore Capitone apud Festum) cujus contrarium est, quod vocat Macrobius ibid. *Occlusa Plutonis fauce*. Quaerat hic aliquis, num praeter sacrorum inferorum patefactionem, specus aliqua pateret, quam *Plutonis faucem* appellarint. Vtique & sacrorum locus patebat. Satis id indicat Macrobii modo recitatus locus: satis etiam Festus in MVNDVS declarat his verbis: *Ejus* (mundi) *inferiorem partem, veluti consecratam Diis Manibus, clausam omni tempore, nisi iis diebus, qui supra scripti sunt, majores censuerunt*. Superius ea Catone docuerat, quosdam etiam in eum mundum intrasse. Jam vero si locus in urbe fuit, qui *Mundus* diceretur; ubinam, rogo, fuit? Dicam quid sentiam. Romulus urbis aeternae fundamenta jacturus, omnia auctore Plutarcho ex Etruscorum disciplina fecit. Ex qua disciplina primum omnium in eo loco, ubi comitium postea fuit, scrobem rotundam effodit, eamque *Mundum* appellavit. Atque eo usi centro urbem quasi circulum circumscripserunt, ac porro cetera Etrusco ritu fecerunt. Locum Plutarchi in Romulo integrum in de Ascia pag. 79. not. 97. protuli: & hic quoque quae huc maxime faciunt contuli in subjectam (*) adnotationem. Ergo ea scrobs ritu Tusco facta, & Etrusca lingua MVNDVS appellata sequentibus saeculis adhuc MVNDVS vocabatur, & ut Plutonis Deorumque Inferûm domus habebatur; non quia id esset, sed quia id adumbrabat. Nam re vera siculi in terrae centro domus Ditis Patris esse fingitur; sic ea scrobe pro centro usi urbis, quasi orbis terrarum, ambitum definiverunt. Et ea quidem fossa, sive *Mundus*, perpetuo occlusa servabatur: nisi quod ter in anno, quando caeremoniae Deorum inferûm redibant, pateret, tumque *Mundus patere* dicebatur. Hactenus de MVNDO PATENTE, quatenus hoc Tusci videntur ex Oriente petiisse. Ceterum & MVNDVM absolute usurpatum esse Tuscum nomen, nec aliunde videri derivandum, habes itidem inferne expositum. MAZOCHIVS.

† MVNDO erat olim MVDO, ut ex similibus patet inserentibus N. Id vero fit a מוג mug i. e. *dissolvere, diffluere, liquescere*. MAZOCHIVS.

MVNVS interdum ponitur pro *dono*, a quo non aliter differt, quam quod *donum* latius pateat: *munus* enim dicitur *donum cum caussa*, ut *natalitium* aut *nuptiale*. Hæc sententia magis placet, quam illa Agrætii: *Donum*, inquit, *dantis*, *est*; *munus accipientis*, *illud*, *a dando*; *hoc*, *a muniendo vel movendo dicimus*.. Quæ sunt λῦροι. Interdum vero *munus* est *onus*, quod cum remittitur, vacationem præstat: ut pendere vectigal; præstare custodiam, aliaque hujusmodi. Interdum & pro *officio* capitur, quomodo magistratum gerere, judicem esse, *munera* sunt *publica*, hoc est, *officia publica*, *ac civilia*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Munus, quod mutuo animo qui sunt, dant officii caussa. Alterum munus, quod muniendi caussa imperatum*, &c. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXI. R *in* N, *Murus, munus: fuit enim munus onus muris reficiendis, ubi primum unum in locum e vicis convenissent ad condendum oppidum: inde Munimenta. Id oneris*

ris

(*) *Locus Plutarchi est in Romulo* (*edit. Francf.* 1620. *pag.* 23. *D.*) Vbi nunc Comitium est, scrobs rotunda effossa fuit . . . Scrobem hanc eodem quo caelum nomine vocant MVNDVM (Mundum *hic Plutarchus non Graeco nomine* Κόσμον, *sed Latino* Mundum *appellavit*: Καλοῦσι δὲ βόθρον τοῦτον, ᾧ καὶ τὸν Ὄλυμπον ὀνόματι, MOYNΔON) Hoc usi centro urbem, quasi circulum descripserunt. *Deinde ritum aratri circumducti ad designanda moenia, ritu Etrusco, pluribus describit. Ex his vides antiquius esse* Mundi *nomen apud Latinos, qui illud ex Etrusca hauserunt* (*quia certe superius dixerat, Etruscos fuisse accitos, & ex eorum* θεσμοῖς καὶ γράμμασιν *h. e.* caeremoniis ac verbis *omnia facta, utique & appellata, fuisse*); *antiquior, inquam, apud Tuscos vox Plutarchi* MOYNΔOΣ, *quam* Κόσμον, *apud Graecos fuit. Nam* Κόσμον *nomen sive Pythagoras primus invexit, quod plures existimant, sive quis alius Pythagorâ recentior: cum interim jam tum sub Romulo* Mundi *nomen Romae usurparetur, apud Tuscos vero diu antea. At dices*, Mundum, *de quo hactenus commenti sumus, longe aliud esse, quam rerum universitatem, quae Graece* Κοσμος, *Latine* Mundus *dicebatur. Verum ajo, unum ab altero nomen accepisse, quia unum alteri erat simile. Apud Festum Cato* (*secundum Scaligeri castigationem*) Mundum *Plutonium a* Mundo *h. e.* Κόσμῳ *nomen accepisse putavit, in haec verba*: MVNDO (*illi Plutonio*) nomen impositum est ab eo Mundo, qui supra nos est. Forma enim ejus est, ut ex iis qui intravere, cognoscere potui, adsimilis illi. Ejus inferiorem partem, & *cetera, quae superne adscripsi. At equidem ex Catone hoc tantum arripio, formam existimatam fuisse utriusque similem. Ceterum MVNDVS primitiva significatione apud Tuscos & Romanos* (& *quidem ex Hebr.* מודה Muddeh *sive* Mundeh, remotus, segregatus) secretum ac segregatum *locum* (*cujusmodi regna Plutonis erant*) *notabat, uti superne ostensum. Deinde quia putarunt* Mundum *superiorem huic inferiori formam habuisse adsimilem; idcirco etiam superiorem illum h. e. Caelum* (*nam apud antiquos* Mundus & Κόσμος *caelum erat, non item tellus*) *MVNDI nomine donarunt. Graeci deinde* (*nec quicumque Graeci, sed* Ἰταλιῶται *h. e. qui Magnam Graeciam incolebant, cujusmodi & Pythagoras ipse*) *Tuscos* (*ex quibus Romani hauserant*) *imitati*, Κόσμον *nomen excogitarunt, quod putarunt scilicet* Mundi *vocabulo examussim respondere, quia utroque nomine ornatum significari crediderunt. At apud Tuscos ea fuerat* Mundi (*inferioris prius, inde & superioris*) *originatio, quam posui: cui deinde a Graecis Italiensibus* Κόσμον *vox visa est respondere. Est & tertia MVNDI significatio, uti cum* Mundum muliebrem *dicimus. Et hic quoque* (*ut in* Κόσμος) *vulgo putant* ornatum *significari. Errant vero; nam mundi muliebris nomine non ornamenta, vestes, monilia, annuli continentur, sed specula, unguenta, vasa unguentaria, lavatio, argentum balneare, riscus* (*h. e. arcula qua instrumenta ad curandum capillum, cutem &c. concluduntur*) & *si qua sunt alia; id quod aliatis jurisconsultorum locis ostendit Brissonius in* De Verb. signif. *Adhaec Tertullianus in De hab. mul.* Habitus feminae duplicem speciem circumfert, cultum & ornatum: cultum dicimus, quem mundum muliebrem convenit dici. Ille (*h. e.* ornatus: *nam saepissime apud antiquos* Ille *ad vicinius nomen*: Iste *aut* hic *ad remotius refertur*) in auro & argento & gemmis deputatur: iste (*h. e. cultus sive Mundus*) in cura capilli & cutis &c. *Itaque universe MVNDVS est cujusque rei instrumentum atque apparatus; ut observat Barthius in VII. Adv. 12. pag.* 334. *de quo vide & Vossium in MVNDVS. Itaque* Mundum rusticum *i. e. omne instrumentum rusticum dixit Plautus*: Mundum nuptialem *Apuleius in IV. Met. item in VI. Met.* operae messoriae, mundus omnis. *Hinc quia* Mundus *est cujusque rei parata copia, exstitit vetus locutio* In mundo esse *h. e. ut exponit Charisius*, in expedito: *de qua vide loca a Vossio producta. Postremo cum Festus dixit*: Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, *aut falsus est, aut hac interpretatione juvandus, ut* ornatus *nomine* instrumentum *intellexerit; sicuti* adornare navem *est* instruere. *Atque haec de notione* Mundi *pro sua cujusque rei instrumento. Atqui haec quoque notio ex primitivo* Mundi *significatu, quo ex fonte Hebraeo* segregatum *atque* sepositum *notat, descendit. Nam quia mulieres, rustici, balneatores &c. suum quisque instrumentum habebant sepositum; hinc unusquisque horum apparatum MVNDVS est appellatus.*

ris cum remittebatur virtutis ergo, *Donum dicebatur.* [vide ad μοῖλειν, μοῖλεια, i. e. δῶρα.] Nunncius a μοῖρα, *pars*, quia est *portio*, *quæ sortito cuique obtingit*. [μοιρεία, μοιρεῖον, φορτίς.] Maxime nihil placet, opinio Christiani Becmanni, qui deducit ab Hebræo מנחה, *munus*, *oblatio*. Ita *munus* proprie sit, quod offertur, sive officium, sive donum. *Munus* quoque accipitur pro *ludis*, unde *munerarius* dictus, qui *munus*, hoc est *spectaculum populo exhiberet*. Caussa ejus notionis est, quod ludis populum remunerarentur, a quo *munus* publicum acceperant, ac novum sæpe *munus* exspectabant. Indicat id quoque hic Ciceronis locus, libro secundo de Officiis. *Et Publius Crassus*, *cum cognomine dives*, *tum copiis functus est ædilitio maximo munere.* Et paullo post: *L. Crassus cum omnium hominum moderatissimo Q. Mucio*, *magnificentissima ædilitate functus est*. *Magnificentissima vero nostri Pompeii munera secundo consulatu*. *Vitanda tamen est suspicio avaritiæ*. *Nam Mamerco*, *homini ditissimo*, *prætermissio ædilitatis*, *consulatus repulsam attulit*. Scribit Lactantius, lib. VI. cap. XX. per *munus* proprie intelligi *Venationes*. Sed id verum non est, cum de *gladiatoribus*, non minus quam de *venatione* usurpetur a Tullio, Seneca, ac passim a Tranquillo. A *munus* est *munis*. Nonius: *Munes apud veteres dicebantur*, *non a largitione*, *quæ ignota erat*, *sed consentientes ad ea*, *quæ amici vellent*. Lucillius sat. XXVI.

Munifici, *munesque viri videamur amicis*.

Ita nullo negotio restituitur is locus. Festus: *Munem significare certum est officiosum*: *unde de contrario immunis dicitur*, *qui nullo fungitur officio*. Idem alibi. *Immunis*, *vacans munere*. Hinc in Glossis vett. exponitur, ἀλειτούργητος. In iisdem vertitur ἀτελής, quod est, *immunis a vectigalibus*, item ἀνυπεύθυνος, quod est, *nulli obnoxius*, aut *devinctus*. Festus addit etiam *improbum* signare: atque ita accipere Plautum Trinummo, cum ait:

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: *verum in ætate utile*
Et conducibile.

Sed arbitror hic *immune* valere, quod videtur esse *extra munia amici*, eoque neutiquam consequitur gratiam aut mercedem; contra quam illi, qui in publico munere sunt, qui referre solent præmium operæ. Sane contra *munis* sumitur pro eo, *qui munus sive officium facit*, ut qui pro beneficio accepto gratiam, cum potest, refert. Plautus, Mercator. I. I.

Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.

Ubi tamen Lambinus malit *memorem*. A *munis* est plurativus *munia*, quod substantive sumitur pro *officio*: unde *munia obire*, *exequi*, *capessere*, & similia. A *munus* est *immunis*, id est, *non faciens munus*. Maro, lib. IV.

Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.

Item *communis*, quod nomen proprie iis convenit, quæ privata non sunt, sed *ad multorum munia seu munus pertinent*. Etiam a *munis* vel *munia* (ut e Verrio scribit Festus) *munico* dixerunt pro *communice*. Est & a *munus*, *munifex*, λειτουργός. Festus: *Beneficiarii dicebantur milites*, *qui vacabant muneris beneficio*; *e contrario munifices vocabantur*, *qui non vacabant*, *sed munus Reip. faciebant*. Μεταφορικῶς *munificam mammam*, pro lactanti dixit Plinius, lib. XI. cap. LX. Ab eodem est *munificus* pro *liberali*, unde *munificior* identidem dixit Cato, teste eodem Festo. Posteriores pro eo *munificentior* dixerunt. *Municipes* (unde *municipia*) a *munere capiendo* sic appellantur. Ita T. Coruncanius, & M. Cato Censorius Tusculo profecti Romæ etiam majores adepti sunt magistratus. Recte igitur Agellius, lib. XVI. cap. XIII. *Municipes sunt cives Romani ex municipiis*, *legibus suis & suo jure utentes*, *muneris tantum cum populo Romano honorarii participes*, *a quo munere capessendo appellati videntur*. Et hæc quidem extra controversiam sunt, non item quod continuo subjicit Agellius: *nullis aliis necessitatibus*, *atque ulla populi Romani lege adstricti*. Quippe solidis argumentis vinci potest, *municipes* Romanis vixisse legibus. Sed rationem habuit Agellius sui ævi. At primo alia fuit *municipum* ratio. Siquidem in principio civitas aliis cum suffragio, aliis absque eo data fuit: ac quibus cum suffragio data erat, ii Romanis vivebant legibus, ac habebant jus Romæ petendi magistratus, ceteri non item. Postea exæquatum est municipiorum jus, nullo ferendi suffragii potestate excluso. Tandem hæc quoque mutata condicio, quod municipes sui amantes libertatis, vivere mallent, Romanis soluti legibus. Hinc *municipalis lex*, quæ propria cujusque municipii: quamque habuit ante adeptam civitatem. Qua de agit Gull. Fornerius, lib. I. Select. cap. XIII. *Municipalis eques* de *Cicerone* legas apud Juvenalem, tanquam qui non verus esset civis Romanus, sed e municipio ortus, quorum non tantus erat splendor aut divitiæ, quam urbanorum. Tacitus quoque, lib. IV. similiter dixit: *Seque ac majores municipali adultero fœdabat*.

† MVNVS est ab Hebr. מנחה *mnha* i. e. *munus*, *donum*: quae vox & Chaldaice & Arabice idem significat. In priore syllaba I in V transiit pro Syro ac Tyrrhenico more. Ubi haec scripseram, vidi etiam Becmanno apud Vossium hanc ab Hebr. etymologiam suboluisse. Haec simplicior originatio. At interim MVNVS fort. a מנה *manah*, *numerare* fit; quia pecuniariae largitiones numquam pecunia credita, sed semper numerata fiebant. Ipsum autem NVMERANDI verbum sine controversia a מנה *manah* per metathesin fit: quod miror non vidisse viros doctos, qui de longinquo τὸ NVMERO ἐτυμολογοῦσι. Deinde & ab eodem Hebr. themate fit & NVMVS, qui apud Hebraeos מנה *maneh* dicitur, unde MINA & MNA, ut ante in MONETA dictum: utique quia moneta signata numerabatur, at rude metallum appendebatur. Indidem & MVNETA. At in his omnibus nihil viderunt etymologi. MAZOCHIVS.

MVRÆNA piscis, de quo scite Massurius ad IX. Plin. Est a Græco μύραινα, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Hesychius: Μύραινος, ἡ μύραινα ἀρσενικῶς· ἄλλοι δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσι. Nomen μύρος vel μυραῖνος a μύρω, *fluo*, quia *fluitat in summa aqua*. Translata *murænæ* vox quoque ad *ornamenta colli*: ut hic locus Hieronymi indicat ad Marcellam, de laudibus Asellæ: *Cum primum hoc propositum arripuit*, *aurum colli sui* (*quod quidem murænulam vulgus vocat*, *quod scilicet metallo in virgulas lentescente*, *quædam ordinis flexuosi catena contexitur*) *absque parentibus vendidit*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. *Muræna vulgo vocatur*, *quod auri metallo in virgulis lentescente quadam ordinis flexuosi catena contexitur*, *in similitudinem murænæ*, *quæ ad collum ornandum aptatur*. *Hæc interdum auri atque argenti texitur virgulis*. *Unde & dicitur in Canticis Canticorum*: *Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*.

MVRCVM *appellatum volunt alii*, *quod fanum Veneris Verticordiæ ibi fuerit*, *circa quod nemus Myrtetis fuisset*. *Inde mutata litera Murciam appellatum*, &c. Ex hisce liquet, veteribus eandem esse visam *Deam Myrteam*, & *Murceam*, sed prius vocatam *Myrteam*, a *Myrto*, post mutata litera *T* in *C Murceam* dictam esse. *Metarum Murciarum* meminit & Appuleius, lib. VI. Metam. *Si quis a fuga retrahere*, *vel occultam demonstrare poterit regis filiam*, *nomine Psychen*, *conveniat retro metas Murcias*, *Mercurium prædicatorem*. Ubi *Mercurium prædicatorem* statuit post *metas Murcias*, quia istic præco victores pronunciaret. Ita locum hunc capit Franc. Junius ad Tertullianum, eumque secutus Cæsar Bulengerus. Porro ex superiori Servii loco simul cognoscimus, cur in Circo *calces* vocarent *metas Murcias*, nempe, vel a monte *Aventino*, qui prius *Murcus* dictus est, quod Festus quoque scribit in *Murcia*: vel potius quia juxta eas esset fanum *Murciæ*: unde Tertullianus, lib. de Spectaculis, cap. VIII. *Consus*, *ut diximus*, *apud metas sub terra delitescit Murcias*. *Has quoque Idolum fecit*. *Murciam enim Deam Marceris volunt*,

cui in illa parte ædem vovero . Pro *Marcoris* in MSStis & prima edit. est *marmoris* , unde fecerunt *amoris* . Sed *marcoris* legendum esse, recte suspicabatur Turnebus, lib. xxii. cap. xvii. Nempe ut idem ait, lib. xxiii. cap. xxii. *Murcia* est *marcidorum, & ignavorum Dea*. Quod Arnobius firmat in iv. ubi ait, *segnium Deam Murciam*. Atque hinc sane eruere est veram nominis caussam. Nam *mollis* & *ignavus* Græcis μαλακὸς, & μαλκὸς, ac Æolice μυλκὸς, ut γλάφω, & γλύφω dixere ; Latini item *scalpo* & *sculpo* , unde *scalprum* , & *sculptile* . Itidem a μαλκὸς , & μυλκὸς , Latini dixere *Marcus* & *murcus* , indeque *marcidus* , & *murcidus* . Festus : *Murcidum, ignavum , stultum* . Ubi perperam scriptum *murricidæ* . Unde Scaliger legebat , *murricide* , quasi *muricide*, hoc est , μυοκτόνε, quasi esset a *muribus cædendis* . Sed hoc si esset, *muricida* ἀναλόγως diceretur , ut dicimus *parricida* . *Murcidi* voce usus Plautus , Epid. act. iii. i.

. . . . *Væ tibi murcide homo* .

Murcidis , ut ex Tertulliano , & Arnobio diximus, præerat *Murcia* . Similiter Augustinus , lib. iv. de Civit. Dei cap. xvi. *Vocaverunt Deam Ageroniam , quæ ad agendum excitaret : Deam Stimulam , quæ ad agendum ultro modum stimularet : Deam Murciam , quia præter modum non moveret , ac faceret hominem, ut ait Pomponius , murcidum , id est , nimis desidiosum , & inactuosum : Deam Strenuam , quæ faceret strenuum* . Videmus hic opponi Deam *Murciam* , & *strenuam* ; *Murciamque* præesse iis , (ut ait Augustinus) *qui præter modum non moverent* . Id exprimit vocem ἀκινησίας . Ac μαλκὸ ab Nicandri Scholiaste exponitur ἀκινησία , estque μαλκὸ a μαλακία , quomodo a μαλακὸς , μαλκὸς , unde *Marcus* , ut ab Æolico μυρκος , *murcus* . Nisi hoc ab Syracusio μύρκος , quod proprie *mutum* notat . Hesychius : Μύρκος ὁ καθόλου μὴ δυνάμενος λαλεῖν . Συρακούσιοι , ἐνεὸς , ἄφωνος . Nempe ut proprie μύρκος sit *mutus* , translate *impotens* , *ignavus* . Quomodo ἐνεὸς , utrumque notabat . Hesychius ἐνεὸς , μωρὸς , κωφὸς , μωρὸς , ὃς οὔτε ἀκούει , οὔτε λαλεῖ . Sed sive a μυλκὸς , sive a μύρκος , sit *murcus* , a *murcus* est *murcidus* . Indeque posteriores Latini *murcos* , & *murcidos* , dixere eos , *qui pollicem sibi præcidissent , ne militarent* : cujusmodi hominum meminere Tranquillus in Augusto , Chirius Fortunatianus , Jurisconsulti , atque alii . Hinc Ammianus Marcellinus, lib. xv. pene extremo : *Nec eorum* (Gallorum) *aliquando quisquam , ut in Italia , munus martium pertimescens, pollicem sibi præcidit , quos jocaliter murcos appellant* . Videntur & dicti *murcinarii* . Gloss. vett. *Murcinarius* , *mutilus* . Ac satis verisimile est , quos Itali ac Galli *Poltrons* vocant , ab hac *pollicum truncatione* nomen accepisse. At non probo , quod summus vir putabat , eos qui *pollicem præcidissent* , dictos *murcidos* , quia *præcidissent murcum* , hoc est, *pollicem* : eoque in superiori cum Augustini , tum Plauti loco , pro *murcidus* legendum esse *murcicidus*. Nec enim Plauti, vel Arnobii , sed Ammiani temporibus obtinuit appellatio a *pollicibus præcisis* : nec Ammianus ait *pollices* vocatos esse *murcos*, sed ipsos *milites*: atque id quoque cognoscimus hoc Luitprandi loco in histor. P. P. in Innocent. *De indulgentia clericorum querimoniam faciens , cum aliquos murcos, aliquos digamos habere diceret , respondit ; illum , qui volens partem digiti sui absciderit , juxta canones non posse admitti ad clerum* . Nihilo verius puto quod conjectat , *murcidus* esse diminutivum a *murcus* , dicique pro *murcilus D* in *L* converso . Nam nusquam alibi in diminutivis occurrit hujusmodi immutatio . Deinde quemquam pollices sibi præcidere, ut sit a militia excusabilior , id vero non minutæ , sed prope extremæ socordiæ est argumentum : ut omnino *murcidus* diminutivum esse nullo modo possit .

MUREX ab *asperitate* & *scabritie* . *qua muros refert* : ut ἐτυμολογίζει Perottus . Rectius a *mure* Martinius, quem acumine refert : sane & eapse de caussa in piscibus dictus , *musculus* . Nec inerudite P. Bellonius, lib. ii. Aquatilium , ubi levi immutatione ait factum e Græco κήρυξ , quomodo ab Aristotele vocatur . Etiam in Gloss. vett. est : *Murices* , κήρυκες . Item κήρυξ θαλάσσιος , *murex* , *bucinus* . Ubi malim *bucinum* . Sane qui Aristoteli κήρυξ , is Plinio nunc *murex* : nunc etiam *bucinum* . Hujus appellationis caussam aperit hic locus ejus , quem dial scriptoris Hist. Nat. lib. ix. cap. xxxvi. : *Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia , sed distat temperamento . Duo sunt genera : Buccinum minor concha , ad similitudinem ejus buccini , quo sonus editur : unde & caussa nomini , rotunditate oris in margine incisa . Alterum purpura vocatur* , &c. Atque hinc quoque patet , cur κήρυξ dicatur , qua voce proprie notatur *præco* , *qui buccino aliterve populum convocat* . Porro *murex* præter superiorem notionem etiam notat *machinulas ferreas* , quæ in quamcunque inciderint partem , aliquos aculeos protendunt: unde & dolose in terram adversus hostes conjici solent . A Græcis τρίβολοι dicuntur . Nomen autem e *murice* pisce, cui aculei sunt plures habentes cuspides : Indicat id hic Plinii locus , lib. ix. cap. xxxiii. *Firmioris jam testæ murices & concharum genera : in quibus magna ludentis naturæ varietas , tot colorum differentiæ , tot figuræ , planis , concavis , longis , lunatis , in orbem circumactis , dimidio orbe cæsis , in dorsum elatis , levibus , rugatis , denticulatis , striatis , vertice muricatim intorto , margine in mucronem emisso* , &c. Sane quin *machinulæ* hæ a *pisce*, aut *piscis* a *machinulis* nomen traxerit , nemo puto ambiget : sed potius *machinulæ* dicentur a *pisce* , si verum est *muricis* vocem esse corruptam a Græco κήρυξ , quod Bellonium sensisse dicebamus. A *machinulis hisce* , *muricata carduorum cacumina* vocat Plinius , lib. xx. cap. xxiii. Ac μεταφορικῶς *muricatos gressus* dixit Fulgentius , hoc est , *formidolosos* , quique quasi per *murices ferreos* fiant . Ab iisdem est *muricatim* , hoc est , *muricum instar* , quomodo Plinium locutum jam vidimus .

MURGISO , quasi *moratio* . Festus : *Murgisonem dixerunt a mora & decisione* . Ita & MSSti. Isidorus, in Glossis : *Murgiso* , *callidus* , *morator* . Sic lego cum Jos. Scal. ubi vulgo *murmurator* , pro *morator* .

MURIATICA , Plauto dicuntur , quæ aliis *salsamenta*. [vide notata ad *Muro*.] Illustrem de iis Plauti locum vide Pœn. Act. i. ii. quem ipsum illustrat Isaacus Casaubonus , lib. viii. Animadvers. in Athen. cap. v. Est *muria* κατ' ἀφαίρεσιν factum ab ἁλμυρὶς , quod idem : cujusmodi ἀφαίρεσις in multis locum habet . Ita ab ἄρουρα dicta *rura* ; a *Tubalcain* , *Vulcanus* ; ab Ἀφροδίτη , *Fruti* , unde *Frutinal* , templum *Veneris Fruti* , teste Festo. Ab ἁλμυρὸς videtur factum Gallicum *Almiralius* pro *thalassiarcho* . Habet autem *muria* duplicem significationem . Nam interdum ita vocatur *aqua salsa* , qua aliquid maceratur aut servatur , ut *muria cappari* apud Celsum , lib. iv. cap. ix. ubi eam lienis morbo ait conducere . Alias *muria* est *liquamen thynnorum* , ut *garum scombrorum* : illud pauperum erat , hoc divitum , unde de eo sic Manilius , lib. v.

Hinc saniei pretiosa fluit , floremque cruoris
Evomit , & misto gustum sale temperat oris .

Vide Scalig. lib. ii. Auson. Lect. cap. xxvii. Quamquam , quod ibi ait Scaliger , *muriatica* esse quæ Septentrionalibus nationibus dicuntur *stockvisch* , id minime verisimile puto . Nam hæc *vento arescunt* , illa *muria condiuntur* ; unde & nomen . Illud quoque addemus , quod neglectum interpretibus Plauti : Comico huic Capt. i. ii. *victum scruposum asperumque* dici *olera* , quæ e *dura asperaque muria comeduntur* . Ac *olera* quidem intelligi nemo dubitat , cum Hegio ibidem non tantum vocet *cœnam terrestrem* , sed & *olera* a se intelligi disertim dicat . At non quævis *olera* intelligi debere , sed ea quæ , ut dicebamus , e *dura asperaque muria comeduntur* ; id vero ex eo colligo , quod is cibus non pauperum tantum fuerit , sed ægrotis interdum solcat

foleat præfcribi. Itaque Celfus, lib. IV. c. XV. imperat *portulacam ex dura muria*: & paulo poft fubdit: *Themifon, muria dura quam afperrime fic alendum, memoriæ prodidit*. Mirifice autem hanc rem firmat, quod cum Hegio dixiffet, fe per *terreftrem cœnam* (quam *durum afperumque victum* ante vocarat) intelligere *olera*, fubjiciat parafitus; *Curato ægrotos domi*. Nempe quia, ut diximus, olera iftiufmodi non pauperum modo cibus erat (unde & parafitis, qui unctas cœnas fectabantur, exofus fuit) fed etiam ægrotorum. Difpiciant eruditi num mentem Plautinam fimus affecuti. De *muria*, vide fis quædam apud Hieronymum Mercurialem, lib. II. Var. Lect. cap. XXVI. & Andream Schottum, obfervationum Humanarum, lib. III. cap. V.

MURMUR a Græco μορμύρειν, vel μυρμύρειν, hoc eft, *murmurare*: quod proprie dicitur de aquis fluentibus, cum paulum exafperantur, ita ut nonnihil fpument: tefte Euftathio. Μυρμύρω autem, non a μύρω, id eft, *fluo*, fed, ut puto a fono factum eft. Quam fententiam firmat & Varro lib. V. de L. L. *Murmuratur dictum a fimilitudine fonitus*. Et mox: *Hinc etiam poëta murmurantia litora*. A *murmur* eft diminutivum *murmurillum*. Atque ut a *murmur* eft *murmurare*: ita a *murmurillum* eft *murmurillare*. Plautus Rudente:

Palam age, nolo murmurillum, neque fufurrum fieri mihi.

Et ibidem:

Quid murmurillas tecum, ac te difcrucias?

Utque a *ludo*, *ludibundus*; ita a *murmuro*, *murmurabundus*: quod apud Appul. lib. II. Met.

MURRA, Græcis itidem μύῤῥα, *lapidis genus*, unde *pocula murrina*, Græcis μυῤῥίνα, quæ perperam cum *myrrhinis* confundunt. Nam fic a *lapide*, unde fiunt, non ab *aromatis* genere dicantur. Eft apud Martialem lemma, *Murrma*. Sub quo difttichon illud:

Si calidam potas, ardenti murra Falerno
Convenit, & melior fit fapor inde mero.

Ejufdem eft,

. . . . *Maculofæ pocula murræ*:

Et Papinii, in Coma Earini.

. . . . *Hic pocula magno*
Prima duci, murrafque graves, cryftallaque portas
Candidiore manu . . . .

Sic ubique fcribendum effe, jam alii monuere.

MURRINIS de poculis multa habet Plinius, lib. XXXVII. cap. II. Inter alia dicit: *Oriens murrhina mittit. Inveniuntur enim ibi in pluribus locis, nec infignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamen in Carmania. Humorem putant fub terra calore denfari*. Sed aliter de his Propertius, lib. IV.

Murreaque in Parthis pocula cocta focis.

Nempe nefcivit Plinius, *murrina* effe pocula fimilia illis, quæ ex Signino cocto apud Sinas fiunt: quæ vulgo *porcellana* dicimus. Eodem in errore hæfere veterum illi, qui *gemmæ* nomine fignant. Maro:

Ut gemma bibat, & Sarrano dormiat oftro.

Seneca de Benef. lib. VII. cap. IX. *Video murrina pocula. Parum fcilicet luxuria magno fuerat, nifi quod vomant, capacibus gemmis inter fe propinarent*. Plane etiam fallitur Agricola, cum cenfet, *murrina* pocula effe eadem ac illa, quæ ex *onyche* fiunt: quem errorem fatis refelliunt, quæ de his fcribit Plinius, lib. XXXVI. cap. VII. Et aperte diftinguunt Lampridius in Heliogabalo: *In murrinis & onychinis minxit*. Vide & de *myrrhinis* Cæf. Scaligerum, Exercit. XCII. Jofephum Scaligerum, ad Propertium, lib. IV. & Salmafium in Exercitationibus Plinianis.

MURRINA, vel *murrhina*, Plauto eft potionis genus, tefte Nonio: ejufque dulcis, nec inebriantis, ac propterea mulieribus conceffæ: tefte Varrone, lib. I. de vita pop. Rom. & Gellio, lib. X. cap. XXIII. Arbitror autem idem effe ac *murratam* potionem, de qua Feftus in *murrata*. Feftus cum dixiffet *murrinam* a Græcis *nectar*, a mulieribus Romanis *murriolam* vocari: addit. *Quidam id dici putant ex genere uvæ, murrinæ nomine*. Sane ne veteribus quidem de cauffa ejus appellationis conftitiffe videtur. Sed non dubium, quin fit a Græco μυῤῥίνης. Nam ut ὁ μαργαρίτης, *margarita*; ὁ καταπέλτης, *catapulta*; ὁ χάρτης *charta*; fic ὁ μυῤῥίνης, *myrrhina*. Ὁ μυῤῥίνης οἶνος idem ac μυρίνης, quomodo Polluci vocatur. At μυῤῥίνης dicitur Pofidippo apud Athenæum. Hefychius: Μυῤῥίνης ἶσως μὲν οἶνον μυρίνην καλοῦσι. Sic legendum. Addit deinde aliquibus dici πότον, ὃ ἐπιχεῖται μύρον. Ab *unguento* igitur, quod Græce μύρον dicitur, eft μυρίνης. Unde & Polluci μυρίνης exponitur οἶνος μύρῳ κεκραμένος. Eadem de cauffa dicebatur μυῤῥίνης, quia Æoles pro μύρον dixere μύῤῥα, ut ex Athenæi, lib. XV. difcere eft, ubi ait, Æoles ideo pro σμύρνα, quæ *myrrha* eft, dixiffe μύῤῥα, quia *ex ea fieret unguentum*, ac *ftacte* per fe etiam *unguentum effet*. Ab hac fignificatione vocis μύῤῥα, pro *unguento*, etiam dicta herba μυῤῥίς, & fortaffe λίθος μυῤῥίτης. Omnino autem errant quibus placet οἶνον μυῤῥίνην ac Latinis *murrinam* dici a μυῤῥίνη, *myrtus*, quia ex ejus baccis fieret. Nam ἀναλογία tum requireret μυῤῥινίτης, Latine item *murrinita*. Etiam errant qui, Fefto tefte, putarunt *murrinam* effe *vinum murratum*. Scio & Plinium *murrinum* interpretari *murra conditum*. Sed fic *vinum* effet *amarum*. Nam *myrrha amara*: atque inde etiam apud Hebræos nomen accepit, ut alibi dictum. At *murrina* inter *dulces potus* clare reponitur a Plauto in Pfeudolo. Quare id extra controverfiam eft, ab *unguento* nomen accepiffe, quod Græcis μύρον & Æolibus etiam μύῤῥα dicitur.

MUS, a μῦς, hoc a μύειν, quod eft *abdere fe in latibula*, five *inlatebrare*. Vel eft μῦς, a Perfico موش mur, quod idem fignificat, eftque ab Hebræo מוש quod eft, *recedere*, quia animalculum hoc vifo homine confeftim fugiat, ac recedat. Ac pofterius hoc etymon acceptum fero præftantiffimo & amiciffimo Abrahamo Coftero. Diminutivum eft *mufculus*, ut apud Cicer. II. de Divinat. *Nam & mufculorum jecufcula bruma dicuntur augeri*. Eft & nomen *pifciculi*, qui balænæ fungitur oculorum vice, quia caudâ curfum ejus moderatur, ne in vada impingat; ut fcribunt Plinius, lib. IX. cap. LXII. & Claudianus, lib. II. in Eutropium. Etiam *concharum* generi convenit ea appellatio: de quo in *mufculus pifcis*. Præterea ut Græcis μῦς, ita Latinis *mufculus* vocatur in animali motus voluntarii inftrumentum, carne fibrifque conftans: quod & Belgæ fimiliter ambiguo vocabulo *de muis* vocant. Creditur autem fic dici, vel quod *mufculum excoriatum referat*; vel, (quod Gorræus fibi magis verifimile videri fcribit) quia *fimilis fit mufculo pifci*. Denique *mufculus* quoque dicitur *machina bellica*. Cujus nominis de cauffa fic Ifidorus, lib. XVIII. cap. de ariete. *Mufculus cuniculo fimilis fit, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur, quafi murufculus*. Sed aliter Vegetius, lib. IV. cap. XV. *Vocantur autem a marinis belluis mufculi. Nam quemadmodum illi, cum minores fint, tamen balænis auxilium adminiculumque jugiter exhibent: ita iftæ machinæ breviores, deputatæ turribus magnis, adventui illarum parant viam, itineraque præmuniunt*. Et rectius fane Vegetius, quam Ifidorus. Solent enim machinis bellicis nomina indi ab animantibus: ut indicant aries, fcorpio, ericius, cuniculus, teftudo, aliaque. Vide hac de re Servium, in II. Æn. & Ifidorum eodem libro cap. de clypeis. Fortaffe tamen appellatio eft non a *mufculo pifce*, fed *domeftica*, quia *inftar ejus animalculi foderent fub eo terram*, aut quia *milites, ut mures, cavum id fubirent*. Quam nominis rationem adfert Juftus Lipfius, lib. I. poliorceticon, cap. IX. *Murinus fimus* Varroni *mufcerda* dicitur, ut fcribit Plinius, lib. XIX. cap. VI. Cujus de vocis origine dicimus in *Merda*. Cætera a *mure* derivata, ut *muftricula*, & *mufcipula*, adferimus fuo loco.

Musca omnino est a Græco μυῖα, quod idem significat. *S* insertum more antiquo: de quo sæpe dictum. [a μυῖα diminutivum μυΐσκη, unde *musca*.]

Muscipula Lucillio ac Varroni dicitur, *qua mures capiuntur*, a *mus*, & *capio*. Μυάγρας exponunt Glossæ. Etiam μύσπαλα vocatur, Hesychio teste, cui μύσπαλα exponitur μυάγρα, παγίς. Ea lectio si sana, possit & *muscipula* a μύσπαλα factum videri. Sane id Nunnesius censuit in Grammatistice.

Muscus dicitur *villosa illa lanugo in arboribus ac saxis proveniens*: sive, ut Sosipatro ac Diomedi, utrique libro primo definitur, est *herba, quæ in parietibus vel corticibus arborum nascitur, vel haret*. Possis & ex Plinii, lib. xvi. cap. xxxiii. vocare *canos arborum villos, quales in quercu maxime videmus*. Etiam sic vocatur *lanugo illa villosa in mari petris innascens, ac mari innatans*, unde & in litus evolvitur ac projicitur: quæ aliter βρύον θαλάττιον, & φῦκος, Latinis *alga* [est a φῦκος.] Gloss. Phil. *Muscus*, βρύον, φῦκος. Ita Maro iii. Georg. jubet armenta pasci:

. . . . *Plena secundum*
Flumina . . . .

Atque addit,

. . . . *Muscus ibi, & viridissima gramine ripa*.

Hinc *muscari* apud Columellam pro *musco contegi*. Est *muscus* a Græco μόσχος, quo notantur *tenera ac novella*: uti *tenera boum soboles*, & *tenelli arborum rami*. In Glossis Philox. *muscus* etiam exponitur μόσχος, quo significatur *pretiosi odoris genus erumpens ex animalis Indici vomica*; vel *e pelle ejus animalis plagis ad sudorem adacti*. Vide Aëtium lib περὶ τροφῶν δυνάμεως. Sic Gloss. Cyr. μόσχος, *muschus*. Sæpius autem μόσχος vocatur a Græcis: ut apud Achmetem in Oneirocritico. Unde & μοσχᾶτα apud Aëtium, *quibus muscus additur*. Meminit *musci* fragrantis Hieronymus, lib. ii. adversus Jovinianum, & epist. ad Principiam virginem. Hoc esse τινὸς animalis *in fetum*, omnino putamus. Negat tamen id Hermolaus Barbatus, in Plinii lib. xii. cap. xxiv. ubi βρύον sive *arborum muscum* intelligit. Distinguit & Alciatus, in poster. Annot. Cod. p. ıↄlxxii. Nempe arbitrantur, non tam antiquam esse notitiam *musci odorati*. Sed contrarium docuit Salmasius: qui observat, meminisse etiam Arnobium, lib. vii. atque adeo Appuleium, lib. vii. Met. Apud illum in Reg. cod. *venerabile muscus*: apud hunc *musci fragrantis*, scriptum est. Sed literæ *i*, *u*, *y*, solent a librariis confundi, ut omnes norunt.

Musica, Μουσική, antiquis signabat universe *humanitatis studia*: sed posteriores *modulationi numerorum* speciatim id nomen tribuerunt: qua de re vide quæ ex Platone & Aristotele scribit Budæus, in Comm. Lin. Gr. Nomen id esse a *Musis*, satis liquet. Unde & μουσεῖον, *musæum*: vel ut Philostratus scribit in vita Appollonii, *locus ubi Musæ colebantur*. *Musæ* vero Eusebio ita dictæ videntur a μυεῖν significante διδάσκειν, vel παιδεύειν. Sed Plato in Cratylo deducit a μῶσθαι, quod est ζητεῖν. pro quo est, quod Dorice μῶσαι dicerentur. Vide Græcos interpretes Hesiodi ad primum versum ἔργων, ac imprimis, Tzetzem. Sed de etymo subscribere malo Jul. Scaligero, qui commentario in Theophrasti historiam plantarum dici censet μούσας ab ea notione verbi μάω, sive μῶ, qua significat *cupide ac cum impetu in aliquid ferri*. Ut nempe nomen sit ab *incitatione*, *a qua furor provenit*. Nec displicet, quod alii ab Hebræo fonte arcessunt. Nempe vel a מצא, *maza*, quod est, *invenire*, *adsequi*. Vel a מוסר *musar*, quo *eruditio* significatur a Rad. יסר, *erudire*. De *Musaico opere*, & *Musivariis*, vide in *Musivum*.

Musivum opus idem est, quod *tessellatum*, Græcis ψηφοθέτημα, & ψηφοθεσία. Pro eodem & *musaicum* dicunt. Utrumque est κατὰ τὸ μουσεῖον, *a concinnitate & elegantia*. Ut ab Ἀχαιός, Ἀχαϊκός, sic a Μουσεῖος, Μουσικός, & ut Ἀχαϊκός, Latinis *Achaicus*, ita Μουσαϊκός, *Musivus*; quemadmodum Scaliger ad Manilium notavit; & ex eo Nicolaus Serrarius ad farraginem epistolarum Bonifacii, & aliorum. Hinc *Musivarii*, *tessellatores*, ψηφοθέται, ψηφοβόλοι, hoc est, *qui pavimenta scutulis sive tessellis struerent, apteque ad regulam perfricarent*, quemadmodum idem docuit Scaliger. *Musivi operis* meminit Spartianus: *Pictum de musivo, inter Commodi amicissimos videmus, sacra Isidis ferentem*. Item Aimoinus, lib. iii. de gestis Francorum: ex quo similiter corrigendum esse apparet, apud Gregorium Turonensem, lib. v. cap. xlv. In Christianis quoque inscriptionibus legas pag. clxxiv. *Domino juvante, Felix Episcopus Dei, forum Basilica B. Martyris Stephani, Musivo & marmoribus decoravit*. *Musivariorum* mentio est l. i. C. de excusationibus artif. prout ibi legendum esse liquet ex lib. ii. eodem Tit. Cod. Theodos. Gemino quoque in loco hanc vocem Julio Firmico restituit Scaliger loco antedicto. Item vides Casaubonum ad Suetonium, itemque ad Spartianum.

Musmonum appellatio est a Græcis, qui similiter appellant. De his ita Strabo, lib. v. Γίνονται δ' ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντ' ἐρέας κριοί, καλούμενοι δὲ Μούσμωνες, ὧν ταῖς δοραῖς θωρακίζονται, hoc est, *Nascuntur hic arietes, qui velleris loco villum caprinum gignunt, & vocantur musmones: quorum pellibus sese loricant*. Plinius, lib. viii. cap. xlix. *Est & in Hispania, sed maxime Corsica, non maxime absimile pecori, genus musmonum caprino villo, quam pecoris velleri, propius. Quorum e genere & ovibus natos prisci Umbros vocarunt*. Isidorus, lib. xii. cap. i. *In animantibus bigenera dicuntur, quæ ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa & asino; burdo ex equo & asina; hibridæ ex apris & porcis; tityrus ex ove & hirco; musmo ex capra & ariete*. Sed & latius patet *musmonum*, seu *musimonum* vox, quam ex hisce scriptoribus intelligas; ut quæ etiam ad asinos, mulos equosque extendatur: Nonius Marc. *Musimones, asini, muli, aut equi breves*. *Lucilius*, lib. vi. *Pretium emit*, (Dousa pater recte legit *præcium*, ac *emit* ἀρχαϊκῶς positum putat pro *emat*) *qui vendit equum musimonem*. *Cato Delectorio: Asinum, aut musimonem, aut arietem*. Nonii sententiam confirmant Philox. Glossæ, in quibus legas, *Iber*, ἡμίονος. *Imbrum*, Ἡμίονον, Ἱππάριον. Nam *iber* sive *imber*, idem quod *umber*, quomodo *musmonum* vocari ex Plinio supra didicimus. Ab *iber* est *ibrida* pro *hybrida*, non παρὰ τὴν ὕβριν. *Iber* vero ex *imber* sive *umber*, quod a Græco ὄμβριμα. Pollux, lib. v. cap. ix. τὰ δὲ πάντων τῶν ἀγρίων τέκνα, ὀμβρίκια οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, καὶ ὀβρίας. Quod vero Latini pro *umbro* sive *imbro*, *iber* & *ibrida* dicant absque *M*, id ipsum Græcorum fit exemplo, qui similiter ὄβρια & ὀβρίκαλα appellant, ut ex Eustathio discimus, qui in Odyss. α pag. cIↄcccxcv. scribit a βρῖ ἐπιτατικῷ esse ὄβριμος, id est, *validus, firmus*, indeque vocari ὀβρίκαλα παρὰ Ἀισχύλῳ λέοντος σκυμνία, quasi ὄβριμα καὶ καλά. Idemque in Odyss. ι. pag. cIↄIↄcxxv. ait, *erinaceorum similiumque catulos* ὄβρια καὶ ὀβρίκαλα appellari.

Mustacei meminere Juvenal. sat. vi. Statius, lib. i. Silv. Plinius, lib. xv. cap. xxi. e Grammaticis Caper, & Velius Longus. Erat *libi genus*, a *musto* dictum. Nam, ut ex Catone constat, fiebat e *farinæ siligneæ modio uno, musto conspersæ*. Hinc illud apud Tullium, lib. v. ad Att. Epist. xx. *Laureolam in mustacio quærere*, quo de vide Calcagninum, in epistolicis quæstion. lib. i. epist. xviii.

Mustela, a *mus*; *tela* vocis productio est. Id malim, quam ut sit ex μῦς, *mus*, & τῆλε, *longe*; quod Scaligero placet, Exercit. cccxxv. Longeque minus placet, ut sit a *mus* & τίλλω, quod exponunt *furari*: ut ita dicatur, quia *furetur mures*. Nec enim τίλλειν id notat Græcis. A *mustela* dicitur *mustelinus color*. Terent. in Eunucho. Apud Menandrum erat, ἐν τῷ δὲ γαλεώτῃ γέρον. Nempe confudit Terentius, γαλῆ & γαλεώτης. Illud *mustelam* notat, hoc *stellionem*. Hoc nomine jam olim Terentium fuisse re-

prehensum, cognoscimus ex Donato. Excusat ipse eo, quod *mustelinum colorem* dixerit velut *sublividum a pelle mustelæ*. Sed parum verisimile est, *pili colorem* tribuisse *faciei*. Turnebus aliter excusat. Ait γαλεώτην, non *stellionem* tantum esse, sed etiam *mustelam*. Sed non evincit hoc Hesychii locus, quem adducit. Et ut utrumque significaret, non tamen apud Menandrum *mustela*, sed *stellio*, intelligeretur. Nam *lentiginosa facies*, ut Donatus agnoscit, indicatur. At *ejusmodi facies*, optime refert non *mustelæ pellem*, sed *tergum stellionis*, cui nomen a *maculis*, *quibus corium distinguitur*, *quasi stellis*.

Mustricula, ut scribit Festus, appellatur ab Afranio *modulus* sive *lignea forma*, cui inducto corio novus fit calceus. Sed in Glossis Isidori legere est: *Mustricula, machina ad stringendos mures*. Quare suspicatur Jos. Scaliger hanc propriam esse significationem: sed a *similitudine illius machinæ* tribui *modulis* sive *formis sutorum*. Quod placet, ut sit a *mus* & *stringo*. *N* omissum, ut in *strigil*.

Mustum, a *mus*, id est, *terra*, quia *mustum habet multum terræ* sive *limi*. Ita Isidorus, lib. xx. cap. iii. Sed ineptum hoc. Est autem *mustum*, sive *mostum* a μόσχος, id est, *tener*, *novellus*, ut apud Homerum μόσχοισι λύγοισι. *Vinum* igitur *mustum*, quomodo Cato loquitur, idem est, quod *novum*, sive οἶνος μοσχίδιος. Nonius: *Mustum non solum vinum, verum novellum quicquid est, recte dicitur*. Nævius, Gymnastico: *Utram est melius, virginemne, an viduam uxorem ducere? virginem, si musta est*. Et Priscianus, in sexto, citat Catonem Censorium, *de agna musta pascenda*. Posteriores vero pro eo *musteus* maluerunt: quomodo apud Plinium Veronensem *mustea pira* legimus, lib. xv. cap. xv. & *musteum succinum*, lib. xxxvii. cap. iii. & apud Plinium Novocomensem *musteum librum*, lib. viii. ep. xxi quod ipsum etiam Sidonius usurpat, viii. ep. iii.

Mutilus *piscis e concharum genere*, memoratus Catoni de R. R. cap. clviii. Horatio item, lib. ii. satyra iv. Martiali, lib. iii. epig. lx. Plinio, lib. viii. cap. li. & lib. xxxii. cap. ix. Alii scribunt *mytilus*. Sed malim per *V*. Est enim nomen Romanum: ut cognoscimus ex Athenæi lib. viii. ubi ait, quam Græci τελλίνας appellant, eam Romanis vocari μύτλος. Differre a *mye*, & *mysco*, indicat Plinius, lib. xxxii. cap. xi. ubi junguntur, *mys*, *mutilus*, *myscus*. Origo tribus istis eadem, nempe ab *similitudine aliqua muris*: unde & *conchæ genus*, quod Belgis *mosselen*, *musculorum* nomina vocantur a Plauto, Rudente; & Corn. Celso, lib. ii. *Mutilus*, si audimus Cæsarem Scaligerum, Exercitat. cxl. venit a *mutus*: *Mutilum*, inquit, *dixere veteres, quod esset defraudatum natura sua, deducta voce ab hominibus mutis. Quippe homini sermo nobilissima res, & maxime necessaria*.

Mutilus adjectivum quibusdam, Perotto teste, dici placet, quasi *minutus*. Sed est a Græco μιτύλος, quod idem notat. Unde Theocr. Schol. Idyll. viii. μιτύλαν αἶγα vocat *mutilam*, hoc est, *cornibus destitutam*. Unde & Scholiastes ἀκέρων exponit. Et sane ut μιτύλος est ἄκερων, ita & *muticus*, quod ejusdem originis ac *mutilus*. De significatione id quod dixi, comprobatur hoc Varronis, lib. i. de R. R. cap. xlviii. *Spica mutica dicitur, quæ non habet aristam: ea enim quasi cornua sunt spicarum*. A *mutilus* Varroni, Columellæ, Vitruvio *mutuli*, sive, ut in quibusdam libris ea vox scribitur, *mutili*: dicuntur ligneæ illæ vel lapideæ partes prominentes, quibus capita trabium imponuntur. Sunt enim quasi *mutilæ trabes*. Eustathius in Aristotelis lib. a. vocat μοῦτλα ex usu vulgari. Sed malum se architectum ostendit cum *triglyphos* interpretatur.

Muto verbum a *motu* quasi *motare*: vel ob ἀμείβω, quod idem notat. Nempe ut *b* in *t* mutetur: quod Nunnesius voluit. Vel ab Siculo μοῖτον, id est, *mutuum*: de quo in *Mutuum* dicemus. Vel ab Hebræo מוט, quod est *inclinare*, *nutare*, *labi*. Quod etymon Angelus Caninius sequitur. Duoque posteriora mihi imprimis placent. Etiam *muto* nomen est, ac *penem* notat: unde Onomasticon: *Muto*, πέος. Nec longe abit Græcum μυττὸς, quomodo Hesychio teste vocatur τὸ γυναικεῖον, indeque apud eundem μύττης, ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἐκλελυμένος. A μυττὸς fit rectus μυττὼν, unde *muto*. Sed μυττὸς videtur factum a μύρτος. Nam & hoc pacto appellatur *pars ea qua feminæ sunt*. Vide si voles, Rufum Ephesium. A *muto* est *mutonium*, vel *mutunum*, pro quo & *mutinum* dixere, ut, *optimus*, *optumus*. Sed in *mutunum*, ac *mutinum* penultima est porrecta: ut apud poëtam Ithyphallicum, in illo scazonte:

> *Priape, furibus minare mutino*.

Mutonium esse id quod dixi ex vett. Gloss. cognoscimus. Ut in quibus προβασκάνιον exponatur. Id nempe *quo fascinum arcebant*. Atque additur, sic a *Lucio* vocari. Sed pro Λύκιος, scribendum Λουκίλλιος, qui usus lib. ii. Sat. *Nam quid mutuno, subjectoque huic opus signo*. Citat Nonius in *Lurcatur*. Turnebus, lib. xvii. cap. xxiii. colligit ex Lucilio *Mutinum* etiam fuisse *silentii deum*, ac sic dictum, quia *præstet, ut muciat homo, ac aliquid etiam habeat*. Sed omnino rectius Glossæ *fascinum* intellexere. Pro *subjecto* autem fortasse *surrecto* rescribendum. Nam *mutunus*, sive, uti in quibusdam libris scribitur, *mutinus* nihil aliud erat, quam *surrectus penis*, signum viri: ut in illo Lucilii versu posterius sit ἐξηγητικὸν prioris. Indeque *mutoniatus*, ἐνόρχης, ut exponit Onomasticon. A *mutone* etiam est *Mutunus*, etsi quasi *Motuum* dici alii velint, quia *vim se movendi marito uxorique addat*. Festus in Schedis Farnesiani exemplaris: *Mutini Titini sacellum fuit in Veliis adversum murum Mustellinum in angiportu: de quo aris sublatis balnearia sunt facta domus Cn. Domitii Calvini, cum mansisset ab urbe condita ad Principatum Augusti Cæsaris inviolatum, religioseque & sancte cultum fuisset, ut ex Pontificum libris manifestum est. Nunc habet ædiculam ad milliarium ab urbe sextum & vicesimum dextra via juxta diverticulum viæ: & mulieres sacrificant in eo togis prætextis velatæ*. Arnobius, lib. iv. *Etiamne Mutunus, cujus immanibus pudendis, horrentique fascino vestras inequitare matronas, & auspicabile ducitis, & optatis?* Lactantius, lib. i. *Et Mutunus, in cujus sinu pudendo nubentes præsident, ut illarum pudicitiam prius Deus delibasse videatur*. *Mutinum* hunc *Priapum* vocat Augustinus, lib. vi. de civit. Dei, cap. xxiv. *Et quod in celebratione nuptiarum super Priapi scapum nova nupta sedere jubebatur*. Et, lib. iv. cap. xi. *Ipse sit Mutunus Tutunus, qui est apud Græcos Priapus*. Ita est in MSStis codd. Et vidimus ut Festus similiter dixerit *Mutini Titini sacellum*. Nimirum nunc ἁπλῶς dicebant vel *Mutunum*, vel *Tutunum*, nunc junctim *Mutunum Tutunum*. *Tutunus* autem fortasse ex *tuta* pro *puta*, hoc est, membro virili: unde *præputium*, *putillus*, aliaque. Uti *puta* a πόσθη. Vide *putus*.

†**Muto** idem est quod Moto, sive Movero. Apud Plautum Amphit. I, 118. Sosia de noctis longitudine expostulans, ait:

> *Neque se Luna quoquam MUTAT, atque uti exorta est semel*.

Hinc autem orta est translata altera significatio, quæ vulgo huic verbo tribuitur. Nam quævis mutatio, sive corporis sive animi, ex motu existit, & in motu consistit. Fit autem **Muto** ab Hebr. מוט *mut*, quod non tantum est *motare* sive *movere* (de quo vide in Movero) sed etiam est id quod vulgo *mutare* intelligimus. Ut Ps. XIV. *Qui jurat proximo suo, & non* (ימיר *jamir* i. e.) *mutat*, in Vulg. *Decipit*. Ex **Muto** quatenus est *movere* sive a Moto, & a Motui, deinde ex post facto ἀναλογικῶς exsculptum est verbum Movero, tamquam radix; cum revera hoc (sicut & in pluribus aliis) sit thema νομιζόμενον, ac suis derivatis posterius. Vide plura in Movero. **Mazochius**.

Mutua, a μύδος vel μυττὸς, vel μύτης, hoc est, ἄφωνος,

ἄφωνος, ὁ μὴ λαλῶν. Vide Hesychium in vocibus dictis. [a μύω, claudo. Sed & Νωθὸς, ἄφωνος, Hesych.] Vel *mutus*, a *sono*, *quem muti edunt*, factum est: ut scribunt Varro, lib. VI. de L. L. Nonius in *Mutus*, & Isidorus, lib. X. Ab eodem sono est *mutire*, quod *proprium est canum*, *cum incipiunt irritari*. Sumitur pro *hiscere*, ac *minimum loqui*; ut apud Plautum Amphit. act. I. sc. III. & Milit. act. II. sc. VI. Janus Guilielmus *muttire* magis probat, lib. s. Plaut. Quæst. cap. II. Ita in Gloss. vett. legas *Muttum*, γρὺ, *muttire*, γρύζειν. Nempe ut a γρὺ γρύζειν, ita *mutire*, vel *muttire*, a *mu* vel *mut*. Charisius, lib. II. cap. de Interject. *Mu facere* pro *mutire*; Lucill. Satirarum lib.

Non laudare hominem quenquam, neque mu facere unquam.

Ibidem citat hoc, e Plauti Caco, sive Prædonibus:

Quis tu es, qui ducis me? mu, perii hercle, Afer est.

Ubi *mu* est particula terrorem notans. Similiter hinc *mussare*, quod vocem murmurantem exprimit. Vel ut a *quatio quasso*, ita a *mutio musso*. Vel a Græco μύζω est *mussa*, ut a πατρίζω *patrisso*. Varro lib. VI. de L. L. *Mussare dictum, quod muti non amplius quam μῦ, dicunt, a quo idem dicit, quod minimum est, neque, ut ajunt, mu facere audet.* Festus: *Mussare, murmurare. Ennius: In occulto mussabant, murmurabant. Vulgo vero pro tacere dicitur, ut idem Ennius: Non decet mussare bonos.* Sed *mussare* hic non tam est *tacere*, quam *summissa voce loqui ne exaudiant* alii. Nam sententia est: iniquum est, ut bonis non liceat clare dicere quod velint. Vide & hac de voce Nonium, ac Servium in XI. Æn. A *mussare* dicti *summussi*, non a *voce submissa*. Idem Festus: *Summussi dicebantur murmuratores*. Nævius, Odi, inquit, *submussos*, *proinde aperte dice, quid sit, quod times*. A *mussito* vero est *mussitabundus*. Onomasticon: *Mussitabundus* μύζων· *mussito*, *musso*, μύζω. Quibus & ἔτυμον Græcum firmatur.

Mutuum juxta Jurisconsultos ex *me* & *tuum*: quia ibi *mutuum damus*, cum *quid de meo fit tuum*, aut *de tuo meum*: *commodatio* vero locum habet, cum *idem reddimus corpus*. Unde Boëtius, in Top. Cic. *Quod mutuum datur, de meo fit accipientis: atque ideo non cogitur eandem ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliam tantum.* Sed Varro Siculam esse vocem censet, lib. IV. de L. L. *Si*, inquit, *datur, quod reddatur, mutuum, quod Siculi* μοῖτον. Addit ita μοίτῳ voce usum Sophronem. Sed uti *mutuum* dici volunt ex *me* & *tuum*: ita μοῖτον fortasse quasi μοὶ τὸν, vel μοὶ τὸ, *mihi tuum*. Nam τὸν est Doricum pro σὸν. Varronis sententiam firmat Hesychius in μοῖτος, ubi μοῖτος exponitur χάρις, quia *gratia est animi mutuo benefacere*. Salmas. De Usuris, pag. XXXV. *Mutuum a Siculo* μοῖτον, *quod est* χάρις *& gratia. Inde mutuum pecunia usus gratuito commodatus, in quo reddendo nihil ultra accepti summam debetur, quam grati animi testatio, hoc est*, χάρις. Tertia est Turnebi sententia, lib. X. Advers. cap. XXV. ubi a *mutatione rerum*, *mutuum* dici opinatur. Atque addit, illud Jurisconsulti etymon scite magis quam vere dici. Imo eadem mens Cujacii, observat. lib. XI. cap. XXXVII. Mihi quoque horum sententia simplicior videtur. Sane similiter Græci ἀμοιβαῖον dicunt ab ἀμείβω, *muto*, *alterno*. Et favet analogia, nam a *muto mutuum*, ut a *pasco pascuus*, a *fari fatuus*, ab *irrigo irriguus*, a *noceo innocuus*. Sed Varronis tamen sententiam maxime probo, quod Romani pleraque omnia habeant a Siculis & Pelasgis, de quo alibi satis diximus. A *mutuus*, *mutuitare* dici, scribit Turnebus, atque ita apud Gellium legere jubet, lib. II. cap. XXIV. *Qui ludis Megalensibus mutuitarent, id est, mutua inter se convivia agitarent*. Ut nempe sit, quod Maro dicit, I. Georg.

Mutuaque inter se læti convivia curant.

Vide eum, lib. XIV. cap. XVIII. Sed lib. XVII. cap. I. retinet *mutitare*, quod est in vulgatis: sed κατὰ συγκοπὴν ex *munitare*, factum opinatur. Retinet quoque hanc scripturam Lipsius in Saturnalibus. Sed Durantius Casellius putat Gellium scripsisse *munitare*, atque esse id verbi factum a *munere*, quod inde conjectat, quia non de quibusvis conviviis hoc verbo utebantur, sed illis quæ *Megalensibus* & *Cerealibus* agitarent: ut indicat Agellius, cum lib. II. cap. XXIV. tum lib. XVIII. cap. II. vide Casellium, lib. II. Var. cap. XII.

M Y

Myctterismus, μυκτηρισμὸς, cum *quis naso suspenso deridetur*. Est a μυκτὴρ, quo usi pro *irrisione*, uti & *nasum* Latini usurpant. Eunapius Sardianus in Libanii vita: Καὶ οἱ πάντες οἱ Συροφοίνικες ἔχουσι κατὰ τὴν κοινὴν ὁμιλίαν ἡδὺ καὶ κεχαρισμένον, τοῦτο παρ' ἐκείνου λαβεῖν μετὰ παιδείας ἔξεστιν· οἱ μὲν ἐν Ἀττικοὶ μυκτῆρα καὶ ἀλυτρὸν αὐτὸ καλοῦσιν. *Syrophœnicibus omnibus in vulgari colloquio est peculiaris lepor & grata jucunditas: quæ præter eruditionem ab eo petere licebat. Attici nasum & sales vocant.* Plura hac de re diximus in Institutionibus Oratoriis.

Myobarbum, a μῦς & βάρβος, quod *vasis genus*: ut significet *muris cyathum*: quemadmodum Turnebus scripsit, lib. III. cap. XIX. eumque secutus Jos. Scaliger, notis in Catalecta: vel potius, ut idem Scaliger, priorem sententiam retractans, scripsit, lib. II. Auson. Lect. cap. XXVII. a Græco μῦς & Latino *barba*. Nam, ut ex veteribus marmoribus ac monumentis discere est, *poculum*, qui cum Baccus fingebatur, erat oblongum angustumque & in turbinem desinens, ut hac ratione liquet retulisse murem, cujus corpus oblongum & barbam quam exprimebat cono suo. Quare similis fuerit appellatio ac *nanus barbatos*, quod itidem *poculi genus* est, & constans nomine Græco νᾶνος, sed Latinorum more prolato per *VS*. & Latino *barbatus*, sed Græco more enunciatum per *OS*. Varro, lib. IV. de L. L. *Postea accessit Nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatos.* Sic legit Scaliger in Ausonianis lectionibus. Sed de *barbatos* per O falli puto. Neque enim aliud voluit Varro, quam Latinos accepisse a Græcis vocem *nanus*, verum quia figura vasis Latini nonnihil a Græcorum vase differebat, non simpliciter *nanum* vocasse, sed diversitatem hanc eo indicasse, quod adjicerent *barbatus*. Confirmat hanc sententiam locus Festi: *Nanum Græci vas aquarium humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum*. Et illud in veteribus Glossis, *bardatus* νάνος, τὸ σκεῦος. Nam *barbatus* legendum esse ex Festo liquet: ac sic quoque emendavit Turnebus, lib. XXII. cap. IX. ac post eum Scaliger ipse ad Festum.

Myoparo est *navicula piratarum*, ut inquit Nonius, qui Ciceronem, Sallustium, & Sisennam eo usum docet. Aliorum quoque, qui usurpent, loca adfert Savaro ad Sidonii lib. VIII. epist. VI. Turnebus, lib. III. cap. s. sic dici ait ab urbe *Myunte* & *paron*, quod *navigii genus* est ab insula *Paro* dictum. Sed de priori vocis parte dissentit Jo. Scaliger, qui vult μυῶνες dici, quia murium oblonga corpora referrent, quomodo & Ausonio (ut ostendimus in *Cantharus*,) *myobarbum* dicitur *Liberi patris angustus oblongusque cantharus poterius*. Seu Turnebum, seu Scaligerum sequi lubet, vera lectio erit apud Festum: *Myoparo genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam & myon & paron per se sunt*. In vulgatis pro *myon* corrupte legitur *midion*.

Myops, μύωψ, pro quo apud Nonium, in *Luscitiosus*, μυίωψ legas, quod esset *minus videns*, a μεῖον quod est ἔλαττον, & ὤψ, hoc est, ὀφθαλμός. Sed non puto alibi eam vocem inveniri. At μύωψ est ἀπὸ τοῦ μύειν τοὺς ὦπας, quod *oculos* pene *claudat*, & *conniveat*, *ut melius res videat*. Latini *luscitiosum* vocant, si credimus Gellio, lib. IV. cap. II. Quæ & aliorum quorundam sententia fuit: ut vidimus

dimus in voce *Luscus*. Sed falluntur. Nam *myopes* ob purum quidem sed paucum humorem crystallinum, acute vident, sed tantum propinqua, ac vesperi fere acutius iis vident, qui *myopes* non sunt. Auctor Isagoges: Μύωπας δὲ λέγουσι τοὺς τὰ μὲν σύνεγγυς βλέποντας, τὰ δὲ πόῤῥωθεν μὴ ὁρῶντας. *Luscitiosi* vero, sive *lusciosi* (utrumque enim dicitur) interdiu quidem vident, at non item vesperi aut noctu: quod & Nonius e Varrone probat, & Plinius scripsit, lib. VIII. cap. L. & imprimis lib. XXVIII. cap. XI. ubi disertim scribit *luscitiosos* Græcis dici νυκτάλωπας, hi autem, Galeno teste, ita vocantur, quasi οἱ τῆς νυκτὸς ἀλαοί, id est, *de nocte cæci*: vel, ut aliis placet, a νὺξ, id est, *nox* & obsoleto ἄλωψ, quod conflatur ex α στερητικῷ, & ὢψ, significante *visum*. A interseritur, uti etiam fit in αἱμάλωψ, quod proprie signat αἷμα ἐν ὠπί, etsi generatim sic appellentur rubentes in cute circuli, qui aliter vocantur αἰθόλικες, ut scripsit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Aliter tamen de voce νυκτάλωψ usus Hippocrates, lib. II. Prædict. & auctor Isagoges, quibus ita vocantur, qui vesperi acutius cernunt. Nos Galenum sequimur & alios quos diximus. Mirari autem aliquis possit, quod cum μύωψ, & per Ω scribamus (uti & κύκλωψ, aliaque ab ὢψ venientia) non tamen Αἰθίοψ, seu Αἰθίοψ dicamus, quasi esset ab ὄψ, hoc est, φωνή, unde μέροψ epitheton hominum, quia habeant, μεμερισμένην ὄπα, *vocem divisam ac articulatam*: a quo etiam καλλιόπη, una Musarum, a *vocis pulchritudine* ita dicta. Sed nodus hic solvitur, si dicamus, Αἰθίοψ non ab ὂψ vel ὢψ venire, sed ab ὄψις. Nam ita dicitur quasi ἐπικεκαυμένος τὴν πρόσοψιν, ab αἴθομαι, hoc est, καίομαι, & ὄπτω, ὄψω, quod est, *video*. Vel dicendum, ὂψ interdum idem esse quod ὢψ, indeque Αἰθίοπας dici, & αἴθοπα οἶνον apud Homerum. *Æthiopidis* herba ea eo dicta, quia licet alibi quoque, ut in Ida Troadis monte, & in Messenia, crescat, quæ tamen ex *Æthiopia* venit, optima sit: ut ait Plinius, lib. XXVII. cap. IV. ubi & legas, de figura ejus, & quam variis morbis prosit. Sensit hoc Pierius, qui & putabat Maronem iccirco etiam secundam in *Cyclopeia* corripere, cum ait, *Vos & Cyclopeia saxa*: prout in plerisque codd. antiquis scriptum invenitur, ubi in vulgatis est *Cyclopea*.

MYRICA, humile virgultum, quod alites *tamarix*. Vocatur & Græcis μυρίκη· etiam Nicandro, sed is corripit penultimam. Μυρίκη autem Isidorus, lib. XVII. cap. VII. ait sic dici ab *amaritie*, quia gustu sit amara. Puto hoc velle μυρίκην dici a מר, id est, *amarus*, vel *amaritudo*. Sed cum vim habet abstergendi atque exsiccandi, aliis placet esse a מרק, *tergere*. Similiterque *tamarix* vocabitur a תמרק, hoc est, *abstersis*.

MYROPOLION, a μύρον, unguentum; & πωλεῖν, *vendere*. Utitur Plautus Epid. Act. III. Sc. II. Tranquillus vocat *tabernam unguentariam*. Ab eadem μύρον voce est *myrobalanus*, de quo in *Balanus*. Sed & *nux*, quæ vulgo *moschata*, ab *odore moschi* vocatur, eadem Latinis *myristica* dicitur a μυρίζω, *unguentis*, vel *odoramentis imbuo*.

MYRRHA, ab Æolico μύῤῥα, pro σμύρνα. Μύῤῥαν cur dixerint, docere conatus Athenæus, lib. XV. Μύῤῥα γὰρ ἡ σμύρνα παρ' Αἰολεῦσι, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν μύρων διὰ σμύρνης ἐσκευάζετο, καὶ ἥ γε στακτὴ καλουμένη διὰ μόνης ταύτης. *Pro* σμύρνα *Æoles dixere* μύῤῥα, *quia multa unguenta conficerent ex myrrha, & quæ stacte vocatur, per se unguentum esset*. Censet Æoles, qui ρ geminare gaudent, pro μύρον dixisse μύῤῥα, atque inde pro σμύρνα quoque dixisse μύῤῥα, quia *multa unguenta fierent e myrrha*: ac per se unguentum esset liquor ille *myrrhæ* stillatitius, qui stacte vocatur. Mihi tamen verisimilius fit μύῤῥα esse a מור, quod idem. Estque a מר, *amarus*. Nam is sapor ejus. Vel venit μύῤῥα, a מר, id est, *stilla*. Ut proprie sic dicatur quæ Græcis στακτή, hoc est, *myrrha stillatitia*, sive *expressione eliquata*. Qua de re vide in *Stacte*. Sed prius *myrrhæ* etymon verius est. Nam מור., pro *myrrha* legas Cant. III. 7. & alibi. Dicunt Latini quoque *Smyrna*, ut Græci σμύρνη. Unde Cinna poëmation de incestis *Myrrhæ* amoribus *Smyrnam* inscripsit. Sic Lucretius:

Et contemptus odor smyrnæ, mellisque sapores, &c.

Apud Plautum quoque Asin. Act. V. Sc. II. pro *Murrham olet*, in vett. libb. legitur *smyrnam*. A σμύρνη est σμύρνιον, *smyrnium*, plantæ nomen ab odore factum. A *myrrha* quoque est *myrrhytes*, nempe a *colore myrrhæ*: ut ait Plinius. Quem Solinus & Isidorus sequuntur. Sed si a *myrrha* est, quæ Græce σμύρνη, potius diceretur σμυρνίτης. Quare potius nomen fuerit ab *unguento*, quod Græcis μύρον, & Æolibus μύῤῥα. Ut idem sit λίθος μυρίτης & μυῤῥίτης, quomodo idem, οἶνος μυρίτης & μυῤῥίτης.

† MYRRHA sive (ut antiqui dicebant) MURRA est ipsum Hebraeum מר *mor*, sive potius est, ne una littera minus, Chaldaicum מורא *mura* i. e. id ipsum de quo quaerimus. Ac Graecum σμύρνα longius ab Orientali radice abest, quippe quum Graeci per Aeoles Tyrrhenos hoc vocabulum ab Italia ad se traductum, ac proinde longo ex itinere interpolatum acceperint. Adde jam dicta, quod etiam Aeoles, teste Athenaeo apud Vossium, μύῤῥα dicebant (quod argumento est eos ab Italia venisse, ubi *myrrha* dicebatur) at in id vocabulum deinde Graeci nihil sibi non licere siverunt, dum ex μύῤῥας fecere σμύρνας. MAZOCHIUS.

MYRTUS ait Caninius venire a μυρσίνη, Σ in T converso; quomodo a νῆσσα est *tot*; & fortasse ab ὂς *us*. Sed nihil mutatione opus, quando & μύρτος pro eo legas apud Alcæum, Platonem, Dioscoridem. Plinius, lib. XV. cap. XXIX. *Arbor ipsa in Europæ citeriore cœlo* (al. *solo*) *quod a Cerauniis montibus incipit, primum Circeis in Elpenoris tumulo visa traditur: Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet*. Hinc *myrtetum*, pro quo & *myrteta* in muliebri dici probatum it Priscianus, lib. IV. hoc Plauti Vidularia:

Nescio qui servus a myrteta prosiluit.

Ab eodem est *myrtites*, μυρτίτης οἶνος, *vinum conditum contusis mori nigris baccis*, ut docet Dioscorid. lib. V. cap. XXXVI. Et μυρτίδανον *adnatum myrto tuber*, inæquale, verrucosum, concolor, quod manus instar amplectitur myrti caudicem: idem docet, lib. I. cap. CLVII. Sed Plinio *myrtidanum* est *vinum ex sylvestris myrti baccis & musto albo*. Sic enim scribit, lib. XIV. cap. XVI. de vinis factitiis: *Myrtiten Cato, quemadmodum fieri docuerit, mox paullo indicabimus. Græci vero & alio modo. Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis, tusis, libram in tribus musti congiis defervere faciunt, donec duo supersint. Quod ita sylvestris myrti baccis factum est, myrtidanum vocant*. A *myrta* quoque, sive (ut antique Cato & Varro dixere) *myrta*, venit *murtatum*. Varro, IV. de L. L. *Murtatum, a myrta, quod ea large fartum intestinum crassum*. Plinius, lib. XV. cap. XXIX. *Et alius usus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur*. A *myrta* item dicta *Venus Myrtea*, quia *templo seu sacello ejus myrtetum proximum esset*: Sed postea pro *Myrtea* dictum *Murcia*. *T* in *C* converso. Varro, lib. IV. de L. L. *Intimus circus ad Murciam vocatus, ut Procilius ajebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos, alii esse dicunt a murteto declinatum, quod ibi id fuerit, cujus vestigium manet, quod ibi sacellum etiam Murciæ Veneris*. Plinius lib. XV. cap. XXIX. *Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murciam vocant*. Plutarchus, quæst. Roman. XX. Καὶ γὰρ ἣν νῦν Μυρκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσι, μυρτίαν τὸ παλαιὸν (ὡς ἔοικε) ὠνόμαζον. Servius ad VIII. Æn. *Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt*.

MYSTA, μύστης, a μύω, *claudo*, quia μύει τὸ στόμα, *os claudit*. Siquidem *initiati*, qui Græcis μύσται,

quadriennium silebant : unde & *Pythagorici* hausere, ut *discipuli* sui *quinquennium tacerent* : quo tempore dicti ἀκουστικοί, uti *silentium*, ἐχεμυθία. Quadriennio exacto *mystæ* admissi ad majora sacra, ac tum dicti ἐπόπται, uti *Pythagorici* exacto quinquennio ἐσωτερικοί. Vide Scaligerum, in Tibulli lib. III. A μύστης vero est μυστήριον, nisi ἄμεινον, a μύω malis : vel ab Hebræo מסתרים, id est, *latibula*, *absconsiones* : quod a סתר, *abscondere*, *occultare*.

MYSTERIVM μυστήριον, cujus de etymo sic Clemens Alexandr. Προτρεπτ. α. pag. v. ed. Florent. & Euseb. lib. II. Evangel. Præpar. pag. XL. edit. Rob. Steph. Καί μοι δοκεῖ τὰ Ὄργια, καὶ τὰ μυστήρια, δεῖν ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δηοῦς, τῆς πρὸς Δία γεγενημένης· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσους συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον. Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ ὃν ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρῆναι Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος ὑμῶν δεδοξάσθαι τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ τιμῇ. πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθήριά σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια. Θηρεύουσι γὰρ καὶ, εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοίδε Θρᾳκῶν τοὺς βαρβαρικωτάτους, Φρυγῶν τοὺς ἀνοητάτους, Ἑλλήνων τοὺς δεισιδαίμονας. Quibus verbis triplex *Mysterii* etymon adsert Clemens, & ea eo Eusebius. Unum est a μύσος, quod est μίασμα, *scelus*, unde μυσὸς, & μυσαρὸς, hoc est μιαρὸς, μεμιασμένος, ut exponit Hesychius. Caussam etymi innuit esse, quod in generatione ac nece Dionysi sive Bacchi (cujus sacra *mysteria* dicebantur) multum fuerit abominationis & exsecrationis. Trapezuntius in tralatione Eusebii male pro μύσος habet μῖσος, id est *odium*. Sed & Dominicus a Soto, in IV. distinct. I. q. I. artic. I. Clementem eo refellere conatur quod Græce μῖσος dicatur per I. μυστήριον autem per Y scribatur. Sed aliud μῖσος, quod *odium* notat, aliud μύσος, id est, *scelus*; unde & Theodoretus, lib. III. Histor. Eccl. sæpe μύσους voce utitur pro *sacrificiis dæmoniacis*, quia nihil iis sceleratius & detestabilius. Nec a μύσος tantum sunt μυσὸς & μυσαρὸς, sed & μυσαχθὲς, & μυσαχνὸς & μυσάττω. Agnoscit quoque, μύσους vocem Eustathius, qui eam deducit a μύω, id est, *claudo*, quasi πρὸς ὃ μύομεν, *ad quod oculos claudimus*, quia videre illud non sustineamus. Alterum *mysterii* etymon apud Clementem & Eusebium adsertur ex Apollodoro, qui *mysteria* dicta voluit a *Myunte* quodam Attico, qui interierit in venatione. Tertium iis est a μῦθος, id est, *fabula*, & θηρεύειν, quod est *venari* : a venatu nempe fabularum, quibus plena gentilium *mysteria*. Sed ut secundum etymon vanum, ita primum secundumque nihil aliud est quam allusio. Nempe non ea mens Clementi aut Eusebio fuit, ut verum etymon adducerent, sed ut allusiones quasdam afferrent maxime aptas ad irridenda gentilium sacra. Ac audacius etiam Dionysio tyranno ludere in μυστηρίῳ voce visum, cum ea (ut Athenæus lib. III. scribit) pro *murium latibulo* sive *cubili* ridicule utebatur, quasi nempe esset a μῦς, id est, *mus*, & τηρεῖν, quod est *servare*. Ut vero ad verum tandem etymon accedamus; mire probatur sententia doctissimi Casauboni, lib. I. de Satyra, cap. II. qui eo quod antiquissima quæque Græcorum vocabula veniant ab Hebræis, μυστήριον factum censet a מסתור, *mistor*, seu *mistur*, quod *rem* aut *locum absconditum* significat. Sed si Græcam originem malis, erit a μύω, id est, *claudo*, quia, ut ait Eustathius, oportebat τοὺς μύστας μύειν τὸ στόμα, καὶ μὴ ἐκφαίνειν, ἃ μεμύηνται. Sane a vero non abludit, μυστήριον ejusdem esse originis ac μύστης, quomodo, Hesychio teste, vocatur ὁ τῶν μυστηρίων μεταλαβών. unde συμμύστης, *consacraneus*, ut eleganter vertit Græco-Lat. Lexicon vetus Cyrillo tributum. Μύστης autem (quo & Ausonius, aliique usi) quin a μύω sit, via dubium est. Sed nec inepte deducas μυστήριον a μύζω, id est, *mussa*, puta quod *mussarentur* sive *occultarentur mysteria*, unde est illud Valerii Flacci lib. II.

. . . . *Sacrisque metum servemus opertis*.

Certe capital olim erat *Mysteria divulgare*. Quare *Orgia* quoque (quæ ἀπὸ τῆς ὀργῆς, a *Cereris* nempe *ira* in Jovem dicta, ait Clemens, ut paullo ante vidimus) ea Apollonii Interpres ita dici ait, παρὰ τὸ εἴργειν τοὺς ἀμυήτους, *quod arcebant haud initiatos*. Porro quanquam seu Hebræum, seu Græcum etymon sequamur, *mysterium* generatim sonet *rem arcanam*, usus tamen obtinuit, ut notet *rem arcanam*, non quamvis, sed *sacram* : eo quippe nomine appellarunt nationes orgia Samothracia, ac Cabirorum (de quibus Pausanias in Bœoticis & Appollonii Interpres) aut Liberi patris : & imprimis τελετὰς sive *initia Eleusinia*; de cujusmodi sacris opertis vide Clementem Alexandr. & Eusebium de præpar. Evangel. At in Ecclesia non generatim tantum ea vox accipitur pro *re sacra naturæ lumine incomprehensibili* (quomodo Matthæi XIII. XI. scriptum, *vobis datum est nosse mysteria regni cælorum* :) sed & speciatim pro *re arcana symbolica*, ut sunt Baptismus & Eucharistia : quæ Latini similiter *sacramenta* dixerunt, strictius, nempe hac voce utentes, cum ut apud Græcos μυστηρίον, ita apud Latinos natura sua latius pateat vox *Sacramenti* : ut in sacris nostris dissertationibus ostendimus.

N

NABLIA, instrumentum musicum est Ovidio, in III. de Arte :

Disce autem duplici genialia nablia palma
Vertere : conveniunt dulcibus illa modis.

Est diminutivum a νάβλος sive νάβλα, quod esse εἶδος ὀργάνου μουσικοῦ, auctores sunt Hesychius & Suidas. Meminit & Athenæus in IV. ubi Sopatrum usum docet. Scribit autem per B, quod convenit cum origine Hebræa. Nam נבל, *nebel*, est νάβλον sive ναβλίον. Pleraque organa Musica Græci accepere ab Orientalibus : quod & Politianus pluribus probat cap. XIV. Miscell. Cæterum propter affinitatem literæ *B* & *V* pro νάβλον & νάβλα etiam dicere ναῦλον & ναῦλα. quæ apud Sophoclem, Josephum, Plutarchum, Pollucem, atque etiam Hesychium invenias.

NÆ ex Græco ναί. Hac de particula epistolium exstat Philelphi ad Michaëlem Rocham Grammaticum, qui, quid Terentio in prologo Andriæ ea notaretur, inquisierat. Nunc res notior, quam ut in ea sit tempus insumendum.

NÆVVS, *lens faciei* : si recte in Glossis Philoxeni exponitur φακὸς προσώπου. Onomasticon rectius interpretatur ὑπερσάρκωσις, hoc est, *aliquid semper carnem excrescens*. Quomodo usus Gellius, lib. XII. cap. I. *An tu quoque putas naturam feminis mammarum ubera, quasi quosdam nævulos venustiores, non liberum alendorum, sed ornandi pectoris caussa dedisse? Nævus* igitur sit, ἔκφυσις, hoc est, quando aliquid in cute excrescit, & proprie quidem ab ortu ipso inest : sic dicitur *nævus* quasi *nativus*, *T* ejecto : vel quasi γναῖος vel γναῖτος a γίνεσθαι. quod censet Festus his verbis : *Gnavi corporis insigne*, & *prænomen a generanda dicta esse*, & *ea ipsa ex Græco γίγνεται*, apparet. Quid si ναῖος sit a κναίω, hoc est, κόπτω, quia resecari soleat? [*Nævus* est *excrescentia in facie*, *ubi pili producuntur ut sit instar sylvulæ*. Italis dicitur *neo*. Est manifeste a νάπος, aut certe ejusdem originis, a νάω enim ῥέω, ῥάζω, est νάος, νάιος ναῖος & νάπος.]

NANCISCOR est ab antiquo *nancior* : ut a *pergo* prorsus excita est *pergiscor* unde *expergiscor*. Festus : *Nancitor in XII. nactus erit*, *prædatus erit*. *Item in fœdere Latino*. PACVNIAM QVIS NANCITOR HABETO, ET SI QVID PIGNORIS NANCITOR, SIBI HABETO. Ubi *nancitor* ἀρχαϊκῶς positum pro *nancitur*, hoc est, *nanciscitur*. Sed & veteribus *nancio* in usu fuit; ut Priscianus probat illo Gracchi pro se : *Si nanciam populi desiderium*, *comprababo Reip. commoda*. Fortasse autem ut *franga* est a *frago*, unde *fregi*; *pango* a *pago*, unde *pepigi* : sic *nancio* & *nancior* prius fuit *nacio*, & *nacior*, unde *nactus sum*. Nam absque *N* scribi, Probro, Capro, Pollioni, & Plinio placet, ut ibidem auctor est Priscianus. *Nacia* autem vel

naco, forte a λάχω seu λάχω, unde λαγχάνω, *sortior*, *sortito consequor*. A *nancior* est *renancior*. Sane in MSS. Paulli codicibus legas: *Renancitur significat reprehendit. Unde adhuc nos dicimus nancifcitur, & nactus, id est, adeptus*. Vulgo legitur *renancifcitur*. Imo & sic est in schedis Festi Farnesianis. Sed plane censeo *renancitur* legendum, uti in calamo exaratis legi ajebam.

NANVS pro *pumilo* usurpat Laberius apud Agellium, lib. XVI. cap. VII. Apud eundem, lib. XIX. cap. XIII. docemur pro *mulis*, aut *equuleis humilioribus* usurpari ab Helvio Cinna, in hoc versu:

Bigis rheda rapit citata nanis.

Ubi qui *mannis* corrigunt, ad Gellii mentem non attendunt. Versus autem proxime antecedens, ut ego quidem conjecto, sic legi debet:

At nunc me Genusina per falicta.

Vel, *Bebiana per falicta. Genusini*, ac *Bebiani* (qui in quibusdam Frontini codd. *Veviani* vocantur) Apuliæ populi sunt Plinio, lib. III. cap. XI. In vulgatis est,

At nunc me genis nane per falicta.

Verum repugnat metrum, cum sit phaleucium. Nec ostendendum erat, *falicta esse nana*; verum *equos humiles vocari nanos*. Unde *nanis* nomen sit, docere conatus Festus his verbis: *Nanum*, inquit, *Græci vas aquarium dicunt humile, & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum*, (f. *situlam barbatam*) *unde Nani pumiliones appellantur. Nani vasis* meminit & Varro lib. IV. de L. L. sed locus est corruptus, quem ita restituit Scaliger: *Postea accessit nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatus*. Verumenimvero, quod *nanos* ita a *vase nano* dici putavit: id verum non est: sed omnino est *nanus* a Græco νάνος, quod idem nomt. Aristoteles, lib. VI. histor. animal. cap. XXIV. οἱ δὲ καλούμενοι γίννοι γίνονται ἐξ ἵππου, ὅταν νοσήσῃ ἐν τῇ κυήσει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις οἱ νάνοι, ἐν δὲ τοῖς ὑσὶ τὰ μετάχοιρα. καὶ ἔχει δὲ, ὥσπερ οἱ νάνοι, ὁ γίννος τὸ αἰδοῖον μέγα. Aristoph. Scholiastes εἰς εἰρήνην: Νάνους γὰρ λέγονται οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, ὄνοι λέγονται. Agellius, lib. XIX. cap. XIII. *Tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit: oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere parva nimis statura homines, maluerimque eos pumiliones appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram; nanos autem fordidum esse verbum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit Apollinaris, in consuetudine imperiti vulgi frequens, sed barbarum non est, censeturque linguæ Græcæ origine; νάνους enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paullum supra terram exstantes*. Νάνος ut Becmanus observat, est a נין, *subolescat*, *ætate innovatus est*: quod proprie dicitur de prole recens edita. A qua ipsa voce accessit Græcum νέος, unde Latinum *novus*, ut suo loco dicimus. *Pumilio* unde sit, dicemus in *Pumilus*.

†NANVS *erronem* significat apud Tuscos, apud quos id Ulyssis cognomen erat, auctore Tzetze, qui ad illud Lycophronis de Ulyssis in Tyrrheniam adventu:

Νάνος πλάναισι πάντ' ἐρευνήσας μυχὸν,

Scrutatus omnem erroribus Nanus angulum.

Sic adnotat: Νάνος ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ Τυῤῥηνοῖς καλεῖται, δηλοῦντες τοῦ ὀνόματος τὸν πλανήτην. *Nanus Ulysses a Tyrrhenis vocatur: quod nomen erronem notat*. Suspicio mihi subiit, verum Ulyssis Tyrrhenicum nomen fuisse Νάδος (נד *nad* autem *vagum* significat; est enim participium a נוד *nud*, *vagari*: quae notio tum Hebraeis tum etiam Chaldaeis, Syris, Arabibus est usitata) deinde quia litterae D pronuntiatio blaesa & ambigua apud Orientales & Tuscos eorum traduces erat (vide de ejus litterae sono in Tyrrhen. Diatr. V. in *Capua*) hinc ex Νάδος i.e. πλανήτης factum fuisse Νάνος. Non enim is sum, qui etymo tantum ductus, sine librorum veterum auctoritate in Lycophrone Νάδος pro Νάνος reponere ausim. Ac vero res sic se habet. Apud Tuscos in inscriptionibus nullum D deprehenditur. Itaque in vocibus, quae in Oriente *Daleth* habebant, in iis *Daleth* ut plurimum mutatum reperitur in T: interdum in R (cujus mutationis exempla plura alibi retuli) interdum in N. Hujus ultimae mutationis hoc unum specimen esto, quod Ulysses qui נד *nad* Hebraice dicebatur, i. e. *vagus* πλανήτης (a נוד *nud*, scilicet quod Hebr. & Chald. est *vagari*, *migrare*, *agitari*) is apud Tuscos evasit NAN, ac terminatione Graeca ΝΑΝΟΣ. Alterum exemplum est, quod panis azymus Athenaeo ex Nicandri Glossis ΔΑΡΑΤΟΣ vocatur (vere: nam est a Chald. דרתא *darta*, *sartago*, in qua is panis coquebatur) is in Tab. Iguv. II. ver. 27. & in Tab. Lerpiriana casu patrio NARATV pro *daratu* scribitur. MAZOCHIVS.

NAPHTHA, νάφθα, Chald. נפטא ac נפטא, a נף, *stillare*. Nam (ut Plinius ait, lib. II. cap. CV.) *profluit liquidi bituminis modo*. Hæc vera origo: non illa adducta ab Ambrosio, libro de Noë & arca, cap. VI. ubi ait: *Græce dicitur* νάφθα παρὰ τὸ συνάπτειν, *quod disjuncta connectat, nexuque constringat indissolubili, ut naturali unitate sibi credas convenire*.

NAPVS a *rapum*, cui simile est. Ita Isidorus, lib. VII. cap. X. Alii a νάπυ, quod Atticum pro σίναπι. Sane foliis semineque nonnihil etiam radice similis est. Aliquibus item a νάπος, quod est *saltus* seu *vallis nemorosa*. Unde & *Napeæ*, vallium deæ, ut sylvarum *Dryades*, *Oreades* montium, *Naiades* fontium, *Nereides* maris: quemadmodum Servius docet in illud IV. Georg.

. . . . *faciles venerare Napæas.*

NARCISSVS, νάρκισσος, ἀπὸ τῆς νάρκης, hoc est, *torpore*, quem gravi suo odore adfert. Plutarchus, Sympos. lib. III. Probl. I. Καὶ τὸν νάρκισσον [ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ] ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. Eandem appellationis rationem adfert tum Plinius, lib. XXI. cap. XIX. tum Clemens Alex. lib. II. Pædag.

NARDVS, νάρδος, a נרד, quod ejusdem notionis.

NARES, ut Festus in *Nares*, & Donatus, in Adel. III. III. tradunt, ita dictæ a *narus* sive *gnarus*, hoc est, *scius* sive *sciens*, quia per eas *odorum gnari reddimur*. Similiter Isidorus, lib. XI. cap. I. qui huic etymo firmando adfert, quod veteres *olfacere* dixere pro *cognoscere*. Ut Terentius: *Ac non sesis sex mensibus prius olfecissem, quam ille quicquam cœperit*. Perotto & aliis placet *nares* esse a *nare* pro *natare*, ob *innatantem humorem*: unde & Græcis ῥῖνας dici censeat ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quod est, *fluere*. Sed cum inter Græcum ῥῖνας ac Latinum *nares* tanta sit affinitas, dicere malim, κατὰ μετάθεσιν, Latinum illud a Græco fluxisse; quod placuit Angelo Caninio, & Nunnesio in Grammatistice, vel potius utrumque esse ab Hebræo נחיר, id est, *naris*, quod ab נהר, *fluere*. A *nare*, *nasus*, de quo seorsim.

†NARES dubium nullum quin sint a נחירים *Nehirim* aut vero duali נחירים *nehiraim*, quae tam certo *Nares* significant, ut etiam cognatum נחר *nahar* notet narium ronchum. Ab his ergo absorptâ gutturali *Narium* est nomen. At Graeci metathesi usi ῥῖνας fecere suas, a radice longius abeuntes. MAZOCH.

NARITA, *ostrei genus*, Aristoteli νηρίτης quasi νηρίς, quod a νέω, hoc est, *no*, seu *nate*. Usus Plautus: cujus verba Scaliger emendat. Vide eum ad Festum in *Narita*.

†NARRO quidem volunt a vetere GNARVRO factum. Imque sicuti GNARVS & GNARVRIS idem qui NARVS, ita GNARVRO & NARVRO tantumdem, quod per syncopem NARO aut NARRO. Esto. Verum de his ipsis *Narro* & *Naruro*, primitus unde sint, quaero. Sunt autem a נדד *Nadad*, quod *errare* & *vagari* quidem significat; sed transferebatur etiam ad sermonis iter & περιήγησιν, uti cum *vela solvere* exorsi sermonem dicuntur, & *vela contrahere* & *portum subire*, finituri. Sic etiam a שגה *sage* (quod item *errare* significat) fit שגיון *siggajon*, quod est *cantici* nomen,

a curſu & itinere orationis ſic appellatum. Sic etiam a נדד nadad, *Erravit* (verſo Tyrrhenice utroque *Daleth* in R) factum eſt ſine controverſia Nareo & Narrao, & Gnarrao. Nihil ſane apud nos frequentius uſurpatur, quam *orationem percurrere*, *perſequi*, item *praeterire*; apud Graecos autem μετέρχεσθαι, ἐξηγεῖσθαι, & ſexcenta ejuſdem modi ab errore ſive itinere ſermonis tracta. Jam vero & Latinum Enro quo pacto ab eodem נדד *nadad* fiat, eliſo N: ſupra in Enro diximus. Mazochius.

Narthecium, ναρθήκιον, *vaſculum in quo reponebant medicamenta*. Nam narthecis medulla exempta caulis erat cavus, unde Heſiodus, ἐν κοίλῳ νάρθηκι. Νάρθηκα autem Latini *ferulam* appellant. Vide de ea Theophraſtum, lib. vi. Hiſtor. cap. ii.

†Narvs olim in uſu fuerit neceſſe eſt, quia non niſi ab eo Gnarvs exſtitit, ſicuti eſt *Gnatus* a *Natus*. Narvs autem fuerit a ידע (*noda*) *notus*. *Notum* dico, tam paſſiva, quam activa notione, ſicuti *ignarus* active & paſſive uſurpatur. Ergo a ידע *noda* (O in A mutato Chaldaice, & D Tyrrhenice in R verſo) profectum antea fuerat Narvs & Narvris: unde illa, quae hodie uſurpantur, Gnarvs & Gnarvris exſiſtunt. Mazochius.

Nascor, ex *gnaſcor*, a γεννάω, unde γεννάσκω. At γεννάω a γείνω. Id verius cenſeo, quam ut *naſcor* contractum ſit ex *nanciſcor*, ut hoc ſit *naturam adipiſcor*. Id tamen placuit Cæſari Scaligero, commentario in Ariſtotelis lib. v. cap. xiv. ſect. cli. A *naſcor*, eſt *natura*, ut φύσις a φύω. Item *natio*, ut a φύω φῦλον. Ejuſdem originis *natus* pro filio; *nata* pro filia.

Nassa, *piſcatorii vaſis genus ex viminibus contexti*, quaſi νᾶσσα, a νάω, *fluo*: vel Hebræo נשא, *ſeduxit*, quia eo *decipiantur piſces*.

†Nassa, decipulae piſcatoriae genus, ſit meo judicio ab Hebr. נקש *nakas*, quod eſt *illaqueare*: a quo primum fiebat, opinor, *Nacſa*, deinde emollito vocabulo Nassa. Mazochius.

Nastvrtivm quaſi *Naſitortium*, O in *V* abit, ut ſæpe. Varro Pappo, aut Indigitamentis, apud Nonium: *Naſturtium nonne vides ab eo dici, quod naſum torqueat: veſtiſpicam, quod veſtem ſpiciat?* Plinius, lib. xix. cap. viii. *Naſturtium nomen accepit a narium tormento*. Idem ſcribit Iſidorus, lib. xvii. cap. x. Græcis κάρδαμον vocari ex Cicerone cognoſcimus, qui cum Xenophon lib. i. Κύρου παιδείας ſcripſiſſet Perſis κάρδαμον ὄψον fuiſſe, ipſe vertit *naſturtium*. Nam lib. v. Tuſc. quæſt. ait: *Perſarum a Xenophonte habitus exponitur, quos negat ad panem adhibere quicquam præter naſturtium*. Dicitur autem κάρδαμον, vel quaſi καρδάμαον, quia κάρα δαμᾷ, *caput domat*, hoc eſt, *purgat*. Nam id quod nigrius eſt, capitis vitia purgare, ait Plinius, lib xx. cap. xiii. Vel eſt id nomen a καρδία, quia *cordatos facit*. Nam dicunt τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι. Hinc proverbium in pigros & deſides, κάρδαμον ἔσθιε, *naſturtium comede*. Quo Plinius reſpexit, cum verbis ante allatis ſubjungit: *Et inde vulgaris ſignificatio proverbio id vocabulum uſurpavit, veluti torporem excitantis*.

Nasvs, pro quo & *naſum* dixit Lucillius, dicitur a verbo *nare*, quia per eum natat ac fluit humor, quo cerebrum purgatur. Sive a Græco νάω, *fluo*, ut dicatur quaſi νᾶσις, hoc eſt *fluxus*: Vel a nomine *naris*, *R* in *S* abeunte, ut ſæpe alias; quod & diſcriminis cauſſa hic factum videtur, ut differat a *narus*, pro *gnarus*. A *naſo* eſt cognomentum *Naſonum*, item *Naſicæ*: quod indicat ille Arnobii locus in vi. *Poteſt enim fieri, diſplaſas ut geſtiat nares, quem eſſe vos factis figuratiſque naſicam*. De diis, eorumque ſimulacris agit Arnobius. Etiam *naſos* vaſis tribuere: uti Martialis in Apophoretis, diſt. xcvi.

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini,
Accipe: ſed naſus longior ille fuit.

Et Juvenalis ſat. v.

Siccabis calicem naſorum quatuor.

Certo generi calicis tribuit *naſos quatuor*. At *terno* habuit *naſiterna*, unde & nomen accepit. Ea, interprete Onomaſtico, erat ὑδρία, ſive ut exprimit Nonius, *vas aquatile*, ſive, ut eſt apud Feſtum, *genus vaſis aquarii anſati & patentis*. Ubi *anſatum* vocat ab *anſis*, quas & *naſos* vocari diximus. Plautus, Sticho, Act. ii. Sc. iii.

Ecquis huc effert naſiternam cum aqua?

Uſus & alibi. Indeque *naſiternatus*, qui *naſiternam geſtat*. Calphurnius, Phroneſi fabula: *Ubi tu naſiternatus aquam petas*. Citat Nonius.

†Nasvs eſt a נסה *naſah*: quod in Piel non tantum Hebraeis, ſed & Chaldaeis, & Syris, & Samaritanis eſt *Tentare*, *Explorare*. Olfactu enim animalia cibos explorant, antequam in os admittant. Canes autem, quorum *odora nis* in proverbium abiit, non modo cibaria, ſed & praevios quoslibet, quos aſſequi volunt, eo organo explorant & eminus perſentiſcunt. Porro a Nasvs, verſo S in R (ſicuti *Valerii* dicti, qui ante *Valeſii* fuerant, & alia in eumdem modum) poterant fieri *Nares*; niſi hae ἀμέσως ab Hebr. deducerentur, ſicuti paullo ſuperius in Nares dixi. Mazochius.

Nates, quaſi *nites*, quia illis innitimur: ut cenſet Iſidorus lib. xi. cap. i. Sed modulus prioris ſyllabæ refragatur. Quare melius a *nata*, vel νάω, *fluo*, quia per eas diffluit humor: ſive a νοτίς, *humor*. [νοτίς.]

Nattæ, an *nactæ*, an *naccæ*, ſcribi debeat, non convenit. Satis tamen conſtat, ſic dici, *qui ſordidas artes exercent*, uti *fullones* & βυρσοδέψαι. *Natta* ſcribitur in membranis & Pinarjorum nummis, quibus id cognomen fuit: uti obſervat Caſaubonus in ſat. iii. Perſii. *Naces* conſtanter eſt in MSStis Paulli codd. Ac ſimiliter ſchedæ Feſti Farneſianæ. Et favent hæc, quæ de etymo addit: *Naccæ appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod nauci non ſit, quod eſt nullius pretii. Idem ſentit & Cincius. Quidam ajunt, quod omnia fere opera ex lana νάκη dicantur a Græcis*. Non dubito tamen, quin aut *nattæ* dixerint, aut ex eo *natta* ſit corruptum. Nam Græci νακτὰ vocent *coactilia*: unde Heſychius exponit τὰς πίλας καὶ τὰ ἐμπίλια. Eſt id a νάσσω, quod eſt *premo*, *denſo*, *farcio*: unde idem interpretatur ὀμαλίζειν, θλίβειν. uti νάξαι, σάξαι, βύσαι. Inde igitur ἀναλόγως fit νακτὸς, a quo *natta*, quomodo in veteri Veneta editum apud Appuleium ix. Metam. Fortaſſe tamen etiam dixere *natta*, ob faciliorem pronunciationem. Nec enim facile fides derogandа vett. nummis, & membranis.

Navci ex quorundam ſententia conflatum ex νοὶ καὶ ὄχι, teſte Feſto, ut proprie hominem levem ſignet. Alii aliud ſignificare volunt, ut ibidem docet his verbis Feſtus: *Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis: Cincius, quod in olea nucis, quid intus ſit: Ælius Stilo, omnium rerum putamen: Gloſſematorum autem ſcriptores, faba grani, quod hæreat in fabulo: Quidam, nucis juglandis, quam Verrius juglandam vocat, medium velut diſſepimentum*. Chariſius Soſip. lib. ii. cap. de Adverbio: *Nauci, pro nihili, te duco. Eſt autem faba granum cum ſe aperit*. Priſcianus, lib. vi. *Nauci, putamen nucis ſignificat, & pro nihilo accipitur*.

Navclervs legas apud Plautum. Eſt & Cæcilii comœdia apud Nonium in *ſuppilare*, & alibi. Iſidorus, lib. xix. Originum cap. i. *Nauclerus dominus navis eſt appellatus, ita quod navis in ſorte ejus ſit; κλῆρος enim Græce ſors dicitur*. Alius enim *naucleras* a *gubernatore*. *Gubernator* enim eſt, *qui ad clavum ſedet*: at *nauclerus* eſt *navis dominus*. Plutarchus in Pol. præcept. ναύτας μὲν ἐκλέγεται κυβερνήτης, καὶ κυβερνήτην ναύκληρος. Athenæus, lib. v. Τῶν δὲ κατὰ ναῦν ἀδικημάτων διαφέρειν καθιστάναι, ναύκληρον, κυβερνήτην, καὶ πρώρεως. At aliud *navarchus*, quomodo vocatur *navium ſeu claſſis præfectus*. Heſychius: Ναύαρχος, ὁ τῶν νηῶν ἄρχων. Uſus & *navarchi* voce Cicero. Pleraque enim a ναῦς venientia etiam Latini uſurpant. Quale eſt *naumachia*, ναυμαχία, a ναῦς & μάχομαι, *pugna*. *Naupegus*, ναυπηγὸς, a ναῦς, & πήγνυμι, *compingo*. *Naumachiæ* vocabulo uſi Velleius,

ius, Plinius, Suetonius, &c. *Naupegi* autem Chalcidius, & Firmicus.

NAVIA, a *navis*, vel Græco νήιον. Festus: *Navia* (ita & MSSti) *est una ligno exsculpto, ut navis, quo utuntur alveo in vindemia*. Græcis dicitur σκάφη, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam initio fuit μονόξυλος, utpote facta ex arbore escavata. Tangit hanc rem Maro, 1. Georg.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Quid *navia* sit, non satis percepisse videtur Rob. Titius, lib. x. Locor. contr. cap. xv. At *Navia ficus* in comitio vocata ab *Attio Nævio* augure, ut docet Festus.

NAVIS ab obliquo ναὸς, inserto digamma, more Æolum. Ναὸς vero prius fuit νηὸς, quo semper utitur Homerus: nam alterum illud non invenies apud eum, præterquam in compositione. Est vero νηὸς, Eustathio teste, a νέω, νήχω, quod notat κολυμβῶ. Alterum quoque idem etymon ponit, ut sit a νέω, significante σωρεύω, quia eam σωρὸς ἐγκειμένος βαρύνῃ. Sed verius est prius etymon. A ναῦς est ναύτης, pro quo poëtæ, tragici imprimis, etiam ναυβάτης dicunt. Latine quoque pro *nauta* per similem epenthesin dicitur, *navita*. Putare aliquis possit a *nave* esse *navita*, proque eo per syncopen esse *nauta*: præsertim quando apud Festum hæc legere est: *Navitas secundum incorruptam consuetudinem dictos, quos nunc nos nautas dicimus, testis est Cato in ea quam scripsit, cum in Hispaniam proficisceretur, cum ait: Navitæ, quod secum portaverant vinum atque oleum, usus tantum eo sum*. Sed terminatio satis indicat, similem esse vocibus, *propheta*, *planeta*, *Scytha*, *geometra*, *bibliopola* & similibus quæ apud Græcos in recto communiter in ης, poëtice autem in A definunt. Apud poëtas enim (quos Latini hac in parte sequuntur) nomina hujusmodi in A exeunt, tam in recto, quam in vocativo. A *navis* est *navus*, ut ex Festo & Cornelio Frontone diximus in *Gnavus*. Sunt quibus *navis* contra videtur esse a *navus*. Isidorus, lib. xix. cap. 1. *Navim quidam perhibent dictam, eo quod gnavum rectorem quærat, id est, peritum, sapientem, strenuum, qui continere & gubernare navis propter maritima pericula & casus*. Sed *navis* esse a Græco ναῦς, manifestum est, eoque a *nave* potius erit *navus* & *navare*. A *nave* est *navigo*, quod prius notabat *navem ago*: unde & conflatum. Sed accipitur generatim pro *nave iter facere*.

†NAVIS imperite a quibusdam apud Isidorum a *Navus* derivabatur ex eo, quia peritum rectorem requirit. Imo ab אני *Oni*, cujus plurale *Onioth*, quae *navem* significant, tam Latinorum *Navis*, quam ναῦς Graecorum, in commune ἐτυμολογίζονται. MAZOCHIVS.

NAVLVM, ναῦλον, *pretium quod vectori pro navigatione solvitur*. Juven. sat. VIII.

. . . . *Furor est post omnia perdere naulum.*

Ναῦλον vero a ναῦς, *navis*: vel potius a ναύω, *navigo*.

NAVSEA ab Jonico ναυσίη, pro ναυσία. Sic ναυσιάω, *nauseare*. Proprie igitur *nauseare* dicitur, cujus stomachus ex sentina, graveolentia, & crebra corporis agitatione, studet sibi molesta per os excernere. Quare condecenter admodum dixit Horatius lib. 1. sat.

. . . . *conducto navigio æque,*
Nauseat, ut locuples, quem ducit priva triremis.

Nam etsi *nauseandi* voce non utatur proprie, sed metaphorice, de perverso nempe obviarum commoditatum fastidio ac contemtu: tamen apte admodum, & pene proprie usurpat, quia de navigatione sermo est. Hinc *nauseola*, apud Ciceronem, & *nauseosus*, apud Plinium.

NAVSTIBVLVM reperias apud Festum: atque ita constanter MSSti. Sic, ut ait, *vocabant antiqui vas alvei simile; videlicet a navis similitudine*. Ubi pro *navis* legere malim *naviæ*. Fortasse tamen nec notatio, nec etymologia vera est. Nam vocis formam consideranti, videtur potius significari *portum* sive *navium stationem*, quod si est, *naustibulum* dicetur, quasi *navium stabulum*, ut Græce ναύσταθμος, quasi ναῶν σταθμός. Simili syncope a *navis* & *ago* est *naviga*; a *navifragus*, *naufragus*. Maro, III. Æn.

. . . . *Et navifragum Scylacæum.*

Par quoque ratio in *nauscit*, quod sic dicitur quasi *navescis*, vel *naviscit*. Festus: *Nauscit* (sic MSSti) *cum granum fabæ se nascendi gratia aperit, quod fit non dissimile navis forma*.

NAVTEA, quæ Græcis ναυτία. Plautus, Curcul. I. II.

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est.

Usurpat & Asinaria, ac Casina. Imo Artemone etiam usum docebit Festus. Sed apud eum vulgo male legitur *Paulus* pro *Plautus*, quod & Ant. Augustinus vidit. Artemonem scripsisse Plautum, docebit præter Helenium Acronem, Festus in *superstites*. Quid *nautea* sit, non convenit inter antiquos Grammaticos. Festus: *Nauteam, ait Opilius Aurelius, herbæ genus esse granis nigris, qua coriarii utuntur, cujus videri nausea dictum nomen, quia nauseam facit, permutatione T & S literarum*. Herbam hanc esse *bryoniam nigram*, seu *vitem nigram*, censet in Nomenclatore suo Hadrianus Junius. Paullo post addit Festus: *Labeo in commentario juris Pontificii, ait, nauteam rubidum quiddam esse, quo pontificum vestimenta quædam colorant*. Nonius vero sic scribit: *Nautea est aqua de coriis, vel, quod est verius, aqua de sentina, dicta a nautis*. Mihi simplicissime videtur *nautea* deduci a ναυτία, seu Opilii, seu Nonii interpretationem sequi lubet.

†NAVVM (a quo GNAVVS) nugantur qui a NAVI aut aliunde arcessant. Nisi quod non quidem a *Navi* Latino, sed potius a נביא *navi* Hebraico perplaceret *Navum* Latiarem arcessere. Nam etsi נביא (*navi*) *prophetam* plerumque designat; tamen Ps.74.9. cum ידע *jodea* i. e. *cognoscente* jungitur, ita ut ibidem τὸ *Navi* (quod tamquam synonymum adhibetur) videatur non quidem vatem, sed *perspicacem* atque *sagacem* significare. MAZOCHIVS.

NE

NE interrogativum, ut in *tune* pro *an tu*, est ab ἦν, vel ἄν, hoc est, *si*. Sane & Græcis tum *si* notat, tum *an*. Estque ἦν a Syriaco אן, id est, *si*. Sed *ne* pro *non* est a νὴ vel νε. Itaque interdum corripitur: ut in *nefarius*, *nefastus*, interdum producitur: ut illo Catulli:

Funera Cecropiæ ne funera portarentur.

Sic Græcis νὴ in νήπους, *pedibus carens*: νη vero in νήριθμος, hoc est, ἀνάριθμος, *innumerus*; νηλιτὴς, *peccati expers*, a νὴ & ἀλίτομαι, *pecco*, atque ita in aliis. Νὴ vero & νε, κατὰ μετάθεσιν ab Hæbræo אין, hoc est, *non*. A *ne* & *que* est *neque*, ut a *ne* & *ve*, *neve*. Sed κατ' ἀποκοπὴν pro illo *nec*, pro hoc etiam *neu* dicitur. Pro *ne* vero & *ni* dixere: ut docet Donatus, Eun. act. III. sc. III. Remansit in compositis *nimirum*, & *nisi*, quæ valent *ne mirum*, & *si non*. Priscianus, initio lib. xv. *Ni quoque pro ne accipitur, ut Virgilii versus ostendit: Ni teneant cursus. Quod etiam Donatus in commentario Æneidos affirmat, dicens, Ni pro ne: sic veteres.*

NEBRIS, νεβρὶς, *pellis hinnuli*. Hesych. Νεβρὶς, ἐλάφου δορά. Est a νεβρὸς, *hinnulus*. Idem Hesych. Νεβροὶ, ἐλάφων γεννήματα. Imo idem Hesych. ἐνελίους, νεβρὸς ἐνιαυσιός. In Onomastico legas, *Nefrendes*, νεβροί. Sed *nefrendes* sunt *porcelli*, ut alibi dicimus. At νεβροὶ, *cervi*. Glossæ Isidori: *Nebris Diana, corium Dianæ, quæ cum cervo pingitur*. Usus ea voce Statius Papinius in primo & secundo Achilleidos: Item in secundo Thebaidos, cum ait:

. . . . *Non orgia Cadmi*
Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes
Nebridas . . . .

Ubi sic Placidus Lactatius: *Nebridas, pelles damarum, quæ Græce νεβρίδες appellantur: ac per hoc Baccharum indumenta significat, quibus sacrificiorum tempore uti consueverunt*. Ut Virgilius:

Pellibus

Pellibus in morem cincti.

His verbis duo indicat, eos, *qui Orgia celebrarent, fuisse cinctos nebride, & nebrida* fuisse *pellem damæ*. Prius illud verissimum est. Unde Avienus in in Orbis descriptione:

Orgia ludentes, & nebride pectora cincti
Deduxere choros.

Cumque *nebride* in Orgiis induerentur dicti νεβρίζειν, & res ipsa νεβρισμός. Quod & initiis Cereris fiebat, quia Athenis communia erant initia Cereris & Bacchi. Vide Harpocrationem in Νεβρίζων, & Plutarchum de fluminibus, ubi de Hebro agit. Quod vero Luctatius *nebridas* exponit *pelles damarum*, id minus mirandum: quia & in Glossis legas, Νεβρὶς, *dama*, *hinnuleus*. Sed similes quidem *damæ* & *hinnulei*: at differunt tamen, quia *damis* seu *dammis*, cornua in adversum: qua de re Plinium vide. *Damæ* Græcis δορκάδες. Putat Arnobius, lib. v. & *Athenis* fuisse *Nebridarum familiam*, cui ex eo nomen esset, quia νεβρίδα sive *hinnulei pellem indueret*. Sic enim scribit: *Oras ut venit ad Atticos, triticeas attulit fruges? Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnulæ?* Sed in *Coo insula* fuit *familia Nebridarum*, ex qua natus Hippocrates. Ei nomen a *Nebro*, conditore familiæ. In Attica vero ejus nominis familia non fuit. Imposuit Arnobio, vel scriptori, quem secutus, quod Athenis simul colerentur Ceres & Bacchus ac in initiis Cereris: ut paullo ante diximus. Quorundam etiam opinio est Bæticæ civitatem esse dictam *Nebrissam*, quia ibi, ut e Silio constat, Bacchæ Orgia sua celebrarent *nebride* indutæ.

N E B V L A, quasi *nubula*, si credimus Isidoro, cujus hæc verba, lib. XIII. cap. X. *Nebula inde dicta, unde & nubila, ab obnubendo, hoc est, operiendo terram, sive quod nubes volans faciat. Exhalant enim valles humidæ nebulas, & fiunt nubes.* Hæc ille. Sed clarum est *nebula* venire a νεφέλη. Nec obstat, quod νεφέλη propria *nubes*. Nam interdum etiam pro *nebula* sumitur. Sane quemadmodum Maro promiscue dicit *nube* vel *nebula operiri*, (ut

. . . . *Nube cava spectantur amicti.*

Item:

. . . . *Obscuro gradientes aëre sepsit,*
Et multum nebulæ circum dea fudit amictu;)

similiter Homerus Odyss. θ ait:

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι.

Pro quo paullo ante dixerat, νέφει καλύπτεσθαι. Est vero νεφέλη ab Hebræo אפל, *nebula*, *colligo*: non autem a νε στερητικῷ & φάος, id est, *lumen*, quia sit φωτὸς ἀπόφασις, *lucis privatio*. A *nebula*, dictum *nebularium*, quomodo Scaliger in Copam Columellæ vocari ait locum, in quo vina instituebantur ebibere fumum, ut vitium exuerent; indeque Martialem pessima Massiliæ vina fortassis dixisse *fumos Massilianos*: nisi ad id respexisse malis, quod & Græcis *improbum vinum* καπνίας οἶνος appellatur.

N E B V L O a *ne* & *obulo*, quasi *nec obulo dignus*: vel potius a *nebula* est *nebulo*, ut a *tenebris*, *tenebrio*. Nonius: *Nebulones & tenebriones dicti sunt, qui mendaciis & astutiis suis nebulam quandam & tenebras objiciunt: aut quibus ad fugam fugitivis & furta hæc erant accommodata, & utilia.* Ita quoque est in Aldina: nec aliter legit Junianus Majus, nisi quod pro *fugitivis* perperam habet *furtivis*. Ego locum sic emendo: *aut quia furibus ac fugitivis ad fugam & furta hæc* (nebula puta & tenebræ) *erant accommodata & utilia*. Donatus Eun. IV. VII. *Nebulo vel inanis, vel vanus, aut mollis, ut est nebula, dicitur*. Vetus Horatii interpres ad sat. I. lib. I. *Nebulones, vani & leves, ut nebulæ*. Festus: *Nebulo dictus est, ut ait Ælius Stilo, qui non pluris est, quam nebula: aut qui non facile perspici possit, qualis sit, nequam, nugator.* Ubi notandum quod *nebulones* dici ait qui, quales sint, difficulter perspicere est: uti quos, si videas, quantivis pretii putes, cum longe ab iis absint qui videntur: haut secus nempe ac *nebula* aliquid videtur, sed apprehendere volentem frustratur. Itaque *nebula*, qui ante prælium magnifica jacit verba, sed in prælio est lepus galeatus: sive Atticus miles, de cujusmodi militibus notum illud vetus, θρασεῖς πρὸ ἔργου ἐν πολλῷ κακοί. *Nebulo* quoque qui viripotenti & viroiæ feminæ vir videtur, cum in Venerio concilio pene sit minus quam puer, aut spado. Hinc meretrix acute apud Comicum Eunucho IV. VII.

Sane quod tibi nunc VIR videatur esse, hic NEBVLO magnus est . . . .

Scio de Martia magis, quam Veneria palæstra apud Comicum agi: sed par utriusque pugnæ ratio est: nec dubium quin hoc dictum a Veneriis nepotulis primo fuerit profectum, id vero alioversum transtulerit faceta meretrix. Velle enim *nebulonem* hic interpretari *hominem improbum*, id plane sit insubidum & infacetum. Quippe studet Thaïs metum eximere formidoloso seni, unde continuo subjicit, *Ne metuas*. Ad hoc nihil faciebat, si Thrasonem diceret improbum, cum ab improbis nobis maxime metuamus, imprimis qui robore videntur pollere atque audacia. Porro tot caussis cur a *nebula nebulo* esse posuit, illam etiam addas licet, quod *nebulones loquantur ac agant nebulas*, hoc est, *nugas*, *res nebula sibilo digniores*: quomodo loquitur Persius:

Grande locuturi nebulas Helicone legunto.

Et pro *vilissima re* eodem usus Plautus, Pœn. act. I. sc. II.

Cujus ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.

Prout ibi legit Turnebus.

N E C E S S E, κατ᾽ ἀφαίρεσιν τοῦ α venit ab ἀνάγκη. Ita Nunnesius. Sin Latinam originem dare lubet, fuerit sane a *ne* & *cesso*: ut proprie *necesse* sit, *quod differri non potest*: vel a *nec* & *esse*; ut proprie *necesse* sit, sine quo *nec esse*, vel saltem *bene esse* non possumus: quamquam & ita dicatur, *quod evitari non potest*, uti quæ fatalia. Præivit ad posteriora isthæc Festus his verbis: *Necessarium ait esse Opilius Aurelius, in quo non sit cessandum: aut sine quo vivi non possit, aut sine quo non bene vivatur, aut quod non possit prohiberi, quin fiat.* Secundam sententiam, ut sit a *nec* & *esse*, probat Scaliger de caussis L. L. cap. CLXVI. Sed pugnant illa, *nec esse* & *necessarium esse*. Quare malim dicere esse a Græcis. Vel sequar sententiam Opilii, ut a *ne* & *cesso*, sit *necesse*, quomodo a *ne* & *fari nefarius*. Hinc *necessarii*, de quo idem Festus: *Necessarii sunt, ut Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter ceteros.* Nonius *adfines* interpretatur, sed non *solos adfines*, verum etiam *cognatos* signari, ostendit hic locus Valerii Maximi, lib. II. cap. I. *Convivium sollemne majores instituerunt, idque charistia appellaverunt, cui præter, cognatos & adfines nemo interponebatur: ut siqua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur.* Hinc *necessitudo*, vinculum illud inter cognatos & affines.

†N E C O est ex נכא *neka* (verbo in Syriaca versione Bibliorum usitatissimo cum *jugulandi* & *immolandi* significatu. Nisi forte malis arcessere ab Hebr. נגע *nagah*, quod est *percutere*. M A R O C H I V S.

N E C T O, a νέω, ut *plecto*, a πλέκω. Νέω quippe tum νήθειν sive *nere* notat; tum etiam σωρεύειν sive *congerere*: ut Hesychius docet. Nempe quia nentes tum fila ducunt, tum ducta in fuso conjungunt. Quare *nectere* proprie sit *nodo conjungere*: sed generatim sumitur pro *vinculo aliquo jungere*, ac *colligere*.

N E F A R I V S, a *ne* & *fari*: uti *nefandus* ex *ne* & *fandus*. De posteriori assentit Asconius Pedianus: de priori non item: Verba ejus sunt in III. contra Verrem: *Nefandum, est non fandum: nefarium, quod sacra polluit sorte pio solita celebrari; ergo nefarii, sacrilegi.* Possis & deducere a *nefas*, unde *nefasius*, & *S* in *R* abeunte *nefarius*, quomodo *ara*, *arena*, *Valerii*, *Papirii* dicimus, quæ prius *asa*, *asena*, *Valesii*, *Papisii*. Ceterum pro *nefarius*, vel *nefandus*, etiam *nefans* dixere. Ita Lucillium, Varronemque locutos esse, docebit Nonius in *Nefantia*.

sia . Simileque est apud Accium *infans facinus* pro *infandum* . Citat Nonius in *Infans* .

NEFRUNDINES tum *renes* , tum *testiculi* dicuntur. Festus : *Pro nefrendibus , ut antiqui dicebant , renes nunc dicit usus recens . Sunt qui nefrendes dici putant testiculos , quos Lanuvini appellant nebrundines , Græci νεφροὺς , Prænestini nefrones* . Sed proprie *nefrundo* renem notat , estque a Græco νεφρὸς , quod idem notat . Quia autem & *testiculi* rotundi , atque ut in renes urina , ita in testiculos defluit τὸ σπέρμα , quæ & ipsa dicitur *genitalis urina* , *nefrundinis* vox translata est ad *testiculos* .

NEGO quasi *neago* . [ναιῶ .] Nec obstat , quod in *dego* , quod quasi *deago* dicitur , prior producatur . Nam in *dego E* & *A* commutantur in *E* longum , quomodo Jones pro ἔαρ dicunt ἦρ , & Dores pro νέαρ νῆρ · at in *nego* non contractio est , sed syncope literæ *A* , qua fortassis ratione & *vagor* priorem corripit , extrito *E* . Nam prius fuit *veagor* , hoc est , *valde agor* , sive *huc illuc feror* . *Ve* in compositione interdum augere , docebit Agellius , lib. v. cap. XII. Nec magis etymo allato obstat , quod verbo *nego* non tam *agere* , quam *dicere* , vel *fateri* opponatur . Nam & *dicere* est *agere* . Ut apud Terent. Adel. I. I.

Sed estne ipsus , de quo agebam ? . . . .

Atque ita dicimus quoque *gratias agere* .

† NEGO factum fuit ab Heb. נאר *nier* , gutturali non praeter morem in G mutata . Istud autem Hebraicum verbum Ps. LXXXVIII. (Hebr. 89.) 40. est *irritum facere* h. e. facta negare . Ac nequis id de longinquo petitum , clamet ; sciat ex Latino NEGARE Gallos suum *Nier* detorsisse , ac ita ex Latino in Hebraeum נאר *nier* rediisse . Quid si vero ab Hebr. נוע (*Ain* fortius pronuntiato uti G , veluti *Nueg* aut *Nug*) fluxerit *Nego* ? Nam *Nug* istud Hebraeum saepe de capitis motione usurpatur : vide Ps. XXII. Atqui in negando nullus gestus est oscillatione capitis familiarior . MANOCHIUS .

NEMPE , a *nam* & *pe* , ut *quippe* ex qui & *pe* . *Pe* autem a Græco πὲ , vel πεὶ .

NEMUS a Græco νέμος , quod Hesychius interpretatur σύνδενδρον τόπον καὶ νομὰς ἔχοντα , *locum arboribus densum & pascuum* . Homerus Il. β. ἐν νέμεϊ σκιερῷ , *in nemore umbroso* . A *nemus* est *nemorensis* . Ut *nemorense mel* apud Columellam , *nemorensis rex* apud Tranquillum , hoc est , rex sacrorum in nemore Dianæ , quod erat in sinistra via , qua Ariciam itur. Ab eodem *Nemestinus deus* . Arnobius , lib. IV. *Deus nemorum Nemestinus est* . Νέμος vero est a νέμω , *pasce* : unde & Νομάδες , qui Latinis *Numidæ* , O in *V* mutato . Festus : *Numidas dicimus , quos Græci Nομάδας , sive quod id genus hominum pecoribus negotiatur ; sive quod herbis , ut pecora , aluntur* . Sed potius sic dicti , quia *sæpe loca alia atque alia petentes permutant pabulum* , quod Græce νομή . Eam caussam adfert Sallustius in Jugurth. & Plinius , lib. V. cap. III. Ab eodem *Apollo* dictus *Nomius* , juxta Physicos quidem , *quia sol , quæcumque terris nascuntur , pascit* . Sed , juxta poëtas , *quia pavit pecus regis Admeti ad Amphrysum amnem* , unde Maroni *pastor ab Amphryso* dicitur . Alias νέμω est *distribuo* : unde νόμος , *lex* , quia *suum cuique tribuit* . Item νέμεσις *distributio* , a quo Dea Νέμεσις , Justitiæ , ut quidam volunt , filia , quæ præmiis bonos ornat , & iniquis pœnas rependit . Adfert hanc nominis caussam auctor libelli de mundo , Aristoteli tributi . Ubi & ait aliter dici Ἀδράστειαν , quia eam nemo ἀποδιδράσκει , hoc est , *effugit* . Sed Strabo inde caussam arcessit , quod *Adrastus rex ei primus fanum statuerit* . Quod Antimachi versibus probat . De ea vide Gyraldum , dialogismo XIX.

NENIA proprie notare *carmen funebre* , significat Quintilianus , lib. VIII. cap. III. quod est de perspicuitate . Sed plenius Festus : *Nenia est carmen , quod in funere , laudandi gratia cantatur ad tibiam* . Et Nonius : *Nenia ineptum & inconditum carmen , quod adducta pretio mulier quæ præfica diceretur , iis , quibus propinqui non essent , mortuis exhiberet* . *Varro de vita pop. Rom. lib. IV. Ibi a muliere , quæ optima voce esset , Pergama laudari , deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides* . Idem Varro usus ὄνος λύρας apud Nonium in præsepia : sed in vulgatis codd. legitur corruptissime . Torsit se in eo Hadr. Junius : torsit & se Guilielmus Canterus in Variis suis , lib. V. cap. XXII. Sed felicissime ad oram hujusce libri , qui nunc penes me , locum eum manu sua restituit Scaliger . Emendatio ejus istiusmodi est :

Si quis melodis neniis ὄνος λύρας
Præsepibus se retineat forensibus .

In vulgatis pro priori versu legas , *Siquis melodinis tonos lyras* . Quod ad vocabuli originem , varias admodum de ea sententias congessit Verrius sive Festus , quas apud eum legere potes . Veram non expressit . Est enim a Græco νηνίατος , quod idem significat , unde νηνιάζεσθαι , quod Hesychius exponit θρηνεῖν . Imo ut *Nenia* Latinis quoque genus legis puerilis , ut apud Horatium :

Roscia dic sodes melior lex , an puerorum
Nenia , quæ regnum recte facientibus offert .

Itidem & Νηνίατος a Græcis accipitur , quandoquidem apud Hesychium exponitur παιδαριώδης νόμος . Νηνίατος vero hausere Græci a Phrygibus . Pollux : τὸ δὲ νηνίατον ἐστι μὲν Φρύγιον , Ἱππῶναξ δὲ αὐτοῦ μνημονεύει . *Præficas* sane , quæ *nenia* canebant ad tibias , ex Phrygia in Italiam manasse , ex Papinio docet Scaliger in Conjectaneis . Nec tamen *nenia* sit Phrygium inventum , seu vocem seu rem spectes , ut non aliunde hauserint . Nam Hebræi ac Syri miri fuere θρηνωδοὶ , quod vel ex Prophetis liquet. Ab illis igitur & *nenia* & *præfica* . Præsertim quando & vox ipsa respondet . Nam quis dubitet , quin *nenia* sit ab Hebræo נהי , quod est *querimonia* , *lamentum* ? Plura hac de voce Scaliger , sexto Conjectaneorum ; item ad Festum in *Nenia* . Est & *Nenia* Deæ nomen . Festus : *Neniæ deæ sacellum extra portam Viminalem fuerat dedicatum* . Caussam nominis cognoscimus ex istis Augustini verbis , lib. VI. de Civ. Dei , cap. IX. *Ipse Varro commemorare & enumerare Deos cœpit a conceptione hominis , quorum numeros exorsus est a Jano : & deos ad ipsum hominem pertinentes , clausit ad Næniam deam , quæ in funeribus senum cantatur* .

NEO , a νέω . Nam νέω , νήθω , & κλώθω , idem significat . Estque νήθω a νέω , id est , *neo* , ut νήχω pro *nato* a νέω , h. e. κολυμβῶ . A νέω est νῆμα , *filum* . Gloss. νῆμα , *netum* . Hinc *nemo Sericum* legas Dig. XXXII. IV. XVI. VII. Alias νῆμα est ὕδωρ , ut exponit Hesychius . Sed tum est a νέω , vel νάω , *fluo* . Unde Νηρεὺς , *Nereus* , quasi ὁ νηρὸς , *humidus* . Ejusdem originis Ναΐαδες , *Najades* . Nempe quia Deæ sunt ναμάτων , ut Porphyrius quoque ἐτυμολογίζει comment. de antro Nympharum.

NEPA est qui dici putet a NE & PES , quia , ut ait , *pedibus minime valet* . Quod refutatione est indignum . Sed *nepa* ab Afris accepimus . Festus : *Nepa Afrorum lingua sidus , quod dicitur nostris cancer : vel , ut quidam volunt , scorpius . Plautus in Casina* :

Recessim dabo me ad parietem ; imitabo nepam .

Dubitat Festus , *nepa* num *cancer* sit , an *scorpius* . Nempe quia utroque modo veteres usi : pro *cancro* Plautus , pro *scorpio* Tullius , in Arateis : & similiter interpretantur Glossæ . *Nepa* , σκορπίος . Et Gloss. Cyrilli : Σκορπίος , *scorpius* , *nepa* .

NEPENTHUS , νηπενθὴς , a νὴ , & πένθος , ut idem sit quod ἄλυπον , hoc est *tristitiam animo eximens* . Homerus Od. δ inducit Helenam , cum maritum suum , & Telemachum hospitem , exhilarare vellet , *pharmacum vino miscentem , quod vim haberet omnem detergendi luctum* , unde νηπενθὴς vocat . Versus Homeri inter alios sunt hi :

Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον , ἔνθεν ἔπινον ,
Νηπενθές τ᾽ , ἄχολόν τε , κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων .
Mox in vinum injecit pharmacum , unde bibebant ,
Dolorem & iram detergens , malorumque omnium
inducens oblivionem .

Joan-

Joannes Fungerus, in Etymologico suo; posteriorem versum sic transfert:

Expers nepenthes luctus, mala cuncta refrenans,
Usque ades ut possis superesse memoria nulla.

Verum præterquam quod posterior versus in metrum pueriliter peccat, nec probare satis possum, quod νηπενθὲς putat ab Homero substantive accipi, cum id τοῦ φαρμάκου ἐπίθετον non minus sit, quam ἄχολον, & ἐπίληθον. Sed culpam hanc ex parte deterit, quod Galenus, Plinius, Macrobrius, pluresque alii existimarint, sive *helenium aut buglossum*, sive *jucundam narrationem*, alludve privo ac proprio nomine *Nepenthes* Homero appellari: a quorum opinione merito recedit Cælius Calcagninus lib. II. epist. ult.

Nepos, ut ait Festus, quasi *natus post*, hoc est, *post natus post filium*. Sed est a νέπως, hoc est, ἀπόγονος. Ita eodem Festo teste, usi ea voce sunt Theocritus, & Appollonius. [Νέϝ, νέπος, νεπός. P loco digammatis.] Dicitur autem νέπως, quia non sit πῶς, hoc est, *fundamentum generis*. Nam *pedem* veteres vocarunt *quodvis fundamentum*, ut quoque discimus e IV. Varronis de L. L. Hanc nepotis ἐτυμολογίαν Gualtero Chabotio acceptam refert Fungerus. Nos eam Scaligero debemus, ex cujus Conjectaneis illam exscripserat Chabotius. Cur autem *prodigis nepotum* nomen impositum sit, & *nepotatum* pro *luxurio* dicamus, geminam invenio caussam. Una est, quod pueri parentibur orbati, si in avorum sint potestate, fere nequam evadant & dissoluti: quia faciliores parentibus esse uvi solent, &, si severiores esse velint, a pueris, patris metu solutis, contemni solent. Altera ratio est ista: Qui parentum suorum sudorem in congerendis opibus viderunt isti, quia sciunt, quam difficulter opes parentur, frugi esse solent: contra autem nepotes quia nec ipsi sudarunt in parandis divitiis nec sciunt quanto labore eas avus acquisierit, *prodigi* esse consueverunt.

† Nepos *a Tuscis dicitur*, is, qui luxuriose vivit, auctore Festo. Aestuant grammatici, quo pacto ex Nepos (h. e. qui ex filio filiuve natus est) ea metaphora fluxerit, qua Nepos is dicatur, qui rem prodigit. Verum nihil acumine hic opus erat. Ea duo sunt, etsi ejusdem soni, at diversae prorsus originis. *Nepos* priore significatione est Latinum ex Graeco Νέπως. At posteriore significatu diversum est vocabulum, idque Tuscum ex Hebraeo נפץ *napas*, quod significat *dissipare*, factum. Mazochius.

Nequam proprie *homo inutilis*. Quod origo ostendit. Varro, lib. IX. de L. L. *Ut ex non, & volo, Nolo; sic ex ne, & quicquam, item media extrita syllaba, coactum est Nequam. Itaque ut eum, quem putamus esse non hili, dicimus Nihili; sic in quo putamus esse nequicquam, dicimus Nequam*. Alii deducunt non ex *ne*, & *quicquam*, sed ex *ne*, & *quam*. Festus: *Nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimum*. Charisius non *nequam*, sed *nequa*, dicendum putabat, ut *nequa lana*. Ita *nequa* sit, ut *nequis*, ἤτις, ubi τις sumetur, ut in illo, *Et nos aliquod nomenque decusque Gessimus*. Quomodo & Belgæ dicunt, *by is me wat*. Juxta hos igitur *nequa* seu *nequam*, sit οὐτιδανός. Priscianus, lib. IV. a *nequeo* deducit. Ita proprie impotentem significabit: ut Belgis *deeguiet*, qui nihil valet. Becmanus a *ne* & *æquus*. Ita proprie *iniquum* signet ac *injustum*. Quod verum non puto. Nam ut Flavius Caper ait extremo libro de Orthographia: *Nequam non malum significat, sed inutilem*. Et in Gloss. Philox. legas, *Nequam*, ἀχρεῖος. *Nequitia* ἀχρειότητες, κακίαι. Itaque *nequam* fere dicitur, qui est ἄσωτος, uti *nequitia*, ἀσωτία, quam Agellius *luxum* & *popinationem* interpretatur. Indeque est quod *nequitia* & *luxuria* sæpe conjungantur, ut affinia; ac contra opponantur *nequam* & *homo frugi*. Vide Agellium, lib. VI. cap. XI. & Guilielmum Fornerium lib. II. Selectionum, cap. V.

Neronianus lapis, ὁ Νερωνιανὸς λίθος smaragdi præstantissimi genus, cui nomen dedisse putandum, non *Neronem* imperatorem, vel etiam *Domitianum*,

. . . . *Quem dixit calvum sua Roma Neronem:*

sed, ut est apud Epiphanium, Νέρωνα τινα τεχνίτην, hoc est, *quendam gemmarum lapidumque politorem, cui Neroni nomen esset*. Ad hujus gemmæ nomen allusit poëta, qui Constantini M. temporibus lusit hoc disticho in Imperatorem, postquam uxorem & filium sustulisset:

Saturni aurea secla quis requirat?
Sunt hæc gemmea: sed Neroniana.

Nimirum lusit ambiguitate vocabuli, quia & *Neroniana* erat *gemma*, & *Neroniana* erant *secla*.

Nervus, a νεῦρον, trajectis literis, quod sæpe fieri, in *Cancer* & *Tener* diximus. *Nervus* etiam dicitur quod Græcis ξυλοπέδη, prout in vett. Gloss. explicatur. Ita Terentius dixit: *In nervum potius res ibit*. Atticis veteribus ξύλον (quod alioqui generatim *lignum* notat) dicebatur: unde in legibus Atheniensium ἐγκεκλεισμένους, qui ex lege nexi erant. A *nervus* est *enervare*, ἐκνευρίζειν. Utitur Appuleius, VIII. Met. Item *subnervare*. Gloss vett. νευροκοπῶ, *subnervo*. Appuleio in Apologia restituit hanc vocem Casaubonus. Cæterum ejusdem ac *nervus* originis est *Nero*, quod in vett. Glossis ἀνδρεῖος explicatur. Dicitur enim quasi νεύρων, hoc est *nervosus ac compactus viribus*. Atque ab eadem origine conjux Martis *Nerio*, *Nerienes*, vel *Neria* dicebatur. Qua de re multa Gellius, lib. XIII. cap. XXI. Inter alia hæc scribit: *Nerio sive Nerienes Sabinum verbum est, eoque significatur virtus & fortitudo: Itaque ex Claudiis, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini accepisse a Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt: unde nos quoque Latine nervos appellamus*. Quamquam & alterum *Nerienes* ἔτυμον est, quod ibidem his verbis assignat Gellius: *Ne id quidem prætermittendum puto, cujuscimodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, Nerio dictum, quasi Neirio, hoc est, sine ira, & cum placiditate, ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est*.

Nex contractum ex *necis*, hoc, uti & *neco*, est a νέκυς, quod idem ac νεκρὸς, id est, *mortuus*: unde & νεκυομαντεία, & νεκρομαντεία, dicimus. Ex posteriori ortum *nigromantia* pro *necromantia*: Germani & Belgæ, barbaro *nigromantiæ* vocabulo decepti, itidem vocant *swarts konsten*, quasi dicas, *nigras artes*. Νέκυς vero, & νεκρὸς, a Chaldæis veniunt, quibus נכס, *mactare*, *jugulare*, item, נכא, *cædere*, *scindere*. Ab *neco* & fuit *deneco*, unde *denicales feriæ*. Festus: *Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui caussa familia purgabatur, Græci enim νέκυν mortuum dicunt*. Est harum mentio apud Columellam, lib. II. cap. XXII. Illustrem quoque de iis Ciceronis locum corrigit Meursius, lib. de funere, cap. XXXVII. Non esse a *denus*, argumento est, quod *triduanæ* erant. Ab eodem *perneco*, unde *pernicies*. Cornelius Fronto: *Periculum contra quamvis rem timetur; pernicies contra necem*. Quia autem *denicales*, & *pernicies* per *I* dicimus, ideo & quidam *enico* per *I* malunt. Sed debili argumento nixi, cum non omnium par sit ratio. Nam a *nece* quoque est *internecivum bellum*: ubi *inter* vim eam habet quam in *interficere*, & *interimere*, ac similibus, de quibus alibi dictum. Est enim *internecivum bellum pestiferum*, *capitale*, *exitiosum*, cum nempe non de imperio ac dignitate dimicatur, sed de fortunis & capite; neque uter imperet, sed uter sit, decernitur. Usi Livius, Plinius, alii. Festus: *Internecivum testamentum est, propter quod dominus ejus necatus est*. Ab eodem *internecio*. Gloss. vett. *Internecio*, ἀναίρεσις, σφαγή. Priscianus, lib. IV. ait, *internecio* pro *internectio* eliso *T* dici εὐφωνίας caussa. *Internecies* quoque dixisse, cognoscimus ex Isidori Glossis, ubi exponitur, *mors*, *jactura*. Item, lib. V. cap. XXVI. ubi *internecies* judicium esse dicit in

cum

tum qui falsum testamentum fecerat, *& ob id hominem occiderat*. Sic lib. x. *Internecida est*, *qui falsum testamentum facit*, *& ob id hominem occidit*.

NICOLAI sunt *dactyli*: ut est in Glossis Isidori. Idem, lib. XVII. Orig. cap. VII. *dactylos* facit genus, eosque dividit in *palmulas* myrobalanis similes, *Thebaicos*, qui aliter dicantur *Nicolai*, & *nucales*, sive *caryotas*. Ac similiter Plinius, lib. XV. cap. XXVIII. *Carne palmæ placent*, *crusta Thebaicæ*, *succo uvæ & caryotæ*. Primus vero *dactylos* sic vocavit Cæsar, idque honori dedit *Nicolai Damasceni*, a quo crebro sibi e Syria mitterentur. Itaque improprie Isidorus ait *Nicolaos* esse eosdem *dactylos*, ac *Thebaicos*. Nam *Thebais* in Ægypto: *Nicolai* e Judæa mittebantur. Proprie igitur *Nicolai* caryotæ Judaicæ. Vetus Geographus, qui Constantii Imp. temporibus vixit, de Judæa & Syria sic scribit: *Hi & omnibus bonis abundant*. *Nicolaum itaque palmulam in Palæstines regione*, *loco*, *qui sic vocatur*, *Jericho*, *similiter & Damascena*, *& alteram palmulam minorem & pistacium*, *& omne genus pomorum habent*. Quidam *Nicolaos* non *dactylos* fuisse putant sed *placentas*: qua in sententia est Suidas in *Nicolaus Damascenus*: & ante eum Hesychius Illustris, ac Photius, tmemate CLXXXIX. Ac favet huic sententiæ illud Sereni Sammonici:

Grana peregrini piperis dissimile quinque
Nicolao molli, *quæ mane infarta cupesses*.

Sed ut non negamus, sic & *placentam* dixisse: ita certissimum est *dactylos* sic ab Augusto vocatos: quod & Athenæus tradit, lib. XIV. & Plutarchus, convivalium quæst. lib. VIII. cap. IV.

NICTARE non est ἀπὸ τῆς νευτὸς, quod in Glossis quibusdam invenias: neque a *nuo*, quæ Perotti opinio erat: [νύω, νευστάζειν.] neque a *nocere*, quod Turnebus, corrupto Plauti loco deceptus, credidit, lib. XXIV. cap. XXVII. sed est vel ab antiquo *niveo*, vel a *nitor*. Utrumque ἔτυμον satis verisimile est: etsi prius malim. Ab *niveo*, *nictare* fiet, conjugatione mutata, quomodo a *dicere* est *dictare*. Sane a *niveo* in usu remansit *conniveo*: quo quid μεταφορικῶς significetur, satis notum est. Proprie autem *connivere* dicuntur qui dormitant: unde Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Ac respicit eo Plautus, Mostel. Act. III. Sc. II. ubi servus ait, *coagmenta arcte dormire*, & sene admirante novum loquendi genus, ait:

Illud quidem ut connivent volui dicere.

Hinc Appuleius *inconnivos oculos*, & *inconnivas vigilias* dixit. Cum autem *connivere* proprie oculorum sit, *nictare* quoque oculorum erit. Nonius: *Inter Nutare*, *& Annuere*, *& Nictare*, *veteres hoc interesse voluerunt*, *quod Nutare capitis*, *Annuere vel Innuere narium vel labiorum*, *Nictare oculorum significantiam esse decreverunt*. *Plautus*:

Nec illa ulli homini nutet, *nictet*, *annuat*.

Hæc Nonius. Ad alterum vero ἔτυμον præit Festus his verbis: *Nictare*, *& oculorum & aliarum membrorum nisu sæpe aliquid conari*. Quo ex loco colligi posse videtur, veteres quoque a *nitor* dixisse *nixum* & *nictum*, indeque formasse *nictor*. Id clarius patebit ex loco, quem ex sexto Lucretii ibidem adducit Festus:

Cujus ubi e regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pinnarum nisus inanis:
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, *insistereque alis*,
Scilicet in terris delabi pondere cogit
Natura . . . .

Vides, ut Lucretius, si recte legit Festus, quemadmodum avibus prius nisum tribuit, sic mox eas dicat alis suis *nictari*, quod nihil aliud est quam πτερυγίζειν. Plura cum apud Festum vide, tum Scaligerum ad Festum, & Gifanium in indice Lucretiano, utrumque voce *Nictari*. *Adnictat*, ut Festus exponit, *sæpe & leviter oculo annuit*. Nævius in Tarentilla: *Alii adnutat*, *alii adnictat*, *alium amat*, *alium tenet*.

NIDOR proprie est *odor esculentorum*, interdum & *aliorum*, ut in illo Maronis, XII. Æn.

Occupat os flammis, *illi ingens barba reluxit*,
Nidoremque ambusta dedit.

Ἀναλόγως videtur esse a *nidere*, ut a *calere*, *calor*. Quod si est, fatendum abire ab origine sua; hoc est, ab oculorum sensu ad narium transferri. Nam *renidere* est *resplendere*: quomodo etiam sumitur in illo Horatii, lib. II. od. XVIII.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Nam errant qui hic *redolere* interpretantur: quos inter Calepinus fuit. Cui sententia hæc non placet, videat an magis arrideat opinio Acronis, qui & *nidor*, & *nidere* deducit a *nimis*. Sic enim scribit in sat. VII. lib. II. *Nidor a nimio odore tractum*, *seu risu*, *unde & renides*. Sed hoc longius arcessitum. Quare cui primum non placet, videat an non sit a κνίζω, quod idem ac *nidor*. *Z* in *D* converti solet, unde pro *Mezentius* veteres *Medentius* dicebant, teste Prisciano.

NIDUS a *nidore*, si Perottum audimus, quod fœdi odoris sint avium domicilia. Sed ut a κίκνος, *cicnus*: ita a νεττὸς, *nidus*. Νεττὸς vero dixere pro νεοττὸς, quod Atticum pro νέοττος, hoc est, *pullus*, sive *avicula recens edita*. Unde νεττιὰ pro νεοττιὰ, sive νεοττιὰ, *nidus*. Nec obstat, quod νεττὸς *pullum* potius quam *nidum* notat. Nam μετωνυμικῶς ponitur pro *nido*: ut contra *nidum* pro *pullo* dixit Maro:

. . . . *dulcem nidis immitibus escam*.

†NIDUS est ab Hebr. נד *nod*, *acervus*: nec enim nidus aliud est quam acervus palearum virgultorumque ferruminante luto. Aut vero est ipsum Hebr. ניד *nid*, quod significat *agitationem*, quia nidi in arborum ramis plerumque struuntur, & motantibus virgultis fluctuant. MAZOCHIUS.

NIGER *quasi nubiger*, *quia non serenus*, *sed fusco coopertus est*: *unde & nubilum diem tetrum dicimus*. Ita Isidorus in x. [λίγυρος] Sed longe rectius Jul. Scaliger Exerc. CCCXXV. sect. x. & Nunnesius in Grammatistice, qui deducunt a νεκρὸς, id est, *mortuus*. Nam mortui atri. Unde Lucretius:

Omnia suffundens mortis nigrore.

†NIGER ridicule ἐτυμολογίζεται a νεκρὸς, *mortuus*; cum re vera sit a קדר *kadar*, *infuscari*, cui praefixo Heemantico *Nun*, ut sit *Nikdar*, ac (D in R Tyrrhenice commutato, ut in sexcentis aliis) sit denique *Nicrar* h. e. *Niger*. MAZOCHIUS.

NIHIL, *per apocopen extremæ syllabæ*. *factum est ab eo*, *quod est nihilum*, ut Priscianus ait in v. *Nihilum* vero, juxta eundem Priscianum, imo & Varronem VIII. de L. L. & Isidorum, lib. x. conflatum est a *ne*, & *hilum*. Unde Ennius apud Varronem de terra, in quam corpora resolvuntur, ait:

Quæ dedit, *ipsa capit*, *neque dispendi facit hilum*.

Et Lucilius in XIV. apud Priscianum:

. . . . *Hilo non rectius vivas*.

Item Lucretius, lib. III.

Nec prorsus vitam ducendo demimus hilum.

Quid *hilum* sit, docet Festus: *Hilum*, inquit, *putant esse*, *quod grano fabæ adhæret*, *ex quo nihil*, *& nihilum*. Sed juxta Isidorum, lib. x. *Hilum Varro ait significare medullam ejus ferulæ*, *quam Græci asphodelon*, *vocant*. At aliter ex Varrone Charisius, lib. I. ubi ait: *Hilum Varro*, *libris rerum Humanarum*, *intestinum dicit tenuissimum*, *quod alii hillum appellaverunt*: *unde intelligimus*, *nihil sine aspiratione vitioso dici*. Imo Priscianum si audimus in VI. *hilum* idem veteribus significabat, quod *ullum*. Et fortasse quidem propterea *nil*, absque spiritu, scribebant illi, quos Charisius reprehendit.

NIMBI sunt repentinæ & præcipites pluviæ, ut testatur Appuleius de mundo. Item Servius in I. Æn. & Isidorus lib. XIII. cap. I. A *nube* deducit Isidorus. Sane fit e *nube resoluta*. Sed si hæc ratio satis est, potius sit e Græco νέφος, quam Latino *nubes*. Aliis placet esse a νίμμα, quod a νίπτω, *lavo*. Nam *terras lavat*. Sed hoc quoque longe petitum:

titum. Plane autem censeo esse a *nimpha*, hoc est, *limpha*, sive *aqua*, unde *limpidus*. Vel hoc verum est quod dixi, vel *nimbus*, & *nimpha*, seu νύμφη communem saltem ortum habet. Aliam etiam minus vulgarem ejus vocis notionem docet nos Isidorus lib. XIX. cap. XXXI. *Nimbus*, inquit, *est fasciola transversa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte feminarum*. Usus Arnobius, lib. II. *Laminas pertunderent aurium, imminuerent frontes nimbis, fuligine oculos inumbrarent*. Atque inde *nimbatam* meretricem dixit Plautus, Pœn. act. I. sc. II.

Nimium Nunnesio placet esse a λίαν, λ in *N* abeunte. Malim ex νη μεῖον, quasi dicas *non minus*. Νη enim privandi vim habet, ut in νήριθμος, νήκεστος, atque aliis. Interdum *nimis* ponitur pro *valde*. Ut apud Plautum Amphitr.

Legiones educunt suas nimis pulcris armis praditas.

Et Milite,

Nimia est miseria pulcrum esse hominem nimis.

Martialis quoque sic locutus, lib. V. Epigr. LXVI. ut observat Heraldus. Ae Belgæ itidem dicunt, *al te schoon*, *al te hoogh*, & similia, ut liquet ex libris ea lingua ante centum, & ultra, annos conscriptis.

Nisus, quo accipiter notatur, est ab Hebræo נץ. Usus Jobus cap. XXXIX. XXVI. Quem ad locum etiam Mercerus hoc ἔτυμον annotavit.

Nitelas & *nitedulas* appellari putant insecta, quæ Plinius, lib. XI. cap. XXVIII. *lampuridas* nominat a λάμπειν, *splendeo*, & οὐρὰ, *cauda*; nempe *ob lateram & clunium colorem, quo ignium modo lucent*: ut ibidem dicitur. Ita *nitela* a *niteo* fit, ut a *suadeo*, *suadela*: a *candeo*, *candela*. Nempe ob *nitelam*, hoc est, *nitorem suum*: quomodo *nitela* voce usus Solinus. Sed *nitela* & *nitedula*, nunquam pro *lampuride* invenias. Est vero *nitela*, *sciurus*, ut exponunt Glossæ veteres: vel potius est *muris genus*. Meminit ejus Cicero in Sextiana: *Id fatum civitatis fuit; ut illa ex vepreculis extracta nitedula rempubl. conaretur arrodere*. Et Servius in illud I. Georg. *Sæpe exiguus mus*, *nitedula*, inquit, *cujus Cicero meminit in Sextiana*. Sane ex Ciceronis verbis satis liquet, *nitedulam* esse *murem agrestem in vepribus agentem*. Et confirmat Plinius, cum lib. VIII. cap. LVII. quod de muribus, his verbis claudit: *Conditi & hi cubant: rursus æstate juvenescunt, simili & nitedulis quiete*. Ita editum in veteri Parmensi. Monet ibidem Dalecampius, *nitedulas* sic dici a *nitore pilorum & cutis*. Sed obstat, quod prima in *nitela* sit porrecta. Martialis, lib. V. epigr. XXXIX.

Quæ crine vincis Bœtici gregis vellus,
Rhenique nodos, auream que nitelam.

Ubi *rutilos puellæ crines* comparat *cum lana Bœtica, capillis Germanorum*, & *pilis nitelæ*. A quibus color *nitelinus* pro rufo & rutilo: indeque *nitelina salix* apud Plinium, lib. XVI. cap. XXXVIII. ubi de salicum generibus sic scribit: *Apud nos multi totidem generibus nomina imponunt: viminalem vocant, eandemque perpetuam: alteram nitelinam a colore, quæ sit tenuior: tertiam Gallicam, quæ tenuissima*. *Nitela* igitur non erit a *niteo*, sed a *nitor*, quia nitatur scandendo arbores. Ut a *medeor*, *medela*; sic a *nitor*, *nitela*: unde *nitedula*.

Niteo a νίπτω vel νίζω, id est, *lavo*. Nam *nitens lota*, unde & *lautum* pro *nitido* atque *elegante* accipitur. Et fortasse inde etiam *nideo*, unde *renideo*. Ut apud Horatium:

. . . . *Nec aureum*
Mea renidet in domo lacunar.

Gloss. Phil. *Renidet*, μειδιᾷ, ἀντιλάμπει. Ubi Glossographus plane Horatii locum respexit: eoque in tertia potius *renidet*, quam *renideo* interpretatur. Nec repugnem tamen, quo minus a μειδιῶ deducas, prout Glossographus hic exponit. Non raro enim *M* abit in *N*.

Nitor verbum Francisco de S Quercu placet esse a νίσσομαι vel νίσσομαι, quod idem ac νέομαι, hoc est, πορεύομαι. Itaque proprie *niti* sit *cum nisu procedere*. Sane & Nonius docet *niti* etiam accipi pro *ambulare*. Ut in illo Varronis, Peribœa: *Ardua per loca agrestia ac trepidante gradu nititur*. Quomodo & Varronem Maronemque locutos ostendit. Becmanus deducit κατὰ μετάθεσιν a שען, *nisus est*, *incubuit*. S abit in *T*, ut sæpe. Martinio placet esse ab Hebræo נטה, *reclinare*, *incumbere*: unde מטה, *baculus*, *scipio*, nempe quia *eo quis innititur*, uti & Græcis dicitur σκῆπτρον a σκήπτω, *nitor*. Ita *niti* proprie fuerit *incumbere*. Quomodo Maro usurpat lib. VI.

Ille vides pura juvenis qui nititur hasta.

Postea generatim accipi cœperit, pro *incumbere alicui operi*, sive *conari aliquid cum labore*. Sed simplicissimum sit, si *nitor* κατὰ μετάθεσιν factum dicamus a τείνομαι, quod valet *omnes nervos intendo*, *conor*, *nitor*. Et video id etiam Nunnesio placuisse. A *nitendo* dicuntur *Dii Nixi*, quia *genibus nitantur*. Festus: *Nixi dii appellantur tria signa in Capitolio, ante cellam Minervæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixibus. Quæ signa sunt qui memoriæ prodiderint, Antiocho rege Syriæ superato, M. Acilium subtracta a populo Romano adportasse, atque ubi sunt, posuisse. Etiam qui capta Corintho, advecta huc, quæ ibi subjecta fuerint mensæ*. Ab eodem *Nixurio*, quod est, *niti volo*: Ita Nigidium usum docebit Nonius. Item *nixor*, ut apud Lucretium lib. IV.

. . . . *convellere tota*
Fundamenta, quibus nixatur vita salusque.

Nitrum, νίτρον, a *Nitria* provincia, ubi maxime nasci solet: ut scribit Hieronymus in illud Proverb. XXV. XX. *Acetum in nitro*, qui cantat carmina cordi pessimo. Similiter Isidorus, lib. XVI. cap. II. Est vero *Nitria* in Ægypto. Sed non tam *nitro* nomen dedit, quam ipsa inde nomen accepit. Est autem *nitri* vox a Græcis, quibus itidem dicitur νίτρον, & Attice λίτρον. Νίτρον autem est a Chaldæis. Nam *nitrum* Chald. נתרא, ut Hebr. נתר, *nether*.

Nix, juxta Priscianum in decimo est a *ningo*, *ninxi*; ut a *duco*, *duxi*, *dux*; a *rego*, *rexi*, *rex*. Angelus Caninius dicit esse a νιφὰς, quasi *nifis*, ut a σφὼ, *vos*, quasi *fos*, & a Syriaco *of*, *avis*; a Syrio *neu*, νίφος, a *vag*, *facies*; quemadmodum ab eodem Caninio scriptum est. Puto esse ab absoleto νὶψ, νιφὸς· unde νιφόεις, *nivosus*, & νιφοβλῆτες Ἄλπεις, *nive percussæ Alpes*, apud Philippum lin. I. Ἀνθολ. epigr. εἰς ἄμπελον. Vel quod Jul. Scaliger de causs. L. L. cap. XXV. ait, est *nix* κατὰ συγκοπὴν ex *nivis*: hoc vero ea *ninguis*; quo utitur Lucretius, lib. VI. vers. DCCXXXVI.

. . . . *Ubi in campos albas decedere ningues*.

Et vers. DCCCCLXIV.

Exstructas ningues radiis tabescere cogit.

Etiam Lucillium esse usum, docet Charisius in primo. Appuleium quoque primo Hermagoræ usurpasse, testis est Priscianus, in VI. Est vero *ninguis* a *ningo*, sive *ninguo*. Nam cum *V* *ninguo* in omnibus se codd. scriptum invenisse testatur Pierius, in III. Georg. Ut a *luce*, *lux*; ita a *ningue*, *ningues* ut item ab illo *lucidus*, ita ab hoc *ninguidus*. Quemadmodum vero ninguis & *nix*, ita *ninguo* & *niveo* dixerunt. Paccuvius Paullo apud Nonium: *Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, nivit*. *Ninguo* est a νίφω, quod idem notat. Gloss. Νίφει, *ninguit*. Unde νιφόεις, *nivosus*, *ninguidus*. *N* insertum, ut in *frango*, *pango*, & aliis. Etiam *ninguor* Latinum est. Nam ubi Aristoteles νιφετὸς ὀνομάζεται, ibi Appuleius de Mundo: *Ninguorem vocamus*. In vulgatis est *nigrorem* corrupte, ut liquet, pro quo recte MSSti *ningorem*.

NO

No sive *nare*, ex νέω, νῶ· ut *flo*, a πνέω, πνῶ· *do*, δέω, δῶ. At aliter Festus: *Nare*, inquit, *a nave ductum Cornificius ait, quod aqua feratur navis ut navis*. Sed omnino est a νέω, hoc est, κολυμβῶ. Mutat Latinam conjugationem. Græci enim νεῖν, Latini

tini dicunt *nare*. Sic illi νηχειν, Latini *enare*. Nisi *nare* malis a νάω, *fluo*. A νάω vel νάω est nomen *Nereo* & *Naiadibus*: ut dictum in *Neo*. Ab eodem est νῆσος *insula*; νῆττα, *anas*, ut Latinis *anas* a *nando*, juxta Varronem. *No* supinum habet *natum*, unde *nato*, ut a *dictum dicto*. Hoc malim quam ut *nato* sit a νήχω, χ in *t* abeunte, ut a μόσχος, *mustus*. A *nato* est *natino*; ut a *nego*, *negino*; a *trico*, *tricino*; a *lurcor*, *lurcinor*; a *pago*, *pagino*. *Natinare*, Isidorus in Glossis interpretatur *negotiari*. Proprietatem verbi *natino* optime expressit Jos. Scaliger ad Festum, cum exponit, *more natantium semper in negotiis fluctuare*. A *natum* quoque est *natrix*, quia *id serpentis genus in aquis natat*; unde Lucanus: *Et natrix violator aquæ*. Græci eapse de caussa *hydrum*, ὕδρον vocant ab ὕδωρ, *aqua*.

Nobilis a *notum*: ut a *motum*, *mobilis*; a *fictum*, *fictilis*; a *coctum*, *coctilis*. *Nobilis* igitur a *nominis claritate dictus*. Vide quæ de his dicimus Orat. Inst. lib. II. cap. XIV.

Noceo, a *neco*, ut proprie sit *necare* vel *quasi necare*. Vel juxta Nunnesium a κολάω, id est, *noceo*, κατὰ μετάθεσιν, & λ in *N* abeunte: ut sæpe fit: vel potius ab Syriaco נכא, *nocuit*, *damno affecit*. A *nocendo* sunt *noxa* & *noxia*, de quibus inferius. Item *innocuus*, ut ab *irrigo*, *irriguus*; a *fatu*, *fatuus*. Pro *innocuus* videntur & *innox* dixisse. Gloss. *Innox*, ἀβλαβής.

†Noceo quo pacto a נקה *nakah* (quod contrarium notat, quia est *mundum* & *innocentem* esse) olim deduxerim, his paucis accipito. Dicti verbi futurum in *Niphal* est אנקה *Ennakeh* i. e. *Innocens ero*. Hinc ergo sunt, *Innocens*, & *innoxius*: quae suâ Hebraea origine simplicia cum essent, tamen cum In στερητικῷ composita vulgo sunt habita. Quo ex errore (quem antiquissimum fuisse necesse est) & hoc fluxit, ut Nocens & Noceo pro simplicibus τοῦ *Innocens* haberentur, tametsi contrarium ejus notarent, quod radix Hebraea נקה *nakah* (quod est *innocentem esse*) significat. Atqui istud nimis exquisitum & studio excogitatum potius, quam verum dices. Quare satius erit ad locum illum communem recurrere, ut sicuti חטא *chata* (missis aliis) est alibi *peccare*, alibi contrarium, ita & נקה *naka* notiones contrarias habuerit, modo *innocentiae*, modo contrarii. Joëlis certe III. 26. cum ulciscendi significatu hoc verbum usurpatur. In Latio certe τὸ נקה *nakah*, induit *Nocendi* notionem: cur? nisi quia in Oriente vim eamdem non raro insitam habebat? Sermo Orientalis, itemque Latinus non raro significationes adversas per euphemismum gerit. Verum plausibiliora quae sunt, ea gaudeo mihi ad ultimum in calamum incidisse, uti lectoris animum expletum dimittam. In quadam inscriptione Campana in utroque latere marmoris ita scriptum reperi. Rogo. Mi. Viator. Noli. Mi. Nocere. Quo loco Noceo pro *percutio* ac *laedo* haud dubie accipitur (quod non raro fiebat ex juvenum continere manus nescientium petulanti luxuria): proinde Noceo in hoc marmore & alibi recte fiet a נכה *nacah* cum *caph*, quod est *percutere* ac *laedere*, non vero a נקה *nakah*, *innocentem esse*. Mazochius.

Noctua juxta Nunnesium est ea Græco νυκτιμένη. Melius Varro, in IV. de L. L. *quod noctu canit ac vigilat*. Similiterque *vespertilio* a *vespere* dicitur. Hoc *noctuæ* & *vespertilionis* etymon respicit Ovid. cum IV. Met. fab. XII. ait:

> . . . . *Lucemque perosæ*
> *Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen*.

Eodem modo Græce a νύξ dicitur νυκτερίς. Glossæ Philoxeni: *Noctua*, γλαῦξ, ὀρνίθιον, νυκτερίς. *Puellæ* etiam in *noctuam conversæ*, apud Ovid. II. Met. ab hac caussa nomen impositum *Nyctimene*, Νυκτιμένη, quasi *noctem manens*. Nam νύξ, *nox*; μένειν, *manere*. Unde vero *noctua* γλαῦξ appelletur, diximus in *Glaucus*. Aristophanis Scholiastes ait, *noctuas* quoque dici κικκαβαῦ· idque quia vocis ejus sonus sit κικκαβαῦ, κικκαβαῦ. Ac conjecturæ si nostræ fides, apud Festum legendum: *Cicaba*, *noctua*. Ubi vulgo, *Cicuba*, *avis noctua*. A *noctua* dicti *noctuini oculi*, ut Græcis a γλαῦξ γλαυκῶπις. Usurpat Plautus, Curcul. I. III. si Duziaceæ edit. atque aliis aliquot fides. Nam in aliis leg. *nocturnis*. Vide de *oculis nocturnis* Turneb. lib. XXVII. cap. XXVI.

Nodus, a ענד, *alligavit*, *nodo annexuit*. Ab eo est *enodis*, *sine nodo*. Item *Nodutus Deus* & *Noduterensis Dea*. Arnobius, lib. IV. *Nodutus dicitur Deus, quia ad nodos perducit res satas: & quæ præest frugibus terendis, Noduterensis*. In vulgatis est *Nodutis*, quæ terminatio magis Deæ conveniat. Sed *Nodotus*, sive *Nodutus*, est apud Augustinum lib. V. de Civit. Dei cap. VIII. ubi ait: *Præfecerant Proserpinam frumentis germinantibus: geniculis nodisque culmorum Deum Nodotum*, &c.

Nogeum juxta veterum aliquos idem est ac *candidum*, quod si placet, erit ab Hebræo נגה, *nogah*, hoc est, *splendor*. Festi hac de voce verba sunt ista: *Nageum quidam amiculi genus prætextum purpura, quidam candidum ac perlucidum, quasi a nauco: quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum, non sine candore, ut Livius ait in Odyssea: Simul ac lacrymas de ore nægeo detersit, id est, candido*. [νεγάτων.]

Nomen vel quasi *notamen*, sive potius *novimen*, vel a Græco ὄνομα dici scribunt Festus, Diomedes, & Priscianus. Et sane quod a Græco illo deducunt, non absurde sentiunt. Nam *o* interdum præcidi, docet, quod dicimus *dentes* ab ὀδόντες, *ramus*, ab ὅρμενος, aliaque id genus. Interea verius est a *noscendo* dici, quod & Isidoro placuit, lib. I. cap. VI. Nam ut a *moveo*, vel *movi*, est *movimen*, a quo *momentum*; ita a *nosco*, vel *novi*, est *noscimen*, vel *novimen*, unde κατὰ συγκοπὴν *nomen*. Sive potius ut a supino *levatum* est *levamen*; a *lenitum*, *lenimen*: sic a *motum*, *momen*; a *notum*, *nomen*. Rationem adfert Scaliger, cap. CX. lib. de caussis L. L. *De nomine*, inquit, *ut usus ita sentiret, suasit ratio: a notione enim dictum est quae est cognitio, ut etiam interpretatur Ulpianus in Tit. de re judicata. Itaque vox nominis a forma ducta est. Est enim forma dictionis significatio: signum autem & nota idem*. Et mox de nomine verboque ita scribit: *Igitur cum, uti diximus, res duplices sint: aliæ quæ consistent, aliæ quæ fierent: illas merito per excellentiam, Signi Notæque vocabulo indicarunt: has autem fluentes ipso aëris fluxu; puta verberato aëre*. Ab eadem mente est, quod quidam *nomen* dici ajunt quasi *notamen*, uti de Diomede vidimus, ac Prisciano, haut male, si rem spectes, sed ἀναλογώτερον, quod diximus. Ex *in* στερητικῷ & *nomen*, est *ignominia*; quia *hac nomen amittitur*. Est enim *nominis nota*, ut probat Nonius illo Ciceronis, lib. IV. de Rep. *Censoris judicium nihil fere damnato, nisi ruborem. Itaque ut omnis ea judicatio versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est*.

Nomenclatoris vocem legas apud Varronem in IV. de L. L. Cicero quoque usus pro Muræna. Sueton. in Augusto cap. XIX. & in Caligula cap. XLI. Quinctilianus, lib. VI. cap. de risu. Seneca Epist. XXVII. & lib. VI. de Beneficiis cap. XXXIII. Appuleius in Apologia, pluresque alii. Crebro autem in vetr. libris legas *nomenculator* per *u*, etiam in Pandectis Flor. Martialis quoque sic extulit, lib. X. Epigram. XXX.

> *Nomenculator mugilem citat notum*.

Olim tamen id damnabat Verrius Flaccus, quemadmodum indicat his verbis Charisius, lib. I. *Nomenclator sine u dicitur, ut Verrius ait, velut nominis calator*. Vellem sententiæ suæ rationem idoneam adjecisset, sive Verrius, sive e Verrio Festus, aut e Festo Paullus. Nunc enim caussam justam non video. Nam *A* in *V* posse mutari, docet, quod a κραιπάλη est *crapula*; a θρίαμβος, *triumphus*; a στραγγαλῶ, *strangulo*; ab ἰταλός, *vitulus*, & in Latinis a *calco*, *conculco*, *inculco*, *proculco*, &c. E *nomenculator* autem ea ratione fiet *nomenclator*, qua *templum*

dicimus pro *tempulum*, a quo *extempulo* pro *extempio* legimus apud Plautum. Porro pro *nomenculator*, etiam in antiqua inscript. p. DCXXX. n. V. *numenclator* per u in prima, legere est. Græci *nomenclatorem* vocant ὀνοματολόγον· ut patet ex Plutarchi Catone. Imprimis autem *nomenclatoribus servis* utebantur candidati, quo iis suggerentibus nomina civium scirent, quos nominatim in prensando compellare vellent. Itaque *nomenclator* intelligendus in versu Horatii ad Numicium de petitione magistratus ita scribentis:

Si fortunatum species & gratia præstant,
Mercemur servum, qui dictet nomina.

Idem & *fartor* dicebatur, quod solius Festi fiduciæ dicimus. Nominis caussam idem adfert: *Fartores*, inquit, *nomenclatores, qui clam velut infarcirent salutatorum nomina in aurem candidati*. Ubi Festus, sive potius Paullus, duo mihi videtur *nomenclatorum* munera confundere. Nam ut foris eorum usus erat in prensando; sic domi in compellandis nominatim iis, qui mane salutatum advenirent. Estque hæc caussa, cur eum conjungat Seneca cum *ostiario*, in libello *In sapientem non cadere injuriam*: *Quidam*, inquit, *se a cinerario impulsos, moleste ferunt, & contumeliam vocant ostiarii difficultatem, nomenclatoris superbiam, cubicularii supercilium*. Iisdem in dispositione convivarum, & similibus ministeriis usi videntur. Hinc Seneca, Epist. XIX. *Aliquia habebis convivas, quos ex turba salutantium nomenclator digesserit*. Etiam quibusdam servorum caussa nomenclatore opus erat. Plinius, lib. XXXIV. cap. 1. *Hoc persecere mancipiorum legiones & in domo turba externa, ac servorum quoque caussa nomenclator adhibendus*. Varia adeo *nomenclatorum* fuisse ministeria, ante nos Casaubonus observavit: quæ, qui consideraril, mirari cum Torrentio desinet, quod etiam *mulieri nomenclatorem* suum tribuerit Suetonius in Augusto, cap. XIX.

NOMINALIA, *dies quo puero nomen imponebatur*. Ita vocat Tertullianus, lib. de idololatr. Gloss. Phil. *nominalia*, ὀνομαστήρια. Imponi autem nomen apud Græcos solet fere die septimo, ut Aristoteles nit VIII. Hist. Animal. Apud Athenienses die decimo, ut ex Isæo & Demosthene colligit P. Faber, lib. 1. Sem. cap. VI. Apud Romanos maribus nono, feminis octavo die nomen dabatur: cujus caussas adferre conatur Plutarchus. Vide Fabrum, quo dixi, loco.

NON ab Hebræo לא, *lo*, *L* in *N* abeunte, ut *nympha*, a λύμφα. Vel potius est ab antiquo *neum*, *nenu* vel *neno*, κατα ἀποκοπήν, mutatoque *E* in *O*, ut a *benus*, *bonus*; *Apello*, *Apollo*, *hemo*, *homo*. Citat Nonius ea Lucilii sat. XXX. *Sed tamen hoc dicos, quiduam est, si nenu molestum est*. Citat & Varronis illud epist. ad Fusium: *Si hodie nenu venis, cras quidem si veneris, meridiem die natalis fortune*. Ac videtur ab eo desicaum Gallicum *nenni*, quo Parisienses utuntur: & Belgicum *neen*. *Neaum* vel *neno* forte a *ne* privandi particula & ἕν.

†NON sicut & antiquum NENV facta omnino videntur ab Hebraco verbo הניא, *heni*, quod est *irritum facere*, hoc est quod vulgus *Annullare* barbare usurpat. Sed & fortasse verius fuerit a negativa particula אין *en*, h. e. ipsum NON. Certe sicuti Hebraeis usurpabatur eodem significatu אל *al*, & בל *bal* (utrumque pro *Ne* prohibente) quorum alterum videtur ex באל contractum; pari ratione videtur olim Hebraeis אין *en*, & נאין *nem* fuisse dictum: ex hoc vero altero tum NON tum & antiquum NENV prodierunt. Quid si vero ex NENV aut NENVM ortum sit postea NON? illa duo certe antiquiora sunt, ac videntur ex אין *en* (*Neu*) & ex pronomine affixo orta. Veluti אינגו, *Enenu*, h. e. *Non illud*: ex quo post aphaeresin primae syllabae superfuit NENV. Etiam alterum illud *Nenum* post se affixum tertiae pers. plur. gerit. Sed tractu temporis nulla affixorum habita ratio, ac *Nenu* & *Nenum* cum quavis persona jungebatur; ac postremo abjectis illis otiosis affixis, ortum est NON, omnibus aeque affixis personarum commodum & expeditum. MAZOCHIVS.

NORMA est instrumentum illud, quo cognoscitur utrum anguli sint recti. In Philoxeni Glossis vett. exponitur ἀκολουθία, τύπος, κανόνες, γνώμων. Et a γνώμων venire κατα μετάθεσιν, censet Nunnesius in Grammatistice. Qui tamen alibi eopse libello esse arbitratur a γνώριμα, vel γνώρισμα. Ut & ante eum Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Possis & deducere a *noro*, unde *ignoro*. A *norma* est *normalis linea* apud Aggenum, & alios agrimensores. Sic vocant eam, quæ latus quadrati claudit ad angulos rectos. At Solino quævis παράλληλος sic nominatur. Ejusdem originis est *enormis*, ἀγνώμων, & translate, ἀλόγιστος, *vastus*. *Enormitas* τὸ μέγεθος. Ut *enormitas stipendii* apud Spartianum.

†NORTIA sive *Nurtia* Volsiniensium peculiare numen erat. Ac videbatur olim a נורא, *nura*, quod Chaldacis *ignem* significat, deduci; si probari posset, tantumdem Volsiniensibus fuisse Nortiam, quod Rumae Vesta. Verum hac omissa interpretatione parum arridente, illud potius arripiamus, quod appusite ad illud Juvenalis X. 74. *Si Nortia Tusco* (h. c. Sejano) *favisset*: adnotat Scholiastes: *Fortunam vult intelligi*. Imo non aliud ex Juvenale ipso colligitur, apud quem sequitur: *Hac ipsa Sejanum diceret hora Augustam*. Si, inquit, Tuscorum fortuna populati suo Sejano favisset; is illico imperator salutatus fuisset. Quid quod eadem Nortia etiam Martiano Capellae dicitur aperte *Sors* (sive potius *Fors*) *Fortuna*. Non est ergo dubium, quin *Nortia* plane cadem, ac *Fors Fortuna* fuerit, auctoribus Juvenale & Martiano Capella. Nunc videndum de veriloquio. Mihi quidem non alia quaerenda videtur deae istius ἐτυμότης (eaque secundum analogiae tramites) quam a Chaldaco Syroque verbo ירת *jerat*; sic enim Chaldaei (ea consueta scil. apud eos mutatione τοῦ *Sin* in *Tau*) usurpant pro Hebraeo ירש *joras*. Vtrunque vero verbum ad hereditates & possessiones pertinet, quas scilicet Fortuna arbitratu suo largitur, & aufert. Et quidem Hebraeum verbum sicuti in *Kal* significat *hereditatem adire*, *possidere*, sic in *Hiphil* τὸ הוריש, *heris*, modo est *possidendum dare*, modo ejus contrarium, nimirum *possessione expellere* ac *depauperare*. Eadem significationis ἐναλλαγῇ in *Niphal* reperitur. Nam נורש *Noras* (id vero, ultimâ Chaldaice in *Tau* mutatâ, esset *Norat*) plerumque exorbitat a significatione primitiva, ac significat *pauperem fieri*. Ergo aptissime ab eo verbo (sed ut dixi more Chaldaico cum *Tau* finali) fit NORTIA i. e. Fortuna, quae nutu suo ditat depauperatque. Illud nescio, cur praetericram, quod idem Tertullianus, qui recte in II. ad Nation. 8. *Volsiniensium Nortiam* memorat, tamen Apolog. cap. 24. Volsiniensibus NVRSTAM, Sutrinis NORTIAM tribuat. Sed ut ut est; utriusque certe vocabuli (quorum unum ab altero nonnisi dialecto differt) idem prorsus est etymon, quia quod Hebraei verbum cum *Sin* usurpant, idem Chaldaica dialecto cum *Tau* scribitur, uti supra demonstravimus. Antequam hinc abeo: in Fortunae Antiatis instrumento posuit Horatius I. Od. 35. *Clavos trabales*. Quod mirer, ni ex eo sit ortum, quia *Volsiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiae Etruscae deae comparere*, ex Cincio scripserit Livius lib. VII. Hinc, inquam, fortassis factum, ut etiam inter Antiatinae Fortunae symbola clavi exhiberentur: cujus rei originem qui nescirent, id ad ἐνεργείας deae hujus significationes traducebant: id quod scopo suo serviens Horatius sequitur. Quamquam ceteroqui quid de hoc Horatii loco sentirem, scripsi copiosius in Spicilegio Biblico in Dissert. quadam de ΑΝΑΓΚΗ ad Luc. XXI. 23. Nunc autem haec mitto, quia nolo hic lectorem morari diutius. MAZOCHIVS.

NOS, a νῶ adjectione τοῦ Σ, ut a σφῶ vos, literarum trajectione. Simili trajectione a *Nos* est Belgicum *Ons*. At Νῶ est ab ἄμμε, ut censet Caninius. Non tamen

ἀμμαρ

ἡμέτερος ab anu venit, sed affixo ti, quod ab anu. A nos est noster & nostras: a vos voster sive vester, & vestras sive vestras. Sed prius fuerit nostratis, vestratis, unde nostras, vestras; ut cujas, Arpinas, Sarsinas, ex cujatis, Arpinatis, Sarsinatis, uti aliis ostensum. Angelus Caninius autumat, vester κατὰ μετάθεσιν esse a σφέτερος, ut inquit ab ἐμός, meus. Sed ἀναλογία obstat. Nam a me est meus, sive mius, ut veteres dixere; ut a tu, tuus; a su, suus. Voster vero est a vos, ut noster a nos.

Nosco dubitatur an sit a Græco νόω, an γινώσκω. Si prius placet, ut a βόω est βόσκω, unde pasco; a δάω, δάσκω, unde disco: sic e νῶ fuerit νώσκω, unde per syncopen nosco; pro quo per prosthesin dicatur gnosco; ut pro natus, gnatus. Sin malis esse a γινώσκω, integrum erit gnosco, pro quo per aphæresin dicatur nosco: quæ sententia magis placet. Nam cum G illud in vocis initio sonum reddat duriorem molestioremque, cur omitteretur quidem, causa fuit, cur adderetur non fuit. Quod ajunt similiter G apponi in gnarus & gnatus, falluntur, ut suis locis docemus. Itidem quæritur, composita agnosco, ignosco, cognosco, sintne a nosco, an gnosco. Si a nosco, dicendum ultimam præpositionis literam mutari in G. Sin gnosco, dicendum consonantem eam perire. Prius placet Prisciano, cujus hæc verba, lib. II. cap. de syllaba: *Est quando N principalis syllabæ ante se assumit G. ut natus, gnatus; notus gnotus antique, unde ignotus; nosco, gnosco; novi gnovi.* Diomedes, quem sequor, posterius probat. Sic enim ille, lib. I. cap. de dubia verborum positione: *Gnoscis, ait Cæcilius, quoniam & propositione addita, adgnosco, & cognosco dicimus.* Sane si integrum est adgnosco, fatendum venire a gnosco. Nam ut ab ad & nuo est annuo, sic ab ad & nosco esse annosco. Atqui agnosco dicimus. Integrum igitur adgnosco. Adgnosco autem in vett. optimæque notæ codd. non semel legi, auctor est Pierius ad illud III. Æn.

.... Veterem Anchisen adgnovit amicum.

Gnosco vero dixisse veteres, præter antiquorum multorum auctoritatem fidem fecerit hic Varronis versus:

Adeste, adeste, quæ feramque gnoscite,
Domum ut feratis e theatro literas.

Non, ut est in vulgatis, ignoscite, nec prout juvenis eruditus ad Appuleii, lib. I. Met. emendabat, agnoscite. Est & in Glossario Græco Lat. κατὰ στοιχεῖα conscripto, Gnot. οἶδε, ubi gnoscit vel gnovit legi debere, quivis videt. Hinc gnotu. Festus: *Gnotu, cognitu.* Verum contra hæc, quæ diximus, obduci posset auctoritas Ciceronis, qui in Oratore ita scribit: *Noti erant, & navi, & nari: quibus cum IN preponi oporteret, dulcius visum est, ignoti, ignavi, ignari dicere, quam ut veritas postulabat:* Verum haut aliud Ciceronem voluisse arbitror, quam etsi navus, narus, nosco, sæpius absque G dicantur, in compositis tamen nunquam G omitti, potiusque in his secutos esse voces gnarus, gnotus, gnosco, quam illa absque G. Neque enim persuadere mihi possum, Ciceronem velle hæc absque G in simplici efferri, cum contrarium manifestum sit. Sane apud Ciceronem quoque, II. de Oratore, legitur in MSS. codd. *Operam gnavasse.* Et faciat pro hac scriptura Marius Victorinus, cujus hæc verba, lib. I. cap. de Orthograph. *Nos paucioribus literis scribimus quam antiqui scribebant, ut natus, navus, narus, nosco: & illi has voces, & similes his G antepposita scribebant, cujus consuetudinis nos vestigia retinemus, cum scribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognosco.* Ignosco videtur longius abire a significatione simplicis nosco. Sed proprie ignoscit, qui delictum quasi ignorat, eoque de pœna non cogitat. Cornelius Fronto: *Ignoscit, qui dissimulat se nosse quod competit, & ita silentio peccata impunita dimittit.* Cognoscenter pro eo, quod Græce γνωστῶς legimus apud Tertullianum, lib. de corona militis. Fit autem a cognoscens, qua ratione ab elegans, est eleganter; a diligens, diligenter, &c.

Nota, & notare, a supino notum. Nam eo rem notamus, ut e nota sua cognoscamus. Non sequitur quantitatem ejus, a quo proxime venit: sed a quo remotius descendit. Est illud νόω, νῶ, unde Græcum γινώσκω, & Latinum nosco: ut supra diximus. Et fortasse olim supinum id priorem habuit ancipitis intervalli. Nam & ignotum ab eo dicimus, penultima longa, & agnitum, cognitum, eadem correpta. *Notæ* speciatim dicta compendia τῶν ταχυγράφων, qui & inde notarii dicebantur. Gloss. vett. *Notarius, ταχυγράφος.* Item: *Notarius, σημειογράφος.* Suidas: *Νοτάριος, ὑπογραφεύς.* Erant autem *duo genera notarum*: vel enim litera una vocem totam signabat: vel erat nota conficta quæ litera non esset. Prioris generis est, cum vulgo D. pro *Digestis* scribimus: posterioris generis, cum §. scribimus pro *paragrapho*. Hinc Manilius, lib. IV.

Hic & scriptor eris velox, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis
Excipiat longas nova per compendia voces.

Ubi videmus, cum prius meminisset literarum, quæ etsi singulariæ forent, tamen vocem totam signarent, mox tamen universe meminisse *notarum*: quod maximus esset earum numerus, quæ litteræ non essent. Doctissimus Cujacius, lib. XXI. Observationum cap. XL. censet posteriores solum dictas esse *notas*, priores vero appellatas esse *sigla*, quasi *singla*, sive *singula*, quod *singulariæ* sint literæ. *Siglorum* voce usus Justinianus in epist. de Digestorum Confirmatione: *Eandem pœnam falsitatis constituimus & adversus eos qui in posterum leges nostras per siglorum obscuritates ausi fuerint conscribere. Omnia enim, id est, & nomina prudentium, & titulos, & librorum numeros, per consequentiam literarum volumus, non per sigla manifestari, ita ut qui talem librum sibi paraverit, in quo sigla posita sunt, sciat inutilis se esse codicis dominum*, &c. Sed puto *siglorum* voce complexum Justinianum *quocumque scribendi compendia*: sive literis singulariis, sive aliis figuris exprimerentur. Nec *sigla* dici censeo quasi *singula*, sed quasi *sigilla*, hoc est, *parva signa*. Nam & Græce vocantur σημεῖα, unde σημειογράφοι. Σημεῖα autem quid aliud sunt, quam sive *signa* sive *notæ*? Quare idem erunt *notæ* ac *sigla*, *siglarii* & *notarii*. De *notariis* plura si voles adeas Isidorum, lib. I. Origin. cap. XXI. Joannem Trithemium in Polygraphia; Petrum Bembum, lib. V. epist. VIII. quæ ad Julium II. Pont. Max. & imprimis Justum Lipsium, Centur. I. ad Belgas, epist. XXVII. & Joannem Bernartium, Notis in primum Sylvarum. De *litteris vocem integram significantibus* exstant libelli Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, item quædam ex Glossario Papiæ, & ex veteribus membranis. De *figuris cæteris* vide Tullium Tyronem & Marcum Senecam, quorum *notas* e βιβλιοτάφοις primus eruit, lucemque videre jussit vir is, quo nemo de Romanis literis melius meretur, Janus Gruterus.

Notescara non est a *notare* (nam primæ modulus hic corripitur, illic producitur) sed ab inusitato *noteo*: quod est a supino *notum*: unde & *notifico*, quasi *notum facio* apud Ovidium, lib. I. de Pont. El. II. Item *notio*, pro *cognitione*, quomodo dicimus a Cicerone *habere Dei notionem*: vel etiam pro *caussa cognitione*, quomodo in jure legas *notionem esse prætoris, præsidis, præfecti urbi*, hoc est, eorum esse de re jurisdictionem: ut loquitur Ulpianus. Ab *notum* quoque *notoria* dicitur *indicium* sive *delationis caussa*, quâ in judicio examinatâ absolvitur quis aut damnatur. Gloss. vett. *Μήνυσις, indicatio, notoria, indicium.* Appuleius, lib. VIII. Met. *Sed ille qui commodam falsam de me notoriam pertulerat.* Locuti eopse modo Paullus L. V. D. ad SC. Turpil. Gordianus Imp. L. VII. de Accusat. Trebellius Pollio in Claudio, B. Augustinus epist. CLX.

Nothi & *spurii*, eo differunt, quod illi certum patrem nominare possunt, ut qui e concubina nascuntur; hi non possunt, eo quod e muliere se pluribus prostituente, sive, ut Lucretius loquitur, *volgivaga Venere*, sint concepti. *Nothi* vocem a Græcis

cis accepimus: de quo ita Fabius, lib. III. cap. VI. Νόθον, *qui non sit legitimus*, *Græci vocant*: *Latinum rei nomen*, *ut Cato quoque in oratione quadam testatus est*, *non habemus*, *ideoque utimur peregrino*. Item *Spurii* appellatio est a Græcis de quo suo loco.

†NOTUS est a ידע (*noda*) notionis ejusdem, versa tamen media in tenuem. Hinc postea retrogradiendo ex *Notus* ventum est ad thema Latinum NOVI. MAZOCHIUS.

NOVALIA ager, qui & *novale* dicitur. Græce similiter νέωμα, νέατος, νέος, νεῖος, νέα & νεατα appellatur. Glossæ, Νέατος, novale. Νεάσιμον, novalis terra. Nempe Græcis ἀπὸ τοῦ νεῶν, sive νεάζειν, ut Latinis a *novando*; quæ idem significant. Nempe *agrum prima aratione proscindere*. Sæpius enim arabatur. Prima aratione dicebatur terra proscindi: altera redarari, vel iterari: tertia tertiari, vel lirari. Prima aratione grandes glebæ excitantur: secunda franguntur: tertia aut quarta aratio fiebat cum seminis jactione. *Novalis* ergo ager primam solum arationem expertus fuit, perque annum cessavit. Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Quod vere semel aratum est*, *a temporis argumento vervactum vocatur*. *Hoc in novali atque requieto necessarium est*. *Novale est*, *quod alternis annis seritur*. Festus: *Novalem agrum Ælius Gallus*, *& Opilius item Aurelius*, *eum ajunt esse*, *quem Græci νεὸν dicunt*; *ad quod Homero quoque teste utuntur*, *qui dixit*, (Il. VI.) νειοῖο βαθείης τέλσον ἱκέσθαι. (ad novalis profundi terminum pervenire.) *Sed Cincius eum esse*, *ubi glebæ proscissa ad novam sementem sit relicta*. Paulius, L. XXX. §. *Novalis*. D. De verbor. significat. *Novalis est terra proscissa*, *quæ anno cessavit*, *quam Græci* NEACIN *vocant*. Ubi librarii cum nescirent C esse Σ, K reposuere, scribentes νέακιν. Habet *novale* & alteram significationem, qua accipitur pro arvo novo, ac non antea, sed tunc primum ad sementem proscisso. Sic usus Plinius, lib. XVII. ubi de terræ odoribus agens, *Talis*, inquit, *fere est in novalibus*, *cæsa vetere sylva*. Eandem significationem monstrat Servius ad illud Eclog. I.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit.

Novalia, inquit, *etiam dicuntur*, *unde sylva tollitur*. At male in eo Servius, quod ante dixerat: *Novalia sunt nova rura*, *quæ per singulos annos novantur per semina*. Nam ager quidem *restibilis* recte *novalis* dici potest; sed dumtaxat, cum primum coli incipit; at nomen hoc amittit, si quotannis colatur. Quod vero ad priorem *novalis* significationem, in ea denominatio fit non a temporis initio, sed ab intentione, quia eo animo ager paratur, ut alternis annis renovetur, contra quam in *restibili* fit, qui *novali* quiescente semper restat. Vide *Restibilis*, & *Vervactum*.

NOVEM vult Becmanus esse a *novus*, quia *novus* sive novissimus, hoc est, ultimus sit numerus ab unitate in denarium: Nam novum in denario initium capitur. Equidem timide dissentio. Nam si cum Angelo Caninio dicam, *novem* esse ab ἐννέα, metuo, ne sententia hæc statim explodatur, cum primo nulla videatur harum vocum affinitas. Nempe id facit, quod Latini caput Græcanicæ vocis, ut in aliis multis, præciderint. Verum si νέα tantum spectes, vel potius νέϝα (ἔννεϝα enim dixere Æoles) nihil fuerit manifestius. Nam quod ad priorem syllabam, ut a νέος, vel potius νέϝος, est novus; sic a νέα sive νέϝα, non aliud esse debuit, quam nova. Nec est, quod offendat terminationis diversitas. Nam cum apud Græcos numerus desinit in A, tum apud Latinos desinit in *EM*, ut ἑπτὰ, *septem*; δέκα, *decem*. Similiter igitur *novem* erit a νέα, quod κατ' ἀφαίρεσιν ab ἐννέα, nisi magis verisimile fiat veteres Latino *ennovem* dixisse, inde autem *novem* factum esse. A *novem* est *novenus*. Ut apud Maronem in Ciri:

Terque novena ligat duplici diversa colore
Fila . . . .

Hinc κατὰ συγκοπὴν *nonus*, ut a *decem*, *decenus*, unde *denus*. A *nonus* dictæ *Nonæ*: non vero a *novus*; ut quidam putarunt. Utrumque etymon adducit Varro, lib. V. de L. L. Festus in *Nonæ*; & Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XV. ubi cum dixisset, *calendas ex eo vocatas*, quod *essent primus dies ex istis*, *qui calarentur*: mox ista subjungit: *Idus autem minor pontifex numerum dierum*, *qui nonas superesset*, *calando prodebat*: *quod post novam lunam oportebat nonarum die populares*, *qui in agris essent*, *confluere in urbem accepturos caussas feriarum a rege sacrorum*, *sciturosque*, *quid esset eo mense faciendum*; *unde quidam hinc nonas æstimant dictas*, *quasi novæ initium observationis*: *vel quod ab eo semper ad idus novem dies putentur*: *sicut apud Tuscos nonæ plures habebantur*; *quod hi uno quoque die regem suum salutabant*, *& de propriis negociis consulebant*. Adi & Scaligerum in secundo de Emendatione temporum. A *nonus* quoque est *nonarius*: unde Persio *meretrix* vocatur *nonaria*, non quidem a *nonis*, die infausto; quod Fungerus quoque putavit: qui iccirco *nonaria* interpretatur *infelix*: sed vero quia, uti ad primam Persii sat. monuit vetus interpres, *apud veteres a nona hora prostabant*, *ne mane omissa exercitatione illo irent adolescentes*. Cui gemina legas apud interpretem veterem Juvenalis in sat. VI. *Meretrices*, inquit, *propter sacrorum celebrationem ab hora nona totam noctem prostabant*: *unde etiam nonariæ dictæ*. Sane *hora nona* tributa corpori procurando: adeo ut viri etiam sobrii ea se compararent ad cœnam: ut de M. Antonino Galenus testatur, de monachis Palladius, Augustinus de se, Aristeas de LXX. interpretibus. Ac pertinet quoque huc calcatum illud Bilbilici vatis:

Imperat exstructos frangere nona thoros.

Nec dubium est, quin ab istoc more Belgæ retinuerint *noene* & *noenmael*, quibus tamen non *cœna*, sed *prandium* ac tempus ejus denotatur. A *novem diebus* dicta *novendialia*, ἔννατα περὶ νεκροῦ ἀγόμενα, ut explicant veteres Glossæ. Porphyrio in Epod. XV. *Novendiale dicitur sacrificium*, *quod mortuo fit nona die*, *qua sepultus est*. *Nono die* solet *parentari*, interque ea, quibus parentaretur, erat *cœna funebris*, quam *feralem* Appuleius vocat, quam *silicernium* fuisse dictam, alibi ea Festo, Nonio, ac Tertulliano ostendimus. Hæc non ante nonum diem fieri solere, etiam Justinianus in Novella quadam docet, cum ait: *In nonum diem fieri μνήμας defunctorum*. Estque illustris locus Appuleii, IX. Met. *Jamque nona die*, *rite completis apud tumulum sollemnibus*, *familiam*, *supellectilemque ad hereditariam deducit auctionem*. Idem veteres Grammatici ostendunt. Ut Servius, in V. Æn. *Apud majores ubicumque quis fuisset exstinctus*, *ad domum suam referebatur*, *& illic septem reservabatur diebus*, *octavo die incendebatur*, *nona sepeliebatur*. Et Donatus in Phorm. *In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet*, *ut in funere nonus*, *quo parentalia concluduntur*. A *novem* quoque *Novensiles* dici plerorumque sententia est. Cælius Calcagninus, in epist. quæst. lib. I. epist. XXIX. ait *Novensiles* dici a *novem* & *salio*, quasi *novem salientes*, *A* in *I* converso, ut in *afficio*, & similibus. Aliis placet dici quasi *novem sedentes*, *D* in *L* mutato, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*. Ponam hac de re locum e libro Marii Victorini: *Novensiles sive per L sive per D scribendum*: *communionem enim habuerunt litera hæ apud antiquos*, *ut dinguam & linguam*, *& dacrimis & lacrimis*, *& Capitodium & Capitolium*, *& sella a sede*, *olere ab odore*. *Est & communio cum Græcis*: *nos lacrimæ illi δάκρυα*, *olere ὀδωδέναι*, *meditari μελετᾶν*. *Novensiles autem quas Græci ἐννεάδας*, *post Novendii a considendo*, *id est*, *eadem sede prædicti*. Quod de *novenario* ait Victorinus, id confirmant quoque verba isthæc Arnobii lib. III. *Novensiles Piso Deos esse credit novem in Sabinis apud Trebiam constitutos*: *hos Granius Musas putat*, *consensum accommodans Ælio*. Verum alii non a *novenario*, sed a *novando* vel *novitate* dictas censent. Nam ut ibidem legitur, *Novitatum Cornificius præsides*, (*putat*,) *quod curantibus his*, *omnia* novi-

novitate integrentur & constent. Et mox: *Cincius nomina peregrina novitate ex ipsa appellata pronunciat; nam solere Romanos deos omnium urbium superatarum partim privatim per familias spargere, partim publice consecrare; ac ne aliquid Deorum multitudine aut ignorantia præteriretur, brevitatis & compendii caussa uno pariter nomine cunctos Novensiles appellari*. Sed profecto, quam incertæ sint hæ conjecturæ, comprobant quæ ibidem apud Arnobium legere est. Equidem metuo ne frustra ejus etymon e Latio petatur: præsertim cum Varro, satis alioquin in etymis audax, nullum ejus etymon adducat, sed lib. IV. de L. L. contentus sit dicere, vocabulum esse a Sabinis; quod ex Arnobio etiam confirmari potest.

Noverca quia sit *nova uxor*, quam maritus ducit ad familiam *arcendam*, hoc est, *coërcendam*, ut putabat Festus: vel, juxta alios, ad familiam *arciendam*, id est, *arcessendam*. Nam *arcio* est *arcesso*, ut *capio capesso*. [Νυὸς, νυὸρ, nuorica.] Vel dicitur *noverca*, quia uxor nova *arcitur*, hoc est, *accitur*. Vel quasi νέα ἀρχὴ, hoc est, *novum initium*: quia nova tunc œconomiæ ratio incipit. Vel, quod acute commentus Jul. Scaliger in libris de caussis L. L. cap. XXXII. conflatum est e *novum* & *ercitum*: quia *nova accedat hæreditas*. Nam *ercitum*, hæreditas; *ercisci*, hæreditatem adire. Vide *Ercisci*. Porro quemadmodum Latini a *nova hæreditate*, *novercæ* indiderunt nomen: ita eadem Belgis vocatur *stiefmoeder*, hoc est, *fulciens mater*, quia fulcit domum cum nova hæreditate, tum re familiari curanda, & privignis, si forte, educandis. Qui a *stijf*, hoc est, *durus*, deducunt, ii licet insipientiæ majores incusent, qui non melius nomen imposuerint.

Novus, a νέος, ut ab ἐμῶ, *vomo*, aliaque, ut in *Vinco* dicemus. Νέος, ut observat Becmanus, est a נין, *suboiescebat*, *innovatur est ætate*: uti ναρὸς a נער, *puerulus*, *infans*. Vel sit νέος, a נא, *nunc*. A *novus* est *novulus*, unde *novellus*, a quo *novellitas* Tertulliano, lib. III. adversus Praxeam, cap. II. *Probabit tam ipsa posteritas omnium hæreticorum, quam ipsa novellitas Praxeæ hesterni*. A *novus* est *novare*, *novissimum* pro *ultimo*: quomodo (quod male negabat Gellius, lib. X. cap. XXI.) etiam Cicero loquitur orat. pro Roscio Comœdo. Nec reformidat Cæsar in libb. de bello Gallico: sed fæpius usus. A *novus* est *novare*: unde culter tonsorum *novacula* dicebatur: Isidorus, lib. XX. cap. XIII. *Dicta novacula eo, quod innovat faciem*. Recte sane. Nam, ut in Ætnam etiam Scaliger notat, *novare membra* dicebant, cum raderent: unde & verbum juris *novatio*. Arnobius: *Quid novatio & revelatio pudendorum*. Ab eodem dicitur *ager Novalis*, de quo seorsim. Pro *novare* videntur & *novire* extulisse, ut *artare* & *artire*; *impetrare* & *impetrire*, unde *impetritus*. A *novire* erit *novitius*; ut apud Juvenalem:

> . . . . *Tetrumque novitius horret*
> *Porthmea* . . . .

Denuo dicitur quasi *de novo*.

Nox a *nocendo*, quia *oculis noceat*, dicta videtur Servio in I. Æn. & Isidoro lib. V. cap. XXXI. atque idem tradit Papias, & ex eo Bocacius de genealogia Deorum lib. I. cap. IX. item Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte XLIII. Etiam a *nocendo* Catullus dici putabat, sed alia de caussa: ut discimus ex istis verbis Varronis, lib. V. de L. L. *Nox, ut Catullus ait, quod omnia, nisi interveniat Sol, prima obriguerint; quod nocet nox*. Sed verum est ἔτυμον, quod continuo addit: *Nisi*, inquit, *quod Græce νὺξ, nox*. A *noctu* est *nocturnus*, ut a *diu*, pro *die*, *diurnus*. Ponitur & pro *Deo noctis*, aut *Hespero*, ut apud Plautum, Amphitruone; B. Hieronymum, adversus Vigilantium; item Martianum Capellam. Durantius Casellius *Nocturninum* putat appellari, atque ita legit apud hos scriptores lib. II. Var. cap. XIV. Sed nihil mutandum: uti docemur illo Statii, lib. VI. Silv.

> *Roscida jam novies cælo dimiserat astra*
> *Lucifer, & toridem Luna prævenerat ignes,*
> *Mutato Nocturnus equo.*

A *nocte* & *fero* Catullus *Hesperum* vocat *noctiferum*, ea forma qua *mane Lucifer* vocatur. Locus est in Carm. Nupt.

> *Jamdudum Oetæos ostendit Noctifer ignes.*

Horatius *Lunam* vocat *noctilucam*, quod *noctu luceat*. Et Varro, in IV. de L. L. *Lunam* in Palatio ita vocari ait, quod *ibi noctu ejus luceat templum*. Etiam Varroni ita dicitur *lucerna*, eapse de caussa. Ita enim ait Bimarco: *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, animo revivisco*. Apud Festum legas: *Noctilucam Lucilius cum dixit, obscenum significat*. Ubi præceptoris mei Nausii MSSti habent *Noctijugam*, & *Noctigavam*. Unde legendum conjectabat, *Noctivagam*. *Noctilucæ* voci similis est *noctilugus*, apud Lucilium, a *noctu lugendo*, quod facit bubo, ut & ceteræ aves obscenæ, sive mali ominis. *Venus* quoque *noctuvigila*, ob crebra amantium pervigilia, appellatur Plauto, Curcul. I. III.

†Noxa sit ab Hebr. נקש *nokaş*, *illaqueare*. Nam Noxa primario *laqueum* seu *vincula* notasse videtur (unde illae locutiones *Noxae dedere*, & *Noxae eximere*) deinde & ad maleficium notandum Noxa & Noxia non praeter morem traducta fuerunt; ut & apud Hebraeos חטאה *chattaah* & culpam & poenam notat, ut alia sexcenta taceam. Nisi vero magis est, ut Noxa sit a supino verbi Noceo: quod nihilominus origine Hebraicum est, ut ad id verbum adnotavimus. Mazochius.

Noxia est natura sua adjectivum, quia intelligitur *culpa*. Ac ἀπλῶς sumitur pro *culpa*, ut e Plauto, Terentio, Ciceroneque liquet. Gloss. *Noxia*, ἁμαρτία. Est vero *noxia* a substantivo *noxa*, uti hoc a *nocendo*. Ut *noxa* proprie sit *nocumentum*, sive *damnum*. Stricte scio sæpius sumi pro *culpa qua quis alteri contra leges nocet*. Sed natura latius patet. Ut cum dicimus aliquid *noxæ esse*. Atque ita Ovidius:

> *Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.*

Qui locus etymon allatum confirmat. Estque hæc prima *noxæ* significatio. Συνεκδοχῇ autem ponitur pro *delicto*, *quo nocemus*: & generatim pro *quovis delicto*. Μεταληπτικῶς autem accipitur pro *obligatione ad pœnam*: vel pro *pœna ipsa*. Ita dicimus, *noxa caput sequitur*, & *noxæ dedere*. Videtur & *noxa* poni pro *homine, qui nocuit*: nempe qua ratione *operæ* dicuntur *homines operantes*. Vett. Gloss. *Noxa*, αὐτὸ σῶμα τὸ βλάψαν. *Noxia* αὐτὸ τὸ κακούργημα, οἷον κλοπὴ, ζημία, ἁρπαγὴ, ὕβρις. Quæ verba desumta a Theophilo, interpretante verba illa Justiniani: *Noxa est corpus quod nocuit, id est, servus*. *Noxia ipsum maleficium: veluti furtum, damnum, rapina, injuria*. Sed ea *noxæ* notio non videtur esse in usu. Nec *noxa* semper sumitur pro *culpa*: sed est cum ponitur pro *jurgio* aut *dissidio*. Petronius: *In mediam noxam perfertur*. Ausonius: *Sæpe in conjugiis fit noxia, si nimia est dos*. Sic utrumque locum interpretatus Jos. Scaliger. Sane hodieque Galli *jurgium* vocant *noise*: quod manifeste factum e *noxia*. A *noxia* est *innoxius*, & *obnoxius*. Nam *innoxius* est, *qui nulla in re nocuit*: Plaut. Aulul. II. sc. II.

> *Ut inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me irrideas.*

Ab eodem est *noxietas*, quo usus Tertullianus in Apologetico, initio capitis secundi. In vulgatis est, *cum ejusdem noxa*. Sed pro *noxæ* in vett. libb. recte legitur *noxietatis*. Similis vox est *novellitas*, qua idem utitur lib. III. adversus Praxeam, cap. II. circa medium. Vide *novus*. Apud eundem initio cap. quarti lib. de Pallio, habes *Romanitas*, sive, prout Scaliger legendum suspicatur, *ferietas*, vel etiam *nimietas*: quemadmodum & idem mox eopse versu *Græcitatis* vocem a Tertulliano usurpatam putat. Sic enim legit: *Nec vestris tamen admodum Græcitatis annitas est*, &c. Hoc obiter adjeci, quia utramque emendationem frustra quæras in scriptis Scaligeri, quæ lucem aspexere.

N V

Nvbes a νεφέλη, ut quidem Nunnesius tradit. At veteres, quia *cœlum nubit*, id est, *aperit*. Ita Varro, lib. IV. de L. L. Donatus, in Hec. IV. IV. & Isidorus, lib. XIII. cap. VII. Nec repugnat analogia. Nam ut a *facio*, *facies*; a *specio*, *species*; a *scabo*, *scabies*; sic a *nubo* erit *nubes*. Magis tamen placet esse a נוף, *stillare*. Vel quæ sententia est Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, a Punico *neu* fit νέφος, ab hoc *nubes* fiet, conversa adspirata in mediam: quomodo & a νεφέλη fit *nebula*; ab ὀμφαλὸς, *umbilicus*; a κυφὸς, *gibbus*; a φάλαινα, *balæna*; a δνοφερὸν, *tenebræ*, quasi *denefræ*. Ita non a *nubendo* erit *nubes*, sed a *nubs* fit *nubere*, proprieque signabit, *nubis instar velare* ac *tegere*. Nisi potius, quod Becmanus sentit, ab Hebræo חנף, id est, *nuptus* aut *velatus fuit*. [nubo, vel nobo, ut veteres, ab ὀπύω, γαμέω.] A *nube* dicitur cœlum *nubilum*, hoc est, *nubibus obductum*. Indeque Varroni & Columellæ *nubilarium*, ædificium rusticum in quo *nubilo* cœlo messis reponitur. In Onomastico exponitur ὑπονέφιον.

†**Nvbes** poteram ab ipsissimo verbo Hebr. עיב quod est *Obnubilare*, ἐτυμολογίζειν, maxime si gutturalis ע secundum complures per Non pronuntietur. Ab eo verbo עבים *nghabim* Hebraeis dicuntur, quae nobis sunt *Nubes*. Potuisset quoque cum nuperis ἐτυμολόγοις deduci a נוף *nuph*, quod est *stillare*, una labiali littera in alteram permutata; nisi animadvertissem ipsum Hebraeum verbum ניב *nub* eodem *stillandi* significatu fuisse praeditum, non fatentibus quidem recentibus lexicographis (apud quos τῷ נוב *nub*, sola fructuum proferendorum notio tribuitur) sed veteribus Scripturarum interpretibus addicentibus, haud paullo locupletioribus testibus. Nam apud LXX Prov. X. 31. pro Hebr. ינוב *janub* Graeci posuerunt ἀποστάζει *destillat*: Στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν, *Os justi destillat sapientiam*. Nec secus ibi Arabs interpres. Nec aliter iidem Graeci ejusdem verbi notionem expresserunt in Psal. LXI. (Hebr. 62.) 11. πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ: Vulgata, *Divitiae si affluant*: quod secutus est etiam in sua versione Hieronymus: *Divitiae si affluxerint*. Nimirum pro Hebr. ינוב *janub* usi sunt *fluendi* aut *affluendi* verbo, quod est τῷ *stillo* ἀνάλογον, & nubiom proprium. Eodem pertinet, quod apud Arabes nomen נוב *nub* significat opportunam verno tempori pluviam. Nam quod alii putant a verbo Latino Nvbo pro *tego* dictam fuisse *nubem*, secus est; quia verbum Nvbo hoc significatu ex eo venit, quod quia nubes caelum praetexant, inde factum ut *Nubere* translate accipiatur pro *tegere*. Vel a ritu nubentium, quae caput flammeo contegebant, petita translatio, itaut primaria *nubendi* notio γαμικὴ fuerit. At vero Nvbo pro *nuptui trador* manaverit ab altero verbi נוב *nub* significatu, quo notat *fructificare*, *gignere*, *producere*, quia in hoc puellae *nubunt*, ut filios ex se producant; quo fit ut sit feminis peculiare verbum, viri autem, quibus negatum est fructum ex se proferre, raro admodum ac non nisi καταχρηστικῶς dicantur *Nubere*. Mazochivs.

Nvclevs a *nuce*, quasi *nuculeus*. Sic enim vocatur, *quod intus est in nuce*. Plautus:

> *Qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem.*

Proprie igitur *nuces*, quæ *nucleum habent*: ut quatuor illa genera, quæ Apicius complexus his verbis: *De nucleis hoc: nuces majores, nucleos pineos, amygdala, avellanas*. Ubi *nuces majores* vocat *juglandes*. Alii *pineas nuces* omittunt, & pro iis *castaneas* substituunt. Alii utrasque comprehendunt. Ut Ausonius, cum ait:

> *Et duplici defensa putamine quinque genus nux:*

Nvgæ proprie sunt *næniæ*, sive *carmina a præficis cani solita in laudem mortuorum*: unde Plautus, Asinar. act. IV. sc. I.

> *Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.*

Existimare aliquis possit ita dici quasi *neagæ* a *neu agendo*, quia in carminibus illis falsæ congeri laudes solent: sed omnino origine est Hebræum ac Syrum, quibus *nuga*, mœrorem; ut *neuia* planctum significant. Ita Sophon. III. XVIII. legas נוגי מכועד, *mœstos propter sollemnes conventus*, ut Aben-Esra, & Thalmudicis exponitur in Lib. Berachot, cap. IV. fol. XXVIII. Vetus translatio habet, Sophon. III. XVIII. *Nugas, quæ a lege recesserunt*: ad quem locum sic B. Hieronymus commentatur: *Id quod diximus nugas, sciamus in Hebræo ipsum Latinum esse sermonem* נוגי, *& propterea a nobis ita, ut in Hebræo erat, positum: ut nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum esse matricem*. In eo tamen decipitur, quod נוגי vertit *nugæ*. Proprie enim נוגי, *mœsti*, cujus femininum Plur. נוגות, *nugoth*, *mœstæ*, Thren. I. IV. A radice נגה, *mœstus fuit*. Vide sis de hoc *nugarum* vocabulo Scaligerum in Conjectaneis; Turnebum lib. XXIII. cap. VIII. & Kirchmannum de funeribus Rom. lib. II. cap. VI. A *nugis* est *nugax*, pro quo & *nugas* dixere, ut Charisius & Priscianus docent. Est & in Gloss. vett. *Nugas*, σαπρός, ἀσελγής. Varronem eo usum putant, cujus locum ita emendant Carrio & Palmerius: *Crede mihi, plures dominos servi* (hoc est, *servi nequam*) *comedere, quam canes* (hoc est, *parasiti*.) *Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret*. Plautum quoque uti censet Schoppius, lib. II. Susp. epist. I. *Nugigerulus* & *nugivendus*, manifestæ sunt compositionis.

Nvm Græce est νῦν, unde & κατὰ μετάθεσιν fluxit. A *num* & *ubi* est *nuncubi*, inserto C; ut in *sicubi* pro *siubi*, *alicubi* pro *aliubi*.

Nvmella, ut Festus inquit, *genus vinculi, quo quadrupedes alligantur. Solent autem ea fieri nervo, aut corio crudo bovis ut plurimum*. Turnebus, lib. XXVI. cap. II. censet esse a *nuo*, quod videtur antiquis notasse etiam *vergo*, *propendeo*, *inclino*. Nam & Græcum νεύω, unde venit, eam quoque notionem habet: & frequentativum *nuto* similiter usurpatur de iis, quæ propendent, ut quæ ruinam minantur. *Numella* igitur erit a *nuo*, qua ratione eadem Græcis dicitur κύφων a κύπτω, hoc est, *propendere*, *capite esse obstipo*: uti solent, qui *numellis*, *vel collari sunt obstricti*. A *nuo* esset *nuela*; ut a *suadeo*, *suadela*; a *candeo*, *candela*. Sed *M* infertum, ut a δαπάνη, *dampnum*, seu *damnum*; a *lubidine*, *lumbi*. Interim nec displicet, quod scribit Becmanus, nominari a *forma numorum*, *quos articuli sive ligamenta mutuo juncta repræsentarent: sicut hoc tempore idem quoque interdum conspicamur*.

†**Nvmantinvs** Atheniensium deus fuit, teste Tertulliano tum in Apol. Cap. 24. tum in II. ad Nat. 8. Verum utrobique *Atiniensium* esse legendum, praestare audeo. Hoc vero dixit pro *Atinatium*; quemadmodum utrobique Delvantinvs *Casiniensium* (pro *Casinatium*) deus dicitur. Nec enim alios, nisi Italicos deos ibi Septimius memorat. Ergo Atinatium h. e. Tuscorum Campaniae deus fuit *Numentinus*, qui a נאמן *neman* h. e. *fidelis* deduci debet, adhibito V Tuscanico. At *Deluentinus* Casinatium unde sit, ignoro. Si a verbo Hebr. דלה, *dala* deduxeris, possit significare *Aquarii* signum; quod Arabice (si fides Kirkero sit in Oedipi Tom. 2. part. 2. pag. 199.) *Dulion*, seu *duluwon* nuncupatur. Fides sit penes auctorem. Mazochivs.

Nvmari geminam invenio originem. Prior est Isidori, lib. III. cap. III. ubi censet, *numerare* proprie dici de *numis*, indeque & *nomen* factum esse. Sequiturque & eam sententiam Franciscus Hottomannus, libro de re nummaria, cap. VI. ubi scribit, cum numeratam pecuniam dictam constet, antequam numerari cœpta esset, sed appendi tantum solebat: consentaneum esse, eam non a *numerando* denominari potuisse: sed potius a *numo*, unico *M* scripto. Nec putat quemquam offendi debere dispari quantitate, tum quia & alia sint longe plurima, in quibus derivata a primogeniorum quantitate recedant: tum quod ut in *littus*, *quattuor*, *relligio* & similibus, ita hic quoque consonans geminari

minari debeat, quoties producitur. Sed cum alia multa ante numos inventos (quo tempore commercia rerum commutatione fiebant) numerari consueverint, quid manifestius est, quam ut rem ipsam, ita vocem quoque *numeri* antiquiorem esse, quam *numi*? Quare magis probatur sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. IV. de re poëtica, cap. XLIV. vult *numerum* dici a νέμειν, hoc est, *distribuere*: unde & νόμος, quia *unicuique tribuit, quod est suum*. Itaque *numus* sit a νομῷ, *divisio*. A *numerus* est *numero* sive *numero*, hoc est, *nimium* vel *cito*. Illo Festus uti jubet de præterito, hoc de præsenti ac futuro; quomodo & differunt *die quarto*, & *die quarti*, vel *die quarte*; *die nono*, & *die noni*, vel *die none*: quemadmodum docet Agellius, lib. X. cap. XXIV. De voce *numero* fuse agit Festus. Caussam tamen, cur sic locuti sint veteres, non adfert. Janus Duza in Centurionatu, lib. IV. cap. VI. vult veteres, ut *puncto* aliquid, sic & *numero* fieri dixisse, quia ut punctum se habet ratione magnitudinis sive quantitatis continuæ, sic se habeat μονὰς ad numerum, sive quantitatem discretam. Sententiam suam confirmare nititur loco hoc Macrobii, lib. II. in Somnium Scipionis, cap. II. *His geometricis rationibus applicatur natura numerorum, & monas punctum putatur, quia sicut punctum corpus non est, sed ex se facit corpora, ita monas numerus esse non dicitur, sed origo numerorum*. Sed locus hic, meo judicio, Duzæ opinionem non tam stabilit, quam evertit. Siquidem si punctum est non magnitudo, sed initium magnitudinis; monas item non numerus, sed initium numeri: punctum quidem monadi, non numero; numerus item magnitudini, non puncto respondebit: eoque neutiquam ex Macrobii loco exterebrari potest, cur *puncto*, & *numero facere*, idem sint; sed potius quæstionis augetur difficultas quomodo hæc idem esse possint, cum numerus aliquid notet dividuum, atque adeo quod augeri possit in infinitum: punctum signet aliquid individuum quod aptum est ad exiguum tempus ὑπερβολικῶς indicandum. Quare magis placet, quia celerrime res numerantur, ideo *numero* dici pro *celeriter*; quasi dicas, *tam cito, quam res numerari possit*. Atque hæc quoque Becmani sententia est. A *numero* dictus *partus numerius*, & *dea Numeria* ἡ ὠκυτόκος. Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Ut qui contra celeriter erant nati, fere Numerios prænominabant, quod qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore: quod etiam in partu precabantur Numeriam; quam Deam solent indigitare etiam Pontifices*.

NVMMVS, sive *numus* (utroque enim modo ea vox scribitur in vett. libris) quibusdam a *Numa* rege dictus videtur, quia is, ut ajunt, primus ex ære ferroque monetam Romanis dedit, cum antea corio, vel testalis eam ad rem uterentur. Sic sane Suidas, qui & auctorem laudat Suetonium Tranquillum. Alii a *Numa* quoque originem petunt, sed hanc caussam adferunt, quod is primus pecuniam imagine notarit, suumque nomen præscripserit. Ita Isidorus, lib. XVI. cap. XVII. item Cedrenus. Nec aliud sensit Epiphanius, cum extremo libello περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν scribit: τὸ δὲ νουμίον γεγόνασιν ἀπὸ τοῦ Νουμᾶ τινος βασιλέως τῶν Ῥωμαίων. *At nummus excusus est a Numa, quodam rege Romanorum*. Verum sunt hæc gerræ germanæ. Alii volunt *numus* esse a Græco νόμισμα. Quod Festus scripsit: vel (quod alii dicere malunt) ut a νόμος Græci dicunt νόμισμα, ita & Latini ab eodem dixere *numus*, O in *V* converso, quomodo a φὼρ est *fur*: ac caussam nominis esse quod valeat, οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ, *non natura, sed lege*. Confirmant sententiam hanc auctoritate Aristotelis, qui lib. V. Eth. cap. VIII. disertim scribit, νόμισμα ex eo dici, quia valeat ἐξ ὑποθέσεως, *ex hominum instituto ac conditione quadam*. Salmasius, lib. de Usuris, *nummum* putat dici ἀπὸ τοῦ νόμου, a consuetudine: *Ut ad Aristotelem redeamus, quem meliorem porro ejus interpretem invenire possemus quam ipsum? Atqui is in Nicomachiis aperte docet, non ab ulla lege originem habere nummum, sed a consensu, & compacto eorum qui illo utuntur. Eoque* ἀπὸ τοῦ νόμου *nomen habere, id est, a consuetudine, & more*; Οἷον δὲ ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην· καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Verum non de Græca nobis voce contentio est (quanquam nec illa ἀμφίβολος sit a νόμος, verum a νομίζω,) sed de Latina *nummus*, quam dicimus esse puram putam Græcorum. Nam, ut Julius Pollux scribit lib. IX. Romani hanc vocem habent a Doriensibus Siciliæ & Magnæ Græciæ incolis, quos Aristoteles in libro de Tarentinorum rep. auctor est habuisse νοῦμμον, in quo Tarantis Neptuni filii imago impressa erat, equo insidentis. Ibidem adducit Pollux illud Epicharmi, poëtæ Siculi: Εὑρήσεις δέ μοι καὶ νούμμους, *Invenias mihi nummos*. Et hoc ejusdem: Κᾶρυξ ἰὼν εὐθὺς, πρίω μοι δέκα νούμμων μόσχον καλόν. *Præco abi cito, ut mihi decem nummis emas pulchrum vitulum*. Eadem fuit sententia Varronis, lib. IV. de L. L. *In argento, inquit, nummi: id a Siculis*. Qui locus, ut & alius Volusii Metiani, indicare videtur *nummum* proprie dici qui *argenteus*. Certum tamen est, discrimen id omnino negligi, cum & *sestertius*, qui *æreus* est passim *nummus* dicatur; & in Digestis legamus, *nummos plumbeos, stanneos, aureos*. Porro ea etymologia, quam attulimus, paret rectius *nummus* gemino *mm*: quod præter lapides aliquot, probatur etiam acrostichide incerti sed veteris tamen scriptoris, quæ Plautinæ Trinummi argumentum continet.

NVNC a Græco νῦν γε. Νῦν vero ab Hebr. נא, quod idem signat.

NVNCIVS a *novo*, ut ait Varro in V. Nempe quia *aliquid novi apportat*. [ab ἄγγω, idem quod ἀγγέλλω.] Alii sic dici ajunt quasi *noviscius*, quia *per eos nova sciantur*. Sed placet sententia Josephi Scaligeri, qui in Conjectaneis scribit νούγκιος esse vocem Syracusanam: ac ut ab ἓν ἑνὸς est οὐγκία, *uncia*: ita a νέος, νούγκιος fieri. Sane *nuncius* per *C* est in lapidibus antiquis: ut Aldus in Orthographia monet. Qui tamen agnoscit per *T* legi in Regionum fragmento, sub porticu Capitolina. Ac similiter in Virgilio Carpensi.

NVNDINÆ a *nono die* dicebantur, quemadmodum indicant hæc verba Macrobii, lib. I. Saturnal. cap. XVI. *Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas; ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent, & ut scita atque consulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die proposita a singulis atque universis facile noscebantur*. Hactenus Macrobius. Hinc auctor poëmatis quod Moretum inscribitur:

. . . . nonisque diebus,
Venales olerum fasces portabat in urbem.

Ita enim plerisque veteribus membranis hic locus concipitur, pro quo vulgati codd.

. . . . certisque diebus.

Sed legendum *nonisque*: ut ad Vopisc. Aurelianum observat Salmasius. Translata deinde vox ad *celebres mercatorum conventus, immunes liberosque*, unde in veteri Glossario exponitur ἀγοραῖος ἀτελὴς πανηγυρίς. Vide Radulphum Fornerium, lib. I. rerum quotidianarum cap. V. Quemadmodum autem *nundinæ* dictæ quasi *novendinæ*, quia *nono quoque die forent*; ita *nundinalis* dixere pro *novemdialis*: ut apud Plaut. Aul. act. II. sc. IV.

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum . . . .

Ubi significatur coquus bustuarii ordinis, quique magis nosset coquere cœnam feralem (quæ nono die fiebat,) quam iis quorum ingeniosa esset gula. Simile est *internundinium*: de quo ita Marius Victorinus pene extremo capitis de Orthogr. *Internundinium, quod novem dies inter se continuos habeat, non quod nono die fit*.

Nuo est a *νέω*, ut *futuo* a *φυτεύω*, *puto* a *πεύθω*, &c. *Νεύω* a נוע, hoc est, *moveri*. A *nuo* sunt verbalia *nutus*, & *renutus*, quibus utitur Plinius, lib. I. epist. VII. item frequentativum *nuto*. Nam fallitur Nunnesius, qui *nuto* contractum putat ex *νυστάζω*, *cupise nutans dormito*. Ab eodem sunt composita *annuo*, *renuo*; quæ proprie motum corporis notant. Agellius, lib. a. cap. IV. *Nam sicuti cum annuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum, a natura rei, quam significat, non abhorret*, &c. A *nuo* quoque est *numen*, quasi *nutus Dei*, ac *potestas*, ut ait Festus, item Priscianus in IV. Estque ea forma a *nutum*, *numen*, qua a *motum* & *monitum* sunt *momen* & *monumen*, quæ posteriores per *mentum* extulere. Quia vero *nutus* est *voluntatis index*, ac ad nutum Divinum (*θεοπρεπῶς* hoc capiendum) statim consequitur eventus: inde est, quod *numen* *μετωνυμικῶς* accipiatur pro *voluntate*, *imperio ac providentia Divina*. Maro II. Æn.

. . . . *Non hæc sine numine Divûm*
Eveniunt . . . .

Cicero pro domo sua: *Divino numine redditus sum Reipublicæ*. Eodem etiam tropo pro ipso *Deo* sæpe accipitur.

†**Nuo** (unde composita *abnuo*, *annuo* &c. & *nutus*, *numen* &c.) est ab Hebr. נוע (*nuah*) *movere se*; ac dicitur sæpe de capite ut Psal. XXII. יניעו ראש (*janibu roš*) *movebunt caput*. Mazochius.

Nupera quasi *noviper*, tanquam dicamus *novissime*: ut auctor est Festus, idemque in Actio suo scribit Jovianus Pontanus. In plerisque Paulli codd. pro *noviper* est *noviter*. Sed in aliis MSStis est *noviper*. Uti & in schedis Farnesianis. De eodem, uti & de *semper* & *toper*, ita Cæsar Scaliger, lib. VII. de R. Poët. cap. I. part. II. *Semper primam producit natura. Fuit enim semiopere. Significat enim Toper, cito & expedite, ita ut opera absoluta sit. Itaque semper ei contrarium est, propterea quod siquid dimidio tantum opere sit, id non absolvitur, sed continuatur*. Quemadmodum Græcis *τάχα*, ita & *topper* Latinis & *cito* notat & *fortasse*: ut ex Artorio Festus refert, & comprobat veterum testimoniis. A *nuper* est *pronuper*, hoc est, *nuper admodum*. Nam *pro* valet *porro*, sive *longe*, ut Græcis *πόῤῥω*. Plautus Trin. act. II. sc. IV.

Quas sponsione pronuper tu exactus es.

Nuptæ & *nuptus* a *nubendo* est nomen. Caussa appellationis ex eo, quod sponsa, cum ad maritum deduceretur, *faciem flameo nuberet*, hoc est, *velaret*: quemadmodum Ælium & Cincium scripsisse, auctor est Festus. Alia idem etyma adducit, sed quæ minus, ut censeo, placitura sint, ut quod Curiatium sensisse ait, *nuptias* dici a *novum*, & *pactum*, quia *nova pactio fiat*: sive, quæ Cornificii opinio fuit, a *novus* & *peto*, quia *nova petantur conjugia*; sive, quod Santra existimavit, a *νυμφεύειν*, quomodo vetustiores Græci *γάμον* vocabant, quæ originatio utcumque ferri potest, si dicamus a *νέα νύμφη* fieri *nova nupta*, ac quemadmodum a *νύμφη* est *νυμφεῖον*, sic a *nupta nuptias* dici. Sed quod a *νυμφεύειν* esse *νύμφη* Santra opinatur, id analogia vocum aliarum facile refellitur. Malim dixisset *nubo*, unde *nuptæ* nomen, factum esse a *νύμφη*. Alii, Festo teste *nuptam* dici putant a *νυὸς*, quomodo Homerus *uxorem*, vel potius *sponsam*, aut *nurum*, vocat Iliad. γ, cum ait:

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

[a Νέφθυν · vide Plutarchum de *Iside* & *Osiride* p. 366. & alibi.] Mihi simplicissimum videtur, si a *nubo* deducamus: idque, uti dixi, cum Ælio, & Cincio, tum etiam Varrone, cujus hæc verba, lib. IV. de L. L. *Neptunus, quod mare terras obnubit, ut nubes cœlum: a nuptum, id est, opertione, ut antiqui; a quo nuptiæ nuptusque dictus*. Quibus ex verbis *Neptuni* etymon discimus. Nam vult Varro, ut a *portu* est *Portunus*; sic a *nuptu* esse *Nuptunus*, & mutatione literæ unius, *Neptunus*. Idem sensit Cicero, si sequamur certissimam, meo judicio, emendationem J. Lipsii, qui lib. I. Saturnal. cap. II. sic legit apud Cic. II. de natura Deorum: *Ut Portunus a portu, sic Neptunus a nubendo, paullum primis literis immutatis*. In vulgatis pro *nubendo* est *nando*, quæ immutatio videtur originem cepisse ab imperito librario, qui ignorabat *nubendi* vocem extra rem conjugii. Arnobius idem etymon confirmat, cum lib III. ait: *Quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus*. Interea nec displicet etymon Jul. Scaligeri, qui lib. I. de causs. L. L. cap. XXV. uti & Nunnesius in Grammatistice *Neptunum* dici putat, quasi *Niptanum* a *νίπτω*, quod est *lavo*, unde Hesychio, *aquæ* sunt *νίμματα*, hoc est, *λουτρὰ*, *πλύματα*. Nisi verius Guilhelmus, lib. de originibus, cap. XX. ubi censet ab Hebræo *Naphtuhim*, a quo etiam dici ait *Naphtutas*, populum in occidua Numidiæ parte. Porro *nubere* *μεταληπτικῶς* etiam ponitur pro *συνουσιάζειν*. Utitur hoc pacto Plautus cum alibi tum Pseud. act. I. sc. III. Ac Petronius similiter dixit *Nuptias facere*. Hinc apud declamatores legitur crimen incestus intentatum virgini Vestali, quod versum hunc scripsisset:

Felices nuptæ: moriar nisi nubere dulce est.

Ab hac significatione *nupta verba* dixerunt pro *obscenis*, teste Festo. Monuit & Lips. lib. II. Antiq. Lect. cap. IX. Fallitur igitur Becmanus, in Etymologico, cum a propria significatione sic dici putat, eoque *nupta verba* exponit *tecta*.

Nurus, a *νυὸς*, *R* inserto, quomodo a *πύθω*, *putreo*; a *κορίαννον*, *coriandrum*. Homerus Iliad. Γ.

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

Quem versum etiam citat Festus Pompeius in *Nupta*, sed *νυὸν* exponit *uxorem*. Sed rectius Eustathius ad eum locum *νύμφην* interpretatur: quo tum *sponsa*, ac *nova nupta*, tum etiam *nurus* significatur. Firmatur hoc eo quod idem Eustathius in Il. Z. pag. DCXLVIII. ed. Rom. scribit ex Aristophane Grammatico, ὅτι νυὸς ὡς ἐπὶ πλεῖστον, υἱοῦ γυνὴ τῷ πατρὶ καὶ μητρὶ, ὡς ὁ Ἑλένη φησὶ τῷ Πριάμῳ καὶ τῇ Ἑκάβῃ. Eadem & ἐνυὸς vocatur, teste Polluce, lib. III. cap. X.

†**Nuto** est ipsissimum נוט (*nut*) quod in Psalmis est ipsum *Nutare*, quod quærimus. Fortasse aliquis dixerit, τὸ *Nuto* ἀναλογικῶς a *Nuo* (cujus supinum est *Nutum*) instar aliorum frequentativorum factum, sicuti & *Nutus* indidem fuit. Age, detur. Verum & *Nuo* ipsum a נוע (*nuah*) primitus fluxerat, ut ante dictum. Mazochius.

Nutrio forte ex *νεοτροφέω* · vel contractum ex *neotrio*, quasi Græce esset *νεοτρέω*. Id fuerit a *νέος*, vel *νεώτερος*, ut proprie sit *τὰς νέους* vel *νεωτέρους alo*, & *educo*: quod & tradidit Becmanus. Hoc etymon si placet, aperta fit caussa, cur primam semper producat. Nempe ob crasin. Vel est a Chaldæo נטר, quod est *servare*. Vel a *νοτερὸς*, *humidus*. Nam *humore nutriuntur animata omnia*. Ita Martinius. [an a *νέρος*, seu *νερὸς* · aut potius ut *nutrices μαστοὶ* a *nutrio*, sic contra *nutrio* ab *οὖθαρ*.]

Nux proprie quid sit, docebit Macrobius Saturnal. lib. II. cap. XIV. A *nocte* ita vocatur ex sententia Varronis, lib. IV. de L. L. *Nux*, inquit, *quod ut nox aërem, ita hujus succus facit corpus atrum*. [*νυχὸς*, *σκότος*, & *νυχίου πρόσπα* Hesych.] Aliis placet esse a *νύξαι*, quod est, *percutere*, *frangere*. Hesych. *Νύσσει*, *παίει*, *ῥήσσει*. Caussa satis aperta fit ex illo Plauti:

Qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Ac similiter *κάρυον* suspicatur esse a *καρεῖν* sive *κείρειν*, hoc est *scindere*, *putare*, *purgare*: unde & *carduis* nomen. Alii *nucem* quidem a *nocendo* dictam volunt: *κάρυον* autem *παρὰ τὸ καρῶν*, quia *gravedinem afferat*. Ac de Græco etymo præit Plinius, lib. XXIII. cap. VIII. *Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires in cerebrum penetrant; hocque minimo momento, sed in cibis nuclei faciunt*. Et lib. XV. cap. XXII. *Caryon a capitis gravedine propter odoris gravitatem convenit dictum*. Plutarchus Sympos. lib. III. probl. I. Τὸ τε γὰρ καρύου ὄνομα, ὅτι πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφίησιν, λυπεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῆς παρακεκλιμένους. Confirmat hæc quoque, cum Ovidii

Ovidii illud eleg. de Nuce :

Me, sata ne lædam, quoniam sata lædere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet.

tum Galenus comment. in I. Epidem. ubi tradit buxi, nucis, & brassicæ viciniam, propter δυσωδίαν suam circumfusum aërem reddere μοχθηρὸν ac vitiosum. Sed scrupulum injicit, quod κάρυα fortasse συνεκδοχικῶς solum pro *juglande* ponatur. Sane, quod ex Athenæi constat epitome, Attici sic πάντα dixere ἀκρόδρυα, hoc est, quibus extra esset τὸ ξυλῶδες sive *lignum*, interius quo vescimur. *Nux* vero potius ex voce vel Græca, vel Hebræa, quæ idem significat. Græcis nux μούκηρος & μόκαρος. Lacones enim κάρυα ac speciatim τὰ ἀμύγδαλα dixere μουκήρους, ut ex Pamphili Glossis docet Athenæus, lib. II. Μούκηρος est apud Hesychium: cui tum exponitur ἀμυγδαλῆ, *amygdala*, tum κάρυον, *nux*. A μούκηρος fit *nuceris*: *M* enim sæpicule in *N* abit: Ut μὴ, *ne*; μειδιῶ, *nideo*, unde *renidere*. A *nuceris* videtur nomen accepisse *Nuceria*, & *Nucerinus ager*. De quo Plinius, lib. III. cap. v. A *nuceris* vero *nux*. Vel sit ab Hebræo & Syro לוז, *luz*, quod Caninio jamdiu visum in Alphabeto, & Scaligero in Conjectaneis. *L* in *N* abit, ut a *lympha nympha*, & aliis multis. A *nuce* est *nucinus*. Ut *nucinæ mensæ*, quæ in pretio, priusquam *citreæ* essent cognitæ. Meminit earum vetus interpres in illud Satyrici :

. . . . *Si forte nucem dejecerit eurus.*

A *nuce* etiam est *nucleus*, quasi *nuculeus*. De hoc seorsim. Item *nucetum* Statio I. Silv. & Tertulliano advers. Valent. Nempe qua ratione *olivetum*, & *lauretum*, dicimus. Planeque censeo hinc & *nucamentum* venire : ut proprie signet paniculas squamatim depactas, quæ de *nuce* dependent. Vide Plinium, lib. XVI. cap. X. Græcis κόνναροι dicuntur.

O

OB, ab ὄπι, sive ejus composito ὄπις, quod interdum valet ἵνα vel ὅτι. Vel ab ἀπὸ, κατ' ἀποκοπὴν, quod interdum idem notat. Onomast. *Ob*, ἀπὸ, διά. Vel ab ἐπὶ, simili apocope : nam interdum valet *ob* sive *propter*. Ut ἐπὶ μεγάλαις αἰτίαις valet *magnas ob caussas*. Atque ita Stoïcorum illud φθόνος, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς transtulit, *invidentia est ægritudo suscepta propter alterius res secundas*. Ut ex *ab* adjecto *S* factum *abs* : ita ex *ob* factum *obs*. Ut in *obstrudo*, pro *obtrudo* : item *obstendo*, pro quo postea *ostendo* dicere. Nisi magis placet *S* in talibus inseri, more antiquo. Nec enim *obs* extra compositionem invenitur.

OBBA pro *obbiba*, ab *obbibendo* dici, censet Cæsar Scaliger, cap. XXXIII. de causis L. L. Movit eum, quod dicat Nonius esse *poculi genus ex ligno, vel sparto*. In Philoxeni quoque Glossis legitur : *Obua* (l. *obba*) ἄμβιξ, ἐν ᾧ τοῖς νεκροῖς σπένδουσι. Præter Varronem (cujus geminum locum adducit Nonius) usus quoque Persius satyra V.

. . . . *sibi torta cannabe fulto*
Cœna sit in transtro, Veientanumque rubellum
Exhalet vapida læsum pice sessilis obba.

Quo loco *obba* est, non quod Nonius & Philoxenus voluere; sed *vas vinarium*, idque amplum, & ventriosum : quod & etymologia confirmat. Neque enim ab *obbibendo* est, sed ab Hebræo אוב, quod ἀσκὸν, *utrem*, aut *dolium*, significat. Hanc ἐτυμολογίαν adferunt Franciscus Junius in not. ad Tertulliani Apol. cap. XIII. & Is. Casaubonus ad sat. V. Persii.

OBEDIO ex *ob* & *audio*, teste Festo. Ac similiter Græci dicunt ὑπακούω. Glossæ Cyrilli : Ὑπακούω, *obaudio*, *exaudio*. Ubi plane *obaudio* legendum. Nam & in iisdem postea : Ὑπακοὴ, *obauditio*, *obtemperantia*, *obsequium*. Item : Πείθομαι, *pareo*, *obaudio*. Quare *obaudio* scribendum videtur. Vel dicendum *au* in *o* abiisse, ut a *plaudo explodo* : *o* vero abiisse in *e*. Utcumque est, secunda fuerit porrecta. Corripit tamen Victorinus

Jussit adesse Deus, propriisque obedire tyranno.

Imo etiam in jambico hoc trimetro breve videtur Afranio maritis apud Nonium : nisi placet quarta sede esse creticum :

Meo ut obsequar amori obedibo tibi.

Mallem qualecumque hoc pro se attulisset Tilemannus Mylius, qui carmine epico reliquit annalium Hebraïcorum libros LXV. In eorum XIV. ait :

Quamquam etenim prudens obedit, tamen heus laceratur.

Nunc id a se factum scribit, tum poëtica systole, tum certa ratione, quia sermo istic fit de Jeroboamo : qui Deo paruit, sed inconstanter : ut inconstantia syllabæ inconstantia regia denotaretur :

En cor Zenodoti! en jecur Cratetis!

OBITER valet παροδικῶς. In Glossis Philoxeni exponitur ὁμοίως, ἐν τῷ αὐτῷ. Etiam Glossæ Cyrilli, ἐν τῷ αὐτῷ· *eodem*, *inibi*, *obiter*. Sed hæ particulæ vim non satis exprimunt. Significat enim ὁδῷ πάρεργον. Quippe est ex *ob*, & *iter*, ut inquit Priscianus in XV. Vide *Iter*.

OBLIQVVS a λὶξ, quod idem notat. Hesychius, λὶξ, πλάγιος. Putat Angelus Caninius & Pet. Nunnesius, factum esse a πλάγιος, præmisso *o* : contra quam fit in *Post*, quod ab ὄπισθε. Sed magis placet sententia Josephi Scaligeri ad Festum in *Sublica*: ubi docet, *sublicus* sive *subliquus*, & *oblicus* sive *obliquus*, esse composita ab antiquo *liquus* sive *liquis* : quam vocem agnoscit inter agrimensores vetus scriptor de figuris & lineamentis agens : *Omnium*, inquit, *summitatum metiundi observationes sunt duæ ; enormis, & liquis. Enormis, quæ in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis, quæ minuendi laboris caussa, & salva rectorum angulorum ratione secundum ipsam extremitatem subtenditur*. Ubi pro *enormis* videtur *normalis* dicere debuisse. Sic enim vocatur linea, quæ τετράγωνον claudit ad angulos rectos. At *enormis* fit, quæ a norma recedat, nec angulis rectis contineatur. Norma enim probantur anguli, utrum sint recti.

OBLITERO alii ab *obliviscor* venire putant, quia quæ *oblivisci* volumus, ea *obliteramus* : alii a *litore*, quod, quæ ibi notantur, fluctibus mox deleantur : utrumque hoc ἔτυμον apud Festum invenitur : alii a *lituris*, ut Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. IV. Mihi non dubium, quin sit a *literare*, unde *literatura*. Ut *obliterare* sit literis aliquid superducere, ut priores deleantur. *Ob* significat *contra*, ut in *objicio*, *oppono*, *obduco*, atque aliis. A *litura* vero eo minus factum puto, quia modulus penultimæ est dispar.

OBLIVISCOR, ab antiquo *liviscor*, quo usi pro *obliviscor*. Atque hoc ex Cæsellio quoque monuit Cassiodorus. Quare crasse impingit Ambrosius Calepinus, cujus verba : *Obliviscor compositum videtur ab oblivio. Quia vero accentu differunt, potest esse simplex dictio*. Ab eo est *oblivio*, pro quo & *oblivium* legas, non modo apud Maronem, Horatiumque, sed etiam historicos : uti Tacitum, lib. IV. Histor. *Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit*. [λήθω, λαθίομαι, vel ab *oblinendo* dicta *oblivio*.]

OBOLVS, ὀβολὸς, sexta pars drachmæ : ut scribit Plinius, lib. XXI. cap. ult. Eustathio quoque *drachma* vocatur ὀβολῶν ἑξάς. Compositum ab *obolus* est διώβολον, *diobolum*, vel quia *duobus* valeat *obolis*, ut sit a δὺο, vel quasi *Jovis obolus*, ut sit a Διὸς, quia ab una parte insculptam haberet Jovis speciem, ut ab altera γλαῦκα sive *noctuam*. A *diobolum* est *diobolare*, ut *diobolares meretrices*, διώβολοι, quæ *duobus obolis* ducuntur : ut interpretatur Festus : Usus Plautus, Clitellaria, e qua Varro, VII. de L. L. citat : *Diobolares, schœnicolæ, miracula*. Item Pseudol. Act. II. Sc. II. nisi istic cum Turnebo malis *doliarem*, quod ex Donato exponit *suffarcinatum*, *præpinguem*, & *tumore ventris dolio similem*. Vide eum, Advers. lib. III. cap. XII. Est vero ὀβολὸς, ab ὀβελὸς, hoc est, *veru* : ut ὀβελὸς, a βέλος, id est,

est, *sagitta*, cui veru simile. *Obelus* vero cur a *veru* nomen acceperit, Plutarchi loco ostendimus, voce *Talentum*. Ab ὀβελὸς ὀβελισκοειδῶς dictum ὀβελίσκος, *veruculum* dixeris cum Plinio. Sed Græcis, ac imprimis Latinis, ut ex Ammiani XVII. constat, *obeliscus* vocatur lapis unicus quadratus ingens pyramide tamen minor, paullatim gracilescens, usque dum in cuspidem desinat, veruculo similem, unde & nomen. Multa de *obeliscis* Plinius, lib. XXXVI. Complures hodieque Romæ visuntur *obelisci*. Nobilis imprimis inter alios *obeliscus* Augusto & Tiberio Cæsaribus olim sacer, quem Xystus Pontifex e priori loco in mediam Vaticani aream transtulit. Est e lapide unico, eoque durissimo, qui fortasse Plinio, lib. XXXVI. cap. VIII. *pyropœcilos*, πυροποίκιλος vocatur: nempe si vera hæc lectio (nam in aliis est *purropoicilos*, geminata liquida) quia *punctis quibusdam ignei coloris distinguatur, varieque interlucet*. Ejus obelisci figuram præter alios ære expressam ponit Henricus Monantholius, comment. in Mechanica Aristotelis. Nonnulla etiam de obeliscis collegit Onuphrius Panvinius, lib. I. de ludis Circensibus, cap. XVII. & Cæsar Bullingerus, libro de Circo, cap. XX. Sed imprimis vide commentarium, quem de obelisco scripsit, & Xysto V. dicavit, Petrus Angelius Bargæus. Ubi inter alia hanc quæstionem movet, cur grandem adeo molem, quam *obelum* vocat Herodotus, ὑποκοριστικῶς *obeliscum* nuncuparint. Recteque id meo judicio factum esse conjectat a *multitudine minorum obelorum*, quæ in Ægypto erant & Romam ex Ægypto advectæ tanta copia, ut nomen *obelorum*, per appellationem *obeliscorum* fuerit obscuratum.

O**BRYSUM**, an *obrussum*, an *obrizum*, an *obryzum*, scribi debeat, dubitant non pauci, eo quod varient veteres codices Plinii & alii. Sed iis subscribo, qui *obrussum* scribunt. Nam ὄβρυζον quoque vocat Etymologi auctor, & Thucydidæ Scholiastes in lib. I. eamque vocem etiam Constantino Manassi testi tuit in Glossario suo Meursius. Ut Ἀττικίζω, *Atticisso*; τὸ πορφυρίζον, *purpurissum*; sic ὄβρυζον, *obrussum*. Ut audiri non mereatur Isidorus, lib. XVI. cap. XVII. ubi *aurum obryzum* dictum ait, *quod obradiet splendore: est enim coloris optimi*. Aliquibus ὄβρυζον sic dici placet quasi ἄβρυζον. Nam ἀβρύνεσθαι est *nitescere*, *splendere*. Sed magis placet sententia B. Hieronymi, qui ita dici putat quasi *ophirisum* ab *Ophir*. Sic enim scribit in Jesaiæ cap. XIII. *Tunc pretiosior erit vir auro, quod Hebraice dicitur* פז, *& Aquila interpretatus est* κίῤῥον, *quod coloris optimi atque sanguinei est, & homo mundissimo obrizo, quod Hebraice dicitur* אופיר, *& Aquila transtulit* σπίλωμα ὠφείρ. *est autem Indiæ locus, in quo aurum optimum nascitur*. Idem explanat. Psal. XLIV. ad Principiam virginem: *Symmachus transtulit in auro primo; Aquila, quinta & sexta editio, in tinctura, vel in auro Ophir. Ophir genus auri est, vel a loco Indiæ, vel a colore nomine indito*. *Ophir* regionem esse *auriferam*, unde Salomoni, aliisque regibus Hebræis *aurum* soleat advehi, satis constat ex III. Reg. c. IX. & lib. II. Paralipom. cap. IX. Eam in India quoque ponit Josephus. Eupolemus apud Eusebium, lib. IX. præparat. Evangel. cap. XV. dicit οὔφρη appellari, atque esse insulam maris rubri: quæ sententia cum priori non pugnat, quia *maris* appellatio etiam illi tribuitur ab antiquis, quod Indias alluit. Quare videntur veteres *Ophir* vocasse sive *auream Chersonesum*, sive omnem illam oram, quæ Pegusiis, Malaca & Samatra seu Taprobane comprehenditur. Ac e junioribus hanc sententiam quoque amplexus Marius Niger, eandemque opusculo a se edito defendit Gaspar Varrerius.

O**BRUSSA**, vox usurpata Tullio, Senecæ, Tranquillo: sed sæpius a librariis depravata: significat normam ad quam exigitur aurum. In vett. libb. sæpius scribitur *obryza*. Nempe est a Græco ὄβρυζα unde *obrussa*, ut a μάζα, *massa*. Nomen *obrussa*, sive ὀβρύζης, ex eo, quia foret regula, utrum aurum esset *obryzum*, seu *obrussum*, hoc est, coctione crebra satis purgatum, ita ut nihil alterius metalli habeat admixtum. Sic Scholiastes Thucyd. χρυσίον ἄπεφθον interpretatur πολλάκις ἑψηθέν, ὅπερ γνήσιον ὄβρυζον. Vide *Obrisum*.

O**BSCÆNI** duplicem etymologiam ponit Varro, lib. VI. de L. L. Prior est, *ut obscænum dicatur a scena, quod nisi in scena palam dici non debet*. Hinc Sophocles, Ajace: Μὴ' ἐπισκήνους γόους δάκρυε, quod quidam exponunt ἀπρεπῶς τοῖς ἐπὶ σκηνῇ. Sane nihil inverecundum in Scena non habebat locum: quam impudicitiam lasciviamque theatri perstringunt acriter Tertullianus, Clemens & pene tota antiquorum Patrum cohors. Alterum Varronis etymon est, ut dicatur *obscænum* quasi *obscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Verba Varronis ponam, quibus utrumque hoc etymon proponit: *Apud Matium, obscæni interpres, funestique ominis auctor. Obscenum dictum ab scena*. Et mox: *Quare turpe, id obscenum; quod nisi in scena palam dici non debet. Potest vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ni quid obsit bonæ scævæ caussa; inde Scævola appellatus. Ea dicta ob scæva, id est, sinistra: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia existimabantur. A quo dicuntur comitia, aliudve quid fit, dici ave sinistra, quæ nunc est; id a Græco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν, quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum vero, turpe*. Tertium etymon est Verrii, de quo sic Festus: Oscor, *quos dicimus, ait Verrius, Opscos antea dictos, teste Ennio, cum dicat: De muris rem gerit Opscus. Adjicit etiam, quod stupra inconcessæ libidinis obscena dicantur ab ejus gentis consuetudine inducta*. Unde colligo, putare eum *obscœnus* dici pro *opscœnus* ab *Opscis*, hoc est, *Oscis*, quorum *mores obsceni*. Quartum etymon est eorum, qui sic dici volunt ab *obs* & *cano*, proprieque sic dici, quod est *abominabile in auguriis*. Quinctum etymon est illorum, qui conflatum putant ex *obs* & *cœnum*, proprieque notare id quod est *immundum*. Sextum non multum ab hoc abit, estque eorum qui volunt esse ab *obs* & κοινὸν, quod interdum notat *sordidum*, quia quæ communia sunt, inquinatiora esse solent. Ita κοιναῖς χερσὶ legimus apud Evangelistam pro ἀνίπτοις. Tria hæc posteriora etyma complexus Priscianus lib. IX. *obsoleo*, inquit, *ab obs & soleo, sicut obscœnus ab obs & canendo, vel cœno, vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, unde & inquino*. Ut sit ab *obs* & κοινὸν sive κοινοῦ, etiam Scaligero placet, de caussis L. L. cap. XXXIV. Septimum est eorum, qui fieri volunt ex *ob* & *scenum*. Estque hoc etymon prope idem ac illud quod secundo loco Priscianus. Tantum in eo dissentiunt, quod illud *s* in *obscenus* velint & non a præverbio *obs* (neque enim ea vel in compositione vel extra eam unquam utuntur Latini; quodque ad *obsoleo* attinet, est illud non ab *obs* & *oleo*, sed *ob* & *soleo*, ut suo loco ostendimus;) verum a Sabinorum *scænum* pro *cœnum*, quomodo & iidem *scelum* dixere pro *cœnum* & *scena* pro *cœna*. Ac placuit hoc Joanni Meursio. In hac judiciorum varietate dicam quod sentio. Ex propria vocis significatione videndum quod verum sit etymon: sed *obscœnus* proprie est Augurale verbum. Docet id clare Festus, qui cum attulisset sententiam Verrii deducentis ab *Oscis*, & existimantis proprie de *libidine* dici: mox subjicit hæc: *Quod verum esse non satis adducor, cum apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur, ut illa Virgilii testimonio sint, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cum ait Harpyas obscenas volucres, & obscœnamque famem*. Hactenus Festus. Quæ etiam confirmantur Matii loco, qui *obscena omina* vocat, ut in Varronis loco ante vidimus. Et Tertullianus, lib. de Pallio, cap. I. similiter dixit *Post Gracchi obscena omina*. Quare *obscœnus* videtur esse vel ab *ob* & *cano*: vel *ob* & *scæva*. Sed a *cano* si esset, corriperetur prior. Erit igitur a *scævo*, proprieque *obscænum* erit, quod mali auspicii est, bonæque *scævæ* adversans. Quod ve-

ro ad alia etyma, unum in iis est, quod rejicere non ausim. Id est eorum, qui deducunt a Sabino *scænum*: qua ratione Virgil. III. Æneid. *obscænæ volucres* proprie erit *immundæ*: & juvat hanc interpretationem, quod poëta mox subjicit:

> . . . . *Contactuque omnia fœdant*
> *Immundo* . . . .

Et sane vir eruditus Joannes Meursius, non *obscœnus* tantum a Sabino *scænum* deducit, sed & *scœniculus*, ut a *scæno* sit *scœniculus*, quomodo ab *anno* est *anniculus*. Censet autem, Plautum Pœnulo, I. II. *meretrices* ea ratione *scœniculas* vocare, qua alibi appellat *lutulentas*. Aliter tamen hoc de loco senserunt Turnebus, & Scaliger. Uterque enim legit *schœniculas* ac putavit *meretrices* ita dici *ab unguento junceo*. Nam *juncus* Græce est σχοῖνος. Vide hac de re sententiam nostram voce *Schœnus*.

OBSCURUM unde dicitur, satis est obscurum. Ex *ob*, & *cura* conflari placuit Perotto: uti & Cæsari Scaligero, cap. XXXIV. de caussis L. L. Sic *res* proprie dicentur *obscuræ*, ob quas opus multa cura. *S* vero interseretur, ut in *obstrusus*, ab *ob* & *trudo*. Sane *obstrudo* dixit Titinnius, teste Festo: & usus quoque Plautus. Imo & *obstrusum* invenit Victor Giselinus in Prudentii, & Delrius in Senecæ, ac Claudiani MSS. exemplaribus. Sed scrupulum injicit, quod, cum *obscurum* pro difficili & curæ indigo ponitur, locutio sit impropria. Quare mihi, uti ut Becmano, non minus sit verisimile venire ab obsoleto, *scurus*, *scorus*, vel *scaurus*: hæc vero esse ab Hebræo שחור, *niger*, ab radice שחר, *nigrescere*, *nigrum esse*. [*scurum* est a σκιερὸς · vide notata ad σκιὰ & σκυὰ, a σκιὰ σκιερὸς, σκοτερὸς, σκότος.]

† OBSCURUS non est (ex Vossio) ex Ob & Scurus, quod falso suspicatur esse aliquod obsoletum verbum. Ob irreptitium est: nam origo vocabuli est a חשך, *boshec*, *tenebrae*, *caligo*: quod in affixis est חשכי *bosci*, *bosco* &c. Deinde addito Tyrrhenico Rhotacismo fiebat Oscura. Sed postremo Latini rati intervenisse praepositionem, fecerunt Obscurus ad formam compositorum ex ea praepositione, cum potius (si originem sequimur) scribendum fuisset Oscurus aut Hoscurus. MAZOCHIUS.

† OBSES unde derivetur, sic expedivit Festus in praeposit. Ob: *OBSIDES* (quasi) *OBFIDES*, *qui ob fidem patriae praestandam dantur*. Pessima quidem originatio; sed tamen ut inde intelligas, antiquis illam alteram, quae nunc a viris doctis traditur, ut sit ab *obsidendo*, tunc minime placuisse. Nam certe quum in oculos ista originatio statim incurrat; eam tamen rejecerunt, quod *obsidibus* cum *obsidione* nihil commune cernerent. Haec cum ita sint; suspicabar *obsidem* Orientalis esse originis, ac fortassis esse Hebraeum ipsum חפשי *hopshi*: quod quidem *liber* redditur in lexicis: sed est ubi contrarium significet, uti Ps. LXXXVII. (Hebr. 88.) 6. *Inter mortuos liber* (Hebr. *hopshi*) i. e. *captivus*, nim. *funibus sepulcri captus*, ut amant loqui scriptores sacri. Sed & *captivitatis* non item *libertatis* notionem ingerunt sequentia: *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris*; qui *captivi* saepe vocantur in Scripturis. Sic etiam 4. Reg. XV. 5. & 2. Paral. XXVI. 21. domus in qua leprosus detinetur, quamdiu lepra durat, vocatur בית החפשית *beth hahopsit*: quod vulgo interpretatur *domum liberam*. Quod quidem non improbo: modo *domus libera* κατὰ εὐφημισμὸν dicta, intelligatur re vera domus captivitatis. Est hoc Hebraeis familiare ut per bona verba saepe notentur contraria: veluti cum pro *Maledicere* usurpabant *Benedicere*, & pro *immundo* dicerent *Sanctificatum*, & plura in hunc modum. Simili εὐφημισμῷ hic pro *captivo* & *captivitate* usurparunt *liberi* & *libertatis* nomina. Nunc (nequis fallatur) illud est ostendendum *obsides* re vera loco captivorum olim fuisse habitos. Ostenditur id autem ex Romanorum legibus: in quibus scribitur, *Obsidum bona*, *sicut CAPTIVORUM*, *in fiscum esse cogenda*. *Nisi accepto usu togae Romanae*, *ut cives Rom. semper egerint*. l. 31. & l. 32. D. de jure Fisci. Varro in IV. L. L. *Exquiliis Vicus Africus*, *quod ibi obsides ex Africa bello Punico dicuntur esse custoditi*. Atque *Custodiendi* verbum de captivis usurpatur. MAZOCHIUS.

OBSONIUM, ὀψώνιον, ψ in β mutato, ut ἀψίνθιον, *absinthium*. Est autem ὀψώνιον ab ὄψον. Itaque licet generatim ponatur pro *eo omni*, *quod cum pane comeditur*: tamen Terentio, Cornelio Nepoti, atque aliis κατ' ἐξοχὴν, imo, ut plerique arbitrantur, κυρίως signat *pisces*. Nam ὄψον & ὀψάριον, non temere aliter usurpata invenias quam de piscibus. Et semper ὀψοφάγοι sunt φιλίχθυες. Hodieque in Græcis *pisces* dicuntur ψαρὰ, quod truncatum est ex ὀψάριον. Sane Evangelista quoque ὀψαρίῳ voce utitur, ubi agit de *pisciculis*, quibus Dominus paverat aliquot hominum millia. Et proprie quidem notare ajunt *piscem assatum*, παρὰ τὸ ὀπτᾷν, quod est *assare*. Vide Septimium Florentem, ad εἰρήνην Aristophanis, pag. CXI. in vocem ὀψωνοῦνται· tum duos in Græcis præceptores meos Franciscum Nansium, in Nonni cap. XXI. & Bonaventuram Vulcanium, ad Gloss. vett. pag. DXCVI. Unum tamen huic sententiæ obstare videtur, quod ὄψον ab antiquissimis, non pro *pisce*, sed semper sumatur pro *eo quod ad panem adsumitur*. Græci προσφάγιον vocant. Itaque *pisces*, Hippocrati non ἁπλῶς ὄψα vocantur, sed ὄψα θαλάττια, quomodo & Polybius locutus. Neque enim *marini* tantum *pisces* intelligendi, sed quivis per synecdochen generis: unde & apud eundem, ἔγχελυς, sive *anguilla*, inter θαλάττια commemoratur, & simpliciter θαλάττια & κρέα opponuntur: ut docuit Casaubonus, Animadvers. in Athen. libro VI. capite II. Quare ὄψον non potest esse ab ὀπτᾶσθαι, sed potius ab ἕψω, *coquo*, ut generatim primo notarit προσφάγιον, hinc κατ' ἐξοχὴν (ut clare Myrtilus apud Athenæum ait, lib. VI. & Plutarchus in Symposiacis, lib. IV. problem. IV.) usurpari cœperit de *piscibus*, quia hi præcipue in deliciis forent. Dubium autem, num ωνιον in ὀψώνιον sit vocis productio, ut αριον in ὀψάριον, an potius sit ab ὠνεῖσθαι, *emere*: ut ὀψώνιον sit *cibus coctus pretio comparatus*; qualis qui e popinis comparatur. Ab *obsonio* est *obsonari*, & *obsonitare*, quo Cato utitur apud Festum.

OBSTETRIX, ab *obsidendo*. Quæritur autem, quæ vis sit præpositionis in hoc nomine. Triplicem enim ejus notionem ponit Festus his verbis: *Ob*, *præpositio*, *alias ponitur pro circum*, *ut cum dicimus urbem obsideri*, *obsignari*, *obvallari*; *alias ponitur in vicem præpositionis*, *quæ est propter*: *ut ob merita*; *ob superatos hostes*; *unde obsides*, *pro obfides*, *qui ob fidem patriæ præstandam dantur*; *alias pro ad ponitur*, *ut Ennius*: *Ob Romam noctu legiones ducere cœpit*. Hæc Festus: Florens Christianus notis ad εἰρήν. Aristoph. censet *ob* in *obstetrix* & *obsidere* significare *circum*: atque hoc pacto legi in Novantiqua Queruli Comœdia:

> *Retia vosmet obsidete*, *dum percurro cubilia*.

Horatiumque similiter *post* pro *circum* usurpasse, cum ait:

> *Post Equitem sedet atra cura* . . . .

Mihi magis placet *ob* significare *ad*: ut *obstetrix* dicatur quasi *adsestrix*, quia adsideat parturienti: quomodo & Festus accipi monet in illo Enniano:

> *Omnes occisi occensique in morte serena*:

Id est, *accensi*. Et illo in Iphigenia:

> *Acheruntem obibo*, *ubi mortis thesauri objacent*.

Similiaque sunt *offerre* pro *afferre*, *obligare* pro *alligare*, aliaque. Terent. Hecyr.

> *Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie*.

Et Catull.

> . . . . *Qualem Minoidi luctum*
> *Obtulerat* . . . .

Horat. Epod.

> *Optat Prometheus obligatus aliti*.

Idem locis Senecæ, Petronii, Valerii, atque aliorum demonstrat Valens Acidalius. Parque ratio in voce

voce *obstitas*, juxta ἐτυμολογίαν Cincii, de qua mox dicam.

OBSTINATUS, in Glossis exponitur παρατεταμένος, ὑπομεμενηκότως, ἐγκρατής. Uti *obstinatio*, ἐπιμονή. Apud Festum legas, *Obstinato*, *obfirmato*, *perseveranti*, *ut tenere possis*. Itaque videtur deducere ab *obs* & *teneo*. Perottus maluit ab *obstando*. Nam qui *obstinato* est animo, ita eum firmat, ut obstet. Sed omnino est ab *obstino*, unde & *obstinatio*. Festus: *Obstinat*, *obfirmat*. Onomast. *Obstino*, διαβεβαιόω. *Obstino* vero a *stano*, vel *stino*, quomodo veteres dixisse colligo ex *destino*, & *prastino*. *Stano* autem ex *sto*; ut a *runco*, *runcino*; a *nato*, *natino*, unde *natinatio* apud Festum; a *nego*, *negino*, unde *neginate*, in carm. Cn. Martii apud eundem.

OBSTIPO *capite* esse dicuntur, quibus cervix est immota, rigidaque. Persius sat. III.

Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
Obstipo capite, & figentes lumine terram.

Ubi vetus interpres sub Cornuti nomine a Vineto editus: *Obstipo*, inquit, id est, *inclinato & cum obliquitate fixo*, *& gravitate fixo*. Quæ minus probo, quia *obstipus* quoque est, qui erecto capite est, sed immoto. Ac similiter *obstipa cervice* est apud Tranquillum. Qui Græcis est σκληραύχην. Est ea vox non a *stipare*, sed a *stipes*: quæ origine differunt, cum hoc sit a στύπος, illud a στείβειν. *Obstipus* igitur signat, stipitis instar immotum rigidumque. Vel potius *obstipus* sit ab inusitato *stipus*: hoc a στυφὸς, quo proprie significatur *vim habens adstringendi*, sed μεταληπτικῶς ponitur pro *duro*. Nempe idem sunt στυφελὸς, στυφλὸς, στυφρὸς, στυφός. Quæ omnia a στύφω, *adstringo*.

OBSTITA dicuntur ab *obsistendo*, sive pro *obliquo* ponatur, quomodo usurpat Lucretius:

Omnia mendoso fieri, atque obstita necesse est.

(ita enim, non *obstipa*, legit Festus) quomodo item Appuleius, lib. de Deo Socratis, semel iterumque loquitur: sive eo intelligatur, quod *violatum tactumque est de cælo*; quomodo Cloatius & Ælius Stilo, Festo teste, interpretabantur; ac in lege antiqua accipitur apud Cic. lib. II. de Legg. *Quibus divis creverint, procuranto: iidemque fulgura atque obstita pianto*. Notum sane loca ejusmodi bidente expiari solere: unde & nomen *bidental*. Etiam Cincius apud Festum auctor est, *obstitos* ab eadem origine esse vocatos, *qui Deo Deave obstitissent*, hoc est, qui vidissent, quod videri nefas est. Quales in furorem agi credebant: unde & νυμφόληπτοι & *Ceriti* dicebantur: ut suo loco ostendimus.

OBSTRIGILLO a Nonio exponitur *obsto*: qui eo Ennium, & sæpius Varronem usum docet. Contentus ero istoc Varronis: *Lex neque ignocenti propter simultatem obstrigillat, neque nocenti propter amicitiam ignoscit*: Hoc est, non adversatur innocenti, sive non afficit. Etiam Obertus Giffanius legit apud Catullum Carm. ad Thalium:

. . . . Manusque mollicellas
Inusta turpiter tibi flagella constrigillent.

Sed verius est hoc loco *conscribillent*: de quo Scaligerum vide in Notis ad Veronensem hunc poëtam. Ab *obstrigillando obstrigillator* dicitur. Ut apud Varronem: *Æmulum illigantis atque obstrigillatorem*. Ita appellat eum, qui invidia moratur atque impedit artis profectum. Perperam vulgo scribitur *obstrigilatorem*. Nempe putant esse a *strigile*: qua lædimus, cum vehementius *stringimus*. Putavit id Turnebus. Ita proprie sit, quod Belgæ eadem metaphora dicunt, *Ymanden wat roskammen*. Nec absimili metaphora dixit Terentius, *Depexum te dabo*. Nam & *pectere* eodem modo dixere pro *mulcare*, unde Plautus, *Os pugnis pectito*. Sed potius *obstrigillo* est a *strigillo*, quod in Onomastico veteri exponitur ζέω. Estque a *strigo* seu *stringo*, *strigillo*; ut a *signo*, *sigillo*; a *sorbeo*, *sorbillo*; a *conscribo*, *conscribillo*. Hanc sententiam confirmat, quod antiqui *obstrigillos*, vel *obstrigilla*, dixere *vincula soccuLorum*, vel *calceos amentatos*. Isidorus, lib. XIX. cap. ult. *Obstrigilli sunt, qui per plantas consuti sunt; ex superiore parte corrigia trahitur, ut constringantur: unde & nominantur*. Etiam hoc etymon firmat, quod in *annulo cavitas*, quæ Græcis σφενδόνη, aliter dicitur *obstrigillum*, quia constringat & cohibeat gemmam. Glossæ: *Obstrigillum*, σφραγιδοφύλαξ. At Hesychio σφραγιδοφύλαξ, πύελος, sive *pala*.

OBTURARE est *claudere*; *returare* contra, est *aperire*. Posteriori hoc usus Varro Agathone: *Pueri obscenis verbis novæ nuptæ aures returant*. Quo loco ad veterum respexit consuetudinem, qui simulac virgo nupta detulisset prætextam ad Fortunam Virginalem, pueris permittebant, ut coram ei obscena verba proferrent: ante vero Veneris vocabulis acerbæ virginis aures imbuere non licebat. De etymo sic Festus: *Obturare ex Græco trahitur, ab eo, quod illi ostia dicunt θύρας*. Et sane *obturare*, & *returare*, esse a θύρα, quo *ostium* significatur, communior sententia est. Unde & *obthurare* scribere jubent. Sed in codd. antiquis absque spiritu passim legas. Præterea haud facile recurrendum ad illud compositionis genus, quod est ex Latina & Græca voce. Denique in θύρα corripitur prior, cum secunda in *obturo* sit porrecta. Propterea non minus placet, ut quemadmodum a *cera* vel *sera* est *obcerare* & *obserare*; ita ab *ob* & *tura* dici *obturare*: ut item a *re* & *sera* est *reserare*; ita a *re* & *ture* esse *returare*. Ita *obturare* erit vox profecta a more sacerdotum, qui aures ture opplebant, ne audientes alia turbarentur: ac rursum perfecto sacro negotio tus eximebant, ut aures paterent illis quæ dicerentur. Hanc consuetudinem discere possumus ex istis Varronis verbis apud Nonium: *Atque etiam sacerdotes aures suas ture replebant, ne peregrinis verbis intercedentibus confusa carminum memoria turbarentur*.

†OBTURO (quod arguit fuisse simplex TURO) ab אטר *atar* ejusdem notionis, amissa prima quiescente, primitus ortum videtur magis, quam ex Varronis apud Nonium fabella de Sacerdotibus aures ture replentibus. Hanc narratiunculam videsis in Vossio. MAZOCHIUS.

OC

OCCASIO ab *occido*, quod ex *ob* & *cado*, ubi *ob* capitur ut in *offero*. Dicitur enim *occasio*, quia casus est se offerens; estque interdum vera caussa, interdum πρόφασις ac *prætextus*. Festus: *Occasio*, *opportunitas temporis casu quodam provenientis est*. Cæsar Scaliger, in Theophrasti de causs. plant. lib. II. cap. VI. *Occasionis vox satis indicat rem ipsam. Est enim quasi ob caussam, vel ob casum*. Pro *occasio* etiam *occasus* vett. dixere, teste Festo, qui illud Ennii laudat:

Hic occasu' datu'st, at Horatius inclutu' saltu.

Alia quoque ejusdem loca similia inibi vide.

OCCILLARE dixit Plautus, Amphitr. act. I. sc. I.

Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os
occillet probe.

Hanc enim rectam esse lectionem plane puto. Nempe ut (quemadmodum acute conjectat Christophorus Colerus) veniat *occillo* ab *occare*, quod est βωλοκοπεῖν, βωλοστροφεῖν. Gloss. vett. Βωλοστροφῶ, *occo*, *occillo*, *pastinor*. Hinc, *Occillator*, βωλοκόπος. Nec mirum in hac re ab *occatione* arcessi tralationem, cum a *liratione* in eadem re petat Pomponius, cum ait, *Nunquid hic restat, qui nondum labeas liraris mihi?* Duza tamen suspicatur Plautum scripsisse *ossillet*, ab *osso*, ut sit *ossatim* sive frustulatim totum comminuere sive concipilare.

OCCO est idem quod *crate*, *vel rastro glebas comminuo*. Quod in aratione fiebat, ut ista contusione semina pulvere operirentur. Iteratione confringebantur glebæ proscindendo excitatæ. Sed si ea non satis glebas imminuisset, occatio accessit, quæ eas penitus frangeret, pulvereque semina conderet & operiret. Virg. I. Georg.

Multum adeo rastris glebas qui frangit inertes,

Vimi-

Vimineasque trahit crates, juvat arva.
Ubi duo instrumenta refert, quibus occarent, *crates*, & *rastra*: quæ iccirco & *occas* dixere. Sic vocat Columella. Et est in Glossis Isidori: *Occa, rastrum*. Cum Maro ait, *glebas qui frangit inertes*: exprimit Græcum βωλοκοπεῖν, quod est *occare*. Usi etiam ea voce, ubi nulla operirentur semina. Ut de vineis. Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXI. *Vineas novellas fodere, aut arare, & postea occare, id est, comminuere, ne sit gleba*. *Occare* igitur generatim notat *imminuere glebas*. Quare plane censeo, *occare* dici ab Hebræo דקק, *dakak*, abjecto *D*. Notat id verbum *comminuit*: ut דק לעפר, *comminutus est in pulverem*, Deut. IX. 21. Exod. XXXII. 20. Hæc vera origo: etsi *occo* ab *occædo*, quia *occasione* cædantur glebæ, dici putarit ibidem Varro. Sequitur enim: *Quod ita occidunt, occare dicunt*. Similiter Verrius, teste Festo. Nec rectius Cicero in Cat. Maj. ubi dici putat, ab *occæco*, quia glebæ eâ *occæcantur*, hoc est, sub terra operiantur & occultentur. Cujus etymi etiam meminit Festus. Ac probat idem tum Isidorus, lib. XVII. cap. II. tum Cæsar Scaliger in Theoph. de caussis plant. lib. III. cap. XXIX. Vide & quæ de hujus vocis notatione scribit Petrus Victorius, lib. XII. Var. Lect. cap. XII. Occationi Deus qui præerat, *Occator* dictus. Ut in Indigitamentis Flaminis Cerealis: *Vervactor, Redarator, Imporcitor, Insitor, Obarator, Occator, Saritor, Subruncinator*, &c.

OCCULO, Perottus putabat esse ex *ob* & *celo*, ut *e* mutet quantitatem: quemadmodum *V* in *dejero* a *juro*. Sed magis placet *occulo* esse ab *ob* & *colo*, proprieque dici de superficie agri, cum quod sensul prius patebat arando subvertitur, alioque solo obtegitur.

OCCUPO ex *ob* & *capio*. Ut composita a *cubo* vel primæ sunt, vel tertiæ: sed in tertia *M* adsciscunt, quo in prima carent: ita composita a *capio*, si primæ sint, deperdunt *I*, quod in tertia retinent. Itaque in tertia dicimus *accipio, incipio, suscipio*, in prima *anticipo, occupo, nuncupo*. *Anticipo* esse ex *ante* & *capio*, satis liquet. *Nuncupo* existimo factum esse ex *nomen* & *capio*. Est enim *nuncupare* nomine suo vocare, sive nominare. Varro in Medo, *Quis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine*. Livius, lib. I. *Julium Julia gens auctorem sui nominis nuncupat*. Hinc *nuncupatim*, pro nominatim, apud Sidonium & Claudianum Mamertum. Quæ sit *pecunia nuncupata*, vel quid *vota nuncupata*, vide apud Festum in *Nuncupata*.

OCEANUS, ὠκεανός, *mare externum*, πέλαγος τὸ ἔξω τῆς οἰκουμένης, ut scribit auctor libri de Mundo, sic dicitur a *celeritate*, ut Solinus ait cap. XXVI. nempe ab ὠκύς, id est, *celer*, & νάω, quod est *fluitare*. Ad quod etymon allusit fortasse Homerus Il. φ. vers. CXCVII.

Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Apud Papiam & alterum ἔτυμον legas. *Oceanum*, inquit, *Græci & Latini ideo nominant, quod in circuli modo ambiat orbem: sive a celeritate, quod ocius currat*. Videtur eo respicere, quod Hebræis חוג, sit *circulus, gyrus*. Sed de istoc plura diximus in secundo de Diis gentium.

OCIMUM, ὤκιμον, quidam dici putant ab *odoris acrimonia*. Nempe ἀπὸ τοῦ ὄζειν, quod est, *olere*. Quæ ἐτυμολογία favet illis, qui *ozima* scribunt per Z: quomodo scribi solet in medicorum libris, qui Arabas medicos ante renatas literas verterunt, eodemque modo se scriptum invenisse in manuscriptis Persii codd. ait Casaubonus. Sed veram esse scripturam *ocima*, agnoscere cogimur, nisi convellere velimus Græcorum Latinorumque omnium auctoritatem, qui de *ocimo* scripserunt. Nec repugnat ἐτυμολογία, quandoquidem est ab ὠκύς, id est, *celer*: sive quia *celeriter nascitur*, ut putavit Festus: sive quod *alvum celeriter ciet*, ut tradunt Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXI. & Plinius, lib. XVIII. cap. XVI. *Ocima*, si cum probris ac maledictis ferantur, facilius crescere stulta credidit antiquitas: ut cognoscimus ex Theophrasti Hist. Plant. lib. VII. cap. III. & Plinio lib. XIX. cap. VII. Hinc Persius, sat. IV.

Cum bene discincto cantaverit ocima vernæ.

Hoc est, cum ingesserit servulo maledicta, qualia cantari solent, cum *ocimum* seritur.

OCREA, ex *ob* & *crura*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ocrea, quod opponebatur ad crus*. *B* extritum, ut in *omitto*. Græca vox huic origini respondet. Gloss. Philox. *Ocreæ*, παρακνημίδες. Sed rectius Festus, cum *ocreas* ob inæqualitatem sic dici conjectat, ab antiquo *ocris*, quo signabatur *mons asper & confragosus*; ut Ateius Philologus, in libro glossematorum retulit. Ita dixit Livius Andronicus, (ut ex eodem Festo discimus)

Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim?

Et,

Celsosque ocris, arvaque putria, & mare magnum.

Item, *Namque Tænari celsos ocris*. Et, *Ut quem Chiro in Pelio docuit ocri*. Estque acceptum a Græcis, quibus *montis cacumen* ὀκρία vel potius ὄκρις dicitur: nempe quasi ἄκρις, quod idem signat. Suntque ab ea *ocrium* notione dictæ, *Ocriculum*, & *Interocrea*, Italiæ civitates. Non tamen *ocreas* dictas puto, quia montem confragosum *ocrim* dixere: sed quia & quævis eminentia sive prominentia oblongior, *ocris* diceretur: unde ὄκρις in Galeni Lexico Hippocratico exponitur ἐξοχὴ προμήκης. Indeque ὀκριόεις, *in longum protuberans, atque eminens*. Quamquam alii *asperum* potius interpretentur, qui & ὄκρις exponunt τραχὺς λίθος, indeque ὀκριᾶσθαι ab Homero accipi ajunt pro τραχύνεσθαι, quod etiam Hesychius probat. Utraque autem interpretatio convenit Festi verbis, cum *ocreas* esse ait *inæqualiter tuberatas*.

†OCREM *antiqui* (inquit Festus in ea voce) . . . *montem confragosum vocabant*. Id putat Vossius (in voce OCREA) *acceptum a Graecis, quibus montis cacumen ὀκρία, vel potius ὄκρις dicitur, nempe quasi ἄκρις, quod idem signat*. At equidem cum videam Umbriae oppidum OCRICULUM, sive OCRICULOS appellari, & in Umbria olim Tuscum sermonem usurpatum; vocem hanc Latinos non a Graecis, sed a Tuscis accepisse, persuasum habeo: tam Tusciam autem, quam Graeciam, pro se quamque, id vocabulum a Chaldaeis hausisse, apud quos אוגר *ogar*, & אוגרא *ogra* est *tumulus*: de quo vide Buxtorfii lex. Chald. ubi quinque Jonathanis loca affert. Ergo ab ea Chaldaica voce tum per Pelasgos Graeci sua quaedam derivarunt, tum etiam sua alia per Tuscos Latini. Ad Graecos manavit tum illud ΟΚΡΙΑ, tum ΑΚΡΑ & ΑΚΡΟΣ: at Latini & Festi OCREM ab Orientali אוגרא *Ogra* deduxerunt, & montium in longum series *Ocriculos* nuncuparunt. Nam ab ea, ut dixi, voce est OCRICULI in Umbria: & ab eadem praeterea dictione, jam scil. Latina facta, venit & INTEROCREA in Sabinis; quia nim. ea vox cum Latina praepositione composita cernitur. Ab eo vero dicta videtur INTEROCREA; quia inter duos *Ocres* i. e. *montes* (nim. inter *Gurgures montes* interque *Forulos*) jacet media. Sed & ab eodem postremo OCRIS fluxit & Latinum OCREA, ut quae tumulos in longum protensos refert: nam ὄκρις in Galeni Lex. Hippocratico explicatur ἐξοχὴ προμήκης i. e. *eminentia in longum protracta*. Denique qui scire avet, quid OCRA significet, audiat Strabonem in *Ocrae* (h. e. extremae Alpium propaginis ab Rhaetis ad Japodes) descriptione. Strabo lib. IV. in fine pag. 207. Ἡ δ᾽ Ὄκρα ταπεινότατον μέρος τῶν Ἄλπεών ἐστι, καθ᾽ ὃ συνάπτουσι τοῖς Κάρνοις &c. *Ocra autem pars est Alpium HUMILLIMA* (cui si addas καὶ προμήκης h. e. *in longum producta*, quod hic Strabo ex solita βραχυλογίᾳ omisit, habebis perfectam vocis *Ocrae* definitionem) *qua ad Carnos porriguntur, & per quam merces carris pervehuntur Nauportum*. Idem lib. VII. initio pag. 314. eisdem plane verbis Ocrae descriptionem orsus, post Ἄλπεών ἐστι addit, τῶν διατεινουσῶν ἀπὸ τῆς Ῥαιτικῆς μέχρι Ἰαπόδων. Ἐντεῦθεν ἐξαίρεται τὰ ὄρη πάλιν

πάλιν ἐν τοῖς Ἰάπυσι, καὶ καλεῖται Ἄλβια. *Ocra autem pars est Alpium humillima a Rhaetis ad Japodes* Porractarum (ἐπὶ τὸ προσώπαις, quod in priore definitione decrat) *apud Japodes rursus se attollunt montes, & Albis vocantur*. Atque equidem non dubito, quin non nisi Tusci illi, qui a Gallis exacti, ad Rhaetos profugerunt, nomen *Ocrae* ei montium tractui indiderint. De Ocra monte & locis Rhaeticis dictum alibi in Tuscia nostris Diatribis. At Graeci per Pelasgos aut Aeolas inde vocem ΑΚΡΑ & adjectivum ἄκρος sunt mutuati, mutato O in A more Chaldaico. Atque hinc potest intelligi, unde Siciliae *Trinacriae* nomen quaesitum fuerit. Hoc quidem nomen a tribus ἄκραις i. e. *promontoriis*, quae in tribus trigoni angulis sunt, fluxit. Atqui si ita est, vox erit hibrida, partim ex Latino Trinus partim ex Graeco ΑΚΡΑ coalescens. Verum id nomen prodiit in lucem, quando nec Latine nec Graece in insule loquebantur, sed Tyrrhenica, aut Aeolica aliâve Orientali dialecto. Apud Tyrrhenos autem uti Ocra, & (O in A mutato) Acra, est id quod supra diximus; sic Trinus est a voce Tria, quatenus Tusca est (nam a Tuscis eam Latini habent) eaque saepissime in Iguvinis Tab. legitur; sicuti & Chaldaeis תריתא *terita* (vide Buxtorf. in Lex. Chald. in תרת) est pars *tertia*, quod & Syri usurpant. Sic etiam Chaldaeis Syrisque *Talti* (sive aliter cum aliis vocalibus) est id quod apud Latinos (mutato non praeter morem L in R) dicitur *Tertius*. Mazocchius.

Oculus, ab ὀπτίλος, τὰς γὰρ ὀφθαλμοὺς, ὀπτίλους οἱ Δωριεῖς καλοῦσιν· ut ait Plutarchus in Lycurgo, & in Apophthegm. Laconicis. Vel *oculus* sit diminutivum ab ὄκκος. Hesychius: Ὄκκος, ὀφθαλμός. Et præstat hoc etymon priori, si locus Hesychii sanus est. At non audiendi, qui ab *occulendo* deducunt. Uti Varro, itemque Lactantius, de opificio Dei, cap. x. *Ut igitur oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus occuluit Deus, unde oculos dictos esse Varroni placet*. Item Isidorus, lib. xi. cap. i. *Oculi vocati, sive quia eos ciliorum tegmina occultant, ne qua incidentis injuria offe sione ladantur: sive quia lumen occultum habent, id est, secretum, vel intus positum*. Ad hoc etymon censent nonnulli respexisse Maronem, cum de Polyphemi oculo, inquit,

. . . . *Sub fronte latebat*.

Nam, quomodo, ajunt, latere alioqui potuit, quod erat Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar. Verum possumus cum Donato respondere, referri hoc debere ad deformitatem Polyphemi, cujus torvæ rugæ, & intonsæ comæ oculum contegebant. Est oculorum sensus carissimus, de quo egregie disseritat Aristoteles primo Metaphys. Hinc *oculitus amare* dicimus, hoc est tanquam oculum. Ab eodem *oculissimus* dicitur pro oculi instar caro. Utroque modo loquitur Plautus. Festum sis vide. Etiam *oculi* in arbore, unde *inoculatio* dicta: de qua Columella, lib. v. cap. x. & Plinius lib. xvii. cap xvi. Etiam lapillos in litore *oculi* instar nitentes dixere *oculos*, & *ocellatos*, quasi *lapillos ocellatos* diceres. Varro Marcipore: *Altera exerat patrem ocellatorum, altera virum semodium margaritorum*. Sic Suetonius ait, Augustum solitum *ludere ocellatis nucibusque*. Græci similiter vocant *Nympharum oculos*. Apud Plinium quoque gemmæ nomen est *Beli oculus*. Metaphora simili, ut alibi dictum, calculos litorales vocarunt *umbilicos*: nec enim figure valde dissimilia oculi, & umbilici.

Ocyor ab ὠκύς, teste Servio in iv. Æn. & Prisciano lib. xi. & xv. Nempe a comparativo ὠκίων, unde & *ocior* per *i* malim quam *ocyor* per *y*. Præsertim cum per *i* scribatur in vett. libb. Ὠκὺς vero עוץ vel חוש, id est, *festinavit*, *properavit*.

O D

Odeum, ᾠδεῖον. Ejus præter Græcos meminere Cicero ad Att. lib. iv. Suetonius, in Nerone; Vitruvius, lib. v. cap. ix. Erat autem locus minuti theatri speciem habens, in quo certamina musica spectabantur: quale Athenis a Pericle extructum fuit: Romæ quatuor erant. Nomen ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, hoc est, *cantu*: Suidas: Ὠδεῖον Ἀθήνησιν ὥσπερ θέατρον, ὃ πεποίηκεν, ὥς φασι, Περικλῆς, εἰς τὸ ἐπιδείκνυσθαι τὰς μουσικάς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ᾠδεῖον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ᾠδῆς. Aristophanis Scholiastes in Vesp. de *odeo* scribit: Τόπος ἐστὶ θεατροειδὴς, ἐν ᾧ εἰώθασι τὰ ποιήματα ἐπαγγέλλειν, πρὶν τῆς εἰς τὸ θέατρον ἀπαγγελίας. Vide & Hesychium, & imprimis Bernardinum Baldum in vocibus Vitruvianis.

Odi, quod defectivum nunc ab *odio* inusitato, originem debet Græco ὀδίω. Hoc quoque in usu esse desiit. Sed remansit ab eo in usu ὀδύσσω vel ὀδύσσομαι, quo Homerus usus pro *irasci*, *succensere*.

O E

Oesypum quid sit, Ovidii hoc docet in tertio de Arte:

OEsypa quid redolent: quamvis mittantur Athenis,
Demtus ab immunda vellere succus ovis?

Item Plinius, lib. xxix. cap. ii. *Quin ipsæ sordes pecudum, sudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œsypum vocant) innumeros prope usus habent*. Est plane Græcum τὸ οἴσυπον· pro quo & οἴσυπος & οἰσύπη dicitur. Esse ab ὄϊς, hoc est, *ovis*, satis liquet. Posterior pars videtur esse σήπεσθαι, hoc est, *putrescere*. Est enim succus lanæ sordidæ, immundæque, qualis vel putrida est, vel odorem saltem putrescentium habet.

O F

Offa ex Æolico ὄππα pro ὄμμα. Hesychius: Ὄμματα, θέματα πυρῷ καὶ μέλιτι δεδευμένα. Indeque ὀμμάτια eidem σαπτοδαπὰ τρωγάλια. Cum illa ὄμματα descriptione, quam Hesychius adfert, probe convenit illud Maronis in vi.

Melle soporatam & medicatis frugibus offam
Objicit . . . .

Ut non dubium sit, quin poëta ὄππαν signet. Plane igitur falluntur, qui *offam* dici putant ab *offerendo*: quia cani, avibus, vel alii objicitur animanti; vel ab ὀπὸς, id est, *succus*, sive *liquor*, quia melle, vel alio succo humectatur. Diminutivum est *offula*, quod apud Varronem: indeque *ofella*: quod *F non geminat*, ut Servius monet in vi. Æn. Atque addit: *In diminutione enim plerumque multa mutantur*. Cujus generis est a *mamma*, *mammula*, *mamilla*: Eliso *M*. Simile igitur *offa*, *offula*, *ofella*, eliso *F*. Juvenal. sat. xi.

. . . . *Exiguæ frustis imbutus ofellæ*.

Offendix, vel quia *offenderet mentum*, infra quod erat, ad pileum retinendum: vel quia cum ab utroque pilei latere amentum dimitteretur, utroque concurrente infra mentum, se mutuo ibi offenderent. Festus: *Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius coriola existimat, quibus apex retineatur & remittatur: quæ ob offendendo dicuntur, nam cum ad mentum perventum est, offendit mentum*. Vide Scaligerum Conject. in Varr.

Officinam, & *officium*, ridicule quidam dici volunt, quod prosit multis, officiat nemini. Nos ἀντίφρασιν in Oratoriis nostris abunde explosimus. Melius illi, qui ab *efficiendo* dici volunt, *e* converso in *o*, quomodo ex *hemo*, *elus*, *Apello*, facta *homo*, *olus*, *Apollo*. Interea ne hæc quidem vera est sententia. Nam utrumque plane est ab *officio*, quod ex *ob* & *facio*. Verum olim *officere* idem fuit quod *efficere*, nunc tantum sumitur pro *obesse*. Est & quarta ἐτυμολογία, ut *officium* κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *opificium*; *officina* pro *opificina*. Sane *officina* proprie est, in qua exercetur *opificium*. Itaque eo differt ab *apotheca* & *taberna*, quod utrâque sit prior. Nam in *officina* ea fiunt, quæ post vel in apothecam deferuntur, ut ibi custodiantur, vel in tabernam ut istic vendantur. Ea non distinguunt Gloss.

Gloss. Cyr. ubi est *Ἐργατήριον*, *taberna*, *officina*. Vide *Apotheca*.

O L

Olea, *oliva*, *oleum*, ab *olendo* aliquis deduxerit; sed omnino secus est. Sane *olea* quasi *elea* dici, agnoscit Varro, lib. iv. de L. L. Est nempe ab ἐλαία, ut *oleum* ab ἔλαιον, *AI* in *E* abeunte, quomodo a φαίνεσθαι est *fenestra*. *Oliva* vero ab ἐλαία sive ἐλάα fit, inserto digamma Æolico, ut ab αἰὼν *aevum*, a λεῖος *levis*. &c. Flavius Caper, lib. de Orthogr. *Olea arbor est*, *oliva fœtus*, *oleum liquor*. Non tamen hoc discrimen perpetuum est, ut docet illud Maronis, Ecl. viii.

Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.

Sed ubi contra *olea* pro *oliva* ponatur, locus non occurrit. Scio *oleam conditaneam* legi apud Varronem, lib. i. de R. R. cap. xxiv. Ubi *oleam* pro fructu poni, dicunt Rob. Stephanus & alii. Sed arborem intelligere hic possimus, cujus fructus solet condi. Nam agit de serenda olea in agro crasso & calido. Nec validius probant id alia quæ adducunt vulgo. Ab *olea* est *oleitas*, *oleaginus*, *oleaster*. Gloss. Phil. *Oleaster*, ἀγριελαία. Gloss. Cyr. Ἀγριέλαιος, *oleaster*. Ab *oliva* sunt *olivetum* & *olivitas*.

Oleo triplicem habuit notionem. Nam & notabat *odorem spirare*, & *crescere*, & *perdere*. Prima notione videtur esse ab אזה, quod est *foeteo*. Vel ὀλιζῶς, qua notat δυσώδης, uti apud Hippocratem exponit Galenus. Vel ab ὄδωδα, præterito Attico verbi ὄζω, id est *oleo*, quam etymologiam probat Marius Victorinus, libro i. artis Gramm. atque ait similiter *D* in *L* abire, in μελετᾶν *meditari*, δάκρυον *lacryma*, & aliis. Sane hodieque *odor* dicitur per *d*. & veteres *odefacit* pro *olefacit* dixisse, auctor est Festus. Quare omnino & *oleo* videtur prius fuisse *odeo* unde *odor*, & *odefacio*, ex quo *olfacio*. Ab hac *olendi* acceptione dictum *oletum*, unde *oletare*, de quibus separatim. Item hinc *oleatica*, *mali odoris loca*: ut est apud Festum. Sic sane MSSti: nisi quod in aliquibus est *oblontica*. Fortasse *olentica* scriptum fuit. Altera *olendi* notione, qua valet *cresco*, videtur esse ab *alo*: nam & veteres in tertia *olo* dixere pro *alo*. Ab hac significatione sunt *suboles*, & *proles*; de quibus seorsim: item *abolescere*, quod in Glossis Philoxeni exponitur ἀπακμάζειν, id est, *desinere vigere*. Item *exoletus*, scortum masculum jam adultum. Festus: *Exoletus*, *qui olescere*, *id est*, *crescere desiit*. Glossæ Philoxeni: *Exoletus* Ὑπέρακμος, ἔξωρος, ubi leg. ἔξωρος. At *exoletus* adjectivum idem notat, quod extinctum sopitumque, unde apud Livium *exoleto odio*. Atque hæc posterior acceptio satis ostendit, non aliunde hanc vocem esse quam ab *oleo*. Non item id paret ex priori. Quippe secundum eam videri queat *exoletus* dici a *soleo*, quasi quicum amplius nemo solet, scilicet consuescere, quomodo illæ apud Plautum Cistel. ajunt:

Viris cum suis prædicant nos solere.

Itidem nec satis paret, *obsoletus* sitne a *soleo*, an *oleo*. Posteriorem opinionem amplectitur Cæsellius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia, cap. x. *Obsolevit S quidem habet*, *sed non ipsius verbi*, *verum præpositionis*, *quæ est obs*, *sicut a*, *ab*, *abs*, *quasi abolevit*, *id est*, *inveteravit*, *& absorbuit diuturnitate*. Hæc ille. Idem scribit Priscianus, lib. ix. Sed nec inepte diceris esse a *soles*, quando *obsoleta* vocantur, quibus uti solemus, nec utimur amplius. Imo fortasse neutrum verum est, sed est ab tertia significatione verbi *oleo*, qua notat *perdo*, nempe ab ὀλέω, sive ὄλλυμι. Sane unde *aboleo*, nisi ab ea notione, qua & Græci dicunt ἀπολλύω sive ἀπόλλυμι: Longe id quidem verisimilius, quam id sit a significatione ea qua signat *odorem spiro*: Nempe ut *aboleo* sit, *odorem perditum eo*. Sin duas solum significationes ponere visum, potius erit ab *oleo* id est, *cresco*. Nempe ut *orior*, & *aborior*, ita *adoleo*, vel *adolesco*, ita *aboleo* & *abolesco*, opposita sint. Et sane ut illud *adolevi adultum* (quod ex *adolitum*) ita hoc *abolevi abolitum* facit.

†**Oleo** cum ad nares pertinet, unum est ex verbis mediis, sive quia natura sua γενικὴν notionem obtinet, sive quia ubi foetorem notat, per euphemismum *Olendi* verbum usurpamus; ut in *Olentis uxores maritis*, & millies alibi. Ac fortassis & Hebræum אלח, *alah* (a quo certe **Oleo** derivatur) æque olim medium erat ac *Oleo* apud Latinos: etsi nunc (cum in Hebraeo duobus tribusve locis tantum reperitur) non mirum est si cum *foetendi* tantum significatu occurrat. Mazochius.

Oletum pro *loco*, *in quo olea consita* (quomodo Cato aliique Rei R. scriptores usurpant) ab *olea* eo modo dicitur, quo ab *oliva* est *olivetum*; a *dumus*, *dumetum*; a *rosa*, *rosetum*; a *pomus*, *pometum*; a *salix*, *salicetum*, & κατὰ συγκοπὴν, *salictum*, &c. At interdum *oletum* est ab *olendo*, ponituque tum pro *loco olente*; cujusmodi est, in quo vel alvus exonerari solet, vel erebro meitur. Hoc pacto usurpat Persius, sat. i. Nam cum dixisset:

. . . . *His*, *inquis*, *veto quisquam faxit oletum*:

Subdit post;

. . . . *pueri sacer est locus*: *extra*
Meite . . . .

Unde liquet falli eos, qui *oletum* interpretantur *stercus*. Porro ab hac posteriori *oleti* significatione venit verbum *oletare*, pro *fœtidum ac sordidum reddere*. Bis invenitur id verbum in lege apud Frontinum lib. ii. de aquæductibus: NE QVIS AQVAM OLETATO DOLO MALO, VBI PVBLICE SALIT: SI QVIS OLETARIT, SESTERTIORVM X MILLIVM MVLTA ESTO. Ubi, *oletare* ut Frontino ipsi videtur, est *olidum facere*. Itaque legis hujus sententia eadem est ac constitutionis istius, qua cavetur ne fluvii, qui sunt commune poculum, polluantur aut sordibus aut sudoribus equorum.

Olim esse ab Hebræo עולם: quod idem significat Jos. cap. ult. vers. ii. jam diu observatum a doctissimo Masio comment. in Josuam. Nec tamen displicet Martinii sententia, qui ut *quondam* dicitur, quasi *quodam tempore*, hoc est, *in tempore aliquo longius remoto*; ita *olim* dici arbitratur quasi *in illo tempore*, ab antiquo *olle* vel potius *ole*. Nec enim veteres geminabant. *Oli* pro *illi* nec Maro refugit. Adverbio *olim* tria tempora notari, notat Servius in i. Æn. Præteritum, ut *olim arbos*. Præsens, ut

. . . . *Tumidis quod fluctibus olim*
Tunditur . . . .

Futurum, ut:

Non olim quocunque dabunt se tempore vires.

Olla quasi *bulla*, quia in ea ebulliat aqua, igni subjecto. Ita quidem Isidorus, lib. xx. cap. viii. Verisimilius, qui ab *olere* deducunt, quod in eo coquitur. Notum illud Catulli:

Hoc est quod dicunt, *ipsa olera olla legit*.

Cogitandum interim veteres dixisse *aula*: quod si Becmanum audimus, fuerit ab עָלַל, quod in conjugat. secunda עָלַל, id est, *corrupit*, *destruxit*. Nam *olla* cum ex argilla sit, facile confringitur. [αὔλα, παρδοῦσαι, Hesych. sed potius ex *obba obbula*, & contracte *olla*.] Quicquid de hoc etymo est, veteres dixere *aula*, non *olla*. Festus: *Aulas antiqui dicebant*, *quas nos dicimus ollas*: *quia nullam literam geminabant*. *Itaque aulicoquia exta*, *quæ in aulis coquebantur*, *dicebant*: *id est*, *olixa*. *Au* mutatum in *O*; quomodo dixere *caudex*, *codex*; *auriga*, *origa*; *cauda*, *coda*. Gloss. vett. *Coda*, οὐρά. *Aula* voce usus Plautus, cum alibi sæpe, tum in Captivis: *frangere aulas in caput*. Idem in veteri legitur Inscriptione, pag. lxvii. v. Indeque *Aulularia* Plauti dicta, ab *aula* Euclionis auri plena. Quod si Josephum Scaligerum audimus, ab *aula* etiam *aular* dixere pro *ollæ operculo*, ea ratione, qua dicimus *puteal* pro *operculo putei*. Itaque apud Varronem legit, lib. iii. de R. R. cap. xv. *In tenebris cum aular impositum est*, *fiunt pingues glires*. Ab *aula* etiam sit *auxilla*, si recte in MSStis Festi legi-

tur: *Auxilla*, *olla parvula*. Ut a *palus*, deducunt *paxillus*; a *mala*, *maxilla*: sic ab *oula* effet *auxilla*. Sed de ejusmodi vocibus vide quæ diximus in *Ala*, & alibi.

OLOR nunc pro *odore* sumitur, nunc pro *cygno*. Philox. Gloss. *Oler*, κύκνος, χην, ὀσμή. Pro ὀσμῇ ab *oleo* venire, satis est evidens ex iis, quæ in *oleo* diximus. Differt autem ab *odore*, quod hic bonus sit, ille malus. Unde Arnobius, lib. II. adversus nationes: *Amara sunt enim elementa, vel dulcia: odoris sunt alicujus, vel oloris: ut ex eorum concretione credatis esse partitas in nascentibus qualitates, quibus aut suavitas nascitur, aut sensibus offensio comparatur*. At unde veniat, cum idem notat ac *cygnus*, satis est obscurum. Isidorus quidem sic de eo scribit, lib. XII. cap. VII. *Olor avis est, quam Græci* κύκνον *appellant. Olor autem, quod sit totus plumis albis. Nullus enim meminit cygnum nigrum.* Ὅλος *enim Græce totus dicitur. Cygnus autem a canendo appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit*. Sed si *olor* est Latinum, *cygnus* Græcum, quomodo illud a Græco ὅλος, hoc a Latino *cano*? Nihilo verisimilius Fulgentius Planciades, lib. II. μυθολογίας, Fab. de Cygno & Leda: *Ideo*, inquit, *Jupiter in cygnum conversus dicitur, quod ferunt physiologi, maxime Melissus Euboicus, qui omnium physiologorum sententias disputavit, hujus generis avem ita conviciis esse plenam, ut ipso avo clamante, reliquæ aves taceant, quæ præsto fuerint, unde & olor dictus est, quasi ob ὀλιγωρίαν, tractum, quod nos Latine injuriam dicimus*. Atque hoc ex Fulgentio ἀνωνύμως legas quoque apud Jo. Baptistam Pium, Annotat. Poster. cap. CXXVIII. Magis autem verisimilia dicunt, qui deducunt a Græco ᾠδός, ut *d* in *L* abeat, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*, ac Σ in *R*, quomodo e *silicesnium*, *casmen*, *esit*, facta sunt *silicernium*, *carmen*, *erit*. Vel potius ab Hebræo הלל, quod est, *cecinit*, *laudavit*. Pro hac sententia facit passiva veterum opinio de *cygnorum cantu*: quam sequuntur (ut poëtas mittam,) Plato in Phædone, ac Aristoteles lib. IX. histor. animal. cap. XIV. Sed canere negant Plinius, lib. X. cap. XXIII. Ælianus, lib. I. var. hist. Athenæus, lib. IX. & e junioribus Cæsar Scaliger, Exercitat. CCXXXII. & Bodinus in Methodo histor.

OLUS, sive *holus*, antiquis etiam *folus*: [φύλλον] ut *hedus fedus*, *hostis fostis*; teste Festo in *Fedus*. Proque *holus* etiam *helus*, dixere: ut *heluso olera*: teste eodem Festo in *Helus*. *Olus* ab *olla* dici, ait Varro, lib. IV. L. L. Nempe veteres dixere *ola*. Ad hanc *oleris* ἐτυμολογίαν respexisse putant Catullum cum ait:

> *Hoc est, quod dicunt, ipsa olera olla legit.*

Ubi *ollam* viri esse nomen, male censet Bruyerius Campegius, lib. VIII. de re Cibaria cap. II. Sed superiori etymo nonnihil demit auctoritatis, quod in *olus* corripitur prior, contra quam fit in *ola* sive *olla*. Quare verius fortasse Cæsar Scaliger ab ὅλος deducit, ut *panis* a πᾶν. Nam in vett. libb. *holus* scribitur. Verba Scaligeri sunt ista, in primum de Plantis: *Holus dicit quamcunque herbam esculentam claro indicio priscæ frugalitatis, quæ ad victum sibi nihil obsonii deesse existimaret, modo ne deesset holus.* Sed hoc quoque longius esse quæsitum, quis non videt? Simplicissime & verissime Josephus Scaliger deducit ab *oleo*, id est, *cresco*. Quasi Belgice dicas, 'tgewas. Nam generatim eo nomine appellabant, quicquid sativæ herbæ cresceret, cujus foliis & caule in cibum utimur: teste etiam Valla, lib. III. cap. IX.

OLYMPIAS, spatium annorum quatuor, ex eo dicitur, quod juxta Olympiam Elidis civitatem, quæ & Pisa dicta, teste Stephano, quincto quoque anno fierent certamina gymnica in honorem Jovis *Olympii*. Nec obstat, quod Ovidius *Olympiada* appellet *quinquennem*,

> *In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:*
> *Jam tempus lustri vertit in alterius.*

Nam decepit eum vox Græca πενταετηρίς, quomodo *Olympias* vocatur, non quia constet tot annis absolutis, sed quia quincto quoque anno redeat in orbem. Eadem in re falsus, scribit alibi:

> *Postque meos ortus Pisæa vinctus oliva*
> *Abstulerat decies præmia victor eques,*
> *Quam maris Euxini positos ad læva Tomitas,*
> *Quærere me læsi principis ira jubet.*

Nam sententia Ovidii est, fuisse se annorum quinquaginta, cum excessit ex Italia. Hunc Ovidii lapsum observavit Scaliger animadvers. Euseb. ad annum MMXXXIII. pag. CLXVIII. Neutiquam vero ignorandum *Olympiada* primam ex Scaligeri computo incidere in annum mundi *ter* CIↃCLXXIV. qui est ante Romam conditam XXII. Nam ut antiquus idemque optimus scriptor, Africanus tertio annalium, Eusebio teste, scripsit: *Usque ad Olympiades nihil exploratum in historia Græcorum invenitur: sed omnia confusis conscripta sunt temporibus*. Ratio, cur postquam Olympiadibus numeratum est, gesta ignorari nequiverint, non alia est, quam victores stadio scribi ἐν κύρβεσι καὶ στήλαις cœperint. Putant autem Græci sua tempora ab ea, quam Iphitus instauravit, in qua Corœbus vicit. Qui scribunt, Iphitum instituisse *Olympia*, falluntur. Nam instituit Pelops; verum ab Atreo & Hercule sunt instaurata. *Olympias* ea, quam Iphitus instauravit, secundum Aristodemum, & Polybium, fuit vigesima octava: secundum Callimachum, decima quarta. Vide, quæ de vetustate *Olympiadum* uni notata Scaligero, animadversionibus Eusebianis ad annum MCC. XLI. p. LXV.

OLYMPUS pro *cælo* accipitur a poëtis: Ac licet cum promontorium, tum montes XII. *olympi* nomine vocentur: tamen videtur proprie *cælo* convenire, ut dicatur, quasi ὁλολαμπής sive ὅλος λάμπων, *totus lucidus*; ut ait Aristoteles, sive alius, libello de Mundo, Diodorus Siculus, lib. V. Julio tamen Scaligero de causs. L. L. cap. XXVI. ita creditur proprie, non *cælum*, sed *mons*, quia ὀλλύει τὰς πόδας, credo quia *Olympi* tanta esset altitudo, ut tandem pedes adscendentium non possent conspici. Itaque non adsentio Chabotio qui commentario in primam Horatii oden apud Scaligerum putat legi debere, ὀλλύων τὰς ὦπας, quod *frigore ejus montis oculi vincientur*.

O M

OMASUM, crassior pinguiorque ventriculi pars, fortasse ab עמס, quod est *onerare*. Cave autem *omasum* confundas cum *omento*: de quo infra.

OMEN, ut Varro scribit, lib. V. de L. L. *quod ex ore primum elatum est*. Sed prius *osmen*, fuit, ut ibidem dicitur: quomodo *oscines dicimus, quod ore faciunt auspicium*. Festus: *Omen velut oremen, quod fit ore: augurium, quod avibus, aliove modo fit*. Nonius: *Omen verum est mentis & vocis: unde sacrificantibus dicitur bona omina habere: id est, ut circumstantes & mente recta velint, & bona oribus proferant*. Similiter Donatus in Andr. II. Becmanus vero mavult esse ab ענן, *honen*, מענּנה, *honenah*, quod inter alia notat *omen*, κληδονισμὸς, *augurium*. [ab *oscie*, i. e. *oscito* est *oscimen*, unde *omen*.] Ab *omen* est *ominosus*, mali ominis, δυσοίωνος. Item hinc *ominor*, & *abominor*. *Abominosus* pro *ominosus* edidit in Solino suo Vinetus. Sed Latium eam vocem nescit.

†OMEN, si proprie loqui placet, hoc distabat a *Monstro*, quod hoc ad ὁρατὰ (*quæ visu percipiuntur*) pertineret, *Omen* autem inter ἀκουστὰ (*auditu comprehensa*) cujusmodi *Voces* sunt, referretur. Cicero in I. *de Divin.* 45. *Neque vero solum deorum VOCES Pythagorei observaverunt, sed etiam hominum: quas VOCANT OMINA*. Ergo Voces tantum, si proprie loquimur, sunt in *Ominum* numero. Adstipulatur vox ipsa OMEN, quippe quod ὁλογράμματον (*totis litteris*) est Hebræum אמן, quae modo *Amen*, modo cum O in priore syllaba legitur, ut Is. XXV. I. ibique veritatem & fidelitatem dictorum notat; & quod disciplina

disciplina tota auguriorum ominumque per Tyrrhenos Chananaeorum populares inducta primitus in Italiam fuerit : quo minus mirari debemus , si non res tantum , sed & ipsum Hebraeum nomen integrum apud augures Italicos manserit . Nonnulla de his ad Gen. IV. 15. delibasse memini , quae conferre cum hic notatis licebit . MAZOCHIUS.

OMENTUM in Philoxeni Glossis ἐπίπλους explicatur : uti & ab Isidoro , lib. XI. cap. I. *Omentum* , inquit , *membranum, quod continet intestinorum majorem partem, quod ἐπίπλοον Græci vocant*. [ab ὑμὴν , ὑμένιον, unde ὑμενιῶς . Hesychio est ἐπίπλους · hinc abdomen seu abdumen .] Ac ἐπίπλοος sive ἐπίπλοον dicitur, quia (ut ait Gorræus) *jecinoris quidem cavo, & ventriculi fundo, & duodeno intestino , & lieni , & coli ligamentis adhæret , reliquis autem intestinis prætenditur, & quodammodo ἐπιπλεῖ, hoc est , innatat* . Omentum vero onde sit , conjectandum nobis . An quia *manet* , & *moratur circa intestina* , eo dicemus esse ab *omentare* , sive , ut veteres scribebant *ommentare* , quod est *ob*, ac circum aliquid *mantare* , sive manere : teste Festo , qui eo usum docet Livium Andronicum in Odyssea , cum ait :

In Pylon adveniens, atque ibi ommentans :

An potius ut e *momen* est *momentum* ; a *fulmen* , *fulmentum* ; ita ab *omen* , *omentum* : ut nomen inde sit impositum , quod aruspices *omina* ex eo captarent . An denique , quia Latini interdum vocalem Græcis præmittunt , ut alibi ostensum , eo fieri dicemus a μῆνιγξ, quod imprimis quidem *cerebri membranas* notare solet , sed tamen *omento* quoque convenit , unde ab Hesychio ἐπίπλους exponitur : quemadmodum contra *omentum* etsi de *membrana* , *qua intestina involvuntur* , fere dicitur , tamen & *cerebri membranis* competit , quomodo usurpat Macrobius, lib. VII. Sat. cap. 12. *Cerebrum* , inquit , *quod tacta sui hominem vel torquet , vel frequenter interimit , non suo sensu , sed vestitus sui , id est omenti , hunc importat dolorem* . Hæc si sententia placet , a μῆνιγξ, præmisso O erit *omen* , unde *omentum* , ea forma , qua *momentum* a *momen* esse diximus . Ab *omento* , *omentata isicia* dixit Apicius , hoc est , *omento farta* .

OMNIS vel est a μόνος κατὰ μετάθεσιν (nam & significatio sæpe convenit , & trajectio ejusmodi in multis invenitur) vel ab ὁμῶς , aut potius ὁμοῦ , quod est *una* , *simul* . Prius etymon apud Angelum Caninium invenimus in Hellenismi Alphabeto: posterius apud Cæsarem Scaligerum , lib. IV. de Re Poët. cap. XVI. Ab *omnis* Latini dicunt *omnino* , ut Græci πάντῃ a πᾶς , quæ idem significant .

OMPHACIUM legimus apud Plinium lib. XII. cap. XXVII. Græc. ὀμφάκιον . Est *succus uvæ immaturæ atque acerbæ* , quæ Græcis ὄμφαξ dicitur , unde ὀμφάκιον . Ὄμφαξ autem , quasi ὠμὴ ἐς τὸ φαγεῖν , *cruda ad edendum* .

ON

ONAGAR, ὄναγρος, quasi ὄνος ἄγριος , *asinus silvestris* . Vide de eo e junioribus Bruyerium Campegium , lib. XIII. cap. XXII. Est & *onager* machina bellica , de qua Ammianus , lib. XXIII. Sed tum venit ab ὄνος , id est *vectis* , & ἀγρεύειν , *comprehendere* . Ut simile sit istis , ποδάγρα , χειράγρα , & similibus .

ONOCROTALUS , ὀνοκρόταλος , ab ὄνος , *asinus* , & κρόταλον , *crepitaculum* . Nempe quod collum aqua mergens , & spirans , rostri crepitu asini ruditum imitetur . Nam κροτεῖν , *crepitare rostro* , κρότος , *crepitus rostri* : quomodo utroque Philostratus utitur Epist. XV. Ubi de ciconia loquitur : de qua similiter Ovidius :

Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.

ONUS , Scaligero , de caussis L. L. XXVI. et Nunnesio in Grammatistice , placet esse ab ὄνος , cujus est onera gestare . Puto esse potius , a Chaldæo אונס , *ones* , quod est *premens* , *urgens* , Esth. I. VIII. a radice אנס , *cogere* , *premere* , *onerare* . Vel ab Hebræo עמס , aut ענש , *onerare* , *bajulare* . Quod & placet Becmano . Ac censeo Græcum ὄνος , ab hac quoque origine fluxisse . Est enim asini bajulare onera . [*Onus ab ὄνος non quatenus animali sed a lapide superiori molæ , quem & ipsum asinum quoque vocant Latini* . Sic Catullus.] Ab ὄνος est ὄναγρος, *onager* . Item ὀνοκρόταλος , *onocrotalus* . De quibus seorsim . Ab ὄνος & ἄγω est ὀνηγός , vel ὀναγός , *agaso* , *asinarius* . Plautus Prolog. Asinar.

. . . . *Huic nomen Græce est onagos fabulæ* .
Demophilus scripsit, Marcus vertit barbare;
Asinariam vult esse, si per vos licet .

Ab ὄνος , & χηλὴ , hoc est , *ungula* , est ὀνόχηλος , uti ab ὄνος & ὄνυξ ὀνυχος , quod itidem est *ungula* , est *ononychitis* : quomodo in vulgatis codd. (nam MSSti mire variant) apud Tertullianum legitur in Apologetico , cap. XVI. *Sed nova jam Dei nostri in ista civitate proxime editio publicata est , cum ejusmodi inscriptione , Deus Christianorum ononychitis . Is erat auribus asininis , altero pede ungulatus , librum gestans , & togatus . Risimus & nomen & formam* . Ubi cum non tantum *ungulam asini* ; sed & *aures* nominet , fortasse non tantum conflatur ex ὄνος & ὄνυξ , sed etiam ex οὖς ὠτὸς , quod *aurem* notat . Quod si est , *ononychotis* , pro *ononychitis* legi debet. Mihi quidem id magis probatur .

†ONUS minus feliciter Vossius deducit ; cum sit ab ענש *anas* : quod est *onerare* , etsi vulgo exponunt *mulctare* . Et certe punitio a Prophetis משא i. e. *onus* vocatur : unde onerandi verba etiam multandi apud eos notionem obtinent . Τὸ ענש ergo idem quod עמס *onerare* ; quia *Mem* & *Nun* permutantur , ut in שטן *soten* , & שטם *sotem* , quae sunt synonyma & sexcentis aliis . Ergo uti dixi ענש *anas* proprie erat *onerare*; deinde transfertur ad τὸ ζημιοῦν, *damno afficere* . Vide Prov. XIX. 19. ubi ענש *ones* , utrumque apte notare potest . MAZOCHIUS.

ONYX Latinis nunc *gemmæ* nomen est , nunc *marmoris* genus . Ac si Plinium audimus primo de *marmore* dicebatur , inde *gemmæ* id nomen tributum . Sic enim scribit , lib. XXXVII. cap. VI. quo de variis gemmis tractat : *Exponenda est & onychis ipsius natura , propter nominis societatem : hoc in gemmam transiit ex lapide Carmania* . Sed potius censeo , lapidi Carmaniæ a gemma nomen datum esse . Vel utrumque sic dicebatur a *cornea unguis candore* . Nam ὄνυξ , *unguis* . Plinius , ibidem : *Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudine* . Plura ibidem de *onyche gemma* legere potes . At de *onyche lapide* tractat lib. XXXVI. cap. VII. *Onychem* , inquit , *etiamnum in Arabiæ montibus , nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres . Sudines in Germania , potoriis primum vasis inde factis , dein pedibus lectorum solisque* . Ubi pro *Germania* , *Carmania* rescribendum , quomodo alibi , ut vidimus , ait *nomen in gemmam transire* ex lapide Carmaniæ. Subjungit deinde : *Cornelius Nepos tradit , fuisse magno miraculo cum P. Lentulus Spinther ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset : post quinquennium deinde XXXII. pedum latitudine columnas vidisse se* . Pavimenta etiam hinc fieri solere , indicat hoc Martialis , lib. XII. epig. L.

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx .

Hæc & alia , satis ostendunt , aliud esse *onychem gemmam* , qui lapillus est : aliud *onychem lapidem* , ex quo columnæ , & ingentia fierent pocula , totaque pavimenta . Onyx *gemma* dicitur ὀνυχοκρυσταλλικὸς ὀνύχιον . At *lapis* vocatur ὀνυχίτης λίθος . Atque idem est , qui *alabastrites* . De posteriori hac *onychis* significatione plura vide in *Alabastrites* .

OP

OPACUS opponitur *aprico* : unde Festus exponit *umbrosum* . Scaliger , Exercit. LXXX. sect. I. ait esse ab *ope* , hoc est , *terra* . Quod placet . Nam umbræ & frigoris captandi caussa in subterraneos se specus abdebant . *Opem* vero esse *terram* , ea ostendunt , quæ in *Opes* adducimus . [πάχος , vel potius ab αἶπος.]

OPALVS, ὄπαλος, unde ὀπάλιον sive ὀπάλλιος, quomodo hæc gemma Orpheo dicitur libro περὶ λίθων. India sola *opali* mater est, ut ait Plinius, lib. ult. cap. VI. Similiter de eo Isidorus: *Nomen habet ex patria, sola enim eum parturit India*. Sed de caussa nominis quod ait, verisimilius esset, si locus ejus nominis esset in India.

OPES dixere pro *divitiis*, qua ratione eas vocamus *facultates*. Nam ab *ope*. Sane in illo Maronis, I. Æn. *Non opis est nostræ*. Servius *opis* exponit *possibilitatis*. Vel dictæ *opes* ab *Ope*, quæ est *terra*, ac a poëtis *Mater Deûm* dicitur, quia, qui pro diis habentur, in terra omnes nati sint, sed ob merita cœlo sint locati. Terra vero *Ops* vocata, *quia hic omne opus, & hac opus ad vivendum*; ut Varro ait, IV. de L. L. Macrob. lib. I. cap. XX. ait *terram dici opem, cujus ope vitæ humanæ alimenta quæruntur: vel ab opere per quod fructus frugesque nascuntur*. Vel Dea hæc *Ops* dicatur, quasi *opulenta*, *ac dives*. Quomodo *Summanus* Græcis Πλούτων, Latinis *Dis* vocatur. Ab ea vero *opes* appellatæ fuerint, quia in agris consistunt, ac terræ proventibus, ipsæque pecuniæ illi debentur, juxta illud poëtæ Sulmonensis: *Effodiuntur opes*. *Opes* quoque dicebatur *locus in foro Romano*, de quo ita vetus Juvenalis interpres, in sat. I. *Usque ad Cerealem præfectum in foro Trajani arcas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutius deponebant. Propterea & locus ipse, in quo erant arcæ positæ, Opes dicta fuit*: Idem de arcis hisce ita scribit in sat. XIV. *Antea solebant arcas æratas facere, & ibi mittere pecuniam suam Senatores, & sic in foro* (l. *templo*) *Martis ponere. Verum per noctem a furibus expoliatæ sunt arcæ, & cœperunt ex eo ad templum Castoris ponere*. Ab *opibus* (non ab *ovibus*, etsi vir eruditus Joan. Meursius in Auctario Philologico censeat *oves*, prius dictas *opes*) dicuntur *divites opulenti*. Varro, lib. IV. de L. L. *opulentus ab ope, cui eæ opimæ*. Festus: *Opis dicta est conjux Saturni, per quam voluerunt terram significare: quia omnes opes humano generi terra tribuit. unde & opulenti, terrestribus rebus copiosi*. Ea autem forma ab *ope opulens* & *opulentus* dicitur, qua a *vi* dicitur *violens* & *violentus*. *Violens* apud Horatium legas, lib. III. od. XXX. & lib. I. epist. X. *opulens* vero est apud Cornelium Nepotem in Chabria: *Neque animo æquo pauperes alienam opulentum intuentur fortunam*. Ita se in omnibus MSStis reperisse scribit ad eum locum Lambinus: Ausonii quoque est in Urbium catalogo de Mediolano:

Templa, Palatinæque arces, opulensque moneta.

Opulento contrarium est *inops*, ab eadem origine. Varro, IV. de L. L. *Ab eadem ope inops qui ejus indiget*. Nec tantum *opibus*, sed etiam *ope*, sive *auxilio* destitutum signat: ut apud Plaut. Capt. act. III. sc. I.

Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.

Opiparum quoque dici ab *opis* seu *opum apparatu*, auctor est Festus. Glossæ exponunt πολυτελές. Ab *ope*, hoc est, *auxilio* est *opitulari*. Donatus, in Andr. act. I. sc. III. *Opitulari & opitulatio dicta ab opis tollendo, id est, ferendo*. *Opitulari* igitur idem est, quod *opem ferre*, quia veteres pro *fero* dicebant *tolo* vel *tulo*, unde verbum *tolero*, & præteritum *tetuli* ac *tuli*.

†OPES non uno modo, ut cuique lubido est, ἐτυμολογίζεσθαι solent. Inter ceteras ἐτυμότητας puto & illi futurum locum, ut ab *Ophir* Salomonica illa, unde tot gazae deferebantur, sibi nomen adsciverint. MAZOCHIVS.

OPHITES, ὁ ὀφίτης λίθος, ab ὄφις, *serpens*, cujus habet maculas, ut *echites*, *viperæ*. Ὄφις ab Hebræo *ob*, de quo alibi.

OPICVS dicitur, *rudis*, *imperitus*, *agrestis*. Marcus Cato apud Plinium, lib. XXIX. cap. I. *Nos* (Græci) *dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios opicos, appellatione fœdant*. Similiter loquitur Gellius, lib. II. cap. XXI. lib. XI. cap. XVI. & lib. XIII. cap. IX. Item Ausonius, Symmachus, Terentius Scaurus, atque alii. Caussa locutionis est, quod tales fuerint antiquissimi Italiæ populi, qui ad Tyrrhenum mare habitabant: ut constat ex Aristotelis lib. VII. Polit. cap. X. & Dionysio Halicarnass. Meminit & Thucydides, & Pausanias, & Stephanus de urbibus. Sed hic plane errat, cum a *serpentibus*, quos Græci ὄφεις appellant, *Opicos*, quasi *Ophicos* dictos tradit. Quod *Psyllis* magis conveniret. Nec tamen ejus unius hic error. Nam & apud Servium legas in VII. *Capuenses antea Opici appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes*. Nihilo melius Scholiastes Juvenalis, cum ait, sic vocari a *fœda voce*. Nempe quia Græci ὄπα dicant *vocem* seu *linguam*: unde homines dicti μέροπες, quasi μεμερισμένην ὄπα ἔχοντες, *vocem habentes divisam*. Omnino autem magis verisimilis est sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. de caussis L. L. cap. XXXVIII. ita eos Italiæ populos dictos ait ab *ope*, id est, *terra*; quomodo, inquit, *Caii* seu *Gaii* dicti quasi γάϊος sive γαῖοι. Sane *opem* esse *terram*, satis ostendimus in voce *Opes*. [ab *ops* terra, *opicus* id est *rusticus*.] Rationem autem cur ab ea *Opiscos* appellarint, hanc arbitror esse, quod ob antiquitatem, *indigenas* esse; non aliunde in Italiam advenisse crederentur. Quæ & res *Aboriginibus* nomen dedit. Nam ita dicti quod ab *origine* in Italia fuerint. Sane non tantum ante Herculis vel Æneæ in Italiam adventum, sed etiam ante Pelasgos, Tyrrhenos, & Arcadas, Italiæ loca tenuerunt: quod satis constat ex primo Dionysii Halicarnass. Qua de re plura hic non addam, quia in verbo *Orior* de eo iterum dicemus.

OPILIO quasi *ovipilio*, a *peliendis*, hoc est, *agendis ovibus*, ut ad Ecl. X. scripsit Camerarius. Aliis *opilio* quasi *ovilio*. Scaligero, cui subscribo, placet esse vocem magnæ Græciæ αἰπόλος, αἰπολίων, sicut αἰπόλος, *caprarius*. Pro *opilio* Maro dixit *upilio*, quod Caper damnat, de verbis dubiis. Usus poëta ut prima produceretur, idque Græcorum imitatione, qui pro ὄνομα dicunt οὔνομα, pro ὄρεα οὔρεα, &c. Sunt qui censeant eapse ratione *polypus* producere primam apud Horatium. Sed id si esset, *pulypus* dixisset. Quare vera longæ syllabæ ratio est, quod Græci quoque πώλυψ πώλυπος dicant, ut ex octavo Athenæi cognoscimus. Idem docet Eustathius in Odyss. E. pag. CIↃDXLI. Τὸν δὲ πολύποδα πώλυπον Ἀττικοί φασιν, ὡς ἐν ῥητορικῷ κεῖται λεξικῷ καὶ πώλυπος. Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς, πώλυπος· & paullo post: καὶ τὸν πόλυπον καὶ ... διὰ τοῦ ω μεγάλου πώλυπον παρὰ Ἐπιχάρμῳ ἔστιν εὑρεῖν· ἐνταῦθα γάρ φασι παρ' ἐκείνῳ πεπήγασι πώλυποι· παρὰ δὲ Σιμωνίδῃ τὸ πώλυπος διζήμενος. Ab *opilio* est *opunculo*. Festus: *Opunculo, quod opilionis genus cantus imitatur*. Sed MSSti quidam habent *Opuncula*: quidam & *Opiniculo*.

OPIMVS idem quod πιμελής· & puto inde factum *o* præmisso, quomodo a πιώω est *opinor*. Nec absurde tamen *opimus* ab *ope*, hoc est, *terra*, dici, scribit Festus. Sic proprie dicetur de solo non arenoso, sed *ubere glebæ*, ut Maro loquitur I. Æn. cujusmodi imprimis *terræ* nomine censetur ab agricolis. At a *pinguibus arvis* translatum sit ad alia; quomodo *hostiæ pingues* dicuntur *opimæ*, teste eodem Festo, & apud Ciceronem de claris Oratoribus opponuntur *habitus corporis opimus* & *gracilitas*. Ac similiter fortasse *opima spolia* tanquam *magnifica & ampla* dixere: nisi potius cum Festo malis ita dicta ab *Ope Consiva*, *quæ in Regia colebatur a populo Romano, quia omnes opes humano generi terra tribuit*. Plutarchus in Romulo tradit ex Varrone, vel ita dici ab *opibus* ob περιουσίαν, vel ab *opus*, quod generosi facinoris sint indicium. Sed posterius ἔτυμον nec assis est. *Opima* autem *spolia* dicebantur, quæ dux duci hostium detraxerit. *Ducem* appello, *qui suis auspiciis bellum gerit*. Tria illiusmodi spolia erant, Romuli, Cossi, & Marcelli: quæ Propertius enumerat, lib. IV. El. X. Val. Max. lib. III. cap. II. Plutarchus in Marcello. Festus in *Opima*, atque alii. Multa etiam de *spoliis opimis* legere potes apud Cæsarem Bullingerum lib. de spoliis hostium,

stium, cap. XXXVI.

Opinor, [δόξομαι, οἴομαι, δοκεῖ, & οἶω, ἰδέω, ἰδεῖν.] ab *opus*; ut *reor* a *re*; *cogito* ab *ago* sive *coagito*. Sane hæc omnia, mentis *opus* significant. Vel *opinor* fit a πινύω, hoc est, φρονῶ, *sapio*. Unde πίνυσις, *sapientia*, *intelligentia*. Præmissum O, ut in *opimus* a πιμελής. Πινύω a בון, sive בין, unde בינה, *intelligentia*. Unde & φρην, & φρονέω. *Opinatissimi* dicuntur, de quibus maxima opinamur: ut *opinatissimi scriptores*. Et apud Florum, libro II. capite VII. *opinatissima Rhodus*, hoc est, *admodum celebris ac famigerata*. Hoc adjeci, quia Stephanus Pighius, in lib. IV. Val. Maxim. cap. VIII. Rhodon ab eo *opinatissimam* ait vocari, quia Romanorum victorias opinari & prævidere potuerit, utpote Soli sacra. Quæ quidem interpretatio plane nec assis est. Vide & de *opinatorum* vocabulo quædam apud Alciatum, lib. VIII. Παρέργ. Juris cap. XII.

Opisthographum, ὀπισθόγραφον, ab ὄπισθε, *retro*, & γραφὴ, *scriptura*. Nimirum sic charta dicebatur, quae non solum in parte adversa, sed etiam in tergo esset scripta. Sæpius enim in adversa solum pagina scribebant. Sin etiam in aversa scriberetur, *opisthographa* dicebantur. Cujusmodi erant codices accepti & expensi. Nam adversa scribebant expensum: aversa acceptum. Si summa conveniret, dicebant *pariari*, sin minus, *reliquari*. *Adversaria*, etsi essent *opisthographa*, ab *adversa* tamen pagina, ut usitatiori, nomen hoc acceperunt. Ac in rationibus quidem id necesse erat, ut utraque pagina scriberetur. Alias id fieri non solet. Unde Martialis:

Scribit in aversa Picens epigrammata charta,
Et dolet averso quod facit illa deo.

Siquis tamen longus nimium foret; necesse erat & aversam impleri. Unde Juvenalis sat. I.

. . . . *Impune diem consumserit ingens*
Telephus: aut summi plena jam margine libri
Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.

Opiter ex *ob* & *pater*, vel *obvia* & *pater*. Festus: *Opiter est, cujus pater avo vivo mortuus est: ducta vocabula, aut quod obito patre genitus sit; aut quod avum patrem habeat, id est, pro patre.*

Opium, ὄπιον, *succus sive lac ex inciso papaveris scapo profluens*. Ab ὀπὸς quo significatur *succus sive humor ex re incisa: vel etiam sponte demanans*. Unde *opobalsamum*, ὀποβάλσαμον, *succus e balsamo manans*. Sed Justinus etiam pro ipsa arbore posuit. Improprie sane. Nam vox ipsa indicio est ὀποβάλσαμον esse ὀπὸν τοῦ βαλσάμου.

Oppidum, sive *opidum*, (utrumque in vett. inscriptionibus legas) unde fit, indicat Varro, IV. de L. L. Oppidum, inquit, *ab ope dictum, quod munitur opis caussa, ubi sint; & quod opus est ad vitam gerendam, ubi habitent tuto; vel oppida, quod opera muniebant mœnia, quo munitius essent*. Festus: *Oppidorum originem optime refert Cicero, libro primo de Gloria, eamque appellationem usurpatione appellatam esse existimat, quod opem darent: adjiciens, ut imitetur ineptias Stoicorum*. Ubi forte legendum, *Ut imitetur ineptias Stoicorum*. Ciceronis enim verba adducit. Idem Festus: *Oppidum dictum est, quod opem præbet. Oppidum dictum, quod ibi homines opes suas conferunt*. Servius, in IX. Æn. *Oppidum quidam a vico castelloque magnitudine secernunt. Alii locum muro fossaque aliave qua munitione conclusum. Alii locum ædificiis constitutum, ubi fanum, comitium, forum & murus sit. Alii oppidum dici ab oppositione murorum, vel quod hominibus locus esset oppletus, vel quod opes illo munitionis gratia congestæ sunt*. Isidorus, lib. XV. Orig. cap. II. ab *ope mutua adversus hostem* derivat, sed addit: *quidam ab oppositione murorum dixerunt; alii ab opibus recondendis*. Vide & si voles quæ de *oppidi* etymo scribit Scoppa lib. I. Collectaneorum, cap. XXVIII. Imprimis autem sic dici placet, quia, *qui ruri agerent, propter pericula opes eo conferrent suas*, vel quia *opem inde exspectarent*. [κατὰ μετάθεσιν ὄλπις, pro πόλις; unde ὀλπίδιον, πολίχνιον. Sed & *urbs* eadem. Vide Hesych. in ὀπίδιον.] Ab *oppidum* est *oppido* pro *valde*. In quo lusit Appuleius in Apolog. *Lignum a me toto oppido, & quidem oppido quæsitum*. Alteram notionem suggerit Charisius, lib. II. *Oppido*, inquit, *pro vero aut statim*. Plautus Bacch. *Reddidi aurum omne oppido*. Sed altera notio crebra magis. Ea unde fluxerit, Alciatus docet in Tit. de verb. signif. Unde eam se didicisse profitetur Scipio Gentilis, notis in Apolog. App. Nempe non occurrebat doctissimo viro locus Festi, ex quo id hausit Alciatus. Verba ejus sunt: *Oppido, valde, multum. Ortum est & hoc verbum ex sermone inter se fabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, sæpe respondebatur. Quantum vel oppido satis esset. Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur oppido, id est, valde, multum*. Postea vero ista subjungit: *Itaque si in aliis rebus eo utuntur, utputa, si qui dicant, Oppido didici, spectavi, ambulavi*: Errant: *quia nulli eorum subjici potest, quod vel oppido satis est*. Sed si, qui ita loquuntur, errant, errant quoque Plautus, Terentius, Cicero, Catullus, Oppius, Gellius, ut de Appuleio, Macrobio, atque aliis nihil dicam, quos omnes ita locutos constat. Nizolium, & Lexicographos adi, & quæ diximus, cum de falso suspectis ageremus in libris de arte. Aliam etiam *oppidi* notionem docet nos Festus. *Oppidum*, inquit, *dicitur & locus in Circo, unde quadrigæ emittuntur*. Quod planius exponit Varro, lib. IV. de L. L. ubi & nominis caussam adfert. Verba ejus adduximus in *Carceres*. Uti & locum ex Glossis Benedicti. Ut *sanequam*, ita & *oppidoquam* dici indicat hoc Vitruvii, lib. VIII. cap. III. *Fonticulus oppidoquam parvulus*.

Ops, quasi *auxiliatrix*: quia, ut Servius ait in I. Æn. *secundum Atteium Philologum, opes, numero tantum plurali, divitias significant, ut, Trojanas ut opes. Numero vero tantum singulari, auxilium*. Terentius: *Juno Lucina fer opem, serva me obsecro*.

Opsidianus *lapis*, quem (ut Plinii verbis utar) *in Æthiopia invenit Opsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi crassiore visu*. Sed cum Plinius ipse dicat, *crassiore visu* esse, sic ut in speculis parietum pro imagine umbras reddat, placet Salmasio potius ἀπὸ τῆς ὄψεως dici: præsertim cum Arriano in periplo de insulis Æthiopiæ, & Græcorum aliis ὀψιανὸς dicatur, non ὀψοδιανὸς, quomodo ab *opsidio* diceretur. Imo Latinorum *obsidianus* quoque ἀναλόγως fit ab ὀψίδιον, quod ὑποκοριστικὸν ab ὄψις· ὄψεως vero nomine hic *pupula* signatur. Hesychius: Κόρα, ὄψις. Nam *pupulæ* instar, nigerrimi est coloris, & instar *pupillæ* reddit imagines: ut ex Plinio diximus.

Opto ab *ope* est, ut cum Perotto censet Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCX. sect. I. Ita *optare* proprie sit *opem a Deo poscere*, sive *orare animo, ut succurrat inopiæ nostræ*. Vel potius *optare* est a ποθῶ κατὰ μετάθεσιν, & converso Θ in T, quomodo ab ἰθω est *utor*; a ῥοθῶ, *roto*. Ac placuit hoc quoque Angelo Caninio, & Nunnesio. Vel denique est ab ὄπτω sive ὄπτομαι, quod est *video*, *considero*. Est hæc sententia Bibliandri, Indice verborum in Marcum; & Josephi Scaligeri, in Conjectaneis. Ita *opto* proprie sit *considerare*, *eligere*: quomodo Maro, III. Æn. ait:

Optavitque locum Teucro . . . .

Ubi Servius, *Optavit*, inquit, *id est, elegit, ut,*

Pars optare locum tecto . . . .

Idemque scribit in I. Æneidos. Est hæc notio in compositis *adopto*, & *coopto*. Nam qui *adoptat*, deligit quem in familiam suam adsciscit: & qui in senatum cooptabatur, is a Censoribus delectus inter senatores referebatur. Est quoque hinc *optio*: quo primo notatur *eligendi facultas*; hinc *qui eligitur*; denique κατὰ μεταφορὰν, *quivis perficiendæ rei adjutor*, quomodo utitur Plautus Asin. act. I. sc. I. At Plutarchus non audiendus, qui ab ὄπτομαι deducere videtur. Nam ὀπτίων ei exponitur, ὁ δι' ὀπτήρων ὑπηρεσίας τελῶν· *qui ministeria obit per visores*.

res. Rectius Varro, lib. IV. de L. L. ac Festus, Noniusque, uterque in *Optio*, juxta quos in militia proprie ita dicebantur, quos centuriones sibi adjutores optabant seu adoptabant. Similiter Vegetius, lib. II. cap. VII. *Optiones ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine impeditis, hi tamquam adoptati eorum atque vicarii solent universa curare*. Vide quæ ad locum hunc notavit Stewechius. Accursius quid *optio* sit, non intellexit: ut docet Alciatus annot. in III. post. libb. cod. Adi & Langium Ocio Semestr. lib VII. cap. IV. Ab *opes* quoque *optimum* dicitur, quod electissimum. Ab *optimus* est *optimas*; ut a *primus primas*; a *magnus magnas*. Suntque ea contracta ex *optimatis*, *primatis*, *magnatis*. Dicti *optimates*, quod *optimis* suam caussam probatam vellent. Duo enim fuere in Rep. hominum genera, qui excellere cuperent: alii ea, quæ agebant ac dicebant, populo jucunda esse volebant, eoque dicti *populares*; alii ita sua instituebant, ut optimo cuique suam caussam probarent; atque inde appellati *optimates*. Hanc utriusque nominis caussam adfert Tullius ipse Orat. pro Sextio.

O**PUS** primo notat ἔργον. Estque ab ἕπω, quod duplicem habet notionem. Nam & *operor* notat, & *sequor*. Hesychius: Ἕπωσι, ἐνεργῶσι, ἀκολουθῶσι. Similiter Eustathius in Iliad. O. cIↄaxxI. edit. Rom. nisi quod ἕπω dicat ἐνέργειαν notare: ἕπεσθαι, ἀκολουθεῖν. A priori notione τῦ ἕπω vel ἕπομαι, venit *sequor*, spiritu aspero abeunte in *s*, ut sæpe. At ab ἕπω, qua notat *operor*, venit Latinum *opus*. Nec id Græcis notasse ἕπω, negare possumus, cum & Homerus ita usurpet, si recte Eustathius, Il. Z, ἕποντα exponit πονούμενον, ac similiter Il. O, ἕπονται interpretatur. Sed utcumque est de simplici ἕπω, in compositis ejus notionis habemus indicia. Nam ἀμφιέπω, notat *circa aliquid occupari*; διέπω, *rego*, *administro*, unde δίοπος, *præfectus*, *rector*. Ut ergo a διέπω δίοπος· ita a simplici ἕπω, *opus*, hoc est, ἔργον, sive *quod faciendo fit*. Postea & alteram accepit notionem, pro *necesse*. Nempe quia quod necesse agere, hoc fit ἔργον. Qua de re vide, quæ annotavit Franciscus Sanctius in paradoxis Grammaticis. Ab *opus*, qua ἔργον notat, venit *opera*, quia est *actio*, *qua fit opus*. Unde *operæ pretium* q. d. *dignum cui opera impendatur*. Unde Onomasticon ἀπλῶς interpretatur ἄξιον. Etiam ab *opus* est *opera*, & *operor*. Nisi malis *operor* ἀμέσως esse ab ἕπω, id est, *operor*: quod Nunnesio visum. Etiam ab *opus* est *oportet*, quod *opus* est facere.

O R

O**RA** Nunnesio est ab ὅρα, quod interdum accipitur pro οἶα, hoc est, *vicus*, *pagus*. At Becmano placet esse a χώρα, hoc autem venire putat ab חוּר, id est, *via*, *semita*, ab Rad. חוּר: vel, inquit, χώρα & χωρέω (quod est *proficiscor*, *recedo*) erunt a גוּר, id est, *peregrinari*, *vagari*. Ita *Ora* proprie sit idem quod *regio*: quomodo Tullius accipit II. de nat. Deor. *Omnibus*, inquit, *hominibus*, *qui ubique sunt*, *quacunque in ora ac parte terrarum*. Sed communis opinio est, esse hanc συνεκδοχὴν partis: proprie autem *oram* dici *regionem litoralem*, ut Festus, & Isidorus, docent. Atque ita crebro apud Plinium legimus, *civitates*, *in ora*, & *oppida ora proximo*. Sane generatim ea vox, Nonio recte, *cujusvis rei extremitatem* significat: unde Maro, IX. Æneidos ait:

Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Ubi sic Servius: *Ingentis belli narrate, non tantum initia, sed etiam extrema bellorum. Nam oræ sunt extremitates*. Itaque censeo *ora* esse ex ὅρος, id est, *extremitas*, *terminus*. Ab *ora* scaphæ aliæque minores naves vocantur *orariæ*, idque quod iis secundum *oram* navigetur, non, ut majoribus, pelagus tentetur. Plinio, lib. X. epist. ad Trajanum. *Nunc destino, partim navibus orariis, partim vehiculis provinciam petere*. Ab eadem caussa videri possit nomen esse *oriæ*, sive *horiæ*, naviculæ piscatoriæ, ut Nonius & Fulgentius interpretantur. Usus Plaut. Rud. Act. IV. Sc. II. & alibi eapse comœdia, uti *horiola* in Trinummo, IV. II. Sed ab *ora* potius esset *oraria*, ut Plinius vocat. Quare *horia* potius sit a Græcis, nempe ut sit ὁρία ναῦς, quod ab ὅρος, id est, *ora* sive *terminus*, quia ea litus legimus.

O**RATA** factum ex *aurata*, ut *corus* a *caurus*; *plostrum* e *plaustrum*; *olla* ex *aulla*, &c. *Aurata* vero, (quomodo ea vox scribitur in Glossis vett.) appellatur ab *auri colore*. Festus: *Orata piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant, ut auriculas oriculas. Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quod & duobus anulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum*. Isidorus. lib. XII. cap. VI. *A colore, ut umbri, quia colore umbra sunt, & auratæ, quia in capite auri colorem habent: & varii, a varietate, quos vulgo tructas vocant*. Superciliis ac palpebris caret: quare mirari quis possit, quod Græcis, uti apud Oppianum, I. Halieut. dicatur χρύσοφρυς a χρυσὸς, id est, *aurum*, & ὀφρὺς, id est, *supercilium*. Sed quia locis illis, quibus cætera animalia supercilia habere solent, *aureo colore* fulget, imprimis cum satis accreverit; inde est, quod per κατάχρησιν *aurea* ei *supercilia* tribuuntur. Græcam appellationem retinet & Ovid. in Halieuticis:

. . . . *Et auri Chrysophrys imitata decus.*

Ἰωνίσκον ab Ephesiis vocari testatur Archestratus apud Athenæum, lib. VII. ubi plura hoc de pisce. Sed imprimis adi Rondeletium, lib. V. cap. II.

O**RBUS** proprie quid sit, ex origine cognoscitur. Est enim ab *orbus*: quod est, *parentibus*, *vel liberis orbatus*. Glossarium Philoxeni: *orbus*, πηρὸς, ὀρφανὸς, τυφλός. Hinc quoque Dea *Orbona*. Arnobius lib. IV. *In tutela sunt Orbonæ, orbati liberis parentes*. Nempe ea ratione ab *orbando* vocavere *Orbonam*, qua *Pertunda*, *Persica*, *Panda*, *Præstana* dictæ a *pertundendo*, *perficiendo*, *pandendo*, *præstando*. *Orbus* vero dicitur ab ὀρφὸς, quod idem ac ὀρφανός. Sane apud Hesychium est, Ὀρφοβόται, ἐπίτροποι ὀρφανῶν, hoc est, *curatores orphanorum*. Quod si cui vox ὀρφὸς suspecta est: per me licebit, ut *orbus* dici putet, quasi *orphnus*, ab ὀρφανὸς, hoc (ut Etymologici Magni auctor ait) venit ab ὄρφνη, hoc est, σκοτία, ut ὀρφανὸς sic dicatur quasi ὄρφνιος, hoc est, σκοτεινὸς, quia nempe in *tenebris ac squallore versatur*. Ὄρφνη vero ab ערב, *tenebrescere*, *vesperascere*. Unde & Ἔρεβος vocatur, ut alibi dictum. Aliquibus *orbus* dici videtur ab *orbis*, idque propterea quia *cæci* etiam dicantur *lumine orbi*: imo & Græcis ὀρφανὸς, fit τυφλὸς, teste Hesychio [hinc *borgne*] Hoc si placet, vel *orbi* dicentur, quia *lumine orbati*, vel potius quia *orbes* habent *sine lumine*, quomodo Seneca *effossos orbes*, Prudentius *cavatos orbes* dixit. Atque hoc etymon conveniet cum eo, quod ὀρφνὸς sit σκοτεινός. Sed non dubitandum, quin κατὰ μεταφορὰν fiat, quod *orbos* de *cæcis* dicimus. Quare omnino est a Græco ὀρφανὸς, vel ὀρφὸς, vel ὀρφνός.

O**RBITA**, ut in Conjectaneis censet Scaliger, idem est etymon ac *urbis*: nempe ab antiquo *urbum*, sive *urvum*, quo significatur, *quod redit sursum versum*: unde & *aratri curvaturam urvum* dixere. Vide quæ de hoc dicemus in *Urbs*. Ab *orbis* est *orbile*. Usus Varro de R. R. lib. III. cap. V. Eo quid signetur, Scaliger ibi docet. Ab eodem *orbita* dicitur sulcus is, quem currus rotis efficit: unde in Glossario Philoxeni transfertur ἁρματροχιά. Atque hinc verbum *exorbito*, quo usus Tertullianus in Exhortatione ad Castitatem: *Qui de monogamia exorbitat*. Et Firmicus de errore profanarum religionum: *Nec a salutoribus tuis legibus exorbitat etiam consul noster Posthumius*.

O**RCA**, *belluæ marinæ genus*, quod Græcis ὄρυξ. Estque *orca* ex ὄρυγα. Solent enim Latini ex obliquis Græcorum formare rectos suos: ut ab ἧς, ἧνα, *tena*; a κρηπὶς, κρηπῖδα, *crepida*; a σπάλαγξ σπάλαγγα, *spa*-

ſpelunca , & ſimiliter in aliis. Ὄρυγα eſſe in belluis marinis , indicat Strabo libro III. his verbis : Ὡς δ' αὔτως ἔχει καὶ περὶ τῶν κητείων ἁπάντων ὀρύγων τε καὶ φαλαινῶν , καὶ φυσητήρων . *Idem judicandum de cæterorum omnibus generibus , orcis , balænis , & phyſeteribus* , Vide de *orca* Plinium lib. IX. cap. VI. & Rondeletium , lib. XVI. cap. XIII. Fallitur autem Rondeletius , cum putat , belluam hanc marinam ſic vocari ab *genere vaſis olearii aut vinarii* , quod teres eſt & uniformi ſpecie , atque *orca* appellatur . Interim hoc veriſimilius , quam ut vaſis hoc genus a piſce diceretur , quod cenſuit Feſtus : *Orca* , inquit , *genus marinæ belluæ maximum , ad cujus ſimilitudinem vaſa quoque ficaria orcæ dicuntur* . Sane vaſis forma vulgo notiſſima erat ; bellua illa marina paucis viſa : ut potius dici debeat , *belluam* a *vaſe* , quam *vas* a *bellua* ſic vocari . Nec Feſto magis audiri debent , qui ab *Orco* deducunt . Ut Iſidorus , lib. VIII. cap. XI. *Pluton* , inquit , *Græce*, *Latine Dieſpiter , vel Ditis pater , quem alii Orcum vocant , quaſi receptorem mortium. Unde & orca nuncupatur vas quod recipit aquas* . Omnino autem vas *orca* , uti & *urceus* eſt ab ὑρχὶ , quod Æolicum eſt ac *vaſis fictilis genus* notat ſimile ei , quod Græci βῖκον vocant . Pollux , lib. VI. cap. 14. εἰ δὲ καὶ Ἀριστοφάνης ὠνόμασεν ὕρχας οἴνου , δηλοῖ μὲν ἡ λέξις τὸ προσηκὸν τῷ βίκῳ σκεῦος· ἔστι δὲ Αἰολικὸν τοὔνομα . Ubi Pollux reſpicit illud Ariſtophanis in Veſpis.

. . . . τέτταρ' καὶ δωροδοκοῦσιν
Ὕρχας , οἶνον , δάπιδας . . . .

Sed Pollux legit ὕρχας οἴνου . Monet autem ad hunc locum Scholiaſtes ὕρχας eſſe *vaſis fictilis genus , duas habens anſas , in quo ſalſamenta reponerentur* . Quod ipſum iiſdem verbis tradit Suidas . Ὑρχαὶ , inquit, κεράμεια ἀγγεῖα ὑποδεκτικὰ ταρίχων , δύο ὦτα ἔχοντα . Atque ita *orcæ* vocabulo utitur Perſius , ſat. III.

Mænaque quod prima nondum defecerit orcâ .

Ab hujus vaſis ſimilitudine ad alia quoque id nomen tranſlatum . Ita vinarium vas *orcam* dixere , ut docemur illo Varronis , lib. I. de R. R. cap. XIII. *Quod ſæpe , ubi conditum novum vinum , orcæ in Hiſpania fervore muſti ruptæ , neque non & dolia in Italia* . Quem locum & Nonius adducit . Etiam *orcas* dixere *vaſa ficaria* , quemadmodum e Feſto ante vidimus , ac locus hic indicat Columellæ, lib. XII. cap. XV. *Hæc cum bene proculcaverint , & totam maſſam comminutæ fici permiſcuerint , modicas offas foliis ficulneis involvunt , ac religatas junco , vel qualibet herba offas reponunt in cratos & patiuntur ſiccari : deinde cum peraruerint , picatis vaſis eas condunt ; Nonnulli hanc ipſam formam fics orcis ſine pico includunt , & oblita vaſa clibano vel furno torrefaciunt* . Plinius , lib. XV. cap. XIX. *At ubi (ficorum) copia abundat , implentur orcæ in Aſia , cadi autem in Ruſpina Africæ urbe* . Quare (quod pace virorum ſummorum dictum eſto) non audiendus vel Ant. Auguſtinus , qui quo loco Feſtus ait *orcas* eſſe *vaſa ficaria* , legendum putat *vinaria* vel *fictilia* : vel Joſ. Scaliger , qui *fæcaria* legit , ut intelligantur *vaſa , in quibus muſtum defæcatur* . Denique *phimus* quoque , ſive *pyrgus* , *orca* dicebatur. Pomponius apud Priſcianum , lib. III. cap. 12. de diminutivo : *Interim dum contemplor orcam , taxillos perdidi* . Et Perſius , ſat. III.

. . . . *Anguſtæ collo non fallier orcæ* .

De talari ludo agit Satyricus . Vide de eo in *Pyrgus* .

Orchites , inquit Varro lib. IV. de L. L. eſt *olea grandis* . Meminit ejus Cato , cap. VI. Columella, lib. V. cap. XXXII. & Maro , Georg. II. Ubi ſic Servius : *Orchitis a Græca etymologia , ſed obſcœna, id eſt , a teſticulis , qui ὄρχεις dicuntur* . Similiter Feſtus : *Orchitin Ateius Philologus* (ſic lego pro *Actio*) *in Collectaneis ait eſſe genus oleæ : ductum ex Græco ὄρχεις , quod teſticulorum magnitudinis* .

Orcinus libertus eſt, qui teſtamento manumittitur. Ita vocatur quia eſt libertus ejus, qui ut Appuleius loquitur , *jam in peculio Proſerpinæ , & in Orci familia numeratur* . Alciatus tamen *orthinii* legit ab ὀρθὸς , ut ita dicatur , quia *directam acceperit libertatem* . Sed erroris convincitur , vel ſcholiis Græcis , in quibus ὀρκῖνος legi agnoſcit . Præterea qui *orcini* , ſive *orcivi* , dicuntur Ulpiano , & aliis : hi Theophilo ſunt χαρωνιτικοὶ , quod nomen a *Charonte* eſt, uti *Orcivus* , ab *orco* : unde & in Nævii epigrammate apud Gellium *orcivum theſaurum* pro *Acheronte* poni videmus , quia *Orcus* Acheronti præeſt : ſi is quidem eſt *Pluto* . Nam in Gloſſ. Philoxeni *Orcus* transfertur χάρων . Sed potius ita vocari *Plutonem* , quam *Charontem* , e Cicerone & Marone probat Servius , in VI. Æn. Sed ſive is *Pluto* eſt, ſeu *Charon* : *perſonæ* eſt nomen , uti *Acheron* , *loci* , hoc eſt , *fluvii infernalis* , ab α στερ. & χαίρειν , quod eſt, *lætari* , quia , ut loquitur Maro , eſt *illætabilis unda* . Vel potius ab ἄχος , *luctus* , & ῥέω , *fluo* , quia *luctuoſis fluit undis* . *Acheronta* vero & *Orcum* ita uti diai , diſtinuit quoque Ennius : *Acheruſia templa Orci ſalvete infera* . Et Plautus Moſtell. Act. II. Sc. II.

Nam med' Acherontem recipere Orcus noluit .

Idem , Pœn. Act. I. Sc. II.

Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiſerit .

Ubi *amiſerit* eſt *dimiſerit* : quomodo paſſim loquitur Plautus : imo etiam Maro , cujus eſt :

Quiſquis es amiſſos hinc jam obliviſcere Grajos .

Orcum plerique dictum ajunt eo , quod *per Stygiam paludem jurent Dii* . Nam ὅρκος , *juramentum* . Sed ita *orcus* proprie loci ſit nomen : contra quam diximus. Quare veriſimilius Verrius , qui Feſto teſte , deum iſtum antiquis *uragum* ait vocatum , unde *Orcus* κατὰ συγκοπὴν . Veteres enim O pro *V* , & C pro G , ponebant . *Uragum* vero appellatum cenſet , quod Deus is maxime *urget ad mortem* . Vellem tamen appellationis iſtius aliquem Verrius laudaſſet auctorem , quod merito in eo deſiderat quoque Feſtus . Quare nec repugno quominus *Orcus* ſic dicatur , quia eſt *juramenti Deus* , vel potius ab ארעא , quomodo Hebræis dicitur *terra* : ut videmus Jer. cap. X. verſ. 11. Sane Ἄδης ſimiliter *terra* , ſed pro *inferis* ſumitur , qua de re alias dictum .

Ordior , ab *orior* , inſerto *D* , ut ab *aveo* , *audeo* ; a *caveo cavdeo* . Vel ab *orior* & *do* , quia proprie notat *originem dare* , ſive *facere* , ut *quid oriatur* . Vel eſt ab inuſitato ὀρδέω , unde ὄρδημα ab Heſychio exponitur *lana carpta atque operi parata* . Sane *ordiri* proprie vox eſt *textorum* , *cum texere incipiunt* : unde *ordiri* , ſive *exordiri* , & *detexere* , ſive *pertexere* , opponuntur : ut ex Plauto Tullioque oſtendimus Oratoriarum Inſt. lib. III. cap. 21.

Ordo , quaſi ὅρον δῶ , ut conjicit Cæſar Scaliger, cap. XXXV. de cauſſis L. L. Nempe , quia militibus tribuni dicerent , *hic conſiſtes* , *huc progrediere* , ὅρον δῶ , hoc eſt, *terminum hunc tibi do* . Nunneſius in Grammatiſtice notavit *hortus* & *ordo* ejuſdem eſſe originis : utrumque enim venire ab ὄρχος , quo notatur φυτῶν στίχος , *plantarum ordo* , *ac ſeries* . Ita vox fuerit ab agricultura ad res alias tranſlata . Poſſis & deducere a Græco ὀρθὸς , hoc eſt , *rectus*. Vel potius Hebræo טור , hoc eſt , *ordo* : unde & ὀρθὸς deſcendit . Ab *ordine* , Columellæ *interordinium* dicitur , ſpatium quod eſt inter *ordinarias* vites . Græci μετόρχιον appellant , a μετὰ & ὄρχος , quod *ordines* ſignificat *in quincuncem digeſtos* . Simili compoſitione Vitruvius , lib. III. cap. I. ſpatium inter columnas *intercolumnium* vocat : & lib. IV. cap. II. *Intertignium* , ſpatium quod in Dorico opere eſt inter tigna .

Orea eſt *frenum* ita dictum , quod *ori inſeratur* . Ut ab *armo armeu* , unde *armilla* : ut ab *auris aureu* , unde *auriga* : ita ab *ore* eſt *orea* . Niſi potius *orea* eſt ex *aurea* , ut *corus* a *caurus* ; *codex* a *caudex* ; *olla* ab *aula* . Uſus Nævius : *Deprandi leonis obdas oreas* . Citat Feſtus , qui & Titinnium , Catonem , & Cœlium uſos docet. Ac Lucilio quoque eandem vocem reſtituit Janus Guilielmius lib. II. Veriſimil.

mil. cap. II. *Orca* quoque, vel, ut alii scribunt, *oria*, est genus naviculæ, cui inde nomen, quod ea fere *oras legerent*, nec, ob parvitatem, alto se committere auderent. Plautus, Cacisto apud Fulgentium: *Malo hunc alligari ad oram, ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxima*. Vide, quæ diximus in *Ora*.

ORGANUM, ὄργανον, a ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα· unde & fortasse ἔργον, quasi *divino* ἔργω. Sane & ἔργα inde dicta. Ab *organo* est *organarius*, ὀργανοποιός. Gloss. Υ'δραύλης, *organarius*.

†ORGANUM (quatenus instrumentum musicum) a עגב *Uggab*. i. e. *Organum musicum*, deduci puto; nam resoluto *Dages* in R, fiet *Urgab*, & deinde *Urgan* & *Organ*. MAZOCHIUS.

ORGIA, Liberi patris sacra, Servio in IV. Æn. ita dici videntur: vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, id est, a *furore bacchantium*: vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est, *montibus*, in quibus celebrabantur. Aliis placet esse, ab εἴργω, *arceo*, quia non initiati ab iis arcerentur: vel a ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα, ut ita dicantur quasi θεῖα ἔργα.

ORIOR, Angelo Caninio, H. Stephano, & aliis quibusdam recte deducitur ab ὄρω, vel ὄρομαι, id est, *excitor*, inserto *I*, quomodo ab ἀκή est *acies*; a μιῶ *mino*, &c. Ab *orior* est *origo*; ut a *verto*, *vertigo*; a *rubeo*, *rubigo*, &c. Inde *Aborigines*, qua de voce sic vetus, sed incertus auctor, qui de origine gentis Romanæ scripsit: *Quidam tradunt terris diluvio coopertis, passim multos diversorum regionum in montibus, ad quos confugerant, constitisse: ex quibus quosdam sedem quærentes, pervectos in Italiam, Aborigines appellatos, Græca scilicet appellatione a cacuminibus montium, quæ illi ὄρη vocant. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigenes, post mutata prima litera, altero adempto, Aborigines cognominatos*. Hæc ille. Posteriorem originationem legas quoque cum apud Festum, tum Dionysium Halicarnassensem, lib. I. qui iccirco Aborigines interpretatur πλανήτας. Nec est quod opponas, si ab *errando* esset *aberrigines* dictum iri geminato *R*. Nam veteres non geminabant literam, ut scribit Festus in *ab oloes*. Interea non minus falsum *aborigines* ab *errando* dici, quam ab ὄρος. Vera igitur sententia est, quam ibidem ponit Dionysius, ut sic dicti sint prisci illi Itali, quod essent αὐτόχθονες sive *indigenæ*. Hoc enim vult Dionysius, cum ait, γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον, quod recte Portus transfert: *gens ipsa ex se oriunda*: nam Gelenius non satis loci sententiam perspexit. Confirmant hanc sententiam vett. Glossæ, in quibus est *Aborigines*, αὐτόχθονες. Item: Αὐτόχθων, *Aborigo*, *indigena*, *patricius*. Item: *Ab origine*, ἀπὸ ἀρχαίας γενεᾶς. *Aborigines* igitur, quod *ab origine* in Italia fuerint, & ab his aliorum sit *origo*. Scripsit Varro Satyram, nomine, *Aborigines*, sive περὶ ἀνθρώπων φύσεως, quam citat Nonius in *pupæ*, *grunnire*, *speciem*, & alibi. *Abortus* est ab *aborior*. Festus: *Abortus gravidæ mulieris dicitur, quod non fit tempestivus ortum*. Varro apud Nonium: *Vinum, quod ibi natum sit, si prægnans biberit, fieri ut aboriatur*.

ORNITHIÆ, ὀρνιθίαι, de quibus Columella, lib. XI. cap. II. *Decimo calendas Martii, cum Leo desinit occidere, venti septentrionales, qui vocantur ornithiæ, per dies triginta esse solent*. Est id nomen ἀπὸ τῶν ὀρνίθων, hoc est, *avibus*; idque vel quia *apti sunt ad avium prolem*, ut Olympiodorus scribit in lib. II. μετεωρολ. Aristot. sive, quod Budæus maluit, quia *iis spirantibus adveniant aves*, unde & *Chelidoniæ* dicuntur, teste Plinio, lib. II. cap. XLVII. Vide de *ornithiis* Hermolai Barbari Glossas Plinianas; & Job. Wouwerii de Πολυμαθείᾳ, librum, cap. XI. ὄρνις, Becmano placet κατὰ μετάθεσιν fieri a רנן, id est, *cantio*, *laus*, a Rad. רנן, *cecinit*, *susurravit*.

ORNO quasi *orino* seu *horino*, ab ὥρα, hoc est, *venustas*. Ab eo *ornatrix*, quæ Græcis κοσμήτρια.

ORNUS, quasi ὀρεινὸς, id est, *montanus*. Est enim *fraxinus silvestris*, montibus propria.

ORO, ab *ore*, quasi *ore profero*; vel ut & Nunnesius vidit, ab ἀρῶ, sive ἀράομαι, *precor*, *oro*, quod ab ἀρὴ, *preces*. *A* in *O* longum mutatur, more Bœotico. Ab eo est *oratio*, non ab ἄορος, vel ἀορίζειν, quod est, *sermocinari*, neque item quasi *oris ratio*: quorum utrumque legere est apud Diomedem in primo. *Oratori* quoque nomen est, non ab *oro*, qua notat *supplex peto*, sed ab antiqua ejus verbi notione pro *dico*, quia *bene dicit*: quomodo & Græcis vocatur ῥήτωρ a ῥέω, hoc est, ἐρῶ, sive *dico*, non a ῥέω significante *fluo*, quia hoc tempora capit ab Æolico ῥεύω. Ab eadem *orandi* notione *Deorum responsa* dicuntur *oracula*. Nam, ut Cicero in Topicis ait, *oracula ex eo appellata sunt, quod inest in his Deorum oratio*. Ac Græcis similiter λόγια, dicta ἀπὸ τοῦ λόγου. Ut a *gubernatum gubernaculum*, sic ab *oratum oraculum*.

†ORO, ORATOR, ORATIO cum ceteris derivatis, si Vossianos auctores sequimur, fiunt ab Os, Oris, quo organo in orando utimur. Id quod non improbo. Verum satius est si *orandi* verbum a verbo הורה *hora*, quod est *docere* deduxerimus. Id enim primum & peculiare oratoris munus fuit. Cic. de optimo genere Or. *Optimus est enim orator, qui dicendo animos audientium & docet & delectat & permovet*. Et in II. de Oratore. *Quum aut docendus is est, aut dedocendus* &c. Et sexcentis passim locis id tradit summus orator, sed ita ut *docere* primarium sit & fundamentum ceterarum partium: quod vocant hodie in foro *informare*. Atque istud *docere* non tantum praecipuum olim fuit, verum etiam unicum; saltem in Areópago ita constitutum erat, ut ad docendum tantum oratores incumberent, a delectando autem & permovendo abstinerent; ne his artibus offucias veritati facerent. Vides igitur, ORARE idem olim fuisse ac *docere*: unde non immerito Oro est ipsum הורה *hora*, *docuit*, abeunte tantum aspiratione ab initio. Eaque *orandi* primaria significatio est. Ceterum quia oratores ad preces plurimum se convertebant; hinc etiam *orare* pro precari positum fuit: quia is qui rogabatur, de caussae justitia docendus primum erat. Ceterum ORIS etiam vocabulum (a quo volunt fieri *orare*, & unde fit *adorare*) ab eodem verbo הורה *hora* fieri debuit, amoto spiritu: quippe eo organo להורות *lehoroth* h. e. ad docendum & fundendum utimur. Ac quemadmodum Mos MORIS (uti in hoc vocabulo diximus) fit ab hoc eodem verbo *hora* praeposito *Mem hoemantico*; sic indidem sine *Mem* initiali fit Os ORIS, ejusdem formae vocabulum. MAZOCHIUS.

ORTHAGORISCUS, ὀρθαγορίσκος, est *porcus marinus*, de quo sic Plin. l. XXXII. c. III. *Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii orthagoriscum vocant: grunnire eum, cum capiatur*. Ubi quod de *grunnitu* dicit, caussam ostendit, cur vocetur *porcus marinus*. Simul etiam indicat, cur dicatur ὀρθαγορίσκος. Nam ea vox Laconibus significat χοῖρον γαλαθηνὸν, *porcum subrumum sive lactentem*: ut auctor est Athenæus, lib. IV. ubi etiam caussam nominis exponit. Vult enim sic dici, ab ὄρθρος, id est, *matutinum tempus*, & ἀγοράζειν, *mercari*: nempe quia soleat matutinis horis esse venalis apud Lacedæmonios. Unde & colligit, etsi vulgo ὀρθαγορίσκος dicatur, rectius tamen ὀρθραγορίσκον vocari. Sic enim inter alia scribit: Οὐκ ὀρθαγορίσκοι λέγονται οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι, ἀλλ' ὀρθραγορίσκοι, ἐπεὶ πρὸς τὸν ὄρθρον πιπράσκονται. Tamen ὀρθαγορίσκος vulgo obtinuit. Hesychius, Ο'ρθαγόρισκος (leg. ὀρθαγορίσκος) χοιρίδιον μικρόν. Lacones digamma præponebant: Unde idem alibi: Βορθαγορίσκοι, χοῖροι νέοι, καὶ μικροὶ χοῖροι βορθαγορίσκοι, Λάκωνες. Mirum autem, quem piscium maximum esse dixit Appio, si stare Plinio licet, huic nomen datum esse *porcelli subrumi*. Saltem *porci* potius, quam *porcelli* nomen conveniebat. Quomodo dicta ὕαινα, id est, *porca*. Nam est illud ab ὗς, ut a λύκος λύκαινα, *lupus lupa*. Vide *Hyæna*.

Oryx, ὄρυξ, *animal unicorne*, quod commune habet cum asino Indico. Aristot. lib. II. Histor. Animal. Μονοκέρατα δὲ καὶ μώνυχα ὀλίγα, οἷον ὁ Ἰνδικὸς ὄνος μονοκέρως· μονοκέρως δὲ καὶ δίχηλον ὄρυξ. Plinius, lib. XI. cap. XLVI. *Solida ungula, & bicorne nullum. Unicorne asinus tantum Indicus: unicorne & bisulcum oryx*. Nomen ex eo, quia unicum illud cornu, quod gestant, referat instrumentum illud fossorium, quod Græcis ὄρυξ, ἀπὸ τοῦ ὀρύσσειν, quod est *fodere*. Gloss. Cyr. Ὄρυξ, *sarculum, ligo, dolabra*. Et Hesychio ὄρυξ, dicitur esse λαοξοϊκὸν σκεῦος, hoc est, *instrumentum, quo lapides excavantur, & poliuntur*. Describit *Orygim* animal Oppianus Κυνηγετ. lib. II. vers. CCCCLV. & seq. Sed de uno cornu *orygis*, quod mirum, tacet. Ibidem ei tribuit animum adeo ferocem & immanem, ut apris, ursis, aliisque efferis se animalibus opponat. Plinius ob figuræ similitudinem, nunc *cervis*, nunc *capris* accenset: uti & Columella facit, lib. IX. cap. I. *Feræ*, inquit, *pecudes, ut capreoli, damæque, nec minus orygum cervorumque genera, & aprorum, modo lautitiis & voluptatibus dominorum serviunt, modo quæstui ac reditibus*. De lautitiis quod dicit, etiam videre est ex Juvenalis sat. XI.

> *Sed nec structor erit, cui, cedere debeat omnis*
> *Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem*
> *Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,*
> *Et Scythica volucres, & phœnicopterus ingens,*
> *Et Gætulus oryx hebeti lautissimo ferro*
> *Cæditur*.

Ubi vetus interpres: *Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri Uacem vocant*. Jure Africanum nomen apponit, quia ea Africa apportabatur, unde Juvenali *Gætulus* dicitur, ut vidimus. Oryx sternuendo Ægyptiis indicat exortum Caniculæ, ut Plinius indicat, lib. II. cap. XL. apertiusque id in excerptis e vita Isidori legere est apud Photium.

OS

Os, *oris*, est ab ὄσσα, *vox*. [Imo ab ὤψ, *facies; vultus*.] Quomodo usurpatur initio Theogonias: ubi de Musis ait poëta:

> Ἐννύχιαι στεῖχον, περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι,
> *Nocturnæ incedebant, perpulcram vocem emittentes*.

Antiquis tamen ὄσσα non tam ἁπλῶς φωνὴ, quam θεία φωνὴ, ut ibidem monet Scholiastes. Quare, quid, si potius dicamus esse ab ἐρῶ, *dico*. Veteres enim in recto *oris* dixere, unde *os* contractum. Saltem hoc magis placet, quam ut *os* sic dicatur, quia *habeat figuram literæ* O: quod proditum Cæsari Scaligero adversus Cardanum, Exercit. CCXVIII. sect. III. Sane paucis animantium est *os rotundum*, ut sturioni; prope omnibus oblongum. Ab *os* est *osculum*, ut Nonius scribit & apud eundem Varro de vita pop. Rom. Itaque proprie *exiguum os* notat. Petronius: *Oculi clariores stellis extra Lunam fulgentibus, nares paululum inflexæ, & osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit*. Hinc μεταφορικῶς pro *suavio*, sive *basio*, accipitur. Nugantur Grammatici, qui ita dici censent, quod *ob os* petatur: Ideoque integrum esse *obsculum*: quomodo apud Maronem quoque, II. Georg. in antiquis aliquot codd. scriptum invenit Pierius. *Osculum*, *basium*, & *suavium*, ita distinguit Donatus, *oscula*, inquit, *officiosorum sunt, basia pudicorum affectuum, suavia libidinum vel amorum*. Sed discrimen id non semper observatur. Ab *osculum* est *osculor*, pro quo & *osculo* dixit Titinnius, Nonio teste. *Orarium* dictum, quod *eo os obtegeretur*: ut docent Glossæ quotidianæ. Utitur Lucillius apud eundem Nonium in *Ricinum*: *Ricini aurati, rica, oraria, mitra*. Ita legit Carrio, lib. I. Emendat. cap. II. *Inorum* dicitur, *quod ora caret*. Ut apud Gellium, lib. VII. cap. VI. *Animalium inora, inauritave*. Onomasticon: *Inora*, ἄστομα. Natura esse adjectivum indicat, quod Turpilius Demetrio *inoros ostreas* dixit. Quodque apud Festum est *inori*, *minores*, ubi pro *minores* placet *sine ore*, ut est in editione Veneta & cæteris ad latus emendatum. Propius quidem *inores* accedit: quomodo Scaliger legit. Sed *inori* etiam est in antiquo codice MSto præceptoris mei Nausii: & verisimile non est, obscurum explicari per æque obscurum: imo minus usitatum, & fortasse nulli usurpatum.

Os, *ossis*, sive, ut veteres dixere, *ossum*, *ossi*, ab ὀστέον. Priscianus, lib. I. *T transit in S. Ut verto, versus; concutio, concussus, ὀστᾶ Græcum pro ossa*. Et lib. VII. *In os correptum unum Latinum neutrum hoc os, hujus ossis, quod & hoc ossum antiqui protulerunt*. Cæsar Scaliger, cap. XCVIII. de caussis L. L. *T in S ὀστᾶ, osso; sed commodius fit dicere, subductum fuisse. Alioqui tralatitia sunt inter se, Θετταλὸς, Thessalus*. *Ossuarium*, cella erat in qua reponebantur *ossa* ejus, in cujus locum aliud cadaver reponebatur. Mentio ejus in lapidibus antiquis: uti & Ulpiano, L. si sepulcra. Dig. sep. viol. Sed & *ossuariæ* ollæ in antiquis inscript. leguntur. Dicitur autem *ossuarius*, & *ossuarium*, ab eo veterum more, quo *ossua* dicebant pro *ossa*: ut ex Terentio, Gellio, Sosipatro, & antiquis inscriptionibus ostendimus in libb. de Arte. *Ossilago* Dea *ossium* solidatrix. Arnobius, lib. IV. *Nam quæ duros & solidas infantibus parvis ossa, ossilago ipsa memoratur*. Libro tertio dici videtur *ossipagina*, vel potius (prout Stewechius emendat) *ossipaga*, aut *ossipango*, quia *pangat*, sive, ut antiqui loquebantur, *paget puerorum ossa*. *Exos*, ἀνόστεος, ut apud Lucretium, in III. *Exos & exsanguis*. Apud Appuleium, lib. X. Met. *Inque flexibus tortuosis enervam & exossem saltationem explicat, cum omnium, qui aderant, admiratione*. Ab eodem est *exossare* apud Plautum, Terentium, Columellam. Ab hoc *exossatim*: si recta est lectio quorundam codicum Lucretii lib. IV.

> *Atque exossatim ciet omni pectore fluctus*.

Ubi in aliis est *exossato*. *Ossilegium* ab *ossibus legendis*, quod fiebat post bustum. Maro:

> *Ossaque lecta cado texit Corineus acuto*.

Gloss. vett. *Ossilegium*, ὀστολόγιον. Diodorus Siculus ὀστολογίαν appellat.

Oscillum interdum ὑποκοριστικὸν est ab *os*. Nam ut a *tantum* est *tantulum*, hinc *tantillum*; sic ab *os* est *osculum*, inde *oscillum*. Gloss. *Oscillum*, τομάριον. Sic usus Columella, lib. II. cap. X. *Si humor invasit, vermes gignit, qui, simulatque oscilla lupinorum ederunt, reliqua pars enasci non potest*. Quod Columella *os* vocat *lupinorum*, id Plinius simili tralatione vocat *umbilicum*. Sic enim scribit, lib. XVIII. cap. XIV. *Condi in fumo maxime convenit, quoniam in humido vermiculi umbilicum ejus in sterilitatem castrant*. Quare non assentio iis, qui *ossilum* apud Columellam legunt, ut sit ab *os*, *ossis*. Sane ab eo *ossiculum* potius dicunt Plinius, & Gellius, indeque *ossiculatim*, & *per singula ossicula*. Usus Cæcilius, teste Nonio. Est præterea *oscillum* ludi genus, in quo fune altrinsecus de tigno arboreve religato, in aëre quis libratus subvectatur. Meminit præter Terentianum Maurum, & alios, vetus Germanici interpres: sed locus ejus corruptus, quem emendant Paullus Leopardus, lib. VI. cap. XIV. & H. Junius in Nomencl. voce *oscillum*. Quod ad vocis etymon, mirifica de eo veterum ac juniorum dissensio est. Socer Franciscus Junius, notis in Tertull. de Pallio deducebat ab *ob* vel *obs* & *cillo*, vel *cilleo*, quod est *moveo*. Nam per aëra librati movebantur. Ita *oscilleo* sit pro *obscilleo*, ut *ostendo* dicimus pro *obs tendo*. Mihi quidem hæc sententia imprimis probatur. Junii sententiam sequitur quoque Salmasius, qui pluribus id exemplis demonstrat. Vide eum in Tertullianum de pallio pag. LXXVIII. Nec multum abit Santra, ut qui, Festo attestante, dici putarit ab eo, quod *os cillens*, nempe inclinantes in præceps caput. Eandem etymologiam habet Servius in II. Georg. item Isidorus, lib. ult. Orig. cap. LIV. Quidam etiam ab *Oscis* deducunt. Cornificius vero, eodem Festo teste, dici voluit ab eo, *quod os celare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur*.

Huic etymologiæ favet, cum Glossarium vetus, in quo legitur, *oscillum προσωπεῖον*, tum imprimis hic Maronis locus, in Georgicis:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu,
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Sed is locus eorum quoque opinionem juvat, qui volunt ὑποκοριστικὸν esse ab *os*, quia *larva ori opponeretur*: proque ea sententia est, quod Græce similiter στομάτιον dicitur: prout legitur in vett. Glossis: ac Ausonius quoque scripsit, juxta restitutionem Scaligeri, quem fuse de *oscillis* differtantem vide lib. secundo Auson. Lect. cap. xxv. Possis & cum Turnebo per *oscilla* intelligere *veretra de arboribus suspensa ad avertendam fascinationem*. Quæ etiam veterum quorundam sententia fuit: ut hæc Servii verba docent in II. Georg. *Alii dicunt oscilla membra esse virilia de floribus facta, quæ suspendebantur per intercolumnia: ita ut in ea homines accepti clausis personis impingerent, & ea ore eillerent, id est, moverent ad risum populo commovendum, & hoc in Orpheo lectum est*. At minime placet sententia M. Antonii Delrii, qui in Hippolytum Senecæ ad versum DCCXXV. scribit, *oscilla* quoque dici *mortuorum simulacra*, atque id cum Glossarii loco probari, quem ante adduximus: tum illo Varronis apud Servium in XII. Æn. *Suspendiosis, quibus justa fieri jus non sit, oscillis, veluti per imitationem mortis, parentari*. Nam ut in Glossarii loco falsus, quemadmodum vidimus, ita nec Varronis mentem intellexit. Vult is *oscillatione* sive *jactatione per funem* optime exprimi mortem suspendiosorum; quod per se liquet: eaque caussa est, cur Athenienses *oscillationem* instituerint in Erigones gratiam, quæ se suspenderat. Omnino Hyginum adi in Arctophylace, ubi perspicue rem narrat; item Servium, in secundum Georg. Aliquid quoque de eo invenias apud Festum.

OSCINES, & *alites*, opponuntur: quemadmodum diximus voce *Ales*. Dictæ *oscines* ab *os* & *cano*, quia *ore canentes faciunt auspicium*, ut e Cicerone, Plinio, & Festo ibidem ostensum. Non desunt tamen, qui *occines*, non *oscines*, dicendum putent, ut sit ab *occinendo*: quam opinionem Gulielmo Cantero tribuit Dalecampius ad Plinii lib. X. cap. XIX.

OSCITO, ab *ore ciendo*, hoc est, *commovendo*: ut scribit Donatus in Andr. act. I. sc. II. De iis qui tædio aut somno marcent, fere dicitur. Sed & de *capite reciso* usus Varro Atacinus:

Oscitat in campis caput a cervice revulsum
Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Fulvius Ursinus citat eos versus gemino loco Virgilii sui cum Græcis collati: sed diversimode. Nam in IV. Georg. habet *lucemque requirunt*: at in X. Æn *ferrumque requirunt*.

†OSSUM (sic enim antiqui recto casu dicebant; idque usque ad Augustini aevum in sermone plebeio perduravit) est ab Hebr. עצם *ejem*, tantum sibilo duplicato. Ac Graecis ab eadem Hebr. radice longius abierunt, dum ΣΤ loco τῦ *Tsade* posuerunt. MAZOCHIUS.

OSTENDO, etsi vulgo ab *ore* factum putetur, ut *oscito*, & *oscillo*: tamen verius puto esse ex *ob* & *tendo*. Nam veteres dixere *obstendo*. Ubi *ob* notat *ad*: ut in *obsideo*, unde *obstetrix*. *B* interlisum in *ostendo*; ut in *omitto* pro *obmitto*; & *oscitæ* pro *obscitæ*, hoc est, *adscita*: ut Scaliger interpretatur ad Festum in *Oscum*. Ab *ostendo* est *ostento*, quod non tam significat *sæpius ostendo*, quam *ostendere cupio*. Vide similia in *Vendo*. Festus tamen: *Ostentas, sæpe ostendis gloriandi caussa*.

OSTENTUM, ab *ostendo*, quod in supino olim non tantum *ostensum*, sed etiam *ostentum* fecit, ut Priscianus probat ex illo Varronis, lib. III. Rerum Divinarum: *Saluto ostenta*. Et hoc Catonis, pro L. Cæsare ad populum: *Quod ego me spero ostenturum*. Ibidem addit: *Ostentum quoque, quando monstrum significat, nomen est participale, quomodo factum, & dictum, & visum, ab ostendendo futura dictum*. Eandem nominis caussam adferunt Cicero & Nonius, quorum verba adduxi in *Monstrum*. Hic ea tantum persequar, quæ tum præterii, quamquam ad vocis magis significationem atque adeo rem ipsam, quam etymon pertineant. De *ostento* igitur sic Ulpianus, Tit de Verb. signif. *Ostentum Labeo definit esse contra naturam cujusque rei genitum factumque. Duo genera sunt ostentorum. Unum quoties quid contra naturam nascitur, tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ contraria est. Alterum, cum quid prodigiosum videtur, quod Græci φάσμα τερατῶδες vocant*. Ex his Ulpiani verbis discimus, *Ostenti* & *prodigii* voces, quas Grammatici distinguunt, promiscue usurpari: quod ipsum etiam liquet ex toto capite Plinii XXV lib. XVII. Iisdem docemur Ulpiano duplicia esse *ostenta*. Prius genus facit, siquid genitum contra naturæ institutum: ut homo biceps, aut quadrimanus: cujusmodi expiationis caussa vel in mare abjiciebatur, vel in solitudinem deportabatur. Sic legimus apud Julium Obsequentem, puerum ex ancilla, quadrimanum, quadrupedem, duplicique pudendo natum, aruspicum jussu crematum esse, cineremque ejus in mare projectum. Alterum genus eidem est, cum aliquid contra naturæ institutum fit, ut cum pluit lapidibus, ad quod *ostentum* expiandum novendiale sacrum fiebat, aut si terræ labes facta, quod *ostentum* sue fœta procurabatur. Hujusmodi *ostenta* etiam in arboribus fiunt, qualia complura apud Plinium, lib. XVII. cap. XXV. Unum omnium mirarum ponam, idque Plinii ipsius verbis: *Super omnia, inquit, quæ unquam audita sunt, erit prodigium in nostro ævo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino Vectii Marcelli e primis equestris ordinis oliveto universo viam publicam transgresso, arvisque inde e contrario in locum oliveti profectis*. Interdum autem fit, ut quæ uno loco *prodigia* sint, altero non sint, quomodo mulæ partus apud nos prodigiosus est, in Cappadocia vero nihil habet prodigii. Illud quoque mirari subit II. Reg. XXI. & I. Chron. XX. ad fortitudinem arguendam adferri, quod quis fuerit sedigitus. Nam membra agnata sunt inutilia, Aristotele & experientia attestantibus. Exempli gratia pes tertius in tripode, & digitus sextus in sedigitis. An forte dicendum ad fortitudinem referri, quod gigas esset, sed quod dicatur sex in manibus ac pedibus digitos habuisse, id eo referri, ut appareat hominem fuisse monstrosum ac terribilem? Sic, sane arbitror.

OSTIUM sunt qui Græcam habere originem arbitrentur. Nam Angelus Decembrius, lib. IV de politia literaria extrema parte XXIA. putat venire ab ἀπωθεῖν, quod est, *repellere*. Quod merito repudiamus. Nec placet, quod ab Aristophanis Scholiaste scriptum est in Plutum: *Ῥωμαῖοι ὤστια τὰς θύρας φασὶ παρὰ τὸ ὠθεῖν τοὺς εἰσερχομένους. Romani januas vocant ostia, propterea quod extrudant irrumpentes*. [*ostium* quasi ὤστιον, a *pulsando*, ab ὠθεῖν ὠστίζεσθαι.] Sed omnino Latinum est vocabulum, sive ab *ore* dicatur, quia sit *os* domus, quod etymon a Prisciano affertur super primum secundi Æn. versum; sive quasi *obstium* dicatur, ab *obstando*: quomodo Isidorus scribit, lib. XV. Originum cap. VII. *Ostium est, per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum*. Quod si id *ostium*, proprie dicetur de *foribus clausis*, uti *janua* de *opertis*: quippe quæ ab *eundo* dicantur quasi *eanua*. Sed discrimen hoc non observatur. De etymo vero præivit Isidoro, non Servius modo, sed Vitruvius quoque. Nam illud Maronis, VI. Æn.

Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum:

Sic Servius scribit: *Non sine caussa dixit aditus & ostia. Nam Vitruvius, qui de architectonica scripsit, ait, cum ab aliquo arcemur ingressu, id ostium dici ab obstando: cum ingredimur, aditum ab adeundo*. Duo etiam alia *ostii* etyma ibidem ab Isidoro adferuntur: nempe ut sic dicatur, quia *hostem moratur*: vel quia *ostendat aliquid intus*. Sed hæc non sunt nauci.

OSTRACISMUS, *exilium erat annorum decem*, ita dictum

dictum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, hoc eſt, teſtula, qua inſcriptum ferebant nomen ejus, quem exterminare volebant. Differebat plurimum ab exilio. Nam exilium fiebat ob flagitia; oſtraciſmus, quod nimia potentia ſuſpecta eſſet. Quippe oſtraciſmo uſi erga eos, qui virtutis opinione, aut populi favore, aut clientium multitudine, aliave civili facultate ceteris præcellerent. Duobus quoque aliis modis differebant, quos his verbis indicat Suidas: Ὀστρακισμὸς φυγῆς διαφέρει, ὅτι τῶν μὲν φυγῇ ἁλόντων αἱ οὐσίαι ἐδημεύοντο· τῶν δὲ ὀστρακισμῷ ἀποφάντων, οὐκ ἀφῄρει τὰ χρήματα ὁ δῆμος. καὶ τοῖς μὲν χρόνος ἐνδιάκειται καὶ τόπος, οἱ δὲ φεύγοντες, οὐδέτερον τούτων ἔχουσι. hoc eſt Oſtraciſmus ab exilio differt, quod eorum quidem, qui exilio damnati erant, bona publicabantur; iis vero, qui per teſtulam e civitate erant ſummoti, pecuniam populus non adimeret: his quidem tempus ac locus præfinita; ii autem qui exulant, neutrum horum habent. Plura vide apud Plutarchum in Themiſtocle, Ariſtide, Alcibiade: Diodorum Siculum, lib. xi. & Ariſtotelem, lib. iii. πολιτ. Oſtraciſmo affinis πεταλισμὸς Syracuſanorum, ſic dictus a voce πέταλον, quia oleaginis foliis inſcriberetur ejus nomen, cujus potentiam formidarent, foliiſque numeratis is exulare quinquennium juberetur, cui folia plurima obtigiſſent. Auctor Diodorus Siculus, lib. eodem. Vide quæ de oſtraciſmo, ac petaliſmo, congeſſit ex antiquis V. Cl. Joannes Meurſius, lib. v. Atticarum Lectionum cap. xviii.

Ostreum Græcis debemus, ut ſcribit Varro, lib. iv. de L. L. Græcum ὄστρεον eſt ab ὀστέον, id eſt, os: unde & ὄστρακον, id eſt, teſta. Et ſane a multis ὀστρακόδερμα omnia appellantur ὄστρεα. Sed prius illud latius omnino patet: ut docet Galenus, lib. xi. Simpl. Quemadmodum vero Græcis ὄστρειον, ſive ὄστρεον, non tantum pro concha accipitur, ſed etiam pro colore, qui ex earum ſanie conficitur, ita & oſtrum a Marone aliis uſurpatur pro oſtrino colore, uti vocat Propertius. Is color quomodo fiat, Vitruvius docebit, lib. vii. cap. xiii. Nonius: Oſtrina veſtis ab oſtro colore, qui ſubrubeus. Sed non unum eſſe oſtrini coloris genus, ex eodem Vitruvio cognoſcitur. Ipſum adi.

O T

Otium, ejuſque derivata otioſus, negotium, & negotiator, in veteribus libris ac monumentis per T ferre, ſcribi docet Pierius, Virgiliana Caſtigat. Ecl. i. & iv. Æn. Probat quoque eandem ſcribendi formam Aldus Manutius Nepos, in Orthographia. Quare vel hæc juſta fuerit ratio, cur ab otio potius id nomen factum putem, quam cum vulgo κατ' ἀντίφρασιν ab otius, vel, quod Fungerus ſcripſit, ab ὄκνος, quod pigrum notat ac deſidem. Eandem orthographiam, ſed etymon aliud, ſecutus Julius Scaliger, qui deducit ab ὠτίον, quod ὑποκοριστικὸν eſt ab οὖς ὠτὸς, id eſt, auris, ut proprie otium ei eſſe videatur, quando aliis poſſumus præbere operam aurium. Sic enim ille in Ænigmate de otio:

Quod pauci norunt, Græca ut dicatur ab aure,
Deque ideo ſtudiis nomen & acta ſua.

Sed ſi a Græcis eſt, potius fuerit ab οἰόθι, quod eſt ſolum, ſeorſum. Ita Apollonius utitur. Similiterque οἰόθεν uſurpat Homerus, quod Heſychius μονοχόθεν exponit. Euſtathius ſimiliter οἰόθεν οἶος interpretatur μόνος ἐκ μόνου. Nec obſcura eſt ratio cur otium dicatur a particula, quæ ſignet ſeorſum, vel ſolitarie. Nam tum otium nobis ſuppetit, cum aliorum alloquiis & interpellationibus non impedimur. Et ſane magis hæc origo placet quam ut ab utendo ſit. Nec aliter Martinius. [poſſit videri dictum ab opis optium, ſed rectius fontes ab αὐτὸς & αὐτίζεσθαι, optare, unde περιαυτίζειν.] A nec, & otium, eſt negotium, C in G converſo: ut in negligo, quadringenti, aliiſque.

Otus, ὦτος, ſive ὦτος (utroque enim modo ſcriptum invenitur) avis nycticoraci ſimilis, vel, ut alii volunt, eadem, quæ nycticorax: Heſychius: Ὦτος, ὄρνεον ὅμοιον γλαυκί· οἱ δὲ νυκτικόρακα λέγουσι. Nomen ei dedere τὰ ὦτα, hoc eſt, aures: quia nempe (ut in veteri Lexico ſcribitur) παρὰ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχει. De hac ipſa ave Plinius, lib. x. cap. xxiii. Bubone minor eſt, noctuis major, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi. Idem, lib. xxix. cap. vi. Noctuarum eſt id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat. Sed apud Plinium otis ſcribitur pro otus: ut eadem videantur otis, & otus. Sane Athenæus quoque, lib. ix. eandem facit ὠτίδα, & ὦτον. Alii diſtinguunt, ut quibus ὠτίδες dicantur aves tardæ. Plinius, lib. x. cap. xxii. de tetraonibus tractans: Proxime ſunt eis, quas Hiſpania aves tardas appellat. Græcia otidas, damnatas in cibis. Quidam pro ὠτίδας, ὠτίας dicunt. Ceterum Plinius, lib. x. cap. xxiii. cum dixiſſet otis nomen eſſe, quia aures pluma micant, ſubjungit: Quidam Latine aſionem vocant. Ubi Dalecampius monet, ita videri vocatam a otes, quæ rudentem aſinum æmulatur. Sed ejuſdem originis eſt, ac otus. Nam pro οὖς Dorice dicitur ὤς, Cretice αὔς, Latine auſes. Hinc auſis, ex quo aſis. Vel ſi ab aſino dicitur quaſi aſinis, puto nomen inde eſſe, quia aſini inſtar habeat auriculas prominentes.

O V

Ovatio eſt θρίαμβος πεζός. Putat Cametarius ovationem proprie dici de corvorum voce: ac μεταφορικῶς uſurpari de acclamatione militari in triumphis. Movet enim illud Maronis, i. G.

. . . . Et ovantes gutture corvi.

Mihi magis placet, vocem eam a minori triumpho ad corvos eſſe translatam. Originem vocis talem adfert Feſtus: Ovantes, id eſt, lætantes: ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminâ O literâ. Alii malunt, eſſe profectum e Græcia, ubi Olympionicis acclamaretur, ὀλυμπιονίκα ὤα, πυθιονίκα ὤα, ut Xiphilinus ait, pag. cLxxxi. Sed abſque dubio vera eſt ſententia Plutarchi, qui ab ove dictam ait, eo quod in minori triumpho ovis duntaxat, non taurus, uti in majori triumpho, ſacrificaretur. Eamque ἐτυμολογίαν etiam legere eſt apud Servium in illud iv. Æn.

. . . . Sola fuga nautas comitabor ovantes.

Quibus de cauſſis ovare ſoleant, & quomodo ovatio differat a triumpho, docebit Alexander ab Alexandro, lib. vi. cap. xvii. Antonius Valtrinus de re militari, Onuphrius Panvinus de triumpho. Cæſar Bullingerus de ſpoliis bellicis, atque alii. Ab ovando, aurum ovatum Perſio dicitur pecunia manubialis, quam aurum tropæorum Ovidius appellat, lib. ii. de Ponto ad Germanicum.

Ovis ab οἶς. Varro, iv. de L. L. Hinc eſt, quod Græcis illis ὗς ſus, (ita recte legit Scaliger pro uſus, quæ vox in Romanâ male abjecta, nec emendata) Bos βοῦς, & Taurus ταῦρος· item οἶς ovis, ita enim antiqui dicebant, non, ut nunc, πρόβατον. Interjectum digamma Æolicum, quomodo ab αἰὼν eſt ævum, a βόας boves, quæ & cauſſa eſt, cur Græci pro Bovilla ſcribant Βοΐλλαι. Ab ove eſt prænomen Ovius, unde gentilitium Ovinii & Ovidius. Sane & veterum nomina ſæpe a beſtiis ſumebantur. Sic a porco Porcii; a ſue, Suilii; ab aſino, Aſinii; a catone, Catuli, & Catulli; ab equo, Equitii. Huc quoque pertinent Taurus, Caper, Capella, Mus, &c. Pro ovillus videntur & avillus dixiſſe o in a mutato, ut a βόσκω, paſco. Feſtus: Avillæ, agni recentis partus. Niſi locus corruptus. Sed avilla conſtanter in MSStis.

Ovum ab ὠόν, nam Æoles, quos Latini imitantur digamma interjiciunt. Sic a λεῖος eſt levis; ab οἶς, ovis, &c. Vide Ventus.

†**Ovum** eſt ab Hebr. ובו Vohu, quod Gen. I. 2. uſurpatur ad notandum chaos primigenium, ut eſſet univerſitatis rudimentum, ſive mundi Ovum. Vide noſtrum Spicileg. Bibl. ad Gen. I. pag. 177. ubi res fuſe tractatur, nullum ut relinquatur dubium. Mazochius.

OX

OXYPORA, vel *oxyporia*, ὀξύπορα, ἢ ὀξυπόρια. *Oxyporium* est apud Marcellum Empiricum. Alterum apud Statium in IV. Sylv. *Non sal, oxyporumve, casesve*. Gorræus in definitionibus medicis nomen ea eo deducit, quia tenuiorum sint partium, eoque facile venas permeant. Ut sit ab ὀξὺ, *citum*, & πόρος, *transitus*. Ac verum est ὀξὺ interdum notare *celere*: unde ὀξυποδεῖν, & alia; sed *oxypora* potius dicitur ab ὄξος, *acetum*; atque ita dicuntur quæ ex pluribus una tritis mixtisque ex aceto præbentur. Sic *oxyporum moretum* dixit Columella, & ὀξυπόρους δυνάμεις Dioscorides. Quæ erant ex multis seminibus calidis aceto & oleo mistis, ad juvandam concoctionem. Similiter ὀξύγαρον dixere *garum ex aceto datum*. Unde Gloss. ὀξύγαρον, *acetarium*.

OXYRYNCHUS, ὀξύρυγχος, piscis cui ὀξὺ ῥύγχος, id est, *acutum rostrum*. Appellatio hæc convenit omnibus piscibus acuto rostro: sed proprie tribuebatur pisci Nilo peculiari, ut ex Strabone, lib. XVII. & Athenæo, lib. VII. constat. Atque eo refellitur sententia Cæsaris Scaligeri, qui Exercit. CCXVIII. putabat *nostram sturionem esse veterum oxyrynchum*. Præterea *acipenser* piscis est *innoxius*: at *oxyrynchus* plane *maleficus*; unde de eo poëta:

. . . . τὸ ἀδαλὲς γένος ὀξυρύγχου.

P

PACTUM Isidoro, lib. I. Orig. quasi *pacis factum*: at a *percussione palmarum*, Gloss. l. 12. Dig. de pact. per legem D. de censib. Utramque conjungi videas in Regiam Majestatem, sive lib. I. Legg Scoticarum, cap. XVIII. §. IV. & V. *Dicitur pactum, a pace & actus, quasi pacis actus. Nam qui paciscuntur ex diversis, & contrariis animorum motibus, post multa & varia certamina, in unam consonantem voluntatem, & sententiam convenire dicuntur. Vel dicitur pactum a percussione palmarum. Veteres enim, cum se obligabant, palmas manuum suarum ad invicem percutiebant in signum non violandæ fidei*. Sed omnino est a *pango*, ut est apud Isidorum. Nam veteres a πήγω, sive Dorico *pago*, dixere in recto *pagis*, vel *pacis*, unde contractum *pax*. Sane a *pacere* est *pacisci*. *Pactum* igitur a supino verbi *pacere*, ut ab *ago*, *actum*; a *facio*, *factum*.

PÆDAGOGUS, παιδαγωγός. Nomen vere sanctum, utut aliter de eo judicent imperiti. Sed audiamus Ciceronem qui pene initio secundi de Divinat. ait: *Quod munus Reipubl. afferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem? his præsertim moribus atque temporibus?* Audiamus & Senecam, ep. LXXXIX. *Aristo Chius non tantum supervacuas esse dixit naturalem & rationalem, sed etiam contrarias. Moralem quoque, quam solam reliquerat, circumcidit. Nam eum locum qui monitiones continet, sustulit, & pædagogi esse dixit, non philosophi: tanquam quicquam aliud sit sapiens, quam humani generis pædagogus*. Hæc Seneca. Caper, libello de verbis dubiis, vocem *pædagogus* interpretatur *nutritor puerorum*. Sed αὐτὴ λέξις sonet *puerorum doctorem*. Nam quod aliqui *doctorem puerorum* transferunt; falluntur. Arbitrantur illi, esse a παῖς, *puer*, & ἀγωγὸς, hoc est, *doctor*: quia nempe ἄγειν proprie sit *ducere*. Verum ἀγωγὸς hic sequitur significationem eam vocabuli ἀγωγὴ, qua usurpatur, cum Plutarchus libellum inscribit περὶ παίδων ἀγωγῆς. Cur vero ἀγωγὴ quoque *institutionem* significet, caussa est, quod iidem, qui pueros comitabantur ac ducebant, eorundem quoque mores formabant. Utrumque si complecti voles, *pueritiæ ductorem doctoremque* dixeris.

PÆDEROS, παιδέρως, a παῖς, *puer*, & ἔρως, *amor*. Proprie igitur sic dicitur παῖς Ἔρως, *puer Amor*, hoc est, *Cupidinum aliquis*. Nihil venustius *imagunculis Amoris* seu *Cupidinis*. Ab earum decore κατὰ μεταφορὰν vox tributa est multis, quæ gratia multum valerent. In plantis sic dicebatur *acanthus*, ob insignem ejus gratiam in opere topiario. Plin. lib. XXII. cap. XXII. *Acanthus est topiaria & urbana herba, elato longoque folio crepidines marginum, adsurgentiumque pulvinorum toros vestiens. Duo genera ejus sunt, aculeatum & crispum, quod brevius: alterum leve, quod aliqui pæderota vocant, alii meliphyllum*. Eadem de caussa *chærephyllum* sic vocatur. Idem, lib. XIX. cap. VIII. *Cærefolium, quod pæderota Græci vocant*. Item gemma *opalus*: de qua sic Plin. lib. XXXVII. cap. VI. *Hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellavere pæderota*. Ubi & caussam nominis addi videmus. Orpheus similiter, libro de lapidibus, *opallium* ait colore suo referre venusti pueri cutem. Sic enim scribit:

Φημὶ δέ τοι τέρπειν καὶ ὀπάλλιον ἀρμένως,
Ἀγλαὸν, ἱμερτὰ τέρενα χρόα παιδὸς ἔχοντα.

Ubi notandum, quod Plinius *opalum*, ὀπάλλιον vocat ὑποκοριστικῶς. Quidam *pæderota amethysti* genus faciunt. De quo sic idem Plinius, lib. XXXVII. cap. IX. *Tales aliqui malunt pæderotas vocari, alii anterotas, multi Veneris gemmam, quod maxime videtur decere & specie & colore*. Ubi itidem caussam appellationis petit a *decore* & *gratia*. Nec alia caussa est, cur *Veneris gemmam*, vel etiam ἀντέρωτα vocant. Ubi ἀντὶ eam vim habet, quam in ἀντίθεος, hoc est, ἰσόθεος. Nam gemma hæc dicebatur, ἀντέρως, quia *gratia & venustate certare possit cum Amore*. Παιδέρωτα esse σφραγίδα, hoc est, *gemmam* etiam Hesychius agnoscit: sed addit, ita quoque dici *unguenti genus*, sic enim scribit: Παιδέρως, σφραγίδος ὄνομα, οἱ δὲ ἀλείμματος, οἱ δὲ μύρα. Παιδέρωτα fuisse inter κοσμήματα mulierculartum, quibus formæ conciliarent gratiam, indicat illud Alexidis Comici apud Athenæum, lib. XIII.

Λευκόχρως λίαν τίς ἐστι, παιδέρωτ' ἐντρίβεται.
Ecqua alba nimis est? pæderote se illinit.

PÆDICARE omnino est a παιδικὰ. Ita appellabant puerum, quem adamabat is qui παιδικαστὴς dicebatur. Videntur autem & veteres vocem hanc scripsisse absque diphthongo. Quippe in Ithyphallicis legitur:

Penelopes primam Didonis prima sequatur,
Et primam Cani syllaba prima Remi.

Itemque hoc:

Cum loquor una mihi peccatur litera. Nam T
P dico semper, blæsaque lingua mea est.

Nisi dicamus libello isti, in quo multa Ovidii, Tibulli, aliorumve Augustæi ævi, carmen hoc sequioris seculi esse insertum. Sane diphthongorum usus prope interciderat tempore Ausonii ac Prudentii, ut ex iis, atque aliis ostendimus, lib. II. de arte Grammatica cap. IV.

PÆDIDUS, a *pædore*; ut ab *humore*, *humidus*, a *calore*, *calidus*. *Pædor* notat *sordes*, sive *illuviem*, unde in Glossis Philoxeni exponitur ῥύπος. Inque Glossis Græcolat. ῥυπαρία, *sorditia*, *pedor*, *squalor*. Usus Tacitus, VI. Annal. *Neque exuerat pædorem, ut vulgum miseratione adverteret*. Cum autem *puerilis ætas*, nec sibi a sordibus cavere sciat, & ubi scit, sordes tamen consectari soleat: inde est, quod *pædorem* ἀπὸ τοῦ παιδὸς esse putem, & proprie signare *sordes & illuviem puerorum*. Nam παῖς, *puer*. Nec abit Festus, nisi quod ἀμέσως *pædidus* a παῖς deducit. In veteribus tamen Glossis *pedor* exponitur *pedum putredo*, interque longa refertur a primitivis brevibus. Hoc si placet, proprie dicatur de *sordibus & illuvie pedum*. [*pedidus* & *pedor* forte a *pedendo*.]

PÆNULA, sive *penula*, ambigitur num sit a Græco φαινόλης, an contra Græci hanc vocem a Latinis acceperint. Quibus prior sententia placet, eo se tuentur, quod apud Athenæum, lib. III. Cynulcus exprobret Ulpiano ejus vocis novitatem, tum autem quod Pollux, lib. VII. cap. XIII. scribat, ὁ δὲ μανδύη, ὅμοιόν ἐστι τῷ καλουμένῳ φαινόλῃ. Addere etiam poterant, quod Dio Cassius Romanorum *penulam* non φαινόλην sed μανδύην semper vertat. Sed quod ad Athenæi locum attinet, plane mentem ejus non assequuntur. Geminam sententiam aperit Casaubonus,

nus, lib. III. Animadvers. in eum scriptorem cap. XVIII. quodque ad Pollucis & Dionis locum, sic loqui cogebantur, quia, rem spectes seu vocem, φαινόλη istoc ævo minime in usu erat, unde id vocabulum ἄχρηστον vocat Cynulcus apud Athenæum. Imo neque unquam Græcis omnibus vel res vel vox nota fuit: sed solum Lacedæmoniis, & Doribus; a quibus vocem cum re accepere Tarentini, & magnæ Græciæ incolæ; quemadmodum ab his pervenit ad Romanos. Confirmantur hæc isthoc Tertulliani, in Apolog. cap. VI. *Nam ne vel hieme voluptas impudica frigeret, primi Lacedæmonii pænulam ludis excogitaverunt*. Mirifice etiam hæc fulcit, quod soli Dores ea antiquis φαινόλας meminerint: ut Rintho Tarentinus, e quo Jul. Pollux, lib. VII. cap. XIII. citat: Ἐχώρει καινὰν φαινόλαν· & Sappho, quæ & ipsa poëtria Dorica fuit:

Ἕσπερε πάντα φέρων ὅσα φαινολὶς ἐσκέδασ' αὔως.

Porro ex superiori loco Tertulliani patet, pænulam fuisse vestem spissam frigori & imbribus arcendis aptam: idemque discere est ex illo Horatii, lib. I. epist. XI.

Incolumi Rhodos, & Mitylene pulcra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.

Ubi sic vetus interpres. *Pænula grossa vestis, in æstate inutilis propter spissitudinem*. Hinc jocus Galbæ apud Quintilianum, lib. VI. cap. III. *Pænulam roganti. Non possum, inquit, commodare; domi maneo: cum cænaculum ejus perplueret*. Idem (ut paullo post Fabius narrat) *pænulam roganti respondit, Non pluit? non est opus tibi, si pluit, ipse utar*. Hinc liquet cur *gravissimam* vocet *pænulam* Tertullianus, lib. de corona militis, cap. I. *Ibidem gravissimas pænulas posuit revelari auspicatus*. Sive, ut in aliis codd. est, *relevari auspicatus*: quod non minus placet. Arctius autem pressiusque vestiebat *pænula*, quam aut toga aut pallium. Itaque Artemidorus, lib. II. ὀνειροκρ. cap. III. ut *clamydem*, ita φαινόλην quoque ait θλίψιν καὶ στενοχωρίαν καὶ τοῖς δικαζομένοις καταδίκην μαντεύεσθαι, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα: *afflictionem & angustiam, at litigantibus damnationem significare, quia circumquaque corpus contineat*. Qui apud Romanos *pænula* uti soleant, docebit Lipsius, Elect. lib. I. cap. XXV. & Casaubonus, notis ad Spartianum, ubi & aliqua de vocabulo ipso. Notat Marcellus *pænula* καταχρηστικῶς, dici de cunctis quæ instar *pænulæ* tegunt: ut apud Varronem in Manio: *Cum corrigias disruptas tenet, pænula reliquum pedem scortea pertegere*. Ubi, ut Turnebus in Adversariis monet, *pænula* vocatur *pars calcei quæ pedem involucro sui contegit*. Et *partem Ctesibicæ machinæ*, *pænulam* appellat Vitruvius, lib. X. cap. XII. nempe, ut Bernardinus Baldus opinatur, quia & ipsa quoddam est operculum.

PÆTUS, & *strabo*, cognomina sunt, enim depravati sunt oculi: ut Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. Estque *pætus* minus, quam *strabo*. Porphyrius in Horat. I. serm. sat. III. *Strabo, qui est detortis oculis, dicitur. Pætus, leviter declinatis*. Paullo aliter Acro: *Pæti dicuntur, quorum huc atque illuc oculi velociter vertuntur*. Aliter quoque Philox. Gloss. *Pætus*, μοψὸς τοῖς ὄμμασι. Sed aliud est *pætus*, quam *myops*. Si *mobilitatem oculorum* signat, videatur esse a *peto*: ut ejusdem originis sit ac *petulans*. Sane poëtæ *Venerem pætam* appellant. [a παίειν.] Quantitas tamen in vocibus istis dispar.

PAGANALIA, *rusticorum festum*, a *pago* sic dicta. Varro, lib. V. de L. L. *Feriæ non populi, sed montanorum modo, ut Paganalibus, qui sunt alicujus pagi*. Meminit eorundem Dionysius Halicarn. lib. IV.

PAGANICA, *pilæ genus*, sic dicebatur, quia hac in *pagis* uterentur. Sed rure in urbem allata. Nam ea in gymnasiis utebantur. Martialis, lib. VII. epigr. XXXI.

Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes.

Ubi *pilæ* nomine speciatim intelligit *trigonem*: uti & in illo lib. XIV. epigr. XLV.

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa est, & minus arcta pila.

Quo ex loco cognoscimus, *paganicam* pluma solitam farciri, fuisseque *trigone* molliorem, *folle* duriorem. Sed de his *pilæ* generibus alibi commodius dicemus.

PAGUS a Dorico παγὰ pro πηγὴ, hoc est, *fons*. Festus: *Pagi dicti a fontibus: quod eadem aqua uterentur: aqua enim Dorica lingua παγαὶ appellantur*. Servius, ad II. Georg. *Villas, quas pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν appellantur, hoc est, a fontibus, circa quos villæ consueverant condi. Unde & pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes*. Dicunt quidem & Græci πάγος, sed alia significatione. Neque enim iia *vicum* significat, uti putarunt ii, qui Ἄρειος πάγος interpretantur *vicus Martius* (quos inter B. Augustinus) sed vel *collem*, vel πετρώδεις ἐξοχὰς, vel *gelu*, vel *sal*. Possis tamen a πάγος *pagus* deducere. Nempe quia primitus in *colle*, securitatis caussa ædificia extruxere: ut auctor est Dionysius Halicarnassensis, lib. IV. Quomodo *castellum*, *pagus*, *vicus*, *oppidum*, *urbs*, & *villa* differant, docet Aldus Man. Nep. lib. III. de quæsit. epist. VII. Sed *pagus* præter vulgarem significationem, qua κώμην, sive *vicum*, notat: etiam sumitur de *regione tota*, aut *præfectura*: quomodo Plinius non semel accipit pro *magna gente*. Unde Gloss. *Pagus*, τοπαρχία, χώρα, νομός. Ubi νομὸς est *præfectura*: quomodo Ægyptus in *nomos* dispescebatur. A *pagus* est *paganus*. Quæ vox varie admodum sumitur. Primo propriéque sic dicuntur, *qui in pagis habitant*: cujus acceptionis exempla sunt obvia. Eademque ratione dicta *pagana* lex, de qua sic Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fusos, aut omnino detectos ferant; quoniam adversetur id omnium spei, præcipueque frugum*. Altera *pagani* acceptio est, qua ponitur pro iis, qui militiæ adscribi cupiebant: vel ἁπλῶς pro omnibus, qui militea non essent: unde passim apud Jurisconsultos opponuntur *miles*, & *paganus*. Apud Juvenalem quoque legas, sat. XVI.

. . . . Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati.

Et apud Tertullianum, de pallio cap. IV. *Enimvero jam dubium censoriæ intentionis episcynio dispersō, quantum denotandi passivitas effert, libertinos in equestribus, subverbustos (στιγματίας) in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus*. Μεταφορικῶς quoque ea res translata ad *literarum studium*, quæ *quasi militia* est. Ita dixit Plinius, lib. VII. epist. ad Rufum: *Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentissimo ingenio diligentius scrutatus invenies*. Atque hinc Persius in anteloquio Satyrarum modestiæ caussa se *semipaganum* vocat, quasi *semipoëtam* dixeris. Denique a *Christianis* etiam *pagani* dicti sunt *gentiles* omnes, hoc est, qui essent a religione Christiana alieni. Cur vero sic dicti sint docere conatus Isidor. lib. VIII. cap. X. *Pagani*, inquit, *ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idolaque statuerunt, ut a tali initio vocabulum paganorum sortiti sunt*. At longe etiam ineptius Philastrius Brixiensis: *Pagani*, inquit, *post Judæos, sive a pago, hoc est, loco, sive a provincia una dicti sunt, sive a Pagano rege, quod verum esse, ut ait Hesiodus Græcus poëta, manifestum est. Si ergo a pago, loci est indicium, sicuti & nunc dicitur de pago illo: Si autem de idolis, quod ea colentes sculptilia ita nominabantur Pagani, hoc est, gentiles: quia non a Deo idola, sed ab hominum pravissima inventa sunt voluntate, sicut & scriptura nostra, & paganorum quoque plurimi hoc nunciarunt, homines hæc invenisse ad seductionem damnationemque animorum, quod illa adspiciens populus delectabatur epulis, in quorum vanitate suis animis interitum afferebant. Certa autem est probatio &* major,

mijor, *quod ipsi Pagani in suis historiis referunt, quod a Pagano rege, ut ait Hesiodus Græcus poëta, Pagani sint appellati, qui postea, ex rege Pagano Deucalionis filio & Pyrrhæ quasi plausibile atque amabile nomen ejus habentes, imo potius colentes memoriam ejus usque in hodiernum diem, hoc est, mendacium nominis usque nunc detinens percolentes.* Hactenus nugator. At non absurde, qui μεταφορικῶς, sic dici existimarunt, quod non militarent sub capite Jesu Christo. Verum quisquis cogitarit, tum demum *paganorum* nomen inolevisse, cum passim in urbibus vigeret Christiana religio, ac illa gentilium in solis pagis servaretur (nempe quod agrestes imperitique homines moris sui soleant esse retinentissimi) omnino eorum amplexurus sententiam, qui sic dici ajunt, quod gentilis religionis homines tantummodo in pagis sive ruri morarentur. Sane iidem Germanis, Belgisque, similiter appellantur *heydenen* ab *heyden*, quomodo dicuntur *loca agrestia*, imprimis quæ *ericis plena*. Itidem prius vocati *gentiles*, quod religionem sequerentur, quæ esset inter gentes. *Gentium* autem voce in sacris literis designantur omnes, excepta Judæa, nationes. Solis enim Judææ limitibus primo vera religio circumscribebatur, indeque in reliquum orbem manavit, unde factum, ut etiam cum religio per omnes orbis plagas esset diffusa, *gentium* tamen nomina intelligerentur omnes non addicti cultui Christiano. Itaque ut alios mittam, Arnobius libros suos inscripsit, *adversus gentes*, sive, ut in aliis codd. est, *adversus nationes*. Turcæ hodie Christianos vocant *gentiles*. Appellant enim *Cfiafer*, quod Turcica lingua notat *gentiles*: quemadmodum me docuit Bartholomæus Georgievits, commentario in vaticinium Turcicum.

Pala instrumentum rusticum, ligoni simile, atque itidem latum, quo terra fossa, vel egeritur vel aggeritur. Ita dicitur, quia *in terra pangitur*. Nempe ab antiquo *pago*, unde *paga*, & postea *pala*. Varro, lib. IV. de L. L. *Pala a pangendo*. *G in L mutatum, quod fuit*. Vel est a πάλλω, *vibro*, *moveo*. Græce similiter dicitur ὄχελλα, a κέλλω, *moveo*. A *pala* est *bipalium*, quasi *bina pala*. Usi rei rusticæ scriptores, etiam Livius, Pliniusque. *Palam* quoque pro *ventilabro* dixere: Gloss. *Pala*, πτύον. A *paleis ventilandis* sic nominari Isidorus putat, lib. XX cap. XIV. Sed puto sic vocari, quia *referat palam*, *qua terra foditur*. *Pala* etiam est *gemma in annulo*, quæ Græcis σφραγὶς, quia ea obsignarent: item σφενδόνη, quo exemplo Plinius quoque *fundam* appellat: item πυελίς, unde πυελὶς, quod Suidas exponit, σφραγιδοφυλάκιον. At Hesychius itidem, πυελὶς, inquit, σφραγιδοφύλαξ, ὅπου ἡ ψῆφος ἐν δακτυλίῳ. Nempe proprie πυελὶς *annuli cavitas*, *in qua est pala*: & μετωνυμικῶς *pala ipsa*. Ab obliquo πυελίδα est *pala*, mutatione vocalis, & insuper συγκοπῇ. Nempe a πυελίδα *paleda*, inde *pala*.

Palæstra, πάλαιστρα, qua voce tum *luctatorum certamen* signatur, tum *locus luctæ*, tum *status motusque in lucta habitus*, quem Galli *continanciam* vocant. Est a παλαίω, id est, *luctor*: hoc a πάλη, id est, *lucta*. Sed πάλη unde sit, parum convenit. Varia etyma adducit in Symposiacis Plutarchus. Mihi maxime placet, sic dici a πάλλω, quia corpus in ea πάλλεται, id est, *agitatur vibraturque*. A παλαίστρα est παλαιστρίτης, *palæstrita*, qui se in *palæstra* exercet. Pers. sat. VI.

Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant.

Item παλαιστρικὸς, *palæstræ gnarus*, ut apud Fabium, lib. II. cap. VIII. Paret id ex duorum locorum collatione. Nam prius sic scribit: *Ut siquis palæstræ peritus, quum in aliquod plenum pueris gymnasium venerit, expertus eorum omni modo corpus animumque, discernat, cui quisque certamini sit præparandus: ita præceptorem eloquentiæ*, &c. Post vero ait: *Sic discernet hæc dicendi magister, quemodo palæstricus ille cursorem faciat, aut pugilem, aut luctatorem: aliudve quid ex iis: quæ sunt sacrorum certaminum.* Vides ut quem priori loco *palæstra peritum* dixerat, eum hic *palæstricum* dicat. Quare fallitur Budæus, qui prioribus in Pandect. annotat. *magistros palæstræ* ea voce signari putat. Hinc παλαιστρικῶς, *palæstrice*, apud Ciceronem de opt. gen. orat. *Sed ita ut palæstrice spatiari in xysto liceat*. *Palæstricis* & *palæstritis* opponuntur ἀπαλαίστροι, *palæstræ imperiti*. Itaque Quinctilianus, lib. IX. cap. IV. (agens de oratione, quam nec plane numerosam esse vult, qualis Isocratea Panegyricus: nec plane numerorum expertem, uti indoctorum) comparat *numeros ejus gestibus palæstricis*: *Sicut*, inquit, *etiam quos palæstritas esse nolumus, peritos tamen palæstræ esse volumus, non apalæstros*. Usus & Cicero in Orat perf. *Itaque qualis eorum motus, quos apalæstros Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias*. Quamquam in vulgatis hic non ἀπαλαίστρους, sed ἀπαλαίστους, legere est.

Palam a *pala*, instrumento rustico, deducit Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. *Palam*, *aperte*, *quod fit aperta quidem ac protensa pala*, *nihilque cavum habeat*, *aut complicatum*, *in quo latere quid collocatum possit* [φάδιν.] Verum immane quantum huic sententiæ præstat judicium soceri mei, Francisci Junii, qui in notis ad Tertullianum de pallio cap. III. censet, ut *clam* ex *celam* κατὰ συγκοπὴν est factum, hoc autem est a *celando*: ita *palam* a *palo*, cui verbum *celo* contrarium est. Unum tamen fortasse objici possit, *palare*, unde *propalare*, potius esse a *palam*. Quare non displicet judicium Martinii, ut sit a παλάμῃ, *palma*. Ut *palam* valeat, idem ac *coram palma*, vel *manu*. Quod vulgo dicimus *voor de hant*. Confirmat hanc sententiam, quod similiter a *manu* sit *manifestus*. Compositum est *propalam*, Plaut. Mil.

Metuo ne hoc tandem propalam fiat nimis.

Palangæ, quæ Latinis dicantur, Nonius docet: *Palangæ*, inquit, *dicuntur fustes teretes*, *qui navibus subjiciuntur*, *cum attrahuntur ad pelagus*, *vel cum ad littora subducuntur*: *unde etiam nunc palangarios dicimus*, *qui aliquid oneris fustibus transvehunt*. *Varro*, *de vita pop. Ro.*, *lib. IV. Cum Pœnus in fretum obviam venisset nostris*, *& quosdam cepisset*, *crudelissime pro palangis carinis subjecerat*, *quo metu debilitaret nostros*. Hæc Nonius: *Palangas* igitur signat Horatius, cum primo odarum ait:

Trahuntque siccas machinæ carinas.

Est *palangarum* vox a Græcis, quibus teretes isti baculi similiter φάλαγγες & φαλάγγια vocantur. Pollux, lib. VII. cap. XXXIII. Τὰ δὲ τῶν νεῶν ξύλα, οἷς ὑποβληθεῖσιν ἐφέλκονται αἱ νῆες, φάλαγγες ἢ φαλάγγια. Hesychius: Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ τροπώματα. Etymologus dicit φάλαγγα vocari παρὰ τὸ πλεῖν εἰς τὴν ἅλα, quia iis naves trahantur in mare. Simplicius Scaliger, lib. I. de re poët. cap. X. a φαλλὸς, quod *palum* notavit: unde φαλλοβατεῖν, aliaque. A *palanga* est *palangarius*, sive *phalangarius*, seu *falangarius*. Varie enim hæc vox scribitur. Glossæ Philoxeni: *Falangarii*, ἀχθοφόροι. Sed late nimis. Pressius alibi: *Phalangarii*, οἱ τοῖς δουρὶς ἀποκρεμάσαντες βάρη καὶ πλεῖονες ἅμα βαστάζοντες. Sic recte eos locos restituit B. Vulcanius. Nonnihil vero abit Glossographus a Nonio. Huic, ut vidimus, *palangarii* sunt, *qui aliquid oneris fustibus transvehunt*. Quæ singulis hominibus conveniunt. *Palangarius* igitur sic Maschlion ille, de quo sic Martialis:

Quod nutantia fronte perticata
Gestat pondera Maschlion superbus.

At Glossographo *palangarii* sunt plures conjuncti *palangis* onera gestantes. Sed credibile est, utrosque sic vocatos. Meminit *palangariorum* & Vitruvius, lib. X. cap. VIII. *Onerum vero maxima pondera, cum feruntur a palangariis*. Ubi recte Philanders *Phalangarii sunt bajuli, a Phalangis teretibus fustibus, quibus onera ponderaque ferunt transvehuntque, qui sunt seni, hexaphori; si quaterni, tetraphori appellantur.*

Palari placet quibusdam esse a *palam*, ut proprie sit *palam errare*: alii malunt esse a *palis castrorum* hoc est, *sudibus*, modo huc, modo illuc translatis.

Aliis

Aliis a πάλλειν, *movere*; vel a πολεῖν, *vertere*: [ab ἀλᾶσθαι, ἀλᾶς, πλανᾶν.] Sed plane puto esse vel a πλαζέσθαι, quod est *vagabundum jactari*; vel a πλανᾶν, quod est *erro*, *vagor*. Ut apud Aristoph. Pace: Πλανώμενοι Ἐς Λύκειον, *vagi euntes in Lyceum*. A *palare* est *dispalare*, hoc est, *huc illuc errare*. Nonius: *Dispalare est separare*. *Sisenna*, *hist. lib.* III. *Dispalati ab signis digressi omnes ac dissipati*. *Idem*: *Tanto plures passim dispalantur*. Locutus quoque hoc modo Sallustius, de republ. gubernanda; Agellius, lib. I. cap. II. Item Corn. Nepos, qui in Lysandro ait: *Dispalati in agris*. Et in Hannibale: *Ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit*. A *dispalare* est *dispalescere*, hoc est, *errantium instar dispergi*. Plautus Bacch Act. IV. Sc. IX.

Quam illud flagitium vulgo dispalescere.

hoc est, *dispergi*, *divulgari*. Interpretarer quoque *palam fieri*, ni judicio defectis id ansam errandi præbere posset, quasi esset a *palam*.

PALATIVM quod vocamus Principis cujusque domum, id factum ex eo, quod Octavii Augusti temporibus Imperatores omnes habitarint in *palatio*, sive *monte Palatino*. Imo & priscis fuit hæc imperii sedes, quando Evander in eo, ac post Romulus, habitavit. Hinc Silius, lib. XII.

. . . . . *Surgit, quo celsas ad auras*
(Aspice) montis apex, vocitata palatia Regi
Parrhasio.

De nominis caussa summa est dissensio. Varro, lib. IV. de L. L. *Quartæ regionis palatium quod palantes* (id est, *errantes Arcades*) *cum Evandro venerunt*: *aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt*. *Sed hoc alii a Palatia uxore Latini putarunt*. *Eundem huc locum a pecore*, (id est, *balatu pecoris*) *dictum putant quidam*. *Itaque Nævius Balantium appellat*. Festus: *Palantium mons Romæ appellatus est, quod ibi pascens pecus balare consueverit*: *vel quod palare, id est, errare, ibi pecudes solerent* (quam rationem quoque sequuntur Ovidius & Propertius:) *alii quod ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit, quæ ex Hercule Latinum peperit*: *alii eundem, quod Pallas* (is quem a Turno occisum canit Virgilius) *ibi sepultus sit, existimant appellari*. Maro, VIII. Æn.

Arcades his oris genus a Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa, secuti
Delegere locum & posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

Quem ad locum sic inter alia Servius: *Evander pulsis Aboriginibus tenuit loca, in quibus nunc Roma est, & modicum oppidum fundavit in monte Palatino, sicut ait Varro*: *Non e Arcades exules confugerunt in palatium duce Evandro? Hic autem mons Palatinus secundum Virgilium a Pallante avo Evandri* (proavum eum vocat Maro, avi & proavi nomina confundere paullo post dicet Servius) *est dictus*: *secundum Varronem & alios, a filia Evandri Pallantia ab Hercule vitiata, & postea illic sepulta*. *Alii a Pallante, qui de filia Evandri natus, & ibi sepultus est immatura ætatis*. *Alii a filia Evandri, qui post mortem patris seditione occisus est*. *Alii a balatu balanteum volunt dictum*. *Et exinde per ἀντίστοιχον Pallanteum dictum*. *Sed si a balatu hoc nomen venerit*, PA *longa est*: *sicut eam Martialis ponit plerumque*. *Si autem a Pallante*, PA *brevis est*, *ut eam ponit ubique Virgilius secundum suam opinionem*. Quem locum non facile intelliget, nisi qui sciet in *balare* primam esse natura longam, sed in *Pallas* eandem quidem positione esse longam, sed natura brevem, atque hanc caussam esse, cur & prima in *palatium* corripi possit. Sic prima in *lustrum*, etsi semper positione sit longa, tamen natura interdum brevis est, interdum longa, idque pro diversa significatione, ut docet Festus. Suntque id genus sexcenta, ut doculmus, lib. I. Animadversionum Grammaticarum. Præter hasce tam varias originationes invenio & indictam apud Solinum, cap. II. qui inter alias ponit hanc, ut sit a Dea Pale. Sic enim scribit: *Palatium vero nemo dubitaverit, quin Arcades habeant auctores*, *a quibus primum Pallantem oppidum conditum*: *quod aliquamdiu Aborigines habitarunt*, *sed propter incommodum vicinæ paludis*, *quam præterfluens Tyberis fecerat*, *profecti Reate postmodum reliquerunt*. *Sunt qui velint a balatibus ovium*, *mutata litera*, *vel a Pale pastorali Dea*, *aut*, (*ut Silenus probat*,) *a Palante Hyperborei filia*, *quam Hercules ibi compressisse visus est*, *nomen monti adeptatum*. At nullam harunce omnium sequitur Jos. Scaliger, quippe qui in Conjectaneis scribat, prius fuisse *palantium*, a Φαλάντιον, quomodo Græci vocant *summa montium juga*, unde & *fale* dictæ *turritæ machinæ*, & *cælum* ab Hethruscis *falactum* appellatum. Sic propemodum Festus: *Falæ dictæ ab altitudine*, *a falando*, *quod apud Hetbruscos significat cælum*. Vide *falarica*.

†PALATIVM Collis fuit Romae. *Palatium* a Chald. פלט *pelat*, *evadere*, & *Palatin*, *evasio*, dicebatur; quia eo colluvies a Romulo collectae *evasio* patuit. aut vero PALATIVM tam *collis*, quam *domus* regia a *latitudine* nomen invenit (vide in PLATEA) quia & domum regiam laxam esse oportuit, & collis Palatinus latam planiciem explicatam habebat. Vt ut est, ex Oriente haec videntur facta. MAZOCHIVS.

PALATVM Perotto dici placet, quia labiis dentibusque velut *palis* munitum. Isidorus, lib. XI. cap. I. a *polo* dici conjectat: idque quia Græcis quoque ea pars οὐρανὸς dicatur, hoc est, *cælum*. Magis placet Martinii ἔνγμον, ut sit a πάω, *ciō*, a quo *pasco*, & *pabulum*, & *Pales*, pabuli Dea.

†PALATVM dicitur a *Falando*, quod Tuscis *caelum* significat: nam & Graecis *palatum* οὐρανὸς vocatur. De *Falando* vide superius dicta in voce *Falantum*. Praeter ibi dicta, potest vox *Falando* indidem deduci, unde PLATEAM & PALATIVM Chaldaei deducunt, a פלם scil. quatenus *dilatare* significat. Hoc etiam adde FALANTO scribendum esse, non FALANDO, quia Etrusci carent littera D, pro qua T usurpant. At Latini contra T Tyrrhenicum saepe in D mutant, ut in TVDERTVM pro TVTERA Tusce, & ADRIA pro ATRIA & similia. MAZOCHIVS.

PALEA ut ab *acere* differat, docet hic Plinii locus, lib. XVIII. cap. X. *Acus vocatur*, *cum per se pinsitur spica*, *tantum aurificum ad usus*. *Si vero in area teritur cum stipula*, *palea*, *ut majore in terrarum parte ad pabula jumentorum*. De etymo sic Varro, lib. I. R. R. cap. V. *Contra*, *quod cum spica frumentum haret*, *corbibus in aream defertur*, *ubi discedit in aperto loco palam*: *a quo potest nominata esse palea*. Tria ab hoc diversa etyma adducit Isidorus, lib. XVII. cap. III. *Palea a quibusdam vocari dicitur*, *quod pala ventiletur*, *ut frumenta purgentur*. *Gentiles autem paleam a quadam Pale frugum inventrice vocaverunt*: *quam Cererem esse volunt*. *De qua Virgilius*,

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus.

Item alii a pabulo nuncupatam dicunt paleam, *quod ea primum sola in pascendis animalibus pastus præbebatur*. Sed præ quadruplici hac sententia placet quod Cæsar Scal. scripsit Exerc. CCCXXV. mem. XII. *Palea*, inquit, παρὰ τὸ πάλλειν. *Qua ratione etiam vannus ab eadem jactatione βαλλειν*. *Iccirca acus a Vasconibus appellatur Balla*: *quia succutitur ac ventilatur*. *Palea* quoque dicitur cartilago illa rubens de gallinacei colle dependens. Sic usi Varro, lib. III. R. R. cap. IX. & Columella, lib. VIII. cap. II. Aristoteli κάλλαιον dicitur. At *palear* est pellis e boum gutture pendula. Dici ajunt a *pelle*, quasi *pellear*. Quod si est, etiam *palea* in gallo quasi *pellea* dicetur. Sed non ita est: Verum *palear* quidem ex eo vocatur, quia simile sit *paleæ gallinacii*, *palea* vero a πάλλω, *moveo*, *vibro*.

†PALAS rusticorum dea videtur eadem atque *Ancaria* fuisse. Ac duo fortasse fuerint ejusdem deae nomina. Vt ut est: certe vox PALAS & numen Tuscum videtur fuisse (dicente Servio ad Aen II. 325. *Tusci Penates Cererem*, *Palem*, *& Fortunam dicunt*) & praeterea nomen Syriacum sese prodit, ut animadvertis

madvertit Bochartus pag. 733. 64. Syriacum פלחא , *palacha* (seu Syra pronuntiatione *palocho*) *agricolam* designat. Item Chaldaeis פולח , *poleab* est *rusticus*, *agricultor*: de quo vide Buxtorfium in Lex. Chald. Postremo notabile est, quod observat Servius ad III. Georg. *Hanc* (Palem) *Virgilius genere feminino appellat. Alii, inter quos Varro, masculino genere, ut hic Pales.* Revera Syriacum nomen supra adscriptum mas est: at quia effertur formâ emphaticâ, praefesert feminini vocabuli speciem: hinc illa diversitas generum apud Latinos orta. MAZOCH.

PALIMPSESTUS Ciceroni, Catullo & aliis est charta deletitia, hoc est, cujus prior scriptura delebatur, ut nova posset inarari. Fiebat id spongia, unde Varro:

Si displicebit tam tibi latum mare,
Tantum parato spongiam deletilem.

Allusit Æschylus, cum ait ὑγραῖς σπογγίου βολαῖς. & Augustus, cum diceret Ajacem suum in spongiam incubuisse. Dicitur autem & παλίμψηστος, & absque μυ, παλίψηστος, utrumque a πάλιν, id est, *rursum* & ψάω, quod est, *abstergeo*, sive *deleo*, unde apud Apostolum περίψημα, *sordes*, *qua detergendo deducuntur*; quam interpretationem confirmat Eustathius, cum σπογγιστικόν τι esse dicit. Quidam scribunt *palinxestus* & deducunt a πάλιν & ξύω. Res eodem redit, cum ξύω idem sit ac ψάω. Magis tamen placet mihi [illegible]ior ὀρθογραφία, uti & Leopardo, lib. XIII. cap. XII.

PALIURUS, παλίουρος, etsi Servio dicatur herba esse asperrima & spinosa, potius tamen inter frutices locum habet. Addit, quorundam judicio esse *spinam albam*. Sed alii censent, *spinam albam* esse ῥάμνον. Alii vero ὀξυάκανθον.

PALLEO, fortasse a πάλλω, *moveo*, *vibro*. Nempe ut *pallere* proprie dicatur, qui metu pallet, quia tali πάλλει ἡ καρδία, ut Themistius loquitur in III. de Anim. Ac similiter Sophocles dixit πάλλων φόβῳ, hoc est, παλλόμενος. Placuit id Martinio: sic tamen, ut si stricta nimis hæc notio videatur, deducere velit a πελιός. Nec enim πελιὸς tantum notat *nigrum*, *fuscum*, *lividum*: sed etiam *pallidum*, ut ex Hesychio & Suida discimus, qui & ὠχρὸν καὶ χλωρὸν interpretantur. Nusquam tamen ea me notione legere memini. Quid si igitur deducamus a παλύνω, quod nunc *humecto*, nunc *conspergo*, nunc etiam λευκαίνω, sive *albefacio* significat? Omnes has significationes locum habent in isto Oppiani, χιὼν δ' ὅτε πάντα παλύνει. Vide Eustathium, Hesychium, Etymologici magni auctorem.

PALLIUM, vestis, quæ superne injicitur, unde Græcis ἐπίβλημα vocatur. Estque & virorum & mulierum: sed muliebre proprio nomine *palla* dicebatur: [*palla* videtur contractum ex φαινόλα & φαινόλης.] *Pallium* a *palam* dici putatur, quia *vestis* est *exterior*: nam tunicæ superimponitur. Eademque creditur origo *pallæ*. Varro, lib. IV. de L. L. *Alterius generis item duo; unum, quod foris 'ac palam, Palla: alterum, quod intus, a quo Intusium.* Aliis potius *pallium* a πάλλεσθαι, hoc est, *vibrari*, *moveri*. Id sane sensisse videtur Tertullianus, extremo cap. tertio libri de *Pallio*, ubi scribit, cum voce vestem e Græcia in Latium intrasse. Imo Varro ipse alibi *pallam* ob *mobilitatem* a πάλλω deduxit: teste Servio, in I. Æn. Sed omnino & *pallium* & *palla* sunt vel a Latino *palam*, vel Hebræo פלא, quod est *latere*, *absconditum esse*: quod nempe homines veste hac velentur, teganturque. A *pallium* est *palliolum*; unde *palliolatus* apud Cic. Suet. alios: & *palliolatim* apud Plautum, Pseud. act. V. sc. I. *Sed palliolatim amictus. Sic hac incessi ludibundus.* Ab eodem *palliastrum*, quod est *pallium breve*: ut indicat illud Appuleii, lib. I. Met. *humi sedebat, scissili palliastro semiamictus*. Id Lucianus dialog. Diog. & Poll. dixit τριβώνιον ἔχων πολύθυρον. Ab eodem est *palliari*: quo μεταφορικῶς usus Appul. *Nec palliari tam aperta res potest*. Legas & *tunicopallium* apud veterem Horatii Interpretem, ad sat. II. lib. I. *Palla pro peripodio ponitur, quod tunicopallium dici potest.*

PALMA pro *vola manus*, est a παλάμη, quo Græcis cum *palma*, tum *manus tota* significatur. Elisam A, quomodo a κυπάρισσος est *cupressus*; a γάλανος *glas*, &c. Ab hac notione dicta *palma arbor*, *quod expansis sit ramis in modum palmæ hominis*; ut scribit Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Itidem, ut ibidem legas, fructus ejus a similitudine *digitorum* dicti *dactyli*. Non audiendus Varro, cum lib. IV. de L. L. scribit: *Palmam dicunt, quod ex utraque parte natura vincto habeat paria folia.* Idem de foliis tradit Plutarchus, Συμποσ. lib. VIII. probl. IV. Ponitur sæpe *palma* pro *victoria*, etiam apud ipsum Cic. ut pro Roscio Amerino: *Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur.* Et eadem: *Alius suas palmas cognoscet.* Caussa locutionis est, quod victori certaminis daretur corona ex *palma*. Rationem ejus moris aperit ex Plutarcho Gellius, lib. III. cap. VI. *Propterea in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.* Inde *palmarium*, pro eo, *quod palmâ sit dignum*. Terent. Eun. act. sc. 3.

. . . . Tum hoc alterum
Id vero est, quod mihi puto palmarium.

Palmatæ togæ ea eo nomen, *quod hanc mererentur, qui palmam ab hostibus reportassent.* Ita Servius, in XI. Æn. & ex eo Isidorus, lib. XIX. cap. XXIV. Ad originem allusit Sidonius Carm. III.

Post palmam palmata venit . . . .

Est & altera nominis ratio, quia *victoriæ cum palmis si soleant intexi*, unde & *pictam* dici scribit ibidem Isidorus. Antiquitus tamen aliæ fuere *togæ pictæ* a *palmatis*: ut contra Isidorum voce *Figura* ostendimus. A *palma* quoque est *palmula* quomodo dicitur *extrema remi pars*, a *similitudine palmæ humanæ*, teste Festo. Idem *palmites* dici monet *vitium sarmenta*, quod *in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt*. Sed hac de voce separatim dicemus. A *palma humana* est *depalmo*, pro *palma ferio*, apud Gellium, & Appuleium. At aliud longe est simplex *palmo*, quod est *ligo*. Columell. lib. XI. cap. II. *Cæterum palmare, hoc est, materias alligare, hoc tempore non expedit.* Onomast. *Palmo*, σπάδιω. Fortasse est a *palma*, hoc est, *flagello* visum. Nisi ab Hebræo malis. Habet enim affinitatem maximam cum כלם, quod & ipsum significat *ligare* seu *stringere*.

PALMES a *palma* dici liquet: sed quæ proprie sit vocis significatio non æque patet. Nam videri possit *palmes* proprie dici de *palmarum virgis*: quæ Græce σπάθαι. Sic sane utitur Plinius, lib. XI. cap. IV. ubi de *palma* tractans huoc in modum scribit: *Pomum est, non inter folia, ut in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum.* Et mox: *Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat.* Ubi apud Theophrastum: Ὁ μὲν ἄρρην πρῶτον ἄνθος φέρει ἐπὶ σπάθης, &c. Sic postea: *Argumentum est, quod parvæ sine hos reperiuntur in eodem palmite.* His ex locis *palmitem* proprie esse *palmæ arboris*, colligit Jacobus Dalecampius, in notis, quæ non adscripto auctoris nomine adjectæ sunt Scaligerianis in historiam Theophrasti. Sed, si verum est quod Melchior Guilandinus scripsit, commentario de papyro, *palmam* interdum pro *vite* accipi, quis ambigit, quin inde potius sit *palmes*, cum & vulgatissima significatione notet *prælongam luxuriantis vitis virgam*? At profecto *palma* non *vitis* est, sed *ejus pars*, quæ aliter *palmes* dicitur. Liquet id ex Varrone, lib. I. de R. R. cap. XXXI. Verba ipsa Varronis adscro, cum ut Guilandini error pateat, tum quia Varro originem quoque ejusce vocabuli afferre conatur. *Ejunculum*, inquit, *sarmentum propter infirmitatem sterilescit, neque ex se potest ejicere vitem: quam vocant minorem, flagellum: majorem etiam unde uvæ nascuntur, palmam. Prior, litera una mutata, declinata a venti flatu, similiter flabellum ac flagellum. Posterior, quæ ea vitis immittitur ad uvas pariendas, dicta prima videtur a pariendo parilema*: exin

etia mutatis literis (*ut in multis*) *dici repta palma*. Hæc Varro satis profecto dure, ut in plerisque aliis etymologiis. Omnino autem *palma in vite* ex eo vocatur, quia *ex ea pendeant uvæ*, *haud aliter ac digiti e palma*. Hoc quodammodo vidit Festus. Sic enim scribit: *Palmites vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt*. Tantum in eo distamus, quod *palmes* non ἀμέσως, ita dicatur a *palma humana*: sed a *palma vitis*: hæc autem κατὰ μεταφορὰν a *palma humana* accepisse nomen videatur.

Pᴀʟᴍᴠs aliud Græcis ac Latinis; Græcis παλμὸς est *palpitatio seu diastole partis alicujus in corpore humano*. Estque ἀπὸ τοῦ πάλλειν: hoc est, *vibrare*. At Latinis *palmus* dicitur *mensuræ genus*; estque vel minor vel major. Minor est quatuor digitorum: major, duodenûm, qui & Græco vocabulo σπιθαμὴ, Latino *dodrans* appellatur. Ab hac notione *palmipedale* dicitur, quod palmæ & pedis magnitudinem habet. Ita *malleolum palmipedalem* dixit Columella, lib. III. cap. xix.

Pᴀʟᴏʀ, est a Græco πλανῶ, extrito ν, & trajecto λ. Affine & ei πλάζομαι, a quo aliqui derivant. [ἀλάομαι.]

Pᴀʟᴘᴇʙʀᴀᴇ videri queant esse a *palpo*; ut a *latendo*, *latebra*; a *terendo*, *terebra*; a *dolando*, *dolabra*. Sed significatio non convenit, cum *palpare* sit *leviter tangere*. Melius igitur Isidorus, lib. xi. cap. I. *Palpebræ a palpitatione dictæ, quia semper moventur*. *Palpito* enim est *leviter ac crebro moveor*. Angelus tamen Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ac Nunnesius in Grammatistice, putant *palpebram* dici quasi *palperam*, a βλέφαρον, infecto *B*. ut *tomburo* dicimus pro *tonuro*, & λάμβδα a Syriaco *lamda*. Proprie autem sunt *palpebræ*, pili procedentes ex oculorum tunicis, quas *genas* dicimus, uti superioris genæ crepidinem *cilium*. Clare hanc *palpebrarum*, *genarum*, *ciliorumque* notionem esse, ostendimus alibi ex Plinii lib. xi. cap. xxxvii. Lactantius tamen, lib. de Opificio Dei cap. x. *palpebras* usurpat pro *genis*: quod hæc ejus verba ostendunt: *Nam & ipsæ palpebræ, quibus mobilitas inest, & palpitatio vocabulum tribuit, pilis in ordine stantibus vallatæ, septum oculis decentissimum præbent*. Nec aliter usus Festus, cum *Genas* Ennio dici ait, quæ vulgo *palpebræ*.

Pᴀʟᴘɪᴛᴏ videtur esse a *palpo*. Sed significatio adversatur. Nam *palpare* est *leviter contrectare*, uti solent adulantes: unde & pro *assentari* accipitur. At *palpitare* est *leviter ac frequenter commoveri*: unde *cordis palpitationem* dicimus. Quare *palpito* potius erit a πάλλειν, *movere*. Unde παλμὸς, de quo superius. Gloss. Phil. *Palpitat*, σπαίρει, πάλλει. Onomast. *Palpito*, πάλλομαι.

Pᴀʟᴘᴏ a θάλπω, id est, *foveo*, quia quos fovemus, molliter contrectamus. Vel quasi παλάμῃ ἁφῶ, *palma tango*. Vel potius ab Æolico σπαλαφῶ pro ψηλαφῶ, quod est *tango*, *contrecto*, *palpo*. Abjectum initiale *s*, quomodo a στέγω est *tego*, a σφάλλω est *fallo*. A *palpando* est *palpum* pro *adulatione*, ut apud Plautum *palpum obtrudere*: item *palpo* pro *adulatore*, quomodo utitur Pers. sat. v.

> *Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem*
> *Cretata ambitio?*

Huc facit illud Johannis Saresberiensis, lib. III. cap. IV. *Palpo, qui adulatoris vel assentatoris censetur nomine, quoniam eadem res multis vocatur indiciis, hominum mentes explorat*, &c.

¶Pᴀʟᴘᴏ non est a θάλπω *foveo*, cum contra *Palpo* non sit fovere, sed molliter leviterque tractare. Ejus frequentativum *Palpito* intransitivum evasit, sicuti a *Moveo* sunt *Moto* & *Motito*, quae sunt saepe neutra. Indidem videntur & *palpebrae* dictae ex frequenti motu & nictatione. Sed redeo ad *Palpo*, quod vulgo volunt a πάλλω venisse. Sed multo verius est a Chaldaeo פרפר *parper*: quod & *motitare* & *palpitare* interpretantur. Exempla vide in Buxtorfio in פרר. Atque hoc verbum in ceteris temporibus assumit A in prima syllaba, ut sit *parper*: deinde Latini non praeter morem R in L verso, *palpare* dixerunt. At Graecum πάλλω & ejusdem significatûs & indidem certe manavit: at quia longius a Chaldaeo fonte abest (quum etiam alterum P in L transierit) dicendum erit posterius fuisse quam nostrum Pᴀʟᴘᴏ; quod quia Aeoles Tyrrheni ex Italia in Graeciam (ut opinor) detulerunt, non est mirandum, si ex *palpo* factum sit postea πάλλω. Sed significatio τοῦ πάλλω plane eadem quae in Chald. *parper*, inque derivatis *Palpo*, *palpito*, *palpebris* inest. Mᴀᴢᴏᴄʜɪᴜs.

Pᴀʟᴜᴅᴀᴍᴇɴᴛᴜᴍ, *paluda*, *paludatus*, unde sint, docere conatus Varro, lib. vi. de L. L. *Paluda*, inquit, *a paludamentis. Sunt hæc insignia & ornamenta militaria. Ideo ad bellum cum exit imperator, ac lictores mutant vestem, & signa incinuerunt: paludatus dicitur proficisci: quæ propterea quod conspiciuntur qui ea habent, ac fiunt palam, paludamenta dicta*. Hæc Varro, quæ deinde curatius fusiusque expendemus. Ac primo puto *paluda* esse ab Hebræo פלא, quod est *velare*, *operire*: unde & *pallium* ac *palla*, non a *palam*, ut voluit Varro. Quia vero *paluda* est *vestis militaris*, hinc *paludati* pro *militibus* legas apud varios, eosque inter Sidonium lib. v. epist. vii. Ambigi autem possit an *paludatus* sit ἀμέσως a *paluda*, an verbo *paludare*. Sed prius malim, cum similiter a nominibus, non verbis, sint *togatus*, *chlamydatus*, aliaque. A *paluda* vel *paludare* est quoque *paludamen*, &, *TUM* adjecto, *paludamentum*, quo Festus ait significari *omnia militaria ornamenta*: sed pressius accipi solet, unde χλαμὺς exponitur a Nonio & vett. Glossis. Superimponebatur thoraci, non ad tutelam, sed ornatus caussa: Galli vocant *cottam armorum*. Proprie autem Imperatorum erat, ut indicat cum Appuleius in Apologia: tum Isidorus, qui eo de etymo Varroni assentit, etsi aliam adferat originis caussam. Sic enim scribit, lib. xix. cap. xxiv. *Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco purpuraque & auro distinctum. De quo Sallustius, Togam, inquit, paludamento mutavit. Erat enim pallium bellicum, dictum, ut quibusdam videtur, quod eo indutus palam faceret Imperator bellum futurum*. Sallustii locus, quo *togam pallio* opponit, lucem quoque capit ex illo Cornuti ad Persii sat. v. *Toga Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis*.

Pᴀʟᴜᴍʙᴇs, a πάλλεσθαι, *moveri*, *palpitare*. Nempe quia est animal timidum, unde *pavidas columbas* dixit Valerius in VIII. Argonaut. Longius petitum illud Isidori, lib. XII. cap. VII ut *palumbes* dicantur, *eo quod sint fartæ pabulo*. [πελειάς, πελειάδες.]

Pᴀʟᴜs, *paludis*, a *palam*, si audimus Varronem, cum IV. de L. L. scribit: *Palus, paululum aquæ in altitudinem, & palam latius diffusæ*. Aliis placet esse a παλαιὸς, hoc est, *vetus*, ut proprie sit *aqua inveterata*. Παλαιὸς vero est a πάλαι, hoc est, *olim*, *quondam*. Hoc manifeste est ab Hebræo בלה, hoc est, *vetus*, sive בלה, hoc est, *inveterascere*. Est & tertium etymon, quod Scaligero & Nunnesio placuit, ut sit a Dorico παλὸς pro πηλὸς, hoc est, *lutum*. Nam palus limosa est. Addo & quartum. Nam quid, si dicamus, *palus* esse ab Æolico ϝέλος pro ἕλος, quod *paludem* notat? Sane *E* in *A* sæpius abit: ut μένω, *maneo*, ἔρρενος, *arres*. Quintum etiam adjungo, quod Guicharto videbatur: esse nimirum ab יובל, *rivus*, *fluvius*, & juxta Hieronymum *palas*, objecta principe syllaba.

Pᴀʟᴜs pro *sude*, κατὰ συγκοπὴν factum videtur e *paxillus*: ut utrique etiam Scaligero placet. Vide quæ hac de sententia diximus in *Ala*, & *Velum*. [φαλὸς, φαλλὸς vel *paxillus* a πάσσαλος. Sic Gloss. interpretantur.] Vel si hoc displicet, a *pago* (quomodo veteres pro *pango* dixere) erit *pagulus*, inde per συγκοπὴν, *palus*. Pro qua sententia est, quod similiter a Græco πήσσω, hoc est, *pango*, *figo*, dicunt πάσσαλος, vel πάτταλος. A *palus* est *palaris*: ut *palaris sylva*, ex qua pali sumuntur, l. IO. D. de ususfruct. *Palaria*, locus ubi milites ad palum se exercebant, teste Charisio. Item *depalare* pro

palis impactis statuere & circumcludere. Tertull. in Apolog. cap x. *Civitas, quam depalaverat Saturnus, Saturnia usque nunc est*. Alias *depalare* est palos detrahere: unde *depalatio* apud Vitruvium, lib ix. cap. viii. *Nobis autem ab his separandæ sunt horologiorum rationes, & explicandæ menstruæ dierum brevitates itemque depalationes*. Quem locum, etsi difficilem, intactum reliquere Philander & Daniel Barbarus. Sed Turnebus, lib. vi. Adverf. cap. vii. per *depalationes dierum* intelligit eorum *incrementa*: eo quod talis apud antiquos horologii forma esset, ut diebus augentibus detrahere, diminuentibus addere cuneos soleant. Unde Vitruvius ipse, lib. ix. cap. ix. *Quarum* (dierum) *brevitates aut crescentias cuneorum adjectus, aut exemtus in singulis diebus & mensibus perficere cogit*. Et ibidem: *Sin autem cuneorum adjectionibus & detractionibus correptiones aut crescentia non probabuntur*. Hæc tamen sententia improbatur Bernardo Baldo, viro doctissimo, qui, ea rejecta, suspicatur, *depalationes* dici Solis per signiferi partes evagationes: ut nempe sit a *palari*, quod est *vagari*. Ipsum vide in vocibus Vitruvianis.

Pampinus, ut Isidorus ait, lib. xvii. cap. v. *dictus, quod de palmite pendeat*. Malim deducere ab ἄμπελος, *vitis*: ut dicatur quasi *pampelus*. Sed ingeniose imprimis Martinius, ut dicatur quasi πόα ἀμφὶ οἶνον, *herba circa vitem*, more Æolico. Hinc *pampino*. Gloss. Βλαστολογῶ, Φυλλολογῶ, *pampino*. Onomast. *Pampino*, οἰναρίζω. Vide Varronem, lib. i. de R. R. cap. xiii.

Panacea herba, quæ Græcis πάναξ, πάνακες, & πανάκεια. *Panax* est apud Columellam, lib. xi. cap. iii. *Panacea* usurpat Lucanus, lib. ix.

Et Panacea potens & Thessala centaurea.

Panaces est apud Plinium, lib. xxv. cap. iv. ubi & originem aperit: *Panaces*, inquit, *ipso nomine omnium morborum remedia promittit*. Recte est enim a πᾶν, hoc est, *omne*, & ἄκος, hoc est, *medela*, *remedium*, seu ἀκέομαι *medeor*, *sano*. Hinc *potens* dicitur Lucano, uti vidimus.

Pancratium constabat pugilatu & luctatione: ac ita dicebatur a πᾶν & κράτος, & quod *omnium nervorum viriumque contentione transfigeretur*. Nam non pugnis modo sed & calcibus & cubitis utebantur, ut indicat Fabius, lib. ii. cap. viii. Falsus est Hermolaus Barbarus, cum putabat ita dici a πάντα & κρατεῖν, *a vincendo omnia*, ut *pancratium* sit certamen, quo quis quinque certandi generibus congreditur, hoc est, cursu, pugilatu, lucta, saltu, & disco. Confudit enim Hermolaus πένταθλον & παγκράτιον. Vide *Quinquertiones*.

Pandectas ridicule scribit Accursius ita dici a *pan*, quod est *totum*, & *dectes*, quod est *doctrina*. Nemo enim hodie nescit, esse a πᾶν, id est, *omne*; & verbali δεκτὸς, quod a δέχομαι, id est, *complector*. Gellius, lib. xiii. cap. ix. *Tullius Tiro Græco titulo pandectas inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes*. Meminit & ejusdem appellationis, lib. ult. Plinius, in præfatione naturalis historiæ, ponit hanc inscriptionem inter illecebrosas & magna promittentes, propter quas, ut ipse inquit, vadimonium deseri possit. Sed & eodem modo inscribuntur libri Digestorum, qui ex xxvii. Jurisconsultis sunt coagmentati. De horum appellatione sic scribit Justinianus epistola ad senatum & omnes populos, quæ hodie secunda est in tit. de vet. jure enucl. *Nomen*, inquit, *libris imposuimus Digestorum, seu Pandectarum, qui omnes disputationes in se habent legitimas, & quod undique fuit collectum, hoc in sinus receperunt in centum quinquaginta pene millia versuum, totum opus consummantes*. Pandectarum libri hodie signantur hac nota *ff*. Id *falsa* interpretabatur Aldobrandinus in proœmio Institut. Sed nimis generalis fuerit hæc appellatio, cum sit omnium librorum communis. Quare verisimilius multo, qui volunt eam notandi rationem ex librariorum imperitia originem cepisse. Sed ex qua litera hæc nota originem ducat, id inter hos neutiquam convenit. Laurentius Vallensis in Raudensem censet ortam ex Græco Δ, quo *Digesta* significentur. Sed obstat, quod Græci habeant proprium vocabulum Πανδέκται. Itaque Alciatus lib. iii. Dispunct. cap. xvi. censet potius ortum ex eo, quod *Pandectas* per π̃ cum circumflexo accentu notare soleant. At Haloander malebat factum inde, quod veteres pro Tit. scriberent ϑ, quod est ϑεμάτιον. In fasciculo temporum, ubi de Justiniano agit, legas *Digesta* olim per *D* & *G* scribi solere, indeque ex similitudine quadam ortum, ut vulgo nunc pro eo *ff* scribatur. Sed Ferrandus Adduensis, lib. i. cap i. explicationum, censet similitudinem potius habere cum L. L. Quare cum ex Probo constet eo Leges significari, fit ei maxime verisimile hinc notam istam originem traxisse.

Pando vel est a πετάω, sive πετάζω, quod idem significat: unde in Onomast. *Pando*, πετάζω, vel a φαίνω, *ostendo*, unde ἀναλόγως fit φανὸς, *apertus*. Posterius malo: quod & probat Septimius Florens, in εἰρήνῃ Aristophanis. At more suo ludit Varro: quando ait *pandere* dici *panem dare*, indeque deam *Pandam*, vocari, quæ eadem ac *Ceres*. Nempe existimabat, etsi *pandendi* verbum ad alia quoque transferatur, proprie tamen convenire Cereris fano, cum egentibus ex eo panis daretur. Adscribam hac de re Nonii locum, prout eum emendavit Carrio, lib. i. Antiq. Lect. cap. iii. *Pandere Varro existimat ea caussa dici, quod qui ope indigerent, & ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panem dare, & quod numquam fanum talibus clauderetur*. Idem de vita pop. Rom. lib. i. *banc Deam melius putat esse Cererem, sed quod in asylum qui confugissent, panis daretur, esse nomen fictum a pane danda pandere, hoc est, aperire*. Aliis tamen *Panda* ita dicta videtur, quod pacis tempore portæ urbium panderentur. Horum opinionem confirmat Glossarium vetus Philoxeni in quo legere est, *Panda*, Εἰρήνη Θεός. Est & tertia nominis hujus ratio, adducta ab Arnobio, lib. iv ubi & *Panticam* eandem vocatam docet: *Quod*, inquit, *Tito Tatio Capitolinum ut capiat collem, viam pandere atque aperire permissum est, dea Panda est appellata, vel Pantica*. Et mox: *Nisi Tarpejam rupem rex Sabinam potuisset accipere, nulla esset Pantica*. Quo id auctore scripserit Arnobius, non constat. Nihil enim hujusmodi apud Halicarnassensem, Livium, Festum, alios me legere commemini. A *pando* tum *pansum* tum *passum* veteres dixerunt: contra quam putavit Agellius, lib. xv. cap. xv. Diximus hac de re abunde in Grammaticis Exercitat. A *pansum* *pansæ* dicti, qui *pedibus* essent *pansis*; ut *planci*, qui *planis*. A *passum* est *passus*, quod proprie dicitur de *pedibus passis*: quinque pedum esse volunt, hoc est, duorum gressuum, ut *gressus* sit duorum pedum ac semis. Ab eodem est *passim*; pro quo *passivitus* dixit Tertullianus, lib. de pallio, cap. iii. nempe a *passivus*, hoc est, *promiscuus* & *vulgaris*, quæ vox non a *patiendo* est, prout Grammatici utuntur, sed a *passim*. Ita idem Tertullianus, lib. i. adversus Marcionem dixit, *passivum nomen Dei*; nempe quia & hominibus dictum, *Dii estis*; ac ab eodem *passivitas* dixit pro *frequentia promiscua*. Sic enim ait cap. iv. ejusdem libri: *Quantum denotatui passivitas offert*. Et in Apologetico: *Suppeditante materias passivitate luxuriæ*. A *passim* quoque dicuntur *oves passales*: ἀγελαῖα πρόβατα. Nisi potius *pascales* scribendum, de quo in *Pasco* diximus.

Pandus, quia se *pandit*, hoc est, *extendit*. A *pando*, *pandidus* foret, ut a *floreo*, *floridus*; a *madeo*, *madidus*: sed εὐφωνίας causa, ob concursum duorum *D*, *pandus* maluere, ut monet Priscianus, lib. xv. A *pandus* est *pandiculor*. Festus: *Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo quod pandi fiunt*. Quod ἀναλογία firmat. Nam similiter a *missus*, *missiculare*; a *fissus*, *fissiculare*. Alioqui possis & a *pando* deducere. Nam *pandiculantes* se *pandunt*, hoc est, *extendunt*. In adductis Festi sive Paulli verbis nonnulli MSSti habent *oscillantes*: sed rectum est *oscitantes*. Plurimum enim hæc

hæc differunt: ut notum.

Panegyrica *oratio*, πανηγυρικὸς λόγος, proprie est non quæcunque est generis ἐπιδεικτικοῦ, sed solum laudatoria, nec laudatoria quævis, sed quæ habetur in cœtu populi universi: quem Græci πανήγυριν vocant, a πᾶν & Æolico ἄγυρις pro ἀγορὰ: atque inde *panegyricæ* orationi nomen. Quæ adversus hanc sententiam adferri possunt, discussimus in Oratoriis nostris, lib. I. cap. V.

Pango prius fuit *pago*, & *paco*. Utroque enim usi, sed *paco* antiquius. Antiqui enim *C* pro *G* usurpabant, ut docet Festus in *Orcus*. Non audiendus idem, cum in voce *Prodigia* ait, antiquitus *G* vocatum, quæ nunc *C* appellatur. Contrarium enim paret vel ex columna Duiliana. *Paco* vero, seu *pago*, fuit a Dorico πάγω pro πήγω, unde πηγνύω, seu πήγνυμι, quod tum *figere* notat, tum *componere*, *coagmentare*, *facere ut concrescat*. Et sane Latini dicunt *pangere fœdus*, ita est apud Euripidem παγεὶς ὅρκοι, *fœdus juramenta sancitum ac pactum*. Πάγω forte a פגע, hoc est, *occurrere*, *occursu in quippiam impingere*. A *pago* (quomodo veteres dixisse, testatur Quintilianus, lib. I. cap. VI.) remanet *pactum*: qua de voce parum apte Isidorus, lib. V. cap. XXIV. *Pactum*, inquit, *quasi ex pace factum*, *ab eo*, *quod est pango*, *unde & pepigit fœdus*. Nam non compositum est, sed derivatum. Nec a *pango* proprie est, sed uti diximus, *paco*, seu *pago*; unde *pango*; ut *frango* a *frago*, a quo *fragilis*. A *pago* item *pagina* dicimus. Nomen ei a *pagendo*, hoc est, *pangendo versu*. Nam quia veteres Romani erant rustici, inde est, quod a rebus rusticis multo plurima desumpserint. Multa sane ejusmodi in Actio suo congessit Jovianus Pontanus, Fol. CXL. ed. Ald. Adhæc a *pago* est *propago*, verbum; unde *propago*, nomen, pro quo & *propages* dicitur. Ab eodem *compages*, seu *compago*: a quo *compaginare* dixit Ammianus lib. XVI. Atque uti *compages*, ita & *impages* dicere. Festus: *Impages dicuntur*, *quæ a fabris in tabulis figuntur*, *quo firmius cohæreant*, *a pagendo*, *id est*, *figendo*: (ita & MStus) *unde & poëtæ pangere versus dicuntur*, *& agricolæ pangere plantas*, *hoc est*, *infigere*. Usus *Impagis* voce Vitruvius, lib. IV. cap. VI. A *pago* autem, inserto *N*, fuit *pango*: ut a *tago*, unde *tagax*, *tango*; a *frago*, unde *fragilis*, *frango*; a *jugo*, *jungo*. At ab antiquo *pacere* est *pacisci*, ut ab *apere*, *apisci*; unde *adipisci*, & *indipisci*. Ejus compositum *compecíscor*, unde *compectum*, pro quo vulgo scribunt *compactum*. Verum per *A* quidam rectius efferunt, quomodo est a *compingo*. Nam similiter ab eo verbo sunt *compago*, & *compages*. At melius scribitur per *E*, cum venit a *compecíscor*, quod ea ratione per *E* scribitur, qua *defetíscor* a *fatíscor*. *Compecti* voce præter Afranium usus Plautus, cum alibi, tum Capt. act. III. sc. 5.

Omnes compecta rem agunt, quasi in velabro olearii.

Usurpant quoque Suetonius, & alii. *Compecto* per *E* probat quoque Palmerius. Charisius, cap. de Adverbio, videtur putasse, non tam a *compacisci* seu *compecisci* venire, quod in usu esse negat, quam a nomine *pactum*. Simile est *depecisci*, pro *depacisci*. Hinc Terentius:

Vitam pro amica una nocte depecisci.

Et Appuleius similiter lib. X. *Grandi denique pretio cum altero meo depectus est noctis unius concubitum.* Ulpianus in l. III. D. de calumniis: *Depectus dicitur turpiter pactus*. Sed non de turpi solum, verum & honesto pacto dici, contra Ulpianum, Valla, Hotomannus, atque alii comprobant. Ab eodem est *depector*: quomodo *depector litium* pro *redemptore* apud Appuleium, legimus in Apologo.

Panicula Plinio est lanugo sive capillamentum sive coma lanosa, in milio, arundine, avellanis, & similibus. Φόβην & ἀνθήλην Græci nuncupant. Nec aliud est, quam ἀπόφυσις τριχώδης. Est diminutivum a *panica*, quod est a Dorico πανίκα pro πηνίκη, quomodo *coma* vocatur, imprimis *adduititia*, & *globus crinium implexorum*. Hesych. Πηνίκη, θρὶξ, ἐμπλοκή. Suidas: Πηνίκη περίθετος κόμη. Sed Latini *panicam* non dicunt. Itaque aliis *panica* esse placet a πῆνος, *stamen*, *filum*. Nam lanosa illa coma stamini seu filis similis est. Sed malim *panicula* a *panus*, quod notat τολύπην sive *tramæ involucrum*. Sunt enim *paniculæ* τολυπώδεις. Festus: *Panus facit diminutivum panicula*. Ubi *panus* est, uti dixi, id quo trama involvitur. At κατὰ μεταφορὰν *panus* & *panicula* vocatur mammosus inguinis, vel alius loci tumor. Unde & in Glossis legas: Πανοῦκλα, *panicula*: item πανοῦκλα, *pestis*, λοιμός. *Paniculam* pro *lanosa coma* usurpat Plautus, juxta emendationem Turnebi, Adversariorum lib. II. cap. XXVIII. Sic enim legendum putat Milite, act. I. sc. I.

Cujus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia aut paniculam tectoriam.

Quo loco per *paniculam* intelligit lanosam arundinum comam: eamque *tectoriam* vocari putat, quod arundine ac culmis integerentur casæ, uti & hodie fit. In vulgatis Plauti codd. legitur *peniculum*: sed cum is e setis fiat pilisve equinis, non tam facile spiritu difflatur, quam folia, eoque *paniculæ* potius Plautum meminisse verisimile est.

†**Panicula** est coma milii, arundinis aliorumque similium, quae inde dicta mihi videtur, quia libis sive **Pani** interponeretur. Festus in Strves ait: *STRVES genera liborum sunt, digitorum conjunctorum non dissimilia, quæ superjecta panicula in transversum continentur*. Et vide mox in **Panis**: quam vocem ex Italis Tuscis tum Latium tum Magna Graecia didicit, ut ad Tab. Heracleae docui. Vide earum Indicem in Πάνος. Mazochius.

Panicum, Græcis ἔλυμος & μελίνη. Etymon adfert Plinius, lib. XVIII. cap. VII. *Panicum*, inquit, *a paniculis dictum*. Ac paullo post ait, quoddam *panici* genus esse *a pano*, *parvis racematum paniculis*. *Paniculas* vocat comam lanosam, quam ἀνθήλην Græci dicunt. *Panicum* est lanugine obsitum, ut jure inde nomen arcessatur. Non quidem ἀμέσως a *panicula*, ut Plinius videtur indicare. Ἀναλογία enim repugnat. Sed a *panus*, cujus diminutivum *panicula*. Ut *panicum* & *panicula* ejusdem sint originis. *Panus* vero a πῆνος, pro quo Dores & Æoles πᾶνος. A πῆνος πηνίκη, ἡ θρὶξ καὶ κόμη. Ut a πᾶνος πανίκα, sic a *panus panicum*. Non audiendus Isidorus, lib. XVII. cap. II. ubi pro *panicum* dicit *panitium*, atque ita vocari ait, quasi *panivicium*, quia multis in terris homines *panico* utantur *panis vice*, hoc est, loco.

Panis (pro quo in neutro *pane* dixit Plautus Curcul. II. III.) est a *panus*, quomodo vocatur ἡ τολύπη, sive *fili glomus*, ad cujus similitudinem *panes* fingi solent. Varro, lib. IV. de L. L. *Panes*, *quod primo figuras faciebant mulieres in panificio panis*: *postea que figuras facere instituerunt alias*. Vel dicitur *panis*, quasi *pascinis*, a *pascendo*. Nonius: *Panis proprietatem a pascendo putant veteres existimandam*. Vel est *panis* a *Deo Pane*. Cassiodorus, lib. VI. Variarum epist. XVIII. *Pan primus consparsas fruges coxisse perhibetur*: *unde & nomine ejus panis est appellatus*. Vel dicitur *panis* quasi *ponis*, a *pono*; aut ab adjectivo πᾶν, quasi ὃ ζῶα πάντα ἐφίενται. Isidorus, lib. XX. cap. I. *Panis dictus*, *quod cum omni cibo apponatur*: *vel quod omne animal eum appetat*: πᾶν *enim Græce omne dicitur*. Sed omnium horunce sententias diluit Athenæus, ex quo discere est Romanis *panem* vocari ex eo, quod Dores dicant πανός. Ita enim scribit is l. III. Δεῖπνον. Πανὸς ἄρτος. Μεσσάπιοι καὶ τὰς πλησμονὰς πανίας, καὶ πάντα τὰ πληρώματα. Βλαῖσος ἐν Μεσοτρίβῃ, καὶ Ἀρχίλοχος ἐν Τηλέφῳ, Ῥίνθωνος ἐν Ἀμφιτρύωνι, καὶ Ῥωμαῖοι δὲ πᾶνα, τὸν ἄρτον καλοῦσι. Πανὸς vero fit a πάομαι, *edo*, unde & *pabulum*, & dea *Pales*, aliaque. Quod siquis in dubium vocet, an in magna Græcia pro *pane* πανὸν dixerint (sane MSSti ac meliores Athenæi codices πανία non πληρώματα, sed πλήσμια interpretantur: ut Casaubonus testatur) ἀμέσως *panis* a πάομαι deducere licebit. A *pane* est *panarium*. Varro lib. IV. de L. L. *Hinc* (a pane) *panarium*, *ubi id servabant*: *sicuti granarium*, *ubi gra-*

nam frumenti condebant ; unde id dictum . *Panarium* quoque dicebatur *sportula* , *in qua panes reponebantur* . Plinius , lib. I. Epist. VI. *Proinde cum venabere , licebit auctore me , ut panarium & lagunculam , sic etiam pugillares feras* . Usus eodem modo Suetonius Caligul. cap. XVIII. & Domitiano cap. IV. Papinius , I. Silvarum . Martialis *panariolum* nominat ὑποκαρπισμός .

†PANIS vocabulum est ex Hebraico *lechem panim* (h. e. *panis facierum* , Graecis interpretibus ἄρτοι προθέσεως i. e. *panis propositionis*) qui Ex. XXV. 30. in Sancto asservabatur . Vide ibi dicta . In ea vero locutione vetus Latium rejecta priora dictione , posteriorem פנים *panim* retinuit , ut ex Jerusalem dicebatur compendio *Solem* , & ex *Hierosolymis Solyma* , &c. Et Hebraei quidem *panem facierum* vocabant , eo quod in plura ψωμία sive (*) oblonga sive quadrata quasi opere reticulato dispertiretur (unde & cultro non erat opus , quia facile buccellae illae revellebantur : hinc Hebraeis est illud , *frangere panem*) similiter & Latini *panem* suum פנים *panim* sermone Orientali dixerunt , ob eamdem rationem : unde & *buccellatum* dicebatur , non tam a *buccella* , quatenus ἔνθεσιν (vulgo *boccone*) notat , quam quatenus parvam *buccam* , sive vultum designat . Vide in BUCCA . Et haec verissima panis etymologia satis ostendit , plurima veteri Latio cum Hebraeis fuisse communia . Confer omnino dicta ad Ex. XXV. 30. & Athenaei locum de ΠΑΝΟΣ (quomodo Messapii panem vocabant , a Tuscis & Latinis id mutuati , non contra) apud Vossium in PANIS . Quadratae illae areolae in pane dicebantur *buccellae* ob eamdem rationem , quia buccas sive vultus referebant , non quia singulae buccellae in os immitterentur . MAZOCHIUS .

PANNUS plerisque esse placet a *pano textorio* , hoe est , *involucro tramæ* : qua de notione in *Panus* diximus . Sed Varro , in IV. de L. L. *pannus* Graecorum esse scribit . Nempe deducere videtur , a Dorico πᾶνος pro πῆνος , quomodo , Hesychio teste , vocatur τὸ ὕφασμα , *textum* , seu *tela* . Estque hoc a πηνω , hoc est , ὑφαίνω . A *pannus* non tantum *pannosus* , sed & *panniceus* , dicimus , hoc est , crasso ac vili indutus *panno* ; sive diversis *pannis* obsitus , ut exponit Isidorus , lib. XIX. cap. XXII. Leges apud Persium , sat. IV.

Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis .

Ac Pomponium in Pannuceatis sæpius citat Nonius . A *panno* quoque est compositum *depannis* , quasi *panno* carens . Usus poëta vetus apud Nonium . Et similiter *impannis* dixit Plautus Asin. act. IV. sc. II. si vera est emendatio Lipsii , libro quincto , Antiqu Lect. cap. VIII. De qua jure ambigit Valens Acidalius .

PANTHERA a Græcis esse , monet Varro in IV. de L. L. his verbis : *Ferarum vocabula partim peregrina , ut Panthera , Leo : utraque Græca ; a quo etiam & rete quoddam Panther , & Leæna , & muliercula Pantheris* . Priscianus quoque in V. *In multis videmus commutatione terminationis genera quoque esse conversa : ut ὁ κρατήρ , hæc cratera : ὁ ἀμφορεύς , hæc amphora : ὁ πάνθηρ , hæc panthera* . De etymo convenit , esse eu πᾶν , & θὴρ , *fera* : sed de caussa negatur Isidorus , lib. XII. cap. II. *Panther dictus* , inquit , *sive quod omnium animalium amicus sit excepto dracone : sive quia & sui generis societate gaudet , & ad eandem similitudinem , quicquid accipit , reddit* . Πᾶν *enim omne dicitur* . Verisimilius , qui putant sic vocari , quia pene omnium in ea ferarum colores cernere est . Nam ut Plinius ait lib. VIII. cap. XVII. *Panthera & tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur : ceteris unus , ac suus cujusque generis color est* . Hinc Eruditissimus Salmasius censet , πάνθηρ dici quasi Πανὸς θὴρ , *Panos fera* : ut σατυρόθηρ , quasi *Satyri fera* . Arcadius Grammaticus : Καὶ τὸ πάνθηρ , καὶ σατυρόθηρ ἀπὸ μονοσυλλάβων . Sane *pantheras* Baccho fuisse dicatas , constat ex Philostrato & aliis . Sed hoc non prohibet , quominus & Pani dicarint . Magis tamen verisimile fit vocem esse ab Oriente petitam : non propterea quidem , quia in Munsteri Lexico trilingui *panthera* , & *panther* , iisdem plane literis Hebraice scribatur (nam Hebræis *namer* , Chaldæis *nimra* vocatur , ut Esa. XI. Hier. V. Os. XIII.) sed quia Europa non habet *pantheram* , Aristoteles testatur . Quare ex Asia primum in Græciam delatæ , postcaque etiam ex Africa . Non dubium autem , quin cum re nomen quoque ex Oriente attulerint , uti videmus factum in *tigride* , quæ ut eu Armenia est allata , ita quoque nomen retinuit Armenium . *Pantheris* autem in Asia celebrantur Caria , Lycia , Pamphylia , maximeque Syria , Armenia , Arabia , Hyrcania . Est vero idem genere animal πάνθηρ & πάρδαλις . Nec ignoro , distingui a Xenophonte in Cynegetico ; Polluce , lib. V. cap. XIII. Athenæo etiam , atque aliis , qui πάνθηρας & παρδάλεις conjungunt . Sed hæc facile conciliantur ex Plinio , qui docet sexu differre , ac fortasse & colore . Videtur tamen & alterum animal nomen πάνθηρος habere . Quippe Oppiano , in secundo κυνηγετ. πάνθηρ est bestia parva & imbellis & cum mustelis & gliribus conjungitur . Atque ait poëta de ea nolle se agere : qui tamen de *pardali* tractat , in III. κυνηγετ. Sed Xenophonti , & Athenæo , ac Polluci , πάνθηρ omnino aliud est . Atque eu eu Latinum *panthera* , uti dixi . Quæ vero *pantheræ* Lucilio , Varroni , aliis , hæ seculo post dicebantur pardi , quomodo Lucanus , Juvenalis , Plinius , Martialis , atque alii , appellant : quamquam solos sic mares dixare , quod Plinius indicat lib. VIII. cap. XVII. *Nunc Varias , & Pardos , qui mares sunt , appellant* . At Ælius Spartianus , & qui circa ea tempora vixerunt , etiam *Leopardos* vocant . unde nostrum *Lupart* . Hinc Glossæ : *Leopardus* , πάρδαλις . Ac circulatores qui nundinarum tempore exotica ostendunt , *leopardum* pro *panthera* aut *pardo* monstrant ; & contra . Proprie tamen *leopardus* ex *leæna* & *pardo* natus , ut Isidorus ait , lib. XII. cap. II. Nempe conflata vox ex *leo* & *pardus* . Nam *leo* pro *leæna* dixere veteres , ut alibi dictum . Natales *leopardi* signat Claudianus :

. . . . *Cum forte leænæ*
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter .

Ubi per *viridem adulterum* signat *pardum* , cui pellis colore variatur . De iisdem sic loquitur :

Omnia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto geniti .

Ac mox :

Hi maculis patres referunt , & robore matres .

Nam maculas pardi habent , robur leænæ . Quemadmodum vero eu *leo* & *pardo leopardus* : ita ex *camelo* & *pardali camelopardalis* . Horatius :

Diversum panthera genus confusa camelo .

PANTICES interpretatur Perottus (quem alii Lexicographi secuti) *fluxum ventris* , ac dici ait , quia *ventrem pandat* . Nempe cum apud Festum legeret : *Pantices* , *frus ventris* (sic ab Aldo quoque editum olim : MSSti quidam , *Panticeps* , *frus ventris*) putavit scribendum , *Pantices* , *fluxus ventris* ; quam lectionem etiam secutus Raderus ad Martialem , lib. VI. Epig. LXIV. Sed loca omnia , in quibus ea vox hodie invenitur , ostendunt , *pantices* esse aliud , ut probabile non sit Festum hoc modo scripsisse . Magis verisimilis aliorum conjectura , pro *frus* legentium *viscus* . Siquidem ex ipsis auctorum locis non obscure colligi potest , *pantices* vocari *intestina* , sive , sic dicantur (quod Antonius Nebrissensis & Hadr. Junius putarunt) *intestina* illa *pelliculata* , quæ ob

(*) *Sciendum est , liba quidem* ψωμία *fuisse oblonga instar digitorum* (*vide Festum in* STRUES) *conjunctorum ; at buccellatum simile operi reticulato fuisse . Hinc milites buccellarii fuere meo judicio , qui loricam squamatam ac opere reticulato ad buccellati similitudinem distinctam haberent . Et quadra panis sive placentae erat una ex buccis operis reticulati* .

ob multiplicia volumina seu pagellas a Belgis *boek* appellantur: sive, quod Jacob. Dalecampius scripsit in notis ad Plinii lib. xi. cap. xxxvii. *pantices* sint *lactes*, hoc est, *intestinum tenue*, *jejunum* & *duodenum*. Usus *panticis* voce Plautus, Pseudolo, act. i. sc. ii.

> . . . . *Vino modo cupidæ estis,*
> *Eo vos vestros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim hic siccus.*

Et Martial. lib. vi. ep. lxiv.

> *Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi,*
> *Et rubro pulmone*, &c. *lanius per compita portat.*

In Catalectis quoque est: *Et æstuantes nocte solvi pantices abesam ad uxorem rapis*. Vide quæ ad hunc locum Scaliger notavit, itemque ad illud in Phallicis: *Latet jacente pantice abditus spernus*. Videtur autem *panticibus* nomen ex eo esse, quia *in ventre jaceant expansæ extentaque*. Belgæ omasum *panse* seu *pense*, Celtæ quoque *panse* appellant: quæ vox non minus ad *panticem* nomen alludit, quam Italorum *pansa*, qui sic nominant *ventrem*. Significat quoque *pantex* vulnera ulceraque, quæ in collis oriuntur jumentorum. Glossæ vett. *Pantex*, ἕλκος ἐπὶ τραχήλου κτηνῶν. *Pantices* igitur intelligendæ versu istoc Maronis, parodia in Sabinum, hoc est, Ventidium Bassum:

> *Bidente dicit, attondisse forcipe,*
> *Comata colla, neque sordidum jugo*
> *Premente dura vulnus ederet juba.*

Hac notione *pantex* dici videtur, vel quia se *pandat*: vel a *panus*, quomodo *tumor inguinis* vocatur Nonio teste. [Malo ea σπλάγχνα dici *pantices*. nam σπλάγξ est φλοιὸς Hesychio.]

Panus tuberculi genus in vertice, alis, aut inguine, latius, quam altius: *mammosum panum* vocat Plin. De eodem sic Celsus, lib. v. cap. xviii. *At adversus panum, tum primum orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur*, &c. Ex Hermolai Barbari sententia sic dicitur, quia *panis instar tumeat*, non alte quidem, at late. Sed omnino ita vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *similis sit pano textricum*. De utraque *pani* notione sic scribit Nonius Marcellus: *Panus tramæ involucrum, quem diminutive panulam vocamus*. Lucil. l. ii. *Fortis subteminis panus est*. *Tumor quoque inguinum ex formæ similitudine sic vocatur*. *Afran. Matertera: In quem plenam papulam, panum sympanum*. *Novius Optione*. *Qui me miserum misteriorem reddidit, quam panus puerum; quod pueri ægrius patiantur hoc genus morbi*. Hæc Nonius. Sed verisimilius est *panum* primaria notione esse πολύπην, hoc est, *fusum filis involutum*, seu *glomum lanæ carptæ, & ad nendum paratæ*. Quod etymon quoque confirmat. Nam est *panus* a Dorico πανίον pro πηνίον, quo significatur τολύπη, sive *glomus*. Ac vicina huic vox πῆνος, hoc est, ὕφασμα, *tela*. Dorice est πᾶνος, unde Latinum *pannus*. A *pana*, qua est *tramæ involucrum*, ajunt esse *panulum*, sive *panuriium* appellatum. Voluntque sic dici radium, quo stantes procurrunt telas. Varro in iv. de L. L. conflatum putat *a pano & volvendo*. Scaliger e *pano eluendo* dici arbitratur. Magis verisimile fit, simplex esse, venireque a *panus*, *panucula*, unde *panucella*, & mutato genere *panucellium* quasi a *panum*: Nempe ut idem sit *panus*, *panucula*, *panucellium*. Sane in Glossis Philoxeni legas *panucellium*, ubi exponitur πήνιον, seu πηνίον. In Onomastico Græco-Latino pro eo est, *pannulum*: atque interpretatur ῥάκιον.

Papa quidam factum putant ab interjectione *Pape*, quoniam *Papa* sit plane *admirandus*: qui iam a *corona*, hoc est, *tonsura papali*, quæ καμπώλιον vocatur a Constantino in epistola ad Sylvestrum, & Balsamone ad Synodum in Trullo, can. xxi quidam etiam conflatum putant, ex notis *PA. PA.* quæ significant *patrem patrum*; quomodo Pontifex Romanus crebro appellatur in antiquis monumentis. Ex triplici hac ἐτυμολογία lucem capit locus hic Remigii Autissiodorensis de celebratione Missæ: *Papa autem secundum quosdam dicitur admirabilis vel coronatus; sed quod melius est, pater patrum, id est, episcoporum*. Sed omnia hæc λῆροι. Nam est a Græco πάπας, vel πάππας, quod *patrem* significat. *Papas* autem vulgus omnes vocabat *clericos*, ut testatur Walfridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis cap. vii. Postea proprium esse cœpit Episcoporum, quod ex plurimis locis Cypriani, Hieronymi, Augustini, aliorumque patrum notum est. Sed reverentiæ caussa peculiariter junior Episcopus seniorem sic vocabat: quemadmodum ex canone liv. Carthagin. Syn. probat Josephus Scaliger elencho trihæres. Serrarii. Postea *Patriarchæ Romano* hic honos habitus est, ut solus κατ᾽ ἐξοχὴν *Papa* vocaretur; quod factum ex statuto Gregorii septimi anno cIↃLXXIII. Plura de *Papæ* nomine ac Græco πάππας vide apud Cælium Rhodig. lib. xi. cap. xxi. Onuphrium Panvinum, in vocum Ecclesiasticarum interpretatione; Pamelium ad ep. iii. Cypr. Baronium in Martyrolog. x. Jan. socerum meum Fr. Junium, notis in Codinum pag. ccLv. Savaronem in Sidonii epist. i. lib. vi. Hieronymum Wolfium, tom. i. Memorab. pagin. Iↄcccccae. & seq. Meursium in Gloss. vocibus πάππας, παπαδίας, & πρωτοπαπᾶς. Barthium Adversar. lib. La. Qui tamen quod Latinos a Gothis aliisque barbaris, *papæ* vocem putet accepisse, audiri minime debet. Culpat ille doctissimum socerum meum, Franciscum Junium, quod scripserit, Germanos a Latio *Papæ* vocem accepisse. Sed quomodo Latini a Gothis eam vocem accepere, si Cypriano & aliis ejus ævi id nomen tributum, tanto ante irruptionem Gothorum & aliorum barbarorum in imperium Romanum?

Papaver dici censeo a verbo *papo*, ut *cadaver* a *cado*. Nomen ea eo fuerit, quod inderetur *papæ* ad conciliandum somnum: *Papa* (pro quo vulgo minus recte *pappa* scribunt gemino *pp*) puerorum est cibus, quem & nos hodie *pap* appellamus. Indicat id hic Varronis apud Nonium locus: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocat, & matrem mammam, patrem tatam*. Sed suspicatur Joh. Meursius hanc impropriam ac secundariam esse significationem, proprie autem notare *caput mamillæ*, indeque (quod ejus opinionem non parum firmat) *papillam* dici ὑποκοριστικῶς. Nec obscura fuerit ratio hujus inversionis. Nam pueris *papam*, hoc est, *papillam*, sive *mammam* poscentibus, sæpe, sive quod maternum lac non sufficiat puero alendo, sive quo paullatim solidioribus adsuescat cibis, lac præbetur crustula infriatum: eaque res caussam præbuisse videtur huic significationis immutationi. A *papavere* dicitur *vestis papaverata*. Plinius, lib. viii. cap. xlviii. *Crebræ papaveratæ antiquiorem habent originem jam sub Lucilio poëta in Torquato notatæ*. Erat *papaverata vestis* tenuis ac delicata: ac sic a Lucillio vocatur, Græcorum exemplo quibus μήκων non solum notat *papaver*, sed etiam *textum byssinum*, *sive linteum*. Nam Hesychius ὕφασμα βύσσινον exponit. Sed de caussa nominis non consentiunt. Aliquibus videtur appellatio esse ex eo, quia quoddam *papaveris genus* esset, ex quo (ut Plinius ait) *candorem linteis præcipuum tradunt*. Alii censent sic dici, quia mollis *papaveris* lanugo neretur, vestisque ex ea texeretur. Sane verisimiliora hæc sunt, quam ut cum erudito viro *paverata* pro *papaveratæ* reponamus.

Papilio est σκήνωμα, ut exponitur in vett. Gloss. Ita usus Vegetius, lib. i. cap. iii. De eo sic Isidorus, lib. xv. cap. x. *Papiliones vocantur a similitudine parvi animalis volantis, quod maxime abundat florentibus malvis*. De *animalculo papilione* vide Columellam, lib. ix. cap. xiv. quod est de apum cura. Isidorus ibidem vocat *aviculas*, sane ἀκύρως, cum sit insectum. Sed balbutire voluit cum pueris, qui *volantia omnia aviculas* appellant. Videtur dici *papilio*, quia *papet*, hoc est, *edat & exsugat alvea*, imo & ceras, ut Columella dicto loco auctor est. Vel potius *papilio* fit ex Græco ἠπίολος repetendo P. Meminit Aristoteles, lib. viii.

VIII. cap. XXVII. ubi eft, ἠπίολος περὶ τὸν λύχνον πετόμενος. Pro quo Plinius, lib. XI. cap. XIX. *Papilio luminibus accenfis advolitans*. Sane ἠπίολον effe *papilionem*, etiam Dalecampii judicium eft.

PAPILLA, & *mamilla*, hoc differunt, quod *mamilla* eft omnis eminentia uberis; *papilla* vero breve illud, unde lac trahitur; quemadmodum iisdem verbis tradunt Servius ad XI. Æneid. & Ifidorus, lib. XI. cap. I. [*P* & *M* promifcuæ literæ.] *Papilla*, ex Fefti fententia, ὑποκοριστικῶς factum a *papula*, quomodo veteres vocarunt, quæ tuberculi fpeciem habent. Argumento eft, quod vulgo *papulæ* dicantur *puftulæ cuti ex prurigine infurgentes*. Celfum vide lib: V. Vel dicendum, *papillam*, *feu papulam*, potius effe a *papa*, quomodo vocatur puerilis cibus, quia nempe infantes ex mammarum apice papent, hoc eft, comedant. Nam *papare* de infantuli ætate dixit & Plautus Epid. act. V. fc. II.

Novo liberto opus eft, quod papet.

Pa. *Dabitur; præbebo cibum.*

Hanc *papillæ* etymologiam adducit Ifidorus, lib. XI. cap. I. *Papillæ*, inquit, *capita mammarum funt, quas infantes fugentes comprehendunt. Et dictæ quod eas infantes quafi papent, dum lac fugant*. Vide *papaver*. A *papilla* eft *expapillare*. Feftus: *Expapillato*, *brachio exferto*, *quod cum fit*, *brachium nudatur*. Nonius: *Expapillato brachio*, *quafi ufque ad papillam renudato*. Affert deinde locum hunc e Plauti Milite, act. IV. fc. IV. Sed alii legunt *expallilato* brachio, vel *effaffilato*, quod & in Fefto invenitur. Sic enim apud eum legas: *Effafilatum eft exertum*, *quod fcilicet omnes exerta brachio fint exfilata*, *id eft*, *extra veftimentum filo contextum*. Sine dubio eumpfe Plauti locum refpexit. Sed cum jam olim apud eum nunc *effafilatam*, nunc *expapillatum* legeretur; utramque vocem fibi grammaticus explicandam putavit. Sine dubio autem rectius eft *effafilatum*. Nec enim brachio exerto nudantur *papillæ*, nec, fi id fiat, propterea brachium recte *expapillatum* dici poffit. *Effafilatum* autem dicitur pro *exadfilatum*.

PAPPARE, feu *papare* (diverfimode enim vox hæc fcribi folet,) eft *edere*, quomodo utitur Plautus, Epid. act. V. fc. II. vel *cibum pofcere*, prout ufurpat Perf. fat. III. Venit a *pappa* five *papa*. Eo fignificatur *puerorum cibus*, ut oftendimus voce *Papaver*, ubi plura hac de voce legere potes. Græcis πάππας non *cibum*, fed *patrem* notat, ut apud Homerum Od. ζ. inique apud eundem παππάζειν, τὸ βρεφικῶς προσφθέγγεσθαι τὸν πατέρα, ut ait Euftathius. Contra factum in *mamma*. Nam Romani pueri eo matrem appellant, ut eodem libro indicat Varro, cujus verba adducimus in *Papaver*. At pueros Græcorum ita *cibum* appellaffe conftat ex nubibus Ariftophanis. Voce *pappas* utuntur & Latini, fed alia fignificatione. Quippe τὸν τροφέα, πάππαν ὁδεῖς Ἑλλην καλεῖ, ut fcribit Euftathius ex Lexico Rethorico. At fic utuntur Latini. Juvenal. fat. VI.

Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa

Quæ peperit: timidus prægnftet pocula pappas.

Ubi *pappas* omnino eft *nutricius*. Confirmant idem Gloffæ Ifidori, in quibus eft: *Pappas*, *pædagogus*. Ad illud quoque Juvenalis:

Difcipuli cuftos præmordet Acanonetus.

Sic habent Gloffæ: *Eunuchus pædagogus*, *proprium pappatis*. Nec mirum, fi vox quæ Græcis *patrem* notet, Latinis notet *nutricium*. Nam is patris quodammodo vicem gerit. Et fane Latinis vox *matris* fimiliter accipitur pro *nutrice*: ut apud Plautum.

PAPPUS antiqua lingua idem quod *fenex*, unde *fponfa pappi*, & *Agricola* & *Hermia pappi*: quibus nominibus fabulas fcripfit Pomponius. Confirmat eam fignificationem Varro, VI. de L. L. *Item*, inquit, *fignificant in Atellaneis aliquot pappum* (fic ex vett. libris emendant Turnebus & Scaliger, pro quo vulgo *papum*) *fenem*, *quod Ofci cafnar appellant*. Eft a Græcorum πάππος, quod iis *avum* notat. Et fimiliter ufus Aufonius in Protreptico:

. . . . *Pappos aviafque trementes*

Anteferunt patribus feri, nova cura, nepotes.

Etiam Græcis a fenilis caniciei fimilitudine fic vocatur *lanugo carduorum*, unde hanc quoque acceptionem habent Latini. Monet Feftus, fic ufum Lucretium, cum fcribit:

Veftem, nec plumas avium, papposque volantes.

Plinius fimiliter de cacto herba, lib. XXI. cap. XVI. *Semen ei lanuginis, quam pappum vocant*. Idem, lib. XIII. cap. XXII. *Similis & cotyrio folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant,) quod nulli alii arborum evenit*. Idem, lib. XXIV. cap. XIII. auctor eft, herbam eandem effe *fenecionem* ac *pappum*; ac nomen hoc habere, quia vere canefcat, numerofa caput ejus lanugine obfidente. Putabat Turnebus (ut ex poftumis in Varronem notis liquet) *pappum mæfium* fimiliter antiquitus a rufticis dictum pro lanugine meffium, five fegetis. Sane ut *menfum* pro *menfium* legas apud Cenforinum aliquoties, fic *meffum* quoque dixere pro *meffium*. Pro *meffum* autem *mafum* dixere ruftici, *E* pro *Æ* fubftituto, qua ratione in urbe quoque quidam *fcaptrum* & *fcæna* dicebant, quæ alii, Græcos fecuti, per monophthongum enunciabant. Quia vero ruftici *mæfum* dicebant, hinc Lucilius:

. . . . *Cæcilius ne rufticu' fiat*.

Nempe fi *mafum* dicat pro *meffum* feu *meffium*. Sic Varronis locum, qui eft VI. de L. L. interpretatur Turnebus. Aliter vero Scaliger, eum de *pappi*, tum *mæfi* voce, ac Lucilii quoque loco. Conjectanea ejus vide.

PAPYRUS, πάπυρος, quam vocem debemus Ægypto, quippe cujus frutex fit. Unde Ovid. XV Met.

Perque papyriferi feptemflua flumina Nili.

Ex ejus foliis acu diductis fiebat *charta*: unde hodieque *chartam* omnis generis *papyrum* vocamus. At ex *ligno fruticis* faciebant *naves*. Lucan. lib. IV.

. . . . *Cum tenet omnia Nilus*,

Conferitur bibula Memphitis cymba papyro.

Sane Ægyptios *naves* feciffe etiam ex *juncis*, legas apud Herodotum, lib. II. De *papyro* Gallandinum vide, & quæ adverfus eum Jof. Scaliger: item Salmafium ad Exercitat in Solinum.

PAR deducit Jul. Scaliger, ad Theophraftum de Plantis, a comparationis particula παρὰ, id eft, *juxta*, *apud*, *prope*: unde παραβάλλω. Atque eadem mens Septimii Florentis, notis in Ariftophanis Εἰρήνη. Sed magis placet eorum opinio, qui putant κατ' ἀφαίρεσιν, factum a חבר, id eft, *conjungere*, *fociare*. [ἄρτιος ab ἄρω ἀράρω. nam π digammatis loco.] A *par* eft *parilis*, ut a *textus textilis*, ab *altus altilis*, tefte Prifciano in IV. Ab eodem eft *compar*, quod convenientiam indicat, unde fortaffis *comparo*. Quanquam nec difplicet, ut fit a *paro*; ut a *fero confero*. Sed prius probat Prifcianus in IV. *A pare etiam quod a verbo paro nafcitur*, *derivatum comparo*, *comparas*. *Proprio enim pares funt*, *qui inter fe poffunt comparari*. A *par* quoque eft *fappar*, quod imminuit; *difpar* quod disjungit. Ab eodem eft *pariare*, apud Ulpianum, l. IV. §. V. ff. de manum. ubi male Haloander emendabat *portaerit*. Ufus & Arnobius, lib. VI. adverfus nationes. Indeque *pariatores* & *pariatio* in Juris libb. Pro *pariare* etiam dicitur *paria facere*. Utrumque fignificat, ita rationes reddere, ut expenfa *paria* fint acceptis. Vide quæ his de vocibus poft Vallam, Budæum, & Alciatum, notavit Anton. Auguftinus, lib. IV. Obfervat. cap. XII.

PARABOLA unde effet, barbaris feculis ufque adeo obfcurum erat, ut putarent vel fic dici, quia faciem ori *parat bolum*, quo facilius capiatur quod dicitur: vel quafi *parans vela*, quia rem velat ac tegit. Quæ legere eft apud Simonem de Caffia, initio libri noni: ac tanti etiam Alphonfus Salmero putavit, ut referret, fed quo refelleret. Non dubium autem, quin παραβολὴ, fit a παραβάλλειν, quod proprie eft *abjicere*: aut *appellare*; verum quia res comparaturi alterum alteri admovemus, μεταληπτικῶς fæpe verbum id accipitur pro *conferre*. Hinc

Hinc παραβολὴ, *collatio*, *comparatio*; quamquam apud Evangelistas potius *similitudinem*, sive *allegoriam*, notet: qua de notione fuse admodum is, quem dixi, Salmero, ser. 1. in *parabolas* Evangelicas. Quæ omnia præterire mihi visum. Porro suspicatur Turnebus, lib. xxII. cap. xxIII. quia in *parabola* illa Christi vulneratus a latronibus a Levita neglectus, a Samaritano curatur: inde *parabolanis*, sive ut Julius Firmicus vocat, *parabolarii*, forte nomen esse impositum, quia hi curandis debilium corporibus deputentur. Sic quippe dicuntur homines paupertinæ sortis, operam suam nosocomiis & xenodochiis accommodantes. Sane verisimilius id quam ut sic vocentur *medici*, quia multas habent *parabolas*, ac quo quisque loquacior, hoc vulgo doctior meliorque medicus habetur; quod Accursius etymon attulit: vel etiam, quam ut sit a βῶλος, hoc est, *gleba*, ac notat *glebæ adscriptitios*, quod Alciatus putavit, lib. IV. Dispunctionum cap. IX. & Cælius Rhodiginus, lib. xxIX. Antiq. Lect. cap. II. Sed quandoquidem *parabolani* cum alias, tum imprimis grassante peste vitam propriam summo exponant periculo, maxime verisimile est venire a παράβολος, quod notat *ad audendum projectum*, ut Cicero loquitur. Nam plus est παράβολος, quam θρασὺς, hoc est, *audax*; unde legere est apud Plutarchum in Numa, παράβολος θρασύτης, pro quo Cicero diceret *eminens & projecta audacia*. Gloss. vett. *periculum facere*, παραβουλεύεσθαι· ubi tamen quidam legunt παραβολεύεσθαι. Hinc Græcis παράβολοι quoque vocati, non quidem ἁπλῶς *quicumque ad bestias damnati* essent, quos Apostolus ἐπιθανατίους appellat: sed *auctorati ad bestias*, hoc est, qui operas suas locabant, ut meridiano spectaculo cum bestiis pugnarent. Socrates, Historiæ Eccles. lib. VII. cap. xxII. Κυνήγια δέ ποτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ ὁ δῆμος κατεβόα, δεινῷ θηρίῳ ἕνα τῶν τολμηρῶν παραβόλων μάχεσθαι. *Cum aliquando in amphitheatro Constantinopolitano venationi vacaret, clamabat populus petens, ut audacium quisquam sævæ alicui bestiæ pugnaturus committeretur*. Ubi recte παράβολοι vertuntur *viri audaces*: quomodo & Claudianus dixit:

Audaces legat ipsas viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

Sed & verti potuit, *parabolani* sive *parabolarii*: quomodo in Novellis vocantur; item in Actis passionis SS. Martyrum Abdonis & Sennes: *Tunc jussit Valerianus eos introduci in Amphitheatrum, ut ferarum morsibus consumerentur. Et cum audacissimi parabolani ingressi fuissent*, &c.

PARADISVS, παράδεισος, qua voce Græcis dicuntur *ferarum septa* sive *vivaria*. Agellius, lib. II. cap. xx. *Vivaria nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur*. Et paulo post: *Vivaria quæ nunc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellant*. Suidas conflatum putat a παρὰ, id est, *juxta*; & δεύω, id est, *irrigo*: ut proprie *hortum irriguum* sonet. Alia quoque etyma adducunt, ut ex Suida & Etymologo videre est. Sed frustra sunt, cum a Græcis vocem arcessunt. Melius Pollux, qui sic de eo, lib. IX. cap. II. οἱ δὲ παράδεισοι, βαρβαρικὸν εἶναι δοκοῦν τοὔνομα, ὅμως καὶ κατὰ συνήθειαν εἰς χρῆσιν Ἑλληνικὴν, ὡς ἄλλα πολλὰ τῶν Περσικῶν. Sane a Persis esse, cognoscimus ex libro quincto Memorabilium Xenophontis. Etiam Hebræis *pardes*, פרדס, *pomarium*, notat: quam vocem invenias Nehem. II. v. Cantic. VIII. XIII. & Eccles. II. v. Estque a פרה *fructificare*; & דשא, *herba*.

†PARADISI nomen tam Latini quam Graeci ex פרדס *Pardes* Syriaco habent. Vide nos in *Pardus* & fuse ad Gen. II. 8. Adn. 5. MAZOCHIVS.

PARADOXON, παράδοξον, id est, *inopinatum*, a παρὰ, hoc est, *præter*, & δόξα, hoc est, *opinio*. Porro posteriori ævo mimi quoque ac histriones dicti *paradoxi*. Id manifeste liquet ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa verba, sat. VIII. *Vocem Damasippe locasti sipario*, scribit in hunc modum: *Id est, præco fuisti in mimo. Siparium velum est, sub quo latent paradoxi, cum in scenam prodeunt, aut hostium mimi, aut quod appellatur comicum*. Quibus verbis occasio quoque data videtur inquirendi quid in scena appellarint *comicum*. Verum mihi dubium non est, quin legi debeat: *Ostium mimi, quod appellatur comicum*.

PARALYSIS, παράλυσις, est *nervorum resolutio*, ut Celsus vocat, lib. II. cap I. A παραλύειν, quod est *resolvere*. Alio nomine a Græcis dicitur ἡμιπληξία, quasi dicas, *dimidia apoplexia*. Est igitur ea *apoplexiæ* ratio ad *paralysin*, quæ *epilepsiæ* ad *spasmum*. Nam ut *epilepsia* est universalis; *spasmus*, particularis: ita & *apoplexia* totum afficit corpus; *paralysis*, corporis partem; nunc utrumque, inquit Celsus, hoc est, ipsam quoque *apoplexiam*, *paralysin* appellari video.

PARANYMPHVS, παράνυμφος, a παρὰ & νύμφη, hoc est, *sponsa*, quia sponsum in ducenda domum sponsa comitatur. Utitur Augustinus, lib. VI. de Civit. Dei, cap. IX. *Quid impletur cubiculum turba numinum, quando & paranymphi inde discedunt?* Alii tamen hos rectius παρανυμφίους dici arbitrantur: prout appellat Pollux, lib. III. Sane prius illud Eustathius, in Il. Γ. aperte improbat.

PARAPEGMA, παράπηγμα, a παραπηγνύω, *affigo*. Proprie erat *tabula ænea, quæ columnæ adfigitur*. Cujusmodi tabulis leges inscribebantur. Unde I. Met.

. . . . *Nec verba minantia fixo*
Ære ligabantur . . . .

Ubi *verba minantia* sunt leges. Sic VI. Æn.

. . . . *Leges fixit pretio atque refixit*.

Ubi Servius: *Fixit autem ideo, quia incisæ in æreis tabulis affigebantur*. Astrologi etiam sic dixere *tabulas, quibus describerent canonem astronomicum, sive prædictiones siderum, eclipsium, aliarumque rerum cælestium*. Sic Democritum scripsisse *parapegmata*, auctor est Diogenes Laërtius. Meminit & *parapegmatum* ejusmodi Vitruvius, lib. IX. cap. VII. At errant, qui ea voce *astrolabium*, simileve instrumentum astronomicum intelligunt.

PARAPHERNALIA *bona*, (pro quo male in libb. quibusdam legitur *paraphrenalia*) dicuntur, res uxoriæ extra dotem: nempe a παράφερνα, quod a παρὰ & φερνὴ, id est, *dos*. Ulpianus l. IX. §. II. De jure dotium. *Dotis caussa data accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterum, si res dentur in ea quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti*. Illustre *parapbernarum* exemplum est apud Livium extremo libro xxvI. ubi narrat, ut Scipio Africanus capta Carthagine virginem nobilem principi Celtiberorum adolescenti, cui Allucio nomen erat, desponsatam, ita reddiderit, ut pecuniam ad virginem redimendam a parentibus allatam adjiceret, his utens verbis: *Super dotem, quam accepturus a socero es, hæc tibi a me dotalia dona accedent*. *Papherna* etiam signat Tullius, cum xII. Philipp. inquit: *His quasi præter dotem, quam in civilibus malis acceperunt, agrum Campanum est largitus Antonius*. Constantinus Harmenopulus ἐξώπροικα appellat, nempe a προὶξ, quod idem ac φερνὴ. Pollux, lib. III. cap. III. λέγοις δ' ἂν, προῖκα καὶ φερνὴν, τὴν παρὰ τῆς γυναικὸς δόσιν.

PARARIVS, vel est a *par*, quia inter duos fit medius: vel a *paro*, quia utrimque animos præparat ac conjungit. In veteribus Glossis exponitur μεσίτης. Usus Seneca, de beneficiis, lib. II. cap. xxIII. *Quidam nolunt interponi pararios, nec signatores advocari, nec chirographum dare: idem faciunt, qui dant operam, ut beneficium in ipsos collatum, quam ignotissimum sit*. Et lib. III. cap. xv. *Ille per tabulas plurium nomina, interpositis parariis, facit*. Epist. cxx. eos vocat *intercessores*. *Nolo*, inquit, *per intercessorem mutueris*. Falluntur, qui translationem esse arbitrantur a ludis Circensibus, ubi *singulatores* dicti, qui singulo, hoc est, unico utebantur equo: *pararii*, qui geminis. Juxta hos in beneficiis non *singulatores*, sed *pararii* esse debemus. Sed aliam esse Senecæ mentem, ex iis liquet, quæ diximus. At a *paribus equis* appellatio est, cum *æs pararium*

pararium dixere. Festus: *Pararium æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.*

PARASANGA, παρασάγγης, ut ait R. Salomon, Talmudis nobilis interpres, conflabat *quatuor millibus passuum*: quod ex eo etiam annotavit Masius in cap. II. Josuæ. Similiter Hero in Isagoge sua: Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια τέσσαρα, σταδίους τριάκοντα· ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν. Hesych. Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ τριάκοντα σταδίους ἔχον. At Strabo in XI. ait, *parasangam* non similiter ab omnibus definiri: nam alios ei tribuere XXX. *stadia*, alios XL. alios LX. Sed caussam hanc addit, quia diversa mensura pro locis diversis uterentur. Ita ut uno loco major esset *parasanga*, quam altero in loco, uti hodieque alibi longis, alibi brevibus, alibi mediocribus milliaribus utuntur. Est vox *Parasanga* Persica, ac socero meo Fr. Junio in elogio linguæ Hebrææ videbatur corrupta ex *parasch*, hoc est, *eques*; & *aggarus*, hoc est, *tabellio*. Quia nempe sic vocaretur *intervallum inter duo loca, quibus equum mutaret tabellio*. Si audimus Heronem, ejusdem mensuræ fuerit σχοῖνος ac παρασάγγης. Nam, inquit, ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια τέσσαρα, σταδίους τριάκοντα. Ac similiter Etymologus: qui & ipse idem putat esse ac *parasanga*. Imo & Plinius, lib. V cap. X. At lib. XII. cap XIV. *schœnum* XL. *stadiorum* facit. Quidam & stadia ei tribuunt XXXII. Sed Herodotus ait, lib. II. *schœnum* esse *parasangam geminatam*. Sic enim scribit: Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον, ἑξήκοντα στάδια. Unde cognoscimus, variam fuisse *schœni* mensuram. Quod Artemidorus agnoscit apud Strabonem, lib. XVII. Vocem σχοῖνος Hebrææ esse originis, putat Fr. Junius. Nempe quia SCHENIM & illis *iter* LX. *stadiorum*. Sed metuo ne posteriores Hebræi vocem hanc acceperint a Græcis. Nempe ex Græco σχοῖνος, quod *funem* notat. Nam *funibus vias metiebantur*. Ita navigantes in Nilo de urbe in urbem *schœnis*, sive *funibus*, intervalla solent metiri. Hieronymus, commentario in Prophetam Joël: *In Nilo flumine, sive in ripis ejus, solent naves funibus trahere. Certa habentes spatia, quæ vocant funiculos* (σχοίνους) *ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant*.

PARASITUS, ut ex VI. Athenæi & Hesychio cognoscimus, primo dictus fuit, *qui cum sacerdotibus victimæ partem caperet*. Itaque iidem fere Græcis παράσιτοι, qui Latinis *epulones*. Postea vero in malam partem accipi cœpit, ac de iis dictum, *qui cibi gratia assentarentur*: quos *cœnarum assectas* ex orat. contra Sallust. possis appellare: nisi nove *cœnaturiones* malis dicere cum Julio Scaligero; quem vide lib. I. de R. Poët. cap. XIV. Est a παρὰ & σῖτος, quo κυρίως significatur *frumentum*, & μετωνυμίᾳ sive συνεκδοχῇ materiæ pro materiato notatur *panis*, ac συνεκδοχῇ generis pro specie, *quivis cibus*. Simile huic κόλαξ, quod itidem est a κόλον, hoc est, τροφή· item γνάθων, quia (ut Antiphanes loquitur apud Athenæum, lib. I.) μάσημα ταῖς γνάθοις quærit. Unde *Gnatho*, *parasiti* nomen apud Comicum. Vide sis de *parasitis* dissertatiunculam Nicolai Rigaltii, quam appendicem fecit Funeris *parasitici*. Ubi inter alia docet, tres quasi familias *parasitorum* fuisse apud Comicos. Alios cœnas captasse logis ridiculis, quibus icciteo ἀπὸ τοῦ γελᾶν *Gelasinis*, hoc est, *Ridiculis* nomen esset. Alios verbera hilari fronte Spartanorum in morem pertulisse: quales dicantur *flagriones*, a *flagris*; *plagipatidæ*, a *plagis patiendis*; *Lacones*, a *Laconica patientia*; *duri Capitones*, a *capitis duritie* in verberibus perferendis, non a *pertinacia comedendi*, ut quidam voluit. Alios denique adulando, ac illud *euge* accinendo, mensas captasse: quales ex Plinio Σοφοκλεῖς, & *Laudicenos*, dicere possimus. Etiam *Capitones* istos aliter *Coclites* dictos ait, hoc est, *unoculos*, quasi quibus aula quassa in caput esset effossus oculorum alter. Quod colligit ex Lyci *parasiti* verbis apud Plautum Curculione. Verum non *Coclitem* vocat *parasitum* Plautus, sed quia *Cocles* Horatiæ gentis cognomentum erat, & *Cocles* est μονόφθαλμος, sive *unoculus*, hinc ambiguo vocabulo more suo ludens, *unoculum parasitum*, vel qui talis videbatur, de *Coclitum* sibi *prosapia* videri, ait. Quod aliud est. Vide *Cocles*.

PARASTATÆ Vitruvio, lib. V. cap. I. *sunt pilæ quadratæ, aut lapides, pilarum modo ad columnarum latera appositi*: ut interpretatur Philander. Ad verbum sonat *Adstes*, prout Gaza vertit. Est enim παραστάτης a παρίσταμαι, quod est *adstare*. Unde in militia παραστάται sunt milites, qui *lateri alicujus adstant*: κατὰ μεταφορὰν vero ita vocantur *socii*, *quique opem alicui ferunt*. Cave autem, nonnullorum exemplo malo, cum his παραστάδας confundas. Nam παραστάδες sunt *postes*, sive *antæ*: ita dictæ, quia ab utroque ostii latere stent. Utitur idem Vitruvius lib. III. cap. I.

†PARCA est a פרק *parak*, quod est *disrumpere*. Chaldaei eodem significatu utuntur. Hinc Chaldaicum פרקא *pirka* seu *Parca*, est *ruptura*. Id enim Parcarum est officium, ut vitae filum abrumpant. Poëtae id munus omnibus in commune Parcis assignant. Ac primitus una Parca agnoscebatur: sed postea plures comminisci placuit, iisque dispertita officia tribuerunt. MAZOCCHIUS.

PARCUS [σπαρνὸς] Gabius Bassus volebat dici, quasi *par arcæ*, hoc est, *arcæ similis*, quia arcæ instar omnia servat ac custodit. Phavorinus conjiciebat potius *parcum*, dici quasi *pecuniarcum*, quod pecuniam consumi arceat, ac prohibeat. Sed simplicissimum existimabat idem, *parcum* nec ab *arca*, nec *arcendo*, dici, sed a *parum*, aut *parvum*. Triplicem hanc etymologiam adducit Agellius, cap. ult. lib. III. Ego quoque *parca*, & *parcus*, a *parum* esse arbitror. Quanquam nec nesciam arguta satis Jul. Scaligerum, libb. de caussis L. L. cap. XIX. *parcum* conflatum putare ex *partem* & *arceo*, hoc est, *contineo*, *reservo*. Nec magis convenit, unde *deæ Parcæ* dictæ fiat. Varro (ut apud Agellium legimus, lib. III. cap. XVI.) *parcas* putabat dictas a *partu*, una immutata litera. Sed duriuscula hæc immutatio. Et, si id esset, una tantum foret *Parca*. Nisi forte dicas, pro triplici *partus* mense tres fuisse *Parcas*, atque hoc *Nonæ*, & *Decimæ*, vocibus firmari. Sed hanc qui sententiam sequatur, *tertia Parcæ* nomen itidem a numero sumtum ostendat, necesse est. Si tamen *Parcam* quasi *Partam*, dici cum Varrone statuere lubet: quanto melius dixeris, *Parcam*, sive *Partam*, dici a *partiendo*, quia unicuique per eam fatalis suæ vitæ portio obtingat. Sane & Græci similiter μοίρας vocant, ἀπὸ τοῦ μείρειν, quod est, *dividere*, *partiri*. Aliis, & pluribus, placet, *Parcis* inde nomen esse, quod *minime parcant*: quod etymon adferunt, Appuleius, Martianus Capella, lib. IV. Donatus de barbarismo, Servius, ad IV. Ecl. & I. Æn. Diomedes, lib. II. cap. de allegoria. Hieronymus, epist. ad Bonasum, & Fabiolæ, Mans. XXXIII. Sidonius, lib. II. epist. I. Isidorus, lib. VIII. cap. ult. Eo allusit vetus inscriptio: CRUDELES PARCÆ, QUÆ NEMINI PARCUNT, INVIDERE MIHI. HIC SITUS EST LIBURNUS PUER, DOLOR PARENTUM. Et Aldhelmus, de laudibus virginitatis, cap. XIII. *Et parcarum grassatrix non ulli parcentum atrocitas*. Quæ duo loca suggessit mihi industria doctissimi Savaronis, ad Sidonii lib. II. epist. I. Sed, ut sæpe diximus, antiphrasis est nugale Grammaticorum commentum, merumque inscitiæ asylum. Quare audio Jul. Scaligerum, qui lib. III. de R. Poët. cap. XC. *Parcæ*, inquit, *quia parcant; una enim tantum dicitur filum incidere; duæ vero, altera vitam dare, altera vitæ tractum continuare. A pluribus igitur fit nominatio; quin illa quoque parcit: sustinet enim aliarum opus, quoad fatorum jussibus pareat*.

PARDUS junioribus vocatus, qui prius πάρδαλις, ut in *Panthera* dicebamus. Estque *pardus* ex πάρδαλις, vel antiquo πάρδος, unde πάρδαλις. Πάρδος vero, si audimus Aristophanis Scholiastem in Plutum, sic ob *graveolentiam* dicetur a πέρδω, id est, *pede*. Sed cum

cum truculentum sit animal, magis credam sic vocari a πέρθω, hoc est, *vasto*. Sed neque id satisfacit. Potius ab Oriente cum re nomen acceperint. Quod & Gesnero visum. Censet autem esse ab Hebræo פרדס, *pardes*, id est, *hortus*, *quod macularum oculis, tanquam floribus pellis ejus pulcherrime ornetur*. Sed פרדס, *pardes*, potius est *hortus arboribus consitus*, uti pomarium, estque ea eo Græcum παράδεισος. Quare malim deducere a פרד, *parad*, id est, *separari*, *dividi*. Nempe ob colores diversos, unde & *variæ* dicuntur. Porro non toto genere, sed sexu differt a *panthera*. Nam mares *pardi*, & *variæ*; feminæ *panthera*: ut ex Plinio constat. Græcis similiter mas πάρδαλις, femina πάνθηρ. Qua de re in *Panthera* dictum.

†PARDUS Graecis πάρδαλις est: cujus femina Graece πάνθηρ, Latine *Panthera*. Ergo *Pardi* nominis nec Graecis nec Latinis inventio debetur, sed utrique ex Syriaco פרדס *Pardes* arcessivere. Philostratus inter Paradisorum bestias *pardus* refert: ac proinde tum *Paradisus*, tum *Pardus* a Syris vocatur *pardes*. Vide de his ad Gen. II. 8. Adn. 1. MAZOCHIUS.

PARECTATUS, quasi dicas παρέκτατος, hoc est, *extensus*, a παρεκτείνω, *extendo*. [*Parectactus* legendum παρέκτακτος.] Ut a τείνω ἔκτακα, inde τακτὸς fit ἀναλόγως, ita a παρεκτείνω fit παρεκτατὸς, etsi id fortasse nusquam invenitur. Ita igitur dicere, quia jam statura esset virili, vel quæ prope abesset. Nonius: *Parectati hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem, a Græco vocabulum sumtum*. *Lucilius*, *lib.* VIII.

Inde parectato chlamydem, ac barbula prima.

Alterum etiam Lucillii, unum item Varronis locum subjicit. Ex eo vero, quem vidimus, Lucillii versu cognoscimus a Latinis produci, quæ Græcis esset brevis.

PARENTES, a *pariendo* dicti, more Græco, quibus similiter vocantur τοκεῖς, a τίκτω, *pario*: unde ὁ τοκεὺς *pater*; ἡ τεκοῦσα *mater*. Nec est, quod miretur quis, *patri* etiam τοκῆος, & *parentis* nomina convenire, cum *solæ pariant mulieres*. Nam τίκτειν poëtis etiam *genero* significat. Similiterque *pariendi* vox, etsi nunc de *mulieribus* solum usurpetur, olim tamen de *viris* quoque dicebatur: quod luculento Cæcilii testimonio probat Nonius. Et certe origo vocis, quam in *pario* adducimus, ostendit *pariendi* verbum utrique convenire, ut nil mirum sit, si *parens* non solum dicatur ἡ γεννήσασα, sed etiam ὁ γεννήσας. *Paricida* dicitur quasi *parenticida*: quamquam nonnulli aliter. Vide quæ hac de re diximus in *Cædo*. *Parentare* proprie ut vox indicat, est *parentibus justa facere*. Sed ut *paricida*, ita *parentandi* vox συνεκδοχικῶς aliis quoque tribuitur. Ab eo *parentalia* dicebantur *sacrificium atque epulæ*, item *funebris laudatio*, & si qua alia quotannis fiebant in defuncti memoriam.

PAREO primo notat *præsto esse*, *adesse*: nempe a πάρα, hoc est, πάρεστι· vel a παρείω, unde πάρειμι, hoc est, *adsum*. Hinc *pareo* accipi cœpit pro *videri*, seu reapse, seu κατὰ δόκησιν. Sed quia qui alteri serviunt, præsto esse, & mandata exsequi coguntur: hinc usurpatur pro *obedire*. Media illa notio remansit in compositis *apparere*, & *comparere*. Imo nec in simplici exolevit. Gloss. vett. *Paret* φαίνεται. Cic. pro Milone: *Quid porro quærendum est? factumne sit? at constat. A quo? at paret*. Jurisconsulti vett. ita loqui amabant, ut Brissonius atque alii monuerunt. Hinc Petronius: *Jurisconsultus* PARET, NON PARET, *habeto*. Observavit & quædam loca Schoppius, lib. II. susp. lect. epist. 22. Veteres in *pareo* etiam liquidam geminabant, quæ & caussa est, cur Cruquius ad Horat. od. XXVII. lib. III. censeat dici *parram* a *parrendo*, hoc est, *apparendo*, quia nempe avis ea cantu suo sæpius prætereuntes se cogat adspicere: unde & sæpius dicitur *apparere*. Ab *apparendo* dicti *apparitores*: quia ab oculis essent magistratibus iisque præirent. Sic dicti, quos Græci σωματοφύλακας vocant: item δορυφόρους, καὶ ὁπλοφόρους· quos Plautus imitatus *armigeros* & *scutigerulos* appellat Casina act. II. sc. IV. Horatius vocat *stipatores*. Gloss. vett. *stipator*, *satelles*, σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Munus ipsum *apparitio* dicebatur, quomodo hac voce usus Cic. epist. LIV. lib. XIII. ad famil. Eo fungebantur scribæ, interpretes, accensi, præcones, lictores, viatores, statores, & ejus generis alii, quos omnes libertos fuisse multis colligitur exemplis. *Imparens* pro *non parens*, hoc est, *non obediens*, dixere, Festo teste.

†PAREO primario significatu est *appareo*; cujus exempla ubi non exstant in comicis, in Glossis veteribus, ubivis denique. Deinde quia alicui *apparere* est eidem ministrare, & obtemperare; tam simplex, quam compositum sumitur pro OBEDIO. At ubi de etymo agitur, sistendum est in significatu primario, illo quo *pareo* est *appareo*. Ergo PAREO venit ab Hebr. ראה *raa*, *videre* (unde & ὁράω, & fort. Latinum RAOR est) quod *raah* in *Niphal* est φαίνεσθαι i. e. *apparere*. Ergo יראה *jerae* e. g. est *appares*: deinde apud Latinos P initio additum fuit (sicuti PAPILIO ab ἠπίολος, PETO ab αἰτῶ, PUBES ab ἥβη) unde factum est PAREO, pro *appareo*. MAZOCHIUS.

PARIES a *paro*; ut *facies* a *facio*; *effigies* ab *effingo*. Confirmat hanc sententiam, quod Græcis similiter τοῖχος dicitur a τεύχω, hoc est, *struo*, *paro*. Quare non audio Isidorum, cum ait, lib. XIV. cap. VIII. *Paries nuncupatur, quia semper duo sunt pares, vel a fronte vel a latere. Sive enim tetragonum, sive hexagonum sit, qui se conspiciunt, ex pari erunt, aliter enim structura facta deformis est*. *Parietaria* herba est, quæ Plinio *muralis*. Nempe quia in parietibus ac muris veteribus nascitur. *Parietina*, *paries* vetus & semidirutus: unde & Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. *parietinam* dici putabat, quasi *parietum ruinam*. Sed derivatum est, non compositum. Nam ut ab *aries arietinus*, ut *arietinum cicer*: sic a *paries parietinus*. Unde *parietinæ*, supple *ruinæ*. *Paries cratitius* Vitruvio est, qui e cratibus contexitur, ut *lateritius*, qui e lateribus fit. Eidem *diplinthius* vocatur, qui *duorum* est πλίνθων, hoc est, *laterum*, similiterque *triplinthius* dicitur a triplici laterum ordine. *Intergerinus* vero, seu *intergerivus paries*, Festo teste, vocatur, qui inter vicinos struitur & intergeritur, unde & nomen. Sed hac de voce separatim.

PARIO a ברא, hoc est, *creavit*, *patravit*: vel a פרה, *fructum edidit*. A *pario* est *paritudo*, nempe a *paritum*: quomodo ab *habitum* est *habitudo*, a *consuetum consuetudo*. Usus Plautus Aulul. act. I. sc. I.

Neque jam, quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua paritudo cui appetit,
Queo comminisci . . . .

Non *partitudo*, ut est in quibusdam libb. Solinus cap. IV. *Si corpusculum in marem figuratur, melior est color gravidis, & pronior partitudo uteri*. A *pariendo* quoque *Parilia* aliqui dicta putarunt. Festus: *Parilia festa observanda judicans privatim ipsæ quoque puerperæ domi in stratis, uti pariendo stabiliantur Parilia festa*. Ut Scaliger corrigit. Sed imprimis apertus est locus Marii Victorini, lib. I. *Parilia dicuntur, non Palilia: non a Pale Dea; sed, quod eo tempore omnia sata arboresque, & herbæ parturiant pariantque*. Et *Palilia* & *Parilia* dicebant, unde alii a *Pale*, alii a *pariendo* deducebant. Sed *Palilia* & *Parilia* non aliter differunt, quam *Latialis* & *Latiaris*; *prælolis* & *præliaris*, similiaque.

†PARIO non a ברא (unde Vossius tum τὸ *PARIO* tum & *PARO* deducit) sed est omnino ab Hebr. פרה, *para*, *foetificare*, *fructificare* & *foetum parere*. Quae radix etiam Chaldaice (vide lex. Chald. Buxtorf.) & Syriace (in Castello) & etiam Arabice (in eodem in conjug. II. & num. 8.) habet plura quæ *pariendi* significatum obtinent. MAZOCH.

PARMA, *scutum breve*, ut ait Nonius. De eo Varro, lib. IV. de L. L. *Parma, quod a medio in omnes partes par*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XII. *Parma levia arma, quasi parvus clipeus*. Sed non videtur

origioe Latinum. [eſt a πάλμος. vide Heſych. illud autem a πάλλω. *Omnia ſcuta a pellibus dicta*; non autem a πάλλω, *non enim clypei ſed haſtæ vibrantur*.] Forte ſit ab Afris. Suidas: *Πάρμαι, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις. clypei ex pellibus confecti apud Charthaginenſes*. Vel potius a Thracibus & res & voa defluait. Gloſſæ vett. *Parma Θρακικὸν ὅπλον*. Clemens Alex. lib. 1. Στρωματ. *Θρᾷκες πρῶτοι τὴν καλουμένην πάρμαν εὗρον. Thraces primi eam, quæ parma vocatur, invenerunt*. Propterea gladiatoribus iis, qui Threces dicti, *parma* dabatur. A *Threcum parmulis*, qui eorum fautores eſſent (notæ illæ factiones arenæ) *parmularii* dicebaotur. Eos ſignat Martialis:

Vincenti parmæ cum ſua turba favet.

Græci pro eo παλμουλάριος ſcribere ſolent. Niſi quia παρμουλάριος reponendum arbitretur.

PARO verbum Nunneſius putat eſſe ex πόρω, hoc eſt, *πορίζω præbeo, ſuppedito*. Perotto placet eſſe *a pario*. Cæſar Scaliger contra *paria* deducit a *paro*. Puto & *paro*, & *paria*, eſſe a ברא, id eſt, *creo, patro, magnificum aliquid paro*. Ab eodem eſt Græcum πράττω, quaſi παράττω vel βαράττω. A *paro* eſt *paratura*. Uſus inter alios Pontius in B. Cypriani vita: *Nolo nunc deſcribere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interim tranſeo*. Ab eodem dicta *disparata*, quaſi ab aliis ſejuncta ſeparataque. Sic enim vocantur, quia pugoant inter ſe; quæ tamen pugna iſtiuſmodi eſt, ut cum alio ſimiliter pugnent: exempli gratia, homo & lapis, arbor & aurum. Itaque tum a diverſis differuot quæ eidem poſſunt ineſſe ſubjecto; ut ſunt pietas & eruditio: tum ab oppoſitis, quæ pugoant, & ita pugnant, ut cum nullo alio ſimiliter pugnent; uti lux, tenebræ; pax, bellum. Aliis disparata ſunt ſpecies oppoſitæ, ut homo, & beſtia. A *paro* quoque ſunt *apparo, ſeparo*, multaque alia, quæ a *paro* venire cuivis paret, eo quód *A* ſerveot incorruptum. At minus id manifeſtum quando *A* mutatur in ſecundam vocalem: ut *impero*, de quo ſeorſim. Item in *vitupero*, quod ſic dicitur, quaſi *vitium paro*, hoc eſt, *labem aſpergo*. Item in *propero*, quod eſt a *paro*, & præverbio *pro*, hoc eſt, *ante*; ut *propero* ſic dicatur quaſi *ante alia paro*; ſumitur autem pro *accelerare*, quia ea cito fiunt, quæ ante alia apparantur, urgeoturque. Niſi malis, *propero* eſſe a *prope*, quia qui properat, appropinquare ſtudet. Sane non diſplicet. Imo poſſis & *propero* cum doctiſſimo Angelo Caninio deducere a προπορεύω ſive προπορεύομαι, ut O convertatur in *E*, quomodo a γόνυ eſt *genu*; ab ὀδόντες, *dentes*. A *propero* eſt *properus, propere, properiter*. Serenus: *Animula miſerula properiter obiit*. Uſi quoque Catullus, & Apuleius aliquoties.

†PARO eſt ab Heb פאר *paer*, quod eſt *ornare*, abſorpta de more gutturali. *Ornare* autem & *parare* ſunt ſynonyma. *Pararſi* Italis, & Gallis *ſe parer* mulieres dicuntur, pro eo quod eſt *ornari*: contra vero *ornare navem* &c. eſt *parare, inſtruere*. Alicubi huic Hebr. verbo reſpondet apud Seniores τάσσω *paro, ordino*. Pſ. 149. 4. Vulg *Exaltabit* (Hebr. יפאר *jephaer* i. e. *comparabit manſuetos in ſalutem*) *manſuetos in ſalute*. Sic etiam fort. Iſ. X. 15. *Numquid gloriabitur* (i. e. comparabit) *ſe ſecuris contra eum qui ſecat in ea*. MAZOCHIUS.

PAROCHI πάροχοι, a παρέχειν, hoc eſt, *præbere*, quæ vox uſitata de *parochis*. Horat. ſat. v. lib. 1.

Proxima Campano ponti quæ villula tectum
Præbuit, & parochi quæ debent ligna ſalemque.

Cic. de ſua continentia in provincia ad Att. lib. v. *Scito non modo nos ſœnum, aut quod lege Julia dari ſolet, non accipere; ſed ne ligna quidem*, &c. Ac ſuſpicatur Janus Douza eo quoque alluſiſſe Plautum, cum ait Aulul. act. III. ſc. 1.

Neque ligna ego uſquam gentium vidi præberi
pulchrius.

Verba ſunt Congrionis, cui fuſtibus caput prope diffiderat Euclio. Vide ſis quæ de *parochi* voce ſcripſit Andreas Alciatus, priori Prætermiſſorum libro; Budæus, ad Paodect. Duarenus, diſput. anniverſ. lib. I. cap. xxvi. Vulgo *parochia* quoque vocari ſolet locus, in quo degit populus, cui proprius ſacerdos deſtinatus. Ac putatur nomen inditum ab *exhibitione eucharistiæ*. Sed recte cenſet Budæus, non *parochias*, ſed *parœcias* primo appellatas. Nam παροικία, *vicinia*, ſeu *conventus*, a παρὰ & οἶκος, *domus*. Confirmat id locus hic B. Auguſtini, lib. xxv. de Civit. Dei cap. xxiii. *Presbyter fuit quidam nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis Eccleſiæ*. Interim non hæc nupera eſt vocis ejus corruptio, ſed vetus admodum: cum in antiquis legibus crebro *parochiæ* vox occurrat. Ac ſimiliter, qui Eccleſiæ præeſt *parochus* dicebatur: unde corruptum Germanicum *pfarrer*.

PARONAS navigii genus, ut docet Feſtus in *paro*, & *myoparo*. Gr. παρών. Nomen a *Paro inſula*, ut in *Cercurus* oſtenſum, quæ non repeto. Fallitur igitur Iſidorus, lib. xix cap. 1. ubi ait, *paronem* dici quaſi *pironem*, quia ſit navis *piratica*. Uſus, Iſidoro teſte, Tullius hoc verſu:

Tunc ſe fluctigero tradit mandatque paroni.

Item iſto:

Parunculis ad litus ludit parvulis.

Uſurpat & Paulinus ad Macharium: *Parone piraticam in terra agens*, &c. Apud Suidam legitur in recto pluralivi παρῶναι, cum dicendum ſit παρῶνες, ut oſtendit, cum Latinum *parones*, tum quod τὰς παρῶνας dici, ipſe agnoſcit. A *paro* eſt *myopara*, de quo ſuo loco.

PAROPSIS etſi vulgo ſcribitur per O, libri tamen antiqui crebro per *A*, *parapſis* habent. Monuit id præter alios Turnebus, lib. x. cap. xxvii. & lib. xviii. cap. xxiii. Nec damnare hanc ſcripturam auſim, quando & πάραψις, & παροψίς, agnoſcit Heſychius. Sed *paropſis* videtur eſſe *ſcutella eſcaria*: ſi quidem nomen eſt a παρὰ, & ὄψον, quia in ea *obſonium* feratur. At *parapſis* eſt ὀξυβάφιον, ſive ἐμβάφιον, ut interpretatur Heſychius. Atque hoc Cujacius, libro x. Obſervat. capite xvii. venire cenſet ex ea *abſidis* notione, qua notat, *lancem eſcariam*. Dici enim *parapſidem*, quia *abſidi acetabulum accedat*. Etiam Iſidorus, libro xx. capite iv. ab *abſide* deducit: ſed fallitur in eo, quod dici arbitratur a *paribus abſidibus*. Non videtur tamen obſervari hoc diſcrimen in vett libris. Eucherius ad Salonium: *Paropſis acetabulum majus. Aliqui & catinum ita appellari putant*. In Gloſſis quoque vett. legitur: *Paropſis acetabulum majus & ſuffuſorium*. Quare potius cenſeo, *parapſis* ex πάραψις fieri, O in *A* converſo: ut a κόρυλος, *corylus*; a φολλὶς, *follis*. Videtur, *paropſis* aliter *ariſtophorum* dictum ab ἄριστον, id eſt, *prandium*, ac φέρω. Feſtus, ſive Paullus: *Ariſtophorum, vas, in quo prandium fertur, ut diſcus*.

PARRICIDA, ſeu *paricida*, dicitur quaſi *parenticida*. Sed συνεκδοχικῶς vox ea latius eſt extenſa. Nam *paricidæ* generatim dicti, qui qualemcumque hominem interfeciſſent: indeque, ut ſcribit Feſtus, *paricidi quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſſa rerum capitalium quærendarum*. In vulgatis eſt *parici*: in MSto *parrici*: ſed *paricidi* emendavit Lucas Fruterius, libro I. Veriſim. capite 1. Scaliger in tralatione Alexandræ Lycophronis, *parici* retinuit, & ad oram adſcripſit *parici* valere *judicis*, auctore Feſto. Male profecto. Itaque & ipſe in caſtigationibus ad Feſtum *paricidi* amplectitur. Hanc, quam diximus, etymologiam, & duas item alias commemorat Priſcianus, lib. I. cap. de numero literarum & earum permutatione: *Parricida*, inquit, *vel a pari componitur, vel, ut alii dicunt, a patre. Ergo ſi eſt a pari, R euphoniæ cauſſa additur; ſin a patre, T in R convertitur; quibusdam tamen a parente videtur eſſe compoſitum, & pro parenticida per ſyncopen, & commutationem T in R factum parricida*. Hæc Priſcianus. Sed de pari quod ait, plane ineptum eſt. Melius, qui a *patricida*, ut ad verbum ſit πατροκτόνος, ac συνεκδοχικῶς etiam accipiatur pro *matricida*. Sed maxime placet poni pro

paren-

parenticida, ut vox sit generalior: eaque etiam sententia Julii Scaligeri, lib. I. de caussa L. L. cap. XXXIV. Nec obstat, quod in Glossis Philoxeni legere est *parricida*. πατροκτόνος, πατραλώας. Si quidem legendum puto *patricida*. Confirmat me locus Paulli, I. ad Timotheum, cap. I. IX. πατραλώαις, καὶ μητραλώαις, ἀνδροφόνοις, quod vetus interpres vertit, *patricidis*, *matricidis*, *homicidis*. Eodem modo *fratricida* legitur, in Glossis Cyrillo tributis, in quibus est ἀδελφοκτόνος, *fratricida*.

PARS, forte a πάρος, quod Poëticum præverbium est, idem notans quod πρὸ, sive ἔμπροσθεν, hoc est, *ante*, *prius*. Eo de etymo sic Cæsar Scaliger lib. I. de causs. L. L. cap. XXIII. *Pars a πάρος, quoniam pars præcedit totum. Sumtum nomen a messoribus & vindemiatoribus & lignatoribus & pastoribus.* At in II. de Plantis deducit a παρὰ, id est, *juxta*, quia pars juxta partem sit. Josephus Scaliger deflectit a φάρος, nisi potius φάρσος voluit: quod Hesychius exponit κλάσμα. [φάρσος, κλάσμα, sed potius ex μέρος, μόνος.] Sed profecto non dubium, quin *pars* contractum sit ex *pares*, vel *parase* Ut nempe sit ab Hebræo פלס, hoc est, *dividere*, sive a פרש, quod idem. A qua voce & *Pharisæi* dicti quasi ἀφωρισμένοι, hoc est, *divisi separatique a populo*. Confirmat hoc *partis* etymon, quod Græcis similiter μέρος sit a μείρω, *divido*. A *pars* sunt *particeps*, & *expers*, quod in Glossis vett. exponitur ἄμοιρος. Voluit Josephus Scaliger interdum, esse ab *exspergo*, idemque notare quod *expersus*, seu *conspersus*. Sed secus esse ostendimus in *Sparga*. A *pars* quoque sunt verbum *partior*, *impertior*, item *portio*, quæ κατ' ἀντίθεσιν sic dicitur quasi *partio*. Ab eodem *partiarii* dicuntur qui aliquid inter se partiuntur: unde *partiarius redemtor*, apud Catonem de R. R. cap. LXXXVII. Et apud Jurisconsultos *partiarius colonus*, & *partiarius legatarius*. Sic *partiarium erroris*, pro participem, semel iterumque dixit Tertullianus. Etiam *partiarium* est, quod a pluribus participatur, ut apud Appuleium, lib. IV. *Quæ cum mortali puella partiario majestatis honore tractor.* Et lib. VIII. *Domi vero promiscui operis partiarios agebant concubitus.* Et *pecora partiaria* in Jure dicuntur, quorum fœtus inter dominum & pastorem dividuntur. *Particulo* quoque pro *partiario* dicebatur. Nonius: *Particulones dicti sunt coheredes, quod partes patrimonii sumant.* Pomponius Præcone posteriore: *Age modo, Stagori, particulones producam tibi.*

†PARS fuerit ab אשבר *eshpar*, quod *partem* significat, unde per aphæresim *Pars*. Imo potius sit a פרס *paras*, quod est *partiri* & *dividere*. Sed nulla sit hac melior sententia, quam subjicio. Ac primum PARS recto casu inepte a nonnullis apud Vossium ἐτυμολογίζεται. Nam quoties in obliquis diversae sunt consonae, tum obliquorum litterae pro radicalibus assumendae sunt. Rectus autem casus antiquitus saepe idem ac patrius erat, ut *Partis*, *hujus partis*; deinde rectum PARTIS per syncopam contractum fuit in *Pars*. Hoc idem ostenditur ex verbis *Partior*, & *Impertio*, & ex derivatis *Partiarius*, *Portio* &c. quae T non S retinent. PARTIS autem etymologia omnino est a Chald. פרט *perat*, quod est *partiri*, & ad id omne accommodatur, quod *particulatim* agitur aut finditur: cujus verbi derivata nomina eandem motionem imbibunt, quae vide apud Buxtorfium in Lex. Chald. Sed & Hebraice ea radix eodem significatu usurpatur. MAZOCHIUS.

PARVUM a παῦρον. Υ & Ρ trajiciuntur, quomodo a νεῦρον est *nervus*. Παῦρος non semper notat *paucum*, sed & *parvum* interdum ac *brevem*. Nicander Ther.

. . . . Ἄλλοτε μῆκος μείουρον, ἄλλοτε παῦρος.

Itidem a παῦρος est *paucus*. Item *paulus*, quod idem ac *paucus*, vel *parvus*. Plaut. Curcul. act. I. sc. II.

Unus de paulo hoc paullulum dabo tibi.

Terent. Andr. act. I. sc. V.

Dum in dubio est animus, paullo momento huc illuc impellitur.

Angelo Caninio placet *paullum* esse a φαῦλον pro *vili*, converso φ in π: quomodo a φοινίκεος est *puniceus*; ab ἀφύη, *apua*, &c. Sed ob significationis convenientiam malim a παῦρος, præsertim cum & crebro ρ in λ abeat: uti non semel ostensum. Porro quia *paullus* notat *parvus*, inde est quod Augustinus, Primasius, aliique veterum dicant, Apostolum *Paullum* nomen hoc elegisse, ut ostenderet se *minimum Apostolorum*. A *paullus* est *paullulus*; item a *paullum*, *paullulum*, unde *pauxillum*. Plautus, Bacch. act. IV. sc. VIII.

Pacisci cum illo paullula pecunia potes.

Ac apud Terent. in Bembino codice legitur:

Et alius quidam parasitaster parvulus.

Ac Victorius, lib. XXXVI. Var. Lect. cap XVIII. putat hanc genuinam esse lectionem, ut expresserit Græcum ὀλίγος, simileque sit Liviano isti, lib. XXXV. *Equi hominesque paulluli & graciles*. *Pauper* quoque a *paulla re*: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. [ab ἄπορος, πένηπορος.] Sed Josepho Scaligero est id a παῦρος. Fortasse & hujus originis sit *parum*, de quo nunc dicam.

PARUM est a *parus*; ut *multum* a *multus*. *Parus* ab Æolico πάυος pro σπάνος vel σπάνιος, id est, *rarus*. Nam *r* sæpe abit in *ρ*: ut a κνίζω, id est, *prurio*, venit *crista*, a γνῶμα *groma*, a κνέφας *crepus*, unde *crepusculum*. Vel potius a παῦρον sit *parum* extrito Υ: ut a παῦρος *parvus*, inserto digamma. Itidem a παῦρον περ, *parumper*. Neque enim verisimile est, quod Festus, & post eum Beda, libello de Orthographia, scripsit; *parumper* per anastrophen dici pro *perparum*.

†PARUM est ipsissimum Chald. [illegible] *are* ejusdem notionis, quo utitur Bereshith rabba & Talmud Hierosol. in Buat. lea. Chald. Nisi quod hi fontes non sunt primae antiquitatis Chaldaicae. MAZOCHIUS.

PASCEOLUS, Plautus, Rudente, act. V. Sc. II. est *sacculus ex aluta*, ut ait Nonius: qui & Lucilium Catonemque usos docet. Est diminutivum a *pasceolus*, quod a Græco φάσκωλος recte deducit Turnebus, lib. III. cap. XI. Suidas φάσκωλος ἐστι μαρσύπιον. Etiam Pollux, lib. VI. cap. XIX. auctor est dici φασκώλους, τὰ τῶν ἱματίων ἀγγεῖα καὶ θυλάκους. Quo minus autem Græcos credam eam a Romanis vocem accepisse, facit locus ille Festi: *Phaseola appellant Græci, quas vulgus pernas vocat.* [πέρνας & φέρνας, δέρμα.]

PASCHA putarunt quidam esse a πάσχω, hoc est, *patior*. Fuit ea sententia Tertulliani, lib. contra Judæos, & Ambrosii de myster. *paschatis* cap. I. item Lactantii, atque aliorum. Sed merito reprehendit hanc originem Augustinus, epist. CXIX. Omnino enim est origine Hebræam, quibus *pesach*, פסח significat *transitum*, a rad. פסח. hoc est, *transire*, *transilire*. Hierosolymitani autem pro פסח dixere פסחא Ratio nominis est, quod angelus domos Israëlitarum sanguine illitas in Ægypto transierit, cum cæderet Ægyptios. Vide Exodi cap. XI.

PASCO est a πάω, *nutrio*; unde ἄπαστος, *impastus*, *jejunus*. Ut a *scio*, *scisco*; ab *hio*, *hisco*; sic a πάω, *pasco*. Non audiendus Cæsar Scaliger, lib. I. de causs. L. L. cap. XXV. ubi Æolum more factum censet a πάω, quod *sequi*, & *assequi*, notat. Verisimilius, qui deducunt a βόσκω, quod a βόω, unde βόσις, βοτὸν, μηλοσσόβοτος, &c. Βόω vero, est ab Hebræo אבס, quod est, *pascendo saginavit*. A βόσκω videtur esse & nostrum *bosch*, hoc est, *sylva*: pro quo Galli *bois*. Nunnesio placet, pastores dici ex βωτόρες, quod Hesychius exponit νομεῖς. Sed ἀναλογία docet esse a *pastu*. A *pascendo* etiam est *ager pascuus*: & in neutro *pascua*. Ab eodem putant *pabulum* dictum, quasi *pascibulum*: sed est a πάω, ut a φάω, unde φάος, *fabulo*. A *pasco* item *oves* & *gallinæ pascales*, quasi *pascuales*, Festo teste, qui Catonem *ovium pascalium* meminisse, ait. In epitome ejus legas *passales*, additurque ita dici, quod *passim pascuntur*. Sane sic Græci νομαίας καὶ σκυθίας vocant.

vocant. In MSto Pauli codice *pastales* pro *pascales* enarratum: sed perperam. Composita a *pasco* sunt *impesco*, *compesco*, *dispesco*. Festus: *impescere*, *in lætam segetem pascendi gratia immittere*. Idem: *Dispescere est proprie pecus a pastione deducere*, *ut compescere una pascere*, *& in uno loco continere*. Quibus ea verbis discimus esse contraria *compesco* & *dispesco*, ac utrumque esse a *pasco*. Sed *dispescere* aliud est, quam putavit: nempe *gregem in diversa pascua deducere*, sive *gregem pascentem dividere ac segregare*; ita ut pars seorsim *pascatur*: contra *compescere* est *iisdem pascuis continere*; sive potius, *pecus in unum cogere*, sive *compellere gregem*, ut loquitur Maro, Ecl. VII. Aliquibus tamen placet, *compesco* idem esse, quod *comperco*, ut apud Plautum Bacch. act. III. sc. III.

Cave malum, & compesce in illum dicere injuste.

Ita fuerit a *pasco*, sive *parco*. Nam veteres *pasco*, & *parco*, promiscue dicebant. Festus: *Pascito linguam in sacrificiis dicebatur*, *hoc est*, *coërceto*, *contineto*, *taceto*. Appuleius, lib. XI. Met. *Nec fugientibus saltem compescunt*, *sed & magis irritatiores sequuntur*. Dubitare autem liceat, utrum ea notione *pasco* sit a *parco*, R in S transeunte: an κατὰ μεταφορὰν *pasco* pro *coërceo* ponatur, quia qui pecudes *pascit*, non, quo lubet, errare patitur, sed certos intra terminos coërcet.

PASSARES etymon satis ineptum ponit Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Passeres*, inquit, *sunt minuta volatilia a parvitate vocata*, *unde & pusilli*, *& parvi*. Idem etymon adduxit Ugutio, qui & alterum adjecit, ut a *pario* dicatur: quia libidinem pariat. Utrumque se rejicere ait Nestor Novariensis: omnino enim a *patiendo* sic dici putat, idque Perotto quoque subscribente: nempe quod ob nimiam salacitatem morbum *patiantur* comitialem, vitæque sint brevissimæ. Sane de salacitate assentit Plinius, lib. X. cap. XXXVI. idemque minimum vivere scribit: mares enim haud anno diutius durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit: feminis spatium esse longinsculum. Aliquanto verisimilius deducas a *passim*, quia *passim volitent*, utpote avis vulgaris, & ubivis pene se oculis ingerens. Vel (quod in Hellenismi Alphabeto censet Angelus Caninius) est a Punico sive Hebræo, צפור, *tsippor*. Sane ea vox interdum a LXX. vertitur στρουθίον seu *passer*: ut Psal. XI. LXXXIV. CII. CIII. CXXIV. Eccles. XII. Tob. XII. Alias universe transfertur ὄρνεον vel ὀρνίθιον. Vel, quod Salmasio visum, sit *passer* a *passa*. Glossæ: *Passa*, ὄρνεις εἶδος. At *passa* a σπίζα, pro quo Æoles dicere πίζα, ut φαῖρα pro σφαῖρα. Sane σπίζαι & σπίζια, ὄρνεα ἅπαντα, ut ait Hesychius: præcipue aves exiguæ, ut *passeres*. Vel quod tradidit Nunnesius, *passeres* ex Græco ψᾶρες. Nam ψᾶρες, seu ψῆρες, εἶδος στρουθίων, *genus passeris*, teste Hesychio. At ψᾶρες κατὰ μετάθεσιν fit *passer*. Quia vero *passeres* sunt aves salacissimæ, quemadmodum ante dicebamus: ideo Sappho dixit Venerem ἐπ' αὐτῶν ὀχεῖσθαι, ut inquit Athenæus, lib. IX. Verba Sapphonis sunt:

> . . . . πατρὸς δὲ δόμον λιποῖσα
>
> Χρυσίον ἦλθες
>
> Ἅρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἄγον
>
> Ὠκέες στρουθοὶ, πτέρυγας μελαίνας
>
> Πυκνὰ δινεῦντες ἀπ' ὠράνω, αἰθέ-
>
> ρος διὰ μέσσω.

Hinc quoque factum, ut Mimi in poëmatis suis (quæ & ipsa mimi dicebantur) *strutheum* ponerent pro *parte virili*. Nam στρουθὸς Græce *passer*: unde Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis recte monet, apud Festum in *Strutheum*, non *anseris*, ut ante legebatur, sed *passeris* esse legendum. Nempe in hunc modum. *Strutheum in mimis præcipue vocant obscenam partem virilem*, *a salacitate videlicet passeris*, *qui Græce* στρουθὸς *dicitur*. Ac Politianus in Miscell. cap. VI. eapse significatione *passerem* a Catullo, epigr. II. accipi putabat, idque motus illo Martialis:

Da mi basia: sed Catulliana.
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Porro quemadmodum Græcis στρουθὸς non *passerem* tantum significat, sed etiam στρουθοκάμηλον, vel (ut antiquiores vocabant) στρουθὸν μεγάλην, aut στρουθὸν Λιβυκόν· sic Latinis quoque idem vocatur *passer marinus*, hoc est, trans mare advectus. Ausonius in Accium Paullum: *Ovum tu quoque passeris marini*. Pluribus de hoc diximus Institutionum Oratoriarum, lib. IV. cap. VI. Idem animal a Capitolino *struthio* vocatur. Etiam στρουθίον legas apud veterem Bibliorum interpretem, Esaiæ cap. XIII. Sed ibi pro *passerculo* sumitur. Mirari autem aliquis possit, cur στρουθοῦ, sive *passeris*, vocem ingenti huic animali donarint. Cardanus, lib. X. id κατ' εἰρωνείαν factum putat, uti cum *nanum Atlanta* vocamus. Sed Julius Scaliger, Exercitationum CCXXXI. censet, στρουθὸς priscis fuisse gallinam; atque ita usurpasse antiquarium Nicandrum: ac quemadmodum *gallina* generali nomine vocari solet ὄρνις, sic specialem στρουθοῦ vocem olim notasse *aves omnes*, quas βαρείας vocat Aristoteles. Atque hoc in caussa est, cur idem Scaliger στρουθοκάμηλον interpretetur *avicamelum*. Verum, cur κάμηλος dicatur, etiam disquiramus. Placet plerisque quemadmodum Græci dicunt στρουθὸν μεγάλην, sic eosdem dicere στρουθοκάμηλον, ut κάμηλος ad *magnitudinem* pertineat: quemadmodum in multis solent βοῦς, & ἵππος. Alii autumant καμηλὸν dici quasi χαμηλὸν a χαμαὶ, quia a *terra* non attolluntur, ut Plinius ait, lib. X. cap. I. ubi inter alia quoque scribit *struthocamelum* bestiarum magis, quam avium sequi naturam, ac pennas ad hoc demum accepisse, ut currentem adjuvarent, cætero non esse volucrem. Sed meo judicio, eo posterior pars compositi additur, quod bestia hæc *colli ac crurum longitudine similis sit camelo*, quod & Gesnerus scriptum reliquit. *Struthiocameli* descriptionem præter Plinium etiam Tertullianus suggeret, lib. de velandis Virginibus, cap. ult.

PASTILLUS nonnulli a *panis* ὑποκοριστικῶς factum putant. Pro his Festus: *Pastillus forma panis parvi utique diminutivum est a pane*. Nempe ut Græcis est ἀρτίσκος ab ἄρτος, ita a *panis* fuerit *paniculus*, hinc *panicillus*, inde *pastillus*. Vel est *pastillus* a παστὸς, *inspersus*, *conspersus*. Nam πάσσειν, est *farina*, *sale*, *pulvere*, *vel re alia conspergere*. Vel est a supino *pastum*, quia *pascit*, utpote cibus. A *pastilli* hujus figura etiam nomen tributum *pilulis unguentariis*, prout Horatius usus: item *arida cuidam medicamento*, apud medicorum filios. Quomodo differant *emplastrum*, *malagma*, & *pastillus*, docebit Celsus, lib. V. cap. XVIII.

PASTINACA herba ita a *pascendo* dicta. Nam radices ejus cibus sunt vulgaris. Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Pastinaca vocata*, *quod radix ejus præcipuus sit pastus hominis*. *Est enim odorata*, *jucunda*, *cibo delectabilis*. Turnebus tamen in Adversariis lib. VIII. cap. XXIII. ex eo dici putat, quod *referat & quasi habeat pastinum*, quomodo vocatur instrumentum, quo vineæ fodiuntur. Etiam *pastinaca* est *piscis marinus planus*, per radium seu telum viris ejaculans, Græcis τρυγὼν, qua voce quia etiam *turtur* signatur, hinc factum ut ὁμωνυμίᾳ deceptus B. Ambrosius in Hexaëm. cum Græcam vocem *pastinacam* vertere deberet, male *turturem* transtulerit. *Pastinaca* autem dici putatur a caudæ colore ac rotunditate, qua *pastinacam radicem* refert. Sed Turnebus ex eo nomen putat invenisse, quod *telum quasi pastinum habeat*. Sane Belgis similiter dicitur *pylsteert*. q. d. *sagittæ cauda*. Idem *stekelroche*, q. d. *aculeata raja*. Τρυγὼν a Græcis videtur appellari, non a *tergoris colore*, quod Bellonius putavit (nam piscis hic flavescit:) sed, uti Rondeletius recte ait, quia *expansis alis turturi est similis*. Et fortasse eo respexit Ambrosius, Græcorumque more *turturem* dici posse existimavit. Vide quædam huc pertinentia in *Trigonum*, & *Trygon*.

PASTINARE, & *repastinare*, a *pastinum*; hoc a *pangendo*:

gendo: juxta Perottum. Ac favet Columella, lib. III. cap. XVIII. *Pastinum vocant agricolæ ferramentum bifurcum, quo semina panguntur; unde etiam repastinatæ dictæ fuere vineæ veteres, quæ refodiebantur. Hæc enim propria appellatio restibilis vineti erat: nunc antiquitatis imprudens consuetudo, quicquid emoti soli vineis preparatur, repastinatum vocat*. Sed ἀναλογία suadet, ut *pastinum* non tam a Latino *pango* dicamus, quam Græco πήσσω, quod idem significat. In Glossis Cyrilli βωλοστρόφιον exponitur *pastinum*, quia *ea glebæ vertuntur*. Sic in iisdem: βωλοστροφῶ, *pastino*; βωλοστροφία, *pastinatio*.

PASTOPHORIUM legas apud interpretem Bibliorum, III. Esdr. VIII. LX. & IX. I. Item I. Macch. IV. 38. & 57. Habes & Græcum παστοφόριον I. Paral. IX. & XXIII. & XXVIII. Item II. Paral. XXXI. & Jer. XXXV. & Ezech. XL. & Esa. XXII. XV. Ubi B. Hieronymus annotat, *pastophorion* esse *thalamum, in quo habitat præpositus templi*. Similiter Glossæ Arabicolatin. *Phastophorium, atrium templi, vel sacrarium*. Quæ & legas in Glossis Isidori. Caussam nominis discere est ex Hesychio, cum ait: Παστοφόριον τὸ τῶν παστὸν φερόντων, ἢ οἰκονομία, ἢ ναὸς οὐκηδής. Nempe παστὸς proprie *velum variegatum*, ἀπὸ τοῦ πάσσειν, quod est, *variegare*. Hoc περιπέτασμα prætendebatur foribus templi. Unde locus is dicebatur παστοφόριον. Quæ & caussa est, cur ab Hesychio exponatur ναὸς οὐκηδής. Rufinus, Ecclesiast. hist. lib. II. cap. XXIII. ubi Serapidis templum describit: *Jam vero in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant exhedræ & pastophoria, domusque in excelsum porrectæ: in quibus vel æditui, vel hi, quos appellant ἁγνεύοντας, id est, qui se castificant, commanere soliti erant*. De pastophoris Isidis videsis Appuleium, lib. X. & XI.

PATAGIATÆ vestis meminit Plautus, Epid. II. II. Ita dicta a *patagio*, quod in *muliebri* veste addebatur, ut *clavus* in *virili*; eratque simile *Episcoporum epomidibus*, ut scribit Yvo sive Scaliger, adversus Titium lib. IV. cap. VII. Idem ostendit Festus: *Patagium est, quod ad summam tunicam assui solet, quæ & patagiata dicitur: & patagiarii, qui ejusmodi opera faciunt*. Item Nonius, cum ait: *Patagium aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solet*. *Patagium* vero, ut idem Scaliger auctor est in conjectaneis, est a πάταγος. Hoc quid sit, docet Festus: *Patagus genus morbi*. Ac putat Scaliger esse *morbum pestilentem*, qui nullum sui relinquit indicium præter maculas in corporis partibus; ac dici πάταγος a πατάσσω, id est, *pulso, ferio*, quod eo homines subito perculsi ac stupefacti moriantur; qua nempe ratione & Gallis a *tangendo* dicitur *tac*: inde in veste censet *patagium* nominatum, quod quibusdam maculis ac nævis inspersum sit instar hominum *patago* infectorum. Hæc conjectura contenti simus, dum certiora prodeant. [a σπαθᾶν, σπαθάνιον.]

PATEO, a פתח, quod est *aperire, pandere*. Vel a פתה, *amplum, latum esse*. Ab altero horum est Græcum πετάω seu πετάννυμι. Et possis a Græco hoc etiam *pateo* deducere. A *pateo* est *patibulum*, de quo quia pluscula sunt, inferius potius seorsum dicam. A *patendo* quoque est *patulus*, & *patens*; quæ ut differant docet Servius, ad Ecl. I. *Patulum*, inquit, *dicitur, quod patet naturaliter, ut nares, arbor, crux. Patens vero est, quod clauditur & aperitur, ut ostium & oculi*. *Patuli boves* qui dicti sint, docet hic locus Junii Philarg. ad III. Georg. *Camuri, boves sunt qui conversa introrsus cornua habent; quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent. Lævi, quorum cornua terram spectant, his contrarii Licini, qui cornua sursum versum reflexa habent*. *Boves patuli* aliter dicuntur *patales*, ut docet Festus in *patalis*, & *propatulum*. Utitur Plautus, Truculento, II. II.

Ego ruri hamaxari me mavelim patalem bovem.

Græci eodem modo appellarunt πετάλας, seu πετάλους, a πετάω, hoc est, *pateo*. Tales autem esse debebant qui idonei essent ad sacrificandum; quomodo *ovium condicio* erat, ut haberent *dentes duos ceteris longiores*, unde *bidentes* dicebantur, non, ut Gellius putabat, quasi *biennes*.

PATER a Græco πατήρ. Mera invidia fuit, quæ Varronem compulit, ut scriberet IV. de L. L. *Pater, quod patefaciat omnia & ipsum semen*. Sed nec recte vetus Persii interpres, ad sat. I. & Isidorus, lib. IX. cap. V. qui sic dici ajunt, eo quod *patratione gignat liberos*. Sed *patrare* est a *pater*; non contra. Πατὴρ vero unde sit, mirifice dissentiunt. Varias etymologias suggeret Etymologicum magnum. Nulla earum magnæ rei. Optima interim illa Ori, ut πατὴρ dicatur quasi παῖδας τηρῶν. Ridicule autem, quod ibidem, ut & apud Eustathium, legitur, inde quidem esse impositum, cum de *homine* usurpatur: de *Deo* vero dici, quasi πάντα τηρῶν. Non incommode dixeris, πατὴρ esse a πάω, *pasco, alo*, ut idem sit hac τροφεύς. Interim plane statuo, vocem πατὴρ esse ex eo, quod pueri *patres* vocent *pa*. Hanc sententiam confirmat, tum, quod Hebræis quoque dicatur אב, quod trajectis literis fuerit *ba*; unde mutata media in tenuem, & adjecto τηρ (quod vocis tantum productio est,) fuerit πατήρ: tum quod Chaldæi & Syri Hebræum *ab*, & Græcum πα, sive βα, jungentes, אבא, (*abba*) dicant. Cur *Senatores* appellentur *Patres*, hanc caussam attulit Festus: *Quod, quos initio urbis conditæ Romulus centum delegit, agrorum partes attribuerent tenuioribus perinde ac liberis, ac pecunias dividerent*. Ex hoc autem loco insipienter colligit Claudius Verderius in sua Censura censuræ indigentissima, desipere Festum, qui putarit *patres* κατὰ μετάθεσιν, dici quasi *partes*. Nam cum disertim scribat Festus, sic dictos, quod, agrorum partes largirentur perinde ac liberis, liquet, eum non a voce *partes*, sed a *paterno affectu* deduxisse. Aliud qui dicit, aut calumniator, aut cæcus est. A Festo non multum abit Isidorus, cujus, hæc verba, lib. IX. cap. IV. *Patres, ut dicit Sallustius, a curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos; ita illi Remp. alebant*. Equidem ab *affectu paterno* sic vocatos, facile credo: puto tamen ætatis simul in hoc nomine habitam rationem: ut nempe, quemadmodum ab *ætate senili* vocati sunt *Senatores*, ita ab eadem quoque vocati sunt *Patres*, eo quod *omnes natu grandes a minoribus Patres* vulgo soleant appellari. Utramque nominis caussam complexus Sallustius, cum in Catilinaria ait: *Hi vel ætate, vel curæ similitudine, patres appellabantur*. Tantum, quæ ille disjunctim, hæc ego conjunctim accipio. Porro *patrum* alii *majorum gentium* dicti, alii *minorum*, aut *conscripti*. *Majorum gentium* vocati *centum illi, quos Romulus primo legit, eorumque progenies*. *Minorum gentium* primo dicti *centum, quos auctu civitate Romulus cum Tatio adlegit, horumque posteri*. Iidem vocati *conscripti*, quod *prioribus essent patribus adscripti*. Livius tamen, lib. I. eos censet *minorum* fuisse *gentium*, quos legerat Tarquinius Priscus. At initio libri secundi illos *conscriptos* dicit nuncupatos quos legit L. Junius Brutus consul. Tacitus autem undecimo annalium hos ipsos *minorum gentium* appellatos docet. Possunt hæ sententiæ conciliari, si dicamus, centum istos, quos Romulus primo legerat, primo simpliciter *Patres*, & *Senatores* vocatos: sed postquam a Romulo, Tatioque, alii centum adjecti, tum illos *majorum gentium* dictos, hos *minorum gentium* appellatos. Postquam vero Tarquinius Priscus centum alios adlegit, ut jam treceni essent, tum illos a Romulo lectos horum ratione etiam *majorum gentium* vocatos: at illos ad priorum exemplum, *minorum gentium* nominatos. Ubi autem Junius Brutus aliquos adlegit, ut *Patrum* numerum, cædibus regum imminutum, ad trecentorum summam expleret; tum quos Reges legerant, *majorum gentium* vocatos, quos Brutus, *minorum*, aut etiam *conscriptos*. Hoc pacto centum, quos Romulus prius legit, semper *majorum*, nunquam *minorum gentium* dicuntur: quos Brutus legit, ab omnibus *minorum gentium*, aut *conscripti*, appellantur: at qui inter-

medio

medio tempore lecti, nunc *majorum*, nunc *minorum gentium* vocantur; *majorum* quidem, cum ratio solum habetur eorum qui posterius lecti; at *minorum*, cum opponuntur iis, quos primo legerat Romulus. Vide Onuphrium Panvinum in I. Fastorum: item in civitate Romana pag. XXIX. edit. Parif. Gillii. Etiam *patris* vocem usurpant de *Diis*, tum Deorum, tum hominum quoque ratione: ut cum Jupiter Horatio dicitur:

Gentis humanæ pater atque custos.

Sed & ἁπλῶς *pater* vocatur: ut I. G.

Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra.

Item:

. . . . *Pater ipse colendi*
Haut facilem esse viam voluit . . . .

Et sæpius eopse libro. Etiam minoribus Diis tribuitur, unde apud eundem, *Gradivumque patrem*. Et, *ipse pater Pluton*. Et, *Pater Neptune*. Aliaque. Sed peculiariter *Baccho* tribuitur, quem *patrem* dici, monet Servius ad illud II. G.

Huc pater o Lenæe veni.

Cujus caussam ex Augustino cognoscimus, lib. VII. de Civ. cap. XXI. Verba ejus adduximus in *Ithyphallicum*.

PATERA a *patendo*. [πάτανα] Varro IV. de L. L. *Præterea in poculis erant pateræ, eo quod patent, Latine ita dictæ. Hisce etiam nunc in publico convivio antiquitatis retinendæ caussa, cum magistri, (hoc est, moderatores sive reges convivii) fiunt, potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc poculo magistratus dat Deo vinum*. Isidorus, lib. XX. cap. V *Pateræ phialæ sunt dictæ, vel quod in ipsis potare solemus: vel quod patentes sunt, dispansisque labris*.

PATIBULUM quidam a *patiendo* sic dici putarunt. Sed est a *patendo*. Ut a *lateo*, *latibulum*; a *fundo*, *fundibulum*; sic a *pateo*, *patibulum*: nempe a *patentibus ramis, sive cornibus*. Proprie enim *patibulum* idem est ac *furca*: quo nomine intelligitur rectus stipes, sed cum duobus cornibus: inter quæ facinorosi cervices interserebant: exinde manus cornibus sive ramis alligabantur: sic gestantes *furcam*, sive *patibulum*, a pone sequente carnifice, vel conservis, cædebantur virgis: sæpe etiam ita cæsi agebantur in crucem. Unde est, quod quandoque *patibulum*, idem est ac *furca*: interdum autem differt. Pro *furca* sumitur, cum Tacitus XIV. Annal. conjungit *patibula*, *ignes*, *cruces*. Pro *cruce* accipitur, cum Sallustius in IV. Histor. ait *patibulo affigi*. Valde errat Justus Lipsius, cum lib. III. de Cruce cap. III. censet in cruce proprie sic vocata κυρίως, *patibulum* dici patens ac transversum illud lignum, quod ad stipitem arrectarium se habet, ut in navi antenna ad malum. Nemo veterum sic *patibuli* vocem usurpat. Neque enim, cum aliquem legimus *patibulatum*, credendum gestasse transversum crucis lignum; sed *furcam*, hoc est, stipitem rectum, summa in parte habentem duos ramos, sive cornua. Nec magis verum est, quod idem Lipsius prodit, *crucem* proprie dici rectum stipitem. Verum quidem est, *crucem* proprie nuncupatam, duobus lignis constitisse recto, & tranverso: sed nunquam vel *crux* pro *solo recto*; vel *patibulum*, pro *solo transverso*, usurpatum a veteribus invenias. Sed semper *patibulum* vel *furcam* notat, quæ bicornis erat, ut litera Y: vel *crucem*, cujus figura litera T. Constantinus Magnus vetuit ne facinorosius affigeretur *cruci*. Quod dedit honori crucifixi Servatoris nostri. In crucis vero locum induxit novam *patibuli* formam, hodieque obtinentem: quæ obtinet figuram Græcanicæ literæ Π. Æque falsus Lipsius, cum scribit eopse libro, facinorosos post gestatam furcam ad eampse prope crucem affixos. Nec enim furcæ affigebantur, sed cruci. Unde Plautus, Carbonaria:

Patibulum ferat per urbem, deinde affigas cruci.

Nec quisquam dixit *furcifigi*, sed *crucifigi*. Plura de his diximus libris de Passione Dominica. Multa item præclare Salmasius epistolis de Cruce ad Thomam Bartholinum.

PATINA a *patulo* deducit Varro IV. de L. L. Haud absurde. Verius tamen, qui a πατάνη esse volunt; quomodo a κάτινος est *catinus*, ut ipse agnoscit Varro. Quid *patina* sit, non omnes sciunt. Vulgo confundunt cum *lance*. Atqui *lanx* (cui a *latitudine* nomen impositum videtur) Græce est πίναξ, *patina* vero λοπάς· *lancibus* & cibi simplices apponebantur, ut carnes assæ, fructus & similia: *patinis* vero id factum nusquam legas, ut bene adversus Guilandinum observat Scaliger: sed iis utebantur ad condiendos pisces, tyrotaricha, & similia: unde Plinius, lib. XXIII. cap. II. de fece sapæ ait: *Decoquuntur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum*. Itaque ut λοπάδες, ita *patinæ* quoque operculum habebant. Id vel docemur proverbio hoc apud Hieronymum: *Dignum patella operculum*. Nam *patella* est ὑποκοριστικὸν, a *patina*. Isidorus, lib. XX. cap. VIII. *patellam* dici ait quasi *patulam*. Sed κυρίως, a *pateo* est *patina*, *patinula*, *patinella*, & per syncopen *patella*. Non audiendus doctissimus Angelus Caninius, qui in Hellenismi Alphabeto scribit, *patella* κατὰ μετάθεσιν factum esse ex λοπας λοπάδος. Cæterum angusta etiam notione *patellæ* dicebantur, teste Festo, *Vasa parva picata sacris faciendis apta, quæ erant forma velut capedula quadam*. A *patella* lares dicti Dii *patellarii*, ut apud Plautum, Cistellaria, II. I. Sic autem vocati, quia non e potu modo in focum, qui Larium sedes, aliquid defunderent, sed e cibis quoque in *patella* aliquid in focum deferrent: quemadmodum monet vetus Scholiastes, in illud Persii,

. . . . *Cultrixque foci secura patella.*

Ac tangit eum morem quoque Varro Manio, apud Nonium: *Oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας. Vide Homerum, Iliad. A, in convivio Achillis: Livium, lib. XXXIX. Plutarchum de fortuna populi Rom. Sunt & Dearum nomina, *Patella* ac *Patellana*. Officium earum, ac nominis caussam, docet his verbis Arnobius, lib. IV. *Patellana numen est, & Patella, ex quibus una est patefactis, patefaciendis rebus altera præstituta*.

PATIOR a παθεῖν, sive verbali ejus πάθος· ut nempe a φατὸς, *fateor*. Multa sane Latini formant a Græcorum verbalibus, ut *loquor* a λόγος, *gusto*, a γευστὸς, &c. Παθεῖν vero a רגז, id est, *turbare*. Sunt enim πάθη *animi perturbationes*. Speciatim autem παθεῖν interdum accipitur in obscena significatione, pro *pati muliebria*, qua ratione & Latini dicere videntur, *Quidvis facere & pati*, id est, ποιεῖν καὶ πάσχειν. Atque hac notione *Pathici* dicuntur, qui in præpostera libidine morigerantur: ut *drauci* quibus morigerantur, ἀπὸ τοῦ δρᾶν, quod est *facere*. A *patiendo* uvis *passis* nomen inditum. Plaut. Pœn. act. I. sc. II.

Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.

Plinius, lib. XIV. cap. I. *Quia & a patientia nomen acinis datur passis*. Ubi immerito Dalecampius Plinium reprehendit, quasi a *pandendo* potius sint, quia ad solem pandantur. A *patiendo* etiam dicitur *passum*: ut Servius monet in II. G. Ac prævic Varro, lib. I. de vita pop. Rom. apud Nonium: *Passum nominabant, si in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque passi essent in sole aduri*. Nonius: *Passum dicitur genus liquoris, quod ex uva passa cogitur*, Virg. G. II.

Et passo psithia utilior . . . .

Meminit & Juvenalis, sat. XIV.

Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Passum & municipes Jovis advexisse lagenas.

Quo loco per *lagenas Jovis municipes* intelligit *vinum Creticum*. Nam Jupiter in Creta natus. Vetus Scholiastes explicat *lagenas Geticas*: sed *Creticas* legendum. Ut fiat *passum*, docebit Columella, lib. XII. cap. XXXIX. Vide & quædam huc pertinentia in *Tinctum*.

PA-

Patratus; cum *patrem patratum* dixere, *fecialem principem*, utrum a *pater*, an a *patrando* sit, non satis constat. Prius placuit Plutarcho, cui *patratus* est, *qui pater est*, *patremque ipse superstitem habet*. At juxta alios quemadmodum *pater* dictus, cum ætate, tum cura erga populum Romanum: sic *pater patratus* appellabatur, quod *patraretur*, hoc est, *crearetur*: idque ad ferienda fœdera & juramenta patranda. Hæc fœdera, quo ritu ab eo fieri soleant, docebit Livius, lib. I.

Patria cum dicimus, videtur intelligi, γῆ, ut Belgæ dicunt *vaderlands*. Græcis πάτρα, καὶ πατρίς, similiter a πατήρ. Sed cur potissimum a *patre* dicta, cum *pariat mater*? an quia *pater dignior*? an quia is *princeps generationis caussa*, ut Physici tradunt: an vero, quod quidam existimant, quia *patris loco* est, dum sobolem fovet ac tutatur.

Patriarcha, πατριάρχης, *primus pater* alicujus gentis aut familiæ a πατὴρ & ἀρχή, id est, *initium*. Sed initium hoc varium est. Aliter enim Abraham, Isaac, Jacob *patriarchæ* dicuntur: aliter Juda, Simeon, cæterique liberi Israëlis. Nam quisque *patriarcha* est populi, a se genus ducentis. Nec in Judaica modo Ecclesia, sed etiam quæ post passum Christum fuit, *patriarchæ* nomen usurpatum. Nam in hac quoque tanquam in spirituali familia, primo Episcopi πάππαι, id est, *patres*; *Archiepiscopi* vero πατριάρχαι, quasi *primi inter patres*, sunt appellati. Postea crescente ambitione, primæ sedis Episcopi id sibi nomen vindicarunt, quales fuere primum hi quatuor, Romanus, Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus: postea accessit Constantinopolitanus, ex quincto propter Novæ Romæ dignitatem factus secundus.

Patricii a *patribus*, hoc est, *senatoribus*, ita dicti, quia *patrum essent progenies*, ut ait Livius, lib. I. Itaque *patricii* haud secus, ac *patres*, alii *majorum*, alii *minorum* erant *gentium*. Puto autem duas posteriores syllabas in voce *patricius*, tantum nominis esse productionem. Nam, ut ab *ædili*, *tribuni*, *lateri*, *novi*, est *ædilicius*, *tribunicius*, *latericius*, *novicius*: sic a *patri* fuerit *patricius*. Quare non placet eorum sententia, qui *patricius* componi censent ex *pater*, & *cieo*: quod multi autumant, compulsi his verbis Livii, lib. X. *En Romæ unquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere avumque possent, id est, nihil ultra quam ingenuos? consulem jam patrem ciere possum, avumque jam poterit filius meus*. At longe etiam ineptius, qui *patricios* dictos volunt a *patronatu*, quod quosdam velle scribit Plutarchus in Romulo. Nec melius, quibus πατρίκιος placet esse vocabulum Græcum, ac dici quasi πατὴρ τοῦ κοινοῦ, id est, *communis Reip. pater*; quomodo exponit Suidas.

Patrimonium est a *pater*; ut a *mater matrimonium*; a *castus castimonia*; a *sanctus*, *sanctimonia*. Sors autem hæreditaria potius *patrimonium*, quam *matrimonium* dicitur, etiamsi non raro sors materna antistet: cujus caussa est, tum quia dignior est pater, tum quod patris proprie est acquirere bona, matris vero ea tueri ac conservare. Interdum tamen & *patrimonium* sumitur presse, unde in Glossis: *Patrimonium* πατρῴα οὐσία. Ac tum ex quorundam sententia, ei opponitur *matrimonium*, qua voce pro bonis materna usi putantur Val. Max. lib. VII. cap. VIII. Suetonius in Augusto, Augustinus sermone CLXXXV. Sed eos, locis partim male intellectis, falli existimat Causabonus. Ipsum vide ad Suetonii August. cap. XL. Quemadmodum autem *patrimonium* dicitur universe de *bonis parentum*, quia *patris* in his potiores partes: ita *matrimonium* de conjunctione dictum, a *matre*, quia id fit liberûm quærendorum caussa; in liberis autem præcipuum munus matris, seu gestationem spectes, seu partum, seu educationem.

Patrimus a *pater*; ut a *mater*, *matrimus*. *Patrimi* vero dicti, quibus pater superstes; *matrimi*, quibus mater. Itaque quibus uterque parens in vivis erant, conjunctim *patrimi & matrimi* appellabantur. Livius, lib. XXXVII. *Patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhibiti*. Festus: *Patrimi & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert ex spina albæ, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentem*. Dicebantur autem vel *patrimi matrimi*; vel *patrimi & matrimi*: quomodo vocantur in veteri inscriptione, p. CXXI. ed. Gruter. Græcis *patrimi & matrimi* vocantur ἀμφιθαλεῖς ab ἀμφὶ & θάλλω, quasi *qui utrimque virent*. Contra qui vel *patrimi* solum, vel *matrimi*, appellantur ἑτεροθαλεῖς, quasi ἑτέρωθεν θάλλοντες, hoc est, *ab una tantum parte virentes*. Quanta sit utriusque Latinæ vocis penultima, diximus in Animadversionibus Grammaticis.

Patro [est a πράττειν] est a *pater*, proprieque notat *rem Veneream consummare*: unde Glossæ Philoxeni: *Patrat*, μαστᾶται, κακοφάτας, ὡς ἐπ' αἰσχρῶν. Quamquam non simpliciter notat μαστᾶσθαι, sed *scortando* μαστᾶσθαι, vel potius ἀφροδισιάζεσθαι. Usus Persius sat. I. *Patranti fractus ocello*. Quem ad locum sic vetus Scholiastes, cum is, qui a Pithœo, tum qui a Vineto editus: *Patratio est rei Venereæ consummatio*. Quod ipsum etiam legas apud Isidorum, lib. IX. orig. cap. V. & in vett. Glossis Latino-Arabicis. Atque ita B. Hieronymus Quæstionibus in Genesin dixit *patrans voluptas*, hoc est, συντελεσμός. Sunt qui apud Juvenalem quoque legant:

> . . . . *oculosque in fine patrantes*.

atque hi se tuentur auctoritate interpretis Persiani. Sed falluntur. Nam & ille Vineti, & Pithœanus habent *trementes*, non *patrantes*. Prior tamen videri possit, *patrantes* legisse, nisi vel cæco pateret trajectionem verborum factam, legendaque ea verba prout in Pithœano recte sunt edita. Porro μεταφορικῶς *patrare* accipitur pro rem quamvis perficere. Quinctilianus, lib. VIII. cap. III. quod de ornatu: *Vel hoc vitium sit, quod κακέμφατον vocatur, sive mala consuetudine in obscœnum intellectum sermo detortus, ut ductare exercitus & patrare bellum apud Sallustium dicta sancte & antique, ridentur a nobis, si dis placet: quam culpam non scribentium quidem judico, sed legentium, tamen vitanda, quatenus verba honesta moribus perdidimus*. Sic idem Sallustius in Catil. ait, *patrare incepta*; & in Jugurtha, *patratis consiliis*: quomodo & olim legit Chrysostomus Sallustii commentator, & in suo manuscripto reperit Rivius, & ego item in MSStis meis invenio. Male id mutarunt in *perfectis*, vel *paratis*. A *patro* est *expatro*, Catullus carm. XXX.

> *Parum expatravit? an parum helluatus est?*

Gloss. vett. ἐκπίνω, ἐπὶ συνουσίας, *expatro*. Ab eodem sunt, *impetro*, *propetro*, *perpetro*. De iis sic Festus: *Propetrare, mandare, quod perficiatur. Nam impetrare est exorare; & perpetrare perficere*. De *impetro* sic Donatus ad Hec. act. V. sc. I. *Impetrem est perficiam, dictum a patrando: cujus rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negotia, quæ sunt ardua, verbum hoc commodavit ac dedit*. Pro *impetrare* augures dicebant *impetrire*; item pro *impetratum*, *impetritum*, quod Festus exponit *firmum* ac *securum*. Estque simile *negibundus* pro *negabundus*: quod ex eodem Festo discimus. Est vero *impetrire* καλλιερεῖν. Nam, ut ad Festum scripsit Scaliger, quod in sacrificiis erat *litare*, id in auspiciis erat *impetrire*. Quamquam γενναίτερον exponit Glossarium vetus, *Impetratus*, θυσία. Rectius dixisset καλλιέρησις. Corrupta est *impetriti* vox apud Ciceronem, Plinium, Valerium; uti ad hujusce scriptoris lib. I. cap. I. ostendit Steph. Pighius. Remansit autem apud unum Plautum, cujus illud, Asin. act. II. sc. I.

> *Impetritum, inauguratum 'st, quovis admittunt aves.*

Vide & hac de voce Turnebum, lib. V. Advers. capite XVIII. & lib. XXIII. cap. XI. & Scaligerum, ad Tibulli lib. IV.

Patronus, quia *patris sit loco*. Festus: *Patronus ab antiquis cur dictus sit, manifestum: quia ut patres filiorum, sic hi numerari inter dominos clientum consueverunt*. Non *clientis* tantum, sed & *liberti* correlatum

relatum est: unde Plautus, Fœneratrice:

Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi,
Liberta salve, vapula Papiria.

Eodem modo accipiendum liquet, cum legimus, Prusiam regem Bithyniæ sumto pileo, quod manumissorum schema est, populum Romanum *patronum* suum professum esse. Nec aliter sumpsit Ulpianus, cum Tit. de verb. signif inquit, *Patroni appellatione & patrona continetur*. A *patronus* esset *patronocinium*; ut a *leno*, *lenocinium*; a *tiro*, *tirocinium*. Sed κατὰ συγκοπὴν dixere *patrocinium*. Nisi ἀμείνως malis a *patre* deducere. Festus: *Patrocinia appellari cœpta, cum plebs distributa est inter patres, ut eorum opibus tuta esset*.

PAVIO est *cædere*, sive *ferire*: ut a Græco παίω, quod idem notat, unde ἀνάπαισις, *repercussio*, a quo ἀνάπαιστος *pes*, quia ἀναπαίει τὸν δάκτυλον, hoc est, *sonum dactyli contrario inversoque ordine reddit*, unde & ἀντιδάκτυλος vocatur. Est vero a παίω, *pavio*, inserto *V* consono, quomodo ab αἰὼν est *ævum*. [pavire ab ἐδαφίζειν.] Ab eo, Festo & Isidoro testibus, est *pavimentum*, ut ab *alo alimentum*. Sic autem dicitur, quod *pedibus ab euntibus paviatur*, quomodo Græcis δάπεδον ἀπὸ τοῦ δάπτειν, hoc est, κόπτειν, dicitur, si Camerarium audimus. Nam alii conflatum putant ex Dorica δᾶ & πέδον, ut dicatur quasi γῆς πέδον. Vel potius dicetur *pavimentum*, quod, dum *pavimenta* fiunt, pluribus diebus feriuntur, ut solidiora sint, nec rimas faciant. Cato, cap. XVIII. *Ibi de testa arida pavimentum struito: ubi structum erit, pavito, fricatoque, uti pavimentum bonum fiet*. Columella, lib. I. cap. VI. *Sed utrumque more piscinarum devexum loci clivo, & exstructum, pavitumque solum habeat, ne humorem transmittat*. Κατ' ἐξοχὴν vero *pavimentum* dixere pro *tessellato*: unde Gloss. *Pavimentum*, ψηφολογητὸν ἔδαφος. Sic usus Plinius lib. XXXVI. cap. XXV. Ab eadem origine est *pavicula*, instrumentum, quo area densatur, æquaturque. Cato, cap. CXXIX. *Comminuito terram, & cylindro, aut pavicula coæquato*. Glossæ: *Pavicula*, ὁμαλιστῆρες. Ab eadem origine *paviclare*, pro *paviculare*, hoc est, ἐδαφίζειν. *Pavor* quoque ut hinc descendat, separatim dicemus. Inde & *pavera frumenta*, *paviendo* multum trita, ut granum deglubatur. Sunt enim, quæ vix e glumis suis evaginari possint. Festus: *Pavera frumenta dicebant antiqui, quæ de vagina non bene exibant*. Etsi hic alii modo infinito malint *paveri*, quod exponunt *pulsari*. Ab eodem est *vestis pavidensis* quasi *pavita*, hoc est, σπαθητὴ, unde ea *levidensi* opponitur. Isidorus, lib. XIX. cap. XXII. *Pavidensis contraria Levidensi, dicta quod graviter pressa atque calcata sit*. Vide sis quæ de *pavitensi* veste scribit Jos. Scaliger, in Cirin, ad illud:

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Oleæ quoque genus est, quod *pausia* dicitur, quia nempe (ut Servius, in II. Georg. & Isidorus, lib. XVII. cap. VII. & ex his Decembrius, lib. IV. de Polit. literar. cap. XLV. tradit) non emittat oleum, nisi, antequam molæ subjiciatur, *paviatur* ac tundatur. Meminit Virgil. II. G.

. . . . *Et amara pausia bacca*.

Item Columel. lib. XII. cap. XLVIII. A *pavio* quoque sunt *depuvio*, & *obpuvio*. Festus: *Depuvere, cædere*; *Lucilius*:

. . . . *Palmisque misellam*
Depuvit me . . . .

Id est, verberavit me; quod ipsum est ex Græco παίω. Idem: *obpuvit, verberat, a paviendo, id est, feriendo: unde pueri, quod puniendo coërcentur, id est, plagis: unde & pavimenta*. Quemadmodum autem in *depuvere*, & ita in *tripudia*, *a* in *u* mutatum. Nam dicitur quasi *terripavium*, ut suo loco dicemus. Joannes Filesacus, lib. I. cap. XIV. apud Festum pro *Obpuvit* legere jubet *obpavit*, quia dicatur *pavire* & *pavimentum*. Sed non cogitavit vir doctissimus, quod antea dicebam, *a* sæpe in compositione abire in *u*, quomodo a *quatio* est *concutio*; a *caussa*, *accuso* & *excuso*, & id genus alia.

PAVO, sive *pavoni*, a sono nomen esse, cum Isidorus scribit, lib. XII. cap. VII. tum etiam Varro; cujus hæc verba lib. IV. de L. L. *De his (volucribus) pleraque a suis vocibus, ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo; item hæ Pavo, Anser, Gallina, Columba*. Non displicet tamen sententia Angeli Caninii, qui *pavo* censet esse a ταώς. Rident imperiti etyma istiusmodi, tanquam longe nimis arcessita. Verum hi scire debent, Romanos Dores imprimis imitari & Æoles. At Æoles interserere solent *V* consonum, ut ὄϊν, ὄϊδαν, unde *ovem*; ὄϊς, ὄϊις, unde *ovis*; & sic in aliis. Similiter igitur pro ταὼς dixere ταϝὼς, unde *pavos*, &, ut postea dixere, *pavus*. Nec est, quod turbet quemquam litera princeps. Nam similiter a στάχυς est *spica*; a χρὼς, χρωτὸς, *cutis*. Atque hoc ipsum quoque Æolum more fit, qui pro στολὴ dicunt σπολή, (unde meo judicio *spolium*, & *spoliare*: quod est στολὴν seu *amictum detrahere*,) item pro πέντε, πέμπε, pro τέτρατται, πέτραττατ, &c. Similiterque Cretenses pro στάδιον dicunt σπάδιον, unde Latinorum *spatium*.

PAVOS num ab Hebræo פחד, id est, *pavor*, ac *pavere*, a פחד, id est, *pavere*, *formidare*. An *pavor* a φόβος. [pro quo & φάβος.] *pavere* a φοβεῖσθαι; Nam sæpe φ commutatur in B, ut ἄμφω, *ambo*; φορτίζω, (quod a φόρτος) *porto*, &c. Sæpe item *B* abit in *V* consonum, ut βρῶπες, *vepres*, βάδω (quod Doricum pro βαδίζω) *vado*, &c. An simplicius dixerimus *pavor* esse a *pavire*, quia *pavit*, hoc est, *percutit ac percellit animum*, unde & affectus is Belgis *verslegentheyt* dicitur, quasi *perculsio*? Hoc omnino verius. *Pavire* autem unde fit, ac quæ inde descendant, ostendimus separatim.

†PAVOR est ab Hebr. פחד *pahad* ejusdem notionis. In quo ד in R Tyrrhenice (de quo dixi pluries alibi) mutatum, *Hheth* autem transit in V consonum, ut tum in aliis observavi, tum in *Favo* & *Favonius*, quae sunt a praeterito חב *phabb*, *flavit*. In *Pavor* terminatio in O venit ex Kametz Syro. Ac Vossius quidem *Paveris* a פחד originem vidit: sed postea nescio quid eum transversum egerit, ut *Paveris* a *Pavio* derivationem praeferret: quae mihi minus probatur. MAZOCHIUS.

PAUSA Græce non dicitur, sed παῦσις, vel παῦμα: Utrumque, ut Latinis *pausa* (pro quo in veteri inscriptione *paussa* gemino *ss* legitur, pag. DCXC. n. V.) *cessationem* notat, a παύω, id est, *cesso*. Atque hinc liquet, Latinos voces a Græcis acceptas corrumpere, sive id imperitia factum sit, ut Festus suspicatur; sive quæ aliorum opinio est, consilio ita egerint, quo puræ putæ Latinæ viderentur. Utitur *pausa* voce Ennius apud Varronem, lib. VI. de L. L. *Pausam fecere fremendi*. Item in Scipione:

. . . . *Mundus cæli vastus constitit silentio:*
Et Neptunus sævus undis asperis pausam dedit:
Sol equis iter repressit ungulis volantibus.
Constitere amnes perennes, arbores vento vacant.'

Ita versus hi legi debent. Versu tertio legebatur vulgo, *Sol equos ter repressit*. Unde Octavius Pantagathus, quemadmodum Fulvius notat in Virgilio cum Græcis collato, emendabat, *Sol equos quater repressit*. Sed minus a vero abludit, ut unica vocalis exciderit, prima nempe in *iter*. Sed de his versibus etiam diximus, lib. I. de Histor. Latin. cap. II. Usurpant & *paussæ* vocem Lucillius, Accius, Lucretius, & e scriptoribus pedestribus, Agellius, atque Arnobius. A *pausa* est *Pausus*, *pausæ* seu quietis Deus. Meminit idem Arnobius. Item *pausare*, quod in veteribus Glossis exponitur ἀναπαύεσθαι. Utitur Plautus, Trinummo, act. I. sc. II. Item *pausarius* apud Senecam, epist. LVI. Recte autem Savaroni, ad Sidonii lib. II. Epist. X. *pausarius* a Seneca dici videtur, qui Græcis κελευστής, Latinis *portisculus*, ut nempe sic dicatur, quia pro ejus imperio remiges vel remigare inciperent, vel *pausam* facerent. Indicant hoc ipsius Senecæ verba: *Ut audire vel pausarium possim voce acerbissima remigibus*

migibus modos dantem. Nam κελευστὴν fuisse modos dare remigibus, paret ex iis, quæ hac de re diximus in *Portisculus*. Quare fallitur Jacobus Durantius, qui hanc lectionem apud Senecam improbat, lib. II. Var. Lect. cap. XII.

PAX nunc nomen est, nunc adverbium Comicum, Terentio etiam usurpatum, ut Priscianus monet in decimoquarto: & ex eo Calpurnius in Heautont act. IV. sc. IV. Quando nomen est, tum ut Cassiodorus vult Psalm. CXXI. a *parcendo*, vel *pascendo*, nomen habet. Septimius Florens, notis in εἰρήνην Aristophanis, censet *pax* esse a φανῶ, quod est *pandere*. Nempe quia *Panda* in veteri Glossario exponatur εἰρήνη θεός. Sed verisimilius iis, quibus *pax*, quia fœderibus pangitur, a *pactione* sic dicta videtur; quod etymon Jurisconsultus ponit, l. I. D. de pactis, in princip. Idem olim sensit Sinnius Capito apud Festum. Adsentit quoque Isidorus, lib. XVIII. cap. I. *Pacis*, inquit, *vocabulum videtur a pacto sumtum*. Idem confirmari eo videtur, quod *pacis pactio*, *pax depacta*, similiaque apud veteres legere sit. Cic. Philipp. XIII. *Sed hoc primum videndum est, P. C. cum omnibusne pax esse possit, an sit aliquod bellum expiabile* (leg. *inexpiabile*,) *in quo pactio pacis lex sit servitutis*. Marcell Comes Indict. II. Justin. III. Cons. *Pax cum Parthis depacta est*. Quin Savaro, ad Sidon. lib. II. epist. VI. apud Cassiodorum quoque legendum putat: *Pax a pactando, sive a paciendo, dicta est*. Scaliger lib. de causs. L. L. cap. XXV. vult *pax* esse a πάω. Mihi magis placet prius etymon, ut *pax* sit contractum ex *pacis*, quomodo *vox* est e *vocis*; *rex* e *regis*; *dux* e *ducis*; *lex* e *legis*, &c. *Pacis* autem est a *pacere*, sive *pagere*. Sic enim veteres, Fabio teste, dicebant pro *pangere*. Veteres non habebant C, ut alibi non semel diximus. Itaque nil mirum, si ab eo *pacis* in usum remanserit, pro *pagis*, hoc est, *pax*. Ab eadem caussa est, quod a *pacere* non *pactum* tantum; sed etiam *pacionem* dixerint, auctore Festo, qui & idem ac *pactum* notare indicat.

†PAX nomen nihil θετικὸν (*positivum*) complectitur, quia pax nihil affert aliud quam belli intermissionem. Itaque videtur factum a פג *pug*, quod est *quiescere* & *cessare*: unde verbale פוגה *pugah*, *Requies* vertitur in Vulgata Thren. II. 18. III. 48. A praeterito ergo פג *pug* oritur *pacis* vocabulum, & verbum *paco*. Nam *Gimel* passim in aliis linguis in C transit. MAZOCHIUS.

PE

†PECCARE est a בגד *bagad*, ejusdem significationis, mutatis prioribus ejusdem organi litteris. MAZOCHIUS.

PECCO, non quasi *pedem capio*, ut nugantur, sed a *pecus*, geminatione consonæ, ut monet Jul. Scaliger, cap. XXXI. de causs. L. L. Sed plenius hac de re socer Fr. Junius, libro de peccato Adami, cap. II. *Hebræi*, inquit, actiones malas nomine certo dixerunt, quod *aberrationem* sonat: quemadmodum Græci suum ἁμαρτάνειν (ut placet Grammaticis) ex eo dictum voluerunt. Latini pinguius *peccare* dixerunt, quasi *pecicare* sive *pecuraro* dixeris, a *pecudibus*, pro eo quod est *pecudis* modo lineas transilire (ut Tullius in Paradoxis loquitur,) quas Deus & natura homini circumposuerunt: ex quo etiam veteres *pecudeum* & *pecudiarium*, τὸν προπαλῆ, *hominem præcipitem*, qui *pecudis* more extra ordinem lineasque ejus sese infert temere, appellarunt. Rectius profecto Hebræi & Græci, qui omnem justi ordinis omissionem, ac non commissionem solum, notaverunt. Nam peccatum nullum sine omissione est: sine commissione existunt multa. Hactenus ille. Aliis placet, *pecca* esse a בגד, quod est, *prævaricari*, *transgredi*: similiterque ἁμαρτεῖν seu ἁμαρτάνειν, deducunt a מרד, id est, *deficere*, *rebellare*. Nonnullis etiam *peccore* dici placet quasi *pellicari*: eoque *peccare* proprie esse *scortari*: Balbus Catholico: *Peccare dicitur quasi pellicari; & inde peccator, quod nomen antiquitus tantum flagitiosos & libidinosos significabat, sed postea transivit in appellationem omnium iniquorum, & dicitur peccator quasi pellicator*. Genuinam hanc ejus vocis notionem esse censet & Georg. Erhardus, symbolis ad Petronium, p. ocat. Addit, hinc *peccatricem* pro *meretrice* legi apud scriptorem ad Cornelium Papam de Passione Christi: *Filio prodigo revertenti non improperas luxum: mulieri adulteræ non opponis prostibulum: peccatricis publicæ non recusas servitium*. In Scripturis quoque *peccatores* idem vocari censet *prævaricatores divinorum præceptorum*, quo spreto & relicto thoro Christi, cum alienis diis adulterentur, & castitate Ecclesiæ prostituta, cum carne, mundo & diabolo libere voluptentur. Mihi magis placet esse a *pecu*, ut *peccare* proprie sit ἀλόγως agere instar *pecudis*.

PECTO, a πέκω, inserto T, quomodo a πλέκω, quo veteres utuntur Latini, est πλέκτω, a *lino linteum*. Dicere etiam possis, *pecto* esse a verbali πεκτὸς, id est, *pexus*, ut nulla epenthesi sit opus. A *pecto* est *pecten*, teste Isidoro. Et res aperta: *Pexam vestem* arbitrantur esse, quam Græci dicunt μαλλωτὴν, hoc est, *villosam*, quæ ob eminentes *villos* pecti soleat. Sed *villosa* diversa est a *pexa*, in qua brevis conspicitur floccorum lanugo. Cui opponitur *vestis defloccata*, quam & *decotem* dixere, quasi *sine cute*. Hinc *pexatus*, *pexis* vestibus indutus, hoc est, quarum flocci nondum sunt detriti. Martialis, lib. II. epigr. LVIII.

Pexatus pulchre rides mea, Zoile, trita.

Unde liquet *pexam* vestem *tritæ* opponi. Hinc lanugo illa, quæ pectebatur, *pexitas telæ* vocatur a Plinio, lib. XI. cap. XXIV ubi aranearum telam comparat cum humana. Ad *pectendum* molliores lanas fullonibus in usu fuere spinæ erinacei: unde idem Plinius, lib. VIII. cap. XXXVII. refragatur iis, qui erinaceum ajunt esse animal supervacuum. *Nam*, inquit, *si non sint illi aculei, frustra vellerum mollities in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur vestes*.

PECTUS, si Isidorum audimus, est a *pecto*. Sic enim ille, lib. XI. cap. I. *Pectus vocatum, quod sit pexum inter eminentes papillarum partes, unde & pectinem dicimus, quod pexos capillos faciat*. Verum a *pecto* esset *pexus*. Quare, potius sit a Græco πεκτὸς, id est, *pexus*: vel si a Latino esse malis non quidem a *pecto*, sed a *pectine*, nomen accepit: puta, quod id in sceleto *pectinem* refert, cum costæ utrimque *dentes pectinis* repræsentent. Quibusdam etiam, Perotto teste *pectus* a *pango* dici videtur, quasi *pactus*, ob eo as compactas. Sed si ratio hæc placet, potius sit a πηκτὸς, quod a πήγω seu πήγνυμι, id est, *pango*. [a πακτὸς pro quo Æoles πάκτος, vel a πάκτος, i. e. πῆγος Arcadio.] A *pectus* est *expectoro*, ἐκστηθίζω. Usus Accius, Enniusque: cujus verba perperam Tullio Nonius tribuit. Meminit & Fabius, ut verbi antiqui, lib. X. cap. I. Simile *adpectoro*, προστηθίζω. Usus Solinus juxta vett. codd. Plinius pro eo dixit *pectori admovere*.

PECULARI, unde *depeculari*, est a *pecus*. Proprie *peculari* de *furto publico* dicitur, etsi & ipsum latius extendatur. Idem dicendum de verbali *peculatus*. Vox autem hæc inde est, quod multa publica, cujus pecuniam avertit, pecore fieri soleat. Ita Varro, IV. de L. L. cujus hac de re locum Vertranius corrupit.

PECULIUM a *pecus*. Festus: *Peculium servorum a pecore item dictum est, ut pecunia patrumfamiliæ*. Non tamen *peculium* solum servorum fuit, sed & ita dictum, quod filiusfamilias sibi parentis permissu servabat, deducto illo, quod parenti debebatur. Ita filiis cedebat, si pluris vendidissent merces, quam quanti eas pater æstimasset. Plautus, Mercatoris prolog.

Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater
Dedit æstimatas merces; ita peculium
Conficio grande . . . .

Etiam *peculium* dicebatur, quod a patribusfamilias seponebatur; quomodo Celsus usurpat, cum ais, *Pecuniam sine peculis fragilem esse*: cujus dicti men-

tem pluribus declarat Raevardus, lib. v. Var. cap. xvii. De *peculio castrensi*, cæterisque *peculii* generibus adi Jurisconsultorum libb. A *peculium* est *pecularis*, quomodo proprie dicitur, *quod ex peculio est*. Sic usus Plaut. Asin. act. iii. sc. i.

> *Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oves*
> *Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.*

Similiter *servus* proprie *peculiatus* dicitur, qui peculio instructus, ut l. xxxiii. §. si venditor. ff. de action. empt. l. xvii. in fin. de ædil. edict. *Peculiosus* pro eo dicit Plautus, Rudente, act. i. sc. ii.

> *Peculiosum eum esse decet servum & probum.*

Quomodo & Augustinus locutus in psalm. xxxviii. *Peculiosus servus, & cujusdam magni Patrisfamilias.* Et hæc propria acceptio. Sed crebro latius his vocibus utuntur scriptores.

PECUNIAM a *pecu* dictam esse constat. Sed quæ causa sit originis, parum convenit inter auctores. Prima sententia eorum est, qui sic dici putant, quia *pecudis primum nota signari solet*. Varro, lib. ii. de R. R. cap. i. *Et quod as antiquissimum, quod est flatum* (al. *conflatum*) *pecore, pecore est notatum.* Plutarchus, in Poplicola: Καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις βοῦν ἐπιχάραττον, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν. *Vetustissimi nummorum aut bove, aut ove aut sue fuerunt signati.* Plinius, lib. xviii. c. iii. *Servius Rex ovium boumque effigie primus æs signavit.* Et lib. xxxiii. cap. iii. *Servius Rex primus signavit æs. Antea rudi usos Romæ Remæus* (al. *Timæus*, quod placet) *tradit. Signatum est nota pecudum, unde & pecunia appellatur.* Eutropius tamen, lib. i. & Isidorus, lib. xv. Originum cap. xvii. volunt Saturnum primum signasse nummos. Athenæus, lib. i. tribuit id Jano; uti & Macrobius, lib. i. Saturnal. cap. vii. Verba ejus apponam, ut simul pateat ratio imaginis, quam hodieque in multis vett. numis videre est, qui ab uno latere Jani, ab altero navis effigiem habent. Sic igitur scriptor is: *Janus cum Saturnum classe pervectum excepisset hospitio, & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate muneravit. Cum primus quoque æra signaret, servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte, sui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quo Saturni memoriam in posteros propagaret. Ita fuisse signatum hodieque intelligitur in aleæ lusu, cum pueri denarios in sublime jactantes CAPITA AUT NAVIA, lusu teste vetustatis exclamant.* Pertinet huc illud ipsius Plinii, lib. xxxiii. cap. iii. *Nota æris fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis.* Apud Lactantium quoque legere est, lib. i. cap. xiii. *Fugit* (Saturnus) *expulsus, & in Italiam navigio venit, cum errasset diu, sicut Ovid. in Fastorum libris* (lib. i.) *refert:*

> *Caussa ratis superest: Tuscum rate venit ad amnem*
> *Ante pererrato falcifer orbe Deus.*

Hunc errantem atque inopem Janus excepit, cujus rei argumenta sunt nummi veteres, in quibus est cum duplici fronte Janus, & in altera parte navis, sicut idem poëta subjecit:

> *At bona posteritas puppim formavit in ære,*
> *Hospitis adventum testificata Dei.*

Hactenus Lactantius. Sed vel hic Ovidii locus fidem fecerit numos, in quorum parte una Janus geminus, altera navis expressa cernebatur, non a Jano aut Saturno, sed a posteris fuisse signatos. Quare hujuscemodi numi non advertantur iis, qui primum volunt Servium numos signavisse, quod & Cassiodorus agnoscit, lib vii. Variarum epist. xxxii. Nec pugnat sententia ea, qua primus dicitur Servius signasse pecuniam pecudis nota, cum ea qua docetur numos antiquos Jani imagine & nave signatos fuisse. Nam fieri potest, ut quæ Hottomanni in libro de re nummaria opinio est, ut Servius quidem Romæ pecudis nota numos insignIverit, sed in reliquis Italiæ partibus Jani & navis effigies soleat imprimi. Altera de pecuniæ vocabulo sententia eorum est, qui putant eam sic dictam, quia e pecudum corio primo fieri solebat. Donatus ad illud Maronis, lib. i. Æn.

> *Taurino quantum possent circumdare tergo;*

Dicunt, inquit, *pecuniam tunc ex corio bubulo fuisse, & inde pecuniam dictam, quod ex pecore originem duceret; tantumque fuisse in pretio loci, quantum bovis unius corium conficere potuisset.* Cassiodorus, lib. vii. Variarum epist. xxxii. *Pecunia enim a pecudis terga nominata. Gallis auctoribus, sive aliquo adhuc signo ad metalla translata est.* Isidorus, lib. xvi. Origin. cap. xvii. *Pecunia prius de pecudibus & proprietatem habebat & nomen. De corio enim pecudum nummi incidebantur & signabantur.* Suidas in voce ἀσσάριον· Νουμᾶς, ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼς, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα (ἀσσάρια) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων. ἅπερ ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νούμια, ὥς φησι Τραγκύλλιος. *Numas, alter a Romulo rex Romanorum, primus ex ferro & ære factam monetam Romanis donavit, cum omnes ante eum coriis & testis ad eam rem uterentur. Eam a sua nomine vocavit NUMOS, quemadmodum ait Tranquillus.* Sane scorteis nummis etiam ære invento usi Lacedæmonii, quemadmodum ex Nicolao περὶ ἐθῶν notat Stobæus collectaneorum cap. xlii. Sed & docet idem Seneca, lib. v. de Benef. cap. xiv. *Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percussum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod usum numeratæ pecuniæ præstat.* Tertia sententia illorum est, qui volunt a *pecu* esse *pecuinus*, &, i trajecto, *pecunius*, eumque *pecuniam* dicimus, subintelligi rem, eoque nomine primo vocari solere omnia patrisfamilias bona: quia tota pene in pecudibus consisterent. Hanc quorundam sententiam esse indicat Isidorus, lib. xvi. Origin. cap. xvii. Eandem Scaliger amplectitur ad Festum in *pecunia*, videturque & olim fuisse ipsius Varronis, lib. iv. cum scribit. *Pecunia a pecu, a pastoribus enim horum vocabulorum origo.* Et paullo post: *Pecus ab eo, quod perpascat, a quo pecora universa, quod in pecore pecunia tum consistebat pastoribus.* Sane *peculium* similiter dictum constat, quod veterum bona in pecudibus consisterent. Plutarchus in Poplicola: Ἦν δὲ τιμὴ μὲν προβάτου ὀβολοὶ δέκα, βοὸς δὲ ἑκατόν. οὔπω νομίσματι χρωμένων πολλῷ τότε Ῥωμαίων, ἀλλὰ προβατείαις καὶ κτηνοτροφίαις εὐθενούντων. διὸ καὶ τὰς οὐσίας ἄχρι νῦν ἀπὸ τῶν προβάτων πεκούλια καλοῦσι. *Ovis pretium erant decem oboli, bovis centum, quod Romani nondum id temporis multum uterentur pecunia, sed re pecuaria censerentur & æstimarentur. Iccirco etiamnum facultates suas a pecudibus peculium nominant.* Nam nec a vero abludit, *pecuniam* a pastoribus dictam, quod eam pro pecudibus reportarent. Gloss. vett. *Pecunia*, χρήματα, ἀπὸ τιμῆς κτηνῶν. Ac possis eo referre illud Columellæ, præfat. lib. vi. *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima: propter quod nomina quoque pecuniæ & peculii tracta videntur a pecore.*

PECUS putabat Varro dici a *pede*, eo quod *pes* significet *consistendi fundamentum*, ac *pastorum copia* in *pecore* consistat. Ita enim scribit, iv. de L. L. *Pecus ab eo, quod pascebant; a quo pecora universa. Et quod in pecore pecunia tum consistebat, pastoribus & standi fundamentum pes* (*a quo in ædificiis dicitur area pes magnus, & qui negotium instituit, pedem posuit*) *a pede pecudem appellarunt.* Quæ sane ἐτυμολογία plane λιτολόγος καὶ Στωϊκή. Omnino autem *pecus* dicitur, sive a πέκος, quod, Hesychio teste, notat τὸ ἔριον τοῦ προβάτου, Latini *vellus* nominant: sive quia soleat πείκεσθαι, hoc est, κείρεσθαι, *tonderi*. Id enim notat πέκειν, cum de ovibus dicitur, quemadmodum scribit Eustathius. A *pecus* est *pecudiarius*, qui pecudis instar præceps fertur, Gloss. Philox. *Pecudiarius*, προαλής. Vide *Pecca*. Ejusdem originis *peculium*, & *peculatus*. De quibus seorsim.

†PECUS non inepte quidem a Vossio ἐτυμολογοῦνται. Verum cum PECUS in obliquis sive D sive R assumat;

mat; videtur mihi factum ex פקד *paked*; cujus tertia retenta est in Pecunia, at in Pacoris mutata in R more Tyrrhenico. Et quidem τὸ *Paud* hujus verbi nim. פקד *pakud*, est ipsissimum nomen Pecus in obliquis. In quod omnes significationes radicis פקד conveniunt notione passiva puta *visitati*, τῦ ἐπισκεπτέσθαι, *recenseri*, τῦ *desiderari* aliquem ex numero inter recensendum, *praefici* &c. Greges enim exercitui comparantur: pecoris magister est Imperator: is quotidie recenset gregem, mandata dat, idque omne facit, quod ambitu significationum verbi פקד *paked* continetur. Sic Zach. X. 3 *visitare hircos* dicitur. In ceteris Orientis linguis eaedem omnes significationes ejus verbi insunt. A Pacore deinde fit Pecunia & Peculium. Mazochius.

Pedare est a *pes*. Habet autem duplicem significationem, nam interdum notat *suffulcire*, & *quasi pede statuminare*. Onomast. vet. *Impedo*, ἱσταδόω. Nempe ab ἱσταδος, *firmus*. Sic usus Columella, lib. v. *Cum mensem xxx. excessit vinea, id est, tertio autumno, vehementioribus statuminibus, statim impedanda est*. Ita emendat Budæus, annot. in Pand. In vulgatis est *impedienda*. Ab hac significatione est, quod *pedatæ vites* opponuntur *subrectis*: quod *statumen*, sive *adminiculum vitium* dicitur *pedamen* seu *pedamentum*. Præterea autem *pedare* notat *ire*, unde *pedatus* pro *accessu*, ut cum dicimus *pedato*, vel potius *pedato primo*, *secundo*, *tertio*. Gloss. vett. *Tertio pedata*, τρίτη ἐφόδῳ, ἐκ τρίτου. Vide Nonium, Charisium, ac e recentioribus Leopardum, lib. vi. cap. xvi. & Turnebum, lib. xxiv. cap. xxxviii. & lib. xxviii. cap. 1. Ab eodem est *pedatum*, ubi consisti, vel aliquid poni possit. Sic legimus *pedatura murorum*, *castrorum*, *murorum*. Ab eodem est *pedatim* κατὰ πόδα. Quid sit *pedatim incedere*, clare docet hic locus Plinii, lib. xi. cap. xliv. *Omnia animalia a dextris partibus incedunt, sinistris incubant. Reliqua, ut libitum est, gradiuntur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc est, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur*. Multa etiam ejus verbi composita habemus. Tale est *quadrupedare*: quo usus Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. x. Et apud Plautum Captivis legas, act. iv. sc. ii.

Quadrupedanti crucianti cantherio.

Et apud Maronem, viii. Æneidos:

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Item *repedare*, pro *reverti*. Nam ridicule Bartolus interpretatur, *a capite incipere*. Usurpat Paccuvius apud Festum, Lucilius apud Nonium. Vide utrumque Grammaticum in *Repedare*. Lucilii locum emendat Janus Guilielm. lib. ii. Verisi. cap. ix. Invenies etiam apud Leonem Imp. l. siquis ex grege. C. de cohort. lib. xii. *Aut si*, inquit, *ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare*. Item apud Veterem Interpretem ii. Machab. iii. *Et Onias gratias agens recepto exercitu repedavit ad regem*. Ab eodem est *talipedare*. [vide Petronium & quæ olim notavimus.] Festus: *Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi trahat pedes, ut talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes*. Vett. Glossæ Calepino in Argentoratensi editione præfixæ, & Lugduni nuper recusæ: *Talipedo*, παραγύρομαι. Leg. cum Bon. Vulcanio παραγυρομαι. Qui *talipedarent*, *attæ* dicti, ut indicat Festus in *Atta*. Simile est *interpedare*, apud Jornandem cap. xv. de rebus Geticis: *Tum Imperator equo adacto in cursum calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc usque ad suam fatigationem variis inflexibus interpedavit*.

Pedarii, & *pedanei*, tum senatores, tum judices, dicebantur. *Pedarii senatores* unde vocentur, triplex est sententia. Sunt qui ita dictos putant, qui non haberent jus novæ dicendæ sententiæ, sed pedibus irent in alienam sententiam: atque id quoque sensit Festus. Altera sententia fuit Gabii Bassi, qui, Gellio teste, scriptum reliquit, ita eos vocatos, qui nondum gessissent curulem magistratum, idque quia pedibus irent in curiam, cum qui magistratum curulem gessserant, soliti sint curru vehi, super quo sella esset, in quo considerent, unde & *sella curulis* vocabatur. Tertia sententia est ipsius Agellii, qui, superioribus duobus rejectis, putat, equites eos, qui necdum a Censoribus in senatum lecti erant, eoque nec senatores dici poterant, si populi honoribus usi essent, habuisse jus veniendi in senatum, dicendæque sententiæ; sed quia in postremis scripti erant, non rogatos fuisse sententias, sed quas principes dixerant, in eas discessisse. Vide Gellium, lib. iii. cap. xxviii. Pro *pedarius* dixere etiam *pedaneus*: quamquam, ut minus Latinum, rejicit Gellius. Similiter vocavere quosdam judices pedaneos. Nempe, *qui ex delegatione caussas audiunt*, ut interpretatur Ammianus ad Paull. lib. v. sentent. tit. xxviii. Solent autem hi de humilioribus solum negotiis caussisque levioribus cognoscere. A Theophilo Instit. de interdict. in princ. *pedaneus judex* transfertur χαμαιδικαστής· unde patet sic dictos, quod judicantes in imo loco considerent, ubi magistratus subsellia pedum habebant: vel quia pede plano judicarent, non pro tribunali; ut censet Cujacius in Novell. lxxxii.

Pedetentim esse ex nomine & verbo, ait Diomedes, lib. i. Nempe *pedetentim* signat, ita uti pedes tenduntur. Proprie igitur notat lento gradu; unde Tullius, lib. ii. Tuscul. Quæst. *Pedetentim, ac sedato nisu*. At μεταλαμπτικῶς accipitur pro *caute*; prout interpretatur Donatus, in Phormionem, act. iii. sc. iii. Sed is a *pede*, & *tentando*, dici censet: uti & Priscianus, lib. xv. Nec displicet. Ita de iis proprie dicatur, qui priusquam pedem ponant, solum tentant, ut in tenebris, aut molli solo, facere solemus. Videturque pro hoc etymo facere illud Catonis dicrum dictarum de consulatu suo: *Eam ego viam pedetentim tentabam*. Citat Sosipater, lib. ii.

Pediculus dicitur id, quod fructus sustinet, nempe quasi *parvus pes*. Sed & verminis genus *pediculus* vocatur. Nempe a *pes*, quod ejusdem notionis. Festus: *Pedibus obsitum, hoc est, pediculis. Titinnius pedicosum appellat hoc modo: Ras detradetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis. Sic Plautus refert in Curcul.* (act. iv. ii.)

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem animo,

Uti muscæque, culicesque, pedesque pulicesque.

Et Livius, in glaucoto pulicesque, an cimices, an pedes, responde mihi. Et Lucilius: ubi me vidit, caput scabit, pedes legit. Hactenus Festus. Sed de voce *pedicosus* plane assentio Scaligero, qui Festum putat incidisse in vitiosos Titinnii codices, in quibus *pedicosus* pro *pedidosus* scriptum esset. Sane Festi sententiæ reclamat metrum, quando, si a *pedibus* esset, prima in *pedicosus* corripi deberet. Fortasse tamen in aliis scriptoribus vox ea Festi tempore extabat: quod si placet, dicemus, *pedicosus* esse a *pede*; ut a *tenebræ*, *tenebricosus*; ut *osus* ubique sit vocis productio. Sane cum *pedicosus* ἀναλόγως a *pes* deduci possit, nil opus procurrere ad συγκοπὴν, qua quidam ex *pediculosus* factum putant. In Glossis Philoxeni *pedicularius* legis, quod exponitur συντονιώσεις. Ut a *pes* sit *pedarius*, ita a diminutivo ejus *pediculus*, *pedicularius*; συντονάριος vero sit *qui inter symphoniacos modum dat sono*: unde & nomen. Fiebat enim hoc pedibus pulsando scabellum: unde Lutatius in Statii viii. Thebaïdos vers. clxxi. *Buxa* interpretatur *scabellum*, *quod in sacris tibicines pede sonare consueverunt*. Atque hinc *scabellorum crepitus* apud Suetonium in Caligula legas. Ea scabella a *tono syntona* dixere, quia his darent modum voci. Usus sic Fabius, lib. ix. cap. iv. *syntonorum modum saltantes*. Indeque *syntonarius*. Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum.

Pedo, vel *nomen* est, vel *verbum*. Nomen cum notat *cui pedes lati*. Glossæ Philox. *Pedo*, πλατύπους. Ut idem sit ac *planeus*. Hinc *Pedo* nomen Poëtæ, cujus meminere Martialis, in præfat. lib. i. & Sidonius, Carm. ix. vers. cclvii. *Pedo* verbum, vel

prime est, vel tertiæ. *Pedo* primæ, notat *fulcire*, vel *ire*. Suntque ab eo *pedatus*, *pedatim*, *repedare*, atque alia, de quibus in *PEDARE* diximus. At *pedo* tertiæ, est per μετάθεσιν factum a βδέω. Media conversa in tenuem, quomodo a βάθος est *puteo*, a κύββα, *cuppa*, &c. Vel, quod magis placet, est *pedere* a πέρδειν, extrita litera canina. Quippe *pedere* est πέρδειν, βδέειν autem est *vissire*, ut πορδή, *peditus*, βδεσμὸς, *vissium*. Est autem *peditus*, quod Petronius vocat *strepitum obscenum*; ut *vissium*, cum sonus non exauditur: qua de re Scaliger ad illud Catulli:

Subtile ac leve peditum Libonis:

Et nos infra, in *Vesica*. *Crepare* pro πέρδειν dixit Martialis, lib. XII. epigr. LXXVIII.

Et pedit deciesque viciesque.
Et quamvis sibi caverit crepando,
Compressis natibus Jovem salutat.

Et Epigrammate proximo:

Ante Jovis statuam crepuit satur historie.

Hinc *crepitus ventris* dictus. Est autem tum *crepare*, tum πέρδειν, factum a claro soni crepitu, qui melius Græco πορδὴ, quam Latino *peditus*, exprimitur. Belgæ Græcorum more interdum, de jumentis inprimis, dicunt *porten* pro πέρδειν. Similiterque a *vissire* dicunt *vysten*, quamquam hoc etiam ad *crepitum* extendant. Puto autem *vissire* quoque esse, ὀνοματοπεποιημένον, eoque minutum illum sonum exprimi, qui absque crepitu fit. Vel dicamus, *vissum* esse a βδέσις ejecto δ. A *pedo* est *podex*, e in o converso, ut a πέρδω πορδὴ. Quamquam Petrus Nunnesius, in Grammatistice sua, putarit *podex* esse a Græco πρωκτὸς, quod idem notat: quo pacto & additione & detractione & immutatione fit opus. Quod interdum etsi fiat, tamen etymon præfero ubi minori mutatione opus. Nec tamen aliis præscribo.

PEGMA, πῆγμα, a πήγνυμι, id est, *figo*, *compingo*: unde Appuleius, lib. IV. Milef. erudite reddidit, *confixilem machinam*: ac in vett. Gloss. exponitur *confixum*: quo spectare Lipsio videtur jocus ille Lucilii apud Cic. lib. II. de orat. *Quid Decius Nuculæ? an confixum vis facere*, inquit. Fuere autem varia *pegmatum* genera. Quædam erant privatarum ædium: unde l. XII. §. specularia. D. de instr. vel instr. leg. ubi Ulpianus ait, *in emptione domus specularia & pegmata, sive in ædificio sint posita, sive ad tempus detracta*. Turnebus, lib. VIII. cap. IX. censet hic signari *antepagmenta*, quæ sunt valvarum ornamenta affixa antis. Meminit quoque *pegmatum* Cic. lib. IV. ad Att. epist. VIII. *Nihil venustius, quam illa tua pegmata; postquam misisti, libros illustrarunt valde*. Quo loco intelligit Lipsius loculamenta pluteosque librarios. Sed imprimis *pegmatum* vox dici solet de *pegmatis theatricis*. Erant ea grandes & ingeniosæ machinæ e variis tabulis & sublicis compactæ, per se occulte surgentes, ac sursum subsidentes: de quibus Seneca, epist. LXXIX. Hujusmodi *pegmatum* usum ex antiquis scriptoribus erudite exponit Lipsius, lib. de Amphith. cap. XXII. De *parapegmate* seorsim diximus.

PELAGVS, πέλαγος notat proprie *maris profunditatem*; unde Matth. cap. XVIII. ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, id est, ἐν τῷ βάθει, *in profundo*, sive *profunditate maris*. Poetæ *altum* appellant. Hæc vocis proprietas fecit, ut putarent πέλαγος dici quasi τῆλε τῆς γῆς, id est, *procul a terra*. Isidorus, lib. XIII. cap. XVI. deducit a πηλὸς, id est, *lutum*. Aliis placuit πέλαγος dici quasi πέλας, id est, *prope*; & γῆ, id est, *terra*: quia circumlabitur orbem: aut quia πέλας ἄγει, quo de etymo Cæsar Scaliger lib. IV. de causs. L. L. cap. XCVIII. Sed si πέλαγος Græcam habet originem, fuerit a πελάζειν, quod est, ἐγγίζειν, *accedere*, *appropinquare*. Ita proprie fit, quod Latinis dicitur *accessio maris*, item a veniendo, *Venilia*. [a πλάζω, πλαγγω plango, unde πελαγια κρηπιδα.] Sed potius puto, ortu esse Hebræum, sive sit a פלג, id est, *dividere*, sive פלגה, id est, *divisio*, quia *pelago terræ regionesque dividuntur*: sive a פלגים, id est, *rivi*, ut commune primum fuerit id nomen fluviorum ac maris. Sane & Hom. Iliad. Υ. *Oceanum* ποταμὸν, vocat, hoc versu:

Ἐν δὲ τίθει ποταμοῖο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο.

Item Odyss. π.

Μέσσῳ γὰρ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ δεινὰ ῥέεθρα,
Πρῶτα μὲν Ὠκεανὸς, ὃν οὔπως ἔστι περῆσαι
Πεζὸν . . . .

Et Odyss. λ. sub finem:

Τὴν δὲ κατ᾽ Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο.

Et Odyss. μ.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς . . . .

Pelasgorum idem ac *pelagi* etymon esse volunt. Nam ut πέλαγος, ita πελασγὸς quoque a πέλας & ἄγειν dictos volunt. Alii ut πέλαγος, sic & πελασγὸς deducunt ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, quia *Pelasgi* essent *gens dispersa, atque ab aliis avulsa*. Eademque res compellit alios, ut πελασγὸς dictos velint, quasi πελαργοὺς, quia *ciconiarum more sint vagati*. A πέλαγος est πελάγιος, quomodo vocatur quod in alto est, longeque a litore distat. Unde *pelagiæ* genus *purpuræ in alto demersæ*. Plinius, lib. IX. cap. XXXVII. laxe utans ait, *Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur*. Rectius cap. XXXV. dixerat, *pelagia altius mersa, quam ut penetrent radii*. Nempe *purpura* aliæ *pelagiæ*, aliæ *litorales*. *Pelagia* fucus seu medicamentum dicebatur *pelagium*. Id nigricans erat, eoque difficulter eluebatur. Vide de ejus natura ac pretio, cap. XXXVIII. & XL. ejusdem libri.

†PELAGVS & Gr. πέλαγος *altum maris* proprie notant, unde πελάγιος dicitur de insula aut navi in alto posita: id quod etiam Plinio PELAGIVS dicitur. Tam Latinum ergo quam Græcum nomen venit ex Chald. פלג *pelag*, quod *medium* significat millies in Targumicis, ut & apud Syros: unde & dicendum Hebr. quoque פלג *peleg* quoties de *mari* usurpatur, idem notare. Est & Chaldaicum פילגוס *pelagus*, quod ne una quidem littera a Latino PELAGVS differt: quae Chaldaea vox non aliud est, quam *medium* sive *altum maris* in Targum Psalm. XLVI. 3. ubi pro Hebr. *Cor maris* ponitur in Targum *bepelagus dejamma rabba* i. e. *in pelago* (h. e. medio) *maris magni*. Cui loco consentit Matth. XVIII. 6. illud ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης i. e. *in alto maris*, pro quo Vulg. *in profundum maris*. Et illud quidem פילגוס purum p[illegible]tum Chaldaicum est; nam apud eos & verbum הפליג *hiphlig* reperitur, quod usurpatur de navi *altum maris* sive *medium maris* petente in *Erubin* cap. 4. ubi Glossa imperito id pro barbaro vocabulo habet (quasi si de Græco πελαγίζω sumptum fuerit) inscite, inquam, quia פלג *pelag* uti diximus, *medium* significat, & Targumicum PELAGVS est *medium maris*. MAXOCHIVS.

PELAMYS, πηλαμύς. Hesychius: Πηλαμὺς, διὰ τοῦ Υ ἰχθὺς ἐν πόντῳ. Festus: *Pelamys, genus piscis; dictum quod in luto moretur, quod Græce dicitur πηλός*. Plinius, lib. IX. cap. XV. *Cordula appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ vero a luto pelamydes incipiunt vocari, &, cum annuum excessere tempus, thynni*. Meminit non semel Athenæus.

PELECANVS, vel potius *pelecanus*, Græce πελεκὰν, & πελεκᾶς. Aliter autem hac voce usus Aristoteles, aliter Aristophanes. Aristoteles enim sic vocat avem quæ Plinio *platea*, Ciceroni, lib. II. de nat. Deorum, *platalea* nominatur. Confer ea quæ Aristoteles scribit, lib. VIII. Hist. cap. XII. & lib. IX. cap. X. cum iis quæ Plinius tradit, lib. X. cap. XL. Belgis vocatur *Lepelaer*, a *rostri figura quæ cochlear refert*, quod Belgis *lepel* dicitur. Estque ab ejusdem *rostri latitudine* nomen *plateæ* & *plataleæ*, nempe a Græco πλατὺς, id est, *latus*. At Aristophani πελεκὰν est *picus Martius*, cui id nomen a πελεκάω, hoc est, *seco*, *dolo*: hoc a πέλεκυς, id est, *securis*; id ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, *separare*. Sane πελεκᾶνα dici ἀπὸ τοῦ πελεκᾷν τὰ ξύλα, quod *instar securis cædat arbores*: id non modo Aristophanis

nis scholiastes tradit, sed & hic poëtæ ipsius locus Avibus confirmat:

. . . . ὄρνιθες ἦσαν τέκτονες
Σοφώτατοι πελεκᾶντες· οἳ τοῖς ῥύγχεσιν
Ἀπεπελέκησαν τὰς πύλας· ἦν δ' ὁ κτύπος
Αὐτῶν πελεκώντων (leg. πελεκώντων) ὥσπερ ἐν ναυπηγίῳ.

. . . . *Aves erant fabri*
Sapientissimi pici, qui rostris
Dolaverunt portas: erat vero strepitus,
Dolantibus ipsis, velut cum navis fabricatur.

Idem etymon probant Hesychii & Suidæ verba. Ille ait, Πελεκᾶν, ὄρνεον τὸ κολάπτον καὶ τρυπῶν τὰ δένδρα, hoc est, *avis excavans & perforans arbores*: hic vero definit εἶδος ὀρνέου τρυπῶν τὰ δένδρα, ἀφ' οὗ καὶ δενδροκολάπτης καλεῖται· *genus avis perforans arbores, unde & arboricavus appellatur*. Eapse de caussa dicitur & ξυλοκόπος, *ligniscus*, item δρυοκόλαψ, & δρυκόπος, *roboricavus*, & *roborisecus*. In Carinthia similiter vocatur *Baumbecher*, quasi *arborum sator*. Unde vero avis hæc Latinis dicatur *Picus*, discere est ex Festo, qui sic vocari ait a Pico Aboriginum rege: quicum consentit Isidorus lib. XII. Orig. cap. VII. *Picus*, inquit, *a Pico Saturni filio nomen sumsit, eo quod ea in auspiciis utebatur*. Sed si Græcis vocatur δενδροκολάπτης, verisimile quoque sit, *picum* a Latinis dici a πίκω, hoc est, ξαίνω, κολάπτω· nempe quia *arbores tundat atque excavet*. Martii vero cognomentum ex eo accepit, quod Marti sacer esset. Sunt quibus placet, *picum* dici quasi *beccum*, a nostro *bek*, id est, *rostrum*. Sed cur non potius a nostro *pirken*, quod est, *rostro tundere*? Id enim magis convenit cum δενδροκολάπτης, & similibus Græcorum appellationibus. Germanis vocatur *Specht*, ut Belgis *Specht*, Anglis *Aspecht*. Ac videtur Germanicum illud esse a Græco σπελέκτης, quomodo *picum* a Græcis vocari Hesychius indicat, cum scribit σπέλεκτος, πελεκᾶς.

PELLEX esse a παλλακὴ, sive παλλακὶς, non Agellii modo sententia fuit, lib. IV. cap. III. sed & Caii, tit. de verb. signif. Sed Jano Guilielmio visum id tam manifesto falsum, ut Grammaticos prudentes scientes hac in re falsos scripserit, lib. I. Plautin. Quæst. cap. III. Quid eum moverit, non video: nisi forte quod *pellex* ejus sit qui habeat uxorem; παλλακὴ vero cælibis. Sed quis nescit, cum voces ex una lingua in aliam transfunduntur, quemadmodum in vinis fit, ita & hæc quoque nonnihil abire a priori natura? Quare mihi quidem dubium non fit, quin *pellex* fit a παλλακὶς, extrito ι, & converso α in E, quomodo a τάλαντον est *talentum*; a καμάρα, *camera*; ab ἄντα, *ante*, &c. παλλακὶς autem est ab Hebræo פלגש, quod idem significat. E in A abit, quomodo & ἀῤῥαβὼν ab ערבון; item μαλλα a Punico כלם. Et hæc quidem vera opinio. Interim nec absurde errant, qui *pellicem* a *pellendo* deducunt, quod *justam uxorem thoro pellat*: unde Juno apud Senecam initio Herculis Fur. ait:

Locumque cælo pulsa pellicibus dedi.

Quemadmodum nec absurde hallucinantur illi, qui *pellicem* ex eo dictam volunt, quia *alienos ad se pelliciat viros*: ut nempe a *pelliciendo* sit *pellex*, quemadmodum ab *illiciendo*, *ilex*, nisi *illix* potius scribendum putes, de quo suo loco diximus. Sed, quæcunque harum originationum adlubescat, cum & παλλακὶς & *pellere* & *pellicere* L geminent, *pellex* quoque gemino L scribendum patet: quanquam in vett. libris secus legi scripserit Lud. Carrio castigat. in Valer. Flaccum.

PELLIS a *pellendo* dicitur, si Isidorum, lib. XI. cap. I. atque item Perottum audimus, qui sic vocari censent, *quod externas injurias tegendo repellat*. Sed hæc sane putida. Num ergo dicemus esse a פלא, hoc est *latere*, *contegi*: unde etiam *palliæ* ac *pallii* nomen originem trahit. An potius ab Æolico φολλις pro θύλλις, hoc est, θυλάκιον *folliculus*, *sacculus*. Æoles enim θ convertunt in φ, ut θὴρ, φὴρ, unde *fera*; θυμιῶ, φυμιῶ, *fumo*. An a φολὶς conversa adspirata in tenuem; quomodo a φόρτω sive φορτίζω est *porto*; a πορφύρα, *purpura*, &c. Quod etymon magis placeret, nisi proprie φολὶς diceretur de *pelle serpentum*, vel potius *squamis* ejus: unde φόλλικες dictæ *aspritudines cutis*, *quales scabiosorum*; & φολλικώδεις, *qui istiusmodi aspritudine laborarent*. Erotianus: Φολλικώδη, τὰ ἐφολλώδη (leg. ἐφηλώδη) καὶ λεπρώδη· οἱ γὰρ παλαιοὶ φόλλικας ἐκάλουν τὰς ψωράς εἰς τραχύτητας. Quare non video, unde potius *pellis* deducatur, quam a φελλὸς, quomodo, ut est apud Hesychium, vocatur φλοιὸς δένδρου, *cortex arboris*: unde & *suber* arbor φελλὸς vocatur, quia *tota similis est cortici*. Ita *pellis* dicatur, quia quasi φελλὸς *sive cortex est hominis*. Nisi φελλὸς veteri lingua *pellem* notarit. Atque inde *arboribus* sit accommodatum. A *pellis* est *pellicula*, unde verbum *pelliculare*, quod Glossæ Philoxeni exponunt δερματῶσαι. Ab eodem quoque est *pellio* ut a *vestis*, *vestis*. Glossæ Philoxeni: *Pellio*, Δερματουργὸς, ὑποδηματορράφος. In iisdem legas *pellarius*, πελλοράφος. Ubi πελλοράφος idem quod δερματουργὸς, a πέλλον, hoc est, *pellis*, & ῥάπτειν, hoc est, *suere*. Hesychius, καρβατίνη, ῥάνη, πέλλον. Ac imperitus aliquis hoc argumento impulsus putet *pellis* esse a πέλλον. Sed est ea vox sequioris seculi Latinissantis. Proinde & πελλοράφος barbarum est. Fuit & *Pellio* familiæ nomen; sed posteriores pro eo *Pollio* dixere: quomodo pro *hemo* dixere *homo*; pro *henur*, *honus*, &c. *Pellio* autem veteres dixisse pro *Pollio*, docet illud Plauti, Bacch. Act. II. Sc. *Mirum est, me*:

Cha. *Non herus, sed actor mihi cor odio sauciat.*
Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac meipsum amo,
Nullam æque invitus specto, si eam agit Pellio.

Nam intelligit *P. Pollionem* comœdum minorum partium: quod hic Symmachi locus indicat, lib. X. Epist. II. *Magnis in negotiis, itidem ut magnis comœdiis, edecumati apponuntur actores. Non idem bonos in pronunciandis fabulis P. Pollioni qui Ambivio fuit: neque par Æsopo & Roscio fama processit*. Plauti & Symmachi locus aliter concipitur in vulgatis: sed secutus sum emendationem eruditissimi Hieronymi Groslotii in epistola nuper edita a Goldasto. Porro ex iis, quæ diximus, patet, falli doctissimum Joachimum Camerarium, cum ad Eci. IV. scribit opinari se, *Pellio* esse nomen potestatem significans, ut sit a *pellere*, hoc est, *posse*.

PELLO videtur olim pro diversa notione fuisse vel primæ, vel tertiæ. Primæ fuit, cum notaret *loqui*, aut simile quid; unde *appellare*, *compellare*, *interpellare*. Videturque Becmano esse ab Hebræo פלל, hoc est, *appellavit*, *compellavit*. At a *pello* tertiæ sunt *repello*, *depello*, *dispello*, & similia. Estque *pello* hac significatione a πάλλω, *vibro*, *commoveo*, *quatio*: vel potius ab ἀπελάω, *arceo*, *pello*: a initio ablatum, ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Vel sit *pello* a βάλλω, *projicio*: ut media in tenuem mutetur. Etiam A mutatum in E, quomodo a τάλαντον est *talentum*, *camera* a καμάρα, &c. A *pellendo* quoque dicta dea *Pellenia*. Arnobius, lib. IV.

Pellendorum hostium Dea potens Pellonia est.

Idem Augustinus scribit, lib. IV. de Civitate Dei, nisi quod is *depellendorum* scribat. At rectius Arnobius *pellendorum*. Nam multum inter hæc interest. A supino *pulsum* est *pulso*, pro quo veteres *pulto*, S in T abeunte; quomodo Ennius dixit, *Adgretus fari*. Onomasticon: *Pulso*, *pulto*, ἐλαύνω, κρούω. A *pulso* est *pulsabulum*, id quo *pulsatur*. Utitur in Floridis Appuleius.

PELORIS (inter *conchylia* est) a Græcis accepimus, ut & *ostrea* & *echinus*, quemadmodum scribit Varro in IV. de L. L. Nomen autem πελωρὶς, non a πελώριος, id est, *immanis*, sive *vasta magnitudinis*; quæ Athenæi sententia est: sed a *promontorio Siciliæ*, quod πέλωρον vocatur.

PELTA, πέλτη· scutum Amazonicum, ut Nonius ait: Ἀσπίδιον τετράγωνον facit Suidas. *Amazonica* tamen *peltæ* figura alia. *Hederæ folio* similem fuisse

se scribit Xenophon. Plinius *folio Indicæ ficus*. Virgilius eam vocat *lunatam*, quo significat, figuram habuisse *lunæ semiplenæ*. Hinc Isidorus, lib. xviii. cap. xii. *Pelta scutum brevissimum in modum lunæ mediæ*. Quod ad ἔτυμον, Becmanus deducit ab Hebræo מלחה, id interpretatur *scuta brevia in modum Lunæ*: Sed Hebræa vox *tædas* notat. Forrasse igitur rectius derives a פלגא, hoc est, *dimidium*, quia *dimidiam referret lunam*. Nisi malis a פלט, quod est *liberare*, *præstare*, *ut quis evadat*.

Pelvis, ut Fulvius Ursinus scripsit, appendice de Triclinio, & Petrus Nunnesius in Grammatistice, ut Septimius Florens in εἰρήνῃ Aristophanis, & ante hos Josephus Scaliger, in Conjectaneis, ac ante hunc Lazarus Baifius, libro de vasculis, venit a πέλλις, quomodo, ut Pollux monet, Tragici vocant τὸν λεκάνην· οἱ δὲ Αἰολεῖς, inquit, πέλλικα μάλιστα τὸν ξυλίνην λέγουσι. Insertum in Latino v consonum, uti ab ὕλη est *sylva*; a λαιὸς, *lævus*; a παῦρον, *parvus*. Alterum quoque etymon est, satis argutum. Nam cum *pelluvia* dicamus, quasi *pedelua*, seu *pedeluvia*; item *malluvia*, quasi *manulua*, seu *manuluvia*: videtur sane & *pelvis*, quæ Græcis ποδανιπτὴρ, a *pedibus lavandis* nomen accepisse. Sensit id Varro, lib. iv. de L. L. *Pelvis*, inquit, *a pedum lavatione*, *ut pedeluis*. Ubi respicit Veterum morem, qui non *manus* solum, (unde *malluvii* nomen) sed & *pedes* ante ac post cœnam lavabant. Itaque Homerus scribit, Ulyssem ab Eurychia agnitum in pedum ante cœnam lotione. Ac Plutarchus in Pompeio refert, Favonium Pompeio non in cœna tantum ministrasse, sed etiam lotione: μέχρι ποδῶν, inquit, νίψεως, καὶ δείπνου παρασκευῆς. Tertiam quoque originationem invenio apud Velium Longum, de Orthographia. *A pelluendo*, inquit, *pelluis*, *& apud antiquos trisyllabum pelluis*, *quæ nunc in synæresi pelvis dicitur*. Nec aliter Nonius, ut hæc ejus verba indicant: *Pelvis*, *sinus aquarius*, *in quo varia perluuntur*, *unde ei nomen est*.

†Penates qui dii sint, & unde advecti, piget de eo veterum opiniones ex Servio & aliis referre. At certe & Tusci de Penatibus jactabant opiniones suas (ut ex Servii verbis supra in Palas adscriptis potest intelligi, & ea iis quae affert de Demarathi Corinthii filio ad II. Aen. 296.) qui sibi eos sine controversia vindicabant. Totum ergo hoc deorum Penatum negotium per Etruscos ab Oriente manavit, tum nomen scil. tum & res ipsa. Nam Penates sunt ab Hebr. פנימי, *penimit*, h. e. *interius* sive *penetrale*, cujus plurale פנימיות *penimiot* h. e. *penetralia*: ex eo, inquam, ablato *Mem* intermedio, fiunt *Penates*; quos dictos existimat Cicero in II. de Nat. deor. 67. *ab eo quod PENITUS INSIDENT*, *ex quo etiam PENETRALES a poëtis vocantur*. Sic etiam Seneca Thebaid. 540.

Ferte arma: facibus petite penetrales deos:

quos nempe Graeci similiter θεοὺς μυχίους vocitabant, ut observat Spanhemius *de Vesta & Prytanibus*. Hinc Vesta (quam unam ea diis Penatibus volunt fuisse) Ciceroni ibidem dicitur *Custos rerum intimarum*. Adde illa Servii ad Aen. III. 12. *Qui ideo PENATES appellantur*, *quod in penetralibus aedium coeli sedeant: nam & ipsum penetral PENUS dicitur*, *ut hodie quoque PENUS VESTAE CLAUDI vel APERIRI dicitur*. Ex his vides, non tantum nomen ab Oriente esse, sed & rem ipsam: nam tota haec *Penatum* religio ex Tabernaculi Israëlitici interiore penetrali prodiit. Adde hoc etiam, quod sicut in sanctius illud Hebraeorum adytum nemini praeter Sacerdotem patebat aditus, sic (teste Servio III. Aen. 12.) Penates, *nisi Sacerdoti*, *videre fas nulli sit*. Ad haec *Quod* (Penates) *ex Lavinio translati Romam*, *bis in locum suum redierint*, teste ibidem Servio; id Arcam redeuntem ab hostibus, juvencis iter suum sponte ingressis adumbrat. Postremo, *quod certum* (Penarum) *nomina nemo sciat*, ut adnotat ibidem Servius; id quoque ex eo fluxit, quod Dei nomen τετραγράμματον illud sanctius & Judaeis ἄῤῥητον, haberetur *ineffabile*. Atque hactenus de *Penatium* etymo dicta valebunt eatenus, si prima vocabuli littera P fuerit. Dubitamus ne, inquis? At, inquam, injecit mihi dubitationem non quivis de trivio, sed Dionysius Halic. (vir quantus!) qui Δ initio nominis hujus palam inscriptum fatetur in I. Antiq. pag. 55. Ἐν δὲ τούτῳ (χωρίῳ) κεῖνται τῶν Τρωικῶν θεῶν εἰκόνες, ἅπασιν ὁρᾶν, ΔΕΝΑΣ (*) ἐπιγραφὴν ἔχουσαι, δηλοῦσαι τοὺς Πενάτας &c. *In eo loco* (is vero locus Ὑπολαίαις, *Sub oliviis* Romae dicebatur teste Dionysio) *positae sunt Trojanorum deorum imagines*, *quas cuivis fas est inspicere*, *cum inscriptione DENAS*, *quae Penates significat: videntur enim mihi prisci ante inventum P usurpasse pro eo D litteram*. *Sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium*, *admodum antiqui operis*. *Alia quoque multa in antiquis templis horum deorum simulacra conspeximus*, *& in omnibus duos juvenes militari habitu*. Porro quae hic Dionysius de P nondum reperto a Latinis ait, iis haud facile assentior; cum ea littera, quod sciam, gens litterata nulla tempore ullo caruerit. Neque vero eos deos fuisse Denatas cum quarta littera apud Trojanos (unde ablata simulacra) appellatos mihi persuadeo, cum ea vox ita scripta nihil prorsus Hebraice, nihil Chaldaice, ceterisque linguis Orientis notet. Magis crediderim Δ illud ita fuisse scriptum, ut Π antiquum imitaretur. Imo potius (quid enim dissimulo?) ea inscriptio Latialibus priscis, non vero Graecis litteris scripta fuit. Aut si scalptu Graecis litteris erat, non nisi Jonicis illis antiquis signata fuit, quae fuerint eaedem fere cum iis, quae Graecis Latinisque antiquitus in usu erant. Itaque τῷ D & τῷ Ͻ Graecorum antiquissimi juxta cum Latinis utebantur. Potuit etiam prima littera (ut ibi detorta erat) non ad quartam Alphabeti pertinere, sed ad *Pe*. Aliam in Sylvis Phalegicis (tom. I. Spicileg. Biblici, ubi de Donanim fusissime agitur) attuli conjecturam, ut *Dodanim* illi Dardaniae Troicae conditores apud Trojanos inter deos relati, atque abjecta priore syllaba Denates pro Donanates vocati fuerint; ii vero in Latio postea Panatae fuerint appellati. Hactenus vacasse conjecturis liceat. Mazocchius.

Pendeo, proprie est *suspensum esse*; ac juxta Perottum, tractum est a *pennis avium*. Ut illo:

. . . . Pennis pendere putantes.

Pendebant pennis . . . .

At Scaliger, lib. vi. de R. P. cap. xv. a *pondere* deducit, quia *pondere* res deorsum vergit. Sane id magis placet. Nempe ut *pendeo* sit a *pondus*: *pondus* a *pendo*. Nisi magis placet, *pendo* esse a *pendeo*: de quo mox dicam. A *pendeo* est *pendulus*. Gloss. *Pendulus*, μετέωρος. At μετέωρος, ὁ κρεμάμενος, *suspensus*. *Pendiges*, quod dependet. Usi Arnobius, lib. vi. & Vegetius, lib. ii. cap. xliv. *Appendix*, quia appenditur. Pro quo & *ampedix* dixere, a *pedo* pro *pendo*. Festus: *Ampedices dicebantur ab antiquis*, *quod circumpenderent*, *quas nunc appendices appellamus*. Nisi & *ampendices* hic legendum. Est enim in compluribus MSStis.

Pendo fit a δαπανῶ, juxta Nunnesium in Grammatistice. Sed *pendere* non est δαπανᾶν, sive *insumere*, nisi μεταληπτικῶς. At proprie *pendit*, qui facit ut quid pendeat. Atque hanc significationem indicat vox *suspendo*. Nisi magis placet, *suspendo* dici proprie de *libra*, ut *suspendere* sit *in libra* κρεμᾶν. Ita *pendo* proprie fit *pondero*. Nec tamen venit a *pondus*, sed *pondus* a *pendo*, *e* in *o* abeunte: ut pro *benus*, *hemo*, *Apello*, nunc dicitur *bonus*, *homo*, *Apollo*. A *pendo* quoque est *pensus*, quod proprie valet *ponderatus*, unde *pensum*, de quo seorsum: κατὰ μεταφορὰν autem valet *expensum*, sive *cogitatum*. Onomasticon: *Pensus*, ἐξετασθείς. Quia autem quæ magni sunt ponderis, etiam majoris sunt sumptus, hinc *pensus* in Glossis (quamquam corrupte

(*) *In Sylburgii Notis scribitur*, *Cajacium maluisse* Δενάτας: *item Gelenium vertisse*, Cum inscriptione Denates.

rupte ibi *pensius* legas) exponitur *ἐπικαιρικός*. Indeque apud Plautum, Sticho, act. I. sc. II.

> *Utra sit conditio pensior, virginem, aut viduam habere.*

hoc est, majoris pretii, meliorque. Quod majus graviusque est, id in lance propendet. Quo respicit Plautus, Bacchid. act. III. sc. IV.

> *Sed antequam illa unquam meis opulentiis*
> *Ramentu fiat gravior aut propensior*
> *Mori me malim . . . .*

Item Cicero in Paradoxis: *Caussa igitur hæc non natura distinguis. Quæ quando alteri accessit, id fit propensius: si utrique adjuncta sit, paria fiant necesse est.* Hinc legas *propensa munera*, *propensior voluntas*, *vel cura*, id est, magna: *propensius irrigare*, hoc est, magis irrigare, & similia. Ab eadem origine sunt *compendium*, *dispendium*, *interpendium*. *Compendium* proprie est, cum addendo aliquid æquales reddantur lances, ne quid nobis discedat: Gloss. Phil. *compendium*, *ὠφέλεια*. Actus ipse dicitur *compensatio*. Glossæ: *compensatio*, *συσταθμία*, *ἀντελλογισμός*. *Dispendium* est, si ponderi aliquid detrahatur cum damno nostro. *Interpendium* est, cum lana una non magis propendet altera. Gloss. *Interpendium*, *παράλληλος*. Sunt & hujus originis *impensa*, *stipendium*, *libripens*, *dispensare*, *expensa*, aliaque. Sed de *impensa* voce seorsim satis diximus: uti & de *stipendio*. Item de *libripende* in *Libra*. De consuetudine veterum *pendendi*, hoc est, *ponderandi pecunias*, sic scribit Plinius, lib. XXX. cap. III. *Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem devictum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris gravis pœna dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia, & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur, qua consuetudine in his emptionibus, quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur. Servius rex primus signavit æs*, &c. Vetus Scholiastes ad illud Persii, sat. II.

> *. . . . Saturniaque impulit æra.*

Fuit, inquit, *assis libralis, & dipondius, quod hodie in usu remansit, & solebat pensari potius quam numerari: unde & dispensatores dicti pierogateros.* Pleraque verba a *pendo* etiam ad animum transferuntur, quomodo rem dicimus *expendere*, *perpendere*, *pensiculare*: quod postremum ea ratione venit a supino *pensum*, qua a *missum* est *missiculare*, a *fissum fissiculare*.

Pene a *πέλας*, *prope*, λ in *N* transeunte, vel a פני, *facies*, quod quæ ante oculos sint, propinqua sint, ac *pene* tangantur.

Penes & *apud* quomodo differant, ostendit Festus in *Apud*. Ubi & legas, *penes* a *penitus* trahi. At mihi verisimilius fit, *penitus* contra esse a *penes*. Nec magis placet, quod vult Jovianus Pontanus, *penes* venire a *penis*, hoc est, *cauda*. Sic enim scribit in Actio, fol. CXL. edit. Ald. *Nam penes, id est, in manu, atque in potestate fuit olim, quod quidem ipse juraverim, penest, accommodatum rudibus ab hominibus ex asinorum & jumentorum caudis, aut manu prehensis, unde fuit manucapio, aut capistro colligatis invicem. Mos est enim alterum jumentum alterius caudæ illigare, ne digrediendi illis sit potestas: post vero detracta litera T, mansit penes.* Hæc Pontanus. Sed placet Becmani sententia, qui deducit ab Hebræo פנים, id est, *penes*, *ἔσω*, sive *interiori loco*. Nam quod *penes* te sive in potestate tua est, id externum dici nequit, sed quasi intus est firmiterque tenetur: unde & Ulpianus in L. *Penes*, ff. de Verborum & rerum signif. *Penes te*, inquit, amplius est, quam *apud te*; nam *apud te* est quod qualiter a te tenetur: *Penes te* est, quod quodammodo a te possidetur.

Penis, si proprie *τὸ αἰδοῖον* notaret, videri possit esse a *πέος*, inserto *N*; ut a *φάος*, *fanus*. Sed non ita est. Proprie enim est *cauda*, unde *penis bubulus* apud Nævium, & *offa penita* apud eundem, & Plautum, Mil. Gl. Act. III. sc. I. itemque Arnobium, lib. VII. Dicitur autem *penis* a *pendendo*, ut scribit Festus. Nempe, quia de animali dependet, ac velut appendix quædam est. *Ὑποκοριστικῶς* ab eo dicitur *peniculus*, & altera diminutione *penicillus*. *Μεταφορικῶς* autem tum *penis*, tum *peniculus*, notat *caudam salacem*. Itaque apud Plautum ambiguitate vocabuli ludit nequam servus. Rogante enim coquo, ubi parasitus foret nomine *Peniculus* (id homini inditum nomen erat, quod caudæ instar detergeret mensas) respondet scurriliter, *eccum hunc in vidulo salvum gero*. Nam *vidulum* vocat *subligar scorteum*, *in quo ea corporis pars contecta erat*. Cicero lib. IX. epist. XXII. ad Papirium Pætum: *Caudam antiqui penem vocabant. Ex quo est propter similitudinem peniculus. At hodie est in obscœnis. Hodie*, inquit, quia antiquitus in obscœnis non erat. Unde Calphurnius Piso, cognomento Frugi, in Annalibus suis conqueritur, *adolescentes pene deditos esse*. Nec refugit antiquitatis sectator Sallustius. Unde Augustinus, in Dialecticorum principiis, cap. VII. *Non offenditur aurium castitas, cum* (apud Sallustium) *audit*, Manu, ventre, pene, bona patria laceraverat. *Offenderetur autem, si obscœna pars corporis sordido ac vulgari nomine appellaretur.* Etiam Cæsar Augustus Horatium inter alios jocos *purissimum penem & lepidissimum homuncionem* appellabat: ut in vita ejus poetæ scribit sive Tranquillus, sive alius. A *peniculus* est verbum *peniculare*; quo, si sana est lectio vulgata, utitur Arnobius, lib. V. Verum Scaliger pro *peniculantem decurtamenta* legit *penicula decurtantem*. *Peniculamentum*, notat lacinias vestium fractas. Usi Ennius, Lucilius, Cæcilius. Vide de his Nonium in *Peniculamentum*, Festum in *Penem* & *Penitum*, Scaligerum ad Festum, itemque comment. in Moretum.

Penna prius fuit *pesna*; ut *cena*, *cesna*, quemadmodum tradit Festus. Idem ait *pennam* factum ex Græco *πετεινά*, quod verum est. Nam e *πετεινὸς* κατὰ συγκοπὴν fit *πτηνὸς*, unde Æolicum *πεττηνὸς*, & eliso *τ*, *πεννὸς* · unde *penna τῶν πετεινῶν* propria. Nunnesius existimat *penna* esse ex *πτερὸν* · mihi prius magis placet: quod & Nunnesius ipse alibi sequitur. At falsus Isidorus, qui a *pendendo* deducit, cum lib. VI. cap. XII. tum lib. XII. cap. VII. ubi sic scribit: *Penna a pendendo, id est, a volando dicta, unde & pendere: volucres enim pennarum auxilio moventur, quando se aëri mandant.* Nec verius, quod idem vult, lib. XIX. cap. XIX. *pennas* avium dici quasi *acutas* ab antiquo *pennum*, id est, *acutum*: unde & *bipennis*, esse ait quia *utrimque habeat aciem acutam*. *Μεταφορικῶς pennæ* etiam tribuuntur *plantis*: ut *arbori* apud Plinium, lib. XVI. cap XIII. de *fraxino*: *Procera hæc*, inquit, *ac teres pennata & ipsa folia*. Ubi *fraxini folium pennatum* esse ait, quomodo Theophrastus, lib. III. hist. cap. a. scripserat, *abjetis folium πτέρυγας ἔχειν*. Etiam *spicis* antiqui assignarunt. Festus: *Pennatas impennatasque agnas, in Saliari carmine spicas significat cum aristis; & alias sine aristis agnas novas volunt intelligi.* Ubi quod *spica* genus *agnas* ait vocatas, id Græcorum factum imitatione, qui similiter *ἄχνας* dixere *minores spicas*: quemadmodum dicit Theophrastus, lib. VIII. hist. cap. VII. ubi & Th. Gaza similiter *agnas* vertit.

Pensum *μεταφορικῶς* quidem notat *officii cujusque perfunctionem*: at proprie in *lanificio mulierum* locum habet. Isidorum, lib. XIX. cap. XXIX. *Pensum mulierum a pendendo dictum, unde pensa & impensa notum.* Multi præeunte Budæo, arbitrantur proprie signare *manipulum lanæ vel lini aut cannabis e colo pendentem*, indeque nomen esse. Verum non est ex eo nomen, quia *dependet*, verum quia *appenditur mulieri*, ut *neat*. Atque hoc indicant etiam Glossæ Cyrilli in quibus, *Σταθμὰ τὰ διδόμενα ταῖς γυναιξί*, *pensum*, *pensa*. *Σταθμὸς*, *ponderatura*, *pondus*, *pensatio*, *pensum*. Ergo *pensum* valet *appensum*, *ponderatum*. Hinc *pensa trahere*, hoc est, *nere*.

Penu-

PENURIA a *pene*, juxta Festum: *Penuria*, inquit, *est id, quod pene minus est, quam necesse est*. Nisi pro *pene* legendum *peno*, vel *penui*. Sane non longe abeunt, quibus *penuria* dici videatur, quasi *penus urens*. Quod apud Perottum legas. Malim ego deducere a *πένης*, *pauper*; sive a *πενία*, hoc est, *paupertas*. Quod & facit Angelus Decembrius, lib. III. de Politia literaria, parte XXVII. Nisi, quia prior syllaba est longa, malis derivare a *πεῖνα*, hoc est, *fames*; sive *πεινάω*, hoc est, *esurio*. Quodcumque ex istis etymis sequaris, *penuria* nuda vocali, non diphthongo scribi debet. Aldus tamen Manutius testatur per Æ scribi in vett. libb. Addit, analogia hanc scripturam confirmari, quia dicatur, quod *pene urat*. Sed hoc etymon pene ineptum. Si per diphthongum scribi debet, non aliunde melius deduxeris, quam a *σπάνια*, hoc est, *raritas*, *inopia*, *penuria*. Quæ sententia Nunnesio placuit.

PENUS, Festo teste, *dicuntur res necessariæ, ad victum cottidianum*. In Glossis vett. itidem exponitur *τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια*. Alteram quoque significationem docet Festus: *Penus*, inquit, *vocatur*, *locus intimus in æde Vestæ*, *tegetibus septus*. Atque hinc colligimus, nec propriam esse, sed primo signare id, quod *penorium* nominat Festus in *penora*, hoc est, locum domus interiorem, in quem reconduntur, quæ ad victum pertinent. Ἔτυμον quoque id confirmat. Est enim ejusdem originis ac *penes*, nempe ab Hebræo פנים, seu לפנים, quod est *intus*, *internus*, *intrinsecus*. Nonius aliter: *Peni*, inquit, *penus*, *vel penoris* (*sic enim a pluribus declinatum est*) *proprietatem docti veteres hanc esse voluerunt*, *quod, quæ in ea sunt, quasi penitus, & in penetralibus recondantur. Hoc in philosophorum libris & tractatibus invenitur*. Sed falsi illi, ad quos provocat Nonius. Nam a *penu* contra est *penitus*, & *penetral*. Si quidem a *penus* est *penitus*, ut a *cælum*, *cælitus*; a *radice*, *radicitus*, &c. Est & nomen, ac *intimus* significat, ut apud Plautum, Asinar. *penitis faucibus*; & Persa, *Arabia penitissima*, & Cistellaria, *pectore penitissimo*. Ac apud Catullum, Epithalamio Juliæ:

Flamma sed penita magis.

Quamquam Robortellius, annotationibus in eum locum, hic *penite* legendum putet more antiquo: Cave autem confundas *penitus*, prioribus correptis, de quo nunc sermo, cum *penitus* prioribus porrectis, quod a *penis*, hoc est, *coda*: unde *offa penita*, quomodo *offam porcinam cum coda* vocari, auctor est Festus. Meminit Plautus, Milite; item Arnobius, lib. VII. *Quid offæ*, inquit, *non vulgi; sed quibus est nomen appellatioque penitæ?* Aliud egit Godscalcus Stewechius, cum ad Arnobium, pag. CCCII. scribit, *penite*, *penitus*, *penitissime*, quibus usus Arnobius, venire a *penitus*, penultima *producta*. Nam *correpta* voluit dicere, ut sexcenta evincunt poëtarum loca. A *penitus* penultima correpta est *penetro*: unde *penetrabilis*, & *penetrare*, ut quod fit in *penitis ædibus*, adeo ut opus sit *penetrare*, hoc est, ut Festus interpretatur, *penitus intrare*. Fallitur Agrætius, cum ἀντίφρασιν hic somniat. Sic enim scribit: *Dicimus adytum, & penum, & penetrale, ea quod adiri, & penetrari raro solent*. Sane *adytum* potius sit *impenetrale*, quia non penetretur. Festus: *Impenetrale*, *cujus ultimum penetrale intrare non licet*. A *penus* quoque dicti dii *Penates*, ut testatur Cicero, II. de natura Deorum. Nempe quia coluntur in *penetralibus*, hoc est, *penitis ædibus*: ut Isidorus ait extremo lib. VIII. Atque ideirco Festus *penetralia* dicit esse *Deorum penatium sacraria*. Qui *penates* dici putant, quasi *penes nos natos*, aut *quorum beneficio penitus vivamus & sapiamus*; ut ὀνοματολογίζει Macrobius, lib. III. cap. IV. analogia ipsa refelluntur. Nam ut a *magnus* est *magnas*, unde *magnates*; a *summus*, *summas*, unde *summates*; ab *optimus*, *optimas*, a quo *optimates*: sic a *penus* est *penas*, unde *Penates*. *Penas* olim fuisse in usu cognoscimus ex eo quod Dionysius Halicarnassæus, lib. I. scribat se in pervetusta æde sub Velia conspexisse Deorum *Penatium* signa, cum inscriptione ΔΕΝΑΣ, quod ipse fatetur esse *PENAS*: unde Josephus Scaliger in digressione de literis Jonicis ad Eusebii annum MDCXVII. colligit *π* quondam habuisse figuram, quæ proxime ad *Delta* accederet. Porro qui sint dii *penates*, non satis convenit, cum alii putent esse *Neptunum*, & *Apollinem*; alii *Jovem*, *Junonem*, & *Minervam*; alii *Cælum*, & *Terram*; Hetrusci vero, quemadmodum tradit Arnobius, lib. III. Deos *Consentes*, sive *complices*, quorum & numerum, & nomina, ignota esse docent. Et hæc ratio videri possit, cur Romanorum *penates* (quos eosdem esse, ac *Samothracas*, Cassius Hemina scripsit, teste Macrobio lib. III. cap. IV.) dicantur *Samothraces*. Nam (quod obiter in elogio Hebrææ linguæ, fusiusque ad Tertullianum de spectaculis, cap. VIII. scripsit socer meus Fr. Junius) dicuntur *Samothraces* pro *Samthraces*, ab Hebræo סתר, id est, *occultare*; unde & *Saturnus* nomen accepit, ut ostendimus in *Saturnalia*. *M* insertum, ut in *simpulum*, *sindon*, *ambubaja*, & aliis; de quibus suo loco. Similitudo vocis *Samthraces*, & *Samothraces*, errori præbuit ansam, ut putaretur Dardanum deos hosce ex Samothracia in Phrygiam, Æneam vero ex Phrygia in Italiam detulisse; quemadmodum scribit Varro, lib. II. rerum humanarum. Quare invalido admodum argumento nititur Cæsar Bullingerus, cum, libro de Circo cap. XIX. eo negat *Samothraces* ab Hebræo *Sathar* deduci posse, quia veteres eos in *Samothracia* ponant. Fortasse tamen in *Samothracum* appellatione non tantum respexisse ad nomina aut numerum, quod hæc ignorarentur; sed etiam sacra ipsa quæ fuere occulta, atque ἄῤῥητα, uti & mysteria Cereris.

PEPLUS, & *peplum*, a Græcis accepimus. Hesychius: *πέπλον, ἢ πέπλος, ἱμάτιον, ἢ ἔνδυμα γυναικεῖον*. Sed antiquiores *πέπλους* dicunt, ut Homerus; juniores *πέπλον*, ut Nonnus. Masculino e Latinis utitur Claudianus, in epithalamio Honorii:

Et crines festina ligat, peplumque fluentem
Allevat . . . .

Neutro Plautus:

Nunquam in urbem venis, nisi cum infertur peplum.

Quem locum frustra in superstitibus comœdiis quæras: sed citat Servius ad illud Maronis I. Æn.

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.

Addit ibidem, *Peplum proprie est palla feminea picta, Minervæ consecrata. Hodie multi abutuntur hoc nomine*. Extremis verbis illud Servium velle arbitror, eos hac voce abuti, qui *peplum* vocarent quamvis vestem muliebrem e stamine subtili, quæ ceteris vestibus superinjiceretur. Sed ita hac voce Græci ipsi usi fuerunt, ut multis Homeri locis constat. De muliebri *peplo* ita Isidorus, lib. XIX. cap. XXV. *Peplum matronale pallium, & purpura signatum, cujus fimbria aurei staminis summitate relucent*. Vide de hoc Eustathium non uno loco. Qui & dici ait *πέπλος* quasi *πρέπαλος*, a *πρέπω*, quia *vestis sit decora*. Vel a *πεπτάσθαι*, *expandi*, *explicari*. Athenis vero κατ' ἐξοχὴν hoc nomine, teste Suida, vocabatur, *velum Panathenaicæ navis*, quam Athenienses Minervæ apparabant festo Quinquatrium, sive Panathenæorum majorum. Lutatius Placidus, in lib. X. Theb. *Peplum est vestis candida, aureis clavis picta sine manicis, quod simulachris fiebat. Sed hoc peplum primum est ab Atheniensibus institutum, quod matronæ suis manibus faciebant, & inter triennium* (leg. *quadriennium*) *numinibus offerebant*. Satis liquet sermonem esse de *peplo Minervæ*: intextum erat, ut Pallas Enceladum, aliosque gigantes, interemerit. Hinc Maro, in Ciri:

Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
Qualis Erichthæis olim portatur Athenis,
Debita cum castæ solvuntur vota Minervæ,
Tardave confecto redeunt quinquennia lustro.

Et mox:

Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ
Magna Gigantæis ornantur pepla tropæis,

Horrida

Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco;
Additur aurata dejectus cuspide Typho.

Et quæ deinceps sequuntur. Nec sola tamen gigantomachia ei intexta erat: sed etiam gesta ducum Atheniensium, qui strenue rem gessissent. Hoc vult Suidas, cum de *peplo* agens extremo addit: Καὶ ἐνεγράφοντο τοὺς ἀρίστους ἐν αὐτῷ. Estque hæc ratio, cur Aristoteles quoque *Peplum* vocarit poëma, quo Heroum tumulos celebravit. Ejus poëmatis & Eustathius meminit; non tamen Stagiritæ fuit, sed alterius Aristotelis: ut indicat Tzetzes in Hesiodi ἔργα. Vide plura de Minervæ peplo, in scholiis in Euripidis Hecubam, pag. xxxix. editione Basileensi. Et imprimis amicissimum virum, & Græcarum antiquitatum supra omnes mortales intelligentissimum, Joannem Meursium, lib. II. Atticarum Lectionum, cap. XXI. ubi & de *peplo Junonis* apud Eleos ex Pausania quædam adfert. Item eundem vide, in Panathenaicis, cap. XVII. & XVIII.

Pepo, πέπων. Plinius, lib. XIX. cap. V. *Cucumeres, cum magnitudine excessere, pepones vocantur.* Est vero πέπων, natura sua adjectivum, ac significat *maturum & solibus percoctum*, a πέπτω, *coquo*. Ita legimus μῆλα πέπονα, πέπονες βότρυς, σίκυοι πέπονες, &c. Postremum illud legas apud Aristot. Probl. XXXIII. lib. XX. Eodemque modo loquitur Anaxilas apud Athenæum, lib. II. Significat autem *cucumeris genus mollius dulciusque*. Sed sæpius ἁπλῶς pro eo invenitur πέπων, omisso σικυὸς, ac Latini similiter loquuntur. Est & *peponum* genus simile *malo*, quod Græce μῆλον, unde Palladius *melones* vocat Martii, Tit. IX. Alias composita voce *melopepones* seu μηλοπέπονες appellantur. Docet id Plinius, cum eodem capite ait: *Iidem in fistula, flore demissa, mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime nova forma eorum in Campania provenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum: melopepones vocant.*

Per a περὶ, ut vult Scaliger, libb. de caussis L. L. cap. CLVII. *Ratio*, inquit, *hujus postremi* (de voce *perbonus* ante dixerat,) *a Græco fluxit: nam* περὶ *significat circum, quod autem continet, id majus est, quam contentum. Ab eo nostrum Per ductum est; itaque Perbonus est ὁ περὶ ἔχων τὸ ἀγαθὸν.* Hæc ille. Mea tamen sententia est, potius venire a παρὰ, pro quo poëtica apocope πὰρ dicitur, ut πὰρ Διὸς, πὰρ ποταμοῖο. Atque ut hoc non esset, dici posset ultimam literam abscindi, ut in *ab* & *sub* quæ ab ἀπὸ & ὑπὸ· item *&*, quod ab ἔτι, & similibus. Esse vero per a παρὰ, vel fidem fecerint composita, ut παραμένω, *permaneo*; παραμίσγω, *permisceo*, similiaque. Eandemque significationem sæpe extra compositionem obtinet. Ut apud Demosth. παρὰ πάντα τὸν χρόνον, *per id omne tempus.*

Pera, πήρα, unde πηρίδιον, *perula*. Πήρα vero a πάομαι, *edo*, *pascor*. Nempe quia cibos in peram reconderent; unde & Belgis dicitur *aet-jack*, *escæ saccus*. Hoc malim, quam πήρα sit ἡ τηρεῖν, quia *servet ac custodiat cibum*. Vel a *pellis*, quod Papias credidit. A pera *pericida* ea forma legas apud Plautum, qua dicimus *parricida*. Ex *sacco* & *pera* conflatum est *sacciperium*; quo usus Plaut. Rud.

Perdo, si vocem spectes, videatur esse a *do*. Sin notionem, quæ multum a dandi natura abit, non obscurum fuerit, plane venire a πέρθω, quod est, *vasto*. Quanquam nec multum abeat Æolicum φθέῤῥω, pro φθείρω, *perdo*. Item Æolicum ἔῤῥω pro ἔρῥω, vel potius ἔρω, quod idem quandoque. Ut apud Platonem in epistol. Πόλεις Ἑλληνίδας ἐῤῥούσας ὑπὸ βαρβάρων οἰκίζειν· *inhabitare urbes Græcorum a Barbaris deletas.*

Peregrini mirificam ἐτυμολογίαν adfert Varro, IV. de L. L. Nam cum fecisset quinque agrorum genera, Romanum, Gabinum, Peregrinum, Hosticum, & Incertum; de *Peregrino* ita scribit: *Dictum peregrinus a pergendo, hoc est, progrediendo. Eo enim ex agro Romano* (leg. cum Scal. *Romani*) *primum progrediebantur.* Revera autem venit *peregrinus* a *peregre* seu antiquo *peregris* aut *pereger*: quod dicitur quasi *per agrum*, unde & *peragrare*, quasi *multos agros pererrare*. [a πελαργοὶ peregrina hospita.] Differunt *peregri* & *peregre*, ut Charisius, lib. II. docet, qui vult *peregri in loco*, *peregre ad locum significare*. Observavit hoc discrimen Plautus, prologo Amphitr. vers. V.

. . . . Peregrique, & domi.

Ita legitur in vett. manuscriptis Gruteri, itemque in editt. antiquis. Eadem Comœd. Sc. I. legere est:

Quia nos eramus peregri, tutatu'st domi.

Ubi *peregri*, & *domi*, opponuntur: ac *tutari domi* dixit, quomodo apud Terent. legitur, Eunuch. act. IV. sc. VII.

Solus Sannio servat domi.

Recto *pereger* usus Ulpianus, Titulo de caducis; *Pereger*, inquit, *factus sit*. Incusativo casu usurpat Ausonius, epist. ad Symmachum, *Nedum me peregrem existimes compositu fabulari*. Ita ex veteri libro restituit Jos Scal. lib. II. Auson. Lect. cap. XIV.

Perendie, [περυσὶν, πρώην.] juxta Isidorum, conflatum ex *per*, *ante* & *dies*: quasi dicas *per diem ante quam alio dies elabatur*. Malim cum Charisio statuere dici *perendie*, quasi *peremta die*. Græce μεταύριον, a μετὰ & αὔριον, quasi *post crastinum*. Hinc apud Cic. pro Murena, dies *perendinus*; ut a *cras*, *crastinus*. A *perendinus* est *perendinare*, a quo lis *comperendinata*, & *comperendinatio*. Est autem *comperendinatio*, mutua in *perendinum* diem denunciatio, prout a nonnullis explicari scribit Asconius in III. Verr. *Comperendinare* itidem est in *perendinum* sive tertium *diem differre*: cui affine apud Agellium *diffundere diem*, quod significat, *in posterum diem rejicere*. Sequor autem Budæum. Nam Politianus, cap. XLI. Misc. pro *diffundere* legit *diffindere*; quod merito improbat Budæus annot. in Pandect. Ipsum adi.

Pergamena ita dicta a *Pergamo*, ubi inventa ab Eumene rege, cum Ptolomæus, orta circa bibliothecas æmulatione chartas supprimeret: ut ex Varrone tradit Plinius, lib. XIII. cap. II. Eodem pertinet hic locus B. Hieronymi epistola ad Chromatium: *De quibus hoc primum queror, cur tot interjacentibus spatiis maris, atque terrarum, tam parvam epistolam miseritis, nisi quod ita merui, qui vobis, ut scribitis, ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et, si alicubi Ptolomæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas a Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & Pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est.* Hæc Hieronymus. Ubi neutiquam mirandum, quod *Attalum* vocat, qui Plinio *Eumenes*. Nam similiter appellat Ælianus: nempe, quia, ut reges Parthorum vocati Arsacidæ, Philistæorum Abimelech, Syriæ ac Damasci Benhadad, Arabum Abbari, vel potius Arbari, Latinorum Murrani, Ægyptii Ptolomæi, Hunnorum Gagani, sic *Pergameni* reges vocati Attali: quæ omnia alibi luculentius auctoribus comprobamus.

Pergo, [ἔρχομαι, ἄγω.] aliis quidem simplex, aliis compositum videtur. Qui simplex putant, alii derivant a περῶ, hoc est, *transeo*. Alii a *per* præpositione. Alii verisimilius a *porriga*: hoc autem ab ὀρέγω, quod idem notat. Nempe ut *per* præfigatur, quod interdum fit. Quibus compositum esse placet, conflatum arbitrantur a *per* & *ago*, ut Perottus credidit. Vel esse ajunt a *porgo*: hoc autem ex *porro* & *ago*. Sane significatio omnino quadrat. Sed præteritum *perrexi* satis indicat esse a *per* & *rego*. Ipsumque *porgo*, (unde *expergere frontem* apud Terentium Adelph. V. III.) factum a *porriga*, quo usus Cicero Arato; & Maro, VI. Æn. *Porrigo* vero est ex *per* & *rego*, a in o converso. [*porrigo* est ab ὀρέγω.] Nec movet illud Festi, sive Paulli: *Expergere*, *porro agere*, *exporrigere*. Nam si *exporrigo*, (unde *expergo* κατὰ συγκοπὴν factum) ab *ago* veniret, in præterito haberet *experregi*, non *experrexi*: quod a *rego* venire luculento argumento est. A *pergo* est *pergula*: ut a

rego regula; a *tego tegula*. Sic autem dicta, quia *extra murum porrigatur*. Est enim *pergula* pars domus exporrecta & propendens. Unde in Onomastico caponitur προβολὴ, hoc est, *projectio*, sive *pars domus projecta*. Nostri artifices (inquit Budæus) appellant *folientes*. In his res proponebant venales, eoque pictores quoque in iis suas picturas collocabant: unde Lucil.

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falsa.

Pertinet huc locus Plin. lib. xxxv. cap. x. de Apelle: *Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorem judicem, quam se præferens.*

Pergræcari in Onomastico caponitur Ἑλληνίζειν. Latinum illud ootat *Græcorum more intemperantius bibere*. Usus Plautus, Mostell. act. 1. sc. 1. Alias *Græcari* est *Græcorum more exerceri ludo pilæ, disci*, &c. Ita usus Horat. lib. ii. sat. ii. Vide Turnebum, lib. vii. cap. ix. Græcorum appellatio non a Latinis est, sed Græcis, quamquam usitatius se vocent Ἕλληνας. Callimachus Epigr. vii.

. . . . τὸ μὲν Φρυγόθεν τις ἐκεῖνος

Γραϊκός . . . .

Citat ex eodem Etymologus in Γραϊκός.

Γραϊκοὶ καὶ γαίης ἠπείρους ἄλαιῆς.

Sic legendum docet metri ratio, non γῆς, ut vulgo editum.

Peripatetici, περιπατητικοὶ, a περιπατεῖν, quod est, *ambulare*, hoc a πάτος, id est, *via trita*; id a πατέω, hoc est, *calco*, πατέω vero a בעט, quod est, *calcitrare*, *calcibus premere*, *calcare*. Cui sectatores Aristotelis appellentur *Peripatetici*, non satis convenit. Plerique omnes sic dictos ajunt, ob Aristotele, quod is *deambulans* in Lyceo doceret; quod inter alia apud Cic. legas, lib. 1. Acad. Quæst. idemque tradidisse Hermippum in vitis testatur Diogenes Laërtiensis. Alii ab Aristotele sic dictos confitentur (ut idem Diogenes scribit;) & caussam adferunt aliam: nempe quod is apud Alexandrum jam convalescentem, ac valetudinis caussa *deambulantem*, disserere consuerit, atque hi eundem in Lyceo, ubi discipulorum numerus accreverat, *sedentem* disseruisse tradunt. Ab utrisque vero abit Ammonius, qui commeot. in primum Porphyrii caput, ait Platonem primum *ambulantem* docuisse, indeque primum discipulos eos universe *Peripateticos* appellatos; sed cum a morte Platonis duæ essent scholæ, una Xenocratis, altera Aristotelis, hujus sectatores fuisse appellatos τοὺς ἐκ Λυκείου περιπατητικοὺς, illius autem τοὺς ἐξ Ἀκαδημίας περιπατητικούς. Paulio post Aristoteleos loci nomen abjecisse, actionis retinuisse: Xenocrateos contra loci nomen retinuisse, actionis exoisse, atque ita illos *Peripateticos*, hos vero *Academicos* appellatos.

Periscelides, περισκελίδες, bifariam dicuntur, κυρίως, καὶ ἀκύρως. Proprie sunt *vincula crurum*; ut Porphyrio docet in Horatii lib. 1. epist xviii. atque etymon indicat, Nam est a περὶ, *circum*, & σκέλος, *crure*. Isidorus, lib. xix. cap. xxxi. *Periscelides sunt ornamenta crurum mulierum, sive armillæ pedum, a quibus gressus earum ornentur*. Ea signat Manilius:

Et pedibus niveis fulserunt aurea vincla.

Nec non Seneca:

Crura distincto religavit auro,
Luteo plantas cohibente socco.

Reprehendit Tertullianus, lib. de cultu femin. *Nescio an crus de periscelio in nervum se patiatur artari*. Et Ambrosius, lib. 1. de virginib. *Hinc callum catena constringit, inde pedem compes includit. Nihil refert auro corpus onerctur an ferro. Si cervix premitur, si gravatur incessus, nil pretium juvat*, &c. Improprie vero *periscelides* sunt *feminalia* sive *braccæ*. Sic exponit B. Hieronymus, epistola ad Fabiolam. Ac Suidas est, περισκελῆ, βρακία, Φημινάλια. Ac sic Lxx. interpretes. Sed improprie, ut dixi. Nam *periscelides crura* vinciunt: at *feminalia feminum* sunt tegumentum, nec ultra genua ac poplites descendunt.

Pernæ vocabulo usus Plautus, Carbonaria apud Festum, in Spetile,

Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

Usurpat & Papinius, lib. iv. Silv. risu Saturnalitio, ad Plotium. Varro lib. iv de L. L. ait, *pernam* dici a *pede suis*. Sed omnino *perna* & *petaso* sunt a Græco πέρνα, & πετασών, quæ differunt, ut totum, & pars. Nam πετασὼν est *coxa porcina salita, etiam coxas comprehendens*. Ita autem vocatur, quod latitudine referat *pileum Thessalicum*, quem πέτασον vocant. At πέρνα est *pars petasonis carnosior, pedique proximior, una cum ipso pede*. Hoc discrimen servavit Athenæus, lib. xiv. Πετασῶνος μέρος ἐκεῖνο αὐταὶ, ὃν πέρναν καλοῦσι. Ac Plinius quoque, cum, lib. viii. cap. li. suem jubet suspendi *pernis prioribus*; satis indicat, quod de *pernis* dicebamus. Porro veteribus *perna* etiam significabat *calcaneum*; nempe eliso τ, e Græco πτέρνα, quod idem notat, ut docet Pollux, lib. ii. cap. iv. Contrarium fit in πτόλις, & πτόλεμος, pro πόλις & πόλεμος. Ab hac *pernæ* significatione, Plinio *pernio*, & ὑποκοριστικῶς *perniunculus*, vocatur morbus pedis ex nimio ortus frigore *calcaneum* imprimis infestans. Ab eadem notatione *compernes* vocantur, quibus *pernæ* justo sunt conjunctiores. Quamquam non *pernæ* modo, sed & *genua*: quando Festo sic *nominantur homines genibus plus justo conjunctis*. Nempe *compernes*, meo judicio, iidem qui *valgi*, hoc est, quibus *crura* introrsum incurvantur. Itaque *compernem*, sive *valgum*, signat Martialis, lib. ii. ep. xxxv.

Cum sint crura tibi, simulent quæ cornua Lunæ,
In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedem.

Sententia est, cum crura tibi in orbem pandantur (quomodo de *valgis* loquitur Petronius) lavari poteras in poculi genere, quod *rhytium* vocant. Nam crura medii ventrem *rhytii* imitantur, inque *rhytii* modum infra coëunt. Minime vero audiendus Nonius, qui *compernes* dici ait, homines longis pedibus. Nam vox ipsa satis indicat, *pernarum conjunctionem* ea denotari. At sit hoc in *valgis*, hoc est, iis, *qui cruribus sunt introrsum tortis*: quibus *vari* opponuntur, ut *quibus crura sunt extrorsum incurvata*. Hanc opinionem quoque juvat, quod *compernes*, & *varos* opponat Lucilius apud Nonium:

Compernem aut varum fuisse Amphitruonis ἄκοιτιν.

Ubi *fuisse* κατὰ συνίζησιν dixit: vel legendum *fuisse*. Porro qui *valgi* ac *compernes*, iidem & *vatia* vel *vatii* dicuntur. Vide *Vatius*.

Pernix in Glossis exponitur ἀκύτης, ἀκροτάτος. [a *perna*, id est, *pede* seu *calcaneo*.] Dicitur a *pernitas*. Servius, ad illud iii. Georg.

. . . . *Et niger*
Dura jacet pernix in strato saxa cubili.
Pernix, inquit, *modo perseverans*. Horat.
. . . . *Pernicis uxor Apuli.*
Pernix autem perseverans a pernitendo tractum est.

Peronas, calceamenti genus, quod in Onomastico exponitur ἐμβάς· nempe ab ἐμβαίνω, *ingredior*. *Peronem* a *pera* dici, censet socer Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. v. Sequiturque idem etymon Becmanus. Ratio nominis fuerit, quod *peræ* instar informes sint aptati pedibus. Nam, si Servium audimus, est calceus præaltus adversus nives frigoraque commodus. Græcis dicuntur ἀρβύλαι, sive καρβατίναι· item παλαβατίδες sive παλαιτατίδες. Utitur *peronis* voce Maro vii. Æn. & Juven. sat. ii. Tertull. loco citato. Sidonius carm. vii. v. ccccliii. & Hieronymus in Gen. cap. xliv. Hinc *peronatus arator* apud Persium. Sunt qui *perones* esse velint *calceam senatorium*. Suos *perones effeminatos* vocat Tertullianus: sed forsitan quia & mollities hoc calceamenti genus effeminaverat: quod socer putabat. *Perones* quoque pro *soccis* legi putant, eisque id nomen a *pero*: atque uti *peronum* vocabulo hoc pacto Vitruvium, libri quinti cap. xii. & Plinium, quoque, lib. xxxvi. cap. xiv. Sed in antiquis codd. est *beronibus*, unde quidam *beronibus* legendum suspicantur, ut a *pera* quidem fiat, sed *p* mutetur in *b*.

Mihi

Mihi Cujacii & Turnebi sententia placet, qui *heronibus*; sive *eronibus*, utrobique legunt. Uti & leg. in nave. ff. locati. Eo vasis genus designatur: unde Græci Jurisconsulti vertunt *cophinos*. Idem in Gloss. vett. invenitur, ubi *pero* καὶξ explicatur. Id Antiphani est *vas farinaceum*, ut scribit Pollux, lib. x. cap. XLVI. ubi περὶ τῶν ἐκ πλέγματος σκευῶν agit. Vocatur & φορμίον, unde Terentiano parasito nomen impositum est *Phormioni*. Donat. in Phorm. act. I. sc. II. *Phormio non a formula, sed phormio dicitur sparteo, quem nos eronem dicimus trivialiter, & pro consuetudine*. Nempe quia parasiti solent cibos domum ferre *phormio*, sive *fiscella*. Nam olim eorum erat cibos emere: unde Gnatho ait, se cupediariis esse carum: & Ergasilus conqueritur in Captivis, quia adolescentes ipsi obsonarent, nec parasitorum in hac re opera uterentur. Φορμίον autem diminutivum est a φορμὸς· quod esse ἀγγεῖόν τι πλεκτὸν, clare docent Hesychius, Eustathius, & Suidas. Quod eo addo, nequis moveatur isto, quod idem Donatus in Prologum Phormionis scribit, *phormium esse tegeticulum, quo insternitur pavimentum*. Nam id quidem verum est, sed universe notat, quod ex *vitilibus* nectitur: uti *tegetem*, *stoream*, *sportam*. Et sane etymon maxime *sportæ* sive *corbi* convenit, si φορμὸς est ἀπὸ τοῦ φέρειν, quod Eustathius & Etymologus scribunt.

PERPERAM a *perperus*, quod Nonius interpretatur *indoctum*, *stultum*, *rudem*, *insulsum*, *mendacem*. Idem adducit illud Accii:

Describere in theatro perperos populares.

Sed Noniana interpretatio non satis proprietatem vocis exprimit. Primo enim notat *levem ac temerarium*: ut quod sit idem ac πέρπερος, quod ipsum dici videtur quasi περιφέρος, ἀπὸ τοῦ περιφέρεσθαι, quasi *qui huc illuc volitet ac vento quolibet circumagatur*. Confirmantur hæc Glossis Philoxeni, in quibus legitur: *Perperus*, πέρπερος, προπετής. *Perperum* (ita recte emendat Vulcanius,) ἀνάμαρτον. *Perperam ago*, περπερεύομαι, προπετεύομαι. *Perperam*, ἀνάρμοστως, προπετῶς. A *perperus* quoque dicitur *perperitudo*. Usus apud Nonium Accius:

Et eo plectuntur poëtæ, quam suo vitio sæpius,
Ductabilitate nimia vestra aut perperitudine.

PERSEA, arbor Ægyptia, quæ Græcis Περσέα, vel Περσία, vel Περσεῖον. Ea, ut ait Theophrastus, lib. III. Histor. cap. v. in Ægypto, ac locis vicinis, fructum producit: sed in Rhodo duntaxat ad florem usque pervenit. Meminit & lib. II. cap. III. Pluribus eam describit, lib. IV. cap. II. De eadem sic Plinius, lib. XIII. cap. IX. *Ægyptus & Persicam arborem habet similem pyro*, &c. Ubi vel *Perseam* scripsit, vel scribere debuit. Nam *Persea* a *Persica* est diversa: quod ipse Plinius agnoscit, lib. XV. cap. XIII. ubi de *Persicis* sic scribit: *Falsum est venenatam cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa a regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est*. Sane de *Persea* Ægyptia id Galenus refert, lib. II. κατὰ τόπους. Ubi eam a se apud Alexandrinos ait visam, arborem proceram, fructu pyri aut mali magnitudine, noxio in *Perside*, vesco in Ægypto. Quod si *Persea* in Ægyptum translata a Persarum regibus, ut quosdam dicere Plinius ait, sane id nomen acceperit a *Perside*. Quamquam & ut hoc non esset, potuit *Persea* vocari, quia quodammodo similis esset *Persicæ arbori*, quæ e *Perside* in Græciam advecta. Sed Plinii opinio est, potius sic vocatam a *Persea*, qui eo hanc arborem transtulit. Sic enim subjungit: *Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translatam, sed a Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum, illa coronari victores ibi, instituisse in honorem atavi sui*. Errat Nicander in Alexipharmacis, cum ait, *Perseam* Myceni satam, quam a socero suo Cepheo, Cepheïdos rege dono acceperat. Nam, ut Strabo auctor est, lib. XVII. *Persea* solum in Ægypto & Æthiopia crescit. Quæ igitur Mycenis & reliqua Græcia crescebat, *Persica* erat, non *Persea*. Et huic nomen, quia a *Perside* eo translata. At *Persea* sic dicta, vel quia similis vulgari illi *Persicæ*: vel quia *Perseus* eam transtulit in Ægyptum e Cephenide, quæ aliquibus Æthiopia est, aliis vero regio Chaldæa. Nam *Chaldæi* prius κηφῆνες dicebantur a *Cepheo*, Andromadæ patre: ut ait Stephanus, voce χαλδαῖοι.

PERSICA *malus*, quia e *Perside* in Græciam translata. Itaque Columella in Horto, cum dixisset de *Perseæ* pomis, quæ, ut ait,

. . . . *barbara Persis*
Miserat . . . .

hæc de *Persicis* subjungit:

Quin etiam ejusdem gentis de nomine dicta
Exigua properant mitescere Persica mala.

Similiter Suevius in idyllio, quod Moretum inscribitur:

. . . . *Persica, quod nomen sic denique fertur,*
Propterea quod qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prælia bella
In Persas tetulere, suo post inde reventu
Hoc genus arboris in prælatis finibu' Graiis
Disseruere, novos fructus mortalibu' dantes.

Citat Macrob. lib. II. Sat. cap. XIV. Similiter Plinius, lib. XV. cap. XIII. *Persica peregrina etiam Asiæ Græciæque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside advecta*. Macrobius, lib. II. Sat. cap. XV. *Persicum, nomen originis suæ tenuit, licet jamdudum nostri soli germen sit*. Hujus arboris folium linguæ simile est, fructus cordi: eaque ratio est, cur sacra fuerit Harpocrati, silentii Deo: ut auctor est Plutarchus, lib. de Iside & Osiride. At diversa est ab ea *Persea*, vel si *Persica* etiam Περσέα dicebatur, saltem alia est, quam τὸ πέρσειον τὸ ἐξ Αἰγύπτου discriminis causa appellat Theophrastus, lib. II. Histor. Plant. cap. III. Vide *Persea*.

PERSOLATA, herba, de qua Plinius, lib. XXV. cap. IX. *Persolata* scribitur in MSStis, & similiter vetus editio Parmensis. Quibusdam tamen dicitur *personata*, vel *personaca*. Græcis vocatur, non ἄρκειον tantum, sed etiam προσώπιον & προσωπίς. Ut dubium non sit, quin uti προσώπιον & προσωπὶς vocatur a πρόσωπον, id est, *persona*: sic & *personata* aut *personaca*, sive *persolata*, aut *persolaca*, sit a *persona*, sive *persola*, quod idem ac προσώπιον. Nam ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; a vinum, *vinulum*, *villum*: sic a *persona*, *personula*, *persolla*, unde fit *persollaca* vel *personata*. Caussa appellationis est ex eo, quod ob foliorum latitudinem soleat loco *personæ* sive *larvæ* obtendi faciei, ad æstum solis arcendum. Videtur autem potius *personaca*, vel *persolaca*, per C scribendum, quam per *T*, *personata*, & *persolata*. Nam *personata* fit *quæ habet personam*. At herbæ huic nomen, quia *similis sit personæ*. Ut igitur a lingua est *lingulaca*, quia *similis lingulæ*, sive *linguæ*: sic a *persona*, *personaca*; a *persolla*, *persollaca*, quia *similis personæ*, sive *persollæ*. Ac censet Salmasius, similiter *portulacam* a *portula* dicendum, non *portulatam*: item *papaveracam* vestem a *papavere*, non *papaveratam*, ut vulgo apud Plinium legitur. Vide *portulaca* & *papaver*.

PERSONA proprie *histrionum larva*. A *personando* dici, ex Gabio Basso scribit Gellius, lib. v. cap. VII. nempe quia, ut ait, *caput & os cooperimento personæ tectum undique, unaque tantum vocis emittendæ via pervium est*. Sed quia repugnat quantitas: vel dicendum *personam* vocari, quod fit περὶ σῶμα· quod Scaliger scripsit, lib. I. de R. P. cap. XIII. Vel potius, *persona* fuit περιζώνη, παρὰ τὸ περιζῶσθαι, ut idem ait oratione de voce Inepti. *Oscilla enim* (ut ibidem legere est,) *per quorum foramen evaderet vox, novum sane inventum fuere. Sed ante uncti fæcibus ora, ut ait poëta, capillorumque tecti pellibus, aliisve præcincti rebus & objectu frondium mutati supercilia fecere primum. Mox sub Andronici disciplina etiam personati pronunciarunt. Veteres enim Græci, ut ait in Bœoticis Pausanias, usi sunt verbo* ζῶσθαι, *pro eo quod erat induere: præsertim arma, quoniam* ζώνη *imprimis militi deberetur; sicut de bal-*

no dicere videretur Justinianus. Hæc Scalig. De traistitia *personæ* significatione, vide eundem cap. LXXIII. libb. de caussis L. L. Sed quid, si dicamus *personam* esse a προσώπῳ; Duriusculum id videtur. Sed cogitandum similiter περ in *Pro* mutari in περσεφόνη, a quo *Proserpina*. At quod Latinis *persona*, id Græcis πρόσωπον, προσωπεῖον, προσώπη, προσωπίς. Hesychius προσώπα, πρόσοψις. [πρόσωπωμα Æoles pro πρόσωπωμα, & πέρσοπα. vide Hesych. περσὶ.] Sic Latini & *personam* dicere, quod est προσώπη· & *adspectum*, quod est πρόσοψις. Publius Syrus:

Hæredis fletus sub persona risus est.

Idem:

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

†Persona mirum quot suaves etymologias a viris in eo studio exercitis extudit. Postremo Vossius edocuit, quo pacto ea vox a πρόσωπον, aut προσώπου deduci potuerit: id quod verisimilius est. Sed tamen videndum an non potius *personae* vox proxime venerit ex Chaldaeo פרצוף *parsuph* (emphaticōs *parsupha*) quo passim utuntur Targumistae pro Hebr. פנים *panim*. Targumistis enim Graeca mutuari verba in more non fuit. A Chaldaeis ergo ad Latinos *Persona* videtur migrasse. Eaedem utrobique consonae (praeter ultimam) sed & eaedem utrobique vocales. Mazochius.

Pertica, *baculus oblongus*: ut quo fructus decutiunt: quomodo utitur Ovidius in Nuce. Item *regula, qua agros metiuntur*: unde in veteribus Glossis non solum κάμαξ, sed etiam κανών exponitur. Poëta in Diris:

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Propertius:

Abstulerat nostras pertica tristis opes.

Servius, ad Ecl. IX. *Usque ad eum autem locum perticam militarem Octavius Musca perrexerat, limitator ab Augusto datus: id est, per quindecim millia passuum agri Mantuani, cum Cremonensis non sufficeret.* Ubi *perticam militarem* vocat, qua militibus agri dividebantur. Crebra *perticæ* mentio apud Aggenum, Siculum Flaccum, & alios agrimensores. *Eadem pertica* pro *eodem opere* παροιμιωδῶς dixit Plinius lib. VIII. epist. II. In Glossis etiam exponitur μοχλὸς λαοῦ. Nomen est ab antiquo *pertigo* pro *pertingo*. Nam veteres C pro G usurpabant. Item pro *tango* dicere *tago*: unde præteritum *tetigi*, *togax*, *integer*: de quibus suo loco.

Pertinax non est a *pertineo*. Neque enim convenit significatio. Sed neque esse potest a *pertendo*, quod Varro voluit initio quarti de L. L. Nam ut a *minor* est *minax*, ab *audeo*, *audax*, ab *edo*, *edax*, a *voro*, *vorax*; a *bibo*, *bibax*; a *teneo*, *tenax*, ita a *pertendo* esset *pertendax*. Quare dubitandum non est, quin sit a *per* & *tenax*, quemadmodum Josephus Scaliger initio Conjectaneorum, & multo ante eum Rodolphus Agricola, notis ad Senecæ libellum, probavit isthoc Plauti loco Captivis, act. II. sc. II.

HEG. *Quid tu ais? tenaxne pater ejus est?*
PHI. *Imo ædepol pertinax.*

Dicitur igitur *pertinax*, quod *valde teneat*. Estque idem quod propositi tenax, quomodo locutus Horatius versu illhoc:

Justum & tenacem propositi virum.

Est & illustris apud Quinctilianum locus quo hæc ἐτυμολογία comprobetur: *Verborum*, inquit, *moderatione detrahi solet, si qua est rei invidia, si asperum dicas nimium severum; injustum, persuasione labi; pertinacem, ultra modum tenacem esse propositi.* Nec perpetuum est discrimen *pertinaciæ*, & *perseverantiæ*, quod ibidem addit Varro: *Cum*, inquit, *demonstratur in quo non debet pertendi, & pertendit, Pertinaciam esse: quod in quo oporteat manere, si in eo perstat, perseverantia fit.* Nam ut *tenax propositi* in bonam partem ab Horatio dicitur; ita apud Livium, lib. I. belli Punici legitur: *Vincit omnia pertinax virtus*. Eodemque modo usus hac voce Valerius Maximus, lib. I. cum *pertinacem Deorum indulgentiam* dicit. Et Seneca, lib. VII. de Beneficiis: *Vincit*, inquit, *malos pertinax bonitas*. Ac Appuleius quoque in Apolog. Claudium Maximum vocat *virum æquum & justitia pertinacem*.

Pervicax quasi *pervincax*, quod non cesset usquedum pervicerit. Horatius Carm. in Canidiam:

Heu pervicacis ad pedes Achillei:

Ubi sic vetus interpres. *Pervicaces dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perseverant: sicut pernices a pernitendo.* Idem etymon adfert Isidorus lib. X. Quare sit ab antiquo *vico* pro *vinco*. Unde dea *Vica Pota*: quæ dat *vincere & potiri*. Sumitur vox *pervicacis* etiam in bonam partem, unde Attius, in Myrmidonibus apud Nonium:

Tu pertinaciam esse, Antiloche, hanc prædicas,
Ego pervicaciam ajo, & hac me uti volo:
Nam pervicacem dici me esse & vincere
Perfacile patior: pertinacem nil moror.
Hæc fortes sequitur: illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis quod probro haut
datur.

Sic fere hos versus emendant Jos. Scaliger initio Conject. in Varronem: Lambinus, notis ad Cornelii Nepotis Hamilcarem: Henr. Stephanus, palæstra adversus Lipsium, pag. DXIX. Versus autem tertius, si is quidem sanus (de quo ambigit Henr. Stephanus) etymologiam superiorem liquido confirmat. Sed & Cicero videri queat ad eam allusisse, cum extremo libro primo Academicarum quæst. *pertinaciæ* conjungit studium vincendi: *Cum Zenone*, inquit, *ut accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincendi*, &c.

Pes a πέζα, vel a πὺς, quod Æolice πος, unde *pes*, *o* in *e* converso: quomodo & a πόδες πέδιλον, hoc est, ὑπόδημα. Πὺς a παίειν, quia *terminat animal*; vel potius ab Hebræo בוס, quod est, *calcare*, *conculcare*; vel a פעם, quod est, *incedere*, *gradi*, a quo פעם, *passus*, *gressus*. Varia autem *pes* significat. Senec. lib. II. de benef. cap. XXXIV. *Pedem & nostrum, & lecti, & veli, & carminis dicimus.* Secundo modo dixit Catullus, Carm. in nuptias Juliæ & Manlii: *Candido pede lectulis*. Tertiam significationem indicat quoque Servius ad V. Æn. ubi *pedem* interpretatur *funem*, *quo tenditur velum*: nec multum abit Isidorus, lib XIX. cap III. Ubi *pedem* dici ait, *extremum angulum veli*. Proprie autem loquendo, est *funiculus ille*, *quo angulus veli religatur*. Quomodo Græci dicunt in proverbio, ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις, *omissa hypera persequeris pedem*. Ubi, ex Harpocratione & Suida constat, ὑπέρα est *funis*, *quo cornua antemnarum vel tenduntur vel laxantur*: *pes* vero est id quod dixi. At similiter usurpat Catullus Epigrammate IV.

. . . . *Læva sive dextera*
Vocaret aura, sive utrumque Jupiter,
Simul secundus incidisset in pedem.

Nam, ut optime ad eum locum monuit Scaliger, *Jupiter*, hoc est ventus, *in utrumque pedem incidere* dicitur, cum medios implet sinus: contra *pedem facere* dicitur, cum vel læva, vel dextera vocat aura, ut hic loquitur Catullus, hoc est, cum dimidio vento navigatur, ut vulgo loquimur. Id clare docet Virgilius, V. Æn.

Una omnes fecere pedem; pariterque sinistros
Nunc dextros solvêre sinus.

Similiter *pedis* vocem accipit Cæcilius apud Isidorum, lib. XIX. cap. IV. *Venerio cursu veni prolato pede usque ad saphonem.* *Pedem tenere* dicitur, qui præest velo tendendo vertendoque. Servius: *Per sortem divisi ad officia remigandi, quis pedem teneret.* *Propedem* pro eo dixit Turpilius ibidem:

. . . . *Quasi quum ventus fert navim in mare*
Secundus, si quis propedem misit veli sinistrum.

Sic eum locum corrigit Scaliger. Cur vero & in carmine *pes* dicatur, docet hic locus Acronis, ad illud Horat. epist. ad Pisones:

Legitimumque sonum digitis callemus & aure:

Digitis, inquit, *& aure, quia sonus metri pollicis strepitu*,

strepitu, & auris perceptione probari solet : unde & dactyli pedes quidam dicti sunt, & ipsi pedes appellati sunt, quoniam sonum metrorum pulsu pedis nostri adjuvamus. Porro quatuor illis acceptionibus a Seneca commemoratis adjicere possis & quinctam. Nam & *sepedum* animalium populus a *pedum* multitudine *pedes* vocantur, & ὀπισθοκρυπτικῶς *pediculi*. De quo in *Pediculus* diximus plenius. Et hæc de variis vocabuli *pes* significationibus; ac derivatis iis, quæ a secundariis significationibus descendant : accedamus nunc ad ea, quæ a *pes*, qua principem retinet significationem, originem trahunt. Ilujusmodi sunt *pedarius*, & *pedanius*, de quibus seorsim. Item *pedale*, & *pedule*; quæ ut differant, docet Cornelius Fronto : *Pedale*, inquit, *mensura est pedis ; pedule vero sub pedibus præstat utilitatem*. In veteribus tamen Gloss. legas : *Pedale*, πεδῖλον, hoc est, *socculus pedum*. Nisi *pedule* legendum : quod verum puto. Imo apud Festum quoque pro *pedulla* lego *pedulia*. Facile enim i & l confunduntur. *Pedulia* vero sint, quæ Græce πέδιλα· quæ vox excedit in Festo, etiam in schedis Farnesianis. In Paullo autem tres principes literæ remanserunt. Ab eodem, non a πέδω, quod aliud est, venit Latinum *peda*, vestigium, ac præcipue pedis humani : teste Festo Pompeio. *Pedum* quoque, non a πέδον, hoc est, *solum* : sed a *pedibus* dictum : quod etiam indicat Servius ad Ecl. v. *Pedum*, inquit, *virga incurva, unde retinentur pecudum pedes*. Ac Festus similiter : *Pedum est baculum incurvum, quo pastores utuntur, ad comprehendendas oves, aut capras a pedibus*. Non tamen ab hoc *pedi* usu nomen impositum censeo, sed quia pastorum *pedes* fulcit. Nec *pedica* est a πέδη, quanquam idem signet ; sed a Latino *pes*, ut recte Varro, iv. de L. L. eadem nempe forma, qua a *manus* dictæ *manicæ*, quæ manuum sunt vincula, ut pedum *pedicæ*. A *pedibus* quoque est *pedes*, ut ab *equo* eques : atque ut ab hoc *equite*, sic ab illo est *pedito* : hoc est, πεζεύω, uti vett. Gloss. interpretantur, in notis quoque, quæ apud Cl. Putanum, inveniri monuit Savaro. *Pedestris* sermo Horatio atque aliis vocitur, quem alii vocant *orationem prosam* sive *prorsam*. Nomen eo est, non quod in eo *pedes* quoque spectentur, qui ῥυθμὸν gignant, ut poëtica *pedum* observatio metrum efficit : verum potius, quia quasi *pedes* est, hoc est, quia humi graditur, neque habet carminum sublimitatem. Fuse hac de re Guil. Budæus epist. ad Salmonium Macrinum, quæ in libro primo Latinarum ejus epistolarum extat. *Pedestria* auspicia, Festo teste, *nominabantur, quæ dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus*. A *pes* quoque sunt *bipes*, *tripes*, *quadrupes*, pro quo in vett. codicibus legitur, *quadripes* per *i*, sive ea forma, qua *bipes* & *tripes* dicimus : sive ex vulgari more, quo *I* pro *V* ponebant: quomodo & scribebant *periclum*, pro *periculum*, teste Vello Longo. Est a *pede*, & *sequor*, *pedisequus* & *pedisequa* : in quibus contra vett. codd. fidem *S* vulgo geminare solent. A *pede* quoque est *impedire*, ut Græcis ἐμποδίζειν. Quamquam nec absurde deducas a πεδάω, id est, *pedicis vincio*. Sæpe enim a abit in *I* : ut δάσκω, *disco*, κάναστρον, *canistrum*, &c. Malim tamen a *pedibus* deducere. Hioc *impedimenta* : quæ antique *impelimenta*, teste Festo, *D* sæpe abit in *L* : ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*, a δάκρυον, *lacryma*. Iidem a *pedibus præpedire* : quo usus Plautus, Casina, III. v. item Terent. Heautont. Lucret. lib. III. Cicero, in Rabiriana, cujus est *morbo præpeditus*. Contrarium istis est, *expedire*. Donatus, ad Hecyram, v. t. *Expedire* dicitur, qui pedem retentum liberat. Dicitur & *compedire* pro pedes ligare. Varro Flextab. περὶ ἀναχωρήσεων, apud Nonium : *Domo exeo, intro, & pedes corrigiis compedio*. *Compeditus* legas apud Plautum, Menæch. I. I. Catonem, cap. LVI. L. VII. §. Idem Labeo, ff. de dolo malo. In Glossis quoque est, *compeditus*, διεσθημμένος. A *compediendo* potius *compedes* dictas, Nonio placet, quam (quæ Isidori sen-

tentia est, lib. v. cap. XXVII.) a *continendis pedibus*: ac movet Nonium, quod *compedes* etiam pro *manicis* ponantur, ut illo Varronis in Promethei lib. I. *Ego infelix non queam vim propulsare, atque inimicum Orco immittere? nequicquam sæpe ærosas manus compedes coner revellere*. Ita eum locum emendo. In vulgatis est *manus* pro *manu*. Falli autem puto, qui *impedio*, *expedio*, *compedio*, *præpedio*, venire velint ab antiquo *pedio*, quod a *pes*. Neque enim constat, quemquam *pedio* dixisse. Eoque potius dicendum, *compedio* esse a *compes* : *præpedio* a *præpes*: ac similiter ab inusitatis *impes* & *expes* venire *impedio*, & *expedio*. A *statione pedum* est *stapes*. Pro quo & *stapia* est in vett. inscript. & fortasse Hieronymum, in epist. Veteres ea caruisse, paret ea statuis equestribus. Qua de re plura Torrent. in Sueton. Cal. & Marcellus Donat. in eundem. Franciscus Marius Grapaldus, lib. de partibus ædium *stapedes* maluit, quam *stapes*. Sed *stapedes* nihilo magis analogiæ repugnat, quam *stapes*.

PASCEA, a πέσκος, vel πέσκεα, quæ ut ex Hesychio & Suida constat, idem sunt ac πέκος, hoc est, *vellus*, *pellis tondenda*. Imo & πέσκος fit a πέκος, inserto Σ. πέκος autem a πέκω, *tondeo*. Festus : *Pescia in Saliari carmine Ælius Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Græci vocent pelles πέσκη neutro genere pluraliter*.

PASSVLVS est *obex*, sive id, quo obducto fores clauduntur. Ut ea Terentiana constat Eunucho. Duos fere obdebant, qui securiores esse vellent : unus superior, alter inferior. Plaut. Aulul.

Ostium intus ambobus occlude pessulis.

Appuleius, lib. III. *Et cum dicto pessulis injectis ; & uncino firmiter immisso sit ad me reversa*. Glossæ: *Pessulus*, μάνδαλος, κλεῖθρον. At aliæ : *Mandalus*, κατοχεύς. Nomen *pessuli* non a *pede* quasi *parvus pes* : ut cum Papia Perottus putavit. Sed neque diminutivum est a πεσσὸς· quæ aliorum opinio est. Verum est a Dorico πάσσαλος, *paxillus*, *clavus ligneus* : ut bene vidit Muretus, lib. XII. Var. Lect. cap. IX. Ut ab ἰταλὸς, *vitulus*, sic a πάσσαλος, *pessulus*. Πάσσαλος est a Dorico πάσσω, sive πάττω, pro πήσσω, sive πήττω, quod idem ac πηγνύω, *compingo*, *pango*, *figo*. Hoc autem a פגע *impegit*, sive *incidit in aliquem*.

PASSVM *premere*, & *pessum dare*, sive unica voce *pessumdare* (nam nunc conjunctim, nunc divisim legitur hæc vox in vett. libris) idem sunt quod *perdere*. At *pessum ire* vel *pessum abire*, significant *perire*. Non tamen hæc propria significatio est; sed sumta tralatio a re maritima : quod origo indicat. Est enim *pessum* a βυσσὸς, quod Jonicum pro βυθὸς, Suida teste. Υ abit in *E*, quomodo a ῥεμὸς est *remus*, a ῥεμουλκῶ, *remulco*. Π vero in β mutatur, qua ratione a πύξος est *buxus* ; a πυῤῥὸς, *burrus*; ab ἀπὸ, *ab*, ab ὑπὸ, *sub*, &c. Idem comprobatur loco Plauti, Cistell. act. II. sc. I.

Maritimis moribus mecum experitur : ita meum frangit amantem
Animum : neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies . . . .

Ac similiter usurpatur, Rudente, act. II. III.

Nunc eam cum navi scilicet abiisse pessum in altum.

De piscina similiter usus Trucul. act. I. I.

Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum.

Hæc satis ostendunt, quæ propria ac nativa sit ejus vocis significatio. Quare non assentio Mureto, qui *pessum*, ac *pestis*, ab eodem verbo πεζεῖν deducit. Nec magis placet, quod Pontanus in Actio scribit, *pessum* a *pes* dici, quasi *sub pedibus*. Sane hoc si esset, *pessumdare* proprie esset *calcare*. Quare si *pessum* a *pes* placeat deducere, non tam *sub pedibus* signabit, quam *versus pedes*. Nempe ut *horsum* valet hoc versum ; *aliorsum*, alio versum ; *prorsum*, proversum : sic *pessum* fit pedes versum : eoque *pessum* pro *persum* dicetur. Quæ aliter se habere, pluribus monstrare nihil attinet. Tantum nunc sententiam

tentiam hanc refellam auctoritate veterum Criticorum, qui in pereruditis illis Gloss. Philoxeno tributis, *pessum* exponunt βυθὸς καὶ ἄβυθος, *pessumdo* autem βυθίζω, καταποντίζω, quod est, *demergo*, *perdo*: unde & *pessum mergere* dixit Prudentius contra Symmachum. Unde vocis proprietatem non difficile cognoscimus. Sed si non placeat a Græco βυσσὸς deducere: potius erit ejusdem originis ac *pondus* quod dicitur quasi *pendus* a *pendo*. Nam pessum it, quod ob pondus fundum petit. Juxta hanc sententiam, quam in Grammaticis Institutionibus Grosippus, sive Scoppius, amplectitur, *pessum*, literæ mutatione dicetur a supino *pensum*, proprieque fit *gravis*, *ponderosus*. Ut apud Plautum Sticho:

Utra conditio est pensior, virginem, an viduam habere.

Cujus sententia erit, *Utra plus pendit, utra prægravat, præponderat*. Unde *pensum* sive *pessum ire* ei proprie est *pondere suo deorsum ferri*. Qui volet, amplectatur: mihi magis placet, ut *ire exequias* dicimus, pro *ad exequias*; *ire Romam*, pro *ad Romam*; sic *ire pessum* dici pro *ad pessum*, id est, *fundum*; quem Græci βυσσὸν dicunt unde *pessum*. Porro a *pessum* fortasse haut male deducamus *pessimus*, quasi quod *pessum dari*, sive ut Plautus loquitur, *pessum premi* dignum. Ab eodem fuerit *pejor* κατὰ συγκοπὴν ex *pessior*, qua nempe ratione a *magnus* factum videtur *major* pro *magior*. Nunnesius tamen putabat, pejor esse ex χείρων, nempe ut χ abeat in *p*: quomodo forte a χηλὴ, *pila*, cum dicitur de saxis litoreo muro præstructis.

PESTIS quibusdam placet esse a *pessum*, quia funditus tollat. At Muretus ad Catullum ita dici putat παρὰ τὸ πεσεῖν, eodemque a fonte censet esse ipsum *pessum*, unde *pessumdare*. Sed *pessum* aliunde originem ducere, ostendimus suo loco. *Pestis* vero melius fortasse deducas ab Hebræo סס, *consumi*: vel, quæ soceri mei Francisci Junii sententia erat, a *perendo*, ut κατὰ συγκοπὴν factum dicatur e *perestis*. Sane antiqui, Festo teste, pro *pestilentia* dicere *pesestas*. Quod videri possit dici pro *peresas*. Nam *R* & *S* commutari solent. A *pestis* est *pestilens*, unde *pestilentia*, quæ vox, quia repugnat metro hexametro, pro eo Lucretius lib. VI. sæpius *pestilitas* dixit, quasi a *pestilis*, quomodo a *docilis* est *docilitas*; a *nobilis*, *nobilitas*. L. pen. C. de ædil. act. restit. *Pestilis fundus, id est, pestibulas, vel herbam letiferam habens*. Ita legendum, ex vett. libris docuit Cujacius, Observ. lib. XVI. cap. XXIV. Vulgo legitur, *Pestibilis fundus, id est, pestibiles herbas vel letiferas habens*. *Pestibulas* appellat natricum serpentumque *pestes*, ut loquitur Columella. Nempe a *peste* fit *pestibula*; ut a *nave*, *naustibulum*, teste Festo.

PETAMINARIUS, vel potius *petamenarius*, factum ex Græco πετάμενος, hoc est, *volans*: ac a Claudiano designatur hoc versu:

Et qui more avium sese ejaculentur in auras.

A Manilio item, cum lib. V. ait:

Et viduata volant pennis, & in aëre ludunt.

Quem ad versum plenius eos ex Claudiano Scaliger descripsit. Usi *petamenarii* voce Firmicus & Salvianus. Hic lib. VI. de vero judicio & providentia Dei: ubi jungit cum *athletis*, *pantomimis*, *cæterisque*, ut cum eo loquar, *portentis*. Firmicus vero usurpat, lib. VIII. cap. XV. quod est de delphino oriente in octava parte Capricorni: ubi itidem jungit cum petauristariis & similibus θαυματοποιοῖς. Ut hic *petauristarius* pro *petaurista*, sic *petamenarius* pro *petameno*.

PETASUS, πέτασος, a πετάννυμι, id est, *extendo*, *dilato*. Caussa nominis est, quod *latos haberet margines*: quemadmodum videre est in imaginibus Mercurii, qui *petasatus*: unde sic de eo Athenæus, lib. XII. Καὶ τὸν πέτασον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸ κηρύκειον ἐν τῇ χειρὶ, *& petasum in capite, & caduceum in manu*. Aliud est a *pileo*, cum hic non habuerit latos margines, sed, similis fuerit pileolis nostris dormitoriis aut nauticis. Intelligo autem vulgarem *pilei Romani* formam. Nam *pilei Thessalici* idem erant qui *petasi*: qua de re erudite H. Junius, lib. II. Animadvers. cap. VI. Quædam etiam de *petaso* legere est apud P. Fabrum, lib. III. ἀγωνιστ. cap. XXVIII. sed ea nec teruncii sunt: nec majoris multo, quæ inibi de *ephebia* dicit, quod mira inconstantia, nunc *lupanar* fuisse vult, nunc negat. Utebantur *petaso* longum iter facientes: unde Plautus Pseudolo, Act. II. Sc. IV.

Etiam opu'st chlamyde, & machæra, & petaso.

Sermo est impostoris, ea poscentis, ut peregre advenisse Athenas videretur. Quam rem pluribus illustrat Petrus Victorius, Var. Lect. lib. I. cap. ult. A *petaso* dicta herba *petasites* ob foliorum latitudinem. Vide Dioscoridem, lib. IV. cap. CVIII. Πετάννυμι vero, seu πετάω, est a פתח, quod est *aperire*, *solvere*. Nam quæ expanduntur & explicantur, ea aperiri ac solvi opus est.

PETAURISTA, πεταυριστὴς, unde dicatur, Festus docet his verbis: *Petauristas Lucilius a petauro appellatos existimare videtur, cum ait:*

Sicuti mechanici, cum alto exiluere petauro.

At Ælius Stilo, quod in aëre volent, cum ait: Petauristæ proprie Græci, quod ii πρὸς ἀέρα (ἢ πρὸς αὔρας) πετῶνται. Puto autem & Lucilium, & Ælium recte sensisse. Nam *petauristæ* quidem a *petauro* dicuntur; *petauro* autem nomen παρὰ τὸ ἐν ταῖς αὔραις πέτασθαι. Erat enim *petaurum* machina in sublimi suspensa, ex qua se in aëra sive auras excuterent, atque in terram devolarent. Quod indicat Juvenalis, sat. XIV.

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solet rectum descendere funem.

Item Manilius, lib. V.

Corpora quæ valido solvunt excussa petauro.

Plura de *petauristis* Scaliger ad Festum. Habet & alteram πέταυρον significationem, quia & ita dicitur *pertica*, vel *asser super quem de terra volitant gallinæ, ut istic dormiant*, ὃ τὰς ἑσπερινὰς ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβαίνει, ut ait Pollux. Quod & πέταυρον dicitur, ut ex Hesychio discimus.

PETILUS quid sit, nec inter veteres satis convenit. Festus: *petilam suram* exponit *siccam & substrictam*. Sed addit, Scævolam putasse, *petilam* dici *ungulam equi albam*. Nonius cum Festo convenire videtur. Nam *petilum* [πτιλὸς] exponit *tenue* & *exile*. Qua notione & Galli dicunt *petit*, quod absque dubio ex *petilus*. *Petili* voce sic usus Lucilius:

Insignis varis & cruribus atque petilis.

Volunt esse ab Hebræo פתה, quod exponunt, *parvulus*. Sed potius signat *simplex*, *imperitus*, *fatuus*. Quare potius sit a πέταλον, *folium*. Hoc enim *exile*. *A* in *I* abit, ut κάναστρον, *canistrum*.

PETO ab πετῶ, præmisso *P*, vel potius a ποθῶ, id est, *desidero*, vel, quod Scaligero visum, ab obsoleto verbo πέθω, unde fit πόθος, *desiderium*. A *peto* est *petulcus*, & *petulans*; de quibus seorsim. Et *petisso*, vel *petesso*; ut a *lacio*, *lacesso*. Item *Peta Dea*. Arnobius, lib. IV. *Petationibus arborum Puta præsta est: rebus petendis, Peta*. A *peto* sunt *agripeta*, *lucripeta*, *canipeta*, & quod in Glossis Isidori legas, *Veneripeta*. Ab eodem est *appeto*, unde *appetitus*, & *appetones*; quomodo *appetitores* Laberius appellat, teste Nonio. Item *oppeto*, quasi *contra peto*; unde est, quod in rebus adversis locum habet, ut *oppetere mortem*. Omnino fallatur, qui compulsus loco Servii ad I. Æneid ab *ore* dictum censeat, quasi κυρίως sit *ore terram petere*. Nec enim id omnes faciunt, qui *mortem oppetunt*. Et Servius aperte addit, non esse compositionem, sed etymologiam, hoc est, allusionem etymologiæ aliquid simile habentem. Aliter si etymologiæ voce usus Servius, falsus & ipse. Ejusdem originis est, *suppeto*, hoc est, *leviter peto*: *appeto*, hoc est, *desidero*; *competo*, hoc est, *una peto*. Sed quia quod quis *appetit*, circa id versatur, eique imminet, inde accipitur *appetit* etiam pro *appropinquat*, *instat*. Et quia cum altero petit, moribus quodammodo convenit, hinc *competit* usurpatur pro *congruit*. Et

quia

quia quod petitur, fæpius impetratur: inde *suppetit* pro *adest*, quasi quod petendo fit impetratum. Unde *suppetiæ*, quas fibi *suppetere* rebus adverfis periclitantes expetunt. Item *impeto*, unde *impetus*, quia violente quis alium petit, & invadit. Scaliger adverf. Card. Exercit. cccvii. iii. *Est propius ad nanciscendum verbum PETO, quam verbum VOLO. Itaque IMPETUM quoque appellatum invenimus, & apud Græcos ὁρμὴν*. Pro eodem & *impes* dixere antiqui, unde *impete* apud poëtas, pro *impetu*. Gloffæ: *Impete*, ὁρμαδὸν. Ab eo eft *impeteius*, ut a *lege leguleius*: Gloffæ exponunt βίαιος: nifi a verbo *impeto*, quia *impetit*: ut *satureia* herba, quia *saturat*. Item ab eo eft *impetibile*, quod impetitur, ut cum Solinus de Chamæleonte ait, *Impetibilis est coraci*. Præterea *impetibile* dicitur, quod eft turpe, quia id petitioni ac reprehenfioni obnoxium eft. Ufus hoc pacto Appuleius, in Apol. *Sceleri*, inquit, *nefando, immani, impetibili*. Eodemque modo locutum Symmachum, obfervat ad huoc locum Scipio Gentilis. Sed & *impetibile* accipitur pro eo, quod fruftra quis impetat. Gloffæ, *Impetibile*, ἀνεπιχείρητον, ἀνεπιτεύκτον. Ufus Solinus, cap. xlvii. Ab *impeto* quoque eft *impetigo*, quod corpus impetat, & infellet, fcabiei inftar. Serenus Sammon.

Si vero vitium est, quod ducit ab impete nomen.
Hæc matutina poteris cohibere saliva.

Gloffæ vett. *Impetigo*, λειχὴν, λέπρα. Onomaft. *Impetigo*, ἀλφὸς, λειχὴν. Pro eo & *depetigo* dixere, tefte Fefto. Lucilius apud Nonium:

Ilavios, scabies, oculos huic deque petigo
Conscendere.

Nam *deque petigo* per tmefin dixit, pro & *depetigo*. Falfus Nonius, cum hinc *petigo* dici colligeret. Ut autem a *petendo*, *depetigo*, ita ab eodem, *petimen* pro ulcere jumenti: fi recta eft interpretatio Fefti, quem vide.

† Petora apud Ofcos, Etrufcorum propaginem, idem quod *quatuor*, auctore Fefto in *Petoritum*. Ex *Petora* porro potius quam ex ulla (1) Dorum dialecto fit Latinum *Quatuor*; ficuti etiam ex Ofcis *Pirpit* & *Piam* fiunt Latina *Quicquid* & *Quam*. Vide Feftum in *Pirpit*, & in *Quispiam*, ex quo (2) *quisquam*: in quibus omnibus P Ofcum in Q Latinum tranfit. Ergo ex *Petora* primum *Quetora*, deinde mutatis aut traofpofitis vocalibus, *Quatuor* ortum fuit. At vocis Petora defioentia, fi non aliud, Orientalis eft: apud quos ארבעה *arbaba* (*Quatuor*) eft nobilioris generis, quam *arbah*. Ceterum poffit verofimillime a Chaldaeo verbo פצר *petar* (quod I. Sam. XV. 23. fignificat *multiplicare*, auctore R. Salomone) Ofcorum *Petora* defcendere. Scitum eft enim in Pythagorae (quem multi Tyrrhenum fuiffe volunt) fchola τετρακτὺν *quaternionem* in fumma veneratione fuiffe, ac per eum concepta juramenta. Rationem affignat alicubi Plutarchus eam, quod fumma numerorum omnium in *denario* fit; eo enim ubi perventum eft, ad unitatem apud gentes omnes reditur. *Denarius* autem *quaternione* continetur; quia *unum*, *duo*, *tria*, *quatuor* (haec enim omnia recitantur, ut ad quaternionem pervenias) fimul collecta *denarium* complectuntur. Ergo ut eo redeam, Chald. פצר *petar* videtur primario *quaternionis* habuiffe fignificantiam (unde Ofcorum *Petora*) deinde quia in quaternione ex Orientali doctrina (unde haufit Pythagoras) fumma numerorum erat; hinc verbum illud ad multiplicandi fignificationem translatum fuit. Quemadmodum ex rad. רבע *raba* (cui in omnibus Orientis linguis *quaternionis* fubeft notio) Arabica (3) quaedam derivativa fiunt quae *multitudinis* notionem ingerunt. Ex hoc autem Ofco Petora derivari putem verbum Augurale ac proinde Etrufcum Impetrira: unde Latinis eft *impetrare*. Nam certe *Impetrire* tantumdem eft in re augurali, quantum eft in facrificali καλλιερεῖν h. e. *litare*; hinc enim fit *augurium impetritum*, vox Etrufcae originis, etfi terminationis Latinae. *Impetrire* autem eft facile a Petora: illud fcilicet quod Quatuor (id enim *Petora*) mundi cardinibus, quos accurate augures obfervabant, pulchre ac rite refpondebat. Poffit indidem deduci & Interpretor; quia fcilicet Inter petora h. e. inter quatuor cardines fe fiftebat augur, ut Deorum voluntatem interpretaretur. Sed hoc ultimum revoco, quia rectius eft fine ambagibus *interpretandi* verbum ab Hebr. פתר *patar*, quod eft *interpretari*, arceffere. Ⅹ Haec ubi jam fcripfiffem; occurrit mihi in I. Tab. Iguvina verfu 20. vox Teθtraim Etrufco charactere perfcripta. Quid ergo eft? an quod Ofcorum dialecto Petora dicebatur, hoc Teθtera, five cum terminatione Hebraica Teθterim, in intima Etruria perfcribebatur? An vero (quia Tabulas illas ducentefimo ante Chriftum anno vix antiquiores effe alibi a me oftenditur) quod Ofci h. e. Tufci veteres cum P initiali, hoc poftea recentiores (Graecorum vocabulum imitati) cum T extulerunt? Utut eft tamen; ergo Etrufcos fuum Teθtraim a Graecis imitatos; fed contra id vocabulum a Tyrrhenis per Tufcos Aeolas (de quibus alibi) manaffe in Graeciam: idem vero nomen Tufcos primitus ab Oriente fecum detuliffe. Et quidem etfi vocis hujus apud Paraphraftas Chaldaeos nulla funt veftigia; funt tamen apud Talmudicos non (4) obfcura. Ergo, uti dixi, *Petora* eft a Tufco TEΘETA, Iguina Tab. duce. At Ofci (quorum eft *Petora* in Fefto) T illud primae fyllabae in P mutarunt, ac deinde Latini P in Q verterunt; ac ficuti ab Ofco Pirpit fecerunt *Quidquid*, fic eorundem Petora dixerunt *Quetora*.

(1) Τέτορα *Dores dicunt pro* τέσσαρα. *Mirum ni Graeci* Ἰταλιῶται, *qui Dorica dialecto utebantur, primi omnium id usurparint, detortum partim ex Graeco* τέσσαρα, *partim ex Osco* Petora. *Nam Graecis Italiensibus Oscos fuisse finitimos veterum scripta testificantur; quod & inscriptiones Osca lingua conscriptae, quae in Campania aliisque pluribus Regni Neapolitani partibus, quas Osci tenebant, effodiuntur, aperte docent.*

(2) *Notabilis est Festi in* Quispiam *ingenua confessio nescire se fatentis, unde in ea voce τὸ* Piam *illud exstiterit. At ab Oscis utique ortum, P pro Q usurpantibus. Sic etiam* Vspiam & Nuspiam *pro* Vsquam, Nusquam. *Vide mox in* Pirpit.

(3) *Vide Arabica Castelli sub radice* רבע *num* 51. 52. & 53. *Porro eadem radix duas priores litteras cum radice* רבב, *quod est* multiplicari, *communes habet. Atque Chaldaice* רביעה rebia, *est pluvia prima quae decidit mense Octobri: quam significationem etiam Arabice obtinet. Nec audienda sunt Judaeorum magistrorum hujus vocabuli etyma: nam vera nominis ratio est, quia eo tempore imbres copiosi descendunt. Ergo* רביעה rebia *erit synonymum τῷ* רביבים rebibim *Jer. III. 3. quod* rebibim, *quia apud Prophetam* mox pluviae *serotinae veluti opponitur, facillime pluviam primam & copiosam significat, aeque ac* רביעה rebia *Chaldaicum. Quare non mirum si apud Orientales ex* quaternione *deducta vocabula includunt etiam multitudinis notionem, quia, uti dixi, in* quaternione *summa cujuscumque numerositatis est. Huc refer illud Amosi I. 3. & alibi:* Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum, *ad quem locum plura a nobis adnotata in loco sunt.*

(4) *Nec equidem in hunc censum refero τὸ* טיטרטון tetarton *h. e.* quartarium, *aut si qua sunt alia, quae non dubie videntur de Graeco sumpta; sed* טיטראמולין tetramulin, *i. e.* quadriga (*ubi τὸ* tetra *non cum Graeca, sed cum Chaldaea voce componitur; nam uti supra ostendi,* MULUS *vox Chaldaea est*) & טיטרפליות *i. e.* tecta quadrata, *quod in Talm. Hierosol. occurrit: cujus ultimi vocabuli etymon inepte Glossator tradit: nec rectius est, quod affert Buxtorfius (in Lex. Chald. in* טטר) *qui ex origine Graeca arcessit. Atqui istud Talmudis Hierosol. vocabulum non est aliud quam ipsum Syriacum* טטראפלון *i. e.* quadratum. *Ergo Tuscum* TEΘTERIM *videtur primitus ab Oriente fluxisse, non a Graecia.*

mox *Quatuor*. Imo & Graeci ipsi etiam hine suum *πίσυρα* per Tuscos Aeolas acceperunt, si sic lubet. MENAGIUS.

PETORRITI vox a Græcisne sit, an Gallis dubium. Si a Græcis fuerit ab Æolico *πέτορες* pro *τέσσαρες*, non autem a *πέτομαι*, id est, *volo*, vel *πετεινοί*, & Latino *rota*, ob *volucres rotas*, quod quendam censuisse scribit Agellius, lib. xv. cap. xxx. Sin sit a Gallis, quod Varronem xxv. rerum divinarum censuisse, ibidem ait Agellius, videri possit esse a *pedor*, quod Britannis *quatuor*. Nam olim eadem Celtarum & Britannorum lingua, ut sylva quadam vocabulorum in Britannia sua comprobat Camdenus, & ex eo in Cosmographicis P. Merula. Ratio nominis utrobique eadem. Est enim genus *carri quadrirotî*. Capiunt ex his lucem verba Festi: *Petoritum*, inquit, *& Gallicum vehiculum esse, & nomen ejus dictum existimant a numero quatuor rotarum. Alii Osce, quod hi quoque petora quatuor vocent. Alii Græce, sed Αἰολικῶς dictum*. Puto has sententias non difficulter conciliari, si dicamus origine esse Græcum, Gallos vero accepisse a Massiliensibus, qui Græce loquebantur. Quod si est, respuendum quod a *pedor* derivant, planeque ab Æolico *πέτορες* fuerit. Sic *sagum* *bulga*, & alia tribuunt Gallis, quæ tamen illi acceperant a Græcis.

PETRA, *πέτρα*, pro quo & Attice *πέτρος* dicitur: ut Moschopulus tradit. Sed *πέτρα* est *saxum vastæ magnitudinis*: at *πέτρος*, *lapis est exiguus*: & sæpius *pars grandioris saxi aut rupis*: quemadmodum docet Eustathius quoque in Iliad. N. A *petra* arietes vocantur *petrones* a Plauto, Captivis, act. IV. sc. II.

Qui petroni nomen indunt verveci sectario.

Sententia est, qui *petronum* sive *arietum carnem* vendunt pro *vervecina*, quæ sapore magis commendatur. Sic autem *arietes* vocat a *duritie & asperitate*, *quæ referunt petram*. Nam Festus *rusticos* ait *petrones* dici, *a petrarum asperitate, duritiaque*. Eique a *petris*, *petro*; ut a *verris*, hoc est, *stipitibus*, *varro*; nec abludit multum *rupex*, a *rupe*. A *petra* quoque dictæ *lampetra*: nempe *a lambendis petris*. Eadem & *muræna* dicitur a Græco *μύραινα*, ut monet Varro, lib. IV. de L. L. Vide hoc de pisce quædam non vulgaria apud Josephum Scaligerum, lib. I. Auson. Lect. cap. XXVI.

PETULANS, *a petendo*, teste Festo & Isidoro, lib. X. Caussa ea eo, quod alios contumeliis atque injuriis impudenter petat. Similiterque *procax* dicitur a *procando*, id est, *petendo*.

PETULCUS, qui petit; ut *biulcus*, qui hiat; Charisio teste lib. I. Sic Festus: *Petulantes & petulci etiam appellantur, qui protervo impetu & crebro petunt lædendi alterius gratia*. Servius, in IV. G. *Hædique petulci, id est, lascivi & exultantes; & petulci dicti ab appetendo: unde & meretrices petulcas vocamus*. Onomast. *Petulcus*, *ἀσελγής*.

PH

PHÆCASIUM, *φαικάσιον*, *calciamenti genus*, ut discimus ex Polluce, lib. VII. cap. XXII. & illo Senecæ, lib. VII. de benefic. *Pythagoricus quidam emerat a sutore phæcasia*. Pollux ostendit eo usum esse Eratosthenem in Mercurio:

Πίλημα ποσὶ ῥάπτεσκεν ἐλαφρῷ φαικασίνῳ,
Soleam olim suebat levis phæcasii.

Ubi cum *φαικάσιον* dicatur *ἐλαφρὸν*, facile iis subscribo, qui arbitrantur *φαικάσιον* venire a *φαικὸν*, quod est, *ἐλαφρόν*· ita enim exponit Hesychius. Idem tamen docet *φαικὸν* etiam esse *λευκόν*· eoque & ab hac notione videri possit nomen accepisse a *φαικὸν*, qua notat *album*, vel *candidum*. Nam *phæcasia*, alba erant, saltem illa, quibus sacerdotes utebantur, ut ex Appiano & Herodiano cognoscimus. Philosophorum enim *phæcasia* (ut Pythagorici illius Senecæ memorati) colorem fuisse nigrum, non inficior. Sacerdotes Alexandrinos, atque etiam Atheniensium candidis usos esse, scimus ex lib. v. Appiani de bello civili. *Phæcasiis* induti *phæcasiati* dicuntur Hieronymo contra Jovinianum. Item *Phæcasianos* Deos dixit Juvenalis sat. III. quod simulacra deorum in Græcia cum *phæcasiis* fingerentur.

†PHALANGIUM (aranei nomen) dicitur Syris פולג *phulog*, nim. a divisis cruribus. Inde igitur *Phalangium*: ac frustra sunt omnino grammatici, a phalange Macedonica, aut aliunde id nomen trahentes. MENAGIUS.

PHALANX *φάλαγξ*, Macedonibus (ut Curtius inquit) vocatur *peditum stabile agmen, quando vir viro, arma armis conserta sunt*. Amplior tamen militum numerus in *phalange*. Nam ut Vegetius, lib. II. de re militari cap. II. continebat *phalanx* VIII. hominum millia, cum legio tantum VI. millibus constaret. Accurate vero imprimis *Phalangem* Polybius descripsit. Sic dici *φάλαγξ* ex Suidæ sententia videtur, *ἀπὸ τοῦ πελάσαι ἄγχι*, *quod propius accedat*. Est enim agmen confertum, ac perpetuo velut textu umbonum junctum consertumque: quod Græci dicunt *συνασπισμόν*. Cæterum habet & *phalanx* aliquot alias notiones. Ac pro diversa significatione aliam aliamque originem adfert Etymologus. Vide eum in *φάλαγγες*.

PHALERÆ, a Græco *φάλαρα*, converso *a* in *e*; quomodo a *τάλαντον*, est *talentum*; a *καμάρα*, *camera*, &c. *φάλαρα* quid & unde sit, docet Etymologus: *φάλαρα*, inquit, *τὰς προμετωπιδίας, ἀσπιδίσκας τὰς κειμένας τὰς κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων, ἢ τὰ τῶν γνάθων σκεπάσματα, ἀπὸ τοῦ φάος, φαλὸς, καὶ φάλαρος*. Et paullo post: *φαλὸς, ἀπὸ δίσκοιό τε μικρὸς καὶ λαμπρὸς. παρὰ τὸ φάος, ἢ παρὰ τὸ φῶ ῥῆμα. καὶ φάλαρα, τὰ κοσμήματα, διὰ τὸ λαμπρόντα. καὶ ῥῆμα φαλαρῶ, ὅθεν Ὅμηρος ἐπὶ τοῦ, Κύματα φαληριόωντα*. *Μεταφορικῶς* hæc voce usurpatur pro *rebus externis*, quæ animi bonis opponuntur. Pers. sat. III.

Ad populum phaleras: ego te intus & in cute novi.

Ac observavit Casaubonus, eopse modo locutum Plutarchum, lib. de amore divitiarum: *τίνι τῶν καλῶν τῆς ἀρετῆς τὰ τοῦ πλούτου φάλαρα ταῦτα, καὶ περιδέραια, καὶ θεάματα κορακώδη παραβαλεῖν ἄξιον*. Hinc *phaleratus*, *phaleris* insignis; & *μεταφορικῶς*, *dicta phalerata*, apud Terent. Phorm. act. III. sc. II. Donatus interpretatur *honesta atque ornata*.

PHANTASIA, *φαντασία*, *ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι*, quia species rerum quas sentimus, vel etiam sentire nos putamus, intus apparent. *Φαίνω* quasi *φαείνω* a *φάος*· a quo & *θεῖος*, *Phaëton*, *φαέθων*, quasi *φάος θεῖον*. Contracte *φάος φῶς* dicitur, unde Lucifer *φωσφόρος*, *Phosphorus*. At *φάος* omnino est a יפע, *splenduit*, *illuxit*. Unde & *φέγγος*, *splendor*; *φέγγω*, *splendeo*.

PHARETRA, *φαρέτρα*, quæ dicta *ἀπὸ τοῦ φέρειν* juxta Suidam, sive ex *φέρω*, *fero*; & *τρώω*, *vulnero*, secundum Eustathium: quia *ferat tela vulnerantia*.

PHARMACUM, vox media est, quales multas recenset Gell. lib. XII. cap. IX. Notum nomen illud: *Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά*. Pro significatione diversa, si Grammaticos audimus, diversam habet originem. Eustathius in Iliad. *ε*. pag. DLXIV. *τὸ φάρμακον δὲ μέση λέξις, ἐπὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ λαμβανομένη παρὰ τὸ φέρειν ἄχος, καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ παρὰ τὸ φέρειν ἄκος*: *pharmacum media dictio in malam partem accepta dicitur ab afferendo dolorem: in bonam ab afferendo remedium*. Similiter Nonius auctor est, *medicamentum* vocem esse mediam: ac ejusdem ac *medicinam* originis esse non diffitetur. Sed quando pro *veneno* accipitur, putat esse a *Medis*, apud quos plurima sint *venena*. Unde Maro:

Media fert succos tristes, tardumque saporem
Felicis mali . . . .

Sed omnino, & Latinæ, & Græcæ vocis origo est eadem, seu in bonam, seu in malam accipiatur partem. *Medicamentum* enim est a *medicando*. *Medicor* a *medicus*. *Medicus* a *medeor*. Hoc satis ex *ἀναλογίᾳ* vocum cognoscitur. *Φάρμακον* autem a præterito *πεφάρμακαι* eliso *π*. *Φαρμάσσειν* prima sua notione significasse videtur *medicari*, hoc est, *mederi*, vel *veneno necare*. Postea autem pro *fucare*, vel etiam *assentari*

assentari accipi cœpit. *Pharmaca qui vendit*, φαρμακοπώλης. Aristophanis Scholiastes in Nub. φαρμακοπώλας κυρίως, οἱ τὰ φάρμακα πιπράσκοντες, τὰ γελωτοποιοῦντα, καὶ τὰ θανάσιμα. Sed olim aliud *pharmacopoles*, quam hodie. Nunc etiam simplicia divendunt, atque ex medicorum præscripto *pharmaca* concinnant. Olim simplicia divendebant *seplasiarii*, qui Græcis παντοπῶλαι. *Pharmacopolæ* autem non ex alieno agebant præscripto, sed ipsimet remedia concinnabant, venaliaque habebant: quales nunc *medici circumforanei*, qui per fora atque urbes cursitant, & periciam suam ac remedia jactando simplici popello sublinere os solent. Itaque sic se habet *pharmacopola* ad *medicum*, quasi ejus quædam simia foret. Unde Maximus Tyrius orat. 2. Μιμοῦνταί πω καὶ φαρμακοπώλης ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σοφιστὴς φιλόσοφον. Sic usum liquet Catonem apud Gellium, lib. 1. cap. xv. *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam; nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est.*

PHASELUS, sive *faselus* (utroque enim modo scribitur,) Straboni φάσηλος. Usi, præter Sallustium, Maro & Horatius. Ad illum Servius monet, esse *brevem naviculam*. Ad hunc scribit Acro, esse *navem velocem & oblongam*. Nonius Marcellus dicit esse *navigium Campanum*. Quod ad etymon, apud Isidorum legimus, lib. xvii. cap. 4. *Faselos vocari ajunt a Phaselo insula Græciæ, ubi non procul mons Olympus est*. Sed loquitur Isidorus eo capite de oleribus: eoque *phaselos*, quod legumen est, scripsit. Sed si ejusmodi insula est, ab ea quoque *navigium* hoc nomen accepisse, a vero non abludit. Sin ejusmodi insula non est (quod verius puto) dicere licebit, *phaselo* nomen esse a פסל, *dolavit, sculpsit*: nempe qua ratione a σκάπτω, hoc est, *fodio, cavo*, venit σκάφη, *scapha*. Etiam existimare aliquis possit, *phaselo* nomen esse a figura leguminis, quod Græcis φάσηλος, Latinis diminutiva forma *faseolus* nominatur. Φάσηλον hoc *pisi* genus vocant Polemo, Epicharmus, Demetrius: ut Athenæus ostendit, libro ii. Dioscorides Romano more φασίολον vocat. Aliqui generali nomine dixere λοβὸν, quod proprie *siliquam* signat. Gloss. *Faseoli*, λοβοί. *Passiolus* pro eo legas in antiquis Plinii codd. Et videtur ita scripsisse Glossarum auctor: ut e vett. membranis Salmasius observavit, & ordine ipso litterarum liquet. Sic enim scriptum fuit: *Passiolus* λοβὸς. *Passim*, πανταχοῦ. *Passio*, πάθος.

PHASIANIS nomen dedit *Phasis* Colchidis amnis, ad cujus ostia frequentes convenire, a Græcis proditum est. Martialis in Xeniis, lemmate *Phasianus*,

Argiva primum sum transportata carina,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

PHIALA, φιάλη, Eustathio in Il. ψ. dicta videtur quasi πιάλη, quia inde liceat πιεῖν ἅλις. Aliis placet κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum ex Hebræo ספל, unde & σίφων, ac *simpulum*, de quibus suo loco. A φιάλη est φιαλῶ, quod inter alia notat ἐπιβαλεῖν τῷ ἔργῳ, *accingere se ad opus*. Ita usus Aristophanes Εἰρήνῃ. Assentio autem iis, qui volunt, prius dictum de *libatione phialæ*, posteaque usurpari cœpisse de quolibet opere, quod qui incipit, id quasi *delibare* videtur.

PHILTRUM, Gr. φίλτρον a φιλῶ, id est, *amare*; unde Martiano ad verbum dicitur, *amatorium*. Ac similiter Glossæ veteres exponunt. Horat. *desiderii poculum* appellat, libro Epod. oda xvii. *Desideri que temperare poculum*. Quod vero ad vim, quam *philtris* tribuunt vulgo, id plane esse anile commentum putant viri quidam eruditi. Apponam solius Andr. Duditbii verba ex epistola ejus ad Nicol. Taurellum: *φίλτρα ut amorem cuiquam ingenerent, non fit mihi verisimile. Affectus enim hic ab intellectu ac voluntate in nobis, in cæteris animantibus a naturæ instinctu, atque intelligentia illa non errante (quamvis etiam in nobis omnia illinc) proficiscitur. Nulla me cogat herba, nulla περίαμματα, ut vel amare vel odisse quemquam velim.* Hæc ille. Sed si dæmonibus vis in *phantasiam*, quid, si dicamus nihil quidem præstare *philtrum*, attamen eo ebibito diabolum in *phantasiam* amorem odiumve ingenerare? Notum quam multa a magis fiant, quibus vim adscribant, cum tamen ea non fiant vi rerum, sed ob pactum, diabolo clam callideque agente, quod rebus adscribitur.

PHILYRA pro *membrana* vel *papyro* utimur, Plinii exemplo, cujus hæc verba, lib. xiii. cap. xi. *Præparantur ex eo* (de *papyro* Babylonio sermo est) *chartæ divisæ acu in prætenues, sed quam latissimas philyras*. Quod vero sic accipitur, hoc inde est, quod antiquitus ex arboribus, ac inprimis e *tilia* arbore, quæ Græcis φιλύρα dicitur, *tabellas* solerent conficere, quibus rasis ceram infundebant, ut in his acuta styli parte (æneum id instrumentum erat) exararent: & inversa, quæ latior erat, inducerent. A qua consuetudine etiam est appellatio *codicis, codicillorum, tabellarum*, & *tabellariorum*. Suidas: Φιλύρα εἶδος δένδρου ἔχον φλοιὸν βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Vetus Horatii interpres in od. ult. lib. 1. *Philyra est cortex tiliæ arboris*. Ὑποβολιμαῖος Septimius Romanus, qui Dictym Cretensem interpretatus dicitur, in vita ejus scriptoris: *Sex volumina in tilias digessit, phœniceis literis*. Et epistola ad Arcadium: *Libros ex philyra in lucem producturi*.

PHŒNICEUS, sive *pœniceus*, aut *puniceus*, aut, ut Appuleius loquitur, *punicans*, color est qui Græcis φοινικοῦν χρῶμα. Ea appellatio est a nomine φοῖνιξ, quo & *palma arbor*, & *ramus* ejus, & *fructus*, & Hesychio teste, etiam *color fructus* denotatur: quomodo *equus* Homero dicitur φοῖνιξ, id est, *Phœnicei coloris*, ac similiter eam vocem usurpat Apsyrtus, capite περὶ ποδῶν, καὶ μελανοπόδων. Valde hæc confirmat Agellius, lib. ii. cap. xxvi. *Nam Phœniceus, quem tu Græce φοίνικα dixisti, noster est & rutilus & spadix phœnicei συνώνυμος, qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. Malunt aliqui hic scribere absque spiritu *puniceus*. Nam, inquiunt, Latini eum omittunt, quomodo *Pœnus* dicunt, & *Puniceus*, a φοῖνιξ. *Puni* enim a *Phœnicia* erant, quæ Græce Φοινίκη. Sed cogitare debuerunt, ut Græcis, sic & Latinis, & *Phœnicopterus* dici & alia id genus. Quanquam autem & *phœniceus* & *puniceus* sint a φοῖνιξ tamen Latini videntur diversimode usi. Nempe ut *phœniceus* dilutior aliquanto sit, quam *puniceus*: eoque *pœniceum* equum dixerim, ut Gellius *equum* Sejanum ait fuisse *phœnicei coloris*, lib. iii. cap. ix. at eum *puniceum* (etsi interdum ita legere sit) non dicam; non magis sane quam *coccineum*. *Phœniceus* hic color vulgo a *castaneæ colore* vocatur *castaneus*. Veteribus aliter, non solum *spadix*, sed & *badius* vocatur. Qua de re suo loco. Ab eodem colore putant aliqui nomen esse *Phœnici*, avi fabulosæ, quæ sexcentos sexaginta annos vivere creditur. Sed aliis placet, sic vocari a φόνος, *cædes*, quia *purpurei* sit *coloris*, qui & *sanguinis*; unde Poëta:

Purpuream vomit ille animam . . . .

Alii malunt sic dici, quia uti *palma arbor*, ita & *avis* ista emoriatur, ac renascatur ex se ipsa. Quam nominis caussam etiam adfert Plinius, lib. xiii. cap. iv. Ex φοῖνιξ, qua *colorem* notat *puniceum*, & πτερὸν, quod est *penna*, constatur φοινικόπτερος, *pennas habens punicei coloris*. Hinc nomen datum avi certæ: cujus linguam præcipui esse saporis indicat Apicius, Plinio teste. De ea Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen: sed nostra gulosis
Lingua sapit; quid, si garrula lingua foret?

Idem Martialis, lib. iii. epig. lviii.

Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis.

PHONASCUS, φωνασκὸς, quasi *vocis exercitator*, a φωνὴ, & ἀσκεῖν. Ita usus Suetonius, cum Neronem ait, nihil serio jocove egisse, nisi adstante *phonasco*, qui moneret, parceret arteriis. Interdum

hoc quoque nomine vocatur is, quem Plato, lib. vi. de legg. χορῶν ἄρχοντα καὶ διδάσκαλον. Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, κορυφαῖον, hoc est, *præcentorem in choris*, prout interpretatur Apuleius, qui & *ducem carminis* nominat, eodem libro. Ita usurpat *Phonasci* vocabulum Varro ὄνος λύρας.

Phonascus adsum, vocis suscitabulum,
Cantantiumque gallus gallinaceus.

PHRASIS, Gr. φράσις, quod Latinis *dictio*, sive *stylus*: a φράζω, hoc est, *edissero*. Aliud enim est, quam λαλιά, etsi discrimen non observetur. Unde & Cicero *Theophrasti* nomen interpretans in Oratore, eum id ait a *loquendi divinitate* accepisse. Φράζω a פרש, id est, *exponere*, *declarare*. A qua voce etiam nonnulli φαρισαίους dictos existimarunt, quod essent *divinæ legis interpretes*. Sed φαρισαῖος, pro quo & φαρισὸς, sed rarius, invenias, venit a Syriaco פרישי, converso Scheva in *A*, quemadmodum in plurimis aliis. Hebraice pro eo dicitur פרוש, & in plurativo פרושים, unde esset *Pharusæi* per *V*. Apud Justinum Martyrem & quosdam alios reperias φαρισσαῖος gemino *SS*, sed refragante Hebræa Syraque voce. Est autem פרוש sive *Pharisæus*, a פרש, non qua *explanare* sive *declarare* significat, ut quidam putarunt (qui sic dictos tradunt, quia peritius aliis legem exponant:) sed qua notat *dividere* sive *separare*. Non tamen *pharus* tantum *separatum* signat, sed & *sanctum* ac *purum*. Quare bene Hesychius, φαρισαῖος, ἀφωρισμένος, μεμωρισμένος, καθαρός. Sed prior significatio est primaria, altera μεταληπτική. *Pharisæis* nomen est a priori, hoc est a *separatione*: nempe quia a populo separati sunt tum sanctimonia ac munditie, tum dignitate, tum peculiari habitu ac vestitu. Hæc vera nominis ratio est. Epiphanius, Ambrosius, & plerique alii veterum, volunt *pharisæi* nomen esse ab Hebræo פרץ, quod recte interpretantur ἀφορισμὸν, sive *divisionem*: sed פרוש inde esse nequit, cum illud scribatur per *Sade*, hoc per *Sin*. Plura de nominis etymo Drusius, lib. II. de tribus Judæorum sectis, cap II. & III. Quando primo cœperint *pharisæi*, & cujusmodi eorum dogmata fuerint, aliaque huc pertinentia eopse libro apud eundem legere potes, imprimis cap. VII. & XIV.

PHRENITIS, φρενῖτις, dicitur vel ἀπὸ τῶν φρενῶν, id est, *diaphragmate*, sive *septo transverso*, quia ab ejus vitio affectus hic interdum existit: vel potius ἀπὸ τῆς φρενὸς, hoc est, *mente*, quia in ea mens semper læditur. Hinc φρενῖτις Plinio, lib. VII. cap. LI. dicitur *sapientiæ morbus*; ut μανία eidem est *furoris morbus*. Juvenalis pro *phrenitis* dicit *phrenesis*, Sat. XIV.

Cum furor haut dubius, cum sit manifesta phrenesis.

Et ante eum Seneca, lib. I. de Ira, cap. XIII. *Dic & phrenesin & insaniam viribus necessariam, quia sæpe validiores reddit*. Etiam Varronis versiculus est:

Phrenetici septem trionum filii.

Ubi Græci maluissent per *I*. Quamquam in Glossis quoque Cyrilli sit φρενητικὸς, *phreneticus*. Utrumque autem & *phrenesis*, & *phreneticus* Latini formarunt tanquam a φρενεῖν, quod valeat *mentis impotem esse*. Nempe a φρὴν, *mens*. Verum Græci verbum illud φρενεῖν ignorant. Sed a φρὴν fecere φρονεῖν, quod contrarium signat: puta *sapere*. Estque φρὴν ab Hebræo בין, unde & πινύω, non a πνέω, ut volunt; nam omnino πινύσκω a πινύσσομαι factum κατὰ συγκοπήν. Hesychius: πινύτα, ὀνόματα. πινυτὸς, ἔμφρων, σώφρων. Idem ante πινυτὸς exposuerat, σώφρων, συνετὸς, ut & πίνυσις, σύνεσις, ac πεπνυμένον, συνετόν.

PHRYGIONES, dicti a *Phrygibus*, qui artificio vestes acu pingendi nobiles erant, atque adeo artem hanc invenisse existimantur: ut auctor est Servius, ad III. & IX. Æneid. & Isidorus, lib XIX. cap. XXII. Imo idem Plinius tradit, lib. VIII. cap. XLVIII *Acu facere Idæi Phryges invenerunt: ideoque Phrygiones appellati sunt*. Sic eum locum corrigo ex veteri mea Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. In Dalecampiana pro *Idæi* male editum, *id*. Usus præter alios Titinnius Barbaro apud Nonium:

Phrygio fui primo, beneque ad opus scivi,
Reliqui acus aciasque hero atque heræ nostræ.

Item Varro Καρμονωρ... *Phrygio qui pulvinar poterat pingere, soliar lævigabat*. Ita apud Nonium legi debere monet Scaliger in Conject. Eadem de caussa dicti *barbaricarii*, ut Donatus scribit ad illud XI. Æn

Pictas acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Nam *Phryges* κατ' ἐξοχὴν dicti *Barbari*, qua de re pluribus egimus in Oratoriis, lib. IV. cap. X. Etiam vide quæ de *barbaricariis* diximus voce *Barbarus*.

PHTHISIS, φθίσις, ἀπὸ τοῦ φθίειν, sive φθίνειν, quod est, φθινύθειν, hoc est, *corrumpere*, sive *extenuare*. Dicitur & φθόη a φθίω, hoc est, φθίνω. Utrumque nomen est ab effectu. A caussa vero conjuncta nominatur πύον, nempe a πύος sive πύον, hoc est, *sanguis purulentus*; unde πύωσις, *suppuratio*; ἄπυος, *pure carens*.

PHYSETER, φυσητὴρ, ex balænarum genere est, inque mari Gallico & Indico invenitur, &, ut testatur Strabo lib. III. a φυσᾶν, quod est *flare*, nomen habet, eo quod non ore, sed *fistulis* quibusdam in vertice prope oculos positis ingentem aquarum vim eructet. Meminit ejus Seneca, in Hippolyto vers. CIↃXXV. Vide e junioribus, Rondeletium, lib. XVI. cap. XIV. ex antiquis, Strabonem dicto libro, & XV. Ælianum, lib. IX. de hist. animal. cap. XVIII. Arrianum, in Indicis, Plinium, lib. IX cap. IV. Solinum, in Polyhist. cap LV. Oppianum, lib I. Halieut. qui eum φύσαλον vocat; uti φύσαλος Ælianus, nempe ab eodem φυσᾶν. In quibusdam Solini MSStis pro *physeteras* legas *pistetas*, quod sit a recto *physetes*, Græc. φυσητής.

P I

PICA, a *colorum varietate* quibusdam dicta videtur, nempe ex Græco ποικίλα, id est, *varia*. [a ποικίλος seu πίσσα, ζαίνω.] Vel e Latino *picta*, eliso *T*. At Isidorus mirifice, lib. XII. cap. VII. *Picæ*, inquit, *quasi poëticæ, quod verba exprimant*. Persius:

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poëtas & poëtrias picas
Cantare credas Pegaseium melos.

Sed *pica* est a κίττα, quod idem notat; *T* abit in *P*, more Tarentino, ut a ταὼς *pavo*, a τέτταρες πέτορες, unde *petoritum*. Vel si ob πουλύποδα, qua præterea opus, id durius videtur, dic, *picam* venire a *picus*, quod similitudine aliqua *picum* refert. *Picus* autem unde nomen habeat, in *Pellecanus* diximus. Juniores *picam* etiam vocant, quam Plinius *gravidarum malaciam* appellat. Faciunt autem imitatione Græcorum, qui κίττας itidem appellant. Caussa translationis est, vel ex eo, quod ut *pica* varii est coloris, ita prægnantes, quæ morbo hoc laborant, varia appetant: vel ex eo quod & *pica* terram mandat. Quam caussam & Galenus adfert. Vide quæ de hac voce scribit Marsilius Cagnatus, lib. III. Var. Lect. cap. XV. & Ulysses Aldrovandus, lib. XII. Ornithologiæ, capite XI. Ubi & alias nominis caussas ex vett. adducit.

PICEA vel est a πίτυς, mutato υ in ι breve: vel a *pice*, quam fundit: uti & *pinus*, quæ iccirco Græcis videri possit πίτυς appellata, a πίττα, id est, *pix*. Plura vide in *Pinus*.

PIGER quibusdam placet esse a *piget*, quia ob *pigri* segnitiem dolemus. Nam differunt *pudet*, & *piget*, quod illud *rei turpitudinem*, hoc *animi dolorem* respiciat: ut scribit vetus Terentii interpres. Sed magis placet, *piget* esse a *piger*, quia *piget laboris*, *quando ad eum pigrior segniorque fio*. [a πικρὸς, quod & ἀργαλέον, i. e. ἀργὸν notat.] At *piger* plane est a פגר, vel פגר, hoc est, *debilitari*, *tardari*, *pigrescere*. Unde & פגר, *corpus viribus defectum*, *cadaver*. Et sane *pigrum* non injuria habere liceat pro *cadavere animato*, ac *inutili terræ pondere*. A

piger

piger est *pigeo*, unde *pigresco*. Dixere & *pigrare* pro *pigrum esse*. Attius Erigonie apud Nonium:

. . . . *Fateor: sed cur propter te pigrem*
Hæc, aut hujusce dubitem parcere capiti?

Idem Chrysippo ibidem:

Melius pigrasse, quam, properasse est nefas.

Lucretius, lib. I.

Quo nisi pigraris, paullumve recesseris ab re.

Repigrare usurpat Appuleius, cum alibi (uti I. Met.) tum VIII. Met. *Cum & ipsa lumine dirarum bestiarum repigratur impetus.*

PIGNVS videtur esse a *pago*, seu *pango*, quia pactionis lege datur. At putabat Pomponius Jurisconsultus dici a *pugno*, quia quæ pignori dantur, manu soleant tradi. Ac videtur hoc confirmare discrimen, quod nonnulli (quos & secutus Fungerus) statuunt inter *pignus*, & *hypothecam*; ut nempe *pignus* sit rei mobilis; *hypotheca*, immobilis. Latinis tamen *pignus* tam rei immobilis est, quam mobilis: uti & Græcis ὑποθήκη. Dicitur autem *hypotheca* sive ὑποθήκη, ab ὑποτίθεσθαι, hoc est, *supponere*, unde titulus ille, *De rebus eorum qui sub tutela sunt, non alienandis vel supponendis*. Ac *creditor* quidem ὑποτιθέμενος, *debitor* ὑποτίθεσθαι dicitur, ut ex Æschine & Demosthene probat Budæus annot. prioribus in Pandectas; ubi pluribus de *pigneris*, *pignorandi* & *pigneratoris* vocibus tractat. Obliquus recti *pignus* apud priscos erat *pignesis*. Nam, ut Festus ait, *pignosa* veteres dixere pro *pignora*, uti *Ausesii*, *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, quæ posteriores per *R* extulere. Apud Festum vulgo legitur *pignosa* per O, sed puto *pignesa* dixisse, quia & *pignera* dixere pro *pignora*, unde *pignero*, & *oppignero*. Fallitur Agrætius, cum scribit, *pignera* esse rerum, *pignora* filiorum & affectuum. Nam, uti ex iis constat quæ diximus, non magis hæc distant, quam *benus* & *bonus*, *hemo* & *homo*, *Apello* & *Apollo*, similiaque sexcenta.

PILA priori porrecta, nunc *mortarium* notat, seu vasis genus, in quo aliquid tunditur: nunc pro *structura* erecta ad aliquid sustinendum. Priori notione aliqui arbitrantur, contractum esse ex *pisula*, quod a *piso*, hoc est, *pinso*: quia *pistillo in eo pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Aliqui vero derivant a πιλοῦν, id est, *densare*: quia quæ tunduntur, condensantur. Posteriori vero acceptione ab *opponendo* dici, ait Festus, eo quod parietem sustentet. Sed quæ similitudo inter hasce voces, *pila*, & *oppono*? Omnino igitur verisimilius Festus scripsisset, ab *oppilando*. Nempe ut sit a *pilare*, sive πιλεῖν, quod est *stipare*, *densare*, *firmare*. Becmano tamen placet, esse ab פָּעַל, id est, *pila*: quod ab פָּעַל, hoc est, *exstruxit*. Mihi neutrum placet; sed cogitanti, Græcis ὅλμος dici, cum de *mortario*, tum *ligno lapideve terete*, & *oblongo*, *cylindri forma*, item de *ipso cylindro*, plane fit verisimile, *pilam* quoque primo dici de *mortario*, aut *cylindro*. Inde autem de *structura* illa erecta ad aliquid sustinendum confirmandumque, nempe quia ligni aut lapidis teretis & oblongi, quo in mortario tunditur, vel cylindri habeat figuram. Differunt *pila*, & *columna*, quod columnæ uno constent scapo, hoc est, lapide oblongo perpetuo: pila vero extruatur ex lapidibus, cæmentis, aut lateribus; unde & *columna structilis* vocatur ab Ulpiano. A *pila* est, quod Belgæ *pilam een pylaer* dicunt. Nisi forte fiebant ex *pilate*, lapide, de quo Festus: *Pilates genus lapidis*, cujus meminit Cato lib. Originum V. *Lapis candidior, quam pilates*. Sed obstat huic sententiæ, quod nihil tale Vitruvius, & alii. Porro reperio & tertiam hujus vocis notionem. Nam *pilæ* etiam dicuntur saxa illa, quæ præstruuntur muro littorali ad frangendam undarum vim, murumque ab iis defendendum. Ita usus Maro, in IX.

Qualis in Euboico Batarum litore quondam
Saxea pila cadit, magnis quam molibus ante
Constructam jaciunt ponto.

Describit *pilas* Columella, lib. IX. *Præjaciuntur in gyrum moles. Sic enim maris atrocitas objectu crepidinis frangitur.* Græci *pilam* vocant non tantum προβόλους, sed etiam χηλὰς, unde Suidas exponit τὰς τῶν λιμένων ἐξοχάς. Sed accuratius Scholiastes Thucydidis in lib. I. ubi definiuntur χηλαὶ οἱ ἔμπροσθεν τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους προβαλλόμενοι λίθοι διὰ τὴν τῶν κυμάτων βίαν, μὴ τὸ τεῖχος βλάπτοιεν. Nempe uti *pilam* antea descripsimus. Itaque doctissimo viro Petro Nunnesio Valentino videtur, *pila* hac notione esse a χηλή, χ in *p* converso: nempe uti χ in *b* abit, cum a χολή fecere *bilis*. Hactenus de voce *pila* priori longa. At *pila* priori correpta si Isidorum audimus, lib. XVIII. cap. LXIX. sic dicatur, quia sit *pilis plena*. Ita proprie sit τριχίνη σφαῖρα. Vel nomen sit ex eo, quia fiat e πίλῳ, hoc est, *lana coacta*: quod a πιλεῖν, id est, *condensare*. Vel a πίλος sit, significante *pilam*, quam significationem Eustathius in Od. II. pag. clↃDLIV. agnoscit. Ubi ut sic veteres dixisse ostendat, adfert e Suida: Ἡ Λάρισσα σφαιρίζουσα, ὤλισθεν εἰς τὸν Πηνειόν. Sed ibidem legas, σφαῖραν Græcis quidem aliter dici πάλλαν ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι. Romanis vero dici πίλαν, κατά τινα συγγένειαν τοῦ ι πρὸς τὸ α. Hesychio quoque est, Πάλλα, σφαῖρα ἐκ ποικίλων νημάτων πεποιημένη. Propterea censeo, *pila* esse a πάλλα, pro quo Æoles πόλλα unde fit *pola*. Veteres enim non geminabant consonantem. A *pola* autem fit *pila*, ut a κόνις, *cinis*. Veteres *pola* dixisse, arguunt hæc Festi verba: *Polit*, *pila ludit*. Ubi vulgo *pollit*. Sed *polit* est in schedis Farnesianis. Hæc imprimis sententia placet, etsi nec longe abeat πόλος, unde fit *pila*, ut *lana* a λῆνος. Πόλος ἀπὸ τοῦ πολεῖν dixere de rebus *rotundis*: ut de *cœlo*. Item de *capite humano*, ut ex Hesychio in *Pelus* ostendimus. Imo ut Græci πόλον, ita Latini etiam *pilam* de *capite* dixere. *Pilæ* enim a rotunditate dicta simulacra capitum humanorum, quæ Laribus Compitalibus solerent suspendi, ut docet his verbis Festus: *Pilæ, & viriles & muliebres effigies, in Compitis suspendebantur. Compitalibus ex lana, quod esse Deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant Lares, putarent: quibus eo die tot pilæ, quot capita servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur: ut vivis (sic enim invocantur) parcerent, & essent his pilis, & simulacris contenti.* A *pila*, & *crepando*, est *pilicrepus*; quod legere est apud Senecam, epistola LVI & in vet. inscriptione pag. DCXXXVII. ed. Grut. num. I. Idem est, qui *pilarius*, ut exponitur in Glossis Isidori. Ita autem, ut censet Turnebus, lib. VII. cap. IV. vocantur, qui daratim pila ludant, idque vel quod *pilas crepint*, vel quod *crepante pila*, ludant, quod paulo ante balnea facere solent, vel dum hypocausta & sudationes calescunt. *Piludios* vocat Firmicus. Aliter tamen Cœlius Rhodiginus, lib. XXX. cap. XIX. Hieronymus Mercurialis, lib. I. artis gymnasticæ; & Joannes Savaro, ad ep. II. lib. II. Sidonii, qui *pilicrepos* dictos putant, qui in balneis *pilas* pice illitas in vaporarium conjicerent, ut incalesceret.

PILENTVM vehiculi genus, forte quasi *bene pilatum* ac compactum. De eo sic Festus: *Pilentis & carpentis per urbem vehi matronis concessum est, quod, cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerant.* Onomast. *Pilentum*, μετέωρον ὄχημα. Usi Maro, Livius, alii.

PILEVS, nec quia *pilos tegat*, nec quod ex *pilis fiat*: sed a Græco πῖλος, quo proprie signantur *coactilia*, vulgo *feltra* appellant. Sed μεταφορικῶς eo pro *capitis integumento* usus Hesiodus, ἐν ἔργοις.

. . . . κεφαλῆφι δ᾽ ὕπερθεν
Πῖλον ἔχειν ἀσκητὸν . . . .

Et Aristot. lib. V. de generat. animal. cap. V. τὰς συστεγαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι πολιοῦσθαι θᾶττον· *citius canescere pilos, pileo vel integumento alio tectos*. Hinc ἐπωμαρισμένως πιλίον, & πιλίδιον, quo usus Plato, III. de Rep. *Pileum* est a Græco πιλίον, quod proprie *pileolum* notat, sæpe tamen usurpatur pro primigenio πῖλος, hoc est, *pileus*. Sic scribit Plutarchus in T. Q. Flaminio, de civibus Romanis servitute exemtis: καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς

αὐτίκα, ὅταν ἐλευθερωθῶσι, ξύρεσθαί τε τὰς κεφαλὰς, καὶ πιλία φορεῖν. Ubi *πιλία* simpliciter est *pilea*. Duplicem autem morem tangit Plutarchus. Unus est, quod *impositione pilei* servis conferebatur libertas: unde Livius & alii *μεταφορικῶς* dicunt *vocare ad pileum servos*. Alter est, quod hanc *pilei* impositionem antecedat rasura, quæ fiebat in templo Deæ Feroniæ: ut scribit Servius in VIII. Æn. Caussam adfert Nonius voce *liberi*: *Qui*, inquit, *liberi fiebant, ea caussa, calvi erant, quod tempestatem servitutis viderentur effugere, ut naufragio liberati solent*. Subjicit deinde locum hunc Plauti ex Amphitr. I. I.

. *ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum*.

Quod vero de naufragis ait Nonius, id disertim testatur Lucianus, in fine Hermotimi, & Artemidorus, lib. I. cap. XXIII. Sed redeamus ad *pilei* vocem; ut *pilius* e *πιλίον*, illud a *πῖλος*· sic hoc a *πιλῶ*, quod est *πυκνῶ*, *condensare*: unde dicta *ἐμπίλια*, *impilia*, de quibus seorsim. Item Latinum *pilare*: unde *oppilare*, *pilata agmina*, aliaque. Erat autem vulgaris *pilei Romani* forma non absimilis *pileolis* nostris *dormitoriis* aut *nauticis*. Diversi ab iis erant *pilei Thessalici*, qui latos habebant margines ad faciendam umbram. Videntur autem iidem esse ac *petasi*; que da re erudite H. Junius, lib. II. Animadvers. cap. VI. Quando vero Romani, qui nudo elinqui capite prodibant, *pileis* uti soleant, egregie docet J. Lipf. lib. de amphith. cap. XIX. & XX.

PILO nunc corripit primam, nunc producit. Cum corripit, est e *pilus*, ac tum notet *pilos accipere*, tum *pilos evellere*. Festus: *Pilat, pilos habere incipit: alias pro detrahit pilos, a quo depilati*. Nonius: *Pilare dictum est, ut plumare, plumis vestiri*. *Afranius Compitalibus*: *Praterea corpus meum nunc pilare primum capit*. Similiterque Accius dixit: *Tunc primum pilabant genæ*. Et Martialis, lib. XII. Epigr. XXXII.

Summæniana, quæ pilantur uxores.

At *pilare* prima porrecta, vel *densare* notat, vel *furari*. Hinc *compilare* dicuntur fures: Gloss. Philox. *Compilat, συλᾷ, μαδίζει*. Quæ interpretatio non est ejusdem verbi. Nam *compilo* media longa est *συλῶ*· brevi autem, *μαδίζω*, hoc est, *τὰς τρίχας ἀποτίλλω*. Priori modo usus Horat. lib. I. sat. I.

Formidare malos fures, incendia, servos
Ne te compilent, fugientes.

Eademque notione dicitur *suppilare*. Plautus, Asin. *Hæc ecastor suppilabat me*. Cæcilium quoque ac Pomponium similiter locutos, docebit Nonius. Imo & simplex sic usurpat Ammianus, lib. XXXIII. *Castra inimica pilantes*. Unde hac notione descendat, non constabat inter veteres. Ejusdem esse originis, seu corripiatur, seu producatur, censebat Asconius in III. Verr. *Compilaris*, inquit, *est pilos pervelleris; sic fraudaveris fures, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit*. Item Nonius, cum ait: *Suppilare est involare, vel rapere, a pilorum rapiu, unde & furtum passi compilati dicuntur*. Quod etymon satis aptum: nec video, quid præter modulum syllabæ obduci queat. Interea modulus is apud me tanti est: at Asconio, Nonioque, subscribere minime ausim. Censeo igitur, hac notione esse a *πιλῶ* vel *πιλῶ*, quod est, *densare*, *constipare*. Nempe a more furum, eum occultare furta student. Vel hac significatione fuerit in Græco *φιλήτης*, quod *κλέπτης*, sive *furem*, interpretatur Hesychius. Favet huic sententiæ Festus, qui ait: *Pilare & compilare e Græco trahitur. Græci enim fures φιλήτας dicunt*. Usus *φιλήτη* voce Hesiodus, & quanquam velint, id vocabulum dici *παρὰ τὸ ὀφελεῖν*· tamen *ἀναλογία* facit, ut verisimilius putem, quemadmodum a *φιλέω* est *φιλήτης*, sic *φιλήτης*, esse ab obsoleto *φιλάω*, *φιλῶ*, unde remanserit *pilo*, *compilo*, *suppilo*, pro *furari*. Nam *φ* in *P* mutare solent cum Æoles, tum eorum imitatione Romani, ut *φοῖνιξ*, *Pœnus*; *ἀφύη*, *apua*; *φαινόλης*, *pænula*, &c. At cum *pilare* aut ejus derivata compositaque *densandi* significationem habent, tum quidem a *πιλῶ* venire dubium non est. Inest ea notio *oppilandi* verbo, quo Lucretius usus, lib. VI.

Fluctibus adversis oppilare ostia contra.

Et Tullius, in Ant. II. *Nisi ille se sub scalas tabernæ conjecisset, hisque oppilatis, impetum tuum compressisset*. Ac clarius quoque ea significatio paret, cum *pilata agmina* dicuntur pro *pressis densisque*, item *impilatim* pro *dense*. Illustrem hac de notione adferam locum Servii, e quo simul perspicere erit quantopere super ejus verbi proprietate trepidarint antiqui. Sane ad illud XII. Æn.

. . . . *Pilataque plenis*
Agmina se fundunt portis . . . .

Sic scribit Servius Danielis: *Pilata, hoc est, pilis armata, quidam hoc loco pilata agmina non a genere hastarum positum adferunt; nam paullo post dictum inferunt, defigunt telluri hastas: sed pilata denso, spisso, ut implere portas potuerint. & postea se in loca apertiora diffundere. Alii pilatum agmen dicunt, quod in longitudine directum est, quale solet esse, cum portis procedit, vel certe pilata fixa & stabilia, vel a pilo, quod figit, vel a pila structili, quæ fixa est & manet; nam & Græci res densas & artas πιλήματα dicunt. Ennius Saturarum II.*

Contemplor inde loci liquidos pilatasque ætheris oras.
Cum firmas & stabiles significaret, & quasi pilis fultas. Hostius, belli Histrici primo:

Percutit atque hastam pilans præ pondere frangit.

Pilans, hoc est, figens. Idem: Sententia prasto pectore pilata, hoc est, fixobilis. Asellio historiarum tertiarum: Quartam signum accedebat sive pilatim, sive passim iter facere volebat. Scaurus de vita sua: In agrum hostium, veni, pilatim exercitum duxi, hoc est, strictim & dense; nam ubi proprie de genere hastæ loquitur, ait:

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Varro rerum humanarum duo genera agminum dicit, Quadratum, quod immixtis etiam jumentis incedit, ut abivis possit considere. Pilatum alterum, quod sine jumentis incedit, sed inter se densum est, quo facilius per iniquiora loca tramitetur. Hactenus Servius.

PILVM pro *telo Romano* e *ferendo* dictum, ait Varro, IV. L. L. *Similiter*, inquit, *ab omine pilum, quod hostis periret* (al. *feriret*) *ut periam*. Isidorus, lib. XI. cap. I. ita censet vocari, quod formam haberet *pila*, in qua pigmentum seu medicamentum contunditur. Mellem dixisset e similitudine *pili*, quo in mortario tunditur. Hac notione *pilum* (pro quo usitatum est *pistillum*) *κατὰ συγκοπὴν* fieri arbitror e *pisillum*, nempe a *piso*, pro *pinso*, unde *pisum*, *pisillum*, *pilum*, ea ratione, qua ab *axilla* est *ala*. Nam *axilla* nomen esse diminutivum, certissimum est ea iis quæ suo loco hac de voce diximus. *Pisillum* vero a *piso*, at *pistillum*, a supino *pistum*, quia eo *pisetur*, sive *pinsatur*. Plinius, lib. XVIII. *Pisente pilo præferrato*. A *pilo* pro telo dicti *pilani*. Festus: *Pilani, pilis pugnantes*. Utitur Ovidius, lib. III. Fastorum. Ab eodem dicti *Pilumni*, vel e *pellendo*. Idem Festus: *Pilumnæ poplæ in carmine Saliari, Romani, velut pilis uti adsueti: vel quia præcipue pellant hostes*. At *Pilumnus*, pistorum Deus, ita dictus, a *pilo pistorio*: nisi (quia idem erat infantium Deus, quorum mala pelleret) a *pellendo* ita vocatum malis. Utrique sententiæ favent verba Servii, in X. Æn. *Varro*, inquit, *Pilumnum & Picumnum infantium Deos esse ait, eisque pro puerpera lectum in atrio sterni, dum exploretur, num vitalis sit, qui natus est. Piso Pilumnum dictum, quia pellat mala infantiæ. Sed Pilumnus idem Sterculus, ut quidam dicunt, qui propter pilum inventum, quo fruges confici solent, ita appellatus est*.

PILVS e *pelle*, unde prodit. Ita Isidorus, lib. XI. cap. I. item Perottus. Sed fortasse a *πτίλον*, *pluma*. Nam quod in piscibus *squama*, in avibus *pluma*, hoc fere in pedestribus *pili*. Quare aut verum est, quod dixi: aut saltem, & *pilus*, & *πτίλον*, a communi origine descendunt. A *pilus* est *capillus*, de quo superius.

†PILVS videtur esse a Chald. verbo פיל, quod est *findere* & *separare*, aut ab Heb. פלה ejusdem significatus; nam pili sunt in corpore unus ab altero sejuncti,

fejuncti, ac μεταδικοὶ, & sui quisque juris. Mazoch.

Pincerna, [ἐπικέρνης] Budæo lib. de asse dictum videtur a πίνειν & κερνᾷν sive κεράω, quia misceat vinum ac bibatur. A κεράω sive κεραννύειν malim, quia in secunda *E* effertur. Neglexit hanc vocem in Thesauro suo Robertus Steph. credo quia Budæo suspecta est. Sed non est, quod de Latinitate ejus ambigamus, si ea usus Asconius in prætura urbana. Interea non desunt complures alii modi, quibus id munus exprimatur. Horat.

Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis?

Suet. in Cæs. *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit*. Catull.

Minister vetuli puer Falerni.

Uti Paulino sive alii in vita Ambrosii, *vini minister*. Simplicius quoque Plinio, Appuleio, aliis dicitur *pocillator*; & in vett. inscript. non semel Servus a Potione. In iisdem est: Servus a Lagena, sive ut in ipsa inscriptione est, Laguna. Sic enim habet: M. Ulpio Aug. Lib. Primigenio Divi Trajani Aug. a Laguna. Quod factum exemplo Græcorum. Illi enim λάγυνος dicunt. Itaque & doctissimus Angelus Caninius non a λάγηνος, uti alii, sed a λάγυνον deducit *lagenam*, credo quia alterum illud ei esset suspectum.

Pingo a *fingo*, quod a φέγγω, *luceo*. Ita de utroque Scaliger, cujus verba in *Fingo* adduximus. Vel potius est a πίναξ, quod *tabulam* signat, *in qua pingitur*: unde pro *pictura* etiam sumitur. Hesych. πίναξ, ζωγραφία. [ab εἰκών, unde εἰκών, *icon*.] A *pingendo* est toga *picta*, quæ & *palmata*. Utriusque nominis caussa est, *quod victorias cum palmis intextas haberet*: ut scribit Isidorus, lib. xix. cap. xxiv. Antiquis tamen aliud fuisse togam *pictam* a *palmata*, indicant hæc verba Festi: *Picta quæ nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura. Ejus rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Consi, quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. Tunica autem palmata a latitudine clavorum dicebatur, quæ nunc a genere picturæ appellatur*. A *pictum* est *pigmentum*, C in G converso. *Pigmenta* sunt χρώματα. Hinc *pigmentarii*, qui divendunt pictoribus, unde colores conficiunt. Sed hoc qui facerent, etiam thus, aliaque aromata, ac unguenta divendebant. Unde *pigmenta herbarum*, pro herbarum speciebus, dixit Maternus Firmicus, lib. viii. cap. xvii. *Marsi erunt, vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare*. Atque inde & *pigmentarius* pro *aromatario* ac *pharmacopœo* accipitur. Glossa Persii. *Per scombros significat salsamentarios; per thus, pigmentarios*. Firmicus: *Turarios faciet, vel pigmentarios, seu pharmacopolas*. Gloss. *Pigmentarius*, μυροπώλης. Φαρμακοπώλης, μυρεψός. Ex *pigmentarius* corrupta est vox recentioris Græciæ πημεντάριος & πιμεντάριος, quæ idem significat. Usus Olympiodorus in Gorgiam Platonis, cum alibi, tum cap. 1. Ὁ μὲν ἰατρὸς ἐπιτάττει, ὁ δὲ πιμεντάριος διακονεῖ τὰ πρὸς τὴν χρείαν εὐτρεπίζων. *Medicus quidem præscribit; pigmentarius vero ministrat, ea quæ usui sunt, apparans*. Sic in Lexico Stephani, μυρεψὸς, πιμεντάριος.

Pinguis, [a πίων] juxta Scaligerum, in Conjectaneis, a παχὺς, inserto *N*, qua ratione & a δασὺς est *densus*; a σχίζω, *scindo*; a τόνω, *tunc*. &c. Vel potius est a Græco πιμελὴς, quod idem significat. Et verisimile fit, ab eodem esse *opimus* præmisso O; ut in opinor a πινύω. Πιμελὴ vero a פימה, quod notat *pinguedinem arvinam*.

Pinna nunc *conchæ* genus, quod & Græcis πίννα, nunc du *avium aut piscium pinnis* dicitur, estque tum ab antiquo *pinnum* pro *acuto*: quod ipsum ab Hebræo פנה, hoc est, *angulus*, nempe ob *acumen* ejus. Sunt & *turrium pinnæ*, quæ *pinnacula* vocat vetus interpres, eumque secutus Erasmus. Sed merito, an *pinnacula* Latinum sit, ambigas, quando veteres pro eo semper dicunt *pinnas*. Non abludit autem a vero, sic summas templorum turriumque partes dici, quia sunt *acutæ & fastigiatæ*. Interim nec minus verisimile videtur, cum ut Latini *pinnas*, sic Græcis dicant πτερὰ, & πτερύγια· communem hanc esse nominis utriusque caussam, quod *fastigium illud in suggrundiis repræsentabat formam aquilæ volantis*, unde & ἀέτωμα dictum, & ἀετός. Sic enim Eustathius in Iliad. ω. pag. cIↃIↃCCCLII. vocari ait, μέρος τι τῶν ναῶν διὰ τὸ ἐοικέναι πτέρυξιν ἀετοῦ. Atque hinc liquet, improprie *pinnas* templorum dici pro *peribolo circum pinnas, in quo poterat ambulari*. *Pinnæ* quoque dictæ *summitates, quæ fuere in galeis militum*: item *gladiatorum eorum, qui Samnites vocabantur*. Hinc, qui cum Samnitibus depugnarent, *pinnirapi* vocati, quod *pinnam* appeterent raperentque. Juvenalis:

Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanistæ.

‡**Pinna** est ipsum Hebr. פנה *pinnah*. Vtrumque de tecto dicitur, ut פנת-גג *pinnath gag* i. e. *pinna templi*. Vide Soph. I. 16. Deinde μεταφορικῶς hæc vox ad aves traducta fuit, de quibus etiam *pinnæ* sive *pennæ* dicuntur. Marochius.

Pinso, a Græco πτίσσω. Nam veteres *piso* dixerunt absque *N*, ut testatur Diomedes, cujus corruptum hac de re locum emendant Gaspar Schoppius, lib. 1. Suspect. Lect. epist. xvi. & Isaacus Casaubonus, ad Persii illud, sat. 1.

O *Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit*.

Gloss. vett. *Pisat*, πτίσσει. *Pisare* pro *calcare* dixisse antiquos, indeque *pisationis* apud Senecam legi, docuit ad Festum Scaliger. Adi & Turnebum, lib. Advers. xx. cap. xxix. & lib. xxviii. cap. xi. Apud Plinium quoque, lib. xvii. in melioribus codd. legitur *pisente ferro præferrato*. A *pinsendo*, *pistillum* dicitur, quo in mortario *pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Ab eodem *pistori*, & *pistrino*, nomen. *Pistor* autem antiquitus idem, qui *coquus*, teste Festo. Varro ταφῇ Μενίππου. *Nec pistorem ullum nossent, nisi eum, qui in pistrino pinseret farinam*. Idem, lib. 1. de vita pop. Rom. *Nec pistoris nomen erat, nisi ejus qui far pinsebat*. Ante molas inventas, Servio teste, in pila conterebant grana: atque id *pisare*, vel *pinsere*, vocabant; post inventæ molæ trusatiles quas & Plautus versavit, unde *pistor* vocatur. Uterque labor operosus, unde & *pistrinum*, συνεκδοχῇ speciei, pro *quovis operoso labore* accipitur; ut apud Ciceronem de Oratore, *Tibi mecum erit, Crasse, in eodem pistrino vivendum*.

Pinus, a πίτυς. Glossæ Philoxeni: *Pinus*, πίτυς, πεύκη. De πίτυς recte. Nam & Plinius, lib. xxiii. cap. ii. ait: *Pinorum erucas, quas πιτυοκάμπας vocant*. At πεύκη est *picea*, sive, ut Plinius interpretari solet, *larix*: quæ etsi *piceæ* affinis, tamen & ipsa ab ea differt, quemadmodum idem Plinius docet, lib. xvi. cap. x. At longe etiam majus discrimen esse inter *laricem*, & *pinum*, neminem puto ignorare. Hadrianus Junius in Nomenclatore suo *Picea* interpretatur πίτυς· *pinus*, πεύκη· *larix*, λάριξ. At contra *pinus* est πίτυς, *picea* est πεύκη, λάριξ autem Græcum non est. *Pityocampa*, cujus superius meminit Plinius, *eruca* est e pinu nascens, a πίτυς, id est, *pinus*; & κάμπη, *eruca*. Venenatum est animal, & legibus prohibitum.

Pio venit a θύω, ut *fio* a φύω. Hoc discriminis est, quod in *pio* præterea θ abit in *p*: Latini enim sæpe imitantur Æoles, qui pro θὴρ dicunt φὴρ, pro θλᾷν φλᾷν. Vel est *pio* a Cretico θιός pro θεός. Vel est *pio* a *pius*; *pius* autem a θῖος. Nisi *pius* potius a *pio*, hoc a θῖος. *Piare* in Glossis exponitur ἁγνίζειν, καθαίρειν, ἐξιλάσκεσθαι. Inde *piatrix*, sacerdos, quæ expiare solet: ut ait Festus. Similiter in Onomastico legas: *Piatrix*, ἁγνίστρια. Ab eodem *piabile*, ibidem transfertur καθάρσιον. item *piaculum*, quod Græcis ἄγνισμα. Servius, in vi. Æneid. *Piacula, commissa, propter quæ expiatio debetur*. Est hæc propria notio. Sed μετωνυμικῶς præterea sumitur pro *sacrificio, quo commissa expiantur*. Hinc *piaculare*, quod in Onomastico exponitur ἁγνιστικόν. De *piaculari auspicio*, & *porta piaculari* Festum vide.

Pira-

†Pipatio (inquit Festus) *clamor plorantis lingua Oscorum*. Nec enim aliunde quam ab Etruscis est *Pipare* & *Pipire* avium; cum ea res ad auspicia pertinuisse videatur. Et ea quidem voa, & quaecumque inde derivantur (de quibus vide Vossium in *Pipulus*) per Etruscos deflexa mihi videntur a Chaldaeo verbo צפצף *sapsep*, quod est *pipire*, unde צפצוף *sipsup*, *pipatio*. At Tusci ablatis sibilis, Pipaaa & Pipisa maluerunt: nisi si quid in his vocibus emollierunt postea Latini. Mazochius.

Piper κατ' ἀποκοπὴν a πίπερι, ut a μέλι mel. Hinc πιπερίζειν, *piper imitari*, quomodo *zingiber* πιπερίζειν τῇ γεύσει dicit Dioscorides, lib. II. cap. cxc. Volunt esse a πέπτω, *coquo*, quia juvat concoctionem. Sed est ab Indis, unde appellatio ad Persas, hinc ad Graecos. Galenus ad illa Hippocratis στρογγύλον τὸ μυρτίδανον annotat, καὶ τὸ Ἰνδικὸν, ὃ καλοῦσι Πέρσαι πέπερι. Nempe Persæ sic vocarunt, sed voce, quam acceperant ab Indis. Ac hodieque, ut ajunt, barbari in Bengala longum piper *pimpilim* vocant. Alii ajunt, barbaris dici *pepili*.

Pipulus, teste Nonio, & Isidoro, in Glossis, pro *convitio* ponitur, ut cum Plautus dixit Aul. act. III. sc. II.

. . . . *Nisi reddi*

Mihi vasa jubes pipulo hic differam te ante ædes.

Est autem a *pipare* vel *pipire*, quod a Græcia acceptum. Hesychius: Πιπίζειν κατὰ μίμησιν ἡ λέξις πεποιημένη τῆς τῶν ὀρνίων φωνῆς. Unde liquet esse verbum ὀνοματοπεποιημένον. Proprie autem *pipare*, Nonio teste, dicitur de *voce pullorum gallinaceorum*. Varro Aboriginibus: *Mugit bos, balat ovis, equi hinniunt, Gallina pipat*. Ita eum locum distinguo, ut sit ex senariis. Columella *pipio* pro eo dixit, lib. VIII. cap. V. *Die undevicesimo animadvertat, an pulli rostellis ova percuderint, & auscultetur si pipiant*. Non tamen solum gallinarum ea vox, sed & aliarum avium minutarum, unde *columborum* pullos *pipiones* vocat Lampridius in Alexandro. Similiter *pipilare*, seu *pipitare*, de *passere* dixit Catullus Epigr. III. qua de re & in *Bombus* dictum. Atque hæc de propria earum vocum notione: Κατὰ μεταφορὰν autem *pipire* & *pipare*, Oscis notabat *cum ejulatu conqueri*, Festo teste, pro quo & veteres dicebant *singulari*. Aristophanes pro eo dixit πιππιζόντων, quod itidem est a *cantu gallorum*. Vide Scaligerum ad VI. Varronis, de L. L.

Pirata scribitur, non *pyrata*. Est enim ex πειρατής, quod Hesychius exponit ἐν ὕδατι λῃστής, Suidas κατὰ θάλασσαν λῃστής. Qui & πειρατὴς derivat a πεῖρα significante idem ac δόλος, ἀπάτη, τέχνη, ut πειραταὶ sint οἱ κατὰ θάλασσαν κακοῦργοι. Alii malunt esse a περάω, id est, *transeo*, quod nempe mare pererrent, unde &, Hesychio teste, περιδινεῖν dicuntur, sive περίδινοι, nempe a δίνη, id est, *gurges*, *vortex*. Alii ἀπὸ πειράζεσθαι, quia *multa experitur pericula*: quod postremum apud Rodolphum Agricolam legas, in notis ad Senecam, pag. LXXIV. Atque hoc præcipue amplectimur. A περάω vero περάτης potius diceretur.

†Pirpit (ait Festus) *Osce* (est) *Quidquid*. Hoc si ex Oriente arcessere adnitar, ludibrium sane debeam. Est facile potius ex Latino *Quidquid*, quod recentiores Osci deflexerunt ad linguae suae ingenium. Nam & prius T Latinum in R, posterius vero in T commutarunt: quorum utrumque est ex Tyrrhenica consuetudine, uti in Tyrrhenicis Diatr. IV. in *Ancona*, & Diatr. V. in *Capua* in tosi expositione demonstravimus. Nec dubito quin plurima apud ultimorum temporum Tuscos Latina vocabula in usu fuerint, ad rationes linguae suae interpolata: ejusmodi certe plura in Etruscis monumentis licebit animadvertere. Etsi ceteroqui (ut alibi saepe admonui) plura quae in iis putantur Latina, esse possunt revera Tyrrhenica, quae ab his postmodum hausere Latini. Mazochius.

Pirus, a πῦρ, id est, *ignis*, quod fructus ejus flammæ instar e lato in oblongum fastigietur, ac protendat. Y in *I* transit, ut a φύω est *fio*. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Pirus vocata videtur, quod in ignis speciem formata est; nam hoc genus pomi ab ampis incipit, & in angustum definit, sicut ignis*. Nempe ab eadem caussa *pirs* nomen, & *pyramidi*. Sed in *pyramide Y* remansit, quia & Græci πυραμίδα vocant: in *pirus* non remansit, quia plane est Latinum. Nam Græcis *pirus* ἄπιος, ut *pirum* ἄπιον. Vel potius cum *pirum* Græcis sit ἄπιον, fiet ab eo *pirum* truncato capite, ut in multis aliis; insuperque inserto *R*, quomodo a φάω, ac φάζω est φράζω: a κορίαννον, *coriandrum*; a φλέγω, *flagro*; a πύθω, *putreo*; a *tego*, *tergo*; juxta Varronem, &c. Hæc si vera etymologia, rectius *pirum*, & *pirus*, scribatur per *I*. Sed unde ἄπιος, id est, *pirus*? An ab *Apia* regione? an hæc ab ἄπιος. Sane ab ἄπιος *Peloponensum* primo dictam *Apiam*, scribit Athenæus, lib. XIV. διὰ τὸ ἐπιδαψιλεύειν ἐν αὐτῇ τὸ φυτὸν, *quod planta hæc in ea copiose crescat*. Sed contra apud Plutarchum, in Hellenicis legas, ἀπίοις ab Ἀπία nomen esse impositum, cum prius ἀχράδες dicerentur. Ἀχράδες, inquit, πρῶτον ἐν Πελοποννήσῳ φανῆναι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι τῆς χώρας ἔτι νῦν Ἀπίας προσαγορευομένης. ὅθεν ἄπιοι ἀχράδες μετωνομάσθησαν. Quæ sententia verisimilior est. Nunc ἀχρὰς sumitur pro *piro sylvestri*, quomodo etiam utuntur Latini. Columella, libro X.

Palmitibusque feris lætatur & aspera sylvis
Achradas, aut pruni lapidosis obruta pomis
Gaudet . . . .

A *pirum* est *pirastrum*, hoc est, *pirum silvestre*. Gloss. *Pirastrum*, ἀχράς.

Piscis, quasi *pascis*, quia pascit hominem: uti & *pecus*, quod & ipsum propterea a *pascendo* quasi *pascus* dicitur. Ita de utroque Isidorus, lib. XII. cap. VI. Sed uti ista nec assis sunt, ita vera nominis ratio satis est obscura. Interim verisimilius saltem derives a πίω, unde πίσκω, & κατ' ἀναδιπλασιασμὸν πιπίσκω. Πίω est *bibere*, πιπίσκειν autem διδόναι πιεῖν. Ratio sit, quia *pisces* in humido semper elemento agunt, ita ut *perpetuo bibant*. At acute etiam Martinius deducit a Chaldæo פסק *defecit*, *imminutum seu mutilatum fuit*. Nempe quia *pisces* quodammodo *mutili* videntur: quippe ἄποδες. [ab ἰχθύς, addito π loco digammatis, ut sæpe.]

Pisinnus factum videtur ex *pusillus*, *L* in *N* converso, quarum literarum facile unam in alteram abire diximus in *Nympha*. Approbat hanc ἐτυμολογίαν Isidorus, lib. X. *Pisinnus a pusione dictus*. Usus Labeo, Homeri interpres:

Crudum manduces Priamum, Priamique pisinnos.

Est & *pisinni papa* legere in Novella Alexii Comneni, & in Photii Nomocanone, tit. I. cap. XXXIV. referente Balsamone. Cujacius interpretabatur *minimissimus papa*, sive *clericus minoris ordinis*. Nam clerici omnes dicti *papæ*, ut diximus in voce *Papa*.

Pisum, πίσον, quod Eustathio dici videtur a πτίσσω. Eliditur T, quomodo & *piso*, & *pinso*, sunt a πτίσσω, quod idem notat. At plane fallitur Isidorus, lib. XVII. cap. IV. cum legumini huic nomen datum putat a *Pisa* civitate.

Pitissare, sive, ut alii scribunt, *pityssare*, est *rorantibus*, ut loquitur Tullius, *& minutis poculis pergræcari*. Usus est eo Terentius, Heaut. act. III. sc. I.

. . . . *Pitissando modo mihi*
Quid vini absumsit . . . .

Ubi sic Donatus: *Pitissare est parce vinum gustare, quasi tentandi gratia*. Et mox: *Pitissando, id est, expressis labris expuendo, dum saporem vini probat*. Est *pitisso* non a ποτίζω, nec a πιπίσκω, id est, *potum præbeo* (quæ Becmani opinio est:) sed a πιτίζω, unde ἐκπιτίζω, quod est, *pitissando exhaurio*. Sic usus Alexis apud Athenæum, lib. III. Καὶ τὸν μὲν ἔξω οἶνον ἐκπιτίζομεν. Perperam vero confundunt πιτίζειν, & πυτίζειν, quorum illud notat *degustando bibere*, ac venit a πίω, *bibo*: hoc autem signat *spuo*, a πτύω, *spuo*. Illud verbale facit πίτισμα, quo signatur *levis ac crebra bibitio degustantium vinum*. At ab hoc est verbale πύτισμα, hoc est, *expuitio*. Usus eo Juvenalis, sat. XI.

Qui

Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.
Ubi hic vetus Scholiaſtes : *Qui exputt ſupra marmor Lacedæmonium, quo ſtratum eſt pavimentum. Lubricare* igitur *pytiſmate pavimentum* dicit, qui exſpuendo illud lutulentum reddit. Ac vocat *pavimentum, orbem Lacedæmonium*, ut & Seneca ἁπλῶς appellat *orbem* : nempe ob *ovatas* (ut Plinius appellat) *figuras*, quæ marmori inſerebantur. Eſt igitur divitis periphraſis, quia omnes quidem *pavimentum lubricum reddebant pitiſmate*, ſed ſoli divites, *Lacedæmonium* : ut recte obſervat Scaliger in notis ad Manilium. Quia vero *pitiſmate pavimentum lubricum fiebat*, hinc poſtea excogitata pavimenta, quæ humorem ſtatim imbiberent, ne maderent. Vitruvius, lib. VI. *Ita conviviis eorum, & quod poculis, & pitiſmatis effunditur, ſimul atque cadit ſicceſcit*.

PITUITA ſi coacervatur, aut corrumpatur, multos morbos, ſæpeque mortem adferre ſolet ; eoque Ælio Stoloni videbatur ſic dicta, quia *petat vitam*. Quam etymologiam merito improbat Fabius, lib. I. cap. VI. Græcis vocatur φλέγμα · quod (ut eſt in Etymologico magno) παρὰ τὸ φλέγω, κατ᾽ ἀντίφρασιν. ψυχρότατον γάρ ἐστι. Verum antiphraſis nihil eſt niſi inſcitiæ aſylum. Quare videndum, an non *pituita* potius dicatur a πίττα, id eſt, *pix*. Nempe quia *glutinoſa lentore pici ſimilis ſit*. Atque hoc etymon firmat, quod eapſe de cauſſa etiam *herbæ* genus dictum ſit πίττα, cujus tactu, ſi cum melle teratur, digiti cohærent, Plinio auctore. Φλέγμα autem, ut ego quidem ſuſpicor, non ita quidem dicitur, quia *ſit per ſe igneum* : ſed quia *per accidens cauſſet febres*. Quippe φλέγμα ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταρροϊκά· *pituita acida & ſalſa fons eſt morborum, quicunque a deſtillatione fiunt* : ut ait Plato in Timæo.

PIUS unde ſit, nondum reperi. [ab ἴος, ἶος, εἶος, & ἧος, præpoſito π loco digammatis. vel ψίος, μακάριος, εὐδαίμων. Heſych.] Inde *Pietas*, & *piare*. Plautus, Aſin. act. III. ſc. I. *Ubi piem pietatem*, id eſt, *propitiam reddam*, ſive, ut Nonius explicat, *colam*. Ab eo eſt *piaculum*. Item *impiare*, & *expiare* : quæ contraria ſunt. Nam *impiare* primo ſignat *impie agere* : quomodo uſus Plautus. Hinc Feſtus, *impiatus, ſceleratus* : & Gloſſ. vett. ἀσεβῶ, *impiar, impie facio*. Ac quia ſcelera polluunt, hinc μεταληπτικῶς ſignat *contaminare*. Appuleius, lib. I. *Ut me adhuc credam cruore eſſe humano adſperſum & impiatum*. Sidonius, lib. III. epiſt. XII. *Quæ fuit cauſſa, ut locum auderent vacantem corporum bajuli raſtris funebribus impiare*. A *pio* eſt *piaculum*, ut a *ſuſtento, ſuſtentaculum* ; a *ſpecto, ſpectaculum*. Eoque minus placet ſententia Nunneſii, *piaculum* deducentis a μιαρός, quod idem notat : nempe ut μ abeſt in *p*, quomodo & a λημᾶν putat eſſe *lippio*.

PIX, a πίσσα, σ in *x* mutato, quod non raro fit. Priſcianus, lib. I. cap. de literarum numero & permutatione : *S tranſit in X, Aiax pro Aias, & piſtrix pro πίστρις · in qua ſequimur Dores. Illi enim ὄρνιξ pro ὄρνις*. Πίσσα vero, quæ aliter πίττα, a πίτυς, *pinus*. A *pix* eſt *piceus*, & *piceatus*, ut apud Martialem, lib. VIII. Epiſt. LXIX.

. . . . Nihil eſt furacius illo,
Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Ubi *piceatam* manum dicit pro *furaci*, quaſi qui picis inſtar quod tangit, auferat : eujuſmodi tralatione & *glutinis* vox accipitur, ut illo Catulli, ep. XXII. *Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina & remitte*. A *pice* quoque eſt *pico*, πιττόω. Uſus Plinius, lib. XI. cap. VII.

P L

PLACENTA, non quia *placeat homini*, vel quia *placet deos*, ſed ex Græco πλακοῦντα. Nam fere Latini ſuos rectos formant ex Græcorum obliquis. Gloſſ. Philox. *Placenta*, πλακοῦς. Πλακοῦς contractum ex πλακόεις, quod proprie notat *latus inſtar tabulæ*. Hinc quæ Latinis *placenta*, Græcis eſt, πλακόεις ἄρτος, ſed Attice pro eo dicitur πλακοῦς, idque contracte, & ſubintellecto ἄρτος, ut docet Athenæus, lib. XIV. Eſt vero πλακόεις a πλάξ, quod eſt *tabula*, unde in Scripturis πλάκες fere dicuntur *tabulæ, quibus Deus inſcripſerat legem*. Becmanus deducit ἀρέσκω *placeritam* a πλάξ, in quo falli paret ex iis, quæ diximus.

PLACERA, fortaſſe per ſyncopen factum ex *per* & *lacia*, quia quæ pellicere idonea ſunt, ea placent. Niſi malis verbum eſſe legale, quo uti ſolerent in publicis edictis. Nempe ea eo quod hæc ἐν πλακί, hoc eſt, *in tabula* proponerentur omnibus legenda. Sane quæ Latinis *placita*, ea Græcis ἀρεστά, unde eſt, quod *placita* ſive *ſententiæ curiæ*, *arreſta* vulgo dicuntur quaſi ἀρεστά. A *placeo* eſt *placidum*, quia quod hujuſmodi eſt, placet omnibus. *Placidum cælum* dixit Silius in XII. *Placidum mare*, Tibullus lib. IV. Hinc, uti ajunt, *Maroplacida*, navigii genus, cujus uſus eſſet mari placido. Prora & puppis hujus ſententiæ eſt Agellius, lib. X. cap. XXV. ubi inter navigia reponit *maroplacidas*, ſi prioribus codd. ſtare licet, ubi in illis H. Steph. ni editum eſt, *camara, placida*. Yvo Villiomarus, qui eſt Joſephus Scaliger, lib. I. adverſum Titium cap. XX. retinet *maroplacida*, ſed Agellium Salluſtii loco deceptum arbitratur, in quo *mari placido* conjunctim legerat, cum voces eæ ſcribi debeant diviſim. A *placendo* quoque eſt *placare*, quod Græcis ſimiliter ἀρέσαι, vel ἀρεσκεύσθαι.

PLAGA, pro *ſpatio*, ſeu *tractu*, quomodo corripit priorem, a πλάξ venire, non negabit, qui ſciat Euſtathium ſcribere, πλάκας dici πάντα τὰ πλατέα, ac ſpeciatim ſic vocari πᾶν τὸ ἐπίπεδον χωρίον, ſeu πᾶν τὸ πλατὺ χωρίον. Vide eum de generali notione ad Il. ζ. p. DCXLIX. de altera Il. β. pag. CCCXXIV. Fortaſſe autem hæc prima πλακὸς notio eſt : ut ſit ab Hebræo פלך, quod eſt, *provincia, regio*. At præterea alia notat multa, etiam cum ſimiliter corripit priorem. Interdum enim ſignificat *retis genus*, vel *funem, quo retia tenduntur* : ut Æn. IV.

Retia rara, plagæ.

Ubi Servium vide. Hac etiam notione a πλάξ venire cenſet Nunneſius in Grammatiſtice. Fortaſſe eo reſpexit, quia antiquitus πλάκας, hoc eſt, *tabulas*, retium loco adhibuere. Præterea *plaga*, Nonio teſte, accipitur pro *toral*i, ſeu *lectuaria ſindone* : ut apud Varronem in III. de vita pop. Rom. *Chlamydes, plagæ, vela aurea*. Et Tranquillum in Tito, *Lecticæ demtis plagulis* : nunc pro parte amictus ſive veſtis, quæ aliter *clavus* vocatur : quomodo Pacuvius Atalanta ait, *Et ſinutu pictæ plaga pallam*. Ita enim legendum apud Nonium, ut in notis ad fragmenta veterum obſervavimus. Nunc dicitur de *ſchedis* ſeu *papyri philuris* : quomodo utitur Plinius, lib. XIII. cap. XII. Ubi docet, *plagulas* prælo ſubjici, indeque exemtas ſiccari, *ſiccatas plagulas* ſive *philyras* orarum marginibus, inter ſe glutinari. Hæc enim, ut quoque monuit Joſ. Scaliger, Pliniani loci ſententia eſt, quam non aſſecutus Guilandinus commentario de papyro. At *plaga*, priori porrecta, eſt a Dorico πλαγά, pro πληγή, quod a πλήσσω, hoc eſt, *percutio*. A plagis patiendis *plagipatidas* finxit Plautus, Capt. III. I.

†PLAGA, quando corripit priorem, eſſe poterat ab Hebr. פלך quatenus *tractum* aut *regionem* notat, niſi G literas ſuaderet, eſſe deducendum a verbo פלג *palag*, unde proprium *Phalegi* nomen ei impoſitum fuit, cujus tempore partitio terrae in provincias facta fuit : ab eo verbo fit *peleg* i. e. *partitio* (& in forma conſtructa פלגי *palge*) ſicuti & Chald. פלגא *palga* ejuſdem ſignificationis ; unde per metatheſim PLAGA ; quod Syri *Pleg* dicunt & in forma emphatica *pelgo*. Atque eam certiſſimam eſſe etymologiam, oſtendit Geneſeos cap. X. ubi verbum פלג *palag* ſaepe de terrae partitione in provincias Noachidis attributas uſurpatur. Ceterae *plagae* aut *plagulae* notiones indidem ſponte fluunt. Alibi *Plagam* deduximus a πλάγος ejuſdem notionis, quae vox occurrit in Tabulis Heracleenſibus. Vide noſtrum in eas commentarium p. 289. MAZOCH.

PLAGIUM

Plagium a *plagis* dici legas apud Perottum, itemque in Calepino toties recocto: nempe, ut ait, eo quod *plagii* convictus *plagis* damnaretur lege Fabia: quæ corrupte *Favia*, vel *Flavia*, vocatur. Lego quidem apud Ulpianum, capitale fuisse crimen adversus eum, qui liberum hominem sciens emisset. Scio & *plagii* pœnam nunc graviorem fuisse, nunc leviorem, pro ratione rerum & personarum. Sed quod stricte Perottus & Calepinus de *plagis* ajunt, id unde hauserint nescio. Sane modulus syllabæ huic etymo refragatur. Quare rectius Isidorus, lib. x. *plagium* dici ait a πλάγιον, quod proprie notat *obliquum*, ac opponitur ὀρθῷ· metaphorice autem pro *dolose* sumitur, unde Hesychius, πλάγιοι, δόλιοι. Suidas, πλαγίως, δολίως. Proprie autem *plagii* crimen ab eo committitur, qui sciens liberum hominem, aut alienum mancipium dolo malo vendit, emit, donat, celat. Unde *plagiarius*, qui hujusmodi crimine tenetur. Sed συνεκδοχικῶς etiam ad *librorum fures* ea vox a Martiale extensa est.

Plancæ (Festi verba pono) *dicebantur tabulæ planæ, ob quam caussam & Planci appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt*. Cum autem Græci tabulas vocent πλάκας, quid, si hinc dici statuamus *plancas*, inserta liquida? Mihi quidem id simplicius veriusque videtur, quam quod vulgo tradunt, sic dici a planitie, vel quod magnus Scaliger in Conjectaneis scribit, *plancas* dici quasi *palangas* vel *phalangas*, a Græco φάλαγγας. Quod vero ad *Planci* etymon, fortasse non tam est a *plancis*, quod Festus scripsit, quam Græco πλατύπους. Glossæ Philoxeni: *Pedo*, *plancus*, πλατύπους.

Planetæ, πλανῆται, a πλανᾶσθαι, quod est *errare*, *vagari*; unde & Nigidius appellat *errones*. Ad originem hanc respexit Maro, cum 1. Georgic. de Mercurio inquit,

Quos ignis cœli Cyllenius erret in orbes.

Non tamen existimandum, eos vago incertoque ferri motu. Nam recte Cicero lib. II. de suo consul.

Quæ verbo & falsis Græcorum vocibus errant,
Revera certo lapsu spatioque feruntur.

Nempe ita ab errando dicti, non quia errent revera, sed quia errare videantur, idque iccirco, quia nunc alio atque alio ab octavi cœli stellis distent intervallo, cum idem semper spatium servent sidera firmamenti, utpote orbis ejusdem stellæ atque partes. Errorum nomina a veteri poëta hoc versu comprehenduntur:

Μήνη, Ζεὺς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

Plango proprie est *verbero*; quomodo Lucretius dixit, lib. II.

Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt.

Factum *plango* e *plago*; ut *tango* a *tago*, unde *tagax*; *pango* a *pago*, unde *pagina*; *frango* a *frago*, unde *fragilis*: *Plago* fuit a *plaga*, quod Doricum pro πληγή. Speciatim vero *plango* significare cœpit *præ dolore pectus aut caput percutio*. Quomodo Ovid. XI. Met. dixit:

Plangere nuda meis conabar pectora palmis.

Vocis proprietatem non satis intellexit Laurentius Valla, lib. V. Eleg. cap. LII. cum ait in superiori Lucretii versu *per translationem dici fluctus plangere litora, quasi ad declarandum dolorem in modum lamentationis*.

Plangunculа (quomodo Bosius & Lambinus legunt apud Ciceronem, Epist. I. lib. VI. ad Att.) notat *pusillam pupam*. Quippe *pupa* Græcis πλαγγών, unde Scholiastes Callimachi exponit κήρινον νύμφιον· ὀξύτονος autem ea vox non βαρύτονος est, ut putasse videtur Bosius. Estque πλαγγὼν a πλάσσω seu πλάττω, *formo*, *fingo*, *facio*; a quo & *ars figlina* Plinio dicitur *plastice*, πλαστική. Ab eodem πλάσμα, id est, *figmentum*, quomodo Adam πρῶτον πλάσμα, & πρωτόπλαστος, *protoplastus* dicitur. Sed & *plasma* vocatum *remedium*, *quo phonascus* (qui proprie πλάττειν φωνὴν dicebatur) *vocem corrigebat*. Hinc Persius, sat. I.

. . . . *Liquido cum plasmate guttur*
Mobile colluerit . . . .

Ejusdem quoque originis est *emplastrum*, ἔμπλαστρον, quia illinitur. Nam ἐμπλάσσω, *illino*.

Planta a *planus*. Festus; *Plantæ, semina olerum (al. olearum) quod plana sunt, & appellantur etiam ex simili plantæ nostrorum pedum*. Vel *planta*, qua solum pedis notat, venit a πέλμα, quod idem notat. Gloss. Philox. *Plantæ*, πέλματα. Gloss. Cyrill. πέλμα, *calcaneus*, *solum*. Onomast. *Planta*, πέλμα, ταρσός. Estque πέλμα a πελὸς, *niger*, quia ea pars calcando solum sordescit. Sed eandem ob caussam, ob quam, *plantam* Festus deducit a *planus*, puto eam venire a Dorico πλάτα pro πλάτη, quo significatur τὸ πλατύ. Latini inserere *N* solent; ut sæpe dictum. At *planta*, pro eo quod Græcis φυτὸν, fortasse factum e *palanta*, hoc a *palus*: ut olim *planta* fuerit non quævis stirps, sed ea, quæ pangerentur. Est hæc sententia Julii Scaligeri in lib. I. Theophrasti de Plant. Vel potius *planta* sit ab Æolico βλαστη pro βλάστη. Hesych. βλάστα, βλαστήματα, πλαταγώνια. Σικελοί. Et hoc verius. Nimirum *N* itidem inserto. Saltem minus a vero abludit, quam quod Petrus Nunnesius tradidit, *planta* venire a φυτὸν, quod idem quidem notat, sed vox ipsa abit longiuscule.

Planus nunc id notat, *in quo nihil eminet*, nunc *impostorem*. Priori notione est a πλὰξ, quod significat *tabulam planam*, item *quamvis planitiem*, unde πλὰξ πελαγία pro *æquore*. Atque hinc quoque πλακόεις, πλακώδης, & πλακόεις, *latus in modum πλακός*. A *planus* est adverbium *planitus*, apud Tertull. lib. de Pallio, cap. IV. Nam nihil mutandum. Ab eodem est *planipes*, quod idem est ac *mimus*: ac ita dictus a *plano*, hoc est, *nudo pede*, si Festum audimus, cui Diomedes hisce verbis assentit: *Quarta est species planipedis, qui Græce dicitur μῖμος. Ideo autem Latine planipes dictus, quod actores planis pedibus, id est, nudis in proscenium introirent.* Nempe juxta eos sint ita vocati ad discrimen *Comœdorum* & *Tragœdorum*, quorum illi *soccis*, hi *cothurnis* usi. Altera quoque a Diomede ratio adfertur, quod olim *non in suggestu scenæ*, *sed in plano orchestræ positis instrumentis mimicis actitabant*. Ita *planipedes* proprie sunt χαμαίποδες. Et hæc, judicio nostro, vera nominis ratio est. Nam *planum* idem est, quod Græcis χθαμαλὸν, hoc est, *terræ æquale*, vel *non multum a terra assurgens*: unde dicitur, *De plano legere*. *Planipedis* voce usus C. Quinctius Atta: *Daturin' estis aurum? exultat planipes*. Vide Carrionem, lib. I. Emend. cap. XIV. & Gasparum Scioppium lib. V. Suspect. Lect. epist. XIV. At *planus* pro *impostore* est a Græco πλάνος. Usus eo Matthæus, cap. XXVII. ubi Christum a Judæis πλάνον appellatum ait. Etiam Cephisidorum *Plani* cognomentum habuisse apud Athenæum docet Dionysius Synopæus. Est vero πλάνος a πλανᾶσθαι, unde & πλανῆται· ideoque vetus Gloss. *planos* interpretatur *erraticos*, *errones*, *seductores*. Est & in Glossario Philoxeni legere: *Planum*, *fallacem*, ἀπὸ τοῦ πλανᾷν. Quibusdam tamen non tam *Cephisidorus* a moribus *planus* dictus videtur; quam alios a *Cephisidoro Plani* nomen accepisse, ob similitudinem, quomodo *Catonem* dicimus pro *sapiente*: *Sardanapalum* pro *molli*; *Herculem* pro *forti*, &c. Errare autem videtur Gellius, cum lib. XVI. cap. VII. scribit Laberium in Mimis licenter usum voce *plani* pro *sycophanta*: cum eodem & usum agnoscat Ciceronem in Cluentiana. Sed & Horatius usurpat, lib. I. Epist. XVII.

. . . . *Fracto crure planum.*

Itemque Petronius: *Notavit me miles, sive ille planus fuit, sive nocturnus grassator*. Et Arnobius lib. II. *Aliisque institoribus atque planis*. Ab hac *plani* significatione, *implanare* pro *seducere* Cyprianus usurpavit locum transferens Apostoli ad Gal. VI. ubi in Græco est πλανᾶσθε. Gloss. MSStæ: *Implanavit*, *seduxit*: *implanat*, *seducit*.

Platanus, πλάτανος, a πλατὺς, *latus*. Est enim πλατύφυλλος, *ramis foliisque late diffusis*.

Platea, πλατεῖα, supple ὁδός. Nam tria erant viarum

rum genera: *latiores*, quæ Græcis iccirco dictæ *plateæ* a πλατὺς, id est, *latus*: *angiporta*, sive *angiportus*, quæ *angustæ*, adeo ut iis nihil agi aut vehi possit: ac *fundulæ*, quæ ingressum solum, non item exitum haberent.

PLAVDO Scaligero in Conjectaneis placet esse a πλάδος, inserto *V*, quomodo ab antiquo γάθος est *gaudium*. Est vero πλαδὸς *humor superfluus*, unde πλαδαρὸς, *fluidus*, *mollis*, *flaccidus*. Mihi *plaudere* potius videtur ὀνοματοποιηθέν. De *manuum plausu* dici, satis notum. Sed præterea *plaudere* dicuntur textores: cum instrumento ad eam rem facto licium densius inculcant, & cum sonitu collidunt. Maro in Ciri:

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Græci id dicunt σπαθᾶν, vel κροτεῖν. [est a πλάδω, idem quod πλάζω, unde & *plango*.]

PLAVSTRVM, currus quo fimus convehitur, quoque moles & onera feruntur. Geminam ejus ἐτυμολογίας invenio apud veteres. Prior est Varronis, lib. IV. de L. L. *Plaustrum*, inquit, *ab eo, quod non, ut in his quæ supra dixi* (puta *arceris*,) *sed ex omni parte palam est, quæ in eo vehuntur*, quod perlucent lapides, asseres, tignum. Altera est Isidori, lib. XX. cap. XII. ubi *plaustrum* ait dici quasi *pilastrum*: nempe a *pila*, hoc est, *sphæra*. Invenio & duplex ἔτυμον apud Jos. Scaligerum, prius est in Conjectaneis, ubi docet *plaustrum* a *palando*, hoc est, *extendendo*, quasi *palaustrum* dici, quomodo fortassis *plancæ* factum ex *palancæ* sive *palangæ*, quod a Græco φάλαγγες. Alterum apud eundem est, notis in Priapeia, ubi ait, *plaustrum* dici a *plaudenda terra*; quomodo a *rodo* est *rostrum*; a *luo*, *lustrum*; a *flo*, *flustrum*; a *frio*, *frustrum*; a *transeo*, *transtrum*; a *moneo*, *monstrum*, &c. Ac puto hanc ἐτυμολογίαν esse simplicissimam. Pro *plaustrum* etiam dicitur *plostrum*, teste Prisciano, ac vett. Gloss. in quibus exponitur ἅμαξα. *AV* in *O* abit, quomodo a *claustrum* (quod itidem a *claudo*) est *clostrum*, unde Belgicis *cœnobium* dicitur *een clooster*. Sed & *claustri* voce similiter usus Gregorius Turonensis.

PLAVTVS ex πλατύωτος contractum, *cui aures latæ ac flaccidæ*. Πλατὺς, *latus*; οὖς, ὠτὸς, *auris*. Festus: *Plauti appellantur canes, quorum aures languidæ sunt ac flaccidæ, ut latius videantur patere*. Sed alteram quoque ea vox significationem habet, quam ejusdem Festi verbis apponam: *Ploti appellati sunt Umbri, pedibus planis quod essent. Unde soleas dimidiatas, quibus utuntur in venando, quo planius pedes ponerent, vocant semiplotia. Et ab eadem caussa M. Accius poëta, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planitie, initio Plotus, postea Plautus captus est dici*. Hac significatione *plautus* est a πλατὺς, inserto *V*. Nisi de etymo tum *plautorum*, tum *semiplotiorum* assentiri malimus Turnebo: qui adversariorum lib. XIX. cap. XIX. docet, *plautos* dici a *calcei genere*, quod Græcis βλαύτη & βλαύτιον dicitur: ac similiter soleas dimidiatas *semiplotia* dici ex Græco ἡμιβλαύτια. Mihi magis placet, *plautus* quidem esse ex πλατὺς, *platia* vero ex βλαύτια, ut *semiplotia* ex ἡμιβλαύτια. Dubitari tamen possit, utrum *plautus* sit ex *plotus*, quomodo *aurichalcum* fecere ex ὀρείχαλκος: an *plotus* ex *plautus*, quomodo a *plaudo* est *explodo*; e *plaustrum*, *plostrum*. Sed prius malim, quia Græci πλατὺς dicunt. Nisi placet, *plotus* esse ex Æolico πλωτύς.

PLEBS a *pluralitate* dicitur, [sic & *populus*] teste Isidoro, lib. IX. cap. IV. Utrum igitur a *plus*, an a πλῆθος, hoc est, *multitudo*? Omnino *plebs*, factum e *plebes*, quod apud Sallustium, Tacitum & alios. *Plebes* vero a πλῆθος, mutato θ in *b*, quomodo ab ἐρυθρὸς est *ruber*, ab οὖθαρ, *uber*, &c. Hine *plebiscitum*, quia *plebs sciscat*: Senatus enim *censere* & *auctor esse*, populus *sciscere* & *jubere* solet.

PLECTO, quando significat *ferio*, venit a πλήκτης, *percussor*, quod verbale a πλήσσω, *ferio*, unde & πληγὴ, Dorice πλαγὰ, a quo Latinum *plaga*, & πλῆκτρον, unde Latinorum *plectrum*, quia eo fides sive chordæ feriuntur. At *plecto*, pro *necto*, est a πλέκω, significante *necto*, *connecto*. Ut Festus quoque in *Amiternini* docet: ejus est compositum *amplector*, quod proprie est περιπλέκω, id est, *circum necto*. Similique *complector*, quod est *simul & totum necto*. Ab eodem *plexus*, id est, *nexus*, πλεκτὸς: unde *perplexus*, quod Glossæ MSStæ Cl. Puteani itidem interpretantur περιπλεγμένως. Significat autem *intricatum*, *obscurum*. *Perplexabile* pro eo dixit Plautus Asin. II. act. IV. sc. I. Nisi malis *perplexibile* per *I*, quomodo in MSStis suis legi auctor est Gruterus. A *perplexus* dicitur *perplexe* & *perplexim*: ut *perplexe loqui*, apud Terent. *perplexim lacessam oratione*, apud Plautum Sticho.

PLENVS, a verbo *pleo* esse, ut a *leo*, *letum*, scribit Priscianus in quinto. Sed vel est a πλέος, *plenus*, vel a πλήρης, quod idem notat. Sane veteres dixere *plerus*. Cato, I. Orig. apud Priscianum eopse libro: *Agrum, quem Volsci habuerunt, campestris plerus Aboriginum fuit*. Obertus quoque Giffanius suspicatur Lucretium, lib. VI. scripsisse:

Corruptus sanguis pleris ex naribus ibat.

In vett libb. est *pletis*; quod si rectum, ponetur *pletis* pro *expletis*, a *pleo*, unde *impleo*, *expleo*, *compleo*, *repleo*, *depleo*. Interdum *plerus* est *aliquis* sive *aliquotus*, ut in illo Paccuvii apud Festum: *Pleru pars pessundatur*. Atque ab hac notione est *plerique*, non ab ea, qua *plenum* notat: quod existimasse videtur Giffanius. Obscurius autem, qua ratione Comicus dicat, *plerique omnes*; cum si *plerique* tantummodò sint, *omnes* esse non possint. Nam *plerique* semper de *nonnullis*, vel *maxima parte*, dicitur, de *omnibus* nunquam. Solvit hunc nodum Cæsar Scaliger lib. VII. de re poët. cap. ult ubi ait, quomodo dicimus *sex septem*, subintellecta disjunctiva *VEL*, item *plus minus*, pro *plus vel minus*: sic & dici *plerique omnes*, pro *vel plerique*, *vel fortasse omnes*.

PLEO verbum est obsoletum a πλῶ, quod idem notabat, unde πλώω, & πιόπλωος. Sive, si malis, fuerit a Græco πλέος, *plenus*: unde διάπλεος, ἔμπλεος, ἰσόπλεος, περίπλεος, aliaque composita ejusdem significationis. A *pleo* sunt *impleo*, *compleo*, *expleo*, *repleo*; unde *replum* apud Vitruvium, lib. IV. cap. VI. *Item replum de impage dimidia & sexta parte*. Turnebus, lib. XI. cap. IV. cum lectionem hanc haberet suspectam, *peplum* vel aliud substituendum putavit. At nihil mutant ejus interpretes Philander, Daniel Barbarus, vel Bernardinus Baldus: qui *replum* a *replendo* dici conjectat, atque ita dici *totam illam valvarum partem quæ inter impages tabulam totam interiorem replet*. Est & compositum *depleo*, quod superioribus contrarium est. Statius, I. Achill.

. . . . Fontes deplevimus haustu.

Ejusdem est:

Pierios latices digno deplevimus haustu.

Manilium quoque, lib. IV. dixisse censet Jos. Scaliger:

Totque supervacuis vitam deplete querelis.

Ubi vulgati codd *deflete*. Pro *expleo* etiam *expleno* dictum. Festus: *Explenunt*, *explent*. Neque id puto, a *plenus*, sed *pleo*: ut a *nato*, *natino*; a *redeo*, *redino*; a *nequeo*, *nequino*.

PLEVRITIS, πλευρῖτις, a πλευρὸν, *latus*. Cœlius Aurelianus, lib. II. cap. XIII. *Pleuritis a parte corporis, quæ magis patitur, nomen sumsit. Latus enim ipsa passione vexatur, quod Græci pleuron vocaverunt*. Est sane *pleuritis* laterum dolor acutus, ac pungens, cum febre assidua spirandique difficultate. Itaque Horatio *lateris dolor*, ac Plinio similiter *lateralis dolor* nominatur. Serenus Sammonicus auctor est vulgo quoque *telum* appellari, quia teli instar membranam pungat.

PLICO, a πλέκω, *E* mutato in *I*, quomodo a Σικελία est *Sicilia*; ab ἄνεμος, *animus*, &c. Πλέκω vero Becmano est a פלך, *pelech*, id est, *res plicatilis*. A *plico* est *simplex*, quasi *sine plica*, ea forma dicitur quasi *duplex*, *triplex*, *septemplex*, *multiplex*,

atque alia. *Complex* quoque apud posterioris ævi scriptores legas, de quo seorsim. *Applex* quoque ab *ad* & *plico* dixisse veteres videntur. Sane P. Colvius retinet, quod in vulgato scriptoque codice Appuleii invenit x. Metam. *appliciore nexu*: pro quo Beroaldus legendum putabat *applicatiore*. Sed & *alterplex* dixisse, ex Festo & Isidori Glossis scimus, in quibus *alterplicem* exponitur *duplicem*. Est & in eodem Isidoro, *biplicitas*, *alterplicitas*. *Simplum* non videtur ejusdem originis ac simplex. Nam cum *diplus*, & *triplus*, sint a διπλοῦς & τριπλοῦς, verisimile fit similiter *simplus* factum esse ab ἁπλοῦς, converso spiritu in *S*, & *A* in *I* abeunte. Utriusque rei exempla alibi non semel adduximus. Ex *simplex* & *ludi* conflata vox *simpludearia*; quæ appellatio opponitur *ludis indictivis*. Nam in his & ludii & desultores adhibebantur. Sic autem dicti, quod per præconem indicerentur. In illis autem adhibiti simpli ludii, hoc est, vel saltatores vel cernuatores. Festus: *Simpludearia funera sunt, quibus adhibentur* D. T. (id est, *duntaxat*) *ludi corbitoresque; quidam ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. Nam indictiva sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quæ sunt amplissima*. De *corbitoribus*, seu *corbitaribus*, quorum hic meminit Festus, diximus in *Corbita*. Ab *implico* est *implicisco*r; ut ab *apio*, *apiscor*, & *indipiscor*. Notat idem quod *implicari* & *involvi*, sive ut Glossæ vett. interpretantur, ἐπιτροπιάζειν. Itaque proprie dicitur, cum febris hominem invadit. Id confirmat hic Plauti locus, Amphitryone, act. II. sc. II.

AMP. *Ubi primum tibi mulier sensisti implicisier*.
ALC. *Equidem ecastor salva & sana sum*.

A *plico* quoque est *supplicare*, quod faciunt qui manibus pedibusque complicatis orant. Quia vero qui peccarunt, supplicare solent, & si delicti veniam non impetrent, puniuntur; hinc fit, ut *supplicium* nunc *precationem* notet, nunc *pœnam*. Sallustius, in Catilin. *Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur*. Ac similiter Afranius item, & Plautus. Quare perpetuum non est, quod Agrætius scripsit: *Supplicia de tormentis dicimus: supplicationes de precibus divinis*. *Explicit* pro *desinit*, quia plicis evolutis tota vestis ob oculos est, nec quod conspiciatur ultra superius est.

PLORO, dubium, utrum prius dicatur de *clamore*, an *fletu*. Si de *clamore*, deducunt a *planus*. Festus: *Plorare apud antiquos est plane inclamare*. Sin de *fletu*, ajunt esse a πληρόω, quod significat *plenum esse*. Ut proprie significet, *oculos guttis habere ita plenos, ut diffluant*: unde & plus est, quam *lacrymari*. Ostendit Seneca ep. LXIII. *Nec sicci sint oculi amisso amico, nec fluant. Lacrimandum est, non plorandum*. Mihi magis fit verisimile quod Nunnesius putabat, esse κατὰ μετάθεσιν ex ὀλοφύρομαι, *ploro*. [a φλαυρός. vel potius a χλωρὸς, idem quod λωρὸν, πικρὸν, χαλεπὸν, ὑγρὸν. Inde χλωρῆς ἀηδὼν, *querula*, *ploratrix* seu *clamosa*.] A *ploro* est *imploro*, quod est, *plorans opem posco*. Festus: *Implorare, inclamare, ad auxilium invocare*. Gloss. *Implorat*, ἐπιβοᾷ. In Onomastico transfertur, θεοκλυτέω, quod est *Deum imploro*. Sane nimis anguste. Item *exploro*, quod est *ploratu tento animum*: uti facere solent, qui veniam facti vel aliud obnixe student impetrare. Hinc generatim sumitur pro *inquirere*, *ut cognoscas*. Unde *exploratum* pro *cognito ac perspecto*. Ut *explorata salus*, cui opponitur *deplorata*. Nisi magis Festi placet sententia, cum scribit: *Explorare antiquos pro exclamare usos, sed postea prospicere & certum cognoscere cœpit significare. Itaque speculator ab exploratore hoc distat, quod speculator hostilia silentio prospicit, explorator pacata clamore cognoscit*.

PLOXIMUM, capsa in cisio. Usus Catullus, teste Festo & Fabio, lib. I. cap. X. Puto vocem esse Gallicam, cum Fabius dicat, a Catullo circa Padum inventam. Id si non est, erit a Græcis. Diceturque *ploximum* quasi πλίξιμον, hoc est, πλόκιμον, a πλέκω, hoc est, *plecto*. Nempe quia e vimine plecti solet.

PLUMA [πτίλωμα] etymon duriusculum adfert Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Pluma*, inquit, *quasi pilumma. Nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus*. A *pluma*, vestimentum dicitur *plumatile*; ut *cumatile* a κῦμα, quo *fluctus* significatur, Plautus, Epid. act. II. sc. II.

Cumatile, aut plumatile, cerinum aut melinum.

Ubi Nonius *plumatile* exponit, *clavatum, aut ex plumis factum*. Ab eodem dicti *plumarii*, quorum meminit Varro Cato, sive de liberis educandis: *Etenim nulla, quæ non didicit pingere, potest bene judicare, quid sit bene pictum a plumario, aut textore in pulvinaribus plagis*. Citat Nonius. Ubi cum Varro *plumarium*, & *textorem*, ut diversos jungat, videtur *plumarii* interdum non esse *textorum*, sed *acu pingentium*. Et probat hanc sententiam Turnebus, lib. XI. cap. XXV. ubi interpretatur verba illa Flavii Vopisci: *Laneas tunicas purpura micantes, & plumandi difficultate pernobiles. Plumandi*, inquit, *exponitur texendi a quibusdam: ab aliis acu pingendi exponitur: & sane videri potest, pro acu pingere interdum accipi, ut a D. Hieronymo: species tamen quædam proprie est acu pingendi, cum clavi, aut patagia, aut segmenta, aut scutulæ, aut tessellæ, sic aliæ aliis superassuuntur, ut plumam avium referant: unde & plumariorum & plumandi nomen ortum est per similitudinem traductum: aut cum, sine assumento, acupingendo plumæ avium referuntur*. Hæc Turnebus. Sed merito ait, interdum sic *plumandi* vocem accipi. Nam alias *textorum* quoque opus esse *plumationem*, indicat hic Prudentii locus in Hamartigenia:

. . . . *Hunc videas lascivas præpete cursu*
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis.

Cui similis locus apud Lucanum, in X. vers. CXXV.

Fulget gemma toris, & iaspide fulva supellex
Strata micant: Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, virus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Ut mos est Phariis miscendi licia telis.

Ubi *pars auro plumata* dicitur, quæ auro esset intertexta. Imo & Vitruvius, lib. VI. cap. VII. disertim nominat *plumariorum textrinas*. Ac propter ista assentire non possum Nicolao Fullero, qui in Miscellaneis sacris *plumarios* dictos arbitratur eos, qui ex plumis avium versicoloribus opera mira elaborant. Vide & quæ de *plumariis* Scaliger in Eusebianis Animadversionibus annotavit.

PLUMBUM a *pila*, quasi *pilumbus*. Isidorus, lib. XVI. cap. XXI. *Plumbum dicimus, quod ex eo primum pilis factis maris altitudo tentata est*. Melius quibus dici placet a πελιὸς, *niger*, ut *nigri* appellatio conveniat *plumbo nigro*: vel a πηλὸς, *lutum*, quia multum habet *terrestre*, unde & Belgis *loot*, a *lutum*. Sed imprimis placet venire ex μόλιβος, quomodo Græcis *plumbum* vocatur. Certe κατὰ μετάθεσιν & ι ejecto ex μόλιβος fuerit λόμβος & præfixo β βλόμβος, more Æolum, qui pro ῥάκος dicunt βράκος, pro ῥῶπες βρῶπες, unde *vepres*. Sane Latini Æoles imitari amant, rectosque suos sæpius formant ab obliquis Græcorum.

PLUO, a πλύω, unde Eustathius πλύνω factum ait Dorico pleonasmo τοῦ ν. Πλύνειν est *lavare*, propriaque de *vestibus* dicitur, ut λούω de *corpore*, νίπτω de *manibus ac pedibus*. Vel potius est *pluo* a βλύω, seu βλύζω, quod est *scaturio*, *mano*, *profundo*. Nam & neutraliter ea vox & active sumitur, ut *manare* apud Latinos. A *pluo* est *pluvia*, nempe ab antiquo præterito *pluvi*, quo Plautus utitur pro *plui*, quomodo & Ennius dixit *annuvi* pro *annui*, Lucilius *luvit* pro *luit*. A *pluvia* est *impluvium*, quo usi Plautus, Terentius, Gellius. Item *compluvium*, quod Vitruvius usurpat, lib. VI. cap. III. Gloss. Philox. *Compluvium*, κατάκλυστρον, μέσαυλον. Ut *compluvium*, & *impluvium*, differant, docet his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Cavum ædium dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium usum; in hoc locus si nullus*

nullus relictus erat, sub divo qui esset, dicebatur Testudo a testudinis similitudine, ut est in Prætorio in castris; si relictum erat in medio, ut lucem caperet; deorsum, quo impluebat, Impluvium dictum, & sursum, qua compluebat, Compluvium: utrumque a pluvia. Asconius Pedianus, in III. contra Verrem: *Impluvium locus sine tecto in ædibus, quo impluere imber in domum possit.* Festus: *Impluvium, quo aqua impluit collecta de tecto. Compluvium, quo de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum. A compluviis dictæ vineæ compluviatæ.* Plinius, lib. XVII. cap. XXI. *Compluviata copiosior vino est, dicta a cavis ædium compluviis.* Meminere ejus Varro, Columella, aliique rei R. scriptores. Ab *impluvio* similiter est *impluviatus*. Plautus, Epid. act. II. sc. II.

> Pa. *Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?*
>
> Ep. *Impluviatam, ut istæ faciunt vestimentis nomina. Ut in impluvium induta erat.*

Nonius: *Impluviatus color, quasi fumato stillicidio implutus, qui est Mutinensis, quem nunc dicimus.* Sed a Nonio dissentit Turnebus, lib. XIV. cap. XIX. Nam quia Plautus, cum dixisset *impluviatam*, mox subjicit, *Ut impluvium induta erat*; ideo suspicatur, potius a similitudine *impluvii* id nomen esse factum, qua ratione *vites impluviatæ* dicuntur. Ita *vestis impluviata* sit, quæ *quaternata*, id est, *quatuor quadrata lateribus undique corpus ambiat*: quæ forma est *impluviorum in cavædiis*. Apud Vitruvium, lib. VI. cap. III. mentio est *cavædii displuviati*. Ubi Philander, *Displuviata tecta fiunt trabium junctis capitibus mutuo innixa, paribusque contra se ponderibus pedibus imis divaricatis, quæ, nisi fallor, Sextus Pompeius pectinata appellat, sive testudinata, in quatuor partes devexa.* De eodem sic Turnebus, lib. X. cap. XVII. *Displuviatum cavum ædium, tectum habet utramque in partem devexum: unde & nomen est adeptum, quod tanquam divortio quodam diverse pluviam huc & illuc dividat.* Et similiter Daniel Barbarus in notis ad Vitruvium.

PLUS ex *pleus* contractum, hoc a πλέος converso *N* in *S*, quomodo & a πρὶν factum putatur *prius*. Magis placet hoc etymon, quam ut *plus* sit a πολὺς per contractionem. Minus enim significatio respondet. A *plus* veteres dixere *plusimus*. Festus: *Plusima, plurima*. At a *pluri* est *plurimus*. Item *plurifariam*, ut a *multi multifariam*. A *complures* est *compluries*: quo Cato usus teste Festo.

PLUTEUS, ut suspicor, a Dorico πλατίον, pro πλησίον, id est, *prope*. [a πλάτη πλατίον & πλαίσιον, quod πλίνθιον. vide Hesych. in πλαίσιον.] Nam militi apponebatur. Festus: *Plutei crates corio crudo intextæ, quæ solebant apponi militibus opus facientibus, & appellabantur militares.* Addit deinde, *Nunc etiam tabulæ, quibus quid præsepitur, eodem nomine dicuntur.* Quæ significatio si primaria foret, videri posset venire a πλὰξ, unde *tabula gypso illita*, quæ & ipsa *plutei* loco, γυψοπλασία dicta, quæ Dorice esset γυψοπλατία. Glossæ Cyrilli: *Pluteum*, γυψοπλασία.

PO

PODISMUS est agrimensoribus, quod aliter *pedaturam* vocant. Mensura nempe jugeri, areæ, aut alterius, pedibus definita. Pedibus enim vel passibus, vel fune aut pertica certam pedum mensuram habente colligebatur magnitudo loci. Ac ποδίζειν proprie *pedibus dimetiri*. Unde ποδισμὸς, *podismus*: quo usus Frontinus in fragmento. Ab eo *podismare* est *podismum areæ colligere*, sive *pedibus mensurare*: ut βηματίζειν, *passibus mensurare*. Junius Nipsum: *Omnem trigonum una ratione podismare; orthogonium ut puta, oxygonium, & amblygonium.* Sic in Laterculo veteri, *ager podismatus*.

PODIUM est projectura in summo muro arenam circi vel amphitheatri proxime cingente. Πόδιον vero dicebatur ὑποπόδιον; a Græco πὸς, id est, *pes*, sive quia illi insistitur, uti pedi, sive quoniam paulum procedat, ac propendeat, instar pedis. Fallitur doctissimus Hermolaus Barbarus, dum in Glossis Plinianis, sic dici addit, quia *ad ædificiorum pedes strui consueverit*. Quia vero *podium* arenæ proximum, ideo dignissimus is orchestræ gradus (nam plurium orchestra graduum erat) qui proximus podio: fuitque is latior: cum in eo suggestus fuerit imperatoris, ac consules, prætores, aliique, quibus id jus, sederint in eo sellis curulibus, cum lictoribus, apparitoribus, & magistratus sui pompa. Hinc lucem accipit illud Juvenal.

> .... *Generosior & Marcellis*
> *Et Catulis, Paullique minoribus, & Fabiis, &*
> *Omnibus ad Podium spectantibus.*

Sed & in eodem fuit tribunal editoris, & virginum Vestalium sedes. Plura de *podio* Lips. lib. de amphitheatro, cap. XI.

POENA, ποινὴ, tam Latinis, quam Græcis, nunc commune est, nunc proprium pro Furiis. Sic usurpatur in illo Biantis dilemmate de uxore; ἢ μὲν αἰσχρὰν, Ποινὴ· ἢ δὲ καλὴν, κοινήν. E Latinis sic locutus Varro Eumenidibus:

> *Tertia Pœnarum infamia*
> *Stans nexa in volgi pectore.*

Et Maro, in Culice:

> *Et flammas & sæva quatit mihi verbera pœna.*

Quem ad locum plura hac de re Scaliger. A *pœna* est *pœnitet*, hoc est, *tædet*, vel *piget*. Quamquam id etymon quibusdam non de quavis significatione verum videtur; sed tantum, cum eo utimur verbo, postquam, quæ nostro consilio & voluntate facta sunt, incipiunt displicere. At antiquis etiam significabat *parum videri*, quomodo Donatus interpretatur illud Terentii Eunuch. act. V. sc. VII.

> *An pœnitebat flagitii, te auctore, quod fecisset*
> *Adolescens, ut miserum insuper etiam patri indicares?*

Quem ad locum monet idem sic accipiendum isthoc Heautont. act. I. sc. I.

> .... *Me quantum hic operis fiat, pœnitet.*

Adducit & Plauti locum, qui passim sic loquitur. Sæpe etiam similiter usus Tullius: ut initio lib. I. Off. *Tamdiu velle debebis, quoad te, quantum proficias, non pœnitebit.* Item in Somnio Scip. Orat. ad Brutum, lib. XII. ad Att. ep. XXVII. &c. Item Livius non uno loco atque alii. Non dubito autem, quin hanc significationem respexerit Agellius, cum, lib. XVII. cap. I. scribit, aliter hac voce, quam vulgo fiat, usos antiquos, nempe ab eo, quod est *pæne* vel *pænuria*. De etymo tamen non possum subscribere. Plane enim credo significationem hanc ea eo originem capere, quod cum quid parum præstitisse videmur, facti atque operis nostri nos tædet pigetque. Semper igitur a *pœna* fuerit *pœnitet*, non a *pæne* vel *pænuria*. A *pœnitet* vero est *pœnitentia*, quod idcirco male per Æ scribitur in aliquot antiquis bonæ notæ codd. ut recte ad Ecl. II. monuit Pierius. At ratio quam adjecit, frivola est. Vult enim (&, quod mirum, adstipulante Erasmo annot. in cap. III. Matth.) *pœnitentiam* dici, quia *pœne teneat*. Nam quis non videt *pœnitentiam* dici a *pœnitendo*, quo forma ab *obediendo* est *obedientia*; a *favendo*, *faventia*? *pœnitet* vero per *OE* scribi debere, liquet ex eo, quod (ut ante diximus) veniat a *pœna* quod a ποινὴ. Porro ex iis quæ de vocis origine attulimus, planum fit, id, quod & Lactantius scripsit, elegantius esse Græcum μετάνοια, quam Latinum *pœnitentia*; cum in hoc solum sit dolor ob rem commissam, in illo etiam mentis emendatio. A *pœna* olim dixere *pœnio*: unde *pœnibitur* in antiquis inscript. legere est. Sed posteriores pro eo *punio* dixerunt. Itidem dicimus *impune* pro *impune* vel *impoine*. Ut *OI* in *OE*, ita *OE* in *V* convertitur. Ita in iisdem inscript. legitur *coirare* pro *curare*, & hoc pro *curare*: *loidos* pro *ludos*, uti hoc pro *ludos*: *oitile* pro *utile*, uti hoc pro *utile*, &c. Quod nunc quoque *murus*, id olim *mœrus* & *moirus*. Ennius:

> *Hectoris gnatum de muro jactarier.*

Ab *impune* forte est *impune*, hoc est, *impunitatis* spe,

spe, quæ magna est peccandi illecebra, impudenter quidlibet patrans. Nonius: *Impuno, quod est impudens*. Lucilius: *Homo impuratus, & impuno, & rapinator*. Sed non possum dissimulare, me pro *impuno* apud Junianum Majum invenire *impudo*, quod damnare non ausim, cum *impudentem* exponat. Ut a *comedendo*, *comedones*; ita ab *non pudendo*, *impudones* dixerint.

Poeta, *poësis*, *poëma*, Græc. ποιητὴς, ποίησις, ποίημα, a ποιεῖν, *facere*. Quod Latini *I* omittunt, id fit Atticorum more, qui dicunt πόημα pro ποίημα, ποῶ pro ποιῶ. Similiaque sunt ἀεὶ, ἐς, ἀετὸς, pro αἰεὶ, εἰς, αἰετός. Proprie *poëta* dicitur ποιεῖν, unde Aristoteles, lib. v. de Animal. καθὰ Σιμωνίδης ἐποίησε. Et Maro, Ecl. III.

Pollio & ipse facit nova carmina.

Et Ecl. VII.

. . . . *Proxima Phœbi*
Versibus ille facit.

Utrum autem a *versibus*, an *fabulis faciendis* id nomen sit indeptus, disputamus in commentatione nostra de arte Poëtica. A *poëta* est *poëtor*. Usus Ennius, cujus illud apud Priscianum, lib. VIII.

Nunquam poëtor, nisi podager.

Unde (ut quidem Scipio Gentilis censet, lib. I. παρέργ. cap. IV.) Horatii illud expressum est, lib. I. epist. XIX.

Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda . . . .

ποιεῖν vero est a ποῖον, hoc est, *quale*. Nam natura οὐσίαν sive *substantiam* præstat: ars, quæ imitatrix est naturæ, solum ποιότητας sive *qualitates*, atque accidentia in materiam inducit.

Polenta fiebat ex farina hordeacia tosta: eratque tenuiter viventibus cibus: unde Juvenalis de Stoïca juventute,

. . . . *Siliquis & grandi pasta polenta.*

Hujusmodi farina solent Macedones urbes delineare, quas conderent: ut auctor est Curtius, lib. IV. ubi itidem *polentam* vocat. Græci appellant ἄλφιτον· ut ἄλευρον dicunt *farinam frumenti*. Hesychius: Ἄλευρα κυρίως τοῦ σίτου, ἄλφιτα δὲ τὰ τῶν κριθῶν. Vide de *polenta* Plinium, lib. XVIII. cap. VII. & lib. XXII. cap. XXV. Est *polenta* a παλύνειν, quod Hesychius exponit πάσσειν, *adspergere*. Atque addit, sic poëtam dixisse παλύνειν ἄλφιτα, id est, *polentam conspergere*. Ergo a παλύνειν παλυντα, & a in o more Æolum mutato, *polenta*. Ut ad verbum notet *farinam conspersam*. Quæ conspersio aqua fiebat. Id Græci dicunt ἄλφιτον πεφυρμένον. Nam φυρᾶν idem ac παλύνειν. Ut quod Catoni est *farinam conspergere & subigere*, Græce sit φυρᾶν καὶ μάττειν. Glossæ, *Conspersio*, φύραμα. In Cyrilli Glossis φύραμα, exponitur *massa*. Ubi malim *maza*. Quomodo & Hesychius μάζαν explicat ἄλφιτα πεφυρμένα ὕδατι καὶ ἐλαίῳ, *farinam aqua & oleo conspersam*.

Polimenta, quæ, & unde, dicatur, conatur docere Festus, his verbis: *Polimenta, ait Verrius, antiqui dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur*. Sed longe aliter de hoc magnus Scaliger, ad verba illa lib. IV. Varronis: *Pulvinar, a Pollulis*. *Scribendum*, inquit, *puto, A polulis. Polulæ, seu polæ, erant pilæ ex aluta, molli tomento fartæ, quibus datatim ludebant in foro. Unde polire, pila ludere dicebant veteres. Auctor Festus. Id tractum a Græco. Nam φαλλὸς Græce significat veretrum, quod gestabatur in pompa Liberi. Primum ita vocabatur, quamdiu fieret ex ficu, postquam ex aluta rubra fieri cœptus, dictus πώλων. Ab eo Polæ Latinæ, quæ ex aluta fiebant. Et polimenta, testiculi porcorum dicti, postquam ex illo folliculo evaginati erant in castratione. Verrius ineptit, a politione. Sic a φαλλὸς follis, qui & suffiscus in testiculis. Ergo pulvinar a polis: quod ex alutaceo scorto. Unde σκύτινα προσκεφάλαια Polluci. Inde cognomenta Romana, Polliones & Pollæ*. Hæc Scal. *Polimentorum* vocabulo usus Plautus, Menæchmis, act. I. sc. III. *Palmina* quoque pro eo dici, ostendit hic locus Arnobii lib. VII. *Polimina porro sunt ea, quæ nos proles verecundius dicimus: a vulgaribus autem assolent cognomine testium nuncupari*. Cæterum, quod ad originem harum vocum attinet, mihi simplicissimum videtur, dicere, ea eo quod veteres pro *pellis*, *pollis* vel *polis* dixere (quam rem satis firmavimus in *Follis*) nomen aliquot rebus esse impositum, quæ pelle constarent. Ea inter esse *pollimenta*, sive, ut veteres, qui consonas non geminabant, scripsere, *polimenta*. Imo & *pilam* ex eo dictam *pollem*: unde *pollio*. Festus: *Polis. pila ludit.*

Polire, [παλύνειν.] & *politus*, putant esse a πόλις, id est, *civitas*, quia πολῖται, hoc est, *qui in urbibus degunt*, politiores sunt iis, qui semper ruri versantur. Similiter & *urbanum* dicimus pro faceto, quia in urbe agentes cæteros εὐτραπελίᾳ vincere solent. *Astutum* quoque itidem ab ἄστυ dictum volunt, quod callidi magis sunt, qui in ἄστει, hoc est, *civitate*, vivunt. Sed *polire* de moribus urbanis non dicitur, nisi translate. Nec tamen puto esse ab arte fabrili, ubi *poliri* dicuntur parietes, cum tectorium inducitur. Gloss. Λεῖον ποιῶ, *polio*, unde existimet aliquis *polio* esse conflatum ex ποιῶ λεῖον, *reddo aliquid leve*, & *politum*. Sed hoc acutius, quam verius. Verius Cæsar Scaliger, comment. in Aristotelis lib. V. Hist. Animal. cap. XIV. sect. CXLII. ubi *polire* ait esse ἀπὸ τοῦ πολεῖν, nempe quia *rota figuli redduntur res elegantes*: quomodo & a γλύφειν γλαφυρόν. Vel dicendum esse a φαλὸς, *splendidus*, unde φαλύνω, *splendidum reddo*. Proprie enim dicebatur de iis, quibus nitor aliquis conciliabatur. Ac specialim eo usi de *fullonibus*, *cum lanam pecterent*. Quod Græcis γνάπτειν, ut *politura*, ἡ γνάψις· a quo γναφεὺς, *fullo*; & γνάφος, *instrumentum quo lanam pecterent ac polirent*. Gloss. *Politi* κνάπτοι. Pectebant autem *spinis*, ut ait Pollux. Similiter Hesych. Κνάφος, ἄκανθαι, αἷς κναπτοῦσι τὰ ἱμάτια. Et paullo post κνάφον exponit φυτὸν ἀκανθῶδες. Ab hac *poliendi* significatione fuit *interpolire*, de vestibus veteribus; ut *polire* de novis. Quæ cum *polita* essent, vocabantur *pexæ*. At veteres, cum *polirentur*, dicebantur *interpoliri*: unde vestis *interpolis*, quæ iterum polita. Gloss. *Interpola*, ἐπίγναφος. Et mox, *Interpolum*, ἐπίγναφον. Isidorus, in Glossis: *Interpolis vestis, quæ ex vetusta fit quasi nova*. Translate usus Plautus, Mostell. act. I. sc. III. ubi *interpolis mulier*, quæ figmentis novam sibi faciem parat. A *veste interpole* est *interpolare*, quod Græce sit ἐπιγνάπτειν. Unde Nonius: *Interpolare est immittere & interponere, & novam formam e vetere fingere*. Marcus Tull. Cic. Verr. act. II. *Aliquid demendo, mutando, interpolando. Et est tractum ab arte fullonia, quæ poliendo diligenter vetera quæque, quasi in novam speciem mutat*. Figurate usus Plautus Amphitr. act. I. sc. I. ubi Sosia Mercurii pugnos metuens ait:

Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.

A *politura vestium* vox hæc *poliendi* etiam translata ad agros. Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Unde l. LII. §. venit. D. pro socio: *Cum agrum politori domum in commune quærendis fructibus*. Festus Pompeius: *Polimenta dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur*. Similitudo in eo est, quod ut vestis pectine vel spina fullonia poliretur: ita occa vel rastro pecteretur tellus, ultimamque culturam acciperet. Quam rem sic Columella exprimit:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus,
Deposito squallore nitens sua semina poscit.

A *poliendo* etiam *poliones* dicti, qui arma poliunt, l. ult. ff. de jur. immunit. Nisi hic *pelliones* legendum, quod Haloandro placet, aut *politores*, quod Turnebo visum, lib. XX. cap. XVI. A *polire* dicta quoque *impolitia*: quod in veterum grammaticorum Glossis exponitur ἀκαλλωπία. Hinc *impolitiæ rei*, qui a censoribus notabantur, quia paterentur equum fieri gracilem. Gellium vide, lib. IV. cap. XII. At Festi

ſti mutilator id non ſatis intellexit. Dictum & *depolire* Feſtus: *Depolitum, perfectum: quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant*.

†POLIRE primitus erat agricolationis verbum, unde ad cetera translatum eſt. Ennius apud Nonium c.t. num 339. *Raſtros dentifabres capſit agri poliendi*. Et ſaepe alibi nemini ſic legiſſe ſive in legibus antiquis ſive in ſcriptoribus R. R. Hinc POLITOR eſt agricola. Venit autem ſine dubio a Chaldaeo Syroq. פלח *pelah*, quod ruſticum verbum eſt, ac terram colere, arare, &c. ſignificat: & POLITOR i. e. *agricola*, Chaldaeis פולח *poleah* dicitur. MAZOCHIUS.

POLLEO, a πολὺς, id eſt, *multus*. Nam *pollere* dicitur, qui multum valet. Veteres autem *poleo* dixere. Feſtus: *Polet, pollet, quia nondum geminabant antiqui conſonantes*. Vel ſi placet reſpicere geminam conſonam, deducere licebit a πολλὸς pro πολὺς, quod a πολλὸς obliquos capit.

POLLEX ἀντίχειρ dicimus, vel cum adjectione *digitus pollex*: quomodo Cæſar de bello Gallico ait, *Digiti pollicis craſſitudine*. Dicitur *pollex* a *pollendo*: eo quod inter cæteros polleat poteſtate. Ita Iſidorus, lib. XI. cap. I. Ac præivit Atteius Capito apud Macrobium, lib. VII. Sat. cap. XIII. *Pollex nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in ſiniſtro ceſſat, nec minus quam tota manus ſemper in officio eſt, unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quaſi manus altera*. A χεὶρ ἀντίχειρ venire monet & Pollux, lib. II. cap. IV. Sed dubitari poſſit, num ex eo dicatur, quod quaſi *pro manu* ſit, & inſtar reliquorum digitorum: an vero quod ſit *digitis oppoſitus, & ex adverſo ſitus*.

POLLINCTORIS, ſive, ut alii ſcribunt, *pollictoris*, voce uſus Plautus, Aſinaria; & Varro, *Mutuum muli*; & Appuleius, IV. Florid. item in Hermagora, ubi ait: *Pollinctor ejus funeri dum unctionem parat*. Valerio quoque Maximo, lib VII. cap. VIII. vocem hanc reſtituit Stephanus Pighius. *Pollinctor* autem vocatur, qui funera procurat, ut ſcribunt Nonius Marcellus, & Fulgentius Planciades de priſco ſermone. Eſt & in vett. Gloſſ. *Pollictor*, ἐνταφιαστής. Non dubium, quin ſit a *pollingere*, unde Plautus, vel quiſquis auctor Prologi ejus, qui Pœnulum antecedit:

Nam mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Pollingere in vett. Gloſſ. exponitur περιστέλλειν, νεκρὸν σοροπλακοῦν, ἐνταφιάζειν. Ubi lego σοροπλακοῦν. [a πηλύσσειν, παλύνειν & παλλάσσειν, *ſepelire*. vide Heſych. Æoles & Latini *a* in *o* mutant, ut & in *polenta*.] Apud Chariſium quoque, lib. III. quo loco quid ſit *pollingo*, interpretatur, pro σωροπλέκω ſcribendum σοροπλακῶ. Nam aliud σορὸς, quam σωρὸς, illo *loculus*, ſive *conditorium mortuorum*, ſignificatur, hoc *acervus*, ſive *cumulus*. In iiſdem Gloſſ. exponitur ταριχεύειν, quod proprie eſt *ſale condire*. Sed & dicitur de aliis modis, quibus putredo arcetur. Cum autem *pollingo* exponatur σωροπλακῶ, vel σοροπλακῶ: videri poſſit eſſe *perligo*, ut proprie dicatur de eo, *qui aliquem ligat & involvit faſciis ſepulcralibus*. Sane *n* crebro addi ſolet. Ita pro *frago*, *frango*; pro *tudo*, *tundo*; pro *pago*, *pango* dicitur. Simile igitur ſit pro *ligo*, *lingo*; & pro *lictor*, *linctor*, ac eum præpoſitiv. *per*, *perlinctor*, *pollinctor*, *pollinctor*. Sæpe enim *e* abit in *o*; quandoque etiam in hac præpoſitione: quomodo a *perliceor* eſt *polliceor*, hinc *polliceor*. [forſan a *pollice* eſt *polliceor*, *nam hoc digito & minamur & promittimus*.] Ita *pollinctores* ſint *perlictores*, hoc eſt, *perligatores*. Sin proprie dici hoc verbum placet, non de *ligatione*, *atque involutione*: ſed de *unctione*: non aliunde meo judicio rectius deduxeris, quam a *perlino*: Nam ut a *vello vellico*; a *fodio*, *fodico*; ita a *lino* ſit *linico*, & κατὰ συγκοπὴν *linco* vel *lingo*: unde *perlinco*, ex eo, *pollincere* vel *pollingere*: ut in *Polliceri*. Sane alterutrum ex his magis placet, quam quæ varii varie de hac re ſcripſerunt. Nec dubitabo tamen eorum etiam ſententias apponere, quia nemini præſcribimus. Sunt quibus placet, *pollingere* dici, quaſi *pollutos ungere*. Sane apud Fulgentium legere eſt, *pollinctores quaſi pollutorum unctores*. Ubi *pollutos* appellat *mortuos*, qua ratione & *domus polluta* dicebatur, *in qua eſſet cadaver*, eaque de cauſa expiatione indigebat. Sane nec Flamini Diali licebat mortuum tangere, ne ſe morticinorum contactu attaminaret. Docet id his verbis Maſſurius Sabinus apud Agellium, lib. X. cap. XV. *Locum in quo buſtum eſt, nunquam ingreditur; mortuum nunquam attingit, funus tamen exſequi non eſt religio*. Hæc pro opinione Fulgentii, quæ & Hadr. Junio placuit, notis ad Martialis lib. X. epigr. XCVII. Et magis profecto veriſimilis eſt, quam illa viri eruditi, ſuſpicantis eſſe a πολὺς & *ungo*, quia nempe πολλοὶ, ac πλείονες Græci dicant pro *mortuis*; quos Plautus imitatus, dixit Trinummo, II. II. *quin prius me ad plures penetravi*, hoc eſt, quare non prius mortem oppetii. Quibusdam ex eo *pollinctoris* nomen factum videtur, quod cadavera lavarentur, priuſquam ungerentur; unde Ennius:

Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit,

Et Maro, VI. Æn. de funere Miſeni:

. . . . *Corpuſque lavant frigentis & ungunt*.

Volunt igitur hi *pollingere* eſſe a *polluo* & *lavo*; ſed *polluo* interpretantur *lavo*, quia proprie ſignet *porro lavo*, quod vero pro *inquino* accipitur, id fiat κατὰ μετάληψιν antecedentis. Hanc vocis *pollingere* ἐτυμολογίαν adducit Pius Antonius Brandolinus, cap. V. auctarii. Alteram quoque addit ibidem, ut ſic dicatur a *polline*, id eſt, *flore farinæ*, quia in funebri epulo panes adhiberent ex polline factos. Sed hoc ineptum. Quamquam nec ſcribere hoc dubitarit Andr. Alciatus poſter. annot. in tres poſter. cod. libros. Melius Turnebus, lib. XXVIII. cap. XXXI. *pollingere* dici ait, quaſi *pellem ungere*: vel potius tanquam *porungere*, pro qua ſententia adducit, cum quod in libb. manuſcriptis *pellinctor* pro *pollinctor* invenire ſit, tum quod *E* in *O* in aliis quoque commutetur, ut in *polluceo* pro *pelluceo*, & *polliceor* quaſi *perliceor*. Denique v. cl. Franciſcus Junius notis ad cap. XIII. Apologetici Tertulliani, ſuſpicatur eſſe a *polio* & *ungo*, ut *polio* hic ſit *curare & colere*, quomodo *polire agros* pro *colere* Ennius dicit apud Nonium. In tanta opinionum diverſitate, quæ noſtra ſit ſententia initio diximus. Male a quibusdam confundi *pollucere*, & *pollingere*, *pollucium*, & *pollinctum*, docemus voce *Pollucere*.

†POLLINCTURAM ſeu POLLINGENDORUM cadaverum rationem (quam Graeci ταριχείαν vocant) totam ab Oriente eſſe, caput Geneſeos ultimum, ubi de Jacobi defuncti conditurâ, agitur, fidem facit. Ac vide quae nos ad eum locum ex Herodoto, Diodoro Sic. & aliis adnotavimus. Hunc autem, quem dixi, morem Tyrrhenos ab Oriente in Italiam intuliſſe, declarat illud Ennii, *Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit*, ex quo diſcimus, eam conſuetudinem fuiſſe Tyrrhenorum (ex quibus Tarquinius) peculiarem: & quod SEPLASIA & SEPLASIARII (quae voces, uti mox dicetur, eodem pertinent) ſunt Campanorum, origine Tuſcorum, vocabula: & quae plura pro origine Tyrrhenica ritus hujus in Tyrrhenicis affero. Nunc vocabulorum eo pertinentium Orientales etymologias eruere curae erit. Atque in cadaverum quidem curatione duo potiſſimum ſpectabantur, teſte Herodoto, ubi de conditura Aegyptiaca. Prius in eviſcerando verſabatur atque interioribus detrahendis: alterum erat curare, unguentiſque atque aromatibus condire. Prius, ut opinor, POLLINGERE dicebatur, & per quos id fiebat, POLLINCTORES erant: at qui alterum exſequebantur, proprie erant SEPLASIARII. Et quidem POLLINGERE proprie ac peculiariter in eviſcerando fuiſſe poſitum, (1) Orientalis etymologia

(c) *Omnino enim ab Oriente iſta ſunt, tum quia quas Latinas originationes vulgo aſſignant, eae unius aſſis non ſunt; tum potiſſimum quod Orientalis inſtituti nomina non niſi inde, unde ritus ille delati, ſimul* cum

gia ostendit. Nam sive *Pollingere* sit a פלג *palag*, quod est *dividere*, sive potius a פלח *pulach*, quod est *exsecare*, omnino *Pollinctura* apud Tuscos proprie videtur fuisse cadaverum exsectio: etsi Latini postea eo nomine quidquid ad curationem corporum pertineret, complexi fuerunt.)(At alterum munus in conditura positum qui praestabant; ii olim proprio vocabulo videntur dicti (a) Seplasiarii: uti & eorum regio & officinae Seplasia vocabatur. Id vero ostendit etiam Seplasiae originatio: indidem enim id nomen est arcessendum, unde & Sepelio, & Vespillo: de quibus jam est dicendum.)(Sepelio verbum est a שפל *sapal* factum, quod est *deprimere*, & ad terram demittere, quod saepe cum *terrae* addito usurpatur, uti cum dicitur in Vulgata *Humiliare usque ad terram*. Id autem proprium sepultis erat, qui vere usque ad terram demittebantur. Nonnunquam & cum *sepulcri* addito, ut Is. LVII. 9. *Et humiliasti* (ותשפילי *vattaspili*) *usque ad sepulcrum*. Et eod. cap. V. 15. quod dicitur, *Vivificare* (שפלים *sepelim*, h. e. *humiles*) possis interpretari *vivificare sepultos*. Noli ergo dubitare, quin a שפל *sapal* sit Sepelire, & quae inde derivantur.)(Ab eadem autem rad. Hebraea etiam & Vespillones dicuntur, quorum proprium munus erat efferre & sepelire: etenim ab *Hiphil* ejus verbi, quod est השפיל *hispil* (conversa ut saepe fit aspiratione in Digamma) venit Vespillo. At quia Vespillo apud Latinos diminutivi formam mentiebatur, creditum vulgo fuit, *Vespillones* a *vespa* dici, & ea post facto ea vespillone factum est *vespa*, tamquam *vespillonis* primitivum ac synonymum; qui tamen *vespillo* revera fuerat ex Hebr. *hispil*.)(Jam vero indidem & Seplasia fit, quia Tyrrheni nonnisi conditos unguentis sepeliebant. Hinc primario *Seplasiae* nomen ad cadaverum conditurам pertinebat: qua postmodum per ustrinam antiquata, mansit tamen ut *Seplasiarii* essent unguentarii h. e. unguentorum sive confectores, sive propolae. Ab una ergo rad. שפל *sapal* fiunt & *vespillones* & verbum *sepelio*, & *sepulcrum* & horum derivata, ac postremo Seplasia cum suis *Seplasiariis*. Mazochius.

Pollis dicitur a *pollen*. Prius probat Charisius: alterum Cæsar in analogia, & Probus in Catholicis. Utrumque legas apud Priscianum, lib. vi. Est autem *pollis* farina a furfuribus expurgata, paullo tamen minus, quam flos. Græce γῦρις a גר, *granum*. Gloss. Phil. *Pollen*, γῦρις. Gloss. Cyr. Γῦρις, *pollis*, γυρίτης ἄρτος, *pollinaceus*. γυριοφόρον κόσκινον, *pollinare cribrum*. Perotto placet *pollis* esse a *pello*. Sed potius sit a *polleo*, quia *pollens est*, hoc est, *præstans*. Vel a *pulvis*, quia pulveris instar provolat. Verum autem ἔτυμον est a Græco πάλη, quod idem notat. Hesychius: Πάλη ἄλευρα καὶ σποδὸς τὸ λεπτότερον τοῦ ἀλεύρου. Estque hoc a πάλλω, *concutio*, *commoveo*, quia facile excutitur. Sic a παλύνω, *polenta*. De quo suo loco.

Pollvceasa, sacrorum vox est, de illis, qui diis libamenta offerunt: diciturque vel a *porricere*, quia diis libamenta porriciantur, ut sensit Varro, cujus verba e quinto de L. L. infra adducam: vel a *pellucere*, quia in eo sacrificii genere, quod a *pollucendo*, *polluctum* dicebatur, seu *sacrificii lumina admodum lucerent*, ut ait Perottus; sive quia *splendor epuli pelluceret*, quæ Turnebi sententia est, lib. xxviii. cap. xxxi. E in O conversum, ut in *pollicem* pro *pelliceor*. Nam licitantium vox ex propria est. Item in *homo*, *olus*, *Apollo* & similibus, pro quibus antiqui dixere *hemo*, *elus*, *Apello*, &c. Usus *pollucendi* voce Cato: *Jovi*, inquit, *dapali culignum vini quantumvis polluceto*. Item: *Cum pollucere oportebit, sic facito*. Et Cassius Hemina, cujus hæc verba citat Plinius lib xxxii. cap. ii. *Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni pollucerent, parsimonia commentus, ut convivia publica & privata, cœnæque ad pulvinaria facilius compararentur: ut qui ad polluctum emerent, pretio minus parcerent, eaque præmercarentur*. In vulgatis, etiam antiqua Parmensi anni cIↃcccclxxvi *porrimonia* pro *parsimonia* excusum est. Sed *parsimonia* recte emendat Scaliger ad Festum, voce *polluctum*, ubi & loci mentem clare aperit. Apud Plautum quoque legas, Sticho, act. ii. sc. i. *Ubi decumam partem Herculi polluceam*, hoc est, τὴν δεκάτην ἀποθύσω τῷ Ἡρακλεῖ, quod Syllam & Crassum olim fecisse scribit Plutarchus, qui id vocat δεκατεύειν τὰς οὐσίας. Herculi autem decimas offerebant, quia la putabatur gaudere bonorum exuberantium imminutione, ut qui victu nec lauto, nec immodico, usus esset. Meminit & hujusce moris Varro lib. v. de L. L. *Hinc profanum est, quod ante fanum est, id est, conjunctum fano. Hinc profanatum, quod in sacrario polluctum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est, ut fani lege fit, id dicitur Polluctum, quod a porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est: ut cum profanum dicitur, id est, proinde ut sit fani factum*. Quo in loco Scaligeriana quidem editione *pollutum* quoque invenias: sed Scaligero *polluctum* placuisse, docebunt, quæ scribit ad Festum, in *Polluctum*. Proprie autem *polluctum* dicitur sacrificium, sive convivium, quod Jovi Dapali, Herculi, aliive fieret. Sic Cassium supra vidimus. Eodemque modo dixit Macrobius, lib. iii. Saturnal. cap. xvi. *Proprie autem CATILLONES dicebantur, qui ad pollucium Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurribant*. Porro quia *polluctum* hoc plane opiparum ac sumtuosum erat, hinc est quod vocabulo eo generatim uterentur, pro *cœna lauta ac sumtuosa*. Plaut. Rudente, act. v. sc. ult.

> . . . . *Spectatores vos quoque ad cœnam vocem,*
> *Ni daturus nihil sim, neque sit quicquam pollucti domi.*

Idem *pollucturam* pro eo dixit, Sticho, act. v. sc. iv.

> *Quisquis prætereat, commessatum volo vocari. ST. Convenit,*
> *Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo; nam hinc quidem*
> *Hodie polluctura, præter vos, jam dabitur nemini.*

A *polluctum* est *polluete* pro *opipare*. Plautus, Nervolaria:

> *Pollucte prodigum esse amatorem addecet.*

Id sine dubio verius est, quam quod in vulgatis legitur, *producte*. Pro *pollucte* Macrobius ab eadem origine *pollucibilem* cœnam dixit, lib. iii. Sat. cap. xvii. *Altera, inquit, die Cleopatra, pertentans Antonium, pollucibilem sane cœnam paravit, sed quam non miraretur Antonius*. Hinc *pollucibiliter obsonare* pro *opipare*. Plaut. Most. Ac. i. 1.

> *Dies, noctesque bibite, pergræcamini,*
> *Amicas emite, liberate, pascite*
> *Parasitos, obsonate pollucibiliter.*

Hæc fusius sum prosecutus, quia, præter alios, Hermolaus Barbarus confundit *polluctum* & *pollinctum*,

pollucera

cum re ipsa manasse necesse est, uti paribus rerum millenarum exemplis passim docuimus.

(a) *SEPLASIA Capuae locus erat, ab unguentariis habitatus, qui & SEPLASIARII vocabantur. Noli autem eos tantum unguentarios intelligere, qui unguenta ad voluptatem conficerent, sed eos potissimum (saltem ut primitus apud Tuscos Campanos id nomen sonabat) qui unguenta ad cadaverum conditurам pararent. Vide Plautum ubi de Laserpitio Cyrenaico loquitur, cujus Capuam exagoga fiebat. Nec enim crediderim silphium sive laser suave oluisse; imo ejus graveolentiam testatur hodie dum officinarum* Asa faetida, *uti vocant. At laser censeo ad condiendo corpora plurimum valuisse. Sepulcretum in agro Campano ante hos annos plus 30. detectum fuit, a me pluries visum, in quo inhumata corpora integra in suis cellulis visebantur, utique* ταριχείας *hujusmodi Tyrrhenicae ministerio. Statura cadaverum haud paullo procerior erat, quam pro hodierna brevitate.*

pollucere & *pollingere*. Ita enim scribit in Gloss. Plinianis : *Pollinctores Plinio* , *lib.* XXXII. *cap.* II. *unde pollutura Plauto* . *Catoni tamen pollinctores sunt qui faciunt pollinem* , &c. Atqui *pollucere* est diis offerre, unde Jovi Dapali , aut Herculi , pollucere dicebant ; indeque *polluctum*, & *pollutura*, pro *lautis conviviis* , quia quæ *Herculi pollucerent* (ea esculenta ac poculenta fuisse scribit Festus) *lauta opiparaque* erant. At *pollingere* est *mortuum lavare*, *exungere* ; unde *pollinctor* , νεκροθάπτης , quamquam & de *vespillonibus* dicitur , ut indicant vett. Glossæ , in quibus exponitur ἐνταφιαστής . & hic Sidonii locus , lib. III. ep. XIII. *Moxque fidente flrue torrem devolutum reddere pyra fastidiosus pollinctor exhorret* . Nam proprie *vespillonum* munus erat , cum rogi accensio, tum sepultura . Cætera , quæ ad *pollinctores* pertinent , diximus in *Pollinctor* .

‡POLLVCERE differt a PORRICERE : nam *Porriciae* quidem Diis offerebantur, igne aut alio modo (veluti cum in fluctus aliquid extorum porriciebant) absumendae , non utique comedendae : at contra *pollucta* comedere licebat, quae Romani Latino vocabulo *profanata* dicebant, quia ceteroqui POLLVCERE sine controversia Tuscum erat : *Hinc profanatum* (ait Varro) *quod in sacrario polluctum : atque Herculi decuma data ab eo est* , *quod sacrificio quodam fanatur* , *idest* , *ut fani lege sit* , *id dicitur* . *Polluctum* , *quod a porriciendo est fictum* . *Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara* , *tum polluctum est : ut cum profanum dicitur*, *id est*, *proinde ut sit fanò factum* . *Itaque ubi olim fano consumebatur omne quod profanum erat* , *ut etiam fit* &c. Cassius Hemina apud Plinium XXXII. 2. *Numa constituit*, *ut pisces*, *qui squamosi non essent*, *ni POLLVCERENT*, *parsimonia commentus*, *uti convivia publica & privata* , *cenaeque ad pulvinaria facilius compararentur* &c. Ex his vides quid intersit inter *porricio* & *polluceo*: illud Diis adolebatur, hoc vero a praesentibus consumebatur. Vtut est: ut *Porricio*, sic etiam *Polluceo* radices in Orientis linguis habet. Hoc enim alterum est a Chald. פלח *pelach* , quod saepe in Daniele sic usurpatur , ut notet Diis *servire*, Deos *colere* . Nam non aliis quam cultoribus pollucta comedere dabatur : eaque *pollutura* plane genus λατρείας erat. Ac nomina quoque ex Chaldaico verbo illo deducta servitutem & cultum (haud raro idololatricum) designant . Ceterum idem פלח *pelach* etiam *findere* & *dissecare* significat , & ejus derivata *frustum* , *segmentum* notant : utique quia pollucta illa in frusta secabant prius , deinde suas cuique portiones attribuebant . MAZOCHIVS .

POLLVO videri possit factum ex *perluo* , ut *polliceor* ex *perliceor* . Ita *polluo* sit *plane lavo* . Verum qui *polluit* non sordida abluit , sed munda inquinat . Quare rectius fortasse Nonesius , cui *polluo* , a μολύνω , ut μ abeat in *p* . Sed potius sit a φολύνω , *polluo* , *inquino* . Hesychius sane φολύνει interpretatur μολύνει . A *polluo* quod Græci χέρνιβον , Latini vocant *pollubrum* , quia eo excipitur aqua abluendis manibus polluta. Vide Festum Noniumque: qui illud Fabii Pictoris citat ex lib. XVI *Aquam manibus pedibusque dato* , *pollubrum sinistra manu teneto*, *dextra vasum cum aqua* .

‡POLLVO videndum an non sit a חלל *hillel* , *polluere* ; cujus *Pual* esset *hullal* sive *holal* , unde verso *Cheth* in P (sicut ex חרפה *herpa* fit *probrum* , prima gutturali in P versa) fiet POLLVO . Quod verbum duas significationes obtinet , unam propriam *lavandi* , quae notio in POLLVBRVM superfuit ; alteram *inquinandi* κατ᾽ εὐφημισμὸν usurpatam sensu contrario, sicuti VALEO est *aegrotare* a חלה & *bile habere* , & VACO , & OTIVM & sexcenta talia contrario significatu ponuntur . MAZOCHIVS .

POLVS , πόλος , ἀπὸ τοῦ πολεῖν , quod est *vertere* . Unde πολεῖσθαι , περὶ τὸ αὐτὸ ἀναστρέφεσθαι , ut exponit Hesychius . A quo περίπολοι , *circitores* . Πόλος igitur *circuitus cæli* . *Totum* enim *cælum* dixere veteres *polum* , quia πολεῖται . Hesychius : Πόλος , κόσμος , οὐρανός , κύκλος . Ideo & *cranium* sic dixere, quia *hemisphærium* est . Pollux: Καλεῖται δὲ τὸ σύμπαν πόλος , κράνιον , καὶ κόγχος παρὰ Ἀνακρέοντι . Hesych. Πόλος , κύκλος , καὶ τύπος κορυφῆς κυκλοειδής . Nempe ut Galli *testam* vocant a *testa* sive *emisphærii* figura . Sed posteriores πόλον dixere ἄξονος τὰ ἄκρα, *extrema axis* , circa quæ cœlum vertitur. Latinis similiter a *vertendo vertices* vocantur . Vide *Vertex* .

POLYMYXOS *lucerna* est lemma in Apophoretis Martialis , quo notatur lucerna spargens lumen in diversa multis ellychniis . Μύξα enim inter alia etiam de *lucernæ ellychnio* dicitur , unde δίμυξος , & πολύμυξος . Vide Calderinum in epigr. XIII. lib. XIV. & Turnebum , lib. IX. cap. XXIII.

POLYPVS , πολύπους , narium morbus : cujus elegantem descriptionem vide apud Celsum lib. VI. cap. VIII. Nomen ei a *polypo pisce* . Nam & carne eum refert , & *multas* habet *radices* uti *piscis* ille *pedes*, & nares obstruit , anhelitumque impedit, uti piscis acetabulis suis, quod adprehendit stringit. *Pisci* nomen a *multis* , hoc est , *octonis pedibus* , unde & ὀκτάπους usitatius dicitur . Nec mirandum , quod Horatius lib. epodon & alibi de *morbo* agens, primam in *polypus* producat . Nam pro πολύπους Attice πωλύπους , Jonice autem & Dorice πωλύπους dicitur . Vel dicendum venire ab obliquo nominis πῶλυψ , quomodo *polypum piscem* aliter vocari , ex Athenæo & Polluce constat . *Polypum* pro *capaci* dixit Plautus :

Ego istos novi polypos , *qui* , *ubi quid attigerint* ,
tenent .

Nempe ita locutus , quia *polypus* magna cum sollertia acetabulis suis conchas ac pisciculos attrahat, constrictosque teneat , ut nequeant avelli .

POMPA , πομπή , a πομπεύειν , hoc est, *publice ostentare* . Ita Isidorus, lib. XVIII. cap. II. Verum πομπεύειν a πομπή , non contra . πομπὴ vero a πέμπω , quod non tantum *mitto* ; sed & *deduco* , *transveho* , significat : unde & πομπὴ quoque non solum *missionem* , seu *missum* notat ; sed & *deductionem* seu *transvectionem* , *quæ per publicas urbis vias honoris caussa fit* : uti in triumphis, supplicationibus , funeribus , nuptiis . Ita Plato I. de Rep. dixit πομπὴν πέμπειν . Demosthenes contra Midiam πομπὰς ἡγεῖσθαι . Plautus & Ovidius *pompas ducere* . Terentius *pompam traducere* . Speciatim autem dici solet de Circensi *pompa* ; unde Tertullianus libro de spectaculis , cap. VII. *Sed Circensium paullo pompatior suggestus* , *quibus proprie hoc nomen pompa* , *præcedit* . Ejus *pompæ* ordinem pete ex Halicarnassæi lib. VII. & Tertulliano de Spectaculis . Sed & Bullingerum , sis , vide lib. de circo , cap. XXXVIII. Transfertur autem ad orationem quoque atque alia , ut cum Cicero ait : *Adhibere quandam in dicendo speciem atque pompam*. Seneca : *Detrahere pompam muneri suo* . A *pompa* apud Tertullianum non *pompatus* modo , sive *pompatior* ; sed & *pompalis* legas , quo ipso in Gordiano usus Capitolinus: ac Trebellius in Gallieno hinc format vocem *pompaliter* . Apud eundem legas : *Nihil pompabilius Zenobia per triumphum ducta* . *Pompaticus* quoque apud eundem Tertullianum invenias , ut cum adventum *pompaticum* dicit lib. adversus Valentinianos , cap. XVI. aut cum feminas ait *pompaticas progredi* , lib. de culto feminarum, cap. IX.

POMPILVS , πομπίλος , *piscis thynno similis*, qua similitudine quidam decepti eum in *thunnos* retulerunt , ut ex Plinio discimus . Meminit ejus quoque Ovidius in Halieut.

Tuque comes ratium , *tractique per æquora sulci*,
Qui semper spumas sequeris, *pompile*, *nitentes* .

Quo loco penultimam ejus vocis producit Naso , contra quam factum a Nicandro , Alexandro Ætolo, Pancrate Arcade , Timachida Rhodio , Corinna , sive quisquis auctor Carminis Corinnæ tributi, & Apollonio Rhodio sive Naucratica : quorum omnium versus adducit Athenæus lib. VII. Iis vero adde locum Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. vers. CLXXXV. Quod ad nominis etymon , id clare indicat hic locus Clitarchi lib. sept. Glossarum apud Athenæum ibidem: οἱ ναυτικοὶ πομπίλοι

φίλον ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς, ἕως εἰς λιμένα· διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι χρυσόφρυν ὄντα, *pompilum sacrum piscem nautæ vocant, quod per mare usque ad littus deducat naves, atque ob id quoque pompilum appellari piscem hunc, cui aurea supercilia*. Quibus ex verbis superior Ovidii locus lucem capit. Plinius similiter, qui lib. XXXII. cap. II. pisces enumerans Ovidio memoratos, inter alios ponit *pompilum*, *qui semper comitetur navigiorum cursus*. His enim utitur verbis. Idem tradit Ælianus lib. II. cap. XV. Verum *pompili* etymon vidimus. Sed aliter de hoc poëtæ. Ajunt enim *Pompilum* portitorem ab Apollone Ocyrrhoën adamante in piscem ejus nominis esse conversum. Fabulam ex Apollonio prosequitur Athenæus, libro eodem, eandemque tangit Ælianus lib. XV. cap. XXIII.

Pomum latius patet, quam *malum*, quod *pomi species* est. Sed vulgo genus pro specie sumitur. Gloss. *Pomum ὀπώρα*. Itaque *nucem* etiam quidam hoc nomine compleant. Ea Græcis *ἀκρόδρυον*. Vide Macrobium, lib. II. Sat. cap. XV. *Poma* ab *opimo*, hoc est a *copiæ ubertate* dicta scribit Isidorus, lib. XVII. cap. VI. At Varro, in VI. de L. L. *Pocula*, inquit, *a potione; unde potatio, & etiam poma, quod hæc poscunt potum*. Sed melius Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis, qui *pomum* a *πῶμα*, sive potius *πόμα*, (nam & posterius hoc invenitur.) dictum arbitratur, quia *etiam sitim tollerent eorum plurima, simulque essent cibo & potui*. Fuit & *pomi* vox inter obscœna. Nam sic *coleos* vocabant: ut Justus Lipsius probat, lib. III. Antiqq. lectionum. A *pomis* dicta *Pomona* Dea, quæ *pomis* præerat. Meminit Arnobius, lib. III. Hinc *Vicus Pomonæ*, apud Sextum Rufum. *Pomonam* signat Ovidius, XIV. Met. fab. XVI.

> *Nec fuit arborei studiosior altera fetus,*
> *Unde tenet nomen* . . . .

A *pomo* quoque dictum *pomarium* & *pometum*, quia illa in *pometo* nascuntur, in *pomario* servantur. Ita distinguit hæc vocabula Charisius, lib. I. & ex eo Beda de Orthogr. Sed *pomaria* pro *pometis* manifeste utitur Horat. od. VII. lib. I.

> . . . . *Et uda*
> *Mobilibus pomaria rivis.*

Ovid. IV. Met. fab. XVII.

> *Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas*
> *Montibus* . . . .

†**Pomum** latius patere, quam **Malum** putat hic Vossius; quia *Malum*, inquit, *Pomi species est*, ex quo sequitur, apud Vossium *Pomum* nomen generis, esse sicuti *Malum* speciei. Sed tamen *Malum* quoque generale esse nomen constat ex restringentibus adjunctis, velut *Malum Punicum*, *Persicum*, *Citreum*, *Granatum*. Sic quoque apud Graecos *Μῆλον* (unde est *Malum*) generis non speciei nomen est. Utraque ergo vox de fructibus arborum ad vescendum delectabilibus usurpatur. Imo & hoc quoque ambae voces commune habent, quod ab humano vultu, quem referre videntur, nomen translatum habent. De *μήλοις* quidem Pollux id aperte affirmavit, scribens tam fructus ejus nominis, quam humanas *genas*, *Μῆλα* vocari. Ejus verba sunt (lib. 2. cap. 4. §. 18. qui *de malis in facie* inscribitur) talia: *Ὠνόμασται δὲ μῆλα παρὰ τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ· ταῦτα καλοῦνται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι. Malas vero* (hujusmodi faciei eminentiae) *dictae sunt, quod in vere aetatis floreant: item genae & maxillae vocantur*. Ergo ea pars corporis Graecis *μῆλα*, Latinis *Malae* dicuntur. Cur? Non tam puto *παρὰ τὸ ἀνθεῖν*, quam quia *μῆλα* h. e. *mala* arborea vultum humanum referant, & ea maxime mala quae canaliculo medio finduntur, quod in persicis cerni potest. Hinc vides, *Malas* Latinis a fructu *malorum* fuisse dictas, quod eum quodammodo mentiantur. At quomodo, inquis, eadem humani vultus imitatio in *Pomi* etymologia se prodet? quia, inquam, *Pomum* fit a Chaldaeo Syroque פום *Pum* sive *Pom*, quae vox in Daniele & Targumistis non aliud quam *vultum* significat. Ex quo sequitur, *Poma* a primis Orientalibus habitatoribus Latii ita dicta fuisse, quod & colore, & binis *ἀποχαῖς* (sic binas oris exstantias sive malas Pollux loc. cit. vocat) genas imitarentur. Mazochius.

Pondus, & *pondo*, a *pendo*, ut Belgis *gewicht* a *wegen*, id est, *pendere*. Isidorus minus recte, qui derivat a *pendeo*. Sic enim inquit, lib. XVI. cap. XXIV. *Pondus dictum, eo quod in statera libratum pendeat.* De notis ponderum vide Isidorum, lib. XVI. cap. XXVI. & Georgium Agricolam in fine, lib. IV. de Ponderibus.

Pono videtur esse a *πονῶ*, cum Latini verba sua formare soleant a circumflexis; ut in *Tero* & alibi ostendimus. Quod si obstare putes, quod *πονεῖν* generatim notet *laborare*; Latinum vero illud tantum de labore eo dicatur, qui insumitur in rebus loco suo statuendis, qualis in exstruendis ædibus spectatur: possis deducere ab Hebræo בנה, id est, *ædificare*; unde & fortasse Græcum *πόνος*, ut proprie notet *laborem fabrilem*. Sed hujusmodi, ut incerta admodum, in medio relinquo. [ut a *δῶ*, *dono*, ita *θῶ*, *pono*.] A *pono* est *pone*, hoc est, *retro*, in *loco postico*. Nempe quia qui *ponit*, locum assignat. Caper: *Pone loci adverbium est; post temporis*. Ab eodem est *impono*, unde *impomenta*. Festus: *Impomenta quasi imponimenta, quæ post cœnam mensæ imponebant*. Interdum *impono* est *decipio*: unde *impostor*, qui decipit. Ita a gentilibus audiebant *Christiani*. Ac B. Rhenanus, initio notarum ad librum de Pallio, scribit *Christianos* vocatos *ἐπιθέτας*, & Latine *impostores*, quod *pallium tunicæ superimponerent*. Sed vir doctissimus imponit ipse lectori, quia ita vocati, tanquam *qui falsa religione ac prædicatione simplicibus imponerent*. Unde non minus, cum *togati* essent, *impostores*, ac vanos dixere. Neque aliud ostendit locus Hieronymi ad Furiam, vel alter ille ad Marcellam, quorum utrumque adducit Rhenanus. De ratione, ob quam Latini *imponere* pro *decipere* dixerunt, ita censeo. Quemadmodum *decipere* ex eo dictum, quod interdum soleant homines fraudulenti callide aliquid de summa aut acervo capere, quod proprie *decipere* est: ita *imponere* proprie de iis dicitur, qui simulantes se aliquid ponere, juxta officium, aut pactum: tamen id revera non agunt. Itaque in hac notione τὸ *in* est privativa particula; ut vocat Boëtius in Topicis. Nec mirandum in eodem verbo præverbium hoc duplicem vim habere, cum idem in *invictus*, *incanus*, & aliis multis, contingat: ut agentes de particula *IN* ostendimus. Hoc si non placet, sane dicere licebit, petitum esse hoc loquendi genus ab arte *κομμωτικῇ*, ubi *capilli adscititii*, & *fucus illitus*, *ἐπίθετον κάλλος* appellantur. Sane ab eadem arte *fucum facere* dicuntur, qui *decipiunt*.

Pons contractum e *pontis*; ut *mens* ex *mentis*, quo in recto usus Ennius. Est *pontis* non quidem a *ponto*, neque a *πόνος*, neque a *πνοὴ*, quia *venti eum perflent*: sed a *pendeo*, quia ut super aquas transitus fiat, in aëre quasi suspendatur. Hinc *pontones*, navigii genus, quo in trajiciendis aquis *pontis* loco utimur. [a *πόρος transitus* a *περῶ*. *πόρος γέφυρα*. Hesychius.]

Pontifex dici ajunt vel a *posse* & *facere*, hoc est, *sacrificare*, quia jus illi sit sacrificandi: vel a *pontem* & *facio*, quia pontem faciat ad cœleste regnum. Sed cum vocem eam Ecclesia a gentibus acceperit, verum nominis etymon petendum e IV. Varronis de L. L. ubi sic scribit: *Pontifex*, (ut *Q. Scævola Pontifex Maximus dicebat*) a *posse* & *facere*. *Pontifices ego*, inquit Varro, *a ponte arbitror; nam ab iis sublicius est factus primum, & restitutus sæpe, cum ideo sacra & uls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant*. Posterius etymon secutus quoque Dionysius Halicarnass. qui lib. II. ait: *ἔτι κατὰ μίαν τὴν αὐτῶν διάλεκτον, ἐφ' ἑνὸς τῶν ἔργων ὃ πράττουσιν, ἐπισκευάζοντες τὴν ξυλίνην γέφυραν, Ποντίφικες προσαγορεύονται. Hi, ipsorum lingua ab uno suorum operum*,

rum, *reficiendo scilicet ponte sublicio*, *Pontifices appellantur*. Nec dubium quin hoc verum sit etymon. Nam, ut sane demus, *facere* absque casu, ac in compositione etiam accipi pro *facere rem divinam*, sive *sacrificare*: at unde illud *N* in *pontifex*, quod in *potis* nullum est. A *ponte* autem plane fit ἀνα-λόγως· nempe qua forma *ædifex* legimus apud Tertullianum de idololatria, *signifex* apud Arnobium, lib. VII. Sidonium, lib. VI. epist. XII. Martianum Capellam, lib. I. & fortasse Appuleium, Met. lib. XI. (Nam quidam codices apud eum *signifer* habent) qua item *retifex* est apud Gregorium Turonensem in vita S. Nicetii: & *sacrifex* apud veterem scriptorem de Missa:

Angelicum post hæc sacrifex pater incipit hymnum:

qua denique ultate & *aurifex* & *carnifex* dicitur, de quo suo loco egimus. Porro *pons* hic, a quo *pontifici* nomen esse dicebamus, plane ligneus erat, nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeo factum existimarunt, ut si collaberetur, non nisi cæso victima & perfecto sacrificio eum reficere *pontifex* posset. A *pontifice* dicitur *pontificium*, quod licentiam sive potestatem significat. Gellius, lib. I. cap. XIII. *Ab eo cujus id negatum pontificiumque esse.* Symmachus, lib. III. epist. XVII. *Pontificio iterati honoris auctus, nullum mihi indicium communis gaudii dedisti*. Carrio quoque, lib. I. Emend. cap. IX. sic e membranis Parisiensibus corrigit locum Arnobii, lib. II. *Ita unius Pontificium Christi est, dare animis salutem*. Eandem vocem sic in Codice Theodosiano usurpari observavit Alciatus: ac legitur quoque apud Petrum Chrysologum, homil. V. inque leg. Burgund. cap. XL.

PONTVS, πόντος, generatim notat *mare*: sed pro *Euxino* capitur κατ' ἐξοχήν, teste Strabone, lib. I. & Eustathio. Suidas contra putat, proprie dici de *Euxino*, καταχρηστικῶς de quovis *mari*: sed fallitur. Non de *solo Euxino* dici, vel ex Arriano constat; ut cum ait Indum fluvium εἰς πόντον εἰσβάλλειν, ubi *mare Indicum* sic vocat. Ac crebro sic loquitur. Non ex *ponte* esse ajunt a ποντίζω, *mergo*. Sed hoc a πόντος. Alii a *Ponto* Nerei filio. Sed hoc a fabula est, qua ex elementis & naturæ partibus Deos finxere. Alii a πόνος, quia *plenus laboris*: vel quia καταπνεῖται, *perflatur*. Alias etiam caussas adfert Etymologici magni auctor. Puto vocem eam ab Oriente petitam. [βόθος βένθος & πόντος ejusdem originis.]

POPINA, πολυτελὲς καπηλεῖον, ut interpretantur Gloss. Philoxeni. Est vero *popina* a Græco πόπανον, quod ἀπὸ τοῦ πέσσειν, utpote πεμμάτων γένος. Quippe πόπανα, Suida teste, dicuntur πλακοῦντα πλατέα, καὶ λεπτά, καὶ περιφερῆ, *placentæ latæ*, *tenues & orbiculares*. Harum usus in sacrificiis fuit, quemadmodum indicat Aristoph. in Pluto, his verbis, Ἐπεὶ δὲ βωμῷ πόπανα καὶ προθύματα καθωσιώθη. Et Lucianus de sacrificiis, ὁ δὲ τις λιβανωτὸν ἢ πόπανον προσάγει. *Popa* interdum pro eo dici legas in Glossis Philoxeni, ubi est: *Popa*, πλακοῦς, καὶ πόπανον. Sed hic *popanum* puto rescribendum. At *popa*, significationem longe aliam habet. Nam *victimarium* notat, unde eædem Glossæ subjiciunt *popa*, θύτης. Atque, ut Salmasio observatum, non aliunde est *popa*, quam ab Æolico φύτης pro θύτης. Nam Æoles mutant & θ in φ, ut θῆρες, φῆρες, *fera*; θηλή, *papilla*, φηλή, unde *felo* seu *fello*. Usus *popæ* voce hoc pacto Propertius, lib. IV. eleg. III.

Succinctique calent ad nova lucra popæ.

Tullius quoque in Miloniana nominat *popam* Licinium, ubi nonnulli *Popa* proprium esse credunt. Sed cum Asconius dicat, Licinium sacrificum fuisse, magis verisimile est, appellative, ut loquuntur, sive communiter, hic sumi. Persius neutro modo usurpare videtur, cum sat. VI. ait:

. . . : *Ast illi tremat omento popa venter:*

ubi signat, non quidem *pinguedinem* sive *hominem pinguem*, uti Fungerus scribit; sed *popinonem* seu *helluonem* se *popæ* instar delicatissimis sacerdotum cibis explentem.

POPLES, pars ea, quæ genui opposita est, ex *post*, & *plico*, quia post genu plicetur ac curvetur. *Po* pro *post*, ut in *pomœrium*, & *pomeridianus*. A *plico* esset *poplices*, inde *poplecs* sive *poplex*, pro quo dicimus *poples*, ut a κύκλωψ, *cocles*. [vide ad ὀκλάξ.]

POPPYSMA, πόππυσμα, est *palpus*, *sive sonus linguæ*, *manibus ac similibus modis excitatus ad favorem ostendendum*. Est a ποππύζειν, quod in Glossis Græco-Lat. legitur. Eustathius quoque in Il. Ϛ. pag. DLXV. scribit differre κακκάζειν & ποππύζειν, quod illud hominibus tantum, hoc etiam bestiis, uti equis ac bubus, tribuitur. Theocritus pro ποππύζειν dixit ποππυλιάζειν. Juvenal. sat. VI.

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Quem in locum ita Scholiastes: *Poppysma est oris pressi sonus, & labiorum in se collisorum strepitus*. Itaque fit ὀνοματοπεποιημένως. Juvenalis locum explicat & Turnebus, lib. IV. cap. XV.

POPVLVS, priori porrecta, a πολὺς venit, si Isidorum audimus, lib. XVII. cap. VII. nempe, ut ait, *quod ex ejus calce multitudo nascatur*. Perottus quoque a frondium multitudine nomen arcessit. Sed utcunque hoc est, saltem *populus* priori correpta a πολὺς factum geminatione primæ syllabæ, *polus*, *popolus*. Nam per *o* scribitur hæc vox in Legg. XII. Tabularum. Vel dicendum a πολὺς factum esse interjiciendo *p*: πολὺς, *poplus* sive *poplos*. Nam & hoc pacto vocem eam protulere veteres, unde in basi columnæ rostratæ, a C. Duillio positæ, disertim *POPLO* pro *populo* scriptum invenitur. [ὄχλος. *popolus*, a πῦλος, πόπυλος, id est, πολὺς vel πολλοί.] Sumitur interdum hæc vox pro *hominibus unius vici sive pagi*, quos (ut Aristoteles lib. de poëtica ait) Attici δήμους, Græcorum alii κώμας appellant. Ita *populi* voce usum liquet Appuleium in Apologia: *Quindecim*, inquit, *liberi homines populus est*, *totidem servi familia*, *totidem vincti ergastulum*. Mirum autem loquendi genus, cum Justinus, lib. X. de quinquaginta filiis loquens ait: *In tanto populo*. A *populus* est *popularis*: qua voce nunc δημόται significantur, atque hac notione a *populus* venire dubium non est: nunc vero ita dicuntur *sy*[illegible], cujus significationis meminit Glossarium: sed nomen tunc a *populando*, hoc est, *prædando*. Ipsum quoque *populare*, seu *populari*, a *populo* factum, ut proprie sit in *populo prædas agere*. Aliam quoque ac priori plane contrariam ejus verbi notionem docet nos Nonius Marcellus, cui *populare* interdum est *populi amorem concitare*. Sic usum ait Paccuvium in Chryse:

Aut ut promeruit pater, mihi patriam populavit meam.

Sed puto Nonium valde falli. Nam cum locus sit ex Chryse, Chryseidis verba esse arbitror de Agamemnone, qui Chryseidis patriam, Thebas Ciliciæ, vastarat, indeque Astynomen sive Chryseida abduxerat. Eoque cum Grotio ita lego:

Atque ut promeruit, pater, qui patriam populavit meam.

A populo in Theatris dicta *popularia*: de quibus actum in *Cavea*.

PORCA est, *quod in arando extat*: ut ait Isidorus, lib. XV. cap. XV. τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος, ut exponitur in Glossis Philoxeni: in quibus tamen male, pro *porca* legitur *porta*. Etymon hujus vocis quadruplex invenio. Primum, ut *porca* dicatur quasi *porrecta*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ab eo quod aratri vomer sustollit*, *sulcus*: *quod ea terra jacta*, *id est*, *projecta*, *porca*. Sic præter nuperas editiones habent quoque MSSti, & vetus editio Mediolanensis anni CIↃIↃ. ac vetus Aldina. In uno tamen MSto *porrecta* pro *projecta* legisse se scribit Vertranius. Et pro etymo hoc est locus Varronis, lib. I. de R. R. cap. XXIX. *Qua aratrum vomere lacunam fecit*, *sulcus vocatur*. *Quod est inter duos sulcos elata terra*, *dicitur porca*, *quod ea seges frumentum porricit*. *Sic quoque exta Deis cum dabant*, *porricere dicebant*. Hæc Varro. Tertium etymon est, ut *porca* dicatur a *porceo*, quod ipsum dicitur quasi *porro arceo*. Festus: *Porcæ appellantur rari sulci*, *qui ducuntur aquæ derivandæ gratia*; *dicti quod porcent*, *id*

id est, prohibent aquam frumentis nocere. Nonius: *Porcæ sunt signa sulcorum, quæ ultra se jaci semina prohibeant. Porcere enim prohibere sæpius legimus.* Charisius, lib. III. cap. de secundo ordine: *Porceo, es, xi, διείργομαι*. Similiter Gloss. vett. Etiam in Onomastico, quod Calepino subnexum fuit in Argentoratensi editione, ac Lugduni Batavorum recusum: *Porceo, ἀναγνῶ*· ubi vir doctus ἀνάγω, vel potius ἀνέργω legendum putat. Quartum etymon suggerit Angelus Caninius, ut sit a Græco πρασιὰ, converso σ in ο, quomodo, ut idem vult a σὺν venit *cum*, & a βάρις, *barca*, quasi *barsa*. De discrimine *porcæ* & *sulci*, ac *porcam*, non *sulcum*, alio nomine *liram* vocari, ostendimus in *Delirus*. A *porca* est *imporco*, hoc est, *porcam facio*. Onomast. *Imporco αὐλακίζω*. At αὖλαξ, *sulcus*. *Porcas* faciebant tertia aratione, eâque semen in *porcas* redigebant. Itaque & *imporca* est *semen in porcas redigo*. Sic de fabis usus Columella, cum ait: *Et similiter, cum semen crudo solo ingesserimus, inarabimus, inaratumque occabimus*. Hinc *imporcitor*. Festus: *Imporcitor, qui porcas facit in agro arando*. Sic quoque dicebatur Deus, qui præerat lirationi, qua frumentum in porcis operiebant. Indigitamenta flaminis Cerealis: *Vervactor, Redarator, Imporcitor, Insitor, Obarator*, &c.

PORCI geminam etymologiam ponit Varro, IV. de L. L. *Porcus*, inquit, *quod Sabini dicunt de aprino porco poridus, inde porcus; nisi a Græcis, quod Athenais in libris sacrorum scriptum est, κάπρῳ καὶ πόρκῳ*. Ita hunc locum interpolarunt quidam. At legit Scaliger: *Porcus quod Sabini dicant aprum porcum: proinde porcus*, &c. Posteriorem quoque etymologiam adducit II. de re Rust. cap. IV. *Porcus Græcum est nomen antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant χοῖρον*. Et ita sane est. Nam is qui postea κάπρος, antiquis fuit appellatus πόρκος· ut ex Alexandra Lycophronis contra Tzetzis somnium probat Scaliger in Conjectaneis. Mirari vero satis nequeo, neutram etymologiam adferri a Fungero, qui unum hoc duntaxat dicit, Isidorum (locus est lib. XII. cap. I.) putare *porcum* dici quasi *spurcum*: atque inde more suo aliud agit. Equidem quid ab iis, qui adeo perfunctorie rem etymologicam tractant, boni exspectari debeat, videre non possum. Sane si tantum Latinum etymon placuit, nihilo deterius fuit dicere *porcum* vocari, quia dum cibum rimatur, id *ore* faciat *porrecto*: vel sic dici, quia *terram porriciat*, hoc est, *porro jaciat*: vel quod *terram porceat*, hoc est, *porro arceat ac prohibeat*. Sed omnino a Græco πόρκος est, quemadmodum diceBamus. Quod nisi foret, videri posset esse ex Græco χοῖρος κατὰ μετάθεσιν, & *p* præfixo, ut ab ἠπίολος est *papilio*; a μόλυβος, *plumbum*. Unde vero fit, quod *porcus* quoque dicatur *pars ea in puellis, quæ feminæ sunt*, docet Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. Verba ejus in voce *SVS* adducemus.

PORRICERE est verbum solenne sacrificantibus ex disciplina haruspicum, & præcepto pontificum: quemadmodum Macrobius ait, lib. III. cap. I. ubi & Maronem eo usum docet, sed imperitia Grammaticorum, ac librariorum, pro voce *porriciam* scribi in quibusdam libris *projiciam*. Locus est lib. V. Æneid.

> . . . . *Extaque salsos*
> *Porriciam in fluctus*.

Sed si recte vidit Macrobius, mirum in nullo codice germanam hodie lectionem inveniri. Sane Pierius in antiquis omnibus exemplaribus, quæ quidem habere potuit, *proiciam*, idque unico *i*, ex seculi consuetudine, a se inventum prodit. Interim pro Macrobio est, quod Servius quoque (si Fabricianam editionem sequimur) *porriciam* legit, etsi & alterius meminit lectionis. Sic enim scribit: *Exta porriciuntur: hoc est porriguntur: nisi forte dicamus etiam fluctibus maris offerri. Quod si ita est, projiciam, id est porro jaciam legendum est*. Sed aliter hæc in Servio Danielis. Usus quoque *porriciendi* verbo Nævius: *Simul atrocia porricerent exta ministratores*. Plautus, Pseudolo, act. I. sc. II.

> *Si sacrificem summo Jovi,*
> *Atque in manibus exta teneam, ut porriciam.*

Livius, lib. XXIX. *Secundum eas preces cruda exta cæsâ victimâ (uti mos est) in mare porricit, tubâque signum dedit proficiscendi*. Fenestellæ quoque locum apud Nonium in *Præsente* sic legit Palmerius: *Et quædam exta præsente fuit, quædam absente porrecisset*. Dicitur *porricere* vel quasi *porro icere* seu *jacere*, quod præter Servium scribit Festus: vel antiquum est pro *porrigere*. Nam Servius: *Exta*, inquit, *projiciuntur in fluctus: aris porriciuntur, id est, porriguntur*. Priores C usurpabant pro G, quomodo in columna erecta C. Duillio legitur EXFOCIONT pro *effugiunt*; CESET pro *gessit*; similiterque LECIONES, MACISTRATVS, CARTACINIENSIS. Similiter Festus auctor veteres pro *agitare* dixisse *acetare*. Primus hunc morem correxit Spurius Carbilius, Grammaticus antiquissimus. A *porricere* dicta exta *porrecta*, quorum meminit Varro lib. V. de L. L. cum ait: *Inter cujus exta cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit*. Ab eodem exta dicta *porricia*, si recta lectio vulgata apud Solinum, cap. XI. *Nec longe inde collis Vulcanius; in quo qui divinæ rei operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem: cum porricias intulerint; si adest Deus, sacrorum probator, sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, a Numine fit incendium*. Sed magis placet veterum codicum lectio, in quibus est *prosicias*; quo Arnobius quoque usus. Nomen id a *prosicando*, hoc est, *prosecando*, unde Festus, *Prosicium, quod prosecatum porricitur*. Differunt *prosicere* & *porricere*: quia pars extorum, prius *prosicitur*, hoc est, *præsecatur*: deinde *porricitur*, hoc est, *aris imponitur*, ut *comburatur*.

†PORRICERE quid significet habes in Festi fragmento explicatum in *Porricium*, cujus sunt haec verba: *Porricitur autem foco arisque, quod consecrandum est Deo dicandumque: contra id consumitur in facie, quod est profanatum, ut Verrius* &c. Ac vide si lubet de eo verbo, in nomine PORRICIAE, plurima antiquorum loca, quae Vossii in Etymologico diligentia collegit. Sed ad etymon quod attinet, ab antiquis aeque ac recentioribus dissentio. PORRICIAE tantumdem sunt sermone Tusco, quod apud eosdem PROSICIA; sicuti PORRICERE Tuscum respondet Tusco verbo PROSICARE pro *prosecare*. Ex quo vides *porricias* esse id quod prosecatur, ut aris admoveatur, Deo consecrandum: nam reliqua postea consumebantur. Ergo origo *Porriciarum* est a verbo Hebr. פרק *parak*, quod *praecidere*, *avellere*, *detrahere* significat. Hinc nomen פרק *perek* & *parak* est *frustum*: unde Is. LXV. 4. legitur: *frustum carnium abominandarum* (ut quidem Hebraea sonant) quia in idolorum delubris *porrectum* h. e. consecratum. Videbis quae ad eum Isaiae locum in nostris adnotavimus. Si quis deinde a Tusco *Porricio* fluxisse Latinum *porrigendi* verbum contenderit, non repugnabo, modo ejus verbi primaria significatio fuerit *praecidendi*; deinde quia *praecisa* illa portio in foculum projiciebatur, hinc nata videtur trita *porrigendi* significatio pro eo quod est *extensa manu tradere*. Ab eodem porro fonte & PORCA venit: quae quia vox sacrorum & quidem Tuscanicorum est; vix potuit non Etrusca esse. Cujus rei testem locupletissimum M. Varronem in II. de R. R. audire praestabit: *Sus*, inquit, . . . *olim THYSVS ab illo verbo, quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium sumptum videtur; cujus vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis foedus cum feritur, porcus occiditur; & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in ETRVRIA in conjunctione nuptiali nova nupta & novus maritus primum porcum immolant. Prisci quoque Latini, & etiam Graeci in Italia idem factitasse videntur*. Nunc ad originationem vocis quod attinet; non accedo iis, qui a Graeco inusitato πόρκος arcessunt: nam mihi contra

videntur

videntur Graeci *ἐνανλεῖται* (id quod Varro dat intelligere) id vocabulum a Tuscis imitati, postea transmisisse in Graeciam transmarinam. Aut si Graeci non ex Italia vocem hauserunt: Tusci aeque ac Graeci illam primitus ex Oriente arcessiverunt. Certe ab eodem Hebr. verbo פרק *parak* h. e. *praecidere*, Porca deducitur, cujus rei fidem facit *Porca praecidanea*, de qua Festus ait: *PRAECIDANEA . . . PORCA, quae Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo justa non fecisset, id est glebam non objecisset: quod mos erat eis facere prius, quam novas fruges gustarent*. In quo omnia Festo assentior, praeter etymon, quod verba ejus ultima complectuntur. Atqui error inde ortus, quod ante messem Cereri *porca praecidanea* fieri soleret; cujus ritum Cato de R. R. cap. 134. descripturus sic incipit: *Priusquam messim facies, porcam praecidaneam hoc modo fieri oportet* &c. Quia inquam ante fruges hoc sacrum fiebat, hinc putarunt *praecidaneum* appellatum; idque etymon etiam Gellius IV. 6. sequitur: *Porca praecidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges novas fieri coeptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgaverant, aut aliter eam rem quam oportuerat, procuraverant*. Paulus Langobarbus clarioribus verbis *praecidaneam* vult dictam, quod immolaretur antequam *novam frugem praeciderent*. At Scaliger ad Festum *Praecidaneae* & *Succidaneae* voces a *praecedendi* & *succedendi* verbis factas arbitratur; quia siqui praecidanea non litassent, succidanea fiebat. Ergo *praecidaneam porcam* inde vult credo dictam, quia messem praecederet; at istud omnibus hostiis commune fuit, ut non litato numine inferretur succidanea. Ex quo fit omnes hostias fuisse dicendas praecidaneas. At longe verisimilius puto porcam istam dictam fuisse *praecidaneam* ab ritu ipso, quo illam membratim praecidebant, atque in frusta dilaniabant: quo pertinere illud Hor. I. serm. 8. arbitror, *Pullam divellere mordicus agnam*: nam erat opinor, *praecidanea agna*, de qua Festus ibidem. Ac certe Porca praecisionem Hebraice significat, a פרק, uti jam dictum. Consueverunt autem antiqui verba Etrusca Latinis tantumdem significantibus reddere; ac porro deinde utrumque conjungere; id quod in plurimis locorum nominibus usuvenisse notavimus in Tyrrhenicis locorum etymologiis. Ergo *praecidanea* interpretatio *porcae* est. Ac de porca praecidanea ad eumdem If. locum LXV. 4. quaedam adnotavimus. Est & altera Porcae notio rustica duplex. Priorem Festus sic exponit: *PORCAE appellantur rari sulci, qui ducuntur aquae derivandae gratia; dicti quod porcent idest prohibent aquam frumentis nocere* (imo dicti ab eodem פרק, quod etiam *rumpere* est, quod humus nim. dirumperetur) *nam crebriores sulci, limi vocantur*. Posteriorem sic Varro in I. R. R. 29. *Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit*. Ineptum quidem etymon, sed tale tamen ut agnoscat Varro *porcae* ac verbi *porricio* cognationem, quippe ex eadem origine proficiscentium. At verum etymon nascitur ex priore *porcae* significatu, nam quia inter duas *porcas* sive *abruptiones* illa elata terra media erat, hinc ea quoque deinde *porca* est appellata, abolita priore illa ac primitiva vocis notione, cujus unus Festus commeminit. In Varrone sequitur: *Sic quoque exta Deis cum dabant, porricere dicebant*. Atqui hoc quoque verbum (uti supra dictum fuit) est a פרק *abrumpere* seu *praecidere*. Mazochius.

Porro a Græco *πόῤῥω*. Gloss. *Porro*, *ἔξω*, *λοιπὸν*, *πόῤῥω*, *καὶ ἔπειτα*, *καὶ πάλιν*. Gloss. Cyr. *Πόῤῥω*, *procul*; *πόῤῥωθεν*, *longinque*, *eminus*, *procul*. *Πορῥώτερος*, *ulterior*. Virg. VI.

> . . . . *Qua sint ea flumina porro*.

Ubi Servius: *longe remota*. *Et est Graecum adverbium*. Compositum ejus *proporro*. Lucretius:

> *Et sibi proporro quae sint primordia quaerunt*.

Idem ac simplex valet.

Porrum, Papiæ dici placet, quod *porrigat se, longeque extendat*. Sed est a *πράσον*, facta secundæ tertiæque literæ trajectione, & quartæ mutatione in R; quomodo a *τύρσις* est *turris*; a *κέλης*, *celer*; a *μυττωτὸς*, *moretum*, &c. *Porrum* est duplex. Unde Martialis, lib. III. ep. XLVII.

> *Et utrumque porrum, sessilesque lactucas*.

Utrumque nominat Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Porrum, cujus duo genera sunt, capitatum, & sectile. Capitatum melius, sectile parvulum*. Athenæo similiter lib. IX. opponuntur *πράσον κεφαλωτὸν, καὶ καρτόν*. De utroque agit Plinius lib. XX. cap. VI. *Capitatum* designat illud auctor Moreti:

> *His fiser, & nomen capiti debentia porra*.

Sectile dicitur quasi *sectivum*. *Sectum* vocat Columella in Horto. Uti & Moreti scriptor:

> . . . . *Quis sectile porrum,*
> *Quis tecum elixi vervecis labra comedit?*

Vulgo etiam legitur apud Martialem, lib. X. epigr. XLVIII.

> *In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum*.

Sed in melioribus MSStis est *tonsile*. Atque ita edidit Janus Gruterus. Ac probat etiam Cl. Salmasius. *Tonsile* idem ac *sectile*. Nempe quod Græcis *καρτὸν ἀπὸ τοῦ κείρεσθαι*, hoc est, *secari*, *tonderi*. Quomodo *Ciris* dicta a *resecto & detonso capillo parentis sui Minois*. Sic *tonsilis corona* eadem ac *tonsa*: ut alibi dictum. A *porrum* est *porrina*, genus oleris *porraces*, sive locus ubi *porrus* crescit. Legas id in Digestis. Ab eodem *porrigo*, capitis vitium furfuribus velut farina obsiti. Serenus Sammonicus:

> *Cum caput immensa pexum porrigine ningit*.

Nempe ut *porrum* in tunicas involucra, ita cutis velut in squamas resolvitur. Qui a *porrigendo* derivant, modulo secundæ syllabæ refelluntur.

Porta juxta Isidorum, lib. XV. cap. II. quia potest vel *importari* vel *exportari* aliquid. Quamquam altera quoque nominis ratio adfertur. Nam olim cum urbem novam conderent, aratro urbis futuræ spatium designabant; ubi vero introitus & exitus futurus erat, aratrum a designatore *portabatur*: unde *portas* nominatas volunt. Cato: *Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret: ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portam vocet*. Quæ ejus verba ibidem Isidorus adducit.

†Portae nomen videtur factum ab Hebr. פתח *petah* ejusdem notionis: quod in regimine plur. est *pithe*, at Syra dialecto *pothe*: unde inserto R Tyrrhenico Portae. A verbo פתח, quod est *patere* fieri Latinum Pateo, jam alibi diximus. Alteram *portae* etymologiam vide in Aperio. Mazochius.

Porticus, *στοά*. [ex *pesticus*] Isidorus, lib. XV. cap. III. *Porticus, quod transitus sit magis, quam ad standum sita sit, quasi porta & porticus, eo quod sit aperta*.

Portisculus usurpat Ennius, Octavo Annalium:

> *Parerent, exspectarent, portisculi signum*
> *Cum dare cœpisset*.

Et Laberius: *Nec palmularum pulsus, nec portisculi*. Ita hæc loca restituit Carrio, lib. I. Emend. cap. 10. Dictus autem *portisculus*, quod in *portu* modos daret remigibus: ut ex Ælio Stilone tradit Festus. Græcis a *jubendo κελευστὴς* dicitur. Polybius, lib. I. *Ἀρχεσθαί τε, καὶ λέγειν τῶν κινέεσθαι πρὸς τὰ τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα*. Idem docent Glossæ; in quibus & *jussor* vocatur. Senecæ appellatur *pausarius*, ut suo loco dictum. Ovidio *hortator animorum* nominatur, III. Metamorph. fab. VIII.

> . . . . *Et qui requiemque modumque*
> *Voce dabat remis animorum hortator Epopeus*.

Quo ex loco simul cognoscimus, ac voce modum dari solere. Non tamen id perpetuum, quia & in Argo navi per citharam factum, & alias per symphoniam fiebat, ut scribit Asconius in Divinat. itemque malleo aut pertica, ut Festus & Nonius tradunt in voce *portisculus*. Disputant autem eruditi, num *portisculus* ipsum sonet hominem, qui remigibus dabat signum, an vero signum quo dabat requiem ac modum, an utrumque. Janus Duza in quæstionibus

Plautinis lib. I. cap. VI. velle videtur *perticam* non *pertica gestorem*, significasse. Scaliger tamen ad Festum, putat, eum, qui *prœto* esset alias, hunc in navi dictum *portisculum*. Et sane utrumque notare, clare satis scribit Nonius his verbis: *Portisculus proprie est hortator remigum, hoc est, qui eandem* (al. *quandam*) *perticam tenet, quæ portisculus dicitur, qua excursum, & exhortamenta moderatur*. Daniel Heinsius putat apud Nonium pro *pertica* legendum *pergula*, ac *portisculi* voce tum *locum* sive *pergulam* notari: tum qui in ea. Vide quæ is notavit ad illud Silii, lib. VI.

. . . . Media stat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cærula tonsis.

Ego *pertica* rectam puto: nam Festus clare: *Portisculus est qui in portu modum dat classi; id autem est malleus*. Vides ut instrumentum id, quo modus remigibus dabatur, dici velit *portisculum*. At hoc ipsum *perticam* vocat Statii interpres ad illud VI. Theb.

Et signo de puppe dato:

Ubi scribit in hunc modum: *Pertica est quædam in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incusseris, remiges non desinunt; si deposueris, plane quiescunt a labore*. Paret igitur *portisculum* fuisse *perticam*, non locum, in quo sederet hortator. At non item audiendus idem ille Statianus interpres, cum *perticam* hanc ait a Plauto vocari *casteria*: Nam aliud & Nonius docet, & ipse Plauti locus, quo utitur, evincit. Plane autem verisimile puto, Statianum interpretem, cum meminisset istic loci *perticam hortatoris* a Plauto nominari, memoriæ lapsu versum hunc adduxisse pro præcedenti, ac *casteria* non *portisculum* perticæ nomen existimasse. Sic enim Plautus, Asinaria, act. III. I.

Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum, tute habes portisculum,
Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Ubi *portisculus* est *pertica*, qua signum dabatur *remigibus*; at *casteria* (ut bene Nonius interpretatur) *est locus, ubi cum navigatio conquiescit, remi & gubernacula conquiescunt*. Vide quæ de *casteriæ* voce diximus voce *Castor*. Quædam etiam ad *portisculum* pertinentia, diximus voce *Celeusma*: quæ non repeto.

PORTO Alciato placet esse a πορθμεύειν· quod si est, κυρίως dixerit Livius *exercitum navibus deportari*. Sed Cajus JC. ait, *portari* ea, quæ quis jumento secum ducit. Valla autem, lib. VI. Eleg. cap. LI. docet *portari*, quæ quis suo corpore bajulat. Atque idem confirmat multis Floridus Sabinus. Ut hanc μεταφορικὴν notionem esse, verisimile non sit. Magis itaque placet *porto* esse a φορῶ seu φορτίζω, quod a φόρτος, id est, *onus*, unde φόρταξ, *bajulus*. A *porta* est *portitor* pro eo, qui portat: quomodo apud Ovidium est,

. . . . Portitor Helles.

Apud Statium,

. . . . Glacialis portitor ursæ.

Alias est a *portu*, ac tum κυρίως sic dicitur, qui Græcis ac Juvenali quoque vocatur *porthmeus*, hoc est, qui homines in ulteriorem fluvii ripam trajicit. Ita Charon

. . . . Portitor horci

dicitur Virgilio, Æn. VI. & Propert. lib. IV. eleg. ult. Gloss. Cyrilli: Πορθμεὺς, *portitor*. Sed & *portitor* dictus *publicanus*, quia in *portu* exigit vectigal: ut docet Donat. in illud Terent. Phor. I. II. *Et ad portitores esse delatam*. Gloss. Cyrill. *Portitor*, τελώνης.

PORTORIUM similiter *quod portitori solvitur*. Plautus, Asinaria, act. I. sc. III.

Ego pol istum portitorem privabo portorio.

Idem, Trinummo:

Solutum est portitor jam portorium.

Itaque Appuleius nunc *portorium*, nunc *naulum*, dicit lib. VI. Miles. *Nec mora, cum ad flumen mortuum venies, cui præfectus Charon, protinus expetens portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cymba deducit commeantes. Huic squallido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres*. Dicere tamen etiam liceat, *portorium*, & *portitor* pro *publicano*, a *portando* ita vocari: quia pro mercibus exportandis, non in *portu* solum, sed etiam in *pontis* transitu solvatur. Plura hac de voce diximus in *Publicum*, ubi de tribus vectigalis generibus loquimur.

PORTULACA, herba, quæ Græcis ἀνδράχνη, Turnebo, lib. VIII. cap. XXIII. rectius dici videtur *portulata*: nempe quia *foliis portulas imitatur*, & *portulas habere videatur*. Sed nihil prohibet, quo minus a *portula* sit *portulaca*, ut a *lingula lingulaca*, a *pastinum pastinaca*; a *mero meracus*, similiaque. Vel cum Salmasio potius scribendum *porculata*, ut a *porcula* sit nomen. Unde & *porcellia* & *porcacia* dicebatur: & Græcis χοιροβοτάνιον. Nicomedes Jatrosophista: χοιροβοτάνιον, ἀνδράχνη.

PORTUS, a *portando*, quia res per eum importantur & exportantur. Vel potius a πόρος aut πορθμὸς, eliso *M*. Aut a φόρμος, quomodo, ut est apud Etymologici magni auctorem, tum *portus* dicitur, tum *Deus marinus*. A portus est *importunus*, quomodo proprie dicitur *locus portu carens*, eoque navibus infestus. Contra *opportunus* est locus, in quo navigantes portum in propinquo habent, quasi *ob portum*. De priori sic Isidorus: *Importunus, inquitur, quia non habet portum, hoc est quietem*. Sane *importunus* est, qui alios quiescere non sinit. Idem scripserat Servius in XI. Æn. item Verrius seu Festus. A *portu* quoque *Portunus* seu *Portumnus* dictus, ut testatur Tullius, libb. de Nat. Deorum. Eo nomine nunc *Palæmonem* nunc *Neptunum*, signari, ad primum Capellæ librum docuit, tum puer etiamnum ætate, nunc singulare seculi nostri ornamentum, Hugejanus Grotius. Hinc *Portunalia* sacra apud Varronem, lib. V. de L. L.

POSCAM, alii *vinum secundarium*, sive *loram*: alii rectius *oxycratum*, interpretantur: ut Onomasticon facit. Est a πίω, *posca*; ut ab ἔδω, *esca*. In eodem Onomastico legas: *Posculum*, ποτήριον. Nisi scribendum *posulentum*, quod a *potus*, ut ab *esca*, *esculentus*.

POSCO, a בקש, quod idem notat. Vel a φάσκω, *dico*. Nam qui poscit, quid fieri velit, dicit. Vel a *pos* pro *potis*, quod in *compos*, *impos*. Ut *poscere* proprie sit pro potestate ac jure aliquid petere. A *posco* ut veniat *postulo*, seorsim dicimus.

POSSIDERE Isidorus, lib. XV. cap. XIII. deducit a *possum*. Sic enim scribit: *Possessiones sunt agri late patentes publici privatique: quos initio non mancipatione, sed quisque, ut potuit, occupavit atque possedit, unde & nuncupati*. Quæ fere desumta ex Festo. Sic enim ille: *Possessiones appellantur agri late patentes publici privatique, quia non mancipatione, sed usu, tenebantur, & ut quisque occupaverat, colebat*. Sed quod ad etymon ab Isidoro adductum, aliter de eo Jurisconsulti. Quippe Paullus, l. I. D. de acquir. vel amittend. possessione, ait, Labeonem velle *possessionem* dici quasi *pedum positionem*: Sic enim veteres loquebantur. Lucretius, lib. III.

. . . . Nec prava pedum vestigia quæque
Corpore quæ in nostro culices & cætera ponunt.

Idem lib. IV.

Endogredi porro pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas.

Et lib. V.

Trans maria alta pedum nisus ut ponere possit.

Ratio vero appellationis istiusmodi est. Cum rerum aliæ sint *mobiles*, aliæ *immobiles*; illæ quidem manu capiuntur, unde *res mancipi* dictæ quasi *manucipi*; in his vero *pedem ponimus*, eoque *possessionis* nomine appellantur. Et hæc pro vulgata Digestorum lectione. Sed verius tamen rectiusque in Florentina editione pro *pedibus* excusum *sedibus*, ut possidere sit contractum ex *potis sedere*, quemad-

quemadmodum *possum* factum ex *potissum*: Similiterque *pos* pro *potis* habes in *compos* & *impos*. Vel dicendum *possidere* dici quasi *porro sedere*, ut ea vox perpetuitatem notet. Quam autem appositum sit hoc a *sedendo* etymon, eo quoque argumento cognoscimus quod Belgis, seu Germanis inferioribus *possidere* similiter dicatur *Besitten*, quod nihil aliud est, quam *in re quapiam sedem habere*. Nec etymon hoc minus late patet: quam illud eorum, qui a *pedum positione* deducunt. Nam in iisdem & pedem ponere & sedem figere potes sumus.

POSSUM κατὰ συγκοπὴν dicitur *potis sum*: unde *potis est* crebro legere est pro *potest*, etiam cum respicitur nomen neutrum, ut apud Lucret. lib. v.

Nec potis est cerni, quod cassum lumine fertur.

Etsi autem *potissum* dicatur in singulari, non tamen *potissumus* in plurativo recte dicitur, sed *potessumus*. Itaque recte emendant apud Plautum, Pœnul. act. I. sc. II.

. . . . *Plus satis dare potessunt*,

nisi divisim malis, *potes sunt*. At *potis sunt*, quod in vulgatis legitur, ferri nequit. Multa hujuscemodi exempla congessit Paullus Merula ad Ennium pag. DCLXXV. Ea lege, si operæ putas. A *possum* est *possibile*, δυνατὸν· & *impossibile*, ἀδύνατον. Vox utraque durior, eoque aut Græcis, aut periphrasi cum Tullio, & aliis in populari oratione uti malim. In artium tamen præceptis nihil curiosa istac cura opus, in qua voces eæ prope necessariæ: quod & Fabii judicium est, lib. III. cap. VIII. *Alcius*, inquit, *qui tertiam partem dixerunt* δυνατὸν, *quod nostri possibile nominant, quæ, ut dura videatur appellatio, tamen sola est*.

POST prius fortasse fuit *poste*, sicut dicitur *ante*. *Poste* autem fuerit ex ὀψὲ, trajectis literis, & *T* inserto. Vel ex ὀψὲ fit *pos*, ac *post*, abjecta vocali per ἀποκοπήν, ut ab ἀπὸ, *ab*; ab ὑπὸ, *sub*; a περὶ, *per*. Sane ὀψὲ proprie *sero*: sed quia quæ *sero* fiunt, ea *post tempus* contingunt: hinc ὀψὲ sumitur etiam pro *post*: ut apud Philostratum ὀψὲ τῶν τρωικῶν, *post Troica*. *Post* quidam, sed durius, deducunt ab ὄπις, quomodo veteres dixisse conjiciunt, quod dicatur ὕστερος, unde & *posterus* factum censent. Sed de ὕστερος non displicet sententia Etymologi, qui ut a πρὸ est πρότερος, sic ab ὑπὸ ὑπότερος, indeque ὕστερος factum censet. *Posterus* vero est a *post*, ut a *supra*, *infra*, *extra*, *superus*, *inferus*, *exterus*. *Post* autem dicitur vel quasi *pone est*: quod Cæsar Scaliger scribit, cap. CLVII. de causs. L. L. vel, quod Angelus Caninius & Petr. Nunnesius, ab ὄπισθε, omisso *a*, quomodo ab ὀδόντες, dicimus *dentes*; ab ὅραμνος, *ramus*, &c. A *post* est *posthac* pro quo & *posthoc* dixere. Habes in lege Papirii apud Festum in *Sacramentum*.

POSTHAC dixere, ut *antehac*. Item ut *postea*, sic *postilla*. Catullus:

Nec sibi postilla metuebant talia verba.

Etiam pro *postea*, *postidea*. Plautus, Cistell. *Ubi id erit factum, ornamenta ponent: postidea loci, qui deliquit, vapulabit*. Etiam cum adverbio, *posthinc*, *postibi*, *postinde*, & *postmodo*. Virgil.

Posthinc ad naves graditur, sociosque revisit.

Lucretius:

In pedibus primum digitos livescere & ungues;
Inde pedes, & crura peni: postinde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leti.

Plaut. Aulul. act. I. sc. II.

Nunc quo profectus sum ibo, postidem domum.

Ita in MSStis optimis, & vett. edit. legi observatum Grutero, & aliis. Ac censet Scoppius similiter Varronem dicere, lib. VIII. de L. L. *Verbis quæ non ad rationem sunt, oportet non uti. Sic enim obsolescunt, ac postidem facilius corrigi poterunt*. Ubi vulgo *postea idem*. *Postidem*, ut *indidem*, & *identidem*.

POSTHUMUS, quasi *post humatum patrem natus*: ut scribit Eutyches in Conjectaneis Cassiodori de Orthogr. cap. IX. & Beda de Orthogr. Confirmant hanc ἐτυμολογίαν Varro, Festus, Ulpianus, Cajus, ac Glossæ Philoxeni, in quibus legere est *Postumus*, ἀπάτωρ, μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Verum obstat, tum quod & hic, & in libris antiquissimis non *posthumus*, sed *postumus* legere est, tum quod ea quoque voce utantur antiqui *de liberis ante patris obitum natis*, ac generatim de eo omni *quod postremum est*, ut omnino, quemadmodum a *citer*, quo Cato utitur est *citimus* pro *citerrimus*; & ab *inferus*, quod Livius Andronicus usurpat, est *infimus*: sic a *posterus* fit *postimus*, sive, ut antiqui loqui amabant, *postumus*. Sane aut hoc dicendum, aut statuendum *posthumus* quidem cum *H* scribendum, cum de eo dicitur *qui natus patre mortuo*, nomenque id tum ab *humo* derivari: at *postumum* absque spiritu scribendum, cum adjective ponitur pro *extremo*: quomodo *postumam spem* dixit Appuleius. Vide & quædam hac de voce apud Guil. Canterum, lib. II. Var. lect. cap. X. &, si tanti, Grammaticas nostras animadversiones, libro II.

POSTICUS est a *post*; ut ab *ante*, *anticus*. Falluntur qui *posticum* dici ajunt a *post* & *stando*: ut apud Fungerum legas. Nec melius, qui ab *ante* vel *post* & οἶκος, *anticus*, & *posticus*, deduci putant. Quippe hæ voces natura sua tam late patent, quam præverbia *ante* & *post*. Nam simpliciter, quæ ante nos sunt, *antica*, quæ post nos, *postica* dicimus, teste Festo in *Posticum*. Hinc *antica lauca*, ἀντίθυρος, ut est in Glossis Philoxeni. Item *postica linea*, quomodo Servio Sulpicio in agris dividendis dicebatur quæ ab Oriente ad Occidentem spectat: ut scribit Festus. *Anticum* veteres pro *janua* posuisse ait idem. Sed non ἁπλῶς sic *januam* dixere, verum *eam quæ est ab anteriori ædium parte*. Unde & nomen: non, ut puto, ab *antis*, id est, *lateribus ostiorum*. Sic *posticum*, quæ *in postica ædium parte*. Horat. lib. I. epist. V.

Atria servantem postico falle clientem.

In utroque respicitur ad vocem *ostium*, quomodo & *postica* dicitur, respiciendo vocem *janua*. Glossæ Philoxeni, *postica*, παράθυρα κατόπιν τοῦ οἴκου. In quibus & legis: *Posticium*, παράθυρα, παραθύριον. Nempe *posticum* est ὀπισθόδομος. Usus Vitruvius. Scribit Servius ad II. Æneïd. semper in neutro *anticum*, & *posticum*, dici: nisi cum sunt voces Augurum, qui *posticam* vocant *septentrionalem cæli partem*; *anticam* vero *meridionalem*. Unde vett. Glossæ *Antica*, μεσημβρία. Sed aliter Ammianus, cum alibi, tum lib. XXX. ubi nominat murorum *posticas*, e quibus in hostem erumpere soleant. Verba ejus sunt: *Quidam fossas fidentius transire conati, repentinis eorum adsultibus, qui erumpebant clancula per posticas, ruentes incaute fauces discedebant*. Sed & falluntur, qui *posticum*, ejusque diminutivum *posticulam*, solum putant dici de *janua postica*. Nam aliud evincit hic locus Plauti, Trinummo, act. I. sc. II.

Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.

Quem locum & Agellius, lib. XVII. cap. VI. adducit, ut probet *recipere* in venditionibus poni pro *excipere*, sive *retinere*. Verbo autem Plauti hoc pacto interpretatur: *Cum ædis vendidit particulam quandam, quæ post eas ædis erat, non vendidit, sed retinuit*. Nec aliter usus Titionius in Veliternx apud Nonium: *Atque duo postica quæ loco mercede*. Apud Appuleium quoque, lib. II. Met. similiter vocem *posticulæ* in genere muliebri accipi puto. *Illico*, inquit, *me produxit ad domum quampiam, cujus ipsis foribus obseptis, per quandam brevem posticulam introvocat me*.

POSTILENA derivatum est a *post*; ut *antilena* ab *ante*. Quod nisi *antilena* vox obstaret, videri posset *postilena* dicta ab antiquo *postire*, pro *postare*, hoc est, *post stare*; quomodo & *obstire* dicebant pro *obstare*, unde *obstitus*; item *prostire* pro *prostare*, unde *prostibulum*. Similiaque *artire* pro *artitus*; *negibundus* pro *negabundus*; *impetritum* pro *impetratum*. *Postilena* voce usus Plautus, Casina, act. I. sc. I.

Ita te aggerunda curvum aqua faciam probe,
Ut postilena possis ex te fieri.

Erat

Erat autem *postilena*, ut Perottus ait, lignum incurvum sub jumentorum cauda ad sustinendum *βάσταγμα*, cui onus imponitur. Sane quia ad jumenti caudam faceret, eo in Onomastico veteri, quod Argentorati primum excusum, ac Lugduni postea recusum fuit, *ὑπουρὶς* exponitur, quasi dicas *subcaudale*. Sed quod lignum fuisse dicit Perottus, id refellitur Glossis Philoxeni, ubi legas: *Postilena*, *ἱμὰς ὁ ἐκ τοῦ ἐφιππίου ἢ σάγματος ὑπὸ τὴν οὐρὰν ἐρχόμενον*. Ubi pro *ἐρχόμενον* sententia & structura *ἐρχόμενος* requirit. Et sane *vestem* fuisse *de cauda dependentem*, arguit, quod *antilena* item *vestis* erat *qua pectus equis tegebatur*. Glossæ Philoxeni: *Antilena*, *ἱμὰς ἵππων*. Et vigesima nona voce post, *Antelena*, *διερειστὴρ ὅ ἐστιν ἱμὰς ἵππων περὶ τὸ στῆθος*. Ubi pro *διερειστὴρ* bene Martinius reponit *διερειστήρ* a *διερείδω*, *fulcio*. In Onomastico ante memorato quoque legas, *Antilena*, *προστηθίδιον*, q. d. *antepectorale*. Atque ex his, quæ hactenus diximus, liquet, quid judicandum sit de Isidori verbis istis, lib. xx. Orig. cap. xvi. *Antella, quasi ante sella, quemadmodum postella quasi post sella*. Nam agit eo capite de equestribus instrumentis, ut liqueat, vel *antilena*, & *postilena* scribi debere, vel potius Isidori seculo *κατὰ συγκοπὴν antella* & *postella* dictum esse: quæ corrupta pronunciandi ratio fecit, ut a *sella* crederet derivari, cum, non *sellæ*, sed *vestimenti* fuerit genus.

POSTLIMINIO *receptum*, ut apud Festum Pompeium legere est, *Gallus Ælius in libro primo significationum, quæ ad jus pertinent, ait esse eum, qui liber, ex qua civitate in aliam civitatem abierat, in eamdem civitatem redit eo jure, quod constitutum est de postliminiis. Itemque qui servus a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea fuit, jure postliminii; equi, & muli & navis eadem ratio est*. Vide & L. xix. D. de captiv. & postlim. revers. Index *βασιλικῶν*, *Postliminium*, *ὑποστροφὴ τῶν αἰχμαλώτων*. Glossæ vett. *Postliminium*, *τὸ τῆς ὑποστροφῆς δίκαιον*. De etymo vocis duplex est sententia: dum alii censent *liminium* esse productionem vocis: alii putant *limen* significare *finem*: quomodo Manilius, lib. I. dixit:

. . . . Quo limine Phœbus
Componit paribus numeris noctemque diemque.

Hoc est, *qua fine*. Et postea apud eundem legit Scaliger:

Ultima designat fugientis limina Solis.

Ubi vulgo *lumina*. Utrumque hoc etymon adducit Cicero in Topicis, & ex eo Gellius, lib. VII. cap. XVIII. *In hoc verbo*, inquit, *Servius Sulpitius, quemadmodum Cicero Topicis scribit, nihil notandum putabat esse, nisi post, & liminium; illud productionem esse volebat, ut in finitimo, legitimo, æditimo, timum. Scævola autem, Publii filius, junctum putabat esse verbum, ut esset in eo post, & limen, ut quæ a nobis alienata sunt, cum ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine exierint, hinc cum redierint, post ad idem limen Postliminio videantur rediisse*. Hanc Scævolæ sententiam sequitur Justinianus, §. si ab hostibus. Institut. quibus mod. jus patr. potest. *Dictum*, inquit, *est postliminium a limine & post. Unde eum, qui ab hostibus captus in fines nostros postea pervenit, postliminio reversum recte dicimus. Nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt: sic & imperii finem limen esse veteres voluerunt. Hinc & limes dictus est, quasi finis quidam & terminus; ab eo Postliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo amissus fuerat*. Estque hæc, sine dubio, verior sententia, quando simile exemplum adferri non potest, ubi *liminium* tantum vocis sit productio, contra quam fit in *timus*, & similibus. Imo contra exemplum est, ubi a *limen* fit *liminium*: puta *eliminium*, *ἡ ἔξοδος*. Ut *postliminium*, *ἡ ἐπάνοδος*. Quod & Scaliger probat ad Festum.

POSTULIO pro *postulatio*, a *postulando*, quo de re dixi, lib. II. Animad. Grammat. Sed *postulare* unde sit, minus patet. Scio verbum hoc eleganter interdum poni pro *ἀξιῶ* sive *æquum censere*, ut cum Plautus ait, Asinaria act. III sc. 3.

Ubi piem pietatem, si isto more moratam tibi,
Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?

Verum non video, quæ hinc *ἐτυμολογία* erui queat. Nam ut a *pote* sit, quod vir magnus scripsit, non placet, quanquam is eo sententiam suam confirmatum ibat, quod Plautus primam corripiat, Casina, act. I. sc. 3. Potius crediderim esse ab obsoleto supino verbi *posco*, quod est *poscitum*, pro quo *κατὰ συγκοπὴν* non minus dici potuit *postum*: quam a *repositum* dicitur *repostum*. Hæc mihi conjectura, super ex voce cum Clarissimo & amicissimo Thysio disserenti in mentem venit. A *postum* est *postulo*; ut a supino *ustum*, *ustulo*. Hoc nisi certissimum putarem, dicerem a *pono* sive supino ejus *postum* venire, ut *postulare* proprie sit *depositum petere*. Sane nec hoc ineptum. Sed apertior significationis convenientia inter *posco*, & *postulo*, quam *pono*, & *postulo*. At eos plane non audio, qui *postulo* dici ajunt quasi *porro sto*, vel quasi *post volo*. Quorum utrumque aliquos sensisse, auctor est Perottus.

POTENS quasi *potis ens*; ut *possum* quasi *potis sum*. Ita & Julius Cæsar censuit in libb. de Analogia. Est vero *ens* ab antiquo *esum*, de quo in *Sum* dicemus. Remansit id participium in compositis *absens*, *præsens*, *potens*. A *potens* est *potentia*, & *potestas*. Item *potentatus* pro *potentia* ac *principatu*, apud Cæsarem, Liviumque. Item *impotens*, *non potens*, vel *valde potens*, ut *incanus*, *valde canus*. Charisius: *Eadem præpositio est derogativa, & ἀναιρετική, vel στερητική ut probus, improbus, doctus, indoctus: nonnunquam etiam adjectiva, αὐξητική vel ἐπιτατική, ut potens, impotens, id est, valde potens. Quamquam in hac appellatione etiam derogativa intelligatur*. Etiam Diomedes, cap. de præpositione, *In* ait significationem augere in *impotens*. Ab eodem est *omnipotens*, qui omnia potest; *præpotens*, valde *potens*, ut cum Ciceroni pro Cornelio Balbo *Carthago* dicitur *terra marique præpotens*. Eademque voce de Deo usus, lib. II. de naturæ Deor. Sed rectius hic *omnipotens* dicitur, cum omnia possit, præterquam quæ infirmitatis sunt, quæ potenter non potest, ut loquitur B. Augustinus. Gentiles nil miramur, quibus is vocatur *præpotens*, quasi vel naturæ legibus obnoxius, ut Peripatetici sciscunt, vel fatorum tabulis subjectus, ut Stoïci putarunt.

POTIOR nomen a *potis*, ut diximus in *Potis*; indeque & verbum *potiri*, ut proprie notet *potem* seu *compotem alicujus rei fieri*. Sumitur ea vox interdum passive, pro *venire in alienam potestatem*. Ita dixit Plautus Capt. act. I. sc. 2.

Nam postquam meus rex est potitus hostium.

A *potiendo* dicti *Potitii*, Herculis sacerdotes: qui soli extis solennibus vescebantur: uti *Pinarii*, qui non ederent, sed ministrarent. Dicti *Pinarii* a *πεινᾶν*, quod est, *esurire*. Livius, lib. I. *Forte ita evenit, ut Potitii ad tempus præsto essent iisque exta potirentur, Pinarii ad cæteram dapem venirent*. Ita hunc locum e Bussidiano & Atrebatensi codice restituit Petrus Nannius, lib. V. Miscell. cap. IV. ubi & ad etymon allusisse putat. In vulgatis pro *potirentur* est *apponerentur*. Multa de his Servius, ad VIII. Æn. ubi inter alia ista, *Fertur Potitios dici, quod eorum auctor epulis sacris potitus sit: Pinarios quod eis fames epularum sacrarum indicta sit. Hoc enim eis Hercules dixisse dicitur, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε*. Vide & Festum in *Potitius*.

POTES Papiæ placet esse a *poteo*, *quod poteas illi quicquid velis*. Malim a Dorica præpositione *ποτὶ* pro *πρὸς*, id est, *juxta*, *prope*, quia, siquid prope nos, ad id labore consequendum opus non est, sed plurimum jam in nostra est potestate. A *potis* sunt *compos*, & *impos*. A *compos* est *compotire* pro *compotem facere*. Usus Plautus, Rudente, & Appuleius in Floridis atque alibi. Utrumque autem & *compos*, & *impos*, esse a *potis*, indicio erunt accusativi,

cusativi, *compotem*, & *impotem*. Priscianus tamen xv. ait, ut a *do* est *dos*; a *custodio*, *custos*; sic a *compete* esse *compes*, & mutato *E* in *O compos*. Sed fallitur. Melius Varro, libro quarto de L. L. *Recto casu cum dicimus impos, obscurius est esse a potentia, quam cum dicimus impotem: & eo obscurius fit, si dicas pos, quam impos. Videtur enim pos significare potius pontem, quam potentem.* Item Servius, ad illud Ecl. IX. *Nunc victi tristes*: *Victi*, inquit, *id est, impotes. Nam quomodo victores dicimus voti compotes, qui quod volunt faciunt: sic victos e contrario vocamus impotes, qui non possunt facere quod volunt.* Idem eo comprobatur, quod & comparativus ejus *potior* pro *potis* liquido usurpatur; ut in illo Plauti, in Casin. act. I. sc. I.

. . . . Hercle me suspendio

Quam tu ejus potior fias, satius est mortuum.

Ita vett. MSS. non *potitor*, quod in Aldina est, ac in melioribus libris se invenisse scribit Baptista Pius. *Potius* esse a *potis*, scripsit & Beda de Orthographia. Et ante eum Priscianus, lib. XV. his verbis: *Potis ab eo quod est potis nascitur, hic & hæc potis, & hoc pote: unde Persius:*

Qui pote? vis dicam? nugaris cum tibi, Calve.

id est, quomodo possibile est. Ab eo autem, quod est hic, & hæc potis, & hoc pote, fit comparativum hic & hæc potior & hoc potius, & superlativum, potissimum. Ac ratio confirmat, quando id *potius* facimus, quod *magis* facere *potes* sumus.

Potus, pro *pudenda*, unde sit, diximus in *Præputium*. At *potus* porrecta, est a πίω, quod antiquum pro πίνω. Varro, IV. de L. L. ἀπὸ τοῦ πίνειν deducit. Sed cum priorem producat, magis Grammatice dixeris venire a πέποται, quamquam usitatius πέποται, uti & πέπωκα quam πέπωκα. Itidemque per o parvum dicimus πότος, *potor*; συμπόσιον, *symposium*, ad verbum *compotatio*, Latine *convivium*; καταπότιον, *catapotium*, quod vulgo a figura *pilulas* vocant. Scribonius Largus cap. LXXXVII. *Catapotium, id est, medicamentum, quod non diluitur: sed ita, ut est, devoratur.* Ac similiter Marcellus Empiricus, cap. XVI. Nam καταπίνειν etsi de *potu* proprie dicatur: tamen usitata καταχρήσει potius *deglutire* est, quam *ebibere*: unde de *carnibus* usurpat Lucianus. A *potum* dictum *poculum*, quasi *potaculum*; ut *pabulum* quasi *pascibulum*. Varro IV. de L. L. *Pocula a potione, unde potatio, & etiam poma*, &c. Hoc malim, quam ut *poculum* sit a κύπελλον, aut κύφελλον, quæ Nunnesii est sententia. A *poculum* est *pocillum*, unde *pocillator*, qui alias *pincerna*. Ab eodem *repotia*, a *novis iteratisque poculis*.

PR

Præ prius fuit *pri*, si Jul. Scaligerum audimus, qui sic de eo lib. IV. de causs. L. L. cap. LXXXVI. *Pri vetus vox fuit, sicut NI, postea latiore vocali fusa sunt, Ne, præ: unde adverbium pridem, comparativum prius, superlativum primum.* Mihi verisimile fit, ut Græcis diversa sunt πρίν, & πρό, sic Latinis aliud esse *pri* sive *pris*, aliud *præ*. *Pris* quidem est a πρίν converso *N* in *S*, quomodo a πλέον est *pleus* & contracte *plus*. At *præ* est a πρὸ, O in Æ mutato, quomodo & Græci pro ἀπὸ dicunt ἀπαί, pro ὑπὸ ὑπαί: illo Homerus & Hesiodus; hoc Homerus, Aristophanes, & Nicander utuntur. A *præ* est *præter*, de quo scorsim. Ab eodem sunt *præut*, & *præquam*: quæ idem signant. Nempe *præ*, sive *magis*, aut *plus* illo quicum fit comparatio. Plautus Mil. Glor.

Nihil hoc quidem est, præut alia dicam, quæ tu nunquam feceris.

Idem Amphitr.

Parva res voluptatum est in vita præquam quod molestum est.

Præbia, Festo teste, *curandi mali remedia: videlicet quæ curationis caussa ponebantur*. Idem tamen Festus postea ait: *Præbia Verrius vocari ait remedia, quæ docta Cæcilia, uxor Tarquinii Prisci invenisse existimatur, & immiscuisse zonæ suæ, qua præcincta statua ejus est in æde sanctus* (lege Sancti vel Sanci) *qui Deus Fidius vocatur: ex qua zona periclitantes ramenta sumunt: ea vocari ait præbia, quod mala prohibeant.* Posterius etymon malim. Ut aves *inebræ* ab *inhibendo*, sic *præbia* a *prohibendo*. Sunt enim *præbia* idem quod ἀλεξιφάρμακα, sive *amuleta*, quibus similiter ab *amoliendo* nomen. Quare rectius *præbia* per *æ*, quam *prebia* per *e* scribatur.

Præcidaneam, & *succidaneam* hostiam, a *cædendo*: illam a *præcidendo*; hanc a *succidendo* dici, docet Agellius, lib. IV. cap. VI. Idem tradit Festus Pompeius: *Porca*, inquit, *præcidanea dicitur, quæ ante immolari solet: quod genus hostiæ, propterea quod ante novam frugem præcideretur, prætidarium appellabant.* Idem: *Succidanea hostia* (MSSti al. *succidania*) *appellatur, quæ secundo loco cædebatur, quod quasi succideretur, dicta. quidam a succedendo, non a succidendo dictam putant.* Similiter Marius Victorinus, lib. I. Artis Gramm. cap. de Orthographia: *Non est, ut emendastis, porca præcidanea, sed præcidaria, quæ frugum caussa immolatur, qui justa defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccarunt, his porca contrahitur, quam omnibus annis immolari oportet, antequam novam quasi datem mereat de se capere: præcidaria dicta, quod ante cæditur, quam frugem capiat.* Sed quod Victorinus negat recte dici *præcidanea*, æque peccat ac illi, quos *præcidaria* damnasse ait. Nam utrumque rectum *præcidanea*, & *præcidaria*; *succidanea*, & *succidaria*; quomodo & dixere *extraria*, & *extranea*; *pedaria* & *pedanea*. Præterea merito in controversiam vocare liceat, num *præcidanea*, & *succidanea*, a *cædendo* sic dicatur, quæ horum Grammaticorum opinio est, an potius a *cedendo*, quia *præcedat* aut *succedat*. Posteriorem sententiam veterum quosdam secutos ex verbis Festis ante allatis cognoscimus. Estque pro hoc etymo, quod voces eæ non de *hostiis* tantum, sed *aliis* quoque *rebus* dicantur. Itaque contra Agellium afferri potest, quod apud eum legimus, *ferias* quoque *præcidaneas* dici, atque ita locutum Atteium Capitonem. Et Græcis dicuntur προτέλεια ἱερά. Sane aut dicendum *præcidaneum* & *succidaneum* semper a *cædendo* dici: aut statuendum, nunc a *cædo* esse, nunc a *cedo*. A *cædo* quidem *hostias* dici *præcidaneas*: ut & cum Plautus, Epidico, act. I. sc. IV. *tergum succidaneum* vocet, *quod pro alius culpa cæditur*. At a *cedendo* dici *ferias succidaneas*, item *succedanei* sive *succidanei alieni periculi* apud Ulpianum, l. III. in fine. ff. de administratione tut. & *proximæ culpæ succedaneus* apud eundem, l. IV. ff. de magistr. conven. Quibus locis *succedaneus alieni periculi* vocatur, in quem alieni periculi incommodum redundat; & *succedaneus culpæ*, qui in culpam succedit. Ac copse modo in Cod. legas *succedaneus culpæ*, qui in culpam succedit. Ac eopse modo in Cod. legas *succedaneum damni*, *solutionis*, *functionis*. Nec aliter Appul. lib. VIII. Met. *Sed postquam non cervam pro virgine, sed asinum pro homine succedaneum videre*. Et Cyprianus: *Non potest videri cessasse, qui vicarios substituit, & qui pro se uno plures succedaneos suggerit.* Equidem cum sapientis non sit multiplicare etyma frustra, nec dicere liceat a *cædo* quidem *succidaneas* dici: a *cedo* autem, unde *succedo*, *succedaneas* fieri. (nam tam *ferias* quam *hostias præcidaneas* per literam *I* scribit Gellius;) dicere malim, semper has voces esse a *cedendo*, ac *hostias* quoque *præcidaneas* & *succidaneas* dici, quia *præcedant* aut *succedant*, hoc est *antecedant* & *subsequantur*. De hujusmodi hostiis notandus locus Servii ad VIII. Æn. ubi cum dixisset, *in omnibus sacris feminini generis plus valere victimas*, statim subjicit, *Si per marem litare non possent, succidanea dabatur femina: si autem per feminam non litassent, succidanea adhiberi non poterat.*

Præco, unde *præconium*, κατὰ συγκοπὴν, quasi *prædico* dici videtur. Favet etymo illud Plauti Bacchidibus:

Stulte nescis nunc venire, atque in eo ipso

Astas

Astas lapide, ubi præco prædicat.

Vel est a *pracies*. Nam ut *concio* est *populus qui per præconem concietur*, hoc est, *convocatur*: ita *præco* est, qui *pracies*, hoc est, *qui ante conventum*, *ciet sive excitat populum*, *ut conveniat*. Tertium ἔτυμον invenio apud Priscianum, in XIV. ubi sic non solum in editis, sed etiam in membranis nostris legitur: *Præco a valde canendo est dictus*. Verum in mentem venit, Priscianum fortasse non *canendo* scripsisse, sed *ciendo*. Saltem scribere debuit. Confirmat me, quod *præcones* alio nomine etiam *præciæ* dicti. Festus: *Præcias dicebant, qui a Flaminibus præmittebantur, ut denunciarent opificibus, manus abstinerent ab opere: ne si vidisset sacerdos facientem opus, sacra pollverentur*. Nempe & *præciæ*, & *præco*, qui quasi *præcio*, dicitur, ejusdem est & originis, & significationis. [πρειγυς vel πρήγυις pro πρέσβεις Cretes. Hinc πρειγυια in inscript. Cretica, pro πρεσβεία.] Hæc de etymo tertio. Quartum adfert Nunnesius in Grammatistice, ut *præco* sit a βρύχος. Nec omnino rejicio. Sane βρύχος, κήρυξ, ut Hesychius testatur. [sed βρύχος vel βρύχος cum κήρυκα notat, est *infectum*.]

Præcordia proprie sunt *membrana cordi prætensa*, unde & nomen. Græci *diaphragma* dixere. Ergo supra *præcordia* sunt cor & pulmones: subter *præcordia* jecur, & lien, illud in dextro, hoc in sinistro hypocondrio. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Exta homini ab inferiore parte separantur membranis, quæ præcordia appellantur, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellaverunt φρένας*. Sed μετωνυμικῶς *præcordia* dicta sunt *cor* & *pulmo*. Plinius, lib. XXX. cap. V. *Præcordia vocamus uno nomine exta in homine.* Imo & ita appellantur partes laterales præcordiis subjectæ, quæ Græcis dicuntur ὑποχόνδρια, quia adjacent χόνδροις sive *cartilaginibus nothorum costarum.* Glossæ Philox. *Præcordia*, ὑποχόνδρια. Quia vero cor præcipua animæ sedes existimatur, hinc etiam *præcordia* sumuntur pro *animo*, & *animæ affectibus*.

Præcox a *præcoqua*, quod ante alia coctum maturumque est; unde in Glossis Philoxeni, exponitur πρώϊμον, quod est *cito maturescens*, vel *maturans*. Similiterque Glossæ Cyrilli: Πρόωρος, *præcox*, quasi πρὸ ὥρας. Nonius interpretatur *immaturum*. Sed apud eundem pro *præcoqua* legendum ex vet. lib. *præcoquis*, ut indicat is locus, quem adducit e Novio, sive Nævio (nam & hic variant libb.) *Huic puellæ præcoquis libido inest*. *Præcoquus* præter Columellam, Martialem, alios, dicit Tertullianus, primore de pallio libro, ubi Uticam vocat *Romanam præcoquam*, quasi quæ *præcoce* & præpropero consilio Romana facta esset.

Prædium a *præstando* deducit Varro, qui ita scribit IV. de L. L. *Prædia dicta*, *item ut prædes a præstando: quod ea pignore data publice mancupes fidem præstent*. Ita libri quidem, quos secutus Fungerus. At alii legunt: *Præda dicta i. u. p. a p. quod ea pignori data*, &c. Quæ lectio & Scaligero placet, eo quod *prædam* quoque vocarint id, quo in locationibus, & rebus mancupi & aliis ejusmodi publice cavebatur. Isidorus, lib. XIV. cap. XIII. geminam nominis rationem affert, vult enim ita dici vel quasi *prævidium*, quod ex omnibus maxime patrisfamilias *prævideatur*, hoc est, appareat: vel a *præda*, quod antiqui agros, quos bello ceperant, *prædæ* nomine habebant. Mihi neutrum placet: verum censeo *prædia* a *prædibus* nomen accepisse. Ut proprie sint *bona*, *quibus quis*, *velut prædibus*, *posset se obligare*. Interim aliud *prædia*, aliud *bona prædia*. Nam, ut in III. Verr. Asconius scribit: *Bona prædia dicuntur bona satisdationibus obnoxia*, *sive sint in mancipiis*, *sive in pecunia numerata*: *prædia vero domus*, *agri*. Sed hæc res minime impedit, quo minus origo eadem sit. Sane *prædia* quoque, quæ vox ea signat *domus* atque *agros* sive ἔγγαια κτήματα, ut interpretatur Philoxenus in Glossis, non aliunde, quam a *prædibus*, dicta esse, abunde fidem facit: tum quod apud Cic. lib. II. Philipp. & Liv. lib. V. ab V. C. legere est, *prædes vendere*, hoc est, *bona prædia addicere auctioni*: quomodo interpretatur Budæus: tum quod a quibus *prædes* non exigerentur, *prædis* se tanquam *prædibus* obstringerent, contra quam alii solent, qui creditoribus male creduli & *prædia* & *prædibus* cavebant. Hinc sane vetus formula originem habet, *prædiis prædibusque cavere*, Cic. III. Verr. *In bonis prædibus prædiisque vendendis*. Liv. lib. II. belli Punici, quo loco de Cannensibus captivis sermo est; *Alii dandam ex ærario mutuam pecuniam*, *prædiis prædibusque cavendum populo censerent*. Idem confirmat inscriptio vetus: LEX PARIETI FACIUNDO, IN AREA QUÆ EST ANTE ÆDEM SERAPI TRANS VIAM QUI REDEMERIT PRÆDES DATO, PRÆDIAQUE SUBSIGNATO DUUMVIRUM ARBITRATU. [a πραγμα πράττω.]

†Præfica a *praeficiendo* dicta putatur: cui etymologiae Festus praeivit: *Praeficae*, inquit, *dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae: quare dant ceteris modum plangendi*, *quasi in hoc ipsum PRAEFECTAE*. Non possum quidem hanc etymologiam improbare. Tamen fieri potest, ut ea vox fluxerit a Syro verbo פרפע *phorphah* sive (quia *Ain* saepissime ut G redditur) *parphag*, quod est *queri*, *lamentari*, *ejulare*. Inde prius factum est *Persiga*, deinde (ut ea vox Latinae originis videretur) *Praefica*. Usu enim saepe venit, ut peregrina vocabula prope ad Latinum aut Graecum sermonem accedentia, sensim ita interpolarentur, ut plane Graeci Latinive peculii viderentur: id quod in Elicius & sexcentis aliis passim adnotavimus. Ceterum *Praeficarum* totum negotium ab Oriente est, nec nisi per Etruscos in Italiam advectum (vide Tyrrhenica nostra in Vart, praeter nescio quam aliam scriptionem de *Praeficis*) ut non sit dubitandum quin Praefica vox Tyrrhenica fuerit: quemadmodum & aliquammultae voces eodem attinentes. Ut Ejulo quod non est, uti Vossius existimat, ab Hei lamentantium interjectione, sed ab Hebr. verbo הילל *elil*, quod est *ejulantium* verbum: aut potius a Chald. verbo אלה quod (etiam in Hebraeo Joëlis I. 8.) est *ejulare*, *lamentare*, *plangere*. Nec minus Chaldaicum hoc verbum in totis Targumim de *praeficis* usurpatur, quam Latinis *ejulo*. Sed & Lessus decemvirale vocabulum ad praeficas pertinet: in cujus ἐτυμολογίᾳ mire aberrarunt viri docti, ut tandem ὀνοματοποιητικὸν Vossius pronuntiarit, consuetum scil. in ἀπορουμένοις effugium. At Lessus est a verbo לוץ *lus*, quod Chaldaeis interdum est *ornate loqui*, unde מליץ *melis* est *orator*, & מליצה *melisa* est *artificiosa oratio*, & לצי *lasi*, *oratorius*. Lessus ergo decemviralis est laudatio, quam de defuncto praeficae *interruptam lamentis* instituebant. Postremo Naenias non minus, quam totum praeficarum negotium ab Oriente esse, in Tyrrhen. Diatr. VI. in Vart docuimus. Et ipsa vox Naenia quomodo ab Hebr. נהי נהי *ni ni* (*) h. e. *plange plange* derivata fuerit haud secus, ac Graecorum νηνίατος, jampridem Scaliger ad Festum adnotavit. At non alios quam Tuscos id vocabulum ac morem in Italiam intulisse certo certius est. Mazochius.

Prægnans, ἔγκυος, ἐγκυμονοῦσα, ut veteres Glossæ interpretantur, μεταφορικῶς usurpat Plautus, Asin. II. II. cum sit *prægnantes plagas*, hoc est, eminentes ac protuberantes, prout uteri solent prægnantium. Varro appellat, *excitatum verberibus corpus*. Pro eo in antiquis codd. legitur *pregnas*

atsque

(*) *Sic quidem Scaliger ad Festum affert*, *ubi & Conjectanea sua citat*. *Ex Propheta Michea haec sumpta cap. II. 4. ubi legitur*: Et lamentabitur (נהי נהיה Nehi nihja *hoc est*) Lamentum lamenti. *Istud* Lamentum lamenti *ita dictum*, *sicuti* Canticum canticorum. *Sic enim Hebraei exquisitissima quaeque declarant*. *Ergo ex* Nehi nihja (*quo Tyrrheni in Italia funebre canticum designabant*) *ortum esse vocabulum* Naeniae, *quis diffitebitur*?

nosque N: [a πρωϊὸς, idem quod πρωϊός *maturus*.] atque id, quantum ex Charisio colligere licet, Plinio quoque agnitum videtur. Vide Pierium, ad VIII. Æneid. Quod ad etymon vocis, si *prægnas* veteres dixere, contractum videbitur ex *prægenas*, quod ex *præ* & *geno*, hoc est, *gigno*. Vel est *prægnans* ex *prægenerans*, ut *gnatus* ex *generatus*. Vide quæ de utraque hac voce in *Genus* diximus. Sed maxime placet veteres dixisse & *genere* & *generare*, ἀπὸ τοῦ γεννᾷν. Hinc *prægenans* a quo *prægnans*, inde *prægnas* quod & apud P. Consentium in arte. Simile *Campans*, & *Campas*, pro *Campanus*, Plauto, Trinummo, act. II. sc. IV.

PRÆMIUM Varroni, extremo lib. IV. de L. L. dictum videtur a *præda*: *prædam* autem lib. seq. dictam ait quasi *paridam*, quod manu parta. Itaque *præmium* proprie erit Castrense vocabulum: quod & Donatus confirmat ad Eun. act. V. sc. VIII. ubi ait *præmium* esse *virorum fortium*, darique post factum. Eo quoque stabiliri videtur Varronis sententia, quod *præmium* cum *præda* conjungat Plautus, Menæchmis, act. I. sc. II. atque alibi, item Maro in undecimo. Imo clare pro *præda* usurpat Tibullus, lib. I. el. II.

Nec finis occurrat quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.

Ab hac quoque significatione est, quod *præmiatores* dicerent pro *nocturnis prædonibus*; quomodo Nævium locutum docet Nonius in hac ipsa voce. Verum *præmium* haud minus quam *prædam*, castrensem esse vocem, facile credam; non tamen ut *præmium* a *præda*, *prædam* a *pario* esse puto: sed *præda* & *præmii* vocabulum deduxerim a *præ* vel *primus*, quod ipsum a *præ*, vel *pri* originem trahit. Ita *præda* nomen erit ex eo, quod primi hanc aliis præripiant: ac proprie *præmium* dicetur, id honorarium, quo afficiebantur ii, qui primi ac principes præclari aliquid gesserant. Sane magis hæc arridet sententia, quam, ut vel a *præda* sit, ut Varro voluit, vel, quod Sipontinus putabat, *præmium* dicatur quasi *prævium*, quia primo proponitur, quod dandum est victori, deinde certatur. Sed præter superiorem etymologiam altera quoque est, quam nostræ minime posthabeam. Nam & *præmium* dictum videri possit quasi *præemium*, a *præ* & *emo*; quam sententiam Scaliger sequitur in Conjectaneis. Fuerit autem ab ea *emendi* significatione, qua antique signabat *capio*, sive *tollo*: unde *demo* quasi *deemo*, hoc est, *eximo*. Nec mirum variare in *demo* quantitatem, cum in eo prior non possit non esse longa ob crasin. Pro posteriori hoc *præmii* etymo est, quod antiqui commodum utilitatemque omnem *præmium* vocabant: quomodo, ut Giffanius observavit, Lucretius lib. III. ait:

Omnia perfructus vitai præmia, marces.

Et initio lib. quincti, de Epicuro:

. . . . *Qui talia nobis*
Pectore parta suo, quæsitaque præmia liquit.

Itemque alibi. Hinc *præmiosus* pro *pecunioso*, apud Festum, & *praemiari* pro *lucrari*, apud Tranquillum; & fortasse *præmiator* pro *prædone*, de quo ante dicebamus. [Nullum ex istis etymis placet. Omnino puto prius fuisse *presmium*, illud autem a πρεσθῆναι, idem quod γέρας. Nisi malis *præmium* dici *præbium*, a *præbeo*.]

PRÆPETES proprie dicuntur *aves opportune provolantes*: ut recte censuit Julius Hyginus. Merito autem addit *opportune*, hoc est, *prosperius prævolantes*. Nam si *adversæ* fuerint, *inhibræ* vocantur, ut testatur Servius ad illud III. Æn. *Infelix vates*, &c. Quod plenius in *Inebræ* explicuimus. Sed ut propriam *præpetis* notionem vidit Hyginus, ita non vidit, recte quoque hanc vocem ad alia extendi a poëtis, ut cum Maro Dædali pennas *præpetes* dicit: cumque Cn. Martius septimo Iliadis victoriam alatam vocat *præpetem*, hoc versu:

Dum det vincenti præpes victoria palmam.

Vide Agell. lib. VI. cap. VI. Quod ad *præpetis* etymon, Festus scribit antiquos *præpetere* dixisse pro *anteire*; indeque aves dici *praepetes*, quæ se ante auspicantem ferant. At *præpetere* unde sit, non constat. Num a *pedibus*? quando Festus exponit *anteire*. An potius a *præ* & *petere*? quia *anteriora petant*. Sane posterius malim: ac confirmatur id etymon illustri hoc loco e Servio Danielis, ad illud III. Æn.

. . . . *Et præpetis omina pennæ.*

Præpetes, inquit, *sunt quæ secundo auspicio ante eum volant qui auspicatur: aves autem aut oscines sunt, aut præpetes: oscines, quæ ore futura prædicunt: præpetes, quæ volatu augurium significant, cum sunt prospera, sed præpetes aut superiora tenent, & præpetes vocantur: aut inferiora, & dicuntur infera. præpetes autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes*. Hæc Servius. Vel dicendum cum Turnebo, *præpes* esse a Græco προπετὴς, id est, *facile ac pronum ad labendum*: sic esse *præpetere* a προπετέσθαι. Idem Josephus Scal. censet in Ætnam. Hoc eo firmatur, quod *præpes de locis* dicitur, *vel unde ad quæ facilis lapsus*. Ut apud Ennium:

. . . . *Præpete portu.*

Item:

Præpetibus hilares sese, pulcrisque locis dant.

Ac veterem poëtam ἀνώνυμον,

. . . . *Magnus cui præpete mento*
Perfluit Oceanus.

At putabat Paulus Merula Q. Ciceronem ad hanc Etymologiam respexisse, cum *præpetem avem* vocat *lapsu volantem*. Est & in Glossis Benedicti: ὑψηλοπέτης, *præpes*. Quemadmodum autem de *præpes*, ita de *perpes*, (unde *perpetuus*) dubitari potest, sitne a *pes*, an *petere*, vel πέτεσθαι. Si primum placet, proprie *perpes*, & *perpetuus*, dicentur de iis, *qui non interquiescunt in via*. Quod etymon minime displicet: imo, ut *præpes* quoque a *per* sit, non minus probem: eo quod vox isthæc de avium volatu imprimis dici consueverit. Sin *perpes* & *perpetuus* magis a *petere*, vel πέτεσθαι, esse placet, hæc quoque vox auguralis fuerit, proprieque de *avibus* dicetur, *cum volatum non intermittunt*; μεταφορικῶς autem ad alia extendetur, ut cum apud Plautum, Amphitr. act. I. sc. I. Sosia se ait noctem pependisse *perpetem*, hoc est, *perpetuam* sive *jugem*, ut interpretatur Festus. Ex hoc autem vocis etymo, cognoscere est discrimen inter *æternum*, & *perpetuum*: *æternum* dici, quod non habet finem; *perpes* seu *perpetuum*, quod est sine intermissione. *Perpetim*, quod adverbium putatur, natura est accusativus pro *perpetem*: quasi dicas *perpetem diem noctemque*. Ut *amussim* unde *examussim*, pro *amussem*, hoc est, *ad amussem*: sic *perpetim* pro *perpetem* dixere. Vide Festum in *Perpetem*.

PRÆPUTIUM sunt, qui dictum velint, quia *pudendo præmineat*; sunt & quibus dici videatur, quia *sit ante putidum*, hoc est, *id quod putet*: quam sententiam ex Perotto Fungerus ponit, vel solam saltem proponit, cum nihil sit ineptius. Verisimilius, quia *præputando*, quia *id Judæi præputant*. Sed ne hæc quidem originatio vera. Obstat enim modulus syllabæ. Juvenal. sat. VI.

Impatiensque moræ pavet & præputia ducit.

Et sat. XIV.

. . . . *Mox & præputia ponunt.*

Alterum quoque contra hanc originationem argumentum est, & priori validius. Nam *præputium* vocarunt Romani antequam de Judaica circumcisione scirent. Vere igitur Scaliger, qui deducit a προπόσθιον eliso σ. quomodo & pro πόσθη dixere *potus* priore producta. Hinc illud in Catalectis:

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime dicam:
Dispeream nisi me perdidit iste potus.
Sin autem præcepta vetant me dicere: sane
Non dicam, sed me perdidit iste puer.

Nequiusculo, inquit, vocabulo *puerum*, quem amo, *potum* sive *putum*, hoc est, πόσθωνα appellarem; verum quia metri ratio impedit, quo minus id in pentametri fine usurpem, sane præ eo utar *pueri* vocabulo, si non rei, at metro tamen magis apto.

Aliud vero *præputium*, aliud ἀκροποσθίον sive ἀκροποσθία. nam *præputium*, solum est *cuticula contegens glandem*: at ἀκροπόσθιον est τὸ τῆς πόσθης πρόχον, totum id *quod in pene eminet*, ut exponit Pollux, lib. II. cap. IV. nempe *cuticula cum glande subjecta*, ἡ βάλανος καὶ τὸ περὶ αὐτὴν δέρμα, ut ex Aristotele constat. Quare pro *præputio* non sumitur nisi συνεκδοχικῶς.

PRÆS quis sit, docet Festus: *Præs*, inquit, *est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si præs sit, ille respondet Præs*. *Prædis* vadisque differentiam ostendunt hi versus Ausonii in Technopægnio:

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si te fuerit nummaria, quis dabitur? præs.

Conjungit idem in ludo Sapientum, dicto hoc Thaletis:

Prædes vadesque pœnitudinis reos.

Præs forte dictus a *præstando*, quasi *præstes*, ut ab *antestando antistes*. Sic autem dicetur, quia altero non stante pacto, alienam cogatur *præstare* culpam. Fortasse autem *præs* quam *præstes* maluere discriminis caussa. Nam alias, Festo teste, *Præstitem in eadem significatione dicebant antiqui, qua nunc dicimus antistitem*. Hoc *prædis* etymon confirmat locus Varronis, lib. V. de L. L. *Præs, qui a magistratu interrogatus in publicum ut præstet, a quo, & cum respondet, dicitur præs*. Verum Jos. Scaliger ad Festum, legendum monet: *Præs, qui a magistratu interrogatus in publicum, an præsest, a quo &, eum respondet, dicit præs*. Itaque & censet *præs* ortum ab hac consuetudine, qua an *præsesset*, rogatus dicebat *præs*, supple *sum*. Sane *præsesse* dicebant veteres pro *præsentem esse*, παρεῖναι. Ausonius dictis sapientum,

Spondere qui nos, noxa quia præsist, vetat.

Ac remansit ab notione participium *præsens*: quo de separatim. Interim omnium simplicissimum videtur, ut *præs* sit a *præ*, ut primo, ita dicatur, qui *præsto est*: hinc qui *præsto est*, *ut fidejussor*. Confirmat hanc sententiam, quod qui Latinis *præs*, is Græcis similiter sit ἔγγυος ab ἔγγυς, *prope, juxta*. Gloss. *Præs*, ἔγγυος, ἀνάδοχος. Gloss. Cyr. ἐγγυητὴς *fidejussor*. Onomasticon: *Præs*, ἐγγυητής. Hinc *compræs*. Festus: *Comprædes, ejusdem rei populo sponsores*. [ἐγὼ παρὰ, sed Æoles dicunt ἐγὼ πρὸς.]

PRÆSENS [est ex πρὶς Æolico] B. Augustino, lib. XI. de civit. Dei cap. IV. in psal. XCIX. atque epist. CIX. ita dici videtur, quasi *præ sensibus*; item *absens*, quasi *ab sensibus*. Utraque allusio verius est, quam etymologia. Nam patet *præsens* dici a præpositione *præ* & *ens*, interjecta litera S; quomodo *præsesse* dicebant pro *præesse*, ut in *Præs* diximus. Idem sibilus est in *absens*; at hic institius non est, verum a præpositione *abs*, quam interdum compositionem ingredi docent *abscondo*, atque alia. Negat Jul. Scaliger, cap. CXIII. libb. de caussis L. L. satis apposite *tempus præsens* ita vocatum. Ita enim scribit: *Tertium quod has inter jaceret partes, partem nequeas dicere; individuum enim est. Præsens est dictum: non sane commode. Nam si est Præ, relationem notat. Ergo cum utrumque conjungat, & præteritum & futurum; non potius debuit accipere appellationem ex eo, quod futuro præesset, quam quod præteritum sequeretur*. Et aliquanto post: *Verum ita intellexere; præsens esse præ, hoc est, ante oculos: non autem ante futurum*. A *præsens* est *præsentare*: quam vocem usurpant Plinius, atque alii. Ab *absens* itidem est *absentare*, quo utitur Claudianus, lib. III. de raptu Proserpinæ. Apud alios non temere invenias. Excipio tamen Cyprianum, Faustum Regiensem, cæterosque scriptores Ecclesiasticos. *Impræsentiarum* ait Grosippus, sive Scoppius, vocem esse a posterioribus male fictam, sciolorumque audacia in veterum libros irrepsisse. Legitur apud Cornelium Nepotem, & alios. Vellem Grosippus addidisset, unde eam vocem corruptam existimet. Mihi videtur esse ex eo, quod vulgo compendio studentes *rum* pro *rerum* scriberent. Rescribendum igitur, *in præsentia rerum*.

PRÆSEPE, vel *præsepis*, a *præ* & *sepis*, vel *sepio*. Est enim *locus præseptus, ubi pecudes stabulentur*, ac συνεκδοχικῶς *linter, in quo pabulum jumentis ponitur*. Græcis is dicitur φάτνη ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

PRÆSTIGIÆ, unde *præstigiatores*, quibusdam dici videntur a *præ*, & *Stygius*: aliis a *præ*, & στέγω, hoc est, *tego*, quasi *præstegiæ*, sive *prætegiæ*, quia *tegant oculos*. Sed potius meo judicio *præstigiæ* ex eo dictæ, quod *celeritate manuum præstringantur oculi, ita ut miracula videantur fieri*; quæ etiam Isidori sententia est, lib. VIII. cap. IX. Lambinus comment. in Lucretium, & Horat. *præstigias* dictas ait, quia *præstinguant aciem oculorum*, eoque argumento probat Latine dici *præstinguere oculorum aciem*: *præstringere* autem Latinum non esse. Verum invalidum id argumentum. Nam quid, si utrumque dici dicamus, & a *præstingo* quidem esse *præstigias*, at a *stringo*, unde *præstringo*, *stricturas* dici, non *strincturas*? Verum alius quoque aries intorquendus. Negemus igitur Latine dici *præstingui oculos*: cum *præstringere* per R scribatur, in manuscriptis ac vett. codd. Nec juvat Lambinum, quod *præstigias* dicimus. Nam hoc quoque a *præstringendo* est: sed κακόφωνον est *præstrigiæ*: eoque omissum alterum R, ob sonum suaviorem. Uti etiam factum in *pejero*, pro *perjuro*, *prosa* ex *prorsa*, atque aliis. Nec est quod urgeat saltem *præstingias* a *præstringo* dici debuisse. Nam liquida N non minus est in *præstringo*. Præterea suspicamur veteres dixisse *strigo* & *stringo*, ut *tago*, unde *tagax*, & *tango*; *pago* & *pango*; & fortasse *frago*, unde *fragilis*, & *frango*. Quod autem *stricturas* a *stringendo* dici dicebamus, id etiam Nonius docet gemino in loco: *Stricturæ*, inquit, *proprie dictæ scintillæ, quæ de ferro ferventi micant, cum massa malleis cuditur: unde & incus est appellata. Dictæ autem quod strictius emittantur, aut quod oculos fulgore præstringant*. Etiam apud alios veterum posterius hoc etymon legas. Puto tamen, non tam inde nomen esse, quod *oculorum aciem stringant*, sive *præstringant*: quam quia *stringere* etiam significat *malleis tundere, ita ut stricturæ exeant*: quomodo usus Persius sat. II.

. . . . Et stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

PRÆSTOLARI quid sit, docet Festus: *Præstolari*, inquit, *dicitur is, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur*. Et Donatus Eun. act. V. sc. VI. *Præstolari est præsto esse & apparere*. Unde eadem liquet, utrumque deduxisse a *præsto*, sive verbo, sive adverbio. Eadem sententia Curtii Valeriani apud Cassiodorum de Orthographia: *Præsto, inquit, nos per O scribimus: antiqui per V scripserunt. Sed præsto dicendum est, ut sedulo, & optato, & fortito; inde & præstolari, non præstulari*. Et Beda de Orthogr. *Præsto per O scribendum, non per V. unde præstolari, non præstulari*. Verum Jos. Scaliger ad Festum docet non ὀρθῶς esse a *præsto*, verum a *præsto* esse *præstulus*, & antique *præstolas*, inde *præstolari*. *Præstulus* interpretatur ἐπίμονος; id est, *permanens, perseverans*; ut idem sit, quod nobis *præsens*, ut *præsens animus*.

PRÆSUL, non quia *præsit*, ut Papias scripsit: nec ut alii, a *præ* & *solum*: sed a *prosiliendo*. Nam proprie *præsul* erat *princeps Saliorum*, quibus inde nomen, quia ancilia per urbem gestantes *salire* solent: ut ex Varrone alibi diximus. Atque hoc etiam Valla observat, lib. V. Elegant. cap. LXV.

PRÆTER, a *præ*. Priscianus, in XIV. *A sub, subter, ab in inter, a præ præter*. Ergo *præter* aliud est, quod ita *præ* alio, ut illud, a quo dividitur, excludat. A *præter* est *præterea*, quasi dicas *præter hæc*. Pro quo & dicitur *præterhac*, ut *antehac*, pro *antehæc*. Plautus, Rudente:

Si præterhac unum verbum faxis, ego tibi comminuam caput.

PRÆTEXTA, quam *prætextam togam* vocat Varro, lib. V. de L. L. sic dicta a *prætexendo*, quia nihil aliud

aliud erat, quam toga alba purpureo prætexta limbo: unde & Plutarch. περιπόρφυρον vocat. Eam qui gestarent, dicebantur prætextati. Deponebant autem una cum bulla anno ætatis XVII. quo tempore a cognatis amicisque deducebantur in forum, virilemque togam sumebant, ut constat ex Suetonii Augusto. Vide quæ de prætexta Aldus congessit in Quæsitis per Epistolam. Hinc anni prætextati pro pueritia apud Plin. lib. XXIII & anni prætextati Gellio, lib. I. Ab eodem mores prætextati, apud Juvenalem Sat. secundæ vers. ult. item sermo prætextatus, quo quid significetur, non satis discas e Festo. Ita enim scribit: *Prætextatum sermonem quidam putant dici, quod prætextatis nefas sit obscœno verbo uti: alii, quod nubentibus, depositis prætextis, a multitudine puerorum obscœna clamentur.* Priorem solum sententiam ponit Paullus Diaconus, ac eandem quoque amplexus in Etymologico Fungerus. Sed posteriorem ut probem, compellor auctoritate Suetonii, Agellii, Macrobii: qui *sermonem* aperte *obscœnum* eo intelligunt. Non tamen *puerorum* solum *prætexta vestis* fuit; sed & *magistratuum*, quos *prætextam super tunicam* assumsisse auctor est Nonius in *Prætexta*. Itaque *prætextatus* a *togato* non tantum differt ut *puer* a *viro*, sed etiam ut *privatus* a *magistratu*. Hinc est, quod *turba togata* pro *plebe* sæpe usurpatur. Juvenal. sat. VIII.

. . . . Veniet de plebe togata
Qui juris nodos & legum ænigmata solvat.

Fuit & *prætexta* fabulæ genus, ut indicat hic locus Donati, ad Adelph. prolog. *Sicut apud Græcos δρᾶμα, sic apud Latinos generaliter fabula dicitur: cujus species sunt Tragœdia, Comœdia, Togata, Tabernaria, Prætexta, Crepidata, Attellana, μιμος, Rinthonica.* In *fabulis prætextis*, uti illis Afranii, obscœna erant multa; indeque *verba nupta*, ut Festus vocat, sive *Veneris vocabula*, ut appellat Varro, aliter dici *verba prætextata*, Turnebus putabat, lib. XXIV. cap. XXXVI. Sed verior est ratio, quam antea e Festo adduximus.

PRÆTORIS appellatio longe aliter accepta post annum V. C. CCCLXXXVIII. aliter ante. Quippe regibus exactis iidem erant *consules* qui *prætores*. Varro, II. de vita pop. Rom. apud Nonium voce *consulum*: *Quod idem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules.* Idem quoque a *judicando* dicti *judices*. Sed hoc quoque nomen desiit tandem, ac tantummodo *consules*, dicti. Itaque hoc ordine ea ponit Tullius, III. de Legg. *Regio*, inquit, *imperio duo sunto, iique præeundo, judicando, consulendo, prætores, judices, consules appellantor.* Idem valide firmat Livius lib. III. Nam postquam narrasset, quomodo decem-viratu sublato tribuni plebis consulesque essent creati, leaque lata esset, ut qui Tribunis Pl. Ædilibus, Judicibus, Decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad ædem Cereris, Liberi Liberæque, venum iret: scribit in hunc modum: *Fuere, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege, consulibus quoque & prætoribus, quia eisdem auspiciis quibus consules crearentur, cautum esse: judicem enim consulem appellari: quæ refellitur interpretatio, quod his temporibus nondum consulem judicem, sed prætorem appellari mos fuerit.* Zonaras quoque hoc liquido docet Tom. II. p. XXVIII. ubi cum & ipse narrasset, quomodo abrogatus esset decemviratus, sic scribit: *οἱ δ' ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν δὲ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος,* &c. hoc est, *Consules vero (nam tum primum nomen consulum attributum fertur, cum ante prætores vocarentur) erant Valerius & Horatius,* &c. Hinc Asconius in tertiam Verrinam: *Cohortis prætoriæ*, interpretatur, *comitibus consularibus*. Atque addit; *Veteres enim omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellaverunt: unde & prætorium tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætoris.* Festum quoque ad partes advocemus, cujus hæc verba: *Prætoria porta in castris appellatur, qua exercitus in prælium educitur, quia initio prætores erant, qui nunc consules, & ii bella administrabant, quorum tabernaculum quoque dicebatur prætorium.* Sed & Justinianus Imp. Novella XXIV. & XXV. de Lycaoniæ prætore sic inquit: *Et prætoris appellatione decorare: est enim hoc nomen Romani imperii proprium, & ante ipsos etiam consules in vetere atque præclara constitutione Reip. usurpatum.* Confirmantur hæc illustri loco Plinii, e quo cognoscimus in legg. XII. Tabb. *prætorem* accipi pro *consule*. Verba Plinii sunt, lib. XVIII. cap. III. *Frugem quidem aratro quæsitam furtim noctu pavisse ac secuisse, puberi XII. Tabb. capitale erat: suspensumque Cereri necari jubebant, gravius quam in homicidio convictum: impuberem Prætoris arbitratu verberari, noxamve duplione decerni.* At *Judicis* vocem pro *consule* accipi ex quinto Varronis de L. L. probavimus voce *consul*. Atque ex his abunde arbitror liquere, eos qui in regum locum cum regia potestate creati sunt, *prætores* fuisse nuncupatos: duravitque hæc appellatio, usque dum crescente populi Romani imperio bellis pluribus implicarentur, eoque cum plurimum urbe abessent, jus populo reddere nequirent. Tum enim patricii pro communicato plebi altero consulatu quæsiere sibi hunc honorem, & impetrarunt. Postquam igitur *prætorium* nomen, peculiarem habuit magistratum, *consules* nomen *prætorum* amisere, quod proprium iis factum est, qui jus populo dicerent. Ex his paret, cur scribat Justinianus Imp. Novell. XXIV. *prætorum* appellationem inde initio fluxisse, quod *cæteri præirent omnibus*, concessa eis tam belli administratione, quam juris legumque condendarum potestate. Nam loquitur imperator de *prætoribus*, quales fuere statim post exactos reges, non de iis, qui creari cœpti post abrogatum decemviratum. Idem quod *Imperator*, sed brevius, docet his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Prætor dictus, qui præiret jure, & exercitu* (τὸ *exercitu* dandi casus est;) *a quo Lucilius; Ergo prætorum est ante præire.* Sic quoque hic locus legitur, in veteri Mediolanensi anni CIↃ IↃ. Quam lectionem frustra sollicitat Theodorus Marsilius in legum XII. Tabb. interpretatione, ubi legit, *Ergo prætorum est ende præire*, atque in voce *ende* subintelligi vult *jure* & *exercitu*: quæ sane mirifica ἔλλειψις est. Ex his planum fit, *prætores*, ex sententia Varronis ac Ciceronis, dici quasi *præitores*, idque quia primis temporibus & jure & exercitui *præfuerint*. Nonnulli tamen a *præesse* dictos putant, quam sententiam inter alios secutus cum Pomponius Lætus: tum ὑποβολιμαῖος Fenestella, hoc est Dominicus Floccus. Pro hac opinione est quod *prætor* non eum proprie significat, qui præit jure vel exercitui, sed generatim qui *præest*: unde in veteribus monumentis legimus *prætor sacris Volcani*, p. CCCXVIII. VII. edit. Grut. *prætor Tiburtium*, p. CCCLXXXV. 1. & quædam alia hujusmodi. Ac dubitari possit an Tranquillus, cum librum suum de *Prætoribus* inscripsit, non lata hac acceperit significatione. Eandem sententiam firmat, quod Romani non videntur vocem hanc primi ex muneris ratione fabricati, sed ut pleraque alia, ita hoc quoque nomen exemplo Latii populorum muneri indidisse. Nam plerosque horum hoc nomine suos vocasse *imperatores* e multis Livii locis cognoscimus. Imo Etruriæ quoque populos sic eos appellasse, docebit Spartianus in Hadriano, cum ait: *In Hetruria præturam imperator egit. Per Latina oppida dictator, & ædilis & duumvir fuit.* Et hactenus de voce *prætoris*. A *prætor* est *prætorium*, ut a *quæstor quæstorium*. Hoc *quæstoris tabernaculum* notat Ciceroni, & Livio; illud signat *tabernaculum prætoris*, hoc est, ejus qui *præest exercitui*, quemadmodum ex Asconio supra ostendimus. *Prætorium* quoque dicebatur in provincia locus, in quo *prætor*, hoc est, *proconsul* (ita *prætoris* voce usus quoque Tacitus primo Annalium, ubi Granium Marcellum Bithyniæ vocat *prætorem*) jus dicebat: indeque *prætorium dimittere* apud Livium,

vium, lib. xxx. & xxxvi, hoc est, *eos qui in prætorio convenerant*. Sed & posteriori ævo *prætoria* dixere villas omnes elegantiores & non rustici usus. Tertullianus, de Idololatria: *Voluptati servientia prætoria*. Eodemque modo usus Suetonius in Octavio, & Caligula; Papinius, lib. I. Silv. Carm. in Tiburtinum Manlii; item Ulpianus, Palladius, alii. *Prætoriani milites* dicuntur a *cohorte prætoria*, de qua itidem ex Asconio supra dictum.

PRAGMATICUS, Gr. πραγματικὸς, a πρᾶγμα, hoc est *negotium*: unde *negotialis status* Ciceroni de Invent. dicitur, qui Græce πραγματικός. *Pragmatici* vocantur Jurisperiti, qui, mercedula adducti, causarum actores, juris ignaros, monebant, dicendaque suggerebant; ut scribit Cicero, I. de Orat. & Fabius, lib. XII. cap. III. Ille negat istiusmodi homines Romæ esse, hic fatetur: nempe quia olim quidem iis non utebatur forum Romanum, postea autem uti cœpit. Meminit Juvenalis, sat. VII.

. . . . Si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.

In jure quoque hoc vocabulum invenias, uti & *pragmaticarius*, quæ vox est posterioris seculi, a *pragmaticis sanctionibus* facta. Legitur in lege Zenonis, De diversis rescriptis.

PRANDIUM unde sit, varie disputatur. Apud Festum legas, *Prandium ex Græco . . . . est dictum. nam meridianum cibum cœnam vocabant*. Hiatum hunc varie explent. G. Canterus, lib. IV. Var. Lect. cap. XXVIII. supplet, injecta voce ἔνδιον, ut sic dicatur, quia sumi soleat παρὰ ἐνδίαν, *ante meridiem*. Movet eum locus Plutarchi, lib. VIII. Sympos. probl. VI. ubi de Græcis aliquot Latinorum vocabulorum etymis tractans ait: Τὸ δὲ ἄριστον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ὥρας, ἔνδιον γὰρ τὸ δειλινὸν, καὶ τὸ μετ᾽ ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐνδιάζειν· ἢ πρωινόν τινα σημαίνοντες ἐδωδὴν, ἢ τροφὴν, ᾗ χρῶνται, πρὶν ἐνδεεῖς γενέσθαι. Quibus verbis duplicem adferri originationem Canterus putavit, & cum eo Hadrianus Junius, quemadmodum liquet ex tralatione Symposiacon. Nos triplicem eam poni pertendimus. Prima est, ut dicatur *prandium*, quod sit παρὰ τῦ ἐνδίω. Altera, ut sit πρωινὸν, quod est, *matutinum*. Tertia quod sit παρὰ τὰς ἐνδείας, *pro indigentia*. Tertiam non potuit respexisse Festus, cum id minime pertineat ad id, quod Festus innuit, *prandium* olim fuisse *jentaculum*, *meridianum* vero *cibum* cœnam appellatum. Nec accommodatior multo est prima, quam Festum in animo habuisse credidit, præter Canterum, Fulvius Ursinus in Appendice de Triclinio. Quippe ἔνδιον a Plutarcho exponitur δειλινὸν, quod minime est *matutinum*, ut interpretatur Hadrianus Junius; sed vel *meridianum*, vel *pomeridianum*. Siquidem δείλη, unde δειλινὸν, notat *tempus quo sol ad occasum vergit*, quia τὰ ἕλη τῦ ἡλίυ ἐνδίει, quemadmodum Eustathius & Etymologus tradunt. Superest tertia mediaque opinio, ut sit a πρωὶ, id est, *mane*, quam Plutarchus indicat, cum ait *prandium* sic fortasse dici, quia sit πρωινή τις ἐδωδὴ, *matutina quæpiam esitatio*. Et hæc sane originatio sola apud Festum habet locum: nec aliter locum explet Jos. Scal. At enim dixerit aliquis, πρωινὸν, & *prandium*, parum, si vocem spectemus, convenire. Ita est. Sed Dores pro πρωὶ, id est, *mane*, dixere πραν, quomodo loquitur Theocritus. Quid, si autem altera vocabuli pars sit ἔδω; ita *prandium* erit, *quod mane editur*. Josephus Scaliger ad Festum notavit venire a πρώην. Sed calami is lapsus, cum dicere voluerit πρωὶ, quod est *mane*: cum alterum notet *nuper*. Prius autem voluisse, liquet ex eo, quod auctoritate Plutarchi se tuetur: cujus verba superius adduximus. Sunt & aliæ de vocis origine opiniones. Cæsar Scaliger, lib. I. R. P. cap. V. *prandium* dici ait a *paratum*, quia iterum ad opus parati essent illico, qua ratione a Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ πονεῖν. Bartholomæus Keckermannus, lib. I. systematis Logici sect. II. cap. I. duo facit Etymologiarum genera, verum & falsum, planeque veræ originationis exemplum esse ait, quod *prandium* dicitur a *perendinis reliquiis*, quas parce veteres *mane* comederint, lautius vesperi atque una cum aliis cœnaturi. Sed hoc etymon, quod certissimum putat Keckermannus, magis incertum est, quam unum & alterum eorum quæ ante adducebamus. A *prandium* est *prandiculum*, unde dies, qui post jejunia erant, dicebantur *prandicularii*, quod *prandii* hilaritate & vacationibus gauderent. Glossæ vett. *Prandicularius*, ἡ μετὰ μονοσιτίαν ἡμέρα. Joannes Meursius Auctarii Philologici cap. XXXII. legit, ἡ κατὰ νηστείαν ἡμέρα. Quæ certissima est emendatio.

PRASINUS, πράσινος, q. d. *porraceus*. Est *color viridis ad similitudinem porri*, quod Græce πράσον vocatur. Qui & *color segetis læte virentis*: ut de chrysocolla Plinius loquitur. Ubi Dioscorides habet πρασίζουσα. Hinc *vestes prasinæ*, quæ hujus coloris. Martialis, lib. X. ad Sextilianum.

Et quam donabas dictis a Marte Kalendis,
De nostra prasina est synthesis empta toga.

In ludis Circensibus sæpe fit mentio *prasinæ factionis*, *prasini ornatus*, *prasini agitatoris*, &c. quibus quid significetur, indicat hic locus Juvenalis, sat. XI.

Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.

Est & *lapidis* genus, qui a *prasino* sive *porraceo colore*, Theophrasto, lib. I. περὶ λίθων, dicitur πρασίτης, aliis πράσινος λίθος. Quomodo & Plinius vocat, lib XXXVII. cap. VIII. *Viridantium*, inquit. *& alia plura sunt genera. Vilioris turbæ est prasius, cujus alterum genus sanguineis punctis abhorret*. Smaragdum hinc dici *prasinum*, auctor Epiphanius: Λίθος σμάραγδος, ὅτος καλεῖται καὶ πράσινος. Nimirum sic κατ᾽ ἐξοχὴν vocatus.

PRATA [ἄρδα rigua.] (Varronis verbis utor, cap. IV. de L. L.) dicta ab eo, *quod sine opere parata*. Idem apud Varronem legas, lib. I. de R. R. cap. VII. imo & Columellam, lib. 2. cap. XVI. His subscribit, tum Plinius, qui & ipse, lib. XVIII. cap. V. auctor est, veteres dixisse *parata*; tum Ulpianus, cujus hæc verba Tit. de verborum significatione: *Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum*. Sane quod Ulpianus *prata* ait levissimum laborem desiderare, id verissimum est: sed cave putes, qui dicat tantummodo falce opus esse, idcirco omnem *prati* commoditatem in fœno consistere. Nam, ut Caro ait, in pabulo non minus, quam in fœno reddit. Imo nec ἔτυμον satisfacit. Magis autem placet, ut sit a פרדה, quod est *fructum protulit*. Hoc nisi certum putarem, cum Josepho Scaligero deducerem a Dorico πρατία, pro πρασιά. Intelligit autem hoc vocabulo non *hortenses areas*, sed τὰς ἐν τοῖς ἀγροῖς πρασιάς. Proprie tamen videtur signare *areolas hortenses*, in quibus *porrum* & alia olera seruntur. Nam πράσον, *porrum*, unde πρασιά. Atque hoc isti sententiæ non mediocriter obstat.

PRAVUS, si παραβάω, seu παραβαίνω, hoc est, *transgredior*, *pecco*. Vel a πρᾶος, *lenis*, *mitis*, *mansuetus*. Insertum digamma Æolicum, ut in aliis sexcentis. At enim dicat aliquis, mites ac mansuetos potius *bonos* fuisse vocandos, quam *pravos*. Fateor. Sed cogitare illud seculum debemus, quo omnis virtus in *fortitudine* poneretur. Est vero *ira cos fortitudinis*, ut ait Philosophus. Quare *lenes ac mansuetos*, tanquam imbelles, nullo loco ducebant. [ῥαιβὸς vel a χρυὸς πονηρὸς, vel potius a καῦρος, φαῦρος, φλαυρός.]

PRECARI ab Hebræo ברך, quod est, *bene dicere*, *geniculando precari*: unde ברכה, quasi dicas *prrca*, hoc est, *precatio*, *benedictio*. Vel dicendum *precari*, & *procare* vel *procari*, antiquis idem fuisse, ut *benus*, & *bonus*; *hemo*, & *homo*; & similia: originem vero esse a προΐξ, προικὸς, hoc universe *donum* signat, speciatim autem accipitur, tum pro *stipe*, *quam damus mendicanti*: nempe a προΐσσω, quod est *manum extendo*: tum etiam pro eo, *quod pater dat filiæ, cum eam elocat*: Latini *dotem* appellant. Qua-

te

re & mendici, & quotquot auxilium poscunt, *precari* dicuntur: & *procari* eos dicimus, qui virginis aut viduæ nuptias petunt. Festus: *Procari, poscere, unde procaces meretrices ab assidue poscendo: & proci uxorem poscentes in matrimonium*. Nonius: *Procacitas a procando, id est, poscendo, dicitur: unde & proci dicti sunt matrimoniorum petitores*. Ibidem citat hoc M. Tullii de Rep. lib. IV. *A procando, id est, poscendo, procacitas nominata est*. Idem de *procis* scribit Isidorus, lib. IX. cap. II. Sed quod de *procacis* etymo ex Tullio observat Nonius: id satis certum non est. Nam fortasse *procax* dictus a *prociendo*, hoc est, provocando & lacessendo, unde *procitare*, *provocitare*, teste Festo, qui addit, *Citare enim vocitare est, unde procet & prociet*. Ubi legendum puto, *prociet* & *procitet*. A *re* & *procare* est *reciprocare*, inserto *CI*, quo de seorsim dicemus.

PRECIVM, a *peritus*, si audimus Varronem, lib. IV. de L. L. *Precium*, inquit, *quod æstimationis emtionisque caussa constituitur: dictum a peritis, quod hi solum possunt facere recte id*. Salm. de Usuris: *Nugatur more suo doctissimus Romanorum Varro, cum a peritis pretium deducit. Nec verius Isidorus, vel auctor unde habet: pretium dictum eo, quod prius illud damus, ut rem, quam appetimus, possidere valeamus. Id Græce πράσιον, quasi merces, quae vendenti daretur, id est, τῷ πράτῃ*. Sed est ab Aramæo פרס, *aestimavit*, *pretium statuit*. Sunt & duo alia ἔτυμα. Nam quia *precium* est, *quod pro re venali poscitur*: eo deducere possis, vel a πέρνω, *vendo*: vel a *procari*, quod est *poscere*. Posterius placuit Scaligero in Conjectaneis. De *procandi* verbo vide, quæ diximus in *Precari*. Compositum est *interpretium*, quod in Gloss. veteribus παράλληλον exponitur. Ut videri possit idem & *interpendium* dici. Nam Glossæ itidem: *Interpendium*, παράλληλον. Ammianus, lib. XXXVII. *Verum quoniam denis modiis singulis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, interpretii compendium ad principis aerarium misit*. Usus & Cassiodorus lib. II. Var. epist. XXVI. Vide Cujacium Observat. lib. XVI. Aliis videtur *interpretium* dici debere: ut sit ab *interpres*: *interpretem* enim dici qui de pretio inter venditorem & emtorem se medium interponit; ac *interpretium* dici, quod propter hanc operam accipit.

†PRECIVM ab Hebr. כפר *coper* ejusdem significationis, C ex prima sede in tertiam transeunte. MAZUCHIVS.

†PRECOR videtur factum a ברך; nam *benedicere* & *precari* in Scripturis nonnumquam confunduntur. MAZOCHIVS.

PRELVM, an *praelum*, scribi debeat, non convenit. Qui *praelum* malunt, dici ita putant a *praeluo*. Atque hoc & Micyllus putavit. Sed meliores libri habent *prelum*. Nempe est a *premo*. Est enim *prelum* trabs, qua uva, oliva, aliudve premitur. Vitruvius, lib. VI. cap. IX. *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & praelo premitur, ne minus longum pedes XL. constituatur*. Plinius, lib. XIII. cap. XXI. *Premuntur deinde prelis, & siccantur sole plagulae atque inter se junguntur*. Adhæc Servius, in II. Georg. *Prela trabes sunt quibus uva jam calcata premitur*. Ex his colligimus, *prelum* esse contractum ex *premulum*. Eaque contractio fuerit in caussa, cur prior sit producta contra naturam primogenii. Simile fit a *caelo*, *caelulum*, *caelum*: a *tego*, *tegulum*, *telum*. In quo itidem receditur a primogenii quantitate. Fortasse autem & *premum* dixere, unde *premulum* fuerit. Sane in Glossis vett. legitur, *Prenum ἐλαιοτύπιον λινοῦ*. Ubi legendum videtur: *Premum*, *ἐλαιοτύπιον ληνοῦ*. Εἰπόω & ἰπόω idem sunt quod *premo*. Ληνὸς valet *torcular*. Ergo ἐλαιοτύπιον ληνοῦ plane fuerit *prelum*. Quod si *praenum* sive *prenum* retinendum, dicere possimus, veteres etiam *prenum* dixisse pro *prelo*, ut dixere *ningua* pro *lingua*. Similiaque *limfa*, & *nympha*, *nuscitiosus* & *luscitiosus*. Nec conjectura hæc displicet.

PREMO fortasse a βάρημα, *pondus*: quia *premere*, ut ait Perottus, *proprie est inniti alicui rei cum pondere*. [πιέζω, πιέσω, πίεσμα.]

PRESTER, πρηστήρ, *ventus contacta protinus comburens & proterens*. Meminere Lucretius, Seneca, Plinius, alii. Præterea ita dicitur, *serpentis genus*, qui morsu suo inextinguibilis sitis ardorem gignit. Describit eum Lucanus, lib. IX.

> *Nasidium Marsi cultorem torridus agri*
> *Percussit prester: illi rubor igneus ora*
> *Succendit, tenditque cutem*.

Vide ibidem, quæ sequuntur, & Solinum cap. XL. Utraque notione venit πρηστήρ, a πρήθω, *inflammo*. Hocque est a שרף, *ussit*, *incendit*. Unde שרף, *serpens igneus*. Sed & angeli *Seraphim* inde dicti, quasi *lucidi* aut *flammantes*. Planeque videtur inde etiam nomen accepisse *Serapis*. Nam, ut ex Appione Plistonice scriptum reliquit Plinius, lib. XXXVII. cap. V. in labyrintho Ægypti Serapis erat colossus e smaragdo novem cubitorum.

PRIAPISMVS a *Priapo*, ut *Satyriasis*, & *Satyriasmus*, a *Satyris*. Male vulgo hæc tria confunduntur, ut e peritioribus medicis discere potes. *Priapus* quidam origine Hebræum esse volunt, dicique quasi *feracem patrem*, a פרה, *para*, id est, *multiplicavit*, *fructus protulit*, & אב, *ab*, id est, *pater*. Quæ etymologia nihilo deterior, sed neque melior illa apud Theocriti Scholiastem, aliisve aliorum: quas non ponimus, quia propria nobis non proponimus.

PRIMICERIVS, uti in veteri vocabulario legitur, dictus, *qui primum cereum portabat ante Episcopum ad regem*. Et sane multorum ea sententia est, *primicerium* dictum a *cereo*. Sed hi aliquid dicere viderentur, si vox solum aut primo competeret *primiceriis religiosis*. Atqui certum est multo latius patere, & quidem a civili magistratu ad Ecclesiasticos esse translatum. Nam posterioribus seculis omnes eos generatim *primicerios* vocabant, quos aliter dixere *magistros* vel *principes officiorum*, sive *principales*, hoc est, qui primum obtinerent locum inter aliquos munere publico fungentes: adeo quidem, ut & scholæ collegiaque suum habuerint *primicerium*. Hinc Augustinus, sermone XX. B. Stephanum eleganter nominat *primicerium* martyrum, quem alii *protomartyrem* vocant, & Baldricus, Dobensium Archiep. in Hist. Hierosolymitana B. Petrum appellat *primicerium Apostolorum*. Itaque multi, eosque inter Barnabas Brissonius in Juris Lexico, censent *primicerius* idem esse quod *primus*, ac *cerius* solum esse vocis productionem. Sed sententiam hanc probare non possum. Quippe cum veteres in *cera* scribere soleant, ac scribi aliquem dixerint in *prima*, *secunda*, *tertia*, *ima cera*, quod ex Suetonii Cæsare, & Asconio in Verrem planum fit: nullus ambigo, quin *primicerius* ex eo dictus sit, quod *primus notaretur in tabula cerata*, hoc est, *albo* sive *catalogo*, *munere aliquo fungentium*. Similiterque *secundicerium* dixisse puto, & *tertiocerium*, ut lib. XII. C. & in l. un. de præposit. agent. in rebus; item apud Luidprandum, lib. VI. de rebus per Europam gestis; & aliquoties apud auctorem notitiæ utriusque imperii. Sane etymon hoc longe prætulerim illi, quod adfert Marcellus Donatus, delucidat. in Ammiani Marcell. lib. XVIII. ubi conflatum putat ex *primus* & χείρ, quam vocem hic pro *potestate* accipi censet, ut *primicerius*, sive, ut is scribere mavult, *primicherius*, proprie is sit, cujus in manu ac potestate res potissimum est. Quibus sententia nostra displicet, eo fere argumento pugnant, quod sic solum *notariorum* essent *primicerii*, ut qui proprie *in ceris scribunt*, at nunc etiam esse aliorum munerum: unde Suidas generatim interpretatur πρῶτον τῆς τάξεως, id est, *qui in quocumque ordine primum locum obtinet*. Itaque *primicerius in officio praefectorum praetorio*, legimus apud Vegetium, lib. II. cap. XXI. Et *primicerius protectorum* apud Ammianum Marcellinum, lib. XVIII. *primicerius legionum* apud Guil. Tyrensem, Pontif. libro II. de bello sacro, cap. XX. & alibi crebro. Item *primicerius defen-*

defensorum, *primicerius scholae cantorum*, & *cardinalis primicerius*, apud Luitprandum. lib. VI. de rebus per Europam gestis. Ac in Codice Justinianeo & Theodosiano similiter legas, *primicerius fabricae*, *equitum*, *singulariorum*, *deputatorum*, *sacri cubiculi*, *scriniorum*, multaque alia, ut docebunt Brissonius, & Donatus, locis ante dictis. Sed argumentum hoc plane est ficulnum. Neque enim sic *primicerios* dici putamus, quia *in cera scribant*: sed quia *eorum nomen primo ponatur loco in cera*, hoc est, *catalogo sive albo*: quod munerum omnium commune est. Tandem autem etiam exolevit *primicerii* vox, proque ea *Dominum magnum*, potius dixere, ut indicat hic locus Nicephori Gregoræ, lib. VII. Τοῦ Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγὸν, ἀντὶ μεγάλου πριμικηρίου μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν. *Primicerii* voce similis est *primiscrinius*, l. ult. C. de numer. lib. XII. leg ult. C. de diversf. offic. lib. XII. & sæpe apud Scotum, vel quisquis auctor notitiæ utriusque imperii. Turnebus quoque, lib. XXIV. Adversar. cap. XII. & Godescalcus Stewechius, testantur, se *primiscrinius* pro *primicerio* invenisse apud Vegetium, lib. II. cap. XXI. Dicitur vero *primiscrinius*, quasi *primus*, hoc est, *magister scriniorum*, qui & *primicerius scriniorum* dicitur. Vide Cujacium ad l. III. de apparitoribus præfect. prætor.

PRIMIPILUS, & *primus pilus*, plurimum differunt. Nam *primus pilus* erat centurionatus nomen: at centurio ipse appellatus *primipilus*, sive *primopilus*. Utroque enim usi veteres. Sic autem dictus, quod *primum pilum*, hoc est, *ordinem duceret*, unde Glossæ vett. πρῶτον ἐν ὅπλοις interpretantur. Dionys. Halicarn. lib. IX. de M. Flavoleio: Ἐνὸς τῶν ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ᾗ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἕπεσθαί τε καὶ τὸ κελευόμενον ὑπηρετεῖν κελεύει νόμος. τοῦτον Ῥωμαῖοι τὰς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμοπίλους καλοῦσι. hoc est, *unius legionis splendidissima praefectura ornatus*, *in qua sune sexaginta centuriones*, *qui ductum ejus sequuntur*, *ejusque jussa facere lex jubet*. *Hos duces*, *Romani patria lingua*, *primipilos vocant*. Livius, lib. VII. *Id propter P. Selonium postulatum est ab conjuratis*: *qui alternis prope annis & tribunus militum*, & *primus centurio erat*, *quem nunc primipili appellant*. Vegetius, lib. II. cap. VIII. *Vetus consuetudo tenuit*, *ut ex primo principe legionis*, *promoveretur Centurio primipili*: *qui non solum aquilae praeerat*, *verum etiam quatuor centurias*, *hoc est*, *quadringentos milites*, *in prima acie gubernabat*. *Hic tanquam caput totius legionis merita consequebatur & commoda*. Hæc Veget. A *primipilus* est *primipilaris*; ut a *consul*, *consularis*. Sic enim appellatus, *qui fuerat primipilus*. Idem & *primipilarius* dictus posteriori seculo, quo nomina in *aris* desinentia plurimum per *arius* efferebant: quem morem qui ignorabant *primipilaris* ejus in locum nonnumquam substituerunt. Id factum apud Spartianum. Nam in Didio Juliano & Pescennio *primipilarius* est in vett. membranis. Plura de *primipilis* & *primipilaribus*, vide apud Alciatum, Cujacium, aliosque interpretes C. de primipilo, lib. XII. Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum, Aldum Manutium lib. II. de Quæsitis epist. III. & God. Stewechium ad Veget. lib. II. cap. VIII.

PRIOR, & *primus*, sunt ab antiquo *pri*, *pris*, quod a Græco πρό. Nisi malis *pris* quidem esse a πρὶν converso N in S, quomodo a πλέον, est *plus*: sed *primus*, uti Angelus Caninius putabat, esse a πρόμος, quod *antesignanum* notat, ac a πρόμαχος κατὰ συγκοπὴν factum putatur. A πρίμος erit *primus*, ut a κόκκος, *coccus*, ab ὄμβρος, *imber*, &c. Sed cum *prior* in *primus* producatur, nec opus sit recurrere ad figurata, cum propria sese sponte offerunt: nec verisimile sit aliunde esse superlativum *primus*, quam comparativum *prior*, cum primis literis conveniunt: plane persuasum habeo *primus* non minus, quam *prior*, esse a *pris*. [πριμοι, πρότεροι. Hesych.] Ab eodem *pris* est *pridem*, ut ab *is*, *idem*. A *pris* quoque est *pristinus*, ut a *cras*, *crastinus*. Priscianus lib. II. A *prior*, inquit, *vel priscus pristinus*, *ut ab horno hornotinus*. Verum & *pristinus* & *priscus* est a *pris*, ut diximus. [*priscus* a περυσινὸς & *pris* a πέρυσι.] Quod & de *priscus* statuit Sanctius in Paradoxis. Nempe *prisci* proprie *qui prius fuere*, ut *prisci Latini*, qui ante Romam conditam. Vel hoc verum est, vel *priscus* sit a πρέσβυς, pro quo Æoles dicunt πρέσγυς. Commutant enim β in γ: ut pro βλέφαρον dicunt γλέφαρον. Hesych. γλέφαρα, βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Sic βάλανος Æolice γάλανος, unde *glans*. At non audiendus Rodulphus Agricola, qui, in notis ad Senecæ declamationem, *priscum* dici vult quasi *periscum*, a *pereo*. Nempe *priscum* ab antiquo & veteri distinguit, ut *priscum* sit, *quod jam periit*; unde Horat. od. IX. III. *Quid? si prisca redit Venus?* id est, quæ ante fuit. Et od. II. lib. IV.

> . . . . *Quamvis redeant in aurum*
> *Tempora priscum*.

Antiquum vero & *vetus* de eo dicantur quod etiamnum durat. Juvenalis sat. VI.

> *Antiquum & vetus est alienum*, *Posthume*, *lectum*
> *Concutere*, *atque sacri genium contemnere fulcri*.

A *primus* est *apprimus*, unde *apprime* apud Terent. Andr. Agellius, lib. VII. cap. VII. interpretatur *apprimus*, longe *primus*: eoque usum docet Livium Andronicum in Odyssea hoc versu: *Ibi denique vir summus apprimus Patroclus*. Apud Maronem quoque II. G. legimus: *Flos apprima tenax*. Ubi Servius: *Apprima*, *id est*, *maxime*. *Et est nomen pro adverbio*, *sicut*,

> . . . . *Et pede terram*
> *Crebro feris*.

pro crebro. A *primus* est *primitus*, quod olim, uti *penitus*, tam nomen, quam adverbium fuit. Invenias id in vett. Plauti codd. act III. I.

> *Sed ecquae ancilla est illi? PE. est primita*.

Pro quo Petrus Valla olim legit *privita*, quod *unica* interpretatur. In MSStis Camerarii est *primicato* in vulgatis *primaria*. A *primitus* est *primitivus*, ut a *fatus*, *fativus*; a *natus*, *nativus*. A *primus* dictæ *primitiae*; ut a *justus*, *justitia*. Ab eodem *primas*, ut a *magnus*, *magnas*, ab *optimus*, *optimas*; a *cujus cujas*. Ab eodem est *primores*. Valla Placentinus censet natura esse comparativum, ut *primores* dicatur quasi *primiores*, ut *proximior* a *proximus*. Male negant inveniri in singulari. Nam *primorem* partem cum Cato dixit, tum Agellius, lib. XVI. cap. V. Lucretius quoque libro VI. dixit *nasi primoris*, & Tacitus alicubi *primori acie*.

PRISTAS sunt belluæ marinæ, pilis vestitæ, tantu magnitudine, ut in mari Indico ducenûm cubitorum inveniantur: quemadmodum scribit Plinius lib. IX. cap. III. & XIII. Est a Græco πρίστις, quod Suidas esse ait εἶδος κήτους θαλασσίου. Pro eo interdum dicunt Latini *pistris*, sive *pistrix*, nempe κατὰ μετάθεσιν, quomodo a μορφὴ dicitur *forma*. In Aratea quidem Ciceronis versione sunt sex septem loca, quibus utatur voce *pistrix*. Nec *pistrix* tantum, sed & *pistris* dici, evincit hoc Sidonii de Tritone, Carm. II. vers. 41.

> . . . . *Jamque suum parcenti pistre flagellat*.

Nam a *pistrix* esset *pistrice*. Dicitur vero πρίστις, (teste Servio, ad V. Æn.) a *secandis fluctibus*. Sane a πρίειν est πρίσις, *sectio*; & πρίστης, *sector*. *Pistrix* quoque, juxta Nonium Marcellum, est navigii genus, ita dictum, a *forma pristium marinarum*, *quae longi corporis sunt*, *sed angusti*. Utitur Maro V. & X. Æn. Malim tamen dicere navim dici *pistricem* a παράσημον, quomodo aliis nomen *Centaura*, *Apollini*, *Dioscuris*. Apud Servium in III. Æn. legas: *Si navim intelligas*, *haec pristis*, *hujus pristis*: *si de bellua dicas*, *hic pistrix hujus pistricis facit*. Sed falli, ex iis liquet, quæ diximus. Pro *pristis* etiam legas apud Suidam *prestis*, πρῆστις, quod erit a πρήθω, hoc est, φυσάω. Quomodo idem fuerint πρῆστις & φυσητήρ. Sane πρήθειν quandoque idem esse ac φυσᾶν, etiam Galenus indicat in Hippocratem, cum πρηστικώτατον exponit ἐμφυσητικώτατον.

Privignus, juxta Festum dicitur ab antiquo *pri* pro *prae*: & antiquo *geno*, hoc est, *gigno*. Ita *privignus* dicetur quasi *praegenitus*, sive *priugenitus*. Græcis similiter πρόγονος vocatur: prout Glossæ Philoxeni explicant. Imo & eruditissimo Caninio *privignus* ex πρόγονος factum videtur inserto *V*, quomodo a κόραξ est *corvus*; a νέος, *novus*; ab ὕλη, *sylva*, &c. Tertia etiam sententia est. Nam Beda de Orthographia putat esse a *privus*: ut sit *prive genitus*, hoc est *singulariter*, *seorsim*, *ex alio vel alia conjuge genitus*. [a *privus* est *privigenus*.] Nec displicet: quando similiter, Hesychio teste, Græcis vocatus ἄνωφος. Ubi ἀμφὶς significat *seorsim*. Nam ita interdum accipitur, unde ab Hesychio πόῤῥω, ab Eustathio χωρὶς exponitur. Quemadmodum autem *privignus* quasi *prigenus* dixere: ita & *bignus* dixere pro *bigenus*, hoc est, *bigenitus*. Festus: *Bignae geminae dicuntur, quia bis una die natae sunt*.

Privilegium, non *primilegium*, dici debere, suo seculo monere operæ duxit Caper de verbis dubiis. Etymon indicant hæc Marii Victorini, lib. I. *Credo quod ignoretis nomen privilegium quod dicitur: lex enim privilegii, in unum hominem est dicta*. Recte Victorinus. Nec enim aliud est *privilegium*, quam *priva lex*; ut docet Cicero III. de legibus. *Privus* est *singulus*, sive *singularis*; quomodo in Pompejana epitome exponit Paullus & Agellius lib. X. cap. XX. Lucil.

Culcitulae accedunt privas centonibu' binis.

id est, *singulas*. Estque ab hac notione *privatus*. Sane & interdum *privus*, pro *privato*, sive *proprio*, accipitur: ut cum Horat. lib. I. epist. I.

Nauseat & locuples, quem ducit priva triremis.

Vide quæ de *privilegii* voce scribit Budæus, annot. in Pand. & Obertus Giffanius Ind. Lucret.

Privus, ut Cæsar Scaliger in Hippocratem de insomniis scribit, est a πρίω, *secare*: quia in familia hercifcunda, quæ ante communia erant heredum, hæc *secantur* in portiones, ut quæque *priva* ac propria fiat. Becmanno fit verisimile esse a פרע, quod Avenarius exponit *privavit*, *liberum reddidit*. Idemque Avenarius inde deducit Germanicum *frei*, unde Belgicum *vry*, hoc est, *liber*. Sed Hebræa vox, uti censeo, potius notat *nudare*, *deserere*. Dicam quid de *privi* voce censeam. Πρίω & πριάω, uti & πρίαμαι significant *emo*. A πρίω igitur censeo dici *privum*, quod qui sibi emit, atque ita *privum*, & proprium fecit: unde & pro *singulo* accipi cœpit. Digamma hic Æolicum insertum, ut in sexcentis. A *privus* est *privatus*, ut ab ἴδιος, ἰδιώτης. Item a *privus* est *privare*, unde participium *privatus*, ὁ στερηθείς.

Pro, *prope*, *propter*, unde sint, & quæ nativa sit eorum vis, optime explicat Julius Scaliger libb. de caussis L. L. partim CXXVII. partim CLVII. quibus locis hunc in modum scribit: *Pro praepositio, ut in libris Originum plenius narratum est, cum multa significet, id habuit genuinum, ut vices indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius, hoc est, obiit munus, quod Milo debuerat exsequi. Fuit ejus & origo, & usus a Graecis. Nam tametsi frequentius significat ante τὸ πρὸ, tamen apud Herodotum in Polymnia legas etiam πρὸ Σπάρτης· sicut nos pro castris, & pro patria pugnare. Prope, fuit pro pedibus. Ita Graeci loquuntur πρὸ ποδῶν. at a prope factum est propter: sicut ab in inter, e sub subter. Quare Virgilius, cum dixit*

. . . . Athesim propter amoenum,

sincero rectoque significatu usus est. Cum autem nos osterimus ad usum caussas finales, translato utimur significato; quoniam finis cohaeret actioni, movet enim nos. Hæc Scaliger. *Propter* pro *prope* Græce est ἐγγὺς, forte ab נגש, quod est *appropinquavit*. A *pro* etiam *procus*, & *proquam*, quod idem signat. Lucretius:

. . . . Igitur parvissima corpora proquam
Et laevissima sunt, ita mobilitate feruntur.

Symmachus. *Non satis mihi videror, proquam res postulat, fungi debitum meum*.

Proboscis, προβοσκὶς, quæ Plinio quoque *promuscis*, & *elephanti manus*, a πρὸ & βόσκω, *pasco*, teste Eustathio: qui & addit, aliter dici προνομαίαν, nempe a προνέμομαι, hoc est, *ante depasco*. Nonius: *Proboscis Graecum nomen est dictum, quod ante depascat, & est porrecta corporis pars inhaerens naribus, quae, excepto homine, in aliis animalibus invenitur*. *Promuscis* vero factum ex *proboscis*. *B* transit in *M*. contra quam in τύβεννος factum censet Artemidorus, qui deducit a τήμενος vel τήμενος. Vel est *promuscis* a προμύσσω, quod est *promungo*, *produco*, ut cum *ellychnium producitur*. Hoc enim vocant προμύσσεσθαι. Papias censet esse a *promovendo*, quod *elephantus promuscide pabulum promoveat*. Sane haut inepte: sed verisimilia magis quæ prius dixi, ac imprimis, ut sit ex προβοσκὶς.

Probrum [πόρνευμα] quasi *prohibrum*. Sane si Festus *probum* dici putavit, a *prohibendo*, quia *prohibet se a delinquendo*: quanto justius *probrum* dici videatur, *quod prohibere a nobis debemus*? Magis tamen placet *probrum* fieri ex προφερόμενον. nempe qua ratione Homerus dicit ὀνείδεα προφέρειν, *convicia proferre atque objicere*. Vel erit *probrum* ex *properium* a *properando*. Videlicet qua ratione Latini dicunt *improperare vitium*, pro *abjicere*, *impingere*. Generatim significat quicquid non consentaneum virtuti. Attius apud Festum: *Qui, nisi probrum, omnia alia indelicta existimant*. Nam liquido transtulit Stoicum isthoc, οὐδὲν κακὸν, εἰ μὴ αἰσχρόν. Fere autem usurpatur pro *stupro* aut *flagitio*, ut Festus scribit, ac confirmat illud Cæcilii illud in Davo:

Ex tam compressa paris huic puerum, sibi probrum:

tum hoc Plauti Amphitry. act. I. sc. II.

Nam Amphitryo actutum uxori turbas conciet,
Atque incusabit eam probri.

Ab *ob*, & *probrum*, est *opprobrium*, quasi *objectum probrum*. Sed & *opprobrare* dixere, ut *exprobrare*. Festus: *Obprobrare* (ita & MSSti) *probrum objicere*.

†**Probrum** est a חרפה *herpa* Hebraico idem prorsus significante. Et quidem prima aspirata transire jure suo in Digamma B poterat, sed tamen in gratiam cognatæ P loco cessit. Sicuti sequens in Hebraeo P, vicissim in B, quod de priore syllaba exciderat, transivit. In **Probrum** R duplicatur, cum sit Orienti amica littera. Vocalis O in **Probrum** venit ex pronuntiatione Syriaca. **Mazochius**.

Probus [a πράϋος Æolico pro πρᾶος] quidam translatum censent a re metallica, proptereque dici de *metallo bene excocto*. Nec magnopere impugnem. Verum, quod ajunt *probum* dici quasi *probatum*, hoc plane ferri nequit; cum *probare* fit a *probus*, non contra. Quare magis placet *probus* eadem forma dictum quasi *prohibus*, qua ex *praehibeo* fit *praebeo*. Festus: *Probi velut prohibi, qui se a delinquendo prohibent*. Confirmat hoc etymon, quod Lucretius *nam conciperet probeat* dixit pro *prohibeat*. Locus est lib. I.

Nam sive est aliquid quod probeat officiatque.

Vel est *probum* ex πρέπον, hoc est, *decorum*. Atque hoc simplicissimum. *E* enim in *O*, Π in *B* abire solet, ut sæpe dictum. A *probus* est *approbus*, hoc est, *valde probus*. Nam *ad* auget in compositione, ut in *appotus*. Plautus Amph. act. I. sc. I.

Credo, edepol, equidem dormire solem, atque appotum probe.

Item in *apprimus*, quod est *longe primus*, ut interpretatur Gellius lib. VII. cap. VII. ubi & præverbium *AD* similiter in *adfabre* & *admodum*, ἐπίτασιν significare ait: ac Cæcilium in Comœdia, quæ Triumphus, *adprobi* nomine sic usum ait, hoc versu

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

Procapis *sanguine proximus capiti familiae*, unde & nomen. Festus: *Procapis, progenies, quae ab uno capite procedit*. Gloss. Isidor. *Procapibus, proximis*.

Proceres, ἔξαρχοι, προεξάρχοντες, ut Charisius interpretatur lib. I. Singulari *procerem* usus Juvenalis sat. VIII. Rectius esset *procer*, fuitaffe ex πρότερος, nempe

nempe ut ab ἀγρὸς, *ager*. *T* abit in *C*. quale etiam esse putant *exanclare* ab ἐξαντλεῖν, de quo alibi sententiam nostram dicimus. Vel rectus sit *procus* unde obliquus *proceris*, ut a *viscus visceris*. Pro hac sententia facit, quod apud Festum legam, Servium Tullium in classium descriptione dixisse *procum patricium*, pro *procerum*, hoc est, *principem*. Ubi ea adjecta interpretatione pro *procerum*, *procerem*, legendum esse liquet. *Procus* autem pro *procero* seu *principe*, est a πρό. *CVS* adjectio est, ut in *modicus*, *civicus*. At κατὰ μεταφορὰν *proceres* dicantur *capita trabium*, *sive mutuli in trabibus exstantes*; Etsi vulgo contra *principes civitatis* ab his *mutulis* putent nomen invenisse; quia in Rep. emineant, uti *proceres* in ædificio. Quod si magis placet, erunt fortasse *proceres* a προκεῖν, ut ita dicantur, quasi προκείμενοι. Vel a *procero*, quomodo veteres scripsere pro *progero*. Ut ex eo sit nomen, quia *progerantur*, hoc est, προβάλλονται. Aliud etiam etymon apud Angelum Decembrium invenio, ut dicantur *proceres*, quia *arborum instar procerarum in Rep. emineant*. Sed modulus mediæ syllabæ refragatur. Ex tot nominum caussis nulla satis probatur: sed ad Æoles recurrendum, quos Latini solent imitari. Προέχειν est *eminere*, *prominere*: & κατὰ μεταφορὰν *primas in re aliqua tenere*. Hinc προεχὸς, *eminens*, *prominens*, & metaphorice, *qui primas tenet*. Hesychius: Προεχεῖς, ἐπιφανεῖς, πρυτανεῖς. Notum vero Æoles mutare σ in ρ: ut & Lacones, quemadmodum in illo Ephororum decreto, τιμόθεορ, ὁ μιλήσιος παραγινόμενορ, pro τιμόθεος ὁ μιλήσιος παραγινόμενος, atque ita in aliis. Sic pro προεχες dicere προεχὴρ: unde *prorer*, a quo *procores*, οἱ προεχεῖς sive in Rep. sive in ædificiis, & similiter a προεχὴρ est *procerus*, hoc est, ἔξοχος, sive *eminens*. Cur vero prima in *proceres* & *procerus* differat modulo, mox in *Procerus* exponam.

PROCERVS, [πρόμηκες] a *pro* & *cera*. Festus: *Procera, protina, & in longum producta, quasi ex cera ob ejus facilitatem*. Vel a *pro* & antiquo *cerus* pro *sanctus*. Vel quasi *procelus* a *procelo*, seu *procello*, unde & *procellæ* nomen. *Procera* enim apta sunt alia *procellere*. Vel a *pro* & *cerno*, ut κατὰ μετάθεσιν & συγκοπὴν fiat ea *procretus*. Nam *procera longe cernuntur*. Vel a *procus*, quando antiqua lingua idem erat ac *procerus*. Festus: *Procum patricium in descriptione classium, quam fecit Servius Tullius, significat procorum, ii enim sunt principes*. Sed quod subjicitur *procum* principem notare, satis indicat pro *procerum*, *procerem* legi oportere. Vel est *procerus* a προεχὴς, quod est *eminens*. Nam Æoles, quos Latini sequuntur, pro προεχὴς dicunt προεχὴρ, unde per crasin προχὴρ, & Dorice πρωχὴρ ex quo *procerus*. Ex quo & caussam videmus, cur primam producat. Ut apud Horat.

> . . . . *Quo pertinet ergo*
> *Proceros odisse lupos?* . . . .

At *proceres* primam corripit: etsi ab eadem origine sit. Nempe quia a προεχὴς sive προεχὴρ fit κατὰ συγκοπὴν, extrito E.

PROCESTRIA, vel ita dicuntur a *procedendo*, quia ex urbe ad ea proceditur: ut quæ sint ædificia extra portam, ut Ælius dicebat: vel nomen id conflatum ex *pro* & *castra*: ut quæ, juxta Artorium, sint *propugnacula*, quibus ii, qui castra non habent, *pro castris* utuntur. Utrumque ἔτυμον apud Festum legas. Apud quem & in MSto est *procastria*. Gloss. quoque *Procastria*, οἰκήματα πρὸ παρεμβολῆς. Item οἱ πρὸ τῶν παρεμβολῶν τόποι.

PROCVL quasi *porro ab oculis*, ut apud Servium legere est in III. & VI. Æn. vel quod non minus placet, a *proculis*, sive *proculus*; ut *facul* a *facilis*: *simul* a *similis* seu *simulus*: de quibus in *similis* dictum. *Proclis* vero erit a *procello*, sive, ut antiqui scribebant, *procelo*: nempe ut *facilis* a *facio*. *Procellere*, est *porro*, *sive longe cellere*, hoc est, *movere aut currere*. Utrumque enim Græcis significat κέλλειν, unde Latinum *cello*: ut suo loco videmus. *Procul* igitur est, *quod longe est a nobis dimotum*. Quomodo *procella* (quod ejusdem est originis) dicta est, quia *procellit*, hoc est, *longe dimovet*. Eodem, si id forte malis, res redibit, si dicas *procul* κατ' ἀποκοπὴν esse a *proculsum*, quod est inusitatum supinum a *procello*, ut *perculsum* a *percello*. Sed prius illud magis placet, propter ἀναλογίαν, quæ in talibus imprimis spectanda est. A *procul* est *proculus*. Isidorus in Glossis: *Proculus, qui nascitur, cum pater peregrinatur*. Quamquam aliis placet sic dici *qui nascitur patre jam grandævo*. Rationem utriusque notionis aperit Festus, his verbis: *Proculum inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinante a patria procul. Proculos sunt qui credant ideo dictos, quia patribus senibus, quasi procul progressis ætate, nati sint*. Τηλύγετος dicitur Homero, ut qua voce ibidem, Eustathio teste, significetur παῖς ὁ ὕστατος καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας γεννηθεὶς τοῖς τοκεῦσιν, ἢ τῆλε ὄντι τῷ πατρὶ γεννηθείς.

PROCVLSO, antiquum pro *promitto*. Festus: *Proculinant, promittunt, ait significare Antistius de jure Pontificali libro nono*. Ubi in MSto etiam est *proculinant*. Suspicor, ut *promittere*, quod est προβάλλειν, sumitur pro *polliceri*, quia qui spondet, verbis aliquid in longum movet, ac mittit: ita *proculso* dici, quia quis *procelit* sive *procellit*, hoc est, *verbis longe dimovet*. E in *V* abit, ut in *Procul*: quod ab eadem origine. Vide *Procul*.

PRODIGVS, & *prodigere*; a *pro* sive *porro*, & *ago*. Est enim *prodigere*, præter modum erogare. Sic Belgæ dicunt *verdoen*. Gloss. *Prodigus*, ἄσωτος, ἀνάλωτος, γαστρίμαργος. Ut ab *irrigo irriguus*; a *muto mutuus*; a *noceo innocuus*; sic a *prodigo prodiguus*. Festus: *Prodiguæ hostiæ vocantur, ut ait Festus, quæ consumuntur: unde homines quoque luxuriosi prodigi*.

PROELIVM [est a πρύλις, *armata saltatio*] per *OE* scribitur in marmoribus antiquis: eodemque modo in Romano Maronis codice scribi testatur Pierius ad Ecl. VI. Ac similiter in aliis plerisque MSStis, ut Festi sive Paulli codd. in voce *sub vitem*. Firmat hanc scripturam, quod apud Plautum, Menæchmis, act. I. III. est *proilium*: unde *pro illo* cuderunt: ut in Variis suis monet Muretus, lib. VI. cap. IV. Nestor tamen Novariensis in Lexico ait, ut *prælum*, ita *prælium* per *Æ* scribi debere: atque id etymo comprobari. Utrumque enim, Appuleio auctore, a *præluendo* nomen accepisse. Differunt *prælium* & *bellum*: ut pars & totum: nam illo solum *pugna*, hoc est, *conflictus* seu *congressio* significatur: hoc vero notat *totum illud tempus*, *quo in militia sumus*, quod & sine prælio esse potest. Sic distinguit Servius ad VIII. Æn. item Fronto, ac Nonius idem comprobat illo Lucilii (*f*. Livii) lib. XXVII. *Ut populus Romanus victus vi, & superatus præliis sæpe est multis, bello vero nunquam, in quo sunt omnia*. Et hoc Virg lib. XI.

> *Infantem fugiens media inter prælia belli*.

A *prælium* est *præliaris*. Festus: *Præliares dies appellantur, quibus fas est bello hostem lacessere, erant enim quædam feriae publicae, quibus nefas fuit id facere*.

PROFICISCOR, unde sit, non video, nisi, quod aliquando in mentem venit, ut ab *bio* est *bisco*, sic a *proficio* fit *proficisca* seu *proficiscor*, quia nempe qui *proficiscitur* non quiescit, sed iter promovet. Melius inveniat ἔτυμον, qui poterit. [προβιβάζω, προβιβάζομαι.]

PROLES, tum de *liberis*, tum de *testiculis* dicitur. Sed proprie *progeniem* notat. Gloss. Phil. *Proles*, γονία, γονή. Dicitur quasi *prooles*, a *pro* & *oleo*, id est, *cresco*, ut a *sub* & *oleo*, *suboles*, quod ejusdem notæ, item ab *in* & *oleo*, *indoles*; quod proprie *incrementum* notare sentit Josephus Scaliger, indeque apud Agellium legi, *mendi indoles*. A *prole* est *improlus* seu *improlis*. Gloss. Philox. *Improles*, ἄγονος, ἄτεκνος, ἄπαιδος. In iisdem paullo ante exponebatur ἀφῆλιξ, μήπω πολιτευόμενος; Festo similiter,

ter, *improlus vel improlis*, *qui nondum est adscriptus in civitate*. Opponitur ei *duumsus*, qui cum prole in civitatem adscribebatur. A *prole* quoque est *proletarius*, quomodo, Nonio teste, dicebantur Romæ homines viles ac plebeii, quique vix alio Remp. juvarent, quam prole. Affines his *capite censi*, quorum & paullo deterior condicio. Nam *proletarii* mille & quingenta æris in censum deferebant: at *capite censi* aut nullo, aut minori saltem, quam proletarii, ære censebantur. Utrisque opponebantur *assidui*, id est, *locupletes*, qui *assidui* vocati ab *assibus dandis*. Vide Agellium lib. XVI. X. Μεταφορικῶς *proletarium sermonem* pro vili ac plebeio dixit Plautus, Mil. Glor. act. III. sc. I.

PROLOGUS num sit a Græco πρόλογος, dubitatur. Nam cum prima interdum producatur, videri queat esse a Latina præpositione, & nomine Græco, cujusmodi quoque a plerisque creduntur *elogium*, & *antelogium*. Atque hac de sententia fuse diximus in Oratoriis nostris, lib. II. cap. II. Nunc verius existimo, esse vocem puram putam Græcam: Latinos autem Latinam interdum sequi quantitatem, quo vox ea faciem ementiretur plane Romanam. Ita nec priorem in *schema* corripere dubitat Plautus. Similiterque in multis Latini ὀρθογραφίαν suam potius quam Græcam sequi solent, ut in *TVS* dicemus. A *prologus* Paccuvius apud Festum dixit *prologium*, qua forma ab ἔξοδος *exodium* dicit Varro, qua item a μέθοδος *methodium* legimus apud Petronium. Quare falluntur, qui *prologiam* quasi *proloquium* dici existimant.

PROLUVIUM, & *prolubium*, si audimus Obertum Giffanium (Indice Lucret. in *Prolubium*) ut significatione, ita ὀρθογραφίᾳ differunt. *Prolubium* enim fit a *lubet*: ac notet *libidinem ad donandum*: *Proluvium*, sive *proluvies* (utroque enim modo dicitur,) fit a *proluendo*, ac *sordes* significet. *Prolubii* voce utitur Terent. Adelph. act. v. sc. ult.

Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas?

Proluvies usurpat Maro. III. Æn.

. . . . *fœdissima ventris*

Proluvies . . . .

Est & apud Lucret. lib. v. & VI. itemque Arnobium. Verum cum apud Plautum Asinaria legere sit, *Elavi* sive *elui bonis*; (quo tamen loco Scaliger mavult, *enavi bonis*) Sticho quoque sit,

Elaamus bodie peregrinu omnia.

Hoc est, *absumamus*, prout interpretatur Lambinus: imo etiam Tacitus dixerit, *proluere opes*: non video, cur Palmerio assentire non liceat, qui *prolubium* quoque dici putat pro *immoderata largitione*, ac esse a *proluendo*. Sane pro Palmerio facit & Nonius Marcellus, qui *proluvium* legit in superius adducto Terentii loco, ac *profusionem* interpretatur.

PROMELLERE est *procrastinare*; & speciatim, *litem differre*, a μέλλειν, quod est, *morari*, *cunctari*, *differre*. Festus: *Promellere* (ita quoque est in MSto) *Verrius ait significare litem promovere*. Ubi *promovere* est, quod Seneca dicit *prolongare*, alii *producere*. Quemadmodum autem *promellere*, ita & *remellere* dixisse videntur, sive potius *remelere*, quando veteres non geminabant consonas. Nempe ut a *morari* fuit *remorari*, ita a *melere*, quod idem est, ac *morari*, *remelere* factum. Ac ut a *remorando*, *remora*; ita a *remelendo*, *remeligines* dictæ sunt. Vide quæ fuse de utroque dicimus in *Ecbeatis*. Alias μέλλων, significat *futurus*: onde μελλέφηβος, qui *proximus* est *adolescentiæ*, ὁ ἀπὸ δύκα ἐτῶν, προσιόντων ταῖς τῇ ἡλικίᾳ, ut ait Hesychius. Μελλόγαμος, *futurus maritus*, ὁ μέλλων ἀνὴρ γίνεσθαι, ut Pollux & Hesychius docent. Similiaque sunt μελλοθάνατος, qui *morti propinquus*, (*capularem* appellant Latini;) μελλονυμφίος, qui *sponsus* est *designatus*, & alia. Etiam ex Græco Latinoque *melloproximus* legas Leg. Peculiari, De proximis sacrorum scriniorum. Ita autem vocantur, qui nondum *proximatus* honorem sunt adepti, sed *proxime* sunt *designati*.

PROMO, Perotto teste, aliqui derivant a *premo*. Nempe quia *promens aliquid profert e penu*, *ubi premebatur ac condebatur*. Alii est a ברם, *promtuarium*, ταμιεῖον, *cista*, ut Avenarius censet. Sed omnino est a *pro* & *emo*, qua antiquis notabat *sumo*, *capio*. Qua de significatione dictum nobis in *Præmium* & *Demo*. A *promo* est *promus*, [vide Hesych. in πρόμος.] qui promit: unde *promus condus* apud Plautum. Ab eo *suppromus* apud eundem. Mil. act. IV. sc. I. Ita dicitur quasi *sub promo*. Est enim *secundus promus*, sive qui *promo substituitur*.

PROMONTORIUM, [προμοντόριον] *rupes in more prominens sive prominentiu mari incumbens*: quasi dicas *prominterium*, ab inusitato supino. Isidorus, lib. XIV. cap. VII. *Commune est insulis*, *ut promineant*, *inde & loca earum promontoria dicuntur*. Idem etymon secutus Turnebus, lib. XIII. cap. XVIII. Itemque præceptor meus Franciscus Nansius, qui propterea & *promuntorium* per *V* maluere, idque præeuntibus vett. libb. Et valde hanc sententiam firmat, quod pro *promuntoriis* etiam *prominentium* dicere: quomodo loquitur Solinus. Vulgatior tamen sententia est *promontorium* dici, quasi *prominens mons*. Sed durius dicitur *pro* poni loco vocis *prominens*. Quare si a *monte* omnino sit, componetur ea *pro* & *mons*; atque ita dicetur, quod est *pro monte*, hoc est, *loco montis*. Nempe primo sic dixere *rupem*, vel *aliud in mare promineas*, *quod mons quidem non esset*, *sed montis vicem præstaret adversus insanos fluctus*. Postea etiam *montes* ipsi maris fluctibus oppositi hac appellatione comprehendi cœperunt.

PROMULGARE placet Festo dici a *vulgo*, quasi *provulgare*, Becmano autem a προομολογεῖν, quod a πρὸ, ὁμοῦ & λόγος erit. Alii a μυλλαίνειν, quod Eustathio teste, notat *ore indicare*. Alii ab Hebræo מלרח, id est, *dicto*. Denique nonnullis placet *promulgare* κατὰ συγκοπὴν factum ex *promulticare*, hoc est, *in vulgus edere*, *& communicare cum multis*. Ex *promulticare* esset *promulcare*. Sed G pro C substitutum ob affinitatem, forte etiam differentiæ caussa. Nam, si Festum audimus, *Promulco agi dicitur navis*, *cum scapha agitur fune*. Ita est in MSto. Sed timide in hoc Festo subscribo. Neque enim *promulco*, sed *remulco* pro eo dicimus: nempe a Græco ῥυμουλκεῖν: qua de re seorsim dicemus.

PRONUS, plane puto venire a πρηνὴς, [πρανὴς idem. vide Hesych.] quod idem significat *a* abit in *o*, quomodo ab *ἰὼ* est *io*. Interim *a*ute Jos Scaliger, qui notis in Culicem censet venire a πρωὸς, hoc autem esse a πρόνευω, quod est, *propendeo*, unde πρωνευσμός exponitur προβλὴς & προβεβλημένος. Nec obstat, quod prior in *pronus* sit porrecta quando & in *propola*, & *prologus*, atque aliis, quæ a Græcis accepimus, præverbium Latinorum more producitur. Vide *prologus* & *propola*. Quod si illud de quantitate nihilominus turbat: possis *pronus* ea ratione a *pro* & *nuo*, deducere, qua Scaliger a πρὸ & νεύω. Ita *pronus* dicetur quasi *pronuus*, hoc est, *in anteriorem partem nuens sive nutans*. Et sane hoc simplicius, quam ut a προνεύω.

PROOEMII duplex etymon ponit Quinctilianus, lib. IV. cap. I. *Nam*, inquit, *sive propterea quod* οἴμη *cantus est*, *& citharœdi pauca illa*, *quæ antequam legitimum certamen* (P. Faber, lib. II. ἀγων. cap. XXXII. legere mavult *carmen*, quod & in codd. quibusdam invenitur) *inchoent*, *merendi favoris gratia canunt*, *proœmium cognominaverunt*; *oratores quoque ea quæ prius quam caussam exordiantur*, *ad conciliandos sibi judicum animos præloquuntur*; *eadem appellatione signarunt*: *sive quod* οἶμον *iidem Græci viam appellant*, *id quod ante ingressum rei ponitur*, *sic vocare est institutum*: *certe proœmium est*, *quod apud judicem prius quam caussam cognoverit*, *prosit*. Hæc Fabius. Posteriorem etymologiam præfert Fungerus. Sed id omnino repudiandum. Nam ut acute ait Jul. Scaliger, lib. III. rei poët. cap. LXXXIV. *quemadmodum proœmium*, *quod est oratio*, *erit ante orationem*, *si oratio via est*, *erit ante viam via*: *quo nihil ineptius excogitari potest*. *Quis enim ambulat ante*, *quum ambulet?* Quare magis ve-

verisimile est, προοίμια proprie dici principia τῶν ἀσμάτων, ut προαύλια τοῦ αὐλοῦ. Ita προοίμιον fit ab οἴμος, id est, ᾠδὴ sive cantus, prout cum Fabius & Hesychius interpretantur, tum Ammonius quoque, sive Hereooius Philo, quando scribit: οἶμος οἴμης διαφέρει. οἶμος μὲν γάρ ἐστιν ἀρσενικῶς ἡ ὁδός· οἴμη δὲ ἡ ᾠδή. Pertinet buc locus Fortunatiani, lib. III. Rhetor. *Denique*, inquit, *auludos & citharudos & cæteros hujusmodi artifices, quamquam non polliceantur orationem, videmus tamen proloqui ante actionem, & omnino curta & sine capite oratio est, quæ sine principio ab ipsis rebus orditur.*

PROPA, quasi πρὸ ποδῶν, vel, si malis, ex *pro* & *pes*, quia *prope* vere, *quod est ante pedes*. Sic ἐγγὺς ab ἐν & γυῖον, quo etsi generatim utatur Homerus de membris, proprie tameo signat πόδας καὶ χεῖρας. A *prope* est *propior*. Superlativus ἀναλόγως esset *propissimus*, & κατὰ συγκοπὴν *prossimus*. Sed maluere *proximus*. A *prope* etiam *propinquus*, ut a *longe*, *longinquus*. Fortasse & ab hoc fonte est *properus*, indeque *propero*, quia qui properat, hoc agit ut magis & magis appropinquet. Sed alia duo ἔτυμα hujus vocis in *Pars* adducimus.

PROPHATA, ut scribit Lyranus in cap. XXII. Num. sic dicitur quasi *procul fans*. Tanta fuit seculi, quo vixit, imperitia. Est autem Græce προφήτης, quod a πρόφημι, hoc est, *profari*, cum Ulpiano loquar, cui *profari* est *prædicere*. *Prophetarum* autem nomine vocarunt gentiles, *antistites fanorum oraculorumque*, ut ait Festus, qui & hos C. Julii Cæsaris, veteris oratoris & poëtæ Tragici versus citat ex ejus Adrasto,

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, sancta caste qui purant loca.

Ita eos versus restituit Jos. Scaliger ad Festum. Speciatim videntur ita dixisse *sacerdotes Ægyptios*. Macrobius, lib. VII. Saturn. cap. XIII. *Adeo verum ita, ut dicis Ægyptios opinari, ut ego sacerdotes eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vidissem*, &c. Similiter ὑποβολιμαίοις Clemens, de vita Petri, Εἰς Αἴγυπτον πορεύσομαι, καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις καὶ προφήταις φιλιωθήσομαι. Imo auctor commentarii de herbis, qui Appuleio inscriptus, sic *prophetæ* voce cap. II. usus, & alioi sæpius: ut Barthio observatum, adversf. lib XXXVII. cap. XXIII.

PROPITIUS [*profitius*, *proficuus*.] juxta Nonium Marcellum, dicitur *prorsus pius*, *aut proprie pius*, *aut certe porro pius*, *quod est vehementer & valde*. Sed hæc duriora. Verisimilis magis est sententia Gellii, lib. VI. cap. V. ita scribentis: *Novum novicium dicimus, & proprium propicium, intendere volentes novi & proprii significationem*. Maxime interim placet, ut a *fictum* est *ficticius*; a *commendatum*, *commendatitius*; ab *insitum*, *insititius*; a *crate*, *cratitius*; sic a *prope* esse *propitius*, quia, qui *propinqui* sunt, auxilium ferre possunt, & *præsentes* pro *propitiis* dicimus. Ut initio primi Georgicon:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

Ubi sic Servius: *Præsentia*, *id est*, *propitia*, *ut* (Ecl. I.)

Nec tam præsentes alibi cognoscere Divos.

Quorum præsentia favor est. Et favet etymo modulus primæ syllabæ, quam Seneca corripit:

Etsi propitios, attamen lentos deos.

PROPOLA est e Græco προπώλης. Sed Latini significationem immutarunt, ut in aliis quibusdam. Latinis *propola* est, qui res minori pretio emtas majori postea divendit. At Græcis sic vocatur, qui aliter dicitur προμνήστωρ, hoc est, *pararius*, sive *proxeneta emtoris*: nempe qui emtori conciliat venditorem. Etiam dispar quantitas primæ syllabæ apud Latinos ac Græcos. Nam prima in *propola* producitur a Lucilio, cum apud Nonium ait,

Sicuti cum primos ficus propola recentis
Protulit, & pretio ingenti dat primitu' paucos.

Nempe Romani, quo videretur vox plane Latina, suam, quam Græcorum, quantitatem sequi maluerunt. Sunt quibus placet esse a Latina præpositione & Græco verbo πωλεῖν. Sed nihil opus recurramus ad hybridam istiusmodi compositionem. Quippe cum Latini *pro* extra compositionem semper producant, quamquam acceperint a Græcis, quibus πρὸ breve est: quid mirum est, si iidem in compositione sæpe etiam producant, utut vox tota sit a Græcis? Eadem enim ratio totius, & partium. Ita *propino* quoque, quamquam plane Græcum sit, interdum tamen primam corripit, Græcorum more; interdum producit, more Latinorum. Utriusque exempla apud Martialem habes. Item in *prologus* factum: in quo nunc corripitur prima, more Græco; ut in Hecyræ prologo,

Nullum invenire prologum potuisset novus:

nunc vero, Latinorum more, producitur: ut illo ejusdem Comici:

Orator ad vos venio ornatu prologi.

Quid igitur mirum, si in *propola* primam producat Lucilius? Male vero Turnebus, Lambinus & Hadrianus Junius, legebant *propala*, ut intelligatur, *qui res palam & palo adfixas vendit*. Neque tamen in eo vertuntur opes & vectigalia populi, ut qui sic emendet, *sit palo dignus & vera cruce*, ut professor quidam *regius*, vel si mavis, *regineus*, in sua ad Lysiæ orationem pro cæde Eratosthenis commentatione inveouste atque iohumaniter judicabat.

PROPRIUM non tam compositum esse censeo ex *prope*, & *unum*, quod vir eruditus scribit: quam simplex derivatum a *prope*, quia operam hanc dare omnes solent, ut proxime ac quasi in conspectu ipso sit adstet, quæ possident. *Prope*, *propius*, inde *proprius*: *R* inserto, ut a νυὸς, *nurus*; a πάτρω *patruo*; a *tego*, *tergus*, juxta Varronem. [a πρίμω.] *Propriassit*, proprium fecerit, teste Festo, a verbo *propriare*. *Propritim* pro *proprie*, dixit Lucretius, ut Nonius observat.

PRORA, a Gr. πρῶρα, quod a πρὸ venire manifestum est, at a quo verbo descendat, num a προϊέναι, an προορᾶν, an aliud, dissentiunt Grammatici. Mihi ex πρόορα contractum esse, minime dubium est, eoque plane a προορᾶν esse arbitror. Vide Etymologum. A πρῶρα est πρωράτης qui usitatius πρωρεύς. A πρωράτης est Latinum *proreta*. Plautus, Rudente, act. IV. sc. *Heus mane*:

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

Qui in prora navem regit, *proreta* dicitur; ut *gubernator*, ac Græce πρωρεύτης, & κυβερνήτης, *qui in puppi sedet*.

PRORIGO Plinio, lib. VIII. cap. XLII. qui *perorigo* Varroni, lib. II. de R. R. cap. VII. & VIII. Nisi apud eum legendum *praeriga*. Præest enim jumentis prurientibus. Atque ut *pruria* dicitur quasi *peruria*, hoc est, *peruror*; sic *proriga*, quasi *peroriga*, vel potius *praoriga*, seu *prauriga*, quia *præest* *urigini*, hoc est, τῇ ὀχείᾳ. Ut ab *uro*, *urica*, sic a *præuro* *præurica* vel *prauriga*, & u in o abeunte κατὰ συγκοπὴν *proriga*. *Urica* etiam apud Juvenalem legas, sat. VI.

. . . . *Tu credis amorem*,
Tu tibi nunc urica places.

Usus & Plinius, sed aliter.

PROSA Latine dici negant Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst. lib. I. epist. XXIV. & Ant. Muretus, prioribus annot. in Terent. Jubent autem dicere *prorsa*, quia in antiquis codd. sic legatur, atque id quoque comprobet ἐτυμολογία, cum sit a *versus*. Sed utrumque rectum est. *Prosa* enim factum e *prorsa*, quia veteres *R* in hujusmodi omittere gaudent, unde & *rusus* dixere pro *rursus*. Utroque usus Ennius:

Prorsus rusus reciprocat fluctus feram.

Apud Plautum quoque legas Milite:

Ille jubebat me ire cum illa ad portum: ego adeo, ut tu scias
Prosus Athenas protinus abibo tecum.

Et Persa, act. IV. sc. V.

Simulato quasi eas prosum in navem.

Sic enim libb. vett. usurpat quoque Varro. Sed & in MSStis Plauti codd. (ut illis, quibus Camerarius usus) *susum* similiter legas pro *sursum*. Dicitur autem *prosa* sive *prorsa* oratio quasi *recta*, cui oppo-

opponitur *carmen*, quod *vectum* non est, quia *cantu insectitur*. Sic *prorsi limites* apud Festum, & *prorsa tunica* in Glossis, cui opponitur *inversa*. Plauto quoque similiter opposita sunt *prorsus*, & *transversus*. Sic enim inquit Pseudolo, act. III.

Non prorsus verum ex transversa cedit, quasi cancer solet.

Prosus, *rusus*, eidem Plauto opponi, supra vidimus. Ac dixit similiter Terentius, Hecyr.

Trepidari sentio, cursari rursum prorsum.

Quod ad vocis etymon attinet, Angelo Caninio in Hellenismi Alphabetho, & Petro Nunnesio, in erudito Grammatistices libello, videtur *prorsum* esse a πρόσω, inserto *R*, quomodo a φλέγω est *flagro*; a πύθω, *putreo*, &c. Sane placeret hæc etymologia maxime, nisi caussæ nihil putarem, cur non ea ratione *prorsum* dicatur, quasi *proversum*, hoc est, *anteversum*, quâ *rursum* est a *reversum*; *sursum* a *supraversum*, vel *superversum*, vel potius *susversum* (de quo seorsim dicemus,) *deorsum* a *deversum*; *dextrorsum* a *dextroversum*; *sinistrorsum* a *sinistroversum*; eademque ratio in aliis multis a *versus* deductis. A *prosus* pro *prorsus* est Dea *Prosa*, quæ *recto partui præsidet*; sicut *Postverta* perverso, ut cum non caput, sed pedes primi in nascendo existunt. Nempe *postverta* pro *postversa*, ut *pulso* pro *pulso*, *mertus* pro *mersus*. Atque hoc quoque *Postvertæ* nomen ostendit *prosa* esse a *pro* & *versa*. Alioqui enim ei non opponeretur *Postverta*, seu *Postversa*. Vide de iis Varronis locum apud Agellium, lib. XVI. cap. XVI. Etiam hoc Deæ nomen recte *orationem prosam* absque R dici, comprobat, adversus Calcagninum, & Muretum.

PROSAPIA sive *prosapies* Nonio est *generis longitudo*. In vett. Glossis exponitur γένος καταγωγή. item ἐκ προγόνων σύγγενεια, καὶ συγγένεια. Usus & Tullius in Timæo. *Prosapiam* quasi προπαππίας, a πρόπαππος dici suspicatur H. Steph. palæstr. de Latinitate Lipsii, p. CCXXXVIII. Sane etsi unius literæ mutatio duriusculum id etymon facit, non minus tamen placet, quam illud Festi, cui *prosapia* videtur dicta quasi *prosipia*, a *sipare*, id est, *jacere*, unde *insipare*, *obsipare*, *dissipare*. *Prosapia*, inquit, *progenies*, *id est*, *porro sparsis & quasi jactis liberis*: *quia sipare* (perperam MStus *supare*) *significat jacere*, & *disjicere*. In compositione, ut notum, non *I* in *A* mutari solet, sed *A* in *I*, ut *facio*, *afficio*. Apud Nonium legas, *prosapiem* dici a *prosupando* aut *proserendo*. Ita *prosapia* dicatur quasi *proseria*. Quod non placet. [a προσάπτειν προσαφὴ & προσάφια.]

PROSECTA, a *prosecando*. Nonius: *Prosecta*, *exta*, *quæ aris dantur ex fibris pecudum dissecta*. Usus præter alios Ovid. XII. Met. fab. LV.

Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada mactatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et Dis acceptus penetravit ad æthera nidor,
Sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.

Quo ex loco, uti & aliis quibusdam, cognoscimus, eos qui sacrificarent, extis coctis sectisque, partem solitos adolere, partem sacerdotibus dare, partem mensis suis reservare. Itaque *lustralibus extis* vescuntur apud Maronem, VIII. Æn. Coqui vero exta solita priusquam prosecarentur, indicat hic locus Tranquilli in Augusto, cap. I. *Cum forte Marti rem divinam faceret, nunciata repente hostis incursione, semicruda exta rapta foco prosecuit, atque ita prælium ingressus, victor rediit*. *Prosectam* quoque in feminino dici, indicare videtur locus hic a Nonio citatus ex Lucilii sat. XIV.

Cenam, inquit, nullam, neque Diva prosectam ullam.

Sed recte corrigit Jos. Scaliger, *proficiem ullam*, quod & metrum requirit, & locus hic Varronis confirmat, quem ex undecimo rerum Divinarum subjicit Nonius: *Proficiem exterum vel in mensam porricere*: sive, ut in aliis codd. est, *porrigere*, quod simile erit isti veteris poëtæ:

.... fumantia porrigit exta.

nisi hic quoque *porricit* legendum, quod verum puto. Dicitur & *proficia*. Solinus, cap. XI. *Nec longe inde collis Vulcanius; in quo qui divinæ rei operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem, cum proficias intulerint, si adest Deus sacrorum probator, sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, a numine fit incendium*. Ita legitur is locus in vett. libb. pro quo in vulgatis *porricias*; quod si non displicet, dicendum, ut a *proficere*, *proficia*, sic a *porricere* dici *porricia*. *Proficias* nominat quoque Arnobius, lib. VII. *Quod si omnes has partes, quas proficias dicitis, accipere Dii amant*, &c. In Glossis quoque Philoxeni legas: *Proficia*, αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί. Paulo ante in iisdem scriptum, *Proscia*, ἀκροθίνια. Ubi Scaligero emendante legendum, *proficia*. Nam ἀκροθίνια inter alia notat τὰς ἀπαρχάς, ut scribit Eustathius. Lexicon Græco-Latinum Cyrillo tributum interpretatur ἀκροθίνια, *rusticilia*. Sed & *proficium* dicebatur, si recta vulgaris lectio apud Festum: *Proficium, quod prosecatum projicitur*. Ego apud eum *proficia* legere malim. Nec mirandum quod a *prosecando*, *proficia*, seu *proficies*, dicantur per *I*, in secunda. Siquidem veteres in compositis a *seco* mutabant *E* in *I*. Itaque *proficare* dicebant pro *prosecare*. Plautus, Pœn. act. II.

.... Vetui exta proficarier.

Inde igitur *proficia*, non a πρὸς & ἴλεος, ut sensit is qui Isidorum emendavit: quam opinionem merito ridet Palmerius in Spicilegiis. Sic & *insicare* dicebant, unde *insicia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Insicia ab eo, quod insecta caro, ut carmine Saliarum est: quod in exteis dicitur nunc prosectum*. Vide *Salsicia*. Item dicebant *exsicare*, pro *exsecare*. Plautus, Rudente, act. I. sc. I.

Quin tu in paludem is, exsicasque arundines.

Simile quoque *dissicare*, vel *dissicere*, qua de voce fuse Aldus in Orthographia. Item *subsico*, unde *subsicivus*, de quo abunde diximus in voce *Cædo*. Item *adsicare*, sive *assicare*: unde apud Plautum (si vera vulgata lectio) *axicia*, quasi *adsicia*, seu *assicia*. Eo nomine censet Turnebus, lib. XXVII. cap. XXVII. *forficem* intelligi, *quo secantur capilli*. Locus Plauti est Curcul. act. IV. sc. IV.

At ita me volsellæ, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum.

In veteri Veneta, quæ cum Saraceni aliorumque notis prodiit, scribitur *exitia* per *T*. Sarracenus autem non *axitia* legit, sed *exitia*, vultque *exitia* dici quasi *excutia*, quod *ea excutiatur pulvis*. Censuit igitur Saracenus, intelligi a Plauto *scopas parvas, quibus excutitur pulvis e vestibus, ut fiant mundæ*. Eadem Lambini sententia: sed is pro *axicia*, quam vocem Latinam negat, *excutia* legendum putat, quod ἀναλόγως ab *excutiendo* fiet. Equidem etsi rebus adeo incertis nec *axiciorum*, nec *excutiorum*, sive (si singulariter hæc potius efferre placet) *axicia* aut *excutia* vocibus uti ausim: tamen magis in Turnebi inclino sententiam, quia *excutia* solius Lambini nititur conjectura; alterum vero illud, *axicia* dico, (pro quo facili literæ unius, ejusque similis lapsu *axitia* fere legi dicebamus) veterum libb. nititur auctoritate.

PROSEUCHÆ dicebantur *templa, quæ Judæi inter gentes habebant*, a προσεύχεσθαι. Juvenalis, sat. III.

.... In qua te quæro proseucha:

Ad quem locum vetus Comment. *Proseucha*, inquit, *locus Judæorum, ubi orant*. Cætera, quæ inibi adsuta, nec assis sunt. Putabat Politianus vocem hanc haut alibi reperiri, quam apud Juvenalem, & Cleomedem. Verum Leopardus, lib. III. cap. XV. ostendit ea usos Josephum, Philonem, Epiphanium. Sed ignoscendum Politiano, quandoquidem ejus ætate hi libri nondum publici juris facti erant. Vide & quæ de *proseucha* annotavit Scaliger ad fragmenta subjecta operi de Emendatione temporum.

‡Prosicare aut Prosecare, & quae inde fiunt verbalia funt ex Haruspicum disciplina profecta. Proinde nemo mihi hoc eripiet, quin pro Tuscis vocibus sint agnoscenda. A posteriore ordiar; quod revera Tuscum esse, ostendunt Iguvinae tabulae, in quarum I. v. 2. Prvsekatv i. e. *prosecati*, & in III. versus finem saepe est Prvsikvrent i. e. *prosecarent* aut *proficerent*. Quae fit autem ei verbo subjecta notio, sic exponunt Grammatici. Ex Festo Paulus: *Proficium, quod prosecatum porricitur*, i. e. aris admovetur. Nonius: *Prosecta, exta quae aris dantur, ex fibris pecudum dissecta*. Ovid. XII. Met. fab. 55. *Imposuit prosecta calentibus aris*. Glossarum & auctorum plura loca & cetera quae huc pertinent, videbis in Vossio in Prosecta, apud Festi adnotatores & alios. At equidem hic ab Latinis grammaticis dissentio, qui hoc verbum Latinum putant, nim. compositum ex Pro & Seco; cum mea sententiâ sit Tuscum ex Oriente petitum. Chaldaeis Syrisque פרש *pras* est *separandi* & *dividendi* verbum. Ab eo autem verbo sicuti apud Chaldaeos (ut & Syros) assumpto Gimel fit פרשגן *parsegen* h. e. *exemplum* (vulgo *una copia*) inde dictum quia ex autographo veluti prosecatur; sic apud Tuscos assumpto K factum est *prosecandi* sive (ut antiquitus loquebantur) *prosicandi* verbum; quod deinde Latini putarunt Latinum ex Pro & Seco compositum, quod revera Tuscum est. Dixi de hoc plura Diatr. X. in Tab. I. Iguvinam. Mazoch.

Prospera, ex *pro* & antiquo *speres*, pro *spes*. Ita quidem Nonius, qui ait, *Sperem veteres spem dixere, unde prospere dicitur pro spe*. Similiter Perottus. Nempe, quia *prospera spem nostram implent*. Ac, ut idem ait, putant nonnulli *asper* similiter dici quasi *a spe*. Sed utrumque etymon vanum. Nam *asperum*, ut suo loco diximus, venit ab ἄσπορον, proprieque dicitur de *terra quæ saxis abundat, ac squallore obducta*. *Prosper* vero fit a προσφορος, quod est, *commodus*, *utilis*, ἀπὸ τῶ προσφέρειν.

Prostibulum, sive *prostibula*, sic dicta putatur a præverbio *pro*, hoc est, *ante*, & voce *stabulo*, hoc est, *diversorio*. id enim inter alia notat *stabulum*: ut in eo ostendimus. Non. Marcellus: *Meretrix honestioris loci est & quæstus. Nam meretrices a merendo dictæ sunt, quod copiam sui tantummodo noctu facerent. Prostibula, quod ante stabulum stet, quæstus diurni & nocturni caussa. Plautus, in Cistell. manifestissime discrevit:*

Intro ad bonam meretricem, adstat ea in via sola,
Prostibula sane est.

Hæc Nonius. Sed magis placet *prostibulum* a *stando* quam a *stabulo* dici, quia nempe ante *diversorium stant*. De hac *statione* multa sunt veterum loca. Horatius, lib. Serm. sat. II.

. . . . *Nullam, nisi olenti in fornice stantem.*

Seneca: *Meretrix vocata es, in communi loco stetisti: stetisti puella in lupanari*. Tertullianus quoque, lib. II. ad Uxorem vocat *lupanar*, *consistorium libidinum publicarum*. A *prostando* igitur *prostibulum* est; haud secus ac a *stando* est *stabulum*; a *tintinnando*, *tintinnabulum*; a *suscitando*, *suscitabulum*; ab *infundendo*, *infundibulum*; a *latendo*, *latibulum*, plurimaque alia id genus. Nec tamen *meretrices* semper ante *stabulum* stabant; sed interdum etiam in sella sedebant, atque inde est, quod ut a *statione* dicebantur *prostibula*, sic a *sessione* dicebantur *prosedæ*: quam nominis caussam adfert Festus, *Prosedarum* appellatio est apud Plautum Pœnulo, I. II. Eademque de caussa dictæ etiam *sellariæ*. Hinc Juvenalis, sat. III.

Et dubitas alta Chionem deducere sella.

Ad quæ verba commentator vetus: *Inde sellariæ dicuntur*.

Protelum quadruplicem invenio ἐτυμολογίαν, quarum quæ verissima sit, cognosci nequit, nisi quid proprie, quid modificate vocetur *protelum*, cognoverimus. In vett. Glossis exponitur ἔκλαμπτρον, quod est, *lucidum*, *fulgidum*. Sed hæc interpretatio plane est aliena. Josephus Scaliger, levicula immutatione, pro ἔκλαμπτρον legere jubet ἔξαμπτρον, vel ζευγλάμπτρον. Ita fuerit *protelum* idem, quod *cobum*, qua de voce sic Festus: *cobum lorum, quo temo buris cum jugo colligatur, a cohibendo dictum*. Nam lorum hujusmodi Græce ἄμπτον, unde ἔξαμπτρον, & ζευγλάμπτρον, quasi ζεύγλης ἄμπτρον. Itaque quod Aristophanes Lysistratâ dixit ἐξαμπτρεύειν, id Latinis erit *protelo ducere*. Sic locutus Cato, lib. v. Originum: *Sed protelo trini boves unum aratrum ducent*. Ubi *protelo ducere* contrarium est huic, subinde intermittere, tractumque repetere. Sic Lucilius, lib. VI.

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Et lib. XII.

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Quæ loca a Nonio adducuntur, ut ostendat, *protelare* interdum esse *adjuvare*, vel potius *adjugare*; quomodo emendat N. Faber, pro quo est ea *proteli* significatio, quam adduximus. Sed simplicius veriusque videtur, si dicamus *protelum* esse, non *funem*, sed *jugatorum boum perpetuum impulsum, continuamque protractionem*: ut *protelo ducere* nihil sit aliud, quam non strigare, sed continuatim, & uno tenore ac ductu aratrum, aliave onera, protrahere. Quia vero non una est impellendi ratio, eam aliter impellant ea, quæ incitant, ac trahunt: aliter quæ inimice fugant: hinc fieri putant, ut *protelum* interdum ponatur pro incitamento, sive caussa impellente: interdum pro eo, quod, vel mole, vel vi corporis, vel imperio dictisque vel simili modo propellit. Priori modo accipi ait Nonius a Varrone in Cato, sive de liberis educandis: *Remotissimum, inquit, ad discendum formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi: contra delectatio protelo ad discendum*. Sed adsentio doctissimo Salmasio: qui divisim *pro telo* legit, ut *telum* sit adjumentum; quomodo Cicero de amicitia ait: *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium*. Et lib. VII. epist. ad Trebatium: ubi adducit hoc veteris poëtæ:

Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.

Utrobique *telum* est *adjumentum*. Sed *protelo* nunquam sic accipitur. At pro uno & continuo impulsu utitur Lucretius, lib. IV.

Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.

Similiter *protelare* dixit Turpilius Lemniis apud Nonium:

Propter peccatum paaxillum indignissime
Patriâ protelatum esse sævitiâ patris.

Item III. Historiarum apud eundem: *Romanos impetu suo protelant, projectos persequuntur*. Et lib. IV. *Duæ cohortes de subsidio procedunt, atque equites protelant*. Ac Terentius quoque, Phormione, act. I. sc. IV.

Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet.

Quod imitatur Rufinus, eruditus Josephi interpres, cujus illud de bello Judaico, cap. VIII. *Sævioribus dictis eum protelat*. Scaliger quoque legit apud Varronem, lib. III. de R. R. c. XVIII. *Hæc enim fonte harum fugæ existimatur esse protelum*. Hoc est, hujusmodi imaginibus apes longe protelantur in fugam. Ulpianus quoque, lib. IV. de damn. Inf. *diem protelare* dicit pro *protrahere*, sive *producere*. Et leg. Properandum, C. de judiciis, legere est *litem protelare*, hoc est, *differre*. Item apud Tertullianum, de Pœnitentia, cap. IV. *Hæc* (pœnitentia) *te peccatorum fluctibus mersum perlavabit* (alii *prolevabit*) *& in portum divinæ clementiæ protelabit*. Et adversus Marcionem, lib. IV. *Nec quinque circiter, sed sexcenta millia hominum protelavit*. Pro eo quod est, vitam eorum, exhibito victu, produxit, ac prorogavit: ut interpretatur B. Rhenanus. Item, lib. de spectaculis cap. I. *Tanta est enim vis voluptatum, ut ignorantiam protelet in occasionem, & conscientiam corrumpat in dissimulationem*. Quia vero, ut diximus, *protelum* proprie est, perpetuus continuusque impulsus, hinc fit, ut adverbialiter quoque *protelo* dicatur

dicatur pro *continuo*, *in continenti*. Sic usus Catullus, epigrammate ad Val. Catonem:

. . . . *Hunc ego, si placet Dionæ,*
Protelo rigida meo cecidi.

Imo Lambinus similiter accipi putat, cum Lucretius, aliique dicunt, *protelo ducere*. Et hæc de significatione vocis *protelum*, *protelare*, & *protelo*. Ex his vero lucem capient, quæ deinceps de etymologia dicemus: Festi verba sunt: *Protelare, longe propellere, ex Græco videlicet, quod est* τῆλε. *& significat longe*. Duas alias adfert Donatus, ad Terentii locum, quem ante adduximus. Unam, ut propriam, refert. Vult enim esse a πρὸ & ἑλκῶ, quod interpretatur *trahere*, ut *protelum* ei sit *protractus*; *protelare* autem *protrahere*. Alteram aliis tribuit, quos existimare ait dici ab *assiduo telorum jactu*: atque huc referri ab iis illud Lucretii lib. II.

Undique protelo plagarum continuato.

Sive, ut Josephus Scaliger (quem in Etymologico secutus Becmanus) versum hunc, cum in notis ad Catalecta, tum ad Varronem de R. R. citat.

Undique protelo telorum continuata.

Sed *plagarum*, cum omnes Lucretii MSS. & editi codices habent, tum & Donati, etiam vetus Tarvisina anni CIↃCCCCLXXVII. Porro hanc *proteli* etymologiam probat quoque Scipio Gentilis, qui lib. I. Parerg. cap. XXXVI. similiter a *telum* vult dici *extelare*, pro libertate donare, quia ut *telum* ab arcu, sic servus e manu domini quasi ejicitur, atque excutitur. Prora & puppis hujus sententiæ est locus in vett. Glossis: *Protelare*, ἐκκυβερνᾶται. Porro Fungerus sive invisis, sive insuper habitis tribus hisce *proteli* etymologiis, contentus fuit adferre sententiam Steuchi, qui voluit esse a πρὸ, & τέλος, ut *protelare* ei propric sit, *in longum fines sive metas temporis proferre*. Mihi & Donati & Steuchi sententia minus verisimiles fiunt. Nam si vel ab ἑλκῶ, vel τέλος venires, proxima ab ultima corriperetur. Deinde si ab ἑλκῶ, unde *T* in *protelare*? Alia quoque contra utramque etymologiam proferre liceat, quæ mitto, ne videar in lente quærere unguentum. Vera igitur est vel Festi sententia a τῆλε deducentis, vel potius illa, quam aliorum esse ait Donatus: ut sit a *tela*, proprieque notat continuatam teli e balista impulsionem; sive cum prorsus aliquid longe truditur, velut telum balista emissum: quomodo *proteli* vocem interpretatur Scaliger ad Varronis lib. III. de R. R.

PROTENUS, sive *protinus*, in Gloss. vett. exponitur παραχρῆμα, εὐθέως, ἄφνω. Conflatum est ex *pro*, id est, *porro*; & *tenus*; Servio teste in Eclog. I. Itaque *continuationem* significat, sive loci, sive temporis ratione. Ut cum Virgilius de Sicilia olim conjuncta Italiæ sic scribit:

. . . . *Cum protinus utraque tellus*
Una foret.

Item IV. Georg.

Protinus aërii mellis cœlestia dona
Exsequar.

Nonium vide. Caper inter *protenus*, & *protinus*, hoc discriminis ponit, ut per *E* sit locale, per *I* tempori inserviat. Verum discrimen hoc non observatur in antiquis & optimæ notæ codd. ut quoque agnoscit Pierius Castigat. Virgil. Ecl. I. A *protinus* esse *protinam*, ac continuitatem significare scribit Varro extremo lib. VI. de L. L. Utitur Terentius, Phorm. act. I. sc. IV.

Aliquid convasassem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.

Quem in locum vetus interpres monet, etsi in vulgatis sit *protinus*, tamen rectum esse *protinam*, ac sic legisse Nigidium Figulum. Citat & hoc pacto Festus in *protinam*, qui & ipse *protinus* exponit. Afranium quoque, Nævium, Plautum, sic locutos docebit Nonius in *protinus*.

PROTOCOLLUM, πρωτόκολλον, a πρώτη κόλλη, *prima glutine*, quo paginæ conjunguntur. Itaque *protocollum* dixere librum, in quo acta primitus a notariis scriberentur, quo deinde nitidius exscribi, vel etiam fusius possent tractari. Novell. XLIV. περὶ τῶν συμβολαιογράφων, καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολλα ἔχειν ... ἐν τοῖς χάρταις. At πρωτόκαυλον aliud est: de quo dictum in *Macrocolum*.

PROVINCIA proprie est regio armis a populo Romano devicta, aut quomodocumque in potestatem adducta, quam magistratui suo administrandam subjecerat. Etymon adfert Festus: *Provinciæ*, inquit, *appellantur, quod populus Romanus eas provicit, hoc est, ante vicit*. Quamquam *pro* hic non tam *ante* significat, quam *procul* sive *foris*. Sed συνεκδοχικῶς id nomen etiam ad regiones alias extensum: ac κατὰ μετωνυμίαν ita dici cœpit munus *regendæ provinciæ*, ac per συνεκδοχὴν *quodvis munus atque officium*. Plurimum autem differunt *provinciales* a *sociis*, contra quam scripsit Sylvius, comm. ad Cic. Ligar. Nam *socii*, qui Græcis σύμμαχοι, suis legib. vivebant; *provinciales* autem, qui iisdem ὑπήκοοι, alienis vivebant legibus, ac insuper vectigales erant sive stipendiarii. Itaque Cicero hos merito distinguit, Verr. VI. ut & in Manilianâ, cum ait: *Bellum grave & periculosum vestris vectigalibus atque sociis*. Et Tranquillus ait, Cæsarem Galliam omnem præter socios & bene meritas civitates in *provinciæ* formam redegisse, eique in singulos annos stipendii nomen imposuisse. Itaque *in provinciæ formam redigere*, nihil erat aliud, quam leges domesticas eripere, & prætorem dare, qui quotannis eam legibus datis administret, & quæstorem instituere, qui coram gereret vectigalium. Stante imperio, aliæ *provinciarum* dicebantur *Consulares*, aliæ *Prætoriæ*. *Consulares* ab iis, qui in Urbe consulatum gesserant, anno proximo consulari administrabantur imperio: qui iccirco *proconsule* & *proconsules* dicebantur. *Prætorias* vero ii, qui in Urbe fuerant prætores, anno proximo prætorio imperio obtinebant: unde hi *Proprætore* & *Proprætores* vocabantur. Neque eædem *provinciæ* aut semper consulares aut semper prætoriæ erant; sed ex eius anni magistratu nomen sortiebantur. Ciceronis vero ætate videntur & extra ordinem in *provinciam* missi qui consules non fuissent, ac proconsulis tamen nomine gauderent, Cicero lib. I. de leg. *Gellium familiarem tuum, cum proconsul ex prætura in Græciam venisset*. At *sub imperio* provinciarum aliæ erant populi, aliæ Cæsaris. In illas populus suos proconsules & proprætores; in has Cæsar suos præsides mittebat. Ac Augustus quidem sibi provincias servabat, quæ militum præsidio indigerent: populo relinquebat pacatiores, & quæ sine armis facile retinerentur. Auctores ejus Strabo in operis sui calce, Suetonius in Augusto, & Dio lib. LIII.

PRUINA, quam Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, *rorem concretum* (δρόσον πεπηγυῖαν) esse ait; vel κατὰ μετάθεσιν quasi *pyrina* dicta ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, *ignis*, quia, si effectum spectes, ejusdem est ac *ignis* naturæ: vel, quod Festo placet, a *peruro*, quod, cum sole liquefacta est, fruges *perurat* & arbusta. Eodem modo Græcis αἶθρος vocatur ab αἴθω, id est, *uro*; unde & Suidas αἶθρος exponit τὸ καῦμα. *Frigori* vero *urendi* quoque facultatem inesse, docet illud Maronis, I. Georg.

. . . . *Boreæ penetrabile frigus adurat*.

Aduris autem *frigus* κατὰ συμβεβηκὸς, nempe τῷ συνάγειν ἢ ἀντιπερισπᾶν τὸ θερμὸν, ut inquit Aristoteles; cujus tamen sententiam hac in re impugnat Hieronymus Magius, lib I. Miscell. cap. XVII. [manifeste a πρωὶ, πρωία & πρωινὸς.]

†PRUINA (missis vulgatis etymologiis, quibus fruatur, qui volet) est ab Hebr. [illegible] *chepor* quod Ps. CXLVII. 16. *pruinam* designat. Nec novum est in Hebraicis in Latinum transfusis primae interdum litterae damnum fieri, maxime si in dicto Psalmi loco τὸ כ existimatum fuerit extrarium, ut ad eumdem locum venit in mentem suspicari. Jam vero (ut paulum digrediar) quis scit an non sicut *Ruina* venit a *Ruo*; ita ab Hebr. [illegible] (nam τὸ caph tantisper pro adscititio habeo) venerit apud Latinos

nos *Pruo*, verbum inusitatum: quod si quando in usu fuerit, tantumdem fuerit, quod *in gelu concrescere*. Mazochius.

Pruna, *vivus carbo*, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, sive a πυροῦν *ignitum esse*. Ut dicatur quasi *purina*. Id malim quam ut dicatur quasi *perura*: ut veteres censent. [πυρσα, πύρινα.] *Pruna* & *carbo*, ut differant, docet his verbis Servius ad xi. Æn. *Pruna, quamdiu ardet, dicitur*. *Horatius*,

Prætextam & latum clavum; prunæque batillum.

Cum autem extincta fuerit, carbo nominatur. *Terentius*,

Tam excoctam atque atram reddam, quam carbo est.

Nam pruna a perurendo dicta est. Sic Servius. Similiter distinguit & ὀνομαλογίζει Isidorus, lib. xix. cap. vi. Cæterum discrimen id inter *prunam* & *carbonem* perpetuum non est, ut diximus in *carbo*.

Prunum ex Græco προῦνον, si idem προύνη ac κοκκυμηλέα, quod H. Stephanus arbitratur. Sed falli puto. Quare potius est a πρῦμνον, quomodo *fructus pruni* Asiaticis dicebatur, ut est apud Aëtium & Æginetam: vel saltem *fructus pruni sylvestris*, ut est apud Galenum, lib. ii. de vi alim. Κέρασον καὶ προῦνον, aliasque arbores jungit Theophrastus in Historia Plant. lib. iii. cap. i. Atque ad eum locum utrumque etymon adducit Cæsar Scaliger.

Prurio quasi *peruror*, ut recte Perottus. Nempe ut a *scateo scaturio*; a λείχω, sive *ligo*, pro *lingo*, *ligurio*: sic a *perura* esset *perururio* pro quo κατὰ συγκοπὴν *prurio*. Hoc plenius intelligitur ex definitione *scalptionis* apud Scaligerum, Exercit. cccxvii. sect. v. *Scalptio*, inquit, *est rarefactio cutis, quâ utrumque fit ut emittat id, quod VRIT, & humoris attenuatio, ut id exhalet*. Κατὰ μεταφορὰν translatum ad τὰ Ἀφροδίσια.

Prymnesius, πρυμνήσιος, pertinens ad πρύμναν, *puppim*. Festus: *Prymnesius palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alii tonsillam dicunt*. Atque ut *palus* ad quem navis alligatur, *prymnesius* dictus: ita *funes* ipsi, quibus id fieret, πρυμνήσια. Homerus, Il. A.

Ἐκ δ' εὐνὰς ἔβαλον, κατὰ δὲ πρυμνήσι' ἔδησαν.

Ubi Eustathius monet πρυμνήσια esse τὰ ἀπόγεια σχοινία.

Prytaneum locus erat Athenis, in quo *Prytanis* judicia exercebat, & in quo viri bene de Rep. meriti publicis sumptibus alebantur. Docet id Scholiastes Thucydidis, lib. ii. πρυτανεῖον, inquit, οἶκος μέγας, ἔνθα αἱ σιτήσεις ἐδίδοντο τοῖς πολιτευομένοις· ita autem vocatum addit, quoniam ibi sedebant οἱ πρυτάνεις, οἱ τῶν ὅλων πραγμάτων διοικηταί. *Prytanis* voce usus & Seneca de Tranquillitate. *Sed vide ne totum istud vitium tuum sit. Non enim vis, nisi consul, aut prytanis, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* Quod si πρυτανεῖον, ut censet is Scholiastes, a πρυτάνεις venit: πρύτανις videri possit originem trahere a πρύμνα, *puppis*, ut proprie signet *gubernatorem*. Nam *gubernatoris* vox κυρίως de *nave* dicitur, ut alibi dictum nobis. Sed de origine seorsim sentio. Nam magis placet *Prytanes* accepisse nomen a loco, locum vero dictum πρυτανεῖον ab *igne perpetuo & inexstinguibili, qui in eo asservabatur*. Suidas: πρυτανεῖον, πυρὸς ταμεῖον· ἔνθα ἦν ἄσβεστον πῦρ, καὶ ηὔχοντο. Quamquam nec improbo, ut ita dicatur a πυρὸς, hoc est, *frumentum*, quia, ut dicebamus, alebantur in eo publicis sumptibus, qui bene essent de Rep. meriti. Id confirmat Etymologus, cum ait, τόπος ἦν παρ' Ἀθηναίοις ἐν ᾧ κοιναὶ σιτήσεις τοῖς δημοσίοις εὐεργέταις ἐδίδοντο. ὅθεν καὶ πρυτανεῖον ἐκαλεῖτο, οἱονεὶ πυροταμεῖον (πυρὸς γὰρ ὁ σῖτος) τουτέστι τοῦ δημοσίου σίτου ταμεῖον. Vide quædam de *prytanei* voce apud Casaubonum, lib. xv. Animadvers. in Athenæum, cap. xix.

P S

Psallo, a ψάλλω, hoc a צלל, quod interdum est *tinnio*: *Psallere* 1. Sam. iii. 11. Jes. xviii. 1. Hab. iii. 16. &c. A ψάλλω ἀναλόγως fit ψαλτήριον. Quam vocem a Græcis, nescio qua ratione, Syri acceperunt. Nam *psanterin*, פסנטרין ac פסנתרין apud Danielem (qui sane Græce locutus non est) legas iii. v. & vii. & x. & xv. Angeli duo, Politianus cap. xiv. Miscell. & Caninius in Hellenismi Alphab. seusere ψαλτήριον esse a Syriaco *psanterin*. Contra Jos. Scaliger ad Festum in *Mamphula*, ait esse traducem Syriacæ linguæ ex matrice Græca, esseque & alias ejusdem generis voces eapse in lingua. Nam in Paralipomenis seu Chronicis esse *rapsod* a ῥαψῳδία, & Hebræum *manphul* esse a μονοπώλης. Sed hæc mihi incerta, uti in *Mamphula* dicimus. *Psalterii* descriptionem luculentam vide apud Chrysostomum protheoria in Psalmos. Ex iis vero, quæ cum is, tum Hieronymus, & Augustinus de eo tradunt, colligi potest fuisse instrumentum non admodum dissimile *harpæ* nostræ, nisi quod pluribus hæc chordis intendatur. Vide quæ hac de voce in Nomenclatore suo tradit H. Junius. Usus Arnobius, lib. vi. *Deûm mater cum tympanis, cum tibiis, & cum psalteriis Musa*. *Psalterium* quoque vocatur *famosi carminis genus*, quod alias *canticum* dicitur. Auctor Jul. Paulus, lib. v. sentent. tit. iv. *Psalteria* autem dixisse arbitror, quia similia essent illis, quæ in ludis scenicis canerentur ad *psalterium*. Varro ταφῇ Μενίππου.

Neque orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Vox propria instrumentorum musicorum. At *cantus* est modulatio quæ fit voce. Tacitus tamen, ut Græcam effugeret vocem, dixit, *Servum canere per tibias doctum*, ut annotavit Agricola ad Senecam, pag. lxxiv. *Psallere* quoque pro *cantare ad tibiam*, utitur Bassus, lib. ii. Lyricorum,

Calliope princeps sapienti psallerat ore.

Mirum a Cicerone, Catil. ii. conjungi *cantare*, & *psallere*: nisi *cantare* de *assa voce* capiendum; *psallere* vero sit *fidibus canere*. Aut hoc verum, aut cum Mureto (explicat. ejus orat.) legendum *cantare*, & *saltare*: aut dicendum *cantare* esse glossema: aut, quod maxime arridet, legendum *saltare* & *psallere*.

†Psalterium. Videbis in Biblicis nostris Exercitationem ad Dan. iii. 5. ubi de *Psalterio*: quod certe ex Chald. *Psanterin* detortum a Græcis haud dubie fuit. Mazochius.

Psittacus, ψίττακος, quomodo Athenæo & Plutarcho dicitur, qui Aristoteli ψιττάκη. Dicitur & σίττακος. sed & βίττακος a Ctesia vocatur, Indicorum initio. Non dubito, quin vox sit ab Indis, unde avis ipsa. Utrumque docet Plinius, lib. x. cap. xlii. *Super omnia humanas voces reddunt psittaci quidem etiam sermocinantes. India hanc avem mittit: sittacen vocat*. Vel dicebatur Indis σίττας, unde σιττάκη κατὰ παραγωγήν. Hesych. Σίττας ὄρνις, ποιὸς, οἱ δὲ τὸν ψίττακον λέγουσι. Ctesiæ, in Indicis, Βίττακος nominatur. [forsan *quod a Syttaceno provincia primum ablata*.] De *psittaco* agit & Appuleius in Floridis: sed confudit ea quæ de *psittaco*, & *pico*, scripserat Plinius: ejusque errorem hac in re secutus est Solinus.

†Psora, & Gr. ψώρα fiunt ex Hebr. צרעת *saraat*, ejusdem significantiæ, reddito Tsade per Ps. Apud Græcos tamen id nomen fecundiore derivatorum propagine gaudet, quam apud Latinos. Mazochius.

P T

Ptisana, πτισάνη, a πτίσσω, unde & πτισσάνη invenitur. Πτίσσειν ab Hesychio tum κόπτειν exponitur, hoc est, *tundere*, tum ἀποδερματίζειν, hoc est, *decorticare*. Id enim est *cortex* in frugibus ac leguminibus, quod δέρμα sive *pellis* in animantibus. Hinc liquet πτισάνην sive πτισσάνην sic dictam, quod *tundendo decorticaretur*. Quippe πτισάνη a Suida exponitur κεκομμένη κριθὴ, hoc est, *hordeum tusum*, & a gluma corticeque purgatum: cujusmodi hordeum ad usum sorbitionis servabant. Etsi vero *pti-*

sana

sana proprie fieret ex *hordeo*, tamen & ex aliis *frugibus* conficiebatur, sed tum non simpliciter *ptisana* dicebatur, verum nomen frugis addebatur. Sic dicebant πτισσάνη κριθῆς. Χονδροπτισσάνη, & sic in cæteris. A *ptisana* est ὑποκοριστικὸν *ptisanarium*, quo usus Horatius, ubi *ptisanæ ex oriza* meminit. Locus est lib. II. sat. III.

Quid cessas? agedum, sume hoc ptisanarium orizæ.

Plura de *ptisanis* vide apud Hier. Mercurialem, lib. IV. Var. Lect. cap. XVIII.

P V

PVBES, si Catholico credimus, dicitur quasi *nubes pudendorum*: si Nunnesio, ab ἥβη, addito *p*: si Perotto, quasi ἐπὶ ἥβη, κατ' ἀφαίρεσιν. Sed verius dicatur, quasi πᾶσι ἥβη, hoc est, τῶν αἰδοίων κόμαις, vel est a φοῦβαι, quo notantur καταφαὶ καὶ λαμπραὶ τρίχες, & ἁπλαῖ τρίχες, ut constat ex Etymologo in φοῦβαι & φουβάζω, ubi φοῦβας exponit κόμας. Vel est *pubes* a βουβὼν, quod primo *inguen* notat, etsi & pro *inguinis tumore*, ac καταχρηστικῶς etiam pro alius partis, velut axillarum aut colli tumore accipiatur. ἥβη ab אב, hoc est, *viror*, ut ἥβη primo sit *viror ætatis*. Fingunt poëtæ *Heben* esse Diis a poculis, quo innuunt Deos non senescere. Latinis hæc Dea *Juventas* dicitur. A *pube* est *pubes*, qui Græcis ἔφηβοι, ab ἐπὶ & ἥβη. Unde Vitruvio *ephebium*, sive *ephebeum*, ἐφηβεῖον, non quidem *ludus puerorum literarius*, quod quidam scripsere: sed *locus in palæstra, in quo puberes exercebantur*: uti & *ephebicum*, ἐφηβικὸν, *locus in theatro unde puberes spectabant*. Vide Mercurialem in arte gymnastica. *Puberes* esse incipiunt *mares* anno ætat. XIV. *feminæ* XII. Itaque, qui propior huic anno, quam septimo (qui infantiæ terminus) is pubertati proximus dicitur. In caussis tamen alimentorum, pietatis intuitu, majora pubertatis tempora præscribuntur, ac in puellis XIV. in maribus XVIII. annus intelligitur, quæ plena est pubertas. Pro *puber* etiam, si Grammaticis credimus, *puber* dicitur *S* in *R* abeunte: ut pro *Valesii* & *Fusii*, *Valerii* & *Furii*, dixere. Imo Scaliger ait Catullum voce *puber* usum: ut apud quem in Galliambo pro *mulier*, reponi debeat *puber*. Sed hoc admodum incertum, nequid gravius dicam. At *pubes* Cicero usurpat pro Rabirio perduellionis reo. *Neminem*, inquit, *esse dico ex iis omnibus, qui illo die Romæ fuerint, pubesque tum fuerit quin arma ceperit.* Porro *pubes* in gignendi casu *puberis* facit, ut *Ceres*, *Cereris*. At substantivum *pubes* facit *pubis*. *Impubes* quin *impuberem* faciat non dubium. Ita Cicero Catil. IV. *impuberem puerum* ait. Sed dubitant, an *impuberem* quoque esse possit ab *impubes*. Non diffiterer, si *impuber* legeretur. At altero usus Ovidius, II. Fast.

Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis.

Objectant hoc Maronis, quod est in V. Æn.

. . . . *Camitemve impubis Juli*.

Quodque Horatius, lib. II. od. IX. *impubem Troilon* dixit. Sed sunt ista a recto *impubis*. Nam dici *hic* & *hæc impubis*, & *hoc impube*, testatur Probus in Catholicis. Item Priscianus in VI. tradit, Cæsarem quoque *pubis* pro adjectivo *pubes* dixisse. *Depuber* quid sit, docent ista Festi: *Depubem porcum lactantem, quia prohibitus sit puber fieri*. Ubi in MSto est *lactentem*: atque ita legendum. Nam *depubes* porcus necatur dum lactet, priusquam adolescat.

PVBLICVS, a *populus*. Nam prius fuit *poplicus*, hinc κατὰ συγκοπὴν *poplicus*: quod extat in veteri inscriptione, pag. CL. num. VI. collectan. Gruteri. Pro eo nunc *publicus* dicimus. Porro *publicum* non raro accipitur pro *vectigali populi Romani*. Cic. ad Q. Fratrem: *Hic te ita versari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemtis*. Suetonius, in Caligula: *Addidumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & quæ lenocinium fecissent*. Apud Valer. quoque Maximum, lib. VI. cap. IX. e codd. mss. restituit Steph. Pighius: *Cum Asiani publici exiguam admodum particulam habuisset*. Ab hac *publici* significatione dicitur *publicanus*, qui *publica redimit*. Itaque scribit Cajus Jurisconsultus proprie nullam civitatem præter Romam habere *publicanos*, ejusque caussam esse, quod civitates omnes censeantur membra Romanæ reipubl. Verba jurisconsulti sunt: *Eum qui vectigal populi Romani conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus caussis ad pop. Rom. respicit, civitates enim loco privatorum habentur.* Erant autem tria potissimum *vectigalium* genera, *portorium*, *decumæ*, & *scriptura*. *Portorium* fuit *vectigal*, *quod capiebatur ex rerum importatione & exportatione*, unde & nomen. Huic proprie videtur *vectigalis* nomen competere, cum colligatur ex mercium invectione & revectione. Id qui redimerent, *portitores*, a mercium *importatione*, sunt appellati. *Decumæ* erant *vectigal quod capiebatur ex agris*, ita dictum quia *decima frumenti pars daretur*. Hoc qui redimerent, vocati *decumani*. *Scriptura* erat *e sylvis*, sive *e pastionis pecorum*, cujus redemptores vocati *scripturarii*. His addi potest *salinarum* reditus ab Anco Martio rege primum institutus. Trium priorum meminit Tullius in Maniliana: *Nam*, inquit, *cum hostium copia non longe absunt, etiamsi irruptio nulla facta sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit. Ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conservari potest*. Et eadem: *Cum publicani familias maximas*, (id est, maximum servorum numerum ad exercenda vectigalia,) *quas in saltibus* (alii *sylvis*) *habent* (ad exigendam scripturam,) *quas in agris* (ad exigendas decumas;) *quas in portubus* (ad portoria requirenda) *atque custodiis magno periculo se habere arbitrantur*. Interdum tamen, quod ex Asconio, Festo, Nonioque discimus, *scripturæ* vox generatim accipitur pro *mancupum rationibus*, ac *mancupes* ipsi generatim vocantur *scripturarii*. Quia autem dicebamus *decumas* ex *frugibus* provenisse, illud quoque addamus, tria extitisse *genera frumenti*, quod Romani ex provinciis perciperent. Primum erat *decumanum*, sive *ex decumis*, quod Romanis aratores sine pretio dare cogebantur. Alterum fuit *emptum*, quod aratores pretio ex Senatusconsulto statuto, Romano magistratui vendebant, ut Romam ad alendam civitatem mitteretur. Tertium erat *æstimatum*, quod magistratus æstimabat in usum familiæ suæ, quia interdum pro frumento pecuniam accipiebat.

†PVDET videtur est a בוש notionis ejusdem, pro quo (verso *Shin* Chaldaice in T) erit BVT, deinde PVD; sunt enim ejusdem organi litterae. MAZOCHIVS.

PVDOR, si Festum audimus, ab eo dicitur, quod antiqui *putum* pro *pura* dicebant. [Αἰδὼς & αἰδοῦς, & Æolice παῦδος, & hinc *pudor*.] Vel *pudor* est ab Hebræo בוש, *puduit*, *erubuit*: aut potius Chaldæo & Syriaco בהת, quod idem ac illud Hebræum notat. Vel *pudor*, & *pudere*, ex eo sunt, quia cum *pudet*, mens rem adversatur, ut in *putidis*: quam nominis caussam adducit Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCXII. Ac firmat hanc etymologiam, quod *putidulos* dicimus, *quos suppudet*. Locutus hoc pacto Tullius ipse. Martialis quoque, lib. IV. epigr. XX. *Caeliam putidulam* vocat, quod sua bona non nosset: quippe quum se anum prædicaret, cum pupa, sive puella, foret. A *pudere* est *depudere*, de eo quem desinit *pudere*. Ovidius, Epist. IV. Heroïd.

Depuduit profugusque pudor sua signa reliquit.

Similiter usi Tranquillus, & Velleius. Estque simile *desævire* apud Maronem, & Lucanum: pro quo Livius *exsævire*. A *pudor* est *pudicus*, unde *pudicitia*. Differunt autem *pudor* & *pudicitia*, ut *impudens* & *impudicus*: quorum illud ad *animum*, hoc ad *corpus* pertinet. Ita manifesta qui negat, *impudens*; qui partes verendas detegit, *impudicus* dicitur. Est a *pudicus depudicare*, quo usus Laberius apud Agellium, lib. XVI. cap. VII. Dictumque

eodem

eodem modo, quo *devirginare* dixit Petronius: Glossæ id optime explicant *διαπαρθενεύειν*. A *pudore* quoque est *repudium*, quia *fit ob rem pudendam*; ut Verrium sumpsisse ait Festus. Forte tamen verius sic dicitur, quia *renunciatio non fit sine pudore*, sive *sponsus a sponsa separaretur*, sive *maritus ab uxore*. Sed imprimis id sine *pudore* fieri non potest quando maritus ab uxore recedit, idque ob ea, quæ peramanter adeo inter se dixere, & fecere. Differt *repudium* a *divortio*: quod hoc tantum in *conjugibus* est; at *repudium* etiam est, *cum sponsus a sponsa dirimitur*. Ejusdem originis est *Propudium*: qua de voce sic Festus: *Propudium dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum. Quidam propudium putant dici, a quo pudor, & pudicitia procul sint*. Scaliger ad hunc locum addit, *propudium* idem esse, quod *κάθαρμα*, ac *homines facinorosos* ut Græcis *καθάρματα*, ita Latinis dicta *propudia*. Usurpat Plautus, Curculione, I. III. atque alibi. Ciceronem quoque, Philipp XIII. usum putat Hieronymus Ferrarius.

PUER, etsi proprie sit in *ætate prætextata*, tamen interdum etiam eo nomine vocantur *adolescentes*: quomodo Cicero sæpe Octavianum vocat *puerum*, quem alibi *adolescentem* & *prope puerum* appellat. Appuleius quoque in apologia *Pudentem* privignum *puerum* vocat, qui jam curatorem haberet, non tutorem. Sed hæc *κατὰ μείωσιν* dici videntur, more Oratorum. Quod ad etymon, Varro *pueros* ita dictos ait, quod sint *puri*, hoc est, *impubes*. Idemque traditum a Censorino, lib. de die Natali; & Isidoro, lib. XI. cap. II. Apud Festum, in *obpuviat*, legere est *pueros* dici a *paviendo*, quia ætas *puerilis* subinde est *obpuvianda*, hoc est, ferienda puniendaque. Jos. Scaliger in Conjectaneis, vult esse ab antiquo *πώρ*. Quippe Lacones, Hesychio teste, pro *παῖς* dixere *πώρ*, indeque hoc nomen accommodatum *servulis*, quod a *pedibus* essent: qua ratione & a Latinis *pedes* appellantur. Plautus, Menæchmis, act. II. sc. II.

Asservatote hoc jussis navales pedes.

Mihi placet, *puer* originem trahere a בר, *filius*. Inde esse *πώρ*: ita enim Dores pro *παῖς* dixisse: unde Latinorum *por*, ac E inserto *poër*, pro quo postea *puer*. Nam O pro *V* pronunciabant veteres. Salm. lib. de Hellenist. pag. CCCCXXIX. Latinum *puer* dicit esse a Græco *πώρ* pro *παῖς*. *Por* reperimus in veteri inscriptione Aufidenati in Samnitibus, pag. ⅭⅭⅭⅭCLII. num. II. *P. Ruberio Latiae Sisinius P. por patrono suo B. M.* A *por* sunt *Marcipor*, *Caipor*, *Lucipor*, *Quinctipor*, quæ (ut in oratoriis nostris ostendimus) nihil aliud sunt, quam Marci, Caii, Lucii, Quincti *por*, sive *puer*, hoc est, *servus*. Id enim hic *puer κατὰ μεταφορὰν* notat; quomodo Horatius ait, lib. I. Epist. VII.

Demetri (puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat) abi, quære & refer, &c.

Et Propertius, lib. III. Eleg. XXII.

I puer, & citus hæc aliqua propone columna,
Et dominum Esquiliis scribe habitare tuum.

Græci quoque similiter *servulos* vocant *παῖδας*, ut videre est apud Aristophanem & alios. Docet Eustathius p. CCCCXXXVIII. inde ortam hanc significationem, quod *servuli* fere *puerili ætate* eligerentur, ut quæ ministeriis sit aptior. Galli quoque hinc eos quos Livius *pueros regios* appellat, similiter vocant *pages*, pro quo potius *page* scribi deberet, si originem spectes, cum sit a Græco *παῖς*. Quamquam & cum Turnebo dicere possis, *page* esse a *pædagogii* vel *pædagogiani* vocabulo. Nam *pædagogium* vocatur cœtus servulorum *puerilis ætatis*, unde Marcellino *pædagogiani pueri*, quos Galli *pages* vocant. Alias etiam & Græcum *παῖς*, & Latinum *puer*, accipiuntur pro filio; ut cum Naso, Elegia de morte Tibulli, *Cupidinem* vocat *Veneris puerum*. Porro pro *puer*, *puerus* dixere Plautus, & eo antiquiores. Ab hoc est *puerulus*, unde *puellus*, quo ante B. Hieronymum usus Lucretius, lib. IV. vide Marcellum. A *puerus* quoque est *puera*, unde similiter *puerula*, ex quo *puella*: ut Priscianus monet in XL. Estque id magis *viridioris ætatis* nomen, quam *virginitatis*. Nam, ut præter alios Rittershusius ad Oppianum monet, *puellæ* quoque dicuntur, *quæ jam maritum habent*, imo & *gravidæ* sunt, atque adeo *eæ* etiam *quæ pepererunt*. Horat. III. Carm. XXII.

. . . . *Laborantes utero puellas.*

Ovid. II. Fast.

. . . . *Jubet viduas cessare puellas.*

Hoc est, abstinere maritorum complexibus. Apud eundem Penelope se puellam vocat, quæ jam Telemachum Ulyssi pepererat. Scævola quoque *puellam* vocat quæ vidua erat, & post alteri nupta. Et Gellius, lib. XII. cap. I. bis *puellam* vocat *puerperam*. A *puella*, *puellitari* dixit Laberius:

Quanam vos dementia suppolitores facit
Cum rano eugio puellitarier?

Ubi *eugium* est *τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον*, quemadmodum diximus, cum separatim hac de voce tractaremus. Itaque cum *eugio puellitari* nihil aliud sit, quam quod Græci similiter *κλειτοριάζειν* dicunt a *κλειτορίς*, quod idem ac *eugium*. Hesychius: *Κλειτορίς, τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ἡ ὑπόδερις, ὅθεν καὶ τὸ κλειτοριάζειν τὸ ψηλαφᾶν*. Atque hinc lucem capit, quod apud Ciceronem erudita illa epistola ad Pætum legimus de *coleis Cliterninis*. Quippe, ut ad Ithyphallica monuit Scaliger, hoc loco ad *κλειτορίς* seu *κλειτόριον* alluditur, non (quæ multorum opinio est) ad *Cliternum* Italiæ oppidum, quasi ut Lavinii sive Lanuvii (idem enim id oppidum, unde Lanuvinus dictus Terentii adversarius) *Coleorum* familia erat; ita quoque ejusdem nominis familia fuerit *Citerni*.

PUGNUS, [*πυγὼν*, *πυγόνος*.] est a *πὺξ*, quod valet *πυγμῇ*, hoc est, *pugno*. Nisi malis a *πυγὼν*, converso *μ* in *ν*. Nec enim *πυγμὴ*, semper notat spatium a cubito ad digitos clausos, sive spatium sex digitis cubito brevius; a qua notione dicti *Πυγμαῖοι*, *Pygmæi*, quia tanta eorum statura creditur: verum sic quoque, Suida teste vocatur *γρόνθος σύγκλεισις δακτύλων*, hoc est, *manus in pugnum complicata*. An potius *pugnus*, a *πυκνὸς*, quæ Julii Scaligeri sententia est, lib. I. Poët. c. XXII. Nam censet is, quia opponuntur *πυκνὸς*, id est, *densus*, & *μανὸς*, *rarus*, eo apposite hinc *pugni*, & *manus* vocem arcessi, ut *pugnus* sit *χεὶρ πυκνὴ*, id est, *densa & digitis clausis contracta*: *manus* vero proprie sit *χεὶρ μανὴ*, hoc est, *rara*, *digitosque habens exertos*, *non complicatos*. Quartum etymon est apud Festum, sed quod minime probare possim. *Pugnus*, inquit, *a punctione*, *id est*, *percussione*, *dicitur*. Est & quintum. Nam ambigit Donatus, Adel. act. II. I. utrum *pugna*, a *pugno*, an potius a *pugna* dicatur *pugnus*. Sed mihi non dubium, quin *pugna a pugnus*, dicatur, eo quod principio homines *pugnis* confligere solerent: quam nominis rationem probat quoque Cassiodorus, lib. I. Var. epist. XXX. Et sic ipse Donatus. Hec. prol. *Pugna*, inquit, *a pugno*. *Veteres namque ante usum ferri & armorum*, *pugnis & calcibus & morsibus*, *corporumque luctatione certabant*. A *pugnus* est *ὑποκοριστικὸν* *pugillus*, quam vocem nulla auctoritate a Lexicographis fulciri miror. Extat autem apud Plinium, lib. XX. cap. XII. *Marrubii semen*, *cum farris pugillo decoctum*, hoc est, quantum *pugno* exiguo capi potest. Gloss. *Pugillum*, *δρὰξ χειρός*. Onomast. *Pugillum*, *δραγμίον*. A *pugillus*, est *pugillaris*, quod *pugillum implet*. Quomodo *pugillares testiculos* dixit Juvenalis: sat. XI. Inde & dicti *pugillares*, quia *pugillo contineri possent*. Nisi forte potius, quia *stylo in his pungendo scribatur*. Singulari ejus ante Ausonius: *Bipatens pugillar expedi*. *Pugil a pugna* dictus, ut Varro docet, lib. VII. de L. L. ac Donatus ad prol. Hec. Sed magis placet esse verbale, a *pugno*, ut a *consulo consul*: vel denominativum a *pugnus*; qua nempe ratione Græcis vocatur *πύκτης* a *πὺξ*, quod idem ac *πυγμὴ*, sive *pugnus*. Sane idem sunt *πὺξ μάχεσθαι*, & *πυγμαχεῖν*, sive *pugilatu certare*

tare fen *pugilori*, quæ voa in Pandectis invenitur. Græco *pyla* vocabulo pro Latino præter Senecam usus Tertullianus Scorpiaco.

PVLCER, olim *polcer*, quasi *policer*, a *polis*. Nam ut a *sepultum*, *sepulcrum*; a *fultum*, *fulcrum*; ita a *politum*, *policrum*, & κατὰ συγκοπὴν *polcrum*. Quod etymon si verum, scribendum *polcrum*, seu *pulcrum*, absque spiritu: prout voluit Terentius Scaurus, ac *pulcerrimus* absque *H* in antiquis aliquot codd. se reperisse testatur Pierius. Sed obstat, quod Valerius Probus clare testatur, veteres in tribus hisce nominibus *pulcher*, *Orcbus*, *lurcho*, adspirasse consonantem. Quod ipsum Servius quoque testatur, nisi quod is pro *lurcho* ponat *sepulchrum*. Præterea nec satis ἀναλόγως a *polio* videtur deduci. Nam quod ad *sepulcrum*, *lavatrum*, *involucrum* & similia, dispar horum ratio, quia substantiva sunt, quæ a supino formari solent. De adjectivis idem probari nequit. Quare Santram sequor, qui, ut apud Scaurum legimus, *pulcher* dici voluit, quasi πολύχρους a πολὺ & χρῶμα, ut proprie sit *pulcrum*, quod *multum coloris nitorisque habet*. Sane *pulcritudo* partim *in proportione membrorum*, partim *in colore* consistit. Vel est *pulcher* ea πολύχαρις, ut proprie *pulcher* sit, in quo πολλὴ χάρις. Sed argute quoque, nec erudite minus Jul. Scaliger, cui lib. de causs. L. L. cap. XXII. *pulcher* dici placet quasi πολύχειρ. Ita *pulcher* proprie erit *fortis*, quomodo Servius exponit hoc Maronis, VII. Æn.

. . . . *Satus Hercule pulchro*
Pulcher Aventinus . . . .

[ἄλκι, ἄλκαρ.] Quomodo & *fortis* contra ponitur pro *pulcro*, quo idem, idque Nonio ac Servio ad IV. Æn. præeuntibus, trahit illud Plauti, Mil. act. IV. III. *Ecquid fortis visa est?* sive ut in Gruteri MSStis est, *ecquid fortiuscula est?* Sed hic quæritur, num ἐν τοῖς Ἀφροδισίοις strenua sit, uti solent quæ ætate sunt integra, nec viripotentes solum, sed etiam virosæ. [φιλακρὸς, ὁ λευκοχρώτατος, vel potius a βλαχρὸς, ut Italis *morbido* pro *pulchro*.]

‡PVLCHRA apud antiquos tantumdem fuisse quod *Fortis*, testatur Servius ad Aen VII. 656. quam *Fortitudinem* ad omnia opera illi referebant, agriculturae, militiae, lanificii, cetera. Cum vero fortitudo ista ex membrorum granditate exsisteret, hinc Virgilio Hercules *pulcher*, h. e. *fortis* (auctore Servio loco cit.) dicitur: *Satus Hercule pulchro Pulcher Aventinus*. Eodem & illud pertinet quod heroicis temporibus pulchritudo in membrorum granditate ponebatur, teste Aristotele, cujus locum ex Nicomacheorum tertio ad Cantica Salomonis produxisse memini. Ergo res eo redit, ut *pulchrum* in fortitudine, haec autem in mole ingenti artuum constitueretur, ea qua vires & strenuitas ad opera & labores exsistebant. Ex Prov. cap. XXX. (quod incipit, *Mulierem fortem*) erqua praecipua mulierum laus seu pulchritudo sit, colligitur illis verbis, *Quaesivit lanam & linum*: vide ibi cetera. Atque hoc intelligens veterum Italorum sapientia, pulchritudinem in ἐργασίᾳ h. e. *operatione* & exercitatione corporis posuerunt. Cur, inquis, Latium prae ceteris? quia voce ipsa PVLCHRA hoc expresserunt. Quod nomen ex Chaldaeo Syroque verbo פלח *pelach* manavit, quod est corporis exercendi verbum & ad opera cuncta pertinet, agricolationis, lanificii, martialia. Ab eo Orientali verbo fit פלחן *pulchan*, quod Chaldaeis est ἐργασία h. e. corporis exercitatio. Ex isto *Pulchan* Latiale *Pulcher* (non sine Tyrrhenico rhotacismo) exstitit. Quis autem in hoc nomine sciolorum aliquot hujus saeculi temeritatem ferat, qui pro *Pulcher* ausi sint *Pulcer* scribere contra marmorum scripturam, imo contra originis auctoritatem? Nam Chaldaei Syrique eum ח scribunt, quae littera apud nos vim habet τοῦ CH. MAZOCHIVS.

PVLICES a *pulvere*, quia *ex pulvere oriantur*, sive quod *ex pulvere magis nutriantur*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. V. Sed magis placet *pulex* dici a *pulo* seu *pullo colore*. Veteres enim non geminabant consonas. [ψύλλος vide Arcad.] Vel potius κατὰ μετάθεσιν fieri ex Æolico σπύλλα pro ψύλλα. Ut autem ψύλλα Græcis, ita & *pulex* Latinis non solum dicitur de insecto homines, sed etiam olera infestante. Columella lib. X.

Exurat sata ne resoluti pulveris æstas,
Parvulus aut pulex irrepens dente lacessat.

A *pulex*, *pulicosus*, quomodo *pulicosam* canem dicit Columella, lib. VII. cap. XIII. Ab eodem fonte *pulegium*, herba. Plinius, lib. XX. cap. XIV. *Flos pulegii recentis incensus pulices necat odore*. Ubi corrupte in quibusdam libris *culices* legitur. Sequitur hoc etymon etiam Ruellius, de natura stirpium, lib. III. cap. XVI. Græce dicitur γλήχων. Gloss. *Pulegium*, γλήχων. Vocatur & βλήχων, teste Dioscoride, lib. III. cap. XXXVI. Unde & *pulegium* a βλήχων venire putabat Nunnesius in Grammatistice. βλήχων vero unde sit, ibidem his verbis Dioscorides docet: Καλοῦσι δὲ τινὲς αὐτὴν βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα αὐτὴς τοῦ ἄνθους τῶν ποιμνίων, βληχῇ ὑποπίμπλανται. *Vocant aliqui eam blechona, quia dum floret, pecoribus concitat balatum*.

PVLLVS pro *colore* idem quod φαιός. [πελλὸς] A Servio ad III. G. exponitur *niger*. Proprie autem iis hæc vox tribuitur, *quæ terræ habent colorem*, qui & *Hispanus*, & *Baeticus*, dicitur. Hinc *pullige* pro *pullo colore*, apud Plinium; & *pullatus*, pro *pulla veste indutus*, apud Tullium, & alios. *Pullus* hac notione, si Perottum audimus, dicitur a *pullis avium*, quia fere eo colore nascuntur. Juxta alios a *pulvere* dicitur, ut in Actio suo scribit Jovianus Pontanus, & ex eo describit Erythræus in Indice Virgiliano. Dicitur terra *pulla* quasi *pulvilla*, id est, *resolubilis*, & *in pulverem versa*, qualis est *terra Campana*, ut ait Columella, quæ nequaquam *nigra* est, ut quidam arbitrantur, sed *resolubilis & putrida*, *quæque sæpius arata in pulverem abit*. At Cæsar Scaliger Exercit. CCCXXV. censet *pullus* venire a *purus*, quia color is αὐτοφυὴς *ac nativus*; qualis plurimum *color penularum*: unde *infima Romanorum plebs*, quæ pro toga *penulam* gestabat, *pullata* dici solet. Ut ab *unus*, *ullus*; sic a *purus*, *pulus*. Maxime vero placet, a πελὸς esse *pulus*, sive *pullus*, *E* in *V* converso, quomodo ab Æolico ἕλκος est *ulcus*, a *terendo*, *turunda*, &c. Est vero πέλος sive πελὸς (utroque enim modo hæc vox scripta invenitur) idem quod μέλας sive *niger*, teste Suida & Etymologo: indeque πέλειος, quod similiter exponit Hesychius: imo & *ciconia* putatur πελαργὸς dicta quia *pennarum colore*, partim πελὸς, sive *niger*, partim ἀργὸς, sive *albus*. Cæsar Augustus (ut in ejus vita scribit Tranquillus) pro *pullo* dicebat *pulleiaceus*: nempe ut recte Casaubonus monet, ad aliorum colorum exemplum quadam ingenii lascivia id verbum formabat. Sic enim dicimus *violaceus*, *hederaceus*, *miniaceus*: &, quod plane geminum est, a colore *helvo* similiter dixerim *helvaceus*. Unde *helvacea* apud Festum. De *pullus*, cum adjectivum est, ac *colorem* notat, hæc dicta sunto. At *pullus* substantivum cum *fœtum animalis* significat, si Isidorum audimus, lib. XII. cap. VII. ita dicitur quasi *pollutus*, quia *recens nati sunt sordidi*. [παῖς, πῶρ πῶλλος, πῶϜιλλος, *pupillus*.] Sed omnino *pullus* est a πῶλος, quæ vox proprie signat *equulum*; attamen & ad *asinos*, *elephantos*, aliaqua animalia transfertur. Latini etiam avibus accommodarunt: eique hac notione *pulliaster* de *gallina adolescente*, apud Varronem. *Arboribus* quoque tributum, quarum παραφυάδας, ac stolones *pullos*, sive *pullulos*, dici e Plinio constat: indeque verbum *pullulare* pro *stolones emittere*. Denique etiam *hominibus* tribuitur. *Puerum* enim, *quem quis amabat*, *pullum ejus vocabant*, teste Festo. Hinc *pullus Jovis*; *pullus Martis*. Apud Suetonium quoque in Caligula legas; *Lætissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina*, *sidus*, & *pullum*, & *pupum*, & *alumnum appellantium*. Atque hinc *pullipremo*, apud Lucillium, a *premendo pullo*, sive *catamito*. Sed non satis paret, an *pullus* hac notione sit a Græcis. Nam

videri queat ὑποκοριστικὸν *purus* pro *puerus*: quomodo Lucretius, lib. IV. dixit:

Puri sæpe lacum propter, se, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere vestem.

Ita enim legitur is locus in vett. MSS. Ac Plauto quoque eam vocem restituit Janus Gruterus, lib. VII. Susp. cap. I. Erit autem a *purulus*, unde *pullus*, ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*. Sane sententia hæc non displicet. Sed tamen neque alteram damnare possum, ut nempe hac quoque notione sit a πῶλος. Quippe Græcis similiter *pueri* & *puellæ* dicuntur πῶλοι, quomodo locuti Euripides & Nicander. Ac *juvenculæ meretrices* itidem Ἀφροδίτης πῶλοι vocantur apud Athenæum, lib. XIII. *Pullarius* nunc est a *pullo*, hoc est, *equulo*: nunc a *pullo ave*, nunc *pullo* pro *puero*. Primum spectat hoc in Onomast. *Pullarius*, πωλοκόμος, hoc est, *equulos curans*. Ab altero sunt *pullaria auspicia*. A tertio apud Ausonium est *pullaria feles*, hoc est, qui instar felis, rapacis animalis, *pullos* sive pueros rapit. Ac inde, ut videtur etiam Plauto, in deperditis, *pullaria manus*, qua pæderastae soleant σποδεῖν· ut loquitur Aristophanes in εἰρήνῃ.

PULMO, κατὰ μετάθεσιν a πλεύμων, quod Atticum pro πνεύμων. Attici enim ponunt λ pro ν, λίτρον dicentes pro νίτρον, quos Latini imitati *limfa* quoque dicunt pro νύμφη. Hinc *pulmonum inflammatio* περιπνευμονία, *peripneumonia*. Quo & usus Cælius Aurelianus, de morbis acut. lib. II. cap. XXV. *Pulmonea poma*, Plinio lib. XV. cap. XIV. appellantur *stolide fluentia*, ut ipse interpretatur. Nempe a *tumore pulmonum*; unde & *pedes pulmonees* pro *tumidis* dixit Plautus, Epid. Act. Sc. I. Vide Jos. Scal. in Catalect. ad illud:

Et æstuantes nocte solvi pantices.

PULPA, a *pulso*. Donat. in Hec. III. IV. *Pulpa proprie ea caro, quæ manducatur, eo quod pulsetur, & conscindatur*. Vel a *palpo*. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Pulpa est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet. Resilit enim sæpe*. Vel a *puls*. Idem Isidorus, lib. XX. cap. I. *Pulpa dicta, quia cum pulte olim commixta vescebatur*. Ubi *vescebatur* passive accipitur. Ex tribus istis etymis maxime placet, a *palpitatione* dici, quia *caro sine ossibus* (id enim est *pulpa*) *mollis fit, ac tremula*. *A* in *V* abit, ut ab ἄμβων, *umbo*; a *calco*, *conculco*, &c. A *pulpa* est *pulpamentum*, quod e *pulpa* fit: ac generatim *cibus delicatior* [πέλφοι]. *Pulpæ* vox etiam ad *arbores* transfertur. Plinius, lib. XVI. cap. XXXVIII. de arboribus ac lignis: *Quibusdam pulpa sine venis mero stamine & tenui constat. Hæc maxime fissilia. Alia frangi celeriora, quam findi: quibus pulpa non est, ut oleæ, vitis*. Nempe simili tralatione *pulpa* arbori tribuitur, ac *venæ*: item *caro*, *ossa*, *medulla*. Quomodo continuo subjicit: *At e contrario totum e carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur: & quæ sine medulla esse diximus*.

PULS prius fuit *pultis*, ut *mens mentis*. *Pultis* a πόλτος, quod idem. Eo Alcmanem & Epicharmum usos docet Athenæus, lib. XIV. Πόλτος forte a *materia* sic dicta, a פול, quod est *faba*. Ex fabis enim, pisis, oryza aliisque leguminibus fieri solet [πόλφος]. Apud Varronem geminum etymon habes, illud quod diximus, & alterum ut sit ὀνοματοποιούμενον. Sic enim scribit, lib. IV. de L. L. *De victu, antiquissima puls, appellata, vel quod ita Græci, vel ab eo, ut scribit Apollodorus, quod ita sonet, cum aqua ferventi insipitur*. Sed posterius hoc probare non possum, longeque minus, quod Perottus voluit, venire a *pullis*, nempe quia *puls potissimum datur pullis in auspiciis*: quod pluribus explicat Festus in *Puls*. Nihiloque melius, quod apud eundem Perottum legas, derivari a *pulso*, vel a *pulvis*, quia fiat ex farre, quod pulsando quasi in pulverem fit redactum. A *pulte* est *pulmentum*, unde *pulmentarium*. Priori usus Plautus in Aulul.

Pulmentum quin ei pridem eripuit milvius.

De utroque ita Varro ibidem: *Pulmentum, quod idem cum pulte esset, ut Plautus. Inde pulmentarium dictum*. Ita e Charisio Varronis locum emendat Scaliger. *Pultiphagus* ex Latino *puls*, Græcoque φαγεῖν est conflatum. Usus Plautus Mercatore, ubi ita vocatur, non Romanus quidem, ut putabat Turnebus: sed, ut Scaliger observat, Carthaginensis, sive Pœnus, qui & in Pœnuli prologo dicitur pultiphagonides:

Carchedonius vocatur hæc comœdia:
Latine Plautus, Parvus pultiphagonides.

PULVINAR, quasi *pluminar*, *pulvinus* quasi *pluminus* dicitur, a *plumis* quibus farcitur: ut censet Perottus. Aliis *pulvinar* a *pullis*, quia *plumis* horum replentur. Sed omnino est *pulvinar* a *polis*, seu *polulis*, ut ex restitutione Scaligeri Varro scribit, lib. IV. de L. L. Olim enim fiebat ex *alutaceo scorto*, quod *polulas* dixere. Vel eadem de caussa erit ab antiquo *polis* pro *pelis* seu *pellis*, unde remansit *Pollio* pro *Pellio*. Vide quæ hac de re diximus in *Pellis*. Vel quæ Martinii sententia est, venit a πέλφος, quod Erotianus exponit βολβὸς, id est, *bulbus*, unde & idem Martinius *pulpa* & *pulpitum* deducit, quia *instar bulbi tumeant*. [*nugæ*. est a λογεῖον, pro quo Æoles πόλγειον, unde *pulpitum*.] Differunt *pulvinus* & *pulvinar*, quia *pulvinus* sit, quo in sedendo utimur: *pulvinar*, quod dormituri capiti supponimus. Sed & *pulvinaria* passim dicuntur lectuli molli tomento farti, qui diis in templis sternebantur, ac quibus deorum simulacra imponebantur, ut Servius quoque testatur in extremam III. Georg. Hinc Cic. III. Catil. *Ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est*. Et de Harusp. responsis: *Qui sacerdotem ab ipsis aris pulvinaribusque detraxisti*. Et Livius: *Obsecratique circa omnia pulvinaria Dii*. Interdum etiam *pulvinaria* pro templis ponuntur, quomodo Servius interpretatur illud Virgilii IV. Georg.

Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Vide quæ de *Lectisternii* voce dicimus voce *Lectus*. A *pulvinorum domesticorum* similitudine *pulvini* ab agricolis vocantur porcæ sive sulcorum eminentiæ: a nautis eminentia durioris arenæ, quæ fluctibus venientibus & in salum redeuntibus densatur, & *banci* sive *scamni* nomine appellatur vulgo: ab architectis, pars quæ inter abacum & echinum est, unde voluta propendet: ex quo *pulvinata* columnæ Vitruvio, lib. I. cap. IV. & lib. III. cap. ult. Vide ibi Philandrum.

PULVIS Isidoro a *pulsum* videtur esse, quia ob levitatem ventis huc illuc agatur. Sed omnino est vel a πηλὸς, *lutum*; unde *pulvis* generatur: vel a πάλη, *farina*, quæ *pulveris* instar provolat. Insertum digamma Æolicum, ut in ὕλε, ὕλϝα, *sylva*, σκαιὸς σκαϝὸς, *scævus*, &c. Vel, quod Nunnesio perplacet, fit a κόνις, *pulvis*: quia κ in *p*, & ο in *V*, & ν in *L* mutari solent. A *pulvere*, *pulveratica*, vel potius *pulveraticum* dicebatur, quod agrimensoribus pro labore ac *pulvere* solvebatur. Usi Theodosius & Valentinianus in constitutione apud Julium Frontinum de limitibus agrorum. Similiter a *balneis balneaticum* dixere, & a *Marte Martiaticum*, aliaque aliunde. Vide Cujacium Observat. lib. IV. cap. XVIII. & Joan. Meursium Auctarii Philologici cap. XXVIII. A *pulvis* item *pulvero*, apud Calpurnium, Ecl. X.

.... *Et fragiles nimius sol pulverat herbas.*

Ubi *pulvere* est *pulverem* excita. Unde *pulveratio* pro fossione vineæ, quæ fit sereno cœlo in sicca tellure, ad excitandum *pulverem*, quo uvas facilius a sole coqui putabant. Columella, lib. IV. cap. XXVIII. de vineis agens: *Tum & crebras fossionibus implere: nam fit uberior pulverationibus*. Virgil. Georg.

Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus.

Ubi Servius: *Hoc genus culturæ pulverationem vocant proprie: quo imminutæ glebæ ad vites applicantur*.

PUMEX prius fuit *spumex*, atque ita dictus, quia nihil aliud est, quam *spuma* ac fex quædam lapidum liquefactorum, ut scoria metallorum. Ita Scal. in Ætnam; idque præeunte Isidoro, lib. XVI. cap. III. *Pumex vocatur eo quod spumæ densitate concretus fiat*. Sed fortasse verius dixeris a πτύω, id est, *spuo*, venire *ptumex*, & εὐφωνίας caussa, ejecto *T*, *pumex*.

Caussa

Caussa nominis eadem manet: nempe quia *e spuma maris generatur.* [a τοῦ πίνω, πῶμαξ. ab *imbibendo humore.*] A *pumex* est *pumicare*, quod est *pumice polire*. Lucilius, in septimo satirarum:

Scabor, subvellor, desquamor, pumicor, ornor.

Hinc *pumicatus*, quod in Gloss. vett. exponitur τριβόμενος, & *polior*. Ab eodem *pumicati* Plinio, Martiali, atque aliis, *qui corpus pumice levigarent*. Legimus & *expumicare*. Tertullianus, adversus Valentinianos: *Ab omnibus injuriis passionis expumicat*. Vocabula quoque *repumicationis* & *politura* conjungit Plinius, lib. XVII. cap. XXVI.

PVMILVS, ut Julius Scaliger censet libb. de causs. L. L. cap. XCV. contractum ex *pueromulus*, quod conflatum ex *puer* & *homulus*. Similiterque *pumilio* (quod idem) fuerit ex *puer* & *homo*. Eaque fortasse caussa, cur primam nunc corripiat, nunc producat Papinius. Nam vel συγκοπῆ statui potest, qua ratione fuerit brevis: vel κρᾶσις, quæ syllabam facit porrectam. Sed profecto de etymo longe melius Julii filius Josephus, notis ad Festum; item Nunnesius in Grammatistice, qui *pumilis* factum censent ex πυγμαλίων, ut idem sit ac *Pygmæus*, quod & ipsum a πυγμή, ut πυγμαῖος sit idem ac *æqualis* πυγμῇ. Pro *pumilus* aliqui dicunt *pumilius*: sed est hoc barbarum; nam quod ad locum Suetonii, in Augusto, cap. LXXXIII. (qui in vulgatis Lexicis citari solet) omnino *pumilos* legendum, prout in plerisque codd. excusum. Dicitur & *pumilus* de bestiis: quomodo *pumilas aves* dicit Columella, lib. VIII. cap. II. *pumilas gallinas* Plinius, lib. X. cap. LVI. etiam plantis tribuitur, ut arboribus apud eundem Plinium, lib. XII. cap. II. de chamæplatano: *Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit.*

PVNGO, juxta Nunnesium, fit a κεντῶ, quod idem notat. Sed *pungo* prius fuit *pugo* quod a πήγω, *figo*. Nam qui *pungit*, aciem in aliquo *figit*. Vel *pungo* a *pugno* fit κατὰ μετάθεσιν, qua sola, si sonum spectes, *pungo*, a *pugno* differunt. *Pugio* a *pugo*, pro *pungo*. Nisi cum Festo malis esse a *pugna*. Nam & Græcis ἐγχειρίδιον similiter vocatur, quia commodius comprehendatur manu, quam gladius. Huc quoque pertinent *punctum*, & *punctariolus*. Festus: *Punctariolas, leves pugnas appellat Cato in ea, quam dixit de re Historia militari*. In schedis Farnesianis est *punctatoriolas*. Sed *punctatoriolas* etiam est in Paullo Mato.

PVNICVM a *Pœnis*. Festus: *Punicum quod appellatur, genus libi, translatum a Pœnis.*

†PVPILLA est diminutivum a PVPA. Hoc autem est ipsum ejusdem significationis בבה *baba*, quod exstat Zach. II. 8. & passim apud Chald. & Talmudicos. Quod alibi contracte est in regimine בת. Ab isto *baba* (versis mediis in tenues, & Tyrrhenico adscito V more Syrorum) factum est PVPA, & ὑποκοριστικῶς PVPILLA, unde & PVPILLVS. MAZOCHIVS.

PVPILLVS [vide pullus, παῖς, πῶλος, πώλλος, πωΐλλος.] est a *pupus*, hoc est, *puer*. Glossar. *Pupus*, βρέφος νήπιον. *Pupus* Becmano a בוב, hoc est, *pupus fuit*. Itidem *pupilla*, (quo Appulejus utitur Apolog. II.) est a *pupa*, hoc est, *puella*. Martialis, lib. IV. epigr. XX.

Dicis te vetulam, cum sit Cærelia pupa.

Hinc per μεταφορὰν signi imagunculas dicere *pupas*. Gloss. vett. *Puppæ*, πλαγγόνες, αἱ τῶν παιδίων νύμφαι. Hoc pacto usurpat Varro Aborig. *Magna pars in desiderium puparum & sigillorum veniebat*. Item Persius, sat. II.

Nempe hoc quod Veneri donatæ a virgine pupæ.

Ac Belgæ quoque eodem modo *poppen* vocant. Idem etymon *pupillæ* pro instrumento visus; quomodo usus Lucretius, lib. III.

Ut lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis, &c.

Et Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Varro item apud Nonium:

.... *Non umbrantur somno pupulæ.*

Hinc patet, ut apud Græcos κόρη tum virginem notat, tum *visus instrumentum*: ita & *pupula* Latinis tum esse *organum visus*, tum *puellam*: ac primario quidem signat *puellam*, secundario *organum visus*, quia nempe *in ea pupillæ seu puellæ imago conspiciatur*. Non audiendus Isidorus lib. XI. cum ait, *Vocatur pupilla, quod sit pura atque impolluta, ut sunt puellæ*. Idem de iis judicium esto, quibus placet μεταφορικῶς *oculo* accommodari, quia *is virginis instar sedulo asservatur*. Item de ipso B. Chrysostomo, cum Homilia Antioch. XX. ait κόρην proprie de *oculo* dici sed *virgini* tribui, quia sicut ille duabus palpebris, velut in quodam conclavi clausus est, ita & virgo domi diligenter conclusa permaneat. Pro *pupus* etiam dicere *pusus*, unde apud Varronem VI. de L. L. *pusum* & *pusam* pro *puerum* & *pueram* sive *puellam* legimus. Idem indicat nomen *pusio*. Nam id ipsum a *pusus* deducere malim, quam a παιδίον, ut δ in *s* convertatur: quæ Angeli Caninii sententia est. Ab eodem *pusulus*, unde *pusillus*, ut a *pupulus pupillus*. Hinc *pusillitas* apud Tertullianum, lib. adversus Hermogenem; & lib. II. adversus Marcionem.

PVPPIS, a *post*, quasi *postica pars*, juxta Isidorum, lib. XIV. cap. II. Sed hoc durius. Uti & quod Becmano placet venire a τοῦ ὄπις pro ὄπισθεν, hoc est, *ubi retro*. Acutius & verisimilius Martinius deducit a πόπαι, quomodo Dryopum lingua vocantur οἱ δαίμονες, ut Plutarchus, de audiendis poëm. scribit, ac Hesychius firmat. Usus Homerus, apud quem παρακλητικὸν ἐπίφθεγμα, ὦ πόποι, hoc est, *o Dii*, sive *pro Deum fidem*. Eo autem *puppis* a πόποι, quia tutela, quæ Deus Deave in puppe ponebatur. Hæc ex iis melius intelliguntur, quæ de παρασήμῳ alibi diximus. [malo ab ὄπις, vel ὄπισθεν: *puppis est facies & prospectus navis & in ea oculi*, ὄπτηρα Æoleo ὄμματα: π loco digammatis, in infinitis præponitur. Vel a *pupa quatenus oculum notat*.]

PVRPVRAM Latinis a *puritate lucis* vocari scribit Papias, & ante eum Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXVIII. Sed mirum eum sic ineptire, cum agnoscat Græcis dici πορφύραν. Nam quod ait Latinis sine adspiratione, Græcis cum adspiratione proferri, id tanti non est, ut ideo ea vox Latinis debeat adscribi. Sane ut a πορφύρα, *purpura*, sic ab ἀφύα, *apua*. Est vero *purpura* proprie conchæ genus, cujus liquore olim vestes tingebantur. Nam nunc quidem veterum *purpura* desiit. Varro, IV. de L. L. *Purpura a purpuræ maritimæ colore*. Plinius, lib. IX. cap. XXXVI. *Purpura florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus. Liquoris hic minimi est, in candida vena, unde pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Vivas capere contendunt, quia cum vita succum eum evomunt. Et majoribus quidem purpuris detracta concha auferunt, minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrii*. Quomodo inventa sit *purpura*, commemorat Jul. Pollux, lib. I. cap. IV. & Nonnus, Dionys. lib. XL. & ex iis Angelus Politianus I. Miscell. cap. XII. Operæ vero est iis addere, quæ de hac sive fabella sive historia refert Rondeletius, lib. XVII. de piscibus, cap. XVIII. Μετωνυμικῶς vero *purpura* sumitur pro *panno purpura imbuto*. Imo & voce *purpuræ* Martialis & alii utuntur pro *magistratu*, aut *nobilitate*: cujus caussa est, quod *prætexta purpura* usque ad Augusti tempora *magistratus* fuerit *insigne*: qua, labente disciplina, etiam multi ditiores nobilioresque extra *magistratum* utebantur. Qua ratione *nivem* etiam *purpuream* dixerit Pedo Albinovanus, diximus in Oratoriis institut. lib. IV. cap. XIII. A *purpura* est *purpurites*, marmoris genus, Græce πορφυρίτης, ubi respicitur μάρμαρος. De hoc marmoris genere Plin. l. XXXVI. cap. VII. *Rubet porphyrites in eadem Ægypto: ex eo candidis intervenientibus punctis leucostictos vocatur*. Est & *porphyritis ficus* apud Plinium, lib. XV. cap. XVIII. Nomen ex eo, quia *purpuræ* colorem referat. *Purpuro*, πορφυρίζω. Appulejus, lib. X. *Labias modicas ambrosia rore purpuratas*

rantes. *Purpurissum* Græce τὸ πορφυρίζον χρῶμα. Est *spuma ferventis purpuræ*, unde color efficitur, quo pictores utuntur, & feminæ genas tingunt. *Judicum purpurissum* inter floridos colores refert Plinius, lib. xxxv. cap. vi.

PVRVS a *purgo*, *g* ejecto. *Purgo* a ῥύπτω, *sordes eluo*, *purgo*: nempe κατὰ μετάθεσιν, & *T* in *g* converso. Vel potius *purgo* a verbo *puro*: unde *purgo* quasi *purigo*. *Puro* autem a πῦρ, ut proprie dicatur de metallis, quæ igne purgantur. Confirmat hoc etymon, quod similiter *putus* & *putare* sint a πυρὸς & πυροῦν, quod est *aurum explorare*. Vel erit *purus* a בר *mundus*, *purus*, seu בר *puritas* a Rad. ברר *mundare*: ב abibit in tenuem, quomodo a שבר, id est, *spes*, venit *spero*.

PVS Græce non tantum πύον, sed & πύος dicitur. Usus Hippocrates de morb. Τοῦτο ἐν διαιτῶνται καὶ ἐγκλυδάζονται τὸ πύος ἐς τὰ πλευρὰ προσπίπτον. Charisius, lib. i. cap. De monoptotis. *Pus*, πύος. Recte itaque *pus* ex πύος venire, jam olim monuit ad Plinium Hermolaus. Simileque est a θύος *thus*. Nempe extritum o, quomodo a μένος est *mens*; vel contractio facta: πύος πῦς, θύος θῦς. Πύον deducunt a πύθω, hoc est, *puteo*. Sed πύθω potius est a πύον, ut dicatur de iis, quæ *purulenta* sunt. A *pus* est *pustula*, quia *pus continet*. Quare non assentio Petro Nunnesio, qui *pustula* deducit a φλύκταινα, quod idem notat. Pro *pustula* dicitur & *pusula*: unde *ovis pusulosa* apud Columellam lib. vii. cap. v. Metaphorikῶς ad alia extenditur: unde *pusulatum argentum*, quomodo legitur in Pandectis Florentinis; sive *pustulatum*, prout legitur apud Suetonium in Nerone cap. xliv. *Exegitque*, inquit, *ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum*, *argentum pustulatum*, *aurum ad obrussam*, *ut plerique omnem collationem palam recusarent*. Unde *pusulatum* dicatur, negat se facile dictu rum Budæus Annot. prior. in Pandectas. Mihi videtur *pustulatum* seu *pusulatum*, a *similitudine pusularum* seu *pustularum*, quas in animante morbido, vel panibus coctis exurgere videmus: ut nempe *pusulatum argentum* dicatur de *nummis adhuc novitate asperis*: non autem de *argento purgatissimo & excoctissimo*. In quibusdam Suetonii edd. pro *pustulatum* legitur *postulatum* per O: uti & apud Martialem, lib. vii. epist. lxxxv.

Argenti tibi libra postulati.

Itaque & nonnulli a *postulando* deducunt, eo advocantes illud Juvenal sat. vii.

Accipe victori populus quod postulat aurum.

Sed omnino est a *pustulis*: eoque per *V* scribendum, quamquam & si per *O* scribatur eadem futura notio. Nam veteres in multis *O* & *V* promiscue usurpabant. Vide Turnebum, lib. xxiv. cap. ii.

PVTEO a πύθω, a quo ipso fit *putreo*, inserto *R*, ut a φλέγω, *flagro*. *Puteo* usurpat Persius, sat. iii.

. . . . *Nec invideas, quod multa fidelia putet*
In locuplete penu. . . . .

Quemadmodum autem a *putreo* fiunt *putris*, *putror*, *putridus*, *putresco*: sic a *puteo* fiunt *putis*, *putor*, *putidus*, & *putesco* sive *putisco*: utrumque enim in vett. libb. legitur, sed prius malim ob ἀναλογίαν, cum *puteo* sit secundæ, non tertiæ, a qua fiunt verba in ISCO. *Putoris* vocabulo usus Lucretius, uti & voce *putis*; si quibusdam libris vulgatis habenda fides. Nam in aliis *putre* legitur. Verba apponam:

Atque ideo tantâ mutatum puto ruinâ
Conciderit corpus penitus, &c.

Putiscere pro *putrescere* dixit & Cicero. Locum Nonius suggeret. Neutiquam vero adsentio Paullo Leopardo, qui lib. xviii. Emend. cap. vi. *putresceret* apud Cic. corrigit. In veteri quoque Horatii libro reperisse se ait Giffanius, lib. ii. sat. iii.

. . . . *Cur Ajax heros ab Achille secundus*
Putescit toties servatis clarus Achivis.

Rectius sane, quam in vulg. *putrescit*.

PVTEVS, *unde sumi potest*, ut credidit Varro lib. iv. de L. L. Putabat autem Janus Guilielmus, Plaut. Quæst. ad Mil. glor. cap. ii. Varronem allúdere ad illum Plauti locum Milite Glorioso, Act. ii. vi.

Nam ex uno puteo (ita emendat e veteri lib. Lipsius, pro quo vulgati *e summo puteo*) *similior nunquam potest*:

Aqua aquæ sumi, quam hæc est atque ista hospita.

Sed etymologia hac nihil ineptius. Quare merito idem ἐτυμολογίαν alteram superiori originationi adjicit his verbis: *Nisi potius*, *quod Æoles dicebant* τὸ πύθιον καὶ ποταμόν, *sic potura a potu*, *non ut nunc a* πίνω. Qui locus corruptissimus. Placet emendatio Scaligeri, *Nisi potius quod Æoles dicebant* πότερα ἀπὸ τοῦ πότου, *non ut nunc* φρέαρ. Quæ ἐτυμολογία longe verisimilior. Vel erit *puteus* a βυθός, hoc est *fundus*: [vide Hesych. in Κύτρινα.] quod Angelo Caninio & Petro Nunnesio visum, ut media mutetur in tenuem, quomodo a βόσκω est *pasco*, a βαθὺς *pateo*, &c. Possis & deducere a *potu*. Isidorus, lib. xiii. cap. xxi. *Puteus est locus defossus*, *ex quo hauritur aqua*, *a potatione dictus*. Sed hoc etymon non multum abit a posteriori Varronis, quando *pota* quoque est a πίω, unde Æolicum πότερ, ut eundem ad fontem recurrere sit necesse. Et sane ἐτυμότης ea verissima omnium. Nam proprie *putei*, scrobes fossæ, ut recipiant aquam & *potum* suppeditent. A *puteus* diminutive dictum *puticulus*, unde *puticuli* extra portam Exquilinam dicebantur cavernæ terræ, in quibus antiquitus sepeliebantur. Festus: *Puticulos antiquissimum genus sepulturæ appellatos*: *quod ibi in puteis sepelirentur homines*. Nisi potius, quod ibi *putiscerent* homines, ut Ælius Gallus volebat. Quod ibidem addit Festus. Ac utrumque jam ante docuerat Varro, in iv. de L. L. iisdem dubitatum, an oppido non procul a lacu Averno *Puteolis* nomen datum sit a *putore* olido aquarum calidarum ob sulfureum solum: an potius a frequentia *puteorum*. Utrumque legas apud Varronem, lib. iv. de L. L. item Strabonem in v. & Festum. Mihi utrumque a *puteis* sic dici magis placet, idque ὑποκοριστικῶς. A *puteo* quoque *puteal*, ut a *toro toral*. *Puteal* dicebatur, quo *puteus* operitur. Unde in Glossis exponitur περιστόμιον, quo signatur τοῦ φρέατος στόμα. In foro Romano erat *puteal* Libonis, ut docet Sextus Rufus, de Regionibus Urbis. Itaque haec jungit Horatius lib. i. epist. xix.

. . . . *Forum putealque Libonis*.

Hic fœneratores versati: unde Cicero pro Sextio: *Puteali*, *ac fœneratorum gregibus illatus*. Pers. sat. iv.

Si puteal multa cautus vibice flagellas.

Nempe morem exprimit fœneratorum, qui diem integrum ad Libonis puteal consisterent. Quamquam hoc de loco non consentiunt interpretes. Vide si voles quæ ad eum Casaubonus scripsit: item Rævardum, lib. v. Variorum, cap. viii. Josephum Scaligerum ad Festum, voce *Sceleratus campus*, & Salmasium ad Solinum. Erat & *puteal* in Comitio, sub quo defossa Attii Navii novacula, qua cotem descidit temporibus regis Tarquinii Prisci. Cicero, lib. i. de Divinat. *Ex eo evenit*, *ut & Tarquinius Attio Navio uteretur*, *& populus ad eum de suis rebus referret*. *Cotem autem illam*, *& novaculam defossam in Comitio*, *putealque impositum accepimus*. Mirum hoc de loco sic Dionysium Halicarnass. scribere, Καλεῖται καὶ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Nam φρέαρ, *puteus*; *puteal* vero operculum *putei*. Nec necesse est *puteum* esse, ubicunque *puteal* imponitur. Imo ubi *puteus* sit, non *puteal* vocabitur, sed *puteus*: quia *puteal* est *putei* caussa, non contra. *Puteal* hoc idem Dionysius βωμὸν appellat, hoc est, *aram*. Nimirum ara erat, *sed in medio foramen habens*, eoque *puteal* referens.

†PVTAVA quin sit vox Tyrrhenica non est dubium. Quo pacto autem ex Oriente arcessatur, unde in Tyrrhenicis Diatr. V. §. 3. in PVTEOLI. A *puteus* fit deinde PVTEAL, vox in Etruscorum libris & fulminum doctrina usitatissima; quod etiam terminatio in AL indolis Tyrrhenicae arguit. Ac de PVTEAL plura in BIDENTAL diximus. MAZOCHIVS.

PVTVS duplicem habet notionem. De utraque dicam. Interdum notat *purus*, ac dicitur tunc a πύθος,

γὴς, elifo γ, quomodo a πόσθη est puta, de quo post dicam. Atque hanc caussam putant, cur prima producatur Juvenali, sat. ix. & x. ubi ait:

. . . . *Argenti vascula puri.*

Ubi tamen in aliis libris est *puri*. Nonnulli *putus* a *puto* deducunt. Sed hi nihil dicunt, quando ipsum *puto* est ab eadem origine; nempe a πεύθω, unde πευθὼ venit. Est autem a πεύθω, *puto*; ut a νέω, *nuo*; a φυτεύω, *futuo*, &c. Hinc paret, proprie *aurum argentumve* dici *putum*. Nam πεύθειν, seu πεύθεσθαι, est *aurum explorare*. Theocritus:

. . . . χρυσὸν πεύθονται ἄμφωδοί.

Sed πεύθεσθαι etiam est *audire* vel *fando accipere*. Itaque ut *puto*, pro *putum facio*, fit a πεύθεσθαι, qua significat *explorare*; tamen *puto*, pro *opinor*, videtur potius esse ab altera notione τοῦ πεύθομαι, qua nempe *puto* proprie est *opinari aliquid*, *quod sic fando acceperis*. Mihi quidem id non displicet. Sed veteres existimant, etiam hac notione ab eadem origine venire, qua *puta* pro *purga*. Ostendit hoc iste Gellii locus, lib. vi. cap. v. *Verbum ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ caussa dicimus, non significat profecto aliud, quam id agere nos in re dubia obscuraque, ut decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videntur esse verum, integrum, & incorruptum, retineamus.* Proxime vero antecessit: *Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non necessaria, aut etiam obstantia, & aliena auferre, & excidere, & quod esse utile ac sine vitiis videretur, relinquere. Sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes putari dictum.* Sane *putare rationes* est quod Græci similiter dicunt ἐκκαθᾶραι λογισμόν. Item *putare* dicimus *vites arboresve*, quia cum id quod impedimento erat, recisum est, remanent puræ. [*putare* cum est *scindere*, est a κόπτω, id est κόπτειν.] Indeque dea *Puta*. Arnobius, lib. iv. *Putationibus arborum, Puta, inquitis, præsta est.* Ab eodem *putamen*; ut a *levando*, *levamen*; a *moderando*, *moderamen*. Nonius: *Putamina non solum arborum sunt, verum omnium rerum purgamenta. Nam quicquid ex quacumque re projicitur, putamen appellatur.* Item *disputo*. Varro, lib. v. de L.L. *Is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut diluceat, dicitur disputari.* Fortasse tamen simplicius dixeris, esse a *dis*, & *puta*, hoc est, *opinor*. Nam cum disputatur, diversis opinionibus contenditur. Et hæc de priori notione verbi *puto*. Præterea *putus* notat πόσθων, estque *putus* a *puta*, hoc est, πόσθη, a quo ipso etiam *puta* derivatur; quemadmodum a *puta* sunt *præputium*, & *salaputium*, ut de utroque vocabulo seorsim dicimus. Ab hac *puti* significatione ὑποκοριστικὸς *pusillus*, quod apud Plautum legimus Asinaria, Act. iii. Sc. iii. ubi Libanus Philenium poscit, ut se appellet columbam suam, *pusillum*, passerculum, &c. Nempe ea ratione se a *puta putillum*, vocari petit, qua Augustus Cæsar Horatium vocabat *purissimum*, sive, ut alii legunt, *putissimum penem*: quemadmodum tradit Tranquillus in ejus poëtæ vita, a Nannio & Cruquio edita. Nec *pueros* tantum *putillos*, sed & *puellas* dixere *putillas*; unde Horatius, lib. ii. sat. iii. *Putam aut putillam appelles.* Sic notis in Catalecta legendum monet Josephus Scaliger, approbante id, suæque merito conjecturæ præferente ipso Cruquio. In quibusdam est *Pusam, aut pusillam*, in aliis *Rufam, aut pusillam*: quomodo & habet Veneta anni clↄcccclxxviii. Sed neutra vox loco accommodata est: atque adeo in *pusillam* metrum quoque reclamat: cum prima sit correpta.

P Y

PYGARGUS *avis* a πυγὴ, & ἀργὸς. Ac πυγὴν *nates* notare: At non itidem manifestum, num ἀργὸς hic sit *albus*, an *otiosus*. Quod ipsum etiam minus paret de versu isthoc,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Nam dubium, utrum transferre oporteat.

Cretes semper mendax, mala bestia, venter iners est;

An vero,

Cretes semper mendax, mala bestia, venter & albus: ut nempe ventri is color tribuatur, qua ratione Sulpitia in Satira dixit, *inglavie albus*. Si placet *pygargus* esse ab ἀργὸς, hoc est, *otiosus*: sic dicetur κατ' ἀντίφρασιν, quia raro est *natibus otiosis*, ut quæ sit admodum salax. Hanc etymologiam adfert Ulysses Aldrovandus, lib. ii. ὀρνιθολογίας, cap. v. eamque acceptam fert Cælio Rhodigino, lib. iv. antiquarum lectionum cap. viii. Sed nihil tale ab eo dici de *ave*, parebit verba Cælii cum cura legenti. Loquitur enim de *homine in Venerem haut segni*; quem inde sic posse dici, etiam Varinus annotarat. Revera etymon ineptum est; quemadmodum universa antiphrasis nihil aliud est nisi Grammaticorum commentum. Quare si sit ab ἀργὸς qua *otiosum* notat; sic dicetur, quia *revera iners & solum non in Venerem segnis*. Vera autem est sententia Hesychii & Varini, cum sic dici scribunt παρὰ τὸ ἔχειν τὴν πυγὴν ἀργὴν καὶ λευκὴν, *quod caudam habeat albam*, q. d. *albiclunam*. Nam non tantum anus ei albis vestitur plumis, quod pluribus aquilis commune; sed tota cauda pennas habet albicantes. Confirmat hanc etymologiam Plinius, lib. x. cap. iii. ubi cum sex fecisset aquilarum genera, deque primo, hoc est, melanaëto egisset, de altero scribit hunc in modum: *Secundi generis pygargus in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda.* Est & *capræ sylvestris* genus, quod ab *albis clunium pilis* idem nomen adeptum est. Meminit ejus Plinius, lib. viii. cap. liii. Dubium utra significatione utatur Juvenal. sat. undecima. Qui *avem* intelligi volunt, eo argumento utuntur, quod proxime sequatur *Et Scythiæ volucres.* Sed si hoc argumentum validum est, obduci poterit, quod proxime *apri* mentio antecedat, eoque hic quoque *quadrupes* intelligi debeat. Et sic sane accepit vetus Scholiastes, cujus hæc verba: *Pygargus fera est specie cervi, quæ reteriores partes albas habet, idea & pygargus dictus est, quia Græce nates πυγὰ dicuntur.* Sed pro altera interpretatione sunt verba hæc, quæ versu unico post in alienum trajecta locum leguntur: *Pygargus, avis genus, quæ lagopus appellatur.* Sic is Scholiastæ locus legendus. *Lagopidem* vero *avem* esse docet Plinius, lib. x. cap. xlviii. Meminit ejus & Martialis, lib vii. ep. lxxxvi. si sana quidem vulgata est lectio: de quo alibi dissertamus.

PYRA a πῦρ, hoc est, *ignis*. Nam ita vocatur *ignis rogi*: vel *strues lignorum ad cremanda cadavera*. Servius, ad xi. Æn. *Pyra est lignorum congeries. Rogus, cum jam ardere cœperit, dicitur. Bustum vero jam exustum vocatur. Quem ordinem servat poëta dicens, Constituere pyras. Item, Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos decurrere rogos. Item postea, Semustaque servant Busta.* Rectene discrimen hoc statuatur inter *pyram*, & *rogum*, melius constaret, si ut *pyræ*, ita *rogi*, ἔτυμον apertum foret. Nunc, cum de *rogo* minus liqueat, & *pyram* sic ab *igne* vocari clarum sit: suspicor, si alterum eorum de *congerie lignorum etiam ante flammam*; alterum *de eadem, ubi accensa* est, dicatur: potius *rogo* prius, posteriore autem *pyra* denotari. Idem statuendum, si *rogus* sit a ῥωγὴ, *fissura*, quia e *fissis lignis* fieret, ut conjectat Martinius. Imo etiamsi ex aliorum sententia (cujus & Perottus meminit) ex eo nomen factum, quia *cadavere lignorum strui, ut uratur, imposita, dii manes solent rogari.*

PYRAMIS, πυραμὶς, a πῦρ, *ignis*, quia πυροειδής. Ammianus Marcellinus, lib. xxii. *Pyramides ad miracula septem provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt turres, ab imo latissimo, in summitates acutissimas desinentes. Quæ figura apud Geometras idea sic appellatur, quod ad ignis speciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum: quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paullatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.* At aliis placet sic dictas a πυρὸς, id est, *triticum*, quia cum in eas rex *frumentum* congessisset, penuriam hujus fecit in universa Ægypto

gypto. Decet id Stephanus περὶ πόλεων: Ὠνομάσθησαν δὲ πυραμίδες ἀπὸ τῶν πυρῶν, οὓς ἐκεῖ συναγαγὼν ὁ βασιλεὺς, ἰνδίκας ἐποίησε σίτου κατὰ τὴν Αἴγυπτον. Videtur hoc etymon priori præferendum, eo quod *pyramis* & πυρὸς conveniant primæ syllabæ modulo, contra quam fit in πῦρ, ejusque derivatis. Postremo illud loco addamus, πῦρ esse ab אור, quod idem: unde & *ura*, & *aurum*, ob *splendorem*.

PYRAUSTAS, πυραύστης a πυρὶ αὔεσθαι *igne uri*. Est insectum lucernis advolans, exustisque alis concidens & periens: unde proverbium, πυραύστου χάρα, & μόρος πυραύστου. Vide Zenodotum. De *pyraustis* in Cypri ærariis fornacibus, adeundus Plinius, lib. xi. cap. xxxvi. ubi & *pyrallidas* dici ait, nempe ἀπὸ τοῦ ἐν πυρὶ ἅλλεσθαι. In igne vivunt, si longiuscule avolent, moriuntur: ut ex Aristotele Plinius refert.

PYRGUS, ut Isidorus ait, lib. xviii. cap. lxi. *ita dicitur, quod per eum tesseræ pergant: sive quod turris speciem habeat. Nam Græci turrim πύργον vocant*. Posterius verum. Quippe *pyrgus* est *turricula rotunda*, per quam mittebant talos, ne digitis ita a quoquam componi possent, ut caderent ad jacientis voluntatem. Horatius, sat. vii. lib. ii.

> . . . . *Qui pro se tolleret, atque*
> *Mitteret in pyrgum talos* . . . .

Nisi, quæ quorundam suspicio est, *pyrgum* e glossemate in contextum irrepsit. Sane in plerisque MSStis est *phimum*: quo de vocabulo mox dicam. Pro *pyrgo turriculam* Latino nomine dixit Martialis, lemmate epigr. xvi. lib. xiv. cujus distichon:

> *Quærit compositos manus improba mittere talos:*
> *Si per me misit, nil nisi vota facit.*

Dicitur idem *fritillus*. Seneca in Apocolocynthosi: *Qui concusso magna parastis Lucra fritillo*. Item: *Placuit novam*, inquit, *pœnam excogitari debere, instituendum illi laborem irritum & alicujus cupiditatis speciem sine fine & effectu. Tunc Æacus jubet illum alea ludere, pertuso fritillo: & jam cœperat fugientes semper tesseras quærere, & nihil proficere:*

> *Nam quoties missurus erat resonante fritillo,*
> *Utraque subducto fugiebat tessera fundo.*

E quibus Senecæ verbis non obscure cognoscimus *fritillos* non fuisse sine fundo, quod quidam putarunt. In eo enim erat irritus Claudii labor, quod tesseræ per fundum exciderent, nec Claudius, quo stupore erat, id animadverteret; sed putaret *fritillos* esse similes iis, quibus in terris uti soleret: ut bene observavit ad Martialem Ramirez de Prato. Usus & *fritilli* voce Juvenalis pene initio sat. xiv.

> . . . . *Ludit & heres*
> *Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.*

Ubi sic vetus schol. *Fritillus pyxis cornea, qui fimus dicitur Græce. Fritinnire aves dicuntur strepere aut sonare. Apud antiquos in cornu mittebant tesseras, moventesque fundebant. Aut fritillum pyrgum dixit*. Quod *fritillum* ait dici Græcis φιμὸν, id quoque patet ex Pollucis lib. a. cap. xxxi. ubi inter alia κυβευτικῆς σκευῆς ponit φιμὸς. Ac citat Suidas ex Æschine in Timarchum: καὶ φιμοὺς καὶ κυβευτικὰ ὄργανα. Quod idem Scholiastes a *fritinnire*, μινυρίζειν, *fritillos* dici censet, id inde est, quod *fritilli* intus trochleatim essent efficti certosque haberent excisos gradus; quibus tali impingentes sonum strepitumque ederent *fritinnientium* sive *fritillantium avium* voci non omnino absimilem. Sane Agathias, lib. i. Ἀνθολ. Tit. εἰς παίδιας clare κλίμακας sive *gradus* tribuit *pyrgo* durateo seu ligneo, cum ait: Πύργον δουράθεον κλίμακας ἀνθεμένην. Et Sidonius, lib. viii. epist. xii. ait: *Hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus*. Crepitum vero sonumque talos edere solitos, indicat hoc ejusdem, lib. ii. epist. ix. *Frequens crepitantium fritillorum, tesserarumque strepitus audiebatur*. Et carm. xxiii. quod Narbo inscribitur:

> *Hic talos crepitantibus fritillis.*

Denique etiam *orca* appellatur. Persius, sat. iii.

> *Scire erat in voto, damnosa canicula quantum*
> *Raderet, angustæ collo non fallier orcæ.*

Orca autem dicta a *similitudine vasis, in quo salsamenta reponebantur*. Id enim proprie Orca ab Æolico ὄρχα, quod est ταρίχων σκεῦος, ut diximus in *Urceus*.

PYRITES, ὁ πυρίτης λίθος, a πῦρ, *ignis*. *Pyrites*, nunc *lapidis* nomen est, nunc *gemmæ*. Quomodo *ætites* nunc de *lapide* nunc de *gemma* dicitur: ille sic vocatur, quia *in aquilæ nido invenitur*, hic quia *aquilæ referat colorem*. Ac pro *lapide* quidem trifariam sumitur. Primum, quia *igni resistat*, nec enim igni rumpitur: eoque focis idoneus est: unde & πυρομάχος vocatur. Idem est qui μυλίας vel μυλίτης, hoc est, *molaris*, appellatur. Unde Plinius, lib. xxxvi. cap. xix. *Molarem quidam pyritem vocant*. Subjungit deinde Plinius: *Sed est alius etiamnum pyrites, similitudine æris*. De quo sic Dioscorides, lib. v. cap. cxlii. Πυρίτης εἶδός ἐστι λίθου, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται. Λητέον τὸν τῷ χρώματι χαλκοειδῆ, εὐχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα. *Pyrites est lapidis genus, a quo conflatur æs. Eligi debet, qui est similitudine æris, facileque edens scintillas*. Est & tertium *pyritarum* genus *plurimum habens ignis*, ut ibidem ait Plinius. Atque addit: *hi clavo, vel altero lapide percussi scintillas edunt, quæ exceptæ sulphuratis, aut fungis aridis, vel foliis, dicto citius ignem præbent*. Atque id ipsum legere est apud Isidorum, lib. xiv. cap. iv. Ab his tribus generibus differt ἡ πυρίτης λίθος, *pyritis gemma*, quæ ex eo nomen accepit, quia *attritu digitos adurit*: ut idem Plinius ait, libro xxxvii. cap. xi. Apud Solinum pro eo legitur *pyrrhites*; quasi esset πυῤῥίτης a πυῤῥὸς, hoc est, *fulvus*. Sed *nigri* est *coloris*; & Plinius ab *igne* sic vocari non obscure indicat. Quare locus ille Solini ex Plinio corrigendus. Isidorus confudit *gemmam* cum *lapide*. Nam quod de *gemma* diximus, tribuit *lapidi* æris qualitatem habenti & scintillas emittenti. Vide eum, lib. xvi. orig. cap. iv.

PYROPUS, πυρωπὸς, *mixtura trium partium æris, & quartæ auri*, ut e Plinii lib. xxxiv. extremo, cap. viii. colligit Onuphrius Panvinius, lib. i. de ludis Circensibus, cap. xvii. ubi & docet orbes, qui in circis superimponi solent obeliscis soli sacris, ex *pyropo* fieri solere, idque quia *similis* quodammodo fit *soli*, quando ut ille plurimum ignis caloris que habere videtur, ita & *pyropus* calore solis quasi ignescat. Itaque idem Onuphrius scribit basilicam S. Petri visam sibi ab obelisco Vaticano qui in proximo est, reverberantibus Solis radiis ita accensam, ut ardens clibanum videretur. Quare satis liquet; sic dici quia habeat πυρὸς ὦπα, hoc est, *ignis faciem*. Quidam ἐτυμολογίᾳ decepti putarunt esse *carbunculum*, quia & hic item a *carbone* nomen accepit. Sed *carbunculus*, gemma; *pyropus*, metalli genus est.

PYRRICHIUS pes, qui nonnullis *proceleusmaticus*, aliis vero inter dissyllabos, ut duo *pyrrichii* proceleusmaticum faciant, sic dictus est a *pyrricha*. Ita Martianus Capella, lib. ix. Marius Victorinus, Cledonius, Isidorus, lib. i. cap. xvi. Itemque alii. *Pyrriche* vero est ὄρχησις ἐνόπλιος, *saltatio in armis*, teste Polluce in Onomast. Theone in Aratum, &c. Julio autem Scaligero, lib. ii. de R. P. cap. iii. placet *pyrrichium* dici a πῦρ, hoc est, *ignis*, idque ob igneam celeritatem. Sed & quorundam ex antiquis fuisse hanc sententiam docet Diomedes, lib. iii. qui & tertiam nominis caussam adducit, ut sit a *Pyrrho*, Achillis filio. Pro quo alii *Pyrrichum* Cretensem malunt dicere. Dubium, utrum scripserit Plinius, vii. cap. lvii. ubi legitur: *Saltationem armatam Curetes docuere; pyrrichen Pyrrhus; utramque in Creta*. Ubi *Pyrrichen* a *saltatione* ἐνόπλιῳ distinguit, non quasi sit plane diversa, sed quia rudior illa a *Curetibus*, ex arte a *Pyrrho*, vel potius *Pyrricho* Cretense: ut constat ex Strabone in x. & Eustathio in Il. ν. Marius quoque Plotius, qui ante annos paucos ab Helia Putschio in lucem primum editus est, hasce de *pyrrhichio* opiniones his verbis complexus: *Pyrrichius pes e duabus brevibus constat, temporum duum, ut herus: qui a Pyrrhicha lusus genere nomen accepit, quia hoc sono milites usi sub armis per ludum, ut ille ait, ciebant simulachra*

ebra pugnarum. *Ipsa tamen Pyrrhica dicta est a Pyrrho Cydoneo, qui primus Cretenses sub armis saltare, ad hujus pedis sonum instituit. Alii a Pyrrho Achillis filio, quem dicunt primum in tumulo patris sui armatum honoris gratia saltavisse. Aristoteles autem Achillem ait hujus lusus inventorem fuisse. Quibusdam placet ab ardore, hoc est, a velocitate sui sonus nomen accepisse hunc pedem ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, a flamma, ac per hoc a velocitate, cognatus enim sensus ardoris & velocitas est; unde, Instant ardentes Tyrii, hoc est, festinantes: Et, Ardet abire fuga, hoc est, festinat*. Pro *Pyrrho Cydoneo* puto & hic *Pyrricho* scribendum. Sic enim vocant Nicolaus Damascenus apud Stobæum, Strabo, lib. x. Eusthathius, atque alii. *Pyrricham saltationem* egregie describit Dionysius Halic. extremo lib vii. Vide & Diodorum Sic. lib. iv. & vi. Biblioth.

PYTHAULES legas apud Senecam, epist. LXXVI. Nisi legendum *pithaules*. Ut enim ab ἀσκὸς ἀσκαύλης, qui Latinis *utricularius*: sic fuerit πιθαύλης qui πίθῳ αὐλῶν, sive πίθος & ἀσκὸς sint idem organum, seu figuræ vicina. Sane πίθος, *dolium*; αὐλὸς, *tibia*. Ergo πιθαύλης ex eo dicatur, quia tibiæ genus, quo *pithaules* utitur, πίθον refert, vel, si malis, *utrem*; unde & *tibiam ipsam* Latini *utrem* vocant, & eos qui *tibia isthac* canunt, *utricularios*; quam vocem invenies apud Suetonium in Nerone, cap. LIV. Sed verius qui *Pythaulem* scribant per *Y*, atque ita dici arbitrentur *tibicinem Pythicum*, hoc est, *Delphicum*, sive qui *Delphis Pythia* cantare soleat. Ut ille Horatius memoratus epistola ad Pisones:

> . . . . *Qui Pythia cantat*
> *Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum*.

Quin ad etymon hoc præit Hyginus Mythologicon cap. CCLXXIII. *His quoque ludis Pythaulæ, qui Pythia cantaverunt*: Nicolaus tamen Loënsis, Epiphillidum lib. III. cap. XXVII. *Pithaules* retinet. Sed is censet esse πειθαύλης ἀπὸ τοῦ πείθειν, quia *Suada* quædam, sive *Pitho*, modulationi *pithaulorum* inesse videtur. Est & qui *physaules* malit a φυσᾶν, hoc est, *inflare*, quia inflentur tibiæ. Sed non dubito, quin rectum sit *Pythaules*. At, inquiunt, a *Pythiis* esset *Pythiaules*. Recte si a *Pythiis* potius quam *Pythone* deduceremus. Nempe non cogitant *Delphos* prius πυθὼ vocatos, unde πυθαύλας, *qui canerent* αὐλοῖς πυθικοῖς· ut eos vocat Pollux, hoc est, qualibus πυθοῖ sive *Delphis pæana*, sive *Pythia* solent cantare.

PYTHIA nunc *appellatio est sacri certaminis in Apollinis Pythii honorem instituti*: nunc *Phœbadis* vaticinantis, quæ Apollinis tripodi, vel ὅλμῳ insidens, genitalibus, ut ajunt, partibus subeuntem excipiebat cum halitu spiritum, inde repleta furore, crinibusque resolutis, ac spumas ore emittens, de rebus cum futuris, tum dubiis, respondebat. Fiebat id *Delphis*, quæ & ipsa aliter *Pytho* dicebatur. Porro tum *Apollo Pythius*, tum *sacerdos Pythia*, tum *urbs Pytho* a nonnullis sic dici videatur a πύθεσθαι, hoc est, *interrogando*, propter oracula, quæ consulebantur: quam Strabo lib. IX. adfert rationem. Alii vero, quia in primigenio ac derivatis quantitas primæ syllabæ differt, magis placet id nomen dedisse his *serpentem* ab Apolline interfectum, qui *Delphis computruit*, quod Græcis est πύθεσθαι quam nominis rationem una cum priori adfert Eustathius ad Dionysium περιηγητήν. *Serpentem* vero dictum *Pythonem* præter alios indicat Ovidius, qui & inde ludos *Pythia* dictos ait, I. Met.

> *Instituit sacros celebri certamine ludos*
> *Pythia, perdomiti serpentis imagine dictos*.

Non dubium autem quin *serpens* sic dicatur, non quidem a πύθω, hoc est, *putreo*, uti volunt: sed a פתן, quod & ipsum *serpentis genus* notat: *aspidem* vertunt Psalm. LVIII. 5. *Apollo*, uti notum, *Delphis* colebatur sub *serpentis* symbolo: unde & urbs πυθὼ, & ipse *Pythius* vocatur. Res tota ab Oriente. Itaque & I. Samuelis, cap. XXVIII. vers. 7. *Pythonissa* vocatur domina אוב *ob*, sive *oph*: quod idem. Sane ab *oph* est ὄφις.

PYTISMA, an *pitysma* dici debeat, in controversia est. Πύτισμα est *sputum*, a πυτίζω, *sputo*, teste Etymologo: hoe vero a πτύω, *spuo*. A πιτίζω vero est πίτισμα, quæ Latinis *pitissatio*, ut Adelphis: *Vini quid pitissavit mihi?* Nisi malis *pitysavit*, ut dicatur Græce πιτύζω. Unde sit πίτυσμα. Et sane *pitysmate* pene in omnibus Juvenalis codd. legas sat. XI.

> . . . . *Ille fruatur*
> *Vocibus obscænis, omnique libidinis arte,*
> *Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem*.

Quo de versu mire dissentiunt Critici, jam inde a Politiano, qui Miscellaneorum cap. XXXVIII. Domitium Calderinum impugnat, eo quod *pitysmate* interpretatur *sputo*. At ille melius sane quam Politianus, qui *pitylismate* legit. Vide *Pitissare*.

PYXIS, πυξὶς, a πύξος, *buxus*. Proprie igitur dicitur de *vasculis e buxo*. Sed per abusionem aliis accomodatur: quomodo *pyxidem auream* dixit Petronius Arbiter: atque apud alios *argenteam* ac *corneam pyxidem* legas. Hinc Fabius, lib. VIII. καταχρήσεως exemplum allaturus, *Pyxides*, inquit, *cujuscumque materiæ sunt*.

Q

QUADRA est a *quatuor*, converso tenui *T* in mediam *D*. Itaque nunc, quod est *quadratum* significat, ut cum apud Vitruvium, lib. III. cap. III. notat *plinthum stylobatæ*: nunc *quartam partem*, & generatim *partem* sive *segmentum*. Sane Servius ad illud VII. Æn.

> . . . . *Patulis nec parcere quadris*:

scribit, *Quadris*, id est, *aut mensis, & est Antonomasia. Nam supra orbem dixit. Aut quadris fragmentis accipimus: ut Juvenalis*;

> *Ut bona summa putes aliena vivere quadra*.

Itaque & in Philox. Glossis, ubi vulgo legitur, *quadra*, τόπος, recte τόμος emendat Scaliger: inque iisdem ubi est *quadra* βρόμος, recte corrigunt βλωμός. Sane Horatius quoque *findere quadras* dixit, l. I. epist. XVII.

> *Et mihi dividuo findetur munere quadra*.

Hæc illis, sivo illa his adde, quæ de *quadra* ad Moretum scripsit Scaliger. In Architectura quæ sint *quadræ*, docebit Vitruvius, & ejus interpretes.

†QUADRA ubi de pane dicitur, est ψωμίον sive buccella panis buccellati, qui quia veluti opere reticulato in plura quadrata findebatur, horum quodlibet QUADRA vocabatur; & a Chaldaeo Syroque קדר *quedar* (quod est *scindere*) factum, ut in fine dicam. Vide in BUCCEA in PANIS &c. At liba in plura oblonga segmenta instar digitorum distinguebantur. Haec divisio tum libotum tum panis buccellati ex Oriente venit, ubi buccea פת לחם *pat lechem* dicebatur. Hinc illa est locutio, *frangere* (i. e. revellere) *panem*: quia Hebraei ac Latini in pane commanducando cultrum non adhibebant. *Quadrae* nomen deinde a pane buccellato ad pavimenta, & opus tessellatum & reticulatum transiit, ubi *quadrae* sunt singulae tessellae; unde & QUADRATARII sunt talium artifices.)(Est & altera *quadrae* significatio, qua notabat *mensas paniceas*, quibus olim Romani utebantur, super quas libabant, ut ait Servius. De his vide Virg. Aen. III. & VII. & quae supra de his in MENSA adnotavimus. Has vero vulgo eruditi viri ex eo sic dictas volunt, quod quadratae figurae essent. Sed contrarium suadet Virg. VII. 114. ubi *orbem* vocat, quem alibi *quadram* dixit: *Et violare manu, malisque audacibus orbem Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris*. Qui locus etiam Servium male habuit, ubi *Antonomasiae* (h. e. ubi unum nomen pro altero usurpatur) tribuit, quod quem supra vocavit *orbem*, eumdem postea *quadram* appellarit. Qui grammaticus alibi etiam quadras istas re vera rotundas

tundas fuisse agnoscit; ad illud enim Aen. III. 257. *Ambesas subigat malis absumere mensas. AMBESAS*, inquit, *undique esas h. e. rotundas*. Quocirca eo labor, ut credam, QVADRAS proprie fuisse *bucceas* seu ψωμοὺς συνάπτους · nec a figura mensas illas puniceas dictas fuisse *quadras*, sed quia in quadras seu ψωμοὺς dividerentur. Servius ad VII. 115. *QVADRIS*, inquit, *aut mensis* (*& est Antonomasia*, *nam supra ORBEM dixit*) *aut quadris FRAGMENTIS accipimus: ut Juvenalis . . . Aliena vivere quadra*. Ergo mensas illas Poëta *quadras* vocavit, quod ex *quadris* h. e. fragmentis constarent. Nec vero parva illa ψωμοὶ quadrata fuisse. Verum si forte figura minus τετράγωνος (*quadrata*) fuerit; vel sic recte *Quadra* dicetur, modo ψώμοι (*bucceae*) facile revellerentur, quia hae certe a verbo קדר (*quedar*) dicebantur *Quadrae*: quod verbum & Chaldaeis & Syris est, *scindere*, *abscindere*. MAZOCHIVS.

QVADRANS a *quatuor*, T mutato in *D*, ut in *quadra* fieri diximus. Est *quarta pars assis*, hoc est, *tres unciæ*, unde prius *triuncis* vocabatur. Plinius, lib. XXXIII. cap. III. *Quadrans antea triuncis vocabatur a III. unciis*. Eadem de caussa dicitur *teruncius*; sed hoc discriminis inter *quadrantem* & *teruncium*, quod ille *æreus*, hic *argenteus* esset. Materia igitur, non pretio, differunt. Olim *quadrans* erat *merces transvectionis*, unde & *ratitus* dictus. Varro, IV. de L. L. *Velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt. Merces dicitur a merendo, & ære. Hinc vectura, quas solvebant hi, qui ratibus transibant, Quadrans. Ea eo Lucilius scripsit:*

. . . . Quadranti ratiti.

Sed hoc de loco Lucilii aliter sensit Plinius eopse capite: *Nota*, inquit, *æris* (hoc est, *assis*) *fuit ex altera parte Janus geminus: ex altera rostrum navis; in triente vero & quadrante rates*. Et Festus Pompeius: *Ratitum quadrantem Tarquitius in libro quem inscripsit de . . . & Oppius* (f. Opilius) *Aurelius dictum putant, quod in eo & triente, ratis fuerit effigies, ut navis in asse; a qua quidem re appellatum quoque ratitum dicunt*. Quod de *quadrante* a *Tarquinio Superbo* primum signato scribit ad hunc locum Scaliger (quem & Lipsius & alii secuti), id Farnesiano exemplari refellitur, e quo *Tarquitium Grammaticum* nominari paret, non *Tarquinium regem*. Fuit & *quadrans* præmium balneatoris. Horat. lib. I. sat. III.

. . . . Dum tu quadrante lavatum,
Rex ibis . . . .

Juvenalis, sat. III.

Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.

Hinc Cicero pro Cælio: *Nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori*. Et Seneca epist. LXXXVI. *rem quadrantariam* dixit pro *balneo*. *At olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in usum, non in oblectamenta reperta?* Clodia quoque, Metelli Celeris uxor, soror P. Clodii, a Cælio (ut Fabius testatur, lib. 8. cap. VI. de tropis, quo loco de allegoria tractat) dicta est *quadrantaria Clytæmnestra*; *Clytæmnestra* quidem, quia maritum sustulit, ut *Clytæmnestra* Agamemnonem: *quadrantaria* vero, quod ei amator callidus quadrantes ex ære pro nummis argenteis in loculos immisisset. Plutarchus, in vita Cicer. Κλωδίαν Μετέλλας ὁ Κέλερ εἶχεν· ἣν κουαδρανταρίαν ἐκάλουν, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε. Τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην ἐκάλουν. Quod autem Plutarchus hic κουαδράντην dicit, Marcus Evangelista vocat κοδράντην, exponitque δύο λεπτά. Sed cur *quadrantes* plumbeos dixit Martialis? Sic enim interpretantur illud, lib. X. epist. LXXIV.

Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto.

An dicendum, olim *quadrantes*, ac alios fortasse nummos exigui pretii, ex *solido plumbo* cudi solere? Sane confirmari hoc videtur loco Martialis, lib. X. epist. C.

Ut convivia sumtuosiora,
Toto quæ semel apparas in anno,
Nigræ sordibus explices monetæ,
Et septem veteres tui sodales
Constemus tibi plumbea selibra.

Quam prius *nigram* dixerat *monetam*, hanc postea *plumbeam* appellat. Plautus quoque in jocis *plumbei numi* meminit, Trinummo, & Casina. An potius dicendum, *nummos* eo *plumbeos* dici, quia *plumbo admixto* conflarentur? an vero per contemtum ita vocari, cum essent *ærei*?

QVADRANTAL (quo usus Plautus, Curcul. Act. I. II.) per ἀποκοπὴν factum ex *quadrantale*; ut *animal* ab *animale*, *Minerval* a *Minervale*, &c. Sic autem vocabatur; quod *pedum quoquaversum haberet quadratum*. Erat enim figura *cubica*: unde Onomasticon. *Quadrantal*, κύβος. In Glossis Philox. legas: *Quadrantal*, κεράμιον. At in Cyrilli Glossis est κεράμιον, *orcium*, *amphora*. Nempe quia *quadrantal* idem est, quod *amphora*, ut testatur Festus in *Quadrantal*, & ex Volusio supra in *Amphora* ostendimus. Itaque capiebat *octo congios*. *Congius* est *duarum* circiter *sextarum* Batavicæ mensuræ. Similis terminatio in *triental*; sed caussa nominis dispar. Nam sic dicebatur, quod esset *poculum trientis capax*. Persius, sat. III.

. . . . Calidumque triental
Excutit e manibus. . . .

Ita jam olim legit Perottus, seque id in codice Puteano reperisse scribit Casaubonus. Sed nec improbandum *trientem*, quod in vulgatis legitur. Nam *triens* sæpe apud Martialem est vini mensura: & *bibere sextantem* similiter dixit Suetonius.

QVADRVPLATORES, & *quadruplari*, (quo Plautus utitur, Persa, Act. I. II.) veniunt a *quadruplo*, sive quia *quadruplatores* pro delationis præmio *quartam partem* in bonis delatorum consequebantur, sive quod deferrent crimina publica, quorum convicti damnabantur *quadrupli*: ut aleæ, aut pecuniæ gravioribus fœneratæ usuris, quam per leges liceret. Posteriorem nominis caussam adducit Festus. Utramque autem adfert Asconius, cum in Divinat. tum in IV. Verr. Præter hos vide Turnebum, lib. XII. cap. 18. & J. Lipsium, ad lib. IV. Annal. Porro generatim quoque dicti *quadruplatores*, qui *quadruplum caperent aut darent*. Ita apud Senecam, lib. VII. de beneficiis cap. XXV. legimus *quadruplatores beneficiorum*. & Sidonius, lib. V. epist. VII. *quadruplatores* vocat *portitores*, *qui portorium in quadruplum conducerent*, & Appulejus, in Apolog. *Æmilianum* appellat *quadruplatorem*, quod *ætatem quadruplaret Pudentillæ*, assignando ei annos LX. quæ annorum erat XL.

QVÆRERE, a *quæ* & *res*, ut proprie *quæstio* sit, cum rogatur quo nomine aliquid vocetur, vel quid voce notetur. Nisi potius *quærere* prima sua significatione de iis dicitur, *qui operam dant, ut res amissas recuperent*. Varro, lib. V. de L. L. *Quærere, ab eo, quod quæ res ut recuperaretur, datur opera*. Ubi in Mediolanensi Baptistæ Pii, & Veneta Aldi, editum est, *ut reciperetur*. Quod magis probo. Nam antiquum est *recipero* pro *recupero*, unde *reciperetur*, pro *recuperetur*. Pro quo male *recuperaretur* ediderunt. Sed ne sic quidem locus integer, nisi legas, *Quærere, ab eo, quod quæ res, cum, ut reciperetur, datur opera*. Sententia est, quod *quæ res dicitur*. Quod *dicendi* verbum ἐλλειπτικῶς sæpe reticetur. Cæterum etymon hoc etiam adfert Nestor Novariensis, his verbis, *Auctore Varrone, proprie quærere est, quæ sit res aliqua, investigare*. Verum vir eruditissimus Petrus Nunnesius in Grammatistice sua deducit *quæro* a χηρόω, hoc est, *viduus sum*, *careo*. Credo quia *qui re quapiam carent*, *eam quærunt*. Saltem malim hoc, quam quod eopse libello postea refert venire *quæro* a Dorico καίρω pro κείρω, quod valet *tondeo*, *scindo*. [malo ab ἔρω, ἔρομαι, ἐρωτάω.] Cæterum veteres pro *quæro* dixere *quæso*, quomodo & pro *aro* dixere *aso*, etsi sit ab ἄρω, ut putamus. Diximus hoc

hoc de veterum more alibi non semel. Sic hodieque obsecrantibus in usu *quæso*, quod nihil aliud quam *quæro*. Nempe ut nos *versoecken*, quod est *quæsere*, sive *exquirere ac poscere* dicimus, a *soeken*, hoc est *quærere*, sic veteribus Romanis idem fuere *quæsere* & *quærere*; unde Festus Pompejus disertim: *Quæsere ponitur ab antiquis pro quærere*. Et sane quomodo Virgil. ait:

> . . . . *Pacemque per aras*
> *Exquirunt*. . . . .

ita Lucretius dixit, lib. v.

> *Non Divûm pacem votis adit ac prece quæsit*
> *Ventorum pavidus paces, animasque secundas.*

Ab *am*, quod est circum, & *quæro* est *anquiro*, quod est *circumquaque quæro*. Festus: *Anquirere est circumquærere*. Ubi MSSti quidam *amquirere*. Innumeris in locis est hæc vox corrupta: proque ea substitutum est *inquirere*: idque cum in Cicerone, tum in aliis scriptoribus. Vide quæ de eo præter alios notavit Carolus Langius in primum Ciceronis de Officiis.

†QVAERO est a קרא *quara* i. e. *vocare*, *clamare*; nam inclamando numquid scirent, res quærebantur. Indidem & κράζω videtur ortum. MAZOCH.

QVÆSTOR, quasi *quæsitor*, ut *quæstio* quasi *quæsitio*. Ulpianus, lib. singulari de officio *Quæstoris*: *A genere quærendi Quæstores initio dictos, & Junius, & Trebatius, & Fenestella, scribunt*. Eandem quoque originationem ponit Beda de Orthogr. Sed ut genus quærendi non unum, ita nec unum genus *quæstorum*. Primi & antiquissimi in urbe *quæstores rerum capitalium*, qui & citra συγκοπὴν *quæsitores* sæpe dicuntur. Sic vocat Cicero in Divinat. ad quam sic Asconius: *Quæsitor est prætor de pecuniis repetendis quæstionem exercens, nam proprie quæsitores dicuntur criminalium quæstionum, ut Virgilius, Quæsitor Minos urnam movet*. Dicitur & *quæstor* paricidii. Festus: *Paricidi quæstores* (sic recte emendat Scaliger, pro quo in vulgatis *parici*) *appellabantur, qui solebant creari caussa rerum capitalium quærendarum. Nam paricida non utique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numæ Pompilii Regis his composita verbis*: SI QVIS HOMINEM LIBERVM DOLO SCIENS MORTI DVIT, PARICIDA ESTO. Idem: *Quæstores dicebantur, quod quærerent de rebus capitalibus, unde qui talia quærunt, quæstores paricidi appellantur*. Hodie similiter in re Ecclesiastica dicuntur *inquisitores hereticæ pravitatis*. Proximi antiquitate sunt *quæstores urbani*, qui & *quæstores ærarii* dicti, quia præerant ærario, quod in æde Saturni erat. Hi demum creati libera Rep. anno V. C. CCLXIX. ut ex Dionysio & Livio discimus. Nam quod Tacitus, & Pomponius, eos scribunt sub regibus fuisse, id tantum verum videtur de *quæstoribus parricidi*. Munus *urbanorum quæstorum* fuit, pecuniam publicam accipere, & expendere, prædam ex hostibus captam vendere, signa militaria (erant ea ex auro vel argento, velis enim non utebantur,) in ærario adservare, & consulibus in bella ituris mittere; legatos, qui Romam venerant, excipere, deducere, iis hospitium curare, ægrotantium curam gerere, mortuisque e publico munus facere. Etiam decreto Augusti Senatusconsulta asservanda iis tradita, quæ ante penes Ædiles & Tribunos. Tertius *quæstor* erat *provincialis*, qui una cum proconsule, vel proprætore, in provinciam exibat. Munus ejus versabatur, partim circa pecuniam attributam, partim circa vectigalem. Nam ejus erat accipere pecuniam, ex ærario a Tribunis ærarii, quæ pecunia *attributum* dicebatur, ut scribit Varro, lib. v. de L. L. Inde autem *viaticum*, ac *stipendium*, legatis cohorti prætorii, & exercitui suppeditabat. Ejusdem erat a publicanis ex re frumentaria, portoriis, aliisque, exigere vectigalia, Romamque in ærarium referre. Ex hisce tribus *quæstorum* generibus primus dictus a *quærendis criminibus*: secundus tertiusque a *quærendis pecuniis*. Atque hoc cum ex iis quæ diximus, planum fit, tum illo Varronis, lib. IV. de L. L. *Quæstores a quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumviri capitales nunc conquirunt: ab his postea, qui quæstionum judicia exercent, quæstores dicti*. Erat & quartum genus *quæstorum*, qui *principis sive Augusti quæstores* dicti, alioqui nomine *Candidati principis* vocabantur. Hi principis epistolas & orationes in Senatu legebant, ut auctor est Ulpianus, L. unica. D. de officio quæstoris. Unde *quæstoris* nomen acceperit, parum constat. Cujacius paratitlis in Codicem putat, ut in Senatum venire possent, iccirco iis tributam fuisse *quæstorum* appellationem ac dignitatem. Nam lege Cornelia vetitum ad ullum transire honorem quæstura necdum gesta. Sed Scipioni Gentili, libro singulari Originum, vero magis simile videtur sic nominatos a *similitudine veterum quæstorum*, ad quos custodia Senatusconsultorum a Tribunis pl. & Ædilibus translata fuit. A *quæstoribus* his Constantini tempore originem cepit *quæstor palatii*, ut post a *quæstore palatii*, *Cancellarius*: de quo suo loco. Atque ex his apparet quatuor imprimis genera *quæstorum* esse, & unde singulis nomen impositum videatur. Plura si de *quæstoribus* voles, adi Wolfangum Lazium, lib. II. commentariorum Reip. Romanæ, cap. XIV. & Carolum Sigonium, lib. II. de antiquo jure provinciarum, cap. IV. quo de *quæstoribus provinciarum*, & eorum ministris tractat: item cap. VIII. quo de potestate eorum agit. & lib. II. de Judiciis, cap. IV. quod est de *quæstoribus rerum capitalium*. At de *principis quæstoribus* vide Barnabam Brissonium, lib. I. Select. Antiquit. cap. XVI.

QVALIS, Græce οἷος. Atque ut οἷος ab ὅς, sic *qualis* suspicor esse a provocabulo *qua*. ita *lis* sit vocis supplementum, quemadmodum in *agilis*, & aliis multis. Sane qui quærit, *qualis sit persona*, aut *res*, is quærit qua sit facie, aut condicione, ac universe quæ ei accidant. Vel erit *qualis* ex Dorico & Æolico ἁλίκος pro ἡλίκος, ut literarum sit trajectio. Nam etsi proprie ea vox *magnitudinem* aut *numerum* respiciat; tamen ἀναλόγως convenit *qualitati*. Censent viri eruditi, *cui* etiam veteres dixisse pro *qualis*. Id probant illoc Nonii: *Cui est, pro qualis est, neutro positum pro masculino. Plautus, Amphit* (I. II.)

> *Ædepol rendignum donum, cui est qui donum dedit.*

Sed magis verisimile sit, scripsisse Plautum, *qual' est*, sive *cual est*, eliso *i*, & absorpta vocali: cujus rei similia multa apud Comicos exempla. Sane in MSStis Camerarii, uti & Aldina, *qualest* invenitur, non *cui est*. Imo & *cual' est* forte scripserat Nonius. A *quale* primus *qualitatem* dixit Tullius, quæ Græcis ποιότης. A *qualis* est *qualiscunque*: ubi *cunque* est posterioris compositionis pars, uti & in *quicunque*, *quantuscunque*, *quandocunque*, *quotiescunque*, *quacunque*, *utcunque*. Utitur eo Cic. de Legibus. *Equitatum cunque qui regat*. Horat. lib. I. Od. XXXII.

> . . . . *Mihi cunque salve*
> *Rite vocanti* . . . .

Cornelium quoque Severum initio Ætnæ suæ usum monuit Jos. Scaliger. in vulgatis locus legitur corruptissime. *Cumque* conflatum ex *cum* & *que*, uti ex *ne* & *que*, *neque*; ex *at* & *que*, *atque*, &c.

QVALVS, cillæ genus, ut ait Festus in *Canephora*. in Gloss. Philoxeni exponitur ἠθμὸς, δινδίσκος, τάλαρος, κόφινος. Item in Cyrilli Gloss. legas, κάλαθος, *fiscella*, *qualus*. Dicitur quasi *colus*, a *colando*, quia per *qualum* defluit colaturque vinum, cum uva calcatur. Ita Isidorus, lib. XX. cap. XIV. item Perottus. Sed non dubito, quin ex κάλαθος κατὰ συγκοπὴν fiat *qualus*. Quod nisi esset, deducerem a κᾶλον *lignum*. E *ligno* enim, vel *vimine*, fiebat. Dicitur autem *qualus*, & *qualum*. *Qualus* dixit Maro, II. Georg. *qualum* Cato, cap. XI. *Corbulas*, inquit, *Amerinas XX. quala sataria VII. alveos XL.* Etiam invenias apud Columellam, lib. VII. cap. III. Quamquam hic malim, *Sic caula mundissima*: prout adscriptum legitur ad oram editionis R. Steph. A *qualus* est *quasillum*, ut scribit Priscianus, lib. III. ubi auctor est, quædam inveniri diminutiva, quæ non sequantur genera primitivorum, ut *cana*, *canunculus*, *qualus quasillum*. Apud Catonem tamen *quasillus* legitur,

legitur, cap. CXXXIII. *Calicem pertusum sumito tibi, aut quasillum, per eum ramulum transerito, eum quasillum terra impleto*. Nempe a *qualus*, *quasillus*; a *qualum* est *quasillum*. Erat & *quasillum* in lanificio. Tibullus:

Sic tibi cura togæ potior, pressumque quasillo
Scortum, quam Servi filia Sulpitia.

Designat eam, quæ Latinis *quasillaria* diceretur, quia in gynæceo conclusa lanificio vitam sustentaret.

†QVALVS exponitur in Glossis σώρακος (quod certe fit a σωρὸς, *acervus*, *strues*) utique quia in eo acervantur quae reponuntur. Erit ergo *qualus* a קהל *quahal*, *congregatio*. MAZOCHIVS.

QVAM ex *quantum*, *tam* ex *tantum*, κατ' ἀποκοπὴν. Ut illo Ciceronis in Topicis: *Non tam visendi laboris mei caussâ, quam quia tua id interesse arbitrabar*. Ubi *tam* valet *tantum*, vel *tantopere*; *quam* item *quantum*, vel *quantopere*. A *quam* est *praterquam*, Terent.

Verbum si mihi unum præterquam quod te rogo, faxis.

Pro, *præter quantum verbum te rogo*. Item *superquam*, quod idem valet. Livius, lib. XXII. III. *Primoribus superquam dissenserant a consilio, territis etiam duplici prodigio*. *Extraquam* apud Livium: *Campanos omnes liberos esse jusserunt, extraquam qui eorum aut ipsi, aut parentes eorum apud hostes essent*.

†QVAM & QVVM vide in TAM. Nisi quod a כמה *camma* (quod est *Quam*, *quoties* & similia cum admiratione) videtur facilius *Quam* Latiale ortum. MAZOCHIVS.

†QVANDO est omnino a Syro & Chald. כד *cad*, quod in Onkelo Ex. XX. 5. & alibi, est ipsum *Quando*. Adde quod Syris & Chaldaeis etiam כדו *caddu* dicitur, unde resoluto *Dages* per N (quod passim apud Syros & Chaldaeos fit) oritur Latinum CANDO, sive QVANDO. De *Quando* silet Vossius. MAZOCHIVS.

QVANTVS ab ὅσος, ut *tantus* a τόσος. Vel ut ὅσος ab ὅς, sic *quantus* est a *quam*, converso *M* in *N* εὐφωνίας caussa: quemadmodum & *tantus*, a *tam*, non a *tam*, & *tenere*, ut Papias nugatur. Aliter tamen Cæsellius apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. cap. X. *Tantus & quantus in medio M habere debent, ut quam & tam: unde quantitas, quantus. Nec quos moveat si N sonat. Ita enim supra docui, N sonare debere, tametsi in scriptura M positum sit*. Verum aliter hac de re Papirianus apud eundem: juxta quem, *aliter scribere, & aliter pronunciare; vecordis est*. *Quantus*, & *tantus*, pro *quot*, & *tot*, dixere posteriores: ut ad Manilium Scaliger docuit. Manilium vero inter posteriores a me reponi, non mirabitur, qui sciat, quæ de ætate ejus ad Papinium docuit Gevartius. Componuntur *quanto* & *tanto* cum ablativo *opere*, *quantopere*, *tantopere*. Itaque dividit Plautus, Caf. III. II.

. . . . *Hoc erat*,
Ecastor, quod me tanto vir opere orabat meus.

Item *tantum* & *quantum* adsciscunt *per*: ut *tantisper*, *quantisper*. Ubi *per* forte fuerit ea *operibus*, pro *tantis operibus*, *quantis operibus*. Sed potius censeo esse παρέλκον, ut ab ὡς ὥσπερ.

QVASI ab ὡσεὶ, quod idem. Vel potius, ut ὡσεὶ ab ὡς & εἰ, sic *quasi* ex *quam* & *si*. Cicero pro Quinctio: *Qui quasi sua res, aut bonos agatur, ita diligenter Sex. Nævii studio & cupiditati morem gerunt*. Hoc est, ita diligenter, *quam si* sua res agatur. Sic *quasi uxorem habere*, hoc est habere haut aliter, *quam si* uxor esset.

†QVATER & QVATVOR cum sua tota propagine (praeter dicta superius in voce PETORA) est omnino ab Hebraeo קצר *quatar*, quod est *abbreviari* & in compendium redigi (qua notione & Chaldaei, Syri, Arabes eo verbo utuntur) unde fit nomen קצר *quatser* sive *quater* i. e. *brevis* sive *contractus*. Cur autem *quaternarius* numerus *brevitatis* seu *compendii* notionem imbibat; ea mihi videtur verissima causa, quod ex Pythagoricorum (qui sua omnia ex Orienta hauserunt) doctrina τετρακτὺς h. e. *quaternio* esset numerorum omnium ἐπιτομὴ · quod tum alibi explicuimus; tum & hic breviter delibare non poenitebit, & quidem auctore Plutarcho in I. De plac. philos. Ibi non longe ab initio docet, *naturam numeri esse Denarium; nam ad decem usque numerando progrediuntur omnes Graecique & Barbari, atque hinc retro pedem ad unitatem referunt. Rursus denarii vis in quaternione inest . . . Nam Vnum, Duo, Tria, Quatuor . . . summam decadis constant . . . Ergo numeri natura unitatum ratione in denario, facultatis vero respectu in quaternione inest*. Haec Plutarchus. Et ob eam causam Pythagorei *tetractyn* sive *Quaternionem* impense venerabantur; nec aliud sanctius apud eos jusjurandum erat, quam ubi per tetractyn jurassent, uti testantur illa hexametra duo, quae Chaeronensis ibidem adtexit. En tibi Pythagoricum; sed ab Oriente haustum, jusjurandum:

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν.
Per tibi nostrae animae praebentem Tetrada, IVRO,
Naturae fontemque & firmamenta perennis.

Atque huic Orientali Pythagoricorum doctrinae (de eo quod quaternio sit numerorum epitome ac proinde naturae fons unicus, atque principium) non tantum adhaesisse Italicam scholam, sed idcirco τὸν Tetractyn non aliter vocasse quam *naturae summam* atque *compendium*: id universum, inquam, pulchrum est & Italorum antiquae sapientiae perhonorificum. MAZOCHIVS.

QVATIO fit ablato ρ, a ῥαπίζω, quod idem notat. Vel est, a *cudo*, quod ab Hebræo fonte, ut suo loco dictum. Ut a *glubo*, *glaber*; a κυτὸς, *cutis*, sic a *cudo* erit *quatio*, *V* converso in *A*, quod rursum in *V* mutant composita, *incutio*, *succutio*, *concutio*, &c. [a κόπτω, idem quod κόπτω, unde & *percutere*.] A *quatio* est *quasso*. [πατάσσω.] *Incus*, & *subscus*, hujus loci non sunt, ut ostendimus in *Incus*.

†QVATIO quid sit, ex compositis *Percutio*, *concutio* &c. potest intelligi. Venit autem ab Hebr. verbo תקע *taqua* (transpositis tamen non praeter morem duabus prioribus consonis) quod saepe est *percussere*, uti cum dicitur תקעו-כף *thiquu caph* initio Ps. 46. (Hebr. 47.) i. e. *quatite manus*, sive plaudite. Quod si cui forte transpositio duarum consonantium subodiosa sit, saltem is dispendium tertiae consonae patiatur, ut a קצב *quesev* aut קטב *quatev* (quae notant *excidium*) *quatio* cum sua sobole arcessat. MAZOCHIVS.

QVATVOR, a πέτορα, pro τέσσαρα, abeunte Π in Q, ut a πότος, *quotus*. Πέτορα autem *quatuor* notare, etiam Festus docet, qui inde *petorritum* dici ait, nempe a *quatuor rotis*. Vel fit *quatuor* a Dorico τέτορα pro τέσσαρα. *T* in *Q* mutatum, quomodo a τὶς est *quis*. Vide *Quis*. Est & tertia Etymologia satis ingeniosa, quam docuit me Cæsar Scaliger, in suis de caussis L. L. libris, cap. XXVIII. Antiqui enim tres habuere numeros potissimos: ἓν, δύο, τρία, postea dicebant κἄτεροι pro καὶ ἕτεροι. Juvat hanc sententiam, quod Aristophanes initio pene εἰρήνης, cum ἄλλων dixisset, subjicit κἀτέρων, hoc est, καὶ ἄλλων. Nam Attice ἕτερος de *pluribus* dicitur, non solum, ut vulgo, de *duobus*. Derivata a *quatuor* mutant *T* in *D*, ut ex *quadra* & *quadrans* liquet, de quibus separatim diximus: item ex *quadraginta*, *quadragesima*, *quadringenta*, *quadrifariam*, *quadrupes*, *quadridens*, *quadriga*, & similibus. Est & ejusdem originis *quadrum*, id est, τετράγωνον, unde *quadrare*, τετραγωνίζειν, *in quadrum redigere*, & κατὰ μεταφορὰν pro *omni ex parte convenire*.

QVE enclitica particula a τὶ, quomodo a τὶς, *quis*: Vel est a καὶ Æ in *E* simplex abeunte: quod censet Cæsar Scaliger, lib. de causs. L. L. cap. CLXIII. Vide *ET*.

QVAO plane ab Oriente. Sane Arabibus קוה idem notat: ut epist. ad Philipp. cap. IV. ver. XIII. Hinc

nequeo,

nequeo, pro quo antiqui *nequino*. Festus: *Nequinont*, *nequeunt*. Sic pro *nato* dixere *natino*; pro *fonio*, *fentino*; pro *caro*, id est, κείρω, *carino*, & similia.

QVERCUS forte a κερχαλέος, quod valet *durus*, *asper*. Est enim ligni duri, ac corticis asperi.

QVAROR [μέμφομαι] Martinio placet esse a Chald. קרא, *clamare*: vel כרה, quod significat *dolere*, *displicere*, *molestiam adferre*. Possis & cum Nunnesio Valentino deducere a χηρεύω, quod significat *viduum esse*. Nam *viduis* imprimis *querimonia convenit*. Alibi tamen idem Nunnesius putat *querulus* esse a τόρβαλος, quod idem notat: unde Hesychio μεμψίμοιροι exponitur. Sed *querulus* omnino est a *queror*. Quare prius malim.

QVERQVEDVLA, si Conradum Gesnerum audimus, vel est ὀνοματοπεποιημένον, vel nomen habet a *querquera*, hoc est, gelido hibernoque tempore, quo maxime apparet. Posterius hoc etiam Hadriano Junio placuit. Sed magis mihi verisimile fit ὀνοματοποιητικῶς factum esse ex κερκίς, seu κερκορὶς, quod idem. Varro, lib. IV. de L. L. *Item alia in hoc genere a Græcis: ut Querquedula, Cercuris, Halcedo, quod ea Halcyon*. Hesychius: κερκὶς, εἶδος ὀρνέου. Nisi cum Scaligero apud Varronem malis κερκιθαλλίς, quomodo, ut idem Hesychius ait, vocatur ἐρωδιὸς, sive *ardea*, forte a κέρκῳ θάλλοντι, *cauda virenti*. Quam sententiam nonnihil juvat, quod ut Aratus ex ἐρωδιῷ, Maro ex *ardea*, προγνωστικὸν *pluviæ* petit: ita Varro *querquedulam* inter *aves nimbi prænuncias* reponit: cum ait:

Aut frigidos nimbos aquæ caducitèr ruentis,
Præmiuere aquatiles querquedulæ natantes.

QVERQVERUS *morbus* (quomodo etiam Gellius & Minutius Felix loquuntur) nec dicitur a *querendo*: ut est in Catholico; nec a *coërcendo*, ut ad Gellium notavit Petrus Mosellanus, sed vel quia *quercum duritie ac gravitate refert*: vel, quod verius, a κάρκαρος, quod Hesychius interpretatur δεινὸς, sive καρκαίρω, hoc est, *moveri*, *palpitare*, *tremere*: quomodo Scholiastes accipi monet illo Iliad. Y.

. . . . Κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσιν
Ὀρνυμένων ἄμυδις . . . .

Festus: *Querqueram febrem, gravem & magnam, nam quidam quercum dictam volunt, quod id genus arboris cum grave sit ac durum, tum etiam in ingentem evadat altitudinem. Aurelius autem Opilius frigidam ait dici, & cum horrore trementem. Santra eam ex Græc. deducit, qui tremorem ejusmodi κάρκαρον, dicunt. Unde dici etiam carcerem. Plautus in Frivolaria: is mihi erat bilis querquera tussis. Lucilius:*

. . . . *jactans me ut febris querquera torret.*

Alibi:

Querquera consequitur febris capitisque dolores.

Hæc ille. Santræ opinionem firmat hic locus Apuleii in Apologia: *Posse dicitis ad res venereas sumpta de mari spuria & fascina, propter nominum similitudinem: qui minus possit ex eodem littore calculus ad vesicam, testa ad testamentum, cancer ad ulcera, alga ad querquerum?* Quibus verbis similitudinem ponit Appuleius, non inter *quercum* & *querquerum*, sed *algam* & *querquerum*, quæ nulla est, nisi *querquerum* proprie significet *algidum*, ac *querquera febris* sit non *instar quercus dura*, sed qua quis *algore frigidus ac tremit*. Κάρκαρος vero unde Santram *querquerus* deducere dicebamus, venit ex duplicato קר, *frigidus*; קר, *frigus*. Ita proprie sit *tremor ex frigore*: quod cum verbis Gellii convenit probe. Vel potius κάρκαρος proprie τραχὺς, *asper*, a κέρχω, *exaspero*, *asperum reddo*.

QVERQVETVLANVS a *quercetis* dictum: ut Romæ *porta querquetulana*, quæ *querquetum* juxta se habuit intra muros: & *viræ querquetulanæ*, quæ Græcis *Hamadryades*. Festus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querceto virescenti: quod genus silvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana*. Nominat & Varro, IV. de L. L. *sacellum querquetulanum*. Id quin Hamadryadum fuerit, dubitandum non est. Quin & Cœlius mons a *querquetis* dictus *Querquetulanus*. Tacitus lib. IV. Annal. *Haud fuerit absurdum tradere, montem eum (de Cœlio sermo est) antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis silvæ frequens fœcundusque erat: mox Cœlium appellitatum a Cœle Vibenna, qui dux gentis Etruscæ, cum auxilium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit, nam scriptores in eo dissentiunt*. Ex quibus Taciti verbis, simul discere est, unde *Cœlius mons* nomen acceperit. *Hamadryades* autem, quas easdem ac *viras querquetulanas* esse dicebam, sic vocatas Mnesimachus sensit, quod ἅμα ταῖς δρυσὶ, *simul cum quercubus* nascantur & intereant. Quemadmodum & *Dryades* dictæ, quod *quercubus* sive universe arboribus vita earum insit. Nam δρῦς generatim *arborem* notat, speciatim autem *quercum* sive *robur*.

QVIA ab Hebræo כי, quod idem notat. *A* adjectum. Hinc *quianam*, apud Ennium, & Maronem. Id *quare*, sive *cur*, interpretatur Festus, & Priscianus, lib. XVII.

†QVIA non est ab Hebr. כי *chi*, uti putat Vossius, sed a Lat. QVI. Nam relativa pronomina evadunt etiam adverbia causalia & quidem in eadem lingua. Ut Hebraeum אשר *asher* & relativum pronomen est, & simul adverbium αἰτιολογικόν. Et Graecum ὅτι causale adverbium est; sed fuerat ante neutrum a masculino ὅστις. Sic etiam QUOD neutrum a QVI in usum αἰτιατικοῦ μορίου adverbii naturam induit. Fortassis QVA primitus a recto QVIS integer ablativus erat, cujus nunc locum tenet contractum QVA. MAZOC.

†QVIRO & QVIES & QVIATVS cum cetera prosapia duobus maxime modis ἐτυμολογεῖσθαι queunt: I. ut sint a קוה *quava* & in Piel *quiva*: quod non tantum est *exspectare*, sed & (*) *manere* h. e. *quiescere*. Quocirca illud Job VI. 19. *itinera Saba exspectaverunt* (קוו *quivvu*) *sibi*: aptius verteretur, *Interquieverunt sibi*, intermissis scil. itineribus. Sic & Is. LXIV. 3. pro eo quod legitur, *In faciendo te terribilia non* (נקוה *nikve*) *exspectabimus* (in Vulgata est *Sustinebimus*, sed pari notione) verum sententia verti jubet, non *quiescemus*. Nec aliter id verbum reddendum puto, quoties absolute ponitur. II. Sed expeditiore via QVIES, & QVIATVS cum tota sobole deducetur a שקט *shaquat*, quod est *quiescere*. Apud Chaldaeos usurpatur & adjectivum שקיט *shaquet*, h. e. *quietus*. Ab his ergo absorpta non praeter (**) morem priore littera, remanet *Quet*, ex quo & QVIATIS nomen fluit, & supinum QVIETVM: unde postea per sermonis analogiam verba QVIEO & QVIESCO & derivativa cetera profluxerunt. MAZOCHIVS.

QVIESCO ab ἀκέων, id est, *quiete ac placide*. Hesychius: Ἀκέων, ἡσύχως, μαλακῶς, βραδέως. Eustathius effert cum circumflexo ἀκεῶν, ac Ælius Dionysius apud eum adducit hoc Cratini, Σκίπωνι στηριχθέντα ἀκεῶν προβιβῶντα. *scipione nixum pedetentim ac placide progredientem*. Vel dicendum, ut a *meo* est *moveo*: ita a κίω, hoc est, κεῖμαι, quod notat *cubo*, venire *queo*, unde *quiesco*, ut a *caleo calesco*. Orcus, Festo teste, *Quietalis* dicebatur, nempe quia *mortui quiescant*. In plerisque libb. est *Quietolus*, Sed MStus habet *Quietalis*: atque id probat ἀναλογία. [est a *quio* κίω. vide notata ad Lucretium. ἀκέων, ἡσυχῇ, Arcadio.]

(*) *Etenim Seniores non tantum per composita ἀναμένω, περιμένω, ὑπομένω, sed & per simplex μένω verbum hoc Hebraicum pluries reddiderunt: & Latinis MANERE aliquem & exspectare pro eodem sumuntur, sicuti & Graecum μένω: & Syriacum* קו *quavi exponitur etiam in Lexicis* maneo, *h. e.* quiescere.

(**) *Pluribus dictionibus in hunc modum abscissa in omnibus linguis per aphaeresim capita: cujusmodi est Chaldaeum illud* פרא phera (*fovea*) *quasi fuerit ab Hebr.* כפרה *caphera ejusdem notionis) capite deminutum*.

QVIN κατ' ἀποκοπὴν ex *quine*, ut *seu* ex *sive*. *Quine* autem ex *qui* & *ne*, pro *non*. Sane qui ait, *quin taces, quin domum is*: quid aliud dicit, quam *qui non taces*, vel *qui non domum abis*? Atque hic quidem *quin* est adverbium jubentis vel hortantis. Ac par ratio, cum est conjunctio. Nam cum dico, *non dubito, quin sit venturus*, idem est, ac qui sive quomodo non sit venturus.

QVINQVATRVS sive *quinquatria*, sunt dies festi Minervæ, quos Græci παναθήναια vocant. Sosipater, lib. I. *Quinquatrus pluraliter, non quinquatria: non enim dicti sunt quinque dies atrus (f. atri:) sed quod quinque dies Iduum, quas atrum antiqui dicebant: sive a quinquando, hoc est, lustrando: quod eo die arma ancilia lustrari sint solita*. Ergo nec priorem opinionem sequor (omnino enim *atrus* est vocis καταληξις ut *simus* in *vigesimus*:) nec posteriorem, cum ita dicatur a *quinque*; nempe quod sint *post quinctum diem Iduum Martiarum*: quod tamen de *majoribus tantum Quinquatribus* verum est. Nam *quinquatrus minuscula* erant *Idibus Juniis*. Hanc sententiam sequitur Varro, lib. V. de L. L. *Ab Tusculanis post diem sextum Eidus vocatus sexatrus; & post diem septimum, septimatrus: sic hic quod erat post diem quinctum Eidus, quinquatrus*. Item Gellius, lib. II. cap. XXI. *In septentriones per sese nihil significare ajunt, sed vocabuli esse supplementum: sicut in eo, quod quinquatrus dicimus, quod quinque ab idibus dierum numerus sit, atrus nihil*. Eadem sententia Festi, cujus hæc verba: *Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his celebrantur, qui scilicet errant, tam hercule, quam qui triduo Saturnalia, & totidem diebus Compitalia, nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra: forma autem vocabuli ejus, exemplo multorum populorum Italicorum, enunciata est, quod post diem quinctum Iduum est is dies festus, ut apud Tusculanos triatrus & sexatrus, & septematrus, & Faliscos decimatrus. Minervæ autem dicatum eum diem existimant, quod eo die ædis ejus in Aventino consecrata est*. Hactenus Festus. Opinionem autem quam is damnat, secutus est Ovid. III. Fast.

Una dies media est & fiunt sacra Minervæ:
Nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro:
Caussa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super rasa celebrantur arena:
Ensibus exsertis bellica læta Dea est.

QVINQVE unde sit, argute commentus Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXVIII. Censet enim, veteres, postquam dixissent, ἓν, δύο, τρία, subjecisse καὶ ἕτερον, sive Æolice, καὶ ἄτερον, & contracte κἄτερον, indeque *quatuor* ortum capere: post quaternarium autem putat dixisse, καὶ ἓν καὶ, quia unitas superadderetur: atque inde *quinque* esse conflatum. Cujus etymi veritatem ut præstare nolimus, ita, ut ingeniose commentum, laudem magis, quam culpem. Interim simplicius puto, & verius simul, *quinque* deduci a πέντε, idque partim soni affinitate adductus, partim quod videam in ceteris quoque numerorum nominibus nonnihil Latina vocabula recedere a Græcis. Et sane ἀναλογίᾳ quoque hoc etymon defendi potest. Nam Π & T interdum abeunt in Q. Π, ut πόσος, *quotus*; πέτορα, *quatuor*; ἕπομαι, *sequor*; ἔπω, *sequo*, id est, *dico* (unde Livius Andronicus:

Inseque Musa virum versutum,

id est, ἔννεπε) λείπω, sive λιπῶ, *liquo*, & inserto N *linquo*, &c. T vero in Q abit, ut τίς *quis*. Qua in voce plura de hac immutatione diximus. Deinde Salmasius, De Hellenistica, pag. CCCLXXXVI. *Constat antiquiores Graecos, quales Æoles fuere, qui in Thessalia post Hellenem sub Æolo filio ejus regnarunt, dixisse πέμπε non πέντε. Pro utroque Dores pronuntiarunt Πέγκε vel πέγκε, ut κῶκα pro ποτέ. Inde Latinum quinque*. Πέντε autem unde sit, ruspari conatus Plutarchus, qui lib. de oraculorum defectu, sed Στωϊκωτέρως, meo judicio, dici censet quasi πάντα, id est, *omnia*, quia πεντὰς ex primis numeris integretur. Vide & eundem in Problematis Romanis, ubi quærit, cur in nuptiis haud plures, paucioresve, quam *quinque* cerei accendantur. A *quinque* dicta sunt *quinquatria*, & *quinquertiones*: de quibus separatim. Ab eodem *quinctus*, unde mensis *Quinctilis*, quia (ut etiam in *September* dicimus) erat *quinctus a Martio*, unde Romani primo annum auspicabantur. Postea in Jul. Cæsaris honorem *Julius* dictus: qua de re Suetonium vide in ejus vita. At *Quinctus* prænomen est a *nascendi ordine*, ut & *Sextus* ac *Decimus*, unde nomina gentilia *Quinctius*, *Sextius*, *Decimius*. A *Quinctius* vero est *Quinctilius*, ut a *Sextius Sextilius*; ab *Atius Atilius*; a *Statius Statilius*. A *Quinctilius* autem est *Quinctilianus*, ut ab *Æmilius Æmilianus*, a *Terentius Terentianus*, a *Salvius Salvianus*; *Quinctus* vero *Quinctius*, *Quinctilius*, & *Quinctilianus* per CT scribi, constat ex vett. Lapidd. & libb. At a Græco πέντε est πεντηκοστὴ, *quinquagesimus*, ac specialius *pentecoste*, πεντηκοστὴ supple ἡμέρα, dies *quinquagesima* a festo paschatis: sive festum quod in eum diem incidit. Quod nomen retinent quoque Syri. Isidorus, lib. VI. cap. XVIII. ait *Pentecoste* dici a πέντε. Recte. Sed non inde ἀμοίρως venit. A πέντε quoque est *penthemimeris* πενθημιμερὴς, ut a τρία, ἕπτα, ἐννέα, τριημιμερὴς, ἑφθημιμερὴς, ἐννεημιμερὴς. Nempe quatuor hæc numeralia componuntur cum ἡμι, id est, *semi*; & μέρος, id est, *pars*: quod & significatio ostendit. Nam *triemimeris* est, cum cæsura fit post primum pedem; *penthemimeris*, cum post secundum; *hephthemimeris*, cum post tertium; *enneemimeris*, cum post quartum: cumque pes minimum duabus constet syllabis, *triemimeris* minimum in tertiam, *pentemimeris* in quinctam, *hephthemimeris* in septimam, *enneemimeris* in nonam incidit syllabam: unde & singulis nomen. Hæc neutiquam fuse adeo adscripsissem, nisi Alexander Schot, qui Antesignano inter alia inseruit doctissimi Canini Hellenismi alphabetum, suisque vocibus interpretationes adjecit, putasset hæc esse ab ἡμέρα, ut qui ἑφθημιμερὴς exponat *septem dierum*. Similis inscitia est, cum paulio post, ubi dicit Caninius, interdum adspiratam abire in tenuem, velut cum induciæ dicuntur ἐκεχειρία, quasi ἐχεχειρία, παρὰ τὸ ἔχειν τὰς χεῖρας, postrema verba interpretatur *habere manus*, cum dicere debuerit, *abstinere*, vel *cohibere manus*, prout optime exponit Agellius, lib. I. cap. XXV. Sunt id genus in illo opere sexcenta: quæ moneo ut diffidere talibus interpretibus discat pueritia, ipsaque potius sine cortice notare discat, quam misere toties decipiatur ab istiusmodi doctoribus, qui nunc, (quæ pædagogorum stultitia atque imperitia est) soli prope in scholis regnum obtinent.

QVINQVERTIONES, πένταθλοι, a *quinquertium*, quod Græce πένταθλον. Festus: *Quinquertium vocabant antiqui, quem Græci πένταθλον, ut indicat versus hic*:

Omnes æqualis vincebat quinquertio.

Livius quoque ipsos athletas sic nominat: Quinquertiones præco in medium vocat. Græce πένταθλον diceret, quasi πέντε ἆθλοι, *quinque certamina*. Similiterque *quinquertium* dictum a *quinque artibus*, quibus ingenuorum puerorum institutio constabat. Ἆθλοι sive *artes* eæ erant; disci jactus, cursus, saltus, lucta, & jaculatio. Atque hoc apud Græcos. Nam Latini natationem & equitationem adjecere. Laurentius Valla, & Raphaël Volaterranus putarunt πένταθλον ac παγκράτιον idem esse, cum manifeste distinguantur a Luciano: qua de re aliquid legere est apud Andr. Alciatum annot. in tres posteriores Codicis libros. Nempe παγκράτιον μέμικται ἐκ πυγμῆς καὶ πάλης, ut præter alios scribit Plutarchus, Sympos. β. & Nicephorus Gregorius, Scholiis in Synesii libellum de insomniis. Valla & Volaterrani errorem secuti quoque Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. VIII. cap. XXXIV. & Onuphrius Panvinus, lib. II. de ludis Circensibus cap. I. *Quinquertium* autem & *quinquertionem* male confundit doctis-

doctiſſimus P. Faber, cum in lib. II. ἀγωνιστικῶν, cap. VIII. ſcribit *quinquertione ſive pentathlo decertare*.

QVIRITARE [a κρίζειν] quid, & unde ſit, ac quomodo a jubilatu differat, docet Diomedes in primo; *Quiritare*, inquit, eſt *Quirites ciere*. Et plenius Varro, lib. v. de L. L. *Vicinaque*, inquit, *horum*, *Quiritare*, *Jubilare*. *Quiritare dicitur is, qui Quiritium fidem clamans implorat*. Et mox: *Ut Quiritare urbanorum, ſic Jubilare ruſticorum*. Nempe urbani Fidem *Quiritium* implorabant; unde *Quiritatus* dictus. At ruſtici dicebant, ἰῶ, ἰῶ unde *jubilatus* vocabatur. Videntur autem, qui *Quiritium* fidem implorarent, uſi eſſe hac formula: *PORRO QUIRITES*: quemadmodum Laberii, auctoris Ithyphallici, ac Tertulliani locis probant Turnebus, lib. XIII. Adverſ. cap. XXII. & Joſephus Scaliger notis in Priapeia. Laberii apud Macrobium eſt: *Porro Quirites, libertatem perdimus*: In carmine obſceno eſt:

Porro (nam quis erit modus?) Quirites.

Tertulliani eſt in Valentinianos: *Ut etiam inclamaverit in eam, ἰῶ, ἰῶ, quaſi, Porro Quirites, aut, Fidem Cæſaris*. Hanc lectionem locis hiſce retinet quoque Barn. Briſſonius, lib. VIII. formul. & Gul. Canterus, lib. I. Var. Lect. At non item Scipio Gentilis, qui notis in apologiam Apuleii, num. CCCXCVII. pro *porro Quirites* legendum cenſet, *pro pro Quirites*: nec diſplicet. Quippe neminem video veterum Grammaticorum meminiſſe interjectionis *porro*. Egregie vero hallucinati Oliverius & Badius, qui in notis ad Val. Maximum, per *Quiritatum* intelligunt *civitatem Quiritium*. Si Varronem ipſum adire pigebat, vel etiam Nonium Marcellum, ſaltem conſuluiſſent Vallam ſuum, qui annotat in Evang. Marci, cap. v. eopſe modo diſtinguit *quiritare* & *jubilare*, quo ea differre a Varrone ante oſtendimus. *Quiritatus* vero non tantum dicitur, cum nomen ipſum *Quiritum* audiretur, ſed etiam, cum eſſet ἐκβοησμὸς· ut apud Plautum, Curcul. Act. v. ſc. II. ubi Curculio vapulans clamat: *o cives, cives*. Hinc Gloſſæ vett. *Quiritans*, ἐκβοώμενος. Puto Gloſſographum in animo habuiſſe illud Lucilii apud Varronem, lib. VI. de L. L. *Concurſans velut angarius* (alii *ut arenarius*) *clareque quiritans*. A *quiritari* eſt Italicum *gridare*, Hiſpanicum *gritar*, Gallicum *crier*. &, niſi valde me conjectura fallit, Belgicum *kriten*, quaſi *quiriten*. Vide & Donatum ad illud Terent. Adelph.

Obſecro, populares, ferte miſero atque innocenti auxilium.

Extat & de *quiritatus* voce epiſtola Gaſparis Schoppii, quam lib. v. ſuſpectarum lectionum ſcripſit ad clariſſimum ſocerum meum Franciſcum Junium. De *Quiritum* quoque, ac *Quirini* etymo, quamquam proprie pertineat ad propria, πάρεργως aliquid addemus. Meo judicio a Curibus eſt *Quirites* & *Quirinus*; non contra. Nam *Quirites* proprie, qui *Cures* incolebant Sabinorum oppidum, in quo regnabat Tatius: ut Romani, qui cum Romulo Romam tenebant. Verum poſt fœdus ictum inter Romulum & Tatium pro eodem populo habiti *Romani* & *Quirites*: unde *Quiritari* pro *populi Romani auxilium implorare*: uti dictum. Dubium vero, num *Curibus* ſit nomen a *Curis*, quæ Sabinis, Feſto teſte, *haſtam* ſignificat: an *haſta* a *populo haſtato* ſit impoſitum nomen. Ovidius de *Quirini* appellatione varias eſſ contentus adduxiſſe opiniones: judicium vero ſuum non interponit. Sic enim ait II. Faſt.

Sive quod haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis,
Bellicus a telo venit in aſtra Deus:
Sive ſuo regi nomen poſuere Quirites;
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Secundam Ovidii ſententiam amplectitur Varro, lib. IV. de L. L. ubi ſcribit *Quirinum* ita dictum a *Quiritibus*; ſed Juſtinianus lib. I. Inſtitut. contra vult *Quirites* a *Quirino* dictos. Verum uterque lapſus, quia & *Quirinus*, & *Quirites*, ſunt, ut diximus, a *Curibus*. Quin tertio verſu fortaſſe ſententia Ovidii non eſt *Quirinum* a *Quiritibus* dictum, ſed *Quirites* regi ſuo nomen indidiſſe a Græco κύριος, hoc eſt, *dominus*, vel κοίρανος, hoc eſt, *rex*. A *Quirino* dictus *collis Quirinalis*, in quo *templum Quirini*. *Porta Quirinalis*, qua ad eum collem iretur: *flamen* item *Quirini*, *Quirinalis*: feſtum ejus, *Quirinalia*, quæ fiebant XII. Kal. Martii, eodem nempe die, quo *Fornacalia*. Feſtus: *Quirinalia menſe Februario dies, quo Quirino fiunt ſacra. Idem ſtultorum feriæ appellantur, quod quidam, qui ſuorum Fornacalium ſacra Romæ ignoraverant, eo potiſſimum rem divinam faciunt*. Idem: *Stultorum feriæ appellabantur Quirinalia, qui erat dies feſtus, qui primi quod eo die Quirino ſacrificant ii, qui ſolemni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt ſuorum fornacalium ſacrorum diem; commiſſum piaculum expiabant more, atque, quod ſuis non fecerant, quibus permittebatur, feriis ſacrum faciebant*. *Fornacalia*, quorum his locis meminit Feſtus, ſacra erant quæ *ad fornacem* farris torrendi cauſſa fiebant Deæ *Fornaci*. Nam ante inventum triticum ejuſque uſum, farra torrebant: unde Deæ impoſitum nomen. De his ſic idem Feſtus: *Fornacalia feriæ inſtituta ſunt farris torrendi gratia: quod ad fornacem, quæ in piſtrinis erat, ſacrificium fieri ſolebat*. *Fornacalia ſacra erant, cum far in fornaculis torrebant*. De hoc etiam in *Fornax* dicimus.

QUIS a καὶ ὅς, *qui* a καὶ ὅ, ut cenſet Cæſar Scaliger, libb. de cauſſ. L. L. cap. CXXVII. Magis arridet ſententia Angeli Caninii, in Helleniſmi Alphabeto, & Joſephi Scaligeri, in conjectaneis: quibus placet, *quis* eſſe a τίς. *T* mutatur in *Q* more Dorum, qui pro πόθεν dicunt κόθεν, pro ὅτε ὅκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro τότε τόκα, unde *tunc*. Itidem Dorum imitatione *quatuor* factum videtur a τέτορα, *quinque* a πέντε. quamquam horum & altera adfertur ἐτυμολογία, ut ſuo loco vidimus. Vel eſt *quis* a κοῖος, quod eſt ποῖος, *qualis*. Iones enim mutant π in κ, ut πότος κότος. A κοῖος vero, extrito *O*, fit *cois*, ſive *cuis*, unde genitivus *cujus*. *Qua* Adverbium loci, ἐλλειπτικῶς dicitur, pro *qua via*. Hinc *quacumque*, per *quamcumque* viam. Ab *en* & *quis* eſt *ecquis*, *N* in *C* abeunte, ut cenſet Priſcianus lib. I. Mihi placet *C* eſſe ex *T*. Ut dicatur quaſi *&* *quis*. *Et* intellige non copulativum, ſed interrogativum, ut in illo Eccl. I.

Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſſa videndi?

Vel Indignativum: ut I. Æn.

. . . . Et quiſquam numen Junonis adoret
Præterea . . . .

Utramque hanc ſignificationem aſſignat etiam Diomedes, lib. I. cap. de Conjunctione. A *ne* pro *non* eſt *nequis*. Ab ablativo *Qua* eſt *nequaquam*, hoc eſt, *neutiquam*. Ab ablativo *Qui* eſt non tantum *quicum*, ſed & *nequiquam*, hoc eſt, *fruſtra*. Vocem *nequiquam* Valerio Flacco atque aliis ex codd. manuſcriptis varii reſtituerunt, cum in vulgatis *nequicquam* cum *C* legeretur.

QUISQUILIÆ ſunt quicquid ex arboribus minutis ſurculorum foliorumque decidit, ut ait Feſtus. Idem ſcribit Iſidorus in Gloſſis MSS. *Quiſquiliæ ſurculi minuti*. *Quiſquiliæ frumentorum purgamenta vel palea cribrata*. Sic uſus Victor Uticenſis, lib. III. *Alii diffuſi per campos, alii ſylvarum ſecreta petebant, antiquas radices herbarum vel quiſquilias requirentes*. [*Veſculæ*, χνοῦς φρυγάνων. Itaque videntur *viſcillæ* dictæ a *viſco arborum*. Redde hoc vocabulum Ciceroni ad Attic. lib. IX. ep. X. *Sicut aluenam ruri immunde viſcillis unde decor ſit* &c.] *Quiſquilia* a *vp*, hoc eſt, *vile*, *minutum*, *quiſquiliæ*. Vel κατὰ μεταθέσιν a *τυῦνλα*, quod idem notare, etiam Chariſius auctor eſt, lib. I. At minus placet Jul. Scaliger, cum deducit a *quiſque*, & proprie ſic dici ait τὸ τυχὸν, *quicquid obvium*. Vide eum de cauſſis L. L. cap. CXXXIX.

QUONIAM ex *cum* ſive *quom* & *jam*: *quare*, ex *qua* & *re*: *quamobrem* quaſi *quam ob rem*. Porro quemadmodum *quoniam* ex *cum* & *jam* conflatur: ita *etiam* factum ex *&* & *jam*: de quo ſuo loco.

QUOASUM.

QVORSVM, ut Priscianus scribit, in XVII. compositum est ex *quo* & *versum*, unde & respondetur ad *quorsum*, Orientem versus, Occidentem versus. Parque ratio in *horsum*, *istorsum*, *dextrorsum*, *sinistrorsum*: quasi *hocversum*, *istoversum*, *dextroversum*, *sinistroversum*.

QVOT ab Ionico κόσοι, hoc est, *quot*, ut *quotus* a κόσος, hoc est, *quotus*, *quantus*; *quoties* ab Ionico κόσε. Iones enim in interrogativis & relativis π mutant in κ, ut πῆ κῆ, *qua*, πῶς κῶς, ποῖος κοῖος, πόσος, κόσος, πότε κότε. *Quotiens*, & *totiens* per *N* scribenda docet Caper Grammaticus; eoque se modo hæc scripta invenisse in antiquis quotquot viderit codd. scribit Pierius ac Ecl. II. Verum suspicor, Capro & aliis Grammaticis imposuisse morem veterum, qui syllabis longis imponebant apicem, ut ostenderent syllabam esse longam. Metuo enim ne apicem *N* habuerint; qua de re & alibi diximus. A *quotus* est *quotumus*. Utrumque notat ποσός. Usus Plautus, Pseud. act. IV. sc. II. *quotumas ædes*. Et IV. VII. *quotuma die*. *Quot* interdum ponitur pro *singulis*, ut in *quotannis*, quod Priscianus in XVIII. exponit *quotquot erunt anni*. Nempe cum dicitur, *fit hoc quotannis*, est ἐλλειπτικὸν, q. d. *quot sunt*, sive *quotquot fuat*. Græci itidem dicunt ὅσα ἔτη. Similiter pro *singulis calendis*, *quotcalendis* dicit Plautus, Sticho, act. I. sc. II.

Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum. Sic *quotmensibus*. Vitruvius lib. X. cap. VII. *Hodieque quotmensibus magistratus in eum locum proficiscitur.* Metuo tamen ne rectius *quot annis*, & *quot mensibus*, scribatur, ut duæ sint voces. Sane auctor est Pierius, ad Ecl. I. se in omnibus exemplaribus quotquot versare contigerat, *quot annis* divisim invenisse: eodemque modo plurimum legi in marmoribus ac tabulis æneis. *Quotidie* non servat analogiam aliorum compositorum a *quot* pro *singulis*. Nam dicendum fuerat, *quot diebus*: quod ipsum tamen legas apud Ulpianum & Pomponium, ff. de annuis legatis & fidei commissis. Imo & Appuleius ult. Metam. similiter *quot dies* pro *singulos dies* dixit. Velius Longus mavult *cotidie*. *Nam*, inquit, *non est quotidie a quoto die dictum*: (scripsit id Marius Victorinus, lib. I.) *sed a continenti die cotidie tractum*. Velio subscribit Beda. Verum nec est a *quotus*, nec a *continenti*, sed a *quot*. Recte enim Annæus Cornutus, apud Cassiodorum, in conjectaneis de Orthographia: *Quotidie sunt, qui per co cotidie scribant: quibus peccare licet, desinerent, si scirent quotidie inde tractum esse a quot diebus, hoc est, omnibus diebus*. Hactenus Cornutus.

R

RABIES juxta Perottum, quia furentes huc & illuc rapiantur. Sed est *rabies* ab antiquo *rabio*, ut a *facio facies*: a *specio*, *species*: ab *effingo*, *effigies*. [a ῥάζειν, ῥαβάττειν.] A *rabio* vel *rabies* est *rabidus*, ut a *caleo* vel *calor* est *callidus*, ab *humeo* vel *humor humidus*. *Rabire* forsan quasi ῥαίεσθαι βίᾳ, *corrumpi violente*. Vel est a ῥάζω, *latro*. Proprie enim dicitur de canibus. Unde Festus: *Rabidus a rabie, qui morbus caninus est*.

†RABIES non aliud quam *famis* nomen erat. Unde apud Virg. IX. Aen. 64. *Collecta fatigat edendi Ex longo rabies*. Et Cic. Tusc. V. 6. *Omnia RABIDE expetentem cum inexplebili cupiditate*. Proinde a רעב *raab* (sive contractâ pronuntiatione *rab*) quod est *famescere*, fiunt RABO & RABBO verba & ipsum RABIES. Quia vero ubi fames effrenata est & indomita, prope in furorem adigit, hinc translata vox *Rabies* pro impotentibus πάθεσι, praesertim pro impetuosa iracundia, accipitur, & pro canum peculiari morbo, qui tum ipsos, tum & quos ipsi demordent, furiosos efficit. MAZOCH.

RABVLA a *ravus*, quasi *ravula*. Festus, in *Rava*; *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam, proxime canum latratum: unde etiam causidicus, pugnaciter loquens, rabula appellatur*. Ubi MSSti quidam pro *rabula* habent *ravilla*. Sed *rabula* etiam est in schedis Festi Farnesianis. Nec tamen probare etymon hoc possum. Nam si a *rava voce canum latrantium rabulam* dici putavit Verrius: quanto justius a *rabie canina* originem arcessamus? Vel ἁπλῶς a ῥάζω, *latro*. Ut a ῥάζω fit *rabula*, quomodo a φάω, vel φάζω est *fabula*. Sane non tam *ravam vocem canum* imitantur *rabulæ*, quam *rabiem*, *ac latratum*, unde *latrare* eos merito dixeris: quomodo jam olim *caninam* eorum *facundiam* dictam esse nemo nescit. Nec fugit prius ἰσώνυμον Festum, qui alibi a *radendo*, vel *rabie*, deducit istis verbis. *Rabula dicitur in multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, auferendumque: vel est ita dictus, quia acrior fit in negotiis agendis, & quasi rabiosus*. Etiam legas apud Nonium: *Rabula a rabie dictus, quem nunc advocatum, vel causarum patronum dicimus*.

†RABVLAM proprie notasse (1) causidicum, dubium non est; etsi ex malorum causidicorum vitio coepit ea vox haud raro (2) in partem deteriorem accipi. Sed antiquitus medium fuisse verbum non dubito, ita ut sicuti boni malique dicebantur causidici, ita & praeter ineptos rabulas, dicerentur alii *probabiles* (3) si Tullio creditur. Nec nisi a ψευδετύμως aspersa fuit ei voci infamia. Nam quia coepit a veteribus grammaticis ea vox sive a *rabie* canina deduci, qua latrare potius quam orare isti viderentur, sive a *rava* voce, ex nimio clamore contracta, sive a *radendo* litigantium peculio (nam hae sunt apud veteres grammaticos origines) hinc initio honestum aut medium saltem vocabulum, postea in spretum verti coepit: haud aliter ac σοφισταῖς accidit, quorum honorificum ab initio nomen, postea non caruit nescio quo afflatu dedecoris. Tamen vide quo rem deducam. Nolo equidem antiquos refelli, qui putarunt, *rabulas* ita dictos quasi *clamosos*. Ex vero quidem illi definiere nomen, sed definitionis causam tenere non potuerunt, quippe quae non ex Latino, sed ex Hebraeo Syrove sermone arcessenda fuit. Etenim Hebr. ריב *rub* est *litigare* (quod vix sine clamore fit) cujus partic. רב *rab* est *litigator* plerumque clamosus, h. e. is qui Latinis *Rabula* vocabatur. Ab eadem rad. prodit & ריב *riv* (*lis*) unde apud Latinos *Rivus*, cujus causa accolae litigabant, ipsi vero accolae litigantes vocabantur *Rivales*. Jam vero si ipsamet *vociferandi* notio (propria litigantium) in voce *Rabula* ex Oriente petatur; auxilio veniet Syriacum verbum רב *rab*, quod est *clamore*, *vociferari*: unde *Rabula* erit *clamator* aut *clamosus* in causis agendis. Ergo qui hac *Rabulae* etymologia capiuntur, fruantur eà quidem, modo ab Oriente id nomen adsciscant. Sed & illud ad firmandum etymon addo. Suspicor enim, quamdiu haec vox honesta aut media erat, fuisse disyllabam. At postquam surrexerunt in civitate Oratores (4) qui clamosos litigatores spernerent; tum ad iis creandam invidiam, eos non *Rabas* (quomodo fortassis initio

(1) *In Glossis G. L.* Rabula *tantundem est quod* Δικολόγος. *Vox vero ista Graeca* (*vel si eodem ordine componentia Latine reddantur*) *est* Causidicus. *Nonius I.* 298. Rabula . . . . quem nunc Advocatum vel Causarum patronum dicimus.

(2) *Festus* (*in utroque loco apud Vossium hic*) *in partem deteriorem accipit, sicuti & Nonius. Adhaec Quintil. XII.* 9. Perit illa modestia (*oratoria*) . . . si in rabulam latratoremque convertitur. *Cicero non raro sic loquitur, verum de vilioribus rabulis intelligendus, quia agnoscit alibi* probabiles rabulas.

(3) Cic. in *Bruto* 226. Rabula sane PROBABILIS P. Antistius.

(4) *Oratorum Rom. initia, processus, aetatesque descriptas habemus a Tullio in lib. de Clar. orat. Ex eo elegantiss. atque utilissimo dialogo plura corradere licuisset, si quidem brevitas permisisset.*

tio vocati) sed forma diminutivâ *Rabulas* per spretum nuncupari coepisse ; sicuti *Leguleius quidam* a Cicerone (5) contemptim dicitur, & *Sciolus* & millena talia.)(Habes etymologias duas (Hebraicam a *litiganda* unam, Syriacam alteram a *vociferando*) quibus poteram adquiescere. Tamen nequid intentatum relinquam, idem sermo Syriacus, praeter ductum a vociferando etymon, suppeditat alterum longe praestantius a רבולי, *raboli*, in quo tota vox *Rabula* continetur. Exstat ea vox in Ferrarii Syr. lexico col. 596. in quo redditur *Magister meus*. Verum fuerat potius reddendum *Magister* sine affixo. Quid ita? quia istud *Raboli* usurpatur a Syro interprete Joannis XX. 16. (6) pro Graeco Διδάσκαλε sine μοῦ. Quis nunc dubitabit quin Syra vox *Raboli* Romanorum *Rabulam* a se derivarit? qui Joanne interprete, διδάσκαλον (*Magistrum*) designat, ac respondet Judaeorum νομοδιδασκάλοις aut νομικοῖς, sive iis quos postea *Rabbinos* vocarunt : usque adeo verum est non nisi ab Oriente plurimam vocabulorum partem in Latium immigrasse, quorum origines posteritas ignoravit. Confer tum quae loco suo in verbo *Ora* diximus, tum quae alibi, ubi leges Mosaicas cum Romanis contulimus. MAZOCHIVS.

RACEMVS a ῥὰξ ῥαγὸς, quo signatur *acinus racemi*. Ut enim uva *racemis*, sic *racemus acinis* constat. Vulgo tamen *racemum* vocant *uvam* sive βότρυν. Sed aliud docet Servius, in II. Georg. *Racemus botrionis est pars*. Et Glossæ Philox. *Racemus*, παραφυὰς τῆς σταφυλῆς.

RADIVS, a ῥάβδος, id est, *virga*, eliso B, & tertia vocali inserta, Virgil. Ecl. III.

Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Ubi sic Servius : *Radio, id est, virga philosophorum, qua Geometræ lineas indicant*. Ῥάβδος κατ' ἀφαίρεσιν primæ consonæ fit a שרביט, id est, *virga*, *baculus*. Sed Perottus deducebat a *radendo*. Ita princeps notio fuerit, qua sumitur pro *bostorio mensuram radente atque æquante*. Mihi alterum magis placet, ut nempe primo notet *virgam mensorum* : indeque translatum sit ad alia, quæ *longitudinem virgæ* ejus imitantur, quomodo & *sigillis rotarum* id nomen datum, & *brachii ossi*, & *instrumento textorio*, & *lineis, quas Sol ejaculatur*, atque aliis nonnullis. At non satis proprietatem vocis perspexit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Tela*, ubi *radium* putat proprie esse *hastile*, seu *hastam*, ac *telum*. Movet eum, quod Lucretius *solis radios* vocat *lucida tela diei*, Ausonius Mosella, *letalia tela diei*, Varro *jacula Solis*, Prudentius, *spicula radiorum*, & *solis*. Sed hinc minime sequitur, quod putabat. Nec enim prohibet quicquam, a diversis rebus metaphoram peti : ut cum pro *stupido* dicimus *mulum*, *ovem*, *lapidem*, *numerum*, aliisque id genus, quæ propria significatione plurimum differre manifestum est.

RADIX est ima plantæ pars, quæ tanquam ore succum trahit e terra. Unde Plato dicebat *arborem* esse *hominem inversum*. Nam rami manibus ac pedibus respondent. [an ab ἄρδιξ, ab ἄρδω.] Hugutio in Catholico geminum adducit etymon : quia quasi *radiis* demergitur in terra : & quia e terra *raditur*, sive eruitur. Posterius etiam Perotto placuit. Nunnesius censet esse a ῥίζα. Crebro enim ζ in δ abit. Non dubito ego, quin sit a Græco ῥάδιξ. Sed obstare videtur diversa significatio. Nam ῥάδιξ notat *ramum* : ut apud Nicandrum in Theriacis. Non diffiteor. Sed quemadmodum superior arboris pars se in ramos spargit, [vide Hesych. in ῥάδαμνος.] sic & inferior se variis fibris ac quasi ramulis per terras diffundit : ut magna sit convenientia. [*ex ramis fiunt radices*.] Ac placuit quoque hoc etymon Cæsari Scaligero, Exercit. CXLIV. sect. III. *Radix* etiam *raphanum* notat. Gloss. *Radix*, ῥάφανος. *Radix*, ῥαφανίς. Fortasse & Græci similiter dixere. Nam legere est apud Varronem, lib. IV. de L. L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathium, radix. Sic enim antiqui Græci, quam nunc raphanum*. Sed Scaliger emendat καυλὸς, λαπάθιον, ῥάπυς. Nam ῥάπυς Athenæo est *rapum*. At ῥάδιξ pro *raphano* non invenitur. Quare verisimilius est, Latinos *radicem* pro *raphano* dixisse per synecdochen eam, quam generis appellant.

RADO [a χραύεται] fortasse a ῥᾴδιον, *facile*. Nam qui *radit*, is e rudi atque aspero reddit æquum ac planum, & tactu *facile*. Hinc *radula*, apud Columellam, lib. XII. cap XVIII. Nam veterem picem ea e doliis radunt atque educunt. Habet & notionem generalem. Onomasticon : *Radula* ξυστρα. Utque a *sacratum*, *sacramen*, *sacramentum* ; a *motum*, *momen*, *momentum* : sic a *rasum ramen*, *ramentum* : pro quo Plautus *ramenta* dixit, genere muliebri, Rudente, act. IV. sc. III. & Bacch. act. IV. sc. III. At Nunnesium non audio, cui *ramenta* κατὰ μετάθεσιν dici placet ex ῥίνημα, etsi notio sit eadem ; nam ῥίνη, *lima*, unde ῥινῶ, *limare* : ῥίνημα, *scobs*, *sive quod lima abraditur*.

†RADO suspicatur infeliciter Vossius, fieri a ῥᾴδιον, quia radendo quod rude est fit leve & *facile*. Verum nisi primaria ejus verbi notio stabiliatur, numquam erit ut etymologia e latebris prosiliat. RADO proprie est κόπτω seu *caedo*, non tamen ex adverso, sed ex latere, uti mox explicabo. In Duodecim ea lex fuit apud Cic. in II. de Leg. 23. *Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento*. Ubi *genas radere* idem est ac κόπτειν seu *caedere ac lancinare*, interprete Plutarcho in Solone (pag. 90. edit. Francof. B) ἀμυχὰς δὲ κοπτομένων, καὶ τὸ θρηνεῖν . . . . ἐν ταφαῖς ἑτέρων ἀφεῖλεν. *Vellicationes plangentium, ac lessum . . . in alienorum funeribus sustulit*. A Solone autem etiam Xviri hanc legem hauserunt. Nec aliter quam verbo *Rado*, Festus in schedis eamdem legem interpretatur : *Radere genas vetitum est in lege XII. idest unguibus scindere*. Sed pro ultima voce, in schedis evanida, vereor ne non scripserit Festus *caedere* ; id enim τῷ κόπτειν paullo vicinius est quam *scindere* ; etsi nec *caedo* nec *ferio* nec quodvis aliud verbum vim peculiarem τοῦ *Rado* exprimit ; nam superiora verba & alia similia latius patent, quia percussionem notant, quocumque modo fiat, sive *Ex adverso* sive *Ex latere* : at vero *Radere* & Graecum ξύειν tum solum intelligitur, ubi ex latere (quod Latinis est *Secundum*, aut *Praeter*) quid caeditur, cujusmodi est motus asciae, radulae, novaculae, ungulum & similium. Ergo ubi apud Lucretium *Radere signa* materiarius dicitur, id fieri ex latere intelligitur asciae ministerio, id quod habet in lignis peculiare verbum *Dolo*. Similiter & in unguibus *Rasura* usurpatur. In genuinis S. Bonifatii actis G. L. die XIV. Maji dicuntur

(5) *Cicero in I. de orat*. Legulejus quidam cautus, praeco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum.

(6) *Joannis XX. 16 in Vulgata sic legitur* : Dicit ei Jesus : Maria. Conversa illa dicit ei, Rabboni : quod dicitur, Magister. *In Graece eadem verbis totidem* : Λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς, Μαρία. Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί· ὃ λέγεται Διδάσκαλε. *In Syro Polyglott. Londin. omnia eadem praeter haec pauca*. Ac dixit ei Hebraice (רבוני) Raboni, quod dic. Mag. *Verum* Raboni *istud videtur ex emendatione ortum, quia fort. editores Londinenses, putarunt illud* Raboli (*quod & Tremellius hoc loco & Crinesius in Lex. Syr. & Ferrarius in Nomenclatore Syro col. 596. ac postremo Castellus in suo Lex. Pentagl. a me consulti agnoverunt*) *mendosum esse ex eo solum fortasse adducti, quod ea lectio a Graeca Joannis digreditur, in una litterula. Atqui habet Syriaca dialectus, sicuti & ceterae, idiotismos suos, quod nemo ignorat*.

dicuntur SS. Martyres ferreis *ungulibus radi*, & in Graecis ξέεσθαι. Ac nemo pulchrius hanc *radendi* proprietatem Lucretio expsiouit lib. VI. ver. 115.

> *Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere nubes*
> *Frontibus adversis possint, quam DE LATERE ire.*

Hoc autem statim RADERE interpretatur, ita pergens:

> *Diverso motu RADENTES corporis tractum.*

Atque eleganter idem l. IV. 531. hunc motum *Praeterradere* appellat: *Praeterradit enim vox fauces*. Hinc etiam praepositio *Praeter* & *Secundum* Italis redditur *Rasente*. Itaque *Praeter murum* est *rasente il muro*, unde & verbum *Rasentare il muro*, *il lido* & similia. Eo etiam fit, ut fidicines olim dicerentur *Rasores*: Festus apud Paulum: *RASORES fidicines dicti, quia videntur chordas ICTV RADERE*. Vbi vides duo complecti τὸ *radere*, nim, ictum; hunc autem *secundum*, non ex adverso inflictum. Nec aliam ob causam & novacula & ascia *radere* dicitur, quam quia utraque de latere ferit; idemque in unguibus valet, cum iis ora aut carnes vellicantur. Atque haec de verbi *Rado* proprietate, qua notatur ictus de latere, inflictus. Nunc ad etymologiam accedo. Venit autem ab Hebr. רוד *rud*, cujus praeteritum est רד *rad*, unde fit *Rado*. Atqui hoc Hebraicum verbum in *Hiphil* habet *plangendi* notionem, tum Psal. LV. 3. tum etiam Gen. XXVII. 40. quemadmodum posteriorem locum accipiunt Syrus, R. Salomon, R. Abraham, aliique. Deinde eam, quam dixi, significationem firmat ejus verbi derivativum מרוד *marod*, quod non aliud quam *planctum* designat tum apud Isaiam, tum etiam Threnis. Sicuti autem *Plango* πλήσσω est *ferire*, deinde peculiariter est seipsum *vellicare* in luctu ac funeribus: sic etiam RADO praeter generalem *feriendi* notionem, etiam lugubre verbum olim fuit, in lege Xvirali de *non radendis* in luctu *genis* fuit. MAZOCHIVS.

RALLA vestis, Nonio teste, a *raritate texturæ* nomen accepit. Nempe ut a *benus* (pro quo posteriores *bonus* dixere) est *benulus*, *bellus*; ab *unus*, *unulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*; ita a *rarus*, *rarulus*, *rallus*. Itaque *spissam* vesti *ralla* opponit Plautus, Epid. act. II. sc. II.

> *Tunicam rallam, tunicam spissam, linteum casitium.*

At non audiendus Isidorus, lib. XIX. cap. XXIII. ubi a *radendo* deducere videtur. *Ralla*, inquit, *vestis, quæ vulgo rasilis dicitur*. At *ralla*, vel *rallum*, a *radendo* est, cum accipitur pro *ferramento*, quo *raditur vomer*; ita usurpat Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Purget vomerem subinde stimulus cuspidatus rallo*. Nisi malis *rallo*: uti Turnebus, lib. XXIV. cap. I. Sed *ralla* firmatur editione veteri Parmensi, ubi est *rulla*, item Glossis Philox. ubi legas: *Ralla*, ξυστήρ. In Cyrilli vero Glossis habes: ξυστήρ, *ralla*, [id est, radula.] *rallum*, *rallus*, *rasorium*. Ξυστὴρ a ξύω, quod idem ac ξέω, id est, *rado*. Quod allatum *rallæ* etymon confirmat. Quidam pro eo & *Rulla* dici putant: de quo in *Rullus*.

RAMEX dicitur quæ similiter *hernia* vocatur ab ἔρνος, hoc est, *ramus*. Gloss. Phil. *Ramex*, ἐντεροκήλη. Ita usus Juvenal.

> .... *Jacet exiguus cum ramice nervus.*

Lucilius, apud Non.

> *Quod deformis, senex, arthriticus, ac podagrosus*
> *Est, quod mancus, miserque, exilis, ramice magno.*

Etiam plurativo numero *ramices* dicuntur *pulmones*, ut Nonius ait: sive potius *pectoris venæ latiores*: nempe quia rami habent *similitudinem*. Nonius *ramicem*, & *ramices*, confudit. Atqui non *herniam ramicibus* notari, sed id quod dixi, indicat Plauti hic locus, Mercat. act. I. sc. II.

> *Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.*

Nam pulmonum, aut venarum pectoris rupturam sequitur sanguinis sputum, non autem diruptum scrotum: ut bene observat Hieronymus Mercurialis, Var. Lect. cap. XX. Et satis constat cursu, ac vocis intentione venas pectoris rumpi. Quo respexit Plaut. Capt. prol.

> *Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.*

Sententia est, qui in extrema stat scena, propius accedat, ut argumentum comœdiæ intelligat. Neque enim mihi animus est, ejus caussa vocem magis intendere, ne *ramices* rumpam. Locutus & hoc pacto Varro Trihodite περὶ ἀρετῆς κτήσεως. *Priusquam in Orchestra Pithaules inflet tibias, domi suæ ramices rumpit*. Puta vocem nimis intendendo. Citat Nonius & alterum Varronis, atque item Plauti locum. Ipsum, sis, adi.

RAMNES pro *equitibus Romanis* usurpat Persius: Eos sic vocat ab illis equitibus quos cum Luceribus & Tatiensibus instituit *Romulus*. A *Romulo* id nomen esse voluat Varro, Asconius, Plutarchus, quorum verba adduximus voce *Tribus*. Robertus Titius putat esse a ῥάμνος, quod exponitur σοφὸς καὶ ἐλλόγιμος, ut docet Suidas. Sed corruptus cum decepit locus, quia pro ῥάμνος legendum ῥαμνήσιος: Vide Yvonem Villiomarum adversus Titium, lib. V. cap. ultimo, & Casaubonum in Athenæum, lib. XV. cap. V.

RAMVS, non quasi a *radice means*, ut aliqui putarunt; neque a ῥάδιξ, hoc est, *ramus*: quæ Scaligeri est sententia: sed, ut arbitror, ab ὄραμνος, quod est κλάδος, prout Nicandri scholiastes exponit in Theriacis, vers. XCII. Omissum o, quomodo ab ὄπισθεν est *post*, & ex quorundam sententia ab ὄνομα, nomen, vel fuerit *ramus* κατὰ συγκοπὴν a ῥάδαμνος: quomodo, Hesychio teste, vocatur ἁπαλὸς κλάδος, *ramus tener*. *Ramus* proprie in *arbore*: κατὰ μεταφορὰν in *animantibus*, ut in *cornibus cervorum*, quæ Græci similiter κλάδους vocant.

†RAMVS apte quidem de Graeco a Vossio derivatur. Sed juvat & ex Hebraeorum fonte haurire: apud quos רם *ram* est *Excelsus*, *sursum Elatus*. Apud Graecos Bibliorum interpretes רם *ram* non aliter quam ὑψηλὸς *excelsus*, aut per alia synonyma redditur. *Ramos* Isaias XVI. 8. שלוחות *schelucboth* i. e. *emissiones* vocat. Sursum autem, nunquam deorsum, rami emittuntur. Sed magis est ut a cognata rad. רומם *romam* (quod est *attolli*, *elevari*) *Ramus* deducatur: nam partic. רם *ram* est *Sese efferens*, quod ramorum peculiare. MAZOCHIVS.

RANA ab sua dicta voce, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Sed Angelo Caninio videtur esse a γυρῖνος, ut duplex fiat mutatio. Nam & tollitur γ, quomodo a γαῖα fit αἶα, & υ mutatur in *A*, qua ratione *canis* est a genitivo κυνός. Γύρινος, ὁ μικρὸς βάτραχος, ut scribit Stephanus ἐν Βιθυνίᾳ. Aliis est γυρῖνος, Jonibus γυρῖνος, ut Eustathius scribit. Sed simplicissima est Varronis sententia. Quin Græcis similiter βάτραχος, meo judicio, ab eodem sono dicitur, non παρὰ τὸ τὴν βοὴν τραχεῖαν ἔχειν. Sed verbum *coaxare*, quod est apud Philomelæ auctorem, aptius vocem ranarum exprimit, quam vel Latinum illud nomen, vel Græcum. Notum illud Aristophanicum in Ranis, βρεκεκεκέξ, κοὰξ κοάξ· imo *rana* κοὰξ ex eo vocatur, teste Hesychio. Ex *coaxare* contractum *quassare*, vel *quaxare*. Festus: *Quaxare ranæ dicuntur, cum vocem mittunt*. Ita est & in MSto. Gloss. Philoxeni: *Quaxat* (l. *quaxat* vel *quassat*) ὅταν φωνῇ βάτραχος.

†RANA (missis Vossii etymis) est vel a רנה *sonare* & *clamare*, vel a cognata rad. רנן *ranan*, i. e. *canere*, aut *vociferari*. MAZOCHIVS.

RANCOR significat odorem corruptum rerum diutius asservatarum, & proprie quidem olei: unde Glossæ Philoxeni: *Rancidum*, ταγγόν. De *oleo* ταγγῷ vide γεωπονικὰ Constantino dicata, lib. IX. cap. XXII. Sic τάγγη, *rancor*, olei vitium. Alexander Aphrod. problem. lib. II. τὰ ἐλαιώδη παλαιούμενα τάγγην ὑπομένει. Sed ad alia quoque ea vox extenditur. At κατὰ μεταφορὰν dixit Persius Sat. I.

> .... *Rancidulum quiddam de nare locutus.*

Et Martialis, lib. VII. epist. XXXIII.

> *Qui sic rancidulo loquatur ore.*

Ubi accipitur pro *ingrato* ac *deformi*. Est vero *rancor*, ac *rancidus*, a *ranceo*, quod a *raceo* inserto *N*, ut in *frango*, a *frago*; in *pango*, a *pago*, & similibus. *Raceo* vero est ab Hebræo רקב, *putrescere*. Vel est *ranceo* a ῥαίω, *destruo*, *corrumpo*, *perdo*. Quod a רע, *malus*.

RAPHANUS vel *raphanis*, ῥάφανος vel ῥαφανὶς, παρὰ τὸ ῥᾳδίως φαίνεσθαι nomen habere putatur, quia tertio a satu die appareat.

RAPIO, ab ἁρπῶ, quod idem notat. Usus Hesiodus. Eadem metathesi ab ἅρπαξ fit *rapax*. Quamquam hoc quoque ἀναλόγως deduci possit a *rapis*, ut ab *audes*, *audax*. Ἁρπῶ venire censeo a חרב, quod est, *desolare*, *destruere*, *gladio occidere*: unde חרב, *gladius*, ea quo ἅρπη, *harpe*, *gladius*. Ovid. v. Met. fab. s.

Vertit in hunc harpen spectatam cade Medusæ
Acrisioniades . . . .

Ab ἁρπῶ est ἁρπάζω, non ab *α* ἐπιτατικῷ & בזז, quod censebat Becmanus. Ab ἁρπάζω est Latinum *harpagare*, & nomen *harpago*, de quibus seorsim. Item *harpastum* apud Martialem, & alios, *pilæ genus*, quod in ludendo alter alteri eripiebat. Item *Harpyiæ*, Ἅρπυιαι ob *rapacitatem*. Sed ad Latinum *rapis* redeamus. Ab eo forte dicti *rapones*, qua de voce egimus in *Scabo*. At omnino ab eo *rapina*, *raptio*, *raptus*, de quibus sic Donatus ad Adelph. III. III. *Raptio ad personam refertur*, *rapina ad rem*, *raptus ad stuprum*; *si volumus proprie loqui*. Ridicule vero causs. XXXVI. quæst. I. legere est, *raptum a corrumpendo* dici, ubi & insulse Glossographus: *Et ita simplex dicitur a composito*, *sicut alias exponit lex simplex per compositum*. Ab *arripio* est *arreptitius*, qui a dæmone correptus, inque furorem actus. Gloss. Isidor. *Arreptitius*, *ariolus*, *furiosus*. Onomasticum vetus Latino-Græc. *Arreptitius*, ἐνάρπαστος.

†RAPIO est a טרף *tarap* ejusdem notionis, tantum deperdita priore littera. MAZOCHIUS.

RAPUM, cujus diminutivum *rapulum* est apud Horatium, lib. II. sat. VIII. vel a *rure*, vel potius a *ruendo* dictum videtur Varroni, mirifica sane ἐτυμολογίᾳ. Locus est, lib. IV. de L. L. *Quod terræ rure ruapa*, *unde rapa*. Ubi Scaliger emendat: *Quod a terra ruerent*, *ruapa*, *unde rapa*. [ῥαπὶς, γογγυλὶς Hesych.]. Isidorus, lib. XVII. cap. X. deducit a *rapiendo*, hoc est, *comprehendendo*. Sed recte Angelus Caninius (quem Josephus Scaliger secutus) deduxit a ῥάπυς, quod apud Athenæum est, lib. IX. Est autem ῥάπυς Æolicum pro ῥάφυς, ut ἀμπὶ pro ἀμφὶ, παιὸς pro φαιὸς, &c.

RARUM opponitur *denso*. Græce dicitur ἀραιὸν, unde, ut arbitror, *rarum* κατ᾽ ἀφαίρεσιν, ut ab ἄρμενα, *arma*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*, &c. R præterea insertum, ut a νυὸς, *nurus*, a κορίαννον, *coriandrum*, &c.

RASTRUM Græci grammatici vertunt σκαπάνιον & σκάφιον. Gloss. *Rastrus*, σκάφιον. *Raster*, δίκελλα. Quare iis *rastrum* est *instrumentum fossorium*, quod aliter *ligo*. Nec potest negari sic poëtas uti, imo Plinium, & alios. Indeque *rastellum* pro *fossorio instrumento* apud Suetonium, in Nerone: *Tubaque signo dato primus rastello humum effodit*, & *corbulæ congestam humeris extulit*. Sed proprie *rastri* usus erat in occanda poliendaque terra. Græce dicitur βωλοκόπος, unde βωλοκοπεῖν, *occare*, seu, ut loquitur Maro, I. Georg. *glebas frangere*. Ut a *rodo*, *rosum*, *rostrum*, *sic a rado*, *rasum*, *rastrum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Rastri quibus dentatis penitus eradunt terram*, *atque eruunt*. Ubi *dentes* tribuit *rastris*. Ut & Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Et apud Catonem est de R. R. *Rutra*, *rastri quadridentes*. Nempe & *rastri* erant *bidentes*, qui ἁπλῶς *bidentes*, Græcis δίκελλαι. *Quadridentibus* vero usi, quia quo plures haberent dentes; eo aptiores erant ad *occandum*, hoc est, ad *glebas frangendas*.

RATES (Festi verba sunt) *vocantur tigna inter se colligata*, [πλοῖα ῥαπτὰ] *quæ per aquam aguntur*: *quo quidem vocabulo interdum etiam naves vocantur*. *Eodem nomine significarunt remos*. Originem, inquit Varro, in IV. de L. L. *Ratis dicta navis longa*, *propter remos*, *quod hi*, *cum per aquam sublati dextera & sinistra duas partes efficere videntur*, *rarescunt*. Sed Nunnesius maluit *ratis* κατὰ μετάθεσιν esse a ταρσὸς, id est, *remus*. Malim ego cum Martinio a ῥέω, *fluo*, vel potius Syriaco רהיט, *fluens*, unde כרויא, *remi*. Similiter Belgæ *ratem* vocant *alot*, & *alotbalken*, quasi *fluentes trabes*. A *ratis* est *ratitus*: unde *ratiti quadrantes*, ab *effigie ratis*, teste Festo. In quibusdam Paulli MSStis pro *ratitum* est *raticum* per *C*. Sed altera lectio Farnesianis etiam schedis comprobatur. Vide *Quadrans*.

†RATUS nomen adjectivum nihil habere videtur communis significatùs cum participio activo RATUS. Ergo adjectivum *Ratus* factum necesse est ab Hebr. רצה (*rata*) quod est *ratum & acceptum habere*: a quo verbo fit partic. pass. רצוי (*ratui*) i. e. *Acceptus*, *Ratus*. At contra ubi τὸ *Ratus* est partic. activum, tum oritur a Latino deponenti REOR, quod infra ἐτυμολογήσομεν. MAZOCHIUS.

RAUCUS a βράγχος, quod est *raucitas*, *raucedo*, uti βραγχάω, *raucesco*. Aufertur initio β. quod interdum fit. Vel fuerit *raucus* a *ravus*, interjecto *C*, quomodo a *parum* est *parcus*; a βοῶ *voce*, &c. *Ravus* duplicem habet notionem. Nam vel de *vocis sono* dicitur: vel de *colore*. De *voce* sic Festus: *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam*, *proxime canum latratum*: *unde etiam caussidicus pugnaciter loquens rabula appellabatur*. Similiter de *voce* usurpantur *ravis*, & *ravio*. Idem Festus: *Ravim antiqui pro raucitate dicebant*. *Plautus*:

Ubi siquid poscamus, *ad ravim poscamus*.

Item.

Expurgavi hercle omnia ad raucam ravim.

Isidorus, in Glossis: *Ravit*, *rauce loquitur*. Lucillius:

Rausuro Tragicus qui carmina perdit Oreste.

Plautus, Pœnulo, Act. III. Sc. IV.

Nego & negando, *siquid refert*, *ravio*.

Ita Turnebus lib. XXX. cap. XII. Ibique Palmerius Meursius *annuo* emendat, quod minus placet. At de *ravo colore* sic e Verrio Festus: *Ravilla a ravis oculis*, *quemadmodum a Cæsiis Cæsulla*. Item: *Ravi coloris*, *ravistelli appellantur a Plauto*, *qui sunt inter flavos & cæsios*.

Quis, inquit, *hæc est muliercula*, *& ille ravistellus qui venit*.

Varro lib. II. de R. R. cap. II. *Si arietes sint ravis oculis*. Et lib. II. cap. IX. *Canes debent esse ravis oculis*. Ac Horatius, lib. III. od. XXVII. *lupam ravam*: ac in libro Epod. *ravos leones*. Frumenta etiam matura a colore *rava* dicuntur: ut ex eodem Verrio mox parebit. Eoque respexit Philoxenus in Glossis Latino Græc. *Ravus* ξανθός. Nempe quod de frugibus dixit Verrius, id ad quosvis *fructus maturos* transtulit Glossographus. Utra autem ex hisce duabus *ravi* notionibus prior sit, parum liquet. Interim a vero non abludit, *primaria de voce* dici. Nam *ravus* videtur esse a רב *clamavit*. *Clamor* enim *ravim* conciliat, ut loca ante allata docent. Vel *ravus* sit a *sono* factum ob literæ ρ cum prima vocali concursum, quemadmodum eædem concurrunt in Græco βράγχος, quod *ravim* notat. Inde translatum ad *colores*; simili nempe ratione ac *surdum colorem*, nec non *austerum* dixit Plinius. Utrobique enim objecto visus tribuuntur, quæ aliorum sensuum objectis proprie conveniunt. Aliter tamen Verrius, qui putabat, a *colore translatum esse ad vocem*. Et sane similiter *fuscam vocem* dicimus, etsi *fuscus* proprie *colori* competat. Festus: *Raucos appellatos esse ait Verrius videri ob ariditate*, *sive a similitudine quadam spicarum aristæ*. *In spicis namque flava frumenta rava appellari idem Verrius docet*. Hoc vult Festus, *ravum* proprie dici *de frumentis aridis*: Indeque *raucos* vocari, quibus clamando guttur ita exaruit, ut voces liquido proferre amplius non possint. Sed non video quomodo doceri possit, *ravum* accipi pro *arido*. Nimis diluta illa probatio, quod veteres ita vocarint *frumentum* jam *maturum*. Nam non *siccitatem* respexere, sed *colorem*, qui in frumentis maturis *flavus* est.

At hunc *ravum* dicere, ut ostendunt, quæ ante attulimus: ac Nonius firmat: *Ravum*, inquit, *fulvum*. Cicero lib. IV. Acad. *Quia nobismet ipsis tum cæruleum, tum ravum videtur*. Ita enim ibi Nonius legit. Ubi nunc pro *ravum* legitur *flavum*. Vulgo sic is locus concipitur: *Mare illud, quod nunc, favonio nascente, purpureum videtur, idem huic nostro videbitur: quia nobismet ipsis modo cæruleum videbatur, mane flavum: quodque nunc, quia a sole collucet, albescit & vibrat, dissimileque est proximo ei continenti*. Similiter apud Horatium, Epod. od. XVI. alii libri *ravos* alii *flavos* habent, versu isthoc:

Credula nec ravos timeant armenta leones.

†RAVIO, RAVIS, RAUCUS sunt omnia ex Heb. רוב *rub*, verum non inde ἀμέσως, sed per Syriacos rivos: Apud Syros enim רובא *rauba* (sive aptius *ravo*) sæpissime est *Clamor*, ex quo vix unquam est, quin *ravis* seu *raucedo* oriatur; ita ut Latini in his deducendis vocabulis causam pro effecto usurparint. MAZOCHIUS.

R E

REAPSE est *reipsa*, ut exponit Festus. Usi etiam Cicero, Seneca, alii. Conflatum autem ex *re*, & *eapse*. Festus: *Eapse, ea ipsa*. Idem in *reque eapse* adfert hæc verba Scipionis Africani: *Quibus de hominibus rum ego sæpe, atque in multis locis, operâ, factis, consiliis, reque eapse bene meritus siem*.

RECENS, [ἱερόνης, διουάδης, νεαρός Hesych.] ut conjicio, a *re* & *candeo*. Nam nova fere commendantur candore, qui vetustate perit. Ita *recens* idem sit ac *renovatum, candorique pristino restitutum*. Vel dicendum idem esse *candidum*: *re* autem hic non magis iterationem notare, quam in *rescisco*, aut cum Maro *terras repostas* ait III. Æneïdos, quod Servius exponit *longe positas*. Est vero a *candeo*, *recens*, ut a *censeo*, *ingens*, pro *incens*, quod tantum est, ut censeri non possit. A *recens* est *recento*. Nonius: *Recentari boarsia positum pro renovari, quod* est Græce ἀνανεᾶσθαι. Co. Mattius:

Jam jam albicassit Phœbus, & recentatur
Commune lumen hominibus, voluptasque.

Citat & Gellius: lib. XV. cap. XXV.

RECIPERARE legas in antiquarum inscriptionum collectione Gruteriana pag. XCVI. num. VI. Est a *recipio*, *recipero*: sed pro eo posteriores dixere *recupero*. Sic *reciperatores*, qui postea *recuperatores*. Vide Festum in *Reciperatio*. Ita autem dicti judices, qui præfecti erant recuperandis reddendisque. Meminit & Plautus Bacch. Act. III. Sc. III.

Postquam prætor recuperatores dedit.

Unde *recuperatorium judicium*, apud Ciceronem, Suetonium, Plinium: quod per ejusmodi judices exercebatur.

RECIPROCUS, παλίνδρομος, ὁ τρείων, καὶ ὑποχωρῶν, παλίνορσος, καὶ παλίῤῥυτος· ut exponitur in Gloss. Philox. Unde sit, docet Varro, lib. VI. de L. L. *Reciproca*, inquit, *est, cum unde quid profectum, redit eo; quod ab recipere Reciprocare fictum; aut quod poscere procare dictum*. Posterius etymon secutus Festus, cum ait, *Reciprocare pro ultro citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere*. Estque hoc verum etymon. Nam veteres (ut in *Iacitega* dictum,) CI κατ' ἐπένθεσιν inserebant, quo vox plenius afficeret aures. Sic *reciperare* quoque dixere pro *recipere*: ut antea diximus. A *reciprocis cornibus* est *reciprocicornis*, quo de ariete usus Laberius. Græcis sit στρεψικέρως.

†RECORDOR mihi videtur factum a זכר *Zacar*, ejusdem notionis verbo: pro quo Chaldæi (pro suo more Z in D commutantes) usurpant דכר *decar*. At Tusci τὸ *Daleth* sive in R vertebant, sive ut R pronuntiabant: quod alibi pluries infinitis exemplis ostendimus. Ita pro *decar* efferebant RACAR, unde factum est RECORDOR. Nec equidem vitupero illos, qui a *corde* hoc verbum factum censent: nisi quod hi numquam ostendent, sicuti a CORDE fit CONCORS & CONCORDIA, DISCORS & DISCORDIA, VECORS & VECORDIA, ita quoque τὸ RECORS aut RECORDIA usurpatum fuisse: ut plane videatur RECORDOR diversam ab illis aliis habuisse radicem. Ceterum quia Latini amant D mediis vocibus inserere; id in causa fuit, ut in RECORDOR, *cordis* vocabulum emicaret. MAZOCHIUS.

RECTA, [a ῥῆγος] *vestimenti virilis* genus, ita dictum, quod *recta* sursum versum texeretur. Ejus diminutivum *regilla*, quod erat *muliebre vestimentum*, ab eadem caussa ita dictum. De utroque plenius rem explicat Festus: *Rectæ*, inquit, *appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis caussa; ita usurpata, quod a stantibus & in altitudinem texuntur*. De *regillis* vero sic idem: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis utrisque ... His textis sursum versum a stantibus pridie nuptiarum diem virgines indutæ cubitum ibant ominis caussa, ut etiam in togis virilibus dandis observari solet*. Hiatus iste explendus voce *rectis*, ut Antonius Augustinus annotavit, vel, quod non minus placet, *strictis*. *Regillæ* vestis meminit Plautus, Epidico, Act. II. Sc. II.

Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?

Ubi quæ *mendicula* diceretur, quæri potest. Sunt quibus placet, fuisse vestimenti genus, quale illud, quo *Meddices* apud Oscos uterentur. De his ita Festus: *Meddix apud Oscos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter*. In aliis est *medix*, quod propius accedit ad μέδων, quod *regnatorem*, sive *præfectum*, signat. Hesychius: μέδοντες, ἄρχοντες, βασιλεύοντες. A *meddice* igitur *meddicula* erit. Sed facetus Comicus, uti ego arbitror, jocum captavit in his vocibus. Nam ad *regum*, & *mendicorum*, contrariam sortem alludens facete, cum *regillam* nominasset, subjicit *mendiculam*, quasi βασιλικοῦ πτωχικὴν dixisset, cum tamen *regilla* dicatur a *recta* non a *rege*; & ut *meddicula* vestis fuerit, quod negare nolo, tamen quæ proprie *mendicula* diceretur, fuerit nulla. An Plauti mentem assequamur, cogitent qui Plauti genium norunt.

REDIMICULA quid sint, docebit Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. & XXXIII. Est a *redimire*, hoc a *re*, & δέμα, hoc est, δέσμος, *vinculum*. Itaque *redimicula* in Glossis exponuntur ἀναδέματα. Ut a *perpendo*, *perpendiculum*: sic a *redimio*, *redimiculum*. Vel *redimire*, est ex *redimicere* κατὰ συγκοπήν factum. Nempe ut sit *redimicere*, ex *re*, & *amicire* A in I mutatur, ut in *afficio*, & similibus. D vero inseritur ob sequentem vocalem; ut in *redire*, aliisque frequentia. *Amicire* autem est ab *am*, & *iciro*, ut suo loco diximus.

REDUVIÆ quasi *reluviæ*, quia se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Festus: *Reduviam quidam, alii reluvium appellant, cum circa ungues cutis se resolvit, quia luere est solvere*. Propterea Turnebus in Adversariis, lib. XVII. cap. VIII. *reluvias* pro *reduviis* dicere jubet. Sed adversantur omnes codices: quos hic aspernari non possumus, cum toties L abeat in D; ut Δάκρυον, *lacryma*; *Medicæ* gallinæ, *Melicæ*, teste Festo. Imo quid si & deducamus ab antiquo *reduo*, unde erit *reduviae*, ut ab *induo* & *exuo*, *induviae* & *exuviae*? ita *reduviae* proprie erit nova *cutis generatio*: quia cutis instar vestis unguem denuo reduit, hoc est, iterum vestit ac tegit. Græce dicitur παρωνυχία · ut apud Pollucem. De ea proverbium est apud Ciceronem orat. pro Roscio Amerino: *Cum capiti mederi debeas, reduviam curas*. Hoc est, majoribus malis neglectis minoribus remedium quæris. Invenitur *reduvias* aut *reluviae* vox & alia significatione apud Solinum, qui *reduvias conchyliorum* vocat fragmenta eorum, & reliquias: quemadmodum & *reluvias escarum* appellat, quæ e cibis dentibus crocodili inhærent. *Trochilos*, inquit, *avis parvula est: dum reluvias escarum affectat, os belluæ hujusce penetrat*. Etiam usi de pelle, cum se se flagris resolvit. Ut apud Titinium, comicum veterem: *Lassitudo conservûm, reduvia flagri*. Etiam *reduviosus* dixere pro aspero & hiante: ut apud Lævium

vium poëtam in scazonte istoc:

Scabra in legendo reduviosave offendens.

Refriva faba, quasi *referiva*. Nam ut a *condo condivus*, sic a *refero referivus*. Festus: *Refriva faba dicitur, ut ait Cincius, quae ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicii causa, quasi revocet domum. Data enim est & tritura ad rem divinam faciendam. Ælius dubitat, an ea sit, quae prelata in segetem, domum referatur, an quae refrigatur, quod est torreatur. Sed opinionem Cincii adjuvat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata Diis datur, nominatur refriva.* Hæc Festus, cujus verbis lucem adfert in castigationibus suis Jos. Scalig. Idem etymon adfert Plinius, lib. XVIII. cap. XII. *In eadem (faba) peculiaris religio. Namque fabam utique a frugibus referre mos est auspicii causa, quae ideo refriva appellatur.* Quo loco *referiva* integre legitur in MSStis. Nec multum abit antiqua Parmensis, in qua *μετάθεσι* solum peccatum. Nam *referuia* in ea excusum. At *refrina* per *N*, quod in quibusdam codd. legitur, minus respondet analogiæ.

Refutare, & *confutare*, sunt a *futare*: quod Festus exponit *arguere*. Sed hæc acceptio est metaphorica, ut origo indicat. Est enim *futare* a *futo vase*, quia ut futo fervens aqua, ita oratione compescantur adversarii. Varro, IV. de L. L. *Vas aquarium vocant futim, quo in triclinio allatam aquam infundebant.* Titinius, Setina:

Sapientia gubernator suam navim torquet, non valentia:
Coquus abenum, quando fervit, paulla confutat trua.

Ut uterque trochaicus sit, prior versus (ut in Oratoriis quoque diximus) sic legendus: *Sapientia guber sam navim*, id est, *gubernator suam navim*. Hunc forte locum respexit Philoxenus in Glossario: *Guber*, *κυβερνήτης*. Factum id more Græcorum poëtarum, tum Oscorum, & Ennii. Sic *guberna* pro *gubernacula* a Lucretio dictum, ut Victorinus & Nonius monent. Vide quæ de vocabulis hujuscemodi scribit Ob. Giffanius in Indice Lucretiano, voce *Guberna*.

Rego, & *rex* (quod ex *regis* contractum,) quibusdam placet esse a *ῥέζω*, id est, *facio*. Isidorus, lib. de Prælatis, *regem* ait dici a *recte agendo*. Sed hæc Stoica est allusio. Nam planum est esse a *rego*. Hoc Caninius & Nunnesius non absurde pro *rage* dici putant: esseque id ab *ἄρχω κατὰ μετάθεσιν*. Sed imprimis assentio doctissimo socero meo Francisco Junio, qui commentario in Danielis cap. IV. suspicatur *rege*, omniaque ejus conjugata, venire a nomine *Rac*, quod Babyloniis *regem* notabat: unde *Chananis* a principe aulicorum impositum nomen *Schadrac* a *scheda*, quod est *inspirare*, vel *effundere*, & *rac*, rex; quomodo Onkelos, Chaldæus Paraphrastes, exponit vocem illam *Abrec*, Genes. XLI. v. XLIII. ac idem patrem regis Josephum in Ægypto dictum scribit. Atque ab hoc *rac* etiam *ἄρχω* venire plane arbitror. Unde, qui parasitos alerent, *reges* dicti sint; ostendimus in *Medimperator*. A *rego* est *regimen*, item *regulus*, item *regula*, de quo seorsim. Alias *κανών* vocatur. Ab eodem dicitur *regio*, quod antequam regiones fierent, provinciæ sub *regibus* essent. *Μεταφορικῶς* vero *regiones* in urbe dicuntur majores ejus partes: quæ dividuntur in *vicos*, ut membra minora. Composita a *rego* sunt *arrigo*, *surrigo*, *corrigo*. Sed interdum *I* eliditur, ut in *pergo*: de quo seorsim, itemque *surgo*. Usus Plautus, vers. ult. Epid.

Plaudite, valete, lumbos surgite, atque extollite.

Sic in MSStis Camerarii scriptum observavit clarissimus, & affinitate conjunctissimus, J. Gruterus. Dixit autem Plautus *lumbos surgere*; quomodo apud Maronem de fama in IV. Æneid. est:

. . . . *Tot surrigit aures.*

Glossæ vett. *Subrigit*, *ὑπορθοῖ*, *ὑποτρηχίζει*. *Subrigo*, *ἀναβιβάζω*, *ἀνορθῶ*. Itaque *surgere* dici videtur *κατ' ἔλλειψιν* pronominis *me*, *te*, *se*. Ut, *Sempronius surgit*, nihil aliud sit, quam *subrigit se*, sive *extollit & erigit*. Nempe prior compositi pars est *susum* sive *sursum*. Vel dicendum *sub* quidem valere *subtus*: sed vim verbi esse, *ex imo erigere*. Vel simplex *regere*, ponitur pro composito *erigere*: ut *surgere* sit *sursum erigere*. *Erigo* vero non dubium, quin sit ab *e*, & *rego*, uti *dirigo* ex *dis* & *rego*. Quod non adderem, nisi Nunnesius traderet *erigo* esse ex *ἐγείρω*. Quemadmodum nec audiendus idem, cum *surgo κατὰ μετάθεσιν* factum putat ex *ἔγρομαι*, quod idem notat. A *surgo* est *desurgo*. Horatius, lib. II. sat. II.

. . . . *Vides, ut pallidus omnis*
Cœna desurgat dubia.

Quem locum respexit Glossographus: *Desurgit*, *ἰφεδεύει*, *ὡς Ὡράτιος*. Sed *ἀφεδεύει* legi debere, docuit Meursius, in Auctario Philologiæ, cui præierat Turnebus, lib. XVII. Advers. cap. XVII. Putabat B. Vulcanius, notis in Glossas, propter illum Glossographi locum, sic apud Horatium legi debere,

Ut jugulent homines desurgunt nocte latrones.

Sed omnino recta est vulgata lectio. Nec Glossographus hunc, sed ante dictum Horatii locum respexit. Est vero *desurgere* ad secessum ire, ad exonerandum alvum, ut ibidem ex Scribonio Largo docet Turnebus. Verba sunt Scribonii: *Tenesmus, est irritatio ultimæ partis intestini directi, in quo sæpius libet desurgere sine mensura.* *Porrigo* quasi *porro rego*. Pro eo *κατὰ συγκοπὴν pergo* dixit Corippus Grammaticus Africanus:

Huic ego sonanti, si qua est fiducia servis,
Grates semper ago, & pro munere carmina pergo.

Ita legi is locus debet, ubi inepte editum *carmina posco*.

†**Rego** & inde derivatum REX sunt a רעה *Raa* (sive *Raga*; quia τὸ *Ain* Hebraicum in Occidentis linguis cum G plerumque permutatur) quod est *pascere*. Sive autem in Scripturis istud *Raga* de pecoribus, sive de hominibus (quod frequens est, uti *Pascere Jacob servum suum & Isr. her. sup. Et pavit eos in innoc.* & sexcenties alibi) usurpetur; semper Hebraeum *Raga* tantumdem est quod *Rega*. Tritum est Homericum illud *ποιμένα λαῶν*, quo Reges vocat *populorum pastores*. Ne ergo dubita, quin ab Hebr. *Raga* Latinorum *Rego* fluxerit. Ab hactenus tradita origine diversa est, sed verior meliorque illa, quam attuli in Comment. ad Tab. Heracl. pag. 41. Nimirum ex Gen. XLI. constat Ab-rac esse *Patrem regis*. Hinc vero patet nihil in Aegypto, & proxima Chanaanitide antiquius, fuisse, quam ut Rac *regem* significet. Id vocabulum Tyrrheni in Italiam intulerunt: ubi & *Regium* in Bruttiis fuit ab eo dictum, quod *rege* dominatu administraretur: nam originatio a *ῥήγνυμι* prorsus fabulosa est, ut ibidem ostendi. Indidem & *Regium* Lepidi. Ad summam nihil antiquius, quam ut Rac *regem* notet. Hinc vero & *rego* verbum accersendum videbatur. Verum quia in *Rego* prior syllaba brevis, poterit a רעה *raga*, quod est *Pasco* (h. e. *Rego*) deduci regendi verbum, ut supra ostendi. Mazochius.

Regula, *norma*, & *perpendiculum* differunt: unde Cicero, lib. II. Acad. Quæst. *Atqui si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.* Citat Nonius. Discrimen vero ostendit Vitruvius, lib. VII. cap. III. *Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur.* Regula Græcis *κανών*· perpendiculum, *κάθετος*· norma, *γνώμων*. Primum, & postremum junxit quoque Lucianus in Harmonide: *Ὁ γνώμων, φασὶ, καὶ ὁ κανὼν τοιῶνδε*· *norma, inquit, & regula talium.* Dicitur *regula*, quia *regit manum illius, qui altitudinem explorat.* Græci quoque *εὐθύγραμμον* dicunt: Quasi dicas *rectilineam*. Nam lineæ rectæ ad *regulam* exiguntur. Sic vocat etiam Vitruvius, lib. I. cap. I.

Reiculus, quod rejici meretur. Nonius Marcellus: *Reiculas oves, aut ætate aut morbo graves. Varro Cato, vel de liberis educandis: Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere solet, quas reiculas appellat: sæpe enim unus puer petulans atque impurus inquinat gregem puerorum.* Usus quoque Cato, de R. R. cap. II. *Vendat boves vetulos, armenta vitula,*

 oves

oves reiculas. Ita vett. codd. Ubi in plerisque, *Armenta delicula, sues deliculas*. Quod erit a *delicus*, uti hoc a *lacis*, unde & *lacti* nomen. Unde in vett. Glossis: *Delicum* (sed in iis male *delitum* legere est) exponitur ἀπογαλακτισθείς. Atque idem docuerat Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. *Cum porci depulsi sunt a mamma, a quibusdam delici appellantur, neque jam lactentes dicuntur*. Sed hæc *delici* vel *deliculi* notio (ut optime monet doctissimus Meursius) locum apud Catonem non habet, ut omnino *reiculum* videatur præferendum. Invenias idem apud Varronem, lib. II. de R. R. cap. I. *Præterea scire oportet, quot utriusque generis soboles, quot reiculæ sint alienandæ*. Sed mirum, quod Petrus Victorius, in cunctis se manuscriptis invenisse ait, *Quot epulæ*. Unde Josephus Scaliger legendum conjicit, *quot petilæ*, hoc est, strigosæ & macræ: vel *quot tædulæ*, hoc est, fastidiosæ: vel, quod imprimis probat, *quot pullæ*, quando & Virgilius cavere jubet, ne aries maculis infuscet vellera pullis. In plerisque libris pro *reiculus* scribitur *rejiculus*; quod non improbo. Nam ut *rejicio* & *reicio* dicere, ita *rejiculus* & *reiculus*. *Reicio* est apud Maronem:

Tityre pascentes a flumine reice capellas.

Simile est *adicio* pro *adjicio*, apud Martialem, lib. X. epigr. LXXXII. Item Manilium in sphæra:

His adice obliquos, diversaque fila trahentes.

Et in Apotelesmatic:

. . . . *Adice & civilia bella.*

Etiam *abicio*, *subicio*, *obicio* dixisse, ostendimus lib. II. de Arte.

RELICINUM *capillum* vocat Appuleius in Floridis, qui occiput versus refugit. Ac ita dici putant, quia *retro recellit*, ut Lucretius loquitur. Hoc si est, ita dicetur quasi *reclinus*, κατὰ μετάθεσιν. Quod durius est. Quare puto esse a simplici *Licinus*. Glossæ vett. *Licinus*, ἀνάθριξ. Ubi Bonaventura Vulcanius τετανόθριξ esse legendum suspicatur. Sed hoc aliud signat. Quare ἀνάθριξ, etsi insolens vocabulum, retineo, ut signet *capillum sursum reductum*. Nam ἀνὰ in compositione interdum valet *sursum*, ut in ἀναβιβάζω & aliis. De *Licino* suo loco dictum.

RELIGIO, quæ, Augustino teste, significatur *cultus divinus*, a *relegendo* nomen accepit, si Tullium audimus. Ejus hæc verba, lib. II. de Nat. Deorum: *Majores nostri religionem a superstitione separaverunt. Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati: quod nomen postea latius patuit. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt religiosi ex relegendo, tanquam a deligendo deligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ est in religioso. Ita factum est in superstitioso, & religioso, alterum vitii nomen, alterum laudis*. Altera ἐτυμολογία est Massurii Sabini, ea cujus commentariis, quos de Indigenis, vel potius de Indigitamentis composuit, hæc verba exscripsit Gellius, lib. IV. cap. IX. *Religiosum est, quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est. Verbum a relinquendo dictum, tanquam ceremoniæ a carendo*. Addit deinde Gellius: *Secundum hanc Sabini interpretationem templa ac delubra, quæ non vulgo ac temere, sed cum castitate ceremoniaque adeunda & reverenda & reformidanda sunt, magis quam invulganda. Sic dies religiosi dicti, quos ex contraria caussa propter ominis diritatem relinquimus*. Etiam a *relinquendo* deducit Aggenus Urbicus, lib. de limitibus agrorum. Etiam Macrobius, lib. III. Saturnalium, cap. III. idem ἔτυμον adducit: ac similiter sensisse docet Servium Sulpitium. Ex horum igitur sententia *religio* a *relinquendo* dicitur, sive quia ea propter sanctitatem a nobis est semota: sive, quia cuncta, cum ad religionem accedimus, omittere debemus, sive quia *religiosa* loca proprie sint, quæ relinquantur, nec amplius inserviant usibus humanis. Locus enim de cælo tactus, ovis bidentis, sive, ut placet Porphyrioni & Senecæ, agnæ albæ sacrificio Diis consecrabatur, manebatque inaccessus, & inhabitatus, quia eum, uti & res fulmine tactas, calcari nefas erat: uti scribit Cornutus in illud Persii:

Triste jaces lucis, evitandumque bidental.

Tertium ἔτυμον est ab *re* & *eligo*, quod Augustinus adducit, lib. X. de Civitate Dei, cap. IV. his verbis: *Hunc Deum religentes (amiseramus enim negligentes, unde religio dicta perhibetur) ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quiescamus*. Quartum ἔτυμον est Aggeni Urbici, De limitibus agrorum, qui geminum etymon adfert; unum superius enumeravimus: alterum his proponit verbis: *Religiosum a religando mentes, ut male agant homines*. Ac similiter Servius, in VIII. Æn. *Religio, id est, metus, ab eo, quod mentem religet, dicta religio*. Lactantius quoque, lib. IV. cap. XXVIII. *Hac*, inquit, *conditione gignimur, ut generanti nos Deo justa & debita officia præbeamus, hunc solum noverimus, hunc solum sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus: unde ipsa religio nomen accepit: non, ut Cicero interpretatus est, a relegendo*. Ad hanc originationem adstruendam ibidem adducit hoc Lucretii, lib. I.

. . . . *Arctis*

Religionum animos nodis exsolvere pergo.

Sequitur quoque hanc sententiam Augustinus, lib. de vera relig. capite LV. & libro I. Retract. capite XIII. Etiam a *religando* deducit vir doctissimus Desiderius Heraldus, Animadversionibus in quartum Arnobii: sed caussam aliquanto aliam adfert: nempe quod res divinæ & humanam vim superantes horrorem injiciant, animosque quasi teneant constrictos. Alibi certe monuimus a scriptoribus æternis *religionem* non semel accipi pro *metu, atque horrore*: & hæc vicissim pro *religione* usurpari; ac *horribile* similiter pro eo poni, *quod sacrum est tacitamque incutit religionem*.

RAMULCUM, quod apud Cæsarem, Livium, Ausonium, alios legas, esse *naviculam* putat Doletus: sed ejus errorem ubertim refellit Floridus Sabinus, Subsecivarum Lect. cap. III. Quid vero sit, docet Festus: *Remulco*, inquit, est, *cum scaphæ remis navis magna trahitur*. Sententia est, *remulcum* dici, cum scapha *remis* utens trahit navem majorem sibi alligatam. Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *Remulcum funis, quo deligata navis trahitur vice remi*. De quo Valgius:

Hic mea me longo succedens prora remulco

Lætantem gratis sistit in hospitiis.

Nonius censet esse a *mulcendo*. Sic enim scribit: *Remulcare dictum, quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere*. Ubi & Sisennam hoc verbo usum ait in secundo Hist. Sed de etymo valde fallitur. Nam est ea vox a Græcis, qui quod Latinis est *remulco trahere*, id dicunt ῥυμουλκεῖν, nempe quasi ῥύμασιν ἕλκειν· hoc est, *loris funibusque trahere*. Nam ῥῦμα, *funis*, quo trahunt remulcum, a ῥύω, *traho*. Pro *remulco* etiam *premulco* dicere: si vere Festus: *Premulco*, inquit, *agi dicitur navis, cum scaphæ ducitur fune*. Sed non invenio quemquam ita veterum locutum. Cæterum non solum *remulco* trahitur navis, quæ scaphæ alligata: sed etiam quæ oram legens ab homine, seu pedite, seu equite protrahitur. Ac, ni valde fallor, eodem respexit Varro Marcipore, cum apud Nonium in Equiso ait:

Quam nautici equisones per viam, qua ducerent lora.

Neque enim assentiri possum Antonio Delrio, qui suis in Senecæ Medeam commentariis, pag. X. per *equisones nauticos* gubernatorem intelligebat, eo translationis genere, quo *aurigam* pro eo Ovidius & alii dixere.

RAMUS, juxta Isidorum, lib. XIX. cap. II. *a removendis & recutiendis fluctibus dictus*. Sed hoc longe petitum. Uti & quod Scaliger, lib. IV. de R. P. dici ait quasi *ramum*, idque a *radendo*. Caninio placet esse a ῥυμὸς, ut a ῥυμουλκῶ *remulco*. Sed significatio

tio non fatis convenit: ut apparet ex iis, quæ dicebamus in *Remulco*. Quare malim deducere ab ἐρετμὸς præciso *E* & eliso *T*. A *remus* est *remex*, item *remipes*, lembi epitheton, quia *remis* tanquam pedibus progreditur five ambulat, ut loquitur Cato. Ausonius, in Mosella:

Remipedes certant medio cum flumine lembi.

Ab eodem sunt *biremis*, & *triremis*: de quo seorsim. Etiam ex Perotti sententia a *remo* est *remillum*, ut proprie significet, quod *repandum* est *instar remi, qui reflexus in aqua videtur. Remillum esse repandum*, ex Festo constat, & Glossis Isidori.

R**en** a *rivus*. Isidorus, lib. xi. cap. i. *Renes ait Varro dictos, quod rivi ob his obsceni humoris nascuntur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudans in renibus. qui liquor rursum calore Venereo resolutus decurrit*. De Varrone idem antea scripserat Lactantius, lib. de opificio Dei, cap. xiv. Sed potius uti *rivus*, ita & *renes* sunt a Græco ῥέω, hoc est, *fluo*: vel Hebræo ירה, quod itidem *fluere* notat. Caussa nominis erit, quod *serosus humor per renes decurrat*. Petrus tamen Nunnesius existimat *rien* (sic enim veteres dixere, ut constat ex Prisciani libro v.) venire a Græco νεφρὸς, quod idem notat. A *ren* seu potius *rien* est Belgicum *nier* κατὰ μετάθεσιν.

R**eor** a *re* deducit Sipontinus, ut proprie sit *rem censeo*, five *puto*. In mentem venit, posse etiam deduci a ῥέω, quod idem ac ἐρέω, hoc est, *dico*. Nam quia *sermo* est *imago cogitationis*; & *cogitatio*, *rei*: hinc est, quod facilis ab uno ad aliud fit translatio. Sic *verbum* pro *facto* Hebræis est frequens: & ipsum *Res* putabat Josephus Scaliger esse κατ' ἀποκοπὴν e ῥῆσις, quod est *dictum*: suntque multa hujusmodi. A *reor* est *ratus* & *ratio*, teste Festo. Quod nisi manifestum foret, existimari posset, *ratio* esse ab Hebræo רצון, *ratson*, id est, *voluntas*. Quia multis, ut ait poëta, *stat pro ratione voluntas*. Ab *ratio* est *ratiocinor*, ut a *sermo sermocinor*. A *ratus* est superlativus *ratissimus*: quo, Festo teste, usus Cato adversus Thermum: *Ergo rempublicam multa beneficia ratissima atque gratissima. Rato* opponitur *irritum*, quasi *non ratum*. Scribitur vel gemino *R R*, ut voluit Scaurus, vel per *N* & *R inritus*, quod in veteribus monumentis invenitur. Nam usque ad M. Aurelii Antonini tempora integras servabant præpositiones, ut e veteribus se monumentis observasse ait Pierius in iv. Æneïd. Non tamen id ubique verum est. Quando, ut idem agnoscit, *Accipio* gemino *CC* Pompeji Magni ætate scribi solet: ut colligere est, ex inscriptione in Minervæ delubro, quam ex manubiis condidit. In ea enim legere est: *In deditionem acceptis*. Et, *In fidem acceptis*.

†R**eor** haud dubie fit ex Chald רעה *Reo*, quod inter cetera est *cogitare*: unde Hebraicum רע *Rea* etiam *cogitationem* significat. Idem vero etymon ab altero ejusdem Chaldaici verbi significatu oritur, quo *Velle* aut *Bene velle* notat: nam eamdem prorsus vim esse in R**eor**, ex supra exposito R**atus** ostenditur, quod ad id refertur, quod *bene volumus*. Itaque verbum רע *Rea* exponi aptissime potest *Ratum habere*. Quocirca non dubium est, quin R**eor** sit a Chald. רעה; sicuti & nomen R**eus** est ipsissimum רע *rea*, *socius*, uti mox dicam. Mazoc.

R**epagulum**, quia *pangitur* & *repangitur*. Veteres enim *pago* dixere, unde *pagina*. Festus: *Repagula sunt, ut Verrius ait, quæ patefaciendi gratia ita figuntur, ut ex contrario, quæ oppanguntur*. Gloss. *Repagulo*, κλεῖθρον.

R**epente**, unde *repentinus*, est a *repens*, hoc est, *subitus*. Venit a ῥέπω, hoc est, *vergor*, *inclinor*, *propendeo*. Nam quo quid propendet, eo subito fertur: ut videmus in lance: unde ἐν ῥοπῇ, *in momento*. Perottus volebat κατ' ἀντίφρασιν esse a *repo*, quod reptilia sint tarda. Sed ἀντίφρασιν jam sæpius explosimus. Præterea obstat modulus prioris syllabæ. Est correpta. Lucretius, libro v.

Magnanimum Phoëthonta repenti fulminis ictu.

Maro in xii.

. . . . *Quare ista repens discordia* . . . .

Ita & Servius & Donatus legere: ubi in quibusdam legitur *recens discordia*. Cicero, Tusc. Quæst. lib. iii. Euripideum versum ita expressit:

Ne me imparatum cura laceraret repens.

Ubi qui *recens* legendum esse conjectant, plane frustra sunt. Usus & Seneca in Medea Act. v. Sc. ult.

. . . . *Quid te repens adfert sonus.*

Et in Troad. act. iii. sc. i.

Quid te repens commovit adflictam metus.

Item Statius, lib. vii. Theb.

. . . . *Vocisque repens singultus apertum*
Interclusit iter. . . .

Valerius Flaccus, lib. ii.

. . . . *Vox inde repens ut perculit urbem.*

Ubi male quidam *recens*. Eodem libro invenies:

. . . . *Ecce repens consurgere Ponto*
Bellua . . . .

Claudianus, lib. ii. de raptu Proserp. vers. clv.

Ecce repens mugire fragor, considere turres.

Sed & in prosa invenitur. Cicero, lib. iii. Tuscul. *Quamquam hostium repens adventus magis aliquanto conturbat, quam expectatus*. Varro, lib. vi. de L.L. *Nam repens ruina aperuit*, &c. Livius lib. i. *Repens ex agris tumultus allatus pro nuncio fuit*. Tacitus lib. vi. Annal. *Neque discerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum*. Et lib. i. Histor. *Sed sceleris cogitatio, incertum an repens, studio militum jampridem spe successionis, aut paratum facinoris affectaverat*. Et lib. ii. Histor. *Atque illum jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit*. Et lib. iv. Histor. *Cum occursu tot provinciarum extingui repens perfidia potuerit*.

R**es** unde veniat, mirifice somniant grammatici quidam ac scholastici. Adscram verba unius Amandi Bellovisii in Declar. diffic. term. cap. iv. *Res dicitur dupliciter, secundum quod diversimode de diversis dicitur. Dicitur enim res secundum grammaticos a ratus, a, um; & quia ratum est idem quod firmum, ideo res dicitur de entibus, quæ habent firmam entitatem, quæ sunt entia realia, sicut lapis. Alio modo dicitur res a reris, & quia hoc verbum reor importat actum intellectus & rationis, ideo etiam res dicitur de entibus, quæ non habent firmum esse reale, sed solum habent esse rationis, sicut secundæ intentiones. Et sic patet, quod res, quod est trascendens, dicitur de entibus realibus, prout dicitur a ratus, a, um: & de entibus rationis, prout dicitur a reor reris*. Hæc Bellovisius, quem ut multi in errorem induxere, ita in errore sequuntur multi. Rectius Cæsar Scaliger, in Theophrasti lib. v. de causs. Plant. cap. iii. *Res*, inquit, *a pecore, quæ opes erant antiquorum*, ῥῆς, & ῥὴν, & ῥῆνα. Censet igitur esse a ῥὴν, quod est *ovis*, *pecus*: unde Hippocrati ῥηνίας, *ovillæ aut agninæ pelles*. Item εὔρρηνος, Etymologo, ὁ καλλιπρόβατος, & πολύῤῥην, qui pecora habet multa. At Josephus Scaliger Notis in Cirin factum ait a *reses*, hoc esse a ῥῆσις, quod a ῥέω, *dico*. Ita proprie notabit *dictum*: sed pro *facto*, ea ratione usurpetur, quomodo & Hebraei *verbum* dicunt pro *facto*, Homerus ἔπος pro eodem, & Maro *dictum* in Ciri:

Quæritur ex omni verborum injuria dicto.

Et Plautus, Casin. act. v. sc. ult.

Fecì ego istæc dicta, quæ vos dicitis.

Ubi *dictum* est *res ea, quæ dicitur*. Tertia sententia Martinii est, ut sit a ῥέζω, *facio*. A cujus præterito ἔοργα est ἔργον. Quare *res* & ἔργον idem erunt. Quarta sententia est Becmani. Puta ut contractum sit ex רכוש, *rechus*: quod notat *rem*, *opes*, *facultates*, *quicquid homo sibi acquirit*, a רכש, *acquisivit*, *comparavit*. Est & quincta Angeli Caninii, ut sit a Punico *reis*, sive Hebræo ראש, quod *caput* ac *summam* notat. Sed si extra Græciam abeundum, alterum illud malim. Sed imprimis placent qui a Græco ῥέζειν originem arcessunt, ut proprie *factum* notet, ac συνεκδοχῇ deinde ad quidlibet transferatur. [a χρέος vel potius a ῥέζειν, ῥέσδειν, Dorice, & ῥέξαι].

R**eseda** herba a *resedo*, quia morbos sedaret. Plinius, lib. xxvii. cap. xii. *Circa Ariminum nota est herba*

herba, quam resedam vocant. Discutit collectiones inflammationesque omnes. Qui curant ea, addunt haec verba: Reseda morbos, reseda. Scisne, quis hic pullos egerit? Radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt.

RESINA, teste Isidoro, lib. XVII. cap. VII. est a Græcis, quibus dicitur ῥητίνη· unde οἶνος ῥητίνην πεποιημένος ἔχων, apud Dioscor. lib. V. cap. X. & οἶνος ῥητινίτης, ejusdem lib. cap. XXXV. Martial. lib. III. epist. LXXVII.

Resinata bibis vina, Falerna fugis.

Resina etiam pilos evellebant in amatorum gratiam: unde Juvenali *resinata juventus*, pro *molli*.

RESTIS, inquit Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *sive quod rates contineant, sive quod iis retia tendantur*. Sed potius ejusdem originis est ac *rete*, nempe a רשת, quod est *rete*. Vel cum Perotto dicemus, ut a *praesto*, *praestes*; ab *antisto*, *antistes*, sic a *resto* esse *restes*, quod ligata stare faciant. [a ῥυτάζειν, ῥυτῆρος & ῥυτῆρες.] Hinc *restiarius* & *restio*, quæ sic distinguit Cornelius Fronto: *Restiarius*, inquit, *qui facit; restio qui vendit*. Sed discrimen id, nec usu veterum, nec aliarum vocum ἀναλογίᾳ comprobari potest.

RESTIBILIS ager quis sit, docet Festus, bis verbis: *Restibilis ager dicitur, qui continuo seritur farreo spica, id est, aristato. Quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere. Restibilis terra* opponitur *vervacto*, sive *novali*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XLIV. *Illud quoque multum interest, in rudi terra, an in ea seras, quae quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis; an in vervacto, quae interdum requierit*. Idem, lib. IV. de L. L. *Ager restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis: contra, qui intermittitur, a novando novalis*. Unde existimare aliquis possit, sic vocari a *restituendo*, quia seges quotannis restituitur. Ac videtur pro hac sententia facere locus ille Plinii, lib. XVI. cap. XXXIX. *Antandri platanus etiam circumdolatis lateribus restibilis sponte facta vitaeque reddita*. Sed ἀναλογία repugnat. Quia sic diceretur *restituibilis*. Est igitur a *resto restibilis*; ut a simplici *sto*, *stabilis*; ab altero composito *presto*, *prostibilis*; quo utitur Plautus, Pers. Act. V. Sc. ult.

Hic faceret te prostibilem propediem,

Id est, *ut prostares*. *Restibilis* vero, quia novali quiescente hic restat. Nam fecunditas ejus in alterum quoque restat annum. *Restare* enim est *resistere*, *perseverare*, *durare*. Ut apud Propertium:

. . . . Dum restat barbarus Hector.

Græci *restibilem* vocant παλίμβλαστον, quia proximo anno *iterum germinat*, ac segetem producit. Vide *Novalis* & *Vervactum*.

†RESTIS & RETE sunt a רשת *resbeth* h. e. *rete*. Postquam haec scripseram, lectaodum accidit, quod & nescio quis alius incurrerit in eadem vestigia. MAZOCHIVS.

RETE *ab raritudine*, inquit Varro, lib. IV. de L. L. [a ῥύτης.] Ex Isidori autem sententia, lib. XIX. cap. V. *sive a retinendis piscibus*, *sive a restibus*, *quibus tenditur*. Nunnesio placet *rete* esse ab ἔρκος verso K in T. Sed tum *restis*, tum *rete*, sive, ut veteres dixere, *retis* est ab Hebræo רשת, hoc est, *rete*. Ab eo ὑποκοριστικῶς Varroni lib. IV. de L. L. *reticulum*, muliebre capitis tegumentum, quod capillum continet: quomodo usus quoque Juvenalis, sat. VI.

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Alias quoque ejus notiones ex Lexicographis pete. Ab *reticulo*, Vitruvio, libro II. capite VIII. *reticulatum opus*, quod Græcis similiter δικτυωτὸν, quia δικτύων, sive *retium instar sit cancellatum*: uti in Augusti Mausoleo Romæ videre est. A *reti flumina* dicuntur *retari*, hoc est, *reti purgari*, quod fiebat, ne virgulta moræ quid aut periculi adferrent navibus. Vide Gellium, libro XI. capite XVII. Ab eodem dictus *retiarius*. Isidorus, libro XVIII. capite LIV. *Retiarius ab armaturæ genere in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occulte ferebat rete, quod jaculum appellatur, ut adversarium cuspide insistente operiret, implicitumque viribus superaret*. Juvenalis, sat. VIII. ubi Gracchum *retiarium* pugnantem describit:

Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit.

Origo exemplumque armaturæ ejus a Pittaco, uno ex sapientibus septem, qui a Phrynone provocatus ad singularem pugnam, piscatorio indutus schemate pugnavit, & *reticulo* quidem eum involuit, involutum autem tridente & pugione impulit atque occidit. Auctores Strabo, lib. XIII. Plutarchus, lib. de Herodoti malignitate; & Diogenes Laërt. in Pittaco. Cætera de *retiariis* apud Lipsium vide, Saturnal. lib. II. cap. VIII.

RETRIX, a ῥεῖθρον, *fluentum*, quod a ῥέω, *fluo*. Festus: *Retricibus cum ait Cato, in ea, quam scripsit, cum edissertavit Fulvii Nobilioris censuram, significat aquam eo nomine, qua est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum & tertium, qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam, & Asinariam, usque ad Latinam*.

RETRO a *re*, præverbio loquelari, nisi hoc ab illo esse malis. Priscianus in fine quartidecimi libri: *RE videtur a retro per apocopam factum, sicut & ipse sensus manifestat. Respicio, retro specio; reverto, retro vertor; recurro, retro curro. Vel ab hoc natum est adverbium, quomodo ab ex extra*. Eadem pene apud Alcuinum legas in Grammaticis. Omnino autem posterius malim: *Retro* vero dicitur, quasi *reitero*: ut omnino posterius sit, quam *eo*. Ab eo est *retrorsum*, quasi *retroversum*; ut *antrorsum* quasi *anteversum*; *rursum* quasi *reversum*; *prorsum* quasi *proversum*: ut etiam docet vetus Terentii interpres, in Adel. act. I. sc. I. idem in illud Hec. III. I. *Cursari rursum prorsum: Rursum*, inquit, *proprie retro, prorsum ante significat: & est proverbiale*. Sic Ennius:

Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.

Plaut. Epid. II. II.

Cupi rursum vorsum ad illas paullatim accedere.

Vide & *Prosa*.

REUS, [a χρέος vel χρέως· unde χρεῖος, ὑπόχρεος, *culpæ obnoxius*. vide *Res*.] a *re*, quia ejus *res*, hoc est, *caussa*, *agitur*. *Res* enim non tantum de *Venere* dicitur, ut cum dicimus, *rem habere*: aut de *imperio*, quomodo Tacitus aliquoties *rem Romanam* dixit pro *imperio Romano*: sed etiam *caussam* sive *litem*, unde Jurisconsultorum verba in actionibus usitata, *rem sive litem*, quomodo & Varro locutus, libb. de L. L. Ridet hoc nomine Jurisconsultos Cicero pro Muræna: *Jam*, inquit, *illud quidem mihi mirum videri solet, tot homines, tam ingeniosos, per tot annos, etiamnunc statuere non potuisse, utrum diem tertium an perendinum, judicem an arbitrum, rem an litem dici oporteret*. Equidem quod hæc conjunxerint Jurisconsulti, id factum puto ob vocis ambiguitatem, quo posterius esset ἐξηγητικὸν prioris. *Reus* autem vocatur *omnis qui arguitur*, unde & Cicero *Milonem* vocat *reum*, cujus innocentiam tuetur. Diximus hac de voce etiam in Oratoriis, lib. III. cap. II. A *reus* est *reatus*, quo significatur *status rei*, sive *tempus quo reus nec absolutus est, nec damnatus*: quo tempore non *reus* modo, sed etiam propinqui & affines non capillos aut barbam tondebant, non candida sed obsoleta tritaque veste uti solent. Valer. Max. lib. VI. *Ordinum dissensione magis, quam culpa sua, reus factus, nec obsoletam vestem induit, nec insignia senatoria deposuit, nec supplices ad genua judicum manus tetendit*. Imo & qui injurias perpessi, sordes hasce assumebant, cum supplices venirent ad Senatum. Cic. ult. Verr. *Aspicite, aspicite, judices, squallorem sordisque sociorum. Est hic Sthenius Thermitanus, cum hoc capillo atque veste, domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non facit*, &c. Ab hoc squallore capillorum & barbæ, vestiumque sordibus, *sorditati* dicuntur Verrina III. atque alibi.

†REUS primario proprieque *Socium* Latine fuit. Id, ne cui forte novum aut insolens videatur, ex JCtis est ostendendum. Nam huc pertinet titulus

De

De duobus reis stip. & promittendi i. e. de duobus sociis. Item *Rei satisdandi*, *satis accipiendi*, *credendi*, *debendi*, &c. qui omnes *socii* sunt, sive singuli ex qualibet parte sint sive bini. Eodem & *Correi* pertinet i. e. (si sic loquitur liceat) *consocii*. Eodem demum pertinet & Reus vulgata judiciali notione; nam *reus* non minus actor est seu ὁ διώκων, quam ὁ φεύγων. Vterque *reus* dicitur ideoque *socium* significat. Etsi communior usus fert, ut alter dicatur actor, accusator, petitor, alter vero Reus i. e. ejus *socius*. Ergo cum Reus certo certius *socium* notet, inde intelligitur τὸ Reus esse ipsum Hebr. רע *rea*, quod *socium* notat. Facessant ergo Vossii & aliorum etymologiae τῦ Reus. Mazochius.

R H

Rha, radicis genus. Hesychius: Ῥᾶ, ῥίζιόν τι. Sic vocatur a *Rha fluvio*, juxta quem crescit. Ammianus Marcell. libro xxii. *Huic* (Tanaï) *vicinus est amnis, in cujus superciliis quædam vegetabilis ejusdem nominis gignitur radix, proficiens ad usus multiplices medelarum*. Aliter *Rheon* dicitur. Aëtius, Ῥᾶ, τουτέστι ῥῆον. Meminit & Dioscorides, qui de loco convenit cum Ammiano. Nam ait nasci ἐν τοῖς ὑπὲρ Βοσπόρου τόποις. Item Plinius, libro xxvii. capite xii. qui *Rhacomam* vocat: *Rhacoma*, inquit, *affertur ex his, quæ supra Pontum sunt regionibus*. Etiam *radicem Ponticam* appellat Cornelius Celsus. Sed unde *Rhacoma*? Fortasse *rhaica* scribendum. Nempe ut a *Rha* ἀναλόγως hæc radix *Rhaica* dicatur. Quæritur, idemne sit, quod nunc *rhabarbarum*, hoc est, *rha barbaricum*, nuncupatur. Ita sensit Isidorus, Orig. lib. xvii. cap. ix. ubi sic scribit: *Rheubarbarum, sive Rheuponticum: illud, quod trans Danubium in solo Barbarico: istud, quod circa Pontum colligitur, nominatum est. Rheu autem radix dicitur. Rheubarbarum & Rheuponticum* idem facit. At *rheu* est *rheon* sive *Rha*, & ex eo, quod *Ponticum* vocat, liquet idem esse ac *rha supra Pontum crescens*. Sed fallitur Isidorus. Nam *rha*, sive *radix Pontica*, adstringendi vim habet. Nam στυπτικὸν ei tribuunt Dioscorides, Aëtius, alii. At *rhabarbarum* laxat, ut omnes sciunt. Nempe *rhabarbarum nostrum* est *centaureum majus*, quod officinæ pro *rha Pontico* divendunt. Et simile ei est, ut facile sit imponere. Nam & Dioscorides ait *Rha* esse ῥίζαν μέλαιναν κενταυρίῳ τῷ μεγάλῳ ἐοικυῖαν. Nimirum radix ea *rha* vocatur *ab similitudinem cum rha Pontico*: atque ad ejus discrimen vocatur *rha barbaricum*: idque a *Barbaria*, non illa *Africa*, sed *Asia*, regione nempe *Æthiopia*, inter sinum Arabicum & Persicum interjecta, ac Troglodyticæ vicina: quod liquet ex Ptolomæo, & Marciano Heracleota, atque item Stephano, cujus unius verba ponam: Ἐστὶ καὶ χώρα παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον Βαρβαρία, ἀφ᾽ ἧς καὶ βαρβαρικὸν πέλαγος.

†Rhea (eadem quae *Terra*) est a Chaldaeo ארעא, *Area* h. e. *terra*, per ἀφαίρεσιν primoris vocalis factum: de quo vide dicta in Tyrrhenicis Diatr. VII. §. 1. in *Omarea*. Mazochius.

Rhapsodiæ dicuntur *libri Homerici*, unde castissimus scriptor Cornelius Nepos in Dione: *Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: Non posse bene geri rem multorum imperiis*. De nominis caussa non convenit inter veteres ipsos. Plerique ex eo sic dici putarunt, quia poëtæ epici, sive sua illi, sive aliena recitarent, ῥάβδον sive *virgam lauream* manu tenerent. Atque hæc caussa cur Hesiodus in Theogonia dicat & sibi a Musis datum esse δάφνης ἐριθηλέος ὄζον, *prævirídis lauri ramum*. Ac meminit quoque ejus rei Pausanias in Bœoticis. Sed quo minus iccirco hinc deducamus, ἀναλογία facit. Nam ut a λύρα & ᾠδὴ est λυρῳδὸς, *lyricen*; ab αὐλὸς & ᾠδὴ est αὐλῳδὸς, *tibicen*; sic a ῥάβδος & ᾠδὴ esset ῥαβδῳδὸς, quasi dicas *ramicen* sive *lauricen*. Rectius igitur Philochorus voluit esse ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν τὴν ᾠδὴν, τουτέστι συντιθέναι, a componendis carminibus. Ῥάπτειν proprie *suere*, quo de *versibus* usi, ut dixere ὑφαίνειν μῦθον, ac Latini *texere carmen*. Sic sumitur in istis Hesiodi, ut ajunt, versibus, quos veteres citant Grammatici, ut Homerum & Hesiodum vixisse eodem tempore ostendant:

> Ἐν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὅμηρος ἀοιδοὶ
> Μέλπομεν ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδὴν
> Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάορον, ὃν τέκε Λητώ.

Est & tertia opinio eorum qui a ῥάπτω quidem & ᾠδὴ deducunt: sed solis Homeri carminibus ῥαψῳδίας vocem putent convenire. Hæc vero sic vocari, quia cum ante dissipata essent disjectaque, a Pisistrato, vel filio ejus Hipparcho, in libros seu rhapsodias digesta sint: ut & Cicero scribit, lib. iii. de Orat. Valde hanc sententiam firmant, quod Pindarus τοὺς Ὁμηρίδας vocet ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδοὺς, *consutorum carminum cantores*. Sic enim scribit: Ὅθεν περ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ᾽ ἀοιδοὶ ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου. Ubi sic Scholiastes: Τῆς Ὁμήρου ποιήσεως μὴ ὑφ᾽ ἓν συνηγμένης, σποράδην δὲ ἄλλως, καὶ κατὰ μέρος διῃρημένης, ὁπότε ῥαψῳδοῖεν αὐτὴν εἱρμῷ τινὶ καὶ ῥαφῇ παραπλήσιον ποιοῦν εἰς ἓν αὐτὴν ἄγοντας. Ῥάπτω vero κατὰ μετάθεσιν a תפר, *consuit*.

Rheda vehiculi genus apud Ciceronem, Cæsarem, Horatium, unde *rhedarius* Ciceroni, & Varroni: item *epirrhedium*, ex Græco ἐπὶ, & *rheda*, ut ad verbum sit *accerca*, siquidem ea vox, (quod in conjectaneis censet Scaliger) sit ex *ad*, & *carrus*. De *epirrhedio*, & *rheda*, sic Fabius, lib. i. cap. v. *Nam cum sit præpositio* ἐπὶ *Græca*, *rheda Gallicum: nec Græcus tamen, nec Gallus, utitur composito*. Sane Germanis, ac Belgis (quorum lingua olim eadem ac Gallorum fuit) hodieque *reden*, aut *ryden*, est *equo*, aut *curru vehi*. Inde igitur *rheda* quin sit, dubium non est. Ut omnino fallatur Isidorus, qui lib. xx. cap. xii. *redam* censet dici, quasi *rotam*, quia haberet quatuor rotas.

Rhenonum meminit Varro, lib. iv. de L. L. Cæsar lib. vi. de Bello Gall. Sallustius apud Charisium, Servium in iii. G. & Isidorum lib. xix. cap. xxiii. Sidonius, lib. iv. epist. xx. Erant Gallorum Germanorumque velamenta pellicea ab humeris dependentia usque ad umbilicum. Ita autem dicebantur, non a *renibus*, quorum calorem tueantur ac conservent, uti quidam commenti sunt: neque, quod Isidorus censet, a *Rheno* Germaniæ flumine, cujus accolæ eo frequenter utantur. Sed vel a ῥινὸς, quo *pellis* significatur: vel a ῥῆνος, hoc est, *agni*, ut proprie signet *pellem agninam*. Dixerit aliquis Gallicum tegumentum potius a Gallica voce, quam Græca, derivari. Sed cogitandum quam multa Galli acceperint a Massiliensibus, quibus sermo erat Græcus. De *rhenonis* voce, si voles, vide e veteribus Servium & Isidorum, locis, quos indicavimus: e junioribus Ludovicum Carrionem, lib. iii. Antiq. Lect. cap. ii. Henricum Stephanum de Latinitate suspecta, cap. viii. Savaronem ad Sidonium, lib. iv. epist. xx.

Rhinoceros animal, Græcum nomen est. Nam gentibus, ubi vivit, aliter dicitur, ut Curtius ait initio libri noni. Latine appelles *naricornem*. Dio, lib. lii. Ὁ δὲ ῥινόκερως τὰ μὲν ἄλλα ἐλέφαντι πη προσέοικε, κέρας δέ τι κατ᾽ αὐτὰς τὰς ῥῖνας προέχει, καὶ διὰ τοῦτο οὕτω κέκληται. *Rhinoceros autem cætera elephanti similis est: cornu autem ex ipsa nare prominens habet, hincque suum nomen invenit*. Sed negotium viris doctis facessit locus poëtæ, libello de spectaculis, qui Martiali tribuitur vulgo. In eo enim, Epigr. xxii. quod est de *rhinocerote* & urs, sic legere est:

> *Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum:*

sive, ut recte emendabat Janus Duza, *sic extulit urum*. Cæsar Scaliger, exercit. ccv. ad Cardanum, respondet *rhinocerota* præter grandius *cornu*, quod in *nare* habet, & a quo nomen accepit, alterum habere minutum super illud: quod & Pausanias antea

tea scripserat. Huc igitur summus ille vir respexisse Martialem arbitratur. Verum obstat sententiæ isti, quod solum pugnæ se parat majori illo cornu, quod in nare habet: alterum vero illud ita est exiguum, ut eo gravis esse hosti suo non possit. Quod præter alios Plinius satis indicat lib. VIII. cap XX. Quare recta est sententia doctissimi Scriverii nostri, qui verba illa *gravem gemino cornu* refert, non ad *rhinocerota*, sed ad *urum*, cui tantæ sunt magnitudinis cornua, ut binas impleant urnas, iisque populi Septentrionales utantur pro poculis: ut Plinius testatur lib. XI. cap. XXXVII. *Rhinocerotem quidam esse ajunt bovem Ægyptium*: ut ait Festus. Pro quo alii *Æthiopicum* tradunt, ut Pausanias in Eliacis & Bœoticis. Curtius initio noni libri ait *Rhinocerotas* etiam in Indiæ montibus ab Alexandro repertos. Quod si est, necesse est eo adductos ex Æthiopia, vel aliunde. Vel dicendum Curtium sui oblitum. Nam lib. VIII. retulerat nullos in India esse *rhinocerotas*.

RHOMBUS, *ῥόμβος*, *ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι*, hoc est, *in gyrum agi*. Muliebre erat instrumentum: sed quo & veneficæ uterentur in incantationibus. Meminit Theocritus in Pharmaceutria. Item Ovidius, lib. II. Amor. el. VIII.

> *Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo*
> *Licia, quid valeat virus amantis equæ.*

Et Propertius, lib. III. el. IV.

> *Non me moribus illa, sed herbis improba vicit,*
> *Staminea rhombi ducitur illa rota.*

Quibus ex locis videre etiam est, quid *rhombus* sit. Est & *rhombus* figuræ geometricæ genus. A quo & *piscis rhombi* nomen accepit. De eo vide Plinium, lib. IX. cap. XX. Sed omnes referre ejus vocis notiones; non est hujus instituti.

RHOPALICUS *versus* quis Grammaticis dicatur, & unde ea sit appellatio, docet his verbis Marius Plotius de Metris: *Rhopalicus versus a monosyllabo verbo incipiens gradatim crescit, & ῥοπαλον, id est, Herculis clavam imitatur, ab angusto & tenui in latitudinem desinens, ut,*

> *ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμον.*

Latinum non repperi, sed potuit illum Virgilius versum verba commutans sine sensus læsione formare,

> *Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeja.*

Ut sit sic,

> *Quæ quarum facie pulcherrima Deiopeja.*

Sed hic durior structura. Mollius istoc:

> *Spes Deus æternæ stationis conciliator.*

RHYTIUM, Græcis itidem *ῥυτὸν*, aut *ῥύτιον*, poculi genus referens cornu. Martial.

> *Cum sint crura tibi, simulant quæ cornua Lunæ,*
> *In Rhytio poteras, Marce, lavare pedes.*

Ῥυτὸν ἀπὸ τῆς ῥύσεως, hoc est, *humoris fluxu*, dicitur: ut Dorotheus Sidonius tradidit, teste Athenæo, lib. XI. ubi plura de hoc vase.

R I

RICA quid sit, ne inter veteres quidem satis convenit. Apud Nonium quidem legas: *Rica est, quod nos sudarium dicimus*. At Festus hoc pacto scribit: *Rica est vestimentum quadratum fimbriatum, purpureum; quo Flaminicæ pro palliolo mitrave utebantur, ut Verrius existimat. Titinius: Rica ex lana succida alba vestitus. Alii dicunt palliam esse triplex, quod conficiunt virgines ingenuæ patrimæ, matrimæ, quod ceruleo colore infectum lavetur aqua pura. Alii quo Flaminica cingat pileum.* Et paullo post: *Ricæ & riculæ vocantur parva ricinia, ut palliola, ad usum capitis facta. Granius quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vittu Flaminica uteretur.* Si recte Granius, erit *rica*, a *ῥικος*, quod *cingulum* notat, Hesychio teste. Sane id etymon magis est verisimile, quam quod adfert Varro, lib. IV. de L. L. *Rica a ritu, quod Romano ritu sacrificium feminæ cum faciunt, capita velant*. Unde itidem videmus, *capitis* esse *velamentum*. Uti ex isto Turpilii Veliterna apud Nonium in Rica: *Interea aspexit virginem gestantem in capite riculam indutam ostrinam*. Et hoc Cæsaris Germanici de Erigone:

> *. . . . Et ore*
> *Velato, tristique genas abscondita rica.*

In vulgaris est *ripa*; sed *rica* legi debere, observat in Conjectaneis Scaliger. Ubi & monet, *ricam* proprie esse *virgineum flameum*, quod Græci *καλύπτραν* vocant. Idem sic Gellii locum emendat, lib. X. cap. XV. *Et quod in rica surculum de arbore felici habet*. Ubi vulgo, *quod virica surculum*. Porro vel ex illo Germanici loco, ubi *tristem ricam* dicat, cognoscere est aliud *ricam* esse, aliud *flameum*: contra quam Scaligero visum. A *rica* dici *ricinium*, satis docent verba ea Festo allata. Idem ea eo cognoscitur, quod *rica* sit vestimentum quadratum, ut Festus ait: ac de *ricinio* sic idem Festus: *Ricinium omne vestimentum quadratum. Ii, qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt virilem togam, qua mulieres utebantur, prætextum clavo purpureo: unde ricinati mimi planipedes, quam rem diligenter exsequitur Santra libro secundo de antiquitate verborum*. Addo, quod *rica*, & *ricinium*, ut affinia, conjungantur a Nonio, veteri poëta, in Pedio, apud Nonium: *Mellicinam, crocotam, chiridotam, ricam, ricinium*. Ac apud eundem Nonium sic versus ille Lucilii, ea sat. II. concipitur in plerisque libris:

> *Ricini aurati, rica, & oraria mitræ.*

Sive, ut in aliis:

> *Ricini & aurati.*

In nonnullis tamen, etiam Aldina, pro *ricæ* est *eica*: proque *ricini* in Merceriana est *hyodyti*. Imo in Nonii quoque loco libri aliqui solum habent *ricam*, ut Aldina, vel solum *ricinium*, ut quidam MSSti. Sed optima omnium editio Merceri *ricam* & *ricinum* retinet. Itaque in ea sententia persisto, *ricinium* & *ricinium* esse a *rica*: ac proinde falli Servium, qui ea putat esse a *reiciendo*, hoc est, *rejiciendo*: quomodo Maro ait *reice capellas*. Verba Servii sunt ista I. in Æn. *Et sexus omnis & conditio toga utebantur: sed servi nec colobia, nec calceos habebant. Togas autem etiam feminas habuisse, cycladum, & ricini usus ostendit. Ricinus autem dicitur ab eo, quod post tergum rejicitur, quod vulgo Mavorte dicitur*. Servio tamen præivit hac parte Varro ipse. Sic enim scribit in IV. de L. L. *Antiquissimi amictui ricinium, id quod eo utebantur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum jaciebant, ab rejiciendo ricinium dictum*. Idem scribit Isidorus, lib. XIX. cap. XXV. De eo sic Nonius: *Ricinium, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breve*. Hæc allatum a nobis etymon firmant, quando *rica* pro pallio utebatur Flaminica, ut ex Verrio Festus scribit. Quod vero Nonius ait *mafurtium* appellari, id lucem fert Actis proconsularibus sub Munatio Felice, apud Baronium ad An. CCCIII. T. II. p. CCCV. *Tunicæ muliebres* LXXXII. *mafortea* XXXVIII. *tunicæ viriles* XVI. &c. Isidorus loco ante citato dicit *ricinium* vulgo *mavortem* dici quasi *martem*: quia eo mulier caput tegit: eaque capitis velatio est signum martialis dignitatis & potestatis. Ubi *mavortem* vocat, quod Nonio est *mafortium*. Atque hæc clare eos refellunt, qui *ricinium* dicunt pallium virile purpureo clavo prætextatum. Cujus sententiæ etiam meminit Fungerus in Etymologico. Eandem refutat locus Varronis, lib. III. de vita pop. Rom. *Propinquæ adolescentulæ etiam anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum: ut dum supra terram esset, riciniis lugerent: funere ipso, pullis pallis amictæ*. Locum apposui, prout eum emendat, atque ex duobus apud Nonium locis connectit Scaliger in Conjectaneis.

RICINUS priori utraque porrecta, quid sit, & unde dicatur, exposuimus in *rica*. At cum *vermem alatum* notat, canes potissimum infestantem, corripit utramque priorem. Serenus Sammonicus:

> *Sanguine cum ricini, quem bos gestaverit ante,*
> *Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi.*

Etymon conatus afferre Isidorus, lib. XII. cap. V.

Ricinus

Ricinus vermis est canis, vocatus eo, quod haeret in auribus canum: κύων enim Graece canis est. Itaque *ricinus* dicetur quasi *cynus*: mallem dixisset quasi *racynus*. Nam *ricinus* Græcis dicitur κυνοραιστὴς παρὰ τὸ τὰς κύνας ῥαίειν· quod *canem lædat & corrumpat.* Sane reponitur *ricinus* inter φθεῖρας. Imo in Glossis Cyrilli legas: Κρότων, φθεὶρ, *ricinus*. At φθεὶρ quin itidem dicatur a φθείρω, hoc est, *corrumpo*, dubium non est. Nec tamen hæc sic accipi velim, quasi *ricinum* dictum contendam, quia ῥαίει κύνα. Puto potius κατ' ἀφαίρεσιν fieri ea *oricinus*, ut Becmanus conjectabat. Sic ab ὀμιχέω est obsoletum *mingo*: ab ἄρουρα, *rura*, &c. *Oricinus* vero ab *oris*, hoc est, *auris*: uti apud Catullum *oricilla* ex *oricula* pro *auricula*. *Cinus* est productio vocis, ut *cinium* in *tyrocinium*, *lenocinium*, & aliis. Firmant hanc sententiam verba Isidori, cum ait *ricinum* auribus canum inhærere. Quod si aphæresis ista durior videtur, sane licebit deducere a ῥαγῆν, hoc est, *rumpere*, *lacerare*, quod a רגע, *disrupit*, *fissus est*. G in C crebro abit. Imo in Glossis Philoxeni legas, *Ricinus*, κρότων.

Rɪᴅᴇᴏ forte a ῥύγχος, hoc est, *rictus*: vel a Latino *ringo*. Horat. sat. x. lib. I.

. . . . *Risu diducere rictum*.

Vel a μειδιάω, hoc est, *rideo*. *M* in *R* interdum transire, ostendimus alibi. Vel a κριδιάω, quod idem notat. Ita & ἀφαίρεσις fit, & συγκοπή. Hesych. Κριδίωσι γελῶσι. Addit deinde: Βοιωτία δὲ ἡ λέξις. *Bœotia vero hæc vox est.*

†Rɪᴅᴇᴏ factum videtur ab Hebr. rad. רוד *rud*, quod in *Hiphil* pro V radicali assumit I; ac solet de plorantibus & plangentibus usurpari, imo & γοερῶς de clamantibus. & quidem (nisi in ea mihi liquida fallor) plerumque de edentibus inconditum sonum, h. e. nulla in verba articulatum. Hoc si admittimus; non tantum ad plorantes atque ululantes pertinebit id verbum, sed & ad *ridentes* (de quo nunc agitur) ad quoslibet non articulatos clamores. Nec, opinor, negari poterit, quin & asininum Rᴜᴅᴏ, & navium Rᴜᴅᴇɴᴛᴇs (qui asininum sonum inconditum imitantur: vide Vossium in Rᴜᴅᴏ) ab eadem rad. רוד *rud* descenderint. Postremo indidem & Sᴛʀɪᴅᴇᴏ factum; nam sicuti τῷ Lɪs antiquitus Sᴛ illæsa prorsus notione praecibat, ita eadem litterarum biga verbo *Rideo* praeposita non afferet in significatu mutationem. Mᴀᴢᴏᴄʜ.

Rɪᴅɪᴄᴀ pedamenti genus, quod adminiculandæ vineæ melius esse palo, ait Columella. Gloss. Cyrill. χάραξ, [seu κάμαξ] *sudis*, *redica*. ubi *ridica* leg. Sic apud Pollucem legas, χάρακα παραπήξασθαι ταῖς ἀμπέλοις. Cumque Latini ex Græcorum obliquis forment sæpe suos rectos, quid, si ea χάρακα κατὰ μετάθεσιν fuerit *ricica*, & postea *ridica*? An potius dicitur quasi *rudica*, a *rudis*, qua significat *virgam* seu *bacillum impolitum*: quomodo dicebantur gladiatores *rudibus* pugnare. Erant sane *ridicæ* bacilli impoliti, hoc est, *rudes*. *CA* adjectio est, ut in *fabrica*, & aliis.

Rɪɢᴇᴏ est a ῥιγέω, sive ῥιγόω, quod notat *rigeo*, *horreo*, ut ῥῖγος, *horror*, *rigor*. Vulgo *rigere* ἁπλῶς exponunt *frigere*. Sed hi refelluntur eo, quod *frigore rigere* legamus apud Ciceronem, Lucretium, Ovidium, Plinium, & alios passim. Potius igitur significat *frigoris effecta*, ut sunt, *durities*, *horror*, *capillorum erectio*, *stupor*, similiaque. Itaque *rigidæ cervices* sunt, quibus ea est *erecta*, *immotaque*. Est & *rigor*, quod in agro inter duo signa in modum lineæ conspicere erat. Signum autem erat arbor, saxum, vel aliud eminens. Quod Heroni similiter τὸ λαμβανόμενον σημεῖον. Inter hujusmodi signa quod *rectum* prospiciebatur, *rigor* dicebatur. Nempe ob *rectitudinem*. Hanc nominis caussam adfert Aggenus Urbicus: *Limes*, inquit, *est*, *quodcumque in agro opera manuum factum est ad observationem finium: rigor vero suæ rectitudinis naturalis nomen accepit*. Invenias & alibi apud Aggenum, uti & alios limitandorum agrorum auctores, Siculum Flaccum dico, & Frontinum.

Rɪɢᴏ, juxta Papiam, quasi *rivum ago*: secundum Perottum a ῥιγῶ, hoc est, *algeo*. Malim cum Nunnesio a βρέχω, *rigo*. [a ῥῆξαι, βάψαι. unde ῥῦγος. vide Eustath. ad Iliad. p 694. *rica*, *rigilla*.] Sed conjectura nostra est, ut a *mari* est *mergo*, ita a *rivus* esse *rigo*. *Rivi* enim inducuntur ad plantas irrigandas. Unde Maro in Ecl.

Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.

Quod Græcis est ἀρδεύεσθαι, ipsa *irrigatio* ἀρδεία· uti cum fontes & rivi deficiunt, eoque aqua ad humectandum apportari debet, dicitur βρέχω, & βρέχεσθαι. *Rivus* vero a ῥέω, *fluo*. Ῥέω a ירד, *fluxit*. A *rigo* est *riguus*, quod in Philoxeni Glossis ἀρδόμενος, item εὔποτος, & εὔυδρος. In Onomastico exponitur διάβροχος. Legas hanc vocem sæpius apud Plinium in libb. vett. ubi nunc *irrigui* vulgo editum. Porro *riguus* & *irriguus* duplicem habent rationem. Nam aliter *aquæ riguæ*, ac fontes *rigui* vel *irrigui*, *flumen* item *riguum* dicitur: aliter *agri*, vel *horti irrigui*: illa quia *rigant*, hi quia *rigantur*: ut hic *irriguus* sit διάῤῥυτος. Junius Philargyrius in IV. Georg. prioris exemplum facit:

. . . . *Irriguumque bibant violaria fontem.*

Alterius hoc Horatii:

. . . . *Irriguo nihil est elutius horto.*

Sic & *riguum amnem* dixit Maro:

Arva mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.

Rɪᴍᴀ, a ῥῆγμα, *fissura*, quod a ῥήγνυμι. Vel potius a ῥύγμα, quod *rimam* notat, & genere cum *rima* convenit. Γ elisum ante *M*, uti, *T* ante *M*, in *remus* ab ἐρετμός. A *rima* est *rimari*. Festus: *Rimari est valde quærere, in rimis quoque*. Itaque proprium videtur suum e *rimis* terræ glandes eruentium: quemadmodum scripsit Servius in I. G. & ex eo Angelus Decembrius, lib. IV. de polit. liter. part. XLVII. Item Perottus.

Rɪɴᴏʀ est συστρέφειν τοὺς ὀδόντας. Verbum hoc, si Festum audimus, est a *rumpor*: sed melius Perottus, qui censet esse a Græco ῥίνες, hoc est, *nares*: nempe quia irascentes solent eas corrugare. Hinc *rictus*. Varro: *Rictus parvissimus, ut refrenato risu rosco*. Ita loquitur, quia non admodum labia diducunt, qui risum refrenant. *Ricium* pro *rictus*, neutro genere, non Lucretius modo dixit, sed etiam Cicero, lib. VI. in Verrem, ut Nonius observat.

Rɪᴘᴀ proprie fluminis, *litus* maris: unde Ovidius, I. Met. fab. II.

. . . . *Pro ripis litora pulsant.*

Non raro tamen discrimen id negligunt antiqui. [a *rigando*, unde *rigua* & *rivus*. Est a Græco ῥία, quod Hesych. exponit τὰ εἰς θάλασσαν ἐγκείμενα.] Videtur autem esse ab Hebræo רי, hoc est, *irrigatio*, a ריר, *irrigavit*, *fluxit*. Unde & ῥέω, ac *ripa*. Vel *ripa* proprie notat *præcipitem ad mare locum*, a ῥίπτω, quod a ῥίπτω, *præcipito*. Vel est *ripa* a ῥιπῆ, *impetus*, quia istic impetus aquæ sistitur. Quomodo (si veteres audimus) *montes Riphæi* a ῥιπῆ dicti, ob *impetum ventorum*. Quod si est, addita adspiratione ex Ῥίπαιοι fecerint *Riphæi*. Errat enim Servius, qui Græcos ait ῥιφῆ dicere, indeque iisdem montes dictos ῥιφαίους. Nam Græci ῥιπὴ dicunt & ῥίπαιοι. Imo forte ne quidem *Riphæis montibus* a ῥιπῆ nomen sed a *Riphat*. Quemadmodum & ab eodem *Paphlagones*, si Josepho credimus, primo *Riphatæi* nuncupati. Fuit is, ut Genes. x. legimus, filius Gomeri, nepos Japheti: cujus posteri septentrionalem fere tractum supra Babyloniam obtinuerunt. Sed hæc pluribus persequi, non est hujus loci.

Rɪsᴄᴜs est *cista pelle tecta*, vel *e vimine aut juncis facta*, qua mulieres lintea sua corpori abstergendo idonea concluderent, ac conservarent. Item *riscus* dictus *locus concavus in pariete*, *qui fenestella clauditur*, ac cistæ vicem præstat, in servandis linteis & aliis, quæ imponuntur. Priorem notionem docet nos Pollux, qui Antiphanem ῥίσκου voce pro *cista vestiaria* usum testatur: item Donatus in illud Terentii, Eun. IV. VI. *Ubi sita est? in risco*. Ubi ait: *In risco*, *cista pelle contecta*, *nomen Phrygium*. At posteriorem notionem indicat Nonius his verbis: *Riscus*, *loca in*

parietibus angusta. Adfert deinde eumpse Terentii locum. Quod si quis Nonii fidem in dubium vocet: at Donati non possit, quæ & suffulta est auctoritate doctissimi Pollucis, qui aperte reponit inter *cistas vestiarias*: uti dixi; imo nec aliter accipitur L. aav. D. de auro arg. & in Glossis exponitur κιβωτὸς μεγάλη. Quod ad ἴνηρον, fortasse illud quærere non attinet, cum Donatus dicat esse vocabulum Phrygium. Sed multa Phrygibus cum Græcis communia fuere: eoque commode deduxeris a ῥύομαι, *custodio*, quia *vestes eisco servarentur*.

Ritva pro *consuetudine* plane est a Græco τρίβος, κατὰ μετάθεσιν, & β ejecto, ut *omitto* dicimus pro *obmitto*. Τρίβος est a τρίβω, *tero*: nec modo significat *viam tritam*, sed & *morem tritum*: unde Hippocrati τρίβον λαβεῖν *adsuescere*. [forte a *reor*, cui contrarium *irritus*.] A *ritu* est *rite* in auferendi casum: ut *impete* pro *impetu*. Nam *rite* fit, quod facimus secundum ritum. Diximus de hoc quoque in *Irrito*.

†**Ritvs** vox est Etrusca, quae & in Tab. III. Iguvina reperitur, ubi **Rahta** idem est quod **Rita**. Est autem consentaneum, ut Etruria, quae rituum magistra semper est habita, etiam vocabulum ipsum in Latium invexerit. Ac miseret me Vossii a τρίβος vocem **Ritvs** ἐτυμολογοῦντος. Quid his facias, qui quantum est Latialis sermonis, de Graeco, Musarum ingratiis, auferunt? Atqui Etruscos ab Oriente pleraque sua habuisse, in Tyrrhenicis ad nauseam demonstravimus. Ne plura: Hebraeum דת *dat*, & Chaldaeum דתא *deta*, *jura* ac *leges* significat. Vbicumque autem *Daleth* in vocibus Orientis occurreret, eam litteram Tusci *Rhotacismo* delectati in caninam litteram commutabant, aut commutare ex modo pronuntiationis videbantur: de quo vide dicta in Tyrrhenicorum Diatr. IV. §. a. ubi de Ravenna, quae olim *Camerum* dicebatur, & in Diatr. V. ad tofum Campanum. Ergo ea *Deta* fiebat *Reta* & com terminatione Latina **Ritvs**. Quae vox proprie jura significat: quia vero apud Hebraeos leges aliae sunt caeremoniales, aliae morales aut judiciales, hinc apud Etruscos Latinosque *Ritus* haec omnia significabat. Habes de etymologia ac vera vocabuli notione.)(Nunc videndum an ea significatio cum Latinorum scriptorum usu conveniat. Primum exemplum affero tituli Digestorum *De ritu nuptiarum*, a quo tamen titulo caeremoniae absunt. Ad haec Plinius XII. 8. *Ritu* (h. e. lege) *naturae capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*. Tacitus de Mose: *Novos ritus* (leges Mosaicas intelligit) *contrariosque ceteris mortalibus indidit*. Sed nusquam plura exempla quam in ablativo **Rite** reperias (quod non esse adverbium, sed auferendi casum, ostendit E breve, tum illud Statii. XI. Theb. 285. *Hos mihi primitiis ararum & rite nefasto Libatus*) quem ablativum passim pro *jure* sive *lege* veteres formulae accipiunt. Quare utrumque tamquam synonyma junxit Plautus in Cistell. *Itaque hanc lege & rite civem cognitam Alcesimarchus... possidet*. Idem Pseud. *Qui rite successit bonis*. Auctor ad Heren. lib. I. *Testamentum ipso praesente conscribunt, testes rite affuerunt*. Quae exempla non ad meras caeremonias, sed ad jura pertinent. Sic *Rite facta* in *l. 6 D. ad l. Corn. de fals.* & *rite facta delegatio* in *l. 2. C. de Novation.* Et quod ex Tertulliano solet in disceptatione de nuptiis injussu patrio factis afferri in lib 2. ad uxor. *Nam nec in terris filii sine consensu parentum RITE & JVRE* (κατὰ συναίνεσιν scil.) *nubunt*. Adhaec *rite contractum matrimonium*, & *rite contractae nuptiae* in *l. 3. & 6. C. de interd. matrim.* Et alia sexcenta. **Mazoch.**

†**Rivalis** & **Rivvs** si (uti vulgo existimant) sint ejusdem etymologiae; haud dubie a **Rivvs**, utpote breviore, formabitur; deinde per nominis productionem **Rivalis**. Ergo a *Rivo* incipiendum: qui, si Festum audimus, non tam dicitur is, qui *naturali suo impetu* factus, quam qui *manufactus*. Nam subjicit: *Sed ii* (proprie) *Rivi dicuntur, qui manufacti sunt, sive super terram fossa, sive subter specu*. Et quidem qui ita facti, ad irrigandos agros valebant: qua in arte Tuscos praecipue excelluisse, pluribus in *De VII. Maribus* Tyrrhenorum olim ostendi. Est ergo *Rivus* ab Hebr. רוה *rava*, i. e. *rigari*: quod in *Piel* est transitivum. A רוה *Rivah* ergo h. e. *irrigavit*, oritur manufactus ille Etruscorum *RIVVS*, ut qui ad sata irriganda valebat. A *Rivo* deinde fiebant **Rivales** i. e. *Rivi* accolae, qui quia non raro de *Rivi* proprietate, usu, servitutibus litigabant, idcirco ea vox de litigantibus invicem de re quavis ad rivum pertinente in usu principio fuit: quae postea ad omnes disceptantes tracta fuit; omnes hi enim *rivales* vocantur: imo etiam extra judicium quicunque inter se de re quavis altercantur, *Rivales* dicuntur. Et hactenus quidem, si *Rivalis* a *Rivo* fit, ut antiquitas credidit. Quid si porro **Rivalis** non a *Rivo* (quod videri possit contortulum) sed proxime rectoque tramite ab Hebr. ריב *riv* (imo ab ejus conjug. *Hiphil*, quod est הריב *heriv*, *litigavit*) ortum fuerit? Ita prorsus, quia utrobique & significatio ipsissima est, & eadem elementa, modo Hebraico **Riv** addas congruam terminationem Latinam. **Mazochivs.**

Rivvs quid sit, docet Festus: *Rivus vulgo appellatur tenuis fluor aquæ, non spe consilioue factus, verum naturali suo impetu. Sed ii rivi dicuntur, qui manufacti sunt, sive super terram fossa, sive subter specu, cujus vocabuli origo ex Græco pendet*. Verisimiliter vero Festus ait esse a Græco. Nempe ut fit a ῥοῦς, quod idem notat: vel a ῥέω, *fluo*, inserto digamma, ut in aliis multis. A *rivo* dicti *rivales*, qui, ut in Horatii artem poëticam Acro scribit, *in agris rivum haberent communem, & propter eum sæpe disceptavant*. Vertere posses φρατόρες. Est enim ea vox ἀπὸ τῶν φρεάτων, id est *puteis*. Sed & *rivales* in Glossis Philox. exponuntur ἀντεραστής. Ita dicti quasi *in unum amorem derivantes*, ut Nonius interpretatur. At Donatus arbitratur esse translationem a bestiis. Ita enim in extremam scribit Eunuchum: *Rivales dicuntur æmuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis, quæ sitientes cum ex eodem rivulo haustum petunt, in prælium contra se invicem concitantur*. Sed simplicius veriusque est, *rivales* dici, quia ut agricolæ rivum habentes communem, de usu aquæ, ut de aquæ ductu, & aliis, sæpius contendunt: ita hi certent de eadem amasia. Est quoque a *rivus*, *corrivare*: quod in Digestis sæpius legas, indeque creditur esse *cor ugus*. Sed *corrugus*, *corrigus*, an *corrivus*, dicendum sit, non satis paret. Apud Plinium quidem legas, lib. xxxiii. cap. iv. *Alius par est labor, vel hoc majoris impendii, flumina ad lavandum hanc ruinam jugis montium duci e obiter a centesimo plerumque lapide. Corrugos vocant, a corrivatione credo, nimirum & hic labor est*. Hactenus Plinius; cujus in verbis *corrivos* malim. Est enim *corrivare*, unde *corrivatio*, *rivum ducere*. Nempe a *con* & *rivus*. *N* ante *R* locum non habet, ideoque in *R* mutatur, ut indicat *corrado*, *corrigo*, *corrodo*, *corruo*, &c. Par ratio in Græcis, unde παῤῥησία dicunt pro πανρησία. Eaque hæc ratio, cur multi hodie Petri Danesii judicium secuti Ἐῤῥῖκος ac *Erricus* malint, quam Ἐνρῖκος aut *Henricus*.

Rixa a *ringendo* Perottus deducit, quod Græce est σεσηρέναι. Et hactenus favet Festus, quod *rictus* & *rixa*, ab uno verbo venire censet. *Rictus* vero non esse a *rumpendo*, ut Festus putabat: sed a *ringendo*, satis est perspicuum. Interim autumo, *rixa* non tam esse a *ringo*, quam ab ἐρίζω, κατ᾽ ἀφαίρεσιν, ut *remus* ab ἐρετμός, *ructo* ab ἐρεύγω. [pro ἐρίζω dixere etiam ῥίζω, vide Hesych. in ῥίζοντες.] Quamquam nec absurde deducas a ῥῆξις, quod a ῥάσσω, uti hoc ab ἀράσσω, quod est *confligari*, ut apud Sophoclem ὀνείδεσιν ἀράσσειν, *conviciis impetere*. Proprie notat ἀράσσω, *ferro lacerare*, si recte Eustathius ab Ἄρης deducit, quo *ferrum* significatur. Sed puto generale esse verbum, venireque a פרץ, *laceravit*, *perrupit*. Vel a רצץ *disrupit*, aut רעץ, *confregit*: unde & ῥήσσω sive ῥηγνύω.

†Rixa praeter alias a viris doctis exsculptas derivationes, quas omitto, ita potest ἐτυμολογεῖσθαι, ut a רכסים recbasim deducatur: quae vox Psalm. XXXI. 21. (ubi legitur מרכסי איש meruCse is) videtur rixas hominum significare; statim enim hoc idem de more explicatur aequipollente phraseologia (מריב merib) a contentione linguarum; ita ut τὸ Rucse sive Riese (nam analogia Hebraica I potius quam V hic postulat) non aliud quam rixas hic notare videatur. Favet mirifice Graecus interpres, qui vertit ἀπὸ ταραχῆς i. e. a conturbatione hominum. Nec aliter interpretatio Syra. Conturbatio autem hominum & quod sequitur, Contentio linguarum, quid aliud quam rixas notat? Et quidem metaphorica haec videtur significatio; nam alibi רכסים recasim sunt salebrosa. Atqui idem nomen ad mores translatum, asperitatem eorumdem notat: unde alicubi τὸ recasim in Graeco vertitur τραχὺς, asper, sive rixosus, aut (quod idem μεταφορικῶς est) salebrosus. Mazochius.

R O

Robur proprie est corporis fortitudo. Estque a colore robo seu robeo, hoc est, rubeo: ut quidem Festus arbitratur. Robum, inquit, rubro colore, & quae rufo (lego, & rufo) significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est: unde & materia, qua plurimas venas ejus coloris habet, dicta est robur, hinc & homines valentes & boni coloris robusti. Sed, quod non satis perspexit Festus, robus color, & robur, diversae sunt originis. Robus color inde ortum trahit, unde ruber & rubeo, de quibus infra dicemus. At robur est a רום, robur, vires. Vel ῥώω, unde ῥώννυμι sive ῥωννύω, roboro, firmo. Vel robur fit a ῥώμη, unde Nunnesius robur deducit, ut M in B transeat more Æolum, qui itidem pro μύρμηκα dixere βύρμακα, unde formica. Sed si non ἀμέσως sit a ῥώω, dixero cum Salmasio non tam esse a ῥώμη, quam ῥῶμος, quod idem significabat. Nam ut μῖμος imitator, & imitatio; μῶμος, reprehensor, & reprehensio: sic ῥῶμος valens, & valentia. Ῥῶμος Æolice ῥῶβος, unde robur. A significatione ea qua valentem notat, nomen est Romus, quasi Valentem dicas. Unde ὑποκοριστικῶς Romulus. Et fortasse idem est Remus. Ut bonus benus, Apollo Apello. Metuo sane, ne ex eo, quod alii a Romo, alii a Remo, conditam scripserint, orta sit fabella de duobus fratribus Romo, & Remo, cum unus idemque sit Romus & Remus. Nonnihil tamen video huic sententiae obstare prioris syllabae modulum disparem. Urbs Roma a robore, ut Valentia. Aliter tamen hac de re alii. Vide Festum in Roma, & Dionysium Halic. Possis & Roma deducere a רום, exaltari, levari, unde רום, hoc est, altitudo: quia in montibus exstructa. Ejusdem originis est רמה, Rama, itidem loci nomen ab altitudine. B. Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum: Roma urbs potens, urbs domina, urbs apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum. Roma aut fortitudinis nomen apud Graecos est, aut sublimitatis apud Hebraeos. Redeo ad robur: quo dicebam proprie notari corporis fortitudinem. Sed ob duritiem ligni etiam arboris genus sic vocatur: nempe δρῦς ἀγρία, sylvestris quercus, ut transfert Onomasticon. Ejus lignum erat validissimum. Ac quia ex eo fiebant arcae, quibus includebantur malefici, inde his roboris nomen inditum: uti & postea carceri ipsi. Festus: Robur in carcere is locus quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis includebatur. Appuleius in Apologia: O subtilitas digna carcere ac robore. Vide Lipsium in IV. Annal. Tac. Ab eodem vivaria aliter dicuntur roboraria, puta a tabulis roboreis, quibus septa essent. Auctor Agellius, lib. II. cap. XX.

Rodo Graecis τρώγω. Gloss. Rodit, τρώγει, περιτρώγει. Atque inde puto origo. Nam & ἀφαίρεσις ejusmodi crebra: nec raro G abit in D, ut Δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ· & dulcis quasi gulcis a γλυκύς.

Rogo κατ' ἀφαίρεσιν ex ὀρέγω. [ἐρέω, ῥέω, ῥέγω, inde rogo.] Vel, & rogo, & ὀρέγομαι, a Syro רג, hoc est, concupiscere, desiderare. Hinc rogatio, quia rogarentur tribus, Velitis, jubeatis, ita fieri. Quod respondissent, uti rogatis, lex erat. Vide quae ex Capitone refert Gellius, lib. X. cap. XX. Item ad Festum. A rogo quoque est abrogo, & arrogo, id est, adrogo. Arrogans, qui nimium sibi arrogat. Contrarium abrogans. Glossae Isidori: Abrogans, humilis. Arrogatio quid sit, & unde dicatur, docebit Gellius, lib. V. cap. XIX. Apud Romanos si lex ferenda esset, populus rogabatur, atque idem fiebat, si esset tollenda. Hinc rogare legem pro ferre: item abrogare, cum tollitur: derogare, si pars tollatur: surrogare, cum quid adjicitur: obrogare, cum quid mutatur: teste Ulpiano, Tit. I. Reg. & Modestino, Tit. de Verb. & Rer. signif. leg. CII. De quibus plura in responsione nostra de Satisfactione Christi, cap. XXVII. Dixerunt & Exrogare. Festus: Exrogare est ex lege vetere aliquid eximere per novam legem. Nempe idem videtur ac derogare. Nam sic idem Festus: Derogare proprie est, cum quid ex lege vetere, quo minus fiat, sancitur lege nova. Derogare ergo detrahere est.

Romphæa, Graec. ῥομφαία. Ea juxta Etymologici magni auctorem, dicta παρὰ τὸ ῥέπω, a quo ῥεμβαία, unde ῥομφαία. Penultimam tamen corripit Valerius Flaccus, lib. VI. Argonaut.

Æquaque, nec ferro brevior nec romphea ligno.

Ac puto Valerium secutum esse veterum auctoritatem. Nam & apud Agellium, lib. X. cap. XXV. legitur rumpia, diciturque genus teli esse Thracae nationis, positamque hoc vocabulum in Q. Ennii annali quartodecimo. Pro eo & framea dicitur. Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. VI. Framea gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est & romphaea. Ibidem subjungit, a ferro dici frameam, quasi ferrameam: eoque omnem gladium posse frameam dici. Sane de gladio quoque dici, Hesychius nos docet. Sed proprie erat hastilis genus, cujus ferrum ligno aequale erat: ut ex versu Valerii ante allato discimus. Quodque ad etymon, magis placet, ῥομφαίαν dici a ῥέμβεσθαι, hoc est, circumage, in gyrum agito. Hoc enim facere solent romphaea pugnantes. Ut qui anceps sit gladius, ut Isidorus ait. Vel tum romphaea, vel rumpia, tum etiam framia, veniunt ab Hebraeo רמה, quod est, jacere, dejicere, jaculari: unde rompia vel romphia erit, inserto P; & framia, praemisso F. Cum vero Tacitus, ubi de moribus Germanorum tractat, framiam reponat inter arma Germanorum, satis verisimile est, quod ad eum scriptorem B. Rhenanus, inque Mithridate suo scribit Conradus Gesnerus, vel a frameae similitudine esse Germanicum pfriem, pro quo inferiores Germani priem dicunt: vel Romanos a Germanis frameam accepisse. Vide quae superius in Framea diximus; & lib. I. de Vitiis sermonis, cap. III.

Ronchus, ῥόγχος ἀπὸ τοῦ ῥέγχειν· quod a sono: ut multa alia. Vide magnam talium sylvam apud Becmanum in Murmur.

Ros unde sit, dissentiunt Grammatici. Geminum ponit etymon Isidorus, lib. XIII. cap. X. Nam ait, esse a Graeco δρόσος, quod idem notat; quibusdam tamen videri sic dici, quasi rarus. Posterius hoc ineptum. Prius vero non improbo. Uti neque ut sit a ῥώξ, quod idem ac δρόσος. Vel a ῥόος, fluxus, vel ῥοῦς, quod Theophrasto profluvium est. Saltem magis haec verisimilia, quam ut sit ab ὄρος, quod Angelus Caninius & Petrus Nunnesius voluere, nisi consuetudine sermonis Romani, in quo R sedem mutare solet: qua ratione a Περσεφόνη est Proserpina; a Καρχηδών quasi Καρθάγων, Carthago; a ῥὶν ῥινός, naris, pluraque id genus, quae adduximus in cancer, caco, sterno. A rore est roscidus, δροσερός· item rorare ψακάζειν· unde roratio, quod siderationis est genus in vitibus deflorescentibus, aut cum acini priusquam crescant, decoquuntur in callum: quemadmodum scribit Pli-

 nius,

nius, lib. XVII. cap. XXIV. Sic autem vocatur ab acinorum defluvio: unde paulo post idem scribit: *Pessimum est inter omnia, cum deflorescentem vitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus.* Theophrastus similiter appellat ῥοῖα. Eandem esse Græci nominis caussam, indicat, cum addit, τὸ δὲ πάθος ἐστὶν, ὥστε ἀποῤῥεῖν τὰς ῥᾶγας. Ad vitium hoc averruncandum instituta Floralia, quemadmodum his verbis docet Plinius, lib. XVIII. cap. XXIX. *Itaque iidem Floralia quarto Calendas ejusdem instituerunt, Urbis anno quingentesimo sexto decimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene deflorescerent.* A *rorando* quoque nomen *rorariis*. Varro VI. de L. L. *Rorarii dicti a rore, qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat quam pluit.* Locum ante adduxerat e Plauti Frivolaria:

Ubi rorarii estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.

Similiter Festus: *Rorarios milites vocabant, qui levi armatura primi prælium committebant: quod ut ante imbrem fere rorare solet, sic illi, ante gravem armaturam quod prodibant, rorarii dicti.* Nec aliter Nonius in *Rorarii*.

ROSA a ῥόδον. Varro, lib. IV. de L. L. *Item ex Græcis vocabulis ἕρπυλλον, ῥόδον, addita & commutata una litera, Serpyllum, Rosa.* Ῥόδον autem ut Etymologum audimus, nomen habet ab ὄζω, quasi ὄδον, & κατὰ πρόσθεσιν ῥόδον. ita autem dici ait κατ' ἀντίφρασιν, quia εὔοσμον· quasi ὄζω etiam non dicatur de *bono ac grato odore*. Plutarchus melius, lib. III. Συμποσ. cap. ult. ubi scribit ita vocari, quia ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδωδῆς ἀφίησι. Ita enim recte editum ab H. Stephano, ubi in Aldina est ὀδωδῆς. Censet igitur Plutarchus fieri a ῥέω & ὀδμὴ, quia *fluit ab ea odor gratus*. Sed tamen neque in hac sententia acquiescit animus: verum puto integrum esse βρόδον, quomodo Æoles pro ῥόδον dicunt. Βρόδον vero κατὰ μετάθεσιν dici censeo quasi βόρδον vel βάρδον, idque a ורדא, hoc est, *rosa*. Hebræis flos is dicitur חבצלת, uti Cant. II. I. ubi Targum exponit ורדא, *rosa*: quomodo & Cant. VI. I. שושנים Targum interpretatur ורדין, *rosæ*.

ROSMARINUS divisim etiam *marinus ros* dicitur Maroni in Culice:

Liliaque & roris, Nonarria turo, marini.

Item *ros maris* vocatur Nasoni in III. de Arte:

Ros maris, & laurus, nigraque myrtus olet.

Ros dici putatur, quia *roscida sit natura*: vel quia *roris instar aspergatur*. Vel quia *ejus usus in aspergillis*. *Marinus* autem, vel quia *in marinis locis feliciter proveniat*, vel quia *saporis marini*, hoc est, *amari*.

ROSTRUM proprie animalium est, ac imprimis avium, diciturque *a rodendo*; ut a *radendo*, *rastrum*; a *plodendo*, *plostrum*; a *claudendo*, *claustrum*; a *fluendo*, *flustrum*, quia *fluor maris sistitur*, &c. κατὰ μεταφορὰν tribuitur *navibus*; nam & sic vocatur *pars prominens in nave exporrectior, cuneique in modum acutior*. Falli Lazarum Baïfium puto, cum libro de re navali autumat *rostra* eadem esse, quæ Appiano, Diodoro, & aliis appellantur ἀκροστόλια. Sic enim Græci vocant tigna in prora puppique ad ornatum tantummodo apposita, quæ & facile, cum collibitum esset, avellebantur. *Rostra* quoque dicebatur Romæ suggestum in foro ante curiam Hostiliam exstructum, in quo magistratus jus dicebant, leges ferebant, concionesque ad populum habebant. Nomen ea eo erat, quod adornatum esset *rostris navium ab Antiatibus captarum*. Livius, lib. VIII. *Naves Antiatium partim in Navalia Romæ subductæ, partim incensæ, rostrisque earum suggestum in foro exstructum adornari placuit: Rostraque id templum appellatum*. Idem scribunt Varro, lib. IV. de L. L. & Isidorus, lib. XV. cap. II. Huc respexit Mamertinus in Genethliaco: *Itemque præter victorias toto orbe terrarum partas, etiam navalia trophæa promittunt, ut post bella Punica, post Asiæ Syriæque reges, Romani rostra campi novis ornentur exuviis, & oblitos jam Quirites in memoriam reducatis, cur ille feriatus concionibus locus ROSTRA vocitetur.*

ROTA Isidoro, lib. XX. cap. XII. & XV. sic dici videtur, quod *ruat*. Becmano placet esse a רהט, *rotavit, rotam gyravit*. Sed potius est a ῥοθεῖν, quod non tantum signat *strepitum edere*, sed etiam *cum impetu ferri*. Sane *rotarum* munera currus velut pedibus ῥοθεῖ. Sic Græcis τροχὸς vocatur a τρέχω, *curro*. A *rota* est *rotundus*, quasi dicas τροχοειδής. *Undus* est productio vocis, ut in *jucundus*, a *joco*.

‡ROTA, si Isidoro credimus, fit a *ruendo*, quasi RUTA, quia ad lapsum semper impellitur ac ruit assidue. Ipsum autem RUO ex Hebraeo factum, infra suo loco videbis. At Becmano apud Vossium placet *rotam* esse a רהט, quod ait esse *rotare*, *rotam gyrare*. Verum hanc radicem nusquam cum eo significatu ne in cognatis quidem linguis, reperio. Deinde τὸ ῥοθεῖν (unde Vossius *rotam* arcessit) si cubi est *cum impetu ferri*, eam notionem videtur hausisse antiquitus ab Hebr רוץ *ruz*, quod est *currere*, a qua radice haud dubie ROTA ἀμέσως derivatur. A *Rota* deinde fit ROTUNDUS. Postremo a *Rotundus* (adhibita consueta antiquis προσθέσει ST) fiebat credo olim STROTUNDUS, a quo deinde per syncopen factum est STRUNDUS; cujus mentio fit in Philoxeni Glossis Latino-Graecis in hunc modum: *Strundius* (fort. *strundus*; nam & sequens dissyllabum est) sive *Struntus*, σπίλαθος. Usurpant hodiedum hoc nomen Itali, & Galli, & Belgae apud Martinium. Interim haec veteris Latii vox haud dubie a ROTUNDUS derivatur, quia non nisi in rotundiora talia convenit. MAZOCHIUS.

R V

RUBELLIO piscis, de quo Plinius, lib. XXXII. cap. X. ita dicitur a *rubellus*, quod diminutivum a *ruber*. Ita vero a colore dici, argumento est, quod piscis similiter Græcis vocetur ἐρυθρῖνος, ab ἐρυθρὸς, *ruber*. Hodie Græcis appellatur *luthrinus*, quod ex *erythrinus* corruptum.

RUBER color, item *rubidus*, & *rufus*, quis dicatur, cognoscere est ex Gellii libro II. capite XXVI. *Ruber color* ita dicitur fortasse a *rubo*, ut *russus* sive *russeus* a *rusco* virgulti genere, quo color is conciliabatur. Nisi potius *rubus* & *ruscus* a *rubore* ita vocantur, quod *virgulta ejus rubeant*; ut Perottus ait: vel quod *mora ferat rubra*, quod de *rubo idæo* verum est. Sane hoc malim. *Ruber* vero (si Scaligerum audimus, Exercit. CCCXXV. sect. XIII.) ita dicitur a *cortice vel granis mali Punici*, quod ῥόα & ῥοιὰ appellatur. Becmanus censet κατὰ πρόσθεσιν fieri ab Hebræo בוש, *erubescere*, unde *rubus*, & postea *ruber*. Nec aliunde fit *rutilus*. Mihi verisimile fit *rufus* κατὰ μετάθεσιν esse ex πυῤῥὸς· *ruber* vero, & *rubeus*, censeo venire a Græco ἐρυθρὸς κατ' ἀφαίρεσιν. Ut Θ in B abeat, quod insolens non est, cum ab οὖθαρ fit *uber*, a πλῆθος vel πλῆθυς, *plebs*. Pro *rubeus* veteres etiam *robus* & *robeus* dixere: ut in vet. inscript. *omnibus annis vixit robeo & verre*. Est is color in venis durissimæ quercus, quæ *robur* vocatur: item in homine sano ac robusto: indeque tum *quercus genus*, tum *vires hominis valentis*, *robur* dici censet Festus: ut in *Robur* dicebamus. A *colore robo* vel *robeo* frumenti genus *robus* dicitur, quod & pondere & nitore præstat: ut ait Columella, lib. II. cap. VI. Ab *eodem colore* dicta est *robigo*, sive *rubigo*. Est id vitium metalli ruborem contrahentis, quod in ferro speciatim *ferrugo*, in ære *ærugo* appellatur. *Rubigine* utrumque comprehendi indicat Plinius, lib. XXVIII. cap. VII. *Æs etiam ac ferrum rubigo protinus corrumpit, odorque dirus*. Isidoro tamen, lib. XVI. cap. X. *robigo* dici videtur, quasi *rodigo*, quia arrodat. Sed satis liquet sic *rubigo* esse a *rubro colore*, quomodo Græcis vocatur ἐρυσίβη ab ἐρυθρὸς, *ruber*, quomodo item Belgis *roest* a *colore russo*. Hæc propria notio. Sed & ita vocatur *vitium segetis*, quo spicæ fiunt marcidæ, & in fœtidum pulverem friatiles. Virgil. I. G.

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos

Esset

Esset robigo. . . .
Ubi per *o*, *robigo* scribitur in optimo Virgilii codice Romano, quo usus Pierius. A *robigine* dictus Deus *Robigus*, qui robiginem a segete averruncare credebatur; ut scribit Varro, lib. I. de L. Latin. Gellius, lib. v. capit. XII. & Paullus Diaconus. Ejus festum *Robigalia*, quod *Robigo* fiebat VII. Kal. Majas, quia tunc fere segetes *rubigo* occupat. Auctor Plinius, lib. XVIII. cap. XXIX. & Festus in *Robigalia*. Vulgo *rubigo* & *Rubigalia* malunt per *V*, nempe quia & *ruber* dicimus, a quo *rubere*, unde *rubicundus*, ut a *fari facundus*. Fallitur Priscianus, cum lib. IV. ait, ut *a ludo*, *vito*, *erro*, sunt *ludibundus*, *vitabundus*, *errabundus*, ita a *rubeo* dicendum fuisse *rubibundus*, sed εὐφωνίας ergo *B* in *C* esse conversum. A *rubro* colore quoque est *rubrica*, terræ species, qua materiarii ad ligna dirigenda filo utuntur. Vide de ea Vitruvium, lib. VII. cap. VII. Plinium, lib. XXXV. cap. VI. aliosque. E junioribus Bernardinum Baldum, in vocibus Vitruvianis.

RVBETA, genus ranæ venenosæ, in sicco degens, & fere in *rubis* versans, unde & nomen, Plinio teste, lib. XXXII. cap. V. *Rubus* vero a *rubro colore foliorum & fructus* nomen accepit: de quo in *Ruber* dicetur.

RVCTO est ἐρεύγομαι· *ructus*, ἐρυγή, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Itaque ut ab ἐρύω est *ruo*, ac *ruo*: sic *ructus* ab ἐρευκτός, quod verbale ab ἐρεύγομαι. A *ructo* vero est *eructo*, nisi potius *eructo* simplex est, ac *ructo* ex eo factum κατ' ἀφαίρεσιν. Sane id verisimilius, quando, ut Græci ἐρεύγω, sic Latini dixere *erugo*, unde frequentativum *eructo*. Festus: *Erugere semel ructum significat, quod eructare sæpius; illud enim perfecta forma est, hoc frequentativa.* Verum usus hæc confudit. Unde in Glossis Philoxeni: *Eructant*, ἐρεύγονται. Ab *erugo*, *vinum eructum & fœtidum potare* dixit Agellius, lib. XI. capite VII.

RVDIS quasi *raudis* a *raudus*, quod a ῥάβδος. Intellige ῥάβδον ἀνέργαστον, *virgam impolitam*, qua certabant gladiatores: unde hoc certaminis genus Plutarcho in vita Alexandri dicitur ῥαβδομαχία. A *rude* etiam isthac, gladiatores emeriti, quia *rudem* accepissent, *rudiarii* appellati: ut videre est apud Suetonium in Tiberio capite VII. Alias *rudiarii* vocati, *qui nova saga poliunt*: ut ait Festus in *Rodus*. Nempe quia saga nova sunt *rudia* & impolita. A *rudis*, quæ *sagum* notat, est *rudicula*, quomodo Cato & Columella vocant *ligulam*, sive *spatham*, qua agitamus ea, quæ coquuntur. Nempe sic dicitur quasi *parva rudis*. Onomasticon: Rudicula, σπάθη. Alias *rudis* est adjectivum, unde *rudire*, a quo *rudimentum*, ἰδιωτισμὸς, πρωτοπειρία, ut exponunt Glossæ Philoxeni: πρωτοπαιδεία, ut interpretatur Onomasticon. A *rudire* quoque est *erudire*, quasi extra ruditatem ponere. Aliud autem est *eruditus*, aliud *doctus*. Nam illud ad literaturam, ac humanitatis studia pertinet; hoc vero ad graves disciplinas. Hinc Sallustius Syllam ait fuisse *Græce & Latine juxta atque eruditissime doctum*. Et Cicero in Bruto dixit *literate doctus*. Sed maxime illustris locus Appuleii in Apologetico: *Virum accuratissime doctum, atque eruditum*. Porro *rudis* utraque notione fit e *raudis*, seu *raudus*, eliso *A*. *Raudus* vero est a ῥάβδος, quod & ipsum notat *virgam impolitam*. Sed *raudi* vox ad alia quoque extenditur, ut cum sic dixere, *æs rude*, *& infectum*, uti auctores sunt Varro, & Festus. Hinc ὑποκοριστικῶς *raudusculum* legitur apud Ciceronem, Epistola VIII. lib. IV. ad Atticum: ubi *gravi æri alieno* opponit *raudusculum*, hoc est, *pauxillum æris*. Utitur & libro VI. ad Atticum, Epistola VIII. quæ incipit, *cum instituissem*: & lib. XIV. earundem epist. XIV. cujus initium, *iteru dum eadem*: & lib. VII. epist. II. inchoante, *Brundusium venimus*. Etiam *raudus* vel *rudus* dixere pro *saxo rudi ac grandi*: quomodo Attium loqui docet Festus in *Rodus*. Etiam *raudus* & in plurativo *raudera* dixere *lapidum fracta*, *ruinarumque materiem*. Sed posterius pro eo dixere *rudus* & *rudera*: qua nempe ratione dicitur *claudo* & *cludo*, *defraudo* & *defrudo*. Glossæ Philoxeni: *Rudus*, βῶλος, λῦμα, καὶ χαλκὸς ἀνέργαστος, καὶ γῆς σωρός. Pluribus hæc comprobamus in Exercitationibus Grammaticis, lib. II. quo loco de genere nominum in R dissertamus. A *ruderibus* *rudetum* Catoni dicitur, *locus plenus ruderibus*. Appuleio lib. VIII. *ruderarium cribrum*, hoc est, *ruderibus* expurgandis accommodatum; non *ruderarium cibum*, ut scripsisse putat Bernardinus Baldus. Ab eodem est *ruderare* apud Vitruvium, lib. VII. cap. I. De quo ita ad eum Daniel Barbarus: *Rudera sunt lapides contusi, calce admixti, quæ pavimentis faciendis substernuntur: unde ruderare est hujusmodi opus substernere.* Item *eruderare*, hoc est, *ruderibus purgare*; qua voce μεταφορικῶς usus Sidonius, lib. V. Epist. VII. *Rures marini virosæ susurrorum fæce completus, opportunitate falsi sermonis eruderat.*

RVDO [ῥάζειν] factum est *a sono*, sive is *proprius* sit *asinorum*, quomodo usi Ovidius, Persius, alii: sive *funium nauticorum*, qui inde *rudentes* appellantur, unde ea vox translata sit non ad *asinos* modo, sed etiam *leones* ac *homines*; quomodo usus Maro. Festus: *Rudentes, restes nauticæ, & asini, cum voces mittunt.* Nonius Marcellus: *Rudentes ea caussa sapientissimi dictos volunt, quod funes, cum ventis verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant.* Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *Rudentes sunt funes nautici, ex nimio stridore ita dicti.* Ita locutus Maro:

Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum.

Et Ovidius:

Quippe sonant clamore viri, stridorque rudentum.

Paccuvius nove dixit *rudentisibilus*, Varrone teste, initio libri IV. de L. L. Cælius ad Ciceronem divisim maluit *rudentum sibilus*. Nec animatorum tantum est, sed etiam terræ, cum venti subterranei mugiunt. Appuleius de Mundo: *Mycetias vocatur terri ruderis inquietudo terrena.* Ita Scaligerum secutus lego, ubi vulgo *oderis*. Descriptio est spiritus subterranei, qui μυκητίας dicitur ἀπὸ τοῦ μυκήματος, hoc est, *mugitu*: quem & Maro signat, cum ait:

Sub pedibus mugire solum, & juga celsa moveri.

RVGA, Græce ῥυτίς, ut *ruga* & *corruga*, ῥυτιδόω, item ῥυτίω, & ῥυτιδόω. Est & Latinum, & Græcum, a ῥύω, hoc est, ἐρύω, sive *traho*. Est enim *ruga* aliud nihil, quam *cutis in plicas & quasi sulcos contracta*. Ideo *medicamenta*, *quibus rugæ tolluntur*, vocantur τετανώματα, quia efficiunt δέρμα τετανὸν, *cutem extensam planamque*. Sane contraria sunt τετανοῦν sive *extendere*: & ῥυτιδοῦν sive *corrugare*.

RVGIRE leonum est, ut Græcis βρυχᾶσθαι. Factum est utrumque a *sono*: ut *mugire*, *gannire*, multaque alia, de quibus scriptor carminis, quod *Philomela* inscribitur. Id cum vulgo nimis depravate scriptum circumferretur, multis partibus emendatius ex vett. cod. edidit Clar. v. Andreas Schottus, lib. II. Observat. Hum. cap. LI.

†RVGIO est ab Hebr. שאג *shaag* ejusdem notionis: unde fieri oportebat SVGIO: sed postea (ut in *Falesiis*, *Valesiis* &c.) in locum sibili repositum est R. MAZOCHIVS.

RVLLVS est a *rure*, unde *rurus*, a quo *rullus*: ut a *varus*, *vallus*; a *rarus*, *rallus*; ab *unus*, *ullus*. Gloss. Philoxeni: *Rullus*, *mendicus*, ἀγροῖκος. *Rullum*, χωρικὸν, ἀγροῖκος. Ubi illud ἀγροῖκος, nihil ad *rullum*, sed interpretatio est vocis *rullus*. Nec *rullus* est *mendicus*: aut *mendicus* est ἀγύρτης. Num ergo pro *mendicus* reponendum *medicus*? Nam medici circumforanei sunt ἀγύρται. Sed quid hæc ad *rullum*? Quare videtur pro *mendicus* scribendum *rusticus*. Nam id *rullus*, & Græcum ἀγροῖκος. Pro ἀγύρτης vero scribendum ἀγρότης. Hesychius: Ἀγρότας, ἀγροίκους. At *rulla* recte vertitur χωρικά. Nam χῶρος & χωρίον *agere*: unde χωρικὸς & χωρίτης, *agrestis*, *rusticus*. Gloss. Cyrilli: χωρικὸς, *rusticus*. Χωρίον, *rus*, *possessio*, *villa*, *fundus*. Hesychius: χῶρος, ἀγρός. Χωρίτης, ἀγρότης, ἀγροῖκος. *Rulle* igitur idem est ac *rustica*. Sed quæritur, an non & sic vocetur instrumentum

tum rusticum, quo vomer purgatur. Id qui censent, adferunt hunc Plinii locum, lib. XVIII. cap. XIX. *Purgat vomerem subinde cuspidatus rulla*. Sic est in veteri Parmensi. Sed tanti id non est, cum in quibusdam MSStis sit *rallo*. Qui *rulla* defendunt, putant sic dici vel a *ruo*, quia *ruit*, sive *eruit*: vel a *runa*, quod teli genus, teste Festo: vel a *ralla*, ut *a* in *u* abeat: quomodo ab ἀμφὶ dicitur *ambo* & *umbo*. Sed obstat iis, quod eam significationem *rullæ*, nec rei rusticæ scriptores, nec Grammatici vel Glossographi agnoscunt: contra quam sit in *rallus*, *ralla*, *rallum*: de quibus supra diximus.

RVMA est *mamma*. Gloss. Θηλὴ, *mamma*, *papilla*, *ruma*, *mamilla*. Ita dicta non a βρώμης, *cibus*, quod vir doctus putabat: sed, ut censeo, κατὰ μετάθεσιν a ῥυμώνη, *rummo*. Nisi malis a *fluere lactis*, ex Græco ῥῦμα, quod usitatius ῥεῦμα, ab Æolico ῥεύω pro ῥέω, uti ῥῦμα fuerit ab obsoleto ῥύω, unde & ῥύσις, *fluxus*, ῥυτὸς, *fluidus*, & alia. A *ruma* (pro quo & *rumis*, *rumin*, & *rumen*, dixere) dicta Dea *Rumina*, vel *Rumia*: item agni *subrumi*, & ficus *Ruminalis*. Varro Cato, vel de liberis educandis: *Hisce manibus lacte fit, non vino: Cuninæ propter cunas: Ruminæ propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, a quo subrumi etiam nunc dicuntur agni*. Citat Nonius in *Ruma*. Idem Varro, lib. II. de R. R. cap. I. *Si parum habet lactis mater, subjiciat sub alterius mammam, qui appellantur subrumi, id est, sub mammæ. Antiquo enim vocabulo mamma rumis, ut opinor*. Et lib. II. ejusdem libri: *Non negarim ideo apud divæ Rumiæ sacellum, a pastoribus satam ficum. Ibi enim solet sacrificari lacte pro vino & pro lactentibus; mammæ enim rumis, sive rumæ (ut ante dicebant,) a rumi: & inde dicuntur subrumi agni lactentes*. Quem locum sic legit Scaliger, *Mammæ enim Rumis, sive Rumin; ea se, ut ante, dicebant, a rumi*. Ut sententia sit, pro *mamma* etiam dixisse *rumis* & *rumin*, sive *rumea*: indeque agnos a *rumi* depulsos dixisse, hoc est, ab *ubere*. Gloss. *Rumis*, θηλὴ, ἀρχαίως. *Rumen* ea notione agnoscit quoque Plinius, lib. XV. cap. XVIII. *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata sacra fulguribus ibi conditis: magisque ob memoriam ejus, quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex ære juxta dicato*. Festus: *Ruminalem ficum appellatam ait Varro prope curiam sub veteribus, quod sub ea arbore Lupa rumam dederit Remo & Romulo, id est, mammam. Mamma autem Rumis dicitur, unde rustici hædos lactentes subrumos vocabant, qui adhuc sub mammis habentur. Alii autem sunt, qui putant, quod sub ea pecus ruminari solitum esset*. *Ruma* vero & *rumen* alteram etiam notionem habent. Nam significant *cavum gutturis locum*, a ῥύμη, *tractus*, *via*, quod a ῥύω, *traho*. Cibos enim attrahit *ruma*. De *ruma*, si locus sanus, ita Arnobius, lib. VII. *Rumas* (alii *erumnas*) *quæ sunt prima in gurgulionibus capita, quæ dejicere cibos & referre natura est ruminatoribus seculis*. Ubi *seculis* dixit, ut Lucretius, *secla ferarum*. Ut audiendi non sint, qui *vitulis* substituunt. De *rumine* ita Festus: *Rumen est pars colli, qua esca devoratur, unde rumare dicebatur, quod nunc ruminare*. Servius ad illud Ecl. VI.

. . . . *Pallentes ruminat herbas*:

Ruminatio, inquit, *dicta est a ruma, eminente gutturis parte: per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus*. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Rumen proximum curculioni, quo cibus & potus devoratur. Hinc bestiæ, quæ cibos revocant ac remandunt, ruminare dicuntur*. Idem, lib. XII. cap. I. *Ruminatio dicta est a rumine, eminente gutturis parte: per quam dimissus cibus a certis animalibus revocatur*. Ita *ruminis* voce usus quoque Pomponius Prostibulo.

Ego rumorem parvi facio, dum sit rumen qui impleam.

Frustra, meo judicio, est Nonius, qui *rumen* hic poni ait pro loco in ventre. *Rumigare* Appuleius dixit pro *ruminare*. Nisi potius *rumitare* pro eo legi debet: quod mihi fit verisimile. Nam a *rumen* est *ruminor*: at a *ruma* est *rumo*, unde *rumito*, ut a *clamo clamito*. *Ruminandi* autem verbum ut ad alia fere transferatur, docet idem Nonius uno Livii & tribus locis Varronis: quorum unum apponam, qui est in Tanaquile: *Non modo absens quicquam de te segnius cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem*. Hoc est, *in memoriam revocabit*, interprete Nonio. Quemadmodum autem a *ruma*, vel *rumen*, *rumare* dixerunt, Festo teste, ita ab eodem quoque est *irrumare*. A *rima* esse putabat Georgius Merula. Calderinus a *ruma* quidem, sed qua *mamillam*. Utrumque vide, in lib. II. Martial. epist. XLVII. Sed omnino est ab ea *rumæ* notione, qua *cavitatem gutturis* signat: quod piculus explicare & honestas & vitæ institutum vetat. Quia autem *rumæ* duplex est notio: (ut quod interdum notet *mammam*, interdum *cavum gutturis locum*,) eo dubitatum, ab utra notione sit *subrumare*. Utrumque ἔτυμον respexit Festus, cum ait: *Subrumari dicuntur hædi, cum ad mammam admoventur, quia ea rumen vocabatur: vel quia rumine trahunt lac sugentes*. Sed magis prius ἔτυμον placet: idque propterea, quia *subrumare* est a *subrumus*, hoc vero non est aliunde, quam a *ruma*, hoc est, *ubere*, ut ante vidimus.

†RVMA est eminens gutturis pars, a qua quaedam animalia cibum revocant, quem per otium postea RVMINANT. Est & RVMA (pro quo dicitur etiam *rumis*, *rumin*, & *rumen*) idem quod *mamma*, *papilla* cum in pectore eminet. Postremo addito ST more veteris Latii (quo more dicebatur *stlis*, *stlocus*, *stritavus* & similia) factum est STRVMA h. e. *eminentia* aut tumor glandularum circa collum. Omnia autem haec veniunt omnino ab Hebr. nomine רום *rum*, quo *eminentia*, & quidquid exporrigitur, designatur: sic in Prov. XXI 4 רום *rum* (i. e. *eminentia*) *oculorum*. Sic etiam idem vocabulum apud Chaldaeos aurium extremitatem eminentem designat. Postremo metropolis Latii ab *eminentia* vocata est רומה *Rumah*, seu ROMA, quippe urbs in colle Palatino fundata: sicuti & in Palestina RAMA ob eamdem causam id nomen repetit. Ac qui *Romam* fundavit, is postea ROMVLVS est appellatus. De *Ruma* habet plurima scitu digna Vossius: nisi quod in etymo assignando a scopo aberravit. MAZOCHIVS.

†RVMEN ait (Festus) *est pars colli, qua esca devoratur: unde RVMARE dicebant, quod nunc RVMINARE*. Haec Festus: a quo mallem pro *Devoratur*, scriptum fuisset *Rumpitur*, sive potius antique *Rumitur*, ut *Rumo* sit *Rumen*. Sed tamen concinit Isidorus: *Rumen*, inquit, *proximum curculioni, quo cibus & potus devoratur*. Poterit ergo *Rumen* ab Hebr. רום *rum*, quod est *eminere*; nam & Servius ad Eclog. VI. *Rumam EMINENTEM gutturis partem*, vocat, de qua vide in RVMA. MAZOCHIVS.

†RVMENTVM (ait Festus) *in Auguralibus significare videtur Interruptio abruptiove, dum verba ancilibus movendis praeit: SI INTERIM AVIS CANERIT, TVM AEQVE ATQVE AVSPICIO RVMENTVM ESTO*. Ubi dum dicitur, *Rumentum esto*, id quia Festus interpretatur *Interruptionem* sive *abruptionem*, omnino videtur *Rumentum* ab antiquo *Rumo* (pro *Rumpo*) deducere: quod minime improbo. Tamen non nisi ab Hebraeo ipsum *Rumo* venit: de quo mox in *Rumpo* dicimus. MAZOCHIVS.

RVMEX, λάπαθον, ut est in Glossis Philoxeni, & Cyrilli. Peroto placet esse a *rumpo*. Sane *rumpit calculum*. Sed a *rumpo*, vel, ut veteres dixisse videntur, *rupo* (a quo præteritum *rupi*,) esset *rupex*, ut ab *apio apex*. Quare magis ἀναλόγως deducas a *ruma*, hoc est, *suga*, quia *solerent succum ejus exsugere ad sitim restinguendam*. Hoc nisi esset, videri posset dici *rumex* quasi *strumex*. Nam ad *strumas cum axungia est efficacissima*, Plinio teste, lib. XX. cap. XXI. Meminit præter Plautum, & alios, Virgilius Moreto:

Fæcundusque rumex malvæque inulæque virebant.

Est

Eſt & *rumex* teli genus, ſimile ſpari Gallici: teſte Feſto, qui illud Lucilii laudat:

Tum ſpara, tum rumices, portantur tragula porro.

Scio eſſe viros eruditos, qui *murices* reponant. Sed ea vox primam habet porrectam. Præterea Feſtus, ſive Verrius, reponit inter voces ab *R* inchoatas.

RVMOR, [φημφόρος] vel eſt a ῥέω, ſignificante *dico*, ut ſit a ῥῆμα *dictum*: vel potius ab Æolico ῥύω, *fluo*, unde ῥεῦμα, *fluxus*, ſive, ſi malis, a ῥέω, ῥύω, aut ῥύομαι, quibus in *fluendi* notione uſos eſſe veteres, partim tempora quædam oſtendunt: ut ἐῤῥύην, ἐῤῥύηκα, διεῤῥυηκώς· partim derivata, ut ῥύσις, *profluvium*, ῥυτὸς, *fluidus*, ῥυδὸν & ῥυδὴν, *abunde*, aliaque. A ῥῦμα igitur ſignificante *fluxum* erit *rumor*: quia nihil eſt aliud, quam ſermo in populum emanans: unde Plutarchus ait, ῥῦσαι λόγον ἐν τῷ δήμῳ. Quam etymologiam mire confirmat, quod, ut Obertus Giffanius obſervat, veteres uti ῥεῦμα, vel ῥῦμα, ita & *rumor* de *aquæ fluxu* dixere. Poëta vetus apud Ciceronem:

Solvere imperat ſecundo rumore, atque adverſa avi.

Virgilius:

Ergo iter inceptum celerant rumore ſecundo.

A *rumor* eſt *adrumo*. Feſtus: *rumorem fecit*. Quamquam nonnulli malint eſſe a *rumine*, ut ibidem Feſtus addit. Nempe ut proprie ſit *gutture admurmurare*. Sed pro priori ſententia eſt, quod apud Iſidorum legitur: *Adrumavit, rumorem attulit*, & in vett. Gloſſ. *adrumo*, *conrumo*, φημίζω, *vulgo*. Addo quod a *rumo* eſt *rumito*. Nævius:

Simitu alius aliunde rumitant inter ſe:

Id eſt, *rumorem ſpargunt*. Citat Feſtus in *Rumito*.

†RVMOR a *fama* hoc differt, quod fama propalam & aperte graſſatur, at rumor tacito & quieto curſu perreptat. Eſt ergo RVMOR a דום *dum* (at Tyrrheni D in R vertebant, ut ſit *Rum*) quod eſt *tacere* & *quieſcere*. Eadem ſignificatio ineſt radicibus דמה & דמם. Et quidem דמה apud LXX (vide Concordant.) vertitur ſemel ἦχον, & iterum ἠρεμεῖν, quod niſi de tacito & ſubmiſſo ſermone intelligatur, non poteſt intelligi, quo pacto eadem rad. & *tacere* & *loqui* ſignificet. Confer illud 3. Reg. XIX. 12. *Vox ſilentii* (Hebr. דממה) *tenuis*. Ubi LXX φωνὴ αὔρας λεπτῆς (ac bis ceteroqui alias apud LXX pro illo Hebraeo vocabulo αὔρα, utpote lenis, reponitur). Ibidem Targum Jonathanis: *Vox canentium in ſilentio*. Et Syrus, *Vox ſermonis tenuis*. Arabs *vox cantici cum quiete*. Omnino eadem eſt *rumoris* ex mente Latinorum notio. Non eſt ergo dubitandum, quin a דום *Dum*, vel a דמם *Damam* venerit RVMOR, verſo Tyrrhenice D in R. MAZOCHIVS.

RVMPO, prius fuit *rupo*; ut *frango*, prius *frago*; *pango*, prius *pago*. Itaque in præteritis dicitur, *rupi*, *fregi*, *pepigi*. *Rupo* fortaſſe eſt a ῥήγω ſive uſitato ῥήγνυω, vel ῥήγνυμι, quod idem notat. Vel deducas a ῥιπὴ, quo ſignificatur *impetus rei projectæ*. Certe res cum violentia projectæ ſolent *rumpi*. Vel ſimpliciter dicamus *rupo* aut *rumpo* eſſe a *ſono rei, quæ rumpitur*. Quemadmodum & fortaſſe inde *frago* ſeu *frango*. Similiaque *crepo*, *fremo*, aliaque. A *rumpo* vel *rupo* eſt *rumentum*; ut a *moveo*, *momentum*. Feſtus: *Rumentum in auguralibus ſignificare videtur interruptio*. *abruptiove*, *dum verba ancilibus movendis prait*: SI INTERIM AVIS CANAERIT, TVM ÆQVE ATQVE AVSPICIO, RVMPTVM ESTO.

†RVMPO eſt ab antiquo RVMO: hoc vero fit ab Heb. דמה *damah*, quod eſt *exſcindi*; qua notione verbum etiam דמם *damam* praeditum eſt. Ab his, inquam, radicibus *Rumo* & *Rumpo* oriuntur, modo *Daleth* Hebraeo Tuſcoque more in R vertatur. MAZOCHIVS.

RVMPVS a *rumpo* quia avulſus eſt ab arbore, ut alio traducatur, unde & *tradux* dicitur. Varro, lib. I. de R. R. cap. VIII. *Quartum eſt pedamentum nativum ejus generis, ubi ex arboribus in arbores, traductis vitibus vinea fit: quas traduces quidam rumpos appellant*. Hinc arbuſti genus e *rumpis* factum dicitur *rumpotinum*, arboreſque ipſæ e *rumpis rumpotinæ* vocantur. Ita uſi Columella, lib. VI. & Plinius, lib. XIV. cap. I. Inde idem *rumpotinetum*, locus arboribus *rumpotinis* conſitus: apud Columellam, lib. V. cap. VI.

RVNA in Iſidori Gloſſis exponitur *pugna*; ut *runata*, præliata. Ac ſimiliter Papias. Sed potior apud nos eſſe debet auctoritas Feſti, vel Paulli, ſcribentis e Verrio: *Runa genus teli ſignificat*. Ennius:

. . . . *Runata recedit*.

Id eſt, *pilata*, ſive, ut in libris aliis eſt, *runata recedit*. Diſſimulare tamen non poſſum, & in quibuſdam Paulli codd. MSStis pro *pilata* legi *præliata*. Sed perperam, ut puto. Sane potior apud me auctoritas eſt ſchedarum Feſti Farneſianarum, ubi eſt *pilata*. *Runa* igitur telum eſt, fortaſſe illud, quod Belgis ea eo *runſpeet*. Nomen fortaſſe inde, quod *rueret*, hoc eſt, ſterneret adverſa.

RVNCINA, ut quidem Hermolaus Barbarus ſcribit, in gloſſemaris Plinianis; Plinio *ſunt majores ſerræ, quibus fabri materiarii ſecant arborum moles ſubjectis canteriis, qui a ruſticis fere nominantur caballi, quia ipſos equos, ut notum eſt, canterios vocamus. Unde Plautus verbum deruncinare uſurpat, quaſi pro diſſipare diſſecareque*. Sed falli puto Hermolaum. Nam *runcinam* dici inſtrumentum, quo ligna aſpera levigantur, clare indicant hæc Plinii verba, lib. XVI. cap. XLII. *Firmiſſima ad tectum abies. Eadem valvarum repagulis, & ad inteſtina opera aptiſſima, ſive Græco, ſive Campano, ſive Siculo fabricæ artis genere ſpectabilis, ramentorum crinibus pampinato ſemper orbe ſeſe volvens ad incitatos runcinarum raptus*. Idem illud Arnobii, lib. VI. *Simulacra iſta, quæ vos terrent, runcinarum levigata de planis*. Quare & *deruncinare* non erit *diſſecare*, ut Hermolaus putabat, ſed *radere*: ut cum Plautus Capt. Act. III. Sc. IV. ait:

Ego deruncinatus, deartuatus ſum miſer, hujus
ſceleſti technis, dolis.

Belgæ ſimili metaphora dicunt, *yemand luſtig afſchaven*. Eſt vero *runcina* a Græco ῥογκάνη ſive ῥυκάνη, quod in Epigrammatis legitur. Gloſſæ Græco-Latinæ Ῥυκάνη, *tribulo*, *runcina*. Similiter a πατάνη, *patina*, μηχανή, *machina*, βυκάνη, *buccina*; quorum exemplo ſecunda in *runcina* corripi videtur: ne illis credamus, qui producunt, quaſi ſimile ſit, ac a *colo*, *culina*; a *popa*, *popina*. Erat & *Runcina* Dea: ſed huic aliunde nomen. Nempe a *runcando*. Auguſtinus, lib. IV. de Civ. Dei. c. VIII. *Præſecerunt ergo cum runcantur, id eſt, a terra auferuntur, deam Runcinam*. *Runcare* ſegetes Varroni eſt herbas e ſegetibus expurgare, quod Græci βοτανίζειν, & βοτανίζειν· ut docet Pet. Victorius, lib. XXXVI. Var. Lect. cap. VIII. *Runcare* vero a *ruo*. Nam qui *runcat*, eruit herbas. Ut a *fodio*, *fodico*; ita a *ruo* fit *ruico*, ſed *I* ejectum, & *N* inſertum, ut in *frago*, & *pago*, pro quibus dicimus *frango* & *pango*. Saltem hoc veriſimilius, quam ut *ruo* ſit a *rus*, ut putabat Iſidorus. lib. XVII. cap. I. *Runcatio*, inquit, *eſt a terra herbas evellere*. *Nam rus terra eſt*. Idem, lib. XX. cap. XIV hinc deducit *runconem*. *Falcaſtrum*, inquit, *a ſimilitudine falcis vocatum*. *Eſt autem ferramentum curvum cum manubrio longo ad denſitatem veprium ſuccidendam. Hi & runcones dicti, quibus vepres ſecantur, a runcando dicti*. A *runco* eſt *ſubrunco*, unde *ſubruncivus*, ut a *cado caducus*. Hinc *ſubruncivi* limites, qui in agris fiebant, octo pedes lati, per quos aditus patebat vicinis ad ſubruncandum. Atque ut a *runco*, *runcino*, ita a *ſubrunco*, *ſubruncino*. Unde *Subruncinator*, Deus, qui *ſubruncinationi* præeſſet. Indigitamenta Flaminis Cerealis: *Inſitor*, *Obarator*, *Occator*, *Sarritor*, *Subruncinator*. Ludovicus Vives ad Auguſtini de Civ. Dei lib. IV. cap. VIII. cenſet a *runcare* eſſe *averruncare*, unde Deus *Averruncus*. Nempe ut ex *ab* & *fugio*, eſt *aufugio*: ita ex *ab* & *erunco*, (cujus prior pars *e* ſive *ex*, altera *runco*) erit *averrunco*. Sed putamus ab ἐῤῥύω. & Æolice

lice *ἀῤῥέω* esse *verrunca*. Vide *Averruncare*.

Rvo Angelo Caninio placet esse ab *ἐρύω*, ut ab *ὀκέλλω*, *cello*. Sed significatio non satis convenit, si *ἐρύειν* est *βρυχᾶσθαι*, vel *ὀλολύζειν*: ut Hesychius exponit. Rectius dixisset, esse ab *ἐρύειν*, quod est *trabo*. Sed neque ista notio ad amussim quadrat. Puto igitur esse a ירה, quod est *jecit*, *dejecit*, *præcipitavit*. Id enim est *ruere*, ut apud Terent. *ceteros ruerem*. Postea ab activa significatione translatum ad absolutam. A *ruendo* & *cædendo ruta cæsa*: citra copulam, dicuntur, *quæ venditor possessionis*, *sui usus gratia*, *concidit*, *ruendoque contraxit*: ut Festus interpretatur. *Ruta* sunt creta, arena, similiaque eruta. *Cæsa* sunt carbones, granaria ex tabulis facta, quorum stipites sint supra terram, tegulæ nondum impositæ tectis, &c. Hujusmodi in venditionibus excipi solent: unde Cicero, in Top. *Fecique quod sæpe liberales venditores facere solent, ut cum ædes fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi caussa apte & loco positum videatur*. A *ruendo* quoque sunt *rutrum*, *rutabulum*, *rutuba*: de quibus seorsum.

†**Rvo** olim activum erat, ac significabat *ad lapsum impellere*. Terentius: *ceteros ruerem*. Postea (quod in multis accidit ex activa significatione ad absolutam transeuntibus) evasit neutrum. Venit autem ab Hebr. דחה *daha*, quod & in forma quiescentium *Ain Vau* reperitur, nempe דוח *duah*. Et utrumque significat *ad lapsum impellere*, *praecipitem agere*: quae significatio etiam in derivatis a priore illa forma reperitur, maxime apud LXX apud quos דחי *debi* est *ὀλίσθημα lapsus*. Ceterum a posteriore forma דוח *duah* (D Tyrrhenice ut R pronuntiato, ut saepe diximus, & gutturali absorpta) factum est Rvo. Mazochivs.

Rvpes Græcis est *ῥὼξ*, vel *ἀποῤῥὼξ*, vel *ῥαγάς*. Estque *rupes* ab obliquo *ῥαγὸς*: qua de re plura diximus in *Lepus*. Hoc etymon Nunnesius etiam probat in Grammatistice. Vel sit a recto *ῥαγὰς*, quod Hesychius agnoscit. Ῥὼξ vero & *ῥαγὰς* a *ῥήσσω*, id est, *rumpo*. Quomodo & Cretensibus, teste Stephano in Ὄαξος, *locus præcisus ac præfractus* dicitur *ἄξος*. nempe ab *ἄξαι*, id est, *rumpere*. Imo & Græcis aliis ab eadem origine *ἀγμοὶς* vocatur. Hesych. Ἀγμοὶ, *ῥαχιαὶ*, *παραθραυστεῖς*, *ἀποῤῥῶγες*. Vel eadem mente *rupes* sit a *rumpo*, quia sint *partes præruptæ*: quod etymon secuti Perottus, & Nannius in Ecl. I. Nec dici debet a *rumpo* fore *rumpes*. Nam veteres *rupo* dixere, unde *rupi*, & *ruptum*: a quo itidem dicimus *loca prærupta*. Gloss. *Prærupta loca*, *ἀπόκρημνοι τόποι*. Juvat etiam Isidorus in Glossis: *Rupinas*, *abrupta montium*. Ita *rupina* vocem usurpat Appuleius, lib. VI. & VIII. Met. A *rupes* est *rupex*, qui & *petro* similiter a *petra*. Lucilius: *Verrucam ac rupicum squarrosa incondita rostra*. Utitur & Tertull. scripto scholastico de pallio, cap. IV. atque alibi. Ejusdem originis *rupicapra*, quasi *rupium capra*. Quam *ἀνόρως capream* appellat Martialis:

Pendentem summa capream de rupe videbis:
Casuram speres: decipis illa canes.

†**Rvptvs** & **Rvtvs** sunt (quidquid alibi in Rvmpo dixerim) ab Heb. רוץ *rus*, quod quidem *currere* significat, sed pluries est *rumpere*, quia saepe communes significationes habet cum verbo רצץ *ratat*, quod proprie est *frangere*. Indidem & Rvtavm fuit, quo rumpitur gleba durior. At postea Latini ea analogia sua ex Rvptvs & Rvtvs, retrogradiendo rhemata sibi sua formarunt *Rumpo* & *Rue*. Mazochivs.

Rva sive *rura*, (ut recte Servius observat in I. Æn.) venit ab *ἄρουρα* præciso A, ut ab *ἀμέλγω*, *mulgeo*; ab *ἁλμυρὶς*, *muria*, &c. At Varro inepte in IV. de L. L. *Quod*, inquit, *in agris quotquot annis rursum facienda eadem, ut rursus capias fructus, appellata rura*. A *rure* est *rurare*. Plautus Capt. *Dum ruri rurant homines*. Varro in Serrano apud Nonium Marcellum: *Dum in agro studiosius ruror*. Qui locus manifeste indicat aliud esse *rurare*, quam *rusticari*. Hinc *rurationis* Dii apud Appuleium, Apolog. I.

Rvspari est *scrutari*, ut Nonius exponit, sive *crebro quærere*, ut Festus interpretatur. Malim dixisset, *studiose quærere*. Ita enim usos liquet Accium in Meleagro & Nyctegresia apud Nonium, Appuleium in Apol. Tertull. de pall. cap. II. Videtur autem esse proprium animantium (uti gallinarum, ac suum) quando sive unguibus exscalpunt, sive rostro ruunt terram, studio quærendi alimenti. Itaque & doctissimus socer Franciscus Junius notis in Tertullianum censet dici quasi *ruendo sipare* seu *supare*, hoc est, *jacere*: ut exponit Festus. Vel erit a sono, quem studiose aliquid quærentes edunt: quem & exprimit Belgicum *ruysselen*, *strepere*, *perstrepere*: pro quo & *ruysmuysen* dicitur. A *ruspari* est *ruspinare*, *χειροτριβεῖν*, ut exponitur in Glossis. Hoc est, *manibus terere*. Ab eodem *conruspari*. Festus: *Conruspari*, *conquirere*. *Plautus*: *Conruspare tua consilia in pectore*.

†**Rvspari** gallinae proprium est verbum, unde translate sumitur pro *studiose quaerere*. Videtur fieri ab Hebr. רצפה *rispa* quod est *pavimentum*. Nam pavimento purgamentis haerentibus dum pedibus dissipant, perquirunt alites escas. Mazochivs.

Rvssvs & *russeus* color, idem ac rutilus, vel vicinus. Sane cum Varro, lib. VI. de L. L. ait, *mulieres valde rufas* dici *rutilas*, videtur non alias intelligere, quam quas Cato in VII. Orig. dicit esse *facie russea*. Nisi legendum ibi *russeas fascias*. Etiam Catulli est:

Dentem atque russam defricare gingivam.

Ubi de colore loquitur, quem Egnatii dentes contraxerant, dum lotio assiduo defricantur. *Tunicas russas* est apud Trebellium in Claudii vita, & Vopiscum in Aureliano. *Russulas fasciolas* dixit Capitolinus in Albino: Uti *russeam fasciolam* Appuleius lib. XI. Met. Hinc *russatus*, russo indutus. *Russati aurigæ* præter Livium meminit Plinius, lib. VII. cap. LIII. ac *russatæ factionis* mentio itidem in inscriptionibus antiquis. *Russati* olim præliati milites. Cujus rei caussam indicat illud Silii, lib. III.

.... Et rubræ velamine vestis
Ars erat in pugna fusum occuluisse ruborem.

Vide quæ de hoc notavit Isidorus, lib. XIX. cap. XII. item Septimius Florens ad *Εἰρήνην* Aristoph. Vocatus *color russus*, non a *rosa* quidem, sed potius a virgulti genere, quod *russum* vel *ruscum* dixere: quo color is conciliabatur. Vide de eo Festum in *Ruscus*. Vel est *ruscus* inde, unde *ruber*, *rufus*, *rutilus*. Nempe ab *ἐρυθρὸς*. Vide *Ruber*.

Rvta a Græco *ῥυτὴ* sive *ῥυτή*. Varro, lib. IV. de L. L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis, ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant*, &c. Sane Peloponnesios *πήγανον* vocasse *ῥυτὴν*, scribit interpres Theriacorum Nicandri, ac Hesychius quoque interpretatur *ῥυτὴν*, *τὰ στρόφολα*, *καὶ πήγανον λευκόν*. Estque id a *ῥύω*, *servo*, quia, ut Dioscorides docet, valetudinem conservat: unde & *ῥύσιμον* Nicandro vocatur. At *ruta cæsa*, quæ & unde dicantur, vide in *Ruo*.

†**Rvta** videndum annon sit eadem ac Syrorum רותא *ruto*, quod in lexicis Syr. sic *περιφράζεται*, *Herba quae detergendae cuti teritur in pulverem*. Vel si tamen *Ruta* Syrorum a nostra diversa sit, locus erit *ἐναλλάξει* illi, per quam in eodem genere animantium, herbarum &c. nomen, quod uni speciei apud Orientales tribuitur, a Latinis alteri speciei adscribitur: de quo vide in Leo. Mazochivs.

Rvtabvlvm, a *ruendo*, ut a *venatum*, *venabulum*. Festus: *Rutabulum est, quo rustici in proruendo igne panis coquendi gratia utuntur*. Glossæ: *Rutabulum*, *ἐνσκάλλης*. Græcum hoc est a *σκάλλω*, *fodio*, *sarrio*, unde instrumentum, quo id fit, *σκαλίς*. *Κατὰ μεταφορὰν rutabulum* pro *pene* usurpat Nævius ibidem: *Ea licet senile tractet retritum rutabulum*.

Rvtilvs color si non idem ac *russus*, admodum sane vicinus. Varro, lib. VI. de L. L. *Jamque auroram rutilare procul cerno. Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo, quod ab igne Solis tum aureo aër aurescit. Quod addit rutilare, est ab eodem colore. Aurei* enim

enim rutili: & inde etiam mulieres valde rufæ rutilæ. Festus: *Rutilum rufum significat: cujus coloris studiosæ etiam antiquæ mulieres fuerunt: unde traxerunt cognomina Rutiliæ, ut indicat frequenter Afranius.* Idem: *Rutilæ canes, id est, non procul a rubro colore immolantur, ut ait Atteius Capito canario sacrificio, pro frugibus, deprecandæ sævitiæ caussa sideris caniculæ.* Rutilus est ab ἐρυθρὸς κατ' ἀφαίρεσιν. Vide *Ruber*. A *rutilus* κατ' ἀποκοπὴν fit Belgicum *root*, vel *rood*.

RUTRUM, Græcis σκαπάνη, vel σκάφιον, sic dicitur a *ruitum*, sive *rutum*; ut *aratrum*, ab *aratum*. Eoque Nonius fallitur, cum a *radendo* deducit: unde etymon *rastro*, quæ a *rutro* diversa: quemadmodum argumento est Catonis illud, *Rutra rastri quadridentes*. Fallitur quoque Nunnesius, cui *rutrum* a ῥύχανον χ in T abeunte. Melius Varro, lib. IV. de L. L. *Rutrum, ut ruitum, a ruendo*. Item Festus: *Rutrum dictum, quod eo arena eruitur*. Ibidem legas: *Rutrum tenentis juvenis est effigies in Capitolio ephebi more barenam ruentis exercitationis gratia: quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiæ Romam deportavit*. Usus & Varro apud Nonium: *Antipatri Stoici filius caput rutro displanat*. Item Pomponius in hoc trochaïco apud eundem:

Sarculum hinc illo profectus, illinc rediisti rutrum.

Sententia est, retro res tuæ ierunt, haut aliter ac si ager, qui jam sarculo sariendus erat, talis evadat, qualis prius fuit, cum rutro deberet verti. Prius enim rutro vertitur ager, inde seritur, hinc occatur, postremo sarculo sarritur. Sed & *rutrum* erat *hostorium*, hoc est, lignum id, quo in modio acervum diruebant, & adæquabant. Hoc enim *ruere acervum* dicebant, ut ex Plauto Ciceroneque notum est. Inde igitur *rutrum* & ὑποκοριστικῶς *rutellum*. Lucilius apud eundem Nonium:

Frumentarius est, modium secum atque rutellum
Unum adfert.

RUTUBA ejusdem est originis ac *ruina*. Sic enim dici videtur, quia ruit atque evertit statum præsentem. Varro, Sexages.

Ergo tum Romæ parce pureque pueti
Vivere cum patria: nunc sumus in rutuba.

S

SABBATUM σάββατον, Plutarchus IV. Sympos. putavit esse ex eo, quod *sabbatarii se sabbatis soleant cibo vinoque replere. Bacchos* enim a multis dici σάββους. Sane Hesychius, quos σαβάζειν interpretatur πάιζειν, βακχεύειν. Sed insipientis fit a Plutarcho Hebrææ vocis originem expetere. Nam שבת, est *quies*, *cessatio*, Græcis ἀνάπαυσις, Theodoreto & Nazianzeno κατάπαυσις. Meminit *sabbati* ex gentilibus Horatius, qui *sabbata tricesima* vocat τὴν τριακάδα, sive ἱερομηνίαν, quæ festa erant Judæis. Persius sat. V. *sabbata* appellat *recutita*, quia Judæi recutiti. Mero sive nudo pede *sabbata* a regibus Judææ celebrari solere, etiam Juvenalis auctor est, sat. VI. A *sabbatis celebrandis* Judæi dicti *sabbatarii*. Unde Martiali *jejunia sabbatariorum*.

SABUCUS, sive *sambucus*, Græcis ἀκτὴ, Belgis *vlierboom*. Gloss. Philox. *Sabucus*, ἀκτη, εἶδος βοτάνης. Gloss. Cyrill. Α'κτὴ, τὸ φυτὸν, *sabucus*. Α'κταία, τὸ δένδρον, *sambicus*, *sambucus*. Onomast. *sabucus*, ἀκτέ. Serenus Sammonicus semper scribit *sabacus*. Primam enim corripit. Vida enim cap. II. VII. XXVIII. XXXII. Ruellius in primo de natura stirpium, cap. XX. *sambucum* dici putat a *sambuca*, instrumento musico. Ac præisse videtur ad banc sententiam Isidorus, lib. II. cap. XX. *Sambuca in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde & tibiæ componuntur*. Ubi post *symphoniarum*, excidisse suspicor hæc verba: *Unde dicitur sambucus*. Sane optime sic cuncta cohæreant. Vel pro *enim* legendum *etiam*. Sed hoc si dicamus, fatendum simul Isidorum *sambucum* & *sambucam* confudisse; quod vix putem.

†SABUCUS plantae genus est, cui perperam viri docti M inserunt, ut sit *Sambucus* (Italis *Sambuco*) male, inquam, quia & antiquorum consuetudo, & origo vocis refragatur. Mos veterum, monente Vossio, amovit M, uti & ex Cyrilli Glossis, & ex Vet. Onomastico constat, & ex Sereno Sammonico, qui semper sine M scripsit, imo & primam corripuit. Adde originem vocis quae est a Chald. סבכא *Sabbeca*, quod Dan. III. 5. 7. 10. 15. genus est organi musici, ex Sabuco utique aptati. At vero M addidere Græci σαμβύκην, & Latini *Sambucam* vocantes: nec tamen male, quia Orientale *Dages*, ubi vox ad Occidentis linguas transiit, plerumque compensabatur inserendo M. De *Sambuca* instrumento musico itemque bellico plura mihi dicta sunt in Exercitat. Danielica *De musicis organis*, quam tom. I. Biblici Spicilegii inserui pag. 303. 304. Ergo quia in artis musicae rudimentis *Sabucus* (sive, si mavis, *Sambucus*) cum sit cavum plantae genus, facile ad concinnanda instrumenta inflabilia assumebatur (quippe detracta nullo labore medulla, statim apta ad canendum erat) ideo id organum *Sambuca* initio dictum fuit. MAZOCH.

SABURRA, πλήρωμα τῆς νεώς, quod & γόμος dicitur. Unde κατὰ μεταφορὰν *mulieres saturæ* dicuntur *saburratæ*, Epid. act. I. sc. I. Etsi vero sumitur pro *quocunque pondere*, quo onerantur naves, ne instabiles sint: proprie tamen dicitur de *arena*, quæ eo fine ad certam usque mensuram navibus solet imponi. Atque id etiam origo evincit. Nam ut bene monet Perottus, venit a *sabulone*, sive *sabulo*, quo signatur *arena*, non quidem illa tenuior & minutior, ut in thesauro Rob. Stephani scriptum est: sed crassior, viliorque: quod recte docet intelligentissimus talium Georgius Agricola, lib. VII. de natura fossilium cap. XVI. *Sabulum*, inquit, *crassius est arena, quod vel durum est, vel molle: illud marem, hoc feminam appellant: masculum utilius sternendis viis: substernitur autem silicibus, & saxorum crustis, simul & intersteritur*. Ex quibus verbis melius, quid *sabulum* sit, intelligas, quam ex Isidoro, cum lib. XVI. cap. I. hoc solum dicit, *sabulum esse levissimum terræ genus*. Optime inde etiam capere est, quid *sabulonem masculum* Vitruvius vocet, lib. II. cap. III. & lib. VIII. cap. I. Tria *sabuli* genera pro colore diverso facit Plinius, lib. XVII. cap. IV. *Sabulum album*, inquit, *in Ticinensi, multisque in locis nigrum, itemque rubrum, etiam pingui terra permixtum, infœcundum est*. *Sabuli* usus multiplex: quorum unum apud Nonium indicat Varro ταφῇ Μενίππου· *Non vides in magnis peristyliis, qui cryptas domi non habent, sabulum jacere a pariete, aut cryptis, ut ambulare possint*. Et videtur hic locus aliquid juvare eos, qui ut est a *sto*, *statum*, *stabulum*; a *venor*, *venatum*, *venabulum*: a *pasco*, *pastum*, *pabulum*; sic a *sero*, *satum*, *sabulum* esse putant: ut *sabulum* sit arena hinc inde jacta sparsaque & quasi seminata. *Sabuli* voce, sed longe alia notione usus Appuleius, lib. II. Flor. si vulgata lectio sana est. Ea est etiam in codd. vett. *Dextera psallentis gestu suo sabulum cithara admovet*. Unde conjectabat Jos. Scaliger *sabulum* esse instrumentum Musicum. Sed seu pro *suo sabulum*, *suscitabulum* cum Colvio, seu cum aliis *pulsabulum* legi debet, seu aliter, omnino sane locus corruptus videtur, eoque nec *sabulonis* voce pro eo, qui musico quodam utatur instrumento, usus Macrobius: quæ ejusdem Scaligeri opinio erat in Conjectaneis.

SACCHARUM Græcis dicitur σάκχαρ, ἢ σάκχαρι, vel σάκχαρον· Arrianus, vel alius in Periplo maris Erythræi: Μέλι τὸ καλάμινον τὸ λεγόμενον σάκχαρι. Vox est ab Arabibus, qui dicunt סכר, *sacchar*. Meminit & *sacchari* Plinius, & eo antiquior Dioscorides. Quæritur, an idem illud sit, ac factitium nostrum. Sed quo minus idem videatur, facit, quod Plinius dicat, tantum ejus usum esse in medicina. Ac in quibus usus iste consistat, Dioscorides refert. Hesychius quoque esse ait κοιλίας λυτικὸν, hoc est, vim habere laxandi alvum. Sane, quæ veteres referunt de *sacchar*o *suo*, non conveniunt

niunt factitio *nostro facchara* : sed potius isti, quod *Tabaxir* nominatus. Nec tamen nostrum omnimodis illis ignotum erat. Quia novere *cannas Indicas*, ex quibus succus dulcis ad potum exprimebatur. Varro apud Isidorum:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo:
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Meminere & Dionysius Afer in περιηγήσει, & ex Eratosthene ipso Strabo. Hactenus igitur norant jam Dioscoridis, & Plinii ætate cannas istas, quod dulcem inde succum scirent haurire potui accommodatum. Sed postea inventa est ars succos istos coquendi, ac coctione efficiendi, ut candorem acquireret, & induresceret. Huic ita candefacto, & quasi congelato succo nomen *sacchari* datum est, quod nomen, dum fluidus esset liquor, non habebat. Nomenque id datum, quia simile esset melis generi in arundine collecto, quod *saccharum* antea soleat vocari: atque etiam *sal Indicus* vocaretur, quia instar salis esset concretum. Ostendunt hoc illa Plinii verba: *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile est, amplissimum nucis avellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum usum*. Quæ omnia conveniunt non *sacchara nostro factitio*, de quo loquuntur Græci recentiores atque Arabes: sed *nativo* illi, quod Persæ atque Arabes colligunt ex arundinibus *Mambu*, & *Tabaxir* appellant. Nec vera est aliorum opinio, qui veterum *saccharum* censent esse illud scissilis instar aluminis tralucens, quod *Candi* vocatur. Nam priscum illud, hoc est, *tabaxir*, plane est nativum. At illud, quod *Candi* vocatur, vel maxime artem requirit. Nam cum *saccharum* mollius & minus album tantum bis terve coquatur; hoc tertio quartoque est coctum, eaque re candorem illum ac densitatem acquisivit. Nec tamen *candum* dicitur a *candore*, ut neque a *canna*: sed quod cum frangitur, dissiliat in partes *angulatas*. Nam quod *angulosum*, id recentibus Græcis κάνδιον, κανδὸν, vel κάντιον vocatur. Hæc paucis hic attingimus, quia non delicatis illis suavior est *sacchari* sapor, quam φιλομαθεῖ ejus cognoscere naturam. Sed accurate & fuse de re tota ὁ πολυμαθέστατος Salmasius ad Solinum: ubi & Cæsaris Scaligeri, aliorumque multorum, de eo opinionem refellit. Ex quo etiam cognoscere erit, quid statuere oporteat de eorum opinione, qui putant temporibus Statii Papinii notam fuisse Ebositis artem coquendi *saccharum*. Id quidem doctissimus Gevartius colligebat ex illo poëtæ versu in primo silvarum:

Et quas præcoquit Ebosia cannas.

Quomodo hunc locum jam olim legit Joannes Ninivita, Versificatoriæ artis lib. III. pag. ccccxxxiii. edit. Rob. St. Sed plane accedo clarissimo Salmasio sic eum versum emendanti:

Et quas percoquit Ebosea caunas.

Ut nempe *caunæ* sint *caricæ*: hoc est, *ficus siccæ*, quæ Græcis ἰσχάδες. Sane *caunas* pro *cauneas* etiam dixit Columella in Horto: ac quemadmodum *Caricas* non pro iis solum, quæ e *Caria* adveherentur, sed *quibusvis siccatis ficubus* dixit Plinius: unde & Syriæ eas tribuit, ac Ægypto: ita *Caunas* quoque sive *Cauneas* vocarunt, etsi alibi, quam in *Caunensi* agro, crevissent. Est vero *Caunus* Cariæ civitas: ut *Caricæ* & *Cauneæ* eædem sint: illa a regione, hæc a civitate sit appellatio. Vide *Caricæ*.

SACCUS, non a *sago*, quod eo consuto efficiatur, ut Isidorus putabat, lib. xx. cap. ix. Sed a Græco σάκκος, quod ipsum est, non a σάττω, id est, *onero*, neque παρὰ τὸ ἄττειν τὸ φορτὰ, sed ab Hebræo שק, quod Celtis Belgicisque totidem literis est *sac*. A *sacco* est *saccare*, ut Theophrasto σάκκος σακκίζειν, quod idem notat. Usus Martialis. Nam quod ei, lib. XII. ep. LXI. est:

Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;

Id ei, lib. II. ep. XL. est, *Cæcuba saccentur*. Sic enim Martialis locum, & legunt, & interpretantur, Beroaldus, Turnebus, Brodæus. Turnebum, sis, vide, lib. XVII. cap. XVIII. & lib. XXIII. cap. XXV. Censet tamen Ramirez de Prato, defendi posse vulgatam lectionem, quæ est *siccentur*, ut per hypallagen ponatur pro *exhauriantur*: quomodo idem, lib. I. ep. XXVII. de Sextiliano ait:

Testa sed antiqui felix siccatur opimi.

At optime hanc sententiam refellit doctissimus & amicissimus Scriverius quem vide. Est qui Polluci οἶνος σακκίας. Sic Scribonius Largus probat *Falernum non saccatum*, hoc est, *non percolatum*, *liquatumque*. Minus recte interpretatur Isidorus, lib. xx. cap. III. *Saccatum liquor est aqua faci vini admixtus, sacco expressus*. Imo & *saccatus corporis humor* Lucretio, lib. IV. & Sereno, de Medicina, cap. IV. pro *lotio* usurpatur, eo quod *saccetur & coletur per humanum corpus*. Sed apud Serenum, ut recte in nupera Parisina, est *saccatus*, ita in ea, quam Colinæus edidit, ac Cæsarius recensuit, corrupte legitur *siccatus*. Vesicam *saccum* vocat Seneca epistola LXXVIII. *Nihil interest, centum per vesicam tuam, an mille amphora transeant*. *Saccus est*. *Saccularii* Asconio sunt, qui publicam involant pecuniam, qui aliter *peculatores*. Ulpiano autem ita vocantur, quia præstigiis quibusdam pecuniam ex aliorum *sacculis* subducere solent. Unde generatim pro *impostore improbo* accipi solet. Onomast. *Saccularii*, ῥᾳδιουργοί. At Græcis posterioris ævi σακκελλάριος est *præfectus sacculis sive pecuniis Ecclesiæ*. Anastasius Sinaïta putabat esse vocem Syriacam a שקל, *accepit*. Sed omnino origo ex eo est, quod *sacculos* vocarent *ærarium Ecclesiasticum*. Feliciarius de eleemosyna: *Interim sacculis, id est, in visceribus pauperum reponamus, quia manus pauperis gazophylacium est*.

SACER, ut Jul. Scaliger Exerc. CVII. & CCCXXV. sect. XIII. censet, acceptum est a Thuscis, qui ita vocabant, quæ ad religionem pertinent, ejusdemque originis esse ait *sanctum*, *sagmen*, *saga*, & alia. Fortasse ita est. Sed nec minus placet venire ab ἅγιος, quod idem notat. Spiritum in *s* abire, ac γ in *c*, satis notum. Pro eo & *sacris*, Festo teste, antiqui dixere. Ut apud Plautum Menæch. act. II. sc. II. *Porci sacres, sinceri*, hoc est, integri, atque idonei, qui Laribus sacrificentur. *A sacris universi sacerdotes dicti*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Isidoro, lib. VII. cap. XII. sic dici videtur, quasi *sacrum dans*. Vel ex *sacer*, & Græco δὺς. Sed *do* non magis hic compositi pars est, quam *do*, in *dulcedo*, *gravedo*; *dis* in *viridis*; *dus* in *pallidus*, &c. *Sacrarium*, locus, in quo sacra deponuntur: juxta Jurisconsultos, & Isidorum, lib. XV. cap. V. *Sacrimum vinum*, quia sacrum. Ita dixere mustum, quod Liberalibus Libero sacrificabant. Vide Festum in *Sacrima*; item in *Sacrificium*. *Sacellum* ὑποκοριστικὸν ex *sacrum*: non quasi *sacra cella*, ut Trebatius volebat. Festus: *Sacella dicuntur loca diis sacrata sine tecto*. Qui locus consideratione dignus. Inde enim discimus, *sacellum* esse, quod Græci dicunt περίβολον, hoc est, *consepium*: nempe locum *sacrum*, tantummodo clausum muro. A *sacer* quoque est *sacrare*: unde *sacramentum*, juramentum militare. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Festus: *Sacramentum dicitur, quod sacratur fide interposita*. Sed μετωνυμικῶς accipitur pro *genere militiæ*: de quo Isidorus, lib. IX. cap. III. Gloss. Στρατεία, *militia*, *sacramentum*. *Sacramentum* etiam *pecunia a litigantibus deposita apud Pontificem*. De qua notione Varro, lib. V. de L. L. & Festus. A *sacro* quoque sunt *obsecro*, *resecro*, *consecro*, *execror*. *Obsecrare* plus esse quam *orare*, *orare* item quam *rogare*, docet vetus Terentii interpres. Ac opponi hæc duo *obsecrare* & *resecrare*, indicat Plautus Aulularia:

. . . . *Nunc te obsecro*,
Fac mentionem cum avunculo mater mea,

Rifes

Resecraque mater, quod dudum obsecraveram.
Pers. act. 1. sc. 1.

To. *Obsecro te.* Sa. *Resecro*. To. *Operam da bonam fidelem*, Sa. *Ab edis me enecas*.

Festus: *Resecrare, solvere religione. Ubique cum reus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur: jubebat magistratus eum resecrare*. Nempe qui *obsecrat*, votis suis quasi vincit: qui *resecrat*, obsecratione ac devotione liberat & solvit.

SACRA. Vide Diatr. V. in expositione tosi Campani (quem Romae apud Pagliarinum anno 1741. to. 3. Cortonensium explicui) ubi cum vox ZARRA (litteris id Oscis sive Tuscis scribitur) aperte *Sacrum* significet; ex eo fit, vocem illam, utpote cum Z scriptam, venire a זכר *zecer* h. e. *memoria*. Nam a *Zecer* per formam Chaldaeorum emphaticam fit deinde *Zacra* sive *Sacra*: quod & origine sua *Memoriam* notat & ea usu Orientis quaecumque *Sacra*, ut quae memoriae mandari volumus. Praeter autem loco cit. dicta, eodem facit, quod Festus in SACRAM posuit: *Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac Tatium*. Vult scil. *sacram* inde appellatam, quia זכר *secer* i. e. *Memoria* ibi esset illius foederis: quae *memoria* aevo Servii grammatici adhuc exstabat; qui ad VIII. Aen. 641. ad illud *Caesa jungebant foedera dextra*, sic tradidit: *Hujus autem facti* (i. e. foederis inter Romulum ac Tatium initi) *in sacra via SIGNA* (h. e. MEMORIAE) *stant: Romulus a parte Palatii, Tatius venientibus a Rostris*: nam diverso venientes itinere ibi occurrerant. Hinc etiam SACRIS recto casu pro *hostia* antiquitus dicebatur, teste Festo in SACRAM: quia victima erat *Secer* i. e. *memoria*, seu לזכרון *lesiccaron in memoriam* rei cujuspiam posteris mandandam.)(Atque huc pertinent & alia sacrorum vocabula, veluti ARA: quod satis infeliciter apud Vossium deducitur ab *Ansa*, quae olim *Asa* dicta fuerit, unde postmodum ARA. Equidem nomen Orientale fuisse judico; ab אור *or* scilicet i. e. *ignis* aut *focus*. Itaque sicuti a צור *sur* est צרה *tsara* i. e. *calamitas*, & talia plurima; sic a simili quiescente אור fiebat ארה *ora*, ea ipsa scilicet, cujus etymon quaerimus, ita nempe dicta, quod in ea אור *or* i. e. *focus* accenderetur. Hanc ergo vocem ab Oriente Tusci (a quo omnis religio est in Italiam invecta) in Latium traduxerunt.)(At Graecum *Arae* nomen βωμὸς non tam venit a במות *bamoth* (quod *excelsa* significat: quod Vossio & aliis visum fuit: quod nihilominus minime repudio) quam est ipsissimum Chaldaicum בכס *bomas* (id quod Syri בוכסא *bumsa* dicunt) quod *aram* significat. Buxtorfius quidem hoc Chaldaeum a Graeco βωμὸς factum putat. Ego contra, quia illud est in Targumim usitatissimum, vocem antiquam & vere Chaldaeam fuisse puto, non minus ac בימוס *bimos*, quod eamdem significationem habet, ac Syriacum בוכסא *bumsa*. Ab his ergo potius, quam ab Hebr. *bamoth*, Graecorum βωμὸς oritur.)(Sed & LIBO verbum sacrorum est, haud recte a Vossio deductum *a* λείβω i. e. *stillo*: non minus enim arida, quam liquores *libabantur*, h. e. (ut ego interpretor) focis adolebantur. Virgil. in tertio Aen. *Et munera libo Intemerata focis*; ubi illud *munera* respondet τῷ מנחה *mincha* Hebraeorum. Cic. in III. de Leg. *Certas fruges, certasque baccas sacerdotes publice libanto*. Ergo hoc vocabulum a Tuscis est; qui illud ab Oriente huc detulerunt. Hebraicum להב *lahab* (quod Ex. III. 2. scribitur contracte לבת *labat*) *flammam* significat; unde apud Castellum in Chaldaicis fit verbum הלהיב *hilhib* h. e. *inflammavit*. Atque ab eo demum est verbum LIBO, ut & nomen LIBUM. In igne enim libatio quarumvis rerum fiebat; ita ut *libare* tantumdem sit Orientali sermone, quod *inflammare*. Ovid. in III. Fast. *Farraque dat tepidis libaque falsa FOCIS*. Ut alios taceam testes de libis in ara adolendis. Deinde, quia ἀπαρχαὶ tantum i. e. *primitiva* dapum aut alterius rei adolebantur: hinc factum ut *libare* & *delibare* μεταφορικῶς acceptum fuerit pro eo quod est *degustare*, aut quid de re quapiam *decerpere*.)(De HARUGA aliisque sacrorum vocabulis vide suis locis. MAZOCHIUS.

SACOMA Graece σήκωμα, & Dorice σάκωμα. Videtur esse verbale a σηκόω, unde ἀντισηκόω, quod est, προστίθημι τὸ ἐλλεῖπες. Σηκόω autem videtur esse a σηκὸς significante σταθμόν τινα, ἤγουν ὁλκήν, quod & Eustathius suspicatur. Tamen nec σηκὸς, nec σηκόω, ea, quod sciam, notione legere est. Notat *sacoma*, *aequipondium*, sive quod in libra apponitur ad aequilibrium faciendum: unde apud Aristotelem in Mechanicis legimus, σήκωμα ποιεῖν, *aequilibrium facere*. E Latinis usus Vitruvius, lib. IX. cap. III. *Aurum ad sacomam appendit redemtori*. Ubi *sacomam* dixit pro *sacoma*: quomodo *glaucomam* pro *glaucoma* dixit Plautus, Mil. Glor. act. I. sc. II. Et *fulmentas* pro *fulmenta* Trinummo, ubi Stasimus ait:

Fulmentas jubeam suppingi soccis.

Pluraque ejus generis adduximus in libris de Arte Grammatica: & Oratoriarum lib. V. cap. I. ubi & monuimus in postremis editionibus Vitruvii legi *ad sacoma*: pro quo in Florentina anni CIƆCCCCXCVI. editum *ad saconiam*, leviculo errore pro *ad sacomam*.

SACRAMENTI geminum etymon ponit Isidorus, lib. VI. cap. ult. Unum, ut dicatur quasi *secrementum*, *a secretis virtutibus*. Sed hoc ineptum: quamquam & idem ex Isidoro scripserit Hhrabanus Maurus, lib. I. Instit. Cler. cap. XXIV. Alterum, ut sit a *sacer*, vel *sacre*: quod verum. Siquidem ea ratione est a supino *sacratum*, qua a *juratum* est *juramentum*; a *tentatum*, *tentamentum*, quod est apud Maronem in octavo. Quibusdam placet esse *sacramentum*, *a sacra mente*: quod etymon nec improbare se ait Fungerus. Sed non magis in *sacramentum* duae postremae syllabae compositi partem constituunt, quam in *pavimentum*, quod a *pavire*; in *vestimentum*, quod a *vestire*; *calciamentum*, quod a *calciare*; *testamentum*, quod a *testari*; quamquam hoc quoque, Gellio teste, a *mentis contestatione* dictum volebat Servius Sulpitius: cujusmodi non aliter excusare possumus, quam dicendo allusiones esse, non vera etyma. *Sacramentum* quid sit, docet Varro extremo lib. IV. L. L. ubi indicat *sacramentum* vocari *pecuniam*, *quam contendentes, in loco sacro, vel apud Pontificem hac conditione deponebant, ut qui caussa esset superior, pecuniam suam auferret: qui inferior, aerario relinqueret*. Atque idem plenius declarat Festus in *Sacramentum*. Hinc ille loquendi modus apud Tull. epist. ad Volumnium, *Sacramento contendas, mea non esse*. Praeterea, Festo teste, *sacramentum* ponitur pro *omni quod interposita juramenti sacratione geritur*; unde *sacramentum militare* dictum, *quod imperatori a militibus praestatur*. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Vegetius, lib. II. de re milit. cap. V. *Victuris in cute punctis milites scripti, cum matriculis inseruntur, jurare solent, & ideo militiae sacramenta dicuntur, &c. jurant autem milites, omnia se strenue facturos, quae praecepit imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Rom. Rep.* Dubitant nonnulli ab utra notione *sacramenti* vox in Ecclesiam sit inducta. A priori dici placet Zwinglio, in lib. de vera & falsa relig. cap. de *Sacramentis*: *Sacramentum*, inquit, *nihil aliud est, quam initiatio & oppigneratio. Sicut enim qui litigaturi erant, certum pecuniae pondus deponebant, sic qui sacramentis initiantur, sese obstringunt & oppignerant*. Aliis placet esse a posteriori acceptione, eo quod ut milites Imperatori, sic *sacramentis* nos Deo obstringamus. Nec dubitamus, quin haec sententia verior sit. Movet nos, quod Tertullianus, Latinorum antiquissimus (qui & primus fortasse *sacramenti* vocem, hac stricta notione, in Ecclesiam induxit,) libro ad Martyres scribat: *Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tunc cum in sacramenti verba spondimus*. Et lib. de Pudicitia: *Ut sacramento benedictionis exauctoratur, nunquam in castra Ecclesiae reversurus*. Quibus ex locis colligimus, *sacramenti*

cramenti vocem a militia bellica ad Christianam militiam esse translatam; quia nempe ut non Augustinus modo ait, Serm. CLXXXI. sed etiam ex gentium philosophis scripsit Arrianus, comment. de disput. Epict. lib. I. cap. XIV. Τῷ θεῷ ἔδει καὶ ὑμᾶς ὀμνύειν, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ καίσαρι. *Et Deo nos debebat jurare, ut milites Cæsari.*

SACRILEGVS a *sacrum* & *lego*, hoc est, *furor*. Servius ad illud Virgil. Ecl. III.

Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper:

sublegi, inquit, *id est*, *furatus sum*. *Inde & sacrilegus dicitur*, *qui sacra legit*, *id est*, *furatur*. *Plautus in Milite*:

Quæ etiam nostram hunc sermonem sublegerat.

Hæc Servius. Atque idem tradit Æn. X.

†SAECVLVM sive SAECLVM vocem Etruscam esse, testes sunt apud Censorinum cap. XVII. libri Etruscorum rituales. *In unaquaque civitate* (inquit) *quae sint naturalia saecula*, *Rituales Etruscorum libri videntur docere*: *in queis scriptum esse fertur*, *initia sic poni saeculorum*: *quo die urbes atque civitates constituerentur*, *de his*, *qui eo die nati essent*, *eum qui diutissime vixisset*, *die mortis suae primi saeculi modulum finire*: *eoque die qui essent reliqui in civitate*, *de his rursum ejus mortem*, *qui longissimam aetatem egisset*, *finem esse saeculi secundi*: *sic deinceps tempus reliquorum terminari*: *sed ea quod ignorarent homines*, *portenta mitti divinitus*, *quibus admonerentur*, *unumquodque saeculum esse finitum*. Cujus Etruscae vocis (missis aliis originationibus, quas obtorto collo ex Oriente arcessere potuissem) ea mihi optima videtur, ut sit ab Hebr. שקל *chekel*, vulgo *sicius*; a quo si flectenda esset forma emphatica more Chaldaico fieret שקלא *saecla*. In quo diphthongus (quae numquam omittitur in lapidibus nummisque) successit in locum τοῦ *segol*, non praeter Latinorum morem. Atqui שקל *saekel* apud Orientales etsi celeberrimum monetae nomen est; tamen non dubito, quin pro quavis statuta mensura, non tantum ponderis (quae familiaris est ei voci notio) sed & rerum ceterarum (uti aridorum, liquidorum, longitudinum, postremo etiam temporis) ex vi nominis significaverit: ferme ut apud Latinos AS, LIBRA &c. generalia sunt non tantum ponderum, sed & ceterarum mensurarum vocabula, ut & in linguis ceteris quae his respondent voces. Omnino enim *saekel* est a verbo שקל *shakal*: quod verbum etsi in Lexicis exponitur *appendit*, *libravit*, *ponderavit*; at generalius illud Seniores interpretantur plerumque ἵστημι *statuo*, *constituo*: ex quo fit, τὸ *Saekel* proprie ex vi nominis esse *statutum modulum* sive mensuram, sive de pondere sermo sit, sive de continuo, sive tempore, sive rebus ceteris, quae sub mensuram veniunt. Atque ea verissima est SAECLI etymologia; interim valere jussis ceterorum hariolationibus. Ceterum sicut apud Graecos γενεὰ & primario *generationem* significat, & est etiam temporis mensura ac ferme *Saeculo* παράλληλος; sic etiam *Saeculum* praeter notionem primariam, qua temporis certus modus est, etiam generationem notat: cui notioni Rituales Etruscorum libri apud Censorinum supra impense adstipulantur. Quid ergo miramur, si apud Lucretium tertio quoque versu *saecla* pro generatione seu genere usurpentur? ut *secla ferarum*, *animantum*, *hominum*, *pavonum*, *secla mortalia*, *vitalia* &c. Inde apud Hebraeos דור *dor*, aliaque plura generationis vocabula, etiam longissimum temporis modum designant, ubi sic loquuntur, *In generationem & generationem*, & sunt ejusdem modi. MAZOCHIVS.

SÆPTVM, *sæpio*, & adverbium *sæpe*, per Æ scribi in optimis codd. ejusdemque esse originis, tradit Pierius ad Ecl. I. Quæ vero ea origo sit, his verbis docet Jovinianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. *Jam primum palam*, *sæpe*, *e vestigio*, *rusticorum quidem sunt inventa hominum*. *Nam quod sæpes spissa esset*, *& densa*, *dixerunt sæpe pro dense*, *& sæpissus spissus*. De adverbio *sæpe* etiam adsentit non Perottus modo, sed etiam Cæsar Scaliger, cap. LX. de L. L. ubi ait *sæpe* & *pene* venire a nominibus *sæpes* & *penis*: quæ cum sint nomina non secundæ, sed tertiæ, nihil mirum esse, si ultimam, uti in ablativis nominum, corripiant. Sed potius censeo *sepio* & *sepes* venire a σηκὸς, mutato κ in *p*, ut a λύκος est *lupus*. Σηκὸς enim Hammonio teste notat περίφραγμα προβάτων, quod & Maroni *septum*, Ecl. I.

Quamvis multa meis exiret victima septis.

Ubi *septis* est *ovilibus*: ut interpretatur Servius. *Sepes* igitur & *septum*, rectius nuda scribuntur vocali. *Sæpe* vero est ab Hebræo שפע, hoc est, *copia* sive *affluentia*: unde obsoletum *sæpus* vel *sæpis*, hoc est, *copiosus*, *affluens*, a quo adverbium *sæpe*, hoc est, *copiose*, *crebro*. *Sæpissimam discordiam* dixit Cato Nepos, teste Prisciano, lib. III. ac Hieronymus ad Eustochium, *Sæpissimo rogatu*. Ut a *sæpe* sit *sæpicule*, & *sæpenumero*, *sæpius*, *sæpinscule*, satis est apertum.

SÆVVS, a *scævus*, extrito C. Hoc vero est σκαιός.

†SAEVVS est ipsum Hebr. זעף *saeph* ejusdem notionis, verso φ in V consonum non praeter morem. Nec illud exemplis caret, quod duae vocales Hebraicae, non in Latio in Latinam diphthongum coalucsunt. MAZOCHIVS.

SAGACES, inquit Festus, appellantur *multi ac sollertis acuminis*. Cæsar Scaliger, Exercit. CCLXI. sect. II. deducit a σαγήνη, quod est *nassa*, vel σαγὶς, hoc est, *reticulum*. Ut translatio sit a *venatione*. Sed ut *audax* est ab *audere*, ita *sagax* est a *sagire*, quod, ut I. de Divinat. scribit Cicero, significat *acute sentire*: indeque, ut idem inibi ait, *sagæ anus*, quia multa scire volunt. Festus: *Saga*, inquit, *dicitur mulier perita sacrorum*. Usi Horat. Propertius, Tibullus, cujus is versus:

Pollicita est magico saga ministerio.

Quo confirmatur, quod de priori producta scribit idem Festus. Acro non audiendus, cui *saga*, quia *satis agat*. A *sagire* est *præsagire*, hoc est, *sagire*, sive *sentire rem antequam contigerit*. Philoxeni Glossæ interpretantur προμαντεύεσθαι. Item *præsaga*, πρόμαντις. *Sagire* unde sit, obscurius est. Quibusdam placet esse *canum* proprium; nam Persis *sag*, canem dici: alii volunt esse a *venatione* translatum, quia σαγὶς sit *verriculum*, ut diximus: alii a Thusca voce *sacrum* notante, unde & *sanctum*, *sacrum*, *sagmina*, *sanguis* & *saxum*. Sed his etymis, quia mire incerta, inhærere nequaquam visum. Vide tis Scaligerum Exercit. CVIII. & CCCXXV. sect. XIII.

SAGENA, quo Manilius usus, lib. V. est a Grecis, qui similiter σαγήνην vocant. Legas id quoque Matth. cap. XIII. Est autem retis genus, quod Galli vocant *seinne*, voce sine dubio corrupta ex Latino illo, aut Græco. Gloss. Cyrilli: Σαγήνη, *verriculum*. Hesych. Σαγήνη, πλέγμα τι ἐν καλάμοις εἰς θήραν ἰχθύων. AMMONIVS.

SAGINARE, *pingue facere*, πιαίνειν. A *sagina*, quo signatur *cibus pinguefaciens*. Sed interdum latius accipitur. Unde in Glossis Philox. exponitur παραπλήρωμα. In Glossis item Cyrilli σίτευμα ὁ σιτευτὸς transfertur *sagina*. Sane simpliciter pro *cibo* capit Juvenalis,

.... *Stomachum laxare saginis.*

Et Nemesianus in Cynegetico:

Tunc consuetam retinere saginam
Profuerit.

Ubi de *cibo canum venaticorum* sermo est. Ia non potest proprie dici *sagina*, cum non hoc agatur, ut canes illi fiant pingues. Quod ad etymon, Perotto placet, *saginam* dici a *sat*, & *ago*. Sed addit quosdam deducere a σάγμα, quod a σάττω, *onero*. Sane quid *saginatus* aliud est, quam τροφῇ σεσαγμένος; Gloss. Cyr. Σάττει ὄνον, *saginat* [*sagmat*.] *asinum*. Quare hoc longe verius.

†SAGIRE, & SAGVS (praesertim juncta cum PRAE) & SAGAX vel sunt ab Hebr. radice שגע *saga*, quae in *Paal* & *Hitpael* amentiam significat, illam scil. quae in vatibus deprehenditur, quoties furore occupati

cupati vaticinantur: vel ab altera rad. שׂגב sagab, quae in Hiphil est prospicere. MAZOCHIUS.

SAGITTAM a sagaci ictu, hoc est, veloci ictu, ita appellari scribit Isidorus, lib. XVIII. cap. VIII. Ac videntur idem sensisse, qui sagicta scripsere per CT: quod in vett. codd. inveniri, scribit Pierius in Æneid. Cæsar Scaliger, cap. XXVIII. de causs. L. L. putat uti ab ἅμμα eliso M fit amentum; ita a σάγμα eliso M fieri saga, unde sagitta. Est vero σάγμα involucrum sive theca clypei, ἔλυτρον τῆς ἀσπίδος, ut exponit Hesychius. Angelus Caninius & Petrus Nunnesius ajunt venire ab obliquo ἀκίδος præmisso S. Quomodo a γρύτα est scruta; ab εἰ, si. Sane vel hoc verum est; vel est sagitta a σάγη, quod Pollux & Hesychius exponunt πανοπλίαν. Sed melius puto Scholiastes Aristophanis in Acharn. σάγη τὸ ὅπλον, καὶ πανσαγία ἡ πανοπλία, ut omnino σάγος nomine contineantur omnia armorum genera: ac verisimile est id communem habere originem cum militaribus vocabulis affinibus, σάγμα, theca scuti; σάγος, sagum, militare vestimentum, de quo inferius dicemus.

SAGMA, σάγμα, clitella atque onus jumenti clitellarii, a σάττω, onero, onus impono. Ut omnino fallatur Isidorus, lib. XX. cap. XVI. cui sagma dici placet a stratu equorum. Hinc sagmare; ut a plasma, plasmare. Gloss. Philox. Sagmat (sic legendum pro saginat,) σάττει ὄνον. Item, Sagmatus, σεσαγμένος. Ubi perperam, saginatus, quod longe aliud. Ab eodem sagmarius equus, σαγμάριος, sive σαγματοφόρος. Usus sagmarii voce Lampridius in Heliogabalo. Male enim a Rob. quoque Steph. sagmarius editum est. Locum ipsum apponam, quia habet quod doceat exemplo. Fecit, inquit, & in colle Quirinali senaculum, id est, mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solennibus duntaxat diebus, &c. Et paullo post: Facta sunt Senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet; quæ ad cujus osculum veniret: quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur: quæ carpento mulari, &c. Meminit ejus Senatusconsulti quoque Vopiscus, in Aureliano.

SAGMINA, ut Marcianus scribit in Digestis, L. Sanctum, de Divis. rerum, erant herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, nequis eos violaret. Addit inibi Marcianus, legatos a sagminibus hisce sanctos appellari. Sed Festus Pompejus docet, sagmina potius dici a sanctus, quam sanctus a sagmine. Verba ejus sunt: Sagmina vocantur verbenæ; id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur a consule Prætoreve legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando. Nævius: Jus sacratum Jovis jurandum sagmine. Hactenus Festus, cujus & mutilator utramque adducit ἐτυμολογίαν, sed (quod mirum) legas apud eum hanc Nævii locum: Scapos (Scal. scopas) atque verbenas sagmina sumserunt. Tertiam quoque quartamque ἐτυμολογίαν invenio. Nam Melchior Guilandinus, commentario de papyro docet, sagmina dici quasi segmina, quia ex loco sancto secabantur. At Scipio Gentilis libro Originum putat, sagmen (a quo sanctus cum Marciano deducit) venire a Græco σεμνός, quod sanctum quoque ac religiosum significat. Mihi maxime placet Festi sententia, ut dicantur sagmina, quasi sanctimina, vel sancimina. Veteres sane sacmen scribebant ante inventum G. Imo in vett. quoque Glossis legas, Sacmen, θαλλὸς, σπονδεῖα ἀρχή. Sed locus omnino corruptus. Scaliger sic emendat: Scapus, θαλλός. Sagminarius, σπονδειάρχης.

SAGUM, Nonio teste, est vestimentum militare, unde sagatus apud Martialem, sagaria negotiatio in Pandectis, & ὑποκοριστικῶς sagulum, quo de Maronis locum mox adjiciam. Quidam deducunt a σάγμα, onus: sed est σάγος, quo usi Polybius, Plutarchus, alii. Glossæ vett. Σάγος, sagus. Hesychius, Σάγος, φόρος τι τῆς πανοπλίας. Quod magis placet, quam ut sit ἡ ὅλη πανοπλία, quomodo idem σάγη interpretatur. Rectius Scholiastes Aristophanis ὅπλον exponit. Vulgo tamen putant Latinos sagi vocabulum accepisse a Gallis. Id quidem voluit Isidorus, lib. XIX. cap. XXIV. & ante eum Verrio, cujus hæc verba ex Scaligeri emendatione; In his multa peregrina, ut sagum, reno, Gallica; Gaunacum, majus sagum, & amphimallum, Græca. Confirmat idem Strabo, lib. IV. ubi eos ait σάγη φορεῖν, saga ferre. Idem, cum ex Plinio, & Diodoro Siculo, comprobatur; tum Marone, qui lib. VIII. de Gallis ait, Virgatis lucent sagulis, hoc est, σάγοις ῥαβδωτοῖς, striatis, sive cancellatis, sive cancellorum in modum distinctis, non autem purpuratis, prout ad eum locum putabat Servius. Atque ex his simul patet, cur assentiri non possim optimo & doctissimo Paulo Merulæ, qui in Cosmogr. parte II. lib. III. cap. XV. pro sagum apud Varronem legendum putat sargium, idque non alia de causa quam quod hodieque Gallis Belgis, hoc est, inferioribus Germanis, sarge sit lodix, sive stragulum cubiculare. Quod vero Galli sagum vocarunt, id censeo esse a Massiliensibus, qui Græce sunt locuti. Nam Græcum esse σάγος jam vidimus. Σάγος vero est ex lingua primæva. Nam סכך, texit, operuit, a quo Latini soccus, quia pedes operit. His de sago & sagulo, quædam adde, si voles, ex Nonio in sagum, Baysio cap. V. lib. de re vestiaria, Scaligero in Conjectaneis. A sagum est sagatus, apud Tranquillum, id est, sago indutus. Item sagarius, qui saga vendit. Onomast. Sagarius, χιτωνοπώλης.

SAL vel est a recto ἅλς κατὰ μεταπλασμόν· vel potius, quando Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum (quomodo a πελεκᾶνος est pelecanus) ab ἁλὸς est salis, & per aphæresin sal. Spiritus asper conversus in s: ut scribit Priscianus lib. I. Similiter ab ἕρπω est serpo; ab ἕρπυλλος, serpyllum, ab ὕλη, sylva; ab ὑάδες, suculæ, teste Gellio. Vide Sui. Ἅλς vero forte κατὰ μετάθεσιν factum a מלח, quod idem. Sales dicimus facetias, nempe, quia ut sal cibi, sic hæ sermonis sint condimentum. Plinius, lib. XXXI. cap. VII. Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo constat. Sane & Latini sales, & Græci ἅλας, sic sæpe usurpant. Vide Heraldum ad Martialem, lib. III. ep. XX. Ab eodem dictum salarium, quo nomine proprie significabatur tribunorum militarium, & ducum annona, forte quod nihil victui magis necessarium, quam sal; vel quod salaria percipientes, inde se alerent. Græci plurimum vertunt σιτηρέσια & ὀψώνια. Sed latius postea hoc vocabulum patuit, ita ut non solum de annona, sed etiam de commodo, & stipendio militum usurparetur. Gloss. Philox. Salarium, ὀψώνιον, ταγοργή, σιτάρχια, ἁλατικόν. Ab eadem origine est nomen Salariæ viæ. Itaque de hac salarii voce sic continuo subjicit Plinius: Honoribus etiam militiæque interponitur, salariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa sal in Sabinos portari convenerat. De Salaria via consentit Verrius Flaccus, qui apud Festum Salariam viam incipere ait a porta, quæ nunc Collina a colle Quirinali dicitur. Salaria autem, inquit, propterea appellabatur, quod impetratum fuerit, ut ea liceret a mari in Sabinos salem portare. Salarii quoque Martiali dicuntur, qui salem vendunt. Quod viles pueri salariorum. A sale quoque est salina. Item salinum, quod concham salis appellat Horatius. Inde ὑποκοριστικῶς salillum, ut apud Catullum, salillo purior: quia sali inest vis contra putredinem. Vel potius, quia salina, quibus mensas sacrari crediderunt, mundissima esse solent. Item salio, & salo: ab illo est salitus: ab hoc salsus; unde insulsus: cui ut Catullus de Quinctia ait,

. . . . non est in toto corpore mica salis.

Gloss. vett. Insulsus, ἄναλος. A salsus quoque sunt salsamentum & salsitudo. Item salsilago, & salsugo, quomodo

quomodo vocari videtur humor, qui in areis salinarum sub salis crusta liquidus remanet, neque in salem concrescit. Plinius, lib. xxxi. cap. vii. *Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi distans.* Onomast. *Salsilago*, ἅλμη. Estque a *salsus*, *salsilago*, ut a *mucus*, *mucilago*.

SALAMANDRA, ut Isidorus ait, lib. xii. cap. iv. *vocata quod contra incendia valeat*. Videtur hoc velle, *salamandram* dici quasi *valincendram*. Sed est nomen a Græcis, quibus itidem est σαλαμάνδρα. Martinius conjectat sic dici, quia prope σάλον habet μάνδραν. Nam stabulari gaudet juxta loca humida.

SALAPUTIUM est a *salace puta*; ut *præputium* a *præ*, & *puta*. *Puta* autem est πόσθη, sive *mentula*, ut dictum in *Puta*. *Salaputium* Catullus falso vocat Calvum, epigr. l. hoc versu:

Di magni, salaputium disertum!

Quomodo Scaliger legendum comprobat ad Catullum, & castigat. in Catalecta. Et profecto sic legisse paret, non dico Beroaldum, & Guarinum, (quorum ille sic legit, commentatio in Tranquilli Julium: hic autem commentario in Catullum,) verum ipsum M. Senecam, lib. vii. controvers. iv. cum ait: *Erat parvulus statura, propter quod etiam Catullus in hendecasyllabis, vocat illum salaputium disertum*. In veteri edit. Catulli, quæ Regii Lepidi excusa anno cIↃCCCCLXXXXI. *salapantium* legitur, quod etsi vitiosum, propius tamen ad veram lectionem accedit, quam *solopachium*, vel *holopachium*, de quo Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. viii. cap. xxia. & in glossematis Plinianis, voce *solopygium & solopachium*: vel *holopygium*, quod Alciatus probat, lib. ii. παρ. cap. xxvi. vel *salticippium*, cujus emendationis meminit Hermolaus, quamque inter alios Lilius Gyraldus, dial. x. histor. poëtarum, item Paulus Manutius, & Antonius Muretus approbant: vel *ascalabotum*, quod magnus Turnebus ridicule excogitavit, lib. xxi. Advers. cap xxvi. Alias quoque alii lectiones commenti, quas videre possis apud Rob. Titium. cum *salticippium* potius, quam *salaputium*, legendum contendit, cap. xxi lib. xxi. locorum controversorum, nec non assertionis eorundem. Sane si *salaputium* rectum non est, id plane erit *salopygium*, quæ fuerit *motacilla*. Nam ut ea dicta σεισοπυγὶς a σείω, *moveo*; & πυγή, *nates*: ita & dici σαλοπύγιον, potuit a σάλος, hoc est, κίνησις, & πυγή. Sic vero Calvus dictus sit, quia motacillæ instar in dicendo subsiliret. Placuit hoc Salmasio: qui pro se adducit, quod in vett. Catulli ac Senecæ membranis *salopagium* legatur.

SALAR, *junior salmo*, unde & cum *salmone* conjungit Ausonius. Fortasse autem & *salar* & *salmo* a *saliendo*. Nam qui naturam piscium tradunt, auctores sunt salmonem, si in transitu sepem, vel aliud obstaculum sentiat, caudam ore prehendere, corporeque in orbem flexo transilire. Etiam in vasa venalis, aliisque piscibus permixtus, si aqua adimatur, exsilict, eoque e piscibus ceteris dignoscitur.

SALGAMA, quæ sale & aceto condita ad victum in vasis servantur. Est id nomen a *sale*. *Gama* igitur vocis est productio. Vel potius est ex eo, quod Græci ἁλμαίας vocant. *G* insertum, ut ab σπαίρω, *spargo*. Hinc *salgamarius* apud Columellam.

SALIO est ab ἅλλω, seu ἅλλομαι. Nam duobus λλ concurrentibus, posterius amant Latini mutare in *I*. Ut ab ἄλλος, *alius*; a φύλλον, *folium*, &c. A *salio* est *salto*, qua nempe ratione a *dico* est *dicto*, a *jacio*, *jacto* Quare ridiculus est doctissimus Onuphrius Panvinus, lib. ii. de ludis Circens. cap. i, ubi *saltum*, quasi *exiliens in altum* dici probat auctoritate Isidori, lib. xviii. cap. xix. A *salio* dicti *Salii*, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro, iv. de L. L. *Salii a saltando quod facere in comitio in sacris quotannis & solent, & debent*. Inde *saliares epulæ*, pro lautis & opiparis, quia tales erant *Saliorum*. Vide Festum, cujus hac de re locum emendat Hermolaus Barbarus in glossematis Plinianis. *Salisubsulus*, quasi *Salius subsiliens*. Erat ludius in sacris Herculis saltans. *Salebræ*, ubi sæpius saliendum. Ut a *scateo*, *scatebra*; a *tero*, *terebra*; sic a *salio*, *salebra*. Nonius: *Salebræ a saltu dictæ*. A *saliendo* quoque tubi sive fistulæ aquæductus, vel fontis dicuntur *salientes*, quia ab iis aqua salit, prout locutus Maro, Ecloga v.

Dulcis aquæ saliente sitim restinguere rivo.

Et Ulpianus, l. xvii. D. de act. empt. *Constat sigilla, columnas quoque & personas, ex quorum rostris aqua salire solet, villæ esse*. *Salientium* voce usus Vitruvius lib. viii. cap. iii. *Athenis ad portum Piræum ducti sunt salientes, e quibus bibit nemo*. Frontinus de aquæductibus; *Binos salientes diversarum aquarum accipere*. Et Ulpianus, l. xv. D. eod. tit. *Lines* (Holoander *funes*) *labra, salientes, fistulæ quoque quæ salientibus junguntur, quamvis longe excurrant extra ædificium, ædium sunt*. Vocantur alio modo *silani*. Corn. Celsus lib. iii. cap. xviii. *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens, vel gestatio post cibum & potum, maximeque suspensi lecti motus*. Quamquam in quibusdam libb. pro *silanus* sit *saliens*, quod ex interpretatione puto irrepsisse. Lucretius, lib. vi.

. . . . *Proque voluta*
Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Quem versum corrumpere conati Marullus & Baptista Pius, quorum ille legit, *Corpora fit amn* : hic *Corpora sola amn* . Usus & Hyginus in Astronomico. Sunt qui pro *Silano* dicunt *Silvanum*. Gloss. Philox. *Silvanus*, κρουνός. Nam κρουνὸς idem quod *saliens*. Eustathius sic dici ait, τὰς ἀρχὰς τῶν χειμάῤῥων ποταμῶν. Vocantur & *tullii*. Festus: *Tullias alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Ajace: Ajax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant*. A *salio* est *salax*; ut ab *audeo audax*. Nempe ab ea notione *saliendi*, qua in feris notat ὀχεύειν· quomodo & Belgæ dicunt *bespringen*. Quare non assentio iis, qui a *sale* derivant, quia sal reddat salaces. Ab eodem est *salix*, de quo seorsim. Ab eodem est *salisso*: onde *salissatores*. Isidorus lib. viii. cap. ix. *Salissatores vocati sunt, qui dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare prædicunt*. Gloss. vett. *Salissatio*, παλμός. Exstat Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴ, πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *salio* quoque est *desilio*: unde *desultor*, qui binos trahens equos ex uno mira celeritate in alterum transiliret. Sed κατὰ μεταφορὰν usus Ovidius, lib. i. de Arte: *Non sum desultor amoris*. Hinc *desultoria levitas* apud Martianum Capellam; *desultoria scientia* apud Appuleium: quam locutionem lib. iv. Oratoriarum defendimus adversus Majoragium. *Subsilire*. Plauto, quasi *susum* sive *sursum saltare*. Ut *sustollo* eidem quasi *sursum tollo*, quod Priscianus ait in primo, ubi & simile esse ait *suscipio* quasi *susum capio*.

†SALIO haud dubie est a עלץ *hala* ejusdem notionis. Littera prima est *Ain*, quae est aspiratarum densissima, & interdum deperit, modo in G transit, nec raro per S exprimitur. MAZOCHIUS.

SALIVAM dici ajunt vel quod fere habeat *salis saporem*, ut censet Isidorus: vel, ut alii, quod in ore *saliat* & crescat. Sed, ut recte conjectant Angelus Caninius & Petr. Nunnesius, literarum trajectione fit a σίαλος· quomodo a σκέπτω, σκοπῶ est *specio*, unde *specto*; a φλέγω, *fulgeo*; ab ἀρέγω, *rego*, &c. *Salivam movere* Seneca dixit epist. lxxx. pro *appetitum ciere*, nempe quia quæ ὄρεξιν cient, salivam in ore excitant, velut ministram saporis: unde & pro *gusta* accipit Persius, cum ait,

. . . . *turdorum nosse salivam*.

Belgæ id quod Senecæ est *salivam movere* similiter dicunt, *de tanden waterigh maken*. A *saliva* est *salivosus*. Ut in Catalectis Virgilii:

Quibus repletus ut salivosis aquis
Obesam ad uxorem redis,

Ab

Ab eodem est *salivare* apud Plin. & Colum.

SALIX a *saliendo*, quomodo eadem ἰτέα παρὰ τὸ ἵεσθαι dicitur, si Etymologum audimus. Festus tamen hanc *salicis* ἐτυμολογίαν improbat, cum scribit: *Salicem idem* (Verrius, an Stilo?) *virgulti genus, non arboris dicit, & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur*. Sed placet hæc etymologia quoque Servio, in Ecl. I. ubi ait, *Salicti, virgulti genus, dictum eo quod salit, & surgit cito*. Probat quoque Isidorus, lib. XVII. cap. VII. A *salix* est *salictum*, quasi *salicetum*, ut *filictum* apud Varronem quasi *filicetum*. Nam integra desinere in *etum*, ostendunt, *dumetum*, *olivetum*, *nucetum*, *pometum*, *arundinetum*, atque alia. A *salicto* est *salictarius*; ut *lupulus salictarius*, qui in salicto provenit.

SALMACIDVS in Glossis Philoxeni exponitur ἁλμυρὸς· *salmacidum*, ἁλμυρὸν· *salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ· imo & *Salmacie*, Ἀμφιτρίτη. Sed postremo loco puto *Salaciam* voluisse. Nam antecessit, *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηΐς. Nempe *salacia* a *salo*, cui præest. De *salacia* & *Venilia* alibi diximus. *Salmacidus* legas apud Plinium, etiam in antiqua Parmensi, & aliis, lib. XXXI. cap. III. *Ante omnia autem damnantur aquæ amaræ, & quæ fervbem statim implent; quod evenit Trœzene. Nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt, ipsaque vescuntur polenta*. Ac similiter est apud Plinium Empiricum: *Ipsum vero balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida*. Satis liquet, *salmacidum* dici, quod salsum est & acidum simul: ut ὀξάλμη, quod apud Dioscoridem Ruellius *acidam muriam*, Hermolaus Barbarus *acetum salsum* interpretatur. Nempe ὄξος *acetum*, ut ὀξὺ *acidum*. At ἅλμη, *salsugo*, *muria*. *Salmacidum* igitur quasi *salsacidum*, ω in *s* converso. Vel ut ab ἅλς, *sal*, sic ab ἅλμη, *salmo*: ex quo & *acidus*, *salmacidus*, ut origine etiam cum ὀξάλμη conveniat. Si horum neutrum placet, non video quid dici possit, nisi corrupte ubique *salmacidus* legi pro *salinacidus*, ut a *salinis* dicatur. Volunt vulgo *salmacidus* etiam dici pro *molli* & *effeminato*, atque id ex eo, quod tales redderet *fons Salmacis*, si ex eo biberetur. Quo de fonte præter Strabonem, Ovidiumque, etiam Vitruvius, lib. II. cap. VIII. De eodem sic Festus: *Salmacis nomine nympha, Cœli & Terræ filia, fertur causse fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis: quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret: ob eam rem, quod ejus aditus angustatus parietibus, occasionem largitur juvenibus petulantibus accedentium puerorum puellarumque violandarum, quia non patet effugium. Ennius:*

Salmacida spolia sine sanguine & sudore.

Atque unus hic Ennii versus impulit homines doctissimos, ut putarent *Salmacidus* accipi pro molli. Sed divisim legendum *Salmaci*, *da spolia*: nam vir mollis *Salmacidis* nomine compellatur, & dare spolia jubetur. In Festi verbis Hieronymus Colomna notis in Ennii verba pro *petulantium* legit *potantium*: Turnebus lib. XXVIII. Advers. cap. XXXIX. pro *accedentium* legit *ante cœtum*. Sed vera est lectio, quam posuimus: sententia est, petulantibus juvenibus loci naturæ dari occasionem violandi pueros ac virgines.

SALPA, a Græcis acceptum. Hesych. Σάλπη ἰχθύς ποιός, ὃν καὶ βοῦν καλοῦσι. Idem est ὁ σάλπης, ut dicitur Archippo. Vide Gesnerum, Rondeletium, alios.

SALPICTA, sive *salpincta*, sive *salpista*, est *tubicen*, *bucinator*. Græce σαλπιγκτής, a σαλπίγγω, vel σαλπιστὴς a σαλπίζω, *buccino*, *tuba cano*. Utrumque a σάλπιγξ, *tuba*, *buccina*. Glossæ Philoxeni: *Tubicines*, σαλπιγκταί. Ita vocatur Demostheni, Polluci, &c. At σαλπιστὴς, est apud Dionysium Halicarnassensem, Aëtium, &c. Utroque & usi Latini. Vopiscus in Aureliano: *Item & centum salpistas uno crepitu continentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum*. Item Julius Firmicus, lib. VIII. *Salpistas reddet, sed qui in bello confossi moriantur*. Godescalcus quoque Stewechius similiter interpretatur illud Arnobii, lib. VII. *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, salpictarum* (in MSStis est *salapictarum*) *sonitu atque plausu, factis & dictis turpibus, fascinorum ingentium rubore*. Sed Josephus Scaliger in Catalecta legit *salapittarum*, deque mimorum alapis intelligendum putat. Nam histriones ad risum concitandum sese alapis percuti patiebantur: ut ex Martiale atque aliis constat: ac pertinet huc quoque illud Tertulliani, lib. de Spectaculis, cap. XXIII. *Placebit & ille, qui vultus suos novacula mutat, infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno, & Isidi, & Libero patri proximam facere, insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat*. Et hoc Cypriani de Spectaculis: *Ictibus infelix facies locatur*. Hinc apud Terentium, & alios, *os præbere alicui*. *Salapittam* vero esse *alapam*, docent vett. Glossæ, in quibus legitur: *Salapitta*, ῥάπισμα. Sed metuo ne hac parte parum stare liceat Philoxeni Glossis, nam apud Arnobium nihil prohibet σαλπιγκτὰς intelligere.

SALPVGA corruptum suspicor ex *solipuga*. Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Est & formicarum genus venenatum: non fere* (al. *non movere*) *in Italia*. *Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica*. Usus Lucanus, lib. IX.

Quis calcare tuas metuat, salpuga, latebras.

Quem versum corrumpere adnixus Godesc. Stewechius, ut ostendimus in *Solipunga*. At idem recte Arnobio, lib II. restituit *solipugæ* vocem, ubi in vulgatis est *soli fuga*.

SALTAM, an *saltim*, scribi debeat, nec olim quidem satis convenit inter eruditos, ut notum est e Gell. lib. XII. cap. XIV. Priori scribendi modo favet hoc Donati, in Adelph. Ter. act. II. sc. II. *Saltem*, τὸ ἔσχατον. *Natum est autem a captivis saltem, qui nihil aliud præter salutem e victore petunt*. Id ipsum tradit in Andr. act. II. sc. I. & Servius in IV. Planeque ex Gellio haustum videtur. Posteriorem vero scribendi modum confirmat Priscianus, cum lib. XV. ait, *In IM & denominativa inveniuntur, & verbalia sive participalia: ut a parte partim: e vire viritim; e statu, statim; a raptu, raptim; e saltu, saltim, & saltuatim*. Et sane verisimile magis est a *saliendo* venire: non tantum quia fere per tertiam vocalem scribitur in vett. libb. sed etiam quia hac voce uti solemus, quando ab iis, quæ antecesserunt, subito transilimus ad aliud, inque eo finimus. Vide Janum Guilielmium, qui integrum hac de re caput concinnare non dubitavit primo Verisimilium libro. De variis autem ejusce vocis notionibus, vide varia veterum loca, quæ colligit Pincierus, lib. III. Parerg. cap. XLII.

SALTVS, cum *salientis actum* notat, a *salio* venire satis est apertum. Atque ab hac notione *insulæ saltuares* dictæ videntur. Plinius, lib. II. cap. XCV. *Sunt & Nymphæo parvæ* (insulæ) *saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur*. Ab eadem quoque acceptione est *saltuatim*, quasi dicas, *per saltus*. Usus Gellius & ante eum Sisenna: ut Nonius docebit. At *saltus* pro *loco pascuo & silvoso* puto esse ab ἄλσος, σ abeunte in *T*; ut a σὺ, *tu*; a σύνα, *tot*; a πρασιὰ, *pratum*, &c. [ab ἄλδω, idem quod ἄρδω, est ἄλδος & ἄλσος.] Falso, nec inepte tamen, quibus sic dici visum, quia *pecudes ibi saliant*: ut Varro indicat, lib. XIV. cap. VIII. & lib. XVII. cap. VI. Sed quod Isidorus censet, componi ex *salio* & *altum*, quia *in altum saliunt arbores*: id ferri nequit. Imo nec dubium, quin a *pecudum saltu* verisimilius deduxeris, quam *arborum*. Ab notione ista *saltus* est *saltuosus*, locus *saltibus* abundans, item *saltuarius*, ὀρεοφύλαξ, δρυμοφύλαξ, ut usi in Gloss. Phil. & Onomastico.

†SALVEO, SALVVS (unde fit SALVARE) SALVE & siqua alia Tuscanicas ex Oriente profectas esse dictiones, ostensum fuit in Tirrhenicis Diatr. VIII. §. 3. in

in SELVANUS: Ac praeterea sciendum hujusmodi voces antiquitus ad animam pertinuisse, ex quo manavit, ut τὸ χαίρειν apud Graecos praefixum epistolis, apud Latinos formulae *salutis* dicendae ac similibus responderet. Quare & SALVERE & SALVUS sunt e שלה *shala*, *tranquillum esse*, sicuti & a nomine שלו *shalev* (h. e. *tranquillus*) recto tramite descendit SALVUS, SALVEO & similia. MAROCHIUS.

SALVIA est a *salvere*, hoc est, *salvum esse*. Nempe ob vim salutarem, qua salvos præstat, atque incolumes: onde *sacram herbam* vocabat Agrippa teste Aëtio

SALUM dictum videri queat quasi ζαλόον, id est, *fluctuans*, nempe a ζαλόω sive ζάλος aut ζάλη, quod est *aqua turbata ac fluctuans*, ταραχὴ καὶ κλόνος ὑδάτων. Sed non dubium, quin sit vel a *salis sapore*, unde & ἅλς, ac *sal* pro *salo* accipitur: vel potius a σάλος, quod idem notat, nempe *mare*, vel *jactationem ejus*: uode ut Plutarchus initio lib. de garrulitat. σάλον καὶ ναυτίαν jungit, sic apud Cæsarem legas, lib. III. bell. civil. *multitudine navium perterriti, & salo nauseaque confecti*. Σάλος vero est ab ἅλς ἁλός. Estque a σάλος σαλεύω, in *salo fluctuo*. A *salum* est *Salacia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Salacia Neptuni ab salo*. Festus: *Salacia dicta est, quod salum ciet: antiquos autem ait* (Verrius) *eo vocabulo poëtas pro aqua ipsa usos esse*. *Paccuvius: Hinc sævitiam Salaciæ fugimus*, &c. Gloss. Phil. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηΐς. In eodem tamen Glossario paullo aliter hæc vox scribitur: *Salmacia*, Ἀμφιτρίτη· & ne errorem librarii putes, mox subditur: *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ut *salacia* & *venilia* differant, in *Venio* dicemus. Ab *in* & *salum* est *Insula*, de quo separatim.

SALUS inserta liquida a σάος venit, quod est, *salvus*. Vel, quod Bibliander indice verborum in Marcum notavit est *salus* ab Hebræo שלה, id est, *salvus*: quomodo Græcos suum σάος, σῶος, & σώζω putant habere ab ישע, id est, *salus*, unde & nomen *Johoschua* seu *Jesu*. A *salus* est *saluto*, & *salutaris*: quomodo *index* dicebatur, sive quia eo digito protenso *salutare* veteres soleant: sive quia *silentium* eo indiceretur, res maxime *salutaris*; unde & Harpocratem & Angeronam fingebant labellum indice comprimentem. Utramque nominis caussam adfert Gyraldus, Dialogismo II. A *salus* quoque est *saluber*, & *salvus*, unde *salvere*, quod est, *salvum esse*. *Salvere*, autem jubebant, non tantum accedentes vel abeuntes: sed etiam in sternutationibus. Petronius Arbiter: *Gyton collectione spiritus plenus, continuo ita sternutavit, ut grabatum concuteret, ad quem motum Eucolpus conversus, salvere Gytona jubet*. Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Sternutamentis salutamur*. Et Appuleius, lib. IX. cum dixisset, *crebras et sternutationes commovebat*, subjicit mox, *quod cum putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus*. *Salve* atque *vale* iis dicebant, quos non putarent se deinceps visuros. Eoque mortuos sic affari soleot. Virgil. XI. Æneïd.

> . . . . *Salve æternum mihi maxime Palla,*
> *Æternumque vale.*

Primus autem Cleon in Epistolis χαίρειν scripsit: primus id sustulit Plato, qui prætulit τὸ πράττειν.

SAMBUCA a σαμβύκη, *instrumentum musicum*, pro quo & ζαμβύκη apud Hesychium & B. Chrysostomum legere est. In MSStis Pauli Epitomatoris codd. plerisque pro *sambuca* perperam est *sambina*, vel *sambila*. Σαμβύκη vocatur non quia inventor dictus sit *Sambyx*, ut ait Ruellius, lib. I. de natura stirpium, cap. XX. (nam quis veterum meminit *Sambycis* hujus?) sed a Syriaco סבכא, *sabbeca*, ut monuere Angeli duo Politianus, cap. XIV. Miscell. & Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Vocem סבכא, legas apud Danielem III. v. Græci Latinique interjecerunt *M*, quod & in aliis Hebræorum Syrorumque factitasse vocabulis ostendimus voce *Simpulum*. Est autem *sambuca* instrumentum id, quod vulgo ob aliquam formæ similitudinem vocamus *harpam*, quasi ἅρπην, quod proprie notat *ensem falcatum*. Utitur hoc pacto *sambuca* vocabulo Persius, sat. V.

> *Sambucam citius caloni aptaveris alto.*

Nisi malis intelligere *genus machinæ poliorceticæ*; quod majoris est ponderis, quam ut unus bajulare possit. Utramque interpretationem adducit & Casaubonus, sic tamen ut priorem magis approbet. Usus & Scipio Africanus orat. contra legem judiciariam Cornelii Gracchi, apud Macrobium, in Saturnal. *Docentur*, inquit, *præstigias inhonestas cum cinædulis, & sambuca, psalterioque eunt in ludum histrionum, discunt cantare, quæ majores nostri probro duci voluerunt*. Meminit & Vitruvius, lib. VI. cap. I. *Uti organi, quam σαμβύκην Græci dicunt*. Ubi Philander dicit esse *musicum organum triquetrum, imparibus longitudine fidibus & sonis*. A *sambuca* est *sambucina* & *sambucistria*: illo usus Plautus, Stich. act. II. sc. III. hoc vero Livius, lib. XXIX. De *sambuca*, qua organum est poliorceticon, Athenæum vide, lib. XIV. & imprimis Lipsium πολιορκητ. lib. I. dialog. VI. Nos contenti erimus adducere nominis caussam: de qua sic Festus; *Sambuca, organi dicitur genus, a quo sambucistriæ quoque dicuntur, per similitudinem etiam machinam appellarunt, qua urbes expugnant nam ut in organo chordæ, sic in machina funes intenduntur*.

SAMNITES *gladiatorum genus*, cui hoc nomen, non quia natione essent *Samnites*, sed quia armatura eorum talis esset, qualis *Samnitum*. Livius: *Campani ab superbia & odio Samnitium, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt*. Vide de iis in Saturnalibus Lipsium, quem non exscribam.

SAMPSUCHUS herba, quæ aliter *amaracus*, ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. IX. Imo & Dioscorides auctor est, σάμψυχον a Cyzicenis & Siculis *amaracum* vocari. Videtur nomen esse ex eo, quia σάοι ψυχὴν, *sanat animam*, hoc est, odore suo refocillet. Hinc *sampsuchinum oleum* Plin. lib. XXI. cap. XXII.

SANCIO a *sanctus*, vel a *sanguine*, *quo quid sancitur*. Servius in XII. Æn. *Sancire proprie est sanctum aliquid, id est, consecratum facere, fuso sanguine bestiæ: & dictum sanctum, quasi sanguine sancitum*. Sed *sanctum* quidem est a *sancio*. *Sanguis* vero per accidens solum concurrit ad ea, quæ *sanciuntur*: at non videtur id verbum inde factum esse. Quare magis verisimile est, *sancio* esse a *sacer*, inserto *N*: quomodo a σάος est *sanus*; a πήγω, *pango*; a θίγω, *tango*; a ῥυκάνη, *runcina*, &c. [ab ἁγιῶ, idem quod ἁγίζω. ἁγιάζω· a *Sancio* vero *Sanctus*.]

SANCTUM sciunt omnes idem esse, quod *inviolabile*, indeque legatos, & tribunos plebis *sanctos* dici nulla ratione habita vitæ, aut morum. Cæsar, lib. III. de bello Gallico: *Legatos* (*quod nomen apud omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset*) *retentos ab se*, &c. Itaque putat Marcianus, *sanctum* dici, quia legati Romanorum gestarent *sagmina*, hoc est, *herbam verbenacam*, quæ Græcis ἱεροβοτάνη, hoc est, *Sacra herba*. Verba Marciani sunt ad L. sanctum, ff. de Rer. Divis. *Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est. Sanctum autem dictum est a sagminibus. Sunt autem sagmina quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret: sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ dicuntur cericia*. Ubi κηρύκεια Marcianus vocat *caduceum*. Quod ad morem illum Romanorum attinet, describit cum his verbis Livius, lib. I. *Fecialis regem Tullum ita rogavit, Jubesne me, rex, cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? jubente rege, Sagmina, inquit, te, rex, posco, rex ait, Puram tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit. Postea regem ita rogavit: Rex, facisne me tu regium nuncium populi Romani Quiritium? vasa comitesque meos? Rex respondit. Quod sine fraude mea populique Romani Quiritium fiat, facio*. Hæc Livius. Existimo tamen non tam dici *sanctus* a *sagmine*, quam *sagmen* a *sancto*:

sancta : quod & sensit Festus. Quin & Isidorus, lib. xv. Originum, cap. xv. neglecta hac etymologia, adducit alias duas. Una est, ut *sanctum* dicatur *a sanguine hostiæ*, quia (ut verbis ejus utar) *nihil sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod hostiæ sanguine esset consecratum, aut conspersum*. Hausit autem hanc sententiam a Servio, cujus hæc verba in xii. Æneid. *Sancire proprie est sanctum aliquid, id est, consecratum facere sanguine hostiæ, & dictum sanctum, quasi sanguine consecratum*. Altera Isidori originatio est, ut *sanctum* dicatur, quasi *sancitum*, a *sancire*, quod est confirmare, & irrogatione pœnæ ab injuria defendere. Sic *leges* proprie dicentur *sanctæ* & *μεταφορικῶς mores sancti*, quia divinis humanisque legibus adamussim conveniunt. Hanc ἐτυμολογίαν apud Festum quoque legere est. Et fane plerique omnes antiqui, quibus & nos subscribimus, eam, ut simpliciorem, verioremque sunt amplexi. Propertius, lib. iv. eleg. x.

Hunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic sanctum Tatiæ composuere Cures.

Aggenus Urbicus, lib. i. Commentariorum ad Frontinum : *Nam sanctum est plerumque ut incorruptum, & a sanciendo sanctum dicitur*. Ulpianus etiam (ut hunc Marciano potissimum opponamus) scribit in hunc modum, l. ix. §. proprie, D. de Rerum Divis. *Proprie dicimus sancta, quæ neque sacra, neque profana sunt, sed sanctione quadam confirmata: ut leges sanctæ sunt. Sanctione enim quadam sunt subnixa. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum*. Idem cognoscere est ex voce *sacrosancti*, de qua & ipsa pauca dicam. *Sacrosanctus* quis fiebat, tum religione, tum lege. Religione quidem, quia certis ad hoc ceremoniis opus erat. Lege autem, quia hac sanciebatur, ut *sacer* esset, qui sacrum violasset, sive nocuisset, cui hac lege non liceret. Hinc Livius, lib. iii. cum scripsisset, pulsis magistratu Decemviris restitutum esse tribunatum, subjungit : *Et cum plebem, hinc provocatione, hinc tribunitio auxilio, satis firmassent, ipsis quoque tribunis, ut sacrosancti viderentur (cujus rei prope jam memoria aboleverat) relatis quibusdam ex magno intervallo ceremoniis renovarunt : & cum religione inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui tribunis plebis, ædilibus, judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret*. Addit continuo : *Hoc jure legis interpretes negant quemquam sacrosanctum esse, sed eum, qui eorum cuiquam nocuerit, sacrum sanciri*. Hinc liquet, *sacrosanctum* dici, quia *sancitum* esset, ut sacer haberetur, qui violasset, quod sancitum erat. Sanciebatur autem vel a sola plebe, vel patriciis & plebe simul. Cicero pro Cornelio Balbo : *Primum enim, sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset*. Nec sanciebatur, nisi intercedente juramento, quemadmodum Festus docet in *Sacrosanctum*. Erat autem juramentum tale, legem se perpetuo observaturos, addebaturque exsecratio, ut qui legi parerent, ita deos superos inferosque propitios haberent : qui non parerent, infestos : quemadmodum Dionysius Halicarnassensis scribit, lib. vi. Quomodo differant *sacrum*, *sanctum*, & *religiosum*, docebit Aldus Manutius de quæsitis per epistolam.

S A N D A L I U M, σανδάλιον, γυναικεῖον ὑπόδημα, ut ait Hesychius. Menandrum & omnes prope Comicos, alios item scriptores eo uti, docet Pollux, lib. vii. cap. xxii. Nec tamen mulierum semper est : sed etiam virorum : uti liquet ex Act. xii. 8. ubi angelus præcipit Petro ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Syris dicitur סנדל, *sandal* : ut Guido testatur. Sed puto non Græcos a Syris, sed Syros a Græcis accepisse hanc vocem : uti alia multa. A *sandaliis* Romæ dictus *vicus sandaliaris* : qui & *Sandaliarium* dicebatur. Mentio ejus in vett. inscriptionibus, & apud Agellium, lib. xviii. cap. iv. & Galenum, lib. περὶ τῶν προγινώσκειν. Indeque *Apollo Sandaliarius*, quod ejus templum esset in hoc vico. Ab Augusto exstructum, docet Tranquillus in ejus vita. Ac Victor quoque in iv. urbis regione ponit. Vide J. Meursium Atticarum lectionum lib. iii. cap. xxvi.

S A N D A P I L A est, quam Horatius *vilem arcam*, Martialis *Orcinianam spondam* appellat : nempe *loculus in quo plebejorum atque damnatorum cadavera portabantur*, ut Fulgentius de prisco serm. interpretatur. Etiam Gloss. vett. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Usus Juvenalis, sat. viii.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

Hinc *sandapilones*, & *sandapilarii*, idem ac *vespillones*. Gloss. Philox. *Sandapilo*, νεκροθάπτης. *Sandapilam* a *sanna*, hoc est, *derisione*, inepte deducit Catholicon. Papias dicit esse a *sandalio*, significante pannum, quo corpora mortuorum operiebantur. Sed *sandalium* esse *calceamenti* genus omnes sciunt. Verum etymon est, *sandapila* esse ex *sanidapila*, hoc ex σανιδοπύλας· quasi dicas, σανίδα τῆς πυλῆς, hoc est, *asserem* sive *tabulam loculi* vel *arcæ*. Erat enim *sandapila* loculus ligneus, sive arca ex tabulis & asseribus compacta.

S A N D A R A C A, vel *sandaracha*, σανδαράκη vel σανδαράχη, a σάνδυξ sive *sandyx*. Sunt enim vicini colores, imo, ex multorum sententia, omnino idem. Festus : *Sandaraceam ait Verrius esse genus coloris, quod Græci sandycem appellant*. Vide de eo Philandrum ad Vitruvii lib. vii. cap. xii. Hinc *sandaracinus*. Nævius apud Festum : *Merula sandaracino ore*. Ubi *sandaracinus* est *luteus*. Hunc enim colorem habet os merulæ. Nempe *sandaraca* quidem rubet ipsa, sed luteo colore tingit.

S A N D Y X a Græcis acceptum, quibus itidem vocatur σάνδυξ. Plantam esse Servius tradit, item Hesychius : Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς Σωσίβιος. Alii censent esse *cerussam ustam*. Plinius, lib. xxxv. cap. vi. *Hæc (cerussa) si torreatur æqua parte, rubrica admista, sandycem facit*. *Quamquam animadverto, Virgilium existimasse, herbam id esse illo versu :*

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Sed ex eo versu, non consequitur id quod Plinius, atque etiam Servius putavit. Nam sententia Maronis est, fore, ut oves pascentes sponte *sandycini* coloris fiant. Et sane Hesychius etiam deceptus videtur, cum ejus nominis arborem esse credidit. Conficiendi *sandycis* rationem etiam Georgius Agricola docet, lib. xii. de nat. foss. cap. xii. Videtur autem esse σάνδυξ a שני, quo signatur *dibaphum coccineum*. Sane σάνδυξ, χρῶμα κόκκινον, ut ex Suida & Photio constat. Ac apud Vopiscum in Aureliano legas : *Dicitur sandix Indica talem purpuram facere si curetur*. Itaque & ab Hebræo iste *sanguis* dici videtur, qui *purpureus* a poëtis vocatur. Sed de hoc suo loco.

S A N G U I S, juxta Isidorum, lib. xv. cap. v. ita vocatur, quod sit *suavis* : indeque esse, quod suaves jucundique sint, quibus *sanguis* dominatur. [Mirum possit videri, & tamen verum est, ex αἷμα analogice *sanguem* deduci.] Juxta alios ita dicitur, quod *sanctus* sit, ut qui in sacrificiis effundi soleat ad populum expiandum. Alii ejusdem esse originis censent ac *sacer*, & *sanctus*. Julius Scaliger, Exercitat. cccxxv. sect. xiii. *Sanguis, Latinorum, & Auruncorum prisca vox, quibus elementis alio flexu utebantur ad ea designanda, quæ ad religionem pertinerent. Sic sagmina, sanctum, sacrum*. Potius videtur esse a σάος, *salvus*, *incolumis*, vel σαόω, *salvum, & incolumem præstare*. Sane in *sanguine* sunt spiritus vitales ; unde, eo etiam effluente, vita perit. Hinc Maro, in x.

Una eademque via sanguisque animusque sequuntur.

Notus & locus Genes. cap. ix. ubi prohibetur, ne quis vescatur pecudis anima, *sanguine* ejus, q. d. *sanguine* quo animatur. Quare *sanguis* hominem σαοῖ, indeque nomen, *N* inserto, ut ab eodem σάος Latini fecere *sanus*. Vel est *sanguis* a שני, hoc est, *coccineum*, vel *purpureum*. Qui *sanguinis* color. Unde Poëta :

Purpuream vomit ille animam . . . .

sanguis per *M* in recto scribi ; ut in obliquis esse *N* , ait ex Prisciano Cassiodorus , lib. de Orthograph. cap. XII. *Sanguisuga*, ut Plinius ait, lib. VIII. cap. X. vulgo appellari cœpit *hirudo* , quod *sanguinem sugat* . Glossæ Philoxeni : *Sanguisuga* , *βδέλλα λιμναία* , id est , *hirudo palustris* . Plautus , Epid. act. II. sc. II.

. . . . Jam ego me convortam in hirudinem,
Atque eorum exsugebo sanguinem.

Julius Scaliger similiter *musicam* dixit *sanguisorbam*. Erat inter arbores infelices *sanguineus frutex* : teste Plinio , lib. XVIII. cap. XVIII. qui P. Crescentio inque Longobardicis legibus *sanguinus* dicitur. Est autem is frutex , nisi arborem dicere malis , *cornus* femina : cujus cortex *sanguinei* est coloris . *Sanguinus* igitur dicebatur ab antiquo *sanguen*. Meminit & Tarquinius , vel potius Tarquitius, apud Macrobium , lib. II. Sat. cap. XVI. Hinc *virgæ sanguineæ* Plinio, lib. XXIV. cap. X. & alibi item Modestino lib. penult. D. ad legem Pomp. de parricid.

SANIES Perotto placet dici *κατ' ἀντίφρασιν* , quia est *sanguis non sanus* . Sed *ἀντίφρασιν* sæpe explosimus . Melius Isidorus , lib. IV. cap. VIII. *Sanies* , inquit, *dicta* , *quod ex sanguine nascitur* . Vel eum Martinio deriva a שנה , hoc est , *mutari* , *variari*. Est enim *sanguis mutatus* , quippe tenuior factus , & atrum colorem habens permixtum . Unde Celsus , lib. V. cap. XXV. *Ex vulneribus ulceribusque exit sanguis* , *sanies* , *pus* . *Sanguis omnibus notus est* . *Sanies est tenuior hoc* , *varie crassa* , *& glutinosa* , *& colorata* . *Pus crassissimum* , *albissimumque*, *glutinosius & sanguine & sanie*. Plura ibidem vide . [*Sanies est ἰχὼρ proprie* , *nempe succus seu materia illa alia*, *quæ a vulneribus fere curatis ultimo profluit* , *antequam cicatrix fiat* . Itaque *Sanies a Sanato quasi valnece* , dicitur .]

SANNA irrisionis genus , quod Hieronymus ait fieri ab occipitio , ore distorto , & interiorum dentium ostentatione . Hoc si est , deducere licebit a שן , *dens*. Sed Perottus censet esse *risum solutum* : atque ita dici a *narium sonu* . Alii originem arcessunt a Græco *σάννας* , quo Cratinus usus pro *stulto* , ut testatur Eustathius ad Odyss. Ξ. pag. cIↄIↄCCLXI. ubi & monet *σάννας* esse a *Sannis* populis, quos ipsius ætas vocabat *Tzanos* , ea puta ratione , qua *Opicum* dicimus pro *rupicone & agresti* ; *Umbrum* , pro *pingui*; *Marrucinum*, pro *stulto* . Idem tamen alterum quoque etymon adducit ad Odyss. Π. pag. cIↄIↄCCCXII. ut nempe sit a *σαίνω* , quod est *quatio* ; unde *σαίνουσι caudam quatiens canum instar* . Sed imprimis placet conjectura doctissimi Isaaci Casauboni , qui ad primam Persii Satyram vult esse a שנן , id est , *acuere* , unde שן , *dens* , & שנינה , *aculeata oratio* . Proprie igitur *sanna* sit oratio cum mordacitate aliquem ridens . Sed speciatim ei accommodatur irrisioni , quæ fit ore distorto , unde *sannio* , Nonio teste , & verbum *sannare* & *subsannare* . Vetus interpres Persii in sat. I. *Sanna dicitur os distortum cum vultu* , *quod facimus* , *cum alios deridemus* . *Inde sanniones dicti* , *qui non certum vultum habeant* , Glossæ Philoxeni : *Sanna* , *subsannator* , *μῶκος*. *Sannator* , *μυκτηριστής* . Ab eadem origine est *sannia* . Cic. lib. IX. ep. XVI. *Salis enim satis est* , *sannionum parum* . Et lib. II. de Oratore : *Atque hoc etiam animadvertendum* , *non esse omnia ridicula* , *faceta* . *Quid enim potest esse tam ridiculum* , *quam sannio est? Sed ore* , *vultu* , *imitandis moribus* , *voce* , *denique corpore ridetur ipso* , *salsum hunc possum dicere*, *atque ita* , *non ut ejusmodi oratorem esse velim* , *sed ut mimum* . Quod Latinis *sanna* , id Græcis *μῶκος* , ut ostendunt verba e Glossis ante adducta . Ac censet Cl. Salmasius veteres Latinos ex eo fecisse *mocosus*, hoc est , *μωκώδης* . Nam apud Cicer. legendum putat , lib. I. epist. ad Att. *Consul autem ipse parvo animo & pravo* , *tantum cavillator* , *genere illo mocoso* . *quod etiam sine dicacitate ridetur* , *facie magis*, *quam facetiis ridiculus* . Ubi vulgo *moroso*. Et apud Quinctilianum , lib. XI. cap. III. sub finem : *Quare non immerito reprehenditur pronunciatio vultuosa & gesticulationibus molesta* , *& vocis mutationibus resultans*, *nec inutiliter ex Græcis veteres transtulerunt*, *quod ab his sumtum Lenas Popilius posuit esse hanc actionem mocosam* . Ubi in vulgatis *motiosam* : aliqui item *jocosam* .

SANQVALIS , seu *sangualis* , avis Livio memorata lib. XLI. aliquibus videtur *pullus ossifragæ* : Massurius autem ipsam esse *ossifragam* arbitrabatur . Auctor utriusque est Plinius , lib. X. cap. VII. Massurio assentit Onomasticon , in quo est , *Sanqualis* , *Φήνη* . Nam *φήνη* est *ossifraga* Idem docet Festus , qui & ἔτυμον docet , his verbis : *Sanqualis avis appellatur*, *quæ in commentariis auguralibus ossifraga dicitur* . *quia in Sangi Dei tutela est* . Nomen ergo a Deo *Sango*, sive *Sanco* , sive *Sancto* , qui & *Fidius*, & *Semipater* vocabatur : ut Ovidius testatur in VI. Fast. Meminere numinis ejus etiam Cato in Orig. Dionysius Hal. lib. IV. Silius lib. VIII. Festus in *Propter viam*, Lactantius , lib. I. cap. V. & Augustinus, lib VIII. de Civ. Dei , cap. IX.

SANVS ex *σάος* , inserta liquida . *Σάος* , & *σῶος* , *sanus* , *integer* , pro quo contracte *σῶς* , unde *σόω* , & *σώζω* . *Σάος* , & *σῶος* forte a ישע , *salvus*, *dives*; vel שמר , *servavit* . A *sanus* cur *sane* dixerint pro *certe* , obscurius est . Priscianus , lib XV. *Sciendum*, *quod quædam adverbia non plene servant significationem* , *quæ in nominibus est* , *a quibus derivantur* : *ut ferus fere* , *sanus sane* , *sensus sensim* . *Ideo autem diximus non plene* , *quia potest esse aliqua ratio* . *Ut sanus pro validus accipitur* , *ergo & sane pro valde* . Vera nobis ratio videtur , quia *sane* dicitur, quod *sana mente* dicitur, a cujusmodi dictis malus dolus abest. Unde *sane* , id est, vere, certoque. *Sanates*, qui cum defecissent a Romanis , paullo post rediere in amicitiam quasi *sanata* mente . Unde in legibus XII. Tabb. *Item jus esto Sanatibus*, *quod forctibus* . Ubi *fortes* , qui nunquam defecere . Vide Festi epitomen , & ibi Scaligerum . A *sanus* quoque est *insanus* pro *supra modum magno* , quia insani in omnibus modum excedere solent . Varro , lib. VI. de L. L. *Plautus vehementer cum vellet dicere* , *dicit Insane* : *quod insani faciunt omnia vehementer* . Festus : *Insanum pro valde magnum usus est Plautus* , Plautus , Bacch. IV. V.

Insanum magnum molior negotium.

Ubi *insanum* ponitur pro *insane* , hoc est , vehementer , valde . Quod Græci dicunt *μανικὸν σπουδάζω* · ut ad Athenæi lib. XIII. cap. V. observat Casaubonus .

†**SANVS** & **SANITAS** non tam corporis (nisi fort. translate) quam animi propria & peculiaris initio fuisse, ostenditur ex ejus contrario INSANVS & INSANIA, quae de animo, non item de corpore usurpantur , uti plurics Tullius Tusc III. affirmat . Jam vero si quaeras quid *Sanitatem* antiqui vocaverint , Cicero ibidem his verbis aperte significat : *SANITATEM enim animorum positam in TRANQVILLITATE quadam constantiaque censebant* . Ergo non errabis si SANVS a שאן *saan* aut vero שאנן *Shaanan* (num utrumque reperitur) deduxeris , quod est TRANQVILLVM sive quietum esse . MAZOCH.

SAPA , *plantarum succus* Palladio vocatur , quia *sapit* , hoc est , *sapida* est . Eademque nominis caussa , cum sumitur pro *musto decocto*, *donec tertia pars supersit* ; ut Plinius describit . lib. XXIII. cap. II. Gloss. Phil. *Sapa*, *ἕψημα*. Vel *sapa* sit ab *ὀπὸς*, quomodo Græcis vocatur *humor ex arboribus vere auctumnoque quasi exudans* . Spiritus sæpe abit in *S* . Ut ab *εἰ* , *si* ; ab *εἴρω* , vel *ἕρω* . *sero* ; ab *ὅρος* sive Æolico *ὄρβος* , *servus* . *Sapa* & *sapor* ejusdem sint originis ; ut *lympa* & *lympor* , quo usus Lucilius . Sed *sapor* ab Æolico *ὄπορ* pro *ὀπὸς* .

SAPERDA , *piscis* , Græce itidem *σαπέρδης* dicitur. Alio nomine vocatur *κορακῖνος* . Hesychius : *Σαπέρδης* , *ὄνομα ἰχθύος* . *οἱ δὲ ταρίχου εἶδος* , *ἄλλο ὑπὸ Ποντικῶν τὸν κορακῖνον ἰχθῦν* . Etymologus : *τὸν γὰρ κορακῖνον ἰχθὺν* , *σαπέρδαν οἱ Ποντικοὶ φασι* . Sed assentio doctissimo Casaubono , qui animadvers. in lib. VII. Athen. cap. XVII. utrobique pro *κορακῖνον* legit

κορακῖνον

κορακῖνος, quomodo piscis is vocatus a *corvino* five *nigro colore*: unde Oppianus ἁλιευτ. α. vers. CXXXIII.

. . . . καὶ κορακῖνος ἐπώνυμος αἴθοπι χροιῇ.

Cognominem nigro colori. Athenæus tamen diversum facit κορακῖνον a *saperda*. Sic enim scribit lib. VII. πλατίστακος καλεῖται ὁ σαπέρδης, καθάπερ ὁ κορακῖνος. Est vero *saperda* vox Pontica, quod Hesychii & Etymologi loca indicant, ac Persii illo confirmatur, sat. V.

. . . . *En, saperdam advehe Ponto*.

Habet & alteram ea vox significationem apud Latinos. Festus: *Saperda genus pessimi piscis: sapientem etiam significat, cum ait Varro: Belli, festivi, saperda cum simus omnes*. Nonius: *saperdas, quasi sapientes & eleganteis. Varro Modio: Omnes videmur, nobis esse belli, festivi, saperda, cum simus* σαπροί. Non tamen usitate, sic accipi solet, sed etiam significationem, uti censet, nove finxit Varro, ad *sapiendi* verbum venuste alludens. Sed σαπροὶ extremo loco minus convenit: eoque Hadr. Junius legit σαπροὶ, quod est *putidi* ac *marcidi*, ac κατὰ μεταφορὰν *nugaces*: quomodo ea vox exponitur in Philoxeni Glossis. Versus ipsos sic idem in numeros restituit:

Omnes videmus nobis esse belluli,
Et festivi saperdæ, cum simus sapri.

Ut παρονομασία sit in *saperda* & *saprus*. Justus Lipsius legebat, *Festivi saperdæ, cum simus copreæ*. Veteres *scurras* appellabant *copreas*: ut ex Tranquillo, Dione, Lactantio, & Isidoro ostendimus separatim.

SAPERE quorundam judicio, primo dicitur de *rebus boni malive saporis*: inde ad *animum* transfertur. Hoc si est, fortasse *sapor* fit ab Æolico & Laconico σάπορ pro ὀπὸς, id est, *succus*. Nam *sapor* est in succo, & humore: eoque pro succi bonitate, aut pravitate, res bene vel male dicitur *sapere*. Spiritum abire sæpius in *S*, non semel dictum. Sed aliis placet, *sapere*, primo de animo dici: eoque fuerit ab antiquo *sapus*: quod a σοφὸς, conversa adspirata φ in tenuem: quomodo a κάρφω est *carpo*; a κεφαλὴ, *caput*; ab ἀφύη, *apua*, &c. Dicere etiam liceat *sapere* pro diversa significatione diversæ esse originis: de *gustu* esse ab ὀπὸς, de *animo* esse a σοφὸς. Σοφὸς vero monet Biblitander esse ab אשף. Nam *Ascaphim*, Dan. II. inter Chaldæorum doctissimorum ordines ac gradus numerantur. A *sapio* est *sapiens*, ut *prudens* quasi *providens* a *provideo*. A *sapiens* vero *sapientia*, qua voce etiam pro *sapore* usus Symposius, poëta vetus in ænigmate hoc de perna:

Una mihi soror est, plures licet esse putentur
De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Ubi mavult Pithœus:

De fumo facies mihi, de mare gustus inhæsit.

Quod, ni codicis alicujus veteris auctoritate subnixum sit, probare neutiquam possim, cum nimium quantum discrepet a vulgata. *Saperdam* quoque pro *sapiente* nove dixit Varro. Sed hac de voce seorsim. *Consipio* pro *simul sapio* legas apud Gellium, lib. VII. cap. III. *Vereri sese, ne patres non satis consiperent*.

†SAPERE significatu primitivo utrum mentis sit, an vero palati, an postremo utriusque ex aequo sit; dubitatur. Tamen sicuti apud Hebraeos טעם *taam* utriusque simul est, quia tam *saporem*, quam *consilium* notat; hoc idem potest & de *Sapio* dici. Utut est, certe *sapere*, quatenus mentis est, videtur omnino duci ab Infin. ספר *sapper*. Et quidem τὸ ספר *saper* litterarium esse verbum, non modo apud Hebraeos, verum & apud Chaldaeos Syrosque non est dubium, cum plurima inde oriantur vocabula ad litteraturam pertinentia, veluti ad *libros*, *scribas*, *juris peritos*, *doctores legis*, & quidquid tale est. Atque haec verisimiliora sunt, quam ut originibus aliis rimandis insudem. MAZOCHIUS.

SAPINUS, ac *sappinus* etsi Gallis Italisque pro arbore tota sumatur (nam illis *abies* dicitur *du sapin*, hi tabulas abiegnas *sapineas* vocant:) veteribus tamen Romanis pars ima abietis sic dicebatur: si recte vulgo apud Plinium legitur lib. XVI. cap. XXXIX. *Abietis quæ pars a terra fuit, enodis est: hæc qua diximus ratione fluviata, decorticatur, atque ita sapinus vocatur*. Sed videtur *sapinea* legendum. Nec enim dubium, quin Plinius secutus sit hoc Vitruvii, lib. II. cap. IX. *Ima autem cum excisa quadrifluviis disparatur, ejecto torulo ex eadem arbore ad intestina opera comparatur, & sapinea vocatur*. Caussam nominis investigare conatus Bernardinus Baldus Urbinas, lib. de verborum Vitruvianorum significationibus. Censet Abbas ille doctissimus, *sappineum* dici, quod pars hæc abietis similis sit ligno ejus arboris, quæ *sapium*, sive, ut habent vett. codd. *sappium* vocatur, ac inter piceas refertur. De hac ita Plinius, lib. XVI. cap. XII. *Inter hæc genera proprium quidam fecere sappium, quoniam ex cognitione earum seritur, qualis dicta est in nucleis*. Ubi respicit locum, quo de nucum pinearum generibus agens, lib. XXXV. cap. X. ait, *Tertium sapinium a picea sativa nucleorum, cute verius quam putamine*. Easque nuces etiam Columella intellexit, lib. XII. cap. V. *Alii nucibus sapineis ardentibus idem efficiunt*. Quæ, quod ad locum Plinii, satis firmant sententiam Bernardini Baldi, & refellunt illam doctissimi Turnebi, qui lib. IV. Adversf. cap. XVI. pro *sapio* apud Plinium *sapinum* legere jubet. Nam abietis pars *sapinia*. At arbor, unde id nomen, *sapium* vel *sapinus*. De etymo assentio Nicolao Fullero, qui lib. IV. Miscell. sacrorum cap. X. ait arborem inde *sapinum* vocari, quia apta sit fabricandis *navigiis*, quæ ספינה vocantur ab Hebræis, Syris, & Arabibus. Sane firmat Servius, cum in II. Æn. ait: *Est abietis species apta navibus, quam sapinum vulgo vocant*. Etiam Glossæ veteres pro arbore habuere: ut in quibus legas, *Sappinus*, πεύκη· *sapinus*, πίτυς. *Sappinus* igitur sit, quæ Latinis *picea*; *sapinus* autem, sic iisdem *pinus*. Non tamen quævis *picea* dicatur *sappinus*, sed solum *sativa*: ut ostendunt Plinii verba, quæ adduximus ex lib. XXXV. cap. X. Nec *sapinus* simpliciter sit *pinus*, sed *species pinus*. Imo ne illud quidem *sappini* & *sapini* discrimen verum puto: sed Glossographus exscripserit hæc ex diversis Lexicis: quorum in uno *sappinus*, in altero *sapinus* scriberetur: in uno πεύκη, in altero πίτυς verteretur. Notum enim, ut ea arborum nomina sæpe confundantur. Ergo *sapium* vel *sappium*, & *sapinus* vel *sappinus* eadem sint arbor ex picearum genere. Inde *sapineæ nuces*: & pars etiam abietis *sapinea*, quia *sappio* seu *sappino* similis.

SAPO a Gallis acceptum quorum olim lingua eadem ac Germanica. Sane Germanis dicitur *sepe*, vel *seiffe*, Belgis *zeepe*. Rem autem a Gallis Germanisque esse docet his verbis Plin. lib. XXVIII. cap. XII. *Prodest & sapo. Gallorum hoc inventum, rutilandis capillis ex sevo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in usu viris quam feminis*.

†SAPO *Gallorum inventum* Plinio XXVIII. 12. dicitur. Quare videri poterat & nomen Gallicum fuisse. Sed tamen Chaldaeis ספון *sapon* smegmatis nomen est, idque ipsum significat quod nos *saponem* vocamus: sicuti & hoc ipsum Syris ܣܦܘܢܐ *sapuno* dicitur. Tam vero Chaldaei quam Syri in hoc nomine pro prima consona modo *Samech* modo *Tjade* promiscue usurpant: quae duae litterae saepiuscule alternant. Nec tamen credibile est, Orientales a Latinis id nomen arcessisse. Omnino sic res se habet. Ad eluendas maculas ab ultima antiquitate parabantur medicamenta; quae Hebr. ברית *borith*, a Graecis σμῆγμα dicebantur, Chaldaeis autem Syrisque, &, qui ex Oriente pleraque sua adsciverunt, Latinis, SAPO vocabatur. Hujus plura erant genera, sicuti & hodie. Eminebat autem in Italia genus illud, quod Gallis referebatur acceptum, *ex sevo & cinere* (ut ait Plinius) confectum. At a Gallis Italia rem ipsam, non item nomen accepit; jam enim antea apud Italos & smegmata sua

erant,

erant, & *Saponis* nomen, quod simul cum re ipsa jam olim antiquitus Tusci ex Oriente in Italiam intulerant. Ceterum quod ex Plinio docet Vossius saponem Gallorum inventum esse, id non assentior, quia in Oriente tum res antiquissima fuerat, tum & ipsum *Saponis* nomen a Syris usurpatum. Ergo cum ait Plinius XXVIII. 12. *Prodest & sapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex sebo & cinere*: non hoc vult, universum Saponis genus deberi Gallis, sed tantum illud, quod ibi describit, ad strumas discutiendas valens. MAZOCH.

SAPPHIRUS, σάπφειρος, appellatio est ab Oriente. Nam similiter Hebræis dicitur ספיר, Exodi XXVIII. XVIII. & XXIV. X. Videtur nomen esse a loco: qui forte fuerit Σαπφὶρ vel Σαπφειρ. Sed Stephanus vocat Σαπφειρίνην· perperam, ut videtur. Sic enim scribit: Σαπφειρίνη, νῆσος ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ. ἐν ταύτης ὁ Σάπφειρος λίθος. Nisi forte insula σαπφειρίνη a *sapphiro*, quæ inde advehebatur.

SARABARA legimus apud Tertullianum de pall. cap. XV. Ubi doctissimus socer meus Franciscus Junius monet esse *vestem Medicam seu Babyloniam ad genua pertingentem*, pro eo quod Chaldæis est סרבל, Dan. III. & alibi, quasi dicas, *quo viri principes vestiuntur, paludamentum*. Hesychius: Σαράβαρα, τὰ περὶ τὰς κνημῖδας ἐνδύματα. Antiphanes ea voce in Scythis usus, ut docebit Pollux. B. Hieronymus ad Danielis cap. III. docet Aquilam & Theodotionem vertisse *saraballa*, proque eo corrupte legi *sarabara*. Sed *R* & *L* facile commutantur. *Sarabara* est & apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXIII.

SARCINA, φορτίον ὁδοιπορικόν, ut Glossæ Phil. exponunt. Cornelius Fronto: *Onus vehiculorum, & majus est: sarcina hominum*. Dicitur *sarcina* a *sarciendo*. A *sarcina* est *sarcino*, unde *sarcinator*, & *sarcinatrix*. Lucilius apud Nonium: *Sarcinatorem esse summum suere centonem optime*. Et Varro ὄνος λύρας. *Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatrices in machinis*. Apud Frontonem legas: *Sartrix, quæ sarcit: sarcinatrix, quæ sarcinas servat*. Sed ut *sarcinator* dicitur, qui sarcit, vel *sarcinas* custodit (posteriorem notionem & Papias agnoscit,) ita *sarcinatrix* est tum quæ sarcit, tum quæ *sarcinas* custodit. Ac priorem acceptionem firmant Glossæ Philox. ubi est: *Sarcinatrix*, ἡ ῥάπτρια.

SARCIO videri possit conflatum ex σῶος, *integrum prosta*; & ῥάκος, quomodo vocatur *lacera vestis*. Sed videtur primo notare ὁλοῦν, *integrum reddo*, vel *reficio*: postea συνεκδοχικῶς ad vestes restrictum. Festus: *Sarte in auguralibus pro integro ponitur, sane sarteque audire videreque. Ob quam caussam opera publica, quæ locantur, ut integra præstentur, sarta tecta vocantur, etenim sarcire est integrum facere*. Onomasticon: *Sarcio*, ἐπισκευάζω. Itaque videri possit potius venire a Chald. זרז, *parare*. [ἀρτιῶ, ἀρτίζω, idem quod καταρτίζω.] A *sarcio* sunt *sartor*, *sarcina*. De utroque seorsim. Item compositum *exsercio*, sive *exerceo*. Festus: *Exercirent, sarcirent*.

SARCOPHAGUS dicebatur *lapis, quo corpus humanum condebatur*, ac plurimum erat lapis Assius. Ac *Assius* quidem vocabatur, quia effoderetur in *Asia* regione Troadis vel Mysiæ: nempe circa Assum civitatem. Hermolaus Barbarus distinguit inter lapidem *Assium* & *Asium*: sed fallitur. Nam ubi *Asius* lapis legitur simplici *S*, librarii error credi debet. Stephanus: Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Κορνήλιος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς ἱστορημένων, Μιτυληναίων ἄποικον ἐν τῇ Μυσίᾳ φησὶν Ἄσσον, ὅπου ὁ σαρκοφάγος γίγνεται λίθος. Ergo σαρκοφάγοι σοροὶ ex lapide Assio, cujus vi cito corpus ad ossa redigitur, ut scribunt Seneca, Dioscorides, Celsus, & Galenus. Estque hæc caussa, cur dicatur *sarcophagus*, a σὰρξ, hoc est, *caro*, & φαγεῖν, quod est, *comedere*. Quamquam non carnem modo, sed etiam ossa ipsa intra quadragesimum absumit diem, exceptis dentibus; ut docet Plinius, lib. XXXVI. cap. XVII. Utitur *sarcophagi* voce Juvenal. sat. X. & Macer. l. XXXVII. D. de relig. & sumt. funer. item Modestinus, ad l. libertis. D. de aliment. & cibar. legatis. Quamquam autem *sarcophagi* primo ex *Assio lapide*, postea tamen *sarcophagi* dicti *omnes mortuorum loculi*, etsi ex alia essent materie. *Sarcophagi* vocabulo plane geminum fuerit *Cerberus*, si vulgatum etymon species. Nam etsi poëtæ tricipitem inferorum canem sic dici fabulantur: mythologici tamen *terram* esse volunt, ac dici κέρβερος quasi κρεοβόρος, id est, *carnivorum*, a κρέας, id est, *caro*, & βορὸς, *vorax*, quia terra corpora omnia sibi credita voret ac consumat.

SARCULUM, unde apud Columellam *sarculare* & *sarculatio*, instrumentum est quo sarritur, Varrone & Isidoro testibus, ex quibus paret κατὰ συγκοπὴν dici quasi *sarriculum*, ut *sartor* quasi *sarritor*. Etsi Nunnesius putarit, *sarculum* κατὰ μετάθεσιν fieri ex σκάλευθρον. Plautus, Captivis, sarritionem conjungit cum occatione. Nam cum dixisset Heglo:

Sator sartorque scelerum, messor maxime:

Subdit Tyndarus:

Non occatorem dicere audebas prius.
Nam semper occant prius quam sarriunt rustici.

Nempe dum semen est, occant; dum seges, sarriunt. Occare enim est grandes terræ glebas contundere, ut pulvere semina jacta cooperiantur. Sarrire vero, ut e Varrone & Columella constat, est herbas inutiles inter segetem succrescentes *sarculo* evellere. Vide *sarrio* & *sartor*.

SARDA nunc Latinum nomen est *piscis*, qui Græcis πηλαμύς, Plinio teste: nunc *lapis*, qui & Græcis Σάρδη, & ὑποκοριστικῶς Σάρδιον. *Pisci* nomen ex Tyria lingua arcessit Isidorus, lib. XII. cap. VI. nam ea piscem quendam *sar* dici, indeque & *sardas* vocari, & *sardinas*, quæ Græce θρίσσαι. Sed verisimilius sic a *Sardinia* eas vocari. *Sarda* gemma dicta ex eo, quia *primum Sardibus sit reperta*, ut Plinius ait, lib. XXXVII. cap. VI. Sed potius *Sardis* legendum: quod Salmasio placuit. Atque ita Isidorus, lib. XVI. cap. VIII. *Sardius dicta eo, quod primum reperta sit a Sardis*. Et Marbodæus in dactyliotheca:

Sardius a Sardis est, a quibus ante repertus.

Non igitur a *Sardibus* sit Lydiæ urbe, sed insula *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, & Σαρδών· unde *Sardus*, ut in illo,

Sardi Venales, alius alio nequior.

Item *Sarda terra*, apud Plinium. *Sarda* igitur hic valet non Σαρδιανὴ, sed Σαρδονία, ut dicimus Σαρδόνιος γέλως, *Sardonius risus*. Quomodo & *Sarda* Græcis σαρδόνιον. Hesychius: Σαρδὼ ἐν Πανοφάγῳ, τὸ Σαρδόνιον ἡ σφραγὶς εἴρηται. A *sarda* & *onyx* est *sardonyx*, σαρδόνυξ, non σαρδάνυξ, ut quidam scribunt. Auctor Isidorus, lib. XVI. cap. VIII. & eo potior Plinius: cujus hæc verba, lib. XXXVII. cap. VI. *Sardonyches olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est, velut carnibus ungue hominis imposito, & utrimque translucido*. Ubi & *Onychis* etymon respexit. Nam ὄνυξ, *unguis*. Gemmæ igitur ex eo nomen, quia ut Plinius hic ait, colorem habet unguis carnibus hominis impositi. A *Sardonyche Sardonychata manus* dicuntur Martiali.

SARDOA herba, Σαρδῷα, ἢ Σαρδάνιος, ἢ Σαρδόνιος πόα, sic dicta, quod gignatur in *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, Σαρδὼν, & Σαρδάνη, etiam Hesychio teste. Est ea herba, ut ex Sallustio Servius scribit, apiastri similis, eàque vescentes risus similitudine cum spasmo emoriuntur. Idem scribit Pausanias in Phocicis, Eustath in XA. Iliados lib. & Hesychius in Σάρδιον. Hinc Homero & aliis Σαρδάνιος, Σαρδόνιος, & Σαρδάνιος γέλως, *risus Sardonius*, qui simulate & cum stomacho fit. Vide Erasmum in Chiliadibus, & Guilandinum commentario de papiro, pag. LXXXVIII. & seq. ubi inter alia narrat, ut cum in *Sardinia* esset, experientia magistra didicerit, *Sardoam* herbam passim in ejus insulæ aquis pullulare, sed nullam vim noxiam aquis impertiri.

SARGUS, σαργὸς, piscis, de quo Aristoteles in historia animalium, Athenæus, Ælianus, Oppianus, Plinius, alii. Forte ab Ægyptiis id nomen, vel

vicinis

vicinis gentibus. Sane, ut Festus ait, *in Ægypto fere mari nascitur*. Ac firmat Lucillius:

Quem præclarus helops, quem Ægypto sargu' movebit.

Non displicet, quod Martinius etiam scripsit, ut sit a סרג, quod Arabice signat *splendorem*. Ratio appellationis erit, quia, ut Ælianus tradit, lib. I. cap. XXIII. χαίρουσι οἱ σαργοὶ φωτὶ μὲν παντὶ, τῆς δὲ ἀκτῖνος τοῦ ἡλίου καὶ μᾶλλον διψῶσιν· *cum luce sargi delectantur, tum vero solis maxime radios sitienter expetunt*.

SARISSA est *hastæ Macedoniæ genus*, ut ait Festus. Nec dubium, quin a Macedonibus ea vox accepta sit. Suidas: Σάρισσα, ἀκοντίου Ἑλληνικοῦ δόρυ μακρὸν παρὰ Μακεδόσι. [quasi *saurissa*. vide σαυρωτῆρος & σαυρωτῆρες.]

SARMENTA sunt superfluæ vitium virgulæ, quæ ideirco amputantur. A *ferendo*, quasi *feramentum* dici, putabat Isidorus, lib. XVII. cap. V. Nec valde abit Nunnesius in Grammatistice, ubi *sarmentum* deducit a σπέρμα, *semen*. Sed omnino est a *sarpo*, id est, *puto*, *purgo*. unde *vinea sarpta*, id est, *putata*. Festus: *Sarpta vinea, putata, id est, pura facta. Virgulæ enim relictæ impedimento vitibus solent esse, quæ ideo abscinduntur. Inde etiam sarmenta scriptores dici putant. Sarpere enim antiqui pro purgare dicebant.* Idem: *Sarpuntur vineæ, id est, putantur: ut in duodecim, Quandoque sarpta, donec dempta erunt.* Verbum *sarpo* etiam legas apud Priscianum, lib. X. ubi de verbis in *Po* desinentibus tractans, jungit, *carpo carpsi*, *repo repsi*, *serpo serpsi*, *sarpo sarpsi*. In Onomastico legas, *Sarpa*, ἄμπελος. Imo & apud Perottum *sarpa* exponitur *vinea putata*. Nempe error is profluxit ex corruptis codicibus Festi, ubi *sarpa* pro *sarpta* invenerant. Venit *sarpo* ab ἁρπῶ, *falce utor*. Quod ab ἅρπη, *falx vinitoria*. Hesychius, Ἅρπη, δρέπανον. Et paullo post: Ἁρπῶσαι, ἁρπάζω, δρεπάνῳ κόψομαι. Spiritum in *S* abire, multis sæpius exemplis commonstravimus. Ab ἅρπη igitur *sarpe*, unde *a* in *i* converso *sirpicula* pro falcis genere. Sic usus Cato de R. R. atque ex eo Varro: quorum uterque in falcium genere reponit. Vel est *sirpicula* a *sirpex*, quod ab ἅρπαξ. Vide *irpices*. Sed aliud est *sirpicula* a *sirpea*, hoc est, πλέγμα. Jos. Scaliger deducit *sarpo* a σαίρω, quod est *purgo*, *verro*. Ita *sarmenta* proprie sint quisquiliæ & similia purgamenta. Sed falli puto. A *sarmentis* Tertulliano dicti *sarmentitii* qui *sarmentis* cremabantur. Ex eo jocus in antiquo epigrammate, quod citat vetus Juvenalis interpres ad sat. V.

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus volebat.
Digna dignis. Sic Sarmentus habeat crassas compedes.
Rustici, ne nil agatis, aliquid Sarmentum alliget.

Epigrammate hoc poëta *scurram*, nomine *Sarmentum*, axi alligatum, sarmentisque circumdatum, cremari postulat. Vide *Tunica*.

SARRIRE, verbum rusticum. Prius enim rustici terram vertunt, hinc serunt, inde occant, hoc est, glebas confringunt, tum sarriunt. Unde Plautus Capt. III. V.

Prius occant, quam sarriunt rustici.

Occatio postremum erat in agro colendo. *Sarrire* erat primum post enatas fruges. Fiebat enim, cum seges esset in herba. *Sarrire* putat Varro esse a *serare*, cujus compositum *reserare*. Nam Varro, lib. VI. de L. L. cum citasset istoc Saturnii versus ἀκροστιχίδιον, *Nec satum sarrire*, subjicit, *obserare*, *operire*. Ita enim corrigit Scaliger. In vulgatis est *aperire*, quod tuetur Turnebus in notis postumis, quia *sarrire* sit terram sarculis aperire. Sed *serare*, & *obserare*, de eo dici, qui serâ claudit, omnes sciunt. Interim Varroniana illa etymologia nihil ineptius. Est enim *sarrio* a σαρῶ. Σαίρειν & σαροῦν notant *purgare*, *verrere*, *abstergere*: at qui sarrit, purgat agrum evellendo ex eo herbas noxias. Vel *sarrire* est a σκάλλειν, quod omnino idem est ac *sarrire*; nempe sarculo terram circumfodere ad evellendas herbas. Usus hoc pacto Theophrastus de causs. plantarum, lib. III. cap. XXV. Ubi ait eos, qui segnius in terræ cultura elaboraverint, *cogi sæpius & sarrire & runcare, cum multa herba erumpat*. Sic optime transtulit Gaza hæc verba: ἀναγκάζονται πολλάκις καὶ σκάλλειν καὶ βοτανίζειν, ἅτε πολλῆς πόας ἐκφυομένης. Vide *Sarculum*.

SARTAGO videtur Isidoro, lib XX. cap. VIII. de strepitu ac stridore, quem edunt ea, quæ friguntur. Alii vel simplex derivatum putant a τήγανον, quæ Nunnesii est opinio: vel conflatum arbitrantur a σάρξ, id est, *caro*, & τήγανον, quomodo vocatur *patella*, *in qua friguntur carnes*: uti φρυγεὺς, & φρύγετρον est, *in qua torrentur farra*. Auctor Pollux. [ἀττανον, unde & *attanum* & *attanuvium*.] Verum latius *sartaginis* vocem accipit Plinius, lib. XVI. cap. II. ubi meminit resinæ terebinthinæ in *sartagine frictæ*. Usurpat hanc vocem quoque Persius sat. I.

. . . . *Quærisne, unde hæc sartago loquendi?*

Ubi Casaubonus putat poëtam respicere ad panes in sartagine frictos, qui fiebant e variarum rerum miscela, ut e farina, adipe, melle, sesamo, aliisque. [*attanus sonat in saliaribus*. vide Nonium.] Idem autumat *sartago* esse origine Syriacum. Nam ab inusitato שרה esse משרת, unde *sartago*.

†SARTAGO & PATELLA non significatu, sed origine differunt. Ergo *Patella* vox est Latialis peculii a *Pateo* veniens, fuitque mere coquinarium verbum: at SARTAGO Tyrrhenicæ originis, ac principio in sacris tantum usurpatum, etsi postea etiam extra sacra traductum. De *Sartagine* mihi dictum in Tyrrhenicis fuit Diatr. IX. §. 3. Ejus etymologia est ab Hebraeo Chaldaeoque themate שרת, quod non nisi assumpta ab initio *Mem* nominum formativo reperitur. Hebraice quidem extat in 2. Sam XIII. 9. ubi משרת *masreth* est *sartago*. At Chaldaice *Samech* cum *Sin* permutatur (alternant enim haec duo elementa saepissime) ac מסריתא *masretha* in Targumim *sartaginem* notat tum in eodem Samuelis loco (quem supra pro usu Hebraico attuli) tum Levit. VI. 14. MAZOCHIUS.

SARTOR, nunc est a *sarrire*, quomodo Plautum Captivis usum diximus in *sarculum*: nunc a *sarcire*, quod generatim sonat *integrum reddere*, unde *sarta tecta* apud Jurisconsultos, ac Ciceronem quoque. Ponitur id, Asconio teste, pro eo, quod integre dicitur *sarta & tecta*, vel *sarte tectaque*. Nam *tecta* hic adjectivum est: ut indicat, quod locatione operum publicorum, quæ lege censoria fiebant, addi soleat, PORTICUM SARTAM TECTAM PRODUIT. Significat autem *sarta tecta*, quod Polybius vocat ἐπισκευὰς καὶ κατασκευάς. Nec *sarta tecta tueri* aliud est, quam procurare, ut ædes sint *sarcta tectaque*, Belgis *de huysen onderhouden*; cui contrarium *negligere sarta tecta*, *de huysen laten vervallen*. In vett. Glossis *sarta* exponitur ἐπισκευαί, nempe quia *sarcire* fere est *purrio*. Verum hic in propria lataque significatione accipitur. Cujus significationis meminit Festus in SARTA: & ex eo Charisius, lib. II. *Sarte*, inquit, *pro integre. Sarcire enim est integrum facere. Hinc* SARTA TECTA UTI SINT, *opera publica publice locantur. Et, ut Porphyrio ex Verrio, & Festo: In Auguralibus*, inquit, *libris ita est*, SANE SARTAQUE. Hæc Charisius. Alii *sarcta* scribunt.

SATAN, σατανᾶς, שטן, *adversarius*, a rad. שטן, *adversari*. *Satanæ* nomen κατ' ἐξοχὴν tributum est *diabolo*: nam & aliis tribuitur in Scripturis, iis nempe qui *adversantur divinæ voluntati*, sive *incogitantia*, ut Petrus Matt. XVI. XXIII. sive *malitia*, ut Judas, Joh. VI. LXX.

SATELLES non a *satagendo*, ut Perottus putabat, sed a Syriaco סטר, id est, *latus*, quia *latus stipat*, ut idem sit ac antiqua lingua erat *latro*: quem Varro similiter sic dici credidit, quia *latus cingeret*. Servius, in XII. Æn. *Varro dicit hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones, dicti sint, quasi laterones, quia circa latera regum sunt, quos nunc satellites vocant*. [*Satellites* ex Teutonico *Adeliuyten*.]

SATIS

καὶ χλευασμὸς. Atque hoc ita esse, liquet ex reliquiis Sillorum Timonis, quæ apud Diogenem Laërtium leguntur. Esque *sillorum* nomen non ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, hoc est, *irridere*, *subsannare*: nec a σιλλόω, quod Hesychius exponit μωκῶμαι, sed ψέγω, κακολογῶ. Nec a σιλλῶν & σιλλαίνειν. Sed sunt hæc a σίλλος, hoc a Chald. כלי, quod est, *aspernari*. Nam sillographi maledicis suis versibus alios in contemtum ducere conabantur. Vel potius σίλλοι factum ex Σιληνός. Nam *Satyri* & *Sileni* erant Bacchi comites, & convitiis gaudebant ob lasciviam. At *Satura* Ennii ac Varronis ex eo nomen accepit, quod multa metra ac res pariter misceret. Quod ex Diomede cognoscere est. Sane variis, quæ res miscerent, *saturæ* nomen competebat. Uti farcimini variis rebus referto, quod *satira* dicebatur. Item *satura lanci*, quæ variarum erat primitiarum plena. Item *satura legi*, quæ multis aliis legibus conferta, ut inquit Festus. Ac similiter Glossæ: *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. De hac pluscula congessit Scipio Gentilis, lib. II. Parerg. cap. XXVIII. Ab tribus istis, quæ dixi, etiam *Satyræ Lucillianæ* nomen quidam olim deduxere: ut videre est apud veterem Horatii interpretem ad sat. I. lib. I. Et Scaliger pater etiam putabat *Satyram* illam dici a varietate argumenti, uti & *satyram lancem* & *satyram legem*: originem autem esse ex eo, quod *Satyri* in ludis tragicis gestarent lances & canistra variis referta pomis, quibus nymphas allicerent. Nam ut canistra illa variis erant referta pomis, ita *satyra* vario constabant argumento. Sed falluntur, quia hac quoque notione *satyra* est a Græcis: Hesychius: Σατύρας σκάφας βοτρύων παρὰ Λάκωσιν. Error ex eo est, quia confundunt diversissimas duas *satyræ* significationes, quas indicavimus. L. Joannes Scoppa *Satyram* & ipse per *I* scribit: nempe quia in vett. libb. ita invenerat: sed ridiculam plane ἐτυμολογίαν adducit. Nam lib. II. Collectan. cap. I. eo quod *satirici* taxent improbos hominum mores, *satiram* ex *sat* & *ira* conflatum putat. In quo eum vel modulus mediæ syllabæ aliud docere potuisset. Sunt & aliæ aliorum de *Lucilliana* Satyra opiniones: ut quod quidam ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι vocem eam arcessunt, hoc est, *a rictu canina*. Sed in re aperta nolo tempus ultra perdere. Nam satis est verisimile Lucillianum carmen *Satyram* dici a *Satyris*; Ennianam autem sic vocari censemus, quia haberet farraginem sive mixturam variorum metrorum & rerum. Vide quæ diximus in *Satura*. Quod si quis plura desideret, is adeat librum nostrum de re poëtica.

Satyriasis & *priapismus*, ut differant, docet Cælius Aurelianus, lib. V. tardarum pass. cap. VII. Itemque, lib. III. cap. XVIII. ubi & de ἐτυμολογίᾳ ita scribit: *Satyriasis vocatur, ut quidam volunt, translative a similitudine satyrorum, quos, ut vulgus loquitur, sive fabula fingit, vinolentos, atque in usum Veneris pronos dæmones accepimus: vel, ut alii dicunt, ab herba virente, quam satyrion vocant. Hanc enim accipientes, in Venerem provocantur, cum tentigine genitalium partium*. Mihi prior magis placet sententia, ut ipsum *satyrion*, æque ac *satyriasis*, sit a *satyris*, qui penem semper habent erectum. *Satyris* vero (pro quo *Saturi* per *V* in codice Romano legi ait Pierius) nomen est ἀπὸ τῆς σάθης, Macrobio teste, lib. I. Saturn. cap. VIII. item Hesychio, qui & ait σάθην esse τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πόσθη λέγεται. Unde σάθωνες, *bene vasati*. Ut ab ἄλμη ἁλμυρὸς, sic a σάθη σαθυρὸς, & adspirata in tenuem abeunte σατυρὸς, *libidinosus*, *penni deditus*, ut Calphurnius Piso locutus est in Annalibus suis. Sane id verisimilius, quam quod aliqui ita dicant vocari παρὰ τὸ σεσηρέναι, quod *more irridentium vultum haberent*. Possis & cum Casaubono deducere a Dorico σάτυρ, quod est παίζειν, unde Lacedæmoniis, Hesychio teste, δισάτυρ, διαπαίζειν. Nam eos φιλοπαίγμονας poëtæ appellant, ac ludibundos inducunt. Vel, quod idem addit Casaubonus, dicuntur σάτυροι quasi מסתרים, *saturim*, quod *in speluncis fere ac montibus latere putarentur*. A radice סתר, quod est *latere*: unde & *Saturnus* dictus, qui aliter Deus *Latius*, uti uxor ejus *Latia*: imo & σάθη inde, quia *natura eam partem latere atque occultari voluit*. Sane hoc *Satyrorum* etymon, si ab Hebræis arcessere lubet, longe magis placet quam illud Hennischi, ad Aretæum, ubi scribit esse a שטר, id est, *præfectus*; *qui virgam aut baculum tenet*, quia *Satyri* habeant *extentam virgam*, quæ חטר dicitur.

Saucius Nonio teste, proprie est *vulneratus*: quod vero aliquem *dolore saucium* dicimus, id fit κατὰ μεταφοράν. Papias putat dici quasi *sanguine haustus*. Perottus a *seca* quasi *secius*. Suspicor ego esse ab inusitato τραύω, unde τραῦμα, *vulnera*. Nempe præteritum τέτραυκα ergo. *T* autem in *S*, & hoc in illud abire, millibus exemplorum e variis linguis comprobatur. Ergo quasi a σαύω pro τραύω sit *saucius*, ut a *fido fiducia*. Significatio sane convenit. Gloss. Phil. *Saucius*, τραυματίας. Gloss. Cyr. Τραυματίας, *saucius*, *vulneratus*. Onomast. *Saucia*, κατατραυματίζω.

Savillum ὑποκοριστικὸν est ex *savium*, sive *suavium*. Est placentæ genus, ita a *suavitate* dictum. Ejus conficiendi rationem docet Cato, cap. LXXXIV.

Saura, a Græcis σαῦρα, & σαῦρος, ut Latinis *lacerta* & *lacertus*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Saura, lacertus, qui quando senescit, cæcantur oculi ejus, & intrat in foramen parietis, aspiciens contra orientem, & orto sole intendit & illuminatur*. Gloss. Cyr. Σαῦρος, ἑρπετὸν, *lacertus*. Eo autem addit ἑρπετὸν, quia est & σαῦρος ἰχθὺς, qui & ipse Latinis *lacertus* dicitur. Meminit Cyrillus iisdem Glossis. Verisimile est σαῦρον dici a זרוע, hoc est, *brachium*; nempe ob similitudinem: quemadmodum Latini quoque propterea *lacertum*, dixere. A σαῦρος est σαυρίτης gemma. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Sauritem in ventre viridis lacerti arundine dissectis tradunt inveniri*. Σαύρα etiam avis est genus, quæ Latinis *saurex*: de qua nunc videndum.

Saurix dicitur, & *sorix*, ut *caurus*, & *corus*. Plinius lib. XI. cap. penultimo: *sorices & ardeolæ invicem fœtibus insidiantes*. De *sorice* ave sic Marius Victorinus, lib. I. extremo cap. de Orthographia: *Sorix aut saurix, avis tributa Saturno ab auguribus, quia teralitati, & vetustati, & senectuti convenit: nam & in veteranis maxime versatur locis, & noctium est, & noctis maxime prima, & quia tempestatis nuncius, atque index parvi laris*. At *sorex* per *E* in posteriori est *mus sylvestris*, μῦς ποντικὸς ἢ ἀρουραῖος, ut in Gloss. Philox. exponitur. Etymon quoque diversum. Nam *saurix* est a σαύρα. Sic enim avis ea Græcis vocatur, quæ aliter πίπαλος & πιπὼ & χαλκίς. Vide Hesychium, & Salmasium in Sollni cap. VIII. At *sorex* per *E* est ab ὕραξ, quod Æolicâ linguâ *murem* significat. Ita Camerarius in Append. Problem. & ante eum Gesnerus. Caussa nominis est, quia sit rostro suillo. Fallitur Isidorus, lib. XII. cap. III. ubi dici putat, quasi *serrax*, quia rodat, & quasi serra præcidat: nec melius Perottus vocari ita censet a sono, quem edit rodendo. Hinc *soricina nænia*, apud Plautum.

Saxum, ex mente Scaligeri, Exercit. CXVII. Thusca vox est, qua non nisi in facris utebatur: unde & ejusdem est originis ac *sacer*, & *sagmina*. In sacris eos usos esse, vel fidem fecerit parœmia, *Stare inter sacrum & saxum*: de iis quibus præsens imminet periculum, ut victimæ a sacerdote jamjam *saxo* feriendæ. Sed simplicius dicamus, *saxum* dici a *gravitate*, a σάττω, onera, unde ἀναλόγως *saxum*. Est enim *saxum* lapis naturalis, grandis, durus asperque, quales e monte excidi solent. [a ῥάξ, idem quod ῥώξ, ἀπόῤῥαξ.]

‖Saxum est ab Hebr. חצץ *hazaz* ejusdem notionis, pro quo a Graecis interpp. semel ponitur χάλιξ i.e. *silex*, alibi ψῆφος *calculus*. Etiam Chaldaeum Syrumque חצצא eadem significatione pollet. Atqui littera Cheth aspirata in S non præter morem transiit,

transfit, *Tsade* vero in duplicem X sibi analogam: unde SAXUM. MAZOCHIUS.

S C

SCABO ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam qui *scabit*, unguibus locum prurientem σκάπτει, hoc est, *fodit*. Vel ast *scabo* a *scaber*: hoc autem, ex Jos. Scaligeri sententia, ab antiquo *scarreo*, unde & Belgæ dicunt *schabren*, quod idem est ac *scabere*. Ut a *facio*, *faber*; a *tumeo*, *tuber*; a *suo*, *suber*; a *cresco*, *creber*; sic a *scarreo* est *scaber*. Sane a *scarreo* est *scarrosus*: sive, ut alii scribunt, *squarrosus*: nempe quia C & Q eadem sunt litera. Utitur apud Festum Lucil.

Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Scarreo autem, uti idem Festus docet, est a *squammarum piscium similitudine, quorum cutie exsurgit ob assiduam illuviem*. Ad *scabo* redeamus. Ab eo est *scabies*, ut a *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*; a *rabere*, vel *rabire*, *rabies*, &c. Minus ἀναλόγως a *scaber* deducit Servius ad illud I. Georg.

. . . . *Scabra rubigine pila:*

Scabra, inquit, *hoc est, aspera: unde & scabies dicitur a corporis asperitate*. A *scabies* est *scabiosus*: quo olim usi μεταφορικῶς de omnibus, quæ vituperabant, unde apud Pers. sat. IV *scabiosum far*, & apud Juvenal. *scabiosum pomum*. Nec mirum, cum tantopere *scabies* apud omnes sit invisa, imprimis quam Græci ψώραν ἀγρίαν, hoc est, *feram*, vocant, quam Horatius *malam* videtur appellare, cum ait, Epist. ad Pison.

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

A *scaber* quoque est nomen *scabres*, & verbum *scabreo*: Paccuvius Teucro apud Nonium in Alumnum,

Quæ desiderio alumnûm, pœnitudine
Squale scabreque & inculta vastitudine?

sive ut Turnebus, lib. XV. cap. XV. & lib. XXIX. cap. XX. legit, *squales scabresque*, ut sit a verbis *squalleo*, *scabreo*. Interpretatur enim, *squalida & scabra es*. Varro Manio apud Nonium: *Ager derelinqueretur ac periret squale scabreque, illuvie atque vastitudine*. Et Virgilius, Ciri:

. . . . *Quam te tam tristibus illis*
Sordibus & scabro patiar tabescere tali.

Ita emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *scabro* est *scoria*, repugnante metro. Græce enim est σκωρία. Appuleius, lib. II. Flor. *Infandi morbi putredine in serpentium scabrem solutum religiose humavit*. Dicitur & *scabredo*, quomodo *pumicatam scabredinem* dixit Hieronymus in Hilarione. Ab eadem quoque origine *scabrones* videntur dicti, qua voce usus Ulpianus in l. XII. §. fin. ff. de ædilit. edict. *Trebatius ait, non esse morbosum, ut alicui olere, veluti hircosum, scabronem*. Ubi *hircosus* erit, cui os olet ex detestabili libidine: qua de acceptione ex Scaligero dicebamus in *Hircus*. Quare nihil opus pro *hircosum* legere *lurcosum*. *Scabrones* vero ab Ulpiano Trebatioque dicti, qui illuvie laborant, nec os colluunt, aut os pulvisculo mundant, unde fit, ut iis, quemadmodum loquitur Ovid. VIII. Met. sint

. . . . *scabri rubigine dentes:*

quæ res & *scabronum* genuit nomen. In vulgatis Juris libris pro *scabronum* est *strabonum*, quod oculorum, non *oris* vitium est. Primus *scabronum* legi posse vidit Cujacius, Observat. lib. II. cap. X. Jos. Scaliger in Conject. pro *strabonem* legit *raponem*, ac sic vocari censet, qui confestim ac raptim cibos vorant, quales Græci vocant ἀδδηφάγους ab ἄδην, quod est ἀθρόως, & φαγεῖν. Sane ob ἀδδηφαγίαν ac ingluviem os hominibus olidum esse solet. Sed vix puto *raponem* hic locum habere, quando generatim *raptorem* notat: ut Nonius testatur; nec video, qui aliud evinci possit Varronis loco; quod ut pateat, totum apponam: *Prætor noster eripuit mihi pecuniam, de ea quæstum ad annum veniam ad novum magistratum, cum hic rapo umbram quoque spei devorasset*.

SCÆVUS est *sinister*. Glossæ Philoxeni: *Scæva*, ἀριστερὰ χείρ. A σκαιὸς deducit Varro (cujus mox verba ponam;) & Paullus Diaconus in *scæva*: nempe inserto *V*, quomodo a Δᾶος est *Davus*; a νέος, *novus*, &c. Hine *scævæ*, qui sinistra uterentur pro dextra: usus Ulpianus, L. XII. §. si quis. D. de ædilitiis edictis. Itaque & ὑποκοριστικῶς *Scævola* nominatus, quia exusta apud Porsenam dextra, sinistra exinde uti cogebatur. A *scævis* vero augurtis est, quod *scæva* ponitur pro re sive augurio, idque tum in bonam partem, tum malam. Plautus, Pseudolo, act. IV. sc. VII.

Bene ego ab hoc prædatus ibo, novi, bona scæva est mihi.

Idem, Casina, act. V. sc. IV.

Caninam scævam spero meliorem fore.

Ubi per *caninam scævam* aut occursum canis intelligit, qui inauspicatus habebatur: aut latratum, ut sententia sit, minus hunc gravem fore, quam latratum ac rixas uxoris. Illustris de hac voce *scæva* locus est apud Varronem extremo lib. VI. de L. L. *Vel*, inquit, *obscænum ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ scævæ caussa: inde Scævola appellatus. Ea dicta ab scæva, id est, sinistrâ: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia existimantur. A quo dicuntur Comitia, aliudve, quod fit ave sinistrâ, scæva*. Ita optimo sensu legit Scaliger. In Ant. Augustini & Vertranii editt. extrema verba omnino corrupta. Sequitur deinde apud Varronem: *Id a Græca est, quod hi sinistram vocant σκαιάν: quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum vero, turpe*. Festus Pomp. *Scævam volgus quidem & in bona & in mala re vocat, cum ajunt bonam & malam scævam; at scriptores in mala ponere consueverunt, ut apud Græcos invenitur positum pro sinistro*. In malam usus Donatus ad Adelph. act. IV sc. II. ubi ait, *obnunciare dicuntur Augures, cum aliquid mali ominis scævumque viderint*. Hæc vera lectio, non *sævumque*, prout a Rob. Steph. editum. Porro quod *scæva* tum bona dicantur, tum mala, id nihil mirandum, quando & *scæva* sive sinistra auguria nunc bona dicuntur, nunc mala. Bona, ut Ciceroni, lib. de L. L. *Ipsque ave sinistra dictus populi magister esto*, id est, *bona auspicio*. Item Varroni loco supra allato, & Plinio, ubi de fulmine tractat. Mala, ut Accio apud Cicer. I. de Divinat. & Persio, sat. IV. An vero hoc ex eo sit, quod Romanis quidem sinistra; Græcis autem barbarisque dextra essent feliciora (quam rationem Beroaldus adferebat) id alibi commodius disquiremus. A *scæva* est *obscævare*, quod Nonius interpretatur *malum omen adferre*. Usus Plautus, Asin. act. II. sc. I.

Metuo nequid illic obscævavit mea falsæ fallaciæ.

Ubi male a Camerario editum *obscænavit*: quamquam id tueatur Baptista Pius. At recte in Palatinis est *obscævavit*: uti testatur Gruterus. A Græco σκαιὸς, qua vel *levum* vel *infelix* notat, Trojanæ portæ quoque factum nomen Σκαιαὶ, sive *Scææ*, cujus Homerus, Maro, Silius, & alii meminere: ita autem vocata, vel quia *occidentem* spectaret, & *occidentalia* dicuntur *sinistra*: vel quia Trojanis fuerit *infelix*, quippe per quam intromissus fuerit equus Durius. Utramque rationem adfert Eustathius. Imo & tertiam addit, ut sit a *Scæo* architecto, quemadmodum *Dardania* a *Dardano*. Cui & quartam addere conatur Bernardinus Baldus de verb. Vitruv. signif.

SCALAS a *scandendo* dictas ait Isidorus, lib. XIX. cap. XVIII. sed merito Angelus Caninius originem ejus arcessit a סלם, quod idem notat. Posteriori ævo etiam *poculi genus* dixere *scalas*, quod Isidorus, lib. XX. cap. V. putat esse a κᾶλον, id est, *lignum*; ut proprie notet *pateras ligneas*. Sed puto esse a Gothis, non Græcis. Sane hodieque Germani & & Belgæ retinent eam appellationem. Usus olim Paullus Diaconus, lib. I. de gestis Longobardorum, cap. XXVII. *In eo prælio Alboni Cunimundum accidit; caputque illius sublatum ad bibendum ex eo poculum fecit, quod genus poculi apud eos scala dicitur*

citur, linguâ vero Latinâ patera vocitatur:

SCALMUS, σκαλμὸς, paxillus, sive teres lignum, cui alligatur remus. Est a σκάλλω, *fodio*, quia paxillus cavo quasi infoditur. Hinc *interscalmium*, locus inter *scalmos* remigum vacuus mediusque.

SCALPO vel est a σκάλλω, *fodio*, *L* in *P* converso: vel a σκαλεύω, quod idem notat, *ευ* in *p* mutato: vel a γλάφω, quod ejusdem est significationis ac *scalpo*. Atque hoc etymon prioribus præstat. Nam Æoles præponunt σ· unde σμικρὸς, σμύραινα, σμῶς, & similia. Itaque pro γλάφω dicunt σγλάφω, unde κατὰ μετάθεσιν *scalpo*. Ac quia non tantum γλάφω dicitur, sed etiam γλύφω, & Æolice σγλύφω, hinc itidem fecere *sculpo*. A γλάφω est γλαφυρὸς, a γλύφω dicta ἱερογλυφικά. Similiter a *scalpo* est *scalprum*, unde *scalpellum*; a *sculpo* est *sculptile*. Non differunt *scalpo*, & *sculpo*, vel saltem non natura, atque origine, sed fortasse usu. *Scalptura* enim sæpius legas de iis, quæ figuras habent eminentes, & ectypas: *sculptura* autem crebrius de his, quæ habent figuras entypas sive depressas, & incisas. Etiam a *sculpo* est *exsculpo*: ut recte censet Cæsellius apud Cassiodorum de Orthographia cap. a. Id displicet aliis, qui *sculpo* negant esse Latinum, eoque a *scalpo* deducunt, *A* in *V* converso: quomodo a *salsus* est *insulsus*. Sed his adsentire non possum, ob ea, quæ diximus.

†SCALPO sicuti & SCULPO sunt a כלף, a quo derivatur nomen כילפות *celappoth*, quod Ps. LXXIII. (Hebr. 74.) v. 6. ferrei instrumenti ad diruendum itemque ad scalpendum apti nomen est. Nisi quod SCALPO supra Hebraicae radicis litteras assumpsit ab initio sibilum, quod saepe verbis ex Hebraeo derivatis praeponitur, maxime ante C: veluti quod a כתב *catab* fieri *SCRIBO*, supra in voce LITTERAE ostendimus, & alibi pluries in Latinis ex Hebraeo verbis. Nam Graeci id non assolent, uti constat & κολάπτω, quod ab eodem כילפה *celaphah* suprascripto oritur. MAZOCHIUS.

SCAMAVA Latinis, ut Græcis σκαμβός. Suetonius: *Male pedatus scambusque*. Videtur idem ac *varie* ac *valgus*: de quibus in *Varus* & *Vatia*, diximus.

SCAMMA in stadio sive circo dicebatur locus, in quo athletæ certabant. Cœlius Aurelianus, lib. II. Chron. cap. I. *Ordinat præterea idem Asclepiades in arenæ spatio, quod appellant scamma, deambulationem, atque transcensum lignorum*. S. Ephrem, sub initium libri de luctamine spirituali: *Semper ergo perfectissime athletæ sine aliquo metu, & cum summa alacritate inveniuntur in scammate. Timidi autem & imbecilles, antequam incipiant decertare, defugiunt, & propter mollitiem desidiamque immensam, nullo prorsus modo in scammate desudare contendunt. Scamma est autem, fratres dilectissimi, medius locus, in quo athletæ luctantur*. In veteri Glossario exponitur σκάμμα, *fossus*, vel potius *fossa*, estque a σκάπτω, hoc est, *fodio*; unde & Eustathius ac Suidas per aphæresin deducunt κάπετος, quod idem est ac σκάμμα, nempe ὄρυγμα, sive *fossa*. Ita autem locus certaminis dicebatur, sive quia fossæ leviter depressæ speciem ferebat: sive quod apud Græcos, fossa soleret cingi, ut apud Romanos euripo. Præter eos, quos ante adduxi, auctores, sic e Latinis voce *scammatis* usus Tertullianus lib. ad martyres, cap. III. *Itaque epistates vester Christus Jesus, qui vos spiritu unxit, & ad hoc scamma produxit, voluit vos ante diem agonis ad duriorem tractationem a liberiore conditione seponere, ut vires corroborarentur in vobis*. Et B. Hieronymus adversus errores Joannis Hierosolymitani ad Pammachium: *Cum ergo ista quærantur, cur tu omiseris, super quibus pugna est, de scammate & loco certaminis egrediens in peregrinis & longe alienis disputationibus immoraris?* Ubi παροιμιωδῶς dixit *de scammate egredi*, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷν, *extra stadii terminos cessare*, hoc est, a proposito digredi. Afferrem & locum Paullini ex epist. II. ad Severum, & Ambrosii de Heliæ jejunio cap. XXI. & quorumdam aliorum. Sed auctores sunt in manu. Si plura de *scammate* voles, adi P. Fabri agonistica lib. II. imprimis cap. I. II. & VII.

SCAMMONIA, vel *scammonium*, σκαμμωνία vel vel σκαμμώνιον, vel etiam σκαμωνία, fortasse a σκάμμα, *fossio*, quia intestina σκάπτει, hoc est, *fodit*. Radit enim ea acrimonia succi sui: unde & *acridia* dicta. Isidorus, lib. XVII. cap. XIX. *Scammonia, quam Latini acridiam vocant*.

SCAMNA idem sunt ac *subsellia*. Ea alta erant editaque, ut *scandere* opus esset. Itaque etsi in vulgatis Lexicis legere sit, Isocrati etiam *scamna* dici σκάμματα & σκάμνια, ac Nunnesius propterea origine Græcum putet; tamen puto plane Latinum esse, ac venire a *scandendo*, prout Varro docet in IV. de L. L. *Quia*, inquit, *simplici scansione scandebant in lectum non altum, scabellum: in altiorem, scamnum*. Idem etymon amplectitur Isidorus, lib. XX. Orig. cap. XI. *Subsellia* vero, ac *cathedras*, ita vocari docet Juvenalis Interpres ad sat. VII. & XI. Sed & lib. II. Codicis Theod. de contrah. emt. legitur: *Ut etiam si subsellia, vel, ut vulgo ajunt, scamna vendantur*. A *scamnum scamellum*, ὑποπόδιον, pro *scamnellum*, ut a *columna columella* pro *columnella*. *Scamellum* agnoscit Priscianus in III. Eoque usum docet Appuleium in I. Hermag. *Verum infirma scamellorum obice fultæ fores*. Glossæ Cyrilli: Ὑποπόδιον, *scabellum*, *subsellium*, *scamellum*, *suppositorium*. Glossæ Isidori: *Scamillum*, *symphoniaci*. Sententia est, *scamellum* esse inter ea, quibus utuntur symphoniaci. Nam unus symphoniacis modum dabat pulsu *scamelli*, unde *scamellorum* vel *scabellorum crepitus* apud Suetonium in Caligula, & Arnobium. Alii *scamillum* malunt, ut a *mamma* est *mamilla*. Mirum vero etiam *scamillus* dici genere virili. Nam Vitruvius, lib. III. cap. III. ait: *Stylobatam ita oportet exæquari, uti habeat per medium adjectionem per scamillos impares*. Et potest Appuleius *scamillorum* quoque dixisse a *scamillus*. Sane & *ranunculus* a *rana* dixere Latini, & *panicula* a *panus*. Sed utcumque hæc sint, usitatius ea notione est *scabellum*, cujus eadem origo. Nam & ipsum dicitur quasi *scamnellum*. Quinctilianus, lib. I. cap. IV. *Quare discat puer, quid in literis proprium, quid commune, quæ cum quibus cognatio: nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum*, &c. A *scamno* quoque *scamnatus ager* dicitur Aggeno Urbico, quasi per *scamna* divisus.

SCANDALUM, σκάνδαλον, vox Ecclesiasticis scriptoribus usitatissima, proprie est *offendiculum*, sive *obstaculum*, hoc est, quod in via insidiose ponitur, ut pedem ad illud offendendo cadamus. Indicat id Hieronymus, cum lib. II. adversus Pelagianos ait: *Nisi fallor enim, σκῶλον & σκάνδαλον apud Græcos ex offensione, & ruina nomen accepit*. Quare Erasmus in notis ad eum Hieronymi locum, uti & Annotat. in cap. XVI. Matth. merito suspicatur venire σκάνδαλον a σκάζω, hoc est, *claudico*, quod cogat claudicare, sive instar claudi in obliquum tendere.

SCANDO quibusdam placet esse a *scamnis*: sed verisimilius est *scamnum* a *scandendo* dici, uti Varro, & Isidorus, volunt. *Scando* vero, inquit Becmanus, facilius ex Hebræo deduces, si, memor confusionis Babylonicæ, elementa transponas נסק, hoc est, *scandit*, *conscendit*. A *scando* est *escendo*, *A* in *E* converso, quomodo pro *affligo* dicimus *effligo*, unde *efflictim*. *Escendere* usurpant Plautus, Varro, Sallustius, Cicero, Tacitus, alii: ut ostendere Muretus, cum alibi, tum lib. XIV. cap. III. Carrio, lib. I. Emend. cap. VI. Janus Guillelm. lib. III. Verisimil. cap. XVI. Gaspar Schoppius, lib. I. Suspect. lect. epist. XXI. Colerus ad Sallustium. Et cui non aliquid de eo dictum? Glossæ vett. *Escendit*, συμβαίνει. Apud Paullum Diaconum, ubi in vulgatis est *excedere*, e codd. MSStis legi debet, *escendere*, vel *exscendere*: ut iidem monent.

†SCANDO fit a נסק *nasak* notionis prorsus ejusdem: fit vero per μετάθεσιν, in derivatis ex primitivo stipite surculis minime insolitam. MAZOCHIUS.

SCANDVLACA a *scando*, quia super alias scandit herbas, easque implicando enecat. Hoc voluit Festus, cnio ait: *Scandulaca, genus herbæ, frugibus inimicæ, quod eas, velut hedera, implicando necat*. Turnebus, lib. VIII. cap. XXIII. mavult *scandulata* per *T*, uti & *pastinata* pro *pastinaca*, *verbenata* pro *verbenaca*. Sed hanc sententiam alibi refellimus.

SCANDVLÆ, an *scindulæ*, dicere oportest disputatur. [σχίδακες & σχίζαι.] Isidorus, lib XIX. cap. XIX. quod est de lignariis, *scindula* per *I* scribit, scribendumque probat: *Scindulæ*, inquit, *eo quod scindantur, hoc est, dividantur*. Turnebus quoque lib. XX. cap. XVIII. in exemplaribus Cæsaris, Vitruvii, Plinii, Palladii, ubi vulgo *scandula* per *A* legitur, *scindula* per *I* legere jubet: idque partim compulsus veterum auctoritate, partim Isidori verbis jam adductis. Colvius item ad Appuleium, lib. III. Met. pro *scandulare tectum* (quod in vulgatis,) *scindulare* legendum censet. Etiam Stewechius in notis ad Vegetium ait se in septem libris vett. *scindulas* repetisse. At Philander ad Vitruvium *scandulas* retinet: *Scandulæ*, inquit, *sunt tabellæ vicem tegularum præstantes, quibus contectam fuisse Romam annis* CCCCLXX. *auctor est Cornelius Nepos, apud Plinium*, lib. XVI. cap. X. Similiter Daniel Barbarus in eundem scriptorem. Qui cum dixisset, Isidorum *scindulas*, per *I* scribere, & a *scindendo* derivare, ista subjungit: *Sed cur non a scandendo? qui enim vidit, qua ratione alia super aliam imponitur, scandere aliam super aliam squamarum more gradatim, cognovit*. Sed firmius hoc argumentum esset, si *scandulæ* solum dicerentur assulæ illæ, quibus domus gradatim conteguntur. Nunc, ut bene adversus Barbarum disserit Bernardinus Baldus, *scandulas* generatim dicimus materiam quamvis assulatim sectam. Unde Columella, lib. VIII. cap. III. ubi de gallinariis: *Ab cohorte forinsecus prædictis fenestellis scandulæ similiter injungantur, quibus irrepant aves, ad requiem nocturnam*. Item Cæsar, lib. VIII. de bell. Gall. *Cupas sevo, pice, scandulis complent*. Quocirca ab origine argumentum duci non potest. Alii igitur cum Perotto (eos inter Bernardinus Baldus) *scandula* quidem reservant, idque ob plurimorum codicum auctoritatem, ubi per *A* scribitur; at nihilominus a *scindendo* esse agnoscunt, eo quod *scandula* dicatur quasi *scindula*. Sed profecto *A* quidem in *I* communiter mutari solet; at vix unquam *I* in *A*. Quare vel in sententiam Turnebi pedibus eundum: vel dicendum, olim *scandula* quidem dixisse de assulis tegularum vicem præstantibus: *scindula* vero de alia materia assulatim secta: illud esse a *scandendo*, quia alia aliam *scandat*: hoc a *scindendo*, quia sint e robore vel alio ligno in assulas scisso. Librarii vero hæc duo confuderunt: unde est quod promiscue in libris vett. nunc *scandula*, nunc *scindula* legamus. Hinc veterem conjecturam nostram, quia verisimilis est, ne nunc quidem improbamus.

SCAPHIVM, σκάφιον, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν, quod est, *excavare*. A Polluce, lib. X. cap. III. reponitur inter vasa muliebria αἱ ἀνήκοντα pertinentia: & favet huic interpretationi Ulpianus, L. XXIX. §. penult. D. de auro leg. *Scaphia*, inquit, *habita ventris caussa non puto argento legato contineri*. Sane *scaphia* solere fieri ex auro vel argento, etiam ostendit epigramma Martialis, lib. I. ep. XXXVIII.

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Bassa bibis vitro; carius ergo cacas.

Etiam ex Mentoreo opere faciebant: unde lib. XI. ep. XII.

Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mœche, Sardanapale, tuæ.

Sunt qui hac notione etiam illud Juvenalis accipiant, sat. VI.

Et ride, positis scaphium cum sumpserit armis.

Ac uti muliebre vas *scaphium*, ita virile dicebatur *lasanum*: ut docet Giffanius Indice Lucret. Alias *scaphium* notat *poculi genus*, figura oblonga, in *scaphæ* similitudinem: unde & nomen. Ita Turnebus sumi putat in isto Plauti, Pers:

Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium.

Et hoc Bacchidibus, act. I. sc. I.

Pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis.

Unde colligit, habuisse similitudinem galeæ, ut pro ea indui posset. Etiam Plutarcho in Numa *scaphium* vocatur vas illud concavum, quo ex ejus præscripto ignem sole concipiebant. Hujusmodi enim forma ad eam rem accommodata est: ut ex ustoriis speculis constat.

SCAPVLÆ, ὠμοπλάται, συνωμίαι, ut Gloss. Philoxeni exponunt. [κατωπίδαι.] Dictæ ita a σκάπτεσθαι, id est, *cavari*. Nam exterius quidem prominent, interius autem cavæ sunt. Isidorus, lib. XI. cap. I. a *scandendo* derivat. Papias, quia *scandant palam*. Sed a Græco esse, verisimilius est. Hinc *interscapulum*, μετάφρενον, ut Glossæ interpretantur. Pro eo & *interscapilium* dicitur apud Hyginum in poëtico astronomico, ubi de ursa ait: *In summo interscapilio stellam habet unam*.

SCAPVS in herbis proprie est *caulis rectus in columnæ modum*. Sic usi Columella, Plinius, alii. Sed κατὰ μεταφορὰν ad alia transfert: quomodo Vitruvio *scapus columnæ* dicitur, quod interjacet inter basin sive spiram, & epistylium sive capitulum. Item *scapus postarum*, apud eundem lib. IV. cap. VI. & *scalarum*, lib. IX. cap. II. *scapus candelabri* apud Plinium, lib. XXXIV. cap. III. Dicitur *scapus* a Græco σκήπτω, hoc est, *innitor*, *incumbo*, a quo *baculus*, *cui innitimur*, vocatur σκῆπτον, σκηπάνιον, & σκῆπτρον. Et quia *baculus* erat regum insigne, hinc factum, ut *sceptrum* pro insigni regio sumeretur. Et similiter Hebræis שבט, & *virgam* sive *baculum*, & *regale sceptrum* designat. Et perverisimile est ab hoc שבט, esse Græcum σκῆπτρον. Porro pro σκήπτω, etiam dicebatur σκίμπτω, σκίμπτω, & σκίμπω· unde σκίμπτων, & σκίπων, idem ac σκίπων sive σκῆπτρον, Hesychius: Σκίπων, βακτηρία, ῥάβδος. Hinc Latinum *scipio* pro *baculo* apud Plautum, & alios. Etiam cognomen erat Corneliæ gentis. Caussam adfert Macrobius, lib. I. Saturn. cap. VI. *Dicti*, inquit, *Scipiones, quod Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem pro baculo gerebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine posteris dedit*. Possis & *Scipio* deducere a σκίμπτω eliso *M*. ut a μιμοῦμαι, *imitor*, quasi *mimitor*: sed prius illud malim: sed *I* solum inseratur, ut a ναῦς *navis*; a μνᾶ, *mina*.

SCARABÆVS, Græce κάραβος, unde *scarabæus*, σ addito. Hesychius: Κάραβοι, τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, καὶ τὸ θαλάττιον ζῶον. Aristoteles in historia animalium, lib. V. cap. XIX. sect. CCXVIII. Ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις τοῖς αὔοις οἱ κάραβοι γίνονται. Hoc est, *e vermibus, qui in arido ligno oriuntur, fiunt scarabæi*. Theodorus quidem Gaza vertit *tauros*: nempe quia cornuti: uti Galli ob eadem cornua *cervos volantes* nuncupant. Sed *scarabæos* vocari ex Plinio scimus; qui & *Lucanos* ait a Nigidio vocatos. Ac sic ibidem Scaliger vertit.

SCARIFICO non videtur Latinum, sed *scarifo*. Id notat *leviter in superficie rado*. Gloss. Philox. *Scarifat*, κατασχίζει, κατακνίζει, καταχαράσσει. *Scarifo*, χαράσσω, κατακνίζω. Plinius, lib. XXII. cap. XXIII. de lasere: *Pedum clavos circumscarifatos ferro, mistum cera extrahit*. Ubi vulgo est, *circumscarificatos*: etiam in antiquissima Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. Sed in vet. libro *circumscarifatos* reperit Salmasius. Qui & ubique apud Plinium, Solinum, alios, *scarifo* legere jubet. Sane Græce dicitur σκαριφᾶν, & σκαριφεύειν. Hesychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν, σκάπτειν, γράφειν, ὅθεν καὶ σκάριφος. Est vero σκάριφος, ἡ γραφὶς, ut exponit Aristophanis Scholiastes: vel ξυσις, γραφὶς, ut interpretatur idem Hesychius.

SCARVS, σκάρος, quod Athenæo, lib. VII. placet esse a σκαίρω, quod, juxta Varinum, est νέμομαι, *depascor*.

SCATEO, [a σκύζω, i. e. ζέω] si Claudium Verderium in censura sua audimus, est a σκάτει, propterque dicitur de *latrinis humectantibus ac redundantibus*.

dentibus. Sed hanc sententiam illud refellit, quod Lucretius, Plautus, alii utantur de *fontibus*: ut ostendimus, cum de falso suspectus ageremus. Quare potius est a Chaldaico שׁו, quod est *effundere*, vel Hebræo שׁט, *inundo*. A *scateo* est *scatebra*, ut a *lateo*, *latebra*. A *scateo* quoque est *scaturio*, unde *scaturigo*; ut a *verto*, *vertigo*; ab *orior*, *origo*. Quibus *scaturigo* quasi *scatens origo* dici placet, plane ineptiunt. Glossæ Philox. *Scaturrit*, πηγάζει καὶ βράζει. Gemino enim *RR* scribit: & sic sæpe in vett. libb. uti & *scaturrigo*. Item *ligurrio*, & quædam alia.

SCAURUS, *cui tali extantes*. Horat. sat. III. lib. I.

> . . . . *Varum distortis cruribus: illum*
> *Balbutit scaurum, pravis fultum male talis*.

Contrarius ille, de quo Persius, sat. V.

> . . . . *Tibi recto vivere talo*
> *Ars dedit*.

Sed hic ad animi mores transfertur. In Gloss. Cyrill. βλαισόπους exponitur *scaurus*. At in Phil. Gloss. legas, *Scaurus*, σκαμβὸς, σκελλὸς, στρεβλόπους. Quod si *scaurus* est idem ac σκαμβὸς, videri possunt eandem habere originem: nempe a σκάω seu σκάζω, hoc est, *claudico*.

SCELOTYRBE, & *stomacace*, sunt ejusdem morbi vocabula, veteribus medicis ignota. Meminit Plinius, lib. XXV. cap. III. *In Germania trans Rhenum castris a Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant & sceloturben ea mala*. *Stomacace*, στομακάκη, a στόμα & κακὸς, quod *oris vitium* est: unde & Marcello Empirico vocatur *oscedo*: etsi & aliter hanc vocem accipiant nonnulli. Germani similiter vocant *scheurmunt*. *Scelotyrbe*, σκελοτύρβη, a σκέλος, *crus* (unde Belg. *schene*) & τύρβη, *perturbatio*, quia crura ita resolvit, ut homo rectus incedere non possit, sed nunc sinistrum *crus* in dextrum latus, nunc dextrum in sinistrum transfert, nunc pedem alterum trahit, instar eorum qui locos acclives conscendunt: ut scribit auctor Græcus Definit. med. Germanis similiter dicitur *scheurbein*. Batavis a maculis lividis, vel purpureis, quibus crura infestat, *blauwscheurbuyck* appellatur.

SCELUS, a σκολιὸς, *obliquus*. Nempe ut Latinis *pravus* pro *malo*, cum proprie sit *obliquus*. Vel est *scelus* a σκελλὸς, *perversus*. Hesychius: Σκελλόν, διεστραμμένον. Gloss. Phil. *Scaurus*, σκαμβὸς, σκελλὸς, στρεβλόπους. A *scelus* est *scelero*, μιαίνω, ut exponitur in Onomast. At *sceleratus* nunc ἀμφότερα est a *scelus*, & signat idem ac *scelestus*: nunc a *scelero*, & significat *pollutum alieno scelere*, μεμιασμένος.

SCENA, a σκηνή. quare vulgo scribitur per simplex *E*. Sed per *Æ* scribendum docent Varro & Priscianus: atque ita scriptum invenitur in vett. libb. ac lapidibus, qua de re Turnebus in posthumis ad Varronem; Aldus in Orthogr. & Faërnus in prologum Hecyræ. Nempe, ut Priscianus monet, Romani hac in re, more suo, imitantur Æoles, qui dicunt Νύμφαις pro νύμφης, & Φαισὶν pro φασὶν· sic pro Ἀσκληπιὸς, Αἰσκλαπιὸς, unde *Æsculapius*, & pro σκηνή, σκαινή, unde *scæna*. Similiter videntur dixisse σκαῖπτρον pro σκᾶπτρον & σκῆπτρον. Sane sic in vett. libb. *scæptrum* passim legas. Σκηνὴ vulgo deducunt a σκιὰ, id est, *umbra*, quia *scena* proprie sit *umbraculum* seu *tabernaculum*. Verum Bibliander Indice in Marcum, vult esse ab Hebræo שָׁכַן, (*schachan*) quod est *habitare*. Plura cum de etymo, tum de re ipsa, diximus in *Theatrum*. A σκηνὴ est προσκήνιον· qua voce usus Lucretius, lib. IV. Quamquam Turnebus & Lambinus malint *postscenium*. Diomedes cap. de Præpos. *Proscæna & proscenium dicimus locum qui est ante scenam & catena*. Ut plenius vocem eam exponamus, erat *proscenium* locus porrectus ante scenam, in quo pulpitum id erat excitatum, quo prodirent fabularum actores: eratque pulpitum inter scenam & orchestram, scena quidem depressior, sed altior orchestra. Vide Vitruvium, lib. V. cap. VIII. cum delineationibus Joannis Jocundi, quas in Florentina Junctæ habes. Adeundus & Scipio Gentilis, cap. VIII. lib. I. παρ. ubi vulgatam Lucretii lectionem defendit & explicat.

SCENOPEGIA, σκηνοπηγία, *tabernaculorum festum*, σκηνὴ, *scena*, & πήγνυμι, quod est *pango*. Quid istis manifestius? Misera igitur seculorum superiorum barbaries fuit: cum Abulensis deduceret a *scenos*, quod est *communis*: & *phagis*, quod est *epulum*. In animo habuit vocem φαγεῖν, seu φάγημα, & κοινὸς, sive *cœnos*, quod, si corruptam pronunciationem spectes, non abludit a *schenos*. Plutarchus lib. quarto Symposiacon, quæst. V. scribit *scenopegiam* a Judæis cultam in honorem Bacchi, qui idem sit ac Adon. multaque alia inibi de Judæis nugatur. Sed meliora quis a nationibus in rebus Judaicis, expectet? Veram caussam docebit Moses, Levit. cap. XXIII. ubi discimus, festum hoc fuisse sollemnem recordationem peregrinationis illius, qua Israëlitæ ex Ægypto in terram Canaan migrantes, quadraginta annis tuguriis usi sunt.

SCEPTRUM per simplex *E* scribunt, quia Græce est σκῆπτρον. In veteribus tamen monumentis *scæptrum* scribitur per *Æ*. Quod Æolum more fieri diximus in *Scena*. Σκῆπτρον autem proprie est *baculus*, *scipio*: sive a σκήπτεσθαι, *initi*, *incumbere*. Vel ab Hebræo שׁבט, *ramus*, *virga*. Quæ olim imperii signum ac symbolum erat.

SCHADA, σχίδη, accipi solet de pagellis sive foliis, quæ cum aliis compactæ non sunt: proprie vero competit id nomen tabellæ vel chartæ, in qua exaramus, siquid ex tempore venerit in mentem. Est enim a σχεδὸν *prope* unde & σχέδιον vocatur, *quicquid subito & tumultuarie fit*. Sic *ratis* sive *navis subito compacta* σχεδία vocatur, subintelligendo ναῦς, teste Eustathio. Indeque *schedium* vocatur *poëma subitum & inconditum*: ut apud Ausonium:

> *Bissula in hoc schedio cantabitur*.

Audiamus Festum: *Schedia genus navigii inconditi, trabibus tantum inter se connexis facti, quo mercimonia circumferunt post amissam navem. Unde schedia usus quoque poëmata dicit & versus, non satis perfectis, qui essent appellavit schedium, cum dixit, qui schedium facit inconditum & inelaboratum*. Qui locus cum plane sit corruptus, tentabimus an emendare possimus. Mihi sic legendus videtur. *Unde schedia usus quoque poëmata dicit, & versus non satis perfecti qui essent, Appuleius schedium dixit, qui schedium facit inconditum & inelaboratum*. Vel in hunc modum: *Unde schedia usus quoque poëmata dicit, & versus non satis perfecti qui essent, Appuleius a schedium schedicum facit, inconditum, & inelaboratum*. *Schedicus* ita usurpat Appuleius de deo Socratis: *In isto schedico & incondito experimini, an idem sim repentinus, qui præparatus*. De *schedis*, *schedulis*, *schedio*, aliquid etiam legere est apud Hermolaum Barbarum castigat. Plin. lib. XIII. cap. XI. & Guil. Budæum annot. in pand. ad L. pri. §. Navem. de exercit. Act.

SCHEMA, σχῆμα, a σχέω, sive ἔχω, ut ad verbum notet *habitum*. Penulæ servilis genus significasse lingua Syracusana, comprobat Scaliger in Copani his Theocriti versibus:

> Τὼς αὐλὼς μὲν ἔχοισα, καὶ ἃ ῥόδος, ἢ τύγε μᾶλλον,
> Σχῆμα δ' ἐγὼ, καὶ καινὸς ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἀμύκλας.

Quare nil mirum, si similiter utatur Plautus, cum in Amphitryone ait:

> *Quod ego huc processi sic, cum servili schema?*

Quo ex versu cognoscere est Latinos cum declinationem mutasse, ut in aliis multis, sic etiam quantitatem. Hoc concoquere non potuerunt Alciatus & Melissus. Itaque ille legit, *processi cum servili schemate*: hic autem, *processi sic cum schema servali*. Plura hoc de Plauti loco, ac *schematis* voce diximus, lib. V. Orator. Institut. cap. I. Σχήματα etiam sunt *gestus saltantium*. Plato, lib. VII. de Leg. ἡ ὀρχήσεως μίμησις τῶν λεγομένων σχήμασι γενομένη, *eorum, quæ dicuntur, imitatio per gestus*. Σχῆμα quoque redditur *species*, *forma*, *figura*: unde εὐσχήμων, *speciosus*, *decorus*; εὐσχημόνως, *decore*. *Euscheme* dixit & Plautus Menæchmis, II. II. Sic ibidem, (si Jani Guilielmii emendationem sequimur) *dulice*,

hoc

hoc est, inquit, *serviliter*, quasi δουλικῶς, a δοῦλος hoc est, *servus*.

Schidia, Vitruvio, lib. II. cap. I. & lib. VII. cap. VI. sunt ligni fragmenta, quæ in marmore dicuntur assulæ: ut interpretatur Philander. Nomen est ἀπὸ τοῦ σχίζειν, ut Latinis a *scindo*, *scindula*. Σχίζω unde sit, ostendimus in *Scindo*.

Schoenus, σχοῖνος, *juncus*, & speciatim *juncus odoratus*, quomodo e Latinis usus Scribonius Largus, compositione CLXXVI. & CLXXVII. Hinc meretrices *schœnicolæ*, quasi *olentes schœnum*, hoc est, *unguentum vile e schœno factum*. Sane minoris erat pretii unguentum e junco odorato, quam e calamo odorato. Hinc Varro, lib. VI. de L. L. *Schœniculæ ab schœno, nugatorio unguento*. Festus: *Schœniculas appellare videtur meretrices Plautus, propter usum unguenti schœni, quod est pessimi generis: itaque dixit*,

Diobolares, schœnicolæ, miraculæ,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis.

Hæc Festus. Priorem versum citat & Varro loco ante memorato; posteriorem vero Priscianus, lib. IV. Uterque vero est e Plauti Cistellaria. Idem Pœnulo Act. I. Sc. II. pro *schœnicolis* dicit *schœno delibutas*:

Miseras schœno delibutas, servilicolas, sordidas.

Nisi legere malis *cœno delibutas*, *scœnicolas*, *sordidas*. Nam clarissimus Jo. Meursius *scœnicolæ* vult idem esse ac *cœnicolæ*, sive *lutea*: Plautum enim imitatione Sabinorum *scœnum* usurpasse pro *cœnum*, quomodo *scœlum* dicere pro *cœlum*, *scœna* pro *cœna*. Sed, quod pace ejus dixerim, majoris est apud me auctoritas Varronis, & Festi. Est & altera vocis σχοῖνος significatio. Nam μονολεκτικῶς non raro accipitur pro *fune e juncis plexo*. Indeque σχοινοβάτης, *funambulus*. Usus eo Juvenalis sat. III.

Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia novit.

Ab eodem *schœnobaticam facere* dixit Cælius ad Ciceronem. Est & *schœnus*, σχοῖνος, mensura Ægyptiaca, LX. stadiorum, teste Herodoto, lib. II. Videri posset vox ea a Græcia, quod *funibus* (eos Græci σχοίνους vocant, ut diximus) *metiri vias* soleant. Sed Ægyptiacam esse dicit Herodotus. Sane ab Hebræo fonte deduci posse ostendimus in *Parasanga*.

Schola a σχολὴ, id est, *otium*. σχολὴ vero a שלו, *vacavit*, *otiatus est*. Ab *otio* vero *scholæ* nomen inditum, quia otio opus iis, qui studiis vacare volunt. Apte igitur Ausonius Idyll. XXXII.

. . . . . *Graja scholæ nomine dicta est,*
Justa laboriferis tribuuntur ut otia Musis.

Huc pertinet & illud Maronis IV. G.

. . . . . *Studiis florentem ignobilis oti.*

Idem *ludus* dicitur, non κατ' ἀντίφρασιν, sed quia studia sunt animi liberalis ludus. De *scholæ* & *ludi* vocibus ita Festus: *Scholæ dictæ sunt, non ab otio, ac vacatione omni; sed quod cæteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent; ut etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi aliquo nomine fugiant pueri suo fungi munere*. Etiam in *balneis* locus erat, qui *schola* dicebatur, ut ex Vitruvio constat, lib. V. cap. X. Videtur autem *porticus* fuisse circa labrum: ut etiam censet Hieronymus Mercurialis, lib. I. de arte Gymnastica, cap. X. Ac satis verisimile est nomen ex eo esse, quod istic otiosi consisterent, atque ut Vitruvius loquitur, de hoc ipso loco agens, *circumspectantes starent*. Ab hujusmodi *otio* puto quoque *scholas* vocatas, quæ erant in *Octaviæ porticibus*, de quibus Plinius, lib. XXXV. cap. X. *Scholas* pro *disputationibus quæ in scholis haberentur*, *Cicero dixit in Tusculanis*. De *scholis militiarum* vide Josephi Scaligeri epistolam in opusculis posthumis pag. CCCXCIII. *Proscholus* a *schola* dictus, idem qui *subdoctor*. Usus utroque Ausonius. Vide de ejus munere Jos. Scaligerum, lib. I. Auson. lect. cap. XIV. & P. Fabium lib. II. ἀγωνιστ. cap. VI.

Scholasticus, σχολαστικὸς, ἀπὸ τῆς σχολῆς, ubi se exercet. Proprie sic vocatus, qui se in fictis litibus exercet. Ut apud Plinium in epistolis: *Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est: quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ quamvis nolimus, addiscimus.* Ac similiter Hieronymum epist. ad Pammachium de obitu Paulinæ: *Meminisse te puto erroris mutui, quando omne Athenæum Scholasticorum vocibus resonabat*. Sed & sumitur pro *diserto*, *inque Oratoria arte exercitato*. Sulpitius Severus, dial. I. *Cum sis Scholasticus, artificiose facis ut excuses imperitiam, qui exsuperas eloquentia*. Atque ita Gennadius Massiliensis, libello de viris illustribus ait, Salvianum Massiliensem multa scripsisse *scholastico & aperto sermone*. Imo Salvianus ipse proœmio operis sui de gubernatione Dei: *Non*, inquit, *id facere adnisi sunt, ut salubres & salutiferi, sed ut scholastici & diserti haberentur*. Quia autem præter juris cognitionem facundia in advocatis & caussidicis opus est: eo postea pro his accipi cœpit, qui *veras agerent caussas*. Sic usus Augustinus Tractatu VII. in Joannem: *Qui habent caussam, & volunt supplicare imperatori, quærunt aliquem scholasticum jurisperitum*. Sic nisi quoque Macarius, homil. XV. & XXVI. Ac in actis virginis Dorotheæ Theophilus nunc dicitur *scholasticus*, nunc *advocatus*. Imo & lib. II. Cod. Theodos. de concuss. advoc. *Nec latet consuetudinem nostram sæpissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione caussarum omnium & annonas & sumtus accipere consuesse*. Vide & l. II. de iuc. Advoc. lib. XII. Cod. Etiam in Concilio Sardicensi, can. XIII. dicitur σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, *scholasticus de foro*, quasi *forensem caussidicum* dicas. Nec aliter Agathiæ nomen σχολαστικοῦ adhæsit. Generalius postea accepta vox *scholastici* pro *homine erudito*, & *scholarum disciplinis exculto*. Hieronymus in catal script. Eccl. *Serapion ob elegantiam ingenii nomen scholastici meruit*. Augustinus, lib. de Dial. *Cum scholastici solum proprie & primitus dicantur ii, qui adhuc in scholis sunt, omnes tamen qui in literis vivunt, nomen hoc usurpant*. Ita Prudentius *Hispanarum scholasticus* dicitur Walafrido Strabo. Tandem & barbari illi *scholarum magistri* id nomen meruere, qui sacram scripturam ad philosophorum morem tractarent: quales Petri Lombardi interpretes.

Scholium, σχόλιον, hoc est, ὑπόμνημα, ἢ ἑρμηνεία, ut interpretatur Suidas. Est diminutivum a σχολὴ, qua *scholasticam* significat *doctrinam*. Vel ex eo, *quod in scholis soleat tradi*. Hinc *scholiastes*, σχολιαστής, *scriptor scholiorum*, quasi a σχολιάζω.

Sciathera, σκιαθήρας, vel σκιοθήρας, a σκιὰ, id est, *umbra*, & θήρα, id est, *indago* sive *indagatio*. Apte igitur Vitruvius, lib. I. cap. VI. *Collocetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui Græce σκιαθήρας dicitur*. Dicitur autem σκιαθήρας, & σκιοθήρας, ut σκιαμαχία & σκιομαχία. Sic σκιαθηρικὸν & σκιοθηρικόν. Est vero *sciathericon*, horologium, quo ex umbris cognoscimus horas. Plinius, lib. II. cap. LXXVI. *Anaximenem Milesium, Anaximandri discipulum, primum horologium, quod appellant sciothericum, Lacedæmone ostendisse*. Hoc Anaximandro in ejus vita ex Phavorino tribuit Laërtius. Sed solum dicit, σκιόθηρα ejus valuisse ad cognoscenda æquinoctia ac τροπὰς Solis: de horis tacet, nec tamen antiqui videntur *horologia sciotherica*, ut ad Anaximenem, vel Anaximandrum possint referri. Sane Aristophanis tempore, qui tanto post vixit, necdum nota erant, ut Scholiastes ejus annotavit. Atque aliter si esset, aliquis Græcorum meminisset horarum ex tot ejus seculi ac proximi scriptoribus, qui supersunt. Pollux tamen suspicabatur, Aristophani πόλον esse, quod junioribus ὡρολόγιον. Atque idem de Herodoti loco dici possit. Quod si verum est, dicere oporteat, fuisse quidem ὡρολόγια, at non ita vulgo nota, sed solis mathematicis & Astrologis. Aut hoc verum est, aut etiam Pollux fuerit deceptus.

Scilla, planta, Græce similiter σκίλλα· ut errent qui *scylla* scribunt: ut inter alios Ruellius semper, lib. II. cap. CX. De hac Theognidis illud in proverbium abiit,

O'ere

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὔθ' ὑάκινθος,
Non etenim e scilla rosa nascitur, aut hyacinthus.
Est e bulborum genere: imo bulborum nobilissima, ut Plinius ait, lib. XIX. cap. XX. Itaque & hinc nomen accepisse videtur *squilla*. Nempe a capite ingenti, & radici *scillæ*, bulborumque aliorum simili. Sane Q & C, eadem sunt literæ, ut alibi dictum. Et Græcis similiter dicitur κάρις, a κάρα, hoc est, *caput*: non ea ἀκρὶς, quod apud Rob. Constantinum in supplemento L. L. legas. A *scilla* herba est *scillitus* & *scillites*, ut *scillites acetum* Plinio, lib. XXIII. cap. X. item Ausonio epist. LV.
Scillite decies si cor purgeris aceto.
Hoc est, ex *scilla* præparato. Simile est ac cum dicimus *vinum absinthites*.

Scincus, σκίγκος, pharmacopolis perperam *stincus*. A Niceta Comneno, lib. II. de Andronico Comneno dicitur ζῶον Νειλῷον, cum sit animal terrestre: sed, ut Solinus ait, *circa Nilum frequentissimum*. Dioscorides vocat κροκόδειλον χερσαῖον, *crocodilum terrestrem*: non quasi sit ejusdem generis ac crocodilus: sed quia similis crocodilo. Ideo idem Dioscorides dicit esse ἰδιογενῆ, ac sui generis. Nec solum circa Nilum est, sed etiam in Lybia, Arabia, India condiri solet, salsusque adferri: ac valet ad venerem excitandam. Vide Dioscoridem, Plinium, Æginetam. Meminit & Theodorus Priscianus his verbis: *Reparatum est & piper, satyrio, & scinco, & eruca semine*. Vir eruditus putabat sic proprie dici pedem crocodili. Quod conveniret cum Germanis & Belgis, quibus *schinke* notat *pernam*. Quare videri possit animal illud *scincus* dici a lacertis & cruribus, quibus lacerti modo prorepit. Sed quis credat nomen animalis Germanis ignoti esse a voce Germanica? Quare si nomen animali isti a pedibus foret, potius esset ab Hebræo שוק, sive Arabico סוק, id est, *crus*, *pes*. Sed caussa non erat, cur animal *cruris* nomine vocaretur. Et omnino cum ex Ægypto hoc animal ad Græcos adferri soleat, Ægyptiam esse appellationem verisimilius est.

Scindo ἀπὸ τοῦ σκινδάζειν esse volunt, ideoque sine adspiratione scribi. Magis tamen verisimile fit esse a σχίζω, inserto n; quomodo a λείχω est *lingo*, a κίκιννος, *cincinnus*, &c. Imo Græci ipsi a σχίζω etiam dicunt σκινδαλμὸς, ac σχινδαλμὸς, hoc est, *assula*, frustum scissione aut fissione aliunde ablatum. [*scido*, a *seco*; ut a ξέω, σκέω, *seco*, & a σκέω, σχίζω.] Omnino igitur erit a σχίζω, quod ipsum eo quoque confirmatur, quod *schindo* cum *H* scribitur in antiquissimo Romano codice, ut ad 5. Georg. scripsit Pierius. Putat Camerarius & *scisma* absque spiritu scribi posse, quasi a *scindendo* sit; ita enim scribit: *Ecclesiasticus sermo usurpat Græcum nomen schismatos, vel sine etiam adspiratione scismatis, proprietate sermonis Latini*. Sed *scisma* probare non ausim, cum omnino eam vocem acceperint Latini a Græcis, qui σχίσμα dicunt a σχίζω, ut ad verbum notet *scissuram*, quomodo Maro dixit, II. Æn.
Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
Retinet *schismatis* vocem Evangelistæ Joannis interpres, cum ait, *Erat schisma inter eos*. Poterat tamen dicere *dissensio*. Σχίζω vero est a חצה, id est, *dimidiare*, vel a שסף, id est, *scindere*, sive שסע, id est, *findo*. A *scindo* quoque fuerit *scindula*, tabella ex arbore aut ligno assulatim scisso: unde *tectum scindulare*. In vulgatis Cæsaris, Plinii, Palladii, Vitruvii aliorumque codicibus *scandulæ* & *scandulare* plurimum legas per *A*: rectene, an secus, vide in iis, quæ voce *Scandula* diximus. Alteram quoque vocis *scindulæ* notionem adfert idem Isidorus, lib. XVII. cap. III. ubi inter *frugum genera* recenset, itidemque a *scindendo* dici monet. Catholicon, imo & Becmanus, censent a *scindo* quoque esse *scintilla*, quasi *scindilla*, quia flamma videtur quasi *scindi*, dum *scintilla* excutitur. Sed longius id arcessitum. Verius sic dici *scintillam* quasi *spintillam* a σπινθὴρ, quod idem. Gloss. Phil. *Scintilla*, σπινθήρ.

Scio & *scientia* unde veniant, subtiliter exquirit Julius Scaliger, in lib. I. Theophrasti de caussis plantarum, cap. V. *Ratiocinatio*, inquit, *motus quidam est, scientia quies, unde & nomen tum apud Græcos, tum etiam nostrum*, Παρὰ τὸ ἐπὶ ἵστασθαι, ἐπιστήμη. *Sistitur enim mentis agitatio, & fit species in animo. Sic Latinum Scientia*, ὅτι γίνεται σχέσις τοῦ ὄντος. *Nam Latini quod nomen Entis simplex ab usu abjecerunt, atque repudiarunt, omnibus activis participiis idem adjunxerunt. Audiens*, ἀκούων ὤν. *Sciens*, σχῶν ὤν. Hæc vir summus. Sed quanto simplicius, &, ut ego censeo, verius fuerit, *scio* κατὰ μετάθεσιν esse a ἴσκω, quod Homerus quidem pro λέγω usurpat, sed κυρίως idem est ac ἴσημι vel εἰδέω, a quorum altero etiam venit. Nam ab εἰδέω, vel potius εἴδω est εἴσω, unde εἴσκω, pro quo dicimus ἴσκω. Vel erit ex ἰσῶ contracto ex ἰσάω, unde ἴσημι. A *scio* est *scius*: hoc est, εἰδὼς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Usus eo (ut Priscianus ait in IV.) cum Appuleius in I. Hermagoræ, tum Paccuvius in Teucro: *Postquam defessus perrogitando advenas de natis, neque invenit scium*. Est & apud Nonium, qui hoc *scius* & *conscius* differre ait, *quod scius secum, conscius cum aliis scius est*. Sed, ut ibidem agnoscit Nonius, *conscius indifferenter positum legitur*. Ab eadem origine est *sciolus*, qui cum pauca sciat, multa tamen scire sibi videtur. Item hinc *inscius*, *nescius*, *præscius*, *multiscius*, *omniscius*. Item *conscire* pro *conscium esse*. Horat. lib. I. Ep. I.
. . . . Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Hinc *conscientia*, quæ proprie actus potius est, quam potentia. Est enim *scientia*, sed (quod præpositio con indicat) relata ad actum aliquem, de quo Deus judicium suum scit, & homo conscit. Similiterque Græcis dicitur συνείδησις, Germanis *gewissen*; ab eodem *scio* est *scisco*, ut ab *hio*, *hisco*. Plautus, Amphitr.
Ocyus accurro, ut sciscam, quid velit.
A *scisco* est *rescisco*. Item *sciscitari*, de iis qui aliquid scire laborant, eoque quos *scios* rei putant, interrogant. Sed *sciscere* interdum abit a prima notione, & significat *decerno*, unde *scita Pontificis*, apud Livium, lib. I. & compositum ejus *plebiscitum*, & *consciscere fugam*, apud Livium, & Tacitum, *consciscere facinus*, apud Brutum, epist. ad Ciceronem, *consciscere mortem*, apud Ciceronem & alios passim. In quibus est μετάληψις consequentis. Nam cum *consciscere mortem*, *aut fugam*, proprie sit *decernere*, sumitur hic pro *exsequi quod decreveris*. *Adsciscere* est *adjungere*, & *assumere*, ut exponit Festus. Gloss. vett. interpretantur ἐπάγεσθαι. Verbo *adscire* similiter usus Maro, in XII.
Si Turnus exstinctos socios sum adscire paratus.
Ita in optimis libris pro *accire* legi, auctor est Pierius. Non audiendi, qui *adscisco* confiatum ajunt ex *ad* & *cio*. A supino *scitum* est *scitari*: ut apud Maronem, II. Æn.
. . . . Scitatum oracula Phœbi
Mittimus . . . .
Caussa originis eadem est, ac in *scisco*. Quia vero quod scienter docteque fit, id elegans esse solet, hinc *scitus* pro *pulchro*. Gloss. Philox. *Scitus*, εὔμορφος, χαρίεις. Gloss. Cyr. Εἰδήμων, *gnarus*, *scitus sciens*. Onomast. *Scite*, ἐπιστημόνως. A qua notione etiam *scita edulia*, Plauto, Appuleio, ac Macrobio *scitamenta* appellantur. Onomast. *Scitamenta*, ἡδύσματα.

†Scio aut nullam habet etymologiam, aut hanc unam, quae sequitur. Ab Hebr. נשה *nascia*, quod est *oblivisci*, extitit verbum *Nescio*, non quasi compositum, sed tamquam primitivum ab Hebr. Tyrrhenicoque נשא *nascio* (Chald. *nescio*) factum. Nam ex antiquorum sapientum placitis sicuti *Scire* non aliud erat quam *reminisci* impressarum primitus animo cognitionum, ita *Nescire* non aliud quam perstare in *oblivione* qua nascimur. Ergo τὸ *Nescio* apud Tuscos Latinosque (quia ex Hebraeo sermone proseminatum, a quo absunt verba composita)

primo

primo ortu suo pro simplici verbo fuit. At postquam processu temporis Latini hoc verbum, tamquam in solo suo natum, sui juris fecerunt; inter verba composita retulerunt, ex Ne στερητικῷ scil. & ex Scio (quod ex illa resolutione supererat) constans. Ablatâ igitur negativa, uti putabant, particulâ, consequens fuit ut *Scio* contrarium τῷ *Nescio* esset. Cumque *Nescia* ignorandi vim haberet; ex eo sequebatur *Scio*, tantumdem esse quod non ignorare, seu *nosse* ac rem tenere. Ergo in hac biga nominum τὸ Nescio prius origine τῷ *Scio* (quod recens in Latio inventum) fuit. Atque hi, ni fallor, natales verbi *scio* fuerunt: ut plane possit Scio patrem ciere suum, verbum *Nescio*: hoc vero non alibi quam in Oriente parentem נשא *nascio* citabit. Marochius.

Scirpus [κάρφος] est σχοῖνος, id est, *juncus*. Festus: *Scirpus est id, quod in palustribus locis nascitur leve & procerum; unde tegetes fiunt.* Addit deinde hinc natum proverbium, quod apud Ennium legitur:

Quæritur in scirpo soliti quod dicere nodum.

Nimirum, quia *scirpus* est enodis. Adducit & hoc Novii in Phœnissis: *Sume arma, id est, an occidam clava ferrea?* Ubi legendum, *Sume arma. Quid ast? an occidam clava scirpea?* Ut respondeat alter: Quid jubes arma sumi, ubi nihil est periculi? Nec enim *scirpus* pro clava vel lancea esse potest, nisi si ranis & muribus sit decertandum. De *scirpo* eadem pene habes apud Isidorum, lib. xvii. cap. ix. In Glossis Philoxeni est: *Scirpus*, φλοῦς, πάπυρος. Ubi φλοῦς & πάπυρος conjunguntur, quia & *scirpo* & papyro in iisdem utebantur veteres. Ut tum in candelis, quia & *scirpum* & papyrum cerâ circumdabant ad lumina: tum in funeribus, quia lectuli, cum quibus cadavera imposita comburebantur, papyro & *scirpo* farciebantur. De priori est illud Paullini:

Lumina ceratis adolentur odora papyris.

Ad lectulos papyro fultos pertinet hoc Martialis, lib. viii. ep. xliv.

Fartus papyro dum tibi torus crescit.

Scirpum ad utrumque utilem esse indicat Plin. lib. xvi. cap. xxxvii. ubi & alios ejus usus exponit: *Scirpi*, inquit, *fragiles palustresque ad tegulum, tegetesque, e quibus, detracto cortice, candelæ luminibus, & funeribus serviunt.* Puto autem *scirpus* & *sirpus* idem esse. Ac a *sirpus* esse *scirpus*, C inserto: ut a σπέος, *specus*, a βοῶ, *voco*; a *nun ubi*, *si ubi*, *nuncubi*, *sicubi*. Movet me, quod *sirpus* sit a *sirpo*, id est, *ligo*, *vincio*, *colligando implico*. Unde *sirpus* μετωνυμικῶς πλέγμα. At *juncus* eam ad rem utilissimus. Virgil. Ecl. ii.

. . . . *Quorum indiget usus*
Viminibus, mollique paras detexere junco.

Et Germanis *scirpus* sive *juncus* dicitur *bintz* a *binden*, quod est, *ligare*, *vincire*. Ac σχοῖνος quoque a σχεῖν, *retinere*, quia *junco* vincimus, ut quid retineatur. Quemadmodum igitur σχοῖνος proprie *juncus*, & μετωνυμικῶς *funis e junco textus*: ita & *sirpus* primo *juncus*, atque idem plane quod *scirpus*: μετωνυμικῶς vero pro eo quod e juncis textum, & vinciendo implicatum. Atque hæc caussa, cur *sirpus* ponatur pro ænigmate. Junci quidem sunt enodes: sed τὸ πλέγμα nodis est implicatum. Etiam *sirpi* & *sirpiculæ* dicebantur *nassæ piscatoriæ*: quibus ubi se piscis insinuaverit, exitus non patet. Atque inde etiam non incommode ænigmati nomen datum sit *sirpi*. Vide quæ diximus in *Griphus*, & *Sirpare*.

Sciurus, σκίουρος, a σκιὰ, id est, *umbra*, & οὐρὰ, id est, *cauda*: quia in æstu umbram sibi facit cauda sua: unde & Oppianus sub finem ii. κυνηγετ. eam comparat cum pavone explicante caudam suam, juxta illud Sulmonensis poëtæ:

Laudatas ostentat avis Junonia pennas.

Aliter vocatur καμψίουρος, a καμπῇ τῆς οὐρᾶς, hoc est, *flexu caudæ*. Item ἵππουρος ob caudæ magnitudinem. Nam ἵππος auget in compositione, uti notum. Hesychius Σκίουρος, ζῶον, ὃ καὶ ὁ καμψίουρος· ἄλλοι ἵππουρος. De *sciuris* vide Olaüm Magnum, lib. xviii. cap. xiii. & seqq.

Scobs prius fuit *scobis*. Gloss. Ῥίνημα, *scobis*. Sic dicitur, quasi *scabis*, quia *scabendo* abraditur. Hinc *scobina* dicitur, quæ Græcis ῥίνη. Nempe ut a ῥίνη ῥίνημα, sic a *scobe scobina*. *Scobina* est lima, quâ cum aspera levigantur, quod cum fit, *scobs* decidit. Varro, lib vi. de L. L. in Nervolaria: *Scobinam ego illum actutum abrasi.* *Scabinam* a *scobe*; *lima enim materia fabrilis est*. Isidorus, lib. xix. cap. xix. *Scobina dicta, quod radendo scobem faciat*. Sic legendum. A *scoro* etiam est *descobinare*. Arnobius, lib. vi. *Tornis rasa, descobinata, delimis*, hoc est, ἀποῤῥινηθέντα.

Scolius *pes*, idem ac amphibrachys, ita dictus a *scolio*, *citharæ genere*, cui habiliter comparabatur: ut ait Diomedes. At *Scolium carmen* dictum, quod in conviviis canebatur ad citharam: atque id fere in virorum fortium laudem: Σκολιὸν, hoc est, *obliquum*, vocabatur διὰ τὸ σκολιὸν καὶ περιπλοκὴν τῆς περιόδου. Nec enim junctim canebatur, ut in choris & nuptiis; nec sic ut ad proxime considentem ordo canendi transiret: sed ut quisque cum cecinisset, lauri vel myrti ramum & canendi jus traderet ei cui voluisset, vel, siquis ordo erat, is fuerit, ut ei daret, qui ex adverso consideret, ita ut a summis quidem ad infimos ordo perveniret, sed ad modum, quo reciprocatur serra. De hujus vocis etymo multa congesserat Didymus, in tertio Συμποσιακῶν· ut ex Etymologo constat. Inventionem ejus Terpandro tribuit Plutarchus, de Musica. Quem vide. Uti & Athenæum, lib. xv. Aristophanis doctissimum Scholiastem & Suidam. Item Cæsarem Scaligerum lib. i. de re poëtica; & quæ ad Procli Chrestomathiam congessit Andreas Schottus, & quos ibidem laudat auctores.

Scolopendra, σκολόπενδρα, Insectum octipes venenatum, cujus in altero extremo, quod caudæ loco habet, superemineт corniculum, quasi surculus impactus: a quo nomen creditur accepisse, nempe quasi ἔχον σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ. Ab ea dicitur *planta scolopendrium*, σκολοπένδριον. Sed aliud σκολοπένδριον Theophrasti, aliud Dioscoridis. Illud Dioscoridis sic vocatur, quia *multis incisuris quodammodo refert pedes scolopendræ*. Alterum ita dicitur, quia *valet contra scolopendræ, & similium morsus*.

Scombrus, σκόμβρος. Vide de hoc pisce Rondeletium. Ab eorum copia Herculis *insula*, quæ prope Carthaginem, *Scombraria* nuncupata.

Scomma, σκῶμμα, ἀπὸ τοῦ σκώπτειν. Gloss. Cyrill. Σκῶμμα, *cavillatio*. Σκώπτω, *cavillor*.

Scopæ Perotto dici videntur, quia *scobem* everrunt. Possis & deducere a *scabo*, vel σκάπτω, quia iis pavimentum scabitur, ac σκάπτεται, hoc est, *foditur ac sulcatur*.

Scopulus a σκόπελος, quod idem notat. Dicitur autem σκόπελος, juxta Etymologum, ὅτι ἐπιτηδείως ἐκεῖθεν γίνεται σκοπιά. Ex loco enim editiori, cujusmodi sunt rupes, commode speculamur. Servius in i. Æneïd. *Scopulus*, inquit, *aut a speculando dictus, aut a tegumento navium*, ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν. Sed prius rectum, dummodo non a Latino deducas; sed a σκοπεῖν, quod est, *speculari*. Quod & Hesychii nos verba docent: Σκόπελος ὑψηλὸς τόπος, ἢ πέτρα, ἢ ἀκρώρεια, ἀφ' ἧς ἔστι σκοπεῖν τὰ κύκλῳ. Interdum vero *scopulus* est ὑποκοριστικὸν a *scopus*, ut apud Suetonium in Domitiano: *Nonnumquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopulo dispansam dextræ manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue pervaderent.*

Scopus, σκοπὸς a σκέπτομαι, *video*, *considero*. Nam ad scopum collimat sagittarius. Περιφράζει Persius:

Est aliquis, quo tendis, & in quod dirigis arcum?

Σκέπτομαι vero a צפה, quod idem notat.

Scordalus apud Petronium Arbitrum invenitur; item Senecam, ep. lvi. & lxxxiii. Idem valet ac *ferox*, prout exponitur in Glossis Isidori. Sunt quibus placeat esse a σκῶρ, *stercus*: ut *hominem* notet *sordidum*. Alii derivant a σκόροδον, hoc est, *allium* ut

ut dicatur quasi *scorodalus*, proprieque signet *hominem qui allium obolcat, & illuvie squaloreque ingratum præbeat odorem*. Uti ille servulus Plautinus, qui audire cogitur:

Germana illuvies, oboluisti allium.

Placuit posterius istoc etiam Turnebo, Advers. libro VII. capite IV. Sed veram, ut puto, nominis caussam attulit Salmasius. Nam ait eo pro *forti* vel *audaci* sumi, quia soleant gallis gallinaceis dare allium edendum, ut alacrius pugnent. Σκόροδαλος igitur idem ac ἐσκοροδισμένος· quod proprie notat *allio pastum*, sed μεταφορικῶς ponitur pro *audaci*.

SCORIA, fex ac retrimentum ferri, æris, vel alterius metalli. Plinius: *Quæ e catino jactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria*. Græce est σκωρία. Corripere tamen primam videtur Maro, sive alius, in Ciri, cum scribit:

Sordibus & scoria patiar tabescere tali.

Quo offensus Scaliger, pro *scoria scabie* legere jubet. Sed nihil mutatione opus, quia *scoria* dissyllabum est κατὰ συνίζησιν. Dicitur σκωρία a σκῶρ, *stercus*. Itaque quod Græce esset σκωρία σιδήρου, hoc commode *ferri stercus* appellatur a Scribonio Largo.

SCORPIUS vel *scorpio*, σκορπίος, παρὰ τὸ σκολιῶς ἕρπειν, quod *oblique repat*: vel παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, quod *jaculum sive venenum spargat*. Utrumque etymon ponit Etymologus: sed hoc scorpioni terrestri, illud marino magis putat convenire. Avenarius verisimilius, qui venire censet ab Hebræo עקרב, ע in *S* verso. Usus Moses, Deuteron. VIII. 15. & III. Reg. XII. 11. & 14. & II. Paralip. X. 11. & Ezech. II. 6. Quibus in locis ab interprete σκορπίος versum est. Vel σκορπίος sit a שרף, *shoreph*, id est, *inflammans*: quod a שרף, *inflammare*, quia ictu suo venenato inducit corpori ardorem tumoremque. Est & *scorpio* piscis, ita dictus, quia instar terrestris *scorpii* pungat, venenumque affundat. Meminit & Isidorus, lib. XII. cap. VI. Item est *scorpio* genus machinæ bellicæ, apud Hirtium de bello Afr. Senecam quæst. Nat. lib. II. cap. XVI. Vitruvium, lib. I. cap. V. Erant vero vel majores vel minores, quæ ab Ammiano ὑποκοριστικῶς *scorpidia* dicuntur. Ita vero vocabantur, vel, quod Heroni placuit, a forma, qua *scorpium* referebant: vel ab effectu, quod, uti *scorpius* caudæ ictu, ita machina hæc spiculis parvis mortem adferret. Tertullianus, Scorpiaci adversus Gnosticus cap. I. *Unde & bellicam machinam, retractu tela vegetantem de scorpio nominant. Id spiculum & fistula est patula tenuitate in vulnus, & virus, qua figit, effundit*. Vegetius: *Scorpiones dicebant, quas nunc manuballistas, ideo sic vocati, quod parvis subtilibusque spiculis mortem inferant*. Vide de his Lipsium, lib. III. Poliorcet. dial. IV. *Scorpiones* quoque, (quemadmodum ex scriptoribus de limitandis agris discere est,) dicuntur acervi, qui fiunt jactis lapidibus, ut termini loco sint. Docet Scaliger comment. in Ætnam, nomen esse ea eo, quod *in metam desinant*. Nam Græcis σκορπίος dicitur, *quicquid in metam aut conum fastigiatum est, ad modum caudæ scorpii*: unde & *tutulus crinium in puero* sic vocabatur, ac herba etiam, quam dixere *uvam marinam*, hinc σκορπίου nomen invenit.

SCORTEUM est *pelliceum*. Glossæ Philoxeni: *Scorteum*, σκύτειον, δερμάτινον. *Scortea*, δερματοχίτων. Glossæ Cyrill. Σκύτινος, *scorteus*. Festus: *Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Scortes, id est, pelles testium arietinorum ab iisdem scorteis pellibus Verrius dictas ait*. Etiam *pharetra* hinc *scorteum* dicebatur: si vere vulgo legitur apud Festum: *Scorteum ab eadem caussa, qua scortum vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur, ab eo, quod ex pellibus factum est, quia pellibus nomen a σκύτος, quod pellis; unde scutica & scuta, quia non sine pellibus sunt*. Sed Salmasius ex codice soceri sui Josiæ Merceri, v. cl. sic legebat: *Scrautum ab eadem caussa, qua scrotum, vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur*. Et favent Glossæ Philoxeni, ubi est, *Strautum*, θήκη δερματίνη βελῶν, id est, *pellicea sagittarum theca*. Nempe *straatum* scriptum pro *scrautum*, familiari errore literæ *t* pro *c*. *Scrotum* autem dicit esse ejusdem originis: quod mirum non est. Nam *au* & *o* commutantur: ut *caurus corus*, *plaustrum plostrum*. Itaque idem Salmasius apud Propertium legit:

Non tot Achæmeniis armantur scrauta sagittis.

Ubi vulgo *Etrusca* pro *scrauta*. Censet, ut vidimus, Festus *scrautum*, vel *scrotum*, esse a σκύτος, inserto *R*, ut a νυὸς, *nurus*. Sed, ut contra sentiam, facit, quod Festus ipse ait, *scorteum esse pelliceum, in quo sagittæ reconduntur*. Ubi duo spectanda, quod docet *scorteum* esse τοξοθήκην sive *pharetram*, & quod eam dicit fuisse *pelliceam*. At Hesychius est testis, Græcis γωρυτὸν dici τοξοθήκην· & θύλακον sive *saccum*. Ea γωρυτὸν autem fuerit *scrotum*, & *o* in *au* abeunte, *scrautum*, Σ præmisso, ut a κάραβος, *scarabæus*; a γλάφω, *scalpo*; a γρύτη, *scruta*; & sic in aliis. *Pelliceam* vero fuisse *thecam sagittarum*, etiam Hesychius indicat in κωρυκίδιον· ubi vocat δερμάτινον κοίλωμα. Quare puto γωρυτὸς proprie & primo *pelliceus* notare, sed speciatim de *pharetra* dici, quia *saccus* esset *pelliceus*. Nempe fortasse *pellis* γωρύον lingua veteri; עור, quod Hebræis *pellis*: nec ab Hebræo vel Græco illo multum abit Latinum *corium*. Laconibus γωρῦσθαι, Hesychio teste, erat σαρκοῦν, quod est, *carne opplere*: sed forsitan sit *cute carneque obducere*. Sane vicina hæc. Sed unde *meretrices* dicuntur *scorta*? [a σκορδοῦν, συννεύαζειν.] Nunnesio in Grammatistice placuit *scortor* esse a κοτεῖν, *inquino*. Nempe *K* in *C*, *N* in *T* converso. Quod probare non possum. Festum potius audiamus: *Scorta appellantur meretrices ex consuetudine rusticorum, qui, ut est apud Atellanos antiquos, solebant dicere, se attulisse pro scorto deliculorum; namque ex pellibus facta, scortea appellantur*. Ubi pro *deliculorum*, nihili voce, corrigunt *pelliculam*: quia mox sequitur de *pellibus*. Saltem hæc ostendunt a *scorteo* sive *pelliceo* appellationem esse *scortis*: sive quia *scorteis olim indutæ*: sive ut κατὰ συνεκδοχὴν *pellis* pro *feminæ corpore* ponatur: ut Belgæ dicunt de impudica *een vuyl vel*, hoc est, *turpis pellis*: de improba, *en quaet vel*, *mala pellis*. Quamquam & aliæ possint esse caussæ. Ut quod se prostituentes pellem nudam ostentent.

SCOTIA est *pars cava in ima columna*, ita dicta, quod cavitas ista adferat obscuritatem. Nam σκοτία & σκότος sunt *tenebræ*. Usus Vitruvius, lib. III. cap. III. & lib. IV. cap. III. Hesychio σκοτία μέρος τι παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι προσαγορευόμενον τρίγλυφον. Idem exscripsit Varinus. Sed falluntur, ut ex Vitruvio liquet: cui in re architectonica potior habenda fides. Vide Bernardinum Baldum de vocibus Vitruvianis.

SCOTOMA Græco nomine dicitur, quod Latino est *vertigo*. Estque σκότωμα, a σκοτοῦμαι, quod notat *oculorum caligine teatari*, a σκότος, *tenebræ*, *caligo*. *Vertigo* autem dicitur a *vertendo*, quia omnia circumagi videntur. Isidorus, lib. IV. cap. VII. *Scotoma ab accidente nomen sumsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis*.

SCRAPTA *mulier* pro *meretrice* dixit Titinnius, teste Festo, qui Verrium scribit nominis originem petiisse a *screatu*. Eandem ἐτυμολογίαν legas apud Varronem, lib. VI. Sed apud hunc pro *scrapta*, editum *scranctia* vel *scractia*. Imo in plerisque Paulli codd. MSStis est *Sarta*. Sed in aliis, ac schedis Festi Farnesianis est *Serapta*. Pro quo est Nonius, in quo itidem *scrapta* invenias. Verisimile autem veteres *scracere* dixisse pro χρέμπτεσθαι. Inde sane commode & *scraptæ* & *scractia* deduxeris cum Jos. Scaligero. Porro *scracere* & χρέμπτεσθαι facta videntur a sono. Turnebus non tantum in postumis ad Varronem notis, sed ipsis etiam adversariis, lib. XXIII. cap. XVII. putat cum Varronem, tum Festum Noniumque, scripsisse *scracia*, dicique id nomen quasi *screacia*, hoc est, non minus contemnendæ quam quæ *screa* appellamus, id est, quæ exscreamus & expuimus. Pro hac ἐτυμολογίᾳ sunt

Varro-

Varronis codd. in quibus *scranctia* vel *scrattia* legi diximus.

Screo est ἀναχρεμπτόμενος, ut & Græcum χρέμπτεσθαι, a quo Χρέμης Comici senis nomen, quia *senes multum screare solent*. Onomast. *Screo*, χρέμπτομαι. *Screabile*, χρεμπτόν. Sed *screabile* ἀναλόγως quidem formetur: non tamen est in usu. A *screo* est *excreo*, non a *cres*, quod Perottus putabat.

Scribo Goropius Becanus, more suo, sub finem libri secundi Hieroglyphicon, arcessit a Belgis, quibus *scribere* est *schrijven*: *schrijven* autem censet esse a *schrabben*, quia linea scribendo quasi *scabatur*. Unde & ei Germanicum *schreiben*, & Belgicum *schereef*. Sed plane *scribo* est a γράφειν, γ in *c* converso, quæ est Nunnesii in Grammatistice sententia: *S* capiti apponitur, quomodo a γλάφω, *scalpo*, a γρύτη, *scruta*. At γράφω a כתב, *chataf*, quod idem notat. Est hæc sententia Joannis Avenarii, ut ת in ר convertatur. Vel est *scribo* a σκάριφος, *stilus*, *scriptura*: vel Hebræo, ספר, quod est *recensere*, *scribere*, quomodo Psal. LVI. I. *scripsisti* exponitur a R. David, item ab aliis Psal. CXXXVII. VI. Atque inde ספר, *scriba*, *notarius*. Quis Latinis dicatur *scriba*, docebit Festus: *Scribas proprio nomine antiqui, & librarios, & poëtas, vocabant: at nunc dicuntur scribæ quidem librarii, qui rationes publicas scribunt in tabulis*. Sed de *scribis*, vide quæ fuse notat Barthius Adversariorum lib. LX. in B. Augustini de Civitate Dei lib. I. cap. VI. A *scribo* quoque est *scriptura*: quomodo etiam dicebatur *vectigal pastionis*: nempe quia qui pecudes in pascuis publicis pascerent, numerum pecudum apud publicanos profiterentur, atque hi eum in commentarios referrent. Atque hoc qui faceret, *scripturarius* vocabatur: quia vectigal illud, quod *scriptura* dicitur, exigeret. Utitur Lucillius apud Nonium in *scripturarius*. Ab eodem est *scribillo*: item a *conscribo*, *conscribillo*: quo usus Varro Marcipore, & columna Herculis, sive περὶ δόξης· item Catullus, carm. XXV. Secunda in eo correpta est, ut in *mamilla* a *mamma*; *mitella* a *mitra*; *sigillum* a *signum*; *tigillum* a *tignum*: *quasillum* a *qualum*. Ab *adscribendo* milites *adscriptivi* dicuntur. Varro, lib. VI. de L. L. *Adscriptivi dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, id est, siquis eorum deperisset*. Vide & Festum in *Adscriptitii*. Lusit in eo vocabulo Plautus, Menæchmis, Act. II. *Patres conscripti*, Festo teste, *dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur*. *Inscribere*, ἐπιγράφειν, ut, *inscribere ædes mercede*, in Heaut. Et Cic. in Tusc. *liber qui inscribitur Memnon*. Item στίζειν. Plin. lib. XXII. cap. I. *Mares etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt*. Unde *inscripti*, οἱ στιγματίαι. Ut:

Quatuor inscripti portabant vile cadaver.

Scrinia, (qua voce etiam Græci posterioris ævi utebantur) Perotto ita quasi *secernenda* dicta putantur, quia *secernerentur* in iis, quæ servarent. Sed omnino est *scrinium* e γρύνιον, quod diminutivum a γρύτη. Σ præmittitur, ut a γλάφω, *scalpo*; a γρύτη, *scruta*; a τρόπος, *stropus*. Γρώνη est *caverna*: sed speciatim aliis aptatum, ut *capsæ currus*, *in qua sentinæ reponuntur*. *Scrinia* itidem *capsæ* sive *arculæ*, *in quibus libros, scripta, aliaque secreta reponerent*, ut etiam Isidorus testatur lib. XX. cap. IX. Unde Glossæ Basilicorum: Σκρινία, αἱ ἄρκλαι. Martialis lib. I. Epigr. LXVII.

Quas novit unus scrinioque signatas
Custodit ipse virginis pater chartæ.

Hinc in Jure crebro memorantur *scrinia palatii*, seu *principum*: quæ varii erant generis: unde in Notitia Imperii leges: *Magistri scriniorum erant quatuor, memoriæ, epistolarum, libellorum, epistolarum Græcarum*. Et in Notitia Consuetudinum: Μετὰ τῶν τεσσάρων σκρινίων τῶ θείῳ λατερκουλ. *Scrinii magistrum* Alexandro fuisse Ulpianum, auctor est Lampridius. Hi & *scriniarii* dicti. Vetus Glossarium. *Scriniarii sunt magistri scriniorum, vel memoriales scriniorum*. Item: *Scriniaris*, Σκευοτροφόροι, ὁ χαρτουλάριος. Suidas: Σκρινιάριος, ὁ χαρτουλάριος τῶ ἐπάρχου, ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον, ἤτοι τὸ κιβώτιον. Meminit & Etymologici auctor.

Scriplum factum ex *scripulum*, quod in vett. codd. nonnunquam invenitur. Hoc corruptum ex *scriptlum*, quod Charisii ævo obtinuit; *scriptlum* factum ex *scriptulum*, quod veteribus fuisse in usu, cum ex eodem Charisio paret (cujus verba mox ponam;) tum ex notis Tironis, ac Senecæ, pag. CXLIX. Est vero *scriptulum* a *scribendo*: unde cognoscere est & Græcis similiter γράμμα dici ἀπὸ τῶ γράφειν, non, uti voluit Michaël Neander, a *numero literarum*, quæ totidem sunt, quot unciæ attribuuntur scriptulo. Idem autem esse γράμμα & *scriplum* indicat hoc versu Remus Favinus, sive ut alii appellant, Rhemnius Fannius Palæmon:

Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores.

Idem confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legere est: *Scripulum*, γράμμα, σταθμός. De voce *scripli* ac *scripuli*, ita Charisius Sosipater, lib. I. *Scriptulum, quod nunc vulgo sine T dicant, Varro in Plautorinos dixit*. *Idem* III. *Annali*: *Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicant, is quatuor scripulis major fuit, quam nunc est*. Multi, ac Medici cumprimis, pro *scriptulo scrupulum* usurpant, atque id a *scrupo* dictum putant. Sane monet Gruterus in notis Tironis & Senecæ, codicem unum habere *scrupulum*, alterum vero *scriptulum*. Elias quoque Vinetus, in annotationibus ad Priscianum de ponderibus, scribit, non uno Martialis loco, itemque in aliis scriptoribus antiquos codices habere & *scripula* & *scrupula*: ac censet idem, ut pro *carnifex* dixere *carnufex*, ita & e *scripulum scrupulum* factum esse. Mihi quoque ita se probant *scripium*, *scripulum*, *scriptlum* & *scriptulum*; ut tamen *scrupulum* haud damnare ausim. Fuit autem *scriplum* sive *scrupulum* vigesima quarta unciæ pars, ut cum ex aliis, tum ex Ant. Augustini observationibus constare potest.

Scrobs prius fuit *scrobis*. Atque integrum hoc etiam legas apud Columellam, lib. X Est a σκάπτω, *fodio*, interto *r*: vel potius a σκαριφῶ, quod idem ac σκάπτω. A *scrobe* fortassis *scrofa*. [imo scrofa est a γρομφάς.] Quia gaudet scrobes facere. Quo pertinet quod a sue putent esse ostensam rationem arandæ terræ: indeque esse quod *vomer* ὕνις dicatur, ab ὗς, *sus*. Ita Plutarchus, lib. IV. Sympos. probl. V. Unde *Scrofæ* cognomen adhæserit familiæ Romanæ, Varro docebit, lib. II. de R. R. cap. IV. & Macrobius, lib. I. cap. VI.

Scrotum κατὰ μετάθεσιν e *scortum*, hoc est, *pellis*. Est enim *scrotum* pellis continens testiculos. *Scortum* vero proprie *pellem* notare, satis indicat vox *scorteus* pro pelliceo. Vide *Scortum*.

Scrupus a Festo exponitur *saxum asperum*, difficileque *attrectatu*. Videtur esse a σκῖρος, quod est σκληρὸν, *durum*: item λατύπη, *cæmentum*. Utraque interpretatio est apud Hesychium. Vel est a σκίῤῥος, quod idem ac σκῖῤῥος, estque *callosa durities*, qualis est lienis, hepatis, uteri male affecti. Item notat *scrupum*, *calculum*, unde σκιραφεῖον, vel σκιραφεῖον, quod Suidas exponit κυβευτήριον, locus ubi conveniretur, ut *scrupis* seu calculis luderetur: item aleatorum sive eorum, qui tesseris ludunt, conventus. Usus Isocrates, & apud Suidam Theopompus. Simileque est apud Pollucem ex Amphide σκιραφευτὸς, hoc est, κυβευτής. A *scrupus* dicitur *scrupeus* victus, apud Plautum Captivis, pro aspero, quique nihil habeat nisi tetra ostium, quam Horatius dixit *sine sanguine cœnam*. Ab eodem dicitur *scruposus*. Lucretius, lib. IV.

. . . . *Hautquaquam ratis scruposa relicta est.*

Quod si Lambinum audimus, Cicero quoque usus sit IV. Tusc. quæst. Sic enim legit: *E quibus quoniam tanquam a scruposis cotibus enavigavit oratio*. Sed cum, ut a *scrupus* est *scruposus*; sic a *scrupulus* fit *scrupulosus*, nihil est caussæ, cur improbetur *scrupulosis*, quod in vulgatis legitur. Manutius in posterioribus editt. substituit *scopulosis*: sed impro-

bante

bante id merito Francisco Fabricio. A *scrupus* quoque est *scrupeda*, quo vocabulo usus Plautus, Nervolaria ut Varro testatur VI. de L. L. Est convicium in meretrices. Ejus ἔτυμον non satis perspexisse videtur Aurelius, aut Juventius Comicus. Est enim a *scrupus* & *pes*, quasi quæ per *scrupos* ac lapillos eant, quo incessu difficultas significatur. Nisi potius, ut *stritavus* dixere pro *tritavus*, sic *scrupedæ*, dixerint pro *crupedæ*, a Græco κρούπεδα, quomodo, Hesychio teste, *lignei calcei*, quos Latini appellant *sculponeas*: unde homines duris & quasi ligneis pedibus, eodem teste, κρούπεδοι vocantur. Varronem vide, ac inprimis Scaligeri Conjectanea.

SCRUTA a Græco γρύτη, quod idem significat. Gloss. Phil. *Scruta*, γρύτη· ac similiter Gloss. Cyr. S appositum more Æolum, qui dicunt pro μῦς σμῦς, pro μικρὸς σμικρός. Sic a τρία veteres dixere *stria*, unde *stritavus*, pro *tritavus*, teste Festo. Similiter *stritare* dixerunt pro *tritare* a *terendo*, juxta Scaligeri restitutionem: qui & *scrupeda* itidem factum putat a κρούπεδα, quod idem ac κρούπεζα. Vide *Smaragdus*, & *Scrupus*. *Scrutorum* vero seu γρύτης nomine, pro quo & γρυτάριον dicitur, intelligenda *vasa vilia*, cujusmodi *frivola* & dicebantur, unde *Frivolaria* Plautinæ comœdiæ nomen, quæ deperiit. A *scrutum* est *scrutarius*; qua voce usus Lucillius apud Agellium, lib III. cap. XIV.

Quidni? & scruta quidem ut vendat scrutarius laudat,

Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatam.

Hinc *scrutariam facere* apud Appuleium, lib. IV. quod ex illo Horatii exponas licet, lib. I. ep. VII.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nisi cum aliis interpretari malis *scruta furari ac convasare*. Sed prius firmant Gloss. Cyrilli, ubi est γρυτοπώλης, *scrutarius*; γρυτοπώλιον, *Scrutarium*, hoc est, locus in quo *scruta* venduntur. A *scrutis* non displicet ut sit *scrutor*. Ita *scrutari* proprie sit e ruderibus aut locis, in quæ veteramenta rejiciuntur, eruere quædam *scruta* frivolaque usui accommodata. Firmant hanc sententiam Gloss. Philox. ubi est, *Scrutatur*, γρυτεύει, ἐρευνᾷ. Aliis placet *scrutor* κατὰ μετάθεσιν fieri a דרש, quod est, *inquirere*, *scrutari*.

SCRUTILLUS in Glossis Isidori exponitur *venter fartus*. At apud Festum est: *Scortutillus dicebatur venter suillus condito farre expletus*. Qui locus ex Isidoro corrigendus: ut jam aliis observatum. *Scrutillus* est ex *scrutulus*, quod a *scrutus*, hoc a *scrutor*, quia in ventre isto *scrutandum*, quid insisset.

SCULNA in Philoxeni Glossis exponitur συνθηκοφύλαξ, similiterque Gloss. Cyr. Sed idem esse ac *sequestrum*, ex P. Lavinio scribit Agellius. Atque ita usus Macrobius, lib. III. cap XVII. *Cleopatra uxor, quæ vinci ab Romanis nec luxuria dignaretur, sponsione provocavit, insumere posse in unam cœnam sestertium centies. Id Antonio mirum visum, nec moratus, sponsione contendit digna, sculna Munatio Planco, qui tam honesti certaminis arbiter electus est*. Ita cum locum ex vett. libris restituit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. In vulgatis corrupte editum, *dignus culina*. Dicitur *sculna* quasi *seculna*, ejusdem originis est ac *sequester*. Nam utrumque dicitur, quod utraque pars, quæ sponsionem fecisset, fidem ejus sequeretur. Vide Gellium, lib. XX. cap. II.

SCULPONEÆ [a *scrupis* forte *scruponeæ*.] erant calceamenta servorum & ancillarum. Earum meminit Cato de R. R. cap. LIX.

Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.

Turnebo, lib. VI. Adv. cap. XXVII. ita eas dici placet a *sculpa* sive *sculpo*, sonu fictitio, quem, qui eas gestarent, pedibus ederent. Sed vocis affinitate compulsus puto, ut a *scribo* vel *scriba* est *scribonius*, ita a *sculpo* dici *sculponeas*. Nempe ut proprie fuerint *calcei ex solido ligno exsculpti & excavati*: quod & Hadrianum Junium sensisse video. Tales erant κρούπεζαι Bœotiorum, ut Pausanias & Eustathius indicant: quas κρουπέζια vocant Pollux & Hesychius. Itaque & Nunnesio placuit inde, sed duriùs sane, *sculponeas* deducere. Fulgentius Planciades scribit, *sculponeas* dici *cæstus plumbo ligatos*. Ac putabat Janus Duza utroque modo, eleganti ἀμφιβολίᾳ, (quam male ἀμφιβολογίαν vocat,) accipi in illo Plauti Cas. act. II. sc. ult.

. . . . *Qui quæso potius quam sculponeas,*

Quibus batuatur tibi os, senex nequissime?

Sed tanti apud me non est Fulgentius is, ut nova propterea significatione donare vocem hanc ausim. Eoque immerito hac parte a Duza reprehendi Lambinum censeo. A *sculponeis* est *sculponeatus*, hoc est, *sculponeis indutus*. Varro in Serrano: *Dum in agro studiosius ruror, adspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas*. Citat Nonius in *Rurant*.

SCURRA in vett. Glossis is esse dicitur, qui *incopriatur*, hoc est, κόπρῳ fœdatur. Etiam plerisque ita dici videtur a σκῶρ, q. d. *stercus*: quomodo idem *copria*, & Græcis κοπρίας dictus, a κόπρος, quod idem ac σκῶρ notat. Hac de *copreæ* notione suo loco satis diximus. Quod si hoc *scurræ* & *copreæ* ἔτυμον placet, ita vocabitur, vel quia vilis sit instar stercoris: vel quia sit κοπρολόγος, hoc est, quia de stercore sive rebus sordidis & obscenis sermo ei esse soleat. Sed constat, olim *scurras* dictos, tum qui jocularibus dictis mensas ditiorum aucuparentur, tum etiam homines urbanos & elegantes. Quomodo apud Plautum sumitur non uno loco, & Catullum carmine in Suffenum. Atque inde *mimis* hoc quoque nomen tributum: ut apud Juvenalem:

. . . . *Mimum agit ille,*

Urbani qualem facundus scurra Catulli.

Sic Julius Capitolinus in Vero. *Adduxeras secum & fidicinas, & fidicines, & histriones, scurrasque mimarios, & præstigiatores, & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate: prorsum ut videretur bellum non Parthicum, sed histrionicum confecisse*. Propterea aliis magis placet Verrii, etsi Festo derisa, sententia. Existimabat ille, *scurram* dici quasi *secur̄ram*, quia sequi alios soleat: vel quasi *sucurram*, ἀπὸ τῦ συγχωρεῖν. Imo plerisque dici placet, quia sit *sine cura*. Vide de posteriore ea notione *scurræ* Turnebum, Advers. lib. XIX. cap. XIII. Josephum Scaligerum, ad Catulli Carm. XIX. & Janum Duzam, Centur. lib II. cap. XIII. A *scurra* erit *triscurrium*, si sequimur Papiæ interpretationem, cui *triscurrium*, *multiplex scurrilitas*. Unus utitur Juvenalis, cujus illud sat. VIII. *triscurria patriciorum*. Sed vetus interpres non a *triplici scurrilitate*, sed a *tribus curribus* factum putat. Imo Scaliger ne quidem *triscurria*, sed *transcurria* legendum censet, ut signetur *transcursus ad orchestram*. Quos vero Latini *jocos scurriles* vocant, hos Aristoteles tribuit τοῖς βωμολόχοις, quomodo vocantur, *qui fana ventris caussa circumeunt*: ut Græcam vocem venuste exprimit Plautus Rudente, act. I. sc. II. Βωμολόχοι enim proprie sunt, qui in sacrificiis aras frequentant, & cum adulatione aliquid petunt & mendicant. Hesychius ἱεροσύλας vocat, quia *insidiantur aris*. Plura vide apud Sept. Flor. Christ. in εἰρήν. Aristoph. p. LXXXII.

SCUTILUM, *tenue & macrum*: quasi σκύτινον, quia nihil sit nisi σκῦτος, hoc est, *pellis*: quomodo de agno curione Plautus in Aulularia ait,

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Festus: *Scutilum tenue & macrum dicitur ex Græco, ut cum dicimus scutilum hominem, exilem aliquem demonstramus, in quo pellicula tantum*. Aliqui tamen, ut ex iis quæ Festus subjungit cognoscimus, sic dici putarunt, quasi *scrutilum*, hoc est, ἐρευνητικὸν, ut sit *is*, *qui virtute potest scrutari*.

SCUTUM a *secando*. Varro, IV. de L. L. *Scutum a sectura, ut secutum, quod minuto consectum sit tabellis*. Sed profecto est a σκῦτος, id est, *pellis*. Nam *scuta* primum e pellibus fiebant: qua de re etiam diximus in *Ægis*. Differre *clypeum* & *scutum* satis indicat locus Livii, lib. VIII. ubi scribit, Romanos antea *clypeis* usos, deinde, postquam facti sunt stipendiarii, *scuta* pro *clypeis* fecisse. Idem, lib. I. primæ classi imperatum dicit esse *clypeum* cum

galea, ocreis, lorica: secundæ pro *clypeo scutum*, & præter loricam eadem omnia. Dionysius Halicarn. id libro IV. sic expressit, ἀντὶ τῶν ἀσπίδων ἀνέδωκε θυρεούς· quare falli necesse est Hadr. Junium, qui in Nomencl. suo *scutum* ἀσπίδα, *clypeum* θυρεὸν vertit. Similiter fallitur, cum ait *scutum* fuisse rotundum, & *clypeum* oblongum: nam contra *scutum* erat oblongum; unde Maro, VIII. Æneïd.

. . . . scutis protecti corpora longis:

ac Græci icciro θυρεὸν dixere, nempe quod, ut Eustathius monet, referret similitudinem θύρας, sive *forium*, quæ longiores erant quam latiores. At *clypeus* erat rotundus, unde Homerus ἀσπίδας εὐκύκλους dixit, & Virg. II. Æneïd.

. . . . clypeique sub orbe teguntur.

Vide quæ de discrimine *scuti* & *clypei* scripsere Servius ad illud IX. Æn. *Tercentum scutati omnes*; Turnebus, lib. XI. Adverf. cap. XXVII. & Aldus Manutius Nepos, lib. III. de quæsitis epist. VI. A *scutum* est *scutula*, & ejus diminutivum *scutella*, a quo Belgarum *schotel*, vel *schutel*. Caussam nominis præbuit, quod *scutella* olim esset quadrata & oblonga, eoque scutiformis. Fortasse tamen *scutella* non est ὁμώνυμος a *scutum*; sed a *scutra*, hoc autem a *scutum*. *Scutra* voce usus putatur Plautus, Persa, act. I. sc. III.

Commisce mulsum (Plinius *Myrrham* legit) *struthea coluthea: quam eppara,*
Bene ut in scutris concaleat, & calamum injice.

Ita, ut Lambinus ait, libri meliores, non *struthis*, quod in vulgatis. Sane in Glossis Philox. est, *scutra*, χαλκίον. Indeque & fit *scutiscum*, vasis genus, apud Catonem, cap. XI. A *scutulis scutulatum rete* dicitur, quod texunt araneæ: ut Plinius indicat, lib. XI. cap. XXIV. Atque *vestes scutulatæ*, de quibus dicimus in *Unda*. Nec *scutula* tantum vasis genus est, sed etiam significat quicquid *scutiforme* est: etiam in arboribus. Nam Columella, lib. V. cap. XI. præcipit *scutulam* in iis eximere inoculationis gratia, hoc est, partem corticis auferre *scutulari* figura, quo ejus in locum inferatur par cortex ex arbore alia. Hanc rem a se inventam scribit ibidem Columella: verum eum Plinius modeste nec espresso nomine redarguit, lib. XVII. cap. XVI. *Non pridem*, inquit, *repertum volunt hoc, qui novis moribus favent, sed id etiam apud veteres Græcos invenitur, & apud Catonem*. Dictæ & *scutulæ* in pavimentis, ut liquet ex Vitruvio lib. VII. cap. I. & Palladio, lib. I. cap. IX. Item in machinis: ut ostendit idem Vitruvius, lib. X. cap. XII. Turnebus, lib. XI. cap. V. Et Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis eorum figuram se oculis propositurum promittit in commentariis suis ad Heronis catapeltica.

SCYMNUS, σκύμνος, Jos. Scaliger, notis in Cirin, tradit, σκύλλον, σκύλακα, & σκύμνον eadem origine de *canino* genere dici: indeque scopulum in freto Mamertino σκύλλαν & σκυλλαῖον appellari, quia undæ in concavas ejus partes illisæ *canum latratus* imitantur. Sed de σκύμνους quod ait, repugnat Pollux, qui scribit *leonum* ἔγγονα vocari σκύμνους, ut ἄρκτων ἀρκύλας seu ἀρκτύλους, ac ἐλάφων νεβρούς. Hesychius quoque cum *leonum aliarumque ferarum* esse ait, indicare videtur proprie esse *leonum*. Sane passim *leonibus* tribuitur: fere tamen quia & de *vulpibus*, ut apud Plutarchum in Lycurgo, deque aliis feris dicitur, additur genitivus λέοντος, vel λεαίνης. Sic Herodotus ait, σκύλακα κυνὸς σκύμνῳ λέοντος συμβαλεῖν Καμβύσεα, *catulo canis scymnum leonis commisisse Cambysen*. Similiterque dixit Lucretius, libro V.

At catuli pantherarum, scymnique leonum.

Hoc tantum differunt Lucretii & Herodoti locus, quod ille *catuli* voce utatur improprie, hic σκύλακος vocem proprie usurpat. Nam ut Latinis *catulus*, ita Græcis σκύλαξ proprie de *canibus* dicitur. Sed utrumque non raro aliis quoque feris tribuitur, ut cum Maro & Claudianus *leonis catulos* dicunt, non *scymnos*: cumque Plinius dicit, *catulos simiæ, vulpis, murium, delphinorum, viperarum*, &c. Cui simile quod Lucianus ait σκύλακα ἄρκτου, Nicander in Theriacis, σκύλακας γαλῆς, &c.

SCYPHI nomen Græcum est. Nam dicitur ὁ σκύφος σκύφου, & τὸ σκύφος σκύφους. Censet Athenæus, lib. undec. dici quasi σκυθῆ, idque quia *Scythæ bibaces*; unde σκυθοπιεῖν, *Scytharum instar potare*: item σκυθίζειν & ἐπισκυθίζειν pro *intemperanter bibere*, vel *bibere merum more Scythico*. Vide Herodotum in Eratone pag. CCCCXI. postremæ edit. Stephanicæ. Alteram quoque aliorum opinionem adducit ibidem Athenæus, ut sit ἀπὸ τῆς σκαφίδος. Eo ait significari *vas ligneum concavum & rotundum, quo lac aut serum continetur*. Meminit & Galenus in Lexico Hippocratico. Sed vix dubito quin σκύφος sit a צפחת, quod idem significat I. Sam. XXVI. II. Atque ut omnino a Græcis esset, rectius tamen meo judicio diceretur, ut σκάφη, ita & σκύφος esse a σκάπτειν, ac utrumque proprie sonare *navigium excavatum*, qualia erant illa veterum. Sane σκύφος quoque navigii genus fuisse non ignorat, qui scit, ex hac vocis ὁμωνυμίᾳ ortam fabulam, qua Hercules dicitur poculo vectus maria maxima penetrasse. Confirmat hanc quoque sententiam, quod eodem modo *cymbium* & *carchesium* a navigiis accommodata sint vasis potoriis.

SCYRICUM, a *Scyro* insula. Est *scyricum* color ex sinopide & sandyce mistus, quo minium adulteratur; uti docet Plinius, lib. XXXV. cap. VI. Aliis corrupte, ut censeo, dicitur *syricum*. Cave autem *siricum* idem esse putes. Nam *siricum* posterioris ævi scriptores ponunt pro *serico*, a quo *syricum* merito distinguunt Plinius & Isidorus. Vide quæ de *syrico* scribit Hamenvelto Goldastus ad Sanct. Valerianum de bono disciplinæ, pag. CIII. & CIV.

SCUTALA, sive *scytale*, σκυτάλη. Quid sit, docent Plutarchus in Lysandro, Thucydidis Scholiastes, in libro I. Livius, libro XXXVIII. & Agellius, libro XVII. cap. IX. item Hesychius, Harpocration, & Suidas. De eadem sic Ausonius epistol. ad Paullinum:

Vel Lacedæmoniam scytalen imitare, libelli
Segmina pergamei tereti circumdata ligno,
Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus
Non respondentes sparso dabit ordine formas.

Meminit & *scytales* Cornelius Nepos in Pausania. Volunt σκυτάλην dici a σκύτος, *corium*: quia surculo tereti loro fuerit obducebatur, ut ex scriptoribus constat quos diximus. Sed σκυτάλη quidem cum pro *scutula* capitur, a σκύτος venit. At nihil habet cum *corio* commune, cum sumitur pro *baculo*, quæ altera vocis ejus significatio est: indeque pro *clava Herculis* capitur, quia hæc *baculus* erat, sive ramus recisus, nodis extantibus. A *baculi* similitudine *scytale* etiam dicitur *serpentis genus*; nempe quia referat σκυτάλην σμινύης, hoc est, *baculum qui in ligone pro manubrio est*. Hanc rationem nominis attulit Nicander in Theriacis. Ut non sint audiendi, qui recurrunt ad similitudinem *scytales Laconicæ*. Perperam apud Isidorum, libro XII. capite IV. scribitur *scitalis*. Nam & σκυτάλη vocatur Nicandro, Dioscoridi, Æliano. E Latinis meminere Plinius, Solinus, item Lucanus, cujus illud, lib. IX.

Et scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuvias positura suas.

S E

SEBUM, seu *sevum*, Græcis est στέαρ, ut optime in Onomastico exponitur. Isidorus, lib XX. cap. I. ait a *sue* dici, quasi *suebum*, vel *suevum*. Quia animal hoc pingue. Sed potius est a Chaldaico תרבא, quod idem signat. A *sebo* est *sebaceus*, ut apud Appuleium, lib. IV. *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ*. Ubi vides *cereos* distingui a *sebaceis*, nempe quia illi e *cera*, hæc e *sebo*. Belgæ tamen etiam *sebaceum* vocant *keerse*, etsi hoc plane ex *cereus* factum

ctum est. A *sebo* est *sebare*: ut *sebare candelas* apud Columellam, lib. II. cap. ult.

SECALE, frumenti genus, a *secando*. Nam cum duo sint genera frugum, *frumentum*, & *legumen*, *legumina* quidem manu *leguntur* velluntuque: *secale*, ac *frumenta* alia *secantur*.

SECESPITA a *secando*, ut est apud Festum: qui & ex Antistio Labeone scribit esse *cultrum ferreum oblongum, manubrio rotundo eburneo, solido, vincto ad capulum auro argentoque, fixum clavis aeneis aere Cyprio, quo Flamines, Flaminicæ virgines, Pontificesque ad sacrificia utuntur*.

SECO [ξέω, σχίω, *seco*] duplicem habet notionem: vulgarem, quando notat τέμνω· & antiquam, cum idem est ac ἕπω. In vulgari ille ab ἰκμὰς venire censet Cæsar Scaliger, libro v. de re poëtica, capite XVI. Becmanus vero κατὰ μετάθεσιν a שלק, hoc est, *secuit*. Nunnesius itidem trajectis deducit literis a σχάζω, *scalpro incido*, vel a σχίζω, *scindo*. Alii a ξέω, *rado*, *seco*: ut similiter μετάθεσις fit. Nam ξ valet κσ. Dicam quid conjectem. Puto, ut ab ἀριστερὸς est *sinister*, ab Αἰγέστα, *Segesta*, sic ab ἀκῶ esse *seco*. Non qua significatione ab ἀκεῖσθαι est, *mederi*. Sed quatenus venit ab ἀκὴ vel ἀκὶς, id est, *acies*. A *seco* pro τέμνω est *securis*, & *secespita*: item *insecta*, quo & ἔντομα, & ἄτομα, significantur. Festus: *Insecta, non secta. Sed & aliquoties significat secta*. At in altera illa notione pro *dico* venit *seco* sive *sequo* (utroque enim modo scripsere) ab ἕπω, nempe simili mutatione, ac a λείπω est *liquo* sive *linquo*, quibus similia vide in *Quatuor*. Ab eo est *insece* sive *insequo*. Quo usus Livius Andronicus. Nam Homericum illud,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον,

ita transtulit Andronicus:

Virum mihi Camena insece versutum.

Quemadmodum docet Gellius, lib. XVIII. cap. IX. Atque item testatur similiter dixisse Ennium:

Insece Musa manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

Marcum quoque Catonem similiter locutum docet oratione contra Thermum: *Sed si omnia dolo fecit, omnia avaritiæ atque pecuniæ caussa fecit, ejusmodi scelera nefaria, quæ neque insecenda fanda, neque legenda audivimus: supplicium pro factis dare oportet.* Ubi τὸ *fanda*, si vera est conjectura nostra, plane deleri debet, quippe quod ex Glossemate in contextum irrepserit. Nam ex iis, quæ diximus, liquet *secere* & *insequere*, nihil aliud esse, quam *fari*. Atque hinc, Gellio teste, *insectiones* dicti sunt ab antiquis sermones, & narrationes. Simo Bosius, in lib. I. ad Att. epist. XVI. vult *insequi* habere significationem ἐνεργητικὴν, ac significare *insequi fac*: sive *sequentem duc*, hoc est, *præi verba*. Nempe putavit *seco* & *sequor* ab eadem origine fluxisse, ut significatione etiam sint affinia. Equidem non ignoro, *sequi* de sermone dici: sed sit hoc addito casu, ut I. Æn.

. . . . *Tali fugientem est voce secutus.*

At ἀλλοῖς, aliud notat. Nec origo est eadem: verum ut ab ἕπω est *seco*; sic ab ἕπομαι, *sequor*. Apud Festum est, *Inseque apud Ennium dic. Insexit, dixit.* Ubi MStus, *dixerit*, quod mallem. Ut a *facio faxo*, pro *faciam* vel *fecero*, sic a *seco sexo*, pro *dicam* vel *dixero*.

SECTA etymon ineptum ponit Isidorus, lib. VIII. cap. III. Vult enim dici a *sequendo* & *tenendo*, propter propositum, quod quis tenendo sequitur. Donatus ad Eunuchi act. II. sc. II. & Phorm. act. I. sc. II. censet esse a *sectando*, id est, *sequendo*. Sane ut a *sequor sector*, hoc est, *jugiter sequor*: ita ab eodem *secta*, quam quis sequitur. Ac ad ἕπομαι hoc allusit Cicero pro Flacco: *Quærasquisque est, qui hanc in Rep. sectam sequatur.* Tertia sententia est Servii, qui deducit a *seco* pro *sequor*: ut cum Virgilius ait, lib. X.

. . . . *Quam quisque secat spem:*

ad quem locum ita scribit: *Secat, id est, sequitur habet, tenet, unde sectas dicimus.* Sed si est a *seco*, non ad hanc notionem, qua notat *teneo*, recurrere opus: verum simplicius deducas a *secare* pro *incidere*, quia sectis alii ab aliis secantur ac abscinduntur. Servii autem sententiam minus probo, quia quod de nova notione vocis *seco* ait, id verum non videtur. Quod autem ad Maronianum illud, ubi ait *secare spem*, videtur sic locutus, quia qui sperat, animum nunc huc, nunc dividit illuc. Quemadmodum & cum idem ait: *Illi viam secat ad naves*: sic loquitur poëta, quia gressibus ac pedibus quasi secemus ac metimur viam. Nulla igitur hic nova ejus vocis notio, ut putarunt qui cum dicunt *spem secare*, interpretantur *sequi*: ac cum *viam secare* dicimus, verbum id accipi ajunt pro *tenere*, quod præter alios scripsit Fungerus. A *secta* est *sectarius*, ut apud Plautum Capt. *vervex sectarius*, quasi dicas sectæ principem, hoc est, ducem gregis. Festus: *Sectarius vervex, qui gregem agnorum præcedens ducit.*

SECTOR pro significatione diversa, vel a *secando* est, vel a *sequendo*. Paulius e Festo: *Sectatores (l. Sectores) & qui secant, dicuntur, & qui empta sua persequuntur.* Nempe a *secando* est, cum accipitur pro eo qui secat: a *sequendo*, cum eum notat, qui delectationibus id agit, ut homines, sæpe etiam insontes, suis evertantur fortunis. Utriusque significationis exemplum habemus, cum Cic. ait *Sectores collorum & bonorum*. De posteriori tum significatione, tum origine, ita Asconius III. Verr. *Sectorem dicit æstimatorem redemtoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui, id est, secutus spem æstimationis suæ, bona omnia auctione vendit, & semel infert pecuniam, vel ærario, vel sociis.* Res ipsa *sectio* appellatur a Cicerone Philip. II. & Cæsare II. de bello Gallico, cum ait; *Intromissis militibus nostris sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.* Sic Justinus, lib. XXVIII. *Rapacitas proconsulum, sectio publicanorum, calumniæ litium.*

SECULUM unde sit, non convenit. Prima est sententia Varronis, lib. V. de L. L. *Seculum*, inquit, *spatium annorum centum vocarunt, dictum a sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt.* Altera est Isidori, qui lib. V. cap XXXVIII. ait: *Secula generationibus constant: & inde secula, quod se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt.* Tertia est Turnebi, lib. XXVI. cap. XIII. Censet is *seculum*, ab ἑλικία, deduci, ut nempe aspiratio in sibilum desciscat, quemadmodum alias sæpe: λ autem & κ invicem transponuntur sedibus mutatis. Ac pro hac sententia idem esse putat, quod Lucretius dicat *bucera secla*, & *secla ferarum*. *Seclum* enim hic pro *genere* seu *sobole* accipi, haud secus ac Græcis ἡλικία non *ætatem* solum notat, sed etiam *genus*: uti cum Hesychius ait ζόρκα esse ἡλικίαν ἐλάφου ἢ δορκὸς, id est, *hinnulum esse genus aut sobolem cervi*. Quarta est Palmerii, qui in spicilegio autumat, *seculum* esse a *seco*, quia nempe amplum id spatium temporis in minores secetur partes. Quincta est viri cujusdam doctissimi, mihique conjunctissimi, qui, quod *secula* generationibus distent, eo suspicatus est venire a *se*, id est, *sine*, vel *seorsim* (ut in *secubo* capitur) & *colo*, quod est διάγω, *dego*: quomodo Plautus Rudente, Act. I. Sc. III. ait:

Egomet vix vitam colo, Veneri, cibo meo servio.

Ex his adeo variantibus sententiis duæ ἀναλογίᾳ defendi possunt. Nempe ut vel a *seco* sit, vel a *sequor*. Nam similia sunt *signaculum*, *curriculum*, *periculum*, *perpendiculum*, *amiculum*, multaque alia, in quibus duæ postremæ syllabæ sunt vocis productio. Ac imprimis quidem a *sequendo* dici placet, cum *seculum*, nihil aliud sit, quam annorum multorum series ac sequela. Nec obstat, quod *sequor* per Q scribatur, *seculum* per C. Nam veteres, ut *coco* & *coquo*, *locor* & *loquor* scribebant, sic *secor* & *sequor*. Quare hoc quidem argumentum plane est ficulnum. Majoris paullo momenti est, quod in vett. libris monumentisque *SÆCVLVM* per Æ scribi soleat: uti

testan-

testantur Pierius ad Eclog. IV. & Aldus in Orthographia. Tamen nec hoc movere debet, quando ea scribendi ratio perpetua non est. Sane cum alias interdum, tum in argenteo Othonis nummo per *E* simplex invenitur. Sculptores vero & librarios, quod sæpius per *Æ* scripserint, movisse id videtur, quod prima esset longa. Quemadmodum & *ÆDO* sæpius in vett. monumentis legitur, pro *ede*, priori porrecta. Quin ÆCATA reperias in antiqua inscriptione pag. XXXIV. num. V. *Hecate* tamen tum modulum syllabæ requirit: tum ἑκάτη, sive sit ab ἑκὰς, id est, *longe*, quia procul a nobis absit: sive ab ἑκατὸν, id est, *centum*, quod victimis *centum* placaretur, vel quod insepultorum animas cogeret *centum* annos errare, vel propter *centum*, hoc est, plurimas virtutes. [ab ἑκὰς est non tantum ἑκατὸν, sed & ἑκαλία, πόῤῥωθεν Hesychio, unde *seculum*.] Vide Cœlium Rhodiginum, lib. XX. Ant. Lect. cap. VI. Lilium Gyraldum, syntagmate XII. & Natalem Com. lib. III. Mythol. cap. XV. Sed ut in hac voce nihil præter crassam sculptoris inscitiam caussare possis: ita aliqua errandi occasio fuit in *seculum*, cum id priorem habeat porrectam. Nec mirandum, quod dispar sit quantitas in *sequor*. Nam *seculum* contractum ex *secuculum* haut aliter, ac ex *fericulum*, fit *ferculum*. Quippe ut a *noto*, *signo*, *veho*, *perpendo*, mutata ultima vocali in *A* vel *I*, fit *notaculum*, *signaculum*, *vehiculum*, *perpendiculum*, sic a *fero* esset *fericulum*, unde *ferculum*: a *sequor* seu *sequo* esset *sequiculum*, ex quo *seculum*. Quod igitur in syllabarum numero amittitur, id compensatur in tempore. Quod ad significationem hujus vocis, *seculum* Græce est γενεὰ, quo Plutarchus, de oraculorum defectu, *annum* significari ait. Artemidorus vero ei tribuit *annos septem*; *viginti quinque* Heraclitus, si Censorinum audimus; *triginta*, si Plutarchum: quam Zenonis sententiam facit Censorinus. Addit Plutarchus, eo *annos triginta* definisse Heraclitum, quia hoc spatio parens quem generavit, ad procreandum idoneum exhibet. Alios tamen quosdam *centum & octo annos* assignare: quod proxime convenit cum *seculo Romano*. Nam Verrius Flaccus (uti ex eo scribit vetus Horatii interpres) definiebat *seculum annis centum & decem*: Varro, uti supra vidimus, *centum annos* dicit esse *seculum*: quia id sit longissime senescendorum hominum spatium. Sed Verrii sententia antiquior, doctisque probatior, quia ei respondeant Quindecemvirum commentarii, & Zosimi carmen, quod ipse Sibyllinum esse ait, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ἰόντων. Ambiguitas hujus vocabuli occasionem præbuit fabulæ de ætate *Nestoris*, qui veteri poëtæ *triseclisenex* vocatus, quasi trium seculorum senex. Sed *seculum* seu γενεὰ, hic summum est *annorum triginta*. Fabulose igitur Naso, cum sic Nestorem inducit loquentem, XII. Met.

. . . . *Annos*

Vixi bis centum, nunc tertia vivitur ætas.

Nempe secutus est Naso eam *seculi* notionem, qua est *centum annorum*: prout a Varrone definiri supra diximus. A *seculum* est *secularis*: unde Romanis *ludi seculares*, quos Græci αἰωνίους vocant. Herodotus, lib. III. Αἰωνίους δὲ αὐτοὺς ἀπώλεσαν οἱ τότε, ἀπόντες τριῶν γενεῶν διαδεχομένων ὑποτελέσασθαι. Nempe αἰὼν, quamquam sic dici velint quasi ἀεὶ ὢν, non tamen semper *æternitatem*, sed & *seculum* significat: ut testatur Hieronymus in Ezech. c. XXVI. Itaque & illud Pauli ad Titum, cap. I. vers. II. πρὸ χρόνων αἰωνίων, transtulit vulgatus interpres, *ante tempora secularia*: quod cur aliud esse dicat Augustinus, non video. Nam *æterna*, quod magnus antistes præfert, cumque eo Erasmus, id huic loco parum accommodatum. De *ludis secularibus* vide Censorinum, Festum, itemque Scaligerum, in II. de emendatione Temporum, &c.

SECUNDUS vel a *secus* vel a *sequor*. Isidorus, lib. X. *Secundus, quia secus pedes: & tractus est sermo a sequentibus servis pedissequis. Unde & secunda fortuna dicitur, quod secundum nos est, id est, prope nos. Inde & res secundæ, id est, prospera. Secundæ autem a sequendo sunt dictæ*. Et *secundus* quidem pro *prospero* a *sequendo* dici, etiam censet Festus: *Secunda*, inquit, *res non a numero dicuntur: sed quia ut velimus, sequantur*. Sed quando de numero dicitur, facile credo Isidoro esse a *secus*, hoc est, *juxta*, *secundum*. Vel a *secus* erit *secundum*, inde *secundus*. Sic ne pleraque nomina a præpositionibus veniunt, ut *posterus*, *superus*, *exterus*, &c. Dicere etiam liceat, ut *sector* nunc est a *seco* nunc a *sequor*, de quo superius vidimus: ita & *secundus*, nunc a *seco* esse, nunc a *sequor*. A *sequor*, cum *prosperum* notat: a *seco*, cum *numerum* signat. A primo enim distinguitur *secundus*, inque secundo sectio sive divisio incipit, cum unum sit indivisum. Denique utraque notione *secundus* videri possit a *sequendo* dici. Nam *secundus* sequitur primum. Ita *secundæ* a fœtus numero plane est. Dicitur enim *secunda* ἐλλειπτικῶς quasi *secundæ membranæ*: haut aliter ac cum *secundas agere* dicimur, valet *secundas partes*, quod expressit Horatius:

. . . . *Aut nimium partes tractare secundas.*

Est vero *secundas agere*, nihil aliud quam *obsequi*, & *assentari*, tralatione petita ab *histrionibus secundarum partium*, qui *primarum partium histrionibus* se submittebant, eosque excellere patiebantur.

SECURIS geminam ἐτυμολογίαν posuit Isidorus, lib. XIX. cap. XIX. *Securis*, inquit, *vocatur eo, quod ea arbores succidantur, quasi succuris: item securis quasi semicuris: ex una enim parte acuta est, & altera fossoria*. Prior originatio plane inepta est, & Isidoro digna. Altera melior, ut sit a *semi* & *curis*, quod Sabinis significabat *hastam*, a quo & *Romulus Quirini* nomen accepisse dicitur. [*semiquiris*, nam *curis* seu *quiris*, *hasta*. vide *Quiritare*.] Hanc *securis* etymologiam amplexus quoque Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte XLVII. Omnium simplicissima videri possit, ut sit a *secando*: sed unum huic etymo obstat, quod terminatio nequit ἀναλογίᾳ defendi. Quare a Sabino illo esse, mihi plane persuadeo. A *securis* est ὑποκοριστικὸν *securicula*, & κατὰ συγκοπὴν *securicla*: quod κατὰ μεταφορὰν dicebatur de *subscude*, vel alio huic simili retinaculo ligneo, quo duo ligna tenacissime vinciuntur: ut in Pandectas scribit Budæus. Usus Vitruvius lib. IV. cap. VII. *Sint compactæ subscudibus & securiclis, ut compactura duorum digitorum habeat laxationem*. Hinc *securiclati cardines* apud eundem Vitruvium, lib. X. hoc est, *securicla compacti*. Figuram *securiclæ* ponit Bernardinus Baldus libro de vocibus Vitruvianis.

SECUS in vett. Glossis ἑτέρως, πλησίον. Nempe quia interdum notat *contra*, *aliter*: interdum *juxta*, *prope*, *secundum*. Nec dubito, quin a posteriori acceptione sit præpositio *secundum*. *Secus* ita usurpatum invenitur apud Catonem cap. XXI. *secus laminas*. Quo refellitur error Charisii ita scribentis, lib. I. *Quod vulgus usurpat, secus illum sedi, hoc est, secundum illum, & novum, & sordidum est*. Suntque ab hac notione composita ista *intrinsecus*, *extrinsecus*, *altrinsecus*, hoc est, *secus internam*, *externam*, *alteram partem*. Similiter quoque una voce apud Catonem scribendum *utrimquesecus*, hoc est, ex *utraque parte*. Pro quo & *utrinsecus* dicunt Appul. lib. IX. & Solin. cap. XVI. quod ipsum reperire est in veteribus Glossis. Similiter dicitur *postsecus*, quod in iisdem Glossis legitur. Uti & *insecus*, quod in iis exponitur εἰς ἐγγύς. Ab eodem quoque dicitur *retrosecus*: quo usus Tacitus de Suevis loquens: *Apud Suevos*, inquit, *usque ad canitiem, horrentem capillum retrosecus, ac sæpe in ipso solo vertice religant*. Ubi in vulgatis est *retro sequuntur*: unde Theodorus Marcilius *retrorsum* legendum putat: sed assentio Josepho Scaligero, qui Diatriba in libellum de spectaculis, Martiali tributum, ita, uti dicebamus, emendat. Venio ad alteram significationem pro ἑτέρως. Ut cum dico, *haut secus*, id est, *non aliter*. Unde comparativus *secius*. Quamquam non retineat id quantitatem primitivi: ut ex

Marone

Marone constat. Nec enim audiendus criticus vetus, qui eo offensus, ut ex vett. Glossis constat, pro *secus* apud Maronem *sequius* legit. Valgius, Festo teste, putat *secus* esse a Græco ἑκὰς, quod est, *procul*. Sed Festus id ἄτοπον vocat absurdum. Sane ut *secus* pro *juxta* sit ab ἑκὰς, quod est *longe*, aut *procul*: plane est absurdum. Sed puto Valgium eo respexisse, quod, dum quis procul abest ab eo, quod dicere, vel facere oportet, is aliter officium faciat, quam debet. Interim de etymo malo assentire vel Perotto, qui *secus* ea eo dici putat, quod quicquid prope est, immediate a proximo secatur: vel multo potius a *sequendo*, quia quod juxta est, id sequitur. Interdum autem *secus*, non præpositio, aut adverbium, sed nomen est, & idem ac *sexus* notat: qua de notione vide, quæ dicimus in *Sexus*.

SED, sive *set*, κατ' ἀποκοπὴν factum ex *sedum*; quomodo veteres dixisse, auctores sunt Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia, Phocas, item Victorinus, Scaurus, & Isidorus, lib. I. cap. XXVI. Aliter tamen hac de re Cæsar Scaliger lib. I. de caussis L. L. cap. XXII. Nam vult *atque* esse ex *ad*, & *que*: & similiter *sed* sive *set*, ex *se*, ac *&*. Nam cum dico, *Tu atque ego*, sententiam esse, *tu & ad te ego*: cum vero dico, *Tu curris, sed ego sedeo*, sententiam esse, *Tu curris, sed separata est mea sedentis actio ab opere tuo*. Nam *se* hic disjunctionem notare, ut in *seorsim*, *separo*, & aliis. Vel ex δὲ, κατὰ μετάθεσιν fit *ed*, & *s* præposito, *sed*. Quod Nunnesius monuit in Grammatistice sua. At nimium abit ibidem Nunnesius, cum alibi, sed eodem libello, ex ἀλλὰ, κατ' ἀποκοπὴν posterioris syllabæ, venire putat *sed*, spiritu, ut sæpe, in *s* converso, & λ abeunte in *d*, ut a μελετᾶν est *meditari*. Ac similiter *sedum*, de quo dictum, ex ἀλλ' ἄν factum arbitratur.

SEDERE ab ἕδω. Nam ἕζομαι, *sedes*, cujus futurum ἑδοῦμαι. Spiritus asper in *s* abit, quomodo ab οὗ est *sui*; ab ὗς, *sus*; ab ἑκυρὸς, *socer*, &c. A *sedendo* est *sedile*. Item *sella*. Nam olim fuit *sedda*; ut scribit Terent. Scaurus de Orthogr. Vel potius a *sedes* est *sedula*, inde *sela* seu *sella*, [ἕλλα, Hesych] unde *subsellium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ut subsipere, quod non plane sapit: sic quod non plane erat sella, subsellium dictum: ubi in ejusmodi duo bisselium dictum*. Sed *sella* voce μετωνυμικῶς nonnunquam notatur ἡ ἄφοδος, ut apud Marcellum Empiricum, *Per vomitum & sellas*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XIII. pro eo *sellas familiaricas* dixit. Hinc *adsellare* pro ἀφοδεύειν apud Vegetium, similique ὑπαλλαγῇ *sedere* pro *niti* dixit Marcellus. A *sedendo* quoque dictæ *lactucæ sessiles*, hoc est, χαμαιζῆλοι, latæ magis, quam altæ, quasi quas *sedere* cogit natura. Onomast. *Sessiles*, ἑδραῖαι. Martial. lib. III. ep. XLVIII.

Et utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Idem lib. X. epig. XLVIII.

In quibus est lactuca sedens & tonsile porrum.

Auctor carminis Ithyphallici:

Ad ocimumve cucumeresve humi fusos
Venies credo, sessilesque lactucas.

Item hinc *sessibulum* Plauto, id in quo sedetur. Et *sessimonium* apud Vitruvium, cui *Deorum sessimonia* sunt, loca, in quibus dei sedent, hoc est, ubi simulacra deorum reponuntur, quasi sedeant. Multa etiam ab hujus verbi compositis descendunt. Ab *adsidendo adsidela*, *mensa ad quas sedentes Flamines sacra faciunt*: ut ait Festus. Item *assiduus*, de quo seraratim. Simile est a *residendo residuus*, a *desidendo desiduus*. Gloss. Philox. *desiduus*, ὀλίγωρος. A *præsidendo* est *præses*, qui dignitate præsidet: & μεταληπτικῶς, qui aliis præest, ut qui Provinciæ est præfectus. Atque inde *præsidium*, unde milites *præsidiarii*. *Reses* quoque a *residendo*, quod otiosorum est. Hinc Plautus Capt. III. I.

Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.

Hoc est, otiose, sedentium instar, ab opere suo cessant, feriasque agitant dicatas esuritioni. Alii tamen *desidere* malunt, quomodo Cæcilius dixit:

Tu jam callebis, ille festum desidet.

Mihi neutrum improbatur. Nam ut a *residendo reses*, sic a *desidendo deses*. Nec impedit quicquam quo minus vel *residere*, vel *desidere ferias* dicamus, cum similiter in simplici *sedere ferias* pro *agitare* dixerit Plautus, Epid. III. IV.

Tuas sedebit mulier faxo ferias,

id est, *tibi serviet*. Ita recte exponit Palmerius. Vide & quæ de voce *desidendi* ac similibus Torrentius notat ad Tranquillum. A *deses* est *desidium*, unde *desidiosus*. Gloss. Philox. *Desidia*, ῥᾳθυμία. *Desidiosus*, ῥᾴθυμος. Isidor. lib. X. *Desidiosus, tardus, piger, a desidendo, idest, valde sedendo. De enim hic augentis est. Idem & residens a residendo.* Similiter ab *obsidendo obses*, & *obsidio*, sive *obsidium*. *Obses* autem dictus, quia solvendæ obsidionis caussa dari consuevit. Vel quia & ipse, utpote pignoris loco datus, obsidetur & custoditur. Falluntur igitur, quibus placet unius literæ mutatione, *obsides* dici, *quasi obfides, quia ob fidem patriæ præstandam dantur*: quæ opinio est Festi in OB. Pro *obsidium* dicitur & *obsidio*: hoc Ennium, illo C. Lælium & Sallustium usum docet idem Festus. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset inde. Item ab abscindendo, cum id ideo facerent, quo facilius diminuerent hostes.* Sed posterius etymon Varrone indignum. Nam planum est, ut a *præsidendo* est *præsidium*, a *subsidendo*, *subsidium*; sic ab *obsidendo* esse *obsidium*. Quarum vocum ratio non aliunde petenda, quam quod veteres de exercitu usurpare sueverint, *sedere*, *assidere*, *insidere*, *præsidere*, *subsidere*, *obsidere*. Cato: *Hostium copiæ magnæ contra me sedebant*. Plautus, Amphitruone, II. I.

Apud hostes dum sedimus.

Plancus ad Ciceronem, lib. X. Epist. XXIII. *Itaque copias prope in aspectum Lepidi Antoniique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto consedi.* Virgil. in Ciri:

Ille, vides, nostris qui mœnibus assidet hostis.

Suntque id genus apud veteres, ὅσα πολλά. *Subsidere* esse vocem militiæ propriam, docet Godscalc. Stewech. ad Veget. lib. III. cap. VI. Indeque κατὰ μεταφορὰν adulteri dicuntur *subsessores* alieni matrimonii. Quo respexit Maro in XI.

. . . . *Devictâ Asiâ subsedit adulter.*

Ita legit Servius, ut sententia sit, postquam Agamemnon devicerat Asiam, adulter Ægisthus ei insidiatus est. Vide hoc de loco Pierium in Castigationibus. Ab *obsidione* dicta *corona obsidionalis*, de qua sic Festus: *Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi, fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi.* Et paullo post: *Inter obsidionalem, & civicam, hoc interest, quod altera singularis signum salutis est; altera universorum civium servatorum.* Ab *obsidendo* quoque est *obstetrix*, de quo seorsim agimus. *Dissidium* est a *dissidendo*, quod proprie est *sedibus distingui*; μεταληπτικῶς *sententiis discrepare*. *Discidium animi* est, *dissidium corporis*, ut ostendunt Lambinus in Lucretium; itemque Ob. Giffanius in Indice Lucretiano. At Franciscus Fabricius ad Ligarianam, negat illud observari, quia non animorum dissensus, verum corporum distinctio significetur illo Ciceronis epist. I. lib. IV. ad Atticum. *Cognoram te acerbissime dissidium nostrum tulisse*. Verum in vett. libris *discidium* hic quoque legi monuit Lambinus. Nec aliter legendum censet in illo pro Domo, ab eodem Fabricio adducto: *Destevi conjugis miseræ dissidium*. Validiorem arietem intorquent, qui adducunt illud Propertii, lib. I. eleg. XII.

Tam multa illa meo divisa est millia lecto;
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

Et Eleg. seq.

Tu modo quam primum corruptas desere Bajas.
Multis ista dabunt littora dissidium.

Quæ

Quæ loca satis ostenduot, id discrimen non esse perpetuum.

†Sedeo & Sedas non male ab ἕδω arcessuntur a Vossio. Sed cur non potius a שבת *shebeth* quod *sedere* est, & interdum pro *sede* ipsa sumitur? In *shevet* B eliquato, supersunt S & T, quae in Latino vocabulo sunt S & D. Ad ultimum in derivandis vocabulis praerogativa, etiam in pari causa, penes linguam primaevam esto. Mazochius.

Sedo Becmano placet esse ab ὕδος, id est, aqua, ut proprie sit *rigare*, atque ita *restinguere*: unde & *sitim sedare* apud Lucretium & alios legas. Sed *sudare* quidem esse ab ὕδος plane censeo: de *sedare* autem, ἐπέχω. Quid, si potius deducamus a *sedes*? Ita *sedare* proprie sit facere ut aliquid resideat, uti tempestas, aut ira. Sane uti mare ventis, ita animus affectibus excitatus & commovetur: item uti fluctus maris subsidunt, ubi se ponunt venti: ita si affectus desinant, residet animi tumor. Maro, vii. Æn.

Cum venti posuere, omnisque repente resedit
Flatus.

Cicero lib. iii. Tuscul. Qu. *Cum timor animo resedisset*. Cœlius, apud Cicer. lib. viii. epist. ii. *Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio*. Auctor orationis in Sallustium, quæ Ciceroni tribuitur falso: *Omniaque, quæ commoverat, pace & otio resederunt*. Quibus in locis *residere* idem est ac *sedari*. Et sane Belgis similiter *stillen*, est a *stellen*, id est, *ponere*.

Sedulus a *sedes*, quis quis in opere sit *assiduus*, quæ ipsa *assidui* vox similiter est ab *assidendo*. Gloss. *Sedulus*, ἐπίμονος. Quia autem quod diligenter præstamus, id facimus fideliter: hinc fit, ut *sedulo* accipiatur pro *fideliter*. Ita usus parasitus apud Plautum, Capt. act. iv. sc. ii.

Quippe quando nihil mihi credis, quod ego dico sedulo.

Videtur autem *sedule* quam *sedulo* maluisse Sosipater Charisius cap. de Adverbio, ubi & de etymo dubitat, cum ait: *Videris Helenius Acron commentariis, quos Adelphis Terentii non indiligentes attulit, quod altioris cuiusfs reive perspexerit. Num ita dicit. Ut falso, inquit, & consulto, ita sedulo dictatum. Nisi forte sine dolo putat esse sedulo*. Unde alterum etiam ἔτυμον discimus: sed de quo jure Charisius dubitavit. Nam, ut ex iis, quæ diximus, liquet, non proprie *sedulo* accipitur pro *fideliter ac sine dolo*, sed μεταληπτικῶς. Etymon tamen istoc, de quo Charisius ambigit, amplexus & Nonius, ac Isidorus, lib. xi. qui ait, *Se sine significat, ut sedulus, sine dolo*.

Seges κυρίως dicitur de *frumento*: ac μετωνυμικῶς de *terra arata & consita*. Utramque notionem ponit Nonius. At καταχρηστικῶς capitur de *terra nondum consita*. Quomodo Accius ait *fruges in segetem dare*. Hoc καταχρηστικὸν esse ostendit ἔτυμον. Nam est *seges* a *seru*, ut *teges* a *tego*. Varro, iv. de L. L. *Seges ab satu, id est, semine*. Similiter lib. i. de R. R. cap. xxix. Item Festus. Itaque *seges* non tantum de frumento, aut agro frumentum ferente dicitur: sed etiam sic vocatur quicquid frumenti more in arvo seritur. Quare & *lini segetem* dixit Maro, & ne id ποιητικώτερον putes, legimus apud Columellam, lib. ii. cap. xiv. *Omni solo, quod prædictorum leguminum segetibus satisfecit*. Scaliger etiam epistola ad Vertunianum, quæ est in epistolis postumis a Casaubono editis, censet Plinium, lib. . . . cap. . . . . tam late ea uti significatione, ut cum vitrum herbam, quæ & glastum Latinis, Græcis autem ἰσάτις dicitur, *in segetibus nasci* ait, *vitrum* inter *segetes* reponat: quod probare neutiquam possum. A *segete* dea *Segesta*. Plinius, lib. xviii. cap. ii. *Has enim Deos tunc maxime noverunt, Seiamque a serendo, Segestam a segetibus appellabant, quarum simulacra in Circo videmus, tertiam ex iis nominare sub tecto religio*. Tertiæ nomen erat *Tutelina*: prout vocant Tertullianus de spectac. cap. viii. & Macrobius, lib. i. Sat. cap. xvi. Pro *Seia* in vetustis Plinii libb. est *Seria*. Apud Macrobium est *Saia*. Sed rectum *Seia*, quod ex *Seria* contractum. Tertulliano *Sessia* vocatur. Atque ut a *serendo Seia* & *Sessia*: ita Tertulliano a *messe*, *Messia*: quæ eadem ac *Segesta*, vel *Segetia*. *Tutelina a tutela fructuum* nomen esse, clare ait Tertullianus. De ea etiam diximus in *Tutor*. A *segete* dictæ etiam *amsegetes*. Festus: *Amsegetes dicuntur, quorum ager viam tangit*.

Segestris voce usus præter alios Lucilius:

Penula si quæris, canterius, servus, segestre,
Utilior mihi quam sapiens.

Quid autem *segestria* sint, docet hic locus Varronis, lib. i. de vita populi Rom. *Quod fronde lecticam struebant, ex ea herba torta torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnum toral dicitur: lecticam qui involvebant, segestria appellabant*. Sic locum emendandum censeo apud Nonium in *Toral*: quod alibi quoque dixi. Non tamen *segestria* lecticarum solum, sed aliarum quoque rerum sunt involucra. Indicat id locus hic Plinii, lib. xiii. cap. xii. *Nam emporetica inutilis scribendo, involucris chartarum, segestriumque in mercibus usum probet, ideo a mercatoribus cognominata*. De etymo sic Varro, lib. iv. de L. L. *Lecticam qui involvebant* (sic recte corrigunt,) *quod fere stramenta erant e segete, Segestriam appellant, ut etiam nunc in castris. Nisi a Græcis: nam στέγαστρον, ubi lectus mortui fertur, dicebant*. Hæc Varro, qui *segestria* censet vel a *segete* sic dici, quia tegete, sive stramentis e *segete* lecticas involverent, quo a pluvia, pulvere, aliisque injuriis essent tutæ: vel a Græco στέγαστρον, quod ἀπὸ τοῦ στέγειν, hoc est, σκεπάζειν, καλύπτειν. Unde & quidam *Stegestria* scribere malunt. Sed *T* abjici insolens non est, quomodo a πτίσσω est veterum *piso*, pro quo posteriores *pinso*: quomodo item a κρύπτω est Belgicum *kruypen*: & ut non longius abeam, superior Varronis locus satis docet eum putasse, *torum* dici ab herba *torta*, quæ & Servii aliorumque opinio fuit. Retinendum igitur *segestria*, prout in vett. libb. scribitur. Tertium quoque etymon addere possumus. Nam ut a *suggerendo suggestus*; a *congerendo congestus*, a *regerendo regesta*, sic a *segerendo* forte *segestria* appellata, eo quod his *segerere* ac separare soleant, quæ occultata vellent. Sed maxime placet esse a Græco, quod etymon confirmat hic quoque locus in vett. Gloss. *Segestrum*, στέγαστρον, γεράδερμον, ubi pro γεράδερμον, præeunte ad Festum Scaligero, B. Vulcanius corrigit γηράδερμον, id est, *vetus pellis*. Nam prius quidem e *segete* facta, quod superior Varronis locus testatur: postea vero facta e *pellibus*: unde & *deris* sive δέρας dicebatur, quæ vox generatim *pellem* notat, sed stricte sumitur pro *segestribus*. Festus: *Deris Græci appellant pelles nauticas, quas nos vocamus segestria*. In vett. quoque Glossis legas: *Segestre*, διφθέρα, διφθέρα πλοίου, hoc est, *pellis*, *pellis nautica*. Pellibus autem dormientes antiquitus incubasse, etiam indicat vox κῶας, hoc est, κώδιον, ut exponit brevium scholiorum auctor in Homeri Il. ι, atque addit eo signari τὰ προβάτων δέρματα, atque ita dici ἀπὸ τοῦ ἐγκεῖσθαι, ὃ ἐστι ἐγκοιμᾶσθαι. Idem evincit illud Maronis, vii. Æn.

Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.

Item Juvenalis, sat. vi.

. . . . Sylvestrem torum cui sterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.

Ac eodem refert Scaliger in Conjectaneis illud Plauti apud Porphyrionem, de anu dormituriente: *Anus hæc in pellis periculum protenditur*. Valerius quoque Maximus docet Catonem *hædinis pellibus* usum pro *stragulis*, priscæ frugalitatis retinentissimum. Etiam *dormio* inde dictum, sive, ut veteres dixere, *dermio*. Nam quanquam Eustathius ad Il. ξ scribat δέρμα ἁπλῶς dici τὸ ἐκδερόμενον, κῶας vero appellari, ἐν ᾧ κεῖταί τις, ἀπὸ τοῦ κοιμᾶσθαι, non dubium tamen quin δέρμα quoque stricte usurpari soleat

leat pro *segestribus*, quemadmodum δέρεις accipi scribit Festus. Inde igitur erit verbum *dermio*, ob eum, quem dixi veterum morem. Ac Etymologus & Aristophanis Scholiastes propterea δαρθάνειν, quod est, *dormire*, a δέρμα deducunt, ut proprie sit ἐν δέρμασι ἀναπαῦσθαι, *pellibus incubare*.

Segmentvm (unde Plauto *vestes segmentatæ*, *cunæ segmentatæ* Juvenali) est a *segmen*, ut *momentum* a *momen*. Usus *segminis* voce Gellius ac Plinius. Est a *seco* quasi *segimen*, sive *secimen*, ut a *tego tegumen*, unde *tegmen*. A *segmen præsegmen*, quia præsecatur. Horat. in Arte:

Præsectum decies non castigavit ad unguem.

Sic enim in melior. codd. legitur. Nonius, *Præsegmina, quæ unguibus cultellis præsecantur*. Glossæ Philoxeni: *Præsegmina*, ἀπονυχίσματα.

Segnis [ὄκνος] vel dicitur quasi *segenis*, quia nihil *genat*, hoc est, *gignat*, quomodo & *ignis* dici volunt, quasi *ingenis*, eapse de causa: vel *segnis* quasi *seagis*, quasi qui nihil agat: vel (quod Festus voluit) a *se*, id est, *sine*, & *nitor*, quando proprie *segnis* est, qui ignavia quadam non nititur ad id, quod honestum vel utile est: vel (quod Servius, & Isidorus, lib. x. putavit, ac Josepho quoque Scaligero comment. in Ætnam placuit) a *se* & *ignis*, ut *segnis* sit, cui calor naturalis decessit, eoque immobilis: unde Cornelius Severus in Ætna eleganter ait:

. . . . *pigraque tellus*
Conferta in solidum segni sub pondere cessat.

Probat quoque hanc ἐτυμολογίαν Angelus Decembrius, lib. III. cap. XXVII. eoque adstruere conatur, quod constet, *ardorem*, & *ardens*, sæpe ad animum transferri, atque adeo *catus* quoque quasi *cautus* dicatur a καίω, id est, *ardeo*. Sane & *frigus* & *fervorem animo* tribui passim videas: sed de *catus*, quod ex Servio ait, omnino falsum est, ut suo loco ostendimus.

Seliqvastrvm, quasi *sediquastrum*, a *sedendo* ita dicitur. Varro, IV. de L. L. *Ab sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, selle, seliquastrum*. Festus: *Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur; d litera in l converso, ut etiam in sello factum est, & subsellio & solio, quæ non minus a sedendo dicta sunt*. Quibus Festi verbis adductus Godscalcus Stewechius ad III. Arnob. lib. in Varronis verbis pro *sedum* suspicatur legendum *solium*. Usus *seliquastri* voce Hyginus: *Inter sidera sedens*, inquit, *in seliquastro constituta*. Item alibi: *In seliquastro constituta est*. Apud Arnobium quoque, lib. II. legitur ea vox, ubi Cantero est de mendo suspecta, non item Stewechio, qui defendit. Olim quoque legebatur, lib. XV. D. de supellectile legata, ubi ex Florentinis *sedularia* reposuit Antonius Augustinus, sed *seliquastra* quoque in Nonii MSS. codd. invenisse se ait idem Stewechius.

†**Selvanvs** dicebatur apud Etruscos is, qui scribitur ab Latinis *Silvanus* aut *Sylvanus*: nempe id agentibus, ut Latinum hujus Dei nomen, a *Silvis* seu *Sylvis* deflexum videatur. At priorem illam fuisse veram ac primitivam nominis scripturam, testis mihi fit Musei Etrusci Goriani Tab. XX. in qua dei cujusdam incogniti epigraphe, litteris perscripta Tuscanicis, desinit in hunc modum Selvan. Qui certe Latinorum *Silvanus* est, ac nomen suum ab Oriente habet: nam Hebraicum שלוה *Shalva* est *Salus* aut *tranquillitas*, & שלו *Shalev* est *Salvus* itemque *tranquillus*. Ergo sicuti *Salveo*, *Salvus*, *Salus* (de quibus ante dictum) ex Hebraicae originis indicio pro Tuscis habenda videntur, ita multo plus Selvanvs deus ille, qui in saxo Etrusco signatur. Hinc quoties in veteribus titulis *Silvano* τοῦ Salvtaris adjunctum, id non tam pro epitheto, quam pro interpretamento Tusci nominis *Selvan* habendum reor. At posterius Latium quia Tyrrhenicum *Selvani* nomen a Sylvis deductum putavit, idcirco mutata vocali prima, *Silvanum* saepius, & interdum *Sylvanum* vocavit, eumque ad habitandas Sylvas amandavit. Mazochivs.

Sembella, ἡμιλίτριον, quasi *semilibella*. *Libella* & *as* tantundem valebant; sed *as* nummus erat æreus, eoque gravior; *libella* argenteus, eoque pondere inferior. Ergo tantundem valebant *semissis*, & *sembella*, tantundem item *decussis* & *denarius*. Nam *denarius* decem erat *libellorum*, ut *decussis* decem assium. Varro, lib. IV. de L. L. *Nummi denarii decuma libella, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parva. Sembella quod sit libellæ dimidium, quod semis assis*. Idem lib. IX. *Sic cum dicimus eandem rationem habere assem ad semissem, quam habet in argento libella ad sembellam, quid sit analogon ostendimus*.

Semen a *semi* venire censet Varro, in IV. de L.L. *Semen*, inquit, *quod non plane id, quod inde*. At Nunnesio placet *semen* esse a σπέρμα. Uterque fallitur. Nam ut a *nosco* est *nomen*; a *moveo*, *momen*; a *fluo*, *flumen*; ita a *sero*, *semen*, quasi *serimen*: quod jam olim in Actio suo monuit Jovianus Pontanus. A *semen* est *sementis*: qua voce subinde utuntur veteres pro *semente hiberna*. Atque inde *sementiva* dicuntur, quæ tum seruntur. Unde *sementivæ feriæ* apud Festum in *Conceptivæ*: item in *Sementivæ*. Sic enim est in plerisque MSStis: ubi vulgo *Sementinæ*. A *semen* est *seminarium*, ut a *planto plantarium*, a *pomum pomorium*. Non igitur verbale est a *semino*: sed est a *semen*, ut recte Varro in IV. de L. L. *Semen* vero ea notione, qua *seminarium* parit, haut notat *granum*: uti Accursius credidit, qui idcirco *seminarium* interpretatur *locum in quo servatur frumentum electum ad seminanda arva*: sed *semen* accipitur pro *surculo cum in finem depacto, ut postea in arbustum aut vinetum transferatur*: quomodo Columella usus, lib. V. cum ait: *Semina*, inquit, *lege crasso non minus, quam manubrium bidentis, recta, lævia, procera, sine ulceribus, integro libro, ea bene & celeriter comprehendunt*. Ubi *semina* liquet dici, quæ alias quoque *plantæ* vocantur, unde & *seminaria* aliquoties vocantur *plantaria* a Plinio, Græcorum exemplo, quibus φυτωτήρια vocantur. Ex quibus liquet, *seminarium* dici locum, in quo surculi arborum, aut vitium panguntur, quo, ubi ad certam adoleverint magnitudinem, in alium locum transferantur.

Semis, Festo teste, ab ἥμισυ, quod postremam syllabam in compositione deperdit: ut ἡμίθηρος, quem Maro *semiferum* vocat, ἡμίθεοι, *semidei*, ut apud Lucanum, *Semidei manes*, ἡμιάνδρος, *semivir*, ut Galli Cybeles sacerdotes, ἡμιβλαυτία (quod a βλαύτη sive βλαύτιον, hoc est, *sandalium*) *semiplotia*, soleæ dimidiatæ, quibus in venando utebantur, ut planius pedem ponerent, ut diximus voce *Plautus*. At quædam sunt, quæ a *semis* venire videantur, cum aliunde sint. Tale est *semestre*, sive, ut in vett. Glossis scribitur *semenstre*: in quibus etiam exponitur ἑξαμήνιον, καὶ ἑξαμηνιαῖον. Atqui tantum notat ἑξαμηνιαῖον, quod ibidem legitur. Nempe non est a *semimense*, sed a *senis mensibus*, ut *trimestre*, a *tribus mensibus*. Nec *Semipater* dimidia ex parte patrem notat: sed ita dictus *Semipater*, quomodo & dicere, *Jupiter*, *Diespiter*, *Marspiter*. Ovidius, lib. VI. Fast.

Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi Semipater.

Ita habet Aldina, & antiquior hac Veneta Bernardini Novariensis: ubi aliæ, *An tibi Semo pater*.

Semita [a *sepio*, *sepita*, *septo*] quia *anguste itant*, quasi *semiter* dictum ait Varro, lib. IV. de L. L. Ac similiter Isidorus, lib. XV. cap. XVI. Imo & in Glossis exponitur non solum ὁδὸς στενὴ & ἀτραπὸς, sed etiam ἡμιόδιον. Verum non compositum, sed derivatum est a *semis*, quia ob angustiam est quasi *semissis via*. Martialis, lib. VII. epigr. LX.

Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos.
Et modo quæ fuerat semita, facta via est.

Itaque passim opponuntur *via* & *semita*. Ennius apud Ciceronem I. de Divinat.

Qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam.

Plautus, Curcul. act. II. sc. III.

Quis

Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Et Casina, Act. III. Sc. V. *De via in semitam regredere.* Atque hæc quoque comprobant eádem Comœdiâ, Act. II. Sc. VIII. legi debere,
Nunc pol ego demum in rectam redii a semita.
Quod & Scaligero placuit. At pro eo male in vulgatis editum, *In rectam redii semitam.* Phædrus:
Ego porro illius (Æsopi) semitâ feci viam,
Et cogitavi plura quam reliquerat.
Plura vide in *via*.

†S a m i t a quod a Vossio derivetur a *Semis*, est satis plausibile. Verum cur non magis a שביל *shebil* ejusdem prorsus significatione? Nam quod B in M transierit, paris sunt exempla in *Promuscis* & in Ἀμφισμαινα, quae sunt ex *Probascis* & Ἀμφισβαινα. Et quod ex L factum sit T, an non idem in *Satis* accidit, quod ex ἅλις manavit? Mazochius.

†S a m p e r a תמיר notionis ejusdem in hunc modum fit: *Tau* nim. redeunte in *Sin* (cum quo alternat) & D verso Tyrrhenice in R (de quo toties dixi) fiebat *Samir*: deinde inserto P (quod est ex Latinae linguae ingenio) factum est *Sampir*. Ad vocales quod attinet, scitum est, *Chirek magnum* cum *Tsere* alternare, & A longum ob syllabam compositam in vocalem brevem mutari. Hebraicis leviter imbuti haec, fat scio, probabunt. Mazochius.

S e n a t o r e s dicti a *senatu*: *senatus* vero non quidem dicitur ab *assentiendo*, ut inepte sensit Bartolus; sed neque melius Priscianus in VI. ubi ait: *Senatus ideo quarta est, quod a vocabulo natus componitur*; sed inde nomen accepit, ut bene ait Festus, quia a *senioribus* constabat: haut aliter ac Lacedæmone, quod ex γέροντων constabat, γερουσία vocabatur, ut scribit vetus Interpres Demosthenis, in Orat. περὶ Λεπτίνου. De utroque ita Tullius in Catone: *Consilium & ratio, & sententia nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri Senatum appellassent. Apud Lacedæmonios quidem ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam appellantur senes.* Ovid. V. Fast.
Nomen & ætatis mite Senatus habet.
Idem etymon adfert Quinctilianus, lib. VI. cap. I. Plutarchus, Festus, Eutropius, Isidorus, alii. Vide, si tanti, epistolicarum Majoragii quæstionem secundam. Duplex autem *senatus* erat, Maximus & Minor. Maximus erat Romæ, & postea Constantinopoli. Minor in minoribus civitatibus. In illis dicti *Senatores*: in his *Decuriones*. Sed quia *decuriones* etiam, imprimis majorum civitatum, *senatores* dicebantur, inde est quod discriminis caussa (ut ad Spartianum monuit Casaubonus) sæpius apud antiquos legimus, *Senator populi Romani* aut *Senator Urbis*. Spartianus in Hadr. *Qui primus in sua familia Senator populi Romani fuit.* Trebellius in Vopisco: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani ad imperium hortata est.* Victor in Pio: *Vir veterrimæ familiæ e Lanuvino municipio Senator Urbis.* Lampridius, in Alexandro. *Senator Romanus.* Dio in Severo: Βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων. Et crebro apud alios. Nunquam vero illis *Senator* ἁπλῶς *Senatorem populi Romani* significat. Ut vero locus, ubi *cœnarent*, *cœnaculum*, ita ubi convenirent *senatores*, *senaculum* dicebatur, teste Festo, his verbis: *Senacula tria fuisse Romæ, in quibus Senatus haberi solitus sit, memoriæ prodidit Nicostratus in libro, qui inscribitur de senatu habendo: unum, ubi nunc est ædis Concordiæ, Capitolium, & forum, in quo solebant magistratibus D. R. (hoc est, de Rep.) cum senioribus deliberare. Alterum ad portam Capenam. Tertium citra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, senatus dabatur.* Etiam Heliogabalus fecit mulieribus *Senaculum*, ubi solennibus saltem diebus conventus fieret matronalis: ut in ejus vita prodit Lampridius.

S e n e x, si Isidorum audimus, lib. XI. cap. XII. ita dictus a *sensus diminutione, quod jam præ vetustate desipiant.* At juxta Perottum, *quasi semanex*, *hoc est*, *semimortuus*, *quod acta majore ætatis suæ parte, jam morti propinquior sit.* Sed vel κατὰ μετάθεσιν factum ab Hebræo זקן, *senuit*, & *senex*, Genes. XXVII. I. & XXIV. & in *regimine* זקן *senex*, Genes. XXIV. II. Vel a שנא, pro quo Arabes סנא *annus*. Sane & *anus* similiter dicta ab *annis*. Hinc *seneo*. Catullus, in Phaseli Carmine:
Sed hæc prius fuere, nunc recondita
Senet quiete.
Ab hoc *deseneo*. Citat Priscianus, in IX. illud Sallust. II. Hist. *Nisi eum ira belli desenuisset.* A *seneo* etiam est participium *senectus*. Sallust. in IV. Histor. *Omnes quibus ætas senecta corpore, animus militaris erat.* Sed plurimum substantive sumitur, pro *senio*. Nisi *senium* potius properata est & πρόωρος *senectus*. Sumitur & pro *tædio atque odio*, ut Nonius initio operis sui probat. Nempe quia mala illa ætas tædio odioque omnibus esse solet, ut idem Grammaticus docet. Quia & pro *homine odioso & δυσχερεῖ* accipitur. Ut illo Lucilii sat. lib. XV.
In numero quorum nunc primus Trebellius multo
Obmarcescebat febris, senium, vomitus, pus.
Senex olim fecit *senicis*, ut a *codex* est *codicis*: a *pellex*, *pellicis*. Ab antiquo hoc genitivo venit *senecio*, & *senectus*, item *senica*: de quo ita Nonius Marcellus: *Senica significat senex. Pomponius, Pistoribus* (in Aldina & apud Junianum Majum est *Pictoribus*:)
Pappus hic medio habitat senica, non sescuncia.
Ita lego, non *sescuncia*: ut est in vulgat. Idem præcone posteriore:
Sed me exercet senica nequam, neque illi quid faciam scio.
Posteriores *Senecæ* dixere. Atque inde cognomen *Senecæ* in familia Annæa. Primum qui ita vocatus, canum fuisse natum, atque inde *Senica* accepisse nomen, proditum est a nonnullis: ni fallor, Cassiodoro & Isidoro.

S e n s i m, σχολῇ, ἠρέμα, ut exponunt Philoxeni Glossæ. De eo sic Priscianus, lib. XV. *Sensim pro paulatim, quia ea maxime faciunt sensum, quæ morantur.* Sed puto *sensim* dici, quod paulatim fiat, ita tamen ut sentiatur. Ut a *rapio raptim*, a *furor furtim*, a *cædo cæsim*, sic a *sentio sensim*.

S e n t i n a [ab ὄντος] juxta Perottum, *quod ejus fœtor sentiatur.* Hinc *sentina*, quod proprie notat *exhaurire sentinam*. Quomodo usus Paulinus ad Macarium. Sed quia eo pacto, præsertim ubi a naufragio metus, solet periculum evitari: eo accipitur pro *vitare periculum*. Id nos docet Festus: *Sentinare, satagere, dicta a sentina navis, quam quis, ut aqua liberet, evacuare contendit. Itaque sentinare, subtiliter periculum vitare. Cæcilius:*
Capit consilium, postquam sentinat satis.

S e n t i o proprie de *auditu* dicatur, si fit a *sonitu*. [hinc *sentinella*]. Sed verisimilius Nunnesius, qui κατὰ μετάθεσιν factum putat ab αἰσθάνομαι.

S e n t i s a *situ*, quod *in terra inculta, situque abducta nascatur.* Ita Isidorus, lib. XVII. cap VII. Vel potius, quod a *tangentibus quamprimum sentiatur*, ut censet Perottus. Vel a סן, *acuere*. Est enim *acuta*. Vel a סנה, quod est *sentis*, *rubus*. A quo & *Sinaï* mons, סיני, nomen accepit. Nempe a *rubetum copia*. Id enim simplicius ac verius puto, quam Rabbinorum quorundam opinionem, qui nomen inditum ex eo putant, quod *lapis in eo inventus impressam haberet rubi figuram*. Quamquam Ephodæus se figuram hanc in fragmentis lapidis vidisse testetur. Quod somnium puto, ut multa Judaïca ac Rabbinica. A *sensis* est *sentus*, hoc est, *horridus*, *instar loci sentibus obsiti*. Donatus in illud Ter. Eun. II. II.
Video sentum, squallidum, ægrum, pannis annisque obsitum:
Sentum, inquit, *ad horrorem retulit, squallidum ad sordes.* Onomast. *Sentus*, ἀκανθώδης. Quod aliatum ἔτυμον confirmat. Nam ἄκανθα *sentis*. Etiam a *sentis*, *senticosus* pro *spinoso*. Afranius in Abducta:
Quam senticosa verba pertorquet turba.
Ita constanter est in MSStis codd. Festi sive Paulli. Videtur tamen postremo loco iambus requiri.

†Sentia

†SENTIS fit ab Hebraico & Chaldaico סנה *sene* ejusdem significantiae. Idem nomen in Chaldaica forma emphatica, apud Onkelum est סניא *sinea* h. e. ipsissimum *Sentis* nomen. Ab hoc vocabulo Mons *Sinai* dictus, quasi mons rubi. Ab eadem Orientali rad. *Seneb* fit etiam (inserto P) *Spinus* & *Spina*, ut in loco dicimus. MAZOCHIVS.

SEORSVM a *se*, præpositione loquelari. Hoc forte a *sine*. Nisi malis a *semis*, vel *secus*: quod legas apud Priscianum, in fine lib. XIV. *Se pro dis, Græca præpositione separativa est, ut secubo, separo, seduco. Est etiam abnegativa, ut securus, sine cura. Præterea seorsum fit adverbium a se, ut a de deorsum, a super sursum. Quibusdam fit a semis, quod separationem facit, quibusdam a secus videtur profectum.* Mihi placet, *seorsum* esse ex *se*. Sed quæ altera compositi pars? An *orsus*? Hoc si placet, dicetur *seorsus*, quia alio opus exordio. Sed magis fit verisimile *seorsum* dici quasi *sevorsum*, a *se* & *versus*, sive, ut antiqui dicebant, *versus*. *V* extritum, quomodo ab eodem fonte *deorsum* dicimus a *de* & *vorsum*; *sursum* quasi *sus*, sive *susum*, hoc est, *supra versum*. Vide ejus generis plura in *Prosa*. Porro non tantum *seorsum* dixere, sed & *seorsus*. Quid mirum? quando in simplici est *versus versum*: unde *adversus adversum*, *rursus rursum*, quasi *revorsus revorsum*; *prorsus prorsum*, quasi *provorsus provorsum*. Plautus Rudente, Act. V. Sc. II.

Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt,
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.

Item Afranius in Emancipato apud Charisium, lib. II.

Principium hoc oro, in animo ut sic tuo statuas,
Officiis cogi, ut abs te seorsus sentiam de re uxoria.

Imo nomen etiam esse generibus variuos arguit hoc Terentiani Mauri:

Nunc quia quæ potui videor tractasse seorsa,
Heroico profecta, quæque Jambico.

SEPELIO, si Perottum audimus, ita dicitur a *sepiendo*, quia locus, quo conditur cadaver, lapide, vel aliter sepitur. Possis & deducere a Chaldæo שפל, quod est, *humilem esse*: ita *sepelire* sit *condere in humili loco* [σπεῖος, σπήλαιος, σπηλαιον. κοίλος τῆς γῆς.] A *sepelio* est *sepelitus*, quo Cato usus ad Thermum, teste Prisciano, lib. XVIII. Ex *sepelitus* fuit *sepoltus*, *o* in *u* abeunte. Nunc pro eo efferimus *sepultus*. Etsi Isidorus lib. XI. cap. II. ita dici putarit quasi *sine pulsu*. At *sepulcrum* ea ratione venit a *sepultum*, qua *fulcrum* a *fultum*; *lucrum* a *lutum* seu *luo*; *involucrum* ab *involutum*; *lavacrum* a *lavatum*. Hinc paret sine adspiratione scribendum *sepulcrum*, non *sepulchrum*. Veteres tamen ipsi cum spiritu & pronunciabant & scribebant. Paret id ex lapp. & Grammaticis antiquis. Nunc unius tantum Servii verba ponam in III. G. *Tria*, inquit, *veteres habebant nomina, in quibus C literam sequeretur adspiratio, Sepulchrum, Orchus, Pulcher; e quibus Pulcher tantum hodie recipit adspirationem*. Hæc loquendi scribendique consuetudo veteribus præbuit occasionem, ut mirifica *sepulchri* etymo comminiscerentur. Id ita esse, evincit hic Charisii locus, lib. I. *Pulchrum Varro aspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat aspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur, unde & sepulchrum hodieque manet, quod sit seorsim a pulcro, propter recordationem doloris. Sepulcrum ab adverbio seorsum & pulcrum alius tractum dicit, quod in hoc nomine componitur semis & pulcrum, quia pulcrum superficie, & intus plenum ossibus*. Item Donat. in Andr. Act. I. Sc. I. *Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν, quod sine re pulchra sit; an quod ibi sine pulsu sint, id est, mortui? an quod illic animæ a vivis sepeliantur, id est, separentur?* Non tamen omnium is error fuit. Nam ibidem apud Donatum legas, a *sepeliendo sepulcrum* dici, & in lapp. non semper *sepulchrum*, sed interdum etiam sine spiritu reperias: uti in Orthographia ostendit Aldus.

†SEPELIO est sine dubio ab Hebr. verbo שפל *shapal*, quod est *deprimere*, seu *deponere*, quasi *deorsum ponere*. Et quidem verbum *deponere* scio usurpatum de mortuis, aut desperate aegris, qui humi aut in lecto humi proximo deponebantur. Hinc ea vox a Christianis (quibus haud fas uri) de quibuslibet monumento mandatis adhibita: qua & gentiles interdum usi. Ergo *Sepel* αὐτολεξεὶ verteris *Depositorium*; i. e. humationis locum. Indidem vero fieri puto & VESPILLO; & fort. etiam SEPLASIA, quaa ad conditurum corporum sepeliendorum valebat. Sed de his omnibus vide copiose dicta in POLLINCTVRA. MAZOCH.

SEPIA, σηπία, quomodo appellant Aristoteles, Apollonius, Dioscorides, Oppianus, Athenæus, alii. Spissus igitur error, tum Isidori ea eo derivantis, quod *sepibus interclusa facilius capitur*: tum Fungeri, qui & ipse origine Latinum credens, sic dici ait, quod *piscatoribus velut iter præsepit*, nempe quia atrum evomit humorem, quo se occultat: ut tradit inter alios Plinius, lib. IX. cap. XXIX. Allusit eo Tertullianus, lib. II. adversus Marcionem, cap. XX. *Sed enim sepiæ isti (quorum figura illud quoque pisculentum de cibis lex recusavit) ut traductionem sui senserint, tenebras hinc blasphemiæ intervomunt, atque ita intentionem uniuscujusque jam proximam dispargunt, jactitando & asseverando ea quæ retinentem bonitatem creatoris infuscent*. Dioscorides, lib. II. cap. XXIII. a colore appellat τὸ μέλαν, ac Cicero similiter lib. II. de natura Deorum, ac Plinius loco ante citato *atramentum* vocant. Imo neque Persius sat. III. *sepiam* pro *atramento* dicere dubitavit; quamquam id Romani non e *sepia* conficerent, sed a *fornacium balinearumque fuligine*. Sed & Athenæus, lib. VII. pro eo θολὸς dicit, quæ vox *sordes turbidas* (uti aquas cœno plenas) generatim signat, unde θολοῦσθαι *turbidum esse*: a quo ipso Gallicum *trouiller*, nisi forte a Latino *turbare* κατὰ μετάθεσιν esse malis. Aliud vero est θολὸς, aliud θόλος. Θόλος est *testudo ædificii*, & *opus testudinatum*. De cujus origine in *Tholus* dicemus. Θολὸς notat *aquas turbidas*, ab Hebræo דלח, quod est *turbare*. De *Sepia* natura curate tractat Rondeletius, lib. XVII. cap. II. & III.

SEPLASIARIVS, in Glossis Philoxeni exponitur παντοπώλης: ac similiter Cyrilli Glossæ. Ea voce notatur, *qui omnia vendit*. Itaque videtur interpretatio Glossarum laxior esse, quam oportebat. Nam *seplasiarius* est, non qui ἁπλῶς *omnia*, sed qui, ut nunc loquimur, *species omnes* divendit, hoc est, τὰ εἴδη ἀρωματίζοντα, unde *aromatarios* vocamus. Est *seplasiarii* vox a *seplasia*, vel *seplasium*; quomodo vocari solent *aromata*, & *simplicia medicamenta*, *ac unguentorum deliciæ*. Ita usi Varro, Plinius, & Ausonius. Sed proprie sic dicitur *locus*, *ubi ea venduntur*: unde in Cyrilli Glossis legas, Παντοπωλεῖον, *seplasium*. Atque ad *quemvis locum* ea appellatio derivata ab loco uno: ut indicant hæc Festi verba: *Seplasia, forum Capuæ, in quo plurimi unguentarii erant*. Meminere & ejus fori Tullius pro Sext. & Pisoniana. item Val. Max. lib. IX. cap. X. Item Marcellus.

Quodque ab Idumæis vectum seplasia vendunt,
Et quicquid confert medicis Lagea cataplus.

[Omnino est ab ἐμπλάσσειν, unde *emplastrum*. *Emplasiarius* itaque vel *seplasiarius* est *unguentarius*.]

SEPS nunc notat, *id quod objectum, prohibet introitum in agrum vel hortum*: nunc *genus* est *lacertæ*. Priori modo, fit κατὰ συγκοπὴν e *sepes*; quo Virgilius usus in Tityro. Hinc Ausonius in Technopægnio:

Bucolico sepes dixit Maro: cur Cicero seps?

Sepes vero a *sepio*. Nisi cum Nonio malis *sepio* a *sepibus*. Sed utcumque hoc est, prima origo est a סב quod est *circumdare*: vel Chaldæum סיף, hoc est, *terminus*, *finis*. Nam *sepes* hortorum termini ac fines esse solent. A *sepire* est *consæptum*, agri circa templum spatium Deo dicatum. Unde Glossæ, *Consæptum*, περίβολος. Et quod Clemens Alexandrinus, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἐλευσινίου, Arnobius vertit *in consepto Eleusino*. Arnobii quoque est lib. XI. *Ædi-*

busque conductis intra conseptum templi larem temporarium mihi constituo. Antiqui pro *conseptum* dicere *consiptum*, teste Festo. At *seps* posteriori notione non Latinam, sed Græcam habet originem. Unde idem Ausonius paullo post:

An Libyæ ferale malum sit Romula vox seps.

Est autem παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας, ut ait Nicandri Scholiastes. Habet enim vim σηπτικὴν, hoc est, *erodendi, & putredinem corporibus morsu suo inferendi.* Isidorus, libro XII. cap. IV. *Seps exigua serpens, quæ non solum corpus, sed & ossa veneno consumit.* Cujus *poëta* (Lucanus lib. IX.) *sic meminit:*

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.

Prudentio quoque, præfat. lib. I. adversus Symmachum, hanc vocem restituit Latinus Viterbiensis, quemadmodum monuit Johannes Castalio Var. Lectionn. cap. XXII: Dicitur & *chalcis*, χαλκὶς a χαλκὸς, hoc est, *æs*, quia *virgis quibusdam ærei coloris distinguatur*. Nicandri Scholiastes in Theriacis: ὁ δὲ σὴψ ὁμοία ἐστὶ τῇ σαύρᾳ. καλεῖται δὲ καὶ χαλκίς. ἔχει γὰρ ἐπὶ τοῦ νώτου χαλκίζουσας ῥάβδους. Plinius, lib. XX. cap. V. *Lacerta, quam hi sepa, alii chalcidicen* (lege *chalciden*) *vocant, in vino pota morsus suos sanat.* Germanis similiter vocatur *Kupferader*, quasi *ærea lacerta*. Vide & de hoc serpentis genere, præter jam dictos, Dioscoridem, Solinum, alios.

Septem ab ἑπτὰ, ut a δέκα *decem*. *Septem* Philo σεβασμιώτερος dici ait ab insita majestate, quam Græci σεβασμὸν vocant, eoque & Romanos, qui S retinent, propius ait a primigenio abire. Locum vide sis lib. de opificio mundi pag. XIX. edit. Turnebianæ. Sed verisimilius est ἑπτὰ esse ab Hebræo שבע, quod idem: ac sic quoque verum est, si initialem sibilum spectes, minus ab Hebræo recedere vocem Romanam, quam Græcam. Ab ἑπτὰ est ἕβδομος, ut a *septem septimus*. Ab ἕβδομος ἑβδομὰς, *hebdomas*, pro quo & *hebdomada* dicitur, ut pro *lampas lampada*. Vulgo pro *hebdomas* dicunt *septimana*, quæ vox non nisi adjective usurpatur ab iis, qui pure scripserunt. Ridicule autem Isidorus, lib. V. cap XXXII. Ubi *septimanam* ait dici, quia in ea sint *septem mane*, id est, *septem luces*. Nam non dubium, quin sit ab adjectivo *septemanus*, cui simile, *primanus*, *decumanus*, &c.

September, esse a simplici *imber* scribit Priscianus in VII. Similiterque *October*, *November*, & *December*, existimantur, quasi *octavus*, *nonus*, & *decimus imber*. Eadem mens Isidori, lib. V. cap. XXXIII. Nempe quia *his quatuor mensibus crebri decidant imbres.* Sed hoc si esset, *Octimber* diceretur. Quare sunt hæc non magis composita, quam *Quinctilis* & *Sextilis*, in quibus *LIS*, uti in aliis *BER*, vocis syllabica productio est. *Quinctili* vero, *Sextili*, *Septembri*, atque ita in aliis (ut Varro ait in V. de L. L.) inde nomen est, quod *quinctum*, *sextum*, *septimum obtineant locum a Martio*, a quo Romulus annum inchoavit: sed Numa ei duos menses præposuit, Januarium, & Februarium. Hac de re ita Naso, I. Fastorum:

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus;
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus, juvenum de nomine quartus:
Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras:
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Atta, poëta antiquus:

. . . . *Annum novum*
Voluerunt esse primum mensem Martium.

Tibullus, lib. III. Eleg. I.

Martis Romani festæ venere Calendæ:
Exoriens nostris hic fuit annus avis.

Dionysius Petavius nuper cum Nicephori Chronico edidit Gregorii cognomento Figuli, Taurominitani in Sicilia Archiepiscopi, homiliam in Indictionis sive anni principium. In ea ait Gregorius *Septembrem* non tantum a *septenario* numero accepisse hoc nomen: sed etiam quia mensis ille sit σεπτὸς, hoc est, *venerandus*. Quo etiam refert quod festa tot in eum incidant. Sed seu originationem, seu allusionem condonare oportet homini Græco.

Septentriones unde nomen sit, non convenit. Quidam volunt esse a *solo numero stellarum*, ut *triones* sit supplementum. Alii malunt *triones* esse *boves*, ut apud Nævium: *Trionum hic moderator rusticus.* Sane in Philoxeni Glossis legas: *Triones*, βόες ἀροτῆρες. Eritque id nomen ab officio, quasi *teriones*, quia *solum terant*: vel quasi *terriones*, quia *terram arent colantque*: vel quasi *striones*, a *stria*, quam proscindendo terram faciunt. Vide Varronem, lib. VI. de L. L. Festum in *Septemtriones*, Gellium, lib. II. cap. XXI. & Scaligerum, conjectaneis in sextum Varr.

Sequor a *seco* venire, scripsit Cæsar Scaliger, ad Theophrasti de caussis Plantar. lib. I. cap. V. Mihi verisimilius fit, venire ab ἕπομαι, conversa consonante priori, & spiritu aspero. Similiter sane ab ἕπω est antiquum *sequo*, sive *seco*, unde *insequo*, sive, quod Velio Longo magis placuit, *inseco* quod est ἐννέπω, Gloss. Philox. *Inseque*, εἰπέ. Itaque cum apud Homerum initio Odyssea sit,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ...

id Livius Andronicus interpretatus est,

Virum mihi Camena insece versutum.

Et apud Catonem oratione contra Thermum fuit *insecenda*, pro *fanda*: ac *insectiones* dicuntur *narrationes*. Plane falli arbitror, qui *sectiones* eo pro *narrationibus* poni putant, quia hæ sectæ, & distinctæ, ordineque suo distributæ. Vide, quæ pro sententia nostra adfert Agellius, lib. XVIII. cap. IX. cujus initium non e vulgatis peti debet libris; sed Guilielmo Cantero, qui lib. II. cap. VI. id supplevit ex antiquo codice Buslidiano. Ad *sequor* redeamus. Ab eo est *secuter*, qui & *adsecla* ab *adsequendo*, Gr. ἀκόλουθος. Sic in vett. lapp. legimus, SECUTOR CÆSARIS. Item SECUTOR TRIBUNI. Et, si sanus Petronii locus, ab eodem erit *secutuleia*, ut ita dicatur *femina*, *quæ ipsa viros sectetur & appetat*. Sed speciatim in ludo gladiatorio quidam dicebantur *secutores*. Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. LV. *Secutor est ab insequendo retiarium dictus*. Fuse de his Lipsius, Saturnal. lib. II cap. VII. Ubi & interpretatur Appuleii locum hunc, lib. IV. *Non diu cruciatus vitam emisit: quem prioris exemplo sepulturæ traditum, bonum secutorem Lamacho dedimus.* Hoc est, (juxta Lipsium,) *qui Lamachum sequeretur, comitareturque ad Orci domum.* Sed merito hac parte Lipsianam sententiam rejicit Josephus Scaliger. Nam, ut vir ille summus in notis ad Manilium docet, *secutor* est, qui Græcis ἔφεδρος, aliterque Latinis *subdititius*, Martiali etiam *suppositittius* appellatur: In veteribus Glossis *tertiarius* vocatur, quia nimirum altero interfecto *tertius* sufficeretur. *Secutor* igitur Appuleio simpliciter est, qui sufficiebatur Lamacho interempto. A *sequor* quoque est *sequior* pro *deterior*: ut cum *sexum sequiorem* pro *muliebri* dicit non semel Appuleius. Sic Seneca, *sequius de aliquo loqui*, hoc est, *deterius*, *sinistre*. Gloss. *Sequius*, χεῖρον. Turnebus, lib. XIX. cap. XVII. ex eo existimat hoc loquendi genus proficisci, quod *præire* consuevit, cujus melior conditio; *sequi*, cujus deterior, ut servus. Nisi potius dicendum: *sequior* seu *secior* (nam eadem C & Q littera est) venire a *secus*, hoc est, *aliter*, idque κατὰ εὐφημισμὸν, quomodo Græci dicunt ἕτερος θεὸς, pro *irato*, & Latini *avem alteram* pro *infelici*. *Sequiorem sexum* pro *muliebri* dixit Appuleius, lib. X. *Si sexus sequioris edidisset fetus, quod esset editum, necaretur.* Cui opponitur *sexus melior* pro *virili*, Statius, I. Theb. *Et sexus melioris inops.* *Sequius* adverbialiter usurpavit & Varro Tanaquile apud Nonium in *Ruminare*: *Non modo* (sic veteres locuti pro non modo non,) *absens quicquam de te secius cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem.* Afranii quoque est: *Sin, id quod spero, ratio talis sequius ceciderit.* Et Appuleii, lib. VIII. Alini Aurei: *Placuit Thrasyllo schema feralium nuptiarum, nec sequius aliquid suspicatus.* A *sequo* quoque juxta Gellium, lib. XX. ὁ μεσίτης dictus *sequester*, quod ejus utraque pars judicium sequatur. Nisi potius a *sequo*,

hoc

hoc eſt , *dice* , ἴσω , quia dicat ſententiam inter partes . A *ſequeſter* eſt verbum *ſequeſtro* , hoc eſt , *ſequeſtrum ago* , item *ſeparo* , ἀποχωρίζω . Ab eodem , adverbium *ſequeſtro* , ut cum quid *ſequeſtro poſitum* dicerent . Ita locutus Agellius , lib. xx cap. xi. Ab eadem origine *ſequeſtre* aliter *ſeculna* dicitur, quaſi *ſecuina* . Sed hac de voce ſeparatim diximus. *Exſequi* eſt *ſequi pompam funebrem ad ſepulturam* . Itaque pro *funerare* ſumit Tullius ii. Tuſcul Quæſt. Atque ab ea notione dictæ *exequiæ* . Gloſſ. vett. *Exequiæ* , ἐκφορὰ , ἐκκομιδαί . Ab *aſſequendo* eſt *aſſequula*, & κατὰ συγκοπὴν *aſſecla* . Gloſſ. Iſidori : *Aſſecula* , *buccellarius homo* .

‡ Saqvox non ab ἕπομαι, uti voluut, ſed veriſimilius ab Hebr. שגה quod tantum in Hiphil eſt uſitatum pro *ſequi* & *aſſequi* . In qua rad. deperit prima littera defectiva r at ultima vertitur in ſuum analogum Q , ut a λόγος ſit *loquor* . Hodie apud Italos G & Q in plurimis vocibus promiſcue uſurpantur . Mazochivs .

Sera ſunt *quibus remotis fores panduntur* , ut ait Varro , lib. vi. de L. L. Feſtus : *Seræ , ſuſtes, qui apponuntur foribus* . Ovid. Amor. lib. vi. el. vi. *Excute poſte ſeram* . Eſt *ſera* , vel a שמר , hoc eſt , *obſervavit* , (quæ Becmani ſententia :) vel a Chaldæo סר , quod eſt *claudere* . Aut a Græco σειρὰ , hoc eſt , *funis* , ſive *catena* ; olim enim ante inventum *ſeræ* uſum fune ſolebant munire januas: ut in veteri Lexico legitur . At male Beda , libello de Orthographia , qui ait *ſeras* dici a *ſero*, quia *ſera*, hoc eſt , *veſpere* civitatum obclauduntur portæ. Nec melius Perottus , quod foribus admotæ *ſerantur*, hoc eſt , *muerantur & defigantur* .

Serenvs ab antiquo *ſerus* , [hoe verum . *Sole enim occaſo , maxima eſt aëris claritas* .] ut ab *alius alienus* , a *dubius* autiquum *dubenus* , a *ſocius* , *ſocienus* . *Serus* a *ſerendo* . Nam *ſerum* ſeu *ſerenum* proprie dixere veteres agricolæ tempus ſationi aptum . Niſi malis eſſe a ξερος , quod uſitatius ξηρὸς , id eſt , *ſiccus* . Quomodo & *ſudus* eſt a *ſe* , id eſt , *ſine* , & *udus* . Ita & *ſerenus* , & *ſudus* opponantur cælo pluvio . Confirmat hanc ſententiam , quod a *ſerum* ſit *ſerro* , inde *ſereſco* , quod ſignificat *ſiccari*, prout interpretatur Nonius , ac probat illo Lucretii , lib. i.

Denique fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes
Uveſcunt , eædem diſpanſæ in ſole ſereſcunt .

Sane & *ſerenus* ſimiliter pro *ſicco* accipitur : ut cum Maro i. G. ait :

. . . . *Unde ſerenas*
Ventus agit nubes .

Quæ alibi *arida nubila* appellat . Habet *ſereſcere* & alteram ſignificationem , proque ea originem diverſam . Sed priorem tum producit , quia tunc a *lactis ſero* id verbum formatum eſt . Plinius , lib. xi. cap. xlii. *Omne hoc igne ſpiſſatur : frigore ſereſcit*, hoc eſt , *in ſerum abit* .

Seria , [Heſych. Σηρία .] vas fictile oblongum , a סיר , *olla* , *lebes* . Hinc *ſeriola* , apud Iſidorum , lib. xx. cap. vi. Onomaſticon : *Seriola* , καλπίδιον , quaſi dicas , *urnula* .

Sericvm videtur Becmano originis Hebrææ : nam שרש , eſſe *ſurculum* , inde שריקים , dici *ſerica*, *quæ ex arborum ramis aut ſurculis fiunt* . Sed non dubium , quin vox ſit a *Seribus* , quos *inter duos amnes Hydaſpem & Indum conſtitutos* Oroſius ſcribit lib iii. cap. xxiii. Inter *ſericum* & *bombycinum* diſcrimen ponit Ulpianus , l. xxiii. de aur. arg. leg. *Veſtimentorum ſunt omnia lanea , linea que , vel ſerica , vel bombycina* . *Bombycina* quid ſit , indicat locus Plinii , lib. xi. cap xxii. *Bombyces , telas araneorum modo texunt ad veſtem luxumque feminarum , quæ bombycina appellatur* . Atque hæ veſtes etiam *Coæ* vocabantur : quia *bombyces* naſcerentur e *Co inſula* . *Bombycina* igitur fit e textura vermiculorum toti jam Europæ notorum . Sed *Serica* unde fieret , quia ex interiori Aſia peteretur , non æque conſtabat . Quidam veterum putarunt neri eam e cortice arboris Indicæ . Hanc fuiſſe quorundam ſententiam auctor Pauſanias in Eliacis . In iis eſt Strabo , lib. xv. cum ait :

Τοιαῦτα δὲ τὰ σηρικὰ ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου . *Tales & ſerica veſtes , byſſo ex corticibus quibuſdam carminata , netaque* . Et ſane *ſericum* eſſe *arborum fœtum* , etiam ſenſit Ammianus Marcellinus , lib. xxiii. *Agunt* , inquit , *& ipſi quietius Seres , armorum ſemper & præliorum expertes . Cæli apud eos jucunda ſalubriſque temperies , & abunde ſilvæ ſublucidæ , a quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes , ex lanugine & liquore admixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt , nenteſque ſubtegmina conficiunt ſericum ad uſus antehac nobilium , nunc etiam minimorum ſine ulla diſcretione* . Alii *arboribus depecti* agnoſcunt , verum *ſericum* non ex *arborum natura* , ſed *bombycum opera* heri tradunt. Sic clare Iſidorus , lib xix cap xxvii *Sericum dictum , quia id Seres primi miſerunt . Vermiculi enim ibi naſci perhibentur , a quibus hæc circum arbores fila ducuntur . Vermes autem ipſi Græce βόμβυκες nominantur* . In priori ſententia fuiſſe videtur Tertullianus , cum libro de habitu muliebri ſcribit , *Age nunc ſi ab initio rerum & Mileſii oves non erunt , & Seres arbores nerent* , &c. At Iſidoro favet locus Chryſoſtomi a Brodæo quoque adductus : καλὰ , inquit , τὰ σηρικὰ ἱμάτια , ἀλλὰ σκωλήκων ἐστὶν ὕφασμα . *Pulcra ſunt veſtimenta ſerica , ſed vermium textura* . Difficilius dictu , utros ſequatur Maro , cum ii. G. ait :

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres .

Aut Seneca , cum in Hercule Œteo ſcripſit :

Quæ Phœbeis ſubditus Euris
Legit Eois Ser arboribus .

Aut Claudianus , cujus illud ,

Stamina quod molli tondent de ſtipite Seres .

Sed verius ſane Iſidorus , quam Strabo , vel Ammianus : quanquam Iſidorum eo nomine in notis ad ii. Annalium Taciti , reprehendat Juſtus Lipſius , quaſi is male confuderit *bombycinum* cum *ſerico* . At immerito , quemadmodum ex iis paret , quæ Jul. Scaliger tradit ad Cardanum , Exercitat. clviii. tmem. ix Ubi inter alia narrat vidiſſe ſe in *Calabria neglectos in arboribus vermiculos ſine cura cultuque ſericum facere , e quibus detrahunt incolæ* . Addit quoque ex commentariis navigationum in Taprobana , *ſericum* , ſine cultu ex arboribus detrahi . Sed & partim ex Veneti legati narratione , partim ex peregrinationum ſcriptoribus oſtendit , *ſericum* , quod hodie a *Seribus* in India ſilia demittitur , plane idem eſſe , ac illud quo hodie utimur . Imo & Cardanus monuerat ex Indicis navigationibus patuiſſe , non aliud iis eſſe *ſerici* genus , quam nobis . Dalecampius quoque ad Plinii lib. xi. cap. xxiii. ſcribit ſe vidiſſe folia aliquot ex Perſide & Arabia advecta , mori foliis ſimilia , ſed paulo anguſtiora , & longiora , vellere ſericeo circumvoluta , quod bombyx intus latens neverat , ut omnino ſericum filum orientale ac noſtrum bombycinum non differant κατ' οὐσίαν , ſed ſolum accidenti , puta quod in oriente bombyces id in arborum foliis producant , nobis vero animalculum id cura maxima ſit tuendum ſervandumque . Quare nec in eo audiendus Juſtus Lipſius comment. ad eundem librum , aut Jo: Bernartius comment. ad i. Silv. Statii , qui inter alia , quæ fuſe de *ſerico* diſſerunt , hoc quoque tradunt , *ſericum* apud nos deſiiſſe , nec ejus quicquam , præter nomen ſupereſſe . Porro uſque ad Juſtiniani tempora Inviſa imperio Romano ſemina vermiculorum , qui *ſerica* nerent fila . Ejus demum temporibus eo perlata , filaque ibi neri a vermiculis , & inde texi *Serica* cœpere . Ut conſtat ex Procopii Gothicorum libro ii. Ac primo quidem mulieres ſolæ *ſerico* utebantur . Unde Plinius : *Tam multiplici opere , tam longinquo orbe petitur , ut in publico femina tranſluceat* . Cœperant tamen jam tum viri eo uti : ſed lege hoc repreſſum fuit . Quod accidit anno Urbis dcclxix. quo decretum factum , ut ait Tacitus , Annalium lib. ii. *Ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent . Ne veſtis ſerica viros fœdaret* . Neque Dionis ævo , qui vixit temporibus Severi Imperatoris hoc conceſſum fuit , ut conſtat ex li-

bro XLIII. Paullatim vero & viri ea uti cœpere; Unde Solinus, qui post eos vixit, cap. LIII. ait: *Hoc illud est sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: & in quo ostentare potius corpora, quam vestire, primo fœminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido.* A *sericum* fiunt *holosericum*, & *subsericum*. *Holoserica* vestis dicitur, quæ tota est *ex sericis*, nulla alia admista materia. *Subserica* dicebatur, cujus stamen solum esset *sericum*. Lampridius de Heliogabalo: *Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, cum jam subserica in usu essent.* *Tramoserica* etiam legas apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXII. *Holoserica*, inquit, *tota serica*, ὅλον *enim totum*. *Tramoserica stamine lineo, trama ex sericis*. *Serici* etiam genus fuit *holoberum* sive *holoverum*. Vocem eam legas, l. IV. de vestibus holober. lib. XI. Frustra sunt, qui *holobrizæ* corrigunt, ac intelligunt vestes, quæ totæ sunt ex *obrizo*, hoc est, *auro purissimo*, quod quantumvis coctum non diminuitur. Nihil enim mutatione opus, quia & Zonaras auctor est, *sericeas vestes* dictas βήρους. Inde *holovera*. Sed quid βῆρος; Quibusdam videtur vox barbara, ab ea gente, unde primo id panni genus allatum. Sane apud Prophetam Ezechielem cap. XXVII. vocem ברומים nec Judæis magistris satis cognitam βήρους interpretatur Casaubonus notis ad Trebellium Pollionem. At Salmasio magis placet *holoveram* dici *sericam*, quæ tota esset tincta colore vero, hoc est, purpureo, tum staminis tum subteminis ratione; quo modo vox erit hybrida, atque e Græco ὅλος, & Latio *verus* conflata. Quam sententiam alii etiam postea fuere amplexi. Et sane Ἀπενδύτης Procopii comprobatur. Sed utcumque de origine vocis sit, omnino rectum est *holovera*. Quam lectionem tuentur quoque Turnebus, lib. I. cap. XVII. Et Cujacius ad citatum Cod. locum. Plura si de *bombycino* ac *serica* voles, cum Scaligerum, Dalecampium, Lipsium, ac Bernartium, locis citatis adire potes, tum Raphaëlem Volaterranum, lib. XXVIII. Comment. Urban. Lazarum Baifium, lib. de re Vestiaria, cap. & VI. Brodæum, lib. II. Miscellaneorum, cap. XXII. & Tiraquellum, in legg. connubial. leg. III. num. XVIII. Sed & quædam huc pertinentia diximus voce *Byssus*. At imprimis operæ fuerit adire, quæ Salmasius observavit ad Tertullianum de Pallio, & Historiam Augustam, & Solinum.

† SERICUM hoc differre a *Bombycino*, quod tinctura ab vellere dissidet, nuper a me ostensum fuit tom. I. Spicileg. Bibl. Differt. VIII. Par. 2. Sect. 2. pag. 233. 234. Ibidem & *Serici* veram etymologiam detcximus, ut sit a *Sorek* (id plantae genus) quod ad purpurae tincturam usui erat. Itaque Is. XIX 9. פשתים שריקות *pishtim serikoth* sunt *lina serica*: ex quibus liquido ostenditur, *pishtim* seu *lina* ad stamina texturamque pertinere, *serikoth* vero esse coloris. Ibidem ex oraculi Jacobei συνέχεια collegi, non alium colorem quam purpureum per *Serici* nomen fuisse antiquitus designatum, Vide omnino quae nuper loco notato protuli, quae huc rursus inculcare mihi ac lectori molestum videbatur. MAZOCH.

SERIES [a σειρά] a *sero*, hoc est, *necto*. Gloss. Phil. *Series*, τάξις, εἱρμός, συνάφεια, ἅλυσις χρόνου καὶ ἁρμαθός. Gloss. Cyrilli: εἱρμὸς, *connexio*, *series*. Vide *Serta*.

SERILLA, vel, ut alii legunt, *serilia*, ut Verrium audimus, *sunt navigia Istrica ac Liburnica quæ lino ac sparto condensantur, a conserendo & contexendo dicta*. Auctor Festus; qui & ex Paccuvii Niptris hos versus adfert;

> *Nec ulla subscus cohibet compagem alvei,*
> *Sed suta lino, & sparteis serilibus.*

Sed ex his liquet, verius esse quod ibidem subjicit Festus, *serillas* esse fasciculos ex sparteo confertos. Atque inde *serilis* nomen.

SERIUM a שר, *firmare*, *certo affirmare*. [a *ferendo*, vide *fermo*, & *ferta*.] Nisi malis ex *se*, hoc est, *sine*, & *risus* ut putat Nonius, & post eum Rodolphus Agricola notis ad M. Senecam; Cui origini non repugno. Nam *serium* & *jocosum* opponuntur apud Ciceronem, lib. I. Off. ac similiter Horat. dixit sat. I. lib. I.

> *Sed tamen amoto quæramus seria ludo.*

SERMO, a *serendo*, quia inter duos seritur, unde Plautus Curcul. I. III.

> *Quem quidem mihi pollucibus virgis servus sermonem serat.*

Et Maro, VI. Æn.

> *Multa inter sese varia sermone serebant.*

Adferunt hanc nominis rationem Varro, lib. V. de L. L. Servius ad adductum Maronis versum: Vetus Horatii interpres ad Ecl. 4. lib. I. Sat. &c. Et e junioribus Jovianus Pontanus in Actio fol. CXL. edit. Ald. Josepho tamen Scaligero in Conject. videtur *sermo* dictus παρὰ τὸ εἴρειν, hoc est, *nectere*: ut nempe præposito sibilo fiat ab εἱρμὸς, quo *series* significatur: unde εἱμαρμένη, hoc est, *fatum*, definitur τῶν αἰτιῶν εἱρμὸς, *ordo seriesque caussarum*, prout interpretatur Cicero. Tertia est Becmani sententia, qui κατὰ μετάθεσιν factum putat ex Hebræo מסר, hoc est, *tradere*, & speciatim *sermone tradere*: vel a שום, hoc est, *sermonem habuit*. Tribus illis addamus conjecturam nostram. Puto *sero* antiqua lingua notasse *dico* ab ἐρῶ sive ἔρω, quod idem signat. *S* præmissum, ut in Belgico ejusdem notionis verbo, quod est *spreken*, a *prædico*. Nec pauca sunt in Latinis, ubi spiritus lenis in *S* abiit: ut ἕπω, *sequa*, unde apud veterem poëtam *Insequæ*, ἔννεπε. Item ab ἴδος, quomodo vocatur *calida & sicca cœli tempestas*, fit *sudus*. Simile igitur fit ab ἐρῶ *sero*, unde *sermo*, item composita *assero* & *dissero*; non a *sero*, quod est σπείρω. Sic *assero* fit *rationem dictis addo*, atque ita *rem firmo*. *Dissero* fit *dicendo rem diduco*. Unde *disertus*, qui a *fando facundus*, ab *eloquendo eloquens*. Ab trium horum ὁμολογίᾳ *argumentum* petit Appuleius in Apologia, cum scripsit: *Quis enim me hoc quidem pacto eloquentior? quippe qui nihil unquam cogitavi, quod eloqui non auderem? Eundem me ajs facundissimum: nam omne peccatum semper nefas habui. Eundem disertissimum, quod nullum meum factum vel dictum extet, de quo disserere publice non possim.*

SERO est duplex. Unum notat *necto*, *jungo*: & facit ex se *serui*, *sertum*: alterum significat *semino*: ac facit *sevi*, *satum*. Posterius hoc Angelo Caninio placuit esse a Chaldæo זרע, quod est, *spargere*, *dispergere*: ut *Z* mutetur in *S*, quomodo a מזג, id est, *mistio*, venit μίσγω, unde *misceo*. Vel potius erit *sero* a σπείρω, quod idem notat. Nempe a futuro σπερῶ, abjecto π, ut a δάπτομαι, *damnum*; a κάμπυλος, *camurus*, a κοιλώψ, *cocles*. At *sero* pro *necto* venit ab εἴρω, quod est *necto*. Nisi & & σπείρω nectendi habuit significationem, uti videtur. Nec enim σπαρτα solum *sata* dicuntur, sed etiam, ex quibus aliquid fit, quod nectendi usum præstet. Unde σπάρτος, pro *linea*, sive *fune fabrili*, quod aliter στάθμη dicebatur. Unde Hesychius: Στάθμη σπάρτος ἐν ᾗ ἀπευθύνουσι οἱ τέκτονες. Itaque idem est στάθμη in proverbio illo λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ, ac σπάρτος in altero Laconum adagio: ποτὶ λίθον σπάρτον ἄγειν. Hoc Latine fit, *Lineam lapidi admovere*; illud, *alba linea in albo lapide*. Nam *linea* Latinis est funis ille colore aliquo illitus, quo lapidem aut lignum signare ac dirigere fabri solent. Imo ut Latini *lineam* dixere, unde hamus dependet, sic Græci vocarunt σπάρτον & σπαρτίνην, aliique etiam ex materia aliqua nexis nomen simile indiderunt. *Funis* quoque involutus est σπεῖρα. quod ab eadem τῷ σπείρειν significatione ortum duxerit. Quare & *sero* in *nectendi* significatione a σπείρω videtur originem ducere. Sed seu inde, seu ab εἴρω esse placet: non dubium, quin ab ea *ferendi* significatione *series* dicatur, & *flores serti*, hoc est, πεπλεγμένοι. Et *serta* pro *fune*. Ut apud Palladium: *Cum serta, quæ appensa sunt, auferantur.*

ferantur. Item *fertum* pro *corona*. De quo in *Serta* pluribus dicemus. Etiam hinc *fertor*, de quo Festus, etsi intricatius. Item *ferto* frequentativum, pro *sæpius necto atque ordino*, ut fit in corollis. Glossæ: *Sertat*, στεφανοῖ. Diversa hæc significatio simplicis verbi etiam in compositis remansit. A *seminandi* significatione sunt *consatus* & *prosatus*: quorum priori Solinus in Polyhistore, altero idem in Pontico utitur. Ejusdemque ac *consatus* originis est *Opi Consiva*. Est enim uxor Saturni, qui sationi præerat. Ut non audiendus sit Cæsar Bullingerus, qui lib. de Circo, cap. VIII. secutus virum doctum, quem alibi nominamus, a *Conso* dici putat: uti & Deos *Consentes*. At a *consero*, quatenus non καταφυτεύω, sed συῤῥάπτω notat, dixit Maro, *Consertum tegmen spinis*, hoc est, συνεῤῥαμμένον. Sic *desero* proprie notat id quod prius connexum erat pro derelicto habeo. Unde *desertus* pro *derelicto*. Etiam *desero* significationem habet *inserendi*, sive *defigendi*. Ut apud Tibullum:

Nam veneror seu stipes habet desertus in agro.

Adsero est *adnecto rationem, ad aliquid probandum, & firmandum*. *Differere* etiam proprie fuerit, *apte res omnes in sermone connectere*. Nisi potius *adserere* & *differere* sunt a *fero* pro *dico*, quod ab ἐρῶ: quod si est, triplex fuerit *fero*, pro *semino*, pro *necto*, pro *dico*: de qua significatione vide quæ in *Sermo* diximus. Ab *infero* quoque in *sationis* significatione est *insitus*: ab illa, quæ *seriem* spectat, *insertus*. Unde putabat Scaliger dici Latinis *insertam*, quod Græcis ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλειν *emblema*: atque ita Publium Syrum dixisse:

Frugalitas inserta est rumoris boni.

Sed *incerta* hic legi debere diximus in *Emblema*. Ab *infero* quoque est *insertitius*. Item *insertim*: ut a *præfero*, *præsertim*, quando quid serie est ante alia. Lucretius, lib. II.

Insertim fundunt radios per opaca domorum.

Sic ab *exsero exsertim*, quod idem alibi usurpat; ut *exerte* Tertullianus, lib. II. ad uxorem.

† SERO est a זרע *zara* sive *sara* (aut potius cum Chaldaicis punctis *sera*) quod est *serendi* verbum. MAZOCHIUS.

† SERPENTEM & verbum SERPO ab Ἕρπω prodiisse, olim non dubitabam. Sed postea fore putavi consultius, si Latinum juxta Graecumque verbum ab Hebr. שרץ *sharats* (quod est *serpere* aut *repere*) derivarem, littera *Tsade* in P versa. At Graeci in sua formatione hoc etiam sibi licere voluerunt, ut sibilum Hebraicum Graio tantum spiritu rependerent. MAZOCHIUS.

SERPO, unde *serpens*, ab ἕρπω, spiritu aspero converso in *S*: quod in plurimis fit. Tantum nunc ponam exemplum plane geminum. Ita ab ἕρπυλλον est *serpyllum*, uti Varro scribit, lib. IV. de L. L. & Servius ad Ecl. II. Ἕρπυλλον vero vocatur ab ἕρπω. Nam *serpyllum*, sylvestre imprimis, serpit, dispergitque se per humum. Pro *serpyllum*, *serpullum* per *V* in Romano cod. legi, scribit Pierius ad Eclogam II. Ab ἕρπω quoque, sed κατὰ μετάθεσιν, fit *repo*: unde, ut Tarentinis & Syracusanis ἑρπῦν, ita Latinis *repere* interdum est *ire*: quomodo Maronem semel iterumque locutum, observat Scaliger in Commentario. Sane id etymon verius est, quam ut fit a ῥέπω, quod notat *vergo*, *propendeo*. Proprie autem Latinis differunt *serpo* & *repo*, quod *serpere* dicantur ἄποδα, *repere* autem, quæ pedes habent cruribus brevissimis, uti lacertæ. Itaque Martialis apte, lib. IV. ep. LIX.

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit.

Non *repit*, quod immerito vir eruditus præfert. A *serpendo* quoque dicta putatur *Proserpina*. Nonnulli caussam hanc adferunt, quod *in germinatione sata proserpant*: *Proserpina* autem fit filia Cereris, quæ frugum Dea. Arnobius, lib. III. *Quod sata in lucem proserpant, cognominatam esse Proserpinam*. A *cursu cælesti* caussam arcessit Varro, lib. IV. de L. L. *Proserpina*, inquit, *dicta, quod hæc ut serpens, modo in dextram, modo in sinistram partem late movetur*. Verum neutrum placet: quod omnino pareat, *Proserpina* ex Περσεφόνη factum esse. A Græco ἕρπω est quoque *herpes*, sive pro morbo ponatur, hoc est, *ulcere*, *cujus intemperies ad vicinas partes proserpit*, *easque sæpe ad usque ossa exedit*, quod cum fit, ἕρπης ἐσθιόμενος dicitur: sive etiam ponatur pro *animali*, *quo ulcera proserpentia persanantur*: de quo Plinius, lib. XXXIV. cap. XIII.

SERRA a *seco*, quasi *secerra*. Nisi potius, quod Isidorus ait lib. XIX. cap. XIX. a sono factum est. Nam duo *R R* exprimunt.

.... Serra stridentis acerbum
Horrorem:

ut verbis utar Lucretii. A *serra* est *serrago*. Est enim quod humi cadit, cum quid *serra* scinditur. Cæl. Aurelianus, *Cum cervini cornu serragine adspersâ*.

† SERRA non est a Saco, quod vult Vossius, sed est a Chald. verbo מסר *masser*, quod apud Thargumicos est *serram adhibere*, sive *serra aliquid scindere*. Quod Chaldaeum verbum factum videtur a Targumicis nominibus מסר & מסריא & מסרא quae *serram* notant. At Latini in hoc nomine per aphaeresim *Mem* abjecerunt. Nec tamen aphaeresi opus erit, si placeat magis a זרח *Serah* deducere, quod Chaldaeis Syrisque est *scindere*, *dividere*. MAZOCHIUS.

SERTA aliud in *singulo*, aliud in *plurativo* numero. In *singulo* notat σχοινίον, hoc est, *funem* sive *restem*, nempe quia vere *serta*, hoc est, *conserta*, sive *plexa*. Hinc *sertam ducere*, quod Terentio *funem ductare*. Vide Scaligeri in Varronem Conjectanea & in Tibulli libr. II. Fuerit igitur a *fero*, hoc est, *necto*: unde & *series* dicta est. Vide quæ de hoc in *Sero* diximus. At *serta* plurale notat στεφάνους, sive στέμματα, prout exponunt Gloss. vett. Hac significatione a *serie* dici putat Varro, lib. IV. de L. L. Rationem etymi ostendit hic Tertulliani locus, lib. de Corona militis, cap. V. *Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum*. Aliis placet, ut sicut ab Hebræo זרע, quod est *dispergo*, fit *fero*: sic a זר, hoc est, *circulus*, *corona*, fiat *sertum*, converso utrobique *Z* in *S*, quomodo a מזג est μίσγω, unde *misceo*. Sed nihil certius, quam ut *serta* ita & *sertum* esse verbale a *fero*, pro *necto*. Et hanc, & Varronianam illam ἐτυμολογίαν ponit Plinius, lib. XXI. cap. II. *Cum vero e floribus fierent serta, a serendo serieve appellabantur*. Ita legendum monuit Jac. Pammelius. Nam in vulgatis pro *serie* est *servie*. Ac confirmat hanc emendationem, quod Turnebus scribat in vietis ac fugientibus libris *serive* inveniri: quemadmodum & Dalécampius monet in suis legi *serive*. Quid si quis de allato *serti* etymo dubitet, omnem ei, puto, scrupulum eximet locus ille Servii, in I. Æneid. *Sertum*, & *serta*, *cum nihil adjicitur*, *dicimus*. *Sin autem sertos dixero*, *addo flores*: *si sertas*, *addo coronas*, *ut Lucanus*,

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Hoc in multis nominibus observandum est, *ut genus ex adjectione formetur*, *qua detracto*, *in neutrum cadat*, *necesse est*: *ut piscinalis locus*, *piscinalis cella*, *piscinale*: *sagmarius equus*, *sagmaria mula*, *sagmarium*. Apud Appuleium etiam opponi videas *flores*, *sertos* & *solutos*: item *rosam sertam*, & *solutam*. Vide, quæ in *Sero* diximus.

SERVI primum e captivis facti sunt, & dicti ita a *servando*, quia *servati* sunt, cum jure belli possent occidi. Adferunt hanc ἐτυμολογίαν cum Jurisconsulti, tum Donatus Adelph. act. II. sc. I. & Isidorus, lib. IX. cap. IV. Item Augustinus, de Civit Dei, lib. XIX. cap. XV. & Eucherius in Genesin, lib. III. cap. XLVI. Caute autem capiendum, quod ait Donatus, sic dictos, quia *servati essent*, *cum eos occidi oporteret jure belli*: ubi *oporteret* sumitur καταχρηστικῶς pro *liceret*. Nam ea res jure gentium licentiam sive impunitatem habet: etsi non omni ex parte conveniat sæpe pietati & officiorum regulis: juxta quas rectius captivis parceretur. Eoque Augustinus, lib. I. de Civit. Dei. cap. II. Gothos laudans, quod supplicibus, inque templa confugientibus

tibus perpecerant: *Quod*, inquit, *belli jure fieri licuisset*, *illicitum sibi esse judicarunt*. [a θέρω, *curo*, *servio*, est θεραπὶς, & θεράπων, idem quod θεράποντες & θεραπαίνας· a θέραπος *servus*.] Quod vero ad etymon, magis verisimile est, *servum* dici a *servando* seu *custodiendo*: *serve* autem venire ab ἐρύω, quod idem notat: unde Hesychius ἐρύσαιτο exponit φυλάξαιτο. Vel (quod in Conjectaneis censet Scaliger,) ac in Grammatistice sequitur Nunnesius, fuerit *servus* ab antiquo *erus*, unde *eritudo* pro *servitute* apud Festum. *Erus* autem est a Græco ἔρος, unde εἶρος, & εἰρερος· pro *servitute* ac *captivitate*, usus Homerus Odyss. θ. Hesychius recte exponit δουλείαν, αἰχμαλωσίαν. Inde etiam ἔριθος, ut idem sit quod δοῦλος, quamquam Hesychius malit, ita dici παρὰ τοῦ ἔρια ἐργάζεσθαι, ut proprie sit γεωργὸς seu ἐργάτης μισθωτός. Sed hæc quoque deducere possis ab ea notione verbi ἐρύω, quam diximus. *Servitium* & *servitus*, quemadmodum ex primo Charisii scimus, ita distinguunt quidam, ut hoc sit *serviendi conditio* sive *actus*, illud *servorum multitudo*, qua nempe ratione *avitium* (quod apud Appuleium est, lib. de Deo Socratis) *avium multitudinem* significat. Verum (ut Charisius agnoscit) non observavit hoc discrimen Maro, cujus illud lib. VII. Æn.

Servitio enixæ tulimus.

Cui addere possis illud Tibulli,

Sic mihi servitium video dominamque paratam.

Cum autem & *servitium* & *servitus* proximam ab ultima corripiant, non possunt esse a *servire*, a quo *servitus* diceretur, ut ab *audio*, *auditus*: sed omnino sunt a *servus*.

†Servitus & Servus ex Hebr. שבי *shebi* & interposito pro more Rhotacismo *servi*. Quod captivitatem & servitutem notat. Vide & in *Servus*. Mazochius.

Serum in lacte est, quod Græcis ὀρὸς, vel ὄῤῥος. Nec dubito quin ex obliquo ὀροῦ sit *serum*, spiritu in *S* abeunte, ut ab ἕπω, *sequor*; ab ἱδος, *sudor*. Sed multo usitatius, ut spiritus asper mutetur in *S*, ut ἕξ, *sex*, ἕρπω, *serpo*, ἑκυρὸς, *socer*, &c. Ac fortasse sic adjectivum *serus* sit ab ὅρος, *terminus*, *finis*. Nam *serum* est, quod jam ad finem pertinet: quomodo Livius dicit *serum diei*. Saltem hoc ἔτυμον verisimilius, quam allatum ab Isidoro, lib. V. cap. XXX. *Serum*, inquit, *vocatur a clausis seris*, *quando jam nox venit*, *ut unusquisque somno tutior sit*. *Sero* quod adverbium creditur, ablativus est, quia intelligitur *die*, vel *tempore*: ut in *mane*, quod integre sit, *in tempore mane*.

†Servo est a שמר *shamar* ejusdem significationis, tantum *Mem* in *Beth* sive V consonam (quod sæpissime fit) abeunte: unde *sevro* & per metathesin *servo*. Mazochius.

†Servus non a servando dictus, sed ab עבד *eved*, *servus*. At mutato D in R more Tyrrhenico, & aspirata in sibilum abeunte, fiebat Sevaus, & per metathesin τοῦ *Bet*, Servus. Ab eodem עבד *eved* mutato tantum D in R fiebat & antiquum Eava, unde Eritudo erat *servitudo*. Mazochius.

Sesamum, σήσαμον. Plinio etiam *sesama*, ut Galeno σησάμη. Imo & in Glossis Cyrilli legas, Σήσαμον, *sesamus*. Videntur autem Græci *sesami* vocem ab Oriente accepisse.

†Sesopia (inquit Festus in eadem voce) *in Augurali & Saliari carmine appellantur*, *quae alias ESOPIA*, *pro sedilibus dicere*, *habemus nunc adhuc in consuetudine*. Ait igitur *Esopia* suo tempore dicta, quae antiquitus *Sesopie* vocabantur. Utitur *Esopiis* Plautus in Trucul. uti ex MS. restituit Meursius. Ac sane videtur Tusca vox; tum ex eo quia augurale vocabulum erat; tum etiam quia deducitur a ישב *jashab*, h. e. *sedere*: unde tantum B in P transeunte, & primore littera (utpote ex quiescentibus) deperdita, fit prius Esopia, deinde & Sesopia. Mazochius.

Sesqui & *sesquata* unde sit, his nos verbis docet Cæsar Scaliger, lib. II. de re Poëtica cap. XXVI. *Ac viri quidem docti*, *quid esset sesqui*, *diligentissime declararunt*: *unde esset*, *non dixere*. *Nobis in Originibus ita visum fuit*: *Sesqui fuisse per initia*, *semis aquum*. *Idem enim est*, *quod ἡμιόλιον*, *Semis totum*. *Postea usu intorquente evaluisse ad brevitatem*. *Inde Terentianus novam posuit vocem*, *Sesquata*. *Quam vocem Augustinus in libro de Musica male fuit interpretatus*. *Quasi*, *inquit*, *se absque*. *Veluti dicas*, *præter se*, *id est*, *suam quantitatem*, *etiam dimidio superat*. Mihi simplicius videtur *sesqui*, conflari ex *semisque*: hoc est, *& semis*. *QVE* respectum habet ad totum, cui *semis* superadditur. Unde Græcis dicitur ἡμιόλιον, *totum & semis*.

Sestertius natura sua adjectivum est, diciturque quasi *semitertius*. Interdum autem hæc mensuratio fit ratione pedum, interdum miliarium, interdum assium. Exempli gratia: *bipalium* (est id genus ferramenti, agris fodiendis accommodati) rustici dixere *sestertium*, quia latum esset duos pedes & dimidium. Columella libro de arboribus, cap. I. *Ipsum autem agrum*, *quem seminario destinaveris planum & succosum*, *sat erit bipalio vertere*, *quod vocant rustici sestertium*. Sic in lege XII. Tabularum *Sestertius pes*, qui est pedum *IIS*. *Sestertium* quoque dixere locum, ubi cruces defixæ, aliaque quæ ad plebis supplicia. Auctor Plutarchus in Galba. Nam, cum scripsisset, Galbæ caput abjectum esse in locum, ubi occidi solent, in quos Cæsar jussit animadvertere: addit, ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιος καλεῖται, *locus Sestertius dicitur*. Sentit Hottomanus, lib de re nummaria, locum fuisse in carcere ita dictum, quod fere angustus adeo esset, ut non amplior *pede sestertio* videretur, hoc est, *spatio duorum pedum & semis*. Sed omnino fuit is locus extra urbem, potiusque id nomen accepit, quod ab urbe *semitertio* abesset *milliari*: quæ sententia est Lipsii, ad XV. annalium Taciti, ubi & veterem Horatii interpretem, & auctorem Cypriani hanc *sestertii* vocem sic usurpasse docet, sed loca in vulgatis codd. corrupta esse. Tertia & usitatissima significatio est, qua *sestertium*, genere tamen virili, appellamus nummum argenteum IV. assium, hoc est, quartam partem denarii, qui sedecim valebat assibus. Caussa appellationis est, quod *sestertius* prius valebat duobus assibus & semisse, ut quinarius quinis, denarius denis assibus. Hinc caussa paret, cur in veteribus lib. pro *sestertius* scribatur *HS*. vel *IIS*. Nam duæ lineolæ asses binos; *S* autem *semissem* notat. Quin & nummos veteres invenias hac signatos nota cum inscriptione, Sestertius. Quemadmodum & nummi inveniuntur, in quibus sit notatum *V*. ad indicandum eos valere *quinarium*, qui denarii dimidium est; item in quibus sit *X*. quod indicium est *denarii*, sive decem assium. Superiorem *sestertii* ἐτυμολογίαν clare nos docet Varro, lib. IV. de L. L. *Sestertius*, *quod semis tertius*. *Dupondius enim & semis antiquus sestertius est*: *& veteris consuetudinis*, *ut retro æra dicerentur*, *ita ut semis tertius*, *semis quartus pronunciarent*. Item Vitruvius, lib. III. cap. I. *Nostri autem primo decem fecerunt antiquum numerum*, *& in denario decem asses constituerunt*, *& ea re compositio ad hodiernum diem denarii nomen retinet*: *etiamque quartam ejus partem*, *quod efficiebatur ex duobus assibus & tertio semisse*, *sestertium vocitaverunt*. Et Arruntius apud Priscianum, lib. de ponderibus: *Sestertius olim dupondius & semis*, *quasi semistertius*, *quo tempore denarius decussis* (l. *decussim*) *valebat*. Addit Priscianus: *Hoc quoque secundum Atticos & Jonas*, *qui ἥμισυ τρίτον dicebant*, *pro δύο ἥμισυ*, *teste Didymo*. Volusianus Metianus, de ponderibus: *Sestertius duos asses & semissem*, *quasi semistertius*, *Græca figura ἕβδομον ἡμιτάλαντον*. *Nam sex talenta & semitalentum eo verbo significatur*. Aliud autem per *sestertios*, aliud per *sestertia* intelligi debet. Nam per *sestertia* intelligendi mille *sestertii*. Ac putat Budæus hoc eo fieri, quia ut *sestertius* caperet duas æris libras & semissem, sic *sestertium* complecteretur duas argenti libras & semissem. Eam Budæi opinionem secuti Alciatus, Lambinus, alii. Sed *sestertium*

sertium numero singulo, neutroque genere apud neminem legas vel oratorum, vel poëtarum; ut Budæus ipse agnoscit. Quod vero poëtæ *sestertia* dicunt, id per metaplasmum fit metri gratia. Quod ad locum Ciceronis in Paradoxis, Sallustii in Catilin. ac similes, videntur in iis auctores non voces perscripsisse, sed notas usurpasse; quas cum imperiti librarii integras exprimere vellent, *sestertia* perscripsere pro *sestertium*. Hactenus quæ diximus, ad vocis Etymologiam pertinent. Nunc quia nihil usitatius est in antiquis scriptoribus ratione numerandi per *sestertios*, eoque innumera loca ignorari necesse est sine hujus rei cognitione, mantissæ loco in gratiam eorum, quibus ratio nummaria veterum perspecta non est, paucis complectar, quæ hac de re Budæus atque alii tradiderunt, simul quorundam, qui hac de re scripsere, errores obiter castigabo, illustriaque aliquot exempla inseram, ut quivis cognosci possit, quam stupendæ fuerint Romanorum veterum opes, si conferantur cum nostri seculi divitiis, quanta item eorum fuerit prodigalitas ac luxuria. Quod si cui hæc abunde perspecta, is pedem hic figat licet. Neque enim hæc doctis scribuntur. Pro numeri ratione aliter atque aliter loquuntur Romani. Per casum rectum, & absque ulla sermonis præcisione loquuntur necessario usque ad numerum millenarium. Ita dicunt *sestertii* viginti, triginta, centum, ducenti, mille. Unum alterumque ponam Agellii locum, ut simul pateat, quantum leges sumtuariæ, quæ jam florente Roma latæ, insumi concesserint. Sic igitur ille, lib. II. cap. XXIV. Syllam Dictatorem legem tulisse, *ut feriis solemnibus sestertios trecenos in cœnam insumere jus potestasque esset, cæteris autem aliis diebus non amplius tricenos*. *Treceni*, hoc est, CCC. *sestertii* Belgica moneta sunt *quindecim Carolei*. Nam Caroleus viginti *sestertiorum* est, ut ostendimus in *AS*. At *sestertii triceni*, sive triginta, valent Caroleo & dimidio. Idem Agellius ibidem refert, legem Juliam ab Augusto pervenisse ad populum, qua (ut verbis ejus utar), *profestis quidem diebus duceni finiuntur; Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festis treceni, nuptiis autem & repotiis mille sestertii essent*. *Sestertii mille* sunt *carolei quinquaginta*. Adduxi autem utrumque Agellii locum, prout emendat Hottomannus, lib. de re nummaria, pag. LXXXI. & LXXXIII. Nam ut in vulgatis leguntur codd. omnino numerus fallit: quando & priori in loco nimis summa est exilis, pro ævi Syllani opibus: & in posteriori, ubi vulgo *HS millies* legitur, stupendæ luxuriæ summa est, non parsimoniæ, quam leges sumtuariæ præscribunt. Atque id magis parebit, ex iis, quæ post dicam de ratione per adverbia numerandi. Sequitur, videamus, quomodo loqui soleant Romani, cum numerus excedit mille *sestertios*, nec tamen est decies centenorum millium. In hujusmodi summis triplex occurrit loquendi ratio. Prima est simplicissima, cum dicere *mille sestertii* vel *sestertium*, bis millia nummum, sive *sestertium*, octo millia *sestertium*, viginti quinque millia *sestertium*, &c. Macrobius, lib. III. Sat. cap. XV. *Asinius Celer mullum unum septem millibus nummum mercatus est, in qua re luxuriam illius seculi seculo eo magis licet æstimare, quod Plinius Secundus temporibus suis negat facile mullum repertum, qui duas pondo libras excederet*. Sed Plinius, lib. IX. cap. XVII. auget pretium: *Asinius Celer*, inquit, *unum mercatus octo millibus nummum*. Fuerit id pretium caroleorum quadringentorum. Idem Macrobius, lib. II. cap. IV. *Sublimis Actiaca victoria revertebatur Augustus: occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem instituerat hæc dicens: Have Cæsar, victor, imperator. Miratus Cæsar officiosam avem viginti millibus nummorum emit*. Fuerint mille carolei. Plinius, lib. IX. epist. XIX. *Esse tibi centum millium censum, satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestres facultates trecenta millia nummum*. Quo ex loco cognoscimus, ut ante & sub Augusto, ita Plinii quoque ætate censum equestrem fuisse *quadringenta millia sestertium*, hoc est, viginti millium Caroleorum. At Senatorum census ante Augustum erat octingenta millia nummum, hoc est, quadraginta Caroleorum millia: sub Augusto autem duodecies *sestertium*, quod est sexaginta millia Caroleorum. Suetonius in Augusto cap. XLI. *Senatorum censum ampliavit: ac pro octingentorum millium summa duodecies HS taxavit, suppleviique non habentibus*. Hactenus de simplicissima loquendi ratione, in qua *millium* vox perscribitur. Sequitur altera, qua ea vel apice superscripto indicatur, vel subintelligitur. Nam non semper scribebant centena *sestertium* millia, sed etiam $\overline{\text{C}}\text{HS}$ ubi lineola signat millia: vel simpliciter scribebant centena *HS*, ubi *HS* est genitivus *sestertium*, ac subintelligitur millia. Ita capiendus Plinius, cum lib. X. cap. LI. & lib. XXXV. cap. XII. ait, Æsopum, histrionem tragicum, habuisse patinam fictilem, quæ taxaretur *HS* sexcentis. Nam non LX nummos intelligit; sed sexcenta *millia sestertium*. Belgis sint XXX caroleorum millia. Sic Agellius, lib. V. cap. II. *Equus Alexandri regis & capite, & nomine bucephalus fuit*. *Emtum Chares* (male vulgati *Cares*, sine spiritu) *scripsit talentis tredecim, & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS* CCCXII. Bucephalum emtum ait *sestertium* trecentis & duodecim, supple millibus: nisi scribere malis *HS* $\text{CCC}\overline{\text{X}}\text{II}$, ut apex sit pro *millibus*. Fuerint nobis sexcenti supra quindecim millia caroleorum. Multa hujusmodi occurrunt apud antiquos; non paucis tamen locis pro *sestertium*, ut supra diximus, corrupte legitur *sestertia*. Imo Budæus & alii, quoties *CHS* aut *CCHS* vel simile inveniunt, legendum putant *centum sestertia*, aut *ducenta sestertia*, cum soli poëtæ dicant *sestertia* pro *mille nummis sestertiis*. Ponam hic quoque unum alterumque exemplum, quia is loquendi modus ejus ignaris neutiquam negligendus. Horat. lib. I. Epist. VII.

> *Dum septem donat sestertia, mutua septem*
> *Promittit, persuadet uti mercetur agellum.*

Neque enim agellus septem nummis *sestertiis* emi potest. Idem lib. II. epist. II.

> *Clarus ob id factum donis ornatur honestis,*
> *Accipit & bis dena super sestertia nummum.*

Nam qualis fuisset illa Luculli liberalitas, si militi propter expugnatum castellum, donasset viginti *sestertios* sive Caroleum? Quare intelligit XX. millia *sestertium*, hoc est, mille caroleos. Superest, ut dicamus, quomodo loqui soleant veteres, cum numerus minimum est decies centenorum millium. Tum enim utuntur adverbiis, decies, vicies, centies, ducenties, &c. In cujusmodi locis si addatur *centena* tantummodo intelligitur *millia*, ut apud Juvenal.

> . . . . *Et ritu decies centena dabuntur*
> *Antiquo.*

Ex hoc Martial.

> *Illa illa dives mortua est Secundilla,*
> *Centena decies quæ tibi dedit dotis.*

Nam indicat uterque poëta modum dotis amplissimum, qui erat decies centena millia *sestertium*. At si post adverbium aut adverbia (nam & decies quinquies *sestertium*, & vicies quater, vel ducenties vicies *sestertium*, geminato adverbio dicitur) non subjiciatur alter numerus, intelligenda sunt centena millia. Itaque Seneca, de consolat. ad Albinum, eadem de dotis summa loquens ait: *Beatioresne istos putas, quorum pantomimæ decies sestertio nubunt?* Sic cum Suetonius Augustum ait ampliasse Senatorium censum, ut esset duodecies, intelligenda centena millia. Facile autem est hujusmodi summas redigere ad monetam Belgicam. Nam si viginti *sestertii* caroleum faciunt, centum *sestertii* erunt quinque carolei, mille *sestertii* quinquaginta carolei, centena *sestertium* millia quinque millia caroleorum, quod Rhetorum fuit annuum salarium sub Vespasiano, ut in vita ejus scribit Tranquillus. Ergo decies centena erunt quinquaginta millia, qui summæ dotis erat modus, ut ante vidimus:

mus: duodecies *sestertium*, quem censum fuisse Senatorum sub Augusto diximus, faciunt sexaginta millia caroleorum: vicies *sestertium* erunt centum caroleorum millia, quam summam a Sylla mutuo sumsit Cicero domum Crassi emturus, ut Agellius scribit, lib. XII. cap. XII. At domus emta *HS* tricies quinquies, ut ipse Tullius scribit, lib. V. epist. VI. Sequor enim certissimam emendationem Budæi, Victorii, Lambini, & Hottomanni. Fuerit id nobis centum septuaginta caroleorum millia. Tanti olim habitabat Cicero, qui alioqui tenuis apud Romanos fortunæ habebatur. Hanc domum, ejecto in exilium Cicerone, incendit Clodius, inque area templum libertatis exstruxit. Sed revocato Cicerone area ei reddita, superficies autem æstimata *HS* vicies ut scribit Cicer. ad Att. lib. IV. epist. II. Unio, quem Cleopatra aceto liquefactum absumsit, æstimabatur centies *sestertium*, ut scribit Plinius, lib. IX. cap. XXXV. hoc est, quinquies centenis caroleorum millibus. Mundus ornatusque, quo Lollia Paullina etiam in mediocribus sponsalium cœnis operta visebatur, æstimatus est *quadringenties sestertium*, hoc est, vicies centenis caroleorum millibus. Apud Junium in Nomenclatore; *quadringenties* rescribendum pro *quadringentis*, quod in prima, mediis, ultima editt. legitur, sed contra auctoris mentem, ut interpretatio ostendit. Tantum Cæsar Galliæ tributi nomine annuum imperavit, ut scribit Eutropius, lib. VI. Tantum quoque & amplius se possedisse scribit Brutus, antequam accessit ad liberandam Rempublicam. Vide epist. a. lib. II. Plinius, lib. XXXVI. cap. XV. *Pyramides regum miramur opera, cum solum tantum fora extruendo HS millies Cæsar Dictator emerit: & , si quidem impensæ movent captos avaritia animos, P. Clodius, quem Milo occidit, sestertium centies & quadragies octies domo emta habitaverit: quod equidem non secus ac regum insaniam miror. Itaque & ipsum Milonem sestertium septingenties æris alieni debuisse inter prodigia animi humani duco.* Quantum nobis summa quæque valeat, paret ex superioribus exemplis. Porro de area Plinio adstipulatur Suetonius in Julio. Sed de Clodiana domo mirum id tantopere mirari Plinium, si sana lectio, lib. XVII. cap. I. ubi ait domum L. Crassi æstimatam *HS* millies. Ab ære alieno Milonis non longe abit, quod sexcenties debuit Curio Tribunus Pl. ut scribit Valer. Maxim. lib. IX. cap. I. Ac tanti redemit ejus ad populum conciones Jul. Cæsar: quemadmodum & idem Paulio consuli, ut Plutarchus refert, tantum ne incommodaret, mille dedit & quingenta talenta (non *sestertios*, ut olim scripsit interpres Plutarchi) quibus is in foro exstruxit nobilissimam basilicam Fulviæ dicatam. In hac profusione nil mirandum Cæsarem tantum æris alieni conflasse, ut, Appiano teste, dixerit opus sibi esse bis millies & quingenties, ut nihil haberet. Crassi opes in solis agris fuere bis millies, ut scribit Plinius, lib. XXXIII. cap. X. Quamquam magis verisimile sit in universum tantum possedisse. Nam pro *in agris* legendum *ex agris*, verbaque ea pertinent ad sententiam præcedentem, ut docet Lipsius in admirandis Romæ, lib. II. cap. XV. Crasso igitur ditior Seneca philosophus, cui quod intra quadriennium ter millies *sestertium* congesserit, objicit Suilius apud Tacitum, lib. XIII. Annal. Nec dubium quin postea opes plurimum auxerit. Libertus quoque Claudii Pallas ter millies possedisse dicitur XII. Annal. Nisi ex Dionis breviario in Nerone legendum sit *quater millies*, quantum & collibertus ejus Narcissus habuit: ut testatur idem Dio in Claudio. Lentulus quoque Augur tantum vidit suum, sed tantum vidit, quia pauperem fecerunt liberti, ut scribit Seneca philosophus, lib. II. de benef. Caligula non toto vertente anno absumsit vicies septies millies a Tiberio relictum. Auctor Tranquill. in Caligula cap. XVII. Ex his præterquam, quod ostendunt veterum, Romanorum imprimis, opes, magnificentiam, luxum plurimum juventuti lucis antecessum puto in istis scriptorum locis, quibus *sestertios* numerant. Operæ autem fecerit, qui curate legerit, quæ de universa prope re nummaria scripsit magnus Budæus libris de asse, quos non magis esse in manibus juventutis, equidem indignor. Hottomannum quoque adeat velim, quando non pauca sunt in ejus de re nummaria libris, quibus Budæi observationes vel illustret, vel castiget.

SETA, plus durior rigidiorque, qualis imprimis suum, unde & *seta*, quasi *suita* dici credidit Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed vel *seta* dicitur quasi *chæta* a χαίτη, quod idem notat: vel est a *sentis*, cujus instar in densiores durioresque pili pungunt. Plautus Cas. act. V. sc. II.

Ita, quasi setis, labra mihi compungit barba.

A *seta* & *bis* est *biseta*. Festus: *Biseta porca dicitur, cujus a cervice setæ bifariam dividuntur, cum jam esse incipit major sex mensium.* In Glossis quoque Philoxeni, ubi vulgo, *Bisænus*, χοῖρος ἑξαμηνιαῖος, recto B. Vulcanius corrigit *Bisetus*. Nam adjective, ut *porcam bisetam*, ita *porcum bisetum* dixere. Ἑξαμηνιαῖος positum pro ἑξάμηνος, pro quo Festus dixit *sex mensium*.

SEVERUS, juxta Isidorum, lib. X. *quasi satis verus, tenet enim sine pietate justitiam.* Sed hoc ineptum. Æque insulsi, quibus *severum*, quasi *secus*, hoc est, juxta *verum*: quod legas in foro Romano. Nec multo melius Perottus *severus* factum putat ex *semper verus*. Alii deducunt a *sævus*. Cornelius Fronto: *Austerus Græca consuetudine; severus a sævo.* Eandem ἐτυμολογίαν adfert Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia. Et sane verisimilior. Imprimis autem placet, quod & Nunnesio visum, *severus* esse a σέβεσθαι, quod est *venerari*: ut fera idem sic ac σεβαστὸς seu *venerabilis*. [σεβαρὸς idem quod σεμνός.] Tales enim sunt, qui *severa* vitam instituunt. A *severo* est *assevero*, quasi *severe dico*. Item *persevero*, hoc est, *severe in sententia permaneo*.

SEX ab ἕξ mutato spiritu in *S*. quomodo ab ἑπτὰ est *septem*; ab ὕπνος, *somnus*; ab ἕρπυλλον, *serpyllum*; ab ἕδος, *sedes*, ab ὅλος, *solus*, &c. A *sex* est *sextus*. Hinc *bisextus*, ἐμβόλιμος, ut vetus Onomast. exponit. Ita dicitur dies intercalatitius, qui cohibet annum, ne in antecedentia vagetur, uti Ægyptius Armeniacus, & Jezdegirdicus, quemadmodum ad Eusebium monet Scaliger, & pluribus ostendit, opere de emendat. temp. lib. IV. & canonum Isagog. lib. V. *Bisexto* autem ex eo nomen est, quod intercalatio fiat post VI. Kal. Martias, eoque *bis* dicatur *sexta Kal. Martias*. Nam quia annus Julianus constat diebus CCCLXV. & quadrante, hinc necesse est, quarto quoque anno intercalari diem, ut annus is sit dierum CCCLXVI. *Bissextum* sæpius Romanis fuisse infelicem, ostendit Macrobius, lib. I. Sat. cap. XIII.

SEXTARIUS, quia sit *sexta* pars congii: ut ait Isidorus, lib. XIV. In Glossis Phil. exponitur ξέστης. Sed Græci ξέστης accepere a Latinis. Utitur Galenus. Deceptus in eo Erasmus, quod putarit esse a ξέω, *polio*, *sculpo*: proptereaque ita dici *vas ligneum sculpturis ornatum*.

SEXUS iis partibus distinguitur, quæ in sedendo occuluntur, ideoque (ut in Accio suo scripsit Jovianus Pontanus) dictus quibusdam, eosque inter Papiæ, videtur a *sessum*. Nempe ut *SS* geminum in *X* mutetur, qua ratione *Ulixes* factum ex *Ulisses* sive Ὀδυσσεὺς, quomodo item (si eundem Pontanum audimus) *elixo* est ab *eliquasso*, quod ab *eliquo* venit, ut a *levo levasso*. Sed nec de *sexus*, nec de *eliquasso* assentio. Nam omnino *sexus* est vel ab ἕξις, spiritu aspero in *S* abeunte, quod crebrum: vel ab adverbio *secus*, hoc est, *aliter*, quia aliter se habet corpus feminæ ac maris: vel ab antiquo supino *sexum* pro *sectum*, quia per *sexum* animal in marem, ac feminam *secatur* ac dividitur, nempe distributione ab accidenti petita; non ea, quæ est generis in species. Hoc etymon mire confirmat, quod ab eadem notione *secus* dicitur

citur pro *sexu*. Ita, ut Probus in Catholicis monet, Sallustius dixit: *Virile ac muliebre secus*. Quod ipsum innuit Charisius, lib. I. Dixitque similiter Ausonius, Idyll. IV.

Vesta, Ceres, & Juno, secus muliebre, sorores.

Vide quæ hac de re diximus in Exercitationibus Grammaticis. [In Gloss. *sexit*, ὁμοιοῖ, & *sexus* ὁμοίωσις. Ita malo deducere ab εἴκω, εἰκὼν & εἰκὼς.]

S I

Si veteres per *ei* proferebant, ut alia, in quibus est *I* longum. Id confirmat originem, cum sit ab εἰ, præmisso *S*, quomodo & ab εἰμὶ *sum*, abjecto *I*. A *si* est *sin*, *N* addito: vel est a *si* & *ne*, quæ particula hic non negat (nam *sin* non valet *si non*, sed *si autem*): verum est enclitica, vel completiva, ut *ne* in *sive*: de quo sic Julius Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CLXX. *Subdisjunctivæ ortæ sunt a conditionali, quæ etiam impossibile admittit: sic, si tu homo sis, si, ve equus, si, ve lapis: necesse est corpore præditus fueris. Sic enim usus est Terentius.* Sic Ennius dixit:

.... Si vivimus, sive morimur.

Ubi *si* idem est ac *sive*. Atque ab ea notione absque dubio est *sive*. A *sive* est *seu*, ut a *neve* *neu*. Virgil. in XII.

Sive errore viæ, seu tempestatibus acti.

SIBILVS & *sibilo* ab σιφλόω, *exsibilo*: ut quidem Nunnesius putat. Sed *sibilus* est a sono, ut etiam Græcum σιφλόω. Est & *sibilus* serpentis nomen. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Sibilus idem qui regulus. Sibilo enim occidit, antequam mordeat, vel exurat.*

SIBVS pro *sobus* vel *sophus* sive σοφὸς dixere, ut *sispes* pro *sospes*. Sane & a σοφὸς *sapus*, unde *sapio*. Festus: *Sibus, callidus vel acutus*. Ita constanter est in MSStis. Hinc *persibus*. Ac ut *sibus* est *acutus*: ita *persibus* est *peracutus*. Sed in vulgatis Festi codd. pro eo est *persicus*. Perperam. Nam vetus codex habet *persibus*. Ubi sic legitur: *Persibus peracutum significare videtur*. Plautum deinde ac Nævium eo usos docet. Placet etiam Scaligeri conjectura, qui apud Varronem, in VI. de L. L. legit, *Persibe, perite*. Ubi vulgo, *Persibus aperite*.

SIBYLLA, σίβυλλα, commune nomen est: quippe quod generatim tribuatur *feminis fatidicis*. Confirmat hoc ἔτυμον ipsum: si, ut veteres, & ex his Isidorus quoque tradit, lib. XII. cap. XII. sic dicitur, quasi σιῦ βυλὴ, *Dei consilium*. Σιὸς pro Θεὸς Æolicum, vel potius Doricum est: unde & *Sisyphi* nomen. Σίσυφος enim notat *Theologum, & divinarum intelligentem*, a σιὸς, & σοφός. Lacones quoque voce σιῦ usi, nisi quod pro σιὸς, more suo *s* in *r* mutantes dicant σιόρ. Hesychius: Σιὸρ, Θεὸς, Λάκωνες. Sed de βύλλα pro βυλὴ Æoles aut Græcorum alios dixisse, vix putem. [malo ab ἰβύειν.] Quare videndum, an non verisimilius sentiant, qui *Sibyllas* ab Hebræo fonte deducentes, ita dictas putent, quasi *caballas*: vel qui putant primam fatidicam mulierem vocatam *Sibyllam*, atque ab ea posteriores hoc nomen esse consecutas. Quomodo in viris a primo *Bacide*, qui divinandi scientia magnum retulit nomen, etiam secundo tertioque *Bacidis* nomen datum fuit. Placet hoc Salmasio, cui Σίβυλλα non est compositum, sed simplex, nempe a Σίδη, ut ab ὥρη Ἥρυλλα, a σκυὸς σκύλλα, de quo Hesychius. A *Sibyllis* vero est σιβυλλαίνειν, non contra: etsi Diodorus Siculus lib. IV scribat, *Daphnen*, filiam Tiresiæ vatis, sæpe ἐνθουσιασμῷ edidisse oracula, atque inde dictam *Sibyllam*: τὸ γὰρ ἐνθεάζειν κατὰ γλῶσσαν ὑπάρχει σιβυλλαίνειν. *Sibyllæ* sic enumerantur a Clemente Alexandrino: Σίβυλλα ἡ Σαμία, ἡ Κολοφωνία, ἡ Κυμαία, ἡ Ἐρυθραία, ἡ Φυτὼ, ἡ Ταραξάνδρα, ἡ Μακέτις, ἡ Θετταλὴ, ἡ Θεσπρωτίς. At Varro aliique & alias, & aliter, recensent. Vide Lactantium, Augustinum, alios, ac imprimis quæ de his commentariolo integro complexus Onuphrius Panvinus. Ex *Sibylla* contractum est *Sylla*, si credimus Macrobio, lib. I. Saturn. cap. XVII. ubi scribit, Cornelium Rufinum decemvirum bello Annibalico inspectis libris *Sibyllinis*, primo *Sibyllam*, ac post *Syllam* cognominatum, atque id cognomen in posteritate ejus retentum. Verum dissentit Plutarchus in vita Marii, ubi nomen habere docet ab *horrendo faciei rubore albori mixto*: unde Atticus quidam subsannator eum vocabat *morum farina conspersum*. Vide quæ hac de re disserit Xylander Annotat. in Plutarch. Coriolanum pag. CCLIX. edit. Steph. Sed nulla in *Sylla* nomine *ruboris* notatio est, ac ne quidem ex *Sibylla* factum videtur; sed ab ὕλλος ὕλλης, unde *Sylla*: Ὕλλος, *sucula*, *porcellus*, ab ὗς. Ergo simile fere cognomen est, ac *Porcius* & *Suillius*.

SIBYNA vel *sibina*, σιβύνη. Hesych. Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον. Gloss. Cyr. Σιβύνη, *venabulum*. Festus: *Sibinam appellant Illyrici telum venabuli simile*. Ennius:

Illyrici restant sibinis telisque fodentes.

Fortasse igitur ab Illyribus accepere tam Latini, quam Græci.

SIC a *si*, cui additum *ce*, ut in *hicce*, *illicce*: a *sice* autem *sic* κατ' ἀποκοπὴν *e* ablato: ut a *ne*, addito *ce*, *nece*, &, ablato *e*, *nec*; a *ne* item & *ve* *neve*, inde *neu*. Vel est *sic* ab *hic*, spiritu in *s* converso, ut sæpe. Itaque *sic* dicatur quasi *hoc modo*. Similiter ὥσπερ ab ὅσπερ, ὡς ab ὁ, & fortasse Belgicum *soe* a *sy*, hoc est, *illa*: nisi *soo* potius κατὰ μετάθεσιν ex ὡς. Ex *sic* & *ut*, factum *sicut*; ut *siculi* ex *sic uti*.

SICA ab ἀκὶς vel ἄκα Dorico, quod apud Hesychium, & *aciem* notat. Spiritus in *S* mutatur, & *A* in *I*, quomodo ab ἀριστερὸς, *sinister*. Nec multum abit Ἄκαρα, *segesta*. Isidorus lib XVIII. cap. VI. a *seco* deducit. Sed eodem id recidit, si *seco* sit ab ἀκὴ, unde ἀκη, *acies*. Hinc *sicarius*: a quo σικάριος apud posteriores Græcos. Usus B. Lucas in Actis, cap. XXI. & Isidorus Pelusiota, lib. III. epist. CXXX. Κατὰ μεταφορὰν Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta.

SICCVS, ut censet Caninius, a σικχὸς, mutato *X* in *C*, ut ab ὄρκα, *orca*. Σικχὸς quam varie sumatur, ex Hesychio & Suida discimus. Vel erit *siccus* a צִיָּה, *siccus* sive *aridus locus*. A quo mons Τσιου, צִיּוֹן, dicitur, ob loci *siccitatem*. Habet & *siccus* magnam convenientiam cum σαυκὸς, quod idem Syracusiis notat. Hesychius: Σαυκόν, ξηρόν, Συρακούσιοι. [*siticus*, *siccus*, a *sitio*.]

†SICCVS est ab Hebr. צחח *tsicheh* sive (quia *Tsade* modo per S, modo per T redditur) *Sicheh* quod If. V. 13. est *Siccus*, *arens*. Item צחיחה *sechicha* Ps. LXVIII. 7. est *siccitas*. Nec aliud apud Chaldæos est צחיחותא *sechichuta*. MAZOCHIVS.

SICERA etiam ab Hebræis accepere Ecclesiastici, non a Græcis, quod putavit Suidas. Hebr. שֵׁכָר a שָׁכַר, quod est *ebrius fuit*. *Sicera* enim vocabulo *omnis potio inebrians*, *vino excepto*, significatur: ut quæ conficitur e succo dactylorum, pomorum, frumenti. Hesychius in σίκερα, Hieronymus epist. ad Nepotianum, & Isidorus, Originum lib. XX cap. XIII.

SICILIRE, vel *sicilire* est *secare*: ut *sicilire prata* apud Varronem lib. I. de R. R. cap. XXIX. & Plinium, lib. XVI. cap. XXVIII. Et videtur *sicilio* esse a *seco*. Sane ut fasces a *secando secula* dictæ, teste Varrone, lib. IV. de L. L. ita eædem *siciliculæ* appellatæ a *sicilire*: ut apud Plautum Rudente, act. IV. sc. IV. Ubi *siciliculam argenteam* commemorat in crepundiis puerorum. Quamquam *sicilicula* non ἀμέσως, venit a *sicilire*, sed a *sicilices*: quomodo in lanceis aut venabulis appellantur, quas Græci vocant αἰχμάς. Festus: *Sicilices, hastarum spicula lata*. Ennius:

Incedit veles volgo sicilicibu' latis.

Ubi MSSti quidam *sicilibus*. Sed meliores melius, atque ἀναλόγως, *sicilicibus*. A *sicilire* etiam dicta creditur *Sicilia*, quasi *sicilita* avulsaque ab Italia: quæ res & *Rhegio* nomen fecit. Nam est ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι. Et *sicilicum* quoque, quod apud Fannium & Priscianum legas, hinc nomen habet, si recte Festus:

Sicilicum dictum, quod semunciam secet. Clarius dixisset, *sicilicum* quia *sicilit*, hoc est, *secat semunciam*. Ubi duo nos docere conatur, quid sit, & unde veniat. Ait esse quartam partem unciæ: quod etiam probat Budæus, lib. de asse: *Post hoc*, inquit, *sequitur drachma, octava pars unciæ, quæ ipsa geminata sicilicum efficit*. Similiter Neander in synopsi de mensuris. Atque usi ita Vitruvius, lib. x. cap. xvii. item Plinius, lib. xxxi. cap. xv. Sed de etymo fallitur Festus. Est enim ab Hebræo *siclus*, de quo in *Talentum* dicemus. A *sicilicus* est *semisicilicus*, quod est apud Palladium. In vulgatis erat *semicicilus*. Sed *semisicicilus* legendum esse, recte vidit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis.

SICINISTÆ, dicti mimi, qui vitam mortui repræsentarent, & *sicinnium* saltarent. Gellius, lib. xx. cap. iii. *Quos sicinistas vulgus dicit: qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera N gemina dixerunt. Sicinnium enim genus veteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum Accius poëta in Pragmaticis, appellarique sicinnistas ait nebulosa nomine: credo propterea nebulosa, quod sicinnium, cur diceretur, ei obscurum esset.* Hesychius: Σίκιννις ὄρχησις τις σατυρικὴ Σατύρων, σείοντος· ἀπὸ τοῦ σείεσθαι καὶ κινεῖσθαι· ἡ δὲ καὶ ἐμμέλεια τραγική, καὶ κωμικὴ κόρδαξ.

SICYONIS, σικυώνια, a *Sicyonia* Peloponnesi regione. Hesychius: Σικυώνια, γυναικεῖα ὑποδήματα. Festus: *Sicyonia, genus calceamenti*. Lucilius:

Et pedibus læva Sicyonia demit honesta.

Utitur & Cicero, i. de Orat.

SIDERITES, σιδηρίτης, a σίδηρος, *ferrum*. Sed *Siderite* vox ambigua est. Sic dicitur *magnes*, quia ferrum trahit. Item lapis, ut Plinius ait, *ferrei splendoris*. Quem Solinus nescio unde, ait *in metallis ferrariis legi*.

SIDO, a *sedeo*. Nam proprie *sido*, ad sedendum me demitto. Similiter Græcis ἵζομαι, *sido*, *subsido*, *sedere facio*, ab ἕζομαι, *sedeo*.

SIDUS Varro, sexto de L. L. sic dici ait, quia *sidera insidunt*: quod plerique interpretantur ἐφίζουσι, hoc est, *stant*, sive *consistunt*: qua ratione proprie *sidera* erunt *stellæ fixæ*, non item *planetæ*, quorum vagus videtur *cursus*: unde & iis nomen. Alii a *sidendo* esse agnoscunt, sed sic dici ajunt, propterea quod *sidera* occidentia in mare subsidere videantur. Qua ratione *siderum* nomina non nisi καταχρηστικῶς donare liceat

Arctos, Oceani metuentes æquore tingi;

Ut est i. Georg. Satis quoque inepte Isidorus, lib. iii. Origin. cap. occ. sic dici vult, quod *ea nautæ considerantes iter suum dirigant*. Aliis placet sic dici παρὰ τὸ συνεῖναι, quod est, *convenio*, idque quia *sidus* proprie sit *plurium stellarum conjunctio*. Nonnulli malunt ducere a σὺν, & εἰδεῖν, id est, *videre*: quod plures stellæ simul conspiciantur. Duæ posteriores etymologiæ nituntur eo, quod *stella* sit simplex; *sidus* autem vocetur signum ex pluribus stellis compositum, ut Aries, Andromeda, &c. Qua ratione & apud Græcos differunt ἀστὴρ & ἄστρον. Ac discrimen hoc aperte indicat locus iste Manilii in primo:

. . . . Formas distinguere tantum
Contenta, & stellis distinguere sidera certis.

Sæpe tamen, nec Latini, nec Græci, id observant discrimen: quemadmodum de Latinis præter alios ostendit Josephus Castalio, cap. xi. Var. Lect. Ex tot etymis simplicissimum illud, ut sit ab εἶδος. Sed *S* non est a σὺν, verum a more veterum, qui spiritum sæpe mutant in *S*, ut ab ἕπομαι, *sequor*, ab ὀρὸς, *serum*, ab ὕδος *sudor*, &c. Similiter igitur *sidus* ab εἶδος, quod est *forma*, *species*. Sunt enim *sidera* formæ sive figuræ cœlestes e stellis. A *sidus* est *siderari*. *Sideratio* autem Firmico est τὸ θεῖον· ut lib. iv. cap xiii. *Hæc tamen omnia, licet a malo signata fuerint talis sideratiionis influxu, benevolarum stellarum ut plurimum testimoniis minuuntur*. Eodemque modo & alibi idem loquitur. At Plinio, lib. xvii. cap. xxiv. *sideratio* vocatur, cum siccitate Caniculæ (cum vulgo loquor, id Sirio tribuente, quod est cancri) exarescunt, atque emoriuntur insitæ ac novellæ arbores, præcipue vites, ac ficus. A Græcis vocatur ἀστροβολία vel ἀστροβολισμὸς, quasi dicas, *sideris percussio*, quidam etiam σφακελισμὸν vocant, ut scribit Theophrastus: cui & ἀστρόβλητα, *arbores sideratæ*, quasi dicas, *sidere percussæ*. *Sideris* autem nomine Græci κατ᾽ ἐξοχὴν *Caniculam* intelligunt. Per translationem quoque ab eodem Plinio, lib. xxxi. cap. xvi. *siderationis* nomen accommodatur animantibus, qui itidem membro aut corpore universo exarescente, *siderati* ab eo appellantur. Iidem & *siderosi* dicti. Glossæ Philoxeni; *Siderosus*, ἀστρόπληξ, ἐπιληπτικός. Hujusmodi σφακελίζειν quoque dicuntur ab Aristotele, & Paullo Ægineta. Ex his liquet cur Martialis *sideratam* optet linguam Bacchare, qui si quid peteretur, haut intelligere se simulabat. Locus est, lib. vii. epigr. xci. qui & etymologiam hanc confirmat:

Hoc opus est subito fias ut sidere mutus,
Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

Similis locus, lib. xi. ep. lxxxvi.

Sidere percussa est subito tibi, Zoile, lingua.

Ubi *sidere percussa* κατὰ λέξιν exprimit Græcum ἀστροβλῆτις. Lucem quoque hinc fœnerat locus Petronii in Satirico: *Nuper ventosa istæc & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit*. A *sidere* sunt composita *considero*, *præsidero*, *desidero*. *Considerare* Astrologorum proprium est, Theologorum θεωρεῖν, quasi θεῖα ὁρᾶν. Festus: *Considerari a contemplatione siderum videtur appellari*. Item; *Desiderare, & considerare, a sideribus dici certum est*. *Præsiderare* est quando sidera citius hibernam tempestatem apportant, quam ea anni tempore rusticum vulgus collegisset. Festus. *Præsiderare dicitur, cum maturius hibernus tempestas movetur, quasi ante sideris tempus*. Græcis est προχειμάζειν· ut etiam Plinius indicat, lib. xviii. cap. xxvi. Sic *desiderare* sit ἀποχειμάζειν, *cum sideris tempus desiit*. Unde *desiderari* dicuntur, *quæ desunt*. Ab eo veteribus Christianis (ut ad Tibullum Scaligero observatum) κοινωνία sive *sacra synaxis* dicta est *desiderata*: non a *desidendo*, ut vir doctus putabat, sed quod catechumeni eam multis votis ac *desideriis* prosequerentur. Ita in vett. Glossis. *Desiderata* (male enim *desiderat* legitur), λειτουργία, τελετή.

SIGILLARIA, dies servorum, ut indicat hoc Lucilii:

. . . . Servorum festu' dies est,
Quem plane hexametro versu non dicere possis.

Nam *sigillariorum* vocem non admittit versus hexameter. Ideo sic περιφράζει Ausonius:

Festa sigillorum nomine dicta colunt.

Sigillaria continuo erant post Saturnalia. Macrobius lib. i. cap. x. *Saturnalia uno tantum die, id est, quartodecimo Kalendarum, solita celebrari: sed post in triduum propagata. Sigillariorum adjecta celebritas in septem dies discursum publicum & lætitiam religionis extendit*. Nomen ex eo *sigillaribus*, quod *ultro citroque sigilla sive imagunculas, & munuscula alia, missitarent*.

SIGNINUM *opus*, quod in pavimentis olim magnopere commendabatur, fit a tusis testis addita calce: ut ostendit Plinius, lib. xxxv. cap. xii. *Quid non excogitavit ars? fractis enim testis utendo, sic ut firmius durent, tusis, calce addita, quæ vocant signina, quo genere etiam pavimenta excogitavit*. Meminere ejus Vitruvius, lib. ii. cap. iv. Columella, lib. i. cap. vi. lib. viii. cap. xvi. atque alibi. Hodie *signino* utimur in cisternis & aquæductibus tectorio inducendis. Nomen ex eo est, quod *melioris notæ essent testæ apud Signinos*. Erant autem *Signini*, Italiæ populus, quorum Plinius meminit, lib. iii. cap. v. unde *Signinum vinum* apud Celsum, lib. iv. cap. x. *Signina pyra* apud Juvenalem, sat. xi. atque eundem Plinium, lib. eodem cap. xv. Plura de eo Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis; Cluverius, lib. iii. Italiæ antiquæ; & Salmasius

in

in Solinum, pag. CIↃCCXV.

SIGNUM, a δείκνυμι, ostendo, vel a σημεῖον, quod a סמן, signavit. Vel potius signum abjecto T fit a στιγμα, quod a στίζω, pungo, signo. Vel fuerit ab ἴχνος, vestigium. Sæpe enim spiritus in S abit. [εἰκών, ab εἴκω, unde ἰνδάλλεται, apud Hesych. & Sigillum ab εἴκελος.] A signum est sigillum, ut a tignum tigillum. Ex sigilla κατὰ συγκοπὴν factum sigla, de quibus diximus in Nota. A signum quoque est verbum signare: unde virgo signata: quomodo Nonius, subscribente etiam Jos. Scaligero, vocari eam putat, quæ integra est, & a viro intacta. Nempe ut metaphora sit a rebus iis, quæ tamdia integræ ac salvæ sunt, quamdiu signum ruptum ac imminutum non est. Verum Scipio Gentilis, lib. I. παρέργ. Juris, cap. XVI. putat potius indicari eam quæ gravida facta est, atque id partim quia plena, non vacua, signari soleant: partim ob illud Lucilii:

Primum Chrysidem negat signatam reddere.

Quæ verba sunt Agamemnonis, negantis se Chrysidem reddere gravidam: quippe quam attigerit nondum. Antesignanus, quia ante signa consistat. Gloss. vett. Antesignanus, πρόμαχος. A signa quoque est insignis, quo proprie notatur, qui signo aliquo notatus, ut ἐπίσημος, ἐφ' ᾧ σῆμα. Festus: Insignes appellantur boves, qui in femine & in pede, album habent, quasi insigniti. Sed quia quæ aliis meliora, aut deteriora sunt, signo notari solent discriminis caussa; hinc est, quod insignis accipitur vel in laudem, pro præstanti: vel in vituperationem, pro eo quod malum est. Item hinc significare, cui simile est ædificare, & ludificare. Sed pro significare etiam signifacere dicimus, ut lucrifacere. Legere est id verbi, L. LXV. §. I. D. ad Trebell. Ac pro ludificare similiter ludifacere dixit Plautus, Epid. act. V. sc. II. ut Schoppius censet, lib. I. Susp. Lect. Epist. IX. A significo non tantum significatio, sed & significantia dixere. Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem: Nihil de arcanis attingam significantiis legis spiritualis.

†SIGNUM est ab Hebr. נס Nes, quod est signum militare. Ab eo enim per metathesin Signum venit. MAZOCHIUS.

SILANORUM mentio fit apud Lucretium extremo lib. VI. Hyginum in Astronomico, Cornelium Celsum, lib. III. cap XXII. Festum in Tullii. Aliqua de iis habet Gyraldus dialogismo XXII. Proprie ea vox notat aquarum tubos, sive fistulas. Nempe ab Arabico סאילן, fluxus aquæ, quod a סיל, fluxus, unde & סייל, aquæductus: ut observavit doctissimus, &, dum viveret, amicissimus mihi Thomas Erpenius, notis in Lex. Raphel. Hoc verum ἔτυμον. Sunt tamen, quibus videantur, ex eo dici, quod tubi ejusmodi erant in statuis Silvanorum circa fontes: nam Silanus idem quod Silvanus. Glossæ Philox. Silvanus, κρηνίς. Nisi legendum Silanus. Quomodo in Cyrilli Glossis est, Ὑδρίον, lacum silanum. Melius profecto. Nam Sylvani potius sylvarum sunt numen, indeque appellatio. Plinium vide, lib. XII. cap. I. Aliquibus etiam silani vocantur, quia fingerentur superciliis eminentibus], quales silones dictos indicat Varro apud Nonium. Vel potius, quia fingerentur naribus repandis, quales Latini Silones vocant, Festo teste, Plinio item, lib. XI. cap. XXXVII. & Glossis Philoxeni, in quibus legas, Silo, σιμός. Unde ὑποκοριστικὸν silanculus, apud Arnobium, lib. VII. nisi cilunculus ibi legere malis, prout in membranis vett. exaratum. Est vero cilunculus a cilone, quomodo vocatur, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur. Gloss. vett. cilones, προκέφαλοι. Differunt vero silus, & sils, (quorum utrumque in Glossis exponitur σιμός) quod silus est nasus sursum versus & repandus: prout apud Nonium legendum putat Janus Gullielmus lib. I. Verisim. cap. IX. Sane similiter exaratum in plerisque MSStis Festi sive Pauli codd. in Silus. Estque silus a σιμός, M in L abeunte, quomodo a squamma est squalco. A silus vero est sils, ut a nasus naso, a mentum mento, a dorsum dorso. Imo & Silenis, ex quorundam sententia, hinc est nomen, quia, uti & Satyri, simis erant naribus: unde Lucretius, in IV. ait puellas simis naribus a stultis amatoribus dici Silenas, & Satyras. Sed etymo obstat, quod Græce etiam dicantur σιληνοὶ & σειληνοὶ, quos & cum Satyris conjungit Plato. Nonnulli autem non aliter differre volunt, quam quod juniores dicantur satyri; ubi senuere, Sileni vocentur: at Servius scribit in VI. Æn. Alii majus discrimen statuunt: quia Bacchi nutricius Silenus sit vocatus, & Sileni cæteri comites Bacchi, ἀπὸ τοῦ σιαίνεσθαι ἐν τῷ λαιῷ. Imo & Bacchus ipse propterea Silenus vocatus sit, ut ex Suida constat.

SILATUM dicitur substantive, respiciendo vocem vinum: quomodo assiratum dicimus, eadem voce intellecta. Ac assiratum quidem est ab assir, id est, sanguis: quia sanguine id vinum miscebatur: ut diximus suo loco e Festo. Silatum vero dictum a sili vel sile herba, quæ recentioribus siler: non siler montanum, sed illud aquaticum, quod Græcis σίσαλι, de quo Dioscorides, & in eum Mathiolus, lib. III. cap. LIII. & LIV. Festus: Silatum antiqui pro eo, quod nunc jentaculum dicimus, appellabant, quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant. Etiam σίλι legas apud Græcos: Ut σίλι κύπριον Herodoto, quod alii appellant Σέσελι κύπριον.

†SILEO ab Hebr. סלה sela, quod videtur etiam significationem habuisse silendi, aut silentium indicendi, uti constat exordio in Psalmis סלה selah, quod in LXX διάψαλμα redditur i. e. interjectum silentium. Ac memini plura mihi ad Psalmos fuisse notata, cur Διάψαλμα nota silentii fuerit. Ceterum SILEO poterat a שאול (Scol, sepulcrum) fluxisse, quia sepulti passim silentes in Psalmis vocantur, & Psalmo 114. ver. pen. sepulcrum דומה (duma) i. e. silentium nuncupatur. At vero Silentium, quatenus augurale nomen erat, cur ita vocaretur, dictum a me fuit in Tyrrhenicis Diatr. IX. § 3. MAZOCHIUS.

SILERE est a σιγᾶν, G converso in L, contra quam fit in magis, μᾶλλον. Placuit hoc Nannesio in Grammatistice. Vel potius silere factum est a sono, quem edunt, qui alium ut loqui desinat, monent: unde illud ST apud Comicos. Itaque Cornelius Fronto Silere, & Tacere, ita distinguebat, ut illo loquentis sermo comprimatur: hoc vero de iis utamur, qui nec loqui cœperant. Iidem a sono sunt σιγᾶν, & σιωπᾶν, & Hebræum הסה, silute, & Belgicum swygen. A σιγᾶν est Sigalion. Ausonius:

Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Consiluere pro conticuere, Ennius dixit, ut ait Festus.

SILEX, ut quidem Cæsar Scaliger scribit exercit. cap. VII. dicitur quasi seclex, quia nihil aliud est quam lapis sectus & lectus. Sed potius est a χάλιξ unde & calx, a quo calculus. Gloss. Cyr. χάλιξ, silex, cæmentum. Hesychius: Κάλικες εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἐπιτήδειοι μικροὶ λίθοι. A χάλικες, hilices, hinc silices. Vel est silex a סלע, petra, silex.

†SILEX haud dubie fit a סלע sela ejusdem prorsus significantiae, non vero a χάλιξ. MAZOCHIUS.

SILICERNIUM varia admodum accipitur, & quia non satis constat, quæ prima ejus vocis significatio sit: hinc factum, ut varie admodum de ejus etymo veteres ipsi sentiant. Interdum silicernium notat senem, qua in significatione & silicernius dicitur: putaturque esse a silens & cerno, quia brevi silentibus, hoc est, umbris sit cernendus: vel a silex & cerno, quia cum sit incurvo in terram corpore, silices platearum cernat. Sic silicernii voce utitur Terent. Adelph. act. IV. sc. II.

I sane, ego te exornabo hodie, ut dignus es, silicernium.

Quem ad locum sic inter alia Donatus: Aut erit silicernium senex, qui jam jamque silentibus umbrisque cernendus sit: & sic est melius, quam ut quidam Xenophonta interpretantes putant, sic nos silicernium intelligere, hoc est, silicem cernentem senem, dum incurvus est, vel strata saxe viæ intentus, vel sarco-

phagi jamjam appropinquantis sibi. Quo in loco pro *Xenophonta* lubens legerim *gerenta*: ut sententia sit, putare quosdam, Græcum γέρων proprie exponendum esse *filicernium*, quia ut illis γέρων dicatur quasi γῆν ὁρῶν, sic Latinis *filicernium* dicatur a *filicibus cernendis*. Etsi autem hoc *filicernii* etymon rejicit Donatus, (cui & Nonius Marcellus ea in re subscribit,) id tamen amplexus Fulgentius Planciades, cum inquit: *Silicernios dici voluerunt senes incurvos, quasi jam sepulcrorum suorum silices cernentes*. Subjicit deinde locum Cincii de Georgia Leontino: *Qui dum jam silicernius sui finem temporis exspectaret, etsi mori non potuit, tamen infirmitatibus insultavit*. Sed Philelphus utrumque rejicit etymon, ac mavult dici a *silicea hernia*, qua plurimi senes laborant. Sic enim scribit in epistola quadam: *Nec a silentio & cernendo silicernium descendit, mea quidem sententia, sed a silice, & hernia. Nam decrepitos admodum senes herniam nonnullos audio pati solitos, ut de Nestore legitur, quem annos nonagista vixisse tradunt. Duo autem sunt herniarum genera. Nam alias molles & aquosas medici vocant; & eas quidem facile sanabiles: alias duras & carnosas, quæ nullam curationem admittunt. Hinc igitur Silicernium dictum autumo, a silicea scilicet, hoc est, dura hernia appellatum. Illud enim genus farciminis, instar vestrarum lucanicarum, istarumque crassiorum, durissimum erat: & iis simillima seniles illa carnosa hernia. Unde etiam decrepiti senes hujusmodi morbo obnoxii Silicernia per contumeliam vocantur: ut est apud Terentium:*

> *I sane, ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.*

Qui vero dicunt, Silicernium iccirco ita nominatum, quoniam qui sunt admodum senes, incurvitate corporis silices cernant, ii siliceo sunt cerebro. Hactenus Philelphus, in quibus & alteram *filicernii* significationem tangit, de qua occasione hac nunc dicam. Festus: *Verrius existimat silicernium dici, quod nos farcimen dicimus, quo fictum* (legendum, *cujus esu*, ut observavit Fruterius) *familia purgabatur: quia cujus nomine ea res instituebatur, is etiam silentium* (alii *silicernium*, alii item *silicem solum*) *cerneret*. Hæc Festus. Usus sic quoque Arnobius, cujus illud lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longabo? quæ sunt nomina & farciminum genera hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*. Quod ad etymon si Philelphum audimus, sic diceretur, quia *silicea* esset farciminis istius durities, haut secus ac herniæ carnosæ: sin potius Verrio auscultamus, sic vocabitur, quia *silentes* sive umbras cernat is, ob cujus mortem domus hoc farcimine purgari debet: sin alios sequi visum, erit nomen a *sili* herba, quia *sili condiatur*, vel *silacei sit coloris*. Tertia *filicernii* significatio est, qua accipitur pro *epulo Deorum manium*, hoc est, pro struicibus istis ciborum, quæ in rogum efferebantur una cum cadavere cremandæ: nam edere gustareve de iis fas non erat. Vocis originem adducit his verbis Donatus, ad locum Terentii ante adductum: *Silicernium est cœna, quæ infertur Diis manibus, quod eam silentes cernant, id est, umbræ possideant: vel quod qui hæc inferant, cernant tantum, neque degustent. Nam de his quæ libantur inferis, quisquis comederit aut biberit, funestatur*. Sed de origine dissentit Servius, ad illud V. Æn.

> *Tandem inter pateras, & levia pocula serpens*
> *Libavitque dapes, rursusque innoxius imo*
> *Successit tumulo*, &c.

Quo loco verba hæc *libavitque dapes* interpretatur, *leviter gustavit epulas, quæ silicernium vocatur, quasi silicenium, super silicem positum*. Hujusce feralis cœnæ meminit quoque Ovid. II. Fast.

> *Est honor & tumulis animas placare paternas,*
> *Parvaque in exstructas munera ferre pyras.*
> *Parva petunt manes, pietas pro divite grata est*
> *Munere: non avidos Styx habet ima Deos.*
> *Tegula porrectis satis est velata coronis,*
> *Et sparsæ fruges, parvaque mica salis.*
> *Inque mero mollita Ceres, violaque solutæ;*
> *Hæc habeat media testa relicta via.*
> *Nec majora veto*, &c.

Et mox:

> *Nunc animæ tenues & corpora functa sepulcris*
> *Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.*

Tegulam, nec non *testam* vocat Ovidius, quod Servius nominat *silicem*, confirmatque hic locus, quod Servius ait, super *silice* escas mortuales poni consuevisse, indeque factum esse nomen *silicernii*. Quarta quoque significatio est, ut sit epulum funebre, senibus constitutum, unde discedentes tanquam se non amplius visuri alii aliis valedicebant. Nonius Marcellus: *Silicernium*, inquit, *pessime intelligentes, ita posuisse Terentium putant, quod incurvitate silices cernat senex. Silicernium est proprie convivium funebre, quod senibus exhibetur. Varro Meleagris: Funus exsequiati laute*. (Palmer. leg. *cum laude*) *ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus, id est*, περίδειπνον (ita emendat Jac. Cujacius Observat. lib. XXI. cap. XXI.) *quo pransi discedentes dicimus alius alii Vale*. Hactenus Nonius. Usus hoc pacto etiam Cæcilius Obolostate apud Festum: *Credidi silicernium ejus me esse esurum*. Et Tertullianus in Apologetico, cap. XIII. *Quo differt ab epulo silicernium? a simpulo obba? ab aruspice pollinctor?* Sed de etymo dissentiunt a Servio. Volunt enim sic dici, quia *silentes*, hoc est, *citra hilaritatem*, utpote in luctu constituti, cenarent. Conveniunt autem cum Servio de posteriori parte compositi, quam utrique dicunt *cesna* pro *cena*: quomodo & *pesna* dixere veteres pro *pœna*, & *dusmosus* pro *dumosus*. Sed in *silicernium* S mutatum in *R*, quomodo prius dixere *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, qui postea *Valerii*, *Furii*, *Papirii*, & *carmen* prius fuit *casmen*, a *casno*, unde *casmenæ* olim, quæ postea *camenæ*. Aliis magis placet *silicernium* hac significatione dici a *se*, hoc est, *sine*, & *lucere*, quasi *selucesnium*, hoc est, ἀλυχνία, quia in luctu non accenderent lucernas, contra quam fiebat die natalitio. Hanc originationem respexit vetus Glossarium: in quo legitur: *Silicernium*, περίδειπνον, λύχνος γὰρ ἅπτουν ἐν πένθει ὁ δῆμος. Alii denique deducunt a *sile* & *cesna* seu *cena*, quia *silis* in hujusmodi cœnis plurimus esset usus. *Sili* herba est, quam Græcia σέσελι, vel σέσελις. Hujus semine vel radice condiebant vinum: qua de re diximus in *Silatum*. In hacce & significationum & etymorum diversitate maxime veritati consentaneam puto sententiam Servii, ut sit ea *silex*, & *cesna* pro *cena*: ac notet *cenam ad silicem*. Ad *silicem* enim fiebat epulum funebre, de quo diximus. Postea hæc appellatio tributa tum *generi farciminis*, quia hoc in convivio funebri comederent ad domum purgandam: tum *seni decrepito*, quod ejus caussa brevi *silicernium* futurum erat; aut quasi jam dignus videretur pro quo id epulum pararetur. [vide num *silicernium* sit ex *silucernium*, i. e. *semilucernium*.]

†SILICERNIUM est epulum sepulcrale: quod sic dictum videtur pro SILICENIUM (quomodo *Valerii* & *Furii* dicti sunt, qui prius *Valesii* & *Fusii* erant) nam CESNA olim pro CENA dicebatur. At prior compositionis pars videtur fluxisse a שאול *sheol*, *sepulcrum*, quia *sepulcralis* ea cena erat. MAZOCHIUS.

SILIGO, Græcis etiam σίλιγνις, indeque *panis siligineus* dicitur σιλιγνίτης. Usi iis vocibus Galenus, lib. I. de alimentis, & Paulus Ægineta, lib. I. Pro σίλιγνις in quibusdam libris legas σέλιγνις per *E*. Sed prius magis probem. Nec tamen *silige* a σίλιγνις factum puto. Potius placet Græcos eam vocem a Romanis accepisse. Sane vocem esse exoticam, etiam Galenus agnoscit. Satis autem verisimile est, venire a שלג, *nix*. Nam est species ea tritici, quæ *nivea* ac molli *farina* præstat, pondere tamen cedit robo. Juvenal. sat. III.

> *Sed tener & niveus, mollique siligine factus*
> *Servatur domino*,

At

At Isidorus facile refellitur, cum lib. XVII. cap. III. deducit a verbo *seligo*, quia tritici species sit præcipua, maximeque selecta. Nam contra quam in *seligo*, prima correpta est, media producta: ut allatus Juvenalis versus ostendit.

SILIQVA dicitur tum de *involucro leguminum*, quod Græci vocant λοβὸν, tum de *fructu arboris Ceroniæ*, qui Græcis κεράτιον nominatur. Ac fructus quidem ideo *siliqua* dicebatur, quia *figura siliquam referret*, quæ legumina continet. Κεράτιον itidem, hoc est, *corniculum*, vocabatur, quia *fructus esset incurvus instar cornus*. Unde Fannius, *siliquis latitantia curvis*. Et Plinius de *arboris* illius *siliquis*, lib. XV. cap. XXIV. ait: *Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine*. Ac quemadmodum fructui, ita & arbori ex eo nomen κερατία, vel κερατωνία. Nempe a κέρας, *cornu*. Κερατίων mentio est apud B. Lucam, cap. XV. ubi filius prodigus dicitur ventrem replesse ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, id est, *siliquis, quibus porci vescebantur*. Intelligunt *siliquas leguminum*, cum ea λοβοὶ, nunquam autem κεράτια nominentur. Eoque rectius cum Salmasio intelligamus de *siliquis arboris*. Quæritur an eædem intelligantur ab Horatio, lib. I. epist. I.

. . . . *Vivunt siliquis, & pane secundo*.

Et Persius, sat. III.

. . . . *Siliquis & grandi pasta polenta*.

Sed satius est hæc intelligere, non quidem de *siliquis leguminum*, quas λοβοὺς vocari diximus: verum de *leguminibus ipsis*: ut phaseolis, pisis, lupinis, quibus constat vesci solere, qui tenui victu gauderent. Ita συνεκδοχῇ fuerit, *siliqua* pro *integro legumine*. At *involucris solis*, quæ proprie *siliquæ*, sola pecora vescebantur. Unde Plinius, lib. XVIII. cap. XII. de fabis: *Siliquæ, caulesque gratissimi sunt pabuli pecori*. Ubi vulgo *gratissimo* legitur: sed *gratissimi* recte est in MSto, & antiqua Parmensi an. CIↃCCCCLXXVI. Quod ad etymon, *siliqua* juxta Nunnesium in Grammatistice, venit a κέλυφος, hoc est, *integumentum, involucrum*. Nempe ut κ in Σ vertatur, quomodo & censet a κόπαρος esse *supparum*. Aliis dici putatur, quasi ξυλίνη, ut proprie sit *lignosa vagina, qua grana continentur*. Sed generatim pro *granorum folliculo* etiam edulii sumitur, ut *phaseolorum*: qua de re accuratius Scaliger in primum de plantis. Imo, ob *siliquarum magnitudinem*, *phaseoli* sibi specialtim vindicant nomen *siliquæ*: etiamque pro *ceratoniæ arboris fructu* capitur. Diminutivum est *filicula*, κατὰ συγκοπὴν *filicla*. Usus Varro, lib. I. de R. R. cap. XXIII. *Lupinum cum necdum siliculam cepit*. A *siliqua* quoque Plinio *siliquari*, ἐλλοβίζεσθαι. *Siliqua* etiam in mensuris erat, ac valebat *septimam unciæ partem*: nempe quia semen vel granum *siliquæ* arboris tantum habet ponderis. Fannius vocat *semina siliquis latitantia curvis*. *Semina* fuisse *siliquæ arboris* ostendit, quod Græci vocant κεράτια. Itidem in mensuris erat θέρμος, seu *lupinum*, quod valebat *duas siliquas*. Africanus: Τὸ γραμμάριον θέρμους ἔχει τρεῖς, ὁ δὲ θέρμος κεράτια δύο.

†SILIQVAE (missis Vossianis) omnino sunt ab Hebr. שלוחות *sheluchoth*, i. e. *emissiones*, quae vox plerumque id omne notat, quod ex arboribus emittitur ac prodit. In quo *Cheth* in analogum Q transiit. MAZOCHIVS.

SILIQVASTRVM, & *mentastrum*, quod *siliquæ & mentæ habeant similitudinem*. Nam *aster* terminatio est eorum, quæ similitudinem notant: unde apud Ciceronem *Antoniaster* & *Fulviaster*. *Siliqua* autem folliculus est, quo vestiuntur legumina. Aristoteli θήκη vocatur, quia ea includuntur ac continentur grana leguminum. Unde *siliquari* dicuntur legumina, cum integumentum hoc amittunt.

†SILVANVS aut SYLVANVS a *Sylvis*, quibus praefuisse putatur, derivatum habuisse nomen existimatur. Ne credas. Etenim apud Grut. LV. I. is deus SALVTAAIS cognominatur: imo potius SALVTAAIS Latine redditus fuit, certe quod inaudissent, id nomen Tuscum esse idemque ac SALVTASAM sonare. Quo id pacto verum sit, supra in SELVANVA (sic enim Etrusce dicebatur) ostendimus. MAZOCHIVS.

SILVRVS, σίλουρος, piscis, ex eo appellatus, quod sæpe σείει οὐρὰν, hoc est, *movet caudam*. Meminere e Latinis, Juvenalis, Apuleius, alii.

SIMIA etsi usitatius dicatur, tamen & *simius* legitur, ut ex Afranio & Laberio probat Charisius, lib. I. Sed & usus Horatius, Martialis, Claudianus, & ex iis qui prosa scripsere, Vatinius (juxta Roberti Steph. editionem) epist. X. lib. V. ad Famil. indeque Cicero format *simiolus*: quomodo Plancum Bursam vocat, lib. VII. epist. II. ad Marium. *Simiam* quasi *mimiam* a μιμεῖσθαι, quod est, *imitari*, cum alii dictam existimant, tum P. Victorius, initio comment. in artem poëticam Arist. Caussa est quia *cum homines non sint, homines tamen imitantur*, ut verbis utar Cypriani, epist. LXXXII. Quod ipsum indicat Claudianus, lib. I. in Eutropium:

Humani qualis simulator simius oris.

Et Oppianus, lib. II. κυνηγετ. vers. DCV.

. . . . κακῶν μίμημα πιθήκων.

Et hic locus Nemesii, de natura hominis, cap. II. πῶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται. Atque hac de caussa recentioribus Græcis μιμὼ vocatur, ut apud Suidam in πίθηξ, item Achmetem, cap. CXXXV. & cap. CCLXXXII. aliquoties. Sed rectius Servius, cum ad illud X. Æneid.

Dum tenera attondent sima virgulta capellæ:

sic scribit: *Sima Græcum est nomen, id est, pressis naribus, unde & simius dicimus*. Quam etymologiam etiam ponit Isidorus, lib. XII. cap. II. Ibidem & aliam aliorum addit, qui dici putarunt a *similitudine humanæ rationis*, unde Ennius apud Cic.

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Sed hanc nominis rationem merito damnat Isidorus. Græce dicitur πίθηκος, sive παρὰ τὸ πιθεῖν ἡμᾶς, ut Suidas & Etymologici auctor censent; sive, ut alii malunt, παρὰ τὸ πείθεσθαι ὑφ' ἡμῶν, *quia facile ab hominibus persuadeatur*: quod & Plutarchus confirmat, quando ait, ὁ πίθηκος μιμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπιχειρῶν ἁλίσκεται συγκινούμενος καὶ συνορχούμενος. *Simia tentans imitari hominem capitur simul motitans & saltans*. Hujus diminutivum πιθήκιον, *pithecium*: quo & usus Plautus, Milit. act. IV. sc. I. Ab eodem nomen *Pithecusis*, πιθηκούσαις, Tyrrheni maris insulis; quarum Ovidius meminit XIV. Metamorph.

. . . . *Sterilique locatas*

Colla Pithecusas habitantum nomine dictas.

Cujus loci sententia videtur, dici eas insulas a *simiarum in illa degentium multitudine*. Aliis tamen placet, id nomen accepisse, a *copia doliariorum*. Nam *Pithecusas* dici volunt non a πιθήκοις, sed πίθος, id est, *dolium*. Fundus hujus sententiæ est Plinii locus iste lib. III. cap. VI. *Ænaria* (alii *Ænearia* legunt) *a statione navium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum multitudine (ut aliqui existimavere,) sed a figlinis doliariorum*. Sed non deest, quod huic sententiæ obducam. Nam a πίθος esset *Pithusa*: at a πιθήκοις, ἀναλόγως *Pithecusæ* dici possunt. Præterea Strabo, lib. XIII. de *Arimis* sive *Pithecusis* agens, ait quosdam dicere, πιθήκους παρὰ τοῖς Τυῤῥηνοῖς ἀρίμους καλεῖσθαι, *simias a Tyrrhenis arimos vocari*: quod si verum, sine dubio, ut *Arima* ab ἄριμος, sic *Pithecusæ* a πίθηκος factum erit. Nam *Arima* esse *Pithecusam*, satis superior Plinii locus indicat. Nec turbet, quod Virgilius *Inarime* dicat. Nam *Arima* dico cum Homero. Sed cum Maro incidisset in codicem, in quo conjunctim Εἰνάριμα scriberetur: ipse librarii secutus errorem *Inarimen* nominavit. Scribi enim debebat Εἰν Ἀρίμοις, ubi εἰν *Ionica* est præpositio. Maronem autem secuti Ovidius, & alii. Vide Virgilianum indicem Erythræi.

SIMILA, quæ & *similago*, est a σεμίδαλις κατ' ἀποκοπὴν ultimæ syllabæ, & δ in λ converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς, quod Æolicum pro Ὀδυσσεὺς, Latini dicunt *Ulysses*, & a δάκρυον, *lacryma*. Σεμίδαλις est a Punico *semid*: ut monuit Angelus Caninius in Alpha-

Alphabeto Hellenismi. Sane *Aruc* סמידא, pro *simila* habet. Quid autem Latinis *similago* dicatur, docebit te Budæus, lib. v. de asse. In vett. quibusdam libb. σεμίδαλις exponitur *silige*: sed vitiose, enim *siligo* sit σίλιγνις, de quo in *Siligo*.

SIMILIS ab ὁμαλὸς, *æqualis*. Sane ut a *similis simul*, sic ab ὁμαλὸς est ὁμαλῶ, *una*, *simul*. Nam ὁμοῦ exponit Hesychius. Vel potius ab ἴκελος, *similis*: ut κ in μ abeat. Vel venit *similis* a סמל, hoc est, *simile*, *similitudo*, *simulacrum*. Veteres pro *similis*, *simulis* dicebant: unde *simulo*, de quo seorsim; item *simul*. Ἀναλόγως esset *simule*, ut a *facilis facile*. Sed pro *simule* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *simul*: quomodo & a *faculis* pro *facilis* dixere *facul*. Festus: *Facul antiqui dicebant & faculter pro facile*. Ut vero *facul* & *faculter* pro *faciliter* (unde *difficulter*;) ita & *simul*, & *simulter*, dixere pro *similiter*. Plautus:

Exossabo eum simulter, ut muranam cocus.

At non placet, quod Nunnesio visum, ut *simul* sit ab ὁμῶς. Ab eadem origine est *Semel*. Nam quod una opera absolvitur, id *simul* & *semel* fit. A *similis* quoque est *simitu*, antiquum adverbium pro *simul*. Ut a *cælo cælitus*, a *radice radicitus*, ita a *similis* esset *similitus*, & κατὰ συγκοπὴν *simitus*, atque eliso *S*, *simitu*, ut ab ἐντὸς *endo* vel *indu*. Plautus Amphit. act. II. sc I.

Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.

Etiam Lucilium usum esse Nonius docebit. A *similis* præter alio sunt *absimilis*, & *assimilis*: quorum illud *omnino dissimilem*, hoc *plane similem* notat. Sed librarii interdum confundunt. Ita apud Paulum Diaconum de gestis Longobardorum, lib. I. cap. v. editum est: *Apud hos est animal non satis assimile cervo.*

†SIMILIS fieri potuit per metathesim a משל *masal*, *similitudo*. MAZOCHIVS.

SIMPVLVM in vett. Glossis exponitur κύαθος. Plenius Festus: *Simpulum*, inquit, *vas parvum, non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, unde & mulieres rebus divinis deditæ simpulatrices dicuntur.* Fuisse vas fictile Appuleii loco probat Godsc. Stewechius ad IV. Arnobii. Originem vocabuli adferre conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt: & quo sumebant minutatim, a sumendo simpulum nominavere*. Vult igitur Varro *simpulum* dici a *sumendo*, hoc est, *bibendo*; quomodo & Cicero dicit *sumere meracius*. Sed de origine fallitur. Nam est ab Hebræo ספל, quod nomen est generale omnibus vasis vinariis conveniens. *M* interjectum; quomodo a *sadon* est *sindon*, a *copher camphora*, ab *abub ambubaja*. Hanc *simpuli* notationem adducit Jos. Scaliger in Conjectaneis. Sed idem in Appendice etymon hoc vocabuli, ut incertum rejicere se ait, potiusque esse diminutivum a *simpo*, id autem esse a Græco σίφων, quando utrumque sit vasculum cum tenui fistula vel angusto collo ad pitissandum vinum; nec alio differant, quam quod Latini suo *simpulo* tantum ad sacra uterentur, Græci τῷ σίφωνι ad gustandum in caupona vinum. Similiter Petrus Nunnesius in erudito Grammatistices libello. Sed socer Franciscus Junius, in notis ad Tertulliani Apologeticum cap. XIII. putat potius ab Hebræo, quod dixi, quam Græco illo originem capere. Sane dubitari possit, an ἀναλογίᾳ comprobari possit forma illa diminutionis, qua a *simpo simpulum* esse vult. Deinde eadem facilitate a *sephel* deducitur *simpulum*, qua a σίφων. A *simpulum* venit *simpulo*, qui compotationibus indulget. Succius Piscatoria: *Summates viri facti sunt simpulones ganei*. Iidem & *simpulatores* dicuntur. Isidorus in Glossis: *Simpulator, conviva: amicus sponsi assiduus cum eo in convivio*. Ab eadem origine mulieres dictæ *simpulatrices*, ut e Festi loco supra vidimus.

†SIMPVLVM quia genus vasis est in sacris usitatissimi, & quia sit ex Hebr. ספל *sepel* ejusdem notionis voce; hinc non immerito alicubi Grotius in Adnot. Biblicis vocem esse Tyrrhenicam credidit, ex Oriente scilicet in Italiam per Tuscos importatam. ✗ Adhaec etiam Obba vasis sacri nomen erat, de quo Tertullianus: *Quo differt . . . a simpuvio OBBA?* Nam *Obba* etiam *simpulum* & *simpuvium* dicebatur. Quare via est, quin *Obba* vox Etrusca fuerit. Praesertim cum sit ex Hebr. אוב *ob*; quod primario *vas ventricosum* significat (unde τὸ אוב *ob* volgo *utrem* in libro Job interpretantur) & inde transfertur ad significandum ἐγγαστρίμυθον i. e. *ventriloquum*. Ergo *Obba* vas erat ventricosum simpuvio non absimile, cujusmodi aliquot in meis fictilibus habeo. ✗ Huc etiam AVLA pertinet; nam AVLA ab antiquis dicebatur (quae postea fuit OLA & duplicata littera, *Olla*) uti constat ex Plauti *Aularia*, & ex his Festi, *Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus Ollas*. Ferme autem quae Av cum O permutant, ea sunt Orientalia, ac veniunt ex dictione, in qua sit *Cholem*: quam vocalem Syri in Av resolvunt, idque passim secuti sunt Tusci. Nec dubito, quin AVLA sit Tuscum nomen, ab Hebraeo עולה *ola* veniens, ex quo Syriaca Tuscaque dialecto (qua *cholem* in diphthongum resolvitur) sit *Aula*. Atqui illud עולה *ola*, *ignitum* aut *succensionem* notat. De verbo עלה *ala*, quatenus est *ardere* & *succendi*, habeo peculiarem quamdam dissertationem meam. Vide etiam in Cortonensibus Romae editis Diatr. VII. in ILVA & Diatr. V. in *Puteoli* & in Insulis *Aeoliis* & alibi. Hinc *ollae succensae* passim est in Scripturis mentio: veluti Job XLI. 11. 22. Ecclesiastis VII. 7. Jer. I. 13. Amos IV. 2. II. Mach. VII. 3. & alibi. Quod dixi τὸ AVLA Tuscum esse; id ex eo liquet, quia ab eadem radice sit, unde iidem Tusci & ILVAE nomen & *Puteolorum*, imo & insularum *Aeoliarum* fecerunt. MAZOCHIVS.

SIMVLO est a *simulis*, quo antiqui utebantur pro *similis*, unde *simul* remansit: ut in *Similis* dictum. A *simulo* est *simulacrum*, ut a *lavo lavacrum*, ab *ambulo ambulacrum*. Ab eodem *dissimulo*. Ut differant *simulare* & *dissimulare*, ex Festo Nonioque satis notum. Ab eodem *insimulo*, quod proprie notat, *in aliquem simulate ago*. Hinc sumitur pro *accusare aliquem falso simulando caussæ suæ bonitatem*. Unde Festus: *Insimulare, crimen in aliquem confingere*. Denique ἀπλῶς usurpatur pro *accusare*: unde in Glossis vett. exponitur κατηγορεῖν· in Onomastico προβάλλεσθαι, hoc est, *objicere*. Similiter Donatus in Phorm. *Insimulatio, veri aut falsi criminis accusatio*. Fronto: *Qui insimulat, arguit, vel fingit. Qui simulat, probare vult quod non est*.

SIMVLTAS, *latens odium inter eos, qui amici esse videntur*. Gloss. Phil. *Simultates*, ἀπεχθείας, ἔχθρας, ἀντιπολιτείας. Gloss. Cyr. Δυσμὸς, *simultas*. Geminum ἔτυμον ponit Festus sive Paulus: *Simultas, id est, odium, dicta ex contrario, quia minime sint simul. Potest & a simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem*. In MSStis plerisque est, *quia odientes se minime sint simul*. Et ita, credo, scripserat Paulus. Sed ἔτυμον non est aptis, cum nulla sit ἀντίφρασις. Quod si est a *simul*, potius ex eo sit, quia *simul odia exerceant*. Malim a *simulo*, quia *simulate* agant. Verum in *TAS* desinentia potius a nominibus veniunt, in *IO*, a verbis. Itaque malim deducere ab antiquo *simulis* pro *similis*, unde *simule* remansit. Ita sit *simultas* κατὰ συγκοπὴν a *simulitas* pro *similitas*: quo, Nonio teste, usus Cæcilius Syracusis: *Vide*, inquit, *Demea, hominis quid fert morum similitas*. Et fortasse *simul* pro *simile* dixere, ut pro *facile*, Festo teste, dixere *facul*; qui & inde deducit *facultas*. Nec tamen ex eo appellatio, quod *sit similitudo quædam amicitiæ*, sed quia *sit similitudo studiorum*, quæ *simultatem* gignere solet, quoties alter alterius vel honori, vel lucro obest, vel obesse videtur. *Simultas* igitur pro *odio* ponitur per metalepsin antecedentis. Notum illud poëtæ, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, &c.

SIMVS, a Græco σιμὸς, *qui pressis est naribus*: ut exponit Servius: ac Maronis illud docet:

Dum teneras attondent simæ virgulta capellæ.

Compositum ejus *resimus*, apud Varronem, Columellam,

mellam, Plinium. Hoc Græce fit ἀνάσιμος. A *simus* Delphini dicti *simones*, quia *simis ac pandis naribus*. Ovidius III. Trist. eleg. X.

Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere . . . .

Plinius, lib. IX. cap. VIII. *Dorsum delphinis repandum, rostrum simum: qua de caussa nomen simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari.* Cujus loci postrema verba omnino Plinio indigna sunt. Neque enim quemquam dicturum puto, delphinos magis Latini, aut Græcanici sermonis, quam alterius, peritos esse. At aliter Hispani vocant, nempe *tomo*: aliter Galli nempe *camus*; aliter Germani, atque alii. Quare mendacii manifesti Plinium insimulare non dubitat Gometius Pereira, in Antoniana sua margarita, pag. DLXXI. Sed hoc ut manifesto falsum, ita quod de *rostro simo* ait Plinius, verissimum est, ac hoc quoque Lucilii loco comprobatur, qui est apud Nonium in *Simat*:

Simavit saxim ad nares, delphinus ut olim.

De delphinis etiam accipio illud ejusdem apud eumpse Grammaticum in *Pecus*:

Lascivire pecus jussa rostrique repandum.

Et hoc Nævii:

Repandirostrum incurvicervicum pecus.

Et illud Livii apud eundem Nonium ibidem:

Tum autem lascivum Nerei simum pecus.

Quamquam, cum pisces omnes *rostrum* habeant *repandum*, universe etiam de piscibus accipi possit: ut in Oratoriis diximus, lib. IV. cap. XIII. Pro *simus* etiam *silus* dicebatur, ac ut a *simus simones*, ita a *silus silones* dicere, qui naribus essent *simis*. Vide quæ de hoc dicimus in *Silani*. A *simus* dici *simare*, satis indicat allatus superius Lucilii locus, ubi *simavit*, Nonio interprete, est, *depressit*. At cave *simo* legas cum nonnullis: quos vitiosi codices decepere.

SINAPI, σίναπι. Id Zoilus apud Athenæum, lib. IX. & Etymologici magni auctor, sic dici ajunt παρὰ τὸ σίνεσθαι τὰς ὦπας, *quod oculis noceat*, unde Columella, lib. II.

Seque lacessenti fletum factura sinapis.

Σίνων a נשא: quod est, *odisse*, *obesse*. A σίνεω quoque est σίνις, *homo noxius*; aptum nomen latronis ejus, qui aliter πιτυοκάμπτης vocatus, quod viatores pinus ramis in terram a se flexis alligaret, atque ita eos ramis sursum redeuntibus distraheret. Nec minus accommodatum *Sinonis* nomen, quomodo dictus, qui perjuriis suis, Trojanis, ut equum in arcem reciperent, persuasit, quæ res fatalem Trojanis perniciem attulit.

SINCERVS [σύγκηρος] est a *cera*, ut docet Donatus ad Eun. act. I. sc. II. *Sincerum, purum, sine fuco, & simplex, ut mel sine cera.* Reprehendit hanc sententiam Valla, lib. VI. cap. XXXVII. Negat autem præverbium *sine* ingredi compositionem. Præterea *syncerum* scribendum ait per Y. Hinc colligit *syncerum* omnino esse a σὺν, & κηρὸς, ut proprie *syncerum sit mel cum cera*. Addit Ascensius *sincerum* legi pro puro, quasi *sine carie*. Sed sunt hæc tricæ Tellenæ. Nam quod ait Valla, *sine* nunquam admittere compositionem, id vel vocabulo *simplex* refellitur, quod ex *sine* & *plico* conflari, manifestum est. Quod adjicit, vulgo primam ejus vocis per Y scribi, id vero, quam recte fiat, dispiciendum fuit. Sane per *I* in vett. libb. ac Virgilio Carpensi, exaratum reperiri, testatur Aldus in Orthographia. Denique quod ait *sincerum* proprie esse *mel cum cera*, id naturæ vocis, ac usui bonorum omnium Scriptorum, plane repugnat. At Ascensius ne dignus quidem, cujus ratio hic habeatur.

SINCIPVT non quasi *sine capite*, ut aliqui prodidere. Nec, ut alii, quasi *sincerum caput*, sed quasi *semi caput*, ut inter alios auctor est Velius Longus de Orthographia. Nempe quia eo *dimidium capitis* significatur, unde Gloss. Phil. *Sinciput*, ἡμικεφάλιον. Et Gloss. Cyr. Ἡμίκρανον, ἡμικέφαλον, *sincipus*. Græcis βρέγμα vocatur, vel βρεχμὸς, nempe, ut ad Il. ε. scribit Eustathius, ἀπὸ τοῦ βρέχειν, hoc est, *humectare*, *madefacere*, eo quod hæc pars humida sit infantibus. *Occiput* vero constatum est ea *ob* & *caput*, quia ea pars *sincipiti opponitur*. Nam hanc esse vim præverbii OB, paret ex *obvio*, *obverto*, & ipso *opponendi* verbo. Græcis ἰνίον dicitur, διὰ τὸ ἰνῶδες καὶ νευρῶδες εἶναι, *quod fibrosum sit & nervosum*. Nam ἲς, ἰνὸς, *fibra*.

SINDON, σινδὼν, si Lazaro Baifio, libro de re Vestiaria, credimus, ita dicta est a *Sidone*, quæ *sindone nobilis*: uti & *Tyrus*, itidem Phœniciæ civitas, unde & *Tyriam sindonem* Martialis vocat. Sed etsi verum est e Phœnicia in Græciam advehi solere: tamen & alibi fiebat: unde Proverb. XXXI. XXIV. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο, *sindonem fecit, & vendidit*. Ac Casaubonus, Exercitat. XVI. ad annales Baronii eo refellit, quod *lintei hoc genus* per ס scribatur; puta סדין: at per צ *urbs Sidon*, צידון. Assentio igitur Bibliandro, Indice verborum in Marcum: ubi notavit venire a סדין: quod est *linteum*: unde nostrum *syde*, & quod propius ad Hebræum accedit, *sattin*.

SINE præpositio, a *sino*, ut *pone* a *pono*. Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. CLV.

SINGVLTVS Perotto videtur esse a *gula*. Mallem dixisset quasi *sonus gulæ*. Sed potius est a *singulus*, quia *singulatim* ac per aliquod intervallum fiat. Hinc *singultim*, *singultio*, & *singulta*.

SINGVLVS [ab ἓν, ἕγγα· unde ἕγγιον, ἕν. Hesych.] Papias dici ait, quasi *seangulus*, quia quæ sunt unica, ea sint *se*, hoc est, *sine angulo*, id est, angulum constituere non possint. Sed tales etymologiæ dignæ auritis Midis. Neque placet esse a *semel* & *unus* vel *ullus*, quamquam *singulum* sit *semel unum*: unde Varro, lib. I. περιπλοῦ. *Tum vere doces historiam necessariam, semel unum singulum esse.* Et Octogesi, sive περὶ νομισμάτων. *Hoc erat incommodi, quod nesciebamus, semel unum singulum esse:* Citat utrumque locum Nonius in *singulum*. Vera autem ἐτυμολογία est ab Hebræo סגלה, id est, *peculium*, *peculiare*, *singulare*. Imo ut *singulare*, quod a *singulus* esse liquet, Latinis non tantum id notat, quod *proprium ac peculiare* est, sed etiam quod *eximium* est, ita & Hebræa vox utroque modo sumitur, secundum R. David. A *singulis sigla* dicta, si Cujacium audimus, quia essent *singulares literæ*, *vocem integram significantes*. Sed eam sententiam refellimus in voce *Nota*, ubi de *Notariis*. A singulis quoque est *singulatim*: pro quo & dicimus *sigillatim*, nec enim cum nonnullis damnare id ausim; cum & libris antiquis sit subnixum, & ut a *signum* est *sigillum*, ita nihil prohibeat, a *singulatim* dici *sigillatim*. Opponuntur autem *sigillatim* & *cunctim*. Appuleius lib. de Deo Socratis: *Sigillatim mortales, cunctim tamen universo genere perpetui.* Appuleii imitator Sidonius, lib. VIII. epist. *Qui non sensim singulatimque, sed tumultuatim potius & cunctim.* *Singulatores* dicti, quod uterentur equis singularibus, qui Græcis κέλητες dicuntur. Gloss. Phil. *singulator*, ἱππεὺς κέλης. Gloss. aliæ: *Singulator*, μονοκαβαλλος. Huic opponitur *desultor*, ζευξίππου μεταβάτης, *cui equi bini, quorum de uno desiliebat in alterum*.

SINISTRA prius fuit *sinisterus*, ut *dexter dexterus*, ac ut *dexterus* e δεξιὸς, ita *sinisterus* factum ab ἀριστερός. Hanc ἐτυμολογίαν adducit & Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, item Nunnesius in Grammatistice. Neque mira videri debet ejusmodi primæ syllabæ mutatio. Et melior sane est, quam illa Festi, qui *sinistras aves*, & *sinistrum auspicium*, dici ait, quia *sinat fieri*. Ad cujus probationem idem subjicit illud Varronis e quincto Epistolicarum quæstionum: *A deorum sede cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes. [Hinc] factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur. Idem fere sentiunt Sinnius Capito & Cincius.* Hæc Festus. Eandem ἐτυμολογίαν probat & Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte sive cap. XLVIII.

SINO aliqui conjectant esse ab ἐῶ. Sed potius est ab

ab Hebræo חרות, quod Exod. XXXII. 2. & Esth. III. 9 ἐξῆν vertitur a LXX. Vel sit ab σινίω, quod idem notat. Nempe ut ab ἄκω, vel ἄκω est *seco*, & ab ἀριστερὸς, *sinister*, sic ab σινῶ, *sino*. *Desinare* pro *desinere* dictum antique, teste Festo. Sed corrupte *desivare* ediderunt.

SINOPIA, σινωπὶς vel σινώπη, Plinio teste: sic dicebatur a *Sinope*, urbe Ponti, unde & γῆ Ποντικὴ, *terra Pontica*, item *rubrica Pontica* dicebatur. Sed generatim pro *rubrica* sumebatur, ut *magnes* proprie, qui ex *Magnesia*: sed generatim sic vocatus *lapis*, *qui ferrum trahit*. Hesych. Μίλτος, εἶδος ἐρυθρὸν Σινωπίδος.

SINUS de *mari* dicitur μεταφορικῶς, quia ut in homine *sinus* est quod brachiis comprehenditur, ita & in mari *sinus* est maris pars quasi brachiis terræ interjecta. Græcis est κόλπος, unde Itali *golfo* dicunt pro κόλπῳ. Est & *sinus* vasis genus: verum tum & priorem producit, ut ex Maronis Eclogis notum est, & secundæ est inclinationis, cum apud Plautum Curcul. in ablativo legamus *sino*. Quodque ad originem attinet putatur sic dici, quia *sinuosum* utque amplum. Varro, in IV. de L. L. *Sinum a sinu, quod sinum majorem cavationem, quam pocula, habeant*. Verisimilius autem Turnebus, & alii, qui sic dici ajunt a δῖνος, quo *vortex* significatur. Nam magna est inter *D* & *S* affinitas: ut in ὀσμαὶ ὀδμαὶ, ὀσμὰ ὀδμά. Unum tamen scrupulum injicit, quod *sinum* non videtur fuisse figuræ turbinatæ, uti δῖνος. Quare forte *sino* nomen a δινέω, *verso*, *gyro*: quia in eo lac δινεῖται, hoc est, *circumagitur*. Sane juvat illud Isidori in Glossis: *Sinum vas, in quo butyrum conficitur*. [forsan ab ἰγνύς, a *cavitate & sinu poplitis*.] A *sinu* hominis est *insinuo*: quo proprie usus Appuleius, lib. IX. cum ait *manus insinuatas*, id est, in *sinu* conditas. Quod hominum est otiosorum.

†SINUS tum in homine usurpatur, tum etiam in mari. Ac venit ab Hebr. חצן (*ejen* sive *esen*) quod non tantum *sinum* humanum notat, sed etiam *sinus* marium teste Bocharto in Geogr. sac. col. 746. initio. Ac sane si ab Hebr. חצן primorem gutturalem absorbeas, restat *Sen*, sive *Sin*, quod quaerimus. MAZOCHIUS.

SIPHO, σίφων, a sono, quem *siphone* extracto liquida edunt. Vel potius a צוף, *manavit*, *fluxit*. Nihil enim aliud est, quam *canalis*, *per quem fluit aqua*, *vel aliud*.

†SIPHO est tibia hydraulica ad aquam in sublime ejaculandam, de qua machina infra in *Symphonia* (instrumenti Musici nomine) loquar. Nam vocis utriusque origo ab Oriente est a צפן *sapban*, *flare*. MAZOCHIUS.

SIPHRA, quo in Arithmetica vulgo utuntur, ab Arabibus ad nos venit. Estque ab Hebræo ספר, *numeravit*.

SIREMPS, Festo teste, constatum est ex tribus istis, *similis re ipsa*. Idem Festus Catonem eo usum docet. Ita, *siremps jus lexque* legimus in antiquis inscript. Vide pag. edit. Gruter. CCVIII. CCCCXXVIII. CCCXII. Charisius tantum in recto & ansecundi casu inveniri putabat: sed dixit Plautus Amphitr. Prol.

Sirempse legem jussit esse Jupiter.

prout Scaliger emendat ad Festum. Ubi & Frontino, Valerio, Probo, & Senecæ hanc vocem restituit. Nec tamen in loco Plauti improbem: *Sirempse in lega*, prout Lipsius legit lib. I. Antiq. Lect. cap. I. Vel *Sirempse lege*, ut legit Fruterius, lib. II. cap. III.

SIRENES in insectis quid sint, docet hic Plinii locus, lib. XI. cap. XVI. *Cætera* (apum) *turba cum formam capere cœpit*, *nymphæ vocantur: ut fuci*, *sirenes aut cephenes*. Sententia est, ut *nymphæ* sunt *apum*, ita *sirenes* sive *cephenes* sunt *fucorum*. Nam, *vocantur* ἀπὸ κοινοῦ post *fuci* supplendum. Quare nihil mutatione ista quorundam opus, qui legere jubent. *Ut fuci*, *quos cephenas vocant*, *Seirenas*. Quod Delecampio videbatur. Idem *Sirenas* dici ait, ἀπὸ τοῦ σείρεσθαι, quod intra membranam *contracti* & curvati jaceant. Est de his insectis proverbialis versus apud Zenobium, Suidam, & Apostolium:

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα.

Hospitem apis, *verum siren prædicit amicum*.

Cum homines, prout animum habent adfectum, aliter atque aliter ominantur. *Sirenes* etiam dicebantur *tria marina monstra*, quorum unumquodque (ut Horatii utar verbis)

. . . . *turpiter atrum*

Desinit in piscem mulier formosa superne.

De his multa Lævinus Torrentius, in epist. II. lib. I. Horat. Nos de etymo videbimus. Hoc quidam deducunt ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod delenifico cantu attraherent navigantes. Unde & *Syrenes* per Y, scribere malunt. Ac similiter, quia *Sirentum*, Campaniæ oppidum, a *Sirenibus* nomen creditur accepisse, eo *Syrentum* scribunt, ac *Syrentinus* pro *Sirentinus*. Quam opinionem merito damnat L. Joannes Scoppa lib. I. Collect. cap. XXX. Nam Græce dicuntur Σειρῆνες. EI autem mutatur in *I* longum. Censet vere Scoppa Σειρὴν dici ab εἴρω, quod est, *necto*. Eadem puto mente qua alii deducunt ἀπὸ τῆς σειρᾶς, quod est *catena* aut vinculum. Nempe quia cantu suo advenas devinciant ac ligent. Alii malunt esse a σείω, quod κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν τὰ ἀκρόδρυα σειόντων significat quoque συκοφαντεῖν, Hesychio teste. Sed nullis istorum subscribo. Nihil enim dubito, quin sit ab Hebræo שיר, id est, *canticum*, quod a שור, *cecinit*. Unde forte & σύριγξ, *fistula pastoritia*. Nisi malis hoc a שרק, *sibilare*. Utrumque etymon ostendit proprie dici de *calamo*, vel *stridenti stipula*, ut Maro vocat: eoque nonnisi ob similitudinem transferri ad *canaliculos*: quod Vitruvius indicat, lib. X. cap. V. Etsi ibi corrupte *strix* legatur pro *syrinx*: ut jam olim observatum Turnebo.

SIRIUS, σείριος, *stella in ore Caniculæ*, ut ait Servius. Hephæstioni Thebæo omnibusque Ægyptiis Σῶθις dicitur. Sæpe *Sirius* pro *toto sidere caniculæ* a Græcis accipitur: interdum etiam Latinis, ut apud Firmicum videmus. Ponitur quoque pro *sole ipso*: quomodo usurpat Lycophron in Cassandra, imo & Maro, IV. G.

Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos,
Ardebat cælo.

Imo Ibycus Rheginus quævis astra σείρια nominavit. Hesychius: Σείριος, ὁ Ἀρχίλοχος τὸν ἥλιον, ὁ δὲ Ἴβυκος πάντα τὰ ἄστρα. Ob hanc vocis ambiguitatem Sophocles ἐπιδεικτικῶς dixit, Σειρίου κυνὸς δίκην. Putant esse a σειριάω, quod interpretantur, λάμπειν, ἀστράπτειν. Sed σειριᾷν potius est a σείριος. Notat enim *solis siderumque instar lucere*. Dicitur & σειριᾷν de iis, qui morbo laborant, quem σειρίασιν Græci nominant. Usus eo vocabulo etiam Plinius, lib. XXII. cap. XXI. *Infantium*, inquit, *destillationibus*, *quod siriasin vocant*. Et lib. XXX. cap. XV. *Adustio infantium*, *quæ vocatur siriasis*. Alexandro in Problematis καῦσος dicitur. Est morbus ex inflammatione membranarum cerebri cum corporis totius siccitate: qualem vehemens solis æstus tempore solstitii, aut diebus canicularibus, solet adferre, imprimis pueris. Quem fortasse *solstitialem morbum* Plautus vocat, Trinummo, act. II. sc. IV. Aëtio tamen placet, *Siriasin* dici non a *Sirio astro*, sed a σιρὸς, quod *scrobem* sive *foveam* notat. Nempe quia cerebri ac tunicarum ejus inflammationem sequatur sincipitis & oculorum cavitas. Quod ex Aëtio etiam tradit Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis. Quod vero *canicula*, *stellave alia*, aut *Sol ipse*, *Sirius* dicitur, id est a Græco σείρω, hoc est, *exsicco*: unde & *Sol* σεὶρ dicitur, teste Suida: nisi malis κατὰ μετάθεσιν esse ab חרס, id est, *Sol*. Σείρω vero (uti & ζέω) est ab Hebræo זוד, hoc est, *efferbuit*, *tumuit*. Hæc sane magis placent, quam ut dicatur σείριος, quasi ζείριος, ἀπὸ τοῦ ζεῖν, vel ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia *diebus canicularibus bient canes præ æstu*, vel ἀπὸ τοῦ σείεσθαι, quod *scintillet & tremulo motu feratur*. Quæ etyma a nonnullis adferro video.

†SI-

†SIRIUS, sicuti & Gr. ΣΕΙΡΙΟΣ est sive stella in ore Caniculae, sive ipsa Canicula, & interdum Sol; imo Ibycus apud Hesychium πάντα τὰ ἄστρα ejus vocis ambitu contineri significat. Idque verum. Est enim a Chald. סירא *Sibara*, quod in Targumim modo pro *sole*, modo *luna*, modo pro *stella* γενικῶς usurpatur. Nisi quod Chaldaei vocabuli aspiratio de more absorpta sit, ut τὸ *Sibaru*, a nostris *Sira* contractum fuerit, unde *Sirius*. MAZOCHIUS.

SIRPARE est *alligare*, ut interpretatur Varro, lib. IV. de L. L. qui hoc pacto dici ait *dolia sirpata*, cum alligata. Est autem *sirpe* ab εἴρω, *necto*, *ligo*. Inseritur *p*, ut a σκίρος, *scrupus*; a τέμενος, *templum*. Vel est *sirpare* a *sirpus*, *sirpus* a ῥίπος κατὰ μετάθεσιν, Æolibus & Latinis usitatam. Ῥῖπος enim & ῥίπος sunt πλέγματα. Hesych. Ῥίπεσι, ψιάθοις, πλέγμασιν ἐκ καλάμων. Item: ῥίπος, ἔδαφος πρὸς καῦσον. Ubi *signat tegetem e vimine plexum*. At *sirpus* a *sirpando*. Varro eodem libro dici ait *sirpicula*. Quod est *canistri genus*, sive *cophinus e vimine contextus*. Malim tamen dicere, *sirpicula*, esse ὑποκοριστικὸν a *sirpea*: hoc esse a *sirpus*, quod est σχοῖνος, unde tegetes fiunt, ut ait Festus, & μετωνυμικῶς τὸ πεπλεγμένον: at *sirpus* a *sirpare*, hoc est πλέκειν, quia *sirpus* utilis sit ad *sirpandum*, hoc est, *ligandum*. Vel a ῥίπος, quod πλέγμα notat, ut ex Hesychio jam vidimus. *Sirpea* est apud Catonem semel iterumque. Item ac Ovidium, cujus hoc VI. Fast.

> .... *In plaustro sirpea lata fuit.*

Sirpicula nunc falcis genus est, & dicitur a *sarpo*, id est, *puto*, *amputo*: qua de re diximus in *Sarmentum*: nunc autem significat πλέγμα, estque diminutivum a *Sirpea*. Sic usus est Plautus, Capt. act. IV. sc. II.

> *Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis.*

Et Propertius, lib. IV.

> *Pastorem ad baculum possum curare, vel idem*
> *Sirpiculis medio pulvere ferre rosam.*

Sed neutro ex loco cognosci potest, *sirpicula*, an *sirpiculam*, dici oporteat. Utrumque autem rectum est. Prius est apud Varronem, IV. de L. L. ac Lucilii quoque est:

> *Tintinnabulum abest hinc, sirpiculaque olerorum.*

Posterius usurpat Columella, lib. X.

> *Et vos agrestes, dura qui pollice molles*
> *Demetitis flores, cano jam vimine textum*
> *Sirpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis.*

Μεταφορικῶς *sirpus* ponitur pro *aenigmate*, sive quia *sirpus* etiam est πλέγμα, quod nodis est implicatum: sive quia ut pisces *sirpeis* nassis, sic homines capiantur *aenigmatis*. Diximus hac de re abunde in voce *Gryphus*: item in *Sirpare*. Qui *sirpus* deducunt a σύρω, hoc est, *traho*, quia pisces nassis attrahantur: hi aliquid dicerent, si proprie *nassam* notaret, nunc metonymicos sic accipitur, quod nassa e *sirpis* fiat: unde *piscatorios sirpos* Plautus dixit, ut ante vidimus.

SIRPE vel *syrpe* (sed prius malim) est a Graeco σίλφι vel σιλφίον, quod idem notat. Σίλφι forte a שרף, id Arabice *nobilem esse*, nempe ob ejus virgulti praestantiam. Nisi non tam attendere *virgultum*, quam *succum*, ut sic ab Arabico שרב, *sorbere*. Sed *succus* proprie *laserpitium*, quasi *lac sirpitium*. Nam proprie est ὀπὸς σιλφίου, *succus e radice silphii expressus*: quomodo usurpat Cato lib. III. Orig. *Laserpitium*, inquit, *pro pulmentario habet*. Item Plautus Rudente, act. III. sc. II.

> .... *Si speras tibi*
> *Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium.*

At Plinius pro *ipsa silphii planta* accipit, cum lib. XVIII. cap. III. scribit: *Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Graeci silphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus succum vocant Laser*. Censet Isidorus prius dictum fuisse *lacter*, quia sit *succus lactis modo profluens*: postea ex *lactir* factum esse *laser*. Sed plane *laser* truncata voce dixere pro *laserpitium*: hoc conflatur ex *lac serpitium*. Hanc ejus vocis, uti & *laserpitii*, ἐτυμολογίαν confirmat Solinus, cap. XXX. *Apud Cyrenenses praeterea Sirpe gignitur odoratis radicibus, virgulta herbido magis quam arbusto: cujus e culmo exsudat aestatis tempore pingue roscidum: idque pascentium hircorum inhaeret barbulis, ubi cum arefactum inolevit, guttis stiriatis legitur ad usum mensarum, vel medela magis. Dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde usu derivante laser nominatum.* Pro *laser* posteriores etiam *lasar* dixere. Quomodo apud Apicium legas *laseris radices* pro *laseris* sive *silphii*. Indeque apud eundem *lasaratus haedus*, & *lasaratus porcellus*, σιλφιωτός, id est, *cujus carnes essent condita lasare*. Vide de *silphio*, & *laserpitio* Hermolaum Barbarum in Glossis Plinianis: item Ivonem Villiomarum sive Scaligerum adversus Titium, lib. VIII. cap. XXII. ac imprimis Claud. Salmasium, in exercitationibus Plinianis ad Solinum.

SIRUPUS sive *syrupus*, Actuario est σιράπιον. Juxta Calepinum est a σύρω, *traho*. Sed inepte. Melius censet Becmanus ita dici quasi συρίας ὀπὸς, *succus*, *quo Syri impense delectarentur*. Sed maxime placet, ab Oriente vocem petitam esse: sive sit a Syriaco *sareb* conversa media in tenuem, quae Angeli Caninii sententia est; sive, ut Simon Januensis in clave sanationis indicat, ab Arabico שראב, *sirab*, quod est *potio medica*, a שרב, *bibere*, *lambere*.

SIS pro *si vis*. Particula est Comicis familiaris; ac Ciceroni quoque & aliis usurpata ad imperium leniendum. Nam, ut ait Donatus in Eun. act. IV. sc. VII. *Quia imperativa verba sunt contumeliosa, addebant veteres SIS, quod significat, si vis.* Nec tantum imperativis additur, sed interdum etiam ἁπλῶς usurpatur. Plautus Asin. act. III. sc. III.

> *Quaeso hercle, Libane, sis herum tuis factis sospitari,*
> *Da mi istas viginti minas. Vides me amantem egere.*

Frustra est Lambinus, qui pro *sis* legit *sine*. Nam si cum Grutero, post *sospitari* inducta τελείᾳ στιγμῇ, comma ponatur, ac *sis* accipiamus pro *si vis*, plana est omnino sententia. Simile est *sodes*, hoc est, *si audes*, ut scribit Donatus in Hec. act. V. sc. I. Idem Donatus in And. act. I. sc. I. in illud, *Dic, sodes*, *Dic*, inquit, *imperativum est: ideo temperavit injuriam blandimento, sodes. Est autem, si audes.* Pro eo & *si audes* integre dixit Plautus, ut observat vetus Persii interpres. Tam interpretis ejusce, tum Plauti ipsius locum de hoc emendamus cap. pen. librorum de Analogia. Nec aliena est haec poscendi ratio. Nam similis est Belgico isti, *Heb ghy het hart, soo schenckt my dit*. Quod Latine sit, *si audes largire*. Quasi dicas, *si tantum ab animo tuo impetrare possis*. Idem judicium esto de *sultis*, quod similiter imperativum lenit. Festus: *Sultis si vultis significat, composito vocabulo, ita ut alia sunt, sodes si audes, sis si vis, illico e loco, scilicet scire licet, ilicet ire licet, equidem ego quidem.* Ita enim is locus legendus videtur. Idem varia antiquorum loca adducit. Ennius:

> *Pandite sultis genas & corde relinquite somnum.*

M. Cato pro L. Caesetio: *Audite, sultis, milites, siquis vestrum in bello superfuerit, siquis non invenerit pecuniam, egebit.* Plautus Frivolaria:

> *Sequimini me hac sultis legiones omnes laverna.*

Sed & aliquoties usus idem Comicus, in iis quae supersunt.

SISARA, sive *sysara*, quam vocem haut alibi me legere memini, in Glossis Latino-Graecis exponitur πρόβατον μεῖζον ἐνιαυτοῦ. Omnino autem est a Graecis. Nam σισύρος, *ovis*: unde Aristophani saepius σισύρα, quod Scholiastes ejus ἐν Ἐκκλησιαζ. semel iterumque exponit μαλλωτή. Estque a σισυρος τίτυρος, ut a τὺ Doricum τύ. Ut fortasse immerito reprehendant Servium, quod *tityrum* exponat *sectarium verucem*. Sane Theocriti quoque Scholiastes τίτυρον interpretatur κριόν. Sic enim legi debere, non κόριον, evidens est: & jamdiu a Scaligero observatum: quem vide in Varronem de R. R. lib. III. cap. XVI. Alii tamen *tityrum* potius *capellam* interpretantur. Et favet huic sententiae, quod apud

eundem Aristophanis Scholiastem in Aves legere est: σιτύρα ἐστι ἐξ αἰγείων δερμάτων ἔχον ἀντὶ τὰς τρίχας σπάσαντος. Præterea ab Hesychio τίτυρος exponitur σάτυρος. At *Satyri* sunt *capripedes*, ut a poëtis vocantur. Videtur & ad alia animantia translatum. Nam Hesychio non solum est σάτυρος καὶ κάλαμος, sed etiam ὄρνις, & Theocriti Scholiastes *simiarum genus* ita dici auctor est.

Sisto esse a *sta* factum, nec aliud esse, quam *stare facio*, scribit Angelus Decembrius, lib. iv. de politia literaria parte xlix. Sed de etymologia fallitur. Nam est ab ἱστῶ sive ἵστημι, ut a στάω, στῶ, *sta*. A *sisto* transitivo est intransitivum *exsisto*, quod est *orior*, *atque emergo*. Item *consista*: unde *consistorium*. Tertullianus de resurrect. carn. cap. xx. *Terram, in qua homines consistimus, consistorium vocari*. Sed speciatim ita dicebatur *locus*, *ubi de rebus civilibus*, *aut sacris consultari solet*. Sic usus Ammianus, in xv. & xx. Idem & *Consistorianos* in xv. vocat eos, *qui in consistorio convenirent*. Ac Græci posterioris ævi similiter κονσιστώριον, & κονσιστωριανοὶ dixere. A *consista* quoque est *consistio*, ubi consistitur. Gellius, lib. xvi. cap. v.

Sistrum, σεῖστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, quod est, *quatere*: unde apud Suidam in hac voce adfertur, Σεῖστρον ἀποσείων. Et apud Martialem est:

Hæc quatiat tenera garrula sistra manu.

Erat Isiacorum insigne, ut *cymbalum* sacerdotum matris Deæ. Juvenalis:

Isis & irata feriat mea lumina sistro.

Isis facile credo esse ab אשה, hoc est, *mulier*. Sed pro certo asseverare non ausim, ejus cultum cepisse originem ex eo, quod Ægyptii ab Israëlitis audissent virginem fore θεοτόκον: quæ conjectura est Casparis Peuceri de divinat. Extispicum.

Sitarcia, σιταρκία, *annonæ sufficientia*, a σῖτος, *frumentum*, & ἀρκεῖν, *sufficere*. Usus e Latinis Apuleius, lib. xi. Met. Σῖτος a סעד, *sustentavit*, *pavit*. A σῖτος *Ceres* Syracusiis dicta Σιτὼ, teste Athenæo.

Siticinas Agellio ex M. Catone, lib. xx. cap. ii. quia *canant apud sites*: ubi *siti* vox sumitur, ut in illo, *Hic est ille situs*, apud Cic. in ii. de Legg. & libb. de Rep. Et illo Ennii de Scipione Africano:

Hic est ille situs, cui nemo civi' neque hostis
Quivit pro factis reddere opera pretium.

Ad quæ verba plura de hoc Hieronymus Columna suis in Ennium notis.

†Sitio est a שתה shata, *bibere*: quod est sitis objectum, quasi si Sitio idem sit ac *bibiturio*, si sic loqui liceat. Mazochius.

Sitis, & *sitio*, a שתו, *bibit*: vel per μετάθεσιν a δίψος, *sitis*. Verisimiliora hæc, quam ut sit e σῖτος, quod est *frumentum*, *panis*, vel *quivis cibus*. Quia nempe ubi edimus, sitimus: ut parum εὐστόχως Cæsar Scaliger conjectabat, cap. xxvi. de caussis L. L. [*Sitire* a *situ*. *Situs agrorum* est αὐχμός. inde *sitire agri* dicuntur.]

Sittyava, plane Græcum est σιττύβας. Restituenda hæc vox Ciceroni, epist. iv. lib. iv. ad Att. *Etiam vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur, glutinatoribus ad cætera administris; iisque imperes, ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, σιττύβας appellatis*. Sed pro σιττύβας in vulgatis est συλλάβας. Emendationem hanc, quam ad oram codicis sui mei Josephus Scaliger adnotarat, confirmat quod epist. sequenti legere est: *Bibliothecam mihi tuam pinxerunt constrictione* (ita legendum, non *constructione*) & *sittybis*. Tum hoc epist. viii. ejusdem libri: *Nihil venustius, quam illa tua pegmata, postquam mi sittybis libros illustrarunt*.

Situla, vas quo aquam hauriebant ad sitim restinguendam: unde & nomen recte Isidoro, lib xx. cap. vi. Vel eapse de caussa sit ab Hebræo Chaldæoque שתה, hoc est, *bibit*. Unde & *situs* nomen accepit. Ejusdem originis est *situlus*, vas item aquarium: usi Cato, Vitruvius, Paullus JC. Gloss. Cyrilli, Κάδος, *situla*, *situlas*. Καδίον, *sitella*, *sitellum*. Atque hinc liquet simul, a *situla* esse diminutivum *sitella*. Apud Pomponium tamen Sabinum legas: *Sinus, ut ait Apronianus, cujus diminutivum sitella*. Sed hoc ἔτυμον nihil refellere opus.

Situs nunc adjectivum est, nunc substantivum. Utrumque a *sino*. Nam unumquodque ibi situm est, hoc est, positum, ubi illud sivimus, hoc est liquimus. Inde *siti* pro *mortuis*, a qua notione *siticines* dicuntur. Quia autem res sitæ ac relictæ negliguntur, neglectæque humore, & sordibus obducuntur: inde fit, ut *situs* accipiatur pro lanugine illa, quæ res relictæ, imprimis in loco humido & sordido, obduci solent.

S M

Smaragdus Græce σμάραγδος & μάραγδος sine σ, quo Menander utitur apud Athen. lib. iii. Nempe ut dicitur σμαράσσω, & μαράσσω, *luceo*, *splendeo*: ab illo est σμάραγδος, ab hoc μάραγδος. Nam Ovidius:

In folio Phœbus claris lucente smaragdis.

Ac Plinius eos *radiantes* vocat: Statii est, *Florentes igne smaragdi*. Aliquis existimet σμάραγδος esse ab Arabico זמרד, quod idem notat. Sed contra vocem eam Arabes accepere a Græcis.

†Smaragdus & ΣΜΑΡΑΓΔΟΣ est totidem litteris Chaldaicum זמרגד *zemargad*: qua ipsa voce passim Orientis populi utuntur. Ac Vossius quidem recte vetat *Smaragdi* vocem ab Arabibus arcessi, qui ea utuntur: at rationem haud probo, quia inquit: *vocem eam Arabes accepere a Græcis*. Quid a Græcis Arabes mutuarentur eam vocem, quæ non modo apud hos, sed & apud Chaldæos, & Syros, & Samaritanos in usu reperiatur? Verum si de proprietate vocabuli quæritur, ajo Chaldaici peculii fuisse, quia in Targumim non semel reperitur, quae solis Scripturis antiquitate cedunt, Syrorum vero, Arabum & ceterorum scriptis non item. Mazochius.

Smaris, σμαρίς, quæ & μαρὶς Athenæo, *piscis marinus*, a μαίρω, *luceo*: nempe ob colorem candidum. Nam eadem est ac *mana candida*. Σ præmissum, quomodo dicitur μικρὸς & σμικρὸς, μαράσσω & σμαράσσω, μάραγδος & σμάραγδος, ut jam vidimus.

Smegma, σμῆγμα, a σμήχω, *abstergo*, *detergo*. Utitur Plinius, apud quem & legas *smegmaticus*, quod inde deductum. Erat *smegma*, massa ex variis confecta odoramentis, qua manus soliti abstergere. Idem fiebat medulla panis, quam *magdalism* sive *apomagdalism* vocabant. Vide Fulvium Urs. append. de Triclinio.

S O

Sobrius videri possit corruptum esse a σώφρων: quæ Nunnesii sententia fuit. Sed non dubitandum, quin *sobrius*, & *ebrius*, ejusdem sint originis: nempe a *bria*, qua voce non quidem *mensura* intelligitur, ut *sobrius* dicatur, quia *sine mensura bibat*: quomodo Catholicon exponit: sed *poculi genus*: ut ostensum nobis in voce *Ebrius*. Vide quæ ibi diximus. Verbo *sobriefacio*, pro *sobrium facio*, usus Appuleius in viii. *Nec in sermone sobriefactus Thrasyllus*.

Soccus quasi *saccus*, juxta Catholicon, atque adeo Isidorum etiam: apud quem vulgo quidem legas, in fine lib. xix. cap ult. *Socci, quod saccum habeant, in quo pars plantæ injicitur*. Sed *soccum* clare exaratum in MSto meo. Unde & corrigendus Papias, apud quem *succus* pro *saccus* legas. Nec tamen hoc verum etymum putamus: sed est *soccus* a סכך, *texit*, *operuit*, ut diximus in *Sagum*. Nempe quia sit *pedum tegumentum*. [est a σύκχος.]

Socrus ab ἑκυρός. Asper spiritus in S abit, ut alias sæpe. Nec incommode tamen Martinius deducit a Chaldæo זוג, hoc est, *conjugium*, ut γαμβρὸς, e γάμος: at ἑκυρὸς ab Chaldæo יקר, *veneratio*, *honor*. Porro antiquis Prisciano teste, *socrus* communis erat generis: postea in feminino quidem *socrus* retinuere:

re : sed in masculino *socer* dixere ;

Socius, [οἰκεῖος, οἴκειος, socius.] juxta Julium Cæsarem Scaligerum in Theophrastum de Plantis ita dicitur, vel a *seco*, quia inter eos, qui socii sunt, *secanda* est portio : vel a *sequor*, ut proprie *socius* sit, *qui alium sequitur ducem*. Priori sententiæ adversantur verba hæc Asconii Pediani in III. Verr. *Aliud socius, aliud particeps; nam particeps, qui certam habet partem, & non indivise agit, ut socius*. Ecce negat, inter *socios* sectionem obtinere: ut qui indivise agant. Verum dixerit aliquis non esse hoc in *sociis* perpetuum. Quare altero etiam argumento impugnetur. Nempe quod *secandi* vox in hujusmodi usu impropria plane sit, ut parum fiat verisimile, inde *socii* nomen esse impositum. Et sane minus dure a *sequor* deduxeris, quam etymologiam & Catholicon sequitur. Nec minus placet sententia Martinii, ut *socius* sit a Chaldæo זוג, *jugum*, *conjunctio*, *societas*.

Sodalis Nunnesio dici videtur ex poëtico ἔταρος pro ἑταῖρος. Magis placet *sodales* esse ex Græco ἐθάδες, hoc est, *assueti*. Nam ita vocantur, quibuscum suevimus. Vel *sodalis* quasi *sedales*, quod crebro assident. Festus: *Sodales quidam dictos putant, quod una sederent, essentque: alii, quod ex suo dapibus vesci soliti sint: alii, quod inter se invicem suaderent, quod utile esset*. [ab inusitato *suevo*, *suesco*, *suetus*, *suetalis* & *sudalis*. vel potius ex ἐθάς, εἶναι *socius*.]

Sol Ciceroni, lib. II. de Nat. Deor. dictus videtur quia *solus* : quomodo & Ἀπόλλων ex mente Chrysippi vocatus est ab α στερητικῷ & πολύς. Sane & & Germanicum *Son*, quod *Solem* notat, *singulare* aliquid notat: ut in *sonderlick*, *besonder*, *insondert*, *afsonderen* & similibus. Vetius tamen puto *Solis* vocem a Sabinis esse acceptam, ut Varro innuit, lib. IV. de L. L. Hos vero *Solem* vocasse a σέλας, *fulgor*: uti ἥλιος ab ἕλη, quomodo (ut Eustathius, & alii tradunt) vocatur ἡ τοῦ ἡλίου αὐγή, *splendor solaris*: uti hoc ab הל, vel הלל, quod est *splendere*. Est & tertia sententia. Nam Gentes *Solem* pro *Deo* coluere : atque adeo omnes Deorum appellationes *solem* spectant : ut Macrobius ostendit, lib. I. cap. XVII. Ergo ab *EL*, quod Hebræis *fortem* & κατ' ἀντονομασίαν *Deum* notat, fuit ἕλ & ἅλ, unde ἥλιος ac Dor. ἅλιος, & Lat. *Sol*. Vide quæ fuse pro hac sententia adfert Cluverius, German. Antiqu. lib. I. cap. XXVI. Imo ne quidem, an *Apollo* quasi ἄνευ πολλῶν dicatur, satis inter veteres ipsos convenit. Nam & alias, easque dissentientes ejus nominis caussas apud veteres legere est : quas studiose congessit Macrobius, lib. I. Saturnal. cap. XVII. & Lil. Gyraldus in operoso syntagmate de Diis gentium. Quare solum ponam illustrem locum Servii in Ecl. V. *Constat secundum Porphyrii librum, quem Solem appellavit, triplicem esse Apollinis potestatem : & eundem esse Solem apud superos, Liberum patrem in terris, Apollinem apud inferos. Unde etiam tria insignia circa ejus simulachrum videmus : lyram, quæ nobis cælestis harmoniæ imaginem monstrat, gryphemque, quæ terrenum numen ostendit, & sagittas, quibus infernus Deus & noxius indicatur. Unde & Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν. Hinc etiam & Homerus Apollinem tam pestilentiæ dicit, quam salutis auctorem. Et Horatius ait :*

Condito mitis placidusque telo,
Supplices audi pueros Apollo.

Unde Virgilius rationis hujus peritus, per altaria superum numen; per parem numerum infernam indicat potestatem. In quibusdam Servii codd. pro ἀπολλύειν, quod est *perdere*, est ἀποβάλλειν· quomodo & Gyraldus legit, sed corrupte. In quibusdam etiam pro *gryphemque* fuit *clypeum*, quomodo Boccacius legit lib. V. de geneal. Deorum cap. III. In Servio P. Danielis *gryphæneum* est excusum, a quo non longe abit *gryphon æneum*, quomodo in suis codd. invenisse videtur Gyraldus. Qui & ita emendat locum Fulgentii in primo Mytholog. *His Gryphum quoque Apollini adjiciunt, quod sol & præterita noverit, & præsentia cernat, & futura visurus sit*. Ubi in vulgatis vel *triphum*, vel *tripum*, legitur. Sed omnino hic *tripodem*, non *gryphum* legendum. Nam sententia est, uti tres in tripode sunt pedes, ita triplicis temporis notitiam esse *Apollini*. Apud Servium vero, quin *gryphemque* legi debeat, nullus dubito. Quod & veterum quorundam codicum fide est subnixum. Ab *Apolline* hæc propria descendunt, *Apollonius*, & *Apollinaris*. Sic a *Sole Solinus* : de quo auctor Priscianus in secundo, his verbis, *Urbs, urbis, urbanus; sol, solis, solanus, ex quo παράγωγον subsolanus : ex eo tamen est etiam Solinus*. Simileque a *Phœbo* est *Phœbadius*. *Phœbus* vero Φοῖβος, non tam puto quia φοιτᾷ βίᾳ, *vi fertur*, quod ex Cornificio tradit Macrobius, l. I. Sat. c. XVII. quam quod ibidem Macrobius alios sentire ait, a *specie & nitore*. Nam φοῖβος natura sua adjectivum est, ac notat *splendidum*, *lucidum*, *purum*, teste Hesychio, qui exponit λαμπρὸς, καθαρός· item antiquo Apollonii Scholiaste, qui in lib. II. φοιβήσαντες interpretatur λαμπρύναντες, καθαρίσαντες, atque id verbum esse ait παρὰ τὸ φοῖβον, τὸ καθαρὸν, ὅθεν καὶ Φοῖβος ὁ Ἀπόλλων. Eandemque *Phœbi* nominis caussam etiam Phurnutus attulit. Et ita usus φοίβῃ voce vetus poëta Tragicus, cum ait, ἡλίου φοίβῃ φλογί, *splendida solis flamma*. Ut omnino fallantur, quibus dici φοῖβος placet, quasi φῶς βίου, *lucem vitæ*: vel etiam a *Phœbe*, Latonæ matre : quam sententiam in Homeri allegoriis refellit Heraclides Ponticus.

Solarium, quia *in eo horæ in sole inspiciebantur*, ut ait Varro, lib. V. de L. L. Quippe erat instrumentum, quo horæ cognoscuntur ad solem, veruto umbram faciente. Ita usus Plautus in Bœotia scitis illis versibus a Gellio adductis lib. III. cap. III. Quod primum Romæ *solarium* fuerit neque olim satis convenit, ut docebit Censorinus cap. XXIII. ubi & illud observat, etiam postquam *P. Cornelius Nasica Censor ex aqua fecit horarium, id ipsum ex consuetudine noscendi a sole horas solarium coeptum vocari*. *Solarium* præterea dicitur locus apertus, in quo veteres solent apricari. Nempe quia Soli esset expositum, ut Isidorus indicat lib. XV. cap. III. Gloss. Cyrilli : ἡλιαστήριον, *solarium*. Puta, quia illic ἡλιάζονται, *apricantur*. Hoc pacto sumitur apud Macrobium, lib. II. Sat. cap. IV. *Cum*, inquit, *Augustus de Tyriæ purpuræ, quam emi jusserat, obscuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac suspice, his usus est salibus. Quid ergo, ut me populus Rom. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?* Græci similiter ἡλιακὸν dixere : ut apud Leonem Imper. Constit. ult. Sed & Latina usi appellatione, quomodo Zeno Imp. in Const. σολάρια ἤτοι ἐξώστας. Vetus Glossar. Græc. ἐξώστης, ὁ ἡλιακός.

Soleas dixere Romani, ut ex Castricio scribit Gellius, lib. XIII. cap. XX. *omnia id genus, quibus plantarum calces tantum infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt*. Itaque eo a calceo differt quod *calceus calcem muniat*, unde & nomen : *solea* vero *obtegat tantummodo solum sive plantam pedis*, unde & Festo teste, atque item Isidoro, extremo lib. XIX. *solea* appellata, non quod *solum premat*, quod scripsit Becmanus. Sane *solum* quoque id notare quod dixi, indicat hic versus Lucretii, lib. I. & IV.

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo . . . .

Et istud Ciceronis in Tusc. quæst. ex epist. ad Hannonem : *Mihi amictus est Scythicum tegmen; calceamentum, solorum callum; cubile, terra*. Usurpat & eo modo Varro, in libb. de R. R. Interdum quoque pro ipsa *solea* usurpatur : Plautus, Bacch. act. II. sc. III.

Qui habeat auro suppactum solum.

Utroque modo accipi potest in illo Curcul. act. II. sc. III.

Et datores & factores omnes subdam sub solum.

Porro *soleis* domi, *calceis* foris utebantur Romani. Itaque Asinius ad Cic. lib. X. epist. XXXII. inter alia, quæ in Balbo culpat, hoc ponit, quod *nudis pedibus*

bus is, qui quæstor erat, obambularit in maxima hominum multitudine, quæ ad spectaculum gladiatorium confluebat. Apud Gellium quoque lib. XIII. cap. XX. habes illa Castricii verba: *Soleatos vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit*. Monet ibidem Gellius, *soleas* easdem esse ac *crepidas* & *crepidulas*, sutores eorum Sempronio Asellioni dici *crepidarios*, esseque *crepidæ* nomen a Græco κρηπῖδα, sed Latinos primam vocis syllabam corripere. Sed & *Gallicas* esse easdem ac *crepidas*, verum *crepidæ* vocem multo esse antiquiorem: antiquissimum eorum, qui ea gravis auctoritatis scriptoribus sic *Gallicarum* voce usus sit, videri Ciceronem, cujus illud in secunda Antonianarum: *Cum Gallicis & lacerna cucurristi*. *Solea* κατὰ μεταφορὰν etiam dicitur piscis: nempe a *planitie*, *qua soleam refert*. Gloss. Philoxeni: *Solea*, βούγλωσσος. Aliter dicitur *lingulaca*, ut βούγλωσσος Græcis, a *similitudine linguæ bubulæ*. Belgis similiter *scholle* & *tonge*: *scholle* ex *solea*, ut & Gallis *sole*, Italis *suola*: *tonge* autem (quod *linguam* notat,) velut Latinis *lingulaca*. Etsi autem *soleæ* vox metaphorica sit, tamen aptitudo translationis & communis usus facit, ut & qui ita loquitur, proprie loquatur: quemadmodum Fabius ait, lib. VIII. cap. III. quod est de perspicuitate. Sed transfertur ea vox & ad alia. Festus: *Solea dicitur materia roborea, super quam paries craticius exstruitur*. Imo & est inter instrumenta oleo conficiendo idonea: quomodo usus Columella, lib. XII. cap. L. Eam notionem Philander etiam agnoscit ad Vitruvium, lib. VI. cap. IX.

Soleo, inquit Perottus, *significat consuevi*, *quasi solus*, *hoc est*, *totus eo*. Sed puto simplex esse ὅλος, quia in quo toti sumus, id facere dicimur *solere*. A *soleo* est *solito*, apud Plautum Truculento. Item *insoleas*, ut apud Gellium, *insolens verbum*: apud Appuleium *insolens contumelia*. Hinc tributum hominibus bono alicui non assuetis, ac præcipue τοῖς νεοπλούτοις. Nam tales fere sunt jactabundi, ac lascivi: ut ab Aristotele II. Rhet. scriptum est: Unde & Seneca, *Nihil*, inquit, *est insolentius novitio divite*. Vide quæ de hoc diximus lib. II. Orator. Inst. cap. XIV.

Solidus unde sit, docet his verbis Festus in *Solitaurilia*. *Sollum*, inquit, *Osce totum*, *& solidum significat*; *Unde tela quædam solliferrea vocantur tota ferrea*, *& homo bonarum artium sollers*, *& quæ nulla parte laxata cavaque sunt*, *solida nominantur*. Mihi Festi sententia plane probatur. Nam ut *vividus* est a *vivus* (unde & *vivum amorem*, pro *vivido* dixit Maro, I. Æneid.) sic *solidus* erit ab Osco *solus* sive *sollus*. Sed unico *L* scribebant ante Ennium, unde & *solitaurilia* in usu remansit, ut testatur Verrius apud Festum. Idem Verrius *solidas sollas* interpretatur totas, ac in quibus nihil esset concavi. Quam sententiam immerito improbat Festus. *Solidus* quoque dictus *nummus aureus*, quasi integer, ad discrimen aureorum dimidiatorum & tertiariorum, qui semisses ac tremisses dicti. Hanc nominis caussam e Lampridii loco a se emendato probat Budæus in annotat. ad Pandect. A *solidus* est *solidare*. Ut apud Vitruvium sæpe, *solidare parietes tectorio*, hoc est, *loricare*, *tegere*.

Solipuga, sive *solipunga*, *genus bestiolæ maleficæ*. In quibusdam MSStis, etiam præceptoris mei Nansii, est *solipugna*. Sed perperam. Nam a *pungendo* sic dici, satis indicat Plinius, lib. XXII. cap. ult. *Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ*, *quæ manus pungunt*, *& vitæ periculum adferunt*, *solipugarum generis*. De priori vero vocis parte, non æque apertum. Festum si audimus, nomen hoc trahit, *quod acrius concitatiusque fiat fervore solis*. Eam vocem Arnobio, lib. VII. reposuit Fulvius Ursinus. Imo & vir apprime doctus, Godscalcus Stewechius, ad lib. II. Arnobii legendum ait apud Lucanum lib. IX.

Quis calcare tuas metuat solipunga latebras?

Sed hac quidem in re pueriliter errat, cum metrum reclamet: si quidem ea vox est a *Sole*, quod cum Festo ipse agnoscit Stewechius, & vetus Glossarium indicat, in quo legere est, *Solipunga*, ἡλιοκεντρίς, μυίας εἶδος. Uti, quod dicitur esse μυίας γένος non convenit cum Plinio, qui ait esse *genus formicarum*, vel cum Solino, qui dicit *araneorum formam* habere. Plane autem subscribo Salmasio, qui ostendit esse *phalangium*, quod *cantharidi* simile esse, atque leguminibus inveniri Nicander prodidit. Gloss. ineditæ: *sphalangion*, *musca venenata*.

Solitaurilia a *tauro* nomen habere in confesso est, non item, quæ prior sit vocis pars. Verrius censet esse a *sollus*: de quo sic ex eo Festus: *Sollum Osce totum & solidum significat*; *unde tela quædam solliferrea vocantur tota ferrea*, *& homo bonarum artium sollers*, *& quæ nulla parte laxata cavaque sunt*, *solida nominantur*. Hinc censet Verrius *Solitaurilibus* ex eo nomen esse impositum, quod iis *solidæ*, hoc est, non castratæ præberentur hostiæ, quas inter principem locum obtinent *tauri*. Fortasse objiciat quis, quod si a *sollus* veniret, *sollitaurilia*, non *solitaurilia*, diceretur. Sed hunc quoque scrupulum eximit idem Verrius sive Festus his verbis: *Quod si a sollo & tauris earum bestiarum ductum est nomen*, *antiquæ consuetudinis per unam L. enunciari non est mirum*: *quia nulla tunc geminabatur litera in scribendo*. *Quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur*, *utpote Græcus Græco more usus*: *quod illi æque scribentes ac legentes duplicabant mutas ac semivocales*, *& liquidas*. Interim de ἐτυμολογίᾳ hac non adsentiunt omnes. Sane apud Livium, libro I. legimus *suovetaurilia*; & Festus ipse agnoscit, quosdam putare in *solitaurilium* voce, *suis*, *ovis* & *tauri* vocabula esse confusa indeque Gloss. vett. *solitaurilia*, θυσία ἐκ σύος, κριοῦ, καὶ ταύρου. Sic enim recte emendant, ubi vulgo, ἐντὸς κριοῦ. Tertia quoque etymologia est, quam adducit Jul. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. LXXXIX. *Solitaurilia*, *non ut sunt interpretati male tritatem*, *Sue*, *Ove*, *Tauro*: *neque enim in voce hac*, *Soli*, *est Ovis*: *sed sic fuit per initia*, *Sue*, *Soloce*, *Tauro*: *sic enim pecudem lana tectam prisci appellarunt*, *quam ad sacrificium egregiam habebant*, *id est*, *a grege segregatam*, *integram*, *non tonsam*: *unde & nomen*, *quoniam cum tota lana esset*: *Solon enim Osci dicebant totum*, *ut Græci* ὅλον. Hæc ille. Sed a *soloce* si est, ex hac & *Tauri* voce conflatum erit: e *Sue* autem, *Soloce*, & *Tauro*, qui esse possit, non video. Neque enim *susolotaurilia* dicimus. Imo neque tam a *soloce*, quam Osco *sollus* venire verisimile est *Suovetaurilium* etymon satis manifestum: sed metuo ne vocabulum id primitus fabricatum sit ab iis, qui, cum *solitaurilium* etymon ignorarent, vocem eam ex *suovetaurilia* corruptam crediderunt.

Solium duplicem habet significationem: quarum utramque Festus agnoscit. De priori, *Solia*, inquit, *appellantur sedilia*, *in quibus non plures singulis possunt sedere*. Addit deinde sic dici a *sollo*, hoc est, *solido*. De altera sic scribit: *Alvei quoque lavandi gratia instituti*, *quo singuli descendunt*, *solia dicuntur*; *quæ a sedendo potius dicta videntur*, *quam a sollo*. Utramque significationem invenias etiam in Glossis vett. ubi legas: *Sollum*, θρόνος βασιλικός. *Solium*, ἐμβάτη. Nam ἐμβάτη vel ἔμβασις, *alveus*, *in quem descenderent lavaturi*: unde & nomen. Sane πύελος similiter Græcis utrumque notat. Sed ea voce etiam significatur *sarcophagus* sive *arca*, *in qua mortuus jacet*. Ac videtur Curtius, quia apud Græcum scriptorem πύελον legisset, id similiter *solium* reddere voluisse. Sic enim scribit, lib. X. *Ceterum corona aurea imposita*, *amiculo*, *cui adsueverat ipse*, *solium*, *in quo corpus jacebat*, *velavit*. Imo & Florus lib. IV. de Cleopatra ait: *In Mausoleum se* (*sepulcra regum sic vocant*) *recepit*. *Ibi maximos*, *ut solebat*, *induta cultus in differto odoribus solio*, *juxta suum se recepit Antonium*. Non solent tamen Latini id *solium* vocare: nec ejus significationis meminit Festus. Vidimus ut *solium* a *sollo* dici putasit

rit Festus. Sed alterum etiam etymon adfert Servius ad illud VII. Æn. *Solio medius consedit avito: Solium*, inquit, *est veluti armarium de uno ligno ad regum tutelam factum. Secundum alios a soliditate dictum. Secundum Asperum, per Antistichon, quod solum unum capit, quasi sodium a sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est.* Cujus loci verba plane perturbata sic restituo: *Solium est veluti armarium de uno ligno ad regum tutelam factum, a soliditate dictum. Secundum alios, quod solum unum capit. Secundum Asperum, per Antistichon, quasi sodium a sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est.* Sunt qui superiorem poëtæ locum interpretantur de *sella curuli*. Sed minus recte, cum *solium* fuerit *solidum*: *sella* autem *compacta* fuerit *e partibus contiguis*: uti arguit locus hic Suetonii in Augusto cap. XLIII. *Rursus commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit, ut laxatis sellæ curulis compagibus caderet supinus.* Porro præter superiora tria etyma, quæ e Servio ponebamus, reperio & quartum; ut nempe sit a *solum*, hoc est, *[illegible]*, quia subjicitur insessori. Mihi maxime placet vel a *soliditate* dici, vel quod Asper voluit, a *sedendo*, quomodo & ex quorundam sententia, Festo teste, *sodalis* quasi *sedalis* dictus est. Sane crebro admodum mutatam *E* in *O*; quemadmodum ab *hemo* est *homo*, ab *Apello Apollo*, &c. A *solium* est *soliar*, quo *solium* integitur; ut a *toro*, *toral*; ab *aula*, *aular*.

SOLLEMNIS fuerit ex Osco *sollus*, & antiquo *amnus*, si ita pro *annus* dixere, ut Jovianus Pontanus in Actio censet. Sed omnino puto *MNIS* in *Sollemnis* esse vocis productionem: ut & Franciscus Sanctius, in Paradoxis, variis auctorum locis defendere conatur: vel si omnino est ab *annus*, atque id proprie notat, quod *solum in anno* fit, fatendum veteres in hac voce ab Analogia recessisse: quod Aldus Manutius censet in Orthographia: vel denique iis potius libb. standum, in quibus *sollennia* gemino *NN* legitur, ut quemadmodum ab *anno* dicimus *biennis*, *triennis*, *perennis*, sic ab eodem & Osco *sollus* dicamus *sollennis*: quam scribendi rationem probat socer Junius ad Tertull. de Pallio. Nec de media postremaque solum syllaba ejus vocis disceptatio est, sed etiam prima. Quippe, non omnes Festo assentiunt, qui ab Osco *sollus* deducit, sed sunt, qui malint esse a *solitus*, ut Isidorus, lib VI. cap. CXVIII. Et videntur huic sententiæ favere vett. Gloss. Nam legas in Gloss. Philox. *Solemne* ἔθιμον. *Solemniter*, ἐθίμως. Ac similiter Gloss. Cyrilli: Ἔθιμον *consuetum*, *sollemne* ἔθιμον, *sollemnia*, *hæc festa*. ἐθίμως, *rite*. Imo & trahi huc possunt verba Festi sive Pauli: *Sollemnia sacra, quæ certis temporibus anni fieri solent.* Sed huic sententiæ etiam modulus primæ syllabæ refragatur. Unde alii deducere malunt a *solus*, ut sic dicatur, quod cum pompa & ritibus *solum in anno* fieri consuevit. Hæc enim propria est ejus vocis significatio, unde Maro, V. Æn.

Annua vota tamen sollennesque ordine pompas.

Itaque hanc solam ὀρθογραφίαν probat Becmanus, qui & multus in eo est, ut ostendat, recte quidem *solemnis* scribi per *MN*, quando dicitur de sacro juxta *amnem* celebrato: cum vero pro *annua festivitate* usurpatur, *solenne* scribi gemino *NN*; at seu hac, seu illa significatione ponatur, semper primam simplici *L* scribi debere: idque non quia a *solendo* sit, ut quidam censent, (sic enim prior corriperetur) sed quia sit a *solus*. [*Solennis* omnino a *soleo*, nec obstat syllabæ modulus.] Verum quod *solemne* dici putat, de sacrificio quod juxta *amnem* perageretur, id metuo ne idoneo scriptore comprobari queat. Scio adduci posse illud Macrobii, lib I. cap XII. *Eodem quoque mense & publice & privatim ad amnem perennem sacrificatum itur, ut annare perennareque commode liceat.* Sic enim libb. quidam. Sed non Stephanica modo, verum & vetus Aldina & quædam aliæ habent, *Ad Annam Perennam*, ut mirer Carrionem ab hac levicula emendatione ordiri voluisse suos emendationum libros. Deinde, quomodo ex eo, quod ad *amnem* quotannis sacrificari soleat, probabunt id sacrificium proprie *solemne* dici? Atque hoc primum. Præterea neque in eo assentio Becmano, quod *solenne* unico *L* scribendum pertendit. Omnino majoris apud me est Festi, atque adeo fortasse Verrii ipsius, quem is in epitomen redegit, auctoritas, qui, si unico *L* *solenne* eo seculo scribi soleret, non ab Osco *sollus* deducere maluisset. At, inquit Becmanus, *sollus* est obsoletum. Quid tum? num quia extra compositionem in usu non est, eo neque in compositione habebit locum? *Indu* non amplius dicimus. Erone & *industrius*, & alia ex eo conflata, obsoleta censebuntur? At inquit, Oscum *sollus* est a Græco ὅλος, quod unico λ scribitur. Recte: verum videndum unde [illegible], proximeque originem ducat. *Sollennis* autem proxime est a *sollus*, non ὅλος. Atqui, inquit, veteres non geminarunt, eoque non *sollus* scripsere, sed *solus*: unde sic quoque *solenne* unico *L* scribendum paret. Minime vero. Neque enim sequenda nobis rancida antiquitas, sed Ciceronis Maronisque seculum, & quod proxime secutum. Quare ut nunc *jussi* dicimus, non *jusi*, quod ante Ciceronis & Maronis ætatem obtinuisse ait Fabius, sic *sollennis* dicimus non *solennis*, quia in eo ab antiquorum more posterius & felicius seculum recessit. Sane aut antiquissimi nobis sequendi, aut non sunt. Si sequendi, etiam geminandæ vocales longæ; scribendumque *uora*, *neemo*, *feelix*, quod nemo dixerit: si non sequendi, neque opus erit simplices adhibere semivocales. Utrumque enim antiquissimis in usu. Quinctilianus, lib. I. cap VII. *Semivocales non geminare, diu fuit usitatissimi moris: atque e contrario, usque ad Accium & ultra, porrectas syllabas, geminis, ut dixi, vocalibus scripserunt.* Porro quod de voce *sollenne* dixi, idem de voce *sollers* dictum velim. Nam quemadmodum *sollenne* dicitur quod *sollis*, hoc est, *omnibus singulisque annis* fit, ita *sollers* est, non *qui in arte est sollicitus*, ut est apud Papiam; sed, qui *sollam* hoc est, *omnem integramque artem* novit: unde Glossæ Philox. *Solers*, ἔντεχνος. Ex quibus liquet, Oscum *sollus* magis retinere naturam primogenii ὅλος, quam *solus*, quod proprie μόνος, cum *sollus* sit *totus*, *omnis*. Sed in *sollenne* *sollus* non quantitatem continuam respicit, verum discretam. Neque enim sic dicitur, quod *omni*, hoc est, *integro anno* fit, sed quod *omni* fit *anno*, hoc est, *quotannis*. Contra in *sollers* (quod ex *sollus* & *ars* compositum diximus) *sollus* quantitatem continuam indicat, quia sic dicitur, qui *artem totam* callet, ita ut *sollertia* Cæsari Scaligero (comment. in Hippocratem de insomniis) nihil aliud sit, quam *habitus perfectus animi ad rem quampiam*. Quod vero hanc quoque vocem unico *L* scribit Becmanus, cui *solers* dicitur, qui *solam artem* consequitur: id refellitur veteribus, & lapidibus, & libb. in quibus *sollers* gemino *L* scribi testatur Pierius ad IV. Georg. & Aldus in Orthogr. Deinde nec significatio vocis *solus* convenit, quæ μόνος notat, sed Osci *sollus*, quod est, *totus*, *integer*. Præterea si simplici *L* scriberetur, non a *sollus* deduceret Festus sive Verrius, aut saltem caussam adderet, cur cum a *sollus* sit, unico tamen *L* scribatur: quemadmodum fecit in *solitaurilium* voce: quam iccirco solam ex omnibus a *sollus* compositis excipi putamus. Deinde clare pro nobis pronunciat Martianus Capella, cujus hæc verba, lib. III. cap. de Semivocalibus: *L vero littera tripliciter sonat. Nam exilem sonum reddit, cum geminatur, ut sollers, Sallustius*, &c. Quod si *solers* unico *L* scribere placet, jam longe aliud etymon ineundum: quod non nescivit Donatus, qui iccirco non a Latino *solus*, sed Græco ὅλος deducit: verum ne vox sit hybrida (ut *epitogium* & similes) vult posteriorem quoque partem esse non *ars*, sed ἀρετή. Donati locus est Eun. Act. III. Sc. I. Et sane, aut dicendum cum Donato, ut ab ἀρετὴ est *ars*, sic ex ὅλος ἀρετὴ fieri *solers*, aut si posteriorem vocis partem Latinam esse iubet, dicendum quoque priorem non esse *solus*, sed Oscum *sollus*. Vide sis etiam aliquid de his apud Hermolaum Barbarum,

rum, Gloff. Plinianis voce *solopygium*.

SOLLICITO in vett. libb. gemino L. L. scribitur. Quidam tamen dici putant quasi *solo citare*, hoc est, *loco movere*, πέδον κινεῖν, quod Tullio, *sedibus commovere*, Maroni *sedibus imis ruere*. Favet huic sententiæ Festus: *Sollicitare quidam dictum putant, velut citare ex solo, hoc est, ex suo loco & sententia movere. Solum autem quin significet locum, quis dubitet, cum exsules quoque dicuntur loca patria sua pulsi*. Quæ & αὐτολεξεὶ ex eo adfert Calpurnius ad Ter. Heaut. act. III. sc. I. Illoc si placet, dicendum εὐφωνίας χάριν, sive ob trium brevium concursum, geminato *L* scribi *sollicito*. Sed verisimilius est *sollicito* dici quasi *sollum cito*, hoc est, *totum commoveo*. Nempe ut sit ab Osco *sollus*: de quo diximus in *Sollemnis*. Vel potius dicendum, a *lacio* esse *lacio*: ab illo addita præpositione *sub* esse *sullicio*, ab hoc *sullicito*, & mutata vocali *sollicito*. Sane *sollicitare* dicuntur, qui alliciunt spe aliqua, aut metu.

†SOLLUM Osce idem esse ac *totum*, Festus testatur in *Solitaurilia*. At idem in *Sollo*, non *Sollum*, sed *Sollo* (nempe in O finitum) dici Osce ait, *quod nos totum vocamus*. Atqui SOLLO est ipsissimum כלו *chullo* Hebræorum (i. e. *totum id*) in Bibliis tertio quoque verbo obvium; modo litteram X, seu CH in sibilum mutes. Ergo uti ab ἔγχος fit *ensis*, a χαίτη *seta*, a χάλιξ *silex*; sic a כלו *chullo*, fit *Sollo*. MAZOCHIUS.

SOLOECISMUS, σολοικισμὸς, a *Solis*, teste Strabone, lib. XIV. Sed Σόλοι aliæ in Cypro, aliæ in Cilicia. Utræ intelligantur, indicat hic locus Diogenis Laërtii in Solone: Ἐπειδὴ τε ἀπαλλαγεὶς ἐγένετο ἐν Κιλικίᾳ, καὶ πόλιν ᾤκισεν ἣν ἀπ' αὐτοῦ Σόλους ἐκάλεσεν. Ὀλίγους τέ τινας τῶν Ἀθηναίων ἐγκατῴκισεν, οἱ τῷ χρόνῳ τὴν φωνὴν ἀποξενωθέντες σολοικίζειν ἐλέχθησαν. καὶ εἰσὶν οἱ μὲν ἐντεῦθεν Σολεῖς, οἱ δ' ἀπὸ Κύπρου Σόλιοι. *Solœcismus* igitur dictus a *Solis Ciliciæ* oppido, quod ejus incolæ Atheniensibus vitiose loqui crederentur. Σόλοι vero a *Solone* conditore. Sumitur quoque *Solœcismus* pro *quovis errore*. Juven.

> .... *Solœcismum liceat fecisse marito*.

Et eodem modo loquitur alicubi Martialis. Veteres σολοικισμὸν, teste Agellio, lib. V. cap. XX. appellarunt *imparilitatem*, itemque *stribiliginem* quasi *streblıginem*. Est enim στρεβλὸς *pravus*, στρεβλοῦν, *depravare*. At aliud σολοικοφανὲς, nempe, ut Suidas definit, χωρὶς τὸ δοκεῖν μὲν μετέχειν σολοικισμοῦ, μὴ μετέχειν δέ. Plura de his extrema diximus Grammaticæ parte, quæ est de orationis structura.

SOLOX duplicem habet notionem. Festus: *Solox, lana crassa, & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barathro*.

> *Ego ab lana soloci ad purpuram data*.

Et Lucilius:

> *Pascali pecore, ac montano, hirta, atque soloce*.

Priorem significationem confirmant Glossæ vett. in quibus *Solox* exponitur ἔριον παχύ. Sic enim recte emendant viri docti. Utitur Tertull. lib de pallio, cap. IV. *Endromidis solocem aliqua multicia synthesi exstruxit*. & Symmach. lib. I. ep. I. *Quare elaboratum soloci filo accipe cantilenam*. Sed posterior significatio magis propria est, si verum est etymon, quod ex Julio Scaligero in *solitaurilia* adferebamus; ut nempe sit ab Osco *sollus*, hoc est, *totus*, *solidus*, quia pecudes integræ, ac cum tota lana, utpote intonsæ, sacrificiis asservarentur.

SOLSTITIUM quasi *solis statio*. Varro, lib V. de L. L. *Alter motus solis est, alter cæli, quod movetur a bruma ad solstitium. Dicta bruma, quod brevissimus dies est. Solstitium, quod sol eo die sistere videatur: aut quod sol ad nos versum, proximum est solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quod dies æquus fit ac nox, Æquinoctium dictum*. Ubi simul videmus, ut quamquam Astrologi geminum faciant *solstitium*, æstivum & hibernum, imo Solinus quoque *solstitium brumale* dicat: Varro tamen solum æstivum *solstitii* nomine appellet: *hybernum* vero appellet *brumam*. Similiter Cicero lib. II. de Nat. Deorum: *Solis accessus discessusque solstitiis brumisque cognoscitur*. Et Maro I. Georg.

> *Humida solstitia, atque hiemes orate serenas*.

Ubi per *hyemes* intelligit *brumas*. Horatii quoque est,

> *Pænula solstitio, campestre nivalibus auris*.

Imo, quicumque olim Latine casteque sunt locuti, semper *solstitii* vocem de *æstivo sole* intellexere: ut pluribus probat Josephus Castalio Var. Lect. cap. XVII. Similiter Glossæ vett. *Solstitium*, τροπὴ θερινὴ, *conversio æstiva*. Non addit ἢ χειμερινὴ, *aut hiberna*. Apud Columellam tamen, optimum & tersissimum scriptorem, legas *solstitium brumale*, ut quidem in Thesauro suo prodidit Rob. Stephanus, & ex eo alii. Citant autem hæc verba ex lib. IX cap. XIV. *Kal. Januarii Sol in Capricornum transitum facit brumale solstitium*. Atqui apud Columellam sic legitur: *Ab occasu Vergiliarum ad brumam, quæ fere conficitur circa VIII. Kal. Jan. in octava parte Capricorni*. Tanti interest, ipsos adire fontes, nec fidem habere iis, qui alienam sequuntur fidem: uti hic a Stephano factum apparet. Nempe Columellæ verba esse credidit, quibus aliquis mentem Columellæ, sed verbis suis exprimere voluit. Cum vero *solstitium* sit τροπὴ θερινὴ, ut ex Glossis vidimus: *solstitialis plaga* Solino cap. XXXVII. fit ea cæli pars, ubi est *ortus æstivus*: ut audiendus non sit Turnebus, qui *meridiem* intelligit lib. XXIV. cap. XXXVIII.

SOLUM [ἔδαφ.] Festus exponit *terram*, ac hunc adducit Ennii locum ex tertio.

> *Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni*.

Item istum.

> *Sed sola terrarum postquam permensa parumper*.

Sed non *soli terræ* competere docet Servius in illud V. Æn.

> .... *Vastis tremit ictibus ærea puppis,*
> *Subtrahiturque solum* ....

Ubi *solum* esse dicit, *unicuique rei quod subjacet*: *unde est solum navis, mare; & aër, avium*. Et sane Ovidius de *cælo* usurpat. I. Met.

> *Astra tenent cœleste solum* ....

Quod temere reprehendit Gaspar Barthius, Adversariorum lib. LVIII. cap. X. *Non*, inquit, *humilior vox est telluris appellandæ, quam solum: neque poterat alia indignior tantæ rei assimilandæ reperiri*. Atqui aliud esse *tellurem*, aliud *solum*, satis indicant, quæ diximus. Nec moror Ascensium, qui *solum* idem esse ac *terram*, eo probabat, quia nomen sit a *soliditate*. Nam contra a natura *soli* aliquid dicitur *solidum*, ut *humidum* ab *humo*. Nempe quia terra præcipuum ex iis sit, quæ *soli* nomine censentur. Varroni placet *solum* pro *terra* vocari a *solo*, qua significat *plantam pedis*: qua de *soli* notione abunde diximus in *Solea*. Varronia verba sunt, lib. IV. de L. L. *Quæ solo teri possunt, sola terræ*. Ita recte emendat Scaliger, pro quo corrupte in vulgatis: *Quæ sola teri possunt, sola terra*. *Solum* vero est a Græco ὅλον. Proprie igitur per *sola terræ* intelligitur *terrarum orbis totus*. Ὅλον est ab Hebræo כול, id est, *omnis*: vel *solum* dicitur quasi *sodum*, ut ab Ὀδύσσευς, *Ulysses*. Sane *solum* id, cui quidque insidet. Vel *solum* a סלה, *calcare*. A *solum* est *solarium* prima correpta, vectigal, quod pro *solo* penditur. Ita usus Ulpianus, ff. nequis in loco. l. I. § siquis. Sunt & hinc composita *subsolaneus*, qui infimum solum colit, & *supersolareus*, qui *superius solum*: ut ex corrupto Festi loco cognoscitur. At *subsolanus* non a *solo*, sed *sole* dictus.

†SOLUM a סללה *solela* i. e. *terræ adgestio*, factum videtur. Aut potius ab Hebr. סלה *sulah* fit, quod *Calcare* significat. Nam & indidem SOLEA est; cum id fit in pedibus *solea*, quo proxime calcatur *solum*. Imo & *Solum* ipsum Lucretius sive pro planta pedis usurpavit, ubi scripsit,

> *Avia Pieridum peragro loca nullius ante*
> *Trita solo* MAZOCHIUS.

SOLVO quasi ὅλον λύω, ut quidem ait Scaliger, lib. I. de

de caussis L. L. cap. xxv. & Nunnesius in Grammatistica. [ὕβριν ὀφείλειν.] Judicio autem meo fuerit quidem a λύω, vel *luo*: sed prior compositi pars non est ὅλον, verum præpositio *sub*, ut integrum sit *subluo*. *B* omissum, ut in *omitto* pro *obmitto*. Vel prior compositi pars sit præpositio inseparabilis *se*: quæ interdum abit in *so*, ut in *socors*. Ita *solvo* proprie erit *sejungo*, *vinculis liberando*. *Sejunctio* erit in *se*; in *luo* fit *liberatio a vinculis*. Hinc *absolutum*, quomodo proprie dicitur id, *quod vinctum esse desiit*, sed κατὰ μετάληψιν sic vocatur, in quo nihil desideratur. Itaque in Glossis Philoxeni, & ἀπολελυμένος, & αὐτοτελὴς exponitur.

†SOLVO factum est a נשל *nashal* ejusdem significationis, sed excidente *Nun*: ut Ex. III. 5. in illo, *Solve calceamentum* &c. illud SOLVE in Heb. est של *shal*. Ergo amoto *Nun* (pro more defectivorum) ortum est *Solvo*. MAZOCHIUS.

SOLUS ab ὅλος, id est, *totus*. Nempe, quia quamdiu aliquid *totum*, tam diu *solum unumque* est; *dividendo* autem idem fit *multa*. Vel *solus*, ex *se*, id est, *suus*, & antiquo *alis*, vel usitato *alius*. Nam *sine aliis* est, qui *solus* est. A *solus* est *solitas* & *solitudo*. Priori Accius usus, & Appuleius. Ab eodem est *persolus* pro *plane unico*, ut *oculus persolus* apud Plautum Menæchmis, act. I. sc. II. & Curcul. act. I. sc. III. *persolæ nugæ*, id est, *meræ*. Ubi tamen Melior Hamcovelio Goldastus, approbante Taubmanno, mavult, *Ebriola*, *persolla*, *nugæ*: quomodo legitur in MSto Camerarii. *Persolla* est *persona minor*: ut exponitur in Glossis MSStis. Nempe ut a *corona corolla*, sic (ut Placidus quoque Grammaticus testatur) a *persona* est *persolla*. A *persolla* dicta *persollata*, quæ Græce dicitur προσώπιον, & προσωπίς. Dioscorides, lib. IV. cap CVII. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι. *Persollatæ* mentio apud Plinium, lib. xxv. cap. IX. & lib. xxvi. cap. v. & IX. Vulgo vocatur *bardana*, & *lappa major*. Προσωπὶς autem & *persollata* dicta, quia προσωπίδος, ac *personæ* seu *larvæ instar hominum faciem contegere valet ob foliorum amplitudinem*. Græca προσωπίδος appellatione refelluntur, qui *persolatam* unico *L* scribunt, atque ita dici ajunt, quia, *si capiti imponatur*, *solis calorem arcere apta sit*. A *solus* quoque est *desolatus*. Suetonius Caligula, cap. XII. *Desertæ desolatæque reliquis subsidiis aulæ*. Statius, lib. II. Sylv. *Desolatamque sororem*. Ab eodem *solari*, ut proprie sit, ei, qui solus ac derelictus est, bonam spem facere. Quod etymon etiam sequitur Genuensis in Catholico, ubi legas: *Solari*, *alloqui unum*, *& derelictum*. *Qui enim solatur*, *soli se applicat*, *dum loquitur*, *& solitudinem levat alloquio suo*. Nisi malis esse ab Osco *ollus*, hoc est, *integer*, *totus*: ut notet proprie *redintegro*. Sane qui animo fractus est, is spe meliorum reficitur ac recreatur. Cæteroquin & affinitatem *solor* habet cum סלה, *elevare*. A *solari* est *consolari*, quod (si placet esse a *solus*) proprie notet allocutione eorum animos lenire, qui sibi *soli* videntur felicii, postquam orbati sunt parente, conjuge, vel pignoribus aut amicis. Distinguunt Grammatici inter *solatium* & *consolationem*, quod illud in *re* sit, hoc in *verbis*: sed discrimen id non observatur in epilogo orationis Milonianæ: *Nec vero si mihi eripueris*, *reliqua est illa tamen ad consolandum querela*, *ut his irasci possim*, *a quibus tantum vulnus accepero*.

SOMNUS, ab ὕπνος. Agellius, lib. XIII. cap. IX. *Quod Græci ὑπὲρ*, *nos super dicimus*: *quod illi ὕπτιος*, *nos supinus*: *quod ὑφορβὸς*, *nos subulcus*: *quod item illi ὕπνος*, *nos primo sypnus*, *deinde*, *per Y Græcæ Latinæque O literæ cognationem*, *sopnus*. Hæc ille. Parum autem refert, an dicas *M* inseri, dicique *somnus* pro *sopnus*, ut *damnum* quasi *dapnum* a δαπάνη, an potius *P* converti in *M*, Æolum more, qui pro πεδὰ dicunt μεδὰ, pro πεπόνθεα μεμόνθεα, quomodo & Cyprii dicunt ἄμφαμος pro ἀδόλετος, ubi & λ in ρ convertitur. A *somnus* est *somnium*, quia *somni proprium*. Item *insomnium*, ut Græcis ab ὕπνος ἐνύπνιον. *Somnium* & *insomnium* his verbis distinguit Macrobius, lib. I. in Somn. Scip. cap. III. *Omnium*, inquit, *quæ videre sibi dormientes videntur*, *quinque sunt principales & diversitates & nomina*. *Aut enim est ὄνειρος*, *secundum Græcos*, *quod Latini somnium vocant*: *aut est ὅραμα*, *quod visio recte appellatur*: *aut est χρηματισμὸς*, *quod oraculum nuncupatur*: *aut est ἐνύπνιον*, *quod insomnium dicitur*: *aut est φάντασμα*, *quod Cicero visum vocavit*. Definitiones singulorum ibidem invenies. At *insomnia* numero singulo aliud est. Nam *IN* hic privat, ut idem sit quod ἀϋπνία, quemadmodum *insomnis* ἄϋπνος, pro quo & ἄγρυπνος dicitur, γρ per pleonasmum inserto. A *somnus* est non *somnorinus* (nec enim *somnor* dicitur) sed *somnurnus*, terminatione in *urnus*, ut a *corylo*, *colurnus* pro *corulinus*. Varro Prometheo apud Nonium:

Levis mens unquam somnurnas imagines
Affatur, *non umbrantur somno pupulæ*.

Ita ex vett. libb. edidit Josias Mercerus. At non audiendus Scaliger, cum invito Nonio *sonorum imagines* legit. Vide quæ ad Catullum annotavi.

†SOMNUS est ab Hebr. שנה *shena* ejusdem significationis, interposito M, & prima vocali mutata. MAZOCHIUS.

SONO a שאון, hoc est, *sonus*, *sonitus*. Vel est a *tono*, *T* in *S* abeunte. Quo de etymo in *Tono* dicemus. A *sonus* fit *sonivus*, ut a *cado cadivus*. Sed pro *sonivus* videntur dixisse *sonivius*, quasi esset a *via*, cum omnino simplex sit. *Sonivius* est in MSStis Paulli Diaconi libris. Plenius Festus: *Sonivium tripudium*, *ut ait Appius Pulcher*, *quod sonet cum pullo excidit puls*, *quadrupedive ex ore*. Ita in Pomponii Læti schedia legitur is locus, nisi quod corrupte in his sit *plus* pro *puls*, quod integre est in vulgatis. De eodem sic Servius in illud Maronis:

. . . . *Tremere omnia visa repente*.

Hoc augurium, ait, *juxta auguralem disciplinam dictum est*, *quod appellatur tripudium sonivium*, *id est*, *a sono*. *Ad quod pertinet*, *si arbor sponte radicibus cadat*, *si terra tremat*: *quod hic Æneæ factum ostendit*, *antequam voce divina responsa perciperet*. Quæ verba ex Servio P. Danielis Scaliger citat: in impresso tamen ea non comparent. Cicero lib. VI. ad Cæcinnam: *Nec e tripudiis solistimis*, *aut soniviis tibi augurer*. Sane in codice veteri ita scriptum fuisse, ut non minus *soniviis*, quam *somniis* legi posset, auctor est Paul. Manutius. Ac probat eam lectionem quoque Lambinus. Plinius, lib. XV. cap. XXII. *Cadendo* (juglandes) *tripudium sonivium faciunt*. Ita in vett. libb. esse monuit Turnebus, lib. XXVII. cap. XVI. Ac de MSto codice Chiffletiano auctor Dalecampius. In vulgatis est *sonumve*.

SONS in Glossis Philox. exponitur αἴτιος, ὑπαίτιος, βλαβερὸς. Quod & ἔτυμον firmat. Nam integrum est *Sontes*, quod a σίντης, hoc a σίνω, *noceo*, de quo dictum in *Sinapi*. *Sons* autem ex *sontis*, ut ex *plebes* est *plebs*, ex *mentis* (quo usus Ennius) *mens*, ex *sepes seps*, &c. Egregie mihi nugari videntur, qui *sontem* a *sonando* deducunt, quia, ut ajunt, culpa ejus sonat, postquam erroris est convictus: quod Perottus prodidit. A *sons*, quod, ut dixi, proprie βλαβερὸν seu *nocentem* significat, venit *sonticus*, hoc est, *noxius*: unde *morbus sonticus*, & *caussa sontica*. Festus: *Sons*, *nocens*, *ut ex contrario insons*, *innocens*. Item: *Insons*, *extra culpam*: *a quo dici morbus quoque existimatur sonticus*, *quia perpetuo noceat*. Idem: *Sonticum morbum in duodecim significare ait Ælius Stilo certum*, *cum justa caussa*, *quem nonnulli putant esse*, *qui noceat* (leg. *nocet*,) *quod sontes significet nocentes*. *Nævius ait*, *Sonticam esse oportet caussam*, *quamobrem perdas mulierem*. Idem: *Sontica caussa dicitur a morbo sontico*, *propter quem*, *quod est gerendum*, *agere desistimus*. *M. Porcius Cato de re R. A. Atilii*, *quid dicam caussæ extitisse*, *timidusne sis*, *an impedimento tibi caussam sonticam fuisse?* Gloss. Philoxeni: *Sontes*, *αἴτιοι*, *ὑπεύθυνοι*, *βλαβεροί*. *Sonticus morbus*, *ἱερὰ νόσος*, hoc est, *comitialis*. Ita accipitur in Legg. XII. Tabb. Sane apud Dioscoridem legas de gagate gemma, eam

ἐλέγχειν

ἔλεγχον ἐπιληπτικῶς· ac Appuleius in Apologia tradit *incensa gagate explorari morbum caducum*: Plinius vero, lib. XXXVI. cap. XIX. *Gagates deprehendit sonticum morbum, & virginitatem suffitus*. Ubi *suffitus* est, quod Appuleio *incensus*. Quare non dubium quin *sonticus morbus* sit *sacer*, sive *comitialis*, qui & *morbus major* vocatur. Generatim vero accipi solet pro *morbo quovis, qui rei agendæ impedimento est, idque non simulate, sed vere*. Unde in Philox. Glossis, *Sontius*, ἀληθής. Ubi pro *sontius* paret legendum *sonticus*. Id exponit ἀληθής· quomodo & in Glossis Isidori legas, *Sonticus verax*. Et apud Paulum, *Sonticum, justum*. Pleniusque apud Festum: *Sonticum, certum, cum justa caussa*. Ubi *sonticum* recte exponi *justum*, illud argumento est, quod quæ *sontica chiragra* dici potest, quia excuset ne quis in judicio sistat, ea ab Horatio *justa* appelletur, lib. II. sat. VII.

Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra
Contudit articulos.

Putabat Janus Gulielmius lib. II. Verisimil. cap. VII. quemadmodum *sonticam caussam* dicimus, *quam subterfugere non possis*: ita quoque dici *sonticam eloquentiam*. Quare sic legebat Nævii versum in Gallinaria.

O pestifera, sontica, fera, trux tolutiloquentia.

Verum longe magis mihi placet *Pontica*, quod in vulgatis legitur.

SOPOR ab Hebræo ספר, hoc est, *finire*, *desinere*. Nempe quia eo terminantur actus sensuum nostrorum: unde *somnus* Aristoteli est ἠρέμησις τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, *quies* seu *cessatio primi sensorii*. Vel est ab ὄναρ, cui opponitur ὕπαρ. Utrumque somnium est, sed ὄναρ vanum, ὕπαρ eventu comprobatur. Itaque Homerus, Odyss. τ, cum dixisset; οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν, subjicit eopse versu, ὅ τοι τετελεσμένον ἔσται. Quasi dicas, *non vanum jam somnium est, sed vera visio, quandoquidem eventus somnio respondet*. Docet autem Eustathius versum hunc proverbii loco usurpari solere ἐπὶ τῶν ἐμφανῶν ἀγαθῶν. Censet idem ὕπαρ dici quasi ὕπνου ἄρσιν, διὰ τὸ ἐγρηγορέναι, sicut ὄναρ παρὰ τὸ τοῦ ὄντος ἄρσιν, quia φαντασία sint τὰ καθ' ὕπνους καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ. Qua ratione ὕπαρ proprie erit, *visio quæ vigilanti obtingit*, ut ὄναρ, *quæ in somnis*. Ac voluit idem Ammonius, cum ait ὕπαρ esse ἐναργῆ ὅρασιν, ὄνειρον autem τὴν ἐν τῷ καθεύδειν φαντασίαν. Ex Homeri tamen loco id minime evinces: uti neque ex illo Platonis epist. III. διὸ τὸ νῦν σοι ὀνείρωμα τὸ ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γέγονε. Neque etymon id comprobat. Nam commodius deducas ab ὑπάρχειν, id est, *subesse*, quia rei insit sive subsit veritas. Nec tamen interpretationem hanc repudio. Nam censeo ὕπαρ complecti visionem, cum eam, qua quid vigilantes & revera cernimus: tum quæ divinitus in *somno* apparet, eoque eventu comprobatus. Utraque sane repugnat *vano somnio*, quod ὄναρ dicitur. Adferam de hisce vocibus illustrem locum summi viri Julii Scaligeri, cujus hæc verba commentario in Hippocratem de Insomniis: *Hoc vocant ὕπαρ Græci, unde noster sopor, propterea quod corpus pene mortuum est, in anima totus homo constitutus, atque ipsa in sese reducta, recepta, collecta. Ejus vocabuli originem & caussam intelligamus: quoniam res vera subsit, ὅτι τὸ ὂν ὄντως ὑπάρχει. Homerus in undevices. Ulyssea ὕπαρ non ὄναρ esse dicit: non quod res ipsa visa esset, sed quod vera portenderent rerum imagines*. De vocibus ὄνειρος & ὄναρ, sic aliquanto ante idem dixerat: *Vocem ὄνειρος prisci mortales a bene ominando fabricarunt. Ita enim dicebant ὄναια ἱρᾶν. Nam concisum fuit ὄναρ.*

SORACUM Græce σώρακος, quod Pollux exponit, τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ σκεύη τῶν ὑποκριτῶν, *vas in quo histrionum vestimenta reponuntur*. Quibus probe concinit Festus, cum ait: *Soracum dicitur, quo ornamenta portantur scenicorum*. Subdit deinde locum Plauti, Persa, act. III. sc. I.

Librorum eccillum habeo plenum soracum.

Idem videtur ac *Saracum*: quod in Glossis Philoxeni Latino-Græcis exponitur *Sarraca*, ἅμαξα. Eo etiam Cicero usus in Pisoniana, ex qua Fabius, lib. VIII. cap. III. (quod est de ornatu) hæc verba adducit: *Cum tibi tota cognatio in sarraco advehatur*. Item Juvenal. sat. V.

. . . . Aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca boota.

Ubi vetus interpres *serraca* itidem exponit *plaustra*. Etiam *plaustra* & *sarraca* conjungit Vitruvius, lib. X. cap. I. item *vehicula*, & *sarraca* Capitolinus in Antonino philosopho. Videtur autem *saracum* fuisse vehiculi genus, in quo corbis foret, aut simile vas, idoneum ad res plures in eo coacervandas. Siquidem σάρακος unde *saracum* factum literulæ mutatione, venit a σωρός, quod est, *acervus*. Ut generatim σάρακος Græcis sit *vas omne, in quo aliqua coacervarentur*. Unde Hesychio esse dicitur ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα συμβάλλεται. Atque id quoque liquet ex loco Babrii apud Suidam, & illo Plauti, quem ante adducebamus.

SORBEO vel a vocis sono factum est, quod Varro, lib. V. de L. L. tradit; vel a Græco ejusdem significationis verbo ῥοφέω. quod non minus placet, (nam adspiratio sæpe in *s* abit, ut levicula μεταθέσεως solum sit opus,) vel denique, quod maxime placet, ab Arabico شرب *sariba*, *sorbere*, *bibere*: de quo & in *sirupus* diximus. Ac Rabbinis quoque שרף, *sorbere*. A *sorbeo* est *sorbillo*, sive, quod Turnebus malebat, *sorbilo*. Sed prius ἀναλογίᾳ subnixum est, ut ostendimus libris de Analogia. Quod si Catholicon Joannis Genuensis audimus, etiam arbor *sorbus* a *sorbendo*, quia *sorba* ad *sorbendum* idonea. Quod & Papiæ videtur.

SORDES, quia everruntur, a σαίρω vel σαρόω, *verro*. Sive, ut Cæsari Scaligero notis in Theophrastum placet, a Græco σωρός, *acervus*, *cumulus*. Nempe quia, quæ everruntur e domo, atque in unum locum accumulantur, ea sunt proprie σωροὶ ἐρμαῖοι. A qua σωρῷ voce & argumentationis Stoicæ genus Σωρείτης vocatur: & quia pronuntiata multa accumulat. *Acervum* similiter Persius appellat:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Sordidus a *sordibus*: etsi Nunnesius derivet ab ἄρδαλος, quod idem notat. Nempe ut λ abeat in *D*.

SORICULATÆ vestes quæ sint Plinio, lib. VIII. cap. XLVIII. & unde dicantur, satis est obscurum. Sunt quibus ita vocari placet vestes ex lino & sparto consertas, & a *conserendo*, quasi *sericulatas* dici. Turnebus, lib. XXIV. cap. XIX. testatur in vett. libb. legi *sororiculatæ*, & *sororeclata*. Ac vocari ita censet *vestes suris & latioribus regulis virgatas*: ut ita dicantur quasi *suroregulata* a *suro* ramo, unde *surculus*, & *regula*. Addit, si minus placet a *suro* & *regula* dici posse, originem arcessi a *suro* & *rica* sive *ricula*. Becmanus vero a *copia colorum & plicarum* ita vocari conjectat, nempe a Græco σωρός vel σώρακος, quo *acervus*, ac *rei alicujus copia* signatur. Quid, si lineæ intextæ repræsentarint quodammodo *soricum figuram*? Sane ut a *vermis*, *vermiculus*, unde *opus vermiculatum*: sic a *sorex soriculus*, atque inde vestis *soriculata* ἀναλόγως dicetur. Favet opinioni, quod Plinius jungit vesti *undulatæ*, cui nomen inde, quod textura *undas* imitetur. Hæc quia valde incerta, non sane venditamus, sed timide ponimus.

SOROR, ut Isidorus, lib. IX. cap. VI. scribit, *est ex eodem semine ducta* (ita lege pro *dicta*,) *quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur*. Sed aliquanto magis placet, ita appellatam, quod *quasi seorsum nascitur separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur*: quemadmodum ex Labeone Antistio scribunt Agellius, lib. XIII. cap. X. & Nonius Marcellus in *Soror*. Ingeniosum quidem, si faveret ἀναλογία, quæ jubet ut potius deducamus a *sero*, sive qua *seminandi* notionem habet, quia *ex eodem semine ducta* est, ut Isidorus eam describit: sive potius, qua significat *nexio*, ut *soror* idem sit ac *adnexa*, quomodo & Græcis *patrueles*, *consobrini*, & *amitini* dicuntur ἀνεψιοὶ

ἀντιφιλεῖν ab ἀμάσσεσθαι. Quemadmodum ab amo amor, a clamo clamor, ita a fero feror, & postea foror, vocali mutata, uti ex hemo, henus, Apello, posteriores fecere homo, honus, Apollo. Vel hoc verum est, vel, ut doctissimus Martinius observat, fuerit ab Hebræis, quibus שאר, caro, propinquus ratione carnis, שארה, caro, aut secundum carnem propinqua. Quod impense placet. A soror est sororius: unde sororium tigillum, de quo Festus. Item sororiare: ut a frater fratriare, a fraterculus fraterculare. Mammas sororiantes Plinius dixit, lib. XXXV. cap. VI. De eodem ita Festus: Sororiare (perperam BISTus sororuriare) mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Frivolaria:

. . . . Tum papillæ primulum
Sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant.
Quid opus est verbis?

SORS [ab ἔρος] num est a σωρὸς, *cumulus*, *acervus*: quia accumulentur ea, super quibus *sors* ducenda? an a σύρειν, hoc est, *trahere*: quia ea vase aliquo sortem suam extrahere quisque solet? Μετωνυμικῶς *sors* pro *hereditate* sumitur. Unde *consors*, *exsors*, *dissortio*. Festus, sive Paullus: *Herctum citum, quod fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur*. Idem: *Dissortiones, divisiones patrimoniorum inter consortes*. Glossæ: *Consortes*, κοινόβιοι, σύγκληροι. Item: *Dissortes*, διακληρωθέντες. Sic *exsors* fuerit ἄκληρος. A quo *exortium*, ἀκληρία. Appuleius de Deo Socratis: *Incerta vocatione ceu quodam exsortio punitur*. Ita recte legit Salmasius, præeuntibus vett. codd. *A forte legenda* dicuntur *sortilegi*, qui ductis pueri manibus *sortibus* prædicerent futura, sive quæstus sui gratia se prædicere simularent.

SOSPES, & ab eo *sospita*, *sospito*, *sospitalis*, & *sospitator* nunc dicimus: sed antiqui pro *sospes*, teste Festo, *sispes* dixere, converso O in I, contra quam fit in *illi*, pro quo *olli* dixere. Est *sospes*, eodem Festo auctore, a σώζω, *sospito*, unde σωτὴρ, *sospitator*. Id examussim optime exprimit nomen JESU. At minime ei respondet Σωσίας *Sosia*, quod Becmanus putavit. Est enim hoc servile nomen, qui ita dictus, non quia *alios servarit*, sed quia *ipse servatus fit in bello*. Quemadmodum alibi etiam diximus. Sed unde illud *pes*. Quid si ergo dicamus esse ex σῶς, *salvus*, & πῶς, *pes*? Ut *Sospes* sit, cui vires sint quolibet meandi & remeandi. Saltem id malim, quam quod Verrius existimasse videtur, ut sit ex σῶς & *spes*. Sic enim Festus: *Sospitare Verrius ait esse bona spe afficere, aut bonam spem non fallere*.

S P

SPADIX color idem ac φοινίκεος, sive *puniceus*: ut Servius indicat in III. Georg. Plenius Gellius, lib. II. cap. XXVI. *Spadix phœnicei* συνώνυμος, *exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti: unde spadicis nomen est*. Σπάδικα *enim Dores vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. Philargyrus: *Spadix & Phœniceus est, quales sunt fructus palmarum neque diluti satis coloris, neque nimium pressi*. Isidorus quoque, lib. XII. cap. I. ait eundem esse colorem *phœniceum*, *spadicem*, & *badium*. Atque, inquit, *dictus spadix a colore palmæ, quam Siculi spadica vocant*. Est vero poëticum vocabulum. Pollux: Καὶ ῥάβδος φοίνικος ἐν τοῖς ποιητικοῖς σπάδιξ. Nomen ἀπὸ τοῦ σπᾶν, hoc est, *avellere*. Ut proprie sit *ramus palmæ cum fructu ab arbore avulsus*. Etymon si spectes, nomen *omni* conveniat *ramo avulso*: Sed κατ᾽ ἐξοχὴν *palmæ* tributum. Ac similiter σπάδικα *palmitem* dixere, ab eadem origine. A *spadix* ἀναλόγως color ejus diceretur *spadiceus*, ut a φοῖνιξ φοινίκεος seu *puniceus*. Sed Latini etiam colorem ipsum *spadicem* dixerunt: ut ostendunt allata Gellii verba. Hinc *spadix equus*. Maro III. Georg.

. . . . Honesti
Spadices, glaucique: color deterrimus albis.

Ac similiter Græcis σπάδικας κύνας apud Hesychium. Nam σπάδιξ idem ac σπάδιξ. Ut intelligatur *canis rubei coloris*. Aliquid & de *spadico colore* invenies apud Hermolaum Barbarum in Glossis Plinianis, voce *spadix*; Erythræum, indice Virgiliano, eadem voce; Camerarium in Hippocomico. Sed & vide quæ in *Badius* dicimus.

SPADO, Accursio ita dictus videtur a Gallica voce *spata*, hoc est, *novacula*, qua inciduntur testes. Sed verisimilius, etsi haud vere, qui dici ajunt a pago quodam Persidis nomine *Spada*, in quo cœperit castrationis consuetudo, ut scribit Stephanus περὶ πόλεων. Cujus sententiam video & Duzam sequi notis ab eo additis poëmati suo, cui *Echo* nomen. Alii tamen *Assyriorum* inventum, aut *Parthorum* putant. Claudianus, lib. I. in Eutropium, vers. CCCXXXIX. ubi cum collationem instituisset inter feminas & eunuchos, illasque multimodis prætulisset; hæc postremo loco subdit:

Illas præterea rerum natura creavit,
Hos fecere manus. seu prima Semiramis astu,
Assyriis mentita virum, ne vocis acuta
Mollities, levesque genæ se prodere possent,
Hos sibi conjunxit similes: seu Parthica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servataque diu puerili flore coëgit
Arte retardatum Veneri servare juventam.

Nisi, quod verum puto, *Parthos* dixit pro *Persis*; contra quam ab Horatio factum, cum ait, lib. I. od. II.

Quo graves Persæ melius perirent.

Quemadmodum & *Medos* pro iisdem dixit eapse oda:

Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce, Cæsar.

Verum autem *spadonis* etymon est ἀπὸ τοῦ σπᾶν, quæ vox non solum *vellere* significat, sed etiam *contorquere*, unde σπασμὸς *nervorum contractio contortioque* medicis appellatur. Atque hinc est, quod non solum *spadones* dicantur, *quibus evulsi extractique* κρεμαστῆρες, sed etiam quibus *distorti*, atque adeo *excisi*, *collisi*, *concisi*. unde Ulpianus, in l. CXXVIII. de verborum signific. *Spadonum*, inquit, *generalis appellatio est, quo nomine tam hi qui natura spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur*. *Thlibiæ*, θλιβίαι, ita dicti a θλίβειν, hoc est, *atterere*, quibus testes attriti: ut *thlasiæ* a θλᾶν, hoc est, *frangere*, quibus testes fracti sunt. A *spadone* apud Tertull. de cultu feminarum est *spadonatus*, εὐνουχισμός. Ab eodem est *spadonius* pro *sterili*. Plin. lib. XV. cap. XIV. de piris: *A conditione castrati feminis, quæ spadonia appellant Belgæ*. Sic *spadonia laurus*, lib. XV. cap. XXX.

SPARGO etsi nonnullam habeat affinitatem cum Hebræo פזר, quod idem notat: magis tamen placet esse ab σπείρειν inserto *g*. Ita proprie *semina spargi* dicentur: quod placuit Perotto. At quod apud eundem legitur, putare quosdam *sparge* dici quasi *per spatium age*, id vero quam ineptum sit, omnes vident. Inter ministeria Circensia *sparsor* fuit: ut ex vett. inscriptionibus cognoscimus. Id si rectum, sic dicetur, quod *spargeret vestes certantium aurigarum*: quod Onuphrius Panvinus scripsit, libro de ludis circensibus, cap. XV. Verum Cæsar Bulengerus, lib. de Circo, cap. XLVII. suspicatur legendum *strator*. A *spargo* quoque est *sparsio*: quæ vox speciatim dicitur de *unda croco diluta in theatrum sparsione per latentes fistulas*: unde in Glossis Philoxeni *sparsio* exponitur κρόκος ὁ ῥαινόμενος· in aliis κροκόρραντις. Vide Turneb. lib. III. Adv. cap. VIII. & Scalig. in IV. Propertii. *Adsperge* tum nomen est, tum verbum. Velius Longus volebat *adspergo* verbum scribi per *E*, *adspargo* nomen per *A*. Atque id probabat hoc Maronis III. Æn.

. . . . Salsa spumant adspargine cautes.

Verum testatur Pierius se in plerisque codd. *adspergine* per *E* scriptum reperisse. Ab *adspergendo* formarunt juniores vocem *adspergillum*, quomodo vocant id, quo sacerdos populum sacris aquis *adspergit*. *Expergo* nunc a *spargo* est, nunc a *pergo*; cum a

spargo est, notat διαῤῥαίνω. Maro, III. Æn.

. . . . *Sanieque experʃa natarent*

Limina . . . .

Ubi fic Servius: *Hæc fuit vera lectio, id eʃt, made-facta. Nam ʃi adʃperʃa dixeris, id eʃt, inrorata, Tapinoʃis & Hyperbole junguntur.* At *experga* a *perga*, quod hic fit transitivum, significat *excita*. Eo Accium & Santram usos docet Nonius. Usurpat & Agellius. Indeque passivum *expergor*, a quo Diomedes quoque deducit participium *expergitus*; ut ab *expergefio*, *expergefactus*. Distinguit ea fic Festus: *Expergitus, ab alio excitatus, quem ʃolemus dicere expergefactum. Experrectus eʃt qui per ʃe vigilare capit.* Sed profecto discrimen hoc non observatur ab antiquis: quo & ratio est, cur aliter longe de eo præcipiat Diomedes, lib. I. Sic enim ille: *Expergitur qui ʃatiatus ʃomno ʃponte vigilat*: unde & Lucilius ait:

. . . . *Ergo*

E ʃomno pueros cum mane expergitu' clama.

Experrectus autem a quiete impeditus; unde Salluʃtius: Interdum ʃomno experrectus tumultum facere. Expergefactus porro eʃt, qui per alium ʃomno excitatur. Hæc ille. De etymo fic Priscianus lib. 2 *Expergiʃcor, quia a perge eʃt, experrectum facit: quamvis vetuʃtiʃʃimi etiam expergitus dicebant.* Item Festus: *Experrectus a porrigendo* (ita legendum) *ʃic vocatus, quod fere facimus recentes a ʃomno.* Quod etymon cave diversum putes ab eo, quod diximus. Nam *porrigo* dicitur pro *perrego*; hoc per syncopen factum e *pergo*. In *porrigo* E conversum in O, quomodo *homo* dicimus pro *hemo*, *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignero*: item a *pendo*, *pondus*, a σπένδω, *ʃpondeo*, &c. Ab *expergere* est *expergiʃcor*, ut a *pacere paciʃcor*, ab *apere*, *apiʃcor*, a *minere*, vel potius *menere*, *meniʃcor*, unde *reminiʃcor*, &c. Quemadmodum autem *experge*, vel est a *perga*, vel a *ʃparga*: ita ex sententia Josephi Scaligeri, *expers* quoque nunc est a *pars*, ut ἄμοιρος notet: nunc ab *experge*, ut idem sit quod *experʃus*, sive *imbutus*. Atque ita usum censet Catullum carm. de coma Berenices:

. . . . *Omnibus expers*

Unguentis . . . .

Verum *expers* nunquam ab *exʃpergo* dicitur: quod autem ad Catulli locum, in eo *expers* idem est, quod *particeps*. *Ex* enim hic non minuit, sed auget: ut in aliis multis. Vide *EXPERS*.

†SPARGO est facile a פזר *phazar* (notionis ejusdem) per metathesin *ʃapar* sive *ʃpar*: unde est *ʃpargo*. MAROCHIUS.

SPARTEOS *funes*, *ʃparteas ʃoleas*, *amphoras*, *urnas*, apud Catonem, Columellam, Plinium legimus. Et satis constat, ita dici a *ʃparto* vitilium genere: quod quasi *aʃpertum* ab *aʃperitate* dici tradit Isidorus, lib. XX. cap. XIX. Sed valde inepte. Nam & Græcis σπαρτὸν, σπάρτα vel σπάρτη, & σπαρτίον appellatur. Hoc tamen discriminis erat, quod veteribus Græcis σπαρτὸν dicebatur *id omne, ex quo fierent vitilia*, aut *funes*, *aliaque ad nexum idonea*. Ut sunt *linum*, *cannabis*, *junci*, *geniʃta*, atque alia. Quomodo Dioscorides σπαρτίον describens ait, ἔχει ῥάβδους, εἰς τὰς ἀμπέλους δεσμεύειν. At Latinis *ʃpartum* vocabatur *herba Hiʃpanica*, *ex qua funes necterent*: quos Horatius signat, cum libro Epodon ait:

Ibericis peruʃte funibus latus.

Græcis σπαρτὸν dicebatur, quia illa *ʃativa* essent, unde funes fierent. Hæc quidem Plinii mens fuit: ut qui, lib. XIX. cap. de lino, dicat: *Hinc fuiʃʃe & navium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores, quoniam cum σπάρτα* (Homerus) *dixit*, *ʃignificavit ʃata*. Imo & Varro apud Gellium: *Liburni pleraʃque naves loris ʃuebant: Græci magis cannabe, & ʃtupa, cæteriʃque ʃativis rebus, a quibus σπάρτα appellantur.* Videri tamen hæc possit nimis generalis significatio: eoque fortasse ab ea τοῦ σπείρειν significatione potius veniat, quo significat *nectere*. Quomodo & Latinis duplex est *ʃero*, quod ipsum a σπείρω: unum notat *ʃemino*, alterum *necto*: ut superius diximus. A σπείρω pro *ʃero* est σπαρτὸν, *ʃatum*: a σπείρω pro *necto* fuerit σπαρτὸν, pro eo *unde aliquid fit ad nectendum ligandumque*. Et sane *juncus marinus*, ac *geniʃta* etiam sunt inter σπαρτὰ, quæ tamen non *ʃeruntur*, sed *ʃponte proveniunt*. Ac Latini quoque *herbam Hiʃpanicam*, quæ non serebatur, *ʃpartum* dixere ab usu simili, quia *nectendi uʃum præʃtaret*, *eorum inʃtar*, *quæ Græci* σπαρτὰ dixere. Ut Homerus Iliad. B.

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται.

Ubi cum *ʃparta* dixit *diʃʃoluta*, significat non *rudentes*, *quibus naves inʃtruuntur*; neque etiam *ʃpartum Ibericum*, quod tum necdum erat notum: sed *ʃuturas navium*, unde & Hesychius ῥάμματα interpretatur. Recte igitur apud Gellium Varro, lib. XXV. rerum humanarum: *Sparta apud Homerum non plus ʃpartum ʃignificare puto, quam Spartos, qui ʃunt agro Thebano nati*. Ubi per *Spartos* intelligit *fratres Cadmeos*, *qui e dentium ʃatu nati erant*: unde & nomen: quemadmodum indicat hic locus Apollodori Biblioth. lib. III. Κάδμος κτείνει τὸν δράκοντα, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ὑποθεμένης τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ σπείρει· τούτων δὲ σπαρέντων ἀνέτειλαν ἐκ γῆς ἄνδρες ἔνοπλοι, οὓς ἐκάλεσαν Σπαρτούς. Meminit eorundem Euripides in Phœnissis, & Ammianus Marcellinus, lib. XIX. ubi auctor est, fabulam hanc inde promanasse, quod viri isti repentino quodam impetu, & exuberanti pernicitate inopini per varia visebantur.

SPARUS, εἶδος ἀκοντίου, ut est in vett. Gloss. P. Merula in Cosmograph. putat esse a Belgico *ʃparre*, quod *ʃudem* notat. Movent eum hæc Festi verba in *rumex*: *Rumex genus teli*, *ʃimile ʃpari Gallici*. Sed non magis hinc sequitur *ʃparum* esse a Gallis, quam *enʃem* esse ab Hispanis, quia legamus *enʃis Hiʃpanicus*. Origine Latinum facit Festus, cum scribit: *Spara parviʃʃimi generis jacula*, *ab eo quod ʃpargantur dicta*. Addit deinde hoc Lucilii:

Tum ʃpara, tum rumices, portantur tragula porro.

Sic enim eum locum legendum esse, liquet ex Festo in *rumex*. Alteram quoque etymologiam e Varrone adducit Servius ad illud XI. Æn.

Agreʃteʃque manus armat ʃparus.

Ubi fic Servius P. Danielis (nam in editt. G. Fabricii pleraque omissa) *Sparus eʃt ruʃticum telum in modum pedis* (in alio MSto. est *pedi*, quod magis placet,) *recurvum*. *Salluʃtius*: *Sparos*, *aut lanceas*, *alii præacutas ʃudes portare*. *Varro ait ʃparum telum miʃʃile*, *a piʃcibus ducta ʃimilitudine*, *qui ʃpari vocantur*. *Alii ʃparus a ʃpargendo dici putant*. Hactenus Servius. De priori etymo contra Isidorus lib. XII. cap. V. *Sparus a lancea miʃʃili accepit nomen*, *quod ejuʃdem figuræ ʃit*. *Terreʃtria enim prius ʃunt inventa*, *quam marina*. *Nam ʃparus eʃt telum ruʃticum miʃʃile a ʃpargendo dictum*. Miratur autem Dionysius Gothofredus notis ad Milonianam Ciceronis, quod Nonius neget esse *telum bellicum*. Sed eo respexisse Nonium puto, quod, Isidoro teste, potius sit *telum ruʃticanum*. Hinc Virgil. XI.

Agreʃteʃque manus armat ʃparus.

Idem comprobat Sallustius in fine Catilinariæ, ubi ait exercitus bonam partem fuisse inermem, utpote *ʃparis* tantummodo ac telis, & similibus instrumentis armatam. Meminit & *ʃpari* Cicero in Miloniana, Varro Meleagris apud Nonium in *tragula*, Nepos in vita Epaminondæ, ubi eum *ʃparo* percussum, eoque ex vulnere mortuum tradit, & Agellius, lib. X. cap. XXV. *Sparus* quoque, ut ex Varronis & Isidori verbis discere jam fuit, *piʃcis* est genus. Gloss. Philoxeni: Σπάρος ἰχθῦς, *cammarus*, *ʃparus*. Hujus Plinius meminit, lib. IX. cap. LI. In vulgatis corrupte editum *ʃargi*: sed *ʃpari* recte est in antiqua mea Parmensi anni CIƆCCCCLXXVI. Est hic piscis adeo similis *auratæ*, ut ubi primum captus, etiam piscatoribus minus intentis imponat. Imo & quidam eruditiores *ʃparum* eundem ac *auratam* esse scripsere, idque adducti versu isto Ovidii in Halieuticis:

Et ʃuper aurata ʃparulus cervice refulgens.

Sed horum errorem satis refellunt, quæ super *ʃparo* scripsit

scripsit Rondeletius, lib. v. de piscibus, cap. xi. Est vero *spari* piscis vox a Græcis, quibus itidem σπάρος vocatur, ut vel ex quarto Athenæi constat. Aliis vocatur *spargus*, ac tradit Rondeletius ab Æliano similiter *aspargum* vocari. Sed non Ælianus sic nominat, verum interpres ejus P. Gillius, & Conradus Gesnerus, qui lib. ix. cap. XLVI. σπάρους interpretantur *aspargos*. Fuerit *aspargus* ab ἀσπαίρω, hoc est, *palpito*, *tremo*. Pro quo & σπαίρω dicitur, unde σπάρος piscis, non a *teli similitudine*, quod Varro credidit.

SPATALIUM est *ornamentum muliebre circa manus*: cujusmodi est, quod ex coralio hodieque gestant. Plinius, lib. XIII. cap. xxv. *Juba tradit, circa Troglodytarum insulas fruticem in alto vocari Isidos plocamon, coralio similem, sine foliis: præcisum, mutato colore, in nigrum durescere: cum cadat, frangi: item alium, qui vocetur Charitoblepharon, efficacem in amatoriis: spatalia eo facere & monilia feminas*. Tertullianus, lib. de cultu feminarum, cap. XIII. *Nescio an manus spatalio circumdari solita in duritia catena stupescere sustineat*. Ab hoc *spatalio* nomen accepisse videtur *Spatale* nympha apud Claudianum in Epithalamio:

Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.

Vulgo *spathalium* & *Spathale* scribunt. Sane σπαθάλιον est diminutivum a σπάθη, quod *palmæ termitem* notat: ut in *Spatha* diximus. Ita *spathalium* proprie sit *sertum ex caryotis filo trajectis*. Inde ad *armillas* sit translatum. Sed longe verisimilius est *spatalium* dici, quia sit inter luxus instrumenta. Nam *spatule*, *deliciæ*, etiam Papia interprete, & (quia levis ejus auctoritas videri possit,) ipsis Cyrilli Glossis, ubi legas σπατάλη, *lascivia*, *deliciæ*. Ergo eo significantur *lautitia*, seu *delicatæ epulæ*, τρυφὴ, ut exponit Suidas. Unde σπαταλᾷν, quod Hesychius interpretatur τρυφᾷν, *delicate vivere*, *luxuriari*. Cyrilli Glossæ similiter, σπάταλος, *delicatus*; σπαταλῶ, *delicias ago*. Utitur eo Paulus I. Timoth. v. 7. Inde fecere *spatalor*. Sane Catholicon, & gemma vocabulorum, *spatulor*, *delicior*. Utrobique *spatalor* scribi oportere, satis liquet. Ejusdem originis est *spatalocinædus*, quod apud Petronium.

SPATHA, unde *spathula*, est a Græco σπάθη, atque haud secus ac Græcum σπάθη, varia notat. Interdum significat *rudiculam qua spumam detrahimus*, ἀπὸ τοῦ σπᾷν, *detraho*. Inde translatum ad *instrumentum simile*, *quo pharmacopolæ movent pharmaca in mortaria*, *aut alia*: quomodo usi Columella, Celsus, Plinius. Etiam σπάθη est *gladius*, teste Hesychio, & Glossis Cyrilli Latinis. Ita usurpant Appuleius, & Vegetius. Ac videtur tum esse a ספה, quod est *consumi*, *perdi*. Verisimilius sane id, quam ut sit a πατῶ, vel quia *spatiosa* sit: quorum utrumque Isidorus tradit, lib. XVIII. cap. VI. Insuper significat *ramulos*, *unde palmulæ dependent*: quomodo apud Plinium sumitur, lib. XVI. cap. XXVI. Atque hac significatione plane Græcum est. Pollux: ἐξ ὧν δὲ κρέμανται οἱ βάλανοι, σπάθη. Pro eo & σπάδιξ dicitur. Utrumque ab eadem origine. Nempe ἀπὸ τοῦ σπᾷν, quod est *trahere*, *avellere*. A *spatha* fit *spathula*. Quod Papias agnoscit. Exponitur autem *fructus palmarum antequam aperiantur*. Græce ἀνα-λόγως a σπάθη fit σπαθάλιον, *termes palmæ*. Ita apud Martialem in Xeniis, dist. XXVII. legas tale lemma, *Spathalion caryotarum*. Quod Georgius Merula recte interpretatur *ramulum cum caryotis dependentibus*. At *spalathium*, si ita dicere, aliud fuerit. Nam ficuum sit massa. Ea enim Græcis σπαλάθη. Hesychius: Παλάθη, ἡ τῶν συκῶν ἐπάλληλος θέσις. Παλάθας συκῶν μάζας· Inde fit diminutivum παλάθιον, & præmisso σ, σπαλάθιον, ut σμικρὸς, & σμύραινα pro μικρὸς & μύραινα, & Latinis a κάραβος, *scarabeus*.

SPATIUM sæpe legas de *spatio loci*, *ubi cursu certabatur*. Quomodo Cicero *spatium* & *curriculum* crebro jungit: ac Lucretius similiter dixit, lib. IV.

. . . . *Spatium decurrere amoris*.

Itaque accedo summis viris, Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto, eumque secuto Josepho Scaligero, eleg. in Pedonem: qui censent *spatium* esse a σπάδιον, quod Æolicum, & Doricum, ac Creticum est pro στάδιον. Unde & Hesychius: Σπάδιον, στάδιον. Solent Æoles, quos Romani sequuntur, π & τ commutare: quomodo pro στολὴ dixere σπολὴ, & contra a σπουδὴ est *studium*. A *stadiis* translata vox ad quævis loca. Ac quia ex loco quem res occupat, judicamus de ejus magnitudine, inde pro *cujusvis rei magnitudine* sumitur. Ut apud Juvenalem:

. . . . *Spatium admirabile rhombi*.

Ubi non sermo est de *spatio*, quod rhombus occupat, sed *magnitudine*, quam obtinet. Sic Gellius lib. I. cap. I. *Modum spatiumque plantæ Herculis*. Hinc *spatiosus* pro *magno*. Nempe quia magna corpora magnum loci *spatium* requirunt. Ovidius de remedio Amoris:

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum.

Item in Arte:

Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo.
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.

Ubi *spatiosum* est *magnum*: *modicum* autem est *mediocre* sive *modum tenens*. Nec intra corpora translatio constitit: sed etiam ad tempus extensa. Unde illa *spatium noctis*, *biennii*, *vitæ*, & similia: quibus ut notissimis, frustra insistam.

SPECIO antiquum est pro *video*. Eo Ennium usum docet Varro, ut mox patebit. Ulpianum quoque usurpare docet Scipio Gentilis, lib I. παρέργ. cap. XXVI. verba ejus sunt: *In persona ejus, a quo alimenta relicta sunt, hæc erunt specienda*. Id quamquam nonnemini videatur esse a *specu*, ut militaris sit vox, e *specu*, quid hostes agant, *specientibus*; magis tamen placet esse a σκέπτω σκοπῶ, quod idem notat. Vel Hebræo שקף, *vidit*, *speculavit*, unde שקף, *adspectus*. Unde & Græcum σκέπω. A *specio* est *species*, ut a *facio facies*, ab *effingo effigies*. Hinc est, quod *species* quoque pro *oculis* sive *adspectu* usurpatur. Lucretius:

. . . . *In luci qua poterit res*
Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago.

Et paullo post:

Verum nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit uti speciem quo vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma atque colore.

Eodemque modo utitur, lib. v. item pro *spectrum*. Quomodo *varias species* dicit Plinius: ac similiter Festus in *Lymphæ* ait, *Quicumque speciem quandam a fonte viderit*, hoc est, φάσμα. Ejusdem originis est *specimen*, τὸ δεῖγμα, ut a *levo levamen*, a *geno genimen*, pro quo dicimus *germen*. Hinc quoque est *spectrum*, ut a *plaudo plaustrum*, a *rado rastrum*, &c. Item antiquum *spectus*, quo usus Paccuvius Duloreste:

Amplus, rubicundo colore, & spectu protervo ferox.

Appuleius, lib. III. Met. *Obliquata tamen spectu rem admirationis maximæ conspicio*. Arnobium quoque lib. v. adversus Gentes usum putat Godscalcus Stewechius. Sunt & ejusdem originis *spectio*, & verbum *specto*. Varro, lib. v. de L. L. *Spectare dictum ab specio antiquo, quo etiam Ennius usus: Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est, qui habeant spectionem, qui non habeant*. Festus: *Spectio in auguralibus ponitur pro adspectione & nunciatio*, &c. Itaque & apud Cic. Philipp. II. *spectionem* pro *inspectionem* legit Hieronymus Ferrarius, adstipulante codice Colotiano. Sunt ab eodem *specula* & *speculum*, ut a *perio periculum*, ab *amicio amiculum*, a *neto netuculum*, &c. A *specula* est *speculor*, unde *speculator*, a quo *speculatorium*. Appuleius de Mundo: *Nocturni exploratores, & nuncii speculatoriorum incensores assidui*. In vulgatis est *specularum*: in vett. libb. *speculatorum*: unde legendum liquet *speculatoriorum*. A *speculum* est *specillum*, ut a *baculus bacillus*. Varro, lib. v. de L. L. *Speculum*,

quod in eo spectmus imaginem. *Specula, de qua prospicimus*. *Speculator, quem mittimus ante, ut respiciat quæ volumus*. *Hinc quo oculos inungimus, quibus specimur, specillum*. Ut *specillum*, sic *conspicillum* dici, ostendit ἀναλογία, non *conspicilium*, uti in Nonio editum ab H. Junio, ac ab eodem scribitur in Nomenclatore. Sic vero, ut Nonius docet, dicitur locus, unde conspicere possis. Idem usum ait Plautum Medico:

In conspicillo adservabam, pallium observabam.

Est & apud eundem, Cistell. I. I.

Conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.

Aliud vero *speculum*, aliud *specular*: in illo imaginem nostri videmus: Græci κάτοπτρον: at per hoc videmus: Græce δίοπτρα. Vide mox *Specularis*. A *specio* est *spectaculum*, ut a *pio piaculum*, a *noto notaculum*. Ab eodem est *exspecto*. Varro, lib. v. de L. L. *Exspecto, quod spectare volo*. Vox ea, ut vult Velius Longus, absque *S* scribitur, cum significat *opperior*: at *S* admittit quando venit a *specto*. Verum hæc differentia plane mihi inepta videtur. Quippe & *exspecto*, cum *opperior* notat, venit a *specto*, sive quia qui exterius res alias *spectare* cogitur, is nondum ad penitiora admittitur: sive quod *exspectantes* sæpe eximus *spectandi* caussa. Sane & in *opperiendi* significatione per *S* scribi volebat Terentius Scaurus: atque ita scriptum invenitur cum in vett libb. tum etiam inscriptionibus. Quamquam, nisi Scauri accederet auctoritas, leve id futurum sit argumentum, cum & in iisdem inscriptionibus sæpe omnino *S* redundet, ut in *exsemplum*, quod est ab *ex* & *amplum*, item in *exsornore*, *exsoriente*, *exsiat*, & aliis quibusdam, quæ adscribenda imperitiæ inscribentium. A *specio* cum præverbio quoque sunt *adspicio*, *inspicio*, *conspicio*, *respicio*, *suspicio*, *despicio*, similiaque. Quamquam fortasse nec defutura sit ratio, siquis hæc a *spicio* deducere mallit, uti Priscianus in xi. facit. Nam & ita videntur veteres pro *specio* dixisse. Plautus Mil. Glor. act. III. sc. I.

Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit.

Scio a Lambino editum esse *specit*. Sed *spicit* est in antiquissimis quibusque, ut in Plauto Parisiensi sive libato, quem ante annos centum Simon Carpentarius emendarat: item in Veneta, quæ ante annos nonaginta cum variorum notis edita est. Sed & Camerarius & Duza *spicit* ediderunt. A *speciendo* quoque ortum ducunt *auspicii*, & *suspicionis* voces: de quibus seorsim agimus. Ejusdem originis est *circumspectus*, quomodo proprie vocatur, quem homines circumspiciunt, sive, qui ora in se hominum convertit. Sed quia cum homines circumspicere solent, qui prudentia sua res omnes circumspicit, inde est, quod per metalepsim consequentis *circumspectum* dicere pro *prudenti*.

SPECTILE, Festo teste, erat inter *pulla obsonia*. Nempe *pars suis sub umbilico*. Plautus Carbonaria:

Ego pernam, sumen sueris, (antique pro *suis*)
spectile, callum, glandia.

In nonnullis tamen Festi libris pro *spectile* est *spetile*: imo & in MSto est *speciale*: sed perperam. Si *spectile* rectum est, videri possit ab ea voce esse, quod Germanis *lardum* dicitur *spek*. Erit autem *spectile* a *specio*, qua forma dicimus *coctile*, *fictile*, & alia. Nempe quia pars in sue esset maxime pinguis, & crassa, eoque imprimis *spectabilis*. Et fortasse adjective ea voce usus Plautus, ut *sumen suis spectile* dixerit sine ὑπερβατῷ post *sueris*, seu *suis*. Quomodo legisse videtur Dalecampius ad Plinii lib. xi. cap. xxxvii. Sed Scaliger substantive accepit. Imo nec Festum aliter sensisse, satis ea interpretamento liquet.

SPECULARIS *lapis* erat vitri modo δίοπτρος καὶ διαφανής, hoc est, *translucidus*, qui ex Hispania, Cappadocia, Arabia portabatur. Eoque in tenues laminas sive tessellas diffectu utebantur in fenestris loco vitreorum, quæ nunc in usu. Plinius, lib. xxxvi. cap. xxii. *Specularis vero (quoniam & hic lapis nomen obtinet) facilieri multo natura finditur in quaslibet tenues crustas*. *Hispania hunc olim citerior tantum dabat, nec tota*, &c. Ita dicebatur, quia est perspicuus. Eoque & διαφανῆ λίθον Græci appellant. Idem *speculi* præbebat vicem: unde vulgo *speculum asini*, ac Belgis *spiegel-steen* appellatur. Etiam *Mariæ glaciem* nuncupant. *Speculorium in fenestris ex hoc lapide* meminit Seneca epist. LXXXVI. *Quotus nunc aliquis rusticitatis damnet Scipionem, quod non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat?* Et epist. xc. *Quædam nostra demum prodisse memoria scimus: ut speculariorum usum perlucentia testa, clarum transmittentiam lumen*. In scila quoque agnoscit Juvenal Sat. iv.

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Etiam arbores, uvas, rosas, aliaque id genus *specularibus* per hiemem custodiebant; quod cum ex Columella, Palladio & aliis constat; tum hoc Martialis loco, lib. VIII. ep. xv.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & tenerum fortior aura nemus:
Hibernis objecta notis specularia puros
Admittunt soles, & sine fece diem.

Meminit & *speculariorum* Plinius, lib. II. epist. XVII. ac Ulpianus in l. XII. §. XVI. & XXV. de instructo vel instr. legat. & l. XV §. VI. de usufr. Apud Symposium est ænigma cujus lemma, *specular*. In eo ænigmate est,

Perspicior penitus, nec luminis arceo visum.

Cornei specularis meminit Tertullianus: quali vulgo utimur in laternis.

SPECUS a σπέος, quod idem notat. Hesychius Σπέος, σπήλαιον, ἄντρον. C insertum, quomodo (ut vulgo putant) ab ἰαχή, quod *clamorem* notat, ὁ Διόνυσος dictus ἴακχος, unde Latinum *Bacchus*. Verum autem *Jacchi* etymon in *Juvo* adduximus. A σπέος, Græce fecere σπήλαιον, & σπήλυγξ, inserto λ, & producta prima vocali. Græco *spelæum* usi quoque Maro & alii. Ab obliquo σπήλυγγος, vel σπήλυγγα Latini formarunt *spelunca*: quæ caussa est, cur in eo, contra quam in *specus* fit, prima sit porrecta.

SPERNO inepte a quibusdam, Perotto teste, deducitur ex *spero*, & *non*, quia, quæ non speramus, ea rejicimus, ac aspernamur. Potius a [illegible] est *sperno*, ut a [illegible] vel [illegible] fit [illegible], Eustathio teste. Ita proprie *sperni* dicetur, quod per viam spargitur: ut *temno*, quod abscinditur. Nam *τέμνω*, *secare*. Aliud etiam in mentem venit. Quid, si *sperno* dicamus contractum ex *separino*, quod sit a *separo*? Nam ut a *nato natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ut a *nego*, *negino*, unde *neginate*, pro *negate*, in carmine Cn. Marcii: ut a *sto*, *stono*, unde *destino*, *obstino*, *præstino*: ita fortasse a *separo*, *separano*, vel *separino*. Multum hanc sententiam firmat, quod *sperno* antiquis notabat *separo*, *segrego*, Nonio teste. Atque ita usus Ennius Hectoris Lytris:

Melius est virtute jus, nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur, jus atque æquum se a malis spernit procul.

Ubi *virtus* notat ἀνδρείαν, sive *virtutem militarem*, hoc est, *fortitudinem*. Vel etiam dicamus cum doctissimo Martinio, *sperno* factum ex *seperno*: *seperno* esse a *separ*. Nam ut a *cor*, *concors*, *discors*, *socors*, vel *secors*, dixere: ita fortasse & a *par* fecere *compar*, *dispar*, *separ*. Sane in Glossis Isidori legas, *separ*, *seorsim*, *a parte*. Ubi scribendum, *a paro*. A *spernere* est *spernari*. Gloss. Phil. *Spernatus*, ὑπερορασθείς, ἐξουθενηθείς, καταφρονηθείς, ὑπερηφανευθείς. Ubi ne *aspernatus* legamus, obstat literarum series. Juvenalis:

. . . . *Viduas tantum aspernatur adulter.*

Atque ut a *spernere* est *aspernere*, sic a *spernari* est *aspernari*.

SPES forte ab ἐλπὶς κατὰ ἀποκοπήν, & σ altero adjecto. Sed obstat, quod prius dixere *speris*, vel *speres*, unde genitivus *speris*, & pluralivus *speres*. Nonius: *Sperem veteres spem dixere: unde & prospere dicitur pro spe*. Festus: *Speres antiqui pluraliter dicebant, ut Ennius lib. II.*

Et

Et semel effugis speras ita fuaditu' nosteas,
Et libro sextodecimo :

Spero, si speres quicquam prodesse potes sunt.

Spere autem ac spera omnino sunt ab Hebræo שבר, id est, *spes*, a rad. שבר, id est, *sperare*. Latini converterunt medium *B* in tenuem *P*, ut Græci in ἄππα a Syriaco אבא, *abba*. A *spera sperata* dicitur, quam quis petit uxorem : uti jam *promissa* dicitur *pacta*, vel *sponsa*. Plautus Astraba apud Varronem : *Lubenter, mea sperata, consequor*. At Nonius errat, cum similiter usum putat Plautum Amphitr. act. II. sc. II. Ubi Amphitryo redux uxorem suam vocat *speratam*.

SPHÆRA esse a σφαῖρα & cæco patet. Quare mirum, Fungerum, tanquam in re dubia, scribere, *videri* inde nomen accepisse. Illud minus apertum, unde σφαῖρα dicatur. Sed non abludit a vero, venire a שפר, quod est *pulchritudo*: quia forma est *rotunda*. A σφαῖρα est σφαιρίτης, supple πλακοῦς, ex quo Latinis *sphærita*, placentæ genus, in cujus solo *sphæræ*, seu globuli multi politi essent. Cato de R. R. cap. LXXXII. *Sphæritam sic facito, ita uti spiram, nisi sic fingito detractis casto, melle, sphæras pugnum alias facito. Eas in sola componito, densas eodem modo componito, atque spiram, itemque coquito.* Ab eodem est σφαιρίζω, *pila ludo*, ut Pollux & Suidas exponunt : unde σφαιριστὴς, *qui pila ludit*; σφαιριστικὴ, *ars ludendi pila*, de qua olim Timocrates Lacon scripsit, ut ait Athenæus, lib. I. σφαιριστήριον, *locus pilari lusui destinatus*. *Sphæristerii* voce utuntur quoque Tranquillus in Vespas. Plin. lib II. epist. XVI. Lampridius in Alexandro Severo, *Post lectionem operam palæstra, aut sphæristerio, aut cursui, aut luctaminibus mollioribus dabat*.

SPHINX, σφίγξ. Statius, lib. I. Theb. vers. LXVI.

. . . . *Si Sphingos iniqua*
Callidus ambages te præmonstrante resolvi.

Quem ad locum sic Placidus Lactantius (cujus scholia maxima ex parte cento sunt ex Servio & Hygino :) *Dicta Sphinx, quod ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Nam Græce σφίγγειν constringere dicitur vel vincire.* Sequitur ibidem : *Sphinx monstrum erat alas & ungues habens in similitudinem Harpyiarum, quod insidens scopulo viæ imminenti, insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, quæ cum solvere non possent, ex improviso veniens alis & unguibus ad se in rupem trahebat.* Hæc ille. Revera autem *sphinx* erat (quemadmodum ex Socrate tradit Scholiastes Euripidis,) ἐγχωρία χρησμολόγος δυσγνώστα μαντευομένη. *Vates ejus regionis, quæ responsa daret intellectu difficilia*. Indeque a Sophocle Œdipo tyranno vocatur ἡ ῥαψῳδός. Quod de figura ait Lactantius, id plenius explicatur ab Ausonio his versibus :

Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Sane πτερόεσσαν, hoc est, *alatam* vocat & Euripides. Sed hoc intelligendum de *sphinge Græcorum*, quæ erat capite nudo, capillis compositis, pennata. At *Ægyptiaca*, erat capite velato, sine alis. *Ægyptiæ* figuram præbent multa marmora antiqua. *Græcam* videas in antiquis nummis Chiorum, quorum ea insigne erat, ut Carthaginensium ἵππου προτομὴ, Rhodiorum *rosa*, Siciliæ *tricrurium*. Vide sis, quæ de *sphinge* notavit Jos. Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum MCCLVII hoc est, pag. XLIV. & XLV. At κατὰ μεταφορὰν etiam aliis vox *Sphingis* aptatur. Ut Cassandro illi ex munito Ætoliæ loco per Locridem infestante Phocidem, Megara, & Atticam. Duo enim iste *Sphingis* nomine intelligitur in carmine Ithyphallico in honorem Demetrii Poliorcetæ ab adulatoribus composito ; quod ex Duride Samio refert Athenæus, lib. VI. Sed corrupte admodum nunc legitur : egregie autem restituit Casaubonus in Animadversionibus ejusce lib. cap XVI.

SPICA [ψίχα .] a *spe* dicitur, si credimus Varroni, lib. IV. de L. L. & lib I. de R. R. cap. XLVIII. ubi & antiquitus *specam* ait vocatam. *Nam*, inquit, *eam quod sperant fore, ferunt*. Servius autem a *spiculo* deducit, cum contra *spiculum* sit a *spica*. *Spica* vero possit videri esse a σπάζω, *extendo*. Sed placet Jos. Scaligeri & Nunnesii sententia, qui derivant ab Æolico σπάχυς pro στάχυς, quomodo & pro στάδιον dixere σπάδιον, unde *spatium*, ut contra a σπουδὴ fecere Latini *studium*. Non tamen ἀμέσως *spica* a σπάχυς, ut existimasse Scaliger videtur : sed a *spicus*, quod e σπάχυς. Veteres enim dixere *spicus*, *spica*, *spicum*. Servius in I. Georg. *Dicimus & hic spicus, & hoc spicum*. *Cicero in Arato* :

Spicum illustre ferens insigni corpore Virgo.

Sed scire debemus, in usu esse a masculino utrumque numerum: a neutro vero raro, & tantum singularem invenire; nam plurali nusquam lectum est. Et postea: *Spicos de maturis frugibus abusive dicimus. Nam proprie est spicus, cum per culmi folliculum, id est, extremum tumorem arista adhuc tenues in modum spiculi eminent*. *Spicæ* vox a *frugibus* ad alias etiam *plantas* extenditur. Ut cum Ovidio & Propertio *crocus* dicitur *spica Cilissa* : nimirum quia *filis sive capillamentis refert aristas*. Nam valde fallitur summus vir, cum per *spicam* hic *radicem* aut *bulbos* intellexit. A *spicæ* etiam *figura* oblonga & angulata *laterculi* videntur *spicæ* nominari : unde *pavimentum spicatum* apud Vitruvium, lib. IV. cap. I. De quo vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. A *spica* est *spicare* : quod interpretantur *acuere*, sed parum commode. Est enim *spicare*, concidere aliquid minutatim, sic ut assulis multis referat *spicam* cum aristis. Gratius in Cynegetico :

Spicatasque faces ferre ad nemora alta Dianæ.

Idem :

Quid Macetum immensos libeat si dicere contos,
Quam longa exigui spicant hastilia dentes?

Ubi *spicant* itidem interpretor, *spicæ simile faciunt* multis dentibus, quæ referant aristas. Quamquam aliter hunc locum ceperit Turnebus, lib. XXI. cap. XXV. Compositum est *inspicare*. Maro I. Georg.

. . . . *Ferroque faces inspicat acuto*,

quod recte Servius exponit, *incidit ad spici & aristarum similitudinem*. Onomast. *Inspica*, διασταχίζω, quod Latini instar formatum a στάχυς, *spica*. A *spicare* est *spiculum*, ut a *jacio*, *jaculum*, a *noto notaculum*. Id magis placet, quam ut ἀκόντιον sit a *spica*, quia in mucronem desinit instar spicarum : quamquam ita senserit Isidorus lib XVIII. Originum, cap. VIII. & Jul. Scaliger, in lib. I Theophrast. de caussis Plantarum, cap IV Belgæ & Celtæ pro *spicula* dicunt *pike*, quod ex *spiculo* corruptum arbitror, vel a *spicando* formatum. Est autem *spiculum* ἀκόντιον, ἀκὶς, ἐπιδορατὶς, prout exponitur in veteri Glossario : ἀκοντίου εἶδος, ut est in Glossis Cyr. A *spiculum* est *spiculator*, quod cum *speculatore* confudit Philoxenus in Glossis Latino-Græcis, cum scribit *Speculator*, κατάσκοπος, καὶ ὁ ἀποκεφαλίζων. Prius *speculatori* convenit, posterius *spiculatori*, sive *carnifici*. Error ex eo est, quod Græcis ι in ε converso σπεκουλάτωρ diceretur : ut Marci cap. VI. item Suidæ, Theophylacto, aliis.

SPINA [*pinna*] juxta Nonnium in Grammatistice est a σκόλοψ, quod *spinæ* genus notat. Nempe ο in ι verso, ut a σκῦλον, *spolium*, a λύκος *lupus*, Malim ego, quia in acumen extenditur, ἀπὸ τοῦ σπίζειν, quod valet ἐκτείνω, teste Eustathio. Græcis est ἄκανθα ab ἀκὴ, *mucro*, *acies*. Antiqui *spina* & usi loco *acicula*. Unde Tacitus de moribus German. *Tegumen omnibus sagum, fibula, aut si desit, spina consertum*. Atque inde *spinula* vulgo, ex quo Belg. *spel* κατὰ συγκοπὴν. A *spina* etiam est *spinus*, prunus sylvestris. Nam, ut Columella ait, pruni sylvestres genera sunt *spinarum*. Virgil. IV. Georg.

Eduramque pyrum & spinos jam pruna ferentes.

Ubi Servius monet, *spinus* genere virili esse arborem prunorum : at *sentes* dici *spinas* in muliebri, Græcis ἄκανθα quidem *spina*, at de *spinosa arbore* tum ἄκανθος, tum ἄκανθα dicunt.

†SPINA estne ab Heb סנה *seneh* (i. e. *rubus*, Deut. XXXIII. 16. unde & nomen *Sentis* suo loco deduxi.

xi, & *Sinai* montem appellatum Judaai volant) an potiae a צנה *tsinnah*, *hamus*, *aculeus*. Amos IV. 2. Vnde & צנינים *ssenenim* Num. XXXIII. 55. & צנים *tsinnim* Prov. XXII. 5. funt *spinae*, & aculei. In his littara Tfade fcita ac recte per SP expreffa fait. MAZOCHIVS.

SPINTHER, [σφιγκτὴρ a σφίγγω.] fiva potius *spinther*, (ut Fefti verbis utar,) *vocabatur armillæ genus, quod mulieres antiqua gerere folebant brachio fummo finiftro*. Quibus ex verbis liquet, cur ἀμφιχείριον vocent Græci, ut Prifcianus teftatur in v. Utitur Plautus, Menæch. act. III. fc. III. Nomen videtur effe a *fulgore igneo*. Nam σπινθὴρ, *fcintilla*, *igniculus*. A σπινθὴρ fit σπινθαρὶς avis, de quo in *Spinturnix*. Fortaffe & hinc Suetonio in Caligula dicuntur *fpintriæ*: nempe a *monftruofarum libidinum ardore*.

SPINTVRNIX, ut ait Feftus, *eft avis turpis figuræ*. Subjicit deinde illud ex veteri aliqao fcriptora: *Occurfatrix artificum, perdita fpinturnix*. Etymon cognofcere fit ea eo qnod fubdit: *Ea Græce dicitur, ut ait Santra, σπινθαρὶς*. Plinius de cadem, lib. X. cap. XIII. *Incendiariam avem alii fpinturnicem vocant: fed hæc ipfa, quæ effet inter aves, qui fe fciret dicere, non inveni*. Sed Scaliger ad Feftam in voce *Buftum*, putat fe inveniffe, quæ fit *fpinturnix*. Nam ex nominibas σπινθαρίδος, & avis *incendiariæ*, colligit, effe *avem buftuariam*, quæ ex bufto fadem tecto inferat, atque ita iocendium creet. Sane σπινθὴρ *fcintilla*, *igniculus*. Itaqae de ea intelligit hoc in Gloffis: *Ambuftandus* (leg. *ambuftuntus*) εἶδος ὀρνέου. Item Servii illa in iftud Maronis, IV. Æneid.

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri.

Sane bubo fi cujus ædes infederit, & vocem miferit, mortem fignificare dicitur. Si autem de bufto fadem ad tectum detulerit, incendium ædibus portendera. Sad hæc non probaffet Santræ, Plinio, Fefto, aut Gloffographo: qui fpecia hanc avem ab aliis diverfam putarunt. Fortaffe autem ne avis quidem fuit, etfi id veteres putarint. Cenfet id Salmafius. Patat enim Santram folo nomine compalfam allud cenfaiffe; at revera nullam effe *avem incendiariam* fpecie diverfam: *fpinturnicem* autem non *avem* effe, fed *quadrupes* Æthiopicum & Ægyptiam, deformitate fua ridicalum. Ei favet Ammianus Marcellinae, lib. XXII. ubi animal hoc ὑποκοριστικῶς *fpinturnicium* vocat, juxta veriffimam emendationem Pithœi, lib. I. Verifim. cap. X. Vulgo trajectis perperam literis, legitur *pifturnicia*. Sed *Spinturnicium* etiam vocat Plautus Menæchmis, Act. III. Sc. III.

Pithecium præ illa & fpinturnicium.

Ubi deformium animaliam nomina deformi aptat mulieri. Qaæ vero de *fpinturnicio* animali commemorat Ammianus, ea Agatharcides refert de *fphinge*: uti & Diodorus Sicalus, lib. III. Hæc fingitur alata, ut ea fortaffe cauffa faerit, cur *fpinturnix* putaretar avis. Sed atcumque fabulofa Græcia eas cam alis effingeret, Ægyptii tamen fina alis finxere: atqua iis vere arat quadrapes. Itaque & Salmafio videtur ea σφὶγξ, prodactione nominis factum effe *fpinturnix*, fimiliterque ex ὄρτυξ effe *coturnix*.

SPIRA a σπεῖρα, quo generatim fignificatur ἕλιξ, hoc eft, *linea flexuofa faciens orbes non redeuntes in fe*. Sed fpeciatim de variis rebus ufurpatur. Feftus: *Spira dicitur, & bafis columnæ unius tori, aut duorum, & genus operis piftorii, & funis nauticus in orbem convolutus: ab eadem omnes fimilitudine. Pacuvius: Quid ceffatis focii ejicere fpiras fparteas. Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt*. De notione qaam primo loco ponit Feftus, vida Bernardinum Baldum, libro de vocibus Vitruvianis. De altera, ut operis piftorii genus eft (quomodo afus Cato) adi Cafaubonam in Athenæam, lib. XIV. cap. XIV. De tertia acceptione ita Papias: *Spira proprie funium. A fparto dictæ: nam fpira involucrum eft funium*. Sed de etymo fallitur, cam *funes convoluti fpiræ* dicantar a figura qua convolvuntar. Nam *fpira* feu σπεῖρα, ut ipfe Papias agnofcit, eft *circulus non ad eundem punctum reductus*: five, ut Græcis dicitur, figura ἐπικύκλιος, κύκλος ἐπὶ κύκλῳ. Unde crebro etiam de *finuofis anguium flexibus* utuntur Græci pariter ac Latini. Virgilius in Georg.

Nec rapit immenfos orbes per humum, neque tanta
Squameus in fpiram tractu fe colligit anguis.

Et Ovid.

. . . . *Immenfum fpiris facientibus orbem.*

Hinc & pro *globo militari* ufurpatum. Sic ufus Ennius apad Feftum:

. . . . *Spiras legionibus nexunt.*

Ubi *fpiras* multitudinem hominum exponit Feftus. Hefych. σπεῖρα, πλῆθος, τάγμα. Atqae ita ufus Marcus Evangel. cap. XV. Chryfoftomus interpretatur ἀριθμὸν, *numerum*. Latine *cohortem* diaeris: ut in *Cohors* diximus. Indeque *Spira* Germaniæ urbs nomen accepit, quia Conftantius Cæfar ibi cohortes Græcas collocarat: de quo Mekerchus, lib. de pronunciat. Ling. Græc. cap. XXX. Dicitur & *fpiræ* de *arborum venis & nodis in orbem convolutis*. Ufi fic Theophraftus Pliniufque. Dicitur & de *fafciis galeri fub mento ftringi folitis*: item *muliebri capilli ornamenta*, qaomodo ufarpat Lucilius:

Cum tectum eft, quidnis fatis eft. Vifuri alieni
Sunt homines? fpiras, paliam, redimicula promito.

Ufurpatur & de *cincinnis*, hoc eft, *capillis calamiftro intortis*, nampe quia intorti σπειρωδεῖς. Itaqne fortaffe & a *convolutis crinibus fpirillo* nomen. Feftus: *Spirillum vocari ait Opilius Aurelius capræ barbam*. Sed pro *fpirillum* in Catholico legas *ftirilium*. Ponam verba: *Stirilium barba capræ, & dicitur a ftiria, quod pendet ad modum ftiriæ*. Apud Papiam pro eo eft *fterilum*, qaod fine dabio corruptum.

SPIRO vidari poffit effe a σπαίρω. Nam in Gloffis Cyrilli legas, Σπαίρω, ἀσπαίρω, *fpiro*. Sed σπαίρειν, quod & ἀσπαίρειν, potius dicitar de animalibus moribundis, cam palpitant, & tremunt, extremam editura fpiritum. Sane Hefychius σπαίροντας exponit, τὴν ψυχὴν ἀφιέντας. Potius igitur *fpira*, uti & *fibilus*, fufpicor effe a fono factam. Quamquam & aliter Martinius, cui *fpiro*, quafi σπῶ ἀέρα, *traho aëra*. [*Spiro* eft a φύσω, φυσίζω.] A *fpiro fpiritus* unde *fpiritualis*, pro quo in libris quibufdam legitur *fpiritalis*, verum contra ἀναλογίαν, cum (ut bene monuit Valla in notis ad priorem epift. ad Corinth. cap. III.) derivata a quarta declinatione poftulent u, ut *ufualis*, *manualis*, *cenfualis*, *cafualis*.

SPISSVS, (ut quidem fcribit Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. b. edit. Ald.) factum ex *fæpiffus*, a *fæpe*, quod *fæpes fpiffa* fit denfaque. Ac placuit id quoque Perotto. Proque iis eft, quod *feptuofus* quoque ponatar pro *obfcuro*. Qaare omnino melius hi, quam Papias, qui *fpiffus* dici ait, quafi *fine paffu*. At vera origo a σπιδιός, quod eft, *denfus*, *abfcurus*. Hefych. Σπιδιὸν, [πυκνὸν] πυκνὸς, συνεχὲς, σκοτεινόν. Itam, Σπιδιὲς μέλαν, πλατὺ, σκοτεινὸν, πυκνὸν, μέγα. A *fpiffum*, eft *fpiffigradiffimum* apud Plautam in Pœnulo, act. III. Sc. I. non tamen ab hac valgari fignificatione, fed qua notat *tardum*: quomodo &, Nonio tefte, ufus Cæcilius, quando ait:

Nihil ego fpei credo: omnes res fpiffas facit.

SPITHAMA, σπιθαμὴ, διάστημα ἀπὸ τοῦ ἀντίχειρος, ut ait Euftathius: qui & dici ita ait παρὰ τὸ θαμὰ σπίζεσθαι. Simplicius dixeris effe a σπίζεσθαι, extendi, quia *fpatium fit, a pollice & digito minimo, longiffime extenfis*.

SPLEN, fi Ifidorum audimus, contractam ex *fupplen*. Sic enim fcribit, lib. XI. Orig. cap. I. *Splen dictus a fupplenda, ex contraria parte jecoris, ne vacua exifterent*. Qao profecto nihil ineptius, quafi *fplen* homini folum datus fit ad explendam inanitatem, non ad attrahendum fuccum melancholicum. Mirum autem Fungerum non aliud etymon ponere, cum

cum ignorare non potuerit venire a Græco σπλὴν· quippe qui, hac de voce tractans, ipse dicat *lienosos* seu *spleneticos* ab Hippocrate σπληνώδεις appellari. Σπλὴν forte quasi σπιλὸς, quia attrahit *sordes*: a σπίλος, quod etiam *fraces* seu γίγαρτα notat, teste Hesychio. Nisi malis a σίπαλος, quod, eodem teste, notat *impurus*, ἀκάθαρτος. A σπλὴν est σπλήνιον, *linteolum* vel *emplastrum*, non oblongum tantum (ut Hesychius vult) nec semper *splenis figura* (quæ aliorum opinio est) sed quacumque forma affectæ corporis parti aptatum. Interim proprie sic dici quod *spleni applicatur*, aut *splenis figuram refert*; ipsa voce admonemur. Porro usitata quoque hæc vox Latinis scriptoribus: idque pro *linteolo oblongo*, quod fronti obvolvitur ad dolorem minuendum, aut catarrhum sistendum. Martial. lib. II. epigr. XXIX.

Et numerosa linunt stellantem splenia frontem.

Et lib. VIII. ep. XXXIII.

Talia lunata splenia fronte sedent.

Hinc idem lib. X. ep. XXII.

Cur spleniato sæpe prodeam mento.

hoc est, *cui splenium impositum*. Ἄσπληνος, *lienis expers*. Herba *asplenon*, ἄσπληνον· quæ, ut Dioscorides ait, lib. III. cap. CLI. δύναμιν ἔχει τὰ φύλλα ἀποζεσθέντα σὺν ὄξει, καὶ πινόμενα ἐπὶ ἡμέρας μ´, σπλῆνα τήκειν. Quod ita Plinius vertit, lib. XXVII. cap. V. *Hujus foliorum jure in aceto decocto per dies* XL. *poto lienem absumi ajunt*. *Splenium* vocatur Isidoro, lib. XVII. cap. IX. *Splenium*, inquit, *quod splenem auferat*. Vitruvius, lib. I. cap. IV. *Dextra & sinistra ejus fluminis* (in Creta) *pascuntur pecora: sed ex his quæ pascuntur proxime Gnoson, splenosa. Quæ autem ex altera parte proxima Gortynam, non habent apparentem splenem. Unde etiam medici quærentes de eadem re invenerunt lienes. Ita eam herbam colligendo curant lienosos hoc medicamento, quod etiam Cretenses asplenon vocant.*

SPLENDEO, etsi nihil splendore clarius, tamen si vocabulum spectes, sane origo ejus satis est obscura. [τινθαλέος σπινθαλέος.] Tentabimus tamen. Num corruptum ex σελαγέω, quod idem notat, quasi σέλας ἄγω. An ex σπινθηρίζω, *scintillo*, ρ trajecto, & in λ mutato, quod crebrum? An ex σπλήθω, unde fiet ε inserto, ut in multis? Σπλήθω autem idem fuerit ac σποδίζω, vel σποδέω, quod valet *torreo*, φλέγω, juxta Hesych. [φλέγω etiam φλοιῶ dixere.] Nempe σποδὸς & σπληδὸς, quo usus Nicander, *cinerem* notant, ac proprie, ut videtur, *ignitum*: qui hoc habet, quod *splendeat* torreatque. An potius *splendeo* ex σελῶ ἔνδον, *intus luceo*, p inserto? Vel quasi σελῶ ἐν δῖῳ, *splendeo in aëre*? A qua δῖος notione est ἔνδιος, *meridianus*. An, quod omnium maxime placet, est ex στίλβω, vel στιλβόω, quod notat *splendeo*, *niteo*? Nempe ex στίλβω κατὰ μετάθεσιν fit *stlibo*. N autem inseri solet, ut ex πάγω seu *pago*, *pango*; ex *frogo*, *frango*; & ita in aliis multis. [potest & a φλοίδω, id est, φλογίζειν.]

†SPOLIO est a שלל *shalal* notionis ejusdem, nisi quod in Latio P insertum fuit. MAZOCHIVS.

SPOLIVM, unde fit, rimanti, in mentem venit, commodissime deduci a σπολὰ, quod Æolicum pro στολὴ, hoc est, *amictus*, *vestimentum*. Nec conjecturæ pœnitet. Nam *spoliare* proprie *vestem detrahere*: στολὴ vero est a στέλλω, hoc est, *vestio*, *amicio*. Vide quædam ad hanc *spolii* etymologiam pertinentia in voce *Pavo*. Interea alterum quoque etymon apponam. Nam nec commode minus deduxeris a σκῦλον, *spolio* a σκυλάω, ut mutetur *k* in *p*. quomodo a λύκος est *lupus*. Σκυλάω vero est a שלל, quod est *expoliari*, *prædari*. *Spolium* notare *exuvias*, sive *vestem pellemve corpori detractam*, indicat hic Lucretii locus, lib. V.

Necdum res igni scibant tractare, neque uti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum.

Item ille, lib. III.

. . . . Cum lubrica serpens
Exuit in spinis vestem, nam sæpe videmus
Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas.

Itidem *spoliare* est *vestem exuere*. Plantis scite accommodat Petronius, *Dentibus*, inquit, *folliculos perite spoliat*. Nicander similiter in Alexipharmacis, vers. CCLXX. σκῦλον vocat *corium nucis castaneæ*. A *spoliando* est *spoliarium*, locus ubi se veste spoliabant balneas ingressuri. Hinc in vett. Gloss. Isidori exponitur, *exteriores cellulæ in balneis*: item ἀποδυτήριον & ἐνδυτήριον. Sed & sic vocabatur locus areæ proximus, quo recipiebantur & exuebantur gladiatores in arena mortui. Hinc apud Lampridium illa Senatus exclamatio mortuo Commodo: *Gladiatorem in spoliario*. Et: *Gladiatoris cadaver unco trahatur. Gladiatoris cadaver in spoliario ponatur*. In eodem & sine spe curationis læsi occidebantur: unde Seneca, epist. XCIV. *Numquid aliquem esse tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in spoliario, quam in arena malit?* Sed de *spoliario* siqua legere voles, adi J. Lipsium, lib. I. Saturnal. cap. XVIII. & de amphitheatro cap. XXI. Nam nobis etymologicen professis, veterum consuetudines summum haut aliud quam delibare licet.

SPONDA *exterior pars lecti est*, *pluteus interior*: ut ait Isidorus, lib. XX. cap. XI. Sed sumitur etiam pro *interiori lecti*. Ut apud Mar.

Aurea composuit sponda . . . .

Item Hor.

Extrema & in sponda cubet . . : .

Imo proprie notet *thalamum*, si est a σπονδὴ, *fœdus*, vel *spondeo*, unde & *sponsis* nomen. Sane a *sponsis* vel *spondendo spondæ* nomen esse, Catholicon jam olim prodidit. Sed nec incommode Martinius a ספן, *tabulatum*. Nam pluteus *spondæ* est *tabula*, unde Propert.

Et tabula una duos poterit componere amantes.

[a ποὺς, quod Pollux interpretatur πλευρὸν lib. I. cap. 8. est ποίδιον & πόδιον. Sed vero Æoles pro ποίδα dicunt σποίδα, hinc *sponda*.]

SPONDEO a *sponte*, si vere Verrius: de quo sic Festus: *Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est, voluntate promittitur*. Imo & præit Varro, lib. V. de L. L. *Spondet, qui dicit sua sponte, spondeo*. Sed *spondere* ex eo est, quia *spponderent* in σπονδῇ, quo *libatio*, vel *libamen*, item *fœdus* notatur. Nam in *fœdere libabant*, quod σπένδειν Græcis. Unde & Festus: *Verrius sponsum ex Græco dictum ait, quod ii σπονδὰς interpositis rebus divinis faciant*. De ritu placet: de *sponsæ* etymo mox videro. A σπονδὴ est σπονδαῖος pes, quod eo ἐν ταῖς σπονδαῖς ἔχρωντο, id est, *in libationibus uterentur*: ut scribit Hephæstionis Scholiastes. Ac similiter Diomedes, *dictus*, inquit, παρὰ τὴν σπονδὴν, *quia in templis hoc pede quædam carmina componebantur: scilicet ut libantes sonum vocis ominosæ audire non possent*. Indeque *spondiales*, qui ture incensis altaribus canerent *spondæis*: ut indicat Isidorus, lib. I. cap. XVI. Marius Victorinus, qui tibias inflarent supplicantes, a *spondæis spondules* ait dictos. Sed vel ex Isidoro *spondiales* legendum: vel *spondiaula*, σπονδιαῦλαι, quod placet Turnebo, lib. XXII. cap. XX. Vel, quod malim, σπονδαῦλαι, ut dicimus ὑδραυλος, μόναυλος. Inde *spondaulium*, quam vocem Ciceroni, lib. II. de Oratore, ac Diomedi libro III. restituit Salmasius: cum apud utrumque *spondalium* legeretur repugnante ἀναλογίᾳ. A σπονδὴ est *sponte*, id est, *voluntarie*, ἑκοντὶ, *libenter*. *Sponsiones* enim erant *voluntariæ*, nec fiebant sine σπονδῇ, sive *libamento*. Etsi autem *spondere* sit generale vocabulum, habet tamen aliam significationem specialem: unde dicantur *sponsus* & *sponsa*, a quibus *sponsalia*, & *consponsor*, ac *consponsus*, apud Festum. Posteriori usus Afranius. Gloss. vett. συντροφος, *consponsus*, *janitrix*. At proprie quidem *pater sponsæ* dicitur *spondere*, pater adolescentis *despondere*. Id observant Terent. Andr. act. I. sc. I. Adelph. act. IV. sc. VII. Cic. I. de oratore, &c. Non tamen id discrimen perpetuum est. Adi Brissonium, lib. de nupt. & Albericum Gentilem de iisdem, lib. II. cap. II. Sed & vide quæ de variis *sponsionum* speciebus

Cælius

Cælius Calcagninus scribit ad Tit. de verborum & rerum signific. pag. CCCXLII. *Respondere* proprie est *repromittere* : sed generatim accipitur pro ἀποκρίνεσθαι seu ἀπομείβεσθαι. Etsi de hoc aliter Festus, sive Paulius : *Spondere*, inquit, *ponebatur pro dicere : unde & respondere adhuc manet. Sed postea usurpari captum est in promisso*. Sive, ut in quibusdam MSStis est, *in promissu*.

SPONDYLUS, σπόνδυλος, *anterior pars conchæ*, quæ aliter τράχηλος. Hesychius: τραχήλους, τὰς πορφύρας. ἤγουν τοὺς σπονδύλους τῶν κογχυλίων. Posteriori modo, hoc est, pro *parte concharum anteriori*, accepit Plinius, cum lib. XXXII. cap. VI. ait de ostreis: *Præcipua vero habentur spondylo brevi, atque non carnoso*. Ubi Dalecampius per *spondylum* intelligit *interioris carnis solidum callum*. Sed potius cum Hesychio intelligam τράχηλον, quem & *trachalos* nuncupant Latini. Festus: *Trachali appellantur muricum ac purpuræ superiores partes*. Petronius Arbiter Latinam appellationem prætulit. Nam *cochlearum cervices* dixit. Etiam *spondylum* dixere certum *conchæ* genus. Plinius, lib. XXXII. cap. XI. *Spondylus, smarides, stella, spongia*. Pro quo *spondylum* cum spiritu etiam legas apud Columellam, lib. VIII. cap. XVI. item Macrobium, lib. III. cap. XIII. ubi refert Metelli verba ex quarto ejus Indice. Ac similiter σφόνδυλον legas apud Galenum lib. III. de Alimentis.

SPONGIA, juxta Catholicon a *spuma*, *quod ex spuma fiat ; vel a fingere : quod est nitidare, quia apta est ad tergendum*. Sed *spongia* ejusdem est originis ac *fungus* : utrumque enim, ut supra dictum, a σπόγγος. Sive *fungus* a σπόγγος, *spongia* a σπογγία. Utroque enim modo dicitur.

SPORTÆ geminam originationem ponit Nonius : *Sportas aut ab sparto, quasi sparteas ; aut ab asportando*. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Sporta dicta, quia exsportet aliquid ; vel quia ex sparto fit. Spartus vero est frutex virgosus sine foliis*, &c. Sed cum *sporta* sit Græce σπυρὶς, & Latini suos rectos forment ab obliquis Græcorum, quis non videt a σπυρίδα esse *sporta* quasi *sparida*, *D* in *T* converso, quomodo ab ἔνδον est *intus* ? Gloss. Cyrilli : Σπυρὶς, *sporta*, *fiscella*, *fiscina*. A *sporta* est *sportula*, ab hoc *sportella*, ut a *cista cistula*, unde *cistella*. Quia vero *sportulis* cibi pecuniæque ferri solent, quæ a magnatibus dabatur iis, qui vel officii gratia comitarentur : vel prima luce in atrium salutandi gratia convenirent : inde est, quod per metonymiam accipi soleat pro *pecunia cibisve sportula contentis*. Atque hinc quoque liquet, cur *sportula* opponatur *cœnæ rectæ*, cum *sportula* non fuerit vera cœna, sed cœnam ementiretur. Quippe fordidiores non dignabantur clientes suos cœna, sed cœnæ loco asses aliquot dabant : atque hoc *sportula* dicebatur, quia, ut dixi, *sportula* ferretur ; at liberaliores ad cœnam clientes vocabant, lauteque eos pascebant, quæ idcirco *recta cœna* dicebatur. Suetonius in Domitiano, cap. VII. *Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectarum consuetudine*. Martial. lib. VIII. ep. L.

Promissa est nobis sportula, recta data est.

Cæteras hujus vocis acceptiones, ac pleraque horum, tum alia quæ de sportulis dici possunt, legere potes apud Alciatum, lib. III. Dispunctionum, cap. XVII. Budæum annotat. prioribus in Pandect. Turnebum lib. X. Brissonium, lib. XVII. de verborum significat. Jurctum ad epist. LV. Symmachi ; Fulvium Ursinum in appendice de Triclinio, &c. E veteribus aliquid de sportis Asconius in Divinatione. Græcis πρυτανεῖα dici τὰ καλύμματα παρὰ Ῥωμαίοις σπόρτελλα, scribit Aristophanis Scholiastes ad illud in Nubibus : Θοὔς μοι πρυτανεῖα.

SPUO, a πτύω. A *spuo* est *sputum*, [ψυττὸν, πτύελον, Hesych. & ψύττει πτύει.] unde *sputare*, a quo *sputatilicus* apud Cic. de Claris Orat. hoc est, καταπτυστος, *consputatione dignus*. A *spuo* etiam *spuma*, ut bene Papias monet. Item ab hoc *spurcus*, de quo nunc dicam.

SPURCUS juxta Catholicon, ex *se* & *purus*, quasi *sine puritate*. Juxta Isidorum, lib. XX. cap. III. quasi *spurius*. Sed Perottus optime a *spuo* deducit, ut *spurcum* proprie sonet κατάπτυστον, sive *ad quod exspuimus*. Κατὰ μεταφορὰν de *vino* dicitur. Festus : *Spurcum vinum est, quod sacris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antistius libro decimo commentarii juris pontificii, cui aqua admixta est, defrutumve, aut igne tactum est, mustumve antequam defervescat*. [a *foricus*, unde & *porcus*, dictus possit videri, φορικός.]

SPURIUS [ψύριος, παιδίσκαρος. Hesych.] est, qui nascitur scorto, in cujus nidum plures conspirant amatores, adeo ut licet non minus, quam cæteri, uno nascatur parente ; tamen, quia is incertus est, natus videri queat *ex patribus conventitiis*, prout eleganter loquitur Plautus Cistell. act. I. sc. I. Et hæc caussa est, cur *spurius* dicatur παρὰ τὴν σποράν, ut Modestinus ait in l. vulgo, D. de stat. hom. [ψυφάριοι. σκοτιοὶ dicuntur.] Nisi ita dictum malis a partu, qua feminæ id sunt, quod sunt : nam ea a σπορὰ vocatur *spurium* : teste Isidoro, lib. IX. cap. V. Utitur hoc pacto, sed solus quod sciam, Appuleius in Apologia, *Sumta*, inquit, *de mari spuria & fascina*. Loquitur de rebus marinis idem quod obscenæ partes, nomen sortitis. Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam neque desunt qui ita vocari velint, quia prænomina, ut Plutarch. in problematis auctor est, aut una scriberentur litera, ut *T. L. M.* aut duabus, ut *Cn.* aut tribus, ut *Sex. Servilius*. *Spurius* autem est inter ea, quæ duabus literis scribunt, cum *sine patre* dicunt. Hoc igitur errorem fecisse volunt, quod *sine patre* & *spurius* iisdem literis scribatur. Addunt & quartam, quia in Epitome de nominibus Valerio subjecta legere sit, *Spurii, patre incerto geniti, quasi epopte*. Unde sic dici colligunt, quod sit velut *epopta* ad omnium spectaculum conceptus, ut qui aspicit, deterreatur a tali concubitu. Atqui ἐπόπται non *qui spectantur*, sed *qui spectant* appellati ; estque ea vox honesta, ut patet ex *epoptis Eleusiniis*, quibus quincto contingebat anno μεγάλα μυστήρια ἐποπτεύειν, indeque cum ante *mystæ* dicerentur, post *epoptæ* vocabantur. Quare placet sententia Stephani Pighii, qui pro *Epopæ* legit *sporos*, seu σπόροι, ut nempe illud EPOPÆ natum sit ex antiqua ratione scribendi CПОРОI. Denique nec desunt, qui *spurius* deducant a *spurcus*, quod legas in Catholico, sed Nestore Novariensi averiante. Uti nec qui conflatum putent ex *se*, id est, *sine* & *purus* : quod impuro nascatur concubitu. Sed qui aliquo in hisce literis judicio est, is facile videt, vel a σπορὰ, vel *spurio membro* originem trahere.

S Q

SQUALIDUS & *squalere* unico *L* in vett. lib. ac lapp. scribi monet in Orthographia Aldus. [σκυβαλα.] Idem comprobat origo : si sint a *squamis piscium*. Festus : *Squalidum incultum & sordidum, quod proxime similitudinem habeat squamæ piscium, sic appellatum*. Sed Servius ad IV. Georg. tum solum a *squamis piscium* dici vult, cum *splendidum*, significat ; at cum *sordidum* notat, venire putat a *squallore*. Verum putidulum est pro diverso usu diversas hac in voce origines putare : longeque verisimilius idem Servius, cum ad X. Æneid. ἀπλῶς ait, venire a *squamarum crebritate & asperitate*, ac poëtam dixisse *tunicam squalentem auro*, ut eo significaret *copiam densitatemque auri in squamarum speciem intexti*. Nempe ut ibidem ait, antiqui quidquid inculcatum obsitumque aliqua re esset, id quia *squamarum crebritatem* ferret, *squallere* dicebant : postea vero cœpit ea vox de iis solum usurpari, quæ *sordium congerie inculta squamosaque essent*. Vide Gellium lib. II. cap. VI. Macrob. lib. VI. Satur. cap. VII. & Nonium in *squalere*. Verum etsi hæc erudite ab iis dicantur : tamen magis placet esse *squallee* ab ὀσχάλλω, vel ἀσχάλλω, *doleo* : quia *masti squalleat*. Nempe ut α initio auferatur, ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Vel dixerim, ut a καλος est *caleo* & *calor* : ita *squaleo* & *squalor*, esse a *squalus*. *Squalus* autem esse a σκαλὶς,

αἶς, *macula*, *labes*, *probrum*. Vel a *σκελλὸς*, *aridus*, quia ariditas caussat aspritudinem. *Squali* voce usus Ennius Telamone:

Strata terræ lavere lacrymis vestem squalam & sordidam.

Ubi *squalam* idem esse ac *squalidam*, Nonius observat. Sane *squalidum*, & *leve*, hoc est, *λεῖον*, sive *glabrum*, opponuntur a Lucretio. Itaque & *squalo* pisci ab *asperitate* nomen impositum videtur. Meminit ejus piscis Varro lib. III. de R. R. c. III. Ovid. in Halieutico, Columella, lib. VIII. c. XVII. & Plinius, lib. IX. cap. XXIV. & LI. Ut caussa non fuerit, cur apud Plinium priori loco *squatus* legeret Gesnerus: qui aliud est piscis genus. Quemadmodum autem *squalus* pro *squalidus* dixere, ita & *squale* pro *squalore*. Varro Manio apud Nonium: *Ager derelinqueretur, ac periret, squale, scabreque, illuvie, & vastitudine*. Ubi *squalis*, & *scabris* junguntur. Nempe quia ad *asperitatem* utrumque pertinet.

SQUAMA a *scaber*, quia *squamea* sunt *scabra*: vel a *scabo*, quia *scabendo* auferatur. Itaque & Belgis *schubbe* vocatur a Latino *scabo*. Uti Græcis *λέπος* & *λεπὶς* a *λέπω*, *decortico*. At a *λέπος* est *λεπίζω*, quod in Gloss. vett. exponitur *squameo*. Nisi legendum *desquamo*: quod verius.

†SQUAMA non fit a *scaber*, uti vult Vossius, sed est ipsum Hebraeum ejusdem notionis קשקשת *quasquesseth*: ex quo detracto priore ק *Koph* (sive potius *Quoph*, ut eruditi pronuntiant eam litteram) supererit *Squeseth*, & (cum accento distinguente) *Squaseth*, h. e. ipsissima Latinorum *Squama*: quae recta derivatio aliis, quod sciam, non dum venerat in mentem. MAZOCHIUS.

SQUARROSUS, si Festum audimus, est a *squamis*. Nam eum *squallidus* inde deduxisset, subjicit: *Squarrosos ab eadem squamarum piscium similitudine ait* (Vetrius) *dictos, quorum cutis exurgat ob assiduam inluviem*. *Lucilius*:

Varronum, ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Sed magis placet, quod ad eum locum monet Scaliger, & in Grammatistice probat Nunnesius, *squarrosus* esse a *squatra*, sive ut veteres scribebant, *scara*: hoc autem venire a Græco *ἐσχάρα*, id est, *crusta ulceribus cavis accrescens*: unde *ἐσχάρωσις*, *incrustatis*, apud Galenum, lib. VI. *κατὰ τόπους*. Alias *ἐσχάρα* est *focus*, ab *ἔω*, id est, *ignis*, unde & *ustas* & *æstus*. Atque ab hac *ἐσχάρας* notione est *ἐσχαρὶς*, *foculus*, *craticula*; *ἄρτος ἐσχαρίτης*, *in foco coclus*, *ἐγκρυφίας*, Hesych. Vide Athenæum lib. III. pag. CIX edit. Commel.

SQUATUS, vel *squatina*, piscis quem Græci vocant *ῥίνη*. Glossæ Cyr. *Squatus*, *ῥίνη*, *εἶδος ἰχθύος*. Plin. lib. XXXII. cap. XI. *Rhina*, *quem squatum vocamus*. sive, ut est in veteri edit. Parmensi an. CIↃCCCCLXXVI. *quem squatinam vocamus*. De eo sic idem Plinius, lib. IX. cap. XII. *Aspera cute*, *ut squatina*, *qua lignum & ebora poliuntur*. Atque inde & *ἔτυμον* Latinæ Græcæque appellationis elucet. Nempe *rhina*, quia ea limantur res: Nam *ῥίνη*, *lima*. At *squatus*, vel *squatina*, quasi *squalus*, & *squalida*, a *squallore*, hoc est, *cutis asperitate*. Quod etymon etiam Perottus & Rondeletius sequuntur. Et firmat Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Squamatus*, inquit, *dictus*, *quod sit squamis acutis*: *unde & ejus cute lignum politur*. Qui locus emendandus ex optimo nostro MSto, ubi liquido *squatus* perscriptum. Vult autem esse a *squama*, *κατὰ συγκοπὴν* ex *squamatus*. Quod *ἔτυμον* consentit pene cum illo Perotti, si a *squamis squalere* dictum sit, ut veteres putarunt. Gallis vocatur *angelus marinus*, quod instar Cherubim, alas habeat utrimque expansas.

S T

STABULUM a *stando*, ut ab *infundo infundibulum*. Græcis similiter *σταθμὸς* a *στῆναι*. *Stabulum* vero non tantum significat *ἱπποστάσιον*, sed etiam *diversorium*. Gloss. vett. *Stabulum*, *πανδοχεῖον*. Inde *stabularius*. Gloss. vett. *Πανδοχεὺς*, *diversoriarius*, *stabularius*, *caupo*. Seneca, lib. I. de benef. cap. XIV. *Nemo se stabularii aut cauponis hospitem judicat*. Appuleius: *Pretio mansionis stabulario persoluto*.

STACTA est oleum ex cinnamomo & myrrha incisa sudans: ut præter Theophrastum (cujus verba mox apponam) scribit Dioscorides, lib. I. cap. LXXIV. Errat itaque Plinius, qui lib. XII. cap. XV. scribit: *Sudant sponte*, *priusquam incidantur*, *stacten dictam*. Ex quibus verbis satis patet, putasse Plinium, *stacten* ex arbore myrrhæ, non ex myrrha ipsa fluere. Usus Plautus, Mostell. act. I. sc. III. Cum enim puero diceret meretrix, *Vin' unguenta?* (ita habent codd. MSS.) respondet amator:

Quid opus est? cum stacta accubo.

Et Lucret. lib. II.

Sicut amaracini blandum stactæque liquorem.

Item Columella:

Et lacrymas imitata tuas Cinyreia virgo.
Sed melior stacte ponatur Achaica myrrha.

Ubi *Achaicam myrrham* vocat Græcam, hoc est, quæ in Cilicia & Amano monte proveniret. Etymologiam *stactes* adducit Theophrastus, libello *περὶ ὀσμῶν*· ubi & quid sit, docet: *ἐκ κινναμώμου*, inquit, *καὶ ἐκ σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον ῥεῖ· στακτὴ δὲ καλεῖται διὰ τὸ μικρὸν στάζειν*. *Στάζω* est *stillo*, unde verbale *στακτὸς*, *stillatus*, sive *stillatitius*: hinc *στακτὴ* adjectivum substantive usurpatum, subintellecto *σμύρνη*. Nam eo respici, ostendit locus Theophrasti in histor. plant. lib. IX extremo cap. IV. *τῆς σμύρνης ἡ μὲν στακτή, ἡ δὲ πλαστή*. *Στακτὴ* liquidior pars, quæ ex myrrha incisa stillabat vel ex ea exprimebatur: at *πλαστὴ* durior sicciorque, quæ in offulas & pastillos convolvebatur. Id enim Græci dicunt *πλάσσειν*, & *ἀναπλάσσειν*· unde ei nomen *πλαστῆς*, quæ in offulas formata. Quare cum Latini *myrrha*, hoc est, *myrrhino ungenti* meminere, *stacten* intelligunt. Ut Propertius:

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Πλαστὴ enim ad suffitum magis idonea erat, quam ad unguendum.

STADIUM, *στάδιον*, *ἀπὸ τῆς στάσεως* nomen habet: sive proprie notat *locum*, *in quo cursu & lucta certabant athletæ*: sive *hemisphærium illud multis gradibus constructum*, *e quo athletæ certantes spectabantur*. Si prior notio propria est, erit nomen inde, quod *Hercules substiterit*, *cum uno spiritu confecisset stadii mensuram*, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque: sive centum & viginti quinque passus, quæ octava pars est milliaria: quippe quod mille constet passibus. Sin proprie *spectantium locum* notat, ita dicetur, quia *stantes specturent*: ut est apud Etymologum. Palæstræ, inque ea stadii figuram vide apud Danielem Barbarum in Vitruvium, & Hier. Mercurialem, lib. I. de re gymnastica, cap. X. De dispari magnitudine *stadii* Græci atque Italici, adi doctissimum & amicissimum virum Erycium Puteanum, centur. II. epist. XCVIII.

STAGNUM a Siculis accepimus, qui *στεγνὸν* dixere pro *στεγνὸν* unde *stagnum* deducit Varro. At in Romana Varronis editione corrupte legitur *στάμνον*, quod aliud esse constat ex Aristophane. *Στεγνὸν* autem dicitur, quod *minime rimosum* est, eoque optime continet: cui contrarium apud Latinos *futile*. *Stagno* igitur ex eo nomen, quod *contineat*, *ac coërceat aquam*, ne manare possit; ut & scripsit Festus. *Στεγνὸν* vero *ἀπὸ τοῦ στέγειν*, hoc est, *tegere*: quod ipsum a *στέγω*. Est & altera apud Festum *stagni ἐτυμολογία*, ac a Servio quoque & Isidoro adducta, ut sit a *stando*: quod in *stagnis* aqua perpetuo stet, nec decurrat. Hinc Glossæ vett. *stagnum* vertunt *ὑδροστάσιον*· & Hippocrates, lib. *περὶ ἀέρων*, *ὑδάτων*, *τόπων*, (si modo hæc vera inscriptio,) *aquas stagnorum ac paludum* appellat *ὕδατα ἑλώδεα*, *στάσιμα*, *λιμναῖα*. Sed placet magis prius etymon a *στεγνὸν*.

†STAGNUM est omnino ab Hebr. אגם *agam*, quod Hebraeis, Chaldaeis, Syrisque *stagnum* notat. Nec quemquam Hebraici nominis ab Latino non leve discrimen turbabit, modo vocis hujus mutationes

fuisse consuetudinis Latinae sive Tuscae ostendatur. Tale illud est, quod in priore syllaba pro *Ag* nostri dicere *Stag*; nec enim aliter in, *Stlis* & in *Stlitigo* & alibi Tyrrhenis Latinisque ST de suo addere in deliciis fuit: id quod saepe in superioribus animadvertimus. Deinde quia apud Orientis populos M non raro in N commeabat (de quo vide quae sup. in O B V S notavimus) hinc apud Chaldaeos pro *Agam* in Targum Jud. IV. 11. usurpatur *Agenaja* cum N. Atque istud *Agam* sive *Agan* Orientis populorum, etiam de pelvibus & crateribus usurpabatur, nempe ob istorum vasorum cum naturalibus aquarum conceptionibus similitudinem. Quo fit ut sinum hunc nostrum Neapolitanum utpute pelvi similem, antiqui Κρατῆρος, Latini *Crateris* appellatione donarint. MAZOCHIUS.

S T A M E N placet Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto esse a ςήμων. Sed ut Græci ab ἵςασθαι dicunt ςήμων· sic Latini a *stando stamen*: quod ἀναλογία ostendit. Nam ut a *solatum solamen*, a *stratum stramen*, sic a *statum stamen*. Eadem sententia Varronis, qui IV. de L. L. ait: *Stamen a stando, quod eo stat omne in tela velumentum*. Hinc apud Propertium *stamineus*, ut Græcis ςημόνιος. Item *subtemen*. Nam, ut post verba allata continuo subjicit Varro, *Subtemen, quod subit stamini*: Firmat nonnihil Charisius, cum ait dici *subtemen subteminis*, ut *stamen staminis*. Sed valido id probant hi versus Ovidii, VI. Metam. fab. I.

Haut mora, consistunt diversis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt stamine telas:
Tela jugo juncta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.

Quibusdam tamen sic *subtemen* dici placet, quasi *subtegmen*, proque his facere videtur, quod in antiquis aliquot Maronis codd. lib. III. *subtegmine* una voce legatur non divisum *sub tegmine*, neque *subtemine*. Aliis placet aliud esse *subtegmen*, aliud *subtemen*: illo signari pannum quo vestes suffulciuntur, sive commoditatis sive ornatus caussa: dicique *subtegmen*, quasi *subtegimen*; quomodo & in B. Augustini grammatica legitur: *subtemen* vero esse, quod in texendo ad stamen connectitur, ac *stamini subest*; unde & nomen, ut recte sensit Varro. Verum non dubito, quin *subtegmen* scripserint pro *subtemen*: quod a *stamine*. De vocis hujus scriptura, vide, si lubet, Pierium in III. Æneidos; Lambin. in Horat. Ciofanum in VI. Met. Carrionem ad lib. VI. Val. Flacci. *Staminis* & *subteminis* discrimen optime exponit Salmasius in Tertullianum de Pallio, ubi docet, *subtemen*, quod Græcis κρόκη, pretiosius fuisse *stamine*, quod Græcis ςήμων· mollius quippe & subtilius *subtemen*: imo in subsericis vestibus *stamen* de lino, *subtemen* de serico: itidem in auro textilibus, *stamen* ex serico, *subtemen* ex aureis filis: unde Maro:

Et picturatas auri subtemine vestes.

S T A N N U M, metalli genus, quod perperam confunditur cum plumbo albo, & Græcorum κασσιτέρῳ. Quid sit, docet Plinius, lib. XXXIV. cap. XVI. *Is, qui primus fluit in fornacibus liquor, stannum appellatur*. Unde colligi videtur, esse a ςάζω, *stillo*, *fluo*. At Perottus aliter: *Stannum*, inquit, *a stando dictum videri potest, quod in fornacibus primum fluat, ac per se stet*. Becano autem placet esse a ςίμμι, quod est *stibium*. Nempe ob similem *stanni* & *stibii* naturam. Ex antiquis unus Isidorus aliquid de etymo attulit, cujus verba lib. XVI. cap. XXII. *Stanni ἐτυμολογία ἀποχωρίζων, id est, separans dicitur, & secernens. Mixta enim, & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbumque secernit: alia quoque metalla ab igne defendit, & cum sit natura æris ferrique durissima, si absque stanno fuerit, uritur, & crematur*. Fortasse videtur respexisse vocem *stagnare*, quod in Glossis Isidori exponitur, *secernere metalla mista*. Sed *stagnare* idem est ac *stannare*, quod a *stannum*. Nam *stannum* & *stagnum* confundebant. Uti in Glossis Philoxeni factum videmus. Qui *stagnum* exponunt, tum κασσίτερον, quod est *stannum*: tum λίμνη, ὑδροςάσιον, quod est *stagnum*. Ac similiter confundunt *stagnare* a *stagno* pro *stanno*, & *stagnare* a *stagno* pro *palude*. Nam in iis leges: *Stagno*, περιπεταλῶ, γανῶ, λιμνάζω. Ubi *stagno*, περιπεταλῶ, γανῶ, est a *stagnum*, hoc est, *stannum* sive κασσίτερος. at *stagno*, λιμνάζω, est a *stagnum*, hoc est, λίμνη. Imo & tertia est significatio, quia *stagnare* etiam est *densare*, *indurare*. Unde Glossæ: *Stagnat*, γυιδοῖ, ςομοῖ. Qua significatione est a ςεγανῶ sive ςεγνῶ. Verum, puto, nec eo respexit Isidorus, qui, si a *stannare*, vel *stagnare*, *stanni* vocem deduxisset, non Græco ἀποχωρίζων fuisset interpretatus. Nam Hebræa quidem Græce, Græca Latine interpretari solet. Quare ita censeo, non Latinæ vocis, sed Hebraicæ, afferre ἐτυμολογίαν. Nam Hebræis *stannum* בדיל, *bedil*; hoc autem a בדל, quod in Niphal significat ἀποχωρίζειν. Verissimum esse, quod dixi, eo liquido probo, quod Isidorus more suo exscripserit B. Hieronymum: ut cujus hæc sint verba in Zachariæ cap. IV. *In Hebraico scriptum est* אבן הבדיל, *eo quod sit murus & fortitudo roburque credentium. Sicut enim stannum ab igne alia metalla defendit: & cum sit natura æs ferrumque durissimum, si absque stanno fuerit, uritur & crematur: sic omnis angelorum & hominum fortitudo, si non habuerit auxilium salvatoris, imbecilla probatur & fragilis. Lapis autem iste, id est, massa, qui apud Hebræos* הבדיל, *scribitur, id est, stanneus, ἐτυμολογεῖται· ἀποχωρίζων, id est, separans & secernens: ut quomodo stannum mixta & adulterata inter se per ignem metalla dissociat: ita dominus verus probator & χωνεύτης, ab auro & argento bonorum operum æs vitiorum plumbumque secernat: ut purum aurum remaneat, & argentum*.

S T A T E R A proprie differt a *trutina*, ut genus a specie. Duæ enim species *trutinæ*; *libra* quæ binas habet lances; *statera*, quæ ἡμιζύγιον, constans scapo punctis distincto, quæ pondera discriminant. Isidoro est *trutina Campana*. Vide omnino Philandrum ad Vitruvium, lib. X. cap. VIII. Scio H. Junium velle in Nomenclatore, quod Ciceroni est *statera*, id Vitruvio quoque esse *trutinam*. Sed latius Vitruvium *trutinæ* voce uti, ostendunt hæc ejus verba: *Id autem ex trutinis, quæ stateræ dicuntur, licet considerare*. Vult Isidorus, lib. XVI. cap. XXIV. *stateram* dici a *stando*, quod, ut inquit, *duabus lancibus, & una in medio stilo librato æqualiter stet*. Mihi magis placet esse ab ἵςαμαι, quod interdum est *appendo*, *libro*, *pondero*, unde & ςαθμὸς, *mensura*; ςατικὴ, *ponderandi ars*, & ςατὴρ, *stater*, *argenteus nummus*, valens quatuor drachmis: ut ostendimus voce *Talentum*. Hadrianus Junius in Nomenclatore suo ait Græcos pro *trutina* etiam dicere ςατῆρα. Et favent Cyrilli Glossæ, ubi legas: Ζυγὸς, ὁ ςατὴρ, *libra*, *examen*, *statera*, *trutina*. Hoc si est, non dubium, quin *statera* sit a ςατὴρ, quando Latini sua vocabula formare solent ab obliquis Græcorum. Auctorem laudat Junius Pollucem. Sed is tantum ait: ςατῆρα δὲ οἱ κωμῳδίας ποιηταὶ τὴν λίτραν λέγουσι· ubi per λίτραν, non *trutinam*, sed *libræ pondo* intelligi, cum alia fidem fecerint, tum capitis lemma, quod est, ςαθμῶν ὀνόματα, *ponderum nomina*. Quare non aliud ex Polluce colligi potest, quam ςατὴρ notare tum *pondo unciarum duodecim*, tum *nummum quatuor drachmarum Atticarum*.

S T A T I M priorem nunc corripit, nunc producit: quod minime mirabitur, qui sciat, & composita a *sto*, in supino interdum quidem habere *I* breve, at sæpius *A* longum. Est interim diversa adverbii hujusce pro diversa quantitate significatio. Quippe cum priorem corripit, significat *cito*; &, ut Belgæ κατὰ λέξιν exprimunt, *op staende voet*. Gloss. Philoxeni, *Statim*, εὐθέως, παραχρῆμα. Cum vero producit, notat ἐςαμένως, *perseveranter*, *constanter*: quomodo Nonius Marcellus accipi docet in isto Plauti Amphitr. Act. I. Sc. I.

Nto

Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Quemadmodum & illo ibidem:
Ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.

STATIO unde sit, satis ostendit quod proprie eo *stantis actio* signatur. Hinc aptatum *loco ubi statur*. Nec pro *loco* accipitur uno modo. Nam Ulpianus, Pandect. lib. XLIII. sic in fluminibus vocari ait *locum, ubi tuto naves stare possunt*. Maro: *Statio tutissima nautis*. Appellatur & sic *locus ubi tuto ad tempus milites stant*: unde eidem Ulpiano *milites stationarii* sunt *præsidiarii, qui in locis hosti finitimis agitant stationes*. Alias quoque significationes adfert Fungarus in Etymologico, quas apud eum legere potes. Minimum tamen duæ his addendæ, quarum prior *actum*, altera *locum stationis* signat. Prior est, quod in Astrologia quoque sunt *siderum stationes*: quomodo aliquoties loquitur Plinius, lib. II. cap. XVI. Ibidem & caussam nominis his verbis assignat: *Percussæ* (stellæ) *in qua diximus parte & triangulo, Solis radio inhibentur rectum agere cursum & ignea vi levantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest visu nostro, ideoque existimantur stare, unde & nomen accepit statio*. Hæc Plinius. Altera notio est, cum *stationes* a Tertulliano vocantur *loca, in quibus Christiani convenirent*, idque quia diebus Dominicis, uti & toto eo tempore, quod est a festo Paschæ usque ad Pentecosten, non de geniculis, ut jejuniorum diebus in pœnitentiæ signum fieri solet, sed *stantes Deum adorarent*, quod fiebat in memoriam resurrectionis Dominicæ, cujus fides ubi satis confirmata fuit, etiam consuetudo isthæc in desuetudinem abiit. Nonnihil de ritu isthoc legere potes apud Radulphum Fornerium lib. II. rerum quotidianarum cap. XXII.

STATIVVS a *sto*; ut a *cado*, *cadivus*; a *recido*, *recidivus*. Glossæ Cyrilli στάσιμος exponunt. Hinc *aquæ stativæ*, quibus opponuntur *aquæ perennes*. Prioris generis sunt putei & lacus: alterius, fluvii & fontes. Varro de admirandis ad Fundanium focarum: *Secundo de stativis aquis, ut sunt lacus & stagna, & putei & maria*. Plinius similiter, lib II. cap. LXXXVIII. *In eadem & oppidum haustum profundo, alioque motu terræ stativas emersisse*. In vulgatis est *statinas* per *N*, sed *stativas* jamdiu emendavit Scaliger Conjectaneis ad IV. Varr. de L. L. *Stativa* quoque dicta loca in quibus castra haberentur: quod ibi milites *starent* ac morarentur. Onomast. *Stativa*, σταθμοί.

STATVO a supino *statum*. A *statuo* vero est *statua*. Plautus, Bacch. Act. IV. Sc. IV.
Hunc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.
Ac similiter *statuculum*, quod *statuitur, sive erigitur ac defigitur*. Ut Tertulliano adversus Gnosticos: *Comminuetis staticula eorum*. Pro eo, quod Deuter. c. XII. vulgatus interpres habet, *confringite statuas*. Hieronymus similiter: *Uxor Loth in staticulum salis conversa est*. A *statuo* quoque est *statumen*, ut Græce στήριγμα a στηρίζομαι. *Statumen* Columellæ atque aliis vocatur *palus* sive *pedamentum vinearum*, & quicquid ad rem muniendam additur, quo ea stare possit: unde Cæsari *statumina* quoque sunt, quæ Plinio *costæ*, hoc est, *arrectaria ligna, quæ latera navis suppingunt*.

STATVS nunc substantive sumitur, nunc adjective. *Status* substantive est *locus quem sibi quisque in dimicando capit*: nempe a *stando*, vel *sistendo*; unde *deturbare de statu*, quod & *loco movere* dicitur, ut pene initio Catilinariæ secundæ: *Loco ille motus est, cum est ex urbe depulsus*. Sed κατὰ μεταφορὰν in decertationibus forensibus Ciceroni *status* dicitur, *id in quo defensor primum insistit ad repugnandum*: similiterque id Græci στάσιν appellant ab ἵσταμαι. Diximus abunde hac de re in Oratoriis nostris. At *status* adjective dicitur, *quod stat, nec movetur*, unde *feriæ statæ* iis opponuntur, quas *mobiles* appellant. Sic *statas cærimonias* dixit Cic. pro Domo, & *stata sacrificia* pro Milone: ubi male quidam habent *statutæ*. Nam & Festus auctor est ita dici, quod *statis*, hoc est, *certis fierent diebus*: Unde me non repugnante collegerit aliquis *status dies* dici non a *stando*, sed *sistendo*. Sane & Onomasticon *status* exponit τεταγμένους. Ergo *status* valet *statutus*, quod a *statuo*: uti hoc a *statum*, quod a *sisto*. Hodie & *Reip. proceres* dicuntur *status*. Imo apud Hesychium legas, Στάτοι, ἀρχαί τις. A *status* est *staticulus*. Erat id *saltatio* non *motoria* sed *rstataria*, qualis erat in choris σατυρικοῖς, ut Turnebus docet, lib. XVII. cap. X. & lib. XVIII. cap. IV. Hinc *staticulos dare*, χειρονομεῖν. Marcus Cato in oratione apud Macrobium, lib. III. cap. XIV. *Descendit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere.* Et in eundem: *Cantat, ubi collibuit, interdum Græce versus agit, jocos dicit, voces demutat, staticulos dat*. Plautus Persa, act. V. sc. II.
Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum dem, olim quem Hegea faciebat.
Ita bene Acidalius ex vett. codd. *Staticulos dare* in saltatione dixere; ut *motus dare*, in illo Maronis, I. Georg.
Dat motus incompositos, & carmina dicit.
At *staticulum*, aliud est: uti in *Statuo* dictum.

STEGA, στέγη, a στέγω, *tego*. *Stega* legimus apud Plautum Bacch. act. II. sc. III. *Fores ut assedi in stega*. Estque *tabulatum navis, in quo nautæ ambulant*. Petronius appellat *constratum puppis*. Qua ratione & Cicero *navem constratam* dicit, quæ Cæsari *tecta*.

STELLA quasi *luminis stilla* dici credidit clarus in literis vir: ut Fabius scribit, lib. I. cap. X. *sed*, inquit, *nominari in ea parte, qua reprehenditur, inhumanum est*. Clarius autem dixisset dici quasi *ignis stillam*: quia philosophi antiqui, si Peripateticos exceperis, pene omnes, putarunt *stellas esse igneæ naturæ*: qua de re Theodoretum vide, lib. IV. Græc. affect. Isidorus, lib III. cap. LXX. censet ita vocari a *stando*, quia non moveantur, nisi ad cæli motum. Sed vel est id nomen a σέλας, *lumen*, adjecto *T*: vel a τέλλω (unde ἀνατέλλω, *orior*) præposito sibilo: vel, quod imprimis placet, κατ' ἀφαίρεσιν fit ex ἀστήρ. Latini enim ab obliquis Græcorum, ut sæpius diximus, rectos suos formare solent. Ἀστὴρ vero juxta Eustathium fit ab ἄω, vel αὔω, id est, *splendeo*, unde & ἠὼς deducit, quasi ἀὼς, & αὔριον. Sed quis dubitet, ἀστὴρ ab Orientibus esse acceptum, cum Persis *stella* dicatur *ster*: unde *Esther* nomen habet: ut ad Eusebium Scaliger monet? item *Zoroastres*: quod ἀστροθύτην, hoc est, *astrorum sacerdotem*, notat: ut Dinon in quincto historiarum, & ex eo Diogenes Laërtius scripsit. Ac suspicor etiam hinc esse *Astarte*: quam *Lunam* esse censet Lucianus de dea Syria. Ab ἀστὴρ est ἀστερίσκος, *stellula*: item Grammaticorum nota, qua signabat, si quid desideraretur, si quid laudabiliter dictum esset. Vide Eustathium in Iliados υ, & Od. ι. Hieronymum præfat. in Paralip. atque alios, quos adduximus Resp. de Satisfactione Christi contra H. R. Est & piscis *stella*, mire calidi temperamenti, sic ut urere etiam, quæ contigerit, credatur. Tantam vim habet concoquendi, ut cochleas cum testis suis totas voret, & comminuat. Diximus de hoc operis de Theologia gentili, & Physiologia Christiana, lib. IV. cap. VIII. A *stella* est *stello*. At aliud est *stellare*, aliud *stellari*: quæ perperam confudit eruditus Sidonii Interpres. Nam *stellans* est *stellæ instar micans*. Ut *gemmæ stellantes* Ovidio. Nec *stellans nox* aliud est, quam *lucens*. At *stellatus* est *stellis distinctus*. Ut I. Æn.
. . . . *Olli stellatus jaspide fulva*
Ensis erat.
Hoc est, capulus distinguebatur multa jaspide, singulæque gemmæ *stellas* referebant, nec enim audiendi, quibus *stellatus* est insignis jaspide unica, quæ punctis velut stellis quibusdam distingueretur.

†STELLAE vocabulum Etruscum esse, inde patet, quod STELLATIS campus in Tuscia erat, a quo & STELLATINA tribus dicebatur, itemque alter in Campania *Stellatis campus*, a Tuscis ex illo priore

Stellato profectis ita appellatus, teste Festo. Ac memini me alibi *Stellatem* campum a שתל *shathal*, quod est *plantare* deduxisse, ac indidem & *Stellae* nomen arcessivisse, quia astra orbibus affixa suis ac veluti *implantata* putabantur. Et haec melior olim etymologia videbatur Vossianis omnibus. Verum hanc nunc meliore succurrente recanto. Fit enim ab Hebr. הילל *helel*, quod Is. XIV. 12. vulgo *Luciferum* aut *stellam matutinam* reddunt: sed fortasse verius est, ibi τὸ *Helel* γενικῶς *stellae* nomen esse. Nam quod eo loco statim sequitur, *fili aurorae*, id ibi fecit, ut *Luciferum* seu *stellam matutinam* intelligerent. Nunc si a me quaeras, cur *Helel* (quod refertur ad radicem הלל *halal* h. e. *laudavit*) *sidus* designet; ea mihi videtur probabilis caussa, quod ex Hebraeorum antiquorum doctrina astrorum officium sit laudes Deo persolvere: unde *astra matutina Deum laudare* apud Jobum dicuntur: & passim in Psalmis Stellae ad celebrandum Deum invitantur. Ab *helel* autem, aspiratione conversa in St (quas duas litteras solent ceteroqui alias Latini initio dictionum addere, ut in *Struma*, *Stlis*, *Stlocus* &c.) factum est Stalla: ubi & duplex L non minus ac in sua radice הלל *halal* mansit. Mazochius.

Stellaturam dici *annonam militarem* scribit Budæus annot. in Pand. Had. Junius in Nomenclat. & plures alii. Sed ex Lampridii & Spartiani locis colligere est *stellaturam* esse lucellum illud, quod consequebantur tribuni annonam erogantes, detrahendo militibus aliquid annonæ ab imperatoribus ipsis assignatæ, quod hodieque tribunis, sive, ut vulgo vocant, capitaneis, insolens non est. Sane hæc verisimiliora, quam quæ scribit Cælius Rhodiginus, lib. xi. cap. viii. De etymo valde disceptatur. Wolfangus Lazius lib. xii. Comm. de R. R. ait militi loco pecuniæ datas *tesseras stellatas*, quæ iccirco *stellaturæ* nomine appellarentur. Sed vellem ejus moris veterem laudasset auctorem. Alciatus in annotationibus ad tres posteriores libros codicis deducit a *stelis*, hoc est, *columnis*, *quibus fœdera inscriberentur*. Sed ritus ille nihil ad rem facit: nec *stelatura* dicta, sed *stellatura*, gemino LL. Prateius in Lexico, censet *stellaturas* fuisse tesseras, per quas annonæ species militibus mitterentur. Et ita dictus ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι, hoc est, *mittendo*. Nempe ut a βάλλω, *ballare* fecerunt, ita a στέλλω, *stellare*, unde *stellatura*. Sed στέλλειν etiam notat *dimittere*. Nec dubium, quin princeps & honestissima ratio, cur aliquid tribuni militibus detraherent de stipendio, fuerit ex nomine *vocationis* sive *dimissionis temporariæ*. Quare ex eo potius *stellatura* dicta sit. Sed nec minus placet sententia Joannis Baptistæ Egnatii, cui id vocabulum factum videtur a vafritie *stellionum*: unde & *stellionatus* crimen nomen accepit. Nempe ut *stellatura* contractum sit ex *stellionatura*, *stellator* ex *stellionator*. Vide præter eos, quos diximus, scriptores, Casaubonum & Salmasium, notis in Spartianum.

Stellio putatur, quam Romanum vulgus *tarantulam* vocat. Germani, Galli, Britanni, quia eo animali carent, eo nec proprium nomen habent, quo designent. Duplex Latinæ vocis etymon ponit Festus; *Stellionem genus ajunt lacertæ: quod Verrius dictum ait, quia virus stillet cibo, potius quam quod alibi (dicit) a stellarum similitudine, quia varium est*. Ovid. iv. Met. fab. vii.

> . . . . *aptumque colori*
> *Nomen habet variis stellatus corpora guttis.*

Tertullianus de cibis Judæorum: *Quis stellionem? (comedit:) sed maculas execratur, prædam de aliena morte quærentes*. Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni interpretantur, ἀσκαλαβώτης· quam vocem Perottus ait esse a Græco ἄσκαλος, id est, *circulus*, quia, ut ait, *circulis quibusdam sit depictus*. Id etymon non placet Gesnero. Nempe quia ἄσκαλος potius notet *purgatum sarculo*, a σκάλλειν, id est, *sarrire*. Hinc Hesychius: Ἄσκαλα, ἀκάθαρτα. Verum pro Perotto sunt Glossæ Cyrilli: in quibus est ἄσκαλος, *circulus*. Donatus ad Eun. iv. iv. etiam γαλεώτην vocari scribit; ubi refert Terentium a quibusdam erroris argui, quod pro Menandrico illo γαλεώτης γέρων, dicat *colore mustelino*, cum γαλῆ quidem *mustela* sit, sed γαλεώτης, *stellio*. Cum autem γαλῆ *mustelam* ac *felem* notet, persuadeo mihi γαλεώτην vocari, quia γαλῆς *instar unguibus innixus per parietes adscendat*. Fortasse & ob eampse caussam appellatus est ἀσκαλαβώτης· nempe, ut Gesnerus conjiciebat, quasi κωλοβάτης, a κῶλον, id est, *artus*, *membrum*, & βαίνω, *eo*, *gradior*: quod nempe *artuum unguiculis scandat in sublime*: vel quasi καλοβάτης a κᾶλον, id est, *lignum* & βαίνω, quod *ligna scandat*. Est & tertia appellatio, κωλώτης, ut indicat Suidas, ac Babrii loco comprobat. Complexus tres hasce appellationes Hesychius, cum ait: Κωλώτης, ἀσκαλαβώτης, ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ γαλεώτην. δοκεῖ δὲ αὐτὸς εὐστόχως ἅλλεσθαι περὶ τὰς μυίας. Quibus verbis Gesnero innuere videtur ἀσκαλαβώτην dici quasi εὐσκαλαβώτην ab εὐστόχως & ἅλλεσθαι. Easdem appellationes conjunxit Plinius, lib. xxix. cap. iv. al. v. *Hunc* [stellionem] *Græci coloten vocant, & ascalaboten, & galeoten*. Idem lib. xxx. cap. x. cum dixisset, *stellionem* anguis instar tunicam suam exuere, hanc autem, si in aceto bibatur, mederi morbo comitiali, adjicit hæc verba: *Operæ pretium est scire, quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, alias devorante eam, quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. Inde stellionum nomen ajunt in maledictum translatum*. Hæc Plinius, quibus confirmatur interpretatio veteris Glossarii, in quo *stellio* exponitur κακοῦργος, κακότροπος. Et apparet sic accipere Appuleium lib. v. Met. ubi Venus irata filium Cupidinem *stellionem* vocat. Verba apponam: *Sed nunc irrisui habita quid agam? quo me conferam? quibus modis stellionem istum cohibeam*, &c. Hinc etiam paret cur a *stellione stellionatus* dicatur pro κακουργία, prout eædem Glossæ interpretantur. Proprie autem *stellionatus* dicitur Jurisconsultis, cum dolo quid factum & titulus criminis deficit, ut siquis rem alienam sciens obliget, vel cuipiam pigneratam, alii denuo oppigneret, vel in pignore dando pro auro æs subjecerit, vel sciens statu liberum dissimulata ejus conditione vendiderit, vel creditor numeratam jam sibi pecuniam iterum acceperit, l. vii. §. i. ff. ad SC. Turpil. l. i. ff. stellionatus. l. xvi. §. i. l. xxxvi. ff. de pign. act. l. xxix. §. penult. ff. mandat. l. xx. i. ff. de stat. lib. In Glossis Isidori legas: *Stellionatus crimen, cum una res duobus venditur*. Est id quidem *stellionatus*: sed vox ea multo latius patet: ut liquet ex iis quæ diximus.

Stamma, στέμμα. Gloss. Cyrilli. Στέμμα, *infulæ*, & *offula*, *mitra*. Στέμματα, *serta*. Proprie στέμμα, *corona*, a στέφω, *corono*: speciatim vero accipi solet pro *coronis* illis, in quarum medio cera expressi erant majorum vultus, lineis discurrentibus ad imagines pictas, & signantibus cognationum gradus. Qua de re Tiraquellum vide de Nobilitate, cap. vi. Στέφω a צפר, *circumligavit*, *obvolvit*.

Stercus (inquit Isidorus lib. xvii. cap. i.) *vocatum, vel quia sternitur in agris, vel quod exstergi oporteat quicquid sordium in civitate redundat*. Si litteras spectes, longius recedit a Græco ejusdem significationis verbo, quod est σπέλεθος. Nec tamen nunc melius occurrit. [ut σήλη, στήλη, ita quoque σίλεθος, unde *stercus*. Sed malo a στεργάνος, κόπρος Hesych.] Ab eo *sterquilinium*, quasi *sterculinum*. Glossæ Philoxeni: *Sterculinum*, κοπροδοχεῖον. Nec ὀρθογραφία hæc temere respuenda. Nam apud Plautum, Casina, act. i. sc. i. ubi in vulgatis est *sterquilinio*, ibi in Camerarii MSto erat *sterculino*, ut observavit Gruterus. Saturnus, sive ut alii malunt, Picumnus, primus Italos docuit agros *stercorare*, ac propterea Deus *Stercutius*, sive ut alii scribunt, *Stercutus* aut *Sterculius*, aut *Sterquilinius* dictus est. Vide Plinium, lib. xvii. cap. ix. Macrobium lib. i. Saturn. cap. vii. Servium in initium ix. Æn. Meminit & Tertullianus Apolog. cap. xxv. Lactantius, & Augustinus, lib. ii. de moribus Manich.

nich. cap. xv. & lib. xviii. de Civ. Dei, cap. xv. A *stercus* quoque est, *stercoro*, quod est, *stercore agros adspergo*. Vox crebra scriptoribus rei Rust. sed & Tullio usurpata in Catone majore, ubi sic scribit: *Quid de utilitate loquar stercorandi? dixi in eo libro quem de rebus rusticis scripsi: de qua doctus Hesiodus ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri scriberet. At Homerus, qui multis (ut mihi videtur) ante seculis fuit, Laërtem lenientem desiderium, quod capiebat e filio, colentem agrum, & eum stercorantem facit*. Sed de *Laërte* falli Ciceronem censent Budæus in quinto de Asse, & Brodæus lib. vi. Miscell. cap. xiii. Quibus subscribo. Nam Homerus quidem in ultimo Odyssеæ Laërtem inducit λιστρεύοντα. Sed λιστρεύειν aliud est, nempe vel περισκάπτειν, hoc est, *circumfodere*, vel ξύειν, hoc est, *radere* vel *levigare*. Utroque modo interpretatur Hesychius. Indeque apud eundem Homerum λίστρον vocatur *instrumentum*, *quo arbores circumfoderent, aut raderentur*. Et sane λιστρεύειν Homero esse ξύειν, clare indicat locus Æliani, lib. vii. hist. cap. v. Καὶ Λαέρτης αὐτουργῶν ὑπὸ τοῦ παιδὸς πεφώραται, καὶ φυτὸν ξύων, καί τοι γηράσκων βαθύτατα. *Laërtes, quamvis jam extrema senectute, in opere a filio deprehensus est arborem radens*. Nec solus hac parte Cicero erravit: sed in errorem quoque Plinium induxit, cum lib. xviii. cap. ix. ita scribit: *Fimi plures differentiæ; ipsa res antiqua. Jam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur*. Quamquam vero uterque de Laërte falsi sunt: tamen (ut Brodæus observavit loco quo ante dixi) ex Homero probatur est, jam prisco ævo stercorationem fuisse notam. Uti versu isto Odyss. P.

. . . . Ὄφρ' ἂν ἄγοιεν
Δμῶες Ὀδυσσῆος τέμενος μέγα κοπρίσσοντες.

Sterilis nunc dicimus, veteres autem *sterilus*. Lucret. lib. ii.

Et sonitu sterila & succo jejuna feruntur.

Sic femina *sterila*. Festus: *Sterilam mulierem appellabant, quam Græci στεῖραν dicunt, quæ non concipit semen genitale*. Quibus ex verbis etiam discimus, *sterila* esse ex στεῖρα. Philox. Gloss. *Sterilis*, στεῖρα, ἄκαρπος, ἄγονος. Nempe a στεῖρα fuit ὑποκοριστικῶς *sterula*, *sterila*, & *sterilis*. στεῖρα autem ex στερεός, *solidus*. Possis & ἀμείωτος a στερεῷ deducere. Et quid si Latini prisci *stereo* dixerint? unde esset *sterui*, *steritum*: a quo *sterilis*, ut ab *habitum*, *habilis*.

Sternax a *sterno*, ut a *vivo vivax*, ab *emo emax*, a *vigilo vigilax* apud Propertium & Cajum JC, & a *curro currax* apud Rufinum, Josephi interpretem: quæ duo vocabula observavit Scipio Gentilis, lib. a. παρ. cap. xvii. ubi & suspicatur recte itidem pro *animal* dici *animax*, quod in Florentina Pandectarum editione invenitur. Est vero duplex notio verbalis *sternax*. Maroni ita dicitur *qui sternit*. Locus est xii. Æn.

Et sternacis equi lapsum cervice Thymœten.

Ubi Servius: *Ferocis, qui sternit equitem*. Ac similiter usus Festus Avienus in Orbis descript.

. . . . *Hac pecoris dorso sternacis in æquor Inachis illata est*.

Gloss. Græco-Lat. ὀρθοπλὴξ, *sonax*, ubi *sternax* legendum esse, satis liquet. At *sternax* quoque ubi pro *supplice*, *&* *humi se sternente*. Sidonius, lib. v. epist. xiv. *Cervicum humiliatarum & sternacium civium suspiriosa contubernia*. Et lib. iv. epist. xii. *Respondit ipse, quamquam esset trepidus, & sternax*. Ubi conjungi videmus *trepidus* & *sternax*. Unde Glossæ Isidori: *Sternaces, pavidi*. Ita enim est in MSStis, ubi alii libri *Strenaces, cupidi*.

Sterno pro *storno* κατὰ συγκοπὴν factum e στορεννύω, quod idem notat. Nempe qua ratione ex στορεννυμι fit στόρνυμι, unde part. fem. στορνῦσα. Pro eo & dicitur στορέω, unde στορεννύω, a quo στρωννύω. Unde στρῶμα, *stragulum*. Item *storea*, de quo seorsim. A *sterno* sunt *externo*, & *consterno*: de quibus in Extra dictum. Ab eodem est *sternax*: de quo seorsim. A supino *stratum* est *strator*, qui equum *sternit*: qui & a *stratura* vocatur, Gloss. *Ab astratura*, (leg. *a stratura*) ἀπὸ τῆς ἀναβολικῆς. In Glossis Cyrilli στράτωρ, *strator*. In Onomastico ἀναβολεὺς exponitur. In Gloss. Basilic. legas, Στράτωρ εἶδος ἀξιώματος. Unde πρωτοστράτωρ, *princeps stratorum*; ut qui imperatorem in equum sublevat. A *stratum* quoque *stramen*: ut a *motum*, *momen*. Et ut a *momen*, *momentum*, ita a *stramen*, *stramentum*. Gloss. Philox. *Stramentum*, στιβάδες, χορτόστρωμα. Glossæ Cyrilli, Στιβὰς, *stramentum*. Στοιβὴ, *stramentum*. Nempe quia sternitur cubandi caussa, unde & *stibadium* dicitur. Nam στίβειν & στείβειν idem. A *stratum* quoque *stragulum*: quod in Glossis Philoxeni exponitur περίστρωμα. Nempe quia sternitur. Vide Vallam, lib. vi. cap. xlvi. Etiam *vestis stragula* dicebatur, quia quo de die amiciebantur, illud supra lectum noctu sternebant. Ovidius, lib. i. Am. El. ii.

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur Strata, neque in lectis pallia nostra sedent.

Propertius, lib. iv. Eleg. iv.

Tum queror in toto non sidere pallia lecto.

Unde liquet *pallia* fuisse *vestem stragulam*. Similiter *corrigiam* sive *ligulam calceamenti*, *obstragulum* dixere, quia in superi parte pedis sternitur, ut obstringat soleam, quæ plantam munit. *Ob* enim hic valet *ex adverso*. Ejusdem originis *strages*, cum aut vento arbores, aut bello homines *sternuntur*. Gloss. Philox. *Strages*, ἀναίρεσις πολλῶν, ὡς τὸν γὰρ σώμασι κατεστρῶσθαι. Glossæ Cyrilli, στρῶσις νεκρῶν ἐν πολέμῳ, *strages*. Jovianus Pontanus in Actio pag. cxxxix. ed. Ald. censet hæc, *stramen*, *stragulum*, *strages*, κατὰ συγκοπὴν facta ex *stratamen*, *stratagulum*, *stratages*. Sed nihil hic syncope opus. Nam ultima supinorum syllaba non remanet in derivatis. Sic a *nutum* est *numen*; a *flutum*, *flumen*; a *motum*, *momen*; a *notum*, *nomen*; a *fatum*, *famen*, unde *affamen*; a *fultu*, *fulmen*; parque in aliis ratio est. A *stratum* quoque *strata*, pro *platea*, unde Germ. & Belg. *strate*. Gloss. *Strata*, λεωφόρος. Procop. Στράτα ἡ ἐστρωμένη ὁδὸς τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. Nescio quid in mentem venerit Isidoro, lib. xxix. cap. xvi. ut diceret, *strata* dici quasi *vulgi pedibus trita*. Verius, quod addit, *quia lapidibus strata*. Vide Giffanium Ind. Lucret. in *Strata viarum*, Paulum Diaconum, & Franciscum Lindebrogium ad eum scriptorem pag. cclxxxiii.

Sternuto unde *sternutamentum*, est a *sternuo*: hoc vero non quidem a *sternendo* est; uti putarunt: ac Festus etiam voluisse videtur in *Consternatio*: sed a πταρνύω, quomodo priscos pro πταίρω sive πταίρειν dixisse, argumento est, quod a πταρνύω etiamnum dicatur πτάρνυμαι. Significat id *sternuo* seu *sternuto*. Π vero interdum in *S* abire eo cognoscimus, quod *merula* avis tum κόψιχος, tum κόσσυφος dicitur; ut ex Athenæo & Eustathio discimus. *Sternuo* non modo Catullus & Propertius usurpant, sed etiam Plinius, cum alibi, tum lib. vii. cap. vi. *Oscitatio quidem in enixu letalis est, sicut sternuisse a coitu, abortivum*. Sic lib. ii. cap. xl. de orige, animali Ægyptio, ait illud oriente Canicula *sternuere*. Et alibi, *Cur sternuentes salutamus?* Nestor Novariensis putabat *sternui* esse a *sterno*. Sed est a *sternuo*, unde & *sternumentum* in vett. Plinii libris. Sed vulgo reponunt *sternutamentum*. Cur *sternutantibus* salutem soleant precari, (cujus ritus etiam meminere Xenophon, lib. iii. de expeditione Cyri; Plinius, lib. xxviii. cap. ii. Appuleius, lib. ix. atque alii;) in causa est, quod *sternutamenta* sint a capite: caput autem Jovi esset sacrum. Unde certissima maximeque divina hinc omina proficisci creditum fuit: vide hoc de more Plutarchum, lib. de Homero; e junioribus Alexandrum ab Alexandro lib. ii. cap. xxvi. & Janum Duzam in Petronium, lib. ii. cap. iv. *Augurium per sternutationem* Græce dicebatur ξύμβολος· ac Cereri erat sacrum: teste Hesychio & Suida, item Apostolio: quos vide in ξύμβολος. Sed apud Apostolium corrupte editum διὰ τῶν παρμῶν, pro διὰ τῶν πταρμῶν, *per sternutationes*.

Sterto a sono *stertentium* effictum. Uti & Græcum ῥέγχειν.

ῥέγχειν, & *ῥέγκειν*, & Germanicum *schnarchen*, & Belgicum *snorcken*. Nam quid est aliud quam, ut Cœlio Aureliano vocatur, *resonans pectoris stridor*?

STIBIUM, Græce *στίμι*, *στίβι*, *στίμμι*, *στίμμις*· ἀπὸ τοῦ *στείβειν*, seu *στύφειν*, quod est, *adstringo*, quia eam vim habet. Hesych. *Στίβι*, *χρῶμα μεταλλικὸν μέλαν*. Onomast. *Stibium*, *στίμμι*. Usus ejus est mulieribus in fucanda facie: quod quia dedecet homines religiosos, eo Italis *antimonio* videtur nuncupari ab *ἀντὶ contra*, & Italico *moine*, *monachus*. Vide de eo Georgium Agricolam, lib. x. de natura fossilium cap. xx.

STICAM in allio dixere, quam Græci *φύσιγγα* vocant. Quo nomine non tam capio *κεφαλίδα τοῦ σκορόδου*, ut Hesychius exponit: quam *τὸ ἐκτὸς λέπισμα τῶν σκορόδων*· ut exponit Aristophanis Scholiastes. Hoc est, *tunicas allii*. Usi sic voce *stica* Cato, & Columella: sed vulgo *spica* substituerunt: ut observatum Salmasio. Columellæ locus sic legi debet:

> .... *Jam teneris frondens lactucula fibris,*
> *Alliaque infractis sticis, & olentia late*
> *Ulpica.*

Idem lib. xi. cap. iii. de Ulpico: *Habet enim, velut allium plures cohærentes sticas, eaque cum sunt divisæ, lineatim seri debet*. Isidorus in Glossis: *Stica*, *tunica*. Idem: *Stigia*, *tunica*. *Stigina*, *ornamenta regia*. *Stigium*, *genus vestimenti*. Non dubito, quin *stica* sit a Græcis: sed unde sit, non æque paret. In Glossis Cyrilli legas: *Στιχάριον*, *tunica*. Sed hæc vox posterioris ævi. De qua accurate clarissimus amicus noster Meursius in Lexico mixobarbaro. *Στιχάριον* pro eo est in liturgia Chrysostomi. Num ergo *stica* potius ex *στικτὸς*, ut proprie sic dicatus *χιτὼν κατάστικτος*, *tunica notis variegata*: atque inde generatim de *quavis tunica* cœperit usurpari, & *κατὰ μεταφορὰν* traducta sit ad *tunicas cepæ*?

STILLA & *gutta* sic distinguebat Palæmon, quod *gutta* stet, *stilla* cadat. Monet id Eusebius in Chronico: sed apud Tranquillum nihil tale legas in libello de illustribus Grammaticis, ubi & de Palæmone. Verum legitur hoc discrimen in differentiis Cornelii Frontonis, Grammatici antiquissimi. Est vero *stilla* a *σταλάζω*, quod, Hesychio teste idem est ac *στάζω*, hoc est, *stillo*: nempe *A* in *I* converso, quomodo a *κάναστρον* est *canistrum*. Gloss. Philox. *Stilla*, *σταγὼν*, *σταλαγμός*. Ac similiter *σταλαγμὸς* exponitur in Glossis Cyrilli. Vel potius est *stilla* a *stiria*: quod præter Festum in *Stiricidium*, Servius tradit in illud iii. Georg.

> *Stiriaque impexis induruit horrida barbis.*

Stiria, inquit, *est gutta: inde fit diminutivum, ut dicamus stilla*. A *stilla substillum* dicitur tempus humidum, sive ante pluviam, quia jam *stillat*: sive post eam, quia *stillare nondum desinit*. Auctor Festus. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, cap. secundo. Ab eodem est *instillo*, quod est, *guttatim immitto*. Item *destillo*, & *stillicidium*: quod cum Servius ibidem docet, tum etiam Varro, lib. iv. de L. L. his verbis: *A quo lege prædiorum urbanorum scribitur: Stillicidia flumina aquæ uti* (ita recte emendat Scaliger) *fluant cadantque*. *Inter hæc hoc interest, quod stillicidium, eo quod stillatim cadat: flumen, quod fluit continue*. In Gloss. vett. exponitur *ὁ ἀπὸ τῶν κεράμων σταλαγμός*. Dicitur & *stiricidium*, a *stiria*. Festus: *Stiricidium quasi stillicidium, cum stillæ concretæ frigore cadunt*. Catonem eo usum esse, auctor est idem Festus. *Stiria* Pomponius Sabinus ait esse a *stilla*. At potius a *stiria* est *stilla*. Fungero, atque aliis, placet *stiria* esse a *στεῖρα*, quod est *sterilis*. Sed quæ hic affinitas significationis? aliquibus placet esse a *sto*. Sed non magis est *stiria* cum *stat*, quam cum pendet, aut cadit. Quid si igitur dicamus esse a *στράγξ*, quod *stiriam* sive *guttam* significat? *A* in *I* sæpe abit, ut non semel ostendimus. A *στράγξ* & *οὖρον* est *στραγγουρία*, cum urina stillatim it. Quem morbum *περιφράζει* Cato de R. R. cap. clvi. *Nunc de illis, quibus ægre lotium it, quibusque substillum est*. In Glossis Cyrilli legas: *Στραγγουρία*, *culbicio*, *substillatio*. *Στραγγουρῶ*, *culbo*, *substillo*. Quid dicemus de barbara voce *culbicio*? Suspicor esse ex Belgico *coel-pis*, quod Germanis *kalte-piss*. *Kalt*, sive *coel*, frigidus; *pis*, urina: quia a *frigore* est *stranguria*.

†STILLAE etymon Vossianum (ut sit scil. a *σταλαγμὸς*, quod a verbo *σταλάζω*) improbari non potest. Verum quis praestare ausit, non potius a *stillandi* Latino verbo orta *σταλάζω* & *σταλαγμὸς*? Nec enim Graecor. nominum antiquitus a Latinis petitorum exempla desunt. Verum quid moror? Tam Graeci quam Latini sua stillandi verba ex linguarum matrice duxerunt, nempe ab Hebr. נזל *nazal* (notionis ejusdem) a quo remota primore defectiva *Nun*, apud Graecos *σαλάζω* (quod postea in *στάζω* contractum) apud Latinos autem cum diversa vocali *Stilla* & *Stillo* ortum. MAZOCHIUS.

STILUS proprie est *graphium*, sive *ferrum*, *illud cujus acumine scribebatur in ceratis tabellis*. Forte igitur a *στίζω*, *pungo*. Alii tamen *stylus* malunt, quia Græce *στῦλος* est *columna*. Ut nempe sic dicatur a similitudine, quia est quasi *columella* quædam. Sane Galeno idem sunt *στυλοειδὴς* & *γραφιοειδής*. Formam *stili* describit Symposius ænigmate, cujus lemma *Stilus*. Cujus initium.

> *De summo planus, sed non ego planus in imo.*

Nempe acumine scribebant, plano vero complanabant ac delebant. Atque hoc est, quod Horatius dicit *stilum vertere*. *Μετωνυμικῶς* vero accipitur pro *phrasi* sive *genere dicendi*.

STIMULUS, *κέντρον σιδηροῦν*, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Hinc *stimulare* & *Dea Stimula*, *quæ stimularet ad libidinem*. Meminit præter alios Scholiastes Juvenalis, sat. ii. *Stimulus* est a *στίζω*, *pungo*, unde & *stigma*. Martiali, *στίγμα*, *nota*, *qua quis compunctus: uti militum victura puncta in cute manus*: de quibus Vegetius, lib. i. cap. viii. & lib. ii. cap. viii. Aëtius, lib. viii. cap. xii. &c. Item *servorum puncta in facie aliave parte*: unde *στιγματίας δοῦλος*, *servus cui notæ inustæ*. Nec aliunde, puto servile *stichi* nomen apud Plautum: etsi *στίχος* Græcis *ordinem* ac *versum* notet. A *στίζω* etiam est *stigo*, unde *instigo*: de quo seorsim.

STIPENDIUM a *stipando* deducit Angelus Decembrius, lib. v. de politia literaria, parte lv. Sed omnino dicitur quasi *stipendium* a *stipe pendenda*. Varro extremo lib. iv. de L. L. *Hoc ipsum stipendium ab stipe dictum, quod æs quoque stipem dicebant*. Ulpianus, lib. xvii. ad Edictum: *Stipendium a stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica æra colligitur*. Isidorus, lib. xvi. cap. xvii. *Stipendium a stipe pendenda nominatum. Antiqui enim appendere pecuniam soliti erant magis, quam annumerare. Stipendium* est *æs militare*, ut docet Festus. Hinc in vett. Glossis exponitur, *ὀψώνιον στρατιωτικόν*. Item *μισθὸς στρατιωτικός*. Uti & in Glossis Cyrilli, *μισθὸς τῆς στρατιώτου*. Sed & *tributum* sic vocatur, teste Pomponio JC. At proprie differre, vel fidem fecerit hic Taciti locus: *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt*. Binas quoque alias significationes adde e Turnebi lib. xxx. cap. xxvii.

STIPES pro *ære* (sic interpretantur Varro & Ulpianus) est a *stipando*. Varro, lib. iv. de L. L. *Nam quod asses libræ pondo erant, qui acceperant majorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet, a stipando stipem dicere cœperunt*. Festus: *Stipem dicebant pecuniam signatam, quod stiparetur*. [a *τιμῶ*, *στιμῶ* est, *æstimo*, unde *stipes*. Sed malo a *Στύφος*, *κέρδος*, Hesych.] At præterea *stipes* dicitur *fustis terra defixus*, ut Festus interpretatur, qui in voce *Stipatores* deducere videtur a *stipando*, id est, *firmando*: unde & *stipam* sive *stupam* derivat. Sed est *stipes* a *στύπος*, hoc est, *stipes*, *truncus*. Hesych. *στύπος*, *τὸ στέλεχος*. Gloss. Phil. *Stipes*, *στέλεχος ἄκαρπον*. Gloss. Cyr. *Στύπος*, *stips*. Ubi legendum *stipes*, Apollon. i. Argon.

Στυ

Ἔστι δέ τι στιφρὸν στύπος ἀμφιέλιν.

Usus & Nicander in Alexipharmacis. Itaque & quidam *stypes* scribunt per *Y*. ut auctor est Pierius ad VII. Æn. Sed rectius scribitur per *I*. Nam *Y* mutatur in *I*, quomodo & a στύφω fortasse est *stipo*, & a φρύγω *frigo*, ab Ὀδυσσεὺς in quibusdam vett. libb. *Ulixes*, item ab Αἴγυπτος, *Ægiptus*, pro *Ægyptus*, sive *Æguptus*: quod ipsum non raro reperias in vett. monumentis.

Stipo, video esse qui a *stipite* dictum velit, ut proprie sit, *stipite condenso*, aut *firmo*. Sed potius a στύφω venit, hoc est, *inspisso*, *condenso*, a quo στύπη, *stupa*, quia ea rimæ farciuntur: ut alibi diximus. Vel potius, *stipa* sit a στείβω· quæ Varronis est sententia in IV. de L. L. Eam confirmant Gloss. Cyrilli, ubi est, στοιβὴ, *stipatio*, *stramentum*. στοιβάζω, *stipo*. Id proprie est *fullonum more calcare*, quomodo Homerus Od. ζ de lotricibus, ait: Στεῖβον δ' ἐν βόθροισι, supple τὰ εἵματα· sed μεταληπτικῶς accipitur pro πυκνοῦν sive πυκνοποιεῖν, *condensare*, *constipare*, quia nempe quæcunque calcantur, ea densantur, indurantur que. Ab hac significatione vocis στείβειν est στιβαρὸς, quod Eustathius exponit πυκνὸς, & στίβη, *pruina*, quasi ros frigore concretus condensatusque, unde & πάχνη vocatur a πήγνυμι. *Stipatores* non a *stipe*, quam acciperent: quod apud Festum legas: sed quia *stiparent* ac cingerent Regum corpora. Sunt enim iidem qui Græcis σωματοφύλακες.

Stipulatio contrahitur, dum creditor interrogat, debitor spondet: unde verborum nascitur obligatio. Gloss. Philox. *Stipulationes*, ἐπερωτήσεις. Varro, lib. IV. de L. L. & Festus in *Stipem*, eam dici putant a *stipe*, quia imprimis fit *pecuniæ*, quam veteres *stipem* dixere. Ita *stipulari* sit *stipe* proposita postulare aliquid sibi promitti, idque verbis conceptis. Alii malunt ita vocari a *firmitate*, quod firmandarum obligationum caussa interponeretur. Nam veteres, quod *firmum* esset, id a *stipite* dixere *stipulum*. Ita Paulius, lib. v. Recept. Sent. Justinianus, initio Tit. de verborum obligat. & Isidorus, lib. x. Orig. Sane etiam Germanis *steif*, Belgis *stijf*, *firmum* notat. Fortasse ab ea notione *stipuli*, quam hi assignant. Sed *stipulum* unde? Num quasi *stipulum* a στιπτὸς, quod a στείβω, seu στύφω, *stipo*? Sane Hesychio στιπτὸς, πυκνὸς, στερεὸς, πεπιλημένος. Est & tertium *stipulationis* ἔτυμον. Nam Alciatus, lib. I. Παρέργ. cap. XXXIX. deducit a στυφτὸν, quod *adstringat*. Id enim est στύφειν. In hoc dissensu plane iis subscribimus, qui putant *stipulandi* verbum rure natum esse, & a *stipula* profectum, ut Isidorus tradit, lib. v. cap. XXIV. Caussa autem ex eo videtur, quia in contractibus agrariis *stipulam* manu soleant tenere, quæ agrum integrum repræsentaret. *Stipula* est arundo agrestis: ut,

Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.

Pro quo alibi *tenuem avenam* & *agrestem arundinem* dixit. *Stipula* vero diminutivum ab inusitato *stipa*, quod, a στύπος, quia *caulis* est *frumenti*. Nec enim audiendus est Isidorus, lib. XVII. cap. III. cui *stipula* ab *urendo*, quasi *ustipula*.

† **Stipulationis** varias etymologias diligenter a Vossio collectas parum adprobo. Equidem inde ordior. In Philoxeni Glossis *stipulationes* sunt ἐπερωτήσεις i. e. *interrogationes*, fiuntque cum uno stipulante h. e. *interrogante*, alter spondet: veluti, *Spondes ne* hoc aut illud? *Spondeo*. Hinc titulus *De duobus reis* (i. e. *sociis*, ab Hebr. רע *rea* ejusdem significationis: de quo vide nostra supra in *Reus*) *stipulandi & promittendi*. **Stipulor** autem sine dubio fit a שאל *shaal*, quod apud Hebraeos, Chaldaeos, Syros, Samaritas est usitatissimum interrogandi verbum, & ita ut ad contractus etiam referatur. Nam significat etiam *mutuari* aut mutuo rogare: & in *Hiphil* non tantum est *mutuare* & *commodare*, verum etiam apud Chaldaeos est *locare*; unde *mashil* est *locator* & *mushal* est locatum, quod conducto respondet. Quod si forte quæraris, a *shaal* longiuscule abesse verbum *stipulor*; sciendum est, τὸ *Shin* (quod apud Chaldaeos passim in T transit) haud male in St versum fuisse, quippe quod utramque litteram quadantenus exprimeret: de qua mutatione vide mea in **Stolo** exempla certissima duo, & alibi saepe. Sed (inquies) non aegre quidem dabitur, litteram *Shin* in St abire potuisse: at cuinam persuadebitur, etiam sequens *Aleph* fuisse mutatum, & quidem in *Pe*, litteram omnium remotissimam? Fateor conversionem τοῦ *Aleph* in *Pe* videri praeduram. Itaque retrorsum vela dabimus, atque experiemur an non stipulandi verbum de Syro fonte fluxerit, apud quos verbum שפל *shephal* (maxime conjug. *Aphel*) est *damnari*, *damnas esse*. Itaque nulla mutatione alia factâ quam τοῦ *Shin* in St, ex *Stphal* exstitit *Stipulandi* verbum; quia de stipulantibus is saltem qui promittebat, *damnas* fiebat alteri tot dare aut facere. Imo non raro ambo stipulantes *damnas* dicebantur: de quo vide Brissonium & alios. **Mazochius**.

Stirps forte κατὰ μετάθεσιν trium principum literarum fit a ῥίζα. Nam hoc idem notat: ut Glossæ Philox. & Cyrilli exponunt. In quibus & ῥιζόθεν, *radicitus*, *stirpitus*. Imo & in Onomastico legas, *Stirpices*, ῥιζοτόμοι. Ubi forte rescribendum *stirpicidæ*. Nam *stirpix* haut alibi me legere commemini. Hoc si etymon parum probatur, vide an magis arrideat Cæsaris Scaligeri: cujus hæc verba notis in Theophrasti histor. plant. lib. I. cap. II. *Καυλὸς generis nomen est. στέλεχος arborum tantum: stipes, unde & stirps, de solidioribus tantum, si etymon sequare. στέλεχος adhuc Itali vulgo exprimunt, tametsi corrupta voce, stecco*. Hæc ille. Sed de Italica voce, fallitur. Quodque ad *stirpis* originem, aliter de ea Scaliger ipse ad Theophrasti de causs. plant. lib. III. cap. IX. *Stirps*, inquit, *primo significata stipitem significavit. Etiam nunc utuntur Thusci. Græca est origo στερέωπος. Usus postea detorsit etiam ab radice, ut est apud Poëtam & Ciceronem*. Fortasse in priori loco scripserat Scaliger, *stirpi*, *unde & stipes, de solidioribus tantum, si etymon sequaris*. Ita sententia loci fuerit, quemadmodum τρίπους Latinis dicitur *tripes*, sic στερέωπος prius fuisse *sterpes*, & postea, in *I* converso *stirpes*; pro quo nunc *stirps* dicitur; quomodo pro *trabes trabs* dicimus, pro *plebes plebs*, pro *mentis mens*, &c. Ab inusitato autem *stirpes* factum esse *stiper*, ejecta canina litera, quomodo a *Carmena* est *Camena*, a *prorsa prosa*, a κέντρωνες, *centones*, &c. Sane aut hoc voluit Scaliger, aut scribere potius debuit: in quo æquos harum rerum judices facile mihi assensuros scio. Ab hac opinione, ut nempe *stirps* sit a στερέωπος vel στερρέωπος, non multum abit, quod in Catholico legas, ut dicatur quasi *staripes*. Quomodo Belgis *stam* a *stando*. Sed utcumque concedamus Scaligero *stirps* esse ex Græca voce, quam dixi; tamen probare non possum, ut ex *stirpes* fit *stipes*. Longe enim mihi verisimilius fit, esse *stipes* a Græco στύπος, hoc est, *stipes*, *truncus*. Vide quæ hac de voce seorsim diximus.

Stiva est *aratri manica*, qua cursus ejus dirigitur. Græcis, quia manibus tenetur, ἐχέτλη dicitur παρὰ τὸ ἔχειν, τὸ κρατεῖν. Latinis *stiva* vocatur, quasi *statua*: quod, puto, voluit Varro, cum IV. de L. L. a *stando* deducit *stivam*. Vel fuerit *stiva* a στείβω, quasi στιπτή, non quasi pedibus calcata, sed quasi manibus trita. Sane & στιπτὸς est στερεὸς, *firmus*, teste Hesychio, quia quæ densata, ea & firma. [στίβη, ἰστία, unde ἰστοβοεύς.]

Stlata, *navis piratica*. Glossæ Philox. *Slatta* (leg. *stlata*) πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. Originem indicat Festus in schedis Pomponii Læti: *Stlata genus erat navigii, latum magis quam altum, sic appellatum a latitudine: sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum & stlitem antiqui pro litem dicebant*. *Stlatæ* inter navigii genera meminit Gellius, lib. XIX. cap. ult. Hinc *stlataris*, & *stlatarius*. Caper: *Stlataris sine C litera scribendum est, a stlata, rate piratica*. Gloss. Isid. *Stlataria*, *vestis piratica*. Juvenalis sat. VII.

Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Ubi sic Scholiastes vetus : *Stlatoria*, *illecebrosa*. Ennius :

Et melior navis, quam quæ stlataria portat.

id est, *multifenalis*, *quæ vulgo dicitur batalaria*. De Juvenalis istoc loco agit & Turnebus, lib. IX. cap. ult. In Glossis Philox. etiam legas *Stlastarius* (emenda *stlatarius*) ἐργόμωνος. Quo notatur *affeatator*, *adulator*, ut in Glossis exponitur. Non dubium tamen, quin *stlatarius* κυρίως dicatur de eo *qui stlatam regit*. Sed fortasse quia *stlatarius* inserviret exhauriendis aliis navibus, translata ea vox ad ministros alios, & ministrantium more adulantes. Vide Casaubonum in Charact. Theophrast.

STLAMAUS, ni fallor, a *lumbagine*. Nempe, ut pro lite *stlitem*, pro *loco stlocum*, pro *lata stlata*, sic *stlembus* pro *lumbus*, quasi *lumbosus*, a *lumborum vitio*, & κατὰ μεταφορὰν, pro *tardo*, instar laborantis lumbagine. Festus : *Stlembus*, *gravis*, *tardus*, *sicut Lucillius*, *Apulida pedibus stlembum dixit*, *cum refert equum pigrum & tardum*.

STLOPPUS est ὀνοματοπεποιημένον. Significat enim sonum, quem edunt buccæ inflatæ collisæque. Glossæ vett. *Stloppus* κροτισμός. Persius sat. v.

Nec stloppo tumidas intendis rumpere buccas.

In vulgatis est *scloppo* : sed *stloppus* in omnibus antiquis Persii ac Prisciani codd. scribi, monuit Casaubonus : qui & vocem hanc restituit Marcello Empirico, carm. ad Rosas, ubi vulgo legitur : *Stelpus a cœlo cecidit*. Nam duarum tantummodo literarum trajectione opus est. Itaque & bellicum illud Instrumentum, quod vulgo a *scloppo scloppetum* nominant, potius a *stloppo stloppetum* puto appellandum.

STO, a στάω, στῶ, unde ἵστημι, ut do a δόω, δῶ, unde δίδωμι. Ingens est caterva eorum quæ ab hac voce descendunt : quorum aliqua hoc loco commemorabimus : cætera, ut *statim*, *statuo*, *status*, *strenuus*, suis locis, literarum ratione habita, retulimus. A *statum* est *stator*, non ut *epitheton* est *Jovis*, quod a *sistendo*, sed qua notat *ædium carcerumque custodem*. Ita usurpatur in carmine Ithyphallico. Item *servus aut libertus*, *qui domino sive patrono adstat*, *ejusque latus tegit* : unde & idem olim *latro*, quasi *latera* dictus. Sic *statoris* vocem accepit Petronius. Vide Turnebum, lib. IV. Adversar. cap. XIX. & imprimis Jos. Scalig. in obscœnum carmen, cujus initium, *Heus tu?* A *statum* etiam est *statorius*, ut *stataria pugna*, quod crebrum apud Ammianum. Durantius Casellius, lib. II. Var. cap. XIX. sic vocari censet *pugnam*, *a qua abesset equitatus*. Sed omnino intelligenda ea, *qua collato utrimque pede sic decertatur*, *ut nemo loco recedat*, *sed quisque remaneat ubi steterat* : unde & nomen. Hujusmodi pugnam descripsit Plautus Amphitr. act. I. sc. I. Græci similiter vocant σταδίαν & σταδιαίαν μάχην. cui apud Plutarchum opponitur δρομαία & πελτωτική, *quæ excursionibus fit aut levibus prœliis*. *Statarium prandium* vocat Mamertinus in Panegyrico Juliano dicto, quod milites stantes caperent. *Stataria comœdia* (qualem suam Heautontimorumenon esse dicit Terentius) ea, quæ lenis tranquillaque, non affectibus æstuans. Sic Ciceroni in Bruto *statarii actores*, qui minus actuosi eoque *statariis comœdiis* aptiores erant, quam motoriis. A *sto* quoque est *stabilis*, unde *stabilio*. Nunc de compositis videamus. Quale est *absto*. Horat. in arte Poët.

Ut pictura poësis erit, quæ si propius stes,
Te capiet magis, & quædam si longius abstes.

Hinc *abstantia* apud Vitruvium, lib. IX. cap. IV. Ab *antesto* sive *antisto* est *antistes* : de quo suo loco plura diximus. Ab eodem *supersto*, ubi *stare* valet *esse* : *Superstes*, qui *superest* : sed propriam notionem attendit Lexicon Philoxeno tributum, ubi ἔφορος exponitur. A *præsto præstes*, quod ejusdem esse significationis ac *antistes*, docet Festus. Hinc Dii *Præstites*, quod cognomen est Larium publicorum, hoc est, eorum, qui Urbis sunt custodes ; ideoque in compitis, semitis, ac viis publicis statuebantur : ac ex re dicebantur tum *Compitales* : ut apud Suetonium August. cap. XXXI. tum *Semitales*, ut in Catalectis Virgilii : tum *Viales*, ut apud Plautum Mercat. act. v. sc. II. A *præsto* quoque dicta dea *Præstana*. Arnobius, lib. IV. *Præstana est*, *ut perhibetis*, *dicta*, *quod Quirinus in jaculi missione cunctorum præstiterit viribus*. Et mox : *Nisi Romulus tenuisset teli trojectione palatium*, *nulla esset Præstana*. Ab *insto* tempus præsens dicitur *instans*, ut Græce ἐνεστώς, non quasi *instabile* & *momentaneum*, sed quod *instet cedenti præterito*, ut recte observat Scaliger de causs. L. L. cap. CXIII. A *consto* est *constans*, unde *constantia* ; a *præsto*, *præstans*, unde *præstantia* ; a *circumsto*, *circumstans*, unde *circumstantia*, qua voce non primus usus Trapezuntius, uti sensisse videtur vir magnus, sed multo ante usurparat Fabius Quinctilianus. Similiter a *substo* est *substans*, unde *substantia*, quia *per se substat*. Ἀπολογία Fortunatum Creilium & alios convincit manifesti erroris, cum sic dici ajunt a *subsistendo*, quia *per se subsistit*. *Resto* interdum significat *resisto*. Plaut. Mostell. act. v. sc. II.

Hem, viden, ut restas furcifer?

Propert. lib. III. el. VII.

Dum fugiunt Danai, dum restat barbarus Hector.

Sæpius ita usus Livius. Sed quia qui subsistit, nec abit, is remanet, hinc factum, ut quandoque etiam accipiatur pro *superesse*. Nihil hodie eo usitatius. Veteres sic rarius usi. A *resto* est *restibilis* : de quo antea.

STOÏCÆ princeps sectæ fuit Zeno Cittiensis. Ejus discipuli cum primo *Zenonii* dicerentur, post ἀπὸ τῆς ποικίλης στοᾶς, *a varia porticu*, Στωϊκοὶ sunt appellati, ut ex Epicuri epistolis probat Laërtius in *Zenone*. Vide & Isidorum, lib VIII. cap. VI. Exagitans eos Comicus στοΐκους, hoc est, *porticenses* appellat apud Athenæum, lib. XIII. Στοὰ, *porticus*, a στάω, στῶ, quod ibi *starent*. Nam eo fine porticus struebant, ut in pluvia eo se quisque reciperet, ut de Theatri porticibus indicat Vitruvius, lib. V. cap. IX. Στάω a שוה, *staro*. Ab alterutro *stans*.

STOLA Latinis est *muliebris vestis* : Græcis etiam *virilis*, imprimis autem genus vestis promissæ, Medis usitatæ. Horat.

Ad tales demissa stola, & circumdata palla.

Unde cognoscimus, ut indusium supparo, supparum *stola*, ita *stolam* palla circumdari solere. Dicitur στολὴ a στέλλω, quod inter alia significat *induo*, περιβάλλω · unde & παρηγμένον illud apud Platonem de legibus, ἐσταλμένοι στολῇ · *veste vestiti*, sive *amictu amicti*. Vide de *stola*, cum eos, qui de re vestiaria scripserunt, tum Aldum in Quæsitis, epistolâ de Toga Romanorum, & Hadrianum Junium, animadversionum, lib. I. cap. XIII.

STOLO est vel ab Hebræo שלח, hoc est, *plantare*, *surculos aut stolones inserere* : [θαλλὸς] vel a Græco στόλος, sive στέλλω, hoc est, *mitto*, quia emittitur e radicibus, aut caudicis lateribus. Quippe *stolo* vocatur proprie id, *quod e radicibus circum arbores enascitur*, ut docet Varro, lib. I. de R. R. cap. II. sive *fruticatio inutilis*, ut interpretatur Plinius, lib. XVII. cap. I. In Philoxeni Glossis scribitur pro eo *stulo* per *V*, atque exponitur παραφυάς· uti & in Gloss. Cyril. ac Onomastico. Metaphorice accipitur pro *stolido*. Ausonius, epist. v.

.... *Sed jam non potes*, e *stolo*, *doceri*.

Nempe homo imprudens plane inutilis est, eoque optime confertur coliculis istis, qui ex arboribus succrescunt. Hinc quoque est, quod homo improvidus, a *stolone* sic dictus *stultus*. Ex Catholico Genuensis legas *stultus* dici quasi *stolidus*, quia se extollat. Melius Nunnesius ab ἀνάσθαλος, quo non tantum *improbus*, sed & *vecors* notatur. *A* præciditur, ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Sed maxime omnium placet, a *stolo* esse *stolidus*, & κατὰ συγκοπὴν *stoldus*, seu *stoltus*, & postea *stultus*. Quod etymon probat Scaliger Exercit. CXLIII. III. & Turnebus, lib. II. cap. XXIII. Quamquam Terentius Scaurus putarit, *stolidum* non tam notare *stultum* & *excordem*, quam *tetrum* & *molestum*, quem Græci vocant

cant μοχθηρὸν καὶ φορτικόν. Sed *stultum* interpretatur etiam Festus. [ἠλίθιος · nisi ut a στύπος *stipes* & *stupidus*. sic a στόλος *stolidus* & *stultus*.

Stomachus, στόμαχος, prima sua significatione notat in corpore animali quod quasi *fistula* se habet, hoc est, *collum* sive *cervicem cujusque rei*. Itaque Hippocrates *uteri* quoque ac *vesicæ cervicem* (ut Celsus vocat) eo nomine appellat. Ut in lib. de aëre, aquis, & locis, στόμαχος τῆς κύστιος, *collum seu cervicem vesicæ*: & libro de superfœtationibus, de sterilibus, & de morbis muliebribus, στόμαχος τῆς μήτρης, *cervicem uteri*. Erit fortasse, qui στόμαχος hic interpretatur στόμα sive *os*. Sed huic expositioni adversatur Erotianus, qui utrobique τράχηλον sive *collum* explicat. Adde quod Hippocrates lib. de superfœtat. dicat στόμα τοῦ στομάχου, τῆς μήτρης, *os stomachi*, uteri: ut omnino interpretatio ista locum habere non possit. Juvat quoque etymon ab Aristotele adductum, ut cui lib. I. de historia animalium, στόμαχος dictus videatur quasi στενὸν μῆκος, *angusta longitudo*. Et hæc meo judicio princeps notatio. Κατ᾽ ἐξοχὴν vero notat οἰσοφάγον, sive *fistulam quæ cibum defert in ventriculum*. Hæc significatio fecit, ut vulgo στόμαχος dici velint quasi στόμα χέω, quia sit *os ac vestibulum cibum in ventriculum infundens*. Verum non ea propria ejus partis appellatio, sed communis, uti dixi, & Aristotelis verba indicant, qui non ὄνομα, hoc est, *nomen* œsophagi, sed ἐπωνυμίαν sive *cognomen* facit. Verba Aristotelis sunt hujusmodi: Ἔστι δὲ τοῦ αὐχένος ὅτε οἰσοφάγος καλούμενος ἐστιν, ἔχων ἐπωνυμίαν ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, hoc est, *intra cervicem est, qui vocatur œsophagus, cognomen habens a longitudine & angustia*. Sed clarius idipsum docet Galenus principio quarti lib. primi de usu partium: ὄνομα δὲ τῇ εἰσόδῳ ταύτης τὸ μὲν ἴδιον οἰσοφάγος, τὸ δὲ κοινὸν στόμαχος. *Proprium quidem ejus ingressus est œsophagus, commune autem stomachus*. Hac significatione non raro utuntur Latini, quamquam non uno modo. Nam interdum quidem eo nomine quoque signant *priorem œsophagi partem, quæ subest faucibus*. Cic. lib. II. de nat. Deor. *Linguam autem ad radices ejus hærens excipit stomachus: quo primum illabuntur ea, quæ accepta sunt ore. Is utraque ex parte tonsillas attingens, palato extremo atque intimo terminatur*. Celsus, lib. IV. cap. I. *Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur*. Cui loco alius similis apud Agellium, lib. XVII. cap. II. Interdum vero *ima* solum *œsophagi pars* eo vocabulo appellatur. Celsus, lib. IV. cap. I. *Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus a septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur*. Plinius, lib. II. cap. XXXVII. *Summum gulæ fauces vocantur, extremum stomachus*. Hinc factum ut gulæ orificium inferius, ac ventriculi item superius orificium, ubi nempe cum *œsophago* committitur, item ventriculus ipse cum initio *stomachi* nomine vocaretur. Ita Galenus cum alibi sæpe, tum lib. VII. τῶν κατὰ τόπους, disertim ait veteres *os ventriculi* duobus appellasse nominibus; nam & στόμαχον & καρδίαν vocasse, frequentius tamen καρδίαν. Pro *ventriculo vero cum orificio suo*, sive ἁπλῶς pro *ventriculo* usus Plutarchus, cum ait τὰ ῥωμαλέα τοῖς στομάχοις, *quæ sunt firmo stomacho*: eodemque modo utuntur medici Græci, cum dicunt ἀῤῥωστία καὶ ἀτονία στομάχου, hoc est, *infirmitas sive languor stomachi*: item: ἔκλυσις στομάχου, *solutio seu dissolutio stomachi*: atque ita & Celsus ac Plinius loquuntur. Nec aliter Horatius, lib. II. sat. II.

Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.

Aut Juvenal. sat. V.

Si stomachus domini fervet vinoque ciboque.

Plinius item, lib. XIX. prope initio cap. V. de peponibus agens, *Vivunt*, inquit, *hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis*. Κατὰ μεταφορὰν vero *stomachus* accipitur pro *animo*, aut *affectu*, uti *ira*, *odio*, &c. Cujus appellationis caussa est, quod ut *stomachus* ciborum aliis afficiatur, ab aliis vero abhorreat, similiter *animus* rebus moveatur.

†Stolo fit ex Hebr. nomine ejusdem significationis שלח *shelah*, tantum *Shin* in St transeunte: id quod in ΣΤΕΛΛΩ accidit (quod certa fit ex hac eadem communi radice שלח *shalah* sive *stalah*, quod est *mittere*). Ergo sicuti verbum Stipulor suo loco ostendi factum ex שאל *shaal*, sive *staal*, *interrogare*, ita *Stolonem* & Graecum στέλλω ex communi fonte שלח *shelach* prodierunt. Imo & *Stella* etiam indidem derivabatur, a mittendis radiis quasi spiculis (unde in nummis & anaglyptis ita stella prorsus effingitur) ita vocata: de qua in Tyrrhenicis Diatr. IX. §. 3. dictum. Mazochius.

Storax, a στύραξ. Isidorus, lib. XVII. cap. VIII. *Storax dicta, quod sit gutta arboris profluens & congelata. Nam Græci styriam guttam dicunt. Græce autem στύραξ, Latine storax dicitur*. Sed errat, quod *stiria* Græcum esse arbitretur. Recte, quod derivet a στύραξ. Qui *storax* barbarum putant, ac more Græco *styrax* semper dici oportere, valde errant. Nam Virgilius in Ciri, Plinius, & Solinus, *storacem* appellant. Imo apud Terentium hinc nomen est servulo in Adelphis:

Storax, non rediit hac nocte a cœna Æschinus.

Ubi Donatus: *& ab odore puer storax*. Diximus de hac voce etiam in Generum doctrina.

Storea, sive ut est in plerisque MSStis *storia*, Cæsari, Plinio, aliis, *seges vilior*, ἀπὸ τοῦ στορεῖν, id est, *sternendo*, quia humi sternitur. Unde *terratoria* vocatur in Glossis Cyrilli: ubi legas, ψίαθος, *teges, terratoria, matta*. Ita enim ibi legendum pro *matla*.

Strabo, & *strabus*, juxta Catholicon, & Ugutionem, est a *sterno*, sed inepte uterque. Melius Nestor Novariensis a στρέφω, *verto*. Vere autem a στραβὸν καὶ στραβός· hoc a στρεβλὸς, quia *oculis est distortis ac depravatis*. Galenus in Lex. Hippocr. Στρεβλοὶ, οὓς καὶ στραβοὺς ὀνομάζουσι. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Uni animalium homini oculi depravantur: unde cognomina strabonum, & pætorum*.

Strangulo a στραγγαλῶ, A converso in V. quomodo a κραιπάλη est *crapula*. Gloss. Cyrilli: Στραγγαλίζω, *strangulo*. Nunnesius deducit *strangulo* a στραγγαλίζω. Sed cum & στραγγαλίω dixerint Hesychio teste, haut dubium, quin ab eo & στραγγαλίζω sit, & *strangulo*. Στραγγαλιαὶ inter alia dicuntur *laquei*, παγίδες, ut exponit Hesychius.

Strategus, στρατηγὸς, utitur Plautus Curcul. act. II sc. III. Æmilio Probo, sive potius Cornelio Nepoti *prætor* dicitur. Glossæ, στρατηγὸς Ῥώμης, *prætor*. Στρατηγία ῥώμης, *pretura*. Etiam *modimperatorem*, sive *magistrum convivii*, *strategum* vocat Plautus, Stich. act. V. sc. IV.

Strategum te facio huic convivio.

Dicitur στρατηγὸς quasi ὁ ἄγων τὸν στρατὸν, sive quia στρατοῦ ἡγεῖται. Ab eo est στρατηγεῖν. Unde στρατήγημα, *sollers ducis consilium ad hostem circumveniendum*. Sunt qui *stratagema* scribant, ac secundam corripiunt in versu. Sed obstat, quod Græce per η scribatur. Cæterum pro στρατὸς etiam στρατιὰ dicitur, unde στρατιώτης, *miles*, a quo στρατιωτικὸς, id est, *militaris*. Plautus Mil. Glor. act. IV. sc. VIII.

Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.

Strebula caro est a στρεβλὸς, *pravus*, *curvus*, nempe a coxendicum curvatura. Varro, lib VI de L. L. *Caro strebula Opilius scribit circum coxendices sunt nobis: id Græcum est ab hujus loci versura*. Unde Turnebus, lib. XXIII. cap. XVII. conjectabat id nomen esse a στρέφω, *verto*. Sed ἀναλογία magis prius ἔτυμον probat. Festus: *Strebula Umbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas Græci μηρία dicunt, quæ in altaria imponi solebant, ut Plautus ait in Frivolaria, strebula agnina*. Arnobius lib. VII. *Non enim placet carnem strebulam appellare, quæ taurorum e coxendicibus demitur*.

Strena Græcis ἐμπαρχισμὸς, ut est in Gloss. Cyrilli imo & illis Philoxeni, nam perperam editum ib

strenua. Εὐαρχισμὸς autem vocatur, quia εὐαρχισμὸν, hoc est, *bonum & felix initium* voverent optarentque. Sed votum hoc cum munere erat conjunctum. Unde in Onomastico *strena* exponitur ξένιον· imo Dioni *strena* vocatur ἀργύριον· sed nimis laxe, cum non *pecunia* semper, sed & alia multa soleant Kalendis Martiis donari. Nomen videri possit esse a στερεοῦν, quod est *firmare*: quia memoriam foveat ac firmet. Sed veteres aliter. Nam Festus *strenam* dici putat quasi *trenam*, quomodo antiqui *stlitem* dicebant pro *litem*, *stlocum* pro *locum*. *Strenam*, inquit, *vocamus, quæ datur die religiosa, ominis boni gratia, a numero, quo significatur alterum tertiumque venturum similis commodi, veluti trenam, præposita S litera, ut in loco & lite solebant antiqui*. Favet huic etymo Pomponius Pistoribus: unde Nonius citat: *Asside, si qua ventura est alia strena strena*. At Nonio Marcello placet *strena* dici quasi *strenua*. Ac pro eo est hoc Symmachi, lib. x. epist. XXVIII. *Ab exortu pene Martis, strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis hæc convenire ob virtutem*. Etiam ad ritum hunc pertinet, quod in Philoxeni Glossis *strena* exponitur θαλλὸς, quod *ramum* notat, vel *verbenas felicis arboris*, ut Symmachus vocat. In Glossis Isidori legas, *Strenaces cupidi*. Hoc, si rectum fuerit, *strenax* a *cupiendis* & *capiendis strenis*. Sed ea MSStis locus is sic legi debet, *Sternaces, avidi*. Vide *Sternax*.

†STRENA in Cyrilli & Philoxeni Glossis tantumdem est, quod εὐαρχισμὸς h. e. votum pro fausto anni principio; quod votum cum concipiebatur, simul verbenae felicis arboris porrigebantur, teste Symmacho X. ep. 28. quae loca consuluisse proderit. Quo illud etiam spectat, quod in Philoxeni, ut innui, Glossis *Strenua* (sive potius *strena*) non tantum εὐαρχισμὸς redditur, verum etiam θαλλος i. e. ramus (felicis) arboris. Id quod hodieque in pluribus hujus Regni locis & alibi fit Kalendis Januarii, dum infimae fortunae viri ramum lauri (qui plurimo in usu) aut quid simile ditioribus offerunt, non sine votis feliciter incipientis anni, ab illis vero invicem stipem accipiunt: unde & in aliis Glossis *Strena* est ξένιον, i. e. *donum*. Ex quibus omnibus video, praecipuum in *Strena* fuisse εὐαρχισμὸν (quod in omnibus Glossis reperitur) seu votum anno novo conveniens. Quocirca fiet id vocabulum a רננה *renana*, aut רנה *rinna*, quae *Cantum*, sive bene precandi formulam cantu expressam notant. Ea formula *Rena* ab initio dicta: sed postmodum ST additum (ut in STLATA, STLIS, STLOCVS &c.) & dictum STRENA. Ac Festus (si mendo vacat) S tantum TRENAE adjectum agnovit: sed geminas ST simul addere moris Latini fuit. Atque hic Festi & aliorum etymologias nihil moror. MAZOC.

STRENVVS Papias deducit a *sterno*. Sed est a στηνὸς, quod inter alia notat ἰσχυρὸς, *fortis*, prout Hesychius interpretatur. Hinc dea *Strenua*, *quæ faceret strenuum*; ut est apud Augustinum, lib. IV. de Civ. Dei, cap. XVI. Ex hujus deæ luco viris *strenuis* Kal. Jan. mittebantur verbenæ felicis arboris: quæ eaindem *strenæ* vocatæ videntur: ut in *Strena* diximus.

†STRENVVS itidem, uti *Strena*, ἐτυμολογίζεται. Nam *Strenuus* is est, qui digna facit *laude*, *exsultatione*, *cantu*, *oratione*, *triumpho*, *votis*: nam haec omnia רננה *renana*, seu רנה *rinna* significat. At Hebraicae voci Latium vetus (ut in *Strena* monui) ST praefixit. MAZOCHIVS.

STREPO est a sono; ut *strideo*, & similia. Hoc malim, quam ut sit a στρέφω, *verto*, quicum voce, non significatione convenit. Nisi eo respexere, quod, qui *rem vertat*, fere plurimum *strepat*. Sed prius omnino simplicius. Possit & κατὰ μετάθεσιν factum videri a ψίθυρος, quod est ψίθυρος, *sibilus*, teste Hesychio. [ab ῥοθεῖν, ἀραβεῖν, ῥαβάττειν, ἀραβάττειν.]

STRIA a *stringendo* dicta videtur Perotto. Quomodo a *strige* differat, dicemus in *Strix*. A *stria* est *striare*: unde *striata columna*, quæ Græcis ῥαβδωτὸς κίων & *striata concha* Plinio, quæ Aristoteli ῥαβδωτή· quam & *virgatam* recte dixeris, uti Virgilius, *Virgatis sagulis*. Item *striatam frontem* pro *caperata* legas apud Appuleium lib. x. Milef.

STRIBLITA, sive *scriblita*, *bellarium*, *mensæ secundæ*: quod Cato de R. R. cap. LXXVIII. fieri ait ad modum placentæ sine melle. Usi hac voce Plautus prologo Pœnuli, Petronius in sat. & Martialis, lib. III. epigr. XVII. juxta certissimam emendationem Domitii Calderini, qui cum in libris suis invenisset, *scribis ita*, acute vidit *scriblita* esse legendum, quod immerito arrodit Georgius Merula. Sed de ὀρθογραφίᾳ, ac etymo, non convenit. Turnebus, lib. XXXII. cap. X. scribit *scriblitam* per *c*: ac sic dici conjicit, quod qui eam tingit, tanquam *scribit*: aut quod esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videtur. Sane hodieque literæ aut figuræ quædam inscribuntur illi a dulciariis. Sed Hadriano Junio, in Nomenclatore, magis placet *striblita* vel *streblita* per *T*, quomodo & Perottus legisse videtur: ut nempe, quemadmodum a στρεβλὸς est *stribiligo*, & per syncopen *stribligo*, sic ab eodem sit *stribilita*, & detrita litera, *striblita*, vel servato *E streblita*. Caussa nominis erit, quod in circuitu tertio in modum torqueatur, qua ratione & quidam Gallis ac inferioribus Germania *tartam* dici putant, quasi *tortam*. Sed *tarta* fortasse est ex *tracta* per μετάθεσιν. Interim a στρεβλὸς venire magis placet: quia a *scribo* potius *scribita* diceretur absque liquida. Qui *striblitas* conficerent dicti *striblitarii*. Afranius Fratriis:

Pistori cur non, [nubat] cur non striblitario,
Ut mittat fratris filio lucunculos?

Citat Nonius in *lucuns*.

†STRIBLITA a Catone refertur inter placentas, quae sine melle conficiuntur. Et radicales quidem hujus vocabuli litterae si solas spectes, dicendum fuerat RIBLITA. Verum ST initio additum fuit more antiquo, quando *Stlis* pro *lis*, & *stlocus* pro *locus* &c. dicebatur: quomodo nunc etiam *struma* usurpatur pro *ruma*, & alia non pauca. Ex his vides *striblitam* cum ST, non *scriblitam* cum SC esse scribendum; nec enim antiquitas SC praeponebat vocabulis. At amoto ST ascititio, restat *Riblita*, quod unum ad ejus nominis substantiam pertinet. Fit enim a Syro רבל, quod in Ethpaël significat *inflari & crassescere*, idemque ferme ea radix, maxime in derivativis, Arabice significat. Id autem eo pertinet, quod placentae (quarum descriptionem ad unam ex Tabulis Iguinis illustrandam ex Catone, & Apicio dedimus) ex multis coriis seu stratis crassescebant, ac fortassis etiam ope siphonis inflabantur, ferme ut me puero fiebat in iis placentis quas vocabant vulgo *Pastones* aut *Impanatas*. Illud autem TA (quae in *striblita* est ultima syllaba) pertinet ad Syrorum & Chaldaeorum formam emphaticam. Itaque hoc vocabulum Syri scripserint רובליתא, *rublita*, aut cum I in principio ריבליתא *riblita*, deinde addito ST Latiali, factum est STRIBLITA, quod Tuscum esse vocabulum, ostendit Tabula Iguina, quae tota de placentis est. MAZOCH.

STRIBLIGO a στρεβλὸς, hoc est, *curvus*, *pravus*. Gellius, lib. V. cap. XX. *Solœcismus a Sinnio Capitone, ejusdemque ætatis aliis imparilitas appellatus: vetustioribus Latinis stribligo dicebatur, a versura scilicet & pravitate tortuosa orationis, quasi strebligo quædam*. Utitur Arnobius, lib. I. *Stribligines & vos istas libris illis in maximis atque admirabilibus non habetis?* [a στρέφω fit στρεβλή. vide Etymol. MS. in στρεβλός.]

STRICVLVS *puer* dici putatur, qui jam grandior ac duriusculus est, sive a *stricta corporis soliditate*, sive quasi *strigosus*. Utitur Arnobius, lib. I. & fortasse Tertullianus, lib. de pallio, cap. IV. uti Turnebus monet, lib. VII. cap. XX. & lib. XI. cap. XXII. Sed de etymo melius Hugo Grotius notis ad Capellam, qui docet *striculus* esse ex *hystriculus*, ut *Spania* ex *Hispania*. *Hystriculus* vero quasi *parvus hystrix*, ob *asperitatem*

asperitatem pilorum in corpore. Favent Gloss. vett. in quibus *Hystriculus*, δασύτριχος.

STRIDOR est ὀνοματοπεποιημένον, ut *fragor*, & *murmur*, ut censet Scaliger, cap. XIII. de causs. L. L. Vel est a τρίζειν, quod est, *stridere*. Gloss. Philox. *Stridet*, τρίζει. Τρίζειν vero a sono esse, dubium non est. Vel est *strido*, ab ἔτριζον. Nam στριγμὸς quoque pro τριγμὸς legas apud Arist. in IV. hist. animal.

STRIGARE est a *striga*, hoc a *strigo*, pro *stringo*. Nempe ea forma, qua a *fallo* dixere *falla* pro *fallacia*, teste Nonio: qua item a *cingo*, *cinga* & *cingula*, a *jungo*, *junga*, *jungula*, *jugula*. Varie autem vox *striga* accipitur. In re rustica sic dicebatur sulcus, qui uno ductu peragebatur in longitudinem, ut *scamnum* in latitudinem. Hinc *strigare* dicuntur in agricultura boves, cum in medio actu cessant, nec sulcum uno ductu continuant. Cui opponitur *protelo ducere*. Nam ut dicuntur *strigare*, cum intermittunt, ita *protelo ducere* dicuntur, cum uno ductu absolvunt. Vide *protelum*. A rusticis vero cum *striga*, tum *scamni* vocem acceperunt agrimensores, quibus quid utrumque signet, docet his verbis Hyginus in Gromaticis: *omnem mensuræ hujus quadraturam, dimidio longiorem sive latiorem facere debebimus, & quod in latitudinem longius fuerit, scamnum appellare: quod in longitudinem, strigam*. Eadem legas apud anonymos auctores de limitibus. Atque hinc *ager strigatus* & *scamnatus*. Aggenus Urbicus, lib. I. commentariorum in Julium Frontinum: *Strigatus ager est, qui a septentrione in longitudinem in meridianum decurrit. Scamnatus autem, qui eo modo ab occidente in orientem crescit; & altitudinem hanc secundam idioma artis valuit Frontinus in orientem intelligi*. Interdum *striga* est vocabulum castrense, ac significat spatium turmarum, in quo equi stringuntur & interquiescunt. Caper de verbis dubiis: *Striga in turma, ubi equi destringuuntur*. Gloss. vett. *Trigarium* (*Striga*, præeunte Scaligero, emendat Bon. Vulcanius) τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Charisius, lib. I. *Strigo castrense est vocabulum, intervallum turmarum significans, in quo equi strigantur*. Ubi pro *strigantur*, vel *stringuntur* legi debet, vel *strigant*. *Strigare* est interquiescere, dicitque proprie de equis aut mulis in strigam collocatis. Sic usus auctor parodiæ in Ventidium Bassum mulionem, quam habes in catalectis Virgilianis:

Et inde tot per orbitosa millia
Jugum tulisse, lævo sive dextera
Strigare mula, sive utrumque cœperat.

Pro *strigare* in vulgatis invenias *stringere*, sed metro reclamante, quod *strigare* exigit, quomodo in Veneta ante annos centum editum est. Ac sic quoque hunc locum adducit Turnebus. *Mula* autem cum Scaligero lego, non *mulas*, quia alioqui non erunt puri jambi: quod cum non animadverteret Turnebus, scripsit, lib. VI. cap. II. & lib. XXIV. cap. I. *strigare* esse *in strigam agere ac dirigere*: quod falsum esse evincit hic locus, ubi non aliter quam absolute accipi potest. Propertius quoque lib. VI. al. VIII. similiter utitur, ubi Cynthia primo sedens temone aurigæ dicit, *striga*, hoc est, *interquiesce*: Sic enim emendabat Scaliger: quemadmodum & idem legit apud Senecam epistol. IV. *Surge & restriga, ut clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera*. Est & alia *strigæ* acceptio, quam his verbis ponit Festus: *Strigæ appellabantur ordines rerum inter se continuate collocatarum, a stringendo dictæ*. Atque hinc est, quod (ut auctor est Hyginus libello de castrorum metatione) *striga* dicatur ordo & series equorum in castris redeuntium. Neque enim hæc diversa est significatio ab ea, quam ponit Festus, sed tantummodo generalis vocabuli ad rem specialem accommodatio. Denique *striga* quoque in veteri Glossario exponitur κιμωλία, hoc est, *creta*. Ac putat Jos. Scaliger sic dici, quod *stringuntur ea vestes apud fullonem*. A *striga* est *strigosus*. Gloss. Cyr. σπαρτὸς, σφριγὸς, *strigosus*. Melius sane, quam in Onomastico, *strigosus*, λαγαρός. Nonius ait voce ea signari *morbum jumentorum, qui corpora stringit, aut fame, aut alia vitii causa, quasi stringosus*. Atqui non est *vitium jumenti*, verum *jumentum morbidum & vitiosum*. Proprie enim *jumentum* illud *strigosum* dicitur, quod in *arando strigat*, hoc est, *moratur, nec sulcum continuat*. Quod quia macie sæpe contingit, hinc fit, ut dicatur de *equis & bubus male curatis*. Μεταφορικῶς vero usurpatur de *homine cunctabundo, ac tergiversatore*, eadem nempe ratione, qua idem dicitur *bovinator*, quasi *qui imitetur boves in medio sulco interquiescentes*. Sic utraque voce utitur Lucilius:

Hic strigosus, bovinatorque ore improbu' duro.

A *striga* quoque *strigones* dixere, & *N* antique in *R* verso *strigeres*, quomodo *architectores* dicebant pro *architectones*. Auctor Festus, qui & scribit in Nelei carmine legi id nomen & ab aliquibus putari *strigones* dici *densorum virium homines*. Putabat Turnebus *strigonum* per *N* apud Festum legi debere: sed fallitur, ut ex iis patet, quæ diximus. Muretus credidit hac voce usum Plautum Bacch act. II. sc. III. ubi in vulgatis *rigorem*. Sed jure a Mureto dissentit Acidalius, quem vide.

STRINGO forte (quod apud Nunnesium in Grammatistice legas) a στρεβλῶ, *torqueo*: aut, ut alii censent, a στραγγιεύω, vel στραγγίζω, quod est *torqueo*, *stringo*. Hesych. Στραγγίζω, ἀσίζω· vel potius a σφίγγω, *stringo*, *presso*. Onomast. *Stringo*, σφίγγω, πιέζω. Sane & σφίγξ, *sphinx*, quia ita ænigmatis ac verborum ambagibus *stringeret* homines, ut se expedire non possent. Vel est *stringo*, a στλεγγίζω, quod est, *strigili rado*, similiterque *strigilis* videri posset deductum a στλεγγὶς, quod idem notat. Verum potius a στλεγγίζω quidem est *stringo*, a *stringo* autem venit *strigilis*, abjecto *N*: quomodo ab eodem *striga* dicitur, ut diximus, in *Strigare*. Atque hoc *stringendi* & *strigilis* ἔτυμον adducit Priscianus in septimo. *Strigil* igitur, quia eo equi atque in balneis etiam homines *stringuntur*. Horat.

. . . . *Curvo destringere ferro*.

Græce *strigil* non στλεγγὶς modo dicitur: sed etiam ξύστρα a ξύω, *rado*, *stringo*. Gloss. Cyril. ξύστρα, *strigil*, *strigilis*. ξυστροποιὸς, *strigilarius*. Sane *strigili distringendi* voce utuntur crebro scriptores. Ut Plinius, lib. III. epistola V. quæ est ad Macrum: *Solum balinei tempus studiis eximebatur. Cum dico balinei tempus, de interioribus loquor. Nam dum distringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat*. Et Plinius Veronensis, lib. XXXIV. cap. VIII. *Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus, fœcundissimæ artis: inter quæ distringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicavit*. Figuram *strigilis* depictam vide sis apud Hieronymum Mercurialem, lib. I. Artis Gymnasticæ cap. VIII. A *stringendo* quoque nomen *strictura*, quæ Græcis similiter a σφίγγω dicitur σφίξις. Gloss. Cyrili. σφίξις, *strictura*. Accipitur & pro *scintilla exiliente, dum ferrum stringitur*. Onomast. *Strictura*, σπινθὴρ. Lucil. *Crebra ut strictura in scintillis*. Vide Nonium in *scintilla*. Verum & sumitur pro *lamina ferri*. Unde Gloss. Philox. *Strictura*, μέταλλον. Atque ita cepit Varro, cum de Ilva ait, nasci quidem illic ferrum, *sed in stricturam non posse cogi*. Citat Servius locum integrum in X. Æn. *Strictura* dicta est, vel quia acriter scintillando *stringit oculorum aciem*: vel potius quia in massam unam *stringitur* ac coalescit. Quomodo & *stringendi* verbo de auro usus est Persius:

Hac baccam conchæ rasisse, & stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

Ab *stringendo* etiam *strigmenta* dicuntur sordes, quæ destringuntur, & absterguntur de corporibus athletarum. Gloss. Phil. *Strigmentum*, γλοιός. Gloss. Cyrili. Γλοιὸς, *strigmentum*, *destrigmentum*. Onomast. *Strigmenta*, ξύσματα. Usus Plinius lib. XV. cap. IV. Valerio quoque Maximo eam vocem restituit Stephanus Pighius, lib. IX. cap. XIV.

STRIX pro significatione diversa diversæ originis est.

Interdum *striges* sunt canaliculi in columnis striatis,
hoc a *striis* differentes, quod *striæ* sint partes emi-
nulæ & extuberantes: *striges* vero sint partes de-
pressiores interque strias subsidentes: quomodo hæc
quoque distinguit Hermolaus Barbarus Glossis Pli-
nianis voce *stria*. Nomen ex eo esse videtur, quod
strigilum more sint sulcata. Nisi potius a Græco
στρὶξ, sive στρίγξ. Nam apud Vitruvium legimus
lib. x. cap. xv. *Canaliculi, qui Græce* στρὶξ *dicitur,
longitudo foraminum* xix. Ita legitur in illa, quam
Philander exhibuit, tum autem ea quam dedit Jo-
docus Veronensis, quæ Florentiæ ab Juntis edita
anno cIↃIↃXXII. Altera Florentina anni cIↃCCCCXCVI.
pro στρὶξ habet *strigix*: qua voce quidam compro-
bare conati syllabam etiam septem, atque adeo
(cum duplex duabus constet literis) octo literarum
esse posse. Sed infirmum hoc est argumentum,
cum aliter in melioribus codd. legi constet. Adde
quod neque Græce pro *strige*, vel στρὶξ, vel στρίγξ
dicitur, sed σύριγξ· quomodo hic legendum putat
Turnebus, lib. II. cap. IV. Omnino igitur *striges*,
sive (ut aliis in codicibus legitur) *strigles*, ea co
nomen habent, quod canaliculi isti canaliculis *stri-*
gilum similes sint. Accedo ad alteram tertiamque
significationem. Nam & Latini *strigem*, & Græci
στρίγγα vocarunt avem, quam Græci vel νυκτιβόαν,
vel νυκτικόρακα appellant, teste Hesychio, cujus
locum corruptum emendat Scaliger notis in Ca-
talecta. Item sic dixere *mulieres maleficas*, unde
Gloss. vett. *Striga*, λαιστρυγὼν, γυνὴ φαρμακίς. Utram-
que significationem conjungit his verbis Festus:
Striges, aves nocturnas, ut ait Verrius: Græci στρίγ-
γας *appellant: a quo maleficis mulieribus nomen in-
ditum est, quas volaticas etiam vocant*. *Strix*, avis
nocturna, vel vespertilio est, vel noctua, vel sal-
tem avis noctuæ similis: cui, ut Ovid. VI. Fast. ait:

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canities pennis, unguibus hamus inest.

Pluraque de ea inibi leges. *Strix* igitur pro ave
erit a Græco στρὶγξ seu στρὶξ, quod ἀπὸ τοῦ στρι-
γεῖν, hoc est, *stridore*: non *strix* ἀμέσως a *strideo*,
ut putare aliquis possit propter Ovidii illud in VI.
Fast.

Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Caussa, quod horrenda stridere nocte solent.

Quemadmodum autem στρὶξ a στρίζω, hoc est,
τρίζω, *strideo*: ita & κερχνηὶς dici a κέρχνειν, quod
est, *asperum quid ac crepitum sono*, sive *strideo*.
Itaque κερχνηὶς interpretantur *stridula*. Est avis ve-
spas depascens, uvasque, & maturas & immaturas
exsugens. Ac volunt hanc esse eandem ac *strigem*;
sed dissentiente Plinio, lib. XI. cap. XXXIX. ubi ar-
bitratur, non constare, quæ avium *strix* dicatur.
Serenus Sammonicus, cap. LIX. putat eas ubera im-
mulgere labris infantium: quod esse fabulosum,
ibidem Plinius censet. Inibi Plinius ait: *Esse in
maledictis jam antiquis strigem convenit*. Ubi respicit
versus Græcos, quos apud Festum, sed corruptis-
sime, legere est. Eos varie varii emendant. Ali-
ter enim (ut alios mittam) Turnebus lib. XIV.
Advers. cap. I. Aliter Had. Junius in Nomenclato-
re suo, voce *lamia*. Aliter Jos. Scaliger in cata-
lecta ad parodiam in Sabinum, hoc est, Venti-
dium Bassum. Aliter idem Castigat. in Festum ad
vocem *strigas*. *Lamias* vero sive *veneficas* voca-
runt *strigas*, quia putarunt veneficas se in aves
istas inauspicatas convertere. Atque hinc quoque
liquet, cur easdem vocarint *volaticas*, quod ex
Festo discimus.

STROPHIUM, στρόφιον, seu στροφεῖον. Utroque enim
modo scriptum invenitur. Hesychio est, στρογγύλη
ζώνη, ac Suidæ similiter στρόγγυλον ζωνάριον, hoc est,
teres zona: quomodo Ovid. II. Fast. dixit:

Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.

Nonio *strophium* est *fascia brevis*, *quæ virginalem
tumorem cohibet papillarum*. Quomodo Catullus dixit
carm. de nupt. Pelei & Thet.

Non tereti strophio lactantes vincta papillas.

Isidoro, lib. XIX. cap. XXXIII. definitur *cingulum au-
reum cum gemmis*, cui probando e Cinna adducit,

. . . . *Strophio lactantes cincta papillas.*

Turpilium, Tullium, Plautum, Varronemque usum
docebit Nonius. Est στρόφιον a στρόφος· quod est
tænia aut vitta tortilis, nempe ἀπὸ τοῦ στρέφειν, un-
de Hesychio, στρόφος, συνεστραμμένος λῶρος. Lana
enim linumve, si in longam fasciam torqueantur,
zonæ præstant vicem. Qui fascias hujusmodi para-
rent, *strophiarii* dicti sunt. Utitur Plautus, Aulul.
act. III. sc. V.

Strophiarii adstant, adstant semizonarii.

Præterea *strophium* dicebatur de duabus aut tribus
tæniis sive corollis invicem tortis, sic ut e pluri-
bus una fieret. Hoc discere est ex illis Plinii ver-
bis, lib. XXI. extremo cap. I. & initio secundi: *Qua-
dam corona per coronas currunt. Tenuioribus uteban-
tur antiqui, stroppos appellantes, unde nata strophiola*.
Ubi *strophium* fascia capitis. Nomen itidem quia ea
tortilis esset. Usus Virgil. in Copa:

Et gravidum roseo necta caput strophio.

Ubi feminæ tribuitur. Sed usi quoque sacerdotes.
Hesychius: Στρόφιον, ὃ οἱ ἱερεῖς φοροῦσι. Indeque La-
tinum *stropus*, seu potius *stroppus* sive *struppus*. Fe-
stus: *Stroppus est, ut Atteius Philologus existimat,
quod Græce* στρόφιον *vocatur, & quod sacerdotes pro
insigni habent in capite*. Scal. *apice*: sed nihil mu-
tatione opus. Subdit deinde Festus: *quidam coro-
nam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in ca-
put imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Fa-
liscos diem festum esse, qui vocatur Struppearia, quia
coronati ambulent, & a Tusculanis, quod in pulvi-
nari imponatur, Castoris struppum vocari*. *Stroppus*
quoque seu *struppus* dicitur lorum, quo in navi
remi alligantur scalmo. Isidorus, lib. XIX. cap. IV.
*Struppi, vincula loro vel lino facta, quibus remi ad
scalmos alligantur. De quibus Livius: Tuncque remos
jussit religare struppis*. Glossæ: *Struppus*, σκαλμὸς
ἔνθα κωπὴ δεσμεύεται. Vitruvius *stropos* vel *strophos*
vocat. Sic enim in vett. omnibus editt. legas lib. X.
cap. VIII. sive juxta antiquiorem distinctionem,
sexto: *Etiam remi circa scalmos strophis religati,
cum manibus impelluntur*, &c. In Glossis Philoxeni
est, *Strepus*, τροπωτήρ. Ubi plane legendum *stro-
pus*: qui Græce κωπόσχοινος τροπωτήρ, ac interdum τρο-
πὸς, teste Eustathio, qui sic ait vocari ἱμάντας,
οἷς ἡ κώπη δεσμεῖται τῷ σκαλμῷ, id est, *lora*, *qui-
bus remus alligatur scalmo*. Atque addit sic dici ἀπὸ
τοῦ τρέπεσθαι, hoc est, στρέφεσθαι. Τροπὸς vocat
Homerus Od. δ. τροπωτῆρας Thucyd. lib. II. Hesy-
chio quoque τροπώσασθαι est τὴν κώπην πρὸς τὸν
σκαλμὸν δῆσαι τῷ τροπωτῆρι. Ex his liquet, quod
Græcis est τροπὸς, id Latinis esse *stropus*: eoque
stropus erit non a στρέφεσθαι, sed a τρόπος, præ-
misso σ· quomodo Græci dicunt, σμικρὸς pro μι-
κρὸς, σμύραινα pro μύραινα· Latini a γλύφω, *scul-
po*; a γρύτη, *scruta*; a κρύπεδα, *scrupeda*, & ita
in aliis quibusdam. Cum autem Isidorus *struppos* si-
ve *stroppos* definiat vincula loro vel lino facta, mi-
nime dubitandum puto, quin ex eo sit Belgis *strop*:
quod & ipsum *vincula* ac *laqueos* significat.

†STROPPVS, de quo Festus, non Graecae originis
fuit, sed Faliscae (uti Festus ipse ex Atejo osten-
dit) h. e. Tuscae nativitatis; quia Falisci haud
dubie Tyrrheni erant. Vide mox in STRVPPEARIA.
MAZOCHIVS.

STRVFERTVM, sive *struefertum*, composita vox ex
strues, & *fertum*. Vetus inscriptio: *Porcam & agnam
struibus & ferto*. *Fertum libi* genus erat: ut alibi
diximus. A *strufertis* dicti *strufertarii*. Festus: *Stru-
fertarios appellabant antiqui, ut ait Verrius, homines
conductos mercede, qui ad arbores fulguritas ostentorum pia-
culorum commissorum caussa, sacrificia quædam strue
& ferto, sollemnibus verbis faciunt: Precor te, Ju-
piter, uti mihi volens propitius sies; quod & nulla
etiam fiebat adhibito strufertario*. Vide & Festum in
Fertum.

STRVMA a *struendo*, quia *structim assurgit*: quippe
tumor glandularum ex impacto humore crasso. Vel
a στρῶμα, ob duritiem: unde & communem cum
scirrhis

ſcirrhis curationem habet. Vel a *ruma*, cum præcipue collum infeſtet. A *ruma* fit *ſtruma*, ut diacre *ſtritavus* pro *tritavus*. A *ſtruma* eſt *ſtrumia* herba apud Plinium. Item *ſtrumoſus*, & pro eo *ſtrumaticus* apud Firmicum, Matheſios lib. VIII.

†STVRNVS olim vocabatur, qui poſtea per *μετάθεσιν* dictus eſt STVRNVS, avis notiſſima. In Philoxeni Gloſſis poſterior ſcriptio reperitur: at prior in Cyrilli Gloſſario affertur bis, ſemel *ſtrunus*, iterum *ſtrunuus*. Itaque amota *προσθέσει* conſueta ST, remanet RVNVS: quae vox fit a רנן *ranan*, *canere*: hoc vero interdum voces ſuas ſumit a forma quieſcentium *Ain vau*, veluti in fut. ירון *jarun*, *cantabit*, tamquam ſi fit a רון *run*, *canere*. Ergo a verbo *Run* fit RVNVS, & exinde cum ſolita proſtheſi STVRNVS, aliter *Sturnus*. Cujus cantus non incelebris eſt, ut ajunt. MAZOCHIVS.

STRVO eſſe contractum ſuſpicor ex *στερεόω*, quod eſt *firmum ſolidumque reddo*. Sed *μεταληπτικῶς* ſumitur pro *augere*: ut apud Perſium:

Rem ſtruere exoptas cæſo bove . . . .

A *ſtruo* eſt *ſtrues*, ut a *cado*, *cædes*: item *ſtruix*, ut ab *appendo*, *appendix*. *Struix* eſt extructio cujuſvis rei, ut apud Nævium, Servio teſte, *Struix malorum*: & apud Plautum Menæchmis, act. I. ſc. I.

Tantas ſtruices concinnat patinarias.

Imo apud Solinum quoque cap. VIII. & XLI. ubi in vulgaribus eſt *ſtruem* & *ſtruibus*, e veteri codice *ſtruicem* & *ſtruicibus* reponit Andreas Schottus, lib. III. Obſervat. Humanarum cap. XXV. Ab eodem *ſtructor* vocatur, cujus cura eſt menſas extruere. Servius in I. Æn. *Struere eſt ordinare*, *componere*: *unde & Structores dicuntur ferculorum compoſitores*. Ac Athenæus, lib. IV. tradit ex Juba, qui Græcis eſt *τραπεζοκόμος*, hunc a Romanis *στρούκτορα* vocari. Uſi ita Petronius, Juvenalis, Martialis, etiam Seneca ex emendatione Lipſii, lib. II. Saturnalium, cap. II. Aliquid etiam de hoc diximus in *Carpo*. Ab *inſtruendo* eſt *inſtrumentum*, quomodo JC. vocant omnem apparatum, quo inſtruitur fundus, aut taberna. Imo & ſimplex *ſtrumentum* apud Appuleium legas, lib. VIII. Tertullianum, lib. I. ad uxorem de unis nuptiis, cap. VII. & Ambroſ. in VIII. cap. epiſt. ad Rom. Et in Gloſſis vett. *Dotale ſtrumentum* legimus. Ubi Bon. Vulcanius *inſtrumentum* legere jubet. Sed puto aliter ſcripſerat Gloſſographus. A *præſtruendo* eſt *præſtructim*, id eſt, quaſi via *præſtructa*. Utitur Tertullianus, lib. de Pallio, cap. II.

†STRVO quid ſit, oſtendit Servius ad I. Aen. adnotans: *Struere eſt ordinare*, *componere*: *unde & ſtructores dicuntur*, *ferculorum compoſitores*. Ac verbum iſtud Tuſcae originis eſſe, declarat vox STRVES & STRVFERTVM, quas ad Tabb. Iguinas expoſui. STRVES autem (quatenus ſacra vox eſt) ad liba pertinet, ubi ea primum in directum, mox in tranſverſum, rurſus deinde in directum diſponuntur ac ſociantur (ſed interjecta panicula) id quod & ruſtici in lignorum ſtrue imitantur. Nunc venio ad etymologiam. Amabant Tuſci (id quod millies in ſuperioribus inculcavimus) vocibus praecipue ab L aut R incipientibus praeponere ST, ut *ſtlis*, *ſtlocus*, *ſtriblita* &c. Hic autem non temere ST principio verbi eſt additum, ne hoc cum verbo RVO confunderetur: nam amoto ST, RVO ſupereſt. MAZOCHIVS.

†STRVFERTARIA (auctore Atejo apud Feſtum in *Struppus*) eſt Faliſcorum dies feſtus, ita dictus, quia *coronati ambulent*. Ex quo fit manifeſtum, fruſtra ſe fatigare, qui vocem STROFVS aut STRVFVS i.e. *corona*, ſive a Graeco *στρόφιον*, ſive a *τρέφω* arceſſunt: cum vox Faliſca h. e. Tuſca ſit, proinde nihil habeat cum Graecis commune, niſi ſicubi tam Graeci quam Tuſci ex communi Orientis fonte potarunt. Hebraeis עטרה *hatara*, *coronam* ſignificat. Jam vero prima aſpirationi ſerviens littera ſaepiſſime in S commutatur; ſicuti ſupra verbum *Salio* ſine ulla haeſitatione ab עלץ *hala* (quaſi *Sala*) deduximus &c. Itaque in Heb. *Hatarah* habes jam tria prima STROFI elementa. Ultimam *ſtrofi* conſonam F non moror, quae a Tuſcorum dialecto manavit. MAZOCHIVS.

STRVTHEA *mala* memorantur Plauto, Perſa act. I. ſc. III. Sed *Στρούθεια* ſunt *τὰ κυδώνια*. Sic ea voce generatim uſus Nicander, atque item Philemon, teſte Athenæo. Plinius, libro XV. capite XI. dicit eſſe *mala Cydonia minora*. Contra Dioſcorides *Cydonia*, *στρούθεια καὶ μεγάλα* cenſet eadem. Quæ *μικροῖς* opponit. Vide eum libro I. capite CLXI. Fortaſſe nomen ſit ex *paſſerina parvitate*. Nam *στρουθὸς*, *paſſer*: unde *ſtruthioni* ſeu *ſtruthiocamelo* nomen: niſi hic generatim *στρουθὸν* vocem pro *ave* ſumi placet. Qua de re dictum in *Paſſer*.

STVPEO, & *obſtupeo*, vulgo dicimus. [a *θάμβω* & *θάμβος*.] Verum ſcribit Pierius ſe in oblongo illo codice, quem delicias ſuas vocabat Pomponius Lætus, tum item in aliis antiquis Maronis, Horatii, Terentii, aliorumque ſcriptorum libris *ſtipet*, & *obſtipuit*, invenire per *I*. Atque hæc ſcribendi ratio eorum confirmat opinionem, quibus placet *ſtupere* ſive *ſtipere* a *ſtipes* mutato tempore dici, quia *ſtipitis* vel trunci inſtar ſit: quo & trahunt Comici illud in *ſtupidum*: *Caudex*, *ſtipes*. Sane magis hoc placet, quam quod Perottus ait, eſſe a *ſtupa*, vel *ſtipo*, quia ſenſus quaſi *ſtipentur*, quod in navium rimis *ſtupâ* fieri ſolet. Aliquantum etiam convenit cum *θάω*, *ſtupeo*, *admiror*: a quo Nunneſius deducit.

STVPRVM a *ſtupeo* eſſe ajunt, ut a *prohibeo probrum* ſive *probrum* *Ἀναλόγως* quidem, ſed ratio originis non ſatis apta adferri poteſt. Quare potius eſt a *τύω*, ſive *τύσμα*, quod in obſcœnis eſt, ac notat *τὸ αἰδοῖον ὀρθοῦν*. Uti *τύμα*, *αἰδοίου τάσις*, juxta Euſtathium. Uſi autem veteres *ſtupri* voce pro quavis *turpitudine*. Quod Feſtus inter alia Nævii genuino loco probat. Ponam utrumque, ut verſus ejus digeram ſimul, ac emendem. Sic enim legi debent:

. . . . *Seſeque ii perire mavolunt*
Ibidem, *quam redire cum ſtupro ad ſuos*
Populares . . . .

Item:

. . . . *Sin illos deſerant fortiſſimos viros*,
Magnum ſtuprum tum populo fieri pergitis.

Sive, ut Grotius corrigebat,

. . . . *Sin illos deſeritis fortiſſimos viros*
Magnumque ſtuprum populo fieri pergitis.

STVRNVS, a *στορῶ*, quia ſe magna vi *ſternat* humi ex alto. Niſi malis a Græco *ψάρος*, quod idem. Triplex ita facta ſit mutatio. Initiale *π* converſum ſit in T. *Μετάθεσις* item ſit. Tum autem fuerit *N* inſertum, ut a *ῥυκάνη*, *runcina*; a *πτίσσω*, *pinſo*, &c.

STVPA quæ dicitur vulgo, ea Feſto *ſtipa* vocatur. Sic enim ſcribit: *Stipatores* (Verrius) *ait dictos a ſtipe*, *quam mercedis nomine accipiant cuſtodes cujuſque corporis*: *unde & ſtipam*, *qua amphoræ cum extruuntur*, *firmari ſolent*. *Stipam* igitur dici cenſet a *ſtipando*, id eſt, *firmando*. Sed potius *ſtipa*, vel *ſtupa* fuerit e *στύβη*, quæ & Plinio *ſtœbe* herba, qua culcitas farciebant. Nempe a *στύβω*, id eſt, *ſtipo*. Gloſſæ Cyrill. *στύβη*, *ſtipatio*, *ſtramentum*. Sed ſimpliciſſimum ſit, ſi *ſtupam* derives a *στύππη* vel *στύπη*, vel *στυππεῖον*. *Στύππην* pro *ſtupa* dixit Joſephus: Polluci eſt *στυππεῖον*, quod fieri ait *ἐκ λίνου καὶ κανάβεως*. Unde *κανναβάριος*, *ſtupparius*, in Gloſſis Cyrilli. *Στύππη* vero & *στυππεῖον* a *στύφω*, *condenſo*: nempe quia *ſtupa rimæ ac foramina farciuntur*. Favet Servius in primum Æn. *Stipant*, inquit, *denſant*. *Translatio a navibus*, *in quibus ſtupa interponitur vaſis*, *quam ſtipam dicunt*.

STYGIVM pro *infernali* dicimus a *Styge* inferni palude,

Di cujus jurare timent & fallere numen:

ut eſt apud Maronem in VI. Unde & Auſonius in Monoſyllabis:

Quæque plat divum perjuria noctïcolor Styx.

Quod vero Homerus finxit *inferni* eſſe *paludem*, occaſionem cepit ex *Styge* fonte Nonacridis regionis in Arcadia, cujus aqua tanti eſt frigoris, ut moriantur qui inde biberint, quemadmodum Plinius teſtatur,

testatur, lib. xi. cap. ciii. & lib. xxxii. cap. ii. Ac nomen hoc habere dicitur a *στυγερὸς*, hoc est, *horribilis*, *terribilis*, quod a *στυγέω*, *odi*, *horreo*. Vide quæ de *Styge* ex Porphyrio atque aliis habet Stobæus Eclogis Physica prope extrema.

STYLVS pro *charactere* sumitur *κατὰ μετωνυμίαν* caussæ. Nam *Stylus* est *graphium*, *quo in cera exarabant*. Hujus materiam atque officium cognosces ex iis, quæ de ceris graphioque (quod idem ac *stylus*) scribit Isidorus, lib. vi. Originum cap. viii. E junioribus, præter alios, vide Nicolaum Susium limæ Ciceronianæ cap. i. Quod ad nominis caussam, *stylus* sic dicebatur *κατὰ μεταφορὰν*, quia *similis est columnæ*, quæ Græce *στῦλος*, unde *στυλοβάτης*, *columnæ basis* sive *pes*: quia eo *στῦλος βαίνει*. Nam *βεβηκέναι* dicitur, quo quid fulcitur. Inde & *ἐπιστύλιον*, *lapis* vel *trabs*, *quæ columnæ imponitur*. Aliter *στῦλος* dicitur *στύλω*, quod est a *στύω* sive *ἵστημι*. Ac videtur *στῦλος* quoque ejusdem esse originis ac *στύλω*.

S V

SVADEO (unde fortasse Belgicum *raden*, *S* in *R* converso, ut sæpe fit) videri possit esse a *suave*, ut proprie sit, *opinionem*, *a qua quis abhorret*, *edulcare*: vel ab *ᾄδω*, *celebro*, quia laudamus, quorum sumus auctores. Unde & Græcis *παραινεῖν* ab *αἰνεῖν*. A *suadeo* est *suadela*, quod interdum appellativum: ut apud Plautum Cistellar. act. ii. sc. iii.

Jam perducebam illam ad me suadela mea.

interdum vero proprium, unde Gloss. Philox. *Suadela*, *Πειθὼ*, *ἡ θεός*. Sic usus Horatius epist. vi. lib. i.

Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

Eadem & *Suada* dicitur: unde apud Ennium,

. . . . *Suadæque medulla.*

Ac Græce eodem modo vocatur *Pitho*, *Πειθὼ*, *ἀπὸ τοῦ πείθειν*, quod a פתה *persuasus fuit*. Quemadmodum autem substantive dicitur *suada*, ita & adjective, sed in compositione, dicitur, *benesuada*, & *malesuada*. Appuleius in Apolog. *Consilio benesuada paupertas*. Maro: *Malesuada fames*; hoc est, *κακοσύμβουλος*, prout exponunt Glossæ Græco-Latinæ. Imo & in masculino invenitur & neutro. Prosper Aquitanicus in Epigrammatis,

Blanditur fonti dum malesuadus honor.

Sidonius, lib. vii. epist. v. *Malesuadus interpret*. Eucherius epist. parænetica ad Valerianum: *Cessent solatia malesuada discriminis*.

SVASVM, an *insuasum colorem* dicere oporteat, dubitari potest. Nam apud Plautum, Truculento, act. ii. sc. ii. non minus legi potest, *quia tibi suaso*, quam *quia tibi insuaso*. Et jam olim fuisse de hoc dubitatum, docet Festus: *Suasum*, inquit, *color appellatur*, *qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo*. *Plautus*:

Quia tibi suaso infecisti propudiosam pallulam.

Quidam autem legunt insuaso. Nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex alio transire. Ac alibi idem: *Insuasum appellabant colorem similem luteo, qui fiebat ex fumoso stillicidio.* Mihi *insuasum* non displicet: præsertim quando & in Glossis vett. legas: *Insuasum*, *εἶδος δοκαρεικαπνισμένων*· ubi Jos. Scaliger legit, *εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου*. Nempe quia est color iste, quem videmus in *trabibus diutino fumo infectis*. Quod ad etymon a Festo allatum, Julius Scaliger, Exercitat. cccxxv. sect. x. & Hadr. Junius, in Nomencl. censent potius dici *suasum*, quasi *sevasum*: nempe, quod *sine vasis*, hoc est, *cortinis tinctorum*, suâ naturâ talis sit. Sed si vestem inici opus est, quod indicat locus e Plauto allatus: non video ut vestis suâ naturâ hunc habeat colorem.

SVAVIVM & *osculum* unde dicantur, docet hic locus Varronis e lib. de vita populi Rom. adductus a Nonio in *suavium*: *Ideoque hoc ab ore dicitur osculum, non a suavitate, unde suavium, quod simile sit suavitate*. Sane Belgis puto similiter *suavium* dici *soen* a *soet*, quod est *suavis*. Falluntur, qui Donatum secuti, *suavium* tantum libidinum esse autumant. Cic. epist. xi. lib. xvi. ad Att. *Atticæ*, *quoniam*, *quod optimum in pueris est*, *bilaria est*, *meis verbis suavium des*. Interdum & *suavium* pro *labris* accipitur: quomodo Scaliger accipi monet illo Plauti Mil. act. ii. sc. i.

Itaque hic meretrices, labiis dum ductant eum
Majorem partem videas vulgis suaviis.

Scio Turnebum, lib. i. cap. xv. & lib. vii. cap. vi. non inepte per *suavia* non tam *labra* intelligere, quam *oris ac labrorum ad suaviandum conformationem*. Sed priori modo interpretari cum Scaligero malim, tum quod hoc pacto concinnior fit Plauti sententia, tum quia *suavii* vocem eapse in significatione legese fit in Catalectis Virgilii:

Os usque lambis suaviis:

hoc est, labio labium semper lambis, canum instar, quando aliquid ligurierunt. Appuleium quoque similiter loqui, eundemque *oscula* itidem gemino loco pro *labris* usurpare, ostendit Colvius ad iii. Met. Appul.

SVB ab *ὑπὸ*, ut ex *ἀπὸ*, *ab*. Hoc in compositione nunc localem vim retinet, ut *subesse*: nunc minuit, ut *subtristis*. Vide Priscianum, in iv. A *sub* est *subter*, ut ab *in inter*; a *præ præter*; quemadmodum de tribus his tradit Priscianus in quindecimo. A *sub* quoque *subtus*: ut ab *in intus*, nisi hoc potius ab *ὑπός*.

SVBDIVVM, quia *sub divo*, sive *sub dio*, quod Horatio est *sub Jove frigido*: *subdivum* enim vocatur *luminis sub cælo claritas*. Tertullianus, lib. de pallio cap. ii.

Cœli ambitus nunc subdivo splendidus, nunc nubilo sordidus.

Ita optime emendabat doctissimus socer meus Franciscus Junius. Uoi in vulg. *sub diva*. Glossæ vett. *subdivum*, *ὕπαιθρον*. Similiter *subdivali* dixere partem ædium, quæ *sub dio* est. Tertullianus, adversus Judæos: Ezechiel. ix. *Et claritas Dei adjecendit a Cherubim, quæ fuit super ea in subdivali domus*. Gloss. vett. *Subdivali*, *ὕπαιθρον*. Indeque *subdivalis sententia* apud Tertullianum libris de anima.

SVBER arbor, de qua Plinius, lib. xvi. cap. viii. Est inter eas, quæ ferunt glandem, sic proprie vocatam: ut idem dixerat cap. vi. Itaque a *sue* derivat Isidorus, lib. xvii. cap. vi. Ubi ridicule ait, *corticem* dici *suberem*, *arborem* autem *suberem* quasi *subedem*, quia *sus edat ejus fructum*. Rectius dixeris, ut a *facio faber*, a *γλύφω* vel *glubo gluber*, a *tumeo* est *tuber*; sic a *suo* esse *suber*: quia, ut idem Plinius cap. viii. ait, *usus ejus in hiberno feminarum calceatu*. Imo non hiberno solum tempore utebantur valetudinis caussa: sed æstivo etiam, ut viderentur grandiores. Alexis Comicus apud Clementem Alexandrinum, lib. iii. Pædagogi:

Τυγχάνει μικρά τις οὖσα· φελλὸς ἐν ταῖς βαυκίσιν
Ἐγκαττύεται.

Est aliqua parva? suber in calceis insuitur.

Vel fuerit *suber* a *σομφὸς*· quod usurpatur de extima pelle: ut de *exuviis serpentum*: de *pellicula lactis*, quæ aliter *γραῦς*· de *rugosa & exsucca cute senecionum*. Quare nomen hoc tribuerint arbori, quo pacto dicitur *φελλός*. Nam hoc proprie *φελλὸς δένδρον*· sed pro ipsa ponitur *arbore*, quia tota naturam habet *φελλοῦ* sive *corticis*. Hinc Plinius, eodem cap. *Non infacete Græci corticis arborem appellant*. Vel quod Cæsar Scaliger in Histor. Theophrasti scribit, lib. iii. cap. iv. *ob incrementis suber*, *aut quia mergi nequit*, *sed subit*. Sed simplicissimum puto, ut a *suendo* sit.

SVBICES, teste Festo, dicuntur *nubes*, ab Ennio in Achille:

. . . . *Per ego Deum sublices humidas*
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

Scaliger notis ad Manilium *subices* ait dici, quia *subeant cælestia*, quomodo Græci vocant *μετέωρα*· nam *subire* esse *ascendere*, ut apud Manilium in sphæra: & Plinium in ii. *Decidunt imbres*, *nebulæ*

le fubrant ; & retinet idioma Hiſpanicum . Sed magis probo ſententiam Feſti, qui *ſubices* dici vult quaſi *ſubjectas* . Nempe ut Ennius *nubes Deum ſubices* vocet, quia Diis ſubjiciantur. Ut ab *obicio obex*, ſic ab *ſubicio* (quod Feſtus agnoſcit) *ſubex* . Veteres in compoſitis a *jacio I* alterum abjeciſſe, oſtendimus alibi.

SUBIDUS a *ſubando* . Vel a *ſubus* : ut *ſubidus* ſit *ſuum inſtar habendus* . Uſus Valerius Æditus apud Gellium lib. undevigeſimo, cap. IX. Hinc *inſubidus*, a quo *inſubide* , & *inſubidius* . Uſus tribus illis Gellius . Loca ſunt pervulgata . *In* autem hic non negat, ſed auget. Barthius tamen Adverſ. lib. XXXVI. cap. IV. apud Valerium Æditum pro *ſubidus* legit *ſabidus* , unde *inſubidus* ſit , ut a *ſalſus inſulſus* . *Sabidus* autem exponit *prudens ſciensque* . Ita , puto , fuerit a *ſapio* . Sed ab eo eſt *ſapidus* , unde *inſipidus*. Et ſane omnes libri *ſubidus* habent per *V*.

SUBLESTUS proprie notat *tenuis* . Feſtus : *Subleſta, infirma* , *&* *tenuia* . Hinc ſumitur pro re levi & exigui pretii. Nonius : *Subleſtum eſt leve , frivolum.* Ita Plautus Nervolaria *vinum ſubleſtiſſimum* dixit pro *languido*, atque ἐκλελυμένῳ· quamquam Feſtus ſic dici velit , quia animo corporeque faciat infirmos . Item *fides ſubleſta* pro *levi* apud eundem , Bacch. act. III. ſc. *Reddidi patri* ; & Perſ. act. III. ſc. *Quæ bene vertant* . Proprie autem *infirmum ac tenue* notare etiam origo oſtendit . Eſt enim ab ὑπόλιστος , quod Ariſtophanis Scholiaſtes in Equit. interpretatur τετριμμένος , hoc eſt, *attritus*. Ὑπόλιστος autem venit a λίσπος , quod Euſtathius exponit *ἰσχνὸς* , *gracilis*. Imo & Ariſtophanis interpres in Ran. ait: Λίσπη , ἐκτετριμμένη καὶ λεία · οἱ τὰ ἰσχία λεπτοί , λίσποι λέγονται . Ab ὑπόλισπος venit *ſubleſtus* converſo σπ in *ſt*, ut a σπουδὴ , *ſtudium* . Et *ſubleſtus* quidem ab ὑπόλισπος venire, etiam Scaliger monuit notis in Copam . Fallitur autem , cum ait proprie ὑπολίσπας dici *picturas* , quæ alio nomine vocantur μονόγραμμοι . In errorem induxit , quod in veteri Gloſſario *liſta* exponatur γράμμη . Nam *liſta* iſtoc non eſt Latinum , ſed poſterioris ævi vox , uſitata Italis & Gallis : imo & Belgis , qui *catalogum* ac *ſchedam* , imo & *limbum* ſeu *fimbriam* , vulgo *liſtam* appellant .

SUBLICIUS pons a *ſublicis* nomen accepit . *Sublica* ſive *ſublices* Volſcum eſt vocabulum. Nam Formiani ita vocabant tigna, quibus pons eorum inniaus. Auctor Feſtus . Et juvat vetus Gloſſarium , in quo eſt : *Sublices* , καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες . Dictæ vero *ſublices* , vel *quod ſub eis aqua liquens laberetur* : ut aliquos voluiſſe auctor eſt Feſtus : vel , quod longe magis placet, a *ſub* & *liquus* vel *liquis* , unde & *obliquus* . Vide Obliquus .

SUBLIGAR & *ſubligaculum* erat id natium femorumque involucrum , cujus in hiſtrionica duntaxat uſus erat , non item in campo Martio , ubi juventus campeſtri ſuccingebatur . Confundit hæc Robertus Titius , ut bene obſervat Yvo Villiomarus lib. II. Controv. cap. XVIII. A *ſubligando* ſic dici ſatis eſt apertum .

SUBOLES Græcis ἐπιγονὴ , γονὴ , γονὰς , ut exponitur in Gloſſis Philoxeni . Ac in Cyrilli etiam Gloſſis legas, ἐπιγονὴ, *ſuboles* . Feſtus: *Suboles ab oleſcendo, id eſt , creſcendo : ut adoleſcentes quoque , & adulti, & indoles dicitur*. Porro *ſuboles* quin rectius ſcribatur , quam *ſoboles* , nullus dubito . Nam in vett. libris ſic legitur , ac inſcriptione etiam , quæ apud Gruterum eſt , pag. MCCCCXXXIX. Vide Pierium ad Eclogam IV. & IV. Æneid. Nec negat hæc Aldus in Orthographia , ſed , quod *ſoboles* per O ſcribat, dicit ſe largiri conſuetudini , quæ auribus indulſerit . Verum non eſt noſtrum immutare voces Romanas ex noſtrarum aurium judicio, ſed potius eas ſartas tectas ſervare . Adde quod non minus ſuave erit *ſuboles* , ſi adſueverimus, quam *ſoboles* . Nec arbitror unquam in præverbio *SUB* , *V* in O mutari . Atqui non dubium eſt , quin *ſuboles* ſit a *ſub* & *oleo*, ſignificante *creſco* : unde *proles* a *pro* & *oleo*. Nam contractum eſt ex *prooles* . Item *indoles* , vis increta , hoc eſt, innata & ingenita . Id enim proprie notat, vel ut Feſtus cenſet, ipſum *incrementum*. Hinc apud Gellium *mendi indoles* ; κατὰ μεταφορὰν vero aliis accommodatum . Gloſſ. vett. *Indoles* , παιδὸς ἐλπὶς ἐν παιδίῳ . Ac ſimiliter Gloſſæ Iſidori : *Indoles , ſpes in puero* . *Suboles* autem proprie vocantur παραφυάδες , hoc eſt, *ſtolones* , ſeu *pulli arborum ſtipitibus accreſcentes* ; quomodo uſus Columella , lib. V. cap. V. Sed μεταφορικῶς dicitur de *liberis* , *qui itidem parentibus ſuis ſuccreſcunt* , *& quaſi ſuboleſcunt* : unde Tibullus :

At tibi ſuccreſcat proles, quæ facta parentis
Augeat , & circum ſtet veneranda ſenem .

Et Pedo Albinovanus, eopſe modo locutus de *filiis adoptivis* . Sic enim ſcribit in verbis ſupremis Mecænatis, quæ elegiæ de obitu Mecænatis addi ſolent:

Et tibi ſuccreſcunt juvenes bis Cæſare digni ,
Et tradant porro Cæſaris uſque genus .

Loquitur de C. & L. Agrippis , quos (ut obſervat Scaliger) bis ait Cæſare dignos , quia & filii erant Agrippae , qui Auguſti gener erat , & inſuper adoptati erant ab Auguſto, unde Cæſares quoque vocabantur. Dicitur *ſuboles*, eleganter quoque de *capillis* , qui & ipſi ſunt veluti ſtolones quidam . Varro Παππία παππῶ , περὶ ἐγκωμίων .

Anteauris modo ex ſubolibus parvuli
Intortis demittuntur ſex cincinnuli .

Vide *Cincinnus* .

SUBSCUS vera eſt ſcriptura , non *ſuſcus* , aut *ſufcus*: ut eſt apud Budæum , annot. prioribus in Pandectas. Eſt ea tabella lignea , vel alius materiæ, quæ immittitur , ut trabes aliave committat . Cato de R. R. cap. XVIII. de orbe oleario : *Coagmentis facito craſſum digitis ſex , ſubſcudes iligneas adindito : eas ubi confixeris , clavis corneis occludito*. Vitruvius lib. IV. cap. VII. *Et ita ſint compactæ ſubſcudibus , & ſecuriclis , ut compactura duorum digitorum habeat laxationem* . Feſtus : *Subſcudes appellantur cuneata tabellæ , quibus tabulæ inter ſe configuntur , quia quo immittuntur ſuccid.tur* . *Pacuvius in Nyptris* ;

Nec ulla ſubſcus cohibet compagem alvei .

Plautus in Aſtraba :

Terebratus multum ſit, & ſubſcudes addite.

Turnebus lib. XIV. cap. I. *Eodem Feſti libro in explicandis ſubſculibus , quæ ſunt cuneatæ quædam tabellæ, quibus immiſſis tabulæ inter ſe conjunguntur, puto legendum : Quia quo immittuntur , ſucciditur . Nam a ſuccudendo mihi nomen videtur potius habere, quam a ſuccidendo . Etſi enim locus , cui inſerantur , excavatur , ſucciditurque inde aliquid, ut immittantur , cum tamen id fiat cudendo , ſcalpris malleo percuſſis , & immittantur ictu mallei , non video , cur non debeant potius a ſuccudendo , quam a ſuccidendo deduci. Quod ſi Feſtus a ſuccidendo ſcripſit , ut & fortaſſe fecit , ne ab eo libentiſſime diſſentio* . Formam *ſubſcudis* in vocibus Vitruvianis depingit Bernardinus Baldus .

SUBSECIVUM dicebant agrimenſores , *quod ſupereſt extra lineam normalem* , hoc eſt , eam , quæ latus quadrati claudit . Nam limitatio redigebatur ad quadraturam . Ut *ſubſicivum* ſit, quod erat inter normalem lineam , & extremitatem . Quod plenius mox Siculi Flacci verbis oſtendam : *Subſicivum* autem, an *ſucciſivum* , ſcribi debeat , quæritur . Vulgo *ſucciſivum* placet ; atque ajunt, id eſſe a *ſuccido*. Sed potius ſcribendum *ſubſecivum* , ſive *ſubſicivum* , prout legere eſt in antiqua inſcriptione Domitiani, quæ eſt pag. CIↃLXXXI. n. II. editione Grut. Ita vox ea fuerit a *ſubſecando* , ſive *ſubſicando* , unde & in vett. libb. in ſecunda ſyllaba nunc per ſecundam, nunc per tertiam effertur vocalem . Rectius tamen per *I* proferatur , quam per *E* , cum in vett. libb. itidem legamus *reſicare*, *proſicare* , *diſſicare*, ſeu *diſſicere* ; quo de ſcribendi modo , Aldus in Orthographia , & Colvius in vett. Met. App. Tantum ponam locum Plauti , Rudente , act. I. ſc. II.

Quin tu in paludem is, exſicaſque arundines ,
Qui pertegamus villam , dum ſudum eſt ?

Subſicivum probat quoque Turnebus . Vide & quæ fuſe hac de voce ſcribit , & ab Angelo Colotio ſe accepiſſe

accepisse tradit Hieronymus Ferrarius emendat. in Philipp. II. Ciceronis. Atque ut veteres potius citemus, quid apertius istis Siculi Flacci verbis? *Subsicivorum vero genera sunt duo: unum est, quod a subsecante linea mensuræ quadratum excedit: alterum est autem, quod in mediis centuriis relinquitur. Evenit hoc ideo, quoniam militi veteranoque cultura assignatur. Siquid enim amari & incerti soli est, id assignatione non datur*. Unde eidem cognoscimus, quid in agris *subsicivum* dicatur, nempe quod nulli assignaretur: sive quia non expleret modum centuriæ: eoque extra *subsecantem* lineam in extremis assignationis finibus relinqueretur: sive quia in medio quidem centuriarum esset, & fortassis expleret centuriam posset, assignari tamen nulli posset, idque ob maciem soli & sterilitatem. Unde inter agrimensores anonymus: *Subsicivi agri, quos in pertica divisos excusant, quasi steriles, aut palustres*.

SUBSIDIUM a *subsidendo*, ut a *præsidendo præsidium*, ab *obsidendo obsidium*. *Subsidia* dicebantur, qui exspectabant, ut aliis periclitantibus essent auxilio. Gloss. Philoxeni: *Subsidium*, βοήθημα, συμμαχία. *Subsidia*, βοήθεια. Dicti alio nomine *Triarii*, unde proverbium, *Res ad Triarios redit*. Quomodo a *præsidio* & *auxilio* differat, ostendit Cornelius Fronto, & ante eum Varro, lib. IV. de L. L. *Pilani*, inquit, *Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo Subsidium dictum; a quo Plautus:*

Agite nunc, subsidete omnes, quasi solent triarii.

Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserunt, qui adjumento essent, alienigenæ. Præsidium est dictum, quia extra castra præsidebant in loco aliquo, quo tutior regio esset. De *subsidio*, & *præsidio*, ita Festus: *Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant: quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, locum tamen retinebant in exercitu, quæ erat tertia acies Triariorum; ut Plautus in Frivolaria:*

Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.

Simili modo dicti præsidiarii, ante eos collocati qui erant, aut in alio loco præpositi.

SUBTILIS a τῆλε, id est, *longe*, quia quæ *subtilia* sunt, ea longe a sensibus sunt remota. Facit pro hoc etymo, quod Priscianus in IV. ut a *sextus* est *sextilis*, ut a *gens gentilis*, ab *hostis hostilis*, ita a *subtel* esse *subtilis*. Atque eum secutus Papias. Est vero *subtel* in pede, quod *vola* in manu. Unde Priscianus exponit κοῖλον τοῦ ποδός. Perottus scribit *subtal*, ac dici putat, quia fit *sub talo*. Inde fuerit *subtilis*, quia in concavo pedis cutis est tenuis, ut *subtilis*. Sed Cæsar Scaliger longe melius, Exercit. I. adversus Cardanum: *A filis* (inquit) *tenuioribus originem traxisse videtur: quæ in tela bene texta oculorum aciem pene fallunt. Unde significationis proportio ad alia quoque sumpta fuit*. A *subtilis* vero fuerit *subtel*, quia caro ibi tenera. A *subtel* vero *calcei subtelares*, vel *subtalares*, de quibus Isidorus: qui dici ait, quia *sub talo essent*. [*quelibet minutæ res* τίλαι & τιλα dicuntur. τίλαι & πτίλα idem.]

SUBUCULA, quæ & *interula* dicebatur, quia *intima* foret, ex eo nomen accepit, quia *tunicæ subesset*, ut tunica pallio. Persius:

. . . . Subucula pexæ
Trita subest tunicæ.

Varro, lib. IV. de L. L. *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, induitu comprehendit: alterum, quod subtus, a quo subucula: alterum, quod supra, a quo supparus*. Idem lib. I. de vita pop. Rom. citante Nonio: *Postea quam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium*. Inepte vero Marcellus Donatus in Trebell. Poll. dici putat, quia *sub culo* connectatur. Sane si putavit vocem esse compositam, melius dixisset ὑποκοριστικῶς fieri *subucula* a *subuo*, quod a *subuo* pro *subduo*; ut *exuo* pro *exduo*. Nempe a δύω, cujus princeps litera in *induo* remansit. Et sane favet huic etymo, quod in Glossis veterib. legas: *Subucula*, ὑποδύτης, ὁ χιτών. Nam ὑποδύτης ex ὑπὸ & δύω, ut *subucula* fuerit ex *sub* & *duo*. Alteram *subuculæ* notionem docet his verbis Festus: *Subuculam Ælius Stilo, & Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod Diis detur ex halica & oleo, & melle*. Ac ne hac significatione *subtucula* potius scribendum putes, (quomodo in Glossis antiquis legitur, *Subitillus*, ἰσχυρός,) mox addit Festus: *Nam de tunicæ genere notum est omnibus*. Unde liquet, utraque notione eodem modo scribi solere. Aut hoc verum est, aut Paullus vitioso fuerit codice deceptus.

SUBVERBUSTUS, στιγματίας, aut *verbero*. Itaque opponitur *liberalibus*. Tertullianus de Pallio, cap. IV. *Libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in Urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus*. Dicitur quasi *sub vero ustus*, *B* pro *V* posito. Festus: *Subverbustam, veribus ustam significat Plautus, cum ait:*

Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.

Sed longe felicius socer meus Fr. Junius in notis ad Tertullianum de Pallio putabat, ut a *jus* est *justus*, ab *arbor arbustum*, ab *onus onustus*, sic a *verber* esse *verbustus*, & cum præverbio *subverbustus*.

SUBULA κατὰ συγκοπὴν quasi *suibila*, a *suendo*. Sic enim vocatur *instrumentum*, *quo corium calcei perforatur*. Hinc *subulo* apud Lucilium & Ausonium, verbum flagitiosum, de eo *qui subulæ instar mares perforat*, ut loquitur obscœnus Deus in carmine Ithyphallico. *Inforare* similiter usurpat Plautus Curcul. act. III. *Num inforabis me quidem*. Sed & Græci μύλλειν, quod itidem *suere* notat, similiter usurpant pro *subigere*, ut diximus in *Mulleus*. *Subulæ* quoque dicuntur *instrumenta ferrea, quibus lapides excavantur, ac poliuntur*. Græci ὄρυγας vocant, ut ex Hesychio constat. Indeque animali, quod Græci vocant ὄρυγα, quia ὄρυγα, hoc est, *subulam* cornu suo referat, itidem *subulonis* nomen datum. Gloss. vett. *Sublones*, ὄρυγες θηρία. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Aliis simplicia tribuit* (cornua) *ut in eodem genere* (cervorum) *subulonibus ex argumento dictis*. Quo ex loco quidam colligere *subulones* seu *sublones* dici cervos bimulos, quibus cornua enasci incipiunt, sed recta & simplicia. At obstat, quod *subulones* & *cervi* sic ætate solum differrent. Plinius autem dicit esse in genere cervorum, hoc est, animal cervo simile. Vide quæ de *Oryge* suo loco, atque item in *Upupa* diximus. Est & tertia *subulonis* significatio. Nam in vett. Glossis exponitur αὐλητής, ac plenius idem docet Festus, his verbis: *Subulo Tusce tibicen dicitur. Itaque Ennius:*

Subulo quondam marinas propter adstabat plagas.

Est versus trochaïcus. Sed apud Varronem, ubi eadem de *subulone* legas, aliter concipitur. Locus est lib. VI. de L. L. *Apud Ennium:*

Subulo finitimas propter adstabat aquas.

Subulo dictus, quod ita dicunt tibicinem Tusci. Quocirca radices ejus in Etruria, non Latio quærendum est. Hæc Varro. Si trajectis postremis duabus vocibus legas *propter aquas adstabat*, erit Sotadicum, ut monuit Scaliger, qui nec improbat *ussabat* pro *adstabat*, ut sententia sit, ussa voce, hoc est, absque instrumentis Musicis canebat. Sunt & qui aliter versui medicinam facere conentur. Porro etsi *subulonis* etymon, non in Latio, sed Hetruria, quærendum dicat Varro, Turnebus tamen lib. XIV. cap. I. & lib. XXIII. cap. XVI. vult originem esse Latinum, & dici quasi *sibilo* vel *sibilio*. Mihi venit in mentem *subulo* potius dici quasi *surbulo*. Nam σύρβη est αὐλῳδία, συρβηνεὺς αὐλητής, Hesychio teste. Sed quo minus tamen in sententia hac animus acquiescat, facit, quod Varro dicat vocem esse Hethruscam: Thusci autem plurima habeant ex Orientis linguis. Et sane Chaldæis, שבול, *sibbul*; Syris שבלא *sibol*; Arabibus سنبل *sunbul*, est *spica*, ut capitur Matth. XII. I. Sed συνεκδοχικῶς eo notatus σύριγξ sive *calamus*: quo primitus usi pro *fistula*: ut vel ex Bucolicorum scriptoribus notum.

† SUBULO

SVBVLCVS Agellio a Græcia videtur originem ducere. Sic enim scribit lib. XIII. cap. IX. *Quod Græci* ὑπὲρ, *nos super dicimus : quod illi* ὕπτιος, *nos supinus : quod* ὑφορβὸς, *nos subulcus*, &c. Dicitur vero ὑφορβὸς quasi ὑοφορβὸς, ut συφορβὸς pro συοφορβὸς ab ὗς sive σῦς, id est, *sus*, & φέρβω, id est, *pasco* : quod ipsum dici volunt quasi φέρω βίον. Sed quod ad *subulci* etymon attinet, etsi id etiam Nunnesio placuerit, tamen arbitror potius, ut ex *bovibus* est *bobus* & *bubus*, unde *bubulcus*, & κατὰ συγκοπὴν *bubulcus* : sic a *suibus* esse *subus*, inde *subulcus*, & per syncopen *subulcus*.

¶SVBVLO in Glossis exponitur αὐλητὴς, *tibicen*. Ac frustra se fatigant critici, ut hujus vocabuli etymon expediant, ut sit *Subulo* quasi *Sibilo*, aut a *Subflua* ; aut *Subula* quasi *Surbula*, quia συρβηνὶς est Hesychio αὐλητης *tibicen*. Sed jampridem Varro recte monuerat, radices vocabuli hujus in Etruria esse quaerendas ; qui sic ait in VI. de L. L. *Apud Ennium, subulo finitimas propter adstabat aquas* (qui versus aliter in Festo (1) est) *Subulo dictus, quod ita dicunt tibicinem Tusci : quocirca radices ejus* (vocis) *in Etruria, non Latio, quaerendum est*. Vossius rem acu tetigit, simul fassus Tuscos non tantum *subulonis* vocem, sed & alia *plurima* habere *ex Orientis linguis*. Itaque ait : *Chaldaeis Sibbul, Syris Sebol, Arabibus Sunbul est spica*, h. e. συνεκδοχικῶς *calamus* sive fistula. Haec Vossius recte : cujus rationes multis partibus juvabuntur ex formis Chaldaei nominis. Est enim apud eos & שובל *subal* & שובלא *subla* : quorum utrumque est ipsissimum Tuscum SVBVLO. Neque vero ut ex eo Orientali vocabulo deducatur Tyrrhenicum SVBVLO cum notione *tibicinis*, est in subsidium adsciscenda Vossiana συνεκδοχή : quae συνεκδοχὴ potius faciet, ut *spicam* notet. Nam Hebraicum שבלת *sibbolet*, & Chaldaicum *subal* proprie *culmum*, συνεκδοχικῶς vero caput ejus culmi sive *spicam* significat. Rem ita esse demonstrari potest ex Jobi XXIV. 24. Nam ubi Noster posuit: *Et sicut summitates spicarum conterentur*, ibi Hebr. est כראש שבלת *Cheros sibbolet*, *sicut caput* τοῦ *sibbolet* i. e. *sicut caput culmi* (h. e. sicut spica, quae est caput culmi) *succidentur*. Vbi vides τὸ *Sibbolet* proprie esse totam καλάμην sive *culmum*, caput vero τοῦ *sibbolet* intelligi ipsam *spicam*. Optime ad hanc sententiam in Graeco sic vertitur, ἢ ὥσπερ στάχυς ἀπὸ καλάμης αὐτόματος ἀποπεσών : ubi στάχυς *spica* respondet τῷ ראש *ros*, *caput*, καλάμη vero sive *culmus* respondet τῷ שבלת *sibbolet*. Ex quo uno loco vides propriam τοῦ *sibbolet* notionem esse, ut totum culmum notet, συνεκδοχικῶς vero, siquando *spicam* tantum designet. Haec de Vossiana synecdoche. Sed illuc redeo. Cognata nomina ex eadem radice orta eo tendunt omnia, ut *ductum*, *viam*, *semitam*, *meatum*, *tubum*, *alveum* significent (vide Hebraica, Chaldaica, Syriaca lexica in שבל) ex quo fit etiam *Sibbolet* Hebraicum, & *Subal* Chaldaicum proprie esse eam culmi partem, quae vacua est, & *calamus* dicitur; quo calamo rudibus illis & inconditis saeculis ad canendum utebantur, ut constat ex illo Virg. *Musam meditaris avena* (vide ibi Servium) quo etiam spectat illud, *stridenti miserum stipula disperdere carmen*. Jam vero ab Heb. *Sibbolet*, sive a Tusco *Subulo* Latinum *sibilandi* verbum esse factum, vel me tacente, quivis pervidere potest. Quae porro vocabuli SVBVLO ratio est, eadem plane & alterius AMBVBAIAE apud Suetonium & Horatium : nisi quod *Subulo* quidem per Tuscos jampridem jus Latii acceperat : at *Ambubajae* ἀμίταις e Syria advenere, sed aevo posteriore. Verum de *Ambubajarum* origine jam omnia vulgata. Vide Vossium in eo vocabulo. Ergo Acro ad Hor. I. serm. 2. illud *Ambubajarum* &c. sic scripsit : *Ambubajae dicuntur mulieres tibicinae lingua Syrorum : etenim Syris tibia sive symphonia, ambubaja dicitur*. Idque verissimum est ; quia, ut jampridem alii notarunt, & Chald. אבוב *Abbub* & *Abbuba*, & Syriacum *Abubo*, & Arabicum *Anbuba* fistulae sunt vocabula. Sed tamen (quod mea nunc interest) eadem prorsus SVBVLONIS & AMBVBAIAE ratio & analogia significationis est, ut initio monui. Vtriusque enim nominis sua radix *spicam* sive potius *culmum* notat : id quod, ut de *Subulone* jam demonstratum fuit, ita pronum est & de altero ostendere ; quod venit ab אביב *abib*, quod & Hebraeo sermone, & in ejus dialectis *culmum recentem*, & συνεκδοχικῶς *spicam* designat. Hinc recte quidam Chaldaicum *Abbub* sic definiunt, ut sit *fistula ex novarum frugum calamo confecta* : & Arabicum *Anbubo* sic interpretantur Arabica docti, ut sit primum culmi sive calami internodium, quod est inter binos quosque nodos ; deinde ut sit etiam *fistula*, quippe quae ex illo internodio conficitur. MAZOCHIVS.

SVBVRANAE *meretrices* vocat Horatius, in Epod. lib. & Martialis non semel. Nempe a *suburra*, qui vicus Romæ erat infamis lupanaribus. Unde Persius, sat. 1.

> . . . . *Totaque impune suburra*
> *Permisit sparsisse oculos mihi candidus umbo.*

Nomen *suburra* ex eo fortasse est, quod locus is *sub urbe* foret. Nam muro terreo suberat. Varro, lib. IV. de L. L. *Eidem regioni attributa subura, quod sub muro terreo Carinarum. In ea est Argeum sacellum sextum. Subura Junius, ab eo scribit, quod fuerit sub antiqua urbe. Cui testimonium potest esse, quod subest ei loco, qui Terreus murus vocatur*. Verum huic sententiæ obstat, quod antiqui *sucuram* per C scriberent : pro qua sententia aliquid legas apud Fabium Quinctilianum. Nam ait *E* in *suburra* tertiam literam esse. Ubi *C* pro *E* scribi debere, jam seculum est quod monuit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Quare merito Varro, cum superiorem attulisset ἐτυμολογίαν, hæc mox subjungit : *Sed ego a pago potius sucusano dictam puto sucusam. Nunc scribitur tertia litera C, nunc B. Pagus succusanus, quod succurrit Carinis*. Festus : *Suburam Verrius alio libro a pago succusano dictam ait : hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui ajunt ita appellatam & regionem urbis & tribum a stativo præsidio : quod solitum sit succurrere Esquiliis, infestantibus eam partem urbis Gabinis ; indicioque esse, quod adhuc ea tribus per C literam, non B scribatur*.

SVCCIDIAM late nimis Onomasticon ταριχείαν, hoc est, *salsamenta* exponit. Melius Nonius *lardum* interpretatur. Proprie autem est pars suilla, sale durata, & in quotidianos usus servata, sic dicta quia in usum quotidie aliquid *succiditur* : unde *succidiam* describens Petronius ait : *Sinciputis vetustissima particula mille plagis dolata*, id est, cui sæpius abscissa particula. Κατὰ μεταφορὰν ad alia transfertur : ut cum hortum *alteram succidiam* dixere : uti est apud Tullium in Catone. Cumque Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum, aliquem *gehenna succidiam* vocat. Varro a *sus* & *cædo* deducit, quod placere nequit. Verba ejus hæc, lib. IV. de L. L. *Succidia ab suibus caedendis : nam id pecus primum occidere coeperunt domini, & ut servarent, salere*. At mirum, Perottum velle & *lanam succidam* dici a *succidendo*, quia, ut ait, talis sit, qualis *succisa*, hoc est, plena sordibus. Nam a *succo* esse ostendit, quod penultimam corripit : ut apud Martial. lib. XI. epist. XXVIII.

> *Succida palliolo vellera quinque petit.*

SVCCINVM Latinis idem est, quod Græcis *electrum* ; ac *succinum* vocatur, quia sit *arborum succus* : ut Plinius ἐτυμολογίζει, lib. XXXVII. cap. III. Et Athalaricus rex, epist. ad Hestos : cujus verba & ponit Fabricius, notis in Prudentium, pag. CCXXVIII. Siquidem in Septentrionalibus Oceani insulis sudat ex arboribus pinei generis, ac tempore aut mari induratur, & Oceano intumescente defertur in litus.

(1) *Festi locus hujusmodi est* : SVBVLO Tusce Tibicen dicitur : itaque Ennius : Subulo quondam marinas propter adstabat plagas. *Vbi Scaliger pro* adstabat *mavult* Assabat, *at ibi* Assare *sit canere tibia sine voce*,

Merito itaque ab Ambrosio, Hexaëmeron lib. III. capite XV. dicitur esse *lacbryma virgulti*. Vide plura apud Plinium lib. IV. cap. XVI. & Isidorum, lib. XVI. cap. VIII. & supra in *Electrum*.

SVCCROTILVS Festo teste, (apud quem in codd. quibusdam MSStis perperam est *socrotilius*) idem notat ac *tenuis*: unde Titinnio & Afranio vox *succrotila*, hoc est, *exilis*. Videri posit esse a κρότος, aut *crotilo*. Sed obstat quod simplex ejus *crotilus* de allis quoque, quam voce, usurpetur. Plautus (in Syro dubium an Cistellaria vel potius Clitellaria)

Cum extortis talis, cum crotilis crusculis.

Quid si ergo dicamus *crotilus*, κατὰ μετάθεσιν esse ex *curtulus*, a *curtus*? Quanquam profecto non est quod magnopere hoc Plauti loco moveamur, ob summam lectionis varietatem. Sane Festus ipse versum hunc aliter atque aliter laudat. In *Crocotilum* legit, *cum crocotilis crusculis*. Sive ut in MSto est, *crocotillus*. In *succrotilus* non video quomodo aliter, quam *succrotilis* scribere potuerit. In *Todi* vero sic legitur, etiam in MSStis Nansii: *Todi sunt aves parvæ, & todilli, quarum meminit Plautus in Syro, cum ait;*

Cum extritis talis, cum todillis crusculis.

Nec multum ab hac lectione abit MStus meus Priscianus bene antiquus, in quo lib. III. ex Cistellaria is versus hoc pacto citatur;

Cum extortis talis, cum todenis crusculis.

Super *todenis* adscriptum *exilibus*. In ipsa autem orationis serie, mox subjicitur: *Todus ovis brevia tortaque crura habens*. Quod tamen non dubium, quin ex ora in contextum irrepserit. In antiqua mea Veneta Prisciani editione (puta anni MCCCCLXXVI.) invenio; *cum torcinis crusculis*. Quod & ipsum ex *todillis* corruptum esse paret. Itaque nullus ambigo, quin *todeilis* vel *todillis* scripserit Plautus; ut nempe ea vox sit a *todus* avibus, quarum crura exilia esse ex Festo, & antiquo illo in Priscianum glossemate, liquido discimus. Nec leviter hanc rem confirmat, quod, ut in Conjectaneis monet Scaliger, simili translatione Eubulus Comicus dixerit σκέλη κοψίχου, nempe ab minuta istac avicula. Quemadmodum autem *todillus* a *todus*, id est, *parvus*, ita *todus* a τυτθὸς, quod item notat *parvus*.

SVCCVS si gemino scribatur *CC*, erit a supino *suctum*, *T* in *C* converso. Verum ex Pierii castig. ad Ecl. III. constat in antiquis codd. ac iis etiam, quæ geminatione consonantium gaudent, vocem hanc unico scribi *C*: ac similiter in Philoxeni Glossis exaratum, *Sucus*, χυλός. [ὀπός.] Ideoque magis verisimile fit, esse a præsenti *sugo*: ut ita dicatur, quasi *sugus*, ut est apud Donatum in Eunoch. act. II. sc. III. Sæpe enim commutantur literæ C & G: imo & indifferenter in quibusdam scriptæ. Exempli gratia, in *Cortynia* & *Gortynia*. Quin interdum *C* scribebant, *G* pronunciabant, ut in *Cajus*, *Cajeta*, *Caeus*, & *Curculis*. Imo diu Romani caruere litera *G*: primusque novam ejus formam invenit Spurius Carbilius, ut tradunt Scaurus, & Victorianus.

†SVCCVS est a פיז *fuk*, quod est *artare*, quia non aliter quam *artando* succus exprimitur. Quo nulla est originatio pronior. At ab eodem verbo פיז *fuk* etiam SVCO fit, & SVGILLO, de quibus mox, MAXOCHIVS.

SVDES, quia in sepiendo ejus usus, nomen videtur accepisse vel a סוג, *sepire*: vel a *suibus*, adversus quas e *sudibus* sepimentum fieret: vel (quod ante trecentos & amplius annos in Catholico suo retulit Joannes Genuensis) a *suo*, *quia sepes*, *quasi consuta sudibus videtur*, *eo quod sudes ex transverso per eam mittantur & figantur*. [est ab ὕσδος Æolico, pro ὄζος, *ramo*.] Verum & *sudibus* pugnatum olim, loco gladiorum: ut ex Marone, Cæsare, Livio, Appiano, aliis constat. Itaque aliis dici videtur a Chaldæo שירש *hasta*: vel Græco σύω seu σεύω, hoc est, ὁρμῶ, unde σύδην, hoc est, ὁρμηδικῶς, idque quia *sudibus* cum impetu alii in alios irruerent; vel quia δόρατα dicuntur ἀνασείεσθαι, cum *vibrantur*. At *sudes* pro *pisce a sudis similitudine* ita vocatur. Græcis est σφύραινα. Fortasse a *suder* est *sudiculum*: quod sic nominabit *sudem minutam*, qua servorum terga subinde demulcerentur. Sed aliter Festus: ut in *Sudor* dicimus.

SVDOR ex ὕδωρ, *aqua*, converso spiritu in *S*, quomodo ab ἕξ est *sex*, ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Vel ab ἱδρὼς, quod idem notat, fuerit *sudor* κατὰ μετάθεσιν. Sed prius malim. [ab ὕδωρ seu ὕδος, idem quod ἱδρώς.] Non audiendus Varro, qui ab *humo* deducit. Nam IV. de L. L. ait: *Hinc (ab humo) ager uliginosus, humidissimus; hinc udus, uvidus; hinc sudor, quivis deorsum in terra imber*. Quæ postrema verba aliquid commune habent cum sententia Empedoclis, qui *mare* volebat esse *sudorem terræ*. Nota res ex μετεωρολογικοῖς Philosophi. Alii tamen locum corruptum putant; neque enim hic de *sudore* agi, sed scripsisse Varronem: *Hinc udor. Aquæ vis deorsum in terro, Imber*. Vel quod Josephus Scaliger præfert: *Hinc udor, aquæ vis deorsum Hinc terra Umbria*. Vel, in hunc modum: *Hinc udor, hinc quævis deorsum terra, ut Umbria, humilior*. Vide Conjectanea. A *sudor*, vel potius *sudo*, est *sudiculum*. Festus: *Sudiculum genus flagelli, quod vapulantes sudantes facit*. Sed quid si dicamus esse ὑποκοριστικὸν a *sudes*, mutato genere, ut a *rana* est *ranunculus*, ab *epistola epistolium*? *Sudarium*, linteum, quo *sudorem* detergemus. Posteriores Græci itidem σουδάριον vocant. Veteres dixere καψιδρώτιον, ἀπὸ τοῦ καπτεῖν ἱδρῶτα. Pollux, lib. II. cap. XVI. Εἴη δ' ἂν κατὰ τὸ ἐν μέσῳ κωμῳδίᾳ καλάμισκον, ὁ νῦν σουδάριον ὀνομάζεται. Non refugit σουδάριν vocem Nonnus in paraphrasi cap. XI. & XX. Mirum vero cum Pollux clare indicet esse posterioris ævi vocem; Mœrim tamen Atticistam scribere; Σουδάριον. Ἕρμιππος, τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον. Ubi si intelligendus Hermippus, veteris comœdiæ poëta, sane necesse sit Latinos *sudarium* ex Græco σουδάριον fecisse. Sed metuo, ne Mœris fallat fallaturque. Ἀναλογία enim comprobat a *sudando* vel *sudore* esse *sudarium*, ut a *pomo pomarium*, ab *auctu auctarium*, ab *admissu admissarium*, Similiaque *armarium*, *apiarium*, *rosarium*, & alia. Eo minus Nonno credendum, qui locis ante memoratis Syriscam esse vocem dicit: Scio legi apud Chaldæum interpretem, Exodi XXXIV: 33. 34. & Ruth III. 15. item apud Syrum interpretem, Act. XIX. 12. Verum eo tempore ut alia multa, ita hoc etiam vocabulum Oriens acceperat a Romanis. De hoc judicium ferre non poterat Nonnus, quia Latine nesciret.

SVDVS, (ut quidem Angelus Decembrius tradit, lib. IV. de politia literaria, part. XLVIII. & L.) ita dicitur, quasi *semiudus*, vel *subudus*. Prius istoc & Junius Philargyrius in IV. Georg. posterius & Vetius probarat. Sed reprehenditur hic eo nomine a Festo. Qui, ut *securus* est *sine cura*, & *sedulo* dicitur quasi *sine dolo*, ita & *sudus* censet factum esse ex *se*, id est, *sine*, & *udus*, hoc est, *humidus*. Et longe sane rectius. Quippe *udus* & *sudus* opponuntur. Appuleius, Apolog. *Videnturne vobis debere philosophi hæc omnia vestigare & inquirere, & cuncta specula vel uda, vel suda soli videre?* Ubi *suda* sive *artificialia specula* opponit *udis* sive *naturalibus*, ut sunt fluvii & mare; unde Maro, Ecl. II.

.... Nuper me in litore vidi,
Cum placidum ventis staret mare ....

Sed etsi hoc ἔτυμον non displicet, tamen verius puto, ut sit a Græco ὕδος, quo non tantum *sudor* notatur, sed etiam *cælum siccum ac calidum*, τὸ θερμὸν κατάστημα, ut Eustathius interpretatur. Hesychius quoque ὕδος interpretatur πνῖγος, hoc est, *intensi æstus*, ita ut animal pene *suffocet*. Et Suidas ὕδει non tantum exponit ἱδρῶτι, hoc est, *sudori*; sed etiam θέρει, hoc est, *calori æstivo*. Atque ita usus Hesiodus in Clypeo Herculis, vers. CCCXCVII.

Ὕδει ἐν αἰνοτάτῳ, ὅτε τε χρόα Σείριος ἄζει,

Ab ὕδος igitur erit *sudus* converso spiritu in *S*. quod non tantum in spiritu aspero usu venit, etsi hic

usitatius

usitatius est, sed etiam leni, quomodo ab ἴπω est *sequo* pro *dico*, unde apud Livium Andronicum *insequε* pro ἔννεπε. Et *sero* pro *dico*, (unde *sermo*) plane puto esse ab ἐρῶ. Aliaque hujusmodi suis locis adduximus.

Suesco ab usitato *sueo*. Sane non *consuesco* tantum, sed etiam *consueo*, ponit Charisius: ut etiam monet Priscianus in IX. *Sueo* autem, ut Martinius conjectat, dicitur ab *usu*, quasi *uso eo*: vel a *suus*: quia qui assuescit, suum quid & proprium facit, vel ab σύω, sive σεύω, hoc est, ὁρμῶ, quia *impetu* ac studio opus ad consuetudinem. [εἰωθότες, εἰώθεν, Hesych. nempe Æolea ἔω, dicunt pro ἔω *induo*, cujus præt. med. εἴωθα. unde εἰωθὸς, & contracte ἦθος, & ἔθος. ab ἔω vero & εἴω est *sueo*, & inde *suesco*.]

Sufes, summus erat Carthagine magistratus. Festus in schedis Pomponii Læti: *Sufes dictus Pœnorum magistratus, ut Oscorum Meddixtuticus*. Calidius in oratione in Q. Cæcilium: *Nonne vobis, sufetes, ignem, & fumus prosequi, & flamma videtur?* Seneca, de tranquill. cap. III. *Non vis enim nisi consul aut prytanes, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* Atque idem ex Livio & aliis notum est. Originem non ignorabit, qui sciat Pœnos esse Tyriorum colonos, Tyriorum autem & Hebræorum linguam fuisse eandem, nempe Chananæam. Sane & Tyrii & Hebræi magistratus ita distinguebant, ut alii essent Reges, alii Judices. Habebant Judices aliquid regium, quod essent perpetui, sed quia deerat eis τὸ ἀνυπεύθυνον, ideo magistratus potius erant, quam reges, uti & reges Lacedæmonii, qui nihil habuere regium præter nomen & προεδρίας. Tales igitur fuere Hebræorum ac Tyriorum Judices, quos dixere שופטים, prout & in Scripturis Judicum liber inscribitur, nempe a radice שפט, *judicavit*. Ergo ex שופטים est Carthaginensium *sufetes*, hoc est, κριταί. Tertullianus, cum pro libro *judicum* dicit librum *Censorum*, non satis expressit vim Hebrææ vocis שופטים. Sunt enim *Sophetim*, non quos Romani *Censores* dixere, sed quales Atheniensium *Archontes* perpetui, ἄρχοντες διὰ βίου, ut bene Scaliger observat. De etymo tamen paullo aliter idem Scaliger. Vult enim *suffetes* quasi *ephoros* dici a צפה, *speculari*, *inspicere*. A quo צופה, ἔφορος, ἐπίσκοπος, ἐπόπτης. Vide eum ad Festum, & in primis lib. III. canonum Isagogicorum Eusebio adjunctorum pag. CCCXXI. & CCCXXXI. & animadversionibus Eusebianis ad annum MCCXLII. pag. LXIV. In plerisque Festi sive potius Paulli codd. MSStis legas *suffes* & *suffetis* gemino *ff*. Sed simplex malim, partim ob codices alios, partim originis caussa.

†Sufficio ubi activum est, ac significat *substituere*, est unum ex compositis verbi *Facio*. At quando neutrum est, ac respondet Graeco ἀρκεῖν, tunc aliam originem habet. Venit enim ex verbo ספק (sive nonnumquam cum *Sin* in prima radicis) *saphak*, quod tum interdum apud Hebraeos, tum saepius apud Chaldaeos Syrosque est *sufficere*, sive *satis esse*. Et quidem apud Chaldaeos frequens in ea significatione est forma *Peal*, apud quos ספק *sephak* est *sufficere*; sicuti etiam in forma *Pael*. Item ספקנא *suphkana* est *sufficientia*. Et apud Syros ספקא *sopbka* est *sufficiens*, & aliæ plura ejusdem notionis vocabula. Hinc apud Latinos ortum videtur verbum Orientali simile, quod Graeco ἀρκέω significatione responderet; quod qualecumque initio fuerit, certe sive litteris sive vocalibus spectatis, proxime ad compositum ex Sub & *Facio* accedebat; unde cum *sufficio* confusum postea fuit, ac vulgo existimatum ad eamdem familiam pertinere. Exemplum hujus geminum planeque germanum posui in Tyrrhenicis Diatr. IX. §. 3. in Silentium: quod, quatenus augurale vocabulum est, & quidem ex Chaldaeo descendens, cum sono litterarum spectato, proximum *silentio*, quod fit a *sileo*, esset; postremo cum illo confusum fuit, tamquam si & ipsum a *sileo* descenderet. Sic ergo olim & de Sufficio conjiciebam. Verum re melius considerata, Sufficio pro ἀρκέω est etiam compositum ex Sub & Facio, estque analogum verbo *Suppedito*; utrumque enim tum neutraliter pro ἀρκεῖν usurpatur, tum etiam active pro *subministro*. Videndum ergo an non casu evenerit, ut tum compositum Latinum Sufficio, tum etiam τὸ ספק eisdem elementis constarent. At augurale Silentium originem ex Oriente haud dubiam arcessit. Mazochius.

Sufflamen absque dubio est a *flamen*, & inde *sufflaminare*, quod proprie esset rem cum impetu ruentem in contrarium *flando* sistere. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur *sufflamen* de ligno, quo currus in declivibus locis nimio impetu ruentes cohibentur. Τροχοῦ ἀγκύριον scite vertunt vett. Gloss. Ad morem eum allusit Cæsar Augustus: *Haterius noster*, inquiebat, *sufflaminandus est*. *Ita videtur non currere, sed decurrere*. Proprie magis Seneca in Apocolocynthosi: *Aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam*. Cujus vim vocis si intellexisset doctissimus B. Rhenanus, nunquam ibi substituendum putasset, *sublaminandam*. [Vide Nonium in *Sufflatum*. vide tamen num *Sufflamen* sit ex *Sufframen* & *suffragimen*. Nota *suffraginat*.]

Suffoco geminam notionem habet, pro diversa quantitate: unde versiculus vetus in Catholico Joannis Genuensis:

Suffocat, exstinguit; suffocat, guttura stringit.

Nempe *suffocat* secunda brevi fuerit a *focus*, & significet id quod Græcis πυρῶσαι. ut cum Theocritus ait, πυρώσατε δῶμα θείῳ, *suffocate domum pulvere*. Atque eo Propertium uti lib. IV. censet Scaliger. Nam legit apud eum, lib. IV.

Dein quæcumque locum externæ tetigere puellæ,
Suffocat, & puro limina tergit aquo.

Ubi Beroaldus *suffiit* legebat. At *Suffocare* secunda porrecta fuerit a *faux*, uti & *præfoco*: ac significet *oblisis faucibus interstinguere*, ut Appuleius loquitur, lib. IV. Metam. *AV* in O abit, quomodo ab *aulla* est *olla*; a *plaudo*, *explodo*; ab eodem *faucis* nomine *focale*, fascia qua ægroti obvolvebant fauces sive collum. Usus Horatius, lib. II. sat. III. Seneca, lib. IV. Natural. quæst. Fabius, lib. II. cap. III. Inde & *focaneus palmes*: qui (ut Columella ait, lib. IV. cap. XXIV.) *solet in bifurco medius prorepere*: *& idcirco eum prædicto vocabulo rustici appellant, quod inter duo brachia, quæ se dividit vitis, enatus, velut fauces obsidet*. Atque *AV* mutatur in *V*, quomodo a *claudo* est *cludo* & *excludo*. Atque hæc quoque mutatio in *faucis* derivatis locum habet. Nam a *faux* est *offucare*. Unde Festus: *Offucare, aquam in fauces ad sorbendum dare*.

Suffrago improprie quidem dicitur de *quodam vitium sobole*: ut ex Columella cognoscimus, lib. IV. cap. XXIV. sed proprie ita dicitur *flexura in posterioribus quadrupedum pedibus*, quæ in prioribus *genu* appellatur. Gloss. Cyr. ἰγνὺς, τὸ ὑπὸ τὸ γόνυ μέρος, *suffrages*. Laxe nimis Onomasticon vetus. *Suffraga*, καμπαί. Plin. lib. II. cap. XLV. *Aves, ut quadrupedes, alas in priora curvant, suffragines in posteriora*. *Suffragines* vocantur, eo quod ibi cruris continuitas divisa ac quodammodo fracta appareat. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur; non supra, sicut in brachiis*. Eandem rationem apud Papiam legas, qui alteram etiam adjungit; *vel*, inquit, *quia suffragantur, id est, adjuvant nervi crurum*. Sed magis placet Isidori sententia, ut sit a *suffringo*, hoc est, *posteriori parte frango*. Quodque ad alteram *suffragandi* notionem attinet, quam Papias respexit, ea tralatitia est, ut bene vidit Perottus. Juxta quem *suffragor* proprie est *annitor*, & *adjuvo*, primoque dicetur de bestiis, ea forma qua homines dicuntur manibus pedibusque obnixe omnia facere. Sed a bestiis est ad homines translatum: postea que restrictum ad comitia, rostra, aut forum: dictumque de iis, qui sententia sua, tabella aut aliter cuipiam faverent ac consultum vellent. Ei contrarium *refragor*, quod est adversor, proprie autem notat vim *suffragiorum in adversum*

sum renitentem, Sed addam alteram conjecturam, Nam quid si *suffragor*, & *refragor*, proprie de *orationa*, ac speciatim *consiliis & deliberationibus* dicantur? Sane φράζομαι est *delibero*. Unde φραδὴ, *consilium*, teste Hesychio, φραδὴς, *consultus*. φραδεύω, *dica*. Ut φραδάω, *enuntio*. A φραδάω sit *fragari*, *D* in *G* verso, ut ab σύδιασον, *sugium*. [Verum omnino etymum a *suffragibus* e *suffragino* & *suffrago*. & *suffiramen*, *subfragmen*, quod postea *sufflamen*.]

SVGILLARE Verrio (si recta est Scaligeri ad Festum conjectura) sic dici videtur a *sub* & *gula*, quod a γύαλον, quod generatim κοίλωμα notat. Idem etymon in Catholico legas Joannis Genuensis. Et Papias propterea *sugillare* exponit *gulam stringere*. Sed nec originem, nec notionem veram perspexere. Nec magis eorum placet commentum, qui a συγγελᾶν factum putant, ut proprie sit *simul ridere & illudere*. Verisimilius qui putant, ut a *sorbeo* est *sorbillo*; a *scribo scribillo*, unde *conscribillo*: sic a *suga* esse *sugillo*: eoque unico G scribendum: proprieque dici de maculis, quæ nimio *suctu* fiunt. Aut qui cum Camerario in problematis censent dici quasi *succillo*, ab antiquo *cello*, quod *percutiendi* habet significationem: ut in composito *perculit*. At apud eundem Camerarium in appendice problematum legas aliud etymon; nempe a κύλον, quo *inferior*, ut ait, *palpebra* significatur. Pro qua sententia nihil reperio, nisi forte apud Festum sic legi debet: *Suggillatum dici existimant ex Græco vocabulo, quod ea pars quæ est sub oculo, κύλον ab eis dicitur*. Sed vulgo legitur *sub collo*: & κύλον an id sit, quod hic dicitur, sane dubito. Verum autem ἔτυμον aperit propria significatio, quam nos docent Philox. Glossæ. In iis enim *suggillare* tum πλήσσειν exponitur, quod late nimis patet; tum ὑπωπιάζειν, quod magis rem exprimit. Est enim id quod Belgæ dicunt *yemands assmeeren ende wat blau-oogen*. Etiam in Cyrilli Glossis est ὑπωπιασμὸς, *suggillatio*. Quemadmodum autem ὑπωπιάζειν venit ab ὑπώπιον, quod ipsum est ab ὑπὸ, id est, *sub*, & ὤψ, hoc est, *oculus*; unde Galenus quasi ὑποφθάλμιον dici ait; ita quoque *sugillare* dicitur quasi *subcillare* a *succilus* sive *succilium*, quod a *sub* & *cilium* venit. *B* in *suggillare* omissum, quomodo *omitto* dicimus pro *obmitto*. Caper de dubiis verbis: *Succilus, cum se sanguis cilio suffundit*. Sunt vero ὑπώπια, quæ ad verbum *succilium* seu *subcilium* dicimus, *maculæ, quæ sub oculis, sive ciliis contingunt*. Quare cum Livius atque alii *suggillare* usurpant pro *lædere alicujus pudorem atque existimationem*, est ea acceptio μεταφορική. Proprie vero notat id quod dicebamus; ita nempe *percutere, ut sub oculis contingant vibices ac maculæ lividæ*. Usus hoc pacto Plinius, lib. XXXI. cap. IX. loquens de sale: *Ex ista suffusis cruore oculis, suggillatisque cum myrrha pari pondere*. Et lib. XXIII. cap. IV. *Caryotæ cum cotoneis & cera & croco sugillata emendant*. Et lib. XXVIII. cap. IX. *Caseus recens cum melle suggillata emendat*. Et lib. XX. cap. VI. *Cinis allii ex oleo & garo illitus suggillata aut liventia ad colorem reducit*. Plura de Græco ὑπωπιάζειν & Latino *suggillandi* vocabulo vide annot. Budæi in Pandect. & imprimis apud P. Fabrum, qui admodum fuse de utroque disserit, lib. III. ἀγωνιστικ. cap. XIV. Sed multus est in utriusque vocis interpretatione Cornelius Jansenius commentariorum in concordiam Evangelicam, cap. CXXIV. ad verba illa Evangelistæ, *Ne in novissimo veniens suggillet me*; ubi Augustini, Bedæ, Alberti, & Dionysii interpretationem expendit.

†SVGILLO aut SVGILLO verbum vetus est, non tantum ab antiquis Latinis (ex quibus benigna manu non pauca protulit Vossius) verum etiam in Lat. Lucae Evangelio XVIII. 5. *usurpatum*. De eo verbo nuper & nos aliquammulta adlevimus in Spicileg. ad Gen. XXVII. 38. 39. & n. 7. ubi satis luculenter ostendimus *Suggillare* tantumdem esse ac *strangulare*. Huic notioni illud mirifice favet quod SVGILLO nec a *Gula*, nec aliunde oritur, quam ab Hebr. פיק *suk*, quod est *artare*. Et quidem *artare gulam*, uno verbo dicebatur *Strangulare*, aut vero antique *Suggillare*. Nam haec duo verba unum idemque significasse, satis luculenter ad Gen. XXVII. 38. demonstravimus. MAZOCHIVS.

SVGGRVNDÆ, & *suggrundia*, dicebantur partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. Græcis dicuntur γεῖσος & γεῖσα. In Glossis Philox. legitur: *Suggrunda*, ἔνθεσις. Ac in Glossis Cyr. Ἔνθεσις, ὁ ἔξωστης, *projectus*, *aggrunda*. Unde liquet Græcum nomen esse ab ἐνθεῖσθαι, hoc est, *projicere*: unde hic *projectus* exponitur. A *suggrunda* est *suggrundatio*: quo usus Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Sub tectis*, inquit, *si majora spatia sunt, columen in summo fastigio culminis. Unde & columnæ dicuntur, & transtra, & capreoli: si commoda, columen ad canterii extremam suggrundationem*. Dictæ autem *suggrundæ*, & *aggrundæ*, a *grunda*, quo nomine idem ac simplici significatur: nempe prominentiæ, & velut supercilia parietum arcendis pluviis inventa. Glossæ Philoxeni: *Grunda*. στέγη καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλῶνα ἐξέχον. *Grunda* ea *gerunda*, quia, ut tectum promineat, *aggeratur*: unde & *aggrunda*, quasi *aggerunda*; *suggrunda*, quasi *suggerunda* vocatur. A *grunda* dicti quoque lares *grundiles*, quorum Arnobius meminit lib. I. Ratio nominis fuerit, quod antiquitus parentes in *subgrundiis* sepelirent, eorumque animas converti putarent in lares. Quamquam & videri possint ita dicti a *grundili* illo pecore, cui animam pro sale datam ex Chrysippo dicebat Varro. Sane Cassius Hemina scribit fanum *Laribus Grundilibus* factum, in memoriam *scrophæ*, quæ XXX erat fetus enixa. Ac *Laribus* quoque *porco* faciebant rem divinam. Vide, quæ hoc de etymo diximus in *Grunnio*. Sed prior magis ratio placet, eamque confirmat, quod etiam cum parentes desiissent sepelire in *suggrunda*, infantes tamen in ea sepelirent, qui nondum excessissent diem quadragesimum. Atque hinc liquet, cur infantum horumce sepulchrum diceretur *suggrundarium*: quod docet Fulgentius Planciades, lib. de prisco sermone, his verbis: *Suggrundaria antiqui dicebant sepulchra infantium, qui necdum XL dies implessent, quia nec busta dici poterant; quia ossa, quæ comburerentur, non erant: nec tanta cadaveris immanitas, quæ locus tumesceret*. Adducit deinde Rutilii Gemini locum in Astyanacte: *Melius suggrundarium misero quæreres, quam sepulchrum*. Habes & eam vocem in Glossis Isidori: sed ibi exponitur *sepulchrum*: sane laxe nimis, quod vel allatus proxime Rutilii locus ostendit.

†SVGO ab eodem verbo פיק *suk* (quod est *artare*) descendit, unde superius & *Succum* & *Sugilla* deduximus. Ratio aperta est, quia non aliter quam constringendo comprimendoque labra lactentes ubera sugere natura docet, nec omnino aliter nos adulti pari labiorum constrictione utimur. MAZOCH.

SVI ab οὗ, converso spiritu aspero in *S*, quemadmodum in aliis multis. οὗ ab הוא, quod idem significat. *Sibi* a σφίν, mutato φ in *b*. quomodo pro Φρύγες veteres dixere *Bruges*. *Se* ab ἕ, solius spiritus conversione.

SVLCVS Varroni a *sustollo*. Sic enim scribit in IV. de L. L. *Arvum & arationes ab arando: & ab eo quod aratri vomer sustollit, sulcus: quo ea terra jacta, id est, porrecta, porca*. Isidorus aliter lib. XVII. cap. ubi ait: *Sulcus a sole, vocatur, quod præscissus solem capit*. Vel fuerit a *solo*, ut *soli scissura*. Sed melius Festus his verbis: *Sulcus* (in plerisque MSStis est *solcus*) *a Græco, quia ab illis ὁλκὸς appellatur*. Ita usus Apollonius in IV.

. . . . Τὸν αἶψα ταμὼν ἐπὶ νάλεσιν ἀρότρῳ
Οὐ σπόρον ὁλκοῖσιν δυὼς ἐνιβάλλομαι αὐτὸν.

A *dis* & *sulcus* est *dissulcus*, quasi *sulcis distinctus*. Sumitur & tralatitie. Unde Festus: *Dissulcus porcus dicitur, cum in cervice setas dividit*.

SVLPVR malim, quam *sulphur*, quia solis est Latinis in usu. Posterior tamen pars debeatur Græcis, si con-

si conflatum est ex *sol* & πῦρ, ut aliqui censent, vel a *solum* & πῦρ, ut in Catholico suo tradit Joannes Genuensis. Nempe quia sit *soli pinguedo*, quæ ab igne accendatur. Saltem ab *igni* esse, etiam Isidori est judicium: qui lib. XVI. cap. I. *Sulfur*, inquit, *vocatum, quia igne accendatur*. In Catholico additur, fortasse esse ab אור, quod Hebræis est *ignis*. Sed si ab *igne* est, cur non a πῦρ potius, quam ab *ur* derivemus? Nam unde alioqui sit *f*, quod affine est τῷ π; id autem est in Græco πῦρ. Interea puto esse, non vocem hybridam ex Latina Græcaque, sed plane Græcam quasi ὅλον πῦρ. Græci tamen θεῖον vocant, tanquam *rem maxime sacram*: ut quo ad expiationes omnes uterentur. Aristoteles in Problem. sect. XXIII. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερὰ, ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνεται, θείου καὶ κεραυνοῦ. [ab ἴλλω, seu ἴλφος idem quod λίπος ὀλίσπορος.]

†SULFUR est ex Hebr. גפרית *gaphrit* ejusdem notionis, quod Chaldaeis cum *Caph* saepissime scribitur כופריתא *cuphrita*. At *Caph* apud Chaldaeos interdum in Z, interdum in S transit; ut ex Chaldaeo גינבירא *ginbera* factum est tum Latiale *Zingiberi*, tum Galeni Ζιγγίβερι. Itaque ex Chaldaeo *Cuphrita* fiebat *Zulfur* (cum qua littera Itali id nomen scribunt, *Zolfo*) & mox *Sulfur*. MAZOCH.

SUM putatur esse ab εἰμί, sive ut Æoles dicebant, ἔμμι, vel ut Dores, ἠμμί. Favet etymo huic Jul. Scaliger, cap. CXI. de caussis L. L. *SUM*, inquit, *ab* εἰμί. *Et totum Græcum*. *Est abjecta vocali* εἰ. Idem sentit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi ab εἰμὶ censet esse *sum*, præmisso sibilo: quomodo ab εἰ est *si*, eodemque modo *sunt* esse a Dorico ἐντὶ pro εἰσὶ. Sequitur & hanc sententiam Petrus Nunnesius in Grammatistice, omnibus vero præivit Priscianus lib. IX. ubi clare idem tradidit. Sed non displicet, ut *sum* sit ex futuro ἔσομαι κατ' ἀφαίρεσιν καὶ ἀποκοπήν, quam sententiam eo firmatum imus, quod veteres pro *sum esum* dixere: atque hoc ita inclinabant, *esum, esis, esit, esumus, esitis, esunt*: unde illa, quibus nunc utimur, facta κατ' ἀφαίρεσιν, καὶ συγκοπήν. Diximus hoc pluribus in libb. de Arte, quæ non repeto. Quod Græci οὐσία dicunt, id Latinis ἀναλόγως diceretur *entia* ab *ens*, ut a *præsens præsentia*. Sed maluere *essentia*: sive Cicero primus ita dixit, sive Sergius Fabianus: de quo diximus in Oratoriis. Budæum fefellit memoria, cum Plauti vocat, Annot. in Pand. p. DLXIII. A *sum* & præverbio est compositum *adsum*, pro quo & *assum* dixere: unde jocus ille Plautinus in Pœnulo, ut servo dicente *assum*, adolescens subjicerit, *At ego elixus sis volo*. Ab eodem *absum, insum, desum*, alia. Etiam *interest*: quod quidam, cum differentiam notat, componi agnoscunt ex *inter* & *est*: at cum utilitatem indicat, factum ajunt ex *in re est*. Sed falluntur, quia non magis *re* potest esse verbi pars, cum dico, *interest mea*, quam cum dico, *mea interfuit*. Vide Augustinum Saturnium, lib. III. cap. XVI.

†SUM SIM & cognatae voces sunt a vocibus verbi שום *sum*: quod est *ponere* aut *poni*: nam id verbum non raro passive significat. MAZOCHIUS.

SUMEN, οὖθαρ, ut exponunt Glossæ Phil. In Glossis etiam Cyrilli est: ὑποκοίλιον, *submen, subventrale*. Item ὑπογάστριον, *sumen*. [ab ὕμην ἰσίπλους.] Qui a *sumendo sumen* dici putarunt, decepti videntur illo Plauti Captivis: *Quanta sumini absumedo*. Quæ nihil nisi παρήχησις est, non ad ἔτυμον allusio. Sed cum *suis* sit *abdomen*, a *sue* dici magis placet. Vel potius a *sugendo*, quasi *sugimen*: quæ Nonii sententia est; qui & Lucilium pro *mulieris uberibus* usum docet. Sed proprie est ea *pars suillæ ventris, qua ubera continentur*. Martialis, in Xeniis, dist. XLI.

Esse putes nondum sumen, sic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Quæ lectio si recta est, *sumen* proprie dicetur, quando jam cum lacte abditum, inque aliam naturam versum est. Sed clarissimus Scriverius legere mavult

Esse potes nudum sumen . . . .

Nempe ut opponat poëta *sumini* isti, quod cum muria, vel thynni liquamine aut garo apponi solet. Mihi lectio vulgaris non improbatur.

SUMO [ab ἀμῶ θερίζω.] Nunnesio placet a λάζομαι, quod Hesychius exponit λαμβάνω. Sed fortasse *sumo* κατ' ἀφαίρεσιν sit ab αἰτιμόω, quod est *impendo*, & proprie quidem *sumtus facio in eo, quod decet*. Eustathius in Il. θ. pag. CIↃIↃCCXV. edit. Rom. Τὸ δὲ αἰτίμων ῥῆμα αἰτιμῶ καὶ ἀναισιμῶ, τουτέστι αἰσιμῶ μὲν ἐξάπαντος τὸ εἰς δέον ἀναλίσκειν καὶ δαπανᾶν, ἀναισιμῶ δὲ ἴσως τὸ ἀνάπαλιν. Verum simplicius profecto deduxeris *sumo* a *sub* & *emo*. Nam prius fuit *surremo*, unde κατὰ συγκοπὴν *sumo*. Sane Festus *surremit* exponit *sumsit*. Atque adfert e veteri scriptore: *Inque manum surremit hastam*. Item *surrempsit* positum ait pro *sustulerit puerum*. Ergo ut *demo*, & *promo*, ita & *sumo* ab *emo*, quod antiquis notabat *tollo*: ut alibi dictum. A *sumo* est *sumtus*, quia insumitur sive impenditur. Hinc *sumtifacio*, in Onomast. ubi exponitur καταναλίσκω. A *prosumo*, *prosumia*, quia ante sumerent speculandi ergo. Festus: *Prosumia*, (ita etiam est in MSSris,) *genus navigii speculatorium parvum*. Falli Scaligerum puto, cum ait, *prosumiam* antiquis fuisse *protumiam* pro *portumiam* a Græco πορθμεῖον.

SUO ex se gignit *sutor*, & *sutilis*, & *sutrinus*: a quo *sutrina tabernæ alumnus* est apud Tacitum. Ipsum *suo* est ab antiquo σύω, unde κασσύω pro καταςύω. Attice pro eo dicitur καττύω, quod Hesychius interpretatur ῥάπτω. Hinc καττύων, *sutor veteramentarius*, ut vocat Tranquillus. Posterioribus temporibus dicebatur *veterivallius*, aut *sutribalius*. Gloss. vett. παλαιοῤῥάφος, *veterivallius*. Item: παλαιοῤῥάφιον, *sutribalium*. Hinc vetus Juvenalis Interpres ad illa Juvenalis verba, *consuto vulnere*: *Id est, a sutriballo sutus*. Interpretem eum post Constantinum vixisse, testatum facit, quod ait *antiquos crucibus fixisse*. Quemadmodum autem Græci dicunt καττύειν, & συῤῥάπτειν δόλους, ita & Plautus dixit *consuere dolos*. Ac ut illis Καττύματα, (quod proprie *corium*, vel *soleas* aut *calciamenta* notat) pro *fraudibus* ac *dolosis artibus* sumitur, sic & his *futeia dolosa dicuntur astutia a similitudine suentium*, ut scribit Festus in *futeia*. Ut omnino ineptiat Papias, cum ait *sutelo* dici quasi *subtile telum*. Nam, ut *cautela*, *medela*, *suadela*, ita *sutela*. Indeque *sutellasi* dicuntur in vett. Glossis, qui Græcis δολοῤῥάφοι. Inter composita a *suo* est *subsuo*, hoc est, *subsarcio*, ὑποῤῥάπτω, unde *subsutio*, & *subsumen*. Gloss. Philox. *Subsutio*, ὑποκόλλημα, ὑποραφή. *Subsumen*, ἀποκόλλημα, ὑποκόλλημα.

SUPELLEX juxta Pomponium est, *domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento, aurove facto, vel vesti adnumeretur*. L. I. D. de supell. leg. Originem vocis adfert Labeo, L. VII. D. ibidem. Ex eo autem originem accessit, *quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quæ sub pellibus usui forent*. Ita eum locum legi debere, jam olim Alciatus ostendit, lib. I. Dispunctionum cap. V. Non tamen a *legatis* magis esse arbitror, quam a *militibus*. Hi enim quæ secum in exercitum deportabant, pellibus involvebant, in quibus ipsis dormiebant, uti & inde tentoria faciebant. De *dormitoriis pellibus* satis dictum in *Segestria*. Sub pellibus vero hiemari solere, satis indicat locus hic Ciceronis in Academicis: *In quo magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur*. Aliud etiam etymon adfert Turnebus, Adversf. lib. XVIII. cap. XXIII. Vult autem ita dicta esse, quæ *super* cubiculares vel tricliniales *lectos* poni solent: cujusmodi sunt stragula, sive lodices: postea autem latius esse extensam significationem, ad alia domus utensilia, sive omnia ea domus instrumenta, quæ in quotidianum usum parata, in aliam speciem non cadunt. A *supellectile* dicti *supellectiarii*: de quibus Ulpianus, in l. quæsitum. §. idem Celsus. ff. de instruct. vel instrument.

SUPER-

SVPERBVS non incommode deducas a *super* & *ire*, inserto *b*, ut in *ambages*. Ita verbum id erit a *supereundo*: qua voce usus Lucretius, lib. III. vers. CIƆXLV.

Ac pedibus sulsas docuis superire lacunas.

Sic libb. omnes vett. non *superare*, quomodo editum ab Aldo. Magis tamen placet, ut sit a *superbus*. [ὑπερβῶς, ab ὑπερβάω pro ὑπερβαίνω.] *Superbus* vero ab ὑπέρφρων, quod idem notat, vel potius ab ὑπερόφρυς, quod est *superciliosus*, *superbus*, teste Hesychio, cui ὑπερορῶντος exponitur. Vel deducamus ab ὑπέρβιος, quam etymologiam sequitur quoque H. Stephanus palæstra adversus Lipsium, pag. CLXVII. Sane pro *superbo* utitur hac voce Nonnus. Proprie notat *violentum*, ab ὑπέρ & βία. Sed quia *superbi* etiam *violenti* esse solent, nil mirum si hæc nomina permutentur μετωνυμικῶς. Possis & cum Prisciano *superbus* ἁπλῶς deducere a præverbio *super*, ut sic dicatur, quia *extollit se super alios*; quam ob causam Græcis quoque dicitur ὑπερήφανος, & ὑπερήφανος, ab ὑπερφαίνεσθαι, id est, *super alios apparere*, epenthesi litteræ η, teste Eustathio. Est & alia ἐτυμολογία, sed parum ἀναλόγως conficta. Eam adfert Cornelius Fronto: *Superbia*, inquit, *est a superbabendo: arrogantia etiam in pauperem cadit.* Ubi *superhabere* est *contemnere*, quomodo id verbum usurpat Agellius, lib. I. cap. XIX item Papinianus, Appuleius, alii.

SVPERCILIVM dicitur de quacumque re, quæ supereminet ac propendit: quomodo Maro I. Georg dixit *supercilium montis*: quomodo item superiorem scotiæ sive trochyli quadram *supercilium* vocat Vitruvius lib. III. cap III. & lib. IV. cap. VI. Sed hæc κατὰ μεταφορὰν dicuntur. Proprie vero in animantibus locum habet: ubi quid *supercilium* sit, & unde dicatur, & quomodo ab *intercilio* differat, docet Isidorus, lib XI cap I. *Supercilia dicta, quia superposita sunt ciliis*. Et mox: *Intercilium vero est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est*. De *ciliorum* voce sic Festus: *Cilium est folliculus, quo oculus tegitur: unde fit supercilium*. Et Isidorus loco ante dicto: *Cilia sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, & dicta cilia, quod celent oculos, tegantque tuta custodia*. Sed cum *cillere* antiquis sit *movere*: (unde & *oscilla*, quod *cillent* os, dicta existimarunt veteres) magis verisimile fit, *cilia* dici, quia *perpetuo cillent*, haut aliter ac *palpebra* vocatæ a *perpetua palpitatione*. [quas χείλη.] Porro quam *ciliorum* notionem faciunt Festus ac Isidorus, ea locum habet in illo Lactantii lib. de opificio, cap. X. *Ut oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus Deus occuluit: unde oculos dictos esse Varroni placet*. Interim tamen videri queat, non tam primo id notare, quam per synecdochen partis: proprie autem significare, non *totam oculorum tunicam*, sed *superiorem*, nec hanc *totam*, sed *crepidinem* ejus, unde pili exeunt. Indicat id hic locus Plinii, lib. XI. cap. XXXVII. ubi ait: *Extremum ambitum genæ superioris antiqui cilium vocavere, unde & supercilia. Genæ* enim hic non *malæ*, sed *oculorum tegmina*, unde palpebræ prodeunt. Hadrianus Junius in Nomenclatore *cilia* ait esse *pilos e palpebris enatos*, uti *supercilium* ductum pilorum supra palpebras. Sed pili isti dicuntur *palpebræ*, non *cilia*. Unde idem Plinius paulo ante dixerat: *Palpebræ in genis homini utrimque: Defluere eas hatis immerito Venere abundantibus tradunt*. Non desunt tamen, qui Hadriano Junio hac in parte subscribant. Sane & Josephus Scaliger in Conjectaneis censet a *cilus*, qua *pilos* notat, tum dici *conciliare*, συμπιλεῖν, tum *cilicia*, quæ e *ciliis* seu *pilis* texta fuisse Asconius quoque ait in Verr. III. Sed etyma istæc hactenus probare non potui. Magis placet *cilicia* dici, quia a *Cilicibus* inventa, quæ & Varronis sententia est, lib. II. de R. R. cap. II. Isidorus, lib. XIX. cap. XXVI. *ciliciorum* vocem Arabicam facit: sed citra causam. *Consilium* autem & *consiliare*, puto esse a *consultu*, quod vestes pedum *insultu cogerent*: eoque & per *S* voces hæ rectius scribuntur.

SVPERSTITIO eo, juxta Cic. lib. II. de Nat. Deorum, differt a *religione*, quod hæc sit *pius Dei cultus*; illa *inanis Dei timor*. Græci idcirco *superstitionem* vocant δεισιδαιμονίαν, quasi dicas, *Deorum formidinem*: non quasi non metuendus Deus, uti parentes: sed quia non timendus, hostis instar. Ut Varro scripsit, teste Augustino, lib. VI. de Civ. Dei. *Superstitio* unde sit, docere conatur Cicero lib. II. de Nat. Deorum: *Qui*, inquit, *totos dies precabantur & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati; quod nomen postea latius patuit*. Et sane ea vox propria voti parentium. Hinc in querela parentis apud Quinctilianum, declamatione corporis projecti: *Ille est filius noster, cujus spes ipsas amavimus, quem apud omnia templa & jurdos votis deos superstitem precati sumus, & quo superstite optavimus*. Nonius tamen superiorem nominis caussam improbat: censet enim *superstitionem* ex hoc habere proprietatem, *quod superstitiosi pro cultura Deorum supersedeant cætera, hoc est, negligant*. Improbat quoque Lactantius, lib. IV. de vera sapientia, cap. XXVIII. *Superstitiosi*, inquit, *vocantur, non qui filios suos superstites optant (omnes enim optamus) sed aut ii, qui superstitem memoriam defunctorum colunt; aut qui parentibus suis superstites, colebant imagines eorum domi tanquam Deos penates. Nam qui novos sibi ritus assumebant, ut Deorum vice mortuos honorarent, quos ex hominibus in cælum receptos putabant, hos superstitiosos vocabant*. Triplici huic sententiæ, addam tres alias ex Servio in VIII. Æn. Ubi sic scribit: *Superstitio est timor superfluus & delirus: aut ab anniculis dicta superstitio, quæ multis superstites per ætatem delirant, & stultæ fiunt: aut secundum Lucretium, superstitio est superstantium rerum, id est, cælestium & divinarum, quæ supra nos stant, inanis & superfluus timor*. Sententia est, *superstitionem* dici vel ab eo, *quod colitur*, vel *qui colit*, vel *modo quo colit*. Ab eo posse dici, quod colitur, quia Dii & sidera *supra nos stant*. Posse deduci, ab eo qui colit, quia nulli magis Deos colunt, quam deliræ anus, quæ nimium diu *superstites* sunt. Posse deduci a modo, quo Dii coluntur, qui in multis supra modum est. Ex his tribus etymis maxime placet postremum, quod Servio primum. Nempe ut *superstitio* sit a *supersto*, quatenus valet idem ac *supersum*, unde *superstes*, qui *superest*. Ita *superstitio* erit, quando in cultu ultra modum legitimum aliquid *superest*. Sive quando cultus modum sectum *superstat* atque excedit. Imo hoc etymon magis etiam probo, quam Tullii, Nonii, vel Lactantii. Maxime enim *superstitionis* naturam aperit. [*Superstitiosa* περισσή Gloss. *superstitio* est ὑπερβαλ-λεῖς, & *superstitiosus qui ubique subsistit & hæret, etiam non timenda timens*.] A *superstitio* est *superstitiosus*: de qua voce jam vidimus. Cæterum præter notionem illam vulgarem *superstitiosus* etiam significat augurem futurorum, & ariolum præteritorum, quæ humanitus sciri non possunt. Ita Sosia Mercurium appellat *superstitiosum*. Amphitr. act. I. sc. I. Eodemque modo usurpatur Curcul. act. III. sc. I.

SVPINVS ab antiquo *suppus*, sive *supus*. Veteris enim non geminabant consonas. *Supus* vero vel est a *supare*, quod est *jacere*, prout Festus exponit: vel potius a Græco ὕπτιος, ejecto τ. Agellius, lib. XIII. cap. IX. *Quod Græci* ὑπέρ, *nos super dicimus; quod illi* ὕπτιος, *nos supinus; quod* ὑφορβός, *nos subulcus*, &c. Festus: *Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus. ex Græco, videlicet pro adspiratione ponentes literam, ut cum iidem* ὕλας *dicunt, & nos silvas. item* ἕξ *sex, &* ἑπτά *septem. Ejus vocabuli meminit etiam Lucilius*:

Si vero das quod rogat, & si suggeri suppum.

In arte vero Grammatica unde *supina* dicta sint, non consentiunt ejus artis magistri. Afferam ea de re verba Augustini Saturnii e lib. VIII. Grammat. Inst. cap. XIX. *Sunt, qui supina dicta velint, quasi subiea, quod sine tempore subeunt ex verbo ad participia, atque verbalia. Sunt, qui dicta putent, quasi supereuntia*,

supercuntie, *quod sine tempore supponant natura verbi ad participiorum verbaliumque analogiam. Sed quicquid alii ariolantur, ego potius e supum vetustissimo nomine deductum puto, quod apud antiquos, interprete Sexto Pompeio, lib.* XVII. *idem significabat, quod supinum apud nos*. Recte quidem de voce Saturnius: at interim rationem non adfert, cur *amatum*, *lectum*, similiaque a Grammaticis *supina* appellentur. Eam nos adducimus in Animadversionibus Grammaticis.

SVPPARVM, ut Festus ait, *velum omne, quod ex lino est, dicitur*. Hæc igitur generalis notio. Variis autem speciatim id nomen aptatum. Primum *vestimentis*. Nam, ut Festus loquit, *Supparus dicebatur puellare vestimentum lineum, quod & subucula appellabatur*. Atque addit, ita usum Pomponium in Fullonia. Paullo post subjungit; *Mulier videtur puella suppero induta: ut Afranius ait: Puella non sum, suppero si induta sum*. Sive, ut apud Nonium est, *Tace. Puella non sum*, &c. Qui Afranii locus videtur potius repugnare ei, quod dixerat *supparum* esse *vestem puellarem*. Nisi fortasse κατ' εἰρωνείαν hæc efferenda. Ut sit sententia, Cum me *suppara* indutam conspicias, dubitas utrum puella sim, an mulier? Videntur enim verba esse mulieris se puellam simulantis. Quo pertinent Festi seu Verrii verba, *Mulier videtur puella suppare induta*. Sed & *aliis vestibus* aptatum. Nam, ut idem Festus ait, *Puniceum vestimentum ita vocat Nevius de bello Punico*. Ubi pro *Puniceum* malim *Punicum*. Ut signet schema Karthaginensium, quorum cum Romanis bellum describebat Nævius. Addit deinde: *Et in Nautis vocat Neptuno vestem consecratam supparum*. Ubi *Nautis* non puto esse fabulæ nomen, sed commune seu appellativum. Ut sententia sit, Nævium, quo loco describit nautas vestem Neptuno consecrantes, appellare eam *supparum*. Ad *vestimenta mascula* refer & hæc Nonii verba: *Supparum est linteum femorale usque ad talos pendens, dictum, quod subtus appareat*. De *mascula* etiam *veste* usus Varro Eumenidibus, apud Nonium:

. . . . Hic indutus supparum
Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit.

Nec de *veste* solum usi, sed etiam de *navium velis*, non quibusvis, sed *minoribus*, quæ in summo malo, favente vento, pandi solent. Hoc ita esse docet nos Festus in schedis, quæ ex Farnesiana bibliotheca & Pomponii Læti schedis, cura Fulvii Ursini prodierunt: *Supperum appellant dolonem, quod est velum minus in navi, ut acatium majus. Supparum autem dictum, ait Sinnius Capito, velut separatum quod sit disjunctumque e dolone interioris mali*. Quæ verba præterita miror in Commeliniana altera Festi editione, quæ promittit suppletas ea Farnesiano codice lacunas. *Supparis* pro minori illo velo, quod describit Festus, usus Lucanus, lib. v. vers. CCCCXXIX.

. . . . Summaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.

Ubi cur *summa* dicat *suppara*, satis ex dictis cognoscitur. Usi similiter Seneca, Statius, Manilius, Festus Avienus, alii. Denique posteriores etiam *supparum* dixere (ut Festus ait) *vela linea in crucem expensa*. Quibus ea verbis colligo, Festum vixisse sub imperatoribus Christianis: cum jam in honore ab omnibus sacra crux haberetur. Sed de notionibus variis satis. Tandem ad etymon veniamus. Varro originem adfert, sed quæ non habeat locum, nisi qua pro *veste* ponitur. Verba ejus sunt, lib. IV. de L. L. *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, induit comprehendit: alterum quod subtus, a quo subucula: alterum quod supra, a quo supparus, nisi quod id dicant Osci*. Ex Varronis igitur sententia, quando pro *veste* sumitur, vel erit a *supra*, vel originem non habebit e Latio, sed ab Oscis. Priorem sententiam sequitur & Nonius, qui sic dici ait, quod *subtus pareat*, hoc est, *appareat*. Pro quo perperam scripserat Uguitio, ita vocari, quia *supra appareat*: eoque nomine recte culpatur a Nestore Novariensi. Verum quid si dicamus *suppara* esse a *supore* vel *supare*, hoc est, *jacere*? nempe conveniet id non male *vesti*, cum a *jacere*, vel *icere*, similiter sit *amictus*. Possis & cum Nunnesio deducere a κονάρεις, quod idem notat. Unde Hesychius exponit χιτῶνος εἶδος. K in Σ mutatur, quod interdum fit. Vel quid si dicamus esse ab ὑπὸ, id est, *sub*, & φάρος, quo pro *involucre*, seu *integumenta* usus Nicander: ac apud Josephum quoque legas, λευκὸν φᾶρος, *lineum velamentum*? Quod non displicet. Præsertim cum & φάρος pro eo dixisse videantur. Unde βλέφαρον, quod Etymologus dici ait quasi τοῦ βλέποντος φάρος. Sane βλέφαρον eapse de caussa aliter κάλυμμα, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, ac Ciceroni *tegumentum oculorum* vocatur. Itidem pro *velo navis* plane putamus esse a Græcis, qui σίφαρος vocant. Ut apud Epictetum: Βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου σύ μοι παρελθὼν, ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους. Itaque & recta scriptura videtur *sipara* per *I*: quomodo Scaliger scribit ad Manilium. Cæterum φάρος, φᾶρος, & σίφαρος, puto ab eodem fonte promanare, nempe Hebræo פרכת, quod *velum* significat; ac speciatim de *velo arcæ* sumitur, quod dividebat inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.

†SVPPARVM nemo solet in Etruscorum verborum censum referre. At aperte Varro vocem *Oscam* esse dixit in IV. de L. L. *Alterum quod subtus, a quo* SVBVCVLA; *alterum quod supra, a quo* SVPPARVS; *nisi quod id dicant Osce*. In ultimis verbis ipse se videtur Varro reprehendisse; nam si Oscum est, a *supra* non est. Sed tamen inde illud assequimur, *supparum* non *subtus* fuisse (quod (*) Nonius vult) sed *supra*, quia Varro a Svxae deduci potuisse putavit, nisi Oscum esset. Qui cum hoc dixit, aperte innuit, vocis hujus radices alibi quam in Latio fixas esse: in Oriente utique, id quod eodem Varrone duce tentare aggredior. Locus est Varronis in Eumenidibus, quem ex tribus locis apud Nonium divulsis, quasi *discerpti membra poëtae*, sic reponit Dacerius ad Festum in SVPPARVS. Loquitur autem ibi de quodam, qui supparo induto *aurorabat*, i. e. auroram mentiebatur:

Auroras ostrinum hic indutus supparum,
Coronam ex auro fulgentem gerit,
Luce locum adficiens.

Vides primum, supparum ostro infectum fuisse: cui consentit Festus, ubi ait *Puniceum* (*Punicum* reponebat Vossius: male) Naevio vocari supparum. Deinde illud, *Luce locum adficiens*, ostendit ostro saturum fuisse eo usque, ut lucem spargeret, aurorae initas. At interim vide, utrum hoc praestare potuisset *supparus*, si subtus latuisset, quod vulgo sibi persuadent. Verum his missis, quae ad illustrandos grammaticos magis, quam ad originem vocabuli faciunt; ad etymon *suppari* jam accedo, quod haud dubie ab Oriente arcessendum. Nam cum suppari color *Auroram* retulerit; cur non ex Chaldaico aurorae nomine שפרפרא *separpera* (quod

(*) *Nonius sic ἐτυμολογεῖ, ut sit dictum*, quod subtus appareat. *Egregie fallitur, primum, quod Varro ex* Supra *deduci potuisse dixit, nisi Oscum esset: deinde quid hac etymologia ineptius, quod* subtus appareat? *nam duo haec* subtus & apparere *sese invicem collidunt. Patet id etiam ex loco Afranii ibidem apud Nonium*: Tace: Puella non sum (*sme*, SIM, *modo nimirum potentiali*) supparo si induta sum? *Ubi sive adolescens quis, sive potius femina jam mulier facte loquitur, puellam se simulans, induta ob*

id suppare, veste scilicet puellari. At si supparus subtus latebat, quorsum ea verba? Jam vero id clarius etiam ex Varronis loco in Eumenidibus infra producendo constabit. Verum ne plura: certum habeo, Nonium scripsisse supra, *idque postea librarios mutasse in* subtus: *nam certe Vguitio (meliore utique exemplaria nactus)* supparum ita vocari ait, quia supra appareat. *Qui non recte eo nomine a Nestore Novariensi accusatus*.

(quod & Dan. VI. 20. & centies in Targumim legitur) *supparus* deducetur ? aut vero vicinius ex Syriaco שפר *separ*, quod idem significat? Nihil verius. Sed tamen multo aequior viris eruditis videbor; si tum *seperpera* aut *separ* (Orientale aurorae nomen) tum ipsum Etruscorum & Orientalium *supparum* ab aliquo communi stipite propagatum dixero, nempe a verbo שפר *sepor*, quod verbum Hebraice, Chaldaice & Syriace (& quidem tam in radice manens, quam in derivatis suis) *elegantiam* ac *decorem* notat. Inter Chaldaica autem derivata est שופרא *supera* i. e. *pulchritudo*, ipsum scilicet *suppari* vocabulum: quem mira elegantia praestitisse, non tantum producti Varronis versiculi ostendunt, sed etiam quod puellaris amictus esset, teste Festo, & Afraniano hoc fragmento apud eumdem & apud Nonium: *Tace: Puella non sum* (malim *sim*,) *suppare si induta sum?* Fallitur vero in eo Vossius, quod primariam suppari notionem hanc ponat, ut sit *Velum omne, quod ex lino est*. Nam quae sit primaria significatio, ex huc usque dictis fit manifestum. Ceterum non nego, translatum postea id nomen ad suprema navium minora vela significanda, quae (ut certo mihi persuadeo) nihilo minus, quam vestis, ostrino colore fulgebant, alloqui eminus dignosci nequivissent. At supparum fuisse eminus animadversum, declarat id quod Seneca Epist. LXXVII. prodidit de navibus Alexandrinis, quibus solis licebat supparum intendere, Capreas & Minervae promontorium intrantibus; quo loco ceterae supparum contrahebant, ac majore velo jubebantur esse contentae. Verum quid argumentationibus immoror? cum aperte Seneca in Medea 327. scripserit: *Alto RVBICVNDA tremunt suppara velo*. Ergo quidquid ex illo ostrino & eleganti linteo, cui *suppari* nomen erat, fiebat (sive vestis, sive velum nauticum, sive aulaea tentorii essent) id continuo *Supparum* dicebatur. Et certe Jer. XLIII. 10. Nabucodonosoris tentorium שפריר (*saprir*) vocatur, utique quia ejus tentorii vela ex supparo ostrino erant. Duplex autem canina littera, quae in hoc vocabulo reperitur, Chaldaismo est imputanda; nam Propheta hic vocem ipsam, ut a Chaldaeis usurpabatur, posuit, quia de Principis Chaldaei praetorio agebatur. Amant enim Chaldaei duplicare litteras, veluti cum בלבל *bilbel* dicunt pro בלל *balal* h. e. *confundere*, & sexcenta in eumdem modum. Et hactenus quidem tradita *suppari* originatio verissima est. Tamen afferatur a me & altera, quae sequitur. Syris עופרא *hupro*, *amiculum* (**) significat. Ex hoc vero nomine, aspirata primore littera in sibilum transeunte, fit *Supparus*. Sed prior derivatio omnimodis verior. MAZOCHIVS.

SVPPEDITO mihi sic dici videtur, quia qui *suppeditat*, is facit, ut aliquid alicui *suppetat*. Nunnesius tamen putat factum esse ex ὑπηρετῶ, quod est *ministro*, *operam navo alteri*. Juxta aliquos *suppedito* confletur ex *sub*, & *pedito*. Quod a *pedes*, ut *equito* ab *eques*. Glossæ vett. *pedito* exponunt πεζεύω. Ita *suppeditare* proprie sit *sub aliquo peditare*. Fortasse igitur primum ea vox ministris convenit, qui domino equitanti pedibus ipsi iter facientes omnia præbere cogerentur. Vel *suppeditare* proprie sit *peditem* ad militiam præbere: a militia vero ad alia omnia extensa sit significatio. Quomodo a *choris* proprie sit χορηγεῖν, quod proprie est, *choros sumptibus meis adorno*: sed generatim sumitur pro *præbere*, *suppeditare*. Gloss. vett. χορηγῶ, *præbeo*; ἐπιχορηγῶ, *submministro*, *suppedito*. Perotto placet *suppedito* proprie esse *ita large præbeo*, *ut etiam sub pedibus ponam*. Sed priora magis placent.

SVPPERNARE, seu *subpernare*, usurpat Catullus carmine ad Coloniam:

In fossa Liguri jacet subpernata securi:

prout Festus legit, ut liquet ex schedis Farnesianis a Fulvio editis. In antiquis editionibus est *separata*, etiam illa, quæ Regii Lepidi prodiit anno CIↃCCCCLXXXI. Atque inde Politianus in Miscellaneis, cap. LXXXII. fecit *expernata*. Eamque ob vocem a Marullo Tharchoniata derisus fuit. Fulvius Ursinus notis in Festum ait, mirari se, quod Antonius Augustinus dicat, derisum a Marullo Politianum, quia *expernata* scripserit, cum *suppernata* reposuerit. Miror equidem id a Fulvio scribi, cum editio Basiliensis operum Politiani, quam Episcopius dedit anno CIↃIↃLIII. plane id dicat, quod dicere negat Fulvius. Nec sane aliter in face critica eum Politiani locum repræsentat Gruterus. Valet *suppernare* idem fere ac *suffraginare*, seu *suffraginum nervos incidere*, ἰγνυοκοπίζειν. Originem vocis aperit Festus: *Suppernati* (ita quoque in MSStis exaratum) *dicuntur*, *quibus femora sunt succisa in modum suillarum pernarum*. *Ennius*:

His pernas succidit iniqua potentia Pani.

Quibus allatum ante Catulli locum subjungit. Ergo *suppernati* sermo est iste apud Petronium, initio Satirici: *Date mihi ducem*, *qui me ducat ad liberos meos*. *Nam succisi poplites membra non sustinent*.

SVPRA non est a *sup* sive *sub*, quod est apud Scaligerum de caussis L. L. cap. CLV. ut nempe *supra* sit ab *sup*, ut ab *in intra*, a *con contra*: sed est *supra* ex *supera*, ut *infra* ab *infera*. *Supera* ex *superus* vel *super*, quod ab ὑπέρ. Ut a *super desuper*: quasi *de supero*: quod Lucretio *ex supero*. A *superus* est *supere*, non ab ὑπεραίρω, ut Nunnesius in Grammatistice putabat. A *superus* esset *superissimus*, sive a *super superrimus*: sed pro eo κατὰ συγκοπὴν καὶ μετάθεσιν dicimus *supremus*, & altera συγκοπῇ *sumus* sive *summus*. Hinc in numerando *summa*, κεφάλαιον ἐπὶ ψήφου, ποσότης, συναρίθμησις. ut veteres Glossæ interpretantur. Cicero in Hortensio: *Quid tu*, *inquam*, *soles*, *cum rationem a dispensatore accipis*, *si æra singula probasti*, *summam*, *quæ ex his confecta sit*, *non probare*. Seneca, extrema epist. XL. *Summa ergo summarum hæc est*; *tardiloquum te esse jubeo*. Sic epist. LXXVI *summula minuta*. Sed de etymo dissentit Cæsar Scaliger in comment. de Plantis: *Summum*, inquit, *est concisum*, *quod integra voce fuit supremum*. *At summam rei cum dicimus*, *id aliud est*, *& a sumendo sumtum est*: *ut si dixerim cum Plauti parasito*: *quinquaginta*, *centum*, *triginta*, *sexaginta*; *miles statim quærit ibi*: *quania isthæc hominum summa est*? *propterea quod accipis ou quatuor membra*, *quæ sic sibi sumenda jubet miles*; *ut unus fiat numerus*, *qui eam ob caussam dicatur summa*. Hæc ille. Ingeniose quidem: sed falli arbitror. Simplicius enim fit putare, eo *summam* dici, quia vere *summus* est is numerus, quo colligitur totum. Seu enim magnitudinem spectes, nullus eo superior: seu locum, aut primo loco ponitur, aut potius extremo, qui & ipse *summus* vocatur. Ut apud Horatium:

Prima dicte mihi, *summa dicende Camena*.

A *summa* est *summatim*, κεφαλαιωδῶς, sive ἐν ἐπιτομῇ. Item *summarium*. In quo fit illud, quod se facturum ait Maro, cum dicit,

. . . . *Sed summa sequar fastigia rerum*.

Probam esse vocem, docet Seneca, epist. XXXIX. ubi ait veteribus dici *summarium*: quod suo ævo diceretur *breviarium*: quo usi Plinius, Tranquillus, alii. A *summus* quoque est *summas*: ut apud Appul. *summatem ejus regionis*, & *summatis Deæ*. Onomast. *Summates*, μεγιστᾶνες. Ὑπέρ vero, unde *super* fieri dicebamus, est ab Hebræo עבר, quod est *trans*, *citra*, *super*. A qua ipsa voce Hieronymus, Theodoretus, & quidam alii Hebræos dici volunt, quasi περάτας, sive *transitores*, quia nempe Abraham, (cum prius in Mesopotamia habitaret,) divino jussu, patris domo relicta, trajecisset Euphratem. Sed rectius Josephus, lib. I. Antiq. Jud. cap. XIV.

(**) *Quod credo sic dictum quia* עפר haphar, *i. e.* pulverem *arceret*; *pertinebat enim magis ad munditiem quam ad necessitatem*. *Notum est Italorum* lo spolverino. *Chaldaei hoc idem cum* Mem *formativo usurpant*, *ut sit*, מעפרא maphera.

XIV. Eusebius de præparatione Evangelica, lib. II. cap. IV. Theophilus, lib. III. contra gentes, pluresque alii, qui docent eam appellationem esse ab *Hebero*, Semi pronepote: nempe quia (ut quoque Eucherius in Genesin scripsit) *eo tempore, quando linguarum facta est varietas, in sola domo Heber, qua antea fuit, lingua remansit*. Nec est quod aliquem transversum agat auctoritas Ambrosii, qui in cap. XIII. ad Philipp. etymon hoc plane improbat, potiusque ab auctore gentis Abramo *Ebræos* quasi *Abræos* dictos autumat. Nam omnem dubitationem tollit, quod Moses Genes. XXXI. *filios Hebers* dicat pro *Hebræis*: quodque Bileam, Num. XXIV. XXIV. ut *Assurum* pro *Assyriis*, ita *Heberum* ponat pro *Hebræis*.

SURA, est *pulpa illa tibiæ carnosa & ventricosa*, unde Græci γαστροκνήμιον vocant. Ita accipit Plinius, lib. XI. cap. XLV. cum *homini tantum datam* ait: item Vegetius, qui eam in milite fortitudinis ait signum. Sed apud Maronem, aliosque, ponitur pro *integro crure*. Quare videri possit ob similitudinem sic dici a *surus*, quod antiquis (ut in *Surculus* dicam) *palum* significabat. Hoc sane etymon placuit Julio Scaligero, Exercit. CCL. Melius sane hoc, quod in Catholico refert Joannes de Genua, qui a *suo* duci ait, quia tibiam femori quasi consuit, atque unit. Sed quo minus in totum Scaligero assentiam, facit, quod *sura* non κυρίως, sed συνεκδοχικῶς pro *palo* accipiatur. Quare *sura* potius sit ex Hebræo שוק, hoc est, *crus*, quia carnosa tibiæ pars. Vel ab Arabico ساق *saiara*, hoc est, *ire*, *ambulare*, quia ad cundum conducit. [vide num ab αἴρω, quatenus id vocabulum notat τὰ ὀπίσθια.] Fuit & *Sura* cognomen apud Romanos. Primus sic vocatus P. Cornelius Lentulus, Catilinæ socius: nempe quia is, cum Sylla rationem ab eo posceret pecuniæ publicæ, quam quæstor tractaverat, dixerat se non posse rationem reddere, sed præbiturum *suram*: ut pueri solent, si in pila ludo deliquerint, pila *suram* præbent percutiendam. Auctor Plutarchus in Cicerone. Itaque sic corrigo locum Isidori, lib. XVIII. cap. ult. *Suram dicitur dare, qui crure prolato pila feriendum collusoribus præbet*. In editis atque etiam MSStis meis corrupte expressum, *pilam crure oblato feriendam*. [Hujus diminutivum *Surula* & contracte *Sulla*, unde *Sylla* videtur ortum nomen.]

SURCULUS a *serra* & *cædo* deducere videtur Isidorus, lib. V. cap. VI. *Surculi*, inquit, *a præcisione serræ nominati*. Pro quibus Papias corrupto, credo, Isidori codice deceptus, habet *surcula a præpositione serri dicta*. Sed Isidori etymon est ineptum. Esse vero *surculus* ὑποκοριστικὸν a *surus*, monent, Perottus, Jul. Scaliger, Exercitat. CCL. & animad. in historiam Theophr. lib. I. cap. II. Jos. Scaliger in Conject. Imo e veteribus idem tradidit Festus, qui & *surum* interpretatur *palum*, Enniumque eo usum docet. Locus Ennii sic legitur in schedis Farnesianis:

. . . . *Unus*
Surus surum ferre: tamen defendere possent.

Intelligit autem *vallum*; quod hic Festi locus indicat: *Crebrisurum apud Ennium significat vallum crebris suris, id est, palis, munitum*. *Surus* quoque legas apud Varronem, lib. VII. de L. L. item lib. IX. ex Scaligeri emendatione. [Vide Nonium in *Syrus* Hesych. Σύρος τὸν κλάδον, apud Dionem legas Σταύρους ἐκ σύρων. compositum pro *palis* aut *trabibus*.] Videtur autem *surus* proprie dici *ramus major*, quod ex *surculi* voce cognoscimus. Sed cum a *surus* ὑποκοριστικῶς *surulus* fuerit dicendum, prope est, ut suspicer antiquos etiam *surcus* dixisse, [imo etiam *suriculus*.] præsertim quando & *surrus* legitur gemino *rr*, quod levi immutatione ex *surcus* corruptum videtur. Id si placet, dicam *surcus* esse a *surgo*, pro quo veteres (qui G nesciebant) *surco* dixere. Nempe quia exsurgit ex arbore. Quod etymum etiam invenio apud Cæsarem Scaligerum, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant. lib. VI. cap. I. Vel derivem a שרק, quod R. Selomoh *ramum* sive *palmitem vitis* optime interpretatur.

SURDUS, prius *sordus*, contractum ex *sordidus*, quia aures *sordibus* oppletæ; non quasi hæc una *surditatis* caussa, sed quia notissima. Itaque e contrario *purgata a sordibus auris*, quæ bene audit. Ut apud Horatium, lib. I. epigr.

Est mihi purgatam crebro qui personat aurem.

Atque hoc etymon & Papiæ & Perotto probatur. [*Sordus* pro *Surdus*, unde Συρδισμός. vide Nonium in *Tunica*. *Muti enim & Surdi semper confunduntur*.] Vel dicatur *surdus* quasi *seoridus*, ex *se*, id est, *sine*; & *ore*, hoc est, *aure*, unde *oricula*, & *oricilla*: ut apud Catull. *vel imula oricilla*. Ab *ore oridus* fuerit, hoc est, *auritus*; ut a *caleo*, *calidus*. *Auritus* autem pro *audienti*, quomodo *auritas quercus* in primo odarum poëta ait, quæ Orphei cantu caperentur.

†SURDUS recto tramite fluxit ab חרש *heres*, quod in Hebr. cognatisque linguis ejusdem est notionis ac *Surdus*. Ab eo vero, ubi τὸ *Shin* pro more Syrorum & Chaldaeorum in T mutaveris, fiet *Heret*, sive potius (in forma emphatica, & E in V Syriace Tyrrheniceque mutato) fiet *Hurto*. Ac postremo aspiratione de more in sibilum degenerante, pro *Hurto* fit *Surto*, unde *Surtus*, Latinis autem (T emollientibus) *Surdus*. Tot mutationes quis crederet? Sunt tamen regulares omnes: nec nisi paulatim & tractu temporis eae vicissitudines in vocabulis accidunt. MAZOCHIUS.

SURSUM [a *surgo*] esse compositum a *versum*, satis liquet ex iis, quæ de hoc diximus in *Prosa*: ubi ostensum similiter dici *prorsum* quasi *proversum*, *dextrorsum* quasi *dextroversum*, *istorsum* quasi *istoversum*, atque ita in aliis. Sed quæ in *sursum* prior sit compositi pars, non ita evidens est. Sunt qui eam esse censeant *sutra*, vel *super*. Sed arbitror, esse *sus*, quod sæpe in compositione invenitur, & idem valet, quod compositum ejus *sursum* sive *susum*. Ut *sustollo*, sive *sursum tollo*; *suspicio*, *sursum specio*; *suscito*, *sursum cito*; similiaque *suscipio*, & *suspicor*, teste Prisciano, lib. I. Sed & dicimus, *susque deque*, quod proprie valet *sursum & deorsum*, ἄνω καὶ κάτω. Nam quid aliud est *susque deque fero*, vel *susque deque habeo*, quam *nihil pensi habeo sursum an deorsum hoc eat*? Vide de eo loquendi genere Gellium, lib. XVI. cap. IX.

SUS, ut quidem Donatus scribit, Eunuch. act. III. sc. II. factum e Græco ὗς, converso spiritu aspero in *S*, quomodo ab ἕξ est *sex*; ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Sed nil opus eo recurrere, cum Græci ipsi & ὗς dicant & σῦς. Ac dubium, utrum ὗς prius fuerit an σῦς. Si σῦς, sic videtur dicta a σεύεσθαι, seu σοῦσθαι, διὰ τὸ ὁρμητικῶς ἔχειν· quod etymon apud Athenæum, Eustathium & Etymologum legere est: atque ab hac mente est, quod Papinius *suem* vocat *fulmineum*. Sin ὗς prius fuit, verior poterit videri altera etymologia, quam idem Etymologus ponit, ut sit ab ὕεσθαι, hoc est, βρέχεσθαι, quia id animal aquis gaudet. Ita ab ὕω ὕσω erit ὗς, & pleonasmo τοῦ σ, σῦς, quomodo a μικρὸς est σμικρός. Est & tertia hujus vocabuli etymologia, ut sic dicatur a θύω, id est, *macto*, *sacrifico*, quia animal id sacrificiis accommodatum. Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. *Sus Græce dicitur ὗς, olim thysus*, (malim θῦς) *ab illo verbo, quod dicunt θύειν, quod est, immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur: cujus vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, nova nupta & novus maritus primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur, nam & nostræ mulieres, maxime nutrices, naturam, qua fœminæ sunt, in virginibus appellant porcum, & Græcæ χοῖρον, significantes esse dignum insigni nuptiarum.*

Quem locum, licet prolixior, integrum adscripsi, ut eadem pateat, unde fit quod pars ea, qua puellæ sunt feminæ, dicatur *porcus*, & Græcis χοῖρος, vel χοιρίον, quomodo ea voce usus Aristophanes. Quod vero dicit Varro, ὗς dici quasi θῦν, idem a Græcis quoque scriptoribus proditum est. Ita Athenæus, lib. IX. 14. ait οἱ δὲ τὸν ὗν εἰρῆσθαι, οἱονεὶ θῦν, τὸν εἰς θυσίας εὔθετον ὄντα. Et Clemens Alexandrinus lib. II. Strom. ait: Λεγουσί γ' ἄν τινα τῶν φιλοσοφούντων, ἐτυμολογοῦντα τὸν ὗν, θῦν εἶναι φάναι, ὡς εἰς θοινὴν καὶ σφαγὴν μόνον ἐπιτήδειον. Quorum verborum mens est: dici quendam sapientiæ studiosum virum, *suis* etymon adducentem dixisse ὗν dici quasi θῦν, quod viscerationibus tantum atque epulis aptus esset. At mire in iis cæcutit bonus Fungerus, qui somniat, non *suem*, sed *philosophum* quendam nominatum a Græcis ὗν quasi θῦν. Etymo *suis* allato favet quoque hoc Ovidii, lib. IV. Fast.

A bove succincti cultros removete ministri.
Bos arat: ignavum sacrificate suem.

A *suis* in obliquo olim *sueris* dixere, ut a *Jovis*, *Joveris*, a *bos boveris*. Hinc *sueres* sunt quædam partes suillæ. Citat Festus ex Plauti Carbonaria:

Edo pernam, sumen, sueres, spetile (alii *spectile*,) *callum, glandia.*

A *sus* est *sucula*, exigua sus. Est & in torculari *sucula*, ita dicta ob similitudinem. Utitur Cato, cap. XIX. Plautus Rudente act. IV. sc. IV. Vide Festum in *Sucula*. Turnebum, lib. VII. cap XXV. Philandrum, & Baldum, in Vitruvium. A *sue* quoque est *subare*, nempe a *subus* pro *suibus*, quomodo pro *bovibus* dicimus *bovus*, & *bubus*, unde *bubulcus*. Vel si a Græcis esse malis, non tamen erit a θορεῖν, uti scripserunt, (nam & vox hæc longius abit, & significatio ejus nimis lata, ut quæ generatim signet *furibundo ad aliquid impetu ferri*,) verum a Græco σοβεῖν, quod Æolice est συβεῖν, unde *subare*. Nec longe abit σοῦαξ sive σύβαξ, quod significat suillis moribus præditum, porcique instar libidinosum. Nempe itidem σύβαξ dicitur quasi σύαξ, hoc est, συάδης. Hesychius: Σύβαι, λάγνοι. Συβακα, συώδη. Σύβαλλας, ὁ καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια. A *sue* quoque est *surire*: quod proprie de porcis maribus dici videtur: ut *subare* de feminis. Sic sane, sed in piscibus, distinxit Appuleius in Apologia: *Memento de solis piscibus hæc volumina a me conscripta: qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coalescant, quoties, & quid anni cujusque eorum generis feminæ subent, mares suriant.* Huc quoque trahunt, quod in Glossis Philoxeni *surit* explicatur κασωρᾷ, quod est a κάπρος sive *aper*: *subat* autem exponitur ὀργιᾷ, ubi quivis legendum videt ὀργᾷ, hoc est, *libidinis impetu concitatur*, ab ὀργή, hoc est, ὁρμή. Verum hoc argumentum plane invalidum, cum ὀργᾷν sit vox generalis, non maribus minus, quam feminis competens; καπρᾷν vero de feminis vel κυρίως dicatur: ut quod proprie notet *appetere marem*; nempe κάπρον, id est, *verrem*. Gloss. *Verres*, κάπρος. Indeque apud Comicos καπραινα de muliere *ardentissimæ libidinis*. Voce καπρᾷν sic usus Aristoteles lib. VI. de histor. animal. cap. XVIII. Καὶ αἱ ὕες, ὅταν ἔχωσι πρὸς τὴν ὀχείαν ὁρμητικῶς, ὃ καλοῦνται καπρᾷν, ἀθοῦνται καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Vides ut Aristoteles clare dicat *porcum feminam* καπρᾷν, non ὀργᾷν. Itaque & Gaza transtulit: *Sues*, inquit, *feminæ cum libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines adgrediuntur*. Recte; quamquam nec si *surire* dixisset, censoriam notam mereretur. Nam non Latini minus, quam Græci discrimen istoc negligunt. Ita *subare* de maribus dicunt Tertullianus exhortatione ad castitatem, & Hieronymus lib. I. adversus Jovinianum. Contra *surire* quoque de feminis dici indicat hic locus Festi in voce *Suillum*: *Immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis, ita, ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare & surire dicantur*. Nam *surire* legendum esse, non ut in vulgatis, *subire*, & Scaliger monet, & clare ostendunt, quæ hactenus diximus. Puto autem, ut a *subus* pro *suibus* est *subare*; ita ab antiquo genitivo *sueris* pro *suis*, de quo ante dictum, esse *surire* quasi *suerire*.

†Sus suitne ab Hebr. סוס *sus*? quae vox etsi Hebraice non *suem* sed *Equum* notat: at potuit patere ab initio latius. Et habet sermo Latinus plurima animantium nomina mere Hebraica, quae tamen aliud Latine, quam Hebraice significant: cujus generis in nominibus animalium, notionum ἐναμείψεως complures attuli supra in Leo. Ibi vide. Hoc si minus placet, deducatur Sus per me licet a זיז ziz (sive mollitet *Sis*) qui est apud Hebraeos *Aper*, i. e. sus agrestis. *Jod* & *Van* facillime inter se permutantur. Haec pronior originatio. Mazochius.

Susinum oleum, quod dicatur, indicat hic Plinii locus lib. XIII. cap. I. *Susinum tenuissimum omnium est* [olei generum.] *Constat ex liliis, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho*. Σούσινον μύρον vocat itidem Athenæus, σούσινον χρῖσμα Dioscorides. Est a σοῦσον, quod lingua Punica ac Phrygia idem ac λείριον seu κρίνον, ut scribit Etymologus. Persicum quoque esse, docet Stephanus περὶ πόλεων. Uterque ait *Susa*, Susianæ regionis metropolim, hinc nomen accepisse, ob liliorum istic loci crescentium copiam. Alterum quoque ejus urbis etymon adfert Etymologus. Nam forte sic dici ἀπὸ τοῦ ἱππάσιμον αὐτὴν εἶναι. σουσίαν γὰρ ὑπὸ Σύρων τὸν ἵππον λέγεσθαι. Sane Hebræis סוס, *equus*. Sed iisdem quoque שושן, *lilium*; quod prius etymon confirmat. Indeque nomen proprium *Susanna*.

Suspicor & *suspicio* esse a *susum* sive *sursum*, abjicique alterum *S*, scribit Priscianus, lib. I. cap de literarum numero ac permutatione. Mihi magis verisimile fit, esse a *sub* & *specio*. Nam quod Latinis est *suspicari*, id Græcis similiter est ὑποβλέπεσθαι & ὑφορᾶσθαι. Ὑπὸ autem est *sub*; ut ἀπὸ, *ab*. Hesychius: Ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν: Idem: Ὑφορώμενος, ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν. A *specio* est *suspicor*; ut ab eodem est *conspicor*. Et ut ab hoc *conspectus*, ita ab illo *suspectus*. Imo & *suspectio* pro *suspicio* dicitur. Terent. Andr. Act. III sc. II.

Nam qui istæc tibi incidit suspectio.

Tullius, Philipp. I. *Suspectionis aliquid adferret*. Ita in libro Longobardicis literis scripto se reperisse testatur Hieronymus Ferrarius. In vulgatis est *suspicionis*. Similiter in Ausonii ad Paulinum, Paulini item ad Ausonium epistola, ea vox legitur. Fortasse autem miretur quis, quod in *suspicionis* voce secundam producat Martialis, ut cujus sit lib. II. ep. XLVI.

Oblinitur minima, siqua est suspicio, rimæ.

Similiter producit Plautus Amph. act I. sc. II. Asin. act. IV. sc. I. & alibi semper. Nec desunt qui in Terentii, Ausonii, Paulini locis ante citatis *suspicio* pro *suspectio* legant antepenult. porrecta. Rationem vero ejus moduli puto, quod κατὰ συγκοπὴν sit factum e *suspicatio*. Nisi malis, quod adfert Jul. Scaliger, lib. VII. de re Poët. poster. partis cap II. Ait enim a *suspicatum* fore *suspicatio*, sed pro eo dici *suspicio*, ac si brevis reperiatur secunda ejus vocis (quomodo in versibus Cornelio Nepoti falso tributis legere est:

Suspicione, Paris, ne credito, ludimur, inquit.)

syncopen intelligi, quoties vero producitur, esse synæresin. Sunt quibus placeat & *suspicio* verbum secundam habere porrectam, cum significat *suspectum habeo*: qua ratione Sallustius in Jugurth. dixit: *Suspectus regi, & ipse eum suspiciens*. Sed notionem agnoscimus, de modulo auctoritatem desideramus.

Susurro Nunnesio placet esse a ψιθυρίζω. Aliis a συρίζω. Sed potius cuncta hæc a sono facta. [potest & duci a σίζω, unde σίγμα.] A *susurro susurrones* pro *delatoribus* dixit Sidonius, lib. V. ep. VIII. ac monet ad eum locum Savaro, similiter loqui Salonium in Ecclesiast. & Petrum Ravennatem. serm. LIII. Caussam nomini præbuit, quod *delatores*, ne exaudiri possint, in aures soleant *susurrare*. *Susurrus* quartæ est Appuleio: ut qui in Floridis dicat,

cat, *Fistula susurro jucundior*.

SVSYMBRIVM a Græcis accepimus, ut plurima alia herbarum vocabula. Locum hac de re Varronis apponam: *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathum, radix. Sic enim antiqui Græci, quam nunc raphanum. Item ex Græcis vocabulis, ἕρπυλλον, ῥόδον, addita & commutata una litera, serpyllium, & rosa. Item Græca Κορίανδρον, μαλάχη, κύμινον. Item Latina, lilium ἀπὸ λειρίου, & malva a μαλάχη, & susymbrium ἀπὸ σισυμβρίου*.

SVVS olim erat *sos*, *sa*, *sum*. Vel idem ac *is*. Nempe a Græco ὅς. Sed *suus* ab *sui*, ut a *mei meus*, a *tui tuus*, &c. Nisi magis placet *suus* esse a Dorico τεὸς pro σὸς, *suus*, item ab ἑὸς. Nam *E* non raro abit in *V*, ut ἔλαιος, *uleus*. Spiritum vero asperum crebro in *S* mutari notissimum est.

S Y

†SYCAMINVM & SYCOMORVM non pauci inter se distinguunt, tamquam si duo stirpium genera fuerint. At ego ea duo fuisse ejusdem arboris paulo diversa nomina, ad caput Lucae XIX. statuam. Res ita se habet: Hebraeum שקמים *shikmim* (aut vero cum terminatione feminina) alii Graecorum συκομόρους aut συκομορμίας, alii συκάμινα reddiderunt. Hinc orta duarum arborum nomina, secum etiam genera plantarum intulere duo. Verum non est mihi dubium quin *Sycaminus* a *Sycomoro* nomine tantum leviter differat, quorum utrumque nomen ab Hebr. שקמים *shikmim* fluxerit. Haec fuse mihi olim disputata in schedis ad Lucam fuerant: quae satius putavi in celebrem Lucae locum cap. XIX. reservare. MAZOCHIVS.

SYCOMORVS nominatur apud B. Lucam cap. XIX. ubi Græci codices, etiam MSsti, mire variant. Legas enim συκόμορον, συκομοραία, συκομωρία, & συκομωραία. Nomen a συκῆ, *ficus*; & μορέα, *morus*. Celsus, lib. III. cap. XVIII. inversis vocibus, e quibus id nomen conflatum est, *morosycon* in Ægypto appellari ait, quasi dicas *moroficum*. Dioscorides, lib. I. cap. CLXXXII. ait esse δένδρον μέγα, ὅμοιον τῇ συκῇ, πολύκαρπον σφόδρα, τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ. *arbor magna, similis fico, frondosa, foliis morum referens*. Atque hæc caussa nominis: quanquam aliam adfert Dioscorides. Vult enim sic dici διὰ τὸ ἄτονον τῆς γεύσεως, *propter gustum inefficacem*. Quasi *fatuam ficum* dixeris. Quod apertius est, si συκομωρία scribatur per ω. Quæritur utrum eadem sit συκάμινος. Quorundam ea sententia fuit, ut Dioscorides ibidem testatur. Ac Erasmum quidem censuisse, cognoscere est ex iis, quæ ad Lucæ cap. XIX. annotavit. Verum *sycaminus* non *sycomorus* est, sed *morus*, Celsus, lib. III. cap. XVIII. *Græci morum sycaminum appellant*. Etiam Demetrius Ixio apud Athen. lib. II. eadem esse dicit συκάμινα & μόρα. Galenus quoque, lib. II. de alimentis, cap de *sycaminus*, eandem arborem facit *sycaminum* ac *morum*. At de *sycomora*, tanquam diversa, singulari agit capite, eamque media inter *ficum* & *morum* potentiæ facit. Nec συκάμινον aliud quam μόρον est in illo Attici scurræ de vultu Syllæ:

> Συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον.
> *Sylla est morum polenta sparsum*.

Legas apud Plutarchum in vita Marii. Eo autem significabatur faciem Syllæ rubria & asperis partibus inter candidas sparsis retulisse *morum* conspersum farina. Est vero Συκάμινος ab Hebræo שקמה, quod idem notat. Ut audiendus non sit Demetrius Ixio, qui apud Athenæum, lib. II. recte quidem eadem esse dicit συκάμινα ac μόρα, sed perperam tradit, μόρα quidem dici ab *succi colorem sanguineum*, quasi αἱμόῤῥοα, συκάμινα autem, quasi σύκων ἀμείνω, hoc est, *ficubus meliora, magisque sapida*.

SYCOPHANTA, συκοφάντης, a σῦκον, id est, *ficus*, & φαίνω pro ἐγκαλῶ, *accuso*. Lege olim apud Athenienses cautum erat, nequis ficus Athenis exportaret. Qui deferebant adversus legem eam peccantes, ea re dicti συκοφάνται. Inietque hoc hominum genus delationibus sibi parare victum: atque adeo sæpe & ficta crimina intendebat: eaque de caussa *calumniatoribus* id nomen tributum fuit. Gloss. Cyr. συκοφάντης, *calumniator*, *sycofanta*. Aliam etiam nominis caussam adfert Festus his verbis: *Sycophantas quidam ex hoc dictos putant. Atticos quondam juvenes solitos ajunt in hortos quorundam irrumpere, ficosque deligere, quam ob caussam legem factam, qua id fecisset, capital esset ei, quam pœnam qui persequerentur ob parvula detrimenta, sycophantas appellatos*. Vide & Aristophanis Scholiastem, ac Etymologici Magni auctorem.

SYLVA Isidoro, lib. XVII. cap. VI. videtur dici quasi *xylva* a ξύλον, *lignum*, quia in ea ligna cædantur. Sed est ab ὕλη, spiritu aspero in *S* converso, quomodo ab ἕξ est *sex*: ab ἥμισυ, *semis*; insuperque inserto *V* consono, qua ratione ab Ἄορνος est *Avernus*; ab ἱερός, *servus*. Pierius ad Ecl. IV. quod in veteribus libb. *silva* scribatur per *I*, putat *silvam* a *silendo* dictam esse, quia sit *locus silens*. Sed interdum *Y* in *I* convertitur, quomodo a στύπος est *stipes*; a φρύγω, *frigo*, &c. Itaque & similiter in vett. libb. legas, *nimfa*, *limfa*, *mirtus*, *cignus*, & similia. Nec obstat significationis diversitas. Nam ὕλη apud Homerum aliquoties legas pro *sylva*, eodemque locutus modo Herodianus, & quidam alii, qui prorsa scripsere. Indeque est, quod Macrobius, lib. I. in Somn. Scip. cap. XII. *sylvestrem tumultum* interpretatur *hylen*. Etiam in Cyrilli Glossis legas: Ὕλη ἐν ὄρεσι, *sylva*, *nemus*. Atque ut Græcis ὕλη arbores, frutices, herbas comprehendit: ita & Latini quandoque eo utuntur de herbis, non quibusvis tamen, sed asperis: ut sunt lappæ, & tribuli: ut I. Georg.

> . . . . *Subit aspera sylva*,
> *Lappæque tribulique*.

Sed imprimis arboribus convenit: unde pro *trabibus* capitur, ac *lignis*, unde ædes construuntur aut ignis accenditur. Συνεκδοχικῶς vero extensa vox ad omne id, ex quo aliquid fit: quod Latini apposite *materiam* dicere, quasi *rerum omnium matrem*. Siquidem in generatione corporum naturalium materies est principium passivum, forma activum, eoque illa matris, hæc patris instar est. At philosophi etiam κατὰ μεταφορὰν ita appellant objectum disciplinarum, quod Scholasticis dicitur *materia circa quam*. Gloss. Cyr. Ὕλη ξύλων, *materia*. ὕλη λόγων, *materies*. Itaque & Cornelius Severus in Ætna conjunxit *materiem sylvamque*. A *sylva* est *Sylvanus*, Πὰν, θεὸς ὑλαῖος, ut Glossæ Phil. interpretantur; sive θεὸς ὑλικὸς, ut est apud Servium: quem vide in illud VI. Æn.

> *Arvorum pecorumque Deo* . . . .

Liber de agrorum finibus: *Nam omnis possessio tres Sylvanos habet: unus dicitur Domesticus, possessioni consecratus: alter dicitur Agrestis, pastoribus consecratus: tertius dicitur Orientalis, cui est in confinio lucus positus, a quo inter duo pluresve fines oriuntur*. Erat & *Mars Sylvanus*, ac *Hercules Sylvanus*. Illius meminit Cato de R. R. cap. LXXXIII. hujus Aurelius Victor. Nec alius, quam *Mars*, sive *Hercules*, cui rure sive in silvis delubrum. A quo *pater Sylvanus* differt. Unde inscriptio vetus, SILVANO & HERCVLI. Et alia, HERCVLI & SYLVANO.

SYMBOLVM ait P. Lombardus, de *symbolo* Apostolico tractans, esse a σὺν, hoc est, *cum*, & *bolus*: quia *quilibet Apostolus contulerit suum bolum*. Sed plane origine Græcum est, diciturque σύμβολον ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, quod est *conjicere*. Nam σύμβολον proprie est *nota*, sive *illud*, *quod rei alicujus nobis indicium facit*: sive *ex quo de re conjecturæ licet*. Ab hac enim notione τοῦ συμβάλλειν, *symbolon* dici, etiam Budæi judicium est. Ab eadem voce dicta est SYMBOLA, nempe quod ab iis, qui communi sumtu cœnaturi erant, pecunia conjectaretur, ut apposite ad ἔτυμον vocis loquitur Agellius. Hinc Curcul. act. IV. I. *symbolarum collatores* legimus. Il-

sed solum discriminis est inter *symboli* & *symbolæ* etymon, quod in illo συμβάλλειν ad animum pertinet, quomodo dicitur *feliciter conjecisse*, qui recte *judicavit*: at in hoc refertur ad res corporeas, uti pecunias, quæ a variis *in commune conjiciuntur*, & *conferuntur*. Crebro autem in *Symbolæ* voce peccarunt librarii, ut cum apud Terentium in Andr. *Symbolum dedit* scribitur pro *symbolam*: quomodo in antiquis codd. legi testentur Georgius Fabricius, & Gabriel Faërnus, suseque hanc lectionem probat H. Stephanus, libello de abusu Linguæ Græcæ. Itidem a recto *symbola* non a *symbolum* est illud in Eunuch.

In hunc diem ut de symbolis essem.

Hinc quoque *asymbolus* in Phormione dicitur, *qui symbolam non dat*. Sunt qui *symbolum Apostolicum* dici putent, quia *unusquisque*, ut ajunt, *Apostolorum caput unum*, *velut symbolam contulerit*. Quippe hoc si esset, diceretur *symbola Apostolica*. Orta hæc opinio de collatione capitum singulorum ab Apostolis factorum ex ignoratione discriminis inter *symbolam* & *symbolum*. Nam *symbola*, ut diximus, erat collatio eranistæ ad convivium: *symbolum* vero (ut Casaubonus docet ad Athenæi lib. III. cap. XXXI.) erat annulus vel aliud, quod arrhæ loco ei dabatur, qui convivium parabat, postea eatenus significatio, generatimque *symbolum* vocatum, quicquid arrhæ locum obtineret, ipsaque etiam tessera militaris id nomen meruit: unde petita translatione fidei Christianæ capitibus *symboli* nomen impositum est, quod iis veluti tessera milites qui sub Christo militent, ab infidelibus discernantur. Rufinus in expositione *symboli* utramque adducit nominis rationem. Nam licet haud dicat ab Apostolis singulis singula capita esse collata (quæ vulgi opinio est, caput suum cuique Apostolo nominatim tribuentis, & Thomæ quidem assignantis caput de resurrectione Christi, qui is hanc primo non crediderat;) tamen in eo convenit cum aliis, quod velit a *conferendo* dictum esse, quia Apostoli post ascensionem Domini, antequam ad gentes proficiscerentur, *futuræ prædicationis summam in unum collegerunt*. Idem tamen quasi in hac opinione minus acquiescens, alteram subjicit nominis caussam, fusiusque eandem exponit. Sed Rufinum ipsum audiamus: *Symbolum Græce indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in unum conferendo, quod unusquisque sensit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur: quia illo tempore, sicut & Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur, multi ex circumcisis Judæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicujus vel ventris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is, qui Christum vere secundum Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hoc observari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & sonus vocis idem, & mos unus est, atque eadem instituta bellandi, neque doli subreptio fiat, symbola distincta unusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latine vel signa, vel indicia nominantur: ut si forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolum, prodat si sit hostis, an socius*. Hæc Rufinus.

† SYMPHONIA, quatenus concentum plurium instrumentorum notat, haud dubie Graeca vox est, in quam nihil Orienti juris. At apud Latinos quam saepissime organum unicum & singulare designat, ceterorumq. comitum organorum veluti imperatorem, quod *Tibia curva* dicebatur. Atque id Dan. III. v. 5. & seq. סומפניא *Sumphonja* nuncupatur. De eo plura scripsi in fine Exercitat. Danielicae (quam ad calcem tomi I. Biblici nuper adjunxi a pag. 307. ad 315.) Ubi quid Graeca συμφωνία a Chaldaica *Sumphonja* differat, copiose discussimus. Graeca vox propter I vocale est quadrisyllaba: at in Chaldaico *Sumphonja* propter I consonum tres syllabae existunt. Graeca vox ex σὺν & φωνὴ componitur: at *Sumphonja* Orientis simplex vox est a Chaldaeo themate ספך (de quo vide Buxtorf. in Lex. Chald. num. III.) profecta. Graecorum συμφωνία est plurium instrumentorum concordia discors: Chaldaica vero & Latina *Symphonia* est organum praecentorium ceterorum dux & imperans modum. Virg. *Ubi curva choros indixit tibia Bacchi*. Aevo Virg. *Curva* dicebatur (cujusmodi in Herculanensibus picturis & anaglyptis saepe observatur) at antiqui tibiam *Vascam* vocabant. *Vasca* vox Orientalis est, in his nostris additamentis alibi ex Oriente deducta. Cetera plurima huc pertinentia videsis in Exercit. Danielica loco supra citato. MAZOCHIUS.

SYMPHONIACI Cic. & aliis, *qui symphoniam canunt*. *Symphonia*, συμφωνία, ad verbum *consonantia*, uti & vett. Glossæ interpretantur. Est enim (ut Isidorus ait lib. III. cap. XIX.) *modulationis temperamentum ex gravi & acuto sono concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu*. Sumitur & pro *organo Musico*, ut idem Isidorus indicat libri ejusdem cap. XXI. *symphonia*, inquit, *vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extensa, quam virgulis hinc & inde musici feriunt: fitque in ea ex concordia gravis & acuti suavissimus cantus*.

SYNCERASTUM, συγκεραστὸν, quasi *contemperatum*, a συγκεράννυμι, *commisceo*, *contempero*. Sed κατὰ συνεκδοχὴν ponitur pro *omni edulio*. Varro, lib. VI. de L. L. *In Phagone*, *Honos syncerasto perit: Syncerastum est omne edulium antiquo vocabulo Græco*. In vett. editt. uti Mediolanensi anni CIƆIƆ. item Aldina pro *edulium* corrupte est *medulium*; unde conjectabat Beroaldus *omnem medullam* legi oportere. Eidem *Syncerastus* (servi id nomen Plauto in Pœnulo) ita dici videtur, quasi *medulla plenus*, & *pinguis*. Sed omnino a *cibo* id nomen potius est.

SYNODUS geminam habet notionem pro diversa scriptura apud Græcos. Nam σύνοδος vox Ecclesiastica, Ammiano etiam usurpata, lib. V. de cœtu dicitur *Ecclesiastico religionis caussa collecto*. Ac rectius per *o* scribitur, *synodus*, uti & *periodus*. Sunt enim ab ὁδὸς, *via*. Sed piscis vocatur συνόδους, ab ὀδοὺς, *dens*: unde *dentex* vertitur a quibusdam. Glossæ Cyr. Συνόδους ὁ ἰχθὺς, *dentis*, *dentex*. Nec συνόδους modo, sed & σινόδους nuncupatur, ἀπὸ τοῦ σίνειν, quod est, *nocere*. Quomodo Arcestrato vocatur apud Athenæum, lib. VII. At συνόδους dicitur Numenio in Halieuticis, ut ibidem videre est.

SYNTHESIS, σύνθεσις, *compositio*, a συντίθημι. Itaque si vocis naturam spectes, generatim notat *rerum quarumvis congestionem ac constructionem*. Sed, quod bene observavit Hottomannus, specialiter sic vocari solent *vestes in vestiario constructæ asservataque*. Docet hoc clare locus ille Scævolæ, L. LXXVIII. ff. de auro & arg. leg. *Quæro an ex universa veste, id est, an ex synthesi, tunicas singulas & palliola Sempronia eligere possit*. Præterea sic dixere *vasorum congeriem*: unde Papinius, lib. IV. Silv.

Aut unam dare synthesin quid horres
Alborum calicum atque cacaborum?

Et Martial. lib. IV. ep. XLVI.

Et crasso figuli polita cælo
Septenaria synthesis Sagunti.

Ubi *synthesin septenariam* vocat, quæ *constaret septem fictilibus vasis Saguntinis*. Sed imprimis de *vestibus* hac voce usi, adeo ut quorundam opinio sit de *vasis* non nisi μεταφορικῶς dici. Non tamen semper notat *vestes compositas*, *ac coacervatas*, sed & συνεκδοχικῶς usurpatur pro *veste unica*; ut illo Martial. lib. II. ep. XLVI.

Sic micat innumeris arcula synthesibus.

Ac videas fere accommodari *vesti cœnatoriæ*: ut illo ejusdem, lib. V. ep. LXXXI.

Undecies una surrexti, Zoile, cœna,
Et mutata tibi est synthesis undecies.

Suetonius quoque observat in Nerone, *quod plerumque synthesinam indutus prodierit in publicum, sine cinctu & discalceatus*: quia nempe is habitus convivantium. De *synthesi* etiam scribit Alciatus, lib. II. παρ. cap. XXI. sed satis oscitanter. Nam vult *synthesin*

synthesin interdum notare *vestem unicam*, sed *viliorem*: interdum *conformem vestium compositionem*, exempli gratia, *tunicam cum palliolo*, *quod ei respondeat*. Melius Brodæus lib. VI. cap. VII. Sed imprimis de *synthesi*, ac *veste in cœna mutatione* adi Turnebum lib. SAT II. cap. XIX. & AAVS I. cap. XVIII. ac J. Lipf. lib. I. Saturnal. cap. II.

† SYRIA sive SURIA (1) deæ nomen satis vetustum in Syria, & Oriente fuit: at in Occidente sero nec ante Neronem (2) innotuisse videtur. De ea satis multa habes apud Plutarchum, Lucianum, Appuleium, aliosque plures. Ex recentioribus adiri possunt Gyraldus, Seldenus de diis Syris, Vaillant. in Graec. Caesarum nummis, aliosque nummorum explanatores: quae nos hic missa facimus, tantum de vera nominis origine, deaeque effigie pauca dicturi. Apud Hebraeos צור *Sur* vix aliud quam *rupem* significat; idque nomen in Mosaico Cantico Deut. XXXII. 15. unum ex Dei nominibus est, Deo tributum propter inexpugnabilem divinae tuitionis firmitudinem. Hinc peculiari Syrorum deae quaesitum nomen, praecipue apud Hierapolitas, unde ipsum numen *Dea Hierapolitana* dictum. MAZOCH.

SYRMA ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod est, *trahere*. Donatus, sive alius, prolegom. in Ter. *Syrmata dicta sunt ab eo, quod trahantur: quae res ab scenica luxuria instituta est*. Nempe *syrma* vestis erat oblonga; unde *profundum* appellat Sidonius lib. VIII. ep. XI. Idem ostendit Prudentius in Psychomachia:

Ut tener incessus vestigia syrmate verrat.

Eo in tragœdiis utebantur, teste Polluce, quo personæ heroum vel heroinarum viderentur proceriores. Hinc Valerius Phorm.

Quid tibi cum tragicis versis (al. *versibus*) *& syrma facis?*

Ubi *syrma* antique usurpat pro *syrmate*. Juvenalis quoque est Sat. VIII.

.... Longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones ....

Quo ex loco patet, *syrma* ad utrumque sexum pertinuisse. Vide & Martialem, lib. IV. epigr. XLIX. & lib. XII. epigr. XCVI. Quia autem *matronæ* utebantur *syrmate*, inde est, quod & *matrona* apud Terentium *Syra* ἀπὸ τοῦ σύρειν dicitur. Nam cum a *gente* est, *famulæ* est nomen.

SYRTITES, ὁ συρτίτης lapis, quia in *Syrtium* litore invenitur. Colore exterius est melleo: sed interius croceo refulget. Vide de eo Plinium, Solinum, Isidorum. Etiam in Lucania reperiri, idem Plinius testis. *Syrtes* vero ἀπὸ τοῦ σύρειν, quasi σύρσεις, *tractus*. Etymon id approbat Sallustius in Jugurtha, ubi a *tractu* nominatas ait. Ac respexit eodem Festus Avienus, cum ait:

.... Late trahit æquora Syrtis.

T

TABANUS, *muscæ* genus, Græcis μύωψ, vel οἶστρος, prout Glossæ Cyr. interpretantur. Forsasse ob *gracilitatem corporis* ita dicitur, quasi qui *tabidus* sit. Sane similiter a σφὴξ, hoc est, *vespa*, dicitur σφηκώδης, hoc est, ἰσχνὸς, *gracilis*, *tenuis*.

TABERNA, ἐργαστήριον, ut Glossæ basilicæ interpretantur. Id literarum subductione e *tabulerna* factum esse recte scribit Jovianus Pontanus in Actio suo fol. CXXXIX. edit. Ald. Nam & Verrius Flaccus, atque ex eo Festus in *tabernaculum*, *tabernas* sic dictas ait, quod ex *tabulis* olim fiebant. Ac Priscianus quoque, lib. I. quo loco de literarum affinitate agit; *L*, inquit, *in R transit*, *ut tabula taberna*. Sed de mutatione fallitur Priscianus. Nam ut a *naso* est *nasiterna*, (est id vasis genus, *tres habens nasos* sive *ansas*,) ita a *tabula* est *tabulerna*, & per syncopen *taberna*. At longe spissior error Donati, qui in Adelph. III. III. κατὰ μετάθεσιν *taberna* pro *trabena* dici voluit, proprieque sic dici a validioribus *trabibus*, quibus superiora sunt suspensa. De etymo hactenus. Differunt plurimum *officina*, *apotheca*, *taberna*. In *officina* res fit ab opificibus. Hinc custodienda defertur in *apothecam*, e qua qui divendunt, dicuntur *mercatores*, & interdum cum adjectione *mercatores magnarii*. Ex apothecis res mittitur in *tabernas*, ut ibi prostet venalis, sed tantum habent *tabernæ*, quæ minutatim vendant, quique iis præsunt, *institores* appellantur. Hinc liquet cur Cicero pro Flacco conjungat *opifices* & *institores*: *Opifices*, inquit, *& tabernarios*, *quid est negotii concitare?* Liquet & cur Horatius dicat I. Odarum:

Pauperum tabernas Regumque turres.

Erant autem varia *tabernarum* genera pro mercium varietate. Itaque *tabernæ librariæ* meminit Cicero orat. II. in Anton. *tabernæ sutrinæ*, Tacitus lib. XV. *tabernarum argentariarum*, Livius, lib. XXVI. ubi intelligendæ eæ, in quibus argentum pretio permutaretur, vel de manu in manum, vel ut alibi tantundem redderetur. Ac verisimile est in iisdem pecuniam fenori dari solere. *Tabernæ* quoque *diversoriæ* meminit Plautus, Menæchmis, ubi intelligenda *caupona*, quæ & ἁπλῶς sæpe *taberna* appellatur. Cicero pro Cluentio: *Hominem*, inquit, *multorum hospitum*, *A. Binnium quendam*, *cauponem de via Latina*, *subornatis qui sibi a Cluentio servisque ejus in taberna sua manus allatas esse dicat*. Ubi manifeste *tabernam* pro *caupona* accipit. *Hospites* vero, ut alibi non semel, pro *peregrinis* usurpat, non pro iis, quorum sancta jura sunt. At proprie *hospitium* & *caupona* plurimum differunt. Nam in *tabernas* divertimus pretium soluturi. *Hospitium* vero est gratuitum: estque vel nostrum, quo hospites excipimus, vel alienum, quo excipimur ab aliis. *Hospitia* quoque sunt fere diuturnioris commorationis, atque obtinent quædam sanctiora jura, unde *Hospitalis* & *Hospitales Dii*. Pro *hospitio* quoque *diversorium* dicimus: sed hoc latius patet, quia & nostrum esse potest, a nobis vel emptum vel conductum, idque ne vel ad hospitem, cui molesti esse nolumus, vel ad cauponem divertere cogamur. Hinc Cicero epist. XXIII. *Multo libentius emerim diversorium Tarracinæ*, *ne semper hospiti molestus sim*. Monuit hæc etiam P. Manutius comment. in Cic. epist. A *taberna* est *contubernalis*, *A* in *V* verso, qui in eadem vivit *taberna*. Vide quæ diximus in *Contubernium*.

TABES a Dorico τάκω pro τήκω, id est, *liquo*, *liquefacio*, quia ut calor ignis metalla, sic morbus is corporis soliditatem liquefacit & solvit. Itaque *tabes* nihil aliud quam τῆξις, seu *liquefactio*; *tabidum* item *quod colliquescit*, quomodo *tabidam nivem* dixit Livius: *tabescere* idem quod *liquefieri*, quomodo *subtabescere* legimus apud Catonem: similiterque accipi videtur in illo Ciceronis II. de nat. Deor. *Itaque & aquilonibus*, *reliquisque frigoribus adjectis*, *durescit humor*, *&* *idem vicissim mollitur tepefactus*, *& tabescit calore*. Quamquam nec male hic exponas *consumere*. Lucretius quoque dixit, lib. IV.

.... albas decedere ningues
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Id est, qui nives liquefaciunt. Observavit elegans hoc loquendi genus Giffanius in Indice Lucret. Κατὰ μεταφορὰν autem *tabes* ponitur pro *pernicie*: qua de acceptione sic Festus: *Tabem eam*, *quæ faceret tabescere*, *apud antiquos usurpatum*, *Sallustius quoque frequenter*, *ut in Catilina*, *cum ait*: *uti tabes plerosque civium animos invaserat*. *Et in libro* quarto

(1) *In marmore Hortor. Matthaeior. apud Seldenum in de diis Syris ita scriptum fuit*: P. Acilius Felix D. D. (*i. e. donum dat*) Dia (*pro* Diae *sive* Deae) Suriae *&c.* *Ibi dea istbaec inter binos leones sedet* (*quia scil. eadem ac Mater deorum habita*) *lunata dia* *demate ornata*.

(2) *Sueton. de Nerone num. 56.* Religionum usquequaque contemptor, praeter unius deae Syriae. Hanc mox ita sprevit, ut urina contaminaret.

quarta *historiarum* : *Qui quidem mos ut tabes in urbem conjectus*. *Et Corvinus pro Liburnia* : *Propter hanc tabem atque perniciem damus tatius*. A *tabe* vero vel τήκω, etiam est ἄκτωτον *tabitabe*, quo significatur juxta Servium, *corruptus sanguis* : sive αἷμα νεκρῦ, ut Philoxeni Glossæ interpretantur.

TABULA diminutivum esse ab obsoleto *taba*, non tam argumentis, quam e vocis sono cognoscimus. *Taba* vero, Beemani judicio erit, vel ab Hebræo תאן, id est, *cubiculum*, *conclave*, quod nempe e *tabulis* id primo fieri soleat : vel (quæ sententia est Jul. Scaligeri, de causs. L.L. cap. XXXI.) a Græco τάζω, quod idem ac τείνω, id est, *extendo*; eo quod tabulata in ædibus extendantur : τάζω vero a שטח, id est, *expandere*, *extendere*. [vel τανύω, unde τάνις & τανί.] Adde & tertiam opinionem, ut sit a Chaldæo טבלא, hoc est, *tabula*. Quod solum verum est. A *tabulis* est *tabulinum*, & κατὰ συγκοπὴν *tablinum*, quomodo & a *figulo figlinum* dicimus, pro *figulinum*. Festus, ex Scaligeri restitutione: *Tablinum proximo atrium locus dicitur, publicarum rationum caussa factus. Quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant*. Ubi clare indicat *tablinum* dici a *tabulis*, hoc est, *codicibus*. Sed aliorum mens dici a *tabulis*, unde fabricatum. Favet huic sententiæ illud Varronis, lib. I. de vita pop. Rom. *Ad focum hiems ac frigoribus cœnitabant : æstiva tempore in propatulo ; rure in corte ; in urbe tabulino, quod menianum possumus intelligere, tabulis fabricatum*. Citat Nonius in verbo *Cortes*. Tertia etiam sententia est. Nam sunt qui *tablinum* dici putant, quod in eo picturarum *tabulæ* reponerentur, unde & *pinacotheca* dicta sit. Sed hos falli puto. Nam in *pinacothecis* quidem *pictæ tabulæ* & *statuæ* asservabantur : ut colligere est e Plinio, lib. XXXV. cap. II. cum dicit : *Et inter hæc pinacothecas veteribus tabulis consuunt, alienasque effigies colunt*. Sed eas a *tablinis* differre, argumento est, quod de his, tanquam diversis a *pinacothecis* meminerit Vitruvius. A *tabulis* quoque *tabularium* appellatum, curiæ pars, ubi *tabulæ* publicæ: qua de re diximus in *Archivum*. Ab eodem ὑποκοριστικῶς fit *tabella*, unde *tabellariis* nomen : teste Festo in *Tabellis*. Nam, *ante charta & membranarum usum in tabulis dolatis, non solum testamentum sed etiam epistolarum alloquia scribebantur* : ut & inquit Isidorus, lib. V. Orig. cap. XXIV. Fiebant *tabellæ* istæ e fago, abiete, buxo, tilia sive philyra, acere, citro, ebore. Iis vero cera inducebatur : unde *ceratas tabellas* legimus, & *ceram* ἁπλῶς pro *tabellis*. Hasce *tabellas* postquam scripserant, lino obligabant, & ceram annulo suo obsignabant. Hinc Plautus Pseud. act. I. I.

> *Phœnicium Callidori amatori suo*
> *Per ceram & linum literasque interpretes*
> *Salutem mittit*.

Et Bacch. act. IV. sc. IV.

> *Cedo tu ceram ac linum actutum; age, obliga, obsigna cito*.

Et Cicero, III. Catil. *Tabellas proferri jussimus, quæ a quoque dicebantur datæ*. *Primum ostendimus Cethego, signum cognovit*. *Nos linum incidimus, legimus, erat scriptum ipsius manu*, &c. Quo loco morem tangit veterum, qui antequam aperirent litteras, eum, adversum quem facerent, signum cognoscere jubebant, ne fictæ dicerentur. Similis locus apud Plautum Bacch. act. IV. sc. VI. E Xenophonte quoque id comprobat Victorius, lib. XIV. cap. IV. Plura de tabellis istis vide in epistolica Lipsii constitutione.

†TABULAE etymon pluribus olim a me traditum in iis, quae ad Diptychon Quirinianum commentabar. Praeter ibi dicta, videndum an ex תבל *tebel* ea vox duxerit. *Tebel* a LXX vertitur οἰκουμένη, nec enim aliud *Tebel* quam id totum, quod olim habitabatur, fuit. Quod quia planum, nihilque σφαιροειδὲς habens credebatur, idcirco terrae descriptio principio non in pila, sed in plano fiebat, atque proponebatur. Ergo descriptiones hujusmodi, quatenus οἰκουμένην exhiberent, τοῦ תבל *tebel* sibi nomen apud Hebraeos arrogabant, unde & apud Latinos (& quidem Orientis imitatione) κόσμου descriptiones, *Tabulae* vocabantur. Sed ad ultimum eo ventum, ut πλάκες, & asseres, laminaeve quaevis, etsi nihil descriptum haberent, Latinis *Tabulae* dicerentur, modo geographicorum πινάκων instar planae essent. MAZOCHIUS.

TACEO ex sententia P. Nunnesii Valentini fuerit a τήκω, *liquefacio*, *consumo*. Nempe ab aoristo τακεῖν. Malim ego ab ἀκέω, præmisso *T*, ut ab ἔρα, *terra*, sive *terra*. Ἀκέω quidem in usu non est, sed obtinet participium ejus ἀκέων, *quietus*, *tacitus*. Ut apud Homerum, Βῆ δ' ἀκέων· & in feminino, Ἀλλ' ἀκέουσα κάθησο. Sic & ἀκή non invenias in recto : sed accusativum ἀκήν crebro : ut ἀκὴν ἔχειν, & ἀκὴν γίνεσθαι σιωπῇ apud eundem. Sane ἀκὴν etiam Hesychius exponit per accusativum ἡσυχίαν, hoc est, *quietem*, *silentium*. Sed sæpius adverbialiter exponitur *tacite*. Dici existimat Eustathius quasi ἀχανῶς, ut *hiscendo quidem*, ab α & χαίνω, *hisco*.

†TACEO est ab Hebr. שתק *shatak* ejusdem notionis, quod item apud Chaldaeos Syrosque eadem significatione maximo in usu est. Ab eo igitur totius Orientis verbo duae in Latium dictiones manarunt. Nam primoribus duabus ex verbo *shatak* praecisis litteris (nempe *St*) ea interjectione ad imperandum silentium utebantur ; sicuti & in comoediis & ab ipso Tullio factum. Sed & tribus totis litteris *Staceo* primitus Latinos usurpasse conjecerim. At demum abjecto sibilo, *Taceo* multo expeditius visum. MAZOCHIUS.

TÆDA a δαΐς, sive δᾳς, quod *faculam* vel *lampadem* signat : ac venit ἀπὸ τοῦ δαίειν, quod est *urere*. Ab accusativo δαΐδα est *tæda*, ut ab ἑβδομὰς dicimus τὴν ἑβδομάδα, unde *hebdomadam* dicunt Latini. Quamquam autem *tæda* proprie sit *fax ex arbore πιτυοφόρῳ*, velut *picea* aut *pinu* ; Latini tamen etiam usurpant pro *ipsa arbore*, hoc est, *picea*. Quomodo Plinius utitur non semel. Ac Juvenalis quoque, ut alii *pinum* pro *navi* posuere, ita ipse *tædam*. Sic enim loquitur :

> . . . . *Si sit latissima tæda*.

Hinc Glossæ : *Tæda*, δᾳς, πεύκη, καὶ λαμπάς.

†TAEDA apud Vossium non alium quam accusativum δαΐδα parentem citat. Sed malim rem ita componere. *Taeda* primaria notione, quodlibet lignum succensu facillimum erat, eaque caussâ pro *face* accipiebatur ; sicuti & Graecis vox Δαΐς a δαίω *uro* deducitur. At postea quia visum est faces optimas ex pinu sive picea parari, hinc placuit Juvenali & Plinio *Taedam* pro arbore pinu seu picea sumere. Sed primitus quidvis, sive sarmentum sive quid aliud esset, quod ignem facile conciperet, id, puto, *Taedam* (aut *Tedam* sine diphthongo) vocabant. Eam vero notionem confirmat origo, quae non aliunde mihi videtur repetenda, quam ab אטד *atad*, unde, deperdita prima quiescente, fit TEDA. Occurrit autem istud *Atad* tum Ps. (Hebr.) LVIII. tum etiam in apologo Jud. IX. 14. 15. Utrobique autem est lignum succensu facillimum. In eo Psalmo dicitur, *Priusquam intelligant* (seu sentiant) *lebetes vestri atad* h. e. (ut equidem interpretor) *tedam* sive lignum quodvis ad succensionem promptissimum. In Apologo vero Judicum *Atad* nihilo minus arbor ad comburendum aptissima est, quia inde erupturus ignis praedicitur. Utroque vero loco translationes Orientales eamdem Hebraicam vocem servarunt. At quod ibi Graeci interpretes ῥάμνον, posuerint, locus Psalmi effecisse videtur ; in quo praecedens סירת *siroth* (quod ipsi pro *spinis* acceperunt) suasit, ut *atad* ῥάμνον redderent. At ea ratio non militat ; quia Psalmographus ibi nomine τῶν *siroth* videtur potius *lebetes* intellexisse. Verum age : sit *atad* idem quod rhamnus. At id ex eo factum est, quia id sarmenti genus facillime succendebatur. Itaque sicuti *Teda* ex generali notione specialem piceae non raro induit, sic etiam & Hebraeum *Atad*. Jam vero quid si *Taeda* sit

ipsissimum

ipsissimum תדהר *tidhar*? quod extat Isaise tum XLI. 19. tum LX. 13. & a LXX πεύκη h. e. *pirea* sive *pinus* redditur. Ab hoc vero sic *Teda* fit, sicuti ab אשכר *escar* fit Esca. Nam *Tedarium* & *Escarium* primitus opinor dicebantur, mox per apocopam Tana & Esca. Auget huic etymologiae fidem, quod δαΐς tantum *facem* significat: at Tana ut & תרהר, primario arborem piceam, deinde συνεκδοχικῶς facem inde avulsam notat. Mazochius.

†Taedeat cum derivatis fit sive a קוט *kut* sive a קוץ *kutz*: quae duo Hebraica verba non alio quam *taedendi* & *fastidiendi* significatu pollent. Ex his oritur קוטט *kotet* & similia ultimam duplicantia, unde si primam abjicias litteram, restabit vox *Tet*, sive (emollito posteriore elemento) *Ted*: quod ipsum est, quod quaerebatur. Mazochius.

Taedet quasi a *taedeo*. Hoc ab ἀηδέω, sive ἀδέω, hoc est, *defatigatione vel satietate, taedio afficio*. Nam ἄδος, κόπος. T praemissum, ut ab αἶα *taeo*; ab ἔρα, *terra*, seu *terra*. A *taedet* est *taedulus*, fastidiosus, sive qui omnibus *taedio* est, ut exponit Festus. Ut a *caedo occido*, *ae* in *i* abeunte, sic a *taedet pertisus*, & *distisus*. Festus: *Distisum & pertisum dicebant, quod nunc distaesum & pertaesum*.

Taenia, Graec ταινία, quod a ταναὸς, *extensus*: hoc a τείνω *extendo*. *Taenia* est apud Pollucem, lib. vii. cap. x. Latino usus Maro, lib. v.

Puniceis ibant evincti tempora taeniis.

ubi lemniscos intelligit Servius. Usus & in vii.

. . . . *Fit tortile collo*

Aurum, ingens coluber, fit longa taenia vittae.

Etiam Appuleius usurpat in Apolog. Festus: *Taenias Graecam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum honorati capitis*. Adducit vero Festus cum Attii locum, tum hoc Ennii in Alexandro:

Volans de caelo cum corona & taeniis.

Item geminum Caecilii locum. Unus est:

Dum taeniam, qui vultus vinciret, petit.

Alter vero:

Sepulcrum plenum taeniarum, ita ut solet.

Sed posteriori hoc versu non accipitur pro *capitis ornamento*, verum pro *fasciis*, *quibus mortui involui solent a Graecis*. Ipsi κειρίας appellant. In architectura, quae *taenia* dicerentur, ex Vitruvio disces, & Vitruviano Lexico Bernardini Baldi.

Taepocon (ut Festus ait) *soliti sunt appellare Graeci genus scribendi deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus*. Ubi sic Scaliger: *Oedipode opus est*. Atqui nullo ei opus Oedipo, qui sciat Syros nec dextrorsum scripsisse, ut Hebraeos & Arabas: nec sinistrorsum, ut Latinos & Graecos, sed deorsum, quemadmodum Masius tradit in Grammatica Syriaca. Interim vide sis, an non vera sit conjectura doctissimi Martinii, qui pro *deorsum* legebat *retrorsum*, ut Hebraeorum, Chaldaeorum, & plerarumque Orientis gentium scriptura notetur. Quod si ita est, optime sane idem *taepocon* derivat a הפוך, id est, *inversus*. [ταυροῦν legendum, id est βουστροφηδόν.]

Talatrum, vel aliis *talitrum*, κονδυλισμὸς, a *talare*, κονδυλίζειν· ut observat Salmasius in Exercit. ad Solinum.

Talea dicitur, quod ab arbore reciditur, ut in solo depangatur ac plantetur. Nonius exponit *scissiones lignorum vel praesegmina*. Etiam in Glossis Philoxeni explicatus κορμὸς, σχίζα, σκυτάλη. Nisi quod ibi *talia* legitur. Nec id magis ab origine abit. Nam *talea* dicta a θάλεια, quae & θαλὸς & θαλλὸς & θαλία. Ea *ramum virentem* signant: nempe a θάλλω, id est, *vireo*. Varro, lib. i. de R. R. cap. xl. *Demum in oleaginis seminibus arbores videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte aequabiliter praecisum, quas alii clavolas, alii taleas appellant*. Utitur & extremo cap. seq. Hinc *taleare* ac *interoleare* pro *incidere*, rustica dicit simplicitas: uti monet Nonius Marcellus. Aliud vero in Architectura est *talea*, quam in re rustica. Nam Vitruvio, lib. i. cap. v. *taleae* dicuntur graciliores trabes, quibus murorum compages connectitur. Vide ibi Philandrum. Ita vero dicuntur, quia *talearum* instar sunt rectae & teretes. *Thalia* quoque, Musarum una, a θάλλειν dicta, quia semper *virescat poëtarum gloria*. Graece est Θάλεια, unde Latinum *Thalia*, *ει* in *I* longum converso, quomodo a Δαρεῖος, & Βασιλεῖος est *Darius*, *Basilius*, in quibus pene ultimam male corripit vulgus. Servius ad Ecl. vi. ait *Thalea* per *E* Latine dici debere, ut in *Cytherea* & *Medea*. Et sane in Romano codice sic scribi monet Pierius. Non tamen Maronem sic scripsisse verisimile est, quando Servius ipse agnoscit eum propter euphoniam *Thalia* per *I* maluisse. Et sane utrumque rectum, cum ει nunc abeat in *I*, nunc in *E* longum: ut omnino exilis admodum sit illa Servii observatiuncula, qua *Thalia* Graecum, *Thalea* Latinum esse persuasum cupit.

†Talea est id quod ab arbore deciditur, ut in solo depangatur. Fort. venit a Chald. תאלין *taalin*, quae sunt palmae *parvae aut novellae* (quod vide in Buxtorfii Lex. Chald.) quod & inversis litteris scribitur תלאי i. e. *talee*. A *Talea* fit verbum rusticum *taleare*, quod non aliud significat, quam quod Itali dicunt *tagliare*. Mazochius.

Talentum Atticum continet sexaginta minas Atticas; mina Attica viginti quinque stateres; stater drachmas Atticas quatuor: drachma Attica sex obolos. De quibus omnibus, quia mutuo facem allucent, conjunctim dicam, nec originem solum vocum exponam, sed pretium quoque explicabo, quando absque hujus rei notitia magnae tum in sacris tum profanis auctoribus tenebrae esse solent. *Obolus*, ὀβολὸς, venit ab ὀβελὸς, id est, *veru*. Caussa nominis est, quod habeat figuram ὀβελοῦ, ita tamen ut non plane in acutum desinat. Valet obolus asse cum besse: quod est monetae Belgicae paullo minus quinque deutis & dimidia: sive paullo plus quam semibrasdenarius. Hoc sic esse liquet ex eo, quod drachma, quae denarium sive quatuor sestertios valet, contineat sex obolos, ut omnino sestertius sit sesquiobolus. At sestertius cum dicatur quasi semitertius, valebit duobus assibus & semisse, hoc est, unciis triginta. Ergo obolus tantum erit unciarum viginti, hoc est assis, qui duodecim unciarum est, & bessis, qui octo unciarum. As vero Belgica moneta paullo plus quam tribus deutis, seu semistiinca. At bes assis sunt duae deutae, sive quadrans stuferi, unde liquet, quod dicebamus, obolum esse paullo plus quam semibrasdenarium. Drachma est idem Graecis quod denarius Romanis, hoc est, sestertii quatuor. Quod ad pondus, septem drachmae incurrunt unciam; unde consequitur, cum libra sit xii. unciarum, lxxxiv. drachmas fore in libra. Hinc Scribonius Largus epistola ad Callistum: *Erit autem nota denarii unius pro Graeca drachma. Aequa enim in libra octoginta quatuor apud nos, quot drachmae apud Graecos incurrunt*. Dicitur *drachma* a δράττεσθαι, id est, *continere*, quia comprehendit tantum ἀσσαρίων sive κερματίων (sic Graeci vocabant exiguos nummulos aereos, quos cum Seneca minutias aeris dicere possumus) quantum manu quis in punctum contracta capere ac continere possit. Cum superiorem ὀβολοῦ, tum hanc *drachmae* originationem discimus, partim ex veteribus Grammaticis, partim illo Plutarchi loco in Lysandro: Κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἀρχαῖον οὕτως ἔχειν, ὀβελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς, ἀφ' ὧν παραμένει, πλῆθος ἔτι καὶ νῦν τῶν κερμάτων ὀβολοὺς καλεῖσθαι· δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολούς· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο. *Videtur autem omnino vetus moneta sic se habere quia obeliscis utebantur, ferreis nummis; quidam etiam aereis. Unde permanet, ut hodieque multitudo minutiarum aeris oboli vocentur: drachma autem sex oboli, quia tantum manus περιεδράττετο seu complectebatur*. Mihi dubium non est, quin sit ab Hebraeo דרכמן, quod idem significat. Invenias Ezr. ii. 69 & Nehem. vii. 72. Stater argenteus valet quatuor drachmis Atticis, tantundem nempe quantum apud Hebraeos siclus sanctuarii: unde B. Hieronymus

ronymus in Ezechielis cap. XLV. *Siclus autem, id est, stater, habet drachmas quatuor*. Et Josephus pro Hebraico siclo solet staterem dicere. Dicitur stater στατὴρ ab ἵστημι, quod inter alia notat *libro, appendo, pondero*, idemque Hebræis notat שקל, *schakal*, unde שקל, *sekel*, siclus: ut omnino stateris ac sicli, quemadmodum significatio, ita origo similis sit. Vide sis quæ de siclo Budæus, & imprimis quæ ad Biblia Regia Benedictus Arias Montanus annotavit. Stateres vigintiquinque, sive, quod idem est, centum Atticæ drachmæ efficiunt minam Atticam. Est *mina* a Græco μνᾶ. Plinius, lib. XXI. cap. ult. *Mnā, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum*. Rhemnius Fannius:

> *Mnâs vocitant, nostrique minam dixere priores,*
> *Centum hæ sunt drachmæ.*

Quin Plautum quoque *mna* pro *mina* dixisse, comprobat numerorum ratio Asinaria act. II. sc. II. *viginti mnis*. Curcul. act. II. sc. III. *triginta mnis*. Pœnul. act. v. sc. v. *Si ego mnam non*. Sic hisce locis legit Meursius. Dicitur μνᾶ a *collectione numerorum*: nempe ab Hebræo מנה, quod idem notat, estque a מנה, id est, *numerare*. Sexaginta minæ Atticæ, sive, quod idem est, sex millia Atticarum drachmarum conficiunt talentum Atticum: unde Rhemnius Fannius:

> *Cecropium superest post hæc docuisse talentum*
> *Sexaginta minas, seu vis sex millia drachmas,*
> *Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis.*

Græce est ταλαντον, unde *talentum*, α in ε converso, quomodo a καμαρα est *camera*, a *mando* est *commendo*. Ταλαντον dicitur a ταλαω, hoc est, *sustineo, suffero*. Nam prima sua significatione non *pondus* notat, *quod lanci imponitur*, sed *libram ipsam qua pondera appenduntur*. Porro ex iis quæ diximus de Attica drachma, mina, *talento*, facile est statuere de drachma aut mina Æginetica. Nam si *talentum* Ægineticum continet centum drachmas Atticas, habet se Atticum *talentum* ad Ægineticum, ut VI. ad X. ac proinde mina quoque Attica similiter se habet ad minam Ægineticam, drachma item Attica ad drachmam Ægineticam. Idem judicandum de siclo Hebraïco ratione *talenti* Hebraïci. Nam quinctuplicem esse siclum necesse est, cum quinctuplex sit Hebræis *talentum*, atque eorum unumquodque dividatur inter mille siclos. *Talentum* publicum minus tantumdem valebat ac *talentum* Atticum. Ergo & siclus hujus *talenti* tantundem valebit ac didrachmum. Nam ut *talentum* Hebræum in ter mille siclos, ita *talentum* Atticum in sexies mille drachmas distribuitur. *Talentum* sacrarii Hebræis erat altera parte majus, quam Atticum. Ergo & siclus sacrarii non didrachmum valebit, sed tetradrachmum. Atque hoc cum Rabbini disertim testantur, tum e Josepho quoque & Hieronymo comprobatur, qui & ipsi scribunt, siclum sanctuarii fuisse quatuor drachmarum: semisiclum, duarum. Nec obstat, quod Septuaginta interpretes siclum sanctuarii didrachmum transferre soleant. Nam ut *talentum* hoc altera parte majus Attico, ita drachmæ hæ duabus Atticis drachmis valuerunt. Ac fuit hoc *talentum* omnium longe antiquissimum, quo & Abrahami, Isaaci, & Jacobi tempore Hebræi utebantur: quamquam necdum sacrarii *talentum* dici potuerit. Imo & antiquis Græcis hujusmodi *talentum* in usu fuit, quod ex Dionysio Halicarnassensi, Vitruvio, & Hesychio probari potest. Sed alia quoque Hebræorum *talenta* persequamur. *Talentum regium*, hoc est, quo Judæi sub regibus usi sunt, habuit se ad *talentum sacrarii*, ut *dodrans* ad *as*, hoc est, ut novem ad duodecim. Ergo & *siclus regius* similiter se habebit ad *siclum sacrarii*; cumque *siclus sacrarii* sit Atticarum drachmarum quatuor, siclus regius erit trium drachmarum Atticarum. Par ratio tum in *talento* numismatico, prout Suidas in voce *obolus* vocat, quod Atheniensibus quoque in usu fuit, ac se ad *talentum* Atticum habuit ut semissis, ad *talentum* vero sacrarii, ut uncia: tum etiam in *talento* publico majori, quod se ad *sacrarii talentum* habuit ut dextans ad *as*, hoc est a ut X. ad XII. Quinctuplici huic Hebræorum *talento* addo ex Polluce *talentum* Babylonium, quod fuisse ait septuaginta Atticarum minarum, eoque se ad Hæbraïcum *talentum* sacrarii habuit ut septunx ad as. Porro quæcunque hactenus diximus persacile est redigere ad monetam Romanam, modo quis sciat drachmam Atticam valuisse apud Græcos quantum apud Romanos *denarius*; de quo pluribus tractamus voce *Denarius*. Nunc sufficiat e multis ejus rei laudare auctores Plinium, lib. XXI. cap. ult. Agellium, lib. I. cap. VIII. Isidorum, libr. XVI. cap. XXV. Nec e Græcis aliter Cleopatras: τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α. Hæc fusius prosequi visum fuit, quia præter Budæum, Agricolam, atque alios, spisse in iis non semel aberrat Hadrianus Junius in Nomenclatore suo doctissimo, & juventuti nunquam satis commendato. Quod si plura de *talento* & siclo Hebræorum voles, adi Stanislaum Grsepsium, qui cum de his, tum de Hebraïcis aridorum & liquidorum mensuris Michaëlem Neandrum, & priorum alios multis post se passibus videtur reliquisse. Sed & consule Casparum Waserum, lib. II. de nummis Hebr. cap. XVI. & Jacobum Capellum de nummis & ponderibus, atque alios, qui post Grsepsium scripsere.

TALIA *folliculus cepæ*, ut Festus exponit. Lucilius pro eo *thalla* dixit:

> *Flebile cepe simul, lacrymosaque ordine thallæ.*

Et favent Glossæ, ubi legas, *Thalla*, πράσινον λεπυρόν. Sed & stipes cepæ, *thallus*. Quomodo *thallos ceparum* apud Columellam legas, lib. XI. cap. III. Fortasse *thallus* sit ex θαλλὸς, quo proprie *ramus virens* signatur. Nempe a θαλλω, *vireo*. A quo ipso *thalla* & *talia* dicuntur. At *talea* aliud est, etsi ejusdem originis. Diximus de eo seorsim. Vel potius sit *talia* ex θύλλις, ut a γαυσάπης, *gausapa*; a μαργαρίτης, *margarita*. Θύλλις ex θύλακος, *saccus*.

TALIS κατὰ συγκοπὴν a τάλικος, quod Æolicum pro τηλίκος. Ab eo dictum *jus Talionis*, quod nempe aliquis *tale* quid patitur, quale fecit. Ab Impp in Codice Theodosiano, lib. IX. l. III. Tit. II. de exhibendis vel transmittendis reis, appellatur *pœna reciproci*. Theophilus, Instit. de Injur. § pœna injur. vocat ἀντιπεπονθὸς. Placuit hoc jus Rhadamantho, & auctoribus legum XII tabb imo lege quoque Mosaïca approbatum, ubi præscribitur *dens pro dente, oculus pro oculo*, &c. Quid Aristoteles, qui ἀντιπεπονθὸς appellat, senserit de eo, videre potes lib. v. Eth. Nicomach. cap. v. Vide & Gellium, lib. XX. cap. I.

TALPA Græcis dicitur ἀσπάλαξ · ac putat ex Græco hoc Nunnesius venire *talpa*, converso σ in τ, ut a σὺ, *tu*, a τοσα, *tot*, &c. Alii malunt dici κατὰ μετάθεσιν pro *tapla*, vel τυφλὴ: nempe a *cæcitate*, ex Græco τυφλη. Quod etymon respexit Isidorus, lib. XII. cap. III. Vel a Græco θαλπω, *fodio*. Virgilius I. Georg.

> *Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.*

Ac eapse de caussa possis & deducere a Chaldæo טלף, quod est *fiade*.

TALUS, juxta Nunnesium, est a τηλῦ, *procul*. Sed vel erit a τλάω, quod est *ferre, tolerare*, (nam *tali* gestant corpus animalis;) vel fuerit *talus* ex *taxillus*; ut *palus* ex *paxillus*; *mala* ex *maxilla*. *Taxillus* vero est a *tago*, unde *taxi*, ex quo *taxus*, unde *taxulus*, a quo *taxillus*, unde *talus* κατὰ συγκοπὴν, qua de re in *Ala* satis dictum. A *talus talaria calciamenta*, quia *talis* annecterentur. *Talax* ejusdem originis; *cui tali perversi*. Isidori Gloss. *Talax*, *scaurus*. *Talatrum* quoque vocatum sive *talitrum*, quia *talo* sicret. Nempe olim videtur *talus* non modo de *pedum*, sed etiam *manuum ossiculis* usurpatum. Glossæ Philoxeni: *Talares*, κόνδυλοι ποδῶν. *Talarii*. κόνδυλοι χειρῶν. Glossæ Philoxeni: κόνδυλος, *colafus*. Κόνδυλος ποδὸς, ἢ χειρὸς, *talatrum*. A *talo* igitur fuerit *talare*, hoc est, κονδυλίζειν. Inde *talatrum*, vel *talitrum*, κονδυλισμός. Nempe qua forma ab *aro aratrum*, a *fulgo fulgetrum*, ac similia.

TAM,

TAM, & *quam*, contracta sunt ex *tantum*, & *quantum*. Plautus, Mil. act. III. sc. I.

Quam potes, tam verba confer maxime ad compendium.
Quod integre esset, *quantum potes*, *tantum*: Sive ut structurae etiam ratio habeatur, *in quantum potes*, *in tantum*. Etiam *tam* & *quam* coalescunt. Unde *tanquam*. Ut, *Amo tanquam me ipsum*. Pro, *Amo tantum, quantum me ipsum*. Etiam *quam* geminatur. Unde *quamquam*. Ut illo Plauti Poenul. act. III. sc. I.

Quamquam sumus pauperculi, est domi quod edimus.
Pro *quantumquantum*, hoc est, *quantumcumque*. Sic *quamvis* ex *quantumvis*. Vide *Tamen*.

†TAM & QVAM, ubi relative ponuntur (uti etiam cum alia vocali TVM & TVM, aut QVVM & TVM) est ab Hebr. גם *gam*, quod saepissime eodem modo geminatur sive pluries inculcatur, & quidem eodem intellectu, ac illud TAM, QVAM, aut QVVM, TVM. Vide sis Heb. Concordantias Mazochii.

TAMA (ut Festi verbis utar) *dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit*. Videtur esse ἀπὸ τοῦ τέμνειν, quod est, *secare*, *findere*. Quippe in tumore solvitur continuum, unde dolor. Nisi placet *tama* quasi *tumea* dici, quia genus est tumoris.

†TAMA & TAMINIA, quid sint, Festus exposuit. Ordior a posteriore vocabulo. *TAMINIA* (inquit) *uva sylvestris generis, videtur Verrio dicta, quae tam mira* (1) *sit quam minium*. At Plinius longius progreditur, qui *taminiam* non aliud esse quam labruscam credidit, ita scribens XXIII. 1. *Hanc* (labruscam) *potius crediderim esse, quam vulgus uvam taminiam vocat*. Ceterum etymon a *tam* & *minio* ineptissimum est; non magis enim a *minio Taminia* quam illa altera uva, quae AMMINEA (2) dicitur, nomen invenisset. Redeo jam ad *Taminiam*: quae vox omnino mihi videtur a דם *Dam* h. e. *sanguis* arcessenda, non minus, atque altera vox Festi TAMA (de qua vide inferne (3) adnotata) indidem est. Vide supra in DAMIVM, ubi vinum ab Orientalibus *sanguinem uvae* nuncupari, observatum fuit. Ac si quod genus uvae sanguinei coloris fuit, maxime omnium *Taminia* h. e. *labrusca* (4) fuit. Ac Tyrrhenos primo suo in Italiam appulsu non aliud genus uvae ibi reperisse puto, quam *labruscam* (nondum enim ibi vineae (5) consitae fuerant, nec vini confectio nota erat) ex quo quia sanguineum liquorem exprimi cernerent; phrasi Orientali *Daminiam*, sive Tusca (6) pronuntiatione TAMINIAM nominarunt. ⁜ Verum in publica commoda peccem, nisi apertiores *Tamiae* & *Taminiae* natales in Oriente ostendero, unde Tyrrheni eam vocem in Italiam importarunt. Nam דמדמניות, *damdamnioth* (7) Talmudicum, si modo Chaldaicum ἀνδιαλαστασμὸν(?) duarum primarum litterarum amoveris, ipsissimum est *Daminiae* seu *Taminiae* nomen. Ac Buxtorfius quidem istud *damdamnioth* in suo Lex. Chald *uvas immaturas* sive *omphaces* interpretatur. Sed equidem contendo, etiam *labruscas* eo vocabulo intelligi: nam & cetera *uvae immaturae* nomina, tamen revera *labruscam* (8) notant: & contextus loci illius (9) Talmudici de *damdamnioth*, non aliud si quid video,

(1) *Mira prorsus locutio: qua uva taminia dicitur apud Festum* tam MIRA quam minium. *Nec tamen tantum in schedis Festi illud MIRA legitur, sed & in omnibus mutilatoris Pauli scriptis & editis. Nihilominus Vossius in etymologico τὸ mira in rubra mutabat: sane quam violenta medicina. Equidem quam minima mutatione pro* mira *substituerim* Mera. *Etenim MERVS etsi* ἄκρατον *significat; et verisimile est, antiquitus etiam RVBRVM significasse, haec enim verba* (tam MERA sit, quam minium) *ex aliquo antiquiore scriptore petita suspicor. Certe origo vocabuli MERVS notionem rubri praefefert. Nam MERVS est ab* חמר *hemer, littera gutturali deperdita: τὸ* חמר (Hemer) *vero ita exponitur vulgo* merum, *ut tamen primario* rubrum vinum *significet, cum sit a verbo* חמר hamar, *quod est* rubescere. *Nam quia antiquitus vinum vix aliter quam rubrum erat (uti in Diss. de vino alibi a me ostensum fuit) bine quo magis merum (h. e.* ἄκρατον *sive purum) erat, hoc plus rubedinis obtinebat. Hinc credo factum, ut apud Tuscos primo, deinde & apud Latinos τὸ MERVS non tantum* ἄκρατον, *sed & rubrum antiquitus designaverit.*

(2) *Servius ad II Geor. 97. adnotat:* AMINEVM (*cum simplici enim M legit is grammaticus: sed Pierius ibidem, duplicandum esse elementum recte ostendit*) vinum dictum est, quasi sine minio, idest rubore: nam album est. *Pudet ineptiarum. Quid quod Amminenm plerumque nigrum erat, ut optime ibidem demonstrat Pierius? Plinius XIV.* 3. Est & nigra amminea, cui *Syriacae* nomen imponunt. *Nam simul ostendit Plinius, Ammineam nigram primitus fuisse advectam ex Syria. Et certe nomen inditum est. Etenim* חמם hamam *non tantum est* incalescere, *sed & nigrescere, uti patet Gen. XXX. 32. At in his verbis, quae in Hebraea duplicant litteram, ea duplicatio etiam in derivatis retinetur: hinc AMMINEVM (genus scil. vini fervidi ac nigri) cum duplici M scribitur. Ac ne de N quidem littera mirari debes, unde exstiterit, quae ab radice abest: nam sicuti ab* חמם hamam *sit* חמנים hammanim *cum N (ea sunt simulacra subdivalia quae ardorem contraxerant) sic etiam vox AMMINEVM eamdem litteram admisit. Et hoc etymon credo verius, quam quod afferunt ex Aristotele de gente Ammineorum, qui ex Thessalia vitem attulerint in Italiam. Quamquam ne hoc quidem fort. falsum: nam quid sint Amminei & unde domo fuerint, alibi dictum fuit.*

(3) *Festus in TAMA sic posuit:* Tama dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit. *Atqui ea vox est ab Heb.* דם DAM, sanguis (*tantum D in T, quae mutatio Tuscorum fuerat, restituto*) *sive a Chald. & Syro* דמא dema *aut* dema. *In hodierna nostrorum hominum mulomedicina is morbus in jumentis passim SANGVIS nuncupatur.*

(4) *Labrusca albi coloris nulla videtur fuisse, sed firme semper nigerrimi. Hinc* באשים beushim (*quod Is. V. 2.* labruscas *significat*) & באשה bosha (*quod Job. XXXI. 40. eamdem significationem obtinet*) *nego esse a* באש baash, foetere, *quod vulgo existimant, sed omnino est a* בוש bush, rubescere, *interjecto* Aleph *epenthetico, quod in hoc verbo non raro fit.*

(5) *Vide quae ad Charetis locum quem ex Etymologico produxi in Dissertatione de vino, edisserui.*

(6) *Vide quae in Tyrrhen. originibus Diatriba IV. in* Ancona, & *Diatriba V in expositione eos disputata fuere de littera D, qua littera Tusci caruisse putantur (quod quemadmodum sit intelligendum, ibi exposuimus) ac propterea litteram D in T (ut in* Tutere *pro* Tuder) *aut in R permutasse. Ergo T pro D substitutum in vocibus* Tama *&* Taminia, *indicio esse potest, eas ab Etruscis in Latium fuisse transfusas.*

(7) *Hoc quidem vocabulum Buxtorfius in Lex. Chald. sub rad.* דמם, *sed sine punctis posuerat. Sed non male* damdamnioth *pronuntiari posse mihi visum fuit. Est & alterum simile & ejusdem significantiae nomen, quod in rad.* אדם adam *affert ibidem Buxtorfius, quod mox producetur.*

(8) *Sic Hebr. & Chald.* בוסר boser (*quod Chaldaei etiam* busra *dicunt*) labruscam *non minus, quam* uvam acerbam *in locis, ubi usurpatum reperitur, interpretari solent. Praeterea Chaldaicum* גופנין guphanin (*aut sine* Vau, *ut sit* guphnin) *sic uvas immaturas exponunt Lexicographi, ut tamen saepius revera* ἀγριάμπελον *h. e.* uvam sylvestrem *seu* labruscam *notet: quod iidem non diffitentur.*

(9) *In Talmude Hieros. in* Jom tob *cap. 3. in Gemara sic legitur:* Damdamnioth, quae sunt in vinea, sunt prohibita. *Atqui id de* ἀγριαμπέλων *sive* labruscae *sarmentis esse intelligendum, facilius crediderim, quam de uvis acerbis: id quod & simile vocabulum (quod ibidem in* אדם adam *affert Buxtorfius: de quo vide seq. adnotationem) ostendit, quod a rubore nomen invenit: atqui rubor labruscae, non item uvae acerbae convenit.*

deo, quam *labruscam* intelligi jubet. Sicuti & simile alterum nomen, quod in Beresit Rabba (1) legitur, etiam *labruscam* meâ sententiâ notat. Ea his videas, non minimam antiquitatem Talmudicis pluribus vocabulis posse conciliari, si quis vir industrius exsistat, qui ea cum vetustis Latinis, quae olim Tusca fuerint, aut cum Graeciae antiquioris nominibus conferre adnitatur. MAZOCHIVS.

TAMEN respondet particulæ *quamquam*. Ac *quamquam* est a *quam* per geminationem simplicis, ut fit in *utut*, *atat*, *identidem*, &c. *Tamen* autem ex *tam* & *en*: nisi potius e *tam* simplex derivatum putes. Nec mirum si *quamquam* & *tamen* respondeant mutuo, cum idem fiat in *tam* & *quam*, unde derivantur. Imo hæc duo *tam* & *quam* in *tamquam* conjunguntur: quod ad verbum Belgis esset *geliick als*. Hæc sane non minus placent, quam ut ab ὅμως fit *tamen*, præmisso *t*. A *tamen* est *tametsi*. Quippe κατὰ συγκοπὴν factum ex *tamenetsi*. Integro hoc non raro usi veteres, atque adeo Cicero quoque, Cæsar, Seneca, alii: sed fere loca vulgo corrupte leguntur. Vide Cujacium, lib. I. observ. cap. XIV. Muretum, lib. XI. Var. Lect. cap. XVI. Paullum Manutium, in epist famil. Cic. lib IV. XIV. & Janum Guilielmium, lib. I. verisim. cap. XVI. Quemadmodum autem *tametsi* est ex *tamenetsi*, sic & *tandem* dicitur quasi *tamendemum*. Ubi *tamen* possis interpretari *aliquando*, ex Festo, qui ait, *Tamen cum significet aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur*.

TAMINEA uva memoratur Celso, lib. III. cap. de hydrope, & Plinio, lib. XXIII. cap. I. De ea sic Festus: *Taminia, uva sylvestris genus, videtur Verria dicta, quod tam mira sit, quam minium*. Sic quoque est in Schedis Pomponii Leti. Nec eheunt Paulli codd. MSSti vel editi. Potius tamen scripserit *tam rubra quam minium*. Nec sic quoque de etymo assentiam: sed potius conjectem esse a *tama*, quam tumore coloreque refert. Vel quia tractata *tamines*, et rubore suo inficiat tractantem. Sed Scaliger credebat Verrium *Taminea* pro *Aminea* legisse apud Maronem in Georg.

Sunt & Amineæ vites firmissima vina.

Amineæ vero sunt vites Apulæ. Hesychius: Ἀμιναῖοι δὲ ἰνὸς, τὸν οἶνον λέγει· ἡ γὰρ Πευκετία, Ἀμιναία λέγεται.

†TAMINO verbum fuisse olim in usu, liquet ex compositis *Attamino*, *Contamino*, & *Intaminatus*. At simplex sit ab Heb. טמא *tame*, quod eandem prorsus significationem obtinet. Ubi hoc scripseram, didici, ex Vossio in ATTAMINO hoc etymon reperiri in Becmano & aliquot aliis. Nec tamen ab ea producenda etymologia destiti, quia tanto verior, quod ante aliis in mentem venerit. Deinde & illud animadverti volo (quod ipse non semel alibi notavi) hanc unam ee illis vocibus esse, quae cum simplices ex Oriente (in quo compositiones propriorum quidem nominum haud rarae sunt, at appellativorum rarissimae) in Latium invectae antiquitus fuissent, deinde sero admodum compositiones cum Latinis particulis admiserunt. Ut hic ex טמא *tame* diu Latini *Tamiae* dixisse videntur: at postea illa cum praepositionibus *At*, *Con*, *In*, quasi jam ex longo incolatu Latii jure donata, copularunt. MAZOCHIVS.

TANGO a θίγω, aut θιγγάνω, quod idem notat; θίγω a נגע, *tanges*. A θίγω est ἀκροθιγῶς, *strictim*, sic ut extrema tantum attingantur. Latini in *tango* *N* inserunt, quomodo a λείχω est *lingo*, e κίκιννος, *cincinnus*, &c. Ad Græcum magis accessit vetus *tago*, pro quo posteriores *tango*, ut *frango* pro antiquo *frago*, unde *fragilis*. *Tagere* vero dixisse antiquos, multis modis comprobatur. Nam, ut de præterito *tetigi*, quod inde est, nihil dicam, Pisuti est Bacch. *Si attigas eum*. Et Mostell. II. II. *Ædis ne attigatis*. Idem indicat nomen *tagax*, quomodo *furunculum*, Festo teste, dixit Lucilius, nempe ab ea *tangendi* significatione, qua pro *furari* accipitur: ut apud Plautum Milite:

Tetigit calicem clanculum.

Et Epidico:

Istis adeo tetigi triginta minis.

Hinc igitur *tagax*, uti dixi. Utitur & Cicero, lib. VI. ad Att. epist. III *Quæstor levis, libidinosus, tagax*. Sic eum locum recte corrigit Cujacius, pro quo in vulgatis parum apposite est *fagax*. Est vero ea ratione *tagere* e *tagax*, qua a *rapere* *rapax*: quæ duo differunt, quod illud pertineat ad apertam vim; hoc ad occultam fraudem. Itaque *dextra* est *rapax*: ut apud Horatium:

Omne sacrum rapiente dextra.

At *læva*, qua *laverniones* aliquid occulte tollere solent, dum dextra aliud simulatur, proprie dicitur *tagax*. Plautus, Persa, act. II. sc. II.

Ubi illa altera est furtifica læva?

Catull. epigr.

Marrucine Asini, manu sinistra
Non belle uteris, in joco atque vino
Tollis lintea negligentiorum.

Frustra hic hæret Victorius, lib. XXIII. Ver. lect. cap. II Ab antiquo *tagere* quoque est *integer*, ἄθικτος, ἄθιγος, *non tactus*, *cujus nemo tetigit aut abstulit quicquam*. Gloss. vett. *integer*, ὁλόκληρος, ἀκέραιος, ὑγιής. Contrarium sit *adteger*, προσθιγής, *cujus aliquid attactum*. Unde vinum *adtegrari* dicitur, cum libatur. Nam ut vino sacrificium agetur, ita vinum minuitur. Vide Festum in *adtegrare*, atque ibi Scaligerum. Ab eodem *tagere* est *taxare*, ut a *nebere*, *nexare*: quemadmodum de utroque monet Gellius, lib. II. cap. VI. & Macrobius, lib. VI cap VII. Apud Festum quoque legas: *Taxat, & taxatio, a verbo tango dicuntur*. Janus Guilielmius proprie accipi monet in illo Plauti, Asin. II. II.

Hercle vero tu cavebis, me attigas: si me taxis, ne hodie, &c.

Sed Clarus Janus Gruterus monet, in Palatinis codd. esse *tagis*: quod perplacet. A *taxo* est *taxim*, hoc est, *sensim*: & quasi *tangenda sæpius*. A *taxando* quoque *taxatores* scenicis dicuntur, quorum alter alterum maledictis *tangit*: ut auctor est Festus. Quod vero *taxare* dicimus pro *æstimare*, id inde est, quod ad æstimandum ponderandumque crebro tactu ac tractatu opus sit. Vel dicendum *taxo* esse duplex: unum a *tango*, alterum e Græco τάττω. Budæi hæc sententia est, qui *taxo* pro *æstimo*, ex eo esse dicit, quia Græcis venditor dicatur τάττειν τὰς ἀξίας τῶν ὠνίων, hoc est, *statuere pretium rerum venalium*. Quomodo Thucydides lib. IV. ait, τάξαντες ἀργύριον πολλοῦ, *cum taxassent argento multo*, sive *pretio ingenti*. Quod etymon impense placet. A *taxo* forte etiam *tax*, *tax*, quod strepitum verberum exprimit. Sane ut a *pago* *pax*, sic a *tago* erit *tax*. Quamquam & a sono factum videri queat: quod malim. Utitur Plautus, Persa, act. II. sc. III.

Tax, tax, tergo meo erit. Non curo.

Pro quo tamen in MSStis Camerarii *tax*, *tax*, legi monuit Gruterus. A *tango* est compositum *contingo*: quod & a *tingo* interdum est. Et nonnumquam ambiguum est ab utro descendat. Ut cum apud Lucretium *mella contingere* legimus, vel Maronem *contingere amurca* aut *sale*. Quibus in locis non minus commode & rectius fortasse a *tango* compositum putari, facit quod apud Celsum legamus, lib. II. cap. XXIV. *sale medico contactus*; & apud Arnob lib. III. *Rationis alicujus sapore contactus*. A *contingo* est *contiguum*: quod alterum tangit: item *contages*, vel *contagio*, vel *contagium*, morbus contactu inficiens. Isidorus, lib. IV. cap. VI. *Con-*

tagium

convenit. Ipsum quoque damdamnioth *ab* אדם (*per aphaeresim litteras* Aleph) *esse deducendum facile crediderim.*

(1) *Id quidem* ארדמניי *scribitur: quod quibusnam ve-* *libus sit efficiendum, præstare non ausim. Id vero cum ruboris significationem complectatur (ab* אדם *adam, rubere)* labruscas *haud dubie designare videtur.*

tagium a contingendo, quia, quem tetigerit, polluit.

† TANGO est ab Hebr. נגע, quod est *tangere*, quod in futuro conjug. *Hiphil* habet יגיע *taggiah*, & resoluto Dages, *tangiah*. Indidem & Graecum θίγω & θιγγάνω. MAZOCHIVS.

† TAPVLLAM (ait Festus in eo nomine) *legem conconvivalem ficto nomine conscripsit jocoso carmine Valerius Valentinus, cujus meminit Lucilius hoc modo: Tapullam vident legem concera* (alii emendant *contenae* i. e. συνδείπνου) *opimi*. Quid autem *Tapulla* sit & unde dicatur, tacent eruditi viri: nisi quod Vossius in CORNA dictam *Tapulam* putat, quasi *Tabulam* h. e. *mensam*. Nugae. Vel illud Festi (FICTO NOMINE) Latinae etymologiae inopiam indicat. Omnino autem mihi non tam videtur ea lex frugalitatis praecepta fuisse complexa, aut talia, de quibus leges sumptuariae exstabant (quamquam illa, quam scripsit Valerius, fort. talia quoque continebat; unde ab *opimis ridebatur*: at *Tapulla* quae initio fuit, alio pertinebat) quam eo potius ea lex spectasse, quo pacto regis convivii sortitio fieret, ceteraque quae ad compotationis & similium modum & ordinem pertinerent: quae ex Oriente manasse, quivis vel mediocriter in Sacris Scripturis versatus pervidere poterit. Ea vero sortitio quia per talorum jactum fiebat; inde *Tapulla* sive potius, resoluto *Dages*, *Tanpula* (de quo vide supra in *Mampbula*) vocabatur, a נפל *napal* scil. quod est *cadere*: quod verbum de sortibus crebro usurpatur: & quidem forma transitiva, qua notatur *projicere*. Ergo inde descendit vox תפולא, *tappula*, aut תנפולא, *tanpula*. Ex, quam dixi, forma transitiva verbi hujus (quae verbo *Jacio*, respondet) saepissime cum *sorte* jungitur, idque tam in Hebraeo Scripturae, quam in Targumim. Postremo quod dixi, ex Oriente manasse morem circumferendi poculum, vide dicta ad illud Evang. *Transeat a me calix iste*. Etruscos vero eum morem ex Oriente in Italiam intulisse, ostendi posset ex Critiae versu corruptissimo ac mutilo apud Athenaeum X. 9. (pag. 432. E.) qui incipit Ἄγγεα Λυδὰ &c. Vbi conjecit Dalecbampius, voluisse poëtam dicere, circumferendi poculi morem a Lydis esse (uti ex ejusdem interpretatione Latina constat) Lydorum autem nomine vulgo apud profanos Tyrrheni veniunt. MAZOCHIVS.

† TARATANTARA nota ex Ennio vox apud Servium,

Et tuba terribili sonitu taratantara dixit.

Qua ὀνοματοποιΐα continetur illa, qua tubae clangor exprimitur. Et est facta imitatione Hebraicae vocis תרועה *therua*, qua clangor idem ὀνοματοποιητικῶς designatur. MAZOCHIVS.

TARDVS vir eruditus censet esse a טרד, quod est *jugiter occupari*. Sed qui assidui sunt in aliquo negotio, hi tardi non videntur: etsi tarde ad alia accedere non diffiteor. Quare magis placet a βραδὺς fieri, ut Nunnesius voluit: nempe simili μεταθέσει ac ab eo fit *bardus*. Sed in *tardus* etiam princeps littera mutatur. Vel fuerit a Chaldæo תרח, *tardare*, *morari*.

† TARDVS unde manarit, plures origines attulit Vossius; quarum ultima illa est, ut oriri videatur a Chald. תרח *therach* (non תרה cum ה ut in Vossio Amstel. prave legitur) quod est *retardare*, & *detinere*. Verum praeter Vossianas originationes, arcessi poterat I. a Chald. טרד *terad*, quod praeter cetera est *Claudo*, unde *Tardus* idem esset, quod *clausus* sive (uti Latini loquebantur) *captus pedibus*. Certe a *Claudo* & *Claudeo* (nam utroque modo antiqui id usurpabant) fiebat *Claudus*, h. e. *Tardus*. Sed & ab hoc eodem themate oritur טרוד *tarud* & טריד *terid*, quae *occupatum*, *detentum* & *defatigatum* notant, quae solitae sunt caussae tarditatis. II. Aut vero *Tardus* est ab Hebr. תרדמה *tardemah*, quod *soporem* notat; nam tardos ita fere increpare solemus: Numne obdormisti? quis te sopor corripuit? III. A תרדא *tarda* (ex rad. Chald. תרד) quod *fatuus*, *amens* ab aliis exponitur, sed *quidam* (inquit Buxtorfius in Chaldaico lexico) *explicant* עצל *atsel* h. e. *piger*, *tardus*. Hoc ergo ipsissima vox illa est, cujus etymon pluribus modis quaesivimus. MAZOCHIVS.

TARMES qui Festo, *tarmus* dicitur in Glossis Isidori: sed Festum malim audire: præsertim cum constanter ita scribatur in MSStis. *Vermiculus* est *carnes exedens*. A τέταρμαι, præterito verbi τείρω, hoc est, *tero*, *attero*.

TARTARI ἐτυμολογίαν adfert Plutarchus, lib. de primo frigido: Τάρταρος ὅνος ὑπὸ ψυχρότητος κέκληται· δηλοῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπὼν, τάρταρον ἠερόεντα· καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι, καὶ τρέμειν, ταρταρίζειν. Id est: *tartarus a frigore appellatus est, atque id ostendit quoque Hesiodus, cum tartarum vocat aërosum sive obscurum. Et qui horrore concutiuntur ac tremunt, dicuntur tartarizein*. Eandem ἐτυμολογίαν adfert Eustathius Iliad. θ. pag. DCCXXXIV. & Iliad. ξ. pag. DCCCCLXXXV. Verum etsi non nego ταρταρίζειν significare σφόδρα ῥιγοῦν, id est, *valde rigere*: non tamen *tartarum* a ταρταρίζειν, sed ταρταρίζειν a τάρταρος dici suspicor, ut proprie ταρταρίζειν sit *tremore frigore instar eorum qui in tartaro sunt*. Τάρταρος autem fortasse est a ταράττω, id est, *perturbo*, παρὰ τὸ ἐκτεταράχθαι καὶ συγκεχύσθαι τὰ ἐν αὐτῷ πάντα· quam originationem adfert Etymologus. Vel cum Martinio statue per reduplicationem fieri a τέταρται, quia illic impii τηροῦνται, hoc est, *custodiantur*. Aut dici quasi אתר טרחא, quod Chaldaice est *locus molestiæ*. At ineptum plane ut sit a *tortura*, *quia torqueat quos absumat*: quod etiam apud Boccacium legas, lib. I. de genealogia Deorum cap. XIV.

† TARTARVS extrema sese frigiditate sua apud Homerum, Hesiodum, & ceteros antiquos commendat, eâdemque distinguitur a ceteris Inferorum locis. Nolo hic ea recoquere quae ad Acta S. Patricii M. notavi in Comm. ad Kalendar. Marm. pag. 385. adnot. 198. Ibi ostensum fuit, non tantum Tartari frigus fuisse maximum, verum etiam et nomini frigoris notionem subjectam fuisse, ut ibi ex Plutarchi lib. *de primo frigido* demonstravi. Ergo cum hodie lingua nulla sit, qua *Tartarus* frigiditatem designet, primitivo sermone radicem aliquam exstitisse necesse est, ex qua constet *Tartarum* extremi frigoris fuisse vocabulum: veluti si ex themate *Tarar* (sive prima littera *Teth* fuerit, sive *Tau* aut *Tsade*, aut *Shin*, ubi in *Tau* convertitur) si ex themate, inquam, *Tarar* per notam primae litterae reduplicationem verbum *Tarter* extiterit, quo significatum fuerit *horrere frigore*, qui horror ipsâ onomatopoeia vocabuli videtur quodammodo contineri. Et quidem *Tartari* vocabulum ab Oriente manasse, ostendit *Tartari*, unius ex Padi ostiis, nomen Etruscum: nam ex ostia omnia appellationes Etruscas h. e. Orientales nacta fuisse, in Tyrrhenicis originibus apertissime ostendi, Etruscos vero ex Oriente in Italiam ab antiquo profectos. Adhaec non temere est, quod pars Asiae gelidissima polo proxima ab antiquis usque temporibus *Tartaria* nuncupata fuerit. MAZOCHIVS.

TATA ex ἄττα, ut apud Hom. ἄττα γέρον. Ἄττα ex Chald. אבא, *abba*, *pater*. Vel fuerit *tata*, a τέττα, ut apud Hom. τέττα γέρον· τέττα autem quasi τιτὸς, *honoratus*. Vel, quod maxime placet, & *tata*, & ἄττα, & τέττα, facta sint a sono puerorum, cum *lallare* incipiunt. *Tata* etiam in tribus reperias inscriptionibus antiquis, quas apud Scaligerum vide in Ausonianis lectionibus, lib. I. cap. XXIX.

TAVRVS, ταῦρος, ut agnoscit Varro, IV. de L. L. Ταῦρος vero minime factum ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν, *ab extendendo caudam*: neque παρὰ τὸ γαίω, τὸ γαυριῶ, hoc est, *superbire*: quæ duo etyma ponit Etymologici magni auctor: sed a Chaldæo תור, quod *taurum* seu *bovem* notat. Leges id apud Danielem cap. IV. 22. (25.) & seq. ac cap. V. 21. Similiter autem locuti Phœnices, unde eam vocem hausere Græci. Docet id nos Plutarchus in Sylla, ubi caussam adferens, unde Apollo *Thurii* cognomentum acce-

accepefit, fic inter alia fcribit: *Οἱ δέ φασι τὸν Κάδμον ἐκδοῦναι ὑπὸ τοῦ Πυθίου καθηγεμόνα βοῦν, ἐπιφανεῖσαν, καὶ τὸν τόπον ἀπ' αὐτῆς οὕτω προσαγορευθῆναι. Θὼρ γὰρ οἱ Φοίνικες τὴν βοῦν καλοῦσι. Alii autem dicunt, vaccam, quam Pythius Cadmo dederat ducem, ibi conspectam, locumque ab ea appellatum. Vaccam enim Phœnices Thor appellant*. Quin Syros, quique ab his profecti, Mauros, hodie *bovem*, ita vocare fcribit Jul. Scaliger, de cauff. L. L. cap. XXVIII. Eft autem a Chald. תור ταῦρος, uti Syri ab eodem fecere תורא. Habet & *taurus* aliquot alias fignificationes, ut diximus in *Laftaurus*. A ταῦρος eft ταῦρα, unde Latinum *taura*. Feftus: *Tauras, vaccas steriles appellabant, ait Verrius, quæ non magis pariant, quam tauri; sed vero similius fit ex Græco dictas, quia Græci vaccas ταύρας appellant*. Ut a *tauris* dicti funt ludi *Taurei*, & *taureum* dicatur æs, quod in eas iofumitur, ex Fefto difcere potes. A ταῦρος quoque eft ταυρέα vel ταυρείη, fubintellecto δορὰ, hoc eft, *pellis*: fed per μετωνυμίαν five συνεκδοχὴν materiæ pro *scutica* accipitur *e corio bubulo confecta*. Itaque Hefychius τὸ Μάραγνα, (quo Platonem Comicum pro *scutica* ufum teftatur Pollux, lib. X. cap. XIII.) interpretatur ταυρέα. Apud eundem quoque μάραινα exponitur μάστιξ, ταυρέα, ῥάβδος. Ubi μάραγνα fcribendum docet literarum feries. E Latinis *taureæ* voce fic ufus Juvenal. Sat. VI.

> . . . . *Taurea punit*
> *Continuo flexi crimen facinusque capilli.*

Et Tertull. lib. ad Martyres cap. V. *Alii inter venatorum taureas patientissimis scapulis inambulaverunt*.

TAXUS quibusdam placet effe *a tago*, non quidem qua id verbum valet *tango*, fed qua notat *reprehendo*, *culpo*. Eft enim arbor venenata. Alii malunt effe a τόξον, quo *arcus* & *sagitta* notatur. Nempe quia e *taxo* fierent. Quod non difpliceret, fi confuetudo ea auctoritate veterum alteretur. Nonnulli a *taxo toxicum* dici putarunt. Sed hanc fententiam fuo loco refellemus.

TE

TECOLITHUS, τηκόλιθος, a τήκω, *liquefacio*, & λίθος, *lapis*, quia *liquefacit atque imminuit calculos*. Quippe, ut Necepfo ait apud Aëtium, fi teratur, & depilatis pudendorum partibus circa veficam inungatur, τήκει τὸν λίθον τὸν ἐν τῇ κύστει· *liquefacit lapidem in vesica*. Plinius, lib. XXXVI. cap. XIX. *Spongiæ lapides inveniuntur in spongiis, & sunt nativi. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam vesicæ medentur: calculos rumpunt in vino poti*. Paulus Ægineta, lib. VII. Ὁ δὲ Ἰουδαϊκὸς καλούμενος, τῶν ἐν νεφροῖς λίθων ἐστὶ θρυπτικός· ὅθεν καὶ τηκόλιθον αὐτὸν οἱ προσαγορεύουσι. *At quem Judaicum lapidem vocant, calculos renum frangit: unde & tecolithum appellant*. Aëtius auctor eft non folum *Judaicum*, fed & *Syriacum lapidem* vocari. Cauffa utriufque nominis eft, quia nafcatur in Judæa, five Syria Palæftina. Meminit & Solinus, & alii.

TEGO a στέγω, abjecto Σ, quomodo a σφάλλω eft *fallo*. Στέγω a סך, quod eft *tegere*. A *tego* eft *tegimen*, ut a *rego regimen*, a *specio specimen*. Sed pro *tegimen* κατὰ συγκοπὴν dicimus *tegmen*. Integro ufus Ovidius, III. Metam.

> . . . . *tegimen cui fulva leonis*
> *Pellis erat* . . . .

Et Seneca in Hercule Fur. verf. CIƆCI.

> . . . . *Quoniam abiit tegimen meum*.

Ita habent utrobique quædam vetuftæ editt. pro quo vulgati codd. *tegmen* expreffere. Imo non uno loco apud Maronem in antiquis codd. legitur *tegimen* vel *tegumen*, quod magis quoque antiquitatem fapit. Exempli gratia, III. Æn.

> *Consertum tegimen spinis*.

Et VIII. Æneid.

> *Tegimen habet capiti*.

Ut prima fede fit proceleufmaticus; ut alibi in *parietibus* & *ariete*. Primo tamen primæ Eclogæ verfu ita fcriptum fuiffe verifimile non eft. A *tegumen* eft *tegumentum*; ut a *documen*, *documentum*; a *monumen*, *monumentum*. A *tego teges*, ut a *trameo trames*. Gloff. *Teges*, ψίαθος, σκέπαστρον. Fiebat e paluftribus fcirpis: ut indicat Plinius lib. XVII. cap. XXXVII. A *tego* quoque eft *tegula*, ut a *rego regula*. Utrumque abit a quantitate verbi fui. Ovid. VI. Faft.

> *Strataque erat trepido tegula quassa solo*.

Perfius:

> *Curva subit vel cum fallit pede tegula vara*.

Hinc *tegularius figulus*, κεραμεύς, κεραμοποιός, ut eft in Gloffis Cyrilli. Item in Gloffis Ifidori, *tegularia, vel tegillaria sacrificia, quæ supra tegulas fierent*, & *tegularia* vel *tegillaria venefica*: quia nempe in tigillo, aut tefta, facra facerent. Ut nutrix illa apud Maronem vel alium in Ciri:

> *At nutrix patula componens sulfure testa*, &c.

A fupino ejufdem verbi eft *tectum* five accipiatur pro *summa ædium parte*, five pro *veste*: quomodo ufus Titinnius Geminâ:

> . . . . *Syrus*
> *Cum scorto instituit ire: claves illo*
> *Abstrudi jubeo, tecti ne sit copia*.

Ita eum locum recte emendat Carrio, lib. I. antiqu. lect. cap. XI. Lucillius quoque ufurpat apud Nonium in Palla:

> *Cum tectum est (quid vis?) satis est: visuri alieni*
> *Sunt homines spiram, pallas, redimicula*.

Ita emendat Janus Gulielm. lib. II. Verifimil. c. V. Ab hac notione quafi a *tegulum* eft ὑποκοριστικὸν *tegillum*, ut a *recta*, quod itidem veftis genus, *regilla*. *Tegilli* voce ufus Plautus Rud. act. II. fc. VII.

> *Tegillum eccillud mihi unum arefcit, id si vis dabo*.

Appuleius, lib. IX. *Nonnulli exiguo tegillo tantum pubem iniecti*. Erat *tegillum cucullus*, vel *petasus e scirpis factus*: veftis vilis & plebeja, ut e Fefto, ac Nonio conftat, qui & Varronem ufum docet. In MSto Fefti cod. legitur, *Tegillum cucillum ungulum*. Item: *cucilli vinculum*. Sed recte meliores libri *cuculliunculum*. A *tegendo* quoque dictum *tectorium*, quia eo parietes ac folum loricarent, ut loquitur Varro, lib. I. de re Ruft. Græce κονία & κονίαμα vocatur, ut *tectores*, κονιαταί. Hinc Matth. XXIII. 27. τάφοι κεκονιαμένοι. Et act. XXIII. 3. τοῖχος κεκονιαμένος. Conftabat *tectorium* opere albario, arenato, & marmorato. *Albarium* fiebat ex gypfo, aut pura calce. *Arenatum* dicebatur arena cum calce: *Marmoratum*, arena cum marmore tufo, Plinius, lib. XXXV. *Tectorium, nisi ter arenato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet*. Inductio tectorii *trullissatio* dicebatur, quia fieret *trulla*. Plura de his vide apud Vitruvium; & ad eum Philandrum, lib. VII. cap. III. & Budæum in Pand. ad L. quod fi fervus, §. I. De in rem verfo. Huc quoque pertinet *Protectum*, quod idem effe arbitror ac *grundam*, hoc eft, partem tecti ultra parietem prominentem, atque ita dici a *protegendo*, hoc eft, *tectum projiciendo*. Indicat id Cic. in Top. *Quoniam Publius Scævola id solum sic ambitus ædium dixerit, quoad parietis communis tegendi caussa tectum projiceretur, ex quo tecto in ejus ædes qui protexisset, aqua deflueret, id tibi jus videri*.

TELA, quod & in Actio fcripfit Pontanus, & ex eo Erythræus in Indice Virgiliano, prius fuit *textura*, a *texo*, ut a *tego tegula*, a *rego regula*.

TELAMONES ejufdem originis funt ac *atlantes*; nempe παρὰ τὸ τλῆναι, quod eft *sufferre*. Nam Ἄτλας per ἀναγραμματισμὸν dicitur quafi τάλας, ut ἀὴρ quafi ἄρ, quemadmodum tradit Euftathius. *Telamones* vero Latinis effe eofdem ac Græcis *atlantes*, Eonii auctoritate comprobat Servius ad I. Æn. Mirum autem Vitruvium cauffam hujufce rei ignoraffe. Sic enim fcribit, lib. VI. cap. X. *Item si qua virili figura signa mutulos aut coronas sustinent, nostri telamones appellant, cujus rationes quid ita, aut quare, ex historiis non inveniuntur: Græci vero eos ἄτλαντας vocitant*. Hæc Vitruvius. Sed profecto ratio in mundo eft: quandoquidem idem eft τελαμὼν

ac

ac τελάω vel τλάω, ac ut a τάλας vel τελάω est ἄτλας, ita a τελάω est τελαμών.

TALLVS [τελλὸς, τέλμα.] vel est a *terra*, de cujus origine inferius dicemus: vel a תבל, hoc est, οἰκουμένη, *orbis*, *terra habitabilis*: vel a prisca Græcorum voce τελάω pro ταλάω sive τλάω, hoc est, *sustineo*, quia nempe *tellus* omnia sustinet. Vel a *tollo*, quod olim *tello*, ut *benus* dixere pro *bonus*. Nempe quia *tollis*, hoc est fert omnia. Nam *tollo* vel *tolo* olim notabat *fero*: unde præteritum *tuli*, & verbum *tolero*. Hoc etymon placuit Rabano in libro de originibus: *Tellus*, inquit, *dicta est*, *quia fructus ex ea tollamus*. Quæ verba ex eo opere etiam Boccaccius adducit, lib. I. de genealogia Deorum cap. VIII. A *Tellus* est *Tellumo* Deus. Etiam a *tellus* ex quorundam mente est *meditullium*, quasi *meditellium*. Sed magis placet *tellium* hic esse productionem vocis, ut *terium* in *territorium*, *tolium* in *Capitolium*.

TALVM a τῆλε sive τῆλο sive τελόθι, hoc est, *procul*, vel τηλόθεν, hoc est, *deprocul*, *e longinquo*. Festus: *Tela proprie dici videntur ea*, *quæ missilia sunt*: *ex Græca videlicet eorum nomine*, *quia illi τηλόθεν missa dicunt*, *quæ nos emmus*. Servius ad illud VIII. Æneïd.

Desuper Alcides telis premit . . . .

Omne, *loquit*, *quod joci potest*, *telum vocatur*; *dictum ἀπὸ τοῦ τηλόθεν*· *unde addidit*:

. . . . *Omniaque arma*

Advocat . . . .

Et in illud lib. IX.

. . . . *Telorum effundere contra*

Omne genus Teucri . . . .

Ostendit telum vocari omne quod jacitur: *Græci τὰ βέλη*, *ἀπὸ τοῦ βάλλειν*· *sicut Latini tela ἀπὸ τοῦ τῆλε*, id est *longe*. Cajus in lege Si calvitur, ff. de verborum significat. *Telum vulgo quidem id appellatur*, *quod ab arcu mittitur*, *sed nunc omne significatur*, *quod mittitur manu*. *Ita sequitur*, *ut & lapis & lignum & ferrum hoc nomine contineatur*; *dictumque ab eo*, *quod in longinquum mittitur*, *Græca voce figuratum*, *ἀπὸ τοῦ τηλοῦ*· *& hanc significationem invenire possumus & in Græco nomine*; *nam quod nos telum appellamus*, *illi βέλος appellant*, *eoque nomine vulgo quidem id significatur*, *quod ab arcu mittitur*, *sed non minus omne significatur*, *quod mittitur manu*, *ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι*. *Admonet nos Xenophon*, *nam ita scribit*: Καὶ τα βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι, (id est, & tela simul ferebantur, hastæ, sagittæ, fundæ; plurimi item lapides:) *Et id quod ab arcu mittitur*, *apud Græcos quidem proprio nomine τόξευμα* (id est, *sagitta*) *vocatur*, *apud nos autem communi nomine telum appellatur*. Hæc Cajus, unde lucem capit, quod in legg. XII. Tabb. scriptum est, interdiarium furem impune tum demum occidi, si se *telo* defenderit. Porro interdum *teli* vox ita late accipitur, ut etiam tribuatur *iis*, *quibus comminus pugnatur*. Maro, IX. Æn.

At non hoc telum, *mea quod vi dextera versat*,
Effugies: *neque enim is teli vel vulneris auctor*.
Sic ait, *& sublatum alte consurgit in ensem*,
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Dividit . . . .

Quem ad locum sic Servius: *Telum gladium dixit a longitudine*. *Unde & mustela dicitur quasi mus longus*. Et paullo post: *Telum autem pro gladio posuisse illud significat*, *quod infert paullo post*,

. . . . *Consurgit in ensem*.

Nec soli sic loquuntur poëtæ, sed etiam qui prosa scribunt. Quippe similiter locutus auctor Herennianus, lib. I quo loco tale adfert exemplum status conjecturalis: *Ajax in sylva*, *postquam resciuit quæ fecisset per insaniam*, *gladio incubuit*. *Ulysses intervenit*; *occisum conspicatur*; *e corpore cruentum telum educit*. Quod prius *gladium* nominat, mox *telum* appellat. Et fortasse *telum* generatim notat, quo quis se *tegit* ac tuetur. Nempe a *tego* fit *tegulum*, inde *telum*, producta priori ad syncopen compensandam. Quomodo a *premo* est *premulum*, inde *prelum*, eadem de caussa porrecta priori. Μεταφορικῶς quoque *telum* vocatur *morbi genus*, ut indicat his versibus Serenus:

Est & vis morbi, *quod telum commemoratur*,
Cum subito furor insanus furit incitus ictu.

De eodem sic Isidorus, lib. IV. Orig. cap. VI. *Telum lateris dolor est*; *dictum est autem ita a medicis*, *quod dolore corpus transverberet*, *quasi gladius*. Imo & *textoria instrumenta* plurali numero *tela* dixere, si credimus Scaligero: qui ita accipi ait Tibulli lib. II. eleg. I. Legit enim:

. . . . *Et applosa tela sonant latere*.

Ubi *sonat* est in aliis libris, etiam editione illa, quæ Rhegii Lepidi prodiit an. CIↃCCCCLXXXI. Etiam adfert Seneca ep. XCI. *Quemadmodum tela suspensis ponderibus rectum stamen extendant*. Sed rectum est *extendat*, prout vulgo legitur. Ac in Tibullo quoque *sonat* legendum. Nempe *tela* singulo numero non tantum signat quod texitur, sed & instrumentum quo texitur. Ut apud Maronem

. . . . *Et licia telæ*

Addere . . . .

Pro quo & *telæ* in plurativo dixere Tibullus & Valerius Flaccus. Etsi *telis*, quo utuntur, a plurali *tela* esse putarit Scaliger.

TAMEAR putabat Perottus esse a *temete*, quia temulenti multa faciunt temere sive inconsiderate, & inconsulto. Verum quid si dicamus venire vel a τολμηρῶς, *audaciter*: nempe detrahendo λ, vel quemadmodum κατ' ἀφαίρεσιν ex ἀμείνω, *mutto*, ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ac ut plerique volunt, ab ἀφατῶς (quod ab ἀφαυσι) est *fatim*, unde *affatim*: sic ab ἀθεμερῶς esse *temere*? Ἀθεμερῶς fuerit *minime graviter*, sed *leviter plane & inconsiderate*. Nam θέμερος, teste Hesychio, valet σεμνὸν, βέβαιον, ἐνσταθές. Indeque θεμερόφρων, συνετὸς, εὔφρων. Quin θέμερος notat *grave & venerandum*, videtur esse a θέμις· quia *firmum*. possis deducere a τίθημι, unde & θεμέθλον, *fundamentum*. A *temere* est *temero*. Festus: *Temerare*, *violare sacra*, *& contaminare*, *dictum videlicet a temeritate*.

TAMNO, juxta Perottum, est a Græco τέμνω, hoc est, *seca*, *scinde*: quia quod aspernamur, hoc amputamus atque abscindimus. Vel fuerit ab Hebr. טמן, *abscondere*, quia quæ contemnimus, ea fere removemus, atque abscondimus, ne se in nostro vel aliorum crebro ingerant aspectum.

TAMO [τέμων] ῥυμὸς, ut Glossæ Cyrilli exponunt: nempe *lignum longum & extensum in aratro vel curru*, *ad quod jugum ligatur*: prout in Catholico describit Joannes Genuensis. Dicetur ergo quasi *temeo*, a τείνω, quia a jugo ἀποτείνεται, hoc est, *extenditur*. Nisi malis, quod apud Varronem in VI. de L. L. *Temo*, inquit, *dictus a tenendo*: *is enim continet jugum*.

†TAMPLVM quocumque significatu accipiatur, vox Auguralis est, ac sine dubio Etrusca. Ergo explosis vulgaribus ejus vocis etymologiis, ex Oriente lux est haurienda. Ex pluribus autem TEMPLA notionibus una est illa Festi in MINORA TEMPLA: *Minora* (inquit) *templa fiunt ab auguribus*, *cum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur*, *ne una amplius ostio pateant*, *certis verbis definita* &c. Servius de eadem re ad Aen. IV. 200. *Alii TEMPLVM dicunt* . . . *quod palis aut hastis aut aliqua tali re*, *& linteis*, *aut loris*, *aut simili re septum est*, *quod & factum est*. *Amplius uno exitu in eo esse non oportet*, *cum ibi sit CVBITVRVS auspicans*. In ultimis verbis vides, in quem finem templa hæc fierent nim. ut ibi is, qui auspicaturus est, *recumberet*. Ergo origo vocabuli est a verbo נפל *napal*, quod quidem in omnibus ferme linguis Orientalibus *Cadere* significat: at Syriace est etiam *Recumbere*. Itaque in illo Jo. XXI. 20. *Recubuit in pectore ejus*, Syriace est נפל הוא, *nephal havu*, *fuit cadens* h. e. *recumbens* &c. Eodem pertinet, quod in Castelli Lexico Heptagl. Syriacum נפילא (*naphila*) exponitur *indormiens lateri*. Ergo a verbo Syriaco נפל *nepal* i. e.

i. e. *recumbere*, præfixâ littera Hœmantica T, fiebat apud Tuſcos מתכלא, *Templa* ſive (uti Syri pronuntiant) *templo* i. e. *ſeptum ad recumbendum, augurii cauſa deſtinatum*. Mazochius.

Tempus κυρίως ſignat χρόνον ſive ὥραν · hinc accommodatus τοῖς κροτάφοις, quæ uſitatius *tempora* dicuntur, vel *timpora* differentiæ cauſſa. Sane Hercules Cloſanus in illud ii. Faſt.

Caſta ſacerdotum tempora fronde regit.

Ait in Urſini codice & iſtic, & alibi, *timpora* ea notione ſcribi. Ita autem vocantur, non quia, *quaſi tempora, quibuſdam intervallis mutantur*, quod ait Iſidorus, lib. xi. cap. i. Sed quia inde *tempus*, hoc eſt, *anni ſive ætas hominis* cognoſcitur. At *tempus* pro χρόνῳ vel καιρῷ eſt a τῆμος, *tunc*. Quamquam & aliqui acute ſatis derivent a τέμνω, id eſt, *ſeco*, quia etſi materialiter, ut loquuntur, ſit res continua, formaliter tamen eſt diſcreta: unde a Philoſopho, lib. iv. φυσ. ἀκρ. definitur *numerus* motus ſecundum prius & poſterius, hoc eſt, menſuratio ſeu numeratio ab humano intellectu facta, quæ is per ſe quidem in motu, per accidens vero in quiete, prius poſteriuſque momentum conſiderat. [*Tempus* vel *tempor* eſt a *tepus* & *tepor*, *ab optima parte anni facta appellatione, ver nempe, quod perpetua tepidi gaudet epitheta*. Sic Græcis ὥρα *& tempus & ver notat*. Omnia enim hæc ἔαρ, ἦρ, ὤρα & ὥρα &c. ut ejuſdem originis ita quoque ejuſdem ſunt ſignificationis. Itaque *anni tempora* ut apud Græcos, ita quoque apud Latinos a *vere* nomen acceperunt. *Tempus* vero cum κρόταφον notat, a τύφω & τύμβειν dicitur. vide notata ad τύμβειν.] A *tempus* eſt *tempero*. Nam veteres, ut *pignus pigneris*, ita inflectebant *tempus temperis*. Plautus, Perſa, act. v. ſ.

To. *Temperi*. Sa. *Mihi iſtuc temperi ſera eſt*.

Poſteriores *E* in O mutato dixere *temporis* & *pignoris*: ſed *E* in derivatis reliquerunt, ut paret ex *tempero* & *pignero*. Putat Paullus Manutius Ciceronem quoque ſcripſiſſe epiſt. xvi. lib ix. earum, quæ vulgo *familiares*, rectius autem *ad familiares* appellantur; *Memini te mihi Phamea cœnam narrare: temperius fiat, cætera eodem modo*. Additque ex vita Terentii, cujus auctor creditur Donatus, colligi poſſe, eodem modo locutum eſſe Cornelium Nepotem, Ciceronis æqualem. Sed cum Cicero *tempore*, non *temperi* dicat, parum veriſimile eſt ἀρχαΐζειν voluiſſe in vocabulo *temperius*. A *temperis* remanſit quoque *tempeſtas*, pro quo *temporo* ſæpe uſi veteres: ut Feſtus etiam admonet. Idem *tempeſta* exponit *tempeſtiva*. Ita conſtanter eſt in MSStis. Ab eodem nox *intempeſta* vocatur, quæ eſt inter veſperuginem & jubar: ut ait Varro lib. v. de L. L. Ubi & adducit verſum Attii in Bruto, qui Lucretiam ſic loquentem induxerat:

Nocte intempeſta noſtram devenit domum.

Et locutus ſimiliter Ennius in Annal.

. . . . . *Bellum*

Æquis de manibus nox intempeſta diremit.

Et Maro i. G.

. . . . . *Aut intempeſta ſilet nox.*

Ælius, ut ibidem Varro ait, *intempeſtam dici voluit*, quia nullum tunc eſt agendi tempus, cum homines prope omnes, aliaque animantia cubare ſoleant: unde & *conticinium* vocari, ibidem dicitur. Similiter Servius in iii. Æn. *intempeſtam* ait dici tanquam inactuoſam ſive actibus carentem, quibus tempus dignoſcitur. Macrobius item, lib. i. Saturn. cap. iii. *intempeſtam* ait quaſi *intempeſtivam*, quia *non habeat idoneum tempus rebus agendis*. Græcis ſimiliter vocatur ἀωρία τῆς νυκτὸς, & ἁπλῶς ἀωρία, quaſi ἄπρακτος ὥρα. Feſtus tamen: *Intempeſtam noctem dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis horæ quam diei poſſunt intelligi*. At *tempeſtiva* dicta convivia, quæ tempori nimis fierent; *intempeſtiva*, quæ in longum traherentur. Nempe legitima cœnæ hora antiquis fuit ſol occaſus: Auguſti vero ævo nona, & hominibus negotioſis decima. Hanc horam qui prævenirent, *tempeſtiva* dicebantur convivia celebrare; qui vero protraherent in noctem intempeſtam, *intempeſtiva*: ut *tempeſtiva* convivia nihil aliud ſint, quam *diurna*; uti quæ a meridie aut circiter inciperent: *intempeſtiva* autem, *nocturna*. *Tempeſtivum* convivium indicat Juvenalis, cum ſat. viii. ait:

Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Dis
Iratis.

Item Plautus, Aſin. act. iv. ſc. ii.

Cum ſuo ſibi gnato una ad amicam de die
Potare.

Et Catullus, epigr. xlviii.

Vos convivia lauta ſumtuoſa
De die facitis.

Ubi *dies* non latiori illa notione accipitur, (nam & nona hora cum duabus ſequentibus quinctam faciunt diei partem:) ſed ſtricte pro *ſpatio diurno ante nonam*, quod juſtis occupationibus debetur. Similiterque Horatius capiendus, cum ait Od. i. lib. i.

Eſt qui nec veteris pocula Maſſici,
Nec partem ſolido demere de die
Spernit.

Et Od. vii. lib. ii.

Cum quo morantem ſæpe diem mero
Fregi.

Cave Donatum audias ad illud Adelph. act. v. ix. *Apparare de die convivium*: ubi *de die* interpretatur, *repente, neque ante prædictum nec pridie conſtitutum*. Nam omnino *de die* eſt idem quod *ante legitimum cœnæ tempus*. Sic autem loquebantur, quia ſpatium id ante cœnam eſt melior diei pars: unde Maro, ix. Æneïd.

Nunc adeo melior quoniam pars acta diei,
Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri.

Qui locus lucem capit ex illo Paulli in l. Urbia? §. i. D. de verb. ſignificat. *Cujuſque diei major pars eſt horarum ſeptem primarum diei, non ſupremarum*. Hæc de conviviis *tempeſtivis*. *Intempeſtivum* autem convivium intelligit Propertius, lib. iv. El. vi.

Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Utrumque vero comprehenditur illo Suetonii de Nerone: *Epulas a medio die ad mediam noctem protrahebat*. Et iſtud Cic. de Piſone. *Qui numquam ſolem orientem aut accidentem videris*. Pluribus comprobat Juſtus Lipſius comment. ad xiv. Annal. Taciti.

Tamulentus a *temetum*, ut a *vinum vinolentus*. Ab eodem *abſtemius*, ἄοινος, quaſi *abſque temeto*: niſi potius ab *abſtinendo*, quo de plura ſeparatim diximus. [a *tepeo*, *tepetum*.] *Temetum*, quod *teneat mentem*, dictum ait Donatus And. act. i. ſc. iv. item Nonius Marcellus. Aliis placet per μετάθεσιν dici a μέθυ, id eſt, *vinum*, vel μέθυ *ebrietas*. Sed puto eſſe ex articulo & μέθυ. Nempe ut *aqua* quaſi ἡ χέα, ſic *temetum* quaſi τὸ μέθυ. Scio & Rabbinis חמר, eſſe *temetum*. Sed illi hoc, ut alia multa a Latinis acceperunt. Aliud autem *temetum* ac *vinum*. Nam *temeti* uſu mulieribus fuit interdictum, quibus tamen conceſſum eſſet *paſſum*, quod inter *vina* reponitur. Nempe *temeto* ſolum, non quolibet vino iis interdictum erat. Quare ſignificanter apud Nonium Cic. iii. de Rep. *Careant temeto omnes mulieres: Non vino*. Item Varro, primo de vita pop. Rom. *Quantopere abſtemias mulieres voluerint eſſe, vel ex uno exemplo poteſt viderier*. Fateor tamen a quibuſdam ſcribi, ἁπλῶς iis vini uſu fuiſſe interdictum, ut ab Arnobio, lib. ii. *Potionibus abſtinent vini? affinibus & propinquis oſculari eas jus eſt, ut ſobrias comprobent, atque abſtemias eſſe?* Verum arbitror vel γενικῶς nimis hoc ab Arnobio dictum; vel, qui ita loquuntur, *paſſum* non repoſuiſſe inter vina. Vide hoc de interdicto Dionyſium Halicarnaſ. lib. ii. Valerium, lib. vi. cap. iii. Plinium libro xiv. cap. xiii. Agellium, lib. x. cap. xxiii. Athenæum, lib. x. pag. ccccxl. edit. Commel. Tertullianum, in Apol. cap. vi. &, ſi tanti, nos in Oratoriis, lib. i. cap. de ſtatu finitivo.

Tendo

TENDO inserto D fit ab Æolico *τένω* pro *τείνω*, quod idem. *Teno* etiam veteres usi, quo de vide quæ dicta nobis in *Antenna*. A *tendo* est *tendicula*, quia ad capiendum tenditur. Ab eodem nomen *tendo*, quo Gaza & medici utuntur. Factum autem ad instar Græci *τένων*. Nam ut hoc a *τείνειν*, illud a *tendere*. Ratio appellationis, quia ejus intentione & contractione huc illuc artus moveamus, prout visum. A supino *tentum* est verbale *tentio*, *τάσις*, ut est in Glossis: item *tentum* pro *veretro* apud Horatium. Nam *tendendi* vox etiam in obscenis: unde *tentigo*, *ὁ πριαπισμός*. Ab eodem supino est *tentorium*, item *tentipellium*, de quo separatim. Inter composita est *intendo*, hoc est, *valde tendo*. Sed fere ad alia transfertur: ut *intendere alicui actionem*, & *intentis* pro *fessis*. Donatus, Andr. IV. IV. *Intendere verbum a venatoribus translatum, qui retia intendant ad feras captandas: vel a sagittis atque arcu.*

TENEBRÆ a *δνοφεραὶ* quasi *denefræ* dictæ videntur Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto. Nempe adspirata convertitur in mediam, quomodo ab *ὀμφαλὸς* est *umbilicus*; a *νεφέλη*, *nebula*; a *κυφὸς*, *gibbus*, &c. Vel, quod *ἀναλογώτερον*, ut a *verto* est *vertebræ*; a *salio salebra*; a *lateo latebra*, sic a *teneo* erunt *tenebræ*: non quidem, quod umbras *teneant*, quam nominis rationem affert Isidorus, lib. XIII. cap. X. Sed potius quod homines in *tenebris* quasi *teneantur*, nec libere se commovere audeant, metuentes ne vel impingant uspiam, vel e locis sublimioribus decidant. A *tenebris* dicti sunt *tenebriones*, sive quod mendaciis & fraudibus suis *tenebras* ob oculos objiciant; sive (quod malo,) quia *tenebras* sectentur: unde & *lucifugæ* dicuntur.

TENEO, si audimus Petrum Nunnesium Valentinum, erit a *τερέω*, *servo*: nempe *ρ* in *n* abeunte, ut, a *πληρὴς*, *plenus*; a *δῶρον*, *donum*. Puto ego ejusdem originis esse ac *τείνω*, *tendo*. Movet, quod veteres pro *teneo* dixere *teno*, unde præteritum *tetini*. Festus: *Tetini pro tenui*. Ita est in MSStis & editis. Nec cur a *τείνω teno* & *tenos* dixerint, obscurum puto. Nam ut *teneamus*, nervos *extendimus*. Quemadmodum & inde *tenor*, ea pse nempe de caussa, ac ab eodem verbo *τόνος* dixere. Ponam de *toni*, *tenoris*, & *tenendi* verbis egregium locum Cæsaris Scaligeri, lib. de caussis L. L. cap. LIII. *Hos omnes*, inquit, *Græci τόνος vocavere, translata ratione a fidibus, quarum intentione aut remissione acutior graviorque redderetur vox. Inde nos Tenores, propterea quod nostrum tenere inde duxissemus, scilicet παρὰ τὸ τείνειν, nam quod nixu quodam arceremus, id beneficio τῶν τεινόντων fieret: & translata fuit significatio ab helciariis & aurigis currus inhibentibus; item militibus prædam diripientibus. Hoc potes etiam percipere, ex maximi poëtæ Oppiani piscatione quadam, atque ante eum, ex Theocrito, quorum versibus trahentium tenentiumque nixu primarii nervi τένοντες exstantes declarantur.* Hactenus Scaliger. A *tonus* est *tonarium*, fistulæ genus, quo musici tonos temperant. Ut *fistula Gracchi*, quam *tonarium* dici ex Fabio scimus, lib. I. cap. X. Ejusdemque originis *syntonum* & *syntonarius*, de quibus in *Pediculus* diximus. A *teneo* est *tenax*, unde *pertinax*: de quo separatim. Hinc & *Tenitæ* (ut est in MSStis;) vel, ut alii, *Tenitæ*, *fortium Deæ*, *quia fortium tenerent potestatem*: ut ait Festus. A supino *tentum* est *tentare*, hoc est, diu multumque *tenere*, ac manibus tractare, ut solent aliquid exploraturi. Falli puto, qui a *tendo* derivant. A *tento* est *tentamentum*, apud Maronem, VIII. Æn. In vett. codd. *tempto* & *temptamentum* legitur cum *P*. Sed posteriores hæc merito repudiarunt. A *tento* quoque est *sustentare*, crebro multumque sustinere. Item *pertentare*: quæ vox gravior est, quam existimabat Valerius Probus; qui illud Maronis, IV. Æn. reprehendebat:

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Putabat enim *pertentare* tantum levem & in summa quasi cute natantem lætitiam indicare; nec satis expressisse illud Homericum, Od. ζ. vers. CVI.

. . . . *γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.*

Composita a *teneo* sunt longe plurima. Ut *retineo*, unde *retinacula* funes navium, quibus illæ alligatæ retinentur, ne fluctibus aut vento huc illuc temere impellantur. Item aliarum rerum: Ut I. G.

Atque Amerina parant lenta retinacula viti.

Et apud Vitruvium, lib. 2. cap. V. *Est enim tignum, quod erigitur, & distinetur retinaculis quadrifariam.*

TENER a *teneo*, quia quod *tenerum* ac molle, id facile tenetur. Vel a *τείνω*, quod *τείνεσθαι*, hoc est, *extendi* possit. Vel potius *κατὰ μετάθεσιν* factum a *τέρην*· quod idem notat. Onomast. *Tener*, *ἁπαλὸς*, *τέρην*. Est hoc a *τείρω*, quia quod *tenerum* est, id nullo negotio *τείρεται* seu *atteritur*. A *tener* dicitur *tenerasco* vel *tenerésco*: illo Lucretius utitur, hoc Plinius.

† TENSA aut THENSA cum sit sacrorum nomen, haud dubito quin per Tuscos manarit in Latium. Firmat hanc nostram sententiam, quod nec Latina nec Graeca lingua ullam hujus vocis etymologiam potest ostendere: nam quod veteres grammatici eam a *tendo* deducebant, id vanissimum est. Porro autem id ex Hebr. verbo נשא *nasa* quod est *portare*, commode derivari potest. Nam praeposito *Tau heemantico* i. e. nominum formativo, fiebat תנשא *thassa*, aut (cum *segol*) *thessa*. Jam vero *Dages* pro Chaldaeorum more in N resoluto, exstiterat תנשא *thensa* h. e. generali significatione *φόρημα*, seu *vehiculum*, aut *Ferculum*. MAZOCHIUS.

TENSÆ, pro quo nonnulli *thensæ* scribunt, erant sacri currus, super quos in ludis circensibus Deorum simulacra collocabantur. In vett. Gloss. exponitur *θρόνος*, & *ἅρμα θεῶν*. Estque vel *ἀπὸ τοῦ θείου*, hoc est, a *divinitate*, vel, quod magis placet, a *tendendo*, quia ante *tensas* lora tenderentur, quæ gaudent tangere qui eas deducunt: vel, quod maxime arridet, quia statuæ Deorum, quæ *tensis* ferebantur, velarentur circumquaque linteis ad cubiculi seu delubri speciem *tensis*. Primum etymon ponit & probat Julius Scaliger lib. I. de re poëtica cap. XXXII. Idem, ac secundum quoque adsert Ascon. in III. Verr. *Thensæ sacra sunt vehicula pompæ ordinum & hostiarum. Thensas alii a divinitate dici putabant, alii, quod ante ipsas lora tendantur, quæ gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt.* Vide & Servium in illud I. Æn.

. . . . *Hic illius arma,*

Hic currus fuit . . . .

Et quæ ex Sinnio Capitone refert Festus in *tensa*. Item Onuphrium Panvinium, lib. II. de ludis Circens. cap. II. Bullingerum, lib. de circo cap. XXXVIII. & Andream Scottum, Nod. Cic. lib. IV. cap. V.

TENTIPELLIUM (pro quo in quibusdam MSStis Festi codd. perperam *tentipallium* per *a* legitur) a *tendenda pelle* nomen habet. Verum non convenit inter Verrium & Festum, num *pellis* nomine intelligi debeat *humana* an *bubula*. *Bubulam* intelligit Festus, quippe qui velit esse calcismentum ferratum, quo pelles extenduntur. Ubi per *pelles* manifeste *calceos* signat, quomodo & Ovidius dixit, lib. Am.

Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.

Et Hieronymus ad Eustach. *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat.* Quos locos eo lubentius attuli, quia hinc obiter colligere est, Hieronymo a *folle* dici pedem *follere* pro *natare*; quomodo præter Ovid. locutus Sidonius lib. VIII. epist. IX. *Laxo pes natat altus in cothurno.* Et hæc de Festi opinione. Verrius vero intellexit *pellem humanam*: ut qui dicat esse medicamentum quo rugæ extenduntur. Et sane Verrii opinionem confirmat, cum hic Titinnii locus, quem Verrius adducebat,

. . . . *Tentipellium*

Induitis: rugæ in ore extenduntur tuæ.

Tum itidem quod in vett. Glossis legitur, *Tentipellium*, *φάρμακον πρὸς ῥυτίδας*. *Τετάνωθρον* vocant id medicamentum Græci, quia *χρῶτα τετανοῖ*, cutem extendit. Dioscorides, lib. III. cap. CII. dicit ichthyocollam *ἀφελεῖν εἰς τετάνωθρα τῶν προσώπων*.

Idem

Idem docet Plinius lib. XXXII. cap. VII. *Ichthyocolla*, inquit, *appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemque nomen glutini ejus*. Et mox: *Madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. Utilem eam in capitis doloribus affirmant & tetanothris*. Feminæ, quæ *tetanothris* uterentur, ex Scaligeri sententia a stringenda cute dictæ sunt *stricti-pelle*: si vera lectio codicum quorundam Varronianorum, lib. VI. de L. L. Nam in aliis est *stritabillæ*, quod non in posthumis tantum ad Varronem notis, sed Adversariis quoque lib. XXIII. cap. XVIII. mirifice tuetur ac ἐτυμολογίζει Turnebus. Nam a *stringo* ait esse *stricto*, ab eo, inquit, *strictillo*, qua ratione a *conscribo* est *conscribillo*: a *strictillo* autem fit *strictibillo*, unde feminæ *strictibillæ*, quæ terram tantum stringerent, & extremo pedis quasi raderent, non ponentes planum vestigium: qua nempe ratione & *atta* ab *attingendo* sunt vocati, qui, ut Festus definit, *propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & attingunt magis terram quam ambulant*.

TENVIS placet Perotto esse a *teneo*, quia tenuia ac exigua facile teneantur. Sed est a τείνω, quod est *tendere*. Ut proprie sit idem quod τεταμένος, *extentus*, *exporrectus*. Nam quæ extenduntur, ea attenuantur: ut liquet in pannis, laminis, atque aliis.

TENVS, a τέλος, hoc est, *finis*. Nam quid aliud *hactenus*, quam, *huc usque*, sive *hic finis est*? L & N subinde commutatur, ut Λύμφαι, Νύμφαι. Juvant & Glossæ in quibus est *Tenus*, πέρας, μέχρι. [τένος, ἕως. παραμένει Hesych.] Quia vero *tenus* finem notat, eo fortasse (ut Servius tradit ad VI. Æn.) etiam *tenus* dixere partes arcus extremas, sive duo extrema arcus cornua, ubi arcus sedet. Nisi hac notione non tam a τέλος esse placet, quam a τείνω, hoc est, *tendo*. Hæc cornua κορώνας appellant Græci. At Latinis *tenus* vocari, ut diximus, ex Plauto probari, idem Servius addit. Respexit autem illud Bacch. act. V. sc. VI.

Nunc ab transenno hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.

Atque hinc putat idem esse *hactenus*; quod si est, ejusdem quoque originis erit *protenus* & *quatenus*. De *protenus* plura diximus separatim.

TEPEO vel a τύφω, *fumigo*, quia humida foco admota, cum tepescunt, vaporem ac fumum emittunt: vel a τέφρα, *cinis*, qui igne exstincto tepere solet; τέφρα vero unde sit, in *Tephria* dicemus. Vel fuerit *tepeo* ab Arabico חם, *calidus*. [θάλπω.]

TEPHRIA marmoris genus coloris cinericei Plinio, lib. XXXVI. cap. VII. *tephritis* gemma ejusdem coloris, Plinio, lib. XXXVII. cap. X. Utrumque a τέφρα, id est, *cinis*. Hoc ab Hebræo אפר, quod idem significat. T præmissum, quomodo ab ארץ sive ἔρα est Latinum *tera*, prout in Augurum libris scribitur pro *terra*.

TEREBINTHVS, τερέβινθος. Num ab ἐρέβινθος, hoc est, *cicer*? Ita conjectat Lobelius. Nempe quia baccæ seu acini ejus quodammodo ciceri videantur similes. Sed magis placet sententia Martinii arcessentis ab Arabibus, quibus & [illegible] *firwen*, & بطم *butmon* notat, *therebinthum*.

†TERENTVS ara erat sub terra diis inferis dicata in campo Martio, quae ludis saecularibus effossâ terrâ ostendebatur. Mitto hic veterum etymon a *terendo*, aut si quid praeterea aeque ἀπροσδιόνυσον excogitatum fuit. At verbum טרא (*tera*) in forma *Pahel* est *scindere*, *abrumpere*, *lacerare* apud Chaldaeos Syrosque; unde existunt verbalia cum notione *fissurae*, *hiatus*, *foraminis*. Quae vero in tertiâ radicis habent *He*, ea & N & T facillime in fine adsciscunt. Hinc ergo est TERENTVS, *hiatum telluris* significans. Ea religio vix est, quin a Tuscis propagata fuerit, apud quos *Mantus* i. e. *Dis pater* praecipuo in honore erat. Ac Zozimus agnoscit Romanorum TERENTVM τῷ Τάραντι (*Tarento*) Japygiae fuisse ὁμώνυμον. Id si verum; anna talia aliqua TARENTINA religio ei urbi nomen dederit: unde postea Τάρας, *Taras* nescio quis conditor fictus prodierit? Ac ceteroqui Zosimus haud satis antiquus auctor. MAZOCHIVS.

TEREBRO est a *tero*, ut apud Græcos τερέω a τείρω, quorum illud *terebro*, hoc *tero* significat. Sane a τείρω est τέρετρον, ut Latine a *tero terebrum*. Possit aliquis putare *terebrum* esse a τέρετρον, τ in β converso. Sed nihil mutatione ejusmodi opus. Nam ut a *lateo latebra*, a *dolo dolabra*, sic a *tero terebrum*.

TEREDO a τερηδών. Solent enim Latini N omittere in hujusmodi. Ita Πλάτων est *Plato*; Ζήνων, *Zeno*: ac contra N in Latinis addunt, ut *Cato*, Κάτων; *Cicero*, Κικέρων. Τερηδὼν vocatur a τερέω, id est, *perforare*. Est enim (ut Suidas describit) σκώληξ ξυλότρωκτος, οἰκῶν ἐν ξύλῳ, *vermis lignum rodens, inque eo habitans*. Proprie de iis vermibus dicitur, qui in mari ligna terebrant: unde Theophrastus, lib. V. Hist. Plant. cap. V. ἡ γίνεται τερηδὼν, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ θαλάττῃ. Plinius, lib. XVI. cap. XLI. *Teredines tantum in mari sentiuntur: nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres, tineas vocant: culicibus vero similes thripas*. Interdum tamen generatim de *terrestribus* quoque usurpatur, quomodo usus Plutarchus, Sympos. II. probl. III. quo disputat, ovumne prius fuerit an gallina; item Vitruvius lib. V. cap. XII. imo Plinius ipse *vestium vermes* sic appellat lib. VIII. cap. XLVIII. ubi de prætextis Servii Tullii inquit: *Mirumque fuit, nec defluxisse eas, nec teredinum injurias sensisse annis quingentis sexaginta*.

TERES dicitur, quod in *oblongo* est *rotundum*. Festus: *Teres in longitudine rotundatum, quales asseres natura ministrat*. Sic teretes digitos, cupressos, ramos, similiaque legimus. H. Stephanus censebat *teres* κατ' ἀφαίρεσιν factum esse ex κυκλοτερές. atque idem Petro Nunnesio visum. Sane *teres* idem est ac κυκλοτερής, ut σφαιροειδὴς idem ac *rotundus*. Itaque ut Horat. in Satiris, & Ausonius carmine de viro bono ait, *teres atque rotundus*: ita hæc Parmenides de Deo suo ait:

Σφαίρης κυκλοτερῆς, δίνῃ, περιηγεῖ γαίων.

Sed non iccirco κυκλοτερὴς esse censeam: verum deducam a *tero*, ut *teretia* proprie dicantur, quæ *torno trita & rotundata*. Quomodo Maro ait II. Georg.

Hinc radios trivere rotis . . . .

Hoc est, torno teretes reddidere. Possit & a τορὸς esse *teres*. Sane Hesychius exponit, ὀξὺς, καὶ ἀκριβὴς. Atque ita Plato in Thæteto dixit, ἀκριβῶς καὶ τορῶς διακονεῖν, *exacta & accurata diligentia ministrare*. Sed potius a *terendo* esse censeo.

TERGO Scaligero in Conjectaneis placet esse a *tero*: credo, quia tergendo quid atteritur. Sed censeo potius, *tergere*, & *tersus*, esse a τέρσω Æolico pro τέρσω, quod significat ξηραίνειν sive *siccare*. Sane cum Plautus duo hæc, *lavantur*, *terguntur*, conjungit: quid *terguntur* est aliud quam siccantur? Et *tersi dies*, qui non pluvii, sed sicci & sereni. Festus: *Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis Verrius ait*.

TERGVM, ac *tergus*, differunt. Illo *dorsum* significatur: hoc *tota pellis*: præcipue ferarum, atque etiam bovis. Sed discrimen hoc non est perpetuum. Nam in illo I. Æn.

Taurino quantum possent circumdare tergo:

satis liquet, *tergum* pro *tergore*, hoc est, *corio*, dixisse. Itaque in Glossis vett. legas: *Tergus*, νῶτος, δορά. *Tergus*, a *tegendo*. Varro, IV. de L. L. *Tergus fuit ab eo, quod eo tegitur*. Propius ad ἐτυμολογίαν accedit *tegus* vox, si *tegus* pro *tergus* legamus cum Turnebo, lib. XXII. cap. VI. Sane est in Glossario Cyrilli, ἡμίτομον χοίρου, *tegus*, ἡμιχοίριον, *tegus*. Et in Gloss. Isid. *Tegora*, *tegus*, *corea*, *vel posteriora jumentorum*. Imo idem Turnebus Plautum eo putat usum Capt. act. IV. sc. III.

Di immortales jam ut ego collos prætruncabo tegoribus.

Mihi quoque metri causa, placet *tegoribus*; quo & se-

& sequenti utitur scena : quemadmodum & assentio pro ecilos legenti callos, quomodo dicimus *callum aprugnum*. Immerito hanc lectionem rejicit Lambinus, quem vide, si tanti videatur. Sed ut a *tegendo tegus* dixerint; *tergus* tamen videtur aliunde dici. Non quidem a *tergendo*, quia pars ea, ut *tergeatur*, alienis nobis oculis ac manibus opus est: sed ab Æolico τέρφος pro τέρφος, quod Jonicum, & idem est ac βύρσα, δέρμα, ut docet Nicandri Scholiastes. A *terge* est *terginum*, lorum ex crudo corio factum. Gloss. Phil. *Terginum*, ὠμοβόρσινον. Unde videtur sic dici, quia factum sit ut eo *tergum* cædatur. Plautus Pseud. act. I. sc. II.

Nunquam edepol vestrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.

Lucillius:

Selvi, dum salvo terge & tergine licet.

Hoc est, dum lorum, & tergi cutis perferret. Nam ut *terginum*, ita & *tergum* atteritur. Verisimilius tamen est sic dici non a *tergo*, quod eo cæditur, sed a *tergore*, unde sit. A *tergo* est *tergiversari*: quod proprie est *tergum obvertere*: unde in Glossis apte exponitur νωτοστροφεῖν. Valla, lib. VI. cap. L. *Qui, vertentes terga, adhuc tamen pugnant, nec rationibus volunt se victos agnoscere, tergiversantur.*

TERMES [τέρμης] a Festo definitur *ramus direptus* (sive ut in MSStis legitur, *districtus*) *ex arbore, nec foliis repletus: nec nimis* (al. *minus*) *glaber*. Usus Horat. in Epod.

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ.

Quem in locum monet vetus interpres, *termitem* dici caulem seu thyrsum, seu ramum oleæ. Quod ipsum in Philoxeni Glossis legitur. Dicitur *termes* a Græco τέρμης, hoc est, τέρμα, *terminus*. Cujus caussa est, quod in divisione agrorum, priusquam metæ ponerentur, *termes* figi soleat. Becmanus tamen mavult deducere ab Hebræo תמר, id est, *palma*, idque quia *termes* proprie non *olivæ ramus* sit, quod ait Porphyrio; sed *palmæ*, quod indicat hic Agellii locus, lib. II. cap. XXVI. *Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. At longe aliud est *tarmes*, nempe *vermiculi genus, exedens carnem*, ut scribit Festus, sive *ligna rodens*, ut idem sit ac θρίψ, pro qua sententia facit illud Vitruvii, lib. II. cap. IX. *Sed ea* (de abiete sermo est) *quod habet in se plus caloris, procreat & alit tarmitem, ab eoque vitiatur*. Ac putabat Jos. Scaliger, similiter usum Plautum, Mostell. act. III. sc. II.

Ambe postes ab infimo tarmes secat:

ut nempe sermo sit de postibus vermiculatis, ac *tarmes* dicatur postes secare, quomodo Lucillius dixit,

. . . . *tineæ omnia cædunt*.

In vulgatis Plauti codd. pro *tarmes* legitur *trames*.

TERMINUS a Græco τέρμων, τέρμονος. Dixere & *termo*: quo Ennium Græca consuetudine bis usum esse docet Festus. Ut autem *termo* a τέρμων, ita *terminus* est a τέρμονος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum, ut diximus in *Lac*, & alibi. Varro lib. IV. de L. L. a *terendo* derivat, quod hæ agrorum partes maxime teruntur. Sed idem a Græcis τέρμονα dici agnoscit. Quare liquet ab eo, ut alibi passim, sic hic quoque invidia magis peccari, quam inscitia. Cæcis nationibus & *terminorum Deus* erat: qui & ipse dictus *Terminus*: ac sub figura *termini*, hoc est, *rudis & informis lapidis*, colebatur: ut est apud Lactant. lib. I. de falsa relig. cap. XX. *Terminalia* a *Deo Termino* dicta. Ea fiebant vigesimo tertio die Februarii, quo nempe ita *annum* quoque *terminare* viderentur. Nam Februarius ultimus anni mensis, ac cum intercalaretur, quinque dies de XXVIII. Februarii diebus demebantur, ut remanerent XXIII. Varro: *Terminalia, quod is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim fuit mensis Februarius, & cum intercalatur, inferiores quinque dies demuntur mense*. Non semper tamen *Terminalia* hunc in diem incidebant. Quippe cum mensis Mercedonius tantum esset dierum XXII. tum *Terminalia* erant Kal. justi Februarii. Vide hac de re Josephum Scalig. lib. II. de Emendat. Temp. A *terminus* dicitur *amterminus* & *conterminus*. *Amtermini* Festo teste dicuntur, *qui circa terminos provinciæ manent*. Quem ad locum docet Scaliger, *amtermines* dictos, qui non in agro erant Romano, sed in vicinia. Atque addit eosdem & *amtermines* dictos, unde Cato in Originibus apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XIV. *Oratorum amterminum*. Falsus Macrobius, qui divisim *an terminum* legit. Ut a *terminus* est *amterminus*, sic a *termen* dicti *amtermines*. *Termen* autem pro *terminus* veteres dixisse, testatur Varro, quarto de L. L. A *termino* quoque *exterminare*, quod est e terminis finibusque profligare: ut *eliminare*, extra limen ac fores proferre.

TERO, a τερέω, quod est *perforo*. Latini enim sua verba formare solent a circumflexis, ut ἀρόω, ἀρῶ, *aro*; στάω, στῶ, *sto*; δέω, δῶ, *do*, &c. A *terendo* boves ἀρχαίως nonnullis videntur *triones* vocati, quasi *teriones*: qua de re dictum in *Septentriones*. A *terendo* quoque *teres* dici videtur, quia *terendo* fiat tale. Vide *Teres*. Ab eodem est *turunda*, *E* in *V* converso: de quo itidem separatim. Item *termentum*, quasi *terimentum*. Nam, Festo teste, idem est, quod *detrimentum*. Plautus Bacch. IV. IX.

Non Pelides termento fuit, præut ego herum expugnabo meum.

Simile est *termentarium* pro *terimentarium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Hinc linteum, quod teritur corpore, termentarium*. A *tritum* vero tum *tritura*, unde *triturare*, sequioris seculi vox: tum *tribulum*; unde *tribulare*, pro *affligere*, apud Ecclesiasticos scriptores. De *tritura* & *tribulo* sic ibidem subjicit Varro: *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur*. Sed de *Tribulum*, & *Tribulo*, plura separatim. Ab eodem κατ' ἐξοχὴν dictum *triticum*. Idem Varro eopse libro: *Triticum, quod tritum est spicis*. Sive ut Scaliger mavult, a *spicis*. Isidorus, lib. XVII. cap. III. *Triticum vel a tritura dictum, quod purissimum horreo conditur, vel quia granum ejus commolitur & teritur*. Est a *tritu tritare*, pro quo dixere *stritare*, ut *stritavus*, pro *tritavus*. *Stritat* (ut Varro ait in VI. de L. L.) *qui ægre sistit*: ut *atiæ*, qui & *stritabillæ* apud eundem ex veteri poëta. Nempe a *stritando*. Ab *interendo* est *intrita* seu *intritum*. Utrumque enim in vett. libb invenitur. Apud Athenæum legas ἔντριτον ἀπὸ τοῦ ἐντρίβειν. Non tamen hinc *intritum* venit: sed origine est Latina. Terent. Phorm. act. II. sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne est exedundum.

Ubi sic Donatus: Παροιμία *apta parasito, quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato mortario dici solet. Et bene intristi, proprie enim intrita dicitur hujusmodi cibus*. Appul. lib II. Met. *Insuper fluctus libant intritum lacte confectum*. Idem & *intrimentum* vocat X. Met. *Alter coquus, qui sapidissimis intrimentis succum pulmenta condita vapore mollibat*. Apud eundem & *protrimentum* a *preterendo*, legas, lib. VIII. *Femurque ejus ad similitudinem perdici detractum, & accuratius in protrimentis sapidissime coctum, appone domino, cervini vice*. *Detrimentum* & *intertrimentum* cur sic dicantur, docet his verbis Varro, IV. de L. L. *Detrimentum a detritu, quod ea quæ trita, minoris pretii. Ab eodem intertrimentum; ab eo quod duo, quæ inter se trita & deminuta*. De iisdem vocibus ita Asconius: *Detrimentum vel unius partis dici potest: intertrimentum non ad unius partis spectat, sed dantis & accipientis*. Cornelius Fronto quoque *detrimentum* explicat *usu tritum*. Ac proprie est ipsa actio deterentis, ut *jactura* actio jacientis, estque hæc ratio, cur plurimum dicamus *facere detrimentum*, aut *jacturam*. Plurimum dico, quia *pati jacturam* dixisse scio purissimum castissimumque scriptorem Columellam: *Intertrimentum est, cum aliquid interitur, id est, detrahitur*. In Glossis veteribus legas: *Intertrimentum*, ἀπουσία. Ita ἀπουσίας voce Græci utuntur, imo & *apusiam* sic legas in Querolo, quæ Plauti inscribitur. A *terendo* quoque est *deterius*, Prisciano teste in XV. Nempe quia illa sunt deteriora, quæ magis

detrita. Eademque sententia Cæs. Scaligeri, de caussis L. L. cap. ci. A deter, vel detero, porca deteria. Festus: *Deteria porca, id est, macilenta*. Ab *interero* quoque est *intertrigo*. Sed de hoc separatim egimus. Quem in locum quoque ea de *intertrimenti* voce rejicimus, quæ nunc omisimus. A *reterendo* dicta *retrimenta*. Varro Prometheo: *Retrimenta sibi, qua exierant per posticum evallefecerunt*. Ubi *evallefacere* est *ejicere*, ut ostendimus in *Vallus*. Gloss. Græco-Lat. Ἀτρίμμα *retrimentum*. Eadem: ἀπότριμμα, *retrimentum*.

TERRAM Varro, l. IV. de L. L. ita dictam ait, quod *pedibus teratur*: suamque sententiam eo confirmat, quod in Augurum libb. *tera* scribatur unico R [& apud Ennium *træ* pro *terra*.] Alii a *terendo* quidem dici agnoscunt, sed caussam adferunt aliam: nempe non tam quod *teratur*, quam quod ipsa perenni excursu *cætera terat elementa*: ut ait Cælius Calcagninus libello de perenni motu terræ. Mihi neutrum placet. Sed nec placet, quod Scaliger tradit in Conjectaneis, *terram* esse a Δαῖρα, quod Hesychio teste, contractum ex δάειρα, & ponit quandoque pro *Proserpina*. Nimis sane hoc longe petitum. Nec enim *Proserpina* est *terra*, sed *Ops*, sive *Rhea* mater. Nec *Proserpina* in nascentia e *terra*, sed *Ceres* imperium exercet: ipsa vero inferis præsidet. Quare potius puto esse ab τέρω, hoc est, ξηραίνω, *sicco*. Quomodo Hesychius Æolicum τέρσεται exponit ξηραίνεται ὑπὸ ἡλίου. Nempe a *siccitate* id *terræ* nomen datum ob eam caussam, ob quam, ut initio Geneseos legimus, Deus ipse יבשת, hoc est, *arida*, imposuit. Vel fuerit *terra* ab ἔρα, quomodo Græcis vocatur. Unde fortasse *erebus*, ἔρεβος, quia *subterraneus*. Nisi hoc malis esse ab ἐρέφω *tego*: vel ab Hebræo ערב, *tenebræ*, *vesper*, a ערב *obtenebrari*, *vesperascere*. Unde & νὺξ poëtis ἐρεβεννὴ appellatur. Ac *Arabes* quoque inde nomen accepere, quasi dicas ἑσπερίους: ut ad Festum Scaliger notavit in *Erebus*. Ridicule Ugutio, & ex eo Boccacius, lib. I. de genealogia, cap XIV. ubi ait *berebum* dici, quia *bereat illi quem capit*. Ab ἔρα quoque est Ἐριννὺς, quæ ἠεροφοῖτις. Ἐριννὺς dicitur Homero Il. ι. ubi brevis Scholiastes: ἐν τῷ σκότει ἐρχομένη. Εἴρηται δὲ Ἐριννὺς παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν καὶ οἰκεῖν, ὅ ἐστι τῇ γῇ, καταχθονία γὰρ ἡ δαίμων. Ἔρα autem ab Hebræo ארץ, quod idem. Ab Hebræo hoc etiam est Germanicum *erd*. Etiam *minera* dici putatur, a מן, id est, *de*, & ארץ, quasi *de terra*. Ab ἔρα est *tera*, ut ab ἀκέω, *taceo*. A *terra* est *territorium*: qua de voce separatim pluribus agemus. Utrum vero *tellus* quoque inde, suo loco videmus.

TERREO Perotto placet dici, quasi *in terram prosterno*. Sed *terreo* aliud est. Aliqui deducunt a τρέω, quod est *timeo*. Sed qui *terret*, alius est ab eo, qui *timet*. Hic enim perterrefit. Alii a τέρας hoc est, *monstrum*, quia hominem ea *terrent*. Ita Scaliger, exercit. CCCXII. Sed multa sane sunt præter monstra, quæ *terrent*. Quare simplicius puto cum Nunnesio deducas a ταράσσω: quod est *turbo*, *terreo*, *pavore subito consterno*: ταραχθεὶς, *exterritus*, *metu perculsus*. A *terreo* est *torvus*, quasi *tervus*, a quo *protervus*. Nisi hoc a *praterendo*, quia *proterat* cuncta. Utrobique *v* consonum inseritur: ut ὕλη, *sylva*. Ab *exterreo* est *exterricineus*, qui Græcis ἠλιτόμηνος, qualem Eurysthea fuisse prædicant poëtæ. Festus: *Exterriminus dictus, qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Deus autem exterricineus, quod eum mater exterrita alvo ejecit*.

TERRITORIUM dicere, *intra quos fines juris dicendi jus esset*: prout lib. de agrorum conditionibus definit Siculus Flaccus, juxta emendationem Barnabæ Brissonii. Nam in vulgatis vox *juris* omittitur. Consentit Frontinus, qui in lib. de agrorum qualitate, ait, *territorium* esse, *quicquid ad coloniæ municipiive privilegium pertinet*. Ita Pomponius, cui definitur, *universitas agrorum intra fines cujusque civitatis*: D. lib. L. tit. XVI. l. CCXXXIX. Ibidem hanc nominis caussam adfert, *quod magistratus ibi jus terrendi habeat*. Ab eadem voce sed caussa alia derivat Siculus Flaccus, cum scribit: *Ab his populis, qui sedes in aliqua regione constituerant, eorumque agros occupaverant, præmensum quod universis suffecturum videbatur solum, territis fugatisque inde civibus, territoria dixere* Sed aliter Varro, lib. IV. de L. L. *Ab eo*, inquit, *colonis locus communis, qui prope oppidum relinquitur, Territorium, quod maxime teritur*. Dixerat ante Varro *terram* itidem, juxta Ælium Stilonem, a *terendo* dici, quia *teratur pedibus*: atque inde esse, quod in augurum libb. *tera* scribatur, unico R. Aliam quoque originationem addamus e Servio, qui ad illud v. Æn.

. . . . *Urbem designat aratro*:

hunc in modum scribit: *Quem Cato dicit in Originalibus morem fuisse. Conditori enim civitatis, taurum in dextra, vaccam in sinistra jungebant: & cincti ritu Sabino, id est, togæ parte caput velati, parte succincti tenebant stivam obliquam, ut gleba omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto loca designabant murorum, aratrum suspendentes circa loca portarum. Unde & territorium dictum quasi tritorium, tritum bubus & aratro*. Sic locum hunc lego, nisi quod ambigam num Servius sive Cato scripserit senseritque dici *territorium* quasi *teritorium* sive *triterium*, (ea vox est in Servio P. Danielis,) quia nempe *bubus & aratro teratur*: an potius vera lectio sit, *teribovium*, quomodo in G. Fabricii Servio editum est, ut sit a *tero* & *bovs*, quia *tritum bubus*. Denique ab his omnibus dissentit Isidorus, qui lib. XIV. extremo cap. V. sic ait: *Territorium vocatum, quasi tauritorium, tritum bobus & aratro*. Ita hunc locum edidit Vulcanius. Alii legunt *tauritorium*, vel *teritaurium*: ut a *terendo* sit & *tauris*. Frontinus inepte *territorium* ait dici, *quod hostis terrendi caussa constitutum esset*. Salmasius censet *territorium* vocem esse conflatam ex *terra*, & *toris*, sive *torris*, quo significatu *limes* sive *terminus*. Fragmentum de Limitibus: *Limitem torrem, hoc est, terum, sine dubio invenies*. Vide eum Notis in Trebellii Pollionis XXX. Tyrannos, pag CCCXV. Post tot aliorum opiniones addamus & nostram. Quid si dicamus *territorium* esse derivatum a *terra*, ac tres postremas syllabas esse vocis productionem, haud secus ac *tolium* productio tantummodo est in *Capitolium*, quod sic dictum, quia *caput* esset *montium & urbis*? Nam quod Arnobius, lib. VI. nomen accepisse ait a *capite* cujusdam *Toli* in eo invento, id est ad gentis nobilitatem confictum. Sane non tanti hoc, ut integrum de eo caput contexeret Theodotus Canterus in Variis suis. Nec magis audiendos puto, qui *Capitolium* dici putant quasi *Capipolium*, quia esset caput πόλεως, id est, *civitatis*. Vide quæ hac de voce diximus in *Caput*.

TERUNCIUS a *tribus unciis*. Erat nummulus argenteus, ejusdem pretii ac *quadrans*, quomodo vocatur *quarta pars assis*: sed hic æreus. Ergo habet se *teruncius* ad semissem, ut quadrans ad sembellam, hoc est, dimidiam libellam: item ad *as*, ut quadrans ad libellam. Nam materia, non pretio differunt. Varro, IV. de L. L. *Teruncius a tribus unciis, sembella quod valet dimidium, & est quarta pars, sic ut quadrans assis*.

TESQUA *loca* sunt *auguria designata*, juxta Verrium: vel *loca consecrata ad augurandum*, ut Opilius Aurelius tradidit, teste Festo. Ejus verba legi debent, non uti conjectabat Scaliger in Varronem, & Festum, sed ut leguntur in schedis Farnesianis: quas Scaliger nondum viderat. Gloss. Phil. *Tesqua*, κατάκρημνοι, καὶ ῥάχεις καὶ ἔρημοι τόποι. Nomen iis a *tueor*, hoc est, *curo*, quasi *tuesca*. Varro, lib. VI. de L. L. *Quod ibi mysteria fiunt, ac tuentur, tuesca dicta, postea tesca*. Scaligero placet *tesqua* esse ex δάσκια, quæ ita dicta, quasi δασύσκια, *densam seu spissam umbram facientia*.

TESSERA ex τέσσερα, hoc est, *quatuor*. Nam Jonice τέσσερις dicitur pro τέσσαρες. Ita vocatur, non quia *quatuor latera habet*, (sunt enim *sex*;) sed a *radice constitutionis*, ut Mathematici loquuntur. Est

Est enim *undique quadrata*. [*τετρὰς*, *τέσσαρ*, hinc tessera.] De *tessera hospitali*, & quid sit *tesseram confringere*, omnibus notum arbitror. A *tessera* est *tesserarius*. Glossæ: Γραμματεὺς, *scriba*, *tesserarius*. Signat eum qui militibus tribuit *tesseras*. Habes & apud Plutarchum. Diminutivum *tesseræ* est *tessella*, unde opus *tessellatum*.

TESTA, *fictilia coctum*; a *terrendo*, quasi *testa* dicitur, quia sole, vel igni induratur: ut & Papias tradidit & Perottus. Hinc dictum *testuatium*, de quo sic Varro, IV. de L. L. *Testuatium quod in testa calda* (al. *testu calda*) *coquebatur*; *ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronæ*. Similiter sic dictus *testaceus* panis, quia coqueretur sub *area testu*: ut inquit Plinius, lib. XXXII. cap VII. Cato: *In foco calido sub testu coquito leniter*. Plinius quoque, lib. XVIII. cap. XI. scribit ex M. Attell Capitonis sententia, antiquiores, cum non alios pistores haberent, quam qui far pinserent, *testu panem lautioribus coquere solitas*. Sic Plinii locum corrigit Fulvius Ursinus appendice de Triclinio. In vulgatis vitiose *testum panem* editum est. Turnebus tribus literis rejectis legit, *tum panem*.

TESTIS mirifice ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. XVIII. cap. XV. Nam putat *testes* prius dictos *superstites*, quia statuantur, ut decernant *super statu* caussæ: sed postea voce decurtata *testes* vocatos. Papiæ quoque *testis* dicitur quasi *tuens statum*. Nec multo melius doctissimus Jovianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIII. edit. Ald. ubi *testis* scribit dici quasi *te-eam sto*, vel a *te sisto*, quia & *testes* olim *sistebant* in judicio. Verum non dubitandum, quin (quod ad Psallica scripsit Scaliger) veniat a *θέσιν*, quomodo antiqua Græcorum lingua dicitur ὁ μάρτυς, nempe a *θέσθαι*, quia dicebant μάρτυρας θέσθαι, & ἐπιθέσθαι, ut apud Hesiodum Ἐργ.

Καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι.

Τὺς vero *διδύμους* (quos eleganter *pares* vocat Plinius,) ita dixere, quia *testes* sunt ἀρρενότητος. A *testis* est *testor*, item *testitur*, ac similiter a *testiculus testiculor*. Festus: *Testiculari est jumentis maribus feminas*, *vel mares feminis*, *admovere*; licet alii dicant *testilari*. ita est quoque in MSStis. A *testor* est *testamen*, unde *testamentum*; ut a *moneo*, *monumen*, unde *monumentum*; a *doceo*, *documen*, unde *documentum*; a *moveo movimen*, & per syncopen *momen*, unde *momentum*. Parque ratio in *juramentum*, *sacramentum*, *hostimentum*, *condimentum*, & similibus, in quibus semper MENTUM est vocis productio. Quare merito Agellius, lib. VI. cap. XII. Servium Sulpitium Jureconsultum reprehendit, quod *testamentum* compositum dixerit a *mentis contestatione*. *Quid*, inquit Agellius, *calceamentum*, *quid paludamentum*, *quid pavimentum*, *quid vestimentum*? *quid alia mille per hujusmodi formam producta*, *etiamne ista omnia composita dicemus*? Sulpitium tamen secutus imperator Justinianus in pr. instit. de Testam. ordin. itaque & in eo nomine reprehenditur a Valla lib. VI. Eleg. cap. XXXVI. Sudant præstantes quidam Jurisconsulti in tuendo Justiniano, ac in summa ajunt, Gellium & Vallensem vera quidem dicere in Grammaticorum, sed non in Jurisconsultorum scholis: illos verba spectare, hos res, eoque & Grammaticum dicturum, *justitiam* esse a *justus*, quod ipsum a *jure*, ut a *δίκη δίκαιος*, unde *δικαιοσύνη*. Ulpianum tamen *jus* dictum velle a *justitia*: quia nempe *jus* e *justitiæ fontibus* emanet, ut Cicero scripsit tertio de Rep. teste Augustino, lib. XV. de Civit. Dei. Verum, quod de dispari vocum rerumque caussa prædicant, id tantum in paronymis seu denominativis verum est: quomodo *justitia* quidem est a *justue*, si cum Grammatico vocem consideres, sed tamen si rem spectes homo *justus* appellatur a *justitia*. At nihil istiusmodi in voce *testamenti* ostendi potest. Eoque non tantum caussam suam Grammaticis non probabunt, sed neque Dialecticis aut Philosophis. Quare recte meo judicio faciunt Alciatus, & Hottomanus, qui ne inficiari cogantur, quæ luce ipsa sunt clariora, sic Justinianum purgare malunt, ut dicant, eam non esse veram etymologiam, sed festivam allusionem: quæ non ad vocis originem, sed soni tantum similitudinem refertur. In cujusmodi allusionibus Jurisconsulti Stoïcos imprimis imitantur. Simile est, cum dicunt *donatio* quasi *doni datio*; *possessio* quasi *sedis positio*; *mutuum* quasi *de meo tuum*; atque id genus alia. A *testari* est *detestari*: ubi *De* interdum auget: ut Menæch. act. V. sc. II.

Jovem deosque detestor me neque isti malum fecisse mulieri.

Ab eodem est *abtestari*, quod est, Deus ob aliquam caussam testes adhibere cum jurejurando, ut scribit Tiberius Donatus in XI. Æn. Festus: *Obtestatio est*, *cum Deus testis in meliorem partem vocatur*. *Detestatio*, *cum in deteriorem*. At Appuleio in VII. Metam. *detestatio* nove accipitur pro *testium* sive *genitalium amputatione*. Ab *am* & *testari* est *amtestari* sive *antestari*, quasi dicas, *circumtestari*. Sane in Glossis Philoxeni reponitur hæc vox inter ea quæ post *A* habent *M*. Non desunt tamen, qui autument, *antestari* dici pro *adtestari*, *d* in *n* converso, quod & Turnebo magis verisimile fit: alii etiam putent *antestari* dici quasi *ante testari*, quia proprie notet testes facere, priusquam in jus voces: unde & προδιαμαρτυρεῖσθαι exponitur a Prisciano, lib. VIII. cap. de Communibus; item in Glossis vett. Usus Horat. lib. I. Sat. IX. & Plautus non uno loco. Fiebat *antestatio* in hunc modum: Cum quis vadatus non pareret, alicujus e præsentibus aurem tangebant, rogabantque an *antestari* liceret, quo concesso, voce hac MEMENTO a teste petebant, ut meminisset, alterum in jus vocatum noluisse sequi. Tum demum habebant jus adversario injiciendi manum, & ad Prætorem traheodi. At si absque antestatione in jus raperent, injuriarum poterant postulari. Vide Acronem & Porphyrium ad illud Horatii: *Licet antestari*; & Cœlium Calcagninum ad Tit. de verb. significat. pag. CCCLXI. Lilium Gyraldum, dialogismo nono; Turnebum, lib. XXXIX. cap. XIII. Revardum, & Marcilium, ad Legg. XII. Tabb. Carrionem, lib. II. Emendat. cap. XII.

TESTUDO a *testa*, sive *testu*, venire ait Priscianus in IV. *Testu* vero idem esse ac *testa* addit, ut *pecus* & *pecu*, *specus* & *specu*, *tonitrus* & *tonitru*. Rationem etymi adjungit Varro, lib. IV. de L. L. *Testudo a testa*, *quod testa tectum hoc animal*. Ab ea notione fluxere alim tres: una in architectura: altera in Musica; tertia in re militari. In Architectura notat *opus concameratum*. Nonius: *Testudines sunt loca in ædificiis camerata*, *ad similitudinem aquatilium testudinum*, *quæ duris tergoribus sunt & incurvis*. Virgilius:

Tum foribus Divæ media testudine templi.

Hinc *opus testudinatum* apud Vitruvium, lib. VI. cap. III. Pro quo *testudineatum* legitur apud Columellam. Altera translatio est, cum pro *instrumento musico* accipitur, quod Græcis similiter χέλυς. Nam ut Latinis *testudo*, sic χέλυς Græcis & *animal*, & ὄργανον notat ἔγχορδον, καθαπτὸν & ἐντατόν. Caussa autem ejus appellationis allata nobis in voce *Chelys*: ubi & discrimen *testudinis* & *citharæ* adduximus. Confundi tamen ea a poëtis vocabula ostendimus voce *Cithara*. Denique, ut diximus, translata ea ad militiam, ubi notat, quod Græci vocant συνασπισμὸν, quasi dicas, *consculatianem*, cum nempe corpora jungunt milites, clipeosque partim lapidibus applicant, partim capiti superimponunt. ita Ammianus: *Testudinem hac specie superstruxerunt*: *Densatis cohærentes super capita scutis*, &c. Usum ejus rei varium docebit Lipsius, lib. I. poliorceticon, Dial. V. Simili tralatione *testudo* vocabatur machina contegendi caussa fabricata, sub qua a militibus fossæ aliaque fiebant ad urbium oppugnationem. Vide de hac Lipsium, dial. VIII. ejusdem libri.

TAETER ab *ater* dici placuit Perotto, cui *terrum* est, quod *nigrum* ac *tenebricosum*. Melius qui a *tædet* deducunt: unde & *tæter* scribendum conjectant,

quasi *cujus tædeat*. Ac favent huic sententiæ Gloss. Philox. in quibus est: Σιχαντὸς, *tædiosus*, *teter*. [*teter*, *æterrimus*, idem quod *deterrimus*:] A *teter* est *tetricus*, *homo tristis* ac σκυθρωπός. Nempe ut a *civis*, *civicus*: a *modus*, *modicus*, &c. Est & *Tetrica mons* in Piceno qui Servio *Tetricus*. Fortasse nomen ab asperitate loci. Cui sententiæ favat Virgilii locus:

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum,
Casperiamque colunt.

Et ad eum locum ait Servius, *Tetricus mons in Sabinis asperrimus*: Sed mox subjicit, *unde tristes homines tetricos dicimus*. Quare videri possit non *mons* ab *asperitate* dictus: sed *homines* ab *montis asperitate*, vel saltem ab *asperitate accolarum*. Posterius malim. Nam *montem* ab *accolis* accepisse nomen, videtur etiam indicare, quod & *Severus mons* itidem hic Maroni memoratus non aliunde, quam a *severis accolarum moribus* nomen adeptus videatur. Et sane Sabinæ gentis mores semper fuere graves severioresque, etiam cum reliqua Italia jam moribus esset solutioribus, unde *rigidos Sabinos* dixit Poëta. Putatur montis hujus meminisse Persius, Sat. VI.

Jamne lyra & Tetrico vivunt tibi pectine chordæ?

Proxime antecesserat:

Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?

Nihil tamen impedit, ut *tetrico* scribamus minusculo *t*, tamquam nomen *commune*, sive ut Grammaticis parum apte vocatus, *appellativum*.

† TETRA, *Tetra*, *Tetrum* (mitis perversis originibus) est ipsum Syrum טתרא *tetra*, quod *tetrum*, *turbidumque* designat. MAZOCHIUS.

TETRARCHAS, τετράρχης, quod κατὰ συγκοπὴν dicitur quasi τετταράρχης ab ἀρχὴ & τέτταρα, quod Atticum pro τέσσαρα. Eadem συγκοπὴ est in τετραγωνος, τετράμετρος, aliisque. H. Stephanus in Linguæ Græcæ Thesauro suspicatur *tetrarchem* dici, qui quatuor provincias administrat. Sed omnino fallitur. Nam sic vocatus qui τετράδα sive *quadrantem* regionis pleno jure regit. Exempli gratia: Thessalia divisa erat in quatuor τετράδας. Θεσσαλιῶτιν, Πελασγιῶτιν, Φθιῶτιν, Ἑστιαιῶτιν. His singulis constituerat Philippus Macedo dynastiam, a quo pleno regerentur jure. Erant igitur *tetrarchiæ*. Vide, quæ de his scribit Harpocration. Agnoscit hoc vir doctiss. Jac. Cruquius comment. in Milon. Cic. pag. XCIX. sed vult hanc esse primam significationem, postea autem generatim hanc vocem cœpisse accipi pro *quovis*, *qui regioni præesset*. Id eo probare conatur, quod Herodes Antipas Matth. XIV. 1. Lucæ III. 1. dicatur *Galilææ tetrarcha*: tum autem, quod Dejotarus vocetur *Galatiæ tetrarcha*, qui ei pene solus præesset. Sed profecto necesse non est, ut si unus sit *tetrarcha*, sint & tres alii. Nam τετράρχης est, *qui quartam regionis partem obtineat*, seu unus, duo, tresve, seu nullus reliquas teneat regni partes. Ita cum regnum Herodis in tres filios divisum esset ab Augusto, ac Archelao datum esset dimidium, reliquus autem semissis inter Herodem Antipam & Philippum divisus esset: Archelaus quidem ethnarcha aut toparcha appellatus est: at duo reliqui nihilo minus *tetrarchæ* merito dicti sunt, quia regni τετράδα obtinerent. De Dejotaro agnoscimus *tetrarcham* dici *Galatiæ*, cujus pene totius a Pompejo solus *tetrarcha* constitutus erat. Nam id manifeste docet hic locus Hirtii de bello Alexandrino: *Dejotarus tetrarches Gallogræciæ tunc quidem pene totius, quod ei neque legibus neque moribus concessum esse ceteri tetrarchæ contendebant*, &c. Verum non alia de caussa sic is appellatus, quam quod Gallogræcia a quatuor *tetrarchis* regi soleret: quemadmodum ea ipsa ostendunt quæ Cruquius ibidem narrat e duodecimo Strabonis. In eadem voce lapsus Eusebius in Chronico, & alius suis in Julium Cæsarem notis: quorum errorem diluit Josephus Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum MMXXI. p. CLXIII. b. & CLXII. a. b.

TEXO ea forma est a *tego*, qua est *vexo* a *veho*, *texo* a *tego*: nempe, ut Joannes a Genua in Catholico, eumque secutus Perottus, ajunt quia in opere quod texitur, filum filo tegitur. Id si placet, deducere possis a τάξις hoc est, ordine, quo fila artificiose junguntur. Probat & etymon Cæsar Scaliger in Arist. lib. IX. Hist. An. cap. LXIII. Sect. CCCIX. *invicem tegimus tramam & stamen*: *unde & texere*. *Texere* olim mulierum proprium. Unde P. Consentius: *Feminina, cum ex feminæ significantur: natura, ut paris, nubis: consuetudine, ut texis, ornat: hæc enim feminis apta sunt*. Hinc *textrinum*, cujus duas significationes jam olim Papias annotavit. Nam ita dici ait, tum *locum ubi texitur*, quæ propria significatio: tum *ubi naves fiebant*, ναυπήγιον. Posteriori modo Ennius usus:

Idem campus habet textrinum navibu' longis.

Servius P. Danielis ad illud II. Æn.

. . . . *Sectâque intexunt abiete costas*.

Intexunt, inquit, *quia naves dicuntur texi*. *Nam ubi naves fiunt*, *textrinum vocatur*: *Ut ipse*,

Bis denas Italo texamus robore naves.

Catullum, Ovidium, Silium, Panegyristen ad Maximianum, similiter locutos, docet ad Catullum Josephus Scaliger.

T H

THALAMUS, θάλαμος, *cubiculum nuptiale*: unde liquet ἀκύρως dicere Maronem, in VI.

Ferreique Eumenidum thalami . . .

Nam, ut ibi Servius notavit, *Furiæ*, *nunquam nupserunt*. *Unde thalamos habitationum loca*, *in quibus nata sunt*. Dicitur θάλαμος a θάλλω, sive quia *viridem ætatem deceant nuptiæ*: quam caussam Etymologus adfert: sive quia *illic conjuges vireant & efflorescant*, *& germina profundant*: sive quod olim *floribus ac virentibus ramis thalami solerent ornari*: ut hodieque a multis fieri solet. Vel potius est θάλαμος a תלה, quod *tholamum* significat. Λάμος vocis productio est, ut in aliis.

THALLUS, θαλλὸς, a θάλλω, *vireo*. Generatim Græcis notat *ramum virentem*, Atticis autem peculiariter sic vocatur *termes olivæ*. Locutus similiter Maro in Ciri:

Pergit Amyclæo spargens altaria thallo,
Regis Iolchiacis animum defigere votis.

Nam *olivæ termite* utebantur in expiando & devovendo. Hinc VI Æn.

Idem ter socios pura circumtulit unda
Spargens rore levi & ramo felicis olivæ.

Nec aliter *thalli* vocem accipio in isto Appuleii, undecimo Metam. *Exin gaudio delibuti populares*, *thallos*, *verbenas*, *corollas ferentes*, *exosculatis vestigiis Deæ*, *quæ gradibus hærebant argento formata*, *ad suos discedunt Lares*. Interdum vero Latinis notat *scapum* seu *caulem cæparum viridium & porrorum*. Sic usus Columella lib. XI. cap. III. *Thallis cæparum ventis prosternentur*, *totumque semen excutietur*. At aliud est *tallo*, quod significat *interiores cæparum tunicas*, a quibus Horat. *cæpe* vocat *tunicatum*. Gloss. vett. *Talla*, κρομμύου λέπυρον. Apud Festum quoque legit Scaliger: *Talla*, *folliculum cæpæ*: quemadmodum idem apud Lucilium emendat:

. . . . *Lacrymosaque ordine talla*.

In vulgatis codd. apud Festum *talia*, apud Lucilium *talpæ* corrupte editum est.

THAPSIA est *herba ferulacea*, cujus lignum coloris lutei sive aurei: unde illud χρυσόξυλον dicebatur. Aliter etiam *thapsus* dicebatur, etsi interdum ea distinguant. *Thapsia* seu *thapsa* lanam tinxere: imo & mulieres comam ea tingebant. Unde θαψίνη γυναικὶ ait Comicus, quod Scholiastes exponit ὠχρᾷ. Nomen *thapsia* a maritimo Africæ oppido, quod *Thapsus* nominatum. Dioscorides sic ait vocari a *Thapso insula* & Nicandri Scholiastes ait dici sic a *Thapso Sporadum* una. At nulla est inter Sporadas ejus nominis: nisi *Thasum* intelligit, eaque aliter *Thapsus* dicebatur.

THEATRUM, θέατρον, a θεάομαι, *specto*, *video*, unde

unde ad verbum *visorium* transfert Cassiodorus, lib. IV. Var. ep. LI. & lib. V. ep. XLII. Quin Th. Marsilius existimat *spectaculum* similiter vocari a Plauto Curcul. act. V. sc. II.

Exoritur ventus turba, spectacula ibi ruunt.

Sed plane iis assentio, quo *aulæa cæteraque instrumenta scenica* intelligere malunt. Cum autem locus hic fuerit potissimum destinatus ludis scenicis, videri possit potius dici debuisse ἀκροατήριον, hoc est, *auditorium*. Sed primo in iis etiam celeritatis ac roboris certamen fuisse verisimile est. Ea autem res oculorum est, non aurium. Sero Roma *theatrum* vidit: serius probavit, nec nisi cum a prisca severitate multum degenerasset. Docet hoc cum Livius lib. XLVIII. & Vellejus, lib. II. tum Valerius Maximus, lib. II. cap. IV. Valerii hæc verba: *Theatra incohata quidem sunt a Messalla & Cassio censoribus* (anno DCCIX.) *cæterum auctore P. Scipione Nasica omnem apparatum operis eorum subjectum hasta venire placuit. Atque etiam S. C. cautum est, nequis in urbe propiusve passus mille subsellia posuisse, sedensve ludos spectare vellet, ut scilicet remissioni animorum junctu standi virilitas, propria Romana genti nota esset.* Hæc Valerius. Postea L. Mummius, ludis quos in triumpho fecit, *theatrum* exstruxit, sed temporarium. Imprimis autem celebratur *theatrum* quod in Ædilitate fecit M. Scaurus: de quo operæ pretium est legere Plinium, lib. XXXVI. cap. XV. At mansuram *theatrum* primus ex lapide quadrato exstruxit Pompeius; idque ad ejus exemplum, quod Mitylenis viderat bello Mithridatico. Hoc de *theatro* illustris est Tertulliani locus lib. de spectaculis, cap. X. *Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum exstruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animadversionem, Veneris ædem superposuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum, sed Veneris templum nuncupavit, cui subjecimus, inquit, gradus spectaculorum. Ita damnatum & damnandum opus templi titulo prætexuit, & disciplinam superstitione delusit.* *Theatrum* hoc igne fortuito haustum sub Tiberio, scribit Tacitus, lib III. Annal. Forma *theatri* cujusque erat *hemicyclii*, qua de re dicemus vocabulo *Amphitheatrum*. *Partes theatri* deinceps videamus. Primo erant *sedilia*, cum *porticibus* & *scalis*. *Sedilium* ordines *cunei* dicti a figura, quia hoc latiores erant, quo ad ambitum magis excurrebant, hoc strictiores, quo magis ad orchestram accedebant. *Orchestra* erat locus in medio *theatro*, hoc est, interior pars, quæ concava: a qua *theatrum* ipsum *cavea* dicebatur. Sic enim Cicero, & alii ejus ævi, utuntur hac voce, quæ postea transiit ad *amphitheatrum*. Ὀρχήστρα autem dicta ab ὀρχεῖσθαι, quod est *saltare*, quia in ea apud Græcos chorus saltabat. In orchestra vero erat locus editior, qui θυμέλη dictus: nempe a muliere saltatrice, cui id nomen, juxta quorundam commentum: vel ex aliorum sententia, ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν θυμὸν, *quod animum curis fatigatum reficeret*. Sed puto, θυμέλην proprie signare *aram*: unde Euripides θυμέλας θεῶν δεξιπύρους, *aras Deorum ignitas*, dixit. Et sane θυμέλην βωμὸν exponit Hesychius. Origo nominis etiam favet, sive sit ἁπλῶς a θύειν, ut Suidas scribit: sive ἀπὸ τοῦ τὰ θύη, hoc est, θύματα μερίζεσθαι, *quod in ea dividerentur illa, quæ sacrificantur*: ut apud Etymologum, & Varinum, legitur. Ab *similitudine* vero *aræ* factum puto, ut ita vocaretur *pulpitum* illud *Orchestræ*, in quo musicis instrumentis inserviretur scenæ. *Pulpitum* diserte vocat Isidorus, lib. XVIII. cap. XLVII. Et hanc quoque sententiam adducit Julius Pollux, cujus hæc verba, lib. IV. cap. XIX. Καὶ σκηνὴ μὲν, ὑποκριτῶν ἴδιον· ἡ δὲ ὀρχήστρα, τοῦ χοροῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ θυμέλη, εἴτε βῆμά τι οὖσα, εἴτε βωμός. *Et scena quidem histrionum erat propria, orchestra vero chori, in qua & thymele, sive ea pulpitum sit, sive ara.* Ubi mirum Pollucem etiam, cujus ætate ludi scenici florebant, dubitasse, num θυμέλη ara sit, an *pulpitum*. At illud satis aperte hic docet, *orchestræ* nomine *thymelen* contineri, non item *thymeles* voce comprehendi *orchestram*. Unde *Senatores* quidem legimus *in orchestra* sedisse, non *in thymele*. Vitruvius, lib. V. cap. VI. *In orchestra autem Senatorum sunt sedibus loca designata*. Hinc Suetonius: *Deinde in Orchestram senatumque descendit*. Et Juvenalis:

. . . . *Similemque videbis*
Orchestram & populum.

Ubi per *orchestram* manifeste intelligitur *Senatorum consessus*. Sed is quidem *orchestræ* usus fuit apud Romanos. At apud Græcos eo differebant *thymela* & *orchestra* planicies: quod in hac chorus canebat ac saltabat: in illa tantummodo canebatur a symphoniacis, hoc est, *citharœdis* ac tibicinibus, qui ex eo dicti *thymelici*. Unde Isidorus, lib. XVIII. cap. XLVII. *Thymelici erant musici scenici, qui in organis & lyris, & citharis præcinebant. Et dicti thymelici, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.* Magis placet hæc Isidori interpretatio, quam quod Suidas scribit, sic appellati τοὺς ἐν ὑποκρίσει τὸν βίον ἀποδιδομένους. Sane Suidæ adversatur quoque Phrynichus, qui in ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην esse scribit τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ, ἐφ' οὗ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνίζονται. Plura si de *thymele* voles, adi Alexandrum ab Alexandro, lib. III. cap. IX. Rhodiginum, lib. VIII. cap. VIII. Budæum, in Pandect. Ludovicum Vivem ad Augustinum de Civit. Dei, lib. VI. cap. VII. Cæs. Scaligerum, lib. I. de re poëtica, cap. IX. & XIX. Pet. Fabrum in Agonist. Scip Gentilem in Appul. Apolog. tmemate CLXXX. Bernardinum Baldum in Lex. Vitruviano. *Orchestræ* proximum *proscenium*, quod sic dictum, quia ante scenam esset, Velio Longo & Diomede testibus. Erat locus a cornu uno *theatri* ad alterum porrectus, interque orchestram & scenam constitutus, scena quidem depressior, orchestra autem altior, in medio sui pulpitum habens, qui agentium ac loquentium locus erat. Græcis *pulpitum* hoc λογεῖον dicitur ἀπὸ τοῦ λέγειν, quia *in eo histriones stantes fabulam recitarent*. Erat igitur λογεῖον hoc scenicorum, ut *thymele* symphoniacorum, unde discrimen natum inter *thymelicos* & *scenicos*: de quo sic Vitruvius, lib. V. cap. VIII. *Ampliorem habent orchestram Græci & scenam recessiorem, minoreque latitudine pulpitum, quod λογεῖον appellant. Ideoque apud eos Tragici & Comici actores in scena peragunt: reliqui autem artifices per orchestram suas præstant actiones. Itaque ex eo scenici & thymelici Græce separatim nominantur.* Pulpitum vero hoc in proscenio fuisse, indicant hæc verba ejusdem scriptoris, lib. eodem, cap. VI *Ab eo loco per centrum parallelos linea ducatur, quæ disjungat proscenii pulpitum, & orchestræ regionem.* *Pulpita* autem dicta scribit Scaliger, lib. I. de re poët. cap. XXI. *quia fuerunt ab imo solo primum cespitibus elatiora*: quomodo *pulvilli in hortis & pulpita in castris*. Sane hoc malim, quam ut *pulpitum* dicatur quasi *publicum*, ut Perottus putabat. De *pulpitis theatricis* accipiendum paret illud Ovid. II. Trist.

An genus hoc scripti (de mimis loquitur) *faciunt*
sua pulpita tutum?
Quodque licet mimis, scena licere dedit?

Et hoc Plinii, lib. IV. epist. XXV. *Inde ista ludibria, scena & pulpito digna*. Vulgo pulpitum hoc statuunt in orchestra, sed cum Vitruvii loco manifeste refelluntur, tum quod apud Græcos quoque thymelicis tantum fuerit in orchestra locus. Proxima erat *scena*: in qua latere soliti actores, primo quidem tecti aulæis, postea vero sipparis, ut quidem in vulgatis Donati codd. legitur, vel ut quidam corrigunt, *sipariis*, quomodo Festus vocari ait *genus veli, quo in scena mimi utuntur*. Quod ad nominis caussam, σκηνὴ proprie *umbraculum*. Itaque sic primo dicta camera ex arborum in se cubantium ramis ac frondibus, sive ea a natura esset, sive ab arte. Maro, I. Æn.

Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
In cælum scopuli, quorum sub vertice late

Æquora

Æquora tuta silent; tum sylvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

Quem ad locum sic veteres Servii codd. *Scena, inumbratio, & dicta scena* ἀπὸ τῆς σκιᾶς. *Apud antiquos enim scena parietem habuit: sed de frondibus umbracula quærebant. Postea tabulata componere cœperunt in modum parietis. Scena autem pars theatri adversa spectantibus: in qua sunt regia.* Extrema verba sic suppleo, *Regia, & hospitalia*. Qua in re præit Vitruvius, lib. V. cap. VII. *Ipsæ*, inquit, *scenæ suas habeant rationes explicatas ita uti mediæ valvæ ornatus habeant aulæ regiæ, dextra ac sinistra hospitalia*. Redeo ad etymon, de quo Servio assentit Cassiodorus, lib. IV. epist. LI. *Frons Theatri scena dicitur, ab umbra luci densissima, ubi a pastoribus inchoante verno diversis sonis carmina cantabantur*. *Scenarum* diversa genera ornatumque describit his verbis Vitruvius, lib. V. cap. VIII. sive, ex Philandri distinctione, septimo: *Genera sunt scenarum tria: unum quod dicitur Tragicum: alterum Comicum: tertium Satiricum. Horum autem ornatus sunt inter se dissimiles, disparique ratione, quod Tragicæ deformantur columnis, fastigiis & signis, reliquisque regalibus rebus. Comicæ autem ædificiorum privatorum, & menianorum habent speciem; perfectusque fenestris dispositos imitatione communium ædificiorum rationibus. Satiricæ vero ornantur arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus, in topiarii operis speciem deformatis*. Altera quoque *scenæ* divisio est; quam his verbis docet Servius ad III. Georg. *Scena quæ fiebat, aut versilis erat, aut ductilis. Versilis tunc erat, cum subito tota machinis quibusdam vertebatur, & aliam picturæ faciem ostendebat. Ductilis tunc, cum tractis tabulatis hac atque illac species picturæ nudabatur interior*. De *scena* satis. Quemadmodum autem *proscenium* dixera *locum ante scenam*, sic & *postscenium* dixisse videntur *locum post scenam*. Voce hac, sed μεταφορικῶς, usus Lucretius, lib. IV.

Nec veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore.

Sententia est, ut in Theatrico *postscenio* multa occulte fiunt, quæ ab auditoribus audiuntur, non videntur: sic amicæ crines emtos, rugas, maculas corporis, sordes, aliaque id genus amatoribus suis occulta esse volunt. In *postscenio* statuit Pollux βροντεῖον, in quo calculis compluribus in utres conjectis, perque æra versatis tonitrus similitudo efficiebatur. Fuere & aliæ *theatri* partes; sed præcipuas tantum commemorare animus fuit. Et profecto magis metuendum ne multa nimis quam nimis pauca videar dixisse. Quare de cæteris, si voles, vide e veteribus quidem Vitruvium, lib. V. cap. V. & quatuor seqq. Pollucem, lib. IV. cap. XIX. Cassiodorum, lib. IV. Var. epist. ult. Isidorum, lib. XVIII. Orig. cap. XXXIX. E junioribus autem Budæum annot. prior. in Pand. Cælium Rhodig. lib. V. cap. VIII. Lilium Gyrald. dial. VI. historiæ poëtarum; & Jul. Scaliger. lib. I. de re poët. cap. XXI.

THERISTRA, θέριστρα, a θερίζω, *æstatem transigo*, quod a θέρος, *æstas*. Θέριστρον est *vestis æstiva*, teste Polluce, lib. VII. cap. XIII. Contrarium χείμαστρον, a χειμὼν, ut idem eopse docet capite. Tertull. de Pallio, cap. V. *Qualis ille Hercules in theristro Omphales*. Hieronymus, quæst. in Genesin: *Theristrum pallium dicitur, genus etiam nunc Arabici vestimenti, quo mulieres provinciæ illius velantur*. Et ad Jesaiæ cap. III. *Habent & mulieres theristra, quæ nos palliola possumus appellare; quibus obvoluta est & Rebecca, & hodie quoque Arabia & Mesopotamia operiuntur feminæ: quæ Hebraice dicuntur רדידים Græce θέριστρα, ab eo quod in θέρει, hoc est, in æstate, & caumate corpora protegant feminarum*.

THERMÆ, a θερμὸς, hoc est, *calidus*. Erant enim loca, quæ aquis calentibus, aut sine his solo fornice calefacto ad lavandum aut sudorem provocandum apta erant. Ergo *thermæ* muliebri genere, quia respicitur nomen *aquæ*: ut Plutarcho & aliis θερμὰ in neutro, intelligendo ὕδατα vel λουτρά. De re ipsa vide Andream Baxium Elsidianum, item Hier. Mercurialem, lib. I. artis Gymnasticæ, cap. X Bartholomæum Martianum, lib. IV. antiquæ Romæ Topographiæ, cap. XXV. aliosque, qui antiquæ Romæ Topographiam scripserunt.

THERMOPOLIUM a θερμὸς, hoc est, *calidus*, & πωλεῖν, hoc est, *vendere*. Notat *cauponam delicatioris cibi ac potus*. Nam calida olim in deliciis erant, qua de re vide quæ fuse notavit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio; & Lipsius, lib. I. Elect. cap. IV. Usus Plautus, Curcul. act. II. sc. III. ubi tamen *in Hermopolio* legi possit. Nam id in cod. vet. reperit Camerarius, qui & suspicatur Ἑρμῆν sive *Mercurium*, cum præsit mercibus, *cauponarium* quoque *Deum* fuisse, ac fortasse *effigiem ejus cauponis* præponi solere, indeque dicta *Hermopolia*. Sed prius magis placet, ob eum, quem dixi veterum morem: de quo præter Fulvium Lipsiumque & Plauti Scholiastas, si alios desideras, vide Turnebum in loca Ciceronis ex lib. II. de Orat. Hieronymum Mercurialem, lib. I. Var. Lect. cap. VIII. Josephum Castalionem Decad. I. Observat. cap. IX. Guilielmum Stuckium, lib. III. Antiquitatum Convivalium cap. VII. Andream Schottum in Tiberium Aurelii Victoris, & lib. V. Observationum Philologicarum cap. XXVIII.

THESAURUS, θησαυρὸς, παρὰ τὸ ἐς αὔριον θεῖναι, hoc est, *in crastinum sive in posterum reponere*: Ut *thesaurus* proprie dicantur *divitiæ in longum tempus reconditæ*, quas Persæ *gazam* appellant. Vel, quod verius puto, erit θησαυρὸς ex θέω seu τίθεται, & prisco αὖρος vel αὖρον, unde Latinorum *aurum*: ut suo loco dictum. Fortasse imperitior aliquis opponat, quod in veteribus libris addito *N thensaurus* legimus: quem scribendi morem jam Servii ævo obtinuisse argumento est, quod eum hæc scribendi ratio sollicitum habuerit. Verum nihil hæc res etymo superiori obstat, cum Græci θησαυρὸς semper dixerint, ac Latini nonnisi posterioribus seculis *N* inseruerint. Neque difficile adeo ejus erroris fontem ac originem conjectare. Nam primo fortasse, quia syllaba prima longa erat, ei apicem antiqui superimponere solent; sed cum juniores caussam ejusce rei ignorarent, apicem pro *N* habuere: atque ita paullatim *thensaurus* proferri scribique cœptum. Idem factum in *formonsus*, ut ex antiquis monumentis ac libris cognoscere est. Vide quæ hac de re scribit Pierius in castig. ad illud Ecl. II.

Formosum pastor Coridon . . . .

Et hoc primi Æn.

. . . . *Veteres tellure recludit*
Thesauros . . . .

ac imprimis adi Radulphum Fornerium, lib. III. rer. quotidianarum cap. XXVII. Lubens vero illustrissimo Hugoni Grotio adsensero, qui annotat. in Matth. cap. II. putat, θησαυροῦ vocabulum non esse originis Græcæ, sed ab Oriente, ex תשורה, quæ vox est I. Sam. IX. 7. Nec sane verum est, *thesaurum* solum dici de *repositione pecuniæ, cujus non exstet memoria*: sed omnino a Xenophonte atque aliis usurpatur pro *quibusvis pecuniarum ἀποθήκαις*, sive *conditoriis*: prout & Servius exponit in IV. Georg.

†THESAURUS (aeque ac θησαυρὸς) est ex Hebr. צבר *tsabar*: quod est *coacervare* & *condere*, quodque θησαυρίζειν interpretes Graeci vertunt, ac ferme de argento ac divitiis dicitur. Ejus verbale est צבורים *tsibburim* (quod legitur 4. Reg. X. 8.) unde proxime fit *thesaurus*. Nam tritum illud etymon παρὰ τὸ ἐς αὔριον prorsus futile est. Nec assentior Grotio ad Matth. Cap. 2. ubi derivat ab illo תשורה *thesurah* quod semel tantum legitur (nim. I. Sam. IX. 7.) quod ibi munus significat. Illud notari velim quod in hoc vocabulo littera *Tsade*, quae modo per T, modo per S in aliis linguis redditur, hic per utrumque pronuntiatur, sed non ita, ut junctim illud Ts efferatur (quod nunc Hebraistae faciunt) sed divisim syllabis duabus, θησαυρὸς nempe pro θσαυρός. MAZOCHIUS.

THIASUS, θίασος, vel quasi σίασος, παρὰ τὸ σίεσ-

τῆς θείης, Dorice: quod etymon adfert Athenæus, lib. IX. vel, ut alii, παρὰ τὸ θεῖα ὦπας. Sic enim dicitur *cœtus tripudiantium*, ac proprie quidem τὸ Βακχικὸν πλῆθος. Hinc *tempora festa sive ovantia*, Nonno dicuntur θιασώδεις ὧραι· & *loci convivales*, Hesychio teste dicuntur θιασῶνες· uti & Aristoteli utque aliis θιασῶται sunt qui *simul exercent choros*. Apud Festum est, *Thiasitas*, *sodalitas*. Puto scripsisse, *Thiasotas*, *sodales*. Ut integre fuerit, *Thiasotas Verrius sodales interpretatur*. *Thiasitas* tamen est non in editis modo, sed utroque MSto Nansii.

T**HIVS**, ut Isidorus indicat, lib. IX. cap. VI Græcum est, quibus *patruum* vel *avunculum* significat. Glossa Cyrilli: θεῖος πρὸς πατρὸς, *patruus*; θεῖος πρὸς μητρὸς, *avunculus*; θεία πρὸς πατρὸς, *amita*; θεία πρὸς μητρὸς, *matertera*. Ita usi jurisconsulti, l. XXXVII. cum quis decedens. §. codicillis. D. De leg. III. §. III. de gradib. Instit. Novell. CXVIII. Harmen. lib. IV. tit. VI. Indeque fortasse Hispanorum *tio*, & Italorum *zio*. Paullo strictius Gloss. Arabico-Lat. *Tius*, *avunculus*; & Papias, *Tia*, *soror matris*. Imo & Pollux, lib. III. cap. II. ubi θεῖον μητράδελφον ἢ πατράδελφον, καὶ θείαν, μητρὸς ἀδελφὴν exponit. Sed potior apud nos Jurisconsultorum auctoritas. Θεῖος autem cur pro *patruo* aut *avunculo* accipiatur, docet Simplicius ad Epictetum. Vult enim ita dici, quod parentes liberis sint quasi θεοὶ· patrui autem avunculique proxime ad parentes accedant. Sane θεῖος est *divinus*. Itaque & Plutarchus sub finem libri περὶ φιλαδελφίας ait, nomen hoc debere fratres ad amorem ac benevolentiam mutuam adhortari. Sed de ejus vocis etymo paullo aliter alii, qui ita dictos censent, quod *sint severi censores*, unde Merilius, lib. V.

> *Tuterisus supercilium, patruique rigorem:*

& Persius sat. I.

> *Cum sapimus patruos.*

Vide & quædam alia ad *thii* vocabulum pertinentia apud Guilielmum Fornerium, lib. I. Select. cap. XIV.

T**HOES**, θῶες. Gloss. vett. *Lupus cervarius*, θώς. Sed Plinius de *thoe* & *lupo cervario* distinctis agit locis. Ex luporum tamen genere esse ait, lib. II. cap. XX. Alii *pantheris* accensent. Sane Scholiastes Homeri in X. & XIII. Iliad. θῶας exponit πανθήρια, quasi dicas, *minutas pantheras*. Varinus utrumque animal jungit. Nam ei θώς, ὁ λυκοπάνθηρος. Et favet Oppianus, qui *thoem* ex coitu lupi & pardalis nasci ait. Hesychius, voce θῶας, ait generari ex hyæna & lupo. Ac similiter Suidas in θώς. Nam per ω scribit. Quare θῶες fortasse a θέειν, *ob celeritatem*. Apud poëtas tamen non aliter quam per ω reperias. Hoc fuerit a θῶμαι, quod Hesychius exponit τρέχω. Vide præter eos, qui de animalibus scripsere, Theophrastum in fragmento de iis, quæ colorem mutant, Eustathium in Il. A. Scaliger. Exercit. CCX.

T**HOLVS** ab Isidoro, lib. XIX. cap. XIX. dicitur proprie esse *veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coëunt*. Isidorus hanc vocem scribebat absque spiritu: unde & lib. XI. cap. I. ait: *Talus dictus a tolo. Nam tolus est eminens rotunditas: unde & fastigium templi tolus vocatur*. Sed omnino scribendum *tholus*, cum Græce sit θόλος· quam appellationem volunt esse ἀπὸ τοῦ θέειν, quia ob rotunditatem possimus *circum currere*. Aliqui etiam iccirco ex θέω & ὅλος conflatum putant. Vide Etymologum, & Vossium, aliosque Lexicographos: qui & varias adferunt *tholi* notiones. Sed origo omnino ab Hebræo תלה, hoc est, *suspendo*. Quam sententiam valide firmat hoc Maronis, IX. Æneid.

> *Siqua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris*
> *Dona tulit, siqua ipse meis venatibus auxi,*
> *Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi.*

Ubi sic Servius: *Tholus proprie est veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coëunt, ad quod dona suspendi consueverant. Quæ tam diu dona dici poterant, quam diu non profana fierent, sicut in libris Sacrorum refertur. Alii tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Pantheri. Alii tectum sine parietibus columnis subnixum. Ædes autem rotundas tribus diis dicunt fieri debere, Vestæ, Dianæ, Herculi, vel Mercurio*. Corruptum Servii locum sic emendo: *Tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Panthei*. De *Vestæ templo* apertum ex versibus Ovidii, lib. VI. Fast.

> *Par facies templi, nullus procurrit in illo*
> *Angulus, a pluvio vindicat imbre tholus.*

Pantheum vero apud Romanos fuisse θολοειδὲς, disertim a Dione scriptum est, lib. LIII. Aliud vero θόλον, aliud θολὸς· de quo in *Sepia* diximus.

T**HORAX**, θώραξ, a θορεῖν, hoc est, *salio* ob continuum ejus partis motum: juxta Etymologum, apud quem & alias etiam aliquot originationes invenias. Quas mitto, quia omnino origine Hebræum est. Nam תוראתא idem significat. A *thorace* dicuntur *thoracidæ*, imagines *thorace* tenus expressæ. Usurpat præter Adhelmum & alios, Walafridus Strabo de officiis divinis, cap. VIII. *In gestis Sylvestri Papæ legitur, Constantinum Imperatorem per thoracidas Apostolorum, quod ipsos in visione viderit, cognovisse*. Operæ vero est videre quæ de *thoracidis* observat Scaliger animadversionibus in Eusebium, ad annum MMCCLXXXVI. ubi inter alia monet *thoraces* sive *thoracidas* Arabibus dici *Methalia*, מתליא. Nam ita vocant numismata Christianorum, quæ caput humanum præferunt. Cum vero Itali & Galli etiam vulgo numisma *medaliam* vocant, nescio quo commercio vocem eam ad hos ab Arabibus delatam esse plane cum eodem Scaligero putamus.

T**HRAX**, *gladiatorum genus*. Ausonius in Monosyll.

> *Quis Myrmilloni componitur æquimanus? Threx.*

Meminere & Horatius sat. VI. lib. II. Seneca, lib. III. Controv. Silius, lib. XVII. Tranquillus, in Calig. Fabius, declam. CCCV. Minutius, in Octavio. Festus: *Threces gladiatores, a similitudine parmularum Thraciarum*. Significat, sic vocari, quia uterentur *parma*, *Thracum propria*. Gloss. *Parma*, θρακικὸν ὅπλον. Hinc *parmam Threcidicam* dixit Plinius, lib. XXXIII. cap. IX quod de speculis. Non solum tamen *parma* iis *Thracum*, sed & arma alia: & *harpe* sive *sica*. Gloss. *Sica*, θρακικὸν ξίφος ἐπικαμπές. *Arma* hæc *Threcum* dicta *Threcidica*. Cic. Philip. V. *Myrmillo pugnavit in Asia, cum ornasset Threcidicis comitem & familiarem suum, illum miserum fugientem trucidavit*. Nempe per *Threcidica* intelligit *parmam* & *harpen*, sive *sicam*: quam e *Thracibus* inventam ostendit Clemens Alex. lib. I. Strom. Sed locus est corruptus. Nam legitur πάρμην pro ἅρπην, ut recte Lipsio notatum in Saturnal.

T**HRONVS**, θρόνος, quasi θράνος, hoc est, *sedes*, δίφρος. θράνος est ab inusitato θράω, id est, *sedeo*. Apud Festum legitur: *Threcum, genus seliæ apud Plautum*. Ita plerique MSti: alii autem *thorum*, vel *tocum*. *Thronum* proxime ad *threcum* accedit. Imo & in quibusdam id Festi codd. invenitur.

T**HYNNVS** seu *thunnus*, θύννος, pro quo & θύνος & θυννὶς dicitur. Ovid. in Halieut. fragmento:

> *Et pavidi magno fugientes æquore thunni.*

Lucilius apud Nonium & Gellium, lib. X. cap. XX.

> *Ad unam adducam, & primum bis abdomina thunni*
> *Advenientibu' priva dabo, cephaleaque acarne.*

Sic locum hunc restituit P. Colvius. De *thunnis* vide Plinium, lib. IX. cap. XV. Hinc *thunnaria piscatio* in jure, l. XIII. D. Commun. præd. Dictus vero *thunnus* ab Hebræo תנין, *Thannin*, quod *ingentem piscem* notat. Etymon hoc etiam Gesnerus probat, ac Schindlerus. Vulgo censent dici παρὰ τὸ θύειν καὶ ὁρμᾷν, sive e *celeritate*, sive e *furore*, quo sub caniculæ ortum corripitur. Vide Oppianum, lib. I. vers. IↃCCLII. & lib. II. vers. IↃVI. & lib. III. vers. IↃXCVI. & IↃCAX.

T**HYRSVS**, θύρσος. Hoc, ut ajunt, a θύω, quia in *sacrificiis* Bacchi eo uterentur. Sed non ea est prima significatio. Proprie enim sic dicitur, *quicquid sic consurgit, ut in gracilitatem attenuetur*. Ut *arbores coniferæ*, vel *coni piceæ*. Hesych. Κῶνοι οἱ θύρσοι καὶ οἱ στρόβιλοι, καὶ οἱ στρόμβοι. Itaque & *thyrsos* dixere

dixcte pt*n* *caulibus*. Glossæ: *Turfus*, καυλός. Servius in xii. Æn. *Caulim autem medium fruticis, qui vulgo thyrsus dicitur*. Etiam θύρσους dixere tum pro *ramis*, tum pro *lampadibus*, ac *facibus*: nempe quia & rami, & lampadum flammæ in conum exeant. Hesych. Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες, λόχμαι. Quare θύρσος potius sit a θύω, quatenus significat *impetu ferar, atque erumpo*. Ut a θύρσος, *turfus*, sic a θυρσίων, *turfio*: de quo seorsim.

T I

Tiaras, vel *tiara*, capitis ornamentum apud Persas; verum reges eorum rectâ soli *tiara* utebantur: teste Hesychio. Etiam utebantur sacerdotes apud Phryges, teste Servio in vii. Æn. & Scholiaste Juvenalis in sat. a. Vocem eam praeter alios usurpat Plautus Perf. Act. iv. Sc. ii.

Tiara ornatum lepido condecorat tuum.

Quamquam eam hinc expellere conetur Gullielmus Canterus, lib. iii. Nov. Lect. cap. xviii. Cum autem Persicum sit vocabulum, ἔτυμον ejus nentiquam in Graecia aut Latio quaerendum: sed potius ab Hebraea lingua, in qua עטרה, *corono*, *diadema*, a עטר, *coronare*, *cingere*.

Tibia proprie in animali os *cruris* furæ oppositum, ita dictum, si Papiam audimus, quasi *tubia*, quia *tubam* referat. Inde translatum ad *organum musicum*, postquam id, cum ex arundine fieret prius, e tibiis gruum fieri cœpit. [*Tibia* id *Phygia*. nam *Phryges* dicti *Tibil*.] *Tibicen* cur penultimam producat, diximus in *Cano*. Ab eo est *tibicinium*, ars canendi *tibia*. Appul. in Flor. *Cum esset in tibicinio apprime nobilis*.

Tignum pro *trabe* grandiori accipit præter alios Cæsar, quo loco agit de structura pontis super Rhenum. Sed latius patere docent hæc verba Caji, Tit. de verb. signif. *Tigni appellatione in lege duodecim Tabb. omne genus materia, ex qua adificia constant, significatur*. Et illa Ulpiani, lib. xlvii. Dig. Tit. de Tigno injuncto: *Lex xii. Tabb. neque solvere permittit tignum furtivum ædibus, vel vineis injunctum, neque vindicare. Quod providenter lex efficit, ne vel ædificia sub hoc prætextu diruantur, vel vinearum cultura turbentur. Sed in eum qui convictus est injunxisse, in duplum dat actionem. Tigni autem appellatione continetur omnis materia, ex qua ædificium constat, vineæque necessaria. Unde quidam ajunt tegulam quoque, lapidem, & cæmenta, cæteraque siqua ædificii. Tigna enim a tegendo dicta sunt*, &c. Ex quibus Ulpiani verbis eadem cognoscimus *tignum* dici a *tegendo*, ut a *legendo lignum*, a *regendo regnum*. Hoc magis placet, quam ut *tignum* dicatur, quia aliquid reddat *contiguum*. A *tignum* est *tigillum*, ut a *signum sigillum*. Neque enim assentio Becmano, qui in Etymologico suo putat, quia dispar sit quantitas, *tigillum* esse inter ea quæ remotiorem sequuntur ἐτυμολογίαν. Nam & *tegillum* & *sigillum* quantitatem variant ob literæ amissionem, uti *mamilla* a *mamma*, *disertus* a *dissero*, *curulis* a *currus*, & similia. Præterea a *tego tegillum*, non *tigillum* diceretur. Notat autem *tigillum* perticam sive longurium. Tibullus:

Ille compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.

Generatim pro *quovis ligno* accipi censet Gruterus apud Plautum Aulul.

De suo tigillo fumus siqua exit foras.

Ita enim habent vett. MSS. & excusi, non *tigilio*, quod Lambinus, Bosius, & alii quidam probant, ut *tigilium* sit a *lignum* ea forma, qua duo illa priora. A *tignum* quoque est *intertignium*, spatium quod inter *tigna*. Usus Vitruvius, lib. iv. c. ii. Item *contignatio*, trabium *tignorumque* textura: qua de voce Bernardinus Baldus, lib. de vocibus Vitruvianis abunde agit. Videtur & hinc esse *contignum*, κατὰ μεταφοράν. Festus: *Contignum, frustum carnis cum septem costis demtum*. Ita quoque est in MSStis.

Tigris, Armeniaca vox est, & a *celeritate* nomen habet. Varro, iv. de L. L. *Tigris, qui est ut leo varius, qui vivus capi adhuc non potuit; vocabulum e lingua Armenia. nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris*. Medicum vocabulum facit Plinius, lib vi. cap. xxvii. ubi de Tigri fluvio ait: *Qua tardior fluit, Diglito* (al. Digito;) *unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam*. Sane Chaldæis גר, *sagitta*, unde si *tigris* fuerit, *T* fuerit hecinanticum. A *tigris* est *tigrinus*: unde *mensæ tigrinæ* Plinio, quæ longis macularum notis referunt *virgatas*, ut poëtæ vocant, *tigres*. Similiterque ab *intorto macularum* discursu dictæ *mensæ pantherinæ*. Locus Plinii est lib. xiii. c. xv. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel* (sic recte Dalecampius emendat) *in vortices sparsis. Illud oblongo evenit discursu, ideoque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur*.

Tilia, si Papiæ credimus, quasi *telia*, quod lignum ejus ad *telorum* usum sit utile, ob levitatem ejus. At Martinius a πτίλον, *penna*. nempe ob foliola albicantia, pennas referentia, unde umbellatim flosculi efflorescunt. [τιλίαι, αἴγειροι Hesych.]

Timor [δεῖμος, δεῖμορ.] quasi *tumor*, ut scribit Cornelius Fronto. Ejus verba apposuimus in *Metus*. Verum rectius Julius Scaliger, Exercit. cccxii. deducit ἀπὸ τῆς τιμῆς, cum proprie sit eorum, qui *honorati*. Quamquam τιμὴ non *honor* modo, sed & *pœna*, ac τιμωρία, sive *ultio*. Quid si igitur ab hac potius τιμῆς notione originem arcessamus? *Pœna* enim timetur, quia hujus solius formidine peccare oderunt mali. Sed profecto omnium simplicissimum sit educere a δεῖμα, id est, *timor*. Nempe ex diphthongo ει ejecta altera vocali, quomodo a πειρᾶν est *periri*, unde *experiri*. Nisi & τίειν dixere pro *timere*. Sane sic Homerum usurpare censet Eustathius, qui a δίδια esse vult. Donatus scribit, *metui eos quos amamus, timeri* etiam inimicos. Sed discrimen id non observatur.

Tina Varroni est vas *vinarium*. *Antiquissimi*, inquit, *in convivium atros vini primo, postea tinas ponebant*. Aliquibus placet esse ab Hebræo טנא, hoc est, *sporta*, *canistrum*. Sed significatio non convenit. Quare fuerit a δῖνος, quod *poculi genus* apud Athenæum. Hesychius: Δῖνος, εἶδος ἐκπώματος. Terminatio mutata, ut a λῆνος, *lana*.

Tinea, σὴς, ut exponunt Glossæ Cyrilli, atque aliæ. Isidorus, lib. xii. cap. v. *Tinea, vermis vestimenti, dicta, quod teneat, & eo usque insideat, quo erodat*. Sed potius ob similitudinem qualemcumque ita vocatur a *lumbrici genere*, quod Græcis ταινία. A *tineis erosum* dicitur *tineatum*. Glossæ Cyr. *Tiniatum* (malim *tineatum*) σητόβρωτον.

Tingo a τέγγω, quod idem, uti τεγκτὸς, *tinctus*. *E* in *I* mutatum, quomodo ab ἐν fit *in*; ab ἐνδύω, *induo*, &c. Gloss. vett. *Tingit*, βάπτει. Papias vero: *Tingit, inficit, colorat, fucat, occidit*. Ubi cum *occidit* exponit, respicit sive Papias, sive is, quem exscripsit, illud Maronis:

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Item:

Quid tantum Oceano properent se tingere soles.

Similiaque; nam sol æquore dicitur *tingere*, cum occidit. Ab eo *tinctura*. Hinc quoque factum putant *extinguo*, ut proprie sit *tingendo deleo*. Ab eodem esse putant *Distinguo*. Quod si est, proprie notavit, ita diversis coloribus *unguere*, ut colores tamen separentur, non confundantur: unde similitudo liquet, ob quam eleganter ad res alias est translatum. Cum vero *distinguo* tantum dicamus, non *distinga*, *tinguo* quoque non *tinga* dici debere judicant Grammatici antiqui. Hanc rem illud quoque confirmat, quod, ex Attii instituto, *tinguo* omnes fere antiqui habeant codd. ac Grammatici quoque veteres id approbent, qui tamen *V* in *urgeo* & *unga* (pro quo libri quidam *urgueo* & *unguo*) neutiquam admittant, ut apud Velium Longum scriptum invenitur. Sed de *exstinguo* & *distinguo*

guo quod diximus, non ita certum est: cum utrumque deduci possit, ab antiquo *stinguo*: de quo vide quæ diximus in *Instigo*.

TINNIO a sono factum. Nam *tinnitus*, ἦχος χαλκώματος, ut est in Glossis Philox. [τόνος vel τίννει, τίνει, βρύχεται Hesych.] Hinc *tinnulus*, idem ac *tinniens*. Ab eodem *tintino*, quo Catullus usus ode ea, quam e Sapphone expressit:

. . . . *Sonitu suopte*
Tintinant aures . . . .

Hinc *tintinabulum*: quod idcirco a sonitu nomen accepisse, ait Isidorus, lib. III. cap. XXI. Ejus mentio apud Plautum Pseud. act. I. sc. III. Phædrum, lib. II. Appuleium, lib. X. Sidonium, lib. II. Epist. II. Apud Festum *titinnire* & *titinnare* legas in editione Ant. Augustini: in MSStis vero quibusdam codd. ibidem est *tintinire*, & *tintinnire*: item *tintinare*, & *tintinnare*. Apud Nonium itidem & *tintinnare*, & *tintinnire*, gemino *NN* scribitur. Illo Nigidium, hoc Afranium, usum docet. Ac similiter gemino *NN tintinnabulum* vulgo scribitur. Item hinc *viri tintinnaculi* Plauto Trucul. act. IV. sc. III. hoc est, *carnifices*, sive quia *tintinnabula gestarent*, ut est apud Zonaram, sive quia *cadendo loris corpora tinnitum quendam excitarent*.

‡ TINNIO est ab Arabico טנן *tanau*, sive טן *taana*, quod significat *Tinnire*; ac ferme de pelvi aliove æreo instrumento usurpatur. Indidem est TONO, quod sequitur. Sed & multo magis indidem sunt *Tintinnabula*, quae per primae syllabae ἀναδίπλωσιν ὀνοματοποιητικὴν Tinnitum mirifice exprimunt. Nec dubium, quin Tintinnabula res fuerit origine Orientalis, nec nisi per Tuscos inducta in Italiam. MAZOCHIUS.

TINNUNCULUS, qui male in vett. quibusdam libb. *tristinculus* vocatur, est is, qui Græcis dicitur κεγχρίς. Videtur autem *Tinnunculus* vel *tinniunculus* dici a *tinnitu vocis*: quod & Perottus sensit. Sic vocat Plinius, lib. X. cap. XXXVII. Quem locum hausit e Columellæ lib. VII. cap. VIII. At quando e Græcis transfert, Græcam vocem retinere solet. Ut lib. X. cap. LII. *Pennatorum infecunda sunt, quæ aduncos habent ungues. Cenchris sola ex his supra quaterna edit ova*. Item, lib. XXIX. cap. ult. *Fimum cenchridis: accipitrum generis eam Græci faciunt*. Etiam κεγχρίνης & κερχνὴς vocatur. Est & *serpentis* nomen, quod κέγχρις dicatur. Meminit ejus Plinius, lib. XX. cap. XXII. & Isidorus, lib. XII. cap. IV. Vocatur & κεγχρίνης, quæ vox tam de *ave* quam *serpente* dicitur. Suidas: Κεγχρίνης, εἶδος ὄρνιθ, ὃ λέγεται μοδ' ὅλως δίψᾶν· ἡ εἶδος ὄφεως. Porro & *avi* & *serpenti* id nomen est a κέγχρος, id est, *milium*, quasi dicas *accipitrem* aut *serpentem miliarem*. Ratio nominis utrique, quod *multis miliis instar punctis distinguantur*. Id de *serpente* liquido indicat hic Lucani locus, lib. IX.

Et semper recto lapsurus limite cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quam parvis tinctus maculis Thebanus ophites.

De eodem sic Aëtius Antiochenus, lib. tertiodecimo cap. XXVII. ex interpretatione Baptistæ Veronensis: *Cenchrites serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi, maxime juxta alvum, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est, miliaris appellatur. Ajunt etiam hunc seipso fortiorem fieri, cum milium floret*. Hactenus ille. Eadem a caussa nomen habet κεγχρίτης *gemma*, *milii granis veluti sparsis*, ut Plinius ait.

TIPULÆ sive *tepulæ* voce usus Plautus, Persa Act. II. II.

Neque tipula levius pondus 'st, quam fides lenonia.

Quem versum & Festus adducit, ex quo discimus *tipulam* esse non vermis genus, ut putavit Th. Gaza, qui ἀσκαρίδας vertit *tipullas*: sed genus insecti, quod in fontibus ac rivis visitur summa celeritate superficiem aquæ percurrens; unde Belgæ vocant *waterspinne*, quasi dicas, *araneum aquaticum*. Verba Festi sunt: *Tippula bestiola genus sex pedes habentis, sed tantæ levitatis, ut super aquam currens non desidat*. Quæ verba conveniunt cum interpretatione veteris Glossarii, in quo exponitur ἐφυδρίς, ἐξάπους ἐπιτρέχουσα τῷ ὕδατι. Sed in eo sive librarii culpa, sive quia Glossographus in vitiosos inciderit codices, pro *tippula* male legitur *tumulus*: quemadmodum monet in conjectaneis Scaliger, qui & appositam valde *tipulæ* adfert originationem. Nam dici ait παρὰ τὸ τῖφος, quia *versatur circa paludes*. Nam τῖφος est ἕλος, ut exponit Hesychius; sive, ut Apollonii interpres explicat, ὁ κάθυγρος καὶ ἰλυώδης τόπος. Quare apposite Varro:

. . . . *Levis*
Tipulla limfon frigidos transit lacum.

Quamquam aliter hunc versum legit Ausonius Popma. Sed Scaligerum secutus sum, cujus si vera emendatio, errare liquet eos Lexicographos qui scribunt, secundam in *tippula* corripi. Sane eam produci liquet quoque ex superiori Plauti versu, est enim trochaicus tetrameter catalecticus, uti & alii qui apud Plautum sequuntur.

TIRO non per *Y*, sed per *I*, ut est in Pandectis Florent. imo & antiq. inscript. in quo perperam sententiam mutavit Manutius, falsa inscriptione deceptus. Nec enim veram esse, satis ostendit Anton. Augustinus, dial. XI. Est vero *tiro*, νέλεκτος, νεοφώτιστος, νεοσύλλεκτος, ut exponunt Glossæ vett. Dicitur, ex Becmani mente, a τείρω, quia etiamnum *tener* ac *rudis*. Nam opponitur veterano. Malim tamen, quia se primum terit, hoc est, exercet.

TITHYMALLUS, sive *titimallus*, ex τιτὰν, *sol*, & μαλλὸς, *coma*: ut voluit Isidorus, lib. XVII. cap. IX. quia nempe, ut idem ait, *radiorum comam ad radium solis circumacta convertat*. Sed Martinio placet esse ex τιθὸς, *mamma*; & μαλὸς, *tener*: quod instar mammæ teneræ lac fundat: unde & Latinis *lactaria* vocatur, & Germanis *Wolfsmilch*, quasi *lupinum lac* dixeris.

TITILLO geminatione primæ syllabæ factum e τίλλω, quod est, *vello*, seu *vellico*. Nam ex levi vellicatione provenit *titillatio*. Videtur autem origo exigere, ut corripiatur prima. Sed producunt eam antiqui. Ut Lucret. lib. II.

Titillare magis sensus, quam lædere possunt.

Similiterque Horatius, II. Serm. Sat. III.

Præterea ne vos titillet gloria.

Ausonius quoque in epigramm.

Titillata brevi cum jam sub fine voluptas.

Quos sequi debuerat H. Stephanus, epigr. de Th. B. elegiis, ubi ait:

Tantum pectora gaudium titillet.

TITIO forte a θύω, *fumigo*, vel ejusdem est originis ac *tæda*, nempe a δαίω, *uro*. [τιτυλλίς ex σπινθαλίς.] *Titionem* Grammatici *ardentem fustem* interpretantur. Et recte. Appuleius tamen *ardentem titionem* semel & iterum dixit: quamquam idem quoque pro eodem simpliciter dixerit *titionem*. Godscal. Stewechius in Appuleium pag. CCI.

TITIVILITIUM (Festi verba sunt) *nullius significationis est*, ut apud Græcos βλίτυρι, & σκινδαψός. *Plautus*:

Non ego istud verbum emsitem titivilitio.

Sunt verba Olympionis villici apud Plautum, Casina. Festo subscribit Jos. Scaliger, qui omneo hoc inter ea refert, quæ Critici vocant ἐπιφθεγματικὰ, Latini *effutilia*. At Fulgentius Planciades de prisco sermone: *Titivillitium*, inquit, *dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt*. Et mox Plauti loco adducto *titivilitia* exponit *re admodum vili*. Etiam laudat M. Cornutum in Satira, cujus illud, *Titivillitii fat* (pro quo in Hervagiana *sal*) *ceda tibi*. Ex quibus colligere aliquis possit, verbum esse compositum, cujus posterior pars sit vel *villus*, quando exponit *fila putrida*, (prout nempe *tramam putridam* in simili notione dixit Plautus, Rudente, act. IV. sc. II.) vel a *vile*, quando *rem admodum vilem* interpretantur. Prior vero pars, vel erit a *totum*, ut signet *totum vile*, vel *totum villi æstimandum*, quomodo dicimus *flocci facio*: vel erit a

textum, quando Turnebus, lib. XVI. Adverf. cap. III. *textivilitium* dicendum putat, atque id quasi *textum vile* dici arbitratur. *Itium* vero nihil est, nisi καταληξις, ut in *capillitium*.

TITTEX Latinumne fit, non facile dixerim. In Glossis Philoxeni exponitur μύσταξ. Voce non multum abit a τίταξ, quod Hesychius interpretatur ἔντιμος, *honoratus*. Hinc si esse placet, caussa erit, quia barba honorem afferat viro. Vel deduc a τιταίνω, *extendo*. Nam *mystax*, si non tondeatur, late se extendit.

TITUBO dubium, utrum proprie de *lingua*, an de *pedibus* dicatur. Si de *lingua*, fuerit a sono eorum, quibus lingua hæsitat. Quomodo & Belgæ dicunt *tatelen*. Nisi placet *titubo* esse ab *attubus*, quomodo vocatur ὁ μογιλάλος. T præmittetur, ut ab ἔρα, *terra*. Sed prius malim. Sin malis *pedibus* proprie competere, nihil adhuc accommodatius occurrit etymo Martinii, ut dicatur, quasi τυτθὸν βαίνω, *parum eo*.

TITULUS a *tutando* quasi *tutulus* dicitur, si Varronem audimus, & Festum, qui & milites ait dici *Titulos*, quia patriam tuerentur. Et sane verius hoc, quam ut cum Papia nomen inde factum putemus, quod, uti Titan mundum, ita *titulus* hominem illustret. Sed hoc seculi demus imperitiæ, quo hujusmodi se etymologiis pascebant. Omnino vero est a τιτὸς, quod ἀπὸ τοῦ τίειν, unde & τιμή. Quam *tituli* etymologiam amplectitur Jul. Scaliger, lib. I. de Re Poët cap. XX. & lib. de caussis L. L. cap. XVII. item Josephus Scaliger, in conjectaneis. Nec tamen tam a τίω esse arbitror, quam a τιτίω, quod per reduplicationem a priori factum. Sane Hesychius τιτίω, τιμῶ. *Titus* prænomen quin ab τίω sit, non dubitaudum. Sed Festus a *tutando* derivat. Ac Cornutus, vel quisquis interpres ille Persii, qui nomen illud præfert, quo loco exponit illud poëtæ,

Ingentes trepidare Titos . . . ;

ait *Titos* a *membri virilis magnitudine* vocari eos, qui ad libidinem sunt proni, sicut aves quibus comparantur: *titi* puta, quomodo *columbas agrestes* vocari ait. Sed multum ab his dissidet Isidorus, lib. XII. Orig. cap. VII. ubi ait *palumbes* appellari *titos* a *moribus castis*: quia amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem copulam ultra requirat. Harunce avium meminit & Varro, in IV. de L. L. *Titii sodales*, inquit, *dicti ab Titiis avibus*, *quas in auguriis certis observare solent*. A *titulus* est *titulare*, indere *titulum* vel nomen. Apud Tertull. adversus Judæos. Unde *titulatus*, *titulis* instructus. Pomponius Pannuceatis:

Mulier ubi aspexit tam mirifice titulatam truam.

Sic locus is legitur in antiqua Veneta editione Nonii in *Trua*. Pro *titulus* Græci dicunt τίτλος, quod etiam apud Nonnum in paraphrasi leges: item Hesychium, Euthymium, & alios. Hine Justiniano παράτιτλα, summæ rerum ad *titulos* appositæ. Vide Glossarium Meursii.

TO

TOCULLIONES sunt *fœneratores*. Cicero, lib. II. ad Att. ep. I. *Non habebam te in tocullionibus*. Turnebus, lib. XVIII. cap. III. scribit a τόκος, id est *fœnus*, esse τοκύλλιον, hoc est, *fœnusculum*, inde τοκυλλίων, *fœneratorculus*: ut a σκεπάριον fit σκεπαρνίων. Τόκος vero, quia partus est pecuniæ, ἀπὸ τοῦ τίκτειν, hoc est, *parere*, venit: quomodo & a *fœtura* dici *fœnus*, Varro, Festus, ac Nonius, prodiderunt.

TOFUS pro quo minus recte *tophus* scribitur, quasi plane Græcum foret, *lapis est cavernosus & mollis*, ut est apud Papiam. Forte a τόπος, *locus*, quia vacui loci plenus, quippe friabilis & quasi spongiosus. Ac similiter πῶρος vocatur, a πόρος, *meatus*. Nempe quia porosus. Vel potius sit *tofus* ab Hebræo תפש, *apprehendere*. Quia ob naturam porosam ac mollem imbibit multum humoris. [a τύφειν & τύφειν est τέφρα, & τέφρος & τόφος, inde *lapis combustus* & *cinereus*.]

† TOFUS, five potius *tophus*. Nullum prorsus apud Graecos signatum extat hujus vocis vestigium. At recte est, quod Heracleensis tabula prior Graeca id vocabulum incolume servavit. Ibi τοφιῶνας ποιῶν ex vero interpretati sumus *lautumias tophaceas facere*. At id de Graeco fuisse sublatum, nemo vel eruditissimus notat, absque hoc aere fuisset. Vide quae de hac voce, ejusque orthographia in Comm. ad Tabb. Heracleenses p. 227. disserui MAZOCHIUS.

TOGA, Græcis τήβεννος, idque ab inventore *Temeno* Arcade: teste Polluce, Artemidoro, lib. II. cap. II. Suida. M abit in B ut pro μύσταξ, dicitur βύσταξ, quod Hesychius exponit πώγων. Item a μύω, βύω, unde *vio*, & *vieo*. A μύρμηκα βύρμηκα, unde *formica*. *Toga* vero Romanis dicta vel a τογὴ, quod a τέγω, *tego*, ut a σίλλω τολή· vel fit *toga* a *tegendo*: quod scripsere Varro, lib. IV. de L. L. Pomponius, Tit. de verb. sig. lege CLXXX. Priscianus, lib. I. Capella, lib. III. Nonius in *toga*: Isidorus, lib. XIX cap. XXIV. Quibus unum e junioribus, sed antiquis parem, addo Cæsarem Scalig. lib. I. de caussis L. L. cap. XL. Sic *E* in *O* abiens. Et fortasse veteres *togo* pro *tego* dixere: uti pro *veto* dixere *vote*: ut alias ostensum ex Plauto & Annæo Cornuto. Cur autem *toga* præ aliis vestibus multis a *tegendo* dicta sit ostendit Varro, lib. I. de vita pop. Rom. *Præterea*, inquit, *quod in lecto togas ante habebant*, *ante enim olim fuit commune vestimentum*, *& diurnum*. *& nocturnum*, *& muliebre & virile*. Adde quod *toga* erat vestis exterior, alias vestes *tegens*. Eadem de caussa & *tectum* a Titinnio appellatur: qua de re in *Tego*. A *toga tegilla* est in Catholico. Sed non modo *parva toga*, verum & *mantile* exponitur. Nempe *tegilla* tum nostrum *twele*, seu *dweel*. Ex Græco ἐπὶ, & *toga*, factum *epitogium*. Est ea vox apud Quinctil. lib. I. cap. IX. Utitur & Clemens Pontifex in cap. II. de vita & honor. cler. in Clementinis. Item Johannes Saresberiensis, lib. VIII. *Hic cæpa tunicatior*, *densatis pellibus & epitogiis*, *chlamydi penulam superducit*? Suntque multæ id genus hybridæ voces, de quibus egimus lib. III. Orat. Inst. cap. II. Ils adde, quæ congessit Radulphus Fornerius, lib V. rerum quotidianarum, cap II. *Togipurium* pro *toga pura*, legas in Glossis Isidori. Apud Papiam est, *Togisorium*, *locus ubi scholastici disputant*. Nempe quia *togam* ferant scholastici. Sane pro eo apud Joannem de Janua in Catholico est *togiferium*.

TOLERO, φέρω, ὑπομένω, ut est in Onomastico: *patienter fero* exponit Festus. Vult illud Angelus Caninius esse a ταλάω, inserto *R*, quomodo a φλέγω est *flagro*, a πύθω est *putreo*. Sed simplicius puto deduxeris a *tolo*, five *tulo*, unde præteritum *tuli* in usu remansit. Ut a *geno* pro *gigno* est *genero*, sic a *tolo* erit *tolero*. *Tolo* autem a ταλῶ. Ταλῶ a תל, hoc est, *sustine*. Confirmat hanc sententiam, quod *tolerare* quoque accipitur pro *opitulari*, ac quasi tollere onus, quo premitur alius. Plautus, Trinummo, Sc. *quo illic homo*:

Quia sine omni malitia est, *tolerare ejus egestatem volo*.

Et aliquanto post:

Cujus egestatem tolerare vis? *Loquere audacter patri*.

TOLLENO, ex Festi sententia, dicitur a *tollendo*, quia alternis sustollatur dimittaturque. Est enim *tolleno*, ut non obscure ex ejus verbis cognoscitur, cum trabi in terram defixæ superne connectitur altera transversa, quæ nunc sustollitur, nunc deorsum agitur, cujus rei exemplum videmus in quibusdam puteis. In Glossis vett. exponitur κηλώνειον, cujus non Herodotus modo lib. I. & VI. sed & Aristophanes meminit, ut tradit Pollux, lib. VII. cap. XXXII. Et Latino & Græco usus Plautus. Nam Astraba dixit:

Quasi tolleno vel pilum Gracum reciproces plana via.

Idem

Idem Pœn. Act. v. III.

Sunt Græca celonia: sustolli solent.

Ita emendat Jos. Scaliger in Conjectaneis. Hesychio κηλώνιον exponitur ἀντλητήριον. Estque Κηλώνιον, vel potius κηλώνιον, diminutivum a κήλων. Hesychius: Κήλων, ὁ ἐν τῷ φρέατι, καὶ τὸ ἀντλοῦν. Ac profecto a κήλων λάμβδα κατὰ μετάθεσιν fit *colon*; unde *tolleno*, *o* in *e* abeunte: ut, Ἀπέκτειν, *Lucetia*; κάλχη, *calcha*. Quod verisimilius, quam ut fit a *tollendo*. Nec enim satis ἀναλόγως sic derives. Plura de *tollenone* vide apud Budæum, in III. de Asse; Turnebum, adverf. lib. vi. cap. xviii. Brodæum, Miscell. lib. III. cap. vii. & Salmasium, Exercitat. Plin. in Sol.

TOLLO videri possit esse a τέλλω, quod est, *orior*, *E* converso in *O*, quomodo pro *elus*, *bemo*, *Apello*, posteriores dixere *olus*, *homo*, *Apollo*. Sed ob significationis convenientiam longe præstat fortasse deducere a ταλάω, τλῶ, quod est *sustinere*, *sufferre*. Ταλάω vero a תלה, quod notat *suspendit*, *sustulit*. Nec obstat, quod *tollo* dicatur geminato *LL*. Nam *tolo* dicebant veteres, quia non geminabant consonantes. Quod si displicet vocalis diversitas, quia in *tollo* quarta, in ταλάω prima sit vocalis, poterit *tollo* deduci a prisco ejusdem notionis verbo τολάω: quæ Jos. Scaligeri sententia est, ac mihi quoque maxime adlubescit. Sane a τολάω, (ut idem notis in hymnus Orphei scribit) dicitur quoque *tellus*, quæ nempe omnia sustinet: ac ab eadem voce dicuntur *Telamones*, qui Græce *Atlantes*, itidem παρὰ τὸ τλῆναι, ut alibi dictum. A *tollo* quoque vel *tolo*, sunt *tolero*, *tolleno*, *tolutim*: de quibus seorsim dictum. Item a *tolo* mutuatur *fero* suum præteritum *tetuli* & *tuli*: ab eodemque videtur esse supinum *latum* κατ' ἀφαίρεσιν pro *tlatum*. Ab hoc supino, sive ejus composito, est *translatitius*, quod eleganter ponitur pro *vulgari*: quomodo Petronius dixit *tralatitium bellum*, & *tralatitia deformitas*, & Plinius in epistolis *tralatitia officia*. Ac censet Stephanus Pighius hoc loquendi genus ex eo originem capere, quod *Translatum* vocarent *infimam ludionum turbam*: ut cum apud Valerium Maximum legitur, lib. II. cap. iv. *Translatum antea Pænuceis indutum tunicis*.

† TOLLO est ab Hebr. טול, quod in *Hiphil tollendi* significationem habet, & in LXX est ubi αἴρω aut ἐπαίρω redditur; aut certe alio analogae notionis verbo. Ab ea radice fit *Piel* טלטל *tiltel*, quod Hebracis (imo & Chaldaeis) eamdem *tollendi* significationem retinet: ex cujus conjugationis duplicatione litterae imago fluxit antiqui praeteriti TATVLIT, ac post ejus quod nunc usurpatur, TVLIT. Imo quid si potius TOLLO fit ex הלל, *extollere*, quod verbum in *Hithpael* est התהלל *bistolel*, unde rejecta prima syllaba, fit TOLLO. Quid si idem TOLLO & TVLIT sint a נטל *natal* ejusdem notionis, abjecto *Nun*, ut in defectivis? Vides quod ex Oriente etymologiis *Tollo* fulciatur. MAZOCHIVS.

TOLVTIM omnino est a *tolendis*, ut veteres loquebantur, hoc est, *tollendis pedibus*; non, quod Nonio visum, quasi *volutim*, hoc est, *glomeratim*. Interim ex iis Nonii verbis cognoscimus *tolutim ingredi* idem esse illi Virgiliano:

. . . . *Gressus glomerare superbos*.

Usus Novius: *Dixi*, inquit, *murum in Tuscos tolutim*. Utitur & Lucilius, cujus locum ita apud Nonium in *tolutim* legi debere, putabat Janus Guilielmius, lib. II. Verif. cap. vii.

Vel' tolutim semper hic incessuru' videtur.

A *tolutim* dictus equus *tolutarius*, qui alio nomine dicitur *gradarius*. In Onomastico exponitur ἱπποφορεύς, quasi qui *volando feratur & incedat*. Ab eodem & *loquendo*, *linguæ volubilitas* dicitur *tolutiloquentia*, τὸ εὐτρόχαλον, in Onomastico transfertur. Nonius Gallinaria:

O pestifera, Pontica, [id est, *perfida*] (lego cum Guilielmio *sontica*) *fera trux*, *tolutiloquentia!*

TOMACVLA in veteri Onomastico exponitur κόμματα. esse *pinguia quædam viscera*, scribit vetus Scholiastes Juvenal. in sat. x. vers. CCCLV. At Valla ibidem monet esse *edulia e jecore porcino concisa*, ita dicta ἀπὸ τοῦ τέμνειν, quod est, *concidere*. *Farciminis genus e porcina* esse ait in Nomenclatore suo Hadr. Junius. Aliter *tomacina* dicitur, nempe a *tomace*: quo usus Varro. Nempe itidem a τομῇ, quia est *segmentum carnis*, & imprimis *porcinæ*. Fortasse tamen non ἀμέσως sunt a τομή, vel τέμνω, sed a τομάχιον, unde *tomacina*, a quo *tomacinula*, & postea *tomacula*. Sane quod Latinis *tomaculum*, id Græcis τομάχιον, vel τομμάχιον, idque a τόμαχος, quod ut origine, ita significatione convenit cum τομή.

TOMENTVM dicitur id, quo culcitæ infarciuntur. Tacitus, lib. v. Annal. *Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis e cubili tomento nonum ad diem detinuisset*. Græcis vocatur γνάφαλλον. Gloss. *Tomentum*, γνάφαλλον. Nempe ἀπὸ τοῦ γνάπτειν, quod fullonum est, cum lanam jam textam radunt ac poliunt. A quo γναφεύς, *fullo*, γνάψις, *politura*; γνάφος, *spina*, *qua fullo lanam textam radit & polit*. Γνάφαλλον igitur est *lana illa*, *quæ adhæret spinis pectinis* γναφικοῦ sive *fullonii*. Hodie lana illa tondetur. Unde & quidam arbitrantur *tomentum* sic dici a *tondendo*, quia proprie fit e floccis lanæ detonsis. Sed, ut dixi, veteres lanam jam textam pectine radebant, atque ex derasis floccis faciebant *tomentum*. Unde Martialis, lib. XIV. ep. CLIX. sub lemmate *Lingonicum tomentum* ait:

Oppressæ nimium vicina est fascia plumæ,

Accipe Lingonicis vellera rasa sagis.

Atque hac de caussa nec illorum placet sententia, qui *tomentum* putant esse a τόμος, id est, *sectio*, quia, ut ajunt, fieret e lana concisa. Nam, ut dixi, radebatur, non secabatur lana. Quamquam non inficior etiam culcitas aliquando fuisse ex materie, ubi sectio haberet locum. Nam fuere etiam ex arundinibus concisis: cujusmodi *tomentum* idcirco *concisa palus* dicitur Martiali, lib. XIV.

Tomentum concisa palus Circense vocatur.

Hoc pro Leuconico stramina pauper emit.

Circense autem dictum, quia in circo veniret: non quod initio spectatores hoc substernere sibi soleant in ludis Circensibus: ut perperam putabat Turnebus, lib. 12. cap. XXIV. Nec magis assentio eidem, cum lib. IX. cap. XXIV. *Leuconicum* vocari *tomentum* putat a *Leuconio* Æolim oppido, cujus Thucydides meminit, lib. VIII. Uti nec eorum placet sententia, qui putant esse a λευκός, id est, *albus*: nempe quia flocci essent e lana alba: sed ut *Lingonicum* dixere *tomentum* a Celtarum populo, cujus Cæsar & alii meminere, sic idem *Leuconicum* vocarunt a *Leuconibus*: sive *Leucones* iidem ac *Lingones*: sive potius iidem ac *Leuci*, quos *Lingonibus* vicinos facit Ptolemæus. Atque hinc liquet, cur Plinius lib. VIII. cap. XLVI. dicat, suo tempore *tomenta* Gallicis discerni nominibus. Erat autem *Leuconicum* ac *Lingonicum tomentum* e lanæ rasæ floccis: eoque erat ditiorum. At *Circense*, quod ex arundine succisa, pauperum fuit, ut clare Martialis dicit. Meminit quoque ejus Seneca, libro de vita beata, cap. XXV. *Nihilo miserior ero, si lassa cervix mea in manipulo fœni acquiescet, si super Circense tomentum per suturas veteris lintei effluens incubabo*. Fiebat quoque *tomentum* ex gnaphalio herba. Plinius, lib. XXVII. cap. X. *Gnaphalium alii* χαμαίζηλον (*sc. chamæzylon*) *vocant, cujus foliis albis mollibusque pro tomento utuntur*. Nempe γναφάλιον, quia inde fieret γνάφαλλον, hoc est, *tomentum*. Nec dubium, quin itidem *centunculus* dicatur quia eo *centunculos* farcirent: sive eadem sit herba, ac *gnaphalium*, sive diversa, quod Plinius putabat. Nam *clemotidem* esse dicit. Ex arundine concisa, vel gnaphalii foliis fuerit id *tomentum*, quo edendo vitam sustentabat Drusus, ut e Tacito vidimus. Porro καταχρηστικῶς γνάφαλλον vocabatur, quod ex arundine vel herba fieret. Nam γνάφαλλον proprie e lana rasa pectine γναφικῷ, ut vox indicio est. Necdum verum tomenti etymon addu-

addualmus. De quo plane adsentio Isidoro, qui lib. XIX. cap. XXVII. putat esse a *tumeo*: nempe quia eo tumeat culcita. Ut a *moveo momentum*, sic a *tumeo tumentum*, vel *tomentum*. Martialis, lib. XI. ep. LVII.

Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

Ubi ad etymon allusisse videri queat. Idem alibi;

Farctus papyro dum tibi torus crescit.

Ait culcitam intumescere ac crescere e papyro, sive Thusco fari. Nam de radice papyri Ægyptiæ pessime intellexit Melchior Guilandinus.

TOMEX sive *tomix* absque adspiratione scribi solet in vett. libris; sed errore fortasse; saltem Græci adspirant, quibus dicitur θώμιγξ. Id Suidas interpretat τ λεπτὸν σχοινίον. Columella, lib. XII. cap. XXXII. *Deinde fasciculos tomice palmea aut juncea ligato*. Et Vitruvius, lib. VII. cap. III. *Tomice ex sparto Hispanico religentur*. Signari eo *funes e sparto tortos*, scribit Turnebus, lib. I. cap. XXVII. Sed ille, Græcos secutus, primam adspirat: contra quam facit Grapaldus, Hermolaus Barbarus in Glossis, atque alii. Non desunt viri docti, qui *tomice* dicant in tecto; sed falli eos ostendimus in libris de Arte. Perottus de eopse vocabulo minimum bis errat. Ita enim scribit: *Tomicus, restis e cannabi sive sparto leviter torta; sive pulvillus apponi solitus e conciso cannarum cannabi, ne restis lædatur*. Nam primum non *tomicus*, sed *tomix*, sive *thomix* dicitur. Deinde cum esse *pulvillum* ait confundit *tomix* & *tomentum*. Nam *tomentum*, non *tomicem* dicere liceat *pulvillum*, quem in collo ponunt animalibus, ne restis collum lædat. Legitur in quibusdam libris *tumex* per *V*, eadem significatione: Indeque, ut Scaliger observavit, ὑποκοριστικῶς *tumicula* dicitur, sive *tumicla*; unde *tumicla spartea* apud Appuleium. Alias *tumex* est a *tumendo*, *tumoremque* notat. Hanc notionem probant Gloss. Philox. in quibus legitur; *tumex*, τρυώδιξ, αἱματώδης τόπος.

TOMUS, τόμος, a τέμνω, unde Ammonius inter τόμος & τομὸς distinguens, τόμος interpretatur, τὸν τετμημένον χάρτην. Vulgo sumitur pro *magna magni operis parte*. Sed veteribus significat idem quod *scapus*, Belgis *een boeck papiers*. Veteres Glossæ ab H. Steph. editæ; *Scapi*, Καυλοὶ χορδικοὶ, καὶ χάρτου τόμοι. *Scapus*, τόμος βιβλίων, χάρτης. Et sane Hesychius quoque simpliciter interpretatur χάρτης. Et ita usus Martialis, lib. I. epigr. LXVI.

Scriptura quanti constet & tomus vilis.

Etiam *tomus* pars *salsamenti*. Ut *tomus Thurianus*, pars caniculæ salitæ, quæ canicula aliter *xiphias*, Plinius cum pisce confundit. Nam inter piscium genera reponit, his verbis: *Tomus Thurianus, quem alii Xiphiam vocant. Thurianus* autem *Thuriorum* populo vocatur.

TONDERE a τομεῖν, hoc est, *secare*. *D* insertum, ut ab Æolico τείνω, *tendo*; ab *aveo*, *audeo*; a *caneo*, *candeo*, &c. *Tonstrina* a *tondeo* dici satis est apertum. Sed ἀναλογία est obscurior: nisi dicamus, olim in usu fuisse *tonstrum*, unde *tonstrina*. *Tonstrum* vero ea forma erit a *tondeo*, qua a *claudo* est *claustrum*; a *moneo*, *monstrum*; a *fluo*, *flustrum*. Ut a *pendeo*, *pensilis*; sic a *tondeo*, *tonsilis*. Ut *tonsile nemus* Plinio, cujus rami eminentiores resecti. Sic *tonsiles coronæ*, ubi folia parum tantummodo eminent. Martialis, lib. VI. epigr. LXXX.

Tonsilibus sertis omne rubebat iter.

Prout ea MSStis istic legit clarissimus, & affinitate, dum viveret, conjunctissimus Gruterus. Eadem est *corona tonsa*. Maro;

Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

Ac similiter idem;

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ.

Ubi sic Servius: *Tonsæ olivæ, minutis foliis compositæ. Habiturum se autem coronam tonsilem dixit*. Quibus ea verbis clare liquet, *tonsilem* coronam & *tonsam* idem notare: nempe minutis foliis compositam. Virg. I. Æn.

. . . . *Tonsisque ferunt mantilia villis.*

Ubi *tonsis* Servius exponit *minutis*. Similiter *tonsos tapetes* dixeris, qui aliter *tonsiles*. Ut apud veterem poëtam;

Nec tonsiles tapetes ebrii fuco.

TONGEO vel *tongeo* est *nosco*. Vel est ex *tango*, quomodo dicimus *rem acu tangere*. Vel ex *teneo*, ut dicimus *rem omnem tenere*. Quod malim; quia & *vinco* notat. *Tenere* autem valet quandoque κρατεῖν atque *obtinere*. *G* insertum, ut ab ἔσπαρον *spargo*, a *mari mergo*, a *jure jurgo*, &c. Festus: *Tongere Ælius Stilo noscere esse, quod Prænestini tongitionem dicunt pro notione; at vincere etiam quandoque videtur significare*, Adducit & hoc Ennii, ut plenius ex Paullo constet;

. . . . *Alii Rhetorica tongent.*

TONO a τείνω, *intendo*; & speciatim *vocem* vel *sonum intendo*; a τόνος, quod proprie *intentio*, & speciatim *soni intentio*, unde Grammatici προσῳδίας sive *accentus primariam speciem* τόνους appellant. Latini similiter *tenores* vocant quasi *tonores*. Quinctilianus, lib. I. cap. V. *Adhuc difficilior observatio est per tenores, quos quidem ab antiquis dictos tenores comperi, videlicet declinato a Græcis verbo, qui τόνους dicunt*. Porro sæpe *tono* usurpatur pro *sono*; quod & ipsum in compositis *attono*, *intono*, atque aliis locum habet. Imo ipsum *sono* a *tono* factum videtur, converso *S* in *T*, quomodo & pro *pulto* dixere *pulso*, pro *tontus*, *tonsus*, &c. Hanc ejus verbi etymologiam nonnihil confirmat tum quod Aristoteles, lib. V. de gener. animal. scribat τόνον esse, quod κοινῶς ἦχος dicitur, atque hoc modo dici Λύδιον καὶ Φρύγιον τόνον· tum quod Marcianus Capella, lib. III. cap. de fastigio, *fastigia* promiscue *tonos* vel *sonos* vocari dicat: idemque lib. IX. caput de tropis sic orditus, *Tonus igitur idem plerumque appellatur & sonus*. A *tono* est *tonesco*. Usus apud Nonium Varro Bimarco;

Tunc repente cælitum altum tonitribus cœlum tonescit.

Ab eodem est *tonitrus* seu *tonitru*, ubi postrema syllaba est vocis productio: ut in *vitrum* a *video*. Fallitur igitur Nunnesius, qui *tonitru* κατὰ συγκοπὴν esse putat a βροντή. Fallitur & Isidorus, qui lib. XIII. cap. VIII. *tonitrus* conflatum censet ex *sonus* & *terrens*. *Tonitruum*, inquit, *dictum, quod sonus ejus terreat: nam tonus, sonus*. Quæ sententia si vera esset, videri posset non *sono* a *tono* esse, sed contra *tono* a *sono*, converso *S* in *T*, more tum Attico, ut θάλαττα θάλασσα· tum Dorico, ut τὺ, σὺ· tum Latino, ut *Visurgus*, *Burgus*: tum Germanico, ut *wasser*, *water*. Sed cum *tono* sit a τείνω, quin *tono* prius sit, dubitandum non est. A *tonando* quoque *attonitus*. Proprie enim ita dicitur, cui casus vicini fulminis, & sonitus tonitruum dant stuporem: quemadmodum scribit Servius ad III. Æn. Hinc Glossæ Philoxeni interpretantur ἐμβρόντητος, ἐμβροντηθείς. Talis est Plautinus Amphitryo, de quo ita Bromia, act. V. sc. I.

Qui ante ædes nostras sic jacet? numnam hunc percussit Jupiter?

Credo edepol. Nam, prob Jupiter, sepultus est quasi sit mortuus.

Et ipse mox de sese;

. . . *Totus timeo; ita me increpuit Jupiter;*
Nec secus est, quam si ab Acherunte veniam.

Talem se quoque describit Ovidius, lib. I. Tristium;

Non aliter timui, quam qui Jovis ignibus ictus,
Vivit & est vitæ nescius ipse suæ.

Hujusmodi igitur proprie dicitur *attonitus*: sed κατὰ μεταφορὰν, ponitur pro *consternato ac animo perturbato*: unde in iisdem Glossis exponitur, ἔκπληκτος. In iisdem quoque legas, *Attonitus*, ἐμβρυγμένος· ubi est qui corrigat ἐμβροθημωθείς, a voce βόθυος. B. Vulcanius emendat, ἐμβρυγὶς ὤν, quod non displicet.

† TONO verbum Etruscum esse, non solum inde potest intelligi, quod tonitrualis, & fulguralis disciplina Etruscorum est peculiaris, verum etiam quod *tonandi* verbum communem etymologiam habet cum deo Tuscorum TINA (is est *Tonans*, quod de

du Jove aliisque diis usurpatur; etiam de *Minerva*; quae ob id credo Ἀθηνᾶ *Athena* Graecis dicta fuit) de quo alibi diximus. Inter diversas autem *Tinae* originationes ultimam maxime probo, ut nimirum tum *Tina* tum etiam verbum *Tono* sit ab Arab. טנן *tanan*, quod est *tinnire*. Hinc tonitrua in tragoediis antiquitus tinnitu aeris imitabantur. De quo copiose in Dissert. Ms. de *Jove Fiazzo* dictum. Et certe omnia Tuscorum vocabula, quae ad *Tonitrua* aut *Fulgura* pertinent, non aliunde quam ab Arabico sermone sunt (quas ceteroqui voces non magno mihi adjumento fuisse in ceteris Tuscis etymologiis deprehendi) ut vidimus in *Bygoe* & in *Elicius* &c. Ex quo suspicari licet, quicumque is fuit, qui tonitrualem scientiam intulit in Etruriam, quemque Bigoem Tusci vocabant (ut in ea voce dictum) eum non ex aliqua Chaldaici oris, sed potius Arabici, regione venisse in Italiam. An potius *Tonandi* verbum est ab Hebr. שאן *saan*, quod est *sonare*? Ab eo enim verbo, si littera *Sin* maneat, fit Sono. At si *Sin* ex more Chaldaico mutetur in *Tau*, fiet indidem Tono. In utroque vero synaeresis intervenit. MAZOCHIUS.

TONSÆ sunt Ennio, Maroni, Senecæ Tragico, *ima remorum partes, quibus aqua tunditur*, unde & nomen, non a *tondendo*: etsi hoc placuit Festo, qui sic scribit: *Tonsam Ennius significat remum, quod quasi tondeatur ferro: cum ait lib.* VII.

Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis.

Item:

Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Et in Asota:

Alius in mari vult magno tenere tonsam.

[rectius a *tondeo*. Nam & *tondere*, *radere*, *verberare* & κείρειν similiter apud Græcos.] Atque hinc ὑποκορισμὸν *tonsillæ*: quomodo vocantur *uncini ferrei vel lignei, ad quos in litore defixos navium funes religantur*: quomodo Isidorus lib. XIX. cap. II. accipi scribit in illo Ennii:

Tonsillas rapiunt, configunt litus ad uncas.

Sive, ut Paullus Merula emendat:

Tonsillis rapide configit litus aduncis.

Sed Festum potius, quam Isidorum audiamus: *Tonsillam ait esse Verrius palum dolatum in acumen, & cuspide præferratum, ut existimat, quem configi in litore navis religandæ caussa. Paccuvius in Medo:*

Accessi ad eam, & tonsillam pegi laevo in litore.

Accius Phinidis:

Tacete, & tonsillas litore laedo edite.

Ubi MSSti, *litore inleda*, vel *illeda*. Unde legendum videtur *in laeo*, *vel in laevo*. Est & altera *tonsillarum* notio, sed origine diversa, quam his verbia indicat Festus: *Toles*, inquit, *tumor in faucibus, quæ per diminutionem tonsilla dicuntur*. *Tonsillæ* igitur *faucium* est *inflammatio*: estque ea notione ὑποκοριστικὸν a *toles*, vel *tolae*. Gloss. vett *Tolae*, παρίσθμια. Et paullo post, *Tonsillae*, παρίσθμια. *Toles* autem vel *tolae*, a *tollendo*, quia in tumore aliquid tollitur & elevatur.

TOPAZIUS, τοπάζιος, Papiæ ex articulo τὸ, & πᾶν conflatur, quia contineat omnium lapidum colores. Sed hoc plane respuendum. Nec enim omnes colores habet, sed duos, aureum, & hyalinum; unde Strabo ei tribuit χρυσοειδῆ φέγγος. Orpheus autem ὑαλοειδῆ vocat. Fallitur Epiphanius, cum rubere ait, & magis quidem, quam carbunculi. Cum Papia in eo convenit Becmano: quod & ipse priorem vocis partem articulum τὸ arbitretur: sed posteriorem censet esse ab Hebræo פז. Sane non inficior, quædam esse, quæ ex articulo fiant; ut *temetum*, τὸ μέθυ, & fortasse *aqua* ἃ χοή. Sed in *topazio* locum non habet. Nam nomen habet ab insula, quæ & *pan* dicebatur, & *opaz*, & *topaz*. Itaque & a *Paze* lapis dictus *Pazias*: Hesychius: Πάζιον ὃ καὶ τοπάζιον, λίθος πολύτιμος. Nec *Paz* solum in scripturis dicitur: sed & *Opaz*; quomodo apud Danielem est כתם אופז, id est, *lapidem* sive *gemmam ex Ophoz*. Strabo, & Diodorus Siculus, putarunt *ophaz* dici quasi ὀφιώδη, quia *serpentibus* abundarent. Ita solent Græci omnia suæ linguæ vocabulis aptare. Denique e *Topazo* dictus *lapis topazius*. Stephanus, Τόπαζος, νῆσος Ἰνδική· τὸ ἐθνικὸν τοπάζιος. Subjungit deinde: Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ φησὶν, ὡς εὑρίσκεσθαι καὶ ἐν τῇ τῶν τοπαζίων νήσῳ λίθον ὁμώνυμον τῇ νήσῳ, ὅμοιον τῇ χροιᾷ τῷ νέῳ ἐλαίῳ. *Alexander Polyhistor ait in Topaziorum insula lapidem inveniri insulae cognominem, colore similem recenti oleo*. Sed in vett. libb. pro τοπαζίων est παζίων· ut hic quoque locus comprobare videatur πάζιον ac τοπάζιον eundem esse lapidem. Epiphanius quoque: Γίνεται δὲ ἐν Τοπάζῃ, πόλει τῆς Ἰνδίας. Plinius, lib. VI. cap. XXIX. pleniusque, de maris rubri insulis agens, *Topazos*, inquit, *quae gemmae nomen dedit*. Idem, lib. XXXVII. cap. VIII. *Juba Topazon insulam in rubro mari a continente stadiis trecentis abesse tradit, nebulosam & ideo quaesitam saepe navigantibus; ex ea caussa nomen accepisse. Topazin enim Troglodytarum lingua significationem habere quaerendi. Ex hac (topazium) primum portatam Berenicae reginae, quae fuit mater sequentis Ptolomaei, a Philemone praefecto regis, ac mire placuisse: & inde factam statuam Arsinoae, Ptolomaei Philadelphi uxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur*. *Topazius* igitur a *Topazo insula*: *Topazus*, si Plinium audimus, a Troglodytica voce *Topazin*, quae significat *quaerere*. Sed τοπάζειν pro *quærere* non Troglodyticum est, sed Græcum a τόπος, *locus*. At verisimile non est *Topazo* nomen esse a voce Græcanica. Est apud Hebræos vox non absimilis תפש, sed significatio abit, quia notat *apprehendere*.

TOPIARIUM *opus* vocant arbores aut herbas egregio artificio in formas variarum rerum ductas, sive quae in picturas opere historiali trahuntur, ut Plinius loquitur, lib. XVI. cap. XXXIII. de cupresso. Alexander, lib. Genialium dierum III. cap. XV. item Perottus, Fungerus, Becmanus, alii, ita dici censent a τόπος, id est, *locus*, eo quod varia in eo loca constituuntur, sive κατ' ἐξοχὴν, quod loca istiusmodi ad voluptatem mire facerent. Sed magis placet sententia Hermolai Barbari in Glossis Plinianis; Turnebi, lib. XVIII. cap. XXIX. & Bernardini Baldi, in Lexico Vitruviano; qui dici ex eo volunt, quia *funiculos* Græci τόπια appellant, ut ex Hesychio discimus, cui τοπεῖον, sive τόπιον sive τοπεῖον, exponitur κάλως σχοινίον. Similiter Suidas & Varinus. Ac Pollux quoque sic ait vocari *funiculos instrumentis in oleo terendo circumligatos*. Ratio vero appellationis erit, quod in opere *topiario* frutices & arbusculæ tonsiles, quæ varie torquentur & flectuntur, usque dum animalium vel aliarum rerum similitudinem repræsentent, *topiis* sive *funiculis* soleant religari. Id enim magis placet, quam ut dicantur ita, quia arbusculæ illæ flexibiles & sequaces sint instar funiculorum, quod quibusdam placet. *Topiarii operis* crebro mentio apud Plinium: uti & apud Vitruvium, lib. VII. cap. V. legas. *Varietatibus topiorum ornare*: & mox, *per topia pingere*. Hinc *servi topiarii* apud Plinium, lib. III. epist. XIX. ad Calvisium item L. IX. §. ult. de leg. lib. III. L. XII. § idem respondit. & L. XVII. D. de instruct. vel instrum. Julius Firmicus, lib. VIII. cap. X. ait: *Erit, qui buxeas arbores tondens, in belluas fingat*. Ubi scite *topiarium* περιφράζει.

† TOPPER apud Festum tum *Cito*, seu *Celeriter* tum etiam *Fortasse* significat, quemadmodum & Graecorum τάχα utrumque horum notare, tritum est. Jul. Scaliger in arte Poët. *Topper* dictum putat quasi *toto opere*. Fallitur. Mihi non est dubium quin sit a צפר, *tapar*, quod Jud. VII. 3. *maturare* significat. Idem verbum Chaldaice in forma *Pahel* est *manicare* h. e. bene *mane surgere*, quod ii faciunt, quibus maturato opus est. Ex eadem radice oritur צפר, *tipper*, *avicularum* commune nomen; quae tum celeritate volucribus majoribus praestant, tum citius ceteris animantibus manicant. Porro *topper* haud aliter quam *tipper* duplicat mediam. Ac postremo quae vox ab *avium* nomine orta fuit, vix potuit non Tusca esse. Adhaec auspicia sicubi

minus

minus certa erant, alteri τοῦ topper significatui pro *fortasse* originem præbere potuerunt. Nam in minus certis particulae *Fortasse* locus. Mazochius.

Torculum, five *torcular*, feu *torcularium*, quia eo uvæ & olivæ torquentur ac premuntur. Gloss. *Torcula*, ἐλαιοτριβεῖα. Differt a *prelo*, quod hoc pars sit *torcularis*. *Torcular* enim dicitur tota machina uvis ac olivis exprimendis parata. *Prelum* vero solam trabem notat, qua uva, vel oliva premitur. Hinc Columella, lib. xii. cap. l. *Olivam diligenter mundatam oportebit protinus in torcular deferri, & integram in fiscinis novis includi, prelisque subjici*. Etymon *torcularis* adductum clare adstruit hic Vitruvii locus, lib. vi. *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum quadraginta pedes constituatur*. Male vulgo *torculum* & *torcular* penultima porrecta efferri, ostendimus in Animadversionibus Grammaticis.

Tormentum, a *torquendo*. Non tamen κατὰ συγκοπὴν dicitur pro *torquementum*, quia *torquendo* hominis mentem aperiat: ut ridicule Papias ἐτυμολογίζει, sed ἀναλόγως a *tortum* est *tormen*, unde *tormina* dicimus intestinorum morbum. A *tormen* vero est *tormentum*. Similiter a *motum* est *momen*, unde *momentum*. Sane, quæ nunc in *mentum* desinunt, ea veteres per *MEN* extulere, ut *augmen*, pro *augmentum*; *documen*, pro *documentum*, &c. Est vero *tormentum*, quo aliquid torquetur. Itaque sic dixere *equuleum*, *fidiculas*, similiaque. Item *catenam ferream*, quod solent magnæ moles e catapultis torqueri. Plaut. Curcul. act. ii. sc. i.

Tormento non retineri potuit ferreo.

Vide Lambin. Sæpe sic usus Tacitus: Ut lib. iii. Histor. *Neque illis manus nisi gladiis armatæ, & arcessere tormenta, aut missilia tela longum videbatur*. Et eodem: *Cuncta validissimarum urbium excidiis reperta, simul admovent, testudinem, tormenta, aggeres, facesque*. Et lib. iv. Histor. *Sed excussa balistis saxa stravere informe opus, & crates vineasque parantibus, adactæ tormentis ardentes hastæ*. Eadem de caussa sic vocarunt morbi genus, quod Græci ileon vocant. Nominis eam caussam his verbis adfert Cælius Aurelianus, lib. iii. ὀξέων, cap. xvii. *Tormentum dictum est, quod existiment ægrotantes convolvi, atque torqueri suorum intestinorum vertícula: vel quod spiritus ob abstinentiam clausus sese involvens vexationes atque tormenta efficiat; vel quod vehementia dolorum supra eas partes quæ patiuntur, ægrotantes arcuati convolutique plicentur*. Etiam *tormentum* funis tensus, ut in ergatarum suculis, & similibus; cujus ratio est quod & dicamus *funem torquere*, σχοῖνον πλέκειν. Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno.

Tormenti voce sic usus auctor obsceni carminis:

Tormento citharaque tensiorem.

Et Appuleius in Apologia, ubi de capillo loquens ait: *Horrore implexus*, (Scalig. *impexus*) *atque impeditus, stuppeo tormento adsimilis*. Ubi male quidam emendant *tomento*. Apud Servium quoque similiter legimus ad ii. Æn. *Cum Galli Capitolium obsiderent & deessent funes Romanis ad tormenta facienda*. Et mox: *Crines, unde tormenta facta*.

Tornus, τόρνος, ut *torno*, τορνεύω, pro quo & τορνεύω dicitur. Τόρνος est a τείρω· nempe a τέτορα, unde & τόρος. Est id instrumentum, quo quid τορνεύεται, hoc est, *teritur*, sive *cælatur*. Sic & *terendi* voce usi Latini. Unde Gloss. *Tritores*, τορευταί. Et Phædrus ait:

Trito Myronem argento, Praxitelem suo.

Ubi *trito* valet *cælato*. A τόρος est τορεῖν, quod Hesychius exponit τέμνειν, *secare*. Item τορεύειν, unde τόρευμα. *Toreumatis* voce usi Cicero, Sallustius, alii. Sic vocant *vas cælatum*, plurimumque aureum vel argenteum. Nam τορεύω est *scalpo*, *cælo*. Martialis:

Nullum Phidiaci toreuma cæli.

Glossæ: *Cælo*, τορεύω. *cælator*, τορευτής. *cælatura*, τόρευσις. Glossæ vett. *toreumata exponunt, quæ torno rasa sunt*. Atque ita etiam accepit Ciacconius de Triclinio: imo plerique omnes. Nempe confunditur ab iis τορεύειν cum τορνεύειν. Τορνεύειν est *cælatorum*: τορνεύειν non *cælo*, sed *torno*, non in *metallo* elaborant, sed in *ligno*, *ebore*, vel simili materia. Non videtur tamen id discrimen esse perpetuum. Nam Hesychius τορεύειν exponit γλύφειν, & τορευτής, γλυφεύς. Etiam in Glossis est, τορεύω, *cælo*, *torno*. Imo Virgilio quoque *tornus* videtur accipi pro γλυφάνῳ sive *cælo*, in iii. Ecl.

. . . . . . *Pocula ponam*
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis;
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.

Cælo enim vitis atque hedera in poculo fagino figurantur. Nempe *torni* vox latius patet, ita ut *cælum* comprehendat. Nisi magis placet ad *torni* facilitatem accessisse laborem *cæli*, atque ita prius quidem pocula *torno* fuerint trita ac levigata, deinde vitis in iis fuerit *cælata*. Id placuit summo viro Salmasio. *Cælatura* dicebatur τόρευσις, ars ipsa τορευτική· cujus partes plures. Vel enim in corpore vasis *cælabat* figuras: vel sigilla faciebat, quæ vasi includerentur & illigarentur: (*emblemata* dixere:) vel crustas *cælatas* vasis inducebant, unde *crustarile* nomen. Vide omnino, quæ de *toreumatis* & *toreutice* fuse tractat Salmasius ad Solinum.

Torpeo forte a τέρπω, *oblecto*. Ut proprie de iis dicatur, qui voluptatibus immersi segnescunt, ac *torpent*. Ab eo est *torpedo*, ut *uredo* ab *uro*. *Torpedo* piscis, quia torpedinem parit. Varro, lib. iv. de L. L. *Vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia a coloribus, ut hæc: Asellus, Umbra, Turdus: alia a vi quadam, ut hæc: Lupus, Canicula, Torpedo*. Ac similiter Græcis dicitur νάρκη, quo *torpor* signatur, unde & *Narcisso* nomen. Gloss. *Torpedo*, νάρκη. *Torpor*, ῥίγος, νάρκη. [forte ex ταρβέω seu τρόμος.]

Torqueo non tam a πτόρθος venire censeo, quo *ramus* significatur, quam a τόρνος, quomodo Hesychio teste vocatur ὄργανον τεκτονικὸν, ᾧ τὰ στρογγύλα σχήματα περιγράφουσι. *Tornus* voce utuntur & Latini. A *torqueo* sunt *torques*, *tormentum*, & *torculum*, de quibus seorsim. Ab eodem verbo *tortilis*, στρεπτός· unde *tortiloquium*, συνεστραμμένη ὁμιλία, ut Glossæ Cyrilli exponunt.

† Torqueo est a צרג, quod in *Pual* & in *Hithpael* eodem torquendi significatu pollet. Ergo in *Pual* (modo *Sin* de more cum *Tau* alternet, & *Gimel* in ejusdem organi Q abeat) pro *Shorag* (h. e. *torqueri*) erit *Thorag* h. e. ipsum *torquendi* verbum, quod requirebamus. Mazochius.

Torques a *torqueo*, quia *intortus* flexusque. Unde & Græcis dicitur στρεπτὸς, a στρέφω, *torqueo*, *flecto*. Gloss. Philox. στρεπτοὶ μανιάκαι. Gloss. Cyr. στρεπτὸς, *torquis*, *torques*, *tortus*, μανιάκης, *tortile*, *circulus tortus*. Antiqui & *tores* dixere pro *torques*. Charisius, lib. i. *Servilius, ut etiam Flavius Pomponianus vocat, aureos tores pro torques*. A *torque* est *torquatus*, *torque ornatus*. Cognomentum id familiæ intulit T. Manlius Tribunus, cum militem Gallum, a quo ad pugnam provocatus erat, occidisset, ac *torquem* ei detractum induisset: qua de re Claudius Quadrigarius apud Agellium, lib. ix. cap. xiii. Item Cicero, iii. Off. Liviusque, lib. vii.

Torreo a *torro* deductum ait Festus. Ita enim legere est in MSSto Nansii, atque aliis, ubi in vulgatis *torrere* a *torreo* legitur: quæ lectio sine dubio falsa est. *Torrus* dixisse veteres pro *torrido aridoque* scribit idem Festus. Est igitur *torreo* ob obsoleto *torrus*, ut a *ferus* pro *fircus* (unde *ferenus*) *ferescere* dicitur apud Lucretium. Multaque hujusmodi congessit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Serescere*. *Torrus* omnino est a τέρσω, qua notat ξηραίνω, *sicco*, *arefacio*, *torreo*. Unde τερσαίνω, & τερσέω, quæ idem significant. Cæsar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant. lib. vii. cap. x. putat *torrere* esse a τορεύειν, eoque proprie dici de *iis quæ torrentur in vera sinu assantur*, postea ad quemvis ignis modum translatum. Possis & *torreo*, ac *torrus*, deducere a θέρω vel θέρω, id est

Id est, *calefacio*. *E* in *O* mutabitur, ut a σπένδω, *spondeo*; a *pendeo*, *pondus*. Eo autem justius in *torreo* mutata sit vocalis, quia alioqui non differret a *terreo*. Nec *tero* a θέρω voluerunt, quia jam *terere* fecerant pro τρίβειν. Θέρω vero est a חרר, quomodo *pyra* sive *rogus* vocatur, ut liquet ex Ezech. XXIV. IX. *Torreo* juxta Festum nunc notat *siccare*, nunc *ignescere*. Sed pro *ignescere* in MSStis Nansii est *igne urere*. Ab *torreo* ait *torris*, δαλὸς, sive, ut Æschylus vocat, κάρφαξ πυρίφλεκτος. Nempe quia ait aridus & *torridus*: quippe semiustus, atque ardens. Ab eodem est *torrens*, quia cito *torrescit* ac siccatur. Ita fluvius subitis imbribus concitatus, qui alioqui siccitatibus exarescit: ut describit Festus: Vel *torrens* dicitur, quod unda rapido impetu æstuat, qua ratione & *torrens fretum* dixit Justinus, hoc est, *æstuans*. Natura quippe sua adjectivum est. Claudianus, lib. II. de raptu Proserp. vers. CXCVIII.

. . . . *Torrentius amne*

Hiberno, tortaque ruunt pernicius hasta.

Ubi *amnem hibernum* vocat, ut Græcis χειμάῤῥους vocatur, quia *hieme fluat*. Gloss. *Torrens*, ξηροπόταμος, χειμάῤῥους.

T o r u s, unde *toral*, a *torta herba* dici videtur Grammaticis. Servius ad I. Æn. *Torus dictus est, quia veteres super herbam tortam vel sedebant vel discumbebant*: ut V. Æn.

. . . . *Viridante toro consederat herbæ.*

Isidorus, lib. XX. cap. I. *Torus dicitur a tortis herbis, quæ accumbentium humeris supponuntur*. Varro a se & aliis dissentit. Nam lib. IV. de L. L. ait: *Torale, quod ante torum, & torus a torvo, quod is in promptu*. Atque addit, *Ab hac similitudine torulus in mulieris ornatu*. Sed de *torulo* mox curatius. *Tori* autem prius etymon amplexus idem apud Nonium, qui hæc adducit e lib. I. de vita Pop. Rom. *Quod frontem lecticæ struebant*, (lego, *Quod fronde lecticam sternebant*,) *ex ea herba torta torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnunc toral dicitur: lecticam quæ involvebant, segestria appellabant.* Ad consuetudinem eam, qua *torum* frondibus sternebant, respexit Juvenalis sat. VI.

Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor

Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum

Pellibus.

Qui locus valide firmat emendationem illam Nonii. Etymon tamen verum non est. Nam magis omnino placet *torus* proprie dici de *fune*, non quidem a *torquendo*. sed vel e τείρω, cujus præteritum τέτορα, unde τόρος, ut generatim sic dicatur quicquid rotundum est: vel a τόνος, id est, *funis*, quomodo Herodotus dixit τοὺς τόνους τῶν κλινέων, *toros lectorum*, id est, *funes*. Inde *lectum* dixerint *torum*, quia lecti tenderentur *toris*, hoc est, *funibus*. Id enim Latinis olim *torus*: quomodo usus Cato. Estque τόνος ἀπὸ τοῦ τείνειν, hoc est, *extendendo*. A τόνος autem *torus*, *N* in *R* abeunte, ut a μονὴ *mora*, a ὦνος *dirus*, a γέννημα *germen*, a ἄλυνα *alura*, & ita in aliis. [malim a τορὸς, unde τόρος. hine quoque *storea*.] Indeque ὑποκοριστικῶς *torulus*, hoc est, *funiculus*. Plaut. Amphit.

Tum meo patri autem torulus inerit aureus

Sub petaso.

Ammianus Marcellinus, lib. XXIX. *Toruloque capite circumflexo*, &c. Falluntur igitur, qui in Plauti loco *trochilus* legunt. Sed & illi decepti sunt, qui *torulum* interpretantur *lectulum parvulum*. *Tori* quoque dicuntur in animali partes eminentes carnosæ: nempe vel ob rotunditatem, quia musculosæ illæ partes nervis quasi toris seu funibus sint compactæ. Maro, III. G. de equo:

Luxuriatque toris animosum pectus . . . .

Cic. in II. Tusc. Quæst.

O pectora, o terga, o lacertorum tori.

Interpretatur illud Sophoclis:

Ὦ νῶτα καὶ πλευρ', ὦ φίλοι βραχίονες.

Hinc *torosus*, ut *torosa juventus* apud Persium, *boves cervice longa & torosa* apud Columellam. Κατὰ μεταφορὰν etiam translatum ad *arbores*: ut discimus ex solo Vitruvio, lib. II. cap. IX. ubi *torulus* est lignum, quod cortice ambitur, proximeque ambit mediale, sive medullam: Theophrastus τὰ πρὸς μήτραν appellat. Μήτραν autem definit τὸ μεταξὺ τοῦ ξύλου, τρίτον ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ. Ut μήτρα sit idem ac καρδία & μύελος, sive *medulla*. A brachiorum *toris* est *toranius*. Nam, ut Salmasius bene observat, in vett. Glossis, ubi legitur, *toranus*, ἄλτης, τρόφος, item *tolarius*, πλανοτρόφος, utrobique rescribendum *torarius* vel *toranius*, ὠλενοτρόφος. Sane in iisdem legas: *torus*, ὠλένη· *torum*, ὠλένην. *Torarius* igitur vel *toranius* proprie qui infantem gestare ulnis solet: *gerulum*, & posterioribus temporibus *bajulum* dixere. Hinc apud Romanos cognomen *Toraniorum*, quod a Thoraniis diversum. Nam Θόριος & Θοράνιος Græca appellatio.

T o r v u s, σκυθρωπὸς, ut exponunt Gloss. vett. Festo placet esse a *taurus*, quia animal hoc ferox & *torvum*. Sane *torve* quid aliud quam ταυρηδὸν· vel fit a *terreo*, quasi *terribilis adspectu*. Quæ Perotti sententia est. Vel *torvus* a *torquendo*: quasi *torto vultu*: unde & in Glossis vett. legas, *Torvum* λοξόν. Λοξὸν vero *obliquum*, *tortum*.

†T o r v u s in Glossis redditur σκυθρωπὸς i. e. *mæstus*. Venit autem a טרח *torah*, quod reddi solet *labor*, *defatigatio*. Verum ad animum semper refertur, ac molestiam animi notat, quæ in torvo vultu se prodit. *Chet* autem sæpissime in V consonum vertitur. Itaque in forma pronominis affixi (e. g. טרחכם *torhhachem* Deut. I. 12. quod gutturali versa in digamma, efferetur *torvachem*) proxime id nomen ad Latinum Torvus accedit. Mazochius.

T o t a τόσα, ut a μυρσίνη, *myrtus*. A *tot* est *totus* priori correpta, quomodo usus Manilius: ut alibi dictum: tum priori porrecta, quia *tot* in eo partes, quot ad *totum* exiguntur. A *tot* quoque vel *totus*, cum priorem corripit, est *toties*, ut a *quot*, vel *quotus quoties*. Pro eo *totiens* & *quotiens* cum *N* legitur in vett. libb. approbantibus id Victorino & Capro, qui ita disertim scribere jubent. De *totidem* dictum in *Idem*.

T o x i c u m a *taxo* arbore venenata dictum putarunt Pomponius Sabinus in Virgil. & Brodæus comm. in Ἀνθολογίαν, & ante hos veteres ipsi, teste Plinio, lib. XVI. cap. X. qui de *taxo* agens: *Sunt*, inquit, *qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur*. Verum sententiam istam vel eo refellere ait, quod differt *taxi venenum* a *toxico*: ut argumento est quod Nicander, postquam de *toxico* egerat, separatim postea de *taxo* tractat. Quare rectius, qui ἀπὸ τοῦ τόξου dici volunt, quo nomine Græci tum *arcum* tum *sagittam* vocant, ut docent Homeri enarratores. Inde nomen datum, quia barbari eo sagittas inungerent, ut superior Plinii locus docet: & Virgilius in IX.

. . . . *Quo non felicior alter*

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et Lucanus:

. . . . *Tinxere sagittas*

Errantes Scythiæ populi.

Recte igitur Festus: *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perungere sagittas soliti sunt*. Præivit ad hanc etymologiam Dioscorides, lib. VI. cap. XX. Τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὀνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτοῦ χρίεσθαι. Quod & apud Paulum Æginetam legas, lib. V. Τόξον vero, ut in Hellenismi Alphabeto tradit Angelus Caninius, literarum trajectione factum ex קשת, quod idem.

T R

T r a b e a mirificam ἐτυμολογίαν adfert Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXIV. *Trabea*, inquit, *dicta, quod in majori gloria hominem transbearet, hoc est, ultra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret*. In quibusdam libris pro *transbearet* legitur *transvoberet*, ac nisi sequerentur apud Isidorum, quæ ostenderent,

derent, eum omnino a *trans* & *veho* deduxisse, poterat videri hæc genuina esse lectio. Nam equites *trabeati transvehebantur*. Fiebat ea *transvectio* hoc modo. Idibus Quinctilibus ex instituto Q. Fabii *equites trabeati*, equis insidentes, corona ornati oleagina, ab Honoris sive Martis templo in Capitolium *transvehebantur*. Si sine culpa essent, abibant; sin aliter, sistebant, & equum vendere jubebantur. Auctores Dionysius, Livius, Valerius, Plinius, aliique, quos ritus hujasce auctores laudat & probat Justus Lipsius, lib. I. de Militia, dialogo v. Sed, ut dixi, interpretatio, quam subdit Isidorus, ostendit eum a *beando* derivasse. Et sic quoque ψευδεπίγραφος Annæus Cornutus, quem Elias Vinetus dedit. Nam iisdem verbis hæc apud eum legas in sat. III. Neutra autem ἐτυμολογία vera est, sed omnino est a *trabibus*. Erat enim vestis segmentata *trabibus* purpura expressis. Vide quæ de *trabea* scripsere Baïfius, de re vestiaria, cap. x. Wolfangus Lazius, lib. VIII. commentar. Reip. Rom. cap. v. Carolus Sigonius, lib. III. de Judiciis, cap. XIX. Elias Vinetus, notis ad finem Ausonianæ gratiarum actionis pro consulatu; Jos. Scaliger, ad Festum in *trossulus*; Justus Lipsius ad Tac. lib. III. annal. Aldus Manutius, lib. II. de quæsitis per epistol ep III. & Jul. Cæsar Bullingerus, commentario de triumpho, cap. XVIII.

TRABS, [τρόπις vel potius a τέρμος.] ut Isidorus ait, lib. XIX. cap. XIX. *quod in transverso posita utrumque parietem contineat*. Sed prius *trabes*, quod a τράφηξ. Ita Lycophroni vocatur ἡ ὑπόπλακος βάσις, teste Etymologo. Inde & teli genus *trifax*. Festus: *Trifax, telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur*. Ennius:

Aut permaceret paries percussus trifaci.

Nisi id potius a *triplici facie*, quod Scaliger putat ad Festum. Nam & similiter *difax* a *duplici facie* dixere. Gloss. vett. *Difax*, δίχρωμος, διπρόσωπος, διττός. A *trabs*, *trabalis*, δοκώδης, ut exponunt Glossæ: & *trabica*, δοκίς, ut Onomasticon interpretatur. Festus: *Trabica navis, quod sit trabibus confixa. Paccuvius: Labitur trabica in alveos*. Ita quoque est MSStis.

TRACHALI, ut exponit Festus, *muricum ac purpuræ superiores partes*. Plane Græcum est. Nam τράχηλος, *collum*, ac Dorice τράχαλος. Nempe *conchæ pars anterior*, τράχηλος· *media*, μήκων vel μηκώνιον. Mediæ sunt fauces, in quibus purpuræ est flos succi tinctorii. Unde Aristoteles de purpura: τὸ δ' ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τῆς μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. Plinius autem: *Sed purpura florem illum, tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus*.

TRADO ex *transdo*, ut *tralatio* pro *translatio*. Integro usus Ter. Phorm. prol.

Retrahere ab studio, & transdere hominem in otium.

A *trado tradux*, ramusculus arboris, sive avulsus, ut traducatur, sive necdum avulsus, sed qui avelli & traduci possit. Κατὰ μεταφορὰν usus Severus in Ætna, cum ait, *Tradux materia*.

TRAGELAPHUS, τραγέλαφος, quasi dicas *hircocervus*; a τράγος, *hircus*; & ἔλαφος, *cervus*. Sane barbam habet hirci, cornua autem cervi. Belgis vocatur *brand-hert*, quasi dicas *ustocervus*: nempe quia colore refert *lignum semiustum*. De animali hoc Plinium vide, lib. VIII. cap. XXXIII. & Solinum cap. XXII. ubi ajunt tantum eo a cervis differre, quod villosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Unde liquet, non esse id *tragelaphum*, quod pro eo exhibet Bellonius. Ut in quo nec sint cervi cornua, nec barbæ hircinæ.

TRAGEMATA dicuntur, *quæ secundis mensis apponuntur comedenda*, a τρώγω, *edo*: unde & τρωγάλια eadem dicuntur: ut τραγήματα ab aoristo ἔτραγον. Gloss. τραγήματα, *bellaria*.

TRAGOEDIA, τραγῳδία· *tragœdus*, τραγῳδός, quasi *hircicen* dicas, a τράγος, *hircus*; & ᾠδή, *cantus*; quia præmium ejus, qui *tragœdia* vicisset, *hircus* esset, quem ille Baccho sacrificabat. Unde Horatius in Arte:

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Et fortasse eo respexit Maro in Eclogis, cum ait:

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit: & mihi Damon
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.

Nam ut in commentariis Servio tributis, sed cum alibi, tum super hoc loco laudantibus Servium ipsum: *Varus tragœdiarum scriptor habuit uxorem literatissimam, cum qua Virgilius adulterium solebat admittere: cui etiam dedit scriptam tragœdiam, quam illa marito dedit tanquam a se scriptam. Hanc recitavit pro sua Varus, quam rem Virgilius dicit per allegoriam*. Alii τραγῳδίαν dici ajunt, quasi τρυγῳδίαν, a τρύγες, *feces*: quod scenici os perlinerent fece ante usum personarum a Thespide inventarum: quod idem inibi Horatius docet:

Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fecibus ora.

Atque hoc etymon, uti & illud, ἀπὸ τοῦ τράγου, etiam adfert Cornutus vel Asper, aut quisquis auctor libelli de *comœdia* & *tragœdia*, qui Terentio præmittitur. Alii deducunt a τρυγητὸς, hoc est, *vindemia*, sive quia *vindemiæ* tempore sit inventa: sive quod tum ludi *tragici* agi, inque Bacchi honorem *caper* cædi soleat. Unde Maro, II. Georg.

Non aliam ob caussam (scilicet quam quod vitem rodat) *Baccho caper omnibus aris*
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi,
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saluere per utres.

Denique Isaacus Tzetzes prolegomenis in Lycophronem addit, sic dici, vel quia in *tragœdiis* τετραγώνως ἵσταντο, vel quasi τραχῳδία a τραχύς, id est, *asper*, eo quod agat de rebus duris atque *asperis*, uti exilibus ac mortibus heroum.

TRAGOPAN avis, voce ex τράγῳ sive *hirco*, & *Pane* conflata. Plinius, lib x cap. XLIX. *Equidem & Tragopanem, quam plures affirmant majorem aquila, cornua in temporibus curvata habentem, ferruginei coloris, tantum capite puniceo*. Nomen igitur, quia *Panem* referret cornibus *hircinis*, & capite puniceo. Nam is color Pani. Unde Maro in Ecl. de eo inquit:

. . . . *Quem vidimus ipsi*
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Ubi Servius: *Facie rubra pingitur Pan propter ætheris similitudinem*. In vulgatis Plinii codd. etiam antiqua Parmensi, perperam est *Tragopanades*: uti apud Melam, lib. III. cap. x. pro eo *Tragopomon*: unde quidam faciunt *tragopogon*: quasi sit ab *hircina barba*. Nam πώγων, *barba*. Apud Solinum, cap XXXIII. deficiente ultima litera est *tragopa*. Ait esse *cornibus arietinis*. Debuit *hircinis* dicere. Nam τράγος, *hircus*. Unde τραγόπαν, *Hircipan*, ut αἰγόπαν, *Capripan*.

TRAGULA, κερκὶς, βολὶς, ut est in Glossis: ἀκόντισμα, ut Onomasticon interpretatur. Indeque *tragularius* Vitruvio, lib. II. *qui tragulam jacit*. *Tragulam* a *trajiciendo* dici vult Varro, lib. IV. de L. L. Aliter vero Festus: *Tragula*, inquit, *genus teli, dicta quod scuto* (MSti *ex scuto*) *infixa trahatur*: unde Scaliger *tragulam* dicendum putabat, quasi diminutivum sit a *traha*, vel *trahea*. Ab eadem ἐτυμολογίᾳ id *genus teli hamatum* fuisse, suspicatur Lipsius, lib. IV. Poliorcet. cap. IV. Agit de eo & Turnebus, lib. VII. cap. XII. *Tragulæ* quoque a *trahendo dictæ* sunt *verricula*, sive *retia piscatorum*. Vide eundem Turnebum, lib. XXI. cap. XIV. [puto dictam a τρόχαλα, seu τροχαλία, *quod dum volat trochleæ motum imitatur*.]

TRAHO juxta Nunnesium fit ab ἀρτάω, quod est *suspendo*, *socius vel comes sum*, Malim a *trans* & *veho*, quasi *travebo*, ut *tractum*, quasi *travectum*. Nam S sæpe in compositione perit, ut *trado*, quasi *transdo*, quo usus Terent. Contra apud Lucretium est *traferri* pro *transferri*, ac apud Cic. in vett. codd. legas *tramittere*, quod & apud Silium. Sed ejusdem generis sunt *tranare*, *trameare*, *traducere*, & si-

& similia. A *traho* est *tracto*, uti a *rapio*, *rapto*; a *veho*, *vexo*, de cujusmodi verbis videndus Agellius, lib. II. cap. VI. In propria significatione usus Ovid. III. Met.

. . . . *Tractata comis antistita Phœbi.*

Ita libb. vett. Sed & Lucretius eodem pene modo dixit lib. III.

. . . . *Morsuque ferarum*
Tractari.

Idem *tractare vitam*, ea ratione dixit, qua Maro *ducere vitam*. Locus Lucretii est lib. V.

Volgivago vitam tractabant more ferarum.

Quamquam non desint, qui *tolerabant* legere malint. A *traho* quoque est *traha*, ut monet Servius. Nam quia rotas non habet, non volvitur, sed trahitur. Maro, I. Georg. *trahea* pro eo dicit κατ' ἐπένθεσιν. A *traha* est *traharius*, qui *trahis* vehit sarcinas. Usus Sidonius, lib VI. epist. II. A *traho* quoque est *tractim*, ut a *duco*, *ductim*: quibus similia *raptim*, *punctim*, *cæsim*, *saltim*. *Tractim tangere* dixit Plautus, Amph. act. I. sc. I. Janus Gulielmius exponit *colaphum impingere*, eique opponi ait *ductim tangere*, hoc est, *pugno ferire*; quomodo Paulius JC. dixit, *pugnum servo ducere*. Ab eodem dicta *tracta*, hoc est, ἑλκύσματα, μηρύγματα, κατάγματα ἐρίων, prout a vett. criticis exponitur. Hesychius: μήρυγμα. στῆμα ἐρίων. Sic usus Varro, cum ait: *Lanea tracta ministrasset infectori*. Item Tibullius:

Ductaque de niveo vellere tracta putat.

Caussa nominis est, quod dicatur *lanam trahere* pro *nere*. Varro γεροντοδιδάσκαλος. *Sed simul manibus trahere lanam, nec non oculis observare ollam pultis, ne aduratur*. Et Lucretius, lib. IV.

Primaque dispereunt, quasi in ignem [agmine] lana trahatur.

Et Pedo Albinovanus, eleg. de morte Drusi:

. . . . *Clothoque duæque sorores,*
Pollice quæ certo pensa severa trahunt.

Item Martialis in Xeniis:

Improba cum morsu fila manuque trahes.

Similiter *tractare lanam* dixit Justinus, lib. I. *Indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere*. Contrarium est *retractare*. Appuleius, XI. Metamorph. *Qui fatorum etiam inextricabiliter retractas licia*. Ab ea autem *tractæ* significatione, quam in lanificio habet, altera quoque orta est ejusce vocis significatio in panificio: ubi, ut me Scaliger docuit, sic dicuntur *pastilli in longum producti*, ut contra *offæ* sunt *pastilli in rotundum glomerati*. Sic *tractæ* voce utuntur Cato & Varro, atque adeo Athenæus quoque, qui Latinam vocem τρακτὰς usurpavit, & in Glossis vett. est: *Tracta*, λάγανα. Quin apud Plinium quoque legit Scaliger: *Itaque a tractis herbam eam convolvi, atque ita offas fieri*. Ut sententia sit, herbam prius in minimas *tractas* componi, deinde ex aliquot *tractis* in grandiores *offas* digeri. Vide, si voles, Scaligerum epistola ad Vertunianum, quæ est in opusculis postumis. A *tracta* κατὰ μετάθεσιν factum videri possit nostrum *torte*: quod & Turnebum alicubi in Adversariis scribere memini. Sed potius censeo *torta* esse ex *torta*: quomodo superioribus seculis dici solere, cognoscimus ex Catholico Joannis Genuensis. Imo & in Glossis est, τόρτα, *placeata*. Pro quo corrupte apud Papiam *toria*. Nomen *tortæ*, quia in orbem torqueatur. A *tracta* est *obtrecto*, ubi *ob* significat *contra*. Nam, ut Festus ait, *obtrecto* est *contra alius sententiam tracto*. Ubi perperam MSSti quidam, *contra scientiam tracta*. Sic, *Detrectare est male tractare*: ut idem ait. *Attrecto*, etiam & *contrecto*, quid proprie notent, satis ex iis perspicuum est, quæ de simplici *tracto* ante diximus.

TRAMA, *filum quod intra stamea currit*, ut inquit Servius ad III. Æn. Dicitur *trama*, quod *trameat stamen & subtemen*. Id Cæsar Scaliger sic expressit in Arist. lib. IX. hist. Anim. cap. LXIII. Sect. CCCII. *Trama, quod trameat inter filum & filum mutuo perequitatione*. Invenitur apud Varronem, lib. IV. de L. L. *Trama, quod tranat frigus id genus vestimenti*. Ubi Ob. Giffanius, in Indice Lucretiano legendum monet: *Trama, quod trameat filum densum genus vestimenti*. Scaliger emendat, *trama, quod trameat frugionis vestimentum*. *Frugio* idem quod *Phrygio*, de quo suo loco. Puto vulgarem lectionem esse genuinam: nisi quod pro *tranat*, *trameat* legi debere, res ipsa clamat. Κατὰ μεταφορὰν *tramæ* vocem usurpat Persius:

. . . . *mihi trama figuræ*
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.

Quem ad locum docet Casaubonus, quid sit *stamen*, *subtemen*, *trama*: in quibus vocabulis plurimi falluntur. Ipsum adi, & quæ de *stamine* ac *subtemine* suo loco diximus. Hinc apud Papiam *Tramoserica vestis*, quæ, ut inquit, *stamen ex lino, tramam vero ex serico habet*. Quæ ex Isidoro exscripsit, ut liquet ex iis, quæ in *Sericum* diximus.

TRAMES, *semita transversa*, imo a *transversa* dicta, ut ait Varro, lib. VI. de L. L. Recte si rem spectes. Ἀναλόγως vero est a *trameo*, quia transversus scindat viam rectam. *Trameo* dicitur pro *transmeo*, quomodo & *tralatio*, & *trado*, & *trana*, dicitur, pro *translatio*, & *transdo*, & *transna*, sive *transnate*, hoc est, διανήχομαι, διανεῦ, ut Glossæ exponunt. Similique & *travio* pro *transvio*. Invenias *tramandi* vocem apud Lucretium, lib. IV.

. . . . *Species quæ trameat omnis.*

Sed & lib. VI. legendum putat Ob. Giffanius:

. . . . *integra transit*
Multa foraminibus liquidis, quia trameat ignis.

Ubi in vulgatis *travias*. Varronem quoque usum, paret ex iis quæ in *Trama* diximus. *Trames* quoque est αὐλὼν sive *convallis*, ac generatim *locus saltuosus virgultisque obsitus*. Servius: *Tramites sunt convalles, quæ de lateribus utrimque pervia limitant montes: quæ solent etiam saltus nuncupari*. Pro *silva* accipi monet Scaliger illo Propertii, lib III.

Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Umbro
Tramite.

Uti & illo:

Et si forte mea tramite quæris avem.

TRANQUILLUM de *mari* proprie dicitur, uti *serenum* de *cælo*, uti in Catholico suo ait Joannes Genuensis. Qui & *tranquillus* propterea dici ex eo putat, quia *transeat quiete*. Eadem Papiæ sententia est. Malim tamen priorem partem vocis *traneo*, quam *transeo*, statuere. Et quod ad posteriorem partem, non satis liquet, sitne ex eo, quod *tranet quiete*, an quia *tranari queit*. [σιγγῆσαι idem quod σιῶπαι. Inde σιγγίλος idem quod γαληνοποιός] A *tranquillitate maris*, qua nidificat *alcedo*, *tranquilla* videtur vocata. Sed non aliunde hoc colligi potest, quam Glossis, ubi legas: *Tranquilla*, ἀλκυὼν, ἀρχ. γαλήνη. Ut sententia sit, *tranquillam* nunc ἀρχαϊκῶς dici de *alcedine*: nunc usitate de *tranquilla omni tempestate*, ac præcipue *maris malacia*.

TRANS, juxta Nunnesium in Grammatistice, venit κατὰ μετάθεσιν a πέρας, ejusdem notionis voce: ut π abeat in τ, quomodo a σπουδὴ, *studium*; a πταρμὸς, *sternuo*, ac *sternuta*.

TRANSENNA quid sit, etiam inter eruditissimos homines disputatio est. Quod nemo negarit, qui legerit Turnebum, lib. V. cap. IX. Brodæum, lib. IV. cap. XIX. Lambinum ad Bacch. act. IV. sc. VI. & alios, qui post eos scripserunt. In eo dissensu dicam, quid maxime probem. *Transenna* est *opus cancellatum*, sive *reticulatum*, atque, ut Græci vocant, δικτυωτόν· atque appellatio ex eo, vel quia *adspectus transeat*, contra quam fit in corpore solido: vel quia *perticæ*, *unde transenna fit*, *se transeant mutuo*: ut quæ lignis constet tranversis: unde Varro in III. de R. R. cap. V. ubi de turdis loquitur, requirit *perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in iis transversis gradatim modicis intervallis perticis annexis ad speciem cancellorum scenicorum, & theatri*. Nimis laxe Nonius *transennam* interpretatur *fenestram*. Neque enim *qualibet fenestra*

stra sic dicitur; sed ubi *spatium fenestræ implent cancelli*: hoc est, cum *fenestra* vel *janua* est *reticulata*. Unde θυρὶς δεδικτυωμένη vocatur τοῖς ἑβδομήκοντα, III. Reg. aliis εἶδος διάτρητον. Polybio θύρα διαφανής: quomodo & *perlucentem transennam* dixit Paullinus, epist. XII. ad Severum. In Glossis legas: *Transenna*, κιγκλίς. At κιγκλὶς idem ac κάγκελλος, ut ex octavo Pollucis, & Aristophanis Scholiaste constat. Quare ex his colligimus, *transennam* sive *transenam* dici, sive *aspectus* ratio habeatur; sive *perticarum transversarum*, ut diximus. At nimio Becmanus durius, qui ait conflari ex *trans* & *senna*, hoc autem esse ex שנון, hoc est, *transenna*: uti hoc a שנן. *Transennam* proprie, uti dixi, notare *opus cancellatum* sive *reticulatum*, indicat locus iste Ciceronis, lib. I. de Oratore, quem & Nonius adduxit: *Nunc pete a Crasso, ut illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim perspeximus*. Non est caussa satis gravis, cur hunc Ciceronis locum esse corruptum arbitretur. Sed recte est, quod agnoscit, si locus is sanus sit per *transennam* intelligi *fenestram cancellatam*. Turnebo autem assentiri non possum, qui existimat, Ciceroni hoc loco *transennam* dici *spatium pervium inter conclavia, triclinia, & cœnationes*: ut nomen ex eo fit, quia *ex una ædium parte transitur in aliam*. Sane ne Paullino quidem id *transenna* est, quod Turnebus censet; verum *cancelli*, quibus dividebantur sanctuarium & popularia. Atque ut ejus ætate pro *transitu transennæ* voce usi essent, negat tamen Nonius id *transennam* esse, ut vulgo putarent. Ciceronis quidem ætate non aliter sumsere, quam pro *cancellis* vel *opere reticulato*. Neque diffiteor etiam *transennam* dixisse *ostium circi*, unde quadrigæ emitterentur. Sed hoc eo factum, quod esset *cancellatum*. Hæc *circi transenna* dimittebatur fune: quod non Tzetzes modo testatur, sed Cassiodorus quoque his verbis: *Ostia ab Hermulis, funibus demissis, subitæ æqualitate panduntur*. Atque hæc caussa est, cur *transenna* etiam accipi cœperit pro *fune* eo, quem dixi. Hinc Glossæ: *Transenna*, βρόχος ἐν ἀφετηρίαις τεταμένος. Etiam in Glossis legas: *Transenna*, ὕσπληξ, ἀπάλλαγμα, μαππαρίου σημεῖον. Ubi tria conjunguntur, sed diversa; conjuncta tamen tempore; quæ caussa est, cur confundantur. Primum exponitur ὕσπληξ, quod *carceres* notat, *unde equi emittuntur*. Sequitur ἀπάλλαγμα, hoc est, ipsa *equorum demissio*. Tertium est, μαππαρίου σημεῖον, hoc est, *signum quod mappa missione* ab eo dabatur, qui *mapparius* inde vocabatur. Quo signo dato, quadrigæ emittebantur carceribus. Quod si illa *transenna* significatio pro *fune*, quo demissa *transenna* aperiebatur, est κατάχρησις, satis liquet, errare eos, qui arbitrantur, *transennam* proprie dici de *fune*: ac vocari *transennam* quasi *transtentam*, a *trans* & *tendo*. Voluit hoc Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. I. *Hinc & trajectus, id est, extentus. Est enim funis latus, unde & transenna dicitur extentus funis*. Quem locum more suo ex Servio descripsit Isidorus. Is enim ad illud v. Æn.

> .... *Et volucrem trajecto in fune columbam*:

scribit hunc in modum: *Trajecto, extento, unde transenna dicitur extentus funis*. Sallustius: *Machinato strepitu transennâ corona in caput imponebatur*. Hæc Servius. Sed Sallustii locum plenius legas apud Nonium. Is enim hæc verba citat e secundo historiarum, *Transennâ demissum Victoriæ simulacrum machinato strepitu coronam capiti imponebat*. Sed qui *transennam* proprie *funem* esse arbitrantur, (in quibus etiam est magnus Turnebus) tuentur se Plauti loco, Bacch. Act. IV. Sc. IV.

> *Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit*.

Et Persa, Act. IV. Sc. IV.

> *Nunc ego hominem hodie in transennam doctim ducam dolis*,

At nihil cogit, ut hic per *transennam* intelligamus *funem*. Quin potius per *transennam* capere oportet *cratem* vel *reticulatum opus*, quod suspendi solet, hordeo aliave esca sub eo adspersa, ut simul ac subiere cratem sive rete, illud dimittatur, atque ita aves capiantur. Hæc significatio parum abest ab ea, qua sumitur pro *cancellis* vel *opere reticulato*: ut propter illa Plauti loca nihil opus sit aliud etymon quærere.

TRANSTRA de voce sic Festus: *Transtra & tabulæ navium dicuntur, & tigna, quæ ex pariete* (ita quoque est in MSStis Nansii) *in parietem porriguntur*. Ergo aliud sunt *transtra* in *ædificio*, aliud in *navi*. In *ædificio* sic dicuntur *trabes transversæ*: in *navi scamna remigum*, quasi *transversim strata*, unde Glossæ Phil. ζυγὰ σκάφης exponunt: Gloss. Cyr. καταζύγωμα πλοίων. Priori modo utitur Vitruvius, lib. IV. cap. II. posteriori Maro, Æn. V. Utraque significatio a *transeo*, unde *transtrum* κατὰ συγκοπὴν quasi *transitrum* [θράνιστρον], ut a *moneo monstrum*, quasi *monestrum*. Id magis placet, quam Petri Nunnesii in Grammatistice opinio, ut *transtrum* sit a Græco θρανίδιον, quo *navium transtra* denotantur. Erant & in machinis *transtra*, & ὑποχορηγικῶς *transtilla*; quorum meminit Vitruvius, lib. V. cap. XII. & lib. X. cap. XX. Vide de his & imprimis de *ædificiorum transtris* Bernardinum Baldum.

TRAPETUM, ut ad II. Georg. monet Servius, est *mola olearia*. Gloss. Phil. *Trapetum*, ἐλαιῶν μύλος, ἐλαιουργεῖον, Gloss. Cyr. ἐλαιοτριβεῖον, *trapetum*. Virgil. II. Georg.

> *Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis*.

Martialis, in xeniis, epigr. XXXVI. (cujus lemma in veteribus libris est, *cistella olivarum*, non ut in vulgatis, *olivæ*.)

> *Hæc quæ Picenis venit subducta trapetis*,
> *Inchoat atque eadem finit oliva dapes*.

Vide & Catonem de R. R. cap. XVIII. XXI. XXII. ubi refertur tam inter *torcularia vasa*, quam *olearia*. Est a τραπεῖν, quod est, *calcare*; & speciatim *calcare uvas in lacu*; unde τραπητὸς, *mustum*. Hesych. τραπητὸς, οἶνος.

TRAPEZITA, τραπεζίτης, hoc est, *argentarius*, *nummularius*, a τράπεζα, quod dicitur quasi τετράπεζα, a τέτρασι πέζαις. Ita sit *mensa quatuor habens pedes*; sed generatim pro quavis *mensa* accipitur, ac speciatim pro *mensa argentariorum*, quomodo & vox *mensa* interdum a Latinis usurpatur, ut cum Cicero in Pisoniana ait: *Stipendium militibus mensis palam propositis esse numeratum*. Indeque *mensarius* teste Festo, qui aliter *nummularius*. Quod nisi satis verisimile esset ἔτυμον allatum, & jam a veteribus summo receptu consensum, possis τράπεζα etiam deducere ab Hebraice טרף, hoc est, *esca*.

TREBACUS, vel *trebax*, ex τρίβακος, ut *Britannis*, *Brerawd*, *heri*, *hero*, &c. Nam promiscue his usi literis. Τρίβακος κοινότερον ὁ ἐντριβὴς πράγμασιν, ut ait Eustathius. Est ergo τρίβακος, *qui multo usu exercitatus est & tritus*, nempe a τρίβω, *tero*: quasi dicas, κατατετριμμένος. Similiterque & *lacernam tritam* dixere τρίβωνα, quod aliter τριβώνιον, nempe eadem origine. A τριβώνιον, credo, *Tribontani* nomen. Sed a Τρίβακος, *Trebacius*, cujus notio non multum abit ab *Catonis* nomine. Nam ut hoc quasi *catus & prudens*: ita illud, quasi Τριβακὸς & *multo usu subactus*. *Trebaci*, vel *trebacis*, voce usus Sidonius, lib. I. epist. XI. *Colligit itaque sese trebacissimus senex*. Et lib. IX. epist. XI. *Quicquid super hujusce scripti tenore censueris, malui factum confiteri simpliciter, quam trebaciter diffiteri*. Ubi *trebaciter* & *simpliciter* opponuntur. Simplex est veritatis oratio. Ad fraudem tegendam, ingenio opus est, eoque multo usu subacto. Ergo *trebaciter* valet *callide*, more *trebacissimi* alicujus senis. Nec enim doctissimo Savaroni adsentio, qui *simpliciter* putat valere *semel*; *trebaciter*, trite, & sæpe.

TRECHEDIPNA, ut indicat vetus Juvenalis Scholiastes, sunt *vestes cœnatoriæ*, ac maxime quæ parasitis in usu erant, quoties *Græcæ coliguiæ*; estque ea vox a τρέχειν, hoc est, *currere*; & δεῖπνον, id est, *cœna*, quod iis induti currerent ad cœnas. Turnebus, lib. III. Advers. cap. XVII. & ex eo Stuckius lib. II. convival. cap. XXVII. censet sic jocoso vocabulo appellari *vestes gymnasticas*, quas alias *endromides*

mides dicuntur. Sed fallitur uterque. Usus voce est Juvenalis, lib. I. sat. III.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine.

Ad quem locum in codice suo Jos. Scaliger adscripserat, signari σίτησιν ἐν πρυτανείῳ παρὰ προσδοκίαν. Id cujusmodi sit, plenius explicat in quinto de Emendatione temporum. In Glossario Philoxeni lego: *cupidicinus* (quasi *cupidum cana* dicat) τρεχέδειπνος. Cœlius Calcagninus, lib. III. epist. I. vult *trechedipna* κατ' ἀντίφρασιν dici, quod probat auctoritate Plutarchi in Symposiacis, lib. VIII. quæst. VI. scribentis, eos vocatos τρεχεδείπνους, qui appetentes licet & ambientes alienas cœnas, in mora tamen essent cæteris convivis tardius accedentes. Verum Plutarchus & alteram notionem agnoscit ibidem: nec vocis iste usus, quem Calcagninus probat, ad Juvenalis locum facit quicquam.

TREMO a τρέμω, quod idem notat: ac factum a sono corporum, qui ex motibus contrariis oritur. Eadem ratio vocis *trepido*. Quamquam Festus putarit hoc esse a τρέπω, id est, *verto*. Sic enim scribit: *Trepit, vertit; unde trepido, & trepidatio, quia turbatione mens vertitur.* Ita quoque est in MSStis. Sed nec *trepido* multum abit a ταρβέω, quod idem notat. Unde Nunnesius deducebat.

TRES, τρεῖς· *tria*, τρία· *ter*, a τρὶς κατὰ μετάθεσιν. Nisi *ter* a *tres*, ut τρὶς a τρεῖς. *Tertius* item, vel a *ter*, vel ab Æolico τέρτος pro τρίτος. Estque τέρτος, unde τρίτος, a Punico *thelath*, תלת, juxta Angelum Caninium. Nempe ex θέλετος fuit, θέρτος unde τέρτος. Conversum λ in ρ, ut in ταράβαρα a סרבל, quod idem. A *tertius* est verbum *tertiare*, hoc est, *tertio iterare*; ut *tertiare agrum*, tertio proscindere. Similiterque *tertiata verba*, in quibus tertio quid repetitur, ut in perturbationibus fieri solet. Id verisimilius, quam ut *tertiata verba* sint, *quando tertia solum pars exauditur*, cætera supprimuntur aut intelligi non possunt. quod & ipsum usu venit, quando loquuntur exanimati.

TRIARII, qui, & unde dicantur, docet hic locus Varronis: l. IV. de L. L. *Hastati dicti, qui primi hastis pugnabant; Pilani, qui pilis: Principes, qui a principio gladiis. Pilani, Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo subsidium dictum.* A quo Plautus:

Agite nunc, subsidete omnes, quasi solent triarii.

Vide de iis Vegetium, lib. III. cap. XIV.

TRIBUT dicitur *quod tributim exigitur, & in publicum confertur*. Est igitur a *tribus*. A *tribus* vero *tributum*, *quum ex privato in publicum tribuitur*: ut ait Festus.

TRIBULUM *vehiculi genus, quo*, ut Servius ait, *maturæ fruges in area teruntur, sive triturantur*. Augustinus, lib. I. de Civit. Dei, cap. VIII. *Sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, frumenta purgantur.* De etymo Varro IV. de L. L. *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur.* Favet ita Plinius, lib. XVIII. cap. XXX. *Messis alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur.* Vide & Varronem, l. I. de R. R. c. LII. Itaque & etymon hoc probat Isidorus, lib. XX. c. 2. uti & Papias, & alii. Calepinus, ut veteres ejus editiones ostendunt, *tribulum* dici putabat a *tribus lateribus*: quod ineptum. Nam omnino est a *terendo*. Nempe ut a *lateo*, *latibulum*; a *pateo*, *patibulum*; ab *infundo*, *infundibulum*; sic a *tero tribulum*, & κατὰ συγκοπὴν *tribulum*. Vel potius a *tritum* est *tribulum*; ut a *sessum sessibulum*, quo usus Plautus Pœn. act. I. sc. II. Similiterque a supinis sunt *exorabulum*, *mendicabulum*, *suscitabulum*, *tintinnabulum*, *venabulum*, *conciliabulum*, pluraque alia. Quare nec opus vocem *tribulum* cum Becmano arcessere a Græco θλίβω, ut λ in ρ mutetur; quomodo a σκίλφι est *sirpe*. Etsi non ignorem, significatione convenire; Nam in Glossis Philoxeni est: *Tribulatio*, θλῖψις. Et in Glossis Cyr. θλίβω, *tribulo*, *presso*, *premo*. θλῖψις, ἡ στενοχωρία, *pressura*, *tribulatio*. Nec *tribulare*, quo Ecclesiastici scriptores utuntur pro *affligere*, a θλίβω esse puto, quamquam significatione conveniant: sed a *tribulum*, ut inde posterior ætas formarit *tribulare*, qua ratione eadem a *triturum* dixit *triturare*. Ita *tribulare* proprie erit hominem calamitatibus terere, haud secus ac spicæ *tribulo* teruntur. Pro *tribulum* etiam *tribula* dicitur. At *tribulus* aliud est. Nempe *spinæ genus*, quod & Græcis ita vocatur. Gloss. Cyr. Τρίβολος, ἄκανθα. *Tribulus*, *sentes*, *spina*. Nomen ex eo, quia habet τρεῖς βολὰς, *tres cuspides*. Usus Matth. cap. VII. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν τριβόλων σῦκα; *numquid colligunt de tribulis ficus?* Sed & τρίβολοι Græcis, ac *tribuli* itidem Vegetio, lib. III. cap. XXIV. a *triquetra figura* dicuntur, qui aliter vocantur *murices*, quos spargere moris erat contra camelos, aut quadrigas falcatas, aut oppidanorum eruptionem. Nec repugnem, si quis *tribulare* non tam a *tribulis* sive *plaustris tritoriis*, quam ab hac notione deducat, sive qua *herbam*, sive qua *muricem* notat. cum & hic, & illa, infestos protendat aculeos. Itaque *herbam ancipitem* vocat Prudentius, lib. II. in Symmachum:

Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens.
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humos.

Prior tamen est notio *tribuli* pro *herba*: quam pro *instrumento illo, cujus in bellis usus*. Nec enim dubium, quin κατὰ μεταφορὰν postea tributum *instrumento* ob eminentes cuspides. Differunt autem *tribulus* & *tribula* seu *tribulum*, non modo genere, origine ac significatione, sed etiam quantitate. Maro, I. G.

Lappæque tribulique . . . .

Idem eodem:

Tribulaque traheæque . . . .

TRIBUNAL a *tribunus*. Nam, ut ab *animus* est *animalis* & *animale*, & κατ' ἀποκοπὴν est *animal*; ita a *tribunus tribunalis* & *tribunale*, & ab eo *tribunal*. Nam proprie est *sedes tribuni*, ut Papias exponit, hoc est, *solium*, sive *locus sublimior*, *ubi is jus dicit*. Sed συνεκδοχικῶς sumitur pro quovis *loco ubi jus redditur*. Cyrill. Gloss. Βῆμα ἐπὶ ἀρχόντος, *tribunal*. Onomasticon: *Tribunal*, βῆμα δικαστήριον. Dicitur autem βῆμα a βέβηκα seu βαίνω, quia, cum elatius sit, scandi oportet.

TRIBUS dici videtur a Græco τριττὺς sive τριττὺς, unde τριττυάρχης, ὁ ἄρχων τῆς τριττύος. Sic ut suspicer, facit, quod levicula tantum immutatione sit opus, literæ *T* in *B*; quæ in aliis quoque occurrit, ut cum a τέρετρον dicitur *terebra*, a λίτρα, *libra*, &c. Summa quoque est significationis affinitas, sive sequamur Pollucem, Eustathium, & Aristophanis Scholiastem, qui ajunt τριττὺς idem esse quod ἔθνος ac φρατρίας· sive Harpocrationem, Suidam, & Etymologum, qui esse docent τρίτον μοῖραν τῆς φυλῆς. Isidorus tamen, lib. IX. cap. IV. *tribus* ait dici, *quod in principio Romani trifariam fuerint a Romulo dispertiti*. Et quid Isidorum dico? quando idem antiquiores uno ore volunt, quibus hac in re nolim magnopere adversari. Loca eorum adferam, quo simul pareat, unde nomina *tribuum* (quæ fortasse Hetrusca sunt) derivarint. Varro, lib. IV. de L. L. *Ager Romanus primum divisus in partes tres, a quo tribus appellata, Tatiensium, Ramnium, Lucerum; nominatæ, ut ait Ennius, Tatienses a Tatio, Ramnenses a Romulo, Luceres, ut ait Junius, a Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca, ut Volumnius, qui Tragœdias Tuscas scripsit, dicebat.* Eadem de re sic Asconius Pedianus in III. Verr. *Tribus principio tres fuerunt, Tatiensis una a Tatio rege, Ramnensis altera a Romulo, Luceres altera a Lucumone, sive Lucretino, sive a luco, quem lucum Asylum voraverat Romulus.* Et paullo post: *Obtinuerant autem nomen aut a tributo dando, aut quia prima tres fuerunt, unde etiam Tribuni.* Plinius de viris illustribus: *Tres equitum centurias instituit, quas sua nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses, a Lucumone Luceres appellavit.* Hæc Plinius, vel potius Cornelius Nepos, quando contra veterum librorum fi-

dem Plinio tribuitur : ut jam olim scripsit Hermolaus Barbarus, castigat. in Plin. lib. XVI. cap. XXIX. Vide & de ejus libri scriptura Gyraldum, dialog. XXVI. De *tribubus* vero istis sic quoque scribit Plutarchus in Romulo : Φυλὰς δὲ τρεῖς καταστήσαντες, ὠνόμασαν τοὺς μὲν ἀπὸ Ῥωμύλου, Ῥαμνήνσης· τοὺς δὲ ἀπὸ Τατίου, Τατιήνσης· τρίτους δὲ Λουκερήνσης, διὰ τὸ ἄλσος, εἰς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες ἀσυλίας διδομένης, τοῦ πολιτεύματος μετέσχον· τὰ δὲ ἄλση λούκους ὀνομάζουσιν· ὅτι δ' ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται, τοὔνομα μαρτυρεῖ· τρίβους γὰρ ἔτι νῦν τὰς φυλὰς καλοῦσι, καὶ τριβούνους τοὺς φυλάρχους. *Cum vero tres constituissent tribus, nomina hac iis fecerunt, Ramnenses quidem a Romulo, Tatienses vero a Tatio, tertios autem Lucerenses a luco asyli, in quem multi fuga delati civitate donati sunt. Tres vero tribus fuisse, indicat ipsum nomen. Quippe nunc quoque, quas Graeci φυλὰς, ipsi tribus vocant, quique iis praesunt, tribunos.* Ex Asconii & Plutarchi verbis *tribuni* quoque unde dicantur, cognoscitur. Plenius de eo Pomponius, lib. II. de Origine juris, § II. *Dicti*, inquit, *tribuni, quod olim in tres partes populus divisus erat, & ex singulis singuli creabantur, vel quia tribuum suffragiis creabantur.* Mihi placet, dictos *tribunos*, quia *praerant tribubus*; qua ratione *curiones* vocati, *qui praeessent curiis*, hoc est, *decimae tribus cujusque parti*. Est autem *tribunorum* nomen antiquissimum, atque una pene cum urbe natum. Nam & sub Romulo fuit *tribunus Celerum*, qui equitibus praerat, & veluti secundum a rege locum obtinebat. Talis sub Tarquinio superbo fuit Junius Brutus. Postea pro *tribuno* dictum *Magister equitum*. Postremo *praefectus praetoris*. Auctor idem Pomponius. Unde autem *Tribunus Celerum* dictus sit, docet his verbis Dionysius Halicarnassensis, lib. II. ὄνομα δὲ κοινὸν ἅπαντες, ὃ καὶ οἱ νῦν κατέχουσιν, ἔσχον Κελέριοι, ὡς μὲν οἱ πλείους γράφουσιν, ἐπὶ τῆς ὀξύτητος τῶν ὑπηρεσιῶν· τοὺς γὰρ ἑτοίμους καὶ ταχεῖς πρὸς τὰ ἔργα, κέλερας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ὡς δ' ὁ Οὐαλλέριος ὁ Ἀντιεὺς φησιν, ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῦτ' ἔχοντος τοὔνομα. *Hi autem cuncti commune habuerunt nomen, quod & nunc in usu, Celeres, ut plerique tradunt, a ministerii celeritate : nam promtos, & ad opus veloces Romani vocant celeres : sed ut Valerius Antias ait, a duce suo, cui id fuerit nomen.* Valerium Antiatem sequitur Festus. Sic enim scribit : *Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, a Celere interfectore Remi, qui initio a Romulo iis propositus fuit, qui primitus electi fuerunt ex singulis curiis deni, ideoque omnino trecenti fuere.* Sed si ab antiquis hac quoque in re dissentire licet, contenderim, *celeres* esse a κέλης, quod proprie signat *equum desultorem*, sed non raro etiam dicitur de equite ipso, hoc est, qui non bigis aut quadrigis, sed equo certat singulari. Estque eadem sententia Julii Scaligeri, I. Poët. cap. XXII. & Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto. Fuere & *tribuni militum*. Sic autem dicti, quod *militibus*, hoc est, *peditibus*, *praeessent*. Dividebantur hi in *rufulos* sive *rutulos*, & *comitiatos*. Asconius Pedianus in Divinat. *Tribunorum militarium duo sunt genera ; primum eorum, qui Rufuli dicuntur ; hi in exercitu creari solent ; alii sunt comitiati, qui Romae comitiis designantur.* Festus Pompeius ; *Rufuli tribuni militum appellabantur, quos Coss. faciebant, non populus : de quorum jure, quod Rutilius Rufus legem tulerat, quo eis cavebatur multis modis, (sic enim elevaverant eorum jus, ac tunc elevabant, qui populi suffragiis creabantur,) rufuli a cognomine Rutili, ac post rutuli appellati sunt.* Livius, lib. VII. *Cum eo anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri, (nam & antea, sicut nunc, quos rufulos vocant, imperatores ipsi faciebant,) secundum in sex locis tenuit.* Praeterea erant *tribuni aerarii*, qui sic vocati, non quia *publicas pecunias conquirerent*; hoc enim, ut testatur Varro, lib. IV. *quaestorum munus* fuit; sed quod iis, ut eopse libro Varro ait, *attributa erat pecunia, ut militi reddant*; hoc est, quod a quaestore ex aerario pecunia iis tribueretur, quam in stipendium militum erogarent. Sed omnium celebratissimum est nomen eorum, qui *tribuni plebis* dicuntur, quomodo vocati, quia pro *plebe* creabantur, & quia pro *plebe*, idcirco etiam ex plebe, nisi quod semel patritios duos cooptatos legere sit apud Livium lib. III. imo fere ex infima plebe, usque dum ista lex ut crearentur tantum e Senatu, id est, ut nemo fieret *Tribunus plebis*, nisi qui antea senator fuisset ; senator tamen plebeius. Num vero ab Sylla, an ab alio *tribunatus* a plebe ad senatum translatus sit, negat constare Appianus, lib. I. Ἐμφυλ. Sane libera adhuc Rep. in usu fuit : unde. Tranquillus in Augusto, cap. X. *Et quo constantius caetera quoque exsequeretur, in locum Tribuni plebis forte demortui candidatum se ostendit : quamquam patricius, necdum senator.* Et cap. XL. *Comitiis tribunitiis, si deessent candidati senatores, ex equitibus Romanis creavit.* Quem locum male ab interpretibus de *tribunis militaribus* intellectum optime in animadversionibus suis exposuit doctissimus Casaubonus. Lucem hinc quoque accipit illud Plinii, lib. II. epist. IX. *Ego Sexto latum clavum a Caesare nostro, ego quaesturam impetravi, meo suffragio pervenit ad jus tribunatus petendi, quem nisi obtinet in Senatu, vereor decepisse.* Fuere & alia *tribunorum genera*, imprimis sub principibus, ac maxime posterioris aevi. *Tribuni Scholarum* nominantur l. VIII. C. de erogat. mil ann. lib XII. Rubrica de comitibus & trib. scholarum, & apud Marcellinum, lib. XXII. *Tribuni vigilum* in l. penult. C de apparitoribus magistr. milit. lib XII. *Tribuni fabrum* in veteri inscriptione, pag CCCCXXXVII. II. *Tribuni fori suarii*, CCLXXXIV. IV. edit. Gruter. item *Tribuni matrimoniorum* apud Cassiodorum, lib. III. Var. epist. XXIV. & *voluptatum*, *chartariorum*, *provinciarum* apud eundem, lib. VII. epist. X XLVII. & XXX Dicti autem *tribuni voluptatum*, quorum munus erat moderari scenicas atque alias ludricas populi voluptates, ut monet Lipsius de amphitheatro, cap. XV. Haec fusius prosecuti sumus, ut eadem exponeremus & quid signent, & unde sint nomina *tribus*, Ramnium, sive Ramnensium, Tatiensium, quos quidam Titienses nominant, Lucerum, tribuni celerum, rufulorum, rotiliorum, comitiatorum tribunorum, aerariorum, ac denique cur *tribuni* quidam speciatim *plebis tribuni* dicti sint, quamque late *tribuni* vox extensa sit inferioribus seculis. Quod si scire voles, ut augescente Rep. e *tribubus tribus* paulatim factae sint quinque & triginta : si item nosse animus, quae earum nomina fuerint, undeque dictae : tum autem, quod *tribunorum* plebis officium fuerit ac potestas : cum eos adi qui scripsere de magistratibus veteris populi Romani, tum imprimis Onuphrii Panvini commentarios in I. Fastorum ; & libro II. commentariorum Reip. Romanae. A *tribu* dicti *tribules*, qui essent ex eadem *tribu*.

† Tribuo vocabulum errant, qui a *Ternario* numero, aut a Graeco τριττὺς (i. e. *tribus*) arcessunt : cum sit ipsissimum Syriacum שרבא *sharba* (quo modo a Syris *tribus* appellatur) a quo mutata prima de more in *Tau*, fiet *Torba* : ac postremo sub aliis vocalibus fieret Tribo, & cum Latina terminatione Tribus. A Latino vero sive potius Tusco Tribus fit Graecum ΤΡΙΤΤΥΣ, sicuti a *Libra* fit λίτρα. Postremo a Syriaco *sharba* sive potius ab inde derivato nomine *Tribus* fit verbum Tribuo : nam *tribui* dicitur, quod *tributim* exigitur, & in publicum confertur. Martinius.

Tricae interdum pro nugis accipitur, quomodo usus Plautus, Rudente, act. V. sc. II.

> Ga. *Quid dare velis, qui istaec tibi investiget, indicetque?*
>
> *Eloquere, propere celeriter.* La. *nummos trecentos.* Gr. *tricas.*
>
> La. *Quadringentos.* Gr. *tramas putidas*, &c.

Ac dixit similiter Martial. in Apophoretis, epigr. I.

> *Sunt apinae tricaeque, & si quid vilius istis.*

Quod

Quod vero *apinas tricasque*, dicimus pro rebus futilibus, & nugatoriis, id est ab duobus ignobilibus Apulorum oppidis: ut ostendit hic Plinii locus, lib. III. cap. XI. *Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludricum vertere, Apinam & Tricam*. Alias *tricæ* dicuntur *impedimenta*, sive quia res nugatoriæ ac frivolæ impediant negotia seria: sive quia translatio sit a *pilis pullorum gallinaceorum pedes involventibus*: quos proprie *tricas* dici indicat Nonius, nempe a Græco τρίχες, id est, *pili*. Quamquam nihil prohibet, quominus dicamus universe sic vocari *pilos mutuo implexos*; & figurate tum *quasvis res viles*, tum *impedimenta*. Posteriori modo usus Plautus, Perf. act. v. sc. II.

Ut me in tricas conjecisti.

Hoc est, in statum intricatum, & unde quis difficile aut neutiquam se possit expedire. Alii *tricas* hic interpretantur, quomodo usus ea voce Evagrius interpres vitæ Athanasii. Sed falli puto. A *tricis* sunt *intricare*, pro *impedire*; & *extricare* pro *expedire*. Ad originem allusit Varro, γεροντοδιδάσκαλος.

Putas eos non citius tricas Tellenas, quam id extricaturos?

In vulgatis pro *Tellenas* est *Atellanas*: sed *Telenas* habent MSti, ac proxime accedunt edit. vet. ut Veneta anni CIↃCCCCXCVI. in qua *Tellanas* editum. *Jamdudum me fateor basiare, circumbiscere, tergiversari, tricas, quemadmodum dicitur, conduplicare Tellenas*. A *tricis* est *tricari* apud Ciceronem, lib. XIV. ad Atticum epist. XIX. & alios. Significat id λαγγάζειν sive ἰλλώπτειν. Hinc *tricones*, & *tricosi*. Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: *Tricosus*, ἀχρεῖος, ἰλλώπτης, λαγγὼν, ἀηδής. Sic enim locum corrigit B. Vulcanius. Lucilius:

Hic tricosu' bovinatorque ore improbu' dura.

Idem:

Lucius Cotta senex, Crassi pater hujus Panæti
Magnus trico fuit nummarius, solvere nulli
Lentus.

Ubi *trico* quia prius vocatur, mox dicitur *solvere nulli lentus*, hoc est facilis: ut quidem in Variis suis Muretus censet. Nam aliter de eo Ivo Villiomarus, hoc est, Josephus Scaliger, lib. I. Animadvers. adversus Tirium, cap. XX. Ipsum adi. *Triconibus* opponuntur *reposcones*, quibus a *reposcendo* nomen: Ammianus Marcellinus, lib. XXII. *Ægyptii controversi sunt, & reposcones acerrimi*.

TRICHILÆ sunt *vitium vel cucurbitarum compluviata pergulæ*, quales describit Sidonius, lib. v. epist. XVII. cum ait, *sub umbra palmitis adulti, quam stipitibus allatis, cancellatimque pendentibus pampinus superducta texuerat*: Et Gregorius Turonensis, de Miraculis S. Martini, lib. IV. cap. VII. *Vitium camera extensa per traduces dependentibus uvis quasi picta vernabat*. Quem locum mihi suggessere Savaronis ad Sidonium notæ. Unde *trichilæ* dicantur, optime docet Josephus Scaliger in Copam. Vult enim ita dici *vitium aut cucurbitarum jugomenta*, aut *cucumerum compluviatas pergulas*, quas vulgo *umbellas* & *umbracula* appellant. Nomen autem deducit a *trichinus*, hoc est, *densus* sive *spissus*: unde Varroni apud Nonium, *quæstus trichinus*. Proprie autem *trichinus* significat *pilis densum* & quasi impeditum, a τρίχες, quomodo Græcis *pili* appellantur. Sed generatim notat *densum*, ut ex Varronis loco discimus, cum eo quod *pergulis* indidere nomen *trichilarum*, quia δασύφυλλοι. *Trichilæ* voce præter auctorem Copæ, usi etiam Columella, lib. XI. & Cæsar in tertio de bello civili. De Cæsare agnoscit quoque Cælius Rhodiginus, lib. XVIII. cap. XI. Sed male interpretatur *stragula vestis prætenuis genus*. Nec audiendus magnus Turnebus, qui L. IX. cap. XIX. tradit, *trichilam* in Copa & apud Columellam notare *vas æreum, in quo calices lavantur*. Est & *trichila* vocabulo aliud admodum affine, quod & ipsum apud Columellam eopse carmine legi ajunt. Est id *trichilum*, quo præter alios Rob. Stephanus in Thesauro suo, & Hadrianus Junius in Nomenclatore, signari volunt *nasiternam*, vasis aquarii genus, tres nasos exprimens. Verum apud Columellam, quemadmodum ad Copam monet Scaliger, *trochilum* per *o* legi debet hoc pacto:

Tum modo dependens trochili, modo more chelydri
Intortus cucumis.

Ut nempe *longum teretemque cucumerem* similem esse dicat partim *trochilis*, hoc est, *torylis in apophysibus columnarum*: partim *colubro serpenti*.

TRICLINII de voce ita Servius in I. Æn. *Antiqui stibadia non habebant: sed stratis tribus lectis epulabantur. Unde & triclinium sterni dicitur. Sic Cicero: Sterni triclinia & in foro jubebat. Unde apparet errare eos, qui triclinium dicunt ipsam basilicam, vel cœnationem*. Ubi quod ait, *triclinium* poni pro *tribus lectis*, indeque dici *triclinium sterni*: id quidem verissimum est. Nam & Varro ita dixit, lib. I. de R. R. cap. LIX. *In quo quidam etiam triclinium sternere solent cœnandi caussa*. Et lib. III. cap. XIII. *Erat locus celsus, ubi, triclinio posito, cœnabamus*. Et Vitruvius, lib. X. cap. VI. *In eis triclinii quatuor stratis*. Sed tamen fallitur, cum negat pro *loco domus cœnatorio* accipi. Quæ sententia refellitur auctoritate Vitruvii, lib. v. cap. v. cum ait, *Tricliniorum quanta latitudo fuerit*. Et similiter usi Tullius, Valerius Max. Fabius, alii. Nomen *triclinia* fecit ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμὸς, ut Pollux indicat, lib. I. cap. VIII. Unde Horatius, lib. I. sat. v.

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Juvenal. sat. v.

Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto.

Triclinium igitur dictum, quia Romani pransuri vel cœnaturi τρεῖς κλίνας, hoc est, *tres lectos* sternerent, quibus incubantes cibum sumerent. Nonnunquam tamen duo tantum erant: unde *biclinii* nomen apud Plautum, ex Latino *bis* & Græco κλίνη: quod cum displiceret Lambino, suspicabatur legendum *diclinium*: sed invitis libb. Et putuit in δίκλινος, (si a meris Græcis esse malit) Δ in B transire, ut a δὶς, *bis*; a *des*, *bes*; a *duonus*, *bonus*. Porro lectuli isti, quos dixi, *tricliniares*, vel etiam *discubitorii* dicebantur ad discrimen *cubicularium*, prout hos vocat Cicero, II. de Divinat. cum ait: *Quidam somniavit ovum pendere e fascia lecti sui cubicularis*, &c. Quod si *discubitorii* isti illustrium magnorumque virorum forent, altiores esse solent; unde Virgil. II. Æn.

Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto est.

Contra minus honesti erant humiles, quales Punicani erant. Isid. lib. XX. cap. XI. *Punicani lecti parvi & humiles, primum a Carthagine advecti, & inde nominati*. His Q. Ælius Tubero utebatur, eaque res integerrimum illum virum, Prætura, quam petebat, dejecit; ut a Cicerone refert Valerius Max. lib. VII. cap. v. Porro hi *lectuli*, si unum tantum hominem caperent, dicebantur *scimpodia*. Hesychius: Σκιμπόδιον, εὐτελὲς κλινίδιον, μονοκοίτιον. Est autem diminutivum a σκίμπους, quod inter *lecti* genera reponit Pollux. Κράββατος, hoc est, *lectulum humilem* esse ajunt Hesychius & Suidas. Utitur *scimpodii* voce Agellius, lib. XIV. cap. X. *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi*. Interdum & *duos* capiebant: quales non pauci cernuntur Romæ in lapidibus antiquis, in quibus maritus & conjux accumbentes cœnant. Erant & qui *tres*, *quatuor*, *quinque* caperent. Postquam autem mensæ citreæ, quæ rotundæ, in honore magno apud omnes esse cœperunt, pro *tribus lectis* usi *stibadio*. Ita vocabatur *lectus semicircularis mensis rotundis accommodatus*. Servius ad I. Æn. *Antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur; unde & triclinium sterni dicitur*. Usus *stibadii* voce Plinius, lib. v. epist. VI. Est vero non a *stipite*, ut Isidorus voluit, qui idcirco *stipadium* scripsit: sed a Græco στιβάδιον, quod est ὑποκοριστικὸν a στιβάς: quod in Glossis vett. *stramentum* exponitur, quasi *stratum cubandi caussa*. Hesychius vero: στιβὰς ἀπὸ ῥάβδων καὶ χλωρῶν χόρτων στρῶσις, καὶ φύλλων τὰ χαμαικοίτια. Nempe voce hac signatur *torus ex herbis aut frondibus*

bus factus : unde Eustathius deducit a τύλη, quod est *salca* : ut ad verbum videatur sonare *calcitam*. Nam *culcitam* similiter Varro dictam ait, quod in ea tomentum aut simile quid calcaretur. *Stibadium* alio nomine vocatur *sigma*, quomodo præter alios, quos mox adducam, non uno loco loquitur Petrus Ravennas. *Sigma* vero dicebatur, quia haberet *antiquam figuram literæ sigma*, quæ eadem erat ac Latini C : ut ex vett. & lapidibus & libris constat. *Stibadium* vero & *sigma* idem notare, satis clare indicat Martialis, lib. XIV. ubi lemma est *Stibadia* : distichon vero tale :

Accipe lunata scriptum testudine sigma :
Octo capit : *veniat quisquis amicus erit*.

Ubi sermo de *sigmate* capacissimo. Nam communia septem, minima sex homines capiebant. Inde *sigma*, quod hic octo capere Martialis ait, alibi cum *heptaclinon*, tum *hexaclinon* appellat. Ita loca isthæc Martialis, in quibus se torsit Ciacconius & Ursinus, commode conciliari puto. Septem quoque nominat idem, lib. X. ep. XLVIII.

Septem sigma capit, *sex sumus*, *adde Lupum*.

Eundem numerum indicat Lampridii locus, ubi sic de Heliogabalo scribit : *Habuit hanc consuetudinem ut octo calvos rogaret ad cœnam* : *item octo luscos*, *& item octo podagrosos*, *octo surdos*, *octo nigros*, *octo longos*, *& octo pingues*, *cum capi non possent omnes uno sigmate*, *ut de his omnibus risus citaret*. Nec dubito quin de *septenario* accipi debeat illud Sidonii, lib. II. epist. ad Domitium : *Ita ut ministeriorum sese non impediente famulatu*, *tot possit recipere sellas*, *quot solet sigma personas*. Quia vero *sigma* semicirculi figuram habuit, ideo Appuleius, lib. V. vocat *semirotundum suggestum* : eademque de caussa cornua ei semel & iterum tribuit Juvencus Presbyter, ut ad Eusebium Scaliger ostendit. Cætera de *triclinio* & conviviorum apud veteres ritu, vide apud Philandrum in Vitruvium ; Hieronymum Mercurialem, lib. I. de re Gymnastica, cap. XI. & Ciacconium ac Fulvium, in tractatu de *triclinio*. Item J. Lips. lib. III. antiq. lect. & Stuckium, in convivalibus.

TRIFAX a Festo exponitur *telum longitudinis trium cubitorum*, *quod catapulta mittitur*. Idem illud Ennii promit :

. . . . *Aut permaceret paries percussu' trifaci*.

Sive, ut in MSto est, *Aut permarceret*. Onomasticum vetus : *Trifax*, τρίχηλον, id est, *trifidum*, *trisulcum*. Simile est *bifax*. Isidori Glossæ : *Bifax*, *duos habens obtutus*. Glossæ Philoxeni : *Bifax*, Δίπρωμος, διπρόσωπος, διττός. Ubi pro δίπρωμος scr. δίχρωμος. Porro & hæ & illæ Glossæ videntur a *facie* deduxisse. Ut *bifax* sit *bina facie* præditus : *trifax* item *trina*. In MSStis tamen Festi codd. scribitur *triphax*. Sed perperam, ut puto.

TRIGLYPHA (quo Vitruvius utitur, lib. I. cap. II. & lib. IV. cap. I.) ad verbum sonat *trisculpta* : prout vertit antiquus Aristotelis interpres. Est enim τρίγλυφον a τρὶς & γλυφὶς, quod est *sculptura* sive *canalicula*. Ut *triglypha* sint quæ *triplici sulco* sunt *sculpta* : uti pars zophori in opere Dorico. Vide de his Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

TRIGONUM piscem a *forma triquetra* quidam dictum autumant. Sed scribendum *trygonum*, cum sit a τρύγων, quod & *avis* est, & *piscis* nomen. Latini *turturem* & *pastinacam marinam* vocant. Utitur *trygoni* voce Plautus Captivis, act. IV. sc. IV. Nisi *trigona* potius scribendum, quod verum puto. Ita autem editum in antiqua Veneta an. CIↃIↃXVIII. quæ cum Saraceni aliorumque commentariis in lucem prodiit. Vide plura in *Pastinaca*.

TRIPUDIUM, quasi *tripedium*, *tripudiare* quasi *tripediare* dici a vero non abludit. Horat. lib. III. od. XVIII.

Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Ita *tripudiare* simile fit ac διποδιάζειν. Simileque verbum *tripedare*. Gloss. Cyr. τριποδίζω, *tripedo*, τριπόδισμα, *tripedium*. Sed Festus *tripudium* dici putat, quasi *terripavium*, sive, ut in MSto est, *terripuvium*, quia *terra pedibus pavitur*, id est, *caditur*. Nam *pavire* idem ac παίειν, *ferire* : unde *pavor*, *pavimentum*, *depuvere*, & alia. Est & augurriis vox, quomodo usus Tullius, II. de Divinat. Ubi & etymon antea allatum ponit : *Sed quia*, inquit, *cum pascuntur*, *necesse est aliquid ex ore cadere*, *& terram pavire*, *terripavium primo*, *post tripudium dictum est*.

TRIREMIS olim fuit *triresmos*, quod legitur in basi columnæ Duillianæ : S interjectum, qua ratione dicera *dusmus*, *casno*, sexcentaque alia. Etsi autem non abludit a Græco τριήρης, quod ab ἐρέσσω, id est, *remigo* : unde & βιήρης, *biremis* : non tamen inde originem trahit : sed ortu plane Latinum est : quando dicimus *biremis*, *triremis*, *quadriremis*, a *duobus*, *tribus*, *quatuor remorum ordinibus* ; ordinibus, inquam, non in longum, in quo & viri longe doctissimi falluntur, sed in altum, hoc est, a numero tabulatorum, quod manifeste docet vetus τακτικῶν scriptor, cum ait, fieri κατὰ τὸν στίχον κατὰ τὸ ὕψος ἐπ' ἀλλήλοις, *secundum versus alium alii juxta altitudinem incumbentes*. Itaque in *triremibus* imus ordo erat propior aquæ, superior propior foris navis, medius inter imum & supremum. Remiges imi θαλαμῖται vocabantur, medii ζυγῖται, summi θρανῖται. Formam videre potes apud Baifium, quamquam is non recte satis hanc rem explicat. Nam cum bene docuisset *biremem* veterum esse, in qua superior ordo ternis, inferior binis esset semis instructus : male *triremem* veterum ponens, negat eam *triremem* esse, cum tamen sit triplici remorum versu prædita. Refellit eum Virgilius, cum inquit :

. . . . *Triplici pubes quam Dardana versu*
Impellit, *triplici consurgunt ordine remi*.

Nam longitudo jacet, altitudo consurgit ; quare intelligi non possunt remorum ordines in porrectum. Idem indicat hoc Lucani, lib. III. de quadriremi.

Quosque quater surgens exstructi remigis ordo
Commovet, *& terno consurgunt ordine remi*.

Idem quoque confirmat, quod de quinqueremibus sic scribit Vegetius : *quinos forenuntur remigum gradus*. Nam gradus in altum sunt, non in longum. Et hæc, & longe plura de *triremibus* aliisque veterum navibus in tabulata consurgentibus legere potes apud Josephum Scaligerum, animadversionibus Eusebianis, ad annum MCCXX. p. LXII. & LXIII.

TRISTIS, juxta Papiam, quasi *tritus*, quia *tristis* sit animo contrito. Sed non dubito, quin *tristis* sit a τρέω, quod Hesychius exponit δειλὸς, hoc est, *timidus*. Nempe a τρέω, *tremo*, *formido*. Etsi nec absurde deduxeris a θράσσω, hoc est, ταράσσω, *turbo*. Ut apud Maronem,

. . . . *Tristi turbatus tempora bello*.

Vel, quod non displicet, a τρίζω *strido*, unde τρισμὸς ὀδόντων, *crepitus dentium*, ut proprie *tristis* dicatur, qui *præ mærore horret totus*, *ac stridet dentibus*. Τρίζειν vero est a sono, ut & *strideo*. Nisi Latinum a Græco esse malis.

TRIUMPHUM quidam putarunt origine Latinum ; quos inter Tranquillus, Isidoro teste, lib. XVIII. cap. II. Sed dubitandum non est, quin sit a Græcis, non quidem a *tris*, id est, *ter*, & *phonos*, id est, *sonus*, quia tres canerent, vel tripliciter canebatur ad laudem victoriæ : ut ridicule scribit Tostatus in I. Sam. cap. XXX. quæst. XIV. sed neque a θριάμβῃ, hoc est *exultatione*, quod loco ante memorato censet Isidorus : neque ab ἀμβαίνω, hoc est, ἀναβαίνω, *ascendo*, quia *triumphantes* in locum altum ascenderent, quo ab omnibus conspicerentur : verum a θρίαμβος, ut agnoscit quoque Varro, lib. V. de L. L. Θρίαμβος autem (ut Zonaras scribit in Diocletiano) venit a θρία, quo proprie *ficorum folia* designantur : generatim autem *quævis folia* intelliguntur : Primus enim *triumphavit* Bacchus, cujus milites post victoriam Indicam *triumphanti* acclamabant vultum foliis ficulnis cooperti. Hoc si etymon placet, vel duæ postremæ syllabæ erunt vocis productio : vel posterior compositi pars esset

erit ἀμφὶ, hoc eſt, *circum*, quia tempora cingerent foliis. Addit ibidem Zonaras, alios θρίαμβος dictum velle a τρία, quaſi τρίαμβοι, quia qui *triumpharet*, *trium* judicio honoraretur, nempe exercitus, ſenatus, & populi, qui omnes de *triumpho* decernebant. Ac hæc quoque cauſa Suetonium movit, ut a *tribus triumphum* deduceret, Iſidoro teſte. Apud Etymologum legimus, Bacchum proprie dictum θρίαμβον, quaſi θυρίαμβον, hoc eſt, ἐπὶ τῶν θυρῶν, τουτέστι, ἃ λέγεται ἀναβαίνοντα. Quin neque deſunt, qui θρίαμβον dici velint, quaſi τριῶν ὁμοῦ, quod plebs, equites, Senatus ter *io* dicerent. Vide plura apud Suidam & Etymologum, ac imprimis Cæſarem Bullingerum, cap. xv. libri de ſpoliis bellicis.

TROCHILUS, τροχίλος, *avis*, de qua ſcite Ammianus lib. xxii. Nomen ἀπὸ τοῦ τρέχειν. Ejus diminutivum *trochiliſcus*. Hac voce uſum putat Caſaubonus poëtam eum, cujus jambicos dimetros in apologia adducit Appuleius. In vulgaris eſt *trochiſcili*. *Trochilus*, *rex* avium in Italia vocabatur, ut Plinius refert, lib. viii. cap. xxv. & lib x. cap. lxxiv. Neque propria hæc Italorum appellatio. Nam ſimiliter vocarunt Græci. Ariſtoteles in Hiſtor. Animal. lib. ix. cap. xi. de *trochilo*: Καλεῖται δὲ καὶ πρέσβυς καὶ βασιλεύς· διὸ καὶ τὸν ἀετὸν αὐτῷ φασὶ πολεμεῖν. *Vocatur idem & presbys, & rex: eoque aquilam pugnare cum eo referunt*. Πρέσβυς dicitur eadem mente, qua βασιλεύς. Nam juxta Heſychium, Πρέσβυς, ἔντιμος, βασιλεύς, ἄρχων. Apud eundem Heſychium legere eſt, Σπέργος, ὁ πρέσβυς. Et proxime ante hæc verba, Σπέργυλος, ὀρνιθάριον ἄγριον. Quare aſſentio Salmaſio, qui cenſet τροχίλος & σπέργυλον eandem eſſe avem. Nempe ex πρέσβυς Æolice β in γ converſo, & ſimul metatheſi facta, eſt σπέργος, unde diminutive σπέργυλος, & Æolice σπέργυλος. Ex eo, quod dicerent *regem avium*, compoſita voce & diminutione eſt *regaviolus*, & fortaſſe etiam altera diminutione *regavitiolus*. Gloſſ. Phil. *Regavitiolus*, Σπίνος, *Regauſolus*, βασιλίσκος, ὀρνίθιον. Ubi pro *regauſolus* legendum *regaviolus*. Pro *i* irrepſit *ſ*, facili errore. Sed quod *regaviolum* exponit σπίνον, id verum non puto, quia σπίνος eſt στρουθίου γένος. Unde Gloſſ. Cyrilli: Σπίνος, στρουθός, *fringillus*. Nempe haut inſolens eſt Grammaticis confundere avium nomina. Apud Suetonium in Julio cap. lxxxi. avis hæc *regaliolus* vocatur. Sed corrupte, ut puto. Nam *regaliolus* eſſet a *regalis*, quod eſt βασιλικός. At avis ea vocatur βασιλίσκος, quod valet *regulus*. Itaque & in Gloſſ. Cyr. ubi vulgo eſt, βασιλίσκος, *regula*, reſcribendum *regulus*. Nempe ſcriptum erat *regulus*, Unde *regula* fecere.

TROCHLEA ex τροχιλία, Gloſſ. Phil. *Tregula* (ſcribe *trochlea*,) τροχιλέα, χηλός. Sed uſitatius, quod apud Pollucem, lib. x. cap. vi. ſcribitur τροχαλία. Eſtque a τροχαλός, *rotundus*, *volubilis*. Eſt autem *trochlea* machina tractoria continens rotulam æneam, ligneamve, (cui proprie *trochlea* nomen competit) axiculum per eam rotulam trajectum, & funem, qui circa rotulam currit. Exemplum ejus in puteis habemus. Belgæ vocant *een katrol*. Lucretius lib. iv.

Multaque per trochleas, & tympana pondere magno
Commovet atque levi ſuſtollit machina niſu.

Trochlea ab aliquibus *rechamus* dicebatur. Vitruvius, lib. x. cap. ii. *Alligatur in ſummo trochlea, quam etiam nonnulli rechamum dicunt*. Cælius Rhodiginus, lib. xxvi. cap. xxix. *rechamum* [*artemona*] dici putat ἀπὸ τοῦ ῥωχμοῦ, id eſt, *ſciſſura*, quia nempe truncus, in quem orbiculi inferuntur, excavatur, & quodammodo ſcinditur. Nec etymon hoc in Vitruvianarum vocum explicatione aſpernatur Bernardinus Baldus.

TROCHUS, Græce τροχός, ἀπὸ τοῦ τρέχειν, quod a דרך, hoc eſt, *calcare*, *iter agere*. Cave *trochum* cum *turbine* confundas, Nam *turbo*, ſive *turben*, Græce βέμβιξ, at τροχὸς eſt *circulus* ſive *rota*, quam pueri impulſu circumagebant. Monuit id jam olim Calderinus, ad Martialis Apophoreta. Quare mirum tantum eſſe pædagogorum ſtuporem, ut hodie quoque in Dionyſio Catone, cum præcipitur pueris, ut *trocho* ludant, *turbinem* ſignificari velint. Atque id cauſæ eſt, cur nec hoc heroën Joſephum Scaligerum monere eos puduerit in ſuis ad Dionyſium notis. Imprimis autem videndus Mercurialis, lib. iii. de arte Gymnaſtica, cap. viii.

TROIA, ſive *Trojanus* ludus, erat equeſtris puerorum ludus in circo agi ſolitus, nomenque ex eo ſortitur, quod a *Trojanis* eum accepiſſent Romani; ut quem Æneas primus inſtituerit in Sicilia, ad filii Aſcanii puerorumque cæterorum exercitationem. Ejus luſus rationem ac modum deſcribit Maro, v. Æneidos. Servium ibi vide, qui ait originem ejus ludi a Suetonio Tranquillo expreſſum eſſe in libro, quem ſcripſerat de puerorum luſibus. Qui vero Cæſarum Romæ eum exhibuerint, docebit Onuphrius Panvinus, lib. ii, de ludis Circenſibus, cap. ix.

TROPAEUM, τρόπαιον, unde & recte hæc vox in antiquis codd. ac monumentis ſcribitur ſine adſpiratione: quemadmodum Pierius monuit, ad iii. Georg. & x. Æn. Non audiendus Marcellus Donatus, qui notis in Suet. multus in eo eſt, ut doceat *tropheum* per *ph* ſcribi debere. Atqui *trophaeum* eſt a prava conſuetudine, qua nimius inducebatur adſpirationis uſus, adeo ut quoque dicerent, *chorona*, *chenturio*, *chommoda*, quod in Arrio ridet Catullus. Etymon quoque repugnat. Nam eſt τρόπαιον a τροπή, quo ſignificatur *fuga hoſtium*. Quare non magis *trophaeum* dicendum, quam *trophi* pro *tropi*, quod ejuſdem originis. Dixeris fortaſſe π hic mutari in adſpiratam, eodemque modo ῥίπαια ὄρη dici Latinis *Riphaeos montes*, Βόσπορος, *Boſphorum*, ac Gallos ſimiliter a *canis* dicere *chien*, a *caput chef*, non a κεφαλή. Sed parum veriſimile eſt, Romanos idem feciſſe in *tropaeum*. Nam ſi adſpiraſſent derivata a τρέπω, confudiſſent ea cum derivatis a τρέφω. Et ſi libb. vett. non creditur, ſaltem fides habeatur lapidibus vetuſtis; inter quos ille ipſe a Donato adductus, ubi eſt; ASCVM SIMVLACRIS EORVM TROPAEISQVE DACORVM. De *tropaeis* vide Cæſarem Bullingerum, cap. iii, libri de ſpoliis bellicis.

TROPICUS *circulus* a *ſolis reverſione*, quæ Græcis τροπή. Gloſſæ Cyr. τροπὴ χειμερινή, *bruma brumalis*. τροπὴ θερινή, *ſolſtitiale ſolſtitium*. Fortaſſe metaphora ſumta a *circenſibus*, ubi *metae flexura* τροπὴ vocatur, unde Manilius *cancri tropicum* deſcribens, & ejuſce nominis cauſam adferens, quo in metaphora perſiſtat, alias etiam *circi* voces uſurpat, ut ſunt *meta*, *aëſtus fervidus*: quas *circis* convenire, vel ex prima Horatii oda conſtat. Manilii verſus ſunt iſti;

Alter ad extremi decurrens ſidera Cancri,
In quo conſummat Phœbus lucemque diemque,
Tardaque per longos circumfert lumina flexus,
Æſtivum medio nomen ſibi ſumit ab aeſtu,
Temporis & titulo potitur, metaque volantis
Solis, & extremos deſignat fervidus actus.

TROSSULI de voce ſic Feſtus; *Troſſuli equites dicti, quod oppidum Tuſcorum Troſſulum ſine opera peditum ceperint*. Et Gloſſæ vett. in Perſium editæ a Pithœo. *Troſſulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe a Volſcis. Hoc equites Romani ſine peditibus expugnaverunt Numia quodam duce, unde equites Troſſuli dicti ſunt*. Hæc quidem propria ſignificatio, Sed poſt ita vocati omnes, *qui cultu vitæque genere aliis antiſtare conarentur*. Sic uſus Varro Seſquiulyſſe apud Nonium:

Nunc emunt troſſuli nardo nitidi vulgo Attico talentis equum,

Perſ. ſat. i.

. . . . . Unde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exultat tibi per ſubſellia levis.

Et Seneca epiſt. lxxxvii. *O quam cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in via divitibus!* Hæc ſignificatio induxit Nonium, ut ſcriberet *Troſſulos* quaſi *toroſulos* dici. Nec dubium, quin eodem reſpexerit Gloſſographus antiquus, cum ſcripſit, *truſulus*, ὁ ἐν πομπῇ παχύς. Sane Belgis quoque homo iſtiuſmodi *troſſel* vocatur. Quia autem *troſſuli* vox

voa in malam partem accipi ceperat, hinc factum videtur, ut equites nominis hujus puderet, eos præsertim, qui veram nominis caussam ignorarent. Adducam hac de re illustrem Plinii locum e libro xxxiii. cap. ii. *Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusque appellati, deinde Flexumines* (al. *Flexumentes*,) *postea trossuli, cum oppidum in Thuscis citra Volsinios passuum ix. M. sine ullo peditum adjumento cepissent ejus vocabuli: idque duravit ultra C. Gracchum. Junius certe, qui ab amicitia ejus Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis: QUOD ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt trossulus nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & caussam quæ supra indicata est, exponit, invitosque etiamnum tamen trossulos vocari.* Hæc Plinius. Et sane vel ob Junii Gracchani antiquitatem hæc nominis ratio in controversiam vocari minime debet: quamquam Nonio subscribere quoque videtur illustris Scaliger ad Festum. A *trossulis* dicta *trabea trossula*, quia hac equites induti erant, unde *trabeata agmina* pro *equitibus* dixit Papinius in Equo Domitiani. Vide aliquid hac de re in *Trabea*.

TRUA est *ingens cochlear*, quo cibus in ollis inter coquendum agitatur. Græcis dicitur τορύνη. Aristophanes Avibus:

Ἔτνους δ' ἐπιθυμεῖ, δεῖ τορύνης καὶ χύτρας.

quem ad locum sic Scholiastes: Τορύνη λέγεται τὸ κινητήριον τῆς χύτρας. Eodemque modo interpretatur Suidas. Id vero Latinis *truam* esse, docent hi versus Titinnii Setina, apud Nonium:

Sapientiâ gubernator torquet navem, haut valentiâ.
Cocus magnum ahenum, quando fervit, paulla confutat trua . . . .

Et sane, etsi apud Varronem, iv. de L. L. legam, *trua, quod travolat ea aqua*: ac Nonius *truam* a *terendo* dictam putet: tamen longe verius puto, *trua* contractum esse ex τορύνη. Sed τορύνην a *terendo* dici verum est. Nam *terere* Græcis τορύνειν, unde τορύνη, quia pleraque hoc instrumento in ollis inter coquendum terere ac comminuere soleant. A *trua* ὑποκοριστικῶς factum *trulla*, ut censet Nonius, idque præeunte Varrone, cum iv. de L. L. ait: *Trulla a similitudine truæ, quæ quod magna, & hæc pusilla, ut truula.* Quibus mox subjicit: *Ab eodem est appellatum trulleum; simile enim figurâ, nisi quod latius concipit aquam, & quod manubrium cavum non est, nisi vinaria cella accessit.* Gloss. Phil. *Trulleum*, & *guttum & aquiminale*, χερνίβον ξεστόν. Gloss. Cyr. χερνίβον, *trulleum*. A *trulla* est *trullissare*, *trulla* inducere tectorium: unde *trullissatio*. Usus *trullissandi* vocabulo Vitruvius, lib. vii. cap. iii. & iv. Græci id dicunt κονιᾷν & παραχρίειν. A *trua* quoque est verbum *truare*, hoc est, κινεῖν, ut cum *trua* movetur olla. Ab eo est *amtruare*, hoc est, *circumvolvere*. Indeque *redamtruare*. Est hac de re illustris locus apud Festum, sed corruptissimus, quem apponam, prout eum restituit Scaliger: *Redamtruare*, inquit, *dicitur in Saliorum exultationibus, cum præsul amtruavit, quod est, motus edidit, & referuntur invicem iidem motus. Lucilius:*

Præsul ut amtruat, inde & vulgus redamtruat illi.

Pacuvius:

. . . . Promerenda gratia
Simul cum videamus Grajos nihil mediocriter
Redamtruare, opibusque summis persequi.

Hactenus Festus. Vide supra *Andruare*, & *antrum*. Cave autem confundas *trua* & *truo*, quomodo dictus qui enormem haberet nasum. Cæcilius:

Pro Di immortales! unde prorepsit truo?

Afranii quoque versum ita emendabat Janus Gulielmius, lib. i. Verisf. cap. ix.

Quam senticosa verba pertorques truo!

In vulgatis est *turba*; pro quo quidam *lupa* legendum judicarunt. In Glossario quoque veteri legendum putat B. Vulcanius: *Truo*, ὀνοκρόταλος. Ubi vulgati codd. *tribuo*, *tinuero*, ὀνοκρόταλος.

TRUCTA (pro quo & *trocta* & *tructa* & *trutta* legitur) Græce est τρώκτης, unde & nomen. Gloss. vett. τρώκτης, *trutta*. Τρώκτης vero est a τρώγω, ac *voratorem* sive *comestorem* significat, unde Hesychius exponit φάγος. Sane intermedius est is piscis inter *salmonem* & *salarem*, quem *rapacissimum* appellat Sidonius l. ii. ep. ii. Iidem *varii* dicti, quia *stellati*. Isidorus, lib. xii. cap. vi. *Varii a varietate, quos vulgo tructas vocant.* Meminere & *tructarum* Ambrosius, Hexaëmeron lib. v. cap. iii. & Gregor. Turon. de Lemano lacu, lib. i. de miraculis, cap. lxxvi. in fine. Vide Gesnerum de piscibus: Scaligeri Ausonianas Lect. lib. i. cap. iii. & imprimis Savaronem ad Sidonii lib. ii. ep. ii.

TRUDO proprie de *plantis* dicitur, ut Jul. Scaliger monuit ad Theophrasti de caussis plant. lib. i. cap. x. Vult enim sic dici, quasi *terra edi*: atque ideo dicere Maronem, ii. G.

Truditur e sicco radix oleagina ligno.

Saltem verisimilius hoc, quam ut *trudo* sit quasi *tero manibus*: ut Perottus ait. Interim maxime placet, ut *trudo* sit a τρύω, id est, *tero*, *terebro*, *pertundo*, *affligo*, *vexo*. D insertum, ut a τένω Æolico, *tendo*; a τομέω, *tondeo*, &c. A *trudendo*, ut est apud Isidorum, lib. xviii. cap. vii. *trudes* dicuntur conti præacuta cuspide, quibus naves, aliaque repelluntur. Si antiquis quibusdam codicibus MSStis fides, atque Isidoro etiam, usus ea voce fuerit Maro, v. Æn.

Ferratasque trudes . . . .

ubi vulgo *sudes*. Nec obstat, quod prior in *trudo* producatur, cum & a *duco*, quod priorem habet longam, *duces* dicamus, non reservata quantitate primogenii. A *trusum molo* dicitur *trusatilis*, quæ manibus protruditur, unde & *manualis* vocatur. Onomast. *Trusatilis*, ὠστός. Gloss. Cyr. χειρόμυλος, *mola manualis*. Pro *obtrudo* etiam *obstrudo* dixere veteres: Festus docet id notare *avide cibum gulæ infercire*. Præter Titinium, de quo auctor Festus, etiam usus Plautus Amphitr. sed extra cibum, ac generatim pro *trudendo infercire*. Videtur autem ex hac voce colligi posse, antiquos, ut *abs* pro *ab*, sic *obs* pro *ob* dixisse. Sed magis verisimile fit S esse insertum: ut *pæsna* dixere pro *pœna*, *casno* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, &c.

TRUNCUS, *quod amputatis ramis in arbore relinquitur: cadaver* item *capite præciso*. Unde *truncare*, aliquid *truncum reddere*. Quidam, ut Perottus ait, deducunt a *tero*. Sed quanto melius ἀναλογία servetur, si derives a τρύχω, quod & ipsum notat *tero*, *attero*: item *absumo*, *atterdo*, *vexo*? Vel κατὰ μετάθεσιν fit a τρέχνος, quomodo Græcis *truncum* dici, auctor est Hesychius. A *truncus* est *trunculus*, ἀκρωκώλιον, item *trunculi*, ex trunculis edulia.

TRUTINA a τρυτάνη, α in ι converso, quomodo a κάνιστρον est *canistrum*; a σταλάζω, *stilla*, &c. τρυτάνη, a τρύω, hoc est, *tero*: quia τρίβεται τῷ βάρει τῶν ὄγκων, ut monet Eustathius. Vetus Persii interpres ad illud sat. i.

. . . . Examenve improbum in illa
Castiges trutina:

monet, *Trutinam esse foramen, intra quod est lingula; de quo examinatio est.* Sed pro *statera* manifeste accipit Vitruvius lib. x. cap. viii. *Id autem ex trutinis, quæ stateræ dicuntur, licet considerare.* Similiterque usi Cicero, Juvenalis, alii etiam Græci, ut Demosthenes pro corona: ὥσπερ ἂν εἰ ἐν τρυτάνῃ ῥέπων ἐπὶ τὸ λῆμμα συμβεβάδικεν.

TRUX quasi *dacax*, si vere Becmanus deducit a דקר, id est, *transfodit*, *transfixit*. Sed quid si potius dicamus, corruptum esse ex σκυθρός, quod Hesychius exponit χαλεπὸς ὠμός, στυγνὸς τὰς ὄψεις, vel ex τραχὺς, *asper*? vel quid si derivemus a τρύχω, quod significat *tero*, *attero*, *vexo*, *affligo*? Et sane postremum hoc imprimis magis placet prioribus. Sed maxime omnium, ut ab *atrox* fiat per ἀφαίρεσιν, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*: quomodo & *sparagi* pro *asparagi* dixere, ut videre ex Varrone est apud Nonium. Item, *prugnus* pro *aprugnus*; de quo

Festus in *Prognus*. A *trux* est derivatum *trucida*. Ac forte non est derivatum simplex, sed compositum a *truciter* & *cædo*. Nam & alia sunt quæ conjugationem verbi simplicis non retinent. At Papias non audiendus, qui *trucido* dici ait, quasi *truncando cædo*.

TRVXALIS, si ita recte scribitur, erit a τρύχω, *attero, consumo*. Plin. lib. xxx. cap. vi. *Est animal locustæ simile pennis, quod truxalis Græce dicitur. Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores hoc esse, quod gryllus vocetur*. Sed Ælianus in histor. anim. lib. vi. cap. xix. vocat τρωξαλίδα. ut & Latinis troxalis scribendum videatur. Nisi placet a in u abire, ut sæpe. Dicere τρωξαλίδα a τρώγω, *edo*: quomodo & inde τρωξάρτης nobilis *mus* in batrachomyomachia, quia τρώγει ἄρτον, *rodit panem*: quomodo & filius ejus ψιχάρπαξ jactat ibidem se non more aliorum murium vesci raphanis & similibus plantis; verum ὅσσα παρ' ἀνθρώποις τρώγειν ἔδος, *quibus mos vesci hominibus*.

TRYGON, τρυγών. Proprie ita vocatur *turtur*, quia voce sua τρύζει. Plerisque enim avibus appellatio est a sono, quem edunt, ut Varro indicat in libo. de L. L. Sed κατὰ μεταφορὰν nomen hoc impositum *pastinacæ pisci*, sive a *colore tergi*, sive potius, quia *quasi expansis alis turturem nonnihil refert*. Qua de re vide quæ diximus in *Pastinaca*. Meminit Ausonius, qui primam corripit, epist. v.

Letalisque trygon . . . .

Nisi:

Letalis trygon.

scripsit. Sane Nicander & Oppianus corripiunt. De pisce hoc præ cæteris Rondeletium adi. Sed quod ait, duo ejus esse genera, quæ a Burdigalensibus & Aquitanis *tare ronde*, & *tare franche*, appellentur: id cognoscere se potuisse negat Elias Vinetus, qui Burdigalæ mathesin & humaniores literas multos annos docuit: quippe & Burdigalensibus, & Boiensibus, cum Medulensibus, vocari *pastenagas* ex Latino *pastinaca* nomine.

T V

TV est a Dorico τύ. Dores enim mutant σ, in τ: Itaque & pro σὸς dicunt τεὸς, unde Latinum *tuus*: nisi simplicius sit dicere, ut a *me* est *meus*; sic a *tu* esse *tuus*. Τὸ vero ab Hebræo את per aphæresin. A *tu* olim fuit genitivus *tis*, unde dativus *ti*, & inserto *B tibi*. Uti a *mis mi*, & inserto *H mihi*. & accusativus *te* a Dorico τὲ pro σὲ, uti *me* a μὲ pro ἐμέ. A *tuus* est *tuatim*, hoc est, *tuo more*. Plautus Amphitr. ii. i. *Jam tuatim facis*, id est, *prout soles*.

TVBA, quia *tubum* refert. Hinc *tubicen* σαλπιγκτὴς, ut exponitur in Glossis. Sed latius extensam vocem docebit Festus: *Tubicines*, inquit, *etiam ii appellantur, qui sacerdotes viri speciosi, publice sacra faciunt, tubarum lustrandarum gratia*. Ab ea *tubarum lustratione tubilustrum*, vel *tubilustrium*. Varro, lib. v. de L. L. *Tubilustrium, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur*. Fiebat ea lustratio agna, ut ex superioribus Festi colligitur. Idque x. Kal. Apr. & x. Kal. Jun. ut e Fastis cognoscitur. Ovid. lib. iii. Fast.

Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.

Idem, lib. v.

Proxima Vulcani lux est, tubilustria dicunt:
Lustrantur puræ, quas facit illa, tuba.

†TVBAM a Tuscis ad Romanos transivisse, res est apud omnes trita. Nec tantum instrumentum, sed & vox ipsa est Tyrrhenica. Nam ita usuvenit, nova ut inventa simul cum ipso vocabulo ex populo inventore accipiantur: sicuti infra de *Toga* disputabam. Itaque cum TVBA in Latio etymon suum non reperiat (quia frustra sunt, qui cum Vossio *Tubam* a TVBVS deducunt) quid aliud credi potest, quam *Tubam* quidem ipsam, ejusque usum ex Oriente (ubi in Sacris litteris plurimis in locis memoratur) in Latium allatum? Postea vero quam *Tuba* cum suo nomine huc fuit invecta; quid mirum, si quidquid tubae simile occurreret (cujusmodi sunt ceteri canaliculi ad transmittendum liquorem idonei) ea res *Tubus* vocaretur? Ergo *Tubi* vox nec in Latio nec usquam alibi originem nancisci nisi a *Tubae* vocabulo, potest. At ipsum *Tubae* nomen ex pluribus Orientis vocabulis repetere originem valet: de quo jam videamus. Ac primum si cupias ex Hebraeo sermone deducere, poteris a שופר *sophar* (quod pluries in Hebr. *Tubam* significat) arcessere, mutata tamen de more litterâ *Sin* in *Tau*, & tenui *Pe* in mediam *Beth*. Verum ne quem litterarum in hac etymologia mutationes offendant, memet ad meliora converto. Potest enim *Tubae* nomen a Syra lingua deduci, in qua טובא *tubo* est *fama* sive *nuntius*, verbum vero טבב *tebab* est *famâ spargere* ac divulgare: ex quo cognoscimus hoc, quod apud nos antiquissimo more Famae tuba tribuitur, nec ex alio quam tubae symbolo in antiquissimis anaglyptis Fama dignoscitur, hoc ex Oriente fuisse primitus propagatum. Est & Chaldaicum simulque Syriacum thema יבב *jabbeb*, quod est *clangendi* verbum in Targumim apudque Syros usitatissimum. Hinc fit apud Chaldaeos יבבא *jabbaba*, h. e. *clangor*: qui clangor Syris יבבא *jubobo* dicitur. Est autem in hisce Orientis linguis regulare, ut quae verba in prima radicis *Jod* habent, inde orta nomina *Jod* quidem in V mutent, ac T initio vocis assumant. Itaque ex ea radice non nisi secundum analogiae canones fiet תובבא *TVBBA*, sive *Tuba*: illud ipsum scil. de quo quaerimus, *clangendi* instrumentum.)(TIBIA sive indidem est unde TVBAM deduximus, sive est a Chald. שאובתא *fuubta* (quod pro *tibia* aliove ἐμπνευστῷ instrumento usurpatur in *Targum* Jonatham Deut. XVI. 14.) mutato *Sin* in *Tau*, quod Chaldaei Syrique peculiare habent. At dices ne sic quidem τὸ *Tuubta* ad TIBIAM satis accedere. Ajo, ex eadem rad. oriri etiam Chaldaicum שאוב *fiub* i. e. *flatus*: ex quo mutato Chaldaice sibilo in T, & absorpto *Aleph*, fiet TIB, ac deinde producto vocabulo, TIBIA. Adhaec potest & indidem *Tibia* fieri, unde *Subulonem* supra in loco pag 639 derivavimus, tantum *Sin* in *Tau* commutato, quod Chaldaei & Syri consueverunt. Postremo poterit *Tibiae* ἐτυμότης a Syris peti; apud quos צפונו, *tiphuno* & צפוניא, *tephonia* sunt instrumentorum ἐμπνόων nomina (de quibus vide dicta in Exercitatione ad Dan. III. 5. ubi de Danielica *Siphonja*) ac peculiariter *tephonja* est *Tibiae* vocabulum: in quo quidem Danielicus textus *Tsade* in *Samech* mutavit, non praeter morem. Sed Tusci τὸ *Tsade* libentius per T efferre amabant, ut in *Atria* diximus. Hinc fiebat *Tiphunja* & (littera P in B commutatâ) *Tibunja*, ac demum eliso *Nun* radicali, *Tibia*. Dixi *Nun* radicale esse, quia venit a צפן quatenus significat *flare*, uti dictum in dicta Exercitatione Danielica, & mox loco suo in TYPHON.)(At FISTVLA, quae ex junctis calamis compingitur unde fiet? An a verbo פיס *phis*, quod apud Targumistas saepissime respondet Hebraeo verbo חלל? Ac sicuti ab hoc fit חליל *chalil* i. e. *fistula*, sic ab illo additis formativis duabus litteris ortum fuerit Tuscum FISTVL. Aut vero erit a Chald. פוש *phus*, quatenus *respirandi* sive *flandi* significationem obtinet: nam sicuti ab hoc verbo *phus* manavit meo judicio Graecum φῦσα & φυσάω *inflo*, sic indidem & FISTVLAE vox oriri potuit. Sed priorem etymologiam praefero. At Graecum σύριγξ est a Chald. שרק, *serak* quod est *sibilare*; a quo verbo nascitur Chald. *Masrokita* i. e. *fistula*, quo & Syri utuntur.)(Postremo GINGRATORES, GINGRINAE & verbum GINGRIRE (de quibus Festus) tibicinum ac tibiarum sunt vocabula; quae ab Oriente Tusci in Latium, Aeoles vero sive Pelasgi in Graeciam detulerunt: nam de γίγγροις est etiam apud Pollucem, Athenaeum, Hesychium, Eustathium multa mentio. At de *Gingris* nihil me attinet dicere; quia

ejus Orientalis origo est a Bocharto illustrata, quem vide in Chanaane pag. 727. 62. Mazoentus.

TUBER. sive pro *callo terræ*, sive pro *humani corporis tumore* sumatur, a *tumeo* fit; ut a *facio faber*; ab *humeo huber*, seu *uber*, a *glubo*, *glaber*; & similia non pauca. Donatus, in And. act. 1. sc. 11. *Tuber est genus cibi collectum ex tumentibus & quasi prægnantibus arenis*. Isidorus, lib. xvii. cap. 4. *Tubera tumor terræ prodit, eaque caussa nomen illi dedit*. Videtur uterque putasse *tuberi* nomen esse a *tumore terræ*, ubi crescit. Sed potius censeo, ex eo ita dici, quia *fructus* ille sit *globosus* ac *tuberosus*. Eleganter Appuleius in Floridis: *ubi uber, ibi tuber*. Quod proprie fit, ubi soli ubertas, ibi & calli quidam. Eo significatu, (ut Appuleii verba referyem) *in amplissima quaque lætitia subesse quampiam vel parvam querimoniam, conjugatione quadam mellis & fellis*. A *tubere* dicti *Tuberones*, ut a *pisis Pisones*, vel a *naso Nasones*. Sed Onomasticon etiam *tubero* verbum agnoscit. Nam *tubero* exponit *φυματίω*.

TUBURCINOR, *λαφύσσω*, ut exponit Onomasticon: sive *raptim comedo*, Nonio interprete: qui & ita eo usos docet Titinium, Turpilium, Plautum. Usurpat etiam Appuleius in vi.

Prandio raptim tuburcinata.

Perotto placet esse a *tumeo*. Scaligero placet esse a *tu*, voce nutricularum pro *cibo*. Aliqui a *tu* & *bucca*, unde *tubuccinari* scribunt c geminato. Alii a *tuber*, ut *tuburcinari* proprie sit *manducare tuberes*. Vel a *τύβαρις*, quod Polluce teste, Doribus notabat *id, quod postremo conviviis inferebatur*. Ut *tuburcinari* proprie sit, *avide vorare mensas secundas*.

TUBUS, *canalis teres ac concavus, quo aqua ducitur*. Gloss. *Tubi*, *ἐξαγωγεῖς*, *ὑπονόμοι*, *σωλῆνες*. *Tubus* plerique derivant a *tumeo*, ut *tuber*. Scaliger ad Varronem; & Camerarius in Problem. derivant, quia *percutiendo est excavatus*. Nam *τύπος* est *vestigium quod relinquit τὸ τύψαν*, unde & nomen. A *tubus* est *tubulus*, canaliculus. Unde *tubulatus* apud Plinium. A *tubulus* forte & nomen *Tibullis*, ut *Tibullus* sit quasi *tubullus*.

TUCETUM in vett. Glossis exponitur *ζωμὸς παχὺς*, *jus crassum*. Arnobius videtur *minutalis* genus facere, & a *tundendo* deducere. Sed aliter vetus Persii interpres, ad illud sat. 11.

. . . . *Grandes patinæ, tucetaque crassa.*

Tuceta, inquit, *apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata, & ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad saturarum jura. Hinc Plotius Virgilii amicus in eadem regione est nominatus Tuceta*. Intelligit *M. Plotium Tuccam*. Quare vitiose hic legitur *Tuceta*. Sed quod *Tucca* a *tuceta* nomen esse ait, id Grammaticorum somnium merito appellat Scaliger, in animadversionibus Eusebianis, pag. CLVII. *Tuceta* vero in deliciis fuisse, indicat Fulgentius Planciades his verbis: *Tuceta dicuntur esca regia*. Callimorphus Pisais:

. . . . *Ambrosio redolent tuceta sapore.*

Sed quid sibi vult Isidori illud in Glossis: *Tucetum bula condita apud Gallos Alpinos*. Num *bula* globus, an farcimen? Nam *globus* Gallis *boulet*, Germanis *bal* vel *bol*. At *farcimen* a *bolis* infartis Hispanis *bula*, Germanis *beuling*. Pro quo est, quod Papias dicat esse *salsicia*, id est, *salsa isicia*, genus farciminis.

TUDES, quemadmodum e Festo discimus, *malleum* notat, estque ab antiquo *tudo* pro *tundo*, quomodo & *frago* pro *frango*, & *pago* pro *pango* dicebant veteres. Sic *detudes* a *detudo* pro *detundo*: ut in *Tunda* dictum. Vocabulo *tudes* Severum in Ætna usum censebat Scaliger. Sic enim legit:

Fabriles operæ tudibus contundere massas
Festinant.

Metuo tamen ne *tuditibus* potius, quam *tudibus*, fuerit dicendum. Nam apud Festum est *tudites*. A *tudes*, eodem Festo testante, quidam dictus *Tuditanus*, quod ei *caput malleo esset simile*. At quemadmodum a *miles militis* est *milito*, ab *eques equitis equito*, sic a *tudes tuditis* est *tudito*, quod proprie est *malleo impello*, ac *protrudo*: sed generatim notat *propellere*, aut *extundere*. Ennius in secundo Annal.

. . . . *Hæc inter se tota vi tuditantes.*

Lucret. lib. II.

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere.

Usus idem, lib. III. At *tudiculare* aliud est. Notat enim *commovere*, ut probat Nonius Marcellus isto Varronis Marcipore:

Haccine nobis, tibiine tudiculasse?

Estque a *tudicula*, quo significatur, quod Titinius vocat *truam*, hoc est, *cochlear majus*, aut simile instrumentum, quo cibi in ollis agitantur. Græci vocant *τορύνην*, ut quod Suidas exponat *κοχλιάριον τῆς χύτρας*. Nec, quin *trua* e *τορύνη* factum sit, ambigo, adeo ut *truare* & *tudiculare* idem videri possint. Gloss. *τορύνη*, *tudicula*. Gloss. Cyr. *τορυνῶ*, *tudiculo*, *insculpo*.

TUEOR notat *videre* & *servare*: ut Græcis *λινόπται*, quos Latini dicunt *retia servare*, cum proprie Græcum notet *retia videre*. Proprie autem ac primo notet *videre*, si sit a *θεῶμαι*, ut censet Angelus Caninius. Nempe θ in τ converso; quomodo a *μίνθη* est *menta*; a *θυμοῦμαι*, *tumeo*; a *ῥοθῶ*, *roto*, &c. Malim ego a תור, hoc est, *explora*, *inquire*. Ac fortasse ab eodem Græcum *θεωρῶ*. Etsi putarint, proprie dici de *contemplatione rerum divinarum*. Sane inquirentis & explorantis est rem inspicere ac contemplari. Ab *obtueor* est *obtutus*, quo præter Maronem, & alios, usus Appuleius, 1. Flor.

TUGURIUM a *tego* deducunt. Capella, lib. III. & Priscianus, lib. 1. Aliter tamen Festus, qui a *tecto* deducit, uti & Ofilius, qui Pomponio teste, ait *tugurium a tectis tanquam tegularium esse dictum*. Nisi locus corruptus, legendumque (quæ H. Grotii in notis ad Capellam suspicio fuit) *tugurium a tego, tanquam tegurium*. Locus est Tit. de verb. sig. Lege CLXXX. Sane Isidorus similiter, lib. XV. cap. XII. *Tugurium casula est, quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium*. Ita & est in MSStis nostris.

TULLIANUM, ut e Festo cognoscimus, ita dictum fuit a *rege Tullio*, qui hanc carceris partem adjecit. Meminit ejus Sallustius, bell. Catil. *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Item Livius, lib. XXIX.

TULLIUS a *tolo* seu *tullo* pro *tolo* vel *tollo*: unde *tetuli* & *tuli*. Nempe quia in altum aquam attollat, unde & *saliens* vocatur. Festus: *Tullios alii* (ita est in MSStis) *dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Aniene*. Ennius in Ajace: *Ajax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant*. Ubi, ut alibi ostendimus, *Ajax* illud delendum, quod a præcedenti fabulæ nomine irrepsit. Versus vero sic in numerum redigendus:

. . . . *Sanguine*
Emisso tepido tullii efflantes volant.

Absque dubio verba sunt nuncii de *Ajace*, postquam manus sibi attulisset.

TUMEO, & *tumor*, juxta Nunnesium in Grammatistice est a *θυμὸς*, quo *animus* & *ira* signatur: fortasse quia irati tument. Vel a דם, id est, *sanguis*, quia is tumorem facit. Nempe ut ab *αἷμα*, *amidum*, ita a דם, *tumidum*. Vel *tumor* sit ab *οἴδημα*, *tumor*, *κατὰ μετάθεσιν*, quod Nunnesius putavit: Vel potius a *φῦμα*, id est, *tumor*. Nam Latini imitantur Æoles qui φ mutant in θ, quomodo pro *θὴρ* dicunt *φὴρ*, unde *fera*: similque *fimus* a *θύμος*, hoc est, *θυμίαμα*, item a *θύω*, *fio*, unde *suffitus*, & alia, quæ suis locis adduximus. A *tumeo* forte dicere *tumor*, & hinc *ὑποκοριστικῶς tumulus*. Aut si *tumus* non dicere, *ἀρχαϊκῶς* sit a *tumeo*. Eo autem a *tumore* nomen, quia est *eminentior terra*, sive *terræ aggestum*: unde Maro:

Aggere composito tumulus.

Gloss.

Gloss. *Tumuli*, βουνοὶ, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς. Etiam a *tumeo tumex*. Est enim *tumor carnis percussæ*. Gloss Phil. *Tumex*, σφωδὰξ, αἱματώδης τόπος. Ubi nec τόπος improbem, quod Martinio visum.

† TVMVLO & TVMVLVS i. e. *agger* est ab Hebr. תלל *thalal* ejusdem prorsus notionis. Id autem verbum ubicumque *Dages* recipit, id Syrorum & Phoenicum more a Latinis per N (sive ἰσοδυναμοῦν M) compensabatur: ut in 3. pers. femin. pro תלה *thalla* pronuntiabatur *tamla*, &, V Tyrrhenico assumpto, *tumla*: itidem a תל *tal*, i. e. *tumulus*, pro תלו *thillo* i. e. *tumulus ejus*, fiebat *tumlo*: itemque in aliis. Hinc ergo manavit *Tumulo* & *Tumulus*, ac postea, extriso L, verbum *Tumeo*. Deinde quia T cum C millies permutatur (e. g. finita in TIVS etiam in CIVS desinunt, & sexcenta alia) pro *Tumulo* & *tumulus*, dictum est etiam *Cumulo* & *Cumulus*. Quae sunt Vossianis etymologiis haud paullo meliora, ac nisi fallor, plane verissima. MAZOCHIVS.

TVMVLTVS dici putatur quasi *timor multus*, quam Ciceroni originationem adscribunt Lambinus aliique plurimi. Ita enim VIII. Philippica legunt: *Quid est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus*. Sed omnino *alius* in *tumultus* vocis solum productio est. Deinde scripsit Cicero *tumor* non *timor*, planeque dictus *tumultus*, quia *res tumeant*, hoc est, *malum aliquod parturire* videantur. Ita *tumendi* voce utitur Cic. epist. IV. lib. XIV. ad Att. *Tumentia negotia*. Et epist. proxima: *Ne deserere viderer hunc rerum tumorem*. Et Propertio quoque *custodum tumor* haud aliud est, quam *custodum densa corona*. Facit pro hac ἐτυμολογίᾳ quoque locus ille Maronis, I. Georg.

. . . . Ille etiam cæcos instare tumultus,
Sæpe monet, fraudemque & operta tumescere bella.

Nam συνωνυμία est in vocibus *tumultus* & *opertis bellis*, quæ *tumescere* dicit, ad ἐτυμολογίαν fortasse alludens. Proprie autem *tumultum* dicebant *bellum Gallicum*, aut *Italicum*. Hinc Cicero eadem Philippica continuo subdit: *Itaque majores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus: tumultum Gallicum, quod erat Italiæ finitimus: præterea nullum tumultum nominabant*. Aliter tamen interdum ipse loquitur Cicero, ut illa pro Roscio Amerino.

TVNC a τόκα, quod Doricum pro τότε, quomodo & πόκα dicunt pro πότε, ὅκα pro ὅτε, ἄλλοκα, pro ἄλλοτε, &c.

TVNDO Angelo Caninio & Petro Nunnesio placuit esse a τύδω, mutato E in V, quomodo a τεὸς est *tuus*; ab ἕλκος, *ulcus*; ab ἑνὸς, *unus*, &c. Sed significationis diversitas facit, ut putem, *tundo*, prius fuisse *tudo*, unde *tudes*, & *tudiculare*: de quibus separatim. N in *tundo* insertum, ut in *frango* a *frago*, unde *fragilis*; *pango* a *pago*, unde *pagina*, &c. *Tudo* vero est a τύπτω, ejecto π, & conversa tenui in mediam. Vel potius a τυπῶ, *tudo*. Nam π interdum abit in D, vel T. Ut a *puta*, (ea est πόσθη) *tota*, unde *Tutinus*, qui & *Priapus*. Notum e Festo Motini *Tutini* sacellum. Τυπὰν vero a תף, *tympanum*. A τυπῶ est τύπος, *typus*. At a *tundo* est Dea *Pertunda*, quia præest *pertundendo cuglo*. Arnobius lib. IV. *Etiamne Pertunda, quæ in cubiculis præsto est, virginalem scrobem effodientibus maritis?* A *tudo* fuit *detudes*. Gloss. vett. *Detudes*, μεμαθηκότες. Ubi cum Vulcanio legere malim μεματθέντες. Sane Festus: *Detudes est detunsos, deminutos*. Ubi *detunsos* dicit, ut Appuleius ait, *detunsis pedum digitis ob lapides*.

TVNICA Isidoro, lib. XIX. cap. XXII. quasi *tonica*, quia homine incedente edit *tonum*, hoc est, *sonum*. Verum hæc inepta. [ex *temnica*, nam τέμενος & τέθενος, unde *temennica* & *tebennica*.] Melius vel a *tuendo*, vel ab *inducendo*. Varro IV. de L. L. *Tunica ab tuendo corpore: tunica, ut induca*. Nempe si posterius ἔτυμον placet, *tunica* dicetur pro *intuca*, ubi omnes literæ, sed trajectæ. Non satis perspexit hoc Becmanus, cum ait, si ab *inducendo* derives, duas tantum literas fore in deducto. Nam tantum opus est mutatione mediæ D in tenuem T. Interea agnosco nec ἔτυμον hoc mihi satis probari. Angelus Caninius trajectione literarum factum ait a Græco χιτὼν sive Jonico κιθὼν, quæ & Petri Nunnesii in Grammatistice sua sententia est. χιτὼν idem Caninius factum putat a Punico *qetan*, vel Syriaco *qitanu*. Sane χιτὼν omnino est ab Hebræo כתנת, quod idem signat. Ac ab eodem fortasse *tunica* κατὰ μετάθεσιν. Romani, *gemina* usi *tunica*. Varro apud Nonium de vita Pop. Romani, l. I. *Postea quam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium*. Unde simul videmus prius *una* uti *tunica* solere. Hinc idem Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Mihi puero modica una fuit tunica, & toga, sine fasciis calciamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alveus rarus*. Vulgus autem *tunica* usum est sine toga, aut pallio. Unde *tunicatum* dicitur Horatio:

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Ennius etiam idcirco probrose de Carthaginensibus, *tunicata juventus*: quia nec togata nec palliata: ut etiam liquet ex Plautina Pœnulo. De *tunicæ* forma legere potes Baifium de re vestiaria, ac Aldum Manutium de quæsitis per epistolam. *Tunica molesta* (cujus Juvenalis meminit) erat *indusium cera litum*, quo sontes tæda & papyro circumdati comburebantur. Hinc qui *tunica* hac induebantur, Scholiastæ Juvenalis dicuntur *cerei*, quia ut cerei intus papyro farcti, exterius cera vestiuntur: sic homines istiusmodi interius essent papyro circumdati, exterius autem cera superinduerentur. Iidem, ut ex Tertulliani Apologetico constat, *semaxii* dicti & *sarmentitii*; *semaxii* quidem, quia *tunica* istac circumdati alligarentur *axi semissali*; *sarmentitii* autem, quia *sarmentis* circumdati comburebantur. Fusius de hoc supplicii genere illustris Scaliger animadversionib. Eusebianis ad annum MMLXXXIV. pag. CLXXXI. *Tunicatum cæpe* Persio, πολύλεπον, a *multis tunicis*.

TVRBA ab Ulpiano ex sententia Labeonis dicitur esse a θόρυβος, quod Eustathio ea θρῦς & βοή. Vide l. IV. in principio, & §. I. D. vi bonorum rapt. Sed omnino *turba* est a Græco τύρβη, quod παρὰ τὸ θορυβεῖν dicitur. Utitur Lucianus: ὁρῶ πολλήν τινα τύρβην, καὶ μεστὸν ταραχῆς τὸν βίον. Hinc τυρβάζω, hoc est, *turbo*. Labeo ait, *turbam* esse *perturbationem tutus sive multitudinis*: *rixam* vero *duorum*. Quomodo, ut JC. ajunt, *in turba factum accipimus, quod decem, aut quindecim hominibus coactis factum est*. A *turba* est diminutivum *turbella*, non *turbela*. Nec enim simile est illis, *suadela* aut *loquela*, sed his, *popellus*, *tenellus*, *umbella*, &c. A *turba* quoque est *turbare*, & *conturbare*, quibus vocibus eleganter Latini utuntur pro *fugiendi animo conversare*. Jurisconsultus: *Si pastor turbaverit*. Martialis, lib. XI. epigr. IV.

Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
Decidat tecum qua pater ipse Deum.

Et lib. VII. epigr. XXVI.

. . . . Noster te non capit ignis,
Conturbator aper, vilius esurio.

Dubium an *turbari* ac *perturbari* ab eadem sint origine. Sane videntur potius esse a ταρβῶ, hoc est, *terreo*, *consterno*, *metu perturbo*. A in V conversum, ut a *labor*, *lubricus*; a *calco*, *conculco*. A *turbando* dictus *turbo*, qui Græcis τυφὼν, Lucretio *ventus versabundus*. Appuleius de mundo: *Turbo dicitur, qui repentinis flatibus prosilit atque universa perturbat*. Nec aliunde *turben*. Nam actus flagellis venti instar *turbas* ac strepit.

TVRDVS *piscis* a *colore turdi avis* nomen habet, ut indicat Varro, IV. de L. L. Fabius quoque inter ea quæ a similitudine nomen habent, & *soleam* & *turdum* piscem ponit, lib. VIII. cap. II. At *turdus* avis dicitur quasi *tardus*, A in V abeunte, ut a *labor lubricus*, a *quatio concutio*. Sic sane Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Turdi a tarditate dicti: hiemis enim confinio se referunt*. Hoc est, *in fine autumni*, ut

ut in Catholico suo exponit Joannes de Genua. Sed cum crebro adeo commutari soleant literæ S & T, malim dicere *turdus* esse ex *surdus*. Nam usque adeo *surdus* est, ut proverbio locum dederit, κωφότερος κίχλης, quod ex Eubuli Dionysio citavit Zenodotus. Sed simplicissimum fuerit, si cum Gesnero dicamus a sono accepisse nomen: quomodo & (juxta Varronem in IV. de L. L.) a suis vocibus nomen impositum *upupæ*, *cuculo*, *corvo*, *pavoni*, *anseri*, *buboni*, aliisque. Quæritur an & dicatur *turda*. Negat Varro, lib. VIII. de L. L. ubi clare ait: *Dici corvum turdum, non dici corvam turdam*. Sed omnes Persii codices ac membranæ, Casaubono adtestante, sat. VI, habent

. . . . *Solers turdarum nosse salivam*,

contra Varronis sanctionem. Etiam a *turdus*, est *turdarium*, locus ubi aluntur *turdi*, Et *turdelix*, *turdus exiguus*. Habes utrumque apud Varronem, lib. V. de L. L. *Verba ex verbis ita declinari, ut literas alia adsumant, alia amittant, alia commutent: ut fit in turdo, turdario, in turdelice*.

Turgeo unde sit, parum liquet. Forte est ab [illegible], quod est, *libidine turgere*. Vel ab *urgeo*, quia quæ *turgent*, *urgent* T præmissum, ut ab [illegible], *taceo*; ab [illegible], *terra*, &c.

Turio vocatur tenuis omnis ramusculus, qui nascitur maxime in summis arboribus. Ita exposuere Georg. Merula, & Phil. Beroaldus. Usus Columella, lib. XII. cap. XLIX. Videtur ita dici, quia facile teratur: ut *turio* sit quasi *terio*, quomodo *tugurium*, quasi *tegurium*.

Turma, (ut Varro ait, lib. IV. de L. L.) *factum a terma. E in V abiit: quod ter deni equites ex tribus tribubus Tatiensium, Ramnium, & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni*. Festus: *Turmam equitum dictam esse ait Curiatius, quasi terimam, quod ter deni equites*, &c. Ipsa Varronis verba deinceps exscribit Festus. Sed Jos. Scaligero in Conjectaneis placet, ut *cohors* in exercitu dicta, quia, *cohortis* villaticæ instar rotunda sit, sic etiam *turmam* ob rotunditatem nominari a [illegible], quod Hesychio teste est *modiolus rotæ, cui inseritur axis*, ὁ ἀξόνιον τοῦ τροχοῦ εἰς ὃν ὁ ἄξων. Hujus quoque vocis originem in iisdem conjectaneis adducit. Censet enim a τείρω, τέρω, τρῶ, τέτορα, tum τόρος venire, ut sic dicatur *quicquid rotundum*. unde τορνεύω & τορνεύματα, tum τόρμος, unde *torques*; tum τόρμος, ut nempe a φέρω φορμός, a [illegible] [illegible], a μοῖρα μορμώ. Denique Martinio visum *turma* κατὰ μετάθεσιν esse ex δρόμος, *cursus*, nempe quia equitatus cursu plus pollet. Ac favet illud in Glossis Philox. *Turma*, λόχος, διαδρομή· [turba & turma, ut glomus & globus.]

Turpis juxta Nunnesium fit κατὰ μετάθεσιν e [illegible], hoc est, *putris*, *caria corruptus*. Possis magis verisimiliter deducere a *torpore*; vel a τρέπω, *verto*, ut idem sit ac *perversus*: vel a τυρβή, *turba*, ut idem valeat ac inordinatus. Nam εὐταξίας nihil pulcrius, ἀταξίας nihil *turpius*. Hinc *turpiculus*, ut *turpicula res* apud Varronem, in IV. de L. L.

Turris (juxta Varronem in IV. de L. L.) a *torvis, quod ea projiciunt ad alios*. At secundum Isidorum lib. XV. cap. II. *quod teretes sint & longæ*. Quippe, (ut subjicit) vel *rotundæ sunt*, vel saltem *procul videntibus rotundæ existimantur*. Apud Pontanum habemus etymon geminum. Varronis illud, *quod adspectu torvæ sint*, *hoc est*, *terribiles*: item alterum, *a terrendis hostibus*, *sicut arces ab hostibus arcendis*. Sed non dubito quin origo ejus a Græcis, vel Oriente sit petenda. Sane affinitatem habet cum βᾶρις, quod Hesychius & Suidas exponunt τεῖχη, ναοί, αὐλαί, πύργοι. Hieronymus in Hierem. cap. XVII. βάρεις esse dicit *turritas domos*, & in Oseæ cap. IX. *magnas & in modum turrium ædificatas domos*. Vide & eum in Psal. XLIV. Non tamen *turris* est a βᾶρις, sed est a τύρσις, σ in ρ mutatum, quomodo *ero* est ab ἔσω, unde ἔσομαι, a πρώσσω *porrum*, ac qui prius *Valesii* ac *Fusii*, postea vocati *Valerii* ac *Furii*. Galenus Lexico in Hippocratem: τύρσις, πύργος, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τοῖς τείχεσι. Hesychius: τύρσις, πύργος, ἔπαλξις, προμαχών. Idem: Τύρσις, τὸ ἐν ὕψει οἰκοδόμημα. Est ab Hebræo טור, quod *aciem*, item *turrim* angustæ *acie* notat. A *turribus* fortasse nomen *Tyrrheni*. Sane id verisimilius, quam ut τύρσις sic dicatur, quia *ea invenerint Tyrrheni*; quod Tzetzes scripsit Comment. in Lycophr, & Cœlius Rhodig. lib. VI. cap. XVIII. A τύρσις quoque, vel Hebræo טור, unde τύρσις venire diximus, videtur esse τύραννος, *tyrannus*: Nisi malis a Chaldæo [illegible], hoc est, *ædes*, *palatium*. Caussa appellationis sit, quod *inhabitent turres ac palatia*. Unde poëta primo odarum opponit *pauperum tabernas*, *Regumque turres*. Primo *tyrannus* in bonam partem pro *rege* seu *principe*, accipi solere, satis notum arbitror.

Tursio, θυρσίων, *folsamenti pars e canicula*, piscu marino, Nomen a *figura thyrsi*, qui in summo est capitatus, Plinio vero & *piscis genus* est, ex genere delphinorum. Ac videri possit nostrum *sturio* ex *tursio* corruptum. Sed *sturio* alius est: & appellatio ea a Germanis, & Septentrionalibus populis, quibus hodieque *stuer* vocatur. [a τρύζω non solum τρυγὼν sed & τρύτων.]

Turtur, Hebræis תור dicitur, quia *is sonus gementis turturis*. Latini syllabam eapse de caussa geminant. Græci κατὰ μετάθεσιν primam syllabam exturere. Nam iis *turtur* est τρυγών. Pro quo & τυργὼν dixisse, auctor est Hesychius. Solent Lacones mutare ρ in σ, unde in Ephororum decreto apud Lacedæmonios, [illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible]. Sic ex τρυγὼν potuerit esse τρυγὼν & κατὰ μετάθεσιν τυργὼν, inde γ in τ abeunte *turtur*. Sed simplicius videtur, si ex Hebræo fiat geminatione syllabæ, vel similiter dicatur a sono impositum. Est *turturis* vox quoque inter lasciva: indeque *turturilla* apud Senecam, epist. XCVI. ubi fortibus viris ac primoribus castrorum opponit molles & *turturillas*, sive, ut aliqui legere malunt, *turturillos*: quos ratos dicit contumeliæ caussa: quasi qui relinquantur non honoris, sed contemtus ergo. De *turturilla* voce ita Isidori Glossæ; *Turturilla ubi dictus locus, in quo corruptelæ fiebant, quod ibi turturi opera daretur, hoc est, panem*. Ubi pro *panem* textu Gruterus emendat *peni*. Sic *posteris* quoque nomen huic parti accommodatum fuisse varii monuerunt. Imo & τρυγὼν (qui Latinis *turtur*) notat τὸ τῶν γυναικῶν μόριον, teste Hesychio. Nimirum quia etsi *turtur* uno contentus sit femella: femellæ tamen, si mare destituantur, se mutuo conscendant. Nec tamen displiceat si apud Isidorum pro *panem* legas *ganea*: quod Lipsio visum. Non quasi *turtur* interdum *ganeam* notet: sed quia peni imprimis in ganeis locus.

Turunda est offa, vel simile quid. At *turundæ* Marcello Empirico, quæ vulgo *suppositoria*, quia supponantur sedi ad ciendam duriorem alvum. Monuit ad Varronem Scaliger, utrumque a *terendo* sic dici; ut a *merendo*, *merenda*; a *præbendo*, *præbenda*. E in V conversum; quomodo a *tegendo* est *tugurium*. Vel *turunda* sit ab obliquo τυροῦντα· τυροῦς vero a τυρὸς, *caseus*. Ut propria *turunda* sit, quæ caseo addito fieret; posteaque ad alius etiam materiæ genera extensa sit significatio. Placuit hoc Salmasio. Figura ejus rotunda erat. Itaque Turnebus, lib. XVII. cap. VII. censet, ubi legitur *turunda*, transpositis literis esse legendum *rutunda*, quomodo in vett. libb. pro *rotunda* quandoque scriptum invenitur. Ad hoc firmandum citat illud Scribonii Largi, cap. CCI. *Atque ita dum desinit fervere, emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur*. Sed plane judico, non tam metathesi in Catone, Varrone, aut Marcello Empirico, quam in hoc unius Scribonii loco opus esse: ut nempe in eo pro *rotundas* legatur *turundas*. Neque enim a figura id nomen, sed uti dicebamus, vel a τυρὸς, unde fie-

ri soleat, vel e *terenda*, quia ut hic Scribonii locus docet, manibus subigitur, quod Latinis *terere*, unde *intritum*, Græci id dicunt *μάττειν*, unde ejus *μάζα*, quæ Latinis *terenda*.

Tus (unde *tusculum* fecit Plautus Aulul.) e *tundenda* dici scripsit Sosipater; ut *tus* dicatur quasi *tusum*, nempe e *glebis tusis* sive *tonsis*. Aliis placet *tus* sive *thus* dici quasi *θύος*, *ἀπὸ τοῦ θύειν*, quæ sententia fuit Julii Modesti: ut Charisius testatur, lib. 1. De utroque etymo ita Servius, ad 1. Georg. *Sane tus modo sine adspiratione dicimus. Nam antiqui thus dicebant ἀπὸ τοῦ θύειν, quod displicuit.* (Ita emendat Heraldus Animadv. in 1. Arnobii, pro quo in vulgatis, *quod Diis placuit*.) *Tura enim a tundendo dicta esse voluerunt, a glebis tunsis, cum quibus dicitur fluens de arboribus coalescere*. Mihi tamen magis placet esse a Græco *θύος*, quod idem ac *θυμίαμα*, *suffitus*, sive, ut recentiores loquuntur, *incensum*. Quemadmodum & *θύειν*, unde *θύος*, idem interdum ac *θυμιᾶν*, *suffire*. Qui a *tundendo* esse malebant, eo movebantur, quod *θύειν* sit *sacrificare*. Sed *θύειν* est id quod dixi. Nec obstat, quod in antiquis codd. *tus* legatur absque adspiratione, ut Pierius quoque agnoscit ad 11. Georg. Nam solent Latini voces a Græcis acceptas aut deductas ita conformare atque immutare, ut origine quoque Latinæ videantur. Ita scripsere *silva* non *sylva*, licet sit ab *ὕλη*: *lacrima*, non *lacryma*, etsi sit a *δάκρυον*: *scæna* non *scena*, etsi sit a *σκηνή*: idemque in sexcentis aliis factum; quæ qui conforment ad exemplum vocum Græcarum, cum veterum monumentorum ac codicum auctoritati repugnent, nimium sibi aliena in lingua tribuere videntur. A *tus*, & præverbio *ad*, est *adturare*, hoc est, *tus addere sacrificio*, sive *accendere tus*. Gloss. vett. *Atturatio*, *λιβανωσία*.

Tussis plerisque a *tusu* ita dici videtur: quia *commotio est pulmonis pectus tundens*. Isidorus videtur deducere a Græco *βύσσος*, quatenus *βύσσω* notat *ἐς βυθὸς καθίεναι*, hoc est, *in profundum abire*. Nam lib. IV. cap. VII. ait, *Tussis Græce ab altitudine vocatur, quod a profundo pectoris veniat; cujus contraria est superior in faucibus, ubi uva destillat*. Mihi neutrum probatur: sed censeo appellationem esse a sono, quem edunt *tussientes*. [e *πτύω πτύσις*.] A *tussis tussilago*, & *tussicularis herba* Cælio Aureliano dicitur, quæ *tussi* medetur: Græcis *βήχιον* eadem de caussa dicitur, Nam *βήξ*, *tussis*, *βήττειν*, *tussire*.

Tuticus. De hoc Tyrrhenico nomine actum est supra in Meddix pag. 431. 432. ubi unus idemque summus Tyrrhenicus magistratus junctim Meddix Tuticus dici solebat, ut ex aliquot antiquorum locis constat, & ex marmorea quantivis pretii mensa ante paucos annos in Herculanensibus fossionibus eruta, cum inscriptione Etrusca, in qua Oscis seu Tuscis characteribus quidem Meddix Tuticus inscribitur. In ea quidem vox prior, si litteris Latinis utare, est Merriss. Verum plurimis in locis ostendi, apud Tuscos D & R pro uno & eodem elemento usurpari: adhaec iidem, ut hinc constat, duplici SS pro X, quo carebant, utebantur. Vox vero altera signatur Tvftiks seu *Tuftiks*, quod τῷ *Tuticus* respondet. At duo haec vocabula, si quæras quid sibi velint, respondebitur, idem plane quod Orientali sermone *Judex justus*: praeclara sane appellatio, qua summus ille magistratus admonebatur officii. Etenim prior vox מדין *medin* idem quod *judex* est: vox vero altera non differt a צדיק *tsadik*, *justus*, nisi quod nostri Osci loco litterarum aliquot Hebraicarum alias sibi usitatiores substituerunt, puta V (Tuscis amicissimum) pro A, ac T pro D; ab hujus autem pronuntiatione ita abstinebant, ut ei modo R, modo T subrogarent. Haec eadem, imo & his multo plura de duabus his vocibus supra in Meddix ubertim explicueram: nisi quod integram inscriptionem, quam tum paratam non haberem, in vocem Tuticus distuli: quem ad abaci ipsius fidem descriptam hic ecce in ima (*) ora subjeci. Mazochius.

Tv-

(*) De abaco Herculanensi, ejusque Tuscanica seu Osca inscriptione.

Pluries in his Vossianis additamentis credo me de Herculanensi hac mensa locutum, ac praecipue supra in MEDDIX. *Sed piget quod ibi pollicitus, me ejus monumenti schema hic in* TVTICVS *lectori daturum, ne nunc quidem fidem liberare queam. Atqui quidquid hic peccatum, culpa non id mea factum (quippe mea potissimum intererat abacum ipsum de se locuturum producere, ne nunc cogerer magno cum meo & legentium incommodo pro Tuscis Latinas his respondentes litteras lectori objicere) non mea, inquam, culpa, sed sculptoris defectu accidit. Ceterum multis jam ab hinc annis eam epigraphen Cl. Venutus ediderat, ac postea Cl. Passerius in suis Symbolis litterariis Florentiae an.* 1748. *editis Vol.* 1. *p.* 207. *Postremo quidquid in ejus epigrammatis exempla adhuc expoliendum restat, id in editione Herculanensium inscriptionum accurate Deo dante praestabitur.*

Nunc id moneo, hujus mensae characteres non semper cum iis qui in Etruriae, Venetiae, Umbriae, Piceni, vicinorumque locorum Etruscis marmoribus deprehenduntur, consentire, sed potius cum Osca scriptura, quae Campaniae totiusque viciniae peculiaris erat, cohaerere. Videatur Cortonensium Dissert. a Pagliarino editarum tomus III. cujus initio exstant nostra Tyrrhenica: ibique pag. 39. & seq (ubi de Capua agitur) tophus Campanus, nummique Capuae plures producuntur, in quibus scripturae effigies abaco huic Herculanensi persimilis sese lectori offert. Et quidem non pauci ex dictis Campanis characteribus, non alibi obvii, huic mensae Herculanensi communes sunt, velut forma quadrata τοῦ A, *ac* Beth *Hebraicum pro* V *consono:* V *vero vocale eadem plane semper figura qua* V *Latinum, non clausum fuit (ut in Etruria) sed inversum. Adhaec* T *Latinum ejusdem prorsus formae sicut in hac mensa, sic & in topho Campano cernitur; cum contra alibi transversa linea non quidem radat, sed stantem lineam oblique secet. Illud vero praecipuum quod cum in Tyrrhenicis ceteris monumentis* Ͻ *pro Latino* R *accipiatur, contra in topho Campano inque Herculanensi mensa duo sint elementi canini simulacra, tum* Ͻ, *tum etiam* R *Latinum, sed inversum: ut facile suspicer,* D *quidem non idem ac* R *fuisse (ut adhuc aliis persuasum) sed esse Latinum* D *blaesum: sicuti & ᴙ h. e.* R *Latinum inversum,* R *non caninum sed molle ac blaesum exprimere. De hac blaesa pronuntiatione dixi plura tum alibi tum in primis in* CVMERVM *in eisdem nostris Tyrrhenicis in Cortonensium tomo* 3. *pag.* 36. *Atque haec de scriptura Osca (quatenus paullulum ab Etruriae litteratura discedit) huc pertinent: alias supersedeo.*

Venio ad epigramma ipsum, quod verbis Tyrrhenicis, litteris autem Latinis exhibebimus. In umbilico tabulae ita a dextra in laevum legitur: HEDENTATEIS SVM: *quod in fine explanabimus. Nec aliud in abaci horizontali plano legitur. At in extremo ipso mensae labro, sive in tabulae ora verticali, quae ex adverso lectoris est, unicus versiculus legitur, sinistrorsum (pro more Orientis, unde domo Tyrrheni erant) his verbis conceptus:* L. SLABII. LAVKIL. MERRISS *(*R *blaesum pro* D *blaesa alternabat, &* S *duplex pro* X, *quo carebant: unde Latinis dictus est* Meddix) TVFTIKS *(tertia in marmore littera est* ב: Beth *autem Hebraicum apud Tyrrhenos modo est* V *consonum, ut in Tuscis Capuae nummis, modo est Digamma, ita ut hic* Tuftiks *pronuntiandum putem: sequitur)* HEDENTATEIS ... RVKINAI. *(ubi puncta figurata vides, scalptura vetustate corrupta est)* PRVPPHER. *Haec una adversae marmoris orae scriptura procedit. Nunc licebit Oscam hanc sive Tuscam scripturam ita uno spiritu legere:* L. (*i. e.* Lucius) SLABII. LAVKIL. MERRIX. TVFTIKS. HEDENTATEIS. RVKINAI. PRVPHPHER.

Vera marmoris lectione expeditus, jam ad interpretationem, progredior. Ergo adversa labri ora sic monet:

Locius

Tutulus (quam vocem Tertulliano inter alios restituerunt viri docti lib. de Pallio cap. IV. cum in vulgatis legeretur *titulus*) priorem nunc corripit, nunc producit, ut bene observavit doctissimus socer Fr. Junius ad Tertullianum. Corripit tum, quando in feminis ita vocatur *capillorum in conum congestus*, quem Lucanus nominat *turritam frontis coronam*, Statius *celsos frontis honores*, *suggestumque comae*, tum quando ponitur pro *apice flaminei*, hoc est *summo fastigio pilei*, *quo Flamen utebatur*, unde *tutulatos* Ennio dicitur. Videtur autem *tutulus* priori significatione esse a *tuendo*, quasi *tuitulus*: cujus causam Varronis verba mox indicabo. Posterior vero significatio ex priori fluxit, ut ex eodem parebit. Mirum autem, quod & Belgæ hodieque capillos feminarum in duas quasi classes connectos, & fasciola circumligatos *tuiten* appellant. At cum *tutulus* primam producit, notat ἀκρόπολιν, estque id nomen a *tutela*. Hasce tres significationes earumque causas discere est ex Varrone, lib. VI. de L. L. Nam cum adduxisset Ennii illud e II. Annal.

Libaque fictores Argeos & tutulatos:

deinceps singillatim de versus singulis verbis tractat, ac de postremo sic scribit: *Tutulati dicti hi, qui in sacris capitibus* (Scal. *apicibus*, id est, *flammeis*) *habere solent, ut metam. Id tutulus appellatur ab eo, quod matresfamilias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos* (Scal. *vintos*) *dicunt tutulos, sive ab eo, quod tuendi caussa capilli fiebant, sive ab eo quod altissimum in urbe quod est, ea res tutissima tutulus vocatur.* Vide & Festum in *tutulus*. Græci *capillum in conum fastigiatum*, quem Latinos in mulieribus *tutulum* vocare diximus, in iisdem nominant κόρυμβον καὶ κρωβύλον, ut in viris κρωβύλον καὶ κορδύλην, in pueris σκορπίον. Vide Hadrianum Junium, lib. II. Animadv. cap. 1. & lib. de coma: Jos. Scaligerum, in Cirin & Ætnam: Florentem Christianum in εἰρήνην Aristoph. &c.

Tutus a *titulus* deducit Scaliger, lib. I. de caussa L. L. cap. XVII. in quo dissentit a Varrone, qui *tutulus* a *tutus* esse existimabat. Sed neutrum placet. Potius puto *titulus* esse a τίω, a quo τιμή.

Lucius (*praenomen est Oscis cum Latis commune*) Stabius. Laukil. Meddix. Tuticus. Mensam. Rukinae (*Latinis, uti dicam, ea est* Runcina dea, *cujus meminit August. de Civ. IV. 8.*) posuit. *In lemmate vero legitur*: Hedentateis sum, *h. e.* Mensae dedicatio.

Quod si rationem interpretationis hujus quaeras; in prioribus quidem propriis nominibus liquent omnia. At mox illud Metiix *verti* Meddix, *Ennium aliosque Latinos secutus, sicuti* Tustiks *est* Tuticus: *de quibus M loco suo in MEDDIX dixi. Restant dictiones tres plane arduae ad explicandum, praecipue prima illa HEDENTATEIS, a qua discuti tenebrae minime potuerunt, nisi lux ex Oriente affulgeat. Vox* Hedenta *formam Chaldaismi emphaticam in TA desinentem imitatur: unde si advenas duas illas litteras, quas invexit emphatica terminatio, amoveas, restabit* Heden: *quod ecquid aliud erit, nisi* ארן Eden *Hebraicum? quod a Septuaginta in Exodo cap. 26. 27. & 36. constantissime* βάσις, *redditur, sicuti & in Latina versione: nam & interpres Chaldaeus* סמכין famchin *i. e.* bases *vertit, Syrus eodem vocabulo utitur, nec Samaritanus & Arabs ab eo discedunt. Hoc uno Seniores a ceteris versionibus discrepant, quod LXXviralis versio* bases *hujca Mesaicas ad ornandas columnas usurpat: at alii omnes sub nomine* קרש (kcresh) *non* columnas, *sed* tabulas (*& quidem ex vero*) *intelligunt. Ergo* ארן eden (*quod in hoc Tusco monumento* Heden *scribitur, leni scil. spiritu in asperum permutato*) Eden, *inquam, sive, ut interpretantur,* βάσις, *non id solum cui columna incumbit, sed & abacum quadratum illum, qui columnae superponitur, designat. Favet mirifice huic acceptioni Vitruvius IV. 1. his verbis:* Ejus autem capituli (*Corinthii*) symmetria sic est facienda, uti quanta fuerit crassitudo imae columnae, tanta sit altitudo Capituli cum Abaco. *Ac post nonnulla addit:* Abaci, *inquit*, crassitudo (*sit pars*) septima capituli altitudinis. *Mitto alia plura. Ex his ergo intelligitur, scapo & capitello columnae* ἀμφίσεως *Abacum quadratum sive mensam adhaesisse. En tibi igitur illud sive* Eden *sive* Hedenta, *de quo Oscu haec inscriptio tum in lemmate, tum ipso in epigrammate labri loquitur. Est enim sacer abacus similis profanis ad varios usus comparatis; ad cujus similitudinem etiam* Mensa *illa, quae columnae capitello imminebat,* Hedenta *h. e. abacus vocabatur. Istud vero* Eden *Tusci per* D *scribebant, quae littera blaeso Etruscorum ore modo per* D *molle, modo per* R *blaesum (ut millies in Tyrrhenicis observavimus) efferebatur. Ad summam etsi* Hedenta *locis aliis* Mensa *communis sive* Abacus *quivis est; tamen hic* Hedentae *nomine non alia mensa intelligitur, quam hic ipse sacer abacus Herculanensis ab hoc Meddixtutico* Rucinae *sacratus. Ei omne genus oblationum imponebatur, etiam vina aliique liquores, qui ubi libati fuissent, quod restabat, per canaliculum in laevo mensae hujus angulo excavatum defluebat. Perfuncti tam inhospito scopulo, qui sub isto* Hedentateis *latitabat, facile postea in titulo (in quo ea vox repetitur) scopulum eumdem evademus. Verum nunc cetera persequamur.*

Sequitur enim DVKINAI aut RVKINAI: nam prima littera, etsi proprie τῷ D Latino respondeat, tamen saepe pro R accipitur, uti jam saepe diximus. Ergo id vocabulum, nisi toto caelo aberro, deam Runcinam (*quae videtur a Tyrrhenis in Italiam delata cum tot diis rusticis, quos memorat ex Fabio Pictore August. in IV. de Civ. 8.*) *designat: quae dea satorum runcationi praeerat. Meminit Augustinus in IV.* de Civit. *cap. 8. his verbis:* Praefecerunt ergo . . . cum runcantur (*herbae*) id est a terra auferuntur, deam Roncinam. *Vide ibi Lud. Vives: vide & Vossium in Etym. in* Runcina. *Ex Isidoro XVII. 2.* Runcatio *est a terra herbas avellere. Instrumentum* Runcones *vocabant. Fuit &* Subruncinator *deus, qui subruncinationi (h. e. ut interpretor, iteratae adversus herbarum pervicaciam runcinationi) praeesset. Vide Servium ad I. Georg. v. 21. ubi ex Fabio Pictore inter deos plurimos, quos Flamen, sacrum Cereale faciens, invocat, deum* Subruncinatorem *non omittit.*

In fine legitur: ПРVФФЕД. *Ultimo hoc loco verbum aliquod exspectatur, quod regat sententiam, veluti* Posuit, Dedicavit *aut tale aliud. Istud vero* Pruphpher *hoc ipsum apud Oscos signasse, quis praestare queat? Multo minus cum Passerio affirmare ausim, istud* Pruffer *venire a Lat.* Profero, *quasi scil. sit* Profert *pro* Offert. *Non dubito equidem quin Oscum hoc verbum,* Construendi, *sive* ponendi *aut* dedicandi *notione praeditum fuerit: sed nihil de proprio significatu docere certo possumus.*

Hactenus inscriptio eximii sacri processit. Restat illud, quod in centro abaci scriptum initio dixi: HEDENTATEIS SVM. Quin prior vox illud idem opus notet, quod cernitur, & cui inscribitur, quis dubitaverit? Ergo si abacus cernitur; quid aliud quam abacus in lemmate signari, atque intento veluti digito commonstrari debuit? Consentit subjectae inscriptionis (qua repetitur hoc idem nomen) scopus; nec enim ibi aliud auctori inscriptionis notare propositum fuisse debet, quam quis illud fecerit, quod subjicitur fidelibus oculis. Cum ergo non aliud, quam mensa spectetur, necesse est tam in titulo quam in subjecta epigraphe, τὸ Hedentateis, *idem esse, quod abacum. Hoc vero ipsum ex usu vocis* ארן eden *in Exodo frequentissimae, ubertim supra demonstratum lectori fuit. Quare titulus iste* Hedentateis sum *idem videtur esse, quod* Abaci dedicatio. *Nam illud SVM est ipsum Hebraeum* שום sum: *quod ita* ponendi *notione pollet, ut sexcentes usus habeat huc facientes, quos in Hebraicis Concordantiis rimari quivis potest. Ac licebit interpretari* ponere, statuere, reponere, collocare, *aut omnium optime* Dedicare, *prout a veteribus* dedicandi *verbum usurpabatur. Ergo lemma istud HEDENTATEIS SVM non videtur aliud fuisse, quam* Abaci dedicatio.

Tutus vero censeo esse ex *tuitus* a *tueor*, unde & *tutor* & *tutela*, a quo Dea *Tutelina*, quam sub tecto nominare erat religio. Nominat autem Varro lib. IV. de L. L. & in sat. *Herculer tuam fidem*, teste Nonio in *Tutelina*. Adhæc Macrobius, lib. I. Saturnal. cap. XVI. & Tertullianus, lib. de spectaculis cap. VIII. Ara huic in Aventino: uti extra portam Capenam *Tutano*, cui itidem a *tutela* nomen: nempe quod adversus Hannibalem *tutatus* esset populum Romanum. Varro Menippeâ, *Hercules tuam fidem*:

Nectu Annibalis cum fugavi exercitum,
Tutanus hoc, Tutanu' Romæ nuncupor,
Hac propter omnes qui laborant, invocant.

Alius igitur *Tutanus* a *Tutuno* vel *Tutino*: qui idem ac *Priapus*: uti in *Mute* diximus.

T Y

TYMPANUM, τύμπανον, Aristophanis Scholiastes & Suidas innuunt esse a τύπτω, quia *pulsetur*. Sed non dubitandum, quin sit ab Hebræo תֹּף, id est, *tympanum*: nempe inserto *M*, quomodo a לפד, est λάμπας, *lampas*: itidemque *N* inserto *finden*, σινδών, est a סדין, *sadin*. Sane Syrorum *tympana* e Græcia Romam tandem esse transvecta, docebit insignis hic locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Qui locus lucem capit ex iis, quæ diximus in *Ambubaja*. Existimat Jos. Scaliger, Latinos a Syro tup (unde Græcum τύμπανον & τύπτειν deducit) etiam pro *tympano* dixisse *topium*, ac sic ut sentiat, facit, quod apud auctorem de Copa, quo loco in vulgatis legitur, *Sunt cupæ calices*: in veteri inventa scheda, *Sunt topia & chalybes*: ut nempe intelligantur *Syrorum tympana*, & æra ad *crotala* sive *crepitacula*. Sane nihil mirum, si Copa Syrissa patrium pulset *tympanum*. Ut autem Latini Græcique *tympani* vocem habent a Syris: ita & Hispani hodie *tympanum* crotalistrium Arabum Maurorumque voce appellant *atabal*; & *tympanum* majus *altambor*, quia in voce *al* articulus est, ut in *alchemia*, *almagestus*, & similibus. Quare non dubium, quin Belgicum *tambourijn*, ex *altambor*, sive *tambor*, factum sit. Etiam *tympanum* ad rem architectonicam transfertur: qua de notione vide Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

†TYPHON venti exitialis nomen est, haud dubie Tyrrhenicum; quippe ex Homero liquet, Typhonem gigantem Inarime Tyrrhenorum insulae fuisse suppositum; etsi alii poetae, uti sit, monti Aetnae subiecerunt. Atqui Tyrrheni loca istiusmodi primitus incoluerunt: & Ἄριμος vocem fuisse Tuscam, qua *simiae* (quibus *Inarime* scatebat) notebantur, jampridem erudite Bochartus ostendit. Nec equidem dubito, quin Typhonis gigantis fabula ex *Typhone* flatu aquilonari omnium violentissimo fluxerit. Ipsa vox Hebraea צפון *tsaphon*, i. e. Aquilo, non aliud a Typhone vento est, uti copiose disputavi in Dissertationis ad Is. XIV. 4. parte altera §. I. Ac *Typhon* ventus est a verbo צפן *tsaphan*, quod est *flare*: unde *Typhon* ventorum princeps. De quibus videre licebit nostram *de vento Typhonico* Dissertat. quam ad Act XXVII. 14. aliquando dedi. Mazoch.

TYPHUS, τῦφος, proprie *fumus*: sed per metaphoram ab Arnobio, aliisque, sumitur pro *fastu* & *arrogantia*. Est a τύφω, *fumigo*. Unde & *typhon*, τυφών, *vortex fumigans, sed sine igne*. Indeque & gigas ille, cui Sicilia imposita, *Typhon* & *Typhoeus* vocatus a poëtis.

V

VACCA, si Isidorum audimus, fuerit a *bos*. Sic enim scribit lib. XII. cap. I. *Vacca quasi boacca. Est enim ex qualitate nobilium nominum: sicut leo leæna, draco dracæna*. Malim dixisset *vacca* esse ex βοεική. Nam βοεικός, *vaccinus*. Interim nec istud probarim: sed verum est, quod Angelus Caninius monuit, esse a Syriaco ejusdem notionis *baccara*, בכרה. Ac Hebræis quoque בקר, *bos*. Sæpe enim Latini mutant *B* in *V*, quomodo a βιῶ est *vivo*; a βοῶ, *voco*, & *aufero aufugioque* dicunt pro *abfero* & *abfugio*. Vide *Vis*, *Vescor*, *Volo*, &c.

VACERRA, [βάκηλος] proprie *stipes ad quem equi religantur*, & κατὰ μεταφορὰν *homo stupidus*, qua ratione & idem *stipes* vocatur. Festus: *Vacerram Ælius, & alii complures vocari ajunt stipitem, ad quem eques solent religare. Atejus vero Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, ut sit vecors & vesanus, teste Livio; qui dicit: Vecors & malefice vacerra*. Num *vacerra* a *vaco*, quia *vacant* equi ei alligati? an potius a *varus* quo significatur *baculus furcillatus & informis*: ut inferius dicemus. Pro *vacerra* Augustus nove *vacerrosum* dixit, teste Suetonio.

VACILLO unico *c*, quamquam *vaccillo* subinde legas in MSStis: ut quibusdam codd. MSStis Festi sive Paulli in *Talipedare*. Ac similiter dicunt Belgæ *waggelen*: quod a *vacillare*: Nonium si audimus, a *baculo* venit, quo se lassi & infirmi sustentant. Sane summa est inter *B* & *V* affinitas. Sic a βάζω est *vado*, a βία *vis*, a βρῶσις, *vepres*, &c. Nec obstat, quod prima in *baculus* quidem corripitur, eadem vero in *vacillo* apud Lucretium, si sana est vulgaris lectio, inveniatur porrecta. Nam & idem Lucretius corripit eam in *vacillo*: & contra in *imbecillo* secundam Horatius producit. Ut syllaba *ba* vel *va*, videatur olim antiquis fuisse anceps. Locus Lucretii, ubi corripit, est iste, lib. VI.

Hac igitur ratione vacillant omnia tecta.

Ejusdem est:

Denique sub pedibus tellus cum tota vacillat.

At producit in III.

Tum quasi vacillans primum consurgit, & omnis.

Scio, Lambinum, ubi *vacillans* legitur, priori longa, sive, ut in optimo nostro Msto legitur, *vaccillans*, scribere *talipedans*, voce Enniana. Sed facit id præter codd. omnium fidem. De etymo objiciat aliquis, quod Donatus in editione secunda sic scribat: *Sunt sine origine perfectæ formæ, ut pitisso, vacillo*. Verum non aliud dicere vult, quam non venire hæc a verbo, uti inchoativa, diminutiva, & similia de quibus egerat. Fortasse tamen id verum non est. Suspicari enim liceat *vacillo* esse a *vaco*, ut a *sorbeo sorbillo*. Quod aperte negat Diomedes, lib. I. Ubi cum dixisset, *sorbillo esse diminutivum perfectæ formæ*, subjungit *vacillo* esse *perfectæ formæ sine origine*. Sane si a *vaco* est, aliud necesse sit veteribus *vaco* signarit, quam nunc: puta *impingo*, *ruo*, *cado*, vel simile. Fit hoc eo magis verisimile, quia tanta est affinitas ac similitudo inter *vac* ac Hebræum פוק, quo notat *impingo*, *vacillo*, *ruo*. A *vacillo* est *vacillator*, quod Glossæ Philoxeni exponunt συκοφάντης. Sic fortasse dictus, quia ejus vacillat fides ac testimonium: quomodo loquuntur Jurisconsulti, L. XXVII. §. I. D. de lege Corn. de fals. & L. XV. D. de quæst. Eædem Glossæ *vacillantes* interpretantur κραιπαλῶντες. Sed proprie Græca vox notat *vacillantes ex vino*, ut loquitur Fabius, lib. VIII. cap. III.

VACO ab Hebræo בקק, *evacuare*, *vacuum reddere*. A *vaco vacuus*, ut ab *irrigo irriguus*, ab *assideo assiduus*. Ab eodem *vacivus*, ut a *cado cadivus*, a *recido recidivus*. Gloss. Philoxeni: *Vacinus*, ἄνικμος. Item hinc *Vacuna*, dea vacantium sive otiosorum: de qua sic vetus Horatii interpres in epist. X. lib. I. *Vacuna apud Sabinos plurimum colitur: quidam Dianam, nonnulli & Cererem esse dixerunt, alii Venerem, alii Victoriam, deam vacationis, quod faciat vacare a curis. Sed Varro prima rerum divinarum Minervam dicit, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiæ vacant*. Meminit & Auson. epist. V. Ab eodem *vacuefacio*, & *vacuefio*. Vide Cartionem, Antiq. lib. I. cap. XVIII. Pro quo alii legunt *vacefacio*,

facie, & *vacefio*. Ut Modius epist. CXLIV.

VADO nonnullis Perotto teste dicitur quasi *via do*: Sed est a βατῶ, quomodo lingua Delphorum dicebatur pro πατῶ, teste Plutarcho in Hellen. A βάω est βατὸς, unde βατέω, uti ab eo πατέω. Item βαδίζω, *badisso*: quo usus Plautus Asin. III. III.

Demum hercle jam tibi de ordeo, tolutim ni badizas.

Fit autem *vado*, a βατῶ, mutato B in v consonum, quomodo a βιῶ est *vivo*; a βοβαιῶ, *voveo*; ab ὄροβος, *ervum*; a βρῶχες, *vepres*, &c. Idem fiet si *vado* deducamus a Dorico βάσδω, pro βάζω, eliso σ, quod non minus placet. Vel fit *vado*, (quod simplicissimum,) a βάδω. Eustathius, Iliad. II. pag. CCCCLXXXVII. ὁ βάδος ἐκ τοῦ βάδω, ὃ παράγωγον τὸ βαδίζω. Βάδω autem a βάω, a quo βίβημι, & βαίνω. Βάω a בא, *venit*.

VADA in plurativo, & interdum *vadum*, aut *vadus*, τὰ βραχέα. Varro, lib. I. de ora maritima: *Ubi ab aqua summa non alte est terra, dicitur vadus.* Citat Servius in I. Æn. Quod ad etymon a *vadendo* deducunt. Nempe quia sic dicatur cujuscumque aquæ fundus, per quem vadere, sive pedibus transire licet, ita ut ubi quis in eo constiterit, jam periculum effugerit, ne mergatur. Sed ob disparem quantitatem censeo ἀμέσως venire a Græco βατὸν, quod a βάω. Vel quod eodem redit, sit a βάδος, quamquam βάδος universe notat, per quod vaditur, non solum transitus per aquam. Aristophanes in Avibus:

Διὰ ταῦτα τὸν δὲ τὸν βάδον βαδίζομεν.

Atque hoc nisi certissimum videretur, minus displiceret sententia ejus, qui *vadum* censebat esse plane Arabicum, a وادى *vadun*, quod *torrentem* iis notat. A *vadum* est *vadosus* amnis, cui crebra ejusmodi *vada*. Ab eodem proverbium, *Res est in vado*, quia, ut in profundo periculum, ita in vado securitas.

VAFER, δόλιος, πανοῦργος, ut exponunt Phil. Gloss. De etymo sic Perottus: *Vafer, callidus, astutus, quasi valde Afer. Mira enim semper fuit ejus gentis calliditas.* Ita fuerit ex *Afer*, & *ve* ἐπιτατικῷ, ut in *vehemens*. [Afer, Fafer & hoc verum.] Sed quid si dicamus esse ab ἀφὴ, quod antiquum verbale est ab ἅπτω, *necto*, *ligo*: ut *vafer* sit, qui norit artem verborum rerumve vincula alteri nectendi? Sed simplicissimum, puto, erit, si *vafer* dicatur esse ex *varifer* contractum, quasi qui *varia* semper *afferre* norit, quibus se vel alios unsit extricare. Favent nonnihil Glossæ Isidor. in quibus *vebrum*, hoc est, *vafrum*, exponitur, *varium*, *multiforme*.

VAGINA, κολεὸς, ξιφοθήκη, ut est in Philox. Gloss. [indidem unde *agma*] Isidorus, lib. XVIII. cap. IX. *Vagina appellatur ex eo, quod in eo mucro vel gladius bajuletur.* Ita *vagina* dicetur quasi *bajuligina*, unde *bajugina*, & per syncopen *bagina*, ut Isidori ævo scripsere pro *vagina*. Sed hæc inepta. Potius fit ab antiquo *pago* pro *pango*: unde *pepigi*, & *pagina*. Nempe ut *pagina*, ubi *pagimus* stylo, ita *vagina* pro *pagina*, media, discriminis caussa, porrecta, ubi pagimus gladium. Vel, quod imprimis placet, ut a *vacando Vacuna*, vacantium dea, ita & a *vacando vacina*, vacuum illud in quod gladius reconditur. *Vacina* enim antiqui dixere, quibus *g* in usu non erat, unde & scripsere *macestratos* pro *magistratus*; *fefocunt*, pro *effugiunt*, similiaque, ut vel ex columna Duilliana constat.

VAGIUS, & *vagor*, (quod pro *vagitu* Ennium Lucretiumque posuisse docent Varro, Festus, Nonius,) sunt voces a sono factæ. Varro, in libb. rerum Divinarum apud Agellium, lib. XVI. cap. XVII. *Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia; quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.* A *vagio* est *vagilo*, seu *vagulo*, vel *vagulor*: nempe ea ratione, qua a *pipio pipilo* est apud Catullum, de passere:

Ad solam dominam usque pipilabat.

Vagulari vel *obvagulari*, est cum vagitu quasi & clamore sua reposcere ab eo, qui alienum involasset. Festus: *Vagulatio in lege XII. Tabularum significat quæstionem cum convicio.* Subjunguntur deinde verba ipsa XII. Tabb. *Cui testimonium defuerit, tertiis diebus ob portum obvagilatum ito.* Quæ verba etiam adducit in *Portum*, ut docens *portum* in XII. accipi pro *domo*. Vide de *obvagulationis* ritu Ravardum in iis, quæ ad XII. annotavit. At plane fallitur Theodorus Marcilius, cum putat, quod Romæ *obvagulari*, id Græcis fuisse κλαυθμὸς· de quo Pollux, lib. VIII. cap. I.

† VAGOR, *vagoris* apud Ennium & Lucretium (II. 576.) a Festo laudatos ploratum notat, nec secus *Vagitus* & *Vagio*. Quae mihi non est dubium, quin ab Hebr. verbo בכה *vaca*, quod est *plorare*, fluxerint; nec enim aliud interest quam tenue *Caph* cum *Gimel* medio permutatum. MESOCHIUS.

VAGOR, sive, ut vetustiores dixere, *vago*, ab *ago* esse plurium sententia est. Sed Papias putat dici quasi *vanus ago*: Perottus quasi *vacuus ago*. Puto potius, *vago* esse ex *ve*, id est, *valde*, & *agor*, hoc est, *feror*. Passiva enim significatio manifesto inest huic voci. Nec multum abeunt a nobis, qui dici ajunt, quasi *vi ager*. Vide quæ diximus in *Nego*. A *vagor* est *supervaganeus*, ut a *vaco supervacaneus*. Itaque *supervacaneum* idem est, quod *supervacuum*: at *supervacanea avis* (Festi verbis utor) *vocatur ab Auguribus, quæ ex summo cacumine vocem emisit, quia quasi in altissimus superque omnia vagatur, appellata.* Ita est in schedis Farnesianis: & conveniunt MSSti codices Paulli.

VAH κατ' ἀποκοπὴν ex *vaha* factum scribit Priscianus, lib. I. cap. de numero literarum: & lib. II. cap. de syllaba. Itidem *ab* ex *aba* factum putat. Sic autem se sentire ostendit, quia nulla syllaba terminari possit adspiratione. Sed ut hoc verum sit in nominibus, verbis, iisque orationis particulis, quæ θέσει significant, locum tamen non habet in interjectionibus, quæ significant φύσει. Itaque etiam dicimus *ob*, quod ex *obe* vel *obo* factum esse nequit, cum diversa harum interjectionum vis sit. Nec *proh* ex dissyllabo contractum est, sed ad præverbium *pro* addita est aspiratio differentiæ caussa. Vide *Ah*.

† VALENTIAM Tyrrhenorum fuisse deam ex eo constat; quia Ocriculanorum (*) municipale numen erat. Ocriculum autem Tuscorum oppidum fuisse, testatur Stephanus his verbis: Ὀκρίκολα πόλις Τυῤῥηνῶν, *Ocricula urbs Tuscorum*; quia nempe Tusci olim Umbriam etiam tenuerunt. Quo circa videamus, quid VALENTIAE nomen significat. Clamabunt hic statim omnes, *Valentiae* nomen, si quod aliud, purum putum Latinum esse, cui Graecum ῥώμη respondeat. Addent fortasse & Solini verba initio sui Polyhistoris, ubi ait ex aliquorum opinione, quam urbem *antea Valentiam dixerat juventus Latina*, eamdem *Romam* (Ῥώμην) *servata scil. significatione impositi prius nominis*, ab Evandro appellatam. Verum hae merae sunt fabulae: nam ROMA unde sit vocata, alibi dicetur. At si VALENTIA eadem quae ROMA, cur in Urbe aeterna, cur in cetero orbe Romano, per quem deae *Romae* religio multa erat propagata, altum de dea VALENTIA silentium? Ac prorsus frustra sunt, si qui

(*) *Meminit hujus deae marmor Ocriculi repertum, quod affert Grut. pag. 2. num. 12. in hunc modum*: Pro . salute . itus . ac . reditus . D. N. Sanctissimi . Tit. Aug. aediculam . concilii . deorum . dearumque . Aurelius . Faustus . prot. (*i. e. protector*) divini . lateris . Aug. N. ex . visu . DEAE . VALENTIAE . S. P. F. C. *Hanc eamdem epigraphen ubi recitasset Montfauconius V. C.* (*tom.* 2. Supplem. antiquit. illustr *pag.* 112.) *haec subjecit*: Quae Dea Valentia nescio an alibi uspiam memorata occurrat. *At Tertulliano Apolog. cap. 24. inter deos municipales OCRICULANORUM VALENTIA diserte memoratur.*

qui sunt qui deam hanc Tuscam Ocriculanam cum dea *Roma* confundunt; aut vero si qui sunt qui ejusdem *Valentiae* nomen originis Latinae credunt, quod est mere Tyrrhenicum, idemque ab Oriente arcessendum. Vide supra in BALNEAE: inde disces *baluc as* nomen Etruscum idemque Orientale esse, Chaldaeis, Syris, Arabibus usitatissimum. Ab eadem ergo rad. בלן, *balan*, unde *balneis* nomen est adscito *Tau* formativo, & addita terminatione Latina) fit BALANTIA, sive *Valentia*; quam deam balneis praefuisse non dubito. In ruderibus Ocriculanis hodieque thermarum plurima vestigia visuntur; quarum etiam inscriptio illa meminit a Cluverio pag. 640. recitata; quae talis est: *Juliae. Luciliae. L. Julii. Juliani. fil. patroni. municipii. cujus. pater. THERMAS. OCRICOLANIS. a. solo. extructas. dona. decur. Aug. pleps. D D D.* MAZOCH.

VALEO Angel. Caninius & Petrus Nunnesius putant esse ab ἄλω, vel ὑλίω, quod verbum agnoscit is, qui de dialectis scripsit. Utrumque idem significat. Hom. Il. ω.

Οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.

Ubi ἄλε est ὑγίαινε, ut interpretatur Hesychius. Latini praeposuere *V* consonum, quod non raro fieri ostendimus in *Venus*, *Video*, atque alibi. Οὔλειν vero ab Jonico ἄλος pro ὅλος, *integer*, *sanus*. A *valeo* est *validus*, unde *valide*, & κατὰ συγκοπὴν *valde*, uti Priscianus monet in xv. ac Beda libro de Orthogr. Cum autem non *valitudo* modo, sed & *valetudo* dicatur per *E* longum, plane verisimile est, quemadmodum veteres dixere *olitum* & *oletum*, sic eosdem dixisse *valitum* & *valetum*, ab illo esse *valitudo*, ab hoc *valetudo*: qua de re pluribus actum in Animadvers. Grammaticis. A *valeo* est *valesco*. Lucretius, lib. I. vers. DCCCLIX.

Sed potius tali facta recreata valescat:

Quem ipsum versum usurpat pene initio quarti libri. Hinc composita *convalesco*, *invalesco*, *revalesco*.

†VALEO ab Homerico verbo οὔλω pro *valeo* Ang. Caninius, & Pet. Nunnesius arcessiverunt, quod non improbat Vossius. Nec equidem reprehenderem, nisi οὔλω tantum de sanitate fuerit usurpatum, cum contra *Valeo* latissime pateat. Eo fit, ut aptius mihi videar ἐτυμολογεῖν ab Hebr. בעל *vaal*, quod, absorpto de more *Ain*, evadit VAL: nec illud displicet, quod Hebraica motio *Kametz* i. e. A in Latino *Valeo* non deperierit. Res ita se habet. Hebraicum, Chaldaicum, Syrumque בעל (quod *potiri* & *dominari* exponunt) sicuti & Gr. κυριεύω, & Latina verba *potiri*, & *posse* & *potentem esse* (quo sensu dicitur *Diva potens Cypri*, & (*) similia) & postremo *Valere*, eamdem omnia vim ac significationem obtinent. Itaque haec omnia verba cum *dominandi*, *potiendi*, *valendi*, *pollendi* notione usurpantur. Sic etiam & superius Hebraicum vocabulum *Val* de quo agitur, praeter *dominandi* notionem, etiam *valendi* ac *pollendi* vim obtinet, veluti ubi dicitur Esdr. IV. 8 בעל טעם *vaal teem* i. e. *valens consilio*, & alia plura in hunc modum, quae possunt in Bibliis Hebraicis & Chaldaicis quaeri. Sic etiam בעלת איש, *vaalat ish* est *viri potens*; & alia centena eodem pertinentia. In his autem locutionibus τὸ *vaal*, aut ejus femininum, non aliter debet, quam Latino nomine *potens* aut *valens* exponi: quae duae dictiones non tam significatu, quam syntaxi distinguuntur, quia *Valens* cum sexto casu jungitur, *Potens* autem (quoties maxime *dominum*, *aptum*, *capacem*, *compotem* notat) cum casu patrio nectitur, ut *Potens Cypri*, *Potens viri*, & sexcenta talia. Vide dicta in MAETVS loco suo. Praeter jam dicta poterat etiam *Valeo* ab Syro בלע *velah*, quod est *praevalere* & *vincere* derivari: imo poterat & ab Hebr. חלד *beled* (unde ח in Digamma verso, fuisset *Voled*) arcessi: quod Ps. XXXIX. & alibi pro *robore* usurpatur. Ac re vera in laudati Psalmi Latina vulgata versione *Substantia* redditur, utique ex ejusdem Psalmi Graeco ὑπόστασις. MAZOCHIUS.

†VALETUDO inter verba media refertur, & quidem sine ulla adjectione *firmae* aut *infirmae*, *commodae* sive *incommodae*. Pari vocum in partes contrarias ambiguitate laborant & verba Orientis nonnulla: quod exemplis demonstrare non est opus. Aut vero siquis *valetudinem*, ubi languorem notat, a חלה (*vala*) *aegrotare* deducat, ubi vero *sanitatem*, a חיל (*vail*) h. e. *viribus* arcessat; nec equidem magnopere assentiar, nec tamen pertinaciter reprehendam. MAZOCHIUS.

VALGUS quis dicatur, Festus docet, his verbis: *Valgos Opilius Aurelius, aliique complures, ajunt dici, qui diversas suras habeant, & qui talos vitiosos habeant. Plautus in Milite Glorioso:*

Majorem partem videas valgis suaviis.

Et in Scytho liturgo:

. . . . Sin ea mihi insignitus pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut broncum filium.

E contrario vari dicuntur incurva crura habentes. Nempe *valgi* sunt, qui, ut Petronius loquitur, *crura in orbem pandunt*; quales Æthiopum pedes, & ille, quem describit Martialis, lib. II. epigr. XXXV.

Cum sint crura tibi, simulant quae cornua Lunae,
In rhytio poteras, Phoebe, lavare pedes.

Graeci *valgus* est βλαισὸς· ut *varus*, ῥαιβός. Imo ea sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, quasi *valsus*, *valgus* est a βλαισὸς, nempe κατὰ μετάθεσιν, & σ in G converso. Verum quid si *valgus* dicatur a βάω, eo; & ἀλγέω, quod Laconibus ἀμφισβαίνω sive *morbum atque aegritudinem* notat? Vide quae de *valgis* diximus in *Perna*, & *Varus*.

†VALGUS is est, qui ut loquitur Petronius, *crura in orbem pandit*, aut cujus crura, ut ait Martial. imitantur *cornua lunae*. Antiqui apud Festum *valgos* interpretabantur, *qui DIVERSAS suras haberent*, h. e. διχομένας. In Amosi Graeco V. 9. legitur ὁ διαιρῶν &c. i. e. *dividens*, *diducens*; cui respondet Hebr. מבליג *mablig*. Existimarunt igitur Graeci interpp. per Rad. בלג *valag*, nonnumquam significari divisionem & divaricationem. Ac re vera Arab. verbum בלג *valaga*, *discriminandi* ac *diducendi* vim habet: quod & nomen est, quo superciliorum distantia notatur. Ac rursum Arabicum *aulagion* signat habentem dirempta supercilia, quasi si valgum superciliis diceres. Etsi ad crura tantum apud Latinos *Valgus* refertur. MAZOCHIUS.

VALLIS a *vallo*, juxta Isidorum, lib. XIV. cap. VIII. *Valles*, inquit, *sunt humilia loca, quasi vulsa*. Graecis est αὐλὼν, unde *vallis* literarum trajectione fieri censet Angelus Caninius; & Nunnesius in Grammaticis: atque ait Caninius similia esse ψύλλα, Æolice σπύλλα, *pulex*; ἄκυλος, *ilicis glans*; σφάκελος, *fascis*; δύναμαι, *dominor*; χιτὼν, *tunica*; ταχύ, *cito*; ἄρχω, *rego*; τρίτος Æolice τέρτος, onde *tertius*: *colurnus* pro *corulnus* a *corulus*, &c. Vel fuerit *vallis* a βάλλω, *dejicio*, *demitto*. Est enim *locus depressus*, *ac quasi demissus*, *seu dejectus*. Vel, quod Guicharto placet, ab אבל, *vallis*, *planities magna*. *Vallium* dea *Vallonia*, ut apud Perottum lego: sed alium neminem, quod sciam. A *con* & *vallis*, patet esse *convallis*. Quare non audiendus Varro, cum lib. IV. de L. L. *convallis* dici ait, quasi *cavata vallis*.

†VALLIS non est ab αὐλὼν, sed a נחל *nahal* aut *naval* (quod & *vallem* & *torrentem* notat) in quo *Nun* excidit veluti in defectivis primâ, & Hebr. *Cheth* in V consonum non praeter morem vertitur. At contra αὐλὼν longius a communi fonte abest. Guichartus vult *vallem* ab אבל *abel* dici, quia hoc vocabulo putant quidam Gen. L. II. *planitiem* notari. Sed ibi *abel* luctum designat. Et ut *planitiem* notet: aliud est *planities*, aliud *vallis*. De *Valle*

Aaaaa vide

(*) *Veluti ubi Diana* uteri potens *Ovidio dicitur*, &, mai *aut* sui potens, potens imperii, potens mentis, irae, pugnae, fugae &c.

vide rursus in VOLVO. MAZOCHIUS.

VALLUM dicebatur *murus e terra ad fossæ oram aggestus, crebris sudibus sive palis munitus*. Itaque duæ ejus partes, agger sive terra, & pali sive sudes. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Vallum, vel quod ea varicare nemo posset: vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ V*. Quæ lectio si recta est, *varicare* hic erit ὑπερβαίνειν sive *transgredi*: quomodo *varicare* in vett. Glossis exponitur, ut diximus in *Varus*. Sed Jos. Scaliger Varronis locum sic legit: *Vallum, vel quod ea vari ac ærumnæ essent*, &c. Verane hæc emendatio sit, difficile dictu est: sed de etymo plane assentio. Quamvis enim, quia valli agger jactu aut aggestione terræ fieret, *vallum* & *vallare* non inepte deduci queant a Græco βάλλω: tamen cum non omnis *agger* sit *vallum*, sed tum demum id nomen adipiscatur, cum munitus est *vallis* sive *sudibus*: quin a *vallus vallum* dicatur, dubitandum minime censeo. Idem esse *vallus*, quod *palus*, sive *sudis*, ostendimus superius. Vallos autem aggeri imponi solere, clare docet hic Vegetii locus, lib. III. cap. VIII. *Primum in unius noctis transitum, & itineris occupatione leviore, cum sublati cespites ordinantur, & aggerem faciunt, supra quem valli, hoc est, sudes, vel tribuli lignei, per ordinem digeruntur*. Hinc Ammianus lib. XXXI. *Vallo sudibus fossaque firmato*. Quemadmodum autem *vallum* a *vallus*, ita *vallus* ὑποκοριστικῶς a *varus*, quo furcillas notari ostensum suo loco. A *vallum* est, *intervallum*, quomodo proprie vocatur *spatium inter cervos sive varos in vallo castrensi positos*. Sed συνεκδοχῇ speciei extensum ad alia quævis. *Intervalli* de voce ita Annæus Cornutus apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. *Intervallum per duo L L. vallum enim ipsum non aliter scribitur, a quo intervallum. Varro dicit intervalla esse spatia, quæ sunt inter capita vallorum, id est, stipitum, quibus vallum fit, unde cætera quoque spatia dicuntur*. Hæc Cornutus. Atque idem tradit Isidorus, in XV. A *vallum* quoque est *evallare*, quasi *extra vallum mittere*, ut interpretatur Nonius, qui Titinnium ac Varronem usos docet. A similitudine bacillorum furcillatorum & informium, quos *varos* dici dicebamus, homines duri asperique appellantur *Varones* vel *Varrones*. Utroque enim modo vox hæc scripta invenitur, quomodo & *vari* & *varri* legitur. Lucillius apud Festum in *squarosus*:

Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Persius, sat. V.

Varo regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Atque hinc *Varronum* cognomentum apud Romanos. Quamquam de hoc aliter ipse Terentius Varro apud Servium, in XI. Æn. his verbis: *Est & alia hujus rei historia. Varro enim cum de suo cognomine disputaret, ait eum, qui primus Varro sit appellatus, in Illyrico hostem, Varronem nomine, quod rapuerat, & ad vos* (lego, *nos* vel *suos*) *portaverat, ex insigni facto meruisse*. Ubi deesse videtur *Varronis cognomen*. Nisi cum Salmasio leg. *insigne ex facto meruisse*. Nam *insigne*, & *signum*, dicebant pro *cognomine*: ut ad historiam Augustam annotavit.

VALLUS duplicem habet significationem, & pro eo duplicem originem. Interdum est diminutivum a *vannus*, ut a *varus vallus*. Sic usus Varro, lib. I. de R. R. cap. LII. *Ex tritis, oportet e terra subjactari vallis, aut ventilabris, cum ventus spirat lenis. Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur acus, evannetur foras extra aream, ac frumentum, quod est ponderosum, purum veniat ad corbem*. Interdum vero *vallus* est diminutivum a *varus*, hoc est, *palus*. Maro, II. Georg.

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos.

Ubi hic Servius: *Bis idem dixit, nam & valli & sudes idem sunt*. Ac Vegetius quoque lib. III. cap. VIII. ait: *Aggerem, supra quem valli, hoc est, sudes vel tribuli lignei digeruntur*. A *vallo rustice* dicitur *evallere* & *evallefacere* pro *foras ejicere*: & *vallefieri* pro *foras ejici*. Ut illo Varronis: *Donec foras nos intus evallaverunt*. Et hoc ejusdem in Prometheo: *Retrimenta cibi*, (al. *ubi*) *quæ exierant per posticum, evallefecerunt*. Festus juxta emendationem Salmasii, *Valvoli, folliculi fabæ, quasi vallivoli, quia vallefacti excutiantur*. Ubi perperam vulgo *vallo facti* pro *vallifacti*. Idem Salmasius apud eundem pro *vallifcit* corrigit *vallefit*. Addit Festus: *Vallefit, a vallo militari: quod fit circa castra, quod qui se ejiciuntur, pro perditis habentur*. Sed potius ea sunt a *vallo rustico*; ut dixi. Nam pro *ejicere foras*, non solum *evallare* dicitus, sed & *evannare*. Sic sane Pomponius *evannetur* dixit, pro *ejiciatur foras*. Et favent huic sententiæ ista Festi verba, ut quidem ea Salmasius corrigebat: *Evallatum, eventilatum: unde valli quibus, frumenta ventilantur*. Qui locus in vulgatis corruptissimus est. *Evallare* igitur & *evallefacere* proprie est *excutere vallo* sive *vanno*: *vallefieri*, est *evannari*.

†VALLUS est ab Hebr. חיל (quod est *præmunitio, antemurale*) *cheт* non præter morem in V consonum verso. MAZOCHIUS.

VALVÆ Guicharto sic dictæ videntur ab אובל, qua voce inter alia significatur *porta*: ut ait B. Hieronymus. Sed vellem docuisset, ubi sic sumatur. [αἰβαλυ, θύρα Hesych.] Valde accedit *valvæ* ad βαλβὶς, quomodo, ut ex Glossis constat, vocabatur θύρα τῦ ἱππικῦ, *janua equitatus*, sive potius *carceres*. Sed βαλβὶς potius est *repagulum*. Quare placet Isidori sententia, lib. XIV. cap. VII. qui *valvas* putat dici quasi *volvas*, quia introrsum revolvantur. Imo idem Servius scripsit ad I. Æn. atque ipsum Varronem ejus sententiæ laudat auctorem. Horum judicio *valvæ* sunt plicatiles, seque velant. Aliud igitur *bifores*, quæ Græce δίθυροι: aliud *valvæ*, quæ Græcis θύραι διαπτυχεῖς. *Bifores* sunt januæ duæ quarum utraque suos habet cardines, inque medio connivent ac junguntur. Quare cum apertæ bifores, hinc & inde fores habemus. At in *valvis* eadem janua complicatur, inque se ipsam revolvitur: eoque egredientes ab eodem latere integras *valvas* habemus.

VALVOLVA dicitur *folliculus, cum aliorum leguminum, tum fabarum* imprimis: nempe a *vallus*, & *volo*: quia *vallo*, hoc est, *fuste* frangatur, granique excussis leviculæ fracti volvoli partes inde provolitent. Id mihi Festus voluisse videtur his verbis: *Valvoli folliculi fabæ appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti* (leg. *fracti*) *excutiuntur*. Ad vocem *valli*, ad oram *fustibus* notatum: credo ut indicaretur *vallus* hic esse a *varus*, hoc est, *fustis*: non autem idem notare, ac a *vannus*: uti accipitur, cum Varro deducit *vallum* a *volatu*, *quod, cum id jactant, volant inde levia*. Quod si etymon Festi parum placeat, vide an non, ut *valvæ* dictæ quasi *volvæ*, *quia bifida interius volvuntur*, ita & *valvolus* dicatur quasi *volvulus*, sive quoniam in eo grana volvantur, sive quoniam granis circumvolvatur. Mihi tamen non displicet, ut ab ὕλη sive ὕλλη est *sylva*: ita a πύλη, sive Æolico πύλλη esse *valva*.

VANNUS factum ex *vallus*, *L* in *N* converso. Nam interdum hæ literæ commutantur, unde *nimfa* & *limfa* dicimus. *Vallus* autem pro *vannus* dixit Varro, qui & lib. IV. de L. L. deducit a *volatu*, *quod cum id jactant, volant inde levia*. Testatur quoque Joh. Pierius, I. Georg. in optimo illo Romano codice legi:

.... *Et mystica vallus Iacchi.*

Pro quo in vulgatis, *mystica vannus*. Beroaldus ad undecimum Appuleii vult *vallus* esse ὑποκοριστικὸν a *vannus*. Sed si vox ea haberet significationem diminutivam, non a *volatu*, sed a *vannus* deduxisset Varro. *Vallus* igitur alterius fontem putavit: etsi id non a *volatu*, ut putabat Varro; sed, ut bene Cæsar Scaliger, a βάλλω, *jacio*, *jacto*: nempe *ob jactationem ac succussionem valli sive vanni*: ac similiter ἀπὸ τῦ βάλλειν vel πάλλειν, erit *palea*, quia jactatione ac succussione vanni a frumento discernatur. Vide quæ in *Palea* diximus. A *vannus* est *vannare*

vannare & *evannare*, hoc est, *vanno fruges aut legumina movere ac ventilare*. Pomponium, Lucilium, Varronemque usos docet Nonius. Gesnero & avem *vanellum* quasi *vannellum* dici placet, quia *alis instar vanni aut ventilabri commotis strepitum exciret*.

VANUS putarunt Papias & Joannes Genuensis, ita dici quasi *valde anus*, hoc est, *instar anus mentis vacuus*, & *insipiens*: uti Isidoro *vafer*, quasi *valde Afer*, hoc est, *Afri instar callidus*. Perottus arbitrabatur *vanus* esse ex *vacuus*, quod a *vacando*. Aliqui a *vado*, quia *vana vadunt*, nec eodem loco persistunt. Sed rectius deducas a φαίνω, *apparere*, quia vanum non est id quod apparet: uti phasmata aliud sunt, quam apparent. Vel a κενός, id est, *vanus*; ut a κάπνος, *vapos*, κ utrobique in *V* consonum commutato. Vel a *ve*, hoc est, *valde*, & *inanis*, quod ipsum ab ἰνῶ, hoc est, *vacuo*, ut suo loco diximus. [est a φάνος φανις, & φανασία, *quæ* & *vanum* & *vanitatem notant*.] A *vanus*, non *vanitas* modo, sed Plauto etiam *vanitudo*, & *vanitees* Appuleio. [& *vanor* Senecæ Epist. 85.]

† VANUS & ejus derivata *vanitas*, *vanitudo* &c. sunt procul dubio ab Hebr. און *aven* ejusdem prorsus notionis; nec enim aliter a Græcis interpretibus *Aven* verti solet, quam κενός, aut sæpius μάταιος. Alibi quidem modo ἄνομος, modo ἄδικος aut per hujusmodi synonyma redditur: verum id eo fit, quod Hebræo sermone *vanitas*, *iniquitas*, *impietas* & similia pro synonymis prorsus habentur. Poteram & aliunde etymon *Vani* accersere: verum quod a principio posui, id verius. MAZOCHIUS.

VAPOR Græcis ἀτμὸς ab ἄω, id est, *spiro*: ac similiter Latinis *vapor*, sive *vapos*, a καπνὸς, *flatus*, *halitus*: nempe ab inusitato κάπω, hoc est, πνέω. Unde & καπνὸς, *fumus*, *exhalatio*. Erit autem a κάπνος *vapos*, K in *V* converso, ut fortasse a κενὸς, *vanus*. [*vapor* vel *vapos*, ex θάλπος, θάλπορ.] A *vapor* est *vapidus*, a quo male valentes *vapide se habere*, Augustus dicebat, teste Tranquillo. Inde & verbum *vapora* apud Solinum, cap. VIII. & Appuleium de mundo.

VAPPA dicitur *vinum acescens*, *nondum tamen in acetum conversum*. Græcis dicitur ὀξίνης· ut *acetum* ὄξος. Nempe quia in ὄξος converti cœperit. Gloss. Philox. *Vappa*, ὀξίνης. Si Scaligerum in Copam audimus, idem etiam dicitur ἐκφαντίδης. Movet eum Hesychius in καπνίας. Sed, quod non attendit vir summus, non dicit καπνίας aliter vocari ἐκφαντίδην, verum ait *vinum evanidum* dici καπνίαν, ac eo nomine nuncupatum etiam *Ecphantidem* malum poëtam comicum, quod nihil scriberet præclari, sed vappæ instar censeri oporteret. Quod & ipsum a Julio Polluce proditum est: atque ea hisce observatum Philippo Maussaco, dissertatione Critica, quam Harpocrationi suo atteauit. Sane Latinis similiter *vappæ κατὰ μεταφορὰν* vocantur ἄχρηστοι ac *nihili homines*. Ita usi Catullus, Horatius, alii. Obscenus quoque Deus de se in Ithyphallico carmine ait:

> *Nos vappæ sumus, & pusilla culti*
> *Ruris numina*.

Utramque significationem complexus Plinius, lib. XIV. cap. XX. *Vitiumque musto*, inquit, *quibusdam in locis iterum sponte fervere: qua calamitate deperit sapor, vappaque accipit nomen, probrosum etiam hominum cum degeneravit animus*. Græci similiter usurpant ὄξινος, ut Aristophanes ἱππεῦσι, quamquam aliter cepertt vetus Scholiastes. Videtur autem *vappa* non solum esse οἶνος ἐξεστηκὼς, hoc est, *vinum saporem odoremque amittens*, sed etiam quodvis ὑδαρὲς, hoc est, *tenue*, exiguæque impensæ, cujusmodi etiam est, quod natura sua tenuius languidiusque est, quod Plautus Nervolaria *sublestum* vocabat; quamquam aliter hac de re Fultus. Sic autem *vappæ* vocabulum usurpari recte monet Scaliger in carmine du Copa, versu istoc:

> *Est & vappa cado nuper defusa picato*.

Quod ad etymon, conjectabam *vappa* dici quasi *vapida*, hoc est, *evanida*. Hoc enim est *vapidus*, unde *vapide se habere* Augustus dicebat, id est, male habere. Ut *vapidum vinum* optime de *vappa* dici videatur. Neque multum abit Joannes Genuensis in Catholico, ubi *vappam* a *vapore* deducit. Nam *vapidum* a *vapore* esse, suo loco diximus. *Vapor* sane *exhalatio est calida ac humida*. Similisque *vappa*, postquam e vino calor igneus abiit. Ita Cæsar Scaliger, in priorem librorum de Plantis, qui male Aristoteli tribuuntur, pag. XCIX. edit. Crisp. Sed magis tamen placet, quod & Josepho Scaligero monitum, Æoles, quemadmodum pro ὄμμα dixere ὄππα, sic etiam pro βάμμα dixisse βάππα, indeque factum esse *vappa*. Nec obstat, quod βάμμα neutri, *vappa* muliebris generis est. Nam & *syrma*, & *schema*, & *diadema*, & *glaucoma*, & *dogma*, & *sacoma*, & alia quædam quæ Græcis neutra sunt, Latinis quoque antiquioribus genere muliebri usurpantur. Nec magis τοῦ βάμματος significatio repugnat. Nam proprie quidem *intinctum* significat, ἀπὸ τοῦ βάπτειν, quod est *tingere*: sed aceto imprimis ad ἐμβάμματα utebantur: pro ἐμβάμματα autem simpliciter βάμματα dixere Syracusii, teste Hesychio. Hinc βάμμα simpliciter pro *aceto*. A quo Æolicum βάππα, & Latinum *vappa* pro *vino acescente*.

† VAPPA vini vitium proprie notare putatur; a vino autem ad homines ἀχρήστους translatum. Verum ubi primum orta, quove postmodum ea vox translata, nemo antiquorum dixit, ne Plinius quidem, ubi ait XIV. 20. *Vitiumque musto quibusdam in locis iterum sponte fervere* (id quod nostrates rustici vulgo dicunt *Sbollire*) *qua calamitate deperit sapor*, *VAPPÆQUE accipit nomen*, *probrosum etiam hominum cum degeneravit animus*. Qui aliud non vult, quam *vappæ* nomen vino aeque ac hominibus degeneris animi convenire. Imo quidni ab homine ad vinum ea vox traducta fuerit? sicuti GENEROSUS & talia plura, sunt in homine propria, in vino translata. Nec in homine autem, nec in vinis certum aliquod ea voce vitium notatur, sed quidquid hominem aut vinum degenerare facit. De vino vide Vossium in Etymologico, apud quem *Vappa* modo est quod incipit acescere, modo evanidum, modo vile vinum, seu *villum*, modo οἶνος ἐξεστηκώς. Similiter in hominibus viles, degeneres, nepotes, dissoluti, ventri dediti, parasiti, omnino vitiosus quisque (verum ferme ubi animus sit dissolutior, non ubi atrocitate, ferocia, violentia peccat) VAPPA appellari solet. Sic Horatius avaro vappam opponit I. sat. I. *Non ego avarum cum veto te fieri, vappam jubeo aut nebulonem*. Quod initio dicebam, nim. id nomen in homine proprium, in vino μεταφορικὸν fuisse, id ostendit verissima vocis origo, quae ab Hebr. חנף *hanep* petenda fuit, quod hominem *profanum*, *impurum*, *nebulonem*, *hypocritam* designat. Hebraicum istud verbum, unde hoc nomen oriri dixi, a LXX ferme redditur μολύνω aut μιαίνω i. e. *polluo*. Nomen autem ab eisdem dicitur ἄνομος, παράνομος, ἀσεβής. In Ps. XXXIV. (Hebr. 35.) ver. 16. חנפי *hanpe* junguntur cum scurris & parasitis. Locus sic habet: *Cum hanpe* (i. e. vappis) & *irrisoribus placentariis* (sic ibi parasitos περιφράζει) *frendebant super me dentibus suis*. Ab *Hanpe* autem (N per *Dages* compensato, & gutturali *Chet* pro more in Digamma transeunte) fiebat *vappae* & in sing. VAPPA. Notandum est, id vocabulum apud Chaldaeos (apud quos significat etiam *adulatorem*) ac potissimum Syros, maximo in usu esse. Et sicuti VAPPA apud Latinos homines proprie degeneres notat; sic apud Syros חנפא *hanpa* i. e. *vappa* passim sumitur pro ethnicis aut apostatis, qui a fide defecerunt. At Guido in suo Lexico notat, Julianum apostatam κατ' ἐξοχὴν a Syris eo vocabulo insigniri: quod plane respondet οἴνῳ ἐξεστηκότι, seu *vappae*. Verum ut saepe dixi, id totum in vino est μεταφορικὸν, in hominum animis proprium ac nativae significationis nomen. MAZOCHIUS.

VAPULO Joannes Genuensis in Catholico suo deducit a *vapor*: quasi proprie sit *plecti usque dum e sudanti corpore exeat vapor*. Quomodo Germani similiter ajunt, *schlagen das es dampfe*: *ferire usque dum vaporet*. Si hoc etymon placeret, dicerem ἀναλογίᾳ posse defendi. Nempe non quasi ἀμείνως, fit a *vapor*, sed quasi a *vapeo*: unde fit *vapulo*, ut ab *uro* sive *ustum ustula*, a *pasco pastula*. [συμπάλλειν, *concutere*, σείειν.] Sed longe verisimilius est, *vapulo* esse ab ἀπαλοῶ præmisso *V* consono, ut ab ἴς *vis*, cui similia non pauca adduximus alibi. A abit in *V*, ut a κραιπάλη, *crapula*, &c. Ἀπαλοῶ idem est ac simplex ἀλοῶ, quod est *trituro*, *tero*, *contundo*, etiam *flagris cædo*, quomodo eo usus Synesius.

†VAPULO doctiss. Vossius ab ἀπαλοάω, quod est *triturat* verbum, adscivit, mirâ licentiâ; nec enim, ubi simplicia (a quibus unis mos est ἐτυμολογῆσαι) non succedunt; liberum est composita adhibere. Quanto felicius, si a חבל *bhabal* deducatur, modo liceat. Licet autem, tum per derivationis leges (quid enim usitatius quam *Chet*, unam ex fortibus aspiratis, in Digamma mutari, *Beth* vero mediam transire in tenuem?) tum etiam per fontis rivulique similes notiones. Nam חבל *bhabal* non raro apud Hebraeos *laedendi*, *corrumpendi*, *perdendique* vim habet, multo autem magis in Daniele, Jobo, Esdra. Nec solum apud Hebraeos, & Danielem id sequens, sed multo magis apud Chaldaeos Targumicos (apud quos חבל *bhabal* & חבול *bhabol* respondet *Vae* Latino, quasi sit imprecatio exitii, quod & comoedia Latinæ usurpavit, ubi ad imprecandum *Vapula* dicitur; quod omne maledictorum genus complectitur. Nec aliter Syri verbo חבל utuntur. MAZOCHIUS.

VARIUS proprie est *diversi coloris*: quod clare indicat Tullius lib. II. de fin. *Varietas proprie in disparibus coloribus dicitur*: *sed transfertur in multa disparia*. A propria igitur notione est, quod *pantheræ* quæ diversicolorem maculosamque pellem habent, *variæ* a Latinis appellantur. Plinius, lib. VIII. cap. XVII. *Pantheræ & tigres macularum varietate prope sola bestiarum spectantur, cæteris unus ac suus cujusque generis color est*. Et mox: *Nunc varias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere*. Et paulo post: *Primus autem Scaurus Ædilitate sua varias centum quinquaginta universas misit*. Glossæ Philoxeni: *Varia*, ποικίλη, πάρδαλις. Ubi conjungit utramque *variæ* notionem, qua adjectivum, & qua substantivum. Allusit huc Plautus, Epid. III. ubi cum Epidicus dixisset, *varie se valuisse*, respondet Thesprio:

> . . . . *Qui varie valent*,
> *Caprigenum hominum non placet mihi, neque panthermum genus*.

Quod ad originem vocis *varius*, Joanni Genuensi placuit esse a *via*, quasi *viarius*, hoc est, *diversa via*. Aliquibus ab Æolico φὴρ pro θὴρ, *fera*: quia feræ multæ diversicolores. Etiam sunt, quibus cum Perotto videatur, proprie *varios* dici a *varis*, hoc est, ἴονθοις, de quibus Celsus, lib. VI. cap. V. Glossæ Philoxeni: *Varius*, ἴονθος. σκαμβὸς, ποικίλος. Ubi planum est legi debere: *Varus*, ἴονθος, σκαμβός. *Varius*, ποικίλος. Proprie igitur ex horum sententia *varii* sint, *quibus varia est facies distincta*. Atque hoc confirmant joco Ciceronis in Mauricum apud Quinctilianum, lib. VI. sive de risu: *Miror*, inquiebat, *quid sit, quod pater tuus homo constantissimus te nobis varium reliquit*. Sed omnino *varius* est a Græco βαλιὸς, sive βαλίος, quod idem interdum significat, Suidas: Βαλίαν, τὴν ἔλαφον τὴν κατάστικτον. At κατάστικτος idem est quod ποικίλος, prout interpretatur Hesychius. [ψάρον ποικίλον.] Fit autem a βαλιὸς, *varius*, converso λ in *R*, quomodo a ἐλάφι est *firpe*, a *Pales Palilia* & *Parilia*, a *Janus Janualius* (quomodo versus Saliares in *Jani* honorem *Januarii* vocabantur,) & *Januarius*. Quemadmodum & contra *R* abit in *L*, uti a λείριον est *lilium*, a *Remo*, teste Porphyrione, *Lemures*, ac fortasse a *merendo milites*, qui prius *meritos*, &c. A *varietate coloris* dictus *varius* piscis. Isidorus, lib. XII. cap. VI. *A colore, ut Umbri, quia colore umbra sunt*: *& Auratæ, quia in capite auri colorem habent*: *& Vari a varietate, quos vulgo tructas vocant*. *Varios* Germani ac Belgæ vocant *varelios* aut *verellos*, quasi *variolos*.

VARIX dicitur *vena feculento sanguine tumescens*, quales in temporibus, ventre, ac cruribus imprimis oboriri solent. Fortasse est a Dorico & Æolico κριξὸς, quod idem significat, teste Polluce. Nempe ut δίξος pro διττὸς, sic κριξὸς pro κριττὸς dixere. Si longius abire Latina vox videtur: possis cum Nonio deducere a *varus*, id est, *obtortus*. *Vari*, inquit, *obtortis plantis*: *& varices inde dicuntur venæ in suris infixæ aut obtortæ*. Scio disparem esse quantitatem *varicis*, ac *vari*. Sed alia etiam sunt, quæ primogenii indolem non sequantur. Oriuntur autem *varices* ex nimio labore, ut bajulis usu venit, aut diuturna statione, unde Juvenalis, Sat. XVI. vers. CCCXCV.

> . . . . *Varicosus fiet aruspex*.

Ubi sic vetus interpres: *Varicosus fiet multum standot dum deos aut exta consulit*. Idem ex nimio viæ labore contingit. Unde Varro in epist. apud Nonium in *varus*, ac *varices*: *Nam si tuam rhedam non habuissem, haberem varices*. Atque hinc scomma captavit Vatinius in Tullium, uti Macrobius narrat lib. II. Sat. cap. III. Cum enim Cicero gloriaretur, se humeris Reip. ab exilio reportatum: *Unde ergo*, inquit, *tibi varices*? *Varices* enim habebat Tullius: unde Sidonius eundem, lib. V. epist. V. vocat *varicosum Arpinatem*.

VARUS quid proprie dicatur, indicat hic Horatii locus, lib. I. Sat. III.

> . . . . *Hunc varum distortis cruribus, illum*
> *Balbutit scaurum pravis fultum male talis*.

Quare Nonius interpretatur, *distortis cruribus*, ac Festus, *incurva crura habentes*. Sed generatim hæc dicta restringi oportet ex Acrone ad locum citatum, ubi exponit *pedibus introrsum retortis*. Iis opponuntur *valgi*, quod & ipsum Nonius generatim nimis interpretatur *intorti*. Festus curatius, qui *varis* opponi ait, atque ita ex Opilii Aurelii, aliorumque complurium mente dici, *qui diversas suras habeant, ac talos vitiosos*. Sic enim apud eum legendum paret, etsi in vulgatis verba postrema sint de loco suo trajecta. Ac de *valgis* plura diximus in *Compernis*, & *Vatia*. *Varus* autem puto κατὰ μετάθεσιν fieri a ῥαιβὸς, quod est, στρεβλὸς, καμπύλος, unde ῥαιβοσκελὴς, qui Latinis *varus*. Sed & ἁπλῶς dicitur ῥαιβὸς. Inde igitur *varus*. Non, ut ajunt, ab εἴρω, *necto*, *illigo*: nec etiam a *verto* simili ratione ac a *torqueo* est *tortuosus*. Nonnullis placet *varis* nomen esse a similitudine *baculorum furcillatorum* & informium, quos *varos* dici cognoscimus ex quarto Varronis de L. L. *Vallum*, inquit, *vel quod ea vari ac ærumnæ essent*: *vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata habeat figuram literæ V*. Sic enim locum recte emendant. *Ærumnas* vocat Varro *furcillas*, quam significationem docet Festus. At *varos* quoque esse *furcillas*, argumento est, quod sic interdum dicantur *furcillæ*, quibus tolluntur retia, quæ σκανδάληθρα καὶ στάμβονες Græcis dicuntur; Lucanus, lib. IV.

> *Aut dum dispositis attollat retia varis*
> *Venator*.

Sed profecto ὁ στρεβλόπους non tam *vari* nomen adeptus a *bacillorum* similitudine, quam a generali hujus vocis significatione, qua notat idem ac ῥαιβὸς, hoc est, στρεβλὸν, *obtortum incurvumque*, unde & *furcillis* ipsis *vararum* nomen impositum esse vero consentaneum est. Ovid. lib. XI. Met. fab. I.

> *Brachiaque opposui, tenuique a pectore varas*
> *In flexione manus*.

Martialis, lib. VII. epigr. XXXI.

> *Vara nec injecto ceromate brachia tendis*.

Sic enim est in vett. MSStis. A *varus* est *varitus*, ut a *primo primitus*; ab *imo imitus*. Usus Appuleius, I. Metam.

v. Metam. *His editis ab imo remoto grabatulo varicus super faciem meam residentes, vesicam exonerant.* Ubi vulgo editum *varicus*: repugnante ἀναλογίᾳ. Aliqui etiam *varicitus* legunt, quod a *varicibus* esset. A *varus* etiam est adjectivum *varicus*: quod est *varicatis* ac dispessis cruribus, more eorum, qui grandibus ambulant passibus. Ovidius, lib. III. de Arte, vers. CCCIII.

Illa velut conjux Umbri rubicunda mariti
Ambulat, ingentes varicu fertque gradus.

A *varus* quoque est *varare*: a *varo* autem *varico*, ut a *vello vellico*. *Varicare* usurpat Fabius, lib. III. cap. III. imo Turnebus apud Varronem in IV. de L. L. legendum putat: *Vallum, vel quod eu varicare nemo posset*, id est, *transire, transcendere*. Glossæ Philox. *Varicat*, ὑπερβαίνει. Item: *Transvaricat*, ὑπερβαίνει. Gloss. Isidori: *Varicat, divertit, ambulat*. Eædem: *Varicavit, ambulavit*. Hinc *divaricare*, διασκελίζειν. Eo μεταφορικῶς de *arboribus* usus Cato pro *disjungere & separare*. Festus quoque *obvaricare*, & *prævaricari*. De priori sic ait: *Obvaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus is rectum iter conficeret*. Ergo dicitur *obvaricare*, quomodo dicimus *malo ire obviam*, hoc est, *malum impedire*. De altero vero sic scribit: *Prævaricatores a prætergrediendo sunt vocati*. In Glossis quoque Philoxeni legas, *Prævaricat*, διασκελίζει. Est ea vox a *rure* translata ad *forum*. Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Arator, nisi incurvus, prævaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caveatur, ubi inventum est.* Quid autem in *foro* sit *prævaricari*, indicant eædem Glossæ. Nam in iis est: *Prævaricor reo*, καθυφίεμαι τῷ ὑπευθύνῳ, hoc est, *submitto me reo*. Ibidem legas: *Prævaricor tibi*, παρίζομαί σε, hoc est, *parco & alludo tibi*. Itaque *prævaricator* opponitur *vero accusatori*, proprieque *prævaricari* dicitur, qui dum fingit se accusare, id agit potius, ut reus absolvatur. Fit hoc vel transeundo dicenda, vel breviter attingendo, quæ sunt & fusius proponenda, & sæpius inculcanda. Porro de etymo non omnes adsentiunt Festo. Siquidem a *varietate* id nomen consecutum alii putant. Cicero unus in Partit. sic dici indicat, *quod in contrariis caussis quasi varie esse positus videatur*. Ac Labeo in athletis, §. prævaricator ff. de his qui not. infam. a *varia certatione* dici monet: nisi cum Hottomanno a *varicatione* hic legere malis: quando ibidem habes: *prævaricator est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat prodita causa sua*. Quæ etiam invenias, l. I. ff. de prævaricat. Tullianum etymon juvat, quod vocem *varicator*, auctores basil. hic exponunt ἀμφιταλαντευόμενος. Sed Andreæ Alciato neutrum etymon placet; censet enim *prævaricatoris* vocem esse a *varicibus*, quibus qui laborat, cum recta incedere non possit, it oblique: idque proprie esse *varicare*: hinc autem *prævaricari* de accusatoribus dici, quia, adversarii caussam juvando, haut recto pede in officii præscripto ambulant. Alciati sententia facile refellitur ἀναλογίᾳ. Imo & illa Tullii. Nam a *varus* est *prævarus*, hoc est, *valde varus*, ut a *grandi prægrandis*. A *prævaro* autem *prævaricare*, ut ab alia præpositione *obvaricare* & *divaricare*. *Prævaricare* igitur est *præter modum varicare*: unde & Festus *prætergredi* ostendit. Nempe quia *varicare* est *ingredi, ambulare*, ut Glossæ exponunt.

VAS *vadis*, ἐγγυητής, κατὰ συγκοπὴν factum e *vades*; quomodo *res* ult ex *resis*; *mens* a *mentis*, &c. [malo a γυίας, i. e. *qui manum dat & promittit*. vide notata ad ἐγγύη & κόω, κῶα, & κοιάζω.] Caussam nominis ponit vetus Horatii interpres, ad sat. I. lib. I. *Vades ideo dicti, quod qui eos dederit, vadendi, id est, discedendi habet potestatem*. Sed obstare quantitas videtur. Quare eadem de caussa malim deducere a Græco βατης, quod a βάω, hoc est, βαίνω, vel βαίνω. Nempe ut a φάω φατης, unde *vates*, sic a βάω βάτης, unde *vades*, & κατὰ συγκοπὴν *vas*. Simili errore *vadum* deducunt a *vado*, cum sit a βάθος, vel βατος: de quo jam diximus. *Vas* autem dicebatur, qui promittebat suo se periculo aliquem judicio staturum. Proprieque *vas* erat *in re capitali*, ut Festus docet, & hi Ausonii versus indicant, quibus inter *vadem* & *prædem* differentiam ponit.

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria; quis dabitur? præs.

Hinc est *vadari*: ut vel fidem fecerit hoc Plauti, Persa act. II. sc. *Pensum meum*:

SA. *Vadatur hic me*. PÆ. *Utinam vades desint, in carcere ut sis.*

Et Livius, lib. III. *Tot vadibus accusator vadatus est reum*. Est autem *vadari*, *vades* postulare, qui sub certa pœna aliquem vadimonium obiturum præstarent. Gloss. Philox. *Vadatur*, ἐγγυᾶται, μετὰ παραγγελίας συντάσσεται. Gloss. Isidori: *Vadatur, promittit, fidem dicit*. Ejusdem originis est *vadimonium*, non a *vadari*. Nam ut a *teste testimonium*, a *patre & matre patrimonium & matrimonium*, sic a *vade vadimonium*. Quomodo vocatur ipsa *sponsio sistendi se in judicio*. Unde illæ formulæ *vadimonium promittere, obire, deserere*, &c. Gloss. Philox. *Vadimonium*, ἐγγύη, ἱκανοδοσία. Glossæ Cyrilli: ἐγγύη, *vadimonium, fidejussio*. Isidori Glossæ: *Vadimonium facit, fidejussorem dat*.

VAS *vasis*, pro quo & *vasum* veteres dixere, teste Gellio Charisioque. Becmano videtur ejusdem esse originis ac Græcum σκεῦος, utrumque enim, sed Latinum illud morosius deduci ab Hebræo הוי. Isidorus, lib. XX. cap. IV. putabat *vas* dici a *vescendo*, quod in eo escæ ponantur. Sed si proprie est *vas escarium*, potius a πάω, *pasco*, fuerit *vasum*, & κατ' ἀποκοπὴν *vas*, ut a *nihilum nihil*. [ab ἀγγεῖα] Vel potius *vas* sit ab ששת, quo significatur *quicquid ex asseribus compositum*; ut *capsa, dolium, arca*, & quæ similia. Ita Georgius Henischius libro de asse. Sane quo minus a πάω esse credam, facit, quod non eo nomine solum continentur, quæ edendi bibendique caussa parantur, sed etiam, quæ ujusmodi *vasa* sustinent, ac generatim res omnes mobiles, domusque instrumenta: unde *vasa conclamare* veteres dicebant, cum milites alio diversuri, jubebantur *res suas*, hoc est, *sarcinas colligere*. Indeque vox *convasare*, ut apud Terent. Phorm. *Aliquid convasassem*. At μεταφορικῶς dixit Sidonius extrema epist. IX. lib. I. *Undique omnium laudum convasatis acclamationibus*. Quemadmodum autem Græci *genitalis seminis conceptacula* speciatim appellant σκεῦος, ita Latini quoque ea interdum appellant *vasa*. Plautus, Pœnulo, act. IV. sc. II.

. . . . *Facio, quod manifesto mœchi haut ferme solent.*

MI. *Quid id est?* SY. *Refero vasa salva* . . . .

Auctor Ithyphallicus:

Hic legimus Circen, Atlantiademque Calypsu
Grandia Dulichii vasa tulisse viri.

Hinc *bene vasati*, qui auctori Ithyphallico *bene peculiati*. Lampridius Heliogabalo: *Romæ denique nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui ei bene vasatas perquirerent*. τῇ ἀκμῇ ἀφροδισίων εὐφυεῖς, ut pro eo scribit Dio. A *vas* est *vasculum*, unde *vascularius*, σκευοποιός, ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ pag. LXIX. Sed pro *vasculum*, *vasilium* dicit Marbodæus in lapidario,

Quæ jacis radiis in aqua subjecta vasillo.

Quem versum etiam adducit Nestor Novariensis, recteque monet, *vasillum* ea ratione contra primigenii naturam corripere primam, qua idem fit in *sigillum, mamilla, tigillum*, & similibus. A *vasis* quoque est *vasarium* & *vasifer*. Unde idem Glossarium: σκευοθήκη, *vasarium*, σκευοφόρος, *vasifer*, *sarcinator*. *Vasarii* nomine intelligebatur supellex omnis, ac instrumenta cuncta, quibus magistratus cum in provinciam iret, instruebantur. Cicero in Pisoniana: *Nonne HS. centies & octogies, quod quasi vasarii nomine in venditione mei capitis adscripseram, ex ærario tibi attributum Romæ in quæstu reliquisti?* Indeque nobilium clientes dicti sunt *vasalli*, quasi eorum sint *vasa*, inque eorum *vasario* sint. Ita

Turnebus,

Turnebus, lib. xxx. Adversariorum cap. xv. & Andreas Schottus, lib. I. Nodorum Ciceron. cap. III. A diminutivo *vasculo* est *vascularius*. Ita dicebatur, qui scyphos aliaque ex auro vel argento *vascula* faceret. Ab eo diversus erat, qui hæc *vasa* cælaret: qui τορευτὴς dicebatur. Conjunxit eos Cicero Verr. VI. *In regiam maximam palam artifices omnes celatores ac vascularios convocari jussit*. Usus similiter Labeo in Digestis.

VASCA *tibia*, μελετητικὸς αὐλὸς, ut exponitur in Glossis Philoxeni: nempe quæ Græcis πλαγίαυλος αὐλὸς, Plinio *tibia obliqua*. Habes non apud Servium modo, sed & Solinum, cujus hæc verba, c. XI. *Insula est arundinum ferax, quæ accommodatissimæ sunt in omnem sonum tibiarum, sive præcentorias facias, quarum locus est ad pulvinaria præcinendi, sive vascas, quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt. Vasca tibia a leviori sono*. Nam id est *vascus*: unde in vett. Glossis, quæ apud Salmasium: *Vascum, inane, leve*. Vide, quæ de voce *vasci* Salmasius notavit ad Flavium Vopiscum; item in Exercitationibus Plinianis.

† VASCA tibiae praecentoriae est epitheton; cujus meminit Servius ad illud (XI. 737) *Aut ubi curvo choros indixit tibia Bacchi*. Ibi Grammaticus: *CVRVA TIBIA, symphoniacorum .... hanc tibiam Graeci πλαγίαυλον vocant, Latini vascam tibiam*. Meminit & Solinus cap. XI. *Vascas*, easque dicens, *quae foraminum numeris praecentorias antecedunt* i. e. inter praecentorias eminent: quod moneo, ne forte quis ex Solino hoc exsculpat, *vascas* extra praecentoriarum genus fuisse. Praecentoriae autem dicebantur non tantum illae, quibus praecinentibus praecipiebant cantantibus aut saltantibus rhythmum seu modulum, verum & illae quibus ad meditandam cantionem phonasci utebantur, aut quibus tibia ludere condiscebant: nam utrumque est μελετᾶν. Hinc in Glossis Philoxeni *Vasca tibia* est μελετητικὸς αὐλὸς i. e. tibia ad meditandum apta. At ad meditandum & nunc phonasci instrumento utuntur obscuri soni (vulgo *monochordum* appellant) & olim quoque ita factum videtur. Hinc in Glossis MSS. apud Salmasium *Vascum* est *inane, leve*. Eodem pertinet, quod in aliis Glossis MSS. apud Cangium, & apud Jo: de Janua, VASCVS est *vanus*. Quae omnia eo tendunt, ut *vasca* tibia soni evanidi, levis, atque uno verbo *obscuri* fuerit: videsis Salmasium ad Flavium Vopiscum: quem nunc ad manum non habeo. Venit ergo id vocabulum ab Hebr. verbo חשך *hashac*, *obscurum esse*; ex qua radice complura oriuntur apud Hebraeos, Chaldaeos, Syros ejusdem notionis nomina. At primam radicalem *Chet* Tusci pro sua consuetudine (quam passim infinitis exemplis demonstravimus) in Digamma seu V consonum vertere amant. Ita ergo factum est VASCVS i. e. *obscurus*, *evanidus* & *Vascam* quidem tibiam una cum suo nomine ex Oriente in Etruriam & Latium commigrasse, perquam verisimile est. MAZOCHIVS.

VASTVS Perotto placet esse a *vaco*, quia proprie dicitur de locis late patentibus, quæ fere *vacua* esse solent. Sed fortasse *vastum* proprie convenit *vasis capacibus*, aut *loco multorum vasorum capaci*. Quod si est, ut ab *honos honestus*, ab *onus onustus*, ita a *vas* erit *vastus*. Unum obstat, quod non tam de *vasis*, aut ingentibus ædificiis, ubi *vastis* locus, usurpetur, quam de quibusvis locis desertis & incultis, uti de solitudine aliqua sylvestri, vel simili. Quare vide an magis placeat Martinii conjectura deducentis e παυστὸς, quod a παύω, *cessare facio*, vel *cesso*. nempe quia *in locis vastis cessat cultura & conversatio humana*. Vel potius dicendum, esse ex ἀνάστατος, κατ' ἀφαίρεσιν ἢ συγκοπὴν, & præmisso digamma, more Æolum. Nam ἀναστᾶται est *vastare*, *evertere*: unde Herodoto & aliis ἀνάστατοι πόλεις, vel ἀνάστατος πόλις aut χώρα, *de locis eversis ac desolatis*. Ut idem sit ἀνάστατος & *vastus*, ac περιτετραμμένος. Gloss. Philox. *Vastat*, πορθεῖ, πολιορκεῖ. *Vastitatem*, πόρθησιν. Servius, in I. Æn. *Vasto pro desolato veteres ponebant, & etiam pro magno*. Addit deinde e Clodii commentariis, *Vasta, inania, magna*. [a ἄζω, ἀστὸς: vel potius ab ἀϊστὸς, unde ἀϊστόω *vastare*. vide Etymol. μ. in ἄϊστος.]

† VASTVS, VASTO, ceteraque progenies fieri potuit ex בוש *Vos*, O in A transeunte: nam sicuti Chaldaei קל *Kal* pro קול (*Kol*, *vox*) efferebant, tantumdem & Tyrrhenis (qui Chaldaeo sermoni plusquam Hebraeo viciniores) in more fuit. Ergo ex בוש *vus* sive *Vas* (quod est *pudefieri*) cujus secunda persona est בושת *vasta*, factum est *Vasto* cum sua tota familia. Quid, inquis, *pudori* cum vastitate commune? quia sermone Orientali & Heroico τὸ *calamitate affici* pulchre dicebatur *pudore suffundi*, sicuti tum alibi, tum supra in CALAMITAS exposui: quae *calamitas* Hebraeis *calimma* h. e. *pudor* dicebatur. Haec originatio si cui minus placeat, tum prompta erit derivatio ex בוס *bus*, seu *vus*, quod est *conculcare* sive istud ipsum *vastare*: quod quidem cum praeteriti persona secunda בוסת *vasta* ne littera minus consonat. MAZOCHIVS.

VATES est a *fari*. [a μάντις] Vel potius ut a πρόφημι est προφήτης, sic a φημὶ, more Dorum η in Α converso, *phates* vel *vates* fecere. Sane φάτις, μαντεία, χρησμός· quod & λόγιον a λέγειν & *oraculum* ab *ore*. At Varro misifice in VI. de L. L. ubi *vates* deducit a *versibus viendis*, hoc est *vinciendis*, *ac ligandis*. Mire etiam Isidorus, lib. VII. cap. XII. Qui *vates* a *vi mentis*. A *vates vaticinor*, et a *leno lenocinor*, ut erret Perottus, cui *vaticinor* quasi *fata cano*. A *vates* est *vatica*, quæ & *belionaria*: quam qui ederent, Deo pleni videbantur; ut est apud Appuleium in Herbario.

VATIVS & *varus* conjunguntur ab Ulpiano in Digestis de ædil. edict. lib. I. *Quæsitum est an balbus, & blæsus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & varus, & vatius, sanus sit*. Opponit ea Varro, lib. II. de R R. cap. IX. ubi de canibus loquitur: *Sint cruribus rectis ac potius varis, quam vatiis*. Nempe *varus*, cui crura extrorsum contorta, Græcis ῥαιβός. *Vatius*, cui introrsum, Græce βλαισός. Pro eo & *vatia* dicitur. Varro, in VIII. de L. L. *Cum idem faciat, ac siquis puerorum per delicias pedes male ponere, atque imitari vatias cœperit, hos corrigi oportere concedant: contra siquis in consuetudine ambulandi jam factus sit vatia, aut compernis, si eum corrigi non concedant*. Plinius, lib. XI. cap. XLV. *Namque & hinc cognomina inventa, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ: sicut a cruribus, Vari, Vatiæ, Vatinii*. Gloss. Isidori: *Vatia diversis plantis*. Caper de verbis dubiis: *Vatas olim vatios dicebant*. Corrige: *Valgos olim vatios (vel vatias) dicebant*. *Vatius* vel *vatia* a *vitium*, quasi *vitiosis cruribus*. Vel potius a βατὸς, quod Tarentinis, Hesychio teste, ὁ καταφερής, hoc est, *in unam magis partem, quam alteram propendens*. Nebrissensis ait, eosdem & *vatienos* dici. Nempe secutus is antiquos Plinii codd. Nam loco citato pro *Vatinii Vatieni* legitur in antiqua Parmensi anni CIƆCCCCLXXVI. Assentio autem doctissimo & amicissimo P. Scriverio, qui *vatii* vocem etiam restituit Martiali, lib. XII. epigr. LXX. ubi legit:

Linteæ ferret Apro vatius cum vernula nuper,
Et supra togulam lusca sederet anus;
Atque olei stillam daret enterocelicus unctor, &c.

Dicit Aprum in balneis usum esse ministris contemtissimis, servo, qui lintea ad tergendum afferret, *vatio*, & lusca anu, quæ togæ insideret, ne eam balnearii fures prædarentur & unctore enterocelico sive enterocele laborante, hoc est, hernioso. Quare non dubium, quin verissima sit Scriverii emendatio, ubi vulgo *varius vernula* legebatur, *vatius* corrigentis. Quæritur an & idem *vatrax*, & *vatricosus*, dicatur. Sane apud Nonium legitur vulgo: *Vatrax & vatricosus, pedibus vitiosis*. *Lucilius lib. XXVIII.*

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quinctus
Vatax, qua varicosu' vatrax,

Sed

Sed placet emendatio ista Josiæ Merceri : *Vatius & varicosus, pedibus vitiosis*. *Lucilius* :

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quintus
Vatia, quæ varicosus.

Nam *vatrax* apud neminem veterum legas : & cum Nonius istic loci pedum vitia recenseat, quibus & *vatia* insignes ; horum fuisse oblitum, parum est verisimile. Eo autem proclivior error fuerit, ut pro *varias vatrax* scriberent, quia mox sequitur *catax*, quod vocem corrumpendi fortasse occasionem præbuit. Si tamen *vatrax* retinere visum, videndum, an non *vatrax* sit ex βάτραχος, *rana*, quia *ranis pedes inversi*. Proque ea sententia est, quod in MSto codice Victorini adscriptum erat βάτραχος, quod, etsi aliter Mercero visum, non imperitia librarii allitum fuit, sed a critico quodam, qui *vatrax* a βάτραχος deduceret. Possit tamen & *vatrax* a *vatius* deductum videri, vel Græco βατὸς, de quo diximus.

V B

V B E R nunc idem est, quod *fecundus*, aut *pinguis*, quomodo *uberes terras* dixit Propertius : nunc *ubera mammarum* notat, quomodo *uberibus ali infantes* dicimus, vel *ubertatem ac feracitatem soli*, ut illo Maronis, II. Georg.

Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ.

Item proverbio illo apud Appuleium, *Ubi uber, ibi tuber*. De etymo *uberis* in media significatione, sic Isidorus, lib. XI. cap I. *Ubera dicta, vel quia lacte uberta, vel quia uvida humore scilicet lactis in more uvarum plena*. Alii vocem hanc, sive adjectivum sit, sive substantivum, venire censent ab ὖω, vel *humeo*, unde ea ratione *uber* formabitur, qua a *tumeo* est *tuber*, ut *facio faber*, a *cresco creber*, &c. Sane hoc etymon secutos puto, qui *huber* scribunt cum adspiratione. Sed plane persuasum habeo, *uber* primo proprieque de *mammis* dici, venireque ab οὖθαρ, θ in *b* converso more Æolum, quomodo ab ἐρυθρὸς, sive Æolico ἔρυθορ, pro ἔρυθος, est *ruber* ; a πλῆθος *plebes*, Quod ipsum etiam fit in ejus tenui T, ut λίτρα, *libra*. Sane ut Latinis *uber* non solum *mammam* notat, sed etiam *terræ fecunditatem* : ita οὖθαρ apud Græcos utrumque significat, quemadmodum argumento est illud Homericum Il. I.

Εἰ δέ κεν Ἄργος ἱκοίμεθ' Ἀχαιϊκὸν, οὖθαρ ἀρούρης.

quod plane geminum Maroniano isti, I. Æn.

. . . . *potens armis, atque ubere glebæ*.

Ac simili metaphora *sumen* de terra usurpatur. Varro, lib. I. de R. R. cap. VII. *Cæsar Æditius, caussam cum ageret apud censores, campos Roseæ, Italiæ dixit esse sumen, in qua relicta pertica postridie non appareret propter herbam*. Quia autem rustici in soli commendatione illud subinde *uber soli* vocabant, hinc factum suspicor, ut *uberes agri* dici cœperint, qui *fecundi* essent ac *pingues*. Postea etiam ad animalia translata hæc vox : unde apud Gellium, lib. IV. cap. ult. *uberrimum & habitissimum equitem* legimus, hoc est, *obesum & bene curata cute*, ut loquitur Horatius. Ab *uber* est *uberare*, hoc est, *fecundare*. Usus eo Plinius Panegyrico, *Et cælo quidem nunquam benignitas tanta, ut simul omnes terras uberet foveatque*. Et Pallad. in und. *Hoc coitu steriles arbores uberantur*. Apud eundem etiam est participium *uberatus*.

V B I ab ὅπη, vel ὅπου. Ab *ubi*, inserto C, est *sicubi*, juxta Priscianum in XVII. Nempe ad firmandam vocem : uti quoque in *necubi*, & *alicubi*. Nisi malis tria hæc esse ea *siquo*, *ecquo*, *aliquo ubi*. Nam c & q confunduntur. Ab *ubi* etiam est *ubique*, & *ubivis*, quasi *ubi vis*. Item *ubicumque*, ea forma, qua *quocumque*.

V D

V D O ab ἔδος, id est, *pavimentum*, *solum*, quod eo calcatur. Vel ab *udum*, quia *udo* sive humido solo imprimis eo est opus. Est enim *calciamenti genus ex hircinis pilis confectum*. Id clare docet Martialis, lib. XIV. ep. CXL. ubi lemma est *Udones Cilicii* : distichon vero tale :

Non hos lana dedit, sed olentis lana mariti.
Cinyphio poteris planta latere sinu.

Est & eorundem mentio lib. Pandect. tit. de aur. argento mundo legato. l. argumento. *Alia*, inquit Ulp. *caussa est udonum* : (ita leg pro *odonum*) *quia usum calciamentorum præstant*. Ubi male Balrius legit *hederum*. Meminit & Octavius Horatianus, lib. IV. de Physica scientia, ubi chalasticum medicamentum describit, quod Titianus vir clarissimus in aluta pedibus dolentibus ait ligandum fasciola & desuper *udones* induendos. Vide Gyraldum dialogismo XXVII.

V D U S est ab Æolico ὗδος pro ὕδος. Quidam ab ὕδωρ deducunt, eoque *hudus* scribunt, quos merito improbat Camerarius in Orthographia. Par error eorum, qui κατὰ συγκοπὴν ex *humidus* factum putant, quamquam pro hac sententia sit Varro, ut qui lib. IV. de L. L. dicat : *Infimus, humillimus, quod in mundo infima humus. Humor hinc itaque. Hinc ager uliginosus humidissimus : hinc udus, uvidus*. Ab *udus* est *udo*, hoc est, *humecto*, unde *udanda* apud Macrobium, lib. VII. Saturn. cap. XII. Item *udor*, Gloss. Cyr. ὑγρασία, *umectario*, *mador*, *liquor*, *udor*. An ab *udus* sit *sudus*, disquisivimus suo loco.

V E

V E C T I S varias habet notiones, de quibus vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. Nomen vel est ex eo, quod manu huc illuc *vehatur* : ut ait Isidorus, lib. X. cap. XXIX. Addit, *unde ostia saxaque evolvuntur*. prout est in Mœris nostris, uti libri aliqui *evolluntur*, aut *evehuntur*. Quod etymon aliud spectat. Sed puto potius *vectim* dici, quod eo *vehentur pondera*, ligna, puta, quod *palanga* dicitur, unde *palangarius* nomen. Hinc *vectiarii* Vitruvii, lib. VI. cap IX. qui premendo *vectim* machinam commovent. A *vectis vecticula* : unde *vecticularia*. Festus : *Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia*. Cato : *Vecticulariam vitam vivere, repente largiter habere, repente nihil*.

V E H E M E N S, non ut Papias, quod *vehat mentem*, sed a *vi* : unde Fronto : *vehementia a vi, id est, impetu mentis*. Quamquam non tam arbitror esse a *vi*, quam a *ve* & *mens* inserto spiritu, ut sonus sit firmior vegetiorque. Philelphus epist. ad Perleonum : *Vehemens ex ve & mens componi arbitror, tametsi vehemens eo dictum volunt, quod vehatur eminentius*. Philelpho præiverunt Agellius, lib. V. cap. XII. & Macrobius, lib. VI. cap. VIII. ubi docent, *ve*, nunc augendi vim habere, nunc minuendi. Nec Terentius Scaurus, aut Cornelius Fronto, cum *vehemens* dici scripsere a *vi mentis*, aliud voluere, quam *ve* hic magis ἐπιτατικὸν esse, quam στερητικόν. Quod autem ad secundam ejus vocis syllabam attinet, ut veteres a trisyllabo *aenum*, inserto spiritu, formarunt *ahenum*, ut item pro *me* dixere *mehe* ; sic ex *vemens* fecere *vehemens*. Vide quæ de hoc veterum more scribit idem Agellius, lib. II. cap. III. ubi etiam eum Atheniensium illustrat exemplo, qui similiter ἱχθὺν dicunt. Sic enim ibi pro ἰχθὺν legi debet : quemadmodum manu Scaligeri adnotatum reperi ad oram Agellii, quo summus ille vir usus est, *dum fata Deusque sinebant*. Quia autem de *ve* particula orsi fuimus dicere, non abs re fuerit adtexere alias aliquot voces, in quibus *ve* itidem vel augendi vel minuendi vi præditum est. Nam sic fiet, ut non necesse habeamus separatim in vocibus singulis de ejus particulæ usu latus fodicare lectoris. Minuit *ve* in *vesanus*, ut quod nihil aliud sit, quam *male sanus*. Item in *vecors*, quod idem atque *excors*. Item *Dispater* nuncupatus *Vejovis* : ubi, ut Agellius monet, *ve* juvandi

juvandi demsit facultatem. Festus *parvum Jovem* interpretatur. Et nihil apertius illis Ovidii III. Fastorum.

Nunc vocor ad nomen vegrandia farra coloni,
Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem
Ædem non magni suspicor esse Jovis?

Ac similiter idem appellatus *Vedius*: ut apud Capellam, lib. II. Nam ut optime ibi maximo Grotio monitum, ut dicimus *sub Jove*, & *sub dio*, itidem dixere, *Vejovis*, & *Vedius*. Papias: *vedius, Pluto, vel Orcus, malus divus*. At *vegrande*, ut præter Agellium Festus scribit, utramque vim habet. Item notat interdum (quod allati Ovidii versus indicant) *non grande*, sive, ut Ovidii verba retineam, *Quod male crevit*. Unde Varro, lib. II. de R. R. cap. II. jungit, *vegrandes atque imbecillas*. Interdum *valde grande*: quomodo Lucilium loqui, Nonius docet. Similiterque vetus Horatii interpres, ad sat. II. lib. I. augere ait in illo Persii,

Et tomale vetus vegrandi subere coctum.

Non audiendi, qui *prægrandi* legunt. Ibidem interpres *vepallidam* exponit *valde pallidam*, in Horatii,

. . . . *Vepallida lecto*
Desiliat mulier.

Et sic sumitur, cum *stylus vegrandis* dicitur *tumidus*, quasi male affectans sublimitatem. In *vescum*, quod a *ve* & *esca*, nunc augere, nunc minuere docuit Agellius, lib. XVI. cap. V. Augere ait in illo Lucretii, lib. I.

. . . . *Vesco sale saxa peresa.*

Ubi Festus exponit *edacem*. Minuere in illo Lucilii, lib. XXVI.

Quam fastidiosum ac vescum cum fastidio vivere.

Quem locum Nonius citat in *vescum*. *Vescum* vero hic est *gracilem*, *exsuccum*, *macilentum*. Uti & in illo Plinii, lib. VII. cap. XX. *Corpore vesco, sed eximiis viribus Tritanum*. Nempe quia ὀλιγόσιτοι sive *exigui cibi homines* solent esse *macilenti*. Glossa Philoxeni: *Vesces* (l. *vescus*) ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. Ubi aliquis rescripserit, ὀλιγοειδής, quod magis κατὰ λέξιν vocem *vescus* interpretabitur. Sed nihil mutandum, quia qui ὀλιγόσιτος, is quoque ὀλιγοδεής. Imprimis vero illustris est Ovidii locus, lib. III. Fast.

. . . . *Vegrandia farra coloni,*
Quæ male creverunt, parvaque vesca vocant.

Junius Philargyrius in IV. Georg. *Vescum*, inquit, *tria significat, minutum, edule, & multum*. Et in III. Georg. *Vescas*, inquit, *teneras & exiles. Nam vescum apud antiquos significabat macrum, & quasi quod escam non reciperet*. *Afranius* (in Sororibus)

Ah puer est vescus, imbecillus viribus.

Sed vide ne vescas appetibiles dixerit. Lucretius certe pro edace posuit.

. . . . *Vesco sale saxa peresa.*

Nonius, *Vescum*, *minutum*, *obscurum*. Affert deinde allata Lucilii, Maronis, & Afranii loca. Eius diminutivum *vesculus*. Festus: *Vesculi, male curati & graciles homines: ve enim syllabam rei parvæ præponebant, unde Vejovem parvum Jovem, & vegrandem fabam minutam dicebant*. Cum autem *vescum* sæpius notet edacem, *vesci* edere, non inepte dicamus, *vescor* esse a *vescus*. Alioqui video etiam a βόσκω deduci posse, converso β in *V* consonum, quomodo a βόλω sive βούλομαι est *volo*, a βιῶ, *vivo*, &c. Quod si placet, non compositum erit, sed simplex derivatum. Ac placuit posterius hoc Nunnesio in Grammatistice.

†VEHARA a בעיר *vebir*, quod significat jumentum ad vehendum, sive vehiculare. MAZOCHIUS.

VEHO ab Æolico ϝέχω. *X* mutatus in *h*, quomodo a χέω est *bio*, & fortasse a χαμαί, *humi*. A *veho* est *vehiculum*, ut a *curro curriculum*. Item *vecto*. Unde Græcum ἱππεῦσθε, Tertullianus transfert *vectate vos*: more loquendi sui ævi, qui hodieque obtinet. Nam Belgæ itidem dicunt, *vaert wel*. Et Galli similiter loquuntur. Vide Scaligerum ad Manilium. Ejusdem originis est *vectigal*, quod e *vectura* pendatur, cujus de speciebus dicimus voce *Publicanus*. Item *vectis*, de quo seorsim. Ab eodem *villa*, *via*, *vellatura*, de quibus sigillatim suo loco. Item *velabrum*, quod ratibus id transvehi soleat, ut indicat Varro IV. de L. L. Falsi, qui ut in Romulo Plutarchus testatur, existimant sic dictum, quod ab ludorum editoribus soleat velis contegi. Nam longe ante hunc morem fuisse *velabri* vocem, non negabit, qui sciet, Q. Catulum primum Romanorum spectantium consessum velorum texisse umbraculis: quemadmodum scribunt Valerius Maximus, lib. II. cap. IV. de spectaculis; Plinius, lib. XIX. cap. I. Ammianus cap. XIV. Dicimus hac de re quoque in *Velum*. Est ab eadem origine *vexo*, de quo seorsim. Item *vexum*, unde *vexillum*, de quo in *Velum*. Et composita *devexum*, & *convexum*, de quibus in *Convexum*.

VE, & *ve* encliticum, idem notant: ut *puerve*, *vel puer*. Et eadem utriusque origo, sive *ve* ex *vel*, per ἀποκοπὴν, sive *vel* ex *ve* per paragogen, quod mallim. Nempe *ve* ex ו Hebræo: vel ex Græco ἤ, quod idem notat, spiritu in *v* mutato, & *e* longo abeunte in *e* breve. Sed *ve* loquelaris præpositio, si auget, ut in *vehemens*, videri possit esse a *vi*. At a *ve*, vel οὐκ, fuerit, si minuat: ut *vesanus*, *vecors*. Item *vefaba*; quod est *parva faba*, ut interpretantur Glossæ Isidori. Vide & Gellium, lib. XV. cap. XII. *Velut*, & *veluti* ex *vel*, & *ut*, vel *uti*; ut *sicut*, ex *sic*, & *ut*, vel *uti*.

†VALA Oscum est, quod male VEIA in Festo legitur: cujus locum viri docti ex Varrone sic castigarunt: *VELA apud Oscos dicebatur plaustrum, unde velarii stipites in plaustro, & vectura velatura*. Certissimum habeo a Chaldaeo *plaustri* nomine, quod illi עגלא *begla* dicunt (at Hebraei plus una syllaba, ut sit עגלה *begala*) fieri τὸ *Vela*; tantum littera G (quae a Tusco alphabeto abest) deperdita, & primore gutturali transeunte in digamma. Ergo Oscum & Etruscum VELA est ipsissimum Chaldaicum plaustri nomen paullo immutatum. MAZOCHIUS.

VELARIUM in theatris suspendebatur ad arcendam pluviam & solis æstum. Nomen a *velando*. Juvenal. sat. IV.

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos.

Ubi vetus interpres, *id est, ad alta theatri velamina*.

VELITES *levis armaturæ milites*, teste Nonio, & B. Augustino, in Grammat. cap. de Nomine. [Ἐλωτες, vel εἵλωτες, ἄλωτες, ab εἵλω vel ἕλω.] Cum autem quatuor fuerint peditum genera in militia Romana, velites, hastati, principes, triarii: vilissimi eorum velites. Nam inter velites nulli militabant, nisi & armis tirones, & opum ratione pauperes, atque imarum classium. Nam si pauperes, sed usu veteres, in triarios transferri solent: si divites, sed tirones, inter hastatos militabant. Erant velitum arma gladius, hasta, parma. Hastæ autem eorum erant jaculatoriæ, non stabiles, quales hastatorum. Parmæ meminit Varro ἄμφω μετρεῖς, περὶ φιλαργυρίας.

Quem sequuntur cum rotundis velites parmis leves.

Sic legendum censeo, ut trochaïcus sit. Dicti *velites* videntur quasi *voliter*, quia hac illac *volare* illis licet, quod cataphracti non possunt ob armorum pondus. Vegetius, lib. III. cap. XVI. *Iisdem miscendi sunt, quos expeditos velites, quasi volitantes, nominabant*. Sed verba illa, *quasi volitantes*, a melioribus MSStis absunt. Imo in nonnullis etiam *velites* abest: ut observat Stewechius, qui legit, *quos expeditos veteres nominabant*. Ita enim *velites* non semel Cæsar appellat. Sed de etymo, quod Glossemmate istic irrepserat, certior nobis auctor Festus: *Advelitatio, jactatio quadam verborum, figurata ab hastis velitaribus. Velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est, volantes*. Aliud quoque etymon addit Isidorus, lib. XVIII. cap. LVII. *Velites*, inquit, *vocati sunt, sive a volitatione, sive a civitate Hetruscorum, quæ Velitres vocatur*. Ubi videri queat legendum *Veientes* seu *Veliates*:

Velites: quorum præter alios meminit Valerius Flaccus. Sed eos in Liguria, non Hetruria ponit Plinius. Perottus cum a veteribus recedens a verbo velare dici ait, caussam sententiæ suæ addere debuerat. Quibusdam etiam placet velites dici quasi volites, ἀπὸ τῆς βολῆς, nempe a telorum tactu: quia jaculis usi, cum instituti primitus. B autem facile in V transit. [a ψιλοῖς, vel ψίλητες, iidem qui ψιλοὶ, γύμνητες.] A veles est velitaris: quomodo Livio, lib. XXXVIII. ac Festo etiam, ut paullo ante vidimus, velitaris hasta dicitur, quæ Ovidio est velitis hasta. Ita enim ille in Ibin:

Utque petit primo plenum flaventis arenæ
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te nondum ferro jaculabor acuto.

Polybius hastam velitarem vocat γρόσφον. Neque enim audiendi, qui, Constantinum Lascarim secuti, γροσφομάχους vertunt pilanos, cum velites dicere debuerint, quando pilani erant triarii, ac pilum erat commune legionariis telum: ut bene observat Lipsius, lib. III. de milit. Rom. dialog. I. Velitares, & amentatæ hastæ, ut differant, diximus in Amentum. Pro velitaris etiam velatricus legitur apud Sidonium, lib. VII. epist. II. *Habetis historiam juvenis eximii, fabulam militiæ velatricæ parem.* Sic enim est in vett. editt. Sed aut legendum militiæ veteratrici; aut militiæ vel Atticæ: quod in MSStis invenitur. A veles quoque est velitor, quam vocem scite ad sermonem transtulere Plautus, Turpilius, Afranius, Cæcilius, ut Nonius docebit. Idemque indicat Festi locus ante adductus. Item hic ejusdem: *Velitatio dicta est ultro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnæ.* Plautus:

Nescio quid velitati estis inter vos.

VELLATURA a vella, id est, villa. Vella autem a veha, id est, via. Via autem a vehendo. Est autem vellatura, exercitium, vel quæstus vecturæ. Varro, IV. de L. L. *Velabrum dicitur a vehendo. Vellaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt.* Originem vocabuli, quam adsignavimus, aperit idem lib. I. de R. R. cap. II. *Rustici etiam nunc quoque viam veham appellant, propter vecturas, & vellam non villam, quo vehunt, & unde vehunt. Item dicuntur qui vecturis vivunt vellaturam facere.* Quidam scribunt simplici L. Unde in Onomastico, Velatura, πορθμεῖον.

VELLO ab εἴλω sive εἵλλω, quod idem ac εἰλέω, hoc est, cogo, coarcto. Vel ab inusitato ἕλω, hoc est, αἱρέω, capio, sumo. Præponitur spiritus, ut in Ἑσπέρος, vesper, & similibus. Vel erit vello a τίλλω, [pro quo Æoles πίλλω a πῖλος pilus.] quod idem notat, ut in proverbio φαλακρὸν τίλλεις, calvum vellis: de inani opera. Gloss. Philoxeni: Vello, τίλλω. A vello est vellico, ut a fodio fodico. Ab eo vellicatim. A supino volsum seu vulsum, est volsella seu vulsella, quia pili hac radicitus evelluntur. Ac fortasse etiam sic dicebatur, quo spinas evellerent. Sane in iisdem Glossis legas: Vulsella, τριχολαβὶς, ἀκανθολαβίς. Etiam a supino volsum dictæ aves volsgræ, quæ se vellerent mutuo: quæ res mali ominis credebatur. Apud Festum legas, Volsceram avem, quæ se vellit. Sed recte volsgra præferunt viri docti.

VELLUS [vide villus] a vellendo, *quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur*: ut scribit Isidorus, lib. XIX. cap. XXVII. Idem docuerat Varro, lib. IV. de L. L. de Velis agens: *Quæ ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti: ex quo vellera dicuntur.* Et fusius, lib. II. de R. R. cap. ult. *Lanam demtam ac conglobatam alii vellera, alii volumina appellant: ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lanæ vulsuram, quam tonsuram inventam. Qui etiam nunc vellunt, ante triduo habent jejunas, quod languidæ minus radices lanæ retinent. Omnino tonsores in Italia primum venisse ex Sicilia dicuntur, post R. C. A. CCCCLIIII. ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quod pleræque habent capillum & barbam magnam.* Hactenus Varro. Et vellendi ille mos, etiam tonsura introducta, multis in locis remansit. Plinius, lib. VIII. cap. XLVIII. *Oves non ubique tondentur: durat quibusdam in locis vellendi mos.* Scaligero tamen magis placet, vellera dici, quia iis velatur ovis: nempe quomodo Græcis vellera seu lanæ dicuntur στέμματα ἀπὸ τοῦ στέφειν, quod est, ambire, redimire. Sed argumentum hoc parum firmum. Quippe haud absurde Grammatici, quibus placet, ea dici στέμματα, non quia illis redimiatur ovis, sed colus. Nam ut caput regium στέμμα cingit, ita & caput colus ambit στέμμα suum. Nunnesio vero in Grammatistice placet vellus esse a μαλλὸς, quod idem notat; nempe ut μ abeat in V. [recte. μῆλον enim ovis, a vocis sono dictum, Dorice μᾶλον, unde balare. Inde quoque μαλλός, & vellus.] Sed potius veteres dixere vellus, quod vellitur.

VELOX proprie de navibus dicitur, si recta est Prisciani sententia in IV. Ubi de nominibus in ox agens, ait, a voco vox, a velum velox. Ac similiter Papias. Aliis a volatu dici videtur, quasi volox. Primæ tamen syllabæ modulus refragatur. At cum vello (unde quidam originem arcessunt) nullam habet significatûs affinitatem. A velox est velocitas, ut a rapax rapacitas, a suavis suavitas, &c. Cornelius Fronto: *Velocitas est corporalis celeritas, quasi velox & cita.* Quæ sententia nec refutatione digna est, cum manifestum sit, non esse compositum, sed simplex derivatum. Sed quod velocitatem proprie corporis esse ait, in eo alii quoque Grammatici adstipulantur. Agrætii solum verba ponam: *Velocitas pedum & temporum: celeritas animorum atque factorum.* Quæ totidem verbis apud Bedam legas de Orthographia.

VELUM & velare videri queant esse ab Hebræo אלם quod est, latere, absconditum velatumque esse. Sed potius arbitror velare esse a velum, quasi velo tegere; velum autem non tam a volatu dici arbitror, quæ Perotti sententia est, quam κατὰ μετάθεσιν fieri a λαῖφος, quod idem notat. Vel potius κατὰ συγκοπὴν fieri a vexillum, quomodo ab axilla est ala, a maxilla mala, atque ita in aliis. Scio Priscianum, lib. I. cap. de literarum numero & affinitate, velle, ut a paullum est pauxillum, sic a velum esse vexillum, & a mala maxilla. Scio & Servium ad initium primi Æn. scribere vexillum esse tractum a veli deminutione, ut velum vexillum. Scio & idem velle Festum in vexillum: & Isidorum, lib. XVIII. cap. III. Sed majoris apud me est Ciceronis auctoritas, cujus hæc verba in Oratore ad Brutum: *Quin etiam verba sæpe contrahuntur, non usus caussa, sed aurium. Quomodo enim vester Axilla, Ala factus est, nisi fuga literæ vastioris? Quam literam etiam e maxillis, & taxillis, & vexillo, & paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* Ciceroni quoque quam Grammaticis subscribere maluit Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. XXXI. *L, inquit, in X non mutatur exemplis illis, Ala, Axilla, Mala, Maxilla, ut ajunt: non enim ab Ala Axilla, sed ab Axilla Ala, extrita, ut ait Cicero, elementi vastitate. Sic enim consuit M. Tullius. Veho, Vexi, Vexum, Vexulum, Vexillum, & κατὰ συγκοπὴν Velum: Aga, Axa, Axa, Axula, Axilla, Ala; Maxo, Maxa, Maxula, Maxilla, Mala, unde μαστιχεῖν. Pango, Paxo, Paxus, Paxillus, Palus: ut non parum errent, qui ab Ala putent Axillam diminutivum dici. Axa autem & alia, sic sunt dicta, ut Faxa, Graxa.* Hæc Scaliger, in quibus nonnulla perspicacius examinanda, ut illud de paxillus, mala, maxa, ac graxo, de quibus alibi dictum. Redeamus ad Velum, a quo nonnulli locum Romæ Velabros dictum volunt, quia ab eo initium facerent, qui theatris & amphitheatris velum superducerent arcendo soli atque æstui. Sic enim hac de re Plutarchus in Romulo: Ἔνιοι δὲ λέγουσι τὰς εἰς τὸν ἱππόδρομον φέρουσας ἐξ ἀγορᾶς πάροδους ἱστίοις καταπεταννύντας τοὺς τὴν θέαν παρέχοντας, ἐντεῦθεν ἀρχομένους. Ῥωμαϊστὶ δὲ τὸ ἱστίον βῆλον ὀνομά-

ζωσι. *Quidam dicunt, viam, quæ a foro ad circum fert a ludorum editoribus, velis solere contegi, inde (id est, a Velabris) initio facto. Velum autem appellant Romani, quod Græci bissium.* Sed vanam hoc etymon, ac verius quod antecedit: Καλεῖται δὲ ὁ τόπος Βελαυρος, ὅτι τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ὑπερχεομένου, διεπεραιοῦντο πορθμίοις κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον εἰς ἀγοράν. Τὸ δὲ πορθμεῖον, βελάτουραν καλοῦσι. *Vocatur autem nunc locus iste Velabrum, eo quod, crebro fluvio exundante, eo loco trajectus esset in forum: trajectum autem appellant Romani velaturam.* Confirmat hoc ἔτυμον Varro, IV. de L. L. ubi *velabrum* a *vehendo* dictum ait, ac *velaturam facere*, qui ratibus advehunt. Sed hac de re plura in *velo*. *Velificare*, *velafacere*, *navigare plenis velis*, quod Græcis ἱστιοδρομεῖν. Sic usi Propertius, Mela, Plinius, alii. Ita *Velificatus Athos*, apud poëtam, hoc est, *navigatus*, διαπλεόμενος. Sed κατὰ μεταφορὰν diacre *velificari alicujus honori*, hoc est, *favere ac studere*.

†Valvm unde dicatur, in eo frustra se torquent ἐτυμολόγοι: cum tamen sit ὁλογραμμάτως Chaldaicum ipsum בילן, quod Gen. XXV. 25. in Targum tum Jonathanis, tam Hierosf. usurpatur pro *velo* sive *pallio*. Hoc idem nomen in Targumim & Talmudicis saepissime cum primore littera *Vau* reperitur, nimirum וילון *velon* (quod propius ad Valvm accedit) & in forma emphatica וילונא *velna*. Nec voce Valv est in vestiario genere vox alia generalior apud Latinos, qua omne id significatur, tum quo quis vestitur, tum quo res aliae teguntur, aut sacpiuntur: quam proinde vocem ab Etruscis, qui omne culturae genus docuerunt, in Italiam illatam arbitror; ut & alias quamplurimas rei vestiariae voces, quas hic subjicio.)(Sindon & Svdarivm indidem sunt; quorum illud est ab Heb. סדין *sadin*, hoc vero a Chald. סודר *sudar*. Ac de *Sindone* & *Sudario* Dissertationem olim a me conscriptam memini, quam in Observat. ad Evangelia dabimus.)(Ad haec Svppaivm vocem Tuscam esse sup. in loco demonstravimus, ubi & duplicem ejus etymologiam docuimus.)(Toga ut omnium consensu inter Etruscorum inventa refertur, sic debuit & vox ipsa Etrusca esse (sic enim in re vestiaria fit: unde aliquod vestis, pilei, aut calcei nomen est, inde & nomen ipsum manavit) ut frustra a verbo *Tego* deducatur. Est potius Toga, si me audis, mera Chaldaeorum dictio, quam liber *Aruch* nobis custodivit. Vide Buxtorfium in Lex. Chaldaico in rad. גג, apud quem liber Aruch ex Medras citat מגיות, quod Aquinas ait esse *genus vestimenti superioris instar chlamydis vel pallii*, tale scil. qualis toga fuit, quam a Tuscia Romani acceperunt.)(Tvnicam palmatam inter ea ponit Florus L. 5. quae ab Etruria in Romanos mores fluxerunt. Ergo & *tunicae* ipsum nomen Etruscum esse oportuit. Ac bene est quod viri docti ad Orientis linguas animum converterant, qui probabiliorem vocis originem afferrent. Visum ergo fuit ab Hebr. כתנות *cuttonet* sive *catonet* (aut, ablato in fine servili litterà, *ceton*) deduci, quod ipsam, de qua quaerimus, *tunicam* significat. In quo Hebraeo nomine si μετάθεσιν adhibeas; habebis omnes *tunicae* consonas litteras. Hoc quidem etymon ceteris praestabilius. Verumtamen, si te μετάθεσις offenderit; licebit ab Hebr. צינק *tinok*, *detrvore*, quod Jer. XXIX. 26. *vinculum* exponitur: nec porro alibi in scripturis reperitur. Ac vero sicuti calcei *Vincla pedum* περιφράζονται, ita & indumenta cetera *Vincula corporis* apte dicentur. Apud Samaritanos etiam verbum צנק *tenak* est *artare*, aut *claudere*. Hinc Tvnicae nomen (quippe quae proxime corpori adhaerebat, imo & artior apud Etruscos erat, uti constat ex eorum monumentis) omnino effectum fuit.)(Restat Palvda sive Palvdamentvm. Hoc L. Florus l. 5. (& ex eo Jornandes totidem verbis) inter ea numerat, quae Romani a Tuscia accepta usurparant. Id nomen a Latinis productius factum fuisse, cum antea esset brevius, ostendit illud Ennii apud Varr. in VI. de L. L.

Corpore Tartarino prognata paluda Virago.

Ad quem versum notat Varro: *Paluda a paludamentis*. Praepostere: nam contra scimus longiores voces a brevioribus oriri. Atqui cum *Paluda* apud Ennium sit adjectivum; facile primitivum nomen erat Palvd, quod sermone Tusco id fere significarit, quod apud Romanos *Paludamentum*. Ac Vossio quidem (ut cui Varronis etymologia a *Palam* ridicula visa esset) libuit id vocabulum ab Hebr. פלא, *pala* arcessere, quod verbum putat tantundem esse, quod *velare*. Fallitur vir eruditissimus; nusquam enim *velandi* notionem id verbum habet, sed nonnunquam *occultandi*. At aliud est *occultare* & *abscondere*, aliud *amicire*. Verissima originatio est a Chald. פלדס *paldes*, quod in Targum Jud. XIV. 12. pro סדין *sadin* i. e. pro *sindone* usurpatur. Ac vide quaeso quae in Dissert. de *Sindone* & *Sudario* ad Evangelia scripsimus. Nam inde constat, *Sindonem* genus amiculi fuisse Orientalibus familiare. Adhaec reperitur & in 4. Reg. V. 23. in Targum eadem vox illa פלדס *paldes* sive (ut ibi scribitur) *pildes*, & & quidem respondens Hebraeo חרטים *charitim*: quod idem *charitim* Is. III. 22. est genus amiculi. Sane vero credibilius puto tum Chaldaicum *paldes*, tum Tyrrhenicum Palvd a communi inusitata radice פלד *palad* fieri, quae radix *amiciendi* significationem habuerit: ex qua & *Paluda* & *Paludamentum* ad Etruscos primum, tum ab his ad Latinos fluxerit. Quin & Palvdem quoque h. e. stagnantem aquam nonnisi Tuscam esse dictionem, idem vocabuli sonus ostendit. Ceteroqui quas plures afferunt ἐτυμολόγοι Palvdis originationes (quas vide apud Vossium) eae mihi non satis idoneae videntur. At a Chald. פלדס *paldes*, quod est *amicire*, origo prono alveo fluit. Nam primum omnium intelligendum est, quid inter *paludem* & *lacum* intersit. Hoc sane interest, quod *Lacus* altiores aquas habent, minimeque diffusas: contra *Palus* (apud Varr. in IV. de L. L.) *paullulum aquae in altitudinem, & palam* (vides Varronem a Palam eam vocem arcessivisse) *latius diffusae proprie fit*. Hinc Servius ad illud VI. 107. *Et tenebrosa palus Acheronte refuso*, curiose notavit, quod poëta *Paludem pro lacu posuit; nam Avernum significat, quem vult nasci de Acherontis aestuariis*. Ergo *Palus* ea est quae *paludamenti* instar tellurem obvelat. Quae metaphora ab Orientalibus est; qua sacri Vates usi sunt, quoties eo ventum est, ut statum primitivarum aquarum, tellurem *paludis* in modum amicientium, graphice describerent. *Abyssus* (inquit Psalmographus CIII. 6.) *sicut vestimentum amictus ejus*: tamquam si dixisset: Palva (nam Mosi primitiva abyssus illa, quae per tellurem longe ac late diffundebatur, non aliam quam Palvdis notionem habet) *Palus*, inquit, *sicut PALVDAMENTVM, erat amictus ejus telluris*. Plura scripturae loca, quae eamdem *amictus* aut *pannorum infantiae* translationem in describendis primitivis aquis (ante quam scil. una illa perpetua palus in lacus seu maria cogeretur) attulimus ad Genesim in secundae diei opere. Hinc ergo vides Tuscum Palvdis vocabulum esse ab eadem radice *palad* (ex qua oriri oportuit Targumicum *Paldes*, quae *amicire* significabat) a qua radice (nunc quidem inusitata) & Chaldaeum *Paldes* (h. e. *sindon*) oritur, & Tuscum Palvd (h. e. *paludamentum*) & Palvdis nomen ea metaphora ortum. Quod nomen apud Latinos in obliquis quidem est integrum: at rectum (in quo scil. D deperiit) mutilum est. Ceterum antiquitus in Latio nominandi casum fuisse genitivo parem (nim. *Paludis*, hujus *Paludis*) plura nomina primitus genitivo paria suadent, quae postea in recto sunt detruncata. Mazochivs.

Venæ Isidoro, lib. 11. cap. 1. dictæ videntur, *eo quod via sint natantis sanguinis*. Quo significare videtur esse a *via*, & *no*, hoc est, *nato*. At Papias, & alii, *venas* dici existimant, quod *per*

eas

eat veniat, hoc est, *deferatur sanguis*. Sed Angelus Caninius vult esse ab ἐν ἰνὸς, præposito digamma, sive *V* consono, quomodo ab ἲς est *vis*, ab ἐσθὴς, *vestis*. Rectius tamen & *vena* & *vis* deducas ab ἲς, ἰνός. Nam ἒν non dicitur, sed ἲς, quod proprie notat *fibram*; modificate autem *vim*, quia corporis robur magna ex parte consistit in fibris, unde & eæ partes sunt robustiores, quæ fibris imprimis abundent, maximeque sunt nervosæ. Ab ἲς igitur fit *vis*: ab accusativo ἶνα fit *vena*. A *vena* est *venosus*; quomodo proprie dicitur, *cui venæ extant carne senio absumta*. Hinc liber L. Accii, qui Pacuvii tempore vixit, a Persio sat. I. *venosus* dicitur, hoc est, *vietus*, *deformis instar senum macrorum*. Falsus Turnebus, cum *nævosus* scribendum putavit pro *venosus*, ut legere est lib. XXVIII. cap. XXVI. Est & a *vena venox*. Erat *venox* cognomentum *Plautii* censoris, qui aquæ Claudiæ *venas* indagarat: ut ex Livio & Frontino constat.

VENNO, contractum ex integro *venundo*, quod dicitur quasi *venum do*. Itaque κατὰ τμῆσιν dixit Claudianus, lib. III. de raptu Proserpinæ, vers. CLXXVIII.

Venum cuncta dari . . . .

Similiter *veneo* dicitur quasi *venum eo*, ut bene censet Perottus. Estque *venum*, non supinum quidem, quæ a verbis veniunt, sed adverbium, uti *pessum*. Itaque dicimus *venum eo*, vel *veneo*, ut *pessum eo*, item *venundo*, & *vendo*, ut *pessumdo*, atque ut ab adverbio *satis* est *satisdo*. *Venum* putabat Priscianus esse κατὰ συγκοπὴν ex *venitum*. Sic enim ἀναλόγως dici debuisset. Sed jam ostendimus, non esse supinum, quia supina a verbis veniant: at *veneo* fiat a *venum*. Ergo putabat Angelus Caninius esse ab ὦνος, id est, *pretium*, *quo quid venit*. Quam sententiam etiam Nunnesius sequitur in Grammatistice. Imo nec repugnem, ut *veneo* dicatur ab Æolico ϝωνέω, seu βωνέω, pro ὠνέω: quomodo ab ἐσθὴς *vestis*, ab ἑσπερὶ *Vesperi*; ab ἰξὸς *viscus*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Sane longe id magis mihi fit verisimile, quam ut sit a *venitum*: vel, ut alii ajunt, a supino *ventum*, eliso *T*, quia, quod publice vendebant, id (uti ajunt) aliunde dicerent venire ac comportari. A *venum* est *venui*, nomen μονόπτωτον dandi casus. Usus Appuleius, cujus est lib. VIII. *venui habere*. Item, *Quo venui cariores viderentur*. Et lib. IX. *Venui subjicere*. A *vendo* est *vendito*, quod non frequentativum est, sed desiderativum. Cic. in Arusp. resp. *Atque ei sese, cui totus venierat, etiam vobis inspectantibus venditaret*. Hoc est, *vendere vellet*. Hinc *venditarium*, non quod frequentes vendimus, sed quod venale est, sive quod vendere cupimus. Ita Plautus, Sticho, act. II. I. dixit:

Linguam quoque mihi etiam esse venditariam.

Est igitur *vendito* desiderativum. Ac monuit Turnebus, lib. XXV. cap. XV. similia esse *ostento*, hoc est, *ostendere* me cupio, *dormito* dormire cupio, *capto* capere cupio; *munito* munire cupio, apud Cic. pro Roscio Amer. Item *prenso* pro *prendere* cupio. Nam qui candidatum ad se venire videbat prendendi caussa, is vicino dicebat, *hic prensat me*.

VENENUM, quod *venas petat*, sive quod *per venas vadat*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Venenum dicitur eo, quod per venas vadit. Infusa enim pestis ejus per venas vegetatione aucta discurrit, & animam extinguit. Unde non potest venenum nocere, nisi hominis tetigerit sanguinem*. Quod etymon Camerarius quoque innuit, lib. de Divinat. pag. CVIII. Verum non minus placet, ut quemadmodum *taxicon* dixere a τόξον, ita & *venenum* dicatur, quasi *belenum* a βέλεμνον, *telum*. Sane & Itali *venenum* dicitur *veleno*, & hyoscyamus Hispanis *veleño*, voce convenienti cum Græco βελένιον, cui ex eo nomen, quia esset ὡς τῶν βελῶν. Nam Persæ veneno ejus cuspides sagittarum imbuebant: ut est apud Aristotelem, in lib. de plantis. Vide & quæ de eo præceptor meus Bon. Vulcanius ad Glossas vett. annotavit. *Venenum* fere in malam partem sumitur, ut *medicamentum* in bonam. Unde Cicero in Cluentiana: *Constitutumque inter eos de alia re fuisse, ut medicamentum, non venenum Diogenes adferret*. *Medicamenti* tamen voce pro *veneno*. Nonio usus Varro Sat. περὶ ἐξαγωγῆς. *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum? Quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat*. *Venenum* pro *medicamento* homini bono non dicitur. Scio tamen Cajum ad legem XII. Tabb. scribere appellatione *veneni*, quod Græci φάρμακον dicunt, *medicamentum bonum* pariter ac *malum* contineri; atque id probatum ire isthoc Homerico, Odyss. δ. de herbis in Ægypto crescentibus:

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Sed non si φάρμακον vox media est, similiter *venenum* erit. Ideo Glossæ Philox. *Venenum*, φάρμακον θανάσιμον, hoc est, *pharmacum letale*. Nec obstat, quod etiam dicatur *malum venenum*. Ut apud Solinum, cap. XLIV. de Annibale: *Veneni mali poculo animam expulit*. Nam veteres omnes res noxias *mali* epitheto infamabant. Quare magis ad rem faceret, si ostenderent, hominis ratione *bonum venenum* legi uspiam. Etsi & bonum esse *veneni* usum non ignorem: sed ex eo vocem esse mediam non consequitur: quia tum *venenum* est ratione non hominis, sed alterius, cujus vim delet; ut *venenum* sit *veneni venenum*. Legas tamen *venenum* pro *colore*, fortasse quia ut *venenum* omne exitium adfert, ita succi illi pretiosi, veluti purpuræ, lanas verius corrumpant, quam ornent. Certe Maro quoque eas mentiri colorem ait. Vel potius Græcorum hoc factum exemplo, quibus φάρμακον sumitur ἀντὶ τοῦ βάμματος. Quomodo Maro dixit, in Eclogis:

Alba nec Assyrio fucatur lana Veneno.

Ubi *venenum* pro *colore* poni, monet Servius. Et Solinus simpliciter *cocci venenum* dixit, hoc est, φάρμακον, βάμμα, χρῶμα. A *veneno* est *veneficus*, qua voce, si ἐτυμολογίαν spectes, proprie signetur, *qui venenum in cibo aut potu det*, unde Gloss. Cyrilli, Φαρμακὸς, *maleficus*, *veneficus*. Sed ψυχαγωγὸς ita vocatur, *qui animas sepulcbro evocat, atque incantationibus necet*. Ammianus, lib. XIX. *Siquis per monumentum transisse vespere arguetur, ut veneficus, sepulchrorumque horrores & errantium ibidem animarum ludibria colligens, reus capitis interibat*. Ab eodem est verbum *venenare*, quod proprie est *veneno inficio*: sed ut *venenum* non raro generatim sumitur pro *peste* aut *labe*: sic & *venenare* accipitur pro *corrumpere*: ut cum de Averno ait Lucretius, lib. VI.

Ut spatium cœli quadam de parte venenet.

Ac quemadmodum Maro *venenum* dixit pro *colore*, sic *venenare* pro *colore contingere* dixit Cn. Martius apud Agellium, lib. XX. cap. VIII.

Jam tonsiles tapetes ebrii fuco,
Quas concha purpura imbuens venenavit.

Atque ab eo *venenatum*, pro *pallio flaminicæ, quod flammeo colore venenatum*, hoc est, *tinctum*, erat. Servius in illud Virgilii, IV. Æneid.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. *Flaminica*) *venenata operta sit. Operta autem cum dicitur, pallium significatur. Venenatum autem infectum, quod ipse ait in Bucolicis:*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: *Flaminicam habere præcipitur arculum, rigam, venenatum, fibulam*. Ubi pro *rigam* leg. *ricam*. Idem ad illud VII. Æneid.

Purpureos moritura manu discindit amictus.

Rem, quæ Flaminicæ competit, transtulit ad reginam. Flaminica enim venenato operiri debet. Nam cum amictum dicit, apertam dicit, quæ res ad pallium refertur.

VENERARI videri queat proprie dici de iis, *qui Veneri sacrificant*. Id si est, ad propriam hancce significationem allusit Plautus Rudente, act. II. sc. I.

Nunc venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie:

Confirmat hoc etymon, quod *venerari* quoque usurpatur

patur pro Venerem exercere. Sunc Hyginus in fab. veneranter de iis edixit, qui sunt in maritali vacatione, ut loquitur Martianus Capella, lib. I. Atque hæc afferre visum pro sententia Scaligeri: cui placebit veneror esse a Venere, ut ὀπίζεσθαι ab ὄπις. Sed ὀπίζεσθαι non est ab Opi dea, verum ab ὄπις, cura: eoque proprie notat curare, & μεταληπτικῶς sumitur pro venerari; unde ὀπιδνὸς, veneratione dignus. Imo nec Veneror a Venere esse videtur, sed a vereor, ut veneror dicatur pro verinor, quod a vereor erit, forma veteri. Sic enim a usto nasino dixere, a domus vel domo dominor, ab expleo explenо, unde apud Festum, explenunt, explent, pluraque id genus alibi adduximus. Hæc vera, meo judicio, etymologia. Etsi nec absurde deduxeris a venia, ut venerari sit veniam e diis exposcere. Sed hoc si placet, dicendum esse simplex derivatum, non compositum, uti censet Festi epitomator, qui vult veneror conflari ea veniam & oro.

VENETUS color, (a quo Venetæ factioni in ludis Circensibus nomen,) non est a Græco Βένετος, etsi hac voce utatur Arethas, in Apocalypſ. cap. XXI. Achmes, cap. LVII. Etymologici auctor in voce Κάλλια. Sed contra posterioris ævi scriptores vocem eam a Romanis acceperunt. Originem vocis ponit Cedrenus pag. CXXI. ubi ait, τὸ δὲ Βένετον ἀπὸ τῆς Βενετίας. Et satis verisimile ita dici quod color is Venetæ genti in usu foret. De auctore ita Isidorus, lib. XIX. cap. XVII. Venetum colorem temperare primum Alexandria docuit. Sunt qui censeant, colorem venetum eundem esse ac vitreum: unde & apud Lampridium vulgarem lectionem immutatam eunt, quia is in Heliogabalo venetum & vitreum, ut diversos, conjungat. Sed adfines sunt colores, idem non sunt: quia vitreus est veneto remissior clariorque. Egnatius putabat venetum colorem eundem esse ac flavum, quam Germani geel, atque Itali voce hinc deducta giallo vocant. Sed spissum hunc ejus errorem solide cum Cassiodori, tum Olympiodori loco diluit Jul. Scaliger, Exercit. CCCXXV. sect. X. Ei succenturiamus Vegetii locum, qui lib. IV. ait nautas colore veneto debere indui, & vela exploratoriarum navium debere ejusdem esse coloris, quo similitudine coloris marini facilius lateant, hostilesque oculos fallant. Item locum Lampridii, ubi ait Heliogabalum, voluisse pisces coqui conditura veneta, quo non alio colore mensis inferrentur, quam quo in aquis essent vivi. Verba Lampridii sunt: Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura veneta comedit. Etiam Græcus scriptor incertus de Circo ait: Οἱ δὲ Βένετοι Κρόνῳ ἢ Ποσειδῶνι. Βένετοι δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν περὶ Ἀδρίαν Ἐνετῶν, τοιαύταις ἐσθῆσι χρωμένων. Βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλάινον προσαγορεύουσι. Venete vero factio sacra Saturno, aut Neptuno. Veneta autem dicta est ex eo, quia simili colore vestiuntur Veneti, accolæ Adriatici maris. Venetum autem colorem vocant Romani, quem nos callainon vel callaicum dicimus. Ex his constare arbitror, Venetum colorem esse, quem dicimus viridem marinum. Nam is est callaicus, ut alibi diximus. Etiam maris color est, quem a Græco θάλασσα thalassinum vocat Lucretius, lib. IV.

. . . . Teriturque thalassina vestis
Assidue.

Plautus similiter thalassicum vocat, Milite, act. V. sc. IV.

Palliolum habeas ferrugineum, nam is colos thalassicu'st.

Etiam Epidico, II. II. cumatilem dixit, ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est, fluctibus, ut Nonius docet, qui & Titinium Setina, hac voce usum comprobat. Vide, quæ de hoc in Cymatiom diximus. Nec ideirco tamen hosce omnes colores eundem esse putandum. Namque alius color maris in litore, alius in profundo: item alius placidi, alius turbidi maris.

VENIO inepte quidam interpretati, quasi dicatur versus nos eo. [Βῶ & Βείομαι Hesych.] Melius a Βαίνω deducunt Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, Julius Scaliger, in libb. de caussis L. L. cap. XXVII. & Nunnesius, in Grammatistice. AI in E conversum, quomodo a φαίνω est fenestre pro fenestra. Præterea β mutatum in V consonantem, qua ratione a βορὸς est vorax; a βοὴ, vox; a βιοτὴ, vita. &c. Βαίνω vero a βάω, βῶ, quod a Punico ac Hebræo נוא, hoc est, venit, descendere, recte observavit idem Caninius. A venio est venia, quia ad aliquem venit, vel quia facit veniendi potestatem. Ab eodem est Venilia, maris reciprocantis incrementum, quia unda venit ad litus. Cui opponitur Salacia, ejusdem decrementum, quia unda ad salum redit. Intellige autem ea incrementa & decrementa, quibus bis in die intumere & detumere solet Oceanus. Varro, lib. IV. de L. L. Salacia Neptuni ab salo. Venilia a veniendo, et vento illo quem Plautus dicit;

Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est, tranquillo mari, ventum gaudeo.

Quem locum fuse explicat Jos. Scaliger, partim in Conjectaneis ipsis, partim in eorumdem appendice. A venio est vento. Ventare enim veteres Festo teste, dicebant, ut nunc adventare. Compositum est invenio, quasi in rem venio; item revenio, convenio, &c. Conventitii patres Plauto Cistell. act. I. sc. I. dicuntur a conveniendo, quæ notat συνιέναι εἰς ἀφροδισιασμόν. Ita usus Ovid. III. de Art.

Conveniunt illas, cum voluere viri.

Ac convena ab eadem significatione dixisse videtur idem, in Mil. act. II. sc. I.

Qui amantis una inter se facerem convenas.

Convena autem dictum ea forma, qua advena, item transvena, quo utitur Tertull. lib. de spectaculis, cap. V. Atventus pro adventus scribi solitum, cum Victorinus testatur, tum e codd. antiquis observavit Pierius ad initium V. Æn.

†VENIO est a verbi נבא, Va, (quod Hebr. est venire) obliquis vocibus, ac praesertim a נבנו Vanu, quod est venimus. A Vanu ergo ortum est Latinum VENIMUS: ex hoc postmodum veluti ex post facto tum indicativum VENIO, tum cetera sunt ἀναλογικῶς orta. Indidem est & Βαίνω, sed sua significatione in contrarium abit; nam aliud est Βαίνω (quod est Vado) aliud VENIO. MAZOCHIUS.

VENOR, unde venatio, dictum a venis terræ, quas venatores canum sagacitate rimantur, ut inde damas, lepores, cuniculos excitent. Vel potius, ut a κύων & ἄγειν, Græci κυνηγεῖν, ita Latini a cane vel κυνὶ venari, κ abeunte in V consonum, ut a κενὸς, vanus; a καπνὸς, vapor. [Θηρᾶν, φηρᾶν. sed pro θηρᾶν etiam dixere θηλᾶν, unde ἐνηλατὴρ venator Hesychio, idem quod θηρευτὴρ.] A venor sive supino venatu est venabulum, qua forma a supino veniunt exarabulum, suscitabulum, mendicabulum, stabulum, tintinnabulum, & similia: ut augetur Papias, cum censet, venabula dicta, quasi venatu habilia, vel quia venientem excipiant.

VENTER, quasi vitæ iter, ut quidem censuisse videtur bonus Isidorus: cum lib. XI. Orig. cap. I. ait: Dictus venter, quod per totum corpus vitæ alimenta transmittat. Joannes Genuensis in Catholico venter, inquit, quia ventum concipit. At literarum subductione a vehenter venter factum putat Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. Quid, inquit, venter nisi vehenter? quod se implendo evehat, vel quod vehat in cibum absumta, unde ventrem exonerare dicuntur, qui excrementa ejiciunt. Eandem Etymologiam amplexus Nicolaus Erythræus in Indice Virgiliano. Sed omnino est ab Æolico γέντερον pro ἔντερον, hoc est, intestinum: nempe quia est intestinorum locus. Ἔντερον vero ab ἔντος, intus. A venter ὑποκοριστικῶς factum ventriculus, quasi minor venter. In Glossis Philoxeni exponitur γαστροκνημία. Ab eodem est ventrale, quomodo dicitur bulga, quia ad ventrem præcincta. Gloss. Philox. ventrale, κοιλιόδεσμος, φοῦνδα. Ac clare sic usus Ulpianus, l. VI. ff. de bon. damnat. Sic enim ibi legi debere recte docet Scipio Gentilis, lib. I. παρέργ. cap. XXIX. In vulgatis est vetralem, pro quo alii

alii *ventralem*. Sed io neutro ofus quoque Plioius, lib. VIII. cap. XLVIII. *Patris mei memoria cupere amphimalla nostra, sicut villosa etiam ventralia*. Usus e ipse voce, lib. XXVII. cap. VII. de absintbio agens: *Arcet inguinum tumorem in ventrali habitum*. Vide & Cujacium, lib. X. Obferv. XXVI. *Ventriloquos*, quos Græci similiter ἐγγαστριμύθους. Nempe quia *spiritus malignus e ventre obsessi videtur proloqui*. Gloff. Isid. *Ventriloqui, præcantatores*.

† VENTER est omnino ab Hebr. בטן *veten* ejusdem significationis, nisi quod posteriores duas litteras nostri transposuerunt, & R in fine uddiderunt, utpote litteram apud Tuscos atque Latinos terminalem. MAZOCHIVS.

VENTVS plerisque, eosque inter Scaligero, de cauff. L. L. cap. LXVII. a *veniendo* dictus putatur, quia sit aëris motus: *venire* autem sit *moveri*. Sed Angelus Caninius vult factum esse ab ἄεντος pro ἀέντος, quod ab ἄω, hoc est, *spiro*: vel esse ab ἀεὶς ἀέντος, quod ab ἄημι. [*waejend, wint*.] Homerus Od. E. vers. CCCCLXXVIII. & od. T. v. CCCCXL.

. . . . Ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων.

Ventorum perflat vis humida spirantium. Posterius hoc placet. Nempe Latini spiritum tenuem mutarunt in *V* consonum, quomodo ab ἐσθὴς est *vestis*, ab ὤνον *venum*, ab ἶς ἰνὸς *vena*, ab ἶς ἰνὸς *vir*, &c. Vide *Video*. Κατὰ μεταφορὰν *ventus* ponitur pro *ostentatione*: uode *ventosus* pro *tumido ac vano*: ut apud Maronem, II. Æn.

. . . . *An tibi Mavors*
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
Semper erit?

A *ventus* est *ventulus*, unde *ventilare*. Cicero pro Flacco: *Cujus lingua, quasi flabello seditionis, illa tum est egentium concio ventilata*, hoc est, *agitata, impulsa*. Appuleius in Apologia utitur pro *exponere ventis calumniarum*. *Qui*, inquit, *nomen tuum pro tribunalibus ventilavit*. Hujus compositum *eventilare*. Gloff. Philoxeni: *Eventilata*, ἐκγεγυμνασμένα. Quæ interpretatio recta est, quia *ventilare* dicitur, *qui exercetur armis lusoriis*, quibus *decretoria* opponuntur apud Senecam epist. CXVIII. *Quam stultum*, inquit, *est, cum signum pugnæ acceperis, ventilare?* Quod lucem accipit ex eo quod subjungit: *Remove ista arma lusoria: decretoriis est opus*. Est igitur *ventilare* vel *eventilare*, id quod Maro dicit, Æn. v.

. . . . *Alternaque jactat*
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.

VENVSTVS est a *Venus*, ut a *vetus vetustus*, ab *onus onustus*, ab *honus*, sive *honos*, *honestus*, &c. Ejus compositum *invenustus*, quod non solum *deformem* notat, sed & *infortunatum*; quomodo dixit Terent. Andr.

Adeon' hominem invenustum, aut infelicem quemquam ut ego sum?

Græcis similiter ἐπαφρόδιτος pro *fortunato* accipitur. Vide quæ de hac *venusti* voce post Nummium scripsere Muretus priorib. in Terentium annotat. Turnebus Advers. lib. XXII. cap. VIII. & Rob. Titius, lib. IX. Controv. cap. VIII. *Venus* a *veniendo* dicta putatur Ciceroni II. de nat. Deorum: quem secutus Arnobius, lib. III. *Quod*, inquit, *ad cunctos veniat, Venerem cognominatam*. Idem inibi *Veneris* nomen iccirco esse ait *nomen libidinis per cuncta animantia diffusæ*. Gaspar Schoppius censet, ut *exspectandi*, ita & *veniendi* voces esse inter verba prætexta, & ab significatione isthac *Venerem* accepisse nomen. Vide eum si lib. IV. Susp. lect. ep. XXI. Si hoc placeat, erit *Venus* ab ea *veniendi* notione, qua *venire* dicitur *amica ad amatorem* τῆς συμμίξεως χάριν. Sed quid si *venire* hic idem sit ac βαίνειν, a quo Latinum *venire*, ut suo loco ostendimus? Sane βαίνειν, *inire*, *coire*, de animantibus dicitur *Venerem* exercentibus. Ut *Venus* sit ἡ μῖξις. Quod bene convenit cum Arnobii verbis ullatis, quando ait, *Veneris* nomen esse nomen *libidinis*. Ideo non in *A*, sed in *VS* exiuiere, quia primo non *Deam*, sed *actum Venereum* notat. Et favet ἀναλογία. Num ut a *facio facinus*, ita a *venio Venus*. Est ergo vox origine Latina, non a Græcis, non ab Oriente. Nec enim *Dea* alibi uspiam *Veneris* nomine, vel simili, nuncupatur. Dixerit aliquis in notare non modo *favorem*, *misericordiam*, sed quandoque & *oris venustatem*: quæ adeo convenire *Veneri* visa sit, ut Latini ab ea *venustatem* nominarint: eoque & ab hac *Veneri* nomen indi potuisse. Verum cogitandum *Veneris* nomen esse primarium: non secundarium. Quæ posterioris sunt generis, eu ab accidente, aut loco, ubi Deus Deave coleretur, similive circumstantia, peti solent. At princeps appellatio rem ipsam, hoc est, *munus* sive officium, cui numen præest, exprimere solet. Atqui hoc in *venere* est non *oris pulcritudo*: sed ἡ μῖξις. Quare quin *actus venereus* eo propria signetur, nullus dubito. Sed de isto satis. *Venus* etiam dicebatur *talorum jactus*: nempe is (in quo fulsus Theodorus Gaza) qui *talos omnes figura* exhibebat *diversa*, hoc est:

. . . . *Steterit cum vultu nullus eodem*:

ut loquitur Martialis. Caussa nominis est, quod is jactus, propitia *Venere* fieri putaretur, unde & *Venereus* dicebatur. Græcis *Venus* est Ἀφροδίτη. Hoc ex Didymi sententia, a *vitæ mollitie* nomen accepit, ut sit ab ἁβρὸς, id est, *mollis*; & δίαιτα, hoc est, *diæta* sive *victus*. Sed passim magis sententia est, ita dici ab ἀφρὸς, id est, *spuma*, e qua nata fingitur: quod præter multos gentium scriptores etiam Arnobius tradit in IV.

VEPRES vulgo sic dici putantur, quod *vi prendant*: juxta alios, quia βίᾳ πείρωσι, id est, *vi penetrent*. Pro utroque etymo est, quod in MStis optimis crebro adeo offendas *vipres* pro *vepres*. Aliis placet sic vocari a *ve*, hoc est, *male*, aut *valde*, & *presso*, quod duriter ac vehementer pressent. Sed magis placet (quod ad Varronem observat Scaliger, & Nonnesius quoque amplectitur in Grammatistice) venire ab Æolico βρᾶκες, pro ῥῶπες. Æoles enim nonnunquam verbis a ρ incohantibus præfigunt β, ut ῥάκος βράκος, ῥαδινὸν βραδινὸν, ῥόδον βρόδον, &c. A *vepres* ὑποκοριστικῶς *veprecula* dici ostendit Priscianus illo Ciceronis pro Sextio: *Vepreculis extracta nitedula*. Est & vetus adagio apud Pomponium, poëtam antiquum: *Vipera est in veprecula*: de iis qui fubito possunt adferre malum. Allusit Maro, in Ecl.

Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

A *vepribus* est *vepretum*: pro quo *vepreta* in muliebri Scaliger dixisse putat Varronem, lib. I. de R. R. cap. XXIV. Similiter *myrteta* pro *myrtetum* dixit Plautus Vidularia, ut Priscianus docet lib. IV.

VER non est a *virendo*, nec a *vertendo*, sed ab Æolico βῆρ pro ἦρ, quod ex ἔαρ· uti hoc ab ἔω, unde ἔαρος, quia terra denuo verno tempore *emittat*. Varro, lib. IV. de L. L. *Tempus secundum ver; quod tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni; nisi quod Jones dicunt βῆρ*. Ejus diminutivum est *verculum*. Μεταφορικῶς ita senex amator *sponsam* appellat apud Plaut. Casina, act. IV. sc. IV. *Ver sacrum* quid sit, docebit Petrus Victorius, lib. XXXV. Var. lect. cap. XXIII. Strabo vocat ἔαρ ἱερὸν, quia cum Deo voveretur quicquid nasceretur vere proximo, unius anni proventus Deo sacrabatur. Eo *vere nati* proprie dicebantur *vernæ*, si credimus Nonio, cujus hæc verba: *Vernas veteres appellabant, qui vere sacro fuerant nati, & habebatur nomen hoc pro vitabili, & maledicto*. Sed melius, meo judicio, Festus, qui non a *vere sacro*, sed ἁπλῶς a *vere* sic dici putat. *Vernæ*, inquit, *qui in villis vere nati, quod tempus, duce natura, feturæ est*. Deterior autem *vernæ* condicio est quam *servi*, quia *verna* nascitur *servus*. Gloss. Philox. *Verna*, οἰκογενὴς. Gloff. Cyr. Οἰκογενὴς, *verna*. Onomast. *verna*, οἰκότριψ. Hinc Plautus, Amphit. act. I. sc. I.

Satis est me queri illo modo servitutem, hodie
Qui fuerim liber, cum nunc potivit pater
Servitutis: hic qui verna natus est, queritur.

Val.

Val. Max. lib. III. cap. IV. *Vernam huic urbi natum regem dando*. Adamantius Martyr apud Cassiodorum, & Beda, lib. de Orthographia, jubent *berna* scribere per *B*, sed id ejusdem est notæ ac *berbena*, & quædam alia apud eosdem. A *verna* est *vernalis* & *vernilis*. Onomast. *Vernalis*, οἰκοτριβικός. Idem, *Vernilis*, οἰκετικός. *Vernalis* etiam apud Papiam habes. Indeque & *vernaliter* & *verniliter* dicimus: Horat. lib. II. sat. VI.

. . . . Nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis.

Apud Nonium similiter *vernaliter* scriptum. Eandemque vocem habet MStus Puteani Seneca lib. II. de Benefic. cap. II. ubi Muretus *verniliter*, alii *vernaliter* legunt. Nec analogia repugnat. Nam similiter & *juvenalis* & *juvenilis* dicimus. Quare non audiendus Mar. Mattius, qui lib. III. Opin. cap. XXII. a *verna* jubet dicere *verniliter*, quia a *scurra* est *scurriliter*. Interea fatemur *vernilis* magis esse usitatum. Sic apud Tacitum lib. XIX. legas: *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit, tanquam signum incendendæ Cremonæ dedisset, quæ jam flagrabat*. Ubi *vernile* est *scurrile*, quia *servos vernas ad contumeliosas argutias erudiebant*. Unde Seneca, lib. in sap. non cad. injur. *Pueros in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuant, & sub magistro habeat, qui probra meditate effundunt: nec has contumelias vocamus, sed argutias*. Et eodem libro: *Eadem caussa est, cur nos mancipiorum urbanitas in dominos contumeliosa delectat, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cœpit a domino*. Et lib. de providentia cap. I. *Cogita filiorum nos modestia delectari, vernularum licentia, illos tristiori disciplina contineri, horum ali audaciam*. Eodem pertinet illud Martialis, lib. I. ep. III.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem.

Ubi *vernaculus* ponitur pro *verna*, aut ἁπλῶς pro *mancipio*. Similiter *vernaculum* libero opponit Ambrosius, lib. VII. epist. *Minus enim vile putatur servire libero. geminatur autem servitus, ubi servitur vernaculis*. Quia autem *vernæ domi nascantur*, inde est, quod *vernacula* dicuntur quæ *domestica* sunt, ac vel *nobiscum nata* vel *nobis domi nata*. Varro, lib. IV. de L. L. *Aquatilium vocabula animalium partim sunt vernacula, partim peregrina*. Idem, lib. III. de R. R. cap. V. *Præterea volucres, cum partim advenæ sint, ut hirundines & grues: partim vernacula, ut gallinæ ac columbæ*. Similiter Columella in gallinaceis probat *fœcunditatem vernaculam*, hoc est, *nostratium & domesticorum gallorum*. A *vernus* quoque est *vernare*: unde *vernatio*, quomodo vocatur, cum *actus serpentis corium vere novo* (interdum & *autumno*, ut Aristoteles testatur,) *exuentis*, tum etiam *ipsum serpentis corium*, quod alias *senectus*, Græcis λεβηρίς, & γῆρας, dicitur.

VERARE *verus*. Est enim *verum dicere*. Ennius:

Satin' vates verant ætate in agunda.

Hinc Appuleius IX. Milef. sagas vocat *veratrices*, eadem nempe ratione, qua Belgæ eas appellant *waersegsters*. Nempe ut a *victum* est *victrix*, ab *ultum ultrix*, sic a *veratum veratrix*. Scaliger tamen in Cirin malit apud Appuleium legere *veteratricem*. Idem monet a *verare* helleborum dici *veratrum*, quod nempe eo purgarentur *veratores*, & *veratrices*, qui pro insanis habebantur. Perottus *veratrum* dictum voluit, quia *vertat mentem*; quod ineptum plane. Ac ineptius in Catholico Jo. Genuensis, quod *vires habeat*: Quo Isidorus respexerit, minus apertum. Sic ille, lib. XVII. cap. IX. *Veratrum dicunt pro eo, quod sumtum mentem motam in sanitatem reducit*. De *veratro* sic Plinius, lib. XXV. cap. V. *Candidum purgat vomitione, caussasque morborum extrahit. quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratia ad providenda acrius quæ commentabantur, sumsitaverint*. Notum de Carneade, qui solitus *veratro* purgari quoties illi negotium erat futurum cum Zenone Stoico. Itaque & Persio *Ilias Acci* dicitur *veratro plena*, quasi eam non scripserit naturæ munere, quod felicis poëtæ erat, sed ad scriptionem ejus indiguerit multa *veratri* potione.

VERBASCUM vel ita dicitur, quasi *barbascus*, eadem de caussa, ob quam vulgo vocatur *thapsus barbatus*: vel quasi *urascus*, ut Græcis vocatur φλόμος a φλέγω, *uro*: vel potius a *verbena*, de qua nunc dicemus.

VERBENACUM de voce sic Servius, ad illud XII. Æneid.

. . . . Verbena tempora vincti:

Verbena proprie est herba sacra, ros marinus, ut multi volunt, id est, λιβανωτίς sumta de loco sacro Capitolii, qua coronabantur Feciales & Paterpatratus fœdera facturi, vel bella indicturi. Abusive tamen verbenas jam vocamus omnes frondes sacratas, ut est laurus, oliva, vel myrtus. Terentius:

Ex ara sume hinc verbenas.

Nam myrtum fuisse Menander testatur, de quo Terentius transtulit. Sic lego eum locum in Servio Danielis. Nam *Licusaganis* plane corruptum ex *Libanotis*, proque *ros maximus*, *ros marinus* legi cum vox λιβανωτίς satis indicat, tum etiam fidem fecerit hic ejusdem scriptoris locus ad illud Ecl. VIII. *Verbenæ dicuntur virgulta, quæ semper virent, jucundi odoris. Alii verbenas, virgulta religioni apta. Alii proprie olivarum ramos, nam ideo & pingues ait, quamvis hoc & de palma & de lauro dici possit. Alii rorem marinum dicunt, omnia tamen hæc a viriditate verbena appellantur*. Sed quod *verbenas a viriditate* sic dici ait Servius, in eo non convenit ei cum Donato vel Acrone. Nam Donatus, ad Andr. act. IV. sc. III. *Verbenæ*, inquit, *quasi herbenæ, redimicula sunt ararum*. Acro autem ad Od. XI. lib. IV. *Verbenæ*, inquit, *sunt omnes herbæ frondesque festæ ad aras coronandas, dictæ quasi herbenæ*. Nempe spiritus asper mutabitur in *V* consonum, quomodo pro *Henetis Venetos*, & ἀπὸ τοῦ ἑσπέρου *vesperum* dicimus. Joannis Genuensis ratio hic habenda non est, qui in Catholico *verbena* dici ait, quasi *Veneris vena*. Quod autem veteres ipsi tantopere digladiati sint super *verbenarum* voce, ut ex posteriori Servii loco discimus, id non alia de caussa factum puto, quam quod viderent vocem eam ab antiquis tribui rebus diversis. Sed revera nullus inter eos est dissensus, quia late adeo vox hæc patet, ut *ramos, virgas, frondesque omnes sacrarum arborum*, ut *lauri, olivæ, myrti*, atque adeo *herbas omnes ex puro loco decerptas* complectatur. Quare etsi de *myrti frondibus* usurparat Terentius, non dubitat tamen Plinius dicere, id esse *sacri graminis genus*. Ita enim ille, lib. XXII. cap. II. *Non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque verbena. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra evulsum: ac semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique verbenarius vocabatur*. Quibus ex verbis etiam discimus primarium usum *verbenarum*, sive ἱερᾶς βοτάνης, ut Dioscorides aliique appellant. Sed præter eum alium quoque fuisse, discere possumus ex eodem scriptore, lib. XXV. cap. IX. Verba Plinii apponam: *Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quam hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant: hæc est quam legatos ferre ad hostes indicavimus: hac Jovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque*.

VERBERA (ut Isidorus lib. V. cap. ult. ait,) quia cum *agitantur, aërem verberant*. *Verberans* aëra, sed magis corpus vapulantis. Melius dixisset, *verbera* & *verbere* esse a *ferio*. Sæpe enim *F* & *V* consonum commutantur. Et videtur eo allusisse Ambrosius, cum lib. I. Off. cap. VIII. ait: *Ne unquam præires mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos*. Sed cum Salmasio dicamus, *verber* esse ab Æolico βερρὸν pro ἐῤῥόν. Æoles enim mutant ϝ in ϐ, quos Latini imitantur: unde δίς, *bis*; κλάδω, *clava*. A *verber* est *verbero*: unde frequentativum *verberito*, quo Cato usus, teste Festo.

VERBERO

†VERBERO fluxisse videbatur ab Arab. חרב *habata*, quod est *percutere*. In quo *Chet* in V consonum, *Daleth* in R transiit: utrumque de more. An est ab Arab חרב *haraba*, quod est *bellare*, *pugnare*? In quo prima tantum littera, & quidem ἀναλογικῶς, in *Digamma* vertitur: at significatio non eadem, sed tamen proxima. Postremo illud verius ut ab Hebr. חרב *hhereb* (seu per digamma *Vereb*) quod ad omnia instrumenta percutiendi pertinet, *Verbero* nostri docti magisterio Tuscorum fecerint. MAZOC.

VERBUM quamquam anguste fere accipitur, ut *nomini* opponatur; tamen natura sua latius patet, unde & *verba alicui dari* dicimus: *orationem* intelligentes. Idem confirmat ἐτυμολογία, quia ex eo dictum, quod *illo verberetur aër*. Ita Scaliger, lib. v. de caussis L. L. & multo ante eum Priscianus, initio lib. VIII. *Verbum dictum eo quod verberato aëre sonet*. Idem sensit P. Consentius, de verbo: *Propterea verba appellata sunt, quoniam scilicet oratio fieri non possit, nisi aëre verberato*. Et Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. idcirco potius per *B* quam per *V* in secunda scribi ait. Stabilit hanc ἐτυμολογίαν, quod Plautus Amphitry. dicat Mercurii aures voce verberari: itemque illud Ausonii ad Tetradium: *Auresque sermo verberet*. Imo & *verbera* pro *verbis* posuit Priscianus, in Periegesi:

Psittacus hic viridis, decoratus torque rubenti
Nascitur, humanæ simulat qui verbera linguæ.

Fortasse tamen verius est, *verbum* venire ab εἴρω, *dico*. [ῥῆμα idem ἔρημα, ἔρημον.] Nam spiritus crebro mutatur in *V* consonum, ut ἴς, *vis*, &c. Vel a דבר, hoc est, *verbum*, truncata priori syllaba. Nam *B* abire in *V* sæpius ostendimus. Porro eo quod *verbis* sive *sermone aëra verberari* dicimus, fides fit emendationi nostræ loci cujusdam Ambrosiani, lib. de Helia & jejunio cap. XVIII. *Spectat corona adolescentum, & fit miserabile theatrum, inter saltantium ruinas, & spectantium lapsum, cælum impura contaminatur adspectu, terra turpi saltatione polluitur, quæ obscœnis cantibus verberatur*. Nam pro *quæ* legendum citra dubium *aër*.

†VERBUM factum volunt ab Hebr. דבר *davar*, ejusdem notionis, truncata per aphaeresin priore syllaba. Quod non improbo; nam & a גבר *gever* fit VIR, & multa per aphaeresin fiunt. MAZOCHIUS.

VEREDUS est *equus cursus publici*: quod etiam Procopius indicat, lib. II. de bello Persico: Ὁ δὲ ἵππους τοὺς δημοσίους ἐχόμενος, ἃς δὴ βερέδους καλοῦσιν Ῥωμαῖοι. *Equus* iste olim *vehicularis* fuit: unde & *veredo* nomen. Nam conflatum ex Latino *veho*, & Gallico *reda*, sive, ut alii scripsere, *rheda*: quomodo & *veredus* cum spiritu scribitur in Pandectis Florent. l. ult. ff. de mun. Etymon hoc veredi adfert Festus: *Veredos antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est, deducerent*. Eadem verba legas apud Isidorum, lib. XII. cap. I. Sed addit is, vel dici sic, *quod vias publicas currant, per quas & redas ire solitum erat*. Sed vera est Festi sententia. Antiquis enim cursoribus *cursus publicus* erat *vehicularis*: quod indicat hic locus Suetonii in Augusto cap. XLIX. *Et quo celerius ac sub manum annunciari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit*. Juvat & Symmachus, lib. X. epist. XXXVII. *Licet vehiculo publico cum ceteris, quæ ex more mittuntur, omnia necesse sit rursus ad serenitatis vestræ notitiam pervenire*. Ammianus Marcell. lib. XIV. *Decem vehiculis publicis, ut præceptum est, usus, relicto palatio omni celerato gradum compellebatur*. Idem *publicum hunc cursum* idcirco *rem vehicularem* vocat circa finem ejusce libri: item in fine lib. XXI. Ac Julius Capitolinus similiter in Antonino Pio appellat *vehicularium cursum*. Sed & eapse de caussa *reda cursualis* vocatur, l. IX. Cod. Th. de legatis: ac *quadrigæ* iisdem dicitur l. v. Cod. eodem. de curiosis. quemadmodum & *fiscalis reda* appellatur a Sulpicio Severo, Dialog. II. cap. IV. Hæc fusius prosequi operæ pretium, quia quorundam opinio est, *veredum* fuisse *equum sive vehiculo*, eoque *veredum* non quasi *vehiredum*, sed quasi *vehedum* dictum videri. Nempe in errorem hunc eos duxit, quod posteriori ævo etiam *equis singulis ad publicum cursum* uti solerent: quæ res fecit, ut his etiam *veredorum* nomen sit tributum. Martialis, lib. XII. ep. XIV. ad Priscum venatorem:

Parcius utaris moneo rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator & acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.

Similiterque usus Ausonius epist. XI.

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conscendas, propere dummodo jam venias.

Et Epist. XVII.

Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum,
Non tibi sit reda, non amor acris equi.

A *veredus* est *veredarius*, nuncius publicus, qui equis certo loco positis (unde Itali, Celtæ, Belgæ, Hispani *postam* appellant) maxima quam celerrime itinera conficit. Hinc locus Paulini initio epist. IX. ad Sever. *Vector epistolarum nostrarum veredarius pedes, aut bipes veredus*. Usi eapse voce Firmicus, Sidonius, Symmachus, Cassiodorus, alii, quos recensere longum sit. Solum veteris Glossographi de eo verba ponam, licet jam ab aliis ante nos non semel adducta: *Veredarii dicuntur a vehendo, quia festinanter in equis currunt, nec descendunt de equis, antequam sua responsa liberent. Habent pennas in capite, unde intelligitur festinatio itineris, datusque eis semper equus paratus: non manducant nisi super equos, quando proficiscuntur*. Ubi notandus ritus antiquus, quo nuncios ait fuisse πτεροφόρους, in quo illi imitati Mercurium Deorum nuncium. Hujusmodi nuncios πτεροφόρους quoque appellat Plutarchus in vita Othonis. A *veredus* etiam est *paraveredus*, quorum meminit lex II. & lib. XIX. Codic. de cursu publ. lib. XII. lex XII. Cod. de excus. muner. lib. X. lex II. C. de præpos. sacr. cubic. lib. XII. lex II. C. de silent. lib. XII. & Cassiodorus, lib. II. Var. epist. ad Gaudiosum, & lib. V. ep. ad Ampelium. In ejus autem vocis enarratione non tam Alciatum vel Budæum sequor, quam Cujacium, qui ad rubr. Cod. de cursu publ. ait, *paraveredos* dici *majores equos agminales*, quos posteriores corrupte *parafredos* vocarunt, ut in lege Bajuvariorum, *Parafredos*, inquit, *donent, aut ipsi vadant, ubi eis injunctum fuerit*. Similiter vocat Wilhelmus Tyrius, belli sacri, lib. XIII. c. XXVII. Estque ea equorum appellatio hodie communis Italis, Gallis, Hispanis.

VEREOR est a *ve*, id est, *valde*, & *reor*: quod etymon confirmatur sermone Germano Belgico. Dicimus enim, *Ik ben beducht, dat het qualijck lucken sal*, hoc est, *verear, ne res male cadat*. At *beducht* dicitur quasi *bedacht*, ut *bedacht zyn*, si etymon spectes, idem sit, quod *cogitare* aut *perpendere*. Alterum quoque etymon, sed mire incertum, & modulo syllabæ adversans, apud Perottum invenio. Nam censet is *vereor* dici a *vere*, *quoniam timentes pericula ea, quæ proxime vere nascerentur, immolaturos se vovebant*. Respicit autem consuetudinem veterum, qui in magnis periculis vovebant, sese omnia animalia immolaturos, quæ proximo vere nascerentur: de quo plura Festus in *Ver sacrum*. Sed hoc etymon probare minime possum. Quare vel erit ex *ve* & *reor*, ut dixi: quod & Scaligero placuit adversus Cardanum: vel (ut visum Martinio) ab Hebræo ירא, quod est *vereri*. Sane & Arabes ' in ו mutant crebro. A *vereor* est *verecundus*, ut a *juvo jucundus*. Differunt *verecundia* & *timor*, *vereri* & *timere*. Nam *veretur liber*, *metuit servus*. Ut scribit Donatus, Andr. III. II. conjungit hæc duo Plautus prologo Amphitryonis:

. . . . *Quippe qui intellexerat*
Vereri vos se, & metuere, ita ut æquum est Jovem.

Nempe *vereri*, ut patrem; *metuere*, ut maximum & potentissimum. Differt & *verecundia* a *pudore*.

Nam

Nam *pudor* est mali facti, *verecundia* recti & honesti: ut ait item Donatus, qui tamen discrimen id negligi fatetur ab ipso Terentio And. act. IV. sc. I. A *vereor* est *veretrum*. Isidorus, lib. XI. dici ait vel a *viro*, cujus proprium: vel a *virus*, quod eo emittitur. Sed omnino est a *veritum veritrum*; ut a *ruo* sive *rutum* est *rutrum*; ab *aro* sive *aratum aratrum*. Nempe *penem* ea ratione *veretrum* dixere, qua & *verenda* nominamus. Nam *veretrum*, τὸ αἰδοῖον, ut explicant Glossæ Philoxeni: τὸ μόριον, ut eadem mente interpretatur Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. Ejus diminutivum est *veretilla*. Appul. Apol. *Duo hæc marina, Veretillum, & Virginal*, &c. Sermo est de piscibus idem nomen habentibus, quod in homine partes, quibus sexus discernitur. A *veretro* & *asinus* erit *veretrasinus*: si recta, ut censeo, correctio Isaaci Casauboni apud Capitolinum in Marco, ubi vulgo *veterasinus*. *Veretrasinus* erit, cujus αἰδοῖον ὡς ὄνου, quod legendi genus est apud Ezechielem, cap. XXIII. Indeque ὄνοι & *aselli* impuri istiusmodi homines, apud Juvenalem & alios. Idem Casaubonus censet in veteribus Glossis Juvenalis legendum *veretillopota*, ubi vulgo *drillopota*. Quamquam nec *phallopota* improbat, quod a φαλλὸς erit, ut illud a *veretrum*. Verba poetæ sunt Sat. II.

. . . . *Vitreo bibit ille Priapo*.

Ubi sic Scholiastes: *In vitreum penem, quos appellant drillopotas*. Ego summi viri pace omnino vulgatam lectionem retinendam puto. Nam δρίλος est *Priapus*, sive *veretrum*: unde in vett. Gloss. Philoxeni legas: *Verpus*, δρίλος καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρὸς, καὶ ὁ λιπόδερμος. Hinc igitur δριλοπόται, *pocula drili seu veretri figura*. Sed hac de re etiam in *Verpus* offeret se dicendi occasio. Commodus, ut apud Capitolinum legitur, istiusmodi vasa vocabat *phallovitrobolos*, vel potius, ut idem Casaubonus corrigit, *phallovitrobelos*, aut *phalloveretrobelos*. Si prius placet, erit ea vox conflata ex *phallus*, *vitrum*, & *belus*. *Belus* autem hic notat τὸ αἰδοῖον, nempe a Græco βέλος, quasi quod sit *rigidum obscœni Dei telum*. Α᾽πλῶς pro *telo* inter alios infimi ævi scriptores usus Luithprandus Ticinensis, lib. II. *Versi terga ceu in fugam Hungari directis acriter belis plurimos sternunt*. Nec obstat, quo minus a *vitro* nomen sortiatur, quod hujusmodi *pocula* etiam fierent ex *auro*, *argento*, *vitro*, aut *citro*. Nam quemadmodum *pyxidem ferream* legimus apud Plinium, etsi proprie *buxea* sit, ut etymon indicat, & Fabius testatur: ita & *phallovitrobelum* dici potuit, quia primo ex *vitro* fieri soleat, quod superior Juvenalis locus indicat. Si tamen sententia hæc displicet, licet sequare alteram ejus viri conjecturam, ut ea conjunctis tribus hisce synonymis *phallus*, *veretrum*, & *belus*, fiat *phalloveretrobelum*; idque ad majorem obscenitatem.

† VEREOR sine dubio est a ירא *jare*: cujus prima transit in *Vau* in conjugatione *Niphal*; sicuti Psal. CXXX. 4. תורא (*tivvare*) est *timearis*. MAZOCHIUS.

VERGO nunc absolute, nunc active sumi diximus in libris de Arte. Parque ratio in compositis *invergo*, *devergo*, *evergo*. Erat autem *vergo* sacrorum verbum, ubi notabat *fundo*, quomodo, sed extra sacra, Lucretius accipit in v. versu MVII.

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venena
Vergebant.

Sic *invergere* pro *infundere*. Maro, VI. Æn.

. . . . *Frontique invergit vina sacerdos*.

Quem in locum ita scribit Servius: *Fundere est supina manu libare; quod fit in sacris supernis. Vergere autem est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur: quod in infernis sacris fit*. Unde videri possit, *vergo* esse a *verto*. [*verto*, *vergito*, *verto*.] A notione illa *vergendi*, quam diximus, Itali *versare*, Galli *verser* dicunt pro *infundere*. Quod si hæc *vergendi* notio non videatur propria, vide an magis placeat, ut *vergo* proprie sumatur pro *deorsum ago*: & absolute, pro *deorsum feror*. Quod si est, conflatum videatur ex ἔρα, *terra*; sive ἔραζε, *terram versus*, *deorsum*, & ἄγω vel ἄγομαι, *ago*, *agor*, *feror*. Sed maxime placet esse a ῥέπω, quod idem notat. G insertum, quomodo a γίνομαι est γίγνομαι: a *geno*, *gigno*; a πολὺς, *vulgus*, &c. A *vergo* est *divergium*, ubi amnis in *diversum vergit*. Utitur præter alios Frontinus.

VERMINA quid sint, docet Festus: *Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur. Hic dolor Græce στρόφος dicitur*. *Vermina* igitur signat Cornelius Celsus: cum lib. II. cap. VII. de signis aquæ intercutis loquens, ait: *Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum intestina torquentur* (*στρόφους Græci vocant*) *coxæque dolores manent*. Ex quibus Celsi verbis paret, cur eundem morbum Plinius & alii appellent *termina*. Dicitur autem *vermen* a *vertendo*, ut Græcis, quemadmodum vidimus, στρόφος vocatur a στρέφω, *verto*. Ut a supino *stratum stramen*; a *notum nomen*; a *fulsum fulmen*: sic a *versum vermen*. Videntur & antiqui *vermen* dixisse pro *vermis*, ut *sanguen* pro *sanguis*. Lucretius, lib. V.

Donicum eos vita privarant vermina sæva
Expertis opis, ignaros quid vulnera vellent.

Ut sententia sit, vulneribus putrescentibus ob medicinæ inscientiam, *vermes* inde enatos esse. Ab hac significatione est, quod *verminare* dicitur pro *vermibus infestari*. Gloss. *Verminat*, σκωληκιᾷ. Gloss. Cyr. Σκωληκιάσεις, *verminata*. Nisi legendum, Σκωλήκωσις, *verminatio*. Seneca, lib. II. natur. quæst. cap. XXXI. *In venenatis corporibus vermis non nascitur: Fulmine icta intra paucos dies verminant*. At ab altera *verminum* significatione est *verminare* pro *termina pati*. Sic, Nonio teste, dixit Pomponius Hernea Pappi:

Decumus mensis est, cum factum est: ita fit, ita semper solet,
Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

Interdum autem non de *ventris torminibus*, sed generatim pro *torqueri ac cruciari* accipitur: ut apud Martialem, lib. XIV. ep. XXIII. ubi lemma, *Auriscalpium*:

Si tibi morosa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Scio & hic *verminare* a Perotto exponi *vermibus infestari*, sed cum aurium *verminosarum* morbus non auriscalpio curandus sit, sed cura egeat graviori, uti Celsus & Plinius docent: rectius hic ἁπλῶς accipi dicamus pro *torqueri*, *cruciari*, *vexari*. Ita & Seneca *verminationis* voce usus, epist. LXXVIII. *Sic podagra & chiragra & omnis vertebrarum dolor, nervorumque interquiescit, cum illa quæ torquebat, hebetavit: omnium istorum prima verminatio vexat, impetus mora extinguitur, & finis dolendi est obtorpuisse*.

VERMIS Perotto est a *verto*, quia sese vertendo, hoc est, torquendo repit. Mallim ab ἕρπω, *repo*, unde ἀναλόγως fieret ἕρμα. Vel ab ἐρύω, *traho*, unde ἔρυμα, *tractus*. Neutrum tamen satisfacit. Plane autem venire censeo, ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς, sive ἑλμινγξ, id est, *lumbricus*. At ἕλμινς a רמש, hoc est, *reptile*. A *vermis* est *vermiculus*, unde *vermiculari*, quo Plinius & alii de arboribus cæterisque plantis usi, cum ex iis *vermiculi* enascuntur. Onomasticon: *Vermiculor*, σκωληκίζομαι. Hinc & *vermiculata* dicuntur opera *tessellata*, quia minutis *tessellis*, quasi *vermiculis*, sint variegata distinctaque. Calcatum illud Lucilii.

Quam lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti, atque emblemate vermiculato.

† VERPA *veretrum* Latinis significat, ac certo certius venit ab חרפה *herpa*, quod Græci interpretes modo ἀσχημοσύνην, modo ὄνειδος interpretantur, Latini vero *opprobrium*. Idcirco *opprobrium*, quia *præputium* (ut in illo Jos. V. 9. *Hodie abstuli opprobrium* (in Heb. חרפת *hherpath*) *Ægypti a vobis*) opprobrium apud Judæos erat; id Tusci, & ex his Latini audientes, verenda appellarunt חרפה *herpa*, & aspiratione in Digamma versa, VERPAM. Atque hoc

hoc unum ex certissimis exemplis est, in quo *Chet* Hebraicum in V consonum commutatur: quod sæpe factum, passim hoc nostrum specimen etymologicum docet. A *Verpa* deinde fit VERPVS *μετωνυμικῶς*, is scil. qui verpâ caret, sive cui præcisa est ἀκροβυστία. MAZOCHIVS.

VERPVS pro *medio digito* Perotto, ac Tiraquello quoque notis ad Alexandrum Neapolitanum, sic dici videtur a *verrendo podice*. Ac quia hoc utuntur ad eam rem Judæi, inde hos quoque *verpos* idem Perottus nominari censet. Aliis placet sic vocari Judæos a *versa pelle*, quia recutiti. Sed sunt hæc plane insulsa. Nam Judæi quidem ita appellantur, quia recutiti, verum a *verpa* seu *virili membro*, quomodo *verpa* vocabulo usi Catullus, Martialis, & auctor carminis Ithyphallici. Nec absurde, qui hos *verpam* dici placet ab ἕρπω, quia referat *lumbricum*. *Medius* vero *digitus* appellatus est *verpus*, quia si solus exertus, reliquis digitis compressis, referat *verpam* sive *veretrum*. Atque hinc quoque liquet, cur hoc digito monstrarentur molles & effeminati; quomodo Diogenes monstrabat Demosthenem, qui ob mollitiem male audiebat, eaque de caussa βάταλος ab Æschine cognominabatur. Ea quoque consuetudo veterum caussam præbuit appellationi, quæ *idem digitus* dictus *infamis*, ac *impudicus*: ut quo monstrari soleant infames, quemadmodum diximus. Porro Hadr. Junius in Nomenclatore suo *verpum* scribit pro *verpa*, eodemque modo accipit Julius Scaliger libris de caussis L. L. cap. XXVIII. Et sane favent Glossæ Philoxeni, in quibus legas: *Verpus*, δρίλος, καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρός· λέγεται δὲ καὶ ὁ λειπόδερμος. Nam δρίλος, *lumbricus*, & μεταφορικῶς *veretrum*, quomodo & *verpa* seu *verpus* ab ἕρπω, ut dicebamus. Ad δρίλος proxime accedit Belgicum *driel*, quod idem notat. A δρίλος & πίω sive πίνω *pocula veretri figuram habentia* dixerunt *drillopotas*: quod clare ostendit vetus Juvenalis Scholiastes ad illud sat. II.

. . . . *Vitreo bibit ille Priapo*.

Ubi sic scribit: *In vitreum penem, quos appellant drillopotas*. Male meo judicio lectionem hanc immutatum it vir summus Is. Casaubonus, in notis ad scriptores Historiæ Augustæ.

VERRES, *porcus* est *non castratus*, qui postquam *castratus*, *majalis* dicitur. Neque enim audiendi viri eruditi, eosque inter Justus Lipsius, qui, lib. II. Var. Lect. cap. XVII. *verrem* Latinis dici ait, *porcum genitalibus membris exsectis*. Verisimile est eos deceptos esse loco Plutarchi, in Ciceronis vita: ubi etiam in optimis edit. legas: Βέῤῥιν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσι. Nam omnino legendum τὸν μὴ ἐκτετμημένον· quod Hadr. Junius recte observavit, ac clare comprobatur his Varronis verbis, lib. II. de R. R. cap. IV. *Castrantur verres commodissime anniculi, utique ne minores quam semestres: quo facto nomen mutant, atque e verribus dicuntur majales*. Quod ad etymon, Isidorus lib. XII. cap. I. *Dictus*, inquit, *verres*, *quod grandes habeat vires*. Quod omnino ineptum. Quare aliud quærendum. Si *verres* esset, quod Lipsius putabat, dici posset sic dici a *versa natura*; ea nempe ratione qua Varroni inde *vervex* dici videtur, ut suo loco dicemus. Nunc verisimilius est *verres* quasi *verpes* dici a *verpa*, seu *genitali* quo pollet. Aristophanes Grammaticus apud Eustathium: τῶν συῶν οἱ μὲν τέλειοι καὶ ἐνόρχαι κάπροι· οἱ δὲ νέοι αὐτῶν σιαλοί. Ubi κάπρος non *aprum* notat, (nam hic inter sues refertur) sed *porcum non castratum*. Similiter Gloss. Phil. *Verres*, κάπρος.

VERRICVLVM sive *everriculum* est retis genus, unde Philoxeni Glossæ σαγήνη vertunt. Itaque quod Herodoto & aliis est σαγηνεύειν, id recte cum Valla transferas *everriculare*. Idem Valla ἀμφίβληστρον, *everriculum*, interpretatur: quod vulgatus interpres nunc *sagenam*, nunc generis nomine transfert *rete*. Omnino autem aliud esse ἀμφίβληστρον, docebit eruditus interpres in Notis ad Matth. cap. XIII. *Verriculum* sive *everriculum* dicitur, quod verrat mare: quomodo Silius Italicus, lib. XIV. vers. CCLXV. dixit:

. . . . *Seu retibus æquor*

Verrere.

Sic enim pro *vertere* scribendum esse, recte monuit Fr. Modius in Novantiquis. Etymon hoc confirmat quoque Servius ad illud I. Æn.

. . . . *verrantque per auras*.

Verrere, inquit, *est trahere*, *a rete*, *quod verriculum dicitur*. Ubi putem Servium scripsisse, *a quo rete verriculum dicitur*. Nonius: *Everriculum genus est retis piscatorii*, *a verrendo dictum*, *vel quod trahatur*, *vel quod siquid fuerit piscium nactum*, *everrat*. Idem deinde etymon confirmat Nonius loco Ciceronis Verrina quinta, ubi cum narrasset, quomodo *Verres*, sublatis emblematis, paucis Siculis vasa reliquisset, ad nomen ejus alludens, dicit: *Quod unquam*, *judices*, *hujuscemodi everriculum ulla in provincia fuit?*

VERRO Græcis est σαίρω, & κορέω. Num ergo *verro* est vel a σαρῶ, vel a κορῶ, ut σ aut κ abest in *V* consonum? Nonius *verro* exponit, *traho*, *ferio*, seu *percutio*, & *mundo*. Si proprie est *traho*, ut in illo Maronis:

Quippe ferant rapidi secum verrantque per auras.

videatur esse a σύρω, vel ἐρύω. Sin κορέω *mundo* signet, fuerit ab Hebræo ברר, *mundavit*: unde בר, καθαρός, *mundus*. Sed puto *verro* proprie sumi, cum ita accipitur, ut in illo Juvenal. sat. XIV. *Verre pavimentum*. Quare simplicius videtur, si a *verto* deduxeris. Nam *verrentes* vertunt sordes scopis: unde Belgis *keeren* utrumque notat, *vertere*, & *verrere*. Confirmat etiam hanc sententiam, quod Latini eadem notione dicunt *avertere*, & *averruncare*. Convenit & cum Æolico βέῤῥω seu ἔῤῥω. Quod interdum notat *deleo*, *perdo*: ut ἔῤῥωμαι, *pereo*.

† VERRO videtur ab Hebr. ברר *varar* ortum, quod non solum Hebraice, sed & in cognatis linguis est *mundare* & *purgare*: quod non aliter quam sordibus evertendis fit. Hinc בר *Var* Hebraeis qui *mundus* est, dicitur, idemque ast Chaldaeis ברר *Verar*. MAZOCHIVS.

VERRVCA, *tuberculum cutis* ex billioso multo enascens humore, ab antiquo *verrunco* videtur nomen sumsisse. Est enim ingratum ac molestum quid, unde opera datur, ut heliotropio, zacyntha, aliave herba *verrucaria*, *averruncetur*, hoc est, *avertatur*.

VERSVRÆ vox quia a *vertendo* fit, nemo ambigit. Cæterum ea vox aliter in agricultura sumitur, aliter in architectura, aliter in mercatura. In aratione *versura* a *boum conversione* vocatur, ubi sulcus unus desinit alterque incipit. Græci eodem modo βουστροφὴν vocant, unde, ut ex Pausaniæ Eliacis & Hesychio discimus, βουστροφηδὸν dixere scripturæ genus, quo cum a sinistra dextram versus scripsissent, *versum* proximum a dextra incohabant: sive Hebræorum more secundus quisque *versus* scribi soleat, literarum situ reservato, sed ordine solum inverso: sive *versu* uno absoluto tabellas necesse habuerint convertere, ut literarum facies esset opposita, haut secus ac in diaulo fit, ubi cum quis ad metam pervenit, facie diversa contrariisque vestigiis ad eundem revertitur locum, unde pedem extulerat: qualis item in aratione ratio est, ubi postquam sulcum unum duxere, bobus & aratro in contrarium *versis*, alterum sulcum in contrarium ducunt. At in architectura *versura* dicitur exterior angulorum in parietibus flexus, quomodo usus Vitruvius, lib. III. cap. I. Idem lib. V. cap. VI. *versuras* in theatris nominat porticus a scena ductas ad theatri cornua. Quid vero in mercatura dicatur *versura*, docebit hic locus Donati ad Phorm. act. V. sc. II. *Versuram facere dicitur*, *qui æs alienum ex ære alieno solvit*. *Dicitur etiam versuram facere*, *cum minore fœnore acceptam quis pecuniam majore occupat*. Et Festus Pompeius: *Versuram facere*, *mutuam pecuniam sumere*, *ex eo dictum est*, *quod initio*, *qui mutuabantur ab aliis*, *non ut domum ferrent*, *sed aliis solverent*, *velut verterent*

proditarem. Sane *vertere* & *versare* sunt mercatorum verba, unde Plautus Mostell. act. II. sc. II.

Jam homo in mercatura vertitur.

hoc est, *versatur*. Indeque *Vertumnus* juxta Asconium in III. Verr. *Vertumnus*, inquit, *Deus invertendarum rerum, id est, mercaturæ*. Quamquam hujus numinis aliæ quoque adferantur caussæ: ut constat ex Propertii lib. IV. el. II. Vide & Baptistæ Pii annotat. poster. cap. XXXIII.

VERSUS a *vertendo*: cujus ratio ex agricultura optime intelligitur. *Vertere* enim, & *versare*, esse agricolarum voces, satis docebit unus Maro, cujus illud initio libb. de agricultura:

. . . . *Quo sidere terram*
Vertere, *Mæcenas*.

Et aliquanto post: *Fortes invertant tauri*. Et eopse libro: *Versando terram experti*. Et sæpe alibi. Græcis quoque similiter πολεῖν est *agrum vertere & arare*. Quemadmodum autem agricolæ vomere *vertunt terram*, ac sulcum faciunt, ita in ceris quoque stilo sulcabant scribentes: unde T. Quintius Atta,

Vertamus ferrum a cera, mucroneque aremus
Osseo.

Et apud Ciceronem, *exarare literas*. Nec dubitari debet, quin singuli scripturæ sulci, ex eo *versuum* nomen acceperint, quod ut agricola vomere solum, sic scriptor stilo, *ceram vertat*: ac ut ille in terra sulco uno absoluto, vertit aratrum, aliumque sulcum efficit; sic qui scribit, stilo sinistrorsum *verso* prolatoque novum in cera sulcum ducat. Cum autem id non minus in prosa fiat, quam in carmine, paret *versus* nomen natura sua non minus solutæ quam ligatæ orationi convenire. Vulgo in prosa *lineam* aut *regulam* appellare solet. Sed hoc loquendi genus Latinum non est. Quippe veteres in pedestri quoque oratione id *versum* dixere. Ita ait Justinianus proœm. de confirmat. Digest. *Hanc eis* (Digestorum sive Pandectarum) *appellationem imponentes, nec ultra quindecim myriades versuum numerum eis dantes*. Imo Cicero quoque sic locutus epist. XVI ad Att. Eodemque modo non uno loco *versiculi* vocem usurpat. Sed quia poëtæ *versus* suos certo a solvunt pedum numero, hinc factum ut hi sibi versus nomen prope fecerint peculiare. At spissus est eorum error, qui *versum* ex eo dici putant quod antequam legit mos accipit numeros, modo hoc, modo illo modo *vertatur*. Errant & illi, qui a *verrendo* deducunt, quia a *verro* etiam, Prisciano teste, dicatur *versus*, ut apud Plautum Pseudol. act I. sc. II.

Versa, sparsa, tersa, strata, lauta, coctaque omnia
uti sient:

(ita Diomede praeunte corrigit Valens Acidalius:) & apud Cic. III. Verr. *Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod non eversum atque extersum reliqueris?* Similiterque, Diomede teste, Seneca dialogo de superstit. dixit, *versa templa*. Sed ut hæc quidem fatemur, ita negamus a *verrendo versus* esse nomen inditum: nec patrocinatur huic sententiæ Jul. Scaliger, lib II. de R. Poet. cap. v. nam (quod etiam Becmanus vidit) *vertere* is scripserat, non (prout in vulgatis legitur) *verrere*; uti argumento est, quod verbum id interpretatur *sulcare*: *versusque* vult esse *sulcos*, quodque sumtum ait ab agricolis, qui *terram vertere* dicuntur, indeque petita tralatione Tullium quoque dixisse *exarare literas*. Quare non est, quod quis summi viri auctoritate spissum adeo errorem deinceps defensum ire pergat. Sed de voce *versus* satis multa.

VERSUTI & *callidi* originem exponit Tullius, lib. III. de Nat. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur*: *callidos autem, quorum tanquam manus opere, sic animus usu concalluit*.

VERTAGUM esse genus *canis venatici* docet hic locus Julii Firmici, lib. v. Astron. cap. VIII. *Equorum nutritores, accipitrum, falconum, cæterarumque avium, quæ ad aucupia pertinent, similiter & canum, molossorum, vertagorum, & qui sunt ad venationes accommodati*. Idem cognoscimus ex Martiale, lib. XIV. ep. CC, ubi lemma *Canis vertagus*: distichon tale:

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Quod ad etymum, Turnebus, lib XVIII. cap. I. nunc suspicatur non *vertagus* scribendum, sed *vertrahus*, ac si dici quasi *pertrahus*, quod *feras trahat*: nunc judicat etymon quidem id rectum esse, sed *vertagus* tamen, vel *vertragus*, dici debere, abeunte spiritu aspero in *g*, quomodo *tragula* Grammaticis a *trahendo* dicta videtur. Sed fortasse frustra ejus vocis origo in Latio quæritur, planaque ea vox peregrina est, quam quorundam esse opinionem, scribit Cælius Rhodiginus, lib. XVII. cap. XXVIII.

VERTEX a *verto*, Varie sumitur. Pro *extremo axis, circa quem cælum vertitur*, a *vertendo* est, quomodo junioribus Græcis πόλος est ἀπὸ τοῦ πολεῖν. *Verticis* voce sic usus Cicero in Phænom. & Maro, I. Georg. Item accipitur pro *aquis in se contortis*; quod nempe *versantur in gyrum*. Inde accommodatum *capillis*, propter eorum flexum. Ab *homine* autem translatum ad *montium cacumina*. Docere hæc possumus loco Fabii lib. VIII. cap II. quod est de Perspicuitate, ubi sic scribit: *Secundo modo dicitur proprium inter plura quæ sunt ejusdem nominis, id est, unde cætera ducta sunt: ut vertex est contorta in se aqua: vel quicquid aliud similiter vertitur, inde propter flexum capillorum, pars est summa capitis: & ex hoc quod est in montibus eminentissimum. Recte, inquam, dixeris hæc omnia vertices, proprie tamen, unde initium sumtum est*. Porro pro *vertex* veteres dixere *vortex*: ut vel significatione vel origine differre non possint. Aliter, scio, Charisius, cujus hæc verba, lib. I. *Vertex a vertendo dicitur, vortex a vorando: & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere, ut*:

. . . . *Ingens a vertice pontus*:
verticem vero circumactionem undæ esse, ut:
. . . . *Et rapidus vorat æquore vortex*.

Similiterque Fl. Caper de Orthographia. *Vortex fluminis est, vertex capitis*. Sed recte Annæus Cornutus, in Collectaneis Cassiodori de Orthographia, duo hæc pro eodem habet: *Vostra*, inquit, *olim ita per O, hodie per E*; *ut*, *Advorsum*, *adversum*, *Pervorsum*, *perversum*, *Votare*, *vetare*, *Vortex*, *vertex*, *Convollere*, *convellere*, *Amploctere*, *amplectere*. Eadem sententia Arusiani Messi in Virgilianarum locutionum exemplis, ubi is quoque non aliter differre vult, quam *vultus* & *voltus*. Neque distinguunt Glossæ Philoxeni, in quibus quadruplicem ejus vocis significationem legas: *Vertex*, ἴλιγξ ὑδάτων. *Vertex montis*, κεφαλὴ ὄρους, ἀκρώρεια. *Vertices*, ἴλιγγες ἐν ποταμῷ. *Vertices*, κεφαλῆς κορυφαί. Pierius quoque in Castigationibus Virgilianis testatur promiscue ea usurpari in vett. libb. Sed omnium argumentorum illud fortissimum, quod Fabius Quinctilianus scribit, Scipionem Africanum primum in *vortices*, & *vorsus*, *o* literam vertisse in *E*.

VERTO Perotto dici videtur a *vere*, quia *vere* annus incipit *verti*. Contra Varro, lib. IV. de L. L. *Tempus secundum Ver, quod tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni, nisi quod Jones dicunt βὴρ*. Sed *Ver* quidem paret esse a βὴρ sive ἦρ. Unde autem *verto* dicatur, non æque manifestum est. Juxta nonnullos non tam *veru* & *verro*, sunt a *verto*, quam hoc ab illorum alterutro. Alii conjectant esse a *varus*, hoc est, *flexus*, *curvus*, ut dicatur quasi *varito*. Mihi necdum aliquid verisimilius occurrit, quam quod Nunnesio etiam in Grammatistice placuit. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν fiat a τρέπω, *verto*, τ etiam converso in *v* consonum: quomodo a τάρταρος est *tartarus*, a *pater* nostrum *vader*. A *verto* est *vertex*, de quo pluribus seorsim. A *verto* quoque est *vertigo*, ut a *prurio prurigo*, ab *imitor emitago*, & κατὰ συγκοπὴν *imago*, &c. Quid sit *vertigo*, Isidorus dicet, lib. IV. cap. VII. A *vertigo* est *vertigmare*, quod est *circumferri*. Usus Tertullianus cap. III. de Pallio. A *vertendo*
etiam

etiam dictæ *vertebræ*, *σφόνδυλοι*, ut Glossæ Philox. interpretantur. Nempe quia *vertebrarum* beneficio homo se *vertere* flectereque possit. Ab eadem origine dictæ *verticulæ*, quomodo *articulos* a Lucilio vocari scribit Festus. Non tamen soli ita *articuli* dicuntur, sed etiam *spondyli spinæ*. Quod indicant hi Lucilii versus apud Nonium in genu:

Hæret verticulis adfixum in posteriore
Parte atque articulis, ut nobis talu' genuque.

Item *verticulum*, & ὑποκοριστικῶς *verticillum*, quomodo Plinius nominat instrumentum, quod fuso adhibetur, ut facilius *vertatur*. Onomasticon: *Verticulum*, σφόνδυλος. Gloss. Philox. *Verticulum*, σφονδύλιον περὶ ἄτρακτον. Ab eodem est *Vertumnus*: ut mox dicam. Et hæc quidem *T* retinent. Sunt alia plurima, quæ a supino descendant. Tale est *verso*, quod proprie de piscibus dicitur, quando assantur. Vide Turnebum, lib. xx. cap. vii. & lib. xxv. cap. xxi. Item *versus*, & *versura*, de quibus quia pluscula dicenda sint, seorsim potius agam. Adhæc *versutus*, πολύτροπος, ποικιλόφρων, ut Glossæ Philoxeni exponunt, εὐπερίστροφος, ut in Glossis Cyr. Nempe quia novit *versare* dolos, seque *vertere* omnes in facies, ut loquar cum Marone. Cicero iii. de natur. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur*. Festus: *Versuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur*. Etymon reipexit Plautus, Epid.

Versutior est, quam rota figularis.

Simileque hoc Capt.

Utroque versum rectum est ingenium meum, ad te,
atque ad illum, pro rota uti me licet.

A *versum* quoque est deponens *versor*, & *conversor*, quomodo Belgice κατὰ λέξιν dicunt *mer yemant verkeeren*. Hinc *versabundus*. Vitruvius, lib. ix. cap. vii. *Circa meridianum cardinem, qui est propter inclinationem mundi subjectus terræ, sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes supra terram.* Ab eodem est *versorius*. Unde *versoria* pro pede veli, hoc est, funiculo, quo extremus veli angulus religatur. Hinc apud Plautum Trinummo & Mercatore legimus, *Cape versoriam*: quod est, tene pedem veli. *Versoriam* dixere, quia prout hæc manu tenetur, ita velum profertur vertiturque. Vide quæ in *Pes* diximus. Neutiquam vero audiendi, qui *versoriam* putant vocari instrumentum simile pyxidicula, cujus beneficio nautæ ad polos diriguntur: quam in Campania Amalphus non multis retro seculis invenisse dicitur. Hanc interpretationem legere est apud Philandrum, Alciatum, Gyraldum; ante quos omnes eam attulit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis: atque ante eum Blondus. Postremo loco addamus aliquot a *verto* composita. Hujusmodi est *versicolor*: quomodo vocatur, quod diversorum est colorum. Gloss. Philox. *Versicoloris*, ποικιλόχρωμος. Proprie autem hoc nomen merentur, quæ versione sua varium oculis colorem ostendunt. Donatus, in 1. Æn. *Versicolor est, quæ, dum vertitur, mutat colorem*. Tertull. lib. de Pallio, cap. iii. ubi de pavone loquens: *Omni*, inquit, *syrmate solutior, qua cauda jacens, multicolor, & discolor, & versicolor, nunquam ipsa, semper alia, etsi semper ipsa quando alia, toties denique mutanda, quoties movenda*. Simile est *versiformis*, quo usus idem cap. antecedenti. *Nostra certe metatis, (quod clausis vel in totum Homericis oculis liquet) totum versiforme est; dies & nox invicem vertunt, solstitionibus annuis, luna modulationibus menstruis variat*, &c. Simile quoque *versipellis* & *versipellio*, qui vertit pellem. Hinc Glossæ Cyrilli: χαμαιλέων ζῶον, *Vertipillo*, *versipelle*. Qui locus corrigendus ex Philoxeno, in cujus Glossis est, *Versipellis*, χαμαιλέων. *Versipellio*, χαμαιλέων καὶ λυκάνθρωπος. Nempe *chamæleontem* sic dixere, quia subinde colorem mutare creditur: ut Aristoteles & Plinius narrant: ac notum est ex proverbio: *Chamæleonte mutabilior*. Lycanthropos quoque *versipelles* dictos, ostendit Plinius, lib. viii. cap. xxii. *Homines in lupos verti, rursumque restitui sibi, falsum esse, confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quæ fabulosa tot seculis comperimus. Unde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum, ut in maledictis versipelles habeat, indicabitur*. Lucilium Plautumque *versipellis* voce usos docebit Nonius Marcellinus. Usurpat & Appuleius. Item *Verticordia*, Veneris cognomen. Valerius Max. lib. viii. cap. xv. *Ut Veneris Verticordiæ simulacrum consecraretur; quo facilius virginum mulierumque mentes a libidine ad pudicitiam converterentur*. Hinc Ovidius, lib. iv. Fastorum.

Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est.
Cumaam veteres consuluistis anum.
Templa jubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.

†Vertumnus, sive ut alibi legitur Vortumnus (nam Verto verbum antiquitus Vorto scribebatur) Varroni (1) Propertioque deus Tuscus erat. Ac si Propertium audimus, is facile a *vertendo* (2) nomen obtinuit; nim. a Tiberi amne (3) *verso*, vel a fructibus *vertentis* anni, vel quod ei natura sit, ut quam decore in omnes figuras *vertat*. Donatus nomen derivavit a rebus bene vel male *vertentibus*. Postremo omnium optime Asconius a *vertendis* mercibus nomen derivavit, eumque deum mercaturae fecit; qui ad illud Ciceronis Verr. III. *A signo Vertumni ad Circum maximum* sic adnotat. *Signum Vortumni in ultimo Vico Turario est, sub basilicæ angulo flectentibus se ad postremam dexteram partem. Vortumnus autem deus invertendarum rerum est, idest mercaturae*. Cur Asconio magis, quam Propertio credam, illud facit, quod poëta exornandae elegiae causa potuit plura illa comminisci, quae dicit: at Asconius historica fide ac diligentia Vertumnum mercaturae deum esse prodidit; nec ideo minus a *vertendo* nomen assecutum, quia mercatura in mercibus pretio aut alia merce *invertendis* universa occupatur. Hinc *versuram facere*, mercaturae locutio est. Festus: *VERSURAM facere, mutuam pecuniam sumere, ex quo dictum est, quod... mutuabantur... ut aliis solverent, velut VERTERENT creditorem*: de quo vide & Donatum ad Phormionem. Ergo hic mercaturae deus a *vertendis* mercibus nomen sibi quaesierit. At mirabitur aliquis, quid causae fuerit, ut deo Tusco nomen Latinum fuerit. An postquam is deus civitate Romana donatus fuit, simul ei Latinum nomen impositum, quod Tusci interpretamentum esset? An vero Vertumnus vox est priore sui parte Latina, posteriore Tuscanica? quia vocabula pars prior tantum uno sermone designat, quantum altero posterior. Ergo in Vertumnus pars prior est a *vertendis* mercibus, quibus deus ille praeerat: pars

(1) *Hinc Varro in IV. de L. L. (ed. Amst. pag. 14.)* ab eis (*Tuscis qui cum Caelio Vibenno Romam venerant*) dictus Vicus Tuscus, & ideo ibi Vortumnum stare quod is deus Etruriae. *Idem deus apud Propertium IV. el. 2. sic loquitur*: Tuscus ego ex Tuscis orior; nec poenitet inter Praelia Volsinios deseruisse focos. *Infra*: At tu Roma meis tribuisti praemia Tuscis, Unde hodie Vicus nomina Tuscus habet.

(2) *Propertius ibidem*: Vertumnus verso dicor ab amne deus, Seu quia vertentis fructum percepimus anni &c. *Infra de se narrans Vertumnus ait*: Tu modo crede deo: Opportuna mea est cunctis natura figuris, In quamcumque voles, verte, decorus ero. *Post plura*: At mihi, quod formas unus vertebar in omnes, Nomen ab eventu patria lingua dedit. *Quasi vero verbum* Verto *Etruscum sit* (*ait enim*: Nomen patria lingua dedit) *quod tamen Latinum esse tantisper credemus, dum Tuscum esse aliquis doceat*.

(3) *De amne verso praeter Propertium, testatur etiam Servius ad VIII. 90* Hac enim (*ubi ficus Ruminalis*) labebatur (*Tiberis*) antequam a Vertumno factis sacrificiis averteretur,

vero altera MNVS eamdem notionem praefefert fermone Tufco & Orientali. Nam Hebr. מנה *mana* & Chald. מנא *mena* five *Mna* eit proprium mercaturae verbum, quod eft *numerare*, *supputare*, *ponderare*; ex quo verbo fit מנה *mane* i. e. *mina*, *libra*, *pondo*, & alia nomina ad commercium pertinentia. Apud Tufcos, utpote θαλασσοκρατοῦντας mercatura vigebat, cui proinde deus ille praeerat. MAZOCHIVS.

VERV, in quo cibi affantur, a *verfando* fic dici, fcribit Varro lib. IV. de L. L. Poffis alioqui & a πείρω deducere, hoc eft, *transfigo*. Unde Homerus, five alius, in hymnis:

Ὀπτα δ' ἀμφ' ὀβελοῖσι πεπαρμένα δουρατέοισι.

Et Od. γ. dicuntur, ἀμφιπόρους ὀβελοί. Etiam ob fimilitudinem fic dicere *jaculi genus*. Virg. VII. Æn.

Et tereti pugnant mucrone, veruque Sabello.

Sidonii quoque fimilem locum mox adferemus. Idem & *verutum* dicitur. Feftus: *Veruta, pila dicuntur, quod veluti verua habeant præfixa*. Ab Antonio Auguftino perperam editum *verata*. Sane *veruta* eft in MSStis Nanfii. Meminere *verutorum* Livius, Silius, Plinius, Ammianus, ac fortaffe etiam Maro, II. Georg.

Affuetumque malo Ligurem, Volfcofque veruto
Extulit.

In vulgatis eft *verutos*, quod *veru armatos* interpretantur. Sed *veruto* recte legendum vidit J. Lipfius, lib. IV. πολιορκ. dial. IV. Ita fententia fuerit, labori Ligurem, jaculationi Volfcos affueviffe. Etiam a *veru verutina* vocatur; unde paret vocem eam quatuor, non tribus fyllabis enunciari debere. Fulgentius Planciades: *Verutina jaculi genus longum, quod utique verutum nominant. Gabius* (al. *Gavius*) *Baffus* Satira:

Verutina confodiende, non te nauci facio.

Nauci enim pro nihilo pofuerunt. Plautus Bacch. (act. IV. fc. VIII.)

Si tibi eft machæra, & nobis verutina eft domi
Qua quidem te faciam, fi tu me irritaveris,
Confoffiorem foricinam nænia.

ubi apte *confoffiorem* dixit. *Veru* enim, feu *verutina*, fodit, ac punctim ferit, non cæfim. Hinc & Sidonius carm. V. verf. CCCAIX,

. . . . *equo ruit aclide foffus*
Ille, veruque alius . . . .

Græci vocant σαυνία. Nam ubi Livius in claffibus armandis *verutum*, ibi Dionyfius Halicarnaffenfis σαύνιον dicit. Hefychius, Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικόν. Ab eo *Samnites*: Græcis putantur dicti Σαυνῖται, unde Latinum *Samnites*: nempe quia *Saunio* five *veruto* imprimis ufi, quod iccirco *veru Sabellum* Maro vocat, uti vidimus. Plinius, lib. III. cap. XII. *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere*. Paulus Diaconus ex Fefto: *Samnites ab haftis appellati funt, quas Græci σαύνια appellant, hæ enim ferre adjacti erant*. Idem fcribit, lib. II. de geftis Longobardorum, cap. XX. *Samnites nomen accepere olim ab haftis, quas ferre folebant, quafque Græci Saunia appellant*.

VERVACTVM, quafi *vere actum*. Nam fic dicitur *ager vere profciffus, deindeque quiefcens usque ad fequentem autumnum*, quo fementis fit. Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Quidam utique ab æquinoctio verno profcindi volunt. Quod vere femel aratum eft, a temporis argumento vervactum vocatur. Hoc in novali atque requieta neceffarium eft. Vervactum* cum Probo intelligi puto a Marone I. Georg. ubi ait:

Illa feges demum votis refpondet avari
Agricolæ, bis quæ folem, bis frigora fenfit.

Nam *vervactum* primum frigus fentit, cum fub exitum hyemis feu veris initio profcinditur: proxima æftate, qua ficcatur, primum perfentit æftum: bina fub finem autumni aut veris initio, fementi paratur, hyemeque interjecta fecundum fentit frigus: uti fecundo æftum fentit æftate fequente, qua fructum fert. Itaque paret *vervactum* idem effe, quod *novale*, eique opponi *agrum reftibilem*, qui fic vocatur, quod is reftet, *novali* quiefcente. Opponit ea Varro, lib. I. de R. R. cap. XLIV. *Illud quoque multum intereft in rudi terra, an in ea feras, quæ quotannis obfita fit, quæ vocatur reftibilis: an in vervacto, quæ interdum requierit*. Item Columella, lib. II. cap. X. *Ab hoc recte phafelus terræ mandabitur, vel in vervacto, vel melius pingui & reftibili agro*. Et ejusdem libri cap. XIII. *Fabæ modii quatuor, vel fex, in vervacto duas operas bubulcorum detinent, ac in reftibili unam*. Vide *Novalis*, & *Reftibilis*. A *vervacto* eft *Vervactor*, Deus *vervacti* præfes. Ut in Flaminis Cerealis indigitamento, cum facra faceret Cereri ac Telluri: *Vervactor, Redarator, imporcitor, infitor*, &c.

VERVEX, fi Perottum audimus, ab *inverfis tefticulis*. Malim eadem mente, a *verpa*, quod notat *genitale*. Ut enim *verres*, quafi *verpes*, quia habet tefticulos integros, quibus fi careat, dicitur *majalis*: ita *vervex*, quafi *verpex*, quia non habeat tefticulos integros, qui fi adfint integri, appellatur *aries*. Nam ut ab *equo cantherius*, a *verre majalis*, ita ab *ariete* differt *vervex*. Ifidorus vero (quod bona egregii viri venia dixerim) nugatur. Sic enim fcribit, lib. XII. cap. I. *Vervex vel a viribus dictus, quod cæteris ovibus fit fortior, vel quod fit vir, id eft, mafculus; vel quod vermem in capite habeat, quorum excitati pruritu, invicem fe concutiunt, & pugnantes cum magno impetu feriunt*. Quorum poftremum nec ipfum Ifidorum ferio fcripfiffe crediderim. [a φέρβω fit φέρβαξ, idem quod φέρβαξ & φερβάδιος, unde & πρόβατον, quod inepte a προβαίνω ducunt.]

VERVS non a *ve*, id eft, *valde*, & *reor*, quia *vera* animum maxime afficiant: fed nec a *ve*, & *res*, quia fermo *verus* rem ipfam profiteatur: quæ Perotti eft fententia: multoque minus a *vere*, quia verno tempore partus omnes ad maturitatem perveniant, quæ alioquin fæpe deficiant: quod idem tradidit Perottus: fed ab ἐρεῖν, hoc eft, *dicere*, quia quod dicitur, eft; quodque eft, hoc dicitur; ut hæc duo fint ἀντιστρέφοντα, nempe in fermone tali, qualem effe convenit. Valde hoc ἔτυμον ea mihi firmare videor poffe, quod Hebræis דבר, non tantum *verbum*, five *fermonem*, quæ propria ejus notio eft, fed etiam *rem*, feu *factum* notat. Imo & Homero ἔπος pro *re ipfa* accipitur. Et putabat Scaliger *res* effe a *refes* vel *refis*, hoc a Græco ῥῆσις, *dictum*. [a Teutonico *waer*, *weer*.] A *verus* eft verbum *vero*, ἀληθεύω: ut in illo poëtæ veteris,

. . . . *Satin' vates verant ætate in agunda*.

Ab eodem conjunctio *vera*, ut a *certus certo*. Gloffæ Cyrillo tributæ: Ἀληθῶς, *vero*. Plautus Moftell.

Ego mavis vituperari falfo, quam vera extolli.

Hæc princeps notio ejus particulæ: quæ deinceps pro *autem* accipi cœpit.

VESICAM per *v* vulgo fcribimus. Adamantius tamen Martyrius *BESICA* per *B* prætulit. Pro vulgato fcribendi more facit ἔτυμον: fi ita dicatur, quafi *vas aquæ*, ut cenfet Ifidorus, lib. X. cap. I. fi a *vento*, unde dictam ait Caper; atque inde eft, quod nonnulli, & hos inter Neftor Novarienfis *vefciam* fcribendum putent. Sane Belgæ eodem modo, a *blafen*, quod eft, *flare*, *blafe* appellant. Poffis eapfe de cauffa deducere a φυσάω, quod eft *flatu diftendo*. Vel ab hujus verbi prolu φῦσα vel φύσκη. Gloff. Phil. *Vefica*, φῦσα. Gloff. Cyr. κύστις, ἡ φύσκα, *vefica*. Id malim, quam ab ejusdem notionis & originis voce φύσκη, unde venire cenfent Caninius, & Nunnefius, interjecto *I* poft *v*, & converfo φ in *V*. Vel eft *vefica* a Latino *vifire*, quod ipfum eft, *flatum emittere*, ac proprie de *ventris flatibus* dicatur, quando fine fonitu fiunt. Græcis eft βδέω, unde flatus ipfe βδόλος & βδέσμα dicitur. Quemadmodum fi cum fonitu fiat, Græcis πορδὴ vocatur a πέρδω, unde Latinorum *peda*. Hæc difcere eft ex vett. Gloffis, Nam in Latino-Græcis Philoxeno tributis legas: *Peditum*, πορδή. *Peda*, πέρδω. *Viffia*, βδόλος. *Vifio*, βδόλος.

σόλος. Itidem in Græco-Latinis, in Cyrilli calce inventia, habes: *Βδέσμα*, *Vissium*. *Βδέω*. *Visso*. *Πέρδομαι*, *pedo*, *pepedi*, *Πορδὴ*, *peditus*, *peditum*. Ex quibus Jos. Scaliger facem primus alluxit loco huic Ciceronis in erudita illa epistola ad Pætum: *Quid enim? non honestum verbum divisio? At inest obscœnum, cui respondet intercapedo*. Nam cacephaton illud, quod voces eas habere ait Tullius, est propter finales syllabas *viso* & *pedo*, quibus significatur *βδέσμα* & *πορδή*. Vide *Pedo*.

VESPA, *aculeatum insectum*, Græce σφήξ. Joann. Genuensis in Catholico censet vocem hanc conflari ex *vis* & *peto*, vel *para*, quia vi petat, vel paret. Melius quibus placet ex eo sic vocari, quod *vesperi* muscas venari soleat in cibum. Sed maxime placet esse ab accusativo σφῆκα, *vespam*, κ in π verso, ut a λύκος, *lupus*. *Vespæ* quoque vocantur, qui aliter dicuntur *vespillones*. Qui autem sint *vespillones*, docet Isidorus in Glossis: *Vespillones*, inquit, *fossarii, qui mortuos sepeliunt, bajuli*. Et Gloss. Græco-Lat. Νεκροθάπτης, *vespillo*. Onomast. *Vespilio*, νεκροφόρος. Jo. Genuensis in Catholico censet, *vespillonem* dici, quia mortuos *vestibus spoliat*. Sed non dubito, quin cum *vespa* idem sit ac *vespillo*, communis sit utriusque vocabuli origo. De utriusque autem vocis origine sic optime Festus: *Vespæ & vespillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt*. Ubi in MSStis pro *vespillones* etiam *vespiliones* legas. Ex ea, quam adduximus, *vespæ* significatione ortus de Terentio jocus apud Tullium, III. de orat. ubi *vespa* commune esse non proprium, censet & Turnebus. Hinc liquet diversos esse *vespillones* a *pollinctoribus*. Nam *pollinctores* cadavera lavabant, ungebant, coronabant, *vespillones* efferebant & incendebant, unde & *ustores* dicuntur Catullo epigr. LX. in Rufam. & Martiali, lib. III. epigr. XCI. (al. XCIII.) in Vetustillam. Est tamen cum & *pollinctorem*, pro *vespillone*, & hunc pro illo positum invenias. *Barginnas* quoque dictos *vespillones* docent Glossæ Philoxeni, quibus legitur: *Barginna*, νεκροφόρος. In iisdem Glossis similiter exponitur *bispellio* & *bispello*, quæ minime a *binis pellibus* sunt, uti vir magnus putabat: sed omnino corrupte sic scribuntur pro *vespillo*. Nihil enim vulgatius, quam ut *B* ponatur pro *V* consono, unde in Pandectis quoque Florentinis *beneficium* & *veneficium* eodem scribuntur modo.

VESPER duplicem imprimis habet significationem. Pro *vespertino tempore* accipitur in illo, *Nescis quid vesper serus vehat*: quomodo a Varrone inscriptam fuisse unam ex satyris Menippeis, auctor est Agellius, lib. XIII. cap. XI. & ex eo Macrob. lib. I. cap. VII. Nec dubium, quin eodem respexerit Maro, cum I. Georg. de solis prognosticis tractans ait:

Denique quid vesper serus vehat . . . .

At pro *Hespero* accipit Catullus, Carm. Nupt.

Vesper adest, juvenes, consurgite. Vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Plin. lib. II. cap. VIII. *Infra Solem ambit ingens sidus, appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsisque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contra ab occasu refulgens, nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens*. Utra prior sit significatio, dubitatur. Si Servium audimus, primo *tempus vespertinum* notat. Sic enim is ad hoc I. Georg.

Illic sera rubens accendit lumina Vesper.

Vesper, stella, quæ & Venus & Lucifer dicitur, nam Vesper eo, quod quibusdam mensibus vespere; Lucifer autem dicitur, quod quibusdam mane oriatur. Ego verius puto tempus *vespertinum vesperum* dici, quia tunc oriatur *vesper*: qua ratione & Græcis tempus id ἑσπέρα dicitur, a sidere, quod ἕσπερος vocatur. Nam dubium autem, quin *vespera* sit ab ἑσπέρα, ut *vesper* ab ἕσπερος, converso spiritu aspero in *V* consonum, quod interdum fieri ostendit his verbis Servius ad VI. Æn. *Velia dicta est a paludibus, quibus cingitur, quas Græci ἕλη vocant. Fuit ergo Helia, sed accepit digammon, & facta Velia; Enetus, venetus*. De voce *Veliæ* urbis Lucaniæ, idem docet Halicarnassensis, lib. I. Rom. Antiq. Parque ratio *lacus Velini* in Sabinis, unde nomen *tribui Velinæ*. De *Venetus* idem monet Terent. Maurus, cap. de syllabis. Pro *vesper* quoque dicitur *vesperugo*. Vitruvius, lib. IX. cap. IV. *Id ita esse maxime cognoscitur ex Veneris stella, quod ea cum solem sequatur, post occasum ejus apparens in cœlo clarissimeque lucens, vesperugo vocitatur: aliis autem temporibus eum antecurrens, & oriens ante lucem Lucifer appellatur*. Festus: *Vesperugo Vesper stella*. Plautus, amph. act. I. sc. I.

Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Vergiliæ accidunt.

Glossæ Philoxeni: *Vesperugo*, Ἕσπερος. At novis *vesperuginis* voce usus Tertullianus, lib. de Anima, cap. XXXII. *Item contraria lumini, quæ cæca in totum, vel solis tenebris habent oculos, talpas, vesperugines, noctuas*. Ubi *vesperugines* dixit pro *vespertiliones*. Est autem utriusque vocis eadem origo: unde de *vespertilione* Ovid. IV. Met. fab. XII.

. . . . Lucemque perosæ
Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen.

Quod etymon etiam est apud Nonium, & Isidorum, lib. XII. cap. VII. Græcis similiter ἀπὸ τῆς νυκτὸς νυκτερὶς dicitur. Glossæ Philox. *Vespertilio*, νυκτερίς. *Vespertiliones* quoque Jurisconsultis vocantur, qui Senecæ & Appuleio *lucifugæ*, hoc est, qui noctu demum *vespertilionum* more prodeunt in publicum, ne forte in dominos notosve incidant. Est & a *vespere vesperna*, quomodo *cœnam* a Plauto vocari, monet Festus. Usus similiter Appuleius primo Met. *Ego denique vesperna, dum potentæ caseatæ offulam grandiorem in convivas æmulus contruncare gestio, minimo minus interii*. Sic se in MSStis reperisse testatur Baptista Pius, annot. post. cap. XL.

VASTALIS, ἑστιοῦχος, ut exponunt Gloss. Cyr. hoc est, ἑστίαν ἔχουσα. *Vestales* enim virgines dictæ a *Vesta*, non ea, quæ Saturni mater est, sed ejus Dei filia. Priorem ajunt esse *terram*, alteram vero *ignem*. De priori sic Ovid. VI. Fast.

Stat vi terra sua, vi stando terra vocatur.

Sed potius sit ab ἑστία, hoc ab ἱστάναι, *statuere*. Nempe terra & ipsa immobilis est, & cæteris caussa est στάσεως καὶ μονῆς, id est, *status mansionisque*. Nam, ut philosophi docent, πᾶν τὸ κινούμενον περί τι ἀκίνητον κινεῖται· *omne quod movetur, circa aliquod immobile movetur*. Copernicus tamen putabat cœlum quiescere; terram moveri: eumque etiam secutus Cœlius Calcagninus, cujus exstat libellus de perenni motu terræ: ut cæteros mittam. Alterum quoque etymon superiori addit Isidorus, cum lib. Orig. cap. ult. ait: *Vestam, quod herbis vel variis vestita sit rebus, vel a vi sua stando*. Ibidem etiam docet, cur dicatur *Mater magna*, cur *alma*, cur cum clavi fingatur, cur turritam gestet coronam, cur curru vehatur, cur ei serviant Galli sacerdotes, aliaque, quæ apud ipsum legere potes. Altera autem *Vesta* est *ignis*, atque ita dicitur ἀπὸ τῆς ἑστίας, id est, *foco*, quæ ipsa vox est ab Hebræo אש, quod *ignem* significat: unde & *æstus*. Fortasse autem non simplex derivatum est, sed compositum, ut altera vocis pars sit יה, id est, *Deus*, ut sic dicatur quasi *Domini ignis*, sive *ignis Domino sacer*. Chaldæi enim ac Persæ ignem colebant, videturque id ortum prava æmulatione jugis Hebræorum ignis, quo de Levitici cap. VI. Porro quia ignis nihil gignit, eo fingitur *Vesta* virgo permansisse, atque hanc quoque Ovidius rationem esse ait, cur ei serviant virgines vestales, quarum munus erat, sempiternum ignis publici focum in Urbe custodire: ut Tullius indicat II. de Legg. Sed Ovidium hac de re audiamus in VI. Fastorum:

Nec

Nec tu aliud Vestam quam vivam intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit: & comites virginitatis amat.

Ibidem etiam hinc caussam promit, cur in *Vestæ* templo nulla essent simulacra:

Esse diu stultus Vestæ simulacra putavi:
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inexstinctus templo celatur in illo:
Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.

VESTER prius fuit *voster*, ut ex Comicis imprimis liquet. Est id a *vos* ut *noster* a *nos*. Quare non placet sententia Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto *vester* literarum trajectione factum putat a σφέτερος vel σφωΐτερος: quemadmodum nec cum *meus* simili μεταθέσει factum ait ab ἐμός. Nam a *mei* est *meus*, ut a *tui* *tuus*, a *sui* *suus*. Vide *Meus*.

VESTIBULUM a *Vesta* dictum ait Ovidius, in vi. Fastorum: nempe quod *ignis*, qui est in *Vestæ* potestate, in *vestibulo* antiquitus accenderetur. Sed ipsum audiamus.

At focus a flammis, & quod fovet omnia dictus;
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor; inde precando
Dicimus, o Vesta, quæ loca prima tenes.

Eadem sententia Servii; quamquam is & alterum ἔτυμον adducit: *Vestibulum*, inquit, *dictum vel quia januam vestiat: vel quoniam Vestæ consecratum est. Unde nubentes puellæ limen non tangunt*, Lucanus:

Translataque vetat contingere limina planta.

Singula enim domus, sacrata sunt Diis: ut culina diis penatibus: maceries, quæ ambit domum, Herceo Jovi. Tertium quoque etymon est, ut sic dicatur a *ve* intensiva particula, & *stabulum*, quod primam vocalem mutant in *I*, quomodo & in *prostibulum* fieri vidimus. Fuit hæc sententia Sulpitii Apollinaris, ut Agellius testatur, lib. xvi cap. v. ubi inter alia sic scribit: *Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. In eo loco qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant; & neque in via stabant, neque intra ædes erant; ab illa ergo grandis loci consistione & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta; in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intromitterentur.* Hactenus Agellius. Ex hisce autem tribus etymis (quorum primum tertiumque etiam adducit Nonius Marcellus in *vestibulum*) nullum non analogia subnixum est. Nam ut a *ture* *turibulum*, sic a *Vesta* *vestibulum*; ut a *statum* *stabulum*, a *prostitum* *prostibulum*, sic a *vestitum* *vestibulum*; ut a *ve* & *mens*, &, interjecto spiritu, *vehemens*, sic a *ve* & *stabulum* *vestibulum*. Sed cum non analogiam solum, sed vel maxime naturam vocis spectare conveniat; videre satis non possum, qui primum etymon defendi queat: nisi dicamus, veteribus *vestibulum* fuisse primorem ædium partem, quam *atrium* dicere, ut nempe quoniam in eo exstruebatur focus, qui *Vestæ* sacer erat, ideo locus ipse *vestibulum* dictus sit. Hoc quidem omnino voluisse videtur Ovidius versibus iis, quos ante adducebamus. Tamen manifeste *vestibulum* ab *atrio* distinguit Vitruvius, lib. v. cap vii. *His qui communi sunt fortuna, non necessaria magnifica vestibula, nec tablina, neque atria, quod hi aliis officia præstant ambiundo quæ ab aliis ambiuntur.* Et Gellius quoque vult *vestibulum* id esse, quod Græci πρόθυρον & πρόδομον appellant. Id clare satis paret ex loco ante adducto: ac imprimis ex iis, quæ hac de re ejusce capitis initio scribit in hunc modum: *Animadverti quosdam haudquaquam indoctos viros opinari, vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius (Aquilius) Gallus in lib. de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent, secundo; vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem a via aditus accessusque ad ædes est, cum dextra sinistraque inter januam tectaque quæ sunt viæ juncta, spatium relinquitur, atque ipsa janua procul a via est, area vacanti intersita.* Hic veterum de *vestibuli* voce dissensus facit, ut suspicer, antiquitus, cum essent Romuleæ casæ, idem fuisse *atrium* & *vestibulum*: postea autem, cum luxuries crevisset, non in atrio, sed area inter viam & domum interjecta homines, priusquam admitterentur, consistere solere; indeque *atrii* & *vestibuli* voces fuisse distinctas, quamquam diu fuerit, ut multi, re quoque immutata veterem retinerent loquendi consuetudinem.

VESTIGIUM & *vestigare* a *vehendo* dici sentit Jovianus Pontanus, cujus hæc verba in Actio fol. cxl. edit. Ald. *Quod vehendis ex agro in oppida & vicos rebus instanter darent operam, factum est vehestigo, quod erat tunc eandem viam insistere, eaque sæpius itare. Nam & via initio fuit veha. Factum item est vehestigium, quæ nunc ademtis syllabis, sunt vestigo & vestigium, eaque ab jumentis atque a curribus in scholas profecta, a philosophis etiam recepta sunt.* Hæc Pontanus. Sed Becmanus censet, *vestigium* esse a *ve* particula ἐπιτατικῇ, & antiquo *stigo*, quod a στίζω, hoc est, *pungo*, *puncto distinguo*, unde στιγμή, *punctum*. Ita *vestigium* proprie erit *illustre signum alicui rei impressum, ut bene deprehendi possit*: at συνεκδοχῇ generis adstrictum fuerit ad *signa pede impressa*. Sed mihi in mentem venit, si placeat esse a *ve* ἐπιτατικῷ, longe verisimilius alteram compositi partem statui posse στίβος, vel στιβεύω. Nam στίβος, teste Hesychio, ἡ τοῦ ἴχνους ζήτησις, quod ad verbum Latine fit *investigatio*: uti στιβεύειν, *investigare*. Aliud etiam etymon addamus, & fortasse verisimilius. Olim non feminæ modo, sed viri etiam longis utebantur vestibus: eoque non modo pedum, sed vestis etiam indicium relinquebatur ab incedentibus. Hæc causa, cur, etsi imprimis pedum relinqueretur signum, rei tamen a *vestibus* nomen daretur. Eritque *vestigium* vel compositum ex *vestis* & *ago*, ut signet, quæ *vestis acta* protractaque: vel *igium* erit vocis productio, ut *cinium* in *patrocinium*, *tirocinium*, *lenocinium*. Vel dicamus, *vestigium* esse a *vestigo*, hoc a *vestis*, ut a *castus*, *castigo*; (κατὰ *lorum* nec non *fustem* notare ostendimus suo loco:) item ab *insto* *instigo*, a *fusto* *fustigo*, quæ inferiorum seculorum vox est. Sed magis placet prius: nempe, a *vestis* *vestigium* fit, unde *vestigo*, hoc est, *per vestigia inquiro*.

VESTIS, si Varronem in iv. de L. L. audimus, fuerit a *vellus*. Nempe quia *vestis*, e *lana*, *lana* e *vellere*. Sed hoc longe petitum. Potius fuerit ab Laconico βέσσον. quod idem notat. Hesychius: Βέσσον, τὸ ἱμάτιον ὑπὸ Λακώνων. Vel fuerit ab ἐσθής, unde jam olim deducit Terentianus Maurus. Ἐσθὴς autem est ab ἕω, hoc est, *induo*. Quamquam nec inepte originem *vestis* accersas ab ἕννυσθαι, quod est *indui*. Hesychius: Ἕννυσο, ἐνδύου. Ἕννυτο, ἐνεδύετο. At non video, quid in mentem venerit incomparabili viro Julio Scaligero, ut libb. de caussis L. L. cap. xxvi. negaret esse ab ἐσθής, potiusque conflatum putaret ex *ve* particula ἐπιτατικῇ, (ut in *vemens*, & similibus,) ac verbo ἕννυσθαι, hoc est, *indui*. Nam manifestum est *V* consonum hic non esse ex *ve*, sed e more Latinorum, qui initio dictionis digamma sive *V* consonum loco Græcanici spiritus præfigere solent. Ponam illustrem hac de re locum Terentiani Mauri e cap. de Syllabis:

Nominum multa inchoata literis vocalibus
Usus Æolicus reformat, & digamman præficit:
Æolum dialectos etiam ferme mista est Itala.
Hesperum quem dico Græce, vesperum cognominat,
Ἑστία sic Vesta facta, vestis ἐσθὴς dicitur,
Ἶν quam Græce vocamus, vim jubet me dicere:
Ἶς est multis in usu, & magis poëticum est.
Ἦρ enim nativa vox est, ille ver hoc dictitat:
Quas Homerus dixit ἰόεις, ille Venetos autumat:

Viola

Viola flos qui nuncupatur, hunc Graji vocant ἴον·
Et Iolans, violeus fit, crede Marco Tullio.
Quamquam ἴον dicunt Achæi, hanc ϝίον gens Æolis.

Secundum tertiumque versum sic numeris restitui posse arbitramur. In vulgatis corrupte legitur:

Æolicus usus reformat . . . .

Item:

Æolica etiam dialectos fere est mista Italia.

A *vestis* est *investis*. Onomast. *Investes*, ἀχίτωνες. Tertull. de pallio, cap. III. *Nudus certe & investis figulo suo constitit.* De Adamo sermo est. Habet ea vox alteram quoque significationem. Nam quia *vestis* etiam *lanuginem malas aut inguina vestientem* signet, inde est, quod *investis* etiam accipitur pro *imberbi*, vel potius *impube*. *Vestis* vocabulo pro *barba* usus Maro VIII. Æn. de Gallis:

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis.

Ubi *vestem* de *barba* dici cum Nonius innuit, tum Servius clare docet, his verbis: *Vestis*, inquit, *hoc est, barba. Unde contra investes dicimus imberbes: unde est*, (VIII. Æn.)

Tunc mihi prima genas vestibat flore juventas.

Pro *pube* usus Lucretius, lib. V.

Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere veste,
Et pariter mollem malis demittere barbam.

Ab hac significatione est *investis* pro *impube*, ejusque contrarium *vesticeps*, qui jam pubescit, nempe a *capienda veste* sive *pube*. Festus: *Vesticeps, puer, qui jam vestitus est pubertate; contra investis, qui necdum pubertate vestitus est.* Nonius: *Investes dicuntur impuberes, quibus propter teneram ætatem nulla pars corporis pilat.* Ex his paret minime audiendum Isidorum, cum lib. X. inquit: *Investis, id est, sine veste: nondum enim habet stolam, quod est signum maritalis virginitatis.* Porro quia *impuberes* Venerem nesciunt: inde est, quod *investis* etiam accipiatur pro eo, *qui Venerem expertus non est.* Atque id compulit Nonium, ut scriberet, (falso tamen,) *investem* dici quasi *in Vesta*, hoc est, *pudicitia* seu *castitate*, quam amat Vesta, Dea virgo, cujus neque virginibus nubere licebat. *Investis* voce usus Macrobius, lib. II. Sat. cap VIII. *Romani pueros & puellas nobiles & investes Camilos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros.* Item Palladius, lib. XI. cap. XIV. *Illud memento servare præ cæteris, ut quoties vinum movetur, investis puer hoc, aut aliquis satis purus efficiat.* Item Nonius Marcell. *Virgines non solum feminæ dicuntur, verum etiam pueri investes.* Quo ex loco discimus idem esse *marem investem*, & *marem virginem*: quamquam proprie *virgo* de sequiori sexu dicatur, *investis* de virili. Ita usus hisce vocibus Tertullianus, lib. de velandis virginibus, cap. VIII. *Duæ leges obnoxiæ invicem: hinc velandi, inde nudandi. Igitur si eo quod dictum sit omnis vir, commune est nomen viri, etiam nondum viri, masculi investes: commune autem cum sit nomen secundum naturam, communis est & lex non velandi ejus, qui inter viros virgo est secundum disciplinam, cur non præjudicatum sit proinde & mulierem virginem omnem muliere nominata contineri consortio nominis, ut contineatur & communione legis. Si virgo mulier non est, nec vir investis est. Si non operitur Virgo, quia mulier non sit, operiatur investis, quia vir non sit. Ejusdem virginitatis æqua sit venia. Sicut virgines non coguntur velari, ita pueri non jubeantur revelari.* Idem ostendit hic locus extremo capite undecimo ejusdem libri: *Materfamilia vocatur, licet virgo, & paterfamilias, licet investis.* Assentiunt & Glossæ Philoxeni in quibus legas: *Investis*, ἄσθορος. Quemadmodum autem *investis*, ita & *vesticeps* geminam habet significationem. Proprie signatur eo, qui ad pubertatem pervenit, hoc est, qui major est XIV. annis. Ita usus Agellius lib. V. cap. XIX. *Sed arrogari non potest, nisi jam vesticeps.* At μεταφορικῶς, *vesticeps* significat τὸν ἐφθαρμένον, καὶ τῶν ἀφροδισίων φθόραν ἔχοντα· quomodo usus Appuleius in Apologia: *At nunc adeo patientem te ei prabes, itaque eum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla re adversaris ut per hæc suspicionibus fidem facias. Investem a nobis accepisti, vesticipem illico reddidisti. Cum a nobis regeretur, ad magistros ibat: at ab iis nunc magna fugela in ganeum fugit*, &c.

† VESVIVS cum V simplici (non VESVVIVS V duplicato) in marmore Capuensi, quem Peregrinius dederat, de cujus fato in Addendis agam, scribitur: quae scriptio cum veteribus poëtis consonat, apud quos trisyllabum *Vesvius* est. Vocem hanc olim cum Herculanenses origines scriberem, ex Hebraeo luculenter derivatam dedi. Priorem certe vocabuli partem VES quis dubitat quin ex Hebr. אש *esh* (quod *Ignem* notat) praeposito tantum *Digamma* sit. Sed & cetera nominis hujus parem originem habeot, ut in Herculanensibus, siquando prodierint, declarabitur. Quae tota etymologia Vesvianas clades testes quotidianas habet. Similis autem Vesviano veriloquio est *Vestae* derivatio: quae quid aliud quam Chaldaeum אשתא *eshta* h. e. *Ignis* ille Vestae perpetuus est? Et hic quoque sicuti vides *Digamma* praeponitur, quod Etrusci per V consonum expressetunt. MAZOCCHIVS.

VETERINVM est *jumentum*, τὸ κτῆνος, quomodo Lucretius, Columella, Plinius utuntur. Hinc *veterinarius*, & *veterinaria medicina*, quæ & *mulomedicina*, ac Græcis ἱππιατρικὴ vocatur. *Veterina* autem vel a *vehendo* ita dicta, vel (quod Opilius putavit,) a *ventre* vel *utero*, quasi *ventrina* aut *uterina*, quia onus ad ventrem sive uterum religatum ferunt. Auctor Festus. Scaliger, castig. in carmen de Copa, (de prima editione loquor) probat ἐτυμολογίαν primam, docetque simile esse *veturium* quasi *vehiterium*, & *Asibida*, [*calybita*.] sive *asivida* quasi *asivehida*, vel integre scribendo *asinivehida*, hoc est, ὀνοβάτης. Sileni cognomen est. Utroque utitur ineptus, sed antiquus Auctor prologi, qui Plauti Bacchidibus præmittitur in antiquioribus edit. uti illa quæ cum Saraceni, Vallæ, aliorumque commentariis in lucem edita est Venetiis anno CIƆIƆXVIII. In eo sic loquitur Silenus:

Asividam Jonii me vocitant greges:
Quod veturio senex vehar asinario.

Sive, ut in aliis:

Quod asino vehar senex veturio.

In ea, quam vidi, editione legitur *asibida* per B. Sed notum in vett. lib. *B* poni solere pro digamma Æolico. Turnebus, lib. XIII. cap. XXIX. putat *asinida* κατρονομικῶς legendum, vel potius *asinaga*, ab *asino agendo*. Sed neutrum placet. *Jonii greges* hic sunt *histriones*. *Veturium* (pro quo corrupte eapse in edit. *vecturio* invenias) idem est, quod *veterinum*. Porro ex hoc prologi loco putavit aliquando Scaliger in carmine de Copa legendum esse:

Huc Asivida veni . . . .

Pro quo in vulgatis *Alsbida*, per L. Sed in posteriori editione ex Contii libro legit *Calybita*, ut intelligatur, qui crumata testulis, ære, aliave re edit. Nomen id erit a *calybe*, καλύβη, quomodo lib. III. Ἀνθολογίας vocetur *sonus* sive *crepitus crumatum*. Hanc vocem eopse carmine usurpat poëta, cum ait:

Sunt sepia & calybæ . . . .

Sic enim hic quoque ex Contii libro idem legendum monet. Censeo autem καλύβη esse non a καλύω, hoc est, καλύπτω, unde descendit, quando *tugurium* sive *gurgustium* notat: sed a χάλυψ.

VETERNVS a *vetus*, juxta Priscianum, extremo lib. II. nempe quia *labes* est *inveterata*. Donati etiam est in Eun. *Veternosus, morbo vetere confectus, id est, veterno; quales sunt, qui veternum patiuntur.* Maro, I. G.

Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

Ubi sic Servius: *Pigritia, otio: quia plerumque otiosos solet hic morbus incessere.* Plautus in *Addicto*:

Opus facere nimio, quam dormire mavolo,
Veternum metuo.

Veternus

Veternus autem dicitur *morbus intercus*, *hydrops*. A *veternus* est *veternosus*. Festus: *Veternosus dicitur, qui gravi premitur somno*. *Cato veternosum hydropicum intelligi voluit, cum ait; Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit*. Glossæ Philoxeni: *Veternosus*, φθισικὸς, ὑδρωπικός.

V ETO ab ἀ, *non*, & ἐτὸν *permissum*. Antiqui pro eo *vote* dixere. Unde *votita* pro *vetita* apud Plautum, Asin. IV. sc. I. Neque enim audiendus Nonius: cui *vetitus* est a *votis*, quasi religione aliqua obstrictus. Nam metrum reclamat, quia sic penultima produceretur, quam Plautus corripit. Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthogr. *Vostra olim ita per o, hodie per e: ut, advorsum, adversum; pervorsum, perversum; votare, vetare; vortex, vertex; convollere, convellere; amplectere, amplectere*. [Belg. *beeton*.]

V ETUS vel a *ve* ἐπιτατικῷ, vel a *ve* μειωτικῷ. Posterius placuit Perotto, qui *vetus* dici ait quasi *vietus*, hoc est, *sine vi*. At alterum probat Agellius, lib. XVI. cap. V. his verbis: *Ve particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. Nam vetus, vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum a mentis vi atque impetu dicitur*. Quæ ipsa more suo exscripsit Macrobius, lib. VI. cap. VIII. Perottus putat *vetus* contractum esse ex *vietus*, quod est *mollis* & *languidus*, quales homines redduntur ætate. Itaque *vietum senem* dixere Plaut. Mercat. & Terent. Eun. Et Agellius *poma vieta* dixit pro *prematuris*. Sed maxime placet, quod in Conjectaneis monet Scaliger, *vetus* esse a *βετής*, quod a *βὰ* ἐπιτατικῷ, & ἔτος, id est, *annus*. Nisi ἁπλῶς esse velis ab Æolico *ϝέτος*, vel *βέτος*, pro ἔτος, id est, *annus*. Sed *vetus* non tam est *annus* quam *annosus*. A *vetus* est *vetustus*, ut a *Venus venustus*. A *vetus* quoque est *veteranus*, παλαιοστρατιώτης, ut interpretantur Phil. Gloss. Et *veterarius* παλαιόγραφος, ut eidem exponunt. Et verbum *veterare*, a quo *inveterare*, unde opiniones *inveteratas* dicimus. Ab eodem est *veterator*, παλαιομάχων, παλίντριψ, τριβακὸς, ἀνασείων, ut est in Glossis Philox. Hinc *quasi vetus in astutia*, ut scribunt Festus, Donatus, Eugraphius. *Veteratorius* pro *subdolo* apud Cic. & alios. Proprie autem *veterator* dicitur de servo, qui diuturna servitute, ac sæpius fortassis commutata, astutus ac vafer evasit. Itaque *veteratores* & *novitii* opponuntur, ut ostendunt verba Venuleii in Pandectis, cum ait: *Servum tam veteratorem quam novitium dici posse: novitium autem non tirocinio animi, sed conditione servitutis intelligi, ac veteratorem item non spatio annorum, sed genere & caussa æstimandum*. Vid. Rad. Forner. lib. IV rerum quotid. cap. I.

V EXARE est a *veho*; ut *luxare*, a *luo*; *taxare*, a *tago* sive *tango*. Docet id his verbis Servius ad illud Maron. Ecl. VI.

Dulichias vexasse rates . . . .

Probus vult hoc ratione defendere, dicens vexasse venire ab eo, quod est veho, vecto, vexo, ut vexasse sit portasse, & sine dubio pro arbitrio suo evertisse. Non enim sui potens est, qui vehitur. Bene ergo inclinatum verbum est. Nam qui fertur, & raptatur, & huc atque illuc distrahitur. VEXARI proprie dicitur. Cato in Orat. de Achæis: Cumque Annibal terram Italiam laceraret atque vexaret. Cic. in Verr. Sed ut a barbaris prædonibus vexata esset. Item: Ablati fana vexata, direptæ urbes reperiuntur. Hæc Servius. Unde liquet immerito Maronem esse reprehensum ab Anneo Cornuto, quasi non satis gravi usus esset verbo. His gemina sunt apud Asconium Pedianum in Divinat. Agellium, lib. II. cap. VI. & Macrob. lib. VI. cap. VII. Adde quod Maro respexit etymologiam *Scyllæ*, quod a σκύλλω, hoc est, *vexo*; sic enim interpretantur veteres Critici, Glossæ Philoxeni: *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. Item *Vexa*, καταπονῶ, σκολιῶ (leg. σκύλλω.) *Vexatio*, σκυλμός. Gloss. Cyr. Σκύλλω, *fatigo*, *vexo*.

V I

V IA, ex Jos. Scaligeri opinione, ea ratione fit ab οἶμα, quia, quod Græci οἶνον, Latini dixere *vinum*. Sane οἶμα *vicus* est seu *pagus*: quemadmodum vetus Scholiastes monet ad illud Apollonii, lib. II. Arg.

. . . . Πέρθοντο γὰρ ἢ μὲν ἄλλαι

Ἤ οἶμαι.

[γύαι, ὁδοὶ, πλέθρα Hesych. & idem γύας, γῦς.] Fortasse simplicius deducas, ab ἴω, *eo*, præposito digamma Æolico. Placuit id Cæsari Scaligero in Arist. Hist. Animal. cap. IX. Sect. LXXIX. At non placeat sententia Varronis: qui de *via*, *villa*, *villici*, & *vellatura* vocabulis scribit lib. I. de R. R. cap. II. *Villicus agri colendi caussa constitutus, atque appellatus a villa, quod ab ea in eam convehuntur fructus, & evehuntur, cum veneunt. A quo rustici etiam nunc quoque viam, veham appellant, propter vecturas: & vellam non villam, quo vehunt & unde vehunt. Item dicuntur, qui vecturis vivunt, vellaturam facere*. Item *actus*, *via*, *villa*, *itineris*, & *semitæ* nativam ex etymo vim aperit, lib. IV. de L. L. *Ut*, inquit, *quo agebant Actus, sic qua vehebant, Via dicta, quo fructus convehebant Villa, qua ibant ab itu, iter appellarunt: qua angusta, Semita ut semiiter dictum*. Differunt *iter actus*, *via*, quod *iter* hominis est; *actus* hominis & jumenti; *via* hominis, jumenti, & vehiculi. Nam *iter* ab *itum*, qua ab homine itur: *actus* ab *agendo*, qua jumentum agitur: *via* a *vehendo*, qua ire potest vehiculum: quod & Isidorus tradit, lib. XV. cap. XVI. Unde consequitur, *iter* esse angustius actu; *actum* via. Nam angustiori spatio it homo, quam armentum; ac armentum angustius spatium requirit, quam vehiculum. *Iter* duorum pedum latitudine definitur: quantum requiritur, ut transire possint occurrentes. *Actus* est *iter* quatuor pedes latum: ut Festus scribit voce *actus*. At *via* latitudo legg. XII. Tabb. in porrectum pedes habet octo, in anfractum, id est, ubi flexum est, pedes XII. *Via* igitur actum, actus iter comprehendit, non quidem ex vocis proprietate, (nam iter solum jus eundi, actus solum jus agendi, via solum jus vehundi significat:) sed ea consequenti, quia minus in majori comprehenditur, non contra. Hæc trium harunce vocum proprietas est, quando de servitute loquimur. Nam alias *via* καταχρηστικῶς accipitur pro *quovis loco*, *per quem ire omnibus licet*. Nativam vocum vim spectavit quoque Pomponius, cum in leg. si tam XIII. de servitut. ait: *Si tam angusti loci demonstratione facta, via concessa fuerit, ut neque vehiculum, neque jumentum ea inire possit: iter magis quam via aut actus acquisitus videbitur. Sed si jumentum ea duci poterit, non etiam vehiculum actus videbitur acquisitus*. Ad quem locum provocamus, siquis nobis opponere velit verba Ulpiani, qui l. I. de servit. rust. ait: *Actus est jus agendi vel jumentum vel vehiculum*. Ubi, si proprietatem vocis spectasset, scribere debuisset: *Actus est jus agendi jumentum, non etiam vehiculum*. Sed popularem loquendi consuetudinem, non nativam vocabuli vim spectavit Ulpianus: uti & Paullus, cum l. VII. Tit. eodem, ait: *Qui actum habet, & plaustrum ducere, & jumenta agere potest*. Item Modestinus, l. XII. *Actus est, ubi & armenta trajicere, & vehiculum ducere liceat*. Qua ratione nihil inter viam actumque interesset, quia utrumque tum agendi pecoris, tum vehiculi ducendi jus contineret. Sed de *via* vocabulo satis. A *via* & præverbio sunt *avius*, *obvius*, *pervius*, *obviam*, *perviam*. Plaut. Aulul. act. III. sc. II.

. . . . *Qui angulos hic omnis*

Meorum ædium & conclavium mihi perviam facitis.

Item *viare*: unde *viator*: quæ vox vel generatim sumitur, vel speciatim. Generatim, accipitur pro eo, *qui iter facit*. Unde in Glossis Phil. exponitur ὁδοιπόρος. Cic. in Milon. *Quia non semper viator a latrone, nonnumquam etiam latro a viatore occiditur*. Et lib. de Fato: *Hic modo viator quoque bene*

bene vestitus caussa grassatori fuisse diceretur, cur ab eo spoliaretur. Speciatim vero usurpatur pro *apparitore* seu *ministro publico*: cujus significationis rationem adfert Tullius in Catone Maj. *A villa in Senatum arcessebantur Curius & ceteri senes: ex quo, qui eos arcessebant, viatores nominati sunt*. Columella, in præfat. lib. I. *Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabatur, a villis arcessebantur in Senatum. Ex quo, qui eos evocabant, Viatores nominati sunt*. Festus: *Viatores appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus, & frequens eorum erat ab agris ad urbem via*. Cæterum in Glossis Philoxeni & tertia acceptio affertur pro *vici magistratu*. Exponitur enim κωμοδάρχης. Sed eam me reperire alibi non memini. A *viare* quoque est *viaticum*, quod Græcis ἐφόδιον, ut etiam Philoxeni Glossæ interpretantur. Ac tam Latinum quam Græcum vocabulum, a *sumptu* via ad aliarum quoque *rerum apparatus* traducitur; ut Gellius docet lib. XVII. cap. VII. Ejus diminutivum *viaticulum*, quo usus Ulpianus l XVIII. in fine. D. de jud. Et Appuleius lib. VII. Met. Ab eodem est *viaticari*, hoc est, *viaticum parare*. Plautus, Menæchmis, act. II. sc. I.

Viaticati hercle admodum æstive sumus.

Quem locum interpretatur Turnebus, lib. XVIII. cap. XV. A *via* quoque est *Vibilia*. Arnobius, lib. IV. *Ab erroribus viarum Dea Vibilia liberat*. Ita enim amendat Gelenius, pro quo in aliis libb. *Upibilia*. Composita a *via* sunt *bivium*, *trivium*, *quadrivium*. A *triviis* Diana dicta *Trivia*, ut initio libelli amphitheatri, qui creditur Martialis:

Nec Triviæ templo molles laudantur Jones.

Hoc est, non habent Jones quod se jactent templo Dianæ Ephesino. Omnino enim *Jones* legendum, non *honores*: quamquam id retinet Marsilius, ac *honores templo* pro *templi*, vel *cum templo*, poni putat, quod probare non possum. Cur vero a *triviis* Diana *Trivia* dicta sit, indicat Varro, lib. VI. de L. L. *Ab eo*, inquit, *Trivia, quod in trivio ponitur fere in oppidis Græcis*. Sed alteram mox rationem ibidem addit: *Vel*, inquit, *quod Luna dicitur esse, quæ in cælo tribus viis movetur, in altitudinem, & latitudinem, & longitudinem*. Eodem de etymo sic Scholiastes prognosticorum Germanici. *Trivia, eo quod tribus fingatur figuris, de qua Virgilius ait,*

. . . . Tria virginis ora Dianæ.

Nam eadem Luna, eadem Diana, eadem Proserpina vocatur, id est, cælestis, terrestris & infernalis. De qua quidam:

Denique cum Luna est, fubiustri splendet amictu:
Cum succincta jacet calamis, Latonia virgo est.

Hactenus is scholiastes, sive is Calpurnius seu Cæsius Bassus appellatus. Lactantius, lib. I. de falsa religione cap. II. ipsum Cæsarem Germanicum auctorem facere videtur. Sic enim ait: *Cæsar quoque in Arato refert Aglaosthenem dicere, Jovem cum ex insula Naxo adversus Titanas proficisceretur, & sacrificium faceret in litore, aquilam ei in auspicium advolasse, quam victor bono omine acceptam tutelæ suæ subjugarit*. Eandem fabellam delibans Politianus cap. XXVIII. Miscell. eam apud Germanicum in Arateo commentario legi ait. At Germanicum non esse auctorem, cum alia fidem faciunt, tum quod postrema Sholiorum sectione, hoc est, pag. CXLII. edit. Morell. scribat in hunc modum: *Jam vero, quia de ejus cursu vel ordine sub brevitate diximus, restat, ut quid de ea gentiles senserint, edicamus. Lunam gentiles Dianam, germanam solis*, &c. Quæ nonnisi ab homine Christiano proficisci potuerunt.

† VIBEX fit, siquid video, ex ipsomet Hebr. חבורה *chabburah*, quod recto tramite *Vibicem* ipsum significat: nisi quod hic *Cheth* initiale in *Digamma* de more vertitur, ita ut fit *Vabburah*; ac ceterae motiones ita invertuntur, ut conveniant cum Latino *Vibex*. Scio eruditos fore dicturos, Latium a Graeco potius quam ab Oriente *Vibicis* vocabulum didicisse, quia in Hesychio legitur: Ἶβυς... στιγμή. Vult igitur, τὸ ἶβυς tantundem esse, quod *cicatrix* seu *Vibex*, de quo inveniundo laboramus. Verum cum τὸ ἶβυς Hesychianum apud Graecos nusquam pro *vibice* inveniatur; magis est, ut credam illud ἶβυς inter Ἰταλιώτιδας (*) γλώττας vocabula, quae Tusci antiquitus iis Italiae partibus, quibus postea Graeci insederunt, usurpabant, esse numerandum. MAZOCHIUS.

VIBICES sunt *excitatum verberibus corpus*, ut scribit Varro, VI. de L. L. Plautus scite vocat *prægnantes plagas*. Originem ponit Festus: *Vibices*, inquit, *plagæ verberum in corpore humano, dictæ quod vi fiant*. Sed de etymo merito in Conjectaneis dissentit Scaliger: quem & Nunnesius sequitur in Conjectaneis. Volunt autem esse a Græco ἴβυκες, quod Hesychius exponit στιγμαί. Ac ne locum corruptum putes, idem Hesychius ἰβῦσαι, exponit τύψαι, (sic enim absque dubio legendum, non τάξαι, ut recte monuit H. Steph.) ac ἰβύειν quoque interpretatur τύπτειν. Ac videtur verbi hujus origo esse ab ave quæ ἶβυς sive ἴβυξ dicitur, ut proprie ἰβύειν sit *tundere*, ut *avis*, *ibys*, quæ rostro pungit tunditque.

VIBRO, κραδαίνω, ut exponunt Glossæ Phil. Eo significatur *motus vel tremula*, ut κράδη, hoc est, *ficulnei rami*. Itaque Glossæ Cyrilli, κραδαίνω, *crispo*, interpretantur. Intellige *crispationem, quæ fit vel concussione, ac metu*. Perottus censet, *vibro* dici quasi *vi agito*. Sed aliud est *vibro*, ut docent, quæ dixi. Minus etiam verisimile ut fit a *vibex*: quæ sententia Joannis de Genua in Catholico. Magis arridet Nunnesii opinio, qui, ut a ῥέπω *purgo*, κατὰ μετάθεσιν, ita *vibro* censet esse a ῥίπτω, hoc est, *jacio*, *projicio*: Credo, quia *projecta tremulum habent motum*. Vel dicamus esse ab ἰβύω, quod Jonibus notat *ferio*, *percutio*; ut Hesychius testatur. Nam & *percussa vibrantur*. A *vibro* est *vibrisso*, ut a *peto petisso*, apud Lucretium ac Ciceronem, & ab *appeto*, *appetisso*, apud Attium. *Vibrisso* natura sua tam late patet, quam *vibro*. Speciatim de *voce* dicitur, quando *flectitur & crispatur in canendo*. Festus: *Vibrissare* (ita est in MSStis, non *vibrissare*) *est vocem in cantando crispare*. *Titinius: Si erit tibi cantandum, facito usque exvibrisses*. Ab eodem verbo dictæ *vibrissæ*, τρίχες ῥινός, ut exponunt Glossæ veteres. Nempe quia ob spiritum, qui per nares ducitur, *perpetuo vibrissantur*. Hoc malim, quam quod scribit idem Festus: *Vibrissæ*, inquit, *pili in naribus hominum, dicti quod his evulsis caput vibratur*.

VIBURNUM a *vieo*, quia ad *viendum*, hoc est, *ligandum idoneo* sint. Unde *lenta* dicuntur Maroni:

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Vel quod virgultum hoc aptum sit ad *cædendum*: ut sit ab ἰβύω, hoc est, τύπτω. Strabus Gallus in horto suo latius vocem extendit. Nam *viburna rosæ preciosa* appellat virgas stirpis ejus, quæ rosas producit.

VICIA pro *continentia*, teste Festo. Ubi in plerisque libb. *vincia*. Sed *vicia* etiam in MSStis Nannii. Videtur esse a *vincendo*. At *viciam* leguminis genus, plane a Græcis esse censeo. Nam Afiania

(*) *Harum Hesychius aliique lexicographi Criticique pluribus in locis meminerunt. Sunt autem γλῶτται Ἰταλικαὶ meo judicio voces illae, quibus Graecae in Italia coloniae non ut Graeci peculis verbis, sed uti peregrinis, utebantur. Atque has glossae plerumque Oscae seu Tyrrhenicae nativitatis erant: id quod ex eo facillime noscitur, quod cum nullum prosapiae suae vestigium prodere in Occidente queant, contra in Orientis linguis suos parentes cient.*

βίκιον vocatur, teste Galeno, lib. I. de alimantorum facultat. cap. penult. Quod nisi esset, non displiceret sententia Varronis, lib. I. de R. R. cap. XXXI. *Vicia*, inquit, *dicta a vinciendo, quod item capreolos habet, ut vitis, quibuscum sursum versum serpit ad scapum lupini, aliumve quem, ut hæreat: id solet vincire.* Sane non paullo id verisimilius, quam quod Isidorus tradit, lib. XVII. cap. III. *Vicia*, inquit, *dicta, quod vix ad triplicem perveniat fructum, cum alia legumina proventum habeant fertilem: unde & Virgilius, 1. Georg.*

Aut tenuis fœtus viciæ.

Nec melius Joannes de Genua in Catholico, cui dictum placet, *quod vice panis ea in quibusdam locis utuntur, vel quod vitiosa.* Papias etiam geminum adfert ἔτυμον: unum, *quia ad modum vitis hæreat.* Alterum, ut sit ex eo, quia est *herba victorialis; & vica est victoria antiquitus.* Respicit autem verba illa Isidori, lib. X. *Pervicax proprie dicitur, qui in proposito suo ad victoriam perseverat. Antiqui enim vicam dicebant, quam nos victoriam: credo quod inde dicatur herba vicia, id est, victorialis.* Videtur autem respicere Isidorus ad nomen *Vica Pota*: quæ est dea vincendi potens. Nam a *vincendo potiendoque* esse docet Tullius, in II. de Legg. Meminit & Livius, lib. II. ubi de domo agit Poplicolæ: & Seneca ludo de morte Claudii, *Proximus*, inquit, *rogatur sententiam Diespiter, Vicæ Potæ filius.* Ubi vide, quæ Nicolaus Faber annotavit. Non audiendi vero, quibus placet *Viciam* vel *Veciam* dictam antique quasi *vinciam*, a *vinciendo*, quia olim vinciebantur victi: unde *παρονομασία* illa *victus vinctusque* apud Florum de Jugurtha, lib. III. cap. I. *Sed ille, quamvis victus & vinctus vidit urbem.* Eodemque locutus modo Orosius, lib VII. cap. XXXVII.

VICTIMÆ ἐτυμολογίαν triplicem adducit Festus: *Victimam*, inquit, *Ælius Stilo ait esse vitulum, ob ejus vigorem: alii autem quæ vincta adducatur ad altare: aut quæ ob hostes victos immoletur.* Duas posteriores ἐτυμολογίας adducit quoque Isidorus, lib. VII. cap XIX. primæ vero loco hanc adsert, quia *ictu percussa cadat.* Quam etiam apud Papiam legas. Sed verissima est, quam Festus tertio loco ponit, quam & Ovidius probavit, ut mox parebit. Differunt *victima* & *hostia* trifariam. Primo *hostia* a quovis sacerdote immolabatur; *victima* ejus tantum manu, qui hostem ipse vicisset. Ovid. I. Fast.

Victima, quæ cecidit dextra victrice, vocatur.

Hostibus a domitis hostia nomen habet.

Atque hinc alterum quoque discrimen consequitur. Nam si *victima victoris* unius dextra mactabatur, non potuit *victima* cædi, nisi hostibus *victis*: at hostia quoque esse poterat, quæ cum iretur in hostes, cædebatur. Servius, in I. Æn. *Hostiæ dicuntur sacrificia, quæ ab his fiunt, qui in hostem pergunt: victimæ vero sacrificia, quæ post victoriam fiunt. Sed hæc licenter confundit auctoritas,* idem discrimen adducit Isidorus, lib. VI. cap. XIX. De *victima* conveniunt cum Ovidio: de *hostia* videntur dissentire, quia ille *victis* hostibus, hi antequam in hostem pergitur, hostiam immolari statuunt. Sed utroque modo usurpari evincit veterum scriptorum auctoritas. Tertium discrimen est, quod *victima* est major, ut vitulus; *hostia* minor, ut agnus. Itaque Cornelius Fronto his verbis differentiarum libellum claudit: *Victima major est, hostia minor.* Isidorus quoque ibidem: *Erant*, inquit, *victimæ majora sacrificia quam hostiæ.* Et in Philox. Glossis legere est: *Victimæ, τὰ μεγάλα θύματα. Victimarius, μοσχοθύτης, μοσχοτόμος.* Confirmat & quod Ælius Stilo, Festo teste, *victimam* dicebat dici *vitulum* ob ejus vigorem. Tum autem hoc Plauti, Pseudolo, act. I. sc. III.

Nolo victimas, minimis mendaciis placari volo.

Et ἀπροσδιόνυσον hoc Maronis:

. . . . *Et maxima taurus*

Victima.

Quod cum in Georgicis, tum in Catalectis legere est. *Victimare* pro *sacrificare*, semel iterumque legas apud Appul. lib. VII.

VICTORIATUS, nummus erat argenteus, alteram denarii partem pondere & pretio exæquans: ut docet Varro lib. IX. de L. L. & Volusius Metianus de ponderibus. Usi quoque Pomponius in Pistoribus apud Nonium in *occupatus*. Cic. pro Fontejo; Quinct. lib. VI. cap. IV. Caussam nominis adfert Plinius, lib XXXIII. cap III. *Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, & inde nomen.* Idem, quia quinque valebat asses, ut denarius, cujus dimidium est, decem; quinarius quoque dicebatur: ut indicat Varro lib. IV. de L. L. & Volusius ibidem.

VICUS a *via*, Varro, lib. IV. de L. L. *In oppido vici a via, quod ex utraque parte viæ sunt ædificia.* At vici rure unde dicantur, docet Isidorus, lib. XV. cap. II. *Dictus vicus, quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat tantum sine muris.* Sed vici nihil aliud sunt, quam multæ domus junctæ: eoque eadem est vocis origo, seu de urbanis seu pagania vicis sermo sit. Nam minime idem esse *vicum*, quod *pagum*, indicat Tacitus, qui cum alibi *pagum vicumque* jungit, tum libro de moribus Germanorum: *Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddant.* Sic igitur censeo, vicus esse ab Æolico ϝοῖκος vel βοῖκος pro οἶκος: ut ab ἴς, *vis*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Quod nisi putarem verissimum esse, crederem, quemadmodum ex *veha* factum *via*; ex *vehilla*, *villa*; sic & *vicus* prius fuisse *vehicus*: ut id nomen omnibus iis sit ab *rebus ex agro advehendis*. A *vicus* est *vicinus*, qui in eodem vico habitat: ut γείτων, quia in eadem γῇ. Estque a *vicus vicinus*; ut a *forus*, *forinus*; a *mare*, *marinus*. A *vicinus* est *vicinia*, & *vicinitas*. Cornelius Fronto: *Vicinia vicorum conjunctio; vicinitas hominum conversatio est.*

VIDEO ab ἰδῶ. Macrobius, lib. I. Sat. cap. XV. *Quod Græci ἰδεῖν dicunt, nos, V littera addita, videre dicimus.* Optime Macrobius. Nam non asper solum spiritus, (ut in ἑσπέρα, *vespera*; Ἑνετοί, *Veneti*. aliisque,) sed interdum & tenuis spiritus mutatur in *V*, ut ἰταλός, *vitulus*; οἶνος, *vinum*; ἦρ, *ver*, &c. Vide *ventus*, & *vis*. At ἰδεῖν, quod tum *videre*, tum *scire* notat, est ab Hebræo ידע, *scire*, *cognoscere*. A *video* est *provideo*, unde *providus*, & *providens*, ex quo *prudens*. Scaliger tamen ad Varronem censet, ut ab ὄζω est ὄσφρω, hinc *odor*: ita a φράζω, *considero*, esse πέφραδα, unde φράδων, hinc *prudens*. Sed prius est simplicius. Et favet Cic. primo de Leg. *Quæ virtus ex providendo est appellata prudentia.* Inde *imprudens*, non *prudens*, vel valde *prudens*. Priscianus, in XIV. *Est quando significantiæ caussa assumitur præpositio, ut Virgil. in I. Georg.*

. . . . *Nunquam imprudentibus imber*

Obfuit.

Ab eodem est *invidere*: unde *invisus*. Ac in hisce vocibus etiam præverbium nunc negat, nunc auget. Priori modo *invisus* est non *visus*, quomodo Tullius Orat. de Harusp. respons. dixit: *Occulta, & majoribus non invisa solum, sed etiam inaudita sacra.* Locuti quoque eodem modo Seneca & Appuleius. Sed quia quos odimus, æquo animo videre non possumus, hinc accipi solet pro *exoso*. Utramque significationem complexus Philoxenus in Glossis; *Invisus, ἀόρατος, μισητός.* At lusit ejus vocis ambiguitate Tullius, cum inquit, *Res mihi invisæ, visæ sunt, Brute.* Nam etsi *visis* opponat, non tamen ἀόρατα, sed μισητὰ intelligit. Auget vero præverbium *IN*, cum *invidere* notat φθονεῖν: unde dicta *invidia*, & *invidentia*, quorum illud ambiguum est, ac tam active quam passive accipitur, hoc active tantum. Cicero, lib III. Tusc. quæst. *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam: non dixi in invidiam, quæ tum est, cum invidetur: ab invidendo autem invidentia recte dici potest, ut effugiamus*

gitamus ambiguum nomen invidiæ, quod verbum du-ctum est a nimis intuendo fortunam alterius, ut est in Menalippe :

Florem quisnam liberum invidit meum.

Male Latine videtur, sed præclare Accius; ut enim videre, sic invidere florem rectius, quam flori dici-tur, nos consuetudine prohibemur : poëta jus suum tenuit, & dixit audacius. Hæc Tullius. Aspiciunt autem invidi aliena bona oculis non rectis, sed pravis, strabonum in morem: unde scite dixit Lucillius :

Nulli me invidere, non strabonem fieri dejiciit me istorum.

Et Varro Fleatabulis περὶ ἐπαρχιῶν. *Multi enim, qui limina intrarant integris oculis, strabones facti sunt. Habet enim quiddam ἰλλωπικὸν provincialis formosula uxor*. Horat. lib. I. ep. XIV.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam Limat.

Ac possis cum viro erudito eodem referre istuc ejusdem, Od. II. lib. II.

Quisquis ingentes oculo irretorto Spectat acervos.

A *videre* & *licet* est *videlicet*; quomodo *scilicet* est *scire licet*; *ilicet*, *ire licet*. Donatus in Adelph. act. III. sc. IV. Ita iis vocibus usos veteres, ostendit Giffanius Indice Lucretiano in *Scilicet* & *Videlicet*.

†VIREO est a חוה mutatis de more *Cheth* in V consonum, & Zain Chaldaico more in D. Adde hoc etiam quod quiescentia *Lamed He* solent in verba secundae conjugationis Latinorum transire. At *vidua* Graecorum etsi indidem sit, tamen ab Hebr. longius recedit, quia caret prima radicali *Cheth* in V mutanda. MAZOCHIUS.

VIDUA, unde dicta sit, varie disceptatur. [*vidua* & *viduas* est ab ἴδιος.] Jabolenus scribit putasse Labeonem (cum quem Horatius Insanum vocat, vulgi magis quam sapientum judicium secutus,) sic appellatam a *ve*, hoc est, *sine*, & *duitas* : quæ Græcis δυὰς, vulgo *dualitas*. Nempe existimabat, quomodo *vecors* est *sine corde*; *vesanus*, *sine sanitate*, ita & *viduam* dici, quæ est *sine duitate*, hoc est, quæ sola vivit, non in matrimonio, in quo duo sunt, maritus & uxor. Jaboleni locus corrupte legi solet: sed emendavit eum Joh. Bapt. Pius annot. poster. cap. LII. Est & altera ἐτυμολογία. Macrobius enim, lib. I. Saturnal. cap. XV. putat viduam dici a *ve*, hoc est, *valde*, (quomodo & *in vecors*, aliisque ea particula auget,) & Thusco verbo *iduare*, hoc est, *dividere* : unde & *Idibus* nomen. Verba Macrobii sunt, lib. I. Sat. cap. XV. *Nobis illa ratio nominis vero propior æstimatur, ut idus vocemus diem qui dividit mensem. Iduare enim Etrusca lingua dividere est, inde vidua, quasi valde idua, hoc est, valde divisa : aut vidua, hoc est, a viro divisa*. Unde vero sit *iduare*, dixImus voce *Idus*. A *viduus* vel *vidua* est *viduvium*. Gloss. Philoxeni: *Vidubium* (*b* pro *v* ponitur ex more posteriorum seculorum) πρόστιμον χηρίας. Leg. χηρείας. Hoc autem ex eo loco colligimus, haut secus ac æs, quod, qui uxorem nunquam duxerant populo pendebant, *uxorium*, Festo teste dicebatur; sic pecuniam quæ *viduitatis* caussa pendebatur, *viduvium* esse appellatam. Nam πρόστιμον, *multa*, *pœna*: ut est in Glossis Cyr. At perperam Glossæ Isidori, ubi *viduvium* exponitur *viduitas* : & *quæ duos habuit maritos*. Etiam *viduertas* dicimus. Paullus : *Viduertas calamitas dicta, quod viduet bonis*. Ita etiam est in Nansii MSStis. Si Nonium audimus, pro *vidua* etiam *biviram* veteres dixere. Probat hoc illo Varronis, Lege Menia : *Ad biviram venio. Cum vellem ostendere quid vellem; Metamelos, Inconstantiæ filius, me reprehendit*. Sed aliter accepit Isidorus in Glossis, ubi est, *Bivira*, *secundo conjux*. Et sane ἀναλογία hoc requirit. Sic dixere *bimaritus*, hoc est, δίγαμος, ut exponit Onomasticum vetus. Sin omnino placet Nonii sententia, dicendum *biviram* non esse a *bis*, numerali adverbio, sed a *dis*, præpositione loquelari, quæ divisionem ac separationem indicat, ut in *discedo*, *dispesco*, *divarico*. Ut a δὶς adverbio est *bis* : D in B abeunte : sic a *dis* præverbio, & *vir* fuerit *bivira* pro *divira*.

VIDULUS est *marsupium* : unde φυλακτήριον exponitur in Onomastico. Martinio placet sic dici, quia crebro videatur, vel a *via*, & *do*, sive antiquo *duo*, quia in *vidulo* reconditur pecunia quæ ob viam datur peregrinaturis. [Θύλλος ἰνδιλη.]

VIERE est *inflectere*, *Vincire*, *ligare* : ut exponit Varro, lib. IV. de L. L. item Festus, & Nonius. Græcis πλέκειν. Itaque *Viere Veneri corollam*, quod est apud Ennium Sotadico, nihil aliud est, quam *plectere coronam*. *Viere* autem dicitur, non a *vi*, ut quidam putarunt, sed a βίω, quod Æolicum est pro μίω. Æoles enim μ convertunt in β. Ut pro μύρμηξ, βύρμαξ, a cujus accusativo βύρμακα, *formica*. Similis mutatio in τύβεννος, si nomen est a *Temeno* Arcade inventore: ut ait Artemidorus, lib. II. cap. III. atque ex eo Suidas, sed dissimulato illius nomine, unde refert. Videtur & sic *hibernus* dici pro *hiemernus*, ab *hiems*. Μίω vero est *ligo*. Unde Hesychius : μίτωσθαι, μιτώσασθαι. A μίω sunt μίτος, *filum*, quia eo aliquid ligatur, & μίτρα, quo vel medium corpus vel caput cingitur : qua de re alibi. A *vio* est *vimen*, teste Festo. Sic vocatur *virgultum aptum ad viendum*. Ut a *sternendo stramen*, a *latando latamen*; a *fluendo flumen*; sic a *viendo vimen*. Varro, lib. I de de R. R. *Ut habeas vimina, unde viendo quid facias*. Hanc ἐτυμολογίαν adducunt quoque Donatus, & Martius Victorinus, ut mox parebit. A *vimine vasa viminea*. Item *viminea sylva*. Ab ea autem *mons Viminalis* : non a *Viminee Jove*, qui ipse a loco sic dictus. Varro tamen aliter, lib. IV. de L. L. *Collis*, inquit, *Viminalis a Jove Viminee, quod ibi ara sunt ejus, aut quod ibi viminetæ fuerunt*. Sed melius Festus : *Viminalis porta & collis appellabantur, quod ibi viminum sylva fuisse videtur, ubi est & ara Jovi Viminio consecrata*. A *viendo* quoque *vitex*; ut a *latendo latex*. Quia nempe ramuli viticis sunt lenti, & flexibiles, eoque ad *viendum* apti. Hinc quoque *vitilia*, quæ *viendo* fiunt; ut *sutilia*, quæ fiunt *suendo*. Sic *vitiles apum alveos* dixit Varro. Etiam ut a *suendo sutor*; sic a *viendo vitor*. Glossæ Philox. *Vitor*, καλαθοπλόκος· hoc est, ὁ κάλαθ πλέκων, qui Latinis *doliarius*. Sic Arnobius, lib. II. *scirpiarum vitores* dixit, ut est in MSto regiæ Bibliothecæ in Galliis. In Onomastico veteri legas, *Vieo*, λυγίζω. *Vietor*, λυγιστής· quæ si recta, ut *cieo* & *cio*, sic *vieo* & *vio* dixerint. Et sane *vieo* quoque dixerint, si inde est *vietus* : ut censet Donatus ad illud Eunuch. act. IV. sc. IV.

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

Vietus, inquit, *mollis flaccidusque, & flexibilis corpore; unde & vimina & vimenta & vites & vietores dicuntur : & viere, religare dicitur : quia viet is virgis magis religare possumus quidlibet. Lucretius araneæ dixit vietam vestem, hoc est, putri mollitia præditam*. At minus placet eorum sententia, qui *vietus* a *vi* deducunt : quia apud Festum legere sit: *Vietus, languidus, sine* (MSSti *sive*) *vi, & naturalibus privatus viribus*. Quæ notionem, non ἔτυμον continent. Glossæ Philoxeni exponunt: μεμαραμμένον, hoc est, *marcidum*. Ab eodem *viere viti* dicuntur *canthi sive ferrei circuli, quibus rotas solent viere*, hoc est, *vincire muniréque*. Marius Victorinus in arte Grammatica, cap. de Poëtica : *Vates, quod verba modulatione connectat. Viere enim connectere est, unde vimen dictum virgulti species, & viti in rota*. B. Augustinus in Dialect. Legendum enim : *Via dicitur a flexu, quia flexum velut incurvum vietum dixerunt : unde vitor, quod cantho ambiantur rotarum ligna, vocant*. Sic optime restituit ad Persium Casaubonus, cum in vulgatis pro *vitos* sit *virtos*. Etiam in Glossis Græco Lat. col. DCI. leg Κανθὸς τροχοῦ. *Vitus*. Ubi vulgati *Urus*. Etiam de etymo falsi Victorinus & Augustinus. Nam *vitus* est ab Æolico ϝίτυς, vel βίτυς pro ἴτυς. Quomodo

modo Homero vocatur *τρίχα περιφέρειν*. In excerptis etiam ex veteribus Glossis col. CCLII. inter ea quæ ad agriculturam pertinent, reponitur *betus*, quod exponitur *παλαιός*. Ubi *vetus* legi posset, ni obsturet lemma ejus capitis. B. Vulcanius legit, *vitis*, *κλαδός*. Sed nimis recedit a vulgata. Quare dicendum, esse errorem Glossographi, qui *vitus* & *vetus* confundit.

VIGEO, *θάλλω*, *ἀκμάζω*, ut exponunt Philoxeni Glossæ. Est id nomen a *vi*. Imo fortasse non simplex est derivatum, sed compositum, quasi *vi ago*, id censuit Festus. *Vigeo*, inquit, *dictum videtur a vi agendo, sed non* (ita quoque in MSStis Nansii) *in agendis hostilibus rebus, verum in his, quæ celerrimo concitatoque animo ad bonam tendunt frugem.* Puto ab eadem origine esse *vegeo*: quod præter Pomponium, Ennium, Varronem, quos Nonius adducit, usurpant Lucretius, lib. V. & Sallust. initio Catilin. [ab *ἰσχύω*, *βισχύω*, *βιρφυω*, unde & *ἶφι*, ex *ἴσφι*.] A *vegeo* est *vegetus*, ut a *floreo floridus*, a *torreo torridus*, &c. Quomodo *vegetum* & *vivens* differant, Nonius docebit. A *vegetus vegetare*: unde philosophi animam & facultatem vegetativam dixere, qua vivitur. Itaque Cicero, I. Tusc. *Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat, divina mallem ad nos. Quæ autem divina? vigere, sapere, invenire, meminisse.* Obertus Giffanius in Observationibus L. L. ait se nescire, quid *vigere* significet in his Tullii verbis. Atqui idem valet ac *vita præditum esse*, sed discrimine tamen eo, quod *vitam* intelligit *propriam ac perpetuam, quæ divina antistant humanis*.

†VIGEO (quod olim erat VAGEO, quod ex Pomponio & Varrone adstruit Nonius: unde *Vegetus*) est fortassis a Syro חגג *chugg* aut *vago*, quod interpretantur *festum agere*: quae significatio translata est, nam, ut opinor, proprie est *laetari*; nec enim venit ab Hebr. חגג, sed est ipsum Arabum (quibuscum Syri habent communia plurima) חגג, quod *laetari* significat. Ab eo autem Syro verbo factum est Latinorum VIGEO (*Chet* de more in V verso) quod proprie *laetandi* significationem habebat (unde illud in inscriptione vet. ubi ubi ulata: *Ex Epicureo gaudivigente choro*) quod verbum de agris aut plantis tam dicitur, quam *laetus ager*, *laetae fruges*. MAZOCHIUS.

VIGIL juxta Papiam, compositum est, diciturque quasi *vi agilis*: juxta Perottum simplex derivatum a *vigeo*: juxta Becmanum, ab *ἀγαλλὶς*, unde *ἀγαλλιάω*. Non displicet Perotti sententia. Nam ut ab *ago agilis*; ita a *vigeo vigilis*, & per apocopen *vigil*: quomodo a *consulo consulis* esset, pro quo *consul* simili apocope dicitur.

VIGINTI ab Æolico *βείκατι*, pro *εἴκατι*. N insertum, quomodo a *παχὺς* & *δασὺς* sunt *pinguis* & *densus*; a *λείχω*, & *σχίζω*, *lingo*, & *scindo*, &c. Est autem *εἴκατι* Doricum pro *εἴκοσι*. Quippe Doribus moris est convertere *σ* in *τ*, unde pro *σὺ* dicunt *τὺ*, inde Latinorum *tu*; pro *σὸς τεὸς*, unde fortassis *tuus*; pro *εἰσὶ*, *ἐντὶ*, unde est Latinum *sunt*. Hyginus tamen Augusti libertus, initio libri de Limitibus constituendis, arbitratur *viginti* esse ex *duoginti* vel potius *duiginti*. Ut a *duis* est *bis*; a *duonum*, *bonum*; a *duellum*, *bellum*. D enim in *B*, *B* in *V* consonum abit. Non multum ab hac sententia abit Tonstallus, initio lib. I. de arte supputandi, atque alii, qui censent *viginti* dici a *bis*, quasi *biginti*, atque id parere ex *triginta*, *quadraginta*, & similibus, in quibus *ginti* signat *decem*; ut *genta centum*, quemadmodum paret ex *quadraginta* & *quadringenta*, *quinquaginta*, & *quingenta*, & similibus. Sed meo judicio multimodis falluntur. Nam illa in *genta* esse a *centum* paret ex *ducenta*, *trecenta*, *sexcenta*, in quibus *C* remansit, cum contra in *quadringenta*, *quingenta*, & similibus, *C* post *N* *εὐφωνίας* caussa abeat in *G*: quod immutationis genus, cum exemplis adductis, tum &, quod *ango* dicamus pro *ἄγχω*, probat Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & permutatione. At si *viginti* similiter Latinam habet originem, unde erit illud *ginti*? aut cur *viginti* per *I* dicimus, *triginta*, *quadraginta*, per *A*? Scio nullam idoneam caussam allaturos, qui voces has ortu Latinas volunt. At nobis, qui Græcam iis originem damus, in mundo est ratio, ob quam id fiat. Nam fit idem apud Græcos, quibus *εἴκατι* est *viginti*, *τριάκοντα triginta*; *ἑξήκοντα sexaginta*; *ὀγδοήκοντα*, & Jonice *ὀγδώκοντα*, *octoginta*; & in aliis, in quibus Latini *O* in *I* mutarunt, quomodo iidem a *κόνις* fecere *cinis*, ab *ὄμβρος*, *imber*, ab *in loco*, *illico*, &c. Atque his quoque refelluntur, qui cum Papia putant *viginti* esse ex *bis* & *geniti*: quia numerus is gignatur ex bis denis.

VILIS, juxta Papiam, a *villa*, quia rustica sordent præ urbanis. Martinius deducit a *φαῦλος*, *vilis*, *pravus*. Possis & deducere a *pilus*, aut *villus*. Nam quæ *vilipendimus*, ea *pili* aut *villi* loco ducimus: qua ratione dicimus *flocci facere*, translatione plane gemina.

†VILIS videtur esse I. ab Heb. הבל *Hevel*, *Vanitas*, deperditâ tamen priore syllaba. II. Aut vero ab חלש *hallus*: ex quo *Chet*, uti solet in digamma, sive V consonum verso, fit *valas*, imo sub aliis vocalibus ipsum exstitet *vilis*; nam Hebraeum חלש *debilem* sive *vilem* notat, a חלש *debilitari*. III. Aut postremo ab אויל *Evil*, quod Prov. XII. 15. & alibi *Stultus* sive potius *vilis* redditur. Et horum quidem nullius poenitet. Verum si pigeat *Vilem* hunc nostrum de longinquo ex Oriente arcessere; possumus & quam minimo incommodo eumdem ex Latio adsciscere, si paullum modo ex muro urbis Romae efferamus pedem. Nam exeunti portam frequentae sese offerent *Villae*, quae satis poterunt *Vilem*, cujus rimamur unde veriloquium, ipsae *ἐτυμολογεῖν*. Nihil enim causae video, quin Papiae *Vilem* a *villa* adsciscenti (qui haud dubie id veteribus grammaticis aliquot innominatis debuit) credamus. Fuerit ergo a *Villa* vox *Vilis* exorta, quia rusticis nihil vilius, eâ tamen lege, ut & *Villa* & *Vilis* a superiore illo חלש *hallas* deducatur, quia communem ambo notionem habent. Nec te absterreat quod in *Villa* duplicatur liquida, quae in *Vilis* est simplex; nam VILICVS plerumque cum una liquida scribitur, ac perraro VILLICVS in saxis veteribus legitur; ita ut antiquitus VILA non VILLA fuerit. Vel si constanter in *Villa* liquidam duplicaverint; sicuti deinde ex *Villa Villicum* gigni, ita & *Vilem* cum L simplici proseminari licuit. MAZOCHIUS.

VILLUS, *pili collecti*, *ac flocci vestium*. Phil. Gloss. *Villus*, *μαλλός*. Ac similiter Gloss. Cyr. In quibus & *μαλλωτὸς*, *villosus*. Putat Papias esse a *velando*. Malim ego a *vellendo*, qua ratione ab eodem *vellus* venit. Vel fuerit ab *ἴλλω* pro *εἰλῶ*, *convolvo*, ut notet *pilos convolutos*. Vel derivemus a *pilus*. Nam *p* & *v* consonum sæpe commutantur. Nec obstat, quod liquida geminetur, cum idem fiat in *capillus*, quod dicitur quasi *capitis pilus*. Vel denique, quod maxime placet, ut a *rarus rallus*, ab *bira bille*, a *vinum villum*, sic a *vinnus villus*. *Vinnus* est *cincinnus molliter flexus*, ut Isidorus exponit, lib. III. cap. XIX. [an a *βειρὸς* seu *βειρὸς*, unde & *birrus* & *villus*. vide & *βιῤῥὸξ* apud Hesych.]

VIMEN, a *viere*, ut *ἀπὸ τοῦ λύγου*, *ligare*: de quo alibi.

VINCO Papiæ placuit esse a *vi*, quia qui *vincit*, *vi* superat. Haut inepte. Potius tamen censeo esse a *νικῶ*. Quamquam obscuriorem eam faciat *ἐτυμολογίαν*, quod duæ priores literæ *μετάθεσιν* sint passæ. Insuper præmissum *v*, quomodo ab *ἰξὸς* est *viscus*; ab *ἰταλὸς*, *vitulus*; ab *ἐμῶ*, *vomo*, &c. A *νικῶ* est *ἐπινίκιον*, ut apud Tranquill. Nerone, *Cantaturum epinicia*, hoc est, carmina de partu victoria. Ab eodem est *niceterium*, *νικητήριον*. Id victorum erat præmium, quod ob *victoriam fiebat*, *& de collo pendens gestabatur*: ut scribit vetus Juvenalis interpres in illud Sat. III.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,

Et

Et ceromatico fert niceteria collo.

Idem interpres inibi scribit, *niceteria* quoque vocari *fylaseria*: quod monstrum verbi est. Omnino autem legendum *filacteria* seu *fylacteria*, quod placet, ut sic Græcum φυλακτήρια, quod a φυλάττειν, id est, *custodia*, puta a *servato populo*. Sunt & propria, quæ ab eo descendant. Φερονίκη, pro quo vulgo dicimus *Veronica*. Item a δῆμος & νίκη, *Demonicus*, & inverso vocum ordine *Nicodemus*. Item a λαὸς & νίκη, *Laonicus*, & simili inversione *Nicolaus*. Germania idem exprimit nomen *volcwinus*. Nam *volk*, populus; *winnen*, vincere. Vidimus de iis, quæ veniunt a Græco νικῶ. At a *vinco* dicta *victima* & *provincia*. De utroque agimus separatim. *Victoria* quoque a *vincendo* dicitur, non quia eam vi adipiscamur: quæ sententia est Isidori, lib. x. cap. II. Nec a *vinciendo*, quamvis ita Varro, lib. IV. de L. L. *Victoria*, inquit, *ab eo quod superati vinciuntur*. De more hoc, diximus aliquid in *VICIA*. Hinc *Victoriatus*, nummi genus apud Romanos, de quo separatim.

VINDICO geminam notionem habet, quam Diomedes affert, lib. I. his verbis: *Hoc verbum non pro defendo veteres dicebant, sed pro animadverto & punio, ut Sallustius: Nisi vindicatum fuerit in noxios. Et in Catilina, vindicatum in eos, qui contra imperium pugnaverant. Vindico & vendico* origine differre volunt: nam ut judico Varroni, lib. IV. de L. L. est a *jus* & *dico*; ita *vindico* esse a *vim* & *dico*; sed *vendico* esse a *venum*, unde & *veneo* ac *venundo*; eoque *vendicare* proprie dici de dominio, quod emptione nobis acquirimus. Ita Perottus, & alii. Ego semper *vindico* dicendum censeo: quomodo & ea vox scribitur in Pandectis Flor. & lapp. antiquis. Estque *vindicatio* a *vi* dicta, quia & *vi* fit & adversus *vim*: quemadmodum indicat hic locus Ciceronis II. de Invent. *Vindicatio est, per quam vis, & injuria, & omnino quod obfuturum est defendendo aut ulciscendo propulsatur*. Sed συνεκδοχικῶς hæc vox accipitur de actione, qua vim & injuriam propulsamus adversus eos, qui nobis res nostras aut jus in rebus ereptum eunt. Utrumque enim *vindicatio* dicitur, & cum rei nobis dominium asserimus, & cum pignori nobis obligatam esse contendimus, unde hypothecaria actio *vindicatio pignoris* vocatur, leg. XVI. § in vindicat. ff. de pignoribus. A *vindico* est *vindex*, ut a *judico judex*, ab *indico index*. *Vindex* speciatim appellatus, qui, cum cuipiam esset injecta manus, ut ad prætorem judicemve duceretur, eum liberabat. Hæc Festi mens, cum scribit: *Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is qui prensus est, ab aliquo teneatur*. Atque ita usurpatur in legg. XII. Tabb. ASSIDVO VINDEX ASSIDVVS ESTO: PROLETARIO, CVI QVI VOLET, VINDEX ESTO. Sententia est, homini assiduo sive locupleti solum locupletem fieri posse *vindicem* seu sponsorem: at proletario ac nullius classis homini, quisquis velit, hoc est, non locupletem tantum, utpote meliorem, sed etiam proletarium, tanquam parem. A *vindicando* quoque dictæ *vindiciæ*; ut ab *indicando indicium*. At confirmatur hoc etymon eo, quod Livio, lib. III. *vindicare* sit *dare vindicias secundum libertatem*. Quare non placet eorum sententia, qui a *Vindicio* servo originem arcessunt: qua de sententia Livii locum inferius adferemus. Quid *vindiciæ* fuerint, docet Festus: *Vindiciæ*, inquit, *appellantur res eæ, de quibus controversia est, aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt*. Priorem Festi interpretationem sequuntur vett. Critici in Glossis Philoxeno tributis. Siquidem in iis legas: *Vindiciæ*, (omnino *Vindiciæ* scribendum,) τὰ ἐν ἀμφισβητούμενα πράγματα. Etiam Servius Sulpicius nomine singulariter formato *vindiciam* dixit, Festo teste, qui & addit *vindiciam* ab eo definiri *rem, de qua controversia est*. Sed clarissime quid *vindiciæ* sint, docet his verbis Asconius in III. Verr. *Lis vindiciarum est, cum litigatur de ea re apud prætorem, cujus interim quis debeat esse possessor, & ideo, qui eam tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium esset. Rursus sponsione ipse provocatur ab adversario certæ pecuniæ, aut æstimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis est: ne interea, qui tenet, diffidens caussa, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & cultum deserat*. A *vindicando* quoque dicta *vindicta*: qua de voce ita Priscianus, in XVIII. *Vindicta in utraque significatione invenitur, tam pro læsa, quam contra lædentem accipiendum: unde vindicta non solum pœna, sed etiam liberatio accipitur. Persius:*

Vindicta postquam meus a prætore recessi.

Unde & assertio tam a servitute in libertatem, quam a libertate in servitium trahi significat: quod apud Livium in multis legimus locis. Vindicta pro *liberatione* dicebatur, quia hac servi *vindicarentur*, hoc est, assererentur in libertatem. Quidam tamen olim putarunt id nomen accepisse a *Vindice* servo, qui cum patefecisset nobilium adolescentum (quos inter Bruti liberi) de reducendo Tarquinio conjurationem, libertate & civitate donatus est. Livius, lib. II. *Secundum pœnam nocentium, ut in utramque partem arcendis sceleribus exemplum nobile esset, præmium indici, pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primum dicitur vindicta liberatus, quidam vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant; Vindicio ipsi nomen fuisse; post illum observatum, ut qui ita liberati essent, in civitatem accepti viderentur*. Quo loco pro *Vindicio* legendum *Vindici*, ut ex Plutarcho & Dionysio constat. Sed quod ad etymon, non a *vindice* est *vindicta*, sed a *vindicando*. Quippe, Boëtio teste, erat ea *virgula quædam, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eundem servum in libertatem vindicabat*, dicens quædam verba solemnia. Verba ea, ut ex Constantino Harmenopulo constat, hæc erant: *Profitemur hunc præsentem hominem esse liberum & civem Romanum*. Græca Harmenopuli verba sunt: Φάσκω τὸν παρόντα ἄνθρωπον εἶναι ἐλεύθερον καὶ πολίτην Ῥωμαῖον. *Vindictæ* voce sic usus Persius loco, quem Priscianus adduxit e sat. V.

Vindicta postquam meus a prætore recessi.

Et post:

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat.

Festuca ab eodem vocatur eapse satyra, cum ait:

Non in festuca lictor quam jactat ineptus.

Ac similiter usus Plautus, Mil. act. IV. sc. I.

Quid? ea ingenua an festuca facta, serva an libera est?

Indeque *exfestucare* pro *abdicare*, *honorem alteri abrogare*, in legg. Alemanorum & Saxonum eorumque temporum historiis. Plura de *vindicta* vide apud Alexandrum ab Alexandro, lib. IV. cap. IX. Gulielmum Fornerium, lib. I. Select. cap. V. & Jacobum Rævardum, lib. IV. Variar. cap. X.

VINUM a *vi*, ut quidem scribit Varro, IV. de L. L. Sic autem dicetur, quia *vim infert menti*. Unde Plinianum illud, *Sapientiam vino obumbrari*. Aliis placet *vinum* dici quasi *vitinum* a *viti*. Erythræus, in Indice Virgiliano, voce *Imago*: ubi & magnam adfert vocabulorum turbam, quæ similem sunt passa συγκοπήν. Quamquam autem in nonnullis eum ratio fugit, quemadmodum suis locis ostendimus; tamen, quia plura sunt, quæ recte annotavit, locum integrum apponere, pretium operæ duxi. *Imago*, inquit, *quasi imitago, facta literarum subtractione dicitur. Sic pessum unde pessundare dicimus, contractum est a pedessum, major a magnior, maxximus, & inde maximus, a magnissimus, taberna a tabulerna, tablinum a tabulinum, venter a vehenter, lautus a lavatus, pabulum a pascibulum, panis a pascenis, pasta a panista, vinum a vitinum, flumen a fluimen, tegmen a tegimen, femen a ferimen, discrimen a discernimen, prosa a promissa, fœnum a fovenum, fœtus a fovetus, postes a positæ, tela a texula, cinis a caliens, strages a stratages, stragulum*

lum a fratagulum , *fretum a fratumen* , *farculum a farriculum* , *nuper a noviper* , *secalum a sequeculum* , *caussa & causa a cavisa* , *momentum a movimentum* , & ejusmodi non pauca . *Nec vero dictiones literarum tantum subductione* , *sed & mutatione contrahuntur* . *Nam* , *quæso* , *quid nunc est vultus* (*ut pauca attingam* ,) *nisi quod olim fuit volvatus? quid coxa* , *nisi coissa? quid ferculum nisi fericulum* (nulla hic mutatio)? *quid fortuna nisi fereuntuna? quid denique terra pulla* , *nisi pulvilla? hoc est* , *putrida* , *resolubilis* , *quæque supius aratro versa in pulverem abit* , *qualis est terra Campana* , *ut inquit Columella* , *quæ hautquaquam nigra est* , *ut quidam imperite arbitrantur* , *sed putris & quæ arando in pulverem resolvitur* . Hæc olim in Erythræo legebamus: quem post eum exscripsisse animadverti ex Joviani Pontani Actio , imprimis e fol. CXXIA. edit. Ald. Sed nec huic Pontani ac Erythræi sententiæ subscribor verum plane censeo *vinum* dici ab οἶνος · οἶνος vero esse a Punico ac Hebræo *jain* , יין , quod & sensit doctissimus Angelus Caninius. Erit vero ea ratione ab οἶνος *vinum* , qua quibusdam placet *via* esse ab οἶμα , omissa præpositiva , & præmisso *V* more Æolum , quos Latini imitari amant . A *vinum* est *vinulum* , [malu ab αἱμύλος] unde *villum* ; ut ab *unus* , *unulus* , *ullus* ; a *benus* , *benulus* , *bellus* . *Vinulum* etiam adjective accipitur pro *venuste blandeque* : quod nempe *vini* instar in sensus animumque hominis suaviter permanet . itaque Nonius exponit *illecebrosum* . Usus Plautus , Asin. act. I. sc. III.

Oratione vinula, venustula.

At censet Simo Bosius a Cicerone quoque usurpari epist. XVI. lib. IV. ad Att. Sed Jos. Scaliger ad oram codicis , quem habeo , manu sua emendabat , *eam habes tinulam* , id est , *claram* , ut dicatur παρὰ προσῳδίαν . Imo Janus Duza in Centurionatu suo , ne apud Plautum quidem *vinula* legit , quam lectionem Turnebus ac Lambinus secuti : verum *vinnula* ; quæ vox proprie significat *flexuosam instar vinni* , hoc est , *cincinni* : μεταφορικῶς autem dicitur de oratione suaviter inflexa qualis est in minuritionibus cantus , sive in chromatica Musica , prout Boëthius appellat . Prora & puppis Duzianæ hujus interpretationis est locus hic Isidori lib. III. Orig. cap. XIX. *Vinnolata vox est levis & mollis* , *atque flexibilis* . *Et vinnolata dicta a vinno* , *hoc est* , *cincinno molliter flexo* . Sane *vinnula* etiam in utroque Nonii Marcelli Festo perscribitur . Ad *vini* derivata redeamus . Ab eo dicta *vinacea*, nempe granula , quæ in uvarum acinis . Onomasticon exponit στέμφυλα . Ab eodem *vinalia* , *dies quo vinum novum Jovi libabant* , ut ait Festus . Item hinc *vineus* , unde *vinea* : ut natura sua id adjectivum esse pareat. A *vineis* autem rusticis castrenses nomen acceperunt . Annæus Cornutus apud Cassiodorum lib. de Orthograph. *Vineas per E quidem scribendas tradiderunt* , *si has significarent* , *quas in agris viderimus : at contra per I vinias illas* , *sub quibus latere miles solet* , *quod discrimen stultissimum est* . *Nam neque aliunde vineæ castrenses dictæ sunt* , *quam quod vineis illis agrestibus similes sint* . Hæc Cornutus . A *vinea* dictus *vinitor* , non a *vino* . At a *vino* est *vindemia* , nempe a *demendo vino* . Varro , lib. IV. de L. L. *Vindemia* , *quod est vini demia* , *vel vitis demia* . *Vindemiator* , *vel quod vinum legere dicitur* , *vel quod de vite id demit* . Jocose autem ad vocis *vindemia* exemplum *virgindemia* , vel potius *virgidemia* finxit Plautus , Rudente , act. III. sc. II. Virgarum apparatum , vel demptionem , vel decerptionem ob verbera interpretatur Nonius , qui & Varronem Agathone usum docet .

VIOLA nonnullis ita dici placet , quia *juxta viam crescat* . Sed Perottus quadruplicem originem ponit. Ait enim vel per ἀντίφρασιν dici , quasi *minime violatam* , vel quia *minime violanda* , vel a *vi olendi*, quod etymon hausit ex Isidori lib. XVIII. cap. IX. Vel per diminutionem a Græco ἴον. His , duas alias addere est ex vulgatis Lexicis , in quibus legas , vel sic dici , quod manibus , dum carpitur, *violetur* , atque adeo pedibus conculcetur, vel dici *violam* quasi *vitulam* , propterea quod poëtæ fabulentur florem hunc in pabulum *Ius* puellæ , jam in vitulam conversæ , a terra fuisse effusam , ac Græcis similiter a puellæ nomine ἴον appellari . Quia & plerique volunt eundem florem hac ipsa occasione *vaccinium* appellari ; ut a *vacca* sit *vaccinium* , quomodo a *mucco* est *muccinium* . Sane *vaccinia* violas esse scripsit Servius ad illud II. Ecl.

Alba ligustra cadunt , *vaccinia nigra leguntur*.

Ac similiter Gloss. Philox. ubi legas , ἴον λευκὸν , *ligustrum* ; ἴον μέλαν , *vaccinium* ; ἴον ἄνθος , *viola vaccinium* . [ἴ'ωλον , μέλαν Hesych. & ἰωλίδα , ἰωδῆ χρώματα .] Verum falli hosce indicat illud Ecl. X.

. . . . *Quid tum si fuscus Amyntas?*

Et nigræ violæ , *sunt & vaccinia nigra* .

Ubi manifeste distinguit . Idem facit Vitruvius , lib. VII. cap. XVII. *Tinctores cum volunt sil Atticum imitari* , *violam aridam conjicientes in vas cum aqua* , *confervescere faciunt ad ignem* , &c. Et mox : *Eadem ratione vaccinium temperantes* , *& lac miscentes* , *purpuram faciunt elegantem* . Quodque ad originationem , censet Leonartus Fuchsius *vaccinia* esse , quæ Galeno lib. II. de alimentorum facultatibus , cap. XIII. τὰ βάτινα τῶν μόρων appellantur , quæque Ovidio I. Met. dicuntur .

. . . . *In duris hærentia mora rubetis* .

Hoc si est , videri queat Latinorum *vaccinia* a Græco βάτινα , vel βατίνα . Aut quia mora illa agrestia similia sunt baccis , a *bacca* erit *vaccinium* , *B* in *V* converso , ut sæpe alias . Sed omnino fallitur Fuchsius , cum *vaccinia* flores sint , non fructus , ut argumento est , quod inter flores semper ponit Virgilius . Quare assentio Ruellio , Matthiolo , Dodonæo , aliisque , qui *vaccinia* hyacinthum esse censent . Favent his Glossæ Philox. in quibus est , *vaccinium* , ἄγχουσα , ὑάκινθος . Similiterque Gloss. Cyr. Υ'άκινθος ἄνθος , *vaccinium* . Ut omnino verisimile *vaccinium* esse ex Græco ὑακίνθιον. Nempe ut prius fuerit *vacinthium* , hinc *vacinium* . Quod vero ad genuinam *violæ* originationem , qui aliquo in hisce rebus judicio valent , facile vident ab ἴον ὑποκοριστικὸν esse *viola* . Spiritus tenuis mutatus in *V* , quomodo ab ἰταλὸς est *vitulus* ; ab ἐμῶ *vomo* ; a οἰνᾶ , *vinea* , ubi & μετάθεσις · ab ἴς , *vis* ab οἶκος , *vicus* ; & similia . Ἴον vero unde sit , mirus dissensus est . Juxta poëtas ei nomen dederit *Is* in vaccam conversa , quemadmodum ante retulimus . Alii ex Nicandro tradunt , sic dici , quod Nymphæ quædam *Ioniæ* , eum florem Iovi primum donarint . Alii suspicantur , esse ab ἰέναι , *ire* , nempe ob eam causam , ob quam a *via violam* dici censent , ut diximus : vel a τὸ τῷ ἰᾶσθαι , *sanando* : vel quia non crescat ἴον , hoc est , *solum* , quod apud Eustathium est . Sed istis , ut valde incertis , non insisto . Ab ἴον & ἄνθος , id est , *flos* , est ἰάνθον , quod Hesychius ait esse ἄνθος & χρῶμά τι πορφυροειδές . Ab eo *janthinus* , id est , *violaceus* . Plinius , lib. XXI. cap. VI. *Violis honos proximus : Earum plura genera* , *purpureæ* , *luteæ* , *albæ* : *plantis omnes* , *ut olus* , *satæ* . *Ex iis vero* , *quæ sponte apricis & macris locis proveniunt* , *purpureæ* , *latiore folio* , *statim ab radice carnosa exeunt* , *solæque Græco nomine a cæteris discernuntur* , *appellatæ Ia* , *ut ab his Ianthina vestis* . Martial. l. II. ep. XXXIX.

Coccina formosæ donas & janthina mœchæ .

Hinc idem *Violantillam* , quæ Statii Papinii amica erat , *Ianthidem* , Græco nomine , appellat lib. VI. epig. XXI lib. VII. epig. XIII. &c.

VIPERA Isidoro , lib. XII. cap. IV. aliisque Grammaticis dicta videtur , quod *vi pariat* . Nam , ut Plinius scribit , lib. X. cap. LXII. *Terrestrium vipera sola intra se parit ova unius coloris* , *& mollia ut pisces* . *Tertia die intra uterum catulos excludit : deinde singulos diebus singulis parit* , *viginti fere numero* . *Itaque cæteri tarditatis impatientes perrumpunt latera* , *occisa parente* . Viperinos catulos e matris lateribus cum interitu ejus erumpere , scribunt quo-

que

que Nicander, Plutarchus, Appuleius in Magia, Horus lib. II. pluresque alii, quos auctores laudat Cœlius Rhodiginus, lib. VI. cap. XXII. Atque ab hac opinione est; quod parricidæ culeo cum vipera, simia, cane, galloque insuti in mare vel flumen projicerentur: quo de more fuse Christ. Colerus in parergis cap. XIV. & Melior Hamenveldo ad lib. III. Dosithei. Apollonius tamen apud Philostratum, lib. II. cap. VII. refert *viperam* esse visam serpentes, quos pepererat, lambentem quasique expolientem. Atque addit: μη γὰρ δεχώμεθα τὸν εὐήθη λόγον, ὡς ἀμήτορες αἱ τῶν ἐχιδνῶν τίκτονται· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἡ φύσις ξυγχωρεῖ, οὔτε ἡ πεῖρα. *Non enim assentior imprudenti eorum sermoni, qui viperarum fœtum absque matre nasci putant. Id enim neque natura admittit, neque experientia comprobat.* Eadem sententia Maximi Tyrii. Quare rectius illi, qui *viperam* dici ajunt, quia *latere soleat in vepra*, hoc est, *vepre*. Nam *vepre* & *vepretum* crebro invenias in codd. MSStis. Et Germanis *vipera* propterea dicitur *heckenater*, quasi *veprium natrix*. Rectius quoque qui *viperam* dici ajunt, (quasi *viviparam*) quia sola e serpentium genere (quamquam idem de cerastis scribat Brodæus lib. VI. Misc. cap. XI.) *vivum pariat animal*. Hac de re integrum caput concinnavit Guil. Canterus, lib. VI. Var. Lect. Sed ante eum jamdudum idem observarat Franciscus Massarius, annotationibus in lib. IX. Plinii. [ἔχις & ὄφις & ἀσπίς idem. ab ἔχιφ, ἔφιφ, vipera. viφιρ.]

VIPIO Hispaniæ dicitur *minor grus*. Plinius, lib. X. cap. XLIX. *In Balearibus insulis buteo accipitrum generis in honore mensarum est, item vipiones, sic enim vocant minorem gruem.* Quæ etsi Hispanica vox sit, originem tamen habet Græcam, a Latinis inductam. Nam *vipio* ex πιπίων, vel *pipio*. Sic columborum pulli *pipiones* dicuntur Lampridio in Alexandri vita.

VIR a *vi*, non quod *vi agat feminam*: sed quod *major in eo vis est, quam feminis*: unde & a *viro virtus* nomen accepit. Utramque nominis caussam ponit Isidorus, lib. XI. cap. II. Non insuavis autem consideratio est, quomodo *vir* sit a *vi*: *vis* a Græco ἴς, quod idem notat: hoc ab Hebræo איש, id est, *vir*. Ita Latini *virum* a *vi*, Græci contra *vim* a *viro* dixerunt. Quemadmodum autem Hebræis ab איש, quod *virum* notat, *feminam* vocant אשה, ita Latinis eadem a *viro* dicta *vira*: unde *viræ Querquetulanæ*. Estque a *viro virago*, ex hoc autem κατὰ συγκοπὴν factum *virgo*. [a Germ. *wer*, cujus fem. *were*. & contr. *vro*, vel *vrow*, unde *virgo*.] Festi hæc auctoritate comprobemus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti: quod genus silvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana. Sed feminas antiqui quas nunc dicimus, viras appellabant, unde adhuc permanent virgines & viragines.* Itaque optime doctissimus socer meus Fr. Junius, in sua bibliorum tralatione, sic vertit locum Genes. II. *Hæc vocabitur vira, eo quod hæc ex viro desumta est.* Quo de loco sic B. Hieronymus, quæstionibus in Genesin: *Hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro sumta est. Non videtur in Græco & in Latino sonare, cur mulier appelletur, quia ex viro sumta sit: sed etymologia in Hebræo sermone servatur. Vir quippe vocatur איש, & mulier אשה. Recte igitur ab איש appellata mulier אשה. Unde & Symmachus pulchre etymologiam etiam in Græco voluit custodire, dicens: αὕτη κληθήσεται ἀνδρὶς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὕτη ἐλήφθη αὕτη· quod nos Latine possumus dicere; hæc vocabitur virago, quia ex viro sumpta est.* Hæc Hieronymus. Sed *virago* minus appositum videtur, quia non ἁπλῶς *feminam* notat, sed eam *quæ animo aut robore virum refert*: quæ Græcis ἀῤῥενωπὶς καὶ ἀνδρεικέλη dicitur. Nempe, ut agrestis cunila *cunilago* vocatur, quia similis *cunilæ*: sic *virago*, similis *viri*. Eoque errat Papias, qui compositum putabat, ac sic dici, quia *virum agat*. Cui etymo & modulus syllabæ refragatur.

A *viro* est *virilis*, unde *veretrum* Plinius vocat *virilia*, quomodo idem mulierum naturam *muliebria* appellat. Sed *virilia* etiam ἁπλῶς *virum* dixit Catullus de Aty:

Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro.

Neque aliter accipit Plautus Asin. act. I. sc. III.

Quin si tu voles, domi servi qui sunt, castrabo viros.

Ac Arnobius quoque ita locutus aliquoties. A *viro* quoque mulier *viri* appetens dicitur *virosa*. Afranius Divortio:

Vigilans ac solers, sicca, sana, sobria,
Virosa non sum, & si sim, non desunt mihi,
Qui nitro dent, ætas integra est, forma satis.

Appuleium quoque, lib. IX. Met. *virosa* hac significatione dixisse, putat Colvius: ubi in vulgatis est *viriosa*. At *virosa* prima producta est a *virus*; quomodo Maro dixit, I. G.

. . . . *Virosaque Pontus*
Castorea.

Nec *viri potens* semper est a *viro*, sed interdum a *viribus* id nomen factum. Priori modo *viro potens* dicitur virgo

Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.

Atque ita usus Labeo, l. LXV. D. de don. inter vir. & uxor. *Quod vir ei, quæ nondum viripotens nupserit, donaverit, ratum futurum existimo.* Et Papinianus, l. CI. D. de condic. & demonst. *Cum ea priusquam viripotens fieret, vita decessérit.* At a *viribus* id nomen est, cum Plautus, act. II. sc. III. ait:

Jovi opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti.

A *vir* & *bis* conflatum est *Virbius*, quomodo dictus est *Hippolytus*, eo quod ab Æsculapio vitæ fuit restitutus. Hanc quoque originationem commemorant Glossæ veteres in Pers. Sat. VI. & Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia: qui tamen & alias etymologias adfert. Nam cum dixisset, dici *Virbium, quoniam virum bis factum esse memorant*; addit hæc verba: *Quidam virum bonum, alii vero Virbium, tanquam sit ἥρως ἀμφιβόητος, alii deum esse, qui viribus præsit, interpretantur.* Vide Ovid XV. Met. fab. XLV. ubi hæc inter alia:

. . . . *Quique fuisti*
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.

Sunt hujus originis *duumviri*, *triumviri*, seu *tresviri*, item *triumviri*: qui multiplices: ut capitales, monetales, nocturni. Sed de his omnibus illi, qui de magistratibus Romanis scripsere.

†VIR & VIRA non, ut vulgo putant, a VI, aut a VIRE dicuntur, verum ab Hebr. גבר *Gevir* & גבירה *gevirah* per aphaeresim. Ac valde placet, quod sicuti ambae voces Hebraicae modo ad sexum referuntur, modo *dominum*, *dominamque* notione maritali designant (imo etiam haec duo apud Latinos sunt saepe conjugalia nomina) ita etiam VIR & VIRA nata sunt accipi in utrumque partem. Vide etiam supra in MARITVS, quod a Chald. מר *Mar* deductum, modo pro marito modo pro domino accipitur. MAZOCHIVS.

VIRGA plerisque sic dici videtur a *vi sua in ligando, verberandoque*: quod apud Isidorum, Perottum, alios legas. Sed rectius iisdem deducitur a *virendo*, ut Græcis θαλλὸς, *ramus*, a θάλλω, *vireo*. Dicta autem quasi *viriga*, simili συγκοπῇ ac *virgo* factum ex *virigo*, si est a *vireo*: vel ex *virago*, si est a *vira*. A *virga* sunt *virgator* & *virgatus*. Cave enim hæc verbalia credas, cum *virgare* Latinum non sit. Similia sunt *columnatus*, *tunicatus*, *paludatus*, &c. *Virgator* autem dicitur, *qui virgis cædit*. Usus Plautus, Asin. *Virgatus* est *virgis cæsus*, quomodo Val. Flaccus lib. VI. ait:

. . . . *Nostrosque toros virgatus tenebit,*
Et plaustro direpta nurus.

Aliàs *virgatus* est *virgarum in modum distinctus*, ac *quibusdam variegatus lineis*, quæ Græci ῥαβδωτὰ vocant: ut ex Polluce discimus. Sic dixit Silius lib. V.

Corpore

Corpore virgatæ tigris . . . .
Et Seneca Hippolyto : *Tigres virgatæ* . Parrhasius ad Claudianum μνημονικῷ ἁμαρτήματι tribuit Maroni . Sed hujus est :
Virgatis lucent sagulis . . . .
A *virga* est *virgula* ; unde *virgultum* , βλάστημα , ut exponunt Gloss. Philox. & Cyr. φρύγανον , ut Onomasticon interpretatur . Dicitur quasi *virguletum* , simili syncope ac a *carice* & *salice* dicimus *carectum* & *salictum* . Falsus Varro , cum l. IV. de L. L. scribit : *Virgultum dicitur a viridi , idque a vi quadam humoris , quæ si exaruit , moritur* . At Papias omnino inepte , qui compositum putat . *Virgultum* , inquit , *quod ex virga tollitur : Nam ramus dicitur , qui de ipso robore exit : virga vero , quæ de ramis* . Ejusdem originis est *virgator* , qui *virgas* fert . Gloss. Cyr. *Virgarius lictor* , ῥαβδοῦχος . Item *primvirgius* , qui *primus* est *virga* . Est enim primus sive summus lictor . Glossæ vett. Πρωτοραβδοῦχος , *Primvirgius* .

VIRGILIÆ dictæ , quod *virgulæ more porriguntur* . Sane Græcis itidem a figura βότρυς quoque appellantur . Festo tamen , imo & Isidoro , lib. III. cap. LXX. magis placet , ita dici a *vere* , quod *extremo vere oriantur* : ita ut earum ortu ver desinat , æstas incipiat . Eædem sunt , quæ *Plejades* , quæ ita dictæ ἀπὸ τοῦ πλεῖν , quia *exortu suo indicant tempus navigationi idoneum* , idem apud Arati Scholiastem legas : sed addit tria alia , ut dicantur , quia *utiles ad πολλὰ* , vel quia πλησίον ἀλλήλων , quia *prope se invicem positæ* , vel a πολεῖν , *quod versantur in orbem* . Apollonii interpres ita dictas ait a *matre Plejone* , quæ Atlantis uxor , Oceani filia fuit : (quod etiam apud Hesychium legas :) vel potius παρὰ τὴν πλεύσιν , ὅ ἐστιν ἱστιοῦ ἐγγενέσθαι μετὰ χειμῶνος καὶ θέρους . At alii ex eo nomen arcessunt , quia sint πλείονες , hoc est , *plures* . Hinc Cæsar Germanicus in Arates . *Plejades a pluralitate Græci vocant* . Et B. Gregorius in Job. lib. XXIX. cap. XXVII. *Plejades stellæ ἀπὸ τοῦ πλεῖον , hoc est , a pluralitate vocatæ sunt , ita vicinæ sibi , & divisæ sunt conditæ , ut & simul sint , & tamen conjungi nequaquam possint* . Maro *Plejadas* vocat *Pliadas* . ita enim in antiquis codd. legi III. Æn. testatur Pierius :
Arcturum , Pliadasque Hyadas , geminosque Triones.
Nempe altera vocalis e diphthongo ει extrita ; quod Græcis frequens . At in vulgatis est *pluviasque* . [Ἐργυλίαι , quia tunc tempus ἄρχεσθαι ἄμητος ut habet Hesiodus . vel a ῥέω , ῥύω , ῥίω , unde ῥῖα *fons* , & ῥίγωσα ταλαιγρὼς & *rigo* Latinum . *Rigiliæ* itaque *hyades* .]

VIRGO [*viro*] a *viridi ætate* dicta videtur Servio Ecl. VI. Atque hanc is caussam esse autumat , cur Maro *virginem* appellat *Pasiphaën* , quæ jam mater erat Phædræ , Ariadnes & Androgei . Angelus Caninius , in Hellenismi Alphabeto arcessit a Pœnis Hebræisque . Sed simplicissime deduci arbitror a *vira* , unde *virago* , & per syncopen *virgo* . Eadem Festi sententia est , cujus verba adduximus in *Vir* . Proprie autem dicitur hæc vox de iis , *quæ non cognovere virum* , quales a Plauto Pœn. *puræ* vocantur , act. I. sc. II. Maro autem usus καταχρηστικῶς , ut in Oratoriis diximus . Quin Ecclesiastici scriptores etiam *viris* tribuunt *Venerem non expertis* : quemadmodum copiose libro dictum nobis ; nunc duo tantum loca ponam tunc intacta nobis . Tertullianus , lib. de velandis virginibus , cap. V. de Eva ait : *Ex viro sumta est , & ipse adhuc virgine* . Petrus Chrysologus , serm. CXLVIII *Inducta virgo inducit virginem non maritum* . A *virgine virginal* dicitur genitale , sive id , quo mulier est . Prudentius : *Intactum ab omni crimine virginal* . Utitur quoque Solinus , cap. IV. Appuleius in Apolog. August. lib. XXII. de Civitate Dei , cap. VIII. Agnoscunt & Glossæ Isidori . Similiter a *femina* est *feminal* , quod idem notat . Usus Appul. II. Met. & in Apol. Utrumque autem & *virginal* & *feminal* κατ' ἀποκοπήν , factum ex *virginale* & *feminale* : quanempe ratione *capital* , *Minerval* , aliaque id genus fiunt ex adjectivis in *IS* & *E* exeuntibus . Imo etiam substantiva similem patiuntur apocopen . Nam a *sale* est *sal* ; & forte a *strigile* , *strigil* , &c. *Virginensis dea* , quæ habita sit a stultis nationibus , docet Augustinus , lib VI. de Civit. Dei cap. IX. *Si adest Virginensis Dea , ut virgini zona solvatur : si adest Deus Subigus , ut viro subigatur : si adest Prema , ut subacta ne se commoveat : Dea Pertunda ibi quid facit ?*

VIRIÆ , & ὑποκοριστικῶς *viriolæ* , *brachialia* , ut exponunt Glossæ Isidori . Gloss. Philox. *Viriolæ* , κλανία , ψέλια , περιχείρια . Gloss. Cyr. ψέλιον , *viriola* , *armilla* . Habes vocem eam , l. XIV. ff. de contr. empt. & l. ult. ff. de auro mundo . Corrigendus Isidori locus , lib XIX. cap. XXXI. *Armillæ proprie virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem . Unde & quondam vulgo viriliæ dicebantur* . Legendum enim puto *viriolæ* . Sane *viriæ* armillæ virorum , indeque & nomen , non a *virore* ; etsi quidam putarint eo notari *virides gemmas* , quales auro potissimum includebant . Unde Martialis , lib. IX. epig. LX.
Et virides picta gemmas numeravit in auro.
Unde & alibi *virentes auri* dixit de auro , cui gemmæ virides insertæ . Sed nihil hæc ad *virias* & *viriolas* : quæ , ut Glossæ exponunt , erant ψέλια seu ψάλια , atque ex ebore sæpius erant . Unde Strabo , lib. IV. ἐλεφάντινα ψάλια , *eburneas viriolas* vocat . Apud Hesychium est , ψάλια , κρίκοι , δακτύλιοι · κρίκους vocat Eratosthenes apud Plutarchum in fine vitæ Demosthenis ; ubi ait eum ἐν κρίκῳ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάττειν · τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον . De *viriolis* , si voles , vide & Alciatum Παρεργ. Jur. lib. IV. cap. XVIII. & Turnebum , lib. XXV. cap. III.

VIRIDIS putat Jul. Scaliger exercit. CCCXV. sic dici a *virens aspectu* , componique eam vocem ex *viror* & εἶδος . In quo plane fallitur . Nam *viridis* non compositum est , sed derivatum a *vireo* . *Dis* vocis productio est , ut *DUS* in *calidus* a *caleo* , *LIS* in *facilis* a *facio* . *Vireo* autem dicitur a *vi* seu *vigore* . [a vere forsan .] Nam virent plantæ , quæ necdum aruerunt , sed in suo sunt vigore . Nisi cum Becmano malis *viridis* deducere ab Hebræo ירק , id est *viror* : vel cum Martinio a פרה , aut Chaldæo פרא , *fructus ferre* , quia virentia fere eo tendunt , ut fructum producant . A *viridis* dicta *viridaria* , quæ & ἁπλῶς *viridia* . Sic autem *prata arboretaque* ob *virorem* appellantur . Vitruvius , lib. VI. cap. VI. *Uti viridia per spatia fenestrarum prospiciantur* . Seneca , epist. LXXXVI. *Cisternam ædificiis ac viridibus subditam , quæ sufficere in usum vel exercitus posset* . Aliquoties quoque sic utitur Plinius , lib. V. epist. VI ad Apollinarem . Ad eandem significationem pertinet locus Macrobii , l. I. Sat. cap. IV. ubi docet , *viridia* , cum ἐπίθετον est , velut cum dicimus *viridia prata* , facere genitivum *viridium* : at quando ἀντὶ ὀνόματος sumitur , ut cum *ipsam loci viriditatem* significare volumus , facere *viridiorum* : uti cum dicimus , *formosa facies viridiorum* .

†VIRIDIS fit a VIREO , sicuti *Madidus* a *Madeo* & alia sexcenta . Ipsum autem *Vireo* originem Orientalem habet , non quam Becmanus aut quam Martinius docuerunt (quas vide in Vossio) sed fit a verbo ירק *jarak* notionis ejusdem ; in quo initiale *Jod* cum V consono permutari ex ingenio quiescentium *Pe Jod* , vel pueri norunt . Deinde *Quof* , littera per se liquida evanescente , ortum est VIREO . MAZOCHIUS .

VIRTUS a *vir* , quasi *viritus* , κατὰ συγκοπήν , quomodo a *volo* est *volitus* , atque inde *voltus* , pro quo nunc dicimus *vultus* . Varro , IV. de L. L. *Virtus ut viri vis a virilitate* . Ubi cum Josepho Scaligero legere malim : *Virtus ut viritus a virilitate* . [ἀνδρεία , *virtus* . Dositheus inter deorum nomina .] Est autem id nomen a *vir* factum , non quia nullæ sint sequioris sexus virtutes , sed quia pro-
prie

prie hac voce ſignetur *animi fortitudo*, quæ viri propria eſt. Gloſſæ Philoxeni: *Virtus*, ἀρετὴ ἀνδρία, ἰσχὺς, δύναμις. Itaque a *probitate* plurimum differt, unde Ovidius *probitatem* in uxore agnoſcit, ac requirit *virtutem*, quia non auderet pro marito apud Auguſtum aut Liviam intercedere. Ita enim ſcribit lib. III. de Ponto, el. I.

Nota tua eſt probitas, teſtataque tempus in omne,
Sit virtus etiam non probitate minor.

Id autem *virtutis* nomine a poëta intelligi, quod dicebamus, docent verſus pluſculi qui ſequuntur. Sæpe etiam accipitur de *fortitudine militari*. Attius:

Atrieus eſt virtute jus: nam ſæpe virtutem mali
Nanciſcuntur: jus atque æquum ſe a malis ſpernit procul.

Locuti ſimiliter Cicero, Salluſtius, alii, apud quos legimus, *virtute belli*, *virtute armorum*, &c. Neque neſcivit hoc loquendi genus Sulpitia in ſatira, cum ait,

. . . . *Duo ſunt quibus extulit ingens*
Roma caput, virtus belli, & ſapientia pacis.

Græcis eopſe modo ἀρετὴ proprie *fortitudinem* ſignificat, quod & ἐτυμολογία indicat, cum ſit ab Ἄρης, hoc eſt, *Mars*. Sane videntur veteres ſolam *fortitudinem* admirati, aut ſaltem eam rebus omnibus antepoſuiſſe. Hoc eo quoque confirmari arbitror, quod ex Grammaticorum ſententia ἀγαθὸν dicant Græci pro ἀγαστὸν, quaſi *rebus geſtis admirabilem*, ab ἀγάζω, hoc eſt, θαυμάζω, & contra κακὸν dixerint quaſi *timidum & imbellem*, a χάζεσθαι, hoc eſt, *cedendo*: quod item ἀρείων proprie ſit *fortior*; & ἄριστος, *fortiſſimus*, ac maxime *Martialis*, ab Ἄρης; βελτίων item a βάλλω, hoc eſt, *jacio*, quia robore in jaciendo præſtat; κρείων item, ex quo κρείττων, & κράτιστος, a κράτος, hoc eſt, *robur*: ac par ratio in aliis quibuſdam.

Virus, ac *vires*, ejuſdem ſunt originis, nempe a *vi*. Etſi autem pro *fœtore* aut *noxio vi* ſumatur plurimum, generatim tamen deſignat *rei cujuſque vim nativam*. Itaque Servius in illud I. Georg.

Ille malum virus ſerpentibus addidit atris:

Bene, inquit, *ad diſcretionem ſpecierum addidit. Nam virus & bonum, & malum eſt, ſicut venenum*. Late uſus Plinius, lib. XXXIV. cap. XIV. *Sola hæc materia* (ferri) *virus ab lapide* (magnete) *accipit, retinetque longo tempore, aliud apprehendens ferrum*. Ita legitur is locus in antiqua Parmenſi anni MCCCCLXXVI. In Dalecampiana pro *virus* eſt *vires*. Similiter uſurpat Statius in I. Silv. in Soteriis pro R. Gallico:

. . . . *Jungam ipſe manus, atque omne benigne*
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
Aut Amphryſiaco paſtor de gramine carpſi.

Veteres hoc nomen etiam inflectebant, ut *viri viro*. Lucretius, lib. II.

. . . . *Tetri primordia viri.*

Et eodem:

Concoctoſque ſuo contactos perdere viro.

A *virus* eſt *viroſus*, prima porrecta. Nam eum eam corripit, eſt a *Vir*. De utroque in *Vir* diximus.

Vis a nonnullis, eoſque inter Alciato, lib. VIII. Παρέργ. Juris, cap. XXVIII. a βία venire placet, ut β convertatur in *V* conſonum, quomodo a βούλω ſive βούλομαι eſt *volo*; a βαίνω, *venio*; a βόσκω, *veſcor*; a βορὸς, *vorax*; a βοῶ, *voco*; pluraque id genus; ut in *Vado* & *Vivo* diximus. Sed adſentio Terentiano Mauro, qui cap. de *ſyllabis* docet *vis* eſſe ab ἲς ἰνὸς, converſo tenui ſpiritu in *V*, quomodo ab ἐμῶ, *vomo*; ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. Nempe Æoles, quos Latini ſequuntur, vocali præmittunt *ϝ*, vel *β*. Itaque pro ἲς dicunt ϝὶς vel βὶς. unde *vis*. Ἲς proprie eſt *fibra* aut *nervus*: ſed quia robur in nervis conſiſtit, ideo etiam pro *vi* ſeu *robore* uſurpatur. Scaliger in priorem de Plantis, perperam eum altero Ariſtoteli tributum, pag. LII. edit. Criſpin. *Antiquos Græca uſos voce mutato liquida in ſuam congenerem, auctor Feſtus, qui exiliter παρὰ τὰς ἶνας. Ab eorum officio, quibus muſculi contexuntur, & nervi, dicta fuit ἲς. Cui nos addidimus Æolicum digamma, ut VIS fieret*. A *vis* ſunt *vires*: cujus diminutivum *viricula*. Onomaſt. *Viricula*, ἰσχύς. Ubi perperam ἰσχύος editum. Et fortaſſe ex eo *viriculum*, teli genus. Idem Onomaſt. *Viriculum*, κέστρος. Etiam a *vir* eſt *violo*, ut a βία βιάζομαι. Item *violens*, vel *violentus*, ut ab *ops opulens* vel *opulentus*. *Violens* uſurpat Horatius, Od. III. lib. III. & epiſt. X. lib. I. De *opulens* ſuo loco diximus.

Viscum ſeu *viſcus*, *gluten aucupum*, ab Æolico ϝισκὸς ſeu βισκὸς, pro ἰξὸς, quod idem ſignificat. Latini Æoles ſequuntur. Unde eſt, quod ii non aſperum tantum ſpiritum in *V* convertunt, quomodo ab Ἕσπερος eſt *veſper*, ſed & lenem, ut ab ἐμῶ eſt *vomo*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab ἄλω, *valeo*; ab ἐσθὴς, *veſtis*: quemadmodum etiam diximus in *Venerus*. Obiter addo Druidis nihil fuiſſe *viſco*, & arbore in qua gignatur, ſi modo ſit robur, ſacratius, ut Plinius ſcribit, lib. XVI. cap. XLIV. Ajunt & Druidas ſolitos fuiſſe per ſuos adoleſcentes *viſcum* ſuum anni principio mittere, quo viſo clamarent omnes annum eſſe novum, atque hinc manaſſe, quod juvenes hodieque anni principio oſtiatim diſcurrentes, ſtipemque carmine poſcentes, appellent id *aguilaneuf*, quaſi *A gui l'an neuf*, id eſt, *ad viſcum*, *annus novus*. Eoque referunt verſum hunc auctoris neſcio cujus, (Ovidio tribui video a Cambdeno in Britannia, & P. Merula in Coſmographicis.)

Ad viſcum Druidæ, Druidæ cantare ſolebant.

Hanc Gallicanæ iſtius vocis originationem Merlino Sanctogelaſiano Engoliſmenſi, ad quem Longolii extant epiſtolæ, acceptam refert Elias Vinetus, notis ad Auſonii Profeſſores, carm. IV. Eandem & alii adducunt, eoſque inter Goropius Becanus, Gallicorum lib. V.

Viscus, *viſceris*, [a *viſire* φυσᾶν, φύσκη *viſica* indidem.] σπλάγχνον, ſive *inteſtinum*: quamquam latius patet. Nam *viſcus*, *quicquid ſub cute*: ut eſt apud Servium in VI. Æn. Idem Servius in I. Æn. *Viſcera non tantum inteſtina dicimus, ſed quicquid ſub corio: ut in Latinis viſceratio dabatur, id eſt, caro. Eſt autem nominativus hoc viſcus, hujus viſceris: ut Lucretius.*

. . . . *Viſcus gigni ſanguenque creari.*

Viſcus igitur *caro ipſa*. Quomodo & Tullius in Tuſculanis ait, in μαστιγώσει Laconica ſanguinem e *viſceribus* diffluere: ubi *carnes cuti ſubjectas*, non *inteſtina* intelligi ſatis liquet. Iſidorus, lib. XI. cap. I. cenſet *viſcera* dici a *viſcum*: cujus etymi hanc cauſſam adfert, quod ſint *viſcoſa*, & *viſci* inſtar corpori agglutinentur. Melius dixeris, *viſcus* dici quaſi *veſcus*, a *veſcendo*. Nam carnibus veſcimur. Et pleraque ex inteſtinis non in cibum modo, ſed etiam in deliciis. A *viſceribus* eſt *viſceratio*, ἡ κρεωδαισία. Nempe *epulum*, quod fiebat ex *viſceribus* ſive *carnibus immolatis*. Quale deſcribit Maro, lib. VIII.

Tunc lecti juvenes certatim, araque ſacerdos
Viſcera toſta ferunt taurorum . . . .

Ubi clare etymon reſpexit. Subjungit deinde,

. . . . *Onerantque caniſtris*
Dona laboratæ Cereris, Bacchumque miniſtrant:
Veſcitur Æneas ſimul, & Trojana juventus,
Perpetui tergo bovis, & luſtralibus extis.

Poſtremo verſu indicat, quid *viſcerum* nomine intelligatur. *Viſcerationis* voce uſus & Seneca epiſt. XIX. *Sine amico viſceratio, leonis ac lupi vita eſt*. Nempe olim, quoties victimam mactabant, vel convivium celebrare moris erat, vel e victima ad amicos partes mittere. A priori more eſt, quod in Gloſſis *viſceratio* exponitur εὐφρασία, hoc eſt, *lætum epulum*. Nam ut eſt in Gloſſis Cyr. εὐφραίνομαι, *lator*. εὐφραίνω, *lætifico*, *epulor*. εὐφρασία, *epulatio*. Ab carnium vero diviſione *viſceratio*, in iiſdem Gloſſ. Græco-Latinis, exponitur, διανομὴ κρέως. Et in Gloſſis vett. Argentorati cum Calepino olim excuſis, ſimiliter legas: *Viſceratio*, κρεανομία. E-

viscerare est *exenterare*. Unde vetus poëta apud Cic. II. Tusc. Quæst. *Evisceratus latere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro*. Ubi tamen Turnebus mavult *visceratus*, quod interpretatur *discerptus*, *dilaniatus*. Vide eum, lib. XXIII. cap. III. Sed omnino *evisceratus* dicitur, *cui viscera exemta*. Sic ibidem ex Sophoclis Trachiniis:

Accede, nate, adsiste, miserandum adspice
Evisceratum corpus laceratum patris.

Ubi metrum plane requirit *evisceratum*. Est enim trimetrum. At Solinus voce ea aliter usus, cui unio a concha *evisceratus* dicitur, cum e conchæ visceribus extractus. Ammianus lib. XXII. conchas dicit *evisceratas* parere uniones. Sed videtur corrupto Solini codice usus, vel ipse depravatus.

VISULA, genus *vitis*, apud Columellam, lib. III. cap. II. *Visula fructus*, inquit, *nisi primo quoque tempore mature legantur, ad terram decidunt; humoribus etiam, prius quam destuant, putrescunt*. Forma vocis videtur diminutiva, & hæc Columellæ descriptio exiguas ei tribuit vires. Quare fortasse contractum ex *viticula*, T in S abeunte ut sæpe. Nisi malis derivatum esse a *vi*: ut *fula* vel *ula* sit vocis productio.

VITAM a *vi* dictam probat Varro, IV. de L. L. illo Lucilii versu:

Vis est vita, vides, quæ nos facere omnia cogit:

Sive, ut est in aliis libris:

. . . . *Vis nos facere omnia cogit*.

Eo, ut bene monuit Stewechius, respicit Arnobius, cum lib. V. ait: *Tunc sancta & ferventia numina vim vomuisse Lucilii, ac regem Servium natum esse Romanum*. Idem etymon adducit ac eopse Lucilii versu firmatum it Isidorus, lib. XI. cap. I. Sed addit ille, vel a *vigore* sic dici. Verum neutrum probare possum. Nam omnino *vita* est a βιοτὴ, κατὰ συγκοπὴν unius vocalis. B in V abire insolens non est. Sic a βοῶ est *voro*; a βόσκω, *vescor*; βαδίζω, *vado*; ab ὄροβος, *ervum*, pluraque hujusmodi. Nec magis *viva* a *vi* dictum puto: sed a βιῶ, itidem nempe β in V converso. In medio autem inseritur V, ut in *scævus* a σκαιὸς, in *ævum* ab αἰὼν, in *servus* ab antiquo ἔρος, multisque aliis, quæ suis locis attulimus. A *vivendo* dictum liquet *vivarium*, quomodo nominatur locus in quo feræ pascuntur, sive ad quæstum, sive ad venationem ac voluptatem. Quemadmodum autem a *vivis feris*, *vivaria* dicta, ita & a Varrone *leporaria* vocata a *leporibus*, & a Scipione *roboraria*, quia *septa* e *robore* essent. Vide Gellium, lib. II. cap. XX. De *vivario*, quod Romæ pone castrum prætorium extra urbis mœnia inter portam Nomentanam & Tiburtinam erat, scripsit Onuphrius Panvinus, lib. II. de ludis Circens. cap. VI. & VII. A *vivo* quoque est *victo*, unde *victito*, ut *dictito* a *dicto*, quod a *dico*. Veteres *victo* dixisse probatum it Meursius isthoc Plautino, Capt. act. I. II.

In occulto miseri victitant succo suo.

Ita enim ni legatur, numeros ait claudicare, quia prima sede erit bacchius. Cæsar Scaliger tamen retinet *victitant*, quod in vulgatis, ac prima sede anapæstum statuit, ejecto C altero ex secunda voce. A *vivo* est *vividus*, ut a *fluo fluidus*; a *marceo marcidus*. Hinc *vividum merum*, pro *meraco*, quod Græce ζωρὸν, hoc est, ἄκρατος. Nam ζωρὸν, Græce similiter quasi ζωηρὸν, κατὰ συγκοπήν. Martialis, lib. VII.

Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis
Largus Æacides vividiusque merum.

Ita recte restituit Scaliger ex MSStis, in quibus erat *invidiusque*. Hoc est quod ζωρότερον κέρα, sive κεράσαι, dixere Homerus Iliad. I. Ephippus apud Athenæum, lib. X. & alii. A *vivo* quoque est *conviva*, συμβιώτης. Utuntur Plautus & Quinctilianus. Inde *conviva*, σύνδειπνος, συμπότης. Item *convivium*. Cicero de Senectute: *Bene enim majores accubationem epularem amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt, melius quam Græci, qui hoc idem tum compotationem, tum concænationem vocant*.

VITILIGO Arnobio, & aliis, ἀλφὸς, prout exponunt Philox. Glossæ. Quamquam & eædem *alopeciam* interpretentur: sed hæc aliud est, etsi in hoc conveniant, quod utrobique excidant pili. At in Cyrilli Glossis exponitur ἐξανθήματα. Festus de ea hoc modo: *Vitiligo in corpore hominis macula alba: quam Græci ἀλφὸν, vocant, a quo nos album; sive a vitio dicta, etiamsi non lædit; sive a vitulo propter ejus membranæ candorem, quo nascitur involutus. Lucilius*:

Hæc odiosa mihi vitiligo est, non dolet inquit.

[Non a *vitulo quatenus animal, sed a pelle* διφθέρα.] Pro priori etymo est, quod in Cyrilli Glossis *vitiligo*: pro altero, quod in Philoxeni Glossis, imo & utroque MSSto Festo Nansii *vituligo* scribatur. Prius malim. Nempe a *vitium* est *vitiligo*, ut a *fumus fumiligo*; ab *udus udiligo*. Sed pro his per syncopen *fuligo*, & *uligo* dicitur.

VITIS a *vino*, ut gemino loco scribit Varro, IV. de L. L. Sed rectius Donatus in Eunuch. act. IV. IV. qui *vimen* & *vitis* esse ait ejusdem originis; nempe a *viere*, quod Festus *alligare*, Nonius interpretatur *vincire* & *inflectere*. Sane *vitis* lenta est, facileque flectitur, unde & ea *centurionum* erat *insigne*, quo milites cædebant. Plinius, lib. IV. extremo cap. I. *Quid quod inserta castris summam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu vitis, & optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat*. Epitomator Livii, lib. LVII. de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset vitibus, si extraneus, virgis cecidit*. Juvenalis Sat. VIII.

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.

Silius, lib. XII.

Ennius antiqua Messapi ab origine regis
Miscebat primas acies, Latiæque superbum
Vitis adornabat dextra decus.

Martianus, in l. milites agrum. XIII. D. de re milit. *Irreverens miles non tantum a tribuno vel centurione, sed etiam a principali coërcendus est. nam eum, qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt. si vitem tenuit, militiam mutat. si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur*. Vetus Juvenalis Scholiastes ad illud Sat. XIV.

. . . . *Aut vitem posce libello*

Ut, inquit, *centurio fias, da libellos. nam vitis insigne centurionum est*. Græce dicitur κλῆμα aut ῥάβδος. Plutarchus in Galba: τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζουσιν ἑκατοντάρχαι τοὺς στρατιώτας, ἀναφέρειν ... Nec aliter usus Eusebius, lib. VII. cap. XIV. quod de Marino agit jam Christiano, & mox futuro martyre, Τιμὴ τίς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι τόπου σχολάζοντος. Sic optime is locus interpungitur in edit. Rob. Stephan. At Christophorsonus interpres & quidam alii male postrema duo verba ad sequentem rejiciunt periodum. Nec enim omnes, qui vitem gestarent, centuriones erant: ut vel ex eo patet, quod evocatis quoque hæc daretur: ut testatur Dio. Quare datio ejus solum fuit designatio ad centurionatum, qui dabatur, simul ac vacaret locus. Sic igitur vertendum: *Est quidam honos apud Romanos, quem vitem nominant, quem qui adepti sunt, eos centuriones fieri ajunt, cum vacat locus*. Atque id aperte comprobant, quæ apud Eusebium sequuntur. A *vitis* est *viticula*, quo κυρίως quidem notatur *exigua vitis*; accommodatum vero & *flagellis* seu *capreolis vitium*, & κατὰ μεταφορὰν etiam *herbarum* quasi *capreolis*, quibus alia prehendunt & amplectuntur. A *viticula* autem alterum est diminutivum *viticella*. De qua sic Isidorus, lib. XVII. cap. IX. *Viticella herba appellata, quod, sicut vitis, quicquid proximum fuerit, apprehendat corymbis, quos annulos appellamus*.

VITIUM, [ab αἴτιον.] quia *vitandum*, sic dictum creditur. *Vitare* quasi *vi avertere*. Ab eo *evitare*,

pro

pro *fugere*, *effugere*. Item *invitare*; quod interpretantur *non vitare*. Sed non quemcunque non vito, hunc invito. Verior igitur, meo judicio, interpretatio fuerit, ut *invitare* sit *blanda vi ad se allicere*. Interdum autem & *invitare* & *evitare* non a *vi* aut *vito* sunt, sed a *vita*: Ennius:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,

Hoc est, Priamo *vi eripi vitam*. Plautus, Casina, act. III. sc. VI.

. . . . *Gladium*
Ancilla Casinam habere ait, qui me atque te invitet.

Ita MSSti vett. tanto consensu, ut de lectionis veritate nullus dubitem. Possit & *invitare*, cum de *conviviis* dicitur, a *vita* dictum videri: quasi *ad se vocare convivii caussa*. Sane in hac ipsa *convivii* voce *vivere* ita sumitur, ut *vita* in *invitare*, siquidem ea vox *conviviis* proprie convenit.

†VITIVM puto dictum a verbo [illegible] *hhata*, *peccare*; cujus verbale [illegible] *hhet*, *peccatum*, significat. At τὸ *Chet*, maxime initiale in nominibus Latinis ab Oriente derivatis, passim in V consonum transit. Itaque pro *hhet*, modo VAT modo VIT (nam Chaldaice & Syriace in prima itemque secunda syllaba nonnunquam I reperitur) a Latinis τὸ [illegible] *hhet* dicebatur: unde addita terminatione Latina factum est VITIVM. At Vossianis interim noli fidere. MAZOCHIVS.

VITRICVS non a *vi* & *tricari*, ut nugantur, sed quasi *patricus* seu πατρικὸς, quia in patris locum succedit, ac privignum ut pater filium amare debet. *P* abiit in *V* consonum, quomodo a *pater* est *vader*. Hinc in Glossis Isidori: *Vitricus*, *patricus*. Et Glossis Philoxeni, *Vitricus*, πατρῷος.

VITRVM, [οὔιτρον, ὕαλος Hesych.] quia perspicuum, a *videndo* nomen accepit: ut bene scribit Isidorus, lib. XVI. cap. XV. Nec ἀναλογία repugnat, aut ulla hic opus syncope. Ultima enim syllaba supini prioris solet mutari in *trum*. Ergo ut ab *aratum*, *aratrum*, a *rutum rutrum*, ita a *visum vitrum*. *Vitreum* pro gemma *vitrea*, sive falso lapide. Ut illo Tertulliani: *Tanti vitreum*, *quanti margaritum*. A *vitrum* posteriores dixere *vitriolum*, quia instar *vitreoli* pellucet. *Vitrum* etiam herbæ genus est: cui ea eo nomen, quia tingit colore *vitri*, hoc est, *hyalino* seu *viridi*. Græci hanc herbam vocant ἰσάτιν, teste Vitruvio, lib. VII. cap. XIV. *Vitri* vox hac significatione crebro est corrupta, dum nunc *ultro* pro ea, nunc aliud substituunt: ut docet Turnebus, lib. VI. cap. XVII. Ab ea herba alia dicta est *vitrago*, quæ Græcis ἰαξίνη ut testatur Oribasius, libro de virtut. simpl. Ut cunila agrestis *cunilago*, quia similis *cunilæ*, sic *vitrago*, quia similis herbæ, *vitri*, vel similis virtutis, aut, ut alii malint, quia abstergendis vasis *vitreis* idonea. Pro qua sententia est, quod aliter *urceolarem* dixerint ab *urceolis* seu *urceis* purgandis.

VITTA a *vinciendo*, ut *diadema* a διαδεῖν, quia *vitta* crines vincirent sacerdotes, ut reges diademate. Servius in Æn. III. *Ut plenum ostenderet officium sacerdotis*, *fecit solvi vittas*, *quæ fuerant nexæ*. Sed magis ἀναλόγως sit ab Æolico βίττος, pro μίττος. Hesychius: *Μίττος*, τάξις, σπεῖρα, τόνος. Μίττος igitur *vitta*, mutato genere cum terminatione, ut Græci ὁ χάρτης, Latini *hæc charta*. Μίττος ab antiquo μίω, de quo dictum in *Via*, quod itidem ab Æolico βίω pro μίω, hoc est, μιτόω.

VITVLVS nomen est ætatis: ut docet hic locus Varronis, lib. II. de R. R. cap. V. *Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor. Prima vitulorum: secunda juvencorum: tertia boum novellorum: quarta vetulorum. Discernuntur in prima*, *vitulus & vitula: in secunda*, *juvencus & juvenca: in tertia*, *& quarta*, *taurus & vacca*. Non semper tamen discrimen id observatur: ut argumento est, quod etiam *vitula* juvenci nomen quandoque maneat post partum. Maro, Ecl. III.

. . . . *Ego hanc vitulam* (*ne forte recusas*,
Bis venit ad mulctram, *binos alit ubere fœtus*)
Depono,

Ad quem locum monet Servius, *vitulus* dici a *viridiori ætate*, ut & *virgo*. Quæ verba more suo exscripsit Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed potius est *vitulus* vel a ϝίταλος, vel ab ἰταλὸς, quorum utrumque *vitulum* notat. [ἴτυλος, υἱός, ἀταλός. Hesych. & in ἴταλος.] Posterius etymon sequuntur veteres, qui & inde deducunt *Italiæ* nomen ob *vitulorum copiam*. Varro, IV. de L. L. *Vitulus quod Græce antiquitus ἰτῦλος: aut quod plerique vegeti*, *vegitulus*. Idem, lib. I. de R. R. cap. I. *Denique Italia a vitulis*, *ut scribit Piso*. Et cap. V. *Bos in pecuaria*, *maxima debet esse auctoritate: præsertim in Italia*, *quæ a bubus nomen habere sit existimata. Græcia enim antiqua*, (*ut scribit Timæus*,) *tauros vocabant ἰταλύς: a quorum multitudine & pulchritudine*, *& fœtu vitulorum Italiam dixerunt*. Columella in præfat. lib. VI. *Nec dubium*, *quin* (*ut ait Varro*) *cæteras pecudes bos honore superare debeat*, *præsertim autem in Italia*, *quæ ab hoc nuncupationem traxisse creditur*, *quod olim Græci tauros ἰταλοὺς vocarent*. Similiter Gellius, lib. XI. cap. I Juvat & Hesychius, cui ἰταλὸς, ταῦρος. Porro *vituli* vocem etiam transferri ad *equorum*, *elephantorum*, aliorumque *quadrupedum*; imo etiam *balænarum* fœtus, ex Marone, Plinio, atque aliis cognoscere est. A *vitulus* est diminutivum *vitellus*, ut *agnellus* ab *agno*, *hædillus* ab *hædus*. Conjungit Plautus. Asin. act. III. sc. III.

Agnellum, *hædillum me tuum dic esse*, *vel vitellum*.

Sed cum ponitur pro *luteo in ovo*, a *vita* potius dici censet Perottus, quia *ex eo vivat pullus*. Sane & Aristoteles putavit ex albumine ovi generari pullum; sed pasci *vitello*. Ac movit eum quod vidisset formato jam pullo exstare *vitelli* partem. Sed Hippocrates contra ex *vitello* nasci, albumine autem pasci arbitrabatur. Unde & *vitellus* Chrysippo νεοττὸς vocatur. A *vitulus* ex Festi sententia est *vitulari*. Sic enim scribit: *Vitulans*, *lætans gaudio*, *ut prato vitulus*. *Ennius*:

Habet is coronam vitulans victoriæ.

Confirmat hanc sententiam, quod Græci similiter a μόσχος dicunt μοσχιᾶν. Sed obstare videtur modus primæ syllabæ. Nam manifeste producit Ennius versu adducto. Ac similiter Nævius apud Nonium:

Ut in venatu vitulantes ex suis
Locis nos mittant pænis decoratos feris.

Quamquam Scaliger hic legit: *vitulantes ex aviis*. Sed fallitur. Sane aut dicendum utramque locum esse corruptum, aut verior est Nonii sententia, sic scribentis: *Vitulantes veteres gaudentes dixerunt*, *dictum a bonæ vitæ commodo*; *sicuti*, *qui nunc est in summa lætitia*, *vivere eum dicimus*. Ita a *vita* erit ὑποκοριστικὸν *vitula*, inde *vitulari* pro *lætitiis diffluere*. Ab hac quoque caussa erit, quod Dea hilaritatis præses *Vitula* est appellata. Illustris autem de *vitulandi* & *vitulæ* vocibus locus est apud Macrobium, lib. III. Sat. cap. II. quem eo apponemus, quod contineat, quæ alibi legere non sit: *Primo*, inquit, *pontificii juris libro apud Pictorem verbum hoc positum est vitulari. De cujus verbi significatu Titius ita retulit. Vitulari est voce lætari. Varro etiam in libro quinto decimo rerum divinarum ita refert; quod pontifex in sacris quibusdam vitulari soleat*, *quod Græci παιανίζειν vocant. Has tot interpretationis ambages quam paucis verbis docta eloquentia Maronis expressit*,

. . . . *Lætumque choro pæana canentes*:

nam si vitulari est voce lætari, *quod est παιανίζειν*, *nonne in cantu læti παιᾶνος enarratio verbi perfecta servata est? &*, *ut huic vocabulo diutius immoremur*, *Hyllus lib. quem de Diis composuit*, *ait Vitulam vocari deam*, *quæ lætitiæ præest. Piso ait vitulam victoriam nominari*, *cujus rei hoc argumentum profert*; *quod postridie Nonas Julias re bene gesta*, *cum pridie populus a Tuscis in fugam versus sit*, *unde Populifugia vocantur*, *post victoriam certis sacrificiis fiat*

vitulatio, quidam nomen ejus animadversum putant, quod potens sit vitæ tolerandæ. Hactenus Macrobius.

†VIVO (ut & Graecum βιόω) fit a חיה *chajo*, quod est *vivere*. Ac primum saepissime observavimus Hebraicas dictiones a *Chet* incipientes, ubi in Latinum transfunduntur, litteram *Chet* in V consonum trasmutare. Deinde hoc verbum saepe apud Chaldaeos, Syrosque, interdum & apud Hebraeos, *Vau* in medio assumit, sive loco τοῦ *Jod* (ut in Evae nomine, quod Hebraice est חוה *Chava*) sive retento *Jod*, *Vau* superinducitur; ut חיוא *chevo* (seu τοῦ *Jod* habita ratione, ut *chivo*, ac postea *Chet* in V mutato, *viva*) *Chivo*, inquam, seu *Viva*, quae est Chaldaeis *bestia*, ita dicta, quasi *Vivens*. Nec Syri multo secus. Hinc verbum VIVO factum, & quae ab hoc verbo derivantur. Aut VIVO est ex conjugatione *Piel*, *Cheth* de more in V consonum permutato. Atque ex his facile Graeci per Italienses Aeolas hauserunt τὸ βιῶ, unde βιόω, quae remotiora sunt, ac siquid ad *Vivo* accedunt, id Hebraicae linguae debent. MAZOCHIUS.

VIX a *vi* dictum esse censet Jovianus Pontanus in Actio, fol. CLXXXII. edit. Ald. Nam quia, Nonio teste, *laborem* ac *difficultatem* hoc notet adverbium, verisimile judicat primo dictum fuisse de hominibus, qui cum infirmis essent pedibus, baculo veherentur: unde & *imbecilles* dicti. Mihi magis verisimile fit dici a *vi*. Nam *vix* fit, quod cum labore fit, ita ut summis adniti viribus oporteat. Ac similiter Græcis μόγις, *vix*, [*vix* videtur ex μόγις.] a μόγος, *labor*. Uti & μόλις, quod cum μώλῳ fit. A *vix* sunt *vices*. Nempe quia, quod ob difficultatem ab uno semper præstari nequit, id alternis facere solemus: ideo apto vocabulo *alternationem* illam a *vix* dixere *vices*. [*vices* ab εἴκω.] Et forte olim rectius singuli numeri fuit *vix*; unde genitivus *vicis* apud Livium, lib. I. ac pluralis *vices*: quomodo nempe *necis* cæterique casus sunt ab inusitato *nex*: quod tamen non usque adeo desitum, cum apud Tullium quoque legas in Miloniana. A *vice* est *vicissim*: pro quo & *vice mutua* crebro legas apud vett. Jurisc. Ab eodem est *vicarius*, qui vicem alterius obtinet. Sic C. de offic. vicar. *vicarii* dicuntur *præfectorum substituti*, & *locum tenentes*, ut vulgo vocant. Sed speciatim vocabatur *vicarius*, qui in familia alteri servo, id est, majori, serviret: ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης, ut interpretatur Theophilus. Sic usus Plautus Asin. act. IV. sc. I.

> La. *Cui datum est?* Li. *Sticho vicario ipsi*
> *Tuo*. La. *Vah, delenire apparas, scio mihi vicarium esse,*
> *Neque eo esse servum in ædibus, qui sit pluris quam ille est.*

Martial. lib. II. ep. XVIII.

> *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse.*

Ulpianus l. suos autem servos. LXXIX. ff. de legat. III. *Vicarios autem servorum suorum numero non contineri Pomponius lib. quincto scribit*. Paullus, l. si in re. VIII. ff. de novat. act. *Si servus tuus navem exercuerit: ejusque vicarius, & idem nauta in eadem nave damnum dederit*. Opponuntur autem *vicarius*, & *servus ordinarius*, ac ille in hujus, quasi domini, peculio est. Ulpianus l. XVII. Dig. de pecul. *Si servus meus ordinarius vicarios habeat, id, quod vicarii mihi debent, an deducam ex peculio servi ordinarii?*

V L

VLCISCOR ab *ullo*, vel *ulluo*, vel potius *ulluco*, uti hæc ab ὄλλω vel ὀλλύω, vel (quod apud Hesychium) ὀλλόνω, *perdo*. Ab obsoleto *ulluo*, vel *ulluco*, in futuro subjunctivi per syncopen est *ullo*, hoc est, *perdidero*, *ultus fuero*. Nonius: *Ullo*, pro *ultus fuero*. Accius Epigone:

> *Qui nisi genitorem ullo, nullum miseris dat finem miseriis.*

Ut ab *apio* *apiscor*, sic ab ὀλλύω sive *ulluco ulluciscor*, & per syncopen *ulciscor*: ut proprie id notet *vindictæ gratia aliquem perditum ire*.

VLCUS nec a *vi*, quasi *viulcus*: nec quia *olet*, quasi *olcus* dicitur: quæ etyma Isidorus adfert, lib. IV. cap. VIII. sed ex eo, quia Græci dicunt ἕλκος, quæ & caussa est, cur præter cæteros Joachimus Camerarius lib. de Orthographia putet *hulcus* cum spiritu aspero scribi oportere. Sed malim absque hoc spiritu. Romani enim imitari solent Æoles, qui voces a quocunque vocali inchoantes, tenui afficiunt spiritu. Itaque pro ἥλιος dicunt ἅλιος, pro ἕλκος, ἔλκος, unde *ulcus*. Ἕλκος vero ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod est *trahere*. Quia *ulcere* distrahitur caro.

VLEX genus est *fruticis*, cujus usum in auri metallis Plinius ostendit, lib. XXXIII. cap. IV. *Ulex*, inquit, *siccatur uritur, & cinis ejus lavatur substrato cespite herboso, ut sidat aurum. Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallæciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot seculis hæc fertilitas*. Placet Martinio sic dici ab *uligine*, quod in ea nascatur: vel potius ab οὖλος, hoc est, *crispus*, *contortus*.

VLNA κατὰ συγκοπὴν vocalis E factum ex ὠλένη, quod πῆχυν Pollux & Glossæ Philoxeni, βραχίονας interpretatur Hesychius. Itaque *ulna* proprie de *cubito* seu *brachio* dicitur; unde, (ut & *cubiti* vox,) ad mensuram translatum est. Servius ad illud Ecl. III.

> *Tres pateat cœli spatium non amplius ulnas.*

Ulna, proprie est spatium in quantum utraque extenditur manus. Dicta ulna, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, hoc est, a brachiis. unde & λευκώλενος Ἥρα dicitur, licet Suetonius unum (l. ulnam) cubitum velit esse tantummodo. Idem, ad illud III. Georg.

> .... *Septemque assurgit in ulnas.*

Ulna, inquit, *secundum alios, utriusque manus extensio est: secundum alios, cubitus: quod magis verum est, quia Græce ὠλένη dicitur cubitus*. Unde cognoscimus, *ulnam* bifariam sumi, interdum sumi pro *cubito*; unde exponitur πῆχυς· interdum pro *extensione utriusque manus*: unde Glossæ: ὀργυιά, *ulna*. Nam ὀργυιά, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις, ut Hesychius ait. Qui & τρεῖς πήχεις, *tres cubitos* exponit. Uti & Eustathius τρίπηχυ μέτρον.

VLTRA ab *uls*, quo usus Cato, & Pomponius de origine Juris, *uls Tiberim*. *Uls* vero prius fuit *ultis*: unde *ultra*, ut a *cis citis citra*. Videtur autem *uls* esse ab *ollus* pro *ille*. Ut *ultra* sit *in illa parte*. Quomodo Græcis ἐκεῖνα ab ἐκεῖνος. Onomast. *Ultra*, ἐπέκεινα. Ab *ulter* vel *ulterus* est *ulterior*, *ultimus*. [μέτυλος ὁ ἔσχατος Arcad. & Hesych.] Ab *ultra* & *citra* sunt *ultro citroque*. Sed *ultro* pro *sponte* forte potius sit a *volendo*, quasi *vultro*: ut Græce αὐθαίρετος, ab αἱρέω, & Belgice, *willig*. Gloss. Cyr. αὐθαιρέτως, *sua sponte*, *ultro*. Atque hinc *ultroneus*, αὐθαίρετος, ut eædem Glossæ exponunt.

VLULARE lupos dixit Maro, I. Georg. quomodo & Græcos de iis ὀλακτεῖν usurpare docet Pollux, lib. V. cap. XIII. Itaque nec inepte dicamus, *ululare* esse a Græco ὀλακτεῖν. Tamen verius puto *ululare* esse ab ὀλολύζειν, extrito ζ, quemadmodum ab *ululare* vicissim est Belgicum *huylen*: ac Græcum ὀλολύζειν contra venit ab Hebræo *jolal*, ילל, quod nequaquam ab alia voce descendit, cum sit ὀνοματοποιούμενον. Quamquam nec multum repugnem, si quis hic singulas linguas sonum spectasse putet, sed diversimode eum esse imitatas. Ab *ululando* est *ulula*, uti Græce iis nomen ab ὀλολύζειν. Gloss. Phil. *Ulula*, ὀλολυγών. Eucherius ad Salonium, lib. II. cap. XV. *Sunt qui ululas putant aves esse nocturnas, ab ululatu vocis, quem efferunt, quas vulgo cavannos dicunt*. *Cavannos* appellat Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. XXVIII. Jovianus Pontanus censet scribendum esse *hululo*, *hululare*, *hululatus*, idque quod vox ea sine adspiratione non satis exprimat *ululæ luporumque ululatum*. Et pro eo est, quod Belgæ dicunt *huylen*, pro *ululare*. Sed hi vicissim

vicissim *ululam*, *uyl* vocent, non *huyl*. Præterea Græci ut spiritu aspero efferunt ὁλολυγή, ita tenui dicunt ὀλολύζειν. Ex quibus paret, nihil in *ulula* ac *ululatur* vocibus innovari debere præter veterum codicum auctoritatem.

†VLVLO est a themate ילל, quod in *Hiphil* magno in usu est. Itaque הילל aut הילִיל *Helil* vertitur *Vlulare* aut *Ejulare*. Nec dubito, quin pluribus locis aptius *Vlulandi* quam *ejulandi* verbo reddi vox eadem debeat. Veluti illud Zach. XI. 12. הילל ברוש *helel beros* pulchrius vertitur, *Vlula abies* (quippe agitantibus ventis *ululans* videri solita) quam, *Ejula abies*. Sed utrumque uti dixi apud nos verbum ex eadem Hebr. radice ortum fuit. MAZOCHIVS.

V M

VMBILICVS ab *umbone* deducit Isidorus, lib. XI. cap. I. Item Perottus. Nempe quia medium in ventre locum obtineat, ut in clypeo *umbo*. Sed omnino est *Umbilicus* ab ὀμφαλικός. Æoles, quos Latini fere sequuntur, o in υ convertunt. Itaque & ὄνυμα dicunt pro ὄνομα, unde ἀνώνυμος· ἄγυρις pro ἀγορά, unde πανήγυρις· ὄμφαλος pro ὄμφαλος, unde ὀμφαλικός. Ὀμφαλός notat *umbilicum*. Μεταφορικῶς ponitur & Latina & Græca vox pro *media cujusque rei parte*. Ut inter alia quod in placentis in medio protuberat. Mœris Atticista: φθοῖς μονοτύλλωβον Ἀττικῶς ἔστι δὲ πέμμα πλατὺ, ἔχον ὀμφαλόν, πόπανον Ἑλληνικῶς. In *libris* quoque sic dixere ossea vel eburna ornamenta in medio integumenti extantia. Martialis, lib. v. epig. VI.

Nigris pagina crevit umbilicis.

Plura de librorum *umbilicis* vide in voce *Volumen*. Etiam ita dicebatur *cochlea marina*, quæ Aristoteli fere κόχλος, ut κοχλίας, *cochlea marina*. Cicer. lib. II. De oratore: *Non audeo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scævola, conchas eos & umbilicos ad Cajetam & ad Laurentum legere consuesse*. Atque ita etiam vocat Valerius Max. qui rem eandem narrat. *Constat namque eos Cajetæ ac Laurenti vagos litoribus conchulas & umbilicos lectitasse.* Vide & Aurelium Victorem in Caligula, ubi de conchis & *umbilicis* loquens ait, *hujusmodi pisces a Græcis vocari lumina Nympharum*: ut erret in Thesauro suo Rob. Stephanus, qui *umbilicos* in Ciceronis loco superiori *politos lapillos* interpretatur. Adi etiam Andream Schottum, Observat. Human. lib. III. cap. XXI.

VMBO ab ἄμβων. Varro, lib. IV. de L. L. juxta restitutionem Turnebi, ac Scaligeri: *Umbones, a Græca, quod ἄμβωνες. Ἄμβων*, sive *umbo*, quid proprie sit, a variis est explicatum: Inter alios Scaligero, Conjectaneis in Varronem; Casaubono, Animadversionibus in Athenæum, lib. XI. cap. I. Salmasio, Exercit. ad Sol. Nempe sic proprie vocabatur, *quicquid in plano exstat ac protuberat figura rotunda*, vel κυρτοειδές: unde & Græci ἄμβωνας, Hesychio teste, ac Latini, ut e Statio constat, montibus *umbonem* tribuunt: Julio quoque Polluci in *poculis*, quorum latera non adsurgunt recta, ἄμβωνες dicuntur αἱ ἑκατέρωθεν πλευραί. Et in veteri Ecclesia Græcis Latinisque scriptoribus *ambo* sive *umbo* dicebatur *suggestus*, *ex qua sacra ad populum fierent conciones*. Scripsit Paullus Silentiarius poëma, ubi is describitur. Inscriptio est, Ἔκφρασις τοῦ ἄμβωνος. Etiam *gemmis* tribuit Plinius. *Umbo* item in *clypeo* est, unde συνεκδοχικῶς pro *clypeo* sumitur. Itidem *umbo* erat in ditiorum *togis*: unde simili synecdoche pro *toga* a Persio accipitur. Ditiores enim ita togam corrugabant ac componebant, *ut umbonis seu clypei figuram referret*. Quam rem fuse exposuit Salmasius notis in Tertullianum de Pallio.

VMBRAM unde deducat Isidorus, non satis perspicio. Verba ejus sunt hæc, lib. XIII. Orig. cap. X. *Umbra est aër carens sole. Dicta autem, quod fiat, cum Solis objicimur radiis*. Apud Sipontinum legas quosdam *umbram* dictam putare a Græco ὄμβρος, id est, *imber*, idque tum quia *umbræ* imprimis fiant *nubium obtentu*; tum quod *umbræ* omnes *humidæ* sint. Becmanus tradit *umbra* prius fuisse *humbra*, ac dici quasi *humi* χρόα, hoc est, *terræ color*. Movet eum, quod non *nubes*, ut Isidorus ait, sed *terra* proprie *efficiat umbram*, unde & Aristoteli I. Meteorol. cap. VIII. νὺξ definitur σκιὰ τῆς γῆς, *umbra terræ*. Nec ignoravit Poëticus Sirenophœnix, cum scribit II. Æneid.

. . . . Ruit Oceano nox
Involvens umbra magna terramque polumque.

[αὔρος, σκιά Hesych. vel ex ἀμορά, nox, vel potius ex ἀμαυρά, vel potius ex ὀρφνή. Idem quod ὀρφνή, ἔρεβος, ἀμορφία, σκοτία, Hesych. Sed malo ex ὄρφνη. vide Etymol. M. in Ἀμορβεῖ.] Est & *piscis* genus, sic a *colore nigrescente* appellatum: ut Isidorus auctor. Et ante eum Varro, lib. IV. de L. L. his verbis: *Vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia a coloribus, ut hæc, Asellus, Umbra, Turdus: alia a vi quadam, ut hæc, Lupus, Canicula, Torpedo*. Ovidius in Halieuticis:

. . . . Et auro
Chrysophrys imitata decus, tum corporis Umbræ
Liventis, rapidique lupi, &c.

Sic distinguendus is locus. *Umbra* quoque appellatus videri potest ob lineas quasdam obliquas a dorso descendentes aureas, & obscuras, quæ aliarum videntur *umbra*. Una enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps a capite ad caudam usque: quemadmodum tradit Rondeletius lib. V. de piscibus, cap. XI. ubi plura hoc de pisce legere potes. Græcis similiter piscis hic σκίαινα appellatur a σκιά, id est, *umbra*. Numenius quoque σκιάδεα nominat: ut docet Athenæus, lib. VII. *Umbræ* quoque Latinis dicebantur *tabernacula* sive *tentoria* in urbis viis, aut locis suburbanis composita ad excipiendos peregrinos, qui undique vel ad spectandos ludos, vel ad vendendas merces convenirent. Festus: *Umbræ vocabantur Neptunalibus casæ frondeæ pro tabernaculis*. Græcis similiter dicuntur σκιάδες, quarum ex Demetrio Scepsio mentionem facit Athenæus, lib. IV.

V N

VNCIA ab uno, ut scribit Varro lib. IV. de L. L. Sed rectius Scaliger in Conjectaneis deducit a Siculo οὐγκία, quod ab ἑνός, ε converso in υ, ut fit & in *unus*. Nam *unus* est ab ἑνός. Pollux, lib. IX. Καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινα τριάκοντα λίτρας. δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον· ἀλλὰ μέντοι παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι. Σικελῶν ὀνόματα οἷον οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα. Ergo *uncia* ab οὐγκία, οὐγκία ab ἑνός, quia *unicum* valeret *nummulum æreum*, ut ex Aristotele hic tradit Pollux. Ab *uncia* est *teruncius*: nempe a *tribus unciis*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. & Festus. Qui dicit simile esse *nonuncius*. De utroque sic schedæ Festi Farnesianæ; *Nonuncium, quod vulgo Magistri ludi appellant, significat novem uncias: at teruncium, quod singula sexuncia dimidium unciarum trium sit*.

VNCVS nunc substantive sumitur: ut cum legimus damnatos *unco* trahi solere ad scalas Gemonias: nunc adjective, ut cum Plinius, lib. XI. cap. XLV. ait *uncos ungues*. unde *uncare*: ex quo *uncati*, ut apud Cœlium Aurel. lib. V. cap. III. *Adeo ut quidam uncati permaneant*. Ab eadem componitur *aduncus*, unde *adunce*. Gloss. vett. Ἐπικάμπτω, *adunco*. Item *inuncare*. Nonius: *Inuncare, quasi unco invadere & arripere*. Citat ibidem hoc Lucilii, lib. XV.

. . . . Qui nummos tristis inuncet.

Pro quo idem Lucilius lib. XXVIII. ait,

Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.

Sic Columella, lib. VII. cap. III. *hamis inuncata*.

Appe-

Appuleius, I. Flor. *unguibus inuncos*. Et in Apol. *hamis inuncunda*. Item *reduncus*, ut *reduncum rostrum* apud Ovid. XII. Met. *reduncæ cornua* apud Plinium, lib. XI. cap. LVI. Item *obuncus*, ut *obuncos ungues* apud Cassiodorum, lib. VII. cap. III. *Uncus* volunt esse ab ὄγκος, quod est *tumor*, eo quod qua parte quid uncum habet, ea intumescat ac protuberet. Aliqui ab *ungue*, quia hi *unci*. Alii ab ἀγκύλος, quod gemino in loco scripsit Angelus Caninius. Sed maxime placet esse contractum ex ὄγκινος. Nam quod Latini *uncum* vel *hamum*, id Græcis ὄγκη vel ὄγκινος. Hesychius, ὄγκη, γωνία, μέγεθος. Et Hesychius in sagittis, quas hamatas Ovidius vocat, *cuspidis hamum* ὄγκινον vocat lib. I. Aristophanis quoque Interpres sic loquitur, ἀποσπάσας κάμψας, ὥσπερ ὄγκινον ποιήσας. Imo & *uncinum* pro *hamo* Latini dixere. Appuleius lib. III. *Pessulis injectis, & uncino firmiter immisso*. Gloss. Cyr. Ὄγκινος, *vincenus*, *reticulus*. Leg. Ὄγκινος, *uncinus*, *reticulum*.

VNDA Perotto dicta videtur, quod *una* sit, hoc est, *simul unita & in se coacta*. *Unda* enim συνεκδοχικῶς quidem pro *aqua* accipitur; proprie vero sic dicitur *pars aquæ in se collecta, & in unam partem tendens*, cujusmodi in mari ventis concitato cernere est. [οἶδμα, οἰδῶ.] Sed magis placet *unda* ab *udus* vel ὕδος sive ὕδωρ [pro quo Bœoti ὕδωρ.] quod *aquam* notat, fieri inserto *N*; quomodo a ῥυκάνη est *runcina*; a μέγας, *magnus*; a *piso pinso*; a *rego regnum*, &c. Vel fuerit ab ὀνθέω, *commoveo*, cum *unda* proprie sit *aqua commota*. Ab *unda* est *undula*, unde *undulatæ vestes* Varroni apud Nonium in *undulatus*, item Plinio dicuntur: nempe ab *undarum* imagine per eas discurrente: qua ratione eidem Plinio *vestes scutulatæ* appellantur a *scutulis*, quales in aranearum telis cernimus: unde & earum retia idem Plinius *scutulata* appellat, lib. XI. cap. XXIV. Ab *unda* quoque *undare*, unde *undantem chlamydem* dixit Plautus, Epid. III. III. quia in incessu ac succussatione corporis crispatur, atque ita *undas* imitatur. Ab *unda* sunt composita *redundo*, *exundo*, *abundo*, unde *abunde*. Imo & *abundus* pro *abundanti* & *pleno* dixisse videntur. Gellius, lib. I. cap. II. *Lavacris nitidis, & abundis, & collucentibus*. Originationi superiori obducat aliquis, quod nonnullis in codd. *habundare* scribatur. At non id eo factum, quod sit ab *habeo*, sed quo vox fiat incitatior: ut ad Ecl. II. & XI. Æn. scripsit Pierius. Ita & *helvo* scripsere, quod tamen ab *eluendo* esse creditur. Ab eodem & *inundare*, quo usus Maro in undecimo;

. . . . *Nec inundant sanguine fossæ*:

Sive, ut Priscianus legit, *fossas*: qui hoc loco probat *inundare* non absolutam tantum sed & activam habere significationem. Dicitur & *perundare*. Gloss. καταποντίζω, *demergo*, *perundo*, *pessundo*. Itaque putat Christophorus Colerus apud Plautum Epidico I. I.

Puppis perundata est probe.

Pro quo in vulgatis *puppis pereunda e. p.* Ab eodem *redundo*, *D* inserto, ut in *redamo*, *redintegro*, *rodeo*. Proprie dicitur de *aquis alveos excedentibus*, quomodo de *lacu Albano* usus Cicero de Divinat. *Si lacus Albanus redundasset*, *isque in mare fluxisset*, *Romam perituram*. Plutarchus in Camillo hoc τῆς Ἀλβανίδος λίμνης ἐκχυθείσης dicit.

VNEDO, *arbuti fructus*: *pomum inhonorum* (ut Plinius ait) *ut cui nomen ex argumento sit*, *unum tantum edendi*. Ergo, ex Plinii mente sit ab *unus* & *edo*, unde & cognoscimus corripere penultimam. Nempe cibus iste, si unico plus sumas, noxius est. Ac propterea Græcis quoque μιμαίκυλον, dici videtur quasi μία ἄκυλος, *unica buccella*. Nam ἄκυλος, *buccella*, *frustulum cibi*, a κόλον, unde βουκόλος, κόλαξ, εὔκολος, δύσκολος, aliaque. Arbor Græcis κόμαρος· unde Dioscorides, lib. I. cap. CLXXVI. Κόμαρος δένδρον ἐστὶ, καρπὸν ἔχον, μιμαίκυλα καλούμενον. Hesych. Κόμαρος, φυτόν τι, ὅπερ ἔχει καρπὸν μιμαίκυλον. Μιμαίκυλον igitur fructus arbuti, qui *unedo* dicitur. Galenus tamen & Ægineta putant μιμαίκυλον esse fructum τῆς ἐπιμηλίδος quæ *mespili* genus, eoque ab *arbuto* diversa. Sed Plinium sequimur, qui clare ait, quam arborem Græci vocant κόμαρον, hanc Latinis *arbutum* dici. Addit & μιμαίκυλον nominari. Sed Græci non tam *arborem*, quam *fructum* sic vocant: quod Theophrastus testatur, præter eos quos dixi. Idem Theophrastus auctor est τὸν κόμαρον etiam appellari ὄνομα· nempe a *vineo sapore*: et ei conveniant, quæ Asclepiades apud Athenæum, lib. II. de χαμαικεράσιον scribit his verbis: Ὁ δὲ καρπὸς τοὺς πλείονι χρησαμένους καθότι οἶνος βαρύνει τε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀλγεῖν ποιεῖ. *Fructu largiore si quis utatur, haud aliter ac vino caput gravatur, ac dolet*. Ubi Athenæus ait, putare se hæc Asclepiadem de *mimacyla*, sive *arbuti fructu*, scripsisse: quia ὁ πλέον τῶν ἑπτὰ τοῦ καρποῦ φαγὼν κεφαλαλγὴς γίνεται. *qui plura quam septem ex eo poma comederit: capitis dolore vexatur*. Si vere hoc Athenæus, non unum solum arbuti pomum comedere licebat, sed etiam septem: quod adversatur *unedonis* etymo ex Plinio ante allato. Itaque aliqui, qui Plinii ἔτυμον probant, errasse Athenæum dicunt. Aliud enim esse κόμαρον sive *arbutum*, cujus fructus sit μιμαίκυλον sive *unedo*: aliud esse χαμαικέρασον, sive *cerasum sylvestrem*, quæ passim in sepibus proveniat. Alii Dioscoridem sequuntur, sed de etymo a Plinio recedunt. Sane doctissimo Salmasio placet *unedo* esse ex Græco οἰνίζων· quia *vini instar dolorem capitis adfert*. OI in *V* sæpe abit, ut *puniceus* a φοινίκεος, *punio* & *impune* a ποινή, *unus* ab οἶνος pro μόνος, unde οἰνίζειν, μονάζειν, & οἰνὰς μονάς. Z quoque sæpe mutatur in *D*: ut ab ὄζω, *odor*, a βάζω, *vado*; ac pro *Mezentius* veteres dixere *Medentius*, Prisciano teste.

VNGO sive *unguento*, videtur aliquibus dici sic quasi *unum ago*, quia in *unguento uniantur* diversa. Vel ab *ungue*, ut proprie notet *ungue illinere*. [ἐγχίω] Ab *ungo unctum* & *unguen* vel *unguentum*. Pulmentum *unctiusculum* Plauto: cui oleum additum. Nam ejus in pulmentariis usus erat: ut Plinius indicat, lib. XIX. cap. LV. Sic *cænare sine uncto* apud Perf. hoc est, *sine oleo*, *atque intincto*, quod Græcis ἐμβάμματα. Nam intinctus in oleo, aut aceto, vel utroque, ut in acetariis. Solino *unguilla*, vas ex quo mungerent.

VNGVIS ab ὄνυχος. Multa enim ab obliquis descendunt, ut sæpe diximus. X conversum in *G*, quomodo ab ἄγχω est *ango*, a χαλβάνη, *galbanum*. Ab *unguis* est *unguiculus*: ut in proverbio, *A teneris unguiculis*. Diomedes ait diminutive ab eo dici *ungula*. In quo fallitur. Quippe si inde venit, non diminutivum est, sed denominativum, ut Priscianus censet. Nos putamus ejusdem esse ac *unguis* originis, & ut ab ὄνυχος est *unguis*, ita ab ὄνυχα esse *unga*, & ὑποκοριστικῶς *ungula*. Quomodo *unguis* & *ungula* differant quidam e Grammaticis non satis perspexere. *Unguis* est in iis, quæ digitos habent. *Ungula* vero in illis, quæ solidos vel *bisulcos* habent pedes. Illud Græci ὄνυχα, hoc ὁπλὴν appellant. Plinius, initio cap. XLV lib. I. *Ungues clausulæ nervorum summæ existimantur. Omnibus hi, quibus & digiti*. Et mox de elephanto inquit: *Huic informes numero quidem quinque, sed indivisi ac leviter discreti, unguibus similes*. *Ungulas* quoque dixere supplicii genus, *ungulas ferarum* referens, quo latera reorum effodiebant ac sulcabant, ad veritatem extorquendam. Sæpe ejus meminit Prudentius. Ab *ungularum* figura *ungulatam vestem* dici censet Hermolaüs Barbarus Glossis Plinianis, in *Scutulata*. Nisi malis ex eo, quod *angulum* pro *annulo* dixere prisci, teste Plinio lib. XXXIII. cap. I. Cui & Festus subscribit: *Ungulus*, inquit, *Oscorum lingua*, *anulus*. Pacuvius in Iliona:

Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum.

Et in Atalanta:

Suspensum in læva brachio ostendo ungulum.

Nempe quia curvus est ab *uncus* fecere *unculus*, hinc

hinc *ungulus* . Nisi malis ea *annulus* corruptum esse *ungulus* . Paulus in epitoma : *Ungulores, ungues magnos atque asperos Cato appellavit* . Ac similiter ex eo Julianus Majus. Sed puto scripserat Festus : *Ungulatos , qui haberent ungues magnos* . Nam *ungulati* ἀναλόγως sint, quibus non tam *ungues* sint, quam *ungula*.

†V**NGULA** & V**NGUIS** videntur facta ex Oscorum vocabulo V**NGULUS** i. e. *anulus* . Nam digitorum ungues referunt intuentibus anuli palam : in qua quia gemmae pretii eximii devinctae erant , hinc in ile totum anuli pretium & instar inesse putabatur, dicebaturque : unde ortae locutiones illae, ubi *quis adamantem , smaragdum* & similia *gerere* (h. e. anulos gemmis illis micantes) dicebatur . Tanta vero annulorum copia se onerabat antiquitas , ut non modo digitis , sed & articulis singulis plures gestarent (1) annulos , hos vero unguium (2) tenus. Romae quidem sero insania tanta invaluit, nec ante , opinor , quam *Syrus in Tiberim* (ut Juvenalis conqueritur) *defluxit Orontes* : sed tamen sub Caesaribus misere luxum hujusmodi increvisse , uti scriptores ejus aevi testatur . Ex ea ergo anulorum , interdum ungulbus proximorum , vicinia nihil facilius fuit , quam ut apud Oscos *Vngulorum* (i. e. anulorum) nomen cum humanis unguibus fieri commune coeperit . M**AZOCHIUS** .

†V**NGULUS** (ait Festus) *Oscorum lingua annulus* . Quod & ibidem pluribus antiquorum exemplis firmat . Adhaec Plinius XXXIII. 1. *Graeci* (cum qui nobis *annulus* dicitur) *a digitis appellavere* (nempe δακτύλιον) *apud nos prisci Vngulum vocabant* . Vossius in *Vnguis* dictum putat ab V**NCUS** , quasi *unculum* : *Quia* , inquit , *curvus est* . Atqui ab Oriente origo petenda est , unde scil. Oscis Etruscisque ortus. In Chaldaeo libri Esther VII 10. *ra.* annulus regius signatorius appellatur גושפנקא *gusphanka* ; quo annulo signabantur epistolae , & edicta , & hujusmodi cetera . Ea porro vox composita est ex גוש *gus* & פנקא *phanka* : de quo vide inferne (3) adnotata . At Osci sive Etrusci abjecta priore vocabuli parte , posteriorem duntaxat usurparunt pro annulo : id quod in aliis pluribus locorum & rerum compositis nominibus haud raro accidit , ut *Salem* pro *Jerusalem* , *Alba* pro *Albalonga* ; *Oena* pro *Oenarta* ; & alia sexcenta . Porro vero in פנקא *phanka* primum elementum , utpote digammа , in V transiit , ut fieret *Vnka* . Deinde Latinis veteribus placuit id nomen eadem terminatione ac *annulum* , donare : quapropter ex *Vnka* factum est *Vnculus* . M**AZOCHIUS** .

V**NIONES** sunt μαργαρῖται , uti vetus exponit Glossarium Philoxeni . Isidorus, lib. xvi. Originum cap. x. ait , uniones *aptum habere nomen , quod tantum unus , nunquam duo vel plures simul inveniantur* . Idem autem ante eum scripsit Solinus , cap LVI. *Nunquam* , inquit , *duo simul reperiuntur ; unde Unionibus nomen datum* . Sed fallitur uterque . Nam, ut Plinium mittam , qui quaternos se & quinos vidisse affirmat , Antonius Musa scribit se Venetiis in una concha septem vidisse *uniones* . Imo etiam centum & triginta a Lusitanis inventos esse asserit idem , atque id ipsum quoque in America accidere , auctor est Petrus Martyr Decepit cum Isidorum , tum Solinum locus Plinii male intellectus . Neque enim is scribit , *unum* tantum inveniri; sed negat duo inveniri indiscretos . Verba ejus apponam e lib. x. cap. xxxv. *Dos omnis in candore , magnitudine , orbe , lævore , pondere , haud promtis rebus , in tantum ut nulli duo reperiantur indiscreti : unde nomen unionum Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Graecos non est , ne apud barbaros quidem inventores ejus aliud quam margaritæ* . Indiscretos vocat vel cohærentes , vel potius similes : sive indiscreta similitudine . Semper enim vel magnitudine , vel orbe , vel candore , vel lævore , aut pondere differunt. Huc quoque facit auctoritas Ammiani Marcellini sic scribentis extremo lib. xxiii. *Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur in testis marinis robustis & candidis , permixtione roris anni tempore præstituto conceptæ . Cupientes enim velut coitum quendam humoris , ex lunari aspergine capiunt densius oscitando . Exindeque gravidæ edunt minutas binas aut ternas , vel uniones , ideo sic appellatos , quod evisceratæ conchulæ singulas aliquoties pariunt , sed majores* . Quod si veterum opinio non placet , vide an non *unio* dicatur ex eo , quia *cepæ* habeat figuram . Nempe ut *elenchi* dicuntur ab oblonga figura, qua referunt elenchos, hoc est , titulos amphoris additos ad indicandam vini ætatem, sic *uniones* vocentur, quæ non plane rotundæ sint, sed *ceparum* similes . Nam Latini rustici sic dixere *cepam unici capitis vel nuclei* . Columella , lib. xii. cap. x *Pompeianam vel Ascalonianam cepam , vel etiam Marsicam simplicem , quam vocant unionem rustici , eligito ; ea est autem , quæ non fruticavit , nec habuit sutoles adhærentes* Ubi dicit, idem esse *simplicem Marsicam* , & unionem. *Simplex* dicta, quia simplici capite niteretur : uti ab *uno* hoc capite *unio*, Græcis μονοκέφαλον , & μονόκαρον . Gloss cap. de oleribus : *Holus marinum* , θαλασσόκραμβον . *Uniones*, μονόκοκκα . Origanum , ὀρίγανον . In Glossis Philoxeni est; *Uniones* , μαργαρῖται μεγάλαι μονόκοκκοι· ubi dubium , an μονόκοκκοι , notet *cepam simplicem* sive *unionem* , ut utraque notio exponatur : quod si est , distingui ante μονόκοκκοι oportet : an potius conjunctim legi debeat μεγάλαι μονόκοκκοι , ut eo respexerint , quod *margarita* una uni iniit conchæ. Ab eo *cepæ* genere , quod *unio* dicitur , omnem cæpam Galli *oignon* , Belgæ , *ajuyn* , Angli *onyon* appellant .

V**NUS** fortasse ab ἑνός . Nam interdum Latini rectum formant ex obliquis , quomodo *crepida* est a κρηπῖδος potius , quam κρηπίς , & *sporta* quasi *sporda* a σπυρίδος non σπυρίς . Nec est quod quis ab ἑνός *unus* venire neget ob mutatam vocalem , cum ab Æolico ὄλκος itidem sit *ulcus* , & , ne quantitatem diversam objicias , est ab ὕδω *uter* . Sed aliud est , quod

(1) *Non tantum digitis omnibus suus inserebatur anulus , verum etiam uni articulo plures , teste Martiale* V. 1. Sardonychas, smaragdos , adamantas, iaspidas uno Gestat in articulo Stella .

(2) *Aristophanes istos hominum stultissimos per ludum vocat ficto vocabulo* σφραγιδονυχαργοκομήτας *h. e. uti Suidas interpretatur* , comis studentes , & anulis ad *Vngues usque* , ita ut anulis digiti contegantur . *Adhaec Petronius cap.* 32. *in Trimalchione notat , quod haberet* Extremo in articulo (*h. e. proxime unguem*) digiti sequentis minorem (*is digitus anularis*) annulum totum aureum . *Qui ubi* extremo in articulo *ait , haud dubie annulum ungui admovit . Atque ipsemet vidisse memini sculpturae fragmentum , in quo plures annuli unam exornabant manum, & quidem duo aut saltem unus extremo digiti articulo insertus erat* .

(3) *Male in Buxtorfii Lexico Chald. id vocabulum reducitur ad rad.* גשף ; *quae nulla est . At revera ea dictio , uti jam dixi , composita est . Prior compositionis pars est* גוש gush : *quae vox Job. VII. 5. & saepe apud Chaldaeos* glebam *significat . Et in loco Jobi* גוש עפר gush aphar *est* gleba pulveris *h. e. terrae . At significabat etiam* glebam auri , *aut alterius metalli , pro ratione ejus quod adhibebatur. Imo facile ea vox absolute posita* aurum *significabat. Jam vero quod ad alteram compositi partem attinet : illud* פנקא phanka *non videtur diversam significationem habuisse a* פנקס phinkas : *quae vox Chaldaeis* tabellas , codicem , pugillares , *id omnino in quo scribitur , designat ; imo & interdum* atramentum ; *& fortassis commune nomen erat rerum , quae ad scriptionem pertinent . Itaque nomen compositum* Gusphanka *videtur notasse* aurum signatorium *sive* scriptorium . *Ut ut est ; annulum certe designabat . Unde* Vnculus (*utpote a* phanka *sive* VNKA *deductus*) *annulum signatorium notasse videtur* .

quod hanc sententiam minus verisimilem reddit; Nam Æoles dicebant οἶνος pro μόνος, hoc est, *solus*. Unde οἰάζειν, & οἰνίζειν, *solum sive solitarium vivere*. Hesych. Οἰνίζειν, τὸ μονάζειν, κατὰ γλῶσσαν· Οἰνῶντα, μονήρη. Ab οἶνος, *unus*, ut a Φοινίκος *punicus*; a ποινὴ, *pœna*, *punio*, & *impune*. Ab *unus* est adverbium *una* pro *simul*. Ut *una esse*. Sed prius nomen fuit: ut cum dicerent, *una cognosces*, pro *una eademque opera*. Sic Cicero: *Si mei consilii rationem cognoveris, una & id quod facio probabis, & in hac caussa putabis*, &c. *Una opera* apud Plautum, & alios, crebrum est. Ab *unus unicus*: quæ vox, quia unici semper cariores sunt, interdum idem significat, quod ἀγαπητός. Plautus Capt. act. I. sc. II.

Tibi ille unica'st mihi etiam unico magis unicus.

Sed *unicum* quoque accipitur pro *summo*, sive *præclaro ac singulari*. Turpilius:

Homo unicŭ est naturâ & singularis.

Afranius:

Quis tam sagaci corde, atque ingenio unico?

Plautus Asin. act. IV. I.

Nam tu Poëta es prorsus ad eam rem unicus.

Cicero in Cat. *In quem illud elogium unicum*, PLURIMÆ CONS. &c. Catullus: *Imperator unicus*. Festus; *Sardanapalus rex Assyriorum fuit unicæ luxuriæ*. Ab *uno* est *unulus*, unde *ullus*: ut ab *vinum*, *vinulum*, *villum*; a *benus* (ita antiqui dixere pro *bonus*, unde adverbium *bene*,) *benulus*, *bellus*; ab *bona*, *bonulus*, *bonullus*. Quin nonnunquam & hujusmodi alia ex se diminutiva formant, ut *cista cistula*, *cistella*, *cistellula*. A *cistella* est *Cistellaria* Plauti. Idem *cistula* & *cistellula* usurpat, Rudente, act. II. III. Cujus initium, *Intellige hanc*, &c. ab *ullus* est *neullus*, & κατὰ συγκοπὴν *nullus*, ut *nemo* ex *nehomo*: ab *unus* & *versus*, est *universus*, quasi *unum versus*. Cornelius Fronto: *Universi in unam sententiam conversi, dicendi quid, sive faciendi*.

V O

VOCONIA *pyra* a Plinio, lib. XV. cap. XV. referuntur inter ea, quorum nominis ratio nescitur. *Incerta*, inquit, *nominum caussa est (pyris) barbaricis Venereisque, quæ colorata dicunt; regiis, quæ minima pediculo sessilia, patriciis, voconiis, viridibus, oblongisque*. Sed valde verisimile est, nomen hoc habere ab eo, per quem innotuerint Romæ. Nempe ab *Voconio* aliquo. Nam Romæ erat *Voconia gens*, e qua Ciceroni, in Cluentiana, *Q. Voconius* judex memoratur, in Verrina III. *C. Voconius Saxa* Tribunus Pl. *Voconius Victor* poëta Martiali, lib. VII. & aliis alii. *Voconii* vero, uti & *Scantinii*, venere Romam ex Aricino municipio, ut auctor est Tullius Philipp III.

VOLA *medietas palmæ & pedis*, ut Servius ait. De eodem Festus: *Vola vestigium medii pedis concavum. Sed & palma manus vola dicitur*. [a primitivo πάλη unde παλάμη & παλάμη. γύαλον vola.] *Vola* dicta a βολή, *jactus*. Quia hac parte comprehenditur, quod projicimus. Unde & Hebræis *manus* est יד, a ידה, quod itidem notat βάλλειν. Græcis *vola* est θέναρ, a θείνειν, *percutere*; quod ea parte feriamus. A *vola* (ut Servius ait in III. Æn.) *pira* quædam *volema* dicuntur, eo quod *volam impleant*. Meminit & Maro, lib. II. Georg.

Crustumiis, Syriisque pyris, gravibusque volemis.

Ubi idem Servius *volemis* interpretatur *magnis*. Atque idem etymon adducit. Sed addit *volema pira lingua Gallica bona & grandia* dici. Quod si est, non e Latio vox est arcessenda, sed Gallica lingua, quæ eadem olim ac Germanica. Proinde potius *volema* dicatur a Germanico & Belgico *vol*, id est, *plenus*, a quo *vollen*, *implere*. Quicum optime convenit, quod *gravia volema* dicit Maro. Veteres Grammatici, Servius imprimis, a *vola manus* dici putant *involare*, quasi *vola amplecti*. Sed a *volando* potius esse, dicimus in *Volare*.

VOLARE aliqui factum putant ab *ala*, ut dicatur quasi *alare*, præposito digamma, more Æolum, [a πάλλω unde *ala*.] Sed facilius assentirem, si *ala* Græcum foret; in quibus Latini solent Æoles imitari: unde ab ἐμῶ, *vomo*. Quare alia origo quærenda est. Mihi non displicet, ut a πετῶ sit *volo*, *T* in *L* abeunte, more antiquo, quomodo pro Θέτις dixere *Thelis*: similiaque, de quibus suo loco dicimus. Πετάομαι, ποτέομαι, & πετάομαι idem notant, quod πέτομαι sive ἵπταμαι· unde ποτὴ *volatus*; ποτεινὸς, *volucris*; atque alia. Sic Latini *volucris* a *volatu*, ut Varro ait, IV. de L. L. Composita ejus *advolo*, *convolo*, *devolo*, *involo*, aliaque. Varro, lib. III. de R. R. *At in villam intra involans columba*, &c. Columella, lib. VIII. cap. III. *Neque enim debent ipsis nidis involare, ne dum adsiliunt, pedibus ova confringant*. Κατὰ μεταφορὰν sumitur pro *irruere in aliquem*, nempe tralatione ab avibus in escam irruentibus: quam tralationem Donatus in illo Terentii Eun. V. II. *involare in capillum*. Ac plane habeo persuasum, indeque esse, quod accipitur, pro, *vi aliquid tollere*. Cornelius Fronto: *Involat, qui in die venit: surripit clam, id est, furtive*. Sed videtur latius patere, & universe de eo dici, *quod vel aperte vel clam tollatur*. Gloss. *Involo*, κλέπτω. Onomast. *Involare*, ἀφαιρεῖσθαι. Catullus:

Remitte pallium mihi meum, quod involasti.

Non audio veteres, qui censent, non tam a *volando* esse, quam a *vola*: unde & *volare* deducunt. Servius in illud VI. Æn. de columbis:

Pascentes illæ tantum prodire volando.

Volando, inquit, *ambulando*. *Vola enim dicitur media pars pedis sive manus*. Idem in illud III. Æn.

. . . . *Prædam pedibus circumvolat uncis.*

Aut, inquit, *circum prædam, dixit, volat uncis pedibus: aut intra volam interiorem amplectitur prædam. Unde & involare dicimus, intra volam tenere. Unde & pira quædam volema dicuntur, eo quod volam impleant*. Idem in II. Georg. *Volema ab eo, quod volam impleant, dicta sunt. Unde & involare dicimus*.

VOLO pro *cupio* (ut Varro quidem notabat in quinto de L. L.) a *voluntate dictum*, & *a volatu, quod animus ita est, ut pervolet, quo vult*. Sed est *volo* a βούλομαι. Nam vicinus olim sonus litteræ *B* & *V* consoni, inde est, quod posteriori ævo *B* pro *V* usurparunt, adeo quidem, ut non distinguerent inter *albus*, & *alvus*; *bos*, & *vos*; *bacca*, & *vacca*. Multa hujus rei exempla reperies in antiquis Smetii Gruterique inscriptionibus: ut inter alia *beneficio* pro *veneficio*, & in præterito, *imperabit*, *adsignabit*, *procurabit*. Idem in Pand. Florentinis factum. Vide apud Cassiodorum de Orthogr. Adamantium Martyrium, qui fuse hac de re scripsit, ut corruptam seculi sui pronunciationem emendaret. Βούλομαι putatur esse a βῶ particula intensiva, & λῶ, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum a θέλω, uti hoc ab ἐθέλω. Quæ tria idem ac *volo* significant: Estque a λῶ λῷον, *melius*, sive *quod malumus*: Aliis placet βούλομαι esse ab Hebræo יאל, *jaal*, id est, *velle*. Nempe mutato *jod* in *vau*. A *volendo* est *volup*, seu *volupe*: Plaut. Asinar. V. III.

Hem senex si quid clam uxorem suo animo fecit volup.

Ita quoque legit Nonius. Ab adjectivo *volupis*, unde neutrum *volupe*, pro quo & *volup* κατ' ἀποκοπὴν apud Plautum legas, est *volupitas*, & per syncopen *voluptas*, ut a *facile facilitas*, unde *facultas*. Dusius Nunnesius, qui κατὰ μετάθεσιν factum putabat e τερπωλὴ, quod poëticum pro τέρψις, *delectatio*, *voluptas*. A *voluptas* est *voluptari*; ut a *nepote nepotari*. Utitur *voluptandi* voce Appuleius IX. Metam. & Quinctilianus, Declam. CII. cujus inscriptio, *Mures Mariani*. In vulgatis Quinctiliani codd. legitur *volutabitur*: sed ex manuscripto Lipsii leg. *voluptabitur*. A *volendo* quoque dicti sunt *volones*, de quibus lib. III. belli Punici. Item Festus: *Volones*, inquit, *dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem, usque ad octo millia, cum essent servi, voluntarie se ad militiam obtulerunt*. Macrobius, lib. I.

lib. I. Sat. cap. II. *Bello Punico, cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt, & Volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati. Volenter & voluntarie, sponte;* a *volens*, ut a *sapiens sapienter*. Utitur Appuleius, lib. VI. A *ne* & *volo* est *nolo*: unde in secunda persona olim fuit *nevis*, pro *nonvis*. Nævius, in Agitatoria:

Quasi dedita opera, quæ ego volo, ea tu nevis;
quæ ego nolo, ea cupis.

Citat Charisius cap. de Adverbio. *Nolo*, unico *L*; *nolle* duobus; quia illud est *nevolo*, hoc *nevelle*, ut scribit Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia. *Ne* in compositione privat: ut in *nemo*, *nefastus*. A *nolo nolentia* dixit, Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem. A *magis* & *volo* est *mavolo*, quod non uno in loco usurpat Plautus. Ex eo contractum *Malo*. Hac de voce ita Annæus Cornutus apud Cassiodorum in collectaneis de Orthographia: *Malo, qui putant ab eo, quod est Græce* μᾶλλον *comparativo modo, descendisse, & per duo L L scribunt, peccant. Non enim a Græco translatum est. Sed ab antiquorum consuetudine, qui primo Magis volo dixerunt, postea pluribus elisionibus hoc verbum angustaverunt, ut Magevolo, deinde Mavolo, quod frequentissimum apud illos est, novissimo hoc subsistit, ut Malo esset, sed Malle per duas L L; Velle enim est. Item Nolo per unum L, Nolle per duo L L; Nolo enim nevolo est, Nolle ne velle.* Hæc Cornutus. Similiterque Isidorus, lib. I. cap. XXVI. Etsi vero *magis* in *malo* contineatur: tamen κατὰ πλεονασμὸν *magis malle* dicunt Paullus, & Ulpianus. Imo similiter loquuntur Plautus, Terentius, Cicero: quod præter alios ostendunt Scipio Gentilis, lib. I. Παρεργ. cap. XXXII. & Franciscus Fabricius ad Ligarianam.

VOLUMINA generatim dicuntur *ea, quæ volvuntur*. Hinc quæ B. Joannes cap. XI. Evangelii sui vocat κειρίας, quæque vulgatus interpres nominat *fascias sepulchrales*, ea Arnobius appellat *pollinctorum volumina*. Ita enim recte ex vett. membranis emendat Carrio, lib. II. Emendat. cap. XIII. pro quo in vulgatis erat *velamina*. *Libris* quoque impositum hoc nomen, quia antiqui eos convolverent ad cylindri similitudinem, ut hodieque faciunt Turcæ; non vero in tabellas componerent, plicarentque, quæ apud nos consuetudo obtinet. Sic Plinius suæ naturalis historiæ libros *volumina* appellat. Et Ovidius Metamorphosin suam *ter quinque volumina* vocat. Cicero quoque *epistolarum volumen*, inquit, epist. IX. lib. 12. ad Att. non quia singulæ epistolæ involutæ clauderentur (hæ enim plicabantur): sed quia multæ cum essent, librum efficerent, eoque circa lignum involvebantur. Ad hanc *libri convoluti* figuram respexit Juvenalis, quando ait,

. . . . Penem
Tam magnum, quam sunt duo Cæsaris Anticatones.

Addamus & hoc obiter, *voluminibus* absolutis solere addi *umbilicos*, qui sic dicti, quod *umbilici nostri* formam imitarentur: unde Horatius de epodis suis od. XIV. *ad umbilicum ducere*, hoc est *finire*; & Martialis similiter *pervenire ad umbilicum*, lib. IX. epigr. ult. Ii, Porphyrione auctore, non lignei modo, verum & ossei corneive erant: pingi quoque solitos ex Martiale discimus. *Exterior interiorque voluminum pars* dictæ *frontes*, unde Ovidius, eleg. I. lib. I. Trist.

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes.

Martialis quoque *pumicatam libri frontem* dixit, lib. I. Indeque lucem capit hoc Catulli:

Cui dono lepidum novum libellum
Arida modo pumice expolitum.

Extremæ vero *partes*, quod extra volumen eminentes, cornuum similitudinem haberent, *cornua* nominatæ, unde Ovidius itidem:

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Non, inquit, atram & infelicem sortem tuam decent candida cornua: quæ lætioris sunt fortunæ indicia.

VOLVO, juxta aliquos, ut Perottus indicat, a *volare*, quia *volando* quasi *volvi alæ* videntur. Verum id placere non potest. Sed omnino a Græcis est, sive sit a κυλίω, quod ab Hebræo גלל, quæ idem significant. Sive ab εἴλω, spiritu aspero in *V* converso, quomodo ab ἕσπερος est *vesper*; ab Ἐλέα, *Velia*, unde qui Græcis *Zeno Eleates*, is Appuleio Apolog. II. dicitur *Zeno Velia oriundus*. Sive a κυλίω, hoc est, *versa*, *circumago*. A *volvo* est *voluto*, unde *volutabrum*, locus in quo sues volutantur. A *volvendo* quoque dicuntur *Valvæ*, & *Valvolus*, & *Volumen*: de quibus seorsim. A *convolvendo* est *convolvulus*, prout vocat Cato de R. R. cap. XCV. qui & *involvulus*. Plauto, Cistell. act IV. sc. II. *Vermiculus est damnificus se in pampini folio implicans & involvens*: unde & nomen teste Festo. Sed apud eum corrupte, etiam MSto, est *Involvus* pro *Involvulus*. Ab *involvendo* est *involucre*, quod Græcis ἀμφίβλιον. Plautus, Capt. act. II. sc. II.

Nunc senex est in tonstrina, nunc jam cultros attinet,
Ne id quidem involucro injicere voluit, vestem ut ne inquinet.

Ubi Turnebus *involucrum* mavult. Alias *involucrum* dicitur herba, quæ aliter *epithymum*. Nomen ἐπιθύμου & *involucri*, ex eo, quia *thymo se involvit*. Unde *paliioli similitudine* esse ait Plinius. Sic enim est in melioribus libris, non *pili*, aut *palsuri*. At Isidoro *epithymum* aliud. Nempe *flos thymi*, qui flos similis est thymbræ.

†VOLVO & VALVAE aliaque hujus generis sunt omnia a communi origine גלגל *gilgel* Chald. *Galgel* h. e. *volvit*, *revolvit*. Hinc sicuti τὸ *Gilgel* saepe est *exsecare* seu *castrare* (unde Jos. V. 9. est *Galgalis* nomen) sic etiam *devolvere pondera* a Catullo ad castrandum refertur. Vide dicta in GALLUS, & in *Galli sacerdotes*. Cur autem in priore syllaba vocom propositarum vocales diversae sint, apparet ex eo quod illud *gilgal* modo A in priore syllaba assumit, unde GALGALIS nomen fuit, modo O aut V, ut in *Gulgoleth* & *Golgotha*: unde VOLVO, & *Valva*. Illud fortasse magis mirandum, cur *Gimel* illud duplex in duplex V consonum transierit. Sed ejus rei exempla non desunt. Vide Vossium in de litterar. permutat. Sic etiam ab eadem radice non duplicato tamen, sed simplici G ut in גלל *galal*, nomen invenit VALLIS, quia curvitatis imaginem objicit, qua parte mons sinuari in planitiem incipit. MAZOCHIUS.

VOMO videri possit esse a Chaldæo פום, *os*, quod & Arabibus *Fom*. Est enim *vomere*, *cibum vel aliud stomacho per os ejectare*. Sed non dubito quin sit ab ἐμῶ. Quippe idem notat, & ἀναλογία favet penitus. Nam non tantum spiritus asper, sed & tenuis, interdum mutatur in digamma sive *V* consonum. Sic ab οἶνος est *vinum*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab εἴδω, *video*; ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. A *vomo* est *vomitio*, quæ & *vomitus*. Gloss. Cyr. ἐμετὸς, *vomitus*. Ab eodem *vomitoria*, quomodo vulgo dicebantur ostia per quæ populus in spectaculis ab exterioribus porticibus veniebat in sedes suas. Macrobius, lib. IV. Saturn. cap. IV.

Mane salutantum totis vomit ædibus undam.

Pulchre vomit undam, & antique, nam Ennius ait:

. . . . Et Tiberis flumen vomit in mare salsum.

Unde & nunc vomitoria in spectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in sedilia se fundunt. Hæc Macrobius. *Aditus* appellat Vitruvius, lib. V. cap. III. A *vomo* quoque est *vomer* seu *vomis*, *quod vomit terram*: ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Nescio quid suspicaturus sim de Fungero, quod etymi hujusce auctorem laudare malit ignobilem Ascensium, quam eum, ex quo is hauserat, Varronem. Saltem Isidorum potius nominasset nobis antiquitatis ergo. Nam idem apud eum legas, lib. XX. cap. XIV. Sed apud eum alteram quoque, ac parvæ rei, etymon legas. Nempe *vomis* dicatur, quod *vi humum eruat*. A *vomendo* quoque dicta *vomica*, unde Serenus Sammonicus:

Sunt qui … , quos dira vomit natura tumores.

Quamquam non tam eas sic dici puto, quia uteri illas vomat, quam quod *hæ saniem ac pus vomant*.

VOPISCUS quis sit, docet Plinius lib. VII. cap. X. *Vopiscos appellabant e geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interemto abortu.* Solinus, cap. IV. *E geminis, si remanente altero alter abortivo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, Vopiscus nominatur.* Probus, vel alius, de Nominum ratione, Valerio Maxim. annexus, *Vopiscus, qui in utero matris geminus conceptus, altero abortu ejecto, incolumis editus erat.* Nonius extremo opere suo: *Vopiscus, qui ex duobus conceptis, uno abortu excluso, ad partum legitimum deducitur.* Fuit id cognomen in gente Julia. *Vopiscus* forte ex *vi* & *opisci*, quia vigore virtuteque naturæ fiat, ut post unius abortum, alterum mater fœtum spiscetur. Vel sit ab Dorico σῶπις sive Æolico Αὔπις, quæ κοινῶς Οὖπις. Ita dicta Diana λυσίζωνος, ἀπὸ τοῦ ὀπίζεσθαι αὐτὰς τὰς τικτούσας. Ut a *Syrus Syriscus*, ita a *Vopis Vopiscus*: tanquam qui favore Dianæ λυσιζώνα vitalis permanserit. [puto esse diminutivum a βωβὸς, πηρὸς, χωλὸς, *mutilus*.]

VORO a βορὰ, hoc est, *pabulum*, *cibus*, ac proprie *bestiarum*: ut *vorare* primis propriaque significatione notet, *ferino more comedere*, β in *V* consonum sæpe mutatur, quomodo a βιῶ, est *vivo*, a βούλω *volo*: interdum etiam in *V* vocale, ut *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*. A *voro* est *vorax*, ut ab *edo edax*. Gr. βορὸς, vel, ut alii βόρος, unde apud Homerum δημοβόρος, *populivorus*, aliaque composita. A *vorando* quoque est *vorago*, ut ab *imitando*, *imitago*, ea quo *imago*. Ejusdem originis est *vorattina*, vorandi officinæ, & μεγαλοτρώκτης, *homo vorax*. Legas apud Tertullianum in Apologetico.

†VORO (& fortasse etiam βορὰ i. e. *pabulum*) est a בלע *vala* ejusdem significationis, sed L in R non praeter solitum transeunte. MAZOCHIUS.

VOVEO [εὔχω, ὑπέω.] a βοάω. Duplex facta mutatio. Nam & β conversum in *V* consonum, & *AI* in *E* breve. Utriusque exemplum quoque habes in *venio*, ut quod sit a βαίνω. Vide *fenestra*, *vivo*, *vescor*, *vorax*, &c. Vel est *voveo* a βοῶ, ut proprie de iis dicatur, *qui contentiori voce Deo spondendo aliquid se obligant*. Prius etymon secutus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, Nunnesius, in Grammatistice; alterum Jul. Scaliger, Exercitat. CCCX. Sect. I. A *voveo* est *votum*: unde *Votorum dies* dicebantur Kalendæ Januariæ, & imprimis III. post Kalend. Januar. quibus sollemnia pro salute Principis vota faciebant: ut ad Spartianum Casaubonus observat ex Dion. lib. LVIII. & Leg. CCXXXIII. De verborum significationibus. Quibus alios scriptores adjungit Schottus, lib. V. Observat. Human. cap. XXXI. Ac eumpse morem, cum votorum appellatione, retinuere Christiani Imperatores: ut liquet ex Tit. Cod. de oblatione votorum, & canone LXII. Concilii Trullani: ubi Balsamo Latinæ linguæ ignorantia ridicule ait Festum istiusmodi diem dici βοτα ἀπὸ τῶν βοτῶν sive προβάτων, quia in honorem Panis, pastorum Dei, fuerit institutus. Ut a *voveo votum*, ita a *devoveo* est *devotus*, unde *devotare*. In Isidori Glossis legas: *Devoto*, *accuso*. Quæ interpretatio parum commoda. Rectius Glossæ Græco-Latinæ: Ἀφοσιῶ, *scelero*, *devoveo*, *devoto*. Usus Accius Æneadis:

Patrio exemplo, & me dicabo, atque animam devotabo hostibus.

Sic liquet scripsisse Accium, etsi Nonius videatur legisse *devorabo*. Etiam in MSStis codd. legas apud Cic. in Paradoxis: *Quæ vir patrem Decium, quæ filium devotavit, ac immisit in armatas hostium copias.* Etiam in vett. Plauti libb. est, Casina, act. II. sc. VI.

Credo hercle hodie devotabit fortes, si attigerit.

Ubi in vulgatis male *devotabit*. Appuleius quoque, lib. IX. Met. *Cuncta cœli numina, quæ dejerando temere devotasti, pessimum pessime perdant.*

VOX unde sit, docet his verbis Priscianus, lib. I. cap. I. *Vox dicta est vel a vocando, ut dux a ducendo; vel ἀπὸ τοῦ βοῶ βοῶ, ut quibusdam placet.* [Βὼξ vide *foncer*.] Sed omnino *vox* est a *voco*, *voco* a βοῶ inserto *C*, quomodo a σπέος est *specus*: quomodo item Varroni ab *una* est *uncia*. Nec absurde tamen Nunnesius, cui in Grammatistice *vox* est a βάζω, sive futuro βάξω, *loquor*. Idem tamen alibi censet *vox* esse a φωνὴ. Ac Becmanus similiter deducit *voco* a φωνῶ. Sed huic obstat tum quantitas prioris syllabæ, tum quod *N* non soleat in *C* converti, imo fortasse neque cognatam *G*, nisi sequente *C*, vel *G*: quomodo vetustissimi Latini, Prisciano teste, scripsere *Agchises*, *agceps*, *aggulus*, pro *Anchises*, *anceps*, *angulus*. A Syriaco tamen ENO est ἐγὼ, ut monuit Caninius. A *vox* est *prox*. Festus: *Prox, bona vox, velut quidam putant, significare videtur; ut ait Labeo de jure pontificio, lib. IX.* Addit Paullus; *Prox, quasi proba vox.* A *vocando evocati* dicebantur milites veterani, qui expletis stipendiis in gratiam consulum ducumque militiam sumerent. Nempe tales rogatione ac precibus, sæpeque literis aut nunciis nominatim *evocabantur*: unde iis nomen. Ac singuli eorum *centurionum* honore & insignibus afficiebantur: unde & Dione teste, vitem gestabant, quod centurionum, vel eorum, qui ad centurionatum erant designati insigne fuisse, alibi diximus. Hæc ratio est, cur Cæsar *centuriones evocatosque* passim conjungat & æquet. Idem in caussa est, cur vocabula ea a veteribus interdum confundantur, ut cum Valerius Maximus Titinium *centurionem* vocet, qui Vellejo est *evocatus*. In Glossis etiam vett. legas: *Evocatus*, ταξίαρχος. Plura de *evocatis* vide apud Lipsium libro primo de militia Romana, dialogo octavo. Ab *advocando* dicti *advocati*, qui Græci παράκλητοι, ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν. Hodie forensis opera continetur *caussidicorum* & *procuratorum* munere: olim autem diversæ erant functiones *patroni*, *advocati*, *cognitoris*, & *procuratoris*, qua de re ita Asconius in Divin. *Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico: aut procurator, si negotium suscipit: aut cognitor, si præsentis caussam novit, & sic tuetur, ut suam.* Pluraque de *advocati* & *cognitoris* munere vide sis apud Budæum Annot. Poster. in Pand. Ab *advoco* est *advocito*. Festus: *Advocitat, sæpe advocat.* Ubi MSSti *Arvocitat*. Quod placet. Nam veteres *ar* pro *ad* dixere, unde *arcesso*, *arfari*, & alia.

V P

VPUPA vulgo nomen eo accepisse putatur, quod Tereus, Thracum rex, in avem eam commutatus, etiam nunc requirens filium Ityn, quem Progne marito comedendum apposuerat, inclamet ποῦ ποῦ, hoc est, *ubi*, *ubi*. Sed sane possumus cum Varrone nomen hoc deducere a voce ejus *pu*, *pu*, utcumque non ad fabulas recurramus. Magis interim eo inclinat animus, ut sit ab ἔποψ, quo pacto avis illa Græcis vocatur: ut est in Onomastico veteri, atque etiam B. Hieronymus indicat in V. cap. Zachariæ. *E* conversum in *V*, quomodo ab ἕλκος est *ulcus*. *Upupa* etiam ob similitudinem dicebatur instrumentum ferreum, quo in lapicidinis utebantur ad eruendos & excavandos lapides, quod Græci ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν, id est, *fodiendo*, ὄρυγα dixere. Gloss. vett. *oppopa*, ὄρυξ. Sic usum videmus Plautum, Captivis, scen. ultim. ubi Tyndarus ait, sibi, simulatque in lapicidinas detrusus esset, datam esse *upupam* in manum: ut scilicet hoc esset illi misero, quod patriciis pueris monedula, anas, aut coturnix. Hæc avium nomina recenset, quia & *upupa* avis nomen esset: unde ferreo huic lapicidarum instrumento *upupæ* nomen erat. Videntur hoc instrumentum etiam *fubulam* dixisse: unde in scriptoribus de limitibus legas: *fubulis impositi lapides*.

VR

V R

Vrbs est ab עיר, quod est *civitas*, ut Genes. IV. XVII. Numer. XXXV. II. & alibi. [ex ὄλπις pro πόλις. vide *oppidum*.] Nec tamen sententiam eorum damno, quibus placet, *urbs* esse contractum ex *orbis*: quomodo πόλις a πόλος, hoc est, κύκλος. Censet hoc Varro, qui & alterum addit etymon. Sic enim scribit, lib. IV. de L. L. *Oppida*, inquit, *quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & urbo urbes*. Quibus verbis indicat, vel *urbem* dici quasi *orbem*, quia in *orbem* fieret: vel ab *urbo* sive *urvo*, hoc est, *buri*, sive *aratri curvatura*: unde *urbare*, hoc est, in *urbe* condenda circumdare *urvo aratri*. Vide Festum in *Urvat*. Et in Philox. Gloss. legas, *Urbata*, περιεσφραγισμένα. Nimirum *urbem* condituri (quod pluribus ostendit Varro, in IV. de L. L.) taurum & vaccam futuræ fecunditatis spe, jungere solebant, & aratro sulcum designabant, intra quem *urbem* ædificarent. Utramque, quam attulimus, nominis caussam ponit etiam Isidorus, lib. XV. cap. II. Morem vero aratro mœnia signandi probat idem his verbis Catonis in Originibus: *Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret: ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet*. Fusius idem ad V. Æn. explicat Servius: *Conditori*, inquit, *civitates taurum in dextra; vaccam intrinsecus jungebant, cincti ritu Gabino, id est, toga parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto, loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum*. Est hac de re illustris quoque locus apud Ovidium, quarto Fastorum.

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro, &c.

Et paullo post:

Inde premens stivam designat mœnia sulco;
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.

Quia autem quo ritu quid factum, eodem vel contrario reddi solet infectum, (quomodo qui manucapti, indeque mancipia dicti manumissione restituebantur libertati:) ideo, ut condendis, sic etiam evertendis *urbibus* aratrum adhibebant: quemadmodum Servius monet ad illud I. Æn.

. . . . *Cui littus arandum*.

Idemque probat illo Horatii, od. XVI. lib. I.

. . . . *Imprimeretque muris*
Hostile aratrum exercitus insolens.

Idem ex Philippicis Cicero & Cajo J. C. probant Horatii interpretes ad locum citatum. Ex his planum fit, cur *urbi* nomen inditum voluerit Varro ab *urbo* sive *urvo*. Quod autem Romani aratri curvaturam *urvum* vocarunt, id eo factum, quia *urvum* generatim dicerent τὸ ἀνάστιμον, hoc est, *quod ita flexum, ut redeat sursum versus*. Hinc *urvare*. [κυρτώσαι & χυροῦσθαι.] & compositum *amburvare*, corpus saltu reciprocare, prout Salii facere solent. Lucilius apud Festum & Nonium:

Præsul ut amburvat, sic volgu' redamtruat inde.

Ita eum locum in Conjectaneis emendat Scaliger. Vide. *Urinare*. Verum ad Festum legere mavult,

Præsul ut amtruat, inde & volgu' redamtruat olli.

Quod magis placet, eo quod propius abit a schedis Festi antiquis a Fulvio editis: utpote in quibus legatur:

Præsul ut ampiruat, inde vulgus redamtruavit.

Nam *ampiruat* ex *amptruat* facili errore factum, quia *t* & *i* eodem scribuntur modo. Et *inde* clare ponitur ante *vulgus* non postremo loco, ubi *illi* magis convenit, nisi *olli* mavis. Ut *quadrivium* dicimus, ita *quadrurbem* dixit Attius, quod Græce τετράπολις. Τετράπολιν autem vocarunt Œnoën, Probalinthum, Tricorythum, & Marathonem, quatuor Atticæ populos, teste Stephano in Τετράπολις. At fallitur Festus, cum ea de re sic scribit: *Quadrurbem Athenas Attius appellavit, quod scilicet ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Piræa, Sunio*. Sed hanc sententiam satis refellunt, quæ hac de re notavit clarissimus atque amicissimus collega meus Joannes Meursius, lib. de Fortuna Atticæ, cap. III.

Vrceus, *vas aquarium*, unde *urceolus*, quod lemma est distichi XCV. in Apophoretis Martialis. De etymo *urcei* sic Isidorus, lib. XX. cap. VI. *Orca est amphoræ species, cujus minore vocabulo urceus, diminutive urceolus est*. Sed omnino & *orca* & *urceus* sunt ab ὄρχη, quod est *genus vasis fictilis*. Vide quæ dicimus in *Orca*.

Vrgeo ab ὀργᾷν, si credimus Julio Scaligero, in lib. de Plant. *Plantæ quoque*, inquit, *primo vere dicuntur ὀργᾷν, ficus & animalia, quæ urgentur in Venerem, eadem potissimum tempestate, unde & verbum nostrum a Græco illo*. Nunnesio in Grammatice visum deducere ab ὁρμᾷν, ut μ in G mutetur, quomodo ab ἀμνὸς est *agnus*. Mihi neutrum placet. Sane *urgere* est ἐργοδιώκτειν· eoque videtur esse ab ἔργον, ut quod nihil sit aliud quam *ad opus excito*, aut *stimulo*. Ejus compositum est *exurgeo*. Festus: *Exurgentes, exprimentes*. Ubi vulgo *exugentes*, ut sit a *fuge*. Sed MSSti partim *exurgentes*, partim *exsurguentes*. Est & ab *urgeo indulgeo*. Scio esse, qui ab *algeo* deducant, quia qui indulget, is operi haut fervide instat. Sed plane assentio doctissimo Casaubono, qui ad Persii sat. V. monet, conflari hoc verbum ex *in* στερητικῷ, & *urgeo*: *D* interjectum esse, ut in *indoles*, quod est ab *olescere*, hoc est, *crescere*: *R* autem in *L* mutari, quomodo a *Remo Lemures* dicti existimantur: suntque id genus sexcenta. Aliud quoque in mentem venit. Quid si conflatum dicam ex *indu*, pro *in*, & *urgeo*? Matres indulgentes & his similes, quicquid puero gratum, *urgent* adversus patres, & severius educantes. *Indulgentiam* medio ævo dixere, cum tributa & vectigalia Imperatores laxabant. Quod vero vir eruditus auctarii Philoxeni cap XXXIII. censet natum esse illud vocabulum Ammiani Marcellini temporibus, nonnihil eum fugit ratio. Nam, ut ipse agnoscit, usus eo scriptor Panegyrici Flaviensium nomine dicti Constantino Aug. At Ammianum quis ævo Valentis & post vixisse nescit, qui legerit librum ult.

Vri *boves silvestres* ab *urendo* dicti videntur Angelo Decembrio, lib. IV. de politia literaria parte I. Sed hoc inepte. Verisimilius Servius in Georg II. vers. CCCLXXIII ubi ait *Uros* dici ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, *montibus*, ac nasci eos in montibus Pyrenæis, qui inter Gallias Hispaniasque. Sed maxime credimus Macrobio, lib. VI Saturn. cap. IV. *Punicis*, inquit, *Oscisque verbis usi sunt veteres: quorum imitatione Virgilius peregrina verba non respuit, ut in illo*,

Silvestres uri assidue . . . .

Uri enim Gallica vox est, qua feri boves significantur. Hanc sententiam firmare est ex eo, quod (uti Gesnerus, lib. I. de quadrupedibus, observat) hodieque in Germania *ur* in compositione *silvestrem* notet: ut *ur ochs*, bos silvestris; *ur-han*, Gallus *sylvestris*. Atqui Germanicam & Gallicam linguam, imo & Hispanicam, Britannicam, ac Illyriam linguam antiquis fuisse eandem, fuse docet clarissimus Cluverius, lib. I. rerum Germanicarum.

Vrina sic dicta putatur, vel quod *in exeundo urat*, vel quasi *egerina*, quia ex *renibus egeritur*. Utrumque etymon ponit Isidorus, lib. II. cap. I. Sed est a Græco οὖρον, unde δυσουρία, quæ Plinio & aliis *difficultas urinæ*; & οὐρητῆρες, *venæ a renibus ad vesicam urinam deferentes*, ut scribit Celsus, lib. IV. cap. I. Ab eadem origine est παλίνουρος, ex πάλιν, hoc est, *rursus*; & οὐρεῖν, hoc est, *mejere*. Est & nomen proprium gubernatoris classis Trojanæ, qui dormiens e navi in mare decidit, ut narrat Virgil. extremo lib. V. Lusit in hac voce Mart. lib. III. epigr. LXXVII.

Minxisti currente semel, Pauline, carina:
Mejere vis iterum, jam Palinurus eris.

Urinam κατὰ μεταφορὰν dici *de genitali semine*; *mejere* item ad *Venerem* transferri, jamdudum viri docti monuerunt.

Vrinatores sunt, quos Græci vocant κολυμβητῆρας: vel etiam κυβιστῆρας ac κυβιστάς· quam vocem Etymologici auctor exponit κολυμβητάς. Idem κυβιστᾷν interpretatur ἐπὶ κεφαλῆς πηδᾷν, quod est in

caput volvi. Talis enim *urinantium* habitus. Sed & κυβισταὶ aliter dicti ἀρνευτῆρες, ut ex Hesychio & Eustathio constat. Quæ vox ab ἄρνες, hoc est, *agnis*, quia *soleant hi pedibus sublatis subsilire in caput*. [ab ἀρύω *haurio*.] *Urinari*, pro *mergi in caput*, crebrum est apud Plinium. Columella quoque, lib. VIII. cap. XIV. *inurinare* dixit, de anseribus agens. Putant quidam *urinare* esse ab *urna*, *cum in aquam mergitur*: *urnam* vero ab *urgendo* dici ajunt cum Catholico, & Ugutione. Verum contra Varro *urna* deducit ab *urinare*, hoc ab *urbo* sive *urva*, quomodo vocatur τὸν ἀνάστροφον, hoc est, *quod sursum versus recurvandum*. [ἀρύσαι, idem quod ἀρύσασθαι.] Verba Varronis, quæ sunt lib. IV. de L. L. sic restituit Jos. Scaliger: *Urnæ dictæ, quod urinant in aqua haurienda, ut urinator. Urinare est mergi in aquam in urbum; fictum ab urbo, quod ita flexum, ut redeat sursum versus: ut in aratro, quod est urbum*. Hæc Varro. Quem videmus urna deducere ab *urino*, *urino* ab *urbo*, qua de voce plura in *Urbs* diximus. Quod si ab *urbo* minus esse placet, vide an non corruptum sit ab ἀρύειν, trajecto ι, literisque aliquot immutatis. Sane significatio convenit, cum ἀρνεύειν sit κυβιστᾷν sive *urinare*, ut paullo ante diximus.

VRO unde sit, non satis paret: sed tamen non dubitandum, quin vel sit ab Hebræo אור, id est, *ignis*; vel Græco πυρόω, quod a πῦρ, id est, *ignis*. Si posterius placet, dicendum erit veteres ex πυρῶ fecisse *buro*, atque id comprobari e composito *comburo*, & derivato *bustum*, ac *bustar*. Sed de *comburo*, objici potest, quod ut ex *am* & *ago* inserto *b* fit *ambago* & *ambages*: sic a *cum* & *uro* inserto *b* fieri *comburo*. Id ita esse, comprobari videtur ex cæteris compositis *amburo*, *aduro*, *inuro*, atque aliis, in quibus *M* illud non apparet. Sed invalidum hoc telum, quia & *uro*, & *buro* dixere, unde *bustum* & *bustar*. Nam ridiculum est, quod Grammatici volunt *bustum* dici κατὰ συγκοπὴν pro *bene ustum* ea *bene*, & *ustum*. Nec multo melius, quod alii credunt *bustum* κατ' ἀντίφρασιν factum esse e contra *bustum*, quomodo ab ἄγρα est *rura*. Sic igitur statuendum, & *buro* dixisse, & *uro*. Ac *buro* esse a πυρῶ, quod a πῦρ. *Uro* vero esse ab חרה, *ardere*, *comburi*. Vel ab אור, id est, *ignis*: quod etymon jam olim Papias adduxit. Hoc vero ab אור, *lucere*. A quorum altero & *aurum* nomen accepit, ob *igneum ejus metalli fulgorem*. Ab *ustum* est *ustor* νεκροκαύστης, prout Glossæ veteres interpretantur. At νεκροκαύστης vox in Cyrilli Glossis *bustuarius* & *rogarius* exponitur. Ab eodem est *ustrina*. Gloss. Phil. *Ustrina*, πυρκαϊά. Item, *Ustrina*, καῦστρα νεκρῶν. Est igitur *ustrina* locus, in quo cremabatur cadaver: qua de voce plura diximus in *Bustum*. Ab eodem *ustulare*: unde *semiustulatus*, in Miloniana. A *vivus* & *comburo* est *vivicomburium*, quod sic dictum ad discrimen cadaverum, quæ olim comburi mos erat. Usus Tertullianus, lib. de anima cap. I. *Sed de patibulo & vivicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat*. Quibus delictis hoc supplicium irrogari soleat, docet Radulphus Fornerius, lib. I. rerum quotidianarum cap. VII.

† **VRO** antea dicebatur BVRO, uti constat non tantum ex composito *comburo*, sed etiam ex BVSTVM & BVSTAR. *Buro* autem venit ex בער *ardere*, & in Piel בער *buer* est *urere*. Indidem est Gr. πῦρ & πυρόω. Hoc autem remotius a fonte Hebr. quam BVRO, quia & prima consona mutatur, & transfertur a significatu effectûs ad significationem causæ, ignem scilicet. MAZOCHIVS.

VROPYGIVM dicitur *pars ultima spinæ*, *ubi vertebræ desinunt*. Martialis, lib. III. epigr. XCIII.

Et anatis habeas uropygium sacræ.

Ubi clarissimus Gruterus in Palatino reperit *ortopygium*, in Bongarsiano *bortopygium*, in alio vero prius *ortopygium* scriptum fuerat, postea que mutatum in ὀρθοπύγιον. Scribendum autem vel *uropygium* vel *orropygium*, vel *orthopygium*. Nam *oropygium*, quia prima est correpta, locum in hoc versu non habet. Esse a πυγὴ, quo *nates* signantur, satis liquet. Prior vero pars est ὄρρος, vel ὀρὸς, vel ὄῤῥος, vel ὀρθὸς. Ac tria quidem priora idem significant, nempe τὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ πέρας, ut Galenus exponit in Lexico Hippocratis. Unde ὀρροπύγιον, sive ὀῤῥοπύγιον, sive ὀροπύγιον, pars ea quæ inter ὄῤῥον, & πυγήν. Ὀρθοπύγιον vero est ab ὀρθὸς, id est, *rectus*, ut proprie signet *partem illam erectam elatamque supra clunes*, *quam* ὄῤῥον *dicimus*. Itaque & Hesychius ὀῤῥοπύγιον exponit ὀρθοπύγιον, unde etiam liquet ejus ætate ὀρθοπύγιον usitatius fuisse.

VRRVNCVM quid sit, docet hic locus Varronis lib. I. de R. R. cap. XLVIII. *Illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quam granum, vocatur fris. Quod in infima spica, ad culmum stramenti summum, item minus, quam granum est, appellatur urruncum*. Est a Græco ἤρυγγος, vel Latino *aruncus*, quibus notatur *villus de mento hirci dependens*: ut in *Aruncus* diximus. Caussa etymi, quia *quasi villos de se fundat*. Vel deducamus ab *urendo*, quia summa quæque in segete æstu maxime uruntur.

VRSVS deducit Ang. Caninius & cum eo Petrus Nunnesius, ab ἄρκτος, eliso κ, & converso *T* in *S*, quæ mutatio frequens in omnibus libris. Sic Græci dicunt γλῶττα vel γλῶσσα, Latini *pulso* vel *pulto*, ac quod Germani *was*, *das*, *wasser*, id Belgæ, *wat*, *dat*, *water*. Quamquam vero etymon hoc duriusculum est, tamen quia significatio eadem est, magis placet, quam ut *ursus* sit ab Hebræo *VR*, ob *igneam animantis indolem*; vel a supino verbi *urgeo*, quia *animantes alias urgendo ac propellendo prosternit*: vel ut sit quasi *ertus*, sive *hirsus* dicatur, hoc est, *hirsutus*, δασύτριχος. Nihilo magis verisimile *ursus* dici quasi *orsus*, quia pariat non fœtum perfectum, sed *tenuem fœtus orsum*: vel ut eadem de caussa dicatur venire ab *ore*, quia *ore* suo mater fœtum lambat, & lambendo perficiat, ut quem ediderat informem. Cæteroquin favet huic sententiæ Isidorus, lib. XII. *Ursus*, inquit, *dictus fertur*, *quod ore suo formet fœtus*, *quasi orsus*. Sententia vulgata est, & Plinio etiam tradita, lib. VIII. cap. XXXVI. Sed plane fabulosa. Nam in *ursis* fœtis a venatoribus captis & dissectis catuli inventi, sed membris plane formatis distinctisque. Sententia vero vulgaris ex eo originem traxit, quod nascentibus *ursis*, secundinaque obvolutis, qua ratione tantum informem carnem præferunt, lambere mater fœtum soleat, usque dum revellerit secundinas. Vide Scaligerum, Exercitat. VI. sect. XV. & Dalecampium ad memoratum Plinii locum; & quæ in opere Idololatriæ gentilis ac Physicea Christianæ diximus, lib. III. cap. LIV. Africa *ursos* non habet, si Plinio credimus. Qui idcirco miratur, in annalibus scribi, Domitium Ænobarbum Curuleio M. Pisone & M. Messalla Coss. dedisse *ursos Numidicos centum*. Justus Lipsius, lib. II. Elect. cap. IV. intelligi putat *leones*. Quam sententiam in Oratoriis nostris secuti sumus. Sed placet nunc magis Salmasii opinio, qui Plinium putat errasse. Vide eum in Exercitationibus ad Solinum; & quæ diximus opere ante memorato, lib. III.

VRTICA ab *urendo*, quod igneæ sit naturæ, unde admota carni pruritum ac pustulas excitat. Recte igitur supposititius ille Macer:

. . . . Nec immerito nomen sumsisse meretur,
Tacta quod exurat digitos urtica tenentis.

Eandem vim habet *conchylii* genus: unde & ipsum *urtica marina* nominatur.

VRVS, *bos agrestis*, in Pyrenæis montibus nascens, animantibus cæteris, elephanto excepto, major, atque ita dictus ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc est, *a montibus*. Hæc Servii sententia est in II. Georg. Sed Macrobius in VI. Sat. cap. IV. auctor est, *uri* vocem esse Gallicam. Nec repugnat, quod Solinus refert *inter Germaniæ & Septentrionis feras*: quodque in Philox. Glossis legas, *Uror*, (leg. *urus*) βοῦς Γερμανός. Nam & Gallis, & Germanis, vox *uri* erat communis. Quemadmodum enim utrique com-

communi Celtarum appellatione censebantur, ita linguam etiam communem habuere. Ergo *urus* est, qui Germanis *aurochs*. de *uris* vide Cæsarem, lib. VI. de Bello Gallico. Item Aristotelem, Plinium, Solinum. Qui *uri* sunt, vulgo *bubali* dicuntur, errore inveterato: qua de re in *Bubalus* diximus.

V S

VSQVA ex ὥς ἄν. [ἕως ἄν.] Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. c. CLV. Ubi ὡς valet ἕως. *Us* ergo ex ὡς. Habes idem in *usquam* & *uspiam*: ubi aliam vim habere videtur. Nam utrumque valet quod parum Latine dicitur *ullibi*, quasi *ulle ibi*. Itaque videri possit *us* istoc esse ex *ullo*. Sed nihil prohibet, quo minus *us* habuerit apud Latinos notiones varias, uti apud Græcos ὡς, cui XXX notiones tribuit Tryphon: in quibus tamen exponendis parum se valuisse judicio ostendit. *Piam* in *uspiam* vocis est productio, haud secus ac in *quispiam*. *Nuspiam* a ne & *uspiam* esse, uti *nusquam* a ne & *usquam*, satis liquet.

V T.

VT videtur κατ' ἀποκοπὴν factum ex *uti*; quod ejusdem est significationis. *Uti* autem ab ὅτι venire, non abludit a vero. Sed cum, quemadmodum Latinis particula *ut*, nunc similitudinis est, ac idem quod *sicut*: nunc caussale, ac ponitur pro *quia*: nunc temporis, ac exponitur per *postquam*: nunc optandi, ut in illo Terent.

Ut illum Di Deæque senium perdant.

(Ubi *ut* ab Aruntio Celso *utinam* exponi, etiam Charisius observat cap. V. de Adverbio:) sic particula ὡς apud Græcos accipiatur: (quod de ὅτι dici non potest:) dispiciendum plane an non longe verisimilius sit, quod Angelus Caninius & Petrus Nunnesius putabant, *ut* venire ab ὡς, Σ in T converso, more Dorum. Sane & a τόσος, similiter est *tot*, & a μυρσίνη, *myrtus*: & a πρασιά, *pratum*; & a μωρετός, *moretum*. Suntque id genus alia non pauca. *Ut* proprie esse similitudinis, impropria sumi pro *postquam*, argumento est, quod interdum etiam cum ponitur pro *postquam*, *sic* additur. Livius l. XXI. *Saguntini ut a prælüs quietem habuerant per aliquot dies, ita non nocte, non die unquam cessaverunt ab opere*. Etiam similitudo est cum dico, *Vereor, ut placari possit*. Nam valet, *quomodo possit*. Item cum est optantis; quemadmodum in illo, *Ut illum di deæque perdant*. Nam intelligitur, *ita precor*. Ex *ut* vel *uti*, cum similitudinis est, & particula *sic*, conflatum est *sicut* seu *sicuti*: quemadmodum ex *vel* & *ut*, vel *uti*, est *velut* & *veluti*. Ab *ut* & *cunque* est *utcunque*. Ab *ut*, cum optandi est, & particula *nam*, factum est *utinam*. In quo *nam* non caussale est, sed potius significat *vero* sive *autem*, quomodo & sumitur in *quisnam*. Estque particula *nam* κατὰ μετάθεσιν facta ex Dorico μὰν, pro μὴν, quod idem sæpe signat ac γοῦν, id est, *utique*, *utem*, *vero*. *Ut* optantis fortasse ab εἴθε, *utinam*. Vel ab ὡς, quod Græcis optandi, ut dictum.

VTER interrogativum, videtur Perotto esse ab *unus*, eo quod notet *unum ex duobus*. Sed quæ hic vocum affinitas præsertim cum & princeps syllaba disconveniat quantitate? Quare mihi magis placet, id esse a πότερος, quod idem notat. Truncata prima litera; ut in *rura* ab ἄρουρα, & multis aliis. Vel est ab ὅτερος, hoc est, ὁ ἕτερος, quod in Hellenismi Alphabeto scripsit Angelus Caninius. At minus placet, quod idem eapse commentatione *uterque* ab ἑκάτερος deducit. Nam planum est, ut a *quis* est *quisque*, ita ab *uter* esse *uterque*. *Que* vero hic non tam conjunctio est, quam syllabica adjectio: ut Priscianus docet in XIV. ubi similia esse dicit *ita itaque*, *ubi ubique*. *abs absque*. Neque enim in his remanet significatio conjunctionis. Ab *alter* & *uter* est *alteruter*. *Neuter* vero est a *ne* & *uter*, ut apud Græcos μηδέτερος, quod idem notat a μηδὲ, & ἕτερος, ut apud Latinos item a *ne* & *ullus* est *nullus*, a *ne* & *homo* est *nemo*: in quibus *ne* valet *non*; ut pluribus exemplis ostendimus in *Homo*.

VTER *utris*, ἀσκὸς, ab *uterus* sic dicitur, teste Isidoro, lib. XX. cap. VI. Et convenientia *utris* & *uteri* satis etymon hoc firmat. Siquidem *uter* vinum oleum, aquam; *uterus* fœtum continet: *uter* corio, cute item *uterus* tegitur: denique, quod imprimis tralationi præbuit caussam, quemadmodum *uter* eminet & protuberat, ita & *uterus* ventriculi figuram refert. Quas metaphoræ caussas jam olim in Catholico suo attulit Joannes de Janua. Et firmat nonnihil, quod etiam pro *utero*, *uter* dixere, quomodo Cæcilium in Umbris locutum esse ex Nonio docemus, in *Uterus*. Ab *uter* Livio *utrarii*, qui *utribus* afferunt aquam. [ὕλιρος, γαστήρ. Hesych. vide infra.]

VTRA *utrius* derivant ab ἕτερος, *alter*, *alius*, E in V abeunte; ut ab ἕλκος, *ulcus*; a καταπέλτης, *catapulta*. Sed ne mutatione istac opus sit, mavult ab ὁ ἕτερος deducere Scaliger de caussis L. L. c. XXVII. Puto potius esse ab ὅτερος per syncopen facto ex ὁπότερος, quod & ipsum *uter* significat.

VTRAI miriticam etymologiam adducit Isidorus, lib. II. cap. I. *Uterus, inquit, vocatus, quod duplex sit, & ab utraque in duas se dividit partes, quæ in diversum diffusæ ac reflexæ circumplicantur in modum cornuum arietis*. Rectius dixisset, *uterum* dictum ab *uter*, qua notat pelles, quibus vinum aut oleum deferri solet: ut nempe ita appelletur, quia fœtum contineat, quemadmodum *uter* liquorem. Fulciendo huic etymo est, quod veteres etiam *uter* pro *uterus* dixerint; ut probat Nonius istoc Cæcilii in Umbris:

Nunc uter crescit, non potest celari.

Sed imprimis hanc sententiam firmat locus Plinii, lib. XI. cap. XXXVII. *Feminis, inquit, eadem omnia, præterque vesicæ junctus utriculus, unde dictus uterus*. Interea ne hoc quidem etymon verum est. Sed venit *uterus* ab ὕστερον, quomodo vocatur matricis integumentum, τὸ κάλυμμα τῆς μήτρας, ut ait Suidas. Vel potius dicitur quasi ὁ ἕτερος, hoc est, *alter venter*: quod etymon adducit Cæsar Scaliger in tertium Aristotelis Historiæ animalium Sect. XXII. vel, quod maxime placet, cum *venter* Græcis ὕδερος dicatur, unde ea vox γαστὴρ ab Hesychio exponitur, plane ἀναλόγως ab ὕδερος fit *uterus*, converso Δ in T, quomodo a δάσκια est *tesqua*; a δαΐς, δαΐδος, *tædo*, a σπυρὶς, σπυρίδος, *sporta*, &c. Proprie tamen, aliud *venter*, aliud *uterus*, uti & *alvus*: quibus de vocibus sic Servius ad illud II. Æneid.

. . . . *Uterumque armato milite complent*;

Uterus, inquit, est mulierum: nam prægnantis proprie est, quem modo ideo dixit, quia dicturus est, fœta armis. Alvus est, quo defluunt sordes: ut Sallustius: Simulans sibi alvum purgari. Venter, qui videtur. Juvenalis;

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

Ab *uter* est *uterinus*. Ita *uterini fratres* dicuntur, qui ex eodem *utero* prodierunt. Quibus opponuntur *consanguinei*, qui de uno patre nati, ut Cajus definit lib. II. Instit. tit. VIII. Similiter Theophilus in Instit. de legit. adgnat. success. οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ ῥωμαϊστὶ μὲν λέγονται κονσαγγουίνεοι, ἑλληνιστὶ δὲ ὁμοπάτριοι. Vide quæ de *uterinorum*, *consanguineorum*, *germanorum* fratrum discrimine, scribimus in *Frater*.

VTOR ab ἴθω, converso E in V, quomodo ab Æolico ὕλκος pro ἕλκος est *ulcus*. Quod si quantitas diversa assensum remoratur; dicere liceat similiter ab obliquo ἑνὸς esse *unus*. Sed nihil sane opus eo recurramus. Nam ut ab εἴκω, ἴκω, ita ab ἴθω fit οἴθω, pro quo Attice ἔθω, communiter εἴωθα dicimus. [unde εἴωθα.] Ergo ab οἴθω fit *oitor* & *oisus*, pro quo posteriores *utor* & *usus* dixere. Nam *oi* in *u* abire solet, ut a *pœna*, *puna*, *impune*. Ab *utor* est *utilis*. Nam κατὰ συγκοπὴν factum ex *utibilis*, quo utitur Plaut. Mercat. act. V, sc. ult.

Eamus

Ramus intro; non utibilis hic locus factis tuis.
Dum moramur, (ita Scaliger emendat, pro quo in omnibus vulgatis *memoramus* editum,) *arbitri ut sint, qui prætereant per vias*,

Idem, Milite, act. III. I.

Magis ad rem non potest esse utibile.

In quibusdam etiam Terentii exemplaribus legitur Phorm. act. IV. sc. IV.

Quid minus utibile fuit quam hoc ulcus tangere.

In præfatione quoque elegantissima, quam Sallustius præmisit bello suo Jugurthino, Palmerius legit *tamque utibilis*, idque ex veteribus libb. Hinc liquet *utile* proprie esse, *quod usum sui præstat*, sed μετωνυμικῶς ita appellatum fuisse, *quod commodum affert*. Itaque & *utilitas* proprie non *commodum*, sed *usum* notat. Hoc pacto videtur usurpare magister Herennianus, lib. IV. *Si idoneus esse potest ad eas utilitates & aptus, quæ desiderantur ab equo*. Pro *utilis* etiam dixere *utensilis*, χρειώδης, ut exponit Onomasticon; unde *utensilia*, & apud Tertullianum *utensilitas*. Etiam ab *utor* dicitur *usio*, *usus*, & *usura*. *Usio* est apud Catonem de R. R. & Varronis est apud Nonium: *Diogenem litteras scisse tum, usioni quod satis esset. Indeque abusio* remansit, ἡ κατάχρησις. Plura de *usionis* voce in oratoriis diximus. *Usura* pro *usu* est apud Lucillium:

. . . . Et in usura omnia poni
Non magna, proprium vero nil neminem habere.

Pro quo Lucretius postea:

Vitaque mancupio nulli datur omnibus usu.

Plautus Amphit.

Ejusque usuram corporis cepit sibi.

Quasi dicat, proprietatem fuisse penes Amphitryonem: *usuram* etiam penes Jovem. Hinc eidem *usuraria uxor*, cujus solum habeas *usum*. Speciatim vero *usura* ὁ τόκος· indeque *usurarius* pro *fænebri*. Gloss. Cyr. Δανειστικος, *Usurarius*, *fænebris*. Onomast. *Usurarius*, ὁ χρώμενος, δανειστικος. Etiam ab *usura usurpo* esset, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicimus *usurpo*. *Deutor*, est apud Nepotem in Eumene. Sed Lambinus pro *deuteratur*, quod erat in MSStis, reposuit *fs uteretur*. Perperam sane. De *usucapione* & *usufructu* nota res ex Jurisconsultorum libb.

†VTOR an est a בצע *vatsa*, quod est quæstum & utilitatem quærere? unde Ps. XXX. (vulg. 29.) בצע (*vetsa*) est *utilitas*? MAROCHIUS.

VTRICULARIUS ab *utriculus*, hoc ab *uter*, quod *utricularius* canit, tibiis ei infixis. *Uter* vero dicitur ab similitudine utris ejus, quo vinum, oleum, vel aliud, aut deportatur, aut asservatur. Utitur Sueton. in Ner. cap. LIV. Græce dicitur ἀσκαύλης, quia ἀσκῷ αὐλεῖ, ut qui e *cado* sive *dolio* idem facit πιθαύλης, de quo intellige illud Propertii, lib. IV.

Tibia Mygdoniis cantat eburna cadis.

Et illud Senecæ, quod a Metrodoro vertit: *Quomodo in dolio cantantis vox per totum, cum quadam discussione percurrit ac resonat, & tam leviter mota, tamen circuit non sine tactu ejus tumultuque, quo inclusa est*, &c. Plura de *utriculario* & *pithaulæ* discrimine docebit Scaliger in Ætnam. Male igitur hæc duo confundit H. Stephanus in Thesauro, voce πιθαύλης. Præter eos, quos adduxit Stephanus, usus *Pithaulæ* voce e Latinis Varro ὄνος λύρας.

Inflet priusquam tibias in strebestra,
Domi sua Pithaula ramices rumpit.

V V

VVA [ὄμφαξ] nunc *fructus* est, nunc *columellæ* aut *ejus inflammatio*: unde Glossæ Philoxeni: *Uva*, σταφυλὴ, κιονὶς, γαργαρεών. Pro *columellæ affectu* usus Plinius, lib. XX. cap. XVII. *Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis doloribus*. Et Serenus Sammonicus, cap. XV.

Si vero adflictam languor dejecerit uvam,

Sed & capitis ejusce initio legendum:

. . . . Atque ipsas flatus gravis inficit uvas.

Non, ut in vulgatis, *undas*. *Uva* autem vocatur, quia luteo colore subrubescat, acini referens figuram. At *uva* pro *fructu* sic dicitur ab *uvore*, ut scribit Varro, IV. de L. L. & Servius ad Ecl. X. Nempe ob *humorem intrinsecum*: unde ab *humore* deducit Isidorus, lib. XVII. cap. V. Sed *humorem intrinsecum* quæ habent, proprie *uda* vel *uvida* dicuntur, quomodo quæ exterius madent, *humida* vocantur. Ita hæc duo vocabula distinguunt Acron ad Od. V. lib. I. & Servius loco ante citato. Videntur autem veteres etiam *uveo* dixisse, unde *uvor*, ut a *caleo calor*. Item *uvidus*, ut a *caleo calidus*. Item *uvesco*, ut a *caleo calesco*. *Uvor* apud Varronem est, uti diximus. *Uvidus* apud Maronem Ecl. X. *Uvesco* apud Lucret. lib. I.

Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
Uvescunt . . .

VVLGVS, quod olim *volgus*, a *volendo* deducit Papias, nempe ob *vagam voluntatem*, quia quisque quod vult agit. Alii, ut Sipontinus tradit, a *volvendo* deductum existimant, quod nempe stulte huc atque illuc volvatur. Verum vel est a πολλὸς, quandoquidem οἱ πολλοὶ dicebantur Græcis *vulgus*: quomodo *amicum non e multis* dicimus *amicum non vulgarem*: vel potius κατὰ μετάθεσιν fit ab ὄχλος, pro quo Æolice βόχλος, unde trajectis literis βόλχος, ex quo *volgus*.

VVLNVS, [ὠτειλὴ, unde ὠτειλὴν κακόν.] juxta Papiam, a *vi*, quasi *vivulnus*, quia *ulcus* quidem ab interiori provenit caussa: sed *vulnus* infligitur *vi externa*. Perotto placet sic dici, quia *volvendo*, hoc est, *vibrando fiat*. Sed est *vulnus* a *vulsa carne*. Nam, ut ait Nonius, *Ulcus, clausa & tecta est malignitas: vulnus hians & patens*. Vel *vulnus* est ab οὐλὴ, inserto *N*; quomodo a κίκιννος est *cincinnus*; a δασὺς, *densus*, &c. Est vero οὐλὴ *vulnus*, sed propria *ad sanitatem jam perductum*, sive potius *vulneris cicatrix*, ab οὔλω, quod ὑγιὲς interpretantur Hesychius & Etymologus. [ὠτειλὴ.]

†VVLNVS sive VOLNVS est non dubie ab Heb. חלל *chalal* (quod est *vulnerari*) *Chet* verso in V consonum pro more solito. MAROCHIUS.

VVLPEM a *celeritate* nomen adeptum putant, ut ita κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *volipes*. Varro, IV. de L. L. *Volpes, ut Ælius dicebat, quod volat pedibus*. Idem scribit Caper de vocibus dubiis. Ac sequitur eandem sententiam Isidorus, lib. XII. cap. II. Sed est ab ἀλώπηξ, pro quo Æoles βαλώπηξ, unde *valepes* & postea *volpes*. Latini enim ξ & ψ mutant in *S*, quomodo a κύκλωψ est *cocles*. A *vulpe vulpionem* pro *callido* dixit Appuleius in Apologia. Ab ἀλώπηξ & οὐρὰ, id est, *cauda*, est *alopecurus*, ἀλωπέκουρος, *herba caudæ similis vulpinæ*. Theophrastum vide, & Plinium, lib. XXI. cap. XVIII. *Alopecia*, ἀλωπεκία, *profluvium capillorum ex morbo proveniens*. Laborant eo *vulpes*, unde nomen teste Isidoro, lib. IV. cap. VIII. Imo Callimachus hymno in Dianam ἀλώπηξ pro ἀλωπεκία usurpat: ubi aliam caussam adfert Scholiastes. Ἀλώπηξ, inquit, πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενον· ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ζώου· τὸ γὰρ ζῶον τοῦτο λέγεται, ὅτι ἔνθα ἂν οὐρήσῃ, ἄγονος ὁ τόπος τῷ ἔτει ἐκείνῳ γίγνεται. *Morbus est capitis voce ab animali translata. Nam dicitur, ubi hoc animal minxerit, ibi sterilescere locum, ut eo anno nihil istic crescat.*

VVLTVR, qui & *vulturius*, ac Græce γὺψ dicitur, sic ex sententia Isidori, lib. XII. cap. VII. dicitur a *tardo volatu*, quasi *volitardus*; unde Serenus Sammonicus ei *tardi* epithetum tribuit, ut alibi *ampli*. Nam ob amplam corporis molem, utpote aquilam sesquialtera proportione excedens, ægre se humo attollit, tardoque per aëra motu fertur. Hinc liquet cur & *aves magnas* vocet Plautus, Rudente, act. III. sc. IV.

Nam hercle ego te horbo continuo arripiam, & in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.

Verum quod ad etymon hoc attinet, non tam vocabulum compositum esse censeo, quam simplex deri-

derivatum : ut nempe a *volando* sit *voltur* seu *vultur*, quomodo a *volendo* est *voltus* seu *vultus*. Sic autem dicetur ob *crebrum volatum*, quomodo & hæc ipsa avis apud Hebræos ראה, vocatur a ראה, id est, *volare*. Eximia huic avi odorandi facultas, adeo ut non tantum cadaverum putorem ultra maria percipiat, quod Isidorus scribit loco ante citato ; sed etiam per quingenta passuum millia, ut tradit Thomas Aquinas comment. ad lib. II. de anima, cont. XCVII. Hæc res occasionem præbuit fabulæ, qua quatuor ei narium spiracula tribuere, adeo ut & Philes iccirco *τετράῤῥινος* appellet. Æque fabulosum, quod biduo triduove aut etiam septenis diebus circumvolare dicuntur loca, ubi cadavera sunt futura. Quam opinionem secutus Georgius Pictorius scripsit :

Hanc volucrem narrant luces tres nosse cadaver
Venturum, olfactu tam viget hæc volucris.

Verum nihil hoc commento ineptius. Nam cum sensus sit præsentium, cadavera autem nondum sint, neque ullus eorum odor esse potest. Nihilo verius, quod Horus Apollo, Philes, multique alii veterum tradidere, *vultures* omnes esse *fœminas*, easque vento concipere : quæ opinio unde orta sit, docebit Ulysses Aldrovandus, lib. III. ὀρνιθολογ. cap. I. Porro a rapaci hujus avis natura, *vultures* quoque ac *vulturii*, dicti *homines rapaces* : quomodo Tullius usus in Pisoniana, & alibi. Sed & in talis *vulturius* dictus *jactus* is, qui alio nomine vocabatur *canis*. Sic usus Plautus Curcul. scena *Date viam* : caussa appellationis est, quod jactus is *vulturis* instar hominem spoliaret. Nam qui *canem* aut *senionem* jecerat, singulos denarios in jactus singulos amittebat : quos universos auferebat, qui *venerem* jecerat. Etiam *vulturis* nomen est inter sidera. Arabes enim *lyram* vocant *vulturem cadentem* : cujus rei caussam adduximus in *Chelys*. Sed imprimis vide, quæ hac de re monet Scaliger ad Sphæram barbaricam Manilii.

VVLTVRNVS est ventus spirans ab ortu brumali, ac a Græcis quibusdam, quia inter Eurum Notumque sit intermedius, *εὐρόνοτος* vocatur : ut docet Favorinus apud Agellium, lib. II. cap. XXII. De Græca appellatione paullo aliter Plinius lib. II. cap. XLVII. ubi ait : *Ab oriente æquinoctiali subsolanus, ab oriente brumali vulturnus : illum apelioten, hunc eurum Græci appellant*. Idem quoque scripserat Columella, lib. V. cap. V. ubi de Bætica provincia agens : *Quædam*, inquit, *partes ejus regionis sic infestantur euro, quem incolæ vulturnum appellant, ut nisi tegminibus*, &c. Sed pro Agellio sunt hæc Vitruvii verba, lib. I. cap. VI. *Euri*, inquit, *medias partes tenent, in extremis cæcias & volturnus*. [*Vulturnum* inter Deos recenset Dositheus, & interpretatur *τρόφιον*, ut possit dictus videri a *volvendo*.] Quod ad vocis etymon, de eo sic Isidorus lib. XIII. Orig. cap. XI. *Vulturnus, quod alte tonat: de quo Lucretius* :

Altitonans Vulturnus & Auster fulmine pollens.

Quæ sane mirifica est *ἐτυμολογία*. Sed plane persuasum habeo scripsisse Isidorum, *quod alte volat*, ut nempe a *volando Volturno* sit nomen, qua ratione ab eodem verbo dictus *voltur* sive *vultur*; teste ipso Isidoro, lib. XII. cap. VII. Errori ansam præbuit vox *Altitonans*, quæ est in versu Lucretiano. Atqui non unde *altitonans* sit, sed unde *Vulturnus* dicatur, in quæstione est. Dicere quoque liceat, ut ab *aquila aquiloni*, ita a *vulture vulturno* esse nomen. Nempe illi ab *aquilæ*, huic a *vulturis pernicitate*. Possit tamen contra hoc etymon opponi, quod *vultur* ob corporis molem *tarde volet*; quemadmodum & ob eam via tertio quartove nisu sese de terra in altum attollit : unde sæpenumero fit, ut antequam sit in sublime elatus, ab aucupe in insidiis latente capiatur, veluti scribit Albertus, lib. XXIII. de animal. ubi & se se quendam, sed jam cadaveribus saturum & aggravatum, cepisse testatur. Idem confirmat Ovidius in Ibin, ubi ei iccirco *tardi* tribuit epitheton:

Vnguibus & rostro tardus trahet ilia vultur.

Verum facile est hoc argumentum eludere, quando idem Albertus, *tarde* quidem *volare* ait, ubi se primum terra elevat ; at idem ubi jam subvectus, & bene & *alte volare* statuit : adeo ut ipse quoque hac de caussa a *volando* nomen putet accepisse. Hanc tamen Alberti sententiam improbat Ulysses Aldrovandus lib. III. ὀρνιθολογίας cap. I. ubi contendit *vultures* non difficulter tantum sese humo tollere, verum & jam sublatos tardo ferri volatu : indeque eos ab Aristophane dici *γάμψυχας ἀεροβάτας*, quasi *qui lento adeo gradu ferantur, ut verius natare videantur, quam volare*. Quod vero Homerus *veloces* nominat, id *de celeritate in absumendis cadaveribus* intelligendum putat. Quæ quia aliquem movere possint, de tertio quoque etymo cogitandum putavi. In mentem autem venit, quemadmodum Λίψ sive *Africus* dicitur, quia ex *Lybia* sive *Africa* spiret ; ita *Vulturnum* appellatum, quia spiret a *Vulturno mari*. Ita a Plinio, lib. XXXV. cap XXVI. vocatur id mare, quod erat ad ostium *Vulturni*, fluminis Campaniæ, quem juxta Cumas in mare labi scribit Servius, ad illud VII. Æneid.

. . . . *Amnisque vadosi*
Accola Volturni . . . .

Hac in sententia maxime animus acquiescit.

VVLTVS [a βλέπω, Æolice βόλτος.] juxta Priscianum in XI. a *volo* est, ut a *colo cultus*. Nempe ab inusitato supino *volitum* est *volitus*, & κατὰ συγκοπὴν *voltus* seu *vultus*. Hoc nomen habet, quia *voluntatis* est *index*. Quippe (ut quoque scribunt Donatus & Eugraphius in Andr act. I. sc. I. ac Nonius in *Vultus*,) aliud est *facies*, aliud *vultus* : illa naturæ est ac immutabilis; hic voluntatis, eoque mutabilis : in illa formam commendamus seu pulchritudinem, in hoc elucentem modestiam. Itaque apte ait Maro de Sibylla.

. . . . *Non vultus, non color unus.*

Ac utrumque conjunxit Terent. Andr. act. I. sc. I.

. . . . *Forma & vultu Sesia*
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.

Sallustius : *Prorsus in facie vultuque vecordia inerat*. Græci *πρόσωπον* vocant, quasi *τὸ πρὸς τοῖς ὠψὶ μέρος, pars quæ est circa oculos* : quomodo *frons* iisdem *μέτωπον* dicitur, quasi *μετὰ τὰς ὦπας*, hoc est, *ὑπὲρ τὰς ὦπας, post* sive *supra oculos*. Πρόσωπον vero idem esse quod *vultum*, indicat Pollux lib. II. cap. IV. ubi ait, *quod sub fronte est*, id in *homine* dici *πρόσωπον*, in *aliis animalibus πρόσωπον*, ut in *avibus ῥύγχος, καὶ ῥάμφος*. Servius quoque ad XII. Æn. ait *obtutum* a Marone in Turno dici quod Græci dicunt *πρόσωπον*, eo autem *vultum* signari. Quin Tullius etiam *πρόσωπον vultum* transtulit. Verum quia *προσώπον* vox, si ἐτυμολογίαν spectes, & *mutis* convenit *animantibus*; inde est, quod Tullius I. de Legg. scribat, vim quidem rei Græcos nosse, at nomen omnino non habere. Ex his autem liquet *πρόσωπον* ac *vultum* proprie *hominum* esse, nec temere aliter invenias præterquam apud poëtas, ut cum Lycophron *cœlum* vocat *πολυπρόσωπον*, aut cum Maro scribit, VII. Æn.

Quos hominum ex facie dea sæva, potentibus herbis,
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Unus, quod sciam, ex prosæ scriptoribus aliter locutus, Alexander Myndius, qui dure admodum *passeribus πρόσωπον* tribuit apud Athenæum, lib. I.

VVLVÆ de etymo sic Isidorus, lib. XI. cap. I. *Vulva vocata quasi valva ventris, id est, janua, vel quod semen recipiat, vel quod ex ea fœtus procedat*. Quo ea loco videtur colligi posse *vulvam* non tam esse *uterum*, quam *interfeminium* seu *virginal*. Sed aliter Glossæ Phil. *Vulva*, *μήτρα, ὑστέρα*. Quod verissimum est. Nam Plinius clare docet, quod in mulieribus sunt *loci* sive *uterus*, id in aliis animantibus esse *vulvam*. Verba ejus ponam e lib. XI. cap. XXXVII. *Fœminis eadem omnia, præterquam vesicæ junctus utriculus, unde utrus*

rus appellatur : quod alii nomine locus appellant, hoc in reliquis animalibus vulvam. Nonnunquam tamen os uteri seu *virginal* notare verum est. Ita enim dixit Juvenal. sat. VI.

. . . . Adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ.

Sed hæc impropria acceptio est. Quod vero ad etymon Isidorianum, omnino id repudiandum est. Nam *vulva*, sive, ut veteres dixere, *volva*, est ab Æolico βόλφυς pro δέλφυς, hoc est, *uterus*: unde & ἀδελφοῖς nomen. Æoles δ sæpe mutant in β: β autem in *V* consonum abire, notissimum est. Quod nisi esset, dicerem *volvam* esse a *volvendo* dictam, quia fœtus eo involvatur. Pro qua sententia est, quod similiter *volvam* dixere album boletorum involucrum in ovi speciem erumpentium. Plinius, lib. XXII. cap. XXII. *Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum*. Porro veteres pro *vulva* etiam *folliculum* dixere ac *bulgam*, quia ut *folliculus* sive *bulga* (nam idem hæc duo significant unde Nonius *bulga* interpretatur *folliculum*,) pecuniam continet, sic *vulva* continent fœtum. De *folliculo* id docet hic locus Servii ad III. G. *Genitali arvo, pro muliebri folliculo, quem scilicet vulvam vocant, ut etiam Plinius docet; nam folliculus ante dicebatur*. *Bulgam* autem pro *vulva* dixit apud Nonium Lucilius lib. XXVI.

Ita ut quisque nostrum e bulgo est matris in lucem editus.

Quo loco adductus Jacobus Dalecampius notis ad Plinii locum ante citatum, scripsit *vulvam a bulga* nomen accepisse. Et hanc sententiam eo fortasse aliquis firmatum iverit, quod pro *bulga* etiam *vulga* dixerint veteres: si stare licet Nonio Marcello, qui fulciendæ huic rei citat cum Lucilii locum, tum hoc Varronis Sexagesim.

Eo ut viaticum ex arcula conderem in vulgam.

Interea etymon hoc nihilo melius, quam illud Isidori.

V X

Vxor non dubito, quin sit a Græcis, quibus ξυνάωρ, vel ξυνάορος, aut συνάορος, conjugem notat, ac præcipue *uxorem*, [*uero* .] ab ἄορ vel ὄαρ, aut ὄαρος, quomodo tum *uxorem*, tum *lusus Venereos* dixere, Hesychio & Etymologo testibus. [ex ξυνάορ, ὄρος & ὄρος γυναικὸς idem quod ὄαρος, unde ξυνάορος, ξυνήορος .] Quod nisi hoc etymon impense placeret, deducerem a קשר, *ligavit*, quia *uxor* viro sit *alligata*. Veterum autem opinio est, *uxor* dici quasi *unxor*, hoc est, *unctrix*. Nam antiqua verbalia in *OR* fuere communia: quemadmodum in Grammaticis animadversionibus ostendimus. Caussam etymo præbuit, quod sponsa mariti domum ingressura *postes inungeret*. Eademque ob re Juno dicta *Unxia*. Donatus ad Hec. act. I. sc. II. *Uxor dicitur vel ab ungendis postibus, & figendis lanis: hoc est, quod cum puellæ nuberent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant; vel quod ipsos maritos ipsæ ungebant; cujus rei testis est Ennius:*

Exin Tarquinium bona femina lavit & unxit.

Servius ad illud IV. Æn.

Velleribus niveis & festa fronde revinctum:

Moris fuerat ut nubentes puellæ simul cum venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, propter auspicium castitatis ornarent laneis vittis: unde ait velleribus niveis: & oleo unguerent, unde uxores dictæ sunt quasi unxores. Idem tradit Isidorus, lib. IX. cap. ult. Solet autem *postes inungere adipe suilio* vel *lupino*. De *suillo* testis his verbis Plinius, lib. XXVIII. cap. IX. *Proxima in communibus adipi laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe novæ nuptæ intrantes etiamnum solemne habent postes eo attingere*. *Suillo* autem *adipe* usæ boni ominis caussa, ut tam fœcundæ essent, quam sues, quæ denos pariunt. *Lupino* vero utebantur, nequid veneficum aut pestilens domui obesset: unde idem Plinius, eopse capite: *Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo novas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur*. Ab *unguendo* quoque sunt *unguen* & *unguentum*: in quibus quia post *G* scribitur *V*, eo multi *unguo* etiam scribebant. Sed qui *ungo* malunt, eo se tuentur, quod quando *V* est in præsenti, id maneat in præterito: ut *volvo volvi*. Quare *ungo* dicere jubent: unde ἀναλόγως est *unxi*, ut a *fingo finxi*, a *pingo pinxi*. Vide Velium Longum, a quo hæc hausimus.

X

Xenia, ξένια, a ξένος, id est, *hospes*, unde ab Appuleio vocatur *munus hospitale*. Glossæ Cyrilli, τὸ δῶρον, τὸ πεμπόμενον ξένῳ, *hospitale*. Martialis *xeniorum* nomine inscripsit librum distichorum, cujus epigr. III. de *Xeniis* ita ait:

Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
Si tibi tam rarus, quam mihi nummus erit.

Demosthenes orat. περὶ παραπρεσβ. appellat ξένια, *quæ exterarum gentium legatis dono mitterentur*. Latini, Festo teste vocant *Lautia*: quam vocem exponens Plutarchus, non ἁπλῶς ξένια dicit, sed τὰ πεμπόμενα τοῖς πρέσβεσι ξένια. Sed & aliis, atque adeo etiam picturis, ea vox tributa: ut docet hic Vitruvii locus, lib. VI. cap. X. *Cum fuerunt Græci delicatiores, & ab fortuna opulentiores, hospitibus advenientibus, instruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas, primoque die ad cœnam invitabant, postero mittebant pullos, ova, olera, poma, reliquasque res agrestes, ideo pictores ea quæ mittebantur hospitibus, picturis imitantes, ξένια appellaverunt. Ita patres familiarum in hospitio non videbantur esse peregre, habentes secretam in his hospitalibus libertatem*. Hactenus Vitruvius. A ξένος est ξενών, *hospitium*. Unde & C. lib. I. Tit. II. l. XXIII. *venerabilibus xenonibus* legas. Idem a ξένος & δέχεσθαι vocatur ξενοδοχεῖον, *xenodochium*, *caupona*, τὸ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενον, ut ait Suidas. Ab eodem est πρόξενος, quod primo notat *hospitem publicum*. Sed latius post extensa significatione de iis dici cœpit, *qui negotium alicujus procurant*: unde προξενεῖν, *interpretem esse ac conciliatorem versurarum aliorumque contractuum*. Id qui facit, προξενητὴς dicitur, ac Latinis quoque *proxeneta*. Glossæ: Προξενητὴς, *conciliator*, *proxeneta*. Gloss. Isidor. *Proxeneta, homo præcurrens* (l. *procurans*) *quodcumque negotium*. Utitur Seneca, epist. CXIX. ac in Pandectis quoque est Tit. *de proxeneticis*. Ξένος a גר, id est, *in hospitium divertit*.

Xerampelinæ *vestes* sic dictæ a *colore xerampelino*. Meminit earum Juvenal. sat. VI.

Et xerampelinas veteres donaverat ipsi.

Xerampelinus autem color est, quem videre est *in arefactis vitium foliis*: ut Jul. Scaliger, Exercit. CCCXXV. Sect. X. tonuit, & etymon docet. Est enim ξηραμπέλινος ex ξηρὸς, hoc est, *aridus*, & ἀμπέλινος, hoc est, *viteus*, quod ab ἄμπελος, *vitis*, uti hoc ἀπὸ τοῦ ἅμα πέλειν, ut est in scholiis Græcis ad epigr. Philippi Tit. εἰς ἄμπελον, lib. I Ἀνθολογ. vel ab ἄνω & πολὺς, si modo πολὺς etiam vinum notat: de quo alibi dicimus. Quamquam quæri possit, num *xerampelino* colori a *vitis foliis* id nomen impositum sit, quæ adulto jam autumno velut *cruentata* rubent; quam nominis rationem in Nomenclatore suo Had. Junius sequitur: an a *vitibus ipsis*, quarum *color pullus*. Sane quidam censent *xerampelinum colorem* potius esse *pullum* sive *atrum* colorem, idque adducti verbis Suidæ, qui χλαμύδας ξηραμπελίνας etiam ἀτραβατικὰς dictas ait: at has idem a *colore atro* vel *trabea*, qua simul utebantur, dictas arbitratur: quemadmodum apud eum in Ἀτραβατικὰς videre potes. Utra verior sit sententia, docemur verbis hisce Juvenalis scholiastæ veteris, ad vocem *Xerampelinas* sic commentantis: *Vestes scilicet, quæ ad usum matronarum fuerunt, ampelini coloris, qui inter coccinum & muricum medius est. Xeron vero siccum significat*. Hæc ille.

ilie, quæ plane priorem opinionem firmant.

Xerophagia ξηροφαγία, *aridorum esus*, a ξηρὸς & φαγεῖν. Genus jejunii est. Nam, ut ad Tertullianum scripsit socer Fr. Junius, triplex est abstinentiæ modus, si nullus cibus, si serus, si siccus: si nullus, jejunium; si serus, statio; si siccus, *xerophagia* dicebatur. Hinc Tertullianus, initio libri adversus Psychicos: *Proinde gulæ frenos inducentem per nullas interdum, vel seras, vel aridas escas.* Et paulo post: *Arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vesperum producamus; quod etiam xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & uvidioribus quibusque pomis, nequid vinositatis vel edamus vel potemus: lavacri quoque abstinentiam congruentem aridæ victui.* Quo ex loco manifeste apparet quid sit *xerophagia*. Sed & triplex hoc jejunii genus respicit, cum cap. 11. ait: *Ut unusquisque proxior ventri posset supervacuis, nec adeo necessaria existimare sublati vel diminuti, vel demorati cibi officia.* Et cap. 21. *Quantum proficiant recusati vel recisi vel retardati pabuli officia.* Fuit & athletarum hic cibus, utpote firmus & solidus. Eo pertinet illud Tertulliani, lib. de spectaculis, cap. 2. *Et tamen alii quoque xerophagiis invalescunt.* Ab hacce *xerophagia* est, quod μεταφορικῶς κατὰ ξηρὸν aliquid accipi dicitur, hoc est, *duro & sine commoda interpretationis quasi condimento.* Locutus hoc pacto B. Athanasius: Ἐὰν κατὰ ξηρὸν τὰς λέξεις ἐκλαμβάνωμεν τὰς ἀθετήτους ἐννοίας περιτρέψει. Sicca uvo opponitur unctus, ut apud Pers. sat. VI.

. . . . *Cenare sine uncto.*

X I

Xiphias, ξιφίας, nunc *cometa*, nunc *piscis* genus est, sic dicti a figura, quæ *ensem* refert, qui Græce ξίφος. Priori modo usus Plinius lib. II. cap. XXV. Posteriori lib. XXXII. cap. II. Eapse de caussa herba quædam dicta ξίφος & ξιφίον. Qua de re in *Gladiolus* diximus; cum vero ξίφος sit *militare instrumentum*, verisimile est venire ab Arabico سيف *seif*: quod idem ξίφος. Vel sit ab Hebræo צבא, *militavit*: unde צבאות, id est, *exercitus*. Retinuere Græci interpretes, e quibus *Deus* vocatur κύριος Σαβαὼθ pro *Zebaoth*.

X Y

Xystus, ξυστὸς, ἀπὸ τοῦ ξύειν, quod est, *polire*, *radere*: quod in *xysto* athletæ *raderentur* strigilibus. Quamquam aliis id nomen esse placet a *lanceis*, quas ξυστὰς vocant. Dicunt Græci ξυστὸς & ξυστὸν, eapse notione: utrumque enim notat τόπον ἔνθα οἱ ἀθληταὶ γυμνάζονται· ut Hesychius & Suidas docent. Latini quoque *xyston* & *xysta* dicunt, sed notione diversa: (quod non observavit Hieronymus Mercurialis, lib. I. de arte gymnastica cap. IX. ubi pro eodem accipit.) Atqui clare indicat Vitruvius, lib. V. cap. XI. discrimen inter ea tale fuisse, ut *xystus* sit in quo hieme exercebantur: *xystum* vero ambulatio sive arena in qua sudo cœlo sub dio se exercebant: quam Græci περιδρομίδα appellant, quia *undique posset circumcursari*. Minus recte παραδρομίδα vocari scribit Budæus in Pandect. Quem & secutus Bernardinus Baldus in Lexico Vitruviano. A *xysto* athletæ dicti *xystici*: quomodo eos vocat Suetonius, in Augusto, cap. XLV. & Galba, cap. XV. itemque vetus Inscriptio. Qui *xysto* & athletarum exercitiis præerat, *xystarchus* sive *xystarches* dicebatur: quam vocem etiam reperias in Inscriptione Græca: item apud Tertullianum, lib. ad Martyres, cap. III. Plura qui de *xysto* & *xysticis* volet, adeat Onuphrium Panvinum, lib. II. de Ludis Circensibus cap. I.

Z

Zamiæ voce usi Plautus, Aul. act. II. sc. II. & Plinius, lib. XVI. cap. XXVI. Est a Dorico ζαμία pro ζημία, hoc est, *multa*, *damnum*, *pœna*; ut ζημιόω, *damno afficio*, *mulcto*. Ζημία vero vel ita dicitur, quia τὸ ζῆν μειοῖ, hoc est, *vitam aut victum minuit*: vel est ab Hebræo זעם, hoc est, *abominari*, vel שמץ, id est, *spernere*, *detestari*. Quod etiam monet Biblíander, indice in Marcum.

Z E

Zea, ζέα, pro quo & ζειὰ dicitur, quod Homero, & Hyppocrati, & universe Jonice scribentibus, familiaris est. *Far* sic vocari scribit Hieronymus in Esai. cap. XXVIII. & Ezech. cap. IV. Sed manifeste distinguit Plinius, lib. XVIII. cap. VIII. ubi sic scribit: *Ægypto ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Qui zea utuntur, non habent far.*

Zelus, ζῆλος, non tam puto quasi ζέω λίαν, *valde ferveo*, quam simpliciter a ζέω, *ferveo*. Proprie enim est *fervor ille animi, qui in æmulatione cernitur*. Hinc ζηλότυπος, sive e ζῆλος & τύπος, quia in *zelotypis* non *amor verus* sit, sed ejus solum *typus ac imago quædam*: vel quasi ζήλῳ τυπείς, *zelo percussus*, quia quis sic affectus est, ut rivalem in amore metuat, nec pati possit. Unde paret, esse in hoc malo, amoris fervorem, suspectæ amatæ fidem, simulque invidentiam, qua societatem in amore pati non potest. In Glossis Cyr. ζηλοτυπία exponitur *pellicatus*, *pellicatio*. Sed *zelotypia* non tam *pellicatus* ipse, quam a *pellicatu zelotypia* proficiscitur. A ζῆλος ζήλωσις, quod idem ac μίμησις, nisi quod posterius hoc ἐμφατικώτερον. Vellem Joannes Sturmius initio operis sui de Institutione Oratoria non scripsisset, ζήλωσιν sic dici quasi ζήτησιν. Verum non pro etymo, sed allusione habeamus. Quale & quod addit *æmulationem* per Æ scribi, quia *æmulus* studeat esse *alteri æqualis*.

Zephyrus flat ab occasu solstitiali, ut auctor libri de Mundo scribit, idque adstipulante Gellio, lib. II. cap. XXII. & Plinio, lib. XVIII. cap. XXXIV. Eustathio in Iliad. β. pag. CXCIII. ac alibi sic dictus videtur quasi ζωοφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, quoniam nempe τῷ θέρει πνέοντος αὐτοῦ οἱ καρποὶ αὔξονται, unde & *genitalis mundi spiritus* Plinio appellatur. Plinius quoque de vento hoc agens lib. XVIII. cap XXXIV. ait: *Hic ver inchoat, aperitque terras, tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi jus dabit, afflatuque nutricium exercebit.* Seneca similiter ait, *vernas evocare herbas*: cumque eo consentit hoc Catulli, carm. de nupt. Pelei & Thetid.

. . . . *Quos propter fluminis undas*
Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni.

Nam *Favonius* (ut bene exponunt Glossæ Cyrilli,) idem qui *zephyrus*: quamquam differre putarit Vegetius, ut suo loco diximus. [est a ζόφος, *nox*, *tenebræ*.] A *zephyro* dicta ὠὰ ζεφύρια, quæ & ὑπηνέμια, ab ὑπὸ & ἄνεμος, id est, *ventus*. Utriusque appellationis meminit Aristoteles lib. III. de generat. animalium, cap I. & historiæ animalium, lib. VI. cap. II. De iisdem sic Plinius, lib. X. cap. LX. *Irrita ova, quæ hypenemia diximus, quidam & vento putant generari, qua de caussa etiam zephyria appellantur.*

Zeta significat *ædificium ac partem domus, quæ cubiculum habeat ac cœnationem*. Legas eam vocem in vett. libris Plinii, lib. II. epist. XVII. item apud Lampridium in Heliogabalo, atque alios. Catanæus ad superiorem Plinii locum ait, quosdam putare, ut pro *Medentius*, Prisciano teste, *Mezentius* dicitur, sic ex *diæta* factum *zeta*, & hinc κατὰ συγκοπὴν *zeta*. Quam opinionem etsi plane damnat Catanæus, omnino tamen est verior ea, quam ipse sequitur. Non tamen ἁπλῶς hic *Z* pro *D* ponitur, sed *za* pro *dia*, more Æolico, qua nempe ratione in Antonini Itinerario est *Hipponem Zarrhytum*, pro *Diarrhyto*, & apud Cyprianum, Hilarium, aliosque scriptores Ecclesiasticos, Paulinum imprimis

mis Zabulum legas pro *diabolo*: quomodo & ζαβάλλειν dixere pro διαβάλλειν, hoc est, *calumniari*, quanquam Hesychius & Etymologus exponant ἐξαπατᾷν, *decipere*. Ut audiendi non sint, qui ab Hebræo arcessunt, etsi & B. Hieronymus, in cap. VI. ad Ephes. dicat, *diabolum* Græce quidem sonare *criminatorem*, sed Hebraïce significare καταῤῥέοντα, quia habet affinitatem cum *zabulon*, quod significat καταῤῥέοντα. Simile quoque est ζάκορος a ζα pro δια, & Attico κορεῖν pro σαίρειν· ut proprie sic dicatur, *cujus opera in verrendis expurgandisque sacris ædibus utimur*. Æolica quoque sunt ζάπλουτος, & ζαφλεγής, pro διάπλουτος, & διαφλεγής. Hæc satis ostendunt, *zeta* fieri ex *diata*: eoque *zeta* scribendum erat: sed cum posterioribus seculis *dieta* absque diphthongo scripserint, nihil mirum si iidem *zeta* scripserint nuda vocali. Falluntur igitur, qui ea ratione a similitudine literæ *zeta* dici putant, qua *mensa* aut *locus* a literæ figura nominatur *sigma*. Item, qui deducunt a ζητεῖν, hoc est, *inquirere*: ut *locus sit in quo versantur* ζητηταί. Quas opiniones probat Rhodiginus, lib. XII. cap. XVIII. Falluntur & illi, qui vel a ζέειν deducunt, hoc est, *fervere*, idque quia in eo heliocaminus poneretur: vel a ζῆν, hoc est, *vivere*, quod in ea commodissime vivatur: quam etymologiam probat Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. Utramque etiam adducit Catanæus ad superiorem Plinii locum. A *zeta* dicti *zetarii*, apud Paullum, lib. III. Sent. Tit. VI. iidem qui *diætarii* appellantur, l. quæsitum, §. idem respondit, ff. de instr. vel instr. leg.

Z I

Zingiberi, ζιγγίβερις. Plinius, lib. XII. cap. VII. de pipere; *Non est hujus arboris radix, ut aliqui existimavere, quod vocant zimpiberi, alii vero zingiberi: quamquam sapore simile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in villis nascitur, parva herba radice candida*. Vide Dioscoridem, lib. II. cap. CXC. Nomen est Arabicum, זנגביל. Nempe regio Æthiopum זנגי dicta: ut *Æthiopes* זנג, at בול *fructus*. Vulgaris opinio est in vett. medicorum libb. per *zz* intelligi *zingiberi*, qui error sane periculosus. Omnino autem intelligenda *myrrha*. Sic autem scribere moris fuit, eo quod non σμύρνα tantum, sed & ζμύρνα scriberetur; quemadmodum notavit Herm. Barb. Coroll. lib. I.

Zizania, ζιζάνια, ὁ ἐν τῷ σίτῳ αἶρα, juxta Suidam. Τὸ ἄνευ σπορᾶς παραφυόμενον τῷ σίτῳ, ut ait Etymologus: qui addit γίνεσθαι παρὰ τὸ σῖτος, καὶ τὸ σίνω τὸ βλάπτω, σιτάνιον καὶ ζιζάνιον, τὸ βλάπτον τὸν σῖτον· ἢ παρὰ τὸ σῖτος καὶ τὸ ἰζάνω τὸ κάθημαι, σιτοΐζανον, τὸ τῷ σίτῳ παρεδρεῦον καὶ συνιζάνον. Sed cum ea vox non legatur, nisi apud Evangelistas, & Theologos, verisimile est esse a Syris, qui dicunt זיזנא, quod Becmanus esse censet ab Hebræo ציץ, id est, *flos*, ut proprie dicatur de iis, quæ tantum oblectant, non autem edulem fructum proferunt. Alii malunt arcessere a Chaldæo זן, *nutrire*, vel Hebr. מזון, *esca*; quia alimenti atque escæ habeat speciem.

Z O

Zona, ζώνη, primo *cingulum* notat, inde ad *cælestem circulum* translatum, nec non ad *herpetis genus*, quod ita dicitur, quia *medium cingat hominem*. Scribonius Largus, cap. LXIII. *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad zonam, quam Græci ἕρπητα dicunt*. Alias dicitur ζωστήρ, *zoster*, quomodo & Plinius vocari scribit, lib. XXVI. cap. XI. *Ignis sacri*, inquit, *plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui Zoster appellatur, & enecat, si cinxerit*. Sed lib. III. cap. XXXIII. Plinii de re medica legas a quibusdam vocari *circinum*, nempe a *circando*: ubi idem ut fiat docet. *Circinus*, inquit, *quam alii zonam vocant, talis est. Vesicæ tanquam combustæ exeunt & crepant, primum pauca, deinde cito multiplicantur, quæ si hominem cinxerint occidunt*. Est ζώνη a ζωννύω, ut *cinctus* ac *cingulum* a *cingo*. Ab eodem ζωννύειν est Belgicum *zoomen*, quod est *vestem circumsuere*. At ζωννύειν est ab זין, quod est *armare*, *arma accingere*, vel potius ab אזור, id est, *zona*, *cingulum*: *R* abit in *N*, quomodo ab ἄξονες est *asseres*, a *gnoma groma*, unde *gromaticus*, &c. A *zona* quoque est *Parazonium*; nempe a παρὰ & ζώνη. Erat *gladiolus*, *quem zona appendebant*. Est id lemma in Apophoretis Martialis: quamquam hanc lectionem improbet Calderinus, qui *paracon* legit. Vide ad eum locum Georg. Merulam. Item Turnebum, lib. IX. cap. XXIII. & lib. XII. cap. VI.

Zoophyta, ζωόφυτα, a ζῶον, hoc est, *animal*, & φυτὸν, hoc est, *planta*, ut ad verbum *plantanimantes* vel *plantanimalia* dici possunt. Ejusmodi sunt *urtica*, *spongia*, *ostrea*, & similia, quæ Aristoteles dicit ἐπαμφοτερίζειν φυτῷ καὶ ζώῳ· *ambigentia esse plantæ & animalis*, hoc est, *intermedia esse naturæ inter vegetabilia, & sensu prædita*. Vide de iis Plinium, lib. IX. cap. XLV. Similiter a ζῶον, & φέρω, est *zophorus*, sive ζωοφόρος, quomodo Vitruvio, lib. III. cap. III. dicitur *pars illa columnæ inter epistylium & coronidem*, idque quia ea animalium aliarumque rerum signis sæpe ornatur. Vulgo *Fregia* appellant; nempe a *Phrygionibus*, ut Philander ostendit. Alias ζωοφόρος est *circulus cælestis, sustinens duodecim signa cælestia*, quæ ζῴδια dicuntur, unde & ipse circulus ζῳδίαος dicitur, item ζῳδιακὸς, quæ appellatio Latinis quoque in usu. Nonnulli, sed minus ἀναλόγως, censent ita vocari ἀπὸ τῆς ζωῆς, quia Solis cæterorumque planetarum sub hoc circulo motus, *vitam* & vigorem nobis & animantibus omnibus impertiat. Idem a *duodecis signis*, Ciceroni in Arati tralatione, & aliis, *signifer orbis* appellatur, Manilio dicitur *balteus stellatus*, aliis aliter.

Z Y

Zythum, ζῦθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος, ut interpretatur Suidas. Dubium cum vox ea ac res ipsa a Gallia, an Ægyptiis. Gallia tribuit Diodorus Siculus: Gallica autem lingua eadem olim ac Germanica, Germanis autem *sieden* est *coquere*. Inde igitur *zythus*. Et pro hac sententia est, quod, ut in Britannia sua scribit Cambdenus, hodieque *sider* dicatur Britannis, quorum lingua fere eadem ac Celtarum, ut idem magna vocum sylva comprobat. Sed Ægyptiis assignat Plinius, lib. XXII. cap. XXV. ubi *celiam* & *ceriam* Hispanorum, *cervisiam* Gallorum, *zythum* Ægyptiorum potum facit, fierique ea omnia e frugibus docet. Confirmat Columella, qui versu hoc *Pelusiacum*, hoc est, *Ægypticum* appellat;

Et Pelusiaci proritet pocula zythi.

Item Hieronymus, cujus hæc verba in Esaiæ cap. XIX. *Notandum quod pro lacunis LXX. ζῦθον transtulerunt, quod genus est potionis ex frugibus aquaque confectum, & vulgo in Dalmatiæ Pannoniæque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur sabaium. Hoc maxime utuntur Ægypti*. Hæc Hier. Quomodo *zythum* a *cervisia* differat, aliaque quædam ad hoc genus pertinentia, videre potes apud Hadr. Junium in Bataviæ historia cap. XV.

F I N I S.

INDEX

INDEX VOCABVLORVM EXTRA SERIEM.

batrachion ,

C

campso ,

con-

ductile,

E

F

fruteEtum,

incubitatus,

K

κανέφορος ,

L

lichatus ,

M

N

pendo,

rex ,

ſummulu,

tonus,

V

ventrale.

X

F I N I S.

SCHEDAE DECIDVAE

QVAE MAZOCHIVM

forulos excutientem suos effugerant

Hîc in fine repositae.

ARROVO estne ab Hebr. רנן (*rugan*) *murmurare*, an potius a גער *gaar* (*increpare*) per metathesin? Hoc alterum melius.

ARR ARRHA ex Chald. ejusdem significationis ברך & emphatice כרכא *carca*.

AXILLA ea Hebr. צלחת *fallahat* (quod Prov. XIX. 24. exstat eodem significatu) praeposita vocali A, quae fort. venit ea ה demonstrativo ei adhaerescente. Ab *Axilla* postea per syncopam *Ala*, teste Cic. sicuti a *Maxilla* est *Mala*, &c. eodem auctore.

CALEO ab Hebr. קלה *cala*, *torrefecit*, *assavit*.

CAVLA certo certius ab Hebr. כלא *cala* venit, quod est *continere*, *claudere*, *coërcere*. Ac vero doleo, eam originationem a Vossio visam ac tamen spretam; cum Hebraei ipsi a suprascripto themate suum מכלא *micla* (id iis est *caulae* vocabulum) deduxerint. Quanto autem pulchrius ac rectius erat ab Hebraeo verbo כלא *cala*, eâdem prorsus notione retenta, *Caulae* vocabulum duci, quam ab αὐλὴ? Quod, quamvis non raro pro *Caula* usurpetur, tamen longius a Latino abit. Nec si de Graeco Latini sumpsissent, causa fuit, cur nostri litteram C initio adderent: id quod non aliter a Latinis factitatum, quam ad exprimendam vim spiritus densioris, ut cum ex ἑκατὸν fecere *Centum*, & ex ἕτερος *Ceterus*.

CENACVLVM nihil cum *Cena* commune habet, sed videtur esse a שנים *scenim*; sic enim Gen. VI. 16. ubi dicitur: *Deorsum, cenacula, & tristega facies*. Vbi etiam vides, *deorsum* (*il pian terreno*) cenacula ad quae scalis ascenditur, sive unia, sive binis quae tristega sunt.

CASPAS in veteribus Vegetii Glossis idem est, qui Graece χορτόπλινθοι (quae vox herbam simul, lateremque complectitur) aut idem qui χορτόβωλος i. e. *gleba cum suo gramine*. Nullus tamen fere eruditorum est, qui non *Cespes* a *caedo* derivarit Festi loco, quem mox explicandum proponemus, deceptus. Imo eousque ventum est, ut cum omnis antiquitas *Cespitem* sine diphthongo scripserit; heri aut nudius tertius quidam inventi sunt, qui *Caespes* cum diphthongo, membranis omnibus veteribus minime addicentibus, scriptitare coeperint. Quid his facias, qui quantum est Latini sermonis, totum id e Latiali fonte Musarum ingratiis hauserunt? Atqui *Cespitis* nomen, nec Latinae, nec Graecae debetur linguae, sed ab Etruscis arcessendum, qui primi *Cespitum* doctrinam, ritusque in Latium intulerunt. Verum antequam id evincam, praestabit sane, quid *Cespes* sonet Latinis auribus, definire: id quod Latini ipsi docebunt. Servius ad Ecl. 1. 69. cespitem esse ait, *Terram cum propria herba evulsam*; cum quo mirifice conspirat Festus, dum scribit, *Cespes est terra in modum lateris caesa cum herba*. Ac recte quidem Festus *in modum lateris* esse dicit; nam, quod Vegetius testatur, non alius *Cespitis* modulus, quam qui laterculi, semper fuit. Integrum Vegetii locum adferre proderit. *Cespes autem circumciditur ferramentis, qui herbarum radicibus continet terram... fit altus semissem, latus pedem, longus pedem semis.* Igitur vides illud Festi *In modum lateris*, quam recte procedat. Quod vero sequitur *cum herba*, id quoque ad continendum cespitem, ne dilaberetur, expressum est. Cave tamen cum vulgo putes, illud, quod Festus addidit, *Caesa*, id ad *Cespitis* etymon, ut a *caedo* sit derivandum, pertinere. Prorsus enim ex alio fonte Cespitum nomen religioque fluxere. Graecia quidem vetus omnis totam rem Cespitum, nomenque ignoravit: & ubi primum recentior Hellas ab Italia, Tuscorum discipula, Cespitum usum edocta est, non simplex nomen, ut Itali, sed circumscriptionem ad id denotandum usurpavit: cujusmodi sunt quae supra retulimus, χορτόβωλος & χορτόπλινθος. Nam quid aliud est prius, quam gleba cum gramine? quid alterum, nisi gramen instar quadrae, aut laterculi? Hae vero recentes vocum compositiones, quid, quaeso, nisi verborum antiquae Graeciae inopiam, in re scilicet, qua primitus caruissent, videntur indicare? Nec aliud Plutarchus Pompeio praesetulit, a quo ex inopia Graeci nominis, quod *Cespiti* responderet, res ipsa definiendo significatur:

tur : γῆς, inquit, ἐυτομὰ βαλεῖα. Verum nil merum si veterem Graeciam ea voce carere animadvertimus, cum ne ipsum quidem vetus Latium tale verbum usurpasset, nisi ex Tyrrhenorum adventu rem simul cum suo nomine didicisset. Ergo id verbum Tusci suum sibi vindicent licebit: qui postquam ex Chananitide exacti, praeter cetera orbis terrarum loca Italiam potissimum (quod pluribus in locis me liquido ostendisse memini) occuparunt, inter innumeras Hebraeas voces in Italiam invectas, etiam Cespitis vocabulum disseminarunt. Age vero, ecqua Hebraeorum vox *cespiti* *ἐτυμολογίαν* suppeditaverit? Mihi quidem non aliunde *Cespitis* vox deducta esse videtur, quam ea Hebraeo קצב *kasab*; cum in eo litterae simul omnes (nam ב *beth* facillime in פ *pe* transit, utpote ejusdem organi elementum) & ipsa vocis Hebraicae significatio consentiant. Et quidem Hebraicum *kasab* est *praecidere*, nec vero simpliciter *praecidere*, sed, ut (ex III. Reg. VI. 95. & VII. 37. cognosci potest) est ad certum, definitumque modum atque mensuram *praecidere*. Cujus quidem vocis parem plane apud Chaldaeos, Syrosque fuisse usum reperies. Quae significatio cui potius, quam Cespiti convenit? Cespitum enim omnium sicuti & laterum unam fuisse formam jam supra ex Festo, & Vegetio docuimus; nisi quod Cespes praeter latereuli modulum etiam *herbam*, sive gramen ex Festi definitione requirit: cujus quidem rei ratio a Vegetio redditur, nempe ut herbarum radices terram continerent. Etenim ferramento quodam (cujus idem Vegetius meminit) herbida simul terrae superficies, simulque cum terra subtus errantes graminum stirpes praecidebantur; ita ut gramineae radices adhaerentem tellurem secum auferrent. Nolim tamen his verbis eo lector abducatur, ut putet, unum semper Cespitum omnium instar fuisse. Atqui Cespitis modulus modo quadram imitabatur, si quidem ad aram aut ad mensam (si haec quadrata esset) construenda pararetur: modo laterculi instar erat, si vallo, aut bellicis operibus inserviret. Ergo non tantum altaria ex eo componebantur (qualia *Temeraria* vocat Tertullianus Apol. cap. 25. i. e. de cespite subito ac temere caeso constructa: & *subitas aras* Lucanus lib. IX. & Fratrum Arvalium Inscriptiones, quae apud Grut. pag. 120. ter TAMPOBALES AAAS appellant) sed & mensa, quae Varroni *cibilia* (ita legimus, non *Cillica*, quod nomen ab eodem Varrone mensae castrensi rotundae tribuitur) cognominatur, & vallus, *murus* aliquando dictus, & imperatori allocuturo tribunal cespitibus construebantur. De mensa testatur Lucanus IV. 196. apud quem milites *Duro concordes cespite mensas instituunt*; & Tibul. II. 99. dum ait, *Festas extruet ALTE Cespitibus mensas, Cespitibusque toros*. Quinimmo Tiberius qui (ut apud Suetonium XVIII. 5. legitur) *Trans Rhenum eum ordinem vitae tenuit, ut sedens in Cespite nudo cibum caperet*. Vallum autem extrinsecus palis, ac sudibus, intrinsecus vero Cespitibus, qua longissime pateret, constructum esse, qui *murus*, ut antea dixi, vocabatur, testis est Capitolinus Pio cap. 5. *Britannos . . . vicit alio muro cespititio, submotis barbaris, ducto*: Eutropius cap. 8. & Cassiodorus in Chronico, & praeter ceteros Xiphilinus lib. 76 Qui pariter lib. 62. affirmat, Tribunal allocuturo imperatori e Cespite militari ritu esse constructum. *In Tribunal* (ait) *factum ex terra palustri Romano more conscendit*. Sed de his accuratius in nostra Biblica Diss. III. ad Exodum, *de Mosaico Altari Cespititio*.

CHAOS in Mose primitus Gen. I. 2. appellatum est *Thohu*. Deinde (*θ* in *χ* transeunte; sicuti ex *Chartada* Καρχήδων, & ex ὄρνιθες ὄρνιχες) ex *Thohu* in Italia Tyrrheni *Cohum* (de quo Festus) effecerunt. Atque hinc demum Graeci rotundarunt χάος suum.

COELVM an potius CAELVM scribendum esset, aevo Vossii controversum fuit: sed tandem doctis adsentientibus, diphthongo AE sana & pleraque pars veterum monumentorum litem adjudicarunt. Ad veriloquium vero quod attinet, quod CAELI vox ab Hebr. כלא *cale*, quod est *arcere*, *prohibere*, *continere* derivandum sit liquido demonstravimus in nostris Biblicis ad Gen. I. 8. Eo enim Geneseos loco ita scribitur: *Et vocavit Deus firmamentum* (id vero firmamentum vocat, cui proxime munus secernendi aquas superiores ab inferioribus assignaverat) *Shamaiim* i. e. *caelum*. Ergo septum illud quod ante *Firmamentum* vocaverat, segregandique munus tradiderat, postea nomen Hebraicum *Shamaiim* indidit, quod suo duali numero duplicium aquarum divisionem aperte indicat. Ad *Shamaiim* vero interpretandum non aliud Latinis (utpote Tyrrhenorum h. e. Phoenicum ἀπογόνοις) nomen aptius esse potuit, quam *Caeli* vocabulum, quippe quod *secernendi* (aquas scil. superiores ab inferioribus) officium clare demonstrat. Haud enim dubie Caeli vox est ab Hebr. כלא *cala*, quod est *arcere*, *disterminare*, *secernere*. Ab ea porro radice fit verbale sex punctorum nomen כלא, in quibus nominibus *segol* per diphthongum reddi solet. Ergo a כלא *caele* (quod secretionem, & inde carcerem notat) recto tramite *caelum* descendit. Videantur nostra Spicilegia Biblica ad Genes. I.

CAVSTA sive CAVSTVM itemque CAVSTVLA seu CAVSTVLVM apud antiquos mire inter bellaria laudabantur, erantque talia, ut Juvenale teste, servos ad exteriora saltem lambendum illicerent, eisdemque doctores ad excitandam discipulorum socordiam uterentur. Sane quidem Chald. radicibus כרם aut כרש plura fiunt, quae ad gulosos aut ad gulam irritantia referuntur. Itaque inde fit כרוסתא *cerusta* sive *crusta*. Vide quae Buxtorfius in Lex. Chald. col. 1100. in כרושייתא ex *Aruch* affert: ibi *Crustam* ipsam, quam quaerimus, habes. Confer a me dicta in Dissert. ad Exod. XXIX. 23. in Adnot. 3.

DAMNVM ab Hebr. דמם quatenus est *exscindi*, *vastari* seu *damno affici*. Ab eo fieret ἀναλογικῶς רמה *damma* h. e. *damnum*. Demum (*Dagesh* per *Nun* compensato more Chaldaeorum ac Syrorum) fiet דמנא *damna* i. e. *Damnum*.

DOMINVS videtur primitus fuisse DONVS, quod ab ארון *Adon*, Dominus. At Latini defectivam *Aleph* rejecere, syllabam vero MI interjecere de suo.

DVLCIS a דלק *dalac*, *ardere*: at Prov. XXVI. 23. videtur esse *Dulcescere*. Nam ibi ad verbum sic legitur: *Labia* (דלקים *dolekim*) i. e. *dulcia*, quia opponuntur *cordi pravo*. In Vulgata tamen est, *Labia tumentia cum pessimo corde sociata*.

FAVEO & FAVONIVS: vide in FAVILLA, quod sequitur.

FAVILLA est scintilla aut igniculus jam deperiturus, nisi flatu opportuno suscitetur. Itaque fit a פוח *phuah*, *sufflari*, cujus praeteritum est פח *phah* sive (*Het* in Digamma, uti solet, mutato) *Fav*, unde *Favilla*; utpote flatu oris animata. Ceterum ab eodem praeterito פח *phah* (sive per Digamma) *Phav*, non tantum FAVONIVS (flaminis lenioris nomen) oritur, verum etiam FAVEO & FAVOR, utpote qui dextro nescio quo afflatu conciliatur, eumque benigniore spiraculo comparari vulgo solet.

FLAVIT per ὀνοματοποιίαν ortum videtur, non secus ac Graecis φυσάω, & Hebr. פוח *phuah*, quae sunt omnia notionis ejusdem. Ex hoc ultimo oritur praeteritum פח *phah* (sive per digamma consuetum *phav*) ex quo Latinum *Flavit*. Ac notandum quod in imitando susurro spiraculi aliquantulum inter se tria haec nomina dissident; quia in Hebraeo vocabulo nihil praeter merum spiritum oris percipitur: in Graeci autem prima syllaba accedit & sibilum ventorum comes: at in Latino *Flavit* inter exhalandum etiam labra simulque

que lingua laborant.

FORFEX ab Hebraeo פרק *farak*, *rupit*, *dissecuit*.

FVR & FVRARI sunt ab Hebraeo פרץ *pharat*, *effringere*: unde פריץ *pharit*, quod proprie quidem esset *effractor*, sed de *fure* usurpatur Psal. XVII. 4. & Jer. VII. 11. Quem locum alterum si cum Matt. XXII. 13. conferas, non dubitabis, τὸ פריץ pro *fure* usurpatum; quia quod Jeremias *Speluncam pharitsim* dixit, hoc Matthaeus σπήλαιον λῃστῶν reddit. Habent & Graeci φὼρ & φωράω, sed modice usurpata, ut facilius ea potuerint ex Latinis (quibuscum in Italia sedes permixtas Magni Graeci habebant) imitari quam contra. Nam certe apud Latinos *Fur* & *Furari* laeta propagine fruticant, apud Graecos non aeque, utpote in solum alienum transducta.

GRAMAN ab Hebr. גולם *golem* (*embryo*) verso pro more L in R.

OPERA & OPVS OPERARI ex עבד *abad* (quod Chaldaeis est *operari*) verso *Dalet* in *Res* pro more Orientalibus trito. At ἔργον Homericum longius abest, quippe tertia radicali carens.

PLATEA est a Graeco πλατεῖα, quod sic a πλατὺς i. e. *latus* fit, ut a רחב *dilatari* sic רחובות *rehoboth*, quod item *plateas* notat. Sed ipsum Graecum πλατὺς (unde Lat. LATVS) videtur ex Arabico פלט (quod vide in Castello num. 3.) factum, quod est *dilatare*, unde Chaldaeis פלטיא est tum *latitudo* tum *platea* frequenter in Targumicis. Vide Buxt. Lex. Chald. in פלט.

PLAVSTRVM esse proprie instrumentum, quo *plauditur*, h. e. κρότος seu complosio excitatur, patet ex Cyrilli Glossis, in quibus Κρόταλον exponitur *Plaustrum*. Deinde quia carris terra complodittur, ab eo factum ut carri *plaustra* & *plostra* vocentur: quod sic a supino verbi *plaudo* descendit inserto R, quomodo ab *Haurio* fit *haustrum* per eamdem analogiam. At ipsum PLAVDO videtur factum ex ספד *saphad* (quod est plangere h. e. manu pectus complodere, aut ipsas inter se manus) abjecta prima, & interjecto L.

SAGINA & SAGINO est ab Hebr. שגא *sbaga* sive Chald. *sbega*, quod est *multiplicari*, *crescere*.

STVPRARE apud Minucium Felicem Octavio c. 4. est *rimari* occulta, eaque postmodum vulgando profanare: *Ut* (inquit) *neque quae supra nos . . . sunt, neque quae infra terram . . . aut scire sit datum, aut scrutari permissum, aut STVPRARE religiosum.* Ubi orationis auxesis satis monet τὸ *Stuprare* (ubi alibi *Stuprari* legitur) non aliud esse quam quae ea quae sacro sunt silentio tegenda, divulgare. Eam porro vocem ab Etruscis ad nos manasse, docet tum conjunctae initio litterae ST (quod in Tyrrhenicis passim occurrit: vide tabulas Iguvinas) tum etiam sequens R, quo Tusci delectantur.

Hinc facile videas cur id verbum de virgine vitiata usurpari coeperit: nam in Scripturis *Discooperire nuditatem* mulieris idem quod *stuprare* est. Tuscos autem & ab Oriente venisse, & Hebraicis notionibus passim usos, ad nauseam passim alibi demonstravimus.

VESVIVS pluries a me ita ex Hebraeo derivatus fuit, ut *Ignem* significet: Vide loco suo in VESVIVS. Mirabitur aliquis, non recte me illic V unum huic vocabulo detraxisse. At equidem non vero quemquam hanc vocem quatuor syllabis pronuntiare. Sed tamen apud poëtas (qui in versibus scandendis quasi digitis micent, ita syllabas numerant) VESVIVS trisyllabus saepius quam quadrisyllabus reperitur. Ac postremo in Campano quodam marmore nunc bipertito (cum ejus dimidium Capuae sit, at medietas altera in Campano oppido, cui Martianisio nomen, hodieque extat: a me vero non semel utrumque visum) in illo inquam bipertito lapide unum V in hoc montis nomine visitur. Id vero plus vice simplice a me animadversum, & adstantibus amicis significatum fuit; ac ni fallit memoria, V ipsum bifariam ita divisum, ut vocalis hujus dimidium Capuae, alterum in Martianisio extet. Et tamen Cam. Peregrinius in sua Campania hoc ipsum marmor recitans, non recte *Vesuvium* cum duplici V extulit.

ZEPHYRI suas radices in linguis Orientis fixas habet. Chald. צפירא (*Zephira*) *Utrem* significat. Hinc *Zephyris* partum nomen, quod hi vela sic quasi utres distendant. Unde & notissima fabula orta fuit utrium Aeoliorum. Ovidius in III. Amor. XII. 29.

Aeolios Ithacis inclusimus utribus euros.

Tangit enim Homericam fabulam Odys. K. v. 19. expositam de utre, quem Aeolus Ulyssi dono dedit, in quo ventos artaverat.

> Δῶκε δέ μοι δείρας ἀσκὸν βοὸς ἐννεώροιο,
> Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα . . . .
> Νηὶ δ' ἐνὶ γλαφυρῇ κατέδει μέρμιθι φαεινῇ
> Ἀργυρέῃ, ἵνα μή τι παραπνεύσῃ ὀλίγον περ.
> Αὐτὰρ ἐμοὶ πνοιὴν Ζεφύρου προέηκεν ἀῆναι,
> Ὄφρα φέροι νῆάς τε καὶ αὐτούς.

Quos sic utcunque reddas licebit.

> *Rex autem annoso e tauro mihi consuit utrem,*
> *In quo nimbosos scite compresserat austros . . . .*
> *Atque hunc nave cava argenteis constrinxit habenis,*
> *Nequa foras, tenuis quamvis, evaderet aura.*
> *E cunctis sed enim Zephyrum dimiserat unum,*
> *Qui nos atque rates optatâ exponeret actâ.*

Nota sunt porro cetera, quemadmodum socii, latere in utre dona ingentia suspicati, clam utre diffuso, seque ac ductorem perditum iverint, nisi dii respexissent.

I N D E X

VOCUM MAZOCHIANAE ADDITIONIS.

Ambu-

mer-

F I N I S.